Bibeli Gusunɔn Gari

The Holy Bible in the Baatonum language of Benin, also called the Bariba language

Bibeli Gusunɔn Gari

The Holy Bible in the Baatonum language of Benin, also called the Bariba language

copyright © 2013 SIM

Language: Bariba (Baatonum)

Translation by: SIM International

Bariba, Bibeli Gusunɔn Gari

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 1996.
If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at SIM, BP 15, Parakou, Benin.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:
You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.
Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files dated 29 Jan 2022
00601790-b883-5da1-83f2-d05a7fa289a8

Contents

Torubu 1
Yaribu 52
Sãarun Wooda 96
Gbaburu 126
Sõɔsiru 167
Yosue 203
Kparobu 228
Rutu 253
Samuɛli I 257
Samuɛli II 290
Sinambu I 319
Sinambu II 352
Bandun Gari I 384
Bandun Gari II 416
Ɛsidarasi 453
Nɛɛmi 464
Ɛsitɛɛ 480
Yoobu 488
Womusu 519
Mɔnnu 592
Waasu kowo 616
Womu Duro 624
Esai 630
Yeremi 692
Swĩi 755
Esekiɛli 761
Daniɛli 812
Osee 828
Yoɛli 838
Amɔsu 842
Abudiasi 850
Yonasi 852
Misee 855
Nahumu 861
Habakuku 864
Sofoni 867
Asee 871
Sakari 873
Malasi 883

NT

Mateu 886
Maaku 924
Luku 948
Yohanu 987
Gɔrobun Kookoosu 1016
Romu 1052
Korinti I 1068
Korinti II 1083
Galati 1093
Efesu 1099
Filipi 1105
Kolose 1109
Tɛsalonika I 1113
Tɛsalonika II 1117
Timɔte I 1119
Timɔte II 1124
Titu 1128
Filemɔɔ 1130
Heberu 1132
Yakɔbu 1144
Piɛɛ I 1148
Piɛɛ II 1153
Yohanu I 1156
Yohanu II 1160
Yohanu III 1161
Yudu 1162
Kãsiru 1164

HANDUNIAN TORUBU

Bibelin tire gbiikira ba sokumɔ Handunian Torubu. Tera ta sun sõɔsimɔ nge mɛ ba ka handunia ka tɔnu taka kua, ka nge mɛ durum ka wahala ya ka torua handunia sɔɔ. Tera ta maa sun Isireliban sikadoban gari sõɔmɔ. Sikado ben gbiikoowa Aburahamu wi u yĩsiru yara win naanɛ dokebun sõ ka win mɛm nɔɔbun sõ. Tera ta maa sun win bii Isakin gari sõɔmɔ ka sere maa win debubu Yakɔbu wi u bibu wɔkura yiru mara.

Bibu wɔkura yiru yen turo u kua nɛnɛm. Win yĩsira Yosɛfu. Wiya u win tundo ka win maabu ka win wɔnɔbu faaba kua Egibitiɔ gõɔrun saa sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Handunian torubu, wiru 1n di sere wiru 11.
2. Aburahamun gari, wiru 12n di sere wiru 25:18.
3. Isakin gari, wiru 25:19n di sere wiru 26:35.
4. Yakɔbun gari, wiru 27n di sere wiru 36.
5. Yosɛfun gari, wiru 37n di sere wiru 50.

GÃANU KPURON TORE

Nge mɛ Gusunɔ u ka handunia taka kua

1 Sanam mɛ Gusunɔ u handunia torua, u wɔllu ka tem taka kua.

2 Tem daa wãawa bitam. Gãanu kun wãa mɛ sɔɔ. Mɛn temɔ wɔru bɔkɔwa ga wãa mi, ma yam wõkura gu wukiri. Ma nim mu tɛrie tem mɛn wɔllu gia. Nim mɛn wɔllɔwa Gusunɔn Hunde ra n bɛllimɔ.

3 Yera Gusunɔ u nɛɛ, yam bururam mu kooro. Ye u gerua mɛ, ma mu koora.

4 Ma yam bururam mɛ, mu nùn wẽre. Saa yera u mu wunana ka yam wõkuru.

5 Ma u yam bururam soka sõɔ sɔɔ, yam wõkuru maa wõkuru. Ma sõɔ sɔɔ ge ka wõku te, n swĩina ma n kua tõɔ gbiikiru.

6 Ma Gusunɔ u nɛɛ, gãanu nu tɛrio wɔllɔ nge gɔna kpa mu n nim bɔnu sãa.

7 Ye u gerua mɛ, ma wom mu tɛria mu nim mɛ bɔnu kua. Sukum wãa nim wɔllɔ, sukum maa wãa temɔ.

8 Ma u gãa ni soka wɔllu. Saa ye u yeba mɔ̀, sõɔ sɔɔ ka wõkuru n swĩina ma n kua tõru yiruse.

9 Ma Gusunɔ u nɛɛ, nim mɛ mu wãa wom dirum temɔ mu subenu koowo kpa tem gbebum mu tera.

Ye u gerua mɛ, ma n koora.

10 Ma u tem gbebum mɛ soka tem, ma u maa nim sube nin baatere soka nim wõku. Ma n nùn wẽre.

11 Yera u nɛɛ, tem mu gãa dabinu kpiiyo, ka yaka si su ko n binu marumɔ ka dãa binugii bwese bweseka ni nu nin bweseru mɔ nin marum sɔɔ.

Ye u gerua mɛ, ma n koora.

12 Tem mu gãa dabinu kpia, ka yaka bwese bweseka si su binu marumɔ, ka dãa binugii bwese bweseka ni nu bweseru mɔ nin marum sɔɔ. Ma n nùn wẽre.

13 Ye u yeba mɔ̀, sõɔ sɔɔ ka wõkuru n swĩina ma n kua tõru itase.

14 Ma Gusunɔ u nɛɛ, fitilanu nu kooro wom dirum sɔɔ kpa nu sõɔ sɔɔ ka wõkuru wunana, kpa nu n sõɔsimɔ saa ye wõsu ka tõɔ bakanu koo tore.

15 Kpa nu n sãa fitilanu wom dirum sɔɔ nu ka tem yam bururasia.

Ye u gerua mɛ, ma n koora.

16 U fitila bakanu yiru kua, niya sõɔ ka suru. U maa kperi kua. U sõɔ kuawa u n ka bandu dii sõɔ sɔɔ, ma u suru kua u n ka bandu dii wõkuru.

17 Ma u ni kpuro doke wɔllɔ nu n ka tem yam bururasie,

18 kpa nu n sãa sõɔ sɔɔ ka wõkurun sunɔ, kpa nu n yam bururam ka yam wõkuru wunanɛ. Ma n nùn wẽre.

19 Saa ye u yeba mɔ̀, sõɔ sɔɔ ka wõkuru n swĩina ma n kua tõru nnɛse.

20 Ma Gusunɔ u nɛɛ, nim mu de hunde koniba dabi dabinu nu koora mɛ sɔɔ, kpa gunɔsu su n yõɔmɔ wom dirum sɔɔ.

21 Yera u swẽɛ bɛkɛ taka kua ka yɛɛ kpuro yi yi sĩimɔ yi yiba nim mɛ sɔɔ bwese bweseka. U maa gunɔsu kua bwese bweseka. Ma n nùn wẽre.

22 Yen biru u yi domaru kua u nɛɛ, yi kɔwaro yi dabia yi yibu nim wõkun nim sɔɔ kpa gunɔsu su dabia handunia sɔɔ.

23 Saa ye u yeba mɔ̀, sõɔ sɔɔ ka wõkuru n swĩina ma n kua tõru nɔɔbuse.

24 Ma Gusunɔ u nɛɛ, yɛɛ bwese bweseka yi maruro tem sɔɔ. Yiya kpaaku yɛɛ ka gbeeku yɛɛ ka yɛɛ yi yi ra kabiri, yi kpuro bwese bweseka.

Ye u gerua mɛ, ma n koora.

25 U gbeeku yɛɛ kua bwese bweseka ka
kpaaku yɛɛ ka yɛɛ yi yi ra kabiri. Ma n nùn
wɛ̃re.
26 Yen biru Gusunɔ u nɛɛ, kon tɔnu taka
ko u n sãa nɛn weenasii mam mam, kpa u
n sãa ye na taka kua kpuron wirugii. Yeya
tem kpuro ka swɛ̃ɛ ka gunɔsu ka kpaaku yɛɛ
ka yɛɛ yi yi ra kabiri temɔ kpuro.
27 Ye u gerua mɛ,
ma u tɔnu taka kua
u ka nùn weenɛ mam mam.
U bu kuawa durɔ ka kurɔ.
28 Ma u bu domaru kua u nɛɛ, i maruro i
dabia i handunia yibu ya n sãa bɛɛgia kpa
i n yɛɛ kpuro nɔma sikerenɛ. Yiya swɛ̃ɛ ka
gunɔsu ka yɛɛ yi yi sĩimɔ temɔ kpuro.
29 U maa nɛɛ, wee ye i ko n da di. Yeya
yakɔ bweseru baatere tem sɔɔ kpuro te ta ra
binu ma, ka dãa binugiru baatere te ta ten
bweseru mɔ ten marum sɔɔ.
30 Ma u maa handunian yɛɛ kpuro yi yi
hunde mɔ yi sĩimɔ temɔ ka gunɔsu kpuro
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na bɛɛ yakɔ beku baagere wɛ̃ i
n da di.
Ye u gerua mɛ, ma n koora.
31 Yera u mɛɛra kpuro ye u kua, ma n nùn
wɛ̃re gem gem. Saa ye u yeba mɔ̀, sɔ̃ɔ sɔɔ ka
wɔ̃kuru n swĩina ma n kua tɔ̃ru nɔɔba tiase.

2

1 Nge mɛya Gusunɔ u ka wɔllu ka tem ka
kpuro ye ya wãa sɔɔ taka kua u wiru go.
2 Tɔ̃ru nɔɔba tiase sɔɔra u win sɔma ye u
kua kpuro wiru go ma u wɛ̃ra tɔ̃ru nɔɔba
yiruse.
3 Ma u nɔɔba yiruse te yi nɛnɛm win sɔ̃, u
tu domaru kua yèn sɔ̃ te sɔɔra u wɛ̃ra ye u
kpuro taka kua u kpa.

Gusunɔ u tɔnu doke gbaa te ba sokumɔ Edɛniɔ

4 Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u wɔllu ka tem
taka kua,
5 dãru gara kun gina kpia tem sɔɔ, yakasu
gasu kun maa kpia domi Yinni Gusunɔ kun
gina gura nɛɛsie sanam mɛ. Tɔnu maa sari
wi u koo tem mɛ wuku.
6 Adama kakoru garu ta ra se tem di tu
tem mɛ nikererasia kpuro.
7 Yen biruwa Yinni Gusunɔ u tɔnu mɔma
ka tem u nùn wãarun wom wɛ̃sie win wɛ̃rɔ,
ma tɔnu kua waso.
8 Ma Yinni Gusunɔ u gbaaru kua Edɛniɔ
sɔ̃ɔ yari yerun bera, ma u tɔnu wi u kua mi
sua u doke sɔɔ.
9 Ma u dãa bwese bweseka kpiisia te sɔɔ,
ni nu waabu wã ka ni nu dim do, ka sere dãa
tèn binu nu koo tɔnu wãaru wɛ̃, ka maa tèn
binu nu koo tɔnu gea ka kɔ̃sa giasia. Dãnu
yiru ye, nu wãawa gbaa ten suunu sɔɔ.
10 Daaru gara wãa gbaa te sɔɔ, te ta tu nike
nikeru sãa. Min diya ta yara ma ta kɛri kua
nnɛ.
11 Gbiikaan yĩsira Pisoni. Yeya ya tem mɛ
ba mɔ̀ Hafila sikerenɛ.
12 Tem mɛ sɔɔra wura gea wãa. Turare
nubu durorugia maa wãa mi, ka kpee
gobiginu.
13 Kɛra yirusen yĩsira maa Gihoni. Yeya ya
tem mɛ ba mɔ̀ Kusi sikerenɛ.
14 Kɛra itasewa maa Tigiri. Yeya ya
kokumɔ tem mɛ ba mɔ̀ Asirin sɔ̃ɔ yari yeru
gia. Kɛra nnɛsewa maa Efarati.
15 Ye Yinni Gusunɔ u gbaa te sɔɔru kua u
kpa Edɛniɔ, yera u tɔnu wi sua u doke sɔɔ u
ka tu wuku kpa u n tu kɔ̃su.
16 Ma u nùn wooda yeni wɛ̃ u nɛɛ, kaa kpĩ
a gbaa ten dãnu kpuron binu di.
17 Adama dãa tèn binu nu koo tɔnu gea ka
kɔ̃sa giasia, a ku ra ten binu di, domi dɔma
te a nu di, kaa gbiwa.
18-20 Ka tema Yinni Gusunɔ u gbeeku yɛɛ
kpuro kua ka gunɔsu kpuro, ma u ka ye
kpuro na tɔnu win mi, u ka wa mɛ u koo ye
yĩsiru kɛ̃. Ma tɔnu wi, u yaa sabenu kpuro
ka gunɔsu ka gbeeku yɛɛ kpuro yĩsa kã. Yĩsi
te tɔnu wi, u maa yaa baayere kã teya ba ka
ye sokumɔ. Adama ye kpuro sɔɔ, sari ye ya
ka nùn weenɛ ye ya koo nùn somi. Yen sɔ̃na
Yinni Gusunɔ u nɛɛ, n ṅ wã tɔnu u n wãa wi
turo. Kon nùn goo kua u n sãa nge wi, wi u
koo nùn somi.
21 Yera Yinni Gusunɔ u tɔnu wi dom mɔn
bakaru kpɛ̃ɛ u dweeya. Ma u win yɛ̃san
kuku teeru wuna ma u yɛ̃sa ye kɔrua ka yaa
baasi.
22 Ma u tɔn kurɔ taka kua ka tɔn durɔn
kuku te, te u wuna. Ma u ka nùn na tɔn durɔ
win mi.
23 Yera durɔ wi, u nɛɛ,
wee tɛ̃, wini u wasi mɔ nge nɛgii mam mam.
Ba koo nùn sokuwa tɔn kurɔ,
domi tɔn durɔn min diya u yara.

24 Yen sɔ̃na durɔ u koo win tundo ka win
mɛro deri kpa wi ka win kurɔ ba n maninɛ,
kpa be yiru kpuro bu ko wasi tee.
25 Saa ye sɔɔ, durɔ wi ka win kurɔ terera
ba wãa. Sekura kun maa ben goo mɔ̀.

Gusunɔ u win taka koora kpuro bɔ̃rusi

3

1 N deema waa ya bwisi bo gbeeku yɛɛ
kpuro sɔɔ yi Yinni Gusunɔ u taka kua. Yera
ya na kurɔ win mi, ya nùn bikia ya nɛɛ, ka
gem Gusunɔ u nɛɛ, i ku gbaa tenin dãa binu
kpuro di?
2 Ma kurɔ wi, u ye wisa u nɛɛ, sa ra gbaa
ten dãa binu di ni,
3 ma n kun mɔ te ta wãa suunu sɔɔ. Tera u
nɛɛ, su ku mam ten binu baba su sere di su
ku ka gbin sɔ̃.
4 Yera waa ye, ya kurɔ wi wisa ya nɛɛ, i ǹ
gbimɔ pai!
5 Domi Gusunɔ u yɛ̃ dɔma te i ten binu di,
bɛɛn nɔni koo wukiarawa kpa i n sãa nge
win tii, i n gea ka kɔ̃sa yɛ̃.
6 Ma kurɔ wi, u wa dãa te, ta ka dii dobu
weenɛ ta waabu wã, ta koo maa kpĩ tu nùn
ko bwisigii. Ma u ten bii ni sɔra u di. U maa
win durɔ wɛ̃ ka wi ba wãasinɛ, ma wi, u maa
di.
7 Yera be yiru kpuron nɔni wukiara ba gia
ma terera ba wãa. Ma ba da ba dãa te ba mɔ̀
figien wuru bakasu bura ba swɛɛna ba ka tii
gandi.
8 Ye ba Yinni Gusunɔn nɔɔ nua u bɔsu
gbaa te sɔɔ yoka, yera ba da ba nùn kukue
gbaa ten dãnun suunu sɔɔ.
9 Adama Yinni Gusunɔ u durɔ wi soka u
nɛɛ, mana a wãa.
10 Durɔ wi, u wisa u nɛɛ, ye na wunɛn
nɔɔ nua gbaaru sɔɔ, bɛrum man mwa domi
terera na wãa, ma na kukua.
11 Gusunɔ u nɛɛ, wara nun sɔ̃ɔwa ma
terera a wãa. Nge a dãa ten binu diwa te na
nɛɛ, a ku di.
12 Durɔ wi, u nɛɛ, kurɔ wi a man wɛ̃ u n ka
man wãa wiya man dãa ten binu wɛ̃ ma na
di.
13 Ma Yinni Gusunɔ u kurɔ wi bikia u nɛɛ,
mban sɔ̃na a kua mɛ.
Ma u wisa u nɛɛ, waa ya man kɔkura na ka
di.
14 Yinni Gusunɔ u waa ye sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yèn
sɔ̃ a kua mɛ, a kua bɔ̃rura n yɛɛ kpuro kere.
Wunɛn nukura kaa n da ka kabiri.
Tema kaa n da di
sere ka wunɛn wãarun nɔrɔ.
15 Na kon maa yibɛrɛ tɛɛru doke
wunɛ ka kurɔ win baa sɔɔ,
ka maa wunɛn bweseru ka win bweserun
baa sɔɔ.
Win bweserun goo u koo nun wiru kɔra,
kaa maa win naa tokuru mɛɛra ko.
16 Yera u maa kurɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
kon wunɛn guran wahala sosi.
Kaa n da mawa ka nɔni swãaru.
Wunɛn kĩru kpuro ta ko n wãawa wunɛn
durɔ sɔɔ,
wiya ko n maa sãa wunɛn wirugii.
17-19 U maa durɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yèn sɔ̃ a
wunɛn kurɔn gari wura, ma a dãa ten binu
di te na nɛɛ, a ku di,
na tem bɔ̃rusi wunɛn sɔ̃.
Sãkunu ka awĩiya mu koo nun kpiiya,
wunɛn wãaru kpuro sɔɔ,
nɔwiawa kaa n da ko
kpa a wɛnya a sere wunɛn dĩanu wa gberɔ.
Yen biru kaa gbi
kpa bu nun sike temɔ,
domi tema na ka nun kua.
Kaa maa wura a ko tem mɛ.
20 Ma Adamu u win kurɔ yĩsiru kã Efa,
domi wiya u sãa tɔmbu kpuron mɛro.
21 Ma Yinni Gusunɔ u Adamu ka win kurɔ
yaa gɔnan yabenu kua u bu sebusia.
22 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee tɔnu wi, u
kua nge mɛ na sãa, u gea ka kɔ̃sa gia. Tɛ̃ na
ǹ kon de u dãa bii ni nu koo nùn wãaru wɛ̃
sɔri u di u n ka wãa ka baadommaɔ.
23 Yera u nùn gira Edɛnin gbaa ten min di
u da u tem wuku mɛ u ka nùn mɔma.
24 Nge mɛya u ka Adamu gira ma u wɔllun
kɔ̃sobu doke Edɛnin gbaa ten kɔnnɔwɔ, ge
ga wãa sɔ̃ɔ yari yerun bera gia. Ba takobi
nɛni ba ye fĩamɔ ma ya ballimɔ sɔ̃ɔ sɔɔ nge
dɔ̃ɔ yara, ba ka dãa tèn binu nu koo tɔnu
wãaru wɛ̃ kɔ̃su.

Kaɛni ka Abɛli

4

1 Yen biru Adamu ka win kurɔ Efa ba
mɛnna ma Efa u gura sua u Kaɛni mara. Ma
u nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn somira na tɔnu taka
kua.
2 Ma u maa gura sua u Abɛli, Kaɛnin wɔnɔ
mara.
Abɛli wiya u ra yãanu kpare, Kaɛni maa
kua gbee wuko.

3 Sɔ̃ɔ mɛɛrun biru, Kaɛni u ka win kɛ̃ru na Yinni Gusunɔn mi, te ta sãa win gberun dĩanu.
4 Ma Abɛli maa ka wigiru na te u gɔsa saa win yaa sabenun bii gbiikinun di ni nu bɔɔru. Yinni Gusunɔ u ka Abɛli nɔni geu mɛɛra ma u win kɛ̃ru mwa.
5 Adama u ɲ̀ ka Kaɛni nɔnu geu mɛɛra, u ɲ̀ maa win kɛ̃ru mwɛ. Ma Kaɛni u mɔru bara sere win wuswaa burisina.
6 Yera Yinni Gusunɔ u Kaɛni bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na a mɔru bare, mban sɔ̃na wunɛn wuswaa burisinɛ.
7 Geema, à n gea mɔ̀, wunɛn bwɛ̃ra ko n kpĩ. N n maa kɔ̃san na a mɔ̀, durum ya kpĩ wunɛn dii kɔnnɔwɔ nge yaa gɔba ya nun mara. Adama a de a ye kamia.
8 Sɔ̃ɔ teeru Kaɛni u win wɔnɔ Abɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, su da gberɔ.
Sanam mɛ ba wãa mi, yera u win wɔnɔ wi sɛ̃re u go.
9 Ma Yinni Gusunɔ u da Kaɛnin mi, u nùn bikia u nɛɛ, mana wunɛn wɔnɔ Abɛli u wãa.
U wisa u nɛɛ, na yɛ̃ ro? Nɛna na nɛn wɔnɔn kɔ̃so?
10 Ma Yinni Gusunɔ u kpam nɛɛ, mba a kua mi. Wunɛn wɔnɔn yɛm mɛ mu yari temɔ, mu nɛn laakari seeye.
11 Tɛ̃ kaa ko bɔ̃ruro n kere tem mɛ a dera mu wunɛn wɔnɔ win yɛm nɔra.
12 À n tem mɛ wuka, mu ɲ̀ maa nun dĩanu kuammɛ sãa sãa. Kaa n sãawa kpiko ka yaayaare kowo handunia sɔɔ.
13 Yera Kaɛni u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, a man sɛɛyasiamɔ bi bu man kere.
14 A man gire gisɔ tem mɛn di. Na dɔɔ na n kukua mi n toma wunɛn min di, kpa na n sãa kpiko na n yaayaare mɔ̀ handunia sɔɔ. Wi u man wa kpuro, kpa u man go.
15 Adama Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, aawo, n ɲ̀ mɛ. Goo ù n nun go, kon yɛ̃ro mɔru kɔsiawa tia tian nɔn nɔɔba yiru.
Ma u Kaɛni yĩreru koosi, wi u nùn wa u ku ka nùn gon sɔ̃.
16 Ma Kaɛni u doona n toma Yinni Gusunɔn min di, u da u sina Edɛnin sɔ̃ɔ yari yerun bera gia, Nɔduɔ. Yĩsi ten tubusiana yaayaaren tem.

Kaɛnin bibun bweseru

17 Yen biru Kaɛni ka win kurɔ ba mɛnna ma kurɔ wi, u gura sua u Enɔku mara. Ma Kaɛni u wuu gagu bana u gu soka Enɔku nge win biin yĩsiru.
18 Enɔku wi, u Iradi mara, Iradi maa Mɛhuyaɛli mara. Mɛhuyaɛli u Mɛtusaɛli mara ma Mɛtusaɛli u Lemɛki mara.
19 Lemɛki wi, u kurɔbu yiru sua. Turon yĩsira Ada, turogira maa Sila.
20 Ada u Yabali mara. Wiya u sãa be ba wãa kunɔ ba yaa sabenu kparamɔn baaba.
21 Win wɔnɔn yĩsira Yubali. Wiya maa sãa be ba ra mɔrɔkunu ka guunu so kpuron baaba.
22 Sila wi maa, u Tubali Kaɛni mara wi u ra dendi yãnu kpuro seku ye n sãa sisu ka sii gandu. Win sesun yĩsira Naama.
23 Yera Lemɛki u win kurɔbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
i man swaa dakio,
bɛɛ nɛn kurɔbu, Ada ka Sila.
Na tɔnu go bɛɛn sɔ̃
yèn sɔ̃ u man mɛɛra kua.
24 Bà n wi u Kaɛni go mɔru kɔsia nɔn nɔɔba yiru,
ba koo nɛ Lemɛki mɔru kɔsia
nɔn wata ka wɔkura nɔɔbu ka yiru.
25 Adamu ka win kurɔ Efa ba mɛnna kpam, ma Efa u gura sua u bii tɔn durɔ mara u nùn yĩsiru kã Sɛti. U nɛɛ, domi Yinni Gusunɔ u kpam man bii tɔn durɔ kã u kua Abɛlin kɔsire, wi Kaɛni u go.
26 Sɛtin tii, u bii tɔn durɔ mara ma u nùn yĩsiru kã Enɔsi. Sanam mɛ sɔɔra tɔmba Yinni Gusunɔ sãaru torua.

Adamun bibun bweseru

5

1 Wee nge mɛ ba Adamun bweserun yĩsa yorua. Dɔma te Gusunɔ u tɔn durɔ ka tɔn kurɔ taka kua u bu kuawa win weenasibu.
2 U bu soka tɔmbu ma u bu domaru kua.
3 Ye Adamu u kua wɔ̃ɔ wunaa teeru ka wɔkuru (130) u bii tɔn durɔ mara wi u ka nùn weenɛ mam mam. Ma u nùn yĩsiru kã Sɛti.
4 Sɛtin marubun biru Adamu wi, u bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka kua wɔ̃ɔ nɛnɛ (800).
5 U kuawa wɔ̃ɔ nɛnɛ ka wunaa teeru ka wɔkuru (930) ma u kpuna u gu.
6 Ye Sɛti u kua wɔ̃ɔ wunɔbu ka nɔɔbu (105), yera u Enɔsi mara.
7 Enɔsin marubun biru, Sɛti wi, u bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka kua wɔ̃ɔ nɛnɛ ka nɔɔba yiru (807).
8 U kuawa wɔ̃ɔ nɛnɛ ka wunɔbu ka wɔkura yiru (912) ma u kpuna u gu.

9 Ye Enəsi u kua wõə wɛnɛ ka wəkuru, yera u Kenani mara.
10 Kenanin marubun biru Enəsi wi, u bii tən durəbu ka tən kurəbu marumə sere n ka kua wõə nɛnɛ ka wəkura nəəbu (815).
11 U kuawa wõə nɛnɛ ka wunəbu ka nəəbu (905) ma u kpuna u gu.
12 Ye Kenani u kua wõə wata ka wəkuru, yera u Mahalalɛɛli mara.
13 Mahalalɛɛlin marubun biru Kenani wi, u bii tən durəbu ka tən kurəbu marumə sere n ka kua wõə nɛnɛ ka weeru (840).
14 U kuawa wõə nɛnɛ ka wunəbu ka wəkuru (910) ma u kpuna u gu.
15 Ye Mahalalɛɛli u kua wõə wata ka nəəbu, yera u Yerɛdi mara.
16 Yerɛdin marubun biru Mahalalɛɛli wi, u bii tən durəbu ka tən kurəbu marumə sere n ka kua wõə nɛnɛ ka tɛna (830).
17 U kuawa wõə nɛnɛ ka wɛnɛ ka wəkura nəəbu (895) ma u kpuna u gu.
18 Ye Yerɛdi u kua wõə wunaa wata ka yiru (162), yera u Enəku mara.
19 Enəkun marubun biru Yerɛdi wi, u bii tən durəbu ka tən kurəbu marumə sere n ka kua wõə nɛnɛ (800).
20 U kuawa wõə nɛnɛ ka wunaa wata ka yiru (962) ma u kpuna u gu.
21 Ye Enəku u kua wõə wata ka nəəbu, yera u Mɛtusela mara.
22 Mɛtuselan marubun biru Enəku wi, u ka Gusunə swĩina. U bii tən durəbu ka tən kurəbu marumə sere n ka kua wõə gooba wunəbu (300).
23 U kuawa wõə gooba wunəbu ka wata ka nəəbu (365).
24 U ka Gusunə swĩina, yen biru u doona wəllə, domi Gusunə u nùn suawa wasiru.
25 Ye Mɛtusela u kua wõə wunaa wɛnɛ ka nəəba yiru (187), yera u Lemɛki mara.
26 Lemɛkin marubun biru Mɛtusela wi, u bii tən durəbu ka tən kurəbu marumə sere n ka kua wõə nata ka wunaa wɛnɛ ka yiru (782).
27 U kuawa wõə nɛnɛ ka wunaa wata ka nəəba nnɛ (969) ma u kpuna u gu.
28 Ye Lemɛki u kua wõə wunaa wɛnɛ ka yiru (182), u bii tən durə mara.
29 Ma u nùn yĩsiru kã Nəwɛ, u nɛɛ, winiwa koo sun somi bɛsɛn wasiraru ka bɛsɛn səm sẽsəgia səə ye sa mò yèn sõ Yinni Gusunə u tem bõrusi.
30 Nəwɛn marubun biru Lemɛki wi, u maa bii tən durəbu ka tən kurəbu marumə sere n ka kua wõə nɛɛra wunəbu ka wɛnɛ ka wəkura nəəbu (595).
31 U kuawa wõə nata ka wunaa wata ka wəkura nəəbu ka yiru (777) ma u kpuna u gu.
32 Ye Nəwɛ u kua wõə nɛɛra wunəbu (500), yera u Sɛmu ka Kamu ka Yafɛti mara.

Təmbun daa kõsa

6

1 Sanam mɛ təmba kəwarabu torua handunia səə ma ba bii tən kurəbu marumə,
2 Wəllun təmbu * gaba na ba wa ma təmbun bii tən kurəbu ba wã ma ba tii kurəbu gəsia.
3-4 Ma ba ka bu mɛnna ba bibu mara. Bii beya ba kua durə gbebunu handunia səə, ni nu raa yĩsiru yara yellu. Ma Yinni Gusunə u nɛɛ, nɛn hunde kun ko n wãa təmbu səə ka baadommaə domi ba sãawa be ba koo gbi. Ka mɛ, kon de ba n gina wãa wõə wunaa teeru.
5 Domi u wa təmbun daa kõsa kpẽa handunia səə. Ben gõrun bwisikunu nu ra n wãawa kõsa səə baadomma.
6 Ma win gõru ga sankira yèn sõ u təmbu taka kua handuniaə. Ya nùn dua too sere win nukurə.
7 Ma u nɛɛ, wi, u koo kpuro kpeerasiawa handunia səən di, saa tənun min di n ka girari yɛɛyə yi yi ra sĩ ka yi yi ra kabiri ka gunəsu. Domi win nukura sankira yèn sõ u yeba kpuro taka kua.

Ye Gusunə u Nəwɛ yiire

8 Adama Gusunə u ka Nəwɛ nənu geu mɛɛra
9-10 domi u win woodaba mɛm nəəwa. U ṅ taarɛ mə win waati ye səə, ma u ka Gusunə swĩina. Bii tən durəbu itawa u mara. Ben yĩsa wee, Sɛmu ka Kamu ka Yafɛti.
11 Saa ye səə, handunian kõsa kpẽa Gusunən wuswaaə ma ya gəba banda.
12 Yera u handunia mɛɛrima u wa yen kõsa kpẽa domi hunde koni baayere ya yen daa sanka.
13 Ma u Nəwɛ sõəwa u nɛɛ, na gõru doke n hunde koniba kpuro kpeerasia, domi ba dera handunian gəba banda. Kon bu kpeerasia, be ka tem sannu.

* **6:2** ***wəllun təmbu*** - Ka Heberum ba yorua, Gusunən bii tən durəbu. Gaba tamaa yen tubusiana wəllun təmbu. Gaba maa tamaa ba sãa Sɛtin bweseru. Gaba maa tamaa ba sãawa sina bibu.

14 Adama wunɛ Nɔwɛ, a tii kpakoro bakaru kuo ka dãa damgia, ta n dii sɔsu mɔ,
kpa a tu dãa fĩifĩinu tɛɛni ten sɔɔwɔ ka tɔɔwɔ.
15 Amɛniwa kaa tu koosina. A de ten
dɛ̃ɛbu bu n sãa gɔm soonu gooba wunɔbu
(300) kpa ten yasum mu n sãa gɔm soonu
weeraakuru, kpa ten gunum mu n sãa gɔm
soonu tɛna.
16 A de ta n kpɛɛru mɔ wɔllɔ. Kpɛɛ te
sɔɔ, kpa a fɛnɛnti ko yen dɛ̃ɛbu ka yasum
mu n sãa gɔm soo teeru. Kpa a kɔnnɔ yaba
ten yɛ̃saɔ, a kɛnutiru doke. A de ta n sãa
gidambisa ita.
17 Wee, kon de nim yibu bakaru tu na
tem sɔɔ, tu hunde koni baayere kpeerasia
handunia sɔɔ. Ye ya wãa tem sɔɔ kpuro ya
koo gbiwa.
18 Adama wuna kon wure n ka nɛn
arukawani bɔke. Kaa du kpakoro te sɔɔ,
wunɛ ka wunɛn kurɔ ka wunɛn bibu ka ben
kurɔbu sannu.
19 Hunde koni baayere, yen yiruwa kaa
maa duusia dwaa ka nia kpakoro te sɔɔ ka
wunɛ sannu.
20 Gunɔsu ka yɛɛ yi yi ra kabiri, ye kpuron
bwese bweseka sɔɔ, yiru yiruwa ya koo na
wunɛn mi, a ka ye faaba ko.
21 A maa dĩa ni ba ra di kpuro mɛnnɔ a yi
kpa nu ko wunɛ ka yɛɛ yin dĩanu.
22 Ma Nɔwɛ u kua kpuro ye Gusunɔ u nùn
yiire.

Nɔwɛ u yɔɔwa u dua kpakoro te sɔɔ

7

1 Yen biruwa Yinni Gusunɔ u Nɔwɛ sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, wuna na wa a man mɛm nɔɔwamme
saa yenin tɔmbu sɔɔ. Yen sɔ̃, i duo kpakoro
te sɔɔ, wunɛ ka wunɛn yɛnugibu kpuro.
2 Kpa a ka yɛɛ yi kaa ka yãkuru ko du yiru
yirun wasi nɔɔba yiru dwaa ka nia, ka maa
yɛɛ yi yi tien yiru yiru dwaa ka nia,
3 ka maa gunɔsu yiru yirun wasi nɔɔba
yiru dɔɔ ka niu su ka wa su bweseru tiara
handunia sɔɔ.
4 Domi sɔ̃ɔ nɔɔba yirun biru kon de gura
yu nɛ sɔ̃ɔ sɔɔ weeru ka wɔ̃kuru weeru kpa n
hunde koni baayere kam koosia ye na taka
kua.
5 Ma Nɔwɛ u kua kpuro ye Yinni Gusunɔ
u nùn yiire.

Handunia gira ya nim diira

6 Sanam mɛ nim yibu bakara tunuma,
Nɔwɛ u mɔwa wɔ̃ɔ nata (600).
7 Ma u dua kpakoro te sɔɔ ka win kurɔ ka
win bibu ka ben kurɔbu bu ka wa bu nim
yibu baka te suuri.
8 Yɛɛ yi ba koo ka yãkuru ko ka yi yi tie ka
gunɔsu ka yɛɛ kpuro yi yi kabirimɔ temɔ,
9 yen baayere ya dua kpakoro te sɔɔ yiru
yiru dwaa ka nia ka Nɔwɛ sannu nge mɛ
Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
10 Sɔ̃ɔ nɔɔba yirun biru nim yibu baka te,
ta tunuma tem sɔɔ.
11 Nɔwɛn wɔ̃ɔ natasen suru yirusen sɔ̃ɔ
wɔkura nɔɔbu ka yiruse sɔɔ, yera n sãare
nge ba wɔru bɔkɔ kɔria ma nim mu kurama
ka dam tem di, ma gura nɛmɔ nge wɔlla
gɛ̃ɛra.
12 Gura ye, ya nawa tem sɔɔ sɔ̃ɔ sɔɔ weeru
ka wɔ̃kuru weeru.
13 Tɔ̃ɔ te sɔɔra Nɔwɛ dua kpakoro te sɔɔ,
wi ka win kurɔ ka win bibu ita be, Sɛmu ka
Kamu ka Yafɛti, ka maa ben kurɔbu ita,
14 be ka gbeeku yɛɛ ka yaa sabenu ka yɛɛ
yi yi ra kabiri ka gunɔsu ka sere ye ya kasa
mɔ, ye kpuro bwese bweseka.
15-16 Hunde koni baayere kpuro gesi, ya
duawa ka Nɔwɛ sannu goo ge sɔɔ yiru yiru
dwaa ka nia, nge mɛ Gusunɔ u Nɔwɛ sɔ̃ɔwa.
Ma Yinni Gusunɔ u nùn kɛnusi.
17-18 Gura nɛmɔ ma nim mu kpɛ̃amɔ tem
sɔɔ sere sɔ̃ɔ weeru, mu tɛriamɔ mu kpakoro
te yĩiya ma ta seewa tem di ta gɛrua mɛn
wɔllɔ.
19 Ma mu kpɛ̃amɔ mu sosimɔ sere mu guu
bakanu kpuro mwɛ tem sɔɔ.
20 Mu kpam gunia guunun wɔllun di sere
gɔm soonu wɔkura nɔɔbu.
21 Ma hunde koni baayere handunia sɔɔ
ya gu, saa tɔmbu sere ka yaa sabenu ka
gbeeku yɛɛ ka gunɔsu ka ye ya kabirimɔ
temɔ kpuro.
22 Ye ya wɛ̃siamɔ tem dira sɔɔ kpuro gesi
ya guwa.
23 Hunde koniba kpuro handuniaɔ ba
kam kuawa, saa tɔnu sere yɛɛ naasu nnɛgii
ka yi yi ra kabiri ka gunɔsu. Kpurowa n kam
kua, ma n kun mɔ Nɔwɛ turo ka sere win
tɔmbu ka yɛɛ yi yi wãa kpakoro te sɔɔ.

Nim bakam mɛ, mu gbera

24 Ma nim mɛ, mu tɛrie handunia sɔɔ sɔ̃ɔ
wunaa weeru ka wɔkuru.

8

1 Adama Gusunɔ kun Nɔwɛ duari ka gbeeku yɛɛ kpuro ka yaa sabe ni kpuro yi yi ka nùn wãa kpakoro te sɔɔ. Ma u dera woo ga kua tem sɔɔ ma nim mɛ, mu kaaram torua.
2 Nim mɛ mu kuramɔ tem di mu yɔ̃ra, wɔlla maa kɛnua, gura yɔ̃ra.
3 Nim mu doonamɔ fiiko fiiko. Sɔ̃ɔ wunaa weeru ka wɔkurun biru ma mu kaara.
4 Suru nɔɔba yirusen sɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka yiruse sɔɔ, yera kpakoro te, ta da ta yɔ̃ra guu te ba mɔ̀ Araratin wɔllɔ.
5 Nim mu kaaramɔ sere n ka kua suru wɔkuruse. Suru win tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔra guunun wii wɔlla tera.
6 Ye n maa kua sɔ̃ɔ weeru, ma Nɔwɛ u kpakoro ten fɛnɛnti wukia.
7 U gbanamgbaaru yɔ̃su ta n ka yaayaare mɔ̀ ta n daamɔ ta n wuramamɔ sere nim mu ka gbera temɔ.
8 Yen biru u totobɛrɛru yɔ̃su u ka wa nim mù n kaara temɔ.
9 Adama totobɛrɛ te, ta ṅ ayeru wa mi ta koo sura. Ma ta wura win mi, kpakoro te sɔɔ, yèn sɔ̃ nim gina tie tem sɔɔ kpuro. Ma Nɔwɛ u nɔmu dɛmia u tu mwa u doke kpakororu sɔɔ.
10 U maa mara n kua sɔ̃ɔ nɔɔba yiru u sere maa totobɛrɛ te yɔ̃su.
11 Ta wurama win mi yoka ta dãa wuru beku nɔɔ bɛri. Ma Nɔwɛ u gia ma nim mu kaarawa temɔ.
12 Ma u maa mara sɔ̃ɔ nɔɔba yiru, u kpam totobɛrɛ te yɔ̃su. Ta ṅ maa wuramɛ win mi.
13 Yen dɔma tera n kua Nɔwɛn wɔ̃ɔ nata ka tiasen (601) suru gbiikoon tɔ̃ɔ gbiikiru. Ma u kpakoro te kpɛɛya u deema wee, nim mu kpa tem mu gberama.
14 Ye n kua suru yirusen sɔ̃ɔ yenda nɔɔbu ka yiru, yera u deema wee, tem mu gbera mam mam.
15 Yera Gusunɔ u Nɔwɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
16 i yario kpakororun di wunɛ ka wunɛn kurɔ ka wunɛn bibu ka ben kurɔbu.
17 I ka yɛɛ bwese bweseka kpuro yario saa gunɔsu sere yɛɛ naasu nnɛgii ka yɛɛ yi yi ra kabiri temɔ, kpa yi marura yi dabia kpa yi tɛria temɔ.
18 Ma Nɔwɛ u yara wi ka win kurɔ ka win bibu ka ben kurɔbu.
19 Ma yɛɛ yi yi naasu nnɛ mɔ kpuro ka yi yi ra kabiri ka gunɔsu kpuro, yaa baayere gesi ye ya wãa temɔ kpurowa ya yara goon di, baayere ka yen bweseru.
20 Saa yera Nɔwɛ u yãku yeru bana mi u koo Yinni Gusunɔ sã. Ma u yɛɛ ka gunɔsu gɔsa bweseru baatere sɔɔ te ba ra ka yãkuru ko. Ma u ka yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua yãku yee ten wɔllɔ.
21 Ma Yinni Gusunɔ u yãku ni mwa ma u tii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ṅ kon maa tem bɔ̃rusi tɔnun sɔ̃. Domi tɔnun gɔ̃run bwisikunu sãawa kɔ̃sunu saa win birun di. Na ṅ maa hunde koniba kpuro kpeerasiamɔ nge mɛ na kua.
22 Sere dunia yu ka kpe,
duurubu ka gɛ̃ɛbun saa
ka wooru ka yam susurun saa
ka sɔ̃ɔ sãreru ka wuburun saa,
ka sere maa sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru,
yen gaa kun kpeemɔ.

Arukawani ye Gusunɔ u ka Nɔwɛ bɔkua

9

1 Yen biru Gusunɔ u Nɔwɛ ka win bibu domaru kua u nɛɛ, i maruro i dabia kpa i yibu tem sɔɔ.
2 Handunian yaa baayere ka gunɔ baagere ka ye ya kabirimɔ temɔ ka swãa baayere nim wɔ̃ku sɔɔ ya ko n bɛɛn bɛrum mɔ, domi na bɛɛ ye kpuro nɔmu sɔndia.
3 Ye ya sĩimɔ ya wasi kpuro, ya ko n sãawa bɛɛn dĩanu nge mɛ na raa bɛɛ dãa binu ka yaka bii wɛ̃, mɛya na maa bɛɛ ye kpuro wɛ̃ɛmɔ.
4 Adama i ku yaa tem ka yen yɛm sannu, i kun ye sake, domi yen yɛma mu dera ya wãa.
5 I n maa yɛ̃ ma hunde koni baayere ye ya tɔnu go, kon ye win yɛm kɔsire bikia.
6 Wi u tɔnun yɛm yari,
tɔnuwa koo maa yɛ̃ron yɛm yari,
domi na tɔnu taka kuawa nɛn weenasii.
7 Adama i n maruramɔ i n dabiamɔ kpa i tɛria tem sɔɔ.
8 Gusunɔ u kpam Nɔwɛ ka win bibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
9 wee, na wure na ka bɛɛ nɛn arukawani bɔkumɔ ka bɛɛn bwese te ta koo marura bɛɛn min di,
10 ka sere hunde koni baayere ye ya ka bɛɛ wãa, saa gunɔsu sere yaa sabenu ka gbeeku yɛɛ yi yi ka bɛɛ yara kpakoro ten di kpuro gesi.

11 Arukawani yera, nim yiburu ta ɲ maa
hunde koniba kpuro kam koosiamɔ, mɛya
ta ɲ maa handunia kpeesiamɔ.
12 Arukawani ye na wure na bɔkumɔ
ka bɛɛ ka hunde koni baayere sere ka
baadommaɔ, yen yĩreru wee.
13 Tera guru waa ye na dokemɔ wɔllɔ.
14 Nà n guru winu doke wɔllɔ, guru waa
ye, ya koo sõɔsira ni sɔɔ,
15 kpa n nɛn arukawani yaaya ye na ka bɛɛ
bɔkua ka hunde koni baayere, kpa nim mu
ku maa yibu mu sere baayere kam koosia
ye ya wasi.
16 Guru waa ye, ya koo sõɔsira guru wiru
sɔɔ. Nà n ye mɛɛra kpa n arukawani nɔru
sarigia ye yaaya ye ya wãa nɛ Gusunɔ ka
hunde koni baayeren baa sɔɔ.
17 Nɛn arukawani yen yĩrera mi.

Nɔwɛ ka win bibun gari

18 Nɔwɛn bibu ita be ba raa dua kpakoro
te sɔɔ ba yara, bera Sɛmu ka Kamu ka Yafɛti.
Kamu sãawa Kananin tundo.
19 Be ita beya ba sãa Nɔwɛn bibu. Ben min
diya handuniagiba tɛriara kpuro.
20 Sanam mɛya Nɔwɛ u wukubu torua u
dãa bii ni ba mɔ̀ resɛm duura.
21 Sõɔ teeru u nin tam nɔra ya nùn goomɔ,
ma u da win kurɔ u kpuna tereru.
22 Ye Kamu Kananin tundo u win baan
tere te wa u da tɔɔwɔ u win mɔɔ ka wɔnɔ,
Sɛmu ka Yafɛti sõɔwa.
23 Yera ba na ba kumbooro sua ba sɔndi
ben senɔ ba ka birum birum sĩa ba ben
tundon tereru wukiri. Ba ɲ tu wa yèn sõ ba
ben wuswaa sĩiyɛ.
24 Sanam mɛ Nɔwɛn tam mu kpalla, yera
u nua ye win bii yiruse u nùn kua.
25 Ma u nɛɛ,
kam koorewa Kanani.
U koo kowa win maabu ka win wɔnɔbun
yoo.
26 U maa nɛɛ,
bu Gusunɔ siaro wi u sãa Sɛmun Yinni.
Wiya u koo Kanani ko Sɛmun yoo,
27 kpa u maa Yafɛti dukia sosia,
u de wi ka Sɛmu ba n wãa sannu,
kpa Kanani u ko ben yoo.
28 Nim yibu baka ten biru Nɔwɛ u kua wõɔ
gooba wunɔbu ka weeraakuru (350).
29 Win wõɔ kpuro ga kuawa nɛnɛ ka
wunaa weeru ka wɔkuru (950) ma u kpuna
u gu.

10

Nɔwɛn bibun bweseru
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 1:5-23)

1 Nɔwɛn bibu Sɛmu ka Kamu ka Yafɛti ben
bweseru wee. Be ita kpuro ba bibu mara
nim yibu baka ten biru.
2 Be Yafɛti u mara be wee, Gomɛɛ ka
Magɔgu ka Madai ka Yafani ka Tubali ka
Mɛsɛki ka Tirasi.
3 Ma Gomɛɛ u seewa u maa Asikenasi ka
Rifati ka Togaama mara.
4 Yafaniwa u maa Elisa ka Taasisi ka
Kitimu ka Dodanimu mara.
5 Yafɛtin bwese tera ta da ta sina nim
wõkun bɔkuɔ ka tem burenɔ. Miya ba
marura ma ben baawure u da u sina yam
tem ka win bwese kɛra, ba ben barum
gerumɔ.
6 Be ba maa sãa Kamun bibu, be wee, Kusi
ka Misiraimu ka Puti ka Kanani.
7 Kusi u seewa ma u Saba ka Hafila ka
Sabuta mara ka Raema ka Sabuteka. Raema
u maa seewa u Seba ka Dedani mara.
8 Kusi u maa bii mara wi ba sokumɔ
Nimurodu. Wiya u gbia u kua wɔrugɔ
damgii handunia sɔɔ.
9 Yinni Gusunɔ u dera u kua taaso geon
tii tii. Yen sõna ba ra mɔndu garu ko bu
nɛɛ, Yinni Gusunɔ u nun ko taaso geo nge
Nimurodu.
10 Nimurodu wi, u gina gbia u bandu
di Babɛliɔ ka Erɛkiɔ ka Akadiɔ ka Kalinɛɔ
Sinɛan temɔ.
11 Tem min diya u yara u da Asirin temɔ.
Ma u wuu sini bana si ba mɔ̀ Ninifu ka
Rehobɔtuhiro ka Kalasi,
12 ka maa Resɛni, Ninifu ka Kalasin baa
sɔɔ. Wuu si kpuro su kuawa wuu bɔkɔ teu.
13 Misiraimu wiya u Ludiba mara ka
Ananiba ka Lehabuba ka Nafituba
14 ka Paturusigibu ka Kafitorigibu ka
Kasulugibu mìn di Filisitiban bwesera
yarima.
15 Kanani u maa Sidoni mara. Wiya u sãa
win bii gbiikoo. Ma u maa Hɛti mara.
16 Win bibun gaba ba kua Yebusiba ka
Amɔreba ka Girigasiba
17 ka Hefiba ka Aakiba ka Siniba
18 ka maa Aafadiba ka Semarigibu ka
Hamatiba. Yen biru Kananin bwese kɛri yi,
yi yarina.

19 Yi da da Sidoniɔ, Geran bera gia sere
ka Gasaɔ ka maa Sodomuɔ ka Gomɔra gia ka
Adima ka Seboimuɔ n ka girari Lesaɔ.
20 Beya ba sãa Kamun bibu. Ma ben
baawure u da u sina yam tem ka win bwese
kɛra, ba ben barum gerumɔ.
21 Be ba maa sãa Sɛmu, Yafɛtin mɔɔn bi-
bun bweseru beya Heberuba.
22 Ben yĩsa wee, Elamu ka Asuri ka
Aapasadi ka Ludi ka Aramu.
23 Ma Aramu u seewa u maa Usi ka Uli
mara ka Getɛɛ ka Masi.
24 Aapasadi u maa Sela mara. Ma Sela u
maa Heberu mara.
25 Ma Heberu u bii tɔn durɔbu yiru mara.
Turowa ba sokumɔ Pelɛgi, yèn sõ win waati
sɔɔra duniagiba tem bɔnu kua. Win wɔnɔn
yĩsira maa Yokutani.
26 Ma Yokutani wi, u maa Alimɔdadi mara
ka Selɛfu ka Hasamafɛti ka Yeraa
27 ka Hadoramu ka Usali ka Dikila
28 ka Obali ka Abimaɛli ka Saba
29 ka Ofiri ka Hafila ka Yobabu. Be
kpurowa ba sãa Yokutanin bibu.
30 Ba sinawa saa Mɛsan di sere ka guu te
ta wãa sõɔ yari yeru gia te ba mɔ̀ Sefaa.
31 Be ba sãa Sɛmun bibu bera mi. Ma ben
baawure u da u sina yam tem ka win bwese
kɛra, ba ben barum gerumɔ.
32 Nge mɛ Nɔwɛn bibun bweserun kɛri yi
sãa ka sere maa tem mi ba da ba wãa wãa ka
barum mɛ kɛra baayere ya ra gere, mɛya mi.
Ben min diya handunian bweseru baatere
ta yara nim yibu baka ten biru.

Ba gidambisa bana Babɛliɔ

11

1 N deema yellu handunia kpuro sɔɔ,
barum tema ba ra gere mam mam.
2 Ma ba seewa ba doona saa sõɔ yari yerun
di ba batuma deema Sinɛan temɔ ma ba sin
yeru kua mi.
3 Yera ba geruna ba nɛɛ, too, i de su biriki
mura su ye wõ yu gbera.
Ma ba ka biriki ye bana kua yèn sõ ba ṅ
kpenu mɔ. Ma ba kɔntaa kua ben simaa.
4 Ba kpam nɛɛ, i de su wuu swĩi kpa su
gidambisa bani yèn wii kpiira koo wɔllu
girari, kpa su yĩsiru yari kpa su ku yarina
handunia kpuro sɔɔ.
5 Yera Yinni Gusunɔ u sarama u ka wuu ge
ka gidambisa ye mɛɛri ye tɔmba banimɔ mi.
6 Ma u nɛɛ, be wee, ba sãa bwese teeru ba
maa barum tem gerumɔ ma ba bwisika bu
yeni ko. Saa tẽn di gãanu kun bu yinarimɔ
bu ka ko ye ba bwisika kpuro.
7 Yen sõ, kon sara n da n ben barum
burisina kpa bu ku maa nɔɔsina.
8 Yera Yinni Gusunɔ u bu yarinasia n
toma min di, ba wuu gen bana deri ba da ba
pusa tem kpuro sɔɔ.
9 Yen sõna ba wuu ge soka Babɛli, domi
miya Yinni Gusunɔ u barum burisina. Min
diya u maa tɔmbu kpuro yarinasia ba pusa
handunia kpuro sɔɔ.

Sɛmun bibun bweseru n ka Aburamu girari

10 Sɛmun bibun bweseru wee. Nim
yibu baka ten biru n kua wõɔ yiru yera u
Aapasadi mara. N deema saa ye sɔɔra u mɔ
wõɔ wunɔbu (100).
11 Aapasadin marubun biru Sɛmu u maa
bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere
n ka kua wõɔ nɛɛra wunɔbu (500).
12 Ye Aapasadi u kua wõɔ tɛna ka nɔɔbu ma
u Sela mara.
13 Selan marubun biru Aapasadi u maa
bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere
n ka kua wõɔ nɛɛru ka ita (403).
14 Ye Sela u kua wõɔ tɛna ma u Heberu
mara.
15 Heberun marubun biru Sela u maa bii
tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka
kua wõɔ nɛɛru ka ita (403).
16 Heberu u kua wõɔ tɛna ka nnɛ ma u
Pelɛgi mara.
17 Pelɛgin marubun biru Heberu u maa
bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere
n ka kua wõɔ nɛɛru ka tɛna (430).
18 Pelɛgi u kua wõɔ tɛna ma u Rehu mara.
19 Rehun marubun biru Pelɛgi u maa bii
tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka
kua wõɔ goobu ka nɔɔba nnɛ (209).
20 Rehu u kua wõɔ tɛna ka yiru ma u
Serugu mara.
21 Serugun marubun biru Rehu u maa bii
tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka
kua wõɔ goobu ka nɔɔba yiru (207).
22 Ye Serugu u kua wõɔ tɛna ma u Nakori
mara.
23 Nakorin marubun biru Serugu u maa
bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere
n ka kua wõɔ goobu (200).
24 Ye Nakori u kua wõɔ tɛna tia sari ma u
Tera mara.

25 Teran marubun biru Nakori u maa bii
tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka
kua wɔ̃ɔ wunaa teeru tia sari (119).
26 Tera u kua wɔ̃ɔ wata ka wɔkuru ma u
Aburamu ka Nakori ka Harani mara.
27 Teran bibun bweseru wee. Tera u
Aburamu mara ka Nakori ka Harani. Ma
Harani u seewa u Lɔtu mara.
28 Harani wi, u gu ben wuu Uru sɔɔ,
Kaladen temɔ mi ba nùn mara, win tundo
Tera u sɔ̃.
29 Aburamu ka Nakori ba kurɔbu sua.
Aburamun kurɔn yĩsira Saarai, Nakorigiin
yĩsira maa Milika. Wi ka Yisika ba sãawa
Haranin bibu.
30 Saarai u sãawa wĩro, u ǹ bii mara.
31 Yen biru Tera u win bii Aburamu sua ka
Saarai Aburamun kurɔ ka Lɔtu Haranin bii,
ba seewa ba yara sannu Urun di Kaladen
temɔ ba dɔɔ Kananin temɔ. Ye ba tura wuu
ge ba mɔ̀ Karaniɔ ma ba sina mi.
32 Ye Tera u kua wɔ̃ɔ goobu ka nɔɔbu (205)
ma u kpuna u gu Harani mi.

ABURAHAMU

Gusunɔ u Aburamu gɔsa nɛnɛm

12

1 Yen biruwa Yinni Gusunɔ u Aburamu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo wunɛn tem di a wunɛn
wuu deri ka wunɛn tundon yɛnu a da tem
gam mi kon nun sɔ̃ɔsi.
2 Wunɛn min diya kon de bwese bakaru
tu yari. Kon nun domaru kua kpa wunɛn
yĩsiru tu kpɛ̃a kpa a ko domarun nuuru.
3 Baawure wi u nun domaru kua, kon
maa yɛ̃ro domaru kua. Wi u maa nun
bɔ̃rusi, kon yɛ̃ro bɔ̃rusi. Wunɛn min diya
handunian tɔmbu kpuro ba koo domaru
wa.
4 Yera Aburamu u swaa wɔri nge mɛ
Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa ma ba da sannu
ka Lɔtu. Sanam mɛ ba yara Haranin di,
Aburamu u mɔwa wɔ̃ɔ wata ka wɔkura
nɔɔbu.
5 U win kurɔ Saarai sua ka Lɔtu win wɔnɔn
bii ka ben arumani ye ba mɔ kpuro ka sɔm
kowo be ba wa Haraniɔ. Be kpurowa ba
swaa wɔri ma ba tura Kananin temɔ.

Aburamu u Egibiti da saa Kananin di

6 Ye ba tura mi, ma Aburamu u tem mɛ
bukiana sere u ka tura Sikɛmuɔ mi dãa sɔ̃ɔ
ga wãa ge ba mɔ̀ Mɔre. Kananiba maa wãa
tem mɛ sɔɔ, saa ye.
7 Sɔ̃ɔ teeru yera Yinni Gusunɔ u Aburamu
kure u nɛɛ, wunɛn bibun bwesera kon tem
mɛ wɛ̃.
Ma u yãku yeru bana u ka Yinni Gusunɔ
sã wi u nùn kure mi.
8 Yen biruwa u seewa min di u da guuru
garun bera gia Betɛlin sɔ̃ɔ yari yerɔ u win
dii bekuruginu gira. U Betɛli mɛɛra sɔ̃ɔ kpee
yeru gia, Ayi maa sɔ̃ɔ yari yerɔ. Miya u maa
yãku yeru bana u Yinni Gusunɔ sãwa.
9 Ma u maa seewa u win sanum wɔri u dɔɔ
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia Nɛgɛbuɔ.
10 Ye Aburamu u tura mi, yera gɔ̃ɔra
tunuma tem mɛ sɔɔ. Ma u seewa u da
Egibitin temɔ u sina mi, domi gɔ̃ɔ te, ta kpɛ̃a
win tem mi.
11 Sanam mɛ ba Egibitin tem turuku kua,
Aburamu u win kurɔ Saarai sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee wunɛ kurɔ burɔwa.
12 Egibitigibu bà n nun wa ba koo nɛɛ, a
sãa nɛn kurɔ kpa bu man go bu nun deri.
13 Na nun kanamɔ, a nɛɛ, wunɛ nɛn
sesuwa kpa bu ku man wahala ko wunɛn sɔ̃,
kpa a wa a nɛn wiru dwe.
14 Ye ba tura Egibitiɔ, Egibitigiba wa ma
kurɔ wi, u wã gem gem.
15 Egibiti sunɔn bwãaba nùn wa ma ba
na ba sunɔ kurɔ win buram gari saaria, ma
sunɔ u dera ba ka nùn na win mi.
16 Ma u Aburamu gea kua gem gem kurɔ
win sɔ̃. U nùn yãanu kã ka nɛɛ ka kɛtɛkunu
ka kɛtɛku mɛrobu ka yooyoosu ka yoo tɔn
durɔbu ka tɔn kurɔbu.
17 Adama Yinni Gusunɔ u sunɔ wi ka win
yɛnugibu kpuro wahala baka doke Saarai,
Aburamun kurɔn sɔ̃.
18 Yera u Aburamu soka u nɛɛ, mban sɔ̃na
a man kua mɛ. Mban sɔ̃na a ǹ man sɔ̃ɔwa ma
wunɛn kurɔwa.
19 Ma a nɛɛ, wunɛn sesuwa, a dera na nùn
sua kurɔ. Tɛ̃ wunɛn kurɔ wee, a nùn suo a
ka doona.
20 Ma u wooda wɛ̃ bu de u doona ka win
kurɔ ka win ye u mɔ kpuro.

13

1 Ma Aburamu u seewa Egibitin di u wura
Nɛgɛbu gia wi ka win kurɔ ka ye u mɔ kpuro
ka Lɔtu sannu.

Aburamu ka Lɔtu ba karana

2 Aburamu u sãawa dukiagii. U yaa
sabenu mɔ ka sii geesu ka wura.

3 Ma u sanum so Nɛgɛbun di u da Betɛli
gia u tura mi u raa win dii bekuruginu gira
Betɛli ka Ayin baa sɔɔ.
4 Miya u Yinni Gusunɔ sãwa mi u raa yãku
yeru bana.
5 N deema Lɔtu u maa yãanu mɔ ka nɛɛ ka
dii bekuruginu u ka Aburamu swĩi.
6 Ben arumani ye, ya kpã sere yam mi ba
wãa mu ɲ̀ tura ba n ka wãa mi sannu.
7 Yen sõna sannɔ ga dua Aburamun
kparobu ka Lɔtugibun suunu sɔɔ. N deema
Kananiba ka Feresiba ba wãa tem mɛ sɔɔ
sanam mɛ.
8 Yera Aburamu u Lɔtu sõɔwa u nɛɛ, na
nun kanamɔ, a ku de sikirinɔ ga n wãa nɛ ka
wunɛn suunu sɔɔ, ɲ̀ kun mɛ nɛn kparobu ka
wunɛgibun suunu sɔɔ. Domi bɛsɛ dusina.
9 A ɲ̀ tem waamɔ kpuro wunɛn wuswaaɔ?
A de su kabana. À n da nɔm dwarɔ, kon da
nɔm geuɔ, ɲ̀ n maa nɔm geu gian na a da, kon
da nɔm dwarɔ.
10 Ma Lɔtu u nɔni seeya u Yuudɛnin
daarun bera mɛɛra sere n ka da wuu ge ba
mɔ̀ Soari. U wa tem mu gea sãa mu nike
nikeru mɔ nge gbaa te Yinni Gusunɔ u kua
Edɛniɔ, ɲ̀ kun mɛ Egibitin tem. N deema
Yinni Gusunɔ kun gina Sodomu ka Gomɔra
kpeerasie.
11 Yera Lɔtu u Yuudɛnin wɔwa ye kpuro
tii gɔsia ma u da sõɔ yari yeru gia. Mɛya n
kua ba ka karana.
12 Aburamu u sina Kananin temɔ, Lɔtu
u maa da u sina wɔwa yen wusun bɔkuɔ
ma u ka win dii bekuruginu susimɔ sere ka
Sodomuɔ.
13 Sodomugibu wee, tɔn kõsoba. Ba sãawa
durumgibu mam mam Gusunɔn wuswaaɔ.
14 Ye Lɔtu ka Aburamu ba karana ba kpa,
yera Yinni Gusunɔ u Aburamu sõɔwa u nɛɛ,
a nɔni seeyo kpa a sõɔ yari yeru ka duu yeru
mɛɛri n toma ka sõɔ yɛ̃si yɛ̃sika.
15 Domi tem mɛ a waamɔ mi kpuro, wunɛ
ka wunɛn bibun bwesera kon mu wɛ̃ ka
baadommaɔ.
16 Kon wunɛn bibun bweseru dabiasia
nge yanim. Wi u koo kpĩ u yanim gari wiya
u koo maa kpĩ u wunɛn bibun bweseru gari.
17 A seewo a tem mɛ bɔsu kpa a mɛn
kpãaru wa nge mɛ mu nɛ. Domi wuna kon
mu wɛ̃.
18 Ma Aburamu u win dii bekuruginu
kparenu kua u da u sina Manden sõɔwɔ,
wuu ge ba mɔ̀ Heboronin bɔkuɔ. Ma u yãku
yeru bana u ka Yinni Gusunɔ sã mi.

Aburamu u Lɔtu wɔra

14

1 Sanam mɛ Amurafɛli u sãa Sinɛan sunɔ,
ma Ariɔku sãa Elasan sunɔ, ma Kedolamɛɛ
sãa Elamun sunɔ, ma Tideali sãa Goyimun
sunɔ,
2 sanam mɛya sinam be, ba tabu kua ka
Bera, Sodomun sunɔ, ka Birisa, Gomɔran
sunɔ, ka Sinɛabu, Adiman sunɔ, ka Semɛbɛɛ,
Seboimun sunɔ, ka Belan sunɔ ye ba maa
sokumɔ Soari.
3 Beni kpurowa ba mɛnna nim wõku
bɔruguu ge ba maa sokumɔ Sidimu, gen
wɔwaɔ.
4 N deema wõɔ wɔkura yiruwa ba
Kedolamɛɛ yoru diiya, adama wõɔ wɔkura
itase sɔɔ ba seewa ba ka tii yina.
5 Yera wõɔ wɔkura nnɛse, Kedolamɛɛ ka
sinam be ba wãa ka wi, ba tabu da ma ba
Refaba tabu di Asiterɔtu Kaanaimuɔ, ma ba
Susiba tabu di Hamuɔ, ma ba Emiba tabu di
Safe Kiriataimuɔ.
6 Ba maa Horiba tabu di ben guu te ba
mɔ̀ Seiriɔ sere Paranin sõɔwɔ ge ga wãa
gbaburun bera.
7 Yen biru ba gɔsirama ba da Eni
Misipatiɔ, ye ba maa sokumɔ Kadɛsi. Miya
ba Amalɛkiba tabu wɔri ba kamia ben
tem kpuro sɔɔ ka Amɔreba be ba tɛrie
Hasasɔntamaaɔ.
8 Yera Sodomun sunɔ seewa ka Gomɔran
sunɔ ka Adiman sunɔ ka Seboimun sunɔ ka
Belan sunɔ ye ba maa sokumɔ Soari, ba da
ba ka sinam be tabu yinna Sidimun wɔwaɔ.
9 Sinam beya Kedolamɛɛ, Elamun sunɔ,
ka Tideali, Goyimun sunɔ, ka Amurafɛli,
Sinɛan sunɔ, ka Ariɔku, Elasan sunɔ.
Sinambu nnɛ be, ba ka nɔɔbu be tabu mɔ̀.
10 Sidimun wɔwa miya kɔntaan wɔrusu
wãa nge dɔkɔba. Yera Sodomun sunɔ ka
Gomɔran sunɔ ba duki sua ba da ba wɔriki
si sɔɔ. Be ba tie ba maa duki doona guunu
gia.
11 Be ba bu tabu di, ba Sodomu ka
Gomɔragibun dukia gura ka ben dĩanu
kpuro ba ka doona.
12 Ba maa Aburamun wɔnɔn bii Lɔtu mwa
wi u wãa Sodomuɔ ka win dukia kpuro ba
ka doona.

13 Yera durɔ goo wi u kpikiru sua
Sodomun di u na u Aburamu, Heberu wi
sɔ̃ɔwa. N deema Aburamu u sɔ̃ Manden
sɔ̃ɔwɔ. Mande sãawa Amɔren bweseru,
Ɛsikoli ka Anɛɛn wɔnɔ, be ba arukawani
bɔkua ka Aburamu.
14 Ye Aburamu u nua ma ba win wɔnɔn bii
yoru mwa, yera u win sɔm kowo wɔrugɔba
gɔsa gooba wunɔbu ka wɔkura nɔɔbu ka ita
(318) be ba mara win yɛnuɔ u bu tabu yãnu
wɛ̃. Ma u ka sinam be naa gira sere Danuɔ.
15 Ma u win tɔmbu bɔnu kua u ka bu wɔri
wɔ̃kuru, wi ka win sɔm kowobu. U bu tabu
di ma u bu naa swĩi sere Kobaɔ, ye ya wãa
Damasin sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
16 U dukia ye kpuro wɔrama ma u win
wɔnɔn bii Lɔtu wɔrama ka win ye u mɔ
ka sere maa tɔn be ba raa mwɛɛra ka ben
kurɔbu.

Aburamu u ka Mɛɛkisidɛki ka Sodomun sunɔ yinna

17 Ye Aburamu u Kedolamɛɛ ka sinam be
ba wãa ka wi tabu diima u wee, Sodomun
sunɔ u nùn sennɔ da Safen wɔwaɔ ye ba maa
sokumɔ sunɔn wɔwa.
18 Ma Mɛɛkisidɛki, Salɛmun sunɔ u ka pɛ̃ɛ
na mi ka tam. Durɔ wi sãawa Wɔrukoon
yãku kowo.
19 U Aburamu domaru kua u nɛɛ, Gusunɔ,
wi, wi u kpuro kere, u maa wɔllu ka tem
taka kua, u koo nun domaru kua.
20 Wigia siarabu domi u nun wunɛn
wɛrɔbu nɔmu bɛria.
Ma Aburamu u ye u waama kpuron
wɔkuru baateren wɔllɔ tia tia sua u
Mɛɛkisidɛki wi wɛ̃.
21 Yen biru Sodomun sunɔ u Aburamu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man tɔmbu wɛ̃ɛyɔ kpa a dukia
sua yu ko wunɛgia.
22 Aburamu u Sodomun sunɔ wisa u nɛɛ,
na nɔmu sua wɔllɔ na bɔ̃rua ka Gusunɔn
yĩsiru, wi, wi u kpuro kere u maa wɔllu ka
tem taka kua,
23 ma na ǹ gãanu ganu suamɔ ni nu sãa
wunɛginu baa wɛ̃ɛ siira, baa bara wɛ̃ru kpa
a ku ra ka nɛɛ, wuna a man kua dukiagii. Na
ǹ gãanu ganu suamɔ,
24 ma n kun mɔ ye nɛn aluwaasiba ba di.
Adama a de Anɛɛ ka Ɛsikoli ka Mande be ba
ka man da bu ben bɔnu sua.

Arukawani ye Gusunɔ u ka Aburamu bɔkua

15

1 Yeniba kpuron biru Yinni Gusunɔ u
ka Aburamu gari kua kãsiru sɔɔ u nɛɛ,
Aburamu, a ku bɛrum ko, nɛna na wunɛn
tɛrɛru, wunɛn are ko n kpã gem gem.
2 Aburamu nùn wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ,
mba kaa maa man wɛ̃. Wee na gɔɔ dɔɔ bii
sari kpa Ɛliesɛɛ Damasigii u ko nɛn tubi dio.
3 Yèn sɔ̃ a ǹ man bii kã, nɛn yoo Ɛliesɛɛ wi
ba mara nɛn yɛnuɔ wiya koo nɛn tubi di.
4 Yera Yinni Gusunɔ u Aburamu sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, n ǹ wi, u koo ko wunɛn tubi dio.
Wunɛn tii tiin biiwa u koo wunɛn tubi di.
5 Ma Gusunɔ u ka nùn da tɔɔwɔ u nɛɛ, a
wɔllu mɛɛrio kpa a kperi gari, à n kaa kpĩ.
Nge mɛya wunɛn bwesera koo dabiru nɛra.
6 Ma Aburamu u Yinni Gusunɔ naanɛ kua.
Yen sɔ̃na Gusunɔ u nùn garisi gemgii.
7 Ma u kpam nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna na
Yinni Gusunɔ, nɛ wi na nun yarama saa
Urun di Kaladen temɔ kpa n ka nun tem
mɛni wɛ̃.
8 Adama u wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ,
amɔna ko na n ka yɛ̃ ma tem mɛni mu koo
ko nɛgim.
9 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a naa gbiiba wɔ̃ɔ
itagia tama ka boo niu wɔ̃ɔ itaguu, ka yãa
kinɛru wɔ̃ɔ itagiru ka kparuko ka totobɛrɛ
buu kpa a man ye goowa a yi.
10 Yera Aburamu u yɛɛ yi kpuro mɛnna u
yi go u bɛrana yiru u yin bɛsi yi u karinasia,
adama u ǹ gunɔsu bɛre si.
11 Yaberekunu nu sarama yaa goo ni sɔɔ,
ma Aburamu u nu gira.
12 Ye sɔ̃ɔ duɔ, dom mɔn bakara Aburamu
wɔri ma bɛrum nùn mwa yam wɔ̃ku te sɔɔ.
13 Yera Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
n yɛ̃ ma wunɛn bibun bwesera ta koo tem
tukumɔ sina mi ba koo bu yoru diisia kpa
bu bu nɔni sɔ̃ sere wɔ̃ɔ nɛɛru (400).
14-16 Adama kon tem mɛn tɔmbu siri be
ba koo bu yoo te diisia. Wɔ̃ɔ dabirun biru
ba koo yari tem min di ka dukia baka kpa
bu kpam gɔsirama mini, domi Amɔreban
durum kun gina yiba n ka bu kpeerasia.
Adama wunɛ kaa tɔkɔ kowa kɔ̃ɔ kɔ̃ɔ kpa a da
a wunɛn baababa deema ka alafia.
17 Ye sɔ̃ɔ kpa yam tĩra niki niki, yera
Gusunɔ u kurama yaa bɛsi yin kpoo kpooka
sɔɔ. U sãa nge dɔ̃ɔ bokon wiisu ka dɔ̃ɔ yari.
18 Nge mɛya u ka Aburamu arukawani
bɔkua tɔ̃ɔ te sɔɔ u nɛɛ, wunɛn bwesera

kon tem mɛni wɛ̃ saa daa piibu ge ga wãa
Egibitin tem nɔɔ bura yerun di sere daa
baka ten mi, te ba mɔ̀ Efarati.
19 Tem mɛ, mu sãawa Keniban tem ka
Kenisibagim ka Kadimɔnibagim
20 ka Hɛtibagim ka Feresibagim ka
Refaban tem,
21 ka Amɔreban tem ka Kananiban tem ka
Girigasiban tem ka Yebusiban tem.

Agaa u Aburamu Isimɛɛli marua

16

1 Aburamu ka win kurɔ Saarai ba ɲ̀ bii
mara. Wee Saarai wi, u yoo tɔn kurɔ goo mɔ
wi u sãa Egibitigii. Win yĩsira Agaa.
2 Ma Saarai u win durɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee,
Yinni Gusunɔ u man kua wĩro. Na nun
kanamɔ, a ka nɛn yoo duo. Sɔrɔkudo kon
bibu wa saa win min di.
M a Aburamu u win kurɔn gari wura.
3 Saa ye sɔɔra Saarai u win yoo Agaa wi
sua u win durɔ kã kurɔ. N deema ba wɔ̃ɔ
wɔkuru kua kɔ Kananin temɔ.
4 Ma Aburamu u ka Agaa mɛnna ma Agaa
u gura sua. Ye u wa u gura mɔ, yera u win
yinni Saarai gɛndu wɔri.
5 Ma Saarai u Aburamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn
wɔmburu tu wɔri wunɛ sɔɔ. Na nun nɛn yoo
kã kurɔ, adama ye u wa ma u gura mɔ, yera u
man gɛndu wɔri. Yinni Gusunɔwa koo sun
siria nɛ ka wunɛ.
6 Aburamu u Saarai wisa u nɛɛ, wuna a
wunɛn yoo mɔ, a ka nùn koowo nge mɛ a kĩ.
Saa yera u Agaa nɔni mɛni ma Agaa u duka
sua win min di.
7 Yinni Gusunɔn gɔrado * u nùn wa
gbaburɔ bwia gaan bɔkuɔ Surin swaaɔ.
8 U nɛɛ, Agaa, Saarain yoo, man diya a
wee. Mana a dɔɔ.
Agaa u nɛɛ, na duka suɔwa nɛn yinni
Saarain min di.
9 Ma gɔrado wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a gɔsiro
wunɛn yinnin mi, kpa a nùn wiru kpĩiya.
10 Kon wunɛn bweseru dabiasia sere goo
kun kpɛ̃ u tu gari.
11 Wee a gura mɔ, kaa bii tɔn durɔ ma kpa
a nùn yĩsiru kɛ̃ Isimɛɛli. Domi Yinni Gusunɔ
u wunɛn nɔɔ nua nɔni swãa te sɔɔ.
12 Bii wi, u ko n sãawa nge kɛtɛku gbeeku.
U ko n ka tɔmbu kpuro nɔɔ gɔmunu mɔ̀.
Tɔmbu kpuro ba koo maa ka nùn nɔɔ
gɔmunu ko. U ko n ka win dusibu tondinɛ.
13 Ye Yinni Gusunɔ u ka Agaa gari yi kua
u kpa, ma Agaa u nùn yĩsiru kã u nɛɛ, wuna
Yinni wi u waamɔ. Domi u tii bikia u nɛɛ, ka
gem na Gusunɔ wa ka nɔni, ma na wãa na ɲ̀
gu?
14 Yen sɔ̃na ba dɔkɔ ye soka Gusunɔ u
man waamɔ. Dɔkɔ ye, ya wãawa Kadɛsi ka
Barɛdin baa sɔɔ.
15 Yen biru Agaa u Aburamu bii tɔn durɔ
marua, ma Aburamu u bii wi yĩsiru kã
Isimɛɛli.
16 Aburamun wɔ̃ɔ ga sãawa wɛnɛ ka nɔɔba
tia sanam mɛ ba Isimɛɛli mara.

Bango sãawa Gusunɔn arukawani yen yĩreru

17

1 Ye Aburamu kua wɔ̃ɔ wunɔbu tia sari
yera Yinni Gusunɔ u nùn kure u nɛɛ, nɛna
na Gusunɔ Dam kpurogii. A n sĩimɔ nɛn
wuswaaɔ kpa a kun taarɛ mɔ.
2 Kon ka nun arukawani bɔke kpa n
wunɛn bweseru dabiasia gem gem.
3 Yera Aburamu u yiira mii mii u wuswaa
tem girari. Ma Gusunɔ u kpam ka nùn gari
kua u nɛɛ,
4 nɛn arukawani wee, ye na ka nun
bɔkumɔ. Kon nun kowa bwese dabinun
baaba.
5 Ba ɲ̀ koo maa nun soku Aburamu, ba
koo nun sokuwa Aburahamu, ye ya gerumɔ
bwese dabinun baaba.
6 Kon de wunɛn bibu bu marura bu sosi
sere ba ɲ̀ garirɔ, kpa bwesenu ka sinambu
bu kɔwara wunɛn min di.
7 Kon wure n ka bɛɛ nɛn arukawani
bɔke, wunɛ ka wunɛn bibu ka ben bweseru
kpuro kpa na n sãa wunɛn Yinni ka wunɛn
bweserun Yinni sere ka baadommaɔ.
8 Kpa n wunɛ ka wunɛn bibun bweseru
Kananin tem mɛ wɛ̃, mɛ̀ sɔɔ a wãa mi, a sɔru
dimɔ. Mɛ kpuro mu koo ko begim sere ka
baadommaɔ kpa na n sãa ben Yinni.
9 Ma u kpam Aburahamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
i nɛn arukawani nɛnuɔ, wunɛ ka wunɛn
bibun bweseru. A ku de bu ye duari wunɛn
bweserɔ.
10 Arukawani ye wee, ye na ka bɛɛ
bɔkumɔ, ye i ko nɛnɛ wunɛ ka wunɛn bibun

* **16:7** ***Yinni Gusunɔn gɔrado*** - Isireliba ba ku ra kã bu Gusunɔn yĩsiru sia. Yen sɔ̃na ù n bu kurema ba ra nɛɛ, Gusunɔn gɔradowa.

bweseru. I ko i tɔn durɔ baawure bango kua wi u wãa bɛɛn suunu sɔɔ.
11 Kpa ya n sãa arukawani yen yĩreru ye ya wãa nɛ ka bɛɛn suunu sɔɔ.
12 I n da bii tɔn durɔ baawure bango kue ù n sõɔ nɔɔba ita tura. N ǹ mɔ be ba mara bɛɛn yɛnuɔ tɔna, ka maa be i ka gobi dwawa tɔn tukobun mi.
13 I ko be kpuro bango kuawa kpa nɛn arukawani yen yĩreru ta n wãa bɛɛn wasi sɔɔ sere ka baadommaɔ.
14 Tɔn durɔ wi ba ǹ bango kue, i ko i nùn wunawa wigibun min di i go. Domi u nɛn arukawani sanka.
15 Gusunɔ u kpam Aburahamu sõɔwa u nɛɛ, a ku maa wunɛn kurɔ soku Saarai. Saaraawa kaa n da nùn soku.
16 Kon nùn domaru kua kpa u nun bii tɔn durɔ marua. Nɛn doma ten saabu bwese dabinu ka sinambu ba koo kɔwara win min di.
17 Yera Aburahamu u Gusunɔ yiira mii mii u siriru tem girari u yɛ̃ɛ ma u gerua win tii sɔɔ u nɛɛ, ba koo maa tɔnu wõɔ wunɔbugii bii marua? Saaraa wi u kua wõɔ wɛnɛ ka wɔkuru mini, u koo bii ma?
18 Yera u Gusunɔ sõɔwa u nɛɛ, a de Isimɛɛlin sanu sanusu su nun wɛ̃re kpa u nɛn tubi di.
19 Ma Gusunɔ u nɛɛ, aawo, wunɛn kurɔ Saaraawa koo nun bii tɔn durɔ marua kam kam, kpa a nùn yĩsiru kɛ̃ Isaki. Wiya kon wure n ka nɛn arukawani bɔke ye ya ǹ kpeemɔ win bweserɔ.
20 Mɛya na wunɛn kanaru nua te a kua Isimɛɛlin sõ. Wee, kon maa nùn domaru kua kpa u marura, win bibu bu dabia sere ba ǹ garirɔ. U koo bibu wɔkura yiru ma, kpa bii be, bu ko bwese bakarun kɛri wɔkura yirun nuuru.
21 Adama nɛn arukawani ye, ya ko n wãawa Isakin mi, wi Saaraa koo nun marua gasɔku amadaare.
22 Ye Gusunɔ u ka Aburahamu gari kua u kpa, u nùn deri u doona wɔllɔ.
23 Yen biru Aburahamu u Isimɛɛli sua ka yobu kpuro be ba mara win yɛnuɔ ka be u ka gobi dwa, tɔn durɔ be ba wãa win yɛnuɔ kpuro gesi, ma u bu bango kua dɔma te, nge mɛ Gusunɔ u nùn sõɔwa.
24 Aburahamu u mɔwa wõɔ wunɔbu tia sari sanam mɛ u bango kua.
25 Win bii Isimɛɛli u maa mɔwa wõɔ wɔkura ita.
26 Sõɔ tee tera ba Aburahamu ka win bii Isimɛɛli bango kua.
27 Tɔn durɔbu kpuro be ba mara win yɛnuɔ ka be u dwa tɔn tukobun mi, ba bu bango kuawa ka wi sannu.

Ba Aburahamu biin nɔɔ mwɛɛru kua

18

1 Sõɔ teeru Yinni Gusunɔ u Aburahamu kure Manden sõɔwɔ ye u sõ win dii bekurugirun kɔnnɔwɔ sõɔ sɔɔ gbãara.
2 U nɔni seeya u mɛɛra. Wee tɔn durɔbu ita ba yõ saruɔ. Ye u bu wa yera u seewa u duka da ben mi, u yiira ben wuswaaɔ.
3 Ma u ben tɔnwero sõɔwa u nɛɛ, Yinni, à n wura, a yõro, a ku man sarari a doona.
4 I de bu nim tama i ka bɛɛn kõri kpakia kpa i wɛ̃ra dãa saaru mini.
5 Kon da n dĩanu tama fiiko kpa i di i ka dam wa. Yen biru kpa i sere swaa wɔri i doona. Bɛɛn naa te, ta bɛɛrɛ kua. Yen sõ, i de i nɛn yaarɛ di.
Ma ba nɛɛ, a koowo nge mɛ a gerua.
6 Yera Aburahamu u gɔsira ka sɛndaru win dii bekurugirɔ Saaraan mi. U nùn sõɔwa u nɛɛ, a wasi suo a som sakakun nɔɔ ita sua a buri kpa a kiraru sɔmɛ.
7 Ma Aburahamu u duka da win naa gõɔwɔ u naa kinɛ kpɛmbu ge ga wã mwa u win sɔm kowo turo wɛ̃. Ma u gu go u sawa fuuku.
8 Aburahamu u naa bogum sua ka bom ka yaa saara ye, u ka da u yi tɔn ben wuswaaɔ. Win tii u da u sina bee tia dãa ten saarɔ sanam mɛ ba dimɔ nge mɛ ben komaru.
9 Yera ba nùn bikia ba nɛɛ, mana wunɛn kurɔ Saaraa u wãa.
Ma u nɛɛ, u wãa dirɔ.
10 Ma ben turon min di Gusunɔ u nɛɛ, gasɔku amadaare kon wurama wunɛn mi. Saa ye sɔɔ, wee, wunɛn kurɔ Saaraa u koo bii tɔn durɔ ma.
N deema Saaraa u yõ u gari yi swaa daki dii kɔnnɔwɔ ge ga wãa sɔɔ win biruɔ.
11 Aburahamu ka Saaraa ba maa bukura gem gem. Saaraa kun sãa wi u koo bii ma.
12 Ma u tii yɛ̃ɛ u nɛɛ, tɛ̃ ye na tɔkɔ kua na kpa, nɛn durɔn tii maa tɔkɔ kua, yera sa ko maa kpĩ su mɛnnabun nuku dobu wa?
13 Ma Yinni Gusunɔ u Aburahamu sõɔwa u nɛɛ, mban sõna Saaraa u yɛ̃ɛ u nɛɛ, u koo

bii mawa mi ka gem? Wi, wi u tɔkɔ kua u kpa?

14 Gãanu ganu wãa ni nu ka man sɛ̃? Nge mɛ na yi, suru nɔɔba nnɛn biru kon wurama kpa Saaraa u bii tɔn durɔ ma.

15 Ma Saaraa u siki u nɛɛ, na ɲ̀ yɛ̃ɛ. Domi bɛrum nùn mwa.

Adama Yinni Gusunɔ u nɛɛ, weesa, a yɛ̃ɛ.

Aburahamu u Gusunɔ suuru kana Sodomun sɔ̃

16 Ma tɔn be, ba seewa ba doonɔ. Ba wuswaa tĩi Sodomun bera gia. Ma Aburahamu u bu swaa yɔ̃ra.

17 Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ, ye kon ko, n weenɛ n ye Aburahamu berua?

18 N ɲ̀ gãanun sɔ̃, Aburahamun bwesera koo kpɛ̃a kpa ta n dam mɔ. Win min diya handunian bwesenu kpuro nu koo domaru wa.

19 Domi wiya na gɔsa u ka win bibu ka ben bweseru wooda wɛ̃ bu nɛn swaa swĩi kpa ba n sĩimɔ dee dee ba n nɛn kĩru mɔ̀, kpa n nɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia ni na nùn kua.

20 Ma u nɛɛ, tɔmbun weeweenu kpɛ̃a Sodomu ka Gomɔragibun daa kɔ̃san sɔ̃. Ben durum ya banda.

21 Yen sɔ̃na kon sara kpa n wa bà n mɔ̀ ka gem nge mɛ na nɔɔmɔ. Ñ kun mɛ, kpa na n yɛ̃.

22 Tɔn ben yiru ba ben swaa wɔri ba doonɔ Sodomun bera gia. Adama Yinni Gusunɔ u gina yɔ̃ra ka Aburahamu.

23 Ma Aburahamu u nùn susi u nɛɛ, ka gem kaa tɔn geobu ka tɔn kɔ̃sobu go sannu?

24 Sɔrɔkudo tɔn geobu weeraakuru ba ko n wãa wuu ge sɔɔ, be ba wunɛn kĩru mɔ̀. N n man na, kaa maa bu gowa? A ɲ̀ wuu gen tɔmbu suuru kuammɛ tɔmbu weeraaku ten sɔ̃?

25 N ɲ̀ weenɛ a tɔn geobu ka tɔn kɔ̃sobu kpeerasia sannu kpa be kpuro bu are tee wa. Yen bwesera kun ka nun weenɛ. Wunɛ wi kaa handunia kpuro siri, a ɲ̀ kaa ko ye n wã?

26 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, nà n tɔn geobu weeraakuru wa Sodomun nukuru sɔɔ, kon wuu ge kpuro suuru kua ben sɔ̃.

27 Aburahamu u kpam gari sua u nɛɛ, wee, na kãka na ka nɛn Yinni gari kua, nɛ wi na sãa tua ka torom dirum.

28 Sɔrɔkudo tɔnu weeraaku te sɔɔ, nɔɔbu koo kaara. Nɔɔbu yen sarirun sɔ̃ kaa wuu ge kpeerasia?

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, na ɲ̀ gu kpeerasiamɔ nà n tɔn geobu weeru ka nɔɔbu wa ge sɔɔ.

29 Aburahamu u kpam nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sɔrɔkudo tɔn geobu weeruwa ba ko n wãa mi.

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, kon wuu ge deri gen tɔnu weeru yen sɔ̃.

30 Aburahamu u nɛɛ, a ku ka man wasira. Kon kpam gari gere. N n tɔn geobu tɛnan na ya wãa mi maa ni?

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, na ɲ̀ gu kam koosiamɔ nà n tɛna ye wa mi.

31 Ma Aburahamu u nɛɛ, Yinni, wee na kãka na ka nun gari mɔ̀. N n tɔn geobu yɛndun na ta maa wãa mi ni?

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, na ɲ̀ gu kpeerasiamɔ nà n yɛn te wa.

32 Aburahamu u kpam nɛɛ, a suuru koowo, nɔn tee teniwa kon gari gere. Baa ɲ̀ n wɔkurun na ta wãa mi ni?

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, na ɲ̀ gu kpeerasiamɔ nà n wɔku te wa.

33 Yen biru Yinni Gusunɔ u doona ye u ka Aburahamu gari kua u kpa. Aburahamu u maa gɔsira u da win yɛnuɔ.

Lɔtu u yara Sodomun di

19

1 Tɔmbu yiru be ba raa Sodomun swaa wɔri ba tura mi yoka. N deema ba sãawa Gusunɔn gɔradoba. Wee, saa ye sɔɔ, Lɔtu u sɔ̃ wuun gbãra kɔnnɔwɔ mi wuun wirugibu ba ra sinɛ. Ye u bu wa u seewa

2 u bu sennɔ da u yiira ben wuswaaɔ u nɛɛ, i dam kooma nɛn yinnibu, i de su da nɛn yɛnuɔ i bɛɛn kɔ̃ri kpakia i kpuna mi. Bururu kpa i yellu se i bɛɛn swaa wɔri.

Ba nɛɛ, aawo, tɔɔwɔwa sa ko kpuna.

3 Adama Lɔtu u bu nɔɔ gɛ̃ɛ ba sere wura ba dua win yɛnuɔ. U tɔ̃ɔ baka dim kua ka pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia doke ma ba di.

4 Ba ɲ̀ gina kpunam kpa Sodomugibu ba ka yɛnu ge tarusi saa bukurobun di sere ka aluwaasi yãkaminɔ, wuu gen tɔn durɔbu kpuro gesi.

5 Ma ba Lɔtu soka ba nɛɛ, mana durɔ be,
ba wãa be ba sɔbia wunɛn yɛnuɔ yoka ye. A
bu yarama su ka bu kpuna nge tɔn kurɔbu.
6 Ma Lɔtu u yara u bu deema yɛnu
kɔnnɔwɔ, u gambo kɛnua birum birum.
7 U nɛɛ, kpaasibu, i suuru koowo i ku daa
kɔ̃sa ko mɛ.
8 Wee, na bii wɔndiaba yiru mɔ be ba kun
gina durɔ yɛ̃. I de n bɛɛ bu yarama kpa i ka
bu ko nge mɛ n bɛɛ wɛ̃re. Adama durɔ beni,
i man bu derio domi sɔba.
9 Ba nɛɛ, wunɛ sɔɔwa, ma a kĩ a sun siri? A
tii gawo min di, ɲ̀ kun mɛ, ye sa ko nun kua
ya koo begia kera.
Ma ba Lɔtu bɔrikia ka dam sere ba kĩ bu
win gambo kɔra.
10 Saa yera sɔɔ be, ba Lɔtu gawa ba sure
yɛnuɔ ba gambo kɛnua.
11 Ma ba tɔn be kpuro wɔ̃koru kpɛ̃ɛ
be ba yɔ̃ yɛnu gen kɔnnɔwɔ saa aluwaasi
yãkaminun di sere ka bukurobɔ. Yera ba
babi babi ba ɲ̀ kɔnnɔ ge wa.
12 Sɔɔ be, ba Lɔtu bikia ba nɛɛ, wara a mɔ
mini maa. Wunɛn bibun durɔbu ka wunɛn
bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu. Be ba sãa
wunɛgibu kpuro gesi, a bu mɛnnɔ i yari
minin di.
13 Domi sa ko wuu ge kpeerasia tɛ̃ yèn
sɔ̃ tɔmbun weeweenu kpɛ̃a ni ba Gusunɔ
koosimɔ gen tɔmbun daa kɔ̃san sɔ̃. Yen sɔ̃na
u sun gɔrima su ka gu kam koosia.
14 Ma Lɔtu u yara u da u win bibun durɔ
kɛ̃ɛrobu sɔ̃ɔwa bu seewo bu yari min di
domi Yinni Gusunɔ u koo wuu ge kam
koosia.
Adama ba gari yi atafiiru kua.
15 Buru buru yam sãreru gɔrado be, ba
Lɔtu nɔɔ gɛ̃ɛ ba mɔ̀, a seewo a wunɛn kurɔ
sua ka wunɛn bii wɔndiaba yiru be ba wãa
mini kpa i ku ra kam ko bà n wuu ge
kpeerasiamɔ.
16 Ye ba wa ma Lɔtu u tɛɛmɔ, ba wi ka win
kurɔ ka win bii wɔndiaba yiru yen nɔmu
nɛnua ba gawa ba ka yara sere wuun biruɔ,
domi Yinni Gusunɔ u ben wɔnwɔndu wa.
17 Ye ba bu yara ba kpa ben turo u nɛɛ, a
ka wunɛn hunde dukao, a ku ra sĩira, a ku
ra maa yɔ̃ra batuma mi. A duka doo guunun
bera gia kpa a ku ra kam ko.
18 Ma Lɔtu u nɛɛ, aawo, yinni.
19 Wee, a man durom kua, a maa man
wunɛn wɔnwɔndun kpãaru sɔ̃ɔsi ye a ka
nɛn hunde faaba kua. Adama na ɲ̀ kpɛ̃ n
duka turi guu ten mi, wahala ye, ya kun ka
man babe kpa n kam ko.
20 Wuu geni wee, ga wãa turuku, ga ɲ̀ maa
kpã. A de n da n kuke mi, kpa n faaba wa. Ye
u wa gɔrado wi, u ɲ̀ wisa, ma u nɛɛ, nge ga ɲ̀
piibu sãa ro?
21 Ma gɔrado wi, u nɛɛ, kon kpam nun
durom kua. Wuu gèn gari a mɔ̀ mi, na ɲ̀ gu
kpeerasiamɔ.
22 A hania koowo a da a kuke mi, domi na
ɲ̀ kpɛ̃ n gãanu ganu ko ma n kun mɔ a tura
mi.
Yen sɔ̃na ba wuu ge yĩsiru kã Soari. Yen
tubusiana wuu piibu.
23 N deema sɔ̃ɔ yarima Lɔtu u sere dua
Soariɔ.
24 Yera Yinni Gusunɔ u sɔ̃ɔ bisu ka dɔ̃ɔ
nɛɛsia saa wɔllun di Sodomu ka Gomɔra sɔɔ.
25 U wuu si kpeerasia ka sin tɔmbu kpuro
ka sin batuma ka ye ya kpia mi kpuro.
26 Adama suaru sɔɔ Lɔtun kurɔ u sĩira, ma
u gɔsira bɔɔ kperu.
27 Ye n kua buru buru yellu, yera
Aburahamu u da u yɔ̃ra mi u raa ka Yinni
Gusunɔ gari kua.
28 Ye u mɛɛra Sodomu ka Gomɔran bera
ka batuma yen mi gia, u wa wee, dɔ̃ɔ wiira
seemɔ nge gbee burɔn dɔ̃ɔ wiiru.
29 Sanam mɛ Gusunɔ u batuma yen wusu
kpeerasiamɔ, u Aburahamu yaaye ma u
Lɔtu yara kam koo bin min di.

Mìn di Mɔabuba ka Amɔniban bwesera yara

30 Yen biru Lɔtu u yara Soarin di u da
u sina guuru garun kpee wɔru sɔɔ ka win
bii wɔndiaba yiru ye sannu, domi u bɛrum
bara u sina Soariɔ.
31 Yera win bii yeruma u win wɔnɔ sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, bɛsɛn tundo wee, u tɔkɔ kua. Tɔn durɔ
goo maa sari bera mi, wi u koo sun sua nge
mɛ siba mɔ̀ tem baama.
32 A na su bɛsɛn tundo tam nɔrusia mu
n kpã kpa su de u ka sun kpuna kpa win
bweseru tu ku gbi.
33 Wɔ̃ku te, ba ben tundo tam nɔrusia, ma
yeruma u da u win tundo kpunɛ, adama
Lɔtu kun yɛ̃ saa ye bii wi, u na u kpuna ka
saa ye u seewa.
34 Yen sisiru yeruma wi, u win wɔnɔ
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, gĩa wɔ̃kuru na dera bɛsɛn
tundo ka man kpuna. Su kpam nùn tam

nɔrusia wɔ̃ku te, kpa wunɛ a maa da u ka nun kpuna kpa win bweseru tu ku gbi.

35 Ma ba wure ba ben tundo tam nɔrusia wɔ̃ku te, ma wɔnɔ da u nùn kpunɛ. Tundo kun yɛ̃ saa ye bii wi, u na u kpuna ka saa ye u seewa.

36 Ma Lɔtun bii tɔn kurɔbu yiru ye, ba win guri sua.

37 Bii yeruma wi, u mara tɔn durɔ ma u nùn yĩsiru kã Mɔabu. Yen tubusiana nɛn tundon bii. Win min diya Mɔabuban bwesera yara.

38 Wɔnɔ wi, u maa mara tɔn durɔ, ma u nùn yĩsiru kã Bɛni Ami. Yen tubusiana nɛn dusin bii. Win min diya Amɔniban bwesera maa yara.

Aburahamu ka Abimɛlɛki

20

1 Yenibɔn biru Aburahamu u seewa Manden di, ma u da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia Nɛgɛbuɔ Kadɛsi ka Surin baa sɔɔ, u da u wãa wuu ge ba mɔ̀ Geraɔ.

2 Gera miya u ra n win kurɔ Saaraa sokumɔ win sesu. Ye Geran sunɔ Abimɛlɛki u nua mɛ, yera u Saaraa sua kurɔ u yɛnu doke.

3 Adama Yinni Gusunɔ u Abimɛlɛki sɔ̃ɔwa dosu sɔɔ wɔ̃kuru u nɛɛ, wee, kaa gbi tɛ̃ kurɔ win sɔ̃ wi a sua mi, domi wi ka win durɔwa ba wãa mi.

4 N deema Abimɛlɛki u ǹ gina ka Saaraa mɛnnare. Yera u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kaa tɔnu go wi u kun taarɛ gaa mɔ?

5 N ǹ win tiiwa u man sɔ̃ɔwa ma win sesuwa? Ma kurɔ win tii u maa gerua mɛ. N n mɛn na, na ǹ kɔ̃sa bwisika nɛn gɔ̃ruɔ n sere mam nɛɛ, na durum kua ka nɛn nɔma.

6 Ma Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, geema na yɛ̃ ma a ǹ taarɛ gaa mɔ wunɛn gɔ̃ruɔ sanam mɛ a yeni kua. Yen sɔ̃na na ǹ dere a nùn baba kpa a ku ra durum ko.

7 N n mɛn na, a durɔ wi nùn win kurɔ wesio tɛ̃, domi nɛn sɔmɔwa u sãa. U koo maa nun kanaru kua kpa a ku gbi. À n maa yina a nùn kurɔ wi wesia, i ko gbiwa wunɛ ka wunɛn tɔmbu kpuro.

8 Yera Abimɛlɛki u seewa buru buru yellu u win bwãabu kpuro mɛnna u bu Yinni Gusunɔn gari yi saaria. Ma bɛrum bwãa be mwa gem gem.

9 Saa ye sɔɔra Abimɛlɛki u Aburahamu bikia u nɛɛ, amɔna a ka sun kua mɛ. Mba na nun torari a ka sun durum baka yenin bweseru sɔbi nɛ ka nɛn tɔmbu. A man gãanu kua ni nu ǹ weenɛ bu tɔnu kua.

10 Mba a bwisika a ka yenin bweseru kua.

11 Ma Aburahamu u wisa u nɛɛ, na raa tamaa ba ǹ Gusunɔn bɛrum mɔwa tem mini, kpa bu man go nɛn kurɔn sɔ̃.

12 Adama ka yen de kpuro u sãawa nɛn sesu tundo turosi, sa ǹ sãa mɛro turo. Ma na nùn sua kurɔ.

13 Yen sɔ̃, saa mìn di Gusunɔ u man yara nɛn yɛnun di na bɔsu, na nùn sɔ̃ɔwa na nɛɛ, u man biru wukirio. Mi sa dua kpuro u n da nɛɛ, u sãawa nɛn sesu.

14 Yera Abimɛlɛki u nùn win kurɔ Saaraa wesia. Ma u maa nùn yoo tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu wɛ̃ ka yãanu ka kɛtɛba.

15 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna na tem mɛ mɔ. A gɔsio mɛ sɔɔ, bera mi a kĩ a n wãa.

16 Ma u maa Saaraa sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee wi a sokumɔ wunɛn sesu mi, na nùn sii geesun gobi nɔrɔbu (1.000) wɛ̃ɛmɔ. Yeni ya koo wunɛn tɔmbu sɔ̃ɔsi ma a dɛɛre, kpa ba n yɛ̃ ma a ǹ kɔ̃sa gaa kue.

17-18 N deema Gusunɔ u raa Abimɛlɛki ka win kurɔ ka win yobu bararu kpɛ̃ɛ te ta ǹ derimɔ bu ma, ye u ka Saaraa mwan sɔ̃. Yen sɔ̃na ye u Saaraa wesia, Aburahamu u Gusunɔ kana, ma u bu bɛkia bu ka kpĩ bu ma.

Isakin marubu

21

1 Yinni Gusunɔ u yaaye ye u raa Saaraa sɔ̃ɔwa. U maa win nɔɔ mwɛɛru yibia.

2 Saaraa u gura sua ma u Aburahamu bii tɔn durɔ marua win tɔkɔru sɔɔ, saa ye Gusunɔ u raa nùn bura.

3 Aburahamu u bii wi yĩsiru kã Isaki.

4 Ye Isaki kua sɔ̃ɔ nɔɔba ita u nùn bango kua nge mɛ Gusunɔ u raa nùn wooda wɛ̃.

5 Aburahamu mɔwa wɔ̃ɔ wunɔbu (100) sanam mɛ ba win bii Isaki mara.

6 Saa ye sɔɔra Saaraa nɛɛ, Gusunɔ u man yɛ̃ɛsu go. Be ba maa nua kpuro ba koo ka man yɛ̃ɛwa.

7 U kpam nɛɛ, wara koo raa Aburahamu sɔ̃ ma nɛ Saaraa kon bii bɔm kɛ̃. Wee tɛ̃ na nùn bii tɔn durɔ marua win tɔkɔru sɔɔ.

Aburahamu u Agaa ka Isimɛɛli gira

8 Bii wi, u kpɛ̃a ma ba nùn bɔm kara. Yera
Aburahamu u yaa dii bakabu kua dɔma te.
9 Ye Saaraa wa ma bii wi Agaa Egibitigii
wi, u Aburahamu marua u Isaki yɛ̃ɛmɔ,
10 yera u Aburahamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yoo
wi giro ka win bii, domi win bii kun tubi
dimɔ ka nɛn bii sannu.
11 Gari yi, yi Aburahamu dua gem gem
win bii Isimɛɛlin sɔ̃.
12 Adama Gusunɔ u Aburahamu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, a ku gari yi gɔburu wa wunɛn yoo wi
ka win biin sɔ̃. A Saaraa kuo ye u nun bikia
kpuro. Domi Isakin min diya bwese baka
tèn nɔɔ mwɛɛru na nun kua ta koo yari.
13 Kon maa de wunɛn yoo win bii u ko
bweseru garun nuuru, domi wunɛn biiwa
u sãa.
14 Ye n kua sisiru Aburahamu u seewa
buru buru yellu u dĩanu ka nim bwãaru sua
u Agaa wɛ̃. U maa nùn bii wi nɔmu bɛria
u nɛɛ, bu doo. Ma ba doona ba da ba tora
gbaburɔ te ba ra soku Beri Seba.
15 Ye bwãa ten nim mu kpa, yera u bii wi
deri dãa piibu gagun saarɔ.
16 Ma u da u sina n dɛsire n tura mi bà n
sɛ̃u toba ga koo wen saka. Domi u nɛɛ, u ǹ
kpɛ̃ u n win bii mɛɛra u n gbimɔ. Mi u sɔ̃ mi,
ma u wura takana u swĩ.
17 Gusunɔ u bii win nɔɔ nua ma win
gɔrado u Agaa soka wɔllun di u nɛɛ, mba n
nun mɔ̀, Agaa. A ku nanda, domi Gusunɔ u
bii win nɔɔ nua mi u wãa.
18 A seewo a da a nùn sua a kɔkiri domi
kon nùn ko bwese bakarun nuuru.
19 Saa yera Gusunɔ u kurɔ win nɔni wukia
ma u dɔkɔ gaa wa mi. U da u bwãa te nim
yibia u bii wɛ̃ u nɔra.
20-21 Gusunɔ u wãa ka bii wi, sanam mɛ u
kpɛ̃amɔ. U wãa gbaburɔ te ba mɔ̀ Parani, ma
u kua tɛn towo. Win mɛro maa nùn kurɔ sua
Egibitin tem di.

Aburahamu u ka Abimɛlɛki arukawani bɔkua

22 Saa ye sɔɔra Abimɛlɛki ka win tabu sunɔ
wi ba mɔ̀ Pikoli ba na Aburahamun mi. Ba
nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, sa wa ma Gusunɔ u wãa
ka wunɛ ye a mɔ̀ kpuro sɔɔ.
23 Yen sɔ̃, a bɔ̃ruo ka win yĩsiru ma a ǹ
nɛ ka nɛn bibu ka nɛn debuminu bɔrɔ kɔ̃ɔ
kom kuammɛ, kpa a nɛ ka nɛn tem mɛgibu
durom kua nge mɛ na nun kua.
24 Ma Aburahamu u nɛɛ, na wura, kon
bɔ̃re.
25 Adama u Abimɛlɛki gerusi dɔkɔ gaan sɔ̃
ye Abimɛlɛkin yobu ba nùn mwaari.
26 Abimɛlɛki u nɛɛ, na ǹ yɛ̃ wi u yen bwe-
seru kua. Mɛya wunɛn tii, a ǹ maa man
sɔ̃ɔre ma n kun mɔ gisɔ.
27 Ma Aburahamu u yãanu ka kɛtɛba sua
u Abimɛlɛki wɛ̃, be yiru ba ka arukawani
bɔkua.
28 Ma Aburahamu u maa yãa gbiibi gɔsa
nɔɔba yiru u yi nɛnɛm.
29 Yera Abimɛlɛki u nùn bikia u nɛɛ, mba
kaa ka yãa gbiibi nɔɔba yiru yeni ko.
30 Aburahamu u nùn wisa u nɛɛ, a nu mɔɔ
kpa nu n sãa seeda ma nɛna na dɔkɔ yeni
gba.
31 Yen sɔ̃na ba yam mi soka Beri Seba
domi miya ba arukawani bɔkua ka bɔ̃ri. Yĩsi
ten tubusiana dɔkɔ yèn nuurɔ ba bɔ̃rua.
32 Ye ba arukawani bɔkua ba kpa, yera
Abimɛlɛki ka win tabu sunɔ Pikoli ba gɔsira
ba wura ben wuuɔ Filisitiban temɔ.
33 Yen biru Aburahamu u dãru garu
duura Beri Seba mi, ni nu ra saa bakaru ko.
Ma u Yinni Gusunɔ sãwa mi. Yinni Gusunɔ
wi, u ko n wãawa ka baadommaɔ.
34 Aburahamu u sina Filisitiban tem mi, u
tɛ.

Gusunɔ u nɛɛ, Aburahamu s2 u ka Isaki yãkuru koowo

22

1 Yeniba kpuron biruwa Gusunɔ u
Aburahamun laakari mɛɛra u nùn soka u
nɛɛ, Aburahamu.
Ma Aburahamu u wura u nɛɛ, nɛ wee,
Yinni.
2 Ma u nɛɛ, a Isaki wunɛn bii teere te
suo wi a kĩ mi, a ka da Mɔriyan temɔ kpa
a ka nùn yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko guuru
garun wɔllɔ te kon nun sɔ̃ɔsi.
3 Yera Aburahamu u seewa buru buru
yellu u win kɛtɛku gaari bɔkua ma u win
sɔm kowo aluwaasiba yiru sua ka win bii
Isaki sannu. U yãku dãa bɛsuka. Yen biru ba
swaa wɔri ba dɔɔ mi Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
4 Ba sanum so sɔ̃ɔ yiru, yen itasera
Aburahamu u yam mi wa sarun di ye u nɔni
seeya.
5 Ma u win sɔm kowo be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i
yɔ̃ro mini ka kɛtɛku. Nɛ ka nɛn bii sa dɔɔ
guu teɔnɔn mi, su sãaru ko kpa su wurama
su bɛɛ deema.

6 Ma Aburahamu u yãku dãa ye sua u win
bii Isaki sɔbi. Win tii u dɔ̃ɔ ka woburu sua u
nɛni ma be yiru ba swĩinɛ.
7 Yera Isaki u nùn bikia u nɛɛ, baaba.
Aburahamu u nɛɛ, nɛ wee, nɛn bii.
Isaki nɛɛ, dɔ̃ɔ ka dãa wee, adama mana
yãku yãara wãa.
8 Aburahamu nùn wisa u nɛɛ, nɛn bii,
Gusunɔ u koo tii win yãku yãaru waawa.
Ma be yiru ye, ba n dɔɔ.
9 Ye ba tura mi Gusunɔ u raa nùn yĩreru
kua, Aburahamu u yãku yeru kua u yãku
dãa ye tɛria ten wɔllɔ, ma u win bii Isaki
bɔkua u sɔndi mi.
10 Yen biru Aburahamu u woburu sua u
ka win bii Isaki saka.
11 Yera Yinni Gusunɔn gɔrado * u
nùn soka wɔllun di u nɛɛ, Aburahamu,
Aburahamu.
Ma u nɛɛ, nɛ wee, Yinni.
12 Ma gɔrado wi, u nɛɛ, a ku ra bii wi baba,
a ku nùn gãanu ganu kua. Domi na gia tɛ̃
ma a man nasie, a ṅ maa ka man wunɛn bii
teere te yinari.
13 Yera Aburahamu u nɔni seeya u sĩira u
yãa kinɛru wa tèn kɔba tɔ̃ki tɛ̃ke ta yɔ̃. Ma u
da u tu mwa u ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugii te
kua win biin ayerɔ.
14 Ma u yam mi yĩsiru kã, Yinni Gusunɔ u
koo bukata wunana. Yen sɔ̃na ba ra mɔndu
ko ka gisɔ bu nɛɛ, Yinni Gusunɔn guurɔ
bukata ya koo wunanara.
15 Yinni Gusunɔ u kpam Aburahamu soka
nɔn mɛɛruse wɔllun di u nɛɛ,
16 yèn sɔ̃ a kua mɛ, ma a ṅ ka man wunɛn
bii teere te yinari, nɛ, Yinni Gusunɔ na
bɔ̃rumɔ ka nɛn tiin yĩsiru
17 kon nun domaru kua ka gem kpa n
wunɛn bweseru dabiasia nge wɔllun kperi,
ṅ kun mɛ nge yani sɛɛri yi yi wãa nim
wɔ̃kun goorɔ, kpa ba n ben yibɛrɛba taare.
18 Bwesenu kpuro handunia sɔɔ nu koo
domaru wa saa wunɛn bweserun min di,
yèn sɔ̃ a nɛn gari mɛm nɔɔwa.
19 Ma Aburahamu u gɔsirama u na u win
sɔm kowo be deema ba wɔma yɛnuɔ Beri
Sebaɔ.

Nakorin bibun bweseru

20 Yeniban biruwa Aburahamu u nua ma
Milika u maa ka win wɔnɔ Nakori bibu
mara.
21 Win bii gbiikoon yĩsira Usi. Usin
wɔnɔba Busi ka Kemuɛli wi u sãa Aramun
tundo,
22 ka Kesɛdi ka Haso ka Pilidasi ka Yidilafu
ka Bɛtuɛli.
23 Bɛtuɛliwa u Rebeka mara. Bibu nɔɔba
ita ye Milika u Aburahamun wɔnɔ Nakori
marua, bera mi.
24 Nakorin kurɔ goo wi ba mɔ̀ Reuma
u maa nùn bibu marua. Bera Tebaki ka
Gahamu ka Tahasi ka Maaka.

Saaraa u gu. Aburahamu u tem dwa mi u koo nùn sike

23

1 Saaraa u kuawa wɔ̃ɔ wunaa teeru ka
nɔɔba yiru (127) u sere gu.
2 Heboroniɔwa u gu Kananin temɔ ma
Aburahamu u na u win gɔɔ swĩ.
3 N deema u ṅ win goo te sikum kpa. Yera
u seewa u da Hɛtiban mi, u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
4 bɛɛn tii i yɛ̃ ma nɛ sɔɔwa bɛɛn tem mi.
Yen sɔ̃, i man tem dɔreo mi ko na n da nɛn
tɔmbu sike kpa n da n nɛn kurɔ sike mi tɛ̃,
na kun win goru mɛɛra mɛ.
5 Ma Hɛti be, ba Aburahamu wisa ba nɛɛ,
6 yinni, a bɛsɛn gari swaa dakio. Gusunɔ
u nun kuawa sina bii bɛsɛn suunu sɔɔ. A
wunɛn kurɔ sikuo bɛsɛn wìn siki wɔru ga
nun wɛ̃re sɔɔ. Goo kun ka nun gu yinarimɔ.
7 Yera Aburahamu u tɔn be yiira u bu
bɛɛrɛ wɛ̃.
8 U nɛɛ, ì n kĩ n nɛn kurɔ sike kpa na kun
win goru mɛɛra, i Eforoni Sokaan bii sɔ̃ɔwɔ
yèn bukata na mɔ,
9 kpa u man Makpelan kpee wɔru ge ga
wãa win gbee goorɔ deria kpa n nùn gobi
kɔsia nge mèn nɔɔ u gerua, kpa gu ko nɛn
siku yeru bɛɛn suunu sɔɔ.
10 N deema Eforoni Hɛti wi, u sɔ̃ ka wuun
wirugibu gbãra kɔnnɔwɔ mi ba ra sinɛ. Ma
u Aburahamu wisa Hɛti be ka be ba dumɔ
min nɔni biru u nɛɛ,
11 aawo, nɛn yinni, na nun gbee te kãwa
ka kpee wɔru ge ga wãa mi. A gu mɔɔ nɛn
tɔmbu kpuron nɔni birɔ. A doo a wunɛn
kurɔ sike mi.
12 Ma Aburahamu u yiira tɔn ben
wuswaaɔ

* **22:11** ***Yinni Gusunɔn gɔrado*** - I wiru 16:7n tubusianu mɛɛrio.

13 u Eforoni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a maa nɛgii swaa
dakio. Kon nun gbee ten gobi kɔsiawa. A yi
mɔɔ kpa n nɛn kurɔ sike mi.
14 Adama Eforoni u Aburahamu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
15 nɛn yinni, a swaa dakio a nɔ. Mba sii
geesun gobi nɛɛru (400) ya tura nɛ ka wunɛn
baa sɔɔ. A wunɛn kurɔ sikuo kperu mi.
16 Aburahamu u Eforonin gari yi wura,
ma u sii geesun gobi nɛɛ te sua u Eforoni
wɛ̃ Hɛtiba kpuron nɔni biru. Sii geesun gobi
yira tenkuba ba ra ka kiaru dwe saa ye sɔɔ.
17 Nge mɛya Eforonin gbee te ka ten kpee
wɔru ge ka ten dãa ni nu wãa mi kpuro
18 ya kua Aburahamugia Hɛtiba kpuron
nɔni biru ka sere be ba maa dumɔ gbãra
kɔnnɔn min di.
19 Yen biruwa Aburahamu u win kurɔ
Saaraa sikua Makpelan kpee wɔru ge sɔɔ
Manden deedeeru Heboroniɔ Kananin
temɔ.
20 Nge mɛya gbee te Aburahamu u dwa
Hɛti win mi, ka kpee wɔru ge, n ka kua win
tɔmbun siku yeru.

Ba Isaki kurɔ kasua

24

1 Aburahamu wee, u tɔkɔ kua gem gem.
Yinni Gusunɔ u maa nùn domaru kua yabu
baayere kpuro sɔɔ.
2 Sɔ̃ɔ teeru u win yobun tɔnwero wi u win
yɛnun dukia kpuro nɔmu sɔndia sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, na nun kanamɔ, a wunɛn nɔma dokeo
nɛn tɔbuɔ,
3 kpa a bɔ̃re ka Yinni Gusunɔn yĩsiru wi
u sãa wɔllu ka tem Yinni, ma a ǹ kaa nɛn
bii kurɔ sua Kananin bii wɔndiaba sɔɔ bèn
suunu sɔɔ sa wãa mini.
4 Adama kaa da nɛn temɔ sere nɛn wuuɔ a
nɛn bii Isaki kurɔ kasuama.
5 Yoo wi, u nùn wisa u nɛɛ, à ku tuba kurɔ
wi, u ǹ ko n kĩ u man swĩima sere tem mini.
N weenɛ n ka wunɛn bii da tem mìn di a
yarima?
6 Aburahamu u nɛɛ, aawo, a laakari ko a
ku ra ka nɛn bii da mi.
7 Gusunɔ, wɔllun Yinni, wi u man yarama
nɛn baan yɛnu ka nɛn tem di, u ka man gari
kua u bɔ̃rua u nɛɛ, nɛn bibun bwesera u koo
tem mɛ wɛ̃. Wiya u koo de win gɔrado u nun
gbiiya kpa a ka nɛn bii kurɔ kasuama min di.
8 Kurɔ wi, ù kun kĩ u nun swĩima a dibu
yara bɔ̃ri yin min di. Adama a ku ra ka nɛn
bii da tem mi.
9 Yera yoo wi, u win nɔma doke win yinni
Aburahamun tɔbuɔ u ka bɔ̃rua ma u koo ye
kpuro ko mam mam.
10 Yen biru u yooyoosu wɔkuru wuna saa
win yinnin yooyoosu sɔɔn di, domi win
yinnin arumani kpuro wãawa win nɔmaɔ.
Ma u seewa u swaa wɔri u da Aburahamun
wɔnɔ Nakorin wuuɔ Mɛsopotamin temɔ.
11 Ye u tura wuu gen bɔkuɔ u win yooy-
oosu yiirasia su ka wɛ̃ra dɔkɔ gaan bɔkuɔ
yoka, saa ye tɔn kurɔba ra nim takam nɛ.
12 Yera u nɛɛ, Gusunɔ, wunɛ wi a sãa nɛn
yinni Aburahamu Yinni, na nun kanamɔ, a
Aburahamu durom kuo, a de ye na kaso na
n ye wa gisɔ.
13 Wee na wãa dɔkɔ yèn bɔkuɔ mi wuu gen
wɔndiaba ba koo yarima bu nim takiri.
14 Ben wi kon nim nɔruram kana n nɔ,
kpa u win tooru sika u nɛɛ, n nɔruo, kpa u
maa nɛn yooyoosu kɛ̃, a de wɔndia wi, u n
sãa wi a wunɛn bɔ̃ɔ Isaki gɔsia. À n kua mɛ,
ko na n yɛ̃ ma a nɛn yinni durom kuawa.
15 U ka gari yi gere u kpe, wee Rebeka u
yarima ka tooru. Rebeka wi, win tundowa
Bɛtuɛli, Nakorin bii wi Milika u nùn marua.
16 Wɔndia wi, kurɔ burɔn tii tiiwa. Mɛya
u ǹ durɔ yɛ̃. U dua bwiaɔ u nim taka ma u
kpam makama.
17 Yera yoo wi, u duka da u ka nùn yinna
u nùn bikia u nɛɛ, kaa wura a man nim kɛ̃ n
nɔ fiiko wunɛn tooru min di?
18 U nɛɛ, oo.
Ma u too te sɔbia u nùn mu kã.
19 Sanam mɛ u durɔ wi nim mɛ kã u kpa u
nɛɛ, kon maa wunɛn yooyoosu takiriama su
nɔ su debu.
20 Yera u nim mɛ mu tie wisi ka sɛndaru
mi yɛɛ ra nim nɔ ma u duka wura bwiaɔ u
yooyoo si kpuro takiria.
21 Durɔ wi, u nùn mɛɛra ka biti, adama u
mari u ka wa Yinni Gusunɔ ù n win sanum
mɛ dorasiamɔn na.
22 Sanam mɛ yooyoo si, su nim nɔra su
kpa, durɔ wi, u wuran taabu yarama ge ga

* **24:22** ***ge***a - Ka Heberum ba nɛɛ, taabu gen bunum mu sãawa sikilin bɔnu, ye ya sãa garamu nɔɔba ita. † **24:22** ***bunu*** - Ka Heberum ba nɛɛ, sumi yin bunum mu sãawa sikili wɔkuru, ye ya sãa garamu wunaa wata ka nɔɔbu (165).

gea * sãa ka wuran sum bɛkɛ yiru yi yi bunu
† u nùn wẽ.
23 Ma u nɛɛ, waran biiwa a sãa. A gem mɔ,
a man sɔ̃ɔwɔ, ayera wãa wunɛn baan yɛnuɔ
n ka sɔbia mi?
24 Rebeka u nùn wisa u nɛɛ, nɛn baawa
Bɛtuɛli wi Milika u Nakori marua.
25 Bɛsɛn yɛnuɔ yakasu ka taka kpuro
yibawa, ayera maa wãa mi kaa sɔbia.
26 Ma durɔ wi, u yiira u Yinni Gusunɔ
siara u nɛɛ,
27 Gusunɔgia siarabu wi u sãa nɛn yinni
Aburahamun Yinni, wi u kun dere win
wɔnwɔndu ka win bɔrɔkiniru tu nùn
dɛsirari. Ma u man kpara u ka da sere win
wɔnɔbun yɛnuɔ.
28 Ma Rebeka u duka da u win mɛron
yɛnugibu ye kpuro saaria.
29 N deema u sesu goo mɔ, win yĩsira
Labani.
30 Labani wi, u taabu ge ka sumi yi wa win
sesu Rebekan nɔmaɔ, u maa win gere kpuro
nua ye u nɛɛ, mɛsuma durɔ wi, u nùn sɔ̃ɔwa.
Yera u yara ka duka u durɔ wi sennɔ da mi
u wãa ka win yooyoosu bwian bɔkuɔ.
31 Ye u tura mi, u nɛɛ, a seewo su da
yɛnuɔ, wunɛ wi Yinni Gusunɔ u domaru
kua. Mban sɔ̃na kaa n yɔ̃ tɔɔwɔ. Wɔɔ, na nun
ayeru kua yɛnuɔ ka wunɛn yooyoosugiru
kpuro.
32 Ye durɔ wi, u tura yɛnu mi, Labani u
dera ba yooyoosun sɔmunu kusia ma u su
yakasu ka taka wẽ su di. Ma u nim tama mɛ
durɔ wi ka wigibu ba koo ka kɔ̃ri kpakia.
33 Ma ba nùn dĩanu yiiya. Adama u nɛɛ,
na ǹ gina dimɔ ma n kun mɔ na gari yi na ka
sĩimɔ gerua na kpa.
Ma Labani u nɛɛ, a geruo.
34 Yera u nɛɛ, na sãawa Aburahamun yoo.
35 Yinni Gusunɔ u nɛn yinni wi domaru
kua gem gem ma u kua gobigii kpoko. U
nùn yãanu kã ka kɛtɛba ka yooyoosu ka
kɛtɛkunu ka sii geesu ka wura ka yoo tɔn
durɔbu ka tɔn kurɔbu.
36 Win kurɔ Saaraa u maa nùn bii tɔn durɔ
marua win tɔkɔru sɔɔ, ma u bii wi ye u mɔ
kpuro wẽ.
37 U maa man bɔ̃rusia sanam mɛ u nɛɛ, n
ku ra win bii wi kurɔ sua Kananin wɔndiaba
sɔɔ, bèn temɔ u wãa mi.
38 Adama n doo win dusibun mi, n nùn
kurɔ kasua.
39 Na nùn sɔ̃ɔwa na nɛɛ, kurɔ wi, ù kun kĩ
u man swĩima maa ni?
40 Ma u man wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ wi
u sãamɔ u koo win gɔrado gɔrima u ka man
da kpa u nɛn sanum dorasia kpa n win bii
kurɔ suama win dusibun min di.
41 Nà n wura na da win dusibun mi, na
dibu yara nɛn bɔ̃rin di. Nà n maa tura mi,
ma ba kun man goo wẽ, ka mɛ, na dibu yara
nɛn bɔ̃rin di.
42 Ye na tunuma bwiaɔ gisɔ na nɛɛ,
Gusunɔ, wunɛ wi a sãa nɛn yinni
Aburahamun Yinni, a man nɛn sanum mɛ
dorasio.
43 Wee, na wãa bwia yen bɔkuɔ. Bii
wɔndia wi u koo nim takam na, ma na nùn
kana na nɛɛ, u man nim kẽ n nɔ win toorun
di,
44 kpa u man wisi u nɛɛ, n nɔruo kpa u
maa nɛn yooyoosu taka, a de wɔndia wi, u
n sãa kurɔ wi a nɛn yinnin bii gɔsia.
45 N ka nɛn gɔ̃ruɔ gari yi gere n kpe, ma
Rebeka u yarima ka win tooru. Ma u dua
bwiaɔ u nim takama. Ma na nùn kana na
nɛɛ, u man nim kẽ n nɔ.
46 U win tooru sɔbia fuuku u nɛɛ, n nɔruo.
Yen biru u koo maa nɛn yooyoosu takiriama
su nɔ. Na nɔra ma u maa su kã su nɔra.
47 Na nùn bikia na nɛɛ, waran biiwa u sãa.
U wisa u nɛɛ, Bɛtuɛliwa u sãa win tundo wi
Nakori ka Milika ba mara. Ma na nùn taabu
dokea wẽrɔ. Ma na sumi doke win nɔmaɔ.
48 Yera na Yinni Gusunɔ kpuna wi u sãa
nɛn yinni Aburahamun Yinni. Ma na nùn
siara yèn sɔ̃ u man kpara ka bɔrɔkiniru n ka
na n nɛn yinnin wɔnɔn debubu win bii sua.
49 Tẽ, ì n kĩ i nɛn yinni durom ka
bɔrɔkiniru kua, i man sɔ̃ɔwɔ. I kun maa mɔ̀,
i man sɔ̃ɔwɔ, kpa n da gam.

50 Labani ka Bɛtuɛli ba wisa ba nɛɛ, Yinni
Gusunɔn min diya yeni kpuro ya wee. Sa ǹ
kpẽ su yen gea ǹ kun mɛ yen kɔ̃sa gere.
51 Rebeka wee wunɛn wuswaaɔ. A nùn
suo a ka da u n sãa wunɛn yinnin biin kurɔ
nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.

52 Ye Aburahamun yoo wi, u ben gari yi
nua, ma u Yinni Gusunɔ kpuna.
53 Yen biru u sii geesu ka wuraba yarama
ka beka u Rebeka kã. U maa win sesu ka win
mɛro gãa geenu kã.
54 Yenin biru durɔ wi ka win tɔmbu ba di
ba nɔra ma ba kpuna.

Ye ba seewa bururu, yoo wi, u nɛɛ, i de n gəsira n wura nɛn yinnin mi.
55 Adama Rebekan sesu ka win mɛro ba nɛɛ, a de wəndia wi, u ka sun sina saa fiiko nge sõə wəkurun saka kpa a sere doona.
56 U bu wisa u nɛɛ, i ku maa de n tɛ, domi Yinni Gusunə u nɛn sanum dorasia. Yen sõ, i man karo n da nɛn yinnin mi.
57 Yera ba nɛɛ, su wəndia win tii soku su nə ye u koo gere.
58 Ma ba Rebeka soka ba nùn bikia ba nɛɛ, a wura a ka durə wi da?
Ma u nɛɛ, oo, kon da.
59 Ma ba ben sesu Rebeka ka yoo wi u nùn nəəri win birun di nəə kana ba doona ka Aburahamun yoo wi ka tən be ba nùn yõsirima.
60 Ba Rebeka domaru kua ba nɛɛ,
wuna bɛsɛn sesu, Gusunə u de a ko tən dabinun mɛro,
kpa wunɛn bibun bweseru tu ten yibɛrɛba taare
tu ben wusu mwɛɛri.
61 Rebeka ka win yoo tən kurəbu ba seewa ba yooyoosu səni ba durə wi swĩi ba n doonə.
62 N deema Isaki u wurama dəkən di ye ba mɔ̀ Gusunə u man waamə, ma u da u wãa gbaburə Nɛgɛbuə.
63 Sõə teeru u yara yoka u swaa gawa u ka bwisiku. Yera u nəni seeya u mɛɛra saruə u yooyoosu wa su wee.
64 Rebekan tii u maa nəni seeya u mɛɛra u Isaki wa ma u sara yooyoon di
65 u yoo wi bikia u nɛɛ, durə wara u sisi yakasun di u ka sun yinna mini.
Yoo wi, u nɛɛ, nɛn yinniwa.
Yera Rebeka u sənditia sua u tii wukiri nge mɛ ben komaru.
66 Ye ba ka Isaki yinna, yoo wi, u nùn gari yi kpuro saaria ye u kua.
67 Ma Isaki u ka Rebeka da win mɛro Saaraan kuu bekurugirə. Ma u nùn sua win kurə. U nùn kĩa gem gem. Nge mɛya Isakin nukura ka yɛmia win mɛron gəən biru.

Aburahamun bibu gabu

25

1 Saaraan gəən biru Aburahamu u maa kurə sua. Kurə win yĩsira Ketura.
2 Kurə wi, u Aburahamu bibu nəəba tia marua. Bera Simurani ka Yokusani ka Mɛdani ka Madiani ka Yisibaku ka Sua.
3 Ma Yokusani u seewa u Seba ka Dedani mara. Dedanin bibun bwesera Asuriba ka Letusiba ka Lumiba.
4 Madiani u maa seewa u bibu mara. Bera Efa ka Efɛɛ ka Enəku ka Abida ka Ɛlida. Beni kpurowa ba sãa Keturan bibu ka win nikurəminu.
5 Adama ye Aburahamu u mə kpuro, Isaki turowa u wɛ̃.
6 Ma u win kurə be ba tien bibu kɛ̃nu kã kã. Yen biru u bu gira Isakin min di, ba da sõə yari yerun bera gia.

Aburahamu u gu, ba nùn sikua

7-8 Aburahamu u təkə kua kõə kõə, u kuawa wõə wunaa wata ka wəkura nəəbu (175) ma u kpuna u gu.
9 Yera win bibu Isaki ka Isimɛɛli ba na ba nùn sikua Makpelan kpee wəruə Eforoni Sokaan biin gberə, Manden deedeeru. Eforoni wi, u sãawa Hɛti.
10 Aburahamun tiiwa u gbee te dwa Hɛtiban mi. N deema miya ba raa win kurə Saaraa sikua.
11 Aburahamun gəən biru Gusunə u win bii Isaki domaru kua. Saa ye səə, u wãawa dəkən bəkuə ye ba mɔ̀ Gusunə u man waamə.

Isimɛɛlin bibun bweseru

12 Isimɛɛlin bibun bweseru wee. Isimɛɛli u sãawa Aburahamun bii wi u ka Agaa Egibitigii mara. Agaa wi, u sãawa Saaraan yoo wi u Aburahamu wɛ̃ kurə.
13 Isimɛɛli wiya u seewa u bibu mara. Ben yĩsa wee nge mɛ ba bəm wɛ̃ɛna. Nɛbayətuwa u sãa win bii gbiikoo. Nɛbayətun wənəba Kedaa ka Adibɛli ka Mibusamu
14 ka Mikima ka Duma ka Masa
15 ka Hadadi ka Tema ka Yeturi ka Nafisi ka Kɛdima.
16 Ma be wəkura yiru yen baawure u kua win bwese kɛran wirugii. Ben tiin yĩsa ba ben wusu kã ka ben gberu kpaanɛba.
17 Isimɛɛli u kuawa wõə wunaa teeru ka wəkura nəəbu ka yiru. Yen biru u kpuna u gu u win baababa deema gəriə.
18 Win bibu ba wãawa nɛnɛm ba ka Aburahamun bii be ba tie tondinɛ. Ba da ba sina Hafila ka Surin tem baa səə Egibitin tem sõə yari yeru gia, Asirin swaaə.

YAKƆBU

Esau ka Yakəbu

19 Aburahamun bii Isakin bibun bweseru wee.

20 Ye Isaki u kua wɔ̃ɔ weeru yera u Rebeka
sua kurɔ. Rebeka u sãawa Labanin sesu.
Ben baawa Bɛtuɛli Aramugii. Ben wuuwa
maa Padanaramu.
21 Isaki u Yinni Gusunɔ kana win kurɔn
sɔ̃ domi u kua wĩro. Gusunɔ u win kanaru
mwa, ma win kurɔ Rebeka u gura sua.
22 Yera biba kuru karanamɔ win nukurɔ.
Ma u nɛɛ, mban sɔ̃na yenin bwesera man
deema.
Ma u Gusunɔ bikia, mba yenin
tubusianu.
23 Yera Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bwesenu yiruwa nu wãa wunɛn nukurɔ.
Bwese ni, nu koo kabana
sanam mɛ nu yara wunɛn nukurun di.
Nin teera koo tensim dam kera.
Mɔɔ * wiya u koo win wɔnɔ wiru kpĩiya.
24 Ye kurɔ win maru suru yiba, wee
sikabara ba wãa win nukurɔ.
25 Gbiikoo u yara ma win wasi sansu yiba,
ma ba nùn yĩsiru kã Esau †.
26 Yen biru yiruse maa yarima. Win nɔma
Esaun naa tokuru nɛni. Ma ba nùn yĩsiru kã
Yakɔbu ‡. Isaki u mɔwa wɔ̃ɔ wata sanam mɛ
ba bu mara.
27 Bii be, ba seewa ba kpɛ̃a. Esau u kua
taaso geo, u ra n wãawa yakasɔ. Adama
Yakɔbu u kuawa tɔn sɛ̃ɛ wi u ra n wãa yɛnuɔ.
28 Isaki u Esau kĩru bo, domi u ra win
taasorun yaa tem. Ma Rebeka u maa Yakɔbu
kĩru bo.
29 Sɔ̃ɔ teeru nge mɛ Yakɔbu u agbaara ye
ya swɛ̃ri mɔ̀, yera Esau u wurama taaso
gberun di ka wasira bakaru.
30 Yera u Yakɔbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man yabu
swãa ye sɔko n nɔ, domi na wasira too.
Yen sɔ̃na ba Esau soka Edɔmu. Yen
tubusiana tɔn swãɔ.
31 Ma Yakɔbu u nɛɛ, a gina man wunɛn bii
yerumarun tubi dɔreo.
32 Esau u nɛɛ, n wee na gɔɔ dɔɔ. Mba nɛn
yerumarun arufaani.
33 Ma Yakɔbu nɛɛ, a bɔ̃ruo gina.
Ma u bɔ̃rua ma u win yerumaru Yakɔbu
dɔre.
34 Saa yera Yakɔbu u pɛ̃ɛ ka agbaara yè sɔɔ
u swii doke sua u Esau wɛ̃. Esau u di u nɔra
ma u wigiru doona. Nge mɛya n kua u ka
win yerumaru gema.

Isaki u da u wãa Geraɔ

26

1 Gɔ̃ɔra kpam dua tem mɛ sɔɔ, nge mɛ ta
raa kua Aburahamun waati. Ma Isaki u da
u wãa Abimɛlɛki Filisitiban sina bokon mi
Geraɔ.
2 Sɔ̃ɔ teeru Yinni Gusunɔ u Isaki kure u ka
nùn gari kua u nɛɛ, a ku ra da Egibitiɔ. A de
a sina tem mɛ kon nun sɔ̃ɔsi sɔɔ.
3 A ku doona tem minin di. Ko na n wãa ka
wunɛ kpa n nun domaru kua. Domi wunɛn
bibun bwesera kon tem mɛ wɛ̃. Mɛsuma
kon ka nɛn nɔɔ mwɛɛru yibia te na wunɛn
tundo Aburahamu kua.
4 Kon de wunɛn bibun bweseru tu dabia
nge wɔllun kperi. Beya kon maa tem mɛ
kpuro wɛ̃. Ben min diya handunian bwe-
senu nu koo domaru wa.
5 Domi Aburahamu u nɛn gere mɛm
nɔɔwa, u maa nɛn woodaba swĩi ye na nùn
sɔ̃ɔwa kpuro.
6 Yera n dera Isaki u sina Geraɔ.
7 Ye u wãa mi, tɔmbu bà n nùn win kurɔn
gari bikia, u ra nɛɛ, win sesuwa yèn sɔ̃ u
bɛrum mɔ̀ bu ku raa nùn go ù n nɛɛ win
kurɔwa. Domi Rebeka u sãawa kurɔ burɔ.
8 Nge mɛ u tɛɛmɔ wuu mi, yera sɔ̃ɔ teeru
Abimɛlɛki Filisitiban sunɔ wi, u mɛɛrima
saa win dirun fɛnɛntin di u wa wee, Isaki ka
Rebeka ba bɔnda mɔ̀.
9 Ma u Isaki sokusia. Ye u na, u nùn bikia
u nɛɛ, ase wunɛn kurɔwa Rebeka. Ma a sun
weesu kua a nɛɛ, wunɛn sesuwa?
Isaki u nùn wisa u nɛɛ, na ṅ kĩ bu man
gowa. Yen sɔ̃na na ka gerua mɛ.
10 Abimɛlɛki u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban
bwesera a sun kua mɛ. Wee, n daa tie fiiko
goo u ka wunɛn kurɔ wi kpuna, kpa a ra de
sa n sãa taarɛgibu.
11 Saa yera u kpara u nɛɛ, wi u Isaki ṅ kun
mɛ win kurɔ baba ba koo yɛ̃ro gowa.
12 Yeniba kpuron biru Isaki u gberu kua
tem mi. Ma win dĩanu gea kua wɔ̃ɔ ge sɔɔ.
Nu kuawa ye u duuran nɔn wunɔbu (100)
yèn sɔ̃ Yinni Gusunɔ u nùn domaru kua.
13 Nge mɛya Isakin dukia ya ka kuuramɔ
ya dɔɔ. Ma u kua gobigii kpoko.
14 U yãanu ka kɛtɛba mɔ ka yoo dabinu.

Isaki u ka Abimɛlɛki arukawani bɔkua

* **25:23** ***mɔɔ*** - Yuuban mi, sika wi ba gbia ba mara, wiya tɔnwero. † **25:25** ***Esau*** - Yĩsi ten tubusiana, wi u sansu mɔ.
‡ **25:26** ***Yakɔbu*** - Yĩsi ten tubusiana, wi u goon ayeru mwa.

Yera n dera Filisitiba ba ka nùn nisinu seewa.
15 Ma ba dəkə be win tundo Aburahamun yoba raa gba kpuro kərua ka tem.
16 Yera Abimɛlɛki u nɛɛ, a doonə bɛsɛn min di, domi a sun dam kere.
17 Ma Isaki u doona ben min di u da u wãa daru wəwa gaan mi, Geran tem mɛ səə.
18 U win tundo Aburahamun dəkəba wia ye Filisitiba ba raa kərua win gəən biru. Ma u dəkə be yĩsa kã kã nge mɛ win tundo u ra raa bu soku.
19 Ma Isakin yoo be, ba dəkə gba wəwa ye səə, ba nim gem kamɛ.
20 Ka mɛ, Geragibun naa kparoba na ba Isakin naa kparobu sannə nəə kuura ba nɛɛ, ben dəkəwa.
Ma Isaki u dəkə ye yĩsiru kã Sikirinəsu.
21 Yera Isakin yoo be, ba kpam dəkə gaa gba, ma Geragibun naa kparo be, ba kpam na ba ka bu sanna dəkə yen sõ. Ma Isaki u dəkə ye yĩsiru kã Yibɛrɛ.
22 Ma u win kuru wuka saa min di u da u sina gam gia. Ma u kpam dəkə gba mi. Adama ba ṅ maa ka nùn sannɛ. Ma u yam mi yĩsiru kã Tii məru.
23 Yen biru Isaki u doona saa min di ma u da Beri Sebaə.
24 Yera Yinni Gusunə u nùn kure wõku te, u nɛɛ, nɛna na Gusunə wunɛn tundo Aburahamun Yinni. A ku bɛrum ko. Ko na n wãa ka wunɛ. Kon nun domaru kua kpa n de wunɛn bweseru tu dabia nɛn bõə Aburahamun sõ.
25 Ma Isaki u yãku yeru bana Beri Seba mi, u Yinni Gusunə sãwa. U win kuu bekuruginu gira, ma win yoba dəkə gba mi.
26 Saa yera Abimɛlɛki ka win bərə Ahusati ka sere maa win tabu sunə Pikoli ba seewa Geran di ba Isaki beram da.
27 Ye ba tura mi, yera u bu bikia u nɛɛ, mban sõna i maa man naa swĩi. Domi bɛɛya i man tusa i gira bɛɛn suunu səən di.
28 Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, sa yẽ ma Yinni Gusunə u wãa ka wunɛ. Yen sõna sa na a ka sun arukawani bəke.
29 N n mɛn na, a bõruo ma a ṅ kaa sun kõsa gaa kua nge mɛ sa nun gea kua sa dera a doona ka bəri yɛndu bɛsɛn min di. Wee tẽ Yinni Gusunə u nun domaru kua.
30 Ma Isaki u bu yaarɛ kua, ba di ba nəra ma ba kpuna mi.
31 Yera ba seewa buru buru yellu ba arukawani ye bəkua ka bõri. Ma Isaki u dera ba doona ka alafia.
32 Yen tõə tera Isakin yobu ba na ba nùn sõəwa ba nɛɛ ba nim wa dəkə ye ba gba səə.
33 Ma u dəkə ye yĩsiru kã Seba. Yen tubusiana Nəə mwɛɛru. Yen sõna ba ka wuu ge sokumə Beri Seba sere ka gisən gisə. Yen tubusiana nəə mwɛɛrun dəkə.

Esau u bwese tukunu sua kurəbu

34 Esau u məwa wõə weeru u ka kurəbu yiru sua. Bera Yuditi, Berin bii, ka Basimati, Elonin bii. Be kpuro ba sãawa Hɛtiba.
35 Adama kurə be, ba Isaki ka Rebeka nuki sanka to.

Yakəbu u Esaun domaru mwa

27

1 Sanam mɛ Isaki u təkə kua, win nəni dam dwiiya, u ṅ maa yam waamə, ma u win bii yeruma soka u nɛɛ, Esau.
Esau u nɛɛ, nɛ wee.
2 Ma Isaki u nɛɛ, wee na təkə kua, na ṅ maa nɛn gəən tõru yẽ.
3 Yen sõ, na nun kanamə tẽ, a seewo a wunɛn sẽɛ bwãaru ka wunɛn tɛndu sua a da yakasə a man yaa goowama.
4 Kpa a ka man ye yaa dibu kua nge mɛ na ra kã a ka man naawa n di kpa n nun domaru kua n sere gbi.
5 Ma Esau u seewa u da yakasə u ka gbeeku yaa ye gooma. N deema Rebeka u nəəmə ye Isaki u win bii Esau sõəmə.
6 Yera u win bii Yakəbu sõəwa u nɛɛ, wee na nua wunɛn baa u wunɛn məə Esau sõəwa u nɛɛ,
7 u doo u nùn yaa goowama kpa u ka nùn ye yaa dibu kua u di kpa u nùn domaru kua Yinni Gusunən wuswaaə u sere gbi.
8 Tẽ nɛn bii, a nɛn gari nəəwə yi kon nun sõ.
9 A doo boo gõrə a man boo binu yiru tama ni nu wã kpa n nu wunɛn baaba kua nge mɛ u ra kã,
10 kpa a ka nùn daawa u di, kpa u nun domaru kua u sere gbi.
11 Yakəbu u win mɛro wisa u nɛɛ, wee, nɛn məə u sansu mə adama nɛna kun mə.
12 À ku tuba, nɛn baaba koo man baba kpa n ko wee kowo win mi. Kpa doma te na kĩ mi, tu ko bõri.

13 Win mɛro nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn bii, a
de bɔ̃ri yi, yi wɔri nɛn wirɔ. A gesi nɛn gari
nɔɔwɔ kpa a man boo ni tama.
14 Ma Yakɔbu u da u ka boo ni na u win
mɛro wɛ̃. U ka yaa dibu kua bi Isaki u ra kã.
15 Yen biru u win bii gbiikoo Esaun tɔ̃ɔ
baka yãnu sua ni nu wãa dirɔ u nu Yakɔbu
sebusia.
16 Ma u nùn boo bii nin gɔni tɛ̃kusi win
nɔmaɔ ka win wĩirɔ, domi u ǹ sansu mɔ.
17 Ma u dĩa duro ni ka pɛ̃ɛ ye u kua win bii
Yakɔbu nɔmu bɛria.
18 Saa yera Yakɔbu u ka nu da win tundon
mi, u nɛɛ, baaba.
Ma tundo u wura u nɛɛ, nɛ wee, wuna
were nɛn bii.
19 Yakɔbu u win tundo wisa u nɛɛ, nɛna
Esau, wunɛn bii yeruma. Wee, na kua nge
mɛ a gerua. A seewo a sina a nɛn taasorun
yaa tem, kpa a man doma te kua.
20 Ma Isaki u nùn bikia u nɛɛ, amɔna a ka
ye wa fuuku mɛ, nɛn bii.
Yakɔbu u nùn wisa u nɛɛ, Gusunɔ wunɛn
Yinniwa u man ye gawama.
21 Ma Isaki u nɛɛ, ǹ n mɛn na, a susima
nɛn bii, n nun baba n wa à n sãa Esaun na
ka gem.
22 Yakɔbu u susi win baaba Isakin mi, ma
u nùn baba u nɛɛ, Yakɔbun nɔɔwa na nɔɔmɔ,
adama Esaun nɔma na baba.
23 U ǹ nùn tuba yèn sɔ̃ win nɔma sansu mɔ
nge Esaugia. Adama ye u kĩ u nùn domaru
kua,
24 u gina nɛɛ, wuna nɛn bii Esau ka gem?
U wisa u nɛɛ, oo, nɛna.
25 Isaki u nɛɛ, a ka susima n wunɛn
taasorun yaa tem kpa n nun domaru kua.
Yakɔbu u ka susi win mi, ma u di. U maa
tam sua u nùn wɛ̃ ma u nɔra.
26 Yen biru Isaki u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
susima a man sɔ̃su, nɛn bii.
27 Yakɔbu u susi u nùn sɔ̃su. Isaki u
win yãnun nuburu nua ma u nùn domaru
kua u nɛɛ, wee nɛn biin nubura ka gberun
nuburu weenɛ te Yinni Gusunɔ u domaru
kua.
28 Gusunɔ u de gura ya n da nun nɛɛyɛ tem
barukagim sɔɔ,
kpa a alikama ka resɛm wa n kpɛ̃a n banda.
29 Tɔn dabinu nu nun wiru kpĩiya,
kpa bwese dabinu nu nun yiira.
Kpa a ko wunɛn mɛro bisibun yinni,
kpa ben tii bu nun yiira.
Wi u nun bɔ̃rusi u koo bɔ̃ri wa.
Wi u maa nun domaru kua, yɛ̃ro koo
domaru wa.
30 Ye Isaki u Yakɔbu domaru kua u kpa,
sanam mɛ Yakɔbu u doona kese, yera win
mɔɔ Esau u wurama taasorun di.
31 Ma u dĩanu kua u ka da win tundon
mi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, baaba, a seewo a nɛn
taasorun yaa tem kpa a man doma te kua.
32 Win tundo Isaki u nùn bikia u nɛɛ,
wuna were.
U nɛɛ, nɛna Esau wunɛn bii yeruma.
33 Ma Isaki u diira gem gem u nɛɛ, ǹ n mɛn
na, wara u man gbeeku yaa tama na tema a
sere tunuma, na maa nùn domaru kua. Yɛ̃ro
koo maa baruka ko.
34 Ye Esau u gari yi nua win tundon
nɔɔn di, yera u wura kua ka nuku sankira
bakanu, ma u win tundo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, baaba,
a maa nɛn tii domaru kuo.
35 Isaki u nɛɛ, wunɛn wɔnɔ u na u wunɛn
domaru mwa ka bwisi.
36 Esau u nɛɛ, wee u man taki di nɔn yiru
nge mɛ win yĩsiru. U man nɛn yerumaru
mwaari. Gisɔ u maa nɛn domaru mwa. A
ǹ maa domaru garu mɔ a man kua?
37 Isaki u nùn wisa u nɛɛ, wee na nùn kua
wunɛn yinni, na maa nùn win mɛro bisibu
kpuro wɛ̃ bu ko win yobu. Na maa sii dĩanu
ka dãa bii ni ba ra ka tam ko kpuron domaru
kua. N n mɛn na, mba kon kpĩ n maa nun
kua, nɛn bii.
38 Esau u nɛɛ, ǹ n mɛn na, doma teni
tɔnawa a mɔ, baaba? A maa man domaru
kuo.
Ma u wura nɔɔ kpɛ̃ɛ u swĩ.
39 Win tundo Isaki u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee
ye kon nun sɔ̃.
Wunɛn tem kun baruka wasi.
Mɛya gura kun maa nɛmɔ wunɛn mi.
Wunɛn takobin areya kaa n dimɔ a n ka wãa.
40 Kaa maa ko wunɛn wɔnɔn yoo.
Adama à n da ka tii yina,
kaa win yoru yari nge mɛ kɛtɛ ya ra yen sugu
fɛ̃re yu kɔ̃.

Yakɔbu u da Labanin mi

41 Saa dɔma ten diya Esau u Yakɔbu tusa
doma te ben tundo nùn kuan sɔ̃. Ma u gerua
win tii sɔɔ u nɛɛ, nɛn baaban gɔɔ turuku
kua. Win gɔɔ gbabu sindun biruwa kon nɛn
wɔnɔ go.
42 Ba Rebeka gari yi dɔmɛya yi win bii
gbiikoo Esau u gerua. Ma u win bii dãako

Yakɔbu sokusia u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n wee, wunɛn mɔɔ u kĩ u win mɔru kɔsia u nun go.
43 Tɛ̃ nɛn bii, a nɛn gari swaa dakio. A seewo a kpikiru da nɛn sesu Labanin mi Haraniɔ.
44 Kpa a sina mi sɔ̃ɔ mɛɛru gaa sere wunɛn mɔɔn bwɛ̃ra yà n kpuna.
45 Win mɔru yà n sara wunɛn min di, u koo duari ye a nùn kua. Sanam mɛya kon de a gɔsirama. Domi na ɲ̀ kĩ n bɛɛ yiru kpuro bia sɔ̃ɔ teeru.
46 Yera Rebeka u da u Isaki sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ka nɛn wãaru wasira Esaun kurɔ benin daan sɔ̃, be ba sãa Hɛtiba. Yakɔbu ù n maa kurɔ sua tem mini nge be, mban wãara ko na n maa wãa.

28

1 Yera Isaki u Yakɔbu soka u nùn domaru kua, ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku ra ko a Kanani minin kurɔ sua.
2 Yen sɔ̃, a seewo a da Padanaramuɔ, Bɛtuɛli wunɛn mɛron baaban yɛnuɔ kpa a kurɔ sua mi, Labani wunɛn dwaanin bibu sɔɔ.
3 Kpa Gusunɔ Dam kpurogii u nun domaru kua, a marura a tɛria a ka ko bwese dabinun nuuru.
4 Kpa u nun domaru kua wunɛ ka wunɛn bibun bweseru nge mɛ u Aburahamu kua, kpa tem mɛ, mu ko wunɛgim mi a sɔru dimɔ, mɛ Gusunɔ u Aburahamu kã.
5 Isaki u dera Yakɔbu u da Padanaramu gia Labanin mi, wi u sãa Bɛtuɛli Aramugiin bii, Yakɔbu ka Esaun dwaani.
6 Esau u wa ma Isaki u Yakɔbu domaru kua ma u nùn gɔra Padanaramu gia u win kurɔ kasu. U maa nua ma saa ye u nùn domaru kuammɛ u nɛɛ, u ku raa kurɔ sue Kananin bii tɔn kurɔbu sɔɔ.
7 U maa wa ma Yakɔbu u win baa ka win mɛron gari nua ma u doona Padanaramu gia.
8 Yera u gia ma Kananin bii tɔn kurɔbun daa ya ɲ̀ win baa wɛ̃remɔ.
9 Ma u seewa u da Isimɛɛlin mi, u win bii Mahalati, Nɛbayɔtun sesu sua kurɔ u doke kurɔ be u raa mɔ sɔɔ. Isimɛɛli wi, u sãawa Aburahamun bii.

Yakɔbu u dosa Betɛliɔ

10 Yakɔbu u seewa saa Beri Seban di u doona Harani gia.
11 U tura yam gam. Miya u sĩ domi sɔ̃ɔ u dua. Ye u kpunamɔ u kperu garu sua u tu wiru kpĩiri.
12 Yera u dosa u wa wee, sɛra gaa ya yɔ̃ temɔ ma yen wira wɔllu girari, ma u Gusunɔn gɔradoba wa ba yɔɔmɔ ba saramamɔ ka sɛra ye.
13 Yinni Gusunɔn tii u yɔ̃ yen wɔllɔ ma u ka nùn gari kua u nɛɛ, nɛna Gusunɔ, Aburahamu wunɛn debun Yinni ka Isakin Yinni. Tem mi a kpĩ mi, wuna kon mu wɛ̃ ka sere maa wunɛn bibun bweseru.
14 Wunɛn bibun bwese te, ta koo kowa nge yani sɛɛri kpa tu tɛria tem mɛn goonu nnɛ kpuro sɔɔ. Wunɛ ka wunɛn bibun bweserun min diya handunian bwesenu kpuro nu koo domaru wa.
15 Wee na wãa ka wunɛ, ko na n maa nun kɔ̃su yam kpuro mi a dɔɔ kpa n maa ka nun wurama tem mɛ sɔɔ. Domi na ɲ̀ nun derimɔ sere n ka ko nge mɛ na nun sɔ̃ɔwa.
16 Yakɔbu u dom yanda ma u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u wãa mini ka gem. Na ɲ̀ daa maa yɛ̃ mɛ.
17 Yera bɛrum nùn mwa ma u nɛɛ, n wã bu suunu mi nasia. Gusunɔn yɛnuwa mini ka maa wɔllun duu yeru.
18 Ma u seewa buru buru yellu u kpee te sua te u wiru kpĩiri mi, u gira temɔ tu ka ko yĩreru. Ma u ten wɔllɔ gum wisi.
19 U yam mi yĩsiru kã Betɛli. Yen tubusiana Gusunɔn wãa yeru. Adama wuu ge ga wãa mi, ba ra raa gu sokuwa Lusi.
20 Yen biru u nɔɔ mwɛɛru kara u nɛɛ, Gusunɔ ù n ka man wãa, ma u man kɔ̃su nɛn sanum mɛ sɔɔ, ma u man dĩanu wɛ̃ ka yãa ni kon sebe,
21 kpa n gɔsira nɛn baaban yɛnuɔ ka alafia, wiya ko n sãa nɛn Yinni.
22 Kpee te na gira mini, ta kua yĩreru ma miya n ko n ko win wãa yeru. Ye u maa man wɛ̃ kpuron wɔkuru baateren wɔllɔ kon nùn tia tia wesia.

Yakɔbu u tura Labanin mi

29

1 Ma Yakɔbu u seewa u win sanum wɔri u da sɔ̃ɔ yari yeru gia.
2 Ye u Harani turuku tia, yera u mɛɛra u dɔkɔ gaa wa yakasɔ. U wa wee, yãa gɔ̃su gasu ita ya kpĩ ya wɛ̃ramɔ dɔkɔ yen bɔkuɔ, domi

miya ba ra yaa sabenu nim kẽ nu nɔ. Kpee te ba maa ka dɔkɔ yen nɔɔ wukiri ta kpã.
3 Miya yaa sabenu kpuro ra mɛnnɛ, kpa bu kpee te swɛnya dɔkɔn nɔɔn di bu nu nim kẽ, kpa bu kpam wure bu dɔkɔ ye wukiri ka kpee te.
4 Yakɔbu u yãa nin kparobu bikia u nɛɛ, kpaasibu, saa man diya i na.
Ba nùn wisa ba nɛɛ, bɛsɛ Haranigiba.
5 U bu bikia u nɛɛ, i Labani Nakorin bii yẽ?
Ba nɛɛ, oo, sa nùn yẽ.
6 Ma u nɛɛ, u sere bwãa do?
Ba nɛɛ, oo, u alafia mɔ. A ɲ̀ mam win bii Rasɛli wa u wee mini ka win yãanu?
7 Yakɔbu u nɛɛ, wee sɔ̃ɔ kpã, saa kun tura gina i ka yaa sabenu mɛnna. I nu nim kẽɛyɔ kpa i kpam da i nu kpara.
8 Ba nùn wisa ba nɛɛ, sa ɲ̀ kpẽ sere yãa gɔ̃su kpuro sù n mɛnna. Sanam mɛya sa ra kpee te swɛnyɛ dɔkɔn nɔɔn di su sere yãanu nim kẽ.
9 Saa ye u ka bu gari mɔ̀ mi, yera Rasɛli u tunuma ka win tundon yãanu, domi wiya u sãa nin kparo.
10 Ye Yakɔbu u win dwaani Labanin bii Rasɛli wa ka win yãa gɔ̃ɔ, u susi u kpee te swɛnya dɔkɔn nɔɔn di ma u yãa ni nim kã.
11 Ma u Rasɛli tɔbura u nùn sɔ̃su. Ma durɔ wura nɔɔ kpẽɛ u swĩ nuku dobun sɔ̃.
12 U Rasɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sa sãawa dusinu. Domi nɛ Rebekan biiwa.
Ma Rasɛli u duka da u win tundo gari yi sɔ̃ɔwa.
13 Ye Labani u win dwaanibu Yakɔbun labaari nua, u duka na u nùn senna. U nùn tɔbura u nùn bɔkasi u sɔ̃su, ma u ka nùn da yɛnuɔ. Ma Yakɔbu u Labani sɔ̃ɔwa kpuro ye u ka sĩimɔ.
14 Yera Labani u nɛɛ, ka gem nɛ ka wunɛ yɛm tema.
Ma Yakɔbu u sina Labanin mi suru tia.

Yakɔbun u Labani sɔmburu kua Rasɛli ka Lean sɔ̃

15 Yen biru Labani u Yakɔbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kaa man sɔmburu kua kam yèn sɔ̃ a sãa nɛn dusi? A man sɔ̃ɔwɔ nyen na kaa man mwaari.
16 N deema Labani u bii tɔn kurɔbu yiru mɔ. Gbiikoon yĩsira Lea, wɔnɔgira maa Rasɛli.
17 Lean nɔni kun dam mɔ, adama Rasɛli kurɔ burɔwa, win wasi ka win wuswaa ya girima mɔ.
18 Yakɔbu u Rasɛli kĩ. Ma u Labani sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kon nun sɔmburu kua sere wɔ̃ɔ nɔɔba yiru wunɛn bii Rasɛlin sɔ̃.
19 Ma Labani u nɛɛ, ya wã. N buram bo n nun wi kẽ, ye kon ka nùn durɔ goo kẽ. N n mɛn na, a ka man sinɔ.
20 Yera n dera Yakɔbu u sɔmburu kua wɔ̃ɔ nɔɔba yiru Labanin mi. Ma n nùn kua nge sɔ̃ɔ yiru yèn sɔ̃ u Rasɛli kĩ.
21 Yen biru u Labani sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man nɛn kurɔ wẽɛyɔ kpa n nùn yɛnu doke, domi nɛn tɔ̃ra yiba.
22 Yera Labani u win wɔɔ beran tɔmbu mɛnna kpuro ma u tɔ̃ɔ baka dim kua.
23 Ye n kua yoka, u win bii Lea sua u Yakɔbu duusia ma ba mɛnna.
24 Ma u win yoo tɔn kurɔ Silipa sua u win bii Lea wẽ.
25 Sisiru bururu, wee Yakɔbu deema Leawa. Ma u Labani sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban bwesera a man kua mɛni. N ɲ̀ Rasɛlin sɔ̃na na nun sãwa ro? Mban sɔ̃na a man weesu kua.
26 Labani u nɛɛ, n ɲ̀ bɛsɛn komaru bu wɔnɔ kurɔ kpaaru sua kpa mɔɔ u n wãa.
27 A gina kurɔ kpaarun sɔ̃ɔ nɔɔba yiru dakuro ka Lea. Yen biru sa ko maa nun wiɔnɔ wẽ. Kpa a kpam man sɔmburu kua wɔ̃ɔ nɔɔba yiru win sɔ̃.
28 Ma Yakɔbu u kua nge mɛ. U sɔ̃ɔ nɔɔba yiru ye dakura ka Lea. Yen biru Labani u nùn win bii Rasɛli kã kurɔ.
29 Ma u maa win yoo tɔn kurɔ Biliha sua u win bii Rasɛli wẽ.
30 Yakɔbu u ka Rasɛli mɛnna, u nùn kĩa n kere Lea. Ma u kpam Labani sɔmburu kua wɔ̃ɔ nɔɔba yiru.

Yakɔbun bibu

31 Ye Yinni Gusunɔ u wa ma Yakɔbu u ɲ̀ Lea kĩ, ma u dera Rasɛli u kua wĩro ma u Lea kua bii mɛro.
32 U gura sua u bii tɔn durɔ mara ma u nùn yĩsiru kã Rubɛni, u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u wa ma ba man gema. Tẽ nɛn durɔ u koo man kĩa.
33 Yen biru u maa gura sua u bii tɔn durɔ mara ma u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u nua ma ba ɲ̀ man kĩ. Yera u ka kpam man wini kã.
Yera ba nùn yĩsiru kã Simeɔ.
34 Simeɔn biru u maa gura sua u bii tɔn durɔ mara, ma ba nùn yĩsiru kã Lefi. Yera u nɛɛ, tẽra nɛn durɔ u koo man tii gawe, domi na nùn bii tɔn durɔbu ita marua.

35 Lefin biru u maa gura sua u bii tɔn durɔ
mara, ma u nɛɛ, tɛ̃ kon Yinni Gusunɔ siara.
Yen sɔ̃na u bii wi yĩsiru kã Yuda.

Yen biru u gina marubu yɔ̃ra.

30

1 Ye Rasɛli u deema u ǹ ka Yakɔbu
marumɔ, yera u ka win mɔɔ nisinu seewa.
Ma u Yakɔbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de n ka nun ma.
Ma n kun mɛ, kon gbi.

2 Yera Yakɔbu u ka Rasɛli mɔru bɛsira u
nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna Gusunɔ n ka nun
yinari a ma?

3 Rasɛli u nɛɛ, too, ya ǹ taarɛ, nɛn yoo
Biliha wee, a ka duo kpa n bibu wa saa win
min di n taaru sɔndi, kpa sa n wãasinɛ.

4 Ma u win yoo Biliha sua u Yakɔbu wɛ̃
kurɔ. Yakɔbu u ka nùn mɛnna,

5 yera u gura sua u Yakɔbu bii tɔn durɔ
marua.

6 Rasɛli u nɛɛ, Gusunɔ u nɛn kanaru nua
ma u man siria ma u man bii tɔn durɔ kã.

Yen sɔ̃na u bii wi yĩsiru kã Danu.

7 Danun biru Biliha u maa gura sua ma u
Yakɔbu bii tɔn durɔ marua.

8 Rasɛli u nɛɛ, na ka nɛn mɔɔ gabirina gem
gem na nùn kamia.

Ma u bii wi yĩsiru kã Nɛfitali.

9 Saa ye Lea u deema u marubu yɔ̃ra, yera
u win yoo Silipa sua u Yakɔbu wɛ̃ kurɔ.

10 Ma Silipa u gura sua u Yakɔbu bii tɔn
durɔ marua.

11 Lea u nɛɛ, anna a nɛn wii dobu wa!

Ma u nùn yĩsiru kã Gadi.

12 Gadin biru Silipa u kpam gura sua u
Yakɔbu bii tɔn durɔ marua.

13 Yera Lea u nɛɛ, doo nɔɔrugiiwa na sãa,
domi tɔn kurɔbu ba koo man soku doo
nɔɔrugii.

Ma u nùn yĩsiru kã Asɛɛ.

14 Sɔ̃ɔ teeru doo gɛ̃ɛrun saa sɔɔ, yera
Rubɛni u seewa u da yakasɔ u dãa te ba
sokumɔ mandaragoren * binu sɔrima u ka
win mɛro Lea wɔma. Saa yera Rasɛli u Lea
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a suuru koowo, a man wunɛn
biin dãa bii ni sɔko.

15 Lea u nùn wisa u nɛɛ, ye a man nɛn durɔ
mwaari n ǹ nun tura? Yera a kpam kĩ a man
nɛn biin dãa binu mwaari?

Rasɛli nɛɛ, a suuru koowo, kon de bɛsɛn
durɔ u ka nun du yoka ye, wunɛn biin dãa
bii nin sɔ̃.

16 Ye n kua yoka Yakɔbu u gberun di wee,
yera Lea u seewa u da u ka nùn yinna ma
u nɛɛ, nɛna kaa ka du gisɔ, domi nɛn biin
mandaragoren bina na ka nun dwa.

Ma Yakɔbu u ka nùn dua dɔma te.

17 Ma Gusunɔ u Lean kanaru mwa, u gura
sua u Yakɔbu bii tɔn durɔ nɔɔbuse marua.

18 Yera u nɛɛ, Gusunɔ u man nɛn are wɛ̃,
yèn sɔ̃ na dera nɛn durɔ u nɛn yoo sua kurɔ.

Ma u bii wi yĩsiru kã Isakari.

19 Isakarin biru Lea u kpam gura sua u
Yakɔbu bii tɔn durɔ nɔɔba tiase marua.

20 Ma u nɛɛ, Gusunɔ u man kɛ̃ɛ geeru kã.
Tɛ̃ nɛn durɔ u koo man tii gawe u man bɛɛrɛ
doke yèn sɔ̃ na nùn bii tɔn durɔbu nɔɔba tia
marua.

Ma u bii wi yĩsiru kã Sabuloni.

21 Yen biru u bii tɔn kurɔ mara ma u nùn
soka Dina.

22 Gusunɔ u maa Rasɛlin tii yaaye u win
kanaru mwa ma u nùn kua bii mɛro.

23 U gura sua u bii tɔn durɔ mara ma u nɛɛ,
Gusunɔ u man sekuru yara.

24 Yera u bii wi yĩsiru kã Yosɛfu. U nɛɛ,
kpa Yinni Gusunɔ u kpam man bii tɔn durɔ
sosia.

Yakɔbu u kĩ Labani u nùn kara

25 Saa ye Rasɛli u Yosɛfu mara, yen biruwa
Yakɔbu u Labani sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a den man
karo mɛ, n we nɛn temɔ.

26 Kpa a de n ka nɛn kurɔbu ka nɛn bibu
da bèn sɔ̃ na nun sãwa. A maa yɛ̃ kɔ mèn nɔɔ
na nun sɔmburu kua.

27 Ma Labani u nùn wisa u nɛɛ, a suuru
koowo, a de a yɔ̃ra gina. Domi na wa ma
wunɛn sɔ̃na Gusunɔ u man domaru kua.

28 Yen sɔ̃, a man sɔ̃ɔwɔ nyen na n weenɛ n
nun kɔsia, kpa n nun wɛ̃.

29 Yera Yakɔbu u nùn wisa u nɛɛ, wunɛn tii
a yɛ̃ nge mèn nɔɔ na nun sãwa. A maa wa nge
mèn nɔɔ wunɛn yãa gɔ̃ɔ ga kuura nɛn nɔmaɔ.

30 Domi yãa gɔ̃ɔ piibuwa a raa mɔ n sere
tunuma wunɛn mi. Adama ye na tunuma,
Yinni Gusunɔ u nun domaru kua ma ga
kpɛ̃a. N n mɛn na, saa yerà kaa den man
yɔ̃su n nɛn tiin sɔmburu ko.

31 Ma Labani u nùn wisa u nɛɛ, mba kon
nun wɛ̃.

* **30:14** ***mandaragore*** - Ba nɛɛ, dãa ten binu nu koo kpĩ nu tɔn kurɔ ko bii mɛro.

Yakɔbu u nɛɛ, na ɲ̀ kĩ a man gãanu ganu wɛ̃. Ye kon nun sɔ̃ wee. À n wura, a de n kpam wunɛn yãa gɔ̃ɔ ge sua n kpara.
32 Gisɔ kon du wunɛn sabenu sɔɔ n mɛɛri mɛɛri n wa yãanu ka bonu ni nu bausu mɔ ka yãa nìn sansu tĩri. Niya kon gɔsi nɛnɛm nu n sãa nɛn kɔsiaru.
33 Siara gem mu koo sɔ̃ɔsira sanam mɛ a na a ka nɛn kɔsiaru wa. Domi boo ni nu ɲ̀ bausu mɔ ka yãa ni nu ɲ̀ tĩri nù n wãa nɛginu sɔɔ, a man garisio gbɛnɔ.
34 Labani u nùn wisa u nɛɛ, n kooro nge mɛ a gerua.
35 Yen tɔ̃ɔ te, Labani wi, u bonu ka yãa ni nu bausu mɔ ka ni nu tĩri wuna u yi nɛnɛm ma u nu win bibu nɔmu bɛria.
36 Yen biru u dera ba ka sabe ni tonda saa Yakɔbun min di nge sɔ̃ɔ itan sanum saka.

Ma Yakɔbu u ni nu tie kparamɔ.
37 Sanam mɛ u nu kparamɔ, yera u dãnu ganun kãasi beki bura u yin koro wɔrukisu yorua yorua nge mɛ ba ra kaaru yore.
38 Ma u dãa kãasi yi sua u doke mi sabenu ra nim nɔ, domi miya nu ra n yɔɔnamɔ.
39 Sanam mɛ, nù n yɔɔna dãa kãasi yin bɔkuɔ, nu ra binu mawa ni nu bausu mɔ.
40 Yen biru Yakɔbu u ni nu tĩri ka ni nu bausu mɔ wunamɔ nɛnɛm u yiimɔ bee tia nu ko wiginu.
41 U n deema yãa damgina nu yɔɔnamɔ, u ra dãa kãasi yi kɔ̃wa nin wuswaaɔ.
42 Adama ù n wa ni nu ɲ̀ gea sãa, niya nu yɔɔnamɔ, u ra yi suewa min di kpa ni, nu n sãa Labaniginu.

Yakɔbu u duka sua saa Labanin min di

43 Mɛya Yakɔbu u kua u ka dukia wa ya kpã̃. U yãanu ka bonu ka yooyoosu ka kɛtɛkunu ka yoo tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu mɔ.

31

1 Sɔ̃ɔ teeru Yakɔbu u nua Labanin bibu ba gerumɔ ba mɔ̀, Yakɔbu u bɛsɛn tundon arumani kpuro gura ma u kua dukiagii.
2 Yen biru u wa ma Labani kun maa nùn mɛɛra nge yellu.
3 Saa yera Yinni Gusunɔ u Yakɔbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a gɔsiro wunɛn baaban temɔ mi ba nùn mara. Ko na n ka nun wãa.
4 Ma Yakɔbu u win kurɔbu Lea ka Rasɛli sokusia bu na win mi kpara gberɔ.
5 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na wa bɛɛn baaba kun maa man mɛɛra nge yellu. Adama Gusunɔ, nɛn baaban Yinni, u ka man wãa.
6 Bɛɛn tii i maa wa nge mɛ na bɛɛn baaba sɔmburu kua ka nɛn dam kpuro.
7 Wee tɛ̃, u man kam mɛɛra, u nɛn kɔsiarun gari kɔsa sere nɔn wɔkuru. Adama Gusunɔ kun dere u man kɔ̃sa kua.
8 Domi bɛɛn tundo wi, ù n nɛɛ, sabe ni nu bau bakasu mɔ niya nu ko n sãa nɛginu, ni kpurowa nu ra bau si ko. U n maa nɛɛ, ni nu bau piiminu mɔ, ni kpurowa nu ra ko mɛ.
9 Nge mɛya Gusunɔ u ka bɛɛn tundon yãa gɔ̃ɔ wɔra u man wɛ̃.
10 Saa ye sabe ni, nu yɔɔnamɔ na dosa. Dosu ge sɔɔ, na nɔni seeya wɔllɔ na wa nin dwanu kpuro bausu mɔwa.
11 Ma Yinni Gusunɔn gɔrado u man soka u nɛɛ, Yakɔbu! Yera na wura na nɛɛ, nɛ wee.
12-13 Ma u nɛɛ, wiya Gusunɔ, wi, wi u man kure Betɛliɔ mi na kperu gira na gum wisi ta n ka sãa yĩreru. Miya na maa nùn nɔɔ mwɛɛru kua. Tɛ̃, n nɔni seeyo kpa n wa ma sabe nin dwanu kpuro bausu mɔwa. Domi u wa ye Labani u man kua. Kpa n se tem minin di n wura tem mi ba man mara.
14 Rasɛli ka Lea ba nùn wisa ba nɛɛ, sa ɲ̀ maa bɔnu gaa mɔ bɛsɛn tundon mi.
15 U sun mɛɛra nge sɔbu domi u sun dɔra u bɛsɛn gobi di.
16 Arumani ye Gusunɔ u nùn wɔrari ya maa kua bɛsɛ ka bɛsɛn bibugia. N n mɛn na, a koowo ye Gusunɔ u nun sɔ̃ɔwa.
17 Yen biru Yakɔbu u seewa u win kurɔbu ka win bibu yooyoosu sɔndi.
18 Ma u win dukia kpuro sua ka win sabe ni u wa Padanaramuɔ. U swaa wɔri u dɔɔ win tundo Isakin mi, Kananin temɔ.
19 Ye ba doonɔ, yera Rasɛli u da u win tundo Labanin bũu wi ba mɔ̀ Terafimu gbɛna. N deema saa ye sɔɔ, Labani u win yãanun sansu bɔɔrimɔ.
20 Nge mɛya Yakɔbu u ka Labani nɔni wɔ̃kua u doona, u ɲ̀ maa nùn gãanu sɔ̃ɔwa.
21 U win ye u mɔ kpuro gura. Ma u da u daa te ba mɔ̀ Efarati tɔbura u doona Galadin guunu gia.
22 Ye Yakɔbu u doona, yen sɔ̃ɔ itasera ba na ba Labani sɔ̃ɔwa ma Yakɔbu u duka sua.
23 Ma Labani u win tɔmbu sua ba Yakɔbu naa gira. Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruwa ba kua swaa sɔɔ ba sere nùn naamwɛ Galadin guunɔ.

24 N deema Gusunɔ u Labani sɔ̃ɔwa dosu
sɔɔ wɔ̃kuru u nɛɛ, a tii laakari ko, a ku ra
Yakɔbu gãanu ganu sɔ̃.
25 Ye u Yakɔbu naamwɛ mɛ, u deema wee,
u win kuu bekuruginu gire Galadin guu nin
mi. Yera ba maa beginu gira mi, wi ka win
tɔmbu.
26 Yen biruwa u Yakɔbu bikia u nɛɛ, mban
sɔ̃na a man kua mɛ. A man kam mɛɛra a ka
nɛn bibu doonama nge yoo be a mwɛɛrima
tabu gberun di.
27 Mban sɔ̃na a duka sua asiri sɔɔ, a ɲ̀ man
nɔɔ kanɛ. À n daa man sɔ̃ɔwa, kon de a
doona ka nuku dobu ba n womusu mɔ̀, kpa
ba n mɔrɔkunu ka gãasu soomɔ.
28 Wee, a yina n nɛn bibu ka nɛn debu-
minu nɔɔ kana n bu bɔkasi a sere doona.
Anna a ka gari bakaru kua mɛ!
29 Na yiiko mɔ n ka nun kɔ̃sa kua, adama
Gusunɔ, wunɛn baaban Yinni, u man sɔ̃ɔwa
gĩa u nɛɛ, n laakari ko n ku ra nun gãanu
ganu sɔ̃.
30 Wee a doonɔ wunɛn baaban yɛnuɔ gèn
bɛkɛ a ra n mɔ̀, a ɲ̀ maa wee mini. Adama
mban sɔ̃na a nɛn bũu kpɛɛru gbɛna.
31 Ma Yakɔbu u Labani wisa u nɛɛ, na ɲ̀ yɛ̃
à n kaa ra man wunɛn bibu wɔrari. Yen sɔ̃na
na kua mɛ.
32 Adama a bũurio bɛsɛn sɔmunu sɔɔ tɔn
beni kpuron wuswaaɔ. À n wunɛn gãanu
wa mi, kpa a sua. Wìn mi a wunɛn bũu
kpɛɛru wa, kpa bu yɛ̃ro go.
N deema Yakɔbu kun yɛ̃ ma win kurɔ
Rasɛliwa u bũu kpɛɛ te gbɛna u nɛni.
33 Ma Labani u dua Yakɔbun kuu
bekurugirɔ ka Bilihagirɔ ka Silipagirɔ ka
sere maa Leagirɔ, adama u ɲ̀ gãanu wa. Ye
u yara Lean kurun di, ma u dua Rasɛligirɔ.
34 Ma u kuu te bũura u ɲ̀ gãanu wa. N
deema Rasɛli u bũu kpɛɛ te sua u doke win
yooyoon gaarin kɔkɔrɔ u sinari.
35 Yera u win tundo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku ka
man mɔru ko, na ɲ̀ kpɛ̃ n se domi na nɔma
nɛni.
Labani u win bũu kpɛɛ te kasu kuu te sɔɔ
kpuro u ɲ̀ wa.
36 Saa yera Yakɔbu u mɔru bɛsira ma u ka
Labani sannɔ wɔri u nɛɛ, toraru mba na nun
torari mɛ, ɲ̀ kun mɛ kɔ̃sa yerà na nun kua
mɛ, a ka man naa gire ka dam.
37 Sanam mɛ a bɛsɛn yãnu bũura mba a wa
mi, ye ya sãa wunɛn yɛnun gãanu. A man ye
sɔ̃ɔsio nɛn tɔmbu ka wunɛgibun wuswaaɔ,
kpa ba n sãa bɛsɛn seeda.
38 Wee wɔ̃ɔ yɛnda na kua wunɛn mi.
Wunɛn yãanu ɲ̀ kun mɛ wunɛn bonu yen
gaa kun nukuru yarire nɛn nɔma sɔɔ. Mɛya
na ɲ̀ maa wunɛn yãa gɔ̃ɔn di yãa kinɛru garu
suare n tem.
39 Gbeeku yaa yà n wunɛn saberu garu go,
na ku ra ka nun tu naawɛ. Nɛna na ra ten
kɔsire wɛ̃. Ten te ba maa gbɛna wɔ̃kuru ɲ̀
kun mɛ sɔ̃ɔ sɔɔ, a ra man ten kɔsire bikiewa.
40 Mɛya na ra n sɔ̃ɔ soore kpara gberɔ,
kpa wɔ̃kuru na n wooru nɔrure, na ɲ̀
dweeyamɔ.
41 Nge mɛya na kua sere wɔ̃ɔ yɛndu,
na nun sɔmburu kuawa wɔ̃ɔ wɔkura nnɛ
wunɛn bii tɔn kurɔbun sɔ̃, ma na maa kua
wɔ̃ɔ nɔɔba tia yãa ni ka boo nin sɔ̃. Ka mɛ, a
nɛn kɔsiarun gari gɔsiawa sere nɔn wɔkuru.
42 Gusunɔ, wi, wi Aburahamu ka nɛn
baaba Isaki ba nasie ù kun daa ka man wãa,
kaa man deriwa nɔm dira. Wee, u nɛn
wɔnwɔndu wa ka nɛn wahala ye na kua.
Yen sɔ̃na u man siria gĩa.
43 Yera Labani u nùn wisa u nɛɛ, wunɛn
kurɔ be, ba sãawa nɛn bibu. Bii beni ba maa
sãawa nɛn debuminu. Yãa gɔ̃ɔ sini, su maa
sãawa nɛgisu. Ye a gesi wa mini kpuro nɛgia.
Adama na ɲ̀ kpɛ̃ n nɛn bibu ka nɛn debumii
ni nɛnɛ.
44 Yen sɔ̃ tɛ̃, a de nɛ ka wunɛ su arukawani
bɔke kpa su yĩreru doke ta n sãa yen seeda.
45 Ma Yakɔbu u kperu sua u gira yam mi,
ta n ka sãa yĩreru.
46 Ma u win tɔmbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i kpenu
gurama. Ma ba nu gurama ba suba. Yen
biru ba sina ba di nin bɔkuɔ.
47-48 Labani u nɛɛ, kpee sube teni, ta
sãawa bɛsɛn seeda nɛ ka wunɛ.
Yen sɔ̃na ben baawure u yam mi yĩsiru kã
ka win barum, Seeda yeru.
49 Ba maa yam mi soka Misipa domi
Labani u Yakɔbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔ u
bɛsɛn baawure gbara su ku ka wɔrina sà n
yarina minin di.
50 À n nɛn bibu nɔni sɔ̃ɔmɔ, ɲ̀ kun mɛ à
n kurɔ kpao sua, n ɲ̀ tɔnu koo sun siria,
Gusunɔwa koo sun siria nɛ ka wunɛ. Yen sɔ̃,
a laakari ko.
51-52 Kpee sube teni ka kpee te a gira mi,
nu kua seeda nɛ ka wunɛn baa sɔɔ. Mɛya na

ɲ̀ kpee ni saramɔ n nun wɔri. A ku ra maa nu sara a man wɔrima.
53 Sà n kua mɛ, Gusunɔ, Aburahamu ka Nakorin Yinni, u koo sun siria.
Ma Yakɔbu u maa bɔ̃rua ka Yinni Gusunɔn yĩsiru, wi, wi win tundo Isaki u nasie.
54 Saa yera u yãkuru kua guuru wɔllu mi, ma u win tɔmbu mɛnna ba di sannu. Yen biru ba kpuna mi wɔ̃ku te.

32

1 Ye n kua buru buru yellu, Labani u seewa u win bibu ka win debuminu nɔɔ kana u bu bɔkasi, ma u ben baawure domaru kua. Yen biru u gɔsira u wura win yɛnuɔ.

Yakɔbun sɔɔru bu sere yinna ka Esau

2 Yakɔbu u swaa mɔ̀ u doonɔ, yera Gusunɔn gɔradoba ba ka nùn yinna.
3 Ye Yakɔbu u gɔrado be wa, yera u nɛɛ, Gusunɔn tabu kowoba beni.
Ma u yam mi yĩsiru kã Mahanaimu. Yĩsi ten tubusiana, sansani yiru.
4 Yera u sɔmɔbu gɔra win mɔɔ Esaun mi, Edɔmun temɔ mɛ ba maa mɔ̀ Seiri.
5 U bu wooda wɛ̃ u nɛɛ, amɛniwa i ko nɛn tɔnwero Esau sɔ̃ i nɛɛ, nɛ Yakɔbu win bɔ̃ɔ, na da na sina Labanin mi sere n ka kua gisɔ.
6 Na nɛɛ mɔ ka kɛtɛkunu ka yãanu ka yoo tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu. Yera na nùn nɔɔsiamɔ u ka man nɔnu geu mɛɛri, wi, wi u sãa nɛn tɔnwero.
7 Sɔmɔ be, ba da ba wurama Yakɔbun mi, ba nɛɛ, sa tura wunɛn mɔɔ Esaun mi, u maa sun sennɔ sisi ka tabu kowobu tɔmbu nɛɛru (400).
8 Yera bɛrum Yakɔbu mwa u nanda gem gem. Ma u tɔn be ba wãa ka wi bɔnu kua wuunu yiru ka win yãanu ka kɛtɛba ka yooyoosu.
9 Ma u nɛɛ, baa Esau ù n na u sube teeru wɔri u tu kamia, te ta tie ta koo yari baani.
10 Ma u kanaru kua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, nɛn baaba Aburahamu ka nɛn tundo Isakin Yinni, a man sɔ̃ɔwa n wuro nɛn temɔ mi ba man mara. Gea tɔnawa kaa man kua.
11 Na ɲ̀ tura n ka wunɛn durom bakam ka wunɛn bɔrɔkiniru kpuro wa te a man sɔ̃ɔsi, nɛ wi na sãa wunɛn bɔ̃ɔ. Domi na Yuudɛni yeni tɔburawa ka nɛn dɛka tɔna. Adama tɛ̃ nɛn tɔmbu ka nɛn sabenu kua wuunu yiru.
12 Na nun kanamɔ a man wɔro saa nɛn mɔɔ Esaun nɔmun di. Domi na bɛrum mɔ̀ u ku raa sun wɔrima u go ka nɛn kurɔbu ka bibu sannu.
13 Wuna a maa gerua kaa man durom kua kpa a nɛn bibun bweseru dabiasia nge nim wɔ̃kun yanim mɛ goo kun kpɛ̃ u gari.
14 Yam miya Yakɔbu u sɔbia u kpuna. Ma u win yaa sabenun sukum sua u ka win mɔɔ Esau kɛ̃.
15 Sabe niya boo ninu goobu (200) ka boo kinɛnu yɛndu ka yãa ninu goobu ka yãa kinɛnu yɛndu
16 ka naa mɛrobu weeru ka naa kinɛnu wɔkuru ka kɛtɛku mɛrobu yɛndu ka kɛtɛku dwanu wɔkuru, ka mam yooyoo mɛrobu tɛna ka sin bii ni nu bom nɔrumɔ.
17 U ye kpuro sua u win yobu nɔmu bɛria gɔ̃ɔ ka gɔ̃ɔ nɛnnɛnka. Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i n gbia nɛn wuswaaɔ kpa i de gɔ̃ɔ si, su n swĩinɛ dandankuru.
18 Ma u gbiikoo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Esau nɛn mɔɔ ù n ka nun yinna, ù n nun bikia weren min diya a wee, mana a dɔɔ, weren sabena a gbiisie,
19 a nùn wisio a nɛɛ, win bɔ̃ɔ Yakɔbugina. Nu sãawa kɛ̃ɛ te na wi, nɛn tɔnwero mɔrisiama. Nɛn tii na wee biruɔ.
20 Gari teeya u yiruse sɔ̃ɔwa ka itase. Mɛya u be kpuro sɔ̃ɔwa be ba sabe ni kpare gesi.
21 Ma Yakɔbu u maa nɛɛ, i geruo i nɛɛ, wee, nɛ win bɔ̃ɔ na wee bɛɛn biruɔ.
Domi u bwisika win tii sɔɔ u nɛɛ, Esau ù n kɛ̃ɛ te na gbiisie wa, win mɔru koo sure. Yen biru nɛ ka wi sa ko waana nɔni ka nɔni. Sɔrɔkudo u koo man dam koosia ka nuku dobu.
22 Kɛ̃ɛ te, ta gbia ma u yɔ̃ra u kpuna mi, wɔ̃ku te.

Durɔ goo u ka Yakɔbu gabirina Peniɛliɔ

23 Yakɔbu u seewa wɔ̃ku te, u win kurɔbu yiru ka win yoo tɔn kurɔbu yiru ka win bibu wɔkura tia sua u da u ka bu Yabɔkun daaru tɔbura.
24 Ye u bu tɔburasia u kpa, ma u wura u maa ye u mɔ kpuro tɔburasia.
25 Yakɔbu u tia wi turo. Yera durɔ goo u na u ka nùn gabirina sere yam ka sãra.
26 Ye durɔ wi, u wa ma u ɲ̀ kpɛ̃ u Yakɔbu sura, ma u win gãa kpɔɔ so, ga sɔsiara ye ba wɔri mɔ̀.
27 Yen biru durɔ wi, u nɛɛ, a de n doona, domi yam sãrera wee.
Yakɔbu u nùn wisa u nɛɛ, na ɲ̀ nun derimɔ a doona ma n kun mɔ a man domaru kua.

28 Yera durɔ wi, u bikia u nɛɛ, amɔna
wunɛn yĩsiru.
U wisa u nɛɛ, Yakɔbu.
29 Durɔ wi, u maa nɛɛ, ba ǹ maa nun
sokumɔ Yakɔbu. Isireliwa ba koo nun soku
yèn sõ a ka Gusunɔ gabirina ka maa tɔnu, ma
a kamia.
30 Yera Yakɔbu u nɛɛ, a gem mɔ, a man
wunɛn yĩsiru sõɔwɔ.
U nùn wisa u nɛɛ, mban sõna a nɛn yĩsiru
bikiamɔ.
Ma u nùn domaru kua.
31 Yakɔbu u yam mi yĩsiru kã Peniɛli. Yĩsi
ten tubusiana, Gusunɔn wuswaa. U nɛɛ, na
Gusunɔ wa nɔni ka nɔni, nɛn hunde maa
faaba waara.
32 Ye u Peniɛli tɔbura, ma sõɔ u n yarimɔ.
Saa dɔma ten diya u killimɔ ka gãa te.
33 Yen sõna sere ka gisɔ Isireliba ba ku
ra yaan sĩiru tem te ta ka gãaru sɔrinɛ, yèn
sõ sĩiru miya Gusunɔ u Yakɔbu so u ka kua
gãarugii.

Yakɔbu u ka Esau yinna

33

1 Yeniban biru Yakɔbu u nɔni seeya u wa
wee, Esau u wee ka win tabu kowobu tɔnu
nɛɛ te. Yera Yakɔbu u win bibu bɔnu kua u
Lea nùn wigibu wɛ̃. Ma u maa Rasɛli wigii
wɛ̃. Ma u maa win yoo tɔn kurɔbu yiru
begibu wɛ̃.
2 Ma u win yoo tɔn kurɔ be gbiisia ka ben
bibu, ma u dera Lea ka win bibu ba bu swĩi,
yen biru Rasɛli ka win bii Yosɛfu ba swĩi.
3 Ma Yakɔbu u besira u bu gbiiya u da u
yiira nɔn nɔɔba yiru win mɔɔn wuswaaɔ.
4 Yera Esaun tii u maa duka na u Yakɔbu
gaba wĩirɔ ba bɔkasina ba sõsuna. Ma be
yiru kpuro ba swĩ.
5 Ye Esau u nɔni seeya u Yakɔbun kurɔ be
ka bii be wa, yera u nɛɛ, berà beni.
Yakɔbu u nùn wisa u nɛɛ, bii be Gusunɔ u
man kã win durom saabu, bera mi.
6 Yera yoo be, ba na Esaun wuswaaɔ ba
yiira.
7 Ma Lea ka wigibu ba na ba yiira. Yen
biru Rasɛli ka Yosɛfu ba maa na ba yiira.
8 Ma Esau u maa Yakɔbu bikia u nɛɛ, mban
sõna a tɔn be ka sabe ni gbiisiama nɛn mi.
Yakɔbu u nùn wisa u nɛɛ, na nun ye kpuro
mɔrisiawa kpa a ka man nɔnu geu mɛɛrin sõ.
9 Ma Esau u nɛɛ, nɛn wɔnɔ, sabe ni na mɔ
nɛn tii nu man tura, a wunɛginu nɛnuɔ.
10 Yera Yakɔbu u nɛɛ, aawo, à n ka man
nɔnu geu mɛɛra, a nɛn kɛ̃ɛ te mɔɔ. Domi ye
a man dam koosia ka nuku dobu na wunɛn
wuswaa waasinawa nge Gusunɔgia.
11 N n mɛn na, a nɛn kɛ̃ɛ te mɔɔ. Domi
Gusunɔ u man durom kua u man wɛ̃ kpuro
yèn bukata na mɔ.
Ma u Esau suuru kana gem gem u sere kɛ̃ɛ
te mwa.
12 Ma u nɛɛ, a seewo su doona kpa na n
nun swaa gbiiye.
13 Yakɔbu u nùn wisa u nɛɛ, nɛn tɔnwero,
a yɛ̃ ma na bibu mɔ be ba kun gina dam mɔ,
ka yãa binu ka kɛtɛ binu ni nu bom nɔrumɔ.
Yen sõ, sà n dera ba sĩa too baa sõɔ teeru,
sabe ni kpuro nu koo gbisuku.
14 Yen sõ, a n gbia, kpa nɛ ka bii be ka sabe
ni, sa n wunɛn yira swĩi kpurɛ kpurɛ sere su
ka tunuma Seiriɔ mi a wãa.
15 Ma Esau u nùn sõɔwa u nɛɛ, to, kon nun
nɛn tɔmbu gabu deria.
Yakɔbu u nɛɛ, aawo, tɔnwero, n de gesi
durom wa wunɛn min di.
16 Yen dɔma tera Esau u gɔsira u doona
Seiriɔ.
17 Adama Yakɔbu u da Sukɔtuɔ. Ye u tura
mi, u diru bana ma u win sabenu kunu
kua. Yen sõna ba yam mi soka Sukɔtu. Yen
tubusiana, kunu.

Yakɔbu u win sansani gira Sikɛmun bɔkuɔ

18 Yen biru u seewa min di u tura ka alafia
Kananin temɔ mìn di u raa da Padanaramuɔ.
Ma u win kunu gira wuu ge ba mɔ̀ Sikɛmun
bɔkuɔ.
19 Tem mi u nu gira mi, ma u mu dwa
ka sii geesun gobi wunɔbu (100) Hamɔrin
bibun mi. Ben turon yĩsira Sikɛmu.
20 Yera u yãku yeru kua mi, u tu yĩsiru kã
u nɛɛ, Gusunɔwa u sãa Isirelin Yinni.

Sikɛmu u Dina gaba

34

1 Sanam mɛ ba wãa Sikɛmu mi, yera Dina,
Lean bii tɔn kurɔ, wi u Yakɔbu marua, u da
win wɔndia kpaasibun mi, be ba sãa tem
migibu.
2 Ma Sikɛmu wi u sãa Hamɔri, tem min
sunɔn bii u Dina wa. Ma u nùn gaba u sɛ̃re
u ka kpuna. N deema Hamɔri wi, u sãawa
Hefi.

3 Sikɛmu wi, u Dina kĩa gem gem sere u
ka nùn gari kua u wa u ka win gõru sĩiyɛ win
mi.
4 Yen biruwa u win tundo sõɔwa u nɛɛ, a
man wɔndia wini kasuo n sua kurɔ.
5 Saa ye sɔɔra Yakɔbu u maa nua ma ba ka
win bii Dina kpuna ka dam. Yera u mari u
ṅ gãanu gerua sere ye win biba wɔma kpara
gberun di.
6-7 Ye ba gari yi nua, ma be kpuro ba mɔru
bɛsira ye Sikɛmu u ka Isirelin bweserun
yĩsiru sanka u ka ben sesu Dina kpuna.
Domi n ṅ weenɛ bu yen bweseru ko ben
suunu sɔɔ.
Yen biru Hamɔri, Sikɛmun tundo wi, u
seewa u da Yakɔbun mi, u ka nùn gari yi ko.
8 Sanam mɛ u tunuma u nɛɛ, nɛn bii
Sikɛmu u wunɛn bii wɔndia wi ba mɔ̀ Dinan
gɔɔ gbimɔ kĩrun sõ. Yen sõ, a suuru koowo a
nùn wɔndia wi kɛ̃ɛyɔ u sua kurɔ.
9 Domi bɛsɛn bibu bà n suana sa ko ko
tia bɛsɛ ka bɛɛ. Yen sõ, i sun bɛɛn wɔndiaba
wɛ̃ɛma kpa su maa bɛsɛgibu bɛɛ wɛ̃.
10 Yen biru i ko n wãa bɛsɛn tem mɛ sɔɔ, i
n mɔ̀ ye i kĩ, i n tenkuru mɔ̀ kpa i dukia wa.
11 Yera Sikɛmun tii u maa Yakɔbu ka win
bii be ba tie sõɔwa u nɛɛ, kon ko kpuro ye i
man sõɔwa kpa i ka man nɔnu geu mɛɛri.
12 Yen sõ, i man dokiri gobi bɛkɛ bureo ka
kɛ̃ɛ dabinu nge mèn nɔɔ i kĩ. Kon ye kpuro
wɛ̃ ì n ko gesi man bii wi kɛ̃ n sua kurɔ.
13 Adama yèn sõ Sikɛmu u Dina sanka, yen
sõna Yakɔbun bii be, ba wi ka win tundo
Hamɔri wisa ka bwisi ba nɛɛ,
14 n ṅ koorɔ su bɛsɛn sesu bango sari wɛ̃,
domi bɛsɛn mi, seku bakara.
15 Ye sa bikiamɔ tɔna, yera bɛɛn tɔn durɔ
baawure u bango ko nge bɛsɛ.
16 Saa yera sa ko bɛsɛn wɔndiaba bɛɛ kɛ̃
kurɔbu kpa i maa sun bɛɛgibu wɛ̃ kurɔbu
kpa sa n wãa sannu su ko bwese teeru.
17 Adama ì n yina i bango ye ko, sa ko
bɛsɛn wɔndia mwawa kpa su doona minin
di.
18 Gari yi, yi ka Sikɛmu ka win tundo
naawa.
19 N ṅ maa tɛ Sikɛmu ka yi mɛm nɔɔwa
domi u Yakɔbun bii wɔndia wi kĩ too. N
deema wiya u bɛɛrɛ bo win baaban yɛnuɔ.
20 Ma wi ka win tundo Hamɔri ba da
wuun gbãra kɔnnɔwɔ mi bukurobu ba ra
siri, ba bu sõɔwa ba nɛɛ,
21 tɔn beni ba ka sun do. Yen sõ, su de
ba n wãa bɛsɛn tem mɛ sɔɔ ba n tenkuru
mɔ̀. Domi tem mɛ, mu kpã. Kpa su
ben wɔndiaba sua kurɔbu, kpa be, bu maa
bɛsɛgibu sua kurɔbu
22 kpa su ko bwese teeru. Yu ka koora mɛ,
sere bɛsɛn tɔn durɔ baawure u bango ko nge
mɛ ben tii ba sãa.
23 Yà n koora mɛ, berà ba ben sabe ni mɔ
ka ben dukia. I de su ko mɛ kpa bu wa bu
sina ka bɛsɛ sannu.
24 Be ba wãa gbãra kɔnnɔwɔ kpuro ba
Hamɔri ka win biin gari yi nɔɔmɔ, ma tɔn
durɔbu be ba yi nua ba da ba bango ye kua.
25 Ye tɔn be, ba bango ye kua ba wãa
wahala sɔɔ gina, ba tamaa goo kun bu
wɔrimɔ, yen sõɔ itasera Yakɔbun bibu Simɛɔ
ka Lefi, Dinan sesubu, ba ben takobiba sua
ba wuu ge wɔri ba gen tɔn durɔbu kpuro go.
26 Mɛya ba maa Hamɔri ka win bii Sikɛmu
go. Ma ba ben sesu Dina yara Sikɛmun
yɛnun di.
27 Ma Yakɔbun bii be ba tie ba da ba wuu
ge wɔri ba gen yãnu gurama yèn sõ ba ben
sesu sanka.
28 Ba ben yãanu ka kɛtɛba gura ka ben
kɛtɛkunu ka yaa sabe ni nu wãa ben gberu
kpaanɛɔ
29 ka ben arumani kpuro ka ben bibu ka
ben kurɔbu. Ye tɔn be, ba mɔ gesi yɛnusɔ
kpuro ba gurawa.
30 Yera Yakɔbu u win bibu Lefi ka Simɛɔ
sõɔwa u nɛɛ, wahala baka i ka man kasu mi.
I dera nɛn bwɛ̃ra kun kpĩ. Domi Kananiba
ka Feresiba ba koo man tusi. Yen biru bà n
da nɔɔ tia kua ba man wɔrima ba koo sun
kpeerasiawa mam mam, domi nɛn tɔmba
kun dabi.
31 Ma ba Yakɔbu wisa ba nɛɛ, sa ko dewa
ba n bɛsɛn sesu garisi kurɔ tanɔ?

Gusunɔ u Yakɔbu domaru kua Betɛliɔ

35

1 Yeniban biru Gusunɔ u Yakɔbu sõɔwa u
nɛɛ, a seewo a da Betɛliɔ kpa a n wãa mi, kpa
a man yãku yeru kua mi na raa nun kure
sanam mɛ a wunɛn mɔɔ duka suurimɔ.
2 Yakɔbu u win tɔmbu sõɔwa u nɛɛ, bũu ni
i raa mɔ, i nu wunɔ bɛɛn suunu sɔɔn di, kpa
i tii dɛɛrasia i bɛɛn yãnu tea.
3 Domi sa ko se su da Betɛliɔ. Miya kon
Gusunɔ yãku yeru kua domi wiya u man

somi sanam mɛ na wãa wahala sɔɔ. Mɛya u
maa ka man wãa nɛn sanum kpuro sɔɔ.
4 Ma be kpuro ba ben bũu kpɛɛ ni ba wa
saa tɔn tukobun min di gura ba Yakɔbu wẽ
ka maa ben swaa tonkunu. Ma u ye kpuro
sua u sikua dãa bakaru garun nuurɔ Sikɛmu
mi.
5 Yen biru ba seewa ba doona min di. Ma
Gusunɔ u dera tɔn be ba ka bu sikerenɛ mi,
ba bɛrum soora. Yen sɔ̃na ba ɲ̀ bu swaa
naamwɛ.
6 Yakɔbu u tunuma, wi ka win tɔn be,
Lusiɔ ye ba maa sokumɔ Betɛli, Kananin
temɔ.
7 Yera u Yinni Gusunɔ yãku yee te bania
ma u tu yĩsiru kã Gusunɔ u wãa Betɛliɔ.
Domi miya u nùn kure sanam mɛ u win mɔɔ
duka suurimɔ.
8 Yam miya Debora wi u Rebeka nɔɔri
birun di u gu. Ma ba nùn sikua Betɛlin
guurun nuurɔ dãa bakaru garun korɔ. Yen
sɔ̃na ba dãa te soka gɔɔ wurin dãru.
9 Yen biru Gusunɔ u kpam Yakɔbu kure
Betɛliɔ ma u nùn domaru kua, sanam mɛ u
wurama Padanaramun di.
10 U nɛɛ, wunɛn yĩsira Yakɔbu, adama ba
ɲ̀ koo maa ka nun tu soku. Isireliwa ba ko n
da nun soku.
11 U maa nɛɛ, nɛ Gusunɔ na sãawa Dam
kpurogii. A maruro kpa wunɛn bibu bu
kɔwara kpa bwese dabinu ka sinambu bu
marura wunɛn min di.
12 Wunɛ ka wunɛn bibun bwesera i ko n
tem mɛ mɔ mɛ na Aburahamu ka Isaki wẽ.
13 Ye Gusunɔ u gari yi gerua u kpa, u
doona wɔllɔ u Yakɔbu deri.
14 Ma Yakɔbu u kperu sua u gira ba n ka
yaaye ma miya Yinni Gusunɔ u ka nùn gari
kua. Ma u tu tam ka gum wisi kpa ta n ka sãa
Gusunɔgiru.
15 Yera u yam mi soka Betɛli, domi miya
Gusunɔ u ka nùn gari kua.

Rasɛlin gɔɔ

16 Yen biru Yakɔbu ka win tɔmbu ba
seewa Betɛlin di ba dɔɔ Efarataɔ. Ye ba
Efarata turuku kua, yera Rasɛli u yiira u
mara swaa ye sɔɔ. Kurɔ wi, u wahala kua
win maru bi sɔɔ.
17 Sanam mɛ u wahala mɔ̀, yera marusio u
nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku nanda, bii tɔn durɔwa
a maa wa.
18 Ye u mara u kpa u gɔɔ dɔɔ, yera u win
bii wi yĩsiru kã Bɛni Oni. Yen tubusiana, bii
wi na mara ka wahala. Adama win tundo
u nùn soka Bɛnyamɛɛ. Yen tubusiana maa,
nɛn nɔm geun bii *.
19 Ma Rasɛli u kpuna u gu. Ba nùn
sika Efaratan swaaɔ ye ba maa sokumɔ
Bɛtelehɛmu.
20 Yera Yakɔbu u kperu garu sua u gira
Rasɛlin siki ten mi, ba n ka nùn yaaye. Kpee
te, ta wãa mi sere ka gisɔn gisɔ.
21 Min diya u seewa u da u win kuu
bekurugiru gira Migidali Edɛɛɔ.
22 Sanam mɛ ba wãa Migidali Edɛɛ mi,
yera ben turo Rubɛni u da u ka win tundon
kurɔ Biliha kpuna. Ma tundo wi, u ye nua.

Yakɔbun bii tɔn durɔbu ba sãawa wɔkura
yiru.
23 Bibu wɔkura yiru ye sɔɔ, Leagiba
Rubɛni wi, wi u sãa Yakɔbun bii gbiikoo,
ka Simɛɔ ka Lefi ka Yuda ka Isakari ka
Sabuloni.
24 Be ba maa sãa Rasɛligibu, bera Yosɛfu
ka Bɛnyamɛɛ.
25 Be ba sãa Biliha, Rasɛlin yoon bibu,
bera Danu ka Nɛfitali.
26 Silipa wi u sãa Lean yoo, wigiba maa
Gadi ka Asɛɛ. Bii be ba Yakɔbu marua
Padanaramuɔ bera mi.
27 Yen biru Yakɔbu u tura win tundo
Isakin mi, Mandeɔ, Kiriati Ariban bɔkuɔ ye
ba maa mɔ̀ Heboroni. Miya Aburahamu ka
Isaki ba sɔru di.
28-29 Isaki u tɔkɔ kua gem gem u kuawa
wɔ̃ɔ wunɔbu ka wɛnɛ (180), ma u kpuna u gu
u da u win baababa deema. Win bibu Esau
ka Yakɔbu ba na ba nùn sika.

Esau u sina Edɔmun temɔ

36

1 Esau wi ba maa sokumɔ Edɔmu win
bibun bweseru wee.
2 U kurɔbu sua Kananiban bweseru sɔɔ.
Kurɔ ben yĩsa wee, Ada, Eloni Hɛtin bii,
ka Oholibama, Anan bii, Sibeoni Hefin de-
bubu,
3 ka Basimati, Isimɛɛlin bii, Nɛbayɔtun
sesu.
4 Ada u Esau Elifasi marua. Ma Basimati u
Rewɛli mara.

* **35:18 *nɛn nɔm geun bii*** - Heberuban mi, ba nɔm geu garisiwa gãa geenu n kere nɔm dwaa.

5 Ma Oholibama u Yeusi mara ka Yalamu
ka Kore. Bii be Esau u mara Kananin temɔ,
bera mi.
6 Ma u win kurɔbu sua ka bii be kpuro
ka win tɔn be u mɔ kpuro, ka win yaa
sabenu ka win dukia ye u wa Kananin tem
mi kpuro, ma u seewa u da tem gam u ka
win wɔnɔ Yakɔbu tonda.
7 Domi ben yaa sabenu dabi sere ayera
kun bu turi bu ka nu kpara. Yen sɔ̃, ba ǹ kpɛ̃
ba n wãa yam tem.
8 Ma Esau u da u wãa Seirin guunun bera
gia. Esau wiya ba ra maa soku Edɔmu.

Esaun bibun bweseru

9 Bii be u mara, bera ba kua Edɔmuba. Ma
ba sina Seirin guunu gia. Ben bweseru wee.
10-13 Elifasi, Adan bii u seewa u Temani
mara ka Omaa ka Sefo ka Gatamu ka Kenasi.
Ma win kurɔ wi ba mɔ̀ Tinna u nùn
Amalɛki marua.
Rewɛli, Basimatin bii u maa seewa u
Nahati ka Seraki ka Sama ka Misa mara.
Bera ba kua Rewɛlin bweseru.
14 Be ba maa sãa Oholibaman bibu, bera
Yeusi ka Yalamu ka Kore.
15 Be ba sãa Esaun bibun bweserun tore,
bera mini. Esaun bii gbiikoo Elifasi wiya
u sãa bwese ninin sikado, Temanigibu ka
Omaagibu ka Sefogibu ka Kenasigibu
16 ka Koreba ka Gatamugibu ka
Amalɛkiba. Bera ba sãa Adan bibu.
17 Rewɛliwa u maa sãa benin sikado,
Nahatigibu ka Serakiba ka Samagibu ka
Misagibu. Be kpurowa ba sãa Basimatin
bibun bweseru.
18 Be ba maa sãa Oholibaman bibun bwe-
serun nuuru, bera Yeusi ka Yalamu ka Kore.
19 Saa Esaun min diya bwese ni kpuro nu
marura.
20 Seiri Horin bweserun diya tɔn beni
ba yara. Ma ba kua win bwese ten kɛrin
nuuru. Beya Lotani ka Sobali ka Sibeoni ka
Ana
21 ka Disoni ka Esɛɛ ka Disani. Bera ba kua
Horiban sikadoba be ba wãa Edɔmun temɔ
saa yellun di.
22 Ye Lotani u seewa ma u Hori mara ka
Hemamu. N deema Lotani wi, u sesu goo
mɔ wi ba mɔ̀ Tinna.
23 Ma Sobali u maa seewa u Alifani mara
ka Manahati ka Ebali ka Sefo ka Onamu.
24 Ma Sibeoni u maa bibu yiru mara, Aya
ka Ana. Ana wiya u bwii wa yìn min di
nim sum mu yarimɔ saa ye u win tundon
kɛtɛkunu kparamɔ gbaburɔ.
25 Wiya u Disoni ka win sesu Oholibama
mara.
26 Be ba maa sãa Disonigibu, bera
Hɛmudani ka Ɛsibani ka Yitirani ka Kerani.
27 Be ba maa sãa Esɛɛgibu, bera Bilani ka
Safani ka Akani.
28 Ma Disani u maa Usi ka Arani mara.
29-30 Beniwa ba kua Horiban bwese kɛrin
wirugibu Edɔmun temɔ, Lotani ka Sobali ka
Sibeoni ka Ana ka Disoni ka Esɛɛ ka Disani.
31 Sinam be ba bandu di di Edɔmuɔ Isire-
liba bu sere maa bandu swĩi ben temɔ, be
wee.
32 Bela, Beorin bii, win wuun yĩsira
Dinaba.
33 Ye Bela u gu ma Yobabu, Serakin bii,
Botisiragii u gɔna kɔsire kua.
34 Ye Yobabu u gu ma Husamu Temanigii
u gɔna kɔsire kua.
35 Ye Husamu u gu ma Hadadi, Bedadin
bii u gɔna kɔsire kua. Wiya u Madianiba go
Mɔabun baru kpaanɔ. Win wuuwa Afiti.
36 Ye Hadadi u gu ma Samula Masirekagii
u gɔna kɔsire kua.
37 Ye Samula u gu ma Sɔɔlu u gɔna kɔsire
kua. Sɔɔlu wi, u sãawa Rehobɔtugii. Wuu
ge, ga wãawa daa te ba mɔ̀ Efaratin goorɔ.
38 Ye Sɔɔlu u gu ma Baali Hanani,
Akaborin bii, u gɔna kɔsire kua.
39 Ye Baali Hanani u gu ma Hadari Paugii
u gɔna kɔsire kua. Win kurɔn yĩsira
Mɛhetabɛli, Matiredin bii, Mɛsaabun de-
bubu.
40 Be ba maa sãa Esaun bweserun
sikadoba ba ka wãa Edɔmuɔ, be wee, Tinna
ka Alifa ka Yetɛti
41 ka Oholibama ka Ela ka Pinɔni
42 ka Kenasi ka Temani ka Mibisaa
43 ka Madiɛli ka Iramu. Tem mi ben
baawure u sina, win yĩsira ba ra ka mu soku.
Be kpuro ba maruraWa saa Esaun min di.

YOSƐFU

Yosɛfu ka win maabu

37

1 Yakɔbu u sina Kananin temɔ mi win
tundo u raa sina.
2 Win bibun gari wee. Ye Yosɛfu u kua
wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka yiru, u yaa sabenu
kparamɔ ka win maabu. U ra n wãawa ka
win tundo turosibu, Biliha ka Silipan bibu

sannu. Yera u ra ben tundo dɔmɛyɛ daa kɔ̃sa ye win maa be, ba mɔ̀.

3 N deema Yakɔbu wi ba maa mɔ̀ Isireli u Yosɛfu kĩ n win bii be ba tie kpuro kere, yèn sɔ̃ tɔkɔru sɔɔra u nùn mara. Ma u nùn tako * nɔni bwese bwesekagia kua.

4 Ye win maaba wa ben tundo u nùn kĩ n be kpuro kere, yera ba nùn tusiru seewa. Ba ku ra kpĩ bu ka nùn kĩru gari sɔ̃.

5-7 Sɔ̃ɔ teeru Yosɛfu u dosa. Yera u win maabu dosu ge saaria. U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i swaa dakio n bɛɛ nɛn dosu sɔ̃. Doo bɔka sa bɔkumɔ gberɔ, yera nɛn doo bɔkuru ta seewa ta yɔ̃ra, ma bɛɛginu na nu tu sikerena nu tu kpunammɛ.

Ye ba win gari nua yera ba nùn tusiru sosi

8 ba nɛɛ, wuna a tamaa kaa ko bɛsɛn sunɔ kpa a n sun kpare?

Ma ba kpam nùn tusa ba sosi win dosu ka win garin sɔ̃.

9 Yen biru u kpam dosu gagu kua u gu win maabu saaria u nɛɛ, wee na kpam dosa na wa sɔ̃ɔ ka suru ka kperi wɔkura tia man kpunammɛ.

10 U maa gu win tundo sɔ̃ɔwa. Ma win tundo u nùn gerusi u nɛɛ, mba wunɛn dosu genin tubusianu. Nɛ ka wunɛn mɛro ka wunɛn maabu sa ko na su nun kpunawa?

11 Win maaba ka nùn nisinu nɛni, adama win tundo u ye kpuro lasabu mɔ̀ win gɔ̃ruɔ.

Ba Yosɛfu dwa ba ka doona Egibitiɔ

12 Sɔ̃ɔ teeru Yosɛfun maaba ka ben tundon sabenu kɔsɔru da Sikɛmuɔ.

13 Ma Isireli u Yosɛfu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ǹ Sikɛmu gia wunɛn maaba kɔsɔru da? A na n nun gɔri ben mi.

Yosɛfu u nɛɛ, too.

14 Ma Isireli u nɛɛ, a doo a mɛɛri bà n bwãa do kpa a wa sabenu nù n maa alafia mɔ, kpa a wurama a man sɔ̃.

Nge mɛya u ka Yosɛfu gɔra Sikɛmuɔ saa Heboronin di.

15 Sanam mɛ u sirenɛ gbabu te sɔɔ, yera durɔ goo u ka nùn yinna u nùn bikia u nɛɛ, mba a kasu.

16 Yosɛfu u nɛɛ, nɛn maaba na kasu. A gem mɔ a man sɔ̃ɔwɔ mi ba ben sabenu kparamɔ.

17 Durɔ wi, u nɛɛ, ba doona minin di. Domi na nua ba nɛɛ, bu doona Dotani gia.

Ma Yosɛfu u win maabu naa gira u bu deema Dotaniɔ.

18 Ye ba nùn wa sarun di, u sere turi ben mi, ba wesiana kɔ bu ka nùn go.

19 Ba sɔ̃ɔna ba nɛɛ, bɛsɛn dosusugii wee u sisi.

20 I de su nùn go tɛ̃ su kpɛ̃ɛ dɔkɔ kpiri ninin teeru sɔɔ, kpa su nɛɛ, yaa kɔ̃sa gaa ya nùn tema, kpa su wa mɛ win dosu si, su koo ka koora.

21 Ye Rubɛni u nua mɛ, u kasu u nùn faaba ko. Ma u nɛɛ, i ku de su nùn go.

22 I nùn kpɛ̃ɛyɔ dɔkɔ kpiri teni sɔɔ gbaburu mi. Adama i ku nùn nɔma doke.

N deema Rubɛni u bwisikumɔ u nùn wɔra ben nɔman di kpa u nùn gɔsia ben tundon mi.

23 Saa ye Yosɛfu u tunuma ben mi, ba nùn win tako nɔni bwese bwesekagia ye potari.

24 Ma ba nùn sua ba kpɛ̃ɛ dɔkɔ kpiri te sɔɔ, te ta ǹ nim mɔ.

25 Yen biru ba sina ba dimɔ. Ye ba nɔni seeya ba tenku wuuru garu wa be ba sãa Isimɛɛliba ba swĩinɛ ba wee Galadin di ba ben yooyoosu turare ka gum sawaram ka tim mɛ ba ra soku miru sɔbi ba ka dɔɔ Egibiti gia.

26 Ma Yuda u win maabu ka wɔnɔbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, arufaani yerà sa ko wa sà n bɛsɛn wɔnɔ go sa tii marisi.

27 I na su da su nùn Isimɛɛliba dɔre, su ku nùn nɔma doke. U sãawa bɛsɛn yɛm domi bɛsɛn wɔnɔwa.

Ma ba win gari wura.

28 Ye Isimɛɛli be, be ba sãa Madianin temgibu, ba sarɔ, yera Yosɛfun maaba nùn gawa ba yara dɔkɔ kpiri ten min di ba nùn Isimɛɛli be dɔre ka sii geesun gobi yɛndu, ma ba ka nùn doona Egibitiɔ.

29 Ma Rubɛni u wurama dɔkɔ kpiri ten mi, u deema wee, Yosɛfu kun maa wãa mi. Yera u win tiin yaberu nɛnua u karana nuku sankiranun sɔ̃.

30 Ma u gɔsira u wigibu deema u nɛɛ, bii wi kun maa wãa mi ni! Nɛn wãaru! Mana kon du!

31 Sanam mɛya ba boo kinɛru go ma ba Yosɛfun yaberu sua ba ka tu boo gen yɛm tɛɛra.

32 Yera ba goo gɔra ben tundon mi ka tako nɔni bwese bwesekagia ye, u nùn sɔ̃ u nɛɛ, u

* **37:3 *tako*** - Yabe te ba ka yã mini ta sãawa te sina bokon bibu ba ra doke.

mɛɛrio ye ba wa. Win biin yabera mi? Nge
n ɲ̀ te.
33 Ye u tura mi, Yakəbu u yabe te tuba. Ma
u nɛɛ, nɛn biin yabera mi. Gbeeku yaa ya
nùn kasuka ya tema.
34 Yera u win tiin yaberu nɛnua u karana
ma u saaki sua u deewa nuku sankiranun
sɔ̃. U win biin gəə wooru sina sɔ̃ə dabi
dabinu.
35 Win bii tən durəbu ka tən kurəbu
kpuro ba na bu ka nùn nukuru yɛmiasia,
adama u yina u ben goon gari nə. U nɛɛ,
u koo win biin gəə swĩwa sere u ka nùn
naamwɛ gəriə. Ma u gəə wi swĩ n ka tɛ.
36 Saa ye səə, Madiani be, ba tura Egibitiə,
ma ba Yosɛfu Potifaa dore wi u sãa Egibiti
sunən sina kpaa kɔ̃sobun wirugii.

Yuda ka Tamaa

38

1 Yen biru Yuda u win maabu ka wənəbu
deri u da Hiran mi, Adulamuə.
2 Miya u Kananin wəndia bii goo wa wìn
tundo ba mɔ̀ Sua. Ma u nùn sua kurə, ba
mɛnna.
3 Kurə wi, u gura sua u bii tən durə mara,
ma ba bii wi yĩsiru kã Eru.
4 U maa wure u gura sua u bii tən durə
mara, ma ba nùn yĩsiru kã Onani.
5 Ye u Onani sarasia, u kpam wure u gura
sua u bii tən durə mara, ma ba nùn yĩsiru kã
Sela. Saa yè səə kurə wi, u Sela mara, Yuda
u ɲ̀ wãa mi. U da u wãawa Kisibuə.
6 Eri, Yudan bii gbiikoo wi, u kpɛ̃a ma win
tundo u nùn kurə kasua. Kurə win yĩsira
Tamaa.
7 Ye Yinni Gusunə u wa ma Eri u sãa tən
kɔ̃so, ma u dera u gu.
8 Saa ye səəra Yuda u Onani sɔ̃əwa u nɛɛ,
a wunɛn məən kurə suo a yɛnu doke kpa
a nùn bweseru kasua nge mɛ wooda ya
gerumə.
9 Onani u wa ma kurə wi, ù n mara, bii
be, ba ɲ̀ ko n sãa wigibu. Yera ù n ka nùn
mɛnnamə u ku ra wure u tii wa kurə wi səə,
u ku ka win məə bibu maruan sɔ̃.
10 Ye Onani u mɔ̀ mi, ya ɲ̀ Yinni Gusunə
dore. Yen sɔ̃na u maa dera u gu.
11 Yera Yuda u Tamaa sɔ̃əwa u nɛɛ, a doo a
gəminiru di sere nɛn bii Sela ù n kpɛ̃a.

Domi u tii sɔ̃əwa u nɛɛ, Sela ù n kurə wi
sua, u koo ra maa gbi nge win maabu.

Ma Tamaa u doona u da u wãa win tun-
don yɛnuə.
12 Sanam dəə sanam wee, Yudan kurə
Suan bii u gu. Ye Yuda u yen gəminiru di u
kpa, win bwɛ̃ra wurama, yera ba da Tinnaə
wi ka win bərə Hira Adulamugii wi. Miya ba
Yudan yãanun sansu bəərimə.
13 Yera goo u da u Tamaa sɔ̃əwa u nɛɛ, wee
wunɛn dwaa tundo u dəə Tinnaə u ka win
yãanun sansu bəəri.
14 Ye u nua mɛ, yera u win gəmini yãnu
pota, ma u tii sənditia wukiri nge kurə tanə,
u da u sina wuu ge ba mɔ̀ Enaimun kənnəwə
Tinnan swaaə. Domi u wa Sela u kpɛ̃a, ba ɲ̀
maa nùn wi wɛ̃ durə.
15 Ye Yuda u sarə u nùn wa u sɔ̃ mi, ma u
nùn garisi kurə tanə yèn sɔ̃ u win wuswaa
sənditia wukiri.
16 Ma u susi win bəkuə u ka nùn gari kua
u nɛɛ, su da wunɛn yɛnuə n ka nun kpuna.

Domi u ɲ̀ yɛ̃ win biigii kurəwa. Ma kurə
wi, u nùn wisa u nɛɛ, mba kaa man kɛ̃ à n ka
man kpuna.
17 Ma Yuda u nɛɛ, kon de bu ka nun boo
kpɛmu naawa.

Kurə wi, u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, a man gãanu
təruba yiiyo sere à n boo ge mərisiama.
18-19 Yuda u nùn wisa u nɛɛ, mba a kĩ n
nun təruba yiiya.

Ma u nɛɛ, a man wunɛn taabu ge ga wunɛn
yĩreru mə ka gen wɛ̃ɛ ka dɛka ye a nɛni
wɛ̃ɛma.

Yera u ye kpuro kurə wi wɛ̃, ma u da u
ka nùn kpuna. Yen biru kurə wi, u seewa
u doona. U da u sənditia ye wuna ma u
maa win gəmini yãa ni doke. Amɛn biru u
deema wee, u gura mə.
20 Yuda u win bərə Hira Adulamugii wi
gəra u ka boo ge kurə wi daawa, kpa u win
yãa ni u təruba yii mi mwaama. Adama ye
u tura mi, u ɲ̀ kurə wi wa.
21 Yera u yam min təmbu bikia u nɛɛ,
mana kurə tanə wi u raa wãa Enaimun
kənnəwə swaa səə mini.

Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, kurə tanə goo sari
mini.
22 Yera u gəsira Yudan mi, u nɛɛ, na ɲ̀ kurə
wi wa. Yam min təmbu ba maa nɛɛ, kurə
tanə goo sari ben wuu mi.
23 Yuda u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, u nɛnuə, ye u
wa kə. Wee, na ka nun boo kpɛmu ge gəra

win mi, a ɲ̀ maa nùn wa. Yen sɔ̃, su ku de bu sun yɛ̃ɛ.

24 Suru itan biru ba na ba Yuda sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wunɛn biigii kurɔ Tamaa u kurɔ tanaru dimɔ sere u mam ten gura sua.

Ma Yuda u nɛɛ, bu nùn yaro wuun di bu dɔ̃ɔ mɛni.

25 Sanam mɛ ba ka nùn yariɔ wuun di, yera u gɔra bu Yuda taabu ge ka gen wɛ̃ɛ yi ka dɛka ye sɔ̃ɔsi, kpa bu nùn sɔ̃ ma wi u ye kpuro mɔ, yɛ̃ron gura u mɔ.

26 Ye ba ka yãa ni tura, Yuda u nu gia ma u nɛɛ, kurɔ wi, u man gem kere, domi na yina n nùn nɛn bii Sela wɛ̃ durɔ.

Yen biru Yuda kun maa ka nùn mɛnnare.

27 Sanam mɛ kurɔ wi, u marubu tura yera ba wa ma sikabara ba wãa win nukurɔ.

28 Ye u yiire, yera bii ben turo u nɔma yarama, ma marusio u nɔmu ge sɔɔ wɛ̃ɛ wunɔmgii gbinisi u nɛɛ, winiwa koo gbi u yarima.

29 Adama u nɔmu ge wesia, ma wi u kun daa nɔma yare mi, u gbia u yarima. Yera marusio u nɛɛ, anna a ka tii swaa kɛnia mɛ!

Yen sɔ̃na ba nùn yĩsiru kã Perɛsi. Yen tubusiana, swaa kɛniɔ.

30 Yen biruwa wi ba wɛ̃ɛ wunɔmgii gbinisi mi, u yarima. Ma ba nùn yĩsiru kã Seraki.

Yosɛfu u wãa Potifaan mi

39

1 Isimɛɛliba ba ka Yosɛfu da Egibitiɔ. Ma Potifaa Egibitigii u nùn dwa ben mi. Potifaa wi, u sãawa Egibiti sunɔn sina kpaa kɔ̃sobun wirugii.

2 Yinni Gusunɔ u wãa ka Yosɛfu, ma u nùn kua tɔn barukagii. U wãa win yinni Egibitigiin yɛnuɔ.

3 Yinni wi, u wa ma Yinni Gusunɔ u ka nùn wãa, ma u maa nùn swaa kusiammɛ yabu baayere sɔɔ ye u mɔ̀.

4 Yen sɔ̃, u ka nùn nɔnu geu mɛɛra u nùn kua win yɛnun sɔm kowobu kpuron wirugii, ma win ye u mɔ kpuro u nùn nɔmu sɔndia.

5 Saa mìn di u Yosɛfu kua win yɛnun sɔm kowobu kpuron wirugii ma u nùn ye u mɔ kpuro nɔmu sɔndia, Yinni Gusunɔ u win yɛnu ge domaru kua ka ye u mɔ kpuro yɛnuɔ ka gberɔ.

6 Potifaa wi, u ye u mɔ kpuro deri Yosɛfun nɔma sɔɔ. U ɲ̀ maa yen gaan gari yɛ̃ ma n kun mɔ win dĩa ni u koo doke nɔɔwɔ baasi.

Yosɛfu ka Potifaan kurɔ

N wee Yosɛfu durɔ burɔwa. Win wasi ka win wuswaa girima mɔ.

7 Yera sɔ̃ɔ teeru win yinnin kurɔ u nùn nɔni girari ma u nɛɛ, a de a ka man kpuna.

8 Adama Yosɛfu u yina. U kurɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n wee, nɛn yinni u ɲ̀ yɛnun gãanun gari yɛ̃. Win ye u mɔ kpuro, nɛna u nɔmu sɔndia.

9 U ɲ̀ man dam kere yɛnu ge sɔɔ, u ɲ̀ maa man gãanu yinari ma n kun mɔ wunɛ tɔna yèn sɔ̃ a sãa win kurɔ. Yera kon gãa ninin bweseru ko kpa n Gusunɔ torari?

10 Baadommawa kurɔ wi, u ra n ka nùn gari yi mɔ̀. Ka mɛ, Yosɛfu u yina u ka nùn kpuna. U ku ra mam kã ba n wãa sannu.

11 Sɔ̃ɔ teeru Yosɛfu u dua dirɔ u ka win sɔmburu ko. N deema yɛnu gen tɔnu goo sari turuku.

12 Yera kurɔ wi, u Yosɛfun bekuru nɛnua u nɛɛ, a ka man kpunɔ.

Yosɛfu u nùn beku te deria u duka yara tɔɔwɔ.

13 Ye kurɔ wi, u wa ma u nùn beku te deria u duka yara tɔɔwɔ,

14 yera u win yɛnugibu soka u nɛɛ, i na i wa. Heberu wi nɛn durɔ ka na u sun kam mɛɛra. U kĩ u ka man kpuna adama na wura kua tãa tãa.

15 Ye u nua na wura kua mɛ, u man win bekuru deria u duka yara tɔɔwɔ.

16 Ma kurɔ wi, u beku te yii yeru kua sere win yinni u ka wurama yɛnuɔ.

17 Sanam mɛ u wurama mi, kurɔ wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yoo Heberu wi a ka sun naawa mi, u man duwi u ka man sanku.

18 Ye na wura kua, yera u man win bekuru deria u duka yara tɔɔwɔ.

19 Ye durɔ wi, u win kurɔn gari yi nua, yera u mɔru bɛsira.

20 Ma u Yosɛfu sua u doke pirisɔm dirɔ mi ba ra sunɔn pirisɔmba doke.

Ba Yosɛfu pirisɔm kpɛ̃ɛ

Miya u wãa.

21 Adama Yinni Gusunɔ u wãa ka wi. U maa nùn domaru kua u dera u kĩi geeru wa pirisɔm kɔ̃sobun wirugiin mi.

22 Ma wirugii wi, u nùn pirisɔm be ba wãa
mi kpuro nɔmu sɔndia. Ye ba koo ko kpuro,
wiya ra yen wooda wɛ̃.
23 Wirugii wi, u ku ra mɛɛri ye Yosɛfu u
mɔ̀ domi Yinni Gusunɔ u wãa ka wi. Ma u
dera win ye u kua kpuro ya wɛ̃ra.

40

1 Yeba kpuron biru Egibiti sunɔn sɔm
kowobun wirugibu yiru ba nùn torari.
Turo u sãa pɛ̃ɛ kowobun wirugii, turo maa
wi u ra nùn nɔra wɛ̃.
2 Ma u ka be yiru ye mɔru bara.
3 U bu doke pirisɔm kɔ̃sobun wirugiin
dirɔ mi ba Yosɛfu kɛnua.
4 Pirisɔm kɔ̃sobun wirugii wi, u bu Yosɛfu
nɔmu sɔndia u n bu sɔmburu kuammɛ. Ma
ba sɔ̃ɔ mɛɛru kua pirisɔm diru mi.

Yosɛfu u dosusu tubusia pirisɔm dirɔ

5 Yera wɔ̃kuru garu be yiru ye, ba dosa
pirisɔm diru mi. Ben baawure ka wiguu ka
gen tubusianu nɛnɛm.
6 Ye Yosɛfu u na ben mi bururu u bu
mɛɛra, yera u deema ben nuki sankire.
7 Ma u bu bikia u nɛɛ, amɔna bɛɛn wuswaa
ka burisinɛ mɛ gisɔ.
8 Ba nùn wisa ba nɛɛ, sa dosawa. Goo maa
sari wi u koo sun dosu si tubusia.
Yosɛfu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ǹ Gusunɔwa u
ra n gãanu kpuron tubusianu yɛ̃? N n mɛn
na, i man bɛɛn dosu si saario.
9-10 Ma wi u ra Egibiti sunɔ tam nɔra wɛ̃,
u win dosu Yosɛfu saaria u nɛɛ, nɛn dosu
sɔɔ wee, na resɛm dãru wa nɛn wuswaaɔ ta
kpia. Dãa te, ta kãasi ita mɔ. Ma ta wɛ̃su kua
ta binu mara nu ye.
11 N deema na Egibiti sunɔn nɔra nɛni nɛn
nɔmuɔ. Na resɛm ye wɔka na gamɛ nɔra ye
sɔɔ. Ma na ye sua na nùn wɛ̃.
12 Ma Yosɛfu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, dosu gen
tubusianu wee. Kãasi ita ye, sɔ̃ɔ itawa mi.
13 N tie sɔ̃ɔ ita sunɔ u ka nun yara pirisɔm
di kpa u nun wesia wunɛn sɔmburu sɔɔ.
Kaa kpam nùn win nɔra wɛ̃ nge mɛ a ra raa
ko sanam mɛ a sãa win sɔm kowo.
14 Adama a n man yaaye sanam mɛ a doo
nɔɔru wɔri. Na nun kanamɔ, a man durom
kuo a sunɔ nɛn gari sɔ̃ kpa a man yara dii
tenin di.
15 Domi ba man gbɛnawa saa Heberuban
tem di, ba ka man na mini. Yen biru na ǹ
maa gãanu kue ba ka man kpɛ̃ɛma pirisɔm
diru mi.
16 Ye pɛ̃ɛ kowobun wirugii wi, u wa ma
Yosɛfu u wiɔnɔn dosu ge tubusia n dora,
yera u nɛɛ, wee, nɛn dosu sɔɔ, nɛna maa
birenu ita sɔɔwa nì sɔɔ ba ra pɛ̃ɛ doke.
17 Bire te ta wãa wɔllɔ, kira bwese bwe-
sekawa wãa mi, ye ba yeesia pɛ̃ɛ doo sɔɔ. Ma
gunɔsu kira ni dimɔ bire te sɔɔ, nɛn wiru
wɔllɔ.
18 Yosɛfu nùn wisa u nɛɛ, gen tubusianu
wee. Birenu ita ye, sɔ̃ɔ itawa mi.
19 N tie sɔ̃ɔ ita sunɔ u ka wunɛn wiru bura
kpa bu nun sãarusia dãa wɔllɔ, gunɔsu su
wunɛn yaa di.
20 Ye n kua sɔ̃ɔ ita ye, Egibiti sunɔ u
win marubun tɔ̃ɔ bakaru kua. Ma u sɔm
kowobu yiru ye yara pirisɔm di, u bu
yɔ̃rasia win sɔm kowo be ba tien wuswaaɔ.
21 Ma wi u ra nùn nɔra wɛ̃ mi, u nùn wesia
win sɔmburu sɔɔ.
22 Adama ba pɛ̃ɛ kowobun wirugii wi
sãarusia nge mɛ Yosɛfu u raa bu tubusia.
23 Yen biru sunɔn nɔri wɛ̃ɔ wi, u Yosɛfu
duari.

Egibiti sunɔ u dosa

41

1 Wɔ̃ɔ yirun biru Egibiti sunɔn tii u dosa.
Wee u yɔ̃ daru bɔ̃ɔwɔ.
2 Yera naa mɛro burɛ nɔɔba yiru yi yi
bɔɔru yi yarima daarun di yi dimɔ daru
bɔ̃ɔwɔ.
3 Ma nɛɛ nɔɔba yiru gɛɛ maa yarima
daarun di yi yi woore yi ǹ waabu wã, yi yɔ̃ra
yiɔnɔn bɔkuɔ daru bɔ̃ɔ mi.
4 Ma yi nɛɛ burɛ yi yi bɔɔru mwɛ. Ma u
dom yanda.
5 U kpam dweeya ma u dosa nɔn mɛɛruse.
Wee, doo gãa teeru sɔɔ, u doo wii geenu
nɔɔba yiru wa ni nu bɛm mɔ swɛɛ swɛɛ.
6 Ma doo winu nɔɔba yiru ganu nu maa
yara niɔnɔn temɔ, ni nu sakosu sãa nu gbere
sɔ̃ɔ ka woon sɔ̃.
7 Doo wii sako si, su doo wii geenu mwɛ
mwɛ. Ma u dom yanda u deema u dosawa.
8 Ye n kua bururu win bwɛ̃ra kun kpunɛ.
U sɔrobu ka bwisigibu kpuro soka be ba
wãa Egibitiɔ. U bu win dosu si kpuro saaria.
Adama baa ben turo kun kpĩa u nùn dosu si
tubusie.

9 Saa ye sɔɔra win nɔri wɛ̃ɔ wi, u nùn
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gisɔra na yaaya ma na tora.
10 Sanam mɛ a mɔru kua ka bɛsɛ wunɛn
sɔm kowobu, ma a dera ba sun kpɛ̃ɛ nɛ
ka pɛ̃ɛ kowobun wirugii pirisɔm kɔ̃sobun
wirugiin dirɔ,
11 bɛsɛ yiru ye, sa dosa wɔ̃ku teeru. Ma
bɛsɛn baawure u win dosun tubusianu nua
nge mɛ u dosa.
12 N deema bɛsɛ ka Heberu bii goowa sa
wãa mi, wi u sãa pirisɔm kɔ̃sobun wirugiin
yoo. Ye sa nùn bɛsɛn dosu si saaria, yera u
sun si tubusia.
13 Ma n kua nge mɛ u baawure tubusia. A
man wesia nɛn sɔmburu sɔɔ, ma a dera ba
pɛ̃ɛ kowobun wirugii wi sãarusia.

Yosɛfu u Egibiti sunɔn dosusu tubusia

14 Ye Egibiti sunɔ u nua mɛ, u Yosɛfu
sokusia. Mii mii ba nùn yarama pirisɔm
dirun di, u win toburu kɔna ka win baa
sansu u yãnu kɔsa, ma u seewa u da sunɔ
win mi.
15 Sunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na dosa. Goo
kun kpĩa u man dosu ge tubusie. Na maa
nua a ra dosu tubusie bà n nun gu sɔ̃ɔwa.
16 Ma Yosɛfu u nùn wisa u nɛɛ, n ɲ nɛ,
Gusunɔwa u koo nun ge tubusia n dora.
17 Ma sunɔ u nɛɛ, wee, nɛn dosu sɔɔ na yɔ̃
daru bɔ̃ɔwɔ.
18 Yera naa mɛro burɛ nɔɔba yiru yi yi
bɔɔru yi yarima daarun di yi dimɔ daru
bɔ̃ɔwɔ.
19 Ma nɛɛ nɔɔba yiru gɛɛ maa yarima
daarun di yi yi woore yi ɲ waabu wã. Na
ɲ naa kɔ̃simii nin bweseru waare Egibitin
tem kpuro sɔɔ.
20 Nɛɛ yi, yi nɛɛ gbiikii nɔɔba yiru yi yi
bɔɔru mi mwɛ.
21 Adama ye yi yi mwɛ mɛ, a ɲ kaa n mam
yɛ̃ nge yi gãanu mwɛ. Domi mɛ yi woore
yellun di, mɛya yi woore mi. Ma na dom
yanda.
22 Yen biru na kpam dosa na doo gãa teeru
sɔɔ doo wii geenu nɔɔba yiru wa ni nu bɛm
mɔ swɛɛ swɛɛ.
23 Ma doo winu nɔɔba yiru ganu nu maa
yara niɔnɔn temɔ ni nu sakosu sãa nu gbere
sɔ̃ɔ ka woon sɔ̃.
24 Doo wii sako si, su doo wii gee ni mwɛ
mwɛ. Na dosu ge nɛn sɔrobu saaria adama
ben goo kun man gu tubusie.
25 Yosɛfu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gãa teena a
dosa. Gusunɔwa u nun sɔ̃ɔsi ye u koo ko.
26 Naa mɛro burɛ nɔɔba yiru ye, ka doo wii
geenu nɔɔba yiru ye, wɔ̃ɔ nɔɔba yiruwa. Ye
kpuro ya sãawa dosu teu.
27 Nɛɛ nɔɔba yiru yi yi woore yi ɲ waabu
wã mi, yi yi yara yiɔnɔn biruɔ, ka doo wii
sakosu nɔɔba yiru si su gbere sɔ̃ɔ ka woon
sɔ̃ mi, nu sãawa wɔ̃ɔ nɔɔba yiru yè sɔɔ gɔ̃ɔra
ko n wãa.
28 Gusunɔwa nun sɔ̃ɔsi ye u koo ko nge mɛ
na raa nun sɔ̃ɔwa, sunɔ.
29 N wee, wɔ̃ɔ nɔɔba yiru sɔɔ, debura ko n
wãa Egibitin tem kpuro sɔɔ.
30-31 Adama yen biru gɔ̃ɔra koo tem mɛ
kpuro wɔri wɔ̃ɔ nɔɔba yiru kpa tu kpɛ̃a gem
ka tia sere ba ɲ koo maa debu ten yira wa.
32 Ye a ka dosu ge kua nɔn mɛɛru, Gusunɔ
u kĩ a n yɛ̃ ma ya koo koorawa ya ɲ maa
tɛɛmɔ.
33 Tɛ̃, sunɔ, n weenɛ a bwisigii goo kasu wi
u lasabu mɔ, kpa a nùn ko Egibitin wirugii.
34 Kpa a maa tɔmbu gabu wuna be ba
koo deburun saan dĩanu kpuro bɔnu ko
suba nɔɔbu kpa bu nin sube teeru mwa
baawuren mi.
35 Kpa bu dĩa ni kpuro mɛnna ka wunɛn
yiiko bu doo bɔkunu bere biranu sɔɔ wuu
baageren sɔ̃ kpa ba n nu kɔ̃su.
36 Niya nu ko n berua tɔmbun sɔ̃ ba n ka
gɔ̃ɔrun wɔ̃ɔ nɔɔba yiru ye mara ye ya wee
tem mɛ sɔɔ, kpa tu ku raa ka tɔmbu kpuro
go.

Ba Yosɛfu kua Egibitin wirugii

37 Ma Yosɛfun gari yi, yi Egibiti sunɔ dore
ka win sina asakpɔbu kpuro.
38 Yera u bu bikia u nɛɛ, mana sa ko maa
tɔnu wa wi u Gusunɔn Hunde mɔ nge wini.
39 Ma u Yosɛfu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nge mɛ
Gusunɔ u nun ye kpuro sɔ̃ɔsi, goo maa sari
wi u bwisi ka lasabu mɔ nge wunɛ.
40 Kon nun ko nɛn yɛnu yɛ̃ro. Nɛn tɔmbu
kpuro ba koo wunɛn gari mɛm nɔɔwa. Nɛn
sina gɔna tɔnawa ko na n ka nun kere.
41 U maa nɛɛ, wee, na nun kua Egibitin
tem kpuron wirugii.
42 Yera u win taabu ge ga win yĩreru mɔ
pota win nɔmun di u Yosɛfu dokea win
nɔmuɔ. Ma u nùn yãa buranu sebusia. Yen
biru u nùn yɔni wuragii dokea wĩirɔ.

43 Ma u dera ba nùn yɔɔsia kɛkɛ sɔɔ ye dumi gawe ya wigia swĩi. Gaba nùn gbiiye ba mɔ̀, i yiiro i yiiro. Nge mɛya Egibiti sunɔ u ka Yosɛfu kua tem mɛ kpuron wirugii.

44 Ma u kpam nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛ Egibiti sunɔ, nɛna na gerua, Egibitin tem kpuro sɔɔ, goo kun kpɛ̃ u gãanu ko ma n kun mɔ ka wunɛn wooda.

45-46 Ma u Yosɛfu yĩsiru kã Safenati Paniaki te ta sãa be Egibitigibun yĩsiru. Ma u nùn Potiferan bii Asinati kã kurɔ. Potifera wi, u sãawa wuu ge ba mɔ̀ Onin yãku kowo. Yosɛfu u mɔwa wɔ̃ɔ tɛna sanam mɛ Egibiti sunɔ u nùn kua wirugii.

Ma Yosɛfu u doona u da u Egibitin tem kpuro bera.

47 Deburun wɔ̃ɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ, tem mu dĩanu kua gem gem.

48 Yera Yosɛfu u wuu baageren gbean dĩanu mɛnna wɔ̃ɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ, u nu berua wuu gen biranu sɔɔ.

49 Dĩa ni u mɛnna mi, nin kpãara banda sere ba ɲ̀ kpɛ̃ bu nin geeru gia. Nu sãawa nge yani sɛɛri.

50 Gɔ̃ɔ ten saa yu sere na, Asinati, Potiferan bii u Yosɛfu bii tɔn durɔbu yiru marua.

51 Yen gbiikoowa Yosɛfu u yĩsiru kã Manase, u nɛɛ, domi Gusunɔ u dera na nɛn wahala kpuro duari ka maa nɛn baan yɛnu kpuro.

52 Ma u yiruse yĩsiru kã Efaraimu, u nɛɛ, domi Gusunɔ u dera na mara tem mi na nɔni swãaru wa.

53 Sanam dɔɔ sanam wee, debu baka ten wɔ̃ɔ nɔɔba yiru yen baa doona Egibitin temɔ.

54 Ma wɔ̃ɔ nɔɔba yiru gɔ̃ɔrugia ya tunuma nge mɛ Yosɛfu u raa gerua. Gɔ̃ɔ te, ta tem baama kpuro nɛnua, ma n kun mɔ Egibitin tem tɔna sɔɔ mi dĩanu wãa.

55 Adama ye gɔ̃ɔra ra dua mi, tɔmba Egibiti sunɔ wuri koosimɔ bu ka dĩanu wan sɔ̃. Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu doo Yosɛfun mi, kpa bu ko ye u koo bu sɔ̃.

56 Ye Yosɛfu u wa gɔ̃ɔra tem mɛ kpuro nɛnua, yera u bira ni kpuro wukia u tɔmbu dĩanu dɔremɔ. Gɔ̃ɔ te, ta kpɛ̃amɔ.

57 Ma tɔmba naamɔ Egibitiɔ tem kpuron di bu ka dĩanu dwe Yosɛfun mi, domi gɔ̃ɔ te, ta tem kpuro nɛni gem gem.

Yosɛfun maaba dĩanu dwebu da Egibitiɔ

42

1 Ye Yakɔbu u nua dĩanu wãa Egibitiɔ, yera u win bibu bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na i mɛɛrinɛ i ɲ̀ gãanu mɔ̀.

2 Na nua ma Egibitiɔ dĩanu wãa. N n mɛn na, i seewo i da i sun nu dwiama kpa su wa sa n ka wãa.

3 Ma Yosɛfun maabu wɔkuru ba seewa ba da Egibitiɔ bu ka dĩanu dwe.

4 Adama Yakɔbu kun wure Yosɛfun wɔnɔ Bɛnyamɛɛ u ka bu da domi u nɛɛ, wahala gaa ya koo ra nùn deema.

5 Ma ba dĩa ni dwem da Egibitiɔ ka Kananiba gabu. Domi gɔ̃ɔra wãa Kananin tem kpuro sɔɔ.

Yosɛfu u win maabu buku buku kua

6 Saa ye sɔɔ, Yosɛfuwa u Egibitin tem kparamɔ. Wiya u tem min tɔmbu dĩanu dɔrasiamɔ. Ye win maa be, ba tura mi, ba nùn yiira ba wiru tem girari.

7 Ye u bu wa u bu gia, adama u kua nge u ɲ̀ bu yɛ̃. Ma u bu gerusi ka dam u nɛɛ, man diya i na.

Ba nùn wisa ba nɛɛ, saa Kananin tem diya sa na su ka dĩanu dwe.

8 Adama ka mɛ, ba ɲ̀ nùn tuba.

9 Saa yera u yaaya dosu ge u raa kua ben sɔ̃. Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i nawa i ka bɛsɛn tem saria mɛɛri kpa i wa mi sa dam kɔmiɛ.

10 Ba nùn wisa ba nɛɛ, aawo, yinni, sa nawa su ka dĩanu dwe.

11 Tɔn turowa u bɛsɛ kpuro mara. Gema sa gerumɔ, sa ɲ̀ sãa be ba tem saria mɛɛrim na.

12 Adama Yosɛfu u bu wisa u nɛɛ, weesa, i nawa i ka wa mi sa dam kɔmiɛ.

13 Ba kpam nùn wisa ba nɛɛ, yinni, sa sãawa bɛsɛ tɔnu wɔkura yiru. Tɔn turowa u sun mara Kananin temɔ. Bɛsɛn wi u piiburu bo, wiya sa deri yɛnuɔ ka bɛsɛn tundo, ma turo u sariru kua.

14 Yosɛfu kpam bu wisa u nɛɛ, weesa i mɔ̀. I nawa i ka bɛsɛn tem saria mɛɛri.

15 Wee nge mɛ kon ka bɛɛn laakari mɛɛri. I kun ka bɛɛn wɔnɔ wi u wãa yɛnuɔ mi nɛ, sere ka Egibiti sunɔn yĩsiru i ɲ̀ yariɔ minin di.

16 Yen sɔ̃, i bɛɛn turo gɔrio u da u ka nùn na. Bɛɛ be i tie, bu bɛɛ doke pirisɔm dirɔ. Saa ye sɔɔra sa ko wa ɲ̀ n gem na i gerumɔ. Ma n

kun mɛ, sere ka Egibiti sunɔn yĩsiru, i nawa
i ka tem saria mɛɛri.
17 Ma u bu kɛnusi pirisɔm dirɔ sõɔ ita.
18 Sõɔ itase tera u bu sõɔwa u nɛɛ, na
Gusunɔ nasie. Yen sõ, i koowo mɛni kpa i
wa i n ka wãa.
19 I n sãan na tɔn geobu, i bɛɛn turo derio
diru mini. Bɛɛ be i tie kpa i ka bɛɛn tɔmbu
dĩanu daawa gõɔ ten sõ.
20 Kpa i ka man bɛɛn wɔnɔ dãako wi
naawa. Saa yera kon gia ma gema i gerumɔ,
kpa su bɛɛ deri i n wãa.
Ba wura mɛ,
21 ma ba sõɔna ba nɛɛ, kõsa ye sa bɛsɛn
wɔnɔ Yosɛfu kua yera ya sun kɔsiemɔ tẽ,
domi sa win nuku sankiranu wa. Ye u sun
suuru kana sa ṅ wure.
22 Rubɛni u bu sõɔwa u nɛɛ, na ṅ daa
bɛɛ sõɔwa na nɛɛ, i ku bii wi kõsa gaa kua?
Adama i ṅ nɛn gari wure. Wee, tẽ Gusunɔ u
sun win yɛm bikiamɔ.
23 Sanam mɛ ba gari yi mɔ̀, ba ṅ yẽ Yosɛfu
u ben barum nɔɔmɔ. Domi goowa u ra bu
gari tusie.
24 Ma Yosɛfu u bu dɛsirari gina u da u swĩ.

Yosɛfun maaba gɔsira Kananin temɔ

Yen biru u wura u ka bu gari kua. Ma u be
sɔɔ Simɛɔ gɔsa u dera ba ka nùn yɔni bɔkua
be kpuron nɔni biru.
25 Yen biru u wooda wẽ u nɛɛ, bu
ben saakiba sɔɔ dĩanu yibio kpa bu ben
baawuren gobi wesia win saaki sɔɔ, kpa bu
be dĩanu kusenu kua ni ba koo di swaa sɔɔ.
Ma ba kua mɛ.
26 Ma ba ben dĩa ni kɛtɛkunu sɔbi ba
doona.
27 Swaa sɔɔ mi ba wẽre, yera ben turo u
win saaki kusia u ka win kɛtɛku dĩanu kẽ.
Ma u deema gobi wee saaki ye sɔɔ.
28 Ma u be ba tie sõɔwa u nɛɛ, ba man nɛn
gobi wesia. Yi wee nɛn saakiɔ.
Yera ba nanda ba geruna ba nɛɛ, mba
Gusunɔ u sun kua yeni.
29 Ma ba wure ba swaa wɔri ba tura ben
tundon mi Kananin temɔ. Ba nùn sõɔwa
kpuro ye n bu deema.
30 Ba nɛɛ, durɔ wi u sãa Egibitigibun
wirugii u sun gerusi u nɛɛ, sa nawa su ka
ben tem saria mɛɛri.
31 Ma sa nùn wisa sa nɛɛ, sa sãawa tɔn
geobu. Sa ṅ nɛ su ka ben tem saria mɛɛri.
32 Sa kpam nùn sõɔwa sa nɛɛ, sa sãawa
tɔn turon bibu, bɛsɛ wɔkura yiruwa a mara.
Bɛsɛn turo sariru kua. Wi u piiburu bo, u
maa wãa yɛnuɔ ka wunɛ.
33 Yera u sun wisa u nɛɛ, su nùn bɛsɛn turo
derio. Bɛsɛ be sa tie, kpa su ka bɛsɛn tɔmbu
dĩanu naawa ni nu koo bu turi gõɔ ten sõ,
34 kpa su ka nùn bɛsɛn wɔnɔ wi u wãa
yɛnuɔ mi naawa. Nge mɛya u koo be ka gia
ma sa sãa tɔn geobu, sa ṅ weesu mɔ̀, sa ṅ maa
sãa be ba ben tem saria mɛɛrim na. Kpa u
sun bɛsɛn turo wi wesia. Mɛya u koo be maa
de su tenkuru ko ben tem mi.
35 Ye ba gari yi gerua ba kpa, yera ben
baawure u win saaki kusia. Be ka ben tundo
ba wa wee, ben baawuren gobi yi u kɔsia yi
wãa win saakiɔ. Ma bɛrum be kpuro mwa.
36 Yera Yakɔbu u nɛɛ, i ko de n nɛn bibu
kpuro biawa. Domi wee, Yosɛfu u sariru
kua, na maa Simɛɔ bia, tẽ i kĩ i Bɛnyamɛɛ sua.
Ye kpuro nɛ sɔɔra ya wɔrimɔ.
37 Rubɛni u ben tundo wisa u nɛɛ, a gesi
man Bɛnyamɛɛ nɔmu sɔndio. Nà kun ka nùn
wuramɛ, nɛn bibu yiru wee, a bu goowo.
38 Yakɔbu u bu wisa u nɛɛ, nɛn bii u ṅ ka
bɛɛ dɔɔ. Domi win mɔɔ u gu, wi turowa u
man tie. Yen sõ, wahala gaa yà n seewa ya
nùn deema gbaburu sɔɔ, nuku sankiraru ta
koo ra man go, domi na tɔkɔ kua.

Yosɛfun maabu ba ka Bɛnyamɛɛ da Egibitiɔ

43

1 Sanam dɔɔ sanam wee, gõɔra dam mɔ̀
Kananin temɔ ta dɔɔ.
2 Ye Yakɔbu ka win bibu ba dĩa ni di ba
kpa, ni ba raa dweema Egibitin di mi, yera u
bu sõɔwa u nɛɛ, i maa wuro Egibiti mi, i sun
dĩanu fiiko dwiama.
3 Yuda u nùn sõɔwa u nɛɛ, Egibitin wirugii
wi, u sun sõɔwa u sirewa u nɛɛ, su ku na
win wuswaaɔ ma sa ṅ bɛsɛn wɔnɔ Bɛnyamɛɛ
nɛni.
4 Ṅ n mɛn na, à n wura u sun swĩi, sa ko da
su nun dĩanu dwiama.
5 À n maa yina, sa ṅ dɔɔ. Domi durɔ wi, u
nɛɛ, su ku ra nɛ win wuswaaɔ ma n kun ka
bɛsɛn wɔnɔ wi.
6 Ma Yakɔbu wi ba maa sokumɔ Isireli, u
bu sõɔwa u nɛɛ, gari kõsi yiren bwesera i
man kua mɛ, ye i nɛɛ, i maa wɔnɔ mɔ u bɛɛ
tie.

7 Ba nùn wisa ba nɛɛ, durɔ wi, u sun bikia
u sirewa u nɛɛ, amɔna sa sãa. Wara sun
mara. Bɛsɛn tundo u wãa hunde sɔɔ? Sa
maa wɔnɔ goo mɔ? Ma sa nùn wisa ye u sun
bikia kpuro. Amɔna sa ko n ka yɛ̃ ma u koo
nɛɛwa su ka bɛsɛn wɔnɔ na.
8 Yuda u win tundo Isireli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
de bɛsɛn wɔnɔ wi, u ka man da kpa su doona
kpa bɛsɛ kpuro su ku ra gbi, bɛsɛ ka wunɛ ka
bɛsɛn bibu.
9 Ye n nùn deema kpuro nɛna kon ye sɔbe
kpa na n sãa taarɛgii wunɛn mi, nà kun ka
nùn wuramɛ.
10 Wunɛn tii a wa saa mìn di sa gari yi mɔ̀,
sà n dɔɔn na, sa n gɔsiramɛ nɔn mɛɛruse.
11 Isireli u gerua u nɛɛ, ǹ n mɛn na, yà n
kua tilasi, i gãa buranu suo ni nu sãa bɛsɛn
tem miginu ni nu ǹ wãa Egibitiɔ i ka durɔ
wi daawa, nge gum sawaram ka tim fiiko ka
turare fiiko ka dãa marum fiiko ka tii bi ba
ra soku miru.
12 Kpa i n gobi nɛni nge mɛ i raa ka dan
nɔn yiru. I n tura mi, kpa i bu yiɔnɔ wesia yi
sa deema bɛɛn saakiba sɔɔ. À ku tuba, ba yi
duariwa.
13 Yen biru i bɛɛn wɔnɔ wi suo kpa i da.
14 Gusunɔ Dam kpurogii u koo de durɔ wi,
u bɛɛn wɔnwɔndu wa kpa u de i wurama ka
Simɛɔ ka Bɛnyamɛɛ. Nà n kon maa bibu bian
na, to, kpa n bia.

Yosɛfu u ka win maabu gari mɔ̀

15 Ma bii be, ba kɛ̃ɛ ni sua ka gobi yi ba
raa ka dan nɔn yiru ka Bɛnyamɛɛ sannu. Ma
ba seewa ba swaa wɔri ba da Egibitiɔ. Ye ba
tura mi, ba da Yosɛfun mi.
16 Sanam mɛ Yosɛfu u bu wa ka Bɛnyamɛɛ
sannu, u win sɔm kowobun wirugii sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, a tɔn be duusio nɛn dirɔ. Yen biru a
doo a yaa go. Domi sanna sa ko di sɔ̃ɔ sɔɔ ge
nɛ ka be.
17 Ma sɔm kowo wi, u kua nge mɛ Yosɛfu
u nùn sɔ̃ɔwa. U ka bu da diru mi.
18 Ye ba wãa diru mi, yera bɛrum bu mwa
ba tii sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, gobi yi ba wesia bɛsɛn
saakiba sɔɔ, yin sɔ̃na ba ka sun na mini, kpa
bu sun mwa ka dam ka bɛsɛn kɛtɛkunu, kpa
su ko ben yobu.
19 Yera saa Yosɛfun dii kɔnnɔn di ba sɔm
kowo wi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
20 yinni, a sun suuru kuo. Ye sa gbia sa na
mini sa dĩanu dwa,
21 saa ye sa ka nu dɔɔ yɛnuɔ, sa yɔ̃ra swaaɔ
su ka wɛ̃ra. Yera sa bɛsɛn saakiba kusia ma
sa deema gobi yi sa kɔsia kpuro wee, yi wãa
bɛsɛn baawuren saaki sɔɔ. Yi wee, sa ka
wurama.
22 Domi sa ǹ yɛ̃ wi u yi wesia bɛsɛn saakiba
sɔɔ. Mɛya sa maa ka gobi na su ka wure su
dĩanu dwe.
23 Sɔm kowo wi, u bu wisa u nɛɛ, i ku
nanda, i ku wurura. Gusunɔ, bɛɛn baaban
Yinniwa u bɛɛ yi kã. Na raa bɛɛn gobi yi
mwa.

Yen biru u bu Simɛɔ yarama.

24 Ma u bu duusia Yosɛfun yɛnuɔ u dera ba
ben kɔ̃ri kpakia, u maa ben kɛtɛkunu taka
wɛ̃.
25 Ma Yosɛfun maa be, ba ben kɛ̃nu sɔɔru
mɔ̀ sere u ka tunuma sɔ̃ɔ sɔɔ, domi ba nua
ma sanna ba koo di ka wi.
26 Ye Yosɛfu u tunuma yera ba da ba yiira
ba nùn kɛ̃ɛ ni wɛ̃.
27 Ma u ben alafia bikia u nɛɛ, bɛɛn durɔ
tɔkɔ wìn gari i gerua mi, u bwãa do? U wãa
hunde sɔɔ sere ka tɛ̃?
28 Ba nùn wisa ba nɛɛ, bɛsɛn tundo, wunɛn
bɔ̃ɔ u wãa hunde sɔɔ, u bwãa do.

Ma ba kpam nùn yiira.

29 Ye Yosɛfu u nɔni seeya u win wɔnɔ
Bɛnyamɛɛ wa, yera u bikia u nɛɛ, bɛɛn wɔnɔ
wìn gari i man sɔ̃ɔwa mi, wiya mini?

Ma u Bɛnyamɛɛ domaru kua u nɛɛ,
Gusunɔ u nun durom kua nɛn bii.
30 Ma u seewa fia u bu deri u da u swĩ dii
sɔɔwɔ, domi win wɔnɔn kĩra nùn nɛnua too
too.
31 Ye u swĩ u kpa, u wuba ma u yarima.
Ka mɛ, u maa tii dam kãawa u ku ka swĩ ben
wuswaaɔ. Ma u wooda wɛ̃ bu ka dĩa ni na.
32 Ma u sina nɛnɛm, win maabu ka wɔnɔ
maa nɛnɛm, Egibitigii be ba ra maa ka nùn
di, be maa nɛnɛm. Domi Egibitigibu ba ku
ra kã bu ka Heberuba di sannu yèn sɔ̃ ba bu
garisi disigibu.
33 Yosɛfu u win maa be sinasia nge mɛ ba
ka keranɛ saa gbiikoon di sere ka dãakowɔ.
Ma ba mɛɛrina ka biti ye u ka bu sinasia.
34 Ma ba bu dĩa ni wɛ̃ɛmɔ ni nu wãa
Yosɛfun tabulu wɔllɔ, adama Bɛnyamɛɛginu
nu sãawa beginun nɔn nɔɔbu. Ma ba di ba
nɔra ba nuku dobu kua.

Yosɛfu u win maabu yina bɛria ka win nɔra

44

1 Yosɛfu u win yɛnun sɔm kowobun wirugii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a tɔn ben saakiba yibio nge mɛ ben baawure u koo kpĩ u sɔbe, kpa a ben baawuren gobi wesia win saakiɔ.
2 Kpa a nɛn nɔra ye ba kua ka sii geesu doke ben yãkabun saakiɔ ka sere maa win dĩanun gobi.
Sɔm kowo wi, u kua kpuro nge mɛ Yosɛfu u nùn sɔ̃ɔwa.
3 Bururu yam sãreru ba bu kara ba doona ka ben kɛtɛkunu.
4 Ye ba swaa wɔri n ɲ̀ tɛ, yera Yosɛfu u win sɔm kowo wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a tɔn be naa swĩiyɔ kpa a bu sɔ̃ a nɛɛ, mban sɔ̃na ba bu gea kua ma ba kɔ̃sa wesia.
5 Ba ɲ̀ yɛ̃ ma nɔra yera nɛ wunɛn yinni na ra ka tam nɔ, kpa n ka wa ye ya wee sia? Mban sɔ̃na ba kɔ̃sa yenin bweseru kua.
6 Ma sɔm kowo wi, u bu naa swĩi. Ye u bu naamwɛ, u bu gari yi sɔ̃ɔwa.
7 Ba nùn wisa ba nɛɛ, mban sɔ̃na a gari yinin bweseru gerua. Sere ka Gusunɔ wi sa sãamɔn yĩsiru, sa ɲ̀ yenin bweseru kue.
8 Bɛsɛ be sa ka nun gobi yi a duari bɛsɛn saakiba sɔɔ naawa saa Kananin di, bɛsɛra sa ko maa sii geesu ɲ̀ kun mɛ wura gbɛni wunɛn yinnin dirun di?
9 Yen sɔ̃, wìn mi a nɔra ye wa, yɛ̃ro u gbi, kpa bɛsɛ be sa tie, su ko wunɛn yobu.
10 Ma sɔm kowo wi, u bu wisa u nɛɛ, ya wã ye i gerua. Adama wìn mi na nɔra ye wa, wi turowa u koo ko nɛn yoo. Bɛɛ be i tie, kpa i doona.
11 Ma ben baawure u win saaki yi temɔ ka sɛndaru u kusia.
12 Ma sɔm kowo wi, u na u saaki be mɛɛra mɛɛra saa bukurogian min di n ka girari ben yãkabugiaɔ. Ma u nɔra ye wa Bɛnyamɛɛn saakiɔ.
13 Ma ba ben tiin yabenu nɛnua ba kasuka nuku sankiranun sɔ̃. Yera ba maa ben kɛtɛkunu sɔmunu sɔbi ba wura wuuɔ.

Yuda u suuru kanamɔ Bɛnyamɛɛn sɔ̃

14 Yuda ka wigibu ba tunuma Yosɛfun yɛnuɔ ba deema u ɲ̀ gina yara. Ma ba yiira win wuswaaɔ.
15 Yosɛfu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban bwesera i kua mɛ. I ɲ̀ yɛ̃ ma tɔnu nge nɛ u koo kpĩ u wa ye ya wee sia?
16 Ma Yuda nùn wisa u nɛɛ, yinni, yen yerà kon maa gere su ka yari taarɛn di. Domi Gusunɔ u sun wa ma sa sãa taarɛgibu. Tɛ̃ a sun mɔɔ su ko wunɛn yobu, bɛsɛ ka wìn mi ba nɔra ye wa.
17 Yera Yosɛfu u nɛɛ, su ku wa mɛ bu nɛɛ, nɛna na yen bweseru kua. Adama wìn mi ba nɔra ye wa, wiya u koo ko nɛn yoo. N n mɛn na, bɛɛ be i tie, i gɔsiro yɛnuɔ ka bɔri yɛndu i bɛɛn tundo deema.
18 Ma Yuda u maa Yosɛfu susi u nɛɛ, a suuru koowo yinni, nà n maa gãanu gerua, a ku mɔru ko, domi a sãawa nge Egibitin sunɔ.
19 Yinni, wuna a sun bikia a nɛɛ, sa tundo mɔ? Sa wɔnɔ mɔ?
20 Ma sa nun wisa sa nɛɛ, sa tundo mɔ u tɔkɔ kua, ka wɔnɔ turo wi ba mara tɔkɔru sɔɔ. Bii win mɔɔ u gu, wi turowa u tie win mɛron bera gia. Bɛsɛn tundo wi, u maa nùn kĩ too.
21 Ye sa yeni gerua, yinni, ma a nɛɛ, su ka nùn na wunɛn mi, a nùn wa ka nɔni.
22 Ma sa wisa sa nɛɛ, n ɲ̀ koorɔ bii wi, u bɛsɛn tundo deri, domi ù n nùn deri, tundo wi, u koo gbi.
23 Ma a sun sɔ̃ɔwa a nɛɛ, sà kun ka nùn sisi, su ku ra nɛ wunɛn mi.
24 Saa ye sa tura bɛsɛn tundon mi, sa wunɛn gari yi nùn sɔ̃ɔwa.
25 Sɔ̃ɔ mɛɛrun biru ma u nɛɛ, su gɔsirama mini su ka maa nùn dĩanu dwia fiiko.
26 Yera sa nùn wisa sa nɛɛ, sa ɲ̀ dɔɔ ma n kun mɔ ka bɛsɛn wɔnɔ sannu, domi sa ɲ̀ kpɛ̃ su na wunɛn wuswaaɔ n kun ka wi.
27 Ma bɛsɛn tundo u sun sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sa yɛ̃ ma bibu yiruwa win kurɔ Raseli u nùn marua.
28 Ben turo u yara yɛnun di, u ɲ̀ maa nùn wa sere ka gisɔ. U yĩiyɔ ma gbeeku yaa ya nùn sɛ̃re ya kasuka.
29 Yen sɔ̃, sà n maa nùn yiruse wi suari, ù n nua wahala gaa ya nùn deema, nuku sankiranu koo be nùn go, domi u tɔkɔ kua.
30-31 Yen sɔ̃ tɛ̃, yinni, nà n wura bɛsɛn tundon mi, bii wi sari, sa ko de durɔ tɔkɔ te, tu gbi ka nuku sankiranu bii win kĩrun sɔ̃.
32 Yen biru nɛ wi na gari mɔ̀ mini, nɛna na tii bii wi sɔbi, domi na nɛɛ, nà kun ka nùn wuramɛ, n kua nɛn sɔmunu sere ka baadommaɔ.
33 Yen sɔ̃ tɛ̃, na nun kanamɔ a man koowo yoo bii win ayerɔ, kpa wi ka be ba tie bu gɔsira yɛnuɔ.

34 Domi na ɲ̀ yɛ̃ amɔna kon bɛsɛn tundo
tusia nà n sĩa bii wi sari. Gusunɔ u ku de
nɛn nɔni yi wa kɔ̃sa ye ya koo durɔ tɔkɔ te
deema.

Yosɛfu u tii win maabu tusia

45

1 Yosɛfu u den kpana u tii nɛnɛ Egibitigii
be ba wãa mi kpuron wuswaaɔ. Yera u
wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu yario min di.

Ma be kpuro ba yara ba bu deri wi ka win
maabu u ka tii bu tusia.
2 U wura kua sere Egibitigii be ba wãa
turuku mi, ba ye nua, ma ba ye sunɔn
yɛnugibu sɔ̃ɔwa.
3 Yosɛfu u win maabu ka wɔnɔ wi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, nɛna Yosɛfu. Bɛsɛn baaba u wãa hunde
sɔɔ?

Adama ba kpana bu nùn wisi domi bɛrum
bu mwa win wuswaaɔ.
4 Ma u nɛɛ, i suuru koowo i susima nɛn
bɔkuɔ.

Ye ba nùn susi, yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
nɛna bɛɛn wɔnɔ Yosɛfu wi i dɔra ba ka na
Egibiti mini.
5 Tɛ̃, i ku nuki sankira, i ku maa taarɛ
wɛ̃ɛna ye i ka man dɔra. Domi Gusunɔwa u
dera na na mini n ka bɛɛ faaba ko.
6 Wee, gɔ̃ɔ ten wɔ̃ɔ yirusewa sa dɔɔ mini.
N maa tie wɔ̃ɔ nɔɔbu yè sɔɔ goo kun kpɛ̃ u
duure u sere gɛ̃.
7 Gusunɔn sinara na ka na tem mini n ka
bɛɛ dĩanu berua kpa n bɛɛ yara gɔ̃ɔ ten di n
bɛɛn bweseru faaba ko.
8 N ɲ̀ bɛɛ i dera na na mini. Gusunɔwa
u dera na na, ma u man kua Egibiti sunɔn
yɛnu yɛ̃ro ka win ye u mɔ kpuron wirugii
ka sere maa tem mɛn wirugii.
9 Yen sɔ̃, i gɔsiro fuuku bɛsɛn tundon mi,
i nùn sɔ̃ i nɛɛ, amɛniwa nɛ win bii Yosɛfu
na gerua, Gusunɔ u man kua Egibitin tem
wirugii, u de u na fuuku.
10 Ũ n na kon de u sina Gosɛniɔ kpa u
n wãa nɛn bɔkuɔ, wi ka win bibu ka win
debuminu ka win yãanu ka win kɛtɛba ka
win ye u mɔ kpuro gesi.
11 Yèn bukata u mɔ kpuro kon nùn wɛ̃,
domi gɔ̃ɔra maa tie wɔ̃ɔ nɔɔbu. Ũ n wãa nɛn
bɔkuɔ, gɔ̃ɔ te, ta ɲ̀ maa bu goomɔ ka win
yɛnugibu ka win ye u mɔ kpuro.
12 Bɛɛ kpuro ka wunɛn tii Bɛnyamɛɛ, i wa
ka nɔni ma nɛna Yosɛfu, nɛ wi na ka bɛɛ gari
mɔ̀ mini.
13 N n mɛn na, i doo i bɛsɛn tundo sɔ̃ nge
mɛ nɛn yiiko ya nɛ Egibitiɔ ka ye i wa mini
kpuro. I doo fuuku i nùn tama.
14 Yen biru Yosɛfu u win wɔnɔ Bɛnyamɛɛ
nɛnua u bɔkasi wĩirɔ, ma u swĩ. Bɛnyamɛɛn
tii u maa swĩ mi ba bɔkasinɛ.
15 Ye u Bɛnyamɛɛ yɔ̃su, yera u win maa
ben baawure bɔkasi u sɔ̃su u ka swĩisimɔ.
Yen biruwa ba ka nùn gari kua.

Egibiti sunɔ u Yakɔbu sokusia u na Egibitiɔ

16 Ye Egibiti sunɔn yɛnugiba nua ma
Yosɛfun maaba tunuma, yera ya sunɔn tii ka
win tɔmbu dore.
17 Ma u Yosɛfu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn maa
be sɔ̃ɔwɔ bu ben kɛtɛkunu sɔmunu sɔbio bu
da Kananin temɔ
18 bu ka bɛɛn tundo ka bɛɛn yɛnugibu na
nɛn turuku. Kon bu tem gem wɛ̃ kpa ba n
dĩa geenu mɔ ba n dimɔ.
19 A maa bu sɔ̃ɔwɔ bu Egibitin sarɛtiba suo
bu ka da bu bɛɛn tundo ka ben kurɔbu ka
ben bibu suama.
20 Bu ku wurura ben ye ba koo derin sɔ̃,
domi gãa ni nu gea sãa Egibiti mini, niya nu
koo ko beginu.
21 Ma Isirelin bii be, ba kua mɛ. Yosɛfu u
bu sarɛtiba wɛ̃ ma u bu dĩanu kusenu kua ni
ba koo di swaaɔ nge mɛ sunɔ u gerua.
22 U ben baawure yabe kpaaru kã. Adama
yabe kpaanu nɔɔbuwa u Bɛnyamɛɛ kã ka sii
geesun gobi gooba wunɔbu (300).
23 Ma u ben tundo Egibitin gãa geenu
mɔrisia u nu kɛtɛkunu wɔkuru sɔbi. U
dĩanu sua u bu wɛ̃ ka kuse ni ba koo di
swaaɔ bà n wee Egibitiɔ. Ma u maa ni kɛtɛku
ninu wɔkuru sɔbi.
24 Yen biru u dera win maa be, ba swaa
wɔri. Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i suuru koowo, i
ku ra sanna swaaɔ.
25 Ma ba doonama saa Egibitin di ba na
ben tundo Yakɔbun mi Kananiɔ.
26 Ye ba tura, ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Yosɛfu
kun gu, u wasi. Wiya u mam Egibitin tem
kpuro kpare.

Ye Yakɔbu u nua mɛ, u kpana u bu wisi,
domi u ɲ̀ naanɛ kue ye ba nùn sɔ̃ɔmɔ.
27 Adama ye ba nùn kpuro saaria ye
Yosɛfu u bu sɔ̃ɔwa, ma u sarɛti be wa be
u mɔrisiama bu ka nùn suama, yera win
bwɛ̃ra den yɛmia ma win dam wurama.

28 Yera u nɛɛ, wee tɛ̃, nɛn bii Yosɛfu u wãa
hunde sɔɔ, nɛn bwɛ̃ra kpuna tɛ̃. Kon da n
nùn wa n sere gbi.

Yakɔbu ka win tɔmbu ba da Egibitiɔ

46

1 Yakɔbu wi ba mɔ̀ Isireli u seewa u swaa
wɔri ka ye u mɔ kpuro u tura Beri Sebaɔ.
Miya u Gusunɔ yãkuru kua nge mɛ win
tundo Isaki u ra raa ko.
2 Yera wɔ̃kuru Gusunɔ u ka nùn gari kua
kãsiru sɔɔ u nɛɛ, Yakɔbu, Yakɔbu.
Ma u wura u nɛɛ, nɛ wee.
3 Ma Gusunɔ u nɛɛ, nɛna Gusunɔ, wunɛn
tundon Yinni. A ku bɛrum ko, a doo Egibiti
mi, domi miya kon nun ko bwese bakarun
nuuru.
4 Nɛn tii kon ka nun da kpa n maa ka nun
wurama. Yosɛfun nɔmu sɔɔra kaa gbi.
5-6 Yakɔbu ka win tɔmbu kpuro ba seewa
Beri Seban di, ma win biba nùn doke sarɛti
sɔɔ ka ben tiin bibu ka ben kurɔbu. Sarɛti
be, Egibiti sunɔwa u bu mɔrisiama bu ka bu
sua. Yen biru ba ben yaa sabenu gura ka
ben dukia ye ba wa Kananin temɔ. Ma ba
doona Egibitiɔ,
7 wi ka win bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu
ka maa win debuminu, win yɛnugibu
kpuro gesi.

Yakɔbun tɔmbu

8 Be ba sãa Yakɔbun bweseru be ba na
Egibitiɔ, ben yĩsa wee.
Rubɛni, win bii gbiikoo,
9 ka win bibu Enɔku ka Paalu ka Hɛsironi ka
Kaami.
10 Simɛɔ ka win bibu Yɛmuɛli ka Yamini ka
Ohadi ka Yakini ka Sokaa ka sere Sɔɔlu wìn
mɛro u sãa Kananigii.
11 Lefi maa ka wigibu Gɛɛsɔni ka Kehati ka
Mɛrari.
12 Yuda ka wigibu Eri ka Onani ka Sela ka
Perɛsi ka Seraki. Adama Eri ka Onani ba gu
Kananin temɔ. Ma ben wɔnɔ Perɛsi wi, u
Hɛsironi mara ka Hamulu.
13 Isakari ka maa wigibu Tola ka Pufa ka
Yoobu ka Simuroni.
14 Sabuloni maa ka wigibu Serɛdi ka Eloni
ka Yalɛɛli.
15 Beni ka sere win bii tɔn kurɔ Dina
ba sãa Lean bibu be u Yakɔbu marua
Padanaramuɔ. Be ka ben bibu ba sãawa mi
tɔnu tɛna ka ita.
16 Gadi ka maa wigibu Sifioni ka Hagi ka
Suni ka Ɛsiboni ka Eri ka Arodi ka Areli.
17 Asɛɛ ka maa wigibu Yimina ka Yisifa ka
Yisifi ka Beria ka ben sesu Seraki. Ma Beria
u Heberu mara ka Maakiɛli.
18 Bera ba sãa Yakɔbun bweseru be ba
maa marura Silipan min di. Be kpuro ba
sãawa tɔnu wɔkura nɔɔbu ka tia. Silipa wi, u
sãawa Lean yoo wi Labani win tundo u nùn
wɛ̃.
19 Yosɛfu ka Bɛnyamɛɛwa ba sãa Rasɛlin
bibu.
20 Yosɛfu u wãawa Egibitiɔ u ka Manase
ka Efaraimu mara. Bii ben mɛron yĩsira
Asinati. U sãawa Potifera, Onin yãku
kowon bii.
21 Ma Bɛnyamɛɛ u seewa u Bela mara ka
Bekɛɛ ka Asibɛli ka Gera ka Namani ka Ehi
ka Rɔsi ka Mupimu ka Hupimu ka Aadu.
22 Be ba sãa Yakɔbun bweseru be ba maa
marura Rasɛlin min di, bera mi. Be kpuro
ba kuawa tɔnu wɔkura nnɛ.
23 Biliha u bibu yiru mara, beya Danu ka
Nɛfitali. Danu u seewa u Husimu mara.
24 Nɛfitali u maa seewa u Yasɛɛli ka Guni ka
Yesɛɛ ka Silɛmu mara.
25 Bera ba sãa Yakɔbun bweseru be ba
maa marura Bilihan min di. Be kpuro ba
sãawa mi tɔmbu nɔɔba yiru. Biliha wi, u
sãawa Rasɛlin yoo wi Labani win tundo u
nùn wɛ̃.
26 Tɔn be ba ka Yakɔbu da Egibitiɔ be ba
sãa win tiin yɛm, ba sãawa tɔnu wata ka
nɔɔba tia, win bibun kurɔbu baasi.
27 N deema Yosɛfu u maa bibu yiru mara
Egibiti mi. Ma Yakɔbun tɔmbu be ba sãa
win yɛm ba ka wãa Egibitiɔ, ben geera kua
tɔnu wata ka wɔkuru.

Yakɔbu ka win tɔmbu Egibitiɔ

28 Ye ba sisi mi, yera Yakɔbu u Yuda gɔra
u da u Yosɛfu sɔ̃ ma u dɔɔ Gosɛni gia.
29 Ma Yosɛfu u win kɛkɛ ye dumi gawe dua
u ka da Gosɛniɔ u ka win tundo Isireli yinna.
Ye ba yinna u nùn gaba wĩirɔ u bɔkasi ma u
swĩisi n ka tɛ.
30 Ma Yakɔbu wi ba maa sokumɔ Isireli, u
Yosɛfu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, baa nà n gu gisɔ, ya ǹ
taarɛ, domi na wunɛn wuswaa wa, na maa
wa ma a wãa hunde sɔɔ.
31 Yera Yosɛfu u win maabu ka sere maa
win tundon yɛnugii be ba tie sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
na kon da n sunɔ nɔɔsia ma bɛɛ nɛn tun-
don yɛnugibu i tunuma, bɛɛ be i raa wãa
Kananin temɔ.

32 Kon nùn sɔ̃ ma yaa sabenun sɔmbura i ra ko. I maa ka bɛɛn yãanu ka bɛɛn kɛtɛba na, ka sere bɛɛn ye i mɔ kpuro.
33 Yen sɔ̃, ù n da bɛɛ bikia u nɛɛ,
34 sɔmbu terà i ra ko, i nùn wisio i nɛɛ, yaa sabenun nɔɔriba bu sãa bɛɛn sɔmburu saa bɛɛn birun di sere ka gisɔ, bɛɛ ka bɛɛn baababa. Nge mɛya i ko wa i ka sina Gosɛnin temɔ, domi Egibitigiba ku ra sabe kparobu kã.

47

1-2 Yen biruwa Yosɛfu u win maa ben nɔɔbu sua ba da Egibiti sunɔn mi. Ma Yosɛfu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn maabu ka nɛn tundo ba na saa Kananin tem di ka ben yãanu ka ben kɛtɛba ka ben ye ba mɔ kpuro. Wee, ba wãa Gosɛnin temɔ.
Ma u win maa be Egibiti sunɔ tusia.
3 Sunɔ wi, u bu bikia u nɛɛ, sɔmbu terà i ra ko.
Ba nùn wisa ba nɛɛ, yaa sabena sa ra kpare, yinni. Mɛya maa bɛsɛn baababan tii.
4 Ba maa nɛɛ, sa nawa su ka sina tem mi, domi yaka bekusu sari si bɛsɛn yaa sabenu koo di, yèn sɔ̃ gɔ̃ɔ te, ta Kananin tem nɛni. Yen sɔ̃na sa nun kanamɔ a de su sina Gosɛnin temɔ.
5 Yera sunɔ wi, u Yosɛfu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, wunɛn tundo ka wunɛn maabu ba wɔma wunɛn mi.
6 Egibitin tem kpuro wee wunɛn nɔmuɔ. A de bu sina Gosɛniɔ, domi min tema mu gea sãa. À n maa yɛ̃ gaba kparabun hania mɔ be sɔɔ, a bu nɛn yaa sabenu nɔmu sɔndio.
7 Yen biru Yosɛfu u ka win tundo Yakɔbu da Egibiti sunɔn mi, ba tɔbirina. Ma Yakɔbu u sunɔ wi domaru kua.
8 Yera sunɔ u nùn bikia u nɛɛ, wunɛn wɔ̃ɔ nyewa mini.
9 Yakɔbu u nùn wisa u nɛɛ, nɛn wɔ̃ɔ wunaa teeru ka wɔkura mi, mìn di na handunia dua, na maa sirenɛwa. Nɛn wɔ̃ɔ ga ǹ dabi, ga ǹ maa nuku dobu mɔ, mɛya ga ǹ maa nɛn baababaguu tura ge ba kua sanam mɛ ba wãa hunde sɔɔ.
10 Ma Yakɔbu u kpam sunɔ domaru kua ba sere yara win min di.
11 Yosɛfu u win tundo ka win maabu sin yeru kua, u bu tem wɛ̃ Ramusɛsin bera gia mi n gea bo Egibitin tem sɔɔ, nge mɛ sunɔ u raa nùn sɔ̃ɔwa u ko.
12 Ma u win tundon yɛnugii be kpuro dĩanu wɛ̃ nge mɛ ben geera nɛ.

Gɔ̃ɔ bakaru

13 Sanam dɔɔ sanam wee, gɔ̃ɔra kpɛ̃a tem mɛ sɔɔ. Baa dĩa bura kun maa wãa. Egibitigibu ka Kananiba ba wururawa kpuro gɔ̃ɔ ten sɔ̃.
14 Ba ka ben gobi kpuro dĩanu dwa. Ma Yosɛfu u gobi yi mɛnna u yi sunɔn yɛnuɔ.
15 Sanam mɛ gobi kpa Egibitiɔ ka Kananiɔ, Egibitigibu kpuro ba na ba Yosɛfu deema ba nɛɛ, a sun dĩanu wɛ̃ɛma. Mban sɔ̃na sa ko gbi a n sun mɛɛra, domi bɛsɛn gobi kpa.
16 Yosɛfu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ì kun gobi mɔ, i man bɛɛn yaa sabenu wɛ̃ɛma kpa n bɛɛ dĩanu wɛ̃.
17 Ba ka ben dumi ka yãanu ka bonu ka nɛɛ ka kɛtɛkunu Yosɛfu naawa. Ma u ka ye kpuro bu dĩanu kɔsina. Nge mɛya ba ka ben sabenu kpuro dĩanu kɔsina wɔ̃ɔ ge.
18 Ye wɔ̃ɔ ge, ga doona, ba kpam na Yosɛfun mi, ba nɛɛ, yinni, sa ǹ kpɛ̃ su nun gãanu berua. Bɛsɛn gobi kpa, bɛsɛn yaa sabenu kpuro maa wãa wunɛn mi. A yɛ̃ ma gãanu kun maa sun tie ma n kun mɔ bɛsɛn wasi ka bɛsɛn gbea.
19 Mban sɔ̃na kaa n sun mɛɛra sa n gbiɔ, kpa bɛsɛn gbea yu kam ko. Yen sɔ̃, a ka sun dĩanu kɔsinɔ kpa bɛsɛn gbea yu ko sunɔgia kpa su ko win yobu. A sun dĩa bweseru wɛ̃ɛyɔ su duure ni sa ko ra di sa n ka wãa, kpa gbea ye, yu ku ko gbee diinu.
20 Ma Yosɛfu u Egibitigibun gbea kpuro sunɔ dwia, domi gɔ̃ɔra dera ba nùn ye dɔre. Yera tem mɛ kpuro mu kua sunɔgim.
21 Ma Yosɛfu u tɔmbu kpuro yarinasia u bu yoo sɔmburu koosia Egibitin tem kpuro sɔɔ.
22 Adama u ǹ yãku kowobun gbea dwa, domi Egibiti sunɔ u wooda gaa mɔ ye ya dera u ra bu dĩanu wɛ̃. Yen sɔ̃na ba ǹ ben gbea dɔre.
23 Ma Yosɛfu u tɔmbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gisɔ na bɛɛ dwa bɛɛ ka bɛɛn gbea i kua sunɔn yobu. Wee, na bɛɛ dĩa bweseru wɛ̃ɛmɔ i ka duure gbea ye sɔɔ.
24 Sanam mɛ dĩanu ra ye, i nu bɔnu koowo suba nɔɔbu, i sunɔ sube teeru wɛ̃ kpa i suba nnɛ tii yiiya. Mi sɔɔra ko i bweseru wuna i ka duure kpa i ye ya tie di, bɛɛ ka bɛɛn tɔmbu.

25 Ma ba nɛɛ, wunɛn durom mɛ, mu sun
faaba kua. Tɛ̃ sa ko ko sunɔn yobu.
26 Nge mɛya Yosɛfu u ka wooda yeni yi,
ye ya nɛɛ, ba n da Egibitin gbean dĩanu
bɔnu ko suba nɔɔbu kpa sube teeru tu ko
sunɔgiru. Wooda ye, ya wãa sere ka gisɔ.
Yãku kowobun gbea tɔnawa ya ṅ kue wigia.

Ye Yakɔbu u kĩ bu nùn kua ù n gu

27 Yakɔbu wi ba maa sokumɔ Isireli ka
wigibu ba sina Egibitin temɔ Gosɛnin bera
gia. Ba dukia kpaasinamɔ mi, ba maruramɔ
ba dabiamɔ.
28 Yakɔbu u kua wõɔ wɔkura nɔɔbu ka
yiru Egibitin temɔ. Ma win wãarun sanam
kpuro mu kua wõɔ wunaa weeru ka nɔɔba
yiru.
29 Ye win gɔɔ turuku kua, u win bii Yosɛfu
soka u nùn sõɔwa u nɛɛ, nà n wunɛn kĩi
geeru wa, na nun kanamɔ, a wunɛn nɔmu
dokeo nɛn tɔbuɔ a ka bõre ma a ṅ man
sikumɔ Egibitin tem mini.
30 Sanam mɛ kon kpuna n gbi n nɛn
baababa deema, a nɛn goru suo a ka yari
Egibitin di kpa a tu sike ben sikaɔ.
Yosɛfu u nùn wisa u nɛɛ, kon ko nge mɛ a
gerua.
31 Yakɔbu nɛɛ, a bõruo.
Ma Yosɛfu u bõrua. Yen biru Yakɔbu u
yiira win kpin yerun wiru gia u Gusunɔ
siara.

Yakɔbu u Efaraimu ka Manase domaru kua

48

1 Yeniba kpuron biru ba na ba Yosɛfu
sõɔwa ma win tundo kun bwãa do. Yera u
win bibu yiru Manase ka Efaraimu sua ba
da mi.
2 Ye ba Yakɔbu nɔɔsia ma win bii Yosɛfu
u na win mi, yera u kookari kua u seewa u
sina win kpinu wɔllɔ.
3 Ma u Yosɛfu sõɔwa u nɛɛ, Gusunɔ Dam
kpurogii u man kure Lusiɔ Kananin temɔ
ma u man domaru kua.
4 U nɛɛ, kon marura n dabia kpa n ko
bwese dabirun nuuru kpa u nɛn bibun
bweseru tem mɛ wɛ̃ ba n mu mɔ sere ka
baadommaɔ.
5 Tɛ̃, Yosɛfu, wunɛn bibu yiru beni,
Manase ka Efaraimu be ba nun marua
Egibitin tem mini n ka sere nun swĩima mi,
ba kua nɛgibu. Na bu mɛɛra nge Rubɛni ka
Simɛɔ.
6 Adama bii be a mara benin biru, bera ba
ko n sãa wunɛgibu. Ben maabun yĩsa ba koo
ka tubi di.
7 Na yeni mɔ̀wa yèn sõ na wunɛn mɛro
Rasɛli kĩ. Ye sa wee Padanin di u man
gbiiriwa swaaɔ Kananin temɔ ye n tie fiiko
su ka Efarata du. Miya na nùn sika. Efarata
yera ba mɔ̀ Bɛtelehɛmu.
8 Ma Isireli u Yosɛfun bibu mɛɛra u nɛɛ,
berà mini.
9 Yosɛfu u win tundo wisa u nɛɛ, nɛn biba
mi, be Gusunɔ u man kã.
Ma Isireli u nɛɛ, a de bu susima nɛn bɔkuɔ
kpa n bu domaru kua.
10 N deema Isirelin nɔni dam dwiiya
tɔkɔrun sõ. U ṅ maa kpɛ̃ u yam wa sãa sãa.
Yen sõna Yosɛfu u bu susisia win bɔkuɔ. Ma
Isireli u ben baawure bɔkasi u sõsu.
11 U Yosɛfu sõɔwa u nɛɛ, na ṅ daa maa
yĩiyɔ n nun wa. N wee, sere ka wunɛn bibɔ
Gusunɔ u dera na wa.
12 Ma Yosɛfu u bii be seeya saa win tun-
don taarun kɔkɔrun di, ma win tii u yiira
win wuswaaɔ u siriru tem tura.
13 Yen biru u Efaraimu yõrasia Isirelin
nɔm dwarɔ, Manase maa win nɔm geuɔ.
14 Adama Isireli u win nɔm geu dɛmia u
sɔndi Efaraimun wirɔ wi u sãa yãkabu. Ma
u win nɔm dwaru sɔndi Manasen wirɔ. N
deema Isireli u yɛ̃ sãa sãa ye u mɔ̀. U yɛ̃ ma
Manasewa u sãa yeruma.
15 Ma u Yosɛfu domaru kua u nɛɛ,
Gusunɔ wìn wuswaaɔ nɛn baababa
Aburahamu ka Isaki ba ben wãaru
di,
wiya u man kpara saa nɛn marubun di sere
ka gisɔ.
16 Win gɔrado u maa man wɔra kõsa kpuron
di.
Gusunɔ wiya u koo wunɛn bii beni domaru
kua.
Nɛn yĩsiru ka nɛn baababa Aburahamu ka
Isakin yĩsina ba koo ka bu soku,
kpa bu marura bu dabia.
17 Sanam mɛ Yosɛfu u wa ma win tundo
u win nɔm geu sɔndi Efaraimun wirɔ, win
nukura kun dore, yera u nɔmu ge nɛnua u
gawa Efaraimun wirun di u sɔndi Manasen
wirɔ.
18 Ma u nùn sõɔwa u nɛɛ, n ṅ mɛ baaba,
domi winiwa u sãa yeruma. A wunɛn nɔm
geu sɔndio win wirɔ.

19 Adama u yina u nɛɛ, na yɛ̃ mɛ, nɛn bii,
na yɛ̃. Win tii u koo maa ko bwese bakarun
nuuru. Adama win wɔnɔ koo nùn kera.
Wiya u koo ko bwese dabinun nuuru.
20 U bu domaru kua dɔma te, u nɛɛ, Isire-
liba bà n domaru mɔ̀, bɛɛn yĩsa ba koo ka ko
bu nɛɛ, Gusunɔ u nun koowo nge Efaraimu
ka Manase.
Nge mɛya u ka Efaraimu gbiisia.
21 Ma Isireli u Yosɛfu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, na
gɔɔ turuku kua. Adama Gusunɔ u ko n ka
bɛɛ wãa kpa u ka bɛɛ wura bɛɛn baababan
temɔ.
22 Miya kon nun tem gam sosia mɛ na ɲ̀
wunɛn maabu ka wɔnɔ wɛ̃ɛmɔ. Tem mɛ, mu
sãawa mɛ na mwa Amɔreban nɔman di ka
takobi ka tɛndu.

Yakɔbun gari dãaki

49

1 Yen biru Yakɔbu u win bibu soka u nɛɛ,
i mɛnnama kpa n bɛɛ sõ
ye n koo bɛɛ deema amɛn biru.
2 I na i nɔ nɛn bibu, i man swaa dakio.
3 Rubɛni, wunɛ nɛn bii yeruma, a sãawa nɛn
dam.
Wuna na mara nɛn aluwaasiru sɔɔ.
Wuna a yiiko ka dam bo nɛn bibu sɔɔ.
4 Adama a sãawa nge nim tora, a ɲ̀ gaya mɔ.
Yen sõna a ɲ̀ kaa ko wunɛn wɔnɔbun
wirugii.
Domi a ka nɛn kurɔ Biliha kpuna,
a nɛn kpin yeru disi doke.
5 Wunɛ Simɛɔ ka Lefi, daa tia i mɔ.
I ra bɛɛn takobi suewa ka gbana i ka kõsa ko.
6 Bɛɛn mɔrun sõ i tɔmbu go.
Bɛɛn nuku kõsurun sõ
i kɛtɛ kinɛnun naa sĩinu bɔɔra.
Yen sõ, nɛn gõru gu ku raa du
bɛɛn kankam wesianɔ sɔɔ.
Nɛn bwɛ̃ra yu ku raa ka bɛɛ mɛnnɛ.
7 Bɛɛn mɔru yu ko bõrura yèn sõ ya sãa
gbanagia.
Mɛya maa ka bɛɛn nuku gbisibu yèn sõ bu ɲ̀
wɔnwɔndu mɔ.
I ko n yarinɛwa bɛɛn tem kpuro sɔɔ.
8 Wunɛ maa Yuda, wunɛn maabu ka
wɔnɔbu ba koo nun siara.
Kaa wunɛn yibɛrɛban wĩinu taare.
Wunɛn tundo bisibu ba koo nun yiirawa.
9 Yuda nɛn bii, a sãawa nge gbee sunɔ
kpɛmbu,
ge ga yaa gooma ga wee,
kpa gu kpam wura gu yaa sãkiria.
A sɛ̃ nge gbee sunɔ mɛro.
Wara koo kãku u nun bɛsu.
10 Banda kun doonɔ wunɛn bweserun di.
Sina bɔra kun kisiramɔ wunɛn nɔmun di,
sere Silo ù n tunuma,
kpa bwesenu kpuro nu nùn mɛm nɔɔwa.
11 Wunɛn resɛm ya koo kuura
sere a wunɛn kɛtɛku ka gen buu sɔri mi.
Yen marum mu koo nun tam wɛ̃ mu n kpã
sere a ka mu wunɛn yãnu tea nge nim.
12 Kpa wunɛn nɔni yi n sõri tam mɛn sõ.
Kpa wunɛn donnu nu n buriri bom bekum
sõ.
13 Wunɛ maa Sabuloni, kaa n wãawa nim
wõkun goorɔ mi goo nimkusu ra
yõre.
Wunɛn tem mu ko n tɛriewa sere Sidoni gia.
14 Isakari, wunɛ a sãawa nge kɛtɛku
damguu.
A ra kã a n wãa tem nɔɔ bura yenun baaba
sɔɔ.
15 A wa ma mi a wɛ̃re n wã.
Tem mɛ, mu maa gea sãa.
Yen sõna a wura a sɔmunu sua kpa a yoo
sɔmburu ko.
16 Wunɛ maa Danu, wuna kaa n da wunɛn
bweserun gari wunanɛ Isireliban su-
unu sɔɔ.
17 Kaa n sãawa nge surɔkɔru swaa sɔɔ,
te ta dumin naa sĩinu dwɛ̃ɛmɔ,
maasɔbu bu ka fukura yin wɔllun di.
18 Yinni Gusunɔ, na wunɛn faaba yĩiyɔ.
19 Wunɛ maa Gadi, wɛrɔ dabira ta koo nun
wɔri,
adama kaa bu kamia a gira.
20 Asɛɛ, wunɛ maa, wunɛn tem mu ko n dĩa
geenu mɔ.
Sina dima kaa n da di.
21 Wunɛ maa Nɛfitali, a sãawa nge gina ye ya
tii mɔru kĩ,
ya maa bii buranu marumɔ.
22 Wunɛ Yosɛfu, a sãawa nge kɛtɛku gbeeku
ge ga wãa bwian bɔkuɔ.
A sãawa nge kɛtɛku buu ge ga wãa guurun
gãarɔ.
23 Yibɛrɛba ba nun nɔɔ kuura,
ba nun wɔri ka mɔru,
ba nun sɛ̃ɛnu twee.
24 Adama wunɛn tɛnda kun wurure
yèn sõ nɛn Yinni, Gusunɔ Dam kpurogii, u
wunɛn nɔma dam kãa.
Wi, wi u Isireliba kpare,
u bu ganua nge kpee bakaru,

25 wiya u koo nun somi u nun domaru kua,
kpa gura yu nun nɛɛya,
kpa nim mu n yiba bwiiyɔ yi a mɔ wunɛn tem sɔɔ.
U koo maa wunɛn kurɔbu ko bii mɛrobu,
kpa wunɛn sabenu nu ma.
26 Wunɛn domaru ta koo wunɛn baababagiru kera.
Ta kpã ta guunu kpuro kere.
Doma te, ta ko n nun wãasiwa, Yosɛfu,
wunɛ wi a sãa nɛnɛm wunɛn maabu sɔɔ.
27 Wunɛ maa Bɛnyamɛɛ, a sãawa nge dɛmaku
ge ga ra n yaa goomɔ bururu ka yoka ga n temmɔ.
28 Nge mɛya Isireli u ka win bibu domaru kua nɛnnɛnka. Ye u maa bu sõɔwa, yera mi. Bii beya ba kua win bwese kɛri wɔkura yiru ye.

Yakɔbun gɔɔ

29 Yen biru Yakɔbu u win bibu yiire u nɛɛ, na dɔɔ n nɛn tɔmbu deema gɔriɔ. I man sikuo nɛn baababan sikirɔ, kpee wɔru sɔɔ ge ga wãa Eforoni Hɛtin gberɔ.
30 Kpee wɔru gera ga wãa Makpelan gberɔ, Manden deedeeru Kananin temɔ. Gbee tera Aburahamu u dwa Eforoni Hɛtin mi, tu ka ko win tɔmbun siku yeru.
31 Miya ba Aburahamu sikua ka win kurɔ Saaraa, ka maa Isaki ka win kurɔ Rebeka. Miya na maa Lea sikua.
32 Ba gbee te ka ten kpee wɔru ge dwawa Hɛtiban mi.
33 Sanam mɛ Yakɔbu u win bibu gari yi sõɔwa u kpa, yera u win naasu sua u sɔndi kpin yeru wɔllɔ ma u gu u da u win baababa deema.

Yakɔbun sikubu

50

1 Yera Yosɛfu u da u win tundo sɛ̃re u swĩisimɔ.
2 Ma u win tiin dokotoroba yiire bu win tundon goru tim sawa tu ku ka kõsi. Ma ba tu tim mɛ sawamɔ
3 n ka kua sõɔ weeru. Egibitigiba gɔɔ wooru sina sere sõɔ wata ka wɔkuru.
4 Sanam mɛ ba gɔɔ woo ten baa kpa, Yosɛfu u Egibiti sunɔn yɛnugibu sõɔwa u nɛɛ, i suuru koowo, nà n kĩi geeru wa bɛɛn mi, na kĩ i man sunɔ sõɔwa i nɛɛ,
5 nɛn tundo u ka man arukawani bɔkua u nɛɛ, wee, u koo gbi. Ma u man bõrusia u nɛɛ, ù n gu, n ka nùn doo n sike siki te u gba sɔɔ Kananin temɔ. Yen sõna na kĩ n da mi, n nùn sike, kpa n gɔsirama.
6 Yera sunɔ u nùn wisa u nɛɛ, a seewo a da a wunɛn tundo sike nge mɛ u nun bõrusia.
7 Yosɛfu u seewa u da u ka win tundo sike. Egibiti sunɔn sɔm kowobu kpuro ba nùn swĩi ka win yɛnun wirugibu ka Egibitin wirugibu
8 ka Yosɛfun yɛnugibu ka win maabu ka wɔnɔ, win tundon yɛnugibu kpuro gesi. Bibu ka yãanu ka kɛtɛba tɔnawa ba deri Gosɛniɔ.
9 Kɛkɛ be dumi gawe ka maasɔbu ba maa Yosɛfu swĩi sere tɔn wɔru ge, ga kpɛ̃a n banda.
10 Ye ba tura doo soo yerɔ te ba ra soku Atadi, Yuudɛnin daarun guruɔ, miya ba nɔɔgiru sua tãa tãa ba gɔɔ wuri mɔ̀. Ma Yosɛfu u win tundon gɔɔ wooru sina mi, sõɔ nɔɔba yiru.
11 Kananin temgibu ba gɔɔ woo te wa Atadin doo soo yeru mi, ma ba nɛɛ, wee, Egibitigibu ba ko n damgii goon gɔɔ mɔ̀.

Yen sõna ba doo soo yee te soka Abɛli Misiraimu ka ben barum. Ta wãawa Yuudɛnin daarun guruɔ.

12 Nge mɛya Yakɔbun biba kua ye u bu yiire.
13 Ba win goru sua ba ka da Kananin temɔ ba sikua kpee wɔru sɔɔ Makpelaɔ. Kpee wɔru ge, ga wãa gberu garu sɔɔ Manden deedeeru te Aburahamu u dwa Eforoni Hɛtin mi, tu ka ko win tɔmbun siku yeru.
14 Ye Yosɛfu u win tundo sikua u kpa, u gɔsirama Egibitiɔ ka win maabu ka be ba ka nùn da kpuro.

Yosɛfu ka win maabu Yakɔbun gɔɔn biru

15 Ye Yosɛfun maaba wa ben tundo u gu, yera ba nɛɛ, sɔrɔkudo Yosɛfu koo sun tusi kpa u sun kõsa kpuro kɔsie ye sa raa nùn kua.
16 Ma ba nùn gɔria ba nɛɛ, bɛsɛn tundo u sere gbi u sun wooda yeni wɛ̃
17 u nɛɛ, su nun gari yini sõ, a be gem mɔ, a ka sun suuru koowo a bɛsɛn durum ye kpuron gari wunɔ wunɛn gõrun di, domi sa nun torari. Yen sõ, a sun suuru kuo bɛsɛ be sa Gusunɔ, wunɛn baaban Yinni sãamɔ.

Sanam mɛ Yosɛfu u gari yini nua u swĩ.

18 Yera win maa ben tii ba da ba yiira win
wuswaaɔ ba nɛɛ, a sun garisio wunɛn yobu.
19 Ma Yosɛfu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku bɛrum
ko, na ɲ̀ Gusunɔ.
20 Kɔ̃sa i raa bwisika i man kua, adama
Gusunɔ u kɔ̃sa ye gɔsia gea u ka tɔn dabinu
faaba kua nge mɛ sa waamɔ gisɔ.
21 N n mɛn na, i ku bɛrum ko, kon bɛɛ ka
bɛɛn bibu nɔɔri.
Ma u bu nukuru yɛmiasia ka gari dori.
22 Yosɛfu u sina Egibitiɔ wi ka win tun-
don yɛnugibu. Win wãarun sanam kpuro
kuawa wɔ̃ɔ wunɔbu ka wɔkuru (110).
23 U Efaraimun bibu wa sere ka win de-
buminɔ. Mɛya u maa Manasen bii Makirin
bibu wa u sɔndi win taarɔ.
24 Yen biru u win maabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na
kon gbi adama Gusunɔ u koo na u bɛɛ yara
tem mɛn di, kpa u ka bɛɛ da tem mɛ sɔɔ,
mɛ̀n nɔɔ mwɛɛru u Aburahamu ka Isaki ka
Yakɔbu kua.
25 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i bɔ̃ruo ma Gusunɔ
ù n na u bɛɛ yara mi n toma minin di, i ko
nɛn kukunu sua i ka doona.
26 Yosɛfu u kuawa wɔ̃ɔ wunɔbu ka
wɔkuru u ka kpuna u gu. Yera ba win goru
tim sawa ba doke kpakororu sɔɔ Egibitiɔ.

ISIRELIBAN YARIBU YORUN DI

Ba tire te soka Yaribu yèn sõ tera ta sun sõəmə nge mɛ Gusunə u ka Isireliba yara Egibitin di mi ba yoru dimə. N deema gõəra ta ka Isireliba da Egibiti mi. Gõə ten biru, ba sina mi, ba marura. Adama amɛn biru Egibitin sunə u bu yoru diisia, ma Gusunə u ben weeweenu nua. Yera u kparo goo gəsa be səə, u ka bu yara yoo ten di. Kparo wiya Məwisi. Nəni swãa dabira Yinni Gusunə u Egibitigibu kpɛ̃ɛ ba sere wura ba Isireli be yõsu. Ma ba yara Egibitin min di. Ba da ba wãa gbaburə. Miya u wure u gerua u sire ma ba ko n sãa win təmbu. Adama ba nùn mɛm nəə sariru koosi nən dabinu. Sanam mɛ Məwisi u yəəwa Sinain guurə Yinni Gusunə u nùn woodaba wɛ̃ ka sere maa win kuu bekurugirun kpunaa. Tire ten wii goberu ta ka kuu bekurugii ten səmburu yã.

Tire ten kpunaa

1. Məwisin marubu ka win sokuru Gusunən səmburu səə, wiru 1n di sere wiru 4.
2. Gusunə u Isireliba yara yorun di, wiru 5n di sere wiru 18.
3. Gusunə u ka Isireliba arukawani bəkua, wiru 19n di sere wiru 31.
4. Isireliba ba mɛm nəəbu sariru kua, wiru 32n di sere wiru 33:6.
5. Gusunə u wãa Isireliban suunu səə, wiru 33:7n di sere wiru 34.
6. Swaa ye Isireliba ba koo swĩi bu ka ben toranun suuru wa, wiru 35n di sere wiru 40.

GUSUNƆ U ISIRELIBA YARA EGIBITIN DI

Isireliba ba yoru dimə Egibitiə

1 Yakəbu wi ba maa sokumə Isireli, win bibun yĩsa wee, be ba ka nùn na Egibitiə, ben baawure ka win kurə ka bibu.
2 Beya Rubɛni ka Simɛə ka Lefi ka Yuda
3 ka Isakari ka Sabuloni ka Bɛnyamɛɛ
4 ka Danu ka Nɛfitali ka Gadi ka Asɛɛ.
5 Yakəbun bibu ka win debumii ni, ba sãawa tənu wata ka wəkuru. N deema Yosɛfu, wi, u wãa Egibitiə sanam mɛ.
6 Sanam dəə sanam wure Yosɛfu ka win maabu ka be ba wãa win waati səə kpuro ba gu.
7 Ma Isirelin bii be, ba marura ba dabia ba tɛria ba yiba tem mɛ səə ba kua damgibu.
8 Yen biru sunə kpao u bandu di wi u kun Yosɛfun wãarun gari gɛɛ yɛ̃.
9 Yera u win təmbu sõəwa u nɛɛ, Isireliba wee, ba sun dabiru kere ba maa sun dam kere. N n mɛn na, kari baka sa tii derie.
10 Tabu bù n da seewa ba koo bɛsɛn wɛrəbu somi bu ka sun tabu ko. Bà n kpa bu sere sun kisirari bu doona. Yen sõ, i de su bu bwisi gɛɛ kasua su ka ben marubu yõrasia kpa bu ku maa dabiru sosi.
11 Ma ba bu səman wirugibu gəsia be ba koo bu yoo səm sɛ̃səginu koosia. Nge mɛya ba kua ba ka wuu marosu bana si ba sokumə Pitomu ka Ramusɛsi, si su kua Egibiti sunən dukia beru yenu.
12 Adama nge mɛ ba bu nəni sõəmə, nge mɛya ba maa dabiamə ba sosimə. Ma Egibitigibu ba bu tusa n banda.
13 Ma ba bu yoo səmburu doke.
14 Ba birikiba muramə ka səndu, ba maa gbee səma baayere mò. Ma ben wãara sɛ̃sia domi ka nuku kõsura ba ka bu səma ye kpuro koosiamə.

Egibiti sunə u Isireliba nəni sõəmə

15 Ma Egibiti sunə u Heberuban marusio beni, Sifira ka Pua sõəwa u nɛɛ,
16 ì n Heberuban kurəbu marusiamə, ì n wa bii tən durəwa ba mara, i nùn goowo. N n tən kurən na, i nùn derio u n wãa.
17 Adama marusio be, ba Gusunə nasie. Yen sõna ba ǹ kue nge mɛ sunə wi, u bu yiire. Ba bii be kpuro deriwa.
18 Ma u bu soka u nɛɛ, mban sõna i ka kua mɛ, i dera bii be, ba wãa.
19 Marusio be, ba nùn wisa ba nɛɛ, Heberuban kurəbu ba ǹ sãa nge Egibitigibu. Ben wasi yi sãu. Ba ra mawa su sere tunuma.
20-21 Ma Gusunə u marusio be durom kua u ben tii bibu kã yèn sõ ba nùn nasie. Mɛya maa Heberu be, ba dabiamə ba dam sosimə.
22 Ma Egibiti sunə u win təmbu kpuro wooda wɛ̃ u nɛɛ, i Heberuban bii wɛ̃ɛ tən durəbu kpuro kpɛ̃ɛyə daa baka te ba mò Nilu səə, kpa i bii wɛ̃ɛ tən kurəbu deri.

Məwisin marubu

2

1 Durɔ goo wãa Lefin bweseru sɔɔ, win
kurɔ maa sãa win bwese te.
2 Yera saa ye sɔɔ, ye ba mɛnna ka kurɔ wi,
ma kurɔ wi, u gura sua u mara bii tɔn durɔ.
U wa ma bii wi, u wã, ma u nùn berua suru
ita.
3 Saa ye bii wi kun maa berurɔ, u kpakoro
bwĩigiru kua u tu kɔntaa ka dãa swĩi swĩinu
tɛɛni, nim mu ku ka du mi, ma u bii wi sua
u kpɛ̃ɛ sɔɔ. U da u tu yi naa yarin suunu sɔɔ
daa baka ten goorɔ.
4 Ma bii win sesu u da mi, u yɔ̃ n dɛsire u
ka mɛɛra u wa ye n koo bii wi deema.
5 Saa ye sɔɔra Egibiti sunɔn bii tɔn kurɔ
u na daaru mi, u ka wobure. Ma win yoba
bɔsu daa ten bɔ̃ɔwɔ. Ye u kpakoro bwĩigii te
wa, ma u yoo ben turo gɔra u ka tu na.
6 Yera u tu wukia u deema bii wɛ̃ɛra ta wãa
mi, tɔn durɔ, ta sumɔ. Ma wɔnwɔnda nùn
mwa u nɛɛ, Heberuban biiwa.
7 Yera bii win sesu besirama u sunɔn bii
wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a kĩ n da n nun goo kasuama
Heberuban kurɔbu sɔɔ wi u koo nun bii wi
nɔɔria?
8 Ma sunɔn bii wi, u nɛɛ, oo, a doo.
Yera wɔndia wi, u da u bii wɛ̃ɛ ten mɛro
sokuma.
9 Ye u na, yera sunɔn bii wi, u nɛɛ, a bii wi
mɔɔ a man nɔɔria, kon da nun yen kɔsiaru
wɛ̃.
Kurɔ wi, u bii wɛ̃ɛ te sua u ka da u nɔɔri.
10 Sanam mɛ bii wi, u bɔm karabu tura,
yera u ka nùn wura, ma sunɔn bii wi, u nùn
kua nge win tiin bii maruro. U tii sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, na nùn yaramawa nim di. Yen sɔ̃, win
yĩsira Mɔwisi.

Mɔwisi u yakura u da Madianiɔ

11 Sanam dɔɔ sanam wure, Mɔwisi u kpɛ̃a.
Yera u win mɛro bisibu Heberuba beram
da, u wa ba sɔm sɛ̃sɔginu mɔ̀. Ma u mam
Egibitigii goo wa u ben turo soomɔ u kĩ u go.
12 Yera Mɔwisi u mɛɛra gee ka giɔ, u ǹ goo
wa. Ma u Egibitigii wi so u go. U nùn sikua
yani sɛɛri sɔɔ.
13 Yen sisiru u kpam wura mi. Yera u
deema Heberuba yiru ba sannamɔ. Ma u
bu yakiana u wi u kun gem mɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
mban sɔ̃na a wunɛn beruse soomɔ.
14 Ma durɔ wi, u Mɔwisi wisa u nɛɛ, wara
nun kua bɛsɛn wirugii a ka sun siri. A kĩ a
man gowa nge mɛ a Egibitigii wi go?
Ye Mɔwisi u nua mɛ, bɛrum nùn mwa. U
nɛɛ, ǹ n mɛn na, tɔmbu kpuro ba gari yi nua.
15 Saa ye Egibiti sunɔ u nua ye ya koora
yera u swaa kasu u ka Mɔwisi go. Adama
Mɔwisi u yakura u doona min di u da u wãa
Madianin temɔ.
Sɔ̃ɔ teeru u da u sɔ̃ dɔkɔ gaan bɔkuɔ.
16 Yera Madianin yãku kowon bii
wɔndiaba nɔɔba yiru ba nim takam na dɔkɔ
mi, ma ba nim yibia sabenun nim nɔru yerɔ
ben baaban sabenu nu ka nɔ.
17 Ma kparobu gaba na ba bu gire. Adama
Mɔwisi u seewa u bu sanna u ben sabenu
nim kã.
18 Saa ye ba gɔsira yɛnuɔ, ben tundo
Rewɛlin mi, wi ba maa mɔ̀ Yetoro, u nɛɛ,
amɔna i ka yellu wɔma mɛ gisɔ.
19 Ba nùn wisa ba nɛɛ, Egibitigii goowa u
ka sun yina ye kparo be, ba sun gire, sere u
mam sun nim taka u bɛsɛn sabenu kã.
20 Yera u win bii be bikia u nɛɛ, mana durɔ
wi, u sere wãa. Mban sɔ̃na i ǹ ka nùn nɛ. I
doo i nùn sokuma u na u di.
21 Ye Mɔwisi u na u di ma u wura u ka sina
durɔ win mi. Ma u nùn bii ben turo kã kurɔ,
wi ba mɔ̀ Sefora.
22 Kurɔ wi, u gura sua u Mɔwisi bii tɔn
durɔ marua. Yera Mɔwisi u nùn yĩsiru kã
ka win barum Gɛɛsɔmu, yen tubusiana, sɔɔ,
domi u nɛɛ, u sãawa sɔɔ tem tukumɔ.

Gusunɔ u Mɔwisi soka u ka Isireliba wɔra

23 Sanam dɔɔ sanam wure, Egibiti sunɔ
wi, u gu. Saa ye sɔɔ, Isireliba ba weeweenu
mɔ̀ ba wuri mɔ̀ ben yoo sɔma yen sɔ̃. Ben
wuri yi, yi Gusunɔ girari,
24 ma u ben weeweenu nua. N deema u ǹ
win arukawani duari ye u ka ben baababa
Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu bɔkua.
25 Yera u bu mɛɛrima u ben wɔnwɔndu
wa.

3

1 Saa ye sɔɔ, Mɔwisi u win dokiri Yetoro,
Madianin yãku kowon sabenu kpare. U
ka nu da yakasɔ sɔ̃ɔ duu yeru gia. Ma u
tura sere guu te ba mɔ̀ Horɛbuɔ te ba maa
sokumɔ Sinai te Gusunɔ u tii gɔsia.

---

* **3:2 *Yinni Gusunɔn gɔrado*** - Heberuba ba ku ra kã bu Gusunɔn yĩsiru soku. Yen sɔ̃na ba yorua Yinni Gusunɔn gɔrado. N deema Gusunɔn tii tiiwa u ka nùn gari kua.

2 Yera Yinni Gusunɔn gɔrado * u ka nùn
gari kua dõɔ yarin di yi yi wãa awĩi geen
suunuɔ. Mɔwisi u meera u wa wee, awĩi yi
kpuro yi dõɔ mɔ̀, adama yi ɲ̀ dõɔ mwaaramɔ.
3 Ma u nee, kon gera n kãsi baka te wawa,
kpa n wa yèn sõ awĩi yi, yi ɲ̀ dõɔ mwaaramɔ.
4 Ye Yinni Gusunɔ u wa ma u gera u ka wa,
yera u nùn soka saa awĩi yin suunu sɔɔn di
u nee, Mɔwisi, Mɔwisi.
Ma Mɔwisi u wura u nee, ne wee.
5 Gusunɔ u nee, a ku susima mini. A
wunen salubata ye poto domi nena na wãa
mini,
6 ne wi na sãa wunen sikadoba
Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun Yinni.
Ma Mɔwisi u win wuswaa berua domi
berum nùn mɔ̀ u ka Gusunɔ meeri.
7 Yinni Gusunɔ u kpam nee, na nen
tɔmbun nɔni swãaru wa be ba wãa Egibitiɔ.
Na maa ben weeweenu nua dam me ba bu
dɔremɔn sõ. Na ben nuku sankiranu yẽ.
8 Yera na sarama n ka bu wɔra
Egibitigibun nɔman di, kpa n ka bu da
tem bakam gam sɔɔ me mu gea sãa mu tim
ka bom yiba. Tem me sɔɔra Kananiba ka
Hetiba ka Amɔreba ka Feresiba ka Hefiba
ka Yebusiba ba wãa.
9 Wee, na Isireliban weeweenu nua. Na
maa dam me wa me Egibitigiba bu dɔremɔ.
10 A doo n nun gɔri tẽ Egibiti sunɔn mi, a
nen tɔmbu Isireliba yarama win tem di.

Gusunɔ u win yĩsiru Mɔwisi tubusia

11 Mɔwisi u nùn wisa u nee, wara ra n ne n
ka da Egibiti sunɔn mi, n Isireliba yara win
tem di.
12 Gusunɔ u nee, ko na n ka nun wãa.
Sanam me a tɔn be yarama Egibitin di, guu
tenin miya i ko na i man sã. Yeniwa ya ko n
sãa yĩreru a n ka yẽ ma nena na nun gɔra.
13 Mɔwisi u Gusunɔ sõɔwa u nee, ɲ̀ n men
na, kon da Isireliban mi, n bu sõ n nee, besen
sikadoban Yinniwa u man gɔrima ben mi.
Adama bà n man bikia, amɔna win yĩsiru,
mba kon gere.
14 Gusunɔ u nùn wisa u nee, nena wi na
ra n wãa. A Isireliba wisio a nee, wi u tii
sokumɔ Wi u ra n wãa, wiya u nun gɔrima
ben mi.
15 Meniwa nen yĩsiru sere ka baadommaɔ.
Meya ba ko n da man soku sere ka ben bwe-
serun bibɔ. Ma u kpam Mɔwisi sõɔwa u nee,
ameniwa kaa Isireliba sõ a nee, ne wi na ra
n wãa na sãa been sikadoba Aburahamu ka
Isaki ka Yakɔbun Yinni, na maa nun gɔrima
ben mi.
16 A doo a Isireliban guro gurobu menna
a bu sõ a nee, ne wi na ra n wãa, na sãa been
sikadoba Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun
Yinni, na maa nun kure na ka nun gari
kua na nee, na bu wa, na maa wa ye ba bu
kuamme Egibitiɔ.
17 Ma na nee, kon bu yara Egibitin di mi
ba nɔni swãaru waamɔ. Kpa n ka bu da
Kananiba ka Hetiba ka Amɔreba ka Feresiba
ka Hefiba ka Yebusiban temɔ me mu tim ka
bom yiba.
18 Ba koo wunen gari wura kpa wune ka
Isireliban guro gurobu i da Egibiti sunɔn
mi, i nee, ne wi na ra n wãa na sãa bee
Heberuban Yinni, na maa ka bee gari kua. U
de i da gbaburɔ i tonda nge sõɔ itan sanum
saka kpa i ne been Yinni yãkuru kua mi.
19 Na yẽ ma Egibiti sunɔ ù n nua me, u ɲ̀
wuramɔ i da ma n kun mɔ na nùn nen dam
sõɔsi.
20 Yen sõ, kon nen nɔmu demia kpa n
sɔm maamaaki bwese bweseka dabinu ko
Egibitiɔ. Yen biru ba koo bee gira i doona.
21 Sanam me ba koo doona ba ɲ̀ doonɔ
nɔm dira. Domi kon de nen tɔmbu bu kĩi
geeru wa Egibitigibun mi.
22 Been tɔn kurɔ baawurewa u koo win
beruse ɲ̀ kun me ka wi ba wãa yenu teu
sɔɔ bura yãa ni ba kua ka wura ka sii geesu
kana, ka maa beka kpa bu ye kpuro ben
bibu dokea. Nge meya i ko ka Egibitigibun
arumani gura.

Mɔwisi u kĩ u Gusunɔn sokuru yina

4

1 Ma Mɔwisi u wisa u nee, na tɔn be yẽ.
Ba ɲ̀ koo man naane ko. Ba ɲ̀ gari yi swaa
dakimɔ. Ba koo nee, wune Yinni Gusunɔ a ɲ̀
man kure a ka man gari kue.
2 Yinni Gusunɔ u nùn bikia u nee, mba a
neni wunen nɔmuɔ mi.
Mɔwisi u nee, deka.
3 Ma Yinni Gusunɔ u nee, a ye kõɔwɔ temɔ.
Ma u ye kõ temɔ, ma ya gɔsia waa. Yera
Mɔwisi u duka sua yen min di.
4 Yinni Gusunɔ u kpam nùn sõɔwa u nee,
a wunen nɔmu demiɔ kpa a yen siru nene a
sua.
Ma u win nɔmu demia u yen sii te nenua
u sua, ma ya kpam gɔsia deka win nɔmuɔ.

5 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, yeniwa kaa ko, kpa bu gia ma nɛ wi na ra n wãa na ka nun gari kua, nɛ wi na sãa ben baababa Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun Yinni.
6 Ma Yinni Gusunɔ u kpam nɛɛ, a wunɛn nɔmu dokeo wunɛn yaberun sɔɔwɔ tororɔ.
Ma u doke, yen biru u wuna. Wee ga burura nge wẽsu, ga bara disigiru wa.
7 Yinni Gusunɔ u kpam nɛɛ, a maa wunɛn nɔmu ge wesio mi.
U wesia, ma u ge wuna. Ma ga kpam kua nge mɛ ga raa sãa.
8 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bà kun nun naanɛ kue, bà kun yĩre gbiikiru wure, ba koo yiruseru wura.
9 Bà kun maa wure baa mɛ ba yĩrenu yiru ye wa, bà n wunɛn gari yina, a daa baka ten nim sɔko a yari temɔ. Nim mɛ a sɔka mi, mu koo gɔsiawa yɛm temɔ.

Gusunɔ u Aroni gɔsa u ka Mɔwisi somi

10 Yera Mɔwisi u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ, Yinni, gari gerubu bu ra n ka man sẽ yellun di, baa ka tẽ ye a ka man gari mɔ̀, domi nɛn yara bunu.
11 Ma Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wara tɔnun nɔɔ kua. Wara ra tɔnu ko soso. Wara ra yam waasie. Wara ra tɔnu ko wɔ̃ko. N ṅ nɛ, Yinni Gusunɔ wi ro?
12 N n mɛn na, a doo tẽ. Kon nun somi. Kon nun sɔ̃ɔsi ye kaa gere.
13 Adama Mɔwisi u nɛɛ, aawo, a goo gɔsio a gɔri.
14 Saa yera Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi mɔru kua. Ma u nɛɛ, n ṅ Aroni Lefi u sãa wunɛn mɔɔ? Na yẽ ma gari gerubu kun ka nùn sẽ. Win tii wee, u nun sennɔ sisi. U n nun wa, win nukura koo dora.
15 A ka nùn gari koowo, kpa a nùn sɔ̃ ye u koo gere. Nɛna kon wunɛn nɔɔ ka win nɔɔ dendi, kpa n bɛɛ sɔ̃ɔsi ye i ko ko.
16 Wiya u koo tɔmbu wunɛn gari tusia. U ko n sãa nge wunɛn nɔɔ, kpa a n sãa nɛn kɔsire win sɔ̃.
17 Tẽ, a dɛka ye suo ye kaa ka yĩreru ko, kpa a n ye nɛni wunɛn nɔmuɔ.

Mɔwisi u gɔsira Egibitiɔ

18 Yen biru Mɔwisi u doona min di. U gɔsira u da win dokiri Yetoron mi. Ye u tura mi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de n da n nɛn dusibu wa mɛ ba ka wãa Egibitiɔ.
Ma Yetoro u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo ka bɔri yɛndu.
19-20 Ma Mɔwisi u win kurɔ ka win bibu sua u bu kɛtɛkunu yɔɔsia ba da Egibitin temɔ. U maa dɛka ye sua ye Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u n nɛni mi. Domi Yinni Gusunɔ u raa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, be ba raa kasu bu nùn go, be kpuro ba gu. Yen sɔ̃, u gɔsiro u da Egibitiɔ.
21 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tẽ, a doo Egibiti mi, kpa a n yaaye yĩre ni na nun nɔmu bɛria, a ka nu ko Egibiti sunɔn wuswaaɔ. Adama kon win gɔ̃ru bɔbiasia. U ṅ wuramɔ u tɔn be deri bu doona.
22 Kpa a nùn sɔ̃ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua, Isirelin bweseru ta sãawa nge nɛn bii yeruma.
23 Yen sɔ̃, u de nɛn bii wi, u doona u ka man sã. U n maa yina, kon win bii yeruma go.
24 Swaa sɔɔ mi Mɔwisi u yɔ̃ra u kpuna, miya Yinni Gusunɔ u nùn sẽre, u kĩ u nùn go.
25 Ma Sefora u kpee nɔɔ durorugiru sua u win bii bango kua, ma u win sen sarusu sua u ka Mɔwisin tiin tɔn durɔru baba u nɛɛ, wee, na wunɛn woro yɛmgiru kua.
26 Bango yen sɔ̃na u gerua mɛ. Sanam mɛ sɔɔra Yinni Gusunɔ u Mɔwisi deri.
27 N deema Yinni Gusunɔ u raa Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo a Mɔwisi sennɔ da gbaburɔ.
Aroni u seewa u da ma u ka Mɔwisi yinna guu ten mi, te Gusunɔ u tii gɔsia. Ma ba gabana ba bɔkasina nuku dobun sɔ̃.
28 Yen biru Mɔwisi u Aroni saaria kpuro ye Yinni Gusunɔ u ka nùn gɔrima, ka yĩre ni u nùn sɔ̃ɔwa u ko.
29 Ma Mɔwisi ka Aroni ba gurena ba da Egibitiɔ, ba Isireliban guro gurobu mɛnna.
30 Ma Aroni u bu gari yi kpuro saaria yi Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa mi. Ma Mɔwisi u tɔn be yĩre ni kua.
31 Yera, ba naanɛ doke. Ba gia ma Yinni Gusunɔ u wa nge mɛ ba bu nɔni sɔ̃ɔmɔ. Tẽ u kĩ u bu faaba ko. Ma ba yiira ba nùn sãwa.

Mɔwisi ka Aroni ba da Egibiti sunɔn mi

5

1 Yen biru Mɔwisi ka Aroni ba seewa ba da Egibiti sunɔn mi ba nɛɛ, amɛniwa Isireliban Yinni wi ba mɔ̀ Wi u ra n wãa, u gerua. U

nɛɛ, a de win tɔmbu bu da gbaburɔ bu sãaru ko.
2 Ma Egibiti sunɔ u nɛɛ, wara ba mɔ̀ Wi u ra n wãa, n ka sere nùn mɛm nɔɔwa, n de bɛɛ Isireliba i doona. Na ɲ̀ nùn yɛ̃. Na ɲ̀ maa derimɔ i doona.
3 Yera ba nɛɛ, bɛsɛ Heberuban Yinniwa u sun kure u ka sun gari kua. Yen sɔ̃, a de su da gbaburɔ nge sɔ̃ɔ itan sanum saka su ka nùn yãkuru kua, kpa u ku raa sun bara bakaru kpɛ̃ɛ su gbi, ɲ̀ kun mɛ u de bu sun go tabu sɔɔ.
4 Ma Egibiti sunɔ u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛ Mɔwisi ka Aroni, mban sɔ̃na i tɔn be sɔmburu yɔ̃rasia. I doo i bɛɛn sɔma ko.
5 Wee, ye tɔn be, ba marura ba dabia tɛ̃ tem mɛni sɔɔ, yera i kĩ i ben sɔmburu yɔ̃rasia?

Ba Isireliba sɔmburu sosia

6 Dɔma teya Egibiti sunɔ u wigii be ba tɔn be kpare sɔma ye sɔɔ, ka Isireliban swaa gbiobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
7 i ku ra maa tɔn be taka nɔɔ wɛ̃ nge yellu bu ka birikiba ko. I de ben tii bu da bu taka nɔɔ kasu.
8 Ka mɛ, i ku ben birikiban geeru kawa mɛ ba ra raa ko yellu. Domi yikura ta bu mɔ̀. Yen sɔ̃na ba weeweenu mɔ̀ ba mɔ̀, bu da bu ben Yinni yãkuru kua.
9 I de tɔn ben sɔmburu tu sɛ̃sɔ sosi, kpa ba n tu mɔ̀. Sanam mɛ, ba ɲ̀ koo maa weesu swaa daki.
10 Ma be ba tɔn be kpare sɔma ye sɔɔ mi, ka Isireliban swaa gbiobu ba na ba bu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, amɛniwa Egibiti sunɔ u gerua. U nɛɛ, u ɲ̀ maa bɛɛ taka nɔɔ wɛ̃ɛmɔ.
11 N n mɛn na, i doo i bɛɛn taka nɔɔ kasu mi i ko wa. Adama ka mɛ, sa ɲ̀ gãanu kawamɔ bɛɛn sɔma sɔɔ.
12 Ma tɔn be, ba yarina baama Egibitin tem sɔɔ, ba yakasu kasu bu ka taka nɔɔ ko.
13 Be ba bu kpare sɔma ye sɔɔ, ba bu baasi ba mɔ̀, i bɛɛn sɔma yibio tɔ̃ru baatere nge mɛ i ra raa ko, sanam mɛ ba bɛɛ taka nɔɔ wɛ̃ɛmɔ.
14 Ma ba Isireliban swaa gbio be Egibiti sunɔn tɔmba wuna soomɔ ba bu bikiamɔ, mban sɔ̃na i ɲ̀ bɛɛn birikiban geeru yibie gĩa ka gisɔ nge mɛ i ra raa ko.
15 Sanam mɛ sɔɔra Isireliban swaa gbio be, ba da ba Egibiti sunɔ wuri koosimɔ ba mɔ̀, mba n kua, yinni, a ka sun yenin bweseru kuammɛ.
16 Ba ku ra maa sun taka nɔɔ wɛ̃. Kpa ba n mɔ̀ su birikiba muro. Yen biru sà kun kue, kpa ba n sun soomɔ. N sere deema, wunɛn tɔmbun taarɛwa.
17 Ma Egibiti sunɔ u bu wisa u nɛɛ, yikurobu bɛɛ, i ɲ̀ garu kobu kĩ. Yen sɔ̃na i gerumɔ, n de i da i Yinni Gusunɔ yãkuru kua.
18 I doo tɛ̃n tɛ̃ ge i bɛɛn sɔmburu ko. Goo kun maa bɛɛ taka nɔɔ wɛ̃ɛmɔ. Adama birikiban gee tee tera i ko n muramɔ mi.
19 Isireliban swaa gbio be, ba wa ma ben wahala ya sosimɔwa domi ba nɛɛ, bu ku raa ben birikiban geeru kawe. Tɔ̃ru baatere ka ten sɔmbura.
20 Ye tɔn be, ba yarima Egibiti sunɔn min di, ba Mɔwisi ka Aroni deema ba yɔ̃ ba bu mara.
21 Yera ba bu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Yinni Gusunɔ u bɛɛ waamɔ. U koo maa bɛɛ siri. Bɛɛya i sun tusiru kasua Egibiti sunɔ ka win tɔmbun mi. Wee, i takobi doke ben nɔmuɔ bu ka sun go.
22 Ma Mɔwisi u wura Yinni Gusunɔn mi, u nɛɛ, Yinni, mba n dera a tɔn be kɔ̃sa kuammɛ. Mban sɔ̃na a man gɔrima ben mi.
23 Saa mìn di na da Egibiti sunɔn mi, na ka wunɛn yĩsiru nùn gari sɔ̃ɔwa, u wunɛn tɔmbu gɔba kuammɛwa, a ɲ̀ maa bu wɔre sere ka tɛ̃.

6

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɛ̃ kaa wa ye kon Egibiti sunɔ kua. Kon nùn tilasi ko u ka bu yɔ̃su bu doona. U koo mam bu girawa win tem di.

Gusunɔ u kpam ka Mɔwisi gari kua

2 Ma Gusunɔ u kpam ka Mɔwisi gari kua u nɛɛ, nɛna Wi u ra n wãa.
3 Na Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu kure na ka bu gari kua. Ba maa gia ma nɛna na sãa Gusunɔ Dam kpurogii. Adama ba ɲ̀ tuba ma nɛn yĩsira Wi u ra n wãa.
4 Na maa ka bu arukawani bɔkua ma kon bu Kananin tem wɛ̃ mu ko begim mɛ̀ sɔɔ ba sina nge sɔbu.
5 Na Isireliban weeweenu nua mi ba yoru dimɔ Egibitigibun mi, na maa nɛn arukawani ye yaaye.
6 Yen sɔ̃, a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, nɛna Wi u ra n wãa, na kon maa bu wɔra saa wahala ye Egibitigiba bu koosiamɔn di. Kon bu yakia ben yorun di, kpa n nɛn dam sɔ̃ɔsi n

Egibitigibu wahala doke, kpa n nɛn tɔmbu faaba ko.
7 Kon bu mwa bu ko nɛn tɔmbu, kpa n
ko ben Yinni, kpa bu gia ma nɛna Wi u ra
n wãa, na maa sãawa ben Yinni nɛ wi na
bu yakiamɔ ben yoo sɔma ye Egibitigiba bu
koosiamɔn di.
8 Na kon bu duusia tem mɛ sɔɔ, mɛ na
Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu nɔɔ mwɛɛru
kua na nɛɛ, kon bu wɛ̃ ba n mɔ. Nɛ wi na ra
n wãa nɛna na gerua mɛ.
9 Yera Mɔwisi u da u Isireliba gari yi
sɔ̃ɔwa. Adama ba ɲ̀ nùn swaa daki, domi
ben yoo sɔm sɛ̃sɔgii ni, nu kpɛ̃a sere ba
mwia kpanamɔ.
10 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
11 a seewo a da a Egibiti sunɔ sɔ̃ u be de
Isireliba bu doona win tem di.
12 Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔ wisa u
nɛɛ, wee Isireliba ba ɲ̀ nɛn gari swaa daki.
Amɔna Egibiti sunɔ u koo ka man swaa daki.
Na ɲ̀ daa nun sɔ̃ɔwa ma gari gerubu ra n ka
man sɛ̃?
13 Yen biru Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka
Aroni wooda wɛ̃ ye ba koo Isireliba ka
Egibiti sunɔ sɔ̃ kpa bu ka Isireliba yara
Egibitin di.

Mɔwisi ka Aronin bwese kɛra Isireliba sɔɔ

14 Isirelin bii gbiikoo wi ba mɔ̀ Rubɛni,
win bibun yĩsa wee, Enɔku ka Paalu ka
Hɛsironi ka Kaami. Ben min diya Rubɛnin
bwese kɛri marura.
15 Be ba maa sãa Simɛɔba, beya Yɛmuɛli
ka Yamini ka Ohadi ka Yakini ka Sokaa ka
Sɔɔlu wìn mɛro sãa Kananigii. Ben min diya
Simɛɔn bwese kɛri marura.
16 Be ba maa sãa Lefin bibu, beya Gɛɛsɔni
ka Kehati ka Mɛrari. Ben min diya Lefin
bwese kɛri maa marura. Ben baaba Lefi wi,
u kuawa wɔ̃ɔ wunaa weeru ita sari u sere
gu.
17 Ma Gɛɛsɔni u seewa u bii tɔn durɔbu
yiru mara. Beya Libini ka Simɛi. Ma ba
marura ba kua Gɛɛsɔnin bweseru.
18 Be ba maa sãa Kehatiba, beya
Amuramu ka Yisehari ka Heboroni ka
Usiɛli. Ma ben baaba Kehati wi, u kua wɔ̃ɔ
wunaa teeru ka wɔkura ita u sere kpuna u
gu.
19 Be ba maa sãa Mɛrariba, beya Makili ka
Musi. Beni kpurowa ba kua Lefin bwese
kɛri.
20 Amuramu u win tiɔ Yokebɛdi sua
kurɔ. Wiya u ka Aroni ka Mɔwisi mara.
Amuramu wi, u kuawa wɔ̃ɔ wunaa weeru
ita sari u sere kpuna u gu.
21 Be ba maa sãa Yiseharin bibu, beya
Kore ka Nɛfɛgi ka Sikiri.
22 Be ba maa sãa Usiɛlin bibu, beya Mikali
ka Elisafani ka Sitiri.
23 Aroni u Eliseba, Abinadabun bii sua
kurɔ. Kurɔ wi, u sãawa Nasonin sesu. Ma u
ka Aroni bibu mara. Bera Nadabu ka Abihu
ka Eleasaa ka Itamaa.
24 Be ba maa sãa Koren bibu, beya Asiri
ka Ɛlikana ka Abiasafu. Ben min diya Koren
bwesera marura.
25 Ma Eleasaa, Aronin bii wi, u Putiɛlin
bii wɔndia turo sua kurɔ. U ka nùn bii tɔn
durɔ mara. Bii win yĩsira Finɛɛsi. Be sa wa
mi kpuro, beya ba sãa Lefin bwese kɛrin
wirugibu.
26 Be sɔɔra Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka
Aroni gɔsa bu ka Isireliba yara saa Egibitin
di. U nɛɛ, bà n yariɔ bu de ba n swĩinɛ
bweseru ka bweseru ba n sɔka sãa swɛɛ
swɛɛ.
27 Ma Mɔwisi wi ka Aroni wi, ba wura
ba da ba Egibitin sina boko wi kana u de
Isireliba bu yari win tem di.

Yinni Gusunɔ u win nɔɔ mwɛɛru sire

28 Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi
gari kua Egibitiɔ,
29 u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna Wi u ra n wãa.
A Egibiti sunɔ sɔ̃ɔwɔ kpuro ye na nun sɔ̃ɔmɔ
mini.
30 Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ,
wee, gari gerubu ra n ka man sɛ̃. Egibiti
sunɔ u koo wura u man swaa daki?

7

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee, na nun kua nɛn kɔsire Egibiti sunɔn
sɔ̃. Wunɛn mɔɔ Aroni u ko n maa sãa wunɛn
gari gero.
2 Wuna kaa nùn sɔ̃ ye na nun sɔ̃ɔmɔ
kpuro. Wiya u koo maa Egibiti sunɔ sɔ̃, kpa
u de Isireliba bu doona win tem di.
3-4 Kon de Egibiti sunɔn gɔ̃ru gu bɔbia
sere u ɲ̀ bɛɛ swaa dakimɔ, baa mɛ kon yĩre
nanumgii dabinu ko win temɔ. Yen sɔ̃, na
kon nùn nɛn dam sɔ̃ɔsi n win tɔmbu wahala
doke, kpa n nɛn tɔmbu Isireliba yara win
tem di, ba n sɔka sãa swɛɛ swɛɛ nge tabu
kowobu.

5 Sanam mɛ na nɛn dam sɔ̃ɔsi tem mi,
ma na Isireliba yara min di, sanam mɛya
Egibitigiba koo gia ma nɛna Yinni Gusunɔ.
6 Ma Mɔwisi ka Aroni ba kua mam mam
nge mɛ Yinni Gusunɔ u bu sɔ̃ɔwa.
7 Sanam mɛ ba ka Egibiti sunɔ gari yiba
mɔ̀, Mɔwisi u mɔwa wɔ̃ɔ wɛnɛ, ma Aroni u
mɔ wɔ̃ɔ wɛnɛ ka ita.

Egibiti sunɔ u yina u Mɔwisi ka Aroni swaa daki

8 Yen biru Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka
Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
9 Egibiti sunɔ ù n bɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i nùn
yĩreru kuo te ta sɔ̃ɔsi ma nɛna na bɛɛ gɔrima,
saa ye sɔɔra wunɛ Mɔwisi kaa Aroni sɔ̃ u win
dɛka suo u ye kɔ̃ sunɔ win wuswaaɔ. Ya koo
gɔsia waa.
10 Ma ba seewa ba da Egibiti sunɔn mi,
ba kua ye Yinni Gusunɔ u bu sɔ̃ɔwa. Aroni
u win dɛka ye kɔ̃ sunɔ wi ka win bwãabun
wuswaaɔ. Ma ya gɔsia waa.
11-12 Yera Egibiti sunɔ u win bwisigibu
ka win timgibu ka win sɔrobu soka. Ben
baawure u dobo dobo kua, u win dɛka kɔ̃
ma ya gɔsia waa. Adama Aronigia ya begii
mwɛɛki.
13 Ka mɛ, Egibiti sunɔn gɔ̃ru ga bɔbia, u ṅ
maa Mɔwisi ka Aronin gere swaa daki, nge
mɛ Yinni Gusunɔ u raa gerua.

Wahala gbiikaa ye Gusunɔ u Egibitigibu doke, yɛm

14 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, Egibiti sunɔn gɔ̃ru ga bɔbia. U yina tɔn
be, bu doona.
15 Wee u koo da daarɔ buru buru yellu.
A doo a ka nùn yinna daarun goorɔ kpa a n
dɛka ye nɛni, ye ya raa gɔsia waa mi.
16 Kpa a nùn sɔ̃ a nɛɛ, nɛ Gusunɔ
Heberuban Yinniwa na nun gɔrima win mi.
U de nɛn tɔmbu bu da bu man sã gbaburɔ.
Na wa ma sere ka tɛ̃ u ṅ gari yi swaa sue.
17 Yèn sɔ̃ u nɛɛ, u ṅ man yɛ̃, yen sɔ̃na na
nɛɛ, amɛniwa u koo ka man gia, nɛ wi na ra
n wãa. A daa ten nim soowo ka dɛka ye a
nɛni mi, kpa n nim mɛ gɔsia yɛm.
18 Swɛ̃ɛ yi yi wãa daa te sɔɔ, kpa yi gbi, kpa
daa ten nim mu sankira sere Egibitigibu bu
kpana bu mu nɔ.
19 Yera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, a Aroni sɔ̃ɔwɔ u win dɛka suo u ye
tĩi Egibitin nim kpuron wɔllɔ mɛ mu wãa
daanɔ ka yɛrusɔ ka sere kotosɔ ka wekenɔ.
Mi nim mu wãa kpuro gesi mu koo gɔsiawa
yɛm, kpa yɛm mu n wãa Egibitin tem kpuro
sɔɔ.
20 Ma Mɔwisi ka Aroni ba kua nge mɛ
Yinni Gusunɔ u bu sɔ̃ɔwa. Aroni u win dɛka
ye sua, ma u daa ten nim so Egibiti sunɔ ka
win bwãabun wuswaaɔ. Ma mu gɔsia yɛm.
21 Swɛ̃ɛ yi yi wãa daa te sɔɔ, yi gu. Ma daa
ten nim mu sankira. Egibitigiba kpana bu
mu nɔ. Ma nim mɛ mu wãa tem mɛ kpuro
sɔɔ mu kua yɛm.
22 Adama Egibitin sɔrobu ba maa kua mɛ
ka ben dobo dobo. Ye Egibiti sunɔ u wa mɛ,
ma win gɔ̃ru ga bɔbia, u ṅ Mɔwisi ka Aronin
gari swaa daki nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa
gerua.
23 Egibiti sunɔ u gɔsira win yɛnuɔ. Gari yi,
yi ṅ mam nùn nande.
24 Ma Egibitigibu kpuro ba tem gba gba
daa ten goorɔ bu ka nim wa bu nɔ, domi ba
ṅ kpɛ̃ bu daa ten nim nɔ.
25 Ma daa ten nim mɛ, mu gɔsire yɛm n
ka kua sɔ̃ɔ nɔɔba yiru saa dɔma tèn di Yinni
Gusunɔ u dera ba mu so.

Wahala yiruse, surenu

26 Yen biru Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo Egibiti sunɔn mi, a nùn
sɔ̃ a nɛɛ, nɛ Yinni Gusunɔ na nɛɛ, u de nɛn
tɔmbu bu da bu man sã.
27 U n maa yina u bu kara bu doona, kon
de surenu yibu nu wahala doke win tem sɔɔ
kpuro.
28 Surenu koo marura daa baka ten di,
kpa nu gasirima sere win yɛnuɔ ka win
dii sɔɔwɔ ka win kpinu wɔllɔ n ka da win
bwãabu ka win tɔmbun diaɔ. Nu koo mam
du sere doo koo yenɔ ka sonɔ.
29 Sure ni, nu ko nu n kabirimɔ kpa
nu win tii ka win tɔmbu ka win bwãabu
makiri.

8

1 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a Aroni sɔ̃ u doo u win nɔmu dɛmia u dɛka
ye tĩi daanu ka yɛrusun wɔllɔ kpa surenu nu
gasirima nu na nu n wãa Egibitin tem sɔɔ.
2 Yera Aroni u win nɔma dɛmia Egibitin
daanu gia, ma surenu nu gasirima nu
Egibitin tem wukiri.

3 Adama Egibiti sunɔn sɔro be, ba maa kua
mɛ, ka ben dobo dobo. Ba dera surenu nu
gasirima Egibitin temɔ.
4 Ma Egibiti sunɔ u Mɔwisi ka Aroni
soka u nɛɛ, i Yinni Gusunɔ kanɔ u sure ni
doonasia nɛ ka nɛn tɔmbun min di, kpa n de
tɔn be, bu doona bu nùn yãkuru kua.
5 Sanam mɛya Mɔwisi u Egibiti sunɔ
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na wunɛn gere mara, a man sɔ̃
saa yerà dim dim kon Yinni Gusunɔ kana
wunɛ ka wunɛn tɔmbu ka wunɛn bwãabun
sɔ̃, u ka de sure ni, nu tonda bɛɛ ka bɛɛn
yɛnusun di, kpa nu kun maa tie ma n kun
mɔ daa bakaru sɔɔ.
6 U wisa u nɛɛ, sia.
Ma Mɔwisi u nɛɛ, n koo koora mɛ, kpa a
gia ma goo sari wi u sãa nge Gusunɔ bɛsɛn
Yinni.
7 Sure ni, nu koo ka nun tonda nu gɛɛra
wunɛn bwãabu ka wunɛn tɔmbu ka bɛɛn
yɛnusun di. Daa bakaru tɔna sɔɔra nu ko nu
n tie.
8 Yen biru Mɔwisi ka Aroni ba yara Egibiti
sunɔn min di. Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔ
nɔɔgiru sue u sure ni gira ni u Egibiti sunɔ
wisi mi.
9 Ma Yinni Gusunɔ u kua nge mɛ Mɔwisi u
bikia. Yera sure ni, nu gbisuka diaɔ ka yɛnu
yaariɔ ka gbeaɔ.
10 Ba nu gura ba mɛnna mɛnna. Ma nin
nubura yiba tem mɛ sɔɔ.
11 Ye Egibiti sunɔ u wa ma wahala ya
dwiiya yera u kpam win gɔ̃ru bɔbiasia. U
ɲ̀ maa Mɔwisi ka Aroni swaa daki, nge mɛ
Yinni Gusunɔ u raa gerua.

Wahala itase, gaanikunu

12 Yen biru Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, u Aroni sɔ̃ɔwɔ u win dɛka suo u tem
so, kpa tua yu gɔsia gaanikunu Egibitin tem
kpuro sɔɔ.
13 Ma ba kua nge mɛ. Tua kpuro ya gɔsia
gaanikunu tem mɛ kpuro sɔɔ. Gaanikuu ni,
nu dua tɔmbu ka yaa sabenu sɔɔ.
14 Ma sɔrobu ba dobo dobo kua bu ka maa
gaanikunu ko. Adama ba kpana. Gaanikuu
ni, nu wãawa baama.
15 Yera sɔro be, ba Egibiti sunɔ sɔ̃ɔwa ba
nɛɛ, Gusunɔn tiin dama mini.
Adama ka mɛ, Egibiti sunɔn gɔ̃ru ga
bɔɔbu. U ɲ̀ Mɔwisi ka Aronin gari swaa daki
nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa gerua.

Wahala nnɛse, gbabu swɛ̃ɛ

16 Yen biru Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo buru buru yellu a
da a ka Egibiti sunɔ yinna sanam mɛ u dɔɔ
daarɔ, kpa a nùn sɔ̃ a nɛɛ, amɛniwa nɛ Yinni
Gusunɔ na gerua. U de nɛn tɔmbu bu da bu
man sã.
17 U n maa yina nɛn tɔmbu bu doona kon
nùn gbabu swɛ̃ɛ surema yi yi koo wi ka win
bwãabu ka win tɔmbu kuni. Egibitigibun
yɛnusu kpurowa su ko n gbabu swɛ̃ɛ yiba
kpa yi tem wukiri.
18 Adama dɔma te, na ɲ̀ derimɔ gbabu
swɛ̃ɛ yi da Gosɛniɔ mi nɛn tɔmba wãa, kpa
u gia ma nɛ, Yinni Gusunɔ na wãa tem mɛ
sɔɔ.
19 Kon nɛn tɔmbu ka win tɔmbu wunana.
Siawa yĩre te, ta koo sɔ̃ɔsira.
20 Yinni Gusunɔ u kua nge mɛ. Gbabu
swɛ̃ɛ wuuru ta Egibiti sunɔ ka win bwãabun
yɛnusu wɔri. Ma Egibitin tem kpuro mu
sankira gbabu swɛ̃ɛ yin saabu.
21 Yera Egibiti sunɔ u Mɔwisi ka Aroni
sokusia u nɛɛ, i doo i bɛɛn Yinni yãku te kua
tem mɛ sɔɔ, i ku yari.
22 Adama Mɔwisi u wisa u nɛɛ, n ɲ̀
koorɔ mɛ domi bɛsɛn yãkunu ko n sãa
taarɛ Egibitigibun nɔni sɔɔ. Sà n maa yãku
taarɛginu kua ben nɔni biru, ba ɲ̀ koo sun
kpenu kasuku?
23 Yen sɔ̃, sa ko dawa gbaburɔ mi n toma
nge sɔ̃ɔ itan sanum saka su ka Gusunɔ bɛsɛn
Yinni yãkuru kua, nge mɛ u sun sɔ̃ɔwa su ko.
24 Egibiti sunɔ u nɛɛ, kon de i da i Gusunɔ
bɛɛn Yinni yãkuru kua gbaburɔ, adama i ku
tonda. Yen sɔ̃, i kanaru koowo nɛn sɔ̃.
25 Ma Mɔwisi u nùn wisa u nɛɛ, wee, na
doonɔ wunɛn min di, n ka Yinni Gusunɔ
kana wunɛn sɔ̃. Sia gbabu swɛ̃ɛ yi, yi koo
doona wunɛ ka wunɛn bwãabu ka wunɛn
tɔmbun min di. Adama a ku maa sun
yaakoru ko a yina su da su Gusunɔ bɛsɛn
Yinni yãkuru kua.
26 Yera Mɔwisi u yara Egibiti sunɔn min
di, u da u Yinni Gusunɔ suuru kana.
27 Ma Yinni Gusunɔ u kua nge mɛ Mɔwisi
u nùn bikia. Gbabu swɛ̃ɛ yi, yi tonda Egibiti
sunɔ ka win bwãabu ka win tɔmbun min di.
Yi ɲ̀ maa tie mi, baa tia.
28 Adama ka mɛ kpuro, Egibiti sunɔn gɔ̃ru
ga bɔbia kpam maa, ma u yina tɔn be, bu
doona.

Wahala nɔɔbuse, yaa sabenun gɔɔ

9

1 Yen biru kpam Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo Egibiti sunɔn mi kpa a
nùn sɔ̃ a nɛɛ, amɛniwa nɛ Heberuban Yinni
Wi u ra n wãa na gerua. Na nɛɛ, u de nɛn
tɔmbu bu doona bu man sã.
2 Adama ù kun bu yɔ̃su, ma u yen yina
yinaminu mɔ̀ kpam,
3 wee, kon nɛn nɔm damguu doke win
dumi ka kɛtɛkunu ka yooyoosu ka kɛtɛba ka
yãanu sɔɔ, win yaa sabenu kpuro gesi ni ba
kparamɔ gberɔ. Adumgbɛku baka ya koo nu
wɔri.
4 Saa ye sɔɔ, kon Isireliban sabenu ka
Egibitiginu wunana. Ye ya sãa Isireliban
sabenu, yen gaa kun gbimɔ.
5 Ma Yinni Gusunɔ u tɔ̃ru yi u nɛɛ, ù kun
bu yɔ̃su, siawa kon yabu ye ko tem mɛ sɔɔ.
6 Yen sisiru Yinni Gusunɔ u kua mɛ.
Egibitigibun sabenu gbisuka kpuro, adama
Isireliban sabenu sɔɔ, baa teeru ta ɲ̀ gu.
7 Egibiti sunɔ u ye ya kooran labaari bikia.
U nua ma Isireliban sabenu sɔɔ baa teeru ta
ɲ̀ gu. Ka mɛ, win gɔ̃ru ga kpam bɔbia, u ɲ̀
wure tɔn be, bu doona.

Wahala nɔɔba tiase, bwisinu

8 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi ka Aroni
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i torom sɔko doowɔ i n nɛni,
kpa Mɔwisi u mɛ yɛ̃ka wɔllɔ Egibiti sunɔn
wuswaaɔ.
9 Torom mɛ, mu koo gɔsia nge tua, kpa
mu Egibitin tem kpuro wukiri. Mu koo
bwisinu wisi tɔmbu ka sabenu sɔɔ, kpa nu
booboosu ko.
10 Yera ba torom mɛ sɔka ba da Egibiti
sunɔn wuswaaɔ. Ma Mɔwisi u torom mɛ
yɛ̃kana wɔllɔ, ma mu kua bwisinu tɔmbu ka
sabenun wasi sɔɔ.
11 Saa ye sɔɔ, sɔroba kpana bu yarima
Mɔwisin wuswaaɔ bwisi nin sɔ̃. Domi nu
ben tii wisiwa nge Egibitigii be ba tie.
12 Egibiti sunɔ u ɲ̀ Mɔwisi ka Aronin gari
swaa daki. Yinni Gusunɔ u dera win gɔ̃ru ga
bɔbia ga sosi nge mɛ u raa Mɔwisi sɔ̃ɔwa.

Wahala nɔɔba yiruse, guru kpenu

13 Yera Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo buru buru yellu a
da Egibiti sunɔn mi, kpa a nùn sɔ̃ a nɛɛ,
amɛniwa nɛ Gusunɔ Heberuban Yinni nɛ wi
na ra n wãa na gerua. U de nɛn tɔmbu bu
doona bu man sã.
14 Domi tɛ̃, n ɲ̀ mɔ win bwãabu ka win
tɔmbu tɔna kon wahala doke ye ya koo nɛn
dam bakam sɔ̃ɔsi. Ka win tiiwa kpa u gia ma
goo sari nge nɛ handunia sɔɔ.
15 Nà n daa nɛn nɔm damguu dɛmia na wi
ka win tɔmbu bara kɔ̃suru kpɛ̃ɛ, u ɲ̀ ko n daa
maa wãa handuniaɔ.
16 Adama na dera u wãa u ka nɛn dam
wan sɔ̃, kpa nɛn yĩsiru tu ka nɔɔra handunia
kpuro sɔɔ.
17 Wee u ka nɛn tɔmbu seewa sere ka tɛ̃. U
ɲ̀ dere bu doona.
18 Yen sɔ̃, sia amadaare kon de guru
kpenu nu nɛɛra ka dam nìn bweseru nu ɲ̀
koore Egibitin temɔ saa yen toren di sere n
ka gisɔ girari.
19 N n mɛn na, a de bu win yaa sabenu
kuku yeru kua, ka yabu ye u mɔ kpuro
gberɔ. Domi guru kpee ni, nu koo tɔmbu
kpuro so gbeaɔ ka yaa sabenu kpuro ni nu
ɲ̀ kuku yeru wa, kpa sabe ni, ka tɔn be, bu
kam ko.
20 Yera Egibiti sunɔn bwãabu gabu be ba
Yinni Gusunɔn gari nasie, ba dera ben yobu
ba ka ben sabenu wɔma yɛnuɔ fuuku fuuku.
21 Be ba kun maa Yinni Gusunɔn gari gara,
ba ben yobu ka yaa sabenu deri gbeaɔ.
22 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a wunɛn nɔma suo wɔllɔ kpa guru kpenu nu
yɛ̃kama Egibitin tem kpuro sɔɔ, tɔmbu ka
sabenu ka ye ya kpia gbeaɔ kpuron wɔllɔ.
23 Yera Mɔwisi u win dɛka sua u tĩi wɔllɔ,
ma Yinni Gusunɔ u dera guru kpenu nɛmɔ.
Guru maakinu mɔ̀ nu girarimɔ sere temɔ.
24 Gura yen bwesera kun nɛɛre Egibitin
tem sɔɔ saa yen toren di.
25 Ma guru kpee ni, nu baayere kpuro so
nu go ye ya wãa gbeaɔ Egibitin tem sɔɔ, saa
tɔmbu sere ka sabenu ka ye ya kpia kpuro.
Ma dãnu kpuro nu bɛsikira.
26 Gosɛnin bera mi Isireliba ba wãa
tɔnawa guru kpee ni, nu ɲ̀ na.
27 Yera Egibiti sunɔ u Mɔwisi ka Aroni
sokusia u nɛɛ, na wa ma nɛna na tora.
Gusunɔ wi u ra n wãa u gem mɔ. Nɛ ka nɛn
tɔmbu sa taarɛ kua.
28 A Yinni Gusunɔ kanɔ domi guru
gbãsuku ni, ka guru kpee ni, nu den tura.
Kon de i doona, na ɲ̀ maa bɛɛ nɛnumɔ.
29 Ma Mɔwisi u nùn wisa u nɛɛ, nà n yara
wuun di kon nɛn nɔma sua wɔllɔ n Yinni
Gusunɔ kana, kpa guru gbãsukunu ka guru

kpenu nu mari a ka gia ma wiya handunia mɔ.
30 Adama na yɛ̃ ma wunɛ ka wunɛn bwãabu i ṅ Yinni Gusunɔ nasiam kpa.
31 Saa ye gura ye, ya na, wɛ̃su ka ɔɔsu kam kua yèn sõ ɔɔsu ya nɔɔ kusia, wɛ̃su maa wɛ̃su sãa.
32 Adama alikama ya ṅ kam kue yèn sõ ya ṅ sanam mɛ kpã.
33 Yen biru Mɔwisi u yara Egibiti sunɔn min di u da wuun biruɔ. Ma u win nɔma sua wɔllɔ u Yinni Gusunɔ kana, ma guru gbãsukunu ka guru kpee ni, nu mari. Gura kun maa nɛmɔ.
34 Ye Egibiti sunɔ u wa mɛ, u win toraru sosi. Wi ka win bwãaba ben gõrusu bɔbiasia.
35 U ṅ wure Isireliba bu doona nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa gerua saa Mɔwisin nɔɔn di.

Wahala nɔɔba itase, twee

10

1-2 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, na dera Egibiti sunɔ ka win bwãabun gõrusu bɔbia, kpa n ka nɛn yĩre ni sõɔsi ben suunu sɔɔ. Kpa wunɛn tii a ka wunɛn bibu ka wunɛn debuminu sõ nge mɛ na ka Egibitigibu yaakoru kua, ka yĩre ni na sõɔsi ben suunu sɔɔ kpa i n ka yɛ̃ ma nɛna Gusunɔ wi u ra n wãa. N n mɛn na, a doo Egibiti sunɔn mi.
3 Mɔwisi ka Aroni ba da sunɔ win mi, ba nɛɛ, amɛniwa bɛsɛ Heberuban Gusunɔ wi u ra n wãa u gerua. U nɛɛ, sere domma kaa n yinɛ a tii kawa win wuswaaɔ. A de win tɔmbu bu doona bu nùn sã.
4 À n maa yina a bu kara, wee, sia u koo de twee yi na wunɛn tem kpuro sɔɔ.
5 Yi koo tɛria yi tem wukiri. Baa tem bau ba ṅ wasi. Yi koo dĩa ni nu tie di ni guru kpenu kun sanka, kpa yi bɛɛn gbean dãa wurusu kpuro di.
6 Yi koo wunɛ ka wunɛn bwãabu ka Egibitigibu kpuron dia duuri yi yibu. Wunɛn baababa ka wunɛn sikadoba ba ṅ yen bweseru waare saa mìn di ba wãa handunia sɔɔ sere ka gisɔ.

Ma Mɔwisi u seewa u yara Egibiti sunɔn min di.
7 Yera Egibiti sunɔn bwãaba nùn bikia ba nɛɛ, sere domma durɔ wini u ko n sun wahala mɔ̀. A de tɔn be, bu doona bu da bu Gusunɔ ben Yinni sã. A ṅ wa ma bɛsɛn tem mu kam kobu dɔɔ?
8 Ma ba dera Mɔwisi ka Aroni ba wurama Egibiti sunɔn mi. Ye ba tura mi, yera u bu sõɔwa u nɛɛ, i doo i Gusunɔ bɛɛn Yinni sã, adama bɛɛ sɔɔ berà ba koo da.
9 Mɔwisi u wisa u nɛɛ, bɛsɛ kpurowa, bibu ka bukurobu ka bɛsɛn yaa sabenu. Sanna sa ko da. Domi tõɔ bakara sa ko Yinni Gusunɔ kua.
10 Ma Egibiti sunɔ u bu yaakoru kua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ da baani, nà n dera i da ka bɛɛn kurɔbu ka bibu. Domi gãa kõsuna i bwisikumɔ.
11 Adama bɛɛ tɔn durɔbu tɔnawa i ko da. Domi mɛya i bikia.

Yera u dera ba bu gira win min di.
12 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, a wunɛn dɛka suo a tĩi Egibitin tem sɔɔ kpa twee yi na yi tem mɛ wukiri, yi kpuro di ye ya kpia mi, ye guru kpenu nu deri.
13 Yera Mɔwisi u win dɛka ye sua u tĩi mi. Ma Yinni Gusunɔ u dera woo gaga seema saa sõɔ yari yerun di tem mɛ sɔɔ. Woo ge, ga kuawa saa sõɔ sɔɔn di sere ka wɔ̃kuru kpuro. Sisi bururu ba deema twee wee yam kpuro yi woo ge, ga ka na.
14 Twee yi, yi na wuunu ka wuunu yi pusa Egibitin tem baama. Yi dabia yi sara yi ba raa waare. Mɛya ba ṅ maa yin bweseru wasi.
15 Tem kpuro mu tĩra twee yin saabu. Ma yi yakasu ka dãa binu kpuro di, ni guru kpenu kun daa sanka. Wuru gaga kun maa tie Egibitin tem sɔɔ dãaɔ ka dãa kikisɔ.
16 Yera Egibiti sunɔ u Mɔwisi ka Aroni sokusia fuuku u nɛɛ, na Gusunɔ bɛɛn Yinni tora, mɛya, na maa bɛɛn tii tora.
17 Tɛ̃, i man suuru kuo nɔn tee teni kpa i Gusunɔ bɛɛn Yinni kana u man wahala gɔɔgia yeni wunari.
18 Ma Mɔwisi u yara min di u da u Yinni Gusunɔ suuru kana.
19 Yera Yinni Gusunɔ u dera woo damguu ga seema saa sõɔ duu yerun di ga ka twee yi doona ga gure nim wɔ̃ku sɔɔ ge ba mɔ̀ Naa yari. Baa yin tia kun tiare tem mɛ kpuro sɔɔ.
20 Adama Yinni Gusunɔ u kpam dera Egibiti sunɔn gõru ga bɔbia, u ṅ wure Isireliba bu doona.

Wahala nɔɔba nnɛse, yam wɔ̃kuru

21 Yen biru Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, a wunɛn dɛka tĩiyɔ wɔllɔ kpa yam
wɔ̃ku sinumgiru tu Egibitin tem wukiri,
sere bu tu baba.
22 Yera Mɔwisi u win dɛka ye tĩi wɔllɔ ma
yam wɔ̃kura kua Egibitin tem kpuro sɔɔ sɔ̃ɔ
ita.
23 Egibitigiba kun waanamɔ, goo kun
seere win yɛnun di sere sɔ̃ɔ ita ye. Adama
mi Isireliba ba wãa kpuro, yam bururam
mu wãawa.
24 Egibiti sunɔ u Mɔwisi sokusia u nɛɛ, i
doo i Yinni Gusunɔ sã ka bɛɛn kurɔbu ka
bibu sannu. Adama i ku ka bɛɛn yaa sabenu
da.
25 Mɔwisi u wisa u nɛɛ, ǹ n mɛn na, a sun
yaa sabenu wɛ̃ɛyɔ domi n ǹ koo koora sa
kun nu mɔ su ka Gusunɔ bɛsɛn Yinni yãku
dɔ̃ɔ mwaararuginu ka yãkunu ganu kua.
26 Yen sɔ̃, sa ko ka bɛsɛn yaa sabenu dawa,
baa samu sa ǹ derimɔ. Domi miya sa ko gɔsi
ye sa ko ka nùn sã. Sa ǹ maa gina yen geeru
yɛ̃ ka yen ye sa ko gɔsi sere sà n tura mi.
27 Adama Yinni Gusunɔ u dera Egibiti
sunɔn gɔ̃ru ga bɔbia, u ǹ wure bu doona.
28 Ma sunɔ wi, u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
gɛsiro nɛn bɔkun di. A ku ra maa na nɛn
wuswaaɔ, domi dɔma te na maa nun wa, a
guwa.
29 Mɔwisi u nɛɛ, too, ya wã, a ǹ maa man
wasi.

Mɔwisi u wahala wɔkurusen gari mɔ̀

11

1 N deema Yinni Gusunɔ u raa Mɔwisi
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n tie wahala tia ye kon
Egibitigibu ka ben sunɔ doke. Yera ya koo
de u bɛɛ yɔ̃su. U koo mam bɛɛ girawa minin
di ka dam.
2 A tɔn durɔ ka tɔn kurɔ baawure sɔ̃ɔwɔ
u bura yãa wuraginu ka sii geesuginu kana
win beruse Egibitigiin mi.
3 N deema Yinni Gusunɔ u dera
Egibitigibu ba ka Isireliba nɔnu geu mɛɛra.
Mɔwisi u maa sãa tɔn boko sunɔn bwãabu
ka Egibitigii be ba tien nɔni sɔɔ.
4 Mɔwisi u sere doona Egibiti sunɔn min
di, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, amɛniwa Yinni
Gusunɔ u gerua. Wɔ̃kurun bɔnun sakawa u
koo Egibitin tem bukiana.
5 Bii yerumaba kpuro ba koo gbi, saa
wunɛn bii yeruman di, wi u koo wunɛn
sina gɔna tubi di sere ka yoo tɔn kurɔn bii
tɔn durɔ gbiikoowɔ. Yaa sabenun bii gbiikii
dwanu nu koo maa gbi.
6 Wuri bɛkɛ yi ko n wãa Egibitin tem
kpuro sɔɔ dɔma te, yìn bweseru yi ǹ koore.
Mɛya yi ǹ koo maa wure yi ko.
7 Adama bɛsɛ Isireliban mi, baa bɔ̃ɔ ga ǹ
sun worimɔ sere ka bɛsɛn yaa sabenɔ, kpa i
n ka yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ u sun wunanɛ ka
bɛɛ Egibitigibu.
8 Ma Mɔwisi u kpam nɛɛ, wunɛn bwãabu
kpuro ba koo na bu kpuna nɛn wuswaaɔ bu
man sɔ̃ bu nɛɛ, n yario ka nɛn tɔmbu kpuro
be ba man swĩi. Yen biru na kon den yari n
doona.
Ye u gari yi gerua u kpa, ma u yara Egibiti
sunɔn min di ka mɔru baka.
9 Yinni Gusunɔ u raa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
Egibiti sunɔ kun wunɛn gari swaa dakimɔ.
Yera ya koo de n maa sɔm maamaakiginu
ganu ko Egibitin temɔ.
10 Mɔwisi ka Aroni ba sɔm maamaakigii
ni kpuro kua Egibiti sunɔn wuswaaɔ adama
Yinni Gusunɔ dera win gɔ̃ru ga bɔbia ma u
ǹ wure Isireliba bu doona win tem di.

Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru

12

1 Mɔwisi ka Aroni bu sere yari Egibitin di
Yinni Gusunɔ u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 suru winiwa u koo ko bɛɛn suru gbiikoo
wɔ̃ɔ sɔɔ.
3 I Isireliba kpuro sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ, suru winin
sɔ̃ɔ wɔkuru, ben yɛnu yɛ̃ro baawure u yãa
kinɛ kpɛndu gɔsi win yɛnun sɔ̃.
4 Yɛnu yɛ̃ro wìn tɔmba kun dabiru tura
bu ka yãa giriru tem, wi ka win beruse bu
yãaru gɔsio te begiba koo kpĩ bu tem bu kpe.
5 I ko kpĩ i yãaru ǹ kun mɛ boo gɔsi, adama
i de ya n sãa kinɛru te ta wɔ̃ɔ tia mɔ, kpa ta
kun alebu mɔ.
6 I ko nu berewa sere suru win sɔ̃ɔ
wɔkura nnɛ, kpa bɛɛ Isireliba kpuro i nu go
dɔma ten yoka kpaa.
7 I ko nin yɛm sua i tɛɛniwa dinu mi i ko
nin yaa tem kɔnnɔsun beri berika ka sin
wɔllɔ.
8 Wɔ̃ku tera ba koo yaa ye wɔ̃ kpa bu ye di
ka pɛ̃ɛ ye ba ǹ seeyatia doke ka kpee wuru
si su sosu sannu.
9 I ku yen gɔma tem, ǹ kun mɛ ye ba yikua.
I ye wɔ̃ɔwɔ girum girum ka yen wiru ka
taanu ka bɔsɔ yãnu.

10 Yà n maa tiara i ko ye wisiwa dɔ̃ɔ sɔɔ. I
ku de yen gaa yu yam sãra.
11 Wee mɛ i ko i n sãa i ka ye di. I n sɔɔru
sãa i ka swaa wɔri, i n gbaburun yãnu doke,
i n bokunu nɛni, kpa i di ka wasi kasanu,
domi ya sãawa tɔ̃ɔ bakaru te i ko man diiya
Gɔɔ sararibun sɔ̃.
12 Wɔ̃ku tera kon Egibitin tem bukiana
kpa n bii tɔn durɔ gbiikoo baawure go,
tɔmbun bibu ka yaa sabenun binu. Mɛya
kon ka sɔ̃ɔsi ma Egibitigibun bũnu nu ɲ̀ dam
mɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa kon ye ko.
13 Yɛm mɛya mu koo ko yĩreru te ta yɛnusu
sɔ̃ɔsimɔ mi i wãa. Nà n yɛm mɛ wa, kon bɛɛ
sarariwa. Kɛ̃si te, ta ɲ̀ bɛɛ babamɔ te kon ka
Egibitigibu wahala ko.
14 I ko i n da tɔ̃ɔ te yaayewa wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ,
kpa i man tɔ̃ɔ bakaru diiya. Bɛɛn bibun
bweseru ba ko n da maa tu yaayewa sere ka
baadommaɔ.

Pɛ̃ɛ ye ba ɲ̀ seeyatia doken tɔ̃ɔ bakaru

15 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, i ko kowa sɔ̃ɔ
nɔɔba yiru i ku pɛ̃ɛ di ye ba seeya. Tɔ̃ɔ
gbiikiru i ko pɛ̃ɛ seeyatia yara bɛɛn yɛnusun
di. Domi bɛɛn goo ù n gãanu di ni nu
seeyatia mɔ sɔ̃ɔ nɔɔba yiru ye, yu sere yibu,
ba koo yɛ̃ro gowa.
16 Tɔ̃ɔ gbiikiru ka tɔ̃ru nɔɔba yiruse, i ko
mɛnnawa i man sã. I ku ra sɔmburu garu
ko tɔ̃nu yiru ye sɔɔ, ma n kun mɔ bɛɛn dĩa ni
i ko din kobu.
17 I ko n da pɛ̃ɛ ye ba ɲ̀ seeyatia doken
tɔ̃ɔ bakaru di, domi tɔ̃ɔ te sɔɔra na bɛɛn
bweseru kpuro yara Egibitin tem di. Yen sɔ̃,
bɛɛn bibun bweseru ba ko n da tɔ̃ɔ bakaru
diwa tɔ̃ɔ te sɔɔ, sere ka baadommaɔ.
18 Suru gbiikoon sɔ̃ɔ wɔkura nnɛsen
yokan di, pɛ̃ɛ ye ba ɲ̀ seeyatia dokewa i ko i
n dimɔ sere ka win sɔ̃ɔ yenda tiasen yokaɔ.
19 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiru yen baa sɔɔ, bu ku raa pɛ̃ɛ
seeyatia wa bɛɛn yɛnusɔ. Domi wi u gãanu
di ni ba seeyatia doke, ba koo yɛ̃ro gowa, baa
ù n sɔɔn na.
20 N n mɛn na, bɛɛn yɛnusu kpuro sɔɔ, i ku
ra gãanu di ni ba seeyatia doke.

Gɔɔ sararibun torubu

21 Yen biru Mɔwisi u Isireliban guro
gurobu sokusia u nɛɛ, i yãa kinɛ kpɛnnu
gɔsio nge mɛ bɛɛn yɛnusu nɛ, kpa i nu go gɔɔ
u ka bɛɛ sarari.
22 Kpa bɛɛn baawure u dãa kiku ge ba mɔ̀
isɔpu sua u wasi yãa yɛm sɔɔ mɛ mu ko n
wãa gbɛ̃ɛrɔ, kpa u tɛɛni win dii kɔnnɔn beri
berikaɔ ka gen wɔllɔ. Bɛɛn goo u ku raa yari
dirun di ma n kun mɔ yam sãra mam mam.
23 Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u koo tem mɛ
bukiana u ka Egibitigibu go, u koo yɛm mɛ
wa bɛɛn dii kɔnnɔsun beri berikaɔ ka sin
wɔllɔ, kpa u bɛɛn dia sarari. U ɲ̀ wuramɔ
gɔɔn gɔrado u du u bɛɛ go.
24 Bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru, mɛya i ko i
n da tɔ̃ɔ baka te di sere ka baadommaɔ.
25 Sanam mɛ i tem mɛ dua, mɛ Yinni
Gusunɔ u koo bɛɛ wɛ̃ nge mɛ u nɔɔ mwɛɛru
kua, i de tɔ̃ɔ baka te, tu ko bɛɛn wororu.
26 Bɛɛn bibu bà n bɛɛ woro ten tubusianu
bikia,
27 i ko bu wisi i nɛɛ, Gɔɔ sararibun yãkura
te sa ka Yinni Gusunɔ sãamɔ, domi u bɛsɛ
Isireliban dia sarari, u ɲ̀ sun go sanam mɛ
u Egibitigibu goomɔ.
Yen biru Isireliba ba yiira ba Gusunɔ
sãwa.
28 Ma ba da ba kua dee dee ye Yinni
Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔ̃ɔwa.

Bii gbiikobun gɔɔ

29 Ye n kua wɔ̃kurun bɔnu, Yinni Gusunɔ
u bii gbiikobu kpuro go Egibitin temɔ, saa
Egibiti sunɔn tiin bii gbiikoon di wi u koo
win sina gɔna tubi di, sere ka be ba wãa
pirisɔm sɔɔn bii gbiikobu, n ka da yaa
sabenun bii gbiikinɔ.
30 Egibiti sunɔ ka win bwãabu ka tɔn be ba
tie Egibiti ye sɔɔ kpuro, ba seewa wɔ̃kuru ba
wuri bɛkɛ kua domi yɛnu gagu sari gèn mi
tɔn tia tia kun gu.
31 Wɔ̃ku tee te sɔɔ, Egibiti sunɔ u Mɔwisi
ka Aroni soka, u nɛɛ, i seewo i doona nɛn
tɔmbun min di, bɛɛ ka bɛɛn tɔmbu Isireliba.
I doo i Yinni Gusunɔ sã nge mɛ i gerua.
32 I ka bɛɛn yãanu ka bɛɛn kɛtɛba doo nge
mɛ i gerua, kpa i maa man domaru kana
bɛɛn Yinnin mi.
33 Ma Egibitigiba Isireliba baasi bu ka yari
ben tem di fuuku, ba nɛɛ, domi sa ko gbi su
kpe.
34 Ma Isireli be, ba ben pɛ̃ɛ kpii te ta ɲ̀
seeyatia mɔ sua gbɛ̃a sɔɔ ba tu beka wukiri
ba sɔɔwa.
35 N deema Isireliba ba raa kua nge mɛ
Mɔwisi u gerua, ba Egibitigibu bura yãa ni

ba kua ka wura ka sii geesu kana, ka maa beka.
36 Yinni Gusunɔ u maa dera tɔn be, ba
kĩi geeru wa Egibitigii ben mi. Ma ba bu
wɛ̃ ye ba bikia kpuro. Nge mɛya ba ka
Egibitigibun yãnu wa ba gura.

Isireliba ba yara Egibitin di

37 Isireliba ba swaa wɔri ka naasu saa
Ramusɛsin di ba dɔɔ Sukɔtuɔ. Ben geera
sãa nɔrɔbun suba natan saka (600.000), tɔn
kurɔbu ka bibu ka durɔ tɔkɔnu baasi.
38 Ma ba ka ben yaa sabenu da dabi
dabinu, kɛtɛba ka yãanu ka bonu. Tɔn tuko
dabira maa bu swĩi.
39 Ba pɛ̃ɛ kua ka pɛ̃ɛ kpii te ba ɲ seeyatia
doke, domi ba bu girawa Egibitin di ba yara
ka sɛndaru. Ba ɲ maa fɛɛ wa bu dĩa kusenu
sua.
40-41 Gusunɔn tɔmbu Isireliba ba kuawa
Egibitiɔ wõɔ nɛɛru ka tɛna (430). Dɔma te
wõɔ nɛɛru ka tɛna ye, ya yiba, yera be kpuro
ba yara Egibitin di.
42 Wɔ̃ku te sɔɔ, Yinni Gusunɔ u Isireliba
kõsu ba ka yara Egibitin di. Yen sõna wõɔ ka
wõɔ Isireliba ba ko n da dom se wɔ̃ku te. Kpa
bu Yinni Gusunɔ tõɔ bakaru diiya, be ka ben
bibun bweseru sere ka baadommaɔ.

Gɔɔ sararibun tõɔ bakarun yaa dibun wooda

43 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sõɔwa
u nɛɛ, wooda ye na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ Gɔɔ sararibun
tõɔ bakarun sõ wee.
Sɔɔ goo u ku raa ten yaa dibu di.
44 Adama yoo tɔn tuko be i dwa ka gobi, ma
i bu bango kua, ba koo kpĩ bu di.
45 Sɔɔ wi u sarɔ, ɲ kun mɛ tɔn tuko goo wi u
sɔmburu mɔ̀ bɛɛn mi, u ka gobi wa, be yiru
yen goo kun yaa dii bi dimɔ.
46 Dirɔwa i ko tõɔ baka ten yaa dibu di. I ku
ra ka yen yaa yari tɔɔwɔ.
Baa yen yaa kuku teeru i ku ra kɔra.
47 Isireliba kpurowa ba koo tõɔ baka te di.
48 Sɔɔ goo ù n tem yarima u wãa bɛɛn mi, ù
n kĩ u tõɔ baka ten yaa dibu di, i nùn bango
koowo ka win yɛnun tɔn durɔbu kpuro i
sere yaa dii bi di ka wi sannu. Domi u ɲ ko
n maa sãa nge sɔɔ.
Adama bango sarirugii goo kun bu dimɔ.
49 Wooda tia ye, ya ka bɛɛ kpuro yã, bɛɛ
Isireliba ka sere sɔɔ be ba wãa bɛɛn mi.
50 Ma Isireliba ba kua nge mɛ Yinni
Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sõɔwa.
51 Yen tõɔ tera u maa Isireliba yara
Egibitin di bwese kɛra ka bwese kɛra.

Gɔɔ sararibun tõɔ bakarun woodaba

13

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
2 a de Isireliba bu ben bii tɔn durɔ
gbiikobu ka ben yaa sabenun bii gbiikii
dwanu wuna nɛnɛm kpa ye kpuro ya n sãa
nɛgia.
3 Mɔwisi u Isireliba sõɔwa u nɛɛ, i n da tõɔ
te yaaye tè sɔɔ Gusunɔ u bɛɛ yarama ka win
dam bakam saa Egibitin di, mi i yoru di. Yen
sõ, ì n tõɔ ten yaa dibu dimɔ, i ku ra pɛ̃ɛ ye ba
seeyatia doke di.
4 Suru wì sɔɔ ba ra gɛ̃ɛbu tore, wi ba mɔ̀
Abibu, win tõɔ gbiikiru sɔɔra i yara.
5 Yinni Gusunɔ u bɛɛn baababa nɔɔ
mwɛɛru kua ka bɔ̃ri sannu u nɛɛ, u koo bu
tem gem wɛ̃ mi tim ka bom yiba. Tem miya
Kananiba ka Hɛtiba ka Amɔreba ka Hefiba
ka Yebusiba ba wãa. Ʊ n ka bɛɛ tura tem mi,
i n da tõɔ baka teni di i ka nùn sã suru win
tõɔ gbiikiru sɔɔ.
6 Sõɔ nɔɔba yirun baa sɔɔra i ko pɛ̃ɛ di ye ba
ɲ seeyatia doke. Yen nɔɔba yirusen tii sɔɔra
i ko Yinni Gusunɔ tõɔ bakaru diiya.
7 Sõɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ, i ku maa de pɛ̃ɛ ye
ya seeyatia mɔ ɲ kun mɛ seeyatia gaa ya n
wãa bɛɛn suunu sɔɔ tem mɛ kpuro sɔɔ.
8 Dɔma te i tõɔ baka te mɔ̀, i bɛɛn bibu
sõɔwɔ i nɛɛ, sa yeni mɔ̀wa su ka yaaya ye
Yinni Gusunɔ u sun kua sanam mɛ sa yara
Egibitin di.
9 Yeni ya ko n sãawa nge yĩre te ba yorua
nɔmaɔ, ɲ kun mɛ sirikanaɔ, kpa i n Yinni
Gusunɔn woodaba yaayamɔ bɛɛn faagi sɔɔ.
Domi wiya u bɛɛ yarama ka win dam bakam
Egibitin di.
10 Yen sõna n weenɛ i tõɔ baka ten wooda
yibia wõɔ baagere, ten saa yà n tura.
11 Saa ye Yinni Gusunɔ u dera bɛɛ Isire-
liba i dua Kananin temɔ, mɛ u bɛɛ ka bɛɛn
baababa nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri ma u bɛɛ
mu wɛ̃,
12 i ko nùn bɛɛn bii tɔn durɔ gbiikobu ka
bɛɛn yaa sabenun bii gbiikii dwanu yiiyawa
nɛnɛm n sãa wigia.
13 Adama bɛɛn goo ù n kĩ u win kɛtɛku
buu gbiikuu nɛnɛ, u koo gu yakiawa ka yãa
buu. Ʊ kun maa kue mɛ, u koo gen wĩi

suma buawa u go. I ko maa bεεn bii tɔn durɔ gbiikoo baawure yakiawa ka gobi.
14 Baa sia bεεn bibu bà n da bεε bikia ba nεε, mba yenin tubusianu, kpa i bu wisi i nεε, tõɔ te Yinni Gusunɔ u sun yarama ka win dam bakam Egibitin di, mi sa raa yoru di, tera sa yaayamɔ mi.
15 Domi saa ye Egibiti sunɔ u yina mam mam su yari tem min di, yera Yinni Gusunɔ u dera tem min bii tɔn durɔ gbiikoba gu gu ka maa yaa sabenun bii gbiikii dwanu. Yen sõna sa ra ka bεsεn yaa sabenun bii gbiikii dwanu Yinni Gusunɔ yãkuru kue, kpa su bεsεn bii tɔn durɔ gbiikobu yakia.
16 Yeni ya ko n sãawa nge yĩre te ba yorua nɔmaɔ ka sirikanaɔ kpa ta n sun yaayasie ma dam bakama Yinni Gusunɔ u ka sun yara saa Egibitin di.

Yinni Gusunɔ u dera guru wii wurora Isireliba kpare

17 Sanam mε Egibiti sunɔ u dera Isireliba ba doona, Yinni Gusunɔ u ṅ wure bu kpe ka swaa ye ya dɔɔ Filisitiban temɔ, baa mε ya turuku bo. Domi u nεε, u ṅ kĩ bu gõru gɔsia bu wura Egibitiɔ sanam mε ba bu tabu wɔri.
18 Yen sõna u ka bu gbaburun swaa bεεri nim wɔ̃kun bera gia, ge ba mɔ̀ Naa yari. Tɔn be, ba yarawa Egibitin di ka tabun sɔɔru.
19 Ma Mɔwisi u Yosεfun goru sua ba ka da, nge mε Yosεfu u raa Isireliba bõrusia bu ko. U nεε, bu de bu ka win goru yari sanam mε Yinni Gusunɔ u koo bu yakia.
20 Isireliba ba doona Sukɔtun di ba da ba ben sansani kua Etamuɔ gbabu dirirun nɔɔwɔ.
21 Yinni Gusunɔ u bu swaa gbiiye guru wii wuroru sɔɔ sõɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru. Wɔ̃kuru kpa ta n sãa nge dõɔ yari bakaru ta n ka bu yam bururasie.
22 Sõɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru guru wii wuro te, ta ku ra biare tɔn ben wuswaaɔ.

Ba nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yari tɔbura

14

1 Yen biru Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nεε,
2 a Isireliba sõɔwɔ bu wuro Piha Hirotun bera gia bu ben sansani gira Migidoli ka nim wɔ̃kun baa sɔɔ, Baali Sefonin deedeeru. Miya i ko gina yõra nim wɔ̃kun bɔkuɔ,
3 kpa Egibiti sunɔ u n tamaa bεε Isireliba i kõɔrawa tem mε sɔɔ, mi gbaburu ta bεε sikerenε,
4 kpa n win gõru bɔbiasia u bεε naa swĩi. Adama kon wi ka win tabu kowobu dendi n ka nεn yiiko sõɔsi kpa Egibitigibu bu ka gia ma nεna Yinni Gusunɔ.

Ma Isireliba ba kua mε.
5 Sanam mε ba Egibiti sunɔ sõɔwa ma tɔn be, ba yakurawa, yera wi ka win bwãabu ba ben himba gɔsia. Ba nεε, mban bwesera sa kua mini. Domi sa dera Isireliba ba bεsεn yoru yara ba doona.
6 Ma Egibiti sunɔ u win tabu kεkε sɔɔru kua ka win tabu kowobu sannu.
7 U tabu kεkε nata (600) sua yi yi gia sãa ka sere Egibitin tabu kεkεba kpuro, yen baayere ka yen tabu kowo damgii.
8 Saa yera Yinni Gusunɔ u sunɔ win gõru bɔbiasia, ma u Isireliba naa gira baa mε u yɛ̃ ma Yinni Gusunɔwa u bu yara.
9 Egibitigibun tabu kowobu ka ben maasɔbu ka dumi, ka tabu kεkεba ba bu naa gira ma ba bu naamwε mi ba yõra nim wɔ̃kun bɔkuɔ ba ben sansani gira Piha Hirotun bera gia Baali Sefonin deedeeru.
10 Sanam mε Egibiti sunɔ u turuku kua, Isireliba ba nɔni seeya ba wa wee, Egibitigiba kεkua ba wee. Ma bεrum bu mwa gem gem, ma ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue.
11 Ba Mɔwisi sõɔwa ba nεε, siku yeru sariwa Egibitiɔ? Yen sõna a ka sun na su gbi gbaburu mini? A wa ye a ka sun deema ye a sun yarama Egibitin di?
12 Sa ṅ daa nun sõɔwa mε Egibitiɔ sa nεε, a sun derio su Egibitigibu yoru diiya? Domi sa kĩru bo su bu yoru diiya ka sere ye sa ko gbi gbaburu mini.
13 Yera Mɔwisi u tɔn be wisa u nεε, i ku bεrum ko, i yõro sɛ̃ε, kpa i wa nge mε Yinni Gusunɔ u koo bεε faaba ko gisɔ. Domi Egibitigii be i waamɔ mini, i ṅ maa bu wasi sere ka baadommaɔ.
14 I yõro sɛ̃ε, Yinni Gusunɔwa u koo bεε sanna.

Yinni Gusunɔ u nim wɔ̃ku burana

15 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi bikia u nεε, mban sõna i man nɔɔgiru mɔ̀. A Isireliba sõɔwɔ bu seewo bu da wuswaaɔ.

16 Wunɛ maa, a wunɛn dɛka suo a tĩi nim
wɔ̃ku wɔllɔ kpa gu bɔnu ko yiru Isireliba bu
ka du bu tɔbura ge sɔɔ, ga n tem gbere.
17 Nɛna kon Egibitigibun gɔ̃rusu bɔbiasia
bu ka bu swĩi mi. Kpa n ben sunɔ kamia
ka win tabu kowobu ka win tabu kɛkɛba ka
win maasɔbu, kpa bu nɛn yiiko wa.
18 Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na Yinni
Gusunɔ.
19 Sanam mɛ sɔɔ, Gusunɔn gɔrado wi u
Isireliba gbiiye u gɔsira ben biru gia ma
guru wii wuro te, te ta raa bu gbiiye, ta maa
wurama biruɔ.
20 Ma ta da Egibitigibu ka Isireliban
sansani yiru yen baa sɔɔ. Ta yam tĩri
Egibitigibun bera gia ma ta yam buriri Isire-
liban mi gia. Ma Isireliba ka Egibitigibu ba
ɲ̀ susinɛ wɔ̃ku te kpuro.
21 Ye ba tura nim wɔ̃ku gen mi, yera
Mɔwisi u win dɛka tĩi gen wɔllɔ ma Yinni
Gusunɔ u woo damguu seeya sɔ̃ɔ yari yerun
di wɔ̃ku giriru sɔɔ, ga dera nim wɔ̃ku gen
nim mu bɔnu kua yiru, ma gen suunu sɔɔ
mi, n gbera.
22 Nim mu kpaasinɛ bera ka bera ben nɔm
geuɔ ka nɔm dwarɔ. Ma Isireliba ba sĩa tem
gbebum sɔɔ, ba tɔbura.
23 Egibitigibu ba bu naa swĩi ba dua nim
wɔ̃ku gen suunu sɔɔ, ka ben sunɔn dumi ka
win tabu kɛkɛba ka win maasɔbu.
24 Ye n kua buru buru yellu, ma Yinni
Gusunɔ u bu mɛɛrima saa guru wii wuro
ten min di, ma u bu nandasia. Be kpuro ba
yɔ̃suna.
25 U dera ben kɛkɛban naasu wɔɔramɔ, ba
kpana bu sĩ fuuku. Ma ba nɛɛ, su duki gɔsira
Isireliban min di, domi Yinni Gusunɔ u ka
sun sannamɔwa ben sɔ̃.
26 Ma Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, a wunɛn dɛka tĩiyɔ nim wɔ̃ku mi, kpa
nim mɛ, mu wurama mu Egibitigibu ka ben
tabu kɛkɛba ka maasɔbu wukiri.
27 Mɔwisi u win dɛka ye tĩi nim wɔ̃ku gen
mi. Ye n kua yam sãreru, ma nim mɛ, mu
wurama nge mɛ mu raa sãa. Egibitigibu ba
kĩ bu nim mɛ suuri, adama Yinni Gusunɔ u
bu sure mɛn suunu sɔɔ.
28 Nim mɛ, mu wurama mu Egibiti
sunɔn tabu kɛkɛba ka win maasɔbu ka
tabu kowobu kpuro wukiri be ba Isireliba
naamwɛm da nim wɔ̃ku gen suunu sɔɔ. Baa
ben turo, u ɲ̀ yara.
29 Adama Isireliba ba sĩa tem gbebum
sɔɔ nim wɔ̃ku gen suunuɔ. Domi nim mu
kpaasinɛwa bera ka bera ben nɔm geuɔ ka
nɔn dwarɔ.
30-31 Ye Isireliba ba sɔm damgiru wa te
Yinni Gusunɔ u Egibitigibu koosi ma ba ben
gonu wa nim wɔ̃kun goorɔ, yera ba gia ma
Yinni Gusunɔwa u bu faaba kua dɔma te,
saa Egibitigibun nɔman di. Ma ba nùn nasia
ba sosi, ba nùn naanɛ kua ka maa win gɔro
Mɔwisi.

Mɔwisi ka Isireliban womu

15

1 Saa yera Mɔwisi ka Isireliba ba Yinni
Gusunɔ siarabun womu kua. Ba nɛɛ,
kon Yinni Gusunɔ tɔma ka womu
domi u win wɛrɔbu tabu di.
U dumi ka yin maasɔbu sure nim wɔ̃ku sɔɔ.
2 Yinni Gusunɔwa nɛn dam,
wiya na siaramɔ ka nɛn womu.
Wiya u man faaba kua.
Wiya nɛn Yinni, kon nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
Wiya nɛn baaban Yinni, kon nùn wɔlle sua.
3 U sãawa tabu kowo ka gem.
Win yĩsira Yinni Gusunɔ.
4 U Egibiti sunɔn tabu kɛkɛba ka win tabu
kowo damgibu sure
nim wɔ̃ku sɔɔ ge ba mɔ̀ Naa yari.
Win tabu kowo gisonkoba ba nim diira.
5 Nim mɛ, mu bu wukiri,
ma ba numa temɔ nge kperu.
6 Yinni Gusunɔ, wunɛn nɔm geu ga dam
yiikogim mɔ.
Geya ga wunɛn wɛrɔbu munka muku
muku.
7 Wunɛn sinandun kpãaru ta ra wunɛn
wɛrɔbu taare.
Wunɛn mɔru yà n seewa,
a ra de bu dɔ̃ɔ mwaarewa nge wĩi.
8 A wɛ̃ru wura ma nim mu kpaasina
mu sinum kua bera ka bera nge gbãraru.
9 Wɛrɔ u nɛɛ, u koo bu naa swĩi kpa u bu
naamwɛ.
U koo mɔru kɔsia be sɔɔ nge mɛ u kĩ,
kpa u takobi woma u bu go ka win nɔma,
kpa u ben dukia bɔnu ko.
10 Adama a wunɛn wom wɛ̃sia,
ma nim mu bu wukiri.
Ba numa ba kpuna nge dɔ̃ɔ kpenu mi nim
mu duku.
11 Yinni Gusunɔ, mba n ka nun weenɛ

ye tɔmba sãamɔ kpuro sɔɔ.
Mba n ka nun dɛɛraru nɛ, wunɛ wi a nanum mɔ.
Mba n ka nun weenɛ, wunɛ wi ba koo siara.
Mba n ka nun weenɛ, wunɛ wi a ra sɔm maamaakiginu ko.
12 Domi a wunɛn dam sõɔsi, ma tem bu mwɛ.
13 Wunɛn wɔnwɔndu sɔɔra
a wunɛn tɔmbu swaa sõɔsi be a yakia.
A maa bu kparama ka wunɛn dam
a ka dɔɔ sere wãa yee te a bu nɔɔ mwɛɛru kua sɔɔ.
14 Tɔn tukobu ba ye nua, ma ba diirumɔ.
Filisitiba ba bɛrum soora.
15 Edɔmun sinambun toronu kara.
Ma Mɔabun tabu durɔbu ba diirumɔ.
Kananiba kpuro, ben wasi dwiiya.
16 Bɛrum ka nandabu koo bu deema subaru sɔɔ.
Wunɛn dam saabu ba koo mari sõɔ sõɔ nge kperu.
Sere wunɛn tɔn be a yakia yorun di
bu ka nim wɔ̃ku tɔbura, Yinni Gusunɔ.
17 Kaa ka bu da kpa a bu tãsisia
wunɛn tiin guuru wɔllɔ,
mi a wunɛn wãa yeru sɔɔru kua.
Tera ta sãa wunɛn sãa yeru te a tii kua.
18 Wunɛ Yinni Gusunɔ, kaa n bandu diiwa ka baadommaɔ.
19 Sanam mɛ Egibiti sunɔn dumi ka win tabu kɛkɛba ka maasɔbu ba dua nim wɔ̃ku sɔɔ, Yinni Gusunɔ u dera nim mu wurama mu bu wukiri. Adama u dera tem mu gbera nim wɔ̃ku gen suunu sɔɔ, ma Isireliba ba tɔbura.
20 Yen biruwa Aronin sesu Mariamu wi u sãa Gusunɔn sɔmɔ, u bara kpãru sua ma tɔn kurɔbu kpuro ba nùn swĩi ba bara kpãnu soomɔ ba yaamɔ.
21 Mariamu u bu womu geni kua u nɛɛ,
i Yinni Gusunɔ tɔmɔ ka womu,
domi u nasara wa ka win yiiko.
Dumi ka yin maasɔbu u sure nim wɔ̃ku sɔɔ.

ISIRELIBAN SANUM GBABURƆ

Nim sosuram

22 Yen biru Mɔwisi u Isireliba kpara saa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yarin di ba da gbaburɔ te ba mɔ̀ Suri. Sõɔ itawa ba sĩa gbabu te sɔɔ ba ɲ̀ nim wa.
23 Ma ba tura Maraɔ adama nim mɛ ba wa mi, mu sosu, ba ɲ̀ kpĩa bu nɔ. Yen sõna ba yam mi soka Mara. Yen tubusiana sosura.
24 Ma tɔn be, ba Mɔwisi wɔkisi ba nɛɛ, mba sa ko nɔ.
25 Mɔwisi u Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue. Ma Yinni Gusunɔ u nùn dɛka gaa sõɔsi. Ye u dɛka ye sua u kare nim mɛ sɔɔ, ma mu dora.

Miya Yinni Gusunɔ u win tɔmbu woodaba wɛ̃ ka woronu. Miya u maa ben laakari mɛɛra.
26 U nɛɛ, ì n nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinnin gere nua sãa sãa, ma i mɔ̀ ye n man wɛ̃re ma i nɛn woodaba mɛm nɔɔwa, na ɲ̀ ka bɛɛ bara ni sɛɛyasiamɔ ni na Egibitigibu kpɛ̃ɛ. Nɛna Yinni Gusunɔ nɛ wi na ra n bɛɛ bɛkiamɔ.
27 Yen biru ba tura Elimuɔ mi nim bwii wɔkura yiru ya wãa ka kpakpa bɛ̃ɛ wata ka wɔkuru. Ma ba ben sansani gira bwii yin bɔkuɔ.

Manna ka kusunu

16

1 Ma Isireliban wuu te kpuro ta seewa Elimun di ta da gbaburɔ te ba mɔ̀ Sini te ta wãa Elimu ka Sinain baa sɔɔ. Saa dɔma tèn di ba doona Egibitin di, ba kuawa suru tia ka sõɔ wɔkura nɔɔbu ba sere tura mi.
2 Ma be kpuro ba Mɔwisi ka Aroni wɔkisim wɔri gbaburu mi.
3 Ba nɛɛ, n daa sanɔ bo Yinni Gusunɔ u sun go Egibitiɔ mi sa ra raa sinɛ su dĩanu di ni sa kĩ ka yaa. Adama wee, i ka sun na gbabu teni sɔɔ gõɔru tu ka sun go bɛsɛ kpuro.
4 Yen biru Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, tɛ̃ kon de dĩanu nu nɛɛra wɔllun di nge gura bɛɛ kpuron sõ, kpa tɔmbu ba n da yari bu gure baadomma mèn bukata ba mɔ tõɔ te. Nge mɛya kon ka ben laakari mɛɛri n wa bà n koo nɛn woodaba mɛm nɔɔwa.
5 Sõɔ nɔɔba tiase, mɛ ba ra guren nɔn yiruwa ba koo gura kpa bu yen sɔmburu ko.
6 Ma Mɔwisi ka Aroni ba Isireliba kpuro sõɔwa ba nɛɛ, yoka ye, i ko gia ma Yinni Gusunɔwa u bɛɛ yarama Egibitin di.
7-8 Domi u koo bɛɛ yaa wɛ̃ i tem yèn sõ u nua i nùn wɔkisimɔ. I n yɛ̃ ma wiya i wɔkisimɔ, n ɲ̀ mɔ bɛsɛ. Sia bururu u koo maa bɛɛ dĩanu wɛ̃ i di i debu, kpa i win yiiko wa.
9 Ma Mɔwisi u Aroni sõɔwa u nɛɛ, a Isireliban wuuru kpuro sõɔwɔ a nɛɛ, bu susima Yinni Gusunɔ mi, yèn sõ u ben wɔkinu nua.
10 Saa ye Aroni u ka Isireliban wuu te gari mɔ̀, ba sĩira gbaburu gia ba wa wee,

Yinni Gusunɔn yiikon girima sɔ̃ɔsira guru wii wuro te sɔɔ.
11 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
12 na Isireliban weeweenu nua. A bu sɔ̃ɔwɔ ma yoki yam bere berebu ba koo yaa tem kpa sia bururu bu dĩanu di bu debu kpa bu gia ma nɛna na Gusunɔ ben Yinni.
13 Ye n kua yoka yera kusu wuu bakara na ta tɛria sansani ye kpuro sɔɔ. Sisiru bururu ma tem kpuro mu kakoru sãa.
14 Saa ye kako te, ta gbera gãa piiminu tɛrie temɔ nge dĩa bimi. N sãa nge guru kpenu nu tem wukiri.
15 Ye Isireliba ba ye wa, ba sɔ̃ɔna ba nɛɛ, mba yeni. Domi ba ɲ̀ ye yɛ̃.

Mɔwisi u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yeniwa dĩa ni Yinni Gusunɔ u bɛɛ wɛ̃ɛma i di.
16 U nɛɛ, yɛnu yɛ̃ro baawure u koo gurawa mɛ̀n nɔɔ win yɛnugibu ba koo di sɔ̃ɔ teeru nge mɛ ben geera nɛ.
17 Ma Isireliba ba kua mɛ. Gaba gura n kpã n kere gabu.
18 Yen biru ba ye yĩira. Ma ba deema wi u gura n kpã u ɲ̀ saka sare. Wi u maa gura fiiko u ɲ̀ saka kɔmiɛ. Baawure u wa dee dee nge mɛ̀n nɔɔ u koo di.

Mannan wooda

19 Mɔwisi u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn goo u ku de yu tiara sere sisiru bururu.
20 Adama ba ɲ̀ Mɔwisigia nua. Ben gaba dera ya tiara sere sisiru bururu ma ya kɔ̃sa ya kɔkɔnu kua. Yera Mɔwisi u ka bu mɔru bara.
21 Bururu baatere ba ra gurewa mɛ̀n nɔɔ ba koo di, adama sɔ̃ɔ ù n ye, ya ra yandewa.
22 Alusuman sɔ̃ɔ nɔɔba tiase, ben sɔ̃ɔ yirun dim sakawa ba gura. Ben guro gurobu kpuro ba na ba Mɔwisi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, ba kua mɛ.
23 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, sia tɔ̃ɔ wɛ̃rarugira te sa ra nùn derie, i sɔnwɔ ye i kĩ i sɔmɛ, kpa i yike ye i kĩ i yike. Kpa i sukum yi sere sia bururu.
24 Ba ye yi sere sisiru bururu nge mɛ Mɔwisi u gerua. Ya ɲ̀ maa kɔ̃sa, yu sere kɔkɔnu ko.
25 Mɔwisi u nɛɛ, i ye dio domi tɔ̃ɔ wɛ̃rarugira te i ko Yinni Gusunɔ deria. Gisɔ i ɲ̀ ye wasi temɔ.
26 Sɔ̃ɔ nɔɔba tia i ko n da ye gure. Adama sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, tɔ̃ɔ wɛ̃rarugira. Te sɔɔra i ɲ̀ ko ye wa i gura.
27 Ka mɛ, sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, tɔn ben gaba yara bu wa bu ka gura adama ba ɲ̀ gãanu wa.
28 Yera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sere domma i ko i n nɛn gere ka nɛn woodaba yinamɔ.
29 I yaayo ma nɛ, Yinni Gusunɔ na bɛɛ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru wɛ̃. Yen sɔ̃na na ra bɛɛ sɔ̃ɔ yirun dĩanu wɛ̃ sɔ̃ɔ nɔɔba tiase. I de bɛɛn baawure u sina u ku yari win wãa yerun di u sɔmburu ko sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te sɔɔ.
30 Ma tɔn be, ba wɛ̃ra tɔ̃ɔ te sɔɔ.
31 Isireliba ba dĩa ni soka ka ben barum manna. Yen tubusiana, mba yeni. Ya sãawa nge dĩa bima kpika piibu. À n denda, ya dowa nge kira te ba kua ka tim.
32 Sɔ̃ɔ teeru Mɔwisi u nɛɛ, wooda wee ye Yinni Gusunɔ u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ. I manna beruo, sɔ̃ɔ teerun dim saka bɛɛn bibun bweserun sɔ̃ bu ka wa dĩa ni u bɛɛ wɛ̃ i di gbaburɔ sanam mɛ u bɛɛ yarama Egibitin di.
33 Mɔwisi u maa Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wekeru garu tama a manna doke sɔ̃ɔ teerun dim saka, kpa a tu yi Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, kpa ya n berua bɛɛn bibun bweserun sɔ̃.
34 Ma Aroni u ye sua u yi woodan kpakororun wuswaaɔ kpa ya n berua nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wooda wɛ̃ u ko.
35 Isireliba ba manna ye diwa wɔ̃ɔ weeru, sere ba ka tura Kananin tem nɔɔ bura yerɔ, tem mɛ̀ sɔɔ ba koo du ba n wãa.
36 Mannan sɔ̃ɔ teerun dim sakawa ba ra soku omɛri. Omɛri ye, ya sãawa ditiri nnɛn saka. Omɛri wɔkurun sakawa ba ra soku efa.

Nim mu yara kperun di

17

1 Isireliban wuu te kpuro ta sĩima saa gbaburun di te ba mɔ̀ Sini, ta ka ten sanum dɔɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u bu sɔ̃ɔwa. Ye ba tura Refidimuɔ ma ba ben sansani gira, adama ba ɲ̀ nim wa mi, bu nɔ.
2 Miya ba Mɔwisi nɔɔ kuurim wɔri ba nɛɛ, a sun nim wɛ̃ɛyɔ su nɔ.

Mɔwisi u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na i ka man nɔɔ kuurimɔ. Nge mba n kua i ka Yinni Gusunɔn laakari mɛɛrimɔ.

3 Adama nim nəru ga tən be baasi gia ma
ba Məwisi wəkisimə ba mò, mban sõna a
sun yarama Egibitin di. Kaa ka de nim nəru
gu sun go, bɛsɛ ka bɛsɛn bibu ka bɛsɛn yaa
sabenu.
4 Ma Məwisi u Yinni Gusunə nəəgiru sue
u nɛɛ, mba kon tən beni kua. Wee, ba kĩ bu
man kpenu kasuku.
5 Yinni Gusunə u nùn sõəwa u nɛɛ, i saro
i da i n tən be gbiiye wunɛ ka ben guro
gurobu sannu, kpa a n wunɛn dɛka ye nɛni
yè a ka daa ten nim so.
6 Wee, kon yõra wunɛn wuswaaə kperu
garun wəllə Horɛbun guurə, te ba maa
sokumə Sinai, kpa a kpee te so. Nim mu koo
yari min di tən be, bu ka nə.
Ma Məwisi u kua mɛ, Isireliban guro
gurobun wuswaaə.
7 Yera u yam mi yĩsinu yiru kã Teera
Masa domi miya Isireliba ba nùn nəə
kuura. Yiruse maa Mɛriba domi miya ba
Yinni Gusunən laakari mɛɛra ba nɛɛ, Yinni
Gusunə u wãa bɛsɛn suunu səə? Nge u sari.

Isireliba ba ka Amalɛkiba tabu kua

8 Sanam mɛ səəra Amalɛkiba ba na ba
Isireliba tabu wəri Refidimuə.
9 Yera Məwisi u Yosue sõəwa u nɛɛ, a
durəbu gabu gəsio kpa i yari i da i ka
Amalɛkiba tabu ko sia. Nɛn tii kon da n
yə guuru wəllə na n dɛka ye sue wəllə ye
Gusunə u nɛɛ, na n nɛni.
10 Yosue u Amalɛkiba tabu wəri nge mɛ
Məwisi u nùn sõəwa. Ma Məwisi ka Aroni
ka Huri ba da guu ten wəllə.
11 Məwisi ù n win nəma sue wəllə, Isire-
liba ba ra n kamiaməwa, adama ù n ye sura
temə, Amalɛkibara ba ra n bu kamiamə.
12 Məwisin nəma ya mənya ma ba kperu
garu sua ba yi win kəkərə ma u tu sinari. Ma
Aroni ka Huri ba win nəma sue wəllə, turo
nəm geuə, turo maa nəm dwarə. Ma win
nəma suare wəllə dim dim sere sõə ka dua.
13 Ma Yosue u Amalɛki ka win təmbu
kamia mam mam.
14 Ma Yinni Gusunə u Məwisi sõəwa u nɛɛ,
a yeni yoruo tireru səə i ka ye yaaya, kpa
a Yosue sõ ma kon de bu Amalɛkiba duari
mam mam handunia səə.
15 Yen biru Məwisi u yãku yeru gira ma
u tu yĩsiru kã Yinni Gusunəwa nɛn tuuta.
Domi wiya u bu nasara wɛ̃.
16 U nɛɛ, yèn sõ Amalɛkiba ba Yinni
Gusunə seesi, yen sõna u koo ka bu tabu ko
sere ka baadommaə.

Yetoro u Məwisi beram da

18

1 Saa ye səə, Yetoro Madianiban yãku
kowo, wi u sãa Məwisin dokiri, u nua
kpuro ye Yinni Gusunə u Məwisi ka win
təmbu Isireliba kua sanam mɛ u bu yarama
Egibitin di.
2-3 Ma u seewa u da Məwisin mi ka
Məwisin kurə Sefora ka win bibu yiru be
u raa deri wi, Yetoron mi. N deema, ye
Məwisi u bii be mara, u turo yĩsiru kã
Gɛɛsəmu yèn sõ u wãa tem tukumə u ka nùn
mara.
4 Ma u yiruse yĩsiru kã Ɛliesɛɛ yèn sõ
Gusunə win baaban Yinniwa u nùn somi u
nùn wəra Egibiti sunən nəmun di.
5 Ma Yetoro ka Məwisin kurə ka win bii
be, ba tura mi Isireliba ba ben sansani gire
guu te ba mò Sinaiə.
6 Saa yera Yetoro u Məwisi gəria u nɛɛ, bu
nùn sõ wee, u ka nùn win kurə naawa ka win
bibu yiru ye.
7 Ye Məwisi u nua mɛ, yera u yara u win
dokiri sennə da. Ye u tura mi, ma u yiira win
wuswaaə. Yen biru u seewa ba bəkasina ba
təbirina. Ma Məwisi u ka nùn da win dii
bekurugirə.
8 Ma u win dokiri wi saaria kpuro ye
Yinni Gusunə u Egibitigibu ka ben sunə kua
be Isireliban sõ, ka sere nəni swãa te ba wa
swaa səə, ka nge mɛ Yinni Gusunə u bu yara
te səən di.
9 Durom mɛ Yinni Gusunə u Isireliba kua
mi, sanam mɛ u bu yara Egibitigibun nəman
di, ya Yetoro dore.
10 Yera u nɛɛ, na Yinni Gusunə siara wi
u bɛɛ wəra saa Egibiti sunə ka win təmbun
yorun di.
11 Tɛ̃ na gia ma wiya u bũnu kpuro kere.
Domi u dera Egibitigibun nuku kõsura wəri
ben tii səə.
12 Ma u Gusunə yãku dõə mwaararugiru
kua ka yãkunu ganu. Yera Aroni ka Isire-
liban guro gurobu ba na ba di ka Məwisin
dokiri wi sannu ba ka Gusunə sãwa.

Yetoro u Məwisi bwisi kã

13 Yen sisiru bururu yera Məwisi u sina
u ka Isireliba siria, ma tən be, ba yõ win
wuswaaə saa bururun di sere ka yokaə.
14 Ye Yetoro u wa mɛ, yera u Məwisi sõəwa
u nɛɛ, mba a tən be kuammɛ mɛ. Mban sõna
a sõ wunɛ turo a bu siriammɛ saa bururun
di sere ka yokaə.
15 Ma Məwisi u nùn sõəwa u nɛɛ, tən be, ba
naaməwa nɛn mi, n ka bu Gusunə bikia ye u
kĩ bu ko.
16 Bà n maa gari gɛɛ mə ben tii tiinɛ səə kpa
n bu siria n bu sõəsi ye Yinni Gusunə u kĩ.
17 Yera win dokiri wi, u nɛɛ, ye a mò mi, ya
ǹ wã.
18 Kaa ra tii mɛɛra kowa mi, ka sere maa
tən be ba nun sikerenɛ mini. Domi səmbu
te, ta kpã. A ǹ kpẽ a tu ko wunɛ turo.
19 Tẽ a nɛn gari nəəwə, kpa Gusunə u nun
somi. Bwisi yi kon nun kẽ wee. A koowo
tən ben wirugii Gusunən wuswaaə, kpa a n
da ka ben gari de win mi.
20 Kpa a bu Gusunən woodaba tubusia ka
swaa ye ba koo swĩi, ka səma ye ba koo ko.
21 Kpa a gabu gəsi be səə, be ba koo kpĩ
bu bu kpara kpa yẽroba n sãa be ba Gusunə
nasie, ba gem swĩi, ba ku ra nəm biran kẽnu
mwɛ. Kpa a ben gabu ko təmbu nərəbun
(1.000) wirugibu, gabu maa wunəbun (100)
wirugibu, gabu weeraakurun wirugibu,
gabu maa wəkurun wirugibu.
22 Beya ba ko n da tən be sirie baadomma
kpa ba n da ka gari yi yi sẽ nɛ wunɛn mi. A
de bu nun wunɛn səmunu kawa, kpa bu ka
nun səbe.
23 À n kua mɛ, ma Gusunə u nun kpare
swaa ye səə, kaa kura, kpa tən be, bu maa
turi mi ba dəə ka bəri yɛndu.
24 Məwisi u win dokirin gere wura u kua
kpuro nge mɛ u nùn sõəwa.
25 U tən be gəsa Isireliba səə be ba
koo səmbu te kpĩ. Ma u ben gabu
kua təmbu nərəbun (1.000) wirugibu,
gabu maa wunəbun (100) wirugibu,
gabu weeraakurun wirugibu, gabu maa
wəkurun wirugibu.
26 Bera ba ra gari yi yi ǹ sẽ siri. Yi yi sẽ kpa
bu ka Məwisi daawa.
27 Yen biru win dokiri u nùn nəə kana ma
u doona u da win temə.

GUSUNƆ U KA ISIRELIBA ARUKAWANI BƆKUA

Isireliba ba wãa Sinain guurun nuurə

19

1-2 Yen biru Isireliba ba doona Refidimun
di. Ye n kua suru itasen tõə gbiikiru saa mìn
di ba yara Egibitin di, yera ba tura Sinain
gbaburə. Ma ba ben sansani gira guu te ba
mò Sinain nuurə.
3 Yera Yinni Gusunə u Məwisi soka guu
ten wəllə u ka nùn gari ko.
Ye u yəəwa mi, yera Yinni Gusunə u
nɛɛ, amɛniwa kaa Yakəbun bibu Isireliban
bwese kɛri sõ a nɛɛ,
4 i wa ye na Egibitigibu kua ka nge mɛ na
bɛɛ tii gawe na sua ka nɛn nəm damguu nge
mɛ gunə bakeru ta ra ten binu sue.
5 Tẽ, ì n nɛn gere nua, ì kun nɛn arukawani
kusie, i ko ko nɛn tiin təmbu n təmbu kpuro
kere. Handunia kpuro sãawa nɛgia,
6 adama bɛɛ i ko n sãawa nɛn tən be na gəsa
na tii yiiye, kpa i n sãa nɛn yãku kowobu tən
be ba tien sõ. Gari yi kaa Isireliba sõwa mi.
7 Yen biru Məwisi u sarama u tən ben
guro gurobu sokusia u bu sõəwa kpuro ye
Yinni Gusunə u nɛɛ u bu sõ.
8 Ma tən be kpuro ba wura ba nɛɛ, ye
Yinni Gusunə u gerua kpuro, yeya sa ko ko.
Ma Məwisi u maa ka tən ben gere wura
Yinni Gusunən mi.
9 Ma Yinni Gusunə u Məwisi sõəwa u nɛɛ,
wee, kon na wunɛn mi guru wii wuro te ta
sinum mə səə, kpa tən be, bu nə sanam mɛ
na ka nun gari mò, kpa ba n da n nun naanɛ
sãa.
Saa ye səəra Məwisi u den Yinni Gusunə
tən ben gari yi tusia.

Gusunə u ka Məwisi yinna Sinain guuru wəllə

10 Yera Yinni Gusunə u kpam nùn sõəwa
u nɛɛ, a doo a tən be deema a bu sõ bu ben
beka teo bu tii dɛɛrasia gisə ka sia,
11 kpa ba n səəru sãa ba n ka sõə itase mara.
Domi sõə itase te səəra nɛ, Yinni Gusunə kon
sarama Sinain guurə be kpuro bu ka man
wa.
12 Kaa tən be yĩreru kua mi ba koo yõra guu
ten bəkuə, kpa a bu sõ ba n tii sɛ bu ku raa
guu te yə, bu ku mam susi ten gãarə bu tu
bɛsu. Ben wi u tu bɛsu, yẽro koo gbiwa.
13 Ba ǹ nùn sẽremə ka nəma, kpena ba koo
nùn kasuku, ǹ kun mɛ bu nùn sẽɛnu twee
bu ka go. Baa ǹ n yaa saberun na, mɛya ba

koo ka tu go. Kɔba yà n swĩwa ba koo susi guu ten bɔkuɔ.

14 Ma Mɔwisi u sarama guu ten min di, u tɔn be sõɔwa u nɛɛ, bu tii dɛɛrasio bu ka Gusunɔ sã. Ma ba ben beka tea.

15 U kpam bu sõɔwa u nɛɛ, i ku ra ka bɛɛn kurɔbu bakuna i n sɔɔru sãa i n ka sõɔ itase te mara.

16 Sõɔ itase ten bururu ba guru kukiribu nua, ma ba guru maakinu ka guru wii wuro te ta sinum mɔ wa guu ten wɔllɔ. Ma kɔba ya sumɔ tãa tãa sere tɔn be ba wãa sansani ye sɔɔ kpuro bɛrum bu mwa ba diira.

17 Yera Mɔwisi u tɔn be yarama ben sansanin di bu da bu ka Gusunɔ yinna, ma ba yõra guu ten nuurɔ.

18 Wiisu Sinain guu te wukiri, domi Yinni Gusunɔ u sarama ka dõɔ u wãa ten wɔllɔ. Wii si, su yɔɔmɔ nge dõɔ bokon wiisu. Ma guu te, ta yĩirumɔ ka dam.

19 Kɔba yen swĩi maa sosimɔ. Yera Mɔwisi u gari gerua, ma Gusunɔ u nùn wisa ka nɔɔgii te ta sãa nge guru kukiribu.

20 Nge mɛya Yinni Gusunɔ u ka sarama guu ten wɔllɔ, ma u Mɔwisi soka. Yera Mɔwisi u yɔɔwa u da mi.

21 Ma Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa u nɛɛ, a saro a tɔn be kirɔ ko gem gem bu ku raa susima bu yĩre te sara bu man mɛɛri, kpa ben dabiru tu ku raa kam ko.

22 Mɛya yãku kowobun tii, be ba ra man susi, bu de bu tii dɛɛrasia kpa n ku ra ben gabu go.

23 Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔ sõɔwa u nɛɛ, tɔn be, ba ǹ yɔɔmɔ guuru wɔllu mi. Domi a sun kirɔ kua gem gem a nɛɛ n bu yĩreru kuo guu ten bɔkuɔ mi ba koo yõra. Kpa su tu garisi guu te a tii yiiye.

24 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a saro a da kpa wunɛ ka Aroni i yɔɔma, adama yãku kowobu ka tɔn be ba tie, bu ku raa yĩre te sara bu man mɛɛri, kpa n ku ra ben gabu go.

25 Ma Mɔwisi u sara u da u tɔn be gari yi sõɔwa.

20

Wooda wɔku te Gusunɔ u Isireliba wɛ̃
(I maa mɛɛrio Wooda Yiruse 5:6-21)

1 Yen biru Gusunɔ u gari yini kpuro gerua u nɛɛ.

2 Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni wi u ra n wãa nɛ wi na bɛɛ yarama Egibitin tem di, na bɛɛ yakia saa yorun di.

3 Yen sõ, i ǹ ko i gãanu ganu sã nɛ baasi.

4 I ku ra tii bwãarokunu kua ni nu sãa gãanun weenasinu ni nu wãa wɔllɔ, ǹ kun mɛ temɔ, ǹ kun mɛ nim sɔɔwɔ.

5 I ku ra yiira i bwãaroku gagu sã, domi nɛna bɛɛn Yinni wi u ra n wãa. Nɛ, Yinni nisinugiiwa, nɛ wi na ra baababan durum mɔɔru mwɛ ben bibun mi be ba man tusan suunu sɔɔ sere ka ben sikadominun bibɔ.

6 Adama be ba man kĩ, ma ba nɛn wooda nasie, na ra ben bibun bweseru wɔnwɔndu kue sere ka baadommaɔ.

7 Nɛna bɛɛn Yinni wi u ra n wãa. I ku ra nɛn yĩsiru soku kam. Wi u tu soka kam, kon yɛ̃ro sɛɛyasia.

8 I wɛ̃ro tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, kpa i tu garisi te na yi nɛnɛm nɛn sõ.

9 Sõɔ nɔɔba tia i ko n da bɛɛn sɔma kpuro ko.

10 Adama sõɔ nɔɔba yirusera ta sãa tõɔ wɛ̃rarugiru te i nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinni derie. Tõɔ te sɔɔ, i ku ra sɔmburu garu ko, bɛɛ ka bɛɛn bibu, ǹ kun mɛ bɛɛn yobu, ǹ kun mɛ bɛɛn yaa sabenu, ǹ kun mɛ sɔɔ be ba wãa bɛɛn yɛnusɔ.

11 Domi sõɔ nɔɔba tian baa sɔɔra na ka wɔllu ka tem ka nim wõku kua ka baayere kpuro ye ya wãa mi sɔɔ. Ma na wɛ̃ra sõɔ nɔɔba yiruse. Yen sõna na sõɔ nɔɔba yiruse te domaru kua na tu yi nɛnɛm nɛn sõ.

12 I bɛɛn tundo ka mɛro bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ kpa bɛɛn hunde yu wa yu dakaa da tem mɛ na bɛɛ wɛ̃ sɔɔ.

13 I ku ra tɔnu go.

14 I ku ra sakararu ko.

15 I ku ra gbɛni.

16 I ku ra goo gari mani.

17 I ku ra bɛɛn tɔnusin diru binɛ ko, ǹ kun mɛ win kurɔ, ǹ kun mɛ win yobu, ǹ kun mɛ win yaa sabenu, ye n sãa wunɛn tɔnusin gãanu kpuro gesi.

18 Yen biru tɔn be kpuro ba guru kukiribu ka kɔban swĩi nua ma ba guru maakinu wa guu ten wɔllɔ te wiisu wukiri. Yera ba diira ba da ba yõra n desire.

19 Ba Mɔwisi sõɔwa ba nɛɛ, wunɛn tii, à n ka sun gari kua, sa ko nun swaa daki. Adama a ku de Gusunɔ u ka sun gari ko, kpa su ku ra gbi.

20 Ma Məwisi u tən be sɔ̃əwa u nɛɛ i ku
bɛrum ko. Domi Yinni Gusunə u nawa u ka
bɛɛn laakari mɛɛri kpa i n nùn nasie, i ku ra
maa ka durum ko.
21 Ma tən be, ba yɔ̃ n dɛsire saa ye Məwisi u
guru wii sinumgii te susi mi Gusunə u wãa.

Yãku yerun wooda

22 Yinni Gusunə u Məwisi sɔ̃əwa u nɛɛ, a
Isireliba sɔ̃əwə a nɛɛ, bɛɛn tii i wa ma wəllun
diya na ka bu gari kua.
23 Yen sɔ̃, i ku ra maa tii bwãaroku gagu
kua ka wura, ṅ kun mɛ ka sii geesu, kpa i gu
ko bɛɛn bũu.
24 Adama i ko man yãku yeru bania ka
tem. Kpa i bɛɛn yaa sabenu gəsi i ka
man yãku dɔ̃ə mwaararuginu ka siarabun
yãkunu kua ten wəllə. Yam kpuro mi na
gəsa i ka man sã, ko na n wãa mi, kpa n bɛɛ
domaru kua.
25 I n man yãku yeru baniammɛ ka kpenu,
i ku tu bani ka kpee ni i dãka. Domi ì n kpee
ni dãka, i nu disi dokewa mi.
26 I ku ra de ta n yəətia mə, kpa bu ku raa
ka bɛɛn tereru wa ì n yəəmə mi.

*Wooda ye Yinni Gusunə u Isireliba wɛ̃
yobun sɔ̃*

21

1 Yinni Gusunə u Məwisi sɔ̃əwa u nɛɛ, a
Isireliba wooda yeni wɛ̃ɛyə.
2 Ben goo ù n win Isirelisi dwa yoo, yoo
wi, u koo win yinni sãwa wɔ̃ə nəəba tia,
nəəba yiruse u koo yariwa yoo ten di u kun
gãanu kəsie.
3 U kun kurə mə u ka dua yoo te səə, wi
turowa u koo yari. U n maa kurə mə ba ka
nùn dwa, sanna ba koo yari.
4 N n win yinnin na, u nùn kurə wɛ̃, ma
u ka kurə wi bibu mara, dəma te u yariə
yorun di, u koo kurə ka win bibu win yinni
deriawa kpa u yari wi turo.
5 Adama yoo wi, ù n gerua batuma səə u
nɛɛ, u win yinni kĩ ka maa win kurə wi, ka
win bibu, yen sɔ̃, u ṅ yariə,
6 saa yera yinni wi, u koo ka nùn da Yinni
Gusunən sãa yerə. Miya u koo nùn sɛririsia
sãa yee ten gamboə, u nùn swaa yaba ka
səkura. Kpa n sãa yĩreru ma yoo wi, u sãawa
win yoo sere ka baadommaə.
7 Goo ù n maa win bii tən kurə dəra yoo,
ba ṅ nùn yakiamə nge mɛ ba ra yoo tən
durəbu yakie.
8 Win yinni ù n nùn sua kurə, ma u wa
dãkuru ya ṅ ka nùn naawɛ u koo kpĩ u nùn
win təmbu yakie. Adama u ku raa nùn tən
tuko yakie. Domi durə wi, u kua naanɛ
sarirugii.
9 Goo ù n yoo tən kurə dwa u ka win bii tən
durə wɛ̃, u nùn kuo nge mɛ ba ra bii wəndia
kue bà n nùn suamə.
10 Goo ù n yoo sua kurə, yen biru ù n maa
kurə kpao sua, u ku raa yoo win dĩanu ka
win yãa ni u ra raa nùn wɛ̃ kawa. Mɛya maa
ben wãasinaa səə, u ku raa de gãanu ganu
kəsi.
11 U kun maa nùn gãanu ita yenin gaa
kuammɛ, u de kurə wi, u yari yorun di u
kun gãanu kəsie.

Daa kɔ̃sa ye tənu ù n kua ba koo nùn go

12 Wi u tənu so u go, ba koo yɛ̃ron tii gowa.
13 Adama wi u kun kĩ u ka tənu go samba
səə, nɛ Yinni Gusunə kon yam gam gəsi mi u
koo kpikiru da u kuke.
14 Wi u win winsim mwa u go nuku
kɔ̃surun sɔ̃ ka bwisi, bu yɛ̃ro məə bu go, baa
ù n dua nɛn sãa yerə u yãku yeru nɛnua u ka
bɔ̃re.
15 Wi u win tundo so, ṅ kun mɛ win mɛro,
ba koo yɛ̃ro mwa bu gowa.
16 Wi u tənun tii gbɛna u dəra, ṅ kun mɛ u
nùn kua win yoo, ba koo yɛ̃ro mwa bu gowa.
17 Wi u win mɛro, ṅ kun mɛ win tundo
kɔ̃sa gerusi, ba koo yɛ̃ro gowa.

*Wooda ye Gusunə u yi be ba təmbu mɛɛra
kuan sɔ̃*

18 Saa ye təmbu yiru ba sannamə ma ben
turo u win winsim so ka nəm kuseru, ṅ kun
mɛ u nùn kara ka kperu u mɛɛra kua, ma ya
kun nùn go, ba ṅ wi u nùn so mi goomə. Yà
n nùn kpĩ,
19 ma u ra sanə kua u ka dɛka sĩimə, wi u
nùn mɛɛra kua mi, ba ṅ nùn gãanu kuammɛ.
Adama durə win səmbu te u koo raa ko ù n
bwãa do, wi u nùn mɛɛra kua mi, wiya u koo
tu ko, kpa u maa mɛɛra yen nəəribun gobi
kəsia.
20 Goo ù n win yoo so ka bokuru u go mii
mii ba koo yɛ̃ro gowa.
21 Adama yoo wi, ù n kua tɔ̃ə giriru ṅ kun
mɛ sɔ̃ə gira yiru u sere gu, ba ṅ maa win

yinni gãanu kuammɛ, domi yoo wi, u sãawa win gobi.

22 Tɔn durɔbu gabu bà n sannamɔ, ma ba guragii wɔri sere win nukura ka yara, ma win gam kun mɛɛra wa, yen mɛ kurɔ win durɔ u tɔn be bure, mɛya ba koo kɔsia siri kowobun wuswaaɔ.

23 Adama kurɔ wi, ù n mɛɛra gaa wa, mɛɛra yen bwesera ba koo maa bu ko. Ʊ n maa gun na, ba koo bu gowa.

24 Ñ n win nɔnin na ba wuna ba koo maa begii wunawa. Ñ n win dondun na ba bua, ba koo maa beginu buawa. Ñ n win nɔman na ba bua, ba koo maa begia buawa. Ñ n win naasun na ba bua, ba koo maa begisu buawa.

25 Ñ n maa dɔ̃ɔn na ba nùn mɛni, ba koo maa be dɔ̃ɔ mɛniwa. Mɛɛra yèn bweseru ba nùn kua gesi, yen bwesera ba koo maa bu ko.

26 Goo ù n win yoo tɔn durɔ, ñ kun mɛ tɔn kurɔn nɔnu kɔra, u koo yoo wi karawa u doona nɔnu gen sɔ̃.

27 Ñ n maa win dondun na u wuna, u koo nùn karawa u doona don ten sɔ̃.

28 Kɛtɛ yà n tɔnu kɔba so ya go, ba koo yen tii kpenu kasuku bu gowa, ba ñ yen yaa temmɔ. Yen biru ba ñ maa yen yinni gãanu kuammɛ.

29 Adama kɛtɛ ye, yà n daa goo kɔba sɔkure ma ba yen yinni sɔ̃ɔwa ma u ñ ka ye gãanu kue, ba koo win tii gowa ka kɛtɛ ye sannu.

30 Bà n maa nùn gãanu buren na u wa u ka win wãaru yakia, u koo ni kpuro kɔsiawa nge mɛ ba gerua.

31 Kɛtɛ yen bweseru yà n bii goo kɔba sɔka, siri tee biya ba koo ye kua mi, ka yen yɛ̃ro.

32 Adama kɛtɛ ye, yà n goon yoo so ya go, sii geesun gobi tɛna yen yinni u koo yoo win yinni wɛ̃, kpa bu kɛtɛ ye kpenu kasuku bu go.

33 Goo ù n dɔkɔ mɔ, ñ kun mɛ u wɔru gagu gba u deri u ñ wukiri, ma goon yaa sabera wɔri mi, ta gu,

34 wi u dɔkɔ ye mɔ ñ kun mɛ wɔru ge, u koo sabe ten kɔsire wɛ̃wa kpa u sabe goo te sua.

35 Goon kɛtɛ yà n googia mɛɛra kua ya go, ba koo kɛtɛ wasa ye dɔrawa bu yen gobi bɔnu ko. Kpa bu maa ye ya gu min yaa bɔnu ko.

36 Kɛtɛ ye, yà n daa gɛɛ mɛɛra koore, ma yen yɛ̃ro u yɛ̃ adama u ñ gãanu kue, u koo ye ya gu min kɔsire wɛ̃wa kpa wi, u goo te sua.

Yaa sabenun gbɛnan wooda

37 Goo ù n kɛtɛ gbɛna u go, ñ kun mɛ u ye dɔra, kɛtɛ nɔɔbuwa u koo kɔsia tia yen wɔllɔ. Ñ n maa yãarun na, yãanu nnɛwa u koo kɔsia tee ten wɔllɔ.

22

1-3 Ye u gbɛna mi, bà n ye wa win nɔma sɔɔ, ñ n kɛtɛn na, ñ kun mɛ kɛtɛku, ñ kun mɛ yãaru, ma ya gesi wasi, yen yiruwa u koo wɛ̃. Ʊ kun maa gãanu mɔ, ba koo win tii dɔrawa.

Goo ù n gbɛna da wɔ̃kuru, bà n nùn mwa wɔ̃ku te, ba so ba go, ba ñ goo win yɛm bikiamɔ. Adama yam mù n sãra ba sere nùn go, be ba nùn go mi, ba koo bu win yɛm bikia.

Goon gãa ni ba suan woodaba

4 Bɛɛn goo ù n win sabenu sure win winsim gberɔ, ñ kun mɛ win dãa gbaarɔ, ma nu dĩanu asɔrɔ kua, win gberun dĩa geena u koo yɛ̃ro kɔsire wɛ̃, ñ kun mɛ win dãa marum.

5 Goo ù n dɔ̃ɔ mɛnima, dɔ̃ɔ wi, ù n dua goon gberɔ, ma yɛ̃ron dĩanu kpuro dɔ̃ɔ mwaara, wi u dɔ̃ɔ mɛni mi, u koo dĩa ni nu dɔ̃ɔ mwaaran kɔsire wɛ̃wa.

6 Goo ù n win winsim gobi, ñ kun mɛ gãanu berusia, ma ba nu gbɛna mi u berua mi, bà n gbɛnɔ wi wa ye u sua min nɔn yiruwa u koo kɔsia.

7 Bà kun maa nùn wa, wìn mi ba gãa ni gbɛna u koo dawa Gusunɔn sãa yerɔ u nɔma sua wɔllɔ u bɔ̃re u nɛɛ, u ñ gãanu ganu sue ni ba nùn berusia mi sɔɔ.

8 Tɔmbu yiru bà n gãanu sikirinɛmɔ, ñ n yaa saberun na, ñ kun mɛ yãnu, ñ kun mɛ gãa ni nu kɔ̃ɔra, be kpuro ba koo dawa Gusunɔn sãa yerɔ u bu siria. Ben wi u kun gem mɔ, ye ba sikirinɛ min wasi yiruwa u koo kɔsia.

9 Goo ù n win winsim yaa saberu garu sabusia, ma ta bɔɔra ñ kun mɛ ta gu ñ kun mɛ ba tu sɛ̃re ba mwa goo kun wa,

10 wi ba tu sabusia mi, u koo dawa Gusunɔn sãa yerɔ u bɔ̃re u nɛɛ, u ñ tu babe. Sanam mɛya, wi u sabe te mɔ mi, u koo durɔ

win gere wura kpa wi ba sabe te sabusia u ku maa gãanu ganu kəsia.

11 Adama bà n sabe te gbɛnan na win yɛnuə, u koo ten kəsire wɛ̃wa.

12 N n maa gbeeku yaan na ya tu mwa ya kasuka, u ka ten seeda na u sɔ̃əsi. Saa ye, u ṅ maa ten kəsire wɛ̃ɛmə.

13 Goo ù n maa win winsim yaa saberu bəkura, ma ta bəəra ṅ kun mɛ ta gu sanam mɛ wi u tu mə u ṅ wãa mi, ba koo nùn ten kəsire wɛ̃wa.

14 Adama ù n wãa mi, ba ṅ maa nùn kəsire wɛ̃ɛmə. Bà n maa tu due kuan na, ten due gobi yi, yi tura.

Təmbun wãasinaan wooda ka sãarugia

15 Goo ù n wəndia kəkura u nùn bekuru doke, ma ba ṅ daa wəndia wi durə kã, wi u nùn bekuru doke mi, u koo dokiriru kpuro kowa nge mɛ ba ra ko, kpa u wəndia wi sua kurə.

16 Baa wəndia win tundo ù n yina bu suana, ka mɛ, durə wi, u koo dokiriru kpuro kowa nge mɛ ba ra ko bu ka wəndia sua.

17 Tən kurə sərо ù n wãa bɛɛn suunu səə, i nùn goowo.

18 Wi u maa ka yaa saberu kpuna, i yɛ̃ro goowo.

19 Nɛ, Yinni Gusunə turowa i ko sã. Wi u yina u bũu goo sãamə, i yɛ̃ro goowo.

20 I ku səə goo nəni sɔ̃. I ku maa nùn taki di. I yaayo ma bɛɛn tii i raa səru di Egibitin temə.

21 I ku gəmini goo nəni sɔ̃, ṅ kun mɛ gobeku goo.

22 Wi u bu nəni sɔ̃əmə ma ba man somiru kana, ka geema na bɛɛ sɔ̃əmə, kon bu somi.

23 Kpa n de nɛn məru yu se bu bɛɛ go tabu gberə, bɛɛn kurəbu bu maa ko gəminibu kpa bɛɛn bibu bu maa ko gobekuba.

24 Bɛɛ Isireliba səə, bɛɛn wi u sãaro gobi bəkura, u ku raa yi nim dokea nge mɛ bwese tukunu nu ra ko.

25 I n goon bekuru tərubа mwa, i nùn tu wesia sɔ̃ə u sere du.

26 Domi beku tee tera u mə mi, u ka win wasi wukiri. Yen sɔ̃, à n tu nɛni mba u koo wukiri wɔ̃kuru. Sanam mɛ səə, ù n man wuri koosima, kon nùn wənwəndu kua, n nùn swaa daki.

27 I ku ra man kɔ̃sa gerusi, i ku ra maa bɛɛn wirugii bɔ̃re.

28 I n bɛɛn dĩa gbiikinu gã i ku de n tɛ i sere ka nɛginu na.

I ku maa tɛ i ka bɛɛn bii tən durə gbiikobu yakia domi ba sãawa nɛgibu.

29 Mɛya i ko maa man bɛɛn yaa sabenun bii gbiikinu yiiya nɛnɛm adama i ko de nu gina bəm nəwa sɔ̃ə nəəba yiru, nəəba itase i sere ka man nu yãkuru kua.

30 Bɛɛn tii maa, i ko n wãawa nɛnɛm nɛn sɔ̃, i n dɛɛre. Yen sɔ̃, i ku yaa gaa tem ye gbeeku yaa ya go ya deri. I ye bɔ̃nu wɛ̃ɛyə domi ba ṅ ye sake.

I n da bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu sirie dee dee

23

1 I ku labaari weesugia kpara. I ku maa tən kɔ̃so seeda weesugia diiya u ka yari.

2 Bɛɛn goo u ku raa tən dabinun gere swĩi u ka kɔ̃sa ko. Mɛya u ku maa bu swĩi bà n gem sĩiyamə siribu səə.

3 I ku goo siri ka wənwəndu baa ù n sãa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ.

4 I n bɛɛn wɛrəbun saberu garu wa ta kɔ̃ərə, kɛtɛwa? N kun mɛ kɛtɛku? I tu məə i ka nùn wurama.

5 I n maa win kɛtɛku wa ga wərumɛ ka səmunu, i ku doona i nùn deri. I nùn somiə i ka gu seeya.

6 Siribu səə, i ku wi u gem mə gem bira win bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛrun sɔ̃.

7 I ku seeda weesugia wura. I ku maa goo go wi u kun taarɛ gaa kue. Domi wi u kua mɛ, nɛ, Yinni Gusunə kon yɛ̃ro sɛɛyasia.

8 I ku nəm biran kɛ̃nu mwa domi nu ra tənu nəni wɔ̃kewa gem swaa səə kpa u kpana u mu gere.

9 I ku wi u səru dimə bɛɛn suunu səə nəni sɔ̃. Domi bɛɛn tii i yɛ̃ nge mɛ u bwisikumə, yèn sɔ̃ i raa səru di Egibitiə.

Wɔ̃ə wɛ̃raruguu ka tɔ̃ə wɛ̃rarugiru

10 Wɔ̃ə nəəba tian baa səəra i ko i n da bɛɛn gberun dĩanu duure, kpa i nu gɛ̃.

11 Adama wɔ̃ə nəəba yiruse, i ko i bɛɛn gbean tem kpuro deriwa mu wɛ̃ra, ka bɛɛn dãa gbaanə. Kpa i de be ba sãa sãarobu bu da bu dĩanu kunənu ko be ka yaa sabenu.

12 Mɛya maa sɔ̃ə nəəba tian baa səəra i ko i bɛɛn səma kpuro ko. Adama nəəba yiruse i ko wɛ̃rawa ka bɛɛn yobu ka səə be ba səmburu mɔ̀ bɛɛn mi, ka sere bɛɛn yaa sabe ni i ra ka səmburu ko.

13 Ye na bɛɛ sɔ̃ɔwa kpuro, i ye mɛm nɔɔwɔ
mam mam. Kpa i ku ra bũnu ganun yĩsiru
sia i sere nɛɛ, ko i nu sã.

Tɔ̃ɔ bakanu ita ni nu kpãaru bo

14 Wɔ̃ɔ baagere nɔn itawa i ko i n da man
tɔ̃ɔ bakaru kue.
15 Pɛ̃ɛ ye ba ɲ̀ seeyatia doken tɔ̃ɔ bakara
i ko gbi i ko. Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruwa i ko pɛ̃ɛ di
ye ya kun seeyatia mɔ nge mɛ na raa bɛɛ
yen wooda wɛ̃, wɔ̃ɔn suru gbiikoo wi ba mɔ̀
Abibu sɔɔ, domi saa yera i yara Egibitin di. I
n kanaru mɔ̀, goo u ku raa na nɛn wuswaaɔ
u kun kɛ̃ru nɛni.
16 Yiruse kpa i maa bɛɛn gbean dĩa
gbiikinun yaa kpaabun tɔ̃ɔ bakaru di. Yen
biru ì n bɛɛn gberun dĩanu kpuro gã kpa i
maa yen tɔ̃ɔ bakaru di, i n wãa kunu sɔɔ.
17 Nge mɛya wɔ̃ɔ baagere bɛɛ tɔn durɔbu i
ko i n da ka mɛnnɛ nɔn ita nɛn sãa yerɔ.
18 I n man yãkuru kua, i ten yaa gum dɔ̃ɔ
mɛniɔ dɔma te. I n maa ten yaa dimɔ, i ku ye
mɛnna ka pɛ̃ɛ ye ba seeyatia doke.
19 I n da ka man bɛɛn gberun dĩa gbiikii ni
nu gea sãa naawɛ nɛn sãa yerɔ. Domi nɛna
na sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni. I ku boo buu yike
ka gen mɛron bom.

Sɔ̃ɔsinu ganu ka nɔɔ mwɛɛnu

20 Yeniba kpuron biru Yinni Gusunɔ u
Isireliba sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kon bɛɛ nɛn gɔrado
gɔriama u ka bɛɛ kpara kpa u n bɛɛ kɔ̃su bɛɛn
sanum sɔɔ. U koo ka bɛɛ da tem mɛ na bɛɛ
sɔɔru kua sɔɔ.
21 Yen sɔ̃, i de i n tii sɛ kpa i nùn mɛm
nɔɔwa, kpa i ku nùn nuki sanku. Domi u
ɲ̀ da bɛɛ suuru kuammɛ ì n tora, yèn sɔ̃ nɛn
yiiko ya wãa wi sɔɔ.
22 Adama ì n nùn mɛm nɔɔwa mam mam,
ma i mɔ̀ dee dee ye na bɛɛ yiire, nɛna kon ka
bɛɛn wɛrɔbu kpuro sanna.
23 Nɛn gɔrado wi, u koo bɛɛ swaa gbiiya u
ka bɛɛ turi sere tem mi Amɔreba ka Hɛtiba
ka Feresiba ka Kananiba ka Hefiba ka sere
Yebusiba ba wãa. Kpa n be kpuro go bɛɛn
sɔ̃.
24 Adama ì n tura mi, i ku ra ben bũnu
sã, i ku maa ben komanu saari. I ben
bũu turanu suririo kpa i ben bwãarokunu
kɔsuku muku muku.
25 Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa i ko i sã kpa n
bɛɛ domaru kua, i n dĩanu mɔ ka nim. Mɛya
na kon maa bɛɛ baranu gbara.
26 Na ɲ̀ maa derimɔ tɔn kurɔ goon nukuru
tu yari, mɛya bɛɛn goo kun maa mɔ̀ wĩro.
Kon maa de bɛɛn hunde yu dɛ̃ɛya.
27 Ye kon maa wure n ko wee. Be ba nua i
duɔ ben temɔ kpuro, kon de bu nanda, kpa
bu yari bu doona bɛɛn sɔ̃.
28 Kon Hefi be, ka Kanani be, ka Hɛti be
susunu kpare, kpa bu yari bu doona tem
min di.
29 Adama na ɲ̀ be kpuro giramɔ wɔ̃ɔ tian
baa sɔɔ, tem mɛ, mu ku raa ka ko bansu, kpa
gbeeku yɛɛ yi bɛɛ yibusi.
30 Fiiko fiikowa kon de ba n doonamɔ min
di, sere i ka dabia i tɛria i sina tem mɛ kpuro
sɔɔ.
31 Tem mɛ kon bɛɛ wɛ̃ mi, mɛn nɔɔ bura
yera ko n wãawa saa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀
Naa yarin di sere n ka girari Filisitiban nim
wɔ̃kuɔ, ka maa saa Sinain gbaburun di, sere
n ka girari daa te ba mɔ̀ Efaratiɔ. Tɔn be
ba wãa tem mi kpuro, kon bɛɛ bu nɔmu
bɛriawa kpa i bu gira.
32 I ku ra ka bu arukawani gaa bɔke. I ku
maa ben bũu goo sã.
33 I n ben bũnu sãamɔ, nu ko n sãawa bɛɛn
yina. Yen sɔ̃, i ku de ben goo u n wãa bɛɛn
suunu sɔɔ kpa u ku raa bɛɛ torasia nɛn swaa
sɔɔ.

Yinni Gusunɔ u win nɔɔ mwɛɛru sire

24

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i
yɔɔma Sinain guuru mini, nɛn mi, wunɛ
ka Aroni ka Nadabu ka Abihu ka Isireliban
guro gurobu wata ka wɔkuru, kpa i man
kpuna sarun di.
2 Wunɛ Mɔwisi, kaa man susima wunɛ
turo. Be ba ka nun yɔɔma bu yɔ̃ro mi ba wãa
mi. Tɔn be ba maa tie, bu ku raa yɔɔma mini.
3 Ma Mɔwisi u da u tɔn be Yinni Gusunɔn
gari ka win woodaba kpuro sɔ̃ɔwa. Ma be
kpuro ba wura ka gɔ̃ru teu ba nɛɛ, sa ko ko
ye Yinni Gusunɔ u gerua kpuro.
4 Mɔwisi u Yinni Gusunɔn gari yi kpuro
yorua ma u seewa buru buru u yãku yeru
bana guu ten nuurɔ. U maa kpenu wɔkura
yiru gira nge mɛ Isireliban bwese kɛrin
geera nɛ.
5 Ma u Isireliban aluwaasiba gabu gɔra bu
ka Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu
kua kpa bu naa kinɛnu go bu ka siarabun
yãkunu ko.

6 Məwisi u yaa yɛm mɛn bənu sua u doke
gbɛ̃a səə. Ma u sukum mɛ n tie yɛ̃ka yãku yee
ten wəllə.
7 Ma u woodan tire te sua u tu gara tən ben
wuswaaə. Ma ba nɛɛ, sa ko Yinni Gusunə
mɛm nəəwa kpa su ko kpuro ye u gerua.
8 Ma Məwisi u yɛm mɛ sua u yɛ̃ka tən
ben wəllə u nɛɛ, yɛm mɛ wee, mɛ mu Yinni
Gusunən nəə mwɛɛru siremə te u bɛɛ kua
sanam mɛ u bɛɛ wooda yeniba kpuro wɛ̃.
9 Ma Məwisi ka Aroni ka Nadabu ka Abihu
ka Isireliban guro gurobu wata ka wəku te,
ba guu te yəəwa.
10 Ma ba Gusunə, be Isireliban Yinni wi
wa. N sãare nge u yõ turaru garun wəllə te
ba kua ka kpee boogu ni nu baalimə weenɛ.
Nu dɛɛrewa nge wəllu te ta kun guru wiru
mə.
11 Gusunə u ǹ Isireliban guro guro be kõsa
gaa kue. Ba nùn wa ma ba di ba nəra.

Məwisi u yəəwa Sinain guurə

12 Yinni Gusunə u Məwisi sõəwa u nɛɛ, a
yəəma a yõra guuru mini. Kon nun kpee
bɛsi wɛ̃ mì səə na wooda kpuro yorua, tən be
ka ben bibun bweseru ba n ka ye mɛɛrimə
baadomma.
13 Ma Məwisi u seewa ka win bõə Yosue.
Adama u sere guu te yə,
14 u guro guro be sõəwa u nɛɛ, i yõro mini,
i sun ma sere su ka wurama bɛɛn mi. Wee
Aroni ka Huri ba wãa ka bɛɛ. Bɛɛn goo ù n
gari giri gɛɛ mə, u na ben mi.
15 Yen biru u yəəwa guu ten wəllə, ma
guru wii wurora tu wukiri.
16-17 Yera Yinni Gusunən yiikon girima ya
sõəsira mi. Isireliba ba ye wa, ya sãa nge dõə
boko. Ma guru wii wuro te, ta Sinain guu te
wukiri sere sõə nəəba tia. Sõə nəəba yiruse
Yinni Gusunə u Məwisi soka saa guru wii
wuro ten min di.
18 Yera Məwisi u dua guru wii ten səəwə
ma u yəəwa guu ten wəllə. Miya u wãa sõə
səə weeru ka wõkuru weeru.

YINNI GUSUNƆN KUU BEKURUGIRUN KPUNAA

Kɛ̃ɛ ni Isireliba ba koo wɛ̃ bu ka Yinni Gusunən sãa yeru ko

25

1 Yinni Gusunə u Məwisi sõəwa u nɛɛ,
2 a Isireliba sõəwə bu ka man kɛ̃nu naawa.
Ye ba wɛ̃ ka nuku tia kpuro, a məə.
3 Kɛ̃ɛ ni ba koo wɛ̃, niya, wura ka sii geesu
ka sii gandu,
4 ka ana bekunu ni ba wõkua ka bura, ka
maa gaadura ka ni ba swɛ̃rasia ka sɛ̃ɛsu, ka
ni ba wesa ka wɛ̃ɛ damgii ka yaa sansun
beka,
5 ka yãa gəni yi ba swɛ̃rasia ka sɛ̃ɛsu, ka
gəni sinumgii, ka dãa damgia,
6 ka gum mɛ ba ra ka fitila sõre ka gum
mɛ mu turare mə mɛ ba ra kpuro tãre bu ka
sõəsi ma Gusunə u ye gəsa nɛnɛm, ka turare
ye ba ra dõə doke,
7 ka kpee gobiginu nìn nəni sãa bɛrə wuru
ka kpee gobiginu bwese bweseka ka ni
ba koo doke yãku kowo tənweron yabe
tarakpe səə ka sere maa win bəə baran wəllə.
8 Yen biru i ka man ye kpuro kuu
bekurugiru kuo na n ka wãa bɛɛn suunu səə.
9 I ko tu kowa ka ten dendi yãnu kpuro
nge mɛ kon bɛɛ sõəsi.

Yinni Gusunən woodan kpakororu

10 Ba koo kpakororu ko ka dãa damgia.
Ten dɛ̃ɛbu bu ko n sãawa gəm soonu yiru ka
bənu. Ten yasum mu ko n maa sãawa gəm
soo teeru ka bənu kpa ten gunum mu n sãa
gəm soo teeru ka bənu.
11 Kpa a tu wura pote ten səəwə ka təəwə.
Kpa a ten goonu nnɛ kpuro nəə bəka kua ka
wura.
12 Kpa a wuran sumi ko wasi nnɛ a doke
ten goo gookan yinna yenu səə, yiru ya n
mɛɛrinɛ bee tia, yiru yeni ya n maa mɛɛrinɛ
bee tia.
13 Yen biru a dãa pəəsi kasu yiru a yi wura
pote.
14 Kpa a yi wasi kpakoro ten sumi səə beri
berika, yi n sãa ten nɛnutii.
15 Sumi yi səəra dãa pəəsi yi, yi ko n da n
wãa. Ba ǹ yi wunamə min di.
16 Yen biru kaa woodan kpee bɛsi yi kon
nun wɛ̃ doke kpakoro te səə.
17 Kpa a kpakoro te wukiritia kua ka wura
ya n ka tu saka nɛ.
18-19 Kpa a wəllun kõsobu yirun
weenasibu ko ka wura a mani wukiritia yen
goo piiminun wəllə gee ka gee.
20 Kpa yi n kpakoro ten wukiritia ye
kasa wukiri mam mam. Yi ko n wuswaa
kisinɛwa yi n mɛɛrinɛ.
21 Kaa woodan kpee bɛsi yi doke kpakoro
te səə, a sere ten wukiritia ye doke.

22 Yen wɔllɔwa ko na n da ka nun yinnɛ
kɔ̃sobu yiru yen baa sɔɔ, kpa n nun nɛn
woodaba kpuro wɛ̃ Isireliban sɔ̃.

Tabulu yèn mi ba koo pɛ̃ɛ yi, ye ba ka Gusunɔ naawa

23 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, kaa tabulu ko ka dãa damgia. Yen dɛ̃ɛbu
ko n sãawa gɔm soonu yiru, yen yasum mu
ko n maa sãa gɔm soo teeru, kpa yen gunum
mu n sãa gɔm soo teeru ka bɔnu.
24 Kpa a ye kpuro wura pote, kpa a maa
yen goo gooka nɔɔ bɔka kua ka wura.
25 Yen biru kpa a dãa bɛsi piiminu gore
yen goo gooka mi, ni nu ka nɔm tararu
yasum nɛ, a ka sikerena, kpa a nin tii wura
pote.
26 Kpa a maa sumi nnɛ ko ka wura a doke
tabulu yen goo gookaɔ mi yen naasu gire
gire.
27 Mi ba dãa bɛsi piimii ni goren bɔku
bɔkuka sɔɔra sumi yi, yi ko n wãa, kpa bu
dãa pɔɔsi wasi yi sɔɔ, ba n da ka tabulu ye
sue.
28 Dãa pɔɔsi yi, yi ko n sãawa dãa damgia
kpa a yi wura pote.
29 Yen biru kaa gbɛ̃a ko ka nɔri ka
pɛrɛntiba ka gbɛ̃ɛ yorukunu, ye kpuro ya n
sãa wuragia kpa ba n da ka dendi ba n yãku
tam wisimɔ.
30 Kpa a pɛ̃ɛ ye ba ka man naawa sɔndi
tabulu yen wɔllɔ. A ku ra de pɛ̃ɛ ye, yu
biara mi. A de ya n da n wãa nɛn wuswaaɔ
baadomma.

Fitilan dabu

31-32 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, kaa dabu ko ka wura gea, ga n kãasi
mɔ nɔɔba tia, gen yɛ̃si yɛ̃sikaɔ ita ita. Kpa
gen yɔ̃ratia ka gen pɔtura ka gen kãasi ka gen
bura te ta ka dãa marum ka biibii weenɛ, ye
kpuro ya n sãa bɔri tia.
33 A de kãasi nɔɔba tia yen baayere ya n
buranu ita ita mɔ ni nu ka biibii weenɛ.
34 Kpa dabu gen pɔturan tii ya n buranu nnɛ
mɔ ni nu ka dãa marum weenɛ.
35 Mi kãasi yiru yiru yi gbinnɛ ka pɔtura,
kaa nin temɔ buraru koosiwa te ta ka dãa
marum weenɛ.
36 Bura te, ka kãasi yi, ye kpuro ya n sãa
wuran bɔri tia.
37 Yen biru kaa fitilanu nɔɔba yiru ko, kpa
a nu sɔndi sɔndi dabu gen wɔllɔ ka gen tiin
wii kpiirɔ. Kpa ba n nu sɔ̃re nu n yam
bururasie.
38 Baku piibu ge ba ko n da ka fitila nin dɔ̃ɔ
sɔmɛ ka mì sɔɔ nin torom mu ko n da wɔriki,
kaa ye kpuro kowa ka wura gea.
39 Dabu ge, ka gen dendi yãnu kpuro, wuran
kilo tɛnan sakawa kaa ka ye ko.
40 Wunɛ Mɔwisi, a de a n sɔmbu te nɔni doke
kpa a kuu te ko ta n sãa nge te na nun sɔ̃ɔsi
guuru wɔllɔ.

Kuu bekurugii tèn mi ba ra ka Yinni Gusunɔ yinnɛ

26

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
bekunu wɔkuru wesio ka wɛ̃ɛ damgii ka wɛ̃ɛ
yi ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura, ka maa
wɛ̃ɛ wunɔmgii, kpa a beka ye buraru dokea
ta n sãa wɔllun kɔ̃sobun weenasibu. Kpa a
ka man kuu bekurugiru kua.
2 Beka ye kpuro ya ko n nɛwa. Yen dɛ̃ɛbu
bu ko n sãawa gɔm soonu tɛna yiru sari. Yen
yasum maa gɔm soonu nnɛ.
3 Beka yen nɔɔbu nɔɔbuwa ba koo sua bu
swɛɛna.
4 Yen biru kpa a yen baayeren goo baka
teerɔ wɛ̃ri doke ka wɛ̃ɛ yi ba wɔ̃kua ka bura,
yi ba koo ra ka ye sɔrena.
5 Wɛ̃ri weeraakuukuubuwa kaa doke
beka ye ba swɛɛnan baayeren goo baka
teerɔ yi n nɔɔ kisinɛ.
6 Yen biru kaa sɔretinu weeraakuru ko ka
wura bu ka beka ye kpuro sɔrena, kpa yu ko
beku teeru kuu ten sɔ̃.
7 Kpa a maa bekunu wɔkura tia wesi
ka boo sansu ni ba koo kuu bekurugii te
wukiri.
8 Beka ye kpuro ya ko n nɛwa. Yen dɛ̃ɛbu
bu ko n sãawa gɔm soonu tɛna. Yen yasum
maa gɔm soonu nnɛ.
9 Beka yen nɔɔbuwa ba koo gbi bu swɛɛna
kpa bu maa nɔɔba tia yeni swɛɛna. Kpa bu
nɔɔba tiase ten sukum bue kuu ten wɔllɔ
wuswaa gia.
10 Kpa a wɛ̃ri weeraakuukuubu doke
beka ye ba swɛɛnan baayeren goo baka
teerɔ.
11 Yen biru kaa sɔretinu weeraakuru ko
ka sii gandu, kpa a nu doke beka yen wɛ̃ri
yi sɔɔ, a ka ye sɔrena, yu ko beku teeru.
12 Bà n ka tu kuu te wukiri, beku te ta kuu
te sare mi, a de ta n sãare kuu ten biruɔ.

13 Kuu ten yasum gia, beka ye ya maa
tiara, a de ya n sãare beri berika gɔm soo
teeru.
14 Kaa bekunu yiru ko bu ka kuu te
wukiri, teeru ka yãa kinɛnun gɔni, yi ba
swɛ̃rasia, teeru maa ka yaa gɔni sinumgii, te
ta ko n wãa kpuron wɔllɔ.

15 Akasian dãa bɛsiya kaa gira a ka kuu te
ko.
16-17 Dãa bɛsi yi, yi ko n nɛwa. Yin dɛ̃ɛbu
bu ko n sãawa gɔm soonu wɔkuru kpa yin
yasum mu n sãa gɔm soo teeru ka bɔnu. Kpa
a yin baayere sɔretinu yiru dokea yi n ka
sɔrenɛ.
18 Kuu ten sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia dãa
bɛsi yɛnda kaa gira.
19 Kpa a yi yõratii kua weeru ka sii geesu
a doke yiru yiru, yin tia sɔɔ temɔ, yi n ka
sɔretii ni nɛni.
20 Ten sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia bɛsi yɛnda
kaa maa ko.
21 Kpa a maa yi yõratii weeru kua ka sii
geesu bu doke yiru yiru yin tia sɔɔ.
22 Ten sõɔ duu yeru gia dãa bɛsi nɔɔba tia
kaa gira.
23 Dãa bɛsi yiru yiruwa kaa doke ten goo
gɔmkinu yiruɔ biru gia.
24 Dãa bɛsi yi, yi ko n maninɛwa yiru yiru
saa tem di sere ka wɔllɔ. Kpa a sumi doke yi
n ka sɔrenɛ wɔllɔ. Mɛsuma kaa goo gɔmkinu
yiru yen dãa bɛsi yiru yiru ye kua.
25 Kpa yi kpuro yi n sãa dãa bɛsi nɔɔba ita.
Kpa a yen baayere sɔɔ yõratii doke yiru yiru
yi ba kua ka sii geesu.

26-27 Yen biru kpa a ten yɛ̃si itaɔ akasian
dãa nɔɔbu nɔɔbu kare.
28 Dãa karetia ye ya wãa yɛ̃sa baayeren
suunu sɔɔ mi, yen nɔɔ ga koo yõrawa dãa
gɔmkinɔ.
29 Kpa a maa dãa bɛsi yi ka dãa karetii yi
wura pote. Kpa a maa wuran sumi ko yì sɔɔ
ba koo dãa karetii yi wasi wasi.

30 À n yeniba kpuro mɛnna a kpa, saa yera
kaa den kuu bekurugii te gira ta n sãa nge te
na nun sõɔsi guu te ba mɔ̀ Sinain wɔllɔ.

31 Kpa a maa beku kareru ko ka wɛ̃ɛ
damgii ka wɛ̃ɛ ye ba wɔ̃kua ka bura ka maa
gaadura ka wɛ̃ɛ wunɔmgii. Kpa a wɔllun
kõsobun weenasibu ko beku te sɔɔ, kpa ya
n sãa buraru.

32 Kaa akasian dãa bɛsi sinumgii nnɛ ko a
wura pote kpa a sɔretii wuragii doke yi sɔɔ,
yi ka beku kare te gaba. Kpa a dãa bɛsi yi
yõratii dokea yi ba kua ka sii geesu.

33-34 Kpa a beku kare te bwɛ̃ te ta ko n dii
sɔɔ ge ga dɛɛre gem gem ka adɛrɔ ge ga dɛɛre
bɔnu sãa.
À n beku kare te bwɛ̃ a kpa, ten sɔɔwɔwa
kaa ka kpakoro te da a yi tè sɔɔ woodan
kpee bɛsi yiru ye, ya wãa. Kpa a kpakoro te
wukiritia dokea dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ
mi.
35 Kaa tabulu ye yiwa nɔm geu gia adɛrɔ
ge sɔɔ à n duɔ kuu ten mi, kpa a dabu ge yi
nɔm dwaru gia, tabulu ye ka dabu ge, nu n
mɛɛrinɛ.
36 A kuu ten beku kɛnutiru wesio ka wɛ̃ɛ
yi ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura ka
wɛ̃ɛ wunɔmgii ka wɛ̃ɛ damgii, kpa a beku te
sɔma dokea.
37 Kpa a akasian dãa bɛsi sinumgii nɔɔbu
wura pote kpa a yin baayere yõratia kua ka
sii gandu. Yen biru kpa a sɔretii wuragii
doke yin baayere sɔɔ bu ka beku kɛnutii te
bwɛ̃.

Yãku yeru

27

1 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sõɔwa u
nɛɛ, kaa yãku yeru ko ka akasian dãa. A de
ten goonu nnɛ kpuro nu n nɛ, nu n sãa gɔm
soonu nɔɔbu nɔɔbu, kpa ten gunum mu n
sãa gɔm soonu ita.
2 Kpa a ten wɔllun goo gɔmkinɔ kãanu
doke kpa a nu sii gandu pote.
3 Kaa yãku yee ten dendi yãnu kpuro
kowa ka sii gandu. Niya gbɛ̃ɛ ni ba
koo ka torom gura, ka kaatonu ka kaato
donnuginu, ka gbɛ̃ɛ nì sɔɔ ba koo yaa yɛm
doke bu ka yɛ̃ka, ka dõɔ guratii.
4 Kpa a kɔkɔsɔ ko ka sii gandu kpa a yen
goo gɔmkinɔ sii gandun sumi doke.
5 Yen biru kpa a ye sua a doke yãku yee
ten kɔkɔrɔ kpa yen nɔɔ gu seema wɔllɔ yãku
yee ten suunu suunukaɔ.
6 Kpa a tu suatii yiru kua ka akasian dãa
pɔɔsi a yi sii gandu pote.
7 Kaa dãa pɔɔsi yi wasi sumi yi sɔɔ ba n da
ka yãku yee te sue.
8 Kaa yãku yee te kowa ka dãa bɛsi ta n
wɔru mɔ, nge te na nun sõɔsi.

Kuu ten kara

9 Yeniba kpuron biru Yinni Gusunɔ u maa
Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a kuu bekurugii te kara
koosio. Yen sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia kpa a
bekunu kare ni ba wesa ka wɛ̃ɛ damgii. Bà n
ni kpuro swɛɛna, nu ko gɔm soonu wunɔbu
(100).

10 Ba koo beka ye sɔrewa dãa bɛsi
sinumgii yɛndu sɔɔ ka sɔretii ka sii dɛki yi
ba kua ka sii geesu. Kpa dãa bɛsi yin yɔ̃ratii
yi n sãa sii gandu.

11 Nge mɛya ya ko n maa sãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
geu gia, kpa ye yiru ye, ya n dɛ̃ɛbu nɛ.

12 Kara yen sɔ̃ɔ duu yeru gia kaa bekunu
kare dãa bɛsi sinumgii wɔkuru sɔɔ yi ba
yɔ̃ratii kua. Kara yen yasum mu ko n sãawa
gɔm soonu weeraakuru.

13 Mɛya yen sɔ̃ɔ yari yeru gia yen yasum
ko n maa sãawa gɔm soonu weeraakuru.

14-15 Yen suunu sɔɔ kaa kɔnnɔ wĩa ga n sãa
gɔm soonu yɛndu. Kpa a kɔnnɔ gen beri
berikaɔ beka kare gɔm soonu wɔkura nɔɔbu
nɔɔbu dãa bɛsi sinumgii ita ita sɔɔ. Dãa bɛsi
yin baayere ya ko n yɔ̃ratia mɔ.

16 Kara yen kɔnnɔn tii sɔɔ, kaa beku
kɛnutiru doke, tèn yasum ko n sãa gɔm
soonu yɛndu. Wɛ̃ɛ damgiiya kaa ka tu ko
kpa a tu buraru kua ka wɛ̃ɛ wunɔmgii ka yi
ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura. Kpa a
maa tu gaba kua ka dãa bɛsi sinumgii nnɛ yi
yi yɔ̃ratii mɔ.

17 Kara yen beku sɔretii ka yen sii dɛki yi,
yì sɔɔ ba koo beku ni sɔresi, ye kpuro ya ko
n sãawa sii geesu, kpa yen dãa bɛsi sinumgii
yin yɔ̃ratii yi n sãa sii gandu.

18 Kara yen dɛ̃ɛbu bu ko n sãawa gɔm
soonu wunɔbu (100) kpa yen yasum mu n
maa sãa gɔm soonu weeraakuru, kpa yen
gunum mu n sãa gɔm soonu nɔɔbu. Ba koo
yen beka wesiwa ka wɛ̃ɛ damgii kpa bu sii
pɔɔsi yin yɔ̃ratii ko ka sii gandu.

19 Kuu bekurugii ten dendi yãnu kpuro,
sii ganda ba koo ka nu ko. Mɛya kuu te
ka kara yen gabatian kurum kpuro ya ko n
sãawa sii gandu.

Fitila gen gum

20 Yera Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de Isireliba bu dãa ye ba mɔ̀
olifin binun gum ko mɛ mu gea sãa, ba n da
ka kuu ten fitila sɔ̃re baadomma.

21 Kuu bekurugii ten adɛrɔ ge sɔɔra Aroni
ka win bibu ba koo da bu fitila ni yi yi, beku
kare ten biruɔ te ta woodan kpakororu
berua. Mɛya fitila ni, nu ko n da n sɔ̃re saa
yokan di sere ka bururu. Isireliba ba koo
wooda yeni nɛnɛwa sere ka baadommaɔ.

Yãku kowobun sãa yãnu

28

1 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, a wunɛn mɔɔ Aroni ka win bibu nnɛ ye
wunɔ nɛnɛm Isireliban suunu sɔɔn di kpa
ba n sãa nɛn yãku kowobu. Bii bera Nadabu
ka Abihu ka Eleasaa ka Itamaa.

2 A de bu wunɛn mɔɔ Aroni wi sãa yãnu
kua ni nu koo win yiiko ka win girima sɔ̃ɔsi.

3 Yen sɔ̃, be na yen bwisi wɛ̃, a bu wooda
wɛ̃ɛyɔ bu ka nùn yãa ni kua ni u koo doke
dɔma te ba koo nùn tusia tɔmbun wuswaaɔ
ka sanam mɛ u win sɔmburu mɔ̀.

4 Yãa ni ba koo ko wee, bɔɔ bara ye u koo
doke win tororun wɔllɔ, ka yabe tarakpe, ka
yaberu ka tako ye ba sɔma kua ka dawani
ka sere maa sɛ̃katia. Yeniba kpuro ya ko n
sãawa yãa ni Aroni ka win bibu ba ko n da
doke bà n yãkurun sɔmburu mɔ̀.

5 Ba koo yãa ni kpuro kowa ka beku ni
ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura ka ni ba
wunɔm doke, ka ni ba kua ka wɛ̃ɛ damgii ka
wuran wɛ̃ɛ siiri.

Yabe tarakpe

6 Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
kaa yabe tarakpe kowa ka beku te ba kua
ka wɛ̃ɛ damgii kpa a ge buraru kua ka wɛ̃ɛ
wunɔmgii ka yi ba wɔ̃kua ka bura ka maa
gaadura ka wuran wɛ̃ɛ siiri.

7 Kpa a gu sari kua yi ba koo ka gen senu
sɔrena.

8 Kpa a sɛ̃katia ko ya n sãa beku nɔni tee
ka yabe tarakpe ge. Kpa ya n yinusi ge sɔɔ.

9 Yen biru a kpee gobiginu yiru suo nìn
nɔni sãa bɛrɔ wuru, kpa a Isirelin bibu
wɔkura yiru yen yĩsa yore ni sɔɔ.

10 Teerɔ ben nɔɔba tian yĩsa. Teerɔ maa
nɔɔba tia benin yĩsa. Kaa ye kpuro yorewa
nge mèsum ba keranɛ.

11 Kaa yĩsa ye yorewa kpee ni sɔɔ, nge mɛ
ba ra yore sisɔ. À n ye yorua a kpa, kpa a
kpee ni wura gore a ka sikerena.

12 Kpa a nu mani tarakpe gen sari sɔɔ.
Aroni ù n nu doke win senɔ, niya nu koo

sɔ̃ɔsi ma ka Isireliban yĩsina u dua nɛn sãa yerɔ, kpa nɛ, Yinni Gusunɔ na n ka bu yaaye.
13 Mi ba kpee ni gore mu ko n sãawa wura,
14 kpa a yɔni wuragii yiru tari a yi sɔre wura ye sɔɔ.

Bɔɔ bara

15 Kaa bɔɔ bara ko ye Aroni u ko n da doke win tororɔ, u ka nɛ, Yinni Gusunɔn kĩru bikia. Ye ka tarakpe ge, ya ko n sãawa beku nɔni tee, ka bura teeru.
16 Bɔɔ bara yen goonu nnɛ kpuro nu ko n nɛwa, nu n sãa gɔm soonun bɔnu bɔnu.
17 Kpa a bɔɔ bara ye sɔɔ kpee gobigii bwese bweseka mani yu ko sĩa nnɛ. Kpee nin nɔni wee. Sĩi gbiikaa sɔɔ, swãaru ka dɔm buuru, ka wuru beku.
18 Yiruse sɔɔ maa, swãaru ka boogu ka sɔ̃ɔ tiro.
19 Itase sɔɔ, dɔm buuru ka nɔni bwese bweseka ka gaadura.
20 Nnɛse sɔɔ, wuru beku ka bɛrɔ wuru, ka nɔni bwese bweseka. Kpa a ni kpuro wura gore gore.
21 Kpee bwese bweseka wɔkura yiru yen baatere sɔɔra kaa Isirelin bibun yĩsinu yore tia tia. Kaa nu yorewa nge mɛ ba ra yore sisɔ.
22 Kaa yɔni wuragii yiru ko bɔɔ bara ye sɔɔ.
23 Kpa a taaminu yiru ko ka wura, a sɔre bɔɔ bara yen soo wɔrikisɔ.
24 Taaminu yiru ye sɔɔra ba koo yɔni yi sɔre sɔre.
25 Kpa a bɔɔ bara yen yɔni yi gbinisi tarakpe gen sariɔ.
26 Yen biru kaa maa taaminu yiru ko ka wura, a nu doke bɔɔ bara yen soo temkisɔ si su yabe tarakpe ge girari.
27 Kpa a taaminu yiru ko a doke yabe tarakpe gen sarin nɔɔwɔ wuswaaɔ, sɛ̃katia yen wɔllu gia.
28 Yen biru kaa bɔɔ bara yen taamii ni sɔɔ wɛ̃ɛ gaaduragii doke kpa a yi gbinɛ yabe tarakpe gen taaminu sɔɔ. Nge mɛya kaa ka ye sɔre yabe tarakpe ge sɔɔ, kpa yu ku ka bãari.
29 Saa ye Aroni u duɔ kuu bekurugii ten mi, u ko n bɔɔ bara ye dokewa win tororɔ yè sɔɔ ba Isireliban bwese kɛri wɔkura yiru yen yĩsa yorua, kpa nɛ, Yinni Gusunɔ na n ka bɛɛ yaaye baadomma.
30 Kaa maa urimu ka tumimu doke bɔɔ bara ye sɔɔ, kpa ya n wãa Aronin tororɔ saa kpuro ye u duɔ nɛn sãa yerɔ, kpa u ka gia ye na kĩ Isireliban sɔ̃.

Sãa yãa ni nu tie

31 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yabe tèn wɔllɔ yãku kowo u koo yabe tarakpe ge sɔndi, kaa tu kowa ka beku gaaduragiru.
32 Kpa a ten wĩirɔ sɔma doke a sinum koosia tu ku raa ka gɛ̃ɛra. Wĩi ten min diya u koo wiru wasi ù n yabe te sebumɔ.
33 Kpa a maa ten temɔ tusanu doke nu n ka dãa marum gam weenɛ ni ba kua ka wɛ̃ɛ yi ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura ka wɛ̃ɛ wunɔmgii, ka sere maa yangire piiminu wuraginu a ka sikerena.
34 Kpa a de dãa marum weenasim mɛ ka yangire ni, nu n kpasa sãa.
35 Yabe tera Aroni ko n da n sebua ù n sɔmburu mɔ̀ kuu bekurugii te sɔɔ. Mèn nɔɔ u duɔ, ka mèn nɔɔ u yariɔ na kon da n yangire nin wɔkinu nɔɔmɔwa, kpa n ku nùn go kuu bekurugii te sɔɔ.
36 Kpa a maa wuran batani ko a yore ye sɔɔ, wini sãawa Yinni Gusunɔgii. Kaa ye yorewa nge mɛ ba ra yore sisɔ.
37 Kpa a batani ye sɔresi Aronin dawanin wuswaaɔ ka wɛ̃ɛ gaaduragii.
38 U ko n ye dokewa baadomma ù n dɔɔ nɛn sãa yerɔ, kpa nɛ, Yinni Gusunɔ n ka Isireliban yãkunu mwa baa bà n toranu ganu kua saa ye ba yãku ni mɔ̀.
39 Kpa a maa tako ka dawani ko ka wɛ̃ɛ damgii, ka sɛ̃katia ye ba sɔma doke.
40 Kaa maa Aronin bibu takoba kua ka maa sɛ̃katii ka furɔsu, ya n sãa ben buraru te ta ben girima sɔ̃ɔsimɔ.
41 Yen biru kaa Aroni ka win bibu yãa ni sebusia, kpa a bu gum tãre wirɔ a ka sɔ̃ɔsi ma na bu gɔsa ba n sãa nɛn yãku kowobu.
42 A bu sokoto kpirinu kuo kpa bu ku ka ben tereru wan sɔ̃. Kaa ye kpuro kowa ka wɛ̃ɛ damgii.
43 Aroni ka win bibu ba ko n nu dokewa bà n dɔɔ kuu bekurugii te sɔɔ, ǹ kun mɛ bà n susiɔ yãku yerɔ bu ka ben sɔmburu ko. Yera ya koo de na kun bu go nɛn sãa yerɔ, domi ba ǹ wãa mi tereru. Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka baadommaɔ Aroni ka win bibun bweserun sɔ̃.

Nge mɛ ba koo ka sɔ̃ɔsi ma Yinni Gusunɔ

u yãku kowobu gəsa

29

1 Yinni Gusunə u kpam Məwisi sõəwa u nɛɛ, wee nge mɛ kaa koosina a ka sõəsi ma na Aroni ka win bibu gəsa na yi nɛnɛm bu ka ko yãku kowobu nɛn sãa yerə.

A naa kinɛ kpɛndu suo ka yãa kinɛnu yiru. A ku de yen gaa ya n alebu mə.

2 Kpa a pɛ̃ɛ ko ka alikaman som, a ku seeyatia doke, kpa a maa kira wõərانu ko nìn somə ba ǹ seeyatia doke, ka kira nìn som ba ka gum burina.

3 Kpa a nu doke bireru səə a ka da yãku yerə ka naa kinɛ kpɛn te, ka yãa kinɛnu yiru ye, kpa a ka ye kpuro yãkuru ko.

4 Kpa a de Aroni ka win bibu bu na kuu ten kənnəwə mi nɛ, Yinni Gusunə na ra ka Isireliba yinnɛ, kpa a bu wobure ka nim.

5 Kpa a Aroni nùn win sãa yãa ni sebusia. Niya tako ye, ka yabe boogugii te, ka yabe tarakpe ge, ka bəə bara ye. Kpa a sɛ̃katia ye sɛ̃ke yabe tarakpe gen wəllə.

6 Kpa a maa dawani sua a doke win wirə, kpa a wuran batani ye sua yè səə ba yorua, wini sãawa Yinni Gusunəgii, a doke win dawani yen wuswaaə.

7 Yen biru kpa a maa gum sua a tãre win wirə a ka sõəsi ma na nùn gəsa na yi u n sãa nɛn yãku kowo.

8 Kpa a maa win bibu soku a bu tako be sebusia,

9 a bu ben sɛ̃katii sɛ̃kea kpa a bu ben furəsu dokea nge mɛ a Aronin tii kua. Saa dəma ten diya ba koo ko yãku kowobu sere ka baadommaə.

Yeniba kpuron biru, amɛniwa kaa de bu ka səmbu te tore.

10 Naa kinɛ te a gəsa mi, kaa ka tu nawa kuu ten kənnəwə, kpa Aroni ka win bibu bu ben nəma səndi naa yen wiru wəllə.

11 Kpa a ye saka nɛn wuswaaə kuu ten kənnə mi.

12 Kpa a yen yɛm dɛka ka niki bia a tɛɛni yãku yee ten kãanə. Mɛ mu tie kpa a yɛ̃ka ten temə.

13 Kpa a yen bəsənun gum sua ka yen worun bɛsi baka ka yen gabu swii ka yen gum sannu, kpa a ye kpuro mɛnna a dõə doke yãku yee ten wəllə.

14 Adama naa kinɛ ten yaa ka ten gəna ka ten bəsə bisu, ye kpurowa kaa dõə doke bɛɛn sansanin biruə. Yãku te, ta ko n sãawa te ta koo ben durum wukiri.

15 Yen biru ba koo ka yãa kinɛ nin teeru na, kpa Aroni ka win bibu bu ben nəma səndi ten wiru wəllə.

16 Bà n kua mɛ ba kpa, yera kaa tu saka kpa a ten yɛm sua a yɛ̃ka yãku yee ten goo gookaə.

17 Kpa a ten yaa bəəri bəəri a yi ka ten wiru sannu, kpa a maa ten bəsənu tea ka ten kõri kpa a ye kpuro səndi wii te ka ye a bəəra min wəllə.

18 À n kua mɛ a kpa, kpa a ye kpuro dõə sõre yãku yee ten wəllə. Ya ko n sãawa yãku dõə mwaararugiru tèn nubura koo nɛ, Yinni Gusunə dore.

19 Kpa a maa yãa kinɛru yiruse teni sua. Kpa Aroni ka win bibu bu kpam ben nəma səndi ten wirə.

20 Yen biru, kpa a tu saka a ten yɛm sua a tɛɛni Aronin soo nəm geuguuə, ka win bibun soo nəm geugisə, ka ben nəm geun niki bii bakanə, ka sere ben nəm geun naa niki bii bakanə. Yɛm mɛ mu tie, kpa a mu yɛ̃ka yãku yee ten goo gookaə.

21 Kpa a maa yɛm mɛ mu wãa yãku yee ten wəllə sua a mɛnna ka gum mɛ ba ra kpuro tãre ye Gusunə u gəsa nɛnɛm kpa a mu wisi Aroni ka win bibun sãa yãa ni ba sebuan wəllə. Nge mɛya Aroni ka win bii be, ka ben sãa yãa ni kpuro, ba ko n sãa nɛnɛm nɛn sõ.

22 Kpa a yãa ten gum sua ka ten siru ka ten bəsənun gum ka ten worun bɛsi baka, ka ten gabu swii yiru ka yin gum sannu, ka ten nəm geun nəmu. Domi yãa kinɛ te, ta ko n sãawa te ba ka sõəsi ma na Aroni ka win bibu gəsa nɛnɛm nɛn sõ.

23 Kpa a maa pɛ̃ɛ tia sua ye ba ǹ seeyatia doke, ka kira wõəra teeru ka kira teeru tèn som ba ka gum burina, saa birerun di te ta yii sãa yerə.

24 Kpa a ye kpuro Aroni ka win bibu nəmu bɛria kpa a ben nəma sua a ka sõəsi beri berika nɛ, Yinni Gusunən wuswaaə.

25 Yen biru kpa a ye kpuro mwa ben nəman di a ye səndi yãku dõə mwaara ten wəllə kpa a dõə doke kpa ya n sãa yãku dõə mwaararugii te ta man nuburu dore.

26 Kpa a maa yãa kinɛ te ba ka sɔ̃ɔsi ma na Aroni ka win bibu gɔsa nɛnɛm min guroguroru sua a sɔ̃ɔsi beri berika nɛn wuswaaɔ. À n kua mɛ a kpa, yaa ye, ya ko n sãawa wunɛgia.

27 Kpa a yãa kinɛ ten nɔmu sua a yiiya wɔllɔ nɛn wuswaaɔ. Nge mɛya kaa ka sɔ̃ɔsi ma guroguro te ka nɔmu ge, ya sãawa nɛgia.

28 Mɛya maa Isireliba bà n siarabun yãkunu mɔ̀ ba ko n da yaan guroguroru ka yen nɔm geun nɔmu wunɛ nɛnɛm nɛn sɔ̃ kpa bu ye Aroni ka win bibun bweseru wɛ̃ kpa ya n sãa wooda sere ka baadommaɔ.

29 Aroni ù n maa gu, win bibun bweseru sɔɔra ba koo turo wuna bu sãa yãa ni sebusia bu nùn gum tãre wirɔ dɔma te ba koo sɔ̃ɔsi ma u sãa win kɔsire.

30 Wi, wi u kua Aronin kɔsire mi, u ko n yãa ni dokewa sere sɔ̃ɔ nɔɔba yiru. Wiya u ko n da du kuu ten mi, mi Yinni Gusunɔ u ra ka Isireliba yinnɛ kpa u sɔmburu ko adɛrɔ ge ga dɛɛre sɔɔ.

31 Kaa yãa kinɛ te ba ka sɔ̃ɔsi ma na Aroni ka win bibu gɔsa nɛnɛm yaa sua a yike sãa yerɔ.

32 Kuu ten kɔnnɔwɔra Aroni ka win bibu ba koo yaa ye ka pɛ̃ɛ ye ya wãa bireru sɔɔ mi mɛnna bu tem.

33 Be tɔnawa ba koo yãku dĩa ni di, ni ba ka ben durum wukiri sanam mɛ ba sɔ̃ɔsi ma na bu gɔsa nɛnɛm nɛn sɔ̃. Tɔn tuko goo u ku raa nu di, domi nu sãawa dĩa ni ba wuna nɛnɛm nɛn sɔ̃.

34 Nù n tiara sere sisiru bu ku maa nu di. Bu nu wisio dɔ̃ɔ sɔɔ nu dɔ̃ɔ mwaara.

35 A Aroni ka win bibu kuo mam mam nge mɛ na nun sɔ̃ɔwa. Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruwa kaa bu yen yãku yãki kua a ka sɔ̃ɔsi ma na bu gɔsa nɛnɛm nɛn sɔ̃.

36 A n da naa kinɛru go yen tɔ̃ɔ baatere yãku yee ten wɔllɔ, yen yɛm mu ka tɔmbun durum wukiri. Yãku niya nu koo yãku yee te disi wɔka. Yen biru kpa a gum tãre ten wɔllɔ a ka sɔ̃ɔsi ma ta wãa nɛnɛm nɛn sãarun sɔ̃.

37 Mɛya kaa n da ko sere sɔ̃ɔ nɔɔba yiru ye, yu ka yibu, kpa yãku yee te, ta n sãa nɛnɛm ta n dɛɛre. Yen sɔ̃, ye n koo tu ture kpuro, baa ǹ n tɔnun na, u de u n dɛɛre.

Yãku ni ba ko n da ko tɔ̃ɔ baatere

38 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee ye kaa n da ko baadomma. Kaa ka yãa kinɛ kpɛmminu yiru wɔ̃ɔ tiaginu yãkuru ko tɔ̃ɔ baatere,

39 teeru bururu, teeru maa yoka.

40-41 Bururu ka yokan yãku nin baateren wɔllɔwa kaa som kilo ita ye ya ka olifin binun gum yarum ditiri tia ka bɔnu burinɛ doke, ka maa tam ditiri tia ka bɔnu, kpa a ye kpuro dɔ̃ɔ doke. Yen nubura koo nɛ, Yinni Gusunɔ dore.

42 Yãku dɔ̃ɔ mwaararugii tera bɛɛn bibun bweseru ba ko n da ko kuu bekurugii ten kɔnnɔwɔ nɛn wuswaaɔ sere ka baadommaɔ. Miya bɛɛ Isireliba i ko ka man yinna, kpa n ka nun gari ko.

43 Kpa yam mi, mu n sãa nɛnɛm mu n dɛɛre nɛn yiikon sɔ̃.

44 Nɛn tiiwa kon kuu te dɛɛrasia ka yãku yee te, n yi nɛnɛm ka sere maa Aroni ka win bibu ba n ka sãa nɛn yãku kowobu.

45 Kpa na n wãa bɛɛ Isireliban suunu sɔɔ i n man sãamɔ.

46 Kpa i n yɛ̃ ma nɛna na sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni nɛ wi na bɛɛ yarama Egibitin di. Kpa na n ka bɛɛ wãa.

Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni.

Kpakoro tèn wɔllɔ ba ko n da turare dɔ̃ɔ doke

30

1 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kaa kpakororu garu ko tèn wɔllɔ ba ko n da turare dɔ̃ɔ doke. Kaa tu kowa ka akasian dãa.

2 Ten dɛ̃ɛbu ka ten yasum mu ko n nɛwa, mɛ kpuro mu n sãa gɔm sooru tia tia, kpa ten gunum mu n sãa gɔm soonu yiru. Kpa a de ten goo gɔmkinu nnɛn dãa yu nɔɔ yari nge kãanu.

3 Kpa a ten baama kpuro wura pote sere ka ten kãanɔ. Kpa a ten goonu nnɛ nɔɔ bɔka kua ka wura a ka sikerena.

4 Kpa a maa ten goo gɔmkinɔ wuran sumi doke ten nɔɔ bɔkan temɔ, kpa ba n da dãa wasi yi sɔɔ, bu ka tu sua.

5 Dãa ye kaa wasi sumi yi sɔɔ, ya ko n sãawa akasian dãa ye ba wura pote.

6 À n kua mɛ a kpa, kpa a kpakoro te sua a yi adɛrɔ ge sɔɔ beku kare ten deedeeru te ta nɛ, Yinni Gusunɔn woodan kpakororu berua dii sɔɔ ge ga dɛɛre gem gem sɔɔwɔ. Miya ko na n da ka nun yinnɛ.

7-8 Bururu baatere saa ye Aroni u fitilanu
gum dokemɔ ka yoka baayere saa ye u
nu sɔ̃ramɔ, u ko n da turare dɔ̃ɔ dokewa
kpakoro ten wɔllɔ. Nge mɛya wi ka win
bibun bweseru ba ko n da ko sere ka
baadommaɔ.
9 Adama i ɲ̀ ko turare tuka dɔ̃ɔ doke
kpakoro ten wɔllɔ. Mɛya i ɲ̀ maa yãku dɔɔ
mwaararuginu mɔ̀ mi, ɲ̀ kun mɛ i dĩanu
ganu sɔndi mi, ɲ̀ kun mɛ i tam wisi mi, i ka
yãkuru ko.
10 Wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔwa Aroni u ko n da ten kãa
ni sɔɔ yãku yɛm tɛɛni mɛ ba ra ka durum
wukiri u ka tu disi wɔka. Nge mɛya wi ka
win bibun bweseru ba ko n da ko sere ka
baadommaɔ, kpa ta n yii nɛnɛm nɛn sɔ̃.

Gobi yi ba koo wɛ̃ kuu bekurugii ten sɔ̃

11 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
12 a Isireliba gario. Be ba wɔ̃ɔ yɛndu turan
diya kaa gari kpa a de ben baawure u gobi
gɛɛ wɛ̃ u ka win wãaru yakia. Kpa n de
wahala yu bu suuri saa ye a bu garimɔ mi.
13 Wi ba gara, sii geesun bɔri piibuwa u
koo wɛ̃. Yi kpuro yi ko n nɛwa. Gobi yi, yi
ko n sãawa nge mɛ ba ra sãa yerun gobi di.
14 Be ba wɔ̃ɔ yɛndu tura ka be ba kere mɛ,
beya ba koo gobi yi wɛ̃.
15 Gee tee tera baawure u koo wɛ̃. Gobigii
kun wɛ̃ɛmɔ n sãaro kere, u ka win wãaru
yakia. Domi hunde tia be kpuro ba mɔ.
16 Gobi yiya kaa n da ka kuu bekurugii
ten sɔmburu ko. Nge mɛya kon ka yaaya ma
Isireliba ba ben wãaru yakia.

Boo gèn mi ba ko n da sãa yerun nim take

17 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
18 kaa boo ko ka gen sɔwaritia, ye kpuro
ya n sãa sii gandu. À n gu kua a kpa, a gu
yiiyo yãku yeru ka kuu bekurugii ten baa
sɔɔ kpa bu gu nim take.
19 Nim mɛya Aroni ka win bibu ba ko n da
ka ben nɔma ka naasu kpakie bu ka dɛɛra,
20 bu sere du kuu ten mi, bu ka ben
sɔmburu ko, ɲ̀ kun mɛ bu sere susi yãku
yerɔ bu ka yãkuru ko kpa bu ku raa gbi.
21 Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka
baadommaɔ bɛɛn bibun bweseru sɔɔ.

Gum mɛ ba kua sãarun sɔ̃

22 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
23 a turare bwese bweseka ye ya nuburu
do suo, miru kilo nɔɔbu, ka sinamɔmu kilo
yiru ka bɔnu, ka kanɛli kilo yiru ka bɔnu
24 ka kasi kilo nɔɔbu, ka sere olifin gum
ditiri nɔɔba tia.
25 Ye kpurowa kaa de wi u turare kobu yɛ̃
u mɛnna u ka gum ko mɛ ba ko n da kpuro
tãre bu ka sɔ̃ɔsi ma na ye gɔsa nɛnɛm.
26 Gum mɛya kaa kuu te yɛ̃ka, ka nɛn
woodan kpakoro te,
27 ka tabulu ye, ka yen dendi yãnu,
ka dabu ge, ka gen dendi yãnu, ka sere
kpakoro tèn wɔllɔ ba ra turare dɔ̃ɔ doke,
28 ka yãku yee tèn mi ba ko n da yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu ko, ka ten dendi yãnu, ka
boo ge, ka gen sɔwaritia.
29 Nge mɛya kaa ka sãa yãa ni kpuro
dɛɛrasia kpa nu n yii nɛn sɔ̃. Ye n koo nu
bɛsu kpuro, a de ya n dɛɛre.
30 Kpa a maa Aroni ka win bibu gum mɛ
tãre ba n ka sãa nɛn yãku kowobu.
31 Mɛya kaa Isireliba sɔ̃ a nɛɛ, gum mɛ, mu
ko n sãawa dɛɛram mɛ ba ko n da kpuro tãre
bu ka sɔ̃ɔsi ma ya wãa nɛnɛm nɛn sãarun sɔ̃.
Yeni ya ko n sãawa wooda bɛɛ sɔɔ sere ka
baadommaɔ.
32 Goo u ku raa mu sawa. Goo u ku raa
maa mɛn bweseru ko. I ko nu yiwa nɛnɛm
nɛn sãarun sɔ̃.
33 Yen sɔ̃, goo ù n yina u mɛn bweseru kua,
ɲ̀ kun mɛ u tɔn diro goo mu tɛɛni, ba koo
yɛ̃ro wunawa bɛɛn suunu sɔɔn di.

Turare ye ba koo dɔ̃ɔ doke sãa yerɔ

34 Yera Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a turare bwesenu ita kasuo
ye ya nuburu do, ka maa turare ye ba mɔ̀
ansam, ye kpuro ya n saka nɛ.
35 Wi u turaren kobu yɛ̃ kpa u ye kpuro
mɛnna u bɔru doke yu ko turare dɛɛra ye ba
kua nɛnɛm nɛn sãarun sɔ̃.
36 Kpa a yen sukum buuru wuna, a da a yi
kuu bekurugii te sɔɔ, woodan kpakoro ten
wuswaaɔ mi ko na n da ka nun yinnɛ. Kpa i
ye yi nɛnɛm nɛn sãarun sɔ̃.
37 Yen sɔ̃, goo u ku raa turare yen bweseru
ko win tiin sɔ̃. I ko ye yiwa nɛnɛm nɛn
sãarun sɔ̃.
38 Wi u yina, u yen bweseru kua win tiin
sɔ̃, ba koo yɛ̃ro wunawa bɛɛn suunu sɔɔn di.

Kuu bekurugii ten sɔm kowobu

31

1 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 wee na Bɛsalɛli, Urin bii, Hurin debubu gɔsa Yudan bweseru sɔɔ.
3 Na nùn nɛn Hunde yibie u n ka sɔm bwese bwesekan bwisi mɔ, kpa u n yen asansi kpuro yɛ̃.
4 U koo kpĩ u yen kpunaaba yi. U wuran sɔmburu yɛ̃, ka sii geesu ka sii gandu.
5 Ka nge mɛ ba ra kpee gobiginu sɔɔ yore ni ba koo gore, ka sere maa dãa dãkubu, ye kpuro gesi ye n sãa burarun sɔmburu.
6 Ma na nùn Oholiabu, Ahisamakin bii wi u sãa Danun bweseru nɔmu sɔndia u ka nùn somi. Yen biru na maa gabu bwisi kã be ba sɔmbu te yɛ̃. Be kpurowa ba koo mɛnna bu sɔmbu te ko te na nun sɔ̃ɔwa mi.
7 Tera kuu bekurugii te, ka nɛn woodan kpakoro te, ka ten wukiritia, ka sere maa kuu ten dendi yãa ni nu tie,
8 ka tabulu ye, ka yen dendi yãnu, ka dabu wuraguu ge, ka gen dendi yãnu, ka kpakoro tèn wɔllɔ ba ko n da turare dɔ̃ɔ doke,
9 ka yãku yee te, ka ten dendi yãnu, ka boo ge, ka gen sɔwaritia,
10 ka sere yãa ni Aroni ka win bibu ba ko n da sebe bu ka yãkurun sɔmburu ko,
11 ka gum mɛ ba ko n da gãanu yɛ̃ke bu ka sɔ̃ɔsi ma ya wãa nɛnɛm nɛn sãarun sɔ̃, ka sere turare nubu durorugia ye. Ye kpurowa ba koo ko nge mɛ na nun sɔ̃ɔwa.

Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru

12 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
13 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, i ko tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun wooda mɛm nɔɔwawa mam mam. Domi ta ko n sãawa nɛn arukawanin yĩreru ye na bɔkua ka bɛɛ sere ka baadommaɔ. Yĩre tera ta koo sɔ̃ɔsi ma nɛna na bɛɛ gɔsa na yi nɛnɛm nɛn sɔ̃.
14 I n da wɛ̃re tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te sɔɔ. I ku tu garisi nge sanam dirum. Wi u yina ma u sɔmburu kua te sɔɔ, ba koo yɛ̃ro wunawa bɛɛn suunu sɔɔn di bu go.
15 Yen sɔ̃, alusuma tia sɔɔ, sɔ̃ɔ nɔɔba tia i ko n da sɔmburu ko, adama nɔɔba yiruse te, ta ko n sãawa tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru te na yi nɛnɛm nɛn sɔ̃. Bɛɛn wi u sɔmburu kua tɔ̃ɔ te sɔɔ, ba koo yɛ̃ro gowa.
16 A de bɛɛ Isireliba i n tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii ten wooda mɛm nɔɔwammɛ, sere ka bɛɛn bibun bweserɔ, domi arukawani ye, ya ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
17 Tɔ̃ɔ te, ta sãawa yĩreru te ta ko n wãa nɛ ka bɛɛn suunu sɔɔ. Domi sɔ̃ɔ nɔɔba tia sɔɔra na wɔllu ka tem taka kua na kpa. Nɔɔba yiruse ma na sɔmburu deri na wɛ̃ra.
18 Ye Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi gari yi kua guu te ba mɔ̀ Sinaiɔ u kpa, yera u nùn kpee bɛsi yiru wɛ̃ yì sɔɔ win tii u woodaba yorua.

ISIRELIBA BA GUSUNƆN ARUKAWANI KUSIA

Ba naa buu wuraguu kua ba sãwa

32

1 Sanam mɛ tɔn be, ba wa Mɔwisi u tɛɛmɔ u ǹ saramɛ saa guu ten wɔllun di, ba da ba mɛnna Aronin mi, ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a seewo a sun yinni kua wi u ko n sun swaa gbiiye. Domi Mɔwisi wi u sun yarama Egibitin tem di, sa ǹ yɛ̃ ye n nùn deema.
2 Yera Aroni u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i bɛɛn kurɔbun swaa tonku wuraginu potirima ka bɛɛn bibuginu i ka na.
3 Ma be kpuro ba ben swaa tonku wuraginu potira ba ka Aroni naawa.
4 U nu mwa u yania ma u kuura kua ye ya ka naa buu weenɛ, u wura ye wisi mi, ma ya kua bwãaroku.
Ma ba nɛɛ, bɛsɛn yinni wee, wi u sun yarama saa Egibitin di.
5 Ye Aroni u ye wa, yera u yãku yeru gira bwãaroku gen wuswaaɔ. Ma u kpara u nɛɛ, sia sa ko Yinni Gusunɔ tɔ̃ɔ bakaru kua.
6 Yen sisiru, ba seewa buru buru yellu ma ba yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua ka siarabun yãkunu. Tɔn be, ba sina ba di ba nɔra, ma ba seewa ba kom bɛrɛtɛkɛ mɔ̀.
7 Saa yera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a saro fuuku domi wunɛn tɔn be a yarama Egibitin di mi, wee ba disi duura.
8 Ba swaa ye deri kɔ ye na nɛɛ bu swĩi. Wee ba tii wuran bwãaroku kua ge ga ka naa buu weenɛ. Ma ba yiira ba gu yãkuru koosi. Ba nɛɛ, geya ga ben yinni wi u bu yarama saa Egibitin di.
9 Ma u kpam nɛɛ, na tɔn be wa, ben swaa tau, ba ǹ kĩ bu wiru kpĩ.

10 Tɛ̃ nɛn mɔru ya seewa. A de n bu kam
koosia. Adama wunɛ, kon de wunɛn tɔmbu
bu ko bwese bakaru.
11 Mɔwisi u Gusunɔ win Yinni suuru kana
u nɛɛ, Yinni, mban sɔ̃na a ka wunɛn tɔmbu
mɔru mɔ̀ be a yarama Egibitin di ka wunɛn
dam bakam.
12 Mban sɔ̃na kaa de Egibitigibu bu gere
bu nɛɛ, kɔ̃sa a kĩ a wunɛn tɔmbu kua. Yen
sɔ̃na a ka bu yarama kpa a bu go guunun
bera gia, a bu kpeerasia ba kun maa wãa
handuniaɔ. A wunɛn mɔru ye suresio, a ku
maa kɔ̃sa ye ko, ye a kĩ a bu kua mi.
13 A wunɛn bwãabu Aburahamu ka Isaki
ka Yakɔbu yaayo be a nɔɔ mwɛɛru kua ka
bɔ̃ri a nɛɛ, kaa de ben bibun bweseru tu
dabia nge wɔllun kperi, kpa a bu tem mɛ
kpuro wɛ̃ mèn gari a ka bu kua, ba n ka mu
mɔ ka baadommaɔ.
14 Ma Yinni Gusunɔ u kɔ̃sa ye deri ye u raa
nɛɛ u koo win tɔmbu kua mi.
15 Saa yera Mɔwisi u sarama guu ten
wɔllun di u woodan kpee bɛsi yiru ye nɛni
yèn beri yiru yiru kpuro ba yorua.
16 Kpee bɛsi yi, yi sãawa yi Gusunɔn tii u
kua. Win tiiwa u maa yorua yi sɔɔ.
17 Ye ba saram wee, Yosue u tɔmbun
wurenu nua nge mɛ ba gbisimɔ. U Mɔwisi
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tabun wurenu wãa sansaniɔ.
18 Mɔwisi u nɛɛ, n ǹ be ba nasara suan
wurenu mi. N ǹ maa mɔ be ba dɛsiru
mwɛɛraginu. Be ba womusu mɔ̀n wurena
na nɔɔmɔ.
19 Ye Mɔwisi u sansani ye turuku kua, u
naa buu wuraguu ge wa ka tɔn be ba yaamɔ,
ma u mɔru bɛsira u kpee bɛsi yi sura u
kɔsuka guu ten nuurɔ.
20 Ma u naa buu ge sua u dɔ̃ɔ mɛni. Ma u
ge munia muku muku u wisi nim sɔɔ. Ma u
dera ba nim mɛ nɔra.
21 Ma u Aroni bikia u nɛɛ, mba tɔn be, ba
nun kua a ka bu durum baka yen bweseru
koosia.
22 Aroni u nùn wisa u nɛɛ, a ku de wunɛn
mɔru yu kpɛ̃a. A yɛ̃ ma tɔn be, ba ra n bɔ
kɔ̃san kobu sɔɔ.
23 Ba man sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, n bu yinni kuo
wi u ko n bu swaa gbiiye, domi wunɛ wi a
bu yarama Egibitin tem di, ba ǹ yɛ̃ ye n nun
deema.
24 Ma na bu sɔ̃ɔwa na nɛɛ, ben wi u wuran
gãanu mɔ u nu tama. Ye ba ka na, ma na nu
kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ sɔɔ. Yera naa buu wuraguu ge, ga
yarima.

Ba Isireliba sɛɛyasia

25 Mɔwisi u wa ma Aroni u kpana u tɔn be
nɔni doke, ma u dera ba mɔ̀ ye ba kĩ. Yera n
dera ben yibɛrɛba ba bu yaa kasikimɔ.
26 Sanam mɛya u yɔ̃ra sansani yen duu
yerɔ u nɛɛ, baawure wi u ka Yinni Gusunɔ
yɔ̃, u na nɛn bera gia.
Ma Lefiba kpuro ba mɛnna win mi.
27 Ma u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u
gerua. Bɛɛn baawure u win takobi suo u n
nɛni, kpa u n sirenɛ sansani ye sɔɔ duu yee
teerun di sere ten tensim mi. Kpa u win
dusi ka win beruse ka win kpaasi go.
28 Ma Lefi be, ba kua nge mɛ Mɔwisi u bu
yiire. Be ba gu dɔma te, ben suunu sɔɔ, ba
tura tɔnu nɔrɔbun suba itan saka (3000).
29 Yera Mɔwisi u nɛɛ, gisɔra i bɛɛn tii Yinni
Gusunɔ wɛ̃ mam mam, ye bɛɛn baawure u
ka win bii tɔn durɔ ka win dusi seesi. Yen
sɔ̃, u bɛɛ domaru kua gisɔ.

Mɔwisin kanaru

30 Yen sisiru u tɔn be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee,
i durum baka kua. Yen sɔ̃, kon yɔ guu ten
mi, n Yinni Gusunɔ suuru kana bɛɛn durum
yen saabu.
31 Yera u gɔsira u da Yinni Gusunɔn mi, u
nɛɛ, kuku, tɔn be, ba durum baka kua. Ba tii
bwãaroku kua ka wura.
32 Na nun kanamɔ a bu suuru kuo. À kun
maa suuru mɔ̀, a nɛn yĩsiru wunɔ tire te sɔɔn
di, tèn mi a wunɛn tɔmbun yĩsa yorua.
33 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wisa u nɛɛ, wi
u man torari, yɛ̃ron yĩsira kon wuna nɛn
tireru sɔɔn di.
34 Yen sɔ̃, a doo a tɔn be kpara i da sere
yam mi na nun sɔ̃ɔwa. Wee nɛn gɔrado u
ko n nun gbiiye mi. Adama saa ya sisi yè
sɔɔ kon tɔn be nɔma doke n bu sɛɛyasia ben
durum sɔ̃.
35 Yen biru u tɔn be baranu kpɛ̃ɛ yèn sɔ̃ ba
dera Aroni u bu naa buu ge kua.

Yinni Gusunɔ u Isireliba wooda wɛ̃ bu ka doona Sinain guurun di

33

1 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, i seewo i doona minin di, wunɛ ka tɔn
be a yarama Egibitin di, kpa i da tem mi,
mèn nɔɔ mwɛɛru na kua ka bɔ̃ri na nɛɛ, kon

mu Aburahamu ka Isaki ka Yakəbu ka ben
bibun bweseru wɛ̃.
2 Kon nɛn gərado goo gəri u n nun gbiiye
kpa n nun Kananiba ka Aməreba ka Hɛtiba,
ka Feresiba ka Hefiba ka Yebusiba gira.
3 I doo tem mɛ səə. Tim ka bom yiba mi.
Adama na ǹ ka bɛɛ dəə. Kpa n ku ra bɛɛ kam
koosia swaaə, domi bɛɛn swaa tau.
4 Ye tən be, ba labaari kɔ̃sa ye nua, ben
wasi dwiiya. Ba ǹ maa ben bura yãnu ganu
doke nuku sankiranun sɔ̃.
5 Yinni Gusunə u Məwisi sɔ̃əwa u nɛɛ, a
Isireliba sɔ̃əwə a nɛɛ, ben swaa tau. Nà n ka
bu sĩimə nəni kpaki teeru səə mam, kon bu
kam koosia. Bu ben bura yãnu potirio tɛ̃,
kpa n wa ye kon bu kua.
6 Ma ba ǹ maa ben bura yãa ni doke saa
mìn di ba doona Horɛbun guu ten di.

Yinni Gusunən kuru

7 Mi Isireliba ba ben sansani gira kpuro,
Məwisi u ra ka kuu bekurugii te dewa u gira
mi n ka sansani ye dɛsire. U tu soka Yinni
Gusunən kuru. Be ba kĩ bu Yinni Gusunə
gãanu bikia bera ba ra yari sansanin di bu
da kuu ten mi.
8 Məwisi ù n yariə u dəə kuu ten mi, tən
be kpuro ba ra sewa bu yɔ̃ra ben kunun
kənnəwə ba n Məwisi mɛɛra sere u ka du
kuu te səə.
9 U n dua mi, saa yera guru wii wuro te,
ta ra saramɛ tu yɔ̃ra kuu ten kənnəwə kpa
Yinni Gusunə u ka nùn gari ko.
10 Tən be kpurowa ba ra guru wii wuro
te wa, ta yɔ̃ kuu ten kənnəwə. Kpa ben
baawure u yiira win kurun kənnəwə.
11 Yinni Gusunə u ra ka Məwisi gari kowa
nəni ka nəni nge mɛ tənu u ra ka win bərə
gari ko. Yen biru Məwisi u ra gəsiramɛ u na
sansaniə. Adama win bɔ̃ə aluwaasi Yosue,
Nunin bii, u ku ra yari kuu ten min di.

Yinni Gusunə u win təmbu nəə mwɛɛru kua ma u ko n ka bu wãa

12 Məwisi u Yinni Gusunə sɔ̃əwa u nɛɛ,
wee, a nɛɛ, n ka tən be doo tem mɛ səə. Mɛya
a maa nɛɛ, a man yɛ̃ sãa sãa. Kaa n ka man
nənu geu mɛɛra. Adama a ǹ man sɔ̃əwa wi u
koo man yɔ̃siri.
13 N n mɛn na, tɛ̃, a man wunɛn himba
sɔ̃əsio kpa n nun gia, kpa n kpam wunɛn
durom wa. A yaayo ma tən be, ba sãawa
wunɛn tən be a gəsa.
14 Ma Yinni Gusunə u nɛɛ, nɛn tii kon ka
nun da kpa n nun nasara wɛ̃.
15 Məwisi u wisa u nɛɛ, à kun ka sun dəə
wunɛn tii, a ku de su doona minin di.
16 Aməna ba koo ka tubu ma sa wunɛn kĩi
geeru wa, nɛ ka wunɛn təmbu, ma n kun mə
a ka sun da. À n ka sun da, saa yera sa ko n
sãa nɛnɛm handunian tən be ba tie səə.
17 Yinni Gusunə u Məwisi sɔ̃əwa u nɛɛ,
kon ko nge mɛ a man bikia. Domi na nun
yɛ̃ sãa sãa, a maa nɛn kĩi geeru wa.
18 Məwisi u nɛɛ, a man wunɛn yiikon
girima sɔ̃əsio.
19 Yinni Gusunə u wisa u nɛɛ, kon na n
sara wunɛn wuswaaə ka nɛn girima kpuro,
kpa n nun nɛn yĩsiru sɔ̃, nɛ, Yinni Gusunə.
Be na kĩ n durom kua, beya na ra durom
kue. Be na maa kĩ n wənwəndu kua, kpa n
bu wənwəndu kua.
20 Adama na ǹ derimə a nɛn wuswaa wa,
domi goo sari wi u koo nɛn wuswaa wa kpa
u n wãa.
21 Yen sɔ̃, ayeru garu wee nɛn bəkuə kpee
baa səə, mi kaa kpĩ a n wãa.
22 Sanam mɛ na sarə ka nɛn yiikon girima,
kon nun nɛn nəma wukiri kpee baa ye səə.
23 Yen biru kon nɛn nəma wuna kpa a nɛn
biru wa, adama a ǹ nɛn wuswaa wasi.

Kpee bɛsi yiru yen kəsire

34

1 Yinni Gusunə u Məwisi sɔ̃əwa u nɛɛ, a
kpee bɛsi yiru mɛnə a dãku nge yiənə. Kon
kpam gari yi yore mi, yi yi raa wãa kpee bɛsi
yi səə, yi a kəsuka.
2 A səəru koowo sia bururu yellu, a yəəma
Sinain guuru mi, kpa a yɔ̃ra nɛn wuswaaə
ten wəllə.
3 A ku de goo u ka nun yəəma mi. A ku ra
maa de n goo wa guu ten gam gum. Mɛya
a ku maa de kɛtɛba ka yãanu, yen gaa yu
yakasu di guu ten turuku.
4 Ma Məwisi u kpee bɛsi yiru mɛna u dãka
nge yiənə. U seewa buru buru yellu u yəəwa
Sinain guurə u kpee bɛsi yiru ye nɛni nge
mɛ Yinni Gusunə u nùn sɔ̃əwa.
5 Yera Yinni Gusunə u sarama guru wii
wuroru səə u yɔ̃ra win bəkuə. Ma u win tiin
yĩsiru gerua u nɛɛ, nɛna na Yinni Gusunə.
6 Ma u sara Məwisin wuswaaə u nəəgiru
sua u nɛɛ, nɛna Yinni Gusunə durom ka

wɔnwɔndugii. Na ra saku n sere mɔru ko. Nɛn tɔn geeru ka nɛn bɔrɔkiniru ta kpã.

7 Na ra tɔmbu nɛn kĩru sõɔsi sere ka baadommaɔ. Na ra tɔn be ba kõsa kua bu ben durum suuru kue, adama na ku ra taarɛgii garisi dɛɛro. Na ra baababan durum mɔɔru mwɛ ben bibun mi sere ka ben sikadominun bibɔ.

8 Yera Mɔwisi u yiira fuuku u nùn sãwa.

9 Ma u nɛɛ, Yinni, à n ka man nɔnu geu mɛɛra, na nun kanamɔ, a de a ka sun da. Wee, tɔn be, swaa taoba. Adama a sun bɛsɛn daa kõsa ka bɛsɛn durum suuru kuo kpa a sun ko wunɛgibu.

Gusunɔ u wure u ka Isireliba arukawani bɔkua

10 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee, na ka bɛɛ arukawani bɔkumɔ. Kon sɔm maamaakigia ko wunɛn tɔn be kpuron wuswaaɔ, yèn bweseru goo kun koore tem gam. Tɔn be kpuro bèn suunu sɔɔ i wãa, ba koo nɛ, Yinni Gusunɔn sɔmburu wa. Domi gãa nanumgina kon bɛɛ kua.

11 Wooda ye na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ mi gisɔ, i ye mɛm nɔɔwɔ. Wee, kon Amɔreba ka Kananiba ka Hɛtiba ka Feresiba ka Hefiba ka Yebusiba gira bɛɛn wuswaan di.

12 Wunɛ, Mɔwisi, a n tii sɛ, kpa a ku ra ka tem min tɔmbu arukawani bɔke, mi i ko i du kpa bu ku raa ko bɛɛn yina.

13 Adama i ko ben yãku yenu sura kpa i ben bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten sãa yerun dãnu wukiri, kpa i win bwãarokunu kɔsuku.

14 I ku ra bũu goo sã domi nɛn yĩsira nisinugii. Na ku ra wure bu maa yinni goo sã.

15 A n tii sɛ kpa a ku ra ka tem min tɔmbu arukawani bɔke. Domi bà n ben bũnu gasirimɔ ba sãamɔ ba yãkunu mɔ̀, ba koo bɛɛ soku i ka bu ko. Kpa ben yãku yaa yu bɛɛ binɛ ko i di.

16 Sɔrɔkudo i ko bɛɛn bii tɔn durɔbu kurɔbu sua ben bii wɔndiaba sɔɔ, kpa kurɔ be, bu de bɛɛn bii be, bu nɛn sãaru deri bu tɔn ben bũnu sã.

17 I ku ra sisu sua i ka tii bwãaroku kua i sã.

18 I n da pɛ̃ɛ ye ba ɔ̀ seeyatia doken tõɔ bakaru ko saa ye na yi, suru wi ba mɔ̀ Abibu sɔɔ. Kpa i pɛ̃ɛ ye di sõɔ nɔɔba yiru nge mɛ na bɛɛ yiire. Domi suru wi sɔɔra i yarima Egibitin di.

19 Bii gbiikoo tɔn durɔ baawure u ko n sãawa nɛgii, mɛya maa yaa sabenu kpuron bii gbiikii dwanu, ɔ̀ n kɛtɛn na, ɔ̀ n maa yãarun na, ɔ̀ kun mɛ boo.

20 N n kɛtɛkun na, i ka gen buu gbiikuu yãa buu kɔsinɔ kpa gu ko yãku yãaru. I kun maa kue mɛ, i gen wĩi suma buo i go. I ko bii gbiikoo tɔn durɔ baawure yakiawa ka gobi.

I ku de goo u na nɛn wuswaaɔ u kun kɛ̃ru nɛni.

21 Alusuma sɔɔ, sõɔ nɔɔba tia i ko sɔmburu ko, kpa i wɛ̃ra sõɔ nɔɔba yiruse, baa ɔ̀ n duurubun saan na, ɔ̀ kun mɛ gɛ̃ɛbun saa.

22 I n da gɛ̃ɛbun tõɔ bakaru ko sanam mɛ i alikama yè ya gbia ya ye gɛ̃ɛbu torua, kpa i Kunun tõɔ bakaru ko sanam mɛ i bɛɛn dãa binu sɔrimɔ, wõɔ gà n kpeeyɔ.

23 Wõɔ tia sɔɔ, nɔn itawa tɔn durɔ baawure u koo na nɛ Gusunɔ, Isireliba Yinnin sãa yerɔ.

24 I ku bɛrum ko. Kon bwese ni gira bɛɛn wuswaan di, kpa n bɛɛn tem yasiasia. Goo kun kãkɔ u mu binɛ ko sanam mɛ i man tõɔ bakaru diiyammɛ nɔn ita ye, wõɔ ka wõɔ.

25 I ku man yãku yaan yɛm wɛ̃ ka pɛ̃ɛ ye ba seeyatia doke sannu. I n Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru mɔ̀, i ku de ten yaa yu tiara sere sisiru bururu.

26 Wõɔ ka wõɔ i n da ka bɛɛn gbean dĩa gbiikinu nɛ, nɛ, Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.

I ku ra boo buu yike ka gen mɛron bom.

27 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, a gari yi yoruo domi yiya nɛn arukawanin wiru ye na ka bɛɛ bɔkumɔ, wunɛ ka Isireliba.

28 Mɔwisi u wãa mi ka Yinni Gusunɔ sõɔ sɔɔ weeru ka wɔ̃kuru weeru. U ɔ̀ dĩanu di, u ɔ̀ maa nim nɔra. Ma Yinni Gusunɔ u arukawani yen gari yorua kpee bɛsi yi sɔɔ, yiya wooda wɔku te.

Mɔwisi u sarama Sinain guurun di

29 Ye Mɔwisi u ka Yinni Gusunɔ gari kua u kpa, u sarama Sinain guurun di u woodan kpee bɛsi yiru ye nɛni, win wuswaa ya ballimɔ. Adama win tii u ɔ̀ yɛ̃ mɛ.

30 Aroni ka Isireliba kpuro ba nùn mɛɛra ba wa wee, win wuswaa ballimɔ ma ba bɛrum bara bu nùn susi.

31 Adama u bu soka, ma Aroni ka Isireliban guro gurobu ba na win mi, u ka bu gari kua.

32 Yen biru Isireliba kpuro ba nùn susi,
ma u bu wooda ye kpuro saaria ye Yinni
Gusunɔ u nùn wɛ̃ Sinain guuru wɔllu mi.
33 Ye u ka bu gari kua u kpa, u win wuswaa
sɔnditia wukiri.
34 Ũ n da Yinni Gusunɔn kuu ten mi u ka
nùn gari ko, u ra sɔnditia ye wunɛwa sere ù
n kpam yarima. Ũ n yarima min di, yera u
ra Isireliba sõ ye Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa.
35 Kpa bu win wuswaa wa ya ballimɔ. Yen
biruwa u ra ye sɔnditia wukiri sere ù n
kpam duɔ u ka Yinni Gusunɔ gari ko.

YINNI GUSUNƆN KURUN SƆMBURU

Tõɔ wɛ̃rarugiru

35

1 Mɔwisi u Isireliba kpuro mɛnna u bu
sõɔwa u nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u sun
sõɔwa su ko.
2 Alusuma tia sɔɔ, sõɔ nɔɔba tia sa ko n
da bɛsɛn sɔma kpuro ko. Adama sõɔ nɔɔba
yiruse ya ko n sãawa tõɔ wɛ̃rarugiru te sa
ko Yinni Gusunɔ deria. Yen sõ, bɛsɛn wi u
sɔmburu kua te sɔɔ, ba koo yɛ̃ro gowa.
3 Baa dõɔ i ku ra sõre tõɔ te sɔɔ, bɛɛn
yɛnusɔ.

Kɛ̃ɛ ni ba koo ka na Yinni Gusunɔn kuu bekurugii ten sõ

4 Mɔwisi u kpam Isireliba sõɔwa u nɛɛ,
wee ye Yinni Gusunɔ u bɛɛ yiire.
5 U nɛɛ, i ka nùn kɛ̃nu naawa ka nuku tia
bɛɛn ye i mɔ sɔɔ. Kɛ̃ɛ nìn bweseru i ko i ka
na wee. Niya wura ka sii geesu ka sii gandu,
6 ka beka ye ba wõkua ka bura ka maa
gaadura, ka beku wunɔmginu ka maa ni ba
wesa ka wɛ̃ɛ damgii ka sere ye ba kua ka boo
sansu,
7 ka yãa kinɛnun gɔni yi ba sɛ̃ɛsu doke ka
gɔni damgii ka akasian dãa,
8 ka gum mɛ ba koo ka fitilanu sõra, ka
gãa nubu duroruginu ni ba ko n da doke
gum sɔɔ mɛ ba ra kpuro tãre bu ka sõɔsi ma
Gusunɔ u ye gɔsa nɛnɛm, ka turare sɔɔ ye ba
ra dõɔ doke
9 ka kpee gobiginu nìn nɔni sãa bɛrɔ wuru
ni ba koo doke yabe tarakpe ge sɔɔ, ka ni ba
koo doke bɔɔ bara yen wɔllɔ.
10 Bɛɛn baawure wi u maa sɔmbu ten
bwisi mɔ, u na u tu ko nge mɛ Yinni Gusunɔ
u gerua,
11 ye u nɛɛ, su kuu bekurugiru koowo mi
sa ko n da nùn sã, kpa su ten wukiritii ko yi
ba kua ka boo sansu ka yaa gɔni, ka sɔretii
ni, ka dãa bɛsi yi, ka dãa karetii yi, ka ten dãa
bɛsi sinumgii ka yin yõratii,
12 ka woodan kpakororu ka ten wukiritia
ka ten dãa pɔɔsi yi ba ko n da ka tu sue, ka
beku kare te ta ko n tu berua dii te ta dɛɛre
gem gem sɔɔ,
13 ka tabulu ye, ka yen dendi yãnu kpuro,
ka sere dãa pɔɔsi yi ba ko n da ka ye sue, ka
pɛ̃ɛ ye ba koo yi yen wɔllɔ,
14 ka dabu ge, ka gen dendi yãnu kpuro,
ka gen fitilanu, ka nin gum,
15 ka kpakoro tèn wɔllɔ ba ko n da turare
dõɔ doke, ka sere ten dãa pɔɔsi yi ba ko n
da ka tu sue, ka gum mɛ ba ko n da kpuro
tãre bu ka sõɔsi ma Gusunɔ u ye gɔsa nɛnɛm
ka turare ye ba ko n da dõɔ doke, ka beku
kɛnutii te ba koo doke kuu ten kɔnnɔwɔ,
16 ka yãku yeru ka ten kɔkɔsɔ ye ba koo ko
ka sii gandu, ka ten dãa pɔɔsi yi ba ko n da ka
tu sue ka ten dendi yãnu, ka boo ge, ka gen
sɔwaritia,
17 ka kuu ten karan bekunu, ka yen sii
pɔɔsi ka yin yõratii ka sere maa kara yen
kɔnnɔn beku kɛnutiru
18 ka kuu ten gabatian kurumba ka ten
wɛ̃ɛ,
19 ka beka ye ba koo ka kuu ten dendi
yãnu kpuro bɔke, ka sere sãa yãa ni Aroni
ka win bibu ba ko n da doke bu ka sɔmburu
ko kuu ten mi.
20 Ye Mɔwisi u gari yi gerua u kpa ma
Isireliba kpuro ba doona win min di.
21 Yen biru, be ba gari yi gõru doke, ba ka
kɛ̃ɛ ni na ka nuku tia bu ka Yinni Gusunɔn
kuu te ko, ka ten dendi yãnu kpuro ka yãa
ni yãku kowobu ba ko n da doke bu ka
sɔmburu ko kuu ten mi.
22 Tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu be ba gõru
doke bu ka Yinni Gusunɔ kɛ̃ru naawa, ba ka
swaa tonkunu ka sumi ka taaminu ka sɛɛnin
bataniba, ye ya sãa wuran gãanu kpuro gesi,
ben baawure u ka na ma u yi ka kɛ̃ɛ wɛ̃ɛbun
wororu.
23 Be ba maa beka mɔ ye ba wõkua ka
bura ka maa gaadura, ka beku wunɔmginu
ka maa ni ba wesa ka wɛ̃ɛ damgii ka sere
maa ye ba kua ka boo sansu, ka yãa kinɛnun
gɔni yi ba sɛ̃ɛsu doke, ka gɔni damgii, ye
kpurowa ba ka na Yinni Gusunɔn kuu ten

sɔ̃.
24 Be ba maa sii geesu mɔ, ka sii gandu, ba
ka na ba yi ka kɛ̃ɛ wɛ̃ɛbun wororu. Be ba
maa akasian dãa mɔ ba ka na sɔmbu ten sɔ̃.
25 Tɔn kurɔ be ba maa wɛ̃ɛ taribu yɛ̃, ba
wɛ̃ɛ bwese bweseka tara, gaaduragii, ka
boogugii ka wunɔmgii, ka wɛ̃ɛ damgii, ba ka
na.
26 Ma ben gabu be ba sɔmbu ten yɛ̃ru ka
ten kĩru mɔ, ba boo sansun wɛ̃ɛ tara.
27 Be ba maa sãa wirugibu ba ka kpee
gobiginu nìn nɔni sãa bɛrɔ wuru na bu ka
yabe tarakpe ge ka bɔɔ bara ye buraru koosi.
28 Ma gaba ka gum na mɛ ba koo ka fitilanu
sɔ̃ra, ka gãa nubu duroruginu ni ba ko n da
doke gum sɔɔ mɛ ba ra kpuro tãre bu ka sɔ̃ɔsi
ma Gusunɔ u ye gɔsa nɛnɛm, ka turare sɔɔ ye
ba ra dɔ̃ɔ doke.
29 Isireliba sɔɔ, be ba tii wɛ̃ bu ka somi
sɔmbu te sɔɔ, te Yinni Gusunɔ u Mɔwisi
sɔ̃ɔwa mi, ba ka ben kɛ̃ɛ ni nawa ka nuku tia.

Bɛsalɛli ka Oholiabu ba sɔmbu te torua

30 Mɔwisi u kpam Isireliba sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee, Yinni Gusunɔ u Bɛsalɛli Urin bii gɔsa
wi u sãa Hurin debubu Yudan bweseru sɔɔ.
31 Ma u nùn win Hunde yibia u bwisi ka
laakari ka yɛ̃ru wa u ka sɔm bwese bweseka
ko.
32 U koo kpĩ u sɔmbu ten baayeren
kpunaa yi. Ye u koo ko, yera wura ka sii
geesu ka sii gandun sɔmburu,
33 ka kpee gobiginun dãkubu ka nin
gorebu ka dãnun dãkubu, sãa yee ten bura
yãnu baaniren sɔmburu gesi.
34 Yen biru Gusunɔ u maa bu bwisi kã, wi
ka Oholiabu wi u sãa Ahisamakin bii Danun
bweseru sɔɔ, bu ka gabu sɔmbu te sɔ̃ɔsi.
35 Bera u yɛ̃ru wɛ̃ bu ka sãa yee ten bura
yãnu ko kpa bu beka ye kpuro buraru kua.
U bu yɛ̃ɛ te wɛ̃wa sãa yee ten sɔma baayere
kpuron sɔ̃.

36

1 Bɛsalɛli ka Oholiabu ka tɔn be Yinni
Gusunɔ u bwisi ka yɛ̃ru ka laakari wɛ̃ bu ka
kuu ten sɔmburu kpuro ko, ba koo tu kowa
nge mɛ u gerua.
2 Ma Mɔwisi u Bɛsalɛli ka Oholiabu
sokusia ka sere be Yinni Gusunɔ u maa
sɔmbu ten bwisi ka yɛ̃ru kã ma ba tii wɛ̃
ka nuku tia.
3 Ma ba kɛ̃ɛ ni mwɛɛra Mɔwisin min di, ni
Isireliba ba wɛ̃ Yinni Gusunɔn kuu ten sɔ̃.
Adama bururu baatere ba ra n maa ka kɛ̃ɛ
ni naamɔwa Mɔwisin mi ka kĩru.
4 Ma tɔn be ba sɔmbu te mɔ̀ mi, ben
baawure u gina win sɔmburu deri,
5 ma ba na Mɔwisin mi, ba nùn sɔ̃ɔwa
ba nɛɛ, tɔmba ka kɛ̃nu naamɔ n kere mèn
bukata sa mɔ su ka sɔmbu te ko te Yinni
Gusunɔ u gerua.
6 Yera Mɔwisi u dera ba kpara ba nɛɛ, goo
u ku maa ka kɛ̃nu na kuu ten sɔ̃. Mɛsuma u
kua u ka kɛ̃ɛ ni yɔ̃rasia.
7 Domi ni ba wɛ̃ kɔ nu koo turi nu tiara.

Ba kuu ten sɔma mɔ̀

8 Tɔn be ba sɔmbu ten yɛ̃ru mɔ mi, ba
kuu te kua ka beka wɔku te ba wesa ka
wɛ̃ɛ damgii ka wɛ̃ɛ yi ba wɔ̃kua ka bura
ka maa gaadura, ka wɛ̃ɛ wunɔmgii. Ma
ba wɔllun kɔ̃sobun weenasibu kua ya kua
buraru beka ye sɔɔ.
9 Beku nin teerun dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm
soonu tɛna yiru sari. Ten yasum maa gɔm
soonu nnɛ.
10 Yen biru ba beka yen nɔɔbu sua ba
swɛɛna. Nge mɛya ba maa kua ka nɔɔbu ye
ya tie.
11 Ma ba yen baayeren goo baka teerɔ
wɛ̃ri doke ka wɛ̃ɛ yi ba wɔ̃kua ka bura, yi ba
koo ra ka ye sɔrena.
12 Wɛ̃ri weeraakuukuubuwa ba doke
beka ye ba swɛɛnan baayeren goo baka
teerɔ yi n nɔɔ kisinɛ.
13 Yen biru ba sɔretinu weeraakuru kua
ka wura ba ka beka ye kpuro sɔrena ma ya
kua beku teeru kuu ten sɔ̃.
14 Ba maa bekunu wɔkura tia wesa ka boo
sansu bu ka kuu bekurugii te wukiri.
15 Beku nin baateren dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm
soonu tɛna, ten yasum gɔm soonu nnɛ.
16 Ma ba beka yen nɔɔbu sua ba swɛɛna.
Ma ba maa nɔɔba tia ye ya tie swɛɛna nɛnɛm.
17 Ma ba wɛ̃ri weeraakuukuubu doke
beka ye ba swɛɛnan baayeren goo baka
teerɔ.
18 Ma ba sɔretii kua weeraakuru ka sii
gandu bu ka beka ye kpuro sɔrena, kpa
bekunu wɔkura tia ye, yu ko beku teeru.
19 Ma ba yãa kinɛnun gɔni swɛ̃rasia ba
swɛɛna bu ka kuu te wukiri. Ma ba maa yaa
gɔni sinumgii gɛɛ swɛɛna yi ba koo sɔndi ye
kpuron wɔllɔ.
20 Yen biru ba akasian dãa bɛsi kasu yi ba
koo gira yi ka ko kuu ten dãa.

21 Dãa bɛsi yin dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu
wɔkuru, yin yasum maa gɔm soo teeru ka
bɔnu.
22 Ma ba yi sɔretii dokea yiru yiru yi biru
kisinɛ.
23 Dãa bɛsi yɛnda ba kua bu ka gira kuu
ten sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia.
24 Ma ba yen baayere yõratii yiru kua ka
sii geesu. Ma ba yi doke mi sɔretii yi, yi wãa.
25 Ma ba maa dãa bɛsi yɛndu kua bu ka
gira ten sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
26 Ma ba yen baayere yõratii yiru dokea yi
ba kua ka sii geesu.
27 Dãa bɛsi nɔɔba tia ba kua bu ka gira ten
biruɔ sõɔ duu yeru gia.
28 Ba maa dãa bɛsi yiru kua bu ka doke tia
tia ten goo gɔmkinɔ biru gia,
29 yi n ka yiɔnɔ maninɛ saa tem di sere ka
wɔllɔ ma ba yi sumi wasi wɔllɔ. Mɛsuma ba
goo gɔmkinu yiru ye kpuro kua.
30 Nge mɛya ba dãa bɛsi nɔɔba ita kua bu
ka gira kuu ten biru gia, yin baayere ka yen
yõratii yiru yi ba kua ka sii geesu. Ma yi kua
yõratii wɔkura nɔɔbu ka tia.
31-32 Yen biru ba ten yɛ̃si itaɔ akasian dãa
nɔɔbu nɔɔbu kare. Ma ba sõɔ yari yerugia
deri.
33 Dãa karetia ye ya wãa yɛ̃sa baayeren
suunu sɔɔ mi, yen nɔɔ ga yõra dãa gɔmkinɔ.
34 Ma ba dãa bɛsi yi ka dãa karetii yi wura
pote. Ma ba wuran sumi kua yì sɔɔ ba koo
dãa karetii yi wasi wasi.
35 Ma ba beku kareru kua ka wɛ̃ɛ damgii
ka wɛ̃ɛ yi ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura,
ka wɛ̃ɛ wunɔmgii. Ma ba wɔllun kõsobun
weenasibu kua beku te sɔɔ, ya kua ten
buraru.
36 Yen biru ba dãa bɛsi sinumgii nnɛ kua
ba wura pote, ma ba sɔretii wuragii doke yi
sɔɔ yi ka beku kare te gaba. Ma ba dãa bɛsi
yi yõratii dokea yi ba kua ka sii geesu.
37 Ma ba kuu ten beku kɛnutiru wesa ka
wɛ̃ɛ damgii ka wɛ̃ɛ yi ba wɔ̃kua ka bura ka
maa gaadura, ka wɛ̃ɛ wunɔmgii ma ba beku
te sɔma dokea.
38 Ba akasian dãa bɛsi sinumgii nɔɔbu kua
bu ka beku kɛnutii te bwɛ̃, ka sɔretii yi yi
koo tu gaba, ma ba dãa bɛsi yi furɔsu ka sii
dɛki kua ba ye kpuro wura pote. Ma ba yin
baayere yõratia kua ka sii gandu.

Woodan kpakororu

37

1 Bɛsalɛli u Yinni Gusunɔn woodan
kpakoro te kua ka akasian dãa. Ten dɛ̃ɛbu
bu sãawa gɔm soonu yiru ka bɔnu. Ten
yasum ka ten gunum mu nɛwa, ye kpuro
gɔm soo teeru ka bɔnu bɔnu.
2 Ma u tu wura pote ten sɔɔwɔ ka tɔɔwɔ.
Ma u ten goonu nnɛ ye, nɔɔ bɔka kua ka
wura.
3 Ma u wuran sumi kua wasi nnɛ u doke
ten goo gookan yinna yenu sɔɔ, yiru ya
mɛɛrinɛ bee tia, yiru yeni ya maa mɛɛrinɛ
bee tia.
4 Ma u dãa pɔɔsi kua yiru u yi wura pote.
5 Ma u yi wasi kpakoro ten sumi yi sɔɔ
beri berika. Yiya ba ko n da ka tu sue.
6 Yen biru u kpakoro te wukiritia kua ka
wura. Wukiritia yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm
soonu yiru ka bɔnu, yen yasum maa gɔm
soo teeru ka bɔnu.
7-8 Ma u wɔllun kõsobun weenasibu yiru
kua ka wura u mani wukiritia yen goo pi-
iminun wɔllɔ gee ka gee.
9 Ma yi kpakoro ten wukiritia ye kasa
wukiri mam mam. Yi wuswaa kisinɛwa yi
mɛɛrinɛ.

Tabulu mi ba ra pɛ̃ɛ yi

10 U tabulu ye kua ka akasian dãa. Yen
dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu yiru, yen yasum
maa gɔm soo teeru. Ma yen gunum maa sãa
gɔm soo teeru ka bɔnu.
11 U ye kpuro wura pote ma u ye nɔɔ bɔka
kua ka wura.
12 Ma u dãa bɛsi piiminu gore yen goo
gooka mi, ni nu ka nɔm tararun yasum nɛ
u ka sikerena ma u maa nin tii wura pote.
13 Ma u sumi nnɛ kua ka wura u doke yen
goo gookaɔ mi yen naasu gire gire.
14 Sumi yi, yi wãa mi ba dãa bɛsi piimii
ni goren bɔku bɔkukaɔ. Yi sɔɔra ba koo dãa
pɔɔsi wasi bu ka tabulu ye sua.
15 Ma u dãa pɔɔsi yiru kua u wura pote.
16 Yen biru u tabulu yen dendi yãnu
kua. Niya pɛrɛntiba ka nɔri ka gbɛ̃a ka gbɛ̃ɛ
yorukunu nì sɔɔ ba ko n da tam doke bu ka
yãkunu ko. U ye kpuro kuawa ka wura.

Fitilan dabu

17 Ma ba dabu ge seka ka wura. Gen
yõratia ka gen pɔtura ka gen kãasi ka gen
bura te ta ka dãa marum ka biibii weenɛ, ye
kpuro ya sãawa bɔri tia.

18 Kãasi nɔɔba tia ga mɔ. Gen yɛ̃si yɛ̃sikaɔ
kãasi ita ita.
19 Gen kãasa baayere, buranu itawa ya
mɔ. Nu ka dãa marum ka biibii weenɛ.
20 Dabu gen pɔturan tii ya buranu nnɛ mɔ
ni nu ka dãa marum ka biibii weenɛ.
21 Mi kãasi yiru yiru yi gbinnɛ ka pɔtura,
u min temɔ buraru koosiwa te ta ka dãa
marum weenɛ.
22 Bura ni ka kãasi yi, ye kpuro ya sãawa
wuran bɔri tia.
23 Yen biru ba fitila nɔɔba yiru ye kua ka
nin baku ka mi torom mu ko n da wɔriki.
Ye kpurowa ba kua ka wura.
24 Wura ye ba ka dabu ge ka gen dendi
yãnu kpuro kua, ya sãawa kilo tɛna.

Kpakoro tèn wɔllɔ ba ko n da turare dɔ̃ɔ doke

25 Yen biru ba maa kpakororu kua tèn
wɔllɔ ba ko n da turare dɔ̃ɔ doke. Ten dɛ̃ɛbu
bu sãawa gɔm soo teeru. Ten yasum maa
gɔm soo teeru. Ten goonu nnɛ ye, ya nɛwa.
Ten gunum maa gɔm soonu yiru. Ma ba
dera ten goo gɔmkinu nnɛn dãa ya nɔɔ yara
nge kãanu.
26 Ma ba kpakoro te kpuro wura pote,
sere ka ten kãanɔ ma ba tu nɔɔ bɔka kua ka
wura ba ka sikerena.
27 Ma ba sumi nnɛ kua ka wura ba doke
ten goo gɔmkinɔ nɔɔ bɔka yen temɔ yi
mɛɛrinɛ yiru yiru. Sumi yi sɔɔra ba koo dãa
pɔɔsi yiru wasi beri berika yi ba ko n da ka
tu sue.
28 Ma ba dãa pɔɔsi yi kua ka akasian dãa ba
yi wura pote.
29 Yen biru be ba ra turare ko ba gum mɛ
kua mɛ ba ko n da kpuro tãre bu ka sɔ̃ɔsi ma
Gusunɔ u ye gɔsa nɛnɛm, ka sere maa turare
ye ba ko n da dɔ̃ɔ doke.

Yãku yeru ka boo sii ganduguu

38

1 Ma ba yãku yee te kua ka akasian dãa.
Ten goonu nnɛ ye kpuro ya nɛwa. Ya sãa
gɔm soonu nɔɔbu nɔɔbu. Ten gunum maa
gɔm soonu ita.
2 Ma ba dera kãanu nu yara ten wɔllun
goo gɔmkinɔ ma ba yãku yee te kpuro sii
gandu pote.
3 Ma ba ten dendi yãnu kpuro kua ka sii
gandu. Niya gbɛ̃ɛ ni ba koo ka torom gura,
ka kaatonu, ka kaato donnuginu, ka gbɛ̃ɛ nì
sɔɔ ba koo yaa yɛm doke bu ka yɛ̃ka, ka dɔ̃ɔ
guratii.
4 Ma ba kɔkɔsɔ kua ka sii gandu, ba ye sua
ba doke yãku yee ten kɔkɔrɔ ma yen nɔɔ ga
seema wɔllɔ yãku yee ten suunu suunukaɔ.
5 Ma ba yen goo gookaɔ sumi doke yì sɔɔ
ba koo dãa pɔɔsi wasi.
6 Ma ba akasian dãa pɔɔsi yiru kua ba sii
gandu pote.
7 Ma ba dãa pɔɔsi yi wasi sumi yi sɔɔ beri
berika yi ba ko n da ka yãku yee te sue. Ba
tu kuawa ka dãa bɛsi ma ta wɔru mɔ.
8 Ma ba boo ge kua ka gen sɔwaritia, ye
kpuro ya sãawa sii gandu. Ba nu mwɛɛrawa
tɔn kurɔbun mi be ba ra sinɛ sãa yee ten
kɔnnɔwɔ. N deema sii gan niya nu ra n sãa
ben digi.

Kuu ten kara

9 Ba kuu te kara koosi ka beku damginu.
Yen sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia yen dɛ̃ɛbu bu
sãawa gɔm soonu wunɔbu (100).
10 Ma ba dãa bɛsi sinumgii yɛndu sua yi
kua kara yen dãa. Ma ba yin yɔ̃ratii kua
ka sii gandu. Yen biru ba maa yin beku
sɔretinu kua ka sii geesu. Ma ba sii geesun
dɛki kua bu ka beka ye taare.
11 Kara yen sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, yen
bekunun dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu wunɔbu
(100). Ma ba nu sɔre kara dãa sɔɔ nge mɛ ba
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarugii ni kua.
12 Sɔ̃ɔ duu yeru gia kara yen bekunun
dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu weeraakuru. Ma ba
nu sɔre kara dãnu wɔkuru sɔɔ ye ya sɔretii
mɔ nge mɛ ba sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarugii ni
kua.
13 Yen sɔ̃ɔ yari yeru gia maa, yen dɛ̃ɛbu bu
sãawa gɔm soonu weeraakuru.
14-15 Kara beku ni nu wãa kara yen
kɔnnɔn beri berikaɔ, nin dɛ̃ɛbu bu sãawa
gɔm soonu wɔkura nɔɔbu nɔɔbu. Ma ba nu
kara dãnu kua ita ita, ten baatere ka ten
yɔ̃ratia.
16 Ba kara yen bekunu kpuro kuawa ka
wɛ̃ɛ damgii.
17 Kara dãa nin yɔ̃ratii, sii ganda ba ka yi
kua. Yen sɔretii ni nu wãa dãa ye sɔɔ, ka sii
dɛki yi, ye kpuro ya sãawa sii geesu. Ma ba
dãa nin wɔllɔ sii geesu pote. Dãa ni kpuro
nu sɔrenɛwa ka sii dɛki yi.

18 Ba kara kɔnnɔ gen beku kɛnutii te
kuawa ka wɛ̃ɛ damgii ma ba tu buraru kua
ka wɛ̃ɛ wunɔmgii ka yi ba wɔ̃kua ka bura ka
maa gaadura. Ten yasum sãawa gɔm soonu
yɛndu, ten gunum maa gɔm soonu nɔɔbu
nge mɛ kuu ten beku teera yasum nɛ.
19 Dãa bɛsi sinumgii nnɛ sɔɔra ba beku
kare te sɔre, ma ba yin yɔ̃ratii kua ka sii
gandu. Ba yin wii wɔllɔ sii geesu pote nge
furɔ. Ma ba yin sɔretinu ka sere yin sii dɛki
yi kua ka sii geesu.
20 Kuu bekurugii te, ka kara yen gabatian
kurum kpuro ya sãawa sii gandu.

Sii si kuu bekurugii te, ta di

21 Mɔwisi u Lefiba sɔ̃ɔwa bu sisun dooru
ko si kuu bekurugii te, ta di, tè sɔɔ ba koo
Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te doke.
Itamaa, Aroni yãku kowon biiwa u sãa ben
wirugii.
22 Bɛsalɛli, Urin bii, Hurin debubu, Yudan
bweseru sɔɔ, u kuu ten sɔmburu kua kpuro
te Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u ko.
23 Oholiabu, Ahisamakin bii, Danun bwe-
seru sɔɔ, wiya u Bɛsalɛli somi u ka sɔmbu te
kua. Wiya u gãa dabinu kua kua. U sɔman
kpunaaba kua, u kpee gobiginu dãka, ma u
bekunu buraru kua ka wɛ̃ɛ wunɔmgii ka yi
ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura.
24 Wura ye Isireliba ba wɛ̃ ba ka kuu
bekurugii te, ka ten dendi yãnu kpuro kua
ya sãawa kilo nɛnɛ ka wata ka wɔkura nɔɔbu
ka yirun (875) saka. Ba ye yĩiraWa ka ben sãa
yerun sakaku.
25 Sii gee si Isireliba ba maa wɛ̃ sanam mɛ
ba bu garimɔ, su kuawa kilo nɔrɔbun suba
ita ka wɔkura nɔɔbu ka yirun (3.017) saka.
Ba su yĩiraWa ka ben sãa yerun sakaku.
26 Tɔn be ba sii gee si wɛ̃, ben geera
sãawa tɔnu nɔrɔbun suba nata ka ita, ka
nɛɛra wunɔbu ka weeraakuru (603.550). N
deema be ba wɔ̃ɔ yɛndu tura, ka be ba kere
mɛ, bera ba gara. Ben baawure u wɛ̃wa
garamu nɔɔbu.
27 Sii geesun kilo nɔrɔbun suba itawa
(3.000) ba ka kuu bekurugii te ka ten beku
kare ten dãa bɛsin yɔ̃ratii wunɔbu (100)
kua. Yen baayere, kilo tɛna.
28 Ma ba maa ka sii geesun kilo wɔkura
nɔɔbu ka ita ye ya tie sɔretii ni, ka dãa bɛsi
yin furɔsu, ka sii dɛki yi kua.
29 Sii gan ni Isireliba ba maa mɛnna, nu
kuawa kilo nɔrɔbun suba yiru ka wunaa
teeru ka nnɛ (2.124).
30 Sii gan niya ba ka kuu ten kɔnnɔn dãa
bɛsi sinumgiin yɔ̃ratii kua ka yãku yee te, ka
ten kɔkɔsɔ ye, ka ten dendi yãnu.
31 Ka niya ba maa kuu ten kara dãnun
yɔ̃ratii, ka yen kɔnnɔn pɔɔsin yɔ̃ratii ka sere
kuu te, ka kara yen gabatian kurum kpuro
kua.

Yãku kowon yabe tarakpe

39

1 Ba yãku kowobun yãa ni kua ka yãa
sansun beku ni ba wɔ̃kua ka bura ka maa
gaadura ka ni ba wunɔm doke. Ma Mɔwisi u
dera ba Aronin sãa yãa ni kua nge mɛ Yinni
Gusunɔ u gerua.
2 Ba yabe tarakpe ge kua ka beku te ba kua
ka wɛ̃ɛ damgii, ma ba ge buraru kua ka wɛ̃ɛ
yi ba wɔ̃kua ka bura ka maa gaadura ka wɛ̃ɛ
wunɔmgii ka wura.
3 Ba wura ye bɛsukawa teere teere ba
doke doke yabe tarakpe gen bekuru sɔɔ.
4 Ma ba gu sari yiru kua bu ka gen senu
sɔrena.
5 Yabe tarakpe ge ka gen sɛ̃katia ya sãawa
beku nɔni tee, ma ba sɛ̃katia ye yinusi yabe
te sɔɔ. Ba ye kuawa nge mɛ Yinni Gusunɔ u
Mɔwisi sɔ̃ɔwa u ko.
6 Ma ba kpee gobiginu yiru nìn nɔni sãa
bɛrɔ wuru wura gore nì sɔɔ ba Isireli bibun
yĩsa yorusi nge mɛ ba ra yore sisɔ.
7 Ma ba nu mani sari yi sɔɔ nu ka sɔ̃ɔsi
ma Isirelin bwesenu kpuron yĩsa Aroni u
sɔɔwa sanam mɛ u duɔ sãa yee ten mi. Mɛya
ba ye kpuro kua nge mɛ Mɔwisi u gerua.

Yãku kowon bɔɔ bara

8 Ba maa bɔɔ bara ye kua. Ye ka yabe
tarakpe ge, ya sãawa beku nɔni tee ka bura
teeru.
9 Bɔɔ bara yen yasum ka yen dɛ̃ɛbu mu
nɛwa. Ye kpuro gɔm soonun bɔnu bɔnu.
10 Ma ba ye kpee gobiginu bwese bwe-
seka mani sĩa nnɛ. Kpee nin nɔni wee. Sĩi
gbiikaa sɔɔ, swãaru ka dɔm buuru ka wuru
beku.
11 Yiruse sɔɔ maa, swãaru ka boogu ka sɔ̃ɔ
tiro.
12 Itase sɔɔ, dɔm buuru ka nɔni bwese
bweseka ka gaadura.

13 Nnɛse sɔɔ, wuru beku ka bɛrɔ wuru ka
nɔni bwese bweseka. Ba ye kpuro wura
gore gorewa ba sere mani bɔɔ bara ye sɔɔ.
14 Ma ba nin baatere sɔɔ Isirelin bibun
yĩsinu yorua tia tia, domi ben baawuren
yĩsiru ta sãawa Isireliban bwese kɛra tian
yĩsiru.
15 Ma ba bɔɔ bara ye wuran yɔni yiru kua.
16 Ma ba taaminu yiru ka sɔretinu yiru
kua ka wura, ma ba taamii ni doke bɔɔ bara
yen soo wɔrikisɔ.
17 Taaminu yiru ye sɔɔra ba wuran yɔni
yiru ye sɔre.
18 Ma ba bɔɔ bara yen yɔni yi gbinisi yabe
tarakpe gen sariɔ mi wuran sɔretii ni, nu
wãa, kpa ya n ka sɔndi tororu wɔllɔ.
19 Ma ba maa wuran taaminu yiru kua ba
doke bɔɔ bara yen soo temkisɔ si su yabe
tarakpe ge girari.
20 Ma ba maa taaminu yiru kua ka wura
ba nu doke yabe tarakpe gen sarin nɔɔwɔ
wuswaaɔ sɛ̃katia yen wɔllu gia.
21 Yen biru ba bɔɔ bara yen taamii ni
sɔɔ wɛ̃ɛ gaaduragii doke ba yi gbinua yabe
tarakpe gen taaminu sɔɔ. Nge mɛya ba ka
ye sɔre yabe tarakpe ge sɔɔ yu ku ka bãari.
Ba ye kuawa nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi
sõɔwa.

Yãku kowon sãa yãa ni nu tie

22 Yabe tèn wɔllɔ ba yabe tarakpe ge sɔndi,
ba tu wesawa ka wɛ̃ɛ gaaduragii.
23 Ma ba ten wĩirɔ sɔma doke ba sinum
koosia kpa tu ku raa ka gɛ̃ɛra.
24 Ma ba ten temɔ tusanu doke ni nu
ka dãa marum gam weenɛ. Ba nu kua ka
wɛ̃ɛ damgii ka yi ba wõkua ka bura ka maa
gaadura ka wɛ̃ɛ wunɔmgii.
25 Ma ba maa wuran yangire piiminu kua
ba nu doke ba ka sikerena, nu kpasa sãa ka
tusa ni.
26 Ba ye kuawa nge mɛ Yinni Gusunɔ u
Mɔwisi sõɔwa.
27 Ma ba Aroni ka win bibu takoba kua ka
wɛ̃ɛ damgii.
28 Mɛya ba maa dawani ye kua ka furɔsu si
su sãa ben buraru te ta ben girima sõɔsimɔ,
ka sokoto kpirinu. Ba ye kpuro kua ka wɛ̃ɛ
damgii.
29 Ba maa sɛ̃katia ye wesa ka wɛ̃ɛ damgii
ba buraru koosi ka wɛ̃ɛ yi ba wõkua ka bura
ka maa gaadura ka wɛ̃ɛ wunɔmgii. Mɛya
ba ye kpuro kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u
Mɔwisi sõɔwa.
30 Ba batani wuragia ye kua ba yorua ye
sɔɔ, wini sãawa Yinni Gusunɔgii. Ba ye
yoruawa nge mɛ ba ra yore sisɔ.
31 Ma ba ye sɔresi dawani yen wɔllɔ ka wɛ̃ɛ
gaaduragii nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi
sõɔwa.

Ba Yinni Gusunɔn kuu bekurugii ten sɔmburu kua ba kpa

32 Isireliba ba Yinni Gusunɔn kuu
bekurugii te kua ba kpa. Ba ye kpuro kuawa
nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa.
33 Ma ba ka Mɔwisi ten yãnu kpuro
naawa.
Niya beka ye ka yen sɔretinu ka dãa bɛsi yi
ka dãa karetii yi ka dãa bɛsi sinumgii yi ka
yin yõratii
34 ka yãa kinɛnun gɔni yi ba swɛ̃rasia ka yaa
gɔni sinumgii yi ka beku kare te
35 ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te ka
ten nɛnutii ka ten wukiritia,
36 ka tabulu ye ka yen dendi yãnu ka pɛ̃ɛ ye
ba ra yi yen wɔllɔ,
37 ka dabu wuraguu ge ka gen fitilanu ka nin
dendi yãnu ka nin gum,
38 ka kpakoro wuragiru tèn wɔllɔ ba ko n
da turare dõɔ doke, ka gum mɛ ba ko n da
kpuro tãre bu ka sõɔsi ma Gusunɔ u ye gɔsa
nɛnɛm, ka turare nubu durorugia ye
ka kuu ten kɔnnɔn beku kɛnutiru,
39 ka yãku yee te ba kua ka sii gandu ka ten
kɔkɔsɔ sii gandugia ka ten nɛnutii ka sere
ten dendi yãnu kpuro
ka maa boo ge ka gen sɔwaritia,
40 ka kuu ten karan bekunu ka yen dãnu ka
nin yõratii ka yen kɔnnɔn beku kɛnutiru ka
yen wɛ̃ɛ ka yen gabatian kurumba,
ka sere sãarun dendi yãnu kpuro ni ba koo
dendi kuu te sɔɔ,
41 ka sãa yãa ni Aroni ka win bibu ba ko n da
doke bà n sɔmburu mɔ̀ sãa yee ten mi. Niya
nu koo ben girima sõɔsi.
42 Isireliba ba sɔmbu te kuawa mam mam
nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa.
43 Ye Mɔwisi u yãa ni mɛɛra u kpa, yera
u wa ba nu kuawa nge mɛ Yinni Gusunɔ u
gerua. Ma u bu domaru kua.

Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u kuu te giro

40

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 suru gbiikoon tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔra kaa nɛn
kuu te gira.
3 À n tu gira a kpa, kpa a woodan kpakoro
te sua a doke te sɔɔ, kpa a tu gandi ka beku
kare te.
4 Kpa a tabulu ye duusia ka yen dendi
yãnu, ka maa dabu ge, kpa a gen fitilanu
doke nin ayenɔ.
5 Kaa maa de bu kpakoro wuragiru tèn
mi ba ko n da turare dɔ̃ɔ doke yi woodan
kpakororun deedeeru. Kpa a maa beku
kɛnutiru doke kuu ten kɔnnɔwɔ.
6 Kpa a ma yãku yee te yi ten ayerɔ kuu
ten kɔnnɔn deedeeru.
7 Kpa a boo ge yi yãku yee te ka kuu ten
baa sɔɔ kpa a gu nim yibia.
8 Kpa a kuu ten kara ye gira a ka sikerena,
kpa a yen kɔnnɔn beku kɛnutiru doke.

Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u kuu te gum yɛ̃ka ta n ka sãa nɛnɛm

9 Yen biru kaa gum yɛ̃ka kuu te sɔɔ ka ten
dendi yãnu kpuro sɔɔ. Nge mɛya kaa ka
sɔ̃ɔsi ma ta sãa sãarugiru.
10 Mɛya kaa maa yãku yee te gum mɛ yɛ̃ka
ka ten dendi yãnɔ. Nge mɛya kaa ka sɔ̃ɔsi ma
ta sãa sãarugiru.
11 Kaa maa boo gen tii ka gen sɔwaritia
gum mɛ yɛ̃ka a ka sɔ̃ɔsi ma ga sãa sãaruguu.
12 Yen biru kaa ka Aroni ka win bibu na
kuu ten kɔnnɔwɔ, kpa a bu wobure ka nim
dirum.
13 Kpa a Aroni sãa yãa ni sebusia a nùn
gum mɛ tãre a ka sɔ̃ɔsi ma u sãa nɛn yãku
kowo.
14 Mɛya kaa maa win bibu sɔ̃ bu susima
kpa a bu tako be sebusia.
15 Yen biru kpa a maa bu gum mɛ tãre
nge mɛ a ben tundo kua. Nge mɛya kaa ka
sɔ̃ɔsi ma ba sãa nɛn yãku kowobu, be ka ben
bibun bweseru sere ka baadommaɔ.

Mɔwisi u kuu te gira

16 Mɔwisi u kua kpuro nge mɛ Yinni
Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
17 Ye n kua wɔ̃ɔ yirusen suru gbiikoon tɔ̃ɔ
gbiikiru saa mìn di ba yarima Egibitin di,
yera Mɔwisi u Yinni Gusunɔn kuu te gira.
18 U gbia u dãa bɛsi yin yɔ̃ratii gira ma u
dãa bɛsi yi doke sɔɔ, ma u yi dãa kare. Ma u
dãa bɛsi sinumgii gira. Ma u beka ye wukiri
yin wɔllɔ.
19 Ma u boo sansun beka ye sɔndi beka
yen wɔllɔ. Ma u yaa gɔni yi sua u ka ye kpuro
wukiri nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
20 Ma u woodan kpee bɛsi yi sua u doke
yin kpakoro te sɔɔ. Ma u dãa pɔɔsi yi ba
ra ka tu sue wasi yin bɛri yenɔ. Ma u ten
wukiritia doke.
21 Ma u ka kpakoro te na u yi kuu ten dii
te ta dɛɛre gem gem sɔɔ, ma u beku kare te
doke u ka kpakoro te gandi nge mɛ Yinni
Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
22 Ma u tabulu ye doke nɔm geu gia adɛrɔ
ge sɔɔ, à n duɔ kuu ten mi.
23 Ma u pɛ̃ɛ ye yorua tabulu wɔllɔ mam
mam, ye ba ka Yinni Gusunɔ naawa, nge mɛ
u nùn sɔ̃ɔwa.
24 Ma u dabu ge doke nɔm dwaru gia
tabulun deedeeru.
25 Ma u gu fitilanu sɔndi u sɔ̃ra Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ nge mɛ u nùn sɔ̃ɔwa.
26 Ma u kpakoro wuragii te doke adɛrɔ
ge sɔɔ beku kare ten bɔkuɔ te ta woodan
kpakoro te gandi.
27 Ma u turare dɔ̃ɔ doke ten wɔllɔ, nge mɛ
Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
28 Ma u beku kɛnutiru doke kuu ten
kɔnnɔwɔ.
29 Ma u yãku yee te yi kuu ten kɔnnɔwɔ.
Ma u yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ka abɔru garu
kua mi, nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
30 Ma u boo ge doke yãku yee te ka kuu
ten baa sɔɔ. Ma u gu nim yibia, mɛ ba koo ka
tii dɛɛrasia sãarun sɔ̃.
31 Mɛya Mɔwisi ka Aroni ka win bii tɔn
durɔbu ba ra ka ben nɔma ka naasu kpakie,
32 bà n duɔ kuu ten mi, ǹ kun mɛ bà n yãku
yee te susiɔ, nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi
sɔ̃ɔwa.
33 Ma Mɔwisi u kuu te ka yãku yee te
kara koosi. Ma u beku kɛnutiru doke yen
kɔnnɔwɔ. Nge mɛya u ka sɔmbu te wiru go.

Guru wii wuro te, ta yɔ̃ra kuu ten wɔllɔ

34 Sanam mɛya guru wii wuro te, ta kuu
te wukiri ma Yinni Gusunɔn yiikon girima
ya tu yiba.
35 Mɔwisi u ǹ maa kpĩa u kuu te du yèn sɔ̃
guru wii wuro te, ta yɔ̃ ten wɔllɔ ma Yinni
Gusunɔn yiikon girima ye, ya yiba te sɔɔ.

36 Saa ye Isirelibɑ bɑ wãɑ gbɑburɔ, guru
wii wuro te, tà n seewɑ kuu ten wɔllun di
yerɑ bɑ rɑ se bu swɑɑ wɔri.
37 Adɑmɑ tà kun seewe, bɑ ku rɑ swɑɑ
wɔri.
38 Isirelibɑn sɑnum mɛ kpuro sɔɔ, Yinni
Gusunɔn guru wii wuro te, tɑ rɑ n wãɑwɑ
win kuu ten wɔllɔ sõɔ sɔɔ. Ñ n kuɑ wɔ̃kuru,
dõɔwɑ tɑ rɑ n kɑ weenɛ.

SÃARUN WOODA

Sãarun Woodan tirerun gari sun sɔ̃ɔmɔ wooda ye Isireliba ba swĩi ba ka Gusunɔ sãwa. Yãku kowoba ba tɔmbu wooda ye sɔ̃ɔsi. Wooda ye, ya bu sɔ̃ɔsimɔwa gãa ni nu disi mɔ ka ni nu ɲ̀ disi mɔ. Ya maa nɛɛ, n weenɛ Isireliba ba n dɛɛre bu sere Gusunɔ susi.

Tire ten kpunaa

1. Yãkunun wooda, wiru 1n di sere wiru 7.
2. Wooda ye ba yi yãku kowobun sõ, wiru 8n di sere wiru 10.
3. Ye ya disi mɔ ka ye ya ɲ̀ disi mɔ, wiru 11n di sere wiru 15.
4. Toranun yãkunu, wiru 16.
5. Dɛɛrasiabu ka sãarun wooda, wiru 17n di sere wiru 27.

YÃKU NI ISIRELIBA BA KOO KO

Yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi soka saa win kuu bekurugii tèn mi ba ra nùn sãn di.

2 U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, ben goo ù n kĩ u nɛ, Yinni Gusunɔ yãkuru kua, u koo kpĩ u kɛtɛ go, ɲ̀ kun mɛ yãaru.

3 N n yãku dɔ̃ɔ mwaararugira yɛ̃ro u mɔ̀ ka kɛtɛ, kɛtɛ ye, ya ko n sãawa kɛtɛ kinɛru te ta ɲ̀ alebu gaa mɔ. U koo yãku te kowa nɛn sãa yerun kɔnnɔwɔ, kpa u ka nɛ, Yinni Gusunɔn durom wa.

4 U koo win nɔma sɔndiwa kɛtɛ yen wiru wɔllɔ ye nɛ Gusunɔ na wura yu ka win durum wukiri.

5 U koo kɛtɛ ye gowa nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ nɛn kuu ten kɔnnɔwɔ. Aronin bibu be ba sãa yãku kowobu, beya ba koo yen yɛm sua kpa bu mu yɛ̃ka bu ka yãku yee ten nɔɔ bɔka sikerena.

6 Yen biru ba koo sabe te kokuwa kpa bu ten yaa bɔtiri.

7 Yãku kowo bera ba koo yãku dãa yi yi kpa bu dɔ̃ɔ doke.

8 Dɔ̃ɔ wi sɔɔra ba koo ye kpuro doke ka yen wiru ka yen gum.

9 Ba koo yen bɔsɔ yãnu ka yen wɔbunu kpuro teawa kpa yãku kowobu bu ye kpuro dɔ̃ɔ doke. Ya ko n sãawa yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu nìn nubura koo nɛ, Yinni Gusunɔ dore.

10 Goo ù n maa yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru mɔ̀ ka yãaru, ɲ̀ kun mɛ ka boo, yãa kinɛra u koo go, ɲ̀ kun mɛ boo kinɛru te ta ɲ̀ alebu gaa mɔ.

11 U koo tu sakawa yãku yerun sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kpa yãku kowobu bu ten yɛm sua bu yɛ̃ka yɛ̃ka bu ka yãku yerun nɔɔ bɔka sikerena.

12 U koo yaa ye bɔtiriwa kpa u kpɛ̃ɛ yãku dɔ̃ɔ sɔɔ ka yen wiru ka yen gum sannu.

13 U koo yen bɔsɔ yãnu ka yen wɔbunu sua u teawa, kpa yãku kowo u ye kpuro sua u dɔ̃ɔ doke, yu dɔ̃ɔ mwaara mam mam. Ya ko n sãawa yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru tèn nubura koo nɛ, Yinni Gusunɔ dore.

14 Goo ù n yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru mɔ̀ ka gunɔsu, kparukona u koo ka tu ko, ɲ̀ kun mɛ totobɛrɛnu.

15 Yãku kowo u koo ka gunɔ ge na yãku yerɔ. Kpa u gen wiru bura kpa u gen yɛm yɛ̃ka yɛ̃ka yãku yee ten yɛ̃saɔ.

16 U koo gen sansu wukiriwa kpa u gen yɔ̃ɔru wĩa u kɔ̃ yãku yerun sɔ̃ɔ yari yeru gia mì ba ra torom wisi.

17 Kpa u gu bɛra bɛsi yiru u kun sɔsianɛ. Yen biruwa u koo gu dɔ̃ɔ kpɛ̃ɛ, kpa gu dɔ̃ɔ mwaara. Ya ko n sãawa yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru tèn nuburu ta koo nɛ Yinni Gusunɔ dore.

Yãku ni ba kua ka dĩa binnu

2

1 Goo ù n kĩ u Yinni Gusunɔ yãkuru kua ka win dĩa binnu, soma u koo sua, u mu burina ka gum ka sere turare ye ba ra dɔ̃ɔ doke yãku yerɔ.

2 U koo ka ye dawa Aronin bibun mi be ba sãa yãku kowobu. Ben turowa u koo som mɛn nɔm wɔɔ teeru sɔka u doke yãku yerun wɔllɔ ka turare ye kpuro kpa u dɔ̃ɔ doke. Yera ya koo de Gusunɔ u n yɛ̃ro yaaye. Ya ko n sãawa yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru tèn nubura koo Yinni Gusunɔ dore.

3 Som mɛ mu tie mu ko n sãawa Aroni ka win bibugim. Mu kuawa mi dĩa dɛɛranu, domi ba ka nu Yinni Gusunɔ yãkuru kua.

4 À n Yinni Gusunɔ yãkuru kuammɛ ka kira ni ba wɔ̃ɔwa, kaa nu kowa ka som mɛ ba gum yɛ̃ka ɲ̀ kun mɛ mɛ ba ka gum burina ba ɲ̀ seeyatia doke.

5 Bà n koo yãku te kon na ka kira ni ba
sɔnwa, ba koo nu kowa ka som buu te ba
burina ka gum, seeyatia sari.
6 Yen biru ba koo nu muririwa kpa bu
gum yɛ̃ka nin wɔllɔ. Ya ko n sãawa yãkuru.
7 Bà n koo yãku te kon na, ka kira te ba
koo wɔ̃, ba koo tu kowa ka som buuru te ba
burina ka gum.
8 Ba koo ka yãku kira te dawa Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ. Kpa u tu yãku kowo wɛ̃
u ka tu da yãku yerɔ.
9 U koo ten garu mura te ta koo de Yinni
Gusunɔ u n yɛ̃ro yaaye kpa u tu dɔ̃ɔ doke
yãku yee ten mi, kpa tu dɔ̃ɔ mwaara. Ta ko n
sãawa yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru tèn nubura
koo Yinni Gusunɔ dore.
10 Kira ni nu tie, Aroni ka win biba ba ni
mɔ. Nu kuawa mi dĩa dɛɛranu domi ba ka
nu Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua.
11 Kira ni ba koo ka yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru ko kpuro, bu ku raa nu
seeyatia doke, bu ku raa maa nu tim doke.
12 Kaa kpĩ a ka wunɛn dĩa gbiikinu Yinni
Gusunɔ naawa. Adama a ɲ̀ ka nu yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu mɔ̀ yãku yerɔ.
13 Dĩa ni a ka yãkuru mɔ̀ kpuro, kaa nu
bɔru dokewa. A ku duari a kun tu doke.
Domi bɔru ta sãawa wunɛ ka Gusunɔn
arukawanin yĩreru. Yen sɔ̃na ba ko n da tu
doke yãkuru baatere sɔɔ.
14 I n kĩ i ka bɛɛn gberun dĩa gbiikinu na
Yinni Gusunɔn mi, i ko i nu sɔmɛwa kpa i nu
nam i sere ka na.
15 Kpa i ka nu gum burina, i turare sɔndi
nin wɔllɔ. Ya ko n sãawa yãkuru.
16 Yãku kowowa u koo som mɛ mu sãa
Gusunɔgim dɔ̃ɔ doke ka sere maa turare ye.
Yera ya koo de Gusunɔ u n yɛ̃ro yaaye. Ya
ko n sãawa yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru Yinni
Gusunɔn sɔ̃.

Siarabun yãkunu

3

1 Goo ù n siarabun yãkuru mɔ̀ Yinni
Gusunɔn mi ka kɛtɛ kinɛru, ɲ̀ kun mɛ ka kɛtɛ
nia, yen ye u wa kpurowa u koo ka na, ya
kun gesi alebu mɔ.
2 U koo win nɔmu sɔndiwa kɛtɛ yen wiru
wɔllɔ kpa u ye saka kuu ten kɔnnɔwɔ mi ba
ra Yinni Gusunɔ sã. Kpa yãku kowo Aronin
bibu bu yen yɛm yɛ̃ka bu ka sãa yerun nɔɔ
bɔka sikerena.
3 Wee ye ba koo Yinni Gusunɔ dɔ̃ɔ dokea,
yera gum mɛ mu bɔsɔ yãnu tɛ̃ke,
4 ka gabu swii yiru ka yin gum mɛ mu
yi tɛ̃ke yɛ̃si yɛ̃sikaɔ, ka yen buro ge ga yen
woru wukiri. Ba koo gu wĩawa ka gabu swii
sannu.
5 Yãku kowoba ba koo ye kpuro dɔ̃ɔ doke
yu dɔ̃ɔ mwaara ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru
sannu. Ya ko n sãawa yãku tèn nubura koo
Yinni Gusunɔ dore.
6 Goo ù n siarabun yãkuru mɔ̀ ka yãaru,
yãa te u wa kpurowa u koo ka na, baa ɲ̀ n
nirun na, ta kun gesi alebu mɔ.
7 N n yãa kpɛndun na, u koo ka tu dawa
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
8 Kpa u win nɔma sɔndi ten wiru wɔllɔ
u sere tu saka Yinni Gusunɔn kurun
kɔnnɔwɔ. Saa yera yãku kowobu ba koo ten
yɛm sua bu yɛ̃ka bu ka yãku yee ten nɔɔ bɔka
sikerena.
9 Wee ye ba koo Yinni Gusunɔ dɔ̃ɔ dokea,
yera ten gum, ka ten siru kpuro te ba koo
bura saa ten gabu wãan di, ka gum mɛ mu
bɔsɔnu wukiri,
10 ka ten gabu swii, ka ten gum mɛ mu
wãa yɛ̃saɔ ka ten buro ge ga woru wukiri, ge
ba koo wĩa ka gabu swii sannu.
11 Yãku kowo u koo ye kpuro dɔ̃ɔ
dokewa yãku yerɔ, kpa ya n sãa yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru Yinni Gusunɔn sɔ̃.
12 Goo ù n maa ka boo yãkuru mɔ̀, u koo
ka gu dawa Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
13 U koo win nɔma sɔndiwa boo gen wiru
wɔllɔ kuu ten kɔnnɔwɔ, kpa u sere gu saka.
Kpa yãku kowobu bu gen yɛm sua bu yɛ̃ka
yãku yerun nɔɔ bɔkaɔ bu ka sikerena.
14 Wee ye ba koo Yinni Gusunɔ dɔ̃ɔ dokea,
yera gum mɛ mu gen bɔsɔ yãnu tɛ̃ke,
15 ka gabu swii yiru ka gum mɛ mu yi tɛ̃ke
ka gen buro ge ga woru wukiri, ge ba koo
wĩa ka gabu swii sannu.
16 Yãku kowowa u koo ye kpuro dɔ̃ɔ
doke mu dɔ̃ɔ mwaara. Kpa ya n sãa yãku
dɔ̃ɔ mwaararugiru tèn nubura koo Yinni
Gusunɔ dore.
Yen gum kpuro mu ko n sãawa Yinni
Gusunɔgim.
17 Yen sɔ̃na baa ɲ̀ n saa yeren na, mi i wãa
kpuro, i wooda yeni mɛm nɔɔwɔ sere ka
baadommaɔ, yera i ku yaa gum di, i ku maa
yen yɛm di.

Toranun yãkunu

1. Yãku kowo tɔnweron toranun yãkuru

4

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
2 a Isireliba wooda yeniba sõɔwɔ a nɛɛ, goo
ù n Yinni Gusunɔn wooda gaa tora u kun yɛ̃,
wee ye u koo ko.
3 N n yãku kowon na u tora, ma win tora
te, ta Isireliba kpuro torasia, u koo ka kɛtɛ
kinɛ kpɛmbu nawa ge ga ɲ̀ alebu gaa mɔ, u
go u ka win tora ten suuru wa.
4 U koo ka kɛtɛ ye dawa Yinni Gusunɔn
kurun kɔnnɔwɔ, kpa u win nɔma sɔndi yen
wiru wɔllɔ u sere ye saka Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ.
5 Yen biru kpa u yen yɛm sua u ka da kuu
ten sɔɔwɔ.
6 U koo ka mu win niki bia dɛkawa, kpa u
mu yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru kuu ten beku kare
ten bera gia Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
7 Yen biru u koo yɛm mɛ yɛ̃ka kpakoro tèn
mi ba ra turare dõɔ doken kãanɔ te ta wãa
kuu ten sɔɔwɔ, kpa u mɛn sukum wisi yãku
yerun temɔ te ta wãa kuu ten kɔnnɔwɔ.
8 U koo yaa yen gum kpuro wuna mɛ mu
wãa bɔsɔ yãnu sɔɔ,
9 ka yen gabu swii, ka gum mɛ mu gabu
swii yi wukiri yɛ̃si yɛ̃sikaɔ, ka buro ge ga
woru wukiri, ge ba koo wĩa ka gabu swii
sannu.
10 Ye ba ra wĩɛ bà n siarabun yãkuru mò
gesi, yera ba koo maa wĩa yeni sɔɔ. Yen biru
yãku kowo tɔnwerowa u koo ye dõɔ doke
yãku yerun wɔllɔ.
11-12 U koo ye ya tie kpuro gurawa u ka
da sansanin biruɔ mi ba gɔsa ba n da yãku
dõɔ mwaararugirun torom kube. Miya u
koo yen gɔna ka yaa ye ya tie kpuro dõɔ
doke torom mɛn wɔllɔ, ka yen wiru ka yen
wɔbunu ka yen bɔsɔ yãnu.

2. Yãku te ba koo ko Isireliba kpuron torarun sõ

13 Isireliba kpuro bà n Gusunɔn wooda
gaa sara ba ɲ̀ ka baaru, ba torawa mi.
14 Adama bà n tuba ma ba torawa mi, ba
koo naa kinɛ kpɛmbu gowa bu ka ben tora
ten suuru kana. Ba koo ka naa kinɛ te dawa
Yinni Gusunɔn kurun kɔnnɔwɔ.
15 Kpa Isireliban wirugibu bu ben nɔma
sɔndi naa yen wiru wɔllɔ kpa ben turo u ye
saka Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
16 Yãku kowo tɔnwerowa u koo yen yɛm
fiiko sua u ka da kuu ten mi.
17 Saa ye sɔɔra u koo yɛm mɛ dɛka ka win
niki bia kpa u mu yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru kuu
ten beku kare ten deedeeru.
18 Yen biru, kpa u maa kpakoro tèn mi u
ra turare dõɔ doken kãanu yɛm yɛ̃ka. Yɛm
mɛ mu tie, kpa u mu wisi yãku yerun temɔ
te ta wãa kuu ten kɔnnɔwɔ.
19 Yen biru u koo yaa yen gum kpuro sua
u dõɔ doke yãku yerun wɔllɔ.
20 Nge mɛ u raa kua win tiin torarun sõ,
nge mɛya u koo ko Isireliba kpuron tora ten
sõ kpa Gusunɔ u sere bu suuru kua.
21 Yen biru kpa u ka yaa ye ya tie da
sansanin biruɔ kpa bu ye doke dõɔ sɔɔ nge
mɛ ba raa kua wi, yãku kowon torarun sõ.
Yãku te, ta sãawa Isireliba kpuro bu ka ben
torarun suuru wa.

3. Yãku te Isireliban wirugii u koo ko win torarun sõ

22 Isireliban wirugii goo ù n Gusunɔn
wooda gaa sara u ɲ̀ ka baaru, u torawa mi.
23 Adama ù n tuba ma u tora, boo kinɛra u
koo go te ta ɲ̀ alebu gaa mɔ u ka yãkuru ko.
Kpa Gusunɔ u nùn win tora te suuru kua.
24 U n ka boo ge na, u koo win nɔma
sɔndiwa boo gen wɔllɔ kpa u gu saka mi ba
ra yãku dõɔ mwaararuginun yaa sake. Yãku
te, ta sãawa torarun suurugiru.
25 Yãku kowo wi, u koo ka win niki bia
yɛm mɛ dɛkawa kpa u mu yɛ̃ka yãku yerun
kãanu sɔɔ. Yɛm mɛ mu tie, kpa u mu wisi
yãku yee ten temɔ.
26 U koo yaa yen gum kpuro suawa u dõɔ
doke nge mɛ ba ra siarabun yãkuru ko. Nge
mɛya yãku kowo tɔnwero wi, u koo ko u ka
wirugii win torarun suuru kana. Saa ye sɔɔ,
Gusunɔ u koo nùn tu suuru kua.

4. Yãku te ba koo ko tɔn diron torarun sõ

27 Tɔn diro goo ù n Gusunɔn wooda gaa
sara u ɲ̀ ka baaru, u torawa mi.
28 Adama ù n tuba ma u torawa, boo niu
ge ga ɲ̀ alebu gaa mɔwa u koo ka yãkuru ko
Gusunɔ u ka nùn win toraru suuru kua.
29 U koo win nɔma sɔndiwa boo gen wiru
wɔllɔ kpa u gu saka mi ba ra yãku dõɔ
mwaararugirun yaa sake.
30 Yen biru, yãku kowo u koo na u yɛm mɛ
dɛka ka win niki bia, kpa u mu yɛ̃ka yãku

yerun kãanɔ, kpa u yɛm mɛ mu tie wisi yãku yee ten temɔ.
31 Yen biru, ba koo yaa yen gum kpuro wĩawa nge mɛ ba ra siarabun yãkurugim wĩɛ. Kpa yãku kowo u mu dɔ̃ɔ mɛni, kpa mɛn nuburu tu Yinni Gusunɔ dore. Nge mɛya yãku kowo wi, u koo ka toro wi suuru kana. Saa ye sɔɔ, Gusunɔ u koo nùn suuru kua.
32 Toro wi, ù n maa kĩn na, u ka yãa kpɛndu yãkuru ko, yãa nira u koo ka na u go, te ta ɲ alebu mɔ, u ka win torarun suuru wa.
33 U n kĩ u tu go, u koo win nɔma sɔndiwa ten wiru wɔllɔ kpa u tu saka mi ba ra yãku dɔ̃ɔ mwaararugirun yaa go.
34 Yen biru yãku kowo u koo yɛm mɛ dɛka ka win niki bia u mu yɛ̃ka yãku yerun kãanɔ. Yɛm mɛ mu tie kpa u mu wisi sãa yee ten temɔ.
35 Yen biru u koo yen gum wĩawa nge mɛ ba ra siarabun yãkurugim wĩɛ. Yãku kowowa u koo mɛ kpuro dɔ̃ɔ doke ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru sannu. Nge mɛya yãku kowo wi, u koo ko u ka toro wi suuru kana. Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u koo nùn win tora te suuru kua.

5. Tora bwese bwesekan yãkunu

5

1 Su tɛ̃ nɛɛ, goo u bɔ̃rua ma u koo seeda di gãa ni u wan sɔ̃, adama u ɲ gerua ye u wa, ɲ kun mɛ ye u yɛ̃. Saa ye sɔɔ, yɛ̃ro u torawa mi.
2 Su tɛ̃ kpam nɛɛ, goo u gãanu baba ye ya disi mɔ u kun ka baaru, aa, yaa sabe te ba ku ra din gora? N kun mɛ gbeeku yaa ye ba ku ra din gora? N kun mɛ yaa ye ya ra kabirin gora? Saa ye sɔɔ, yɛ̃ro u disi duurawa mi.
3 Su maa tɛ̃ nɛɛ, goo ù n win winsim baba wi u disi gɛɛ mɔ yi yi koo nùn tia, n deema u ɲ yɛ̃, ma u ra ye tuba, yɛ̃ro u torawa mi.
4 Toraru garu wee maa. Su tɛ̃ nɛɛ, goo u bɔ̃rua u win winsim kɔ̃sa kua ɲ kun mɛ u nùn gea kua, u ɲ bwisika, ù n deema gari yi, gari giriya u gerua, yɛ̃ro u torawa mi.
5 Goo ù n tora nin garu kua, u koo yen tuuba kowa.
6 Adama u sere tora ten suuru wa, u koo yãa niru ɲ kun mɛ boo niu gowa u ka Yinni Gusunɔ yãkuru kua. Yen biru yãku kowo u koo nùn suuru kanabun wororu koosi, kpa u sere win torarun suuru wa.

6. Bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbun toranun yãkuru

7 Goo ù kun kpɛ̃ u yãa niru ɲ kun mɛ boo niu wa u ka torarun yãkuru ko, u koo kpĩ u kparukonu yiru ɲ kun mɛ totobɛrɛnu yiru kasu. Gunɔ gen teuwa ba koo ka torarun yãkuru ko. Kpa bu maa ka teu geni yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko.
8 Ba koo gina yãku kowo wi gunɔ ge wɛ̃wa ge ba ka torarun suuru kanabu na mi, kpa u gen wĩiru bua u kun sɔsie.
9 Kpa u gen yɛm dɛka u yɛ̃ke yãku yerun nɔɔ bɔkaɔ, mɛ mu tie kpa u wisi ten temɔ. Ya ko n sãawa torarun yãkuru.
10 Yen biru yãku kowo u koo gunɔ yiruse sua nge mɛ wooda ya gerua u ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru garu ko. Kpa u nùn suuru kanabun wororu koosi. Nge mɛya Gusunɔ u koo ka yɛ̃ro suuru kua.
11 Goo ù kun kpɛ̃ u kparukonu yiru ye wa, ɲ kun mɛ totobɛrɛnu yiru ye, u ka som buuru kilo nnɛ na u ka yãkuru ko kpa u ka win torarun suuru wa. Adama u ku mu gum doke, u ku maa mu turare doke, domi u ka mu nawa u ka win torarun suuru wa.
12 U koo ka som mɛ dawa yãku kowon mi kpa yãku kowo wi, u mɛn nɔm kure teeru sɔka u dɔ̃ɔ doke mi ba ra yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko. Som nɔm kure tee te, ta koo de Yinni Gusunɔ u n yɛ̃ro yaaye. Yãku tera ta koo de u win torarun suuru wa.
13 Saa ye sɔɔ, yãku kowo wi, u koo wi u tora suuru kanabun wororu koosi. Kpa Gusunɔ u nùn win torarun suuru kua.
Kpa yãku kowo u mɛ mu tie sua win tiin sɔ̃, nge gberun dĩanun yãkunu.

Yãku ni ba ra ka toranu sɔmɛ

14 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
15 goo ù n gãanu nɛni ni n weenɛ u Yinni Gusunɔn wɛ̃, ma u ɲ yɛ̃ ma Yinni Gusunɔgina, wee ye u koo ko win tora ten sɔ̃. Kaa nùn yãa kinɛru te ta ɲ alebu gaa mɔn geeru burawa te u koo kasu u ka na u ka torarun sɔmbun yãkuru ko. Kaa ten gee te burawa ka sii geesun gobi yi ba ra di Yinni Gusunɔn kuu bekurugirɔ.
16 Kpa u ka gãa ni u nɛni mi na. Yen biruwa u koo maa ka nin bɔnu nɔɔbusen tia na. Yãku kowowa u koo ye wɛ̃. Yãku kowo

wiya u koo nùn torarun yãkuru kua, kpa u sere suuru wa.
17 Goo ù n Yinni Gusunɔn wooda gaa sara, baa u kun yɛ̃, u torawa mi. Yen torara ko n nùn wãasiwa.
18 Yen sõ, u koo ka yãa kinɛru te ta ɲ alebu gaa mɔ dawa yãku kowon mi, win tora ten sõ nge mɛ n weenɛ u kɔsia. Kpa yãku kowo u nùn suuru kanabun wororu koosi. Saa ye sɔɔra Gusunɔ u koo nùn suuru kua.
19 Ya ko n sãawa torarun sɔmbun yãkuru. Domi yɛ̃ro u Yinni Gusunɔ torariwa.
20 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
21 goo ù n win winsim weesu kua gãa ni u nùn berusie sɔɔ, ɲ kun mɛ u bɔkura, ɲ kun mɛ u gbɛna, ɲ kun mɛ u kawa,
22 ɲ kun mɛ u gãanu dɔba ma u siki, ɲ kun mɛ u bõri weesugii kua,
23 tɔnu win bweseru u Yinni Gusunɔ torariwa mi. U koo gãa ni u gbɛna mi wesia, ɲ kun mɛ ni u kawa mi, ɲ kun mɛ ye ba nùn berusia mi, ɲ kun mɛ ye u dɔba ma u siki,
24 ɲ kun mɛ yèn bõri u kua mi. Adama n ɲ mɔ ye tɔna u koo wesia. U koo maa yen bɔnu nɔɔbusen tia kɔsiawa dɔma te u koo win torarun sɔmbun yãkuru ko.
25 U koo ka yãa kinɛru dawa yãku kowon mi, te ta gãa nin gobin saka tura bu ka ye Yinni Gusunɔ yãkuru kua.
26 Yinni Gusunɔn wuswaaɔra yãku kowo u koo nùn suuru kanabun wororu koosi. Yen biru Gusunɔ u koo yɛ̃ro suuru kua, baa ɲ n mɛren na win torara nɛ.

Yãkunun woodaba

1. Yãku dõɔ mwaararugii te yãku kowobu ba ko n da ko

6

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
2 a Aroni ka win bibu wooda yeni wɛ̃ɛyɔ a nɛɛ, wee ye ya sãa yãku dõɔ mwaararugirun wooda.
Ten yãku yaa ya ko n wãawa dõɔ sɔɔ wɔ̃ku giriru, kpa bu ku de dõɔ wi, u gbi sere yam mu ka sãra.
3 Yen biru yãku kowo u koo win tako sebewa ka win sokoto kpiriru kpa u yãku dõɔ mwaararugii ten torom gura u yi yãku yee ten bɔkuɔ.
4 Yen biruwa u koo win yãa ni pota kpa u kpaanu doke u sere torom mɛ sua u ka yari sansanin di. Kpa u ka mu da yam mi ba gɔsa mɛn sõ u yi mi.
5 Dõɔ wi u mwaaramɔ yãku yee ten mi, ba ɲ koo de u gbi pai! Bururu baatere yãku kowo u ko n da tu dãa dokewa. Yen wɔllɔwa u koo yãku yaa sɔndi ka sere siarabun yãku gum.
6 Dõɔ u ko n wãawa yãku yee te sɔɔ sere ka baadommaɔ, ba ɲ koo de u gbi.

2. Yãkuru te ba ra ko ka gberun dĩanu

7 Yãku te ba ra ko ka gberun dĩanun wooda wee.
Aronin biba ba ko n da ka tu de yãku yerɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
8 Kpa ben wi u yãkuru mɔ̀ dɔma te, u som nɔm kure teeru sɔka mɛ ba ka yãkuru na mɛ ba gum wisi, ka turare kpuro, kpa bu ye kpuro mɛnna bu dõɔ doke kpa ten nuburu tu Gusunɔ dore kpa u n yɛ̃ro yaaye.
9-10 Som mɛ mu tiara Aroni ka win biba ba koo mɛ di. Yera ya ko n sãa begia yãku dõɔ mwaararugiru sɔɔ. Adama ba koo mu diwa Yinni Gusunɔn kuu bekurugirun yaaraɔ. Ba ɲ mɛ pɛ̃ɛ seeyatia dokemɔ. Ya sãawa nɛnɛm nge yãku te ba kua bu ka torarun suuru wan dĩanu, ɲ kun mɛ te ba ra ka toraru sɔmɛn dĩanu.
11 Aronin bii tɔn durɔ baawurewa u koo dĩa ni di. Yeni ya ko n sãawa wooda win bibun bweseru sɔɔ sere ka baadommaɔ. Tɔn tuko wi u koo nu baba kpuro u koo gbiwa.
12 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, yãku te Aroni ka win bibu ba koo Yinni Gusunɔ kua wee.
13 Bà n Aroni ka win bibu tusia ma ba kua nɛn yãku kowobu, saa dɔma ten diya ba ko n da som kilo ita ka yãkuru ko tõɔ baatere, tia ka bɔnu bururu, yoka maa tia ka bɔnu.
14 Ba koo som mɛ mɔmwa buturu buturu, kpa bu mɛ sɔmɛ siru sɔɔ ka gum, kpa mɛn nuburu tu nɛ, Yinni Gusunɔ dore.
15 Yãku kowo wi ba gum tãre ba gɔsa Aronin bibu sɔɔ u ka nùn kɔsire ko, win tii u koo tu kowa. Ya ko n sãawa wooda sere ka baadommaɔ nɛ, Yinni Gusunɔn sõ. Ba koo som mɛ dõɔ dokewa kpuro.
16 Yãku te yãku kowon tii u kua, ba koo de tu dõɔ mwaarawa mam mam, ba ɲ koo tu di.

3. Yãku te ba koo ko bu ka suuru kana

17 Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,

18 a Aroni ka win bibu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, yãku
te ba koo ko bu ka suuru kanan wooda wee.
Yam mi ba ra yãku dɔ̃ɔ mwaararugirun
yãku yaa sake, miya ba koo yãku tenin yaa
saka. Ya ko n sãawa gãa dɛɛranu.
19 Yãku kowo wi u koo yãku te ko wiya u
koo ye di. U koo ye diwa yam dɛɛramɔ, kuu
ten yaaraɔ.
20 Tɔn tuko wi u koo yãku yaa ye baba
kpuro u koo gbiwa. Yãku yaa yen yɛm mù n
wisi win yaberɔ u koo tu teawa yam dɛɛram
mi.
21 Bà n tu sawa wekeru sɔɔ te ba kua ka
sɔndu, ba koo weke te kɔrawa. N n maa
weke te ba kua ka sii gandun na, ba koo tu
teawa sãa sãa ka nim.
22 Yãku kowo tɔn durɔ baawurewa u koo
kpĩ u tu di domi ta sãawa dĩa dɛɛranu.
23 Adama ba ɲ koo tɔrarun yãku yaa tem
tèn yɛm ba ka dua sãa yerɔ. Ba koo ye dɔ̃ɔ
dokewa yu dɔ̃ɔ mwaara mam mam.

4. Yãku te ba ra ko bu ka toraru sɔmɛ

7

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
yãku te ba ra ko bu ka toraru sɔmɛn wooda
wee.
Yãku te, ta ko n sãawa yãku dɛɛraru.
2 Mi ba ra yãku dɔ̃ɔ mwaararugirun yaa
sake, miya ba koo maa ten yaa saka, kpa bu
yaa yen yɛm yɛ̃ka yãku yerun nɔɔ bɔkaɔ bu
ka sikerena.
3 Yaan mi ba koo ka Yinni Gusunɔ yãkuru
kua wee, yera yen gum kpuro, ka yen siru
ka bɔsɔ yãnun gum,
4 ka yen gabu swii yiru, ka gum mɛ mu
yi tɛ̃ke yɛ̃si yɛ̃sika, ka yen buro ge ga woru
wukiri.
5 Yãku kowo u koo ye kpuro dɔ̃ɔ dokewa
yãku yerɔ Yinni Gusunɔn sɔ̃. Yãku te, ta
sãawa te ta koo toraru sɔmɛ.
6 Yãku kowo tɔn durɔ baawurewa u koo
tu di. Ba koo tu diwa yam dɛɛramɔ domi ta
sãawa dĩa dɛɛranu.
7 Yen wooda ye, ya sãawa tia ka torarun
yãkurugia. Yãku kowo wi u yãku te kua,
wiya u yen yaa mɔ.

5. Ye ya ko n sãa yãku kowobugia

8 Goo ù n yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua,
yãku kowo wi u nùn tu kua wiya u ten gɔna
mɔ.
9 Yãku te ba kua ka gberun dĩanu ba
wɔ̃ɔwawa? Aawo, ba sɔnwawa? Yãku kowo
wi u tu kua wiya u tu mɔ.
10 Adama ni ba ka gum burina ka ni ba ɲ
yeesie, ba koo nu Aronin bibu bɔnu kuawa.

6. Siarabun yãkuru

11 Siarabun yãkurun wooda wee.
12 Goo ù n siarabun yãkuru mɔ̀, u koo kira
bwesenu ita kowa. U koo gbiikinu ko ka
gum nu kun seeyatia mɔ, kpa u yirusenun
som gum yɛ̃ka nu kun seeyatia mɔ, kpa u
itasenun som burina ka gum u sɔmɛ.
13 Kira nin biru, u koo pɛ̃ɛ ye ba
seeyatia doke sosi mi, ka sere win siarabun
yãkunun yaa.
14 Ba koo yãku dĩa nin baaniren sukum
suawa wɔllɔ bu Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔsi. Yera ya
ko n sãa wi u yɛm yɛ̃kaginu.
15 Dɔma te ba siara bin yãkuru kua, yen
dɔma tera ba koo ten yaa di, ba ɲ koo de ten
yaa yu yam sãra.
16 Adama goo ù n yãkuru kua u ka win
nɔɔ mwɛɛru yibia ɲ kun mɛ win tii ù n gɔ̃ru
doke u ka nɛ, Yinni Gusunɔ kɛ̃ru wɛ̃, u koo
kpĩ u ten yaan sukum di yen tɔ̃ɔ te, kpa u
sukum yi sere sisiru.
17 Adama yà n maa wure ya tiara sɔ̃ɔ
itaseru ba koo ye dɔ̃ɔ mɛniwa.
18 Goo ù n siarabun yãku yaa ye ya tiara
sere sɔ̃ɔ ita tema, Gusunɔ kun maa yɛ̃ron
yãku te mwaamɔ. U win yãkuru garisiwa
mi kam domi yaa ye, ya disi duura. Wì u
maa ye tema, yɛ̃ro u torawa mi.
19 Mɛya bà n maa ka yãku yaa gãanu baba
ni nu disi mɔ, ba koo ye dɔ̃ɔ mɛniwa, ba ɲ ye
dimɔ.
Wi u kun disi mɔ, wiya koo yãku yaa tem,
20 adama goo ù n wãa disi gɛɛ sɔɔ u ka
siarabun yãkuru dimɔ te ba Yinni Gusunɔ
kua, ba koo yɛ̃ro girawa win tɔmbun suunu
sɔɔn di.
21 Goo ù n maa tɔnu baba wi u disi mɔ, ɲ
kun mɛ yaa gaa ye ya sãa seseru, ɲ kun mɛ
gãanu ganu ni nu disi mɔ, ma u ka siarabun
yãkuru di te ba Yinni Gusunɔ kua ba koo
yɛ̃ro girawa win tɔmbun suunu sɔɔn di.

Wooda Isireliban sɔ̃

22 Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,

23 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, bu ku yaa gaan
gum di nge yãaru ǹ kun mɛ kɛtɛ, ǹ kun mɛ
boo. Bu ku yen gaan gum di.
24 Sabe te gbeeku yaa ya go, ǹ kun mɛ te ta
gu, i ko i kpĩ i ka ten gum gãanu ko. Adama
i ǹ mu dimɔ.
25 Goo ù n yãkurun yaan gum di mɛ ba ka
Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua,
ba koo yɛ̃ro girawa wigibun suunu sɔɔn di.
26 I ku gunɔ gagun yɛm di ǹ kun mɛ yaa
gaa, baa mi i da kpuro.
27 Wi u mu di, ba koo yɛ̃ro girawa win
tɔmbun suunu sɔɔn di.
28 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
29 a Isireliba wooda yeni wɛ̃ɛyɔ a nɛɛ,
goo ù n nɛ Yinni Gusunɔ siarabun yãkuru
kuammɛ, u koo wunawa ye ya sãa nɛgia.
30 Win tiiwa u koo ka nɛ, Yinni Gusunɔ
yen gum ka yen guro guroru naawa u kpara
nɛn wuswaaɔ.
31 Yãku kowowa u koo yen gum mɛ dɔ̃ɔ
doke yãku yerɔ. Adama yaa guro guro te, ta
ko n sãawa Aroni ka win bibugiru.
32 Yãku yaa yen nɔmu nɔm geuguu ga ko
n maa sãawa Aroni ka win bibuguu.
33 Yaa nɔmu ge, ga ko n sãawa Aronin
biiguu wi u yɛm yɛ̃ka ma u yaa gum mɛ doke
yãku yerɔ.
34 Yaa nɔmu ge, ge ba man sɔ̃ɔsi, ka yen
guro guro te ba kpara nɛn wuswaaɔ sanam
mɛ ba siarabun yãkuru mɔ̀ mi, yera ya ko
n da n sãa Aroni ka win bibugia sere ka
baadommaɔ.
35 Yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu sɔɔ, yeniwa ya
ko n sãa Aroni ka win bibugia dɔma tèn di
ba koo bu gum tãre bu ka ko yãku kowobu.
36 Wooda yera Yinni Gusunɔ u Isireliba
wɛ̃ɛmɔ bu ka Aroni ka win bibu yaa ye wɛ̃
saa dɔma tèn di ba bu gum tãre bu ka ko
yãku kowobu. Ba ko n da bu ye kuewa sere
ka ben bibun bweserɔ.
37 Nge mɛya ba ko n da ko bà n yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru mɔ̀, ǹ kun mɛ bà n yãkuru
mɔ̀ ka gberun dĩanu, ǹ kun mɛ bà n torarun
yãkuru mɔ̀, ǹ kun mɛ bà n yãkuru mɔ̀ te ba
ra ka toraru sɔmɛ, ǹ kun mɛ te ba ra ko bu ka
tɔnu gum tãre u sere sɔmburu tore, ǹ kun
mɛ bà n siarabun yãkuru mɔ̀.
38 Yinni Gusunɔwa u Mɔwisi wooda yeni
wɛ̃ gbaburɔ, Sinain guurɔ, tɔ̃ɔ te u bu wooda
wɛ̃ bu ka nùn yãkunu kua.

BA YÃKU KOWO GBIIKOBU TUSIA KA WORORU

Woro te ba koo ko yãku kowobun sɔ̃ bu sere sɔmburu tore

8

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2-3 a Aroni ka win bibu sokuo Yinni
Gusunɔn kurun kɔnnɔwɔ. Kpa a de bu ka
ben yãku yãnu na ka gum mɛ ba ra gãanu
tãre bu ka nu gɔsi Yinni Gusunɔn sɔ̃ ka naa
kinɛ te ba koo ka torarun yãkuru ko ka yãa
kinɛnu yiru ka bire te ta pɛ̃ɛ mɔ ye ba ǹ
seeyatia doke. A maa Isireliba kpuro mɛnnɔ
mi.
4 Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔn gari yi wura
u Isireliba kpuro mɛnna sãa yee ten kɔnnɔ
mi.
5 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee ye Yinni
Gusunɔ u gerua su ko.
6 Ma u dera Aroni ka win bibu ba na u bu
wobura.
7 Ma u Aroni win tako sebusia ka sɛ̃katia
ye, ka yabe boogugii te, ka yabe tarakpe
ge, ge u gbinisi yabe boogugii te sɔɔ ka gen
sɛ̃katia.
8 Ma u bɔɔ bara ye sɔndi win tororu wɔllɔ.
Ma u urimu ka tumimu doke bɔɔ bara yen
sɔɔwɔ.
9 Ma u dawani ye bɔkua win wirɔ. Ma u
wuran batani ye mani nge mɛ Yinni Gusunɔ
u nùn sɔ̃ɔwa.
10 Mɔwisi u gum mɛ sua u sãa yee te yɛ̃ka
ka ten dendi yãnu kpuro, ma ta kua nɛnɛm
Yinni Gusunɔn sɔ̃.
11 Ma u mu yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru yãku
yerun wɔllɔ, ka ten dendi yãnɔ ka boo sii
ganduguu ge, ka gen yɔ̃ratiiyɔ, ye kpuro ya
n ka sãa Gusunɔn kuu bekurugirugia.
12 Ma u Aroni gum mɛ tãre wirɔ u ka nùn
wuna nɛnɛm u ko yãku kowo.
13 Yen biru Mɔwisi u maa Aronin bibu
soka u bu takoba dokea ka sɛ̃katii ka furɔsu
nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
14 Mɔwisi u maa ka naa kinɛru na te ba
koo ka torarun yãkuru ko. Ma Aroni ka win
bibu ba ben nɔma sɔndi naa kinɛ ten wiru
wɔllɔ.
15 Ma Mɔwisi u ye saka u yen yɛm dɛka ka
win niki bia u tɛɛni yãku yerun kãanu wɔllɔ
ka sere maa ten nɔɔ bɔkaɔ u ka sikerena.
Nge mɛya u ka kuu te dɛɛrasia. Ma u maa
yɛm yɛ̃ka kuu ten temɔ. Nge mɛya u ka kuu

te kua nɛnɛm tèn mi ba ko n da toranun yãkuru ko.
16 Ma u yen gum mɛ sua mɛ mu bəsə yãnu tɛ̃ke ka yen buro ge ga woru wukiri ka yen gabu swii yiru ye, ka yin gum sannu. Ye kpurowa u dɔ̃ɔ doke yãku yerun wəllə.
17 Adama u naa kinɛ ten tii ka ten bisu ka ten gəna yarawa təəwə u dɔ̃ɔ doke nge mɛ Yinni Gusunə u nùn sɔ̃ɔwa.
18 U maa ka yãa kinɛru na yãku dɔ̃ɔ mwaararugirun sɔ̃. Ma Aroni ka win bibu ba ben nəma səndi yãa ten wiru wəllə.
19 Ma Məwisi u tu saka u ten yɛm yɛ̃ka u ka yãku yee ten nəə bəka sikerena.
20 Ma u yãa ten yaa bəəra, yen biru u ten wiru dɔ̃ɔ doke ka ten gum ka yaa ye u murura mi.
21 Ma u ten nuki ka ten kɔ̃ri tea ka nim. Ma u yãa kinɛ ten yaa doke dɔ̃ɔ səə yãku yeru wəllə u ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua nge mɛ Yinni Gusunə u gerua. Ma yãku ten nubura Yinni Gusunə dore.
22 Yen biru u maa ka yãa kinɛru yiruse na te ba koo ka Aroni ka win bibu tusia ma ba sãa yãku kowobu. Aroni ka win bibu ba ben nəma səndi yãa ten wiru wəllə.
23 Ma Məwisi u tu saka, u ten yɛm sua u tɛɛni Aronin soo nəm geuguuə ka nəm geun niki bii bakaə ka maa win nəə nəm geuguun niki bii bakaə.
24 Ma u maa Aronin bibu soka u bu yaa yɛm mɛ tɛɛni ben soo nəm geugisə, ka maa nəm geun niki bii bakanə ka ben naa nəm geugisun niki bii bakanə. Ma u yɛm mɛ mu tie yɛ̃ka yãku yee ten nəə bəkaə.
25 Ma u yen gum sua ka yen siru ka yen nukin gum ka yen buro ka yen gabu swii ka sere yen nəm geu.
26 Ma u pɛ̃ɛ sua bireru səə ye ba ɲ seeyatia doke ka kira te ba kua ka gum ka sere maa kira səndanu. Ma u ye kpuro səndi yaa gum mɛn wəllə ka yãa nəmu gen wəllə.
27 Yen biru u ye Aroni ka win bibu wɛ̃. Ma u nɛɛ, bu ye Yinni Gusunə wɛ̃ɛyə. Kpa bu ye sɔ̃ɔsi beri berika.
28 Yen biru u ye kpuro mwa ben nəman di u dɔ̃ɔ mɛni yãku dɔ̃ɔ mwaararugii ten wəllə. Ma yen nubura Yinni Gusunə dore. Nge mɛya ba ka Aroni ka win bibu wuna nɛnɛm.
29 Ma Məwisi u yãa ten guro guroru sua u tu sɔ̃ɔsi beri berika Yinni Gusunən wuswaaə. Ma ta kua Məwisigiru nge mɛ Yinni Gusunə u nùn sɔ̃ɔwa.
30 Məwisi u gum mɛ sua ka yɛm fiiko mɛ mu wãa yãku yeru wəllə, ma u mu Aroni yɛ̃ka ka win sãa yãnə ka sere maa win bibun wəllə ka ben sãa yãnu səə. Nge mɛya u ka ye kpuro dɛɛrasia u yi nɛnɛm.
31 Ma Məwisi u Aroni ka win bibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i yãku yaa ye saawo Yinni Gusunən wuswaaə. Miya i ko i ye di ka pɛ̃ɛ ye ya wãa bire te səə. Bɛɛya i ko ye di nge mɛ Yinni Gusunə u gerua.
32 Yaa ka pɛ̃ɛ ye ya tiara, i ko ye kpuro dokewa dɔ̃ɔ səə yu dɔ̃ɔ mwaara.
33 I ko i n wãawa kuu ten kənnə mi sere sɔ̃ɔ nəəba yiru. I ɲ yariə min di. Domi sɔ̃ɔ nəəba yiruwa i ko i ko ba n bɛɛ tusiamə.
34 Yinni Gusunəwa u yenin wooda wɛ̃ i n da ko nge mɛ i wa sa kua gisə i ka bɛɛn toranun suuru wa.
35 N n mɛn na, i ko i sinawa kuu ten kənnə mi sere sɔ̃ɔ nəəba yiru, wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ səə. Kpa i win woodaba mɛm nəəwa i ku ra ka gbin sɔ̃. Wooda be Yinni Gusunə u man wɛ̃ bera mi.
36 Ma Aroni ka win bibu kpuro ba kua ye Yinni Gusunə u bu yiire saa Məwisin min di.

Aroni ka win bibu ba səmburu torua

9

1 Sɔ̃ɔ nəəba itase, Məwisi u Aroni ka win bibu soka ka sere Isireliban guro gurobu.
2 U Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a naa kinɛ kpɛndu suo a ka yãkuru ko wunɛn torarun sɔ̃, kpa a yãa kinɛru kasu a ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko. A ɲ kaa de yen gaa ya n alebu mə. Kpa a ka ye kpuro Yinni Gusunə yãkuru kua sãa yerə.
3 Yen biru kaa Isireliba sɔ̃ a nɛɛ, bu boo kinɛru suo ben torarun yãkurun sɔ̃ ka naa buu ka yãaru ye kpuro ya n wɔ̃ɔ tia tia mə, kpa ya kun alebu gaa mə. Ba koo ka ye yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kowa.
4 Kpa a maa ka naa kinɛru ka yãa kinɛru na bu ka siarabun yãkuru ko Yinni Gusunən mi, ka som mɛ ba bura ka gum. Domi Yinni Gusunə u koo bɛɛ kure mi gisə.
5 Ba ka ye kpuro na kuu ten mi ye Məwisi u bikia. Ma be kpuro ba na Yinni Gusunən wuswaaə.

6 Mɔwisi u nɛɛ, i koowo ye Yinni Gusunɔ u gerua. Kpa u de win yiiko yu bɛɛ kure.

7 Mɔwisi u Aroni sõɔwa u nɛɛ, a susima yãku yeru mini, kpa a wunɛn tiin torarun yãkuru ko ka yãku dõɔ mwaararugiru. Yen biru kpa a maa wunɛn tɔmbu Isireliban toranun yãkuru ko nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.

8 Ma Aroni u susi yãku yee ten bɔkuɔ. Ma u naa kinɛ kpɛm te go win torarun sõ.

9 Ma win biba nùn yen yɛm wẽ. Ma u mu dɛka ka niki bia u tɛɛni sãa yerun kãanu sɔɔ, ma u mɛ mu tie wisi yãku yee ten temɔ.

10 Yen biru u yaa yen gum sua u dõɔ doke ka yen gabu swii yiru ka yen buro ge ga woru wukiri nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.

11 Adama yen yaa ka yen gɔna, tɔɔwɔwa u da u ye dõɔ doke.

12 Yen biru Aroni u yãa te saka bu ka yãku dõɔ mwaararugiru ko. Ma win biba ten yɛm sua ba nùn wẽ. Ma u mu yẽka u ka yãku yee ten nɔɔ bɔka sikerena.

13 Yen biru ba yãa ten yaa bɔɔra ba Aroni wẽ ka ten wiru. Ma u ye kpuro dõɔ doke.

14 U ten nuki tea ka ten kõri u sɔndi yãku dõɔ mwaararugii ten wɔllɔ u dõɔ doke.

15 Yen biru u Isireliban yãkunu kua. U boo ge saka ge ba koo ka yãkuru ko tɔmbun toranun sõ ma u kua nge mɛ u raa yãku gbiikii te kua ka naa kinɛ kpɛmbu ge.

16 Yen biru u yãku dõɔ mwaararugiru kua nge mɛ wooda ya gerua.

17 Ma u gberun dĩanu sua u ka yãkuru kua. U som nɔm kureru sua u dõɔ doke yãku yerun wɔllɔ bururu baateren yãku dõɔ mwaararugii te baasi.

18 U kɛtɛ ye ka yãa kinɛ te saka ba ka siarabun yãkuru kua Isireliban sõ. Ma win bibu ba nùn yen yɛm wẽ u ka mu yẽka yãku yerun nɔɔ bɔkaɔ u ka sikerena.

19 Ma ba maa nùn kɛtɛ yen gum wẽ ka yãa ten siru ka maa ten gum mɛ mu ten bɔsɔ yãnu tẽke ka sere maa ten gabu swii ka maa ten buro ge ga woru wukiri.

20 Ma u yaa yen gum sɔndi yen guro gurorun wɔllɔ. Yen biru u gum mɛ dõɔ doke yãku yeru wɔllɔ.

21 Ma Aroni u yaa yen guro guro ni sua ka yen nɔm geu ge, u sõɔsi beri berika Yinni Gusunɔn wuswaaɔ nge mɛ Mɔwisi u gerua.

22 Sanam mɛ Aroni u toranun yãkunu ka yãku dõɔ mwaararuginu ka siarabun yãkunu kua u kpa, yera u nɔma sua wɔllɔ u Isireliba domaru kua. Yen biru u sara yãku yerun di.

23 Mɔwisi ka Aroni ba dua kuu ten mi. Ye ba yara, ma ba tɔmbu domaru kua. Saa yera Yinni Gusunɔ u bu win yiikon girima sõɔsi.

24 Ma dõɔ yari yara win wuswaan di yi da yi yãku dõɔ mwaararugii te mwa ka yãku ni nu tien yaa gum mɛ. Ma Isireliba kpuro ba ye wa. Ma ba nuku dobun kuuki wɔri ba yiira sere temɔ.

Aronin biba dõɔ mwaara

10

1 Aronin bibu Nadabu ka Abihu ben baawure u win dõɔ guratia sua ba dõɔ gure, ma ba turare doke mi. Yen biru ba ka Yinni Gusunɔ daawa kuu bekurugirɔ. Nge mɛya ba ka dõɔ tuko da kuu ten mi. N deema Yinni Gusunɔ u bu ye yinari.

2 Yera u dera dõɔ u yara u bu di ma ba gu mi.

3 Ma Mɔwisi u Aroni sõɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u ǹ daa bɛɛ sõɔwa u nɛɛ,
u kĩwa be ba nùn susimɔ bu win dɛɛraru nasia,
kpa bu nùn bɛɛrɛ wẽ tɔmbu kpuron wuswaaɔ?
Ma Aroni u win nɔɔ mari.

4 Ma Mɔwisi u Misaɛli ka Elisafani Usiɛlin bibu soka. Usiɛli wi, u sãawa Aronin tundon wɔnɔn bii. Mɔwisi u bu sõɔwa u nɛɛ, i na i bɛɛn wɔnɔbun gonu sua kuu ten min di i ka nu da sansanin biruɔ.

5 Ma ba na ba goo ni sua ka nin takoba sannu ba ka da sansanin biruɔ nge mɛ Mɔwisi u gerua.

6 Ma Mɔwisi u Aroni ka win bibu yiru be ba tie Eleasaa ka Itamaa sõɔwa u nɛɛ, i ku bɛɛn winu deri diinu, i ku maa bɛɛn yãnu gẽɛku nuku sankiranun sõ kpa Gusunɔ u ku raa bɛɛ go kpa u ka Isireliba mɔru ko. Adama i de bɛɛn mɛro bisibu Isireliba bu swĩ be dõɔ u din sõ.

7 Bɛɛn tii i ku doona kuu ten kɔnnɔn di kpa i ku ra ka gbin sõ. Domi gum mɛ ba bɛɛ tãre mi, mu bɛɛ kuawa mi Yinni Gusunɔn yãku kowobu.

Ma Aroni ka win bii be, ba kua ye Mɔwisi u gerua.

Gusunɔ u yãku kowobu yinari bu tam nɔ

8 Yinni Gusunɔ u Aroni sõɔwa u nɛɛ,
9-11 a ṅ kaa tam bɔɔbɔm gam nɔ wunɛ ka
wunɛn bibu ì n dɔɔ nɛn kuu bekurugirɔ, kpa
i ku ra ka gbin sõ. Kpa i ka kpĩ i wunana ye
ya sãa sãarugia ka ye ya ṅ sãa sãarugia. Mɛya
i ko i maa kpĩ i wunana ye ya dɛɛre ka ye
ya ṅ dɛɛre. Mɛya i ko i maa kpĩ i Isireliba
Gusunɔn woodaba kpuro sõɔsi ye u Mɔwisi
wẽ. Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka bɛɛn
bibun bweserɔ.

Wooda ye ba yi yãku dĩanun sõ

12 Mɔwisi u Aroni ka win bibu yiru be ba
nùn tie, Eleasaa ka Itamaa sõɔwa u nɛɛ, i som
mɛ suo mɛ ba ka yãkunu kua mu tiara. Kpa
i ka mu pẽɛ ko ye i kun seeyatia doke. Kpa i
ye di yãku yerun bɔkuɔ. Domi nu kuawa mi
dĩa dɛɛranu.
13 I ko ye diwa yam dɛɛram sɔɔ. Yera ya ko
n sãa wunɛ ka wunɛn bibugia nge mɛ Yinni
Gusunɔ u man sõɔwa.
14 Mɛya wunɛ ka wunɛn bii tɔn durɔbu ka
tɔn kurɔbu i ko i yaa nɔmu ge ba kpara mi
di ka guro guro te ba sõɔsi beri berika Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ. Yera ya ko n sãa wunɛ
ka wunɛn bibugia Isireliba bà n siarabun
yãkuru kua.
15 Isireliba ba ko n da ka yen nɔmu ge
ka guro guro te nɛwa ka sere maa yaa gum
mɛ ba ra dõɔ doke yãku yerun wɔllu mi.
Bà n ye kpuro sõɔsi beri berika ba kpa, ya
koo kowa wunɛ ka wunɛn bibugia. Ya ko
n sãawa wooda sere ka baadommaɔ nge mɛ
Yinni Gusunɔ u gerua.
16 Yera Mɔwisi u torarun yãku boo ge
bikia. Adama u deema ba gu dõɔ mɛni. Yera
u ka Aronin bibu yiru Eleasaa ka Itamaa
mɔru bara u nɛɛ,
17 mban sõna i ṅ boo gen yaa temɛ Yinni
Gusunɔn kuru mini. Domi ga sãawa dĩa
dɛɛranu. Yinni Gusunɔ u bɛɛ gu wẽwa i ka
Isireliba kpuron toranun yãkuru ko.
18 Adama i ṅ ka gen yɛm duumɛ Yinni
Gusunɔn kuu ten sɔɔwɔ. N deema i ko i raa
gen yaa temwa kuu ten mi nge mɛ Yinni
Gusunɔ u man sõɔwa.
19 Aroni u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, a yẽ ye
n man deema sanam mɛ Isireliba ba Yinni
Gusunɔ yãkuru kua ben toranun sõ ka maa
yãku dõɔ mwaararugiru. Yen dɔma te, nà
n torarun suurun yãku ten yaa di, ya koo
Gusunɔ dore? Aawo! Ya ṅ Gusunɔ doremɔ.
20 Ma Aronin wisi bi, bu Mɔwisi dore.

YE YA DƐƐRE KA YE YA N DƐƐRE

Yaa ye ya sãa seseru

11

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sõɔwa
u nɛɛ,
2 bu Isireliba sõɔwɔ bu nɛɛ, yɛɛ yi ba koo
kpĩ bu di wee.
3 Ba koo kpĩ bu yaa di ye ya naa kaburosu
mɔ ma ya ra tuka ko.
4 Adama ba ṅ yɛɛ dimɔ yi yi ra tuka ko tɔna
ma yi ṅ naa kaburosu mɔ. Nge mɛya ba ṅ
yooyoo temmɔ yèn sõ ga ṅ naa kaburosu mɔ
baa mɛ ga ra tuka ko. Ba koo gu garisiwa yaa
disigia.
5 Ba ṅ koo yaa ye ba mɔ̀ damaa * tem baa
mɛ ya ra tuka ko yèn sõ ya ṅ naa kaburosu
mɔ.
6 Mɛya ba ṅ koo maa wukun yaa tem domi
ga ṅ naa kaburosu mɔ baa mɛ ga ra tuka ko.
Ba koo gu garisiwa yaa disigia.
7 Mɛya ba ṅ koo maa kurusɔ di. Ga naa
kaburosu mɔ adama ga ku ra tuka ko. Ba
koo gu garisiwa yaa disigia.
8 Bu ku yɛɛ yi di, bu ku maa yin gonu baba.
Ba koo yi garisiwa disigii.
9 Yɛɛ yi yi maa wãa daanɔ ka nim wɔ̃kuɔ, yi
yi wãa nim sɔɔ gesi kpuro yi ba koo di wee.
Yiya yi yi kẽɛritii mɔ ka kokosu sannu.
10 Adama yi yi kun kẽɛritii mɔ ka kokosu
sannu, ba koo yi garisiwa disigii.
11 Ba ṅ koo yi di. Mɛya bu ku maa yin gonu
baba.
12 Yɛɛ yi yi gesi wãa nim wɔ̃ku sɔɔ, ka
daanɔ, ma yi ṅ kẽɛritii ka koko si mɔ, ba koo
yi garisiwa disigii.
13 Gunɔsu sɔɔ, si ba koo garisi disigisu
wee, siya gunɔ bakeru ka sere maa si su ra
swẽɛ di ka si su ra yaa di
14 ka yaberekunu ka sere si su ka nu
weenɛ
15 ka gbanamgbaanu ka maa si su ka nu
weenɛ
16 ka taataanu ka booro ka sere si su ka su
weenɛ ka kasa ka si su ka ye weenɛ,

* **11:5** ***damaa*** - Damaa ye, ya ka saataburu weenɛ.

17 ka booro bweseru garu ka nim
kpakpayɛ, ka booro dãa kɔ̃ɔru
18 ka gunɔ gbamgbayaku ka gunɔ si su ra
swɛ̃ɛ din bweseru
19 ka swãa wĩaku ka si su ka ye weenɛ ka
kɔ̃ɔ.
20 I ku maa kɔkɔmii ni nu kasa ka naasu
mɔ di.
21 Adama ni sɔɔ, i ko i kpĩ i di ni nu ra
yɔ̃ɔku tem sɔɔ
22 nge twea ka gbɔɔ ka ni nu ka ye weenɛ.
23 Adama ni nu tie nu kasa ka naasu mɔ
mi, i ku nu di.

Ye ya ra tɔnu ko disigii

24 Yɛɛ gɛɛ wãa yìn goru tɔnu ù n baba u koo
ko disigii. U ko n disi mɔwa sere ka tɔ̃ɔ ten
yokaɔ.
25 Wi u yin goru sɔɔwa, u koo win yãnu
teawa. Kpa u n wãa disi sɔɔ sere ka yokaɔ.
26-28 Yɛɛ yi i ko i garisi disigii yi wee. Yiya
yi yi ɲ naa kaburosu mɔ ka yi yi ku ra tuka
ko ka sere yi yi naasu nnɛ mɔ yi sĩimɔ ka naa
sɛ̃nu. Wi u yin gaa baba u disi duurawa mi
sere ka tɔ̃ɔ ten yokaɔ. Wi u maa yin goru
sɔɔwa u koo win yãnu teawa kpa u n disi mɔ
sere ka tɔ̃ɔ ten yokaɔ.
29 Yɛɛ yi yi kabirimɔ sɔɔ wee yi i ko i garisi
disigii. Yiya gunɔ yantaru ka gunɔ kiikiiru
ka dɛba ka ye ya ka ye weenɛ kpuro
30 ka duurubɛɛku ka sureru ka ko-
rombɔɔru ka sokoro ka sunɔ naki.
31 Yi kpurowa i ko i garisi disigii yɛɛ yi yi
kabirimɔ sɔɔ. Wi u yin gaan goru baba u ko
n disi mɔwa sere ka tɔ̃ɔ ten yokaɔ.
32 Yin gaan goru tà n wɔri dendi yãnu sɔɔ
ni ba kua ka dãa ɲ kun mɛ ka bekuru ɲ kun
mɛ ka gɔna ɲ kun mɛ ka saaki, dendi yãa ni,
nu disi duurawa mi. Ba koo nu dokewa nim
sɔɔ sere ka tɔ̃ɔ ten yokaɔ. Yen biru nu sere
dɛɛra.
33 Yen gaa yà n wekeru garu wɔri te ba
kua ka sɔndu, ye ya wãa mi sɔɔ kpuro ya disi
duurawa mi. Ba koo weke te kɔrawa. Bà n
nim doke weke te sɔɔ, ma nim mɛ, mu tãra
dĩanu sɔɔ ɲ kun mɛ nɔrura gaa sɔɔ, ba koo ye
kpuro garisiwa disi.
34 Bà n nim doke weke te sɔɔ, ma nim mɛ,
mu dãare dĩanu sɔɔ ɲ kun mɛ nɔrura gaa sɔɔ,
ba koo ye kpuro garisiwa disi baa ɲ n weke
tere sɔɔn na ya wãa.
35 Mi yaa yen goru ta wɔri kpuro gesi, doo
koo yerɔ ɲ kun mɛ pɛ̃ɛ wɔ̃ɔ yerɔ, ba koo ye
kpuro kɔsukuwa. Domi ye kpuro ya disi
duurawa mi.
36 Yaa goo te, tà n wɔri dɔkɔ sɔɔ ɲ kun mɛ
daarɔ, i ɲ ko i nim mɛ garisi disi. Adama wi
u tu baba u disi duurawa.
37 Tà n wɔri dĩa bwese te ba koo duure sɔɔ,
dĩa bwese te, ta ɲ disi duure.
38 Adama bà n daa dĩa bwese te wasan na
bu ka di, ta disi duurawa mi.
39 Yaa ye ba ra di yà n ka tii gu, wi u yen
goru baba, yɛ̃ro u disi duurawa mi sere n ka
ko tɔ̃ɔ ten yoka.
40 Wi u yen yaa tema ɲ kun mɛ u yen goru
sɔɔwa, u koo win yãnu teawa kpa u n disi mɔ
sere ka tɔ̃ɔ ten yokaɔ.
41 I ku yɛɛ yi yi kabirimɔn yaa tem
42 ka yi yi ra ka nukuru sĩ ka yi yi kabirimɔ
ka naasu nnɛ ɲ kun mɛ yi yi naa dabinu mɔ.
I ko ye kpuro deriwa mam mam.
43 I ku de yɛɛ yin bweseru yi bɛɛ ko
disigibu.
44 Domi nɛ Gusunɔ na sãawa bɛɛn Yinni. I
ko i tii dɛɛrasia kpa i n dɛɛre. Domi na sãawa
Dɛɛro. Yen sɔ̃na i ɲ ko i tii disi doke ka yɛɛ yi
yi kabirimɔ.
45 Nɛna na bɛɛ yarama Egibitin di na n ka
sãa bɛɛn Yinni. Yen sɔ̃, i de i n dɛɛre. Domi
na dɛɛre.
46 Wooda yeni kpurowa na yi yɛɛ kpuron
sɔ̃ ka gunɔsu ka yɛɛ yi yi wãa nimɔ ka sere yi
yi kabirimɔ.
47 Yera ya koo de i n da yaa wunanɛ ye ba
koo ka yãkuru ko ka ye ba ɲ ka yãkuru mɔ̀.
Mɛya maa ya koo bɛɛ sɔ̃ɔsi yaa ye i ko i di ka
ye i ɲ dimɔ.

Tɔn kurɔ ù n maran wororu

12

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wooda wɛ̃ u nɛɛ,
2 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, tɔn kurɔ ù n gura
sua ma u bii tɔn durɔ mara, u ko n disi mɔwa
sɔ̃ɔ nɔɔba yiru nge sanam mɛ u yasa mɔ̀.
3 Sɔ̃ɔ nɔɔba itase, kpa bu win bii wi bango
kua.
4 Adama kurɔ wi, u ko n wãawa disi sɔɔ
sɔ̃ɔ tɛna ka ita kpam u sere dɛɛra yɛm mɛ u
yarin sɔ̃ marubun saa. U ku raa sãa yãnu
ganu baba, u ku raa maa da Gusunɔn kuu
bekurugirɔ sere tɔ̃ɔ te, tu ka turi.
5 N n maa tɔn kurɔn na u mara, u ko n
wãawa disi sɔɔ alusuma yiru. Ya ko n sãawa
nge sanam mɛ u yasa mɔ̀. Yen biru u koo

kowa sõɔ wata ka nɔɔba tia u sere dɛɛra win yɛm mɛ mu yarin sõ marubun saa.
6 Tɔn kurɔ wi u mara, win dɛɛrasiabun saa yà n tura, u koo ka yãaru wõɔ tiagiru nawa u ka yãku dõɔ mwaararugiru ko. Kpa u totobɛrɛru ɲ̀ kun mɛ kparuko sua u ka win torarun yãkuru ko.
7 Yãku kowowa u koo ka ye yãkuru ko. Kpa u nùn win torarun suuru kana. Saa ye sɔɔra u koo dɛɛra win yɛm mɛ mu yarin sõ.

Wooda yeniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na wɛ̃ɛmɔ tɔn kurɔ wi u bii maran sõ.
8 U kun yãaru wa, u koo totobɛrɛnu yiru ɲ̀ kun mɛ kparukonu yiru kasu. Nin teuwa u koo ka yãku dõɔ mwaararugiru ko kpa u maa ka teu geni torarun yãkuru ko. Yãku kowowa u koo nùn yãku te kua. Saa ye sɔɔra u koo dɛɛra.

Gɔnan bararun wooda

13

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sõɔwa u nɛɛ,
2 goo ù n mɔsiru mɔ wasi sɔɔ, ɲ̀ kun mɛ debu, ɲ̀ kun mɛ bau kpiku ge ga ka bara disigiru weenɛ, ba koo ka yɛ̃ro dawa yãku kowo Aronin mi ɲ̀ kun mɛ win bibun turon mi.
3 Yãku kowo wiya u koo bara te mɛɛri. U n deema bau ge, ga san kpikisu mɔ, ma ga wɔru mɔ, saa ye sɔɔra u koo gere ma yɛ̃ro u bara disigiru barɔ.
4 U n maa bau kpiku gagu mɔ ma ga ɲ̀ wɔru mɔ, ma gen sansu kun buriri, yãku kowo u koo ka yɛ̃ro dawa diru garu sɔɔ u kɛnusi sõɔ nɔɔba yiru.
5 Sõɔ nɔɔba yiruse, yãku kowo ù n wa bau ge, ga ɲ̀ yabi, u koo maa nùn kɛnusiwa sõɔ nɔɔba yiru.
6 Sõɔ nɔɔba yiruse te, yãku kowo u koo maa nùn yarawa u mɛɛri. U n deema ga ɲ̀ yabi baama, u koo yɛ̃ro sõwa ma u dɛɛre, ya sãawa debu, kpa u win yãnu tea u dɛɛra.
7 Amɛn biru, debu ye, yà n yabi gɔna ye sɔɔ, yɛ̃ro u koo maa wurawa yãku kowo u nùn mɛɛri.
8 Yãku kowo wi, ù n nùn mɛɛra ma u deema ya yabi win gɔna sɔɔ, u koo yɛ̃ro sõwa ma u ɲ̀ dɛɛre, u bara disigiru mɔwa.
9 Goo ù n bara disigiru barɔ, ba koo ka nùn dawa yãku kowon mi.
10 Yãku kowo wiya u koo nùn mɛɛri. U n bau kpiku wa mi, ma bau gen sansu buriri, ma gɔna ye, ya boo kua,
11 ya sãawa bara disigii te ta torumɔ yɛ̃ron gɔna sɔɔ. Yãku kowo u koo yɛ̃ro garisiwa disigii. U ɲ̀ maa nùn kɛnusimɔ.
12 Adama yãku kowo ù n mɔsi mɔsiminu wa nu yabi yɛ̃ron gɔna kpuro sɔɔ, saa win wirun di sere ka naasɔ,
13 u koo yɛ̃ro garisiwa u dɛɛre, domi win wasi kpuro yi burura.
14 Adama dɔma te ba boo swã̃ɔ wa win wasi sɔɔ, ba koo nùn garisiwa disigii.
15 Yãku kowon tiiwa u koo nùn mɛɛri. U n deema boo swã̃ɔ u wãa mi, u koo nùn garisiwa disigii, domi ya sãawa bara disigiru.
16 Adama win wasi yi, yì n kɔsa, ma yi burura kpuro, u koo maa dawa u yãku kowo wa.
17 Yen biru, yãku kowo u koo ye mɛɛriwa. U n wa ya burura, saa ye sɔɔ, u koo yɛ̃ro garisiwa u dɛɛre.
18 Goo ù n win bwisi kpaka sɔɔ
19 mɔsiru garu wa, ma u deema ta buriri, ɲ̀ kun mɛ ta sõri, yɛ̃ro u koo dawa u tii sõɔsi yãku kowon mi.
20 Yãku kowo wi, u koo nùn mɛɛriwa. U n deema mɔsi te, ta wɔru mɔ, ma win wasin sansu su burura, saa ye sɔɔra yãku kowo u koo nùn garisi disigii. Bara disigira ta yarimɔ saa bwisi kpaka yen min di.
21 Adama yãku kowo ù n wa ma san kpikisu sari mɔsi ten wɔllɔ, yen biru mɔsi te, ta ɲ̀ wɔru mɔ, ma ta buriri fiiko, u koo durɔ wi kɛnusiwa dirɔ sõɔ nɔɔba yiru.
22 Mɔsi te, tà n gɔna yabi, yãku kowo u koo nùn garisiwa disigii domi bara disigira ta nùn deema.
23 Adama mɔsi te, ta kun yabi, ta sãawa bwisi kpaka. Saa ye sɔɔ, yãku kowo u koo gere ma yɛ̃ro kun disi mɔ.
24 Goo ù n dõɔ mwaara ma yen boo kpaka sɔɔ bau kpiku ga yara, ɲ̀ kun mɛ bau sõɔ, yãku kowo u koo yɛ̃ro mɛɛriwa.
25 Gen sansu sù n kua kpikisu ma wɔru ga sõɔsire gɔna ye sɔɔ, saa ye sɔɔ bara disigira ta sõɔsira mi. Yãku kowo u koo nùn garisiwa disigii.
26 Adama yãku kowo ù n wa ma san kpikisu sari bau ge sɔɔ, ga ɲ̀ maa wɔru mɔ, ma

ga buriri fiiko, u koo yɛ̃ro kɛnusiwa dirɔ sɔ̃ɔ
nɔɔba yiru.
27 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, u koo nùn mɛɛri. U
n wa bau ge, ga yabi win gɔna sɔɔ, u koo nùn
garisiwa disigii. Ta sãawa bara disigiru.
28 Adama bau ge, ga kun yabi, ma ga
burura fem fem, dɔ̃ɔ mwaara kpaka yera.
Saa ye sɔɔ, yãku kowo u koo nùn garisiwa
u dɛɛre.
29 Tɔn durɔ ǹ kun mɛ tɔn kurɔ ù n bau
gagu mɔ win wirɔ, ǹ kun mɛ win tonkurorɔ,
30 yãku kowo u koo gu mɛɛriwa. Gà n
wɔru mɔ ma gen sansu su ǹ sinum mɔ, ma
su swɛ̃rama nge dɔm buuru, yãku kowo
u koo yɛ̃ro garisiwa disigii. Ya sãawa wii
kpaka ye ya wãa wirɔ, ǹ kun mɛ tonkurorɔ.
31 Yãku kowo wi, ù n wa ya wɔru mɔ, ma
san wɔ̃kusu sari, u koo yɛ̃ro kɛnusiwa dirɔ
sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
32 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, u koo maa yɛ̃ro
mɛɛriwa. U n deema wii kpaka ye, ya ǹ yabi
ma ya sansu mɔ si su ka dɔm buuru weenɛ,
ma su ǹ wɔru mɔ,
33 yɛ̃ro u koo win sansu kɔniwa. Adama u
ǹ kpaka ye kɔnimɔ. Yen biruwa yãku kowo
u koo maa nùn kɛnusi dirɔ sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
34 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, u koo ye mɛɛriwa.
Wii kpaka ye, yà kun yabi, ma ya ǹ tĩre ya
gɔna kere, yãku kowo u koo nùn garisiwa
u dɛɛre. U koo win yãnu tea. Saa ye sɔɔ, u
dɛɛrawa mi.
35 Adama wii kpaka ye, yà n dãkuru yabi,
yãku kowo u koo maa nùn mɛɛriwa.
36 U n wa ya yabi gɔna ye sɔɔ, yãku kowo u
ǹ maa kasumɔ yɛ̃ro ù n san dɔm buuru mɔ.
U koo nùn garisiwa disigii.
37 Wii kpaka ye, yà kun yabi, ma yen
sansu tĩra, yɛ̃ro u bɛkurawa mi. U ǹ maa disi
mɔ. Yãku kowowa u koo gere ma u dɛɛre.
38 Tɔn durɔ goo ǹ kun mɛ tɔn kurɔ goo ù n
win gɔna sɔɔ bau kpikisu wa,
39 yãku kowowa u koo nùn mɛɛri. U n
bausu gasu wa si su ǹ buriri sãa sãa, bau si,
su ǹ sɛ̃. U koo yɛ̃ro garisiwa u dɛɛre.
40 Goo ù kun seri mɔ wirɔ, wii
kpararugiiwa ba koo yɛ̃ro garisi. U dɛɛrewa
mi.
41 N n wuswaa gian na u ǹ seri mɔ, yɛ̃ro
u sãawa wii kpararugii. Ka mɛ, yɛ̃ro u
dɛɛrewa.
42 Adama wii kpara te sɔɔ, bau gagu gà n
sɔ̃ɔsira ga sɔ̃ri, bara disigira ta torumɔ mi.
43 Yãku kowowa u koo gu mɛɛri. U n
deema wii kpara te, ta bau kpikisu mɔ su ka
bara disigiru weenɛ, wi u su mɔ mi, u bara
disigiru barɔwa mi. U ǹ dɛɛre.
44 Yãku kowo u koo nùn garisiwa disigii
win wii bau gen sɔ̃.
45 Wi u bara disigiru mɔ kpuro, u koo
yãnu dokewa ni nu gɛ̃ɛre, u ku furɔ doke,
kpa u win wuswaa wukiri kpa u n nɔɔgiru
sue u n mɔ̀, disigii, disigii.
46 U ko n sãawa disigii sere win bara
disigii te, tu ka kpe. Yen sɔ̃na u ko n wãa
yeru mɔ bee tia u n ka tɔmbu dɛsire.

Disi gɔmi yãnu sɔɔ

47-49 Bà n disi gɔmi gɛɛ wa yi sɔ̃ri ǹ kun mɛ
yi sãa nge wuru biresu yãnu ganu sɔɔ, ni ba
kua ka yãa sansu ǹ kun mɛ kĩa si ba kua ka
wɛ̃ɛ damgii ǹ kun mɛ yaa gɔna, bau ge, yãku
kowo u koo gu mɛɛriwa.
50 Yãku kowo wi, ù n yãa ni mɛɛra u koo
nu yiwa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
51 Yen sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, u koo wure u
maa yãa ni mɛɛriwa. U n deema disi gɔmi
yi, yi yabi baama, ma ba ǹ kpɛ̃ bu yi wĩa, saa
ye sɔɔ, u koo nu garisiwa yãa disiginu.
52 Saa ye sɔɔra yãku kowo u koo yãa ni dɔ̃ɔ
mɛni. Baa bà n nu kua ka wɛ̃su ǹ kun mɛ
ka wɛ̃ɛ damgii ǹ kun mɛ ka yãa sansun wɛ̃ɛ
ǹ kun mɛ ka mam gɔna, ka mɛ, ba koo ye
kpuro dɔ̃ɔ mɛniwa. Domi ba ǹ kpɛ̃ bu disi
gɔmi yi wĩa. Dɔ̃ɔwa u koo ye go.
53 Adama yãku kowo ù n wa gɔmi yi, yi ǹ
yabi yãa ni sɔɔ,
54 u koo de bu nu teawa kpa bu maa nu
diru kɛnusi sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
55 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, u koo wure u maa
nu mɛɛriwa. U n deema disi gɔmi yi ǹ
kɔsa, yi ǹ maa yabi, ba koo yãa ni garisiwa
disiginu kpa bu nu dɔ̃ɔ doke. Domi disi
gɔmi yi, yi nu di biruɔ ǹ kun mɛ wuswaaɔ.
56 Adama yãku kowo ù n deema disi gɔmi
yi, yi burura, u koo ye wɔkawa yãa nin min
di.
57 Yen biru yì n maa wurama yãa ni sɔɔ,
yi ko n sãawa disi gɔmi. Ba koo yãa ni dɔ̃ɔ
mɛniwa.

58 Bà n yãnu ganu tea ni nu disi gɔmi kpia,
ma disi gɔmi yi, yi wĩara, ba koo wure bu
maa nu teawa bu sere nu garisi nu dɛɛre.
59 Yeniwa ya sãa disi gɔmin wooda yi yi ra
kpi yãnu sɔɔ ye ba kua ka wɛ̃su ɲ̀ kun mɛ ka
wɛ̃ɛ damgii ɲ̀ kun mɛ ka gona. Wooda yera
ya koo sõɔsi yãa ni nu dɛɛre ka ni nu kun
dɛɛre.

Wi u raa bara disigiru mɔn dɛɛrasiabu

14

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
2 wee nge mɛ ba koo ka tɔnu dɛɛrasia wi
u raa bara disigiru mɔ. Ba koo ka nùn dawa
yãku kowon mi,
3 kpa yãku kowo u ka nùn yari sansanin
di u nùn mɛɛri. U n deema u bɛkura,
4 yãku kowo u koo nùn sõwa ye ba koo
ka nùn dɛɛrasia. U koo gunɔminu yiru sua
ni ba ra ka yãkuru ko ka sere dãa ye ba mɔ̀
sɛduru ka wɛ̃ɛ wunɔmgii ka dãa kiku gagun
kãasa ge ba mɔ̀ isɔpu.
5 Yãku kowo u koo de bu gunɔ gen teu
sakawa wekeru sɔɔ te ba kua ka sɔndu te ta
nim gem mɔ.
6 Yen biru u koo gunɔ ge ga wasi mi, ka
sɛdurun dãa ye, ka wɛ̃ɛ wunɔmgii yi, ka
isɔpun kãasa ye dokewa yɛm mɛ sɔɔ, mɛ ba
wisi nim sɔɔ mi.
7 U koo ye yɛ̃kawa nɔn nɔɔba yiru wi ba
koo dɛɛrasian wɔllɔ. Yen biru u koo nùn
garisiwa u dɛɛre kpa u gunɔ ge yõsu gu
doona.
8 Wi u koo tii dɛɛrasia, u koo win yãnu
teawa kpa u win sansu kɔni, kpa u wobure
nim sɔɔ. Saa ye sɔɔra ba koo nùn garisi
u dɛɛre. Yen biru, u koo kpĩ u wurama
sansaniɔ. Adama u koo kowa sõɔ nɔɔba yiru
tɔɔwɔ u kun due win kuu bekurugirɔ.
9 Sõɔ nɔɔba yiruse te, u koo win sansu
kɔniwa ka win seri ka win toburu ka win
nɔni burosu. Ye ya sãa sansu kpuro gesi, u
koo kɔniwa. U koo maa win yãnu teawa kpa
u wobure u dɛɛra.
10 Sõɔ nɔɔba itase, u koo yãanu yiru sua ni
nu ɲ̀ alebu mɔ ka yãa nii teeru wõɔ tiagiru
ka som kilo nɔɔba nnɛ mɛ ba burina ka gum
ka sere maa gum litirin bɔnu.
11 Yãku kowo wi u koo tɔnu wi dɛɛrasia u
koo nùn tusia Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kuu
ten kɔnnɔwɔ ka maa win yãku dĩanu.
12 Yãku kowo u koo yãa nin teeru suawa
kpa u ka tu yãkuru ko te ba ra ka toraru
sɔmɛ ka sere gum litirin bɔnu ye, kpa u
ye kpuro sõɔsi beri berika Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ.
13 Kpa u tu saka yam dɛɛram mi,
mi ba ra torarun yãkuru ka yãku dõɔ
mwaararugirun yaa sake. Domi torarun
yãku yaa ka ye ba ra ka toranu sɔmegia
ya sãawa dĩa dɛɛranu ni nu koo ko yãku
kowoginu.
14 Yãku kowo u koo torarun yãku yaa yen
yɛm sua u tɛɛni wi u dɛɛrasiamɔn soo nɔm
geuguuɔ ka win nɔm geun niki bia bakaɔ ka
sere win nɔɔ nɔm geuguun niki bia bakaɔ.
15 Yãku kowo u koo maa gum litirin bɔnu
ye wisiwa win nɔm dwarun nɔm wɔɔrɔ.
16 Kpa u ka win nɔm geun niki bia gum
mɛ dɛka u mu yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ.
17 Yen biru, kpa u gum mɛ mu tie tɛɛni wi
u dɛɛrasiamɔn soo nɔm geuguuɔ ka maa win
nɔm geun niki bia bakaɔ ka win nɔɔ nɔm
geuguun niki bia bakaɔ. U koo mu tɛɛniwa
mi u raa yɛm mɛ doke.
18 Kpa u maa mɛ mu tie win nɔma sɔɔ doke
yɛ̃ron wiru wɔllɔ kpa u nùn dɛɛrasiabun
wororu koosi Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
19 Kpa u nùn torarun yãkuru kua. Nge
mɛya u koo ka nùn dɛɛrasia. Yen biruwa u
koo yãku dõɔ mwaararugirun yaa go.
20 Kpa u ye dõɔ doke yãku yerɔ ka kɛ̃nu.
Nge mɛya u koo ka yɛ̃ro torarun yãkuru kua
kpa u dɛɛra.

Bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ wi u raa bara disigiru mɔn dɛɛrasiabu

21 Wi u bara disigiru mɔ ma u ɲ̀ dam mɔ u
ka yãku yaa saberu wa, yãa teera u koo kasu
u ka yãkuru ko te ta sãa torarun sɔmbugiru.
Yãku kowo u koo ka tu suuru kanabun
wororu ko Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Yen
biru durɔ wi, u koo som kilo ita wɛ̃ mɛ ba
bura ka gum ka sere maa gum litirin bɔnu.
22 U koo maa ka kparukonu yiru na ɲ̀
kun mɛ totobɛrɛnu yiru nge mɛ win waara
nɛ. Ba koo gen teu go win torarun suurun
sõ. Kpa bu maa ka teu ge ga tie yãku dõɔ
mwaararugiru ko.
23 Win dɛɛrasiabun sõɔ itasera u koo ka
ye kpuro yãku kowo naawa sãa yerun
kɔnnɔwɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.

24 Yãku kowo wi, u koo yãa te mwa ka
gum litirin bɔnu ye, kpa u ye kpuro sɔ̃ɔsi
beri berika Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
25 Yen biru u koo yãa te saka kpa u ten
yɛm sua u tɛɛni wi u raa bara disigiru mɔn
soo nɔm geuguuɔ ka win nɔm geun niki bia
bakaɔ ka sere maa win nɔɔ nɔm geuguun
niki bia bakaɔ.
26 Yen biru yãku kowo wi, u koo gum mɛ
wie win nɔm dwarun nɔm wɔɔrɔ.
27 Kpa u ka win nɔm geun niki bia gum mɛ
dɛka u yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ.
28 U koo maa gum mɛ tɛɛni wi u raa bara
disigiru mɔn soo nɔm geuguuɔ ka nɔm geun
niki bia bakaɔ ka sere win nɔɔ nɔm geuguun
niki bia bakaɔ. U koo mu dokewa mi u raa
gesi yɛm tɛɛni.
29 Yen biru gum mɛ mu tie win nɔmaɔ, u
koo mu wisiwa wi u raa bara disigiru mɔn
wirɔ u sere nùn dɛɛrasiabun wororu kua
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
30 Yen biru, u koo gunɔ gen teu go, gèn
bweseru u wa.
31 Ba koo ka gen teu torarun suu-
run yãkuru ko. Teu maa yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru ka som mɛ, ka gum mɛ. Kpa
yãku kowo wi, u wi u raa bara disigiru mɔ
dɛɛrasiabun wororu kua Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ.
32 Wooda yeniwa wi u bara disigiru mɔ
ma u ǹ dam mɔ u koo swĩi u ka dɛɛrasiabun
yãkuru ko.

Disi gɔmi dirun gani sɔɔ

33 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔ̃ɔwa
u nɛɛ,
34 sanam mɛ i ko i du Kananin temɔ mɛ
kon bɛɛ wɛ̃, nà n dera disi gɔmi yi kpia diru
garu sɔɔ tè sɔɔ i wãa,
35 wi u dii te mɔ, u koo dawa u yãku kowo
sɔ̃ u nɛɛ, wee u gãanu waamɔ win dirɔ nge
disi gɔmi.
36 Yãku kowo wi, u sere du u ka dii te
mɛɛri, u koo dewa bu ten yãnu kpuro yara
kpa yãa nin tii nu ku raa disi duura. Yen
biru u koo du kpa u disi gɔmi yi mɛɛri.
37 U n deema gɔmi yi sãa nge wuru
bekusu, ǹ kun mɛ yi sɔ̃ri, kpa yi n sãa nge
wɔru gana ye sɔɔ,
38 u koo yariwa kpa u dii te kɛnɛ sɔ̃ɔ nɔɔba
yiru.
39 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, yãku kowo u koo
wura diru mi. U n deema disi gɔmi yi yabi
dii ten gani sɔɔ,
40 u koo de bu dii ten kpenu wɔɔriwa nìn
mi disi gɔmi yi, yi kpia bu ka nu yari wuun
di bu kɔ̃ mi n kun dɛɛre.
41 U koo dewa bu dii ten sɔɔwɔ kpuro kɛra
kpa bu yanim mɛ ba kɛra mi yari wuun
biruɔ mi n kun dɛɛre.
42 Yen biru kpa bu kpee kpaanu kɔsire ko.
Kpa bu wure bu dii te tãwa.
43 Amɛn biru, disi gɔmi yi, yì n maa
wurama dii te sɔɔ,
44 yãku kowo u koo maa sewa u da u tu
mɛɛri. U n deema disi gɔmi yi, yi maa kpia
dii ten gani sɔɔ, saa ye sɔɔ, n ǹ maa koorɔ bu
yi wĩa min di. Dii te, ta disi duurawa mi.
45 Ba koo tu surawa kpa bu ten kpenu ka
dãa ka tem gura bu ka da wuun biruɔ mi n
kun dɛɛre.
46 Wi u dua diru mi sanam mɛ ba tu
kɛnusi, u disi duurawa mi sere ka yokaɔ.
47 Wi u kpuna mi, ǹ kun mɛ u gãanu di mi,
u koo win yãnu teawa.
48 Sanam mɛ ba dii te sɔnwa ba kpa, yãku
kowo ù n wura u ka tu mɛɛri, ma u deema
disi gɔmi yi sari, u koo dii te garisiwa ta
dɛɛre. Domi disi gɔmi yi, yi doona.
49 Bu ka dii ten dɛɛrasiabun woronu ko,
ba koo gunɔsu yiru kasuwa ka dãa ye ba
mɔ̀ sɛduru ka kiku ge ba mɔ̀ isɔpu ka wɛ̃ɛ
wunɔmgii.
50 U koo gunɔ gen teu sakawa wekeru sɔɔ
te ba kua ka sɔndu ta nim gem mɔ.
51 Yen biru, u koo ge ga wasi sua ka sɛduru
ye, ka isɔpu ye, ka wɛ̃ɛ wunɔmgii yi, kpa u ye
kpuro doke gunɔ ge ba sakan yɛm mɛ sɔɔ, mɛ
ba wisi nim sɔɔ mi, kpa u mu yɛ̃ka nɔn nɔɔba
yiru dii te sɔɔ.
52 U koo ka gunɔ gen yɛm mɛ ba wisi nim
sɔɔ mi, disi wɔka ka gunɔ ge ga wasi ka
sɛduru ye, ka isɔpu ka wɛ̃ɛ wunɔmgii yi.
53 Kpa u gunɔ ge ga wasi yɔ̃su gu doona
yakasɔ. Saa ye sɔɔra u koo dii te dɛɛrasiabun
wororu koosi kpa tu dɛɛra.
54 Wooda yenibara ba ko n da swĩi bara
disigiru ka wii kpakin sɔ̃
55-56 ka mɔsiru ka debu ka disi gɔmi yi yi
ra kpi yãnu sɔɔ ka dia sɔɔ.
57 Wooda yera ya koo sɔ̃ɔsi gãa ni nu dɛɛre
ka ni nu kun dɛɛre.

Tɔn durɔrun disi

15

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sõɔwa
u nɛɛ,
2 i Isireliba sõɔwɔ i nɛɛ, ben goo ù n kentu
kpika mɔ, u kuawa mi disigii.
3 Ya ra wĩ? Ya ku ra wĩ? Ka mɛ, u kuawa
mi disigii.
4 Kpin yee tè sɔɔ u kpuna kpuro, ta disi
duurawa mi, ka sere maa gãa ni u sinari
kpuro.
5 Wi u maa kpin yee te baba kpuro u
koo win yãnu teawa kpa u wobure ka nim.
Adama ka mɛ, yɛ̃ro u ko n disi mɔwa sere ka
yokaɔ.
6 Wi u maa sina mi barɔ wi, u sina, u
koo win yãnu teawa kpa u wobure ka nim.
Adama ka mɛ, u ko n sãawa disigii sere ka
yokaɔ.
7 Wi u barɔ wi baba, u koo win yãnu teawa
kpa u wobure ka nim. Adama ka mɛ, u ko n
sãawa disigii sere ka yokaɔ.
8 Barɔ wi, ù n goo yãatam sie, yɛ̃ro u koo
win yãnu teawa kpa u wobure. Adama ka
mɛ, u ko n sãawa disigii sere ka yokaɔ.
9 Gãa ni barɔ wi, u sɔni kpuro, nu kuawa
mi disiginu.
10 Gãa ni u sakusi kpuro, wi u nu baba
yɛ̃ro u kuawa mi disigii sere ka yokaɔ. Wi
u maa nu sɔɔwa yɛ̃ro u koo win yãnu teawa
kpa u wobure. Adama ka mɛ, u ko n disi
mɔwa sere ka yokaɔ.
11 Wi u dera barɔ wi, u nùn baba, ma u ɲ
niɛ, u koo win yãnu teawa kpa u wobure.
Adama ka mɛ, yɛ̃ro u ko n disi mɔwa sere ka
yokaɔ.
12 Barɔ wi, ù n dendi yãnu baba ni ba kua
ka sɔndu ba koo nu kɔsukuwa. Nù n maa
sãan na ni ba kua ka dãa, ba koo nu teawa.
13 Sanam mɛ kentu ye, ya wĩibu yõra, u
koo kowa sõɔ nɔɔba yiru u sere dɛɛra. U koo
win yãnu tea kpa u wobure ka nim. Saa ye
sɔɔ, u dɛɛrawa mi.
14 Sõɔ nɔɔba itase u koo kparukonu yiru
ɲ kun mɛ totobɛrɛnu yiru sua u ka da
Gusunɔn kurun kɔnnɔwɔ kpa u nu yãku
kowo wɛ̃.
15 Yãku kowo u koo nin teu gowa
torarun sõ. Kpa u ka teu geni yãku dõɔ
mwaararugiru ko kpa u nùn dɛɛrasiabun
wororu koosi Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kpa
u dɛɛra.
16 Goon sen nim mù n yari, u koo wobu-
rewa. Adama ka mɛ, u ko n disi mɔwa sere
ka yokaɔ.
17 Mù n yãnu ganu tãre, ɲ kun mɛ gɔna
ye ba ra wukiri, ba koo ye teawa ka nim.
Adama ka mɛ, ya ko n disi mɔwa sere ka
yokaɔ.
18 Kurɔ ka durɔ bà n mɛnna, be kpuro ba
koo woburewa ka nim. Adama ka mɛ, ba
koo bu garisiwa disigibu sere ka yokaɔ.

Tɔn kurɔrun disi

19 Tɔn kurɔ ù n yasa mɔ̀, ba koo nùn
garisiwa disigii sõɔ nɔɔba yiru. Wi u nùn
baba kpuro u kuawa mi disigii sere ka
yokaɔ.
20 Kpin yee tè sɔɔ u kpuna kpuro, ta
kuawa mi disigiru. Ye u maa sinari kpuro
ya kuawa mi disigia.
21 Wi u maa kurɔ win kpin yeru baba, u
koo win yãnu teawa kpa u wobure. Adama
ka mɛ, u ko n sãawa disigii sere ka yokaɔ.
22 Goo ù n baba ye kurɔ wi, u sinari, yɛ̃ro u
koo win yãnu teawa kpa u wobure. Adama
ka mɛ, u ko n disi mɔwa sere ka yokaɔ.
23 Gãa ni nu wãa win kpin yee ten wɔllɔ
ɲ kun mɛ ye u sinarin wɔllɔ, wi u yen gaa
baba, u kuawa mi disigii sere ka yokaɔ.
24 Tɔn durɔ goo ù n ka nùn mɛnna, ma
win yɛm mu nùn tãre, durɔ wi, u kuawa mi
disigii sere sõɔ nɔɔba yiru. Kpin yee tè sɔɔ u
gesi kpuna ta maa disi duurawa mi.
25 Tɔn kurɔ wi u yɛm wĩimɔ, win yasan saa
baasi, ɲ kun mɛ, mu wĩimɔ mu win yasan
saa kera, ba koo nùn garisiwa disigii yɛm wĩi
bin saa kpuro sɔɔ nge win yasan saa.
26 Kpin yee tè sɔɔ u kpuna kpuro ka ye
u sinari kpuro, ya kuawa mi disigia nge
sanam mɛ u win yasa mɔ̀.
27 Wi u kpin yee te baba, ɲ kun mɛ sin
yee te, u koo win yãnu teawa kpa u wobure.
Adama ka mɛ, u kuawa mi disigii sere ka
yokaɔ.
28 Sanam mɛ yɛm mɛ, mu yõra u koo kowa
sõɔ nɔɔba yiru bu sere nùn garisi wi u dɛɛre.
29 Yen sõɔ nɔɔba itase sɔɔra u koo
kparukonu yiru ɲ kun mɛ totobɛrɛnu yiru
kasu kpa u ka yãku kowo daawa Gusunɔn
kuu ten kɔnnɔwɔ.

30 Kpa yãku kowo u nin teu sua u ka
torarun suurun yãkuru ko kpa u maa teu
geni sua u ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko.
Yen biruwa u koo kurɔ wi dɛɛrasiabun
wororu koosi Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kpa
u dɛɛra.
31 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi ka Aroni
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i Isireliba sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ, bu de bu
ka nɛn kuu te ta wãa ben suunu sɔɔ tonda
sanam mɛ ba disi mɔ kpa bu ku raa gbi.
32 Wooda yeni ya wãawa kentugibun sɔ̃
ka wìn sen nim mu yari
33 ka tɔn kurɔ wi u yasa mɔ̀ ka tɔn durɔ wi
u yɛm wĩimɔ win tɔn durɔrun di ka tɔn kurɔ
wi yɛm wĩimɔ win tɔn kurɔrun di ka maa tɔn
durɔ wi u ka tɔn kurɔ disigii kpuna.

Wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔn yãku te ba ra ko Isireliba kpuron toranun sɔ̃

16

1 Aronin bii be ba gu Yinni Gusunɔn kurɔ
yèn sɔ̃ ba ka turare tuka da mi, ben gɔɔn
biruwa Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a wunɛn mɔɔ Aroni sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, u kun
da du kiri kiri kuu ten dii te ta dɛɛre gem
gem sɔɔ mi woodan kpakorora wãa ka ten
wukiritia kpa u ku raa gbin sɔ̃. Domi
kpakoro ten wukiritian wɔllɔwa kon tii
sɔ̃ɔsi guru wii wuroru sɔɔ.
3 Dɔma te u duɔ mi, u koo kɛtɛ kinɛ
kpɛndu kasuwa u ka win torarun yãkuru
ko. Kpa u maa yãa kinɛru kasu u ka yãku
dɔ̃ɔ mwaararugiru ko.
4 Yen biru u koo win tako doke kpa u
sokoto kpiribu doke ka sɛ̃katia. Ye kpuro ya
ko n sãawa ye ba kua ka wɛ̃ɛ damgii kpa u
dawani bɔke. U koo woburewa u sere yãa
ni kpuro doke.
5 Isireliba ba koo maa boo kinɛnu yiru wɛ̃
u ka ben toranun yãkunu ko kpa bu nùn yãa
kinɛru wɛ̃ u ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko.
6 U n koo yãkuru tore, u koo gina win tii
ka win yɛnugibun toranun yãkuru kowa ka
kɛtɛ kinɛ te.
7 Yen biru kpa u boo kinɛnu yiru ye sua
u ka da Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kuu ten
kɔnnɔwɔ.
8 Kpa u nu tubu tubu koosi u ka wa ge
ga sãa Yinni Gusunɔguu ka ge ba koo yɔ̃su
gbaburɔ.
9 Boo ge ga sãa Yinni Gusunɔguu, gera u
koo ka torarun yãkuru ko.
10 Ge ba koo maa yɔ̃su gbaburɔ, gera ba
koo ka torarun suurun wororu ko. Wasira
ba koo ka gu na Yinni Gusunɔn wuswaaɔ bu
sere gu yɔ̃su gu doona gbaburɔ.
11 Aroni u koo gina gbiwa u win tiin kɛtɛ
kinɛ te go win toranun sɔ̃ ka sere maa win
yɛnugibuginun sɔ̃.
12 Kpa u dɔ̃ɔ gɛ̃ɛ gura saa yãku yerun di yi
ba yibie dɔ̃ɔ guratii sɔɔ kpa u turare buuru
sɔka nɔm kurenu yiru kpa u ka ye kpuro du
dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ.
13 U koo turare ye doke dɔ̃ɔ gɛ̃ɛ yi sɔɔ
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kpa yen wiisu su
woodan kpakoro ten wukiritia wukiri kpa
u ku raa ka gbin sɔ̃.
14 Yen biru kpa u kɛtɛ yen yɛm sua u dɛka
ka win niki bia kpa u mu yɛ̃ka kpakoro ten
wukiritia sɔɔ sɔ̃ɔ yari yeru gia. Kpa u maa ko
mɛ kpakoro ten wuswaaɔ nɔn nɔɔba yiru.
15 Yen biruwa u koo maa boo ge ga sãa
Yinni Gusunɔguu mi go Isireliba kpuron
toranun sɔ̃ kpa u gen yɛm sua u ka da dii
te ta dɛɛre gem gem sɔɔ kpa u mu yɛ̃ka
woodan kpakoro ten wukiritia wɔllɔ ka maa
ten wuswaaɔ nge mɛ u kua ka kɛtɛ yen yɛm.
16 Kpa u dii te ta dɛɛre gem gem
dɛɛrasiabun wororu koosi u ka ten disi
wɔka yi ta duura Isireliban toranu ka ben
mɛm nɔɔbu sarirun sɔ̃. Nge mɛya u koo ko
u ka dii dɛɛra ten disi wɔka, domi ta wãa
disigibun suunu sɔɔ.
17 Goo kun ko n wãa dii ten sɔɔwɔ sanam
mɛ Aroni u koo du mi, u ka toranun yãkuru
ko sere u da u ka yarima. U koo win tii
ka win yɛnugibun toranun yãkuru ko. Yen
biru kpa u maa Isireliba kpurogiru ko.
18 U n yariɔ, u koo dawa yãku yerɔ kpa u
tu dɛɛrasiabun wororu koosi. Yen biru kpa
u kɛtɛ ye, ka boo gen yɛm sua u tɛɛni yãku
yerun kãanu nnɛ yen baayere sɔɔ.
19 U koo yɛm mɛ dɛkawa ka win niki
bia u yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru yãku yee ten
wɔllɔ. Nge mɛya u koo ka tu dɛɛrasia Isire-
liban toranun di kpa u tu yi nɛnɛm Yinni
Gusunɔn sɔ̃.
20 Sanam mɛ u dii te ta dɛɛre gem gem
dɛɛrasia u kpa, ka dii dɛɛra te, ka yãku yeru,
u koo de bu ka boo ge ga wasi mi nawa.

21 Aroni u koo win nɔma kpuro sɔndiwa
boo gen wiru wɔllɔ kpa u Isireliban toranu
kpuro tuuba ko ka mɛm nɔɔbu sari te ba kua
kpuro. Kpa u boo ge tora ni kpuro sɔbi kpa
u de goo u gu gira u ka da gbaburɔ.
22 Nge mɛya boo ge, ga koo ka Isireliba
kpuron toranu sɔbe gu ka doona gbaburɔ
mi goo kun wãa.
23 Yen biru u koo wura kuu ten mi, kpa u
win sãa yãa ni u doke potiri u nu yi mi.
24 Kpa u wobure yam dɛɛramɔ kpa u win
tiin yãnu doke. Yen biru kpa u yari u na
u yãku dõɔ mwaararugiru ko win tiin sõ
ka sere maa Isireliban sõ. Yen biru kpa
u torarun yãkuru ko win tiin sõ ka sere
Isireliban sõ. Kpa u suuru kanabun woronu
ko win tii ka Isireliban sõ.
25 Yen biru kpa u yaa yen gum dõɔ doke
yãku yerɔ ye ba ka torarun yãkuru kua mi.
26 Wi u boo ge gira u ka da gbaburɔ u koo
win yãnu teawa kpa u wobure u sere du
sansaniɔ.
27 Kɛtɛ ye, ka boo gen yɛm mɛ ba ka da dii
te ta dɛɛre gem gem sɔɔ toranun sõ, ba koo
yen yaa ka yen gɔni ka yen bisu yarawa ben
sansanin di bu dõɔ doke.
28 Wi u ye kpuro dõɔ mɛni u koo win
yãnu teawa kpa u wobure u sere wurama
sansaniɔ.
29 Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka
baadommaɔ. Suru nɔɔba yirusen sõɔ
wɔkuruse, i nɔɔ bɔkuo kpa i bɛɛn sɔma deri
sere ka sɔbɔ be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ.
30 Domi tõɔ te sɔɔra ba koo bɛɛ torarun
yãkuru kua bu ka bɛɛ dɛɛrasia. Nge mɛya i
ko i ka dɛɛra bɛɛn durum kpuron di Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ.
31 Tõɔ te, ta koo kowa tõɔ wɛ̃rarugiru kpa
i n da nɔɔ bɔke. Kpa ya n sãa wooda sere ka
baadommaɔ.
32 Amɛn biru yãku kowo wi ba gum tãre
ba gɔsa u ka ko yãku kowo tɔnwero win
baaban kɔsire, wiya u koo sãa yãa ni doke
ni ba kua ka wɛ̃ɛ damgii.
33 Wiya u ko n da yãkuru ko u ka dii te ta
dɛɛre gem gem dɛɛrasia ka sere dii dɛɛra te,
ka yãku yee te, ka yãku kowobu ka sere maa
Isireliba kpuro.
34 Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka
baadommaɔ. Wõɔ tia sɔɔ, ba ko n da
yãkuru kowa Isireliba kpuron toranun sõ
nɔn teeru.

Ma Aroni u kua kpuro ye Yinni Gusunɔ u
Mɔwisi sõɔwa.

NGE MƐ ISIRELIBA BA KO N KA DƐƐRE

Gusunɔ u yina bu yɛm di

17

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
2 a Aroni ka win bibu ka sere Isireliba
kpuro sõɔwɔ a nɛɛ, wooda wee ye nɛ, Yinni
Gusunɔ na wɛ̃ɛmɔ.
3 Isireliba sɔɔ goo ù n kĩ u saberu garu
saka sansaniɔ ǹ kun mɛ mi u wãa kpuro, u
koo gina ka tu nawa nɛn kuu bekurugirun
kɔnnɔwɔ u ka tu yãkuru ko nɛ, Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ.
4 Yɛ̃ro u kun kue mɛ, ba koo nùn sabe ten
yɛm bikiawa domi u yɛm yariwa mi. Saa
ye sɔɔ, ba koo yɛ̃ro yarawa Isireliban suunu
sɔɔn di.
5 Wooda yeni ya koo dewa Isireliba bu
ka ben yaa sabenu na yãku kowon mi nɛn
kuu ten kɔnnɔwɔ bu go nɛ, Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ. Kpa bu ku raa tu go mi ba tura.
Kpa ta n sãa siarabun yãkuru.
6 Yãku kowowa u koo ten yɛm mɛ yɛ̃ka
yãku yerɔ kuu ten kɔnnɔwɔ. Kpa u ten
gum dõɔ doke mèn nuburu ta koo nɛ, Yinni
Gusunɔ dore.
7 Nge mɛya Isireliba ba ǹ maa ka bũnu
yãkuru kuammɛ nìn bwãarokunu nu ka
bonu weenɛ. Yeni ya ko n wãawa ben tiin sõ
ka ben bibun bibun sõ sere ka baadommaɔ.
8 N n mɛn na, Isireli goo, ǹ kun mɛ sɔɔ
goo wi u wãa ben suunu sɔɔ, ù n yãku dõɔ
mwaararugiru mò, ǹ kun mɛ yãkunu ganu,
9 ma u ǹ ka nu nɛ nɛ, Yinni Gusunɔn
kurun kɔnnɔwɔ u ka nin yaa go, ba koo yɛ̃ro
yarawa ben suunu sɔɔn di.
10 Wee wooda ye nɛ, Yinni Gusunɔ na maa
wɛ̃ɛmɔ. Isireli goo, ǹ kun mɛ sɔɔ goo wi
u wãa ben suunu sɔɔ ù n yɛm di, baa ǹ n
mɛren na mu sãa, nɛ, Yinni Gusunɔwa kon
yɛ̃ro wɔrima n nùn yara win tɔmbun suunu
sɔɔn di.
11 Domi yɛm sɔɔra hunde koni kpuron
wãara wãa. Na dera i yɛm dendimɔ yãku
yerɔ i ka bɛɛn toranun suuru wa. Yɛm mɛya
mu ra de tɔnu u win torarun suuru wa.
12 Yen sõna na nɛɛ, Isireliban goo ǹ kun
mɛ sɔɔ goo bɛɛn suunu sɔɔ u ǹ yɛm dimɔ.

13 Bɛɛ Isireliban goo ǹ kun mɛ sɔɔ goo wi
u wãa bɛɛn suunu sɔɔ, ù n yaa gaa mwa
taasoru sɔɔ ǹ kun mɛ gunɔ gagu ge ba ra di, u
koo yaa ye, ǹ kun mɛ gunɔ gen yɛm yariwa
kpa u mu yanim wukiri.
14 Domi hunde koni ye ya wasi kpuro,
yen wãara wãawa yen yɛm sɔɔ. Yen sɔ̃na na
nɛɛ, i ku hunde koni gaan yɛm di. Domi yɛm
sɔɔra wãara wãa. Wi u maa yina u mu di, ba
koo yɛ̃ro wunawa wigibun suunu sɔɔn di.
15 Bɛɛ Isireliban goo, ǹ kun mɛ sɔɔ goo wi
u wãa bɛɛn suunu sɔɔ, ù n yaa goru di ǹ kun
mɛ yaa ye gbeeku yaa ya go, yɛ̃ro u koo win
yãnu teawa kpa u wobure. Adama ka mɛ,
u ko n sãawa disigii sere ka tɔ̃ɔ ten yokaɔ u
sere dɛɛra.
16 U kun win yãa ni teye, ma u ǹ wobura,
u koo win torarun are mwa.

Kɔ̃ɔ mɛnna bi bu ǹ bɛɛrɛ mɔ

18

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, nɛna na Gusunɔ
bɛɛn Yinni.
3 I ku ra ko ye ba ra ko Egibitiɔ mi i raa
sina. I ku maa ko ye Kananiba mɔ̀ mi na ka
bɛɛ dɔɔ. I ku ben komanu swĩi.
4 Adama i nɛn woodaba ka nɛn yiirebu
mɛm nɔɔwɔ kpa i ye swĩi. Domi nɛna na sãa
Gusunɔ bɛɛn Yinni.
5 N n mɛn na, i nɛn gere ka nɛn woodaba
mɛm nɔɔwɔ. Wi u ye mɛm nɔɔwa u ko n
wãawa yen sɔ̃. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni
gerumɔ.
6 Nɛna na wooda yeniba wɛ̃ɛmɔ. Na nɛɛ,
bɛɛn goo u ku raa ka win dusi tɔn kurɔ kɔ̃ɔ
mɛnna.
7 I ku bɛɛn tundo sekuru doke i ka bɛɛn
mɛro kɔ̃ɔ mɛnna. Domi u sãawa bɛɛn mɛro.
8 I ku ka bɛɛn mɛron nisi goo kɔ̃ɔ mɛnna,
domi ì n kua mɛ, i bɛɛn tundo sekuru
dokewa mi.
9 I ku ka bɛɛn sesu tundo turosi ǹ kun mɛ
mɛro turosi kɔ̃ɔ mɛnna baa bà kun bɛɛ seeye
yɛnu teu sɔɔ.
10 I ku ka bɛɛn nikurɔbu kɔ̃ɔ mɛnna baa ù
n sãan na tɔn durɔn bii, ǹ kun mɛ tɔn kurɔn
bii. Domi wi u kua mɛ, u tii sekuru dokewa
mi.
11 I ku ka bɛɛn tundon kurɔ goon bii kɔ̃ɔ
mɛnna domi u sãawa bɛɛn sesu.
12 I ku ka bɛɛn tiɔ kɔ̃ɔ mɛnna, domi u
sãawa bɛɛn tundon dusi.
13 I ku maa ka bɛɛn mɛron wɔnɔ ǹ kun
mɛ win mɔɔ kɔ̃ɔ mɛnna. Domi u sãawa bɛɛn
mɛron dusi.
14 I ku maa bɛɛn tundon wɔnɔ ǹ kun mɛ
win mɔɔ sekuru doke i ka win kurɔ kɔ̃ɔ
mɛnna. Domi kurɔ wi, u sãawa nge bɛɛn tiin
mɛro.
15 I ku ka bɛɛn bigii kurɔ kɔ̃ɔ mɛnna, domi
u sãawa bɛɛn biin kurɔ.
16 I ku ka bɛɛn wɔnɔ ǹ kun mɛ bɛɛn mɔɔn
kurɔ kɔ̃ɔ mɛnna. I n kua mɛ, i nùn sekuru
dokewa.
17 I ku ka tɔn kurɔ kɔ̃ɔ mɛnna kpa i maa ka
win bii kɔ̃ɔ mɛnna, ǹ kun mɛ win nikurɔbu,
domi ba sãawa mi dusinu. I n kua mɛ, ya
sãawa mi tora bakaru.
18 I ku bɛɛn kurɔn wɔnɔ ǹ kun mɛ win
mɔɔ sua kurɔ sanam mɛ kurɔ win tii u wãa
wãaru sɔɔ. Domi ya koo nisinu ma.
19 I ku ka tɔn kurɔ mɛnna sanam mɛ u yasa
mɔ̀, domi u sãawa disigii.
20 I ku ka bɛɛn winsim kurɔ kɔ̃ɔ mɛnna. I
n kua mɛ, i tii disi koosiwa mi.
21 I ku ka bɛɛn bii yãkuru ko bũu wi ba
mɔ̀ Mɔlɔkun mi. Domi ì n kua mɛ, nɛ, Yinni
Gusunɔn yĩsira i sanka mi. I n yɛ̃ ma nɛna na
sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni.
22 I ku ka bɛɛn tɔn durɔsi kɔ̃ɔ mɛnna nge
mɛ i ra ka tɔn kurɔ ko. Domi ya sãawa seku
bakaru.
23 I ku ka yaa saberu kɔ̃ɔ mɛnna nge tɔn
kurɔ. Domi ì n kua mɛ, i tii disi dokewa.
Nge mɛya maa tɔn kurɔ goo u ku raa de yaa
saberu tu ka nùn mɛnna. Ya sãawa seku
bakaru.
24 I ku de koma ninin bweseru nu bɛɛ ko
disigibu. Domi niya bwese tuku nini nu ra
ko ni kon gira bɛɛn suunu sɔɔn di.
25 Ba tem mɛn tii disi doke, ma na mu
sɛɛyasia ma mu mɛn tɔmbu yarinasia.
26 Bɛɛ Isireliba ka bɛɛ sɔbu bɛɛ be i wãa
Isireliba sɔɔ, i nɛn gere ka nɛn wooda
ye mɛm nɔɔwɔ. Kpa i bwese nin koma
sekurugii ni deri.
27 Be ba raa sina tem mɛ sɔɔ i sere na, ba
koma ni kua ma tem mɛ, mu disi duura.
28 N n mɛn na, bɛɛn tii i ku mu disi
doke kpa mu ku raa maa bɛɛ yarinasia nge
yellugibu.
29 Domi be ba koma nin garu saara Isire-
liba kpuro sɔɔ, ba koo bu wunawa ben
tɔmbun suunu sɔɔn di.
30 Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni. I de i nɛn gere
ka nɛn wooda ye mɛm nɔɔwa mam mam.

Kpa i ku bwese tuku nin komanu swĩi ni ba ra ko i sere tunuma mini. Kpa i ku ra tii disi doke.

Nge mɛ n weenɛ bu Gusunɔ sã

19

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Isireliba kpuro sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, i de i n
dɛɛre, domi nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinni na dɛɛre.
3 Yen sɔ̃, bɛɛn baawure u win tundo ka
win mɛro bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ kpa u n da wɛ̃re tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ. Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni.
4 I ku tii bũnu wɛ̃, i ku ra maa bwãaroku
gagu seku.
5 I n nɛ, Yinni Gusunɔ siarabun yãkuru
kuammɛ, i tu koowo nge mɛ ta koo ka man
wɛ̃re.
6 I ko ten yaa diwa dɔma te i ka ye yãkuru
kua ɲ̀ kun mɛ sisiru. Adama ye ya tiara sɔ̃ɔ
itase, i ko ye dɔ̃ɔ mɛniwa.
7 I n ye di sɔ̃ɔ itase, na ɲ̀ yãku te mwaamɔ.
Domi yaa ye, ya disi duurawa mi.
8 Wi u ye di u koo win torarun are wa,
domi u ɲ̀ ye garisi nɛgia. Ba koo yɛ̃ro
wunawa bɛɛn suunu sɔɔn di.
9 I n bɛɛn dĩanu gɛ̃ɛmɔ, i ku gɛ̃ ye ya wãa
gbee goorɔ. I ku maa bɛɛn gberun dĩanu
kunɔnu ko.
10 Mɛya i ku maa resɛm gberu sɔɔ resɛm
kunɔnu ko ka maa resɛm ye ya wɔruma. I ko
ye deriwa sãarobu ka sɔbun sɔ̃. Nɛ Gusunɔ
bɛɛn Yinniwa na yeni gerua.
11 I ku gbɛni, i ku maa bɛɛn winsim weesu
kua ɲ̀ kun mɛ i nùn nɔni wɔ̃ke.
12 I ku bɔ̃ri weesugii ko ka nɛn yĩsiru.
Domi ì n kua mɛ, i nɛn yĩsiru sankawa. Nɛ
Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na yeni gerua.
13 I ku bɛɛn winsim dam dɔre. I ku maa
nùn gãanu mwaari ka dam. I ku bɛɛn sɔm
kowon kɔsiaru nɛnɛ sere yam mu ka sãra.
14 I ku soso wɔmɛ. I ku maa gãanu yi
wɔ̃kon wuswaaɔ ni nu koo nùn sura. I de
bɛɛn daa yu sɔ̃ɔsi ma i man nasie nɛ Gusunɔ
bɛɛn Yinni.
15 I ku murafitiru ko siribu sɔɔ. I ku goon
bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛru ɲ̀ kun mɛ win dam mɛɛri i ka
nùn siri. Adama i ko i bu siriwa nge mɛ
baawuren gem mu nɛ.
16 I ku gari weesugii kpara bɛɛn tɔnusin
sɔ̃. I ku maa nùn gari mani yi yi koo nùn go.
17 I ku bɛɛn winsim tusi gɔ̃ruɔ. Adama i
nùn gerusio kpa i ku ra tii durum sɔbi win
sɔ̃.
18 I ku bɛɛn winsim mɔru kɔsie. I ku maa
ka goo mɔru nɛnɛ. I bɛɛn tɔnusi kĩɔ nge bɛɛn
tii. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
19 I de i nɛn wooda yeniba mɛm nɔɔwa. I
ku de yɛɛ bwese bweseka yu yɔɔna. I ku dĩa
bwesenu yiru duure gbee teeru sɔɔ. I ku
yãnu doke ni ba kua ka wɛ̃ɛ bwesenu yiru.
20 Goo ù n ka yoo tɔn kurɔ kɔ̃ɔ mɛnna
wi ba durɔ kã, adama ba ɲ̀ gina nùn yakie
win yorun di, yɛ̃ro u koo yen gobi kɔsiawa,
adama ba ɲ̀ bu goomɔ. Domi kurɔ wi, u gina
sãa yoo.
21 Durɔ win torarun sɔ̃, u koo ka yãa
kinɛru na Yinni Gusunɔn wuswaaɔ win ku-
run kɔnnɔwɔ u ka torarun sɔmbun yãkuru
ko.
22 Kpa yãku kowo u nùn torarun suurun
wororu koosi nɛ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
Saa ye sɔɔra u koo win torarun suuru wa.
23 Sanam mɛ i dua Kananin temɔ i kpa,
ma i dãa bwese bweseka duura, i ko yen
marum garisiwa disigim, wɔ̃ɔ ita. I ɲ̀ mu
dimɔ.
24 Wɔ̃ɔ nnɛsen marum mɛ ya koo ma, mu
ko n sãawa nɛ Yinni Gusunɔgim, i ka man
siara tɔ̃ɔ bakarun saa.
25 Saa wɔ̃ɔ nɔɔbusen diya bɛɛn tii i ko i n
da dãa marum mɛ sɔri i di. Nɛ Gusunɔ bɛɛn
Yinniwa na yeni gerua.
26 I ku gãanu ganu di ka yɛm. I ku wɛɛ ɲ̀
kun mɛ guru wiru mɛɛri i ka bikiaru ko.
27 I ku bɛɛn wirun goo gookan seri kɔni
bwɛɛrɛkɛ. I ku maa bɛɛn toburun beri
berika kɔni.
28 I ku bɛɛn wasi muriri goon gɔɔn sɔ̃. I ku
maa bɛɛn wasi yore. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na
yeni gerua.
29 I ku bɛɛn bii wɔndiaba sekuru doke
i bu kurɔ tanaru kpɛ̃ɛ sãaru garun sɔ̃, kpa
sakararu ka sekuru sariru tu ku raa yibu
tem mɛ sɔɔ.
30 I n da tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru yaaye kpa i
nɛn kuu bekurugiru bɛɛrɛ wɛ̃. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na yeni gerua.
31 I ku da be ba ra gɔribu sokun mi ɲ̀ kun
mɛ sɔrobun mi kpa i ku ra ka tii disi doke.
Domi nɛna na sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni.
32 I wi u seri kpiki mɔ kpuro kpunɔ kpa i
durɔ tɔkɔ bɛɛrɛ wɛ̃. I maa nɛ, Yinni Gusunɔ
nasio. Domi nɛna na sãa bɛɛn Yinni.

33 Sɔɔ goo ù n wãa bɛɛn tem sɔɔ, i ku nùn
dam dɔre.
34 I ko i nùn kuawa nge kpaa yɛ̃ro, kpa i
nùn kĩa nge bɛɛn tii. Domi bɛɛn tii i raa sɔru
di Egibitiɔ. Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na yeni
gerua.
35 I ku murafitiru ko siribu sɔɔ, ka gãa
yĩirubu sɔɔ, ka kiloba sɔɔ ka sakakunu sɔɔ.
36 I de bɛɛn kiloba ka bɛɛn sakakunu ye
kpuro ya n sãa dee dee. Nɛ Gusunɔ bɛɛn
Yinniwa na ye gerua, nɛ wi na bɛɛ yara
Egibitin di.
37 I nɛn woodaba kpuro mɛm nɔɔwɔ kpa i
ye swĩi. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye gerua.

Sãa ni Gusunɔ u yina

20

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, ben goo ɲ̀ kun mɛ
sɔɔ wi u wãa be sɔɔ ù n win bii sua u ka bũu
wi ba mɔ̀ Mɔlɔku yãkuru kua, ba koo nùn
kasukuwa bu go.
3 Nɛ, Yinni Gusunɔwa kon nùn wɔri kpa n
nùn wuna nɛn tɔmbun suunu sɔɔn di yèn sõ
u ka win bii Mɔlɔku yãkuru kua ma u nɛn
kuru disi doke u nɛn yĩsi dɛɛraru sanka.
4 Isireliba bà n yina bu durɔ win bweseru
go, ma ba nùn mɛɛra u daa yen bweseru mɔ̀,
5 nɛn tiiwa kon nùn wɔri wi ka win
yɛnugibu kpuro kpa n nùn yara win
tɔmbun suunu sɔɔn di ka sere be ba maa
Mɔlɔku ye sãamɔ.
6 Goo ù n bikiaru da gɔri sokobun mi ɲ̀
kun mɛ sɔrobun mi, kon nùn wɔriwa kpa n
nùn wuna win tɔmbun suunu sɔɔn di.
7 I de i n dɛɛre, domi nɛn tii na dɛɛre. Nɛ
Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na ye gerua.

Kɔ̃ɔ mɛnna bi Gusunɔ u yina

8 Nɛna Yinni Gusunɔ wi u bɛɛ gɔsa i n ka
dɛɛre. I ko i nɛn woodaba mɛm nɔɔwawa
kpa i sĩ ye sɔɔ.
9 Goo ù n win tundo ɲ̀ kun mɛ win mɛro
bɔ̃rusi, ba koo yɛ̃ro gowa kpa win yɛm mu
wɔri win tii sɔɔ.
10 Goo ù n ka goon kurɔ kpuna, ba koo
kurɔ wi ka durɔ wi gowa.
11 Goo ù n ka win tundon kurɔ kpuna,
u win tundo sekuru dokewa. Ba koo yɛ̃ro
gowa ka kurɔ wi sannu kpa ben yɛm mu
wɔri ben tii sɔɔ.
12 Goo ù n ka win biin kurɔ kpuna, ba koo
yɛ̃ro gowa ka kurɔ wi sannu. Domi seku
bakara ba kua mi. Ben yɛm mu koo wɔriwa
ben tii sɔɔ.
13 Tɔn durɔ ù n ka win tɔn durɔsi kpuna
nge mɛ ba ra ka tɔn kurɔ mɛnnɛ, ba koo be
yiru ye kpuro gowa. Domi gãa kɔ̃suna ba
kua mi. Ben yɛm mu koo wɔriwa ben tii sɔɔ.
14 Goo ù n bii ka mɛro sua kurɔ, tora
bakara mi. Ba koo be kpuro dɔ̃ɔ mɛniwa.
Kpa yen bweseru ya kun wãa bɛɛn suunu
sɔɔ.
15 Goo ù n maa ka yaa saberu mɛnna nge
mɛ ba ra ka tɔn kurɔ mɛnnɛ, ba koo yɛ̃ro
gowa ka yaa sabe ten tii.
16 Tɔn kurɔ ù n maa ka yaa saberu mɛnna
nge mɛ ba ra ka tɔn durɔ mɛnnɛ, ba koo nùn
gowa ka yaa sabe ten tii. Kpa ben yɛm mu
wɔri ben tii sɔɔ.
17 Goo ù n win sesu tundo turosi ɲ̀ kun
mɛ mɛro turosi sua kurɔ u ka kpuna, ba tii
sekuru dokewa mi. Ba koo bu wunawa ben
tɔmbun suunu sɔɔn di. Durɔ wi, u koo win
torarun are sɔbewa. Domi u ka win sesu
kpuna.
18 Goo ù n ka tɔn kurɔ mɛnna wi u yasa
mɔ̀, ma yen yɛm mɛ mu yara u mu wa,
ba koo be yiru ye yarawa Isireliban suunu
sɔɔn di.
19 I ku ka bɛɛn mɛron wɔnɔ ɲ̀ kun mɛ win
mɔɔ ɲ̀ kun mɛ bɛɛn tiɔ kɔ̃ɔ mɛnna. Domi i
sãawa dusinu. Wi u kua mɛ, u koo yen are
wa.
20 Goo ù n ka win tundon wɔnɔ ɲ̀ kun
mɛ tundon mɔɔn kurɔ kpuna, u bu sekuru
dokewa. Kurɔ wi, ka durɔ wi, ba koo ben
toranun are wa. Ba ɲ̀ bii marumɔ sere bu
ka gbi.
21 Goo ù n win wɔnɔ ɲ̀ kun mɛ win mɔɔn
kurɔ sua, u torawa mi. U win wɔnɔ ɲ̀ kun mɛ
win mɔɔ wi sekuru dokewa mi. Kurɔ wi, ka
durɔ wi, ba ɲ̀ bibu marumɔ.
22 I de i nɛn woodaba ka nɛn yiirebu mɛm
nɔɔwa kpa i ka ye sɔmburu ko, kpa tem mi
na ka bɛɛ dɔɔ mu ku raa bɛɛ yarinasia.
23 I ku bwese nin komanu swĩi ni na kon
bɛɛ gira. Domi koma niya ba kua na ka bu
yina.
24 Na bɛɛ sɔ̃ɔwa na nɛɛ,
bɛɛya i ko i n ben tem mɛ mɔ.
Nɛna kon bɛɛ mu wɛ̃.
Tem mɛ, mu tim ka bom yiba.
Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni nɛ wi na bɛɛ wuna
saa bwese ni nu tien di.

25 Yen sɔ̃na i ko i wunana yaa ye i ko i di ka
ye i kun dimɔ ka sere maa gunɔ si i ko i di ka
si i ɲ̀ dimɔ kpa i ku ra bɛɛn tɔmbu disi doke
yɛɛ yi, ka gunɔ sin sɔ̃ ye na gesi nɛɛ, i ku di
mi.
26 I de i n dɛɛre i n wãa nɛn sɔ̃, domi na
dɛɛre. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na bɛɛ wuna
nɛnɛm bwese ni nu tien suunu sɔɔn di i n
ka sãa nɛgibu.
27 Goo ù n wãa bɛɛn suunu sɔɔ, tɔn kurɔ
ɲ̀ kun mɛ tɔn durɔ ma u ra gɔribu soku ɲ̀
kun mɛ u ra sɔroru ko, ba koo yɛ̃ro kpenu
kasukuwa kpa win yɛm mu wɔri win tii sɔɔ.

Yãku kowobun woodaba

1. Wooda ye ya ka yãku kowon tii yã

21

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
Aroni ka win bibu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, yãku kowo
u ku raa tii disi doke u wigii goon goru baba
2 ma n kun mɔ win mɛro ka win tundon
goru ka win tiin biigiru ka win wɔnɔ ka win
mɔɔgiru
3 ka sere win sesu wi u kun durɔ yɛ̃giru
wi ba ɲ̀ gina sue.
4 Isirelibɔn suunu sɔɔ, yãku kowo wi, u
sãawa ben guro guro. Yen sɔ̃, u ɲ̀ koo tii disi
doke ka ben goon goru.
5 Goo ù n gu, yãku kowobu bu ku raa ben
wii suunun seri kɔni, bu ku raa maa ben
toburun beri berika kɔni.
6 Mɛya bu ku raa maa tii muriri wasi sɔɔ.
Ba ko n wãawa nɛ Gusunɔ ben Yinnin sɔ̃. Ba
ɲ̀ nɛn yĩsiru sankumɔ. Domi beya ba ko n da
man yãkunu kue ni nu sãa nɛn dĩanu. Yen
sɔ̃, ba ko n dɛɛrewa.
7 Ba ɲ̀ koo kurɔ tanɔ ɲ̀ kun mɛ wi ba gaba
ba ka kpuna sua kurɔ. Ba ɲ̀ maa kurɔ wi u
win durɔ yina suamɔ. Domi ba ko n dɛɛrewa
ba n wãa nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ̃.
8 Isireli baawurewa u koo yãku kowo
garisi tɔn dɛɛro. Domi wiya u ra ka bɛɛn
yãkunu nɛ, nɛ, Yinni Gusunɔn mi. Yen sɔ̃,
ba ko n dɛɛrewa, domi nɛ, Yinni Gusunɔ na
dɛɛre. Nɛna na bɛɛ gɔsa i n ka maa dɛɛre.
9 Yãku kowo goon bii wɔndia ù n tii
sekuru dokemɔ u kurɔ tanaru dimɔ, win
tundowa u sekuru dokemɔ. Ba koo bii
wɔndia wi dɔ̃ɔ mɛniwa.
10 Yãku kowo wi ba gum tãre wirɔ u kua
yãku kowo tɔnwero, ma ba nùn sãa yãnu
dokea, u ku maa win seri sanku goon gɔɔn
sɔ̃. Mɛya u ku maa win yãnu gɛ̃ɛku.
11 U ku raa goru garu susi u tii disi doke,
baa ɲ̀ n win tundo ɲ̀ kun mɛ win mɛron
gorun na.
12 U ɲ̀ maa yariɔ nɛn kurun di goon gorun
sɔ̃, u ku ka kuu te disi doken sɔ̃. Domi ba
nùn gum tãre u n ka sãa nɛnɛm. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na ye geruа.
13 Wɔndia wi u kun durɔ yɛ̃wa yãku kowo
tɔnwero u koo sua kurɔ.
14 U ɲ̀ koo gɔmini goo sua kurɔ ɲ̀ kun mɛ
kurɔ wi ba yina ɲ̀ kun mɛ kurɔ wi ba gaba
ba ka kpuna ɲ̀ kun mɛ kurɔ tanɔ. Adama
wɔndia wi u kun durɔ yɛ̃wa u koo sua win
dusibu sɔɔ.
15 Kpa u ku raa bwese tukuru doke win
bweseru sɔɔ. Nɛ Yinni Gusunɔwa na nùn
gɔsa u n ka dɛɛre.

2. Wi u kun kpɛ̃ u ko yãku kowo

16 Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
17 a Aroni ka win bibu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, baa ka
win bibun bweserɔ goo ù n alebu gaa mɔ
win wasi sɔɔ, yɛ̃ro kun kpɛ̃ u da nɛn kuu te
sɔɔ u nɛ, Yinni Gusunɔ dĩanu ganu yãkuru
kua.
18 Alebugii goo kun kpɛ̃ u nɛn sɔmbu te
ko, aa wɔ̃kowa? Aa kɔ̃ri barɔwa? N kun mɛ
yɛ̃ron wuswaa ya kɔsikirewa?
19 N kun mɛ yɛ̃ron naasu ɲ̀ kun mɛ win
gãsera bɔɔrewa?
20 N kun mɛ yɛ̃ro u kundu kpiawa? N
kun mɛ u sãawa tɔn kɔmiakubu? N kun mɛ
yɛ̃ron nɔni kpiawa? N kun mɛ yɛ̃ro taataaru
ɲ̀ kun mɛ debu mɔwa? N kun mɛ win tĩa bii
kɔsikira?
21 Wi u alebu gaa mɔ wasi sɔɔ gesi Aronin
bweseru sɔɔ, u ɲ̀ kpɛ̃ u nɛ, Yinni Gusunɔ
yãkuru kua. U ɲ̀ maa kpɛ̃ u ka dĩanu ganu
na u ka yãkuru ko nɛn kuu te sɔɔ.
22 Adama u koo kpĩ u nɛ, Yinni Gusunɔn
dĩa dɛɛranu di.
23 Win alebun sɔ̃na u ɲ̀ kpɛ̃ u susi yãku
yerɔ ka kuu ten beku kare ten mi. Kpa
u ku raa nɛn kuu te disi doke. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na ra yãku kowobu gɔsi ba n ka
dɛɛre.
24 Ma Mɔwisi u Aroni ka win bibu ka
Isireliba kpuro gari yi sɔ̃ɔwa.

3. Be ba koo yãku dĩanu di

22

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
2 a Aroni ka win bibu sõɔwɔ a nɛɛ, ba n tii
sɛ dĩa ni Isireliba ba ka man naawamme sɔɔ,
kpa bu ku raa nɛn yĩsi dɛɛra te sanku. Nɛna
na sãa Yinni Gusunɔ.
3 Ben bweseru sɔɔ, goo ù n nu susi, ma
u disi gɛɛ mɔ, ba koo yɛ̃ro yarawa nɛn
sɔmburun di.
4 Aronin bweseru sɔɔ, goo ù n bara
disigiru mɔ, ɲ̀ kun mɛ ù n kentu kpika mɔ,
u ɲ̀ yãku dĩa ni dimɔ sere ù n dɛɛra,
5 ka sere wi u goru baba ɲ̀ kun mɛ wìn sen
nim mu wĩa ɲ̀ kun mɛ wi u yaa gaa baba ye
ya disi mɔ ɲ̀ kun mɛ wi u goo baba wi u disi
mɔ.
6 Wi u yen gaa baba gesi, u disi duurawa
mi sere ka yokaɔ. U ɲ̀ kpɛ̃ u yãku dĩa ni di
ma n kun mɔ u wobura mam mam.
7 U n wobura, yokan di u dɛɛra, u koo kpĩ
u nɛn dĩa ni di. Domi niya nu sãa win dĩanu.
8 Mɛya yãku kowo goo kun yaa goru
temmɔ ɲ̀ kun mɛ yaa ye gbeeku yaa gaa ya
go u ku raa ka tii disi doken sõ. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na yeni gerua.
9 Ba koo nɛn woodaba mɛm nɔɔwawa
domi bà n nɛn dĩanu disi doke, ba koo ben
torarun are sɔbe kpa bu gbi. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na bu gɔsa ba n ka dɛɛre.
10 Tɔn diro kun yãku dĩa ni dimɔ baa yãku
kowon sɔm kowo ɲ̀ kun mɛ win sɔɔ. Yɛ̃ro
kun yãku dĩa ni dimɔ.
11 Adama yoo wi yãku kowo u dwa ka wi
ba mara win yɛnuɔ, ba koo kpĩ bu dĩa ni di.
12 Yãku kowon bii tɔn kurɔ ù n tɔn diro
sua durɔ, ù ku raa yãku dĩa ni di.
13 Adama bii wi, ù n sãa gɔmini ɲ̀ kun mɛ
win durɔ u nùn yina, ma u ɲ̀ ka durɔ wi
mara, ma u gɔsira win tundon yɛnuɔ u sõ
nge sanam mɛ u ɲ̀ durɔ sue, u koo kpĩ u dĩa
ni di. Ma n kun mɛ, tɔn diro u ku dĩa ni di.
14 Tɔn tuko goo ù n nu di u ɲ̀ ka baaru, u
koo nin kɔsire yãku kowo wɛ̃wa. Yen biru
kpa u nùn nin bɔnu nɔɔbun tia sosia.
15 Yãku kowobu bu ku raa dĩa ni disi
doke nì Isireliba ba ka yãkuru kua Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ.
16 Bà n nu di sanam mɛ n ɲ̀ weenɛ bu
nu di, ba Isireliba toranu sɔbimɔwa. Nɛna
Yinni Gusunɔ, nɛ wi na ra yãkunu dɛɛrasie.

Sabe te ba koo ka yãkuru ko

17 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
18 a Aroni ka win bibu ka Isireliba kpuro
sõɔwɔ a nɛɛ, goo be sɔɔ ɲ̀ kun mɛ sɔɔ goo
wi u wãa ben suunu sɔɔ, ù n kĩ u yãku dõɔ
mwaararugiru ko ka kĩru, ɲ̀ kun mɛ u ka nɔɔ
mwɛɛru garu yibia,
19 nɛ, Yinni Gusunɔ n sere tu mwa, yaa
sabe dɔɔ ge ga ɲ̀ alebu mɔ gera u koo ka na,
naa, ɲ̀ kun mɛ yãaru, ɲ̀ kun mɛ boo, ya n gesi
sãa dwa.
20 U ɲ̀ koo ka yaa saberu na te ta alebu
gaa mɔ. Domi ù n ka tu yãkuru kua, na ɲ̀
mwaamɔ.
21 Goo ù n siarabun yãkuru mɔ̀ ka kĩru ɲ̀
kun mɛ u ka nɔɔ mwɛɛru garu yibia, u koo
tu kowa ka sabe te ta ɲ̀ alebu gaa mɔ n sere
win yãku te mwa.
22 N n mɛn na, bu ku ka sabe wõko na, ɲ̀
kun mɛ te ta kõri bɔɔre, ɲ̀ kun mɛ te ba so ba
kɔsiki, ɲ̀ kun mɛ te ta boo boosu ɲ̀ kun mɛ
taataaru mɔ gɔnaɔ. Bu ku ka yen gaa yãku
dõɔ mwaararugiru ko.
23 Ba koo kpĩ bu ka yaa sabe tèn wasin bee
tia kpãaru bo kɛ̃run yãkuru ko. Adama bu
ku ka tu nɔɔ mwɛɛrugiru ko.
24 Bu ku raa ka yaa sabe tèn tĩara kɔra
ɲ̀ kun mɛ ba wĩa nɛ, Yinni Gusunɔ yãkuru
kua. Bu ku maa yen bweseru yaa saberu
garu kua bà n dua ben temɔ.
25 Bu ku ka nɛ, Yinni Gusunɔ sabe ten
bweseru yãkuru kua te ba wa sɔbun mi.
Domi sabe tèn wasi ba mɛɛra kua, ta sãawa
nge sabe te ta alebu mɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔ,
na ɲ̀ yãku ten bweseru mwaamɔ.
26 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
27 bà n kɛtɛ buu mara ɲ̀ kun mɛ yãaru ɲ̀
kun mɛ boo, ga koo kowa sõɔ nɔɔba yiru ka
gen mɛro. Adama saa sõɔ nɔɔba itasen di,
ba koo kpĩ bu ka gu yãku dõɔ mwaararugiru
ko.
28 Bu ku raa yaa saberu garu go ka ten buu
sõɔ teeru.
29 Bà n nɛ, Yinni Gusunɔ siarabun yãkuru
kuammɛ, bu tu koowo nge mɛ kon ka tu
mwa.
30 Yen dɔma tera ba koo ten yaa di. Ba ɲ̀
yen gaa tiamɔ sere sisiru.
31 Ba koo nɛn wooda ye mɛm nɔɔwawa
kpa bu ye swĩi.
32 Bu ku raa nɛn yĩsiru sanku kpa bu wa bu
man bɛɛrɛ wɛ̃ ben suunu sɔɔ. Nɛna na Yinni
Gusunɔ wi u bɛɛ gɔsa i n ka dɛɛre.

33 Nɛna na bɛɛ yara saa Egibitin di na n ka
sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni.

Tɔ̃ɔ baka bwese bweseka

23

1-2 Yinni Gusunɔ u Isireliba sɔ̃ɔwa saa
Mɔwisin nɔɔn di u nɛɛ, tɔ̃ɔ baka nì sɔɔ i ko
i n da mɛnnɛ i man sã, ni wee.

Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru

3 Alusuma tia sɔɔ, sɔ̃ɔ nɔɔba tia i ko i n da
sɔmburu ko, sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, i ko i wɛ̃ra
kpa i mɛnna i ka man sã. Yen tɔ̃ɔ te, i ku ra
sɔmburu garu ko. I ko i tu diwa nɛn sɔ̃ baa
mi i wãa kpuro gesi.
4 Tɔ̃ɔ baka ni nu maa tie, nì sɔɔ i ko i mɛnna
i ka man sã, nin tɔ̃nu wee.

Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru

5 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wɔ̃ɔn suru gbiikoon
sɔ̃ɔ wɔkura nnɛsen yokan di, i Gɔɔ sararibun
tɔ̃ɔ bakaru dio nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ̃.
6 Yen sɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔra i ko i pɛ̃ɛ
ye ba kun seeyatia doken tɔ̃ɔ bakaru tore. I
ko i kowa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru i n pɛ̃ɛ dimɔ ye ba
kun seeyatia doke.
7 Alusuma yen tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔra i ko i
mɛnna i man sã. Yen tɔ̃ɔ te, i ku ra sɔmburu
garu ko.
8 Alusuma yen tɔ̃ɔ baatere i ko i n da man
yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kuewa. Sɔ̃ɔ nɔɔba
yiruse, i ko i kpam mɛnna i man sã. Yen tɔ̃ɔ
te, i ku sɔmburu garu ko.

Gberun dĩa gbiikinun tɔ̃ɔ bakaru

9-10 Yinni Gusunɔ u maa Isireliba sɔ̃ɔwa
saa Mɔwisin nɔɔn di u nɛɛ, ì n dua tem mɛ
kon bɛɛ wɛ̃ sɔɔ, ma i dĩanu gã, i ko i ka dĩa
gbiikii ni i gã mi yãku kowo daawawa.
11 Kpa yãku kowon tii u man nu tusia tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugirun sisiru kpa n wa n ka bɛɛ nɔnu
geu mɛɛri.
12 Yen tɔ̃ɔ te, i ko i man yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru kua ka yãaru wɔ̃ɔ tiagiru te
ta ǹ alebu gaa mɔ.
13 I ko i maa som kilo nɔɔba tia mɛ i ka gum
burina sɔndi kpa ye kpuron nuburu tu nɛ,
Yinni Gusunɔ dore. Yen biru kpa i tam litiri
tia ka bɔnu tãre som mɛn wɔllɔ.
14 I ǹ ko i dĩa gbiikii nin pɛ̃ɛ di ǹ
kun mɛ nin bima ye ba sɔnwa ǹ kun
mɛ ye ba kɔsuka sere dɔma te i ka nɛ,
Yinni Gusunɔgia na. I ko wooda yeni
mɛm nɔɔwawa mi i wãa kpuro sere ka
baadommaɔ.

Gɛ̃ɛbun tɔ̃ɔ bakaru

15 Yinni Gusunɔ u maa Isireliba sɔ̃ɔwa saa
Mɔwisin nɔɔn di u nɛɛ, i ko i maa alusuma
gariwa nɔɔba yiru saa tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun
sisirun di dɔma tèn di i ka bɛɛn dĩa gbiikii
ni, nɛ, Yinni Gusunɔ naawa.
16 I ko i gariwa sɔ̃ɔ weeraakuru sere n ka
ko tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru nɔɔba yirusen sisiru. Kpa
i maa nɛ, Yinni Gusunɔ yãkuru kua.
17 I ko i ka pɛ̃ɛ yiru na saa bɛɛn yɛnun di
yèn baayere ba kua ka som kilo ita ka pɛ̃ɛ
seeyatia. Bɛɛn gberun dĩa gbiikii niya i ko i
ka yen som mɛ ko, kpa yãku kowo u ye sɔ̃ɔsi
beri berika.
18 Yen biru, i ko i nɛ, Yinni Gusunɔ yãku
dɔ̃ɔ mwaararugiru kua ka yãanu nɔɔba yiru
ni nu wɔ̃ɔ tia tia mɔ kpa nu kun alebu gaa mɔ
ka maa kɛtɛ kinɛ kpɛm teeru ka yãa kinɛnu
yiru ka sere tam. Kpa ye kpuron nuburu tu
nɛ, Yinni Gusunɔ dore.
19 I ko i maa boo go bɛɛn toranun yãkurun
sɔ̃ ka maa yãanu yiru ni nu wɔ̃ɔ tia tia mɔ
siarabun yãkurun sɔ̃
20 ka pɛ̃ɛ ye sannu. Yãku kowo u koo
ka ye kpuro Yinni Gusunɔ daawawa u nu
tusiarun wororu koosi. Kpa ye kpuro ya n
sãa nɛ, Yinni Gusunɔgia. Ye kpuron biru,
yaa ye kpuro ya koo kowa yãku kowogia.
21 Yen tɔ̃ɔ te, i ko mɛnnawa bɛɛ kpuro i
man sã. I ǹ maa sɔmburu mɔ̀ dɔma te. Mi i
wãa kpuro, i ko i wooda yeni mɛm nɔɔwawa
sere ka baadommaɔ.
22 I n bɛɛn gberun dĩanu gɛ̃ɛmɔ, i ku ni
nu wãa bɛɛn gbee goorɔ gɛ̃. Yen biru i ku
maa nu kunɔnu ko. I ko i nu sãarobu ka
sɔbu deriawa. Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na
ye gerua.

Tɔ̃ɔ baka tè sɔɔ ba ra kɔbi wure

23-24 Yinni Gusunɔ u Isireliba sɔ̃ɔwa saa
Mɔwisin nɔɔn di u nɛɛ, wɔ̃ɔn suru nɔɔba
yirusen tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔ, i ko i wɛ̃rawa kpa
i kɔbi so Gusunɔ u ka bɛɛ yaaya. Tɔ̃ɔ te, i ko i
mɛnnawa kpa i man sã.
25 I ku ra sɔmburu garu ko. Kpa i man
yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua.

Torarun suurun tɔ̃ɔ bakaru

26 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
27 wɔ̃ɔn suru nɔɔba yirusen sɔ̃ɔ
wɔkurusewa i ko i yãkuru ko bɛɛn toranun

suurun sõ. I ko i mɛnnawa kpa i nɔɔ bɔke kpa i man sã. Kpa i man yãku dõɔ mwaararuginu kua.

28 I ku ra sɔmburu garu ko tõɔ te sɔɔ. Domi tõɔ te sɔɔra ba koo bɛɛ toranun suuru kobun woronu koosi Gusunɔ bɛɛn Yinnin wuswaaɔ.

29 Wi u kun nɔɔ bɔkue yen tõɔ te, ba koo nùn wunawa win tɔmbun suunu sɔɔn di.

30 Wi u maa sɔmburu kua tõɔ te sɔɔ, kon de bu yɛ̃ro gowa.

31 I ku ra sɔmburu garu ko tõɔ te. Ya ko n sãawa wooda ka baadommaɔ ka bɛɛn bibun bweserɔ. Mi i wãa kpuro, i ko ye mɛm nɔɔwawa.

32 Ya ko n sãawa nge tõɔ wɛ̃rarugiru kpa i nɔɔ bɔke. I ko i wɛ̃rawa saa surun sõɔ nɔɔba nnɛn yokan di sere ka yen sisirun yokaɔ.

Kunun tõɔ bakaru

33-34 Yinni Gusunɔ u Isireliba sõɔwa saa Mɔwisin nɔɔn di u nɛɛ, saa wõɔn suru nɔɔba yirusen sõɔ wɔkura nɔɔbun di, i ko i Kunun tõɔ bakaru diwa sõɔ nɔɔba yiru i ka nɛ, Yinni Gusunɔ sã.

35 Yen tõɔ gbiikiru, i ko i mɛnna i man sã. I ku ra sɔmburu garu ko tõɔ te.

36 Tõɔ baatere i ko i n da man yãku dõɔ mwaararugiru kuewa sere n ka ko sõɔ nɔɔba yiru ye. Yen sõɔ nɔɔba itase, i ko i kpam mɛnnawa i man sã kpa i man yãku dõɔ mwaararuginu kua. Tõɔ te, i ku ra sɔmburu garu ko. Ta sãawa gãa girinu.

37 Yeniba kpuro ya sãawa tõɔ baka ni i ko i di nɛ Yinni Gusunɔn sõ. Kpa i man yãku dõɔ mwaararuginu kua ka bɛɛn gberun dĩanu ka siarabun yãkunu ka tam. Yãkuru baatere ka ten tõru.

38 Mɛya i ku maa tõɔ wɛ̃rarugiru duari ka yãku ni i ra man kue ka sere maa kɛ̃ɛ ni i ra ka nɛ ka maa nɔɔ mwɛɛrun yãkuru.

39 Suru nɔɔba yirusen sõɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔ, ì n bɛɛn gberun dĩanu gã, i ko i tõɔ bakaru diwa sõɔ nɔɔba yiru i ka man bɛɛrɛ wɛ̃. Yen tõɔ gbiikiru ka yen tõru nɔɔba itase, i ko i wɛ̃rawa i ku sɔmburu garu ko.

40 Yen tõɔ gbiikii te, i ko i dãa marum buram sua ka kpakpa wurusu ka dãa wuru bakasu si su ra n wãa daarɔ kpa i n nuku dobu mɔ̀ nɛn wuswaaɔ sõɔ nɔɔba yiru ye.

41 Wõɔ baagere i ko i n da tõɔ baka te diwa i ka man bɛɛrɛ wɛ̃ suru nɔɔba yiruse ye sɔɔ. Ya ko n sãawa wooda sere ka baadommaɔ.

42 Bɛɛ Isireliba kpurowa i ko i n wãa kunu sɔɔ sere sõɔ nɔɔba yiru.

43 Kpa bɛɛn bibun bweseru tu ka gia ma na ben sikadoba sinasia kunu sɔɔ sanam mɛ na bu yarama Egibitin di. Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na ye gerua.

44 Nge mɛya Mɔwisi u Isireliba tõɔ baka ni sõɔwa ni ba ko n da di bu ka Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃.

Gusunɔn kuu bekurugirun dabu

24

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,

2 a Isireliba sõɔwɔ a nɛɛ, bu nùn olifin gum kasuo mɛ mu gea bo kpa fitilanu nu n ka sõre yoka baayere.

3 Aroni u koo ka gum mɛ dawa nɛ, Yinni Gusunɔn kuu bekurugii ten mi, beku kare ten wuswaaɔ te ta woodan kpakoro te ganua. Kpa u de fitila ni, nu n sõre yokan di sere yam mu ka sãra. Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka ben bibun bweserɔ.

4 Aroni u koo fitila ni sɔndiwa dabu wuraguun wɔllɔ kpa nu n sõre wɔ̃kuru baatere sere yam mu ka sãra.

Pɛ̃ɛ ye ba ra Yinni Gusunɔ wɛ̃

5 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, a pɛ̃ɛ wɔkura yiru wõɔwɔ yen baayere ya n sãa kilo nɔɔba tia.

6 Kaa ye yorewa nɛn wuswaaɔ tabulu wuragia yen wɔllɔ sĩa yiru, yen baayere sɔɔ pɛ̃ɛ nɔɔba tia.

7 Sĩa baayeren wɔllɔ kaa turare gea sɔndi kpa bu ye dõɔ mɛni nɛn sõ pɛ̃ɛ yen ayerɔ kpa n bɛɛ yaaya.

8 Tõɔ wɛ̃rarugiru baatere, ba ko n da man pɛ̃ɛ yen bweseru yiiyewa kpa ya n yii mi baadomma. Ya ko n sãawa wooda bɛɛn bibun bweseru sɔɔ sere ka baadommaɔ.

9 Pɛ̃ɛ ye ba kɔsire kua mi, ya ko n sãawa Aroni ka win bibugia. Ba koo ye diwa yam dɛɛramɔ. Pɛ̃ɛ ye, ya sãawa nɛnɛm domi nɛna ba ye wɛ̃ sanam mɛ ba yãku dõɔ mwaararugiru mɔ̀. Aronin bwesera ta ko n da ye di sere ka baadommaɔ.

Wi u Gusunɔ gari kam gerusin sɛɛyasiabu

10-11 Sõɔ teeru Isireliban goo ka Egibitigii goon bii wì u ka Isireli tɔn kurɔ mara ba sanna. Kurɔ Isireli win yĩsira Selomiti, Debirin bii, Danun bweseru sɔɔ. Selomitin bii wi, u Gusunɔn yĩsiru gari kam gerusimɔ u

bɔ̃rusimɔ. Yera yande ba ka nùn da Mɔwisin mi.
12 Ma ba nùn yii ba ka mara bu wa ye Yinni Gusunɔ u koo gere.
13 Yera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
14 i ka durɔ wi yario sansanin di. Be ba maa nua u nɛ Yinni Gusunɔ gari kam gerusi mi, kpa bu ben nɔma sɔndi win wirɔ bu ka seeda di kpa Isireliba kpuro bu nùn kpenu kasuku bu go.
15 Yen biru wooda yeniwa kaa Isireliba wɛ̃ a nɛɛ, wi u nɛ, Yinni Gusunɔ gari kam gerusi, yɛ̃ro u koo yen are wa.
16 Wi u gesi nɛ, Yinni Gusunɔ gari kam gerusi, ba koo yɛ̃ro gowa. Isireliba kpurowa ba koo nùn kpenu kasuku bu go. Baa ù n sãan na sɔɔ, ba koo nùn gowa yèn sɔ̃ u nɛ, Yinni Gusunɔ gari kam gerusi.
17 Goo ù n win winsim go, ba koo maa yɛ̃ro gowa.
18 Goo ù n win winsim yaa saberu go, u koo ten kɔsire wɛ̃wa wasiru. Hundewa ya hunden kɔsire.
19 Goo ù n maa win winsim mɛɛra kua, mɛɛra yen bwesera ba koo yɛ̃ro ko.
20 Wi u goo bua, ba koo maa yɛ̃ro buawa. Wi u goon nɔni wĩa, ba koo maa yɛ̃ron nɔni wĩawa. Wi u goon dondu bua, ba koo maa yɛ̃rogiru buawa. Kɔ̃sa ye tɔnu u win tɔnusi kua kpuro, yera ba koo maa nùn kɔsie.
21 Wi u yaa saberu go, u koo ten kɔsire wɛ̃wa. Wi u maa tɔnu go, ba koo maa yɛ̃ro gowa.
22 Wooda tia yera ba koo ka bɛɛ ka bɛɛn sɔbu siri. Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na ye gerua.
23 Ma Mɔwisi u Isireliba kpuro ye sɔ̃ɔwa. Ma ba durɔ wi u Yinni Gusunɔ gari kam gerusi mi yara sansanin di ba nùn kpenu kasuka ba go. Nge mɛya ba ka kua ye Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa.

Tem wɛ̃rasiabu

25

1-2 Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi gari kua guu te ba mɔ̀ Sinain wɔllɔ u nɛɛ, bɛɛ Isireliba ì n dua tem mɛ sɔɔ, mɛ kon bɛɛ wɛ̃ mi, i ko i dewa bɛɛn gbean tem mu wɛ̃ra nɛn sɔ̃.
3 Wɔ̃ɔ nɔɔba tia sɔɔra i ko i bɛɛn gbea duure kpa i bɛɛn resɛm gbaanu sɔmɛ i nin dãnu kɔni. Kpa i yen marum sɔri.
4 Adama wɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, ya ko n sãawa wɔ̃ɔ wɛ̃raruguu Yinni Gusunɔn sɔ̃. Bɛɛn gbenu nu koo wɛ̃rawa mam mam. I ku ra nu dĩanu duure, i ɲ̀ ko i maa bɛɛn resɛm kɔni.
5 Baa dĩa ni nu wɔruma sanam mɛ i gɛ̃ɛmɔ ma nu kpia ka tii, i ɲ̀ nu gɛ̃ɛmɔ. I ɲ̀ maa resɛm sɔrimɔ ye ya ka tii mara. Domi bɛɛn gbea ya koo wɛ̃rawa mam mam wɔ̃ɔ ge sɔɔ.
6 Adama wɔ̃ɔ wɛ̃raruguu ge sɔɔ, ye ya kpia ka tii, yera i ko i di bɛɛ ka bɛɛn sɔm kowobu ka bɛɛn yobu ka sere maa sɔɔ be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ
7 ka bɛɛn yaa sabenu ka gbeeku yɛɛ. Ye tem mɛ, mu koo kpi yera i ko i di.

Yakiabun wɔ̃ɔ

8 I ko i wɔ̃ɔ nɔɔba yirun suba nɔɔba yiru deriwa yu doona. Ye kpuro ya sãawa mi, wɔ̃ɔ weeraakuru tia sari.
9 Yen wɔ̃ɔ dãakun suru nɔɔba yirusen sɔ̃ɔ wɔkuru, tɔ̃ɔ te ba torarun yãkuru kua mi, i ko i kɔbi wurawa ka kuuki tem mɛ kpuro sɔɔ.
10 Wɔ̃ɔ weeraakurusen wɔ̃ɔ ge, ga ko n sãawa nɛnɛm nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ̃. Kpa i kpara ma baawure u tii mɔ. Wɔ̃ɔ ge sɔɔ, ba koo gbee te goo u raa dɔra ɲ̀ kun mɛ te ba nùn mwaari wesiawa tu ko wigiru. Wi u raa maa yoru dimɔ, u koo yakiara u wura win yɛnuɔ.
11 Nge mɛya i ko n da wɔ̃ɔ weeraakuru baateren yakiabun tɔ̃ɔ bakaru di. I ko i wɛ̃rawa wɔ̃ɔ ge sɔɔ. I ɲ̀ dĩanu ganu duurumɔ. I ɲ̀ maa dĩanu ganu gɛ̃ɛmɔ ni nu ka tii kpia. Mɛya i ɲ̀ maa resɛm sɔrimɔ ye ya mara resɛm gbaarɔ te ba ɲ̀ sɔnwa.
12 Domi nuku dobun wɔ̃ɔwa ge i ko i wuna nɛnɛm nɛ Yinni Gusunɔn sɔ̃. Adama bɛɛn gbean dĩana i ko i di.
13 Wɔ̃ɔ ge sɔɔ, baawure u koo win tem mwawa mɛ ba raa nùn mwaari.
14 I n tem dɔramɔ, ɲ̀ kun mɛ ì n dwemɔ, bɛɛn goo u ku raa win winsim nɔni wɔ̃ke.
15 Wi u kĩ u win gberu dɔra, u koo gina lasabu kowa u wa mèn nɔɔ ta koo dĩanu ma sere wɔ̃ɔ weeraaku te, tu ka yibu tè sɔɔ ba ra yakiabun tɔ̃ɔ bakaru ko tè sɔɔ yɛ̃ro u koo tu wesia.
16 Nge mɛ wɔ̃su su dabiru nɛ, nge mɛya gbee ten gobi yi ko n kpãaru nɛ. Wɔ̃sun sukum mɛ mu tie mù kun dabi sere wɔ̃ɔ weeraaku te, tu ka yibu, ten gobi yi ɲ̀ ko yi

n kpã. Domi ye ba koo gẽ gbee te sɔɔ, yera u dɔramɔ.
17 Bɛɛn goo u ku raa win winsim nɔni wɔ̃ke. I ko i man nasiawa domi nɛna na sãa
Gusunɔ bɛɛn Yinni.
18 I nɛn woodaba mɛm nɔɔwɔ kpa i sĩ ye
sɔɔ. Saa ye sɔɔra i ko i sina tem mɛ sɔɔ ka bɔri
yɛndu.
19 Tem mɛ, mu koo dĩanu ko ni nu koo bɛɛ
turi kpa i n ka wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
20 Sɔrɔkudo i ko i tii bikia i nɛɛ, mba i ko i
di wɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te. Domi i ɲ̀ wɔ̃ɔ ge sɔɔ
dĩanu duurumɔ, i ɲ̀ maa gẽɛmɔ.
21 Kon bɛɛ domaru kua wɔ̃ɔ nɔɔba tiase
kpa bɛɛn gbea yu wɔ̃ɔ itan dĩanu ma.
22 Wɔ̃ɔ nɔɔba itase sɔɔ, i ko i dĩanu duure
kpa bɛɛn dĩa gurunu nu n tie sere i ka wɔ̃ɔ
nɔɔba nnɛsen dĩanu gẽ.

Tem ka dian yakiabu

23 Goo kun tɔnu tem dɔremɔ kpa yɛ̃ro u n
mu mɔ sere ka baadommaɔ, domi nɛ, Yinni
Gusunɔwa na tem mɔ, i maa wãawa nɛn mi
nge sɔbu.
24 Yen sɔ̃na mi i sina kpuro, i ko i tem
yakiabun wooda ye mɛm nɔɔwawa.
25 Bɛɛ sɔɔ, goo ù n kua sãaro, ma u win tem
sukum dɔra, win dusi goo ù n gobi mɔ, u koo
kpĩ u mu yakia.
26 Yɛ̃ro ù kun maa dusi goo mɔ wi u koo
mu yakia, win tii u koo kookari kowa u ka
mu yakia.
27 U koo wɔ̃su gariwa si su tie wɔ̃ɔ
weeraaku te, tu ka sere yibu kpa u si
kpuron gobi kɔsia kpa tem mɛ, mu ko
wigim.
28 U kun gobi wa u ka mu yakia, u koo mu
wi u tem mɛ dwa deria sere yakiabun tɔ̃ɔ
bakaru tu ka turi. Yen biru u koo kpĩ u wura
tem mɛ sɔɔ.
29 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, goo ù n win diru
dɔra te ta wãa wuu gbãraruguu sɔɔ, wɔ̃ɔ tia
u mɔ u ka tu yakia.
30 Yɛ̃ro ù n kpana u dii te yakia wɔ̃ɔ tia yen
baa sɔɔ, ta koo kowa wi u tu dwagiru sere
ka baadommaɔ. U ɲ̀ maa tu wesiamɔ baa
yakiabun tɔ̃ɔ bakaru tà n tunuma.
31 Adama dii te ta wãa wuu ge ga ɲ̀
gbãraru mɔ sɔɔ, ba koo tu yakiawa nge mɛ
ba ra tem yakie. Baa ɲ̀ n mɛren na, wi u raa
dii te mɔ, ba koo nùn tu wesiawa yakiabun
tɔ̃ɔ bakaru sɔɔ.
32 Adama Lefiban wusu ka ben dia, ba ko
n da kpĩ bu ye yakie saa kpuro.
33 Wi u Lefiban goon diru dwa, yakiabun
tɔ̃ɔ bakaru tà n tunuma, u koo yariwa dii ten
min di ka wuu gen min di. Lefiban dia ya
sãawa ben tiiginu Isirelibaginun suunu sɔɔ.
34 Gbee ni nu maa ka ben wusu sikerenɛ,
ben goo kun kpẽ u nu dɔra. Domi bera ba
nu mɔ sere ka baadommaɔ.

Bɔkurabun wooda

35 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wunɛn Isirelisi ù
n sãaru duura, ma u ɲ̀ kpẽ u tii nɔɔri, a de
a nùn somi u ka win wãaru di. Nge mɛya
kaa maa sɔɔ kua kpa u wa u sina tem mɛ sɔɔ
wunɛn bɔkuɔ.
36 À n nùn gãanu bɔkura, a ku nùn are
kasusi. A de a nɛ Gusunɔ wunɛn Yinni
nasia, kpa wunɛn winsim u wa u n wãa
wunɛn bɔkuɔ.
37 À n nùn gobi bɔkura ɲ̀ kun mɛ dĩanu, a
ku nim doke.
38 Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na ye gerua.
Nɛna na bɛɛ yara saa Egibitin di n ka bɛɛ
Kananin tem wẽ kpa na n sãa bɛɛn Yinni.

Yorun wooda

39 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, wunɛn
Isirelisi ù n sãaru duura ma u nun tii dɔre,
a ku nùn yoo sɔma koosia.
40 U ko n sãawa wunɛn sɔm kowo, u n wãa
wunɛn yɛnuɔ sere yakiabun tɔ̃ɔ bakaru tu
ka na.
41 Yakiabun tɔ̃ɔ baka te, tà n tunuma, kaa
nùn yakiawa wi ka win bibu kpa u wura u
win yɛnugibu deema, u win sikadoban gbea
tubi di.
42 Domi ba sãawa nɛn yobu be na yarama
Egibitin di. Ba ɲ̀ koo bu dɔra nge mɛ ba ra
yobu dɔre.
43 A ku nùn dam dɔre. A sɔ̃ɔsio ma a nɛ
Gusunɔ wunɛn Yinni nasie.
44 À n yobu kĩ, bwese tuku ni nu ka
nun sikerenɛwa kaa yoru mwɛɛri ba n sãa
wunɛgibu.
45 Kaa kpĩ a sɔbun bibu dwe be ba wãa
wunɛn yɛnuɔ ka sere be ba mara bɛɛn tem
sɔɔ. À n bu dwa, ba ko n sãawa wunɛgibu.
46 Wunɛn bibun bweseru ta koo kpĩ tu bu
tubi di sere ka baadommaɔ. Adama goo u
ku raa win Isirelisi dam dɔre.

47 Sɔɔ goo ù n wãa wunɛn yɛnuɔ, ma u kua
gobigii, ma Isireli goo u sãaru duura, ma u
tii sɔɔ wi dɔre, ɲ̀ kun mɛ sɔɔ win dusi goo,
48 Isireli wi, u koo kpĩ u tii yakia ɲ̀ kun mɛ
win dusi goo u nùn yakia
49 ɲ̀ kun mɛ win baan mɔɔ ɲ̀ kun mɛ win
baan wɔnɔ ɲ̀ kun mɛ ben bii goo ɲ̀ kun mɛ
win dusi goo gesi. Wi u maa tii dɔra mi, ù n
dam wa u ka tii yakia, u koo kpĩ u tii yakia.
50 Ba koo wɔ̃sun geeru gariwa wi ka wi u
nùn dwa saa mìn di u tii dɔra sere yakiabun
tɔ̃ɔ bakaru tu ka turi. Win yakiabun gobin
geeru ta ko n sãawa nge gobi yi ba koo sɔm
kowo kɔsia wɔ̃ɔ si sɔɔ.
51 Wɔ̃su sù n maa tie su kpã yakiabun tɔ̃ɔ
bakaru tu sere turi, u koo win yakiabun
gobi kɔsiawa nge mɛ wɔ̃ɔ sin geera nɛ.
52 Wɔ̃su sù kun maa dabi sere yakiabun
tɔ̃ɔ bakaru tu ka turi, u koo win yakiabun
gobi kɔsiawa nge mɛ wɔ̃ɔ sin geera nɛ.
53 U n wãa win yinnin mi, yinni wi, u koo
nùn kowa nge mɛ ba ra sɔm kowo kue. U ɲ̀
koo nùn dam dɔre.
54 U kun kpĩa u tii yakie ka swaa yen gaa,
u koo yakiara wi ka win bibu yakiabun tɔ̃ɔ
bakaru sɔɔ.

Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni

55 Isireliba ba sãawa nɛ, Yinni Gusunɔn
yobu be na yara Egibitin di. Nɛ Gusunɔ na
sãawa ben Yinni.

26

1 Na nɛɛ, i ku bwãaroku gagu sã. I ku
ra maa gãanu ganun weenasinu ko. I ku
maa kperu garu gira te ba gãanu ganun
weenasinu koosi kpa i yiira i sã. Domi nɛna
na Gusunɔ bɛɛn Yinni.
2 I tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru yaayo kpa i nɛn kuu
bekurugiru bɛɛrɛ wɛ̃. Nɛ, Yinni Gusunɔwa
na ye gerua.

Domanu

3 I n nɛn woodaba mɛm nɔɔwa ma i ye
swĩi,
4 kon de gura yu nɛ yen saa sɔɔ kpa tem
mu dĩanu wɛ̃ kpa dãnu nu binu ma.
5 I ko n dĩanu gɛ̃ɛmɔwa sere bɛɛn resɛm yu
ka sɔribu turi. Kpa resɛm ye, ya n maa wãa
duurubun saa. I ko i di i debu kpa i n wãa
ka bɔri yɛndu bɛɛn tem sɔɔ.
6 Kon de alafia ya n wãa tem mɛ sɔɔ. Goo
kun bɛɛ baasimɔ ì n dò. Kon de yɛɛ gɔbi yi
doona. Mɛya tabu kun maa duɔ tem mɛ sɔɔ.
7 I ko i bɛɛn yibɛrɛba naa girawa kpa i bu
takobi sɔkiri i kamia.
8 Bɛɛn nɔɔbu ba koo kpĩ bu tɔmbu
wunɔbu (100) naa swĩi bu go. Kpa bɛɛn
wunɔbu bu tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru
(10.000) naa swĩi bu go ka takobi.
9 Kon ka bɛɛ nɔnu geu mɛɛri kpa n de i
marura i kɔwara kpa n de nɛn arukawani ya
n wãa sere ka bɛɛn bibun bibɔ.
10 I ko i bɛɛn dĩa gurunu di sere nu tiara
kpa i kpaanu kɔsire ko bɛɛn biranɔ.
11 Kon de bu nɛn wãa yeru gira bɛɛn su-
unu sɔɔ. Na ɲ̀ maa bɛɛ biru kisimɔ.
12 Na kon sĩimɔwa bɛɛn suunu sɔɔ kpa na
n sãa bɛɛn Yinni kpa i n maa sãa nɛn tɔmbu.
13 Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni, nɛ wi na
bɛɛ yara saa yorun di Egibitiɔ. Nɛna na
Egibitigibun dam dɔrebu kpeerasia. Tɛ̃ i ko
i kpĩ i sĩ n kun ka sekuru.

Bɔ̃ri

14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, ì kun nɛn woodaba
mɛm nɔɔwɛ, ma i ɲ̀ sĩimɔ ye sɔɔ,
15 ma i nɛn arukawani yina, i nɛn
woodaba biru kisi, i ɲ̀ ka bu sɔmburu kue,
16 wee ye kon bɛɛ kua.

Kon bɛɛ bɛrum tia kpa n de wasi sun
bakaru tu bɛɛ wɔri i woora sere bɛɛn nɔni
yi tonda kpa i n wahala mɔ̀. Kam sɔɔra i ko i
bɛɛn dĩanu duure. Domi bɛɛn yibɛrɛbara ba
koo nu di.
17 Kon bɛɛ biru kisi kpa bɛɛn yibɛrɛba bu
bɛɛ kamia. Kpa be ba bɛɛ tusa bu bɛɛ dam
dɔre. I ko i duki yakikirawa baa bà kun bɛɛ
naa gire.
18 Yeniba kpuron biru, ì kun man mɛm
nɔɔwɛ, kon bɛɛ sɛɛyasia too too bɛɛn torarun
sɔ̃.
19 Kon bɛɛn dam bua mèn sɔ̃ i tii sue. Kon
de wɔllu tu bɔbia nge sisu kpa gura yu ku nɛ.
Kpa tem mu bɔbia nge sii gandu.
20 I ko i bɛɛn dam dɔrawa kam sɔɔ. Domi
tem mu ɲ̀ dĩanu mɔ̀. Mɛya dãnu nu ɲ̀ maa
marumɔ.
21 I n man seesimɔ, kon bɛɛ sɛɛyasia too
too bɛɛn toranun sɔ̃.
22 Kon bɛɛ gbeeku yɛɛ surema yi bɛɛn
bibu go sere ka bɛɛn yaa sabenɔ kpa i kun
maa dabi kpa bɛɛn swɛɛ yi gbi.

23 Sɛɛyasia bini bù kun maa dere i gɔ̃ru
gɔsie, ma i man seesimɔ,
24 nɛn tii kon bɛɛ seesi kpa n maa bɛɛ
sɛɛyasia too too n kere yellu bɛɛn toranun
sɔ̃.
25 Kon de tabu bu bɛɛ wɔri yèn sɔ̃ i
nɛn arukawani kusia. I n mɛnna i kukua
bɛɛn wusɔ, kon de bararu tu bɛɛ wɔri kpa
yibɛrɛba bu bɛɛ nɔma turi.
26 Kon de gɔ̃ɔru tu na. Saa ye sɔɔ, tɔn
kurɔbu wɔkuru ba koo pɛ̃ɛ wɔ̃wa doo teu sɔɔ
kpa bu ka bɛɛ naawa ye ya ɲ bɛɛ debumɔ.
27 Yeniban biru ì kun man mɛm nɔɔwɛ,
ma i man seesimɔ,
28 nɛn tii kon bɛɛ seesi ka mɔru kpa n bɛɛ
sɛɛyasia nɔn nɔɔba yiru n kere yellu bɛɛn
toranun sɔ̃.
29 I ko i gɔ̃ɔru wa sere i bɛɛn bibu tem.
30 Kon bɛɛ tusi sere n bɛɛ gunguu nìn mi
i ra yãkuru ko kɔsuku ka bwãarokunu ni i
ra ka sɔ̃ɔ sã. Kon bɛɛn gonu sɔndi bwãaroku
nin kɛ̃kin wɔllɔ.
31 Kon bɛɛn wusu gɔsia bansu kpa n bɛɛn
sãa yenu kɔsuku. Na ɲ maa bɛɛn yãkunu
mwaamɔ.
32 Kon bɛɛn tem kam koosia. Bɛɛn yibɛrɛ
be, ba koo na bu sina mi, kpa biti yu bu
mwa.
33 Kon de bu bɛɛ tabu wɔri kpa i yarina i da
tem tukumɔ. Kpa bɛɛn wusu su ko bansu.
34-35 Saa yè sɔɔ i ko i n wãa tem tukum mi,
bɛɛn tem mɛ, mu koo wɛ̃ra, wɛ̃ra bi i ɲ daa
mu wɛ̃ɛre.
36 Be ba koo tiara ba n wãa yibɛrɛban
temɔ, kon de bu nuki sankira. Baa
wuru kokosun damu, ga koo de bu duka
yakurawa. Ba koo yakurawa nge be ba
yibɛrɛba wa ba tabu yãnu nɛni ba ka bu naa
gire. Ba koo wɔrukuwa baa goo ù kun bu
naa swĩi.
37 Ba koo wɔrikinawa nge be ba goonamɔ
tabu sɔɔ ka takobi. Ba ɲ kpɛ̃ bu yɔ̃ra bu ben
yibɛrɛba ma.
38 Ba koo gbiwa bwese tukunun suunu
sɔɔ. Kpa yibɛrɛba bu bu kam koosia.
39 Be ba koo tiara yibɛrɛban tem mi,
ba koo woorawa ka nuku sankiranu ben
toranun sɔ̃ ka ben baababaginun sɔ̃.

Gusunɔ u koo win arukawani yaaya

40 Isireli be ba tiara, ba koo ben toranu
tuuba ko ka ben baababaginu ni ba kua nɛ,
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ka sere seesi bi ba
man seesi.
41 Ba koo gia ma nɛna na bu seesi ma na
ka bu da tem tukumɔ ben yibɛrɛban mi. Saa
ye sɔɔra ba koo tii kawa ben naanɛ sarirun
sɔ̃ kpa bu gia ma nɛna na bu sɛɛyasiamɔ ben
toranun sɔ̃.
42 Saa ye sɔɔ, kon nɛn arukawaniba
yaaya ye na bɔkua ka ben baababa. Bera
Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu. Kon maa
nɛn nɔɔ mwɛɛru yaaya te na kua ben tem sɔ̃.
43 Ben biru, tem mɛ, mu koo wɛ̃ra. Saa
ye sɔɔra ba koo sɛɛyasiabu wa yèn sɔ̃ ba nɛn
woodaba deri.
44 Adama baa bà n wãa tem tukumɔ
ben yibɛrɛban mi, na ɲ bu derimɔ mam
mam. Na ɲ bu biru kisimɔ, na ɲ maa
bu kpeerasiamɔ. Na ɲ nɛn arukawani ye
kusiamɔ. Domi na sãawa Gusunɔ ben Yinni.
45 Ben arufaanin sɔ̃ kon arukawani ye
yaaya ye na ka ben baababa bɔkua mi, ye
ya dera na bu yara Egibitin di bwesenu
kpuron nɔni biru, ma na kua ben Yinni.
Nɛna Yinni Gusunɔ.
46 Wooda ka sɔ̃ɔsi niniwa Yinni Gusunɔ u
Mɔwisi wɛ̃ Sinain guurɔ u ka Isireliba sɔ̃.

Nɔɔ mwɛɛnun yibiabu

27

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Isireliba wooda yeni sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, goo
ù n nɔɔ mwɛɛru kua u nɛɛ, u koo nɛ, Yinni
Gusunɔ tɔnu kɛ̃, u koo kpĩ u gobi kɔsia tɔnu
win ayerɔ nge mɛni u ka win nɔɔ mwɛɛru
yibia.
3 Saa tɔn durɔ wi u wɔ̃ɔ yɛndu mɔn di n ka
da wɔ̃ɔ watagii, sii geesun gobi weeraakura
u koo kɔsia nge mɛ ba ra sãa yerun gobi kɔsi.
4 N n tɔn kurɔn na, sii geesun gobi tɛna.
5 Tɔn durɔ wi u mɔ wɔ̃ɔ nɔɔbu n ka da
wɔ̃ɔ yɛndugii, sii geesun gobi yɛnda u koo
kɔsia. N n maa tɔn kurɔn na, sii geesun gobi
wɔkuru.
6 Saa tɔn durɔ suru tiagii sere n ka da wɔ̃ɔ
nɔɔbugii, sii geesun gobi nɔɔbuwa u koo
kɔsia. N n maa tɔn kurɔn na, sii geesun gobi
itawa u koo kɔsia.
7 Goo ù n maa wɔ̃ɔ wata mɔ ɲ kun mɛ ù n
kere mɛ, sii geesun gobi wɔkura nɔɔbuwa u
koo kɔsia. N n maa tɔn kurɔn na, sii geesun
gobi wɔkura u koo kɔsia.
8 Goo ù n sãa sãaro too, ma u ɲ kpɛ̃ u
kɔsia mɛ ba gerua, ba koo ka yɛ̃ro dawa yãku

kowon mi, kpa yãku kowo wi, u nùn sõ mèn
nɔɔ u koo kɔsia nge mɛ win waara nɛ.
9 Goo ù n nɛ, Yinni Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru
kua ma u koo man yaa saberu kẽ te ba ra ka
yãkuru ko, yaa sabe te, ta ko n sãawa nɛgiru.
10 Ba ṅ ka tu garu kɔsinamɔ te ta kun wã.
Baa tà kun maa wã, ba ṅ ka tu garu kɔsinamɔ
te ta wã. Ka mɛ, bà n maa ka tu kɔsina, ni
yiru kpuro nu ko n sãawa nɛginu.
11 Goo ù n ka yaa saberu na te ba ku ra ka
yãkuru ko, ba koo ka tu dawa yãku kowon
mi.
12 Kpa yãku kowo u tu mɛɛri u ten geeru
bura.
13 Wi u ka yaa sabe te na, ma u kĩ u tu
yakia, gee te yãku kowo u nùn bure, tera u
koo kɔsia. Kpa u maa gee ten bɔnu nɔɔbun
tia sosi.
14 Goo ù n win diru Yinni Gusunɔ kã,
yãku kowowa u koo da u tu mɛɛri kpa u ten
geerun saka gere. Gee te u gerua mi, tera ba
koo ka sɔmburu ko.
15 Adama ù n kĩ u win dii te yakia, u koo
gina gee te yãku kowo u bura mi kɔsiawa
kpa u ten wɔllɔ bɔnu nɔɔbusen tia sosi dii
te, tu sere maa ko wigiru.
16 Goo ù n maa win gberu Yinni Gusunɔ
wẽ, ba koo ten geeru burawa. Dĩa ni ba
koo duuren kpãara ba koo mɛɛri. Nge tẽ
bà n dĩa ni ba mɔ̀ ɔɔsu duura, ma nu kilo
gooba wunɔbu (300) kua, sii geesun gobi
weeraakura ba koo kɔsia.
17 N n sãan na yakiabun tõɔ bakarun diya
u gbee te wẽ, ten gobi kpurowa u koo kɔsia.
18 U n gbee te Yinni Gusunɔ wẽ yakiabun
tõɔ bakarun biru, yãku kowo u koo ten gobi
kawawa. U koo wõɔ si su tie sere yakiabun
tõɔ bakaru tu ka turin gobi kɔsiawa.
19 Yẽro ù n kĩ u win gbee te yakia, u koo
kɔsiawa ye ba bura mi, kpa u yen bɔnu
nɔɔbun tia sosi gbee te, tu sere maa ko
wigiru.
20 U kun tu yakie, ma ba tu goo dɔre, u ṅ
maa kpẽ u tu yakia win tii.
21 Yakiabun tõɔ bakaru tà n tunuma, ta
koo kowa Yinni Gusunɔgiru. Yãku kowoba
ba ko n tu mɔ sere ka baadommaɔ.
22 Goo ù n Yinni Gusunɔ gberu wẽ te u
dwa, n ṅ mɔ te u tubi di,
23 yãku kowowa u koo tu mɛɛri kpa u
ten geeru bura. U koo wõsu gariwa si su
tie yakiabun tõɔ bakaru tu ka turi. Wõɔ si
kpuron gobiya u koo gere kpa gobi yi, yi ko
Yinni Gusunɔgii.
24 Adama yakiabun tõɔ bakaru tà n
tunuma, gbee te, ta ko n sãawa wi u raa nùn
tu dɔregiru.
25 Ba koo gãanu kpuron geeru burawa
nge mɛ ba ra sãa yerun gobi kɔsi. N deema
gobi yin tian bunum mu ra n sãawa garamu
wɔkuru.

Kẽɛ bwese bweseka

26 Goo u ku raa win yaa saberun buu
gbiikuu Yinni Gusunɔ kẽ. Domi ga sãawa
Yinni Gusunɔguu kɔ yèn sõ ga sãa buu
gbiikuu. Baa ṅ n yãarun na ṅ kun mɛ kɛtɛ,
ga sãawa Yinni Gusunɔguu.
27 Gà n maa sãan na sabe te ba ku ra ka
yãkuru kon buu gbiikuu, wi u ka tu na u koo
kpĩ u tu yakia ù n gee te yãku kowo u nùn
bure kɔsia kpa u maa ten bɔnu nɔɔbun tia
sosi. U n kpana u tu yakia, yãku kowo u koo
kpĩ u tu goo dɔre nge mɛ u ten geeru bure.
28 Gãa ni ba Yinni Gusunɔ kã sere ka
baadommaɔ, aa tɔnuwa? N kun mɛ yaa
sabera? N kun mɛ gbee te u tubi diwa? Gãa
ni ba gɔsa ba yi Yinni Gusunɔn sõ gesi, n ṅ
maa koorɔ u nu yakia ṅ kun mɛ u nu dɔra.
Nu ko n sãawa Yinni Gusunɔginu sere ka
baadommaɔ.
29 Baa ṅ n tɔnun na n ṅ koorɔ u nùn yakia.
Ba koo yẽro gowa.
30 I ko i n da Yinni Gusunɔ bɛɛn gberun
dĩanun suba wɔkuru sɔɔ tia yiiyewa sere ka
dãa marumɔ.
31 Goo ù n kĩ u ye yakia, u koo yen gee
te kɔsiawa kpa u maa yen bɔnu nɔɔbun tia
sosi.
32 Mɛya maa yaa sabenu sɔɔ. Yãara?
Kɛtɛwa? Boowa? Sabe ni ba kpare gesi,
wɔkuru baateren wɔllɔ Yinni Gusunɔ u
teeru mɔ.
33 Wi u sabe ni mɔ, u ṅ koo gɔsi te ta wã
ṅ kun mɛ te ta kun wã. U ṅ maa ka tu garu
kɔsinamɔ. Baa ù n ka tu garu kɔsina, ni yiru
kpuro nu ko n sãawa Yinni Gusunɔginu. N
ṅ koorɔ bu nu yakia.
34 Wooda yenibara Yinni Gusunɔ u
Mɔwisi wẽ Isireliban sõ Sinain guurɔ.

ISIRELIBAN SANUM GBABURU SƆƆ

Gabu ba tire te yĩsiru kãwa Gari Gari yèn sõ te sɔɔra ba Isireliba gara sanam mɛ ba yarima Egibitin di. Adama sà n mɛɛra sãa sãa, sa ko wa ma yĩsi te, ta ǹ ka tire ten gari kpuro yã. Domi ten gari mɛro ya sãawa Isireliban sirenabu wõɔ weeru Sinain gbaburɔ. Yen sõna ba tu soka ka Heberum Gbaburun Tireru. Wõɔ wee te sɔɔ, Isireliba ba wurura ba nuki sankira, ba ben gutururu sõɔsi ka sere ben naanɛ sariru Yinni Gusunɔn mi, ye ba ka nùn seesi nɔn dabinu. Adama Yinni Gusunɔ u ǹ ka bu kõsa nɛnua. U bu win durom ka win tɔn geeru sõɔsiwa. Ka mɛ, u ku ra de u kun bu sɛɛyasie. Domi u sãawa gemgii.

Tire ten kpunaa

1. Sanum sɔɔru, wiru 1n di sere wiru 10:10.
2. Isireliban sanum Sinain guurun di n ka da Mɔabuban temɔ, wiru 10:11n di sere wiru 21.
3. Isireliba Mɔabuban temɔ, wiru 22n di sere wiru 25.
4. Kananin tem dubun sɔɔru, wiru 26n di sere wiru 36.

ISIRELIBA BA WÃA SINAIN GBABURƆ

Ba Isireliba gara

1 Ye Isireliba ba yarima Egibitin di, yen wõɔ yirusen suru yirusen tõɔ gbiikiru sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi gari kua win kuu bekurugirɔ, gbabu te ba mɔ̀ Sinaiɔ.

2 U nɛɛ, i Isireliban tɔn durɔbu kpuro gario, wunɛ ka Aroni, yɛnu ka yɛnu, bwese kɛra ka bwese kɛra, kpa i baawuren yĩsiru yore.

3 I bu gario be ba wãa tabu wuunu sɔɔ, saa be ba wõɔ yɛndu mɔn di sere ka be ba kere mɛ, be ba koo kpĩ bu tabu ko.

4 Bwese kɛra baayeren guro gurowa u koo bɛɛ somi.

5 Be ba koo bɛɛ somi mi, beya,
Elisuri, Sedeurin bii, Rubɛnin bweseru sɔɔ,
6 ka Selumiɛli, Surisadain bii, Simɛɔn bweseru sɔɔ,
7 ka Nasoni, Aminadabun bii, Yudan bweseru sɔɔ,
8 ka Nɛtanɛɛli, Suarin bii, Isakarin bweseru sɔɔ,
9 ka Eliabu, Helonin bii, Sabulonin bweseru sɔɔ,
10 ka Elisama, Amihudun bii, Efaraimu, Yosɛfun biin bweseru sɔɔ,
ka Gamuliɛli, Pedasurin bii, Manase, Yosɛfun bii turo goon bweseru sɔɔ,
11 ka Abidani, Gideonin bii, Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ,
12 ka Akiesɛɛ, Amisadain bii, Danun bweseru sɔɔ,
13 ka Pagiɛli, Okiranin bii, Asɛɛn bweseru sɔɔ,
14 ka Eliasafu, Dewɛlin bii, Gadin bweseru sɔɔ,
15 ka sere Ahira, Enanin bii, Nɛfitalin bweseru sɔɔ.

16 Guro guro be ba gɔsa mi, ba sãawa Isireliban tabu sinambu.

17 Ma Mɔwisi ka Aroni ba tɔmbu wɔkura yiru ye sua bèn yĩsinu ba sia mi.

18 Ma ba Isireliba kpuro soka ba mɛnna wõɔn suru yirusen tõɔ gbiikiru sɔɔ, ma ba bu gara bwese kɛra ka bwese kɛra, yɛnu ka yɛnu, saa tɔn durɔ be ba wõɔ yɛndu mɔn di sere ka be ba kere mɛ, ma ba ben yĩsa yorua.

19 Mɔwisi u bu gara Sinain gbaburɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa.

20-43 Ba Isireliban bwese kɛra baayeren tɔmbu gara yɛnu ka yɛnu. Ma ba ben yĩsa yorua saa be ba wõɔ yɛndu mɔn di, be ba koo kpĩ bu tabu ko. Ba garim toruawa ka Rubɛni, Yakɔbun bii gbiikoon bwese kɛra. Tɔn ben geeru wee.

Rubɛnin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka nɔɔba tia ka nɛɛra wunɔbu (46.500).

Simɛɔn bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeraakuru ka nɔɔba nnɛ ka gooba wunɔbu (59.300).

Gadin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka nɔɔbu ka nata ka weeraakuru (45.650).

Yudan bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba wata ka wɔkura nnɛ ka nata (74.600).

Isakarin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeraakuru ka nnɛ ka nɛɛru (54.400).

Sabulonin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeraakuru ka nɔɔba yiru ka nɛɛru (57.400).

Efaraimu, Yosɛfun biin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka nɛɛra wunɔbu (40.500).
Manase, Yosɛfun biin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba tɛna ka yiru ka goobu (32.200).
Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba tɛna ka nɔɔbu ka nɛɛru (35.400).
Danun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba wata ka yiru ka nata ka wunɔbu (62.700).
Asɛɛn bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka tia ka nɛɛra wunɔbu (41.500).
Nɛfitalin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeraakuru ka ita ka nɛɛru (53.400).

44 Tɔn be Mɔwisi ka Aroni ka Isireliban guro gurobu wɔkura yiru ye, ba gara, ben geera mi.

45 Ba bu garawa saa be ba wɔ̃ɔ yɛndu mɔn di sere ka be ba kere mɛ, be ba koo kpĩ bu tabu ko.

46 Be kpuron geera kuawa tɔmbu nɔrɔbun suba nata ka ita ka nɛɛra wunɔbu ka weeraakuru (603.550).

Lefiban bweserun sɔmburu

47 Baǹ Lefiban bweserɔ tɔmbu gara,

48 yèn sõ Yinni Gusunɔ u raa Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,

49 Isireliba sɔɔ, a ku Lefiban bweserun tɔmbu gari.

50 Kaa de bu nɛ, Yinni Gusunɔn kuu te nɔɔriwa ka ten dendi yãnu ka ye ya wãa mi kpuro, beya ba ko n da ye kpuro sɔbe. Kpa bu ben kunu gira bu ka nɛ, Yinni Gusunɔn kuu te sikerena.

51 Isireliba bà n seewa, Lefibara ba ko n da kuu te kure. Bà n koo maa ben sansani gira, ba ko n da Yinni Gusunɔn kuu te girewa. Tɔn tuko ù n tu bɛsu, ba koo nùn gowa.

52 Isireli be ba maa tie, ba koo sinawa ben bwese kɛran wuuru sɔɔ, ben baawure u yõra mi ben gidi bɔra ya gire nge mɛ ba bu bɔnu sãa.

53 Adama Lefiba ba koo ben sansani girawa bu ka kuu te sikerena mi woodan kpakorora wãa. Nge mɛya ba koo ka tu kõsu. Saa ye sɔɔ, Isireliba baǹ maa wasi bu tu susi n sere ka bu mɔru ko.

54 Ma Isireliba ba Yinni Gusunɔn wooda ye kpuro mɛm nɔɔwa mam mam ye u Mɔwisi wɛ̃ mi.

Nge mɛ Isireliba

ba koo ka sinasina ben sansaniɔ

2

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sõɔwa u nɛɛ,

2 Isireliba bà n ben sansani giramɔ, ben baawure u koo win kuru girawa win bweserun gidi bɔran bɔkuɔ. Ba koo ben kuu ni girawa bu ka nɛ, Yinni Gusunɔn kuu te sikerena, kpa begii ni, nu n ka tu dɛsire fiiko.

3 Sõɔ yari yeru giara Yudaba ba koo ben sansani gira ben gidi bɔran bɔkuɔ be, ka ben tabu kowobu.
Ben tabu sunɔn yĩsira Nasoni, Aminadabun bii.

4 Win tabu kowobun geera sãawa nɔrɔbun suba wata ka wɔkura nnɛ ka nata (74.600).

5-7 Be ba ko n wãa ben wuuru sɔɔ bera, Isakarin bwese kɛra ka Sabulonin bwese kɛra.
Isakarin tabu sunɔn yĩsira Nɛtanɛɛli, Suarin bii. Win tabu kowobun geera sãawa nɔrɔbun suba weeraakuru ka nnɛ ka nɛɛru (54.400).
Sabuloniban tabu sunɔn yĩsira Eliabu, Helonin bii.

8 Win tabu kowobun geera sãawa nɔrɔbun suba weeraakuru ka nɔɔba yiru ka nɛɛru (57.400).

9 Be kpurowa ba sãa Yudaban tabu kowobu ma ben geera kua nɔrɔbun suba wunɔbu ka wɛnɛ ka nɔɔba tia ka nɛɛru (186.400).
Isireliba bà n sanum seewa, bera ba ko n da gbi.

10 Sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru giara Rubɛniba ba koo ben sansani gira ben gidi bɔran bɔkuɔ be, ka ben tabu kowobu.
Ben tabu sunɔn yĩsira Elisuri, Sedeurin bii.

11 Ben tabu kowobun geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka nɔɔba tia ka nɛɛra wunɔbu (46.500).

12-14 Be ba ko n wãa ben wuuru sɔɔ, bera Simɛɔn bwese kɛra ka Gadin bwese kɛra.
Simɛɔban tabu sunɔn yĩsira Selumiɛli, Surisadain bii. Ben tabu kowobu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeraakuru ka nɔɔba nnɛ ka gooba wunɔbu (59.300).
Gadigibun tabu sunɔn yĩsira Eliasafu, Dewɛlin bii.

15 Ben tabu kowoba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka nɔɔbu ka nata ka weeraakuru (45.650).

16 Be ka Rubɛnin tabu kowobu kpuro ba sãawa təmbu nərəbun suba wunəbu ka weeraakuru ka tia ka nɛɛru ka weeraakuru (151.450).
Beya ba koo ko yiruse bà n swaa wəriə.

17 Yen biru, Lefiba ba koo Yinni Gusunən kuru sua kpa ba n wãa tabu kowo wuunu yiru ye ya gbia ka wuunu yiru ye ya wãa biruən suunu səə. Ben tii ba ko n swĩinɛwa nge mɛ ba ra ka sinɛ sinɛ bà n sansani giramə. Ben baawure u koo yɔ̃rawa win gidi bəran bəkuə.

18 Sɔ̃ə duu yeru giara Efaraimuba ba koo ben sansani gira ben gidi bəran bəkuə be, ka ben tabu kowobu.
Ben tabu sunən yĩsira Elisama, Amihudun bii.
19 Win tabu kowobun geera sãawa təmbu nərəbun suba weeru ka nɛɛra wunəbu (40.500).
20-23 Ben wuuru səəra Manaseba ka Bɛnyamɛɛba ba koo ben sansani gira.
Manaseban tabu sunən yĩsira Gamuliɛli, Pedasurin bii.
Win tabu kowobun geera sãawa təmbu nərəbun suba tɛna ka yiru ka goobu (32.200).
Bɛnyamɛɛban tabu sunəwa Abidani, Gideonin bii. Win tabu kowobun geera sãawa təmbu nərəbun suba tɛna ka nəəbu ka nɛɛru (35.400).
24 Be kpuro ka Efaraimun tabu kowobun geera kuawa təmbu nərəbun suba wunəbu ka nəəba ita ka wunəbu (108.100).
Bera ba ko n sãa itase bà n swaa wəriə.

25 Sɔ̃ə yɛ̃san nəm geu giara Danuba ba koo maa ben sansani gira ben gidi bəran bəkuə be, ka ben tabu kowobu.
Ben tabu sunən yĩsira Akiesɛɛ, Amisadain bii.
26 Win tabu kowobun geera sãawa təmbu nərəbun suba wata ka yiru ka nata ka wunəbu (62.700).
27-30 Ben wuuru səəra Asɛɛba ka Nɛfitaliba ba koo du.
Asɛɛban tabu sunən yĩsira Pagiɛli, Okiranin bii.
Ben tabu kowobun geera sãawa təmbu nərəbun suba weeru ka tia ka nɛɛra wunəbu (41.500).
Nɛfitaliban tabu sunən yĩsira Ahira, Enanin bii.
Win tabu kowobun geera sãawa təmbu nərəbun suba weeraakuru ka ita ka nɛɛru (53.400).
31 Be kpuro ka Danuba ben geera kuawa təmbu nərəbun suba wunaa wata ita sari ka nata (157.600).
Isireliba bà n swaa wəri, kpa ben baawuren gidi bəra ya n bu gbiiye, bera ba koo be ba tie swĩi biruə.
32 Isireli be ba koo kpĩ bu tabu ko, ben geera kuawa nərəbun suba nata ka ita ka nɛɛra wunəbu ka weeraakuru (603.550). Ba bu garawa bwese kɛra ka bwese kɛra, yɛnu ka yɛnu.
33 Baṅ Lefiban bweseru gara yèn sɔ̃ Yinni Gusunə u Məwisi sɔ̃əwa u ku bu gari.

34 Ma Isireliba ba kua mam mam ye Yinni Gusunə u Məwisi sɔ̃əwa. Ben baawure u win sansani girawa mi ben gidi bəra ya gire. Yen biru, bà n seewa ba swaa wəriə, ba ra n swĩinɛwa bwese kɛra ka bwese kɛra, yɛnu ka yɛnu.

Lefin bweserun səmburu

3

1 Tən be ba wãa Aroni ka Məwisin bwese kɛra səə sanam mɛ Yinni Gusunə u ka Məwisi gari kua Sinaiə, ben yĩsa wee.
2 Bibu nnɛwa Aroni u mə. Gbiikoon yĩsira Nadabu. Be ba maa tie bera, Abihu ka Eleasaa ka Itamaa.
3 Be kpurowa ba gum tãre bu ka ko yãku kowobu, ma ba bu yi nɛnɛm səmbu ten sɔ̃.
4 Adama Nadabu ka Abihu ba gu sãa yerun kənnəwə Sinain gbaburə sanam mɛ ba ka Yinni Gusunə turare tuka daawə bu ka yãkunu ko. N deema ben goo kun bii mara. Ma n tia Eleasaa ka Itamaa ka sere ben baaba Aroni wi u ra n bu kpare yãku kobun səmburu səə.
5 Yera Yinni Gusunə u Məwisi sɔ̃əwa u nɛɛ,
6 a de Lefin bibun bweseru tu na kpa a tu Aroni nəmu səndia səmbu ten sɔ̃.
7 Ba ko n da n wãawa Gusunən kurun kənnəwə bu ka ten səmburu ko Aroni ka Isireliba kpuron ayerə.
8 Beya ba koo kuu te, ka ten dendi yãnu kpuron səmburu ko Isireliban ayerə.
9 Kaa wooda wɛ̃wa a nɛɛ, Aroni ka win biba ba ko n Lefiba mə bu ka sãa yee ten səmburu ko.

10 Adama Aroni ka win bibu tɔnawa ba
koo yãkuru ko. Goo ù n yãkuru kua, ma n
kun be, ba koo yɛ̃ro gowa.
11 Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sõɔwa u
nɛɛ,
12 wee na Lefiba wuna Isireliban suunu
sɔɔn di ba n ka sãa Isireliban bii tɔn durɔ
gbiikobun kɔsire, kpa bu ko nɛgibu.
13 Domi saa mìn di na Egibitigibun bii
gbiikobu go, saa min diya na Isireliban bii
gbiikobu ka ben yaa sabenun bii gbiikinu
tii yiiya. Ma ba kua nɛgibu. Nɛna Yinni
Gusunɔ.

Ba gari gari kua Lefiban bweseru sɔɔ nɔn gbiikiru

14 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sõɔwa
Sinain gbaburɔ u nɛɛ,
15 a Lefin bibun bweseru gario yɛnu ka
yɛnu, bweseru ka bweseru. Ben tɔn durɔ
baawurewa kaa gari saa be ba suru tia mɔn
di sere ka be ba kere mɛ.
16 Ma Mɔwisi u bu gara nge mɛ Yinni
Gusunɔ u gerua.
17 Be ba sãa Lefin bibu bera, Gɛɛsɔni ka
Kehati ka Mɛrari.
18 Be ba sãa Gɛɛsɔnin bibu ka ben bwe-
seru bera, Libini ka Simɛi.
19 Be ba sãa Kehatin bibun bweseru
bera, Amuramu ka Yisehari ka Heboroni ka
Usiɛli.
20 Be ba maa sãa Mɛrariba ka ben bwe-
seru bera, Makili ka Musi. Beni kpurowa ba
sãa Lefin bibun bweseru.
21 Gɛɛsɔnin min diya Libinin bweseru ka
Simɛin bweseru ta yara.
22 Tɔn durɔ be ba gara be ba suru tia mɔ
ka be ba kere mɛ Gɛɛsɔnin bweseru sɔɔ ben
geera kuawa tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔba
yiru ka nɛɛra wunɔbu (7.500).
23 Gɛɛsɔniba ba ra ben sansani girewa
Yinni Gusunɔn kurun biruɔ sõɔ duu yeru
gia.
24 Ben kparon yĩsira Eliasafu, Laɛlin bii.
25 Ye Gɛɛsɔnin bweseru ta ko n da ko kuu
bekurugii te sɔɔ yera, kuu ten beku karenu
ni ba koo doke ten sɔɔwɔ ka ten tɔɔwɔ ka ten
kɔnnɔwɔ
26 ka ten yaaraɔ ka yaara yen kɔnnɔwɔ ka
sere maa ten wɛ̃ɛ kpuro.
27 Kehatin min diya Amuramugibu
ka Yiseharigibu ka Heboronigibu ka
Usiɛligibun bwese kɛri maa yara.
28 Tɔn durɔ be ba gara Kehatin bwese te
sɔɔ, be ba suru tia mɔ ka be ba kere mɛ, ben
geera kuawa tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔba ita
ka nata (8.600).
29 Kehatiba ba ra ben sansani girewa kuu
ten sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
30 Ben kparon yĩsira Elisafani, Usiɛlin bii.
31 Kehati bera ba ko n da woodan kpakoro
ten sɔmburu ko ka tabulu ye, ka dabu ge, ka
yãku yenu ka kuu ten dendi yãnu kpuro ka
dii dɛɛrarun beku kare te. Beya ba ko n da
ye kpuron sɔmburu ko.
32 Wi u sãa Lefiba kpuron guro guro wiya,
Eleasaa, Aroni yãku kowon bii. Wiya u tɔn
be kpuro kpare be ba sãa yee ten sɔma mɔ̀.
33 Mɛrarin min diya Makiligibu ka
Musigibun bwesera yara.
34 Tɔn durɔ be ba gara be ba suru tia mɔ
ka be ba kere mɛ, ben geera kuawa tɔmbu
nɔrɔbun suba nɔɔba tia ka goobu (6.200).
35 Ben kparon yĩsira Suriɛli, Abihailin bii.
Ba ra ben sansani girewa sõɔ yɛ̃san nɔm geu
gia.
36 Beya ba Yinni Gusunɔn kuu ten dãa
bɛsi ka ten dãa pɔɔsi ka ten gbereba ka ten
yõratii ka ten sɔm yãnu kpuro nɔmu sɔndia,
37 ka sere ten kara dãnu ka ten yõratii ka
ten kurumba ka ten wɛ̃ɛ.
38 Mɔwisi ka Aroni ka win bibu ba ra ben
sansani girewa kuu ten kɔnnɔwɔ sõɔ yari
yeru gia. Domi beya ba ko n da sɔmburu ko
kuu te sɔɔ Isireliban sõ kpa ba n tu kõsu tɔn
tuko goo u ku raa ka tu susin sõ, kpa u ku raa
gbi.
39 Lefi tɔn durɔ be Mɔwisi ka Aroni ba
gara be ba suru tia mɔ ka be ba kere mɛ, nge
mɛ Yinni Gusunɔ u gerua, ben geera sãawa
tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda yiru (22.000).

Bii gbiikobun yakiabu

40 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sõɔwa u
nɛɛ, a Isireliban bii tɔn durɔ gbiikobu gario
saa be ba suru tia mɔn di sere ka be ba kere
mɛ, kpa a bu gari baawure ka win yĩsiru.
41 Yen biru, kpa a Lefiba wuna a yi nɛnɛm
ba n sãa nɛ Yinni Gusunɔgibu Isireliban bii
gbiikobun ayerɔ. Mɛya kaa maa man ben
yaa sabenu yiiya Isireliban yaa sabenun bii
gbiikinun ayerɔ.
42 Ma Mɔwisi u Isireliban bii gbiikoo be
gara nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa u ko.

43 Ma be kpuron geera kua tɔnu nɔrɔbun
suba yɛnda yiru ka goobu ka wata ka
wɔkura ita (22.273).
44 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
45 a Lefiba wunɔ nɛnɛm kpa bu ko bii
gbiikoo be kpuron kɔsire. Mɛya kaa maa ko
ka ben yaa sabenu kpuro, nu ko Isireliban
yaa sabenun buu gbiikuu baageren kɔsire.
Ba ko n wãawa nɛn sɔ̃. Nɛna Yinni Gusunɔ.
46 Bà n kĩ bu Isireliban bii gbiikobu goobu
ka wata ka wɔkura ita (273) be ba Lefiba
dabiru kere mi yakia,
47 sii geesun gobi nɔɔbuwa kaa mwa ben
baawuren wɔllɔ. Gobi yin tian bunum mu
sãawa garamu wɔkuru nge mɛ ba ka yi dimɔ
sãa yerɔ.
48 Aroni ka win biba kaa yi nɔmu bɛria bu
ka Isireliban bii gbiikobu yakia be ba Lefiba
dabiru kere.
49 Ma Mɔwisi u gobi yi mwɛɛra u yi bii
gbiikoo ben yakiabun sɔ̃.
50 Ma yi kua sii geesun gobi nɔrɔbu ka
gooba wunɔbu ka wata ka nɔɔbu (1.365) nge
mɛ ba ka yi dimɔ sãa yerɔ.
51 Ma u yi kpuro Aroni ka win bibu wɛ̃
nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.

Kehatin bwese kɛran sɔmburu

4

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔ̃ɔwa
u nɛɛ,
2 i Kehatin bweserun tɔmbu gario Lefin
bibun bweseru sɔɔ, yɛnu ka yɛnu,
3 saa be ba wɔ̃ɔ tɛna mɔn di n ka girari be
ba mɔ wɔ̃ɔ weeraakurɔ, be ba koo kpĩ bu
Yinni Gusunɔn kuu ten sɔmburu ko.
4 Sãa yerun dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔra
ba koo sɔmburu ko. Sɔmbu te ba koo ko
wee.
5 Bà n seewa ba doonɔ, Aroni ka win biba
ba koo beku kare te sɔsia te ta wãa dii te ta
dɛɛre gem gem kɔnnɔwɔ, kpa bu tu woodan
kpakoro te wukiri.
6 Ten wɔllɔwa ba koo gɔni damgii tɛria kpa
bu maa yin wɔllɔ beku boogugiru sɔndi kpa
bu sere kpakoro ten nɛnutii wasi.
7 Ba koo beku boogugiru tɛriawa tabulu
yen wɔllɔ mi ba ra pɛ̃ɛ sɔndi kpa bu yen
wɔllɔ gbɛ̃ɛnu sɔndi ka nɔri ka pɛrɛntiba ka
tam kparabanu, kpa bu ku de pɛ̃ɛ yu biara
mi baadomma.
8 Yen biruwa ba koo ye kpuron wɔllɔ
beku wunɔmgiru wukiri kpa bu gɔni
damgii sɔndi. Bà n kpa, kpa bu tabulu yen
nɛnutii wasi.
9 Yen biru, ba koo maa beku boogugiru
sua bu dabu ge wukiri ka gen fitilanu ka
gen bakusu ka gen torom guratii ka gum
kparabanu, gen dendi yãnu kpuro gesi.
10 Ba koo dabu ge, ka gen dendi yãa ni
kpuro dokewa bɔɔru sɔɔ te ba kua ka gɔni
damgia. Yen biru, kpa bu tu sãarusia dãa
pɔtura sɔɔ ye ba koo ka tu sua.
11 Kpa bu maa beku boogugiru sua bu
wukiri kpakoro ten wɔllɔ mi ba ra turare
dɔ̃ɔ doke kpa bu maa tu gɔni damgii wukiri.
Yen biru, kpa bu ten nɛnutii wasi.
12 Kpa bu kuu ten dendi yãnu kpuro sua
bu nu kure ka beku boogugiru. Yen biru,
kpa bu nu doke bɔɔru sɔɔ te ba kua ka gɔni
damgii kpa bu bɔɔ te sãarusia dãa pɔtura sɔɔ
ye ba koo ka tu sua.
13 Kpa bu maa torom gura yãku yerun
di. Yen biru, kpa bu tu beku wunɔmgiru
wukiri.
14 Ten wɔllɔwa ba koo ten dendi yãa ni
kpuro doke. Niya, dɔ̃ɔ guratii ka kaato
donnuginu ka kaato ni nu tie ka gbɛ̃ɛ ni ba ra
ka yɛm yɛ̃ke, kpa bu ye gɔni damgii wukiri.
Yen biru, kpa bu yen nɛnutii wasi.
15 Aroni ka win bibu bà n dendi yãa ni
kpuro wukiri ba kpa, Kehatin bwesera ta
koo na tu nu sua tu sɔbe. Adama tu ku raa
dendi yãa nin tii baba bà kun nu bekuru
wukiri kpa tu ku raa gbi. Isireliba bà n
seewa ba swaa wɔri, Kehatin bwese tera ta
ko n da sãa yãa ni sɔbe.
16 Eleasaa, Aroni yãku kowon biiwa u ko
n da maa dabu gen gum gari yɛ̃, ka sere
turare nubu durorugia ye, ka bururu ka
yokan yãku te ba ra ko tɔ̃ɔ baatere ka gum
mɛ ba ra gãanu tãre bu ka nu gɔsi bu yi
nɛnɛm nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ̃. Wiya u koo
nɛ, Yinni Gusunɔn kuu te nɔni doke ka ye
ya wãa te sɔɔ.
17 Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi ka Aroni
sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
18-19 i de i Kehatin bweseru nɔni doke kpa
tu ku raa gbi tà n sãa yãa nin sɔmburu mɔ̀.
Wee mɛ kaa ko. Wunɛ Aroni ka wunɛn
bibu, i ko i ka baawure dawa win ayerɔ kpa
i nùn sɔ̃ɔsi yãa nìn sɔmburu u koo ko.

20 Bu ku raa du mi, bu ka sãa yee ten dendi
yãnu kpuro mɛɛri kpa nɛ, Yinni Gusunɔ n
ku ra bu go.

Gɛɛsɔnin bwese kɛran sɔmburu

21 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
22 a Gɛɛsɔnin bwese kɛran tɔmbu gario
yɛnu ka yɛnu.
23 Kaa bu gariwa saa be ba wõɔ tɛna mɔn di
sere n ka girari be ba mɔ wõɔ weeraakurɔ,
be ba koo kpĩ bu gesi sãa yee ten sɔmburu
ko.
24 Wee sɔmbu te Gɛɛsɔnin bweseru ta koo
ko.
25 Ta ko n da kuu ten beka sɔbewa ka ten
gɔni damgii yi ba ra wukiri wɔllɔ ka sere ten
kɔnnɔn beku kare te,
26 ka ten yaaran beka ka yen kɔnnɔn beku
kareru ka ten wɛ̃ɛ ka ten sɔm yãa ni nu tie.
Ye kpuron sɔmbura ba koo ko.
27 Gɛɛsɔnin bweseru tà n sɔmburu mɔ̀,
Aroni ka win biba ba koo tu nɔni doke, beya
ba koo tu sõ yè ta koo ko.
28 Sɔma ye kpurowa Gɛɛsɔnin bweseru ta
koo ko. Itamaa, yãku kowo, Aronin biiwa u
koo bu kpara.

Mɛrarin bwese kɛran sɔmburu

29 Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sõɔwa u
nɛɛ, a Mɛrarin bwese kɛran tɔmbu gario
yɛnu ka yɛnu.
30 Kaa ben tɔn durɔbu gariwa saa be ba
wõɔ tɛna mɔn di n ka da be ba mɔ wõɔ
weeraakurɔ, be ba koo kpĩ bu gesi kuu ten
sɔmburu ko.
31 Wee sɔmbu te ba koo bu nɔmu bɛria.
Beya ba ko n da kuu ten dãa bɛsi sɔbe ka ten
dãa pɔɔsi ka ten gbereba ka ten yõratii,
32 ka maa ten yaaran kara dãnu ka ten
yõratii ka ten kurumba ka ten wɛ̃ɛ ka sere
ten dendi yãa ni nu tie. Ba koo baawure
wɛ̃wa ye u koo sɔbe.
33 Sɔma yeniwa Mɛrarin bwese kɛra ya
ko n da ko kuu te sɔɔ. Itamaa yãku kowo
Aronin biiwa u koo bu nɔni doke.

Ba Lefiba gara be ba koo kpĩ bu kuu ten sɔmburu ko

34-49 Mɔwisi ka Aroni ka Isireliban yɛnu
yɛ̃robu ba Lefiban bwese kɛri yinin tɔmbu
gara, yiya, Kehati ka Gɛɛsɔni ka Mɛrari. Ba
bu garawa yɛnu ka yɛnu saa be ba wõɔ
tɛna mɔn di sere n ka da be ba mɔ wõɔ
weeraakurɔ, be ba koo kpĩ bu sɔmburu
ko kuu te sɔɔ gesi nge mɛ Yinni Gusunɔ u
Mɔwisi sõɔwa.
Be ba gara Kehatin bweseru sɔɔ, ben geera
kuawa tɔmbu nɔrɔbun suba yiru ka nata ka
wunɔbu ka weeraakuru (2.750).
Gɛɛsɔnin bweseru sɔɔ maa, ben geera
kuawa tɔmbu nɔrɔbun suba yiru ka nata
ka tɛna (2.630).
Mɛrarin bweseru sɔɔ, ben geera maa
kua tɔmbu nɔrɔbun suba ita ka goobu
(3.200). Ma Lefiba kpuron geera kua tɔmbu
nɔrɔbun suba nɔɔba ita ka nɛɛra wunɔbu ka
wɛnɛ (8.580).
Ba ben baawure sõɔwa ye u koo ko ka ye
u koo sɔbe nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi
sõɔwa.

Be ba koo yara sansanin di

5

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
2 a Isireliba sõɔwɔ a nɛɛ, bu bu yaro
sansanin di, be ba disi mɔ gɔnan bara
disiginun sõ, ǹ kun mɛ kentun sõ, ǹ kun mɛ
goru garun sõ.
3 Yɛ̃ro u sãawa tɔn kurɔ? I ko i nùn
yarawa kpa u ku raa sansani ye disi doke,
yèn suunu sɔɔ nɛ, Yinni Gusunɔ na wãa.
4 Ma Isireliba ba Yinni Gusunɔn wooda ye
mɛm nɔɔwa. Ma ba tɔmbu kpuro yara be ba
disi mɔ mi, nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.

Torarun sɔmbu

5 Yinni Gusunɔ u maa kpam Mɔwisi sõɔwa
u nɛɛ,
6 a Isireliba sõɔwɔ a nɛɛ, tɔn kurɔwa? Aa,
tɔn durɔwa? U n win winsim tora, Yinni
Gusunɔwa u tora.
7 Yɛ̃ro u koo win tora te tuuba kowa kpa
u gãa nìn sõ u tora mi wesia, kpa u yen bɔnu
nɔɔbun tia sosi.
8 Wi ba koo gãa ni wesia, ù kun wãa ma
uǹ maa goo mɔ wi ba koo nu wɛ̃, Yinni
Gusunɔwa ba koo nu wɛ̃, kpa nu ko yãku
kowoginu. U koo maa yãa kinɛru wɛ̃ te ba
koo ka nùn win tora run yãkuru kua.
9 Yãkuru baatere tèn sukum ba wĩa
nɛnɛm Yinni Gusunɔn sõ, ta ko n sãawa
yãku kowogiru.
10 Kpuro ye ba wɛ̃ Yinni Gusunɔn sõ, ya
kuawa yãku kowogia. U koo kpĩ u ye yi
nɛnɛm win tiin sõ.

Tɔn kurɔ wi ba tamaa

u sakararu kua

11 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
12 a Isireliba kpuro sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, tɔn kurɔ
goo ù n naanɛ sarirun kookoosu mɔ̀,
13 ma win durɔ u tamaa durɔ goo u ka nùn
kpuna, baa mɛ ganu sari ni nu nùn sɔ̃ɔsimɔ
ma u ka goo kpuna, mɛya uǹ maa seedagii
goo mɔ wi u nùn wa u ye mɔ̀, durɔ win tii
uǹ maa ka nùn ye mwɛ,
14 sɔrɔkudo uǹ ye kue, adama ka mɛ, nis-
inun sɔ̃, uǹ nùn naanɛ sãa, ma u tamaa u
sakararu kuawa kam kam,
15 baa ǹ n mɛren na, durɔ wi, u koo ka win
kurɔ wi dawa yãku kowon mi ka ɔɔsun som
kilo ita. Uǹ gum dokemɔ som mɛ sɔɔ. Mɛya
uǹ maa turare sɔndimɔ mɛn wɔllɔ. Domi ta
sãawa yãkuru te ta nisinu yaayamɔ.
16 Saa ye sɔɔ, yãku kowo u koo ka nùn
dawa sãa yerɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ,
17 u yɔ̃rasia, kpa u doma nim sua wekerun
di te ba kua ka sɔndu, kpa u tua sɔka sãa
yerun temɔ u ka nim mɛ burina.
18 U koo de kurɔ wi, u yɔ̃ra Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ kpa u nùn win yasa pota, kpa u kɛ̃ɛ
te sɔndi kurɔ win nɔmaɔ. Saa ye sɔɔ, yãku
kowon tii u ko n nim sosuram nɛni mɛ mu
ka bɔ̃ri naamɔ,
19 kpa u kurɔ wi bɔ̃rusia u nɛɛ, saa ye a wãa
wunɛn durɔn yɛnuɔ, tɔn durɔ goo ù kun ka
nun kpunɛ, ma aǹ tii disi doke, Gusunɔ u ku
de a bɔ̃ri wa yi nim mɛ, mu koo ka na.
20 Adama ma a ka durɔ goo kpuna, a tii disi
kua,
21 Yinni Gusunɔ u nun sɛɛyasia, kpa u nun
wĩroru kpɛ̃ɛ kpa wunɛn nukuru tu mɔsi sere
ba n da nun sie bà n tɔmbu bɔ̃rusimɔ.
22 Gusunɔ u de nim mɛ mu ka bɔ̃ri naamɔ
mi, mu du wunɛn nukurɔ kpa wunɛn nuku
te, tu mɔsi, kpa wunɛn marutuu gu gbera.
Saa ye sɔɔra, kurɔ wi, u koo gere u nɛɛ, ami!
23 Yãku kowo u koo bɔ̃ri yi yorewa tireru
sɔɔ kpa u yi tea ka nim sosuram mɛ,
24 mɛ mu ka bɔ̃ri naamɔ kpa u mu kurɔ wi
nɔrusia, kpa nim mɛ, mu du win nukurɔ mu
nùn kɔ̃sa kua.
25 Yen biru yãku kowo u koo nisinun kɛ̃ɛ
te mwa kurɔ win nɔman di kpa u tu sɔ̃ɔsi
beri berika, kpa u ka sere tu da yãku yerɔ.
26 Yen biru u koo kɛ̃ɛ ten som nɔm kure
teeru sua kpa u mu dɔ̃ɔ mɛni yãku yerɔ kpa
Yinni Gusunɔ u kurɔ wi yaaya. Yen biru kpa
u kurɔ wi nim sosuram mɛ nɔrusia.
27 U n kurɔ wi nim mɛ nɔrusia ma u disi
mɔ, u kua naanɛ sarirugii win durɔn mi,
nim mɛ, mu koo ka nùn bɔ̃ri naawa, kpa mu
nùn kɔ̃sa kua, win nukuru tu mɔsi kpa win
marutuu gu gbera, kpa ba n da nùn sie bà n
tɔmbu bɔ̃rusimɔ.
28 Adama ù kun disi mɔ, u tii nɛnua dee
dee, ba koo nùn garisiwa taarɛ sarirugii. Saa
ye sɔɔ, u koo bibu wa u ma.
29 Yeniwa ya sãa kurɔ ka durɔn nisinun
wooda. Kurɔ ù n win durɔ nɔni wɔ̃kua u
sakararu kua,
30 ǹ kun mɛ durɔn nisinu nù n seewa,
ù n win kurɔ taarɛ weesugia wɛ̃ɛmɔ, yãku
kowo u koo ka nùn dawa Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ, kpa u ko mam mam ye wooda ye,
ya gerua.
31 Durɔ u ko n sãa taarɛ sarirugii. Adama
kurɔ ù n tora u koo ten are wa.

Be ba tii Yinni Gusunɔ wɛ̃

6

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, goo ù n tii wuna
nɛnɛm u ka tii Yinni Gusunɔ wɛ̃,
3 yɛ̃ro uǹ koo tam gam nɔ, baa mɛ ba kua
ka resɛm. Uǹ maa resɛm beka ǹ kun mɛ
gbeba dimɔ.
4 Saa ye u tii Gusunɔ wɛ̃ mi, uǹ gãanu dimɔ
ye ba kua ka resɛm.
5 Uǹ maa win seri kɔnimɔ sere win tii
wɛ̃ɛbun tɔ̃ɔ te, tu ka yibu. U koo win seri
deriwa yi n kpɛ̃amɔ, kpa u n wãa Gusunɔn
sɔ̃.
6 U ku raa maa susi goru garun bɔkuɔ u
sere tu baba,
7 baa ǹ n win baan gorun na, ǹ kun mɛ
win mɛrogiru, ǹ kun mɛ win wɔnɔ ka win
mɔɔgiru, ǹ kun mɛ win sesugiru. Domi seri
yi u sɔɔwa mi, yi sɔ̃ɔsimɔ ma u tii Gusunɔ
wɛ̃ɛwa.
8 Win tii wɛ̃ɛbun saa ye sɔɔ, u ko n wãawa
Yinni Gusunɔn sɔmburun sɔ̃.
9 Wi ka goo bà n wãa sannu ma yɛ̃ro u
gu suaru sɔɔ, ma u disi duura, u koo win
seri kɔniwa sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse dɔma te u tii
dɛɛrasiamɔ.
10 Sɔ̃ɔ nɔɔba itase, u koo ka yãku kowo
kparukonu yiru naawa, ǹ kun mɛ, to-
tobɛrɛnu yiru, sãa yerun kɔnnɔwɔ,

11 kpa yãku kowo u gen teu go, u ka durɔ
win torarun suuru bikia kpa u ka yiruse
yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko. Yen biru kpa u
nùn dɛɛrasiabun wororu koosi. Yen tɔ̃ɔ te, u
dɛɛrawa mi.
12 Kpa u maa wure u tii Yinni Gusunɔ wɛ̃.
Saa yera u koo yãa kinɛru wɔ̃ɔ tiagiru go u
ka win toraru sɔmɛ. Adama tɔ̃ɔ gbiikii ni u
raa tii wɛ̃ mi, nu kam kuawa mi.

13 Be ba tii Gusunɔ wɛ̃n wooda wee. Goo
ù n tii wuna nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ̃, ma u
yen tɔ̃ru yibia te u bura ba koo ka nùn dawa
Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔwɔ.
14 Miya u koo ka win kɛ̃ru na Yinni
Gusunɔn mi. Niya yãa kinɛru wɔ̃ɔ tiagiru te
tanˀ alebu mɔ, u ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru
ko, ka maa yãa niru wɔɔ tiagiru te tanˀ alebu
mɔ u ka torarun yãkuru ko. Kpa u maa ka
yãa kinɛru na te tanˀ alebu mɔ u ka siarabun
yãkuru ko.
15 U koo maa ka pɛ̃ɛ na bireru sɔɔ ye banˀ
seeyatia doke, yen gɛɛ yi n kpã yèn som ba
ka gum burina, yen gɛɛ yi kun maa kpã yi
ba koo gum tɛɛni.
16 Yen biru kpa yãku kowo u ka kɛ̃ɛ ni na
Yinni Gusunɔn mi, kpa u torarun yãkunu
ko ka sere yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu.
17 Kpa u maa siarabun yãkunu ko ka yãa
kinɛ te, ka pɛ̃ɛ ye ya wãa bire te sɔɔ, ye banˀ
seeyatia doke, ka som mɛ, ka tam mɛ.
18 Saa ye sɔɔ, wi u tii wɛ̃ mi, u koo win
seri yi kɔniwa Yinni Gusunɔn sãa yerun
kɔnnɔwɔ, kpa u yi kpɛ̃ɛ mi ba siarabun
yãkurun dɔ̃ɔ sɔ̃rua.
19 Yen biru yãku kowo u koo yãa kinɛ ten
nɔmu sua te ba sawa mi, kpa u pɛ̃ɛ ka kira
teeru sua birerun di, kpa u ye kpuro sɔndi
durɔ win nɔmuɔ wi ba kɔna mi.
20 Yen biru yãku kowo u koo ye Yinni
Gusunɔ sɔ̃ɔsi, ka sere yaa yen guro guroru
ka yen taa teeru sannu, kpa yu ko wi yãku
kowogia. Woro nini kpuron biruwa wi u tii
Yinni Gusunɔ wɛ̃ mi, u koo den kpĩ u tam
nɔ.

21 Yera ya sãa be ba tii wuna nɛnɛm Yinni
Gusunɔn sɔ̃n wooda. Yãku niya ba koo maa
ko. Bà n maa dam mɔ bu ka Yinni Gusunɔ
kɛ̃nu ganu wɛ̃ nini baasi, ba koo kpĩ bu ko.
Adama baa ˀn n mɛren na, ba koo nùn wɛ̃wa
ye ba nɔɔ mwɛɛru kua nge mɛ yen wooda ya
gerua.

Nge mɛ ba ko n da domaru ko

22 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
23 a Aroni ka win bii tɔn durɔbu sɔ̃ɔwɔ
a nɛɛ, wee nge mɛ ba ko n da gere bà n
Isireliba domaru kuammɛ.
24 Ba ko n da nɛɛwa,
Yinni Gusunɔ u bɛɛ domaru kua,
kpa u bɛɛ kɔ̃su.
25 Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ nɔnu geu mɛɛri
kpa u bɛɛ durom kua.
26 Gusunɔ u bɛɛ mɛɛrima,
kpa u bɛɛ bɔri yɛndu wɛ̃.
27 Yãku kowo ù n nɛn yĩsiru sokusina mɛ,
sanam mɛ u Isireliba domaru kuammɛ, saa
yera kon doma te mwa.

Kɛkɛ yi Isireliban

guro guroba wɛ̃ sãa yerun sɔ̃

7

1 Sanam mɛ Mɔwisi u Yinni Gusunɔn
kuu te gira u kpa, u tu gum yɛ̃ka, te ka
ten dendi yãnu kpuro, ta n ka sãa nɛnɛm
Yinni Gusunɔn sɔ̃. Ka yãku yee te ka ten
dendi yãnu ye kpurowa u gum yɛ̃ka u wuna
nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ̃.
2 Yera Isireliban bwese kɛra baayeren
guro guro be ba raa tɔmbu gara mi, ba
susima.
3 Ben baawure u ka win kɛ̃ru na. Kɛ̃ɛ niya
nɛɛ wɔkura yiru ka kɛkɛ nɔɔba tia ye nɛɛ
gawe. Ba kɛkɛ yi wukiritii kua. Wirugibu
yiruwa ba mɛnna ba kɛkɛ tia kasu ba wɛ̃. Ma
ben baawure u naa tia wɛ̃. Ma ba ka ye na
Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
4 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
5 a ye kpuro mɔɔ nɛn kuu ten sɔmburun
sɔ̃, kpa a ye Lefiba bɔnu kua nge mɛ ben
baawuren sɔmbura sãa yu ka nùn somi.
6 Ma Mɔwisi u kɛkɛ be ka nɛɛ yi mwa ma u
yi Lefiba wɛ̃.
7 U Gɛɛsɔnin bwese kɛra kɛkɛ yiru wɛ̃ ka
nɛɛ nnɛ ben sɔmburun sɔ̃.
8 U Mɛrarin bwese kɛra kɛkɛ nnɛ wɛ̃
ka nɛɛ nɔɔba ita, ben sɔmburun sɔ̃. N
deema Itamaa yãku kowo Aronin biiwa u
bu kpare.
9 Unˀ Kehatiba yen gaa wɛ̃. Domi sãa yerun
dendi yãnun tiiwa be, ba ra sue ben senɔ.

Kɛ̃ɛ ni ba kua sanam mɛ

ba yãku yeru wukiamɔ

10 Dɔma te ba yãku yee te gum yɛ̃ka ta n
ka sãa nɛnɛm Yinni Gusunɔn sõ, Isireliban
bwese kɛrin wirugibu ba ka ben kɛ̃nu na
yãku yee ten wuswaaɔ.
11 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, a
de Isireliban guro guro be, bu na tia tia, ben
baawure u n win kɛ̃ru mɔ u ka tu sõɔsi yãku
yee ten sõ, ben baawure u n win tõru mɔ.

12-83 Wee nge mɛ ba ka kɛ̃ɛ ni naasina.
Tõɔ gbiikiru Nasoni, Aminadabun bii,
Yudan bweseru sɔɔ, wiya u ka wigiru na.
Tõru yiruse Nɛtanɛɛli, Suarin bii, Isakarin
bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Tõru itase Eliabu, Helonin bii, Sabulonin
bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Tõru nnɛse Elisuri, Sedeurin bii, Rubɛnin
bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Tõru nɔɔbuse Selumiɛli, Surisadain bii,
Simɛɔn bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Tõru nɔɔba tiase Eliasafu, Dewɛlin bii,
Gadin bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Tõru nɔɔba yiruse Elisama, Amihudun bii,
Efaraimun bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru
na.
Tõru nɔɔba itase Gamuliɛli, Pedasurin bii,
Manasen bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Tõru nɔɔba nnɛse Abidani, Gideonin bii,
Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru
na.
Tõru wɔkuruse Akiesɛɛ, Amisadain bii,
Danun bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Tõru wɔkura tiase Pagiɛli, Okiranin bii,
Asɛɛn bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.
Tõru wɔkura yiruse Ahira, Enanin bii,
Nɛfitalin bweseru sɔɔ, u maa ka wigiru na.

Wee ye ben baawure u ka na.
Yera gbɛ̃ɛru te ba kua ka sii geesu, tèn
bunum mu sãa kilo tia ka garamu gooba
wunɔbu (300), ka maa gbɛ̃ɛru garu te ba ko
n da ka yɛm yɛ̃ke. Ba maa te kuawa ka sii
geesu. Ten bunum mu sãawa garamu nata
ka wunɔbu (700). Ba ni kpuron bunum
yĩirawa ka sãa yerun yĩirutia. Ma ba gbɛ̃ɛnu
yiru ye sɔɔ, som doke mɛ ba burina ka gum
bu ka yãkuru ko.
Ben baawure u ka nɔra wuragia na ye ba
turare yibie. Nɔra yen bunum mu sãa
garamu wunɔbu (100).
Ba maa ka kɛtɛ kinɛru ka yãa kinɛru ka yãa
kpɛndu wõɔ tiagiru na. Ye ita kpurowa ba
koo ka yãku dõɔ mwaararugiru ko,
kpa bu ka boo kinɛru na te ba koo ka
torarun yãkuru ko,
ka maa naa kinɛnu yiru ka yãa kinɛnu nɔɔbu
ka boo kinɛnu nɔɔbu ka yãa kpɛmminu
nɔɔbu wõɔ tiaginu ni ba koo ka siarabun
yãkunu ko.
84 Kɛ̃ɛ ni ba kua dɔma te, yãku yee ten sõ,
ni kpuron geera kuawa gbɛ̃ɛnu wɔkura yiru
ni ba kua ka sii geesu ka sere maa sii geesun
gbɛ̃ɛnu ganu wɔkura yiru ni ba ko n da ka
yɛm yɛ̃ke, ka maa nɔri wuragii wɔkura yiru.
85 Gbɛ̃ɛ nin baateren bunum mu sãawa
kilo tia ka garamu gooba wunɔbu (300).
Ni ba ra ka maa yɛm yɛ̃ke mi, nin teerun
bunum maa sãawa garamu nata ka wunɔbu
(700). Gbɛ̃ɛ ni kpuron bunum mu kuawa
kilo yɛnda nnɛ, nge mɛ ba ra yĩire sãa yerɔ.
86 Nɔri wuragii yi, yin baayeren bunum
mu sãawa garamu wunɔbu (100). Ma nɔri
wɔkura yiru ye kpuron bunum mu kua kilo
tia ka garamu goobu (200). Ba yin baayere
turare yibie ye ba koo dõɔ doke.
87 Yen biru ba yaa sabenu wɛ̃. Niya naa
kinɛnu wɔkura yiru ka yãa kinɛnu wɔkura
yiru ka yãa kpɛmminu wõɔ tiaginu wɔkura
yiru ni ba koo ka yãku dõɔ mwaararuginu
ko ka maa som mɛ ba ra ka yãku te ko, ka
maa boo kinɛnu wɔkura yiru ni ba koo ka
toranun yãkuru ko,
88 ka kɛtɛ kinɛnu yɛnda nnɛ, ka yãa kinɛnu
wata ka boo kinɛnu wata ka yãa kpɛmminu
wõɔ tiaginu wata. Ni kpurowa ba koo ka
siarabun yãkunu ko. Kɛ̃ɛ niniwa ba kua
sanam mɛ ba yãku yee te gum yɛ̃ka ta n ka
sãa nɛnɛm Gusunɔn sõ.
89 Sanam mɛ Mɔwisi u dua Yinni
Gusunɔn kuu ten mi, u Yinni Gusunɔn nɔɔ
nɔɔmɔ. Nɔɔ ge, ga weewa wɔllun kõsobun
weenasibu yiru yen baa sɔɔn di, ye ya wãa
woodan kpakoro ten wukiritian wɔllɔ. Min
diya Gusunɔ u ka nùn gari mɔ̀.

Nge mɛ ba koo fitilanu yiisina

8

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, a
Aroni sõɔwɔ a nɛɛ,
2 ù n fitilanu nɔɔba yiru ye doke dabu ge
sɔɔ, u de nu n yam bururasie wuswaaɔ.
3 Ma Aroni u kua mɛ. U nu doke doke
dabu gen wuswaaɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u
nùn sõɔwa.

4 Ba dabu ge kuawa ka wura bori tia saa
gen wollun di sere n ka da temo, ka sere
bura ni ba gu kua. Mowisi u dera ba gu
kuawa nge mɛ Yinni Gusuno u nùn sõosi.

Ba Lefiba wuna nɛnɛm

Yinni Gusunon somburun sõ

5 Yinni Gusuno u Mowisi sõowa u nɛɛ,
6 a Lefiba wuno Isireliban suunu soon di
kpa a bu dɛɛrasia.
7 Wee nge mɛ kaa ko a ka bu dɛɛrasia.
Kaa bu nim yɛ̃kawa mɛ mu koo ben toranu
wukiri. Kpa a de bu ben wasin sansu koni.
Kpa bu ben yãnu tea kpa bu tii dɛɛrasia.
8 Yen biru ba koo kɛtɛ kinɛ kpɛmbu sua
ka som mɛ ba ka gum burina ka kɛtɛ kinɛ
kpɛmbu gagu bu ka torarun yãkuru ko.
9 Kpa a Isireliba kpuro mɛnna kuu ten
konnowo, kpa a de Lefiba bu susima
10 nɛ, Yinni Gusunon wuswaao, kpa Isire-
liba bu ben noma sondi Lefi ben wiru wollo.
11 Kpa Aroni u Lefi be sõosi beri berika
nɛ, Yinni Gusunon wuswaao nge yãkuru te
Isireliba ba ka na. Saa ye soo, ba bu wunawa
mi nɛnɛm nɛn somburun sõ.
12 Lefiba ba koo maa ben noma sondi kɛtɛ
kinɛ nin wiru wollo. Yen biru kpa Aroni u
teeru go ben torarun suurun sõ kpa u ka
teeru yãku dõo mwaararugiru ko u sere bu
dɛɛrasiabun woronu koosi.
13 Kaa de Lefiba kpuro bu se bu yõra
Aroni ka win bibun wuswaao, kpa a bu sõosi
beri berika nge yãkuru nɛ, Yinni Gusunon
wuswaao.
14 Kaa Lefiba wunawa nɛnɛm Isireliban
suunu soon di, kpa ba n wãa nɛn somburun
sõ.
15 Yeniban biru ba koo somburu ko nɛn
sãa yero. Kaa bu dɛɛrasiawa kpa a bu sõosi
beri berika nge yãkuru.
16 Domi ba man bu wɛ̃wa mam mam ba
kua Isireliban bii gbiikobu kpuron kosire.
17 Ben bii gbiikobu kpuro ba sãawa
nɛgibu saa tombun bii gbiikobun di n ka da
yaa sabenun bino. Na bu wunawa nɛnɛm
ba kua nɛgibu, saa mìn di na bii gbiikobu go
Egibitio.
18 Na Lefiba mwa Isireliban bii gbiikobun
ayero.
19 Na bu wunawa na Aroni ka win bibu
wɛ̃, bu ka somburu ko Isireliban sõ sãa yero,
kpa ba n sãa nge yãkuru te Isireliba ba wɛ̃
ben toranun sõ. Saa ye soo, Isireli be, baṅ
susimo nɛn kuu ten bokuo n sere bu go.
20 Mowisi ka Aroni ka Isireliba kpuro ba
kua mam mam ye Yinni Gusuno u gerua
Lefiban sõ.
21 Lefiba ba tii dɛɛrasia ba ben yãnu tea,
ma Aroni u bu sõosi beri berika nge yãkuru.
Ma u bu torarun suuru ka dɛɛrasiabun
woronu koosi.
22 Yen biruwa Lefi be, ba na Yinni
Gusunon kuu ten mi, ba ben somburu torua
Aroni ka win bibun noni biru, nge mɛ Yinni
Gusuno u Mowisi sõowa u ko ben sõ.
23 Yinni Gusuno u maa Mowisi sõowa u
nɛɛ,
24 Lefi be ba wõo yɛnda noobu mo ka be ba
kere mɛ, beya ba koo somburu ko nɛn kuu
te soo.
25 Be ba wõo weeraakuru tura, ba koo
yariwa ben somburun di mam mam. Baṅ
maa man somburu kuammɛ.
26 Ba ko n da ben Lefisibu somi bà n
somburu mò. Adama ben tii baṅ ko n maa
somburu mo mi. Nge mɛya kaa Lefiba kua
ben somburun swaa soo.

Goo sararibun tõo bakaru

9

1 Ye Isireliba ba yarima Egibitin di
yen wõo yirusen suru gbiikoo soo, yera
Yinni Gusuno u ka Mowisi gari kua Sinain
gbaburo.
2 U nɛɛ, Isireliba ba ko n da Goo sararibun
tõo bakaru diwa saa ye na yi soo.
3 Yera suru winin sõo wokura nnɛsen
yoka, sanam mɛ sõo dua. Ba koo tu diwa nge
mɛ ten wooda ya gerua.
4 Ma Mowisi u Isireliba sõowa nge mɛ ba
koo ka Goo sararibun tõo bakaru di.
5 Ma ba tõo te di suru gbiikoon sõo wokura
nnɛse yen yoka sanam mɛ sõo dua, Sinain
gbaburu mi, nge mɛ Yinni Gusuno u Mowisi
sõowa bu ko.
6 Yen doma te, tombu gaba wãa be ba disi
mo gorun sõ. Baṅ kpĩa ba tõo baka te di. Ma
ba da ba Mowisi ka Aroni deema.
7 Ba bu sõowa ba nɛɛ, wee sa disi mo gorun
sõ. Yen sõ, kaa sun yinari su ka bɛsɛn yãkuru
na Yinni Gusunon wuswaao tõo te soo, nge
Isireli be ba tie?
8 Ma Mowisi u nɛɛ, i yõro n bikia ye Yinni
Gusuno u koo man sõ bɛɛn sõ.
9 Yinni Gusuno u Mowisi sõowa u nɛɛ, a
Isireliba sõowo a nɛɛ,

10 ben goo ɲ̀ kun mɛ ben bibun bweseru sɔɔ, goo ù n disi mɔ gorun sõ, ɲ̀ kun mɛ
u wuu da, ka mɛ, u koo Gɔɔ sararibun tõɔ
bakaru diwa nɛn sõ.
11 Adama ba koo tu diwa suru yirusen sõɔ
wɔkura nnɛsen yoka sanam mɛ sõɔ dua. Kpa
bu ten yaa tem ka pɛ̃ɛ ye baɲ̀ seeyatia doke
ka maa kpee wuru si su sosu.
12 Bu ku yen gaa deri sere sisiru bururu.
Baɲ̀ maa yen kukunu kɔramɔ. Bu de bu yen
wooda mɛm nɔɔwa mam mam.
13 Goo ù n dɛɛre ma uɲ̀ wuu de, ma u ka
sere yina u Gɔɔ sararibun tõɔ baka te di, ba
koo yɛ̃ro yarawa Isireliban sansanin di, yèn
sõ u yina u ka win yãkuru na ten saa sɔɔ.
Yɛ̃ro u koo win tora ten are mwawa.
14 Sɔɔ goo ù n wãa bɛɛn suunu sɔɔ, u tõɔ
baka te dimɔ, u koo tu diwa nge mɛ na ten
wooda yi. Bɛɛ ka sɔbu, wooda tia yera na bɛɛ
wɛ̃ɛmɔ.

Guru wii wuroru ta Yinni

Gusunɔn kuu te wukiri

15 Dɔma te Mɔwisi u Yinni Gusunɔn kuu
te gira u kpa, guru wii wurora ta tu wukiri
saa yoka yen di n ka girari bururɔ. Ma ta
yam bururasie nge dõɔ kuu ten wɔllɔ.
16 Nge mɛya ta tu wukiri saa dɔma ten di.
Wɔ̃kuru kpa ta n yam buriri.
17 Guru wii wuro te, tà n seewa Yinni
Gusunɔn kuu ten wɔllun di, Isireliba ba ra
kuu te wukewa bu doona. Kpa bu maa yɔ̃ra
mi guru wii wuro te, ta yɔ̃ra.
18 Nge mɛya ba ra ka Yinni Gusunɔn gere
tubu ù n kĩ bu kuu te gira, ɲ̀ kun mɛ, ù n kĩ
bu tu wuka. Guru wii wuro te, tà n wãa kuu
ten wɔllɔ, ba ku ra doonɛ min di.
19 Tà n yɔ̃ra kuu ten wɔllɔ n ka tɛ, Isireliba
ba ra Yinni Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwɛwa,
ba ku ra doonɛ min di.
20 Tà n yɔ̃ra saa fiiko, miya ba ra ben
sansani gire saa fiiko. Yen biru kpa bu se
bu doona Yinni Gusunɔ ù n nɛɛ, bu se bu
doona.
21 Gasɔ guru wii wuro te, ta ra yɔ̃re yam
tem, saa yokan di sere ka bururɔ, ɲ̀ kun mɛ
sõɔ teeru ka wɔ̃ku teeru. Adama tà n seewa,
Isireliba ba ra sewa bu swaa wɔri.
22 Adama tà n yɔ̃ra kuu ten wɔllɔ sõɔ yiru
ɲ̀ kun mɛ suru tia ɲ̀ kun mɛ wõɔ tia Isireliba
ba ku ra kuu te wuke, ma n kun mɔ ba guru
wii wuro te wa ta seewa.
23 Ba ku ra se, ba ku ra maa sinɛ, ma n kun
mɔ Yinni Gusunɔ u bu wooda wɛ̃. Ba ra win
wooda swĩiwa nge mɛ u Mɔwisi sõɔwa u ko.

Kɔbi yiru

yi ba kua ka sii geesu

10

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
2 a de bu kɔbi yiru seku ka sii geesu yi ba
ko n da so bu ka tɔmbu mɛnna kpa bu bu sõ
bu seewo bu doona sansanin di.
3 Bà n kɔbi yiru ye so sannu, tɔmbu
kpurowa ba koo mɛnna wunɛn mi, Yinni
Gusunɔn kuu ten wuswaaɔ.
4 Adama bà n yin tia so, Isireliban
wirugibu ka ben yɛnu yɛ̃roba ba koo mɛnna
wunɛn mi.
5 Bà n kɔba so ba kuuki koosi, be ba ben
sansani gire Yinni Gusunɔn kuu ten sõɔ yari
yeru gia, bera ba koo gbi bu doona.
6 Bà n maa wure ba so ba kuuki koosi, be
ba ben sansani gire sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia
kpa be, bu maa doona.
7 Adama bà n kĩ bu tɔmbu kpuro mɛnna,
ba koo kɔba sowa ba kun kuuki kue.
8 Aroni ka win bibu, be, be ba sãa yãku
kowobu, be tɔnawa ba ko n da kɔbi yi so.
Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka ben bibun
bweserɔ.
9 I n dua bɛɛn tem sɔɔ, i tabu mò ka
bɛɛn yibɛrɛba i ko i kɔbi yi sowa i n kuuki
koosimɔ kpa nɛ, Yinni Gusunɔ n ka bɛɛ
yaaya n bɛɛ wɔra yibɛrɛ ben nɔman di.
10 I n yãku dõɔ mwaararuginu mò, ɲ̀ kun
mɛ siarabun yãkunu tõɔ bakaru sɔɔ, ɲ̀ kun
mɛ tõɔ ni i ra di surun tõɔ gbiikiru sɔɔ, ɲ̀ kun
mɛ nuku dobun saa gaa sɔɔ, i ko i n da kɔbi
sowa. Nge mɛya kon ka bɛɛ yaaya. Nɛna
Gusunɔ bɛɛn Yinni.

ISIRELIBAN SANUM SAA SINAIN DI N KA DA MƆABUN TEM NƆƆ BURA YERƆ

Isireliba ba swaa wɔri

11 Ye Isireliba ba yarima saa Egibitin
di, yen wõɔ yirusen suru yirusen sõɔ
yɛnduse sɔɔra, guru wii wurora seewa
Yinni Gusunɔn kuu ten wɔllun di.
12 Ma Isireliba ba seewa Sinain gbaburun
di ba swaa wɔri nge mɛ ba wooda yi bu ka
swĩina. Ma guru wii wuro te, ta da ta yɔ̃ra
Paraniɔ.

13 Dɔma te, ben see gbiikiba ba seewa mi,
sanam mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa bu
da.
14-16 Yudaban tabu kowo wuura ta gbia
ta swaa wɔri ba ben gidi bɔra nɛni. Be
ba maa wãa wuu te sɔɔ, beya Isakariba ka
Sabuloniba. Nasoni, Aminadabun biiwa
u sãa Yudaban tabu sunɔ. Isakariban
tabu sunɔwa maa Nɛtanɛɛli, Suarin bii.
Sabuloniban tabu sunɔwa maa Eliabu,
Helonin bii.
17 Ba Yinni Gusunɔn kuu te kurua. Ma
Gɛɛsɔniba ka Mɛrariba be ba sãa Lefin bwe-
seru ba ten yãnu sua ba ka swaa wɔri ba
Yudaban tabu wuu te swĩi.
18-20 Yen biruwa Rubɛnin bwese kɛra ka
yen tabu kowo wuuru, ba Lefi be swĩi. Be
ba maa wãa tabu wuu te sɔɔ, bera Simɛɔba
ka Gadiba. Rubɛniban tabu sunɔn yĩsira
Elisuri, Sedeurin bii. Simɛɔban tabu sunɔn
yĩsira Selumiɛli, Surisadain bii. Gadiban
tabu sunɔn yĩsira maa Eliasafu, Dewɛlin bii.
21 Yen biru Kehatibara ba swĩi be, be
ba sãarun dendi yãnu sɔɔwa. Lefi be ba
gbia ba koo kuu te girawa Kehatiba bu sere
tunuma.
22-24 Kehatiban biru, Efaraimun bwese
kɛra ya swĩi ka yen tabu kowo wuunu
ba ben gidi bɔra gbiisie. Beya Manaseba
ka Bɛnyamɛɛba. Efaraimuban tabu sunɔn
yĩsira Elisama, Amihudun bii. Manaseban
tabu sunɔn yĩsira Gamuliɛli, Pedasurin bii.
Bɛnyamɛɛban tabu sunɔn yĩsira Abidani,
Gideonin bii.
25-27 Yen biruwa Danun bwese kɛra ka
yen tabu kowo wuunu ba bu swĩi ba ben
gidi bɔra nɛni. Beya Asɛɛba ka Nɛfitaliba.
Beya ba kua tɔn be kpuro kpuron biru
kɔre. Danuban tabu sunɔn yĩsira Akiesɛɛ,
Amisadain bii. Asɛɛban tabu sunɔn yĩsira
Pagiɛli, Okiranin bii. Nɛfitaliban tabu sunɔn
yĩsira Ahira, Enanin bii.
28 Nge mɛya Isireliba ba swĩinɛ ba ka swaa
wɔri be ka ben tabu kowobu.

Mɔwisi u goo kasu

u ka bu swaa sɔ̃ɔsi

29 Mɔwisi u Hobabu win kurɔn sesu,
Rewɛli Madianin bii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sa dɔɔwa
tem mi Yinni Gusunɔ u sun nɔɔ mwɛɛru kua
u sun wɛ̃. A na a ka sun da, kpa su ka nun
durom mɛ bɔnu ko, mɛ Yinni Gusunɔ u bɛsɛ
Isireliba nɔɔ mwɛɛru kua.
30 Hobabu u nùn wisa u nɛɛ, naṅ ka bɛɛ
dɔɔ. Kon dawa nɛn temɔ sere nɛn yɛnuɔ.
31 Ma Mɔwisi u nùn wisa u nɛɛ, a suuru
koowo a ku sun deri. Domi a gbabu te yɛ̃ mi
sa wãa mi. A de a sun gbiiya.
32 À n sun swĩi sa ko ka nun durom mɛ
bɔnu ko, mɛ Yinni Gusunɔ u koo sun kua.
33 Ma Isireliba ba Yinni Gusunɔn guu te
deri ba sĩa sɔ̃ɔ ita. Ma ba ka Yinni Gusunɔn
woodan kpakororu gbia bu ka yam kasu mi
ba koo wɛ̃ra.
34 Guru wii wuro te, ta ra n wãawa ben
wɔllɔ sɔ̃ɔ sɔɔ bà n swaa wɔri.
35 Woodan kpakoro te, tà n seewa Mɔwisi
u ra nɛɛwa, Yinni, a seewo a yɔ̃ra, kpa a
wunɛn yibɛrɛba yarinasia. Kpa be ba maa
nun tusa bu duki wunɛn wuswaan di.
36 Bà n maa woodan kpakoro te yi, u ra
nɛɛwa, Yinni Gusunɔ, a wurama a n wãa
Isireli dabi dabi ten suunu sɔɔ.

Yinni Gusunɔ u dera dɔ̃ɔ u na

11

1 Sɔ̃ɔ teeru Isireliba ba ka Yinni Gusunɔ
wɔki. Ye u nu nua, yaṅ nùn dore. Ma u ka
bu mɔru kua, u dera dɔ̃ɔ u na u ben sansanin
bee tia mwa.
2 Yera Isireli be, ba Mɔwisi wuri koosi. Ma
u Yinni Gusunɔ kana. Ma dɔ̃ɔ wi, u yɔ̃ra.
3 Ma ba yam mi yĩsiru kã Tabera, yèn sɔ̃ dɔ̃ɔ
u yabura ben suunu sɔɔ.

Isireliba

ba yaa kanamɔ bu tem

4 Sɔ̃ɔ teeru tɔn tukobu be ba Isireliba
swĩima ben gbɛnubu seewa, ka sere maa
Isireliban tii ba wɔkinu torua ba mɔ̀, wara
u koo sun yaa wɛ̃ su tem.
5 Domi sa yaaye swɛ̃ɛ yi sa ra raa wa su
tem faara ka gbɛsɛnu ka wĩaru ka ayo ka
alumasanu ka alumasanu ganu.
6 Wee tɛ̃ sa gberamɔ saṅ maa gãanu
waamɔ sa dimɔ ma n kun mɔ manna.
7 Manna ye, dĩa bim kpika ya ka weenɛ.
8-9 Wɔ̃kuru Gusunɔ u ra dewa yu sarama
ka kakoru kpa sisiru bururu tɔmbu bu
yarima bu gura. Ba ra ye namwa, ṅ kun mɛ
bu suni soru sɔɔ. Kpa bu ye swɛ̃ wekerɔ. Ba
ra maa ka ye kiraru ko. Manna ye, ya ra n
numɔwa nge kira te ba sɔnwa.
10 Mɔwisi u nua ma Isireliba ba wɔki yɛnu
ka yɛnu, bwese kɛra ka bwese kɛra. Ma
Yinni Gusunɔn mɔru seewa gem gem.

11 Yera Məwisin nukura sankira, u Yinni
Gusunə sɔ̃əwa u nɛɛ, mban sɔ̃na aɲ̀ ka man
nənu geu mɛɛra. Mban sɔ̃na a ka man nuki
sankumə mɛ, ye a ka man tən be nəmu bɛria.
12 Nɛna na tən ben gura sua? Nɛna na bu
mara? Mban sɔ̃na a man sɔ̃əmə n bu bəkio
nge mɛ bii mɛro u ra win bii bəki, kpa n ka
bu da sere mi a ben baababa nəə mwɛɛru
kua.
13 Mana kon yaa wa n tən beni kpuro wɛ̃.
Domi wee ba man wuri koosimə, ba mɔ̀, n
bu yaa wɛ̃ɛyə bu tem.
14 Nɛ turo naɲ̀ kpɛ̃ n bu səbe. Domi səmu
ni, nu bunu.
15 Na nun kanamə, à n ka man nənu geu
mɛɛra, ye kaa ka man deri mɛsum, a man
goowo. A ku de na n wãa nəni swãaru səə.
16 Yinni Gusunə u Məwisi sɔ̃əwa u nɛɛ, a
man Isireliban guro gurobu wata ka wəku
te ta sãa wirugibu mɛnnama. A de bu na nɛn
kuu ten mi ka wunɛ sannu.
17 Miya nɛn tii kon na n gari ko. Kon
Hunde wi u wãa wunɛ səən dam sukum
wuna n bu wɛ̃ kpa bu wa bu nun somi a ka
tən be kpara. Kpa ba kun sãa wunɛ turon
səmunu.
18 Kaa Isireliba sɔ̃ a nɛɛ, bu tii dɛɛrasio sian
sɔ̃. Ba koo yaa tem domi na ben wəkinu
nua ni ba man koosimə. Ba mɔ̀, wara u koo
bu yaa wɛ̃ bu tem, domi sanam mɛ ba wãa
Egibitiə ba ye kpuro mə. Adama tɛ̃ nɛ, Yinni
Gusunə kon bu yaa wɛ̃.
19 N ɲ̀ sɔ̃ə teeru təna ba koo ye tem, ɲ̀ kun
mɛ, sɔ̃ə yiru, ɲ̀ kun mɛ, sɔ̃ə nəəbu, ɲ̀ kun mɛ
sɔ̃ə wəkuru, ɲ̀ kun mɛ, sɔ̃ə yɛndu.
20 Suru gira ba koo ye tem sere yu yari
ben wɛ̃run di, yu bu tusi. Domi ba nɛ, Yinni
Gusunə yina, nɛ wi na wãa ben suunu səə.
Ba man wəkisi ba mɔ̀, mban sɔ̃na ba yara
Egibitin di.
21 Məwisi u Yinni Gusunə wisa u nɛɛ,
tən durəbu nərəbun suba nataWa (600.000)
Isireliba ba sãa, bèn suunu səə na wãa. Yera
a nɛɛ, kaa bu yaa wɛ̃ bu tem sere suru gira
mam mam?
22 Domi wee, baa sà n bɛsɛn yãanu ka
kɛtɛba kpuro go, ɲ̀ kun mɛ su nim wɔ̃kun
swɛ̃ɛ kpuro mwɛɛri, ye kpuro yaɲ̀ bu turi.
23 Yinni Gusunə u Məwisi wisa u nɛɛ, a
tamaa nɛ nəm kpiribugiiwa? Tɛ̃ kaa wa ye
na nun sɔ̃əwa yà kun koo koora.

Gusunə u win Hunde

Isireliban guro gurobu

wata ka wəku te wɛ̃

24 Ma Məwisi u yara u da u Yinni Gusunən
gari yi tən be sɔ̃əwa. U Isireliban guro
gurobu wata ka wəkuru mɛnna. Ma u dera
ba sina ba ka kuu te sikerena.
25 Yinni Gusunə u sarama guru wii
wuroru səə. Ma u ka Məwisi gari kua. Ma
u Hunde ye u Məwisi wɛ̃n dam sukum sua
u guro guro be wɛ̃. Ma guro guro be, ba
sãaru wəri nge Gusunən səməbu, adama n
ɲ̀ ka tɛ.
26 Ben yiru gabu Ɛlidadi ka Mɛdadi ba sina
ben sansaniə, baɲ̀ de Yinni Gusunən kuu
ten mi. Adama ka mɛ, Hunde u bu yəəwa.
Ma ba maa sãaru mɔ̀ sansani mi.
27 Yera aluwaasi goo u seewa u da u ye
Məwisi sɔ̃əwa u nɛɛ, wee Ɛlidadi ka Mɛdadi
ba sãaru mɔ̀ nge Gusunən səməbu bɛsɛn
sansaniə.
28 Yera Yosue Nunin bii, wi u sãa Məwisin
səm kowo saa win aluwaasi piiburun di, u
Məwisi sɔ̃əwa u nɛɛ, nɛn yinni, a bu yinario
bu sãa te ko.
29 Məwisi u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, a nisinu
mɔ̀wa nɛn sɔ̃? Gusunə u de win Hunde
yu du Isireliba kpuro səə, kpa bu ko win
səməbu.
30 Yen biru Məwisi ka guro guro be, ba
doona sansani yen min di.

Yinni Gusunə u Isireliba

kusunu wɛ̃ bu tem

31 Yera Yinni Gusunə u woo seeya saa nim
wɔ̃kun di. Ma woo ge, ga ka kusunu na nu
tɛria sansani ye səə kpuro nge sɔ̃ə teerun
sanum saka. Kusu ni, nu tem wukiriwa gəm
soonu yirun saka.
32 Tɔ̃ə te, ba kusunu gurawa sere ka
wɔ̃kurə. Yen sisiru ba maa gura. Be ba
gura fiiko, bera ba kilo nərəm nərəm suba
dabinu gura. Ma ba kusu ni tɛria ba ka ben
sansani sikerena.
33 Sanam mɛ ba kusu ni nəə kpɛ̃ɛ, yera
Yinni Gusunən məru seewa ma u Isireliba
nəni swãa bakaru kpɛ̃ɛ.
34 Ma ba yam mi yĩsiru kã kədɛn sikiru.
Domi miya ba bu sika be ba binɛ kua too yaa
ye səə.
35 Saa min diya Isireliba ba seewa ba da
Haserətuə. Ma ba yɔ̃ra mi.

Yinni Gusunə u dera

bara disigira Mariamu wəri

12

1 Məwisi u kurə goo sua wi u sãa Etiopigii.
Yera Mariamu ka Aroni ba Məwisi wĩimə.
2 Ba nɛɛ, Məwisi tənan min diya Yinni
Gusunə u ra ka Isireliba gari ko? Aawo! U
ra maa ka bu gari ko saa bɛsɛn min di.

Yera Yinni Gusunə u gari yi nua.

3 N deema Məwisi u suuru mə too. Goo
sari wi u nùn suuru kere handunia ye səə.
4 Ma Yinni Gusunə u Məwisi ka Aroni ka
Mariamu sõəwa u nɛɛ, bɛɛ kpuro i doo nɛn
kuu bekurugirə.

Ma ba da mi.

5 Ma Yinni Gusunən tii u sarama guru
wii wuro te səə, u na u yõra win kuu ten
kənnəwə. Ma u Aroni ka Mariamu soka. Ma
be yiru ye, ba na.
6 Ma u bu sõəwa u nɛɛ, i nɛn gari swaa
dakio. Nɛn səmə be ba wãa bɛɛn suunu səə,
kãsiru səəra na ra bu tii sõəsi, kpa n ka bu
gari ko dosu səə.
7 Adama n ǹ mɛ na ra ka Məwisi nɛn səm
kowo gari ko. Domi u sãawa naanɛgii nɛn
təmbu səə.
8 Nəə ka nəəwa na ra ka nùn gari ko, n ǹ
maa mə kãsiru səə na ra nùn tii sõəsi. U ra
man wawa sãa sãa nge mɛ na sãa. N n mɛn
na, mban sõna iǹ bɛrum kue i ka nɛn səm
kowo Məwisi wĩi.
9 Ma Yinni Gusunə u ka bu məru kua. Yen
biru u doona.
10 Yera guru wii wuro te, ta doona. Ma
Gusunə u dera bara disigira Mariamu wəri
u bau kpikisu yara nge wɛ̃su. Ma Aroni
u Mariamu mɛɛra u deema bara disigira ta
nùn mwa.
11 Yera Aroni u Məwisi sõəwa u nɛɛ, a man
suuru kuo. A ku de su bɛsɛn torarun are wa
te sa kua nge gari bakasu.
12 A ku de Mariamu u n sãa nge bii wi ba
mara goru ma win wasin bee tia ya kõsa.

13 Yera Məwisi u Yinni Gusunə nəəgiru
sue u nɛɛ, a nùn bɛkio.

14 Ma Yinni Gusunə u nɛɛ, Mariamun
tundo ù n nùn yãatam sie wuswaaə baǹ koo
nùn kɛnusi gina sõə nəəba yiru sekurun sõ?
N n mɛn na, bu nùn yaro sansanin di sõə
nəəba yiru, yen biru kpa bu ka nùn wurama
yɛnuə.

15 Ma ba Mariamu yara sõə nəəba yiru
sansanin biruə. Adama Isireliba baǹ doonɛ
sere ye Mariamu u wurama.
16 Yeniban biru Isireliba ba seewa
Haserətun di ba da ba sina Paranin gbaburə.

Məwisi u təmbu gəra bu Kananin tem saria mɛɛri

13

1 Yinni Gusunə u Məwisi sõəwa u nɛɛ,
2 a təmbu gəsio bu ka Kananin tem saria
mɛɛrim da, mɛ na bɛɛ Isireliba wɛ̃ɛmə.
Bwese kɛra baayere səə, tən turowa kaa gəsi
u da. Yɛ̃ro u ko n sãawa bwese kɛra yen
wirugii turo.
3 Ma Məwisi u Yinni Gusunən gere
wura. U tən be gəsa u bu gəra saa Paranin
gbaburun di. Be u gəsa mi, be kpuro ba
sãawa Isireliban wirugibu.
4 Ben yĩsa wee.
Rubɛnin bweseru səə, Samua, Sakurin bii.
5 Simɛən bweseru səə, Safati, Horin bii.
6 Yudan bweseru səə, Kalɛbu, Yɛfunɛn bii.
7 Isakarin bweseru səə, Yiguali, Yosɛfun bii.
8 Efaraimun bweseru səə, Osee, Nunin bii.
9 Bɛnyamɛɛn bweseru səə, Paati, Rafun bii.
10 Sabulonin bweseru səə, Gadiɛli, Sodin bii.
11 Yosɛfun bweseru səə, be ba sãa Manasen
bwese kɛra, Gadi, Susin bii.
12 Danun bweseru səə, Amiɛli, Gemalin bii.
13 Asɛɛn bweseru səə, Seturi, Mikaɛlin bii.
14 Nɛfitalin bweseru səə, Nakabi, Fofusin
bii.
15 Gadin bweseru səə, Gewɛli, Makin bii.
16 Tən be ba sia mi, beya Məwisi u gəsa u
gəra bu ka tem mɛn saria mɛɛrim da. Ma u
Osee Nunin bii yĩsiru kã, Yosue.
17 Məwisi u sere bu gəri u bu sõəwa u nɛɛ,
i doo Kananin temə saa mɛn sõə yɛ̃san nəm
dwaru gian di kpa i ka da guunun bera gia.
18 Kpa i tem mɛn saria mɛɛri kpa i wa mɛn
təmbu bà n dam mə, bà kun maa dam mə, bà
n dabi, bà kun maa dabi.
19 I ko i maa mɛɛri tem mɛ, mù n gea sãa,
mù kun maa gea sãa. Kpa i mɛɛri mɛn wusu
sù n gbãranu mə, sù kun maa mə.
20 Kpa i maa mɛɛri mù n koo dĩanu ko, mù
kun maa mò, mù n dãnu mə, mù kun maa
mə. I wərugəru koowo. Kpa i ka mɛn dãa
marum wəma.

N deema saa ye səəra resɛm gbiikaa ya ra
ye.

21 Yen biruwa tɔn be, ba seewa ba tem
mɛn saria mɛɛrim da saa gbaburu te ba mɔ̀
Sinin di n ka da Rehɔbuɔ, Hamatin swaaɔ.
22 Ba dua tem mɛ sɔɔ saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
dwaru gian di ma ba ka da sere Heboroniɔ
mi Ahimani ka Sesai ka Talimai, Anakin bi-
bun bweserа wãa. Heboroni ye, ya Egibitin
wuu ge ba mɔ̀ Soani tɔkɔru kere ka wɔ̃ɔ
nɔɔba yiru.
23 Ma ba tunuma wɔwa ye ba mɔ̀ Ɛsikoliɔ.
Miya ba resɛm kãasa bura ka sere yen
swaaru. Ma ba ye sɔɔwa be yiru ba sãarusie
ka dɛka. Ba maa dãa marum gam sua mɛ ba
mɔ̀ gerenadi ka figi.
24 Ba wɔwa ye yĩsiru kã̃ Ɛsikoli, yèn sɔ̃ miya
Isireliba ba resɛm swaaru bura.

Mɔwisin gɔrobu ba gɔra tusia

25 Sɔ̃ɔ weerun biru gɔro be, ba wurama.
26 Ye ba tunuma, ba wura Kadɛsiɔ,
Paranin gbaburɔ, mi Mɔwisi ka Aroni ka
Isireliba kpuro ba wãa. Ma ba gerua ye ba
wa kpuro.
27 Ba nɛɛ, too, sa da tem mi a sun gɔra mi.
Ka gem tem mɛ, mu tim ka bom kokumɔwa.
Mɛn dãa marum gam wee sa ka na.
28 Adama tɔn be ba wãa mi, ba dam mɔ.
Ben wusu su kpã su maa gbãranu mɔ. Sa
maa Anakin bibun bweseru wa mi, be ba ra
n gunu.
29 Ma Amalɛkiba ba wãa mɛn sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gia. Ma Hɛtiba ka Yebusiba
ka Amɔreba ba wãa guunun bera gia.
Kananiba ba maa wãa nim wɔ̃ku ge ba
mɔ̀ Mɛditeranɛn bɔkuɔ, ka sere Yuudɛnin
daarun goorɔ.
30 Yera tɔmba Mɔwisi wɔkisim seewa. Ma
Kalɛbu u bu marisia u nɛɛ, su da su tem mɛ
mwa mu ko bɛsɛgim. Sa ko nasara wa.
31 Adama tɔn be ba ka nùn tem mɛ mɛɛrim
da mi, ba nùn siki ba nɛɛ, sa̰ kpɛ̃ su ka tem
mɛn tɔmbu sanna. Domi ba sun dam kere.
32 Ma ba seewa ba tem mɛ nanum sosi
Isireliban wuswaaɔ. Ba nɛɛ, tem mi sa bɔsu
mi, mu ra tɔmbu gowa be ba kĩ bu sina mi.
Be sa wa mi kpuro ba gunuwa.
33 Sa mam Anakin bibun bweseru wa mi,
be ba sãa doogo bweseru. Ben wuswaaɔ sa
sãawa nge twee. Mɛya ben tii ba koo sun
garisi.

Isireliba ba yina

bu du Kananin temɔ

14

1 Ye Isireliba ba gari yi nua ba kpa, yera ba
nɔɔgiru sua ba swĩ wɔ̃ku giriru.
2 Ma ba Mɔwisi ka Aroni wɔkisim wɔri ba
nɛɛ, mban sɔ̃na sa̰ daa yande gu Egibitiɔ, ǹ
kun mɛ gbaburu mini.
3 Mban sɔ̃na Yinni Gusunɔ u ka sun na
tem mini bu sun go ka takobi kpa bɛsɛn
kurɔbu ka bɛsɛn bibu bu ko yibɛrɛbagibu. N
buram bo su wura Egibitiɔ.
4 Ma ba wesiana ba nɛɛ, su bɛsɛn tii kparo
kua, kpa su wura Egibitiɔ.
5 Ye Mɔwisi ka Aroni ba nua mɛ, yera
ba kibari ba wuswaa tem girari Isireliba
kpuron wuswaaɔ.
6 Yera be sɔɔ, be ba tem mɛn saria mɛɛrim
da mi, Yosue, Nunin bii ka Kalɛbu, Yɛfunɛn
bii ba ben tiin yãnu gɛ̃ɛka nuku sankiranun
sɔ̃.
7 Ba gerua ba nɛɛ, tem mɛ sa mɛɛrim da mi,
mu wã̃ gem gem.
8 Tim ka boma mu kokumɔ mi. Gusunɔ ù
n ka sun nɔnu geu mɛɛra, u koo ka sun da
mi, kpa u sun mu wɛ̃.
9 Yen sɔ̃, i ku nùn seesi, kpa i ku tɔn ben
bɛrum ko. Domi ba koo kowa nge bɛsɛn
dĩanu. Ben bũnu kun bu kɔ̃sumɔ. Adama
Yinni Gusunɔ u ko n ka sun wãa. I ku ben
bɛrum ko.
10 Saa ye Isireliba ba gerunamɔ bu Kalɛbu
ka Yosue kpenu kasuku, saa yera Yinni
Gusunɔn yiiko ya sɔ̃ɔsira win kuu ten wɔllɔ
Isireliba kpuron wuswaaɔ.

Mɔwisi u Isireliba

suuru kanammɛ Gusunɔn mi

11 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
sere saa yerà Isireliba ba ko n man gema.
Sere saa yerà ba koo den man naanɛ ko, baa
mɛ na maamaaki dabinu kua ben suunu sɔɔ.
12 Kon bu baranu kpɛ̃ɛwa, kpa n bu go.
Adama wunɛ kon de wunɛn bweseru tu
kpɛ̃a tu dam ko n kere Isireli be ba tie.
13 Yera Mɔwisi u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, wuna a Isireliba yarama Egibitin di
ka wunɛn dam. Egibitigibu bà n nua ye a
Isireliba kua,
14 ba koo ye Kananiba sɔ̃. N deema ben
tii ba nua ma wuna a Isireliba kpare, a ra tii
bu sɔ̃ɔsi nɔni ka nɔni. Ba maa nua ma wuna
a bu kɔ̃su. Domi a ra n bu swaa gbiiye sɔ̃ɔ
sɔɔ ka guru wii wuroru, wɔ̃kuru kpa a n wãa
dɔ̃ɔ yara sɔɔ.

15 Wee tɛ̃, à n wunɛn tɔn be kpeerasia nɔn
teeru, bwese tuku ni nu wunɛn gari nua, nu
koo gere nu nɛɛ,
16 wunɛ Yinni Gusunɔ aṅ dam mɔ a ka
wunɛn tɔn be kpara a ka da tem mi a bu nɔɔ
mwɛɛru kua. Yen sɔ̃na a na a bu go gbaburɔ.
17 Yen sɔ̃ tɛ̃, na nun kanamɔ a de a wunɛn
dam bakam sɔ̃ɔsi nge mɛ a gerua a nɛɛ,
18 a sãawa suurugii. Wunɛn durom mu
kpã. A ra tɔmbu ben toranu suuru kue. A
ku ra toro deri a kun nùn sɛɛyasie. Mɛya a ra
baababan toranun mɔɔru mwɛ ben bibun
mi, sere ka ben sikadominɔ.
19 Yen sɔ̃, Yinni, a tɔn be, ben toranu
suuru kuo. A wunɛn wɔnwɔndu yaayo. A
yaayo nge mɛ a ra n bu suuru kuammɛ saa
mìn di a bu yarima Egibitin di.
20 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, kon bu suuru
kua nge mɛ a kana.
21 Adama sere ka nɛn wãaru ka sere maa
nɛn yiiko ye ya tem kpuro yiba,
22-23 Isireli be, baṅ duɔ tem mɛ sɔɔ, bu
sere mu wa, mɛ na bɔ̃rua na nɛɛ, kon ben
baababa wɛ̃. Domi ba nɛn yiiko ye wa
ka sɔm maamaakigii ni na kua Egibitiɔ ka
gbaburɔ. Ba maa nɛn laakari mɛɛra gbaburɔ
nɔn dabinu, ma baṅ nɛn gere mɛm nɔɔwɛ,
ba man gɛma.
24 Adama yèn sɔ̃ Kalɛbu, nɛn sɔm kowo uṅ
bwisika nge be, ma u nɛn gere swĩi mam
mam, kon de u du tem mɛ sɔɔ, mɛ u beram
da kpa win bibun bweseru ta n mu mɔ.
25 Adama Amalɛkiba ka Kananibara ba
wãa tem mi, wɔwa sɔɔ. Yen sɔ̃, sia i gɔsiro i
da gbaburɔ nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yari gia.

Yinni Gusunɔ

u win tɔmbu sɛɛyasia

26 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔ̃ɔwa
u nɛɛ,
27 na nua Isireliba ba man wɔkisimɔ. Sere
saa yerà ba koo man wɔkisim mari.
28 I bu sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ, sere ka nɛn wãaru kon
bu kuawa nge mɛ ba gerumɔ.
29 Gbaburu miniwa ba koo dɛlla bu gbi,
be, be ba gesi gara be ba wɔ̃ɔ yɛndu mɔ ka
be ba kere mɛ, ba ka man wɔkisi.
30 Ben goo kun duɔ tem mi, mɛ na bɛɛ nɔɔ
mwɛɛru kua, i ka sina, ma n kun mɔ Kalɛbu,
Yɛfunɛn bii, ka Yosue, Nunin bii.
31 Adama ben bii be ba nɛɛ, ba koo ko
yibɛrɛban yobu mi, beya kon de bu du tem
mɛ sɔɔ, kpa ba n wãa mi, mɛ be, ba gɔburu
wa mi,
32 kpa be, bu dɛlla gbaburu mini bu gbi.
33 Ben bii be, ba koo sirena wɔ̃ɔ weeru
gbaburu mi, ben baababan mɛm nɔɔbu
sarirun sɔ̃ sere bu ka gbisuku bu kpe.
34 Nge mɛ ba kua sɔ̃ɔ weeru ba ka tem mɛn
saria mɛɛra, nge mɛya kon maa de bu ko wɔ̃ɔ
weeru gbaburɔ ben toranun sɔ̃. Sɔ̃ɔ wee ten
tɔ̃ɔ baatere ta ko n sãawa nge wɔ̃ɔ tia. Saa ye
sɔɔra ba koo gia ma gãa girina nà kun ka bu
wãa.
35 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
Mɛya kon bu kua domi ba man seesi ben
nuku kɔ̃surun sɔ̃. Ba koo gbisukuwa
gbaburu mi, kpa ben gonu nu kam ko mi.
36 Be Mɔwisi u raa gɔsa ba ka tem mɛn
saria mɛɛrim da, ye ba wurama ba wɔki, ma
ba tem mɛ nanum doke,
37 beya Yinni Gusunɔ u so u go,
38 ma n kun mɔ Yosue, Nunin bii ka
Kalɛbu, Yɛfunɛn bii.

Isireliba ba maa tora

39 Ma Mɔwisi u da u Yinni Gusunɔn gari yi
Isireliba kpuro sɔ̃ɔwa. Ma ben nuki sankira
gem gem.
40 Ma ba seewa buru buru yellu ba yɔɔwa
guuru wɔllɔ ba mɔ̀, Yinni, bɛsɛ wee sa ko da
mi a nɛɛ, su da mi. Sa torawa.
41 Yera Mɔwisi u nɛɛ, mban sɔ̃na i Yinni
Gusunɔn wooda sara kpam. Ye i mɔ̀ mi, yaṅ
ka bɛɛ gam dɔɔ.
42 I ku da, domi Yinni Gusunɔ uṅ ka bɛɛ
wãa. I ku de bɛɛn yibɛrɛba bu bɛɛ kamia.
43 Amalɛkiba ka Kananiba ba wãa bɛɛn
wuswaaɔ. Ba koo maa bɛɛ go ka takobi,
domi i Yinni Gusunɔ biru kisi. Uṅ ko n maa
wãa ka bɛɛ.
44 Ka mɛ, ba da guuru wɔllu mi. Adama
baṅ ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te
de. Mɛya Mɔwisin tii kun maa ka bu de.
45 Saa ye sɔɔra Amalɛkiba ka Kanani be ba
wãa guurun bera mi, ba na ba Isireliba wɔri.
Ma ba bu go go ba ka da sere Hɔɔmaɔ.

Som ka gum ka tam yãkuru

15

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, ì n dua tem mèn
nɔɔ mwɛɛru na bɛɛ kua sɔɔ, i ka sina,

3 ma i nɛ, Yinni Gusunɔ yãku dõɔ
mwaararugiru kuammɛ, ṅ kun mɛ nɔɔ
mwɛɛrun yãkuru, ṅ kun mɛ kẽru garu te
i kua ka kĩru, ṅ kun mɛ tõɔ bakarun yãkuru,
i ko i tu kowa ka yãaru, ṅ kun mɛ ka kɛtɛ,
ṅ kun mɛ ka boo, kpa yãku ten nuburu tu
man dore.
4 Wi u koo ka yaa saberu garu yãkuru na,
u koo som sɔndimawa kilo ita mɛ ba burina
ka gum ditiri tia ka bɔnu.
5 N n maa yãarun na ba ka yãku dõɔ
mwaararugiru mɔ̀, ṅ kun mɛ siarabun
yãkuru, ba koo tam ditiri tia ka bɔnu
sɔndiwa te sɔɔ.
6 N n maa yãa kinɛrun na, ba ka yãkuru
mɔ̀, ba koo som sɔndimawa kilo nɔɔba tia,
mɛ ba burina ka gum ditiri yiru,
7 ka sere tam ditiri yiru. Bà n ye kpuro dõɔ
doke, yen nuburu ta koo man dore.
8 N n maa kɛtɛn na, ba ka yãku dõɔ
mwaararugiru mɔ̀, ṅ kun mɛ siarabun
yãkuru, ṅ kun mɛ nɔɔ mwɛɛrun yãkuru, ṅ
kun mɛ yãkuru garu,
9 ba koo som kilo nɔɔba nnɛ mɛ ba burina
ka gum ditiri ita sɔndiwa yaa ye sɔɔ,
10 ka sere tam ditiri ita. Saa ye sɔɔ, bà n
ye kpuro dõɔ doke, yen nuburu ta koo man
dore.
11 Nge mɛya ba ko n da ko bà n ka kɛtɛ
yãkuru mɔ̀, ṅ kun mɛ yãa kinɛru, ṅ kun mɛ
yãa kpɛmbu, ṅ kun mɛ boo kpɛmbu.
12 Yãkuru baaterewa i ko i n da kue mɛ,
nge mɛ ten wooda ya gerua.
13 Isireli baawurewa u ko n da ko mɛ, ù n
yãkuru mɔ̀ tèn nubura koo man dore.
14 Sɔbu be ba wãa saa fiiko, ṅ kun mɛ be
ba tɛ mi, bà n yãkuru mɔ̀ tèn nubura koo nɛ,
Yinni Gusunɔ dore, ba koo kowa nge mɛ.
15 Wooda tia yera baawure u koo swĩi.
Ya ko n maa wãawa sere ka bɛɛn bibun
bweserɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔ, naṅ bɛɛ Isire-
liba ka sɔbu wunanamɔ.
16 Wooda tia yera i ko i swĩi bɛɛ kpuro.

Dĩa gbiikii ni ba koo din kẽru

17 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ,
18 a Isireliba wooda yeni sõɔwɔ a nɛɛ,
sanam mɛ i ko i du tem mɛ sɔɔ, mi na ka bɛɛ
dɔɔ,
19 ma i dĩanu kua i ka di i ko i yen sukum
suawa i man wẽ.

20 I ko i som buri kpa i man kiraru kua i
ka na kpa i tu sõɔsi beri berika, nge mɛ i ra
ka bɛɛn dĩa gbiikinu nɛ i sõɔsi.
21 Nge mɛya i ko i ka man kira gbiikiru wẽ
te i wõɔwa. Yeni ya ko n sãawa wooda sere
ka baadommaɔ.

Yãku ni ba koo ko

tora ni baṅ yẽn sõ

22-23 Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sõɔwa u
nɛɛ, tẽwa? N kun mɛ siawa? I n nɛn wooda
gaa sara iṅ ka baaru, ye na bɛɛ ka bɛɛn bibun
bweseru wẽ saa wunɛn min di,
24 ma goo kun tora te wa, bɛɛ kpurowa
i ko i man yãku dõɔ mwaararugiru kua ka
naa kinɛ kpɛmbu tèn nubura koo man dore.
Kpa i som ka tam mɛ ba ra sɔndi mi, doke ka
sere maa boo kinɛru, tora ten suurun sõ.
25 Yãku kowowa u koo Isireliba kpuro
dɛɛrasiabun wororu koosi. Kpa be kpuro
bu ben torarun suuru wa. Domi ba torawa
baṅ ka baaru, ma ba ka ben yãku dõɔ
mwaararugiru na ka torarun yãkuru nɛ,
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
26 Kon bu ben tora te suuru kua ka maa
sɔɔ be ba wãa ben suunu sɔɔ. Domi ba
torawa baṅ ka baaru.
27 N n maa tɔn turon na u tora uṅ ka
baaru, u koo boo niu wõɔ tiaguu gowa win
tora ten sõ.
28 Yãku kowowa u koo nùn dɛɛrasiabun
wororu kua. U n tu kua u kpa yẽro u koo
suuru wa.
29 Isireliba ka sɔbu kpuro wooda tia yera
ba ko n mɔ ben goo ù n tora uṅ ka baaru.
30 Adama ben goo ù n yẽ ma torara u ka
mɔ̀, u man torariwa. Ba koo nùn yarawa
win tɔmbun min di.
31 Domi u nɛn gari gɛma, ma u nɛn
woodaba sara. Ba koo nùn yarawa win
tɔmbun min di kpa u win torarun are sɔbe.

Goo u tõɔ wẽrarugirun

wooda sara

32 Sanam mɛ Isireliba ba wãa gbaburɔ ba
goo mwa u dãa guramɔ tõɔ wẽrarugiru sɔɔ.
33 Be ba nùn wa, ba ka nùn da Mɔwisi ka
Aronin mi ka Isireliba kpuron mi.
34 Ma ba nùn kɛnusi dirɔ gina, domi baṅ
yẽ ye ba koo nùn kua.
35 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, ba
koo yẽro yarawa sansanin di kpa bu nùn
kpenu kasuku bu go.

36 Ma ba nùn yara sansanin di ba kpenu kasuka ba go, nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa.

Yabenun sari

37 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
38 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, bu tii sari kuo yi n sãare ben yabenun swaa buaɔ kpa bu yi wɛ̃ɛ gaaduragii sɔ̃re.
39 Bà n sari yi wa, yi sãare, ba koo nɛn woodaba yaaya bu ye mɛm nɔɔwa. Saa ye, baṅ maa ben tiin gɔ̃ru kĩru mɔ̀ bu sere ko naanɛ sarirugibu, bu da bu bũnu gasiri.
40 Nge mɛya ba koo ka nɛn woodaba yaaya, kpa bu ka ye mɛm nɔɔwa kpa ba n sãa nɛnɛm nɛn sɔ̃.
41 Nɛna na sãa Gusunɔ wi u bu yara Egibitin di na n ka sãa ben Yinni.

Kore u Mɔwisi seesi

16

1 Kore, Yiseharin bii, Kehatin debubu, Lefin bweseru sɔɔ, ka Datani ka Abiramu, Eliabun bibu ka Oni, Pelɛtin bii, Rubɛnin bweseru sɔɔ,
2 be kpurowa ba Mɔwisi seesi, ka sere maa tɔmbu goobu ka weeraakuru (250) gabu be ba sãa Isireliban wirugii be ba naanɛ sãa.
3 Yera ba mɛnna ba Mɔwisi ka Aroni soka ba nɛɛ, ya den tura mɛ, bɛsɛ Isireliba kpuro sa sãawa be Gusunɔ u gɔsa. U maa wãa bɛsɛ kpuron suunu sɔɔ. Mban sɔ̃na i tamaa i sun kere, bɛsɛ, Gusunɔn tɔn be sa tie.
4 Sanam mɛ Mɔwisi u gari yi nua, yera u wuswaa tem girari.
5 U Kore ka win tɔn be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sia bururu, Yinni Gusunɔ u koo sun sɔ̃ɔsi wi u sãa wigii ka wi u gɔsa. U koo maa de yɛ̃ro u nùn susi.
6 Tɛ̃, wunɛ Kore ka wunɛgibu, i dɔ̃ɔ guratii suo.
7 Sia kpa i turare dɔ̃ɔ doke Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Sa ko wa wi u koo gɔsi u n sãa wigii. Aṅ wa bɛɛ Lefin bibu i banda?
8 Mɔwisi u kpam Kore sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i swaa dakio bɛɛ Lefiba.
9 Ye Yinni Gusunɔ u bɛɛ gɔsa Isireliba sɔɔ, i ka win sɔmburu ko win kuru sɔɔ, kpa i n sãa win tɔmbun sɔm kowobu, yaṅ bɛɛ tura?
10 U wura wunɛ Kore ka wunɛgibu i nùn susi, yera i maa yãku kowobun sɔmburu kĩ?
11 N n mɛn na, Yinni Gusunɔwa i seesimɔ. Domi wara ra n Aroni i n ka sere nùn wɔki.
12 Yera Mɔwisi u gɔra bu da bu Datani ka Abiramu, Eliabun bibu sokuma. Adama ba yina bu na.
13 Ba nɛɛ, wee Mɔwisi u dera sa tem deri mi tim ka bom mu kokumɔ, ma u ka sun na gbaburu mini u ka sun go. Yeni yaṅ nùn tura? Yera u kĩ u maa sun dam dɔre?
14 Uṅ ka sun nɛ tem mi tim ka bom mu kokumɔ. Uṅ maa sun resɛm gbaanu wɛ̃. U tamaa u koo sun nɔni wɔ̃kewa? U doo, saṅ wee.
15 Ma mɔru ya Mɔwisi mwa, u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku ben yãkuru mwa. Naṅ bu kɛtɛku mwaarire. Naṅ maa ben goo kɔ̃sa kuare.

Yinni Gusunɔ u Kore

ka wigibu kam koosia

16 Mɔwisi u maa Kore sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛ ka wunɛgibu i na sia Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, kpa Aroni u n wãa mi.
17 Kpa bɛɛn baawure u win dɔ̃ɔ guratia sua u turare dɔ̃ɔ doke Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Yi kpuro yi ko n sãawa mi, goobu ka weeraakuru (250). Wunɛ ka maa Aroni i ko i n maa bɛɛgia nɛni.
18 Ma ben baawure u win dɔ̃ɔ guratia nɛni u dɔ̃ɔ doke. Ma ba turare doke. Ba da ba yɔ̃ra Yinni Gusunɔn kurun kɔnnɔwɔ ka Aroni ka sere maa Mɔwisi.
19 Ma Kore u Isireliba kpuro mɛnna Mɔwisi ka Aronin sɔ̃, kurun kɔnnɔ mi.
Yera Yinni Gusunɔn yiikon girima ya sɔ̃ɔsira.
20 Ma u Mɔwisi ka Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
21 i doonɔ tɔn ben min di, domi kon bu gowa mi tɛ̃n tɛ̃ ge.
22 Ma Mɔwisi ka Aroni ba wuswaa tem girari ba nɛɛ, Gusunɔ wuna a hunde koni kpuro wãaru wɛ̃. Tɔn turon torarun sɔ̃na kaa tɔmbu kpuro go?
23 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wisa u nɛɛ,
24 a de tɔn be, bu se Kore ka Datani ka Abiramun bɔkun di bu da n toma.
25 Mɔwisi u seewa ka Isireliban guro gurobu ba da ba Abiramu ka Datani deema.
26 Saa yera u Isireliba sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i tondo saa tɔn kɔ̃so ben kunun di. I ku maa ben gãanu baba. I n maa yina i kua mɛ, i ko i gbi ben tora nin sɔ̃.
27 Ma tɔn be kpuro ba ka Kore ka Datani ka Abiramu tonda.

Ma Datani ka Abiramu ba yara ba wãa ben kunun kɔnnɔwɔ ka ben bibu ka ben kurɔbu ka ben debuminu.
28 Ma Mɔwisi u nɛɛ, tɛ̃ i ko i gia ma Gusunɔwa u man gɔsa n ka sɔma ye ko ye i waamɔ na mɔ̀. Naṅ ye mɔ̀ ka nɛn gɔ̃ru kĩru.
29 Tɔn be, bà n gu nge mɛ tɔmbu kpuro ba ra gbi, n ṅ Yinni Gusunɔ u man gɔsa.
30 Adama Yinni Gusunɔ ù n gãa nanumginu kua, u dera tem mu nɔɔ baara mu bu mwɛ ka ye ba mɔ kpuro, kpa bu da gɔribun wãa yerɔ, saa yera, i ko i gia ma tɔn be, ba Yinni Gusunɔ gɛmawa.
31 Sere Mɔwisi u ka gari gere u kpe, ma mi ba yɔ̃ mi, mu bɛsira.
32 Ma tem mu nɔɔ baara mu Kore ka win yɛnugibu ka ben arumani kpuro mwɛ, ka sere maa Datani ka Abiramu ka ben yɛnugibu, ka ben arumani kpuro.
33 Ma ba dua gɔribun wãa yerɔ wasiru, ka sere ben ye ba mɔ kpuro. Ma tem mɛ, mu bu wukiri. Nge mɛya ba ka doona Isireliban suunu sɔɔn di.
34 Isireli be ba wãa mi, sanam mɛ ba tɔn ben wuri nua, yera ba duki yakikira. Domi bɛrum bu mwa, tem mu ku raa ben tii mwɛ.
35 Ma dɔ̃ɔ yara ya na, ya tɔmbu goobu ka weeraaku (250) te di, te ta turare dɔ̃ɔ dokemɔ mi.

Kore ka wigibun dɔ̃ɔ guratiin gari

17

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Eleasaa, Aroni yãku kowon bii sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, u tɔmbu goobu ka weeraaku ten dɔ̃ɔ guratii yi wunɔ saa dɔ̃ɔn di. Domi yi sãawa Yinni Gusunɔgii. Adama u yin dɔ̃ɔ yɛ̃ɛ guro u ka da u yari n toma.
3 Kpa u de bu dɔ̃ɔ guratii yi so yi ko fɛrɛ fɛrɛ kpa bu ka yi yãku yeru wukiri. Domi Yinni Gusunɔwa ba ka yi turare dɔ̃ɔ dokea, kpa ye kpuro ya n sãa yaayatia Isireliban mi.
4 Ma yãku kowo Eleasaa u dɔ̃ɔ guratii yi ba kua ka sii gandu mi gura, ba ka yãku yerun wukiritii kua.
5 Ma ya kua yaayatia Isireliban sɔ̃ ye ya bu sɔ̃ɔmɔ ma goo kun kpɛ̃ u Yinni Gusunɔ turare dɔ̃ɔ dokea, ma n kun mɔ be ba sãa Aronin bibun bweseru. Wi u maa yina u kua mɛ, ba koo yɛ̃ro kuawa nge mɛ ba Kore ka wigibu kua. Domi mɛya Yinni Gusunɔ u Aroni sɔ̃ɔwa, saa win sɔm kowo Mɔwisin nɔɔn di.

Tɔmba Mɔwisi ka Aroni taarɛ wɛ̃

6 Yera sisiru bururu Isireliba kpuro ba ka Mɔwisi ka Aroni wɔki ba mɔ̀, wee i dera Yinni Gusunɔn tɔmba gu.
7 Sanam mɛ tɔn be kpuro ba mɛnnamɔ bu ka Mɔwisi ka Aroni seesi, yera ba mɛɛra Yinni Gusunɔn kurun bera gia, ma ba wa guru wii wuroru ta tu wukiri. Ma Yinni Gusunɔn yiiko ya sɔ̃ɔsira.
8 Mɔwisi ka Aroni ba da kuu ten mi.
9 Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
10 i yario tɔn ben suunu sɔɔn di. Kon bu gowa nɔni kpaki teeru.
Ma Mɔwisi ka Aroni ba yiira ba wuswaa tem girari.
11 Mɔwisi u Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a dɔ̃ɔ guratia ye suo, kpa a dɔ̃ɔ sua yãku yerun di a doke ye sɔɔ, kpa a turare doke mi, kpa a da tɔn ben mi gia fuuku a bu dɛɛrasiabun wororu koosi. Domi Yinni Gusunɔn mɔru ya seewa. Kɛ̃si kɛ̃si bararu ta torua.
12 Aroni u dɔ̃ɔ guratia ye sua nge mɛ Mɔwisi u gerua. U da tɔn ben mi. Ma u deema kɛ̃si kɛ̃si bararu ta torua tɔn ben suunu sɔɔ. Ma u turare dɔ̃ɔ doke, u bu dɛɛrasiabun wororu koosi.
13 Ma u yɔ̃ra be ba gu ka be ba wasin baa sɔɔ. Ma bara te, ta yɔ̃ra.
14 Tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkura nnɛ ka nata ka wunɔbuwa ba gu yen dɔma te (14.700), be ba gu Koren torarun sɔ̃ baasi.
15 Yen biru Aroni u gɔsira u da Mɔwisin mi, Yinni Gusunɔn kuu ten kɔnnɔwɔ. Ma bara te, ta yɔ̃ra.

Aronin dɛka

16 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
17 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, ben bwese kɛra baayeren wirugii u ka dɛka tia na,
18 kpa a ben baawuren yĩsiru yore win dɛka sɔɔ, kpa a Aronin yĩsiru yore Lefin bwese kɛran dɛka sɔɔ. Domi bwese kɛra baayeren wirugii u ko n win dɛka mɔwa.
19 Yen biru kpa a dɛki yi yi nɛn kuu bekurugirɔ, mi na ra ka bɛɛ yinnɛ.
20 Wi na gɔsa, win dɛka ya koo kpara. Saa yera kon Isireliba marisia wɔki ni ba bɛɛ koosimɔ min sɔ̃.

21 Mɔwisi u Isireliba kpuro ye sɔ̃ɔwa. Ma bwese kɛra baayeren wirugii u dɛka tia wɛ̃. Ma yi kpuro yi kua dɛki wɔkura yiru. Ma Aronin dɛka ya wãa begiin suunu sɔɔ.
22 Mɔwisi u ka dɛki yi da Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kuu bekurugiru mi.
23 Bururu yam sãreru Mɔwisi u dua kuru mi, ma u deema Aronin dɛka ye ya sãa Lefiban dɛka, ya kpara ya wɛ̃su kua sere ya binu mara nu ye.
24 Ma Mɔwisi u dɛki yi gura Yinni Gusunɔn wuswaan di, u ka da Isireliba kpuron wuswaaɔ bu ka wa kpa ben baawure u win dɛka sua.
25 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ka Aronin dɛka wuro a yi woodan kpakoro ten wuswaaɔ, ya n ka sãa seeda Isireliban sɔ̃ be ba man seesi. Nge mɛya baǹ maa ka man wɔkimɔ n sere bu go.
26 Ma Mɔwisi u kua kpuro nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.

Yãku kowobu

ka Lefiban sɔmburu

27 Yera Isireliba ba na ba Mɔwisi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wee, sa gbimɔ sa dɔɔ.
28 Wi u gesi Yinni Gusunɔn kuu te susi, u ra gbiwa. Mɛya sa ko n gbimɔ sa n dɔɔ?

18

1 Yinni Gusunɔ u Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛ ka wunɛn bibun bweseru ka Lefiba kpurowa i ko i bɛɛn toranun are sɔbe ì n tora Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Adama wunɛ ka wunɛn bibun bweseru tɔnawa i ko bɛɛn toranun are sɔbe ni i kua yãku kobun sɔmburu sɔɔ.
2 I n da kuu bekurugii ten wuswaaɔ, mi woodan kpakoro te, ta wãa, a de wunɛn tundo bisibu Lefiba bu na bu ka bɛɛ somi, wunɛ ka wunɛn bibu.
3 Ba ko n da kowa ye a bu sɔ̃ɔwa kuu ten nɛnubu sɔɔ. Adama baǹ sãarun dendi yãnu ganu babamɔ, ǹ kun mɛ yãku yeruginu, kpa i ku ra ka gbin sɔ̃, wunɛ ka be.
4 Beya ba ko n da bɛɛ somi kpa ba n da kuu ten sɔmburu ko. Tɔn tuko goo kun susimɔ mi.
5 Bɛɛn tii i ko n da sɔmburu kowa yãku yerɔ ka dii te ta dɛɛre gem gem mi. Nge mɛya nɛn mɔru kun maa ka seemɔ Isireliban sɔ̃.
6 Na bɛɛn tundo bisibu Lefiba gɔsa Isireliban suunu sɔɔn di. Ba sãawa nɛgibu, adama na bɛɛ bu wɛ̃wa bu ka kuu ten sɔmburu ko.
7 Wunɛ ka maa wunɛn bibu, bɛɛgia yãku kobu yãku yerɔ ka sere ye ya sãa dii te ta dɛɛre gem gem sɔma. Sɔmbu tera i ko i ko. Nɛna na bɛɛ tu wɛ̃ɛmɔ. Ta sãawa kɛ̃ɛ geeru. Tɔn tuko goo ù n man susi, kon nùn gowa.

Ye ya sãa

yãku kowobun dĩanu

8 Yinni Gusunɔ u Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, yãku ni Isireliba ba ka man naawammɛ kpuro sɔɔ, kon bɛɛ bɛɛn saria wɛ̃ wunɛ ka wunɛn bibu. Ya ko n sãawa wooda sere ka baadommaɔ.
9 Yãku ni ba koo man kua, bà n kpa, nìn sukum kaa n mɔ, ni wee, torarun yãkunu, ka yãku ni ba ra ka toraru sɔmɛ, ka gberun dĩanun yãkunu, ka kɛ̃nu. Bà n yãku ni sɔɔ nɛgia wĩa, sukum mɛ mu tia wunɛ ka wunɛn biba i mɛ kpuro mɔ.
10 I ko i da i mu diwa yam dɛɛramɔ. Wunɛ ka wunɛn bii tɔn durɔ baawurewa i ko mu di. I ko mu garisiwa dĩa dɛɛranu.
11 Wee ye ya ko n maa sãa bɛɛgia. Yera kɛ̃ɛ ni ba ka man naawa ba sɔ̃ɔsi beri berika. Ya ko n sãawa wunɛ ka wunɛn bibugia. Be ba dɛɛre wunɛn yɛnuɔ kpuro, bera ba koo ye di.
12 Kaa maa dĩa gbiikii ni ba ka man naawan tii sua. Guma? Aa, alikamawa? Aa, tam kpama? Wunɛ ka wunɛn biba i ko n ye mɔ.
13 Dĩa gbiikii ni ba ka man gesi naawa kpuro, nu ko n sãawa wunɛ ka wunɛn bibuginu. Be ba dɛɛre wunɛn yɛnu sɔɔ, bera ba koo nu di.
14 Gãa ni ba maa yi nɛn sɔ̃ mam mam, nu ko n sãawa bɛɛginu.
15 Bii tɔn durɔ gbiikoo ka yaa saberun buu dɔɔ gbiikuu ge ba koo man wɛ̃, ye kpuro ya ko n sãawa wunɛ Aronigia. Adama kaa dewa ba n da bii tɔn durɔ gbiikoo yakie ka sere maa yaa ye ba ku ra ka yãkuru kon buu.
16 Kaa de bu ye yakiawa saa min di ya suru tia mɔ, ka sii geesun gobi nɔɔbu nge mɛ ba ra yi yĩire sãa yerɔ. Gobi yin tian bunum mu sãawa garamu wɔkuru.
17 Adama aǹ kɛtɛ buu dɔɔ gbiikuu yakiamɔ, ǹ kun mɛ yãa buu, ǹ kun mɛ boo

buu. Sabe nini kpuro nu sãawa ni ba ra
ka yãkuru ko. Kaa nu gowa a nin yɛm wisi
yãku yerɔ kpa a nin gum dɔ̃ɔ doke kpa mɛn
nuburu tu nɛ, Yinni Gusunɔ dore.
18 Yen yaa kpuro ya ko n sãawa bɛɛgia nge
mɛ siarabun yãkurun yaa taa nɔm geugiru
ka ten guro guroru nu sãa bɛɛginu.
19 Yãkunu kpuro ni Isireliba ba ka gesi
na nɛn mi, ba sɔ̃ɔsi beri berika na bɛɛ nu
wɛ̃ɛmɔ. Ya ko n sãawa wooda sere ka
baadommaɔ wunɛ ka wunɛn bibun bwe-
serun sɔ̃.
20 Yinni Gusunɔ u maa Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
aṅ tem wasi Isireliban suunu sɔɔ. Nɛna kaa
n mɔ. Nɛna na sãa wunɛn arumani.

Ye ya ko n sãa Lefiban saria

21 Ye Isireliba ba wa kpuron wɔkuru
baateren wɔllɔ, yen tia ye ba ra man wɛ̃,
Lefibara kon ye wɛ̃ ben sɔmbu te ba mɔ̀ nɛn
sãa yerɔn sɔ̃.
22 Isireli be ba tie, baṅ maa susimɔ nɛn sãa
yerɔ bu sere taarɛ wa ye ya koo de bu gbi.
23 Lefibara ba koo sɔmburu ko nɛn sãa
yerɔ, beya ba koo maa ben tiin toranu sɔbe
ni ba koo ko mi. Baṅ ko ba n tem mɔ
Isireliban suunu sɔɔ. Ya ko n sãawa wooda
sere ka ben bibun bweserɔ.
24 Adama ye Isireliba ba wa kpuron
wɔkuru baateren wɔllɔ, yen tia ye ba ra man
wɛ̃, yeya ya ko n sãa begia. Yen sɔ̃na na nɛɛ,
baṅ tem gam wasi nge Isireli be ba tie.
25 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
26 a Lefiba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, Isireliban ye ba wa
kpuron wɔkuru baatere sɔɔ, yen tia tia ye
ba ra man wɛ̃, Lefi be, bà n ye mwa ya kua
begia, ben tii bu maa wɔkuru baatere sɔɔ tia
wunɔ nɛn sɔ̃.
27 Nge mɛya ben tii ba koo maa ka ben
kɛ̃nu na ni nu sãa nge ben gberun dĩanu, ṅ
kun mɛ tam.
28 Nge mɛya ba ko n da maa ye ba wa
Isireliban min di kpuron wɔkuru baateren
wɔllɔ tia wunɛ. Aroniwa ba ko n da ye wɛ̃.
29 Kɛ̃ɛ ni ba gesi wa kpuro ba ko n da
Gusunɔgia wunɛwa. Gea ba koo nùn wuna.
30 Bà n Gusunɔgia wĩa, ye ya tie ya ko n
sãawa begia, nge mɛ Isireli be ba tie ba ra
ben alikama ṅ kun mɛ ben tam tii yiiye, bà
n Gusunɔgia wĩa.
31 Be ka ben yɛnugibu ba koo kpĩ bu
dĩa ni di mi ba tura. Domi nu sãawa ben
sɔmburun kɔsiaru.
32 Bà n gea wuna nɛn sɔ̃, ma ba ye ya tie di,
baṅ Isireliban kɛ̃ɛ ni ba man wɛ̃ disi doke,
baṅ maa toraru garu mɔ mi sɔɔ, bu sere gbi.

Naa nia swãan torom

19

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔ̃ɔwa
u nɛɛ,
2 i Isireliba sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ, wee ye nɛ, Yinni
Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bu ka naa nia swãa
na ye ya kun bau mɔ, kpa ya kun alebu gaa
mɔ, kpa ba kun ka ye sɔmburu koore.
3 Kpa bu ye yãku kowo Eleasaa nɔmu
bɛria. U ko de bu ka ye dawa sansanin biruɔ
kpa bu ye saka win wuswaaɔ.
4 Eleasaa wi, u koo naa yen yɛm dɛkawa ka
win niki bia kpa u mu yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru
nɛn kurun kɔnnɔ gia.
5 Kpa u de bu naa gira ye dɔ̃ɔ mɛni win
nɔni biru ka yen gɔna ka yen yɛm ka yen
bisu kpuro.
6 Saa ye sɔɔra u koo sɛdurun dãa ka dãa
kiku ge ba mɔ̀ isɔpu * doke dɔ̃ɔ wi sɔɔ, ka wɛ̃ɛ
wunɔmgii kpa ye kpuro yu dɔ̃ɔ mwaara ka
naa ye sannu.
7 Yen biru Eleasaa wi, u koo win yãnu
teawa kpa win tii u wobure. Yen biru kpa
u gɔsira u wura sansaniɔ. Adama ka mɛ, u
ko n disi mɔwa sere ka yokaɔ.
8 Wi u naa ye dɔ̃ɔ mɛni, u koo maa win
yãnu teawa kpa u wobure. Win tii u ko n
maa disi mɔwa sere ka yokaɔ.
9 Wi u dɛɛre wiya u koo da u yen torom
gura kpa u mu yi sansanin biruɔ mi disi
kun wãa. Miya ba koo ka mu Isireliba
dɛɛrasiabun nim kua. Nim mɛ, mu ko n
sãawa nge yãkuru torarun sɔ̃.
10 Wi u torom mɛ gura, u koo win yãnu
teawa. Ka mɛ, u ko n disi mɔwa sere ka
yokaɔ. Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka
baadommaɔ Isireliban sɔ̃, ka sere maa sɔɔ
be ba wãa ben suunu sɔɔn sɔ̃.

Dɛɛrasiabun wooda

11 Wi u tɔn goru baba u ko n disi mɔwa
sere sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.

* **19:6 *isɔpu*** - Yuuban tem kikisa. Sin wurusa ba ra ka sãarun dendi yãnu yɛm yɛ̃ke bu ka nu dɛɛrasia.

12 Dɛɛrasiabun nim mɛya ba koo nùn yɛ̃ka
sɔ̃ɔ itase ka maa sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, kpa u sere
dɛɛra. Adama ù kun tii dɛɛrasie sɔ̃ɔ itase ka
maa sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, u ko n disi mɔwa.
13 Wi u tɔn goru baba, ma uǹ tii dɛɛrasie,
u nɛn kuru disi dokewa mi. Ba koo nùn
yarawa Isireliban suunu sɔɔn di. Domi baǹ
nùn dɛɛrasiabun nim mɛ yɛ̃ke. Yɛ̃ro u gina
disi mɔwa mi.
14 Wooda gaa wee maa. Goo ù n gu win
kurɔ, be ba wãa kuu te sɔɔ, u ka gu ka be ba
dua mi, be kpuro ba disi duurawa mi, sere
sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
15 Weke te ta maa wãa kuru mi, ma taǹ
wukiri, ten tii ta disi duurawa mi.
16 Wi u goru baba yakasɔ wi ba go ka
takobi, ǹ kun mɛ wi u gɔɔ diro gu, ka maa
wi u tɔnun kukunu ǹ kun mɛ sikiru baba,
be kpuro ba disi duurawa mi sere sɔ̃ɔ nɔɔba
yiru.
17 Bu ka wi u disi duura dɛɛrasia, naa swãa
yen torom mɛya ba koo doke gbɛ̃ɛ̃ru sɔɔ bu
nim gem doke.
18 Wi u dɛɛre wiya u koo dãa kiku ge ba mɔ̀
isɔpu sua kpa u ge wasi nim mɛ sɔɔ u kuu te
yɛ̃ka ka sere dendi yãa ni nu wãa mi ka tɔn
be ba wãa mi. Nim mɛya ba koo maa ka tɔnu
baawure yɛ̃ka wi u tɔn goru ǹ kun mɛ tɔn
kukunu ǹ kun mɛ, sikiru baba.
19 Ba koo nùn nim mɛ yɛ̃kawa sɔ̃ɔ itase ka
sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse. Yen biru wi ba mu yɛ̃ka
mi, u koo win yãnu teawa kpa u wobure.
Saa yoka yen diya u dɛɛra.
20 Adama goo ù n disi mɔ, ma baǹ nùn
dɛɛrasiabun nim mɛ yɛ̃ke u ka dɛɛra, ba koo
nùn yarawa Isireliban suunu sɔɔn di, yèn sɔ̃
u nɛn kuru disi doke.
21 Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka
baadommaɔ Isireliban sɔ̃. Wi u tɔnu
dɛɛrasiabun nim mɛ yɛ̃ka, u koo maa win
yãnu teawa. Wi u maa nim mɛ baba kpuro
u ko n disi mɔwa sere ka yokaɔ.
22 Tɔnu wi u disi mɔ, gãa ni u baba kpuro
nu disi duurawa mi. Wi u maa nu baba,
yɛ̃ron tii u disi duurawa mi, sere ka yokaɔ.

Mɛriban nim

20

1 Wɔ̃ɔn suru gbiikoo sɔɔra Isireliba kpuro
ba tunuma gbaburɔ te ba sokumɔ Sini, ma
ba sina Kadɛsiɔ. Miya Mariamu u gu, ma ba
nùn sika.
2 Saa ye sɔɔra Isireliba ba nim bia ma ba
Mɔwisi ka Aroni seesi.
3 Ma tɔn be, ba ka Mɔwisi wɔki ba nɛɛ,
mban sɔ̃na aǹ dere Yinni Gusunɔ u yande
sun go sanam mɛ u bɛsɛgibu goomɔ.
4 Mban sɔ̃na a ka bɛsɛ Gusunɔn tɔmbu na
gbaburu sɔɔ mini su ka gbi bɛsɛ ka bɛsɛn yaa
sabenu.
5 Mban sɔ̃na a sun yarama Egibitin di ma
a ka sun na yam kɔ̃sum mini, mi saǹ kpɛ̃ su
dĩanu ganu duure. Dãa ye ba mɔ̀ figie sari
mini, resɛm maa sari, gerenadi maa sari.
Mɛya nim kun mam wãa mɛ sa ko nɔ.
6 Ma Mɔwisi ka Aroni ba tɔn be deri ba da
Yinni Gusunɔn kurun kɔnnɔwɔ. Ma ba yiira
ba wuswaa tem girari. Ma Yinni Gusunɔn
yiiko ya sɔ̃ɔsira.
7 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
8 a wunɛn dɛka suo kpa wunɛ ka wunɛn
mɔɔ Aroni i Isireliba mɛnna kpa i ka kpee
te gari ko be kpuron wuswaaɔ. Ta koo nim
yara i nɔ bɛɛ ka bɛɛn yaa sabenu.
9 Ma Mɔwisi u dɛka ye sua ye ya wãa Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ nge mɛ Yinni Gusunɔn tii
u nùn sɔ̃ɔwa.
10 Ma wi ka Aroni ba Isireliba kpuro soka
ba da kpee ten mi. Yera Mɔwisi u nɛɛ, i swaa
dakio i nɔ bɛɛ mɛm nɔɔ sariba. Kpee tenin
min diya sa ko de nim mu yari?
11 Yera Mɔwisi u kpee te so ka win dɛka
ye, nɔn yiru ma nim mu yara n kpã kpee ten
min di. Ma tɔn be kpuro ka ben yaa sabenu
ba nim mɛ nɔra.
12 Yera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, yèn sɔ̃ i man naanɛ bira iǹ man bɛɛrɛ wɛ̃
Isireliban wuswaaɔ, yen sɔ̃na naǹ derimɔ i
ka bu du tem mɛ sɔɔ, mɛ na bu nɔɔ mwɛɛru
kua.
13 Gari yinin sɔ̃na ba ra nim mɛ soku
Mɛriban nim. Yen tubusiana sannɔn nim.
Domi miya Isireliba ba Yinni Gusunɔ wɔkisi
ma u bu win dɛɛraru sɔ̃ɔsi.

Edɔmuban sunɔ u yina

Isireliba bu kpe

saa win tem di

14 Saa Kadɛsi min diya Mɔwisi u Edɔmun
sunɔ gɔria bu nùn sɔ̃ nge mɛ be Isireliba ba
wahala kua.
15 U nɛɛ, yellu, bɛsɛn baababa ba da
Egibitiɔ. Miya bɛsɛn bwesera sina n ka tɛ.

Ma Egibitigibu ba sun nəni sɔ̃əwa bɛsɛ ka bɛsɛn baaba be.
16 Saa ye səəra sa Yinni Gusunə nəəgiru sue sa nùn somiru kana. Ma u bɛsɛn nəə nua u win gərado gərima u sun yara Egibitin di. Wee tɛ̃ sa wãa Kadɛsi mini wunɛn tem nəə bura yerə.
17 Yen sɔ̃, sa nun kanamə a de su wunɛn tem bukiana. Saɲ kpeeyə ka bɛɛn gbea gia, saɲ bɛɛn resɛm gbaanu duə, saɲ maa bɛɛn dəkəban nim nərumə. Swaa baka sa ko mwa saɲ gɛramə gam sere su ka bɛɛn tem sara.
18 Adama Edəmun sina boko wi, u nɛɛ, iɲ nɛn tem bukianamə. I n maa yina i na, kon ka bɛɛ tabu ko.
19 Ma Isireliba ba nùn wisa ba nɛɛ, sa ko kpewa ka swaa baka. Bɛsɛ ka bɛsɛn yaa sabenu sà n wunɛn dəkəban nim nəra sa ko yen gobi kəsia. A gesi de su wunɛn tem bukiana su doona.
20 Ma Edəmun sina boko wi, u nɛɛ, naɲ wurewa i nɛn tem bukiana.
Yera Edəmuban tabu kowobu ba seewa ba da ba ka Isireliba yinna.
21 Ma ba yina Isireliba bu ben tem mɛ bukiana bu doona. Saa ye səəra Isireliba ba gəsira, ba kpa gam gian di.

Aronin gəə

22-23 Isireliba kpuro, ba seewa Kadɛsi min di ba da Horin guurə, Edəmun tem nəə bura yerə. Miya Yinni Gusunə u ka Məwisi ka Aroni gari kua u nɛɛ,
24 wee Aroni u koo gbi. Uɲ duə tem mɛ səə mɛ kon Isireliba wɛ̃ yèn sɔ̃ iɲ nɛn wooda mɛm nəəwɛ ye na bɛɛ wɛ̃ Mɛribaə.
25 Wunɛ Məwisi, a Aroni ka win bii Eleasaa suo a ka bu da Horin guu ten wəllə.
26 Kpa a Aronin sãa yãnu pota a nu Eleasaa sebusia. Domi miya Aroni u koo gbi.
27 Ma Məwisi u kua ye Yinni Gusunə u nùn sɔ̃əwa. Wi ka Aroni ka Eleasaa ba yəəwa guu ten wəllə Isireliba kpuron nəni biru.
28 Ye ba tura mi, u Aronin sãa yãa ni pota u nu Eleasaa sebusia. Yen biru, Aroni u kpuna u gu guu ten mi. Ma Məwisi ka Eleasaa ba sarama.
29 Ye Isireliba ba wa ma Aroni u guwa, yera be kpuro ba win gəə swĩ sɔ̃ə tɛna.

Isireliba ba Kananiba tabu di

21

1 Aradin sunə Kananigii wi u wãa sɔ̃ə yɛ̃san nəm dwaru gia u nua ma Isireliba ba wee ka Atarimun swaa. Yera u da u bu tabu wəri, ma u ben gabu yoru mwɛɛra.
2 Yera Isireliba ba Yinni Gusunə nəə mwɛɛ teni kua ba nɛɛ, Yinni Gusunə, à n sun tən beni nəmu bɛria, sa ko ben wusu kpeerasiawa mam mam.
3 Ma u Isireliban gari yi wura u bu Kanani be nəmu bɛria. Ma ba Kanani be, ka ben wusu kpeerasia. Yera ba yam mi yĩsiru kã Həəma. Yen tubusiana bansu.

Wɛɛ dɛ̃ɛgii

4 Yeniban biru, Isireliba ba seewa Horin guurun di ma ba kpa ka nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yarin swaaə kpa bu ka Edəmun tem bɛwa. Adama ba tɛmanabu kpana swaaə.
5 Ma ba Yinni Gusunə ka Məwisi wəkisim wəri ba mɔ̀, mban sɔ̃na i sun yarama Egibitin di. Su ka gbi gbaburə? Domi dĩanu ka nim sari mini. Manna ye wee, ya sun tusa. Dĩa kamwa.
6 Yera Yinni Gusunə u bu wɛɛ dɛ̃ɛgii sure ma ben dabira gu.
7 Yera be ba tie ba na ba Məwisi sɔ̃əwa ba nɛɛ, wee sa tora sa wunɛ ka Gusunə wəkisi. Tɛ̃, a Gusunə kanə u sun wɛɛ yi gira yi tonda.
Ma Məwisi u kanaru kua tən ben sɔ̃.
8 Yera Yinni Gusunə u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, a waan weenasia koowo kpa a ye bwɛ̃ dɛkan wəllə. Wi waa ya dəma ma u waan weenasia ye mɛɛra, uɲ maa gbimə.
9 Ma Məwisi u waa sii gandugia ye kua u ye bwɛ̃ dɛkan wəllə. Wi waa ya dəma kpuro ma u waa sii gandugia ye mɛɛra, u ku ra maa gbi.

Isireliba

ba tura Pisigan guurə

10 Yeniban biru, Isireliba ba swaa wəri ma ba da ba ben sansani gira Obətuə.
11 Saa Obətun di, ba maa seewa ba da ba ben sansani gira Iye Abarimun gbaburə, Məabun deedeeru, sɔ̃ə yari yeru gia.
12 Saa min di, ba maa seewa ba da ba ben sansani gira Serɛdin wəwaə.
13 Saa Serɛdin di, ba maa da ba ben sansani gira Aanəən daarun guru giə, tèn nim mu kokumə Aməreban tem di mu dəə gbaburu gia. Domi Aanəə ya sãawa Məabu ka Aməreban tem nəə bura yeru.

14 Yen sɔ̃na Yinni Gusunɔn tabun tireru
sɔɔ ba Fahɛbun gari mɔ̀ ye ya wãa Sufan
temɔ ka yen daa tori ka Aanɔɔ
15 ka yen daa tori yi yi wãa Arin bera ma
yi da yi girari Mɔabun tem nɔɔ bura yerɔ.
16 Saa min di, ba da Beriɔ. Beri miya
Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a tɔn be
mɛnnɔ kpa n bu nim wɛ̃.
17 Yera Isireliba ba womu geni kua ba nɛɛ,
nim, a yarima dɔkɔn di kpa su taki ko.
18 Sinamba ba dɔkɔ ye gba.
Damgiba ba ye gba ka ben sina dɛki.
Yen biruwa Isireliba ba seewa gbabu ten
min di ba da Matanaɔ.
19 Saa Matanan di, ba da Nahaliɛliɔ. Saa
Nahaliɛlin di, ba da Bamɔtuɔ.
20 Saa Bamɔtun di, ba maa da wɔwa gaan mi,
Mɔabun temɔ, guu te ba mɔ̀ Pisigan wɔllɔ
gbaburun deedeeru.

Isireliba

ba Sihoni ka Ogu kamia

21 Isireliba ba Sihoni Amɔreban sina boko
sɔmɔbu gɔria ba nɛɛ,
22 a de su wunɛn tem bukiana. Saǹ
kpeeyɔ ka bɛɛn gbea gia, saǹ bɛɛn resɛm
gbaanu duɔ, saǹ maa bɛɛn dɔkɔban nim
nɔrumɔ. Swaa baka sa ko mwa, saǹ gam
gɛramɔ sere su ka bɛɛn tem yari.
23 Adama Sihoni u yina Isireliba bu kpe
saa win tem di. Yera u win tabu kowobu
mɛnna ba da ba Isireliba wɔri Yahasiɔ
gbaburɔ.
24 Ma Isireliba ba bu go go ba ben tem
mwa saa daa te ba mɔ̀ Aanɔɔn di n ka da daa
te ba mɔ̀ Yabɔkuɔ, sere n ka girari Amɔniban
tem nɔɔ bura yerɔ. N deema Amɔni be, ba
ben tem nɔɔ bura yerɔ tem kɔ̃sobu yii.
25 Ma Isireliba ba Amɔreban wusu kpuro
mwɛɛra ba sina mi ka Hɛsiboniɔ ka gen baru
kpaanɔ.
26 Hɛsiboni ye, ya sãawa Sihonin tiin
wuu. Sihoni wi, u raa ka Mɔabuba tabu kua
ma u bu tabu di sere u Mɔabuban tem mwa
u ka na sere daa te ba mɔ̀ Aanɔɔwɔ.
27 Yen sɔ̃na wom kowobu ba ra mɔndu ko
bu nɛɛ,
i na i Hɛsiboni bani.
I na i Sihonin wuu bani i gu gbãraru toosi.
28 Domi dɔ̃ɔ u yara Hɛsibonin di.
Dɔ̃ɔ yara ya yara Sihonin wuun di.
Ma u wuu ge ba mɔ̀ Ari Mɔabu di
ka bũu ni nu wãa Aanɔɔn gungunu wɔllɔ.
29 Mɔabu, a kam kuawa!
Bɛɛ be i maa bũu wi ba mɔ̀ Kemɔsi sãamɔ, i
kɔ̃ɔrawa!
Domi u dera Amɔreban sina boko Sihoni
u tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu yoru
mwɛɛra.
30 Adama sa Amɔreba sɛ̃ɛnu twee.
Ma Hɛsiboni ya wɔruka.
Ma tem mɛ kpuro mu kam kua
sere Diboniɔ n ka girari Nɔfaɔ, ka Mɛdebaɔ.
Sa ye kpuro kam koosiawa mam mam.
31 Nge mɛya Isireliba ba ka sina Amɔreban
tem sɔɔ.
32 Ma Mɔwisi u gɔra bu da bu Yasɛɛn saria
mɛɛri. Yen biru ba ye mwa ka yen baru
kpaanu ma ba Amɔre be ba wãa mi gira.
33 Yen biru ba swaa kɔsa ba da Basani gia.
Yera Ogu Basanin sunɔ u seewa ka win tabu
kowobu u bu tabu wɔrim da Edɛɛɔ.
34 Yera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
ku win bɛrum ko, domi kon nun nùn nɔmu
sɔndia, wi ka win tɔmbu ka ben tem kpuro,
kpa a bu kua nge mɛ a Sihoni, Amɔreban
sunɔ kua wi u wãa Hɛsiboniɔ.
35 Ma Isireliba ba bu go, wi ka win bibu ka
sere win tɔmbu. Baa tɔn turo, baǹ deri. Ma
ba win tem mwa.

ISIRELIBA BA WÃA MƆABUBAN TEM BƆKUƆ

Balamun gari

22

1 Yen biru, Isireliba ba da ba ben sansani
gira Mɔabun wɔwaɔ, Yuudɛnin bɔkuɔ, sɔ̃ɔ
yari yeru gia, Yerikon deedeeru.
2 Balaki, Siporin bii u wa ye Isireliba ba
Amɔreba kua.
3 Yera Mɔabuba ba nanda Isireliban
dabirun sɔ̃.
4 Ma ba Madianiban guro gurobu sɔ̃ɔwa
ba nɛɛ, tɔn dabi teni, ta koo sun wɔri tu
di nge mɛ nɛɛ yi ra yakasu di. Saa ye sɔɔ,
Balakiwa u sãa Mɔabuban sunɔ.
5 Yera u sɔmɔbu gɔra Balamu Beorin biin
mi, Petoriɔ ye ya wãa Efaratin daarɔ win
tɔmbun temɔ, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee,
bweseru gara yarima saa Egibitin di ma ta
handunia kpuro pusi. Ta maa man turuku
kooma.
6 Yen sɔ̃, na nun kanamɔ a na a man tɔn be
bɔ̃rusia. Domi ba man dam kere. À n kua
mɛ, sɔrɔkudo kon kpĩ n bu kamia n gira nɛn

tem di. Domi na yɛ̃ ma wi a domaru kua u ra
domaru wa. Wi a maa bɔ̃rusi, u ra bɔ̃ri wa.
7 Ma Məabuba ka Madianiban guro guro
be, ba da Balamu sɔro win mi, ba kɛ̃nu nɛni.
Ye ba tura mi, yera ba nùn Balakin gari yi
sɔ̃ɔwa.
8 Balamu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i kpunɔ mini
wɔ̃ku te, sisiru kpa n bɛɛ sɔ̃ ye Yinni Gusunɔ
u man sɔ̃ɔwa.
Ma Məabun guro guro be, ba sina mi.
9 Yera Yinni Gusunɔ u Balamu bikia u nɛɛ,
tɔn berà ba wãa wunɛn mi.
10 Balamu u Gusunɔ wisa u nɛɛ, Balaki
Siporin bii, Məabuban sina bokowa u tɔn be
gərima bu man sɔ̃ bu nɛɛ,
11 wee, bweseru gara yarima Egibitin di
ma ta handunia pusi. Yen sɔ̃, n be na n tɔn
be bɔ̃rusi. Sərəkudo u koo kpĩ u tɔn be wəri
u kamia u gira win tem di.
12 Gusunɔ u Balamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku da.
A ku tɔn be bɔ̃rusi domi na bu domaru kua.
13 Ma Balamu u seewa buru buru u
Balakin səmə be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i wuro bɛɛn
temə, domi Yinni Gusunɔ u yina n ka bɛɛ da.
14 Ma tɔn be, ba seewa ba gəsira Balakin
mi. Ma ba nùn sɔ̃ɔwa ma Balamu u yina u
na.
15 Yera Balaki u maa wirugibu gabu soka
u gəra be ba gbiikobu dabiru ka bɛɛrɛ kere.
16 Ba seewa ba da Balamun mi. Ye ba
tura mi, yera ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, amɛniwa
bɛsɛn sina boko Balaki, Siporin bii u gerua.
U nɛɛ, u nun kanaməwa a ku yina a na.
17 Domi u koo be nun bɛɛrɛ baka wɛ̃. U
koo ko kpuro ye a nùn bikia. A gesi na a nùn
tɔn be bɔ̃rusia.
18 Yera Balamu u tɔn be wisa u nɛɛ, baa
Balaki ù n man win diru kã te ta wura ka sii
geesu yiba naǹ kpɛ̃ n gãanu ko. Domi naǹ
kpɛ̃ n Yinni Gusunɔn gere yina.
19 Ka mɛ, i kpunɔ wɔ̃ku te, kpa n bɛɛ sɔ̃ ye
u man sɔ̃ɔwa.
20 Ma Yinni Gusunɔ u Balamu kure wɔ̃ku
te, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɛ̃ yèn sɔ̃ tɔn be, ba na
bu nun soku, a seewo a ka bu da. Adama kaa
kowa ye na nun sɔ̃ɔwa.
21 Balamu u seewa buru buru, u win
kɛtɛku niu gaari bəkua ma u ka Məabuban
guro guro be da.

Balamu ka win kɛtɛku

22 Ye Balamu u swaa wəri u win kɛtɛku
səni ma win sɔm kowobu yiru ba nùn swĩi,
yera Yinni Gusunɔ u ka nùn məru kua ma u
nùn win gərado gəria u bunana swaaɔ.
23 Ye kɛtɛku ge, ga gərado wi wa u yɔ̃ swaa
suunuɔ u win takobi womɛ, yera ga gɛra ga
da yakasɔ. Ma Balamu u gu so, u ka gu swaa
sure.
24 Ma gərado wi, u da u yɔ̃ra swaa kisa gaa
sɔɔ, resɛm gbaanu yirun ganin baa sɔɔ.
25 Yera kɛtɛku ge, ga maa Yinni Gusunən
gərado wi wa ma ga da ga mani gani yin tiaɔ.
Ma ga Balamun naasu ka gana ye baari. Ma
u gu so kpam.
26 Yera gərado wi, u swɛnya u da
wuswaaɔ, mi baǹ kpɛ̃ bu maa gɛra gam.
27 Yera kɛtɛku ge, ga maa gərado wi wa
ma ga wəruma. Saa yera Balamu u maa gu
soberu wəri ka məru.
28 Yera Yinni Gusunɔ u dera kɛtɛku ge, ga
nɔɔ wukia ga gari gerua ga nɛɛ, Balamu, mba
na nun kua a ka man so mɛ sere nən ita.
29 Ma u kɛtɛku ge wisa u nɛɛ, a man
yaakoru mɔ̀wa. Nà n daa mam takobi nɛni,
na n nun go kɔ.
30 Ma kɛtɛku ge, ga nùn wisa ga nɛɛ,
na sãawa wunɛn kɛtɛku, a ra man səni
baadomma sere n ka gisɔ girari. Nge mɛya
na ra nun kue?
Ma Balamu u wisa u nɛɛ, aawo, n ǹ mɛ.
31 Saa yera Yinni Gusunɔ u Balamun nəni
wukia ma u Gusunən gərado wi wa u yɔ̃
swaa suunu sɔɔ u win takobi womɛ. Yera u
yiira u wuswaa tem girari.
32 Ma gərado wi, u nùn bikia u nɛɛ, mban
sɔ̃na a ka wunɛn kɛtɛku so mɛ, sere nən ita.
Na nawa n ka nun yɔ̃rasia. Domi karin swaa
a swĩi mi.
33 Kɛtɛku ge, ga man wa ma ga gɛra sere
nən ita. Gà kun daa gɛre mɛ, kon daa nun
gowa kpa n gen tii deri.
34 Ma Balamu u gərado wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee na tora. Naǹ yɛ̃ ma a wãa swaaɔ. Tɛ̃,
nɛn sanum mɛ, mù kun ka nun naawɛ, kon
gəsira n wura nɛn yɛnuɔ.
35 Ma gərado wi, u nɛɛ, aawo. A ka tɔn
be doo. Adama gari yi kon nun sɔ̃, yiya kaa
gere.
Ma Balamu u ka Balakin tɔn be da.

Balamu ka Balaki ba yinna

36 Sanam mɛ Balaki u nua ma Balamu u
wee, yera u nùn sennə da sere Məabuban
wuuɔ ben tem nɔɔ bura yerɔ Aanəən daarɔ.

37 Ma Balaki u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban
sɔ̃na aṅ nɛ sanam mɛ na gbia na nun sɔmɔbu
gɔria. A tamaa naṅ kpɛ̃ n nun gãanu kɛ̃?
38 Ma Balamu u Balaki wisa u nɛɛ, geema,
wee, na na wunɛn mi tɛ̃, adama naṅ gɛɛ mɔ
n nun sɔ̃. Yinni Gusunɔwa u koo man sɔ̃ ye
kon nun sɔ̃.
39 Ma Balamu ka Balaki ba swaa wɔrima
ba tunuma Kiriati Husɔtuɔ.
40 Yera Balaki u kɛtɛba ka yãanu go u ka
yãkuru kua.

Balamu u Isireliba

domaru kua

41 Yen sisiru bururu, Balaki u Balamu
sua ba yɔɔwa Bamɔtu Baaliɔ. Min diya ba
Isireliban sukum waamɔ.

23

1 Ma Balamu u Balaki sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u nùn
yãku yenu nɔɔba yiru kuo. Yen biru, kpa
u kɛtɛ nɔɔba yiru ka yãa kinɛnu nɔɔba yiru
kasu.
2 Ma Balaki u kua ye Balamu u nùn sɔ̃ɔwa.
Ma wi ka Balamu ba kɛtɛ yen tia ka yãa kinɛ
teeru go yãku yee nin baateren wɔllɔ.
3 Yera Balamu u Balaki sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
yɔ̃ro yãku dɔ̃ɔ mwaarugii nin bɔkuɔ kpa nɛ
n dɛsira n da gam gum. Sɔrɔkudo Yinni
Gusunɔ u koo man kure mi, kpa u man sɔ̃
ye kon nun sɔ̃.
Ma Balamu u da gunguru garun wɔllɔ.
4 Yera Yinni Gusunɔ u nùn kure ma
Balamu u gerua u nɛɛ, wee na yãku yenu
nɔɔba yiru kua ma na kɛtɛ ka yãaru go yãku
yee nin baateren wɔllɔ.
5 Saa yera Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa ye
u koo Balaki sɔ̃, ma u nɛɛ, u gɔsiro u wura
Balakin mi.
6 Ma Balamu u wura u da u Balaki
deema mi u win yãku ni mɔ̀ ka Mɔabuban
wirugibu gabu.
7 Saa yera Balamu u gari gerua u nɛɛ,
wee Balaki Mɔabun sunɔ u dera na na saa
Aramun di.
Wiya u dera na sarama saa sɔ̃ɔ yari yerun
guunun di.
U nɛɛ, n be na n Yakɔbun bweseru bɔ̃rusi.
N be na n ka be Isireliba mɔru ko.
8 Adama kon tɔnu bɔ̃rusi wi Gusunɔ kun
bɔ̃rusi?
Amɔna kon ka tɔnu mɔru ko wi Gusunɔ kun
ka mɔru mɔ̀.
9 Na Isireliba waamɔ guunu wɔllɔ ka
gungunu wɔllɔ
ba wãa nɛnɛm baṅ ka bweseru garu weenɛ.
10 Goo kun kpɛ̃ u bu gari.
Ba dabi nge yani sɛɛri mini.
Wara u koo kpĩ u ben bɔnu nnɛn sube teeru
gari.
Na kanamɔwa n gbi nge Isireli be, be ba sãa
gemgibu.
Na kĩwa nɛn wãarun wii goberu ta n sãa nge
begiru.
11 Yera Balaki u Balamu bikia u nɛɛ, mba a
man kuammɛ mɛsum. Na nun sokusiawa a
ka nɛn yibɛrɛba bɔ̃rusi. Adama wee domara
a bu kuammɛ.
12 Ma Balamu u nùn wisa u nɛɛ, ye Yinni
Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa, n ṅ yera kon gere?

Balamu u Isireliba

domaru kua nɔn mɛɛruse

13 Balaki u maa Balamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man
swĩima su da gam gia. Min di kaa ben sukum
wa n ṅ be kpuro. Be a wa mi, kpa a bu
bɔ̃rusi.
14 Ma u ka nùn da sansanin kɔ̃su yeru
garun mi, Pisigan guuru wɔllɔ. Miya u maa
yãku yenu nɔɔba yiru kua. Ma u naa kinɛru
ka yãa kinɛru go yãku yee nin baateren
wɔllɔ.
15 Ma Balamu u Balaki sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yɔ̃ro
mi a yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu mɔ̀ mini, kpa
n da n nɔ ye Yinni Gusunɔ u koo man sɔ̃.
16 Yera Yinni Gusunɔ u na u ka Balamu
yinna. Ma u nùn sɔ̃ɔwa ye u koo Balaki sɔ̃.
Ma u nɛɛ, u wuro Balaki win mi.
17 Ma u wura u da Balakin mi u deema u
wãa win yãkunun bɔkuɔ, wi ka Mɔabuban
wirugibu. Saa yera u Balamu bikia u nɛɛ,
mba Yinni Gusunɔ u nun sɔ̃ɔwa.
18 Ma Balamu u nɛɛ,
Balaki, a seewo a swaa daki.
Wunɛ Siporin bii, a swaa tem kpĩiyɔ a nɔ.
19 Gusunɔ kun sãa nge tɔnu u sere weesu ko.
Uṅ sãa nge tɔnu u sere kɔbia ye u raa gerua.
Ye u gerua, yera u ra ko.
Yèn himba u maa yi, ya ra koorewa.
20 Wee Gusunɔ u man wooda wɛ̃ n Isireliba
domaru kua.
Win tiiwa u bu tu kua kɔ.
Yen sɔ̃, naṅ kpɛ̃ n tu yina.
21 Uṅ toraru garu wa Isireliba sɔɔ.
U sãawa Gusunɔ ben Yinni, u maa wãa ka
be.

U sãawa ben sina boko.
U maa nuku dobu mɔ ben sɔ̃.
22 Wiya u bu yara Egibitin di.
U bu dam wɛ̃ nge kɛtɛ gbeekiru.
23 Sɔroru taṅ kpɛ̃ tu Isireliba gãanu kua.
Dobo dobo yaṅ kpɛ̃ yu bu nɔni wɔ̃ke.
Saa yà n tura ba koo bu sɔ̃ bu nɛɛ,
bu mɛɛrio ye Yinni Gusunɔ u kua.
24 Ba sãawa nge gbee sunɔ ge ga ra yaa mwɛ gu tem
kpa gu yen yɛm nɔ gu sere da gu kpuna.
25 Ma Balaki u Balamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à kun kĩ a bu bɔ̃rusi, a ku bu domaru kua.
26 Yera Balamu u nùn wisa u nɛɛ, naṅ daa nun sɔ̃ɔwa na nɛɛ, kon kowa ye Yinni Gusunɔ u gerua?

Balamu u Isireliba

domaru kua nɔn itase

27 Balaki u maa Balamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ṅ n mɛn na, a na su da gam gia. Sɔrɔkudo Yinni Gusunɔ u koo wura a Isireliba bɔ̃rusi nɛn sɔ̃.
28 Ma Balaki u ka Balamu da Peorin guuru wɔllɔ tèn min di ba gbaburu mɛɛra.
29 Balamu u Balaki sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man yãku yenu nɔɔba yiru kuo, kpa a ka man naa kinɛnu nɔɔba yiru ka yãa kinɛnu nɔɔba yiru naawa,
30 ma Balaki u kua ye Balamu u nùn sɔ̃ɔwa mi. U naa kinɛru ka yãa kinɛru go yãku yee nin baateren wɔllɔ.

24

1 Ye Balamu u wa ma Yinni Gusunɔ u yɔ̃rariwa u Isireliba domaru kua, yera uṅ maa bikiaru kue Yinni Gusunɔn mi nge mɛ u ra raa ko yellu. Adama u win wuswaa tĩiwa gbaburun bera gia.
2 Ye u nɔni seeya u wa Isireliba ba ben sansani gire bwese kɛra ka bwese kɛra, yera Gusunɔn Hunde nùn yɔɔwa.
3 Ma u gari gerubu wɔri u nɛɛ,
nɛ, Balamu, Beorin bii, wee ye na gerumɔ.
Na ra yam wa.
4 Na ra Gusunɔn nɔɔ nɔ.
Wi, Dam kpurogii u ra de n kãsinu wa.
Domi u ra man tii sɔ̃ɔsi nà n nùn sãamɔ.
5 Bɛɛ Isireliba Yakɔbun bweseru, bɛɛn kunu nu wã.
6 Nu tɛrie nge wɔwa ma nu sãa nge gbaa te ta wãa daarun bɔkuɔ.
Ma nu gire nge dãa ni ba mɔ̀ sɛduru ni Yinni Gusunɔ u duura daarun bɔkuɔ
ka sere dãa kiki si ba mɔ̀ aloɛsi.
7 Ba nim mɔ mu yiba mu yarimɔ
mu dãa gbaaru nim yɛ̃kamɔ.
Isireliban sina boko u koo Agagi tabu di
kpa win bandu tu dam ko.
8 Gusunɔwa u bu yara Egibitin di
ka win dam bakam nge kɛtɛ gbeekiru.
Wiya u ra de bu bwese tukunu kamia nɔni kpaki teeru
kpa bu nu sɛ̃ɛnu twee bu nin kukunu kɔsuku bu go.
9 Be wee ba kpunamɔ nge gbee sinansu.
Wara u koo kpĩ u bu seeya.
Bɛɛ, Isireliba, wi u bɛɛ domaru kua, u koo domaru wa.
Wi u maa bɛɛ bɔ̃rusi, u koo bɔ̃ri wa.
10 Yera Balakin mɔru ya seewa sere u nɔma yɛ̃kana. Ma u nɛɛ, Balamu, na nun sokawa a ka nɛn yibɛrɛba bɔ̃rusi. Adama wee a bu domaru kua nɔn ita.
11 Yen sɔ̃, a doonɔ minin di tɛ̃, a wura wunɛn yɛnuɔ. Na raa nɛɛ, kon nun gãanu kɛ̃, adama Yinni Gusunɔ kun wure a ye wa.

Balamu u gerumɔ

ye ya koo koora

12 Ma Balamu u Balaki wisa u nɛɛ, naṅ daa wunɛn gɔro be sɔ̃ɔwa na nɛɛ,
13 baa à n man wunɛn diru kã, te ta wura ka sii geesu yiba naṅ kpɛ̃ n gea ṅ kun mɛ kɔ̃sa gere ma n kun mɔ ye Yinni Gusunɔn u man sɔ̃ɔwa?
14 Tɛ̃ wee na gɔsirɔ nɛn tɔmbun mi. Adama a na a nɔ yè Isireliba ba koo wunɛn tɔmbu kua sia.
15 Ma u maa nɛɛ,
wee ye nɛ Balamu Beorin bii na gerumɔ,
nɛ wi na ra yam wa.
16 Na ra Yinni Gusunɔn nɔɔ nɔ.
Na maa wi, Wɔrukoon himba yɛ̃.
Na ra wi Dam kpurogiin kãsinu wa,
domi u ra man tii sɔ̃ɔsi nà n nùn sãamɔ.
17 Na wa ye ya sisi, adama n ṅ mɔ gisɔ.
Na wa ye ya koo koora, adama n ṅ tɛ̃.
Wee kpera gaa yara Yakɔbun bweserun di.
Sina boko goo u yara Isireliban suunu sɔɔn di,
be, be ba sãa Yakɔbun bweseru.
Ma u ka win sina dɛka Mɔabuba soomɔ baa saburosɔ.
Ma ya be ba tii suen bweserun winu kɔsukumɔ.
18 U maa Edɔmu be ba sãa win yibɛrɛban tem mwa mɛ ba mɔ̀ Seiri.

Ma Isireliba ba nasara sua.
19 Sina boko wi, u win yibɛrɛba taare.
Ma u be ba raa tie go u kpeerasia mam mam.

Isireliban yibɛrɛba

ba koo kam ko

20 Ye Balamu u Amalɛkiba wa, yera u nɛɛ,
Amalɛkibara ba dam bo dunia sɔɔ.
Adama ba koo bu kam koosia sɔ̃ɔ teeru.
21 Ye Balamu u maa Keniba wa, yera u nɛɛ,
bɛɛ Keniba, wee bɛɛn wãa yera naanɛ mɔ
nge gunɔ sokuru te ta yii kpee baa sɔɔ.
22 Adama Asirigibu ba koo bɛɛ yoru mwɛɛri
kpa bu bɛɛn wãa yenu kɔsuku.
23 Ma Balamu u maa nɛɛ,
Gusunɔ ù n goon gɔɔn saa yi, yɛ̃ro u koo kpĩ
u n wãa?
24 Goo nimkusu su koo na saa Kitimun di
kpa yibɛrɛba bu Asirigibu ka Ebɛɛn bwe-
seru sekuru doke.
Adama yibɛrɛ ben tii ba koo kam kowa.
25 Yeniban biru, Balamu u gɔsira u da win
wuuɔ, ma Balaki u maa wura win yɛnuɔ.

Isireliba ba bũu sãaru wɔri

25

1 Saa ye Isireliba ba wãa Sitimuɔ, yera ba
ka Mɔabuban wɔndiaba sakararu torua.
2 Ma wɔndia be, ba dera Isireli be, ba ben
bũu sãaru wɔri, ba ka bu di, ba ka bu nɔra.
Ma ba ben bũnu yiira ba sãwa.
3 Ba tii bũu wi ba mɔ̀ Baali Peorigii wɛ̃. Ma
Yinni Gusunɔ u ka bu mɔru kua.
4 U Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a Isireliban
wirugibu kpuro mɛnnɔ, kpa a de bu be ba
taarɛ mɔ go sɔ̃ɔ sɔɔ nɛn wuswaaɔ. Saa yera
nɛn mɔru ya koo sure.
5 Ma Mɔwisi u Isireliban wirugibu sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, ben baawure u mɛɛrio win tɔmbu sɔɔ
be ba Mɔabuban bũu wi ba mɔ̀ Baali Peorigii
sãamɔ, kpa u bu go.
6 Saa yè sɔɔ Isireliba ba wuri mɔ̀ Yinni
Gusunɔn kurun kɔnnɔwɔ, saa yera ben turo
u ka kurɔ Madiani goo na wigibun mi, Isire-
liba kpuron wuswaaɔ ka Mɔwisin wuswaaɔ.
7 Ye Finɛɛsi, Eleasaan bii, Aronin debubu
u wa mɛ, yera u seewa tɔn ben suunu sɔɔn
di u yaasa sua.
8 Ma u Isireli wi swĩi sere win kurɔ ma
u bu yaasa sɔkura ben bɔsɔnɔ. Saa yera
wahala ya yɔ̃ra Isireliba sɔɔ.
9 Yen dɔma te, tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda
nnɛwa (24.000) ba gu.
10 Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
11 wee yãku kowo Finɛɛsi, Eleasaan bii,
Aronin debubu, u nɛn mɔru suresia ye u ka
man sanna, Isireliban suunu sɔɔ. Yen sɔ̃na
naǹ bu kpeerasie.
12 Yen sɔ̃, a nùn sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee na ka nùn
arukawani bɔkumɔ ye ya sãa bɔri yɛndugia.
13 Arukawani ye, ya koo de wi ka win
bibun bweseru ba n sãa yãku kowobu sere
ka baadommaɔ. Domi u nɛ, Gusunɔ win
Yinni sanna. Ma ya dera Isireliba ba ben
torarun suuru wa.
14 Isireli wi ba go ka kurɔ Madiani wi
sannu, win yĩsira Simiri, Salun bii. U sãawa
Simɛɔn bwese kɛra tian wirugii.
15 Kurɔ Madiani win yĩsira maa Kosibi.
Win tundon yĩsira Suri. U sãawa
Madianiban bwese kɛra tian wirugii.
16 Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
17 i Madianiba wɔrio, kpa i bu go.
18 Domi ba sãawa bɛɛn yibɛrɛba be ba bɛɛ
torasia ben bũu Baali Peorigiin sɔ̃ ka Kosibi,
ben wirugii turon bii wɔndian sɔ̃, wi ba go
sanam mɛ wahala ya seewa Peoriɔ.

Ba Isireliba gara nɔn mɛɛruse

26

1 Wahala yen biru, Yinni Gusunɔ u
Mɔwisi ka yãku kowo Eleasaa, Aronin bii
sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 i Isireliban bii tɔn durɔbu gario be ba
wɔ̃ɔ yɛndu mɔ ka be ba kere mɛ, be ba koo
gesi kpĩ bu tabu da. I ko i bu gariwa bwese
kɛra ka bwese kɛra.
3 Ma Mɔwisi ka Eleasaa ba ye Isireliba
sɔ̃ɔwa Mɔabun wɔwaɔ, Yuudɛnin bɔkuɔ,
Yerikon deedeeru.
4 Ba nɛɛ, bu gario ben be ba wɔ̃ɔ yɛndu
mɔ ka be ba kere mɛ, be ba koo kpĩ bu tabu
ko nge mɛ Gusunɔ u raa bu yen wooda wɛ̃
sanam mɛ ba yarima Egibitin di.
5 Bèn min di Rubɛni, Yakɔbun bii
gbiikoon bwese kɛri torua, bera Enɔku, wìn
min di Ɛnɔkuban bwese kɛra yara, ka Paalu,
wìn min di Paaluban bwese kɛra yara,
6 ka Hɛsironi, wìn min di Hɛsironiban
bwese kɛra yara, ka Kaami wìn min di
Kaamiban bwese kɛra yara.
7 Be ba sãa Rubɛnin bwese kɛri, bera
mi. Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba

weeru ka ita ka tɔmbu nata ka wunɔbu ka tɔmbu tɛna (43.730).

8 Eliabu, Paalun bii,

9 wiya u Nɛmuɛli mara, ka Datani, ka Abiramu. Datani wi, ka Abiramu ba sãawa win gerunasibu. Beya ba Mɔwisi ka Aroni seesi, ma ba ka Koren bibun bweseru yõra sanam mɛ ba Yinni Gusunɔ seesi.

10 Ma tem mu nɔɔ baara mu bu mwɛ ka Koren tii sannu. Ma dõɔ u gabu di. Ben geera sãa tɔmbu goobu, ka weeraakuru (250). Ma ya kua kirɔ be ba tien sõ.

11 Adama Koren bibu baṅ dɔma te gu.

12 Bèn min di Simɛɔn bwese kɛri torua bera, Nɛmuɛli, wìn min di Nɛmuɛliban bwese kɛra yara, ka Yamini, wìn min di Yaminiban bwesera yara, ka Yakini, wìn min di Yakiniban bwesera yara,

13 ka Seraki, wìn min di Serakiban bwesera yara, ka Sɔɔlu, wìn min di Sɔɔluban bwesera yara.

14 Be ba sãa Simɛɔn bwese kɛri, bera mi. Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda yiru ka tɔmbu goobu (22.200).

15 Bèn min di Gadin bwese kɛri torua, bera Sefoni, wìn min di Sefoniban bwese kɛra yara, ka Hagi, wìn min di Hagiban bwese kɛra yara, ka Suni, wìn min di Suniban bwesera yara,

16 ka Osini, wìn min di Osiniban bwesera yara, ka Eri, wìn min di Eriban bwesera yara.

17 Ka Arodi, wìn min di Arodiban bwesera yara, ka Areli, wìn min di Areliban bwesera yara.

18 Be ba sãa Gadin bwese kɛri, bera mi. Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka nɛɛra wunɔbu (40.500).

19-21 Bèn min di Yudan bwese kɛri torua, bera Sela, wìn min di Selaban bwese kɛra yara, ka Perɛsi, wìn min di Perɛsiban bwesera yara, ka Seraki, wìn min di Serakiban bwesera yara. Bèn min di Perɛsin bwese kɛri torua, bera Hɛsironi wìn min di Hɛsironiban bwese kɛra yara, ka Hamulu wìn min di Hamuluban bwesera yara. Yudan bibu yiru Eri ka Onani ba gu Kananin temɔ.

22 Be ba sãa Yudan bwese kɛri, bera mi. Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba wata ka wɔkura nɔɔbu ka tia ka nɛɛra wunɔbu (76.500).

23 Bèn min di Isakarin bwese kɛri torua, bera Tola, wìn min di Tolaban bwesera yara, ka Pufa, wìn min di Pufaban bwesera yara,

24 ka Yasubu, wìn min di Yasububan bwesera yara, ka Simuroni, wìn min di Simuroniban bwesera yara.

25 Be ba sãa Isakarin bwese kɛri, bera mi. Ben geera sãawa nɔrɔbun suba wata ka nnɛ ka gooba wunɔbu (64.300).

26 Bèn min di Sabulonin bwese kɛri torua, bera Serɛdi, wìn min di Serɛdiban bwese kɛra yara, ka Heloni, wìn min di Heloniban bwesera yara, ka Yalɛɛli wìn min di Yalɛɛliban bwesera yara.

27 Be ba sãa Sabulonin bwese kɛri torua, bera mi. Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba wata ka nɛɛra wunɔbu (60.500).

28 Yosɛfun bweseru sɔɔra Manase ka Efaraimu ba wãa.

29 Manasen biiwa Makiri, wìn min di Makiriban bwese kɛra yara. Makiriwa u Galadi mara, wìn min di Galadiban bwese kɛra yara.

30 Bèn min di Galadin bwese kɛri torua, bera Yesɛɛ, wìn min di Yesɛɛban bwese kɛra yara, ka Helɛki wìn min di Helɛkiban bwese kɛra yara.

31 Ka Asiriɛli wìn min di Asiriɛliban bwesera yara, ka Sikɛmu wìn min di Sikɛmuban bwesera yara,

32 ka Semida wìn min di Semidaban bwesera yara, ka Hefɛɛ, wìn min di Hefɛɛban bwesera yara.

33 Selofadi Hefɛɛn bii, uṅ bii tɔn durɔbu mara ma n kun mɔ tɔn kurɔbu tɔna. Beya, Mala ka Nɔa, ka Hogula, ka Milika, ka Tirisa.

34 Be ba sãa Manasen bwese kɛri, bera mi. Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeraakuru ka yiru ka tɔmbu nata ka wunɔbu (52.700).

35 Bèn min di Efaraimun bwese kɛri torua, bera Sutelaki, wìn min di Sutelakiban bwese kɛra yara, ka Bekɛɛ wìn min di Bekɛɛban bwesera yara, ka Takani wìn min di Takaniban bwesera yara.

36 Sutelakin biiwa Erani wìn min di Eraniban bwese kɛra yara.

37 Be ba sãa Efaraimun bwese kɛri, bera mi. Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba tɛna ka yiru ka tɔmbu nɛɛra wunɔbu (32.500). Be kpuro ba sãawa Yosɛfun bibu.

38 Bèn min di Bɛnyamɛɛn bwese kɛri
torua, bera Bela, wìn min di Belaban
bwesera yara, ka Asibɛli wìn min di
Asibɛliban bwesera yara, ka Akiramu wìn
min di Akiramuban bwesera yara,
39 ka Sufamu wìn min di Sufamuban
bwesera yara, ka Hufamu wìn min di
Hufamuban bwesera yara.
40 Belan biba Aadi ka Namani. Aadin min
diya Aadiban bwese kɛra yara. Namanin
min diya maa Namaniban bwese kɛra yara.
41 Be ba sãa Bɛnyamɛɛn bwese kɛri, bera
mi. Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba
weeru ka nɔɔbu ka tɔmbu nata (45.600).
42 Bèn min di Danun bwese kɛra torua,
bera Sukamu, wìn min di Sukamuban
bwese kɛra yara.
43 Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba
wata ka nnɛ ka tɔmbu nɛɛru (64.400).
44 Bèn min di maa Asɛɛn bwese kɛri
torua, bera Yimina, wìn min di Yiminaban
bwesera yara, ka Yisifi wìn min di Yisifiban
bwesera yara, ka Beria wìn min di Beriaban
bwesera yara.
45 Berian bweseru sɔɔra Hebɛɛ u wãa, wìn
min di Hebɛɛban bwesera yara, ka Maakiɛli
wìn min di Maakiɛliban bwesera yara.
46 Asɛɛ u bii tɔn kurɔ mɔ wi ba sokumɔ
Seraki.
47 Be ba sãa Asɛɛn bwese kɛri, bera
mi. Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba
weeraakuru ka ita ka tɔmbu nɛɛru (53.400).
48 Be ba Nɛfitalin bwese kɛri torua, bera
Yasiɛli, wìn min di Yasiɛliban bwesera yara,
ka Guni wìn min di Guniban bwesera yara.
49 Ka Yesɛɛ wìn min di Yesɛɛban bwesera
yara, ka Silɛmu wìn min di Silɛmuban
bwesera yara.
50 Be ba sãa Nɛfitalin bwese kɛri, bera
mi. Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba
weeru ka nɔɔbu ka tɔmbu nɛɛru (45.400).
51 Isireli be ba gara mi, be kpuron geera
kuawa tɔmbu nɔrɔbun suba nata ka tia ka
tɔmbu nata ka wunɔbu ka tɛna (601.730).

Nge mɛ ba koo tem mɛ bɔnu koosina

52 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ.
53 A bwese kɛri yi tem mɛ bɔnu kuo nge
mɛ yin geera nɛ.
54 Bwese kɛra yèn tɔmba dabiru bo, a ye
tem wɛ̃ɛyɔ mu n kpã. Bwese kɛra yèn tɔmba
kun maa dabi kpa a ye tem wɛ̃ fiiko. A yen
baayere tem wɛ̃ɛyɔ nge mɛ yen tɔmba geeru
nɛ.
55 Adama kaa bu tem mɛ bɔnu kuawa ka
tɛtɛ a bu wɛ̃ bwese kɛra ka bwese kɛra.
56 Ba koo tem mɛ bɔnu kowa ka tɛtɛ bu ka
bwese kɛra baayere wɛ̃ nge mɛ yen tɔmba
geeru nɛ.

Ba Lefiban bweseru gara nɔn mɛɛruse

57 Lefin bweseru sɔɔ, be ba gara, bera
Gɛɛsɔni wìn min di Gɛɛsɔniban bwese kɛra
yara, ka Kehati wìn min di Kehatiban
bwesera yara, ka Mɛrari wìn min di
Mɛrariban bwesera yara.
58 Be ba sãa Lefin bwese kɛri, bera Li-
binan yɛnugibu, ka Heboronin yɛnugibu
ka Makirin yɛnugibu, ka Musin yɛnugibu,
ka Koren yɛnugibu, Kehatiwa u Amuramu
mara.
59 Amuramun kurɔn yĩsira Yokebɛdi. U
sãawa Lefin bii wi u mara Egibitiɔ. Bii be
u Amuramu marua, bera Aroni, ka Mɔwisi,
ka Mariamu ben sesu.
60 Bii be Aroni u mara, bera Nadabu, ka
Abihu, ka Eleasaa, ka Itamaa.
61 Adama Nadabu ka Abihu ba guwa
sanam mɛ ba ka dɔ̃ɔ tuko dua Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ bu ka yãkuru ko.
62 Tɔn durɔ be ba suru tia tia mɔ ba gara
ka be ba mɛ kere, ben geera kuawa tɔmbu
nɔrɔbun suba yɛnda ita (23.000). Baǹ bu
gara sanam mɛ ba Isireliba garimɔ domi baǹ
ka bu tem bɔnu mɔ̀.

Gari gari yen wii goberu

63 Isireli be Mɔwisi ka yãku kowo Eleasaa
ba gara Mɔabun wɔwaɔ, Yuudɛnin bɔkuɔ,
Yerikon deedeeru, bera mi.
64 Isireli be kpuro sɔɔ, goo sari mi, wi
Mɔwisi ka yãku kowo Aroni ba raa gara
Sinain gbaburɔ,
65 ma n kun mɔ Kalɛbu, Yɛfunɛn bii ka
Yosue, Nunin bii. Domi nge mɛya Yinni
Gusunɔ u raa bu sɔ̃ɔwa.

Tubi ye tɔn kurɔba ko n mɔ

27

1 Selofadi, wi u sãa Hefɛɛ ka Galadi ka
Makiri ka Manasen sikadobu Yosɛfun bwe-
seru sɔɔ, u bii tɔn kurɔbu nɔɔbu mara. Bera
Mala ka Nɔa ka Hogula ka Milika ka Tirisa

2 ma be, ba na Məwisi ka yãku kowo Eleasaan mi, ka wirugibun mi ka sere Isireliba kpuron mi Yinni Gusunən sãa yerun kənnəwə ba nɛɛ,
3 bɛsɛn tundo u guwa gbaburə. Uɲ wãa Koren bibun wuuru səə be ba Yinni Gusunə seesi. U guwa win tii tiin toranun sõ. Adama uɲ bii tən durə mə.
4 N weenɛ bu win bwese kɛra deri yèn sõ uɲ bii tən durə mə? I sun tem wɛ̃ɛyə bɛsɛn tundon maabu ka wənəbun suunu səə.
5 Ma Məwisi u Yinni Gusunə kana ben gari yin sõ.
6 Ma Yinni Gusunə u nùn wisa u nɛɛ.
7 Selofadin bii be, ba gem mə. A bu tem wɛ̃ɛyə mɛ ben tundo u ko n daa mə. Kaa bu mu wɛ̃wa ben tundon maabu ka wənəbun suunu səə.
8 Yen biru, kpa a Isireliba sõ a nɛɛ, goo ù n gu ma uɲ bii tən durə mə, win bii tən kurəwa u koo win arumani sua u tubi di.
9 U kun maa bii tən kurə mə, win maabu ka wənəba ba koo win arumani sua bu tubi di.
10 U kun maa maabu ka wənəbu mə, win tundon maabu ka wənəba ba koo win arumani sua bu tubi di.
11 Win tundo ù kun maa maabu ka wənəbu mə, win mɛro bisi wi u fɛ̃ɛ fɛ̃ɛ bo wiya u koo win arumani tubi di. Yeni ya ko n sãawa wooda Isireliba səə nge mɛ nɛ, Yinni Gusunə na ye Məwisi wɛ̃.

Yinni Gusunə u Yosue gəsa

u ka ko Məwisin kəsire

12 Yinni Gusunə u Məwisi sõəwa u nɛɛ, a yəəwo Abarimun guu tenin wii kpiirə, kpa a nəni seeya a tem mɛ mɛɛri mɛ kon Isireliba wɛ̃.
13 Yen biru, kpa a kpuna a gbi nge mɛ wunɛn məə Aroni u gu.
14 Domi iɲ woodaba mɛm nəəwɛ Sinin gbaburə, sanam mɛ Isireliba ba man seesi. Iɲ maa man bɛɛrɛ wɛ̃ ben wuswaaə sanam mɛ ba nim kanamə. Yera n dera na Mɛriban nim mɛ soka Sannən nim Kadɛsiə, Sinin gbaburə.
15 Ma Məwisi u Yinni Gusunə sõəwa u nɛɛ,
16-17 Yinni Gusunə, wunɛ wi a taka koora kpuro hunde wɛ̃, a goo gəsio, a nùn ko wirugii wi u koo kpĩ u wunɛn təmbu kpara kpa ba kun ka sãa nge yãa ni nuɲ kparo mə.
18 Ma Yinni Gusunə u Məwisi wisa u nɛɛ, Yosue Nunin bii wee, wì səə nɛn Hunde u yiba. A nùn suo kpa a nùn nəma səndi.
19 Kaa ka nùn dawa yãku kowo Eleasaan wuswaaə, kpa a nùn ko wunɛn kəsire Isireliba kpuron nəni biru.
20 A nùn wunɛn yiikon bənu wɛ̃ɛyə kpa Isireliba kpuro bu nùn mɛm nəəwa.
21 Yãku kowo Eleasaawa u ko n da wa kpa Eleasaa u man kana win sõ ka woro te ba ra ko ka urimu. Win gariya Yosue ka Isireliba kpuro ba ko n da ka səmburu ko.
22 Ma Məwisi u kua ye Yinni Gusunə u nùn sõəwa. U Yosue sua ma u ka nùn da yãku kowo Eleasaan wuswaaə Isireliba kpuron nəni biru.
23 Ma u nùn nəma səndi u nùn kua win kəsire nge mɛ Yinni Gusunə u nùn sõəwa.

Tõru baateren yãkurun

wooda

28

1 Yinni Gusunə u Məwisi sõəwa u nɛɛ,
2 a Isireliba wooda yeni wɛ̃ɛyə.
A nɛɛ, bu ku duari saa ye na yi ba n da ka man kɛ̃nu naawɛ kpa bu man yãku dõə mwaararuginu kua ni nu koo man nuburu dore.
3 A bu sõəwə a nɛɛ, tõə baatere, yãa kpɛmminu yiru ni nu wõə tia tia mə kpa nu kun alebu gaa mə, niya ba koo ka man yãku dõə mwaararugiru kua baadomma.
4 Ba koo ka teeru yãkuru kowa bururu, teeru maa yoki kpaa,
5 ka som kilo ita mɛ ba burina ka olifin gum ditiri tia ka bənu.
6 Tõə baateren yãku te, ta ko n sãawa nge yãku nubu durorugii te ba nɛ, Yinni Gusunə kua Sinain guurə.
7 Bururu ba ko n da ka tam nɛwa ditiri tia ka bənu nɛn sãa yerə bu ka yãkuru ko ka yãa te sannu.
8 Yoka, kpa bu maa man yãku dõə mwaararugiru kua ka yãa tee te ta tie ka som ka tam nge mɛ ba raa kua bururu. Ta ko n sãawa yãku dõə mwaararugiru te ta koo nɛ, Yinni Gusunə nuburu dore.

Tõə wɛ̃rarugirun yãkunun

wooda

9 Tõə wɛ̃rarugiru səə, yãanu yiru ni nu wõə tia tia mə ma nuɲ alebu gaa mə, niya i ko i ka

nɛ, Yinni Gusunɔ yãkuru kua ka tam ka som kilo nɔɔba tia mɛ ba burina ka gum.
10 I ko i n da yãku te kowa tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ tõɔ baateren yãku dõɔ mwaararugii ni i ra ko baasi.

Surun tõɔ gbiikirun yãkunun

wooda

11 Suru baawuren tõɔ gbiikiru sɔɔ, i ko i nɛ, Yinni Gusunɔ yãku dõɔ mwaararuginu kuawa ka naa kpɛmi yiru, ka yãa kinɛru, ka yãa kpɛmminu nɔɔba yiru, ni nu wõɔ tia mɔ. Kpa sabe nin baatere ta kun alebu gaa mɔ.
12 I ko i ka ten baatere yãkuru kowa ka som mɛ ba burina ka gum.
13 Yãa kpɛmmii nin baatere maa ka som kilo ita mɛ ba burina ka gum. Yãku dõɔ mwaararugii niya nu koo nɛ Yinni Gusunɔ nuburu dore.
14 I n ka kɛtɛ yãkuru mɔ̀, tam ditiri itawa i ko i ka ko. I n ka yãa kinɛru mɔ̀, tam ditiri yiruwa i ko i ka ko. I n maa ka yãa kpɛmbu mɔ̀, tam ditiri tia ka bɔnuwa i ko i ka ko. Yãku dõɔ mwaararugii ni i ko i n da ko wõɔn suru baawuren tõɔ gbiikiru sɔɔ, niya mi.
15 Yen biru, i ko i maa nɛ, Yinni Gusunɔ torarun yãkuru kua ka tõɔ baateren yãku dõɔ mwaararugiru ka ten tam baasi.

Gɔɔ sararibun yãkunun

wooda

16 Wõɔn suru gbiikoon sõɔ wɔkura nnɛse sɔɔra i ko i Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru di, nɛ, Yinni Gusunɔn sõ.
17 Suru win sõɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔra i ko i tõɔ bakaru tore te i ko i di sõɔ nɔɔba yiru. Tõɔ ni sɔɔ, pɛ̃ɛ ye baṅ seeyatia dokewa i ko i di.
18 Tõɔ baka ten tõɔ gbiikiru sɔɔ, i ko i bɛɛn sɔma deriwa, kpa i mɛnna i nɛ, Yinni Gusunɔ sã.
19 I ko i man yãku dõɔ mwaararugiru kuawa ka naa kpɛmi yiru, ka yãa kinɛru, ka yãa kpɛmminu nɔɔba yiru, ni nu wõɔ tia mɔ, kpa sabe nin baatere ta kun alebu gaa mɔ.
20 I ko i ka yaa saberu baatere yãkuru kowa ka som sannu mɛ ba burina ka gum. I n yãkuru mɔ̀ ka naa, som kilo nɔɔba nnɛwa i ko i ka ko. I n ka yãa kinɛru mɔ̀ som kilo nɔɔba tia i ko i ka ko.
21 I n maa ka yãa kpɛmbu mɔ̀, som kilo itawa i ko i ka ko.
22 Yen biru, kpa i boo kinɛru go i ka torarun yãkuru ko.
23 Yãku ni kpurowa i ko i n da ko tõɔ baateren bururun yãku dõɔ mwaararugii te baasi.
24 Sõɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ, i ko i nɛ, Yinni Gusunɔ yãku dõɔ mwaararugiru kuawa baadomma te ta koo man nuburu dore tõɔ baateren bururun yãku dõɔ mwaararugii te baasi.
25 Yen sõɔ nɔɔba yiruse, i ko i bɛɛn sɔma deriwa kpa i mɛnna i man sã.

Gɛ̃ɛbun saan yãkunun wooda

26 Gɛ̃ɛbun tõɔ bakaru sɔɔ, i ko i ka nɛ, Yinni Gusunɔ bɛɛn gbean dĩa gbiikinu naawawa kpa i mɛnna i man sã. Iṅ dɔma te sɔmburu garu mɔ̀.
27 I ko i man yãku dõɔ mwaararuginu kuawa ni nu nuburu do ka naa kpɛmi yiru, ka yãa kinɛru, ka yãa kpɛmminu nɔɔba yiru ni nu wõɔ tia mɔ.
28 I ko i ka yaa saberu baatere yãkuru kowa ka som sannu mɛ ba burina ka gum. I n yãkuru mɔ̀ ka naa, som kilo nɔɔba nnɛwa i ko i ka ko. I n ka yãa kinɛru mɔ̀ som kilo nɔɔba tia i ko i ka ko.
29 I n maa ka yãa kpɛmbu mɔ̀ som kilo itawa i ko i ka ko.
30 Yen biru, kpa i boo go i ka torarun yãkuru ko,
31 yãku ni kpurowa i ko i n da ko tõɔ baateren bururun yãku dõɔ mwaararugii te baasi. Yaa sabe ni nuṅ alebu gaa mɔwa i ko i n da ka yãkuru ko, ka tam sannu.

Yãku te ba koo

ka Yinni Gusunɔ takaru ko

29

1 Suru nɔɔba yirusen tõɔ gbiikiru sɔɔ, i ku sɔmburu garu ko. I ko i mɛnnawa i Yinni Gusunɔ takaru ko. I ko i tõɔ te diwa i n kɔbi soomɔ.
2 I ko Yinni Gusunɔ yãku dõɔ mwaararuginu kua ni nu koo nùn nuburu dore, ka kɛtɛ kpɛma, ka yãa kinɛru, ka yãa kinɛ kpɛmminu wõɔ tia tiaginu nɔɔba yiru. Yaa sabe ni kpuro nu ko n sãawa ni nuṅ alebu gaa mɔ.
3 I ko i ka yaa sabe ten baatere yãkuru kowa ka som mɛ ba burina ka gum. I n yãkuru mɔ̀ ka kɛtɛ, som kilo nɔɔba nnɛwa i

ko i ka ko. I n mɔ̀ ka yãa kinɛru, som kilo nɔɔba tia i ko i ka ko.
4 I n maa mɔ̀ ka yãa kinɛ kpɛmbu, som kilo itawa i ko i ka ko.
5 I ko i maa torarun yãkuru ko ka boo kinɛru.
6 Yãku niniwa i ko i n da ko suru baawuren tõɔ gbiikiruginu ka tõɔ baatereginu ka nin som ka tam baasi. I ko nu kowa nge mɛ ba nin wooda yi. Nu ko n sãawa yãku dõɔ mwaararuginu ni nu koo nɛ, Yinni Gusunɔ nuburu dore.

Durum wɔkabun yãkurun wooda

7 Suru nɔɔba yirusen sõɔ wɔkuruse sɔɔ, i ku sɔmburu garu ko. I ko i mɛnnawa i Yinni Gusunɔ sã kpa i nɔɔ bɔke.
8 I ko i Yinni Gusunɔ yãku dõɔ mwaararuginu kuawa ni nu koo nùn nuburu dore, ka naa kpɛma, ka yãa kinɛ kpɛmminu wõɔ tia tiaginu nɔɔba yiru. Yaa sabe ni kpuro nu ko n sãawa ni nuǹ alebu gaa mɔ.
9 I n yãkuru mɔ̀, i ko i nu kowa ka som mɛ ba burina ka gum. I n yãkuru mɔ̀ ka naa, som kilo nɔɔba nnɛwa i ko i ka ko. I n mɔ̀ ka yãa kinɛru som kilo nɔɔba tia i ko i ka ko.
10 I n maa mɔ̀ ka yãa kinɛ kpɛmbu, som kilo itawa i ko i ka ko.
11 Yãku ninin biru, i ko i yãkuru ko ka boo kinɛru bu ka bɛɛ bɛɛn durum wɔka, torarun yãkuru ka tõɔ baateregiru ka nin som ka tam baasi.

Kunun tõɔ bakarun yãkunun wooda

12 Suru nɔɔba yirusen sõɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔ, i bɛɛn sɔma derio ye i ra ko, kpa i mɛnna i nɛ, Yinni Gusunɔ sã kpa i man tõɔ bakaru diiya sõɔ nɔɔba yiru.
13 Tõɔ baka ten tõɔ gbiikiru sɔɔ, i ko i nɛ, Yinni Gusunɔ yãku dõɔ mwaararuginu kuawa ni nu koo man nuburu dore. I ko i nu kowa ka naa kpɛmi wɔkura ita ka yãa kinɛnu yiru, ka yãa kinɛ kpɛmminu wɔkura nnɛ ni nu wõɔ tia tia mɔ. Yaa sabe ni kpuro nu ko n sãawa ni nuǹ alebu gaa mɔ.
14 I ko i ka yaa sabe nin baatere yãkuru kowa ka som mɛ ba burina ka gum. I n yãkuru mɔ̀ ka naa, som kilo nɔɔba nnɛwa i ko i ka ko. I n mɔ̀ ka yãa kinɛru, som kilo nɔɔba tia i ko i ka ko.
15 I n maa mɔ̀ ka yãa kinɛ kpɛmbu, som kilo itawa i ko i ka ko.
16 I ko i maa yãkuru ko ka boo kinɛru bu ka bɛɛ bɛɛn durum wɔka, tõɔ baateren yãku dõɔ mwaararugii te i ra ko ka som ka tam sannu baasi.
17-34 Tõɔ baateren yãku ni baasi, i ko i maa yãkunu ko ka yaa sabe ni nuǹ alebu gaa mɔ ka maa som mɛ ba burina ka gum, nge mɛ i ra ko saa tõɔ baka ten sõɔ yirusen di n ka girari ten sõɔ nɔɔba yiruse. Nge mɛniwa i ko i yãku ni koosina.
Sõɔ yiruse sɔɔ, i ko i yãkuru kowa ka kɛtɛ kinɛ kpɛnnu wɔkura yiru ka yãa kinɛnu yiru, ka yãa kinɛ kpɛmminu wɔkura nnɛ wõɔ tia tiaginu ka maa boo kinɛru.
Sõɔ itase sɔɔ, i ko i yãkuru kowa ka kɛtɛ kinɛ kpɛnnu wɔkura tia ka yãa kinɛnu yiru, ka yãa kinɛ kpɛmminu wɔkura nnɛ, wõɔ tia tiaginu ka maa boo kinɛru.
Sõɔ nnɛse sɔɔ, i ko i yãkuru kowa ka kɛtɛ kinɛ kpɛnnu wɔkuru, ka yãa kinɛnu yiru ka yãa kinɛ kpɛmminu wɔkura nnɛ, wõɔ tia tiaginu, ka boo kinɛru.
Sõɔ nɔɔbuse sɔɔ, i ko i yãkuru kowa ka kɛtɛ kinɛ kpɛnnu nɔɔba nnɛ ka yãa kinɛnu yiru, ka yãa kinɛ kpɛmminu wɔkura nnɛ, wõɔ tia tiaginu, ka boo kinɛru.
Sõɔ nɔɔba tiase, i ko i yãkuru kowa ka kɛtɛ kinɛ kpɛnnu nɔɔba ita ka yãa kinɛnu yiru ka yãa kinɛ kpɛmminu wɔkura nnɛ, wõɔ tia tiaginu, ka boo kinɛru.
Sõɔ nɔɔba yiruse sɔɔ, i ko i yãkuru kowa ka kɛtɛ kinɛ kpɛnnu nɔɔba yiru, ka yãa kinɛnu yiru, ka yãa kinɛ kpɛmminu wɔkura nnɛ, wõɔ tia tiaginu, ka boo kinɛru.
35 Tõɔ baka ten sõɔ nɔɔba itase sɔɔ, i bɛɛn sɔma derio ye i ra ko, kpa i mɛnna i ka nɛ, Yinni Gusunɔ sã,
36 kpa i man yãku dõɔ mwaararuginu kua ni nu koo man nuburu dore, ka kɛtɛ kinɛru, ka yãa kinɛru ka yãa kinɛ kpɛmminu nɔɔba yiru wõɔ tia tiaginu. Yaa sabe ni kpuro nu ko n sãawa ni nuǹ alebu gaa mɔ.
37 I ko i yãku nin baatere kowa ka som ka tam nge mɛ ba yen wooda yi.
38 Kpa i maa yãkuru ko ka boo kinɛru bu ka bɛɛ bɛɛn durum wɔka, tõɔ baateren yãku dõɔ mwaararugiru ka ten som ka tam baasi.
39 Yãku nini kpurowa i ko i nɛ, Yinni Gusunɔ kua tõɔ baka te sɔɔ, ka sere maa

yãku ni i ra ko baadomma. Niya yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ni i ra ko ka som ka tam, ka siarabun yãkunu, ka kɛ̃nu, ka sere maa ni i ra ko nɔɔ mwɛɛrun sɔ̃.

30

1 Yeniwa Mɔwisi u Isireliba kpuro sɔ̃ɔwa nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn yiire.

Wooda ye ba yi nɔɔ mwɛɛnun sɔ̃

2 Mɔwisi u Isireliban bwese kɛrin wirugibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee wooda ye Yinni Gusunɔ u wɛ̃.

3 U nɛɛ, goo ù n nɔɔ mwɛɛru kua ma u koo nùn kɛ̃ru wɛ̃, ǹ kun mɛ ù n bɔ̃rua u nɛɛ, u koo tii nɛnɛ gãanu ganun sɔ̃, uǹ win gari yi kɔbiamɔ. U koo win nɔɔ mwɛɛ te yibiawa.

4 Bii wɔndia ù n Yinni Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kua, ǹ kun mɛ, ù n bɔ̃rua sanam mɛ u gina wãa win tundon nɔma sɔɔ,

5 ma tundo wi, uǹ nùn ye yinari sanam mɛ u yen gari nua, saa ye sɔɔ, wɔndia wi, u koo win nɔɔ mwɛɛ te yibiawa.

6 Adama win tundo ù n nùn ye yinari sanam mɛ u yen gari nua, saa ye sɔɔ, wɔndia wi, uǹ maa nɔɔ mwɛɛ te yibiamɔ. Yinni Gusunɔ u koo nùn yen suuru kua, domi win tundowa u nùn ye yinari.

7 Wɔndia goo ù n nɔɔ mwɛɛru kua, ǹ kun mɛ ù n bɔ̃rua n deema uǹ bwisika saa ye u bɔ̃ri yi mɔ̀, yen biru ma u durɔ sua,

8 ma win durɔ kun nùn ye yinari sanam mɛ u yen gari nua, u koo win nɔɔ mwɛɛ te yibiawa.

9 Adama win durɔ ù n ye yina sanam mɛ u yen gari nua, uǹ maa nɔɔ mwɛɛ te yibiamɔ te u kua. Yinni Gusunɔ u koo maa nùn suuru kua.

10 Tɔn kurɔ wìn durɔ gu, ǹ kun mɛ wi ka durɔ ba yinana, ù n nɔɔ mwɛɛru kua, u koo tu yibiawa.

11 Kurɔ mɔro goo ù n nɔɔ mwɛɛru kua, ǹ kun mɛ ù n bɔ̃rua,

12 ma win durɔ kun nùn ye yinari sanam mɛ u yen gari nua, kurɔ wi, u koo win nɔɔ mwɛɛ te yibiawa.

13 Adama win durɔ ù n nùn ye yinari sanam mɛ̀ sɔɔ u yen gari nua, kurɔ wi, uǹ maa nɔɔ mwɛɛ te yibiamɔ. Yinni Gusunɔ u koo nùn suuru kua domi win durɔwa u nùn ye yinari.

14 Kurɔ mɔro ù n nɔɔ mwɛɛru kua, ǹ kun mɛ ù n bɔ̃rua u nɛɛ, u koo tii nɛnɛ gãanu ganun sɔ̃, win durɔwa u koo de nɔɔ mwɛɛ te, tu koora, ǹ kun mɛ tu wɔruma.

15 Sanam mɛ durɔ wi, u gari yi nua, ù kun ye yinɛ, u yi wurawa. Kurɔ wi, u koo nɔɔ mwɛɛ te yibiawa.

16 Adama durɔ wi, ù n dera n tɛ u sere nùn ye yinari, durɔ wiya u koo yen taarɛ wa.

17 Wooda yeniwa Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wɛ̃ wɔndia ka win tundon sɔ̃, ka sere maa kurɔ mɔro ka win durɔn sɔ̃.

Isireliba ba Madianiba tabu di

31

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,

2 a doo a Madianiba mɔru kɔsia kɔ̃sa ye ba Isireliba kuan sɔ̃. Yen biruwa kon de a kpuna a gbi a wunɛn baababa deema.

3 Ma Mɔwisi u tɔn be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gabu bu ben tabu yãnu sebuo bu da bu Madianiba wɔri kpa bu bu mɔru kɔsia nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.

4 Yen sɔ̃, bwese kɛra baayere yu tabu kowobu nɔrɔbu (1.000) gɔsio.

5 Ma Isireliban bwese kɛra baayere ya tɔmbu nɔrɔbu gɔsa. Ma ben geera kua tabu kowobu nɔrɔbun suba wɔkura yiru (12.000).

6 Ma Mɔwisi u tabu kowobu nɔrɔbun suba wɔkura yiru ye tabu gɔra. Ba dawa ka Fineesi, yãku kowo Eleasaan bii, u Yinni Gusunɔn kurun dendi yãnu nɛni ka kɔbi sannu.

7 Ma ba Madianiba tabu wɔri nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa Mɔwisi sɔ̃ɔwa, ma ba ben tɔn durɔbu kpuro go.

8 Ma ba ben sinambu nɔɔbu ye go. Bera, Efi ka Rekɛmu ka Suri ka Huri ka Reba. Ba maa Balamu Beorin bii go.

9 Adama ba ben kurɔbu ka bibu yoru mwɛɛra ma ba ben yaa sabenu ka ben arumaniba gura.

10 Ma ba ben wusu ka ben kpara yenu dɔ̃ɔ mɛni.

11 Ma ba ka ye kpuro doona ye ba gura, tɔmbu ka yaa sabenu.

12 Ma ba ka ye kpuro na Mɔwisi ka yãku kowo Eleasaa ka Isireliba kpuron mi sansaniɔ, Mɔabun wɔwaɔ, Yuudɛnin bɔkuɔ, Yerikon deedeeru.

13 Yera Məwisi ka yãku kowo Eleasaa ka
Isireliban wirugibu ba yara ben sansanin di
ba bu sennə da.
14 Yera Məwisi u ka tabu sinambu məru
kua, ka nərəm nərəm wirugibu, ka wunəm
wunəm wirugibu, be ba taa bi da ba wee.
15 U nɛɛ, mban sõna i tən kurəbu deri iṅ
bu go.
16 I yẽ ma bera Balamu u bərie ma ba dera
Isireliba ba Yinni Gusunə torari Peorin gari
səə, ma Yinni Gusunə u bu kẽsi kẽsi bararu
sure.
17 Yen sõ tẽ, i ben bii tən durəbu kpuro
goowo ka tən kurə be ba durə yẽ.
18 Adama i tii wəndiaba yiiyo be baṅ durə
yẽ.
19 Be ba maa tənu go, ṅ kun mɛ ba goru
baba, ba koo yariwa sansanin di sõə nəəba
yiru, kpa bu tii dɛɛrasia be ka ben yobu, sõə
itase ka sõə nəəba yiruse.
20 I ko i bɛɛn yãnu dɛɛrasiawa ka gãanu
kpuro ni ba kua ka yaa gəna, ka boo sansu,
ka sere maa ni ba kua ka dãa.
21 Ma yãku kowo Eleasaa u tabu kowo be
ba tabu da mi sõəwa u nɛɛ, wee wooda ye
Yinni Gusunə u Məwisi wẽ. U nɛɛ,
22 wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii
wõkusu ka pɛɛrum,
23 sii si ba koo gesi kpĩ bu dõə doke kpuro,
i ko i su dõə dokewa kpa i su dɛɛrasia. Ye
baṅ maa kpẽ bu dõə doke i ko i ye wasiwa
dɛɛrasiabun nim səə.
24 I ko i bɛɛn yãnu teawa sõə nəəba yiruse
kpa i dɛɛra. Yen biru i ko i kpĩ i wurama
sansaniə.

Isireliba

ba arumani bənu kua

25 Yinni Gusunə u Məwisi sõəwa u nɛɛ,
26 wunɛ ka yãku kowo Eleasaa ka Isire-
liban yɛnu yẽrobu, i arumani ye gario ye
Isireliba ba mwaama mi, təmbu ka yaa
sabenu.
27 I ko i ye bənu kowa suba yiru ya n
kpãaru nɛ, be ba tabu dagia ka be baṅ tabu
degia.
28 Be ba tabu dan bənu səə, wee ye i ko
i wuna nɛ Yinni Gusunən sõ. Yera nɛɛra
wunəbu (500) baayeren wəllə i tia wuna nɛn
sõ, təmbu səə ka kɛtɛba səə, ka kɛtɛkunu səə,
ka yãanu ka bonu səə.
29 Kpa a ye yãku kowo Eleasaa wẽ.
30 Be baṅ maa tabu den bənu səə,
weeraakuru baateren wəllə, kaa tia tia
wuna nɛn sõ təmbu səə ka kɛtɛba səə ka
kɛtɛkunu səə ka yãanu səə ka bonu səə, ka
sere yaa sabe ni nu tie səə, kpa a ye Lefiba
wẽ be ba səmburu mò nɛn sãa yerə.
31 Ma Məwisi ka Eleasaa ba kua ye Yinni
Gusunə u Məwisi yiire.
32 Arumani ye ba gura kpuro, yen
geeru wee. Yãanu ka bonun geera sãa
nərəbun suba nata ka wata ka wəkura nəəbu
(675.000).
33 Kɛtɛban geera sãa nərəbun suba wata
ka wəkura yiru (72.000).
34 Kɛtɛkunun geera sãa nərəbun suba
wata ka tia (61.000).
35 Wəndiaban geera maa sãa nərəbun
suba tɛna ka yiru, be baṅ durə yẽ (32.000).
36 Be ba tabu dan bənu ya kua yãanu
nərəbun suba gooba wunəbu ka tɛna ka
nəəba yiru ka nɛɛra wunəbu (337.500).
37 Mi səə, ba nata ka wata ka wəkura nəəbu
wuna Yinni Gusunən sõ (675).
38 Ben kɛtɛban geera sãa nərəbun suba
tɛna ka nəəba tia (36.000). Mi səə, ba wata
ka wəkura yiru wuna Yinni Gusunə sõ.
39 Ben kɛtɛkunun geera sãa nərəbun suba
tɛna ka nɛɛra wunəbu (30.500). Mi səə, ba
wata ka tia wuna Yinni Gusunən sõ.
40 Tən be ba mwɛɛran geera maa sãa
nərəbun suba wəkura nəəbu ka tia (16.000).
Mi səə, ba tɛna ka yiru wuna Yinni Gusunən
sõ.
41 Ma Məwisi u Gusunəgia kpuro yãku
kowo Eleasaa wẽ nge mɛ Gusunə u nùn
sõəwa u ko.
42-43 Bənu ye ba Isireli be ba tie wẽ ya
nɛwa ka be ba tabu dagia. Ya sãawa nərəbun
suba gooba wunəbu ka tɛna ka nəəba yiru ka
nɛɛra wunəbu (337.500),
44 ka kɛtɛba nərəbun suba tɛna ka nəəba
tia (36.000)
45 ka kɛtɛkunu nərəbun suba tɛna ka nɛɛra
wunəbu (30.500),
46 ka təmbu nərəbun suba wəkura nəəbu
ka tia (16.000).
47 Bənu ye Məwisi u Isireli be wẽ səə,
ye u wuna Yinni Gusunən sõ, yera tia tia
weeraakuru baateren wəllə, təmbu səə, ka
yaa sabenu səə. Ma u ye kpuro Lefiba wẽ
be ba səmburu mò sãa yerə, nge mɛ Yinni
Gusunə u nùn wooda wẽ.

Kẽɛ ni ba Yinni Gusunə wẽ

48 Tabu kowobu nərəm nərəm wirugibu
ka wunəm wunəm wirugibu ba mɛnnama
ba na Məwisin mi.
49 Ma ba nùn sɔ̃əwa ba nɛɛ, sa tabu
kowobu gara be sa kpare. Baa tən turo uǹ
kare be səə.
50 Yen sɔ̃na sa ka Yinni Gusunə takarun
kɛ̃nu naawa ni ba kua ka wura. Niya sumi
ka taaminu ka swaa tonkunu ka yəni. Kpa
nu n sãa nge torarun yãkuru.
51 Ma Məwisi ka yãku kowo Eleasaa ba kɛ̃ɛ
ni kpuro mwa ni ba kua ka wura mi.
52 Kɛ̃ɛ ni tabu kowobun wirugii be, ba
Yinni Gusunə wɛ̃ mi, nin bunum mu koo ko
nge kilo wunaa wata ka wəkurun saka.
53 Adama be ba sãa tabu kowobu ba ben
arumani ye ba gura tii yiiyawa kpuro.
54 Məwisi ka Eleasaa ba ka kɛ̃ɛ ni kpuro da
ba yi Yinni Gusunən kurə, Yinni Gusunə u n
ka win təmbu Isireliba yaaye.

Isireliban bwese kɛri ita

yi sina Yuudɛnin

sɔ̃ə yari yeru gia

32

1 Rubɛnin bwese kɛra ka Gadin bwese
kɛran təmbu ba yaa sabenu mə nu dabi too.
Ma ba wa ma Yasɛɛn tem ka Galadin tem mu
gea sãa ben yaa sabenun sɔ̃.
2 Yera ba da ba Məwisi ka yãku kowo
Eleasaa ka Isireliban wirugibu deema, ba
nɛɛ,
3 wuu sini, Atarətu ka Diboni ka Yasɛɛ ka
Nimura ka Hɛsiboni ka Eleale ka Sebamu ka
Nɛbo ka sere Beoni,
4 si Yinni Gusunə u dera bɛsɛ Isireliba sa
kamia, sin tem mu gea sãa yaa sabenun sɔ̃.
Wee sa maa yaa sabenu mə nu dabi.
5 Yen sɔ̃, à n ka sun nənu geu mɛɛran na,
a de bu sun tem mɛ wɛ̃ bɛsɛ wunɛn səm
kowobu. A ku de su Yuudɛni təbura.
6 Ma Məwisi u bu wisa u nɛɛ, bɛɛn mɛro
bisibu ba koo dawa ba n tabu mɔ̀ kpa bɛɛ i n
sɔ̃ mini?
7 Iǹ yɛ̃ ma i ko i bu mwia kpanasiawa kpa
ba kun kĩ bu da tem mɛ Yinni Gusunə u bu
wɛ̃ səə?
8 Nge mɛya bɛɛn baababa ba kua yellu
sanam mɛ sa wãa Kadɛsi Baanɛaə, ye na bu
gəra ba da ba Kananin tem saria mɛɛra. Ye
ba da ba tura sere Ɛsikolin wəwaə ma ba tem
mɛn saria mɛɛra.
9 Ye ba gəsirama, ma ba begibu Isireliba
mwia kpanasia bu ku ka da tem mɛ Yinni
Gusunə u bu wɛ̃ səə.
10 Yen tɔ̃ə te səə, Yinni Gusunə u məru
bɛsira ma u bɔ̃rua u nɛɛ,
11 tən be ba yarima Egibitin di mi, be ba
wɔ̃ə yɛndu mə ka be ba kere mɛ, ben goo
kun duə tem mɛ səə, mɛ u nəə mwɛɛru kua
u Aburahamu ka Isaki ka Yakəbu wɛ̃. Domi
ba yina bu win gere mɛm nəəwa.
12 Kalɛbu, Yɛfunɛn bii, Kenasin bweseru
səə, ka sere Yosue, Nunin bii, be tənawa ba
koo du tem mɛ səə yèn sɔ̃ ba nùn mɛm nəəwa
mam mam.
13 Yinni Gusunə u ka bɛɛn baababa məru
kua ma u dera ba yaayaare kua gbaburə wɔ̃ə
weeru sere be kpuro ba ka kpeera, be, be ba
kua ye yaǹ nùn wɛ̃re.
14 Wee, tɛ̃ bɛɛ, i kĩ i bɛɛn baaba ben yira
swĩi, kpa i de Yinni Gusunə u kpam məru
bɛsira ka bɛɛ Isireliba.
15 Domi ì n gera win swaan di, u koo de
bɛɛ kpuro i kpam tɛ gbaburə. Saa ye səə, kpa
i de bɛɛgibu bu kam ko.
16 Ma ba Məwisi wisa ba nɛɛ, aawo. Sa
ko bɛsɛn yaa sabenu karaba kua kpa su maa
wusu bani su gbãranu toosi bɛsɛn kurəbu
ka bibun sɔ̃.
17 Yen biru, sa ko tabu yãnu sua kpa sa n
gbia su ka bɛsɛgibu duusia ben temə, mɛ ba
bu wɛ̃. Sa ye səə, sa ko bɛsɛn kurəbu ka bibu
deriwa ba n wãa wuu gbãranugii si səə, tem
mɛn təmbun sɔ̃.
18 Saǹ wurə bɛsɛn yɛnusə ma n kun mə
Isireli baawure u win tem mwa.
19 Sà n tem mɛni wa guru gee sɔ̃ə yari yeru
mi, saǹ maa tem gam kĩ Yuudɛnin guru giə.
20 Ma Məwisi u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, ǹ n mɛn
na, i de i bɛɛn nəə mwɛɛru yibia. I tabu yãnu
suo kpa i da i tabu ko ka wɛrəbu nge mɛ
Yinni Gusunə u bɛɛ yiire.
21 Bɛɛ kpuro, i Yuudɛni təburo nge mɛ
Gusunə u kĩ kpa i n wãa mi sere u ka win
yibɛrɛba gira win wuswaan di,
22 kpa u tem mɛ mwa. Saa ye səə, iǹ ko i n
maa taarɛ gaa mə. I ko i kpĩ i wurama bɛɛn
temə, kpa mu n sãa bɛɛgim.
23 Adama ì kun kue mɛ, i Yinni Gusunə
torariwa mi. Kpa i n yɛ̃ ma bɛɛya i ko i tora
ten are səbe.
24 I doo i wusu bani bɛɛn kurəbu ka bibun
sɔ̃, kpa i maa karaba ko bɛɛn yaa sabenun sɔ̃.
Yen biru kpa i na i bɛɛn nəə mwɛɛru yibia.

25 Ma Gadigibu ka Rubɛni be, ba Məwisi
wisa ba nɛɛ, Yinni, ye a gerua mi kpuro, sa
wura.
26 Sa ko bɛsɛn kurəbu ka bɛsɛn bibu ka
bɛsɛn yaa sabenu deri Galadi mini.
27 Kpa bɛsɛ kpuro su Yuudɛni təbura sa n
tabu yãnu nɛni su ka tabu ko Yinni Gusunən
wuswaaə nge mɛ a gerua.
28 Yera Məwisi u yãku kowo Eleasaa ka
Yosue Nunin bii, ka Isireliban bwese kɛra
baayeren wirugii wooda wɛ̃ ben sõ.
29 U nɛɛ, Gadin bwese kɛra ka Rubɛnigia
bà n tabu yãnu sua ma ba Yuudɛni təbura
ka bɛɛ sannu bu ka tabu ko Yinni Gusunən
wuswaaə, ma ba bɛɛ somi i ka tem mɛ mwa,
i bu Galadin tem wɛ̃ɛyə mu ko begim.
30 Adama bà kun kue mɛ, i ko i bu tem
wɛ̃wa bɛɛn suunu səə Kananin temə.
31 Ma Gadigibu ka Rubɛni be, ba kpam
nɛɛ, ye Yinni Gusunə u nun sõəwa kpuro, sa
wura.
32 Sa ko tabu yãnu sua su Kananin tem
wəri nge mɛ Yinni Gusunə u gerua kpa sa n
bɛsɛn tem mə Yuudɛnin bera gee.
33 Ma Məwisi u Gadigii be ka Rubɛni be,
ka Manase, Yosɛfun biin bwese kɛran bənu
Amərebа ka Basanigibun tem kpuro wɛ̃,
mɛn wuu marosu ka mɛn baru kpaanu, mi
Sihoni ka Ogu ba raa bandu dii.
34 Wuu si Gadigiba ba bana, siya Diboni
ka Atarətu ka Aroɛɛ,
35 ka Atarətu Sofani ka Yasɛɛ ka Yogbea,
36 ka Bɛti Nimura ka Bɛti Harani. Ma ba
su gbãranu toosi. Ba maa ben yaa sabenu
karaba kua.
37 Wuu si Rubɛniba maa bana, siya
Hɛsiboni,
38 ka Eleale ka Kiriataimu ka Nɛbo ka Baali
Mɛəni ka Sibima. Ma ba si kpuro yĩsinu kəsa.
39 Makiri Manasen biin sikadominu, beya
ba Galadin tem wəri ba Amərebа gira tem
mɛn di ma ba mu mwa.
40 Ma Məwisi u bu tem mɛ wɛ̃ ba sina mi.
41 Manasen bii wi ba maa mò Yairi,
win sikadomina nu da nu Amərebən baru
kpaanu wəri nu mwa, ma nu nu soka Yairin
wusu.
42 Yen biru Nəbaki u Kenati wəri u mwa,
ka yen baru kpaanu ma u ye soka ka win tiin
yĩsiru, Nəbaki.

Mi Isireliba ba sirena gbaburə

33

1-2 Sanam mɛ Məwisi ka Aroni ba Isireliba
kparama wuuru ka wuuru Egibitin di Yinni
Gusunə u Məwisi sõəwa u nɛɛ, u yoruo mi ba
da da. Ye u yorua wee.
3 U nɛɛ, wõən suru gbiikoon sõə wəkura
nnɛse səə yera ba Gəə sararibun tõə bakaru
di nən gbiikiru. Yen sisiru ma ba seewa ba
yara Ramusɛsin di Egibitigibun nəni biru ka
toro sindu.
4 Saa ye səə, Egibitigibu ba ben bii
gbiikobu sikumə be ba gu saa ye Yinni
Gusunə u ka ben bũnu siri.
5 Ye Isireliba ba seewa Ramusɛsin di, ba
dawa Sukətuə, ba ben sansani gira.
6 Sukətun di ba da Etamuə tem saaram
gam bəkuə, ba ben sansani gira.
7 Saa Etamun di, ba na Pihahirətuə ye
ya wãa Baali Sefonin deedeeru ma ba ben
sansani gira Migidolin wuswaaə.
8 Saa Pihahirətun di ba nim wõku təbura
ba da Etamun tem saaram bera gia. Ba
sanum sowa sõə ita ma ba da ba ben sansani
gira Maraə.
9 Saa maran di ba tunuma Elimuə mi nim
nənusu wəkura yiru ka kpakpa bɛ̃ɛ wata ka
wəkura wãa ma ba ben sansani gira mi.
10 Saa Elimun di ba da ba ben sansani gira
nim wõkun bəkuə ge ba mò Naa yari.
11 Saa min di, ma ba da bera mi ba mò Sini,
mi tem mu sãa saaram.
12 Saa min di ma ba da ba ben sansani gira
Dofukaə.
13 Saa min di ma ba da Alusiə ba ben
sansani gira mi.
14 Saa min di, ma ba da Refidimuə ba ben
sansani gira mi. Miya Isireliba ba nim bia
bu nə.
15 Saa min diya ba seewa ba da bera mi
ba mò Sinai mi tem mu sãa saaram ba ben
sansani gira mi.
16 Saa min diya ba da Kiburəti Hatafaə ba
ben sansani gira mi.
17 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Haserətuə.
18 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Ritimaə.
19 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Riməə Pɛrɛsiə.
20 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Libinaə.
21 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Risaə.

22 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Kehelataɔ.
23 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
guu te ba mɔ̀ Safɛɛɔ.
24 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Haradaɔ.
25 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Makelɔtuɔ.
26 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Tahatiɔ.
27 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Tarakiɔ.
28 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Mitikaɔ.
29 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Hasimɔnaɔ.
30 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Mɔserɔtuɔ.
31 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Bɛnɛ Yakaniɔ.
32 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Hori Gidigadiɔ.
33 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Yotibataɔ.
34 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Aboronaɔ.
35 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Ɛsioni Gebɛɛɔ.
36 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Kadɛsiɔ bera mi ba mɔ̀ Siniɔ, mi tem mu sãa
saaram.
37 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
guu te ba mɔ̀ Horiɔ Edɔmun tem nɔɔ bura
yerɔ.
38-39 N deema n kua wɔ̃ɔ weeru saa min
di ba yarima Egibitin di. Saa ye, yãku kowo
Aronin wɔ̃ɔ wunaa teeru ka itawa mi. Ma u
yɔɔwa guu ten wɔllɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u
nùn sɔ̃ɔwa. Miya u kpuna u gu wɔ̃ɔn suru
nɔɔbusen tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔ.
40 Ma Aradin sina boko wi u sãa Kananigii
u ka wãa Kanani yen sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru
gia, u nua ma Isireliba ba tunuma.
41 Ye Isireliba ba seewa Hori min di, ma
ba da Salumɔnaɔ, ba ben sansani gira.
42 Saa min diya da ba ben sansani gira
Punɔɔwɔ.
43 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Obɔtuɔ.
44 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Iye Abarimuɔ Mɔabuban tem nɔɔ bura yerɔ.
45 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Diboni Gadiɔ.
46 Saa min diya ba da ba ben sansani gira
Alimɔɔ Dibilataimuɔ.
47 Saa min diya ba da ba ben sansani
gira Abarimun guunun bera gia, Nɛbon
deedeeru.
48 Ye ba doona Abarimun guunun di, ba
nawa Mɔabuban wɔwaɔ Yuudɛnin bɔkuɔ,
Yerikon deedeeru.
49 Ma ba ben sansani gira mi, saa Bɛti
Yɛsimɔtin di, n ka girari Abɛli Sitimuɔ.

Yinni Gusunɔ u wooda wɛ̃

bu Kananin tem bɔnu ko

50 Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi gari kua
Mɔabun wɔwaɔ, Yuudɛnin bɔkuɔ, Yerikon
deedeeru, u nɛɛ,
51 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, sanam mɛ ba koo
Yuudɛni tɔbura bu du Kananin temɔ,
52 bu tem mɛn tɔmbu kpuro giro ben
wuswaan di kpa bu ben bwãarokunu
kɔsuku ni ba dãka ka ni ba seka, ka sere maa
ben yãku yenu.
53 Bu tem mɛ mɔɔ kpa bu sina mi, domi na
bu mu wɛ̃wa mu n sãa begim,
54 kpa bu tem mɛ bɔnu ko ka tɛtɛ nge
mɛ ben bwese kɛrin tɔmba geeru nɛ. Bèn
tɔmbu ba dabi, bu bu tem wɛ̃ɛyɔ mu n kpã.
Be baǹ maa dabi kpa u bu wɛ̃ fiiko. Ba koo
bwese kɛra baayere yen tem wɛ̃wa bera ye
ba tɛtɛ di kpa mu n sãa begim.
55 Adama bà kun tem mɛn tɔmbu gire ben
wuswaan di, be ba deri mi, ba ko n sãawa
nge sãki yi yi ko n ben nɔni sɔkumɔ, ka
yabiri yi yi ko n bu sɔkirimɔ bera ka bera.
Ba ko n sãawa ben yibɛrɛba tem mɛ sɔɔ, mi
ba koo sina mi.
56 Saa ye, beya kon kua ye na raa gɔ̃ru
doke n yibɛrɛ be kua.

Kananin tem nɔɔ bura yenu

34

1 Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi gari kua u nɛɛ,
2 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, bà n dua Kananin
temɔ, mɛ mu koo ko begim, mɛn nɔɔ bura
yenu wee.
3 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia mu koo nɔɔ
yɔ̃rawa bera mi ba mɔ̀ Siniɔ mi tem mu
saaram sãa kpa gu maa da Mɔabun tem
bɔkuɔ. Nɔɔ ge, ga koo torewa nim wɔ̃ku
bɔruguun bɔkuɔ, sɔ̃ɔ yari yeru gia.
4 Min di, kpa gu fuka gu da Akarabimun
guunu gia sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarɔ kpa gu

bera mi ba mɔ̀ Sinin sukum sara sere ka
Kadɛsi Baanɛaɔ, n ka da Hasaa Adariɔ sere
ka Asimɔɔwɔ.
5 Saa Asimɔɔn di kpa gu maa da Egibitin daa
tora gaan mi kpa gu da gu yɔ̃ra nim wɔ̃kuɔ
ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛ.
6 Sɔ̃ɔ kpee yeru gia mɛn nɔɔ ga koo yɔ̃rawa
nim wɔ̃ku teu gen mi.
7 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia ba koo tem mɛn nɔɔ
suawa saa nim wɔ̃ku gen min di n ka da
Horin guurɔ.
8 Min di, ba koo de gu kpewa ka Hamatiɔ n
ka na Sedadiɔ.
9 Kpa gu doona min di gu da Siforoniɔ kpa
gu da gu yɔ̃ra Hasaa Enaniɔ. Miya n ko n sãa
bɛɛn tem nɔɔ bura yeru sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu
gia.
10 Sɔ̃ɔ yari yeru gia maa, mɛn nɔɔ bura yera
koo torewa saa Hasaa Enanin di kpa tu da
Sefamuɔ.
11 Saa Sefamun di kpa tu da Ribilan bera gia
Ainin sɔ̃ɔ yari yeru gia kpa tu Kinɛrɛtin daa
burerun gooru bɛwa.
12 Saa min di, kpa tu da Yuudɛnin bera gia
kpa tu da tu yɔ̃ra nim wɔ̃ku bɔruguuɔ. Mi n
ko n sãa bɛɛn tem nɔɔ bura yeru miya mi.
13 Ye Mɔwisi u Isireliba gari yi sɔ̃ɔwa ma
u maa nɛɛ, tem mɛya mi, mɛ Yinni Gusunɔ
u himba kua u bɛɛ bwese kɛri nɔɔba nnɛ ka
bɔnu wɛ̃ i bɔnu ko ka tɛtɛ.
14-15 Bwese kɛri yiru ka bɔnu yeni,
Rubɛnigiru ka Gadigiru ka Manasegirun
bɔnu, ba ben tem mwa kɔ Yuudɛnin bera
gee, Yerikon deedeeru, sɔ̃ɔ yari yeru gia.

Wirugii be Gusunɔ u gɔsa bu ka tem mɛ bɔnu ko

16 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
17 yãku kowo Eleasaa ka Yosue Nunin
bii, beya ba koo tem mɛn bɔnu kobun
wunanɔsu ko,
18 kpa a ben bwese kɛra baayeren di
wirugii turo wuna u raa bu somi.
19 Be ba koo bu somi, beya
Kalɛbu, Yɛfunɛn bii, Yudan bweseru sɔɔ.
20 Ka Samuɛli, Amihudun bii, Simɛɔn bwe-
seru sɔɔ,
21 ka Ɛlidadi, Kisilonin bii, Bɛnyamɛɛn bwe-
seru sɔɔ,
22 ka Buki, Yogilin bii, Danun bweseru sɔɔ,
23-24 ka Haniɛli, Efodun bii, Manasen
bweseru sɔɔ ka Kemuɛli, Sifitanin bii,
Efaraimun bweseru sɔɔ. N deema Manase
ka Efaraimun bwesenu nu sãawa Yosɛfun
bwese kɛri.
25 Ka Elisafani, Paanakin bii, Sabulonin
bweseru sɔɔ,
26 ka Patiɛli, Asanin bii, Isakarin bweseru
sɔɔ,
27 ka Ahihudu, Selɔmin bii, Asɛɛn bweseru
sɔɔ,
28 ka Pedahɛli, Amihudun bii, Nɛfitalin
bweseru sɔɔ.
29 Be Yinni Gusunɔ u gɔsa bu ka Isireliban
bwese kɛri Kananin tem mɛ bɔnu kua, bera
mi.

35

Wuu si ba Lefiba wɛ̃

1 Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi gari kua
Mɔabun wɔwaɔ, Yuudɛnin bɔkuɔ, Yerikon
deedeeru u nɛɛ,
2 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ bu wusu gɔsi ben tem
sɔɔ bu Lefiba wɛ̃ mi ba ko n wãa ka sere maa
kpara yenu.
3 Lefiba ba koo sinawa wuu marosu sɔɔ,
kpa ba n tem mɔ mi ba ko n da ben yaa
sabenu kpare.
4 Kpara yee ni i ko i bu wɛ̃ mi, nin yasum
mu ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbu (1.000)
saa gbãrarun beri berikan di,
5 kpa nin dɛ̃ɛbu bu n sãa gɔm soonu
nɔrɔbun suba yiru (2.000) sɔ̃ɔ yari yeru gia,
ka sɔ̃ɔ duu yeru gia, ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru
gia, ka maa nɔm geu gia, kpa wuu ga n wãa
suunu sɔɔ. Nge mɛya ben kpara yee ni, nu
ko n sãa wuu baagere sɔɔ.
6 Ba koo bu wusu nɔɔba tia wɛ̃ mi wi u
tɔnu go u ko n da kpikiru de, ka maa wusu
gasu weeru ka yiru.
7 Wuu si kpuro su ko n sãawa weeru ka
nɔɔba ita, ka sin kpara yenu.
8 Isireliban bwese kɛra baayere ya koo
Lefiba wusu wɛ̃wa nge mɛ yen tem mu
kpãaru nɛ. Be ba dabi ba koo wɛ̃wa n dabi.
Be baǹ maa dabi, kpa bu wɛ̃ fiiko.

Wuu sìn mi

ba ko n da kpikiru de

9 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
10 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, bà n Yuudɛni
tɔbura ba dua Kananin temɔ,
11 bu wusu gasu gɔsio mi wi u kun kĩ u ka
tɔnu go u ko n da kpikiru de,

12 sere bu ka nùn da bu siri tɔmbun
wuswaaɔ. Nge mɛya u koo ka yari wi u kĩ
u nùn mɔru kɔsian nɔman di.
13 Wuu sìn mi ba ko n da kpikiru de, su ko
n sãawa nɔɔba tia,
14 ita ya n wãa Yuudɛnin sõɔ yari yeru gia,
ita ye ya maa tie ya n wãa Kananin temɔ.
15 Isireli goo, ǹ kun mɛ sɔɔ wi u wãa
Isireliban suunu sɔɔ, ù kun kĩ u ka tɔnu go,
u koo kpĩ u kpikiru da wuu sin gagun mi.
16-19 Goo ù n tɔnu so u go ka gãa ni ba kua
ka sisu, ǹ kun mɛ ka kperu, ǹ kun mɛ ka
bokuru, u sãawa tɔn gowo. Wi u go min
tɔnu u koo maa nùn mɔru kɔsie u gowa.
20 Goo ù n win winsim tusa u bɔria, ǹ kun
mɛ u nùn gãanu kara,
21 ǹ kun mɛ u nùn so ka nɔma u go, ba koo
yɛ̃ron tii gowa, domi u sãawa tɔn gowo. Wi
u go min tɔnu u koo maa nùn mɔru kɔsie u
gowa.
22-23 Goo ù kun maa kĩ u ka win winsim
bɔria, ǹ kun mɛ u nùn kara ka gãanu ǹ kun
mɛ, u ka nùn kperu so u go,
24 tɔmbu ba koo ye ya koora min saria
mɛɛriwa bu ka yɛ̃ro siri wi u tɔnu go mi.
25 Kpa bu nùn wiru dwe bu de u wura
wuu gèn mi u raa kpikiru da, kpa u sina mi
sere yãku kowo tɔnwero u ka gbi wi ba gum
tãre wirɔ.
26 Wi u tɔnu go mi, ù n yara wuu gen min
di, gèn mi u kpikiru da mi,
27 ma wi u kĩ u nùn mɔru kɔsia u nùn go,
yɛ̃ro kun taarɛ gaa mɔ.
28 Domi wi u tɔnu go mi, n weenɛ u
sinawa wuu mi u raa kpikiru da sere yãku
kowo tɔnwero u ka gbi. Yen biru u koo kpĩ
u wura win temɔ.
29 Wooda beniwa ba ko n da swĩi, be ka
ben bibun bweseru yam kpuro mi ba wãa.
30 Goo ù n tɔnu go, tɔn dabira ba koo yen
seeda di bu sere yɛ̃ro go. Tɔn turon seeda
dibu kun tura bu ka tɔnu taarɛ wɛ̃ bu go.
31 Bu ku nɔm biran kɛ̃ru mwa bu ka tɔn
gowo deri. N weenɛ u gbiwa kam kam.
32 Baǹ maa nɔm biran kɛ̃ru mwaamɔ bu
ka de u da wuu gèn mi ba ra kpikiru de, kpa
u wura win temɔ yãku kowo tɔnwero ù n
gu.
33 Bu ku raa tɔnu go, domi yera ya koo ben
tem disi doke. N ǹ maa koorɔ bu mɛ dɛɛrasia
ma n kun mɔ ba yɛ̃ro go, wi u tɔnu go mi.
34 Bu ku raa tem mɛ disi doke mɛ̀ sɔɔ ba ko
n wãa, domi nɛ Yinni Gusunɔ, ko na n wãa
ka be, nɛ wi na ra n wãa be Isireliban suunu
sɔɔ.

Kurɔ suabun wooda ye ba yi

tɔn kurɔ be ba tem tubi din sõ

36

1 Manasen bweseru ta sãawa Yosɛfun
bwese kɛra. Bwese te sɔɔ, Galadi u sãa
Makirin bii, Manasen debubu. Galadi win
bweserun wirugiba ba da ba Mɔwisi ka
Isireliban yɛnu yɛ̃robu deema,
2 ba nɛɛ, Mɔwisi, wee sanam mɛ Yinni
Gusunɔ u nun yiire a Isireliba tem bɔnu
kua ka tɛtɛ, u nun sõɔwa u nɛɛ, a bɛsɛn mɔɔ
Selofadin tem win bii wɔndiaba wɛ̃.
3 Tɛ̃, bii wɔndia be, bà n durɔbu sua Isire-
liban bwese kɛri yi yi tien gaa sɔɔ, ba koo
ben tem mɛ ba tubi di suawa bu bwese kɛra
yèn mi ba wura sosia. Aǹ wa ma bɛsɛn tem
mu koo kaara mɛ ba sun wɛ̃ ka tɛtɛ?
4 Isireliban yakiabun tõru tà n tunuma, ba
koo ben bɔnu wunawa bɛsɛn min di bu ye
bwese kɛra yèn mi ba wura sosia.
5 Ma Mɔwisi u Isireliba sõɔwa u nɛɛ,
Yosɛfun bweserun tɔn be, ba gem mɔ.
6 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Selofadin
bii wɔndiaban sõ. U nɛɛ, ba koo kpĩ bu durɔ
sua wi ba kĩ, adama ya n gesi sãa ben tundon
bwese kɛra sɔɔ.
7 Isireliban bwese kɛra gaan tem muǹ duɔ
bwese kɛra gaan tem sɔɔ. Isirelin bwese
kɛra baayere, ya koo yen tem nɛnɛwa mɛ ya
tubi di.
8 Tɔn kurɔ baawure wi u tem wa u tubi
di Isireliban bwese kɛra gaa sɔɔ, u koo durɔ
suawa win bwese kɛra ye sɔɔ, u wa u ka win
tundon tem mɛ u tubi di nɛnɛ.
9 Bwese kɛra gaan tem kun duɔ bwese
kɛra gaan temɔ. Adama Isireliban bwese
kɛra baayere ya koo yen tem nɛnɛwa kem
kem mɛ ya tubi di.
10-11 Ma Selofadin bii wɔndia be, Mala ka
Tirisa ka Hogula ka Milika ka Nɔa ba Yinni
Gusunɔn wooda ye wura ye u Mɔwisi wɛ̃
mi. Ma ba ben tundon maabu ka wɔnɔbun
bibu sua durɔbu.
12 Ba durɔbu suawa Yosɛfun bwese kɛra
sɔɔ, Manasen bibun bweserɔ, ma tem mɛ ba
tubi di muǹ mɛnanɛ ka ben tundobun tem.
13 Wooda ka yiire bi Yinni Gusunɔ u Isire-
liba wɛ̃ Mɔwisin min di, Mɔabun wɔwaɔ,

Yuudɛnin bɔkuɔ, Yerikon deedeeru, biyɑ mi.

WOODAN SƆƆSIRU

Tire teni ta ka Mɔwisin gari yã yì sɔɔ u Isireliba wooda tubusiamɔ. Ta maa ka sɔm maamaakigii ni yã ni Yinni Gusunɔ u kua be, win tɔmbu Isireliban sõ. U ka Isireliba arukawani bɔkua, ma u bu kpara wõɔ weeru gbaburu sɔɔ. U bu yakia ben yibɛrɛban nɔman di, ma u bu nɔɔ mwɛɛnu kua. Ma u bu wooda wɛ̃ ye ba koo mɛm nɔɔwa ba n ka wãa. Ta maa sun Mɔwisin gɔɔn gari sõɔwa ka nge mɛ Yosue u kua ben kparo.

Tire ten kpunaa

1. Ye Gusunɔ u gbia u kua ben sõn yaayasiabu, wiru 1n di sere wiru 4.
2. Woodaban sõɔsibu, wiru 5n di sere wiru 26.
3. Domanu ka bɔ̃ri, wiru 27n di sere wiru 30.
4. Mɔwisin kirɔ dãaki, wiru 31n di sere wiru 33.
5. Mɔwisi u gu ma Yosue u sɔmburu sua, wiru 34.

MƆWISIN SƆƆSI GBIIKIRU

1 Wee gari yi Mɔwisi u Isireliba sõɔwa sanam mɛ ba wãa Yuudɛnin sõɔ yari yeru gia wɔwa gaa sɔɔ, mi tem saara wãa, Sufun deedeeru, wuu sinin suunu sɔɔ, Parani ka Tofɛli ka Labani ka Haserɔtu ka Disahabu.

2 À n kpa ka Seirin guurun swaa, saa Horɛbun guurun di, a ka turi Kadɛsi Baanɛaɔ, kaa sĩwa sõɔ wɔkura tia.

3 Wõɔ weeruse sɔɔ, mìn di Isireliba ba yarima Egibitin di, yen suru wɔkura tiasen tõɔ gbiikiru sɔɔra Mɔwisi u Isireliba sõɔwa kpuro ye Yinni Gusunɔ u nɛɛ, u bu sõ.

4 Ya koorawa sanam mɛ Mɔwisi u Sihoni, Amɔreban sina boko wi u wãa Hɛsiboniɔ kamia u kpa ma u da u Ogu, Basanin sina boko wi u wãa Edɛɛ ka Atarɔtuɔ kamia.

5 Mɔabuban temɔ, Yuudɛnin sõɔ yari yeru gia, miya Mɔwisi u Isireliba Yinni Gusunɔn woodaba sõɔsibu torua.

Yinni Gusunɔ u Isireliba wooda

wɛ̃ bu ka doona Horɛbun di

6 Mɔwisi u nɛɛ, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ka sun gari kua Horɛbun guurɔ u nɛɛ, sa sina sa tɛ guu ten gãarɔ.

7 N n mɛn na, su seewo su swaa wɔri su da guunun bera gia mi Amɔreba ba wãa ka Kananin temɔ Yuudɛnin tem tɛɛraɔ ka guunu gia ka wɔwaɔ ka sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia ka nim wõkun goorɔ ka Libaniɔ sere n ka da Efaratin daarɔ,

8 kpa su tem mɛ mɛɛri domi u sun mu nɔmu sɔndiawa. U nɛɛ, su doo su mu mwa domi u nɔɔ mwɛɛru kua ka bõri u mu bɛsɛn baababa Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu wɛ̃, be ka ben bibun bweseru.

Mɔwisi u wirugibu gɔsa

9 Saa yè sɔɔ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, su doo su tem mɛ mwa, nɛ Mɔwisi na bɛɛ sõɔwa na nɛɛ, na ǹ kpɛ̃ n bɛɛ sɔbe nɛ turo.

10 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u dera i marura ma i dabia nge wɔllun kperi.

11 Na kanamɔ Gusunɔ bɛsɛn baababan Yinni u de i dabia i sosi kpa u bɛɛ domaru kua nge mɛ u bɛɛ nɔɔ mwɛɛru kua.

12 Adama i n yɛ̃ ma na ǹ kpɛ̃ n bɛɛ sɔbe nɛ turo.

13 N n mɛn na, i tɔmbu gɔsio bɛɛn bwese kɛra baayere sɔɔ be ba yɛ̃ru ka bwisi mɔ, ma ba bɛɛrɛ mɔ tɔmbu sɔɔ, kpa n bu ko bɛɛn wirugibu.

14 Ma i man wisa i nɛɛ, ye na gerua mi, ya wã.

15 Ma i ka tɔn be na bɛɛn bwese kɛra baayeren di ma na bu sua na bu kua bɛɛn wirugibu, gabu nɔrɔm nɔrɔm (1.000) wirugibu, gabu wunɔm wunɔm wirugibu, gabu weeraakuukuubun wirugibu, gabu maa wɔku wɔkubun wirugibu, ma na gabu sɔma wɛ̃ bu ka wirugii be kpara bɛɛn bwese kɛra baayere sɔɔ.

16 Ma na wirugii be wooda wɛ̃ na nɛɛ, ben mɛro bisibu bà n gari mɔ ben tii tiinɛ sɔɔ, ǹ kun mɛ, ka tɔn tuko, bu bu swaa dakio kpa bu bu siria dee dee.

17 Bu ku tɔmbun bɛɛrɛ mɛɛri bà n sirimɔ. Bu bu swaa dakio, bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ ka damgii. Bu ku ben goo nasia domi ba koo siriwa ka Yinni Gusunɔn yĩsiru. Bà n ka gari gɛɛ yinna yi yi bu sɛ̃siemɔ, bu ka yi na nɛn mi bu man sõ kpa n yi wɛ̃ɛri.

18 Nge mɛya na bɛɛ sõɔsi saa ye sɔɔ, ye i ko i ko kpuro.

Isireliban mɛm nɔɔbu sariru

19 Yen biru, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun nɔɔ kã ma sa seewa Horɛbun guurun di sa gbabu baka nanumgii te kpuro bukiana te i yɛ̃ mi, ma sa kpa ka guunun swaaɔ mi Amɔreba ba wãa nge mɛ Gusunɔ bɛsɛn

Yinni u sun yiire. Ma sa tura Kadɛsi Baanɛaɔ.
20 Miya na bɛɛ sɔ̃ɔwa na nɛɛ, wee i tunuma
Amɔreban guurɔ te Gusunɔ bɛsɛn Yinni u
koo sun wɛ̃.
21 I mɛɛrio wee, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u
bɛɛ tem mɛ nɔmu bɛria. I seewo kpa i mu
mwa nge mɛ wi, bɛsɛn baababan Yinni u bɛɛ
sɔ̃ɔwa. I ku bɛrum ko. I de i n wɔrugɔru mɔ.

22 Ma bɛɛ kpuro i na i man deema i nɛɛ,
su tɔmbu gɔri bu da bu tem mɛn saria mɛɛri
kpa bu wurama bu sun sɔ̃ swaa ye sa ko kpe,
ka wuu sìn mi sa ko gbi su turi.
23 Bɛɛn gari yi, yi man wɛ̃re, ma na tɔmbu
wɔkura yiru gɔsa bɛɛn bwese kɛra baayere
sɔɔ tia tia.
24 Ma ba doona ba guunun bera gian swaa
mwa ma ba tura sere Ɛsikolin wɔwaɔ. Mi
kpurowa ba bɔsu ba mɛɛra.
25 Ma ba tem mɛn dãa binu sɔrima ba ka
sun naawa. Ma ba nɛɛ, tem mɛ, mu gia sãa
mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun wɛ̃ɛmɔ.
26 Adama i ṅ Gusunɔ bɛsɛn Yinnin gere
mɛm nɔɔwɛ, domi i yina i da.
27 I nùn seesiwa bɛɛn kuu bekuruginu sɔɔ
i nɛɛ, yèn sɔ̃ u sun tusa, yen sɔ̃na u sun
yarama Egibitin di u ka sun Amɔreba nɔmu
sɔndia, bu sun kpeerasia.
28 I nɛɛ, mban sɔ̃na i ko i da i bu wɔri.
Bɛɛgibu ba dera i mwia kpana domi ba nɛɛ,
tɔn be, ba sun dam kere, ba sun gunum
kere, ba maa ben wusu gbãranu toosiwa n
ka wɔllu girari. Yen biru, ba mam Anakin
bibun bweseru wa mi, be ba ra n sãa
doogoba.

29 Ma na bɛɛ wisa na nɛɛ, i ku nanda, i ku
maa ben bɛrum ko.
30 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ko n sun gbiiye
kpa win tii u sun sanna nge mɛ u kua bɛsɛn
nɔni biru Egibitiɔ,
31 ka gbaburɔ. Bɛɛn tii i wa ma u sun bɔki
bɛsɛn sanum sɔɔ nge mɛ tɔnu u ra win bii
bɔki sere sa ka tura mi sa dɔɔ.
32 Adama ka mɛ, i ṅ Gusunɔ bɛsɛn Yinni
naanɛ kue,
33 baa mɛ u ra n sun swaa gbiiye u ka sun
ayeru sɔ̃ɔsi mi sa ko yɔ̃ra. Wɔ̃kuru, u ra sun
kparewa u n bɛsɛn swaa yam bururasie ka
dɔ̃ɔ yara, sɔ̃ɔ sɔɔ maa ka guru wii wuroru.

34 Yinni Gusunɔ u bɛɛn weeweenu nua,
ma u mɔru kua u bɔ̃rua u nɛɛ,
35 baa bɛɛn turo kun duɔ tem mɛ sɔɔ, mɛ
mu gea sãa mi, mɛ u nɔɔ mwɛɛru kua u bɛsɛn
baababa wɛ̃,
36 ma n kun mɔ Kalɛbu, Yɛfunɛn bii. Wiya
u koo mu wa. Wi ka win bibun bwesera u
koo tem mɛ wɛ̃ mɛ u bɔsu u mɛɛra mi, domi
u win swɛɛ kpuro swĩiwa dee dee.
37 Yinni Gusunɔ u maa ka man mɔru kua
bɛɛn sɔ̃, ma u nɛɛ, nɛn tii na ṅ maa duɔ tem
mɛ sɔɔ.
38 Nɛn sɔm kowo Yosue, Nunin biiwa u
koo du mi. Yen sɔ̃, n be nùn dam kɛ̃ɛyɔ, domi
wiya u koo bɛɛ Isireliba kpara u ka bɛɛ tem
mɛ wɛ̃.
39 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bɛɛ, i nɛɛ,
yibɛrɛba ba koo bɛɛn bibu gurawa. Adama
bii be, be ba ṅ gina gea ka kɔ̃sa yɛ̃ mi, beya
ba koo du tem mɛ sɔɔ ka Yosue sannu. Beya
u koo tem mɛ wɛ̃ ba n mɔ.
40 Yen sɔ̃, bɛɛ i gɔsiro kpa i da gbaburu gia
nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yarin bera gia.
41 Ma i man wisa i nɛɛ, i tora Yinni
Gusunɔn mi. Adama tɛ̃, i ko da i tabu ko
nge mɛ wi, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u gerua. Ma
i bɛɛn tabu yãnu sua i dɔɔ ka wɔbia i ka
guunun bera gia tabu wɔri.
42 Ma Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
n bɛɛ sɔ̃ɔwɔ n nɛɛ, i ku ra da i tabu ko. U ṅ
wãa ka bɛɛ. Yen sɔ̃, i ku da, domi ba koo bɛɛ
kamia.
43 Na bɛɛ ye sɔ̃ɔwa adama i yina i man
swaa daki. I ṅ Yinni Gusunɔn gere mɛm
nɔɔwɛ. Ma i gɔ̃ru bɔbia i da i tabu wɔri
guunun bera gia.
44 Saa yera Amɔre be ba wãa bera mi, ba
yarima ba bɛɛ kamia Seiriɔ, ma ba bɛɛ naa
swĩi nge tĩi sere ba ka girari Horimaɔ.
45 Ye i wurama, i Yinni Gusunɔ wee-
weenu koosi. Adama u ṅ bɛɛ swaa daki.
46 Ma i sina n ka tɛ Kadɛsi Baanɛaɔ.

2

1 Yen biru ma sa gɔsira sa da ka gbaburun
swaa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yarin bera gia
nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. Ma sa sirena
Seirin guunɔ n ka tɛ.

Isireliba ba Edɔmuba
ka Mɔabuba ka Amɔniban tem
bukiana

2 Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
3 wee sa sirena guunun bera mi gia n ka
tɛ. Su maa doo sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.

4 U nɛɛ, n bɛɛ wooda yeni wɛ̃ n nɛɛ, i seewo
i Seirin tem bɛwa mi bɛɛn mɛro bisibu
Esaun bibun bweseru ba wãa. Ba ko n bɛɛn
bɛrum mɔ, adama i n tii sɛ,
5 i ku ra bu wɔri. Domi u ɲ̀ bɛɛ ben tem
wɛ̃ɛmɔ baa mèn nɔɔ i ko i naasu sɔndi. Esaun
bibun bwesera u Seirin guunun beran tem
mɛ wɛ̃ ba n mɔ.
6 Dĩa ni i ko i di ka sere maa nim mɛ i ko i
nɔ, i ko i ye kpuro dwewa ben mi.
7 Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛsɛn sɔma
kpuro domaru kua ma u sun kɔ̃su sanam mɛ
sa gbabu baka te bukianamɔ. U wãa ka bɛsɛ
sere n ka kua gisɔ wɔ̃ɔ weeru. Sa ɲ̀ gãanu
bie.
8 Ma sa Seirin tem bɛwa mi bɛsɛn mɛro
bisibu Esaun bibun bwesera wãa. Sa ɲ̀
maa tem tɛɛran swaa mwɛ ye ya dɔɔ Elatiɔ
ka Ɛsioni Gebɛɛɔ. Ma sa gɔsira sa Mɔabun
gbaburun swaa mwa.
9 Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, su
ku Mɔabuba nɔɔ kuuri, su ku bu tabu wɔri,
domi u ɲ̀ sun gãanu nɔmu sɔndiammɛ ben
temɔ. Lɔtun bibun bwesera u Arin tem mɛ
wɛ̃ ba n mɔ.
10 Yellu, Emibara ba wãa Arin tem mɛ sɔɔ.
Ba sãawa bwese te ta dam mɔ. Ba dabi ba
maa gunu nge Anakin bibun bweseru.
11 Gabu ba tamaa ba sãawa Refaba nge mɛ
Anakiba ba sãa, adama Mɔabuba ba ra bu
sokuwa Emiba.
12 Nge mɛya maa Horiba ba raa wãa Seirin
temɔ yellu. Ma Esaun bibun bweseru ba
bu kpeerasia ma ba sina mi, nge mɛ bɛɛ
Isireliba i kua tem mɛ Yinni Gusunɔ u bɛɛ
wɛ̃ sɔɔ.
13 Yen biru, Yinni Gusunɔ u wooda wɛ̃ u
nɛɛ, su seewo su swaa wɔri kpa su Serɛdin
daaru tɔbura. Ma sa tu tɔbura.
14 Saa mìn di sa seewa Kadɛsi Baanɛan di
sere sa ka Serɛdin daaru tɔbura, n kuawa
wɔ̃ɔ tɛna ka nɔɔba ita. Be ba raa sãa tabu
kowobu sa ka seema ba ɲ̀ maa wãa nge mɛ
Yinni Gusunɔ u raa gerua ka bɔ̃ri.
15 Win tiiwa u bu nɔma doke u kpeerasia.
16 Sanam mɛ tabu kowo be kpuro ba gu ba
kpa,
17 sanam mɛ sɔɔra Yinni Gusunɔ u man
sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
18 tɛ̃, su Mɔabun tem nɔɔ bura yeru saro
kpa su Arin tem bukiana,
19 su na Amɔniban mi. Adama su ku bu
nɔɔ kuuri, su ku maa ka bu tabu ko. Domi
u ɲ̀ sun gãanu wɛ̃ɛmɔ ben tem mɛ sɔɔ. Ba
sãawa Lɔtun bibun bweseru. Bera u maa
tem mɛ wɛ̃ ba n mɔ.
20 Tem mɛ, mu raa sãawa Refaban tem.
Domi yellu Refabara ba raa wãa mi, be, be
Amɔniba ba ra soku Sansumiba.
21 Bwese te, ta dam mɔ ma ba dabi. Ba
gunuwa nge Anakiba. Adama Yinni Gusunɔ
u bu Amɔniba nɔma bɛria, ba bu gira ma ba
sina mi.
22 Nge mɛya Yinni Gusunɔ u Esaun bibun
bweseru kua be ba wãa Seiriɔ. U dera ba
Horiba gira ma ba bu kpeerasia ba sina ben
temɔ sere ka gisɔ.
23 Kafitorigibu ba na saa ben tem di ba
Afi be ba wãa baru kpaanɔ n ka girari Gasaɔ
kpeerasia ma ba sina ben wusɔ.
24 Yen biru, Yinni Gusunɔ u nɛɛ, su seewo
su swaa wɔri kpa su Aanɔɔn daaru tɔbura.
Wee u koo sun Sihoni Amɔre, Hɛsibonin
sina boko nɔmu bɛria ka win tem. U nɛɛ, su
doo su nùn wɔri kpa su ka nùn tabu ko.
25 Saa gisɔn di u koo de nandabu bu n wãa
handunian bwesenu kpuro sɔɔ bɛsɛn sɔ̃. Bà
n bɛsɛn damu nua, kpa bu diiri bɛrum sɔ̃.

Ba Sihoni, Hɛsibonin sina bokon tem wɔri

26 Saa Kedemɔtin di, na sɔmɔbu gɔra Si-
honi, sina bokon mi, kpa bu nùn bɔri
yɛndun gari sɔ̃ bu nɛɛ,
27 u de su win tem bukiana. Swaa doowa
sa ko n swĩi, sa ɲ̀ gam gɛramɔ.
28 Sa ko nùn dĩa ni sa ko di ka nim mɛ
sa ko nɔn gobi kɔsia. U gesi de su win tem
bukiana.
29 Esaun bibun bweseru be ba wãa Seiriɔ
ka Mɔabuba be ba wãa Arin temɔ ba wura
sa ben tem bukiana. U maa de su win tem
bukiana su ka Yuudɛni tɔbura kpa su du
tem mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun wɛ̃ sɔɔ.
30 Adama Sihoni, Hɛsibonin sina boko u
yina su sara ka win temɔ. Domi Gusunɔ
bɛsɛn Yinni u win gɔ̃ru bɔbiasia u sun nùn
nɔmu sɔndia nge mɛ i waamɔ gisɔ.
31 Ma Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n
mɛɛrio u sun Sihoni ka win tem nɔmu bɛria.
Su nùn wɔrio su tem mɛ mwa.
32 Ma Sihoni ka win tabu kowobu ba na
ba sun tabu wɔri Yahasiɔ.
33 Ma Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun nùn
nɔmu bɛria. Ma sa nùn kamia wi ka win
bibu ka win tabu kowobu kpuro.
34 Sa win wusu kpuro mwɛɛra sa kam
koosia mam mam, ma sa tɔn durɔbu ka tɔn

kurɔbu ka bibu kpuro kpeerasia, baa tɔn turo kun tiare.
35 Ma sa ben yaa sabenu ka ben arumani ye sa gura ben wuu si sɔɔ tii koosi.
36 Saa Aroɛɛn di ye ya wãa Aanɔɔn daarun goorɔ ka wuu ge ga wãa wɔwaɔ n ka da sere Galadiɔ, wuu gaga kun kpĩa gu sun ma. Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun si kpuro nɔmu bɛriawa.
37 Adama sa ɲ̀ Amɔniban tem babe ka tem mɛ mu wãa Yabɔkun daarun goorɔ ka wuu si su wãa guunɔ ka sere mi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun yinari su wɔri.

Ba Ogu, Basanin sina bokon tem mwa

3

1 Yen biru, sa tem tureru yɔɔwa sa da Basaniɔ. Ma Ogu, Basanin sina boko ka win tabu kowobu ba na ba sun tabu wɔri Edɛɛɔ.
2 Ma Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, su ku Ogu win bɛrum ko domi u koo sun nùn nɔmu bɛria, wi ka win tabu kowobu ka win tem kpuro. Sa ko nùn kuawa nge mɛ sa Sihoni, Amɔreban sina boko kua, wi u wãa Hɛsiboniɔ.
3 Ma Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun Ogu, Basanin sina boko nɔmu bɛria ka win tabu kowobu kpuro. Sa bu kamia sa kpeerasia, baa tɔn turo sa ɲ̀ deri.
4 Sa win wusu kpuro mwɛɛra, baa teu ga ɲ̀ kpĩa gu sun ma. Siya wusu wata ye ya wãa Aagɔbun temɔ Basaniɔ. Ogun tema sere mi.
5 Wuu si kpuro su gbãranu mɔwa ni nu gunu, ma ba nu gambo sisugii kua ba ra ka kɛnɛ. Wusu maa wãa su dabi mi, si ba ɲ̀ gbãranu toosi.
6 Sa si kpuro mwɛɛra ma sa tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bibu kpuro kpeerasia nge mɛ sa Sihoni, Hɛsibonin sina boko kua.
7 Ma sa wuu sin yaa sabenu ka sin arumani gura sa tii yiiya.

Ba Galadin tem bɔnu kua

8 Nge mɛya sa ka Amɔreban sinambu yiru yen tem mwa Yuudɛnin sõɔ yari yeru gia saa Aanɔɔn daarun di n ka da Hɛɛmɔɔn guurɔ.
9 Sidonigibu ba ra Hɛɛmɔɔn guu te sokuwa Sirioni, kpa Amɔreba bu maa tu soku Seniri.
10 Sa Basanin sina boko Ogun wusu kpuro tabu di. Siya wuu si su wãa gunguru wɔllɔ ka Galadin temɔ ka Basanin tem mɛ kpuro sɔɔ n ka girari Salikaɔ ka Edɛɛɔ.
11 N deema Refaban bweseru sɔɔ, Ogu, Basanin sina boko, wi turowa u raa tie. Kpakoro sisugiru sɔɔra ba win goru doke. Kpakoro te, ta wãa Amɔniban wuu maro Rabaɔ. Ten dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu nɔɔba nnɛ. Ma ten yasum sãa gɔm soonu nnɛ.
12 Saa ye sɔɔra na Rubɛnin bweseru ka Gadin bweseru tem mɛ wɛ̃ mɛ mu wãa Aanɔɔn bera gia Aroɛɛn sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia ka wuu si su wãa Galadin guunun bee tia.
13 Ma na Manasen bweserun bɔnu Galadin tem sukum mɛ mu tie wɛ̃ ka Basanin tem mi Ogu u raa bandu dii. N deema Aagɔbun tem ka Basanin tem mɛya ba ra maa soku Refaban tem.
14 Yairi, Manasen bii, u Aagɔbun tem kpuro mwa n ka da Gesuriba ka Maakatigibun tem nɔɔ bura yerɔ. Ma u wuu si su wãa tem mɛ sɔɔ soka Yairin wusu nge mɛ ba su sokumɔ sere ka gisɔn gisɔ.
15 Ma na Makiri Galadin tem wɛ̃.
16 Ma na Rubɛnin bweseru ka Gadin bweseru Galadin tem bee tia wɛ̃ n ka da Aanɔɔn daarɔ sere ka Yabɔkun daarɔ. Aanɔɔn daara ta sãa tem mɛn nɔɔ bura yeru sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, ma Yabɔkun daaru ta maa bu buranɛ ka Amɔniba.
17 Ben tem mɛya mu wãa Yuudɛnin wɔwaɔ, saa Genɛsarɛtin daa burerun di n ka da nim wɔ̃ku bɔruguuɔ. Ma mu da sere ka Pisigan guurɔ sõɔ yari yeru gia.
18 Saa ye sɔɔ, ma na bɛɛ wooda yeni wɛ̃ na nɛɛ, tɛ̃, wee Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ tem mɛ wɛ̃ i n mɔ. Tɛ̃, bɛɛ tabu kowobu kpuro, i bɛɛn tabu yãnu suo kpa i Yuudɛni tɔbura ka bɛɛgibu Isireliba sannu.
19 Bɛɛn kurɔbu ka bɛɛn bibu ka bɛɛn yaa sabe ni tɔnawa i ko i deri wuu si na bɛɛ wɛ̃ sɔɔ.
20 I bɛɛn mɛro bisibu somiɔ sere Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ka bu swĩi ben temɔ nge mɛ u bɛɛ kua, kpa bu sina tem mɛ sɔɔ mɛ u koo bu wɛ̃ Yuudɛnin sõɔ kpee yeru gia. Saa ye sɔɔra i ko i wura bɛɛn temɔ mɛ na bɛɛ wɛ̃.
21 Ma na Yosue wooda yeni wɛ̃ na nɛɛ, win nɔni yi wa ye Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sinambu yiru ye kua. Nge mɛya u koo maa sinambu kpuro kua be u koo ka tabu ko sanam mɛ i Yuudɛni tɔbura.

22 I ku bu nasia, domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni
u koo bɛɛ sanna.

Mɔwisi u ɲ̀ duɔ

Kananin temɔ

23 Saa ye sɔɔ, na Yinni Gusunɔ suuru kana
na nɛɛ,
24 Gusunɔ nɛn Yinni, a nɛ wunɛn sɔm
kowo wunɛn kpãaru ka wunɛn dam bakam
kookoo gbiikisu sɔ̃ɔsi. Yinni goo sari wɔllɔ
ka temɔ wi u koo kpĩ u ko ye a ra ko.
25 A de n Yuudɛni tɔbura kpa n tem
buram mɛ wa guru giɔ mi guu buranu wãa
ka maa Libani.
26 Adama Yinni Gusunɔ u ka man mɔru
kua bɛɛn sɔ̃ ma u yina u nɛn kanaru nɔ. U
nɛɛ, ya tura mɛ. N ku maa nùn yen gari sɔ̃.
27 U nɛɛ, n yɔɔwo Pisigan guurun wii
kpiirɔ kpa n nɔni seeya n mɛɛri sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm geu gia ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia ka
sɔ̃ɔ kpee yeru gia ka sere maa sɔ̃ɔ yari yeru
gia. Adama na ɲ̀ Yuudɛni tɔburamɔ.
28 U nɛɛ, n Yosue bwisi kɛ̃ɛyɔ kpa n nùn
dam kɛ̃, n de u n wɔrugɔru mɔ. Domi wiya
u koo Yuudɛni tɔbura kpa u Isireliba kpara
u ka bu tem mɛ wɛ̃ mɛ kon wa mi.
29 Ma sa sina wɔwa mi, Bɛti Peorin
deedeeru.

I Yinni Gusunɔn wooda

mɛm nɔɔwɔ

4

1 Tɛ̃, bɛɛ Isireliba, i yiirebu ka woodaba
swaa dakio be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ. I ye mɛm
nɔɔwɔ kpa i wa i n wãa, kpa i du tem mɛ sɔɔ,
mɛ Gusunɔ bɛsɛn baababan Yinni u bɛɛ wɛ̃.
2 I ko i win woodaba mɛm nɔɔwawa nge
mɛ na bɛɛ ye wɛ̃. I ku gãanu ganu sosi ye sɔɔ,
i ku maa gãanu ganu kawa.
3 Bɛɛn nɔni yi wa ye Gusunɔ bɛsɛn Yinni
u kua Baali Peorigiin sɔ̃. U tɔmbu kpeerasia
kpuro bɛɛ sɔɔ be ba da ba nùn sãwa.
4 Adama bɛɛ be i Gusunɔ bɛsɛn Yinni
naanɛ sãa, bɛɛya i wãa wãaru sɔɔ gisɔ.
5 Wee na bɛɛ yiirebu ka woodaba wɛ̃ nge
mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u man sɔ̃ɔwa n ko. I
ko i ye mɛm nɔɔwawa tem mɛ u koo bɛɛ wɛ̃
sɔɔ.
6 I n ye mɛm nɔɔwa ma i ye swĩi dee dee,
bwese ni nu tie nù n wooda ye nua, nu koo
bɛɛ garisiwa yɛ̃robu ka bwisigibu, kpa nu
nɛɛ, anna a bwese baka ten yɛ̃ru ka bwisi
wa!
7 Sà n Gusunɔ bɛsɛn Yinni somiru kana u
ra n ka sun wãa saa kpuro. Bweseru gara
wãa baa ni nu kpãaru bo sɔɔ, te ta Yinni mɔ
nge mɛ?
8 Bweseru gara wãa baa ni nu kpãaru bo
sɔɔ tèn yiirebu ka ten woodaba ba sãa dee
dee nge wooda be na bɛɛ wɛ̃ gisɔ?

Isireliba ba yɔ̃ra

Yinni Gusunɔn wuswaaɔ

Horɛbun guurɔ

9 I n tii sɛ kpa i ku duari bɛɛn wãaru kpuro
sɔɔ ye i wa ka nɔni. I ku maa de yu yari bɛɛn
gɔ̃run di. I ye bɛɛn bibu ka maa bɛɛn bibun
bibu nɔɔsio.
10 I tɔ̃ɔ te yaayo tè sɔɔ i da i yɔ̃ra Gusunɔ
bɛsɛn Yinnin wuswaaɔ Horɛbun guurɔ
sanam mɛ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n bɛɛ Isireliba
kpuro mɛnnama win mi, kpa u bɛɛ win
woodaba sɔ̃, kpa i gia nge mɛ i ko i ka nùn
mɛm nɔɔwa bɛɛn wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ kpa
i maa ye bɛɛn bibu nɔɔsia.
11 Ma i mɛnnama i na i yɔ̃ra guu ten nuurɔ
tèn min di dɔ̃ɔ buri yi yarimɔ yi wɔllu girari
dɔ̃ɔ wiisu ka guru wii wuroru sɔɔ.
12 Ma Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ gari kua dɔ̃ɔ
yara sɔɔn di. I win nɔɔ nua adama i ɲ̀ nùn
wa.
13 U ka bɛɛ arukawani bɔkua u nɛɛ, i win
wooda wɔkuru mɛm nɔɔwɔ te u yorua kpee
bɛsi yiru sɔɔ.
14 Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u man yiire
n bɛɛ wooda wɛ̃ kpa i ye mɛm nɔɔwa tem mɛ
i ko i mwa sɔɔ.

Ba Isireliba kirɔ mɔ̀

bũu sãanun sɔ̃

15 Wee, i ɲ̀ Yinni Gusunɔn tii wa sanam
mɛ u ka bɛɛ gari kua dɔ̃ɔ yara sɔɔn di
Horɛbun guurɔ. Yen sɔ̃, i n tii sɛ,
16 i ku ra ka nùn torari i bwãarokunu ko
ni nu ka tɔn durɔ weenɛ ɲ̀ kun mɛ tɔn kurɔ,
17 ɲ̀ kun mɛ yaa ye ya sĩimɔ tem sɔɔ, ɲ̀ kun
mɛ gunɔ,
18 ɲ̀ kun mɛ yaa ye ya kabirimɔ temɔ, ɲ̀
kun mɛ swãa.
19 I n nɔni seeya wɔllɔ i ka sɔ̃ɔ ka suru ka
kperi mɛɛri ka kpuro ye ya wãa mi, i ku de
yu bɛɛ gawa i ka yiira i ye sã. Yeba kpurowa
Gusunɔ bɛsɛn Yinni u handunian bwesenu
kpuro deria nu n mɔ.

20 Adama bɛɛ, u bɛɛ nɔma nɛnua u yara
Egibitigibun nɔni yi ba bɛɛ sɔ̃ɔmɔn di kpa i
n ka sãa win tɔmbu nge mɛ i sãa gisɔ.
21 Ma Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ka man mɔru
kua bɛɛn sɔ̃. U bɔ̃rua u nɛɛ, na ɲ̀ Yuudɛni
tɔburamɔ, na ɲ̀ maa duɔ tem gem mɛ sɔɔ, mɛ
u koo bɛɛ wɛ̃ i n mɔ.
22 Miniwa kon kpuna n gbi. Na ɲ̀ Yuudɛni
tɔburamɔ. Adama bɛɛ, i ko ye tɔbura kpa i
tem gem mɛ mwa i sina mi.
23 I n tii sɛ kpa i ku duari arukawani ye
Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ka bɛɛ bɔkua. I ku ra
tii bwãarokunu kua ni nu ka gãanu weenɛ
ni u bɛɛ yinari i ko.
24 Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sãawa nge
dɔ̃ɔ wi u ra kam koosie, u maa sãa nisinugii.
25 I n sina n ka tɛ tem mɛ Gusunɔ bɛsɛn
Yinni u bɛɛ nɔɔ mwɛɛru kua sɔɔ, ma i bibu
ka debuminu wa, i ku ra nùn torari i tii
bwãarokunu kua ni nu ka gãanu weenɛ, i ku
maa kɔ̃sa gaa ko ye ya koo win mɔru seeya.
26 I n tora ten bweseru kua, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ
na siremɔ gisɔ, wɔllu ka tem mu sãa nɛn
seeda ma i ko i gbiwa tem mɛ i ko i mwa
mi sɔɔ Yuudɛnin guru giɔ. Bɛɛn wãaru ta
ɲ̀ dakaa dɔɔ. Ba koo bɛɛ kpeerasiawa mam
mam.
27 Yinni Gusunɔ u koo de i n yarinɛwa
bwese tukunun suunu sɔɔ kpa i kun dabi
yãatem mi u dera i yoru dimɔ.
28 Miya i ko i bũnu sã ni tɔmba kua ka dãa
ɲ̀ kun mɛ ka kpenu ni nu ku ra yam wa, nu
ku ra gari nɔ, nu ku ra maa nuburu nɔ.
29 Miya i ko i Gusunɔ bɛsɛn Yinni kasu. I n
nùn kasu ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro, ka bɛɛn bwɛ̃ra
kpuro, i ko i nùn wa.
30 Ye na bɛɛ sɔ̃ɔwa mi kpuro yà n koora,
ma i wãa nɔni swãaru sɔɔ, i ko i gɔsiramawa
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin mi kpa i wure i nùn
mɛm nɔɔwa.
31 Domi u sãawa wɔnwɔndugii wi u kun
bɛɛ derimɔ. U ɲ̀ bɛɛ kpeerasiamɔ. U ɲ̀ maa
duarimɔ arukawani ye u ka bɛɛn baababa
bɔkua ka bɔ̃ri.

Isireliba ba kua seeda

32 I bwisikuo ye ya koora yellu, ye ya
koora tɛɛ tɛɛbun di saa mìn di Gusunɔ u tɔnu
taka kua handunia sɔɔ. I bwisikuo ye ya
koora handunian goonu nnɛ kpuro sɔɔ. Gãa
maamaakiginu ganu nu koore nge nini? I
nɔɔre ba gãanu gerure nge mɛni?
33 Bweseru gara wãa te Yinni Gusunɔ u ka
gari koore dɔ̃ɔ yara sɔɔn di nge bɛɛ ma ta wãa
ta wasi?
34 Yinni goo u win tɔmbu wɔrare ben
yibɛrɛban nɔman di ka win dam bakam,
ka laakari mɛɛribu, ka yĩrenu, ka sɔm
maamaakiginu, ka tabu, ka win dam ka gãa
nanumginu nge mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u
Egibitigibu kua bɛɛn wuswaaɔ?
35 Bɛɛya i kua seeda kpa i ka gia ma
Gusunɔ turowa u sãa Yinni. Goo maa sari
nge wi.
36 U dera i win nɔɔ nua wɔllun di u ka bɛɛ
sɔ̃ɔsinu wɛ̃ kpa i ka nùn mɛm nɔɔwa. U maa
dera i dɔ̃ɔ wa temɔ ma u ka bɛɛ gari kua wi
sɔɔn di.
37 U bɛɛn baababa kĩa ma u bɛɛ gɔsa bɛɛ
be i sãa ben bibun bweseru. Yen sɔ̃na u bɛɛ
yarama Egibitin di ka win dam bakam.
38 U bɛɛ bwese tukunu gira ni nu bɛɛ
dabiru ka dam kere ma u bɛɛ kpara u ka dua
ben temɔ u bɛɛ mu wɛ̃ nge mɛ i waamɔ gisɔ.
39 N n mɛn na, i bwisikuo gisɔ kpa i n
yɛ̃ ma Gusunɔ turowa u sãa Yinni wɔllɔ ka
temɔ. Goo maa sari nge wi.
40 I win woodaba ka win yiirebu mɛm
nɔɔwɔ bi na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ, kpa i wa i n
bɔri yɛndu mɔ bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru
kpa bɛɛn wãaru tu dakaa da tem mɛ sɔɔ, mɛ
Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ.

Mɔwisi u wusu ita gɔsa

mi ba ko n da kpikiru de

41 Mɔwisi u wusu ita gɔsa Yuudɛnin sɔ̃ɔ
yari yeru gia,
42 kpa su n sãa kpiki yenu. Wi u tɔnu go
ka samba, u ɲ̀ daa ka yɛ̃ro mɔru nɛni, u ko n
da kpikiru de mi, u ka win wãaru bere.
43 Rubɛnin tem sɔɔ, u Beseri gɔsa ye
ya wãa gunguru wɔllɔ mi gãanu ku ra
kpi. Gadin temɔ, u Ramɔti gɔsa ye ya wãa
Galadiɔ. Manasen tem sɔɔ, u Golani gɔsa ye
ya wãa Basanin temɔ.

MƆWISIN SƆƆSIRU YIRUSE

44-45 Mɔwisi u Isireliba yiirebu ka
woodaba ka sɔ̃ɔsinu wɛ̃ sanam mɛ ba
yarima Egibitin di.
46 Saa ye, ba wãa Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari
yeru gia wɔwaɔ, Bɛti Peorin deedeeru, Si-
honi, Amɔreban sina bokon temɔ wi u wãa
Hɛsiboniɔ. Wiya Mɔwisi ka Isireliba ba
kamia sanam mɛ ba yarima Egibitin di.

47 Ma ba win tem mwa ka maa Ogu,
Basanin sina bokon tem. Amɔreban
sinambu yiru ye, ba raa wãawa ba bandu
dii Yuudɛnin guru giɔ sɔ̃ɔ yari yeru gia.
48 Ben tem mɛn nɔɔ bura yera dawa
Aroɛɛɔ, Aanɔɔn daarun goorɔ sere n ka
girari guu te ba mɔ̀ Hɛɛmɔɔwɔ te ba maa
sokumɔ Siɔni,
49 ka tem mɛ mu wãa Yuudɛnin wɔwaɔ sɔ̃ɔ
yari yeru gia n ka girari nim wɔ̃ku bɔruguuɔ
sere n ka da guu te ba mɔ̀ Pisigan nuurɔ.

Wooda wɔkuru

5

1 Mɔwisi u Isireliba kpuro sokusia ba
mɛnna ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛ Isireliba i
wooda ka yiirebu swaa dakio i nɔ bi na bɛɛ
wɛ̃ɛmɔ gisɔ. I bu nɛnuɔ kpa i bu mɛm nɔɔwa
mam mam.
2 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ka sun arukawani
bɔkua Horɛbun guurɔ.
3 N ɲ̀ bɛsɛn baababa tɔna u ka ye bɔkua,
adama ka bɛsɛn tiiwa bɛsɛ be sa wãa sa wasi
mini gisɔ.
4 Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ gari kua nɔni ka
nɔni guuru wɔllɔ saa dɔ̃ɔ yara sɔɔn di.
5 Saa ye sɔɔ, ma na yɔ̃ bɛɛ ka win suunu
suunuka sɔɔ na ka bɛɛ tusiamɔ ye u gerumɔ,
domi i ɲ̀ yɔɔwe guu ten wɔllɔ yèn sɔ̃ i dɔ̃ɔ win
bɛrum mɔ. U nɛɛ,
6 wiya u sãa Gusunɔ bɛsɛn Yinni. Wiya u sun
yarama Egibitin di mi sa raa wãa sa yoru
dimɔ.
7 U maa nɛɛ, sa ɲ̀ ko n maa Yinni goo mɔ wi
baasi.
8 Su ku ra tii bwãaroku gagu kua ga n ka
gãanu weenɛ wɔllɔ, ɲ̀ kun mɛ temɔ, ɲ̀ kun
mɛ nim sɔɔ.
9 Su ku ra yiira su nu sã. Domi wi,
Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sãawa nisinugii. U
ra baababan durum mɔɔru mwɛ ben bibun
mi, be ba nùn tusan suunu sɔɔ sere ka ben
bibun bibɔ.
10 Adama be ba nùn kĩ ma ba win woodaba
mɛm nɔɔwammɛ u ra ben bibun bweserun
nɔrɔm nɔrɔm (1.000) wɔnwɔndu kue.
11 Su ku ra wi, Gusunɔ bɛsɛn Yinnin yĩsiru
soku kam. Domi wi u win yĩsiru soka kam,
u koo yɛ̃ro sɛɛyasia.
12 Su tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru mɛm nɔɔwɔ su tu bɛɛrɛ
wɛ̃ nge mɛ wi, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun
yiire.
13 Sɔ̃ɔ nɔɔba tia sɔɔra sa ko n da bɛsɛn sɔma
kpuro ko.
14 Adama sɔ̃ɔ nɔɔba yiruseru ta sãawa
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin tɔ̃ru tè sɔɔ u wɛ̃ra. Yen
sɔ̃, su ku ra sɔmburu garu ko bɛsɛ ka bɛsɛn
bibu ka bɛsɛn sɔm kowobu ka bɛsɛn kɛtɛba
ka bɛsɛn kɛtɛkunu, bɛsɛn yaa sabenu kpuro
gesi, ka maa sɔɔ wi u wãa bɛsɛn yɛnuɔ. Bɛsɛ
kpuro sa ko wɛ̃rawa.
15 Su yaayo nge mɛ sa raa yoru dimɔ Egibitiɔ,
ma wi, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun yarama
min di ka win dam bakam. Yen sɔ̃na u sun
yiire su tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te mɛm nɔɔwa.
16 Su bɛsɛn tundobu ka bɛsɛn mɛrobu bɛɛrɛ
wɛ̃ɛyɔ nge mɛ wi, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun
yiire kpa bɛsɛn wãaru tu dakaa da kpa sa n
bɔri yɛndu mɔ tem mɛ u sun wɛ̃ sɔɔ.
17 Su ku ra tɔnu go.
18 Su ku ra sakararu ko.
19 Su ku ra gbɛni.
20 Su ku ra goo gari mani.
21 Su ku ra bɛsɛn tɔnusin kurɔ binɛ ko, ɲ̀ kun
mɛ win diru, ɲ̀ kun mɛ win gberu, ɲ̀ kun mɛ
win sɔm kowo tɔn durɔ ɲ̀ kun mɛ tɔn kurɔ, ɲ̀
kun mɛ win kɛtɛ, ɲ̀ kun mɛ win kɛtɛku, win
gãanu kpuro gesi.
22 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u nɔɔ sua
guuru wɔllɔ u bɛsɛ win tɔmbu kpuro sɔ̃ɔwa
dɔ̃ɔ yara sɔɔn di ka guru wii wuroru sɔɔn di
ka guru wii sinumgirun di, u ɲ̀ gãanu sosi.
Yen biru, u ye yorua kpee bɛsi yiru sɔɔ u
man wɛ̃.

Mɔwisi u sãawa Yinni Gusunɔn gɔro

23 Sanam mɛ i Yinni Gusunɔn nɔɔ ge nua
guru wii sinumgiru sɔɔn di, guuru wɔllɔ
tèn mi dɔ̃ɔ u wãa, yera bɛɛn bwese kɛrin
wirugibu ka bɛɛn guro gurobu ba na nɛ
Mɔwisin mi.
24 Ma ba nɛɛ, wee Gusunɔ bɛsɛn Yinni u
bu win yiikon girima ka win kpãaru sɔ̃ɔsi.
Ba win nɔɔ nua dɔ̃ɔ yara sɔɔn di. Gisɔ, ba wa
ma Gusunɔ u ka tɔmbu gari kua ma ba wãa
ba ɲ̀ gu.
25 Adama mban sɔ̃na ba koo de dɔ̃ɔ boko
wi, u bu di kpa bu gbi. Domi bà n Gusunɔn
nɔɔ nɔɔmɔ mɛ, ba koo gbi.
26 Wara u Yinni Gusunɔ wi u ra n wãan
gari nɔɔre dɔ̃ɔ yara sɔɔn di nge be, ma yɛ̃ro
u wãa u ɲ̀ gu.
27 Yen sɔ̃, nɛ Mɔwisi, n susio Gusunɔ bɛsɛn
Yinnin bɔkuɔ kpa n swaa daki ye u gerua.

Yen biru, kpa n bu ye nɔɔsia. Ba koo ye nɔ, kpa bu ka ye sɔmburu ko.

28 Ma Yinni Gusunɔ u nua ye ba man sɔ̃ɔwa. Ma u nɛɛ, ye ba gerua mi kpuro gari burɛya.

29 Bà n koo raa kpĩ bu nùn ben gɔ̃ru wukia nge mɛ, bu ka nùn bɛɛrɛ wɛ̃ kpa bu win woodaba mɛm nɔɔwa, ba ko n daa bɔri yɛndu mɔ be ka ben bibun bweseru sere ka baadommaɔ.

30 Yen sɔ̃ tɛ̃, u nɛɛ, n doo n bu sɔ̃ bu wuro ben kuu bekuruginɔ.

31 Adama u nɛɛ, nɛ, n sinɔ ka wi, kpa u man woodaba ka sɔ̃ɔsinu ka yiirebu sɔ̃ ye kon bu wɛ̃ bu mɛm nɔɔwa tem mɛ u bu wɛ̃ɛmɔ sɔɔ.

32 Ma Mɔwisi u maa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i wooda be kpuro mɛm nɔɔwɔ mam mam be Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃. I ku ra gam gera be sɔɔn di.

33 I swaa ye swĩiyɔ mam mam kpa bɛɛn wãaru tu dakaa da kpa i n bɔri yɛndu mɔ tem mɛ wi, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ wɛ̃ sɔɔ.

I Gusunɔ bɛɛn Yinni kĩɔ

6

1 Mɔwisi u maa nɛɛ, wee wooda ka sɔ̃ɔsi ni Gusunɔ bɛsɛn Yinni u man yiire n bɛɛ wɛ̃ i mɛm nɔɔwa tem mɛ i ko i mwa sɔɔ.

2 Nge mɛya i ko i ka Gusunɔ bɛsɛn Yinni bɛɛrɛ wɛ̃ bɛɛn wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ kpa i win woodaba ka win yiirebu mɛm nɔɔwa be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ bɛɛ ka bɛɛn bibu ka bɛɛn debuminu kpa bɛɛn wãaru tu wa tu dakaa da.

3 Bɛɛ Isireliba, i ko i ye swaa dakiwa kpa i ye mɛm nɔɔwa kpa i wa i n bɔri yɛndu mɔ kpa i marura i dabia nge mɛ Gusunɔ bɛsɛn baababan Yinni u sun sɔ̃ɔwa sanam mɛ u sun tem nɔɔ mwɛɛru kua mi tim ka bom mu kokumɔ.

4 Bɛɛ Isireliba, i swaa dakio i nɔ. Gusunɔ bɛsɛn Yinni turowa u sãa kpuron Yinni.

5 I nùn kĩɔ ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro ka bɛɛn bwɛ̃ra kpuro ka bɛɛn dam kpuro.

6 Wooda be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ, i de ba n wãa bɛɛn gɔ̃ruɔ.

7 I bɛɛn bibu yen keu kuo kpa i n da ka bu yen gari ko yɛnuɔ ka swaaɔ ì n wuu dɔɔ ka saa ye i ko i kpuna ka saa ye i seewa.

8 I de ya n gbinisi bɛɛn nɔmaɔ ka bɛɛn sirinɔ kpa i ku ra ka ye duari.

9 I ye yoruo bɛɛn dian gambon kadiriba sɔɔ ka wuun duu yerun kɔnnɔsɔ.

Isireliba, i ku Gusunɔ

bɛsɛn Yinni duari

10 Sanam mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ kpara u ka da tem mɛ u koo bɛɛ wɛ̃ sɔɔ, nge mɛ u bɛsɛn baababa, Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu nɔɔ mwɛɛru kua, i ko i wuu bakasu ka wuu burɔsu wa si i ǹ banɛ,

11 ka yɛnu si su arumani bwese bweseka yiba ye i ǹ kasu ka dɔkɔba be i ǹ gba ka resɛmba ka olifiba be i ǹ duure.

12 I ko i dĩanu wa siki siki i n dimɔ. Adama i n tii sɛ kpa i ku ra Gusunɔ bɛsɛn Yinni duari wi u sun yara Egibitin di mi sa yoru di.

13 I ko i nùn nasiawa kpa i n wi turon wãaru wãa. Win yĩsira i ko i n da ka bɔ̃re.

14 I ku ra da i bwese tuku ni nu ka bɛɛ sikerenɛn bũnu sã.

15 Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wãa bɛsɛn suunu sɔɔ. U sãawa nisinugii. Ñ n mɛn na, i n tii sɛ. I ku ra win mɔru seeya kpa u bɛɛ kpeerasia handunia sɔɔ.

16 I ku ra win dam mɛɛri i ka wa mɛ mu nɛ nge mɛ i kua sanam mɛ i wãa Masaɔ.

17 Adama i win woodaba ka win sɔ̃ɔsinu ka win yiire bi u bɛɛ wɛ̃ mɛm nɔɔwɔ dee dee.

18-19 I n mɔ̀ ye ya wã Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ, i ko i bɔri yɛndu wa kpa i tem gem mɛ mwa sanam mɛ u bɛɛn yibɛrɛba gira u kpa. Domi u bɛsɛn baababa nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri u nɛɛ, u koo bu mu wɛ̃.

20 Sɔ̃ɔ teeru bɛɛn bibu bà n bɛɛ bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ wooda beni ka sɔ̃ɔsi nini ka yiire bini wɛ̃,

21 kpa i bu wisi i nɛɛ, sa raa sãawa Egibiti sunɔn yobu Egibiti mi, ma Yinni Gusunɔ u sun yarama min di ka win dam bakam.

22 U sɔm maamaakiginu kua nu kpã bɛsɛn nɔni biru. Niya u ka Egibitigii be, ka ben sina boko ka win yɛnugibu nɔni swãaru kpɛ̃ɛ.

23 Ma u sun yarama min di u ka sun da tem mɛ sɔɔ, mɛ u bɛsɛn baababa nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri u nɛɛ, u koo bu wɛ̃.

24 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun yiire u nɛɛ, su wooda be kpuro mɛm nɔɔwɔ, kpa su nùn bɛɛrɛ wɛ̃. Saa yera bɔri yɛnda ko n sun wãasi baadomma kpa u n sun kɔ̃su nge mɛ u mɔ̀ gisɔ.

25 Sà n wooda be kpuro mɛm nɔɔwa dee
dee nge mɛ u sun yiire, saa yera sa ko n sãa
gemgibu win wuswaaɔ.

Isireliba ba sãawa

Yinni Gusunɔn tɔmbu

7

1 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo de i du tem
mɛ i ko i mwa sɔɔ kpa u bwese dabi nini
gira bɛɛn wuswaan di. Niya, Hɛtiba ka
Girigasiba ka Amɔreba ka Kananiba ka Fere-
siba ka Hefiba ka Yebusiba. Nu sãawa mi
bwesenu nɔɔba yiru ni nu bɛɛ dabiru kere
ma nu bɛɛ dam kere.
2 U koo bɛɛ bu nɔmu bɛria kpa i bu kamia
i kpeerasia. I ku ra ka bu arukawani bɔke, i
ku ra maa ben wɔnwɔndu ko.
3 I ku ra ka bu nɔɔ tia ko i suana bɛɛ ka be. I
ku ra bɛɛn bii wɔndiaba ben bii aluwaasiba
kɛ̃ bu sua kurɔbu. I ku ra maa ben bii
wɔndiaba kasu bɛɛn bii aluwaasiba bu sua
kurɔbu.
4 Domi ba koo de bɛɛn bibu bu gɛra
Yinni Gusunɔn swaan di bu ben bũnu sã,
kpa Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ mɔru ko u bɛɛ
kpeerasia mii mii.
5 Wee nge mɛ i ko i bu kua. I ko i ben bũu
turanu suririwa, kpa i ben bwãarokunu
kɔsuku i dɔ̃ɔ mɛni.
6 Domi i sãawa bwese te Gusunɔ bɛsɛn
Yinni u wuna nɛnɛm handunian bwese ni
nu tie sɔɔn di, kpa i n ka sãa win tɔmbu.

Yinni Gusunɔ u sãawa

naanɛgii

7 N ṅ mɔ yèn sõ i bwesenu kpuro dabiru
kere Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ arukawani
bɔkua. Bɛɛya i mam piiburu bo bwesenu
kpuro sɔɔ.
8 Adama Yinni Gusunɔ u bɛɛ kĩwa ma u kĩ
u win nɔɔ mwɛɛru yibia te u bɛɛn baababa
kua. Yen sõna u bɛɛ yarama ka win dam
bakam Egibiti sunɔn yorun di.
9 Yen sõ, i de i n yɛ̃ ma Gusunɔ
bɛsɛn Yinniwa u sãa Gusunɔ. U ra win
arukawani nɛnɛ ka be ba win woodaba
mɛm nɔɔwammɛ sere ka ben bibun bwe-
serun nɔrɔm nɔrɔmwɔ (1.000). Be ba nùn
kĩ, u ku ra bu tɔnu kandu kue.
10 Adama u ra be ba nùn tusa ben kõsa
kɔsiewa u bu kpeerasia yande.
11 Yen sõ, i win woodaba ka win yiirebu
ka win sõɔsinu mɛm nɔɔwɔ ni na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ
gisɔ, kpa i ka ye sɔmburu ko.
12 I n wooda be swaa daki, ma i bu mɛm
nɔɔwa, u ko n arukawani ye nɛniwa mam
mam ye u ka bɛsɛn baababa bɔkua ka bõri.
13 U koo bɛɛ kĩa kpa u bɛɛ domaru kua u
de i dabia. U koo bɛɛn bibu domaru kua ka
dĩa ni i duura ka dĩa binnu ka dãa bii ni ba
ra ka tam ko ka ni ba ra ka gum ko. U koo de
bɛɛn naa gõsu ka bɛɛn yãa gõsu ka bɛɛn boo
gõsu su kuura tem mɛ sɔɔ, mɛ u nɔɔ mwɛɛru
kua ka bõri u nɛɛ, u koo bɛɛn baababa wɛ̃.
14 U koo bɛɛ domaru kua n bwesenu
kpuro kere. Bɛɛ sɔɔ, tɔn durɔ goo, ṅ kun mɛ
tɔn kurɔ goo kun mò wĩro. Mɛya bɛɛn yaa
saberu gara kun maa gimare mò.
15 Yinni Gusunɔ u koo de baranu nu ka
bɛɛ tonda. I yɛ̃ bara kõsu ni u raa Egibitigibu
sure. U ṅ derimɔ ten garu tu bɛɛ deema.
Adama be ba bɛɛ tusa, bera u koo nu sure.
16 I ko i bwesenu kpuro kpeerasiawa
mam mam ni Yinni Gusunɔ u bɛɛ nɔmu
bɛria. I ku ra nin wɔnwɔndu ko, i ku ra maa
nin bũnu sã. Domi bũu ni, nu ko n sãawa
yina bɛɛn sõ.

Yinni Gusunɔwa

u win tɔmbu kõsu

17 Sɔrɔkudo i ko i gere bɛɛn gõruɔ i nɛɛ,
bwese ni, nu bɛɛ dam kere. Amɔna i ko i ko
i ka nu gira.
18 I ku nin bɛrum ko. I yaayo ye Gusunɔ
bɛsɛn Yinni u Egibitigibu kpuro ka ben sunɔ
kua.
19 Bɛɛn nɔni yi wa nɔni swãa baka te u
bu kpɛ̃ɛ ka sɔm maamaakigii ni u kua ka
win dam bakam mɛ u sõɔsi sanam mɛ u bɛɛ
yarama tem mɛn di. Nge mɛya u koo maa
bwese ni kpuro kua nìn bɛrum i mɔ mi.
20 U koo nu susu bakanu sure sere be
ba kisira ba kuku yenu kasu bu ka kpeera
mam mam.
21 I ku diiri bwese nin sõ. Domi Gusunɔ
bɛsɛn Yinni u ka bɛɛ wãa wi, wi u kpã ma u
nanum mɔ.
22 U koo bɛɛ bwese ni kpuro gira kpurɛ
kpurɛ. I ṅ kpɛ̃ i nu kpeerasia mii mii gbeeku
yɛɛ yi ku ka bɛɛ yibusin sõ.
23 Gusunɔ bɛsɛn Yinni wi, u koo bɛɛ bu
nɔmu bɛria. U koo de bu duki su bɛɛn
wuswaan di sere bu ka kpeera mam mam.
24 U koo bɛɛ ben sinambu nɔmu bɛria kpa
i de ben yĩsiru tu gbi handunia sɔɔ. Ben
goo kun yõramɔ bɛɛn wuswaaɔ. I ko i bu
kpeerasiawa kpuro.

25 I ko i ben bwãarokunu dɔ̃ɔ mɛniwa.
I ku nin sii geesu ka nin wura ye ba nu
sebusie binɛ ko i sua kpa yu ku raa ko bɛɛn
yina. Domi ya sãawa disi wi, Gusunɔ bɛsɛn
Yinnin mi.
26 I ku ra bwãaroku nin bweseru duusia
bɛɛn diaɔ. I n kua mɛ, i ko kam kowa ka ni
sannu. I ko i nu bwɛ̃ra yariwa, i nu garisi
disiginu. Domi nu koo kam kowa.

Yinni Gusunɔ u Isireliba

sɛɛyasia gbaburɔ

8

1 I wooda be mɛm nɔɔwɔ be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ
gisɔ kpa bɛɛn hunde yu dakaa da, kpa i
marura i dabia, kpa i du tem mɛ sɔɔ, mɛ
Yinni Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri u
nɛɛ, u koo bɛɛn baababa wɛ̃.
2 I yaayo sanum bakam mɛ Gusunɔ bɛsɛn
Yinni u dera sa sĩa gbaburɔ sere wɔ̃ɔ weeru.
Ma u bɛsɛn laakari mɛɛra, u dera sa nɔni
sɔ̃ɔra su ka tii kawa kpa u ka bɛsɛn gɔ̃run
bwisikunu gia, kpa u wa sà n ko win wooda
mɛm nɔɔwan na, ǹ kun mɛ su ye yina.
3 U dera sa nɔni sɔ̃ɔra sa wahala kua
gɔ̃ɔrun sɔ̃, su ka tii kawa ma u sun manna
wɛ̃, dĩa ni bɛsɛ ka bɛsɛn baababa sa ǹ daa
yɛ̃. Nge mɛya u ka sun sɔ̃ɔsi ma tɔnu kun
ko n wãa dĩanu tɔnan sɔ̃ ma n kun mɔ wi,
Gusunɔn gere kpuron sɔ̃.
4 Wɔ̃ɔ weeru ye sɔɔ, bɛsɛn yãnu kun
kpeere, bɛsɛn naasu kun maa mɔsire.
5 I n yɛ̃ ma Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun nɔni
dokewa nge mɛ tɔnu u ra win bii nɔni doke.
6 I Gusunɔ bɛsɛn Yinnin woodaba mɛm
nɔɔwɔ i sĩ win swɛɛ sɔɔ, kpa i nùn nasia.

Kirɔ kɔkiribun sɔ̃

7 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ duusia
tem gem sɔɔ, mi nim tori ka yɛrusu ka bwii
dabira wãa wɔwi sɔɔ ka guunɔ.
8 Alikama ka dobi ka dãa bii ni ba mɔ̀
resɛm ka figi ka gerenadi ya kpia tem mɛ sɔɔ
ma mu olifin gum ka tim yiba.
9 Tem mɛ sɔɔ, i ko i dĩanu wa nu n kpã i di,
i ǹ maa gãanu ganun yãaru mɔ̀. Mɛn kpenu
nu ko n sii wɔ̃kusu mɔ, kpa mɛn guunun
sɔɔwɔ sii ganda n wãa.
10 Sanam mɛ i dĩanu wa i di i deba, i
Gusunɔ bɛsɛn Yinni siaro tem gem mɛ u bɛɛ
wɛ̃n sɔ̃.
11 I n tii sɛ kpa i ku ra Gusunɔ bɛsɛn Yinni
duari. I ku ra win woodaba ka win sɔ̃ɔsinu
ka win yiirebu mɛm nɔɔbu yina be na bɛɛ
wɛ̃ɛmɔ gisɔ.
12 I ko i dĩanu wa i di i debu kpa i dii geenu
bani i n wãa ni sɔɔ.
13 Bɛɛn kɛtɛba ka bɛɛn yãanu ka bɛɛn bonu
nu koo marura nu dabia kpa bɛɛn sii geesu
ka bɛɛn wura ka bɛɛn arumani bwese bwe-
seka ye i mɔ yu kuura.
14 Saa ye sɔɔ, i n tii sɛ kpa i ku ra tii sua
i Gusunɔ bɛsɛn Yinni duari wi, wi u sun
yarama Egibitin di, mi sa raa yoru dimɔ.
15 U dera sa sĩa gbabu baka nanumgiru
sɔɔ mi wɛɛ dɛ̃ɛgii ka nii yi wãa, mi tem mu
gbere, nim sari, ma u dera nim mu kokuma
kperun di bɛsɛn sɔ̃.
16 U sun manna wɛ̃ gbaburu mi, sa di ye
bɛsɛn baababa ba ǹ daa yɛ̃. Ma u dera sa nɔni
sɔ̃ɔra su ka tii kawa kpa u ka bɛsɛn laakari
mɛɛri u sere sun gea kua.
17 I n tii sɛ kpa i ku ra gere i nɛɛ, bɛɛn hania
ka bɛɛn tiin dama i ka arumani ye wa.
18 I yaayo ma Gusunɔ bɛsɛn Yinniwa u
bɛɛ dam wɛ̃ i ka arumani ye wa. Ma u
arukawani ye sire ye u ka bɛsɛn baababa
bɔkua ka bɔ̃ri nge mɛ i waamɔ gisɔ.
19-20 I kun Gusunɔ bɛsɛn Yinni mɛm
nɔɔwɛ, ma i nùn duari, i da i bũnu yiirammɛ
i sãamɔ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ na siremɔ gisɔ, i ko
i kpeerawa nge mɛ u bwese ni kpeerasia
bɛsɛn wuswaaɔ.

Yinni Gusunɔ u Isireliba

durom kua

9

1 Bɛɛ Isireliba, i swaa dakio i nɔ. Wee gisɔ,
i ko i Yuudɛni tɔbura kpa i bwese bakanu
gira ni nu bɛɛ dam kere, kpa i ben wuu
bakasu mwa si ba gbãranu toosi nu gunu
too.
2 I Anakiba yɛ̃. Ba dam mɔ, ma ba gunu. I
maa nɔɔre ba ben gari gerumɔ ba mɔ̀, wara
u koo kpĩ u yɔ̃ra ben bweserun wuswaaɔ.
3 Wee i ko bu gira. Gisɔ i ko i gia ma
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin tiiwa u ko n bɛɛ gbiiye
nge dɔ̃ɔ wi u ra kpuro kam koosie. U koo de
bu yarina bɛɛn wuswaan di u bu kpeerasia.
I ko i bu gira kpa i bu kam koosia fuuku nge
mɛ Yinni Gusunɔ u bɛɛ sɔ̃ɔwa.
4 Sanam mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ
bu gira bɛɛn wuswaan di, i ku ra tii sua i nɛɛ,
bɛɛn gean kobun sɔ̃na Yinni Gusunɔ u bɛɛ

duusia tem mɛ sɔɔ. Domi bwese nin kɔ̃san kobun sɔ̃na u koo nu gira bɛɛn wuswaan di.
5 N ɲ̀ mɔ gea ye i mɔ̀n sɔ̃na i ko i ben tem mɛ mwa. Ben kɔ̃san kobun sɔ̃na Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bu gira bɛɛn wuswaan di, kpa win nɔɔ mwɛɛru tu ka sirera te u bɛsɛn baababa, Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu kua ka bɔ̃ri.
6 I n yɛ̃ ma n ɲ̀ mɔ bɛɛn gean kobun sɔ̃na Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ tem gem mɛ wɛ̃ɛmɔ i n mɔ. Domi i sãawa bwese te ta ku ra mɛm nɔ.

Isirelibа bа torа

7 I yaayo nge mɛ i Gusunɔ bɛsɛn Yinnin mɔru seeya gbaburɔ. Saa dɔma tèn di i yarima Egibitin di sere i ka tunuma mini, i ra n nùn seesimɔwa.
8 I win mɔru seeya guu te ba mɔ̀ Horɛbuɔ, ma u ka bɛɛ mɔru kua u gɔ̃ru doke u bɛɛ kpeerasia.
9 Sanam mɛya na yɔɔwa guuru wɔllɔ n ka woodan kpee bɛsi mwa yì sɔɔ arukawani ye Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ bɔkua ya yorua. Na sinawa migum sɔ̃ɔ sɔɔ weeru ka wɔ̃kuru weeru, na ɲ̀ di, na ɲ̀ maa nɔra.
10-11 Sɔ̃ɔ sɔɔ weeru ka wɔ̃kuru wee ten biru, yera Yinni Gusunɔ u man kpee bɛsi yiru ye wɛ̃, yì sɔɔ win tii u woodaba kpuro yorua, be u bɛɛ sɔ̃ɔwa dɔ̃ɔ yara sɔɔn di sanam mɛ i mɛnnɛ guurun nuurɔ. Kpee bɛsi yiya yì sɔɔ ba arukawani yen wooda yorua.
12 Ma u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n seewo kpa n sara fuuku fuuku. Domi bɛɛ nɛn tɔn be na yarama Egibitin di, i kɔ̃sa kua. I gera fuuku win swaan di ye u bɛɛ sɔ̃ɔsi. I sisu yania i ka tii bwãaroku kua.
13 Ma u maa nɛɛ, u wa ma i sãawa bwese te ta degangam mɔ.
14 N be de u bɛɛ kpeerasia, kpa u bɛɛn yĩsiru go handunia sɔɔ, kpa u man ko bwese damgiru te ta koo bɛɛ dabiru kera.
15 Ma na gɔsirama na sarama guu ten min di, tèn wɔllɔ dɔ̃ɔ u wãa. Na kpee bɛsi yiru ye nɛni yì sɔɔ arukawanin wooda ya yorua.
16 Ma na mɛɛra na deema wee, i Gusunɔ bɛsɛn Yinni torariwa ka gem. I sisu yania i ka tii bwãaroku kua ga ka naa buu weenɛ. Geema, i gɛrawa fuuku fuuku win swaan di ye u bɛɛ sɔ̃ɔsi.
17 Ma na kpee bɛsi yiru ye na nɛni mi mɛnna na sura na kɔsuka bɛɛn wuswaaɔ.

Mɔwisi u Yinni Gusunɔ

somiru kana Isireliban sɔ̃

18 Yen biru, na kpuna Yinni Gusunɔn wuswaaɔ sɔ̃ɔ sɔɔ weeru ka wɔ̃kuru weeru nge yellu, na ɲ̀ di, na ɲ̀ maa nɔra bɛɛn torarun sɔ̃ te i kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ ma ta win mɔru seeya.
19 Ma bɛrum man mwa win mɔru yen kpãarun sɔ̃ ye ya dera u kĩ u bɛɛ kpeerasia. Adama dɔma te, u kpam nɛn kanaru mwa.
20 Yinni Gusunɔ u maa ka Aroni mɔru kua too, ma u kĩ u nùn go. Adama na maa kanaru kua win sɔ̃ tɔ̃ɔ te sɔɔ.
21 Ma na bwãaroku ge sua ge i kua ga ka naa buu weenɛ mi, gèn sɔ̃ i tora, ma na gu kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ sɔɔ. Na gu munia ga buuru kua nge tua ma na ye wisi nim bwerɔ tèn nim mu saramamɔ guurun di.
22 I maa Yinni Gusunɔn mɔru seeya Taberaɔ ka Masaɔ ka Kiburɔti Hatafaɔ.
23 Sanam mɛ u bɛɛ gɔra Kadɛsi Baanɛaɔ u nɛɛ, i doo i tem mɛ mwa mɛ u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ, i nùn seesiwa wi, wi u sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni. I yina i bɛɛn naanɛ doke wi sɔɔ. I ɲ̀ maa win gere mɛm nɔɔwɛ.
24 I ra n Yinni Gusunɔ seesimɔwa saa mìn di na bɛɛ yɛ̃.
25 Ma na kpuna Yinni Gusunɔn wuswaaɔ na nùn kana sɔ̃ɔ sɔɔ weeru ka wɔ̃kuru weeru yèn sɔ̃ u nɛɛ, u koo bɛɛ kpeerasia.
26 Ma na nùn kana na nɛɛ, Gusunɔ nɛn Yinni, a ku wunɛn tɔmbu kpeerasia be ba sãa wunɛn arumani, be, be a yakia wunɛn kpãarun saabu, ma a bu yarama Egibitin di ka wunɛn dam bakam.
27 A wunɛn sɔm kowobu, Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu yaayo. A ku wunɛn tɔmbun degangam ka ben nuku kɔ̃suru ka ben toranu mɛɛri,
28 kpa tɔn bèn tem di a bu yarama bu ku raa gere bu nɛɛ, wunɛ Yinni Gusunɔ a ɲ̀ kpɛ̃ a ka bu dawa tem mɛ a bu nɔɔ mwɛɛru kua sɔɔ. A ɲ̀ bu kĩwa. Yen sɔ̃na a bu yarama a ka de bu gbi gbaburɔ.
29 N sere deema ba sãawa wunɛn tɔmbu ka wunɛn arumani ma a bu yarama Egibitin di ka wunɛn dam bakam.

Yinni Gusunɔ u suuru kua

10

1 Saa ye sɔɔ, Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n kpee bɛsi yiru dãkuo yi n ka yiɔnɔ

weenɛ kpa n kpakororu ko ka dãa kpa n yɔɔma win mi guuru wɔllɔ.
2 U koo maa wooda be ba raa wãa kpee bɛsi yi na kɔsuka sɔɔ yore kpee bɛsi yini sɔɔ, kpa n yi doke kpakororu sɔɔ.
3 Ma na kpakoro te kua ka akasian dãa. Na kpee bɛsi yiru ye dãka yi ka yiɔnɔ weenɛ. Ma na yɔɔwa guu ten wɔllɔ na kpee bɛsi yi nɛni.
4 Ma Yinni Gusunɔ u wooda wɔku te ta raa yorua kpee bɛsi yiɔnɔ sɔɔ yorua yini sɔɔ, be u raa bɛɛ sɔ̃ɔwa dɔ̃ɔ yara sɔɔn di dɔma te i ka mɛnna guu ten nuurɔ. Ma u man yi wɛ̃.
5 Ma na gɔsirama na sarama guu ten wɔllun di. Ma na kpee bɛsi yi doke kpakoro te na kua mi sɔɔ. Miya yi wãa nge mɛ Yinni Gusunɔ u man yiire n ko.
6 Yen biru, bɛsɛ Isireliba sa doona Beerɔtu Bɛnɛ Yakanin di sa da Mɔseraɔ. Miya Aroni u kpuna u gu ma sa nùn sika mi. Ma win bii Eleasaa u kua yãku kowo win ayerɔ.
7 Saa min di, ma sa da Gudugodaɔ. Saa Gudugodan di, ma sa da Yotibataɔ, tem mi daru tori yiba.
8 Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u Lefin bwese kɛra gɔsa, ma u bu yiire u nɛɛ, bera ba ko n da win woodan kpakororu sɔbe kpa ba n da sɔmburu ko win sãa yerɔ. Kpa ba n da maa Isireliba domaru kue ka win yĩsiru. Sɔmbu tera ba ra ko sere ka gisɔ.
9 Yen sɔ̃na Lefiba ba ṅ tem wa ben mɛro bisibun suunu sɔɔ. Yinni Gusunɔgia ya sãa ben tubi nge mɛ u bu sɔ̃ɔwa.
10 Ma na sina guuru wɔllu mi, sɔ̃ɔ sɔɔ weeru ka wɔ̃kuru weeru nge mɛ na raa kua yellu. Ma Yinni Gusunɔ u maa nɛn kanaru mwa u nɛɛ, u ṅ maa bɛɛ kpeerasiamɔ.
11 Ma u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n seewo n da n bɛɛ gbiiya kpa i da i tem mɛ mwa mɛ u bɔ̃rua u nɛɛ, u koo bɛsɛn baababa wɛ̃.

Kĩru ka mɛm nɔɔbun wooda

12 Tɛ̃, bɛɛ Isireliba, ye Gusunɔ bɛsɛn Yinni u kĩ, yera i nùn nasia, i n sĩimɔ win swɛɛ kpuro sɔɔ, kpa i nùn kĩa i n nùn sãamɔ ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro ka bɛɛn bwɛ̃ra kpuro,
13 kpa i win woodaba ka win yiirebu mɛm nɔɔwa be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ kpa i wa i n bɔri yɛndu mɔ.
14 Domi wiya u wɔllu mɔ ka tem ka ye ya wãa mɛ sɔɔ.
15 Bɛɛn baababa tɔnawa u ka arukawani bɔkua ma u bu kĩa. Yen biru, bwesenu kpuro sɔɔ, bɛɛya u gɔsa bɛɛ be i sãa ben bibu nge mɛ i waamɔ gisɔ.
16 Yen sɔ̃, i nùn tii wɛ̃ɛyɔ mam mam kpa i ku maa nùn seesi.
17 Domi u sãawa wɔllun Yinni ka yinnibun Yinni. U kpã, u dam mɔ, ma u nanum mɔ. U ku ra goon nɔnu mɛɛri, u ku ra maa nɔm biran kɛ̃ru mwɛ.
18 U ra gobekuba ka gɔminibu ben gem wɛ̃, kpa u sɔbu kĩru sɔ̃ɔsi u bu dĩanu ka yãnu wɛ̃.
19 Yen sɔ̃, i sɔbu kĩɔ bɛɛn tii, domi i raa sɔru di Egibitiɔ.
20 I Gusunɔ bɛsɛn Yinni nasio kpa i wi turo sã. I ka nùn maninɔ, kpa i n da bɔ̃re ka wi turon yĩsiru.
21 Wiya n weenɛ i siara domi u sãawa bɛsɛn Yinni. U maa gãa baka nanumginu kua bɛsɛn suunu sɔɔ sa wa ka nɔni.
22 Bɛsɛn baababa ba sãawa tɔmbu wata ka wɔkuru sanam mɛ ba da Egibitiɔ. Adama tɛ̃, u dera sa dabia nge wɔllun kperi.

Mɔwisi u Isireliba yaayasiamɔ

ye Yinni Gusunɔ u kua ben sɔ̃

11

1 I Gusunɔ bɛsɛn Yinni kĩɔ kpa i win yiirebu ka win sɔ̃ɔsinu ka win gere ka win woodaba mɛm nɔɔwa baadomma.
2 Tɛ̃, na ṅ ka bɛɛn bibu gari mɔ̀, be, be ba ṅ wa, ba ṅ maa yɛ̃ nge mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u win dam sɔ̃ɔsisina. Adama bɛɛn tiiwa na ka gari mɔ̀, bɛɛ be i win kpãaru ka win dam bakam seeda kua
3 ka sere maa maamaaki nanumgia ye u kua u ka Egibitin sunɔ ka win temgibu kpuro sɛɛyasia.
4 I yɛ̃ ye u ben tabu kowobu ka ben dumi ka ben tabu kɛkɛba kua. U dera nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yari ga bu di sanam mɛ ba sun naa gire ma u bu kpeerasia mam mam.
5 Ma u sun kɔ̃su gbaburɔ sere sa ka tunuma mini.
6 U dera tem mu nɔɔ wukia mu Datani ka Abiramu, Eliabun bibu, Rubɛnin bweseru sɔɔ mwɛ ka ben yɛnugibu ka ben kuu bekuruginu ka be ba ka bu nɔɔ tia kua kpuro sannu bɛsɛ Isireliba kpuron wuswaaɔ.

7 Bɛsɛn nɔni yi gãa baka ni kpuro wa ni
Yinni Gusunɔ u kua.
8 Yen sɔ̃, i wooda be kpuro mɛm nɔɔwɔ be
na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ kpa i dam wa i ka tem mɛ
mwa mɛ̀ sɔɔ i ko i du mi,
9 kpa bɛɛn wãaru tu dakaa da tem mɛ
sɔɔ, mɛ̀n nɔɔ mwɛɛru Yinni Gusunɔ u kua
ka bɔ̃ri u nɛɛ, u koo bɛsɛn baababa ka ben
bibun bweseru wɛ̃, mɛ̀ sɔɔ tim ka bom mu
yiba.

Tem mɛ Yinni Gusunɔ

u nɔɔrimɔ

10 Tem mɛ i ko i mwa mi, mu ṅ sãa nge
Egibitin tem mìn di i yarima, mi ì n dĩanu
duura i kpa, i ra nu nim yɛ̃ke nge kara mi ba
kpee duura.
11 Tem mɛni, mu sãawa tem guunugim ka
wɔwigim mɛ̀ sɔɔ gura ya ra nɛ.
12 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ra tem mɛ
nɔɔriwa kpa u mu kɔ̃su saa wɔ̃ɔn torubun di
sere gen kpeerɔ.
13 I n woodaba mɛm nɔɔwa be na bɛɛ
wɛ̃ɛmɔ gisɔ, ma i Gusunɔ bɛɛn Yinni kĩa ma
i nùn sãamɔ ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro ka bɛɛn
bwɛ̃ra kpuro,
14 u koo de gura yu nɛ yen saa sɔɔ bɛɛn tem
sɔɔ kpa alikama yu koora i wa i gɛ̃ kpa i maa
dãa binu sɔri ni ba ra ka tam ko ka ni ba ra
ka gum ko.
15 U koo maa de yakasu su kpi bɛɛn yaa
sabenun sɔ̃. I ko i maa deburu wa.
16 Yen sɔ̃, i n tii sɛ kpa i ku ra gera swaa
gean di i da i bũnu yiira i nu sã.
17 Domi ya koo de Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ
mɔru ko, kpa u wɔllu kɛnɛ gura yu yɔ̃ra yu
ku maa nɛ, kpa tem mu ku maa dĩanu ko
kpa i gbi mii mii tem gem mɛ sɔɔ, mɛ u bɛɛ
wɛ̃ɛmɔ.
18 Gari yi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, i de yi n wãa bɛɛn
gɔ̃ruɔ ka bɛɛn nɔɔwɔ. I de yi n gbinisi bɛɛn
gãsenɔ ka bɛɛn sirinɔ kpa i n ka yi yaaye.
19 I ko i yi bɛɛn bibu keu kowa kpa i n da
bu yin gari sɔ̃ yɛnusɔ ka swaaɔ ì n wuu dɔɔ ka
sanam mɛ i ko i kpuna ka sanam mɛ i seewa.
20 I yi yoruo bɛɛn dian gamboban
kadiriba sɔɔ ka wuu duu yerun kɔnnɔsɔ.
21 I n kua mɛ, nge mɛ̀n nɔɔ wɔllu ka tem
mu wãa, nge mɛn nɔra Yinni Gusunɔ u koo
de bɛɛn wãaru tu dɛnya tem mɛ sɔɔ, mɛ u
bɛsɛn baababa nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri u
nɛɛ, u koo bu wɛ̃.
22 I n wooda be kpuro mɛm nɔɔwa be na
bɛɛ wɛ̃ mi, ma i ka be sɔmburu kua i Gusunɔ
bɛsɛn Yinni kĩa, ma i sĩa win swɛɛ kpuro sɔɔ,
ma i ka nùn maninɛ mam mam,
23 saa ye sɔɔra u koo bɛɛ bwese ni kpuro
gira ni nu bɛɛ dam ka dabiru kere mi, kpa i
nin tem mwa.
24 Mi i naasu sɔndi kpuro mu koo kowa
bɛɛgim. Bɛɛn tem mɛn nɔɔ bura yera ko
n wãawa saa tem saaran di sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
dwarɔ n ka da Libanin guunɔ sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
geuɔ, saa maa daa baka te ba mɔ̀ Efaratin di
sɔ̃ɔ yari yerɔ, n ka girari nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀
Mɛditeranɛɔ sɔ̃ɔ duu yeru gia.
25 Goo kun kpɛ̃ u yɔ̃ra bɛɛn wuswaaɔ u
bɛɛ ma. Yam kpuro mi i ko da tem mɛ sɔɔ,
Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo de min tɔmbu bu
bɛrum soora kpa ba n nande bɛɛn sɔ̃ nge mɛ
u bɛɛ yen nɔɔ mwɛɛru kua.
26 I swaa dakio i nɔ. Domaru ka bɔ̃ri wee.
I gɔsio ye i kĩ gisɔ.
27 I n Gusunɔ bɛsɛn Yinnin woodaba mɛm
nɔɔwa be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ, i ko i domaru
wa.
28 Adama ì n yina i win woodaba mɛm
nɔɔwa, ma i gera win swaan di ye na bɛɛ
sɔ̃ɔsimɔ gisɔ, ma i da i bũnu sãwa ni i ṅ daa
yɛ̃, i ko i bɔ̃ri wa.
29 Sanam mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo
de i du tem mɛ i ko i mwa sɔɔ, guu te ba
mɔ̀ Garisimun wɔllɔwa i ko i domarun gari
kpara kpa i maa bɔ̃rin gari kpara guu te ba
mɔ̀ Ebalin wɔllɔ.
30 Guu ni, nu wãawa Yuudɛnin guru giɔ,
swaa ye ya wãa sɔ̃ɔ duu yeru gian biruɔ,
Kananiban temɔ, be ba wãa Yuudɛnin
wɔwaɔ, Giligalin deedeeru, Mɔren dãa sɔ̃ɔn
bɔkuɔ.
31 I ko i Yuudɛni tɔbura i da i tem mɛ mwa
mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ. Mu
koo ko bɛɛgim kpa i sina mi,
32 kpa i woodaba ka yiirebu kpuro mɛm
nɔɔwa mam mam be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ.

YINNI GUSUNƆN WOODABA

12

1 Woodaba ka yiirebu wee ye i ko i mɛm
nɔɔwa i ka sɔmburu ko bɛɛn wãarun tɔ̃ru
kpuro sɔɔ tem mɛ sɔɔ, mɛ Gusunɔ bɛsɛn
baababan Yinni u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ.

Sãa yee teera ta ko n wãa

Yinni Gusunɔn sɔ̃

2 I ko i bwese ni i ko i gira min bũnun sãa
yenu kpuro kɔsukuwa mam mam guunɔ ka
gungunɔ ka dãa kubenɔ.
3 I ko i ben yãku yenu suririwa, kpa i ben
bũu turanu kɔsuku. I ko i ben bwãarokunu
bɔɔkuwa i dɔ̃ɔ mɛni kpa bu ku maa nin
yĩsinu yaaya yam mi kpuro sɔɔ.
4 I ku bwese tuku nin komanu saari ì n
Gusunɔ bɛsɛn Yinni sãamɔ.
5 Yam mi u koo gɔsi u win wãa yeru ko,
miya bɛɛ kpuro i ko i da i nùn sã kpa u bɛɛ
win tii sɔ̃ɔsi mi.
6 Miya i ko i n da ka bɛɛn yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu de ka siarabun yãkunu ka
bɛɛn ye i mɔ kpuron wɔkuru baateren
wɔllɔn tia tia ka bɛɛn gbean dĩa gbiikinu
ka kɛ̃nu ka maa kɛ̃ɛ ni i kua i ka bɛɛn
nɔɔ mwɛɛnu yibia ka sere maa bɛɛn yaa
sabenun bii gbiikinu.
7 Gusunɔ bɛɛn Yinnin sãa yeru miya i ko i
yãku diiranun sukum di sannu bɛɛ ka bɛɛn
yɛnugibu kpa i n nuku dobu yiba yèn sõ u
bɛɛ domaru kua ye i kua kpuro sɔɔ.
8 Saa ye, i ǹ ko i maa Yinni Gusunɔ sã nge
mɛ sa mɔ̀ mini gisɔ mi baawure u mɔ̀ ye u kĩ.
9 Geema, i ǹ gina tura tem mɛ sɔɔ, mɛ
Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ wɛ̃ kpa i n ka
wãaru dimɔ bɔri yɛndu sɔɔ.
10 Adama i ko i Yuudɛni tɔbura kpa i sina
tem mɛ sɔɔ mɛ u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ mi. U koo
bɛɛ wɛ̃rabu wɛ̃ sanam mɛ u koo bɛɛ wɔra
bɛɛn yibɛrɛba kpuron nɔman di be ba bɛɛ
sikerenɛ kpa i sina mi ka bɔri yɛndu.
11 Miya Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo
win wãa yeru gɔsi mi u koo bɛɛ win tii
sɔ̃ɔsi. Miya i ko i n da ka bɛɛn yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu de ka siarabun yãkunu ka
bɛɛn ye i mɔ kpuron wɔkuru baateren
wɔllɔn tia tia ka bɛɛn gbean dĩa gbiikinu ka
kɛ̃nu ka sere maa kɛ̃ɛ ni i kua i ka bɛɛn nɔɔ
mwɛɛnu yibia nge mɛ na raa bɛɛ sɔ̃ɔwa.
12 Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yeru miya i ko
i nuku dobu ko bɛɛ ka bɛɛn bii tɔn durɔbu ka
tɔn kurɔbu ka bɛɛn sɔm kowo tɔn durɔbu ka
tɔn kurɔbu ka Lefi be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ
yèn sõ ba ǹ ben tiin tem mɔ.
13 I n tii sɛ kpa i ku ra yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu ko yãku turanu kpuron mi,
ni i ko i wa.
14 Adama i ko i nu kowa yam mi Yinni
Gusunɔ u koo gɔsi bɛɛn bwese kɛri tian temɔ
kpa i ko mi kpuro ye na bɛɛ yiiremɔ.
15 Arumani ye Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo
bɛɛ wɛ̃ sɔɔ, mi i wãa, i ko i kpĩ i yaa go i tem
saa ye i kĩ. Be ba dɛɛre ka be ba kun dɛɛre,
be kpuro ba koo kpĩ bu ye tem nge mɛ ba ra
nɛmu ka gina tem.
16 Yen yɛm tɔnawa i ǹ dimɔ. I ko i mu
yariwa temɔ nge nim.
17 I ku ra wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia
di bɛɛn yɛnuɔ, ye i wuna alikama sɔɔ ka dãa
binu sɔɔ ni ba ra ka tam ko ka ni ba ra ka gum
ko. I ku maa bɛɛn nɛɛ ka bɛɛn yãanu ka bɛɛn
bonun bii gbiikinu di bɛɛn yɛnusɔ ka kɛ̃nu
ka kɛ̃ɛ ni i kua i ka bɛɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia
ka sere maa bɛɛn gbean dĩa gbiikinu.
18 Adama i ko i ye diwa sãa yerɔ te Gusunɔ
bɛsɛn Yinni u gɔsa bɛɛ ka bɛɛn bii tɔn durɔbu
ka tɔn kurɔbu ka bɛɛn sɔm kowo tɔn durɔbu
ka tɔn kurɔbu ka Lefi be ba wãa bɛɛn suunu
sɔɔ. Miya i ko i nuku dobu ko arumani ye i
ko i n mɔn sõ.
19 I n tii sɛ saa kpuro ye i ko i n wãa bɛɛn
tem mɛ sɔɔ kpa i ku ra Lefiba biru kisi.
20 Sanam mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo
bɛɛn tem yasiasia nge mɛ u bɛɛ nɔɔ mwɛɛru
kua, saa ye, yaa yà n bɛɛ binɛ mɔ̀, i ko i kpĩ i
ye tem nge mɛ i kĩ.
21 Sãa yee te Gusunɔ bɛsɛn Yinni u gɔsa tà
n ka bɛɛ toma, i ko i kpĩ i yaa sabenu wuna
bɛɛn naa gɔ̃ɔ ka bɛɛn yãa gɔ̃ɔ ka bɛɛn boo gɔ̃ɔ
sɔɔn di nge mɛ na bɛɛ yiire, kpa i ye go i tem
bɛɛn yɛnusɔ nge mɛ i kĩ.
22 Wi u dɛɛre ka wi u kun dɛɛre, bɛɛ
kpurowa i ko i ye tem nge mɛ ba ra nɛmu
ka gina tem.
23 Adama i tii nɛnuɔ kpa i ku ra yaa yen
yɛm di domi yɛm mɛya mu sãa yen wãaru.
N ǹ maa weenɛ i yaa ye mɛnna i di ka yen
wãaru sannu.
24 I ko i mu yariwa temɔ nge nim.
25 I n kua mɛ, i ko i bɔri yɛndu wa bɛɛ ka
bɛɛn bibun bweseru domi i kua ye ya koo
Yinni Gusunɔ wɛ̃re.
26 Adama ye i Yinni Gusunɔ yiiya ka kɛ̃ɛ ni
i kua i ka bɛɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia, i ko ka ye
kpuro dawa win sãa yerɔ te u gɔsa.
27 I n yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu mɔ̀, yaa ka
yen yɛm sanna i ko i mɛnna i yi Gusunɔ
bɛsɛn Yinnin yãku yeru wɔllɔ. I n maa
siarabun yãkunu mɔ̀, i ko i yen yɛm yariwa
yãku yeru wɔllɔ kpa i yen yaa tem.
28 I sɔ̃ɔsi ni kpuro swaa dakio, i nu mɛm
nɔɔwa ni na bɛɛ wɛ̃ mi, kpa i wa i n bɔri

yɛndu mɔ sere ka baadommaɔ bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru, kpa i n mɔ̀ ye ya wã ya Gusunɔ bɛsɛn Yinni doremɔ.

I ku ra Kananiban bũnu sã

29 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bwese ni kpeerasia ni i ko i gira mi. Sanam mɛ i nu gira i sina nin temɔ,
30 i n tii sɛ kpa i ku ra de nu bɛɛ yina mwa i nin kookoosu saari. I ku ra kasu i gia nge mɛ nu ra ka nin bũnu sã, kpa i gere i nɛɛ, i ko i kowa nge mɛ.
31 I ku ra bu saari ì n Gusunɔ bɛsɛn Yinni sãamɔ, domi bà n sãaru mɔ̀, gãa disigina ba ra n mɔ̀ ni Gusunɔ u tusa. Ba ra mam ben bũnu yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kuewa ka ben bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu.

13

1 I ko i wooda be kpuro mɛm nɔɔwawa be na bɛɛ wɛ̃ mi. I ku ra gãanu ganu sosi, i ku ra maa gãanu ganu kawa be sɔɔ.

Ba koo Isireli

be ba bũnu sãamɔ sɛɛyasia

2 Bɛɛn suunu sɔɔ, Gusunɔn sɔmɔ goo ɲ̀ kun mɛ yam wao goo ù n bɛɛ maamaakin gari sɔ̃ɔwa,
3 ma ye yɛ̃ro u bɛɛ sɔ̃ɔwa mi, ya koora, ma u bɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i da i bũnu sã ni i ɲ̀ daa yɛ̃,
4 i ku ra win gari nɔ. Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinniwa u bɛɛn laakari mɛɛrimɔ u ka wa ì n nùn kĩn na ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro ka bɛɛn bwɛ̃ra kpuro.
5 Gusunɔ bɛsɛn Yinni turowa i ko i kasu kpa i nùn nasia. I win woodaba nɔni dokeo, i nùn mɛm nɔɔwa, kpa i nùn sã kpa i n ka nùn maninɛ.
6 I ko sɔmɔ wi, ɲ̀ kun mɛ yam wao wi gowa wi u bɛɛ bɔriamɔ i ka Gusunɔ bɛsɛn Yinni deri wi u sun yarama Egibitin di mi sa yoru di. I ko yɛ̃ro gowa yèn sɔ̃ u kĩ u bɛɛ gɛrasia Gusunɔ bɛsɛn Yinnin swaan di, ye u sun sɔ̃ɔwa su swĩi. Nge mɛya i ko i ka kɔ̃sa kpeerasia bɛɛn suunu sɔɔn di.
7-8 Bwese tukunu nu ko n bɛɛ sikerenɛ, ganu nu n wãa turuku kpa ganu nu n wãa n toma handunian goonu nnɛ kpuro sɔɔ, nu n bũnu sãamɔ ni bɛɛ ka bɛɛn baababa i ɲ̀ daa yɛ̃. Sɔrɔkudo bɛɛn mɔɔ ɲ̀ kun mɛ bɛɛn wɔnɔ ɲ̀ kun mɛ bɛɛn bii tɔn durɔ ɲ̀ kun mɛ tɔn kurɔ ɲ̀ kun mɛ bɛɛn kurɔ ɲ̀ kun mɛ bɛɛn bɔrɔ kĩnasi goo u koo bɛɛ kɔkiri asiri sɔɔ u nɛɛ, i da i bũu ni sã.
9 I ku ra yɛ̃ro swaa daki i win gari gem mwa. I ku ra maa win wɔnwɔndu ko i sere nùn biru wukiri.
10 Adama i ko i nùn gowa. Wunɛ wi u kɔkura, wuna kaa gbi a nùn kpenu kasukum tore a ka go, tɔn be ba tie bu sere nun swĩi.
11 I ko i nùn kpenu kasuku i gowa yèn sɔ̃ u kasu u bɛɛ gɛrasia Gusunɔ bɛsɛn Yinnin swaan di wi u sun yarama Egibitin di mi sa yoru di.
12 Mɛya n ko n sãa kpa bɛɛ Isireliba kpuro i nɔ, kpa i bɛrum soora i ku maa ka kɔ̃sa yen bweseru ko bɛɛn suunu sɔɔ.
13-14 Sɔrɔkudo wuu si Gusunɔ u bɛɛ wɛ̃n teu sɔɔ, tɔn kɔ̃sobu gabu ba koo wuugibu kɔkiri bu nɛɛ, bu da bu bũnu sã ni, ni i ɲ̀ daa yɛ̃. I n nua mɛ,
15 i ko i gari yin kaso kowa i yi wɛ̃ɛri kpa i yi bikikia ka laakari i wa bà n kɔ̃sa ye kuan na ka gem.
16 Bà n ye kuan na, saa yera i ko wuu gen tɔmbu kpuro go ka ben yaa sabenu kpa i wuu gen tii kpeerasia ka ye ya wãa ge sɔɔ.
17 I ko i wuu gen arumani kpuro mɛnnawa gen yaaraɔ mi ba ra mɛnnɛ, kpa i wuu ge ka arumani ye kpuro dɔ̃ɔ mɛni muku muku. Ya ko n sãawa nge yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru te i Gusunɔ bɛɛn Yinni kua. Wuu ge, ga ko n sãawa bansu sere ka baadommaɔ. Ba ɲ̀ maa su seeyamɔ.
18-19 I ku ra maa tii gãanu yiiya arumani ye sɔɔ. Ya ko n sãawa Gusunɔ bɛsɛn Yinnigia, kpa win mɔru yu wa yu sure. I n win nɔɔ nua ma i win woodaba kpuro mɛm nɔɔwa be na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ, kpa i n mɔ̀ ye ya wã win nɔni sɔɔ, u koo bɛɛ wɔnwɔndu ka durom kua, kpa i dabia nge mɛ u bɛsɛn baababa yen nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri.

Gɔɔ woro ni Gusunɔ u yina

14

1 Bɛɛ Isireliba, i sãawa Gusunɔ bɛsɛn Yinnin tɔmbu. Goo ù n gu, i ku ra bɛɛn wasin gam mura. I ku ra maa bɛɛn seri kɔni wuswaa gia.
2 Domi i sãawa bwese te Gusunɔ bɛsɛn Yinni u gɔsa nɛnɛm. Handunian bwesenu kpuro sɔɔ, bɛɛya u gɔsa i n ka sãa win tɔmbu.

Yaa ye n weenɛ bu di

ka ye n ɲ weenɛ bu di

3 I ku ra gãa disiginu di.
4 Yɛɛ yi i ko i di, yiya naa ka yãaru ka boo
5 ka yaa kpiku ka nɛmu ka kpasa ka kpee
boo ka gini bukaru ka kpee bɛra ka gina.
6 Yɛɛ yi yi naa kaburosu yiru mɔ ma yi ra
tuka ko, yi kpurowa i ko i di.
7 Adama i ku ra yaa di ye ya ra tuka ko tɔna
ɲ kun mɛ ye ya naa kaburosu yiru mɔ tɔna.
Nge mɛya i ku ra yooyoo di ka saataburu ka
maa damaa *. Yɛɛ yi, yi ra tuka ko adama yi ɲ
naa kaburosu yiru yiru mɔ. I ko i yi garisiwa
disigii.
8 I ku ra kurusɔ di ge, ge ga naa kaburosu
yiru yiru mɔ, adama ga ku ra tuka ko. I ko i
gu garisiwa disiguu. I ku ra yɛɛ yin gaa di, i
ku ra maa yin gaan goru baba.
9 Yɛɛ yi yi wãa nim sɔɔ i ko i di yiya, yɛɛ yi
yi kɛ̃ɛritii ka kokosu mɔ kpuro.
10 Adama yi yi ɲ kɛ̃ɛritii ka kokosu mɔ, i
ku ra yi di. I ko i yi garisiwa disigii.
11 Gunɔ ge ga dɛɛre kpurowa i ko i di.
12 Adama gunɔ si i ɲ dimɔ siya, gunɔ
bakeru ka yabereku ka gunɔ bake te ta ra n
wãa nim wɔ̃kuɔ
13 ka bɔsu sooku ka siro ka ye ya ka gu
weenɛ kpuro
14 ka gbanamgbaaru ka ye ya ka tu weenɛ
kpuro
15 ka taataaru ka booro ka kparuko
yãatam barebu ka kasa ka ye ya ka ye weenɛ
kpuro
16 ka booron bweseru baatere
17 ka gbamgbayaku ka tionko ka swãa wĩaku
18 ka nim kpakpayɛ ka bukaabo ka ye ya ka
ye weenɛ kpuro ka kpurabu ka sere kɔ̃ɔ.
19 I ko i kɔkɔmii ni nu ra yɔ̃ yɔ̃ garisiwa
disiginu. I ku ra nu di.
20 Adama ni nu dɛɛre kpurowa i ko i kpĩ i
di.
21 I ku ra yaa gaa di ye ya ka tii gu. I ye sɔɔ
wi u wãa bɛɛn yɛnuɔ kɛ̃ɛyɔ u di ɲ kun mɛ i ye
sɔbu gabu dɔre. Domi i sãawa Gusunɔ bɛsɛn
Yinnin tɔmbu mam mam. I ku ra maa boo
buu yike ka gen mɛron bom.

Wɔkuru baateren wɔllun

tia tian wooda

22 Wɔ̃ɔ baagere, bɛɛn gbean dĩanu sɔɔ,
wɔkuru baateren wɔllɔ tia tiawa i ko i n da
wunɛ,
23 kpa i n da ka de Gusunɔ bɛsɛn Yinnin
sãa yerɔ te u gɔsa. I ko i tia tia ye wuna bɛɛn
alikama sɔɔ ka dãa bii ni ba ra ka tam ko sɔɔ
ka ni ba ra ka gum ko sɔɔ, kpa i ye di mi, ka
bɛɛn nɛɛ ka bɛɛn yãanu ka bɛɛn bonun bii
gbiikinu. Ye kpurowa i ko i n da di mi, kpa i
ka gia nge mɛ i ko i n da Gusunɔ bɛɛn Yinni
nasie baadomma.
24 Sanam mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo
bɛɛ domaru kua ma bɛɛn dĩanu nu koora,
sɔrɔkudo i ɲ kpĩa i ka tia tia ye na ye i wuna
wɔkuru baateren wɔllɔ yèn sɔ̃ bɛɛn gbabura
toma ka win sãa yee te u gɔsa mi.
25 Saa ye sɔɔ, i ko i tia tia ye dɔrawa yè i
wuna wɔkuru baateren wɔllɔ mi, kpa i yen
gobi nɛnuma i ka na Gusunɔ bɛsɛn Yinnin
sãa yerɔ te u gɔsa.
26 Miya i ko i ka gobi yi nɛɛ dwe ka yãanu ɲ
kun mɛ bonu ka tam mɛ mu du ka mɛ mu bɔ
ye ya koo ka bɛɛ naawa kpuro gesi kpa i ye
di mi, i n ka Gusunɔ bɛɛn Yinni sãamɔ, kpa i
n nuku dobu mɔ̀ bɛɛ ka bɛɛn yɛnugibu.
27 Saa ye sɔɔ, i ku ra Lefiba duari be ba wãa
bɛɛn wusɔ, domi ba ɲ tem mɔ bɛɛn suunu
sɔɔ.
28 I ko i n da wɔ̃ɔ itase ka wɔ̃ɔ itasen
wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia yiwa bɛɛn
wusɔ,
29 kpa ya n sãa Lefibagia be, be ba ɲ
tem mɔ bɛɛn suunu sɔɔ ka sɔbugia ka
gobekubagia ka gɔminibugia be ba wãa bɛɛn
suunu sɔɔ, kpa bu di bu debu kpa Gusunɔ
bɛsɛn Yinni u bɛɛ domaru kua bɛɛn sɔma
kpuro sɔɔ ye i mɔ̀.

Dibun karabu wɔ̃ɔ nɔɔba yiru

ka wɔ̃ɔ nɔɔba yiru

15

1 I ko i n da be ba bɛɛn dibu nɛni karewa
wɔ̃ɔ nɔɔba yiru ka wɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
2 Wee nge mɛ i ko i ka wooda ye sɔmburu
koosina. Sanam mɛ ba dibu karabun gari
kpara Yinni Gusunɔn sɔ̃, n weenɛwa be ba
ben winsim gobi bɔkura bu yɛ̃robu dii bi
kara, kpa bu ku maa bu gãanu bikia.
3 I ko i kpĩ i sɔbu baasi bu ka bɛɛ bɛɛn dibu
kɔsia, adama i ko i bɛɛn mɛro bisibu karawa.

* **14:7 *damaa*** - A maa mɛɛrio Sãarun Wooda 11:5

4-5 I n gesi Gusunɔ bɛsɛn Yinnin nɔɔ nua, i
win woodaba mɛm nɔɔwa mam mam be na
bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ, u koo bɛɛ domaru kua tem
mɛ u koo bɛɛ wɛ̃ sɔɔ kpa sãaro u kun wãa bɛɛ
sɔɔ.
6 U koo bɛɛ domaru kua nge mɛ u bɛɛ
nɔɔ mwɛɛru kua. I ko i bwese tuku dabinu
gobi bɔkura, adama bɛɛ, i ɲ̀ ko i n gobi
bɔkurabun bukata mɔ. I ko i bwese tuku
dabinu kera, adama nu ɲ̀ kpɛ̃ nu bɛɛ kera.
7 Ka mɛ, bɛɛn goo ù n sãa sãaro tem mɛ
Gusunɔ bɛɛn Yinni u koo bɛɛ wɛ̃n wuu gagu
sɔɔ, i ku ra gɔbia i yina i nùn gobi bɔkura.
8 I ko i nùn bɔkurawa ka nuku tia yìn
bukata u mɔ.
9 I laakari ko, kpa i ku ra nuku kɔ̃su
bwisikunu ko i nɛɛ, wɔ̃ɔ nɔɔba yiruse wee
ya turuku kooma yè sɔɔ ba ra dibugibu kare,
kpa i sɛ̃sia i yina i nùn bɔkura. I n kua mɛ, u
koo Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue bɛɛn sɔ̃, kpa i
yen taarɛn are sɔbe.
10 I nùn bɔkuro ka nuku tia. I n kua mɛ,
Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛn sɔma kpuro
domaru kua ye i mɔ̀.
11 Sãarobu ba ko n wãawa tem mɛ sɔɔ saa
kpuro. Yen sɔ̃na na bɛɛ wooda yeni wɛ̃ na
nɛɛ, i de i n sãa nuku tiagibu bɛɛn mɛro bisi
be ba sãa sãarobu ka wɔnwɔndobu sɔɔ.

Yobun karabu

12 Bɛɛn Heberusi goo, tɔn durɔ ɲ̀ kun mɛ
tɔn kurɔ ù n tii bɛɛ dɔre, u koo bɛɛ sɔmburu
kuawa wɔ̃ɔ nɔɔba tia. Wɔ̃ɔ nɔɔba yiruse i ko
i nùn karawa u doona.
13 I n nùn karamɔ, i ku de u doona nɔm
dira.
14 I ko i nùn kɛ̃ru wɛ̃wa bɛɛn yaa sabenu
sɔɔ ka bɛɛn alikama sɔɔ ka tam sɔɔ, kpuro
sɔɔ gesi ye Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ
domaru kua.
15 I yaayo ma i raa yoru di Egibitiɔ, ma
Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ yakia. Yen sɔ̃na na
bɛɛ wooda yeni wɛ̃ɛmɔ gisɔ.
16 Bɛɛn yoo goo ù n nɛɛ, u ɲ̀ yariɔ bɛɛn min
di yèn sɔ̃ u bɛɛ ka bɛɛn yɛnugibu kĩ, u maa
dobu nɔɔmɔ bɛɛn mi,
17 saa ye sɔɔ, u koo gambo gballiwa kpa i
sɔkura sua i ka win swaa yaba kpa u ko bɛɛn
yoo sere ka baadommaɔ. Nge mɛya i ko i
maa yoo tɔn kurɔn tii kua.
18 I ku ra de n bɛɛ sɛ̃sie i ka yoo kara u
doona bɛɛn min di yèn sɔ̃ sɔmbu te u bɛɛ
kua wɔ̃ɔ nɔɔba tia sɔɔ ta bɛɛ sɔm kowo wi
i kɔsiamɔn aren nɔn yiru wɛ̃, kpa Gusunɔ
bɛɛn Yinni u bɛɛ domaru kua ye i mɔ̀ kpuro
sɔɔ.

Yaa sabenun bii gbiikinu

19 I ko i bɛɛn nɛɛ ka bɛɛn yãanu ka bɛɛn bo-
nun bii gbiikii dwanu Gusunɔ bɛsɛn Yinni
yiiyewa. I ku ra ka bɛɛn nɛɛn bii gbiikinu
sɔmburu ko, i ku ra maa bɛɛn yãanun bii
gbiikinun sansu bɔɔri.
20 I ko i n da nin yaa temwa bɛɛ ka bɛɛn
yɛnugibu wɔ̃ɔ baagere Gusunɔ bɛsɛn Yinnin
sãa yerɔ te u gɔsa.
21 Yaa sabe nin garu tà n naasu barɔ ɲ̀ kun
mɛ tà n wɔ̃ko sãa ɲ̀ kun mɛ tà n alebu gaa mɔ,
i ku ra ka tu Gusunɔ bɛɛn Yinni yãkuru kua.
22 I ko i ten yaa temwa yɛnuɔ. Wi u dɛɛre
ka wi u ɲ̀ dɛɛre, be kpurowa ba koo ye tem
nge mɛ ba ra nɛmu ka gina tem.
23 Adama i ku ra yen yɛm di. I ko i mu
yariwa temɔ nge nim.

Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru

16

1 Suru wi ba mɔ̀ Abibu sɔɔ, i ku ra duari
i Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru di Gusunɔ bɛsɛn
Yinnin sɔ̃. Domi suru wi sɔɔra u bɛɛ yara
Egibitin di wɔ̃kuru.
2 Yɛɛ yi i ko i wuna bɛɛn yaa sabenu sɔɔ
i ka Gusunɔ bɛsɛn Yinni yãkuru kua Gɔɔ
sararibun tɔ̃ɔ baka te sɔɔ, yiya, yãanu ka
bonu ka kɛtɛba. I ko i tɔ̃ɔ baka te diwa Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ te u gɔsa.
3 Tɔ̃ɔ baka ten sɔ̃ɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ, i
ɲ̀ pɛ̃ɛ dimɔ ye ba seeyatia doke. Ye ba ɲ̀
seeyatia dokewa i ko i di yèn sɔ̃ ka duka i
yara Egibitin di. I n nɔni swãarun pɛ̃ɛ ye
dimɔ, nge mɛya bɛɛn wãaru kpuro sɔɔ i ko
i ka tɔ̃ɔ baka te yaaya tè sɔɔ i yara Egibitin
di.
4 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ, i ɲ̀ ko i de pɛ̃ɛ
seeyatia ya n wãa bɛɛn tem mɛ kpuro sɔɔ. I
ɲ̀ maa yaa ye i ka yãkuru kua tɔ̃ɔ gbiikirun
yoka yiimɔ sere sisiru bururu.
5 I ku ra tɔ̃ɔ baka te di bɛɛn wusu kpuro
sɔɔ mi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ swĩi,
6 ma n kun mɔ wuu ge u gɔsa sɔɔ, mi win
sãa yeru ta wãa. I ko i yãkuru kowa yoka
sanam mɛ sɔ̃ɔ u dua nge saa ye i yarima
Egibitin din saka.
7 I ko i yaa sabe te wɔ̃wa kpa i tu tem yam
mi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u gɔsa mi. I n tɔ̃ɔ

baka te di i kpa, yen sisiru bururu, kpa i gɔsira i wura bɛɛn wusɔ.
8 Sɔ̃ɔ nɔɔba tia sɔɔ, i ko i pɛ̃ɛ diwa ye ba
ɲ seeyatia doke. Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, kpa i
mɛnna Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sɔ̃. I ɲ ko i
sɔmburu garu ko tɔ̃ɔ te sɔɔ.

Gɛ̃ɛbun tɔ̃ɔ bakaru

9 Saa yèn di i dĩanu gɛ̃ɛbu torua, i ko i
alusuma gariwa yu ka ko nɔɔba yiru.
10 Yen biru, kpa i Gusunɔ bɛsɛn Yinni
gɛ̃ɛbun tɔ̃ɔ bakaru diiya kpa i maa ka nùn
kɛ̃nu naawa ye u domaru kua u bɛɛ wɛ̃ sɔɔ.
11 I ko i nuku dobu ko win wuswaaɔ win
sãa yee te u gɔsa sɔɔ bɛɛ ka bɛɛn bii tɔn
durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bɛɛn sɔm kowo tɔn
durɔbu ka tɔn kurɔbu ka Lefiba ka sɔbu ka
gobekuba ka gɔminibu, be kpuro gesi be ba
wãa bɛɛn suunu sɔɔ.
12 I wooda be mɛm nɔɔwɔ kpa i ka
sɔmburu ko. I yaayo ma i raa sãawa yobu
Egibitiɔ.

Kunun tɔ̃ɔ bakaru

13 I n bɛɛn gbean dĩa bimiginu so i kpa, ma
i bɛɛn resɛm binu gama i kpa, i ko i Kunun
tɔ̃ɔ bakaru diwa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
14 I ko i nuku dobu kowa tɔ̃ɔ baka te sɔɔ,
bɛɛ ka bɛɛn bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka
bɛɛn sɔm kowo tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka
Lefiba ka sɔbu ka gobekuba ka gɔminibu be
ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ.
15 I ko i Gusunɔ bɛsɛn Yinni tɔ̃ɔ baka te
diiyawa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru sãa yee te u gɔsa sɔɔ.
Domi u koo bɛɛn gbean dĩanu ka sɔma ye
i mɔ̀ kpuro domaru kua kpa i n wãa nuku
dobu sɔɔ mam mam.
16 Wɔ̃ɔ baagere, nɔn itawa bɛɛn tɔn
durɔbu kpuro ba ko n da de Gusunɔ bɛsɛn
Yinnin sãa yerɔ te u gɔsa. Saa yera, pɛ̃ɛ ye ba
ɲ seeyatia doken tɔ̃ɔ bakarun saa ka gɛ̃ɛbun
tɔ̃ɔ bakarun saa ka kunun tɔ̃ɔ bakarun saa.
Adama bu ku da mi ka nɔm dira.
17 Ben baawure u koo ka kɛ̃ru dawa mɛ̀n
nɔru u koo kpĩ ye Gusunɔ bɛsɛn Yinni u
domaru kua u nùn wɛ̃ sɔɔ.

Wooda ye ba yi siribun sɔ̃

18 I ko i bɛɛn bwese kɛri sɔɔ siri kowobu
ka wirugibu swĩiwa bɛɛn wusu kpuro sɔɔ si
Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃. Kpa ba n da
tɔmbu siri gem sɔɔ.
19 I ku ra siri ka murafitiru, i ku ra goo
gem wɛ̃ win bɛɛrɛn sɔ̃. I ku ra maa nɔm
biran kɛ̃ru mwa domi ta ra laakarigibun
nɔni wɔ̃kewa kpa tu gemgibun gere gɔsia.
20 I ko i gem swĩiwa mam mam kpa i wa i
n wãa, kpa i tem mɛ mwa mɛ Gusunɔ bɛsɛn
Yinni u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ.

Ba bũu sãaru yina

21 I ku ra bũu dãru garu gira yãku yerun
bɔkuɔ te i ko i Gusunɔ bɛsɛn Yinni bania.
22 I ku ra maa kperu garu gira ta n sãa bũu,
domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ye kpuro tusa.

17

1 I ku ra Gusunɔ bɛsɛn Yinni yãkuru kua
ka kɛtɛ ɲ kun mɛ ka yãaru ɲ kun mɛ ka boo,
yen gaa yà n bararu garu ɲ kun mɛ alebu gaa
mɔ, domi ya sãawa sese disigiru win mi.
2-3 I n da da i wãa wuu si Gusunɔ bɛsɛn
Yinni u bɛɛ wɛ̃ sɔɔ, sɔrɔkudo sɔ̃ɔ teeru wuu
sin gagu sɔɔ, tɔn durɔ goo ɲ kun mɛ tɔn kurɔ
goo u koo Yinni Gusunɔ tɔnu kam kom kua
u da u bũnu yiira u sã, ka mam sɔ̃ɔ ka suru ka
kperi kpuro. Yeya ya ko n sãa kɔ̃sa Gusunɔn
nɔni sɔɔ domi n ɲ mɛ u bɛɛ yiire i ko.
4 Sanam mɛ i nua ba nɛɛ, goo u yen bwe-
seru kua, i ko i yen gari wɛ̃ɛriwa ka laakari. I
n deema yɛ̃ro u sese disigii te kuawa ka gem
bɛɛ Isireliban tem sɔɔ,
5 saa ye sɔɔra i ko i ka yɛ̃ro da wuun gbãra
kɔnnɔwɔ ɲ n tɔn durɔn na, ɲ n maa tɔn
kurɔn na kpa i nùn kpenu kasuku i go.
6 I ku ra goo taarɛ wɛ̃ i go ma n kun mɔ
tɔmbu yiru ɲ kun mɛ ita ba win seeda di.
Tɔn turon seeda dibu kun tura.
7 Seedagii beya ba koo gbi bu yɛ̃ro kpenu
kasukum tore bu ka go kpa tɔn be ba tie bu
sere maa swĩi. Nge mɛya i ko i ka kɔ̃sa ye
wuna bɛɛn suunu sɔɔn di.

Siribu

8 Goo ù n tɔnu go ɲ kun mɛ gabu bà n
sanna ɲ kun mɛ goo ù n goo mɛɛra kua, ma
i kpana i bu siria, i seewo i ka bu da yam mi
Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo tii gɔsia sɔɔ.
9 I doo yãku kowobu Lefiban mi ka siri
kowobun mi kpa bu bɛɛ sɔ̃ nge mɛ i ko i siri
bi koosina.
10 I ko i kowa dee dee ye ba bɛɛ sɔ̃ɔwa sãa
yee ten min di tè Yinni Gusunɔ u tii gɔsia.
11 I ko i wooda ka sɔ̃ɔsi ni ba bɛɛ wɛ̃ mi
mɛm nɔɔwawa mam mam. I ku ra yen gaa
yina.

12 Wi u tii sua ma u yina u yãku kowo wi u
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sɔmburu mɔ̀ mi ka siri
kowon gari swaa daki, ba koo yɛ̃ro gowa.
Nge mɛya i ko i ka kɔ̃sa wuna bɛɛ Isireliban
suunu sɔɔn di
13 kpa tɔnu baawure wi u ye nua u nanda
kpa goo u ku maa tii sua.

Wooda ye ba yi

sina bokon swĩibun sɔ̃

14 Sanam mɛ i dua i wãa tem mɛ Gusunɔ
bɛsɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃ɛmɔ sɔɔ, ma i gerua i
nɛɛ, i kĩ i n sina boko mɔwa nge mɛ bwese
ni nu bɛɛ sikerenɛ nu mɔ,
15 wi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u gɔsa, wiya i ko
i swĩi u ko sina boko. U ko n sãawa Isireli. I
ku ra de sɔɔ wi i ɲ̀ sãa bwese teeru u ko bɛɛn
sina boko.
16 Sina boko wi, u ɲ̀ ko u n dumi mɔ dabi
dabiru. U ɲ̀ ko u n da maa gabu gɔri Egibitiɔ
bu dumi dweema. Domi Yinni Gusunɔ u
bɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u ɲ̀ kĩ i maa wura mi.
17 Win kurɔbu ba ɲ̀ ko ba n dabi win gɔ̃ru
gu ku raa ka gɛra Gusunɔn min di. U ɲ̀ koo
maa tii sii geesu ka wura sweena siki siki.
18 Sina boko wi, ù n sina gɔna sina u kpa, u
koo de bu nùn wooda yeni yoruawa tireru
sɔɔ ye ya ko n wãa yãku kowo Lefiban mi.
19 Tire te, ta ko n wãawa win bɔkuɔ kpa
u n da tu gari tɔ̃ɔ baatere win wãarun tɔ̃ru
kpuro sɔɔ kpa u ka gia nge mɛ u koo Gusunɔ
win Yinni nasia, u win woodaba ka win
yiirebu mɛm nɔɔwa.
20 Kpa u ku tii sua u n tamaa u win Isirelisibu
kerewa kpa u ku wooda yen gaa yina
kpa wi ka win bibun bweserun bandu tu
dakaa da Isireliban suunu sɔɔ.

Ye ya ko n sãa Lefibagia

18

1 Yãku kowo Lefiba ka be ba tie Lefin
bweseru sɔɔ kpuro ba ɲ̀ tem wasi nge Isireli
be ba tie. Yãku ni ba Yinni Gusunɔ kua ka
gãa ni ba ka nùn naawa, yera ya ko n sãa ben
dĩanu.
2 Ba ɲ̀ tem wasi mu n sãa ben tubi nge
Isireli be ba tie. Adama Yinni Gusunɔgia ya
ko n sãa ben tubi nge mɛ u bu sɔ̃ɔwa.
3 Yãku yaan mi bɛɛ Isireliba i ko yãku
kowobu wɛ̃ ì n yãkuru kua ka kɛtɛ ɲ̀ kun mɛ
ka yãaru ɲ̀ kun mɛ ka boo, miya yen nɔm
faram ka yen baa saburosu ka yen bɔsɔnu.
4 Kpa i maa bu bɛɛn dĩa ni i gbia i gã wɛ̃.
Niya, alikama ka dãa bii ni ba ra ka tam ko
ka ni ba ra ka gum ko ka sere bɛɛn yãanun
san si i gbia i bɔɔra.
5 Domi bɛɛn bwese kɛri kpuro sɔɔ, Lefin
bwese kɛra Gusunɔ bɛsɛn Yinni u gɔsa bu ka
sɔmburu ko win sãa yerɔ be, ka ben bibun
bweseru sere ka baadommaɔ.
6 Lefi goo ù n kĩ u yari Isirelin wuu gagun
di mi u wãa u ka da mi Yinni Gusunɔn sãa
yera wãa,
7 u koo kpĩ u win sɔmburu ko mi, Gusunɔ
win Yinnin wuswaaɔ nge mɛ win mɛro bisibu Lefi be u deema mi ba mɔ̀.
8 Ba koo nùn dim wɛ̃wa mu n ka begim nɛ
baa mɛ u ye u raa mɔ dɔra.

Gusunɔn sɔmɔ weesugibu

ka win sɔmɔ gemgii

9 I n tura tem mɛ sɔɔ, mɛ Gusunɔ bɛsɛn
Yinni u bɛɛ wɛ̃, i ku ra mɛn tɔmbun sãaru
saari te Yinni Gusunɔ u tusa.
10 I ku ra de bɛɛ sɔɔ, goo u ka win bii
yãkuru garu ko. I ku maa de goo u n sɔroru
mɔ̀ bɛɛn suunu sɔɔ,
11 ɲ̀ kun mɛ u n gɔribu sokumɔ ɲ̀ kun mɛ
u n dobo doboba mɔ̀.
12 Domi yeni kpurowa Yinni Gusunɔ u
tusa. Yen sɔ̃na u koo tem min tɔn be kpuro
gira bɛɛn wuswaan di,
13 kpa bɛɛ i n sãa Gusunɔ bɛsɛn Yinnigibu
mam mam.
14 Domi bwese te i ko i gira mi, ba ra
sɔroru kowa kpa bu kperin saria mɛɛri bu
ka bikiaru ko. Adama Gusunɔ bɛsɛn Yinni u
ɲ̀ bɛɛ ye wurarimɔ.
15 U koo bɛɛ win sɔmɔ goo seeya bɛɛn
bweseru sɔɔn di nge nɛ, Mɔwisi. Wiya i ko i
swaa daki.
16 Domi yera i Yinni Gusunɔ bikia sanam
mɛ i mɛnna Horɛbun guurɔ. I nɛɛ, i ɲ̀ maa kĩ
i Yinni Gusunɔn tiin nɔɔ nɔ ɲ̀ kun mɛ i win
dɔ̃ɔ boko wi wa. Domi i ɲ̀ kĩ u bɛɛ go.
17 Ma Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bɛɛn bikia bi, bu wã.
18 U nɛɛ, u koo bɛɛ win sɔmɔ goo seeya
bɛɛgibun suunu sɔɔn di nge nɛ, kpa u win
gari doke win nɔɔ sɔɔ. Kpa sɔmɔ wi, u bɛɛ sɔ̃
kpuro ye u nùn yiire.
19 Bɛɛn goo ù n yina u gari yi swaa daki yi
sɔmɔ wi, u koo gere ka Gusunɔn yĩsiru, u koo
yɛ̃ro sɛɛyasiawa.

20 Adama sɔmɔ wi, ù n gari gɛɛ sosi ka
Yinni Gusunɔn yĩsiru ye u ǹ nùn yiire u gere
ǹ kun mɛ ù n gari gerua ka bũnun yĩsiru, ba
koo nùn gowa.
21 Sɔrɔkudo i ko i tii bikia i nɛɛ, amɔna sa
ko n ka yɛ̃ gari yi Yinni Gusunɔ kun gerua.
22 Gusunɔn sɔmɔ goo ù n gari gerua ka
Yinni Gusunɔn yĩsiru, ma yi ǹ koore mɛ,
yiya yi ǹ sãa Yinni Gusunɔn gere. Sɔmɔ
wiya u win gari seka. I ku win bɛrum ko.

Wuu sìn mi

ba ko n da kpikiru de

19

1 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bwese
tukunu gira nin tem di kpa u nin tem mɛ
bɛɛ wɛ̃, kpa i n ben wusu ka ben yɛnusu mɔ.
2-3 Tem mɛ Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ wɛ̃ mi,
ì n mu mwa i kpa, i mu bɔnu koowo beri ita
kpa i yen baayere sɔɔ wuu teu wuna mi be
ba tɔnu go ba ko n da kpikiru we, kpa i swɛɛ
yabiri yi ba ko n da ka de mi.
4 Tɔn be ba ben winsim go ba ǹ ka
baaru, ba ǹ daa maa yibɛrɛ tɛɛru mɔɔsinɛ,
be tɔnawa ba koo kpĩ bu kpikiru da wuu sin
mi.
5 Nge tɛ̃, gabu bà n da yakasɔ ba dãa kĩimɔ,
kpa gbãa yu wɔɔra yu win beruse wɔri yu
go, wuu gen teu sɔɔra u koo kpikiru da u wa
u n ka wãa,
6 kpa wi ba gon dusibun mɔru yà n seewa
bu ku raa yɛ̃ro naa turi bu mwa swaan
tondabun sõ. Domi wi, ka wi u gu mi, ba ǹ
daa yibɛrɛ tɛɛru sãa.
7 Yen sõna na bɛɛ sõɔwa na nɛɛ, i wusu ita
gɔsio su n sãa kpiki yenu.
8-9 Ma i wooda ye kpuro mɛm nɔɔwa i
ye nɔni doke ye na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ gisɔ, ma i
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin kĩru mɔ̀, u koo bɛɛn
tem mɛ yasiasia kpa u mu bɛɛ wɛ̃ mɛ u bɛsɛn
baababa nɔɔ mwɛɛru kua. Saa yera i ko i
maa wusu ita gasu gɔsi i sosi sìn mi ba ko n
da kpikiru de.
10 Nge mɛya ba ǹ koo maa be ba kun toren
yɛm yari tem mɛ sɔɔ mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni
u bɛɛ wɛ̃ i n mɔ, kpa yɛ̃ron yɛm mu kun wãa
bɛɛn winɔ.
11 Adama goo ù n win winsim tusa, ma u
nùn so u go, yen biru, kpa u kpikiru we wuu
sin gagu sɔɔ,
12 win wuun guro gurobu ba koo dawa bu
nùn mwaama bu wi u koo nùn mɔru kɔsie
nɔmu bɛria u nùn go.
13 I ku nùn wɔnwɔndu kua. I taarɛ
sarirugiin yɛm wunɔ bɛɛ Isireliban suunu
sɔɔn di kpa n bɛɛ wɛ̃ra.

Gbee kɔɔrɔn wooda

14 I n dua tem mɛ sɔɔ i kpa mɛ Gusunɔ
bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ wɛ̃, bà n bɛɛ mu bɔnu
kua ba kpa, i ku ra bɛɛn winsim kɔɔrɔ mure
bɛɛgia sɔɔ.

Seeda ye ba koo wura

15 Goo ù n tɔnu go ǹ kun mɛ ù n toraru
garu kua, tɔn turon seeda kun tura bu ka
yɛ̃ro taarɛ wɛ̃. Adama tɔmbu yiru ǹ kun mɛ
ita bà n seeda di, saa yera ba koo yɛ̃ro garisi
taarɛgii.
16 Goo ù n win winsim kõsa gaa mani,
17 be yiru ye kpuro ba koo dawa Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ bu yãku kowobu ka siri
kowobu wa be ba dɔma te sɔmburu mɔ̀ mi.
18 Siri kowo be, ba koo ben gari wɛ̃ɛriwa
ka laakari. Bà n deema seeda weesugia u
win winsim manimɔ,
19 saa ye sɔɔra ba koo nùn kua nge mɛ u raa
bwisika bu win winsim wi kua. Nge mɛya i
ko i ka kõsa wuna bɛɛn suunu sɔɔn di.
20 Tɔmbu bà n ye nua, ba koo bɛrum
duura. Ba ǹ maa kõsa yen bweseru mɔ̀ bɛɛn
suunu sɔɔ.
21 I ku taarɛgii wɔnwɔndu kua. Wi u
tɔnu go, ba koo maa win tii gowa. Wi u
win winsim nɔni wuna, ba koo maa wigii
wunawa. Wi u win winsim dondu bua, ba
koo maa wigiru buawa. Wi u win winsim
nɔma bua, ba koo maa wigia buawa. Wi u
win winsim naasu bua, ba koo maa wigisu
buawa.

Tabun wooda

20

1 Sanam mɛ i bɛɛn yibɛrɛba tabu wɔri, ì n
ben dumi wa ka ben tabu kɛkɛ yi dumi gawe
ka sere ben tɔmbu be ba bɛɛ dabiru kere, i
ku ben bɛrum ko. Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni
u wãa ka bɛɛ wi, wi u bɛɛ yarama Egibitin di.
2 I sere tabu tore, yãku kowo u koo nawa
bɛɛn wuswaaɔ u nɛɛ,
3 i nɔɔwɔ bɛɛ Isireliba. Wee i na gisɔ i ka
bɛɛn yibɛrɛba tabu ko. I ku de bɛɛn goon

tororu tu kara. I ku bɛrum soora, i ku diiri,
i ku maa nanda ben sɔ̃.
4 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ka bɛɛ wãa. Wiya
u koo bɛɛ nasara wɛ̃.
5 Yen biru be ba ra tabu kowobu mwɛɛri,
ba koo bikia bu nɛɛ, bɛɛ sɔɔ, wara u yɛnu
kpɔɔ bana ma u ɲ̀ gina wure ge sɔɔ. Yɛ̃ro u
de u wura yɛnuɔ, kpa u ku gbi taa bi sɔɔ goo
u du win yɛnu ge sɔɔ.
6 Ba koo maa bikia bu nɛɛ, bɛɛ sɔɔ, wara
u dãa gbaanu kua ma u ɲ̀ gina yen are diire.
Yɛ̃ron tii u de u gɔsira yɛnuɔ kpa u ku raa gbi
taa bi sɔɔ goo u tu tubi di.
7 Ba koo maa bikia bu nɛɛ, wara ba kurɔ kã
ma u ɲ̀ nùn sue gina. Win tii u wuro yɛnuɔ
kpa u ku raa gbi taa bi sɔɔ kpa goo u kurɔ wi
sua.
8 Kpa bu maa nɛɛ, bɛɛ sɔɔ, wara u wurure.
Bu de yɛ̃ro u wura win yɛnuɔ. Kpa u ku raa
be ba tie bɛrum tia.
9 Bà n gari yi gerua ba kpa, kpa bu bu tabu
sinambu kua.
10 Sanam mɛ i wuu gagu tabu wɔri, i gina
gen tɔmbu bikio bu tii wɛ̃ ka alafia.
11 Bà n wura ba bɛɛ ben wuun kɔnnɔ kɛnia
i dua, be kpurowa i ko i yoo sɔma koosia.
12 Adama bà kun kĩ bu bɛɛ senna ka alafia,
ma ba nɛɛ, ba koo ka bɛɛ sannawa, i bu tabu
wɔrio.
13 Saa yè sɔɔ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ bu
nɔmu bɛria, saa yera i ko i tɔn durɔ be ba
wãa mi kpuro go ka takobi.
14 Adama tɔn kurɔbu ka bii piiminu ka
yaa sabenu ka arumani ye ya wãa wuu ge
sɔɔ kpurowa i ko i gura yu ko bɛɛgia, kpa
i ye dendi nge mɛ i kĩ, domi Gusunɔ bɛsɛn
Yinniwa u bɛɛ ye wɛ̃.
15 Mɛsuma ko i bwese nin wusu kpuro
kua ni nu ka bɛɛ toma, nu ɲ̀ wãa tem mɛ i
ko i mwa sɔɔ.
16 Adama tɔn benin wusu sɔɔ, si Gusunɔ
bɛsɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃ mi, i n mɔ, i ku ra de
sin tɔnu goo u n wãa.
17 I de i bu go kpuro mam mam, be ba sãa
Hɛtiba ka Amɔreba ka Kananiba ka Feresiba
ka Hefiba ka Yebusiba nge mɛ Gusunɔ bɛsɛn
Yinni u bɛɛ yiire.
18 Kpa bu ku raa bɛɛ ben koma bɔrɔnugii
ni tie ni ba ra ben bũnu koosi. Kpa i ku ra ka
ni Gusunɔ bɛsɛn Yinni torari.
19 Sanam mɛ i wuu gagu wɔri i gu tarusi
n ka tɛ i sere gu kamia, i ku ra gen dãa
binuginu gbãa suasi. I ko i kpĩ i nin binu di,
adama i ku nu kĩi i sura domi dãru ta ɲ̀ sãa
tɔnu wi i ko i wɔri i go.
20 Dãa te i yɛ̃ ta ɲ̀ sãa diiraru, tera i ko i kpĩ
i bura i ka sɛri ko yi i ko i ka gbãraru yɔ sere
i ka wuu ge kamia.

Wi ba go yakasɔn gari

21

1 Sanam mɛ i wãa tem mɛ Gusunɔ bɛsɛn
Yinni u koo bɛɛ wɛ̃ sɔɔ, ma i wa ba goo go mɛ
sɔɔ, yɛ̃ron gora kpĩi yakasɔ, ma i ɲ̀ sere yɛ̃ wi
u nùn go,
2 sanam mɛ sɔɔra guro gurobu ka siri
kowobu ba koo yarima kpa bu wusun
tondam yĩire si su wi ba go mi sikerenɛ.
3 Wuu ge ba wa ga ka wi ba go mi tu-
ruku bo, wuu gen guro gurobu ba koo naa
gbiiba kasuma tia ye ba ɲ̀ sugu dokere yu ka
sɔmburu garu ko.
4 Kpa wuu gen guro guro be, bu ka
naa gbiiba ye da wɔwa gaa sɔɔ ye ya nim
kokumɔ, mi goo kun wukure u sere gãanu
duure. Kpa bu naa gbiiba yen wĩi suma bua
mi.
5 Kpa yãku kowobu bu susima yen bɔkuɔ
be, be ba sãa Lefin bibu be Gusunɔ bɛsɛn
Yinni u wuna nɛnɛm bu ka win sãa yerun
sɔmburu ko kpa bu maa tɔmbu domaru
kua ka Yinni Gusunɔn yĩsiru. Beya ba ko n
da gari kpuro wunanɛ yi yi sãa soonaa ka
mɛɛran gari.
6 Kpa wuu gen guro guro be kpuro be ba
susi wi ba go min bɔkuɔ bu ben nɔma nia
naa yen wɔllɔ wɔwa mi.
7 Kpa bu gere bu nɛɛ, ben nɔma kun yɛm
mɛni yari, mɛya ben nɔni kun maa wa mɛ n
kua u ka gu.
8 Yinni u be win tɔmbu Isireli be u
yakiama tora ten suuru kuo, kpa u ku
yɛm mɛ garisi ben winɔ mɛ mu sãa toraru
sarirugiin yɛm. Saa ye, Gusunɔ u koo maa
bu yɛm mɛ suuru kua.
9 Nge mɛya i ko i ka toraru sarirugiin
yɛm wuna bɛɛ sɔɔn di kpa i n mɔ̀ ye ya koo
Gusunɔ wɛ̃re.

Kurɔ dɛson suabu

10 Sanam mɛ i yara i bɛɛn yibɛrɛba tabu
wɔrim dɔɔ be Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ
nɔmu bɛria, ma i bu dɛsiru mwa,
11 be sɔɔ, ma bɛɛn turo u kurɔ burɔ wa ma
u nùn kĩru gɔ̃ru doke u ka nùn sua kurɔ,

12 saa ye, u koo nùn suawa u ka da win
yɛnuɔ kpa u de u wii pɔɔru woka kpa u win
nii kɔkɔsu bɔɔri.
13 Kpa u win yãa ni u raa doke pota kpa
u da u sina yɛ̃ron yɛnuɔ u swĩ win baaba ka
win mɛron sɔ̃ suru tia. Yen biru, kpa yɛ̃ro u
den da u nùn deema u ko win durɔ kpa wi,
u maa ko win kurɔ.
14 Adama ù n da nùn bwɛ̃ra yara, u de u
doona mi u kĩ. U ku raa nùn dɔra u gobi
mwa. Mɛya u ku maa nùn garisi yoo. Domi
u ka nùn mɛnna.

Ye ya sãa bii yerumagia

15 Goo ù n maa kurɔbu mɔ yiru, ma u turo
kĩ n kere turo, ma be yiru kpuro ba nùn bii
tɔn durɔbu marua, wi u kun kĩ mi, ma wiya
u nùn yeruma marua,
16 sanam mɛ u bii be tubi bɔnu kuammɛ,
n ṅ weenɛ u wi u kĩn bii garisi yeruma wi u
ṅ kĩn biin ayerɔ.
17 Adama n weenɛ u wi u ṅ kĩn bii wura
nge win yeruma, kpa u nùn win tubin bɔnu
yiru wɛ̃. Domi u sãawa win tundon dam
yĩre gbiikiru. N weenɛwa u yerumarun baa
wa.

Bii mɛm nɔɔ sarin kɔkɔrɔ

18 Goo ù n bii tɔn durɔ mɔ, ma bii wi, u kua
mɛm nɔɔ sari wi u ku ra win tundo ka win
mɛron gere nɔ baa bà n nùn sɛɛyasia,
19 saa ye sɔɔ, win tundo ka win mɛro
ba koo nùn mwawa bu ka na wuun guro
gurobun mi,
20 kpa bu guro guro be sɔ̃ bu nɛɛ, ben bii
wee, u ku ra ben gari nɔ. U win wãaru
dimɔwa bɛrɛtɛkɛ tam nɔrubu sɔɔ.
21 Saa yera wuun tɔn durɔbu kpuro ba
koo nùn kpenu kasuku bu go kpa i kɔ̃sa
wuna bɛɛn suunu sɔɔn di. Isireliba kpuro
bà n ye nua kpa bu bɛrum ko.

Wi ba soora doken goru

22 Goo ù n toraru garu kua te ta tura bu ka
nùn go, ma ba nùn soora doke ba bwɛ̃ dãa
wɔllɔ,
23 bu ku de win goru ta n wãa dãa mi sere
ka wɔ̃kurɔ. Baa ṅ n yen mɛren na, bu de
bu nùn sike yen tɔ̃ɔ te. Domi wi ba soora
doke ba bwɛ̃ u kuawa mi bɔ̃ruro Gusunɔn
wuswaaɔ. I n da ko mɛ, kpa i ku ra bɛɛn tem
disi doke mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃.

A wunɛn tɔnusin gãanu

garisio nge wunɛn tiiginu

22

1 I n bɛɛn tɔnusin naa ṅ kun mɛ win yãaru
wa ta kɔ̃ɔramɔ, i ku ra de tu doona. I ka tu
wuro wi u tu mɔn mi.
2 Yɛ̃ron yɛnu gà n toman na, ṅ kun mɛ ì
kun nùn yɛ̃n na, i yaa sabe te suo i ka da bɛɛn
yɛnuɔ i tu nɔɔri sere wi u tu mɔ ù n tu kasum
na. Saa yera i ko i nùn tu wesia.
3 I n maa bɛɛn tɔnusin kɛtɛku wa ṅ kun mɛ
win yaberu ṅ kun mɛ win gãanu ganu ni nu
kɔ̃ɔra, nge mɛya i ko i maa nu kua. I ku nu
deri nu kam ko.
4 I n wa goon kɛtɛku ṅ kun mɛ win naa
ya wɔruma swaa sɔɔ, i ku de yen yɛ̃ro u ye
seeya wi tɔna. I ko i nùn somiwa u ka ye
seeya.

Wooda bwese bweseka

5 Tɔn kurɔ u ku raa tɔn durɔn gãanu sebe,
mɛya tɔn durɔ u ku raa maa tɔn kurɔn gãanu
sebe. Domi wi u kua mɛ, Gusunɔ bɛsɛn
Yinni u koo yɛ̃ro tusi.
6 I n wuu dɔɔ ma i gunɔ wa ga sɛ̃a wɔkusi ṅ
kun mɛ ga binu wɔkusi dãaɔ ṅ kun mɛ temɔ,
i ku gu mwa ka gen binu sannu.
7 I de mɛro gu doona kpa i tii binu yiiya,
kpa bɛɛn wãaru tu bɛɛ wɛ̃ra kpa tu dakaa da.
8 I n dii kpaaru bana i kpa, i ten tɛɛra wɔllɔ
gani dumi dokeo i ka sikerena kpa baa goo
ù n wɔruma min di u gu, i kun taarɛ mɔ.
9 Bɛɛn resɛm gbaanu sɔɔ, i ku ra maa
dĩa bweseru garu duure. I n kua mɛ, ten
marum kpuro ka maa resɛm ye, ya ko n
sãawa Gusunɔgia.
10 I n wukumɔ, i ku naa ka kɛtɛku sugu
doke sannu.
11 I ku yãnu sebe ni ba wesa ka wɛ̃ɛ damgii
ka yãa sansun wɛ̃ɛ sannu.
12 I bɛɛn bekan soo sookaɔ sari dokeo.

Suanaan wooda sarabu

13 Goo ù n kurɔ sua ma ba mɛnna ka kurɔ
wi, yen biru ma u ṅ maa kurɔ wi kĩ, u nùn
tusa,
14 sere u nùn funɛ wuna u win yĩsiru
sanka, u gerua u nɛɛ, u kurɔ wi sua, ye ba
dua ka wi, u ṅ ka nùn deemɛ,
15 saa ye sɔɔra bii kurɔbu gen tundo ka
gen mɛro ba koo ka bii win wɔndiarun
seeda na bu wuun guro gurobu sɔ̃ɔsi wuun
duu yerɔ mi ba ra mɛnnɛ.

16 Kpa bii win tundo u guro guro be sɔ̃ u
nɛɛ, na nɛn bii wɔndia wi durɔ wini kãwa u
n mɔ kurɔ, adama u nùn tusa.
17 Wee u nùn weesu mani u nɛɛ, u ṅ ka
nùn deemɛ. Adama nɛn biin wɔndiarun
yĩreru wee. Kpa bu beku te dɛria wuun guro
gurobun wuswaaɔ.
18 Kpa wuun guro guro be, bu durɔ wi
mwa bu so,
19 kpa bu nùn sii geesun gobi wunɔbu
(100) bure u wɔndia win tundo kɔsia domi
u Isireliban wɔndia turon yĩsiru sanka. Yen
sɔ̃, u ṅ maa kpɛ̃ u kurɔ wi yina, u ko n nùn
suewa sere ka win wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
20 Adama gari yi, yì n sãan na gem, ma ba
ṅ yĩreru garu wa te ta sãa bii wigiru,
21 saa ye sɔɔra ba koo kurɔ wi sua bu ka da
win baaban yɛnu kɔnnɔwɔ kpa win wuun
tɔn durɔbu bu nùn kpenu kasuku bu ka
go. Domi seku bakara Isireliban mi bu nɛɛ,
bii wɔndia u durɔ damaru kua win baaban
yɛnuɔ. Nge mɛya i ko i ka daa kɔ̃sa yen
bweseru wuna bɛɛn suunu sɔɔn di.
22 Bà n durɔ goo mwa u sakararu mɔ̀ ka
goon kurɔ, ba koo be kpuro gowa durɔ wi
ka kurɔ wi. Nge mɛya i ko i ka daa kɔ̃sa yen
bweseru wuna bɛɛn suunu sɔɔn di.
23 Bii wɔndia goo ù n wãa, ma ba nùn durɔ
kãa, adama ba ṅ gina suanɛ, ma durɔ goo u
nùn wa ma u ka nùn kpuna,
24 i ko i be yiru kpuro mwawa i ka
na wuun duu yerɔ mi guro gurobu ba ra
mɛnnɛ, kpa i bu kpenu kasuku i go yèn sɔ̃ bii
wɔndia wi, u ṅ wura kue saa ye u nùn gaba
wuuɔ ka yèn sɔ̃ durɔ wi, u win winsim kurɔ
bekuru doke. Nge mɛya i ko i ka daa kɔ̃sa
yen bweseru wuna bɛɛn suunu sɔɔn di.
25 Adama durɔ wi, ù n wɔndia wi ba durɔ
kãa mi wan na yakasɔ u ka nùn gaba u ka
kpuna ka dam yakasu mi, durɔ wi tɔnawa
ba koo go.
26 I ku wɔndia wi gãanu kua. U ṅ toraru
garu kue te ta weenɛ bu ka nùn go. N sãawa
nge durɔ goo wi u win beruse wɔri u go.
27 Domi u nùn deemawa yakasɔ. Ma bii
wɔndia wi, u wura kua adama goo sari wi u
koo nùn wɔra.
28 Durɔ goo ù n maa bii wɔndia goo wa wi
ba ṅ gina durɔ kã, ma u nùn gaba u ka kpuna,
ma ba bu mwa,
29 durɔ wi, u koo bii wɔndia win tundo sii
geesun gobi weeraakuru wɛ̃wa kpa u bii wi
sua kurɔ, domi u nùn bekuru doke. U ṅ maa
kpɛ̃ u nùn yina sere ka win wãarun nɔrɔ.

23

1 Durɔ goo u ku raa maa win baaban
kurɔ kĩa. U n kua mɛ, u win baaba sekuru
dokewa mi.

Tɔn be ba ṅ ko n wãa

Gusunɔn tɔmbun wuuru sɔɔ

2 Wìn tĩa bii ba kɔsuka ṅ kun mɛ wìn tɔn
durɔru ba bura, u ṅ kpɛ̃ u ka Yinni Gusunɔn
tɔmbu mɛnna.
3 Be ba ṅ weenɛ bu suana ma ba ka suana,
ben bibu ba ṅ kpɛ̃ bu ka Yinni Gusunɔn
tɔmbu mɛnna sere ka ben bibun bibun
bweserun nɔn wɔkurɔ.
4 Mɛya Amɔniban goo ṅ kun mɛ
Mɔabuban goo u ṅ kpɛ̃ u ka Yinni Gusunɔn
tɔmbu mɛnna sere ka ben bibun bibun
bweserun nɔn wɔkurɔ.
5 Domi ba ṅ ka sun nim ka dĩanu sennɔ
kue saa ye sa yarima Egibitin di. Ba da
ba Balamu, Beorin bii, Petorigii wi u na
Mɛsopotamin di gobi kãwa u ka na u sun
bɔ̃rusi.
6 Adama Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ṅ Balamu
win gere swaa daki. U bɔ̃ri yi gɔsiawa
domaru domi u sun kĩ.
7 I ku ra ben alafia kasu ṅ kun mɛ ben
gea sere ka baadommaɔ bɛɛn wãarun tɔ̃ru
kpuro sɔɔ.
8 I ku ra ko i Edɔmu goo tusi, domi ba
sãawa bɛsɛn wɔnɔbu. I ku ra maa Egibitigii
goo tusi domi sa sɔru di ben temɔ.
9 Ben bibu ba ko n da ka Yinni Gusunɔn
tɔmbu mɛnnɛwa sere ka ben sikadominɔ.

Sansanin dɛɛraru

10 I n yara i ka yibɛrɛba tabu wɔri, saa
ye sɔɔra i ko i tii laakari ko ka gãa disiginu
kpuro.
11 Tɔn durɔ goo ù n wãa bɛɛ sɔɔ, ma u dosa
sere u tii wa dosu ge sɔɔ, i ka nùn yario
sansanin di gina.
12 Adama sɔ̃ɔ ù n kɛlla, u koo wobu-
rewa. Yen biru, sɔ̃ɔ ù n dua kpa u wurama
sansaniɔ.
13 I de i n gam mɔ sansanin biruɔ mi i ko i
n da dii bera ko,
14 kpa i n gãanu nɛni ni i ko ka wɔru gbe i
ka bɛɛn dii bera ye sike.
15 Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wãa bɛɛn
sansani ye sɔɔ u sĩimɔ sĩimɔ u ka bɛɛ kɔ̃su kpa
u bɛɛ bɛɛn yibɛrɛba nɔmu bɛria. Yen sɔ̃, n

weenɛwa bɛɛn sansani ya n dɛɛre kpa u ku bɔrɔnu ganu wa bɛɛn suunu sɔɔ ni nu koo de u bɛɛ biru kisi.

Yoo wi u duka sua

16 I ku yoo wi u win yinni duka suuri mwa i wesia win yinnin mi.
17 I de u n wãa mi u kĩ bɛɛn suunu sɔɔ wuu ge u koo gɔsi sɔɔ. I ku nùn dam dɔre.

Kurɔ damaru sãaru sɔɔ

18 I ku de durɔ dama woronu ǹ kun mɛ kurɔ dama woronu nu n wãa bɛɛn sãaru sɔɔ.
19 I ku ra ka durɔ dama gobi ǹ kun mɛ kurɔ dama gobi gɛɛ na Yinni Gusunɔn sãa yerɔ i ka ye i Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kua kɔsia. Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u yen bweseru tusa.

Bɔkurabun nim dokebu

20 Bɛɛn Isirelisibu bà n gãanu bɔkura, i ku bu nim dokea, ǹ n gobin na, ǹ n maa dĩanun na ǹ kun mɛ gãanu ganu.
21 Sɔɔwa i ko i yen bweseru kua, adama i ku ra bɛɛn Isirelisibu kua mɛ, kpa Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ domaru kua tem mɛ sɔɔ mɛ i ko i du mi, i n mɔ.

Nɔɔ mwɛɛnun gari

22 I n Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru garu kua, i ku tɛ i ka tu yibia domi u koo bɛɛ tu bikia kpa i n taarɛ mɔ.
23 Adama ì kun nɔɔ mwɛɛru garu kue, i ǹ ko i n taarɛ mɔ.
24 Nɔɔ mwɛɛ te i yara bɛɛn nɔɔn di, i ko i tu yibiawa domi i tu kuawa ka bɛɛn tiin nɔɔ, n ǹ ka tilasi.

Ye kaa kpĩ a ko goon gbaarɔ

25 I n dua goon dãa gbaarɔ, i yen binu dio nge mɛ i kĩ, adama i ku ra nin ganu doke birerɔ i ka doona.
26 I n maa dua goon alikama gbaarɔ, i ko i kpĩ i alikama wɔka ka nɔma adama i ku ye kɔmbɔ doke.

Kurɔ wi ba yina

24

1 Goo ù n kurɔ sua ma u kurɔ wi gãanu waasi ye ya ǹ ka nùn naawɛ, ma u kurɔ wi yinanaan tireru yorua u nùn nɔmu bɛria, ma u nùn gira win yɛnun di u doona,
2 ma yen biru, kurɔ wi, u da u mɔre durɔ goon mi,
3 durɔ dãako win tii ù n nùn yinabun tireru yorua, ma u nùn yina, u nùn yara win yɛnun di ǹ kun mɛ ù n gu,
4 win durɔ gbiikoo wi u raa nùn yina mi, u ku maa nùn kasu bu mɛnna. Domi kurɔ wi, u kua disigii. Yeya Yinni Gusunɔ u tusa. I n kua mɛ, i tem mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃ bɛɛrɛ sari kookoosu koosiwa mi.

Wi u kurɔ kpao sua

5 Goo ù n kurɔ kpao sua, u ku tabu da. Mɛya bu ku maa nùn tilasi gaa ko. Bu de u n tii mɔ sere wɔ̃ɔ tia, kpa u wa u win kurɔ wi nukuru dorasia.

Tɔruban wooda

6 N ǹ weenɛ i goon nɛɛru tɔruba mwa baa ten bia. Domi ì n kua mɛ, i mwawa mi ye n ko n de u n wãa.

Tɔnu wi u win tɔnusi gbɛnan wooda

7 Bɛɛn goo ù n win Isirelisi mwa u gɔsia yoo ǹ kun mɛ u nùn dɔra, i ko i yɛ̃ro wi gowa. Nge mɛya i ko i ka kɔ̃sa yen bweseru wuna bɛɛn suunu sɔɔn di.

Bara disigirun wooda

8 I de i be ba bara disigiru mɔ laakari ko gem gem kpa i ko nge mɛ yãku kowobu Lefiba ba koo bɛɛ sɔ̃ɔsi. Nge mɛ na yiire i ko, nge mɛya i ko i ko mam mam.
9 I yaayo ye Gusunɔ bɛsɛn Yinni u Mariamu kua saa ye sa wee Egibitin di sa wãa swaaɔ.

Tɔruban gari

10 I n bɛɛn Isirelisi goo gãanu bɔkura, i ku du win dirɔ i ka tɔruba sua.
11 I yɔ̃ro tɔɔwɔ kpa wi i gãanu bɔkura mi u yarima u bɛɛ tɔruba wɛ̃.
12-13 I n yãaro gãanu bɔkura ma u bɛɛ win yaberu tɔruba wɛ̃, i ku de ta n wãa bɛɛn mi sere yam mu ka tĩra. Baa ǹ n kua amɔ, sɔ̃ɔ ù n dua, i ko i nùn win yabe te wesiawa kpa u wa u tu wukiri u ka kpuna. Kpa u bɛɛ domaru kua kpa Gusunɔ bɛsɛn Yinni u maa bɛɛ siara.

I yãarobu bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ

14 I n yãaro goo mɔ sɔm kowo, ù n sãa Isireli ǹ kun mɛ sɔɔ, i ku nùn taki di.
15 I nùn win sɔmburun gobi wɛ̃ɛyɔ baadomma sɔ̃ɔ u sere du. Domi u sãawa yãaro, u win gobin bukata mɔ gea. I kun kue

mɛ, ma u Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue bɛɛn sɔ̃, i ko i taarɛ wa.

Baawurewa

u koo win torarun are wa

16 Ba ɲ̀ tɔnu goomɔ win biin torarun sɔ̃, mɛya ba ɲ̀ maa bii goomɔ win mɔwɔbun torarun sɔ̃. Ba ɲ̀ goo goomɔ goon torarun sɔ̃.

Ye ba koo ko yãarobun sɔ̃

17 I ku ra ko i sɔɔ ɲ̀ kun mɛ gobeku gem bira siribu sɔɔ. Mɛya i ku ra maa gɔmini goon bekuru tɔruba mwa.

18 Adama i yaayo ma sa raa yoru di Egibitiɔ ma Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun yakia. Yen sɔ̃na na bɛɛ yiiremɔ i n da wooda yeni swĩi.

19 Saa yè sɔɔ i bɛɛn dĩanu gɛ̃ɛmɔ, ma i yen gɛsɛ tia duari gbee suunu sɔɔ, i ku maa wura i ye sua. I de yu ko sɔbu ka gobekuba ka gɔminibugia, kpa Gusunɔ bɛɛn Yinni u wa u bɛɛn nɔman sɔma kpuro domaru kua.

20 I n yɔɔwa bɛɛn dãa ye ba mɔ̀ olifin wɔllɔ i ye sɔra, i ku ra maa wure i yɔ i ye i duari sɔri. I de ye, yu ko sɔbu ka gobekuba ka gɔminibugia.

21 Sanam mɛ i bɛɛn resɛm binu sɔrimɔ, i ku ra maa gɔsira i wura biruɔ. Ye i deri mi, yeya ya koo ko sɔbu ka gobekuba ka gɔminibugia.

22 Bɛɛn tii i yaayo ma i yoru di Egibitiɔ. Yen sɔ̃na na bɛɛ yiiremɔ i n da yeni swĩi.

Siribun wooda

25

1 Nɔɔsinaa sariru tà n dua tɔmbu gabun baa sɔɔ, ma ba da siri yerɔ ba bu siria, saa ye sɔɔ, wi u gem mɔ, i nùn win gem wɛ̃ɛyɔ. Wi u maa taarɛ mɔ kpa i nùn win taarɛ wɛ̃.

2 Wi siribu di, bà n nùn soberu bure, siri kowo u koo de yɛ̃ro u kpunawa win wuswaaɔ kpa bu nùn so nge mɛ win torara nɛ.

3 Adama bu ku sɛni nɔɔ weeru sara, domi yà n kera mɛ, i bɛɛn mɛro bisi wi bɛɛrɛ birawa mi.

Naa yà n sɔmburu mɔ̀ dĩanɔn

wooda

4 I ku bɛɛn naa kinɛrun nɔɔ bɔke saa ye ta sɔmburu mɔ̀ dĩanu sɔɔ.

Gɔmini wi u kun bii mɔn

wooda

5 Mɔɔ ka wɔnɔ bà n wãa yɛnu teu sɔɔ, ma mɔɔ u gu u ɲ̀ bii mara, win gɔmini wi, u ku yari yɛnu min di u mɔraru da gam. Win durɔn wɔnɔ wiya u koo nùn sua kurɔ.

6 Bà n bii tɔn durɔ mara, ba koo bii gbiikoo wi garisiwa wi u gu min bii kpa win yĩsiru tu wa ta n wãa Isireliban suunu sɔɔ.

7 Goo ù n yina u win mɔɔn kurɔ gɔmini sua, kurɔ wi, u doo siri yerɔ u wuun guro gurobu deema kpa u bu sɔ̃ u nɛɛ, nɛn durɔn wɔnɔ u yina u man sua kurɔ u ka win mɔɔ bii marua win yĩsiru tu ka wa ta n wãa Isireliban suunu sɔɔ.

8 Saa ye sɔɔra wuun guro guro be, ba koo durɔ wi soku kpa bu nùn gari yi bikia. U n yinan na mam mam u win mɔɔn gɔmini wi sua kurɔ,

9 kurɔ wi, u koo dawa u win bara nɔɔ teu wuna guro guro ben wuswaaɔ, kpa u nùn yãatam sie kpa u gere u nɛɛ, wee nge mɛ ba ra durɔ kue wi u yina u win mɔɔ bii marua.

10 Kpa bu win bweseru yĩsiru kɛ̃ Isireliba sɔɔ bu nɛɛ, wìn bara nɔɔ ba wunan bweseru.

Ye ba yina sannɔ sɔɔ

11 Tɔn durɔbu yiru bà n sannamɔ, kpa mi ba sannamɔ mi, ben turon kurɔ u na u ka win durɔ wɔra win yibɛrɛn nɔman di, kpa u yibɛrɛ win tɔn durɔru nɛnɛ,

12 saa ye sɔɔ, i kurɔ win nɔmu ge buro. I ku nùn wɔnwɔndu kua.

Tenkurun swaan wooda

13 I ku kiaru dɔrena ka taki, i de bɛɛn kilo ya n sãa dee dee, kpa yen gaa kun gaa kere.

14 I de bɛɛn sakakunu nu n sãa dee dee. I ku de gagu ga n gagu kere.

15 I de bɛɛn kilo ya n sãa dee dee kpa bɛɛn sakakunu nu n sãa tia. Kpa bɛɛn wãaru tu wa tu dakaa da tem mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ wɛ̃ sɔɔ.

16 Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni wi, u be ba yen bweseru mɔ̀ tusa.

Amalɛkiban kpeerasiabu

17 I yaayo ye Amalɛkiba ba bɛɛ kua saa ye i wee Egibitin di,

18 i wasire, ma ba bɛɛ wɔri birun di ba be ba wãa biruɔ go go, ba ɲ̀ Gusunɔn bɛrum kue.

19 Saa yè sɔɔ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ wɛ̃rabu wɛ̃ u de yibɛrɛba kpuro bu bɛɛ deri tem mɛ u koo bɛɛ wɛ̃ sɔɔ mu n ka sãa bɛɛgim,

i ko i Amalɛkiba kpuro kam koosiawa kpa bu ku maa ben yĩsiru yaaya handunia sɔɔ. I ku ra ye duari.

Dĩa gbiikinun wooda

26

1 I n da i dua tem mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo bɛɛ wɛ̃ sɔɔ, ma i mu mwa, i sina mɛ sɔɔ,
2 i de bɛɛn baawure u win gbean dĩa gbiikinu tama ni u duura tem mɛ sɔɔ, u nu doke bireru sɔɔ u ka na Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yerɔ,
3 kpa u da saa ye sɔɔn yãku kowon mi, u nùn sõ u nɛɛ, u gerumɔ Gusunɔ win Yinnin wuswaaɔ gisɔ ma u dua tem mɛ sɔɔ, mɛ Yinni Gusunɔ wi, u bɛsɛn baababa nɔɔ mwɛɛru kua u nɛɛ, u koo sun wɛ̃.
4 Kpa yãku kowo wi, u yɛ̃ro bire te mwaari u yi Gusunɔ bɛsɛn Yinnin yãku yerun wuswaaɔ.
5 Kpa yɛ̃ro u gere Gusunɔn wuswaaɔ u nɛɛ, win sikado u sãawa Aramugii wi u kun wãa yeru mɔ. U da Egibitiɔ u sina mi ka tɔmbu fiiko be ba wãa ka wi. Yen biru, tɔn be, ba dabia ba kua bwese damgiru.
6 Adama Egibitigibu ba bu dam dɔre, ba bu nɔni sõɔwa, ma ba bu kua yobu.
7 Yera ba Gusunɔ bɛsɛn baababan Yinni nɔɔgiru sue, ma u begia nua. U ben nɔni swãaru wa ka dam mɛ ba bu dɔremɔ ka nge mɛ ba bu taare.
8 Yen biru, u bu yarama Egibitin di ka win nɔm damguu, ka nanum bakam, ka sɔm maamaakiginu.
9 U ka bu tunuma tem mini, mɛ mu tim ka bom yiba, ma u bu mu wɛ̃.
10 Yen sõna tɛ̃, u ka tem mɛ Yinni Gusunɔ u nùn wɛ̃n dĩa gbiikinu na win wuswaaɔ.

Kpa yɛ̃ro u yiira u wuswaa tem girari u ka Gusunɔ sã.
11 Yen biru, bɛɛ ka Lefiba ka sɔɔ be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ, i ko n nuku dobu mɔ̀ gãa geenu kpuron sõ ni Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ ka bɛɛn bibu wɛ̃.

Wɔkuru baateren wɔllɔn

tia tian wɛ̃ɛbun wõɔ
12 Wõɔ yirun biru, itase, i ko ge sokuwa wɔkuru baateren wɔllɔn tia tian wɛ̃ɛbun wõɔ. I n bɛɛn dĩanu gã i kpa, i ko nin wɔkuru baateren wɔllɔ tia tia wunawa kpa i Lefiba wɛ̃ ka sɔbu ka gobekuba ka gɔminibu kpa ba n da di bu debu bɛɛn wuu si sɔɔ.
13 Saa yera i ko i Gusunɔ bɛsɛn Yinni sõ i nɛɛ, wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia ye ya sãa wigia, wee i wunama bɛɛn yɛnun di i Lefiba wɛ̃ ka sɔbu ka gobekuba ka gɔminibu nge mɛ u bɛɛ yiire i ko. I ṅ yen gaa duari i sere ye deri.
14 I ṅ wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia yen gaa di sanam mɛ i gɔɔ wooru sõ. I ṅ ye sue sanam mɛ i ṅ dɛɛre. I ṅ maa yen gaa gɔribu wɛ̃.
15 U tukama u bɛɛ mɛɛri saa win sin yee dɛɛrarun di te ta wãa wɔllɔ, kpa u bɛɛ win tɔmbu Isireliba domaru sosia ka bɛɛn tem mɛ u bɛɛ wɛ̃, mɛ mu tim ka bom yiba nge mɛ u bɛsɛn baababa nɔɔ mwɛɛru kua.

Isireliba ba sãawa

Gusunɔn tɔmbu
16 Gisɔ, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ sõɔmɔ u nɛɛ, i win woodaba ka win yiirebu kpuro mɛm nɔɔwɔ. I n tii sɛ kpa i ye kpuro swĩi ka gõru tia ka bɛɛn bwɛ̃ra kpuro.
17 Gisɔ, i wura ma Gusunɔwa u sãa bɛsɛn Yinni, i maa wura ma i ko i sĩ win swaa sɔɔ, kpa i win woodaba ka win yiirebu kpuro mɛm nɔɔwa.
18 Yinni Gusunɔn tii u maa wura gisɔ ma i sãa win tɔn be u gɔsa nɛnɛm win tiin sõ i ka win yiirebu kpuro swĩi nge mɛ u bɛɛ nɔɔ mwɛɛru kua.
19 Mɛya u koo maa bɛɛ wɔlle sua i yĩsiru yari kpa i n bɛɛrɛ mɔ n kere handunian bwesenu kpuro ni u taka kua, kpa i n sãa win tɔn be u tii yiiya nge mɛ u gerua.

ISIRELIBA BA GUSUNƆN ARUKAWANI YAAYAMƆ

Kpee ni ba koo sɔnna

Ebalin guurɔ

27

1 Mɔwisi ka Isireliban guro gurobu ba tɔmbu sõɔwa ba nɛɛ, i wooda be kpuro mɛm nɔɔwɔ be Mɔwisi u bɛɛ saaria mi gisɔ.
2 Tõɔ tè sɔɔ i da i Yuudɛnin daaru tɔbura, i dua tem mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃ sɔɔ, i de i kpee bakanu gurama i sɔnna i tãwaru koosi,
3 kpa i wooda yenin gari kpuro yore ni sɔɔ dɔma te. Nge mɛya i ko i ka tem mɛ du

mɛ mu tim kɑ bom yibɑ mɛ Gusunɔ bɛsɛn
bɑɑbɑbɑn Yinni u bɛɛ nɔɔ mwɛɛru kuɑ.
4 I n Yuudɛni ye tɔburɑ i kpɑ, yerɑ i ko i
sere kpee nìn woodɑ nɑ bɛɛ wɛ̃ gisɔ gurɑmɑ
i sɔnnɑ Ebɑlin guurɔ kpɑ i nu tãwɑru koosi.
5 Miyɑ i ko i Gusunɔ bɛsɛn Yinni yãku
yeru kuɑ kɑ kpee ni i ɲ̀ kɑ sisu dãke.
6 Kpee ni bɑ ɲ̀ dãke tɔnɑwɑ i ko i kɑ nùn
yãku yee te bɑniɑ. Miyɑ i ko i nùn yãku dɔ̃ɔ
mwɑɑrɑruginu
7 kɑ siɑrɑbun yãkunu kuɑ, kpɑ i sinɑ mi
i di kɑ nuku dobu Gusunɔ bɛsɛn Yinnin
wuswɑɑɔ.
8 Kpɑ i woodɑn gɑri yi yore kpee ni sɔɔ mɛ
bɑɑwure u koo kpĩ u kɑ yi gɑri sãɑ sãɑ.
9 Mɑ Mɔwisi kɑ yãku kowobu Lefibɑ bɑ
Isireliba kpuro sɔ̃ɔwɑ bɑ nɛɛ, i mɑrio i nɔ,
gisɔrɑ i kuɑ Gusunɔ bɛsɛn Yinnin tɔmbu.
10 Yen sɔ̃, i de i nùn mɛm nɔɔwɑ kpɑ i
win yiirebu kɑ win woodɑbɑ swĩi ye nɑ bɛɛ
sɑɑriɑ mi gisɔ.
11 Mɔwisi u dɔmɑ te tɔn be sɔ̃ɔwɑ u nɛɛ,
12 ì n Yuudɛnin dɑɑru tɔburɑ i kpɑ, bwese
nini, Simɛɔbɑ kɑ Lefibɑ kɑ Bɛnyɑmɛɛbɑ kɑ
Yudɑbɑ kɑ Isɑkɑribɑ kɑ Yosɛfubɑ bɑ koo dɑ
bu yɔ̃rɑwɑ Gɑrisimun guurɔ kpɑ bu tɔmbu
domɑru kuɑ,
13 kpɑ mɑɑ bwese nini, Rubɛnibɑ kɑ
Gɑdibɑ kɑ Asɛɛbɑ kɑ Sɑbulonibɑ kɑ Dɑnubɑ
kɑ Nɛfitɑlibɑ bu dɑ bu yɔ̃rɑ Ebɑlin guurɔ kpɑ
bu bɔ̃rin gɑri gere.

Bɔ̃ri wɔkurɑ yiru

14 Guuru miyɑ Lefibɑ bɑ koo gbãrɑ tãɑ tãɑ
bu Isireliba kpuro sɔ̃ bu nɛɛ,
15 bɔ̃rurowɑ wi u dãɑ dãkɑ ɲ̀ kun mɛ u sisu
yɑniɑ u wisi u kɑ tii bwãɑroku gɑgu kuɑ u
sã gbɛnum, domi Yinni Gusunɔ u yɑbu yen
bweseru tusɑ ye bɑ kɑ nɔmɑ kuɑ bɑ sãɑmɔ.
Kpɑ tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ɑmi!
16 Kpɑ Lefibɑ bu nɛɛ, bɔ̃rurowɑ wi u kun
win tundo ɲ̀ kun mɛ win mɛro bɛɛrɛ doke.
Kpɑ tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ɑmi!
17 Kpɑ Lefibɑ bu nɛɛ, bɔ̃rurowɑ wi u win
winsim tem nɔɔ burɑ yeru sɑre. Kpɑ tɔmbu
kpuro bu nɛɛ, ɑmi!
18 Kpɑ Lefibɑ bu nɛɛ, bɔ̃rurowɑ wi u wɔ̃ko
swɑɑ sɔ̃ɔsi kɑnkɑm. Kpɑ tɔmbu kpuro bu
nɛɛ, ɑmi!
19 Kpɑ Lefibɑ bu nɛɛ, bɔ̃rurowɑ wi u sɔɔ ɲ̀
kun mɛ gobeku ɲ̀ kun mɛ gɔmini win gem
birɑ siri yerɔ. Kpɑ tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ɑmi!
20 Kpɑ Lefibɑ bu nɛɛ, bɔ̃rurowɑ wi u win
tundon kurɔ kĩɑ, domi u win tundon kpin
yeru disi dokewɑ mi. Kpɑ tɔmbu kpuro bu
nɛɛ, ɑmi!
21 Kpɑ Lefibɑ bu nɛɛ, bɔ̃rurowɑ wi u kɑ yɑɑ
sɑberu kpunɑ. Kpɑ tɔmbu kpuro bu nɛɛ,
ɑmi!
22 Kpɑ Lefibɑ bu nɛɛ, bɔ̃rurowɑ wi u kɑ win
sesu mɛro turosi ɲ̀ kun mɛ tundo turosi
kpunɑ. Kpɑ tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ɑmi!
23 Kpɑ Lefibɑ bu nɛɛ, bɔ̃rurowɑ wi u kɑ win
kurɔn mɛro kpunɑ. Kpɑ tɔmbu kpuro bu
nɛɛ, ɑmi!
24 Kpɑ Lefibɑ bu nɛɛ, bɔ̃rurowɑ wi u win
tɔnusi so u go bɔkuɔ gbɛnum. Kpɑ tɔmbu
kpuro bu nɛɛ, ɑmi!
25 Kpɑ Lefibɑ bu nɛɛ, bɔ̃rurowɑ wi u nɔm
birɑn gobi mwɑ u kɑ tɑɑrɛ sɑrirugii go. Kpɑ
tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ɑmi!
26 Kpɑ Lefibɑ bu nɛɛ, bɔ̃rurowɑ wi u yinɑ u
woodɑn gɑri yini mɛm nɔɔwɑ. Kpɑ tɔmbu
kpuro bu nɛɛ, ɑmi!

28

Domɑrun nɔɔ mwɛɛnu

1 Mɔwisi u nɛɛ, ì n Gusunɔ bɛsɛn Yinnin
gere kpuro swɑɑ dɑki, mɑ i win yiirebu
kpuro mɛm nɔɔwɑ bi nɑ bɛɛ sɔ̃ɔmɔ mini gisɔ,
sɑɑ yerɑ u koo bɛɛ wɔlle suɑ n kere bwesenu
kpuro ni nu tie.
2 Mɑ i win gere kpuro mɛm nɔɔwɑ, wee
nge mɛ u koo bɛɛ domɑru kuɑ.
3 U koo bɛɛ kpuro domɑru kuɑ, be bɑ wãɑ
wuu mɑrosɔ kɑ be bɑ wãɑ bɑru kpɑɑnɔ.
4 U koo de i bii dɑbinu mɑ kpɑ u de dĩɑnu
nu koorɑ bɛɛn gbeɑɔ kpɑ bɛɛn kɛtɛbɑ kɑ bɛɛn
yãɑnu kɑ bonu nu mɑrurɑ nu dɑbiɑ.
5 U koo de i dãɑ bii dɑbinu wɑ i birenu
yibiɑ kpɑ u de i n som mɔ mu n kpã i kɑ pɛ̃ɛ
ko.
6 Mi i dɔɔ kpuro, u koo bɛɛ domɑru kuɑ.
7 Wi, Yinni Gusunɔ, u koo de yibɛrɛ be bɑ
bɛɛ seesi bu yɑrinɑ bɛɛn wuswɑɑn di. Swɑɑ
tiɑ bɑ koo kɑ duumɑ ɑdɑmɑ bɑ koo duki
yɑrinɑwɑ bu swɑɑ dɑbinu mwɑ.
8 U koo bɛɛn dĩɑ ni i gã i doke birɑnu sɔɔ
kɔ̃su, kpɑ u de ye i mɔ̀ kpuro yu wɛ̃rɑ. U
koo bɛɛ domɑru sosiɑ tem mɛ sɔɔ, mɛ u bɛɛ
wɛ̃ɛmɔ.
9 I n win woodɑ be kpuro mɛm nɔɔwɑ, mɑ
i win kĩru mɔ̀, u koo bɛɛ wunɑ nɛnɛm win
tiin sɔ̃ nge mɛ u bɛɛ nɔɔ mwɛɛru kuɑ.

10 Handunian tɔmbu kpuro ba koo wa ma
i sãa Yinni Gusunɔn tɔmbu kpa ba n bɛɛn
bɛrum mɔ.
11 Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ durom dabinu
yibusi tem mɛ sɔɔ mɛ u bɛsɛn baababa nɔɔ
mwɛɛru kua u nɛɛ, u koo bɛɛ wɛ̃. I ko i bii
dabinu ma kpa bɛɛn yaa sabenu nu dabia
kpa bɛɛn gbea yu dĩanu ko.
12 U koo bɛɛ wɔllu wukia mi win
arumanin beru yera wãa kpa u de gura yu
nɛ bɛɛn tem sɔɔ saa ye n weenɛ. Kpa ye i mɔ
kpuro yu kuura. I ɲ maa gobi bɔkuramɔ
gabun mi. Tɔn tuko dabira ta koo gobi
bɔkura bɛɛn mi.
13 Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ kowa wiru, n
ɲ mɔ siru. I ko i n da n yĩsiru yarawa, i ɲ
biru wurɔ. Adama yu ka sere koora mɛ, i
ko i wi, Gusunɔ bɛsɛn Yinnin woodaba mɛm
nɔɔwawa mam mam ye na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ mini
gisɔ.
14 I ku ra ko i gɛra gari yi na bɛɛ sɔ̃ɔwa mini
kpuron gaan di, kpa i da i bũnu sã.

Bɔ̃rin nɔɔ mwɛɛnu

15 Mɔwisi u maa nɛɛ, ma i ɲ Gusunɔ bɛsɛn
Yinnin gere swaa daki, ma i kun ye kpuro
mɛm nɔɔwɛ ka yiire bi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ mini
gisɔ, bɔ̃ri yiniwa yi koo bɛɛ wɔri.

16 Bɛɛ kpuro i ko i bɔ̃ri wa, be ba wãa wuu
marosɔ ka be ba wãa baru kpaanɔ.
17 I ɲ dãa binu wasi i birenu yibia, i ɲ maa
som wasi i ka pɛ̃ɛ ko.
18 I ɲ bibu marumɔ ba n dabi. Bɛɛn dĩanu
nu ɲ kooramɔ bɛɛn gbeaɔ. Mɛya bɛɛn kɛtɛba
ka bɛɛn yãanu ka bonu nu ɲ maruramɔ nu
dabia.
19 Mi i dɔɔ kpuro, bɔ̃riya yi ko n bɛɛ swĩi.

20 Ye i mɔ̀ kpuro sɔɔ, Gusunɔ bɛɛn Yinni u
koo de i bɔ̃ri wawa kpa i n bɛrum mɔ kpa i
wahala ko sere i ka kam ko mam mam yèn
sɔ̃ i nùn deri ma i kɔ̃sa kua.
21 U koo ka bɛɛ bara kɔ̃sunu naawa ni nu
koo bɛɛ kpeerasia tem min di mɛ i ko n mɔ.
22 U koo de bɛɛn wasi yi gbera ɲ kun mɛ
yi swĩa ɲ kun mɛ yi mɔsi ɲ kun mɛ yi wooru
bara. U koo maa yina gura yu nɛ kpa bɛɛn
gbean dĩanu nu gbera ɲ kun mɛ nu kɔ̃si.
Wahala ye kpurowa i ko wa sere u ka bɛɛ
kpeerasia mam mam.
23 Wɔllu ta koo bɔbiawa nge sii gandu
bɛɛn wii wɔllɔ kpa tem mu bɔbia nge sisu.

24 Tua ka yanima u koo sure bɛɛn gbeaɔ
guran ayerɔ sere u ka bɛɛ kpeerasia mam
mam.
25 Yinni Gusunɔ u koo de bɛɛn yibɛrɛba bu
bɛɛ kamia. Swaa tia ko i ka bu wɔri adama i
ko i duki yarinawa ben wuswaan di i swaa
dabinu mwa. Handunian bwesenu kpuro
nu koo biti ko nù n wa ye ya bɛɛ deema.
26 Bɛɛn gonu nu koo kowa gunɔsu ka
gbeeku yɛɛn dĩanu. Goo kun yin gaa giramɔ.
27 Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ bwisinu wisi
nge mɛ u Egibitigibu kua. U koo de i n gɔnan
bara bwese bweseka mɔ ye ya ɲ bɛkuramɔ.
28 U koo de wiiraru ka wɔ̃koru ka
fanfankura n bɛɛ wãasi.
29 Sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara, i ko n sĩimɔwa i n babi
nge wɔ̃kobu. Gãanu sari ni nu koo wɛ̃ra ye
i ko i ko kpuro sɔɔ. Mɛya gaba ko n bɛɛ taki
dimɔ ba n bɛɛ gbɛnimɔ. Goo kun ko n maa
wãa wi u koo ka bɛɛ yina.
30 Bɛɛn goo ù n kurɔ wa, goowa u koo nùn
sua. Goo ù n diru bana, goowa u koo du te
sɔɔ. Goo ù n maa resɛm gbaaru kua, goowa
u koo ten dãa binu di.
31 Ba koo bɛɛn naa kinɛnu go bɛɛn
wuswaaɔ, adama i ɲ nin yaa temmɔ. Ba koo
bɛɛn kɛtɛkunu mwa ka dam, i ɲ maa kpɛ̃ i
nu wɔrama. Bɛɛn yibɛrɛba ba koo bɛɛn sabe
piiminu gura, i ɲ maa wasi wi u koo ka bɛɛ
yina.
32 Ba koo bɛɛn bii tɔn durɔbu ka tɔn
kurɔbu mwɛɛri bu ko tɔn tukobun yobu
bɛɛn nɔni biru i n mɛɛra, kpa i wasira ka
swaan mɛɛribu saa kpuro, adama i ɲ kpɛ̃ i
gãanu ko.
33 Bwese tuku ni i ɲ yɛ̃ nu koo na nu bɛɛn
tem dĩanu kpuro ka bɛɛn wahala ye i kuan
are di. Ba ko n bɛɛ dam dɔremɔwa kpa ba n
bɛɛ taki dimɔ baadomma.
34 Mɛya i ko i ko wiirobu kɛ̃si ni bɛɛn nɔni
yi koo wan sɔ̃.

35 Yinni Gusunɔ u koo de i bosu wa si i
ɲ bɛkuramɔ. Su ko n wãawa bɛɛn dũunɔ ka
bɛɛn taanɔ kpa su yɛ̃bi bɛɛn wasi kpuro sɔɔ
saa bɛɛn wirun di sere ka bɛɛn naasɔ.
36 Mɛya u koo de bu bɛɛ mwɛɛri ka bɛɛn
sunɔ wi i ko i ko bɛɛn wirugii bu ka da tem
tukumɔ bwese te bɛɛ ka bɛsɛn baababa i ɲ
yɛ̃ mi, kpa i bũnu sã mi, ni ba kua ka dãa ka
maa kpenu.
37 Bwesenu kpuro nìn mi Yinni Gusunɔ
u koo de i da, nu ko n biti sãawa ye ya bɛɛ

deema min sɔ̃. Saa yera ba koo bɛɛ funɛ
wuna kpa bu bɛɛ yaakoru ko.

38 Dĩa bwese bakara i ko i ka da gbeaɔ
i duure, adama nin fiikowa i ko i wa i gɛ̃,
domi twee yi koo na yi nu di.
39 I ko i resɛm gbaanu ko i nu nɔɔri, adama
i ɲ nin binun tam nɔrumɔ, mɛya i ɲ maa nin
dãa marum wasi i sɔri domi kɔkɔna nu koo
mu di.
40 I ko i n olifin dãa mɔ bɛɛn tem beri
berika kpuro sɔɔ. Adama i ɲ yen gum wasi,
domi ye kpuro ya koo dɛlla yu wɔrukuwa ya
kun ye.
41 I ko i bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ma
adama ba ɲ mɔ̀ bɛɛgibu domi ba koo bu yoru
mwɛɛriwa bu ka doona tem tukumɔ.
42 Bɛɛn dãa ka bɛɛn gbean marum
kpurowa mu koo ko tween dĩanu.

43 Sɔɔ be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ ba ko n
dam mɔ̀ ba n dɔɔwa. Adama bɛɛ, i ko i biru
wuraWa.
44 Bera ba ko n da bɛɛ bɔkure. I ɲ wasi i bu
bɔkura. Ba ko n sãawa wiru kpa i n sãa siru.

45 Bɔ̃ri yini kpurowa yi koo bɛɛ deema.
Kpa yi n bɛɛ wãasi sere bu ka bɛɛ kam
koosia. Domi i ɲ Gusunɔ bɛɛn Yinnin gere
swaa daki, i ɲ win yiirebu wure, i ɲ maa win
woodaba mɛm nɔɔwɛ ye u bɛɛ wɛ̃.
46 Mɛya ya ko n sãawa yĩreru te Gusunɔ u
koo ka bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru kirɔ ko.

47 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bɛɛ doma bakaru
kua. Adama i ɲ nùn sãwa ka gɔ̃ru teu ka
nuku dobu.
48 Yen sɔ̃na u koo bɛɛ yibɛrɛba sure kpa
i bu yoru diiya i n wãa gɔ̃ɔru ka nim nɔru
ka sãaru ka tereru sɔɔ. Ba koo bɛɛ yoo te
diisiawa sere bu ka bɛɛ kam koosia.
49 U koo bɛɛ bweseru garu surema ton-
tonden di, tu bɛɛ wukiri nge gunɔ bakeru.
I ɲ ko i bwese ten barum nɔ.
50 Bwese te, ta ko n nuki sosuwa. Ta ɲ
ko n bukurobun bɛɛrɛ yɛ̃. Ta ɲ maa bibun
wɔnwɔndu mɔ̀.
51 Ta koo bɛɛn yaa sabenu ka bɛɛn gbean
dĩanu mwɛɛriwa sere tu ka bɛɛ kam koosia.
Ta ɲ bɛɛ dĩanu ganu deriammɛ ɲ kun mɛ
gum ɲ kun mɛ tam ɲ kun mɛ yaa saberu.

52 Ba koo bɛɛ tarusiwa baama mi i wãa
kpuro sere bɛɛn gbãra damgii ni i naanɛ sãa
nu ka wɔruku. Ba koo bɛɛ tarusiwa tem mɛ
kpuro sɔɔ mɛ Yinni Gusunɔ u bɛɛ wɛ̃.

53 Sanam mɛ bɛɛn yibɛrɛ be, ba bɛɛ tarusi,
gɔ̃ɔra koo ko sere i bɛɛn bibu tem be Yinni
Gusunɔ u bɛɛ wɛ̃.
54 Bɛɛn suunu sɔɔ, durɔ wi ba mam mɛɛra
u wɔnwɔndu mɔ too, u koo win wɔnɔbu ka
win maabu ka win tiin kurɔ ka win bii be ba
tie tusi.
55 Domi nɔni swãa ten saa sɔɔ, u ɲ ko n kĩ
u ka ben goo win bii be u gon yaa bɔnu ko.
Domi win bii bera ba ko n sãa win dĩa ni nu
tie.
56 Kurɔ wi ba raa maa mɛɛra u du u sam
mɔ sere u ku ra yari tɔɔwɔ u bɔsu, u koo maa
ko nge mɛ.
57 U koo mam bii wɛ̃ɛ te u mara ka ten yãa
ni nu wɔruma sua u bere u n temmɔ asiri
sɔɔ. Domi u ɲ dĩanu ganu wasi u di saa ye
yibɛrɛba ba bɛɛ tarusi mi.
58 I kun Yinni Gusunɔn wooda mɛm
nɔɔwɛ ye ya yorua tire teni sɔɔ, ma i ɲ win
yĩsi baka te nasie,
59 u koo de bara bakanu nu bɛɛ ka bɛɛn
bibu wɔri. Kpa nu n wãa sere ka bɛɛn bibun
bweserɔ nu ka tɛ.
60 U koo ka Egibitin bara ni kpuro na u bɛɛ
sure nìn bɛrum i mɔ mi.
61 Baranu kpurowa u koo bɛɛ sure, ka
mam ni nu ɲ yorua woodan tireru sɔɔ. Ni
kpurowa nu koo bɛɛ wɔri sere nu ka bɛɛ
kam koosia.
62 Bɛɛn fiiko tɔnawa ya koo tiara bɛɛ sɔɔ,
bɛɛ be i dabi mi nge wɔllun kperi. Domi i ɲ
Gusunɔ bɛɛn Yinnin gere mɛm nɔɔwɛ.
63 Nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa bɛɛ durom
kua, u bɛɛ dabiasia ka kĩru, nge mɛya u koo
maa bɛɛ yara ka win kĩru tem mɛ u bɛɛ wɛ̃n
di kpa i kam ko.
64 Nge mɛya u koo de i yarina i n wãa
handunian bwesenu kpuro sɔɔ. Miya i ko
i bũnu sã ni bɛɛ ka bɛsɛn baababa i ɲ daa yɛ̃
ni ba ka dãa ka kpenu kua.
65 Bwese ni sɔɔ, i ɲ bɔri yɛndu wasi. Mɛya
i ɲ sinamɔ yam tem. Yinni Gusunɔ u koo de
i burisina kpa i n nuki sankire i n sumɔ.
66 Bɛɛn hunde ya ko n sãawa nge ye ba ka
wɛ̃ɛ sɔri kpa i n bɛrum soore wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ
sɔɔ, kpa i n sika mɔ̀ bɛɛn wãarun sɔ̃.
67 Bɛrum mɛn saabu ye i ko wan sɔ̃, i ko i
n kĩ bururu tu na fuuku yokan saa sɔɔ. Kpa
bururun saa, i n kĩ yoka yu na fuuku.
68 Yinni Gusunɔ u koo de bu ka bɛɛ wura
Egibitiɔ ka goo nimkusu. U koo ka bɛɛ wura
tem mɛ sɔɔ mɛ na raa nɛɛ, i ɲ wasi. I n tura

mi, i ko i bɛɛn tii yibɛrɛba dɔre i ko yobu. Adama goo kun bɛɛ dwemɔ.

MƆWISIN SƆƆSI DÃAKIRU

69 Gusunɔ u Mɔwisi wooda wɛ̃ u ka Isireliba arukawani bɔke Mɔabuban temɔ ye u raa ka bu bɔkua Horɛbuɔ baasi.

Ye Yinni Gusunɔ

u Isireliba kua

29

1-2 Mɔwisi u Isireliba kpuro mɛnna u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i wa sɔm maamaakigii ni Yinni Gusunɔ u kua, ka nɔni swãa ni u Egibitin sunɔ ka win sɔm kowobu kpuro kpɛ̃ɛ ben tem mɛ kpuro sɔɔ.

3 Adama sere ka tɛ̃ u ɲ dere i tubu ye bɛɛn nɔni wa ka ye bɛɛn swasu nua.

4 U bɛɛ kpara gbaburɔ wɔ̃ɔ weeru ma bɛɛn yãa ni i doke nu ɲ gɛ̃ɛkire, bɛɛn baranu kun maa diire nu sere kpe.

5 U ɲ dere i pɛ̃ɛ di. I ɲ maa tam nɔrure. Win tiiwa u bɛɛ nɔɔri i ka tubu ma wiya u sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni.

6 Sanam mɛ sa tunuma mini, Sihoni, Hɛsibonin sunɔ ka Ogu, Basanin sunɔ ba yarima ba sun tabu wɔri ma sa ka bu tabu kua sa kamia.

7 Sa ben tem mwa sa Rubɛnin bwese kɛra ka Gadin bwese kɛra ka Manasen bwese kɛran sukum wɛ̃.

8 Yen sɔ̃, i de i wooda yen gari mɛm nɔɔwa kpa ye i mɔ̀ kpuro yu bɛɛ wɛ̃ra.

I arukawani ye nɛnuɔ n wã

9-10 Mɔwisi u maa nɛɛ, wee gisɔ i na Gusunɔ bɛsɛn Yinnin wuswaaɔ ka bɛɛn bwese kɛrin wirugibu ka yin guro gurobu ka yin tabu sinambu, bɛɛ Isireliba kpuro gesi ka bɛɛn kurɔbu ka bibu ka sere tɔn tukobu be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ ka bɛɛn sɔm kowobu be ba ra bɛɛ dãa kasue ka be ba nim takirimɔ.

11 Bɛɛ kpurowa i mɛnna i ka Yinni Gusunɔ arukawani bɔke. Tɛ̃, u bɛɛ kanamɔ i ye wuro ka bɔ̃ri,

12 kpa i n sãa win tɔmbu kpa wi, u n maa sãa bɛɛn Yinni nge mɛ u bɛɛn sikadoba Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu nɔɔ mwɛɛru kua ma u bɛɛn tii sɔ̃ɔwa mɛ.

13 N ɲ mɔ bɛɛ tɔna u ka arukawani ye bɔkua ka bɔ̃ri,

14 ka be ba mɛnnɛ win wuswaaɔ mini kpurowa ka mam be ba kun wãa minin tii kpuro.

15 Bɛɛn tii i yɛ̃ nge mɛ sa raa ka wãa Egibitiɔ ka nge mɛ sa sina bwese tukunun suunu sɔɔ nɩ̀n tem sa sasira.

16 I ben bũu kamgii ni wa ni ba kua ka dãa ka kpenu ka sii geesu ka sere maa wura.

17 Yen sɔ̃, bɛɛn suunu sɔɔ, goo ɲ kun mɛ yɛnu gagu ɲ kun mɛ bwese kɛra gaa yu ku raa Gusunɔ bɛsɛn Yinni biru kisi kpa yu da yu bwese tuku nin bũnu sã. Bɛɛn suunu sɔɔ, goo u ku raa gɔsira u ko nge dãa ye ya dɛ̃ɛ mɔ.

18 Wi u arukawani yen gari nua ye ba bɔkua ka bɔ̃ri mi, u ku tii sua win gɔ̃ruɔ u nɛɛ, u koo bɔri yɛndu wa baa ù n win tiin kĩru mɔ̀, kpa u de goo u wɔri bũu sãaru sɔɔ.

19 Yinni Gusunɔ kun nùn suuru kuamme. Win mɔru ka win nisinu koo wɔriwa yɛ̃ro sɔɔ. Bɔ̃ri yi ba yorua tire te sɔɔ, yi koo nùn diwa kpa Yinni Gusunɔ u de bu win yĩsiru duari handunia sɔɔ.

20 U koo yɛ̃ro wunawa Isireliban bwese kɛrin suunu sɔɔn di nge mɛ bɔ̃ri yi, yi gerumɔ woodan tire te sɔɔ.

Yinni Gusunɔn bɔ̃ri

yi koo bu di

21 Sɔ̃ɔ teeru bii be ba koo ra marura ka sɔɔ be ba koo ra na saa tontonden di, ba koo wa asɔrɔ ye ya bɛɛn wuu kua ka nge mɛ Yinni Gusunɔ u bɛɛn tem mɛ kam koosia

22 ka sɔ̃ɔ bisu ka bɔru sere ba ɲ kpɛ̃ bu gãanu duure, gãanu kun mam kpɛ̃ nu kpi mɛ sɔɔ baa yakasu su ɲ seemɔ mi. Ba mu kpeerasiawa nge Sodomu ka Gomɔra ka Adima ka Seboimu, wuu si Yinni Gusunɔ u kpeerasia ka win mɔru baka.

23 Saa yera bwese ni, nu koo bikia nu nɛɛ, mban sɔ̃na Yinni Gusunɔ u tem mɛ kua mɛsum. Mban sɔ̃na u mu kpeerasia ka win mɔru baka.

24 Kpa bu bu wisi bu nɛɛ, mɛn tɔmbu ba arukawani ye kusiawa ye wi, Gusunɔ ben sikadoban Yinni u ka bu bɔkua sanam mɛ u bu yarama Egibitin di.

25 Ma ba bũnu sãaru wɔri ni ba ɲ daa yɛ̃ ni Yinni Gusunɔ u bu yinari.

26 Yen sɔ̃na u mɔru kua u bu bɔ̃ri yi yi wãa tire te sɔɔ sure.

27 Ma u win tɔmbu gira u yara tem min
di ka win dam bakam ba da ba wãa tem
tukumɔ mi ba bu waamɔ gisɔ.
28 Ye ya berua, Yinni Gusunɔ turowa u ye
yɛ̃. Adama bɛsɛgia ye u sun sɔ̃ɔsi bɛsɛ ka
bɛsɛn bibun bweseru kpa su win wooda ye
mɛm nɔɔwa.

Isireliba ba koo wura

Yinni Gusunɔn mi

30

1 Sanam mɛ bɔ̃ri ka domarun gari yi na
bɛɛ sɔ̃ɔwa kpuro yi bɛɛ deema, ma Yinni
Gusunɔ u bɛɛ gira i da i wãa tem tukumɔ,
2 ma i gɔ̃ru gɔsia i wurama win mi, ma i
win gere mɛm nɔɔwa ka gɔ̃ru tia bɛɛ ka bɛɛn
bibu nge mɛ na bɛɛ yiiremɔ gisɔ,
3 saa ye sɔɔra wi, Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ
wɔnwɔndu kua kpa u ka bɛɛ wurama mìn di
u raa bɛɛ yarinasia i yoru dimɔ.
4 U n daa dera ba ka bɛɛ yoru da n toma, u
koo da u bɛɛ kasuma
5 u ka bɛɛ wurama tem mɛ bɛɛn baababa
ba raa mɔ sɔɔ kpa i n mu mɔ. U koo bɛɛ gea
kua n kere bɛɛn baababa kpa i bu dabiru
kera.
6 Yinni Gusunɔ u koo bɛɛn gɔ̃rusu ka bɛɛn
bibugisu dɛɛrasia kpa i nùn kĩa ka gɔ̃ru tia
ka bɛɛn bwɛ̃ra kpuro kpa i wa i n wãa.
7 Saa ye, kpa u bɔ̃ri yi yi wãa tire te sɔɔ
bɛɛn yibɛrɛba sure be ba bɛɛ tusa ba nɔni
sɔ̃ɔwa mi.
8 Bɛɛ maa, i ko i gɔsirama i wi, Yinni
Gusunɔ mɛm nɔɔwa, kpa i win woodaba
swĩi ye na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ mini gisɔ.
9 Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ dukia yibie
kpa u bɛɛ kuurasia ye i mɔ̀ kpuro sɔɔ. U
koo bɛɛn bibu ka bɛɛn yaa sabenu ka bɛɛn
gbean dĩanu dabiasia. Domi u koo maa
bɛɛn doo nɔɔru kĩa nge mɛ u raa yellu bɛɛn
sikadobagiru kĩa.
10 Yeni kpuro ya koo koora ì n wurama
win mi ka gɔ̃ru teu ka bɛɛn bwɛ̃ra kpuro ma
i win gere mɛm nɔɔwa ma i win woodaba
swĩi dee dee ye ba yorua win tire te sɔɔ.

Gusunɔn gari yi wãa turuku

11 Wooda ye na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ mini gisɔ, ya ǹ
sɛ̃ yu ka bɛɛ yeeri. Ya ǹ maa sɛ̃ i ka ye mɛm
nɔɔwa.
12 Ya ǹ wãa wɔllɔ bu sere nɛɛ, wara u koo
da wɔllɔ u ka sun ye naawa u sun nɔɔsia su
sere ye mɛm nɔɔwa.
13 Ya ǹ maa wãa daarun guru giɔ bu sere
nɛɛ, wara u koo nim wɔ̃ku tɔbura u da u ka
sun ye naawa u sun nɔɔsia su sere ye mɛm
nɔɔwa.
14 Ka gem wooda ye, ya wãawa bɛɛn bɔkuɔ
ka bɛɛn nɔsɔ ka bɛɛn gɔ̃rusɔ. I ko i kpĩ i ye
mɛm nɔɔwa.

I de i wãaru gɔsi

15 Bɛɛ Isireliba, wee na wãaru ka gea ka
maa gɔɔ ka kɔ̃sa yiimɔ bɛɛn wuswaaɔ i ka
gɔsi.
16 Yen sɔ̃na na bɛɛ yiiremɔ gisɔ, i Gusunɔ
bɛɛn Yinni kĩɔ kpa i sĩ win swɛɛ sɔɔ. Kpa i
win woodaba mɛm nɔɔwa ka win gere ka
win yiirebu kpa i kpĩ i n wãa i n dabiamɔ.
Saa ye sɔɔ, u koo bɛɛ domaru kua tem mɛ i
ko i mwa sɔɔ i n mɔ.
17 Adama bɛɛn gɔ̃ru gà n sĩira ma i ǹ nùn
mɛm nɔɔwɛ, ma i da i bũnu sãamɔ,
18 na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ma i ko i gbiwa tem mɛ sɔɔ
mɛ i ko i mwa i n mɔ mi, ì n Yuudɛnin daaru
tɔbura.
19 Wɔllu ka tema mu sãa nɛn seeda gisɔ ma
na bɛɛ wãaru ka gɔɔ, ka maa domaru ka bɔ̃ri
yiiyammɛ. N n mɛn na, i wãaru gɔsio kpa i
wa i n wãa bɛɛ ka bɛɛn bibun bweserɔ.
20 Kpa i Gusunɔ bɛsɛn Yinni kĩa i n ka nùn
maninɛ kpa i n nùn mɛm nɔɔwammɛ. Domi
yera ya koo de i n wãa kpa yu bɛɛn wãaru
dɛnyasia i ka wa i n wãa tem mɛ sɔɔ, mɛ
u bɛsɛn sikadoba Aburahamu ka Isaki ka
Yakɔbu nɔɔ mwɛɛru kua.

MƆWISIN NƆƆ KANABU KA WIN GƆƆ

Yinni Gusunɔ u Yosue kua

Mɔwisin kɔsire

31

1 Mɔwisi u kpam Isireliba gari yini sɔ̃ɔwa
u nɛɛ,
2 wee gisɔ na wɔ̃ɔ wunaa teeru mɔ, na
ǹ maa kpɛ̃ n bɛɛ kpara. Yeniba kpuron
biru, Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na
ǹ Yuudɛni tɔburɔ.
3 Adama win tiiwa u koo bɛɛ swaa gbiiya
kpa u bwese ni nu wãa mi go kpa i nin tem
mwa. Yosuewa u koo ko bɛɛn kparo nge mɛ
wi, Yinni Gusunɔn tii u gerua.

4 U koo bwese ni kam koosia nge mɛ u
Amɔreban sinam beni, Sihoni ka Ogun tem
kam koosia.
5 U koo bɛɛ bu nɔmu bɛria kpa i bu kua nge
mɛ na bɛɛ sɔ̃ɔwa.
6 Yen sɔ̃, i tii dam kɛ̃ɛyɔ kpa i n wɔrugɔru
mɔ. I ku nanda, i ku maa diiri ben wuswaaɔ.
Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinnin tiiwa u koo bɛɛ
swaa gbiiya. U ǹ bɛɛ derimɔ, u ǹ maa bɛɛ
biru kisimɔ.
7 Yera Mɔwisi u Yosue soka u na Isireliba
kpuron wuswaaɔ ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
tii dam kɛ̃ɛyɔ kpa a n wɔrugɔru mɔ. Domi
wuna kaa ka tɔn be da tem mɛ sɔɔ, mɛ Yinni
Gusunɔ u ben baababa nɔɔ mwɛɛru kua ka
bɔ̃ri. Wuna kaa bu mu bɔnu kua.
8 Win tiiwa u koo nun swaa gbiiya kpa u
n ka nun wãa. U ǹ nun biru kisimɔ, u ǹ maa
nun derimɔ. Yen sɔ̃, a ku nanda, a ku maa
de wunɛn tororu tu kara.

Woodan garibu wɔ̃ɔ nɔɔba yiru

ka wɔ̃ɔ nɔɔba yiru

9 Mɔwisi u wooda ye yorua ma u ye yãku
kowobu Lefiban bweseru be ba ra Yinni
Gusunɔn woodan kpakororu sɔbe ka Isire-
liban guro gurobu wɛ̃.
10 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wɔ̃ɔ nɔɔba yiru
baayere yè sɔɔ ba ra be ba dibu nɛni kare,
Kunun tɔ̃ɔ bakarun saa,
11 sanam mɛ Isireliba kpuro ba mɛnna
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ batuma ye u gɔsa
sɔɔ, saa yera kaa n da wooda ye kpuro gari
bu nɔ.
12 Be kpurowa kaa mɛnna, tɔn durɔbu ka
tɔn kurɔbu ka bibu ka tɔn tukobu be ba wãa
ka bɛɛ, bu ka woodan gari yi nɔ, kpa bu wa
bu Gusunɔ bɛsɛn Yinni nasia kpa bu wooda
ye kpuro mɛm nɔɔwa.
13 Nge mɛya bɛɛn bii be ba ǹ wooda yen
gari yɛ̃ ba koo ka ye nɔ, kpa bu Gusunɔ bɛsɛn
Yinni nasia saa kpuro ye ko i n wãa tem mɛ
sɔɔ, mɛ i ko i mwa ì n Yuudɛni tɔbura.

Gari dãaki yi Gusunɔ

u ka Mɔwisi kua

14 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee tɔ̃ɔ te kaa gbi ta turuku kooma. Yen
sɔ̃, a Yosue sokuma kpa i na i yɔ̃ra nɛn kuu
bekurugii ten mi, mi na ra ka bɛɛ yinnɛ, kpa
n Yosue sɔ̃ ye u koo ko.
Ma Mɔwisi ka Yosue ba da ba yɔ̃ra kuu ten
mi.
15 Miya Yinni Gusunɔ u bu kure guru wii
wuroru sɔɔ. Ma guru wii wuro te, ta da ta
yɔ̃ra kuu ten kɔnnɔwɔ.
16 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee kaa wura a wunɛn sikadoba deema.
Wunɛn biru, Isireliba ba koo man deri kpa
bu nɛn arukawani kusia ye na ka bu bɔkua
kpa bu da bu bũnu gasiri bu sã tem mi ba
duɔ mi sɔɔ.
17 Yen tɔ̃ɔ te, kon ka bu mɔru ko kpa n
bu biru kisi n bu deri. Ba koo kam kowa.
Wahala ka nɔni swãa dabinu koo bu deema.
Saa ye sɔɔra ba koo tii sɔ̃ bu nɛɛ, nɛ, Gusunɔ
ben Yinni na ǹ wãa ben suunu sɔɔ, yen sɔ̃na
wahala yeni ya bu deemamɔ.
18 Ka gem nɛ, Yinni Gusunɔ kon bu biru
kisi n bu deri. Domi ba kɔ̃sa kua ba bũnu
sãwa.
19 Tɛ̃, a womu geni yoruo ga n sãa seeda
nɛ ka Isireliban suunu sɔɔ. A bu womu ge
sɔ̃ɔsio kpa ga n wãa ben nɔɔwɔ.
20 Domi kon de bu du tem mɛ na gerua
ka bɔ̃ri na nɛɛ, kon ben baababa wɛ̃ sɔɔ, mi
tim ka bom mu kokumɔ. Ba koo di bu debu
bu bɔria. Adama ba koo man torari bu nɛn
arukawani kusia bu ben gɔ̃ru gɔsie bũnu
ganun mi bu nu sã.
21 Saa ye sɔɔ, wahala ka nɔni swãaru garu
tà n maa seewa ben suunu sɔɔ, ben bibun
bweseru ta koo womu ge yaaya kpa ga n sãa
seeda. Na ben gɔ̃run gari yɛ̃ saa tɛ̃n di n sere
mam bu duusia tem mɛ sɔɔ mɛ na bu nɔɔ
mwɛɛru kua ka bɔ̃ri.
22 Tɔ̃ɔ te sɔɔra Mɔwisi u womu ge yorua
ma u gu Isireliba sɔ̃ɔsi.
23 Yinni Gusunɔ u Yosue, Nunin bii
wooda yeni wɛ̃ u nɛɛ, a de a tii dam kɛ̃ kpa
a n wɔrugɔru mɔ. Domi wuna kaa Isireliba
duusia tem mɛ sɔɔ, mɛ na bu nɔɔ mwɛɛru
kua ka bɔ̃ri. Mɛya nɛn tii ko na n wãa ka
wunɛ.
24 Sanam mɛ Mɔwisi u wooda ye yorua
tireru sɔɔ u kpa,
25 yera u Lefiba be ba ra Yinni Gusunɔn
woodan kpakororu sɔbe sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
26 i woodan tire teni suo kpa i tu yi
kpakoro ten bɔkuɔ kpa ta n sãa seeda bɛɛn
sɔ̃.
27 Na bɛɛn swaa taabu yɛ̃. Domi i ra Yinni
Gusunɔ seesi nɛn wuswaaɔ. Kaa ra sere
gere nɛn gɔɔn biru?
28 I bɛɛn bwese kɛrin guro gurobu ka bɛɛn
tabu sinambu mɛnnama bu na nɛn mi. Kon

gari yini gere bu yi nɔ. Kpa wɔllu ka tem mu
n sãa nɛn seeda bɛɛn wuswaaɔ.
29 Na yɛ̃ ma nɛn gɔɔn biru i ko wɔri durum
sɔɔ. Kpa i swaa ye deri ye na bɛɛ sɔ̃ɔsi. Yen
sɔ̃, wahala koo bɛɛ deema. Domi i ko kɔ̃sa ko
i Yinni Gusunɔn mɔru seeya ka bwãaroku
ni i seka.

Mɔwisin womu

30 Ma Mɔwisi u womu genin gari kpuro
gerua, ma Isireliba kpuro ba yi nua. Ge
wee.

32

1 Wɔllu, a swaa dakio a nɛn gari nɔ.
Tem, a swaa tem kpĩiyɔ a nɛn nɔɔ nɔ.
2 Nɛn yɛ̃ru ta kokumɔ nge guru nim
ma nɛn gari nɛmɔ nge kakoru
ma yi dãakumɔ nge dirum yaka bekusu sɔɔ.
3 Kon Yinni Gusunɔn yĩsiru kpara.
Bɛɛ Isireliba, i Gusunɔ bɛsɛn Yinnin yĩsirun
kpãaru kparo.
4 Yinni Gusunɔ u sãawa nge kperu.
U ra kowa dee dee.
Win siribu bu ra n dɛɛrewa.
U sãawa naanɛgii, murafitiru sari win mi.
U sãawa gemgii.
5 Adama bɛɛ, i sãawa tɔn kɔ̃sobu be ba ɲ̀ dee
dee swĩi.
I nùn torari.
Ya kua bɛɛn sekuru.
I ɲ̀ maa sãa win bibu.
6 Gari bakasu bɛɛ,
nge mɛya ba ra Yinni Gusunɔ kue?
U ɲ̀ sãa bɛɛn baaba ka bɛɛn taka kowo?
N ɲ̀ wi, u bɛɛ tãsisia u kua win tɔmbu?
7 I yellu yaayo.
I bwisikuo ye n koora yellu.
I bɛɛn baababa ka bukurobu bikio, ba koo
bɛɛ sɔ̃.
8 Sanam mɛ u tɔmbu tem bɔnu kua,
ka saa ye u bweseru baatere ten tem nɔɔ
bura yeru kua,
u nin baatere goo wɛ̃ wɔllun di wi u ko n tu
kpare.
9 Adama u tii Isireliba yiiya,
be ba sãa Yakɔbun bweseru.
10 Yinni Gusunɔ u bu deema gbaburɔ mi
gbeeku bɔ̃nu nu gberi.
Ma u bu sua u nɔɔri u keu sɔ̃ɔsi.
U ben laakari mɔ nge win tiin nɔni.
11 U bu kɔ̃su nge kasa
ye ya yɔ̃ɔwa yen sokuru wɔllɔ
ya ka yen binu yɔ̃ɔsiamɔ.
Ma ya kasa dɛrie yu ka nu gaba.
12 Yinni Gusunɔ turowa u bu kpara.
Bũu goo kun nùn somi.
13 U dera ba da ba sina gunguru wɔllɔ.
Ma u bu gberun dĩanu diisia.
U dera ba kperun tim di.
U dera ben dãa gbaanu gea kua kpenu wɔllɔ
bu ka gum wa.
14 Ba kɛtɛba ka yãanun bom nɔrumɔ.
Ba yãa kpɛmminu ka yãa kinɛnu ka boo
kinɛnun yaa gumgia temmɔ.
Som gem dĩana ba ra n dimɔ.
Mɛya ba ra maa resɛm tam gem nɔ.
15 Ye ba deba ba kpa ma ba Gusunɔ seesi.
Ye ba bɔria ba kpa, yera ba wi, Gusunɔ ben
taka kowo deri.
Ma ba nùn gɛma wi, wi u sãa ben faaba
kowo.
16 Ba win nisinu seeya ba da ba bũnu sãamɔ.
Ba win mɔru seeya ba da ba bũnu yiire
17 ma ba nu yãkuru koosimɔ ni,
ni nu ɲ̀ sãa gem.
Ba ɲ̀ daa nu yɛ̃,
ben baababa ba ɲ̀ nu sãare.
18 Ba Gusunɔ duari wi u sãa nge ben kpee
baa mi ba ra kuke,
wi, wi u bu wãaru wɛ̃.
19 Sanam mɛ Gusunɔ u wa mɛ,
yera win mɔru seewa ma u bu gɛma
be, be ba sãa win bibu.
20 U nɛɛ, u ɲ̀ maa bu somimɔ kpa u wa ye ya
koo bu deema.
Domi ba sãawa mɛm nɔɔ sarirugibu ka
naanɛ sariba.
21 Ba win mɔru ka win nisinu seeya
ben bũu ni ba sokumɔ Gusunɔn sɔ̃,
ni nu ɲ̀ sãa gãanu.
Yen sɔ̃na u nɛɛ,
wi, u koo maa bwese wiirarugiru sokusia
u ka ben mɔru seeya,
kpa u ben nisinu seeya ka bwese te,
te ba ɲ̀ garisi gãanu.
22 Win mɔru koo se nge dɔ̃ɔ yara
kpa yi gãanu kpuro dɔ̃ɔ mɛni tem sɔɔ,
kpa yu maa da sere tem sɔɔ sɔɔwɔ.
Kpa yu guunun kpɛɛkpɛɛkunu dɔ̃ɔ mɛni.
23 U koo bu nɔni swãaru sure.
Kpa u bu twee.
24 Ba koo gbi gɔ̃ɔru ka bararun sɔ̃.
Bara bakanu koo bu go.
U nɛɛ, u koo bu gbeeku yɛɛ sure yi bu
mwɛɛri.

Kpa u maa de wɛɛ dɛ̃ɛgii yi bu dwɛ̃ɛ.
25 Tabu koo bu go swɛɛ sɔɔ kpa be ba wãa
yɛnusɔ bu bɛrum soora.
Aluwaasiba ka wɔndiaba ba koo gbisuku,
baa ka bii wɛ̃ɛnɔ ka tɔkɔnɔ ba ɲ̀ derimɔ.
26 U koo bu kam koosiawa mam mam sere
goo kun maa bu yaayamɔ.
27 Adama u ɲ̀ wuramɔ yibɛrɛba bu nùn yɛ̃ɛ
yèn sɔ̃ ba win tɔmbu kamia,
kpa bu nɛɛ, n ɲ̀ wi, Yinni Gusunɔ u ye kua.
28 Isireliba ba sãawa bwese te ta ɲ̀ bwisi mɔ,
ta ɲ̀ maa laakari mɔ.
29 Bà n daa bwisi mɔn na,
ba koo raa gia ye ya koo bu deema.
30 Kpa bu tii bikia bu nɛɛ,
tɔn turo u koo kpĩ u tɔmbu nɔrɔbu (1.000)
yarinasia?
N kun mɛ tɔmbu yiru bu tɔmbu nɔrɔbun
suba wɔkuru (10.000) yarinasia?
Geema Gusunɔ bɛsɛn Yinni damgii u sun
deriwa,
u sun yibɛrɛba nɔmu bɛriawa.
31 Adama yibɛrɛ ben tii ba yɛ̃
ma ben bũu wi u bu kɔ̃su
u ɲ̀ wi, Gusunɔ Isireliban Yinni dam tura.
32 Ben yibɛrɛ be, ba sankirewa nge Sodomu
ka Gomɔragibu.
Ba sãawa nge tam mɛ mu sosu, ma mu dɛ̃ɛ
mɔ.
33 Ba sosuwa nge waan dɛ̃ɛ.
Ba sãawa nge waa gɔsɔrun dɛ̃ɛ.
34 Yinni Gusunɔ u yɛ̃ ye yibɛrɛ be, ba kua.
U maa yɛ̃ ye u koo bu kɔsie.
35 Wiya u koo bu mɔru kɔsie u bu sɛɛyasia.
Tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ ba koo wɔruma.
Tɔ̃ɔ te, nɔni swãarugira, ta ɲ̀ maa tɛɛmɔ.
36 Yinni Gusunɔ ù n deema
win tɔmbu ba ɲ̀ dam mɔ,
ba ɲ̀ maa tãsi yeru garu mɔ,
u koo bu siria,
kpa u be, win sɔm kowobun wɔnwɔndu wa.
37 Saa ye sɔɔ, u koo bikia u nɛɛ,
mana bɛɛn bũu damgii ni, nu wãa,
nìn mi i kuku yeru kasu,
38 ni i ra yaa gumgia goowe,
kpa i nu tam wɛ̃ nu nɔ.
I nu sokuo nu na nu bɛɛ somi tɛ̃.
I de nu duki na nu bɛɛ faaba ko.
39 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, nɛna na wãa.
Goo maa sari wi u sãa Gusunɔ.
Nɛna na ra go,
nɛna na ra maa seeye.
Nɛna na ra mɛɛra ko
kpa n wure n bɛkia.
Goo sari wi u koo kpĩ u tɔnu wɔra nɛn
nɔmun di.
40 Sere ka nɛn wãaru, na nɔmu sua wɔllɔ na
bɔ̃rua na nɛɛ,
41 kon nɛn takobi nɔɔ dɛ̃ɛri,
kpa n tɔmbu siri.
Kon nɛn yibɛrɛba mɔru kɔsie
kpa n bu sɛɛyasia
be, be ba man tusa.
42 Nɛn sɛ̃ɛnu koo yɛm debu
kpa nɛn takobi yu be ba man seesimɔ go.
Na ɲ̀ goo derimɔ
wi u ka man tabu mɔ̀.
Be, be ba mɛɛra kua ka be ba yoru mwɛɛra
ba koo gbiwa.
43 Bɛɛ bwese tukunu, i Yinni Gusunɔn
tɔmbu tɔmɔ,
domi u koo bu mɔru bara,
kpa u bu ben toranu suuru kua
u ben tem dɛɛrasia.
44 Ma Mɔwisi ka Yosue, Nunin bii ba na
Isireliban wuswaaɔ ba bu womu gen gari
kpuro saaria.

Mɔwisin kirɔ dãaka

45 Sanam mɛ Mɔwisi u Isireliba Yinni
Gusunɔn sɔ̃ɔsi te sɔ̃ɔwa u kpa, yera u nɛɛ,
46 wooda ye na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ mini gisɔ, i ye
mɛm nɔɔwɔ. I de i ye bɛɛn bibu sɔ̃ɔsi kpa bu
wa bu ye mɛm nɔɔwa kpuro.
47 I n yɛ̃ ma wooda ye, ya ɲ̀ faagin gari.
Domi yeya ya koo bɛɛ wãaru wɛ̃ kpa yu
de tu dakaa da tem mɛ sɔɔ, mɛ i ko i mwa
Yuudɛnin guru giɔ.

Mɔwisi

u win gɔɔn labaari nua

48 Yen tɔ̃ɔ tera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi
sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
49 a doo guu ni ba mɔ̀ Abarimuɔ, Mɔabun
temɔ Yerikon deedeeru, kpa a yɔ Nɛbon
guurɔ. Saa min diya kaa Kananin tem wa mɛ
kon Isireliba wɛ̃.
50 Guu ten wɔlloɔwa kaa gbi nge mɛ wunɛn
mɔɔ Aroni u gu Horiɔ, kpa a da a wunɛn
sikadoba deema.
51 Domi bɛɛ kpuro i ɲ̀ man naanɛ kue
Isireliba kpuron wuswaaɔ sanam mɛ i wãa
Mɛriban bwiaɔ, Kadɛsiɔ, Sinin gbaburɔ. A ɲ̀
man bɛɛrɛ wɛ̃ Isireliban wuswaaɔ dɔma te.

52 Yen sɔ̃na kon de a tem mɛ wa tontonden
di mɛ na nɛɛ, kon Isireliba wɛ̃ mi, adama a ǹ
duɔ mɛ sɔɔ.

Mɔwisi u Isireliban
bwese kɛri domaru kua

33

1 Mɔwisi Gusunɔn tɔnu u sere gbi, u Isire-
liba domaru kua, u nɛɛ,
2 Yinni Gusunɔ u na Sinain guurun di
nge dɔ̃ɔ wi u Seirin guuru wukiri,
ma u win tɔmbu yam bururasia saa Paranin
guurun di.
Gusunɔn gɔradoba dabi dabira ta nùn
yɔ̃sirima.
Ma u wooda nɛni win nɔm geuɔ nge dɔ̃ɔ.
3 Yinni Gusunɔ u Isireliba kĩ.
U ra tɔmbu kpuro kɔ̃su be ba sãa wigibu,
ba ra yiire win nuurɔ bu ka win sɔ̃ɔsiru wa.
4 Nɛ, Mɔwisi, na bɛɛ wooda wɛ̃
ye ya sãa bɛɛ Yakɔbun bibun bweserun tubi
ye ya kpuro kere.
5 Yinni Gusunɔ u kua sina boko Isireliɔ
sanam mɛ ben guro gurobu ka ben kparobu
ba mɛnna
ka sere maa ben bwese kɛri.
6 Mɔwisi u den domaru torua u nɛɛ,
Rubɛnin bwese kɛra yu dakaa da,
yu ku raa gbi.
Gusunɔ u de yen tɔmbu bu dabia.
7 U maa gerua Yudan bwese kɛran sɔ̃ u
nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a swaa dakio
a Yudan bwese kɛran sokuru nɔ.
A de ba n nɔɔ tia sãa ka Isirelin bwese kɛri
yi yi tie.
A ye somiɔ yen yibɛrɛba bà n ye wɔrim wee.
8 Lefin bwese kɛran sɔ̃ u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, wuna a wunɛn sɔm kowobu
Lefiba urimu ka tumimu nɔmu bɛria.
A ben laakari mɛɛra Masaɔ,
ma a bu siri Mɛriban bwian gari sɔɔ.
9 Ba nun naanɛ kua n kere ben mɛro ka ben
tundo
ka ben wɔnɔbu ka sere ben bibu.
Ba wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa.
Ma ba wunɛn arukawani ye yibia.
10 Ba wunɛn tɔmbu wunɛn wooda sɔ̃ɔsi bu
ka nun mɛm nɔɔwa.
Ba ra yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko
kpa bu turare dɔ̃ɔ doke wunɛn yãku yerɔ.
11 Yinni Gusunɔ, a ben bwese kɛra somiɔ bu
ka dam ko.
A ben ye ba mɔ̀ kpuro domaru kuo.
A ben yibɛrɛban dam buo.
A ku maa de bu se sere ka baadommaɔ.
12 Bɛnyamɛɛn bwese kɛran sɔ̃ u nɛɛ,
Bɛnyamɛɛn bwese kɛra ya sãawa ye Yinni
Gusunɔ u kĩ.
Maa ya wãa bɔri yɛndu sɔɔ win bɔkuɔ.
U bu kɔ̃su baadomma.
U maa wãa ben suunu sɔɔ.
13 Yosɛfun bwese kɛran sɔ̃ u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a ben tem domaru kuo,
kpa mu guran nim wa,
ka maa nim mɛ mu koo yari tem sɔɔn di.
14 A ben tem mɛ domaru kuo,
kpa dĩanu nu se,
kpa suru baawure ba n da n gɛ̃ɛru mɔ̀.
15 A de dĩa geenu nu koora ben guunu
kpuron wɔllɔ.
16 A de tem mɛ, mu dukia yibu.
Kpa wunɛ wi a gari gerua saa kiki bekusun
din domaru tu du Yosɛfun bwese
kɛra sɔɔ.
Domi yen tɔmbu ba kua begibun wirugibu.
17 Yosɛfun bwese kɛra ye, ya bɛɛrɛ mɔ.
Ya dam mɔ nge kɛtɛ kinɛru.
Yen dam mu sãawa nge gbeeku kɛtɛn kɔbin
dam.
Dam mɛya ya ra ka bwese tukunu so,
kpa yu nu gira.
Efaraimun tɔn dabira ta sãa nge kɔbi yin tia,
ma Manasen tɔn dabira maa sãa nge kɔbi
yin yiruse.
18 Sabuloni ka Isakarin bwese kɛrin sɔ̃ u
nɛɛ,
Gusunɔ, a Sabulonin bwese kɛra kuurasio
yen tenkurun sɔ̃ te ya mɔ̀ nim goorɔ.
Kpa a de Isakarin bwese kɛra ya n wãa bɔri
yɛndu sɔɔ yen kunɔ.
19 Ba koo tɔmbu soku ben guunɔ
kpa bu yãkunu ko sannu
nge mɛ wooda ya gerua.
Ben dukia ya koo nawa nim wɔ̃kun tenku-
run di
ka sere maa yani sɛɛrin di.
20 Gadin bwese kɛran sɔ̃ u nɛɛ,
bu Gusunɔ siaro
wi u Gadin bwese kɛra batuma baka wɛ̃.
Ya yen yibɛrɛba mara
nge gbee sunɔ ge ga gen yaa mara gu kasuku
saa wirun di sere ka naasɔ.
21 Ya tii tem mɛ mu gea bo gɔsia.
Ye wirugii u ra sue yera ya sua.
Ya gbia Isireliba kpuron wuswaaɔ tabu sɔɔ.

Ya Yinni Gusunɔn wooda ka win gere mɛm nɔɔwa.
22 Danun bwese kɛran sɔ̃ u nɛɛ,
Danun bwese kɛra ya sãawa nge gbee sunɔ kpɛmbu
ge ga yɔ̃ɔma Basanin di.
23 Nɛfitalin bwese kɛran sɔ̃ u nɛɛ,
Nɛfitalin bwese kɛra ya Yinni Gusunɔn domaru yiba
ma ya win durom wa.
Yen tem mu ko n wãawa saa sɔ̃ɔ duu yerun di
n ka da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarɔ.
24 Asɛɛn bwese kɛran sɔ̃ u nɛɛ,
Asɛɛn bwese kɛra yu domaru wa
n kere bwese kɛri yi yi tie.
Gusunɔ u de yen maabu bu ye kĩru sɔ̃ɔsi,
kpa yen tem mu n olifin gum yiba too,
25 kpa yen wusun gbãranun kɔnnɔsu su n sãa sisugisu ka sii gandugisu,
kpa ya n dam mɔ yen wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
26 Yera Mɔwisi u kpam gerua u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, i n yɛ̃ ma Yinni goo sari nge Gusunɔ.
Wee u wɔllu sɔni u ka sisi bɛɛn mi ka win yiiko baka.
Guru wira u dua u ka wee u bɛɛ somi.
27 Wiya u sãa bɛɛn kuku yeru sere ka baadommaɔ.
Saa yee yellun diya win nɔm damguu ga bɛɛ kɔ̃su.
Ma u bɛɛ yibɛrɛba gira u nɛɛ, i bu kam koosio.
28 Yen sɔ̃na bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru, i sɔ̃ bɔri yɛndu sɔɔ.
I sɔ̃wa mi dĩa binnu ka resɛm ya ra koore too.
Mɛya gura ya ra maa nɛ mi.
29 Bɛɛ Isireliba, i sãawa doo nɔɔrugibu.
I ɲ ka bweseru garu weenɛ.
Domi i sãawa bwese te Yinni Gusunɔ u faaba kua.
U sãawa nge bɛɛn tɛrɛru
te ta bɛɛ kɔ̃su.
U sãawa nge bɛɛn takobi
ye ya bɛɛ nasara wɛ̃ɛmɔ.
Bɛɛn yibɛrɛba ba koo na bu bɛɛ suuru kana
kpa i ben tii suabu kpeerasia.

Mɔwisin gɔɔ

34

1 Yeniban biru, Mɔwisi u seewa u da Mɔabun guunu gia. Ma u yɔɔwa guu te ba mɔ̀ Nɛboɔ sere Pisigan wii kpiirɔ Yerikon deedeeru. Ma Yinni Gusunɔ u nùn tem mɛ kpuro sɔ̃ɔsi saa Galadin di sere n ka da Danuɔ,
2 ka Nɛfitalin tem ka Efaraimugim ka Manasegim saa Yudan tem di n ka da nim wɔ̃kuɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia,
3 ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia Nɛgɛbuɔ ka Yuudɛnin bera gia ka wɔwaɔ ye ya wãa Yeriko ye ba maa mɔ̀ Kpakpa bɛ̃ɛn wuun bera gia n ka girari Soariɔ.
4 Ma Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tem mɛ na Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu nɔɔ mwɛɛru kua mɛya mi, mɛya na maa dera a wa mi. Tɛ̃, kon mu ben bibun bweseru wɛ̃. Adama wunɛ, na ɲ derimɔ a taara mi.
5 Yeniban biru, Mɔwisi Yinni Gusunɔn sɔm kowo u kpuna u gu Mɔabun tem mi nge mɛ wi, Yinni Gusunɔ u gerua.
6 Ma Yinni Gusunɔ u nùn sikua Mɔabun wɔwa mi, Bɛti Peorin deedeeru. Adama sere ka gisɔ goo kun win sikiru waare.
7 Sanam mɛ Mɔwisi u gu, u mɔwa wɔ̃ɔ wunaa teeru. Adama win dam tie. Mɛya win nɔni kun maa dam dwiiye.
8 Ma Isireliba kpuro ba win gɔɔ wooru sina sɔ̃ɔ tɛna ba wuri mɔ̀, Mɔabun wɔwa mi.
9 Mɔwisi u Yosue, Nunin bii nɔma sɔndi u ka ko win kɔsire. Yosue wi, u bwisi yiba. Ma Isireliba ba nùn mɛm nɔɔwa ba Gusunɔn wooda ye u Mɔwisi wɛ̃ swĩi dee dee.
10 Isireliba sɔɔ, Gusunɔn sɔmɔ goo kun maa yĩsiru yarire nge Mɔwisi. Domi Yinni Gusunɔ u ra ka nùn gari kowa nɔɔ ka nɔɔ.
11 Goo sari wi ba koo ka nùn weesina win sɔm maamaakigia ye u kuan sɔ̃ sanam mɛ Yinni Gusunɔ u nùn gɔra Egibitin sunɔ ka win sina bwãabu ka win tem tɔmbu kpuron mi.
12 Gusunɔn sɔmɔ goo sari wi u koo kpĩ u maamaaki ye, ka gãa nanumgii ni ko, ni Mɔwisi u kua Isireliba kpuron wuswaaɔ.

YOSUE

Ba tire te sokumɔ Yosue yèn sõ wiya u sãa Isireliban kparo waati yè sɔɔ ba ka dua Kananin temɔ, mɛ Gusunɔ u bu nɔɔ mwɛɛru kua.

Tire te, ta gerumɔ nge mɛ ba koosina ba ka Kananin tem mwa ka nge mɛ ba ka mu Isireliban bwese kɛra baayere bɔnu kua. Yosue u sere gbi u Isireliba kana bu tii Gusunɔ wẽ bu wi turo sã.

Tire ten kpunaa

1. Kananin tem mwaabu, wiru 1n di sere wiru 12.
2. Tem mɛn bɔnu kobu, wiru 13n di sere wiru 21.
3. Yosuen kirɔ dãaki, wiru 22n di sere wiru 24.

Yosue u kua Mɔwisin kɔsire

1 Mɔwisi, Yinni Gusunɔn sɔm kowon gɔɔn biru, Yinni Gusunɔ u ka Yosue, Mɔwisin asakpɔ gbiikoo wi u sãa Nunin bii gari kua.

2 U nɛɛ, wee, nɛn sɔm kowo Mɔwisi u gu. N n mɛn na, a seewo a Yuudɛni ye tɔbura, wunɛ ka Isireliba kpuro i da tem mɛ na bu wẽɛmɔ sɔɔ.

3 Tem mi i dua kpuro, mu koo kowa bɛɛgim. Nɛna na bɛɛ mu wẽɛmɔ, nge mɛ na Mɔwisi nɔɔ mwɛɛru kua.

4 Saa Nɛgɛbun tem di n ka da Libanin temɔ, saa maa daa baka ten min di te ba mɔ̀ Efarati, ka Hɛtiban tem kpuro, n ka da nim wɔ̃ku bɔkɔ gen mi, ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛ, ge ga wãa sõɔ duu yerɔ, mi kpurowa mu ko n sãa bɛɛn tem.

5 Yibɛrɛ goo kun kpẽ u yɔ̃ra u nun ma wunɛn wãaru kpuro sɔɔ. Nge mɛ na raa ka Mɔwisi wãa, nge mɛya ko na n maa ka nun wãa. Na ǹ nun derimɔ pai. Mɛya na ǹ maa nun kɔ̃ɔmɔ.

6 A de a n wɔrugɔru mɔ. Domi wuna kaa tɔn be gbiiya bu ka tem mɛ mwa, mɛ na gerua ka bɔ̃ri na nɛɛ, kon ben baababa wẽ.

7 A n gesi wɔrugɔru mɔ. Kpa a laakari doke a ka wooda kpuro mɛm nɔɔwa ye nɛn sɔm kowo Mɔwisi u nun wẽ. A ku ra yen gaa gɛɛrari baa fiiko, kpa n nun wẽra mi a da kpuro.

8 A de woodan tire ten gari yi n da n wãa wunɛn nɔɔ sɔɔ, kpa a n yi bwisikumɔ saa baayere, sõɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru. Kpa a laakari doke a ka ye kpuro mɛm nɔɔwa mam mam ye ba yorua mi. Domi à n kua mɛ, ye a mɔ̀ kpuro ya koo arufaani ko.

9 A yaayo ma na nun yiire na nɛɛ, a n wɔrugɔru mɔ. A ku de wunɛn tororu tu kara, domi nɛ Gusunɔ wunɛn Yinni ko na n wãa ka wunɛ baama mi a dɔɔ.

Yosue u Isireliba wooda wẽ

10 Yen biru Yosue u win tɔmbu Isireliban wirugibu wooda wẽ,

11 u nɛɛ, i sansani bukianɔ, kpa i tɔmbu sõ bu dĩanun sɔɔru ko, domi mìn di ka sõɔ ita, sa ko Yuudɛni ye tɔbura su da su tem mɛ mwa, mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun wẽɛmɔ sa n mɔ.

12 Ma u Rubɛniba ka Gadiba ka sere Manaseban sukum sõɔwa u nɛɛ,

13 i yaayo ye Mɔwisi, Yinni Gusunɔn sɔm kowo u bɛɛ yiire. U nɛɛ, Gusunɔ bɛɛn Yinni u koo bɛɛ tem mɛ wẽ mi i ko i n bɔri yɛndu mɔ.

14 Yen sõ tẽ, bɛɛn kurɔbu ka bɛɛn bii piiminu ka bɛɛn sabenu koo sina tem mɛ sɔɔ Yuudɛnin bera mini, adama bɛɛ tabu durɔbu kpuro i ko i tɔbura i n tabu yãnu nɛni, i ka bɛɛn mɛro bisibu somi,

15 sere bu ka tem mɛ mwa mɛ Gusunɔ bɛɛn Yinni u koo bu wẽ kpa u ben tii bɔri yɛndu wẽ nge mɛ u bɛɛ wẽ. Sanam mɛya i ko i wurama i bɛɛn tem mwa mɛ Mɔwisi, Yinni Gusunɔn sɔm kowo u bɛɛ wẽ Yuudɛnin sõɔ yari yerun bera gia.

16 Ba Yosue wisa ba nɛɛ, ye a sun yiire kpuro, yeya sa ko ko. Mi a maa sun gɔra kpuro, sa ko dawa.

17 Nge mɛ sa Mɔwisin gari mɛm nɔɔwa mam mam, nge mɛya sa ko maa wunɛgii mɛm nɔɔwa. Yinni Gusunɔ u n gesi ka nun wãa nge mɛ u raa ka Mɔwisi wãa.

18 Baa ǹ n weren na, ma u wunɛn wooda sɔɔ degangam mɔ̀, ma u ǹ wunɛn gere mɛm nɔɔwɛ, sa ko yẽro gowa. Adama wunɛn tii, a n gesi wɔrugɔru mɔ.

Yosue u sɔmɔbu gɔra

bu ka Yerikon saria mɛɛri

2

1 Yosue Nunin bii, u durɔbu yiru gabu gɔra asiri sɔɔ saa Sitimun di u nɛɛ, i doo i tem mɛn saria mɛɛri, n mam nɛɛre wuu ge ba mɔ̀ Yeriko. Ye ba tura mi, ba dua kurɔ tanɔ goon

yɛnuɔ wi ba sokumɔ Rahabu bu ka kpuna mi.
2 Yera ba Yerikon sunɔ sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wee, Isireli gaba na mini yoka ye, bu ka sĩ sĩ bu bɛsɛn tem saria mɛɛri.
3 Ma Yerikon sunɔ wi, u Rahabu gɔria u nɛɛ, a durɔ be yarama be ba na ba dua wunɛn yɛnuɔ mi, domi ba nawa bu ka sĩ sĩ bu bɛsɛn tem mɛ kpuron saria mɛɛri.
4-6 N deema gɔro be, bu sere tunuma, kurɔ wi, u durɔbu yiru ye berua dii tɛɛran wɔllɔ, ma u bu dãa wɛ̃ɛ damgiru garun dɛki wukiri yi yi keewa. Ma u nɛɛ, geema, durɔ be, ba na nɛn mi, adama na ṅ yɛ̃ mìn di ba na. Ye sɔ̃ɔ u kpa bu sere gbãra kɔnnɔ kɛnɛ, saa yera ba yara nɛn min di. Na ṅ maa yɛ̃ gee ba da. I bu kasuo fuuku, i ko i bu wa.
7 Ye ba nua mɛ, ba bu kaso wɔri ba da ka swaa ye ya dɔɔ Yuudɛnin daarun tɔbura yerɔ. Ma ba gbãra kɔnnɔ kɛnua ben biru.
8 Yen biruwa Rahabu u yɔɔwa dii tɛɛra yen wɔllɔ Yosuen gɔro ben mi, bu sere kpuna,
9 u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ u bɛɛ tem mɛ wɛ̃, yeya n dera bɛɛn bɛrum sun mwa. Tem mɛn tɔmbu kpuro ba di-irimɔwa bɛɛn sɔ̃.
10 Domi sa nua nge mɛ Yinni Gusunɔ u nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yari gberasia i ka tɔbura sanam mɛ i yarima Egibitin tem di. Sa maa nua nge mɛ i Amɔreban sinambu yiru Sihoni ka Ogu go Yuudɛnin guru giɔ ma i ben ye ba mɔ kpuro munka muku muku.
11 Yande ye sa yeni nua, sa nanda. Ma bɛsɛ kpuron toronu kara bɛɛn saabu. Domi Gusunɔ bɛɛn Yinni wiya u sãa wɔllu ka tem yɛ̃ro.
12 N n mɛn na, na bɛɛ kanamɔ tɛ̃, i bɔ̃ruo ka Yinni Gusunɔn yĩsiru ma i ko i nɛn baan yɛnugibu tɔn geeru kua nge mɛ na bɛɛ kua. I man yĩreru garu kuo te ta sɔ̃ɔsimɔ ka gem,
13 ma i ko nɛn baa ka nɛn mɛro ka nɛn sesubu ka nɛn wɔnɔbu ka bɛsɛn bweseru kpuro faaba ko sa kun ka gu.
14 Durɔ be, ba nùn wisa ba nɛɛ, sere ka bɛsɛn wãaru, à kun bu bɛsɛn asiri dɔmɛyɛ, sa ko nun tɔn geeru ka bɔrɔkiniru sɔ̃ɔsi sanam mɛ Yinni Gusunɔ u sun tem mɛ nɔmu bɛria u kpa.
15 N deema Rahabun diru ta girariwa wuun gbãraru sɔɔ, ma u bu sarasia wuun biruɔ win fɛnɛntin di ka wɛ̃ɛ wɔba.
16 U nɛɛ, i saro i da guunun bera gia, be ba bɛɛ kasu mi, bu ku raa ka bɛɛ wa. Kpa i kuke mi nge sɔ̃ɔ ita sere bà n wurama. Yen biru kpa i bɛɛn swaa wɔri i doona.
17 Durɔ be, ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, yèn nɔɔ mwɛɛru sa kua ka bɔ̃ri mi, sa ko ye ko. Adama wee ye wunɛn tii kaa ko.
18 Sà n dua tem mɛ sɔɔ, kaa wɛ̃ɛ wunɔmgii yini gbinisiwa wunɛn fɛnɛnti mini mìn di kaa sun sarasia, kpa a wunɛn baa ka wunɛn mɛro, ka wunɛn sesubu mɛnna wunɛn diru mini, be ba sãa wunɛn yɛnugibu kpuro gesi.
19 Ben goo ù n yara wunɛn dirun di u da tɔɔwɔ, win tii sɔɔra win yɛm mu koo wɔri, bɛsɛ sa ṅ ko sa n toraru mɔ wi sɔɔ. Adama wi u wãa ka wunɛ sannu wunɛn dirɔ, goo ù n nùn go, win yɛm mu wɔri bɛsɛn wirɔ.
20 Adama à n bu bɛsɛn asiri ye dɔmɛya, bɔ̃ri yi a sun koosia mi, yi ṅ maa sun dimɔ.
21 U bu wisa u nɛɛ, na wura n koora nge mɛ i gerua.

Nge mɛya u ka bu nɔɔ kana ma ba doona. Ma u wɛ̃ɛ wunɔmgii yi sɔri fɛnɛnti yen mi.
22 Ba doona ba tura guunun bera gia. Ba sina mi sɔ̃ɔ ita sere be ba bu kasu mi, ba ka gɔsirama domi ba bu mɛɛra swaa yen baama kpuro ba ṅ bu wa.
23 Yen biru Yosuen gɔro be, ba sarama guunun beran di ba Yuudɛni tɔbura ba wura win mi. Ma ba nùn saaria kpuro ye n bu deema mi gia.
24 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, geema, Yinni Gusunɔ u sun tem mɛ kpuro nɔmu sɔndiawa. Mɛn tɔmbu kpuro ba nandewa ba diirimɔ bɛsɛn sɔ̃.

Isireliba ba Yuudɛni tɔbura

3

1 Yosue u seewa buru buru yellu, wi ka Isireliba kpuro, ma ba doona Sitimun di ba tura Yuudɛnin daarɔ. Ba kpuna mi sɔ̃ɔ ita bu sere tu tɔbura.
2 Sɔ̃ɔ ita yen biru, yera wirugibu ba sansani bukiana ba tɔmbu sɔ̃ɔwa
3 ba nɛɛ, sanam mɛ i yãku kowo Lefiba wa ba Gusunɔ bɛsɛn Yinnin woodan kpakororu sɔɔwa, i seewo i bu swĩi biruɔ.
4 Ba ko n bɛɛ gbiiye yèn sɔ̃ i ṅ swaa ye swĩire. Adama i ku susi kpakoro ten bɔkuɔ. I de i n tu swĩi dandankuru nge kilo tian saka.

5 Ma Yosue u tɔn be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i tii
dɛɛrasio domi sia Yinni Gusunɔ u koo sɔm
maamaakiginu ko bɛɛn suunu sɔɔ.

6 U maa yãku kowobu sɔ̃ɔwa bu woodan
kpakoro te suo bu swaa wɔri bu tɔn be
gbiiya. Ma ba kua nge mɛ u bu sɔ̃ɔwa.
7 Yen biru Yinni Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, saa gisɔn di, kon de a n yiiko mɔ
Isireliba kpuron nɔni sɔɔ, kpa ba n yɛ̃ ma na
wãa ka wunɛ nge mɛ na raa wãa ka Mɔwisi.
8 Kaa yãku kowo be ba woodan
kpakororu sɔɔwa sɔ̃ a nɛɛ, bà n tura
Yuudɛnin daarɔ bu nim duo bu yɔ̃ra mɛn
goorɔ.

9 Ma Yosue u Isireliba sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i
susima mini kpa i Gusunɔ bɛɛn Yinnin gari
nɔ.
10-11 I n wa Gusunɔ Yinni wason
kpakororu ta bɛɛ gbiiye ta Yuudɛni duɔ, i
ko i n yɛ̃ ma Gusunɔ u wãa bɛɛn suunu sɔɔ.
U koo maa Kananiba ka Hɛtiba ka Hefiba
ka Feresiba ka Girigasiba ka Amɔreba ka
Yebusiba gira bɛɛn wuswaan di.
12 I tɔn durɔbu gabu gɔsio tɛ̃ Isireliban
bweseru baateren di tia tia, sɔmburu garun
sɔ̃.
13 Yãku kowo be ba Gusunɔ, tem kpuron
Yinnin woodan kpakororu sɔɔwa, bà n ben
naasu kpɛ̃ɛ Yuudɛnin daarɔ, nim mɛ, mu
koo burana. Mɛ mu wee, kpa mu guna ko.

14 Ma tɔn be, ba yara ben kunun di bu
ka Yuudɛni tɔbura. Yãku kowo be, ba gbia
wuswaaɔ.
15 Saa ye, gɛ̃ɛbun saawa. Saa ye sɔɔra daa
ten nim mu ra n yiba mu n tɛrie sere ka ten
guruɔ. Ye yãku kowo ben naasu daa ten nim
baba,
16 yera mu burana mu guna kua sarun
di wuu ge ba mɔ̀ Adamun beraɔ. Wuu ge,
ga wãawa Saatanin bɔkuɔ. Ma nim mɛ mu
daamɔ nim wɔ̃ku bɔruguu gia mu doona
mam mam. Saa yera tɔn be, ba tɔbura
Yerikon deedeeru.
17 Be kpuro ba ka tɔbura ba kpa, yãku
kowo be, ba yɔ̃wa sim sim daa te sɔɔ mi ba
naasu kpɛ̃ɛ nim ka burana mi.

Isireliba ba kpenu wɔkura yiru

sɔnna seedan sɔ̃

4

1 Saa ye tɔn be kpuro ba Yuudɛni tɔbura
ba kpa, yera Yinni Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
2 i durɔbu wɔkura yiru gɔsio bɛɛn bwe-
seru baatere sɔɔ tɔn tia tia.
3 I bu sɔ̃ɔwɔ bu kpenu wɔkura yiru sua
Yuudɛnin tora minin di, mi yãku kowoba
yɔ̃ra sim sim mi, kpa i ka da i yi mi i ko bɛɛn
sansani gira i kpuna yoka ye.
4 Ma Yosue u durɔbu wɔkura yiru ye soka
be u gɔsa Isireliba sɔɔ,
5 u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i gɔsiro Gusunɔ bɛsɛn
Yinnin kpakoro ten mi, Yuudɛnin daarun
tora sɔɔ, kpa bɛɛn baawure u da u kperu sua
u seru sɔndima kpa nu n sãa wɔkura yiru
nge mɛ bɛsɛ Isireliban bwesenun geera nɛ.
6 Kpa nu n sãa seeda ye ya koo sun
yaayasia ye ya koora mini. Bɛsɛn bibu
bà n sun bikia sɔ̃ɔ teeru, mba kpee nin
tubusianu,
7 kpa su bu sɔ̃ ma Yuudɛnin daarun
nim mu kokubu yɔ̃ra Yinni Gusunɔn
kpakororun wuswaaɔ sanam mɛ ba ka tu
tɔburɔ. Kpee nini nu ko n sãa yen seeda
bɛsɛ Isireliban sɔ̃ sere ka baadommaɔ.
8 Ma ba kua nge mɛ Yosue u bu sɔ̃ɔwa. Ba
kpenu wɔkura yiru sua Yuudɛnin tora sɔɔn
di nge mɛ ben bweserun geera nɛ, ba ka da
ba yi yam mi ba ben sansani gira dɔma te,
nge mɛ Yinni Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa.
9 Yosue u maa kpenu wɔkura yiru ganu
sua u sɔnna Yuudɛnin tora sɔɔ mi yãku
kowo be, ba yɔ̃ra. Nu maa wãa mi sere ka
gisɔn gisɔ.
10 Yãku kowo be, ba yɔ̃ra Yuudɛnin tora
sɔɔ, sere ye Yinni Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa u
tɔmbu sɔ̃ kpuro ya ka koora. N deema mɛya
Mɔwisi u raa maa Yosue yiire. Ma tɔn be, ba
kua bara bara ba tɔbura.
11 Ye tɔn be kpuro ba tɔbura ba kpa, saa
yera be ba kpakoro te sɔɔwa ba maa tɔbura,
ma ba besira ba da tɔn ben wuswaaɔ.
12 N deema Rubɛniba ka Gadiba ka sere
Manaseban sukum ba tɔbura ka ben tabu
yãnu Isireli be ba tien wuswaaɔ nge mɛ
Mɔwisi u raa bu sɔ̃ɔwa bu ko.
13 Ben geera sãawa nɔrɔbun suba weerun
(40.000) saka be ba tɔbura Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ ba da wɔwaɔ Yerikon bɔkuɔ ka
ben tabu sɔɔru.
14 Tɔ̃ɔ tera Yinni Gusunɔ u Yosue wɔlle
sua Isireliba kpuron wuswaaɔ ma ba nùn

nasia win wãarun tõru kpuro sɔɔ nge mɛ ba raa Mɔwisi nasie.
15 Yinni Gusunɔ u Yosue sõɔwa u nɛɛ,
16 a yãku kowo be ba woodan kpakoro te sɔɔwa sõɔwɔ bu yario Yuudɛnin toran di bu da guruɔ.
17 Ma Yosue u bu sõɔwa mɛ.
18 Saa yè sɔɔ yãku kowo be, ba yara daa ten min di, ye ben naasu maka guruɔ, saa yera daa ten nim mɛ, mu wura mɛn ayerɔ mu yiba mu tɛrie sere ka ten guruɔ nge yellu.
19 Ben wõɔn suru gbiikoon sõɔ wɔkuruse, yera tɔn be, ba Yuudɛni tɔbura. Ma ba ben sansani gira Giligaliɔ, Yerikon sõɔ yari yeru gia.
20 Kpenu wɔkura yiru ye ba gurama Yuudɛnin daa tora yen di, Giligali miya Yosue u nu sɔnna.
21 Ma u Isireliba sõɔwa u nɛɛ, bɛɛn bibu bà n bɛɛ bikia sõɔ teeru ba nɛɛ, mba kpee ninin tubusianu,
22 kpa i bu tubusia nge mɛ bɛsɛ Isireliba sa ka Yuudɛni yeni tɔbura yen gbeba,
23 i nɛɛ, Gusunɔ bɛsɛn Yinniwa u yen nim gberasia bɛsɛn wuswaaɔ sere sa ka tɔbura sa kpa, nge mɛ u nim wõku ge ba mɔ̀ Naa yari kua.
24 Kpa handunian tɔmbu kpuro bu ka gia ma win dam mu kpã, kpa sa n nùn nasie sere ka baadommaɔ.

5

1 Saa ye sɔɔ, Amɔreban sinam be ba wãa Yuudɛnin sõɔ duu yeru gia ka Kananigii be ba wãa nim wõku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛn bera gia, be kpuro ba nua ma Yinni Gusunɔ u Yuudɛnin nim gberasia Isireliban wuswaaɔ sere ba ka tɔbura ba kpa. Yera ba nanda ma ben toronu kara Isireli ben sõ.

Ba Isireliba bango kua

Giligaliɔ

2 Sanam mɛ sɔɔra Yinni Gusunɔ u Yosue sõɔwa u nɛɛ, a wobunu koowo ka kpenu kpa a Isireli be kpuro bango ko be ba mara gbaburɔ.
3 Ma Yosue u kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua, u Isireliba bango ye kua guuru garun mi, ma ba tu soka Bangon kperu.
4-5 N deema be ba yarima Egibitin di mi, be kpurowa ba bango sãa. Adama be ba mara gbaburɔ, ba ɲ̀ ben goo bango kue. Ma ben tɔn durɔ be ba tabu toobun saka tura ba ka yara Egibitin di mi, be kpuro ba gu gbaburɔ swaa sɔɔ sanam mɛ ba wee.
6 Domi Isireliba ba sĩa wõɔ weeru gbaburu mi, ma ben tabu durɔ be ba raa bango sãa, ba kam kua, yèn sõ ba ɲ̀ Yinni Gusunɔn gere mɛm nɔɔwɛ. Ma u gerua ka bõri u nɛɛ, ba ɲ̀ koo maa tem mɛ wa mɛ mu tim ka bom yiba, mɛ u ben baababa nɔɔ mwɛɛru kua.
7 Ben bii be Yinni Gusunɔ u seeya ben ayenɔ, beya Yosue u bango kua, domi ba ɲ̀ daa bu bango kue swaaɔ.
8 Saa ye ba tɔn be bango kua, ba sina sansaniɔ sɛ̃ɛ sere ben boo u ka kpa.
9 Yera Yinni Gusunɔ u Yosue sõɔwa u nɛɛ, gisɔra na bɛɛ seku te wunari te i raa mɔ saa ye i sãa yobu Egibitiɔ.

Yen sõna ba yam mi sokumɔ Giligali sere ka gisɔ. Yĩsi ten tubusiana, ba wuna.

Ba Gɔɔ sararibun

tõɔ bakaru di

10 Isireliba ba sina ben sansaniɔ Giligali mi, ye ya wãa wɔwaɔ Yerikon bɔkuɔ. Ma ba Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru di surun sõɔ wɔkura nnɛsen yoka.
11 Tõɔ baka ten sisira ba tem mɛn dĩanu dibu torua. Ba dobi sɔnwa ba tema, ba maa pɛ̃ɛ di ye ba kun seeyatia doke.
12 Dɔma tera manna ya yõra ma ba Kananin tem min dĩanu dim torua wõɔ ge.

Yosue ka durɔ

wi u takobi nɛni

13 Ye Yosue u Yeriko turuku kua, subaru sɔɔ u durɔ goo wa u yõ win wuswaaɔ u takobi womɛ u nɛni. Yera u susi durɔ win mi, u nɛɛ, wunɛ bɛsɛgiiwa? Nge wɛrɔwa a sãa.
14 Durɔ wi, u wisa u nɛɛ, aawo, na ɲ̀ yen goo. Na sãawa Yinni Gusunɔn tabu kowobun wirugii. Yen sõna na na wunɛn mi tɛ̃.

Ye Yosue u nua mɛ, ma u kpuna u wuswaa tem girari, u nɛɛ, yinni, na sãawa wunɛn bõɔ, mba a kĩ a man sõ.
15 Tabu kowobun wirugii wi, u Yosue sõɔwa u nɛɛ, a wunɛn salubata poto, domi yam mi a yõ mi, Gusunɔ u wãa mi.

Ma Yosue u kua mɛ.

Isireliba ba Yeriko kpeerasia

6

1 Yerikogibu ba ben wuun gbãrarun gamboba bɛri, ba dãa sɛ̃siki, Isireliba bu ku
ka du. Goo kun duɔ mi, goo kun maa yariɔ
min di.
2 Ma Yinni Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee, na nun Yeriko nɔmu bɛria ka yen sunɔ
ka yen tabu durɔ damgibu.
3 Wunɛ ka wunɛn tabu durɔbu kpuro i n
da sĩ sĩ i ka wuu ge sikerena nɔn teeru tɔ̃ru
baatere sere n ka ko sɔ̃ɔ nɔɔba tia.
4 Yãku kowobu nɔɔba yiru ba ko n Yinni
Gusunɔn woodan kpakororu gbiiye ba n
yaa kɔbi nɛni. Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse i ko wuu ge
sikerenawa nɔn nɔɔba yiru kpa yãku kowo
be, ba n kɔbi yi soomɔ.
5 Bà n kɔbi yi so ba gawa, ma i yin swĩi nua,
tɔmbu kpuro bu tabun kuuki koowo. Saa
yera wuu gen gbãraru ta koo wɔruma, kpa
baawure u du deedeeru mi u yɔ̃n di.
6 Ma Yosue Nunin bii u yãku kowobu
soka u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu Yinni Gusunɔn
woodan kpakororu suo bu senu sɔndi kpa
ben nɔɔba yiru bu kɔbi sua bu woodan
kpakoro te gbiiya.
7 Yera u win tɔmbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i seewo
i sĩ sĩ i n ka wuu ge sikerenamɔ, kpa tabu
kowobu gabu ba n woodan kpakoro te
gbiiye.
8-9 Ye Yosue u ka tɔn be gari yi kua u kpa,
ma ba swaa wɔri. Tabu kowo be, ba gbia,
ma yãku kowo be ba kɔbi nɛni ba swaa wɔri
ba kɔbi yi soomɔ. Ma ba ka bu woodan
kpakoro te swĩi biruɔ. Tabu kowo be ba maa
tie, ba kpakoro te swĩi. Saa ye be kpuro ba
sĩimɔ ba wuu ge sikerenamɔ, yãku kowo be,
ba ben kɔbi soomɔ.
10 N deema Yosue u raa tɔn be yiire bu ku
gbãra, bu ku wɔki, bu ku mam de gari gɛɛ yi
yari ben nɔsun di, sere tɔ̃ɔ te u koo bu sɔ̃ bu
kuuki ko. Tɔ̃ɔ tera ba koo kuuki ko.
11 Yera ba ka woodan kpakoro te wuu
ge sikerena nɔn teeru. Ma ba wura ben
sansaniɔ sere maa sisiru.
12 Yosue u seewa buru buru yellu ma
yãku kowobu ba woodan kpakoro te sua.
13 Ben nɔɔba yiru be ba kɔbi nɛni, ba swaa
wɔri ba sĩimɔ ten wuswaaɔ. Tabu kowobu
gabu ba bu gbiiye ba tabu yãnu bɛki. Ma
gabu ba kpakoro te swĩi biruɔ, saa ye be
kpuro ba sĩimɔ ma yãku kowo be, ba kɔbi yi
soomɔ.
14 Sɔ̃ɔ yiruse ba wuu ge sikerena nɔn
teeru ma ba wura ben sansaniɔ. Nge mɛya
ba kua sere n ka kua sɔ̃ɔ nɔɔba tia.
15 Ye n kua sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, ma ba seewa
buru buru yam sãreru ba wuu ge sikerena
nɔn nɔɔba yiru. Tɔ̃ɔ te tɔnawa ba gu sik-
erena nɔn nɔɔba yiru.
16 Nɔn nɔɔba yiruse te, saa ye yãku kowo
be, ba kɔbi yi so, yera Yosue u tɔn be sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, i kuuki koowo. Domi Yinni Gusunɔ u
bɛɛ wuu ge nɔmu bɛria.
17 I ǹ ko i ko i kun wuu ge ka ye ya wãa
ge sɔɔ kpuro kpeerasie. Ya ko n sãawa nge
yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru Yinni Gusunɔn sɔ̃.
Adama i ko i Rahabu, kurɔ tanɔ wi, ka wigii
be ba wãa win dirɔ deri, yèn sɔ̃ u tɔn be sa
raa gɔra mi berua.
18 I n tii sɛ ka gãa ni Yinni Gusunɔ u nɛɛ, i
kpeerasia. Domi ì n nu sua, bɛsɛ Isireliba sa
ko nɔni swãaru wa kpa su kam ko.
19 Adama ye n sãa sii geesu ka wura, ka
sii gandu ka sere sii wɔ̃kusu, ye kpurowa i
ko Yinni Gusunɔ gura i yiiya win arumanin
beru yerɔ.
20 Ye yãku kowobu ba ben kɔbi so, tɔn be,
ba yin swĩi nua ma ba kuuki kua. Yera wuu
gen gbãrara wɔruma. Ma ben baawure u
dua deedeeru mi u yɔ̃n di. Ma ba wuu ge
mwa.
21 Ma ba ye ya wãa ge sɔɔ kpuro go mam
mam ka takobi, tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu,
bibu ka bukurobu, ka yaa sabenu kpuro.

Yosue u Rahabu ka wigibu faaba kua

22 N deema Yosue u raa durɔbu yiru
be ba tem mɛn saria mɛɛrim da sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, bu doo kurɔ win dirɔ kpa bu wi ka
wigibu kpuro yarama nge mɛ ba raa yen nɔɔ
mwɛɛru kua ka bɔ̃ri.
23 Ma durɔ be, ba dua ba Rahabu yarama
ka win baa ka win mɛro ka win sesubu,
win mɛro bisibu kpuro gesi, ba ka bu da
Isireliban sansanin biruɔ.
24 Yen biruwa ba wuu ge dɔ̃ɔ sɔka ka
baayere kpuro ye ya wãa wuu ge sɔɔ ma
n kun mɔ ye n sãa sii geesu, ka wura, ka
sii gandu ka sere sii wɔ̃kusu. Yera ba doke
Yinni Gusunɔn sãa yerun arumanin beru
yerɔ.
25 Yosue u Rahabu, kurɔ tanɔ wi faaba kua
ka win mɛro bisibu kpuro. Ma ba wãa ka

Isireliba sannu sere ka gisɔ yèn sõ u Yosuen
tɔmbu berua be u gɔra bu Yerikon saria
mɛɛri.
26 Yen biruwa Yosue u bõrua u nɛɛ,
baawure wi u seewa u Yeriko bana kpam,
u koo ko bõruro Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
U n kpɛɛkpɛɛku suramɔ,
win bii gbiikoowa u koo gbi.
U n maa bana wiru go u gamboba dokemɔ,
kpa win bii dãako u gbi.
27 Ma Yinni Gusunɔ u wãa ka Yosue ma u
yĩsiru yara tem mɛ kpuro sɔɔ.

Akanin durum ka win gɔɔ

7

1 Adama Isireliba ba kua naanɛ sarirugibu
gãa ni Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bu kpeerasia
mam mam Yerikoɔn sõ. Domi Akani u
gãanu sua min di, ma Yinni Gusunɔ u ka
Isireliba mɔru kua. Akani wi, u sãawa
Kaamin bii. U maa sãa Sabidin debubu ka
sere maa Serakin sikadobu Yudan bweseru
sɔɔ.
2 Yera Yosue u tɔmbu gɔra Yerikon di Ayiɔ,
ye ya wãa Bɛti Afɛnin bɔkuɔ, Betɛlin sõɔ yari
yeru gia. U bu sõɔwa u nɛɛ, i doo i tem mɛn
saria mɛɛri. Ma ba da ba Ayin saria mɛɛra.
3 Ye ba wurama Yosuen mi, ba nɛɛ, wuu
ge, ga ṅ tura ge tɔmbu kpuro ba koo daawa.
A de tɔmbu nɔrɔbun suba yiru (2.000), ṅ
kun mɛ ita bu da bu Ayi wɔri, a ku tɔmbu
kpuro wahala doke. Domi wuu gen tɔmbu
ba ṅ dabi.
4 Ma tɔmbu nɔrɔbun suba itan (3.000)
saka ba swaa wɔri ba da mi, adama ba Ayin
tɔmbu kpana ba duki gɔsirama.
5 Ayigibu ba bu naa swĩi saa wuu gen duu
yerun di sere Sebarimuɔ, ma ba Isireliban
tɔnu tɛna ka nɔɔba tia go sanam mɛ ba duki
mɔ̀ ba wee. Yeya n dera Isireliba ba nanda,
ba mwia kpana.
6 Yosue ka Isireliban guro gurobu ba ben
yabenu nɛnua ba karana ba tii tua wisi
wirɔ nuku sankiranun sõ, ma ba wiru tem
girari Yinni Gusunɔn woodan kpakoro ten
wuswaaɔ sere sõɔ ka kpa.
7 Yosue u nɛɛ, kuku, Yinni Gusunɔ, mban
sõna a dera sa Yuudɛni tɔbura ma a sun
Amɔreba nɔmu bɛria bu sun go. Sà n daa yẽ
mɛ, sa n sinɛ Yuudɛnin guru giɔ.
8 Yinni, mba kon gere. Wee, Isireliba ba
ben yibɛrɛba nasia ba biruku yira wura.
9 Domi Kananiba ka tem mɛn tɔmbu
kpuro ba koo ye nɔ kpa bu sun kooro bure
bu bɛsɛn yĩsiru wuna handunian di. Amɔna
kaa ko wunɛn yĩsi baka te, ta kun ka gu.
10 Yera Yinni Gusunɔ u Yosue sõɔwa u nɛɛ,
a seewo. Mban sõna a wunɛn wuswaa tem
girari mɛsum.
11 Isireliba ba durum kuawa. Ba nɛn
wooda sara ye na bu wẽ. Ba gãanu sua ni na
nɛɛ bu kpeerasia. Ba nu gbɛna ba doke ben
tiin yãnu sɔɔ ba berua.
12 Yen sõna ba ṅ kpẽ bu yõra bu ben
yibɛrɛba ma. Ma ba biruku yira wura. Domi
tẽ ba sãawa be ba koo kpeerasia. I kun gãa ni
wunɛ bɛɛn suunu sɔɔn di, na ṅ kpẽ na n maa
wãa ka bɛɛ.
13 A seewo a tɔn be sɔɔru koosia kpa bu
tii dɛɛrasia sian sõ, domi nɛ Gusunɔ, be
Isireliban Yinni, na nɛɛ, ba gãanu nɛni ni na
nɛɛ bu kpeerasia. Yen sõ, ba ṅ kpẽ bu yõra
bu ben yibɛrɛba ma, ma n kun mɔ ba nu
wuna ben suunu sɔɔn di.
14 Yen sõna sia bururu bɛɛn bwesenu
kpuro nu koo na nu sara nɛn wuswaaɔ tia
tia. Bwese te na gɔsa, ten kãasi kpuro yi koo
na yi sara tia tia. Bwese kãasa ye na gɔsa, yen
yɛnusu kpurowa su koo na su sara tia tia.
Yɛnu ge na gɔsa, gen tɔn durɔbu kpurowa ba
koo na bu sara tia tia.
15 Sanam mɛ, kpa n gɔsi wi u gãa ni sua kpa
i nùn dõɔ mɛni, wi ka win ye u mɔ kpuro yèn
sõ u nɛn wooda sara, ma u dera Isireliba ba
sekuru wa.
16 Yen sisiru Yosue u seewa buru buru
yellu u dera Isireliban bwesenu nu na nu
sara Gusunɔn wuswaaɔ tia tia. Ma Yinni
Gusunɔ u Yudan bweseru gɔsa.
17 Ma Yosue u dera Yudan bweserun
kãasi yi na yi sara tia tia, ma Yinni Gusunɔ
u Serakin kãasa gɔsa. Ma u dera win kãasan
yɛnusu kpuro su na su sara tia tia. Ma Yinni
Gusunɔ u Sabidin yɛnu gɔsa.
18 Ma u dera Sabidin yɛnun tɔn durɔbu
kpuro ba na ba sara tia tia. Ma Yinni Gusunɔ
u Akani gɔsa wi u sãa Kaamin bii, ka Sabidin
debubu, ka Serakin sikadobu Yudan bwe-
seru sɔɔ.
19 Yosue u Akani sõɔwa u nɛɛ, nɛn bii, a
Gusunɔ Isireliban Yinni bɛɛrɛ wẽɛyɔ, kpa a
gem gere. A man sõɔwɔ ye a kua. A ku man
yen gaa berua.
20 Akani u Yosue sõɔwa u nɛɛ, geema, na
Gusunɔ Isireliban Yinni tora. Ye na kua

wee.
21 Ye sa tabu di sa mwa sɔɔ, na yabe
buraru garu wa te ba kua Babiloniɔ ka sii
geesun gobi goobu (200) ka wura dɛka yèn
bunum ka kilon bɔnu nɛ. Na ye binɛ kua ma
na sua na sikua nɛn kurɔ, sii gee siya su wãa
ten temɔ.
22 Yande Yosue u tɔmbu gɔra ba duki da
Akanin kuru mi, ba deema wee, gãa ni
kpuro nu berua kuu te sɔɔ. Ma sii gee si, su
wãa nin temɔ.
23 Ba ni kpuro suama kuu ten min di ba ka
da Yosue ka Isireliba kpuron mi, ba yi Yinni
Gusunɔn woodan kpakororun wuswaaɔ.
24 Yosue ka Isireliba kpuro ba Akani
Serakin sikadobu sua ka gãa ni u gura, ka
win bibu ka win yaa sabenu ka win kuu te,
ka sere win ye u mɔ kpuro gesi, ba ka da
sere Akɔɔn wɔwaɔ.
25 Ma Yosue u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na
a dera sa wahala yeni wa. Yinni Gusunɔ u
koo maa de a wahala wa gisɔ.

Ma Isireliba kpuro ba wi ka win tɔmbu
kpenu kasuka. Ma ba bu dɔ̃ɔ mɛni ka win
ye u mɔ kpuro sannu.
26 Ma ba kpenu gura ba nin takanu kua
ben wɔllɔ te ta wãa mi sere ka gisɔ. Ye
kpuron sɔ̃na ba yam mi sokumɔ Akɔɔn
wɔwa sere ka gisɔn gisɔ. Yĩsi ten tubusiana,
nɔni swãarun wɔwa.
Saa yera Yinni Gusunɔn mɔru ya sure.

Isireliba ba Ayigibu kamia

8

1 Yinni Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku
nanda, a seewo a tabu durɔbu kpuro sua
kpa i Ayi wɔri. Domi na bɛɛ yen sunɔ ka
win tɔmbu ka win wuu ka gen baru kpaanu
kpuro nɔmu bɛria.
2 Kaa bu kpeerasiawa nge mɛ a
Yerikogibu ka ben sunɔ kua. Kpa i ben
ye ba mɔ ka ben yaa sabenu mwɛɛri, ye
kpuro yu ko bɛɛgia. Yen sõ, ì n da, bɛɛn gaba
koo kukewa wuu gen biruɔ, ba n bu yɔɔru
bwɛ̃ɛyɛ.
3-4 Ma Yosue u seewa u ka Ayi wɔri ka win
tabu durɔbu kpuro. Yera be sɔɔ, u nɔrɔbun
suba tɛna (30.000) gɔsa u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i
doo i kuke wuu gen biruɔ wɔ̃kuru, adama i
kun ka bu toma kpa i n yɔ̃ mi, i n sɔɔru sãa.
5 Nɛ ka maa tabu kowo be ba tie, sa ko wuu
ge susi. Bà n sun wɔrim wee, kpa su duki
gɔsirama nge yellu.
6 Kpa bu sun naa gira. Mɛya sa ko ka bu
yara wuun di mam mam. Domi ba koo nɛɛ,
sa duki mɔ̀wa nge mɛ sa raa kua yellu ben
wuswaaɔ. Kpa bu sun naa swĩi.
7 Saa yera, bɛɛ be i kukua mi, i ko yarima
i wuu ge wɔri, i gu mwa. Yinni Gusunɔwa u
koo bɛɛ gu nɔmu bɛria.
8 Wee, na bɛɛ wooda wɛ̃ɛmɔ. Sanam mɛ i
gu mwa i kpa, i gu dɔ̃ɔ sɔ̃reo, nge mɛ Yinni
Gusunɔ u gerua.
9 Ma Yosue u dera ba da ba kukua Ayi
ka Betɛlin baa sɔɔ, Ayin sɔ̃ɔ duu yeru gia.
Adama win tii ka tɔn be ba tie ba kpuna
sansaniɔ wɔ̃ku te.
10 Ye n kua buru buru yellu, u seewa u
win tabu kowobu mɛɛra mɛɛra ma wi ka
Isireliban guro gurobu ba bu kpara ba ka da
Ayi gia.
11 Yosue ka win tabu kowo be, ba Ayi susi.
Sanam mɛ ba tura yen deedeeru, yera ba
ben sansani gira sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia. N
deema wɔwa gaa wãa be ka Ayin baa sɔɔ.
12 Yosue u maa dera tabu durɔbu nɔrɔbun
suba nɔɔbu (5.000) ya da ya kukua Betɛli ka
Ayin baa sɔɔ, sɔ̃ɔ duu yeru gia.
13 Isireli be ba tie, ba ben sansani gira
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Ma ben gaba maa
da ba kukua Ayin sɔ̃ɔ duu yeru gia. Adama
Yosuen tii u da u kpunawa wɔwa yen mi,
wɔ̃ku te.
14 Ye n kua buru buru yellu, yera Ayin
sunɔ u Isireliba wa. Ma wi ka win tabu
kowobu ba seewa ka sɛndaru bu ka Isire-
liba wɔri Yuudɛnin wɔwa mi, mi ba raa bu
kamia. Adama ba ṅ yɛ̃ ma Isireliban sukum
mu kukua wuun biruɔ.
15 Ye Yosue ka win tɔmbu ba bu wa, yera
ba bwisi kua ba duki yakura ba swaa mwa
ye ya dɔɔ gbaburu gia.
16 Ma ba Ayin tɔn durɔbu kpuro soka.
Yera ba yara ba bu naa gira sere mi n toma
wuun di.
17 Tɔn durɔ goo kun maa tiare Ayi ka
Betɛlin wuu si sɔɔ. Ba wuu ge deriwa ba ṅ
kɛnua ba Isireliba naa gira.
18 Ma Yinni Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
wunɛn yaasa ye a nɛni mi tĩiyɔ Ayi gia, domi
kon nun wuu ge nɔmu bɛria.
Ma Yosue u win yaasa ye tĩi mi.

19 Saa yera tɔn be ba kukua mi, ba yara saa
ben kuku yerun di ba wuu ge wɔri. Ye ba gu
mwa ba kpa, ma ba yande gu dɔ̃ɔ sɔ̃re.
20-21 Ye Ayigibu ba biru sĩira, yera ba wa
wee, dɔ̃ɔ wiira ta ben wuu wukiri ta wɔllu
girari. Ma ba deema ba ɲ maa kpɛ̃ bu gam
susi bu ka tii faaba ko. Saa yera Yosue ka
Isireli be ba raa duki mɔ̀ ba dɔɔ gbaburu gia
mi, ba wa ma begibu ba wuu ge dɔ̃ɔ sɔ̃re,
yera ba gɔsirama ba Ayigii be wɔri.
22 Sanam mɛya Isirelin tabu kowo be ba
raa wuu ge dɔ̃ɔ mɛni mi, ba yara min di ba
gen tabu kowo be mara. Ma ba bu suunu
doke sere ba ɲ yɛ̃ mi ba koo da. Ba bu
mwɛɛra ba go go kpuro. Ben goo kun bu
kisirari,
23 ma n kun mɔ ben sunɔ wi ba mwa
wasiru ba ka da Yosuen mi.
24 Ye Isireliba ba ben yibɛrɛ be mwa ba go
go gbaburu mi, mi ba bu naa swĩi, yera ba
maa gɔsirama Ayiɔ ba tɔn be ba tie go go.
25 Tɔn be ba go dɔma te, kurɔbu ka
durɔbu, ba sãawa nɔrɔbun suba wɔkura
yiru (12.000).
26 Saa ye ba taa bi mɔ̀ Yosue u win yaasa
ye wuu ge tĩiwa sere ba ka gen tɔmbu kpuro
go mam mam.
27 Isireliba ba Ayigibun yaa sabenu gura
ka ben arumani kpuro, nge mɛ Yinni
Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa.
28 Ma Yosue u wuu ge dɔ̃ɔ sɔka ma ga kua
bansu sere ka gisɔn gisɔ.
29 Saa yera u dera ba Ayin sunɔ wi soora
doke ba bwɛ̃ ba deri saa bururun di sere sɔ̃ɔ
ka kpa. Yoka u dera ba win goru bwɛ̃ɛya ba
kɔ̃ wuu gen duu yerɔ. Ma ba tu kpenu sɛ̃siki.
Kpee ni, nu wãa mi sere ka gisɔn gisɔ.

Yosue u Isireliba

Yinni Gusunɔn wooda garia

guu te ba mɔ̀ Ebaliɔ

30 Yeniban biru Yosue u Gusunɔ, Isire-
liban Yinni yãku yeru bania guu te ba mɔ̀
Ebalin wɔllɔ.
31 U yãku yee te banawa nge mɛ Mɔwisi,
Yinni Gusunɔn sɔm kowo u Isireliba sɔ̃ɔwa
ye u yorua woodaban tireru sɔɔ. U nɛɛ, bu
Yinni Gusunɔ yãku yeru kuo ka kpee ni ba
ɲ dãke. Ye ba tu bana ba kpa ma ba yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu ka siarabun yãkunu kua mi.
32 Isireliba kpuron wuswaaɔ Yosue u
wure u wooda yorua ye Mɔwisi u raa yorua.
33 Isireliba kpuro ka ben wirugibu ka ben
siri kowobu ka ben guro gurobu ka sere
be ba sãa sɔbu kpuro ba yɔ̃ ba ka Yinni
Gusunɔn woodan kpakoro te dɛsire. Ben
gabu ba yɔ̃ guu te ba mɔ̀ Garisimun bera
gia, gabu maa guu te ba mɔ̀ Ebalin bera
gia. Ma be kpuro ba yãku kowobu Lefi be
ba woodan kpakoro te sɔɔwa wuswaa kisi.
Domi mɛya Mɔwisi u bu sɔ̃ɔwa bu ko saa ye
ba koo bu domaru kua.
34 Yen biru Yosue u bu wooda ye garia
sere ka ye ya bɔ̃ri ka domarun gari mɔ̀, nge
mɛ Mɔwisi u yorua yen tireru sɔɔ.
35 Ye kpurowa u gara Isireliban wuswaaɔ,
tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bibu ka sere
maa sɔbu be ba wãa ben suunu sɔɔ. Baa yen
tia, u ɲ bure.

Isireliba ba ka Gabaonigibu

arukawani bɔkua

9

1-2 Sinam be ba wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia,
guunun bera gia ka nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀
Mɛditeranɛ gia n ka da Libanin tem bera
gia, ba nua ma Isireliba ba Yerikogibu ka
Ayigibu kamia. Yera ba nɔɔ tia kua bu
ka Isireliba ka ben wirugii Yosue wɔrima.
Bwese ninin sinamba, Hɛtiba ka Amɔreba
ka Kananiba ka Feresiba ka Hefiba ka
Yebusiba.
3 Adama ye Gabaonigibu be ba sãa Hefiba
ba maa nua ye Yosue u Yerikogibu ka
Ayigibu kua,
4-5 yera ba swaa kasu bu ka tii dwe. Ma ba
dĩanu kusenu kua ba doke saaki tɔkɔnu sɔɔ,
ma ba maa gɔni bɔɔ tɔkɔnu sua mì sɔɔ ba ra
tam doke ka sere maa pɛ̃ɛ gbebi yi yi bukusa
kua, ma ba ye kpuro ben kɛtɛkunu sɔbi. Ma
ben tii ba yãa tɔkɔnu ka bara tɔkɔnu doke.
6 Ma ba da ba Yosue ka Isireliba deema
Giligaliɔ ba nɛɛ, saa tontonden diya sa wee
su ka bɛɛ arukawani bɔke.
7 Ma Isireliba ba bu wisa ba nɛɛ, sɔrɔkudo
i wãawa bɛsɛn turuku mini, sa ɲ kpɛ̃ su ka
bɛɛ arukawani bɔke.
8 Ma ba Yosue wisa ba nɛɛ, sa wura su ko
wunɛn sɔm kowobu.
Ma Yosue u bu bikia u nɛɛ, man diya i
wee. Bwese terà i sãa.
9 Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, bɛsɛ wunɛn
bwãabu sa weewa saa tontonden di yèn

sɔ̃ sa Gusunɔ wunɛn Yinnin baaru nua ka
maamaaki ye u kua Egibitiɔ,
10 ka nge mɛ u Amɔreban sinambu yiru
ye kua, be ba wãa Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru
gia. Beya Sihoni, Hɛsibonin sunɔ, ka Ogu,
Basanin sunɔ wi u wãa Asitarɔtuɔ.
11 Ye sa maa seewa bɛsɛn wuun bukurobu
ka be ba tie ba sun kirɔ kua ba nɛɛ, su dĩanu
kusenu koowo swaan sɔ̃ kpa su na su bɛɛ
deema su bɛɛ bikia i ka sun arukawani bɔke
kpa sa n bɛɛ sãamɔ.
12 Bɛɛn tii i wa nge mɛ bɛsɛn pɛ̃ɛ ye, ya
gbere ya bukusa sãa. Sanam mɛ sa seewa
yɛnun di, ya sãawa pɛ̃ɛ suma.
13 I maa bɛsɛn gɔni mɛɛrio yì sɔɔ sa tam
doke. Yi raa sãawa gɔni kpɛɛ, wee tɛ̃ yi
gɛ̃ɛkire. Mɛya maa bɛsɛn baranu ka yãa ni sa
doke, nu gɛ̃ɛkira swaa sɔɔ gbabu ten dɛ̃ɛbun
sɔ̃.
14 Adama Isireliba ba ǹ Yinni Gusunɔ
bikie bu nɔ ù n kĩ bu ka bu arukawani bɔke.
Ma ba sibun dĩa kuse ni mura ba di.
15 Ma Yosue u ka bu nɔɔ tia kua, ba
arukawani bɔkua ba n ka wãasinɛ alafia sɔɔ.
Ma Isireliban bukurobu ba wura ka bɔ̃ri ma
ba koo ben arukawani ye yibia.
16 Yen sɔ̃ɔ itasera Isireliba ba nua ma tɔn
ben wusu wãawa ben turuku mi.
17 Ma ba seewa ba wuu si mɛɛrim da.
Ba sĩawa sɔ̃ɔ yiru, itase ma ba tura mi.
Wuu siya, Gabaoni, ka Kefira ka Berɔtu ka
Yarimun wuu.
18 Adama ba ǹ bu go yèn sɔ̃ ben bukuroba
ka bu arukawani bɔkua kɔ, ma ba koo bu
deri alafia sɔɔ. Ma ba ye bɔ̃rua ka Gusunɔ
ben Yinnin yĩsiru. Ka mɛ, be Isireli be, ba ka
ben bukuro be wɔki.
19 Ma bukuro be, ba wisa ba nɛɛ, sa ǹ kpɛ̃
su tɔn be nɔni sɔ̃, domi sa ka bu arukawani
bɔkua kɔ. Sa bɔ̃rua ka Yinni Gusunɔn yĩsiru
ma sa ǹ bu gãanu kuamme.
20 Tilasiwa su ka bu deri. Ma n kun mɛ, sa
ko Yinni Gusunɔn mɔru seeya.
21 Yen sɔ̃, wee ye sa ko bu kua. Ba ko n
da sun dãa kasuewa kpa ba n da sun nim
takirie.
22 Ma Yosue u Gabaonigii be kpuro
sokusia. Ye ba tunuma u bu bikia u nɛɛ,
mban sɔ̃na i sun weesu kua, i nɛɛ, i weewa
tontonden di. Ma sa deema i wãa bɛsɛn
turuku.
23 Tɛ̃ i kua bɔ̃rurobu bɛɛ kpuro. I ko i n
sãawa bɛsɛn yobu, kpa i n da nim takiri, i
dãa kasu bɛsɛn Yinnin sãa yerun sɔ̃.
24 Ma Gabaonigii be, ba nɛɛ, wee yèn sɔ̃ sa
kua mɛ. Sa nua ma Gusunɔ wunɛn Yinni u
win sɔm kowo Mɔwisi wooda wɛ̃ u bɛɛ tem
mɛ kpuro wɛ̃ kpa i mɛn tɔmbu kpuro go be
i ka gesi yinna kpuro. Yen sɔ̃na sa ka bɛsɛn
wãaru nanda.
25 Tɛ̃, wee sa wãa wunɛn nɔmuɔ. A ka sun
koowo nge mɛ n weenɛ.
26 Ma Yosue u ǹ wure Isireliba bu bu go.
27 Adama u bu sure ba n da dãa kasu kpa
bu nim takiri Isireliban sɔ̃ ka ben yãkunun
sɔ̃ yam mi Yinni Gusunɔ u koo ra gɔsi bu nùn
sã. Sere ka gisɔn gisɔ Gabaonigibun bibun
bwese tera, ta sɔmbu te mɔ̀.

Isireliba ba Amɔreba kamia

10

1 Adoni Sedɛki, Yerusalɛmun sunɔ u nua
ma Yosue u Ayi kamia u ye kpeerasia u
yen sunɔ go, nge mɛ u raa Yeriko ka yen
sunɔ kua. U maa nua ma Gabaonigibu ba
ka Isireliba arukawani bɔkua, ba wãa ben
suunu sɔɔ.
2 Yeniba kpuron sɔ̃ u nanda gem gem,
domi Gabaoni wuu bɔkɔwa nge sìn mi
tem yɛ̃robu ba ra n wãa. Ga maa Ayi
kere. Yen biru gen tɔmbu kpuro tabu durɔ
wɔrugɔbara.
3 Yen sɔ̃na Adoni Sedɛki, Yerusalɛmun
sunɔ wi, u sinam beni gɔria. Beya Hohamu
Heboronin sunɔ, ka Pireamu Yaamutin
sunɔ, ka Yafia Lakisin sunɔ ka Debiri
Egolonin sunɔ.
4 U nɛɛ, bu na win mi, kpa bu nùn somi
bu ka Gabaoni wɔri yèn sɔ̃ yen tɔmbu ba ka
Yosue ka Isireliba arukawani bɔkua.
5 Nge mɛya Amɔreban sinambu nɔɔbu be,
ba mɛnna ba ka ben tabu kowobu kpuro da
ba ben sansani gira Gabaonin bɔkuɔ. Ma ba
ye wɔri.
6 Ma Gabaonigibu ba Yosue sɔmɔ gɔria
win sansaniɔ Giligaliɔ ba nɛɛ, a ku wunɛn
nɔma wuna bɛsɛ wunɛn bwãabun min di.
A na fuuku a sun faaba ko, a sun somi.
Domi Amɔreban sinambu kpuro be ba wãa
guunun bera gia, ba mɛnna ba sun wɔrima.
7 Ma Yosue u seewa saa Giligali min di, ka
win tabu kowobu kpuro bè sɔɔ tabu durɔ
wɔrugɔba ba wãa.
8 Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku bu
nasia domi na nun bu nɔmu bɛria. Ben goo
sari wi u koo yɔ̃ra wunɛn wuswaaɔ.

9 Yosue ka win tɔmbu ba sanum so wɔ̃ku giriru. Ma ba Amɔreba wɔri suaru sɔɔ.
10 Yera Yinni Gusunɔ u dera Amɔre be, ba burisina Isireliban wuswaaɔ. Ma Isireliba ba bu go go gem ka tia Gabaonin bɔkuɔ. Ba ben gabu naa swĩi ba go Bɛti Horonin swaaɔ sere ba ka tura Asekaɔ ka Makedaɔ.
11 Sanam mɛ ba Isireliba duki suurimɔ Bɛti Horonin swaaɔ, ye ya saramɔ guurun di, miya Yinni Gusunɔ u dera guru kpee bakanu nu bu wɔrikimɔ wɔllun di nu goomɔ, sere ba ka tura Asekaɔ. Be guru kpee ni, nu go, ba dabi ba kere be Isireliba ba go.
12 Dɔma te Yinni Gusunɔ u Isireliba Amɔreba nɔmu bɛria, Yosue u nùn kana Isireliban nɔni biru u nɛɛ,
a de sɔ̃ɔ u yɔ̃ra sau Gabaonin deedeeru
kpa suru u maa yɔ̃ra Ayalonin wɔwan deedeeru.
13 Ma sɔ̃ɔ u yɔ̃ra sɛ̃ɛ, mɛya maa suru u yɔ̃ra sere ba ka ben yibɛrɛ be kpuro kamia. Gari yi, yi yorua Yasarin tirerɔ, yi nɛɛ, sɔ̃ɔ u yɔ̃ra wɔllun suunu suunukaɔ. U ɲ̀ ka dubu sɛnde nge sɔ̃ɔ teerun saka.
14 Tɔ̃ru gara kun maa naare nge te, tè sɔɔ Yinni Gusunɔ u tɔnun gere wura mɛ, dɔma te u Isireliba sanna mi.
15 Yen biru Yosue u gɔsira u da win sansaniɔ Giligaliɔ, wi ka Isireliba kpuro.

Yosue u Amɔreban sinambu nɔɔbu ye go

16 Saa ye sɔɔ, sinambu nɔɔbu be, ba kpikiru sua ba da ba kukua kpee wɔruɔ Makedaɔ.
17 Yera goo u na u Yosue sɔ̃ɔwa ma sinam be, ba wãa kpee wɔru gen mi.
18 Ma Yosue u nɛɛ, i ge kɛnuɔ ka kpee bakanu kpa i kɔ̃sobu yi mi.
19 Adama i ku tɛ mi, i yibɛrɛ be ba tie naa swĩiyɔ kpa i ku de bu du ben wusɔ, domi Gusunɔ bɛsɛn Yinniwa u sun bu nɔmu bɛria.
20 Yosue ka Isireliba ba Amɔreba kpuro kamia, ma n kun mɔ be ba kpĩa ba duki sua ba kukua wuu si su gbãraru mɔ sɔɔ.
21 Ma Yosuen tɔmbu ba wurama ka bɔri yɛndu win mi Makedaɔ. Tem mɛ sɔɔ, goo kun maa kãka u ben kɔ̃sa gere.
22 Yen biruwa Yosue u nɛɛ, i man kpee wɔru ge wukio kpa i man sinambu nɔɔbu ye yarama.
23 Ba bu yarama ba ka da Yosuen mi. Ba sãawa wuu sinin sinambu, Yerusalɛmu ka Heboroni ka Yaamuti ka Lakisi ka Egoloni.
24 Ye ba ka sinam be kpuro na Yosuen mi, yera u Isireliba kpuro sokusia u nɛɛ, be ba sãa tabu kowobun wirugibu ba ka taa bi kua, bu na bu sinam ben wĩinu ka naasu taare.
Ma ba kua nge mɛ u gerua.
25 Yosue u maa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku bɛrum ko, i de i n wɔrugɔru mɔ kpa i ku mwia kpana. Nge mɛsuma Yinni Gusunɔ u ko n da bɛsɛn yibɛrɛba kpuro kue.
26 Ye u gari yi gerua u kpa, ma u sinam be go u ben gonu bwɛ̃ dãnu nɔɔbu sɔɔ. U nu deri mi sere n ka kua yoka.
27 Yoka yera u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu goo ni sarasio kpa bu nu kpɛ̃ɛ kpee wɔru ge sɔɔ. Yen biru ba kpee bakanu sua ba ka wɔru gen nɔɔ kɔrua. Kpee ni, nu wãa mi, sere ka gisɔn gisɔ.

Yosue u maa Amɔreban wusu gasu mwa

28 Yen tɔ̃ɔ tera Yosue u wuu ge ba mɔ̀ Makeda wɔri u mwa. U gen sunɔ go ka tɔn be ba wãa mi kpuro. Baa tɔn turo u ɲ̀ deri. U Makedan sunɔ wi kuawa nge mɛ u Yerikogii kua.
29 Yen biru saa Makedan di, Yosue ka win tɔn be, ba da ba Libina wɔri.
30 Ma Yinni Gusunɔ u bu wuu ge nɔmu bɛria. Ba gen tɔmbu go kpuro. Baa tɔn turo, ba ɲ̀ deri. Ma ba gen sunɔ kua nge mɛ ba Yerikogii kua.
31 Saa Libinan di Yosue ka win tɔmbu ba maa da ba Lakisi tarusi ba ye wɔri.
32 Ma Yinni Gusunɔ u bu wuu ge nɔmu bɛria. Ye ba gu wɔri mɛ, yen sɔ̃ɔ yirusera ba gu kamia ba gen tɔmbu kpuro go. Baa tɔn turo, ba ɲ̀ deri, nge mɛ ba kua Libinaɔ.
33 N deema Horamu Gesɛɛn sunɔ ka win tabu kowobu ba wãa mi, ba Lakisigibu somimɔ. Adama Yosue u be kpuro kamia u bu go, u ɲ̀ ben goo deri.
34 Saa Lakisin min diya Yosue ka win tɔn be, ba maa da Egoloniɔ ba ye tarusi ba wɔri.
35 Yen dɔma tera ba wuu ge kamia, ma ba gen tɔmbu go nge mɛ ba kua Lakisiɔ.
36 Egoloni min diya ba maa da ba Heboroni wɔri.

37 Ma ba wuu gen tɔmbu mwɛɛra ba go
go, ka gen sunɔn tii, ka sere maa gen baru
kpaanugibu kpuro. Baa tɔn turo, ba ṅ deri,
ba bu gowa nge mɛ ba kua Egoloniɔ.
38 Yen biru ba maa gɔsira ba da Debiriɔ.
Ma ba ye wɔri
39 ba kamia ba yen tɔmbu ka yen sunɔ ka
yen baru kpaanugibu kpuro mwɛɛra ba go.
Baa tɔn turo, ba ṅ deri. Yosue u dera ba tɔn
be kpuro gowa nge mɛ u Heboronigibu ka
Libinagibu ka ben sinambu kua.
40 U bera min tɔmbu gowa ka min
sinambu wuu si su wãa guunun bera gia
ka si su wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarɔ ka si su
wãa wɔwaɔ ye ya wãa nim wɔ̃kun bera gia,
ka sere maa si su wãa gungunɔ. Baa tɔn
turo u ṅ deri. U bu gowa nge mɛ Gusunɔ,
Isireliban Yinni u nùn sɔ̃ɔwa u ko.
41 Ma Yosue u maa wusu kpuro wɔri saa
Kadɛsi Baanɛa ka Gasan di si su wãa sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm dwaru gia n ka girari Gosɛnin
bera gia Yudan temɔ sere n ka da Gabaoniɔ
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
42 U wuu si su wãa mi kpuro mwɛɛra u sin
sinambu kamia. Domi Gusunɔ Isireliban
Yinniwa u bu sannammɛ.
43 Yeniba kpuron biru Yosue ka win
tɔmbu ba gɔsirama ben sansaniɔ Giligaliɔ.

Yosue u Yabini ka win bɔrɔba kamia

11

1 Saa ye Yabini, Hasorin sina boko u nua
ma Yosue ka wigibu ba tabu dimɔ, yera u
sɔmɔbu gɔra Yobabu, Madonin sunɔn mi ka
Simuronin sunɔn mi ka Akusafun sunɔn
mi,
2 ka sere sinam be ba wãa guunun bera
gia, sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, ka be ba
wãa Yuudɛnin wɔwaɔ daa bure te ba mɔ̀
Genɛsarɛtin sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, ka be
ba wãa batuma ye ba mɔ̀ Sefalaɔ, ka maa
Dorin bera gia, nim wɔ̃kun bɔkuɔ sɔ̃ɔ duu
yeru gia.
3 Mɛya u maa Kananiba nɔɔsia be ba wãa
Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru gia ka gen sɔ̃ɔ duu
yeru gia. Beya Amɔreba ka Hɛtiba ka Fer-
esiba ka Yebusiba be ba wãa guunun bera
gia, ka Hefiba be ba wãa guu te ba mɔ̀
Hɛɛmɔɔn gãarɔ Misipan temɔ.
4 Sinam be kpuro ba seewa ka ben tabu
kowo dabi dabinu nge yani sɛɛri yi yi wãa
nim wɔ̃kun bɔkuɔ. Mɛya ba maa tabu
kɛkɛba mɔ ka dumi dabi dabinu.
5 Ma ba nɔɔ tia kua ba na ba ben sansani
gira Mɛromun daarɔ bu ka Isireliba wɔri.
6 Yera Yinni Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a ku ben bɛrum ko. Sia amadaare kon bɛɛ
bu nɔmu sɔndia, kpa i bu mwɛɛri i go, kpa
i ben dumin naa sĩinu bɔɔri, yen biru i ben
tabu kɛkɛ be dumi gawe dɔ̃ɔ mɛni.
7 Saa yera Yosue ka win tabu kowobu
ba da ba tɔn be wɔri subaru sɔɔ Mɛromun
daaru mi.
8 Yera Yinni Gusunɔ u bu bɛri ben nɔmaɔ
ba bu kamia. Be ba duki sua ba bu naa swĩi
sere wuu bɔkɔ ge ba mɔ̀ Sidoniɔ sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm geu gia ka sere Miserefɔti Maimuɔ ka
Misipan wɔwaɔ sɔ̃ɔ yari yeru gia. Ba bu
gowa mam mam, baa tɔn turo ba ṅ dere u
sĩa.
9 Yosue u kuawa nge mɛ Yinni Gusunɔ u
nùn sɔ̃ɔwa. U tɔn ben dumin naa sĩinu bɔɔra
ma u tabu kɛkɛ be dumi gawe mi dɔ̃ɔ mɛni.

Ba Hasori mwa

10 Ye Yosue u gɔsirama, yera u wuu ge ba
mɔ̀ Hasori wɔri u mwa u gen sunɔ go. N
deema wuu gera ga sãa bera min wuu maro
gèn mi ben sina boko u wãa.
11 Yosue u dera ba gen tɔmbu kpeerasia
mam mam, ma ba gu dɔ̃ɔ mɛni.
12 Ma ba sinam ben wuu si su tie wɔri ba
sin sinambu ka sin tɔmbu kpuro kpeerasia.
Ba kuawa nge mɛ Mɔwisi, Yinni Gusunɔn
sɔm kowo u Yosue sɔ̃ɔwa.
13 Adama ba ṅ wuu si su wãa gungunu
wɔllɔ dɔ̃ɔ mɛni, ma n kun mɔ Hasori ye.
14 Ye ba tɔn be kpuro go ba kpa, yera ba
ben dukia ka ben yaa sabenu gura ba tii
koosi.
15 Yosue u dera ba kua nge mɛ Yinni
Gusunɔ u win sɔm kowo Mɔwisi sɔ̃ɔwa u ko.
U ṅ yen gaa bure.

Yosue u Kananin tem kpuro mwa

16 Nge mɛya Yosue u ka Kananin tem mɛ
kpuro mwa, mɛn guunun bera gia ka mɛn
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia ka Gosɛnin tem
kpuro, ka Sefalan bera gia, ka Yuudɛnin
wɔwa gia, ka sere guu ni nu wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm geu gia ka bera min batuma.

17 Sinam be ba kamia mi, ben wusu
wãawa saa guu tèn mi gãanu ku ra kpin
bera gian di Seirin bəkuə, sõə yɛ̃san nəm
dwaru gia n ka girari Baali Gadiə ye ya wãa
Libanin wəwaə guu te ba mò Hɛɛməən gãarə
sõə yɛ̃san nəm geu gia.
18 Ba ka sinam be tabu kua n tɛ ba sere bu
kamia be kpuro.
19 Tən be kpuro səə, Hefi be ba wãa
Gabaoniə tənawa ba ka Isireliba dora. Be ba
tie Isireliba ba bu wəriwa ba go mam mam.
20 Domi Yinni Gusunə u dera sin təmbun
gõrusu bəbia ba ka Isireliba tabu kua, kpa
Isireliba bu wa bu ka bu kpeerasia mam
mam ba kun ben wənwəndu kue, nge mɛ
Yinni Gusunə u win səm kowo Məwisi
sõəwa.
21 Saa ye səə, Yosue u maa seewa u
Anakiba wəri be ba wãa guunun bera gia
Heboroniə ka Debiriə ka Anabuə ka sere be
ba wãa Yuda ka Isirelin guunun bera gia, u
bu kpeerasiawa mam mam be ka ben wusu,
22 ma n kun mə be ba duki sua ba da Gasaə
ka Gatiə ka Asidəduə.
23 Nge mɛya Yosue u ka Kananin tem
mɛ kpuro mwɛɛra nge mɛ Yinni Gusunə u
Məwisi sõəwa. Yen biru u mu bənu kua.
U Isireliban bwese kɛra baayere yegim wɛ̃.
Saa ye səəra ba tabun baa deri ba wɛ̃ra.

Sinam be Isireliba ba kamia

12

1 Məwisin waati səə Isireliba ba sinam be
ba wãa Yuudɛnin sõə yari yeru gia kamia.
Ma ba bera min tem mwɛɛra mɛ mu wãa
Yuudɛnin wəwa kpuro səə saa daa te ba mò
Aanəən di sere n ka girari guu te ba mò
Hɛɛməəwə.
2-3 Sinam ben turon yĩsira Sihoni. U
sãawa Aməreban sunə. Win wuuwa
Hɛsiboni. Wiya u mə kpuro saa Aroɛɛn
di ye ya wãa daa te ba mò Aanəən goorə
sõə yɛ̃san nəm dwaru gia, sere n ka girari
guu te ba mò Pisigaə, saa min di sere Bɛti
Yesiməti nim wõku bəruguun sõə yari yeru
gia, saa maa min di, n ka da daa te ba mò
Yabəkuə Amənibaa tem nəə bura yerə, ka
Galadin tem bee tia sere daa bure te ba mò
Genɛsarɛtiə.
4 Turowa maa Ogu, wi u sãa Basanin sunə.
Wiya u tie Refan bweseru səə. U wãawa
Asitarətuə, ka Edɛɛə.
5 Wiya u Basanin tem kpuro mə saa guu
te ba mò Hɛɛməən di sere ka Salikaə ka
mi Gesuriban tem ka Maakagibun tem nəə
ga yõra, ka Galadin tem bee tia mi Sihoni,
Hɛsibonin sunən tem nəə ga yõra.
6 Tem mɛn təmbu kpurowa Məwisi, Yinni
Gusunən səm kowo ka Isireliba ba go. Ma
Məwisi u tem mɛ Rubɛnin bwese kɛra ka
Gadin bwese kɛra ka Manasen bwese kɛran
sukum bənu kua.
7 Yosue ka win təmbu Isireliba ba sinam
be ba wãa Yuudɛnin sõə duu yeru gia kamia.
Sinam ben tema mu wãa saa Baali Gadin di
Libanin guunun wəwa səə, sõə yɛ̃san nəm
geuə, sere guu tèn mi gãanu ku ra kpi te
ta wãa Seirin bəkuə, sõə yɛ̃san nəm dwaru
gia. Tem mɛya Yosue u Isireliban bwese
kɛri bənu kua.
8 Mɛya mu wãa guunun bera gia ka sere
Sefalan beran batumaə ka Yuudɛnin wəwaə
ka min guunə ka sõə yɛ̃san nəm dwaru gia
mi gãanu ku ra kpi. Hɛtibara ba wãa tem
mi, ka Amərebа ka Kananiba ka Feresiba ka
Hefiba ka sere maa Yebusiba.
9 Sinam be ba maa kamia mi, ben wusu
wee, siya Yeriko ka Ayi ye ya wãa Betɛlin
bəkuə
10 ka Yerusalɛmu ka Heboroni,
11 ka Yaamuti ka Lakisi,
12 ka Egoloni ka Gesɛɛ,
13 ka Debiri ka Gedɛɛ,
14 ka Həəma ka Aradi
15 ka Libina ka Adulamu
16 ka Makeda ka Betɛli,
17 ka Tapua ka Hefɛɛ,
18 ka Afɛki ka Lasaroni,
19 ka Madoni ka Hasori
20 ka Simuroni Mɛroni ka Akusafu
21 ka Tanaki ka Mɛgido,
22 ka Kedɛsi ka Yokunɛamu ye ya wãa guu
te ba mò Kaamɛliə,
23 ka Dori ye ya wãa Dorin guunun bera
gia, ka Goyimu ye ya wãa Giligalin bəkuə,
24 ka Tirisa. Sinam be kpuro ba sãawa
tɛna ka tia.

Tem mɛ mu tie
Isireliba bu mwa

13

1 Yosue u təkə kua gem gem. Yera Yinni
Gusunə u nùn sõəwa u nɛɛ, wee, a təkə kua.
Adama tem mɛ mu tie mu kpã mɛ Isireliba
ba ɲ̀ gina mwɛ.

2 Mɛya Filisitiban tem ka Gesuriban tem
3 ka Afaban tem mɛ mu wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm dwarɔ. Tem mɛ kpuro mu sãawa
Kananiban tem. Mu wãawa saa daa te ba
mɔ̀ Sikorin di te ta wãa Egibitin tem nɔɔ
bura yerɔ, sere Ekoronin tem nɔɔ bura yerɔ
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Mɛn wuu maroɔwa
Filisitiban sinambu nɔɔbu ba wãa. Wuu
siya Gasa ka Asidɔdu ka Asikaloni ka Gati ka
Ekoroni.
4 Kananin tem mɛ mu maa tie bu
mwa, mu wãawa saa Mɛaran di ye ya
sãa Sidonigibun wuu, n ka girari Afɛkiɔ
Amɔreban tem nɔɔ bura yerɔ,
5 ka maa Gibaligibun tem, ka sere Libanin
tem kpuro sɔ̃ɔ yari yeru gia, saa Baali Gadi
ye ya wãa guu te ba mɔ̀ Hɛɛmɔɔn gãarɔn di n
ka girari Hamatin duu yerɔ,
6 ka sere Libanin guunun bera gia n ka da
Miserefɔti Maimuɔ mi Sidonigibu ba wãa.
Nɛ, Yinni Gusunɔ kon bu tem mɛn tɔmbu
gira kpa a bu tem mɛ bɔnu kua ka tɛtɛ nge
mɛ na nun yiire a ko.
7 Ben bwese kɛri nɔɔba nnɛ ye ka
Manasen bwese kɛran sukum be ba ɲ̀ daa
gãanu wa, bera kaa tem mɛ bɔnu kua.

Ba tem mɛ mu wãa Yuudɛnin

sɔ̃ɔ yari yeru gia bɔnu kua

8 Mɔwisi, Gusunɔn sɔm kowo u Rubɛnin
bwese kɛra ka Gadiba ka Manasen bwese
kɛran sukum tem bɔnu kua mɛ mu wãa
Yuudɛnin daarun sɔ̃ɔ yari yeru gia.
9 Ben tem mɛ, mu wãawa saa Aroɛɛn di
ye ya wãa daa te ba mɔ̀ Aanɔɔn goorɔ, sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm dwaru gia n ka da wuu ge ga
wãa daa ten wɔwan suunu sɔɔ, sere Diboniɔ
Mɛdiban batuma sɔɔ,
10 ka wuu si Sihoni Amɔreban sina boko
wi u wãa Hɛsiboniɔ u mɔ n ka girari
Amɔniban tem nɔɔ bura yerɔ,
11 ka Galadiɔ ye ya sãa Gesuriba ka
Maakagibun tem ka sere guu te ba mɔ̀
Hɛɛmɔɔwɔ, ka Basaniɔ n ka girari Salikaɔ,
12 ka sere sina boko Ogun temɔ wi u
raa wãa Basaniɔ u bandu dii Asitarɔtuɔ ka
Edɛɛɔ. Wiya u tie Refan bweseru sɔɔ. Sinam
be yiru kpurowa Mɔwisi u kamia u ben tem
mwɛɛra.
13 Adama Isireliba ba ɲ̀ Gesuriba ka
Maakagibu gire. Yen sɔ̃na bwesenu yiru ye,
ya wãa Isireliban suunu sɔɔ sere ka gisɔn
gisɔ.
14 Lefin bwese kɛra tɔnawa ba ɲ̀ tem wɛ̃
mi ba ko n wãa. Domi Gusunɔ u dera be
ka ben bibun bweseru ba yãkunun sukum
dimɔ, yera ya kua ben tubi nge mɛ u raa bu
sɔ̃ɔwa.
15 Tem mɛ Mɔwisi u Rubɛnin bwese kɛra
wɛ̃ yɛnu ka yɛnu,
16 mɛya mu wãa saa Aroɛɛn di ye ya wãa
daa te ba mɔ̀ Aanɔɔn goorɔ, n ka da wuu ge
ga wãa wɔwa yen suunu sɔɔ ka batuma ye ya
wãa Mɛdiban bɔkuɔ,
17 ka Hɛsiboni ka wuu si su wãa batuma
ye sɔɔ. Siya Diboni ka Bamɔtu Baali ka Bɛti
Baali Mɛɔni,
18 ka Yahasi ka Kedemɔti, ka Mɛfati,
19 ka Kiriataimu ka Sibima ka Sere
Hasasaa ye ya wãa guurɔ te ta wãa wɔwaɔ,
20 ka Bɛti Peori ka guu te ba mɔ̀ Pisigan
bera gia ka Bɛti Yesimɔti,
21 ka sere Sihoni Amɔregii wi u raa bandu
dii Hɛsiboniɔn wuu si su wãa batuma sɔɔ.
N deema Mɔwisi u sunɔ wi kamia, ka
Madianiban sinambu. Beya Efi ka Rekɛmu
ka Suri ka Huri ka Reba. Be kpurowa ba raa
Sihoni sãamɔ.
22 U maa dera ba Balamu Beorin bii go wi
u sãa sɔro.
23 Rubɛnin bwese kɛran tem mɛn nɔɔ ga
yɔ̃rawa sere Yuudɛniɔ sɔ̃ɔ duu yeru gia.
Beya ba wuu si ba sia sia mi kpuro mɔ.
24 Tem mɛ Mɔwisi u Gadin bwese kɛra wɛ̃
mɛya mu wãa
25 saa Yasɛɛn di ka Galadin wusu kpuro
ka wuu si su wãa Amɔniban tem sukum
sɔɔ n ka girari Aroɛɛɔ, Raban sɔ̃ɔ yari yerun
deedeeru.
26 Mɛya mu maa da saa Hɛsibonin di n
ka girari Ramati Misipeɔ ka Bɛtonimuɔ, saa
maa Mahanaimun di, n ka girari Debirin
tem nɔɔ bura yerɔ,
27 ka Yuudɛnin wɔwan wuu sini, Bɛti
Haramu ka Bɛti Nimura ka Sukɔtu ka
Safoni. Wuu siya su raa sãa sina boko
Sihonin wusu, wi u raa sɔ̃ Hɛsiboniɔ.
Yuudɛnin daara ta sãa tem mɛn nɔɔ bura
yeru sere n ka da daa bure te ba mɔ̀
Genɛsarɛti.
28 Wuu si ba sia mi, siya su kua Gadin
bwese kɛran tubi.
29 Tem mɛ Mɔwisi u Manasen bwese
kɛran sukum wɛ̃ mu n saa ben tubi,
30 mɛya mu wãa Mahanaimun sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm geu gia. Tem mɛya Basanin tem kpuro

mi sina boko Ogu u raa bandu dii ka sere Yairin wusu kpuro. Sin geera sãawa wata.
31 Tem mɛya, mu maa Galadin tem sukum mɔ ka Asitarɔtu ka Edɛɛ, wuu si su raa sãa sina boko Ogun wusu. Tem mɛ kpurowa ba Makiri, Manasen biin bwese kɛran sukum wɛ̃.
32 Mɔwisi u tem mɛ bɔnu kuawa sanam mɛ u wãa Mɔabun temɔ Yuudɛnin sõɔ yari yeru gia Yerikon deedeeru.
33 Adama u ɲ̀ Lefin bwese kɛra tem gam wɛ̃. U bu sõɔwa bu ko Gusunɔ ben Yinnin yãku kowobu. Yeya ya ko n sãa ben tubi, nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.

Ba Yuudɛnin sõɔ duu yerun

bera bɔnu kua

14

1 Yãku kowo Eleasaa ka Yosue, Nunin bii, ka Isireliban bwese kɛra baayeren guro gurobu bera ba Isireliba tem bɔnu kua. Wee nge mɛ ba mu bɔnu koosina.
2 Bwese kɛra nɔɔba nnɛ ka Manasen bwese kɛran sukum ye ya tie ye ya ɲ̀ daa tem wa, yera ba tem mɛ bɔnu kua. Tɛtɛwa ba ka mu bɔnu kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa bu ko.
3 N deema Mɔwisi u raa Isireliban bwese kɛra yiru ka Manasen bwese kɛran sukum tem wɛ̃ Yuudɛnin sõɔ yari yeru gia. Adama u ɲ̀ Lefiba tem gam wɛ̃,
4 ma n kun mɔ wusu gasu ka sin kpara yenu. Manase ka Efaraimu ba sãawa Yosɛfun bibu. Bera ba kua bwese kɛra yiru.
5 Isireliba ba tem mɛ bɔnu kuawa nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa.
6 Sõɔ teeru Yudan bibu ba Yosue deema Giligaliɔ. Ma Kalɛbu, Yɛfunɛ Kenisin bii, u Yosue sõɔwa u nɛɛ, wunɛn tii a yaaye ye Yinni Gusunɔ u win sɔm kowo Mɔwisi sõɔwa nɛ ka wunɛn sõ Kadɛsi Baanɛaɔ.
7 Nɛ Kalɛbu, wõɔ weeruwa na mɔ sanam mɛ Mɔwisi Gusunɔn sɔm kowo u man gɔra Kadɛsi Baanɛan di n na n tem mɛ bɔsu bɔsu n mɛn saria mɛɛri. Na na na bɔsu na mɛɛra. Ma na wura na nùn sõɔwa mam mam ye na wa.
8 Adama be ba man yõsirima na ka tem mɛ mɛɛrim na mi, ba dera tɔmba tem mɛ bwɛ̃ra yara. Adama nɛ, na Gusunɔn gere mɛm nɔɔwawa mam mam.
9 Yen dɔma tera Mɔwisi u bõrua u nɛɛ, bera mi nɛn tii na mɛɛrim da mi, ya koo ko nɛ ka nɛn bibun bweserugia sere ka baadommaɔ yèn sõ na Gusunɔn gere mɛm nɔɔwa mam mam.
10 Yen wõɔ weeru ka nɔɔbuwa mini ye Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi gari yi sõɔwa saa ye bɛsɛ Isireliba sa wãa gbaburɔ. Saa maa dɔma ten diya Yinni Gusunɔ u man kõsu nge mɛ u nɔɔ mwɛɛru kua sere na ka gisɔ wõɔ wɛnɛ ka nɔɔbu tura.
11 Ka mɛ, na dam mɔ sere ka gisɔ n ka tabu da, ɲ̀ kun mɛ n ka sɔmburu garu ko, nge mɛ na raa mɔ sanam mɛ Mɔwisi u man gɔrima n tem mɛn saria mɛɛri.
12 Yen sõ tɛ̃, a man guunun bera gia wɛ̃ɛyɔ mi Yinni Gusunɔ u man nɔɔ mwɛɛru kua. Na nùn sõɔwa ma Anakin bwesera ta wãa bera mi. Ba ben wusu gbãranu toosiwa mam mam. Yen sõ, Gusunɔ ù n ka man wãa, kon tem mɛ mwa nge mɛ win tii u gerua.
13-14 Yosue u Kalɛbu Yɛfunɛ Kenisin bii domaru kua. Ma u nùn Heboronin bera wɛ̃. Yera ya kua wigia yèn sõ u Gusunɔ ben Yinnin gere mɛm nɔɔwa mam mam.
15 Heboroni yera ba ra raa soku Ariban wuu. Ariba wi, u yĩsiru yara Anakin bweseru sɔɔ.
Yeniba kpuron biruwa Isireliba ba wɛ̃ra ba ɲ̀ maa tabu kue.

Tem mɛ ba Yudan bwese kɛra

wɛ̃

15

1 Tem mɛ ba Yudan bwese kɛra wɛ̃, mɛn sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia mu yõrawa Edɔmun tem nɔɔ bura yerɔ. Mi gia n sãawa batuma mi gãanu ku ra kpi. Yera ba sokumɔ Sini.
2 Bera min nɔɔ bura yeru ta toruawa saa nim wõku bɔruguun di
3 ma ta da gunguu te ba mɔ̀ Akarabimuɔ ka Siniɔ sere ka Kadɛsi Baanɛaɔ. Saa maa min di, ta da Hɛsironiɔ ka Adariɔ sere ka Kaakaaɔ.
4 Saa min di ta da Asimɔɔn bera gia n ka da Egibitin daarɔ, ma ta daa te swĩi sere nim wõku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ. Nge mɛya Yudaban tem nɔɔ bura yeru ta sãa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia.
5 Sõɔ yari yeru gia nim wõku bɔruguuwa ga sãa mɛn nɔɔ bura yeru, n ka girari mi Yuudɛnin daara ra nim sure.
6 Saa min di, mɛn sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian nɔɔ bura yeru ta dawa Bɛti Hogulaɔ

ka Bɛti Araban sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geuɔ n ka girari Bohanin kperɔ. Bohani wi, u sãawa Rubɛnin bii.
7 Saa min di, ta maa da Debiriɔ, Akɔɔn wɔwan bɔkuɔ. Saa min di ta da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia sere Giligalin bɔkuɔ, Adumimun guurun deedeeru, yen daarun sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, n ka da Eni Semɛsin bwiin bɔkuɔ, sere ka Eni Rogɛliɔ.
8 Saa min di, ta sara ta da Bɛni Hinɔmun wɔwaɔ, Yebusin sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, ye ba maa sokumɔ Yerusalɛmu, ka sere guu ni nu wãa wɔwa yen sɔ̃ɔ duu yeru gia, ka mi Refan wɔwa ya yɔ̃ra sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
9 Saa maa min di ta da ta Nɛfitoan bwii girari n ka da wuu si su wãa guu te ba mɔ̀ Eforoniɔ, n ka maa da sere Balaɔ ye ba maa sokumɔ Yarimun wuu.
10 Saa Balan di, ta maa da sɔ̃ɔ duu yeru gia n ka girari Seirin guuru gia ka guu te ba mɔ̀ Yarimun sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia Kɛsaloniɔ, ma ta da Bɛti Semɛsiɔ ka Tinnaɔ,
11 ka Ekoronin sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, n ka da Sikoroniɔ ka guu te ba mɔ̀ Bala gia sere Yabunɛɛliɔ ma ta yɔ̃ra nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ.
12 Nim wɔ̃ku geya, ga sãa tem mɛn nɔɔ bura yeru sɔ̃ɔ duu yeru gia.

Nge mɛya ba Yudaban tem mɛn nɔɔ bura yenu yi yi.
13 Ba Kalɛbu Yɛfunɛn bii Yudaban tem gam wɛ̃ nge mɛ Yinni Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa. Ba nùn Ariban wuu wɛ̃ ye ba maa mɔ̀ Heboroni. Ariba wi, u sãawa Anakiban sikado.
14 Kalɛbu wi, u Anakiban bwesenu ita gira. Bera Sesaiba ka Akimaniba ka sere Talimaiba.
15 Heboronin diya u seewa u da u Debirigibu wɔri. Wuu gera ba ra raa soku Sefɛɛn wuu.
16 Ma Kalɛbu u nɛɛ, wi u kpĩa u Sefɛɛn wuu kamia, yɛ̃rowa u koo win bii wɔndia Akusa kɛ̃ u sua kurɔ.
17 Yera Otiniɛli, Kalɛbun mɔɔ Kenasin bii, u wuu ge kamia. Ma Kalɛbu u nùn win bii wɔndia wi wɛ̃ kurɔ.
18 Sanam mɛ kurɔ wi, u dua Otiniɛlin yɛnuɔ u kpa, yera u nùn bwisi kã u nɛɛ, a doo a tem bikia nɛn tundon mi. Adama kurɔ win tii u da win tundo Kalɛbun mi. Ye u tura mi, u sara saa win kɛtɛkun di. Yera Kalɛbu u nùn bikia u nɛɛ, mba a kĩ.
19 Ma u wisa u nɛɛ, a suuru koowo a man bwii kɛ̃. Domi bera ye a man wɛ̃ sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, nim sari mi.

Ma Kalɛbu u nùn bwii wɛ̃ yi yi wãa guunɔ ka wɔwaɔ.
20 Tem mɛ ba sia sia mini kpurowa mu kua Yudan bwese kɛran tubi.
21 Wuu si su wãa Edɔmun tem nɔɔ bura yeru gia Yudaban tem sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, siya Kabisɛɛli, ka Edɛɛ ka Yaguri,
22 ka Kina, ka Dimɔna, ka Adada,
23 ka Kedɛsi, ka Hasori, ka Itinani,
24 ka Sifu, ka Telɛmu, ka Bealɔtu,
25 ka Hasori Hadata, ka Keriɔtu Hɛsironi ye ba maa sokumɔ Hasori,
26 ka Amamu, ka Sema, ka Mɔlada,
27 ka Hasori Gada, ka Hɛsimɔɔ, ka Bɛti Palɛti,
28 ka Hasaa Suali, ka Beri Seba, ka Bisotia,
29 ka Bala, ka Iyimu, ka Asɛmu,
30 ka Ɛlitoladi, ka Kesili, ka Hɔɔma,
31 ka Sikilagi, ka Madimana, ka Sansana,
32 ka Lebaɔti, ka Silimu, ka Aini, ka Rimɔɔ. Wuu si kpuro su kuawa tɛna tia sari, gen baagere ka gen baru kpaanu.
33 Wuu si su maa wãa wɔwa sɔɔ, siya Ɛsitaoli, ka Sorea, ka Asina,
34 ka Sanɔa, ka Eni Ganimu, ka Tapua, ka Enamu,
35 ka Yaamuti, ka Adulamu, ka Soko, ka Aseka,
36 ka Saaraimu, ka Aditaimu, ka Gedera, ka Gederɔtaimu. Si maa, su kuawa wɔkura nnɛ, gen baagere ka gen baru kpaanu.
37 Ka Senani, ka Hadasa, ka Migidali Gadi,
38 ka Dilani, ka Misipe, ka Yokutɛɛli,
39 ka Lakisi, ka Bosikati, ka Egoloni,
40 ka Kaboni, ka Lasimasi, ka Kitilisi,
41 ka Gederɔtu, ka Bɛti Dagoni, ka Naama, ka Makeda. Si maa, su kuawa mi wɔkura nɔɔbu ka tia, gen baagere ka gen baru kpaanu.
42 Ka maa Libina, ka Etɛɛ, ka Asani,
43 ka Yifuta, ka Asina, ka Nɛsibu,
44 ka Keila, ka Akisibu, ka Maresa. Ma si kpuro su maa kua nɔɔba nnɛ, gen baagere ka gen baru kpaanu.
45 Ka maa Ekoroni, ye ka yen wuu marosu ka yen baru kpaanu.
46 Ka sere wuu marosu ka baru kpaanu ni nu ka Asidɔdu sikerenɛ ka ni nu wãa

Ekoroni ka nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛn
baa sɔɔ,
47 ka Asidɔdu, ka Gasa, ka sin wuu
marosu ka baru kpaanu, n ka girari Egibitin
daarɔ sere n ka da nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀
Mɛditeranɛɔ.
48 Wuu si su maa wãa guunɔ, siya Samiri
ka Yatiri ka Soko,
49 ka Dana, ka Sanan wuu, ge ba maa mɔ̀
Debiri,
50 ka Anabu, ka Ɛsitemɔa, ka Animu,
51 ka Gosɛni, ka Holoni, ka Gilo. Ma si,
su maa kua wɔkura tia, gen baagere ka gen
baru kpaanu.
52 Ka Arabu, ka Duma, ka Eseani,
53 ka Yanumu, ka Bɛti Tapua, ka Afɛki,
54 ka Humuta, ka Ariban wuu ge ba maa
mɔ̀ Heboroni, ka Siori. Ma si kpuro su maa
kua nɔɔba nnɛ, gen baagere ka gen baru
kpaanu.
55 Ka maa Maoni, ka Kaamɛli, ka Sifu, ka
Yuta,
56 ka Yisirɛɛli, ka Yokudeamu, ka Sanɔa,
57 ka Kaɛni, ka Gibea, ka Tinna. Si kpuro
su maa kua wɔkuru, gen baagere ka gen
baru kpaanu.
58 Ka sere maa Halulu, ka Bɛti Suri, ka
Gedori,
59 ka Marati, ka Bɛti Anɔtu, ka Eletekonu.
Si kpuro su sãawa nɔɔba tia, gen baagere ka
gen baru kpaanu.
60 Ka sere maa Baalin wuu ge ba maa mɔ̀
Yarimun wuu, ka Raba. Ma si, su maa kua
yiru, gen baagere ka gen baru kpaanu.
61 Wuu si su wãa bera mi gãanu ku ra kpi,
siya Bɛti Araba, ka Midini, ka Sekaka,
62 ka Nibusani, ka wuu mi bɔra wãa, ka
Eni Engɛdi. Si kpuro su kuawa wusu nɔɔba
tia, gen baagere ka gen baru kpaanu.
63 Adama Yudan bibun bweseru, ba
ɲ̀ kpĩa ba Yebusiba gire be ba wãa
Yerusalɛmuɔ. Yen sɔ̃na ba wãa sere ka gisɔn
gisɔ, ka Yudaba sannu.

Tem mɛ ba Efaraimu

ka Manasen bwese kɛri wɛ̃

16

1 Tem mɛ ba Yosɛfun bibun bweseru wɛ̃,
mɛn nɔɔ bura yeru ta wãawa saa Yuudɛnin
di, Yerikon bɔkuɔ, n ka da bwiiyɔ yi yi
wãa Yerikon sɔ̃ɔ yari yeru gia gbaburɔ, n ka
girari Betɛliɔ mi guunu wãa.
2 Saa maa min di, ta da Lusiɔ ka Atarɔtuɔ,
Aakiban tem nɔɔ bura yerɔ.
3 Ma ta da sɔ̃ɔ duu yeru gia mi Yafilɛtiban
tem mu nɔɔ yɔ̃ra. Ma ta maa da Bɛti Horoniɔ
ka Gesɛɛɔ n ka girari nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀
Mɛditeranɛɔ.
4 Tem mɛya mu kua Yosɛfun bibu Manase
ka Efaraimun bweserun tubi.
5 Efaraimuba ba mɛn sukum sua mɛ̀n nɔɔ
bura yeru ta wãa saa Atarɔtu Adarin di sɔ̃ɔ
yari yerɔ sere n ka girari Bɛti Horoniɔ ye ya
wãa gunguru wɔllɔ.
6 Min diya ta da nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀
Mɛditeranɛɔ. Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia ta da
Mikimɛtatin di sere Taanati Siloɔ sɔ̃ɔ yari
yeru gia, n ka girari Yanɔaɔ.
7 Saa Yanɔan di ta da Atarɔtuɔ ka Naaratao
ka Yerikoɔ n ka girari Yuudɛniɔ.
8 Sɔ̃ɔ duu yeru gia maa, ta da saa Tapuan di
n ka da Kanan daarɔ, n ka girari nim wɔ̃ku
ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ. Mɛni kpurowa ba
Efaraimun bwese kɛra wɛ̃.
9 Ma ba maa Manasen tem wusu gasu ka
sin baru kpaanu sua ba bu sosia.
10 Efaraimuba ba ɲ̀ Kananiba gire be ba
wãa Gesɛɛɔ. Ba bu deriwa ben suunu sɔɔ ba
yoo sɔma koosiamɔ sere ka gisɔn gisɔ.

17

1 Yosɛfun bii gbiikoo Manase, wigibu ba
maa ben tem bɔnu wa. N deema ba raa
Makiri, Manasen bii gbiikoon bwese kɛra
ben tem wɛ̃ kɔ. Makiri wi, u sãawa tabu
durɔ, wiya maa sãa Galadin tundo. Tem mɛ
ba wa mi, mɛya Galadi ka Basani Yuudɛnin
sɔ̃ɔ yari yeru gia.
2 Manasen bibun bweserun kɛri yi yi
tie ba maa bu tem gam wɛ̃ Yuudɛnin sɔ̃ɔ
duu yeru gia. Bera Abiesɛɛba ka Helɛkiba
ka Asiriɛliba ka Sikɛmuba ka Hefɛɛba ka
Semidaba. Be kpurowa ba sãa Yosɛfun
sikadominu.
3 Galadi, Makirin bii, Manasen debubu
u Efɛɛ mara. Efɛɛ wi, u Selofadi mara.
Selofadi wi, u ɲ̀ bii tɔn durɔ mara, sere tɔn
kurɔbu tɔna. Bii ben yĩsa wee. Mala ka Nɔa
ka Hogula ka Milika ka Tirisa.
4 Beya ba da ba yãku kowo Eleasaa deema
ka Yosue Nunin bii, ka Isireliban guro
gurobu ba nɛɛ, Yinni Gusunɔ u Mɔwisi

sɔ̃ɔwa bu maa sun tem wɛ̃ bɛsɛgibun suunu sɔɔ.

Ma ba bu tem mɛ wɛ̃ n kua ben tubi.
5 Yeya n dera Manase be, ba ka tem mɛn
suba wɔkuru wa, Galadi ka Basani baasi.
6 N ǹ mɔ tɔn durɔbu tɔnawa ba tem mɛ
bɔnu kua, ka tɔn kurɔba be ba wãa bwese te
sɔɔ. Ma Manasen bwese kɛran sukum mu
sina Galadiɔ.
7 Be ba wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia, ben tem
nɔɔ bura yeru ta wãawa saa Asɛɛn di sere
Mikimɛtatiɔ Sikɛmun bɔkuɔ, ka Yaminiɔ n
ka girari Eni Tapuagibun bera gia.
8 Bera ye, ya sãawa Manaseban tem.
Adama Tapua ye ya wãa ben tem nɔɔ bura
yeru mi, ya sãawa Efaraimuban wuu.
9 Nɔɔ bura yee te, ta maa dawa sere Kanan
daarun sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Wuu si su
wãa mi, su sãa Efaraimubagisu baa mɛ su ka
wãa Manaseban temɔ. Ma ta da daa ten sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm geu gia n ka girari nim wɔ̃ku ge
ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ.
10 Nge mɛya ba tem mɛ bɔnu kua. Ma
Efaraimun bwese kɛra ya wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gia. Manasegia maa wãa sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm geu gia. Nim wɔ̃ku ge ba
mɔ̀ Mɛditeranɛ, gera ga sãa tem yiru ye
kpuron nɔɔ bura yeru sɔ̃ɔ duu yeru gia. Ma
Asɛɛban tem ka Isakariban tem mu maa sãa
ben nɔɔ bura yeru sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
Asɛɛban tem mu wãawa sɔ̃ɔ duu yeru gia,
ma Isakarigibun tem maa wãa sɔ̃ɔ yari yeru
gia.
11 Yera ba Manaseba wusu gasu wɛ̃ si
su wãa Isakariban tem sɔɔ, ka Asɛɛbagim
sɔɔ. Wuu siya Bɛti Seani, ka Yibileamu, gen
baagere ka gen baru kpaanu, ka sere maa
Dori ka Eni Dori, ka Tanaki, ka Mɛgido, gen
baagere ka gen baru kpaanu.
12 Adama Manaseba ba kpana bu
Kananiba gira wuu sin min di, ma ba dera
ba wãa ka be sannu.
13 Baa sanam mɛ Isireliba ba dam kua, ba
ǹ kpĩa bu Kanani be kpuro gira, adama sɔm
sɛ̃sɔgina ba bu koosia.
14 Yera Efaraimun bwese kɛra ka
Manasen bwese kɛran sukum ba Yosue
bikia ba nɛɛ, mban sõna a sun tem bɛsi tia
tɔna wɛ̃, bɛsɛ be Yinni Gusunɔ u domaru
kua sa dabia.
15 Ma Yosue u bu wisa u nɛɛ, ì n dabin na,
ma Efaraimun guurun bera ya bɛɛ basa, i
doo dãa sɔ̃ɔ mi Feresiba ka Refaba ba wãa i
tii ayeru kasua.
16 Ma tɔn be, ba nùn wisa ba nɛɛ, geema,
guurun bera mi gian tem kun sun turi. Yen
biru Kanani be ba wãa wɔwaɔ ba tabu kɛkɛ
sisugii yi dumi gawe mɔ. Mɛya maa be ba
wãa Bɛti Seaniɔ ka yen baru kpaanɔ, ka sere
maa be ba wãa Yisirɛɛlin wɔwaɔ.
17 Ma Yosue u Efaraimun bwese kɛra ye
ka Manasen bwese kɛran sukum mɛ sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, i dabi, i maa dam mɔ. Yen sõ, n ǹ tem
bɛsi tia tɔna mu ko n sãa bɛɛgim.
18 Bera mi dãa sɔ̃ɔ ga wãa mi, yera ya ko
n maa sãa bɛɛgia. I ko yen dãa ye bɔɔri kpa
i Kanani be kamia baa mɛ ba dam mɔ ba
tabu kɛkɛ sisugii yi mɔ, kpa tem mɛ, mu ko
bɛɛgim.

Tem mɛ mu tie bu bɔnu ko

18

1 Sanam mɛ Isireliba ba Kananiba kamia,
yera ba mɛnna Siloɔ. Ma ba kuu bekurugii
te gira tèn mi ba ra Yinni Gusunɔ sã.
2 N deema Isireliban bwese kɛra nɔɔba
yiruwa ya ǹ gina tem wa.
3 Ma Yosue u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, saa yerà i
mara i sere da i tem mɛ mwa mɛ Gusunɔ
bɛɛn baababan Yinni u bɛɛ wɛ̃.
4 Yen sõ, bwese kɛra baayere sɔɔ, i tɔmbu
ita ita gɔsio n bu gɔri bu tem mɛ mɛɛrim da,
kpa bu wa nge mɛ ba koo mu burana burana
kpa bu wurama bu man sõ nge mɛ n sãa.
5 Ba koo mu bɔnu kowa wasi nɔɔba yiru.
Adama Yudaba ba ko n wãawa mi ba wãa
mi, sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, Yosɛfun bwese
kɛri maa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
6 N n mɛn na, i doo tɛ̃, i tem mɛ bɔnu ko
wasi nɔɔba yiru ye, kpa i na i man sõ. Kpa su
mu tɛtɛ toosi Gusunɔ bɛsɛn Yinnin wuswaaɔ
su ka wa mɛ mu sãa bɛɛn baawuregim.
7 Adama Lefiba ba ǹ ko ba n tem mɔ. Domi
ba kon sãa Yinni Gusunɔn yãku kowobu.
N deema Gadi ka Rubɛnin bwese kɛri ka
Manasen bwese kɛran sukum ba tem wa kɔ
Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru gia mɛ Mɔwisi, Yinni
Gusunɔn sɔm kowo u bu bɔnu kua.
8 Yen biru tɔn be, ba da ba tem mɛ bukiana
ba kua ye Yosue u bu sɔ̃ɔwa.
9 Ma ba ye kpuro yorua ye ba wa mi, ka
nge mɛ ba tem mɛ ka mɛn wusu burana
burana ma ba wurama Yosuen mi Siloɔ.

10 Yen biru Yosue u bu tem mɛ bɔnu kua
ka tɛtɛ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, u bwese
kɛra baayere yen tem wɛ̃.

Tem mɛ ba Bɛnyamɛɛn

bwese kɛra wɛ̃

11 Tem mɛ ba gbia ba tɛtɛ toosi,
Bɛnyamɛɛn bwese kɛra ya mu di. Ben tem
mɛ, mu wãawa Yudan bwese kɛragim ka
Yosɛfun bwese kɛrigim baa sɔɔ.
12 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, tem mɛn nɔɔ
bura yeru ta wãawa saa Yuudɛnin di n ka
girari Yerikon sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, ma ta
da guunun bera gia sɔ̃ɔ duu yerɔ sere Bɛti
Afɛniɔ mi gãanu ku ra kpi.
13 Saa min diya ta da ta yɔ̃ra Lusiɔ ye ba ra
maa soku Betɛli, sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia.
Min diya ta maa da ta girari Atarɔtu Adariɔ.
Ma ta guu te bɛwa te ta wãa Bɛti Horonin sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm dwarɔ. Bɛti Horoni ye, ya wãawa
wɔwa sɔɔ.
14 Sɔ̃ɔ duu yeru gia maa, ta dawa sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gia saa guu ten di n ka girari
Baalin wuuɔ ge ba maa sokumɔ Yarimun
wuu. Wuu ge, ga sãawa Yudaban wuu.
15 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia maa, ta dawa
sɔ̃ɔ duu yeru gia saa Yarimun wuun di sere
Nɛfitoan bwiiyɔ.
16 Saa maa min di, ta dawa guu te ta wãa
Bɛni Hinɔmun wɔwan deedeeru, Refaban
wɔwan sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Ma ta da
Yebusiban guunun sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia
n ka girari Eni Rogɛliɔ.
17 Saa maa min di, ta dawa Eni Semɛsiɔ sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm geu gia ka Gelilɔtuɔ, gunguu te ba
mɔ̀ Adumimun deedeeru. Min di ta maa da
sere Bohanin kperɔ. Rubɛnin biin yĩsira ba
ka kpee te sokumɔ.
18 Ma ta da Yuudɛnin wɔwaɔ guunun sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm geu gia
19 sere ka Bɛti Hogulaɔ sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu
gia mi Yuudɛnin daara suremɔ nim wɔ̃ku
bɔruguuɔ, sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarɔ.
20 Yuudɛnin daara ta sãa tem mɛn nɔɔ
bura yeru sɔ̃ɔ yari yeru gia.

Mɛn nɔra Bɛnyamɛɛn bwese kɛran tem
mu yasum nɛ.
21 Wuu si su wãa tem mɛ sɔɔ, siya Yeriko
ka Bɛti Hogula ka Emɛki Kesisi,
22 ka Bɛti Araba ka Semaraimu ka Betɛli,
23 ka Afimu, ka Para, ka Ofara,
24 ka Kefaa Amɔnai, ka Ofini, ka Geba.
Wuu si kpuro su sãawa wɔkura yiru, gen
baagere ka gen baru kpaanu.
25 Sin gasa, Gabaoni, ka Rama ka Berɔtu,
26 ka Misipe, ka Kefira, ka Mɔsa,
27 ka Rekɛmu ka Yiipɛɛli, ka Tareala,
28 ka Sela, ka Elɛfu, ka Yebusi ye ba maa
mɔ̀ Yerusalɛmu, ka Gibea ka Kiriati. Si
kpuro su sãawa wusu wɔkura nnɛ, gen
baagere ka gen baru kpaanu.

Yeni kpurowa n kua Bɛnyamɛɛn bwese
kɛran tubi.

Tem mɛ ba Simɛɔn

bwese kɛra wɛ̃

19

1 Tem mɛn bɔnu yirusewa ya kua Simɛɔn
bwese kɛragia. Yudaban tema mu ka begim
sikerenɛ.
2 Wuu si su wãa mi, siya Beri Seba ka Seba
ka Mɔlada,
3 ka Hasaa Suali, ka Bala ka Asɛmu,
4 ka Ɛlitoladi, ka Betuli ka Hɔɔma,
5 ka Sikilagi, ka Bɛti Maakabɔti ka Hasaa
Susa,
6 ka Bɛti Lebaɔti, ka Sarusɛni. Si kpuro su
sãawa mi wusu wɔkura ita, gen baagere ka
gen baru kpaanu,
7 Aini, ka Rimɔɔ, ka Etɛɛ, ka Asani, si maa
wusu nnɛ, gen baagere ka gen baru kpaanu,
8 n ka da Balati Beriɔ ye ba maa sokumɔ
Ramati, Nɛgɛbuɔ. Tem mɛ ba sia sia mi
kpuro, mɛya mu saa Simɛɔn bwese kɛragim.
9 Yudaban tem sukuma ba Simɛɔn bwese
kɛra wɛ̃, domi Yudabagim mɛ, mu kpã.

Tem mɛ ba Sabulonin

bwese kɛra wɛ̃

10 Sabulonin bwese kɛra ya Kananin tem
bɔnu itase tɛtɛ di. Ben tem mɛ, mu dawa sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm dwaru gia sere Saridiɔ.
11 Saa maa min di mu da mu nɔɔ yɔ̃rawa
sɔ̃ɔ duu yeru gia Marealaɔ ka Dabesɛtiɔ sere
daru koka ye ya wãa Yokunɛamun sɔ̃ɔ yari
yeru gia.
12 Saridin bera gia maa tem mɛn nɔɔ bura
yeru ta dawa sɔ̃ɔ yari yeru gia sere Kisilɔti
Taboriɔ, n ka girari Dabaratiɔ ka Yafiaɔ.
13 Min di ta da Gita Efɛɛ̣ɔ ka Ita Kasiniɔ n
ka da Rimɔɔwɔ sere Nɛa gia.
14 Ma ta da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia sere
Hanatoni gia n ka girari Yifuta Elin wɔwaɔ.

15 Wuu si su wãa tem mɛ sɔɔ, su sãawa
wusu wɔkura yiru, gen baagere ka gen baru
kpaanu. Sin gasa, Katati ka Nahalali ka
Simuroni ka Yideala ka Bɛtelehɛmu.
16 Bera yeni kpurowa ya kua Sabulonin
bwese kɛragia.

Tem mɛ ba Isakarin bwese kɛra wɛ̃

17 Isakarin bwese kɛra ya maa Kananin
tem mɛn bɔnu nnɛse tɛtɛ di.
18 Wuu si su wãa ye sɔɔ, siya Yisireɛli ka
Kesulɔtu ka Sunɛmu,
19 ka Hafaraimu, ka Siɔni, ka Anasarati,
20 ka Rabiti, ka Kisioni, ka Abɛsi,
21 ka Remɛti, ka Eni Ganimu, ka Eni Hada,
ka Bɛti Pasɛsi.
22 Ma tem mɛn nɔɔ bura yeru ta maa da
Taboriɔ ka Sakasimaɔ ka Bɛti Semɛsiɔ n ka
girari daa te ba mɔ̀ Yuudɛniɔ. Wusu wɔkura
nɔɔbu ka tia su sãa, gen baagere ka gen baru
kpaanu.
23 Bera ye kpurowa ya kua Isakarin
bwese kɛragia ye ba wa bɔnu sɔɔ.

Tem mɛ ba Asɛɛn bwese kɛra wɛ̃

24 Asɛɛn bwese kɛra ya maa Kananin tem
mɛn bɔnu nɔɔbuse tɛtɛ di.
25 Wuu si su wãa mi, siya Hɛlikati, ka Hali,
ka Betɛni, ka Akusafu,
26 ka Alamɛlɛki, ka Amɛadi, ka Mikali.
Tem mɛn sɔ̃ɔ duu yeru gia, mɛn nɔɔ bura
yeru ta wãawa saa Kaamɛlin guurun di n ka
girari daa te ba mɔ̀ Sikori Libinatiɔ.
27 Sɔ̃ɔ yari yeru gia maa, ta dawa saa Bɛti
Dagonin di n ka Sabulonin bwese kɛran tem
girari sere wɔwaɔ ye ba mɔ̀ Yifuta Eliɔ, ma
ta da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia Bɛti Emɛkiɔ ka
Nɛyɛliɔ, ka Kabuluɔ,
28 ka Abudoniɔ ka Rehɔbuɔ ka Hamɔɔwɔ
ka Kanaɔ. Ma ta yɔ̃ra wuu bɔkɔ ge ba mɔ̀
Sidoniɔ.
29 Min di ta maa da Rama gia ka sere
Tiriɔ, wuu ge ba gbãraru koosi, sere n ka
girari Hosaɔ ma ta yɔ̃ra nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀
Mɛditeranɛɔ, Akisibun beraɔ.
30 Wuu siniwa su maa wãa tem mɛ sɔɔ.
Siya Uma ka Afɛki ka Rehɔbu. Wuu si su
wãa tem mɛ kpuro sɔɔ, su sãawa yɛnda yiru,
gen baagere ka gen baru kpaanu.
31 Bera ye kpurowa ya kua Asɛɛn bwese
kɛragia ye ba wa bɔnu sɔɔ.

Tem mɛ ba Nɛfitalin bwese kɛra wɛ̃

32 Nɛfitalin bwese kɛra ya maa Kananin
tem bɔnu nɔɔba tiase tɛtɛ di.
33 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, mɛn nɔɔ bura
yeru ta wãawa Helɛfun di sere Sananimun
dãa sɔ̃ɔwɔ n ka girari Adami Nɛkɛbuɔ
ka Yabunɛɛliɔ ka Lakumuɔ, ma ta yɔ̃ra
Yuudɛniɔ.
34 Sɔ̃ɔ duu yeru gia maa, tem mɛ, mu nɔɔ
yɔ̃rawa Asinɔtu Taboriɔ ka Hukɔkuɔ n da n
Sabulonin bwese kɛran tem bɛwa sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gia n ka girari Asɛɛn bwese
kɛran temɔ sɔ̃ɔ duu yeru gia. Sɔ̃ɔ yari yeru
gia daa te ba mɔ̀ Yuudɛni ta kua mɛn nɔɔ
bura yeru.
35 Ben tem mɛ sɔɔ, wuu si su gbãraru mɔ
wee, Sidimu ka Seri ka Hamati ka Rakati ka
Kinɛrɛti,
36 ka Adama ka Rama ka Hasori
37 ka Kedɛsi ka Edɛɛ ka Eni Hasori,
38 ka Yireoni ka Migidali Eli, ka Horɛmu,
ka Bɛti Anati ka Bɛti Semɛsi. Wuu si kpuro
su sãawa yɛndu tia sari, gen baagere ka gen
baru kpaanu.
39 Bera ye kpurowa ya kua Nɛfitalin
bwese kɛragia ye ba wa bɔnu sɔɔ.

Tem mɛ ba Danun bwese kɛra wɛ̃

40 Danun bwese kɛra ya maa Kananin tem
mɛn bɔnu nɔɔba yiruse tɛtɛ di.
41 Wuu si su maa wãa ben tem mɛ sɔɔ, siya
Sorea ka Ɛsitaoli ka Yiri Semɛsi,
42 ka Salabini, ka Ayaloni ka Yitila,
43 ka Eloni ka Tinnata, ka Ekoroni,
44 ka Ɛliteke, ka Gibetoni ka Balati,
45 ka Yehudi, ka Bɛnɛ Beraki, ka Gati
Rimɔɔ,
46 ka Yaakonin daaru ka Rakoni, ka Yafon
bera.
47 Sanam mɛ Danuba ba wa yibɛrɛba ba
kpam ben tem mwɛɛrimɔ, yera be, ba maa
da ba Lesɛmu wɔri ba yen tɔmbu kpuro go.
Ma ba yande sina mi, ya kua ben wuu. Yera
ba ye ben sikadon yĩsiru kã te ba mɔ̀ Danu.
48 Wuu si su wãa mi kpuro su kuawa
begisu ka sin baru kpaanu.
49 Sanam mɛ Isireliba ba tem mɛ bɔnu
kua ba kpa, yen biruwa ba Yosue Nunin bii
wigim wɛ̃.

50 Wiya ba wuu ge ba mɔ̀ Tinnati Seraki
wɛ̃ ye u bikia nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.
Wuu gera ga wãa Efaraimun guunun bera
gia. Ma u gu bana sɔnwa u sina mi.

51 Yãku kowo Eleasaa ka Yosue Nunin
bii ka sere maa Isireliban bwese kɛrin
wirugiba ba Kananin tem mɛ kpuro bɔnu
kua ka tɛtɛ Siloɔ Yinni Gusunɔn sãa yerun
kɔnnɔwɔ. Ma ba bwese kɛra baayere wɛ̃
bɔnu ye ya tɛtɛ di. Mɛsuma ba ka tem mɛ
bɔnu kua.

Wuu sìn mi ba ra kpikiru de

20

1 Yinni Gusunɔ u Yosue sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a Isireliba sɔ̃ɔwɔ bu wusu gɔsio sìn mi
ba ko n da kpikiru de nge mɛ na raa Mɔwisi
sɔ̃ɔwa.
3 Bɛɛn suunu sɔɔ, goo ù n win winsim go
u kun kĩ, u koo kpĩ u da u kuke wuu sin teu
sɔɔ. Sanam mɛ, wi u nùn naa swĩi u go, u ka
mɔru kɔsia, u ǹ maa nùn goomɔ.
4 U n tura wuu sin gagu sɔɔ, u koo yɔ̃rawa
wuu gen gbãra kɔnnɔwɔ mi guro gurobu
ba ra siri, kpa u tii tusia u gere ye ya nùn
deema. Saa ye sɔɔ, ba koo nùn wãa yeru
kasua wuu ge sɔɔ.
5 Wi u maa nùn naa swĩi mi, ù n tunuma
wuu gen mi, ba ǹ maa wiɔnɔ yaramamɔ u
sere nùn go. Domi u ǹ kĩ u ka tɔnu wi go.
6 Wuu gen bukurobu bà n nùn siri, miya
u ko n wãa sere yãku kowo tɔnwero u ka
gbi. Yen biruwa u koo den kpĩ u wura win
wuuɔ, u n tii mɔ.
7 Ma Isireliba ba wuu sini gɔsa mi ba
ko n da kpikiru we. Siya Kedɛsi ye ya
wãa Galileɔ, Nɛfitalin guunun bera gia, ka
Sikɛmu ye ya wãa Efaraimun guunun bera
gia, ka Ariban wuu ye ba mɔ̀ Heboroni ye ya
wãa Yudan guunun bera gia.
8 Yuudɛnin guru giɔ ba maa Besɛɛ gɔsa
Yerikon sɔ̃ɔ yari yeru gia batumaɔ mi gãanu
ku ra kpi, Rubɛniban tem sɔɔ, ka Ramɔti ye
ya wãa Galadiɔ, Gadiban tem sɔɔ, ka Golani
ye ya wãa Basaniɔ Manaseban tem sɔɔ.
9 Wuu siya ba gɔsa mi goo wi u ǹ kĩ u ka
tɔnu go, u koo kpĩ u kpikiru da, ǹ n Isirelin
na, ǹ n maa tɔn tukon na, bà n nùn gire bu
go. Ba ǹ kpɛ̃ bu nùn go ba kun nùn siri.

21

Wuu si ba Lefin bwese kɛra wɛ̃
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 6:39-66)

1 Lefin bwese kɛran bukurobu ba na ba
yãku kowo Eleasaa ka Yosue Nunin bii ka
Isirelin bwese kɛri yi yi tien bukurobu
deema
2 Siloɔ Kananin temɔ. Ba nɛɛ, Yinni
Gusunɔ u Mɔwisi wooda wɛ̃ u nɛɛ, u sun
wusu wɛ̃ mi sa ko n wãa ka sere maa kpara
yenu.
3 Yera Isireliba ba wusu gasu gɔsa ben
bwese kɛra baayeren tem sɔɔ ka kpara yenu
ba Lefiba wɛ̃ nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi
sɔ̃ɔwa.
4 Ye ba wuu si bɔnu mɔ̀ ka tɛtɛ, Kehatin
yɛnugibu be ba sãa Aroni yãku kowon bibu,
beya ba gbia ba tɛtɛ di. Wusu wɔkura itawa
ba wa Yudaban tem sɔɔ ka Simɛɔbagim sɔɔ
ka Bɛnyamɛɛbagim sɔɔ.
5 Ben be ba maa tie yɛnu ge sɔɔ, beya ba
wusu wɔkuru tɛtɛ di si su wãa Efaraimuban
tem sɔɔ ka Danubagim sɔɔ ka Manasen
bwese kɛra ye ya wãa sɔ̃ɔ duu yeru gian tem
sɔɔ.
6 Gɛɛsɔnin yɛnugibu ba maa wusu wɔkura
ita tɛtɛ di si su wãa Isakariban tem sɔɔ
ka Asɛɛbagim sɔɔ, ka Nɛfitalibagim sɔɔ ka
Manasebagim sɔɔ mɛ mu wãa Basaniɔ sɔ̃ɔ
yari yerɔ.
7 Mɛrarin yɛnugibu, be, ba maa wusu
wɔkura yiru tɛtɛ di si su wãa Rubɛniban tem
sɔɔ ka Gadibagim sɔɔ ka Sabulonibagim sɔɔ.
8 Mɛya Isireliba ba kua ba ka Lefin bwese
kɛra ye wuu si wɛ̃ ka sin kpara yenu nge mɛ
Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa.
9-10 Lefin tɔn be ba sãa Kehatin yɛnugibu
Aronin bweseru sɔɔ, beya ba gbia ba tɛtɛ
di. Wuu si ba wa Yudaban tem sɔɔ ka
Simɛɔbagim sɔɔ, si wee.
11 Ba bu Ariban wuu wɛ̃ ge ba ra maa soku
Heboroni ka gen kpara yenu. Anakiban
sikado Ariban yĩsira ba ka gu sokumɔ. Ga
wãawa Yudan guunun bera gia.
12 Gen gberu kpaanɛbara ba raa Kalɛbu
Yɛfunɛn bii wɛ̃.
13 Heboroni yen biru, ba maa bu Libina
wɛ̃,
14 ka Yatiri ka Ɛsitemɔa,
15 ka Holoni, ka Debiri,
16 ka Aini, ka Yuta, ka Bɛti Semɛsi. Si
kpuro su sãawa wusu nɔɔba nnɛ, gen

baagere ka gen kpara yenu. Yudaba ka
Simɛɔban tem sɔɔra si kpuro su wãa.
17 Bɛnyamɛɛban tem sɔɔ, ba Gabaoni tɛtɛ
di ka Geba,
18 ka Anatɔtu ka Alimɔɔ. Wusu nnɛwa mi,
gen baagere ka gen kpara yenu.
19 Wuu si kpuro, si ba yãku kowo Aronin
bweseru wɛ̃ su sãawa wɔkura ita, gen
baagere ka gen kpara yenu.
20 Kehatin yɛnugii be ba tie Aronin bwese
te sɔɔ, ba maa wusu wa Efaraimuban tem
sɔɔ.
21 Siya Sikɛmu ye ya wãa Efaraimun
guunun bera gia mi ba ko n da kpikiru de,
ka Gesɛɛ,
22 ka Kibisaimu ka Bɛti Horoni. Si kpuro
su sãawa wusu nnɛ, gen baagere ka gen
kpara yenu.
23 Danuban tem sɔɔ, ba bu Ɛliteke wɛ̃ ka
Gibetoni,
24 ka Ayaloni ka Gati Rimɔɔ. Si kpuro su
sãawa wusu nnɛ, gen baagere ka gen kpara
yenu.
25 Manasen bwese kɛra ye ya wãa sɔ̃ɔ duu
yeru gian temɔ be, ba maa bu wusu yiru wɛ̃,
Tanaki ka Gati Rimɔɔ, gen baagere ka gen
kpara yenu.
26 Wuu si ba bu wɛ̃ mi kpuro su sãawa
wɔkuru, gen baagere ka gen kpara yenu.
27 Lefi be ba tie ba sãa Gɛɛsɔnin yɛnugibu,
ba maa wusu yiru wa Manasen bwese kɛra
ye ya wãa sɔ̃ɔ yari yeru gian temɔ. Wuu siya
Golani, Basanin temɔ mi ba ko n da kpikiru
de ka Bɛsitara, gen baagere ka gen kpara
yenu.
28 Isakariban tem sɔɔ, ba bu Kisioni wɛ̃ ka
Dabarati,
29 ka Yaamuti, ka Eni Ganimu. Si kpuro su
kuawa wusu nnɛ, gen baagere ka gen kpara
yenu.
30 Asɛɛban tem sɔɔ, ba bu Mikali ka
Abudoni ka Hɛlikati
31 ka Rehɔbu wɛ̃. Si kpuro su kuawa wusu
nnɛ, gen baagere ka gen kpara yenu.
32 Nɛfitalibagim sɔɔ maa, ba bu Kedɛsi
wɛ̃ ye ya wãa Galilen temɔ, mi ba ko n da
kpikiru de, ka Hamɔti Dori, ka Kaatani. Siya
su kua wusu ita, gen baagere ka gen kpara
yenu.
33 Wuu si Gɛɛsɔni be, ba tɛtɛ di mi, su
sãawa wɔkura ita, gen baagere ka gen kpara
yenu.
34 Be ba sãa Mɛraribа Lefin bwese te sɔɔ,
ba maa bu wusu nnɛ wɛ̃, gen baagere ka gen
kpara yenu Sabuloniban tem sɔɔ. Wuu siya
Yokunɛamu ka Kaata
35 ka Dimma ka Nahalali.
36 Rubɛniban tem sɔɔ ba bu wusu nnɛ wɛ̃,
gen baagere ka gen kpara yenu. Siya Besɛɛ
ka Yasa,
37 ka Kedemɔti ka Mɛfati.
38-39 Gadiban tem sɔɔ, Mɛrari be, ba maa
wusu nnɛ wa, gen baagere ka gen kpara
yenu. Wuu siya Mahanaimu ka Hɛsiboni ka
Yesɛɛ ka Ramɔti ye ya wãa Galadin temɔ, mi
ba ko n da kpikiru de.
40 Wuu si Mɛrari be, ba tɛtɛ di, si kpuro su
sãawa wɔkura yiru.
41-42 Wuu si Lefin bwese kɛri yi wa Isire-
lin bwese kɛri yi yi tien mi, su kuawa
weeraakuru yiru sari, gen baagere ka gen
kpara yenu.
43 Nge mɛsuma Yinni Gusunɔ u ka Isire-
liba tem mɛ kpuro wɛ̃ nge mɛ u ben
sikadoba nɔɔ mwɛɛru kua. Ma ba sina mɛ
sɔɔ, mu kua begim.
44 Mɛya u maa dera ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ,
nge mɛ u raa ben sikadoba nɔɔ mwɛɛru kua.
U bu ben yibɛrɛba kpuro nɔmu bɛria. Ben
goo sari wi u ka tii yina.
45 Nge mɛya Yinni Gusunɔ u ka win nɔɔ
mwɛɛ ni kpuro yibia ni u Isireliba kua, baa
nin teeru ta ɲ kam wɔra.

Isireliban bwese kɛri

yi yi wãa Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru gia,

yi gɔsira yin temɔ

22

1 Yera Yosue u Rubɛniba ka Gadiba soka
ka Manasen bwese kɛran sukum mɛ mu
wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia.
2 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ye Mɔwisi, Yinni
Gusunɔn sɔm kowo u gerua kpuro wee, i ye
mɛm nɔɔwa ma i kua mam mam ye nɛn tii
na bɛɛ yiire.
3 I ɲ bɛɛgibu Isireliba deri baa fiiko tabu
sɔɔ sere ka gisɔ. I Gusunɔ bɛsɛn Yinnin gere
mɛm nɔɔwawa.
4 Wee tɛ̃ u dera bɛɛgibu ba wɛ̃re tem mɛ
sɔɔ, nge mɛ u raa gerua. Yen sõ, i gɔsiro i
wura tem mɛ Mɔwisi, Gusunɔn sɔm kowo
u bɛɛn baawure bɔnu kua sɔɔ Yuudɛnin sɔ̃ɔ
yari yeru gia, kpa i da i sina mi.

5 I n tura mi, i de i wooda ye Mɔwisi u
bɛɛ wɛ̃ mɛm nɔɔwa mam mam. Yera, i Yinni
Gusunɔ kĩɔ kpa i win woodaba mɛm nɔɔwa.
I de i n ka nùn maninɛ kpa i nùn sã ka bɛɛn
gɔ̃ru kpuro ka bɛɛn bwisikunu kpuro.
6-8 Yen biru u bu domaru kua ma u nɛɛ, i
gɔsiro bɛɛn temɔ ka bɛɛn yaa sabenu ka sii
geesu ka wura ka sii gandu ka sii wɔ̃kusu.
Arumani ye i gura bɛɛn yibɛrɛban min di
gesi kpuro, i ye bɔnu koowo ka bɛɛn tɔn
be i raa deri mi. I n maa yɛ̃ ma Mɔwisi
u Manasen bwese kɛran sukum tem wɛ̃
Basaniɔ Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru gia. Na maa
ben sukum bɔnu wɛ̃ sɔ̃ɔ duu yeru gee nge
mɛ na Isireliban bwese kɛri yi yi tie kua.

Ba yãku yeru bana Yuudɛnin bɔkuɔ

9 Ma Rubɛniba ka Gadiba ka Manase be,
ba gɔsira ba da ben temɔ ba Isireliban
bwese kɛri yi yi tie deri, Kananin tem mi.
Ba da ba sina Galadin temɔ nge mɛ Yinni
Gusunɔ u gerua saa win sɔm kowo Mɔwisin
nɔɔn di.
10 Ye Rubɛniba ka Gadiba ka Manaseban
sukum ba Yuudɛnin daaru tura Kananin
bera gia, yera ba yãku yee nanumgiru bana
daa ten bɔkuɔ.
11 Ma goo u na u Isireli be ba tie sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, wee Rubɛniba ka Gadiba ka sere
Manaseban sukum ba yãku yeru bana
Yuudɛnin bɔkuɔ bɛsɛn bera gee.
12 Ye Isireli be ba tie ba nua mɛ, yera
be kpuro ba mɛnna Siloɔ bu ka ben tundo
bisibu tabu wɔri.
13-14 Yera ba Finɛɛsi yãku kowo Eleasaan
bii gɔra Galadin tem mi, ka Isireliban bwese
kɛri wɔku ten baayeren wirugii bu ka
Rubɛniba ka Gadiba ka Manase be gari ko.
15 Ye ba tura mi, yera ba bu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
16 ka Isireli be ba tie kpuron yĩsira sa
ka bɛɛ bikiamɔ, mban sɔ̃na i Yinni Gusunɔ
seesi i bɛɛn arukawani kusia ye i ka nùn
bɔkua. Domi i tii yãku yeru bania.
17 I yaaye ma Peoriɔ sa tora ten bweseru
kua ma Gusunɔ u sun sɛɛyasia. Wee, sere ka
gisɔ sa yen wahala mɔ̀. Yeni ya ɩ̀ bɛɛ tura?
18 Wee tɛ̃, i nùn mɛm nɔɔbu sariru koosi
gisɔ. I n yɛ̃ ma bɛsɛ Isireliba kpuro sɔɔra win
mɔru ya koo wɔri sia.
19 I n maa yɛ̃ tem mi i wãa mi, i ɩ̀ kpɛ̃ i
Gusunɔ sã, i gɔsirama bɛsɛn mi, mi win sãa
yee dɛɛrara wãa. Sa ko bɛɛ tem wɛ̃. Yen sɔ̃,
sa bɛɛ kanamɔ, i ku Gusunɔ seesi. I ku maa
sun seesi i yãku yeru garu bani.
20 I yaayo sanam mɛ Akani wi u wãa
Serakin bweseru sɔɔ u tora ye u ka arumani
sua ye ba nɛɛ, goo u ku sua. Isireliba
kpurowa Gusunɔ u seesi. Domi n ɩ̀ Akani
tɔna u gu dɔma te, tora ten sɔ̃.
21 Ye ba gari yi gerua ba kpa, yera
Rubɛniba ka Gadiba ka sere Manaseba ba
wisa ba nɛɛ,
22 Yinni Gusunɔ turowa u wãa. Wiya u yɛ̃
yèn sɔ̃ sa kua mɛ. Isireliba kpuro ba koo maa
gia. Sà n Yinni Gusunɔ seesi sa nùn toran na,
u ku de sa n wãa.
23 Sà n maa yãku yee teni bana bɛsɛn tiin
sɔ̃n na, su ka yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko
ɩ̀ kun mɛ kɛ̃nuginu ɩ̀ kun mɛ siarabuginu,
Gusunɔn tii u sun siri.
24 Adama yèn sɔ̃ sa tu kua wee, bɛruma n
sun mwa domi sa ɩ̀ kĩ amɛn biru bɛɛn bibun
bweseru tu bɛsɛgibu sɔ̃ tu nɛɛ, mba n sun
mɔɔsinɛ, bɛsɛ ka Gusunɔ Isireliban Yinni.
25 Win tiiwa u bɛɛ tem nɔɔ burana, u
Yuudɛnin daaru doke bɛsɛn suunu sɔɔ. Yen
sɔ̃, sa ɩ̀ baa mɔ win sãaru sɔɔ. Kpa a deema
bɛsɛn bibun bweseru ta Gusunɔn sãaru
deri bɛɛn bibun sɔ̃.
26 Yeniban saabuwa sa ka yãku yee teni
bana, n ɩ̀ mɔ sa kĩ su tii yãkunu kua.
27 Adama sa kĩwa ta n sãa seeda bɛsɛn
bibun bweseru ka bɛɛn bibun bweserun sɔ̃.
Kpa tu bu sɔ̃ɔsi ma sa ra Yinni Gusunɔ sã
ka yãkunu. Be kpuro bà n seeda ye wa mɛ,
bɛɛgibu ba ɩ̀ maa kpɛ̃ bu nɛɛ, bɛsɛgiba kun
baa mɔ Yinni Gusunɔn sãaru sɔɔ.
28 Baa ɩ̀ n saa yeren na ba sun sɔ̃ɔwa mɛ, ɩ̀
n maa bɛsɛn bibun bwesera ba sɔ̃ɔwa mɛ, ba
koo kpĩ bu bu wisi bu nɛɛ, i mɛɛrio nge mɛ
bɛsɛn sikadoba ba yãku yee teni bana nge
te ta wãa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, adama ba
ɩ̀ tu banɛ bu ka tii yãkunu kua mi. Seedan
sɔ̃na ba tu bana.
29 Yen sɔ̃, i n yɛ̃ ma sa ɩ̀ gɔ̃ru doke su Yinni
Gusunɔ seesi kpa su ko naanɛ sarirugibu
win mi, yãku yee tenin sɔ̃. Mɛya sa ɩ̀ maa
kĩ su yãkunu ko gam, ma n kun mɔ yãku
yee ten mi, te ta wãa Yinni Gusunɔn sãa yee
dɛɛrarɔ.
30 Sanam mɛ yãku kowo Finɛɛsi Eleasaan
bii ka Isireliban guro gurobu ka ben yɛnu
yɛ̃robu ba nua ye Rubɛniba ka Gadiba ka
Manaseba ba gerua, yera ben bwɛ̃ra kpuna.

31 Ma Finɛɛsi u Rubɛniba ka Gadiba ka
Manase be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gisɔ sa gia ma Yinni
Gusunɔ u wãa ka bɛsɛ, domi i ɲ̀ nùn mɛm
nɔɔ sariru koosi. Mɛya win mɔru ya ɲ̀ maa
wɔrimɔ bɛsɛ sɔɔ yèn bɛrum sa raa mɔ̀.
32 Yen biru Finɛɛsi wi, ka Isireliban guro
guro be, ba gɔsira Galadin di ba wura ba
begibu sɔ̃ɔwa ye ba nua mi kpuro.
33 Ye begii be, ba nua mɛ, ya bu dore. Ma
ba Yinni Gusunɔ siara ba gɔ̃ru gɔsia ba nɛɛ,
ba ɲ̀ maa Rubɛnin bwese kɛra ye, ka Gadigia
ye wɔrimɔ bu ben tem kam koosia.
34 Yen biruwa Rubɛniba ka Gadiba ba nɛɛ,
yãku yee teni ta sãawa seeda bɛsɛ kpuron
wuswaaɔ ma Yinni Gusunɔ turowa u wãa.
Ma ba tu yĩsiru kã, Seeda.

Yosuen gari dãaki

23

1 Yinni Gusunɔ u Isireliba wɔra ben
yibɛrɛ be ba ka bu sikerenɛn nɔman di. Ma
ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ sere n ka tɛ. Yosue u
maa tɔkɔ kua gem gem.
2 Yera u Isireliba kpuro sokusia ka ben
guro gurobu ka ben wirugibu ka ben siri
kowobu ka ben tabu sinambu. Ma u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛ wee na tɔkɔ kua gem gem.
3 I maa wa nge mɛ Gusunɔ bɛɛn Yinni u
bwese ni i deema mini kua. Wiya u ka bu
tabu kua bɛɛn sɔ̃ u bu kamia.
4 Yen biru i wa nge mɛ tem mɛ sa mwa
ka mɛ sa ɲ̀ mwaabu kpa, na mu bɔnu kua
ka tɛtɛ, ma na bwese kɛra baayere yegim
wɛ̃. Tem mɛya mu wãa saa Yuudɛnin di sɔ̃ɔ
yari yeru gia n ka girari nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀
Mɛditeranɛɔ, sɔ̃ɔ duu yeru gia.
5 Tɔn be ba wãa mɛ sɔɔ, Yinni Gusunɔ u
koo bɛɛ bu gira kpa ben tem mɛ, mu ko
bɛɛgim, nge mɛ win tii u gerua.
6 Yen sɔ̃, i tɛmanɔ, i hania koowo kpa i wa
i wooda ye mɛm nɔɔwa ye Mɔwisi u yorua
tireru sɔɔ kpa i ku yen gaa gɛɛrari baa fiiko.
7 I ku ka bwese tuku ni nu wãa bɛɛn
suunu sɔɔ arukawani bɔke i suana. I ku
yiira i nin bũnu sã. I ku maa ka nin yĩsa bɔ̃re.
8 Adama i n yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ tɔnawa i
ko n ka maninɛ nge mɛ i sãa sere ka gisɔ.
9 Domi u bwese damginu gira bɛɛn suunu
sɔɔn di. Goo maa sari wi u kpĩa u yɔ̃ra bɛɛn
wuswaaɔ sere ka gisɔ.
10 Bɛɛn tɔn turo u koo kpĩ u yibɛrɛ
nɔrɔbu (1.000) go, nge mɛ Gusunɔn tii u nɔɔ
mwɛɛru kua, yèn sɔ̃ u ra n wãa ka bɛɛ tabu
sɔɔ.
11 Yen sɔ̃ i de i nùn kĩa.
12 I n nùn biru kisi i ka bwese ni nu wãa
bɛɛn suunu sɔɔ nɔɔ tia kua, i nin wɔndiaba
sua kurɔbu kpa nin tii nu bɛɛgibu sua
kurɔbu,
13 saa ye sɔɔ, i n yɛ̃ ma u ɲ̀ maa yibɛrɛ be
giramɔ. U koo dewa ba n sãa bɛɛn yina. Ba
ko n bɛɛ wahala mɔ̀ ba n nɔni sɔ̃ɔwa, kpa
i gbisuku tem durom mɛni sɔɔ mɛ Gusunɔ
bɛɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃.
14 N n nɛn sɔ̃n na, wee na gɔɔ tura. I n yɛ̃
sãa sãa ma nɔɔ mwɛɛ gee ni u bɛɛ kua, u ni
kpuro yibia mam mam. Baa nin teera kun
kam kue.
15 Mɛya i n maa yɛ̃ nge mɛ u nɔɔ mwɛɛ
gee ni yibia mi, mɛya u koo maa kɔ̃sa ye u
gerua kpuro ko. U koo bɛɛ go mam mam
tem durom mɛ sɔɔ mɛ u bɛɛ wɛ̃ mini.
16 I n win arukawani ye kusia ye u ka
bɛɛ bɔkua kpa i da i n bwese tukunun bũnu
yiirammɛ i n sãamɔ, saa yera win mɔru koo
se kpa i gbisuku tem durom mɛni sɔɔ.

Yosue u ka Isireliba gari kua

Sikɛmuɔ

24

1 Yosue u Isireliban bwesenu kpuro
mɛnna Sikɛmuɔ ma u ben guro gurobu soka
ka ben wirugibu ka ben siri kowobu ka ben
tabu sinambu. Ma ba ben tii tusia Gusunɔn
wuswaaɔ.
2 Ma Gusunɔ Isireliban Yinni u be kpuro
sɔ̃ɔwa saa Yosuen nɔɔn di u nɛɛ, yellu, bɛɛn
baababa ba wãa daa te ba mɔ̀ Efaratin guruɔ.
Miya ba bũnu sãamɔ. Ben turowa Tera,
Aburahamu ka Nakorin tundo.
3 Ma na bɛɛn baaba Aburahamu yara saa
daa ten bera giɔn di. Na dera u bɔsu
Kananin tem kpuro sɔɔ ma na win bibu
dabiasia. Na nùn Isaki kã.
4 Ma na maa Isaki Yakɔbu ka Esau kã. Na
Esau Seirin guuru gia wɛ̃ u n mɔ, adama
Yakɔbu ka win bibu, be, ba dawa Egibiti gia.
5 Na Mɔwisi ka Aroni gɔra Egibitigibun
mi. Ma na Egibitigii be tɔ̃ya kua ka gãa
maamaakigii ni na kua. Yen biru na bɛɛ
Isireliba yara min di.

6 Ye na bɛɛn baababa yara min di, ma
Egibitigiba bu naa gira ka ben tabu kɛkɛba
ka maasəbu. Saa ye bɛɛn baaba be, ba tura
nim wɔ̃kuə ge ba mɔ̀ Naa yari,
7 miya ba man nəəgiru sue ma na yam
wɔ̃kuru doke be ka Egibitigibun baa səə. Na
dera nim wɔ̃kun nim mɛ, mu Egibitigii be
wukiri ba nim diira. Bɛɛn baababa ba wa ka
nəni ye na Egibitigibu kua. Yen biru i wɔ̃ə
dabinu kua gbaburə.
8 Ma na ka bɛɛ na Aməreban temə be ba
wãa Yuudɛnin guru giə. Ba ka bɛɛ sanna, na
maa bɛɛ bu nəmu bɛria, ma ben tem mu kua
bɛɛgim. Ma na bu kpeerasia bɛɛn wuswaaə.
9 Balaki, Siporin bii, Məabun sunə, u
seewa u ka bɛɛ tabu kua. U Balamu Beorin
bii sokusia u na u bɛɛ bɔ̃rusi.
10 Adama na yina n Balamun gere swaa
daki ma na dera u bɛɛ domaru kua, ma na
bɛɛ wəra Balakin nəman di.
11 Yen biru i Yuudɛni təbura i tura
Yerikoə, ma Yerikogibu ka Amərebа ka Fer-
esiba ka Kananiba ka Hɛtiba ka Girigasiba
ka Hefiba ka Yebusiba ba bɛɛ sannə seesi.
Ma na bɛɛ bu nəmu bɛria.
12 Na susu bakanu gəra bɛɛn wuswaaə, nu
bu gira nge mɛ nu Amərebаn sinambu yiru
ye kua. N ɲ mə bɛɛn takobiba, ɲ kun mɛ
bɛɛn tɛnnu i ka bu kamia.
13 Na bɛɛ gbea wɛ̃ ye i ɲ kasire, ka wusu
mi i wãa si i ɲ banɛ, ka dãa yèn binu i dimə
ye i ɲ duure.
14 Yen biru Yosue u nɛɛ, yen sɔ̃, i de i Yinni
Gusunə nasia kpa i nùn sã ka gɔ̃ru teu ka
bərəkiniru. I bɛɛn baababan bũnu derio ni
ba raa sãamə daa te ba mɔ̀ Efaratin guruə ka
maa Egibitiə.
15 I kun maa kĩ i Gusunə sã, i gəsio gisə wi
i ko i sã, ɲ n bũnun na, ni bɛsɛn baababa ba
sãwa daa ten guruə, ɲ n maa Amərebaginun
na, bèn temə i wãa mi. Adama nɛ ka nɛn
yɛnugibu, Yinni Gusunəwa sa ko sã.
16 Ma tən be, ba nùn wisa ba nɛɛ, sa ɲ Yinni
Gusunə derimə su bũnu sã pai!
17 Domi wiya bɛsɛn Yinni wi u sun
yarama saa Egibitigibun yorun di, bɛsɛ ka
bɛsɛn baababa. U maa səm maamaakigii
dabinu kua bɛsɛn nəni biru. Ma u sun kɔ̃su
baama mi sa da kpuro bɛsɛn sanum səə ka
bwese tukunun suunu səə.
18 Ma u sun bwese dabinu gira, ka mam
Amərebа be ba raa wãa tem mɛ səə. Yen sɔ̃na
sa ko Yinni Gusunə sã. Domi u sãawa bɛsɛn
Yinni ka gem.
19-20 Yosue u tən be sɔ̃əwa u nɛɛ, ya sɛ̃ i
ka Yinni Gusunə sã domi u sãawa dɛɛro, u
ɲ wuramə i maa goo sã. Yen sɔ̃, ì n nùn
deri ma i bũnu sãwa, u ɲ bɛɛ bɛɛn durum
suuru kuammɛ. Baa mɛ u bɛɛ gea kua kə, u
koo gəsirawa u bɛɛ kɔ̃sa kua kpa u bɛɛ kam
koosia.
21 Ma tən be, ba Yosue sɔ̃əwa ba nɛɛ, baa ɲ
n mɛren na, Yinni Gusunəwa sa ko sã.
22 Yosue u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, bɛɛ, i bɛɛn tii
seeda diiya ma Yinni Gusunəwa i gəsa i sã.

Ma ba nɛɛ, mɛya sa gerua.

23 Ma u nɛɛ, ɲ n mɛn na, i bũnu wunə i kɔ̃
ni nu wãa bɛɛn suunu səə, kpa i tii Gusunə
bɛsɛn Yinni wɛ̃.
24 Ma tən be, ba Yosue sɔ̃əwa ba nɛɛ,
Gusunə bɛsɛn Yinniwa sa ko sã, kpa su nùn
mɛm nəəwa.
25 Dəma tera Yosue u ka tən be arukawani
bəkua u bu wooda wɛ̃ Sikɛmu mi.
26 Yen biru u gari yi yorua Gusunən
woodan tireru səə ma u kpee bakaru sua u
gira dãa bakaru garun nuurə mi ba Yinni
Gusunən kuu bekurugiru gire.
27 Yosue u tən be kpuro sɔ̃əwa u nɛɛ, wee
kpee teni ta ko n sãawa bɛsɛn seeda domi
ta gari kpuro nua yi Yinni Gusunə u sun
sɔ̃əwa. Ta koo bɛɛ yi yaayasia kpa i ku ra ka
ko naanɛ sarirugibu Gusunən sãaru səə.
28 Ma Yosue u tən be yarinasia u dera ben
baawure u da win tem mɛ u mwa səə.

Yosue ka Eleasaa ba gu

29 Yeniba kpuron biru Yosue Nunin bii,
Yinni Gusunən səm kowo u gu. U kuawa
wɔ̃ə wunəbu ka wəkuru (110).
30 Ba nùn sika win temə Tinnati Serakiə
Efaraimun guunun bera gia, Gaasin guurun
sɔ̃ə yɛ̃san nəm geu gia.
31 Isireliba ba Yinni Gusunə sãwawa
Yosuen waati ye kpuro səə ka maa guro
guro be u derin waati səə, be ba yɛ̃ ye Yinni
Gusunə u be Isireliba kua gesi.
32 Yosɛfun kuku ni Isireliba ba ka na
Egibitin di, ba nu sika Sikɛmun tem mɛ
səə, mɛ Yakəbu u dwa Hamərin bii Sikɛmu
ka win wənəbun mi, ka sii geesun gobi
wunəbu (100). N deema tem mɛya ba
Yosɛfun bibun bweseru wɛ̃.

33 Ma Aronin bii Eleasaa u maa gu ma ba
nùn sika gunguru wɔllɔ te ba win bii Finɛɛsi
wɛ̃. Ta wãawa Efaraimun guunun bera gia.

KPAROBU

Tire te ba mɔ̀ Kparobu tera ta Isireliban sindun torubu Kananin temən gari gerumə n ka girari saa ye ba sina boko swĩi.

Ben waati ye sɔɔ, Isireliba ba kua ye ba kĩ. Ba ku ra Gusunə mɛm nəəwɛ. Ma u dera yibɛrɛba ba bu nəni sɔ̃əwa. Ben nəni swãaru sɔɔ, bà n gɔ̃ru gəsia ba Gusunə nəəgiru sue, u ra bu suuru kuewa kpa u bu kparo goo seeya wi u koo bu wəra saa yibɛrɛban nəman di.

Tire ten kpunaa

1. Yosuen gəən gari, wiru 1n di sere wiru 2:10.
2. Kparo be Gusunə u seeya, wiru 2:11n di sere wiru 16.
3. Mɛro bisi sannəsu, wiru 17n di sere wiru 21.

Isireliba ba wãa Kananin temə

1 Yosuen gəən biru Isireliba ba Yinni Gusunə bikia u bu sɔ̃ bwese kɛra ye ya koo gbi yu da yu Kanani be ba tie wəri.

2 Yera u bu wisa u nɛɛ, Yudan bwese kɛra, domi na bu tem mɛ nəmu səndia.

3 Ma Yudaba ba ben maabu Simɛəba sɔ̃əwa ba nɛɛ, i na i ka sun Kanani be ba wãa bɛsɛn tem mɛ sɔɔ wəri su go. Yen biru kpa su maa da bɛɛn mi.

Ma Simɛə be, ba wura ba da.

4-5 Yera be kpuro ba mɛnna ba Kanani be wəri. Yinni Gusunə u maa bu Kanani be ka Feresiba nəmu səndia. Ma ba bu kamia ba ben təmbu nərəbun suba wəkuru (10.000) go Besɛkiə. Miya ba yande wuu gen sunə deema ba nùn wəri.

6 Yera u duka sua ma ba nùn naa gira ba mwa ba win nəman niki bii bakanu bəəra ka win naa niki bii bakanu.

7 Yera Besɛkin sunə wi, u gerua u nɛɛ, sinambu wata ka wəkura na dera ba ben nəman niki bii bakanu bəəra ka ben naasuginu. Dĩa buri yi na deri, yiya ba ra n dimə. Wee tɛ̃ Gusunə u man ye kpuro kəsiemə.

Ma ba ka nùn da Yerusalɛmuə. Miya u gu.

8 Yeniba kpuron biru Yudaba ba Yerusalɛmu wəri ba ye kamia. Yen dəma te, ba yen təmbu go ma ba wuu ge dɔ̃ə mɛni.

9 Yera ba maa da ba Kanani be ba wãa guunə wəri ka be ba wãa sɔ̃ə yɛ̃san nəm dwaru gia gbaburə, ka sere be ba wãa sɔ̃ə duu yeru gia.

10 Ma ba maa Kanani be ba wãa Heboroniə wəri ye ba ra raa soku Ariban wuu. Miya ba Sesaiba ka Akimaniba ka Talimaiba kamia.

11 Heboronin di ba maa da ba Debirigibu wəri. Saa ye sɔɔ, ba ra wuu ge sokuwa Sefɛɛn wuu.

12 Ma Kalɛbu u nɛɛ, wi u kpĩa u Sefɛɛn wuu ge mwa, yɛ̃rowa u koo win bii wəndia Akusa kɛ̃ kurə.

13 Yera Otiniɛli, Kalɛbun wənə Kenasin bii u wuu ge kamia. Ma Kalɛbu u nùn win bii wəndia wi kã kurə.

14 Sanam mɛ kurə wi, u dua Otiniɛlin yɛnuə u kpa, yera u nùn bwisi kã u nɛɛ, a doo a tem bikia nɛn tundon mi. Adama kurə win tii u da win tundo Kalɛbun mi. Ye u tura mi, u sara saa win kɛtɛkun di. Yera Kalɛbu u nùn bikia u nɛɛ, mba a kĩ.

15 Ma u wisa u nɛɛ, a suuru koowo a man bwii kɛ̃. Domi bera ye a man wɛ̃ sɔ̃ə yɛ̃san nəm dwaru gia, nim sari mi.

Ma Kalɛbu u nùn bwii wɛ̃ yi yi wãa guunə ka wəwaə.

16 Keniba be ba sãa Məwisin dokirin bweseru ba Yudaba swĩi ba doona Yerikon di sannu, mi kpakpa bɛ̃ɛ wãa. Ba da ba sina gbaburə Yudaban temə Aradin sɔ̃ə yɛ̃san nəm dwaru gia.

17 Yen biru Yudaba ka ben maabu Simɛəba ba Kanani be ba wãa Sefatiə wəri ba kpeerasia mam mam. Wuu gera ba yĩsiru kã Həəma. Yen tubusiana bansu.

18 Yuda be, ba maa Gasa mwa ka Asikaloni ka Ekoroni, yen baayere ka yen baru kpaanu.

19 Yinni Gusunə u ka Yuda be wãa. Yera ba bera mi guunu wãa mwa ya kua begia. Adama baǹ kpĩa ba tən be ba wãa nin wəwaə kamiɛ. Domi tən be, ba tabu kɛkɛ sisugii mə yi dumi gawe.

20 Mɛsuma Kalɛbu u ka Heboroni wa nge mɛ Məwisi u raa gerua. Ma u Anakiban bwese kɛri ita gira min di.

21 Adama Bɛnyamɛɛba baǹ kpĩa ba Yebusiba gire saa Yerusalɛmun di. Yera n dera ba ka wãa ben suunu sɔɔ sere ka gisən gisə.

22 Yinni Gusunə u wãa ka Manaseba ka Efaraimuba be ba sãa Yosɛfun bibun bweseru. Ma ba Betɛli wərim da.

23 Adama ba gina dera gaba da ba yen saria mɛɛra. Betɛli yera, ba ra raa soku Lusi.
24 Ye ba tura mi, yera ba goo wa u yariɔ wuu gen min di. Ma ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a sun sɔ̃ɔsio mìn di ba ra ka wuu geni du, kpa su nun gea kua.
25 Ma durɔ wi, u bu sɔ̃ɔsi. Ye ba dua wuu ge sɔɔ, yera ba gen tɔmbu go. Ma ba durɔ wi deri ka win yɛnugibu kpuro.
26 Yen biru durɔ wi, u yara wuu gen min di u da Hɛtiban temɔ u wuu kpɔɔ bana. Ma u gu yĩsiru kã Lusi. Yĩsi tera ba ka gu sokumɔ sere ka gisɔ.
27 Manaseba baṅ kpĩa ba Bɛti Seanigibu ka Taanakigibu ka Dorigibu ka Yibileamugibu ka sere maa Mɛgidogibu ka ben baru kpaanugibu gire. Yera n dera Kanani be, ba ka wãa Manaseban suunu sɔɔ.
28 Baa sanam mɛ Isireliba ba dam kua, baṅ maa kpĩa ba tɔn be gire. Adama ba bu yoo sɔma koosia.
29 Mɛya maa Efaraimuba baṅ kpĩa ba Kananigii be ba wãa Gesɛɛɔ gire. Yera n dera tɔn be, ba ka wãa ben suunu sɔɔ.
30 Sabuloniba, be maa, baṅ kpĩa ba Kitironigibu ka Nahalaligibu gire. Ba dera ba wãa ka be sannu, adama ba bu yoo sɔma koosia.
31 Asɛɛba baṅ maa kpĩa ba Akogibu ka Sidonigibu ka sere Alabugibu ka Akisibugibu ka Helubagibu ka Afikigibu ka Rehɔbugibu gire.
32 Ma Asɛɛ be, ba wãa ka be sannu.
33 Nɛfitaliba baṅ maa kpĩa ba Bɛti Semɛsigibu ka Bɛti Anatigibu gire. Ba wãa ben suunu sɔɔ, adama ba bu yoo sɔma koosia.
34 Amɔreba ba Danuba gira saa wɔwan di. Ma Danu be, ba da ba wãa guunɔ.
35 Yen sɔ̃na Amɔre be, baṅ doonɛ saa Haari Herɛsi ka Ayaloni ka Saabimun di. Adama yen biru Efaraimuba ka Manaseba ba bu taare ba yoo sɔma koosia.
36 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, Amɔreban tem nɔɔ ga Edɔmuban tem bɛwa n ka da sere gunguu te ba mɔ̀ Akarabimuɔ sɔ̃ɔ yari yeru gia. Akarabimu yen tubusiana nia.

Gusunɔn gɔrado u da Bokimuɔ

2

1 Sɔ̃ɔ teeru Yinni Gusunɔn gɔrado u seewa Giligalin di u da Bokimuɔ. Ma Gusunɔ u Isireliba sɔ̃ɔwa saa gɔrado win nɔɔ sɔɔn di u nɛɛ, na bɛɛ yarama Egibitin di na ka bɛɛ na tem mɛ sɔɔ, mɛ na bɛɛn baababa nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri. Na nɛɛ, naṅ nɛn arukawani kusiamɔ pai ye na ka bɛɛ bɔkua.
2 Na maa bɛɛ sɔ̃ɔwa na nɛɛ, i ku ra ka tem mɛn tɔmbu arukawani bɔke. I ben bũu sãa yenu kɔsukuo. Adama iṅ nɛn gere mɛm nɔɔwɛ. Mban sɔ̃na i kua mɛ.
3 Yen sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ma naṅ bu giramɔ bɛɛn min di. Ba ko n wãawa bɛɛn bɔkuɔ, ba n sãa bɛɛn wɛrɔbu, kpa ben bũnu nu ko bɛɛn yina.
4 Saa ye Yinni Gusunɔn gɔrado wi, u gari yi gerua u kpa, yera Isireliba kpuro ba nɔɔgiru sua ba swĩ.
5 Yen sɔ̃na ba yam mi soka Bokimu. Miya ba Yinni Gusunɔ yãkunu kua.

Yosuen gɔɔ

6 Sanam mɛ Yosue u wãa wãaru sɔɔ, u dera Isireli baawure u dawa u win tem mwa mɛ mu kua wigim.
7 Tɔn be, ba Yinni Gusunɔ sãwa Yosuen waati kpuro sɔɔ ka maa guro guro be u derin waati sɔɔ, be ba sɔm maamaakiginu kpuro wa ni Yinni Gusunɔ u Isireliba kua.
8 Yosue, Nunin bii, Yinni Gusunɔn sɔm kowo, u kuawa wɔ̃ɔ wunɔbu ka wɔkuru (110) ma u gu.
9 Ba nùn sika win temɔ Tinnati Herɛsiɔ, Efaraimuban bera gia Gaasin guurun sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
10 Saa yen tɔmbu kpuro ba gu, ma be ba seewa ben ayenɔ baṅ Yinni Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃. Mɛya ba maa duari ye u raa ben baababa kua.

Isireliba ba Yinni Gusunɔn sãaru deri

11 Ye Isireliba ba kua, yaṅ Yinni Gusunɔ dore. Domi ba nùn deri ba da ba bũnu sãamɔ ni ba ra soku Baaliba.
12-13 Ba Gusunɔ ben baababan yinni deri wi u bu yarama Egibitin di. Ma ba be ba bu sikerenɛn bũu ni ba mɔ̀ Baaliba ka Asitaateba sãamɔ ba nu wiru kpĩiyammɛ. Yera n dera Yinni Gusunɔn mɔru seewa.
14 Ma u bu tɔn diobu nɔmu bɛria ba bu ye ba mɔ kpuro gurari. U maa bu ben yibɛrɛ be

ba bu sikerenɛ dɔre. Baṅ maa kpĩa ba ka tii yinɛ.
15 Baama mi ba tabu da, Yinni Gusunɔ u ra dewa bu kɔ̃sa wa nge mɛ u raa gerua ka bɔ̃ri. Ba nɔni swãaru wa ta kpã.
16 Yen biruwa u bu kparobu seeya be ba koo bu faaba ko tɔn diobun nɔmun di.
17 Ka mɛ, ba ku ra kparo ben gere wure. Baṅ ka Gusunɔ turo yɔ̃re. Bũna ba ra sã. Mii mii ba swaa ye deri ye ben baababa ba raa swĩi. Baṅ maa Yinni Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwɛ.
18 Yinni Gusunɔ ù n bu kparo wɛ̃, u ra n wãawa ka yɛ̃ro u ka bu wɔra ben yibɛrɛban nɔman di, kparo win waati kpuro sɔɔ. Domi u ra ben wɔnwɔndu wa sanam mɛ ba wee-weenu mɔ̀, be ba bu tɔ̃ya mɔ̀ ba bu nɔni sɔ̃ɔmɔn sɔ̃.
19 Adama kparo wi, ù n gu, ba ra maa kɔ̃sa kowa n kere ben baababa. Bũna ba ra kasu bu wiru kpĩiya bu sã. Ben gɔ̃ru ga ra bɔbiewa bu ka swaa kɔ̃sa ye swĩi ka degangam.

Yinni Gusunɔ

u Isireliban laakari mɛɛra

20 Kpa Yinni Gusunɔ u ka bu mɔru ko gem gem u nɛɛ, tɔn be, ba nɛn wooda sanka ye na ben baababa wɛ̃. Baṅ maa nɛn gere mɛm nɔɔwɛ.
21 Yen sɔ̃na naṅ maa bu bweseru garu giramme bwese ni Yosue u deri sɔɔ sanam mɛ u gu.
22 Bwese niya kon ka ben laakari mɛɛri, kpa n wa bà n koo lasabu ko, bu nɛn swaa swĩi, nge mɛ ben baababa ba kua.
23 Ma Yinni Gusunɔ u bwese ni deri, uṅ ka nin girabu sɛnde.

3

1 Yinni Gusunɔ u bwese ni nu tie deri Isireliban suunu sɔɔ, u n da ka ben laakari mɛɛri be baṅ tabu koore nge ben baaba be ba Kananin tem mwa.
2 U yeni kuawa be ba kun tabu koore mi bu ka tabu gia.
3 Bwese ni u deri ben suunu sɔɔ wee, Filisitiba ka ben sinambu nɔɔbu ka Kananiba ka Sidonigibu ka sere Hefiba be ba wãa Libanin guunɔ, saa Baali Hɛɛmɔɔn guurun di n ka girari Lebo Hamatiɔ.
4 Yinni Gusunɔwa u dera ba wãa Isireliban suunu sɔɔ kpa u n da ka Isireli ben laakari mɛɛri. Saa ye sɔɔra u koo gia bà n koo win woodaba swĩi ye u ben baababa wɛ̃ saa Mɔwisin min di.
5 Yen sɔ̃na Isireliba ba wãa ka Kananiba ka Hɛtiba ka Amɔreba ka Filisitiba ka Hefiba ka Yebusiba sannu.
6 Ma ba ben bii wɔndiaba sua kurɔbu. Be, ba maa bu begibu wɛ̃ ba sua kurɔbu. Saa yera Isireliba ba tɔn ben bũnu sãaru wɔri.

KPAROBU

Otiniɛli

7 Yeniban biru, Isireliba ba Yinni Gusunɔ duari ma ba kɔ̃sa kua ba bũu ni ba mɔ̀ Baaliba ka Asitaateba sãamɔ.
8 Yera Yinni Gusunɔ u ka bu mɔru kua, u bu Mɛsopotamin sina boko nɔmu bɛria, wi ba mɔ̀ Kusani Risetaimu. Ma ba nùn sãwa wɔ̃ɔ nɔɔba ita.
9 Saa ye sɔɔra ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba faaba kana. Ma u ben kanaru nua u bu faaba kowo waawa, u bu wɔra sunɔ win nɔman di. Faaba kowo win yĩsira Otiniɛli, Kenasin bii. Kenasi wi, u sãawa Kalɛbun wɔnɔ.
10 Sɔ̃ɔ teeru Yinni Gusunɔn Hunde u Otiniɛli wi yɔɔwa ma u kua Isireliban kparo. Yen biru u seewa u da u ka sina boko wi tabu kua. Ma Yinni Gusunɔ u nùn sunɔ wi nɔmu bɛria u kamia.
11 Saa yera Isireliba ba maa bɔri yɛndu wa wɔ̃ɔ weeru. Yen biruwa Otiniɛli u gu.

Ehudu

12 Otiniɛlin biru, Isireliba ba maa kɔ̃sa kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Ma u Mɔabun sina boko Egoloni dam wɛ̃, u nùn Isireliba nɔmu bɛria.
13 Ma sina boko wi, u Amɔniba mɛnna ka Amalɛkiba ba da ba Isireliba wɔri, ma ba Yeriko mwa.
14 Yera Isireli be, ba Egoloni wi sãwa wɔ̃ɔ yɛndu yiru sari.
15 Sanam mɛ sɔɔra ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba faaba kowo kana. Ma u bu faaba kowo wi waawa. Win yĩsira Ehudu, Geran bii, Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ. Durɔ wi, u sãawa nɔm dwaagii.

Sɔ̃ɔ teeru Isireliba ba nùn gɔra u da u Egoloni kɛ̃ru wɛ̃.
16 Ma Ehudu wi, u takobi kua. Yen beri berika nɔɔ do. Yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soo teeru. Ma u ye doke win pɔraɔ nɔm geu gia u yaberu sebusi.
17 Ye u tura Egolonin mi, u nùn kɛ̃ɛ te wɛ̃. N deema sunɔ wi, durɔ bemberera.

18 Yen biru Ehudu u gəsirə yɛnuə, wi ka
tən be ba ka kɛ̃ɛ te na.
19 Adama sanam mɛ ba tura kpee kəra
yeru garun mi, Giligalin bəkuə, yera Ehudu
u gəsirama u na sina boko win mi, u nùn
sɔ̃əwa u nɛɛ, yinni, na gari asirigii gɛɛ mə
kon nun sɔ̃.
Ma sina boko u nɛɛ, win sina bwãabu bu
gina yario be kpuro.
20 Saa ye səə, sina boko u sɔ̃ gidambisan dii
woo durərugiru garu səə te ba kua wi turon
sɔ̃. Ehudu u nùn susi u nɛɛ, gari yi na mə yi
weewa Gusunən min di.
Ma Egoloni u seewa saa win kitarun di u
yɔ̃ra.
21 Sanam mɛya Ehudu u win nəm dwaa ye
dɛmia u takobi ye woma saa win yɛ̃si nəm
geu gian di, u sunə wi səka nukurə.
22 Takobi ye, ya duawa ka yen buru
sannu. Ma win wasin gum mu ye nɛnua
səəwə. Yera u ye derisi Egolonin nuku te
səə.
23 Yen biru Ehudu u yara dii ten bee tia
gian di ma u ten gambo kɛnua u bɛri.
24 Ye u doona, yera sina bokon bwãaba
na ba deema dii ten gamboba ba kɛnua sim
sim. Ma ba nɛɛ, u ko n swaa swĩibu mɔ̀wa.
25 Ma ba nùn mara n ka tɛ. Ye ba wa uǹ
kɛniɛ, yera ben tii ba kəkərə sua ba kɛnia.
Ma ba deema wee, ben sina boko u kpĩ temə
u guu.
26 Saa ye səə, Ehudu u tonda u kpee kəra
yee te sara, u da Seiraə.
27 Ye u tura mi, u tabu kəba so Efaraimun
guunə. Ma Isireliba kpuro ba sarama ba ka
nùn taa bi da, u bu swaa gbiiye.
28 U bu sɔ̃əwa u nɛɛ, i man swĩiyə,
domi Yinni Gusunə u sun bɛsɛn yibɛrɛba
Məabuba nəmu bɛria.
Ma ba nùn swĩi ba da. Ba yɔ̃ra Yuudɛnin
təbura yerə, Məabuban tem bera gia. Baǹ
dere baa Məabu ben turo u daa te təbura.
29 Yen dəma te, Məabuban tabu durə
damgibu nərəbun suba wəkura (10.000) ba
go. Baa ben tən turo kun bu kisirari.
30 Tɔ̃ə te, Isireliba ba Məabuba sekuru
doke. Saa dəma ten diya Isireliban tem mu
bəri yɛndu wa sere wɔ̃ə wɛnɛ.

Sangaa

31 Ehudun biru Yinni Gusunə u maa
Sangaa, Anatin bii gəsa u kua Isireliban
kparo. Sangaa wi, Filisitiban tabu durəbu
nataWa u go ka kɛtɛ kpara dɛka yèn nəə ga
sɛ̃u mə.

Debora ka Baraki

4

1 Ehudun gəən biru Isireliba ba kpam kua
ye yaǹ Yinni Gusunə dore.
2 Ma u bu Kananin sunə Yabini nəmu
bɛria wi u bandu dii Hasoriə. Win tabu
sunəwa Sisera wi u wãa Harosɛti Goimuə.
3 Yabini wi, tabu kɛkɛ sisugii nɛnɛ ka
wunəbuwa (900) u mə. Ma u Isireliba dam
dəre sere n ka kua wɔ̃ə yɛndu. Yera ba Yinni
Gusunə nəəgiru sue ba faaba kana.
4 N deema Gusunən səmə tən kurə wi
ba mɔ̀ Debora, Lapidətun kurə, wiya u sãa
Isireliban kparo saa ye səə.
5 U ra n sɔ̃wa kpakpa bãa gaan nuurə ye
ya wãa Rama ka Betɛlin baa səə, Efaraimun
guunun bera gia. Ma ba ye yĩsiru kã De-
boran kpakpa bãa. Miya Isireliba ba ra de
u ka bu siribu kua.
6 Sɔ̃ə teeru u Abinəamun bii Baraki
sokusia wi u wãa Kedɛsiə Nɛfitaliban temə.
U nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, Gusunə, bɛsɛ Isireliban
Yinni, wiya u nun wooda yeni wɛ̃ u nɛɛ, a
təmbu nərəbun suba wəkuru (10.000) gəsio
saa Nɛfitaliba ka Sabuloniban min di a ka
bu da guu te ba mɔ̀ Taboriə.
7 U koo Sisera, Yabinin tabu sunə ka win
tabu kɛkɛba ka win tabu kowobu gawama
wunɛn mi, Kisionin daarə, kpa u nun bu
nəmu bɛria.
8 Ma Baraki u nùn wisa u nɛɛ, à n kaa ka
man da, kon da. Adama à kun ka man dəə,
naǹ dəə.
9 Ma Debora u nɛɛ, ya wã, kon ka nun
da, adama aǹ siarabu wasi sà n da sannu.
Domi Yinni Gusunə u koo Sisera tən kurə
goo nəmu bɛria.
Ma Debora u seewa u ka Baraki da sere
Kedɛsiə.
10 Baraki u Sabuloniba ka Nɛfitaliba
sokusia Kedɛsiə. Ma ben təmbu nərəbun
suba wəkuru (10.000) ba ka nùn yɔ̃ra ka
Debora sannu.
11 N deema Məwisin kurən sesu Hobabu,
win bwesera ba mɔ̀ Keniba. Ben turo
Hebɛɛ u ka Keni be ba tie karana. Ma u da
u win kuru gira dãa bakaru garun nuurə
Sanaimuə, Kedɛsin bəkuə.
12 Yen biruwa ba Sisera sɔ̃əwa ba nɛɛ,
Baraki, Abinəamun bii, u da guu te ba mɔ̀
Taboriə.

13 Ma Sisera u win tabu kowobu kpuro
sokusia u nɛɛ, bu na Harosɛti Goimun di ka
win tabu kɛkɛ sisugii nɛnɛ ka wunɔbu (900)
ye. Ma ba mɛnna Kisionin daarɔ.
14 Ma Debora u Baraki sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
seewo, domi gisɔra Yinni Gusunɔ u koo nun
gbiiya u ka nun Sisera nɔmu bɛria.
Yera Baraki u sarama guu ten min di ka
win tɔmbu nɔrɔbun suba wɔku (10.000) te
ta nùn swĩi.
15 Ye ba Sisera ka win tabu kowobu ka
win tabu kɛkɛba wɔri, Yinni Gusunɔ u
dera Siseran tɔn be, ba burisina Barakin
wuswaaɔ. Ma Sisera u sara win kɛkɛn di u
duka sua ka naasu.
16 Baraki u Siseran tabu kowobu ka win
tabu kɛkɛba naa gira sere Harosɛti Goimuɔ.
Ma ba bu go be kpuro ka takobi. Baa ben
turo baǹ deri.
17 Adama Sisera u duka sua u da u kukua
Hebɛɛ Kenin kurɔ wi ba mɔ̀ Yaɛlin kuu
bekurugirɔ, domi Hebɛɛ ka Yabini, Hasorin
sunɔ ba nɔɔsinamɔ.
18 Yaɛli u yara u Sisera dam koosia u nɛɛ,
a duuma nɛn yinni, a ku bɛrum ko.
Ma u dua kurɔ win mi, ma kurɔ wi, u
bekuru sua u nùn wukiri.
19 Yera Sisera u nɛɛ, a suuru koowo, a man
nim kɛ̃ɛyɔ n nɔ. Nim nɔru ga man mɔ̀wa.
Ma kurɔ wi, u bom bwãaru sua u nùn wɛ̃
u nɔra. Yera u kpam nùn bekuru wukiri.
20 Sisera maa nɛɛ, a yɔ̃ro dii kɔnnɔwɔ. Goo
ù n na u nun bikia, u nɛɛ, goo wãa mini? A
nɛɛ, aawo.
21 N deema Sisera u wasire too, ma u
dweeya mam mam. Yera Yaɛli, Hebɛɛn kurɔ
wi, u kurun sii dɛka sua ka matalaka u durɔ
wi susi sɛ̃ɛ u sii dɛka ye kpare win baa
saburon deedeeru. Ma ya girari temɔ. Ma
durɔ wi, u gu.
22 N wee, saa ye sɔɔ, Baraki u Sisera naa
gire. Ye Yaɛli u yara u nùn sennɔ da u nɛɛ, a
na, kon nun durɔ wi sɔ̃ɔsi wi a kasu.
U dua kurɔ win kuru mi, u wa wee, Sisera
u kpĩ u guu, sii dɛka gire win baa saburoɔ.
23 Dɔma te, Gusunɔ u dera Isireliba ba
Yabini, Kananiban sunɔ kawa.
24 Yen biru ba ra n ka nùn tabu mɔ̀wa sere
ba ka nùn taare mam mam ba go.

Debora ka Barakin womu

5

1 Dɔma tera Debora ka Baraki Abinɔamun
bii ba womu geni kua ba nɛɛ,
2 i Yinni Gusunɔ siaro
domi Isireliban wirugibu ba gɔ̃ru doke bu
tabu ko.
Tɔmbu kpuro ba maa tii wɛ̃ bu ka bu swĩi.
3 I nɔɔwɔ bɛɛ sinambu,
i swaa dakio bɛɛ tem yɛ̃robu.
Na kon Gusunɔ, Isireliban Yinni tɔma ka
womusu.
4 Yinni, sanam mɛ a sarama Seirin guurun
di Edɔmun temɔ,
tem mu yĩira,
guru winu gɔsira nim,
ma gura na.
5 Guu bakanu nu yĩira
wunɛ Gusunɔ Isireliban Yinnin wuswaaɔ,
wunɛ wi a tii sɔ̃ɔsi Siɔniɔ.
6 Sangaa, Anatin biin waati sɔɔ,
ka maa Yaɛlin saa sɔɔ,
goo ku ra sĩ swaa dosɔ.
Be ba gam dɔɔ, swaa kisiya ba ra ka de.
7 Wirugii goo sari wi u dam mɔ Isireliba sɔɔ,
sere nɛ Debora na ra ka seewa nge ben
mɛro.
8 Sanam mɛ ba Gusunɔ deri ba bũnu sãamɔ,
saa yera ba bu tabu wɔrima.
Adama baa ben tɔmbu nɔrɔbun suba weeru
(40.000) sɔɔ,
goo sari wi u tɛrɛru ǹ kun mɛ yaasa mɔ.
9 Nɛn gɔ̃ru ga dora Isirelin wirugibun sɔ̃,
ka be ba tii wɛ̃ bu ka tabu ko.
I Yinni Gusunɔ takaru koowo.
10 Bɛɛ sinambu, bɛɛ be i kɛtɛku kpikinu sɔni,
i gari yi kparo.
Bɛɛ gobigibu, bɛɛ be i sɔ̃ beku buranu wɔllɔ,
i yi geruo.
Bɛɛ maa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu, bɛɛ be i ka naasu
sĩimɔ,
i yi wonwɔ.
11 I swaa dakio.
Dɔkɔban bɔkuɔ tɔmba Yinni Gusunɔn
nasaran womusu mɔ̀,
ye u Isireliba wɛ̃.
Yen biru Yinni Gusunɔn tɔmbu ba sarama
ba da ba wãa ben wusɔ.
12 A seewo, Debora, a tabun womu ko,
a n ka sun gbiiye.
A seewo, Baraki, Abinɔamun bii,
a ka wunɛn yobu wurama.
13 Isireliban sukum ba damgibu kamia.
Yinni Gusunɔ u dera na nasara wa tabu
durɔbun wɔllɔ.
14 Be ba Amalɛkiba kamia,
ba na Efaraimuban tem di.
Bɛnyamɛɛba ba maa bu swĩi.

Wirugiba na Makirin bweserun di.
Tabu sinamba maa na Sabuloniban min di.
15 Isakariban wirugibu ba ka Debora yõra.
Ma ben təmbu kpuro ba Baraki swĩi.
Ba duki na wəwa mi.
Adama Rubɛniba baṅ nəə tia kue.
Ba sika kua taa bin daabu səə.
16 Mban sõna ba yãanu sinɛ.
Ba kĩwa bu kparobun nəə nə be ba nu sokumə?
Mɛya Rubɛniba baṅ nəə tia kue.
Ba sika kua taa bin daabu səə.
17 Galadigibu ba sina Yuudɛnin guruə.
Mba n kua Danuba ba ka ben goo nimkusu sinɛ.
Asɛɛba ba maa sõ
nim wõkun bera gia ka gen goorə, baṅ nɛ.
18 Adama Sabuloniba ka Nɛfitaliba
ba tii doke kari səə tabu gberə.
19 Kananin sinamba na ba ka bu tabu kua Tanakiə
daarun bəkuə te ba mò Mɛgido.
Adama baṅ bu kamiɛ bu sere ben arumani gaa gura.
Baa sii geesu baṅ wa ba sue.
20 Wəllun diya kperi yi ka Sisera tabu kua.
Yi wãawa yin swɛɛ səə saa ye yi ka nùn sannamə.
21 Kisionin daaru te ta wãa yellun di,
ten nim mu seewa mu bu gura.
Su se su tabu wəri ka wərugəru.
22 Siseran tabu kowobu ba duki doona.
Ben dumin naasun wəkinu nəəra.
23 Yinni Gusunən gərado u gerua u nɛɛ,
i Mɛrosi bõrusio,
i yen təmbu bõrusio.
Domi baṅ nɛ ka wərugəba sannu
bu ka Yinni Gusunə somi.
24 Kaa domaru wa, Yaɛli, Hebɛɛ Kenin kurə.
Kaa domaru wa, Yaɛli,
n kere kurəbu gabu be ba wãa kunə.
25 Sisera u nun nim bikia, ma a nùn bom wẽ.
A ka nùn naa bom gum naawa gbẽɛ bɛɛrɛgiru səə.
26 A kurun sii dɛka sua ka nəm dwaru.
Ma a matalaka sua wunɛn nəm geuə.
A Sisera kpare a win baa saburosu yabura.
27 Sisera u dwiiya u kpuna wunɛn naasə.
Mi u kpĩ mi, miya u gbiisi.
28 Siseran mɛro u mɛɛra fɛnɛntin di
u nəəgiru sua u nɛɛ,
amənа win tabu kɛkɛ yaṅ ka tunumɛ.
Mba n kua win dumi yi ka tɛ mɛ.
29-30 Win bwãa bwisigiba nùn sõəwa ba nɛɛ,
ba arumani gura ba bənu mòwa,
kpa tabu kowo baawure u wəndia turo
ṅ kun mɛ yiru sua.
Sisera u beku gobiginu suamə win tiin sõ,
ka yabe ni ba səma dokea.
N deema mɛya win mɛro u maa tii sõəmə.
31 Yinni Gusunə, a de wunɛn yibɛrɛba kpuro bu gbi nge Sisera.
Adama be ba nun kĩ, ba n ballimə nge sõə wii wəllun sõə.
Yen biruwa tem mɛ, mu bəri yɛndu wa wõə weeru.

Madianiba

ba Isireliba nəni sõəwa

6

1 Yen biru Isireliba ba kpam kua ye yaṅ Yinni Gusunə dore. Ma u bu Madianiba nəmu səndia sere wõə nəəba yiru.
2 Madiani be, ba bu dam dəremə gem gem. Yen sõna Isireliba ba da ba kuku yenu kua kpee baaba səə ka kpee wərusə guunun bera gia.
3 Isireliba bà n ben dĩanu duura, Madiani be, ka Amalɛkiba ka bwesenu ganu saa sõə yari yerun di, ba ra nɛwa bu bu wəri.
4 Kpa bu ben sansani gira Isireliban gbeaə, bu ben dĩa ni kpuro sanku sanku, bu ka da sere Gasan bəkuə, kpa bu maa ben yaa sabenu gura. Ba ku ra bu gãanu derie ni ba koo di.
5 Ba ra nɛwa ka ben yaa sabenu ka ben kuu bekuruginu ba n dabi nge twee. Be ka ben yooyoosu baṅ geeru mə. Ba ra nɛwa tem mɛ səə bu ka mu sanku,
6 kpa bu Isireliba deri nəni swãaru səə. Yera n dera Isireli be, ba Yinni Gusunə nəəgiru sue ba nùn soka.
7 Sanam mɛ ba nùn soka Madiani ben sõ,
8 u bu win səmə goo gəria wi u bu sõəwa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunə u gerua. U nɛɛ, u bɛɛ yarama yorun di te i raa Egibitigibu diiyammɛ.
9 U bɛɛ wəra ben nəman di ka sere maa be ba bɛɛ dam dəremə kpuron nəman di. Ma u be kpuro gira bɛɛn wuswaan di. U ben tem mwa u bɛɛ wẽ.
10 U bɛɛ sõəwa ma wiya Gusunə bɛɛn Yinni. Yen sõ, i ku Aməreban bũnu sã bèn temə i wãa. Adama iṅ win gere mɛm nəəwɛ.

Gusunə u Gedeoni gəsa

u ka Isireliba faaba ko

11 Yen biruwa Yinni Gusunɔn gɔrado u na
Ofaraɔ u sina dãru garun nuurɔ. Dãa te, ta
sãawa Yoasigiru wi u sãa Abiesɛɛn bweseru.
Win bii Gedeoni u alikama soomɔ dãa bii
gama yerɔ Madianiba bu ku raa ka nùn wa.
12 Ma Yinni Gusunɔn gɔrado wi, u tii
Gedeoni sɔ̃ɔsi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tabu durɔ
damgii wunɛ, Yinni Gusunɔ u ka nun wãa.
13 Gedeoni u nùn wisa u nɛɛ, nɛn yinni,
Yinni Gusunɔ ù n wãa ka bɛsɛ, mba n kua
yeniba kpuro ya ka sun deema. Mban sɔ̃na
u ku ra maa sɔm maamaakigia ko ye bɛsɛn
baababa ba sun sɔ̃ɔwa u ra raa ko ye u
ka bu yarama Egibitin di. Tɛ̃ wee, u sun
Madianiba nɔmu sɔndia u deri.
14 Ma Yinni Gusunɔ u nùn mɛɛra u nɛɛ, a
doo ka wunɛn dam kpuro a Isireliba wɔra
Madianiban nɔman di. Nɛna na nun gɔra.
15 Gedeoni u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn yinni,
swaa yerà kon kpe n ka Isireliba faaba ko,
domi Manasen bweseru sɔɔ, nɛn tɔmba ba
bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛru bo. Nɛna na maa sãa yãkabu
nɛn baan yɛnuɔ.
16 Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, ka mɛ,
ko na n ka nun wãa. Madianiban dam mu
koo ko nge tɔn turogim kpa a bu sɛ̃suku.
17 Gedeoni u nɛɛ, à n ka man nɔnu geu
mɛɛran na, a man yĩreru garu sɔ̃ɔsio te ta
gerumɔ ma wunɛ Gusunɔwa a ka man gari
mɔ̀.
18 Na nun kanamɔ a ku doona minin di
sere n ka wurama wunɛn mi ka nɛn kɛ̃ru
kpa n nun tu wɛ̃.

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, to, kon nun ma
sere a ka wurama.
19 Ye Gedeoni u da yɛnuɔ u boo buu go
u gu sawa ma u som sua kilo tɛnagim u ka
pɛ̃ɛ kua ye yaǹ seeyatia mɔ. U yaa ye doke
bireru sɔɔ, ma u kpee tɔm doke wekeru sɔɔ
u ka na u nùn ye kpuro yiiya dãa ten nuurɔ.
20 Gɔrado wi, u nɛɛ, a yaa ye ka pɛ̃ɛ ye suo
a sɔndi kpee tenin wɔllɔ kpa a kpee tɔm mɛ
wisi yen wɔllɔ.

Ma u kua mɛ.
21 Gɔrado wi, u yaa ye ka pɛ̃ɛ ye baba ka
win dɛka ye u nɛnin sɛ̃ru. Ma dɔ̃ɔ u yarima
kpee ten min di u yaa ye ka pɛ̃ɛ ye mwa.
Yera Gedeoni u gɔrado wi bia.
22 Saa yera u tuba ma Yinni Gusunɔn
gɔradowa ma u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, na kam
kua, domi na wunɛn gɔrado wa nɔni ka
nɔni.
23 Adama Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, a wunɛn laakari kpĩiyɔ, a ku bɛrum ko,
aǹ gbimɔ.
24 Ma Gedeoni u nùn yãku yeru bania mi,
ma u tu yĩsiru kã, Yinni Gusunɔ u ra bɔri
yɛndu wɛ̃. Yãku yee te, ta wãa mi sere ka
gisɔ Ofaraɔ Abiesɛɛban temɔ.

Gedeoni u bũu wi ba mɔ̀

Baalin yãku yeru sura

25 Wɔ̃ku tee te sɔɔra Yinni Gusunɔ u maa
Gedeoni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn baan naa
kinɛru suo ka naa kinɛru garu te ta wɔ̃ɔ
nɔɔba yiru mɔ, kpa a bũu wi ba mɔ̀ Baalin
sãa yee te sura te wunɛn baa u mɔ mi, kpa a
ten bũu dãa te ta gire mi wuka.
26 Kpee tenin wɔlloɔwa kaa man yãku yeru
bania nge mɛ ba ra ko, kpa a naa kinɛru
yiruse te sua a ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru
ko ka bũu dãa te a wuka mi.
27 Ma Gedeoni u tɔmbu wɔkuru gɔsa win
sɔm kowobu sɔɔ u da u kua ye Yinni Gusunɔ
u nùn yiire. Adama yèn sɔ̃ u win baan
yɛnugibu ka wuugibun bɛrum mɔ, uǹ ye
kue sɔ̃ɔ sɔɔ. Wɔ̃kura u ye kua.
28 Ye wuugiba seewa buru buru yellu,
ba wa wee, ba bũu wi ba mɔ̀ Baalin yãku
yeru sura, ma ba ten bũu dãru wuka, ma
ba naa kinɛru yiruse te go ba ka yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru kua sãa yee kpaa te ba gira
mi sɔɔ.
29 Yera ba bikianamɔ ba mɔ̀, wara u yabu
ye kua.

Ba kaso kua baama bu ka nɔ. Ma ba nua
ma Gedeoni, Yoasin biiwa u ye kua.
30 Ma ba Yoasi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a wunɛn bii
yarama su nùn go, domi u bũu wi ba mɔ̀
Baalin yãku yeru sura, u maa ten bũu dãru
wuka.
31 Yoasi u be ba yɔ̃ mi kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bɛɛya i ko Baali sanna? Bɛɛya i ko nùn faaba
ko? Baawure wi u nùn mɔru bara, u koo gbi
yam mu sere sãra. Ũ n sãan na Gusunɔ, i de
u ka tii yina. Domi win sãa yera ba sura.
32 Saa dɔma ten diya ba Gedeoni soka
Yerubaali yèn sɔ̃ Yoasi u nɛɛ, bu de Baali u
ka tii yina, domi win yãku yera ba sura.

Gedeoni u Gusunɔ

yĩreru bikiamɔ

33 Yen biru Madianiba kpuro ka Amalɛkiba ka bwese ni nu wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia ba mɛnna ba Yuudɛni tɔbura ba ben sansani gira wɔwaɔ ye ba ra soku Yisirɛɛli.
34 Ma Yinni Gusunɔn Hunde u Gedeoni yɔɔwa. Ma u kɔba wura u ka Abiesɛɛba soka bu nùn swĩi.
35 Ma u Manaseba kpuro sokusia ka Asɛɛba ka Sabuloniba ka Nɛfitaliba. Ma be kpuro ba na ba mɛnna sannu, ba nùn swĩi.
36 Yera Gedeoni u Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à n kaa Isireliba faaba kon na saa nɛn min di nge mɛ a gerua, a man yĩreru sɔ̃ɔsio.
37 Wee, kon yãa san sini yi temɔ alikama soo yerɔ. N n kua bururu, dirum mù n wãa yãa san si tɔna sɔɔ, kpa alikama soo yee te kpuro ta n gbere, sanam mɛ sɔɔra kon gia ma geema, kaa Isireliba faaba kowa saa nɛn min di nge mɛ a gerua.
38 Ma n koora mɛ. Sisiru u seewa buru buru yellu u yãa san si gama ma sin nim mu gbɛ̃ɛ yoruku yiba.
39 Ma Gedeoni u Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku ka man mɔru ko, a de n ka nun gari ko nɔn tee teni. Na kĩ a maa man yĩreru sɔ̃ɔsi ka yãa san si. A de si tɔna su n gbere kpa alikama soo yee te, ta n kakoru sãa baama.
40 Ma Gusunɔ u kua mɛ wɔ̃ku te. Yãa san si tɔna su gbere, ma alikama soo yee te, ta kakoru sãa.

Gedeoni ka win tɔmbu

gooba wunɔbu

7

1 Ma Gedeoni wi ba maa mɔ̀ Yerubaali, wi ka win tɔmbu kpuro ba seewa buru buru ba da ba ben sansani gira yɛru ge ba mɔ̀ Harodun bɔkuɔ. Madianiban sansani ya maa wãa ben sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia wɔwa gaa sɔɔ guu te ba mɔ̀ Mɔren bɔkuɔ.
2 Yera Yinni Gusunɔ u Gedeoni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛn tɔn be, ba dabi too. Nà n bu Madianiba nɔmu bɛria ba ko n tamaa ben tiin dama ba ka bu kamia. Baǹ koo maa man siara.
3 Yen sɔ̃, a doo a kpara tɔn be sɔɔ, a nɛɛ, baawure wi u nande ma bɛrum nùn mɔ̀, u gɔsiro saa Galadi minin di u wura yɛnuɔ. Ma tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda yiru (22.000) ba gɔsira ba wura.

Ma n tie tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000).

4 Ma Yinni Gusunɔ u maa Gedeoni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka mɛ, tɔn be, ba dabi too. A ka bu doo daarɔ. Miya kon nun bu wunana. Ben wi na nɛɛ, u koo ka nun da, wiya u koo da. Ben wi na nɛɛ, uǹ ka nun dɔɔ, wiya kun dɔɔ.
5 Yera Gedeoni u dera tɔn be, ba da daarɔ. Miya Yinni Gusunɔ u maa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, be ba nim sɔka ka nɔma ba nɔra, a bu wunanɔ ka be ba yiira ba nɔɔ girari daarɔ.
6 Be ba ka nɔma nim sɔka ba nɔra, ben geera kuawa tɔnu gooba wunɔbu (300). Be ba tie ba yiirawa ba ka nɔra.
7 Ma Yinni Gusunɔ u Gedeoni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛ ka tɔmbu gooba wunɔbu be ba nim sɔka ba ka nɔra mi, bɛɛn nɔmuɔra kon Madianiba bɛri, n ka bɛɛ faaba ko. A de be ba tie kpuro bu wura yɛnuɔ.
8 Ma Gedeoni u dera tɔn be kpuro ba gɔsira ma n kun mɔ tɔmbu gooba wunɔbu ye. Adama u dera ba dĩanu ka kɔbi kpuro deri mi.

N deema Madianiban sansani ya wãa wɔwaɔ ma Isireliba ba maa wãa yen gungurɔ.

Nasaran yĩreru

9 Ye n kua wɔ̃kuru, Yinni Gusunɔ u Gedeoni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo a da a Madianiban sansani wɔri domi na nun ye nɔmu bɛria.
10 À n maa bɛrum mɔ̀n na, a ka da mi, a gina doo mi, wunɛ ka wunɛn bɔ̃ɔ Pura,
11 kpa i nɔ ye ba gerumɔ, kpa i dam wa i ka da i bu wɔri.

Yera ba sara ba da sere be ba sansani kɔ̃sun bɔkuɔ.
12 Madianiba ka Amalɛkiba ka bwese ni nu na saa sɔ̃ɔ yari yerun di ba tɛriewa wɔwa ye sɔɔ nge twee. Ben yooyoosu kun geeru mɔ, su dabiwa nge yani sɛɛri yi yi wãa nim wɔ̃kun goorɔ.
13 Saa ye Gedeoni u tura mi, saa yera durɔ goo u win beruse sɔ̃ɔmɔ dosu ge u kua. U nɛɛ, wee na dosa na wa ma kira tumaani gaa ya binda ya na ya wɔri bɛsɛ Madianiban sansanin kuu teerɔ ya tu fuka ta wɔruma.
14 Win beruse wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ǹ mɔ gãa tukunu ganu. Gedeoni, Yoasin bii, Isireli win takobiwa ya koo sun tabu di. Gusunɔwa u nùn bɛsɛ Madianiba ka bɛsɛn sansani kpuro nɔmu bɛria.
15 Gedeoni u dosu ge ka gen tubusianu nua. Yera u yiira u Gusunɔ siara. Ma u

gɔsira u wura win sansaniɔ u nɛɛ, i seewo domi Yinni Gusunɔ u bɛɛ Madianiba nɔmu bɛria.

Gedeoni u Madianiba kamia

16 Gedeoni u win tɔmbu gooba wunɔbu (300) ye bɔnu kua wuunu ita. Ma u ben baawure kɔba wɛ̃ ka wekeru tè sɔɔ wii bɔnda wãa.
17 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ì n deema na ben sansani turuku kua i man mɛɛrio sãa sãa kpa i ko nge mɛ na mɔ̀.
18 Saa ye nɛ ka be sa wãa sannu sa bɛsɛn kɔbi wura, saa yera i ko i maa bɛɛgii wura kpa sa n ka sansani ye sikerenɛ kpa i n gbãsukumɔ i n mɔ̀, Yinni Gusunɔ u nasara wa! Gedeoni u maa nasara wa!
19 Wɔ̃ku suunu sɔɔ, saa ye wuu kɔ̃sobu ba ra kɔsinɛ, yera Gedeoni ka win tɔn be ba wãa win mi, ba tura sansani yen kɔnnɔwɔ. Ma ba ben kɔbi wura ba weke ni kɔsuka ni ba nɛni mi.
20 Saa yera wuunu yiru ye ya tie ya yen kɔbi wura, ma ba ben wekenu kɔsuka. Ba wii bɔn ni sua ka nɔm dwaa ma ba kɔbi nɛni ka nɔm geu. Ba yi wuramɔ, ma ba gbãsukumɔ ba mɔ̀, Yinni Gusunɔ u nasara wa! Gedeoni u maa nasara wa!
21 Ben baawure u ka yɔ̃ win yɔ̃ra yerɔ ba sansani ye sikerenɛ. Ma wɛrɔ be kpuro ba duku dukubu mɔ̀ ka nɔɔgiru. Ma ben gaba kpooru so ba doona.
22 Sanam mɛ tɔmbu gooba wunɔbu ye, ya yen kɔbi wuramɔ yera Yinni Gusunɔ u dera wɛrɔ be kpuro ba goonamɔ ka takobi. Ma ben gabu ba duki sua sere Bɛti Sitaɔ ye ya wãa Sereran bera gia Abɛli Mɛholan deedeeru Tabatin bɔkuɔ.
23 Ma Gedeoni u Isireliba sokusia saa Nɛfitaliba ka Asɛɛba ka Manaseban tem kpuron di. Ma ba Madianiba kpuro naa swĩi.
24 U maa gɔra Efaraimuban guunun beri berika kpuro sɔɔ u nɛɛ, bu sarama bu Madianiba swaa bura Yuudɛnin tɔbusɔ sere n ka girari Bɛti Baraɔ.

Yera Efaraimuba kpuro ba mɛnna ba da ba swaa bura Yuudɛnin tɔbusun di sere n ka girari Bɛti Baraɔ.
25 Ba Madianiban sinambu yiru mwa be ba mɔ̀ Orɛbu ka Seebu. Ba Orɛbu gowa kpee saara gaan wɔllɔ, ma ba ye soka Orɛbun kpee saara. Ba maa Seebu go dãa bii gama yerɔ, ma ba te soka Seebun dãa bii gama yeru. Yen biru ba maa Madianiba naa swĩi. Ma ba ka Orɛbu ka Seebun winu na Gedeonin mi Yuudɛnin guruɔ.

Efaraimuba

ba ka Gedeoni mɔru kua

8

1 Yen biru Efaraimuba ba Gedeoni sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, mban sɔ̃na a sun kua mɛ, aǹ sun soka su nun somi sanam mɛ a dɔɔ a ka Madianiba tabu ko.
Ma ba nùn gerusi gem gem.
2 Gedeoni u bu wisa u nɛɛ, tɔn be i naa gira i go mi, i kua n kere ye Abiesɛɛba be ba sãa nɛn tiin tɔmbu ba kua.
3 Bɛɛya Gusunɔ u Madianiban sinam beni Orɛbu ka Seebu nɔmu bɛria. N n mɛn na, taa bi na kua buǹ gãanu tura bi bɛɛ i kua sɔɔ.
Ye u bu sɔ̃ɔwa mɛ, yera ben mɔru ya sure.

Gedeoni u da

Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru gia

4 Yen biruwa Gedeoni u na Yuudɛniɔ u ye tɔbura wi ka win tɔmbu gooba wunɔbu (300) ye. N deema ba wasire. Adama ka mɛ, ba wɛrɔ be naa swĩi.
5 Ye ba tura Sukɔtuɔ yera u Sukɔtugii be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na bɛɛ kanamɔwa i man dĩanu kɛ̃ɛyɔ baa fiiko nɛn tɔn be, bu wa bu di domi ba wasira. Sa maa Sebaki ka Salumuna, Madianiban sinambu naa swĩiwa.
6 Ma Sukɔtugibun wirugiba nùn wisa ba nɛɛ, mban sɔ̃na sa ko wunɛn tabu kowobu dĩanu kɛ̃. Iǹ Sebaki ka Salumuna nɔma tura gina.
7 Ma Gedeoni u nɛɛ, too, yaǹ taarɛ. Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u man Sebaki ka Salumuna nɔmu bɛria, sãki ka awĩin sɛniya kon ka bɛɛ so.
8 Min diya u da Penuɛliɔ. Ye u tura mi, gãa tee niya u maa ben tii kana. Ma ba nùn wisa nge mɛ Sukɔtugiba wisa.
9 Ma Gedeoni u Penuɛligibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nà n nasara wa ma na gɔsirama na wee, kon bɛɛn gidambisa ye sura.
10 N deema Sebaki ka Salumuna ba wãa Kaakoriɔ ka ben tabu kowobu bèn geera sãa nɔrɔbun suba wɔkura nɔɔbu (15.000). Beya ba tie ben tabu kowo be sɔɔ, be ba na saa sɔ̃ɔ yari yerun di. Domi ba ben nɔrɔbun suba wunaa teeru (120.000) go.
11 Gedeoni u swaa mwa ye ya gbaburu bɛwe, Nɔbaki ka Yogbean sɔ̃ɔ yari yeru gia.

Ma u da u tɔn be wɔri Kaakoriɔ subaru sɔɔ baǹ ka baaru.
12 Yera Madianiban sinambu yiru be, Sebaki ka Salumuna ba duki yakikira. Ma Gedeoni u bu naa swĩi u mwɛɛrima. U ben tabu sĩa ye kpuro burisina.
13 Ye u gɔsirama u wee, u kpawa ka Herɛsiɔ ye ya wãa gungunun baa sɔɔ.
14 Ma u Sukɔtun bii aluwaasi goo mwa, u nùn gari bikikia. Ma aluwaasi wi, u nùn Sukɔtun guro gurobu ka yen wirugibun yĩsa yorua tɔnu wata ka wɔkura nɔɔbu ka yiru.
15 Ma u da u Sukɔtugii be deema u nɛɛ, Sebaki ka Salumuna be wee, bèn sõ i man kem sõɔwa i nɛɛ, mban sõna i ko i nɛn tabu kowobu be ba wasira dĩanu kẽ. Domi saǹ Sebaki ka Salumuna nɔma tura gina.
16 Ma u wuu gen guro gurobu mwɛɛra u bu sɛɛyasia ka sãki ka awĩin sɛni.
17 Yen biru u Penuɛligibu go go, ma u ben gidambisa sura.
18 Ma u Sebaki ka Salumuna bikia u nɛɛ, durɔ be i go Tabori mi, amɔna ba sãa.
Ba nùn wisa ba nɛɛ, ba ka nun weenɛwa, ba sãa nge sina bibu.
19 Yera u nɛɛ, nɛn maaba mi, nɛn mɛro turosibun tii tii. Na bõrua ka Yinni Gusunɔn yĩsiru, ì kun daa bu go, naǹ bɛɛ goomɔ.
20 Ma u win bii yeruma Yetɛɛ sõɔwa u nɛɛ, a seewo a bu go.
Adama bii durɔbu ge, gaǹ gen takobi womɛ bɛrum sõ. Domi uǹ gina kpã.
21 Yera Sebaki ka Salumuna ba nɛɛ, wunɛn tii a seewo a sun go. Domi tɔn durɔn tiiwa u koo kpĩ u yen bweseru ko.
Ma Gedeoni u seewa u Sebaki ka Salumuna go. Yen biru u bura yãa ni nu wãa ben yooyoosun wĩinɔ kusia u ka doona.

Ye Gedeoni u kua win wãa dãakiru sɔɔ

22 Yen biru Isireliba ba Gedeoni sõɔwa ba nɛɛ, wuna kaa ko bɛsɛn wirugii, wunɛ ka wunɛn bii ka win bibun bweseru. Domi wuna a sun wɔra Madianiban nɔman di.
23 Gedeoni u bu wisa u nɛɛ, naǹ mɔ̀ bɛɛn wirugii, nɛn bibu baǹ maa mɔ̀ bɛɛn wirugibu. Yinni Gusunɔwa u koo ko bɛɛn wirugii.
24 Adama kon bɛɛ gãa teenu kana. I de bɛɛn baawure u man swaa tonkunu wẽ ni i wɛrɔbu mwaari.
N deema Madianiba ba swaa tonku wuraginu mɔ, domi ba sãawa Isimɛɛlin bweseru.
25 Ba nɛɛ, sa ko nun wẽ ka nuku tia.
Yera ba bekuru garu tɛria tè sɔɔ be kpuro ba swaa tonku ni kpẽɛ ni ba wɛrɔbu mwaari mi.
26 Swaa tonku wuragii ni ba Gedeoni wẽ mi, nin bunum mu tura kilo yɛndun saka. Ni baasi u maa Madianiban sinambun wuraba ka swaa tonkunu ka yabe gobiginu wa, ka maa bura yãa ni nu raa wãa ben yooyoosun wĩinɔ.
27 Ma u bwãaroku kua ka wura ye, u gu yii yeru kua win wuu Ofaraɔ. Ma Isireliba kpuro ba Yinni Gusunɔn sãaru deri, ba da ba gu sãamɔ. Ma ga ra kua Gedeoni ka win tɔmbun yina.
28 Taa bi sɔɔ, Isireliba ba Madianiba kamia ba bu taare mam mam. Ma tem mɛ, mu wãa bɔri yɛndu sɔɔ wõɔ weeru sere Gedeoni u da u ka gu.
29 Saa ye sɔɔra Gedeoni, Yoasin bii wi, u da u sina win yɛnuɔ.
30 U bii tɔn durɔbu maraWa wata ka wɔkuru, domi win kurɔba dabi.
31 Win kurɔ tanɔ wi u wãa Sikɛmuɔ u maa nùn bii tɔn durɔ marua, wi ba yĩsiru kã Abimɛlɛki.
32 Gedeoni u tɔkɔ kuawa kõɔ kõɔ ma u gu. Ba nùn sika win tundo Yoasin sikirɔ Ofaraɔ, Abiesɛɛban temɔ.
33 Win gɔɔn biru Isireliba ba kpam Yinni Gusunɔn sãaru deri, ba bũu ni ba mɔ̀ Baaliba sãamɔ. Ma ba Baali Beriti kua ben bũu.
34 Baǹ maa Gusunɔ ben Yinni yaaye wi u raa bu wɔra ben yibɛrɛban nɔman di be ba bu sikerenɛ kpuro.
35 Mɛya baǹ maa Gedeonin tɔmbu takaru garu kue, gea ye u raa bu kua kpuron sõ.

9

Abimɛlɛki u kua Sikɛmugibun kparo

1 Yen biruwa Abimɛlɛki, Gedeonin bii, u da Sikɛmuɔ win dwaanibun mi, u ka bu gari kua.
2 U nɛɛ, i doo i Sikɛmun wirugibu bikia, mba ba kĩru bo, Gedeonin bibu wata ka wɔku te kpuro ta n sãa ben kparobu? Nge tɔn turowa ba kĩ. I de bu yaaya ma nɛna na sãa ben mɛro bisi wi ba bu marua.

3 Ma win dwaani be, ba win gari yi kpuro
Sikɛmun wirugii be sɔ̃ɔwa. Ma ben laakari
ya wura win mi mam mam yèn sɔ̃ u sãa ben
mɛro bisi.
4 Ba nùn sii geesun gobi wata ka wɔkuru
wɛ̃ yi ba sua Baali Beritin sãa yerun di.
Ka gobi yiya u tɔn garu koo sariba ka
naanaanugibu kasu ba nùn swĩi.
5 U da win tundon yɛnuɔ Ofaraɔ, ma u win
tundo turosibu wata ka wɔku te go kperu
garun wɔllɔ ma n kun mɔ ben dãako Yotamu
wi u da u kukua.
6 Ma Sikɛmugibu kpuro ka Milon
yɛnugibu ba da ba mɛnna Sikɛmu mi, dãa
bakaru garun nuurɔ kpee te ba giran bɔkuɔ,
ma ba Abimɛlɛki wi kua ben kparo.

Yotamun mɔndu

7 Ye Yotamu u gari yi nua, u da u yɔ̃ra
guuru wɔllɔ te ba mɔ̀ Garisimu u nɔɔgiru
sua u gbãra u nɛɛ, i nɛn gari swaa dakio bɛɛ
Sikɛmugibu, kpa Gusunɔ u maa bɛɛgii swaa
daki.
8 Sɔ̃ɔ teeru dãnu mɛnna nu sunɔ kaso da
wi u koo bandu di nin suunu sɔɔ. Nu dãa
te ba mɔ̀ olifi deema nu nɛɛ, a de a ko bɛsɛn
sunɔ.
9 Adama olifi ye, ya nɛɛ, naǹ nɛn gum
kobu derimɔ n ko bɛɛn sunɔ, domi mɛna
ba ra ka tɔnu wɔlle sue kpa bu maa ka mu
Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃.
10 Ma nu dãa ye ba mɔ̀ figie deema nu nɛɛ,
a na a ko bɛsɛn sunɔ.
11 Adama figie ye, ya nu wisa ya nɛɛ, naǹ
nɛn bii geenu ka nɛn bam derimɔ n ko bɛɛn
sunɔ.
12 Ma dãa ni, nu maa da resɛm mi, nu ye
sɔ̃ɔwa nu nɛɛ, a na a ko bɛsɛn sunɔ.
13 Adama resɛm ye, ya nu wisa ya nɛɛ,
naǹ nɛn tam derimɔ n ko bɛɛn sunɔ, domi
tam mɛna mu Gusunɔ ka tɔmbu nuku dobu
wɛ̃ɛmɔ.
14 Saa yera dãa ni kpuro nu maa da nu
awĩi deema nu nɛɛ, a na a ko bɛsɛn sunɔ.
15 Ma awĩi yi, yi dãa ni wisa yi nɛɛ, ì n kĩ n
ko bɛɛn sunɔ ka gem, i na i kuke nɛn kɔkɔrɔ.
Ma n kun mɛ, dɔ̃ɔ u koo yari saa nɛn min di,
kpa u Libanin dãa baka ni ba mɔ̀ seduruba
mwa.
16 Ma Yotamu u kpam nɛɛ, tɛ̃ na bɛɛ
bikiamɔ, ye i Abimɛlɛki kua bɛɛn kparo mi,
i ye kuawa ka nuku tia murafitiru sari? I
bɛsɛn tundo Gedeoni ka win yɛnugibu tɔn
geeru sɔ̃ɔsi? I nùn kua nge mɛ u bɛɛ kua?
17 Domi nɛn tundo u bɛɛ sanna, u
win wãaru kari bɔrie ye u ka bɛɛ wɔra
Madianiban nɔman di.
18 Bɛɛ wee, i nɛn tundon yɛnugibu seesi
gisɔ ma i nɛn maabu wata ka nɔɔba nnɛ
mwɛɛra i go kperu garun wɔllɔ. Ma i
win yoo tɔn kurɔn bii Abimɛlɛki kua bɛɛ
Sikɛmugibun kparo yèn sɔ̃ u sãa bɛɛn mɛro
bisi.
19 Tɛ̃ ye i Gedeoni ka win yɛnugibu kua
mi, ì n ye kuan na ka nuku tia murafitiru
sari, Gusunɔ u de bɛɛ ka Abimɛlɛki i n
wãasinɛ ka nuku dobu.
20 Adama yà kun sãa mɛ, u de dɔ̃ɔ u yari
Abimɛlɛkin min di u bɛɛ Sikɛmugibu ka
Milon yɛnugibu mwa, kpa dɔ̃ɔ u maa yari
bɛɛ Sikɛmugibu ka Milon yɛnugibun min di
u Abimɛlɛki mwa.
21 Yen biru Yotamu u duka sua u doona
min di, u da u sina Beriɔ yèn sɔ̃ u win mɔɔ
Abimɛlɛkin bɛrum mɔ.

Sikɛmugibu

ba Abimɛlɛki seesi

22 Abimɛlɛki u Isireliba kpara wɔ̃ɔ ita.
23 Yen biru Gusunɔ u dera Abimɛlɛki ka
Sikɛmugibu ba ku ra nɔɔsinɛ. Yen sɔ̃na tɔn
be, ba Abimɛlɛki seesi.
24 Yeni ya koorawa kpa Abimɛlɛki ka
Sikɛmugii be ba raa Gedeonin bibu wata ka
wɔkuru go mi, bu ka yen nɔni swãaru wa.
Domi be kpurowa ba nɔɔ tia kua ba ka bu
go.
25 Sikɛmugibu bu ka Abimɛlɛkin waaru
go, yera ba tɔmbu gabu beruа guunu wɔllɔ.
Tɔn be, bà n goo wa u sarɔ mi, kpa bu yɛ̃ro
sɛ̃re bu win yãnu mwa. Yera ba da ba ye
Abimɛlɛki sɔ̃ɔwa.
26 Sɔ̃ɔ teeru Gaali, Ebɛdin bii, u da
Sikɛmuɔ, wi ka wigibu. Ma Sikɛmugibu ba
nùn tii wɛ̃.
27 Yera ba da ben gbeaɔ ba resɛmba sɔra ba
gama ma ba tɔ̃ɔ bakaru kua. Ba da ben bũu
dirɔ ba di ba nɔra ma ba Abimɛlɛki bɔ̃rusi.
28 Gaali u Sikɛmugibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
mban sɔ̃na bɛsɛ Sikɛmugibu sa ko ka wura
Abimɛlɛki u sun taare. Wara ra n Abimɛlɛki.
N ǹ Gedeonin bii ro? N ǹ Sebuluwa u
sãa win tabu sunɔ ro? N n mɛn na, i de
su bɛsɛn sikado Hamɔri wiru kpĩiya wi u
wuu ge swĩi. Domi naǹ wa mban sɔ̃na sa ko
Abimɛlɛki sã.

29 Bà n daa man kua wuu gen kparo, kon
daa Abimɛlɛki fukawa, kpa n nùn sɔ̃ n nɛɛ, u
wureo u win tabu yãnu sosi kpa u na u ka
man wəri.
30 Sanam mɛ Sebulu wi u wuu ge kpare,
u nua ye Gaali u gerua kpuro, yera u məru
bɛsira.
31 Ma u təmbu gəra asiri səə u nɛɛ, bu
Abimɛlɛki sɔ̃ ma Gaali, Ebɛdin bii u tunuma
u təmbu gari kɛ̃mə bu ka wi Abimɛlɛki fuka.
32 Yen sɔ̃, u de wi ka win təmbu bu da bu
kuke wɔ̃kuru yakasə,
33 kpa u wuu ge wərima buru buru yellu,
saa ye Gaali ka wigibu ba yarima kpa u bu
kua nge mɛ u kĩ.
34 Ye n kua sisirun wɔ̃kuru, yera
Abimɛlɛki u win tabu kowobu bənu kua
wuunu nnɛ, ma ba da ba kukua Sikɛmun
biruə.
35 Saa ye Gaali ka win təmbu ba yarima
wuu gen min di, yera Abimɛlɛki ka wigibu
ba yarima ben kuku yenun di bu ka nùn
wəri.
36 Ye Gaali u bu wa, yera u Sebulu sɔ̃əwa
u nɛɛ, a mɛɛrio nge mɛ təmba saram wee
guunun di.

Ma Sebulu u nùn wisa u nɛɛ, guunun
tirosa a waamə mi, n ṅ təmbu.
37 Gaali u nɛɛ, ka gem, təmba ba saram
wee guu te ta wãa suunu səən di. Ma gaba
maa wee dãa bakarun beran di mi səroba ra
sinɛ.
38 Saa ye səəra Sebulu u nɛɛ, gari dori yi a
raa maa saarimə mi ni? Yi a sun sɔ̃əwa a nɛɛ,
wara ra n Abimɛlɛki su ka de u sun taare. Tɛ̃
wiya wee mi, ka win təmbu be a gɛma mi. N
n mɛn na, i wərinə wunɛ ka wi.
39 Ma Gaali u gəsira u Sikɛmugibu mɛnna
u bu kpara ba ka Abimɛlɛki tabu kua.
40 Adama u nùn kpana u duka sua.
Ma Abimɛlɛki u nùn naa gira u win tən
dabiru mɛɛra kua googookum, bu sere
wuun gbãrarun kənnə turi.
41 Ma Abimɛlɛki u da u wãa Arumaə. Saa
ye səəra Sebulu u Gaali gira ka sere maa
Sikɛmugii be ba ka nùn yɔ̃ra. Ma u nɛɛ, bu
ku raa maa wurama wuu mi.
42 Sisiru, Sikɛmugii be ba tie, ba səəru kua
ba gbea dəə. Yera ba da ba ye Abimɛlɛki
sɔ̃əwa.
43 Ma u win təmbu bənu kua wuunu ita,
u dera ba kukua yakasə. Ye ba Sikɛmugii
be wa ba yarima wuun di, yera ba bu tabu
wəri.
44 Ma Abimɛlɛkin tii ka wuu teeru ba
da ba yɔ̃ wuun gbãrarun kənnəwə. Yera
wuunu yiru ye ya tie, ya da ya be ba wãa
gbeaə mi deema ya bu go go.
45 Ma ba ka wuu gen təmbu tabu kua, sere
sɔ̃ə u ka kpa. Ma u gen tii kəsuka mam mam
u bəru wisi gen kpɛɛkpɛɛku wəllə u ka sɔ̃əsi
ma u gu bɔ̃rusi.
46 Sanam mɛ be ba wãa Sikɛmun tabu
kowobun kariə, ba nua mɛ, yera be kpuro
ba dua wəruə bũu wi ba mɔ̀ Beritin dirun
temə.
47 Ma goo u na u Abimɛlɛki sɔ̃əwa u nɛɛ,
təmba wãa ba mɛnnɛ wəru ge səə.
48 Yera Abimɛlɛki ka wigibu ba na guu te
ba mɔ̀ Saaməəwə, ma u gbãa sua u ka dãa
kãasa gaa bura u seru səndi. Yen biru u win
bwãabu sɔ̃əwa u nɛɛ bu maa koowo nge mɛ.
49 Ma ben baawure u dãa kãasa bura u
seru səndi ba ka nùn swĩi. Ma be kpuro ba
ben dãa ye sure wəru gen kənnəwə. Yen
biru ba ye dɔ̃ə doke. Ma Sikɛmugii be ba
wãa wəru ge səə kpuro ba dɔ̃ə mwaara.
Ba sãawa təmbu nərəbu (1.000), kurəbu ka
durəbu.

Abimɛlɛkin gəə

50 Yen biru Abimɛlɛki u maa da u wuu ge
ba mɔ̀ Tebɛsi wəri, u gu kamia.
51 N deema wuu ge səə, ba kuku yeru garu
mə te ba bana. Ta sãawa dii tɛɛra. Ten
wəlləwa wuu gen təmbu, kurəbu ka durəbu
kpuro ka gen wirugibu ba yəəwa ba kukua.
52 Ma Abimɛlɛki u kpĩa u da dii tɛɛra yen
bəkuə u ka bu wəri. Sanam mɛ u wãa ten
kənnəwə, u ka tu dɔ̃ə sɔ̃re,
53 yera kurə goo u nùn nɛɛ bia kara u wiru
kəra.
54 Saa yera Abimɛlɛki u aluwaasi wi u win
tabu yãnu səəwa sɔ̃əwa u nɛɛ, a man wunɛn
takobi səkuo n gbi kpa bu ku nɛɛ tən kurəwa
u man go.

Ma aluwaasi wi, u nùn ye səka u go.
55 Ye Isireliba ba wa Abimɛlɛki u gu, yera
ba yarina be kpuro. Ben baawure u da win
yɛnuə.
56 Mɛsuma Yinni Gusunə u ka Abimɛlɛki
kəsie kɔ̃sa ye u win tundo turosibu wata ka
nəəba nnɛ ye kua be u go.

57 Mɛya Yinni Gusunɔ u maa Sikɛmugibu
ben kɔ̃sa ye ba kua kɔsie. Ma Yotamu,
Gedeonin biin bɔ̃ri yi bu di.

Kparobu gabu, Tola ka Yairi

10

1 Abimɛlɛkin gɔɔn biru, Tola, Puan bii,
Dodon debubu Isakarin bweseru sɔɔ u
seewa u Isireliba faaba kua. Tola wi, u
raa wãawa Samiriɔ Efaraimun guunun bera
gia.
2 Wɔ̃ɔ yɛnda itawa u Isireliba kpara. Yen
biru u kpuna u gu. Ma ba nùn sika Samiri
mi.
3 Tolan biru Yairi Galadigiiwa u Isireliba
kpara wɔ̃ɔ yɛnda yiru.
4 Bibu tɛna u mɔ, ben baawure ka win
kɛtɛku. Wusu tɛna ba maa mɔ si ba ra soku
Yairin baru kpaanu. Su wãawa Galadiɔ.
5 Yen biru Yairi u kpuna u gu ma ba nùn
sikua Kamɔɔwɔ.

Isireliba

ba kpam bũu sãaru wɔri

6 Yeniban biru Isireliba ba kpam kua ye
yaǹ Yinni Gusunɔ dore. Ba da ba bũu tɔn
durɔ be ba mɔ̀ Baaliba ka bũu tɔn kurɔ
be ba mɔ̀ Asitaateba sãamɔ. Bũu ni, nu
sãawa Sirigibu ka Sidonigibu ka Amɔniba
ka Mɔabuba ka Filisitiban bũnu. Nge mɛya
Isireliba ba kua ba ka Yinni Gusunɔ deri,
baǹ maa nùn sãamɔ.
7 Yera win mɔru ya seewa u bu Filisiti be
ka Amɔni be nɔmu sɔndia.
8 Ma ba Isireli be ba wãa Amɔreban temɔ
Galadiɔ, Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru gia mi nɔni
sɔ̃ɔwa n ka kua wɔ̃ɔ yɛndu yiru sari.
9 Saa ye sɔɔ, Amɔniba ba maa Yuudɛnin
daaru tɔbura ba da ba Yudaba wɔri ka
Bɛnyamɛɛba ka Efaraimuba. Ma Isireliba
kpuro ba nɔni sɔ̃ɔra.
10 Yera ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba
nɛɛ, sa nun torari sa durum kua. Domi sa
nun deri wunɛ wi a sãa bɛsɛn Yinni ma sa
da sa bũu ni ba mɔ̀ Baaliba sãamɔ.
11 Ma Yinni Gusunɔ bu wisa u nɛɛ, ye
Egibitigibu ka Amɔreba ka Amɔniba ka Fil-
isitiba,
12 ka Sidonigibu ka Amalɛkiba ka
Maoniba ba raa bɛɛ taare i sãa ben yobu,
ma i man nɔɔgiru sue i faaba kana, naǹ bɛɛ
wurari ro? Naǹ bɛɛ wɔre ben nɔman di?
13 Adama wee, i man deri i bũnu sãamɔ.
Yen sɔ̃ tɛ̃, naǹ maa bɛɛ somimɔ.
14 I doo i bũu ni i sãamɔ mi faaba kana nu
bɛɛ wɔra nɔni swãa ten min di.
15 Ma ba nɛɛ, sa yɛ̃ ma sa nun torariwa, a
ka sun koowo nge mɛ a kĩ. Adama a ku de a
kun sun faaba kue gisɔ.
16 Yera Isireli be, ba bũu ni wuna ben
suunu sɔɔn di, ba Yinni Gusunɔ sãwa. Saa
ye sɔɔra u ben wɔnwɔndu wa, wahala ye ba
bu mɔ̀n sɔ̃.
17 Ma Amɔniba ba mɛnna ba ben sansani
gira Galadiɔ. Yera Isireliba ba maa begia
gira Misipaɔ Galadin tem mi.
18 Ma ba wesiana ba nɛɛ, wara u koo sun
kpara su ka Amɔniba wɔri. Wi u kpĩa u kua
mɛ, yɛ̃rowa u koo ko bɛsɛ be sa wãa Galadi
mini kpuron kparo.

Yɛfite

11

1 Durɔ goo u wãa Galadi mi, win yĩsira
Yɛfite. Durɔ wi, tabu durɔn tiiwa. Galadiwa
u nùn mara ka kurɔ tanɔ goo.
2 Galadi wi, u maa bibu gabu mara ka win
kurɔ. Sanam mɛ bii be, ba kpɛ̃a ba Yɛfite gira
win tundon yɛnun di ba nɛɛ, uǹ tundon tubi
dimɔ domi u sãawa kurɔ tanɔ bii.
3 Ma Yɛfite u win tundo turosi be duka
suuri, u da u wãa Tobuɔ. Ma u garu koo
sariba mɛnna u ka tɔmbu wɔraa daamɔ.
4 Yen biru Amɔniba ba Isireliba wɔri.
5 Sanam mɛ tabu swĩa, yera Isireliban
guro gurobu be ba wãa Galadiɔ ba da ba
Yɛfite deema Tobu mi.
6 Ba nɛɛ, a na a ko bɛsɛn kparo su ka
Amɔniba wɔri.
7 Yera u guro guro be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛ wi na
sãa bɛɛn yibɛrɛ? N ǹ bɛɛ i man gira saa nɛn
tundon yɛnun di? Yèn sɔ̃ i wãa wahala sɔɔ, n
ǹ yen sɔ̃na i man somiru kanamɔ?
8 Ma Galadigii be, ba nùn wisa ba nɛɛ,
geema, yen sɔ̃na sa na wunɛn mi, a sun
kpara su ka Amɔniba tabu ko. Yen biru kpa
a n sãa bɛsɛn kparo, bɛsɛ be sa wãa Galadin
bera mi.
9 Yɛfite u bu wisa u nɛɛ, ì n ka man da
sa Amɔniba tabu wɔri, ma Yinni Gusunɔ u
dera sa bu kamia, nɛna kon ko bɛɛn kparo
ka gem?
10 Ma tɔn be, ba nùn wisa ba nɛɛ, Yinni
Gusunɔwa ko n sãa bɛsɛn seeda sà kun kue
ye sa gerua.

11 Yera Yɛfite u ka bu da, ma ba nùn kua
ben kparo. Saa ye sɔɔra u win gari yi kpuro
Yinni Gusunɔ saaria Misipaɔ.

Gari yi Yɛfite u Amɔniba sɔ̃ɔwa

12 Yera Yɛfite u Amɔniban sina boko gɔria
u nɛɛ, mba n sun mɔɔsinɛ nɛ ka wunɛ, a ka
nɛn tem tabu wɔrimɔ.
13 Ma sina boko wi, u nùn wisa u nɛɛ,
sanam mɛ Isireliba ba wee Egibitin di, ba
nɛn tem mwa saa daa te ba mɔ̀ Aanɔɔn di n
ka girari daa te ba mɔ̀ Yabɔkuɔ ka Yuudɛnin
wɔwaɔ. Yen sɔ̃, i sun bɛsɛn tem wesio ka
bɛɛn tii. I n kua mɛ, sannɔ maa sari.
14 Yera Yɛfite u maa sunɔ wi gɔria u nɛɛ,
15 Isireliba baṅ̀ Mɔabuban tem ka
Amɔniban tem mwɛ.
16 Geema, sanam mɛ ba wee Egibitin di,
ba gbaburu sara ma ba nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀
Naa yari tɔbura. Yen biru ba da Kadɛsiɔ.
17 Saa min diya ba Edɔmun sunɔ gɔria ba
nɛɛ, u de bu win tem sara bu da wuswaaɔ
Kananin temɔ. Adama u yina mam mam.
Mɛya ba maa Mɔabun sunɔ gɔria. Yera win
tii, u maa yina. Ma Isireliba ba sina Kadɛsi
mi.
18 Yen biruwa ba seewa Kadɛsin min
di ba gbaburun swaa mwa ba Mɔabuba
ka Edɔmuban tem sɛ̃ɛna sere ba ka tura
Mɔabu ben tem sɔ̃ɔ yari yerɔ. Ma ba ben
sansani gira daa te ba mɔ̀ Aanɔɔn bɔkuɔ mi
Mɔabuban tem mu nɔɔ yɔ̃ra.
19 Saa min diya ba maa Sihoni, Amɔreban
sina boko gɔria wi u wãa Hɛsiboniɔ ba nɛɛ, u
de bu sara win temɔ bu doona Kananin tem
gia.
20 Adama Sihoni uṅ̀ Isireliba naanɛ kue u
sere de bu sara win temɔ. Ma u win tabu
kowobu kpuro mɛnna ba ben sansani gira
Yahasiɔ. Ma ba ka Isireliba tabu kua.
21 Yera Yinni Gusunɔ u Sihoni ka win
tɔmbu kpuro Isireliba nɔmu bɛria. Ma
Isireliba ba bu go go ba kamia ba tem mɛ
kpuro mwa.
22 Ba mwawa saa daa te ba mɔ̀ Aanɔɔn di
n ka girari daa te ba mɔ̀ Yabɔkuɔ. Saa maa
gbaburun di te ta wãa sɔ̃ɔ yari yerɔ n ka
girari Yuudɛniɔ.
23 Wee tɛ̃ Gusunɔ, bɛsɛ Isireliban Yinni u
Amɔreban tem mɛ mwa u sun wɛ̃. Yera a kĩ
a maa sun mu mwaari?
24 Tem mɛ wunɛn bũu Kemɔsi u nun wɛ̃,
aṅ̀ mu nɛni wunɛ ro? N n mɛn na, sa ko
maa tem mɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun wɛ̃
nɛnɛwa.
25 Baa Balaki Siporin bii, Mɔabuban sunɔ
wi u dam bakam mɔ, uṅ̀ wure u ka sun
sikirina u sere nɛɛ, u koo sun tabu wɔri.
Wunɛ a nùn dam kerewa?
26 Wee yen wɔ̃ɔ gooba wunɔbuwa (300)
mini ye Isireliba ba ka wãa Hɛsiboniɔ ka
Aroɛɛɔ ka sere wuu si su wãa mi kpuro ka
si su wãa daa te ba mɔ̀ Aanɔɔn bɔkuɔ. Mban
sɔ̃na iṅ̀ bu tem mɛ mwaari saa saa yen di.
27 Sina boko, n ṅ̀ nɛ na tora, wuna a tora.
Domi wuna a gbia a sun tabu wɔrima. Yen
sɔ̃na Yinni Gusunɔ wi u ra tɔmbu sirie u sun
siria gisɔ bɛsɛ ka bɛɛ.
28 Adama Amɔniban sina boko wi, uṅ̀
Yɛfiten gari wure.

Yɛfiten nɔɔ mwɛɛru

29 Yera Yinni Gusunɔn Hunde u Yɛfite
yɔɔwa. Ma u Manasen tem sara u da Misipaɔ
Galadin temɔ. Min diya u maa da Amɔniban
temɔ.
30 Miya u Yinni Gusunɔ nɔɔ mwɛɛ teni kua
u nɛɛ, Yinni, à n man Amɔniba nɔmu bɛria,
31 ma na bu kamia na wee, tɔnu wi na gbia
na ka yinna, wiya kon mwa n ka nun yãku
dɔ̃ɔ mwaararugiru kua.
32 Min diya u seewa u da Amɔniban temɔ
u ka bu tabu ko. Ma Yinni Gusunɔ u maa
nùn bu nɔmu bɛria.
33 Ma u bu kamia u nasara sua u ben
wusu yɛndu mwa si su wãa Aroɛɛn di n ka
da Minitiɔ sere ka Abɛli Keramimuɔ. Ma
Gusunɔ u dera Isireliba ba bu taare mam
mam.
34 Sanam mɛ Yɛfite u gɔsirɔ win wuuɔ,
Misipaɔ, yera win bii wɔndia u yarima u
nùn sennɔ wee, u bara kpãru soomɔ u
yaamɔ. N deema bii wɔndia wi turowa u
mara. Uṅ̀ maa bii goo mɔ.
35 Sanam mɛ u bii wi wa, yera u win tiin
yaberu nɛnua u karana nuku sankiranun
sɔ̃, u nɔɔgiru sua u nɛɛ, nɛn bii, nuku sankira
bakanu sɔɔra a man doke mi. Domi na Yinni
Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kua. Taṅ̀ maa kɔbiarɔ.
36 Ma bii wɔndia wi, u win tundo wisa u
nɛɛ, à n Yinni Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kua, a ka
man koowo kpuro nge mɛ a gerua domi u
dera a Amɔniba be ba sãa wunɛn yibɛrɛba
mɔru kɔsia.
37 Adama a man suru yiru kɛ̃ɛyɔ gina kpa
n da guunu wɔllɔ ka nɛn wɔndia kpaasibu

su wuri ko mi, yèn sɔ̃ naṅ durɔ sue na ka gbiɔ.
38 Ma Yɛfite u nùn suru yiru ye kã. U da guunu wɔllu mi, ka win wɔndia kpaasibu ba wuri kua.
39 Ye suru yiru ye, ya yiba, u da u win tundo deema. Ma tundo u ka nùn yãku te kua, tèn nɔɔ mwɛɛru u Yinni Gusunɔ kua. Nge mɛya wɔndia wi, u ka gu, uṅ durɔ sue. Saa dɔma ten diya ba woro teni yi Isireliɔ.
40 Wɔ̃ɔ baagere Isireliban tɔn kurɔbu ba ra yariwa wuun di bu da bu Yɛfite Galadigiin bii wɔndia wi swĩiya sɔ̃ɔ nnɛ.

Yɛfite ka Efaraimuba

12

1 Yeniban biruwa Efaraimuba ba mɛnna ba Yuudɛni tɔbura ba da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia Yɛfiten mi, ba nɛɛ, mban sɔ̃na a Amɔniba tabu wɔri ma aṅ sun soka su nun somi. Yen sɔ̃ tɛ̃, sa ko nun dɔ̃ɔ mɛni ka wunɛn diru sannu.
2 Yera Yɛfite u bu wisa u nɛɛ, geema, nɛ ka nɛgibu sa ka Amɔniba tabu kua gem gem. Saa ye sɔɔra na bɛɛ soka i ka sun somi. Adama bɛɛn goo kun nɛ.
3 Ye na wa mɛsum, yera na nɛn wãaru kari bɔrie na ka Amɔni be tabu kua. Yinni Gusunɔ u maa man bu nɔmu bɛria. N n mɛn na, mba na kua i ka man tabu wɔrima gisɔ.
4 Yera Efaraimu be, ba Galadigii be sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, i sãawa be ba duki yakura bɛsɛ Efaraimun bwese kɛran di i da i wãa Manaseban suunu sɔɔ.
Ye Yɛfite u nua mɛ, ma u win tɔmbu kpuro mɛnna ba Efaraimuba tabu wɔri ba kamia.
5 Yera Galadigii be, ba da Yuudɛnin tɔbura yerɔ ba swaa bura mi Efaraimuba ba koo tɔbura. Efaraimu goo ù n na mi, ù n kĩ u tɔbura, yera Galadigibu ba ra nùn bikie bu nɛɛ, a sãawa Efaraimu?
U n nɛɛ, aawo,
6 kpa bu nɛɛ, ṅ n mɛn na, a geruo a nɛɛ, Kibolɛti.
Kpa u nɛɛ Gibolɛti.
Domi Efaraimu be, ba ku ra kpĩ bu gere dee dee. Sanam mɛya Galadigii be, ba koo nùn sɛ̃re yande bu saka Yuudɛnin tɔbu mi. Ben taa bi sɔɔ, Efaraimuba nɔrɔbun suba weeru ka yiruwa (42.000) ba gu.
7 Yɛfite wi, u Isireliba kparawa wɔ̃ɔ nɔɔba tia ma u kpuna u gu, ba nùn sikua win wuuɔ, Galadin temɔ.

Kparobu gabu, Ibisani

ka Eloni ka Abudoni

8 Yɛfiten biru Ibisani, Bɛtelehɛmugiiwa u kua Isireliban kparo.
9 Bibu wataWa u mara, bii tɔn durɔbu tɛna, tɔn kurɔbu maa tɛna. Ma u dera bii tɔn kurɔ be, ba mɔra ka Isireliban bwese kɛri gɛɛ. Mɛya maa win tɔn durɔ be, ba wɔndiaba sua Isireliban bwese kɛri gɛɛ sɔɔ. U Isireliba kparawa wɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
10 Yen biru u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua Bɛtelehɛmuɔ.
11 Ibisanin biru, Eloni, Sabulonin bwese kɛragiiwa u kua Isireliban kparo. U Isireliba kparawa wɔ̃ɔ wɔkuru.
12 Yen biruwa u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua Ayaloniɔ Sabulonin temɔ.
13 Elonin biru, Abudoni, Hilɛlin bii, Piratonigiiwa u kua Isireliban kparo.
14 Bibu weeruwa u mara. Ma win debuminu sãa tɛna. Win bii be, ka win debumii ni, ben baawure u win kɛtɛku mɔwa. Abudoni u Isireliba kparawa wɔ̃ɔ nɔɔba ita.
15 Yen biruwa u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua Piratoniɔ Efaraimun temɔ Amalɛkiban guurɔ.

Sansom marubu

13

1 Abudonin biru Isireliba ba kpam kua ye yaṅ Yinni Gusunɔ dore, ma u bu Filisitiba nɔmu bɛria wɔ̃ɔ weeru.
2 N deema durɔ goo wãa Soreaɔ Danun bweseru sɔɔ, win yĩsira Manɔa. Win kurɔ u sãawa wĩro.
3-5 Sɔ̃ɔ teeru Yinni Gusunɔn gɔrado * goo u kurɔ wi kure u nɛɛ, wee, a sãa wĩro, adama kaa gura sua kpa a bii tɔn durɔ ma. U ko n sãawa wi ba wuna nɛnɛm Gusunɔn sɔ̃ saa win marubun di. Yen sɔ̃, a n tii sɛ, a ku tam gam nɔ, kpa a ku gãa seseruginu di. A ku ra maa de bu bii win seri bura, domi wiya u koo Isireliba wɔram tore saa Filisitiban nɔman di.
6 Ma kurɔ wi, u da u win durɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔn tɔnu goowa u man deema. U sãawa nge Gusunɔn gɔrado goo. U nanum

* **13:3-5** ***Yinni Gusunɔn gɔrado*** Isireliba ba ku ra kã bu Gusunɔn yĩsiru sia. Yen sɔ̃na ù n bu kurema ba ra nɛɛ, Gusunɔn gɔradowa.

mɔ too. Naɲ maa nùn bikie mìn di u na. Uɲ maa man win yĩsiru sɔ̃ɔwa.

7 Adama u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kon be gura sua kpa n bii tɔn durɔ ma. Yen sɔ̃, n ku be tam gam nɔ, kpa n ku gãa seseruginu di. Domi bii wi, u ko n sãa wi ba wuna nɛnɛm Gusunɔn sɔ̃ saa win marubun di sere ka win wãarun nɔrɔ.

8 Yera Manɔa u kanaru kua nge mɛni, u nɛɛ, Yinni, a de wunɛn tɔnu wi a gɔrima mi, u kpam sun naawa kpa u sun sɔ̃ɔsi ye n weenɛ su bii wi kua wi sa ko ma mi.

9 Ma Gusunɔ u Manɔan kanaru mwa, u dera win gɔrado wi, u wura kurɔ win mi, mi u sɔ̃ gberɔ. Adama win durɔ sari mi.

10 Ma u duka da win durɔn mi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, durɔ wi u na nɛn mi gin teeru, wee u maa na tɛ̃.

11 Manɔa u seewa u win kurɔ swĩi ba na durɔ win mi. Yera Manɔa nùn bikia u nɛɛ, wuna a ka kurɔ wi gari kua?

Ma u nɛɛ, oo, nɛna.

12 Manɔa u nɛɛ, wunɛn gari yi, yì n koora, wooda yerà sa ko swĩi bii win sɔ̃. Amɔna sa ko nùn kua.

13 Ma Yinni Gusunɔn gɔrado wi, u nùn wisa u nɛɛ, ye na kurɔ wi sɔ̃ɔwa mi kpuro, yera u koo se.

14 Uɲ koo gãanu di ni nu yara resɛm di. Uɲ tam gam nɔrumɔ, uɲ maa gãa seseruginu dimɔ. Ye na nùn yiire mi kpuro, yera u koo ko.

15 Manɔa u Yinni Gusunɔn gɔrado wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na nun kanamɔ, a de su nun gɔ̃rasia, kpa su nun boo kpɛmu yaarɛ ko.

16 Ma gɔrado wi, u nɛɛ, baa à n man gɔ̃rasia, naɲ wunɛn dĩanu dimɔ. Adama à n kĩ a nu kon na ka mɛ, a ka ye Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kuo.

Manɔa uɲ yɛ̃ ma Yinni Gusunɔn gɔradowa durɔ wi, u sãa.

17 Ma u nɛɛ, amɔna wunɛn yĩsiru, kpa su wa su nun takaru ko, wunɛn gari yi, yì n koora.

18 Yera gɔrado wi, u nɛɛ, mban sɔ̃na a nɛn yĩsiru bikiamɔ. Nɛn yĩsira, wi u ra maamaaki ko.

19 Saa yera Manɔa u boo kpɛmu sua ka dĩanu ganu u yi kperu wɔllɔ u ka Yinni Gusunɔ yãkuru kua, wi, wi u ra maamaaki ko. Saa ye Manɔa ka win kurɔ ba yãku te mɛɛra,

20 saa ye sɔɔra dɔ̃ɔ yara ya seewa wɔllɔ yãku ten min di, ma Yinni Gusunɔn gɔrado wi, u dua dɔ̃ɔ yara ye sɔɔ u ka suara. Ye Manɔa ka win kurɔ ba wa mɛ, ma ba kpuna ba wuswaa tem girari.

21 Saa ye sɔɔra u den gia ma Yinni Gusunɔn gɔradowa mi. Saa dɔma ten di Gusunɔn gɔrado wi, uɲ maa naare ben mi.

22 Ma Manɔa u win kurɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sa ko gbiwa mi, domi sa Gusunɔ wa.

23 Yera win kurɔ u nɛɛ, Yinni Gusunɔ ù n kĩ u sun gon na, uɲ koo raa bɛsɛn yãku te mwa. Uɲ koo raa maa de su yeniba kpuro wa kpa su yenin bweseru nɔ ye sa nua tɛ̃.

24 Amɛn biru kurɔ wi, u gura sua ma u bii tɔn durɔ mara. Ma ba nùn yĩsiru kã Sansom. Bii wi, u kpɛ̃a ma Yinni Gusunɔ u nùn domaru kua.

25 Sanam mɛ u wãa Makanɛ Danuɔ, Sorea ka Ɛsitaolin baa sɔɔ, Yinni Gusunɔn Hunde u nùn yɔɔwa u ka win sɔmburu tore.

Sansom u wɔndia goo kĩ

Tinnaɔ

14

1 Sɔ̃ɔ teeru, Sansom u seewa u da Tinnaɔ. Ma u bii kurɔbu gagu wa mi, Filisitiban bii wɔndiaba sɔɔ, ga nùn wɛ̃re.

2 Ye u wuma u win tundo ka win mɛro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na bii kurɔbu gagu wa Tinnaɔ Filisitiban bibu sɔɔ. I man nùn kasuo n sua kurɔ.

3 Win tundo ka win mɛro ba nùn wisa ba nɛɛ, tɔn kurɔbu sariwa wunɛn mɛro bisibu sɔɔ, ɲ kun mɛ bɛsɛn bweseru sɔɔ, a ka da a kurɔ kasu Filisitiba sɔɔ be ba ku ra bango ko mi?

Adama Sansom u win tundo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka mɛ, a man nùn kasuo domi u man wɛ̃rewa.

4 Win tundo ka win mɛro baɲ yɛ̃ ma gari yi, yi weewa saa Yinni Gusunɔn min di, domi swaa u kasu u ka Filisitiba sanna. N deema saa ye sɔɔ, Filisitibara ba sãa Isireliban yinnibu.

5 Yera Sansom u seewa u dɔɔ Tinna mi ka win tundo ka win mɛro. Ye ba tura Tinnagibun dãa gbaarɔ, miya Sansom u gera ma gbee sunɔ kpɛmu gagu ga nùn kɛɛnu gurema subaru sɔɔ ga kukirimɔ.

6 Saa yera Gusunɔn Hunde u nùn yɔɔwa ma u gbee sunɔ ge nɛnua u yakana ka win

nɔma nge mɛ ba ra boo buu yakanɛ. Adama
uɲ win tundo ka win mɛro sɔ̃ɔwa ye u kua.
7 Ma u doona u da u ka kurɔ wi gari kua.
Kurɔ wi, u nùn wɛ̃re gem gem.
8 Sɔ̃ɔ mɛɛrun biru Sansom u kpam sarɔ mi
ka win tundo ka win mɛro u ka win kurɔ
sua. Ma u gɛra gbee sunɔ goo ten mi, u tu
mɛɛra. Yera u deema wee, tĩi yi mɔma te sɔɔ,
yi tim koosi.
9 Ma u nɔma kpɛ̃ɛ u tim mɛ wɔwa u
dimɔ swaaɔ. Ye u win tundo ka win mɛro
naamwɛ, u maa bu wɛ̃ ba di. Adama uɲ bu
sɔ̃ɔwa ma gbee sunɔ gorun diya u tim mɛ
wunama.

Sansom u Filisitiba

sukuru kua

10 Ma win tundo u da kurɔ win yɛnuɔ.
Miya Sansom u kurɔ kpaa dĩanu kua domi
mɛya aluwaasiba ba ra ko.
11 Sanam mɛ Filisitiba ba wa mɛ, ma ba
aluwaasiba tɛna kasu ba da ba ka nùn sina.
12 Ma Sansom u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kon bɛɛ
sukuru garu kua. Sere n ka ko kurɔ kpaa
ten sɔ̃ɔ nɔɔba yiru, kpa i man tu tubusia. I
n tu tuba, kon bɛɛn baawure yaberu kɛ̃ ka
tɔ̃ɔ baka yãnu.
13 Adama ì kun tu tuba bɛɛya i ko man ye
kpuro wɛ̃.
Ma ba nɛɛ, oo, a sun tu kuo, sa swaa daki.
14 Ma u nɛɛ,
dion min diya dĩanu yara.
Damgiin min diya gãa duronu yara.
Ma ba kpana bu suku te tubusia sere n ka
kua sɔ̃ɔ ita.
15 Yen biru ba Sansom kurɔ wi sɔ̃ɔwa ba
nɛɛ, a wunɛn durɔ kɔkirio u ka sun suku
te tubusia. À n yina, sa ko bɛɛ dɔ̃ɔ mɛni,
wunɛ ka wunɛn yɛnugibu kpuro. N ɲ i sun
sokawa i ka bɛsɛn yãnu wɔra?
16 Ma Sansom kurɔ u na u sumɔ win
wuswaaɔ u nɛɛ, a man kam mɛɛrawa. Aɲ
man kĩ. A nɛn tɔmbu sukuru kua, adama aɲ
man tu tubusie.
Ma Sansom u nɛɛ, suku te naɲ nɛn tundo
ka nɛn mɛro tubusie, wuna kon sere tu
tubusia?
17 Ma u sumɔ tɔ̃ɔ baatere Sansom
wuswaaɔ. Ye n kua sɔ̃ɔ nɔɔba yiruseru yera
u nùn suku ten tubusianu sɔ̃ɔwa. Domi
wuri yi, yi den nùn wasira. Ma kurɔ wi,
u da u nu win tɔmbu sɔ̃ɔwa.
18 Yera sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse ten yoka tɔn be,
ba Sansom sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
mba n do n tim kere.
Nge mba n dam mɔ n kere gbee sunɔ.
Ma Sansom u nɛɛ, ì kun daa ka nɛn kurɔ
sɔmburu kue nge naa wuku, iɲ daa suku te
tubu.
19 Yande Yinni Gusunɔn Hunde u nùn
yɔɔwa ma u da u Asikalonigibu go tɔnu tɛna
tɔn durɔbu tɔna. U ben yãnu gura u ka da u
be ba win suku te tuba wɛ̃. Ma u gɔsira win
baan yɛnuɔ ka mɔru.
20 Yera ba win kurɔ wi sua ba aluwaasi
tɛna yen turo kã wi u kua win kurɔ kpaa
saro.

Sansom u Filisitiba

mɔru kɔsie

15

1 Ye n kua sɔ̃ɔ mɛɛru, alikama gɛ̃ɛbun saa,
Sansom u boo kpɛmu gagu sua u ka win
kurɔ beram da. Ye u tura mi, yera u win
dokiri sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na kĩ n da nɛn kurɔn
dirɔ. Adama dokiri wi, u yina.
2 U nɛɛ, na tamaa aɲ maa nùn kĩwa mam
mam. Ma na nùn wunɛn bɔrɔ kã. Win wɔnɔ
wee, a nùn suo kɔsire. U maa nùn buram
kere.
3 Sansom u nɛɛ, nà n Filisitiba kɔ̃sa kua tɛ̃,
naɲ ko na n taarɛ mɔ ye sɔɔ.
4 Ma u doona u sɛ̃usu gooba wunɔbu (300)
mwa u sin sinu bɔkua yiru yiru. Yera u wii
bɔnnu sɔrisi nin sii nin suunu sɔɔ.
5 Ma u wii bɔn ni dɔ̃ɔ doke u sɛ̃u si sure
Filisitiban alikama gbaanɔ. Ye ba gã ba
suba ka ye baɲ gɛ̃ɛbu kpa sere ka ben dãa
gbaanɔ mi ba olifiba duura, kpuro ya dɔ̃ɔ
mwaarawa.
6 Ma Filisitiba ba nɛɛ, wara u sun yenin
bweseru kua.
Ma ben gaba nɛɛ, Sansom, Tinnagibun
dokiriwa, yèn sõ ba win kurɔ wɔra ba goo kã.
Ma ba da ba kurɔ wi ka win tundo mwa
ba bu dɔ̃ɔ mɛni.
7 Sansom u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yeniwa i mɔ̀?
N n mɛn na, naɲ derimɔ na kun mɔru kɔsie.
8 Ma u bu wɔri ka dam u bu go ta saka sara.
Ma u da u wãa Etamun kpee baa sɔɔ.

Sansom u Filisitiba kamia

9 Saa ye sɔɔra Filisitiba ba seewa ba da ba
ben sansani gira Yudaban temɔ ba tɛrie sere
Lekiɔ.
10 Ye Yudaba ba bu wa ba nɛɛ, mba n kua
i ka sun wɔrima mɛni.

Ba nɛɛ, Sansomwa sa kasu su mwa su bɔke su nùn kua nge mɛ u sun kua.
11 Yera Yudaban tɔnu nɔrɔbun suba ita
(3.000) ba seewa ba da Etamun kpee baa
mi, ba Sansom deema ba nɛɛ, aǹ yɛ̃ ma
Filisitibara ba sãa bɛsɛn yinnibu? Mban
bwesera a sun kua mɛni.
Sansom u bu wisa u nɛɛ, nge mɛ ben tii ba
man kua, nge mɛya na maa bu kua.
12 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, sa nawa su ka nun
mwa su bɔke su nun Filisitiba nɔmu bɛria.
Ma u nɛɛ, i bɔ̃ruo bɛɛn tii i kun man
goomɔ.
13 Ba nɛɛ, ya wã. Sa kĩ su nun bɔkewa su
nun Filisitiba nɔmu bɛria. Saǹ nun goomɔ.
Ma ba nùn bɔkua ka wɛ̃ɛ kpɛɛ yiru. Ba nùn
yarama kpee baa yen min di.
14 Ye u tura Lekiɔ, Filisitiba ba nùn
sennɔ na ka wure bakanu. Saa yera Yinni
Gusunɔn Hunde u nùn yɔɔwa. Ma u wɛ̃ɛ yi
ba ka nùn bɔkua kasuka yi kua nge wɛ̃ɛ yi yi
dɔ̃ɔ soora. Ma yi wɔruma win nɔman di.
15 Yera u kɛtɛkun baa saburo beku gagu
dɔba u ka tɔmbu nɔrɔbu (1.000) go.
16 Ma u nɛɛ,
ka kɛtɛkun baa saburowa
na tɔmbu nɔrɔbu go.
Na bu suba suba nge takanu.
17 Ye u gari yi saara u kpa, ma u kɛtɛkun
baa saburo ge kɔ̃. Ma ba yam mi yĩsiru
kã Ramati Leki. Yĩsi ten tubusiana baa
saburon gunguru.
18 Yen biru nim nɔru ga Sansom kua gem
gem. Yera u Yinni Gusunɔ somiru kana u
nɛɛ, wuna a dera na nɛn tɔmbu faaba baka
yeni kua. Tɛ̃ kaa de n gbiwa ka nim nɔru?
Kpa n wɔri tɔn tuko be baǹ bango kuen
nɔma sɔɔ?
19 Yera Yinni Gusunɔ u dera nim mu yara
kpee wɔru gagun min di Leki mi, ma ya kua
nim nɔnu. Sansom u nɔra ma win hunde
ya wurama, u dam kua. Yen sɔ̃na ba nim
nɔnu ge soka Eni Hakore. Yen tubusiana, wi
u somiru kanan nim nɔnu. Ga wãa mi sere
ka gisɔn gisɔ.
20 Sansom u kuawa Isireliban kparo wɔ̃ɔ
yɛndu saa ye Filisitiba ba sãa ben yinnibu.

Sansom u Gasa da

16

1 Sɔ̃ɔ teeru Sansom u da Gasaɔ. U kurɔ
tanɔ goo wa mi, ma u da u kpuna win mi.
2 Yera Gasagiba nua ma u wãa mi. Ma
ba yam mi tarusi ba nùn mara wɔ̃ku giriru
wuu gen kɔnnɔwɔ. Ba yɔ̃ra sɛ̃ɛ wɔ̃ku giri te,
ba nɛɛ, ǹ n kua yam sãreru, kpa bu nùn go.
3 Ye n kua wɔ̃kurun bɔnu, yera Sansom
u seewa u wuu gen gambo gira ye kpuro
wuka u seru sɔndi u ka da sere guuru wɔllɔ
te ta wãa Heboronin deedeeru.

Sansom ka Dalila

4 Yen biru Sansom u kpam kurɔ goo wa
u nùn wɛ̃re. Kurɔ wi, u wãawa Sorɛkin
wɔwaɔ. Win yĩsira Dalila.
5 Ma Filisitiban sinambu ba da kurɔ win
mi, ba nɛɛ, a nùn kɔkirio kpa a nɔ mìn di win
dam bakam mɛ, mu wee, ka nge mɛ sa ko
ko su ka nùn nɔma turi. Saa yera sa ko nùn
kamia kpa bɛsɛn baawure u nun sii geesun
gobi nɔrɔbu ka wunɔbu (1.100) wɛ̃.
6 Ma Dalila u da u Sansom sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na
nun kanamɔ a man sɔ̃ɔwɔ man diya wunɛn
dam bakam mɛ, mu wee. Mba ba koo ka
nun bɔke, bu ka nun kamia.
7 Sansom u nùn wisa u nɛɛ, bà n man
bɔkua ka tɛn wɛ̃ɛ beki nɔɔba yiru, kon kowa
dam sarirugii kpa na n sãa nge tɔn be ba tie.
8 Ma Filisitiban sinambu ba tɛn wɛ̃ɛ beki
kasuma wasi nɔɔba yiru yi baǹ keewe. Yera
Dalila u ka yi Sansom bɔkua.
9 N deema Filisiti gaba wãa ba kukua win
mi, dii sɔɔwɔ. Ma u nɛɛ, Sansom, Filisitiba
wee ba nun wɔrima.
Yera Sansom u seewa u tɛn wɛ̃ɛ yi kasuka
nge sobu ye ya dɔ̃ɔ soora. Ma baǹ gie mìn di
win dam mɛ, mu naamɔ.
10 Ma Dalila u Sansom sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, a
man yaakoru kua, ma a man weesu kua. Tɛ̃
a suuru koowo a man gem sɔ̃ɔwɔ. Ka mba
ba koo nun bɔke.
11 Yera u nɛɛ, bà n ka man wɛ̃ɛ kpɛɛ bɔkua
yi baǹ ka gãanu bɔkure, kon kowa dam
sarirugii kpa na n sãa nge tɔn be ba tie.
12 Ma Dalila u wɛ̃ɛ kpɛɛ sua u ka nùn bɔkua
u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Sansom, Filisitiba wee ba
nun wɔrima.
N deema ben gaba wãa ba kukua dii
sɔɔwɔ. Adama Sansom u wɛ̃ɛ yi ba ka nùn
bɔkua kasuka nge wɛ̃ɛ siira.
13 Dalila u kpam Sansom sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sere
ka tɛ̃ a man yaakoru mɔ̀wa a man weesu
kuammɛ. A den man sɔ̃ɔwɔ ka gem ye ba
koo ka nun bɔke.

U nɛɛ, a nɛn wirun tara nɔɔba yiru ye mɛnnɔ ka wɛ̃ɛ siiri a wesi.
14 Ye Sansom u dweeya, ma Dalila u win
wirun tari yi mɛnna ka wɛ̃ɛ siiri u wesa.
Ma u ka yi dãru kparesi temɔ. Yera u nùn
yamia u nɛɛ, Sansom, Filisitiba wee, ba nun
wɔrima.
Sansom u yanda, win dom kpalla, ma u
dãa te wuka ka wesi te sannu.
15 Kurɔ wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ma a maa
nɛɛ a man kĩ ni? Adama wunɛn gɔ̃ru gaǹ
wãa dee dee nɛ sɔɔ. Wee, a man yaakoru kua
sere nɔn ita. Aǹ man sɔ̃ɔwa mìn di wunɛn
dam bakam mɛ, mu wee.
16 Baadommawa u ra n nùn gari yi sɔ̃ɔmɔ
sere win baasi bi, bu Sansom bande, u ka bu
wasira.
17 Ma u nùn win gɔ̃ru wukia u nùn sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, kɔ̃ɔ gaǹ nɛn wiru yɛ̃ saa mìn di ba
man mara. Domi na sãawa wi Gusunɔ u gɔsa
saa nɛn mɛron nukurun di. Bà n man kɔna,
nɛn dam mu koo man deri kpa n ko dam
sarirugii nge tɔn be ba tie.
18 Sanam mɛ Dalila u wa ma u nùn
win gɔ̃ru kpuro wukia, ma u Filisitiban
sinambu sokusia u nɛɛ, bu den na tɛ̃, domi
Sansom u nùn win gɔ̃ru kpuro wukia.
Yera Filisitiban sinam be, ba seema ba na
kurɔ win mi ka gobi yi.
19 Ma Dalila u dera Sansom u dweeya win
taarɔ ma u goo soka, u na u win tari nɔɔba
yiru ye kpuro kɔna. Ma Sansom dam mu
doona. Nge mɛya Dalila u ka nùn nɔma tura.
20 U nɛɛ, Sansom, Filisitiba wee, ba nun
wɔrima.
Ma u dom yanda, u tii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kon
yari n ka tii yina nge mɛ na ra ko. Domi uǹ
yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ u nùn deri.
21 Yera Filisitiba ba nùn sɛ̃re ba win nɔni
yiru kpuro wɔwa. Ma ba ka nùn da Gasaɔ.
Ba nùn bɔkua ka sii gandun yɔni ba nùn
doke pirisɔm dirɔ. Ba dera u dobi nammɔ
nge mɛ ba ra ben yaa sabenu koosie.
22 Sanam dɔɔ sanam wee, win seri kpiimɔ
yi ba raa kɔna mi.

Sansom gɔɔ

23 Saa ye sɔɔ, Filisitiban sinambu ba
mɛnna bu ka ben bũu Dagoni yãku bakaru
kua kpa bu maa nuku dobu ko. Domi ba nɛɛ,
u bu ben yibɛrɛ Sansom nɔmu bɛria.
24 Sanam mɛ ba bũu wi wa, yera ba nùn
siarabu wɔri ba mɔ̀,
bɛsɛn bũu u sun bɛsɛn yibɛrɛ nɔma bɛria
wi u raa bɛsɛn tem sankumɔ,
ma u bɛsɛn tɔn dabinu goomɔ.
25 Ben nuku doo bi sɔɔ, ba nɛɛ, su Sansom
yarama u na u sun yɛ̃ɛsu go. Ma ba nùn
yarama pirisɔm dirun di. U na ma ba nùn
yaakoru kua. Ba nùn yɔ̃rasia gbere yirun
baa sɔɔ.
26 Yera Sansom u aluwaasi wi u win nɔma
nɛni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man yɔ̃suo kpa n gbere
be nɛnɛ bèn wɔllɔ gidambisa yeni ya sɔ̃ kpa
n yi gballi.
27 N deema tɔmba yiba dii te sɔɔ, tɔn
durɔbu ka tɔn kurɔbu. Filisitiban sinambu
nɔɔbu kpuro ba wãa mi. Be ba wãa wɔllɔ,
ben geera kua tɔnu nɔrɔbun suba ita (3.000)
be ba Sansom mɛɛra dɔma te.
28 Yera Sansom u Yinni Gusunɔ kana u
nɛɛ, Yinni, na nun kanamɔ, a man yaayo, a
maa man dam kɛ̃ɛyɔ nɔn tee teni tɔna kpa n
Filisitiba mɔru kɔsia n wiru go nɛn nɔni yiru
yen sɔ̃.
29 Ma Sansom u gbere suunukii yiru ye
nɛnua yèn wɔllɔ gidambisa ye, ya yɔ̃, tia win
nɔm geuɔ, tia maa win nɔm dwarɔ.
Ma u ye bɔria,
30 u nɛɛ, a de n gbi ka Filisitiba sannu.
Ma u yãara ka win dam kpuro, ma dii te, ta
Filisitiban sinambu wɔri ka tɔn be ba wãa
mi. Tɔn be ba gu ka wi sannu dɔma te, ba
dabi ba kere be u go sanam mɛ u wasi.
31 Yera win wɔnɔbu ka win tundon
yɛnugibu kpuro ba na ba win goru sua ba
ka da ba sikua win tundo Manɔan sikirɔ,
Sorea ka Ɛsitaolin baa sɔɔ.
Wɔ̃ɔ yɛnda Sansom u Isireliba kpara.

Mika u bũnu kua

17

1 Durɔ goo u wãa Efaraimun guunun bera
gia, win yĩsira Mika.
2 Sɔ̃ɔ teeru u win mɛro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sii
geesun gobi nɔrɔbu ka wunɔbu (1.100) yi
a nɛɛ, ba gbɛna, sere a gbɛnɔ wi bɔ̃rusi nɛn
nɔni biru, yi wee. Nɛna na yi sua.
Ma win mɛro u nɛɛ, Gusunɔ u bɔ̃ri yi gɔsia
domaru wunɛ sɔɔ, nɛn bii.
3 Ma Mika u gobi yi suama u win mɛro
wesia. Yera mɛro u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee, na sii gee si Yinni Gusunɔ wɛ̃ɛmɔ, bu
bwãaroku koowo wunɛn sɔ̃ kpa bu su pote.
N n mɛn na, a yande su nɛnuɔ.

4 Adama u yina. Ma u su mɛro wesia. Yera
win mɛro wi, u sin gobi goobu (200) sua u
seko wɛ̃. Ma seko wi, u bwãaroku kua u gu
sii gee si pote. Yen biru ba gu yi Mikan dirɔ.
5 N deema Mika u raa sãa yeru mɔ win
yɛnuɔ. Ma u dera ba nùn bwãaroku ganu
kua. Ma u win tiin bii turo gɔsa u kua nin
yãku kowo.
6 Domi saa ye sɔɔ, Isireliba baǹ kparo mɔ,
baawure u mɔ̀wa ye u kĩ.
7 Saa ye sɔɔ, aluwaasi goo wãa
Bɛtelehɛmuɔ Yudan temɔ. Durɔ wi, u sãawa
Lefin bweseru.
8 Ma u seewa Bɛtelehɛmun di u win
wasangariru doona. Ye u tura Efaraimun
guunɔ, ma u dua Mikan yɛnuɔ.
9 Yera Mika u nùn bikia u nɛɛ, man diya a
wee.
Ma u wisa u nɛɛ, nɛ yãku kowon bwesera.
Na weewa Bɛtelehɛmun di ye ya wãa Yudan
temɔ. Na nɛn bɔsunu mɔ̀wa, na kasu mi kon
sina.
10 Ma Mika u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ǹ n mɛn
na, a sinɔ nɛn mini kpa a n sãa nɛn yɛnun
yãku kowo, kpa na n da nun sii geesun gobi
wɔkuru wɛ̃ wɔ̃ɔ baagere, ka sere maa yãa ni
kaa n da doke, kpa na n nun nɔɔrimɔ.
Ma durɔ wi, u wura.
11 Nge mɛya u ka sina Mikan mi. Ma Mika
u nùn mɛɛra nge win tiin bii.
12 Ma u nùn kua win yãku kowo.
13 Yera Mika u tii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na yɛ̃ ma
Yinni Gusunɔ u koo man domaru kua tɛ̃
domi na yãku kowo mɔ wi u sãa Lefin bwe-
seru.

Danuba

ba Mikan bwãarokunu

ka win yãku kowo wɔra

18

1 Saa ye sɔɔ, Isireliba baǹ kparo mɔ. Mɛya
maa Danuba ba kpana bu ben tem mwa mɛ
ba tubi di. Yera ba bɔsu ba tem kasu.
2 Ma ba tabu durɔ wɔrugɔba nɔɔbu gɔsa
ben suunu sɔɔ ba bu gɔra saa Sorean di ka
Ɛsitaolin di bu ka da bu tem saria mɛɛri.
Ma tɔn be, ba seewa ba da. Ye ba tura
Efaraimun guunɔ, yera ba dua Mikan yɛnuɔ
ba kpuna.
3 Sanam mɛ ba wãa mi, yera ba Lefi goon
nɔɔ nua, ma ba win gari gerubu tuba. Yera
ba nùn soka ba bikia ba nɛɛ, mba a kom na
bera gee. Mban sɔ̃na a wãa mini.
4 U bu wisa u nɛɛ, Mikawa u man yii mini
na n sãa win yãku kowo, u n man gobi
kɔsiamɔ.
5 Ma tɔn be, ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a Gusunɔ
bikio u sun sɔ̃ɔsi bɛsɛn sanum mù n koo
dora.
6 Ma yãku kowo wi, u bu wisa u nɛɛ, i
doo ka bɔri yɛndu. Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ
kpara bɛɛn sanum sɔɔ.
7 Ma tɔnu nɔɔbu be, ba doona min di,
ba da Laisiɔ. Ba deema bera min tɔmba
wãawa bɔri yɛndu sɔɔ, nandabu sari, nge
Sidonigibu. Domi tɔn tuko goo kun bu
baasi. Mɛya baǹ maa wɛrɔ goo mɔ turuku.
Sidonigibu ba ka bu toma. Baǹ maa wãasinɛ
ka bweseru garu.
8 Laisi min di, tɔmbu nɔɔbu be, ba gɔsira
ba da ba begibu deema Soreaɔ ka Ɛsitaoliɔ.
Ma begii be, ba bu bikia ba nɛɛ, mba ka mba
i wa mi gia.
9 Ma ba wisa ba nɛɛ, i seewo su da su
Laisigibu wɔri. Domi tem mi ba wãa mi,
tem gem tiiwa. I ku de sa n wãa mini sa
n kom yaa bie. I seewo su da fuuku su bu
wɔri, su ben tem mɛ mwa.
10 Tem mɛ, mu kpã, gãanu kun maa bu
kɔmiɛ. Sà n tura mi, sa ko deema wee ba
wãa bɔri yɛndu sɔɔ. Gusunɔ u koo maa sun
bu nɔmu bɛria.
11 Yera Danun bwese te sɔɔ, tɔmbu nata
(600) ba seewa saa Sorean di ka Ɛsitaolin di
ba ben tabu yãnu nɛni.
12 Ba da Yarimun wuuɔ Yudan temɔ ba
ben sansani gira mi. Yen sɔ̃na ba yam mi
sokumɔ Makanɛ Danu sere ka gisɔ. Yen
tubusiana Danun sansani.
13 Saa min diya ba maa da Efaraimun
guunɔ ma ba da sere Mikan yɛnuɔ.
14 Yera tɔmbu nɔɔbu be ba raa tem min
saria mɛɛrim na mi, ba begibu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
i yɛ̃ ma bwãaroku ge ba sii geesu pote ka
bwãarokunu ganu nu wãa diru mini? N n
mɛn na, i de su bwisiku ye n weenɛ su ko.
15 Ma tɔn be, ba da diru mi Lefi aluwaasi
wi, u wãa. Ma ba nùn tɔbura.
16 Tɔmbu nata ye, ba da ba yɔ̃ dii kɔnnɔwɔ
ba tabu yãnu nɛni.
17 Ma tɔmbu nɔɔbu be, ba dua Mikan dirɔ,
ba bwãaroku ni yarama kpuro. Saa ye sɔɔ,
yãku kowo wi, u yɔ̃ dii kɔnnɔwɔ ka tɔnu nata
ye.

18 Ye u wa tɔn be, ba dua Mikan dirɔ ba
bwãaroku ni yarama, yera u bu bikia u nɛɛ,
mba i mɔ̀ mi.
19 Yera ba nùn wisa ba nɛɛ, a wunɛn nɔɔ
mario. A ku gam gere. Sa ko nun ko bɛsɛn
yãku kowo. Yen yerà a kĩru bo, a n sãa tɔn
turon yãku koowo? Nge Isirelin bwese kɛri
giragii.
20 Ma gari yi, yi yãku kowo wi dore. Yera
ba nùn bwãaroku ni wɛ̃ u ka bu swĩi.
21 Ma Danu be, ba gurena ba doona, ba
ben bibu gbiisie ka yaa sabenu ka sere ben
sɔmunu.
22 Ye ba yara Mikan yɛnun di ba tonda,
yera be ba ka Mika wãa sannu ba gurena ba
Danu be naa gira,
23 ba bu sokumɔ tãa tãa. Yera Danu be, ba
yõra ba Mika bikia ba nɛɛ, mba a kĩ a ka sun
naa gire mɛ.
24 Ma u bu wisa u nɛɛ, mba n maa man tie.
Wee, i nɛn bũnu gura ma i nɛn yãku kowo
mwa, ma i mɔ̀, mba na kĩ?
25 Yera ba nɛɛ, saṅ maa kĩ su wunɛn nɔɔ
nɔ. À n maa yina, bɛsɛn gabun mɔru koo se
kpa bu nun wɔri bu go tɛ̃, wunɛ ka wunɛn
yɛnugibu.
26 Ma Danu be, ba ben swaa wɔri ba n
doonɔ. Ye Mika u wa tɔn be, ba nùn dam
kere, yera u gɔsirama u wuma win yɛnuɔ.

Danuba ba Laisi kamia

27 Nge mɛya Danuba ba ka Mikan
bwãarokunu doona ka win yãku kowo
sannu. Yen biruwa ba da ba Laisi wɔri, ba
yen tɔmbu go be ba raa wãa bɔri yɛndu sɔɔ
mi. Ye ba bu go ba kpa, ma ba wuu ge dõɔ
mɛni.
28 Goo kun kpĩa u Laisigii be faaba kue,
domi Sidonigibu ba ka bu toma. Baṅ maa
ka bweseru garu wãasinɛ. Ba wãawa Bɛti
Rehɔbun wɔwaɔ. Yen biruwa Danu be, ba
wuu ge bana ba sina mi.
29 Ma ba gu yĩsi kpaaru kã, Danu. N deema
ben sikadon yĩsira mi, wi u sãa Yakɔbun bii.
30 Yera Danu be, ba bwãaroku ge gira bu
ka sã. Ma Yonatam, Gɛɛsɔmun bii, Mɔwisin
debubu, ka win bibu ba kua ben yãku
kowobu sere ba ra ka Isireliba gura ba ka
doona tem tukumɔ.
31 Nge mɛ Isireli be ba tie ba Yinni Gusunɔ
sãamɔ Siloɔ n ka tɛ, nge mɛya Danu be, ba
maa bwãaroku ge ba gira mi sãwa n ka tɛ.

Lefi goo ka win kurɔ

19

1 Lefi goo wãa Efaraimun guunun bera
gia, baru kpaaru garun mi. Yera u kurɔ tanɔ
goo sua wi u sãa Bɛtelehɛmugii Yudan temɔ.
Saa ye sɔɔ, Isireliba baṅ sunɔ mɔ.
2 Durɔ wi ka win kurɔ ba sanna. Yen sõna
kurɔ wi, u da u sina suru nnɛ win tundon
yɛnuɔ Bɛtelehɛmuɔ.
3 Yera win durɔ u nùn naa da u nùn kɔkiri
u ka wurama yɛnuɔ. Sanam mɛ u dɔɔ, win
sɔm kowo u nùn yõsiri ka ben kɛtɛkunu
yiru. Ye ba tura kurɔ win mi, ba dua win
tundon dirɔ. Ye tundo wi, u durɔ wi wa, ma
u nùn dam koosia ka nuku dobu.
4 U dera ba sina mi, sõɔ ita. Ba di ba nɔra.
5 Sõɔ nnɛse ba seewa buru buru yellu ba
sɔɔru kua bu ka doona. Adama win dokiri u
nɛɛ, bu yõro bu gãanu di bu sere doona.
6 Ma ba sina ba di be yiru ye. Yera dokiri
wi, u maa bu gõra u nɛɛ, bu kpunɔ sere
sisiru bu maa nuku dobu ko.
7 Lefi wi, u kĩa u doona adama win dokiri
u nùn suuru kana ma u maa sina wõku
teeru.
8 Sõɔ nɔɔbuse u seewa buru buru yellu u
ka doona. Yera dokiri wi, u maa nɛɛ, u sinɔ
u gãanu di kpa u doona sõɔ ù n kɛlla.

Ma ba sina ba di sannu.
9 Sanam mɛ Lefi wi, u seewa ka win kurɔ
ka win sɔm kowo, win dokiri wi, u nùn
sõɔwa u nɛɛ, sõɔ u kpa, yam maa tĩramɔ. Bu
maa sinɔ sere sia bururu, kpa bu yellu se bu
swaa wɔri.
10 Adama Lefi wi, u den yina, ma ba swaa
wɔri ka win kurɔ ka win sɔm kowo wi, ka
ben kɛtɛkunu yiru ye. Yen dɔma te, ba
tura Yebusin deedeeru ye ba maa sokumɔ
Yerusalɛmu.
11 Sanam mɛ ba Yebusi ye bɔku kua, saa
ye sɔɔ, sõɔ u kpeema. Yera sɔm kowo wi, u
win yinni sõɔwa u nɛɛ, a de su da Yebusiban
wuu genin mi su kpuna.
12-13 Yera win yinni u nùn wisa u nɛɛ, tɔn
tukobun wuuɔra sa ko da? A de su yande
turi Gibeaɔ, ṅ kun mɛ Ramaɔ mi Isireliba ba
wãa, kpa su kpuna min gam.
14 Yera ba ben swaa wɔri ba n doonɔ.
Sanam mɛ ba tunuma Gibeaɔ Bɛnyamɛɛn
temɔ, sõɔ u dua u kpa.

15 Ye ba tura mi, ba da ba wãawa batuma
mi wuugiba ra mɛnnɛ. Adama goo kun bu
soka bu na bu kpuna win yɛnuɔ.
16 Yera durɔ tɔkɔ goo u wee gberun di, u
sarɔ. U sãawa Efaraimun guunun beragii.
Adama u wãawa wuu gen mi. N deema
Gibeagii be, ba sãawa Bɛnyamɛɛba.
17 Yera u nɔni seeya u tɔn be wa, ba sõ
wuun mɛnnɔ yeru mi. Ma u bu susi u nɛɛ,
bɛɛ ka sanum. Man diya i wee. Mana i dɔɔ.
18 Lefi wi, u nùn wisa u nɛɛ, sa weewa
Bɛtelehɛmun di ye ya wãa Yudan temɔ.
Sa dɔɔwa sere Efaraimun guunun bera gia
baru kpaaru garun mi, domi miya na wãa
na ka sãa yãku kowo. Yen sõna na gɔsirɔ
mi. Adama ye sa tunuma mini, goo kun sun
dam koosie su sere nɛɛ, sa ko sɔbia yɛ̃ron
yɛnuɔ,
19 baa mɛ sa taka mɔ bɛsɛn kɛtɛkunun sõ,
sa maa dĩanu ka tam mɔ. Gãanu kun sun
kɔmiɛ.
20 Saa yera durɔ tɔkɔ wi, u nɛɛ, to, i duuma.
Gusunɔ u de i bɔri yɛndu wa. Yèn bukata
i mɔ, kon bɛɛ ye kpuro kasua. I ku kpuna
batuma mini. I na su da nɛn yɛnuɔ.
21 Ma u ka tɔn be da win yɛnuɔ u ben
kɛtɛkunu dĩanu wɛ̃. Ben tii ba ben naasu
kpakia, ma u bu dĩanu wɛ̃ ba dimɔ ba
nɔrumɔ
22 ba nuku dobu mɔ̀.
Yera wuu min tɔmbu gabu be ba sãa garu
ko sariba, ba na ba dii te sikerena, ba ten
gambo soomɔ ba baasi ba mɔ̀, a durɔ wi u
dua wunɛn yɛnuɔ mi sun yarama su ka nùn
kpuna nge tɔn kurɔ.
23 Ma durɔ tɔkɔ wi, u yara u bu suuru kana
u nɛɛ, aawo, nɛgibu. I ku daa kõsa yenin
bweseru ko domi nɛn yɛnuɔra durɔ wi, u
wãa.
24 Wee na bii wɔndia mɔ wi u kun durɔ yɛ̃.
Durɔ win tii, u maa kurɔ mɔ. Na kon bɛɛ bu
yarama kpa i ka bu ko nge mɛ i kĩ. Adama i
ku ka durɔ win tii kõsa yenin bweseru ko.
25 Ka mɛ, tɔn be, baṅ durɔ win gari wure.
Yera Lefi wi, u win kurɔ yarama u bu wɛ̃.
Ma ba nùn tilasi kua ba ka nùn kpuna wɔ̃ku
giriru sere yam ka sãra. Yen biru ba nùn
deri u doona.
26 Yera kurɔ wi, u seewa u na u wɔruma
yɛnu gèn mi win durɔ u wãan kɔnnɔwɔ.
27 Ye n kua bururu, Lefi wi, u seewa u
kĩ u swaa wɔri. U gambo kɛnia, yera u
deema wee, win kurɔ u kpĩ u gãseru dɛmiɛ
kɔnnɔwɔ.
28 Ma u kurɔ wi sõɔwa u nɛɛ, a seewo su
doona.
Adama uṅ wisibu nua. Ase kurɔ wi, u
guwa mi. Yera durɔ nùn sua u sɔndi win
kɛtɛkun wɔllɔ u ka doona win wuuɔ.
29 Ye u tura win yɛnuɔ, yera u woburu sua
u ka kurɔ win goo te bɔtira kpirinu wɔkura
yiru, ma u Isireliban bwese kɛra baayere
kpiri tia tia mɔrisia.
30 Be ba ye wa kpuro, ba biti soorawa ba
nɛɛ, saṅ yenin bweseru waare saa mìn di sa
yarima Egibitin di. Yen sõ, i de su mɛnna su
wesiana kpa su wa yen mɛ sa ko ko.

Ba Bɛnyamɛɛba sɛɛyasia

20

1 Isireli be ba wãa Danuɔ sõɔ yɛ̃san nɔm
geu gia sere n ka girari Beri Sebaɔ sõɔ
yɛ̃san nɔm dwarɔ ka maa be ba wãa Galadin
temɔ sõɔ yari yeru gia, ba mɛnna ba nɔɔ tia
kua nge tɔn turo Yinni Gusunɔn sãa yerɔ
Misipaɔ.
2 Ben bwese kɛra baayeren wirugibu ba
nawa dɔma te. Ben tabu naanaakobu be ba
koo kpĩ bu ka takobi sanna ba sãawa tɔmbu
nɔrɔbun suba nɛɛru (400.000).
3 N deema Bɛnyamɛɛba ba nua kɔ ma
Isireli be ba tie ba mɛnnɛ Misipaɔ.
Ma Isireli be, ba bikia ba nɛɛ, amɔna daa
kõsa yenin bweseru ya ka koora.
4 Ma Lefi wìn kurɔ ba go mi, u bu sõɔwa
u nɛɛ, na nɛn kurɔ naa dawa sa wee. Ma sa
tunuma Gibeaɔ sa kpuna mi.
5 Yera Gibeagii be, ba man seesi, ba na
ba man tarusi diru mi na kpĩ wɔ̃kuru. Nɛn
tiiwa ba raa kasu bu ka kpuna bu go adama
na bu nɛn kurɔ wɛ̃ ma ba ka nùn kpuna ka
tilasi ba go.
6 Yera na win goo te sua na bɔtira na Isire-
lin bwese kɛra baayere kpiri tia tia mɔrisia.
Domi gãa kõsuna ba kua mi, nìn bweseru n
ṅ weenɛ Isireliba bu ko.
7 Yen sõ, bɛɛ Isireliba, wee i mɛnnɛ mini
tɛ̃. I wesianɔ kpa i ko ye n weenɛ i ko.
8 Ma be kpuro ba nɔɔ nɛra nge tɔn turo. Ba
nɛɛ, bɛsɛn goo kun wurɔ win yɛnuɔ u sere
nɛɛ u koo sina win kuu bekurugirɔ.
9 Wee ye sa ko Gibeagii be kua. Sa ko tɛtɛ
towa

10 su ka tɔmbu gɔsi Isirelin bwese kɛra
baayere sɔɔ. Tɔmbu wunɔbu (100) sɔɔ, sa
ko wɔkuru wĩa. Tɔmbu nɔrɔbu (1.000) sɔɔ,
sa ko wunɔbu wĩa. Tɔmbu nɔrɔbun suba
wɔkuru (10.000) sɔɔ, kpa su nɔrɔbu wĩa. Tɔn
beya ba koo da bu sun dĩanu kasuama su ka
wa su di bɛsɛ be sa mɛnnɛ mini, kpa su wa
su Gibeagii be sɛɛyasia ben daa kɔ̃sa ye ba
kua min sɔ̃.

11 Nge mɛya Isireliba kpuro ba ka mɛnna
ba nɔɔ tia kua bu ka Gibeagii be wɔri.

12 Ma Isireli be, ba tɔmbu gɔra Bɛnyamɛɛn
tem kpuro sɔɔ ba nɛɛ, amɔna kɔ̃sa yenin
bweseru ya ka koora bɛɛn suunu sɔɔ mɛ.

13 Yen sɔ̃, i sun tɔn kɔ̃so be nɔmu sɔndio su
bu go, kpa su kɔ̃sa ye wuna bɛsɛ Isireliban
suunu sɔɔn di.

Adama Bɛnyamɛɛ be, ba yina bu ben mɛro
bisi ben gari nɔ.

14 Ma ba maa mɛnna Gibeaɔ bu ka Isire-
liba tabu ko.

15 Yen dɔma te, tɔmbu nɔrɔbun suba
yɛnda nɔɔbu ka tia (26.000) be ba koo kpĩ
bu ka takobi sanna, ba mɛnna Bɛnyamɛɛn
tem sɔɔ ka sere maa tabu durɔbu nata ka
wunɔbu (700) be ba sãa Gibean tiigibu.

16 Bɛnyamɛɛban tabu durɔbu sɔɔ, ben
nata ka wunɔbu (700) ba sãawa nɔm
dwaagibu. Be kpuro ba nɔma dowa gem
gem. Domi ben goo sari wi u koo tɔnun sera
kpurantɛɛru yĩisi u kɔmia.

17 Isireliba sɔɔ maa, be ba tabun dɔɔnɛ
mɔ ba koo kpĩ bu ka takobi sanna ba sãawa
nɔrɔbun suba nɛɛru (400.000).

18 Ma Isireli be, ba da Betɛliɔ bu ka
Gusunɔ bikia u bu sɔ̃si bwese kɛra ye ya
koo gbi yu Bɛnyamɛɛba wɔri. Ma Yinni
Gusunɔ u Yudaba gɔsa.

19 Sisiru bururu Isireliba kpuro ba seewa
ba ben sansani gira Gibean bɔkuɔ.

20 Yen biru ba ben tabu sĩa yi Gibean
deedeeru bu ka Bɛnyamɛɛba wɔri.

21 Yen dɔma tera Gibeagii be, ba yarima ba
Isireliba wɔri ba ben tɔmbu nɔrɔbun suba
yɛnda yiru (22.000) go.

22-23 Ma Isireliba ba da ba Gusunɔ wee-
weenu koosi sere n ka kua yoka. Ma ba
nùn bikia ba nɛɛ, bu maa ben mɛro bisi be
wɔrio?

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, oo, bu doo.

Saa yera ba dam wa. Ma ba ben tabu sĩa
kpĩ mi ba raa yellu kpĩ ba ka Bɛnyamɛɛ be
wɔri.

24 Yera ba kpam Bɛnyamɛɛba wɔri nɔn
yiruse te.

25 Bɛnyamɛɛ be, ba kpam yarima ba Isire-
liban tabu durɔbu nɔrɔbun suba yɛndu yiru
sari go (18.000).

26 Yera Isireliba kpuro ba mɛnna Betɛliɔ
ba sina Yinni Gusunɔn sãa yeru mi, ba wee-
weenu mɔ̀. Yen dɔma te, ba nɔɔ bɔkuawa
sere n ka kua yoka. Ma ba Yinni Gusunɔ
yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua ka siarabun
yãkunu.

27-28 N deema Yinni Gusunɔn woodan
kpakoro te, ta wãa Betɛli mi. Finɛɛsi,
Eleasaan bii, Aronin debubuwa u sãa yãku
kowo saa ye. Yera Isireli be, ba Yinni
Gusunɔ bikia ba nɛɛ, su kpam Bɛnyamɛɛba
wɔrio?

Ma u nɛɛ, oo, i doo. Kon bɛɛ bu nɔmu bɛria
sia.

29-30 Sɔ̃ɔ itase Isireliba ba da ba tabu sĩa
kpĩ bu ka Bɛnyamɛɛba wɔri nge mɛ ba raa
kua yellu. Adama ba maa tabu kowobu
berua ba ka Gibea sikerena.

31 Yera Bɛnyamɛɛba ba maa yara ba ka
Isireli be yinna. Ma ba bu naa gira ba ka
wuu yara ba tonda. Nge mɛ ba raa kua ba
ka Isireliba go yellu, nge mɛya ba maa torua
ma ba maa ben tɔnu tɛna go Betɛlin swaaɔ
ka Gibeagia sɔɔ yakasɔ.

32 Ma Bɛnyamɛɛ be, ba nɛɛ, wee, sa maa
bu kamia nge yellu. Adama Isireliba ba nɛɛ,
i de su duki su kpa bu ben wuu deri bu
tonda.

33 Ma ba da ba mɛnna Baali Tamaaɔ. Yera
be ba raa kukua ba yarima Mare Geban di
mi ba wãa.

34 Ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru
(10.000). Ma ba da Gibeaɔ ba tabu kua gem
gem ka Bɛnyamɛɛba. Bɛnyamɛɛ be, baǹ yɛ̃
ba kam kobu dɔɔwa mi.

35 Ma Yinni Gusunɔ u dera ba burisina
Isireliban wuswaaɔ. Yen dɔma tera Isire-
liba ba tɔmbu go nɔrɔbun suba yɛnda
nɔɔbu ka wunɔbu (25.100) Bɛnyamɛɛn tabu
kowobu sɔɔ.

36 Saa ye sɔɔra Bɛnyamɛɛba ba tuba ma ba
kam kuawa.

Isireliba ba raa duki sua ba bu deri yèn
sɔ̃ ba yɛ̃ ma ben tabu kowobu gaba kukua
Gibeaɔ ba Bɛnyamɛɛba mara.

37 Bera ba yarima ba Gibea ye wəri ba yen
təmbu go.
38 N deema Isireliba ba raa wesiana ba
nɛɛ, be ba kukua mi, bu wuu ge dɔ̃ɔ sɔ̃reo,
kpa be ba tie bu gəsirama bà n wiisu wa.
39 Ye ba wii si wa, yera ba gəsirama.
Bɛnyamɛɛba ba raa bu təmbu tɛna goori.
Yen sɔ̃na ba tamaa ba maa bu kamiawa nge
yellu.
40 Adama saa ye sɔɔ, wii bakara seewa saa
Gibean di, ma Bɛnyamɛɛba ba wa dɔ̃ɔ wiira
ben wuu wukiri mam mam.
41 Isireli be ba raa duki sua mi, ba
gəsirama. Saa yera Bɛnyamɛɛ be, ba nanda,
domi ba wa wərə ye ya bu deema.
42 Yen sɔ̃na ba duki sua ba doona tem
saaram bera gia. Adama Isireli be ba wuu ge
dɔ̃ɔ sɔ̃re ba yarima ba bu naa swĩi ba goomə
43 sere Gibean sɔ̃ɔ yari yerə. Baɲ wure
Bɛnyamɛɛ be, bu yɔ̃ra baa fiiko bu sere
wɛ̃ra.
44 Nge mɛya ba kua ba ka Bɛnyamɛɛban
tabu durəbu nərəbun suba yɛndu yiru sari
(18.000) ye go.
45 Ba maa ben təmbu nərəbun suba nəəbu
(5.000) go swaa sɔɔ be ba duki mɔ̀ ba dəə tem
saaramə Rimɔɔn kperu gia. Ma ba be ba tie
naa swĩi sere Gideomuə. Miya ba maa ben
təmbu nərəbun suba yiru (2.000) go.
46 Be ba gu dəma te, ben bwese te sɔɔ,
ba sãawa tabu durəbu nərəbun suba yɛnda
nəəbu (25.000).
47 Adama Bɛnyamɛɛba nata (600) ba kpĩa
ba tura Rimɔɔn kperu mi, tem saaramə ma
ba kua suru nnɛ bera mi.
48 Isireliba ba gəsirama ba na Bɛnyamɛɛ
be ba tien wusu sɔɔ. Ba bu go go sere ka ben
yaa sabenə. Hunde koni ye ya wãa mi kpuro
gesi, ba gowa. Ma ba ben wuu si kpuro dɔ̃ɔ
mɛni.

Bɛnyamɛɛn bwese kɛra

maa seewa

21

1 N deema Isireliba ba raa nəə mwɛɛru
kua Misipaə ba nɛɛ, baɲ Bɛnyamɛɛ goo ben
bii wəndia goo wɛ̃ɛmə u sua kurə.
2 Ma ba na ba sina Betɛliə Yinni Gusunən
wuswaaə sere n ka kua yoka. Ba wuri kua
ka dam
3 ba nɛɛ, Gusunə, bɛsɛ Isireliban Yinni,
mban sɔ̃na bɛsɛn bwese kɛra tia ya kpeera.
4 Ma ba seewa buru buru yellu ba yãku
yeru kua mi, ma ba yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu
ka siarabun yãkunu kua ten wəllə.
5 Yen biruwa ba nɛɛ, geema sa nəə mwɛɛru
kua ka bɔ̃ri sa nɛɛ, be ba kun de Misipaə
Yinni Gusunən sãa yerə sa ko bu gowa. N
n mɛn na, berà bɛsɛ Isireliba sɔɔ, baɲ ka sun
mɛnnɛ mi.
6 N deema Isireliba ba gɔ̃ru gəsia ba nɛɛ,
wee sa bɛsɛn bwese kɛri tia go.
7 Tɛ̃ amənа sa ko ko su ka Bɛnyamɛɛ be ba
tie kurəbu waawa. Domi sa bɔ̃rua kə Yinni
Gusunən wuswaaə sa nɛɛ, saɲ maa bu bɛsɛn
bii wəndiaba wɛ̃ɛmə bu sua kurəbu.
8 Ma ba bikiana ba nɛɛ, bɛsɛ sɔɔ berà baɲ
nɛ Yinni Gusunən wuswaaə Misipaə. Ma ba
deema goo kun nɛ saa Yabɛsin di ye ya wãa
Galadiə.
9 Domi sanam mɛ ba təmbu gara ba deema
Yabɛsigii goo kun wãa mi.
10 Saa yera Isireli be sɔɔ, ba tabu kowobu
nərəbun suba wəkura yiru (12.000) gəsa ba
bu wooda wɛ̃ ba nɛɛ, i doo i Yabɛsigibu go
kpuro.
11 I tən durəbu kpuro goowo ka kurə be
ba durə yɛ̃ kə.
12 Ye ba tura mi, ba wəndiaba wa tənu
nɛɛru (400) be ba kun durə yɛ̃. Ma ba
bu mwɛɛrima ba ka na ben sansaniə Siloə
Kananin temə.
13 Yen biruwa Isireliba ba Bɛnyamɛɛ be
ba da ba kukua Rimɔɔn kpee wəruə gəria ba
nɛɛ, bu yarima, tabu kpa, ba dora.
14 Yera Bɛnyamɛɛ be, ba yarima. Ma ba
bu wəndia be wɛ̃ ba sua kurəbu, be ba
mwɛɛrima saa Yabɛsin di mi, Galadin temə.
Adama kurə be, baɲ bu dabiru tura.
15 Ma Isireliba ba Bɛnyamɛɛ ben
wənwəndu wa yèn sɔ̃ Yinni Gusunə u dera
ben bwese kɛra kanda.
16 Ma Isireliban guro gurobu ba nɛɛ, wee
tən kurəbu sari Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ.
Mana ben tən durə be ba tie ba koo kurəbu
wa.
17 Domi n ɲ weenɛ ben bweseru tu kam
ko, kpa bɛsɛ Isireliban bwese kɛri tia ye, yu
gbi.
18 Adama saɲ kpɛ̃ su bu bɛsɛn bii
wəndiaba wɛ̃ bu sua kurəbu, domi sa nəə
mwɛɛru kua ka bɔ̃ri sa nɛɛ, Isireli wi u win
bii wəndia Bɛnyamɛɛ goo wɛ̃ u sua kurə, yen
yɛ̃ro u kam ko.

19 Adɑmɑ bɑ bwisikɑ bɑ nɛɛ, wee wɔ̃ɔ kɑ
wɔ̃ɔn tɔ̃ɔ bɑkɑrɑ turuku kuɑ te sɑ rɑ Yinni
Gusunɔ kue Siloɔ. Silo ye, yɑ wɑ̃ɑwɑ swɑɑɔ
ye yɑ dɔɔ sɑɑ Betɛlin di sere Sikɛmuɔ sɔ̃ɔ yɑri
yerɔ, Betɛli kɑ Lebonɑn bɑɑ sɔɔ.
20 Mɑ bɑ Bɛnyɑmɛɛbɑ bwisi yini kɑ̃ bɑ nɛɛ,
i doo i kuke resɛm gbɑɑnɔ.
21 Kpɑ i n yɔɔru bwɛ̃ɛ i n Silon wɔndiɑbɑ
mɑrɑ, be bɑ koo yɑrimɑ bɑ n yɑɑmɔ. I n bu
wɑ mɛ, kpɑ i yɑrimɑ gbɑɑ nin min di, i bu
sɛ̃re i mwɛɛri i kɑ doonɑ bɛɛn temɔ bu ko
bɛɛn kurɔbu.
22 Ben mɔwɔbu bà n nɑ, bɑ sun wee-
weenu koosi, sɑ ko bu wisi su nɛɛ, sɑǹ kpĩɑ
sɑ bɛɛ kpuro kurɔbu wɑɑwe Yɑbɛsin tɑɑ bi
sɔɔ. Ngɛ mɛ n ǹ ben tii bɑ bɛɛ bii wɔndiɑ be
wɛ̃, bɑǹ ben nɔɔ mwɛɛru kɔbie.
23 Mɑ Bɛnyɑmɛɛ be, bɑ kɑ tɔn ben gɑri
sɔmburu kuɑ. Bɑ wɔndiɑ be mwɛɛrɑ sɑnɑm
mɛ bɑ yɑɑmɔ Siloɔ. Ben bɑɑwure u wɔndiɑ
wɑ u sɛ̃re u sɑ kurɔ. Mɑ bɑ kɑ dɑ ben temɔ.
Bɑ wure bɑ ben wusu bɑnɑ, bɑ sinɑ mi.
24 Yen biruwɑ Isireli be bɑ tie bɑ yɑrinɑ.
Bɑɑwure u dɑ u win bwese kɛrɑ deemɑ win
temɔ.
25 N deemɑ sɑɑ ye sɔɔ, Isirelibɑ bɑǹ kpɑro
mɔ. Ben bɑɑwure u mɔ̀wɑ ngɛ mɛ u kĩ.

RUTU

Tire te, ta ka kurɔ goon gari yã wi ba mɔ̀ Rutu. Rutu wi, u ṅ sãa Isireli. Ta sun sõɔsimɔ nge mɛ u ka dua Gusunɔn tɔmbu Isireliba sɔɔ. Ta maa Rutu win bɔrɔkiniru sõɔsi win durɔn tɔmbu sɔɔ ka naanɛ ye u Gusunɔ Isireliban Yinni kua.

Rutu ka win dwaa mɛro ba raa wãa yãaru sɔɔ. Ben naanɛ ye ba Gusunɔ kuan sõ, u bu kua dukiagibu sere u mam dera Rutu u bii mara ma bii wi, u kua Dafidin debu.

Tire ten kpunaa

1. Naomi u gɔsira u wura Bɛtelehɛmuɔ, wiru 1.
2. Rutu u Boasin kĩi geeru wa, wiru 2 ka wiru 3.
3. Boasi u Rutu sua kurɔ, wiru 4.

Elimɛlɛkin yɛnun nɔni swãaru

1 Kparobun waati sɔɔ, gõɔra dua Isireliban temɔ. Yera durɔ goo u seewa Bɛtelehɛmun di ye ya wãa Yudan temɔ, u da u wãa Mɔabuɔ ka win kurɔ ka win bii tɔn durɔbu yiru.

2 Durɔ win yĩsira Elimɛlɛki. Win kurɔwa Naomi. Win bii ben yĩsa wee, Maloni ka Kilioni. Be kpuro ba sãawa Efaratan bweseru. Ben wuuwa Bɛtelehɛmu, Yudan temɔ. Ye Elimɛlɛki ka win tɔn be kpuro ba tura Mɔabu mi, yera ba ben wãa yeru kua.

3 Sõɔ teeru, Elimɛlɛki u kpuna u gu. Ma u Naomi ka bibu yiru ye deri.

4 Ma bii be, ba Mɔabun bii wɔndiaba sua kurɔbu. Kurɔ ben turon yĩsira Oripa, turowa maa Rutu. Ma ba wãa mi sannu sere n ka kua wõɔ wɔkuru.

5 Yen biruwa Maloni ka Kilioni ba kpuna ba gu. Ma Naomi u tia wi turo. U ṅ ka win durɔ, u ṅ maa ka win bibu yiru ye.

Naomi ka Rutu

ba gɔsira Bɛtelehɛmuɔ

6-7 Yeniban biru, Naomi u nua Gusunɔ u win tɔmbu durom kua u bu dĩanu wɛ̃. Yera u seewa sõɔ teeru ka win bigii kurɔbu Mɔabun di, ba wiɔ Yudan temɔ.

8 Ma u bigii kurɔ be sõɔwa u nɛɛ, bɛɛn baawure u wuro win mɛron yɛnuɔ, kpa Yinni Gusunɔ u bɛɛ gea kua nge mɛ i bɛɛn durɔ be ba gu kua, ka maa nɛn tii.

9 Kpa Yinni Gusunɔ u de bɛɛn baawure u durɔ wa u wɛ̃ra win yɛnuɔ.

Ma u ben baawure sõsu u bu nɔɔ kana. Saa ye sɔɔra ba wuri nɔɔ kpɛ̃ɛ ba swĩ.

10 Yera ba nùn sõɔwa ba nɛɛ, sa ko ka nun dawa wunɛn tɔmbun mi.

11 Ma Naomi u bu sõɔwa u nɛɛ, bii kurɔminu, i wuro bɛɛn tɔmbun mi. Mban daaba i ko ka man da. Domi na ṅ maa bii tɔn durɔbu tie nukurɔ be ba koo ko bɛɛn durɔbu.

12 N n mɛn na, i gɔsiro nɛn bii kurɔminu. Domi na bukura kɔ, na ṅ maa sãa wi u koo durɔ sua. Baa nà n maa bɛɛ sõɔwa na nɛɛ, kon durɔ wa wõku te kpa n gura sua n bii ma,

13 i ko i yõra ù n kpɛ̃a i sere nùn sua durɔ? Nge win sõna i ko nɛɛ, i ṅ durɔ goo suamɔ? Aawo, nɛn bii kurɔminu, yeni ya ṅ koorɔ. Bɛɛn sõna na nuki sankire too. Domi Gusunɔ u man win nɔmu sɛ̃re.

14 Yera be kpuro ba maa wuri nɔɔ kpɛ̃ɛ ba swĩ. Ma Oripa u Naomi sõsu u nùn nɔɔ kana u doona. Adama Rutu kun nùn deri.

15 Yera Naomi u nɛɛ, wee wunɛn beruse u wura win tɔmbun mi, kpa ba n ben bũnu sãamɔ sannu. Wunɛn tii a gɔsiro a nùn swĩi.

16 Ma Rutu u nɛɛ, a ku man tilasi ko n ka nun deri. A de n ka nun da. Domi mi a dɔɔ miya kon da. Mi a wãa, miya ko na n wãa. Kpa wunɛn tɔmbu bu ko nɛn tɔmbu. Kpa Gusunɔ wunɛn Yinni u ko nɛn Yinni.

17 Mi kaa gbi, miya kon gbi, kpa bu sun sike mi sannu. Gãanu nù n dera na nun deri, ma n kun mɔ gɔɔ, Gusunɔ u man kuo nge mɛ u kĩ.

18 Ye Naomi u wa ma Rutu u yõrawa u ka nùn da, yera u ṅ maa gɛɛ gerua.

19 Ma be yiru ye kpuro ba da Bɛtelehɛmuɔ sannu. Ye ba tura mi, ma biti tɔmbu mwa ba mɔ̀, Naomiwa mini?

20 Ma u bu wisa u nɛɛ, i ku maa man soku Naomi, i man sokuo Mara *. Domi Dam kpurogii u man nuki sanka.

21 Doo nɔɔra na ka yara minin di, adama Yinni Gusunɔ u dera na gɔsirama nɔm dira. N n mɛn na, mban sõna i man sokumɔ Naomi. Domi wee Yinni Gusunɔ Dam kpurogii u man taarɛ wɛ̃, ma u man nuku sankiranu kpɛ̃ɛ.

22 Nge mɛya Naomi ka win bigii kurɔ Rutu, Mɔabu, ba ka Mɔabun tem deri ba na

* **1:20** ***Mara*** - Yĩsi ten tubusiana sosura. Naomi, yĩsi ten tubusiana, dobu.

Bɛtelehɛmuɔ dĩa ni ba mɔ̀ ɔɔsun gɛ̃ɛrun tore sɔɔ.

Rutu u dĩanu kunɔnu mɔ̀

Boasin gberɔ

2

1 Naomin durɔ Elimɛlɛkin dusi goo u wãa wi ba mɔ̀ Boasi. Durɔ wi, u dukia mɔ, u maa bɛɛrɛ mɔ.
2 Yera sɔ̃ɔ teeru Rutu Mɔabu u Naomi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de n da goo wi u koo man tɔn geeru kuan gberɔ n dĩanu kunɔnu ko. Ma Naomi u nɛɛ, ya wã, a doo nɛn bii kurɔbu.
3 Ma u seewa u da goon gberɔ u ɔɔsu kunɔnu mɔ̀, u ka be ba ɔɔsu gɛ̃ɛmɔ swĩi. N deema gbee te, ta sãawa Boasigiru Elimɛlɛkin dusi.
4 Yera Boasin tii u seema Bɛtelehɛmun di u na gberu mi, u win sɔm kowobu tɔbura u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u n ka bɛɛ wãa.
Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, kpa u maa nun domaru kua.
5 Saa yera u win sɔm kowo ben wirugii bikia u nɛɛ, waran kurɔwa bii kurɔbu ge.
6 Wirugii wi, u nùn wisa u nɛɛ, kurɔ Mɔabu wi u ka Naomi wɔma wiya mi.
7 U na u nɛɛ, su de u sun swĩi u n dĩanu kunɔnu mɔ̀. Ye sa wura, ma u win sɔmburu wɔri saa buru ten di, u ǹ wɛ̃re sere ka tɛ̃, ma n kun mɔ ye u da u sina saa fiiko saarɔ.
8 Saa yera Boasi u Rutu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a nɔɔmɔ bii kurɔbu, a n da nɛ mini baadomma, a ku maa da goon gberɔ. A na a n kunɔnu mɔ̀ a n nɛn sɔm kowo bii kurɔmii nini swĩi a n laakari sãa mi ba gɛ̃ɛmɔ.
9 Na maa nɛn sɔm kowobu sɔ̃ɔwa na nɛɛ, bu ku nun baba. Nim nɔru gà n nun mɔ̀, a doo a nɔ ben bwãa nin mi, mì sɔɔ ba nim take.
10 Saa ye sɔɔra Rutu u yiira kurɛ u wiru tem girari u nɛɛ, amɔna na ka kĩi geeru wa wunɛn mi, nɛ wi na sãa sɔɔ.
11 Ma Boasi u nùn wisa u nɛɛ, sa nua ye a wunɛn dwaa mɛro kua saa mìn di wunɛn durɔ u gu, ka nge mɛ a wunɛn baaba ka wunɛn mɛro deri, ka wunɛn tem ka sere maa wunɛn bweseru. Ma a na bɛsɛn bweseru sɔɔ te a ǹ daa yɛ̃.
12 N n mɛn na, Gusunɔ Isireliban Yinni wi, wìn mi a na u ka nun kɔ̃su u nun yen dibu kɔsia mam mam ye a kua kpuron sɔ̃.
13 Saa yera Rutu u nɛɛ, nɛn yinni, na wa ma a man kĩi geeru sɔ̃ɔsi. Domi a ka man gari kua, a nɛn nukuru yɛmiasia, nɛ wi na ǹ wunɛn sɔm kowobun goo tura.
14 Sanam mɛ ba dimɔ, Boasi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a susima a pɛ̃ɛ sua a sɔ̃re kpee sɔɔ kpa a di.
Ma Rutu u sina sɔm kowo ben bɔkuɔ. Yera ba nùn dobi sɔndɛ wɛ̃ u di. Ye u deba ma u sukum berua.
15 Yen biru, u seewa u ka dĩanu kunɔnu ko. Ma Boasi u win sɔm kowobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i de u mam dĩanu kunɔnu ko ka mi i ǹ gã. I ku nùn yinari.
16 Kpa i dĩa nɔmusu gasu deri u ka wa u gura. I ku maa nùn wɔkisi.
17 Yen dɔma te, Rutu wi, u dĩanu kunɔnu kuawa saa bururun di sere ka yokaɔ. Domi ni u wa nin yari yi kuawa kilo tɛnan saka.
18 Yen biru, u yi sua u ka da yɛnuɔ u win dwaa mɛro sɔ̃ɔsi ka sere maa dĩa ni u din sukum, ma u ye kpuro win dwaa mɛro wi yiiya.
19 Yera win dwaa mɛro u nùn bikia u nɛɛ, waran gberɔwa a dĩa nini wa a kunɔnu kua mɛ gisɔ. Gusunɔ u yɛ̃ro domaru kua wi u wunɛn bwisiku nini kua.
Ma Rutu u nùn wisa u nɛɛ, Boasin gberɔwa u sɔmburu kua dɔma te.
20 Ma Naomi u nɛɛ, Boasi wi, u sãawa bɛsɛn dusi wi u ra sun tubi di. Yinni Gusunɔ wì u ra baadomma gɔribu ka wasobu durom kue, u nùn domaru kua.
21 Rutu u maa Naomi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, durɔ wi, u mam man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na n da n wãa ka win sɔm kowobu sere bu ka win dĩa ni gɛ̃ bu kpe.
22 Ma Naomi u nɛɛ, ya wã. N n mɛn na, a ku ra maa da goon gberɔ. A doo a ka win sɔm kowo tɔn kurɔ be swĩina.
23 Yera Rutu u ra n ka Boasin sɔm kowo tɔn kurɔ be sɔmburu mɔ̀ sere ba ka ben ɔɔsu ka alikama gã ba kpa. Adama Naomin miya u wãa u ka sɔmbu te daamɔ.

Rutu u durɔ wa

3

1 Sɔ̃ɔ teeru Naomi u win bigii kurɔ Rutu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na kon nun wãa yeru kua mi kaa wɛ̃ra, kpa a n ka nuku dobu mɔ.
2 Boasi wìn sɔm kowo tɔn kurɔbu a ra n swĩi, u sãawa bɛsɛn dusi. Wee tɛ̃, u koo da wɔ̃ku te, u alikama sara doo soo yerɔ.

3 Yen sɔ̃, a woburuo, kpa a wunɛn yãa geenu doke, kpa a tii turare yɛ̃ka, kpa a nùn naamwɛ doo soo yeru mi. Adama a ku de durɔ wi, u nun tubu sere u ka di u nɔ u kpe.
4 Saa ye u da u kpuna, a mɛɛrio mi u kpĩ. Yen biru, kpa a win bekuru gbabia a kpuna win naasu gia. Saa yera u koo nun sɔ̃ ye u kĩ a ko.
5 Ma Rutu u win dwaa mɛro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ye a man sɔ̃ɔwa kpuro, yera kon ko.
6 Ma u seewa u da doo soo yeru mi, u kua nge mɛ win dwaa mɛro wi, u nùn sɔ̃ɔwa kpuro.
7 Ye u wa Boasi u di u kpa u nɔra, u da u kpuna mi win dĩanu suba, saa yera Rutun tii u da sɛ̃ɛ u durɔ win bekuru gbabia u kpuna win naasɔ.
8 Ye n kua wɔ̃ku suunu, yera Boasi u dom nanda u yɛ̃sa gɔsia, ma u deema wee kurɔ goo u kpĩ win naasɔ.
9 Ma u bikia u nɛɛ, wara mi.

Rutu nùn wisa u nɛɛ, nɛna wunɛn yoo Rutu. A man yakio kpa n ko wunɛn kurɔ, domi wuna a ra man tubi di.
10 Ma Boasi u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u nun domaru kua nɛn bii kurɔbu. Wunɛn bɔrɔkini te a man sɔ̃ɔsi mini, ta kere te a wunɛn dwaa mɛro kua. Domi a ɲ̀ aluwaasi goo kasu a sua wi u sãa sãaro, ɲ̀ kun mɛ gobigii.
11 Yen sɔ̃, nɛn bii kurɔbu, a ku bɛrum ko. Ye a bikia kpuro yera kon nun kua. Domi nɛn tɔmbu kpuro ba nua ma wunɛ kurɔ geowa.
12 Geema, kon kpĩ n nun tubi di, adama goo wãa wi u sãa wunɛn durɔn mɛro bisi n nɛn mi turuku kere.
13 A kpunɔ mini wɔ̃ku te. Sia bururu, ù n kĩ u nun tubi di, u koo yen gari ko. Adama ù n yina, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru, nɛn tiiwa kon ye ko. N n mɛn na, a kpunɔ mini sere sia.
14 Ma Rutu u kpuna gee Boasi u naasu tĩi sere n ka kua bururu. Adama tɔmbu bu ka nùn wa kpuro, u seewa. Yera Boasi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku de goo u nɔ ma tɔn kurɔ goo u na doo soo yeru mini.
15 Ma u maa Rutu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn beku te a wukiri mi tɛrio.

Ma u tu tɛria. Yera Boasi u nùn ɔɔsu kilo wɔkura nɔɔbu wisia u bɔkua u nùn wɛ̃. Ma Rutu u gɔsira u da wuuɔ.
16 Saa ye u tura win dwaa mɛron mi, ma dwaa mɛro u nùn bikia u nɛɛ, wuna mi nɛn bii kurɔbu?

Ma Rutu u nɛɛ, oo, nɛna.

Yen biru, u dwaa mɛro saaria ye Boasi u nùn kua.
17 U nɛɛ, durɔ wi, u nɛɛ, na ɲ̀ gɔsirɔ wunɛn mi nɔm dira. Yen sɔ̃na u man ɔɔsu kilo wɔkura nɔɔbu ye wɛ̃.
18 Ma Naomi u nùn wisa u nɛɛ, a sinɔ mini sɛ̃ɛ nɛn bii kurɔbu sere su ka wa mɛ gari yi, yi koo ka wiru goora. Domi durɔ win bwɛ̃ra kun kpunamɔ ma n kun mɔ u yi wiru go gisɔ.

Boasi u Rutu sua kurɔ

4

1 Bururu Boasi u da u sina wuun gbãra kɔnnɔwɔ mi ba ra siri. Yera u win mɛro bisi goo wa u sarɔ. N deema win gariya u raa Rutu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wiya u koo nùn yakia u tubi di. Ma u nùn soka u nɛɛ, waanɛ, a na mini.

Ma u na u yɔ̃ra.
2 Yera Boasi u wuun guro gurobu sɔɔ tɔmbu wɔkuru soka, ma u nɛɛ, i sinɔ mini. Ma ba sina.
3 Saa yera u win mɛro bisi wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Naomi wi u wɔma saa Mɔabun di u tem dɔramɔ mɛ mu sãa Elimɛlɛki bɛsɛn mɛro bisigum.
4 Yen sɔ̃na na gɔ̃ru doke n nun ye nɔɔsia. Kpa a mu yakia a tubi di wuugibu ka bɛsɛn guro gurobun wuswaaɔ. À kun maa mu yakiamɔ, a man sɔ̃ kpa na n yɛ̃. Domi wunɛn biru goo sari wi koo mu yakia u tubi di ma n kun mɔ nɛ.

Ma durɔ wi, u nɛɛ, kon mu yakia.
5 Yera Boasi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, dɔma te kaa mu yakia a tubi di, ka Rutu Mɔabu Elimɛlɛkin biin gɔmini sanna kaa mɛnna a yakia a tubi di. Kpa Elimɛlɛkin yĩsiru tu ku ka gbi.
6 Ma durɔ wi, u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, na ɲ̀ maa mu yakiamɔ. Domi ye na mɔ nɛn tii ya koo ra kam ko. Yen sɔ̃, na nun mu deria. A yakio a tubi di.
7 N deema sanam mɛ, Isireliba sɔɔ, wi u gãanu kɔsinamɔ ka goo, ɲ̀ kun mɛ u gãanu yakiamɔ, u ra win bara nɔɔ teu potewa u wiɔnɔ wɛ̃ ga n ka sãa seeda.

8 Yera durɔ wi, u Boasi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a tem
mɛ yakio. Ma u win bara nɔɔ teu sua u nùn
wɛ̃.
9 Ma Boasi u wuun bukuro be, ka tɔn be
ba wãa mi kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛya i sãa
nɛn seedagibu gisɔ, ma na Elimɛlɛki ka win
bibu Kilioni ka Malonin yãnu kpuro yakia
saa Naomin min di na tubi di.
10 Mɛya na maa Rutu Mɔabu wi u sãa
Malonin gɔmini yakia u kua nɛn kurɔ. Kpa
Malonin tubi ye u deri yu ku ka kam ko. Kpa
win yĩsiru tu ku gbi win bweseru sɔɔ ka sere
maa wuu geni sɔɔ.
11 Ma guro guro be, ka tɔn be ba wãa mi,
ba nɛɛ, mɛya sa sãa wunɛn seedagibu. Yinni
Gusunɔ u de kurɔ wi u duɔ wunɛn yɛnuɔ mi,
u ko nge Rasɛli ka Lea. Domi be yiru yera ba
Isirelin bweseru mara. Gusunɔ u maa nun
ko tɔn boko kpa a yĩsiru yari Bɛtelehɛmu ye
sɔɔ Efaratan bweseru sɔɔ.
12 Kpa u de bii be kurɔ wi, u koo nun
maruan bweseru tu ko nge Perɛsin bwe-
seru wi Tamaa u Yuda marua.

Boasin bweseru

13 Yen biru, Boasi u Rutu yɛnu doke. Ma u
ka nùn mɛnna. Yinni Gusunɔ u dera Rutu u
gura sua, ma u bii tɔn durɔ mara.
14 Ma tɔn kurɔbu ba Naomi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
sa Yinni Gusunɔ siara wi u dera a goo wa u
nun yakia. Gusunɔ u de u yĩsiru yari Isireliɔ.
15 Wunɛn bigii kurɔ wi, u bibu nɔɔba yiru
kere be kaa n mɔ. Domi u nun kĩ too. Wee
u nun bii tɔn durɔ marua wi u koo nun wãa
kpaaru wɛ̃. Kpa u nun nɔɔri wunɛn tɔkɔru
sɔɔ.
16 Ma u bii wi sua u taaru sɔndi u ka sɔ̃ɔsi
ma u kua win tii tiigii. Yen biru, u nùn mwa
u nɔɔrimɔ.
17 Yera Naomin kpaasibu ba nɛɛ, wee ba
Naomi bii tɔn durɔ marua. Ma ba nùn yĩsiru
kã Obɛdi. Wiya u seewa u Isai Dafidin tundo
mara.

Dafidin sikadoba

18 Be ba sãa Perɛsin bweseru be wee.
19 Perɛsi u Hɛsironi mara. Ma Hɛsironi u
seewa u Ramu mara. Ma Ramu u seewa u
maa Aminadabu mara.
20 Ma Aminadabu u seewa u Nasoni mara.
Ye Nasoni u seewa, yera u Saamɔɔ mara.
21 Ma Saamɔɔ u seewa u Boasi mara. Ye
Boasi u seewa ma u Obɛdi mara.
22 Ma Obɛdi u seewa u Isai mara. Ma Isai
u maa seewa u Dafidi mara.

SAMUƐLIN TIRE GBIIKIRU

Tire teni ta sun sɔ̃ɔmɔ nge mɛ kparoba ka nɔru kua ma banda torua Isireliban suunu sɔɔ. Ta sun sɔ̃ɔmɔ nge mɛ Samuɛli u win sɔmburu koosina. Wiya u Sɔɔlu Isireliban sina boko gbiikoo bandu wɛ̃.

Tire te, ta maa sun sɔ̃ɔmɔ ye Sɔɔlu wi, u kua. U mɛm nɔɔbu sariru kua, u Gusunɔn arukawani kusia. Ma u kua sunɔ kɔ̃so. Ye Gusunɔ u wa mɛ, yera u Dafidi gɔsa u swĩi bandu sɔɔ, Sɔɔlun ayerɔ.

Tire ten kpunaa

1. Samuɛlin waati, wiru 1n di sere wiru 7.
2. Sɔɔlu u bandu di Isireliba sɔɔ, wiru 8n di sere wiru 15.
3. Gusunɔ u Sɔɔlu biru kisi, ma u Dafidi gɔsa, wiru 16n di sere wiru 31.

Ɛlikana ka wigibu Siloɔ

1 Durɔ goo u wãa Efaraimun bweseru sɔɔ, win yĩsira Ɛlikana. Win wuuwa Ramataimu Sofimu, Efaraimun guunun bera gia. U sãawa Yerohamun bii. N deema Sufuwa u Tohu mara. Tohu u Elihu mara. Ma Elihu u Yerohamu wi mara.

2 Ɛlikana wi, u kurɔbu yiru mɔ. Gbiikoon yĩsira Hana, yirusen yĩsira Penina. Ma Penina u bibu mara adama Hana u ṅ bii marure.

3 Wɔ̃ɔ baagere durɔ wi, u ra win wuu deriwa u da Siloɔ u Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni sã, kpa u yãkuru ko mi, mi Elin bibu yiru Hofini ka Finɛɛsi ba wãa be ba sãa Yinni Gusunɔn yãku kowobu.

4 Ɛlikana ù n yãkuru kua, u ra Penina ka maa win bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ben yãku yaa wɛ̃wa.

5 Adama Hanagia u ra de ya n kpãaru bo. Domi u nùn kĩ baa mɛ Yinni Gusunɔ u nùn kua wĩro.

6 Adama win nisi u ra n nùn nɔɔ kuurimɔwa win wĩro ten saabu.

7 Mɛya u ra nùn kue wɔ̃ɔ baagere. Hana ù n tura Yinni Gusunɔn sãa yeru mi, win nisi u ra nùn nɔɔ kuuriwa sere u swĩ, kpa u kun di.

8 Kpa win durɔ Ɛlikana u nùn bikia u nɛɛ, Hana, mba n kua a ka sumɔ. Mban sɔ̃na a ṅ dimɔ. Mba n kua wunɛn nuki ra n ka sankire. Nɛ ka wunɛn wãasinaa ya ṅ kere bii tɔn durɔbu wɔkuru?

Hanan kanaru

9-11 Sɔ̃ɔ teeru ye ba di ba kpa, yera Hana u seewa ka nuku sankira bakanu u da u Yinni Gusunɔ kanamɔ ka swĩi. U nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri u nɛɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, a de a nɛ wunɛn yoon nɔni swãaru wa, kpa a man yaaya, a ku man duari. À n man bii tɔn durɔ kã, kon de u n sãa wunɛgii win wãaru kpuro sɔɔ. Mɛya kɔ̃ɔ ga ṅ win wiru babamɔ baa nɔn teeru. N deema Eli wi u sãa yãku kowo tɔnwero u sɔ̃ kitarɔ Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔwɔ.

12 Nge mɛ Hana u kana te mɔ̀ kpeetim sari, yera Eli u win nɔɔ mɛɛra tii.

13 Hana u gari mɔ̀wa gɔ̃ruɔ, win nɔɔ ga mɔ̀ sumi sumi, adama u ṅ gari gerua u yare goo u nɔ. Yen sɔ̃na Eli u tamaa tama u nɔra too.

14 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sere domma kaa de tam mu n nun goomɔ. A wunɛn tam nɔru bi derio.

15 Hana u nùn wisa u nɛɛ, n ṅ mɛ, yinni. Na ṅ tam gam nɔra. Nɛ tɔn kurɔ nuku sankiranugiiwa. Nɛn gɔ̃run gariya na Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔmɔ.

16 A ku nɛ wunɛn bii garisi nge bii kam. Nɛn nuku sankira bakanun saabuwa na kanaru mɔ̀ sere ka tɛ̃.

17 Saa yera Eli u nùn wurari u nɛɛ, a doo ka alafia kpa Isireliban Yinni u nun wɛ̃ ye a nùn bikia.

18 Ma Hana u nùn nɔɔ kana u nɛɛ, a ka man wunɛn nɔnu geu mɛɛrio.

Ma u doona. U da u di. U ṅ maa mɔrua.

19 Ma ba seewa buru buru yellu ba Yinni Gusunɔ sãwa ba sere swaa wɔri ba sĩa ben wuuɔ Ramaɔ.

Samuɛlin marubu

ka win tusiaru

Ɛlikana u ka Hana mɛnna, ma Gusunɔ u Hanan kanaru mwa.

20 Sanam dɔɔ sanam wee, Hana u gura sua u bii tɔn durɔ mara. U nùn yĩsiru kã Samuɛli u nɛɛ, domi na nùn nɔna kuawa Yinni Gusunɔn mi.

21 Ye wɔ̃ɔ ga kpam wurama, Ɛlikana u seewa ka win yɛnugibu kpuro, ba dɔɔ bu ka wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔn yãkuru ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ kpa u ka win nɔɔ mwɛɛru yibia.

22 Adama Hana u ṅ de. U win durɔ sɔ̃ɔwawa u nɛɛ, n kua ù n bii wi bɔm kara, yera u koo ka nùn da kpa bu nùn Yinni Gusunɔ tusia kpa u nùn deri mi, sere ka baadommaɔ.

23 Win durɔ Ɛlikana u nùn wisa u nɛɛ, a
koowo nge mɛ n wã wunɛn nɔni sɔɔ. A sinɔ
sere à n bii wi bɔm kara kpa Yinni Gusunɔ
u de wunɛn gari yi koora.
Ma kurɔ wi, u sina u win bii bɔm kɛ̃mɔ
sere u ra ka nùn bɔm kara.
24 Ye u nùn bɔm mɛ kara u kpa, ye ba maa
wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔn yãkuru dɔɔ, ma u ka nùn da ka
naa kinɛru wɔ̃ɔ itagiru ka som saaki kpiriru
ka tam bwãa teeru. Yera u ka da Silo mi,
Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Sanam mɛ, bii wi,
u ṅ kpã.
25 Ba naa kinɛ te saka, ma ba ka bii wi da
Elin mi.
26 Ma Hana u gerua u nɛɛ, nɛn yinni, a
man gafara kuo. Sere ka wunɛn wãaru,
nɛna kurɔ wi u dɔma te yɔ̃ra wunɛn bɔkuɔ
mini, u kanaru kua Yinni Gusunɔn mi.
27 Bii winiwa na kana, ma Yinni Gusunɔ u
nɛn kanaru mwa u man nùn kã.
28 Yen sɔ̃na na kĩ n nùn Yinni Gusunɔ wɛ̃
kpa u n sãa wigii win wãaru kpuro sɔɔ ma
ba yiira ba Yinni Gusunɔ sãwa.

Hanan siarabu

2

1 Hana u Gusunɔ siara u nɛɛ,
nɛn gɔ̃ru ga dora ye Yinni Gusunɔ u man
kuan sɔ̃.
Nɛn nukura do win faaban sɔ̃.
Wee na dam kua.
Na nùn siaramɔ nɛn yibɛrɛban wuswaaɔ.
2 Yinni Gusunɔ turowa u dɛɛre.
U sãawa nge kpee baa mi na ra kuke.
Wi turowa u sãa Gusunɔ.
3 I kun da n maa tii siaramɔ.
I ku de tii sua gari yi yari bɛɛn nɔsun di.
Domi Gusunɔ u sãawa Yinni wi u kpuro yɛ̃.
Wiya u ra tɔnun daa wɛ̃ɛri.
4 Wiya u dera tabu kowo damgibun tɛma
bɔɔkira.
Ma dam sarirugiba dam kua.
5 Be ba raa deburu mɔ,
bera ba tɛ̃ sɔmburu kasu
bu ka dĩanu wa.
Be gɔ̃ɔra raa mɔ̀,
beya ba tɛ̃ wɛ̃re.
Wĩro u mara bibu nɔɔba yiru.
Adama wi u raa bii dabinu mara
u tia wi turo.
6 Yinni Gusunɔwa u ra de tɔnu u gbi.
Wiya u ra maa de u n wãa.
Wiya u ra de u da gɔriɔ.
Wi turo wiya u ra maa nùn yare min di.
7 Yinni Gusunɔn min diya
yãaru ka arumani ya ra nɛ.
U ra goo taare temɔ,
kpa u goo wɔlle sua.
8 U ra wɔnwɔndo seeye tem di.
Kpa u wi ba gɛma wɔlle sua.
U ra bu sinasie ka sina bibu sannu
kpa bu ko bɛɛrɛgibu.
Wiya u handunian kpɛɛkpɛɛku swĩi.
Gen wɔlloɔwa u ye sɔndi.
9 U koo win bɔrɔkiniban sanu sanusu kɔ̃su.
Adama u koo de tɔn kɔ̃sobu
bu kam ko yam wɔ̃kurɔ.
Domi goo sari wi u koo nasara wa
ka win tiin dam.
10 Yinni Gusunɔ u koo win yibɛrɛba kɔsuku
muku muku ka guru kpenu.
U koo handunia kpuro siri.
U koo wi u gɔsa ko sunɔ,
kpa u nùn dam wɛ̃.
11 Yen biru Ɛlikana u wura win wuuɔ
Ramaɔ. Adama Samuɛli u sina yãku kowo
Elin mi, u ka Yinni Gusunɔn sɔmburu mɔ̀.

Elin bii tɔn durɔbu

12 Elin bii tɔn durɔbu ba sãawa bii kamba.
Ba ṅ Yinni Gusunɔ nasie.
13 Baa mɛ ba sãa yãku kowobu, wee ye ba
ra ko. Goo ù n yãkuru na, ma ba ten yaa
yikumɔ, yãku kowon sɔm kowo u ra ka win
sii kaato donnu itaguu nɛwa,
14 kpa u gu kpɛ̃ɛ wekerɔ. Ye ga sɔka kpuro,
yera ya ra ko yãku kowogia. Mɛsuma ba ra
Isireliba kpuro kue be ba yãkuru na Siloɔ.
15 Gasɔ, bu sere yaa gum dɔ̃ɔ doke Yinni
Gusunɔn sɔ̃, yãku kowon sɔm kowo u ra
nɛwa u durɔ wi u ka yãku te na sɔ̃ u nɛɛ,
a man yãku kowon yaa wɛ̃ɛma u winyam
wɔ̃. Domi u ṅ yaa yikura mwaamɔ wunɛn
nɔman di. Yaa gɔma u kĩ.
16 Durɔ wi, ù n nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de bu
yaa gum dɔ̃ɔ doke gina nge mɛ wooda ya
gerua, bà n kpa, kpa a sua mèn nɔɔ a kĩ,
sanam mɛya yãku kowon sɔm kowo wi, u ra
nɛɛ, aawo, a man ye wɛ̃ɛyɔ tɛ̃n tɛ̃, ṅ kun mɛ,
kon mwa ka dam.
17 Nge mɛya ba yãku ni ba ra Yinni
Gusunɔ kuen bɛɛrɛ kawa. Ma ya kua durum
baka win wuswaaɔ.
18 Samuɛli u sɔmburu mɔ̀ Yinni Gusunɔn
sãa yerɔ. U sãawa bii piibu ma ba nùn yãku
kowon yaberu kua ka wɛ̃ɛ damgii u sebua.

Yinni Gusunɔ u Ɛlikana

ka Hana domaru kua

19 Mɛya maa wɔ̃ɔ baagere Samuɛlin mɛro
u ra n nùn yabe piibu kuammɛ u ka na bà n
yãkuru sisi ka win durɔ.
20 Kpa Eli u Ɛlikana ka win kurɔ Hana
domaru kua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u de kurɔ
wi, u ka nun bii dabinu ma, kpa bu ko
Samuɛli wi i Yinni Gusunɔ wɛ̃n kɔsire.
Yen biru kpa Ɛlikana ka Hana bu gɔsira
ben wuuɔ.
21 Ma Yinni Gusunɔ u Hana domaru kua.
U maa bibu mara tɔn durɔbu ita, tɔn kurɔbu
yiru.
Samuɛli u maa kpɛ̃amɔ Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ.

Eli ka win bii tɔn durɔbu

22 Eli u tɔkɔ kua gem gem ma u nua ye
win bii tɔn durɔbu ba Isireliba kuammɛ
kpuro ka nge mɛ ba ra ka kurɔbu kpunɛ be
ba sɔmburu mɔ̀ Yinni Gusunɔn sãa yerun
kɔnnɔwɔ.
23 Ma u bu bikia u nɛɛ, amɔna i ka daa
yenin bweseru mɔ̀, domi tɔmbu kpurowa
ba man bɛɛn daa kɔ̃san gari sɔ̃ɔmɔ.
24 I ku maa ko mɛ, bɛɛ nɛn bibu. Bɛɛn
labaari ye na nɔɔmɔ ya ɲ wã. Domi i dera
Yinni Gusunɔn tɔmba durum mɔ̀.
25 Goo ù n win winsim torari, Gusunɔwa
u koo nùn yen suuru kana, adama goo ù n
Yinni Gusunɔ torari, wara u koo nùn suuru
kana.
Ka mɛ, ba ɲ ben tundon gere ye nua, domi
Yinni Gusunɔ u sɔɔru kpa kɔ u ka bu go.
26 Adama Samuɛli u kpɛ̃amɔ ma Yinni
Gusunɔ u ka nùn nɔnu geu mɛɛra. Mɛya maa
tɔmbun tii.

Gari yi Gusunɔ u gerua

Elin bweserun sɔ̃

27 Gusunɔn sɔmɔ goo u na Elin mi, u nɛɛ,
amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, saa
ye wunɛn baababa ba wãa Egibitiɔ ba yoru
dimɔ Egibiti sunɔn mi, u bu win tii sɔ̃ɔsi
kpasasa.
28 Ma u wunɛn baaba Aroni gɔsa Isire-
liban bweseru kpuro sɔɔ u ka ko win yãku
kowo kpa u n da nùn yãkunu kue, u turare
dɔ̃ɔ doke, kpa u n da Isireliba bikiaru kue
wi Yinni Gusunɔn mi. U mam wi ka win
yɛnugibu Isireliban yãku yaan sukum yɔlla
kua bu di.
29 Mba n kua i ka win yãkunu kam mɛɛra
mɛ, ka kɛ̃ɛ ni u yiire bu ka na win sãa yerɔ.
Mban sɔ̃na i win tɔmbu Isireliban yãkunun
yaa gumgia dimɔ i bɔriamɔ. Amɔna a ka
wunɛn bibu bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ n kere wi.
30 Yen sɔ̃, u nɛɛ, wiya u raa gerua ma
wunɛn yɛnu ka wunɛn baaban yɛnugibu
ba koo ko win yãku kowobu sere ka
baadommaɔ. Adama tɛ̃ u gerua u nɛɛ, ya ɲ
maa koorɔ mɛ, domi be ba nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ,
beya u koo bɛɛrɛ wɛ̃. Be ba kun nùn gara,
beya u ɲ garisimɔ.
31 Wee, sanam sisi mɛ̀ sɔɔ u koo wunɛn
dam sura ka maa wunɛn baaban yɛnun
dam, kpa goo u ku maa tɔkɔ ko wunɛn
bweserɔ.
32 Goo koo ko wunɛn kɔsire win sãa yerɔ.
Isireli be ba tie ba koo durom wa adama
wunɛn bweseru sɔɔ goo kun maa tɔkɔ mɔ̀.
33 Ba koo gbiwa tabu sɔɔ. Baa ù n goo
deri u waamɔ ye ba mɔ̀ win sãa yerɔ, u ko
n nisinu mɔwa kpa u n nuki sankire.
34 Yeniwa ya koo ko nɛn garin yĩreru wunɛ
sɔɔ. Wunɛn bibu yiru ye, Hofini ka Finɛɛsi,
ba koo gbi sannu sɔ̃ɔ teerun sɔ̃ɔ.
35 Na kon yãku kowo naanɛgii goo seeya
wi u koo nɛn kĩru ko nge mɛ na gɔ̃ru doke,
kpa win bweseru tu ko yãku kowobu sere
ka baadommaɔ sunɔ wi na gɔsan wuswaaɔ.
36 Goo ù n tiara wunɛn bweserɔ u koo da u
yɛ̃ro wiru kpĩiyawa gobi fiikon sɔ̃, ɲ kun mɛ
dĩanun sɔ̃, kpa u gere u nɛɛ, a suuru koowo,
a de n ko yãku kowo goon sɔm kowo kpa na
n da dĩanu fiiko wa n di.

3

1 Samuɛli, bii aluwaasi wi, u wãa u Yinni
Gusunɔn sɔmburu mɔ̀ Elin wuswaaɔ.

Yinni Gusunɔ u Samuɛli kure

Saa ye sɔɔ, daa daakawa Yinni Gusunɔ u
ra ka tɔnu gari ko, kpa u bu kure kãsiru sɔɔ
gasɔ ka gasɔ tɔna.
2 N deema saa ye sɔɔ, Elin nɔni dam
dwiiyama. U ku ra maa yam wa sãa sãa. Sɔ̃ɔ
teeru, u kpĩ win kpin yerɔ sãa yerɔ,
3 Samuɛli u maa kpĩ Gusunɔn woodan
kpakororun bɔkuɔ. Saa ye, fitila ga gina
sɔ̃re.
4 Yera Yinni Gusunɔ u Samuɛli soka ma u
wura.
5 Ma u duka da Elin mi, u nɛɛ, nɛ wee.
Eli u nɛɛ, amɔna.

U nɛɛ, na nua a man sokawa.

Ma Eli u nɛɛ, na ɲ̀ nun soka, a wuro wunɛn kpin yerɔ.

Ma u wura u kpuna.

6 Yinni Gusunɔ u maa nùn soka u nɛɛ, Samuɛli, Samuɛli.

Ma u seewa u da Elin mi, u nɛɛ, nɛ wee. Na nua a man sokuwa.

Eli u nɛɛ, na ɲ̀ nun soka, nɛn bii. A doo a kpuna.

7 N deema Samuɛli u ɲ̀ Yinni Gusunɔn nɔɔ tuba domi u ɲ̀ gu nɔɔre.

8 Yinni Gusunɔ u maa nùn soka nɔn itase. Ma u seewa u da Elin mi, u nɛɛ, nɛ wee, domi na nua a man soka.

Ma Eli u tuba ma Yinni Gusunɔwa u bii wi soku.

9 Yen sɔ̃na u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo a kpuna. Bà n kpam nun soka a geruo a nɛɛ, wunɛ win sɔm kowo a nɔɔmɔ, u geruo.

Ma Samuɛli u da u kpuna win kpin yerɔ.

10 Yinni Gusunɔ u nùn susi ma u nùn soka nge mɛ u raa kua. U nɛɛ, Samuɛli, Samuɛli.

Saa yera Samuɛli u wura u nɛɛ, nɛ wunɛn sɔm kowo, na nɔɔmɔ, a geruo.

11 Ma Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, kon gãa kɔ̃sunu ko Isireliban suunu sɔɔ. Tɔn be ba ye nua kpuro ba koo gɔma dwiiya.

12 Tɔ̃ɔ te sɔɔra kon de ye kpuro yu koora mam mam ye na gerua Elin yɛnun sɔ̃.

13 Domi Eli u yɛ̃ ma win biba bɔ̃rin kookoosu mɔ̀, u ɲ̀ maa bu gerusi. Yen sɔ̃na na bɔ̃rua na nɛɛ, kon win yɛnugibu sɛɛyasia sere ka baadommaɔ ben daa kɔ̃san sɔ̃.

14 Yãkuru garu sari te ba koo maa ko n ka bu suuru kua.

15 Samuɛli u kpuna sere n ka kua sisiru. Ma u sãa yerun gamboba kɛnia. Adama u ɲ̀ kãka u Eli kãsi ten gari yi sɔ̃.

16 Saa ye sɔɔra Eli u nùn soka u nɛɛ, Samuɛli, nɛn bii.

Ma Samuɛli u wura u nɛɛ, nɛ wee.

17 Eli u gerua u nɛɛ, mba Yinni Gusunɔ u nun sɔ̃ɔwa. A suuru koowo, a ku man yi berua. Gusunɔwa u koo nun sɛɛyasia à kun man ye kpuro sɔ̃ɔwa.

18 Ma Samuɛli u nùn gari yi kpuro saaria. U ɲ̀ nùn yin gɛɛ berue. Ma Eli u nɛɛ, Gusunɔ wiya Yinni. U koowo nge mɛ n weenɛ win nɔni sɔɔ.

19 Ma Samuɛli u kpɛ̃amɔ. Yinni Gusunɔ u wãa ka wi. U ɲ̀ maa dere Samuɛlin gari yi kam wɔri, baa yin tia.

20 Isireliba kpuro saa Danun di sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia sere n ka da Beri Sebaɔ sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia ba gia ma Gusunɔwa u Samuɛli kua win sɔmɔ ka gem.

21 Yinni Gusunɔ u ra n tii sɔ̃ɔsimɔ Siloɔ mi u Samuɛli kure u ka nùn gari kua.

4

1 Ma Isireliba kpuro ba Samuɛlin gari nua.

Filisitiba ba Yinni Gusunɔn woodan kpakororu mwa

Sɔ̃ɔ teeru Isireliba ba yara bu ka Filisitiba tabu wɔri ma ba ben sansani gira Ebɛni Esɛɛn bɔkuɔ. Filisiti be, ba maa wãa Afɛki gia.

2 Miya ba ben tabu tɛria ba dɔɔ bu ka Isireliba yinna. Saa yè sɔɔ ba sannɔ wɔrina ma Filisitiba ba Isireliba kamia ba bu go dabi dabinu nge tɔmbu nɔrɔbun suba nnɛn saka (4.000) tabu gberu mi.

3 Ye Isireliba ba wura ben sansaniɔ, yera ben guro gurobu ba gerua ba nɛɛ, mba n kua gisɔ, Gusunɔ u ka dera Filisitiba ba sun kamia. I de su da su Gusunɔn woodan kpakororu tama Silon di ta n wãa bɛsɛn suunu sɔɔ, kpa tu sun wɔra bɛsɛn yibɛrɛban nɔman di.

4 Ma tɔn be, ba gabu gɔra Siloɔ, ma ba ka bu Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin woodan kpakoro te naa. Ten wɔlloɔwa Yinni Gusunɔ u ra tii sɔ̃ɔsi wɔllun kɔ̃sobun weenasibun suunu sɔɔ. Ma Elin bii tɔn durɔbu yiru, Hofini ka Finɛɛsi ba kpakoro te yɔ̃sirima.

5 Sanam mɛ ba ka kpakoro te tura Isireliban sansani mi, ma be kpuro ba seewa ba kuuki mɔ̀ sere tem mu yĩirimɔ.

6 Ye Filisitiba ba wure ni nua, ba nɛɛ, mban sɔ̃na Heberu be, ba wure mɛ, ben sansaniɔ.

7 Ma ba ra nua ma Yinni Gusunɔn woodan kpakorora ta tunuma mi. Yera bɛrum bu mwa ba nɛɛ, Gusunɔ u dua Heberuban sansaniɔ. Gbera sun di. Yenin bweseru raa sari.

8 Gbera sun di. Wara koo sun wɔra Gusunɔ damgii winin nɔman di. Wiya u Egibitigibu nɔni swãa bwese bweseka doke sere ka gbaburɔ.

9 Yen sɔ̃, i wərugəru koowo kpa i tən durə kom sɔ̃əsi, bɛɛ Filisitiba, kpa i ku ra ko ben yobu, nge mɛ ba raa gasə kua bɛɛn yobu. I tən durə kom sɔ̃əsio kpa i ka bu sanna.

10 Ma Filisitiba ba Isireliba tabu wəri ba kamia. Yera Isireli be kpuro ba duki sua. Ben baawure dəə win kuru gia. Ben be ba gu taa bi səə dəma te, ba kuawa tənu nərəbun suba tɛna (30.000).

11 Ma Filisitiba ba Gusunən woodan kpakororu mwa. Miya Elin bii tən durəbu yiru ye, Hofini ka Finɛɛsi ba gu.

Eli ka Finɛɛsin kurən gəə

12 Dəma tera, durə goo wi u sãa Bɛnyamɛɛn bweseru u duka yara tabu sansani min di u da Siloə. N deema u win yaberu gɛ̃ɛka u tua wisi win wirə u ka win nuku sankiranu sɔ̃əsi.

13-15 Ma u dua wuuə u wuugibu tabun labaari sɔ̃əwa. Ma wuu giru ge kpuron təmba seewa ba wuri mɔ̀. N deema Eli u təkə kua u wɔ̃ə wunəbu yiru sari mə. Win nəni kun dam mə. U ǹ maa yam waamə sãa sãa. Saa ye, u sɔ̃ kitarə u swaa mɛɛra, domi win bwɛ̃ra kun kpunɛ Gusunən woodan kpakoro ten sɔ̃. Ye u wuri yi nua, ma u nɛɛ, mban sɔ̃na ba wuri mɔ̀ mɛ. Ma durə wi, u duka da win mi, u ka nùn sɔ̃ ye n koora.

16 Ma u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, na weewa tabu gberun di. Gisəra na yarima min di.

Ma Eli u nùn bikia u nɛɛ, amənа n kua, nɛn bii.

17 Ma u wisa u nɛɛ, Isireliba ba duki sua Filisitiban wuswaan di. Tən be ba go mi ba dabi. Mɛya maa wunɛn bibu yiru ye, Hofini ka Finɛɛsi, ba gu. Ma Filisitiba ba Yinni Gusunən woodan kpakororu mwa.

18 Saa yè səə Eli u nua ba Gusunən woodan kpakororu mwa, yera u wəruma win kitarun di gbaru gbara gambon bəkuə. Win wĩi suma bəəra ma u gu, domi u təkə kua, u maa kpã. Wɔ̃ə weeruwa Eli wi, u kua Isireliban kparo.

19 Saa ye səə, Elin bii Finɛɛsin kurə u gura mə. Win marubu maa turuku kua. Saa ye u nua ba Gusunən woodan kpakororu mwa, win dwaa tundo u maa gu, ka win durən tii, yera win nukura wuriribu torua, ma u yiira u mara.

20 Yen biru u gəə dəə. Ye u wasikiramə, be ba nùn yɔ̃re saa ye u yiire, ba nùn sɔ̃əwa ba nɛɛ, a ku bɛrum ko, wee, a bii tən durə mara.

Adama u ǹ ben gari wure. U bu atafiiru kua.

21 Ma u bii wi yĩsiru kã Ikabədu. Yĩsi ten tubusiana, Gusunə kun maa wãa Isireliban suunu səə. U nùn soka mɛ, yèn sɔ̃ ba bu Yinni Gusunən woodan kpakororu mwaari ka maa win dwaa tundo ka win durən gəən sɔ̃.

22 Ma u nɛɛ, Gusunə kun maa wãa Isireliban suunu səə. Domi yibɛrɛba ba win woodan kpakororu mwa.

Gusunən woodan kpakororu

Filisitiban mi

5

1 Filisitiba ba Gusunən woodan kpakoro te sua saa Ebɛni Esɛɛn di ba ka da Asidəduə,

2 ba tu duusia ben bũu Dagonin dirə ba yi temə win bəkuə.

3 Ye n kua sisiru Asidədugibu ba seewa buru buru yellu ba deema wee, ben bũu wi, u wərumɛ u kibari Yinni Gusunən woodan kpakororun wuswaaə. Ma ba nùn seeya ba kpam wesia win ayerə.

4 Sisiru ba maa seewa buru buru yellu ba deema wee, bũu wi, u wərumɛ u kibari Yinni Gusunən woodan kpakoro ten wuswaaə, ma win wiru ka nəma kpuro ya bətikire ya yii dii kənnəwə. Win kuseru tənawa ta tie.

5 Yen sɔ̃na Dagonin yãku kowobu ka be ba ra du win dirə bu ka nùn sã kpuro Asidəduə, ba ku ra maa dii kənnə gen deedeeru taare sere ka gisən gisə.

6 Ma Yinni Gusunə u Asidədugibu ka ben baru kpaanugibu kpuro nəmu doke u bu bwisinu wisi u dera ba nəni swãaru wa.

7 Saa ye Asidədugibu ba deema mɛya n sãa, ma ba nɛɛ, sa ǹ maa Isireliban Yinnin woodan kpakororu yiimə bɛsɛn mini domi u sun nəmu doke ka mam bɛsɛn bũu Dagonin tiiə.

8 Ma ba gəra baama kpuro mi Filisitiban sinamba wãa. Ba na ba mɛnna ba wesiana ba nɛɛ, amənа sa ko ko ka Isireliban Yinnin woodan kpakoro te.

Yera ba nɛɛ, i de su ka tu da Gatiə.

Ma ba tu sua ba ka da mi.

9 Ye ba ka tu tura wuu gen mi, Yinni Gusunə u maa wuu gegibu nəmu doke sere wuu ge, ga burisina. Gen tən durəbu saa

bukurobun min di, sere ka bibɔ, ba bwisinu barawa.
10 Yen sɔ̃na ba ka maa kpakoro te da Ekoroniɔ. Ye ba ka tu wuu dua, yera Ekoronigiba wuri wura ba nɛɛ, wee, ba ka sun Isireliban Yinnin woodan kpakoro te naawa bu ka sun go bɛsɛ kpuro.
11 Ma ba gɔra Filisitiban sinambu kpuron mi, ba bu mɛnna ba nɛɛ, i de bu ka Isireliban Yinnin kpakoro te wura ten ayerɔ kpa tu ku sun go tu kpe.

Domi wuu ge kpuro ga burisina gɔɔn bɛrum sɔ̃, yèn sɔ̃ Gusunɔ u bu nɔmu doke gem gem.
12 Wuu gen tɔn durɔ be ba ǹ gu, bwisinu bu wisiwa kpuro sere ben wuri yi wɔllu girari.

Filisitiba ba kpakoro te wesia

6

1 Yinni Gusunɔn woodan kpakorora wãawa Filisitiban temɔ suru nɔɔba yiru.
2 Ma Filisitiba ba ben yãku kowobu ka ben sɔrobu soka ba bu bikia ba nɛɛ, amɔna sa ko ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te ko. I sun sɔ̃ɔwɔ nge mɛ sa ko koosina su ka tu wesia Isireliban mi.
3 Ma ba bu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, ì n Isireliban Yinnin kpakoro te wesiamɔ, i ku ra tu wesia kam dirum, adama baa ǹ n mɛren na, i suuru kanabun kɛ̃nu wɛ̃ɛyɔ, i ka bɛkura, kpa i gia yèn sɔ̃ u bɛɛ nɔmu doke sere ka tɛ̃.
4 Ma Filisitiba ba nɛɛ, kɛ̃ɛ nirà sa ko wɛ̃ su ka suuru kana.

Ma ba bu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, i bwisinun weenasinu koowo wasi nɔɔbu ka maa gunɔnun weenasinu wasi nɔɔbu, ye kpuro ka wura, nge mɛ bɛɛ Filisitiban sinamba geeru nɛ, yèn sɔ̃ bara tee tera ta bɛɛ mwa ka bɛɛn sinambu.
5 Yen sɔ̃na i ko i bwisinun weenasinu ko ka gunɔ ni nu tem sankumɔn weenasinu, kpa i Isireliban Yinni bɛɛrɛ wɛ̃. Sɔrɔkudo u koo win nɔman bunum kawa u bɛɛ wahala wunari bɛɛ ka bɛɛn bũnu ka bɛɛn tem min di.
6 N n mɛn na, i ku bɛɛn gɔ̃ru bɔbiasia nge mɛ Egibitigibu ka ben sunɔ ba kua. I yaayo nge mɛ Gusunɔ u bu kua sanam mɛ ba ǹ Isireliba yɔ̃su ba doonɛ.
7 Yen sɔ̃, i naa kɛkɛ kpaa koowo tɛ̃, kpa i naa mɛrobu tama yiru yi yi binu bom kɛ̃mɔ yi ba kun sugu dokere kpa i yi sɔri kɛkɛ ye sɔɔ, kpa i ka yin binu da yɛnuɔ.
8 Kpa i Yinni Gusunɔn kpakoro te sua i sɔndi kɛkɛ ye sɔɔ, kpa i wuran yabu ye i nùn kua mi sua i doke kpakororu garu sɔɔ i yi teɔnɔn bɔkuɔ, kpa i nɛɛ yi yɔ̃su yi doona ka yin tii.
9 Sanam mɛ yi doonɔ, i n yi mɛɛra. Yì n dɔɔ Bɛti Semɛsi gia Isireliban tem nɔɔ bura yerɔ, i n yɛ̃ ma Yinni Gusunɔwa u sun kɔ̃sa yeni kua. Adama yì kun kue mɛ, sanam mɛya i ko i gia ma n ǹ win nɔma ya sun so, ya yen naaru nawa.
10 Ma durɔ be, ba kua mɛ. Ba naa mɛrobu yiru ye kasu ba yi sɔri naa kɛkɛ ye sɔɔ, ma ba yin binu kɛnusi yɛnuɔ.
11 Ma ba ka Yinni Gusunɔn kpakoro te na ba yi kɛkɛ ye sɔɔ, ka kpakoro tè sɔɔ bwisinu ka gunɔnun weenasinu wãa mi.
12 Ma nɛɛ yi, yi yande doona Bɛti Semɛsin swaaɔ tururu. Yi sumɔ yi ka swaa ye swĩi, yi dɔɔ sɔru sɔrum mɛ, yi ǹ gam gɛre. Ma Filisitiban sinamba yi swĩi dandankuru ba ka dɔɔ sere Bɛti Semɛsiɔ, Isireliban tem nɔɔ bura yerɔ.
13 N deema Bɛti Semɛsigibu ba ben alikama gɛ̃ɛmɔ wɔwaɔ. Ye ba nɔni seeya, yera ba woodan kpakoro te wa, ma ba nuku dobu wɔri.
14-15 Ma naa kɛkɛ ye, ya dua Yosue Bɛti Semɛsigiin gberɔ, ya yɔ̃ra mi. Wee kpee bakaru gara wãa mi. Ma Lefiba ba na ba Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te sua kɛkɛ yen di ka sere maa kpakoro te ta wuran yabu yeba mɔ, ma ba ye kpuro yi kpee baka ten wɔllɔ. Ma ba kɛkɛ yen dãa bɛsuka ba ka naa mɛro be Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua. Ma ba maa siarabun yãkunu kua dɔma te.
16 Ye Filisitiban sinambu nɔɔbu be, ba wa mɛ, yera ba gɔsira Ekoroniɔ dɔma te.
17 Bwisinun weenasii ni Filisitiba ba kua ka wura ba Yinni Gusunɔ wɛ̃ ben durum sɔ̃, ba nu kuawa wuu sinin sɔ̃, Asidɔdu ka Gasa ka Asikaloni ka Gati ka maa Ekoroni.
18 Gunɔnun weenasii ni ba kua ka wura, nin geera maa kuawa nge mɛ Filisitiban sinambu nɔɔbu yen wusu nɛ si su gbãraru mɔ ka si su kun mɔ. Kpee baka tèn wɔllɔ ba kpakoro te yi, ta wãawa Yosue Bɛti Semɛsigiin gberɔ, ta sãa seeda sere ka gisɔn gisɔ.

19 Yinni Gusunɔ u maa Bɛti Semɛsigibu gabu go domi ba win kpakoro ten sɔɔwɔ mɛɛra. Be u go mi, ben geera kuawa tɔnu wata ka wɔkuru. Ma be ba tie ba nɔɔgiru sua ba gɔɔ swĩ yèn sõ Yinni Gusunɔ u ben dabinu go.

20 Ma Bɛti Semɛsigibu ba nɛɛ, wara u koo yõra Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, domi u dɛɛre. Nge weren miya kpakoro te, ta koo da tà n yara bɛsɛn min di.

21 Ma ba sɔmɔbu gɔra Yarimun wuugibun mi, ba nɛɛ, Filisitiba ba ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te wurama mini. I na i tu sua i ka da bɛɛn mi.

7

1 Ma Yarimun wuugiba na ba kpakoro te sua ba ka da Abinadabun yɛnuɔ guuru wɔllɔ. Ma ba win bii Eleasaa wuna nɛnɛm u ka kpakoro te kõsu.

Samuɛli u Isireliba kpare

2 Saa mìn di Yinni Gusunɔn kpakoro te, ta wãa Yarimun wuu mi, ya tɛ ya kuawa wõɔ yɛndu. Ma Isireliba kpuro ba Yinni Gusunɔ kasu.

3 Ma Samuɛli u bu sõɔwa u nɛɛ, ì n yɛ̃ i gɔsirawa Yinni Gusunɔn mi, ka bɛɛn gõru kpuro, i bũu wi ba mò Asitaaten bwãarokunu wunɔ bɛɛn suunu sɔɔn di, ka ni nu tie, kpa i bɛɛn gõrusu Yinni Gusunɔ wɛ̃ i wi turo sã. U koo bɛɛ faaba ko Filisitiban nɔman di.

4 Ma Isireliba ba bũu ni ba mò Asitaate ka Baali kpuro wuna ben suunu sɔɔn di, ba Gusunɔ sãamɔ wi turo.

5 Ma Samuɛli u nɛɛ, Isireliba kpuro bu mɛnnama Misipaɔ, kpa u Yinni Gusunɔ suuru kana ben sõ.

6 Ma ba mɛnna Misipa mi, ba nɔɔ bɔkua ba gerua ba nɛɛ, sa Yinni Gusunɔ tora. Ma ba nim taka ba mu yɛ̃ka win sãa yerɔ bu ka sõɔsi ma ba tii wɛ̃. Yen tõɔ te, be kpuro ba wura ma Samuɛli sãa ben kparo.

7 Ye Filisitiba ba nua ma Isireliba ba mɛnna Misipaɔ, yera ben sinamba bu daawa. Saa ye Isireliba ba ben baaru nua, ma ba nanda ben sõ.

8 Ma ba Samuɛli sõɔwa ba nɛɛ, a ku mari, a n da sun Gusunɔ bɛsɛn Yinni sokue u sun faaba ko Filisitiban nɔman di.

9 Ma Samuɛli u yãa kinɛru sua te ta bom nɔrumɔ u ka tu Yinni Gusunɔ yãku dõɔ mwaararugiru kua. U maa nùn kana Isireliban sõ, ma u nùn wurari.

10 Saa ye Samuɛli u yãku te mò mi, saa yera Filisitiba ba Isireliba tabu wɔrima. Yera Yinni Gusunɔ u dera gura ya gbãra ya Filisiti be nandasia, ben laakari ya burisina, ma ba duki yarina Isireliban min di.

11 Ma Isireliban tabu durɔbu ba yara Misipan di ba Filisiti be naa gira ba bu go go ba ka tura sere Bɛti Kariɔ.

12 Ma Samuɛli u nɛɛ, Gusunɔ u sun somimɔwa sere ka gisɔ. Ma u kperu garu sua u tu gira Misipa ka Sɛnin baa sɔɔ, u tu soka Ebɛni Esɛɛ. Yen tubusiana, somirun kperu.

13 Nge mɛya Yinni Gusunɔ u ka Filisitiba taare, ba ǹ maa naare Isireliban mi. Ma u bu nɔni sõɔwa sere Samuɛlin wãarun nɔrɔ.

14 Wuu si Filisitiba ba raa mwa Isireliban mi, saa Ekoronin di sere n ka da Gatiɔ, Isireliba ba si kpuro wɔrawa ka sin baru kpaanu Filisitiban nɔman di. Ma alafia ya dua Isireliba ka bwese ni nu ka bu sikerenɛn suunu sɔɔ.

15 Samuɛli u kuawa Isireliban kparo win wãarun tõru kpuro sɔɔ.

16 Wõɔ ka wõɔ u ra dewa u Betɛligibu ka Giligaligibu bera ka maa Misipagibu, kpa u bu siribu kua.

17 Yen biru kpa u wura Ramaɔ mi win tɔmba wãa, u bu siribu kua. U maa Yinni Gusunɔ yãku yeru kua mi.

Isireliba ba sina boko bikia

8

1 Saa ye Samuɛli u tɔkɔ kua, u dera win biba kua Isireliban kparobu.

2 Win bii gbiikoon yĩsira Yoɛli, yirusegira maa Abia. Bera ba kua kparobu Beri Sebaɔ.

3 Adama win bii be, ba ǹ win yira swĩi. Ba ye gɛrariwa gobin binɛn sõ. Ba nɔm biran kɛ̃nu mwaamɔ. Ba ku ra tɔmbu sirie dee dee.

4 Ma Isireliban guro gurobu kpuro ba mɛnna ba da Samuɛlin mi Ramaɔ.

5 Ba nùn sõɔwa ba nɛɛ, wee, a tɔkɔ kua, wunɛn biba kun maa wunɛn yira swĩi. Ǹ n mɛn na, a sun goo kasuo u ko bɛsɛn sina boko u n sun kpare nge mɛ bwesenu kpuro nu mɔ.

6 Adama gari yi, yi ǹ Samuɛli dore, ye ba nɛɛ, u bu sina boko kasuo wi u ko n bu kpare. Ma u kanaru kua.

7 Yera Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ye
tɔn be, ba nun sɔ̃ɔwa kpuro, a wuro. A ku
yina. Domi n ɲ̀ wunɛ ba yinamɔ, nɛna ba
yina na n sãa ben sunɔ.
8 Saa mìn di na bu yarama Egibitin di sere
ka gisɔ ba man yinawa ba bũnu sãamɔ. Nge
mɛya ba maa nun kuammɛ.
9 Yen sɔ̃, a ben gere wuro, adama a bu
sɔ̃ɔwɔ ye sina boko wi, u koo ra bu kua, kpa
ba n yɛ̃.

Sina bokon saria

10 Ma Samuɛli u Yinni Gusunɔn gari yi
kpuro tɔn be tusia.
11 U nɛɛ, sina boko wi u koo bandu di
mi, amɛniwa u koo ko. U koo bɛɛn bii tɔn
durɔbu mwɛɛri ba n sãa win tabu kowobu,
gabu bu win tabu kɛkɛban sɔmburu ko, kpa
gabu ba n sãa maasɔbu, kpa gabu ba n sãa
win kirukuba ba n duku dukubu mɔ̀ win
tabu kɛkɛn wuswaaɔ.
12 U koo gabu gɔsi ba n sãa tabu kowo
wuunun wirugibu, kpa u gabu wuna ba n
win gbee sɔma mɔ̀ kpa gabu ba n tabu yãnu
ka tabu kɛkɛban yãnu sekumɔ.
13 U koo maa bɛɛn bii wɔndiaba mwɛɛri
ba n da nùn turare kue kpa ba n sãa dĩa
kowobu ka pɛ̃ɛ kowobu.
14 U koo bɛɛn gbee geenu mwɛɛri ka maa
bɛɛn gbaa geenu mi i dãa binu duura ni ba
sokumɔ resɛm ka olifi, kpa u win bwãabu
wɛ̃.
15 I n bɛɛn gberun dĩanu ka bɛɛn resɛm
marum kpuro suba suba wɔkuru, sube
teera ko n sãawa wigiru, kpa u tu sua u win
sɔm kowobu ka ben wirugibu wɛ̃.
16 U koo bɛɛn sɔm kowo tɔn durɔbu ka
tɔn kurɔbu be ba dam mɔ mwɛɛri, ka bɛɛn
kɛtɛkunu ka bɛɛn naa kinɛ geenu kpa u ka
win tii tiin sɔmburu ko.
17 U koo bɛɛn yaa sabenu mɛnna kpa nin
wɔkuru baateren wɔllɔ u teeru sua, kpa
bɛɛn tii i n sãa win yobu.
18 Dɔma te ye kpuro ya koora, i ko wee-
weenu ko sina boko wi i gɔsan sɔ̃, adama
Yinni Gusunɔ u ɲ̀ bɛɛ wurarimɔ dɔma te.
19 Ka mɛ, tɔn be, ba ɲ̀ Samuɛlin gere wure.
Ba nɛɛ, sina bokowa sa kĩ.
20 Kpa bɛsɛn tii sa n sãa nge bwesenu
kpuro. Sina boko wi, u ko n da bɛsɛn siribu
ko kpa u n da sun kpare tabu sɔɔ.
21 Ye Samuɛli u tɔn ben gari yi kpuro nua
u kpa, yera u yi Yinni Gusunɔ saaria.
22 Yinni Gusunɔ u Samuɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
tɔn ben gere wuro, kpa a bu sina boko wi
kua.
Yen biru Samuɛli u Isireliba sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
ben baawure u gina doo win wuuɔ.

Sɔɔlu u win baan kɛtɛkunu
kasu

9

1 Durɔ goo u wãa Bɛnyamɛɛn bweseru
sɔɔ, win yĩsira Kisi. Win baababara Abiɛli
ka Serori ka Bekorati ka Afia. Be kpuro
ba sãawa Bɛnyamɛɛn bweseru. Kisi wi, u
sãawa tɔn boko, u maa gobi mɔ.
2 Wiya u bii tɔn durɔ goo mɔ wi ba sokumɔ
Sɔɔlu. U sãa aluwaasi durɔ burɔ. Isireliba
kpuro sɔɔ, goo sari wi u nùn gea tura. Mɛya
be kpuron gunum mu ra yɔ̃rewa win serɔ.
3 Yera Kisi win kɛtɛkunu nu kɔ̃ɔra. Ma
u win bii Sɔɔlu wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u seewo u
sɔm kowo turo sua bu da bu nùn kɛtɛku ni
kasuama.
4 Ma ba sara ba da Efaraimun guunun
bera gia, ka Salisan temɔ, adama ba ɲ̀ nu
wa. Min di, ba maa da Salimun temɔ ka
Bɛnyamɛɛn tem mɛ kpuro sɔɔ, adama ba ɲ̀
nu wa.
5 Saa ye ba tura Sufuɔ, yera Sɔɔlu u sɔm
kowo wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a na su wura yɛnuɔ,
domi à n da, nɛn baaba u kɛtɛku nin gari
duari u bɛsɛn weeweenu mɔ̀.
6 Ma sɔm kowo wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee, Gusunɔn tɔnu goo u wãa wuu ge sɔɔ,
u bɛɛrɛ mɔ. Ye u maa gerua kpuro ya ra
koorewa. A na su da win mi. Sɔrɔkudo u
koo sun sɔ̃ swaa ye sa ko kpe su ka kɛtɛku ni
wa.
7 Ma Sɔɔlu u sɔm kowo wi wisa u nɛɛ, sà n
da durɔ win mi, mba sa ko sii kɛ̃. Wee, sa ɲ̀
maa dĩanu tie bɛsɛn bɔɔrɔ. Mɛya gãanu ganu
maa sari ni sa ko nùn kɛ̃. Nge mba sa mɔ.
8 Ma sɔm kowo wi, u Sɔɔlu wisa u nɛɛ, na
sii geesun gobi piibu gagu mɔ mini, kon yi
Gusunɔn tɔnu wi kɛ̃ kpa u sun bɛsɛn swaa
sɔ̃ɔsi ye sa ko kpe su ka kɛtɛku ni wa.
9-11 Saa yera Sɔɔlu u sɔm kowo wi sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, geema a gerua. A na su da. Ma ba da
wuu mi, mi Gusunɔn tɔnu wi, u wãa. Ye ba
wuu gen tureru yɔɔmɔ, yera ba ka wɔndia
gabu yinna ba yarima ba nim takam dɔɔ. Ba
bu bikia ba nɛɛ, yam wao wi, u wãa mini?
N deema yellu Isireliban goo ù n kĩ u
gãanu bikia Gusunɔn mi, ba ra nɛɛwa, a

na su da yam waon mi. Wi sa tɛ̃ sokumɔ Gusunɔn sɔmɔ, wiya ba ra sanam mɛ soku yam wao.

12 Wɔndia be, ba bu wurari ba nɛɛ, oo, tɛ̃n tɛ̃ gera u doona mini. I bɔbio, u bɛɛ gbiiye wuuɔ, domi tɔmba yãkuru garu kobu na gunguru mi gisɔ.

13 I n wuu dua i ko nùn wa u sere yɔ gunguru mi, u di. Domi goo kun dimɔ ma n kun mɔ u tura mi, yèn sõ wiya u koo yãkuru domaru koosi, yen biru be ba soka bu sere di. I doo fuuku, i ko i nùn wa.

Sɔɔlu ka Samuɛli ba yinna

14 Ma ba doona. Ye ba duɔ wuuɔ, yera ba ka Samuɛli yinna u yariɔ u dɔɔ gunguru mi.

15 N deema Sɔɔlu u sere na wuu mi, Yinni Gusunɔ u Samuɛli sõɔwa u nɛɛ,

16 sia amadaare kon Bɛnyamɛɛban turo gɔrima wunɛn mi, kpa a nùn gum tãre wirɔ domi na nùn gɔsa u ka ko nɛn tɔmbu Isireliban sunɔ. Wiya u koo bu wɔra Filisitiban nɔmạn di. Domi na ben wuri nua ma na bu mɛɛrima na ben wahala wa.

17 Saa ye Samuɛli u Sɔɔlu wa, Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa u nɛɛ, durɔ wiya mi, wìn gari na raa nun sõɔwa. Wiya u koo bandu di nɛn tɔmbun suunu sɔɔ.

18 Yera Sɔɔlu u susi Samuɛlin bɔkuɔ wuu duu yerɔ u nɛɛ, a gem mɔ, a man sõɔwɔ mi yam wao wi, u wãa.

19 Samuɛli u Sɔɔlu wisa u nɛɛ, nɛna yam wao wi. A na su da gunguru mi. Sanna sa ko di gisɔ. N n kua bururu, ye a bwisikumɔ wunɛn gɔ̃ruɔ a bikia, kon nun ye kpuro wisi, kpa n de a doona.

20 Kɛtɛku ni nu kõɔra yen sõɔ ita gisɔ, a ku maa nin gari ko, domi siba nu wa. Adama a n yɛ̃ ma Isireliban sia ya ko n wãa wunɛ ka wunɛn baan yɛnugibun nɔmaɔ.

21 Ma Sɔɔlu u nùn wisa u nɛɛ, nɛ Bɛnyamɛɛn bwesera. N ṅ beya ba piiburu bo Isireliba sɔɔ? Bɛnyamɛɛn bwese te sɔɔ kpam, n ṅ nɛn dusiba ba bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛru bo? Mba n kua a ka man gari yinin bweseru mɔ̀.

22 Samuɛli u ka Sɔɔlu ka sɔm kowo wi da gunguru mi, u bu duusia dii bakarɔ u bu aye bɛɛrɛgiru wɛ̃ tɔmbu tɛnan suunu sɔɔ be ba dim soka mi.

23 Ma Samuɛli u dĩa kowo sõɔwa u nɛɛ, a dĩa ni tama ni na nɛɛ, a gina yiiyo bee tia wunɛn mi.

24 Dĩa kowo u ka yaa taaru na u yi Sɔɔlun wuswaaɔ. Ma Samuɛli u nɛɛ, wee ye ba nun yiiya, a tii ye gaweo a di. Domi na ye beruawa wunɛn gisɔn naa ten sõ n sere tɔmbu dim soku mini.

Ma Sɔɔlu ka Samuɛli ba di sạnnu dɔma te.

25 Ye ba sarama gunguru min di, ba wura wuuɔ, ma Samuɛli u ka Sɔɔlu gari kua win dii tɛɛra wɔllɔ, ma Sɔɔlu ka win sɔm kowo ba kpuna mi.

Samuɛli u Sɔɔlu gum tãre u ka ko sunɔ

26 Buru buru yellu, Samuɛli u Sɔɔlu soka dii tɛɛra wɔllu mi, u nɛɛ, a seewo, kon nun kara a doona.

Sɔɔlu u seewa, ma wi ka Samuɛli ba yara sạnnu yɛnun di.

27 Sanam mɛ ba wuu yarimam dɔɔ, Samuɛli u Sɔɔlu sõɔwa u nɛɛ, a de wunɛn sɔm kowo u sun gbiiya u doona.

Ma sɔm kowo wi, u gbia u doona. Yera Samuɛli u nɛɛ, a yõro, kpa n nun sõ ye Gusunɔ u gerua.

10

1 Ma Samuɛli u gum kparaba piibu sua u gen gum tãre Sɔɔlun wirɔ u nùn bɔkasi u nɛɛ, na yeni kuawa a n ka yɛ̃ ma Yinni Gusunɔwa u nun gɔsa a ka ko win tɔmbun sunɔ.

2 Sà n yarina minin di tɛ̃, kaa ka durɔbu yiru gabu yinna Sɛɛtakiɔ, Bɛnyamɛɛn temɔ Rasɛlin sikirun bɔkuɔ. Ba koo nun sõ bu nɛɛ, kɛtɛku ni a kaso da mi, ba nu wa kɔ. Wunɛn baa u ṅ maa nin bwisikunu mɔ̀, wunɛn tiin bwisikuna u mɔ̀. U tii bikiamɔ, amɔna u koo ko win biin sõ.

3 Kpa a sara a da sere Taborin dãa baka ten mi. Kaa ka durɔbu ita gabu yinna be ba dɔɔ Betɛliɔ bu ka Yinni Gusunɔ sã. Ben turo u ko n boo binu ita sɔɔwa, turo ko n pɛ̃ɛ ita nɛni, kpa turo u n maa tam kparaba nɛni.

4 Ba koo nun tɔbiri kpa bu nun pɛ̃ɛ yiru wɛ̃ kpa a ye mwa.

5 Yen biru kaa da sere gunguru mi ba ra Gusunɔ sã te ba mɔ̀ Gibea. Miya Filisitiban tabu kowo wuuru gara wãa. Saa ye a duɔ wuu ge sɔɔ, kaa ka Gusunɔn sɔmɔbun wuuru garu yinna be ba saram wee gunguu ten min di, ba girigbo ka bwãaru ka guuru ka mɔrɔku soomɔ, ba Yinni Gusunɔ sãamɔ.

6 Saa ye, Yinni Gusunɔn Hunde u koo nun
yɔ kpa a ko tɔn kpao kpa a n Yinni Gusunɔ
sãamɔ ka win sɔmɔ be sannu.
7 Saa ye yĩrenu ita ye, ya nun koora ya
kpa, a koowo kpuro ye wunɛn nɔma ya baba
domi Yinni Gusunɔ u wãa ka wunɛ.
8 Kpa a man gbiiya a da Giligaliɔ a man
ma mi sõɔ nɔɔba yiru. Miya kon nun deema
kpa n yãku dõɔ mwaararuginu ko ka maa
siarabun yãkunu kpa n nun sõɔsi ye n
weenɛ a ko.
9 Sanam mɛ Sɔɔlu u Samuɛli biru kisi u
doonɔ, Gusunɔ u win gõru gɔsia kpɔɔ, ma
yĩre ni kpuro nu koora tõɔ te sɔɔ.
10 Sanam mɛ Sɔɔlu ka win sɔm kowo ba
tura Gibeaɔ, Gusunɔn sɔmɔbun wuuru gara
ka bu yinna. Yera Gusunɔn Hunde u Sɔɔlu
yɔɔwa, ma u Gusunɔ sãaru wɔri ben suunu
sɔɔ.
11 Be ba raa nùn yẽ kpuro, ye ba nùn wa
u Gusunɔ sãamɔ sɔmɔ ben suunu sɔɔ mɛ,
yera ba bikiamɔ ba mɔ̀, mba n Kisin bii Sɔɔlu
deema. U tẽ sãawa Gusunɔn sɔmɔ?
12 Wuu gen tɔnu goo u wisa u nɛɛ, wara
sɔmɔ ben tiin baaba. Yen sõna ba ra mɔndu
ko bu nɛɛ, Sɔɔlu tẽ sãawa Gusunɔn sɔmɔ?
13 Saa ye Sɔɔlu u sãa te kua u kpa, ma u da
gunguu ten mi.
14 Yera win baa yãkabu u nùn bikia u nɛɛ,
mana i da ka wunɛn sɔm kowo.
Sɔɔlu u nùn wisa u nɛɛ, sa kɛtɛkunu kaso
dawa, adama sa ɲ nu wa. Ma sa da Samuɛlin
mi.
15 Yera baa yãkabu wi, u nɛɛ, a man sõɔwɔ
ye Samuɛli u nun sõɔwa.
16 Ma Sɔɔlu u nɛɛ, u sun sõɔwa dim dim ma
ba kɛtɛku ni wa.
Adama u ɲ nùn bandun gari sõɔwa yi
Samuɛli u gerua.

Ba Sɔɔlu bandu wẽ

17 Yen biru Samuɛli u Isireliba kpuro
sokusia ba mɛnna Yinni Gusunɔn sãa yerɔ
Misipaɔ.
18 Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ
bɛɛ Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, u
bɛɛ yarama Egibitin di ma u bɛɛ wɔra
Egibitigibun nɔman di, ka bwesenu kpuro
ni nu raa bɛɛ dam dɔremɔn nɔman di.
19 Adama wee, i nùn yina gisɔ, wi u
bɛɛ faaba kua bɛɛn wahala ka bɛɛn nɔni
swãarun di. Ma i nɛɛ, u bɛɛ sunɔ kuo, u bɛɛ
kpara. N n mɛn na, i yarima bweseru ka
bweseru, kpa i tii tusia yɛnu ka yɛnu win
wuswaaɔ.
20 Ma Samuɛli u dera Isireliban bwesenu
kpuro nu susi nu tii tusia. Yera Gusunɔ
u sõɔsi ka yĩreru ma u Bɛnyamɛɛn bweseru
gɔsa.
21 Yen biru Samuɛli u dera Bɛnyamɛɛn
tɔmbu ba susi ba tii tusia yɛnu ka yɛnu ma
Gusunɔ u Matirin yɛnu gɔsa. Matirin yɛnu
ge sɔɔ, Kisin bii Sɔɔluwa u gɔsa. Adama ye
ba nùn soka soka ba ɲ nùn wa.
22 Yen sõna ba kpam Yinni Gusunɔ bikia
ba nɛɛ, durɔ wi, u tunuma kɔ mini?
Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, oo, wee, u kukua
tɔmbun yãnu sɔɔ.
23 Ba duki da mi, ma ba ka nùn na. Ye u
yõra tɔmbun suunu sɔɔ, be kpuron gunum
mu yõrawa win serɔ.
24 Ma Samuɛli u tɔn be kpuro sõɔwa u nɛɛ,
durɔ wi wee, wi Yinni Gusunɔ u gɔsa. Goo
maa sari bɛɛ kpuro sɔɔ wi u ka nùn nɛ.
Ma tɔn be kpuro ba kuuki kua ma ba nɛɛ,
sunɔn hunde yu dakaa da.
25 Ma Samuɛli u bu sinandun wooda
tusia, ma u ye yorua tireru sɔɔ u yi Gusunɔn
sãa yerɔ. Yen biru u tɔn be kpuro kara, ben
baawure u da win yɛnuɔ.
26 Sɔɔlun tii u maa da win yɛnuɔ Gibeaɔ. N
deema Gusunɔ u tabu durɔ damgibu gabun
gõruɔ doke bu nùn swĩi.
27 Adama aluwaasi garu ko sariba gabu ba
gerumɔ ba mɔ̀, durɔ winiwa u koo kpĩ u sun
faaba ko? Ma ba nùn gɛma ba ɲ ka nùn kẽru
naawɛ. Adama Sɔɔlu kun gɛɛ gerua.

Sɔɔlu u Amɔniba kamia

11

1 Amɔniban sunɔ wi ba mɔ̀ Nakasi u
seewa u da u Yabɛsi wɔri Galadin temɔ. Ma
Yabɛsigibu kpuro ba nùn sõɔwa ba nɛɛ, a ka
sun arukawani bɔkuo, sa ko nun yoru diiya.
2 Adama Nakasi u bu wisa u nɛɛ, ì n wura
n bɛɛn baawuren nɔm geun nɔnu wɔwa,
kpa bɛɛ Isireliba kpuro i sekuru wa, sanam
mɛya kon ka bɛɛ arukawani bɔke.
3 Yabɛsin guro gurobu ba nùn sõɔwa ba
nɛɛ, a sun sõɔ nɔɔba yiru kẽɛyɔ su wa su ka
tɔmbu gɔri Isirelin tem kpuro sɔɔ. Sà kun
wa wi u koo sun faaba ko, sa ko bɛɛ tii yõsua.
4 Yera gɔro be, ba da Gibeaɔ mi Sɔɔlu u
wãa, ba labaari ye gerua. Ye tɔmba nua mɛ,
ma be kpuro ba nɔɔgiru sua ba swĩ.

5 N deema Sɔɔlu u wee gberun di ka
win kɛtɛba, ma u bikia u nɛɛ, mba n tɔn
be deema ba ka sumɔ mɛ. Ma ba nùn
Yabɛsigibun gari yi saaria.
6 Ye Sɔɔlu u yi nua, yera Gusunɔn Hunde
u nùn yɔɔwa ma win nukura gbisa gem ka
tia.
7 Yera u win kɛtɛba yiru sua u go u ye
bɔtira bɔtira, ma u dera ba ka yen kpiri ni da
Isirelin tem kpuro sɔɔ ba nɛɛ, nge mɛya ba
koo baawuren kɛtɛba kua wi u yina u Sɔɔlu
ka Samuɛli swĩi bà n tabu seewa.
Ma Yinni Gusunɔn bɛrum mu tɔn be
mwa, yera be kpuro ba mɛnna ba yara nge
tɔn turo.
8 Sɔɔlu u dera ba tɔn be gara gara Besɛkiɔ.
Isireliban geera kuawa tɔnu nɔrɔbun suba
gooba wunɔbu (300.000). Yudaba ba maa
sãa tɔnu nɔrɔbun suba tɛna (30.000).
9 Ma ba Yabɛsigibun gɔro be sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
i doo i bɛɛgibu sɔ̃ i nɛɛ, sia sere sɔ̃ɔ u ka ye,
ba koo faaba wa.
Ye gɔro be, ba tura ba Yabɛsigii be sɔ̃ɔwa
mɛ, yera ben nukura dora.
10 Ma ba Amɔniba sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, sia sa ko
bɛɛ tii yɔ̃sua i ka sun ko nge mɛ n bɛɛ wɛ̃re.
11 Sɔɔlu u win tɔmbu bɔnu kua wuunu
ita. Yen sisiru saa ye goo gbiikaa swĩ, u dera
ba da ba Amɔniban sansani wɔri ba bu go
go sere sɔ̃ɔ ka ye. Be ba tie ba yarinɛwa ba
sebiri tia tia.
12 Yera Isireliba ba Samuɛli sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
berà ba ɲ daa kĩ Sɔɔlu u ko bɛsɛn sunɔ. Be
ba gerua mɛ, a de bu yarima su bu go.
13 Adama Sɔɔlu u nɛɛ, ba ɲ goo goomɔ gisɔ,
domi gisɔra Yinni Gusunɔ u sun faaba kua.
14 Ma Samuɛli u be kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i
na su da Giligaliɔ kpa su Sɔɔlun bandun dam
sire.
15 Ma be kpuro ba da mi, ba Sɔɔlun
bandun dam sire Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
Ba maa Yinni Gusunɔ siarabun yãkunu kua.
Ma Sɔɔlu ka Isireliba kpuro ba tɔ̃ɔ bakaru di
ka nuku dobu.

Samuɛli u Isireliban kparabu

deri

12

1 Samuɛli u Isireliba kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee na bɛɛn gere wura gãanu kpuro sɔɔ ma
na bɛɛ sunɔ kua.
2 Tɛ̃ wiya u koo bɛɛ kpara, domi na
tɔkɔ kua, nɛn seri burura, nɛn biba maa
bukura nge bɛɛ. Wee na bɛɛ kpara saa nɛn
aluwaasirun di sere n ka girari gisɔ.
3 I man seeda diiyo Yinni Gusunɔ ka sunɔ
wi u gɔsan wuswaaɔ. Waran kɛtɛwa na
mwaare. N kun mɛ, weren kɛtɛkuwa na
mwa. Wara na taki diire. N kun mɛ, wara
na dam dɔrere. Nge weren kɛ̃ra na mwaare
n ka nùn gem wɛ̃. Wi na yen gaa kuare, kon
yɛ̃ro yen dibu kɔsia.
4 Ba nɛɛ, a ɲ sun taki diire, a ɲ maa sun
dam dɔrere. Mɛya a ɲ maa bɛsɛn goon kɛ̃ru
mwaare a ka nùn gem wɛ̃.
5 Samuɛli u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ
ka sunɔ wi u gɔsa ba sãa seeda gisɔ ma i ɲ
kɔ̃sa gaa wa nɛ sɔɔ.
Ba nɛɛ, mɛya.
6 Yera Samuɛli u kpam bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
Yinni Gusunɔwa u sãa nɛn seeda, wi, wi u
Mɔwisi ka Aroni gɔsa ma u bɛɛn baababa
yarama saa Egibitin tem di.
7 N n mɛn na, i yɔ̃ro sɛ̃ɛ tɛ̃, kpa i bɛɛn taarɛ
nɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Kon bɛɛ win
sɔm geenu yaayasia ni u kua bɛɛ ka bɛɛn
baababan sɔ̃.
8 Yakɔbu ka wigibu ba da Egibitiɔ. Ma
Egibitigibu ba ben bibun bweseru nɔni
sɔ̃ɔwa, ma ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue u
ka bu somi. Ma u bu Mɔwisi ka Aroni gɔria.
Beya ba bu yara Egibitin di, ma ba dera ba
sina tem mini.
9 Adama ba Gusunɔ ben Yinni wi duari.
Ma u bu Hasorin tabu sunɔ Sisera nɔmu
sɔndia ka Filisitiba ka Mɔabun sunɔ. Be
kpurowa ba ka bu tabu kua ba bu kamia.
10 Yera ba Yinni Gusunɔ soka ba nùn
sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, ba durum kua domi ba nùn
deri ba bũu tɔn durɔ be ba mɔ̀ Baaliba ka bũu
tɔn kurɔ wi ba mɔ̀ Asitaate sãamɔ. Adama ù
n bu wɔra ben yibɛrɛban nɔman di, ba koo
nu deri bu nùn sã.
11 Ma Yinni Gusunɔ u bu Gedeoni
gɔriama ka Baraki ka Yɛfite ka sere maa nɛ
Samuɛli. Ma u bɛɛ wɔra saa bɛɛn yibɛrɛban
nɔman di be ba bɛɛ sikerenɛ, ma i sina ka
alafia.
12 Adama sanam mɛ i wa ma Amɔniban
sunɔ Nakasi u bɛɛ tabu wɔrim wee, yera i
man sɔ̃ɔwa i nɛɛ, sunɔwa i kĩ u bɛɛ kpara, baa
mɛ Yinni Gusunɔ u bandu dii bɛɛn suunu
sɔɔ.

13 I nùn sunɔ bikia, ma u bɛɛ nùn wɛ̃. Sunɔ
wi i kĩ mi, wi wee mi tɛ̃.
14 I n Yinni Gusunɔ nasie, ì n nùn sãamɔ, ì
n win gari mɛm nɔɔwammɛ, ma i ɲ̀ win gere
yinɛ, ma i nùn swĩi dee dee, bɛɛ ka bɛɛn sunɔ
wi u bɛɛ kpare, i ko i gea wa.
15 Adama ì kun win gari mɛm nɔɔwɛ, ma i
win gere yina, u koo bɛɛ nɔma doke nge mɛ
u bɛɛn baababa kua.
16 Tɛ̃, i yõro i wa gãa baka ni Yinni Gusunɔ
u koo ko bɛɛn wuswaaɔ.
17 N ɲ̀ doo gɛ̃ɛrun saawa sa wãa mi tɛ̃?
Kon Yinni Gusunɔ kana u de gura yu nɛ ka
gbãsukunu. Sanam mɛya i ko gia ma durum
baka i kua win mi, ye i ka tii sunɔ bikia.
18 Ma Samuɛli u Yinni Gusunɔ kana. Gura
na tõɔ te sɔɔ, ka gbãsukunu. Yera tɔn be
kpuro ba Yinni Gusunɔ ka Samuɛli nasia.
19 Ma be kpuro ba Samuɛli sõɔwa ba nɛɛ,
a Gusunɔ wunɛn Yinni kanɔ bɛsɛ wunɛn
bwãabun sõ kpa su ku ra gbi yèn sõ sa kpam
durum sosi bɛsɛn durum gura sɔɔ domi sa
tii sunɔ bikia.
20 Ma Samuɛli u bu wisa u nɛɛ, i ku nanda.
Geema, i kõsa ye kpuro kua, adama i ku maa
gɛra Yinni Gusunɔn swaan di. I nùn sãawɔ
ka bɛɛn gõru kpuro.
21 I ku gɛra i bũnu swĩi. Nu ɲ̀ arufaani
gaa mɔ, nu ɲ̀ maa kpɛ̃ nu bɛɛ faaba ko, domi
kama nu sãa.
22 Yinni Gusunɔ u gõru doke u bɛɛ ko
win tɔmbu, u ɲ̀ maa bɛɛ yinamɔ win yĩsi
bakarun bɛɛrɛn sõ.
23 Nɛn tii maa Gusunɔ u man gbara bu nɛɛ,
na ɲ̀ maa bɛɛ kanaru kuammɛ. Domi yeya
n ko n sãa nɛn durum win mi. Ko na n bɛɛ
swaa gea sõɔsimɔwa ye ya dɛnde.
24 I n gesi Yinni Gusunɔ nasie kpa i n nùn
sãamɔ ka nuku tia ka bɛɛn gõrusu kpuro,
kpa i n yaaye gãa baka ni u bɛɛ kua.
25 Adama ì n daa kõsa mɔ̀, i ko i kam kowa
bɛɛ ka bɛɛn sunɔ wi.

Isireliba ba ka Filisitiba
tabu kua

13

1 Sɔɔlu u mɔwa wõɔ * sanam mɛ u bandu
di Isireliba sɔɔ. Ye u bu kpara wõɔ yiru,
2 yera u tɔnu nɔrɔbun suba ita (3.000) gɔsa
be sɔɔ. Ben nɔrɔbun suba yiru (2.000) ya
wãa ka wi Mikimasiɔ, Betɛlin guurun bera
gia. Tɔnu nɔrɔbu (1.000) ba maa wãa ka
Yonatam Gibeaɔ, Bɛnyamɛɛn temɔ. Ma u
dera tɔn be ba tie ba wura ben yɛnusɔ.
3 Gibea miya Yonatam u Filisitiban tabu
kowo wuuru garu wɔri u kamia. Ma Filisiti
be ba tie ba yen baaru nua. Yera Sɔɔlu u
dera ba kɔba so Isirelin tem kpuro sɔɔ ba
nɛɛ, i de Heberuba kpuro bu baaru ye nɔ.
4 Yera Isireliba kpuro ba nua ma Sɔɔlu
u Filisitiban tabu kowo be kamia sere ben
mɔru seewa. Yera n dera Isireli be kpuro ba
mɛnna Sɔɔlun mi ye u bu soka Giligaliɔ.
5 Ma Filisitiba ba maa mɛnna bu ka Isire-
liba tabu ko. Ba tabu kɛkɛba mɔwa nɔrɔbun
suba tɛna (30.000) ka maa maasɔbu nɔrɔbun
suba nɔɔba tia (6.000). Ben tabu kowobu
ba ɲ̀ garirɔ. Ba dabiwa nge yani sɛɛri nim
wõkun goorɔ. Ma ba na ba sansani gira
Mikimasiɔ, Bɛti Afɛnin sõɔ yari yeru gia.
6 Sanam mɛ Isireliba ba wa ma ba ɲ̀ kurɔ,
domi Filisitiba ba bu sɛ̃ke, ma ba da ba
kukua kpee wɔrusɔ, ka awĩi sɔɔ, ka kpee
baaba sɔɔ, ka wɔrusɔ, sere ka dɔkɔ kpirinɔ.
7 Isireliba sɔɔ, gabu ba mam da sere
Yuudɛnin guruɔ Gadi ka Galadin temɔ.

Adama Sɔɔlu u wãa Giligaliɔ. Be ba ka nùn
wãa mi kpuro ba bɛrum soore ba diirumɔ.
8 Ba tɛ mi, ba kuawa sõɔ nɔɔba yiru nge mɛ
Samuɛli u Sɔɔlu bura, adama Samuɛli u ɲ̀ nɛ.
Yera tɔmba yarinam torua.
9 Yen sõna Sɔɔlu u nɛɛ, bu yaa sabenu
tama u ka yãku dõɔ mwaararuginu ko ka
maa siarabun yãkunu. Ma u yãku dõɔ
mwaararugii te kua ka win tii.
10 Saa ye u yãku te kua u kpa kese, yera
Samuɛli u kurama ma Sɔɔlu u yarima u nùn
sennɔ da.
11 Samuɛli u nɛɛ, mban sõna a yenin bwe-
seru kua.

Sɔɔlu u wisa u nɛɛ, na wa tɔmba yarinamɔ
ma a ɲ̀ nɛ saa ye a bura. Filisitiba wee, ba
maa mɛnnɛ Mikimasiɔ.
12 Ma na bwisika na nɛɛ, Filisitiba ba koo
man wɔrima Giligali mini, na ɲ̀ maa Gusunɔ
somiru kanɛ. Yen sõna nɛn tii na yãku te
kua.
13 Ma Samuɛli u nɛɛ, gari bɔkɔn kookoosa
a kua mi. A ɲ̀ Gusunɔ wunɛn Yinnin wooda
mɛm nɔɔwɛ ye u nun wɛ̃. À n daa ye mɛm
nɔɔwa, Yinni Gusunɔ u koo raa de wunɛn

* **13:1** ***w***õɔ - Ye ba yorua Heberum sɔɔ, ya ɲ̀ dɛɛrɛ.

bweseru ta n bandu dii Isireliba sɔɔ sere ka baadommaɔ.
14 Adama tɛ̃ wunɛn bandu ta ɲ̀ maa tɛɛmɔ. Yinni Gusunɔ u koo goo kasu wìn daa ya nùn wɛ̃re kpa u nùn ko win tɔmbun kparo. Domi wunɛ, a ɲ̀ win wooda mɛm nɔɔwɛ.
15 Ma Samuɛli u seewa u doona Giligalin di. Yera Sɔɔlu ka win tabu kowo be ba tie ba maa da Gibeaɔ, Bɛnyamɛɛn temɔ. Ma u bu gara mi. Ben geera kua tɔnu natan (600) saka.
16 Sɔɔlu ka win bii Yonatam ka tɔn be ba ka bu wãa sannu, ba ben sansani gira Gibea mi. Adama Filisitiban sansani ya wãa Mikimasiɔ.
17 Filisitiban tabu kowobun wuunu ita ya yara ben sansanin di ya Isireliba wɔraa da. Wuu teera da Ofaran swaaɔ Sualin temɔ.
18 Ma yirusera Bɛti Horonin swaa swĩi. Ma itasera maa da Bɛnyamɛɛn tem nɔɔ bura yerɔ wɔwa gaan bɔkuɔ mi purukanu ra n wãa gbaburun bera gia.
19 N deema sekobu sari Isireliban tem kpuro sɔɔ domi Filisitiba ba nɛɛ, ba ɲ̀ wure bu takobiba ko ɲ̀ kun mɛ yaasi.
20-21 Yen sɔ̃na Isireliba ba ra de Filisitiban mi bu ka ben naa tebonun yari nɔɔ dera, ka ben dãkunu ka ben gbɛ̃ɛ ka ben tebonu ka maa ben naa kpara dɛkin nɔɔ sɛ̃nu.
22 Yen sɔ̃na tabun sanam mɛ sɔɔ, tɔn be ba wãa Sɔɔlu ka win bii Yonatam mi, ben goo kun takobi mɔ, ɲ̀ kun mɛ yaasa. Sɔɔlu ka win bii Yonatam tɔnawa ba yeba mɔ.
23 Ma Filisitiban tabu kowobun wuu teeru gara yara ta da Mikimasiɔ, bera mi guunu yiru nu yinna. N deema miya ba ra ka sare.

Yonatam u Filisitiba kamia

14

1 Sɔ̃ɔ teeru Yonatam, Sɔɔlun bii, u win bɔ̃ɔ aluwaasi wi u ra win tabu yãnu sɔbe sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a na su da Filisitiban tabu kowo wuu ten mi, te ta wãa giɔ.

Adama u ɲ̀ Sɔɔlu sɔ̃ɔwa ma u gam dɔɔ.
2 Sɔɔlu u wãa Migoroniɔ Gibean bɔkuɔ dãru garun nuurɔ te ba ra soku gerenadi. Tɔn be ba wãa ka wi, ben geera sãawa tɔnu natan (600) saka.
3 N deema yãku kowo wi ba mɔ̀ Aya u wãa tɔn ben suunu sɔɔ u sãa yãa ni ba ra ka bikiaru ko Gusunɔn mi nɛni. Aya wi, u sãawa Akitubun bii. Akitubu wi, ka win wɔnɔ Ikabɔdu, be, ba maa sãawa Finɛɛsin bibu. Finɛɛsin tundowa Eli, wi u raa sãa Yinni Gusunɔn yãku kowo Siloɔ. Tɔnu nata ye sɔɔ, goo kun yɛ̃ Yonatam u yara.
4 Swaa ye Yonatam u swĩi u ka da Filisitiban tabu kowo ben mi, ya kpawa ka kpee bakanu yirun baa sɔɔ. Teerun yĩsira Bosɛsi, yirusera maa Sɛnɛ.
5 Teera wãa swaa yen sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia Mikimasin deedeeru. Teera maa wãa Geban deedeeru.
6 Yonatam u win bɔ̃ɔ aluwaasi wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a na su da bango sari ben mi. Sɔrɔkudo Yinni Gusunɔ u koo sun somi. Domi gãanu sari ni nu koo nùn ganɛ u kun ka sun faaba kue, baa sà kun dabi.
7 Aluwaasi wi, u nɛɛ, a koowo kpuro ye a gɔ̃ru doke, a ku sika ko. Na wãa ka wunɛ.
8 Ma Yonatam u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, su da ben bera gia kpa bu sun wa.
9 Bà n nɛɛ, su yɔ̃ro su bu ma, sa ko yɔ̃rawa su bu ma.
10 Bà n maa nɛɛ, su na ben mi, sa ko dawa, domi ben soku tera ta ko n sãa yĩreru ma Yinni Gusunɔ u sun bu nɔmu bɛria.
11 Ma be yiru ye, ba dera Filisitiba ba bu wa. Ma Filisiti be, ba nɛɛ, Heberuba wee, ba yarimamɔ wɔrusun di mi ba raa kukua.
12 Ma Filisitiban tabu kowo be, ba Yonatam ka win aluwaasi wi nɔɔ kɔ̃ ba nɛɛ, i na mini su bɛɛ gari gɛɛ sɔ̃.

Ma Yonatam u win bɔ̃ɔ aluwaasi wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man swĩima domi Yinni Gusunɔ u sun bu nɔmu bɛria, bɛsɛ Isireliba.
13 Yera durɔ u kabura u ka yɔɔwa u da mi ba wãa ma aluwaasi wi, u nùn swĩi. Ye ba tura mi, ma u bu soomɔ u suririmɔ. Yera win bɔ̃ɔ aluwaasi wi, u bu goomɔ win biruɔ.
14 Ben tabun tore ye sɔɔ, be yiru ye, ba tɔmbu gowa nge tɔnu yɛndun saka batuma piibu sɔɔ.
15 Ma bɛrum Filisitiban tabu kowobu mwa kpuro be ba wãa sansaniɔ, ka be ba wãa tabu gberɔ, ka be ba sansani kɔ̃su, ka maa be ba yarimɔ ba tɔmbu wɔraa daamɔ. Sere ka tem tii mu yĩirumɔwa ma tɔmba burisina. Gusunɔwa u dera yabu ye kpuro ya koora mɛ.
16 Be ba Sɔɔlun sansani kɔ̃su Gibeaɔ Bɛnyamɛɛn temɔ, ba wa Filisitiban tabu kowo dabinu ba duku dukubu mɔ̀ baama kpuro.

17 Ma Sɔɔlu u win tɔmbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i bɛsɛn tɔmbu mɛnnɔ i ben yĩsa soku kpa su wa be ba kun wãa mi.
Ma ba kua mɛ, ba deema Yonatam ka win bɔ̃ɔ aluwaasi wi u ra win tabu yãnu sɔbe, beya ba sari mi.
18 Ma Sɔɔlu u Aya sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u Gusunɔn woodan kpakororu suama.
N deema kpakoro te, ta wãa Isireliban sansaniɔ sanam mɛ.
19 Nge mɛ Sɔɔlu u ka yãku kowo wi gari mɔ̀, wure ni nu wãa Filisitiban sansaniɔ nu sosimɔwa nu dɔɔ. Yera Sɔɔlu u yãku kowo wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a kpakoro te derio, su ku maa Gusunɔ gãanu bikia.
20 Ma Sɔɔlu ka win tabu kowobu ba mɛnna ba da tabu gberɔ, ba deema wee Filisitiba ba burisinɛ ba goonamɔ ka takobi.
21 N deema Heberu gabu ba raa yoru dimɔ Filisitiban mi, sere ba ka bu da ben sansaniɔ. Adama ye ba Sɔɔlu ka Yonatam ka begibu wa, yera ba tii wuna ba wura ben mi.
22 Isireli gabu ba raa maa kukua Efaraimun guunun bera gia. Ye ba nua ma Filisitiba ba duki mɔ̀, yera ba seema ba wɔri tabu sɔɔ ba bu naa swĩi,
23 ba ka tura Bɛti Afɛnin wuswaaɔ. Nge mɛya Yinni Gusunɔ u ka Isireliba faaba kua dɔma te.

Isireliba ba Yonatam yakia

Sɔɔlu nɔman di

24 Isireliba ba nɔni sɔ̃ɔra gem gem dɔma te, yèn sɔ̃ Sɔɔlu u bɔ̃rua u nɛɛ, ma n kun mɔ na nɛn yibɛrɛba mɔru kɔsia, wi u di yoka yu sere turi, kon yɛ̃ro gowa. Yen sɔ̃na tɔn be sɔɔ, goo kun dĩanu dende.
25 Sɔɔlun tɔmbu kpuro ba tura dãa sɔ̃ɔwɔ mi tim mu tɛrie temɔ.
26 Sanam mɛ ba sɔ̃ɔ ge duɔ, ba deema wee, tim mɛ, mu koka temɔ. Ka mɛ, goo kun kãka u mu dabure domi ba bɔ̃ri yi nasie.
27 Adama Yonatam u ɲ̀ daa nua ma win tundo u tɔn be kirɔ kua ka bɔ̃ri. Yera u dɛka ye u nɛni ka tim bau sɔka u wuna u nɔɔ kpɛ̃ɛ, ma u dam wa.
28 Saa ye sɔɔra tɔn ben turo u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛn tundo u sun kirɔ kua ka bɔ̃ri u nɛɛ, wi u di gisɔ, u koo yɛ̃ro go. Yera n dera tɔn be, ba ka wasira gem gem.
29 Ma Yonatam u nɛɛ, nɛn baaba u bɛsɛn tɔmbu nɔni sɔ̃ɔmɔwa. A ɲ̀ wa nge mɛ na dam wa sanam mɛ na tim mɛn fiiko di?
30 N koo raa wɛ̃ra too tɔn be, bà n di baa fiiko ye ba wɔra ben yibɛrɛban nɔman di. Domi ba koo raa Filisiti be go n kere mɛ.
31 Dɔma te, ba Filisitiba gowa saa Mikimasin di sere ka Ayaloniɔ. Ma ba wasira gem gem.
32 Yera ye Filisitiba ba deri, ba ye kata kua ba gura. Ba yãanu ka kɛtɛba ka kɛtɛ binu mwɛɛrimɔ ba goomɔ ma ba yaa ye temmɔ mi ya kpĩ yɛm sɔɔ.
33 Saa ye sɔɔra ba Sɔɔlu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wee, tɔn be, ba Yinni Gusunɔ torarimɔ ba yaa temmɔ mi ya kpĩ yɛm sɔɔ.
Ma Sɔɔlu u nɛɛ, naanɛ sarirugibu bɛɛ! I kpee bakaru bimiama mini tɛ̃.
34 Kpa i baawure sɔ̃ u ka win kɛtɛ ɲ̀ kun mɛ win yãaru na u saka mi, kpa u da u di. Bà n kua mɛ, ba ɲ̀ maa Yinni Gusunɔ torarimɔ.
Wɔ̃ku te sɔɔ, tɔn ben baawure u ka win kɛtɛ na u go mi.
35 Ma Sɔɔlu u Yinni Gusunɔ yãku yeru kua mi, tera ta sãa gbiikiru ni u kua sɔɔ.
36 Yen biru u win tɔmbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, su da su Filisitiba naa gira wɔ̃kuru su bu wɔri sa n ben yãnu guramɔ sere yam mu ka sãra. Su ku ra ben goo deri, baa turo.
Ma ba nɛɛ, a koowo mɛ n nun wɛ̃re.
Adama yãku kowo u nɛɛ, su gina da su Gusunɔ bikia.
37 Ma Sɔɔlu u Gusunɔ bikia u nɛɛ, n doo n Filisitiba naa gira? Kaa sun bu nɔmu bɛria?
Adama Gusunɔ u ɲ̀ nùn wisa dɔma te.
38 Yera Sɔɔlu u nɛɛ, i mɛnnama bɛɛ be i sãa wirugibu kpa su gia mi torara wãa gisɔ.
39 Sere ka Yinni Gusunɔn wãaru, wi u ra Isireliba faaba ko, baa ɲ̀ n nɛn bii Yonatam na, u tora, u koo gbiwa.
Adama tɔn ben goo kun nùn wisa.
40 Ma u nɛɛ, i doo i yɔ̃ra miɔnɔ, nɛ ka nɛn bii Yonatam sa ko maa yɔ̃ra mini.
Tɔn be, ba nɛɛ, a koowo mɛ n nun wɛ̃re.
41 Ma Sɔɔlu u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔ, bɛsɛ Isireliban Yinni, a sun sɔ̃ɔsio ka yĩreru mi torara wãa.
Ma torara sɔ̃ɔsira Yonatam ka Sɔɔlun bera gia. Be ba tie ba yara.
42 Sɔɔlu u kpam nɛɛ, n tiara nɛ ka nɛn bii.
Ma torara sɔ̃ɔsira Yonatam mi.

43 Sɔɔlu u Yonatam sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man
sɔ̃ɔwɔ ye a kua.
Yonatam u nɛɛ, na tim bau sɔka ka dɛka ye
na nɛni ma na mɛn fiiko denda. Nɛ wee, na
wura n gbi.
44 Yera Sɔɔlu u nɛɛ, nà kun nun go,
Yonatam, Gusunɔ u man kua nge mɛ u kĩ.
45 Adama tɔn be, ba Sɔɔlu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
Yonatam, wi u Isireliba faaba baka yeni kua,
wiya u koo gbi? Sere ka Yinni Gusunɔn
wãaru, baa win seri tia ya ṅ wukuramɔ yu
wɔri. Domi ka Gusunɔn somira u sɔmburu
kua gisɔ.
Mɛsuma ba ka Yonatam yakia u ṅ ka gu.
46 Yen biru Sɔɔlu u sina u ṅ maa Filisitiba
naa swĩi. Ma Filisiti be, ba wura ben temɔ.

Sɔɔlun nasara

47 Sanam mɛ Sɔɔlu u bandu di u kpa Isire-
liban suunu sɔɔ u ka win yibɛrɛba tabu kua
u ka sikerena. Bera Mɔabuba ka Amɔniba
ka Edɔmuba ka Soban sinambu ka sere maa
Filisitiba. Mi u tabu da da kpuro u ra
kamiɛwa.
48 Sɔ̃ɔ teeru u tabu kua ka wɔrugɔru u
Amalɛki be ba bu dam dɔremɔ kamia u
Isireliba faaba kua ben nɔman di.
49 Sɔɔlun bii tɔn durɔbun yĩsa wee,
Yonatam ka Yisifi ka Maakisua. Win bii tɔn
kurɔ gbiikoon yĩsira Mɛrabu, yiruse maa
Mikali.
50 Win kurɔn yĩsira Akinɔamu, Akimasin
bii. Win tabu sunɔwa Abinɛɛ, Nɛrin bii.
Nɛri sãawa Sɔɔlun tundon mɔɔ.
51 Kisi, Sɔɔlun tundo, ka Nɛri, Abinɛɛn
tundo, ba sãawa Abiɛlin bibu.
52 Sɔɔlun wãaru kpuro sɔɔ, tabu kun
dwiiyare wi ka Filisitiban baa sɔɔ. Yen sɔ̃na
win tɔmbu sɔɔ, ù n goo wa wi u dam mɔ
u wɔrugɔru mɔ, u ra yɛ̃ro mwaamɛwa u ko
win tabu kowo.

Isireliba ka Amalɛkiban tabu

15

1-2 Samuɛli u Sɔɔlu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u gɔrima wunɛn
mi, n nun gum wisi n ka sɔ̃ɔsi ma u nun
gɔsa a ko sunɔ win tɔmbu Isireliban suunu
sɔɔ. Yen sɔ̃ tɛ̃, a swaa dakio a nɔ ye u gerua.
U nɛɛ, u koo Amalɛkiba dibu kɔsia ye ba
ka Isireliba swaa bura sanam mɛ ba yara
Egibitin di.
3 Yen sɔ̃, a doo a bu wɔri kpa a ye ba mɔ
kpuro kpeerasia mam mam. A ku de bu
tiara. A bu goowo kpuro tɔn durɔbu ka tɔn
kurɔbu ka bibu sere ka bii wɛ̃ɛnɔ, ka maa
ben yaa sabenu.
4 Ma Sɔɔlu u win tɔmbu mɛnna u gara
Telaimuɔ. Win tabu kowobun geera kua
nɔrɔbun suba goobu (200.000), ma Yudaba
ba maa kua tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru
(10.000).
5 Sanam mɛ Sɔɔlu ka win tabu kowobu
ba tura Amalɛkiban wuu bɔkɔwɔ, yera ba
kukua gen wɔwa gaa sɔɔ.
6 Ma Sɔɔlu u Keniba sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu de
bu tii wuna Amalɛkiban min di, kpa wi, u
ku raa bu mɛnna u go kpuro sannu. Domi
be, ba Isireliba durom kuawa saa ye ba
wee Egibitin di. Ma Keni be, ba yara saa
Amalɛkiban min di.
7 Yen biru Sɔɔlu ka win tabu kowobu ba
Amalɛkiba wɔri ba bu sunka saa Hafilan di
sere ka Suriɔ ye ya wãa Egibitin sɔ̃ɔ yari
yeru gia.
8 Ma ba ben sunɔ mwa wi ba sokumɔ
Agagi. Be ba tie, ma ba bu go ka takobi.
9 Adama Sɔɔlu ka win tabu kowobu, ba
Agagi deri, ba ṅ nùn go, ka sere maa yaa sabe
ni nu gea sãa, yãanu ka kɛtɛba ka naa kpɛmi
ka yãa kpɛmminu ni nu gum mɔ ka baayere
kpuro ye ya gea sãa. Ba yina bu ye kpuro
kpeerasia mam mam. Adama ye ya ṅ dam
mɔ ka ye ya ṅ waabu wã, ba ye kpuro gowa
mam mam.
10 Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka Samuɛli
gari kua u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
11 nɛn nukura sankira ye na ka Sɔɔlu kua
sunɔ. Domi u man biru kisi, u ṅ nɛn gere
mɛm nɔɔwɛ.
Ye Samuɛli u gari yi nua, yera u mɔru kua
gem gem, ma u Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue
wɔ̃ku giriru.
12 Sisiru bururu u seewa yellu u dɔɔ u ka
Sɔɔlu yinna. Adama ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
Sɔɔlu u da wuu ge ba mɔ̀ Kaamɛli gia. Miya
u kperu garu gira tɔmbu bu ka win nasara
yaaya. Min diya u maa gɔsira u da Giligaliɔ.
13 Ma Samuɛli u da win mi. Ye Sɔɔlu
u Samuɛli wa, yera u nɛɛ, Gusunɔ u nun
domaru kua. Wee na kpuro kua ye u man
yiire.
14 Samuɛli u nɛɛ, ṅ n mɛn na, amɔna na ka
yãanu ka kɛtɛban wuri nɔɔmɔ.
15 Sɔɔlu u nɛɛ, tabu kowoba ba yãanu ka
kɛtɛ geenu gɔsa ba ka wɔma saa Amalɛkiban

min di kpa bu ka Gusunɔ wunɛn Yinni yãkuru kua. Adama ba ye ya ɲ̀ gea sãa kpeerasiawa mam mam.

16 Ma Samuɛli u nɛɛ, a sakuo n nun sõ ye Yinni Gusunɔ u man sõɔwa gĩa wõkuru.

Sɔɔlu nɛɛ, a geruo.

17 Samuɛli u nɛɛ, yellu a tii garisiwa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ, ma Yinni Gusunɔ u nun gɔsa a kua Isireliban sunɔ.

18 Ma u nun gɔra u nɛɛ, a doo a Amalɛki durumgii be tabu wɔri a bu go a kpeerasia mam mam.

19 N n mɛn na, mban sõna a ɲ̀ Yinni Gusunɔn gere mɛm nɔɔwɛ. Mban sõna i kua ye ya ɲ̀ nùn dore, i ben yãnu kata kua i gura.

20 Sɔɔlu u nɛɛ, na Yinni Gusunɔn gere mɛm nɔɔwa fa. Na da mi u man gɔra, ma na Amalɛkiban sunɔ Agagi mwa na ka na, ma na win tɔmbu go mam mam.

21 Adama nɛn tabu kowoba ba ben yãanu ka ben kɛtɛ geenu mwaama bu ka Gusunɔ wunɛn Yinni yãkuru kua Giligaliɔ.

22 Samuɛli u nɛɛ, mba Yinni Gusunɔ u kĩru bo. Yãkunu? Nge mɛm nɔɔbu. Wee mɛm nɔɔbu bu yãkuru kere. Wii kpĩibu bu maa yãku yaa gum kere.

23 Wi u ku ra Gusunɔ mɛm nɔɔwɛ u sãawa taarɛgii nge sɔro. Wi u ku ra nùn wiru kpĩiyɛ, u sãawa nge bũu sãɔ. Tɛ̃, yèn sõ a Yinni Gusunɔn gere yina, win tii u maa nun yina, u nun bandu yara.

24 Yera Sɔɔlu u Samuɛli sõɔwa u nɛɛ, na durum kua, na Yinni Gusunɔn wooda sara ka maa wunɛn gere. Na nɛn tɔmbun bɛrum kua ma na ben gere wura.

25 Adama na nun kanamɔ, a man nɛn durum suuru kuo, kpa a ka man wura Giligaliɔ, n ka Yinni Gusunɔ sã.

26 Ma Samuɛli u nùn sõɔwa u nɛɛ, na ɲ̀ maa ka nun wurɔ. Domi a Yinni Gusunɔn gari yina. Mɛya u maa nun yina, u nun bandu yara.

27 Sanam mɛ Samuɛli u gɔsirɔ u ka doona, yera Sɔɔlu u win yaberun swaa gaba, ma yabe te, ta gɛ̃ɛra.

28 Samuɛli u nùn sõɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u nun Isireliban bandu wɔrari gisɔ u tu goo wɛ̃ wi u nun sanɔ kere.

29 Gusunɔ, Isireliban Yinni yiikogii u ku ra weesu ko, u ku ra maa win himba gɔsie, domi u ɲ̀ sãa nge tɔnu.

30 Sɔɔlu u kpam nɛɛ, na durum kua, adama tɛ̃ na nun kanamɔ a man bɛɛrɛ dokeo nɛn tɔmbu Isireliba ka ben guro gurobu kpuron wuswaaɔ. A ka man gɔsiro Giligali mi kpa n ka Gusunɔ wunɛn Yinni sã.

31 Ma Samuɛli u gɔsira u ka Sɔɔlu da. Sɔɔlu u Yinni Gusunɔ sãwa.

32 Yera Samuɛli u nɛɛ, i ka man Agagi, Amalɛkiban sunɔ wi naawa mini. Ma Agagi wi, u susi ka nuku dobu. Domi u bwisika ma gɔɔ nùn sarari.

33 Adama Samuɛli u nɛɛ,
nge mɛ wunɛn takobi ya tɔn kurɔbu gabun bibu go,
nge mɛya wunɛn mɛro u koo maa bii bia.

Ma Samuɛli u Agagi go u bɔtira Yinni Gusunɔn sãa yerɔ Giligaliɔ.

34 Yen biru Samuɛli u da Ramaɔ, Sɔɔlu maa da win yɛnuɔ Gibeaɔ.

35 Sere Samuɛli u ka gu, u ɲ̀ maa Sɔɔlu mɛɛrim daare. Adama u ra n nùn swĩiyammɛwa yèn sõ Gusunɔn nuki sankira ye u ka nùn kua Isireliban sunɔ.

Gusunɔ u Dafidi gɔsa

u ka ko sunɔ

16

1 Yinni Gusunɔ u Samuɛli sõɔwa u nɛɛ, sere saa yerà kaa n wãa a n Sɔɔlu swĩiyammɛ. Domi na nùn bandu yara. U ɲ̀ maa kpɛ̃ u bandu di Isireliba sɔɔ. Yen sõ, a gum yibio wunɛn kɔba ye sɔɔ kpa n nun gɔri a da Isai, Bɛtelehɛmugiin mi. Domi na win bii turo gɔsa u ka ko sunɔ wi na kĩ.

2 Adama Samuɛli nɛɛ, amɔna kon ko n ka da mi, domi Sɔɔlu ù n ye nua, u koo man go.

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a naa gbiiba suo kpa a nɛɛ, a nawa a ka man yãkuru kua.

3 Kpa a Isai soku yãku yeru mi. Miya kon nun sõ ye kaa ko. Yera a gum tãre wi kon nun sõɔsin wirɔ.

4 Samuɛli u kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa. Ye u na Bɛtelehɛmuɔ, yera wuu gen guro gurobu ba na win mi ka bɛrum ba nɛɛ, n ka sere do mɛ?

5 Ma Samuɛli u bu wisa u nɛɛ, n do gbãa gbãa. Na nawa n ka Yinni Gusunɔ yãkuru kua. I bɛɛn tii disi wunario kpa i na yãku yerɔ.

Ma Samuɛli u maa Isai ka win bii tɔn durɔbu soka. Ba tii disi wunari ba na yãku yeru mi.
6 Saa ye be kpuro ba tunuma, yera Samuɛli u Eliabu wa. Ma u bwisika u nɛɛ, à n da wiya mi, wi Yinni Gusunɔ u gɔsa.
7 Adama Yinni Gusunɔ u Samuɛli sõɔwa u nɛɛ, a ku win wasin buram mɛɛri, ǹ kun mɛ win gunum, n ǹ wi, na gɔsa. Domi nɛ, Yinni Gusunɔ, na ku ra wasin buram mɛɛri nge tɔnu. Gõruwa na ra mɛɛri.
8 Ma Isai u Abinadabu soka, u dera u susi Samuɛlin wuswaaɔ. Ma Samuɛli u nɛɛ, Yinni Gusunɔ kun maa wini gɔsa.
9 Ma Isai u dera Sama u susi Samuɛlin wuswaaɔ. Adama Samuɛli u nɛɛ, Yinni Gusunɔ kun winin tii gɔsa.
10 Isai u dera win bibu nɔɔba yiru ba susi Samuɛlin wuswaaɔ. Adama Samuɛli u nùn sõɔwa u nɛɛ, Yinni kun ben goo gɔsa.
11 Ma u Isai bikia u nɛɛ, wunɛn bii tɔn durɔbu kpurowa mini?
Isai u nùn wisa u nɛɛ, ben dãako wi ba mɔ̀ Dafidi, wiya u woo, u yãanu kparamɔ.
Yera Samuɛli u nɛɛ, a de bu nùn kasuma. Domi sa ǹ kpɛ̃ su yãkuru ko ma n kun mɔ u na.
12 Ma Isai u dera ba nùn kaso da ba ka na. Dafidi wi, u sãawa tɔn swãɔ, u wasi bwãa do, u maa waabu wã. Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a seewo a nùn gum mɛ tãre domi wiya na gɔsa.
13 Yera Samuɛli u win kɔba ye sua u nùn gum mɛ tãre win maabun wuswaaɔ. Ma Gusunɔn Hunde u Dafidi yɔɔwa saa dɔma ten di.
Yen biru Samuɛli u gɔsira u wura Ramaɔ.
14 Yen biru Gusunɔn Hunde u Sɔɔlu deri ma Yinni Gusunɔ u dera hunde kõsa ya nùn tõya mɔ̀.
15 Ma Sɔɔlun bwãabu ba nùn sõɔwa ba nɛɛ, wee Yinni Gusunɔ u dera hunde kõsa ya nun tõya mɔ̀.
16 N n mɛn na, bɛsɛn yinni, a de su goo kasu wi u mɔrɔku soberu yɛ̃. Yinni Gusunɔ ù n dera hunde kõsa ya nun seeri, kpa u mɔrɔku ge so kpa yu sara.
17 Ma Sɔɔlu u win bwãa be wisa u nɛɛ, i doo i goo kasu wi u mɔrɔku soberu yɛ̃ sãa sãa kpa i ka nùn na nɛn mi.
18 Ma win bõɔ turo u nɛɛ, na Isai Bɛtelehɛmugiin bii turo waare wi u mɔrɔku soberu yɛ̃. U maa wɔrugɔru mɔ gem gem, u sãawa tabu durɔ, u ra maa gari gere ka laakari. Durɔ burɔn tiiwa. Yinni Gusunɔ maa wãa ka wi.
19 Yera Sɔɔlu u gɔra Isain mi, u nɛɛ, a man wunɛn bii Dafidi yãa kparo wi kɛ̃ɛma u na nɛn mi.
20 Ma Isai u pɛ̃ɛ sua ka tam mɛ ba doke yaa gɔnan bɔɔru sɔɔ, ka boo kpɛmu, u ye kpuro kɛtɛku sɔbi. Ma u Dafidi swaa sure ka yãa ni kpuro u da Sɔɔlun mi.
21 Ye u tura mi, u kua win bõɔ. Sɔɔlu u nùn kĩa gem gem ma u nùn kua win tabu yãa sɔwo.
22 Ma Sɔɔlu u maa gɔra Isain mi, u nɛɛ, a man Dafidi derio u n sãa nɛn sɔm kowo, domi win daa ya man dore.
23 Saa dɔma ten di, Yinni Gusunɔ ù n dera hunde kõsa ya Sɔɔlu seeri, Dafidi u ra win mɔrɔku suewa u so, kpa hunde kõsa ye, yu sara. Kpa win laakari yu wurama mam mam.

Dafidi ka Goliati

17

1 Yen biru Filisitiba ba ben tabu kowobu mɛnna ba tabun sɔɔru kua Sokoɔ Yudan temɔ. Ba ben sansani gira Efɛsi Damimuɔ, ye ya wãa Soko ka Asekan baa sɔɔ.
2 Sɔɔlu ka Isireliba ben tii ba mɛnna ba ben sansani gira Elan wɔwa sɔɔ. Miya ba tabu kpĩ bu ka Filisitiba wɔri.
3 Filisitiba ba yõ wɔwa yen bera gee, ma Isireliba ba maa yõ yen bera giɔ.
4 Tabu durɔ goo u yarima Filisitiban sansanin di, u da u yõra sansani yiru yen baa sɔɔ. Win yĩsira Goliati. Gatin diya u na. Ma win gunum tura gɔm soonu nɔɔba tia ka bɔnu.
5 U sii gandun furɔ doke, ka sii gandun tarakpe ye ba kua nge swãa kokosu. Yen bunum mu kua kilo wata.
6 U maa sii gandun kɔrɔm doke, ma u sii gandun yaasa bɛki.
7 Yaasa yen buru ta sãawa nge weson dɛka ye u ra beku yasa tɛ̃ke. Yen bɛm bunum tura kilo nɔɔba yirun saka. Ma tabu kowo goo u nùn gbiiye u win tɛrɛru nɛni.
8 Goliati wi, u yõra u gbãra u Isireliban tabu kowobu sõɔwa u nɛɛ, mban sõna i yarima i tabu sĩa kpĩ. I ǹ yɛ̃ ma nɛ Filisitiwa, bɛɛ maa Sɔɔlun yobu? I goo gɔsio bɛɛn suunu sɔɔ u na u ka man sanna.

9 U n kpĩa u man kamia u go, nɛn tɔmbu
bu ko bɛɛn yobu. Adama nà n nùn kamia na
go, bɛɛya ko i ko bɛsɛn yobu, kpa i sun sã.
10 Sannɔwa na kĩ gisɔ. I goo wunama wi u
koo ka man sanna.
11 Ye Sɔɔlu ka Isireliba kpuro ba Filisiti
win gari yi nua, ma bɛrum bu mwa gem
gem.
12 Dafidi wee, u sãawa Isain bii. Isai wi,
Efaratigiiwa wi u wãa Bɛtelehɛmuɔ Yudan
temɔ. Bii tɔn durɔbu nɔɔba itawa u mara.
Sɔɔlun waati ye sɔɔ, u sãawa durɔ tɔkɔru
gem gem.
13 Win bii bukurobu ita ba Sɔɔlu swĩi
ba ka tabu da. Ben yĩsa wee, Eliabu ka
Abinadabu ka Sama.
14 Sanam mɛ ba wãa Sɔɔlun sansaniɔ, win
bii dãako Dafidi
15 u ra dewa Bɛtelehɛmuɔ u ka win tun-
don yãanu kpara kpa u gɔsirama Sɔɔlun mi.
16 Saa ye sɔɔ, Goliati wi, u ra nɛwa Isire-
liban wuswaaɔ bururu ka yoka u ka tii bu
sɔ̃ɔsi. Mɛya u kua sere sɔ̃ɔ weeru.
17 Sɔ̃ɔ teeru Isai u win bii Dafidi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, a gbere sɔndanu saaki tia suo ka pɛ̃ɛ
wɔku te, kpa a ka wunɛn maabu daawa
fuuku tabu gberɔ.
18 A maa gasanu wɔku te suo a ben wuu-
run wirugii wɛ̃ kpa a wa nge bà n bwãa do,
kpa a ka gãanu wurama ben min di ni nu
koo man sɔ̃ɔsi ma a tura mi.
19 Ba wãa ka Sɔɔlu ka Isireliban tabu
kowobu Elan wɔwaɔ. Miya ba tabu mɔ̀ ka
Filisitiba.
20 Sisiru buru buru, Dafidi u seewa u yãa
ni goo nɔmu sɔndia. Ma u win sɔmunu sua
u doona nge mɛ Isai u nùn yiire. Ye u tura
mi, u deema wee, tabu kowoba yarimamɔ
ba tabun sɔɔru mɔ̀. Ba gbamgba soomɔ ba
kuuki mɔ̀.
21 Isireliba ka Filisitiba ba tabu tɛriamɔ.
22 Dafidi u win sɔmunu sɔbia u yãnun
kõso nɔmu bɛria, ma u duka da tabu gberɔ
u win maabu deema u bu tɔbura.
23 Sanam mɛ u ka bu gari mɔ̀, wee Fil-
isitiban tabu durɔ Gatigii wi ba mɔ̀ Goliati
u kurama saa Filisitiban tabu sĩan di. U win
gari yi saarim seewa, ma Dafidi u yi nua.
24 Ye Isireliba ba durɔ wi wa, be kpuro ba
bɛrum soora gem gem ba duki yakikira.
25 Ma ba mɔ̀, durɔ wi wee, u maa yarima
u ka sun nɔɔ kasu. Wi u kpĩa u nùn go, sunɔ
u koo yɛ̃ro dukia baka wɛ̃, kpa u nùn win bii
wɔndia kɛ̃ kurɔ. Mɛya yɛ̃ron yɛnugiba ko n
tii mɔ. Sunɔ kun maa bu gãanu bikiamɔ.
26 Ma Dafidi u be ba wãa win bɔkuɔ bikia
u nɛɛ, wara ra n Filisiti, bango sarirugii wi,
u sere ka bɛsɛ Gusunɔn tabu kowobu nɔɔ
kasu. Mba ba koo yɛ̃ro wɛ̃ wi u nùn go, ma
u Isireliba sekuru yara.
27 Ba nùn sɔ̃ɔwa ye ba raa gerunamɔ. Ba
nɛɛ, yeni ka yeniwa ba koo yɛ̃ro wɛ̃ wi u nùn
go.
28 Ye Eliabu Dafidin mɔɔ tɔnwero u nua
Dafidi u gari mɔ̀ ka tɔn be, u ka nùn mɔru
kua u nùn bikia u nɛɛ, wara a sere yãa gɔ̃ɔ pi-
ibu ge deria gbaburɔ. Na wunɛn anayisiru
yɛ̃ ka wunɛn woo bɔbunu. Na yɛ̃ ma a na a
ka tabu mɛɛriwa.
29 Dafidi u wisa u nɛɛ, mba n kua. Baa gari
na ɲ̀ kpɛ̃ n bikia?
30 Ma u nùn biru kisi u da u goo gari bikia.
Yera ba nùn wisa nge mɛ gbiikoba raa gerua.
31 Be ba nua ye Dafidi u gerua, yera ba da
ba Sɔɔlu saaria. Ma Sɔɔlu u Dafidi sokusia.
32 Dafidi u Sɔɔlu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku de goon
tororu tu kara Filisiti win sɔ̃, yinni, kon da
n ka nùn sanna.
33 Sɔɔlu u nɛɛ, a ɲ̀ kpɛ̃ a susi Filisiti win
mi, a sere ka nùn sanna. Domi wunɛ bii
piibuwa gina. Durɔ wi, u maa sãawa tabu
durɔ saa win aluwaasirun di.
34 Ma Dafidi u Sɔɔlu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na raa
sãawa nɛn tundon yãa kparo. Gbee sunɔ,
ɲ̀ kun mɛ yaa kõsa gaa yà n na ya yãa teeru
mwa yãa gɔ̃ɔ sɔɔ,
35 na ra ye naa girewa kpa n ye so n yãa te
wɔra yen nɔɔn di. Yà n man sĩirema yen nɔɔ
gbiniya na ra nɛnɛ n ka ye so n go.
36 Yinni na yaa kõsi goore. Nge mɛya kon
maa Filisiti bango sarirugii wini go nge yen
tia, domi u Gusunɔn tabu kowobu nɔɔ kasu.
37 Yinni Gusunɔ wi u man wɔra saa gbee
sunɔ ka yaa kõsa yen min di u koo maa man
wɔra Filisiti win nɔman di.
Ma Sɔɔlu u nɛɛ, a doo kpa Yinni Gusunɔ u
nun yõre.
38 Ma Sɔɔlu u win tiin tabu yãnu kpuro
sua u Dafidi sebusia. Niya tarakpe ka sii
gandun furɔ,
39 ka takobi. Yen biruwa Dafidi u kookari
kua u ka sĩ, domi u ɲ̀ yen dɔɔnɛ mɔ. Adama
u Sɔɔlu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ɲ̀ kpɛ̃ n ka yeniba
kpuro sĩ, domi na ɲ̀ yen dɔɔnɛ mɔ.
Ma u ye pota u yi.

40 Yera u win dɛka sua u da u kpee gori
nɔɔbu dɔbura daarɔ u yi doke win kpara
bɔɔrɔ ma u win kpurantɛɛru sua u susi Fil-
isiti win mi.
41 Saa ye sɔɔ, Filisiti wi, u win tɛrɛ nɛnɔ
gbiisie ba ka susimɔ ba dɔɔ Dafidin mi.
42 Ye Filisiti wi, u Dafidi mɛɛra tii, u wa ma
aluwaasi kpɛmbuwa, tɔn swãa durɔ burɔ,
yera u nùn gɛma.
43 Ma u nùn sõɔwa u nɛɛ, nɛ bõɔwa a ka
sere dɛki suama a man kasu? Yera u Dafidi
bõrusi ka win bũnun yĩsiru.
44 Ma u nɛɛ, a susima, kon de gunɔsu ka
gbeeku yɛɛ yu wunɛn yaa di.
45 Dafidi wi, u Filisiti wi sõɔwa u nɛɛ,
wunɛ wee a ka man sannɔ wee ka takobi
ka yaasa ka saka. Adama nɛ, na ka nun
sannɔ weewa ka Gusunɔ wɔllu ka tem Yin-
nin yĩsiru, wi u maa sãa Isireliban tabu
kowobun Yinni wi a nɔɔ kasu.
46 Gisɔ Yinni Gusunɔ u koo man nun
nɔmu bɛria. Kon nun so n sura kpa n
wunɛn wiru bura. Gisɔ kon Filisitiban tabu
kowobun gonu gunɔsu ka gbeeku yɛɛ wɛ̃
yi di. Kpa handuniagibu kpuro bu gia ma
Gusunɔ Isireliban Yinni u dam mɔ.
47 Be ba wãa mini kpuro ba koo wa ma
Yinni Gusunɔ kun takobi ka yaasan bukata
mɔ u ka tɔnu faaba ko. Domi wiya u ra tabu
di. U koo sun bɛɛ nɔmu bɛria.
48 Saa ye Filisiti wi, u susimɔ u ka Dafidi
wɔri, saa yera Dafidin tii u maa duka dɔɔ
Filisitiban tabu sĩaɔ u ka nùn yinna.
49 Ma u win nɔmu kpɛ̃ɛ kpara bɔɔ te sɔɔ u
kperu wuna u bɛri win kpurantɛɛru sɔɔ. Ma
u Filisiti wi kpee te kara ta da ta numa win
sirikanaɔ ma u wɔruma u kibari.
50 Kpurantɛɛrun kpee teera Dafidi u ka
Filisiti wi kamia. Ye u nùn sura baa takobi
u ń nɛni.
51 Ma u duka da u durɔ win takobi woma
yen kararun di u ka nùn go u wiru bura. Ye
Filisitiba ba wa ma ben tabu durɔ wi, u gu,
yera ba duki yarina.
52 Yera Isireliban tabu durɔbu ka Yudaba
ba seewa ba Filisitiba fɛɛrisi ka tabun
wurenu ba bu gira sere Gati ka Eko-
ronin kɔnnɔwɔ, ma Filisitiban gonu wɔruka
Saaraimun swaaɔ sere ka Gatiɔ n ka girari
Ekoroniɔ.
53 Ma Isireliba ba gɔsirama ba Filisitiban
sansani wɔri ba ben yãnu gura.
54 Yen biru Dafidi u Goliatin wiru sua u ka
da Yerusalɛmuɔ. Adama ye ya sãa Goliatin
tabu yãnu kpuro u ni yiwa win tiin kurɔ.

Yonatam

u ka Dafidi bɔrɔnu kua

55 Saa ye Sɔɔlu u Dafidi wa u dɔɔ u ka Fil-
isiti wi sanna, yera u win tabu sunɔ Abinɛɛ
bikia u nɛɛ, Abinɛɛ, weren biiwa bii durɔbu
geni.
Abinɛɛ u wisa u nɛɛ, sere ka wunɛn
wãaru, na ń yɛ̃.
56 Ma sunɔ u nɛɛ, a bikio kpa a nɔ ń n
weren biin na.
57 Ye Dafidi u Filisiti wi go u kpa u win
wiru bura u nɛni u ka wee, yera Abinɛɛ u
ka nùn da Sɔɔlun mi.
58 Sɔɔlu u nùn bikia u nɛɛ, bii wunɛ, weren
biiwa wunɛ.
Dafidi u nɛɛ, Isai, wunɛn bõɔ wi u wãa
Bɛtelehɛmuɔ, wiya u man mara.

18

1 Saa ye Dafidi u ka Sɔɔlu gari kua u kpa,
Yonatam u nùn kĩa nge win tiin hunde ma
u ka nùn bɔrɔnu kua gem gem.
2 Saa maa dɔma ten diya Sɔɔlu u nùn mwa
u yi u ń maa wure u da win tundon mi.
3 Yonatam u bõrua ma u ko n sãa Dafidin
bɔrɔ sere ka baadommaɔ yèn sõ u nùn kĩ nge
win tiin hunde.
4 Yera u win tiin yaberu pota u Dafidi kã
ka maa win tabu yaberu ka mam win takobi
ka win tɛndu ka win kpaka.
5 Mi Sɔɔlu u Dafidi tabu gɔra kpuro, u ra
nasara suewa. Yen sõna u nùn kua win tabu
kowobun tɔnwero. Ma n tɔmbu kpuro dore
ka mam Sɔɔlun tabu durɔbun tii.

Sɔɔlu

u ka Dafidi nisinu seewa

6 Saa yè sɔɔ tabu kowoba wee tabu gberun
di, mi Dafidi u Filisiti wi go, yera tɔn
kurɔba yarima Isireliban wusu kpuron di
bu ka Sɔɔlu senna. Ba yaamɔ ba baranu
ka mɔrɔkunu soomɔ, ba kuuki mɔ̀ ka nuku
dobu.
7 Ba womusu mɔ̀ ba mɔ̀,
Sɔɔlu u ra nɔrɔm nɔrɔm (1.000) go.
Adama Dafidi u ra nɔrɔbun suba wɔku
wɔkubu (10.000) go.
8 Gari yi, yi ń ka Sɔɔlu naawɛ, ma u
mɔru bara gem gem. U nɛɛ, ba Dafidi siara

nərəbun suba wəku wəkubun sõ, adama nɛgibu nərəm nərəm təna. Mba na maa ka Dafidi kere sina gəna baasi.

9 Saa dəma ten diya Səəlu u ka Dafidi nənu kõsu mɛɛrim torua.

10 Yen sisiru Gusunə u dera hunde kõsa ya Səəlu seeri ma u bindimə win yɛnun suunu səə u gari gerumə nge bũnugii. Ma Dafidi u mərəku sua u nùn soowammɛ nge mɛ win dəənɛ. N deema Səəlu u win yaasa nɛni.

11 Ma u ye fĩa u ka Dafidi səku u nɛɛ, kon ka nùn gana mɛnnawa. Nge mɛya u kua sere nən yiru, adama Dafidi u ye kpuro fuka ma Səəlu u nùn kəmia.

12 Yen biru Səəlu u Dafidi nasia, domi u gia ma Yinni Gusunə u nùn deri, ma u ka Dafidi wãa.

13 Yera n dera u nùn dɛsirasia win bəkun di u nùn kua tabu kowobu nərəbun (1.000) tənwero. Ma Dafidi u Isireliba kpara tabu səə.

14 Ye u gõru doke u ko kpuro, ya ra koorewa, domi Yinni Gusunə u wãa ka wi.

15 Ye Səəlu u wa ye Dafidi u mò kpuro ya ra koorewa, yera u nùn nasiam sosi.

16 Adama Isireliba ka Yudaba kpuro ba Dafidi kĩa yèn sõ u bu kparamə ben tabu səə.

Dafidi u Səəlun bii Mikali sua kurə

17 Ma Səəlu u Dafidi sõəwa u nɛɛ, nɛn bii wəndia gbiikoo Mɛrabuwa kon nun kẽ kurə. Adama a de a n sãa damgii kpa a Yinni Gusunə sanna. Domi Səəlu u bwisika u nɛɛ, u ǹ kĩ u nùn go win tii, Filisitibara u koo nùn bərie.

18 Adama Dafidi u Səəlu wisa u nɛɛ, yinni, wara ra n nɛ. Mba nɛn yɛnugibu ka nɛn tundon bweseru n ka sere ko wunɛn dokiri.

19 Adama saa ye Səəlu u koo Dafidi Mɛrabu wi wẽ kurə, saa yera u nùn sua u Adiriɛli, Mɛholagii wẽ u sua kurə.

20 N deema Səəlun bii wəndia goo, wi ba mò Mikali, u Dafidi kĩ. Ye ba Səəlu gari yi sõəwa, n nùn dore.

21 Ma u nɛɛ, kon nùn wi kẽ, kpa u ko yina Filisitiba bu ka Dafidi nəma turi. Ma u Dafidi sõəwa nən yiruse u nɛɛ, saa gisən di kaa ko nɛn dokiri.

22 Ma Səəlu u win bwãabu yiire bu ka Dafidi gari yi ko nɛkɛ nɛkɛ bu nɛɛ, wee, sunən nukura do wunɛn sõ. Win bwãabu kpuro ba maa nun kĩ. Yen sõ, a de a n sãa win dokiri.

23 Ma ba da ba Dafidi gari yi nəəsia. Ma Dafidi u nɛɛ, bɛɛn nəni səə gãa piimina mi? Bu nɛɛ, na sãa sunən dokiri? Nɛ bwẽɛbwẽɛwa wi ba kun garisi gãanu.

24 Ma Səəlun gəro be, ba wura ba nùn Dafidin gari yi sõəwa.

25 Səəlu u nɛɛ, amɛniwa i ko i Dafidi sõ i nɛɛ, na ǹ dokirirun gãanu ganu kĩ, ma n kun mə Filisitiban sen sarusu wunəbu (100). Yera ya ko n sãa məru kəsiaru nɛn yibɛrɛban mi.

Səəlu u yeni geruməwa kpa Filisitiba bu ka Dafidi go.

26 Ye ba da ba Dafidi gari yi sõəwa ya nùn dore u n ka sãa sunən dokiri. Tõə te ba koo nùn kurə wẽ tu sere turi,

27 u seewa ka win tabu kowobu ba da ba Filisitiba go tənu goobu (200). Ma Dafidi u ka ben sen sarusu na u su gara tia tia u sunə wẽ. Saa yera Səəlu u nùn win bii Mikali wẽ kurə.

28 Ye Səəlu u gia ma Yinni Gusunə u ka Dafidi wãa, win bii Mikali u maa nùn kĩ gem gem,

29 yera u nùn nasiam sosi. Ma u kua win yibɛrɛ win wãaru kpuro səə.

30 Yen biru Filisitiban tabu sinambu ba ra n wəraa naamə Isireliban mi. Dafidi ù n ka bu sanna, u ra nasara suewa n kere Səəlun tabu tənwero be ba tie. Yen sõna u yĩsiru yara.

Yonatam u ka Dafidi yina

19

1 Səəlu u win bii Yonatam ka win bwãabu kpuro sõəwa u nɛɛ, bu Dafidi goowo. Adama Yonatam u Dafidi kĩ n banda.

2 Ma u nùn sõəwa u nɛɛ, nɛn baa Səəlu u swaa kasu u ka nun go. A de a n tii yẽ sia bururu, kpa a kuku yeru kasu a n wãa mi.

3 Nɛ ka nɛn baa sa ko na su yõra deedeeru mi a kukua kpa n ka nùn wunɛn gari ko. Kpa n nun sõ ye na nua win min di.

4 Ye ba na mi, Yonatam u win baa Dafidin gea saaria u nɛɛ, wunɛ sunə a ku wunɛn bõə Dafidi torari. U ǹ nun kõsa gaa kue. Ye u kua kpuro, gãa geena.

5 U tii kari bərie ye u ka Filisiti wi go. Ma Yinni Gusunə u Isireliba kpuro nasara baka wẽ. Wunɛn tii a ye wa, ma wunɛn nukura

dora. N n mɛn na, mban sɔ̃na a kĩ a tora a ka Dafidi wi u dɛɛre mi go kam.

6 Ma Sɔɔlu u Yonatam gari yi wura ma u bɔ̃rua u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru, na ɲ̀ maa Dafidi goomɔ.

7 Ma Yonatam u Dafidi soka u nùn gari yi kpuro saaria. U ka nùn da Sɔɔlun mi, ma Dafidi u nùn sãwa nge yellu.

Mikali u Dafidi faaba kua

8 Tabu kpam tunuma ma Dafidi u yara u ka Filisitiba sanna. U bu kamia mam mam, ma ba duki sua.

9 Sɔ̃ɔ teeru Yinni Gusunɔ u dera hunde kɔ̃sa ya kpam Sɔɔlu seeri. Saa ye, u sɔ̃ win dirɔ u win yaasa nɛni, ma Dafidi u nùn mərɔku soowammɛ.

10 Sɔɔlu u kĩ u Dafidi yaasa kara u ka gana mɛnna, adama Dafidi u fuka ma Sɔɔlun yaasa ya da ya gira ganaɔ. Yera Dafidi u kura u duka sua wɔ̃ku te.

11 Ma Sɔɔlu u sɔməbu gɔra Dafidin dirɔ bu tu kɔ̃su bu wa bu ka nùn go yam sãreru. Adama Mikali, Dafidin kurɔ, u nùn gari yi nɔɔsia u nɛɛ, ù kun duka sua wɔ̃ku te, sisiru ba koo nùn go.

12 Yera Mikali u Dafidi yara fɛnɛntin di ma u kura u kpikiru sua. Nge mɛya u ka bu kisirari.

13 Ma Mikali u bwãaroku gagu sua u gu kpĩ kpin yerɔ. U gen wiru boo gɔna wukiri. Ma u gu bekuru bubusi.

14 Saa ye Sɔɔlu u tɔmbu gɔra bu Dafidi mwaama, yera Mikali u nɛɛ, sii barɔ u kpĩ.

15 Ye ba wura ba Sɔɔlu sɔ̃ɔwa mɛ, yera u nɛɛ, bu doo bu Dafidi wa, kpa bu ka nùn na ka win kpin yee te sannu, u nùn go.

16 Ye ba dua Dafidin dirɔ, ba deema bwãarokuwa ga kpĩ kpin yeru wɔllɔ. Gen wira boo gɔna wukiri.

17 Yen biru Sɔɔlu u Mikali sokusia u nùn bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na a man nɔni wɔ̃kua mɛ, a dera nɛn yibɛrɛ u man kisirari u doona.

Mikali u nùn wisa u nɛɛ, u nɛɛwa n de u doona. N kun mɛ, u koo man go.

Sɔɔlu u Dafidi naa swĩi

Nayɔtuɔ

18 Ye Dafidi u kpikiru sua u Sɔɔlu kisirari, yera u da Samuɛlin mi Ramaɔ u nùn saaria kpuro ye Sɔɔlu u nùn kua. Ma wi ka Samuɛli ba sina sannu Raman wɔɔ bera ye ba mɔ̀ Nayɔtuɔ.

19 Yera ba Sɔɔlu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wɔɔ Dafidi u wãa Ramaɔ ka Samuɛli sannu wɔɔ bera ye ba mɔ̀ Nayɔtuɔ.

20 Ma Sɔɔlu u sɔməbu gɔra mi, bu Dafidi mwaama. Adama ye ba tura mi, ba ka Gusunɔn sɔmɔ wuuru yinna, Samuɛli u bu gbiiye ba sãaru mɔ̀. Ma Gusunɔn Hunde u sɔmɔ be yɔɔwa ma ben tii ba Gusunɔ sãaru wɔri nge sɔmɔ be.

21 Yera gaba da ba Sɔɔlu sɔ̃ɔwa. Ma u maa sɔməbu gabu gɔra. Ma ben tii ba maa Gusunɔ sãaru wɔri nge sɔmɔ be.

22 Ye Sɔɔlu nua mɛ, yera win tii u den swaa wɔri u dɔɔ Ramaɔ. Ye u tura dɔkɔ baka ye ya wãa Sekuɔ, yera u bikia u nɛɛ, mana Samuɛli ka Dafidi ba wãa.

Ma ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, ba wãa Raman wɔɔ bera ye ba mɔ̀ Nayɔtuɔ.

23 Ye u dɔɔ mi, yera Gusunɔn Hunde u maa win tii yɔɔwa ma u Gusunɔ sãaru wɔri nge win sɔmɔ, u ka tura sere Nayɔtuɔ.

24 U win yaberu pota ma u Gusunɔ sãamɔ Samuɛlin wuswaaɔ. Dɔma te, u kpĩwa basi sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru kpuro. Yen sɔ̃na ba ra nɛɛ, Sɔɔlun tii u maa kua Gusunɔn sɔmɔ?

Yonatam u Dafidi somi

20

1 Dafidi u yakura u doona saa Raman wɔɔ bera ye ba mɔ̀ Nayɔtun di, u da u Yonatam deema. U nɛɛ, mba na kua. Mba nɛn toraru. Nge taarɛ mba na wunɛn tundo kua u ka kĩ u man go.

2 Yonatam u nùn wisa u nɛɛ, su ku wa mɛ! A ɲ̀ gbimɔ. Nɛn tundo u ku ra gãanu ganu ko u kun man sɔ̃ɔwa, baa ɲ̀ n gãa piiminun na. N n mɛn na, u ɲ̀ yenin bweseru mɔ̀ u kun man sɔ̃ɔwa. Gari yi, yi ɲ̀ sãa mɛ.

3 Dafidi u nɛɛ, kam kam mɛya n sãawa. Adama wunɛn tundo u ɲ̀ dere a yi nɔ, domi u yɛ̃ ma a man kĩ too. U ɲ̀ maa kĩ wunɛn nukuru tu sankira. Sere ka wunɛn wãaru ka maa Yinni Gusunɔn wãaru, naa dabusa teera ta man karanɛ ka gɔɔ.

4 Ma Yonatam u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, ye a kĩ kpuro, a geruo. Kon nun ye kua.

5 Dafidi u nɛɛ, wee siara suru kpao u koo yari. Na ɲ̀ kon maa ko na kun de sunɔn mi

su di sannu. Adama a de n da n kuke yakasɔ
sere n ka ko sin teerun yoka.
6 Wunɛn tundo ù n bikia mana na wã, a
nùn sõɔwɔ ma na nun kana n ka da nɛn wuu
Bɛtelehɛmuɔ. Domi nɛn yɛnugibu kpuro ba
ben wõɔ ka wõɔn yãkuru mɔ̀ mi.
7 Ũ n nɛɛ, n wã, nɛ wunɛn bõɔ, na alafia
wawa. Adama ù n mɔru bara, a n yɛ̃ ma kõsa
u bwisikumɔ nɛn sõ.
8 Adama wunɛ, a man kĩru sõɔsio, domi
a nɔɔ mwɛɛru kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ
ma kaa n sãa nɛn bɔrɔ sere ka baadommaɔ.
Nà n taarɛ gaa mɔ, a man goowo wunɛn tii.
Mban sõna kaa ka man da wunɛn tundon mi
u ka man go.
9 Yonatam u nɛɛ, a ku yenin bweseru
bwisiku. Nà n gia ma nɛn tundo u kĩ u nun
kõsa kua, kon nun sõ.
10 Dafidi u bikia u nɛɛ, wunɛn tundo ù n
ka nun mɔru wisa, wara koo man sõ.
11 Yonatam u nɛɛ, a na su da yakasɔ.
Ma be yiru ba yara ba da yakasɔ.
12 Ma Yonatam u Dafidi sõɔwa u nɛɛ,
sere ka Gusunɔ Isireliban Yinnin wãaru,
sia amadaare, ǹ kun mɛ sin teeru, kon nɛn
tundon laakari mɛɛri. Ũ n gea bwisikumɔn
na wunɛn sõ, kon nun goo gɔriama u nun sõ.
13 Adama ù n kĩ u nun kõsa kua, kon nun
nɔɔsia kpa n de a doona ka bwɛ̃ɛ dora. Nà
kun kue mɛ, Yinni Gusunɔ u man yen dibu
kɔsia. Kpa u nun yõre nge mɛ u nɛn tundo
yõre.
14 Adama saa ye na wãa wãaru sɔɔ kpuro,
a man kĩru sõɔsio tèn bweseru Yinni Gusunɔ
u ra win tɔmbu sõɔsi, kpa bu ku raa man go.
Nà n maa gu,
15 kpa a nɛn yɛnugibu kĩru sõɔsi, baa
sanam mɛ Yinni Gusunɔ u dera wunɛn
yibɛrɛba kpuro ba gbisuka ba kpa.
16 Ma u ka Dafidi arukawani bɔkua win
yɛnugibun sõ u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u Dafidin
yibɛrɛba ben dibu kɔsie.
17 Yen biru Yonatam u dera Dafidi u win
nɔɔ mwɛɛru sire kĩrun sõ domi u nùn kĩa nge
win tiin hunde.
18 Ma u Dafidi sõɔwa u nɛɛ, siara suru kpao
koo yari. Ba koo bikia, mana a wãa. Domi
bà n dimɔ, ba koo wa ma a ǹ wãa wunɛn sin
yerɔ.
19 Sin teerun yoka, a doo mi a raa kukua
sanam mɛ wahala ye, ya torua. Kpa a n wãa
kpee te ba mɔ̀ Esɛlin gãarɔ.
20 Kon sɛ̃ɛnu ita to kpee ten bera gia kpa n
sãa nge yĩreru gara na toosimɔ.
21 Yen biru kon bii gɔri u da u sɛ̃ɛ ni
kasuma. Nà n nùn sõɔwa na nɛɛ, u mɛɛrio,
wee sɛ̃ɛ ni, nu wãa win biruɔ, u nu tama,
a n yɛ̃ ma kaa kpĩ a yarima ka bɔri yɛndu.
Domi sere ka Yinni Gusunɔn wãaru, kari
maa sari.
22 Adama nà n bii wi sõɔwa na nɛɛ, wee sɛ̃ɛ
ni, nu wãa win wuswaaɔ, a n yɛ̃ ma Yinni
Gusunɔwa u kĩ a doona. N n mɛn na, a
doonɔ.
23 Gari yi sa maa bɔkua nɛ ka wunɛ,
Yinni Gusunɔwa u sãa bɛsɛn seeda sere ka
baadommaɔ.
24 Ma Dafidi u da u kukua yakasɔ.
Ye suru kpao u yara, sunɔ u na u ka yen
tõɔ bakaru di.
25 Ma u sina win ayerɔ ganan bɔkuɔ,
Abinɛɛ maa wãa win bɔkuɔ, ma Yonatam u
sina ben wuswaaɔ, adama Dafidin sin yerɔ
goo sari.
26 Tõɔ te sɔɔ, Sɔɔlu kun gãanu gerua, domi
u tamaa, u disi mɔwa. Yiya yi ko n nùn
yinari.
27 Adama yen sisiru, surun sõɔ yiruse, goo
sari kpam Dafidin sin yerɔ. Ma Sɔɔlu u win
bii Yonatam bikia u nɛɛ, mban sõna Isain bii
u ǹ tõɔ bakaru nɛ saa gĩan di.
28 Ma Yonatam u nùn wisa u nɛɛ, Dafidi
u man suuru kana u nɛɛ, n de u da
Bɛtelehɛmuɔ,
29 domi miya ba yãkuru garu mɔ, ma win
mɔɔ u nùn sokusia. Yen sõna u nɛɛ, ù n nɛn
kĩi geeru wa, n nùn yɔlla kuo u da u win
maabu wa. Yera n dera u ǹ nɛ u ka nun di.
30 Ma Sɔɔlu ka Yonatam mɔru kua u nùn
sõɔwa u nɛɛ, bii seege wunɛ! Na yɛ̃ ma wunɛ
ka wunɛn mɛron sekura nɔɔ tia ye a ka Isain
bii sãa mi.
31 Domi ù n wãa wãaru sɔɔ, a ǹ maa bandu
dimɔ tem mɛ sɔɔ. A ǹ kaa n maa bɔri yɛndu
mɔ. N n mɛn na, a gɔrio bu nùn mwaama,
domi n weenɛwa bu nùn go.
32 Ma Yonatam u win tundo bikia u nɛɛ,
mban sõna u koo gbi. Mba u kua.
33 Yera Sɔɔlu u win yaasa fĩa u ka Yonatam
sɔku, ma Yonatam u gia ma win tundo u
sɔɔru kpa u ka Dafidi go.
34 Yera u seewa dii yerun min di ka mɔru.
Ũ ǹ maa sõɔ yirusen tõɔ baka te di. Win

nukura sankira gem gem Dafidin sɔ̃. Domi win tundo u nùn bɛɛrɛ sari kom kua.
35 Ye n kua sisiru bururu, Yonatam u da yam mi ba raa yinna yeru kuana, wi ka Dafidi. Ma bii tɔn durɔbu gagu ga nùn swĩi.
36 Ma u bii wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a duka doo a sɛ̃ɛ ni kon to mi kasuma.
Ye bii wi, u duka dɔɔ, yera Yonatam u sɛ̃u toba ga nùn sarari.
37 Saa ye bii wi, u tura deedeeru mi sɛ̃u ge, ga da, yera Yonatam u kpam gbãra u nɛɛ, ga wãa wunɛn wuswaaɔ,
38 a duka doo, a ku yɔ̃ra, a wasi suo.
Ma bii wi, u da u sɛ̃u ge dɔbama u ka na win yinnin mi.
39 Adama u ɲ̀ yɛ̃ asiri ye ya wãa mi. Yonatam ka Dafidi tɔnawa ba ye yɛ̃ɛsinɛ.
40 Ma Yonatam u win tabu yãnu sua u bii wi wɛ̃ u nɛɛ, a ka wuro yɛnuɔ.
41 Saa ye bii wi, u doona ma Dafidi u yarima saa kpee ten gãarun di sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Yera u Yonatam kpuna nɔn ita u wiru tem girari. Ma u seewa ba bɔkasina ba swĩsi be kpuro. Adama Dafidigiiya yi kera.
42 Ma Yonatam u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo ka alafia, kpa a n yaaye nge mɛ nɛ ka wunɛ sa nɔɔ tia kua sa bɔ̃rua ka Yinni Gusunɔn yĩsiru sa nɛɛ, u n wãa bɛsɛn suunu sɔɔ ka maa bɛsɛn bibu sɔɔ sere ka baadommaɔ.

21

1 Yera Dafidi u seewa min di, u n doonɔ. Ma Yonatam maa gɔsira u da wuuɔ.

Dafidi u Sɔɔlu duka suuri

2 Dafidi u da Nɔbuɔ Akimɛlɛkin mi, wi u sãa yãku kowo. Ye Akimɛlɛki u nùn wa, yera u nùn sennɔ na ka bɛrum, u nùn bikia u nɛɛ, mba n kua a ka sĩimɔ wunɛ turo, baa tɔn turo u ɲ̀ ka nun swĩi.
3 Ma Dafidi u yãku kowo wi wisa u nɛɛ, sunɔwa u man sɔmburu garu yiire. U maa nɛɛ, n ku de goo u n yɛ̃ yèn sɔ̃ u man gɔra. Yen sɔ̃na na nɛn bwãabu sɔ̃ɔwa na nɛɛ, su yinna yam kasa.
4 Tɛ̃ dĩa nirà a mɔ yɛnuɔ. N n pɛ̃ɛn na, a man wasi nɔɔbu kɛ̃ɛma, ɲ̀ kun mɛ, ye a gesi mɔ kpuro.
5 Ma yãku kowo wi, u Dafidi wisa u nɛɛ, pɛ̃ɛ gaa sari ma n kun mɔ pɛ̃ɛ ye ba Yinni Gusunɔ wɛ̃, ye à n kaa di, kaa gina tɔn kurɔ dɛsirari.
6 Ma Dafidi u yãku kowo wi wisa u nɛɛ, ba sun kurɔ dendibu yinari kɔ nge mɛ ba ra sun kue sà n tabu dɔɔ. Kaa ra sere gere gɔra ye ba sun kooma mini? Yen sɔ̃, nɛn bwãaba dɛɛre kɔ.
7 Yera yãku kowo wi, u pɛ̃ɛ ye suama u Dafidi wɛ̃, domi pɛ̃ɛ gaa sari mi, ma n kun mɔ ye ba raa gura Yinni Gusunɔn sãa yerun di, ma ba swĩa kɔsire kua.
8 N deema yen tɔ̃ɔ te, Sɔɔlun yãa kparobun wirugii u na Yinni Gusunɔn sãa yerɔ u ka sãarun wororu garu ko. Durɔ win yĩsira Dɔɛgu. U sãawa Edɔmu.
9 Ma Dafidi u Akimɛlɛki bikia u nɛɛ, a ɲ̀ yaasa ɲ̀ kun mɛ takobi mɔ mi? Domi na ɲ̀ sannɔ yãnu ganu suamɛ yɛnun di yèn sɔ̃ sunɔ u man baasi n win gɔra ye da fuuku.
10 Yera Akimɛlɛki wi, u nùn wisa u nɛɛ, takobi gaa sari ma n kun mɔ Goliatigia wi a go Elan wɔwaɔ. Ye wee, ba ka bekuru bɔkua ba yii yãku kowon yabe tarakpen biruɔ. À n ye kĩ, a suo.
Ma Dafidi nɛɛ, a man ye wɛ̃ɛma domi gaa raa ru maa sari ye ya ye tura.

Dafidi u wãa Filisitiban mi

Gatiɔ

11 Yen biru Dafidi u seewa u duka yakura Sɔɔlun sɔ̃ ma u da u wãa Akisin mi, wi u sãa Gatin sunɔ.
12 Adama Akisin sina bwãabu ba nɛɛ, n ɲ̀ Dafidi Isireliban sunɔ, wiya mi? Wi ba ra n tɔmamɔ ba n mɔ̀,
Sɔɔlu u ra nɔrɔm nɔrɔm go.
Adama Dafidi u ra nɔrɔbun suba wɔku wɔkubu (10.000) go.
13 Ma gari yi, yi Dafidi sãwana sere u Akisin bɛrum kua.
14 Yera u tii gɔsia wiiro u dweebu mɔ̀ nge gari bɔkɔ, u seewa u yorumɔ wuun kɔnnɔn gamboba sɔɔ. Ma u yãatam wĩimɔ mu kokumɔ win toburɔ.
15 Ma Akisi u win bwãa be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i wa ma durɔ wini kun bwãa do. Mban sɔ̃na i ka man nùn naawa.
16 I tamaa na ɲ̀ wiiro waarewa i ka sere man durɔ wini naawa u man win wiira kookoosu sɔ̃ɔsi? Durɔ winin bwesera i ko i duusia nɛn dirɔ?

Dafidi u kua

wuuru garun wirugii

22

1 Yen biru Dafidi u maa kpam da u kukua
Adulamun kpee wɔruɔ. Ye win tundon
yɛnugibu kpuro ba nua ma u kukua mi,
yera ba seewa ba da win mi.
2 Ma be ba dibu nɛni, ka be ba dam
dɔremɔ ka be ba ɲ̀ nuku dobu mɔ, ba mɛnna
ba da win mi, ba nùn kua ben kparo. Ben
geera sãawa tɔnu nɛɛrun (400) saka.
3 Saa min diya Dafidi u da Misipaɔ
Mɔabun temɔ, ma u tem min sunɔ sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, na nun kanamɔ, a de nɛn tundo ka nɛn
mɛro bu na ba n kukua wunɛn mini sere n
ka gia ye Gusunɔ u koo ka man ko.
4 Ma sunɔ u wura. Yera Dafidi u ka win
tundo ka win mɛro da sunɔ win mi. Miya ba
wãa sere n ka kua win saa kpuro ye u kukua
kperu mi.
5 Sɔ̃ɔ teeru Gusunɔn sɔmɔ Gadi u Dafidi
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a kun wãa kpee wɔru geni sɔɔ.
A seewo a da Yudan temɔ kpa a n wãa mi.
Ma Dafidi u seewa u da u wãa dãa sɔ̃ɔ ge
ba mɔ̀ Herɛtiɔ.

Sɔɔlu u dera

ba yãku kowobu go

6 Sɔ̃ɔ teeru Sɔɔlu u da u sɔ̃ dãru garun
nuurɔ Gibeaɔ gunguru garun mi, u win
yaasa nɛni, ma win bwãaba nùn sikerenɛ.
Saa ye sɔɔra u Dafidi ka win tɔmbun labaari
nua.
7 Yera u win bwãa be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛ
nɛgibu, Bɛnyamɛɛn bweseru, i swaa dakio i
nɔ. I tamaa Isain bii u koo bɛɛ resɛm gbaaru
wɛ̃ nge mɛ na bɛɛ wɛ̃, kpa u bɛɛn baawure
ko tɔmbu wunɔbu (100) ɲ̀ kun mɛ nɔrɔbun
(1.000) wirugii?
8 N n mɛn na, mban sɔ̃na i man seesi.
Domi bɛɛn goo kun man dɔmɛyɛ arukawani
ye nɛn bii Yonatam u ka Isain bii Dafidi
bɔkua. Bɛɛn goo kun maa man wɔnwɔndu
kue, u man sɔ̃ bwisi yi nɛn bii u Dafidi kã u
ka man yina bɛria nge mɛ u mɔ̀ gisɔ.
9 N deema Dɔɛgu Edɔmu wi, u wãa ka
Sɔɔlun bwãabu sannu dɔma te. Yera u wisa
u nɛɛ, na Isain bii wi wa Nɔbuɔ Akimɛlɛki,
Akitubun biin mi.
10 Ma Akimɛlɛki wi, u nùn bikiaru kua
Yinni Gusunɔn mi. Yen biru u nùn dĩanu wɛ̃
ka maa Goliatin takobi ye.
11 Ye Sɔɔlu u nua mɛ, yera u dera ba
Akimɛlɛki Akitubun bii wi sokusia ka win
yɛnugibu, be, be ba sãa yãku kowobu
Nɔbuɔ. Ma ba mɛnna ba na sunɔn mi.
12 Ma Sɔɔlu u nɛɛ, Akimɛlɛki, a swaa dakio
a nɔ.
Yera Akimɛlɛki u wisa u nɛɛ, na nɔɔmɔ,
yinni.
13 Sɔɔlu u nùn bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na i
nɔɔ tia kua i man seesi, wunɛ ka Isain bii.
Mban sɔ̃na a nùn dĩanu ka takobi wɛ̃. Yen
biru a nùn bikiaru kua Gusunɔn mi, u ka
man seesi, kpa u man yina bɛria nge mɛ u
mɔ̀ gisɔ.
14 Akimɛlɛki u sunɔ wisa u nɛɛ, wunɛn
bwãabu kpuro sɔɔ, wara u ra nun wiru
kpĩiyɛ nge wunɛn dokiri Dafidi wi u ra
wunɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ. Mɛya maa
wunɛn yɛnugibu ba ra n nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
15 Gisɔra na bikiaru torua Yinni Gusunɔn
mi win sɔ̃? N n mɛn na, yinni, a ku man gari
yini sɔbi, ɲ̀ kun mɛ nɛn yɛnugii goo. Na ɲ̀ yi
yɛ̃, baa fiiko.
16 Yera sunɔ u nùn wisa u nɛɛ, kon bɛɛ
gowa wunɛ ka wunɛgibu kpuro.
17 Ma u win tabu kowo be ba nùn kɔ̃su
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i susima i man Yinni Gusunɔn
yãku kowo beni goowa, yèn sɔ̃ ben tii ba
Dafidi nɔma kã. Ba maa yɛ̃ ma u man duka
suuriwa. Ma ba ɲ̀ nɛ bu man sɔ̃.
Adama tabu kowo be, ba yina bu Yinni
Gusunɔn yãku kowo be go.
18 Yera n dera u Dɔɛgu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
susima, kpa a Yinni Gusunɔn yãku kowo be
go.
Ma u susi u bu go. Yen dɔma te, yãku
kowobu wɛnɛ ka nɔɔbuwa u go be ba ben
sãa yãnu doke.
19 Sɔɔlu u maa dera ba Nɔbugibu go,
kurɔbu ka durɔbu, sere ka bii wɛ̃ɛnɔ, ka yaa
sabenɔ, niya kɛtɛba ka kɛtɛkunu ka yãanu.
N deema wuu ge, ga sãawa yãku kowobun
wuu.
20 Sanam mɛ ba tɔn be goomɔ, ba ɲ̀
Akimɛlɛkin bii turo Abiataa nɔma tura.
Domi u duka sua u doona Dafidin mi gia.
21 Ye u tura Dafidin mi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
Sɔɔlu u Yinni Gusunɔn yãku kowobu go.
22 Yera Dafidi u Abiataa sɔ̃ɔwa u nɛɛ, saa
dɔma tèn di na Dɔɛgu Edɔmu wa, u wãa mi,
na yɛ̃ kam kam ma u koo da u Sɔɔlu nɛn
labaari sɔ̃. N n mɛn na, nɛna na dera ba
wunɛn yɛnugibu kpuro go.
23 Yen sɔ̃, a sinɔ a n wãa ka nɛ. A ku nanda,
domi wi u kasu u nun go mi, nɛn tiiwa yɛ̃ro

u maa kasu u go. À n maa wãa nɛn bɔkuɔ, kaa n wãa alafia sɔɔ.

Dafidi u kpikiru da

23

1 Sɔ̃ɔ teeru ba na ba Dafidi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wee, Filisitiba ba Keila wɔri ma ba ben dĩa ni nu wãa biranu sɔɔ kpuro gura.

2 Yera Dafidi u Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ, kon kpĩ n da n Filisiti be wɔri?

Ma Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, oo, a doo a bu wɔri. Kaa bu kamia kpa a Keila wɔra.

3 Adama Dafidin tɔmbu ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, bɛsɛ wee, sa nande baa mɛ sa wãa Yudan tem sɔɔ. Amɔna sa ko n sãa sà n Filisitiba wɔrim dɔɔ.

4 Yera Dafidi u maa Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ, n doo n Keila ye wɔra?

Ma Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, oo, a seewo a da a Filisiti be wɔri. Domi na nun bu nɔmu bɛria.

5 Yera Dafidi u seewa u da Keila mi ka win tɔmbu. Ma u Filisitiba wɔri u bu kamia mam mam, u ben yaa sabenu gurama. Nge mɛya u ka Keilagii be faaba kua.

6 N deema saa ye, Abiataa, Akimɛlɛkin bii, u duka yakurama u na u wãa Dafidin mi, u yãku kowon yabe tarakpe nɛni te ba ra ka Yinni Gusunɔn kĩru bikie.

7 Yen biruwa ba da ba Sɔɔlu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Dafidi u tunuma u wãa Keilaɔ. Yera Sɔɔlu u nɛɛ, Gusunɔwa u man nùn nɔmu bɛria. Domi u na u tii kɛnusi wuu ge ga gbãraru ka gambo mɔ sɔɔ.

8 Yera Sɔɔlu u win tabu kowobu kpuro mɛnna bu da bu ka Keila wɔri, kpa bu Dafidi ka win tɔmbu tarusi.

9 Saa ye sɔɔ, Dafidi u nua kɔ̃sa ye Sɔɔlu u kĩ u nùn kua. Yera u yãku kowo Abiataa sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ka yabe tarakpe ye na.

10 Ma Dafidi u nɛɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, wee, na nua ma Sɔɔlu u swaa kasu u ka na Keila mini u ye kpeerasia nɛn sɔ̃.

11 Yinni, a man sɔ̃ɔwɔ, Sɔɔlu u koo na mini ka gem? U n tunuma, wuu gen wirugibu ba koo man mwa bu nùn nɔmu bɛria?

Ma Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, kam kam, Sɔɔlu u koo na.

12 Ma Dafidi u maa Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ, wuu gen wirugibu ba koo man mwa bu nùn nɔmu bɛria?

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, oo, mɛya ba koo nun kua.

13 Yera Dafidi u seewa ka tɔmbu natan (600) saka ba yara Keilan di ba da ba sirenɛ. Saa ye sɔɔra ba maa Sɔɔlu nɔɔsia ma Dafidi sari mi. Ma Sɔɔlu u ǹ maa de u wuu ge wɔri.

14 Yeniban biru Dafidi u da u kukua gbaburɔ kpee baa sɔɔ Sifun guurɔ. Ma Sɔɔlu u maa nùn kaso wɔri nge mɛ u ra ko baadomma. Adama Gusunɔ kun dere u nùn nɔma turi.

15 Saa ye sɔɔra Dafidi u gia kam kam ma Sɔɔlu u kasuwa u nùn go. Ma u da u wãa gbaburɔ Sifun dãa sɔ̃ɔwɔ.

16 Yera Yonatam Sɔɔlun bii u maa wa mɛ, ma u seewa u da Dafidin mi, u ka nùn dam kɛ̃ u Gusunɔ naanɛ ko.

17 Ye u tura mi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku nanda. Domi Sɔɔlu kun nun naa turi. Wuna kaa bandu di Isireliɔ kpa na n sãa wunɛn yiruse ban te sɔɔ. Nɛn tundo Sɔɔlun tii, u yɛ̃ mɛ.

18 Yera ba arukawani bɔkua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Ma Dafidi u sina dãa sɔ̃ɔ mi. Yonatam u maa gɔsira u da yɛnuɔ.

Sɔɔlu u Dafidi naa gire

19 Ma Sifugibu ba da Sɔɔlun mi Gibeaɔ ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Dafidi u kukua bɛsɛn mi, kpee baa sɔɔ dãa sɔ̃ɔwɔ, Hakilan guurɔ te ta wãa bera mi gãanu ku ra kpin sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia.

20 Tɛ̃ wee, a nùn kasu a mwa. N n mɛn na, a na, sa ko nun nùn nɔmu bɛria.

21 Ma Sɔɔlu u bu wisa u nɛɛ, Gusunɔ u bɛɛ domaru kua domi na wa i nɛn wɔnwɔndu mɔ.

22-23 Yen sɔ̃, na bɛɛ kanamɔ, i doo i mɛɛri mi u ra sĩ sĩ. Kpa i win kuku yenu kpuro mɛɛri, kpa i wa mi u wãa. Domi ba man sɔ̃ɔwa ma u bwisi mɔ too. Yen biru kpa i na i man sɔ̃ ù n wãa mi. Kpa n se n da n nùn kasu, baa ǹ n Yudan bweseru kpuro sɔɔn na kon bukiana.

24 Ma tɔn be, ba kua mɛ. Ba gbia ba da Sifuɔ Sɔɔlu u sere na. N deema saa ye sɔɔ, Dafidi ka wigibu ba wãa Araban guurɔ Maoniɔ mi gãanu ku ra kpin sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia.

25 Yen biruwa Sɔɔlu u seewa ka win tɔmbu u da u Dafidi kasu. Yera gaba na ba ye Dafidi sɔ̃ɔwa. Ma u seewa min di u da u wãa guuru garun mi Maonin gbaburɔ. Ye Sɔɔlu u nua mɛ, yera u Dafidi naa swĩi gbaburu mi.

26 Ye u tura mi, guu ten bee tia u bɛwe. Ma Dafidi u maa wãa ten bee tiaɔ ka wigibu.

Adama saa ye sɔɔ, Sɔɔlu ka wigibu ba Dafidi ka win tɔmbu kooro bure ba kpa. Yera Dafidi u swaa kasu u ka duka yakura.
27 Yera sɔmɔ goo u na yɛnun di u Sɔɔlu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de a na fuuku, Filisitiba wee, ba sun wɔrima.
28 Yera Sɔɔlu u gɔsirama u gina Dafidi deri u da Filisiti ben mi gia. Yen sɔ̃na ba yam mi soka kpee te ta bu burana.

Dafidi u yina u Sɔɔlu go

24

1 Dafidi u seewa bera min di ma u da u kukua Engɛdiɔ.
2 Saa yè sɔɔ Sɔɔlu u Filisitiba naa swĩi u gɔsirama, yera ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Dafidi u wãa Engɛdin gbaburɔ.
3 Ma Sɔɔlu u tɔmbu nɔrɔbun suba ita (3.000) sua be ba sãa tabu durɔbu Isireliba sɔɔ, bu da sere kpee bakanun bera gia mi kpee bɛri yi ra n wãa bu Dafidi ka win tɔmbu kasuma.
4 Ye ba tura yãanun wãa yeru garun mi, swaa ye sɔɔ, kpee wɔru gaga maa wãa mi, ma Sɔɔlu u dua wɔru ge sɔɔ u ka swaa swĩibu ko. N deema Dafidi ka win bwãabu ba wãa wɔru gen sɔɔwɔ.
5 Ma Dafidin bwãaba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a ɲ̀ wa ma tɔ̃ɔ te, ta tura? Te Yinni Gusunɔ u nun bura u nɛɛ, u koo nun wunɛn yibɛrɛ nɔmu bɛria kpa a nùn kua nge mɛ a kĩ.
Yera Dafidi u seewa sɛ̃ɛ u Sɔɔlun yaberun soo bura.
6 Yen biruwa u nanda ye u ka Sɔɔlun yaberun soo ge bura.
7 Saa ye sɔɔra Dafidi u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔ u man yenin bweseru gbara bu nɛɛ, nɛna na nɛn yinni nɔma doke wi Yinni Gusunɔ u gɔsa u kua sunɔ.
8 Ka gari yiya Dafidi u win bwãabun laakari kpunasia u ɲ̀ ka dere bu Sɔɔlu wɔri.
Ma Sɔɔlu u seewa u yara u doona min di.
9 Yen biruwa Dafidi u yarima wɔru gen min di u Sɔɔlu soka u nɛɛ, nɛn yinni, sunɔ.
Ma Sɔɔlu u sĩira u mɛɛrima biruɔ. Yera Dafidi u yiira u wuswaa tem girari u nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
10 Ma u Sɔɔlu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na a ka tɔmbun gari nɔɔmɔ be ba mɔ̀, wunɛn kɔ̃sa na kasu.
11 Wee, wunɛn tiin nɔni wa gisɔ ma Yinni Gusunɔ u man nun nɔmu bɛria kpee wɔru ge sɔɔ. Ba nɛɛ, n nun goowo, adama na nun deri. Na nɛɛ, na ɲ̀ nɛn yinni, wi Yinni Gusunɔ u gɔsa u kua sunɔ nɔmu dokemɔ.
12 Ka yen de kpuro a mɛɛrio. Wee, na wunɛn yaberun sukum nɛni. Nge mɛ na ka yabe ten soo bura mi, na ɲ̀ ka nun go, n weenɛ a gia ma na ɲ̀ sãa mɛm nɔɔ sari. Nɛn kookoosu sɔɔ, kɔ̃sa gaa maa sari, ɲ̀ kun mɛ toraru garu wunɛn sɔ̃. Adama wunɛ wee, a man naa swĩi a go.
13 Yen sɔ̃, Yinni Gusunɔwa u koo sun siria nɛ ka wunɛ. Kpa u nun ye a man kuan dibu kɔsia. Adama nɛn nɔma kun nun babamɔ.
14 Nge mɛ ba ra gere bu nɛɛ, daa kɔ̃sa ya ra nɛwa tɔn kɔ̃son min di. Yen sɔ̃na nɛn nɔmu ga ɲ̀ nun babamɔ.
15 Weren sɔ̃na wunɛ Isireliban sunɔ a yarima. Wara a naa gire. Nɛ wi na sãa nge bɔ̃ɔ goru? N kun mɛ nge goo dɛ̃ɛ?
16 Yinni Gusunɔwa u sãa siri kowo. U n bɛsɛn gari wɛ̃ɛra, u koo sun siria, nɛ ka wunɛ. Kpa u ka man yina u man wɔra wunɛn nɔman di.
17 Ye Dafidi u Sɔɔlu gari yi sɔ̃ɔwa u kpa, yera Sɔɔlu u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, wunɛn nɔɔwa mi, Dafidi nɛn bii?

Ma Sɔɔlu u nɔɔgiru sua u wura kua.
18 U Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man gem kere. Domi a man gea kua, ma na nun kɔ̃sa dibu kɔsia.
19 Wee, a man sɔ̃ɔsi gisɔ gea ye a man kua. Yinni Gusunɔ u raa man doke wunɛn nɔmuɔ. A ɲ̀ maa man go.
20 Domi tɔnu u ku ra win yibɛrɛ nɔma turi kpa u nun yɔ̃su u doona ka alafia. Yen sɔ̃na Yinni Gusunɔ u koo nun gea dibu kɔsia ye a man kua minin sɔ̃.
21 Tɛ̃ na yɛ̃ kam kam ma kaa ko sunɔ kpa Isireliban bandu ta n dam mɔ wunɛn nɔmaɔ.
22 Yen sɔ̃, a bɔ̃ruo tɛ̃ ka Yinni Gusunɔn yĩsiru ma a ɲ̀ nɛn bibun bweseru kpuro goomɔ nɛn biru, kpa bu nɛn yĩsiru duari nɛn baaban bweseru sɔɔ.
23 Ma Dafidi u Sɔɔlun gari yi wura ka bɔ̃ri u nɛɛ, u ɲ̀ bu goomɔ. Yen biru Sɔɔlu u da yɛnuɔ. Adama Dafidi ka win bwãabu ba gɔsira ba wura ben kuku yerɔ.

Nabali u yina u Dafidi somi

25

1 Saa ye sɔɔra Samuɛli u gu, ma Isireliba kpuro ba mɛnna ba win gɔɔ swĩ. Ma ba nùn sikua win yɛnu sɔɔ Ramaɔ. Yen biruwa Dafidi u seewa u da u wãa Paranin gbaburɔ.

2-3 Durɔ goo wãa Maoniɔ, win yĩsira Nabali. U sãawa Kalɛbun bweseru. U maa sãawa dukia bakagii. U yãanu mɔwa nɔrɔbun suba ita (3.000), bonu maa nɔrɔbu (1.000). Durɔ wi, u sɛ̃, win kookoosu kun wã, adama win kurɔ Abigali u bwisi mɔ. U maa sãa kurɔ burɔ. Kaamɛliɔra durɔ win gberu kpaanɛ wãa. Miya u win yãa nin sansu bɔɔrimɔ.

4 N deema saa ye sɔɔ, Dafidi u maa wãa bera mi. Yera u nua ma Nabali u win yãanun sansu bɔɔrimɔ mi,

5 ma u aluwaasi tɔnu wɔkuru gɔra u bu sõɔwa u nɛɛ, i doo Nabalin mi, i man nùn tɔbiria.

6 I nɛɛ, Gusunɔ u win wãaru dakaa daasia, kpa u n wãa bɔri yɛndu sɔɔ wi ka win yɛnugibu, ka ye u mɔ kpuro.

7 Wee, tɛ̃ na nua ma ba win yãanun sansu bɔɔrimɔ. Mɛya sa maa wãa ka win yãa kparobu sannu. Sa ṅ ben goo torarire. Mɛya ben goo kun maa win yãaru biare saa mìn di sa wãa Kaamɛli mini ka be.

8 N n weesun na, u win yãa kparo be bikio. Yen sõ, u de u bɛɛ nɛn sɔm kowobu mɛɛri ka nɔnu geu. Domi i nawa tõɔ bakarun saa sɔɔ. Yen sõna na nùn kanamɔ u nɛ win bii ka bɛɛ nɛn sɔm kowobu dĩanu kɛ̃ɛma ni u mɔ.

9 Saa ye Dafidin sɔmɔ be, ba tura mi, yera ba Nabali gari yi kpuro sõɔwa. Yen biru ba ṅ maa gam gerua.

10 Yera Nabali u bu wisa u nɛɛ, wara ra n Dafidi, Isain bii. Tɛ̃ sɔɔ, yoo aluwaasi dabira ta ra kpikiru su saa ben yinnibun min di.

11 Yera kon ben bweseru nɛn dĩanu ka nɛn nim ka yaa wɛ̃ ye na nɛn sɔm kowobu yiiye, be, be na ṅ yɛ̃ mìn di ba wee?

12 Ma Dafidin aluwaasi be, ba gɔsirama ba nùn sõɔwa kpuro ye Nabali u gerua.

13 Yera u win tɔmbu sõɔwa u nɛɛ, i de bɛɛn baawure u sɔɔru ko kpa u win takobi sua u bɛki.

Ma ben baawure u win takobi sua u bɛki. Dafidi u maa wigia sua u bɛki. Win tɔn be, ba sãawa nata. Yera ben nɛɛru (400) ba nùn swĩi. Ma u dera goobu (200) be ba tie, ba ben yãnu kõsu.

Abigali u Dafidi somi

14 Yera Nabalin sɔm kowo turo u na u Abigali sõɔwa u nɛɛ, wee, Dafidi u bɛsɛn yinni sɔmɔbu gɔriama saa gbaburun di bu nùn tɔbiri. Adama u bu gira ka dam,

15 baa mɛ siba sun gea kua. Ben goo kun sun torari. Ba ṅ bɛsɛn yaa saberu garu mwɛ saa ye sa wãa ka be gbaburɔ.

16 Wõkuru ka sõɔ sɔɔ, ba kua bɛsɛn gbãraru, ba sun kõsu sanam mɛ sa wãa ka be, sa bɛsɛn yaa sabenu kparamɔ.

17 N n mɛn na, a koowo ye kaa kpĩ a ko. Domi Dafidi u bwisika u bɛsɛn yinni ka win yɛnugibu kpuro kam koosia. A maa yɛ̃ bɛsɛn yinni wi, u sɛ̃ sere goo kun kpɛ̃ u nùn susi u nùn bwisi kɛ̃.

18 Ye Abigali u nua mɛ, yera u pɛ̃ɛ goobu (200) sua fuuku ka tam bwãa bakanu yiru ka yãanu nɔɔbun yaa ka dĩa bii sɔndɛn sakaku nɔɔbu ka resɛm gbebi saaki wunɔbu (100) ka dãa marum mɛ ba sokumɔ figien gbebi saaki goobu (200),

19 ma u ye kpuro sua u kɛtɛkunu sɔbi. Ma u win sɔm kowobu sõɔwa u nɛɛ, i gbiiyo, na wee biruɔ.

Adama u ṅ win durɔ gãanu sõɔwa.

20 Yera u win kɛtɛku yɔɔwa u kpa ka guurun yɛ̃saɔ. Saa ye sɔɔ, Dafidi ka wigibu ba maa saram wee ma ba yinna kɛ.

21 N deema Dafidi u raa nɛɛ, wee, kam sɔɔra na Nabalin dukia kõsu. Baa win yaa saberun teera kun gu gbaburɔ. Wee tɛ̃, kõsa u man dibu kɔsie.

22 Yen sõ, nà kun Nabali ka win ye u mɔ kpuro kpeerasie yam mu sere sãra Gusunɔ u man kuo mɛ u kĩ.

23 Sanam mɛ Abigali u Dafidi wa, yera u sara win kɛtɛkun di fuuku u yiira u wiru tem girari win wuswaaɔ.

24 U nɛɛ, nɛna na taarɛ mɔ, nɛn yinni. A de a swaa tem kpĩ a nɔ ye kon nun sõ.

25 Ye Nabali tɔnu kam wi, u nun kua kpuro, a ku ye garisi gãanu. Domi u sãawa nge wiiro nge mɛ win yĩsira gerumɔ. Mɛya maa, tɔn be a gɔrima mi, nɛ ka be, sa ṅ waanɛ.

26 Sere ka Yinni Gusunɔn wãaru ka maa wunɛn wãaru, Yinni Gusunɔwa u nun yinari a wunɛn yibɛrɛban yɛm yari. Yen sõ tɛ̃, be ba nun tusa ba wunɛn kõsa kasu, u de bu kam ko nge Nabali.

27 N n mɛn na, a nɛn kɛ̃nu mɔɔ kpa a nu
wunɛn aluwaasi be ba nun swĩi bɔnu kua.
28 Na nun kanamɔ, yinni, a man nɛn
toranu suuru kuo. Domi Yinni Gusunɔ u
koo de a bandu di kpa ta n wãa sere ka
wunɛn bibun bweserɔ, yèn sõ a tabu mɔ̀ win
sõ. Ba ɲ̀ maa toraru garu wasi wunɛn wãaru
sɔɔ.
29 Goo ù n nun naa gire u kasu u nun go,
Gusunɔ u koo wunɛn hunde bere kpa u nun
kõsu, adama u koo wunɛn yibɛrɛban hunde
kasa ko n toma nge kpurantɛɛrun kperu.
30 Saa ye Yinni Gusunɔ u koo nun durom
kua mɛ u nun nɔɔ mwɛɛru kua, kpa u nun
ko Isireliban kparo,
31 a ku de wunɛn gõru gu nun taarɛ wɛ̃ a
sere sɔnsɔnnu ko yibɛrɛban yɛm mɛ a yarin
sõ a ka wunɛn tii faaba ko. Yinni Gusunɔ ù
n nun durom mɛ kua, a de a man yaaya.
32 Yera Dafidi u Abigali wisa u nɛɛ, na
Gusunɔ Isireliban Yinni siara wi u nun
gɔrima a na a ka man yinna mini gisɔ.
33 Na nùn siara bwisi yi u nun kãn sõ yi a
ka man yõrasia n ku ka tɔnu go n ka nɛn tii
faaba ko.
34 Ye kpuro sɔɔ, Gusunɔ Isireliban Yin-
niwa u man yinari n kõsa ko. Adama
sere ka win wãaru, à kun daa nɛ nɛn mini
fuuku, sere n ka ko bururu yam sãreru, baa
Nabalin tɔmbun turo, na ɲ̀ derimɔ na kun
go.
35 Yen biru u Abigalin kɛ̃ɛ ni mwa ni u ka
na saa win yɛnun di. Ma u nùn sõɔwa u nɛɛ,
a gɔsiro ka bɔri yɛndu. Domi wunɛn tii a wa
nge mɛ na nun swaa daki. Na maa nun dam
koosia ka kĩru.

Nabalin gɔɔ

36 Yen biru Abigali u gɔsira Nabalin mi,
ma u deema wee, u tõɔ bakaru dimɔ nge sina
boko, u nuku dobu mɔ̀, ma tam nùn goomɔ.
Adama Abigali kun nùn gãanu sõɔwa gina
sere ye n kua sisiru.
37 Sisi ten bururu Nabalin tam mu sara
ma Abigali u nùn sõɔwa kpuro ye n koora.
Yera u nanda sere win torora kara. Ma win
wasi kpuro dwiiya.
38 Sõɔ wɔkurun biru Gusunɔ u dera
Nabali wi, u gu.
39 Ye Dafidi u nua Nabali u gu, yera u
gerua u nɛɛ, na Yinni Gusunɔ siara yèn sõ
u man sanna, u Nabali kɔsie ye u man kua.
Mɛya u maa yina nɛ win bõɔ n kõsa ko. Win
tiiwa u Nabali nùn win nuku kõsuru kɔsie.
Yen biru Dafidi u Abigali gɔria u nɛɛ, u kĩ
u nùn sua kurɔ.
40 Ye Dafidin sɔmɔ be, ba tura Abigalin
mi, Kaamɛliɔ, yera ba nùn sõɔwa ba nɛɛ,
Dafidiwa u sun gɔrima wunɛn mi, su be nun
suama a ko win kurɔ.
41 Ma kurɔ wi, u seewa u wuswaa tem
girari ma u nɛɛ, wee, na wura n ko win yoo
kpa na n da win bwãabun naasu teye.
42 Yera Abigali u yande seewa u wɔndiaba
sua tɔmbu nɔɔbu. Ma u win kɛtɛku yɔɔwa
ba Dafidin sɔmɔ be swĩi, u da u kua Dafidin
kurɔ.
43 Dafidi u raa maa Akinɔamu Yisirɛɛligii
sua kurɔ. Ma be yiru ye, ba mɔre win mi.
44 N deema Sɔɔlu u raa win bii Mikali wɔra
Dafidin min di u Paati, Laisin bii kã u sua
kurɔ. Paati wi, u sãawa Galimugii.

Dafidi u Sɔɔlu deri

u ɲ̀ nùn go

26

1 Yeniban biruwa Sifugibu ba da Gibeaɔ
ba Sɔɔlu sõɔwa ba nɛɛ, Dafidi u wãa u kukua
Hakilan guurɔ gbaburu mi gãanu ku ra kpin
deedeeru.
2 Ma Sɔɔlu u seewa u da gbaburu mi, ka
tabu durɔ damgibu nɔrɔbun suba ita (3.000)
u ka Dafidi kasu.
3 Ye u tura mi, yera u win sansani gira
Hakilan guurɔ, swaan bɔkuɔ. N deema
Dafidin tii u wãa gbaburu mi.
4 Ye u nua Sɔɔlu u nùn kasu mɛ, yera u
tɔmbu gɔra bu da bu mɛɛri ù n tunuma. Ma
tɔn be, ba da. Yen biru ba gɔsirama ba nɛɛ,
Sɔɔlu u wãa mi kam kam.
5 Yera Dafidin tii u seewa u na mi Sɔɔlu u
win sansani gire. U wa mi Sɔɔlu ka win tabu
sunɔ Abinɛɛ, Nɛrin bii, ba ra kpunɛ. Sɔɔlu
u ra kpunɛwa sansanin suunu sɔɔ kpa tabu
kowo be ba tie ba n kpĩ ba n ka nùn sikerenɛ.
6 Ma Dafidi u na u Akimɛlɛki Hɛti ka
Abisai bikia u nɛɛ, bɛɛn wara koo ka man da
Sɔɔlun sansaniɔ.
Ma Abisai u nɛɛ, kon ka nun da. N deema
Abisai wi, u sãawa Yoabun mɔɔ. Ben mɛron
yĩsira Seruya.
7 Yera Dafidi ka Abisai wi, ba seewa
wõkuru ba da Sɔɔlun sansaniɔ ba deema
wee, u kpĩ u do sansani yen suunu sɔɔ, u

win yaasa gire win wiru gia. Ma Abinɛɛ ka tabu kowo be ba tie ba kpĩ ba ka nùn sikerenɛ.

8 Abisai u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ɲ̀ wa ma Gusunɔ u nun wunɛn yibɛrɛba nɔmu bɛria? Yen sɔ̃, a de n Sɔɔlu nɛn yaasa sɔku nɔn teeru n ka tem mɛnna n derisi mi.

9 Adama Dafidi u Abisai sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku nùn go. Domi wara u koo wi Yinni Gusunɔ u gɔsa go, kpa Gusunɔ u yɛ̃ro deri u kun nùn ye kɔsie.

10 Dafidi u maa nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru na yɛ̃ ma win tii u koo nùn go tabu gberɔ, ɲ̀ kun mɛ win gɔɔn tɔ̃ru tà n tura.

11 Gusunɔ u man bere bu nɛɛ, nɛna na wi u gɔsa nɔmu doke na go. Yen sɔ̃, a de su win yaasa ye ya wãa win wirɔ mi sua ka win nim bwãaru kpa su ka doona.

12 Ma Dafidi u yaasa ye sua ka nim bwãa te, ma ba doona. Goo kun maa seewe u sere bu wa, domi Gusunɔwa u bu dom mɔn bakaru kpɛ̃ɛ.

13 Ma u besira u yɔɔwa guu ten bee tia ye ya ka Sɔɔlun sansani dɛsire.

14 Yera u nɔɔgiru sua sansani mi gia ka dam u nɛɛ, Abinɛɛ, Nɛrin bii, a ɲ̀ wuramɔ?

Ma Abinɛɛ u nùn wisa u nɛɛ, wuna were a ka sina boko wɔkisimɔ.

15 Ma Dafidi u Abinɛɛ wisa u nɛɛ, a ɲ̀ tɔn durɔ ro? Tabu durɔ wara u ka nun nɛ Isireliɔ. Mban sɔ̃na a ɲ̀ wunɛn yinni sina boko kɔ̃su. Domi wee, goo u na u ka nùn go.

16 Ye a kua mi, ya ɲ̀ wã. Sere ka Yinni Gusunɔn wãaru n weenɛwa bu bɛɛ kpuro go, yèn sɔ̃ i ɲ̀ bɛɛn yinni sina boko kɔ̃su, wi Yinni Gusunɔ u gɔsa. A mɛɛrio tɛ̃ win wiru gia. Mana win yaasa ka win nim bwãara wãa.

17 Yera Sɔɔlu u Dafidin nɔɔ gia. Ma u nɛɛ, Dafidi, nɛn bii, wunɛn nɔɔwa mi?

Ma Dafidi u nùn wisa u nɛɛ, yinni sina boko, nɛna mi.

18 Ma u maa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na a man naa gire sere ka tɛ̃. Mba na nun kua. Mba na tora.

19 Yinni sina boko, a man swaa dakio. N n Yinni Gusunɔn na u nun bɔriamɔ a ka man go, u nɛn yãkuru mɔɔ, kpa win bwɛ̃ra yu kpuna su dora. Adama ɲ̀ n tɔmbun na, Yinni Gusunɔ u bu bɔ̃rusio domi ba man girewa n ka yari tem minin di mɛ u win tɔmbu wɛ̃ kpa n da n bũnu sã.

20 Domi wee wunɛ Sɔɔlu, Isireliban sina boko, a man kasu a go nge goo dɛ̃ɛ, ɲ̀ kun mɛ nge kusu guuru wɔllɔ. Adama Gusunɔ u ku de n gbi tem tukumɔ mi ko na n ka nùn toma.

21 Sɔɔlu u Dafidi wisa u nɛɛ, nɛn bii, na gɔba kuawa. A wurama yɛnuɔ. Na ɲ̀ maa nun kɔ̃sa kuammɛ. Domi gisɔ nɛn wãaru ta sãawa gãa bakanu wunɛn nɔni sɔɔ. Wee na kua nge wiiro, na tora too.

22 Yera Dafidi u nɛɛ, sina boko, wunɛn yaasa wee. A de wunɛn aluwaasi turo u na u ye mwa.

23 Kpa Yinni Gusunɔ wi u sãa gemgii ka bɔrɔkini u baawure kɔsie ye u kua. Wee, u man nun nɔma bɛria gisɔ, adama na ɲ̀ wure n nun nɔma doke wunɛ wi u gɔsa u kua sunɔ.

24 Nge mɛ na wunɛn wãaru garisi gãa bakanu gisɔ, nge mɛya Yinni Gusunɔ u maa nɛgiru garisi. Wiya u koo maa man yara saa nuku sankiranu kpuron di.

25 Ma Sɔɔlu u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔ u nun domaru kua, nɛn bii. Wunɛn ye a nia sãa kpuro ya koo koorawa.

Yen biru Dafidi u swaa wɔri u doona. Ma Sɔɔlu u maa gɔsira u da win yɛnuɔ.

Dafidi u kpikiru da

Filisitiban temɔ

27

1 Yeniban biru, Dafidi u tii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sɔ̃ɔ teeru Sɔɔlu u koo man nɔma turi u go. Yen sɔ̃, n buram bo n duka yakura minin di n kpikiru da Filisitiban temɔ kpa Sɔɔlu u ku maa man kasu Isireliban tem kpuro sɔɔ. Nge mɛya kon ka wa n kisira win nɔman di.

2 Yera Dafidi u seewa wi ka win tabu durɔbu nata (600) ba da Akisi, Maɔkin biin mi. Akisi wi, u sãawa Gatin sunɔ.

3 Durɔ win miya u wãa ka win tɔmbu nata ye, ben baawure ka win kurɔ ka bibu. Dafidin kurɔbu yiru Akinɔamu, Yisirɛɛligii, ka Abigali, Kaamɛligii, Nabalin gɔmini, ba maa wãa ka wi.

4 Saa yera ba da ba Sɔɔlu sɔ̃ɔwa ma Dafidi u kpikiru sua u wãa Gatiɔ. Ma Sɔɔlu u nùn deri sɛ̃ɛ, u ɲ̀ maa kasu u nùn go.

5 Sɔ̃ɔ teeru Dafidi u Akisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man durom kuo, a de n da n sina baru kpaaru garun mi. Domi na ɲ̀ kĩ na n wãa ka wunɛ sannu wunɛn tiin wuu mini.

6 Yen tɔ̃ɔ tera Akisi u nùn wuu ge ba mɔ̀ Sikilagi wɛ̃. Yen sɔ̃na ga kua Yudaban sina boko wi u bandu diiguu sere ka gisɔ.

7 Ma Dafidi u wãa baru kpaaru mi sere n ka kua wɔ̃ɔ tia ka suru nnɛ.

8 Min diya wi ka win tɔmbu ba ra yari bu Gesuriba ka Girisigibu ka Amalɛkiba wɔraa de. Domi tɔn beya ba wãa Suriɔ n ka girari Egibitin temɔ saa yellun di.

9 Dafidi ka win tabu kowobu bà n dua tɔn ben wuu gagu sɔɔ, ba ra gen tɔmbu gowa mam mam, kurɔbu ka durɔbu, kpa bu ben yãnu gura ka ben yaa sabenu, niya yãanu ka kɛtɛba ka kɛtɛkunu ka yooyoosu. Yen biru kpa bu gɔsira Akisin mi.

10 Yera Akisi u ra bu bikie u nɛɛ, mana i gisɔ wɔraa da. Kpa Dafidi u nùn wisi u nɛɛ, sa dawa Yudan tem sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Gasɔ kpa u maa nɛɛ, sa dawa Yeramɛɛliban tem sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Gasɔ kpa u maa nɛɛ, Keniban tem sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia.

11 Dafidi ka win tɔmbu bà n wɔra ye da, wuu ge ba wɔri ba ra gen tɔmbu gowa mam mam. Baa tɔn turo ba ku ra deri wasiru, u sere na Gatiɔ u Akisi sɔ̃ u nɛɛ, amɛni ka amɛniwa Dafidi ka win tɔmbu ba ra ko. Nge mɛya Dafidi u kua saa ye u wãa Filisitiban tem mi.

12 Ma Akisi u nùn naanɛ kua u nɛɛ, Isirelibara Dafidi u mɔru seeyamɔ. Yen sɔ̃, u ko n sãawa nɛgii sere ka baadommaɔ.

28

1 Sanam mɛ sɔɔ, Filisitiba ba ben tabu kowobu mɛnna bu wa bu ka Isireliba sanna. Ma Akisi u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a n yɛ̃ kam kam ma kaa ka man taa bini da, wunɛ ka wunɛn bwãabu.

2 Dafidi u nɛɛ, geema, yinni. Kaa maa wa ye kon kpĩ n ko.

Akisi u nɛɛ, ǹ n mɛn na, kaa kowa nɛn tii tiin kɔ̃so sere ka baadommaɔ.

Sɔɔlu u bikiaru da

3 N deema Samuɛli u gu kɔ. Ma Isireliba kpuro ba win gɔɔ swĩ, ba nùn sikua win wuu Ramaɔ. Sɔɔlu u maa sɔrobu ka gɔri sokobu kpuro gira tem mɛn di.

4 Yera sɔ̃ɔ teeru Filisitiba ba mɛnna ba ben sansani gira Sunɛmuɔ. Ma Sɔɔlu u Isireliba kpuro mɛnna ba maa ben sansani gira Giliboaɔ.

5 Saa ye Sɔɔlu u Filisitiban tabu kowo be wa u nanda, win tororа kara u diirumɔ gem gem.

6 Ma u Yinni Gusunɔ kana u nùn sɔ̃ɔsi ye u koo ko. Adama u ǹ nùn wisa dosu sɔɔ, ǹ kun mɛ yãku kowon min di, ǹ kun mɛ win sɔmɔ goon min di.

7 Ma Sɔɔlu u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i man kurɔ goo kasuo wi u ra gɔribu soku, kpa n da win mi n bikiaru ko.

Ba nùn wisa ba nɛɛ, kurɔ goo wãa Ɛndoriɔ wi u ra gɔribu soku.

8 Ma Sɔɔlu u tii gɔsia u yãnu kɔsa u da kurɔ win mi wɔ̃kuru, ka win bwãabu yiru gabu sannu. Ye ba tura mi, ma u nɛɛ, na kĩ a man gɔri goo sokua wìn yĩsiru kon nun sɔ̃.

9 Adama kurɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, a yɛ̃ sãa sãa ye Sɔɔlu u kua, nge mɛ u gɔri sokobu ka sɔrobu kpuro gira tem mɛn di. N n mɛn na, mban sɔ̃na a man yina bɛriammɛ bu ka man go.

10 Ma Sɔɔlu u bɔ̃rua ka Yinni Gusunɔn yĩsiru u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru, a ǹ wahala gaa wasi gari yini sɔɔ.

11 Ma kurɔ wi, u Sɔɔlu bikia u nɛɛ, ben weren yarowa kon nun sokua.

Ma u nɛɛ, Samuɛli.

12 Ye kurɔ wi, u Samuɛli wa, yera u nɔɔgiru sua u nɛɛ, ase wuna mi, Sɔɔlu? Mban sɔ̃na a man nɔni wɔ̃kua.

13 Ma sina boko Sɔɔlu u nɛɛ, a ku bɛrum ko, a man sɔ̃ɔwɔ ye a wa.

Kurɔ wi, u nɛɛ, siiniwa na wa. Ya yarimam wee tem di.

14 Sɔɔlu u nɛɛ, mba ya ka weenɛ.

U nɛɛ, durɔ tɔkɔra ya ka weenɛ, ta kumbooro sebua ta yarim wee.

Ma Sɔɔlu u gia ma Samuɛliwa. Ma u yiira u wuswaa tem girari u nùn bɛɛrɛ wɛ̃.

15 Samuɛli u Sɔɔlu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na a man baasi ka wunɛn soku te.

Sɔɔlu u nɛɛ, nɔni swãa bakara ta man deema domi Filisitiba ba ka man tabu mɔ̀. Gusunɔ u maa man deri. U ku ra maa man wisi saa win sɔmɔbun min di, ǹ kun mɛ dosu sɔɔ. Yen sɔ̃na na na n nun soku kpa a man sɔ̃ɔsi ye kon ko.

16 Samuɛli u nɛɛ, ma a yɛ̃ Yinni Gusunɔ u nun deri u kua wunɛn yibɛrɛ, mban sɔ̃na a man bikiamɔ ye kaa ko.

17 U kua ye u raa gerua saa nɛn min di. U wunɛn bandu wɔra u Dafidi wɛ̃,

18 yèn sɔ̃ a ɲ̀ win gari mɛm nɔɔwɛ, ma a
yina a Amalɛkiba win məru kpuro kəsia.
19 U koo wunɛ ka Isireliba Filisitiba nəmu
bɛria. Sia wunɛ ka wunɛn bii tən durəbu
i ko man deema mini. Kpa Yinni Gusunə
u Isireliban tabu kowobu Filisitiba nəmu
bɛria.
20 Mii mii Sɔɔlu u wəruma birem nge wi
u gu. Bɛrum nùn mwa gem gem Samuɛlin
gari yin sɔ̃. U ɲ̀ maa dam mə tɔ̃ə te sɔɔ, domi
u ɲ̀ di sɔ̃ə sɔən di sere n ka kua wɔ̃kuru.
21 Ye kurə wi, u na Sɔɔlun mi, u wa ma
u bɛrum soore ma u nɛɛ, wee, yinni, na
wunɛn gari mɛm nɔɔwa. Na nɛn wãaru
saraa kua, na kua ye a man yiire.
22 Yen sɔ̃, na nun kanamə, a nɛn gari
nɔɔwə. Wee kon nun dĩanu fiiko yiiya. A de
a nu di kpa a dam wa a ka swaa wəri.
23 Adama Sɔɔlu u yina u nɛɛ, na ɲ̀ dimə.
Yera win bwãabu ka kurə wi, ba nùn suuru
kana. Ma u ben gere wura u seewa tem di u
sina kpin yerə.
24 N deema kurə wi, u naa kpɛma gaa mə
ye ya gea sãa ma u kua bara bara u ye go u
sawa. U maa som sua u bura u ka pɛ̃ɛ kua, u
ɲ̀ seeyatia doke.
25 U ka ye Sɔɔlu ka win bwãabu naawa ba
di. Ye ba di ba kpa, ma ba seewa ba doona
wɔ̃ku te.

Filisitiban tabu sinambu

ba Dafidi yina

29

1 Filisitiba ba ben tabu kowobu mɛnna
Afɛkiə. Saa ye sɔɔra Isireliba ba ben sansani
gire Yisirɛɛlin bwiin bəkuə.
2 Yera Filisitiban tabu kowobu ba seewa
wuu wuuka ma ben sinambu ba bu swaa
gbiiye ba ka dɔɔ. Ma Dafidi ka win tɔmbu
ba wãa Akisin wuuru sɔɔ biruə.
3 Yera Filisitiban sinambu ba nɛɛ, mba
Heberu beni ba mɔ̀ mini.
Ma Akisi u bu wisa u nɛɛ, Dafidi, Sɔɔlu
Isireliban sina bokon bɔ̃ɔwa mi. Ye u ka wãa
bɛsɛn suunu sɔɔ, ya sɔ̃ə yiru kua. Na ɲ̀ maa
taarɛ gaa wa wi sɔɔ sere ka gisə.
4 Ma Filisitiban sinam be, ba ka Akisi
məru kua sere ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a durə
wi giro u wura mi a raa nùn yii. A ku de u
ka sun taa bi da kpa u ku raa ko bɛsɛn yibɛrɛ
sà n ka Isireliba tabu mɔ̀. Nge amənа u koo
ko u ka durom wa win yinnin mi, ma n kun
mə u bɛsɛn tɔmbu go.
5 Nge n ɲ̀ Dafidi turo wi mi rò, wi ba
tɔmamə ba mɔ̀,
Sɔɔlu u ra nərəm nərəm (1.000) go.
Adama Dafidi u ra nərəbun suba wəku
wəkubu (10.000) go.
6 Akisi u Dafidi soka u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
sere ka Yinni Gusunən wãaru, a sãawa
bərəkini. Na raa kĩ a n wãa ka nɛ taa bini sɔɔ.
Domi na ɲ̀ kɔ̃sa gaa wa wunɛ sɔɔ saa mìn di a
ka wãa mini, sere ka gisə. Adama Filisitiban
sinam be ba tie ba ɲ̀ nun kĩ.
7 Yen sɔ̃ tɛ̃, a wuro yɛnuə ka bəri yɛndu kpa
a ku ra ben məru seeya.
8 Adama Dafidi u Akisi wisa u nɛɛ, mba na
nun kua. Tora terà a wa nɛ sɔɔ saa mìn di na
ka wãa wunɛn mi, a sere nɛɛ, na ɲ̀ ka nun taa
bi dɔɔ.
9 Ma Akisi u nùn wisa u nɛɛ, na yɛ̃ ma a
ɲ̀ gãanu kue. Na maa nun kĩ. Ma na nun
mɛɛra nge Gusunən gərado. Adama ka mɛ,
Filisitiban sinam be, ba nɛɛ, a ɲ̀ ka sun taa
bi dɔɔ.
10 N n mɛn na, a seewo buru buru yellu
wunɛ ka wunɛn yinnin bwãa be ba nun
swĩima, kpa i doona.
11 Ma Dafidi ka win tən be, ba seewa buru
buru yellu ba wura Filisitiban temə. Ma
Filisiti be təna ba da Yisirɛɛliə bu ka taa bi
ko.

Dafidi u Amalɛkiba naa gire

30

1 Ye n kua sɔ̃ə ita Dafidi ka win tɔmbu ba
Sikilagi tura. N deema Amalɛkiba ba raa
tem mɛn sɔ̃ə yɛ̃san nəm dwaru gia wəraa da.
Saa ye sɔɔra ba maa na ba Sikilagi wəri, ba
ye kəsuka ba dɔ̃ə mɛni.
2 Ba yen tɔmbu mwɛɛra tən kurəbu ka
tən durəbu, saa bukurobun di sere ka bibə.
Adama ba ɲ̀ ben goo go. Ba bu gura ba ka
doonawa.
3 Ye Dafidi ka win tɔmbu ba tura mi, ba
deema wee, ba wuu ge dɔ̃ə mɛni ma ba ben
kurəbu ka bibu gura ba ka doona.
4-5 Ba ka Dafidin tiin kurəbu yiru ye
doona, Akinəamu Yisirɛɛligii, ka Abigali, wi
u raa sãa Nabalin kurə Kaamɛliə. Yera Dafidi
ka win tɔmbu ba wuri kua sere ba ɲ̀ maa
dam tie.
6 Ma Dafidin nuki sankira too domi win
tɔmbu ba gerunamə ba mɔ̀ bu nùn kpenu

kasuku bu go, yèn sõ ba ben kurəbu ka bibu bia. Yera n dera ba nuki sankire. Adama Dafidi u tii deri Yinni Gusunən nəmuə. Ma u nùn dam kã.
7 Yera Dafidi u yãku kowo Abiataa, Akimɛlɛkin bii sõəwa u nɛɛ, a ka man yabe tarakpe ye naawa ye ba ra ka bikiaru ko Yinni Gusunən mi.
Ma Abiataa u ka ye na.
8 Ma Dafidi u bikiaru kua Yinni Gusunən mi, u nɛɛ, Yinni, nà n Amalɛkiban tabu kowo be naa gira, kon bu naamwɛ?
Yera Yinni Gusunə u nùn wisa u nɛɛ, mɛya, kaa bu naamwɛ, kpa a wunɛn təmbu yakiama.
9-10 Ma Dafidi u seewa ka tabu kowobu nata (600) ye. Ye ba tura Besorin daarə miya ben goobu (200) be ba wãa biruə ba yõra domi ba wasire too. Ma wi ka təmbu nɛɛru (400) te ta tie ba təbura ba Amalɛki be naa swĩi.
11 Yera ba Egibitigii goo wa gbabu te səə, ma ba ka nùn da Dafidin mi, ba nùn pɛ̃ɛ wɛ̃ u di. Ma u nim nəra.
12 Yera ba maa nùn dãa marum mɛ ba ra soku figien gbebi ka maa resɛm gbebin kurenu yiru wɛ̃. Ye u yeba kpuro di u kpa, ma win hunde ya wurama. Domi u raa kuawa sõə səə ita ka wõkunu ita u ǹ di u ǹ nəra.
13 Dafidi u nùn bikia u nɛɛ, wara u sãa wunɛn yinni. Bwese terà wunɛn tii a sãa.
Yera u Dafidi wisa u nɛɛ, na sãawa Egibitigii, na ka sere sãa Amalɛki goon yoo. Yen sõə itawa mini ye nɛn yinni u ka man deri yèn sõ na barə.
14 Sa wəraa dawa Keretiba ka Yudaba ka Kalɛbuban tem sõə yɛ̃san nəm dwaru gia. Mɛya sa maa da Sikilagiə sa ye dõə mɛni.
15 Ma Dafidi u nùn bikia u nɛɛ, a kĩ a ka man da tən ben mi?
Yera durə wi, u Dafidi sõəwa u nɛɛ, a bõruo ka Gusunən yĩsiru ma a ǹ man goomə, a ǹ maa man nɛn yinni nəmu səndiammɛ, nà n ka nun da mi.

Dafidi u Amalɛkiba kamia

16 Ma ba nəəsina nge mɛ. Ma u ka Dafidi da. Ye ba tura mi, yera ba wa wee, Amalɛkiba ba tɛrie baama ba tõə bakanu mò ba dimə ba nərumə dukia ye ba gura Filisitiba ka Yudaban min din sõ.
17 Yera Dafidi u bu wəri u goomə saa bururun di n ka kua sisirun yoka. Baa ben goo kun kisire ma n kun mə aluwaasi tənu nɛɛru (400) be ba yooyoosu səni. Bera ba duki.
18 Dafidi u ye kpuro yakia ye Amalɛki be, ba raa mwɛɛra ka sere maa win kurəbu yiru ye.
19 Ma Yuda ben baawure u win təmbu wa, bukurobu ka bibu. Ye yibɛrɛba ba raa gesi mwa mi kpuro, yen gaa kun kam kue. Ba ye kpuro mwɛɛrimawa ba ka wəma yɛnuə.
20 U maa yaa sabenu kpuro mwɛɛra, ma win tən be ba nu kpare ba gerumə ba mò, wee, ye Dafidi u tabu diima.
21 Ye u gəsirama u wee, u tura Besorin daarə, mi u raa win təmbu goobu (200) deri be ba wasira, yera ba seewa ba nùn sennə na. Ma u susi u bu təbura.
22 Yera tən kõso be ba ka nùn taa bi da, ba seewa ba wəki ba nɛɛ, sa ǹ ka tən be ba wasira mi dukia ye sa waama bənu mò. Adama sa ko bu ben kurəbu ka ben bibu wesia. Domi ba ǹ ka sun taa bi de.
23 Yera Dafidi u bu sõəwa u nɛɛ, nɛgibu i ku ko mɛ ye Yinni Gusunə u sun kã səə. Wee, u sun kõsu bɛsɛn yibɛrɛban suunu səə, ma u sun bu nəmu bɛria.
24 Ye i man bikiamə mini, goo kun ye wuramə.
Be ba taa bi da
ka be ba sina ba bɛsɛn yãnu kõsu,
be kpuron bənu ya ko n nɛwa.
25 Nge mɛya ba kua dəma te, ma ya kua wooda Isireliə sere ka gisə.
26 Ye Dafidi u tunuma Sikilagiə, yera u dukia yen sukum Yudaban guro gurobu ka win bərəba mərisia, u nɛɛ, dukia ye sa mwɛɛrima Gusunən yibɛrɛban min di, ye səə, ye sa bɛɛ kãwa mi.
27 Ma u Betɛligibu begia mərisia ka Ramətigibu be ba sõ sõə yɛ̃san nəm dwaru gia, ka Yatirigibu,
28 ka Aroɛɛgibu ka Sifumətugibu, ka Ɛsiteməagibu,
29 ka Rakaligibu ka Yeramɛɛliba ka sere be ba wãa Keniban wusə,
30 ka Həəmagibu ka Korasanigibu ka Atakigibu
31 ka Heboronigibu ka sere maa bèn mi wi Dafidi ka win təmbu ba raa da da.

Səəlu ka win bibun gəə

31

1 Filisitiba ba Isireliba tabu wɔri. Ma
Isireliban tabu kowobu ba duki sua. Filisiti
be, ba bu naa gira ba go go Giliboan guurɔ.
2 Ba maa Sɔɔlun tii ka win bibu ita
Yonatam ka Abinadabu ka Maakisua
naamwɛ. Ma ba bii be go.
3 Sannɔ ge, ga Sɔɔlu swĩiyɛ. Tɛn towobu ba
nùn sɛ̃ɛnu twee ba mɛɛra kua gem gem.
4 Yera u win tabu yãa sɔɔwo sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a wunɛn takobi womɔ a man ye sɔku kpa
bango sarirugii be, bu ku raa man sɔku bu
yaa kasiki.
Adama durɔ wi, u yina u ko mɛ, domi
bɛrum nùn mwa gem gem. Ma Sɔɔlu u
takobi ye mwa u ka tii sɔka u kibarisi u
taare.
5 Ye win tabu yãa sɔɔwo wi, u wa ma u gu,
yera u maa win takobi sua u tii sɔka nge mɛ
Sɔɔlu u kua. Ma ba gu yãatem mi.
6 Nge mɛya Sɔɔlu u ka gu ka win bibu ita
be, ka win tabu yãa sɔɔwo ka sere maa win
tabu kowobu kpuro sannu sɔ̃ɔ tee te.
7 Ye Isireli be ba wãa wɔwan guruɔ ka be
ba wãa Yuudɛnin daarun guruɔ ba nua ma
ben tabu kowoba duki sua, Sɔɔlu ka win bii
tɔn durɔbu ba maa gu, yera ba ben wusu
deri ba duki sua. Ma Filisitiba ba na ba sina
wuu si sɔɔ.
8 Ye n kua sisiru Filisitiba ba na ba goo nin
yãnu potirimɔ. Yera ba Sɔɔlu ka win bibu
itan gonu wa Giliboan guurɔ.
9 Ma ba Sɔɔlun wiru bura ba win tabu
yãnu kpuro potira. Yera ba sɔmɔbu gɔra
bu yen labaari kpara ben bũu diaɔ ka ben
tɔmbun mi, ben tem sɔɔ kpuro gesi.
10 Yera ba win tabu yãnu sua ba doke ben
bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten dirɔ, ma ba win goru
sua ba bwɛ̃ Bɛti Sanin gbãraru wɔllɔ.
11 Sanam mɛ Galadin wuu ge ba mɔ̀
Yabɛsin tɔmba nua ye Filisitiba ba Sɔɔlu
kua,
12 yera be ba sãa tabu durɔbu ba seewa ba
sanum so wɔ̃ku giriru. Ye ba tura Bɛti Sani
mi, yera ba Sɔɔlu ka win bibun gonu bwɛ̃ɛya
gbãra ten min di, ba ka na Yabɛsiɔ, ba nu dɔ̃ɔ
kpakura.
13 Ma ba ben kukunu gura ba sikua dãru
garun nuurɔ Yabɛsiɔ. Ma ba gɔɔ wooru sina,
ba nɔɔ bɔkua sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.

SAMUƐLIN TIRERU YIRUSE

Samuɛlin tire gbiikirun gariya tire teni ta kurasiamə. Dafidin bandun gariya ta mɔ̀ te u di Yudaba ka Isireliba kpuro sɔɔ.

Ta maa sun sɔ̃ɔmə taa bi Dafidin tabu kowobu ka win tii ba kua u ka kpĩa u win bandu dam sire.

Nasia te u Gusunə nasie ka sere maa kĩi te u nùn kĩ, ye kpuro ya dera təmba win tii kĩa ma u bɛɛrɛ kua. Mɛya ta maa sun sɔ̃ɔsimə ma Dafidi u kəmiɛ win wãaru sɔɔ. U tora, ma win tora te, ta ka wahala dabinu na win yɛnuɔ. Win biba goona ma ba karana. Ba toranu kua ni nu ɲ̀ mam ka nɔɔ gerurə. Adama wahala ye kpuro sɔɔ, Dafidi u nasara wa, yèn sɔ̃ u win toranu wura Yinni Gusunən wuswaaə.

Tire ten kpunaa

1. Dafidi u bandu di Yudaba sɔɔ, wiru 1n di sere wiru 4.
2. Dafidi u bandu di Isireliba kpuro sɔɔ, wiru 5n di sere wiru 20.
3. Dafidin bandun gari gɛɛ, wiru 21n di sere wiru 24.

Dafidi u Sɔɔlun gəə nua

1 Ye Dafidi u Amalɛkiba go u wee, yera u yɔ̃ra Sikilagiə sɔ̃ə yiru. N deema Sɔɔlu u gu kə.

2 Sɔ̃ə itaseru, yera durə goo u yarima saa tabu gberun di mi Sɔɔlu u raa wãa. Durə win yabera gɛ̃ɛkire ma win wira tua sãa nuku sankiranun sɔ̃. Saa ye u tunuma Dafidin mi, u yiira kurɛ u wiru tem girari.

3 Ma Dafidi u nùn bikia u nɛɛ, man diya a wee.

Ma u nɛɛ, saa Isireliban tabun sansanin diya na duka suuma.

4 Dafidi u kpam nùn bikia u nɛɛ, amənа gbera sãa. A suuru koowo a man sɔ̃ɔwə nge mɛ n koosina kpuro.

Ma durə wi, u nɛɛ, tabu Isireliba swĩiyɛ ba duki. Ben dabira maa wəruka ba gu. Mɛya Sɔɔlun tii ka win bii Yonatam ba gu.

5 Ma Dafidi u nɛɛ, amənа a kua a ka yɛ̃ ma Sɔɔlu ka win bii Yonatam ba gu.

6 Ma u nɛɛ, na nɛn wãaru wãawa Giliboan guuru wəllə na ka Sɔɔlu mɛɛra u ka tii win yaasa tãsa. Ma yibɛrɛban tabu kɛkɛ dumigii ka maasəbu ba nùn səndi mam mam ba gire.

7 Saa ye u sĩira u mɛɛrima biruə u man wa, yera u man soka ma na wura na da win mi.

8 Ma u man bikia u nɛɛ, nɛ wara. Na nùn wisa na nɛɛ, nɛ Amalɛkiwa.

9 Ma u nɛɛ, n susima win bəkuə kpa n nùn go baa mɛ u dam tie u tirekiramə.

10 Ma na susi win bəkuə na nùn go. Domi na yɛ̃ ma u ɲ̀ maa seemə, mi u wəra mi. Ma na win sina furə pota ka win suma ye u doke nəmaə. Yera na ka nun naawa mini, nɛn yinni.

11 Ye Dafidi u nua mɛ, yera u win yaberu nɛnua u karana. Ma be ba wãa ka wi, ben tii ba maa kua mɛ bu ka ben nuku sankiranu sɔ̃ɔsi.

12 Ma ba gəə wooru sina ba swĩ ba nəə bəkua sere sɔ̃ə u ka kpa Sɔɔlu ka win bii Yonatam sɔ̃, ka sere maa Isireliban sɔ̃, be, Yinni Gusunən tən be ba go tabu gberə.

13 Ma Dafidi u durə wi bikia u nɛɛ, wuu man diya a na.

U wisa u nɛɛ, nɛn baa u yarimawa saa Amalɛkiban tem di sa ka wãa mini.

14-16 Dafidi kpam nùn bikia u nɛɛ, amənа a ka kãka a wi Yinni Gusunə gəsa nəma doke a go. Yen sɔ̃, wunɛn yɛm mu yɔ̃ra wunɛn wiru wəllə. Domi wunɛn tiin nəəwa ga seeda di ma a wi Yinni Gusunə gəsa go.

Saa yera Dafidi u win aluwaasiban turo soka u nɛɛ, a susio a nùn sɛ̃re a go.

Ma aluwaasi wi, u Amalɛki wi sɛ̃re u so u go.

Dafidi u Sɔɔlu ka Yonatam gəə swĩ

17 Ma Dafidi u womu geni kua win gəə swĩi sɔɔ Sɔɔlu ka win bii Yonatam sɔ̃.

18 Mɛya u maa yiire bu Yudaban bibu womu ge sɔ̃ɔsi. Tɛnda ga təmamə. Ma ba ge yorua Yasarin tireru sɔɔ. Womu ge wee.

19 Isireli, wunɛn yiikogiba wəruma,
wunɛn damgiba kpuna guuru wəllə.
20 I ku de bu labaari ye nə Gatiə.
I ku de bu ye kpara Asikalonin wuuə.
Kpa Filisiti bango sari ben kurəbu bu ku yɛ̃ɛri.
Kpa ben wəndiaba bu ku nuku dobu ko.
21 Bɛɛ Giliboan guunu,
Gusunə u ku de gura yu nɛ bɛɛn wəllə.
Gusunə u ku de kakoru tu wəruma bɛɛn wii kpiirə.

Gusunɔ u ku de bɛɛn tem mu dĩa geenu ma.
Domi miya ba tabu durɔbu funɛ wĩa.
Miya ba ben tɛrɛnu kasi kua.
Miya Sɔɔlun tɛrɛra gum tɛɛnibu nɔru kua.
22 Baa mɛ ba yibɛrɛba waamɔ,
baa mɛ ba tabu durɔbun wɔrugɔru waamɔ,
Yonatam nɔm wĩira kun dwiiyare ka tɛn tobu.
Sɔɔlun takobi kun maa kam wɔrire.
23 Sɔɔlu ka Yonatam ba kĩanawa
ben wãarun tõru kpuro sɔɔ.
Ba ɲ̀ karanɛ baa ka gɔɔ sɔɔ.
Ba sãu tabu sɔɔ n kere gunɔ bakenu.
Ba gbee sinansu dam kere.
24 Bɛɛ Isirelin tɔn kurɔbu,
Sɔɔlu u ra raa de i beku nɔni swãa burɛginu dewe.
Wiya u ra raa de i wuran buranu doke bɛɛn yãnu sɔɔ.
I swĩiyɔ win sõ.
25 Damgiba wɔruka tabu gberɔ.
Yonatam u kpuna Isirelin guunu wɔllɔ.
26 Yonatam nɛn kĩnasi,
na nuku sankira bakanu mɔ wunɛn sõ.
A ra n sãawa gãa bakanu nɛn nɔni sɔɔ.
Wunɛn kĩi te a man kĩa ta tɔn kurɔgiru kere.
27 Damgiba wɔruka tabu gberɔ.
Tabu yãnu nu kam kua.

Ba Dafidi kua sunɔ Yudaɔ

2

1 Yeniba kpuron biru ye ya koora wee. Dafidi u Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ, n doo n Yudan wuu gagu mwa?

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, oo, a doo.

Ma u nɛɛ, gen geren miya kon da.

Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, a doo Heboroniɔ.

2 Ma Dafidi u da mi ka win kurɔbu yiru beni, Akinɔamu Yisirɛɛligii ka Abigali Nabalin gɔmini.

3 Ma u dera win bwãa be ba wãa ka wi, be ka ben tɔmbu ba da ba wãa Heboroniɔ ka yen baru kpaanɔ.

4 Yudaba ba na Dafidin mi, ba nùn gum tãre wirɔ u ka ko ben sunɔ.

Ma ba nùn sõɔwa ba nɛɛ, Yabɛsi Galadigibu ba Sɔɔlun goru sikua.

5 Yera Dafidi u bu sɔmɔbu gɔria u nɛɛ, i bu sõɔwɔ i nɛɛ, Yinni Gusunɔ u koo be bu domaru kua yèn sõ ba ben yinni Sɔɔlu gea kua, ba win goru sikua.

6 Tɛ̃, Yinni Gusunɔ u be bu durom kuo. Kpa u bu bɔrɔkiniru sõɔsi. Nɛn tii kon maa bu durom kua ben ye ba kua min sõ.

7 N n mɛn na, bu be yõro dim dim kpa bu ko tabu durɔ wɔrugɔba domi ben yinni Sɔɔlu u gu. Adama ba n yɛ̃ ma Yudaba ba man gum tãre wirɔ n ka ko ben sunɔ.

Ba Isi Bosɛti kua

Isireliban sunɔ

8 Yera Abinɛɛ, Nɛrin bii wi u sãa Sɔɔlun tabu kowobun wirugii, u Sɔɔlun bii Isi Bosɛti sua u ka da Mahanaimuɔ.

9 Miya u nùn kua Isireliba kpuron sunɔ be ba wãa Galadiɔ ka Asuriɔ ka Yisirɛɛliɔ ka Efaraimun temɔ ka sere maa Bɛnyamɛɛn temɔ.

10 Isi Bosɛti wi, u mɔwa wõɔ weeru sanam mɛ u bandu di Isireliba sɔɔ. Adama Dafidiwa Yudaba ba ka yõra.

11 Ma u kua ben sunɔ wõɔ nɔɔba yiru ka suru nɔɔba tia Heboroniɔ.

Tabu dua Isireliba

ka Yudaban suunu sɔɔ

12 Abinɛɛ, Nɛrin bii ka Isi Bosɛtin tabu kowobu ba yara saa Mahanaimun di ba da Gabaoniɔ.

13 Yera Yoabu Seruyan bii, Dafidin tabu sunɔ ka win tabu kowobu ba maa da Gabaoni mi. Ma ba yinna daa burerɔ ka Isi Bosɛtin tabu kowo be, ka Abinɛɛ wi. Ma daa te, ta bu buranɛ. Dafidi ka wigibu ba wãa guru gee. Ma Isi Bosɛtigibu ba maa wãa guru giɔ.

14 Abinɛɛ u Yoabu sõɔwa u nɛɛ, a de wunɛn aluwaasi beni bu seema bu gabirina ka nɛgibu bɛsɛn wuswaaɔ, ben baawure ka win saro. Kpa su wa wi u kere.

Ma Yoabu u nɛɛ, oo, na wura.

15 Yera ba seewa ba da ba yinna ben baawure ka win saro Isi Bosɛtin bera gia be ba sãa Bɛnyamɛɛn bweseru, tɔmbu wɔkura yiruwa ba yarima. Dafidin tɔmbu sɔɔ maa, tɔmbu wɔkura yiru.

16 Yera aluwaasi be, ba gabirina. Ben baawure u win yibɛrɛn wiru nɛni, ma ba takobi sɔkirina yɛ̃sɔɔ ba wɔruka sannu sannu ba gbisuka. Yera ba yam mi yĩsiru kã, takobin gberu.

17 Yen dɔma te, taa bi, bu swĩa. Ma Dafidin tɔmbu ba Abinɛɛ ka wigibu kamia.

18 Dafidin tabu kowo be sɔɔ, Seruyan bibu
itawa ba wãa mi. Beya Yoabu ka Abisai ka
Asaɛli. Asaɛli u duka mɔwa wi, nge nɛm
taakɔ.
19 Yera u dɔma te Abinɛɛ naa gira, u ṅ
wure u nùn deri baa fiiko.
20 Ma Abinɛɛ u sĩira u Asaɛli bikia u nɛɛ,
Asaɛli, wuna mi?
Ma u wisa u nɛɛ, oo, nɛna mi.
21 Yera Abinɛɛ u nɛɛ, a man derio n doona,
a ku man swĩi. A nɛn aluwaasiban turo
mɛɛrio a mwa kpa a win yãnu wɔra a ka
doona.
Adama Asaɛli u yina u nùn deri.
22 Abinɛɛ u kpam nùn sõɔwa u nɛɛ, a dɛsiro
nɛn bɔkun di. Domi nà n nun so na go,
amɔna nɛ ka wunɛn mɔɔ Yoabu sa ko n
mɛɛrinɛ.
23 Adama Asaɛli u yina u nùn deri. Yera
Abinɛɛ u ka nùn yaasan koru sɔka nukurɔ
ma ya yara win biruɔ. Ma u wɔruma yande
u gu. Wi u tunuma mi Asaɛlin goo te, ta kpĩ,
u ra gina yɔ̃rewa.
24 Ma Yoabu ka Abisai ba Abinɛɛ naa gira.
Ye sõɔ u duɔ yera ba tura Aman gungurɔ te
ta wãa Giasin deedeeru Gabaonin swaaɔ mi
gãanu ku ra kpin bera gia.
25 Bɛnyamɛɛgibu ba mɛnna ba ka Abinɛɛ
yɔ̃ra. Ma ba da ba yɔɔwa guuru garun wɔllɔ.
26 Yera Abinɛɛ u Yoabu soka u nùn sõɔwa
u nɛɛ, saa yerà kaa wunɛgibu sõ bu ku maa
ben mɛro bisibu naa swĩi. Kaa de sa n tabu
mɔ̀wa sere ka tɛ̃? A ṅ yɛ̃ ma bin wii goberu,
nisina ta koo ma?
27 Yoabu u nùn wisa u nɛɛ, ka Yinni
Gusunɔn wãaru, à kun daa yeni gerua, sere
sia burura nɛn tɔmba koo raa tabu yɔ̃ra.
28 Ma u kɔba so. Yera tɔn be kpuro ba tabu
yɔ̃ra ba Isireliba deri.
29 Abinɛɛ ka wigibu ba sĩawa wɔ̃ku giriru
Yuudɛnin wɔwaɔ, ma ba Yuudɛni tɔbura ba
Bitoroni bukiana ma ba tura Mahanaimuɔ.
30 Ma Yoabu u Abinɛɛ deri u doona. Yera
win tii u gɔsirama u win tabu kowobu
mɛnna u gara. Ma u deema Dafidin tɔn be
sɔɔ, tɔmbu yɛndu tia sariwa ba go, ka sere
maa Asaɛli.
31 Adama Dafidin tɔmbu ba Bɛnyamɛɛba
ka Abinɛɛn tabu kowobu gabu gowa tɔmbu
gooba wunɔbu ka wata (360).
32 Ma ba da ba Asaɛlin goru sua ba sikua
win tundon sikirɔ Bɛtelehɛmuɔ. Yoabu ka
win tɔmbu ba dɔma te sĩawa wɔ̃ku giriru.
Sanam mɛ ba Heboroni duɔ, yera yam mu
n sãramɔ.

3

1 Sɔɔlun yɛnugibu ba ka Dafidi yibɛrɛ
tɛɛru kua n tɛ. Ma Sɔɔlun yɛnu ga dam
dwiiyamɔ ga dɔɔ, adama Dafidiguu ga dam
sosimɔwa ga dɔɔ.

Dafidin bii be u mara

Heboroniɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 3:1-4)

2 Saa ye sɔɔ, Dafidi u bibu nɔɔba tia mara
Heboroniɔ. Ben gbiikoowa Amɔɔ. Win
mɛrowa Akinɔamu, Yisirɛɛligii.
3 Yirusewa Kileabu. Win mɛrowa
Abigali, Nabali Kaamɛligiin gɔmini. Itasewa
Abusalɔmu. Win mɛrowa Maaka, Talimai
Gesuriban sina bokon bii.
4 Nnɛsewa Adoniya. Win mɛrowa Hagiti.
Nɔɔbusewa Sefatia. Win mɛrowa Abitali.
5 Nɔɔba tiasewa maa Yitereamu. Win
mɛrowa Egila.

Abinɛɛ ka Isi Bosɛti

ba ṅ nɔɔsinɛ

6 Saa ye tabu wãa Dafidin yɛnu ka Sɔɔlun
yɛnun baa sɔɔ, Abinɛɛ u ka Sɔɔluba yɔ̃rawa
dim dim.
7 Adama sõɔ teeru Isi Bosɛti u Abinɛɛ
sõɔwa u nɛɛ, mban sõna a ka nɛn tundo
Sɔɔlun kurɔ Risipa, Ayan bii kpuna.
8 Ma Isi Bosɛtin gari yi, yi Abinɛɛ dua. Ma
u nɛɛ, a tamaa na sãawa nge Yudan wirugii
be ba Sɔɔlu seesimɔ? Wee, sere ka tɛ̃, nɛna
na wunɛn tundo Sɔɔlun yɛnugibu ka win
bɔrɔba durom kuammɛ. Yen biru na ṅ wure
n nun Dafidi nɔmu sɔndia. Yera tɛ̃ a man
gerusimɔ kurɔ winin sõ?
9 N n mɛn na, Gusunɔ u man kua ye u kĩ nà
kun ka Dafidi yɔ̃re kpa n de Gusunɔ u win
nɔɔ mwɛɛru yibia te u nùn kua,
10 ye u nɛɛ u koo bandu wuna saa Sɔɔlun
bweserun di u tu Dafidi wɛ̃ kpa u n sãa sunɔ
Isireliba ka Yudaban tem kpuro sɔɔ.
11 Saa ye sɔɔ, Isi Bosɛti kun maa gãanu
gerua. Domi Abinɛɛn gari yi, yi nùn bɛrum
mwa.

Abinɛɛ ka Dafidi ba dora

12 Yera Abinɛɛ u Dafidi sɔmɔbu gɔria
Heboroniɔ u nɛɛ, wara u tem mɛ mɔ. Yen sõ,
u be ka man arukawani bɔkuo. Ko na n wãa

ka wi, kpa n de Isireliba kpuro bu wura win mi gia.

13 Ye sɔmɔ be, ba tura mi, ba Dafidi gari yi saaria. Yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ya wã, kon ka be nùn arukawani bɔke. Adama gãa teena na nùn bikiamɔ. Niya u gina man Mikali, Sɔɔlun bii mwaama su sere waana nɛ ka wi.

14 Ma Dafidi u Isi Bosɛti sɔmɔbu gɔria bu nùn sɔ̃ bu nɛɛ, bu be nùn win kurɔ Mikali wɛ̃ɛma wìn dokuru u raa kɔrua ka Filisitiban sen sarusu wunɔbu (100) si ba nùn bikia.

15 Yera Isi Bosɛti u dera ba kurɔ wi mwaama Patiɛli, Laisin biin min di mi u mɔre.

16 Ma Patiɛli wi, u Mikali swĩi u sumɔ sere ba ka tura Bahurimuɔ. Ma Abinɛɛ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a den gɔsiro. Yera u gɔsira u wura win yɛnuɔ.

17 Yen biru Abinɛɛ u Isireliban guro gurobu mɛnna u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Dafidiwa i raa kĩ u n sãa bɛɛn sina boko.

18 Yen sɔ̃ tɛ̃, i nùn koowo sunɔ. Domi Yinni Gusunɔ u raa gerua u nɛɛ, saa win bɔ̃ɔ Dafidin nɔman diya u koo win tɔmbu Isireliba yakia Filisitiban nɔman di ka sere maa ben yibɛrɛ be ba tien nɔman di.

19-20 Ma Abinɛɛ u da u Bɛnyamɛɛba be ba sãa Sɔɔlun bweseru deema u bu gari yi sɔ̃ɔwa. Ma ba tɔmbu yɛndu gɔsa ba nùn yɔ̃siri ba da Dafidin mi. Ye ba tura mi, yera u Dafidi sɔ̃ɔwa kpuro ye Isireliba ka Bɛnyamɛɛba ba gɔ̃ru doke bu ko. Ma Dafidi u bu tɔ̃ɔ baka dim kua.

21 Yen biruwa Abinɛɛ u maa Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni sina boko, kon se n da n Isireliba kpuro mɛnna kpa bu ka nun arukawani bɔke ba n ka wunɛn gari sɔmburu mɔ̀. Kpa a n bandu dii be sɔɔ, a n mɔ̀ ye a kĩ.

Yen biru Dafidi u dera Abinɛɛ u gɔsira u da win yɛnuɔ ka bɔri yɛndu.

Yoabu u Abinɛɛ go

22 Saa ye sɔɔ, Dafidin tabu kowobu ba gabu wɔraa da, ma ba dukia baka gurama ba ka wee. N deema Dafidi u dera Abinɛɛ u gɔsira win yɛnuɔ ka bɔri yɛndu saa Heboronin di.

23 Sanam mɛ Yoabu ka tabu kowo be, ba tunuma yɛnuɔ, yera ba bu Abinɛɛn labaari sɔ̃ɔwa. Ba nɛɛ, Abinɛɛ, Nɛrin bii, u na Dafidi sina bokon mi. Adama Dafidi u nùn deri u doona ka bɔri yɛndu.

24 Yera Yoabu u da u sina boko deema u nɛɛ, mban sɔ̃na a kua mɛ. Ye Abinɛɛ u na wunɛn mi, ma a nùn deri u doona ka bɔri yɛndu?

25 Wunɛn tii a Abinɛɛ wi yɛ̃. A yɛ̃ ma u nawa u ka nun nɔni wɔ̃ke kpa u ka gia ye a mɔ̀ kpuro.

26 Ye Yoabu u gari yi gerua u kpa, yera u doona Dafidin min di, ma u sɔmɔbu gɔra ba Abinɛɛ naa swĩi, ba nùn naamwɛ Siran dɔkɔwɔ. Ma ba dera u gɔsirama. Adama Dafidi u ǹ yeniba kpuro yɛ̃.

27 Saa ye Abinɛɛ u gɔsirama Heboroniɔ, yera Yoabu u nun soka wuun gbãrarun kɔnnɔn bee tiaɔ, u kua nge u kĩ u nùn gari asirigii sɔ̃. Ma u nùn wobu sɛ̃u sɔka nukurɔ u go. Nge mɛya u ka mɔru kɔsia yèn sɔ̃ u win wɔnɔ Asaɛli go.

28 Yen biruwa Dafidi u ye nua, ma u nɛɛ, nɛn bandu ta dɛɛre Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, nɛn tii na maa dɛɛre, Abinɛɛ, Nɛrin biin yɛm mɛ ba yarin sɔ̃.

29 Yen sɔ̃, Gusunɔ u de mu wɔri Yoabun wirɔ ka sere maa win bweserɔ. Kpa win bweseru sɔɔ, goo u n da n yɛm wĩimɔ, ǹ kun mɛ u n bara disigiru mɔ, ǹ kun mɛ u n sãa yɛmɔ, ǹ kun mɛ u gbi tabu sɔɔ, ǹ kun mɛ u dĩanu bia u di.

30 Nge mɛya Yoabu ka win wɔnɔ Abisai ba ka Abinɛɛ go yèn sɔ̃ u ben wɔnɔ Asaɛli go tabu sɔɔ Gabaoniɔ.

31 Ma Dafidi u Yoabu ka tɔn be ba wãa mi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i bɛɛn yãa ni i doke mi kasukuo kpa i saakiba dewe nuku sankiranun sɔ̃, kpa i Abinɛɛn gɔɔ swĩ.

Ma wi, Dafidin tii, u goo te swĩi ye ba ka tu dɔɔ bu sike.

32 Ma ba Abinɛɛn goo te sikua Heboroni mi. Yera wi Dafidi sina boko u wura kua ka dam siki ten mi. Ma tɔn be ba wãa mi, ba swĩ.

33 Win gɔɔ wuri sɔɔ u nɛɛ,
Abinɛɛ, mban sɔ̃na a gu nge tɔn gowo.
34 Ba ǹ nun mwɛ ba nɔma ka naasu bɔkue.
A wɔruma a gu nge wi tɔn kɔ̃soba so ba go.

Yera tɔmbu kpuro ba kpam wure ba swĩ.

35 Yen biru ba maa na ba Dafidi nukuru yɛmiasia ba nɛɛ, u dio. Adama u yina, domi u Yinni Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kua u nɛɛ, Gusunɔ u nùn kua ye u kĩ, ù n di sɔ̃ɔ u sere du.

36 Ma tɔmbu kpuro ba wa ye Dafidi sina boko u kua ma ya bu dore.

37 Dafidin tɔmbu ka Isireliba kpuro gesi,
ba gia ma n ɲ̀ ka win yɛ̃ru ba ka Abinɛɛ,
Nɛrin bii go.
38 Ma sina boko u win bwãabu sõɔwa u
nɛɛ, i n yɛ̃ ma tɔn bokowa u gu mi gisɔ
Isireliɔ.
39 Wee, na ɲ̀ dam mɔ, baa mɛ ba man gum
tãre wirɔ na ka kua sunɔ. Seruyan bibu ba
man bɔbunu kere. Yen sõ, Gusunɔ u tɔn
kõso nùn win nuku kõsuru kɔsie.

Ba Isi Bosɛti go

4

1 Saa ye Sɔɔlun bii Isi Bosɛti u nua ma
Abinɛɛ u gu Heboroniɔ, yera win gɔma
kpuro dwiiya. Ma Isireliba kpuro ba nanda.
2 Sɔɔlun bii wi, u tabu sinambu yiru mɔ
be ba ra tabu kowobu kpare bu ka wɔraa
da. Beya Baana ka Rekabu. Be kpuro ba
sãawa Rimɔɔ, Beerɔtugiin bibu Bɛnyamɛɛn
bweseru sɔɔ.
3 Beerɔtu ye, ya wãawa Bɛnyamɛɛn tem
sɔɔ. Adama yen tɔmbu ba duki sua ma ba
da ba wãa Gitaimuɔ sere ka gisɔn gisɔ.
4 N deema Yonatam, Sɔɔlun bii turo u bii
tɔn durɔ mɔ wi ba mɔ̀ Mɛfibosɛti. Bii wi, u
kua yɛmɔ. Wõɔ nɔɔbuwa u mɔ sanam mɛ
Sɔɔlu ka Yonatam ba gu Yisirɛɛliɔ tabu sɔɔ.
Ye kurɔ wi u bii wi nɔɔrimɔ u gɔɔ win labaari
nua, yera u bii wi sua u ka doonɔ. Ye u duka
mɔ̀ ka sɛndaru ma u wɔruma u nùn sura.
Min diya bii wi, u kua yɛmɔ.
5 Yera sõɔ teeru Baana ka Rekabu ba da Isi
Bosɛtin dirɔ sõɔ sɔɔ mi u do u sõɔ sure.
6-7 Ma ba dua sere dii ten sɔɔwɔ nge ba kĩ
bu dobi sua. Ye ba tura mi u kpĩ, yera ba
nùn woburu sɔka ba go. Ma ba win wiru
bura ba ka doona. Ma ba swaa mwa ye ya
dɔɔ Yuudɛnin wɔwa gia. Yen dɔma te, wõku
girira ba sĩa.
8 Yera tɔn be, ba ka Isi Bosɛtin wii te
da Dafidin mi, Heboroniɔ, ba nɛɛ, wunɛn
yibɛrɛ Sɔɔlu wi u kasu u nun hunde wuna,
win bii Isi Bosɛtin wiru wee. Yinni
Gusunɔwa u Sɔɔlu ka win bweseru mɔru
kɔsie gisɔ wunɛn sõ.
9-11 Dafidi u Rekabu ka Baana wisa u
nɛɛ, i ɲ̀ yaaye sɔmɔ wi u na u man Sɔɔlun
gɔɔ sõɔwa, ma u tamaa labaari gea u man
nɔɔsiamɔ, adama na dera ba nùn mwa ba
go Sikilagiɔ? Na nùn win labaarin are wɛ̃.
Kaa sere gere tɔn kõsobu be ba tɔnu wi u
kun gãanu kue kãasi ba go win dirɔ mi u
kpĩ? Sere ka Yinni Gusunɔn wãaru wi u
man wɔra saa nɔni swãaru kpuron di, kon
de bu bɛɛ gowa.
12 Ma u win tabu kowobu sõɔwa u nɛɛ, bu
Rekabu ka Baana mɔɔ bu go. Yera ba ben
naasu ka nɔma bɔɔra, yen biru ba bu bwɛ̃
Heboronin daa burerun bɔkuɔ. Ma ba Isi
Bosɛtin wii te sua ba sikua Abinɛɛn sikirɔ
Heboroni mi.

5

Dafidi u kua

Isireliba ka Yudaban sunɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 11:1-3)

1 Isireliban bwesenu kpuro nu mɛnna nu
na Dafidin mi Heboroniɔ, ba nùn sõɔwa ba
nɛɛ, bɛsɛ ka wunɛ sa sãawa yɛm tem.
2 Baa yellun di saa ye Sɔɔlu u wãa u sãa
bɛsɛn sunɔ, wuna a ra sun mɛnnɛ a sun
kpara su ka tabu da su ka wurama. Yinni
Gusunɔ u maa nun sõɔwa ma wuna kaa ko
bɛsɛn wirugii kpa a bɛsɛ win tɔmbu kpara.
3 Dafidi u ka ben guro gurobu arukawani
bɔkua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ Heboroni
mi. Yera ba nùn gum tãre wirɔ ba nùn kua
be Isireliban sunɔ.
4-5 Dafidi u mɔwa wõɔ tɛna saa yè sɔɔ u
ban dibu torua. U kua Yudaban sunɔ wõɔ
nɔɔba yiru ka suru nɔɔba tia Heboroniɔ. Ma
u maa bandu di Yerusalɛmuɔ wõɔ tɛna ka
ita. Yudaba ka Isireliba kpuron suunu sɔɔ
u kuawa wõɔ weeru bandu sɔɔ.

Dafidi u Yerusalɛmu mwa
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 11:4-9, 14:1-2)

6 Sõɔ teeru Dafidi sina boko u seewa
ka win tɔmbu ba da Yerusalɛmuɔ bu ka
Yebusiba tabu wɔri.
Adama Yebusi be, ba nɛɛ, u ɲ̀ kpɛ̃ u du mi.
Domi baa wõkobu ka yɛmɔbu ba koo nùn
gira.
7 Adama Dafidi u ben kari ye ya wãa wuu
gen suunu sɔɔ wɔri u mwa. N deema yeya
ba mɔ̀ Siɔni. Yen biru ba ye soka Dafidin
wuu.
8 Tõɔ teya Dafidi u gerua u nɛɛ, bɛɛn
baawure wi u kĩ u Yebusiba go, u duo ben
nim swaa ye ba gban min di kpa u wõkobu
ka yɛmɔ be, be na tusa mi nɔma turi. Yen
sõna ba ra nɛɛ, wõkobu ka yɛmɔbu ba ɲ̀ duɔ
Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.

9 Ye Dafidi u kari ye mwa u kpa, yera u
sina mi. Ma ba ye soka Dafidin wuu. Yera
u gbãraru bana saa win tiin yɛnun di u ka
da sere batuma ye ba mɔ̀ Miloɔ.
10 Saa ye sɔɔ, Dafidin banda dam sosimɔ ta
dɔɔwa. Domi Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u
wãa ka wi.
11 Yera Tirin sunɔ wi ba mɔ̀ Hiramu
u Dafidi sɔmɔbu gɔria ka dãa gea ye ba
sokumɔ sɛduru, ka sere maa dãa dãkobu ka
be ba ra maa kpenu dãku. Kpa bu nùn sina
kpaaru bania.
12 Ma Dafidi u tuba ma GusunɔWa u win
bandun dam siremɔ. Wiya u maa ban te
wɔlle suamɔ win tɔmbu Isireliban sõ.

Dafidin bii be u mara

Yerusalɛmuɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 3:5-9; 14:3-7)

13 Sanam mɛ Dafidi u doonama
Heboronin di u da u wãa Yerusalɛmuɔ, yera
u maa kurɔbu gabu sua ma ba nùn bii tɔn
durɔbu ka tɔn kurɔbu marua.
14 Bera Samua ka Sobabu ka Natani ka
Salomɔɔ
15 ka Yibaa ka Elisua ka Nɛfɛgi ka Yafia
16 ka Elisama ka Eliada ka Elifelɛti.

Dafidi u Filisitiba tabu di
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 14:8-16)

17 Ye Filisitiba ba nua ba Dafidi gum tãre
wirɔ u kua Isireliban sunɔ, yera be kpuro ba
seewa ba nùn wɔrim wee. Ye u nua mɛ, ma
u sara u da kuku yeru garun mi, mi ba ṅ nùn
wasi.
18 Saa ye sɔɔra Filisiti be, ba tunuma ba
tɛria Refan wɔWaɔ.
19 Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ,
n doo n Filisiti be wɔri? Kaa man bu nɔmu
bɛria?
Ma Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, a doo,
kon nun bu nɔmu bɛria.
20 Ma Dafidi u seewa u da Baali
Perasimuɔ. Miya u Filisiti be go go. Ma u
gerua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u nɛn yibɛrɛban
wuuru gĩa nge mɛ nim tora ya ra guna gĩɛ.
Yen sõna ba yam mi yĩsiru kã Baali
Perasimu.
21 Yera Filisiti be, ba duki sua ba ben
bwãarokunu deri mi. Ma Dafidi ka win
tɔmbu ba nu gura.
22 Amɛn biru Filisiti be, ba kpam na ba
tɛria Refan wɔWa mi.
23 Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ,
n doo n bu wɔri kpam? Ma Yinni Gusunɔ
u nùn wisa u nɛɛ, oo, adama a ku da sɔru
sɔrum mɛ. A besiro kpa a da ben biruɔ, a n
wãa dãa ye ba mɔ̀ miren sõɔwɔ.
24 Sanam mɛ a naa damu damusu gasu
nɔɔmɔ dãa wɔllɔ, a wasi suo, domi nɛ, Yinni
GusunɔWa na nun gbiiye n ka ben sansani
wɔri.
25 Dafidi u kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u
nùn sõɔWa. U da u Filisiti be go go saa Geban
di u ka da Gesɛɛɔ.

6

Dafidi u Yinni Gusunɔn

woodan kpakororu suam da
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 13:4-14)

1 Dafidi u kpam Isireliban tabu durɔbu
kpuro soka u mɛnna ba kua tɔmbu nɔrɔbun
suba tɛna (30.000).
2 Yera Dafidi u seewa ka win tɔn be kpuro
ba da Balaɔ Yudan temɔ bu ka Gusunɔn
woodan kpakororu tama. Gusunɔ wɔllu
ka tem Yinnin yĩsira ba ra ka tu soku, wi,
wi u ra sinɛ ten wɔllɔ, wɔllun kõsobun
weenasibun suunu sɔɔ.
3 Ma ba tu sua ba doke naa kɛkɛ kpaa
gaa sɔɔ ba ka doona Abinadabun yɛnun di
ge ga wãa gunguru wɔllɔ. Usa ka Akiyo,
Abinadabun bibu, bera ba naa kɛkɛ ye
kpare.
4 Usa u wãa yen yɛ̃saɔ, ma Akiyo u ye
gbiiye ba ka dɔɔ.
5 Ma Dafidi ka Isireliba kpuro ba bu swĩi
ba mɔrɔkunu soomɔ, ka gõɔgenu ka bara
kpãnu ka sɛkɛtirɛnu ka yankokonu. Ma ba
womusu mɔ̀ ba yaamɔ ka ben dam kpuro,
ba ka Gusunɔ sãamɔ.
6 Saa yè sɔɔ ba tura Nakonin doo soo yerɔ,
yera nɛɛ yi, yi sokura. Ma kpakoro te, ta
sikirama, ma Usa u tu gaba.
7 Mii mii Yinni Gusunɔ u ka nùn mɔru
kua. Ma u dera u wɔruma kpakoro ten
bɔkuɔ u gu, yèn sõ u tu baba.
8 Dafidi u mɔru kua too yèn sõ Yinni
Gusunɔ u ka Usa sɛɛyasia mɛ. Ma u yam
mi yĩsiru kã Usan goo yeru. Tera ba ka mu
sokumɔ sere ka gisɔn gisɔ.
9 Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ nasia dɔma te.
Yera n dera u ka nɛɛ, amɔna u koo ko u ka
Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te turi win
yɛnuɔ.

10 Ma u gɔ̃ru doke u ku gina ka tu da win
wuuɔ. Ma u dera ba ka tu da Obɛdi Edɔmu
Gatigiin yɛnuɔ.
11 Ma ta kua mi suru ita. Ma Yinni Gusunɔ
u durɔ wi ka win yɛnugibu domaru kua.

Ba ka kpakoro te na

Yerusalɛmuɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 15:25-16:3)

12 Yen biru ba Dafidi sɔ̃ɔwa ma Yinni
Gusunɔ u Obɛdi Edɔmu ka win ye u mɔ
kpuro domaru kua woodan kpakoro ten sɔ̃.
Saa yera Dafidi u da u kpakoro te suama u
ka na win wuuɔ ka nuku doo bakabu.
13 Tɔn be ba kpakoro te sɔɔwa mi, ye ba
kua naa dabusanu nɔɔba tia, yera Dafidi u
dera ba naa kinɛru ka naa kpɛmbu ge ga gea
sãa go ba ka yãkuru kua.
14 Ma u seewa u yaberu pota u yãku
kowon sãa yãnu ganu pɔra sɛ̃ke ma u yaamɔ
basi ka win dam kpuro Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ.
15 Wi ka Isireliba kpuro ba Yinni
Gusunɔn woodan kpakoro te suama ba wee
ba kuuki mɔ̀ ka nuku dobu ma ba kɔbi
soomɔ.
16 Ye kpakoro te, ta duɔ Dafidin wuuɔ, ma
Mikali, Sɔɔlun bii tɔn kurɔ u mɛɛrima saa
fɛnɛntin di u wa wee, Dafidi u yɔ̃ɔkumɔ u
yaamɔ kpakoro ten wuswaaɔ. Yera u nùn
gema.
17 Ye ba ka kpakoro te tunuma, yera ba tu
doke ten ayerɔ kuu bekurugiru sɔɔ te Dafidi
u kua ten sɔ̃. Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ yãku
dɔ̃ɔ mwaararuginu kua ka maa siarabun
yãkunu.
18 Ye u yãku ni kua u kpa, yera u win
tɔmbu Isireliba domaru kua ka Gusunɔ
wɔllu ka tem Yinnin yĩsiru.
19 Ma u be kpuro dĩanu bɔnu kua tɔn
kurɔbu ka tɔn durɔbu. U ben baawure pɛ̃ɛ
ka yaa wɔ̃ɔra wɛ̃ ka sere maa kira te ba kua
ka resɛm gbeba. Ma ben baawure u gɔsira u
da win yɛnuɔ.
20 Dafidi u maa seewa u da u ka win
yɛnugibu tɔbiri. Yera Mikali, Sɔɔlun bii tɔn
kurɔ u yarima u Dafidi sennɔ na. Ma u
nɛɛ, anna a girima wa gisɔ ye Isireliban sina
boko u ka tii kawa, u tii kakia nge tɔn diro
win bwãabun yoo tɔn kurɔbun wuswaaɔ.
21 Yera Dafidi u Mikali sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni
Gusunɔ wi u wunɛn tundo ka win yɛnugibu
kpuro deri, ma u man gɔsa n ka ko win
tɔmbu Isireliban kparo, wiya na yaawa na
bɛɛrɛ wɛ̃.
22 Kon maa wure n de bu man gɛm win sɔ̃
n mɛ kere, kpa n tii kawa. Nge mɛya ko na n
bɛɛrɛ mɔ baa ka yoo tɔn kurɔ ben wuswaaɔ.
23 N deema Mikali, Sɔɔlun bii tɔn kurɔ wi,
u ṅ bii marure sere u ka gu.

7

Nɔɔ mwɛɛ

te Yinni Gusunɔ u Dafidi kua
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 17:1-15)

1 Ye Yinni Gusunɔ u sina boko Dafidi wɔra
win yibɛrɛ be ba nùn sikerenɛn nɔman di, u
dera u wãa bɔri yɛndu sɔɔ u sɔ̃ win yɛnuɔ.
2 Yera sina boko wi, u Gusunɔn sɔmɔ
Natani sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n wee na wãa diru sɔɔ te
ba kua ka dãa gea ye ba mɔ̀ sɛduru. Adama
Gusunɔn woodan kpakororu wee ta wãa
kuu bekurugiru sɔɔ. Amɔna a wa.
3 Ma Natani u nùn wisa u nɛɛ, a doo a
ko nge mɛ a gɔ̃ru doke kpuro. Domi Yinni
Gusunɔ u wãa ka wunɛ.
4 Ye n kua wɔ̃kuru, yera Yinni Gusunɔ u
Natani sɔ̃ɔwa kãsiru sɔɔ u nɛɛ,
5 a doo a nɛn sɔm kowo Dafidi sɔ̃ a nɛɛ, nɛ
Yinni Gusunɔ na nùn sɔ̃ɔmɔ, n ṅ mɔ wiya u
koo man diru bania mi na kon wãa.
6 Domi na ṅ sinare diru garu sɔɔ saa mìn
di na ka Isireliba yarama Egibitin di sere
n ka kua gisɔ. Adama na ra n wãawa kuu
bekurugiru sɔɔ.
7 Baama mi sa da nɛ ka Isireliba gbaburɔ,
na ra ben gabu gɔsiwa ba n ka be ba tie
kpare. Adama na ṅ ben goo taarɛ wɛ̃ɛre n
nɛɛ, mban sɔ̃na u ṅ man diru baniɛ ka dãa
ye ba mɔ̀ sɛduru.
8 Yen sɔ̃, a doo a Dafidi nɛn sɔm kowo sɔ̃
a nɛɛ, nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, nɛna
na yeni gerumɔ. Yãa kparabun diya na nùn
wunama u n ka sãa nɛn tɔmbu Isireliban
kparo.
9 Na wãa ka wi baama kpuro mi u da.
Mɛya na maa nùn win yibɛrɛba dɛra. Ma na
dera u yĩsiru yara nge tɔn boko dunia sɔɔ.
10 Na Isireliba ayeru kua na bu sinasia ba
n ka wãa mi ka bɔri yɛndu, kpa tɔn kɔ̃sobu
bu ku raa maa se bu bu nɔni sɔ̃ nge mɛ ba bu
kua yellu,
11 kparobun waati sɔɔ. Na nùn wɔra
win yibɛrɛba kpuron nɔmun di ma na nùn

wɛ̃rabu wɛ̃. Nɛ Yinni Gusunɔwa na nùn sɔ̃ɔmɔ, kon nùn ko bwese bakarun nuuru.
12 Win saa yà n tura u gu ba nùn sika win baababan sikirɔ, kon win bii turo wuna u bandu di. Kpa n win ban ten dam sire.
13 Wiya u koo man diru bania u ka nɛn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃, kpa n win sina gɔna swĩi sere ka baadommaɔ.
14 Na kon sãa win tundo, kpa u n maa sãa nɛn bii. Ʊ n toraru garu kua, tɔmba kon de bu nùn so bu sɛɛyasia.
15 Adama na ǹ nùn nɛn durom wunarimɔ nge mɛ na mu Sɔɔlu wunari wi na yina ma na wi, Dafidi gɔsa.
16 Win bweseru ta ǹ gbimɔ. Win bandu ta ko n maa wãawa win bibun bweseru sɔɔ, kpa n ten dam sire sere ka baadommaɔ.
17 Ye Natani u gari yi kpuro nua u kpa, yera u seewa u da u Dafidi sɔ̃ɔwa nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔsi kpuro kãsi te sɔɔ.

Dafidi u Gusunɔ siaramɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 17:16-27)

18 Ma Dafidi u seewa u da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ u gerua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, na yɛ̃ ma na ǹ sãa gãanu. Nɛn bwesera kun maa gãanu tura. Ka mɛ, a man kua sunɔ Yerusalɛmu mini.
19 Adama a ye garisi gãa piiminu wunɛn mi. Domi a kpam gerumɔ nge mɛ nɛn bweseru ta ko n sãa sia. Ma a man ye sɔ̃ɔmɔ, nɛ wi na sãa tɔn diro.
20 Yinni, mba kon maa nun sɔ̃. Domi a man yɛ̃ kɔ.
21 Wunɛn gari ka maa wunɛn gɔ̃run kĩrun saabuwa a ka man gãa baka nini kpuro kua. Ma a man nu sɔ̃ɔsi.
22 Gãanu kpuro ye sa nua a kua, geema, ya sɔ̃ɔsimɔ ma a kpã. Goo sari wi u sãa nge wunɛ. Wunɛ turowa a sãa Gusunɔ.
23 Bweseru garu maa sari nge bɛsɛ Isireliba te ta koo nɛɛ, ten bũu u tu yakiama yorun di ma u tu yĩsiru kã ta n ka sãa wigiru. Ka geema gãa bakana a sun kua. A maa gãa maamaakiginu kua wunɛn tem sɔ̃ bɛsɛn wuswaaɔ ye a ka sun yakiama Egibitigibun min di, ka bwesenu ganun nɔman di, ka ben bũnun suunu sɔɔn di, kpa sa n ka sãa wunɛgibu
24 mam mam sere ka baadommaɔ. Ma wunɛ Gusunɔ a kua bɛsɛn Yinni.
25 N n mɛn na, Yinni, gari yi a gerua nɛ ka nɛn bweserun sɔ̃, a de yi koora sere ka baadommaɔ.
26 A de wunɛn yĩsiru tu wɔlle suara sere ka baadommaɔ kpa bu nɛɛ, wunɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa a sãa Isireliban Yinni. Kpa a de nɛn bwese kɛra ya n bandu dii wunɛn wuswaaɔ.
27 Domi wunɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, wunɛ wi a maa sãa Isireliban Yinni, wuna a man sɔ̃ɔwa a nɛɛ, kaa de nɛn bibun bweseru tu bandu di nɛn biru. Yen sɔ̃na na ka kãka na kana teni mɔ̀.
28 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa Gusunɔ. Wunɛn gari yi a gerua yi ra koorewa. Wuna a maa man durom mɛni nɔɔ mwɛɛru kua.
29 N n mɛn na, a nɛn bweseru domaru kuo kpa ta n bandu dii sere ka baadommaɔ wunɛn wuswaaɔ. Domi wuna a gerua mɛ. Kpa a maa de doma te, ta n bu wãasi sere ka baadommaɔ.

8

Dafidin tabu kowobu

ba nasara wa
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 18:1-13)

1 Yeniban biru ye ya koora wee. Dafidi u ka Filisitiba tabu kua u kamia u bu sekuru doke. Ma u bu taare u kua ben yinni.
2 Yen biru u maa Mɔabuba wɔri u kamia. Be u mwɛɛra u bu kpĩ kpĩwa sĩa ita. Ma u sĩa yirun tɔmbu go, ma u tiagibu deri. Nge mɛya Dafidi u ka Mɔabuba mwa u taare u bu wɔ̃ɔ gobi sure.
3 U maa Hadadesɛɛ Rehɔbun bii kamia, wi u sãa Soban sina boko Sirin temɔ. Sanam mɛ sɔɔ, Hadadesɛɛ wi, u dɔɔwa u daa te ba mɔ̀ Efaratin tem mwa.
4 Yera Dafidi u durɔ win maasɔbu tɔmbu nɔrɔbu ka nata ka wunɔbu (1.700) mwa ka maa naanaakobu nɔrɔbun suba yɛndu (20.000). Ma u tii dumi wunɔbu (100) yiiya ben dumi sɔɔ, ma u yi yi tien naa sĩinu bɔɔra.
5 Yen biruwa Sirigibu ba na saa Damasin di bu ka Hadadesɛɛ Soban sunɔ wi somi. Ma Dafidi u ben tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda yiru (22.000) go.
6 Yera u win tabu kowobu yi yi Siri mi. Ma Sirigii be, ba kua wigibu, u bu taare u wɔ̃ɔ gobi sure. Mi Dafidi u gesi dua kpuro, Yinni Gusunɔ u ra nùn nasara wɛ̃wa.
7 Yera Dafidi u Hadadesɛɛn tɛrɛ wuraginu suama u ka na Yerusalɛmuɔ.

8 Ma u maa sii gannu wa too u gura saa
Hadadesɛɛn wuu maro sinin min di, Betasi
ka Berotai.
9 Ye Toi, Hamatin sina boko u nua ma
Dafidi u Hadadesɛɛn tabu kowobu kpuro
kamia,
10 yera u win bii Yoramu gəra Dafidin mi,
u ka nùn təbiri kpa u nùn siara yèn sõ u
Hadadesɛɛ tabu wəri u kamia. Domi Toi
ka Hadadesɛɛ ba raa tabu wərinɛwa. Ma
Yoramu u seewa u dendi yãa ni ba kua ka sii
geesu ka wura ka sii gandu sua u ka Dafidi
naawa.
11-12 Ma Dafidi u ye kpuro mwa u Yinni
Gusunə yiiya nge mɛ u raa nùn sii geesu
ka wura yiiye ye u gura saa Sirigibu
ka Məabuba ka Amənіba ka Filisitiba ka
Amalɛkiban min di, ka sere maa ye u wa
Hadadesɛɛ Rehəbun biin min di.
13 Sanam mɛ Dafidi u ka Sirigibu tabu
kua u wee, yera u Edəmuba wəri wəwa ye
ya wãa nim wõku bəruguun sõə yɛ̃san nəm
dwaru gia. Ma u yĩsiru yara, u ben təmbu
nərəbun suba yɛndu yiru sari (18.000) go.
14 Yera u tabu kowobu yi yi Edəmun tem
kpuro səə. Edəmuba ba kua wigibu, ba ka
win woodaba səmburu mɔ̀. Mi Dafidi u gesi
dua kpuro Gusunə u ra nùn nasara wɛ̃wa.

Dafidin səm kowobun yĩsa
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 18:14-17)

15 U bandu dii Isireliba kpuro səə u be
kpuro siriammɛ nge mɛ n weenɛ.
16 Saa ye səə, Yoabu Seruyan biiwa u sãa
win tabu sunə. Yosafati, Ahiludun biiwa
maa sãa win tire bero.
17 Sadəku, Akitubun bii ka Akimɛlɛki,
Abiataan bii, beya ba sãa yãku kowobu.
Serayawa maa sãa win tire yoro.
18 Bɛnaya, Yehoyadan bii u sãawa Dafidin
kõsobun wirugii. Kõso beya Keretiba ka
Peletiba. Beya ba ra tən kõsobu go, kpa bu
win gəra da. Win tiin biba ba maa sãa win
tem sina asakpəbu.

Dafidi ka Mɛfibosɛti

9

1 Sõə teeru Dafidi u bikia u nɛɛ, Səəlun
bweseru səə, goo u ɲ maa tie, kpa n wa n
yɛ̃ro durom kua Yonatam sõ?
2 N deema səm kowo goo u wãa Səəlun
yɛnuə wi ba sokumə Siba. Ma Dafidi u nùn
sokusia. Ye u na, ma u nùn bikia u nɛɛ, wuna
ba sokumə Siba?
Ma u wura u nɛɛ, oo, nɛna mi, yinni.
3 Ma Dafidi u nɛɛ, goo sari wi u sãa Səəlun
bweseru kpa n wa n yɛ̃ro durom kua nge mɛ
na Yinni Gusunə nəə mwɛɛru kua?
Ma Siba u nùn wisa u nɛɛ, Yonatam u bii
goo mə mi, wi u sãa yɛmə.
4 Sina boko u bikia u nɛɛ, mana u sere
wãa.
Ma Siba u nɛɛ, u wãawa Makiri, Amiɛlin
biin yɛnuə Lodebaaə.
5 Ma Dafidi u gəra Lodebaa mi, bu nùn
kasuma.
6 Yera ba ka Mɛfibosɛti, Yonatam bii,
Səəlun debubu ge na Dafidin mi. Ma u
kpuna Dafidin wuswaaə u nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
Dafidi u nùn soka u nɛɛ, Mɛfibosɛti.
Ma u wura u nɛɛ, nɛ wee, yinni.
7 Dafidi u nùn sõəwa u nɛɛ, a ku nanda.
Duroma kon nun kua ka gem wunɛn baaba
Yonatam sõ. Kon nun wunɛn debu Səəlun
tem kpuro wesia. Yen biru a n da ka man di
saa baayere nɛn dii yerə.
8 Ma u maa kpuna u Dafidi bɛɛrɛ wɛ̃. U
nɛɛ, yinni, mba na sãa a ka nɛn laakari mə
mɛsum, nɛ wi na sãa nge bõə goru mini.
9 Yera sina boko u Siba Səəlun səm kowo
soka u nùn sõəwa u nɛɛ, gãa ni nu raa sãa
Səəlu wunɛn yinniginu kpuro, ka ye ya sãa
win yɛnun baayere gesi, na ye win debubu
Mɛfibosɛti wɛ̃.
10 Tɛ̃ wunɛ ka wunɛn bibu ka wunɛn səm
kowobu, bɛɛ kpurowa i ko i nùn wukua, kpa
u ka dĩanu wa u n dimə. Adama Mɛfibosɛti
wi, u ko n da ka man diwa baadomma nɛn
dii yerə.
N deema Siba wi, bii tən durəbu wəkura
nəəbuwa u mə. Win səm kowobu maa tənu
yɛndu.
11 Ma u sina boko wisa u nɛɛ, yinni, ye
a man sõəwa kpuro, yera kon ko. Ma
Mɛfibosɛti u ra n daamə u n dimə Dafidin dii
yerə, nge win bibun turo.
12 Mɛfibosɛti wi, u bii piibu gagu mə ge
ba mɔ̀ Mika. Ma tən be ba wãa Siban yɛnuə
kpuro ba kua Mɛfibosɛtin səm kowobu.
13 Mɛfibosɛti, yɛmə wi, u da u wãa
Yerusalɛmuə kpa u wa u n da ka dim de sina
bokon dii yerə baadomma.

10

Ba Dafidigibu sekuru doke
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 19:1-5)

1 Yeniba kpuron biru, Aməniban sunə u kpuna u gu, ma win bii Hanuni u gəna kəsire kua.
2 Yera Dafidi u nɛɛ, kon Hanuni durom kuawa nge mɛ win tundo Nakasi u raa man kua. Ma u win bwãabu gəra bu da bu ka nùn nukuru yɛmiasia win tundon gəən sõ. Ye bwãa be, ba tura mi,
3 yera Hanunin sina asakpəbu ba nùn sõəwa ba nɛɛ, a tamaa Dafidin bwãa be, ba nawa bu ka wunɛn tundo bɛɛrɛ wɛ̃? A ṅ yɛ̃ ba nawa bu ka bɛsɛn wuun saria gia, kpa bu gu wərima bu mwa?
4 Yera Hanuni u Dafidin bwãa be mwɛɛra, u ben tobunu kəna beri berika u sukum deri. Ma u ben yabenu bətira ben taanun deedeerun di. Yen biru u bu gira ba doona.
5 Yera gaba da ba ye Dafidi sõəwa. Ma u təmbu seeya bu na bu bu sennə ko kpa bu bu sõ bu gina sinə Yerikoə sere ben tobunu nù n kpia. Domi ba wãawa seku bakaru səə.

Dafidi u Sirigibu ka Amənibа kamia
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 19:6-19)

6 Ye Amənibа ba wa ma Dafidin wɛ̃ra woo dua ben sõ, yera ba tabu durəbu nərəbun suba yɛndu (20.000) kana Sirigibun min di. Tabu kowo ben wusa, Bɛti Rehəbu ka Soba. Ma ba təmbu nərəbu (1.000) wa Maakan sina bokon min di. Sobagibun min di maa təmbu nərəbun suba wəkura yiru (12.000).
7 Ye Dafidi u nua mɛsum, yera u bu Yoabu ka win tabu durəbu sure ba bu wəri.
8 Ma Aməni be, ba yara ba ben tabu sĩa kpĩ ben wuun gbãrarun kənnəwə. Adama Sirigii be ba na Soba ka Bɛti Rehəbun di, ka Tobugibu ka Maakagibu, ba da ba wãawa nɛnɛm yakasə.
9 Ye Yoabu u wa ma ba koo bu wərimawa biru ka wuswaan di, yera u tabu yɛ̃robu gəsa Isireliba səə, bu ka da bu Sirigibu wəri.
10 Be ba maa tie u nɛɛ win wənə Abisai u bu kparo, bu ka da bu Amənibа wəri.
11 U win wənə wi sõəwa u nɛɛ, Sirigibu bà n man dam kera, a na a man somi. Amənibа bà n maa nun dam kera kon na n nun somi.
12 A de a n wərugəru mə, kpa su sanna ka hania bɛsɛn təmbu ka wuu si Yinni Gusunə u sun wɛ̃n sõ, kpa win tii u sun kua nge mɛ u kĩ.
13 Yoabu ka win tabu kowobu ba seewa ba da bu ka Sirigii be wəri, ma Sirigii be, ba duki yakikira.
14 Ye Amənibа ba wa ma Sirigibu ba duki yakikira, yera ben tii ba maa yakikira Abisain wuswaan di, ba wəri wuuə. Yen biru Yoabu u gəsira u wura Yerusalɛmuə.
15 Ye Sirigii be, ba wa ma Isireliba ba bu kamiawa, yera ba wure ba maa ben tabu kowobu mɛnna.
16 Ma Hadadesɛɛ u gəra bu Sirigii be ba wãa daa te ba mò Efaratin guruə sokuma. Yera ba mɛnna ba na Helamuə. Sobaki Hadadesɛɛn tabu sunəwa u bu kpare.
17 Yera ba Dafidi ye sõəwa. Ma u Isireliba mɛnna, ba Yuudɛni təbura ba na Helamuə. Saa ye səəra Sirigibu ba səəru kua ba Isireliba wəri ba ka bu tabu kua.
18 Adama ba bu kpana ba duki sua. Ma Isireliba ba ben təmbu nata ka wunəbu (700) go be ba tabu kɛkɛba kpare səə, ka maasəbu nərəbun suba weeru (40.000). Ma ba ben tabu sunə Sobaki mɛɛra kua. Miya u gu.
19 Sinam be ba raa Hadadesɛɛ sãamə mi, ba wa ma Isireliba ba nùn kamia. Yera ba ka Isireli be dora ma ba Dafidi sãwa. Saa yen dəma ten di, Sirigibu ba ṅ maa wure bu Amənibа somiru da.

Dafidi ka Bati Seba

11

1 Wõə kpəən saa yè səə sinambu ba ra tabu yari, yera Dafidi u win bwãabu ka win tabu sunə Yoabu ka sere maa Isireliba kpuro gəra bu da bu Amənibа go. Kpa bu wuu ge ba mò Raba mwa. Adama win tii u ṅ de. U sõ yɛnuə Yerusalɛmuə.
2 Yera yoka gaa u seewa saa win kitarun di u bəsu win sina dii tɛɛra wəllə. Min diya u kurə goo wa u woburumə. Kurə wi, kurə burən tiiwa.
3 Yera u gəra bu kurə win asansi bikia. Ba nùn sõəwa ba nɛɛ, wiya ba mò Bati Seba, Eliamun bii. U sãawa Uri Hɛtin kurə.
4 Ma Dafidi u səməbu gəra bu nùn sokuma. Ye u na, ma u ka nùn mɛnna. Yen biru kurə wi, u dɛɛrasiabun wororu kua, ma u wura win yɛnuə.
5 Ye u deema wee, n kua gura, ma u Dafidi gəria bu nùn sõ wee, u gura mə.
6 Yera Dafidi u gəra Yoabun mi, u de Uri Hɛti wi, u na.

Ma Yoabu u dera Uri u da Dafidin mi saa tabu gberun di.
7 Ye u tura, yera Dafidi u nùn bikia u nɛɛ, Yoabu u bwãa do? Win tɔmbu kpuro ba alafia mɔ? Anna maa tabu gia sãa.
8 Yen biru u maa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u doo win yɛnuɔ kpa u win kɔ̃ri tea u wɛ̃ra.

Yera Uri u seewa u yara sina kpaarun di. Ma Dafidi u nùn kɛ̃nu mɔrisia yɛnuɔ.
9 Adama Uri kun de win yɛnuɔ. U da u kpunawa sina kpaa ten kɔnnɔwɔ ka sunɔn kirukuba sannu.
10 Ye ba Dafidi sɔ̃ɔwa ma Uri kun de yɛnuɔ, yera Dafidi u nùn bikia u nɛɛ, n ɲ̀ gbaburun diya a wee ro? Mba n kua a ɲ̀ ka de wunɛn yɛnuɔ.
11 Ma Uri u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔn woodan kpakororu ka Isireliba ka Yudaba ba wãa kunu sɔɔ tabu gberɔ, ka sere nɛn yinni Yoabu. Yera kon da nɛn yɛnuɔ n di kpa n nɔ kpa n ka nɛn kurɔ mɛnna? Sere ka wunɛn wãaru, na ɲ̀ kpɛ̃ n yen bweseru ko.
12 Ma Dafidi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, a kpam kpunɔ mini gisɔ kpa a doona sia. Ma Uri u sina Yerusalɛmuɔ dɔma te.
13 Yera Dafidi u nùn dim soka u dera u di u nɔra sere tam mu nùn go.

Adama ye n kua wɔ̃kuru u kpam yara u da u kpuna ka sunɔn kirikuba. U ɲ̀ de win yɛnuɔ.
14 Sisiru bururu yera Dafidi u Yoabu tireru yorua u Uri wɛ̃ u ka da.
15 Ye u yorua tire te sɔɔ wee. U nɛɛ, bu ka Uri doo mi tabu sum kpa bu yarina bu nùn deri, yibɛrɛba bu nùn sɛ̃re bu go.

Urin gɔɔ

16 Saa yè sɔɔ Yoabu u tire te gara u kpa, yera u Uri sure mi u yɛ̃ yibɛrɛban tabu durɔ damgiba wãa. Domi wiya u wuu gen saria yɛ̃ ba ka gu tarusi.
17 Yera wuu gen tabu durɔ be, ba yarima ba tabu wɔrina ka Yoabu, ma Dafidin tɔmbu sɔɔ dabira wɔruka. Mi sɔɔra Uri Hɛti wi, u gu.
18 Ma Yoabu u sɔmɔ wuna u ka nùn gɔri Dafidin mi, u nùn taa bin labaari kpuro sɔ̃.
19 Yera u sɔmɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à n sina boko taa bin baaru kpuro saaria a kpa,
20 ma a wa u mɔru bɛsira sere u nun sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wara raa nɛɛ, i wuu ge susi i gu tabu wɔri. I ɲ̀ yɛ̃ ma gbãraru wɔllun diya ba ra sɛ̃ɛnu tweemɛ?
21 Wara u Abimɛlɛki, Gedeonin bii go. I ɲ̀ yaaye ma tɔn kurɔwa u nùn nɛɛrun bia kara gbãraru wɔllun di ma u gu Tebɛsiɔ? N n mɛn na, mban sɔ̃na i gbãra te susi. U n gerua mɛ, u kpa, saa yera kaa nùn sɔ̃ win bɔ̃ɔ Uri, Hɛti wi, u maa gu.
22 Sɔmɔ wi, u seewa u doona. Ye u tura Dafidin mi, u nùn ye kpuro saaria ye Yoabu u nùn sɔ̃ɔwa u gere.
23 U nɛɛ, ka gem, tɔn be, ba sun dam kere. Ba raa yarima ba sun deema yakasɔ, ma sa bu gira sa ka da sere ben gbãra kɔnnɔwɔ.
24 Yera ben tɛn towobu ba wunɛn bwãabu tweema saa gbãra ten wɔllun di. Sina boko, miya wunɛn bwãabun dabira gu. Mi sɔɔra Uri Hɛti win tii u gu.
25 Ma Dafidi u sɔmɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à n wura, a Yoabu sɔ̃ u ku de yeniba yu win nuki sanku. Domi tabu sɔɔ, takobi yà kun gee go, ya koo giɔ go. N n mɛn na, u hania koowo u tɔn be wɔri u wuu ge mwa. Wunɛn tii à n tura, a nùn dam kɛ̃ɛyɔ.
26 Ye Urin kurɔ wi, u nua ma win durɔ u gu yera u win gɔɔ swĩ.
27 Saa ye yen baa ya doona, ma Dafidi u sɔmɔ gɔra ba ka kurɔ wi na win yɛnuɔ u nùn sua kurɔ, ma u nùn bii tɔn durɔ marua. Adama ye Dafidi u kua mi, ya ɲ̀ Yinni Gusunɔ dore.

Natani

u Dafidi nùn win taarɛ sɔ̃ɔsi

12

1 Yen biru Yinni Gusunɔ u Natani gɔra Dafidin mi. Ye u tura, ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔmbu yiru gaba ba wãa wuu teu sɔɔ. Turo sãa gobigii. Turo maa sãa sãaro.
2 Ben wi u sãa gobigii mi, u yãanu ka kɛtɛba mɔ dabi dabinu.
3 Adama sãaro wi, u ɲ̀ gãanu ganu mɔ ma n kun mɔ yãa niu piibu gagu ge u dwa. U gu nɔɔrimɔ ma ga kpɛ̃amɔ ka win bibu sannu. Dĩa ni durɔ wi, u ra di, niya u ra yãa buu ge wɛ̃. Kaa te u ra ka nim nɔ, tera u ra maa ka gu nim kɛ̃. Kpa ga n kpĩ win tororu wɔllɔ. U yãa buu ge mɛɛrawa nge win bii wɔndia.
4 Sɔ̃ɔ teeru gobigii wi, u sɔɔ wa. Ye u kĩ u nùn yaarɛ ko, yera u ɲ̀ wa win sabe dabi te sɔɔ, ye u koo wuna u go sere sãaro win yãa

buu teu ge. Gera u mwa u ka win sɔɔ yaarɛ kua.

5-6 Ye Dafidi u gari yi nua u kpa, yera win mɔru seewa gem gem ye durɔ wi, u kua min sɔ̃. Ma u Natani sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru, n weenɛwa durɔ wi, u yãa buu gen saka nnɛ kɔsia kpa bu durɔ win tii go. Domi u ṅ sãaro win wɔnwɔndu kue.

7 Ma Natani u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wuna a sãa nge durɔ wi. Tɛ̃ wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, u nun bandun gum tãre a ka kua Isireliban sunɔ. Ma u nun wɔra Sɔɔlun nɔman di.

8 Yen biru u nun wunɛn yinni Sɔɔlun yɛnu wɛ̃ ka win kurɔbu ka sere maa Isireliba ka Yudaban bweseru. U kun yɛ̃ ma yeni ya tura u n daa nun sosie.

9 N n mɛn na, mban sɔ̃na a win gari atafiiru kua a ka kua ye n sãa kɔ̃sa win nɔni sɔɔ. A dera Amɔniba ba Uri Hɛti wi go ka takobi, ma a win kurɔ sua a tii koosi.

10 Yen sɔ̃, tabu kun maa kpeemɔ wunɛn yɛnuɔ, domi a nùn gɛma ma a Uri Hɛtin kurɔ wɔra a kua wunɛgii.

11 U kpam nun sɔ̃ɔmɔ ma u koo de kɔ̃sa gaa yu se wunɛn bweseru sɔɔn di yu nun deema. Yera u koo de wunɛn bweserun goo u wunɛn kurɔbu sua u ka kpuna wunɛn wuswaaɔ sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara.

12 Wunɛ a raa ka Urin kurɔ kpunawa gbɛnum, adama u koo de yɛ̃ro wi, u ka wunɛgibu kpuna Isireliba kpuron wuswaaɔ sɔ̃ɔ sɔɔ.

13 Ma Dafidi u Natani sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn tora te, ta kpã te na Yinni Gusunɔ kua.

Natani u nùn wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u maa nun wunɛn durum suuru kua. A ṅ maa gbimɔ.

14 Adama ye a kua mi, ya dera Yinni Gusunɔn yibɛrɛba ba win yĩsiru gari kam gerusi. Yen sɔ̃, u koo de bii wi kurɔ wi, u ka nun mara mi, u gbi.

15 Ye Natani u gari yi gerua u kpa, u gɔsira u da win yɛnuɔ.

Dafidin biin gɔɔ

Yen biru Yinni Gusunɔ u dera bii wi Dafidi u ka Urin kurɔ Bati Seba mara u bara gem gem.

16 Yera Dafidi u Gusunɔ kanaru wɔri u nɔɔ bɔkua bii win sɔ̃. Ma u dua dirɔ u kpuna temɔ wɔ̃ku giriru.

17 Win bwãabun guro gurobu ba nùn suuru kana u ka se tem sɔɔn di, adama u yina. Mɛya u maa yina u gãanu di.

18 Ye n kua sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, yera bii wi, u gu. Ma Dafidin bwãa be, ba bɛrum bara bu nùn sɔ̃. Domi ba nɛɛ, u ṅ sun swaa daki nuku sankiranun sɔ̃ sanam mɛ bii wi, u barɔ. Amɔna sa ko koosina tɛ̃ su ka nùn bii win gɔɔ sɔ̃ kpa sa kun ka win nuki sanka sa sosi.

19 Sanam mɛ Dafidi u wa win bwãabu ba gunnu gunnu gari mɔ̀, u gia ma bii wi, u guwa. Ma u bu bikia u nɛɛ, bii wi, u guwa?

Ba nùn wisa ba nɛɛ, oo, u gu.

20 Saa yera Dafidi u seewa tem di u da u wobura u win yãnu kɔsa, ma u tii turare yɛ̃ka u da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ u nùn sãwa. Yen biru u gɔsirama yɛnuɔ u dĩanu bikia. Ma ba nùn wɛ̃ u di.

21 Ma win bwãabu ba nùn bikia ba nɛɛ, yinni, mba wunɛn kookoo sin tubusianu. Domi sanam mɛ bii wi, u wasi, a nɔɔ bɔkua ma a swĩ. Adama tɛ̃ ye u gu, ma a seewa a di.

22 U bu wisa u nɛɛ, saa ye bii wi, u wasi, na nɔɔ bɔkua na swĩ, domi na ṅ yɛ̃ Yinni Gusunɔ ù n koo nɛn wɔnwɔndu wa kpa u bii wi bɛkia.

23 Adama tɛ̃ u gu. Mban sɔ̃na ko na n maa nɔɔ bɔkua. Kon kpĩ n nùn seeya gɔrin di? Nɛna kon da n nùn deema mi u wãa. N ṅ maa wi, u koo wurama nɛn mi.

Salomɔɔn marubu

24 Yen biru Dafidi u da u win kurɔ Bati Seba nukuru yɛmiasia, ma u ka nùn mɛnna. Kurɔ wi, u gura sua u mara bii tɔn durɔ. Ma Dafidi u nùn yĩsiru kã Salomɔɔ. Yinni Gusunɔ u bii wi kĩa gem gem.

25 Ma u win sɔmɔ Natani gɔra u maa nùn yĩsiru garu kɛ̃ te ba mɔ̀ Yedidia. Yen tubusiana, wi Yinni Gusunɔ u kĩ.

Dafidi u Raba mwa
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 20:1-3)

26 Saa ye sɔɔra Yoabu u Amɔniban wuu ge ba mɔ̀ Raba wɔri u gen wɔɔ bera mwa mi ben sina boko u ra n wãa.

27 Yera u Dafidi sɔmɔbu gɔria u nɛɛ, wee, na Raban bera mi nim mu wãa mwa kɔ.

28 Yen sɔ̃, a tɔn be ba tie mɛnnɔ kpa i na i wuu ge mwa mam mam. Domi na ṅ kĩ bu nɛɛ, nɛ Yoabuwa na gu mwa.

29 Yera Dafidi u tɔn be kpuro mɛnna, ma ba da ba Raba wɔri ba ye mwa.

30 Ma u wuu min sunɔn furɔ wuraguu
mwa. Gen bunum mu sãawa kilo tɛna ka
nnɛ. Ba gu kpee gobiginu gore. Ma ba gu
sua ba Dafidi dokea wirɔ. Yen biru u ka gu
da Yerusalɛmuɔ. Yen dɔma te, dukia baka
Dafidi u gura.
31 Ma u Raban tɔn be ba tie yoo sɔma
koosia. Ben gaba dãa bɔɔrimɔ ka gbɛ̃ɛ, gabu
ka sii, gaba tem gbemɔ ka dãkuru, ma gaba
birikiba mɔ̀. Nge mɛya u Amɔniban wusu
kpuron tɔmbu yoo sɔma kpɛ̃ɛ. Yen biru u
gɔsirama Yerusalɛmuɔ ka win tɔmbu kpuro.

Amɔɔ ka Tamaa

13

1 Yeniban biru, ye ya koora wee.
Abusalɔmu, Dafidin bii, u sesu mɔ wi ba
sokumɔ Tamaa. Kurɔ burɔn tiiwa u sã̃a.
Yera ben tundo turosi wi ba mɔ̀ Amɔɔ u nùn
kĩa too,
2 sere kĩi te, ta dera u ṅ maa yɛ̃ ye u mɔ̀. Ma
u tii kua barɔ. Adama Tamaa u ṅ gina durɔ
yɛ̃, ya maa sɛ̃ Amɔɔ u ka nùn kpuna.
3 N deema Amɔɔ u bɔrɔ goo mɔ wi ba
sokumɔ Yonadabu. U sãawa Dafidin mɔɔ
Saman bii. U maa bwisi mɔ too.
4 Ma u Amɔɔ bikia u nɛɛ, mban sõna a
wooramɔ a dɔɔ, wunɛ wi a sã̃a sina bokon
bii. A man sõɔwɔ ye n nun mɔ̀.

Ma Amɔɔ u nùn sõɔwa u nɛɛ, nɛn sesu
Tamaawa na kĩ, Abusalɔmun mɛro turosi.
5 Ma Yonadabu u nùn sõɔwa u nɛɛ, a doo
a kpuna kpa a nɛɛ, a barɔwa. Wunɛn tundo,
ù n na wunɛn mi, kpa a nùn sõ a nɛɛ, u de
wunɛn sesu Tamaa u na wunɛn mi, u nun
dĩanu kua a n waamɔ, kpa a nu mwa win
nɔman di a sere di.
6 Ma Amɔɔ u da u kpuna u tii bararu mani.
Yera sina boko Dafidi u nùn berام na. Ma
Amɔɔ u nùn sõɔwa u nɛɛ, na nun kanamɔ, a
de nɛn sesu Tamaa u na u man kiranu yiru
kua na n waamɔ, kpa n nu mwa win nɔman
di n di.
7 Ma Dafidi u sɔmɔ gɔra Tamaan mi, u nùn
sõ u nɛɛ, u doo u win sesu Amɔɔ deema win
dirɔ u nùn dĩanu kua.
8 Yera Tamaa u da u Amɔɔ deema diru mi
u kpĩ, ma u som sua u bura u kira ni kua
Amɔɔn nɔni biru.
9 Yen biru u kira weke te sua ma u kira ni
gɔsie gbɛ̃ɛru garu sɔɔ. Adama Amɔɔ u yina u
di. U nɛɛ, bu tɔmbu kpuro yaro win dirun
di. Yera be kpuro ba yara min di.
10 Saa yera Amɔɔ u Tamaa sõɔwa u nɛɛ, a
ka kira ni na dii sɔɔwɔ kpa n nu mwa wunɛn
nɔmun di, n sere di.

Ma Tamaa u kira ni sua u ka nùn daawa
dii sɔɔ mi.
11 Ye u nùn kira ni wɛ̃ɛmɔ, yera Amɔɔ u
nùn gaba u nɛɛ, a de n ka nun kpuna, nɛn
sesu.
12 Ma Tamaa u nɛɛ, aawo, a ku man sanku.
Domi ba ku ra yen bweseru ko bɛsɛ Isireliba
sɔɔ. A ku bɛɛrɛ sari kom mɛ ko.
13 À n kua mɛ, mana kon we ka seku ten
bweseru. Mɛya wunɛn tii kaa ko bɛɛrɛ sari
bɛsɛ Isireliba sɔɔ. Yen sõ, a bɛsɛn tundo sina
boko sõɔwɔ. U ṅ yinamɔ a man sua kurɔ.
14 Adama Amɔɔ kun Tamaan gari yi wure.
Ma u nùn tilasi kua u ka nùn kpuna.
15 Yen biru Amɔɔ u nùn tusa too n kere
kĩi te u raa nùn kĩ. Ma u nùn sõɔwa u nɛɛ,
a seewo a doona.
16 Yera Tamaa u nɛɛ, a ku maa kõsa sosi
kõsa ye a man kua sɔɔ a n man gire.

Adama Amɔɔ u ṅ win gari swaa daki.
17 Ma u aluwaasi wi u nùn nɔɔrimɔ soka u
nɛɛ, a kurɔ wini giro minin di. A de u yari
tɔɔwɔ kpa a gambo kɛnɛ a bɛri.
18 Ma Amɔɔn aluwaasi wi, u Tamaa yara u
gambo ye kɛnua.

N deema yabe nɔnigira * Tamaa u sebua.
Ten bwesera sina bokon bii wɔndia be ba ṅ
durɔ yɛ̃ ba ra sebe.
19 Ye Tamaa u yara, yera u tii torom wisi
wirɔ ma u win yabe nɔnigii te gĩa u ka win
nuku sankiranu sõɔsi. U wiru nɔma sɔndi u
sumɔ ka dam.
20 Yera win sesu Abusalɔmu u na u nùn
bikia u nɛɛ, Amɔɔ u ka nun kpuna? N n
mɛn na, a seewo, nɛn sesu, a ku gari yi garisi
gõruɔ too, domi wunɛn sesuwa.

Adama ka mɛ, Tamaan nukura sankira
too. Ma u da u wã̃a Abusalɔmun dirɔ.
21 Sina boko Dafidi u ye kpuro nua, yera
u mɔru kua. Adama u ṅ Amɔɔ gerusi, yèn sõ
u sã̃a win bii gbiikoo ma u nùn kĩ too.
22 Abusalɔmu kun maa Amɔɔ gã̃anu
sõɔwa. Adama u nùn tusa yèn sõ u win sesu
tilasi kua u ka kpuna.

Abusalɔmu u win sesu
mɔru bara

* **13:18** ***yabe nɔnigiru*** - I Handunian torubu 37:3n tubusianu mɛɛrio.

23 Wɔ̃ɔ yirun biru, sɔ̃ɔ teeru Abusaləmu
u win yãanun sansu bəərimə Baali Hasoriə
Efaraimun tem bəkuə. Ma u win tundo
turosibu sina bokon bibu kpuro dim soka.
24 U sere bu dim mɛ soku, u da u sina boko
deema u nɛɛ, yinni, wee ba nɛn yãanun
sansu bəərimə, sa yen tɔ̃ɔ bakaru mɔ̀. Na kĩ
wunɛ ka wunɛn bwãabu i na i ka sun di.
25 Ma sina boko u nùn wisa u nɛɛ, aawo,
nɛn bii, bɛsɛn kpuro kun dəə. Domi səmunu
koo kpɛ̃a.

Ma u nɛɛ, a suuru ko, a de a da ka mɛ.

Adama sina boko u yina. Domara u nùn
kua.
26 Yera u sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de baa
nɛn məə Aməə u na.

Ma sina boko u nɛɛ, mban sɔ̃na a kĩ u na
wunɛn mi.
27 Abusaləmu u maa sina boko suuru
kana, ma u dera Aməə u da ka sere maa win
bii be ba tie kpuro.
28 Yera Abusaləmu u win səm kowobu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i n laakari sãa sanam mɛ tam
mu koo Aməə go. Saa yera kon bɛɛ sɔ̃ n nɛɛ,
i nùn soowo i go. I ku bɛrum ko domi nɛna
na bɛɛ wooda wɛ̃ɛmə. I de i yɔ̃ra i tən durə
kom sɔ̃ɔsi.
29 Ma Abusaləmun səm kowo be, ba Aməə
kua nge mɛ u gerua. Yera sina bokon bii be
ba tie ben baawure u win kɛtɛku yəəwa u
duka sua.
30 Sanam mɛ ba duki yarina mi, yera
Dafidi u nua ma ba win bibu kpuro go, baa
ben turo kun tie.
31 Ma u seewa u win yaberu nɛnua u
karana u kpuna temə nuku sankiranun sɔ̃.
Mɛya maa win bwãaba kua.
32 Yonadabu, Dafidin məə Saman bii, u
gerua u nɛɛ, yinni, a ku nɛɛ, ba wunɛn bibu
kpuro go. Domi Aməə tənawa u gu. Saa
dəma tèn di u ka Tamaa kpuna ka dam mi,
yera Abusaləmu u ka bwisika u nùn go.
33 Yen sɔ̃ tɛ̃, a ku gɔ̃ru doke ma wunɛn
bibu kpurowa ba gu. Adama a n yɛ̃ ma Aməə
tənawa u gu.
34 Yen biru Abusaləmu u duka yakura.

Gbãrarun kənnə kɔ̃so u sĩira u wa wee, tən
wəru ga wee win biruə guurun bera gian di.
Ma u da u sina boko sɔ̃ɔwa ye u wa.
35 Ma Yonadabu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni,
wunɛn biba. Wee ba wee. N ǹ mɛya na nun
sɔ̃ɔwa?
36 Sere u ka gari yi gere u kpe, yera sina
bokon bii be, ba tunuma. Ma ba wuri wəri.
Sina bokon tii ka win bwãabu ba maa swĩ
gem gem.
37-38 N deema saa ye səə, Abusaləmu u
kpikiru woo Talimai, Amihudun biin mi,
wi u sãa Gesurin sina boko. Ma u sina mi,
n ka kua wɔ̃ɔ ita. Saa ye kpuro səə, Dafidi
u wãa win sina kpaarə u win bii Aməən gəə
sumə.
39 Saa ye Dafidin nukura yɛmia, win məru
ye u ka Abusaləmu mɔ̀ ya sure.

Yoabu u kĩ

Abusaləmu u gəsirama yɛnuə

14

1 Yoabu Seruyan bii u gia ma Dafidi sina
bokon gɔ̃ru ga woowa win bii Abusaləmun
mi gia.
2 Yera u gəra Tekoaə bu da bu kurə
bwisigii goo kasuma. Ye kurə wi, u tunuma
yera Yoabu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a gəə woorun
yãnu dokeo kpa a n sãa nge a nuki sankire.
A ku turare gaa doke. A n gesi sãa nge wi u
gəə sɔ̃ n tɛ.
3 À n kua mɛ, kpa a da sina bokon mi, a
nùn sɔ̃ ye kon nun sɔ̃ kpuro.

Ma u nùn sɔ̃ɔwa ye u koo gere.
4 Ma kurə wi, u seewa u da u ka sina boko
gari yi ko. Ye u tura mi, yera u yiira u wiru
tem girari u nɛɛ, yinni, a man faaba koowo.
5 Yera sina boko u nùn bikia u nɛɛ, mba n
kua.

Ma u wisa u nɛɛ, yinni, wee, nɛ gəminiwa.
Nɛn durə u gu,
6 u man bibu yiru deria. Bii bera ba sanna
gberə. Saa ye səə, goo sari ben turuku u sere
bu yakiana. Ma turo u win winsim so u go.
7 Tɛ̃ wee, nɛn bweseru ta man seesi ta nɛɛ,
n bu wi u win winsim go mi nəmu səndio
bu maa nùn go, yèn sɔ̃ u win winsim yɛm
yari. Wee, nà n bu bii wi nəmu səndia, na
ǹ maa bii goo mə wi u koo nɛn durən tubi
di, kpa win bweseru tu gbi.
8 Ma sina boko u kurə wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
gina wio. Kon nɛn bwãabu sɔ̃ bu da bu nun
wunɛn gari yi wunana.
9 Ma kurə wi, u nùn wisa u nɛɛ, yinni, baa
bà n koo goo taarɛ wɛ̃, nɛ ka nɛn tundon
yɛnugiba ba koo taarɛ wɛ̃, n ǹ wunɛ ka
wunɛn bwãabu.

10 Sina boko u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, goo ù n
wunɛn kɔ̃sa gerua, a ka nùn na mini. Saa
yera yɛ̃ro kun maa nun babamɔ.
11 Ma kurɔ wi, u nɛɛ, a man nɔɔ mwɛɛru
kuo ka Yinni Gusunɔn yĩsiru, ma a ǹ derimɔ
be ba bii win mɔru kɔsiamɔ bu maa kɔ̃sa sosi
bu nɛn bii wi u tie go.
Yera sina boko u nùn wisa u nɛɛ, sere ka
Yinni Gusunɔn wãaru, wunɛn bii wi, baa
win wirun seri tia kun wɔrimɔ.
12 Ma kurɔ wi, u nɛɛ, yinni, a de n maa gari
fiiko gere.
Yera sina boko u nɛɛ, a geruo.
13 Ma u nɛɛ, yinni, mban sɔ̃na a kɔ̃sa yeni
mɔ̀ ye ya Gusunɔn tɔmbu waamɔ. A dera
wunɛn tiin bii u kpikiru woo wunɛn sɔ̃. Tɛ̃,
wunɛn gari yi a gerua mi, wuna yi ka yã.
14 Tilasiwa bɛsɛn baawure u ka gbi sɔ̃ɔ
teeru kpa sa n sãa nge nim mɛ mu yari
tem sɔɔ, mɛ ba ǹ kpɛ̃ bu maa gura. Adama
Gusunɔ kun kĩ Abusaləmu u gbi tɛ̃. U kĩwa u
gɔsirama kpikirun di u n wãa win bɔkuɔ.
15 Yinni, ye na ka na wunɛn mi, na nun
gari yini kpuro sɔ̃ɔwa, nɛn tɔmba ba man
bɛrum tia. Yera na nɛɛ, kon na n nun yi sɔ̃.
Sɔrɔkudo kaa nɛn gere wura.
16 Kpa a sun wɔra nɛ ka nɛn bii be ba kasu
bu sun gon nɔman di, be, be ba ǹ kĩ sa n maa
baa mɔ tem mɛ Gusunɔ u sun wɛ̃ sɔɔ.
17 Na tii sɔ̃ɔwa na nɛɛ, wunɛn gari yi
koo man nukuru yɛmiasia. Domi na nun
mɛɛrawa nge Gusunɔn gɔrado wi u kɔ̃sa ka
gean wunanɔ yɛ̃. Kpa Gusunɔ wunɛn Yinni
u n wãa ka wunɛ.
18 Ma sina boko u kurɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na
kĩ n nun gãanu bikia. A ku man weesu kua
a yen gaa bere.
Ma kurɔ wi, u nɛɛ, yinni, a geruo.
19 Yera sina boko u nɛɛ, n ǹ Yoabuwa u
nun yeniba sɔ̃ɔwa?
Kurɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, yinni, sere ka
wunɛn wãaru, ye a gerua mi, ya sãawa gem.
Wunɛn bɔ̃ɔ Yoabuwa u man gari yi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, n na n nun sɔ̃.
20 U ye kuawa n wa gari yi kpuro yi ka
wɛ̃ra. Wee, a maa bwisi mɔ nge Gusunɔn
gɔrado a n ka yɛ̃ ye ya kooramɔ handuniaɔ.
21 Yen biru Dafidi sina boko u da u Yoabu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, to, kon ko nge mɛ a kĩ. A doo a
nɛn bii Abusaləmu wi gɔsiama.
22 Yera Yoabu u nùn kpuna ka bɛɛrɛ u nùn
siara. Ma u gerua u nɛɛ, yinni, gisɔra na wa
ma a ka man nɔnu geu mɛɛra. Domi a nɛɛ,
kaa ko ye na nun kana.
23 Ma Yoabu u seewa u da Gesuriɔ
Abusaləmun mi, u ka nùn wurama
Yerusalɛmuɔ.
24 Ye ba tunuma, sina boko u nɛɛ, a de u da
u sina win yɛnuɔ. A ku de u na nɛn mi.
Ma Abusaləmu u da win yɛnuɔ, u ǹ de
sina bokon mi.

Abusaləmu ka Dafidi ba dora

25 Abusaləmu wi, durɔ burɔn tiiwa. Goo
sari Isireliba sɔɔ wi u yĩsiru yara buram mɛn
saabu. Saa win naa tararun di sere ka win
wirɔ, gam sari mi kaa kpaka wa.
26 Wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔwa u ra win seri kɔni. Domi
saa yera yi ra nùn buniɛ too. Win seri yi ba
kɔna mi, yin bunum mu ra kilo yiru kere.
27 Bii tɔn durɔbu itawa u mara ka bii tɔn
kurɔ turo. Win yĩsira Tamaa. U sãawa kurɔ
burɔn tii.
28 Abusaləmu wi, u kuawa wɔ̃ɔ yiru
Yerusalɛmuɔ, u ǹ sina boko waare.
29 Yera u Yoabu sokusia u na u nùn gɔri
sina bokon mi. Adama Yoabu u yina u na.
Ma u kpam wure u nùn sokusia. Ka mɛ, u
yina u na.
30 Ma Abusaləmu u win bwãabu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, Yoabun gberu wee nɛgirun bɔkuɔ. U
maa dĩanu mɔ mi. I doo i win gbee te dɔ̃ɔ
mɛni.
Ma ba da ba tu dɔ̃ɔ mɛni.
31 Yera Yoabu u seewa u da Abusaləmun
mi, u nùn bikia u nɛɛ, mba n kua wunɛn
bwãabu ba ka da ba nɛn gberu dɔ̃ɔ mɛni.
32 Abusaləmu u nùn wisa u nɛɛ, domi na
nun sokusia na nɛɛ, a na n nun gɔri sina
bokon mi, kpa a nùn bikia mban sɔ̃na u dera
na wurama Gesurin di. Domi n daa sanɔ na
n woo mi gia. Tɛ̃ na kĩ su waana nɛ ka sina
boko. Taarɛ gaa yà n man wãasi, kpa u man
go.
33 Ma Yoabu u da sina bokon mi, u nùn
gari yi tusia. Yera sina boko u Abusaləmu
sokusia. Ye u tunuma win mi, u kpuna ka
bɛɛrɛ. Ma sina boko u nùn tɔbura u bɔkasi.

Abusaləmu u nia sãa

u sina boko bandu mwaari

15

1 Yen biru Abusaləmu u da u tabu kɛkɛ
kasu ka dumi ka tɔmbu weeraakuru be ba
ra n nùn gbiiye mi u dɔɔ.

2 U ra sewa buru buru yellu u n wãa
wuun duu yerɔ. Goo ù n sarɔ u siribu dɔɔ
sina bokon mi, yera u ra yɛ̃ro yɔ̃rasie u nùn
bikia u nɛɛ, bwese kɛra yeren min diya a
yarima.
U n nùn wisa u nɛɛ, u yarimawa Isireliban
bwese kɛra kasan di,
3 kpa Abusaləmu u nùn sɔ̃ u nɛɛ, a wunɛn
gem mɔ, adama à n da sina bokon mi, goo
kun nun swaa dakimɔ.
4 Kpa u n kpam mɔ̀, bà n man kua siri
kowo tem mɛ sɔɔ, baawure wi u siribu na
nɛn mi, kon nùn siriawa dee dee.
5 Mi u yɔ̃ wuun duu yerɔ, goo ù n na win
mi, u nùn kpuna u ka nun bɛɛrɛ wɛ̃, u ra
nɔmu dɛmiɛwa u yɛ̃ro nɛnɛ u bɔkasi.
6 Nge mɛya Abusaləmu u Isireliba kpuro
kua be ba siribu daamɔ sina bokon mi. Ma
ba tii wesia win mi gia.
7 Ye n kua wɔ̃ɔ nnɛ, yera Abusaləmu u sina
boko Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na nun kanamɔ, a
de n da Heboroniɔ n ko yèn nɔɔ mwɛɛru na
Yinni Gusunɔ kua.
8 Domi sanam mɛ na wãa Gesuriɔ, Sirin
temɔ, na nɛɛ, ma Yinni Gusunɔ u ka man
wurama baani ka gem, kon nùn yãkunu kua
Heboroniɔ.
9 Ma sina boko u nɛɛ, a doo ka bɔri yɛndu.
Ma Abusaləmu u seewa u da Heboroni
mi.
10 Min diya u tɔmbu gɔra gɔra asiri sɔɔ
Isireliban bwesenu kpuro sɔɔ, u nɛɛ, bu be
sɔ̃, bà n kãakãagin swĩi nua, bu kuuki koowo
kpa bu kpara bu nɛɛ, Abusaləmu u bandu di
Heboroniɔ.
11 Ma u tɔmbu goobu (200) kana
Yerusalɛmun di, ba ka nùn da Heboroni mi.
Adama ba ǹ yɛ̃ ye u nia sãa win gɔ̃ruɔ.
12 Sanam mɛ u yãkuru mɔ̀, yera u dera
ba da Giloɔ ba Ahitofɛli, Dafidin bwisi kɛ̃ɔ
kasuma. Yera Abusaləmun nia ye u sãa mi,
ya dam kua. Tɔn be ba ka nùn yɔ̃ra ba
dabiamɔ gem gem.

Dafidi u kpikiru sua Yerusalɛmun di

13 Yera goo u na u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
Isireliban dabira ba tii wesia Abusaləmun
mi.
14 Ma Dafidi u win bwãa be ba ka nùn
wãa Yerusalɛmuɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ǹ n mɛn na,
i seewo su kpikiru su. Ma n kun mɛ, bɛsɛn
goo kun kisiramɔ Abusaləmun nɔman di. I
wasi suo su doona, u ku raa sun deema mini
u sun wahala doke. Kpa u wuu ge wɔri u gen
tɔmbu go.
15 Yera win bwãa be, ba gerua ba nɛɛ, ye a
kĩ kpuro, yinni, yera sa ko ko.
16 Ma sina boko u swaa wɔri, ka win
yɛnugibu. Adama u dera win ban sina
kurɔbu wɔkuru ba sina ba sina kpaaru kɔ̃su.
17 Saa ye sina boko u yariɔ, yera win
tɔmbu kpuro ba nùn swĩi. Ma ba da ba yɔ̃ra
sere wuun yɛnu dãaku gagun bɔkuɔ.
18 Ma win bwãabu kpuro ka Keretiba ka
Pelɛtiba ba nùn sararimɔ ka sere maa tɔmbu
nata (600) be ba nùn swĩima Gatin di ba sara
ba da win wuswaaɔ.
19 Ma sina boko u Itai, Gatigii sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, mban sɔ̃na a ka sun swĩi. A gɔsiro a
sina Abusaləmu u nun deema. Domi wunɛ
sɔɔwa. Yen biru ba ka nun nawa saa wunɛn
tem di.
20 Sɔ̃ɔ mɛɛ tera a tunuma, kpa na n ka nun
yaayaare mɔ̀ gisɔ? Nɛn tii na ǹ yɛ̃ mi na dɔɔ.
N n mɛn na, a gɔsiro ka wunɛn tɔn be ba
nun swĩi, kpa Yinni Gusunɔn durom ka win
bɔrɔkiniru ta n ka nun wãa.
21 Adama Itai u sina boko wisa u nɛɛ, sere
ka Yinni Gusunɔn wãaru ka maa wunɛn tiin
wãaru, yinni, yam kpuro mi a wãa, baa ǹ n
gɔɔ sɔɔn na, miya ko na n maa wãa.
22 Ma Dafidi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ǹ n mɛn
na, a gbiiyo su da.
Ma Itai, Gatigii wi, u gbia ka win tabu
kowobu ka sere ben yɛnugibu kpuro.
23 Saa ye tɔn be, ba sarɔ ba doonɔ, yera
tem mɛn tɔmbu ba wuri wure. Ma sina
boko ka win tɔmbu kpuro ba daa te ba mɔ̀
Sedoroni tɔbura ba doona gbaburun bera
gia.
24 Yãku kowo Sadɔku u maa wãa mi
ka Lefi be ba Yinni Gusunɔn woodan
kpakororu sɔɔwa. Ba tu sɔbia ba yi. Ma
yãku kowo Abiataa u yãkuru mɔ̀ sere tɔn
be kpuro ba ka yara wuun di ba kpa.
25 Ye ba yãkuru kua ba kpa, yera sina
boko u Sadɔku sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a Yinni Gusunɔn
woodan kpakoro te suo a ka wura wuuɔ.
Yinni Gusunɔ ù n man durom kua, u koo de
n wurama kpa n maa tu wa ten wãa yerɔ.
26 Adama ù n nɛɛ, u man yinawa, to, nɛ
wee! U man kuo nge mɛ u kĩ.
27 Ma u kpam nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wa? A
wuro ka bɔri yɛndu, ka wunɛn bii Akimasi
ka Abiataa ka win bii Yonatam.

28 Wee, kon yɔ̃ra daa ten tɔbura yerɔ
gbaburu mini, sere a ka man labaari sɔ̃ɔma.
29 Nge mɛya Sadɔku ka Abiataa ba
ka Yinni Gusunɔn kpakoro te wura
Yerusalɛmuɔ. Ma ba sina mi.

Dafidi u Usai gɔra

u ka Abusalɔmun kpunaa gia

asiri sɔɔ

30 Ma Dafidi u Olifin guuru yɔɔmɔ ka swĩi
u yasa wiru wukiri, u sĩimɔ ka naa dirusu.
Nge mɛya win bwãa be ba ka nùn dɔɔ ba maa
kua. Ba guu te yɔɔmɔ ka swĩi ba yasi wiru
wukiri.
31 N deema goo u raa Dafidi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, Ahitofɛli u wãa ka Abusalɔmu, tɔn
be ba sina boko seesi sɔɔ. Ma Dafidi u
Yinni Gusunɔ kana u nɛɛ, u de Ahitofɛlin
bwisi yi u Abusalɔmu kɛ̃mɔ mi, yi ko asansi
sarirugii.
32 Sanam mɛ Dafidi u tura guuru wɔllɔ mi
ba ra Gusunɔ sã, u deema Usai Aakigii u wãa
mi, u nùn mara u yabe kĩasu sebua. Ma win
wira tua sãa u ka win nuku sankiranu sɔ̃ɔsi.
33 Ma Dafidi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sà n da
sannu, ya ɲ̀ man somimɔ.
34 N n mɛn na, a gɔsiro wuuɔ kpa a da a
Abusalɔmu sɔ̃ ma kaa ko win bɔ̃ɔ nge mɛ a
raa sãa win tundon bɔ̃ɔ. Nge mɛya kaa man
somi à n Ahitofɛlin bwisi kam koosiamɔ.
35 Yãku kowobu Sadɔku ka Abiataa ba
wãa mi ka wunɛ. Gari yi a nua saa sunɔ
Abusalɔmun yɛnun di kpuro, a doo a bu yi
sɔ̃.
36 Wee, ben bibu yiru Akimasi, Sadɔkun
bii ka Yonatam Abiataan bii ba maa wãa mi.
Beya kaa gɔrima bu na bu man sɔ̃ ye a nua
kpuro.
37 Ma Usai, Dafidin bɔ̃ɔ wi, u wura
Yerusalɛmuɔ. Saa yera Abusalɔmun tii u
maa tunuma mi.

Dafidi ka Siba

16

1 Saa ye Dafidi u saram wee, u guu ten
wii kpiiru deri kese, yera Siba, Mɛfibosɛtin
sɔm kowo u kurama Dafidin wuswaaɔ ka
kɛtɛkunu yiru ni u pɛ̃ɛ goobu (200) sɔbi ka
resɛm swaanu wunɔbu (100) ka maa dãa
binu ganun swaanu wunɔbu ka sere tam mɛ
ba doke gɔnan bɔɔ bakaru sɔɔ.
2 Ma sina boko u Siba bikia u nɛɛ, mba
yeniba.
Ma Siba u nùn wisa u nɛɛ, yinni, kɛtɛku
nini, nu sãawa ni wunɛn yɛnugibu ba koo
sɔni. Pɛ̃ɛ yeni ka dãa bii nini, ya sãawa ye
wunɛn tabu kowobu ba koo di. Be ba maa
wasira gbaburɔ, tam mɛniwa ba koo nɔ, kpa
bu dam wa.
3 Sina boko u kpam bikia u nɛɛ, Mɛfibosɛti
wunɛn yinnin debubu maa ni?
Ma Siba u nɛɛ, u wãa Yerusalɛmuɔ. Domi
u nɛɛ, gisɔra Isireliba ba koo nùn win debun
bandu wesia.
4 Sina boko u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɛ̃, ye
Mɛfibosɛti u raa mɔ, ya kua wunɛgia.
Ma Siba u kpuna u nùn bɛɛrɛ wɛ̃ u nɛɛ, na
siara, yinni, ye a ka man durom mɛni kua.

Simɛi u Dafidi wɔmmɔ

5-6 Ye sina boko Dafidi u tunuma
Bahurimuɔ, yera Sɔɔlun dusi goo wi ba mɔ̀
Simɛi, Geran bii, u yarima wuu gen min di,
u kpenu sua u Dafidi ka win sina asakpɔbu
kasukumɔ, baa mɛ Dafidin tabu durɔbu ka
win tɔmbu ba wãa win nɔm geuɔ ka win
nɔm dwarɔ. Ma u nùn wɔmmɔ,
7 u mɔ̀, a doonɔ, a doonɔ, tɔn gowo wunɛ,
kam wunɛ.
8 Gusunɔ u nun mɔru kɔsie, ma u ban te
sua u wunɛn bii Abusalɔmu nɔmu bɛria yèn
sɔ̃ a Sɔɔlun yɛnugibu go ma a bandu di win
ayerɔ. Wee tɛ̃, a wɔnwɔndu soore, mɛya n
maa ka nun wã, domi wunɛ tɔn gowowa.
9 Yera Abisai, Seruyan bii, u sina boko
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni, mban sɔ̃na bɔ̃ɔ goo teni
ta ka nun wɔmmɔ mɛ. A de n da n nùn wiru
bura.
10 Ma Dafidi u nɛɛ, ya ɲ̀ bɛɛ wa, bɛɛ
Seruyan bibu. Durɔ wi, ù n man wɔmmɔ
yèn sɔ̃ Yinni Gusunɔ u nɛɛ u ko mɛ, wara koo
nùn yinari.
11 Ma u Abisai ka win bwãabu kpuro
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, nɛn tiin bii wi na mara, u
kĩ u man go. Kaa sere gere Bɛnyamɛɛ wini?
N n mɛn na, i de u man wɔmɛ, Yinni Gusunɔ
ù n nùn sɔ̃ɔwa mɛ.
12 Sɔrɔkudo Yinni Gusunɔ u koo nɛn
wɔnwɔndu wa kpa u kɔ̃sa ye gɔsia gea.
13 Ye Dafidi u seewa u win swaa wɔri u
doonɔ ka win tɔmbu, yera Simɛi u sĩimɔ guu
ten yɛ̃saɔ u bu bɛwe u bu kpenu kasukumɔ,
u bu yanim wisimɔ, u Dafidi wɔnsimɔ.

14 Ye sina boko ka win tɔn be, ba tura
Yuudɛnin daarɔ, ba wasira gem gem. Ma ba
wɛ̃ra mi.

Abusaləmu u wãa

Yerusalɛmuɔ

15 Abusaləmu u tunuma Yerusalɛmuɔ ka
Isireliba dabinu. Ahitofɛli u maa wãa ka be.
16 Sanam mɛ Usai Aakigii, Dafidin bɔrɔ
u tunuma Abusaləmun mi, yera u gerua u
nɛɛ, sina boko, wunɛn hunde yu dakaa da.
17 Ma Abusaləmu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mba
n kua a ɲ̀ ka wãa wunɛn bɔrɔ Dafidin wuurɔ.
Nge mɛya a ka nùn kĩru sɔ̃ɔsimɔ?
18 Usai u nùn wisa u nɛɛ, n ɲ̀ mɛn baa.
Domi wi Yinni Gusunɔ ka tɔn beni ka Isire-
liba kpuro ba gɔsa, wigiiwa na sãa. Wiya na
kon maa ka yɔ̃ra.
19 Yen biru n ɲ̀ wuna win bii? Nge mɛ na
raa wunɛn tundo sãwa, nge mɛya kon maa
nun sã.

Abusaləmu

u ka Dafidin kurəbu kpuna

20 Yera Abusaləmu u Ahitofɛli sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, i wesianɔ sannu kpa i gere ye sa ko ko.
21 Ma Ahitofɛli u Abusaləmu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a doo a ka wunɛn tundon kurɔ be ba sina
kpaaru kɔ̃su mi kpuna. Saa ye sɔɔra Isire-
liba kpuro ba koo gia ma a ka wunɛn tundo
wi karanawa mam mam. Kpa be ba ka nun
wãa kpuro bu ka nun yɔ̃ra dim dim.
22 Ma ba Abusaləmu kuru gira dii tɛɛra
wəllə, ma u ka win tundon kurɔ be mɛnna
Isireli ben nɔni biru.
23 N deema saa ye sɔɔ, ba ra n Ahitofɛlin
gari garisiwa nge Gusunɔn tiin gere. Mɛya
Abusaləmu ka Dafidin tii ba ra n yi garisi.

Usai u Ahitofɛlin kpunaa

sanka

17

1 Yen biru Ahitofɛli u Abusaləmu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, a de n tɔmbu nərəbun suba wəkura yiru
(12.000) gəsi kpa n Dafidi naa swĩi wɔ̃ku te.
2 Saa ye sɔɔ, u ko n wasire, u ɲ̀ ko n maa
dam gam mə, kpa n nùn nare. Win tɔmbu
bà n yarina ba nùn deri wi turo, kpa n nùn
sɛ̃re n go.
3 Mɛsuma kon ko Isireliba kpuro bu ka
wurama wunɛn mi. Domi wi a kasu mi, sà
n nùn nɔma tura, be kpuro ba koo wurama
wunɛn mi, kpa ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
4 Ma gari yi, yi Abusaləmu ka Isireliban
guro gurobu kpuro dore.
5 Adama Abusaləmu u nɛɛ, bu Usai Aakigii
sokuma kpa bu maa nɔ ye win tii koo gere.
6 Ye Usai u tunuma Abusaləmun mi, ma
Abusaləmu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, amɛniwa
Ahitofɛli u gerua. Ya nun wɛ̃re su ko mɛ?
Nge amɔna a wa.
7 Usai u nɛɛ, Ahitofɛlin bwisi yi u nun
kɛ̃mɔ mini gisɔ, yi ɲ̀ bwisi gee.
8 Wunɛn tii, a wunɛn tundo ka win tɔmbu
yɛ̃ ma ba sãawa tabu durəbu. Ba kɔ̃ruawa
nge gbeeku yaa gəba ye ba binu mwaari.
Yen biru a yɛ̃ ma wunɛn tundo wi, u sãawa
tabun saria yɛ̃ro. U ɲ̀ wuramɔ u kpuna ka
tɔn be sannu.
9 Wee à n da tɛ̃, u kukua kpee wəru gagu
sɔɔ, ɲ̀ kun mɛ yam gam. Win tɔmbu bà n
gbia ba sun wəri, ma ba bɛsɛn gabu go, wi
u ye nua, u koo nɛɛ, wee, ba Abusaləmun
tɔmbu go go.
10 Saa ye sɔɔ, bɛsɛn suunu sɔɔ, baa goo ù n
sãa tabu durɔ, ma u wərugəru mə nge gbee
sunɔ, yɛ̃ro koo bɛrum duura. Domi Isireliba
kpuro ba yɛ̃ ma wunɛn tundo u sãa tabu
durɔ. Mɛya u maa tabu kowo damgibu mɔ.
11 Bwisi yi na mɔ kon nun kɛ̃ wee. A de
Isireliba kpuro be ba wãa Danun di sere
ka Beri Sebaɔ bu mɛnna ba n dabi nge yani
sɛɛri nim wɔ̃kun goorɔ kpa wunɛn tii a n bu
gbiiye i ka taa bi da.
12 Kpa su bu wəri subaru sɔɔ mi ba gesi
wãa su bu wukiri mam mam nge mɛ dirum
mu ra yakasu wukiri. Sà n kua mɛ, ben goo
kun kisiramɔ baa sunɔn tii.
13 Bà n dua wuu gagu sɔɔ ba kukua, Isire-
liba kpuro ba koo wuu ge wəri bu gen gani
wɛ̃ɛ sɔ̃re bu gawa bu suriri kpa bu gen
kpenu gura bu da bu sure wəwa sɔɔ. Baa
gen kpee teera kun tiaramɔ.
14 Ma Abusaləmu ka win tɔmbu ba nɛɛ,
Usai Aakigiin bwisi yi, yi Ahitofɛligii kere.
N deema Yinni Gusunɔwa u kĩ u
Ahitofɛlin bwisi gee yi sĩiya kpa kɔ̃sa yu
Abusaləmu deema.

Ba Dafidi bwisi kã u ka duka

15 Yera Usai u da u Sadəku ka Abiataa
yãku kowo be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mɛni ka mɛniwa
Ahitofɛli u Abusaləmu ka Isireliban guro
gurobu bwisi kã. Ma nɛ, na maa bu sɔ̃ɔwa
mɛni ka mɛni.

16 Yen sɔ̃, a goo gɔrio tɛ̃ Dafidin mi, u
nùn sɔ̃ u ku raa kpuna daa ten tɔbura yerɔ
gbaburu mi, wɔ̃ku te. U tɔburo u doona ka
win tɔmbu kpa bu ku raa bu nɔma turi bu
go.
17 N deema saa ye sɔɔ, Yonatam ka
Akimasi ba wãa Eni Rogɛliɔ domi ba ɲ̀ kãkɔ
bu du wuuɔ goo u bu wa. Yen sɔ̃na ba ra
wɔndia goo gɔri ben mi, u bu sɔ̃ kpuro ye ya
kooramɔ, kpa be maa bu da bu Dafidi sina
boko sɔ̃.
18 Adama sɔ̃ɔ teeru, aluwaasi goo u bu wa
ma u da u Abusaləmu sɔ̃ɔwa. Yen sɔ̃na ba
seewa fuuku fuuku, ba yakura ba da durɔ
goon yɛnuɔ Bahurimuɔ. N deema durɔ wi,
u dɔkɔ mɔ win yɛnu yaaraɔ. Ma ba dua ye
sɔɔ ba kukua.
19 Yera durɔ win kurɔ u bekuru garu sua u
ka dɔkɔ ye wukiri ma u dobi yi ba sura tɛria
ten wɔllɔ kpa bu ku ka gia ma ba wãa mi.
20 Ye Abusaləmun bwãaba da yɛnu mi,
yera ba kurɔ wi bikia ba nɛɛ, mana Akimasi
ka Yonatam ba wãa.
Ma kurɔ wi, u bu wisa u nɛɛ, ba daa piibu
geni tɔbura ba doona.
Ba bu kasu kasu ba ɲ̀ wa. Ma ba gɔsira
Yerusalɛmuɔ.
21 Ye ba doona ba kpa, yera Yonatam
ka Akimasi ba yarima dɔkɔ yen min di,
ba da ba Dafidi gari yi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, u
seewo fuuku ka win tɔmbu bu daa te
tɔbura bu doona. Domi amɛniwa Ahitofɛli
u Abusaləmu bwisi kã win sɔ̃.
22 Ye Dafidi u gari yi nua, ma u seewa ka
win tɔmbu u Yuudɛnin daa te tɔbura. Be
kpurowa ba doona yam mu sere sãra.
23 Ye Ahitofɛli u wa ba ɲ̀ ka win gari
sɔmburu kue, yera u win kɛtɛku gaari
bɔkua u sĩa win wuuɔ, u da win tiin yɛnuɔ
u win yɛnugibu saaria kpuro mɛ ba koo
koosina. Yen biru u win tii soora doke u gu.
Ma ba nùn sikua win baaban sikirɔ.

Dafidi u wãa Mahanaimuɔ

24 Ye Dafidi u tura Mahanaimuɔ, saa yera,
Abusaləmu u Yuudɛnin daaru tɔburama, wi
ka win tɔmbu kpuro.
25 U Amasa kua win tabu sunɔ Yoabun
ayerɔ. Amasan tundon yĩsira Yitira, Isireli
*. Win mɛrowa Abigali, Nakasin bii. Wi
ka Seruya, Yoabun mɛro ba sãawa mɔɔ ka
wɔnɔ.
26 Abusaləmu ka win tɔmbu ba ben
sansani girawa Galadin temɔ.
27 Saa yè sɔɔ Dafidi u wãa Mahanaimuɔ,
yera Sobi, Nakasin bii, wi u sãa Amɔniban
bweseru saa Raban di, ka Makiri Amiɛlin bii
saa Lodebaan di, ka Baasilai, Galadigii, saa
Rogɛlimun di,
28 ba ka Dafidi kpin yenu naawa ka gbɛ̃ɛ
basilaba, ka wekenu, ka maa dĩanu. Niya
alikama ka ɔɔsu, ka som, ka gbere wɔ̃ɔranu
ka swii ka dãsi ka sɔ̃ki yi ba sɔnwa,
29 ka tim, ka naa bogum ka yãa yaa, ka
gasanu. Domi ba nɛɛ, gɔ̃ɔru ka nim nɔru
ka wasiraru, ya ko n tɔn be wahala koomɛ
gbaburun di.

Ba Abusaləmun tabu kowobu kamia

18

1 Yen biru Dafidi u seewa u win tabu
kowobu gara be ba ka nùn wãa. Yera u
bu kua wuu wuuka tɔmbu nɔrɔm nɔrɔm
(1.000) ka wunɔm wunɔm (100), wuu nin
baatere ka ten wirugii.
2 Ma u tɔn be bɔnu kua suba ita. U sube
teeru sua u Yoabu Seruyan bii nɔmu bɛria.
U maa sube tee teni sua u Abisai, Yoabun
wɔnɔ nɔmu bɛria. Tee te ta maa tie, ma u Itai
Gatigii wɛ̃. Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn tii, kon
ka bɛɛ da tabu gberɔ.
3 Ma ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a ku ka sun da.
Domi yibɛrɛba bà n sun wɔri sa duki mɔ̀, ya
ɲ̀ ko n bu gãanu sãa, baa bà n bɛsɛn bɔnu go.
Adama wunɛ, bà n nun nɔma tura, a sãawa
nge bɛsɛn nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000).
Yen sɔ̃, n sanɔ a n sɔ̃ wuuɔ kpa a n ka sun
somimamɔ.
4 Ma sina boko u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ye ya bɛɛ
wɛ̃re, yeya kon ko.
Ma u da u yɔ̃ gbãra kɔnnɔn bɔkuɔ saa ye
tabu kowobu ba yariɔ wuu wuuka, gabu
wunɔm wunɔm, gabu maa nɔrɔm nɔrɔm
(1.000).
5 Sina boko u Yoabu ka Abisai ka Itai
wooda yeni wɛ̃ u nɛɛ, i ku ka Abusaləmu bii
aluwaasi wi bɔɔbɔm ko, ì n yɛ̃ i man kĩn na.
Ma tɔmbu kpuro ba sina bokon woodan
gari yi nua yi u wirugii be sɔ̃ɔwa
Abusaləmun sɔ̃.

* **17:25** ***Isireli*** - Bandun Gari I, 2:17 sɔɔ ba nɛɛ, Yitira u sãawa Isimɛɛli.

6 Yera ba yara ba da tabu gberɔ bu ka
Isireli be ba Abusaləmu swĩi yinna. Ma ba
sannɔ wərina Efaraimun sõɔwɔ.
7 Dãa sõɔ miya Dafidin tɔn be, ba
Abusaləmugibu go go. Təmbu nərəbun
suba yɛnda (20.000) ba go dəma te.
8 Ma taa bi, bu tɛria tem mɛ kpuro sɔɔ. Tɔn
be ba kam kua dãa sõɔ ge sɔɔ, ba kere be ba
nəma tura ba go.

Yoabu u Abusaləmu go

9 Wee ye ya Abusaləmu deema. U kurama
Dafidin tabu kowobun wuswaaɔ u win
kɛtɛku sɔni. Yera kɛtɛku ge, ga ka nùn dua
dãa bakaru garun kɔkərɔ. Miya dãa ten
kãasa gaa ya win seri sɔre ma kɛtɛku ge, ga
doona ga nùn deri mi, u sãare, u ɲ̀ ka wəllu,
u ɲ̀ maa ka tem.
10 Ye Dafidin təmbun turo u nùn wa, ma u
da u Yoabu sõɔwa u nɛɛ, wee, na Abusaləmu
wa u sãare dãru garun kɔkərɔ.
11 Yoabu u durɔ wi sõɔwa u nɛɛ, ye a nùn
wa mɛ, mba n kua a ɲ̀ ka nùn so a sure, kpa n
da nun sii geesun gobi wəkuru kẽ ka kpaka.
12 Ma durɔ wi, u Yoabu wisa u nɛɛ, baa
nà n sii geesun gobi nərəbu (1.000) wa, na
ɲ̀ sina bokon bii nəmu səndimə. Domi
sa nəəmə sanam mɛ sina boko u wunɛ ka
Abisai ka Itai wooda wẽɛmə u nɛɛ, i ku ka
win bii Abusaləmu bəəbəm ko.
13 Yen biru nà n wooda ye sara na nùn go,
wunɛn tii a ɲ̀ ka man yõramə. Gãanu maa
sari ni nu sina boko berue.
14 Ma Yoabu nɛɛ, na ɲ̀ maa yõramə kam sɔɔ
n ka tɛ ka wunɛn gari yi.
Yera u dɛki ita sua yi yi nəə sẽu sãa u da
mi dãa te, ta Abusaləmu sɔre. Ma u nùn yi
sɔkura win səndun deedeerə sanam mɛ u ɲ̀
gina gəə kpa.
15 Ma aluwaasi wəku te ta Yoabun tabu
yãnu sɔɔwa ba Abusaləmu kooro bure ba so
ba dakura.
16 Yera Yoabu u dera ba kəba so
win təmbu bu ka wurama bu ku maa
Abusaləmun təmbu naa swĩi.
17 Ma ba Abusaləmun goru sua ba kpẽɛ
wəru bəkə gagu sɔɔ dãa sõɔ mi. Yera ba
kpenu mɛnna ba suba win goo ten wəllə ba
nin takaru kua. Isireli be ba raa Abusaləmu
swĩi kpuro ba duki yarina. Ben baawure u
wura win yɛnuɔ.
18 N deema sanam mɛ Abusaləmu u wãa
wãaru sɔɔ, u tii gana gaa bania ka kpenu
wəwa sɔɔ ye ba sokumə sina bokogia. U ye
kuawa ba n ka nùn yaaye, domi u nɛɛ, u ɲ̀ bii
mara wi u koo de ba n nùn yaaye. Yen sõna
u gana ye soka ka win tiin yĩsiru. Yera ba
sokumə sere ka gisə Abusaləmun yaayatia.

Ba Dafidi Abusaləmun gəə sõɔwa

19 Akimasi, Sadəkun bii, u Yoabu sõɔwa u
nɛɛ, a de n duka da n sina boko labaari dora
yeni sõ, ma Yinni Gusunə u nùn wəra win
yibɛrɛban nəman di.
20 Ma Yoabu u nùn sõɔwa u nɛɛ, a ɲ̀ ka
labaari ye dəə gisə. A de sere sanam gam
domi sina bokon biiwa u gu.
21 Yera Yoabu u yoo Kusigii wi u ka bu wãa
mi sõɔwa u nɛɛ, a doo a sina boko sõ ye a wa
ka wunɛn nəni.
Ma durə wi, u kpuna Yoabun wuswaaə u
nùn bɛɛrɛ wẽ. Yen biru u seewa u duka da.
22 Akimasi, Sadəkun bii wi, u kpam Yoabu
sõɔwa u nɛɛ, a de n Kusigii wi swĩi biruə baa
ɲ̀ n yen mɛren na.
Ma Yoabu u nɛɛ, nɛn bii, mban sõna a kĩ a
da, domi labaari yeni, ya ɲ̀ nun arufaani gaa
wẽɛmə à n ye sina boko sõɔwa.
23 Ma Akimasi u nɛɛ, baa ɲ̀ n yen mɛren
na, ka mɛ, na kon dawa.
Yoabu u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, a doo.
Ma Akimasi u kpa ka Yuudɛnin wəwa gia
u Kusigii wi gbiiri.
24 Saa ye sɔɔ, Dafidi u sõ wuun gbãrarun
kənnəsu yirun baa sɔɔ. N deema wuun kõso
u yəəwa dii tɛɛran wəllə gbãrarun kənnən
deedeeru. Ye u wiru seeya, yera u wa wee,
goo u duka mɔ̀ u wee wi turo.
25 Yera u nəəgiru sua u sina boko sõɔwa u
nɛɛ, goo wəə u wee!
Ma sina boko u nɛɛ, ɲ̀ n tən turon na,
labaari dora u ka wee.
Saa ye sɔɔ, durə wi, u turuku mɔ̀.
26 Ma kõso wi, u maa goo wa u wee. Yera
u kpam nəəgiru sua kənnən bera gia u nɛɛ,
goo wəə u maa duka mɔ̀ u wee!
Sina boko u nùn wisa u nɛɛ, labaari dora
win tii u maa ka wee.
27 Kõso wi, u nɛɛ, wi u gbia mi, win
duku naasu su ka Akimasi, Sadəkun biigisu
weenɛ.
Ma sina boko u nɛɛ, tən geowa. Labaari
gea u ka sisi.

28 Ye Akimasi u turuku kua, yera u
nɔɔgiru sua ka dam u nɛɛ, sina boko, wunɛ
ka baruka!
Ma u nùn kpuna u gerua u nɛɛ, su Gusunɔ
wunɛn Yinni siara ye u ka wunɛ nɛn yinni
wɔra be ba nun seesimɔn nɔman di.
29 Ma sina boko u bikia u nɛɛ, Abusalɔmu
bii aluwaasi wi, u wãa alafia sɔɔ?
Akimasi u nùn wisa u nɛɛ, yinni, sanam
mɛ Yoabu u nɛ ka wunɛn sɔmɔ Kusigii wi
gɔrima, saa yera na tɔn dabinun wurenu
nua, adama na ɲ yɛ̃ mba n kua.
30 Ma sina boko u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
dɛsiro minin di a yɔ̃ra giɔ.
Yera Akimasi u dɛsira u da u yɔ̃ra mi.
31 Saa yera Kusigii wi, u maa tunuma sina
bokon mi, ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn yinni
sina boko, a swaa dakio a labaari dora nɔ.
Gisɔ Yinni Gusunɔ u nun siria u nun wɔra
be ba nun seesimɔ kpuron nɔman di.
32 Sina boko u Kusigii wi bikia u nɛɛ,
Abusalɔmu, bii aluwaasi wi, u wãa alafia
sɔɔ?
Kusigii wi, u wisa u nɛɛ, nge mɛ n bii
aluwaasi wi kua, Gusunɔ u de n wunɛn
yibɛrɛba ka be ba nun seesimɔ kpuro kua
mɛ.

Dafidin nuku sankiranu

19

1 Ma gari yi, yi sina boko wurura. Yera u
seewa u yɔɔwa gbãrarun gidambisa wɔllɔ.
Miya u wãa u sirenɛ u sumɔ u mɔ̀, nɛn bii
Abusalɔmu, nɛn bii. Nà n daa gu wunɛn
ayerɔ, ya sanɔ bo. Nɛn bii Abusalɔmu, nɛn
bii.
2 Yera ba da ba Yoabu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
wee sina boko u sumɔ u kpasa wɔri mɔ̀
Abusalɔmun sɔ̃.
3 Dɔma ten nasara ye, ya gɔsirawa nuku
sankiranu Dafidin tɔmbu kpuron mi. Domi
ba nua ma u sumɔ win bii gɔɔn sɔ̃.
4 Ma tɔn be kpuro ba gɔsirama tabu
gberun di ba dua wuuɔ ka sekuru dɔma te,
nge be ba duki yakikirama tabu gberun di.
5 Sina boko u win wuswaa wukiri u
wura mɔ̀ tãa tãa u mɔ̀, nɛn bii Abusalɔmu,
Abusalɔmu nɛn bii, nɛn bii.
6 Ye Yoabu u tunuma, yera u da u sina
boko deema yɛnu sɔɔwɔ. Ma u nùn sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, wee a bɛsɛ wunɛn bwãabu kpuro
sekuru doke gisɔ bɛsɛ be sa wunɛ ka wunɛn
bibu kpuro faaba kua ka wunɛn kurɔbu
kpuro.
7 Sa wa wee a wunɛn yibɛrɛba kĩ ma a be
ba nun kĩ tusa. Domi a sun sɔ̃ɔsi gisɔ ma
bɛsɛ wunɛn bwãabu ka bɛsɛn wirugibu sa
ɲ sãa gãanu wunɛn nɔni sɔɔ. Tɛ̃ na gia ma
Abusalɔmu ù n daa wãa wãaru sɔɔ kpa bɛsɛ
kpuro sa n guwa, ya koo nun dore.
8 Adama tɛ̃, a yario a da a wunɛn bwãabu
gɔ̃rusu yɛmiasia. À n yina a ko mɛ, na nun
sɔ̃ɔmɔ sere ka Yinni Gusunɔn wãaru baa tɔn
turo kun ka nun yɔ̃ramɔ saa wɔ̃ku ten di.
Kaa maa wahala wa ya n kere ye a waare saa
wunɛn aluwaasirun di n ka girari gisɔ.
9 Yera sina boko u da u sina gbãra
kɔnnɔwɔ. Ma ba tɔn be kpuro sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
wee sina boko u yarima u sɔ̃ kɔnnɔwɔ. Ma
be kpuro ba na win mi.

Dafidi u swaa wɔri

u wurɔ Yerusalɛmuɔ

N deema Isireli be ba raa Abusalɔmu swĩi
kpuro ba duki sua. Ben baawure u da u wãa
win yɛnuɔ.
10 Yera Isireliban bwese ni sɔɔ kpuro ba
sikirinamɔ ba mɔ̀ Dafidi sina bokowa u sun
wɔra bɛsɛn yibɛrɛban nɔman di ɲ kun mam
ko Filisitiba. Tɛ̃ wee u yakura bɛsɛn tem di
Abusalɔmun sɔ̃.
11 Adama n wee Abusalɔmu wi sa bandu
wɛ̃ mi, u gu tabu gberɔ. N n mɛn na, mban
sɔ̃na sa ɲ gerunamɔ su ka sina boko naa da.
12-13 N deema Dafidi u nua ye Isireli be
kpuro ba gerumɔ. Yera u gɔra bu yãku
kowobu Sadɔku ka Abiataa sɔ̃ bu da bu
Yudaban guro gurobu sɔ̃ bu nɛɛ, beya ba sãa
win dusibu, wi ka beya ba sãa yɛm tem, ɲ
n mɛn na mban sɔ̃na ba koo nɛɛ, beya ba
dãkuru seema ba sina boko naa na.
14 U maa nɛɛ, bu Amasa sɔ̃ ma wi ka wi
ba sãawa yɛm tem. Yen sɔ̃, wi Dafidi u koo
nùn ko win tabu sunɔ sere ka baadommaɔ
Yoabun ayerɔ. U kun kue mɛ, Gusunɔ u be
nùn kua nge mɛ u kĩ.
15 Ma Dafidin gari yi, yi dera Yudaba
kpuro ba nɔɔ nɛra mam mam. Ma ba nùn
sɔmɔ gɔria ba nɛɛ, ɲ n mɛn na, u wurama ka
win bwãabu kpuro.
16 Yera sina boko u gɔsirama u na
Yuudɛnin daarɔ.

Dafidi u Simɛi suuru kua

Ma Yudaba ba nùn sennɔ da. Ba tura sere Giligaliɔ kpa bu ka nùn somi ù n daa te tɔburamɔ.
17 Ma Simɛi, Gera Bahurimugiin bii wi u sãa Bɛnyamɛɛn bweseru u seewa fuuku u ka sina boko Dafidi sennɔ da ka Yudaba sannu.
18 Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ be ba Simɛi swĩima ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu (1.000) ka sere Siba wi u raa sãa Sɔɔlun sɔm kowo wi ka maa win bibu wɔkura nɔɔbu ka win sɔm kowobu yɛndu. Tɔn be kpurowa ba gbia ba sina boko turia Yuudɛnin daaru mi.
19 Ma ba sina bokon yɛnugibu guramɔ ba ka tɔburamɔ ka goo nimkuu bu ka win nɔnu geu wa.

Ye sina bokon tii u tɔbura u kpa, Simɛi wi, u da u yiira win wuswaaɔ.
20 U nɛɛ, yinni, a ku kɔ̃sa ye garisi ye na nun kua dɔma te a yariɔ Yerusalɛmun di. A ku ye doke gɔ̃ruɔ.
21 Na yɛ̃ ma na torawa. Yen sɔ̃na yinni, be ba sãa Isireliban bweseru kpuro na bu gbiiya n ka nun sennɔ na.
22 Yera Abisai Seruyan bii u sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ṅ weenɛ bu Simɛi wi go? Domi u wunɛ wi Yinni Gusunɔ u gɔsa wɔnwa.
23 Ma Dafidi u Abisai ka win mɔɔ Yoabu wisa u nɛɛ, mba n bɛɛ wa bɛɛ Seruyan bibu. Mban sɔ̃na i man yibɛrɛ tɛɛru seesimɔ. N weenɛ bu goo go gisɔ? Wara kun yɛ̃ ma nɛna na sãa Isireliban sina boko tɛ̃.
24 Ma sina boko u Simɛi sɔ̃ɔwa ka bɔ̃ri u nɛɛ, a ṅ gbimɔ.

Dafidi u Mɛfibosɛti kĩru sɔ̃ɔsi

25 Mɛfibosɛti, Sɔɔlun debubu, win tii u sina boko sennɔ da. N deema saa mìn di sina boko u kpikiru sua sere u ka wurama bɔri yɛndu sɔɔ, Mɛfibosɛti kun win naasu nim tɛɛnire. U ṅ maa win nɔɔ sansu kɔnire. Mɛya u ṅ maa win yãnu teare.
26 Sanam mɛ u tunuma Yerusalɛmuɔ sina bokon mi, yera sina boko u nùn bikia u nɛɛ, Mɛfibosɛti, mban sɔ̃na a ṅ ka man de sanam mɛ na kpikiru dɔɔ.
27 Mɛfibosɛti u nùn wisa u nɛɛ, geema a yɛ̃ ma na sãawa yɛmɔ. Yen sɔ̃na na nɛn sɔm kowo sɔ̃ɔwa na nɛɛ, u man nɛn kɛtɛku gaari bɔkuo kpa n ka nun da. Adama u man bɔrɔ kɔ̃ɔru kua.
28 Ma u da u man sanka wunɛn mi. Nɛn yinni sina boko, na yɛ̃ ma a sãawa nge Gusunɔn gɔrado. A koowo nge mɛ n nun wɛ̃re.
29 Domi gɔɔwa nɛn baaban bweseru ta ka weenɛ wunɛn mi. Adama ka mɛ, a dera na ra di ka be ba dimɔ wunɛn dii yerɔ sannu. Mba kon kpĩ n maa nun bikia.
30 Sina boko u nɛɛ, mban sɔ̃na na maa gari dɛ̃ɛyasiamɔ, domi na gɔ̃ru doke kɔ ma wunɛ ka Siba i ko wunɛn debun tem mɛ bɔnu kowa.
31 Yera Mɛfibosɛti u nùn wisa u nɛɛ, yinni, Siba u mam mɛ kpuro suo. Domi wee a wɔma yɛnuɔ baani.

Dafidi u Baasilai kĩru sɔ̃ɔsi

32 Baasilai, Galadigii u maa na saa Rogɛlimun di u ka Dafidi yɔ̃siri sere Yuudɛnin daarɔ kpa bu daa te tɔbura sannu.
33 Baasilai wi, u tɔkɔ kua gem gem. U mɔwa wɔ̃ɔ wɛnɛ. U maa sãa gobigii. Wiya u Dafidi nɔɔri saa ye u wãa Mahanaimuɔ.
34 Yera sina boko u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a na a ka man tɔbura su da Yerusalɛmuɔ a n wãa nɛn mi. Kon nun nɔɔri mam mam.
35 Adama Baasilai u nùn wisa u nɛɛ, nɛn wãarun tɔ̃ra kun maa dɛ̃u n sere ka nun swĩi su da Yerusalɛmuɔ.
36 Wee wɔ̃ɔ wɛnɛwa na mɔ. Na ṅ maa kpɛ̃ n gea ka kɔ̃sa wunana. Mɛya baa dĩa ni na dimɔ na ṅ kpɛ̃ n maa ye ya do ka ye ya kun do wunana. Yen biru, na ṅ maa kpɛ̃ n tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbun womusu nɔ. N n mɛn na, yinni, mban sɔ̃na na kon maa sãa wunɛn sɔmunu.
37 Na ṅ tura n ka are bɛkɛ yinin bweseru wa. Kon ka nun Yuudɛnin daaru tɔburawa kpa n nun yɔ̃siri fiiko.
38 Kpa a de n gɔsira n wura nɛn wuuɔ n gbi mi. Kpa bu man sike nɛn baaba ka nɛn mɛron sikinun bɔkuɔ. Adama nɛn bii Kimuhamu wee, i doo ka wi u n sãa wunɛn bɔ̃ɔ, kpa a nùn kua nge mɛ a kĩ.
39 Ma sina boko u nɛɛ, na wura Kimuhamu u ka man da. Kon maa nùn kua nge mɛ n koo nun wɛ̃re. Ye a gɔ̃ru doke n nùn kua kpuro, yeya kon ko.
40 Sanam mɛ sina boko ka win tɔn be ba nùn swĩi ba daaru tɔbura ba kpa, yera u Baasilai bɔkasi u nùn domaru kua. Ma Baasilai u gɔsira u wura win yɛnuɔ.
41 Sina boko u Giligalin swaa wɔri. Ma Kimuhamu u nùn swĩi.

Yudaba ka Isireliba

ba sina boko sikirinɛmɔ

Yudaba kpuro ka Isireliban sukum ba nùn biru wɔ̃ku kua.
42 Yen biru Isireliba kpuro ba na sina bokon mi ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, mban sɔ̃na Yudaba bɛsɛn tundo bisibu ba na ba nun sua gbɛnum ba Yuudɛnin daaru tɔburasia wunɛ ka wunɛn yɛnugibu, ka wunɛn tɔmbu kpuro.
43 Ma Yudaba ba Isireliba wisa ba nɛɛ, sa yeni kuawa yèn sɔ̃ bɛsɛ ka sina boko sa sãa bwese kɛri tia. Nge mban mɔruwa i mɔ̀. I nua sina boko u sun dĩanu wɛ̃ɛmɔwa? Nge kɛ̃nu gana i nua u sun kã.
44 Ma Isireliba ba Yudaba wisa ba nɛɛ, bɛsɛra sa bɛɛ Dafidi sina boko mɔru kere sere nɔn wɔkuru. Domi sa dabiru bo. Bɛsɛra sa gbia sa bwisika su ka da su bɛsɛn sina boko suama. Mba n kua i ka sun gɛma.

Adama Yudaba ba bu gerusi ka dam.

Seba u Dafidi seesi

20

1 Saa ye sɔɔ, tɔn kɔ̃so goo wãa Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ, win yĩsira Seba, Bikirin bii. Yera u kɔba so u nɛɛ,
mba n sun mɔɔsinɛ bɛsɛ ka Dafidi Isain bii.
Mɛya sa ǹ maa tubi tia dimɔ.
Yen sɔ̃, bɛɛ Isireliba, baawure u wuro win yɛnuɔ.
2 Yera Isireli be kpuro ba Dafidi deri ba Seba swĩi. Adama Yudaba ba ka Dafidi ben sina boko yɔ̃ra. Ma ba nùn yɔ̃siri saa Yuudɛnin daarun di sere Yerusalɛmuɔ.
3 Dafidi u tura win yɛnuɔ Yerusalɛmuɔ. U win kurɔbu wɔku te u raa deri ba yɛnu kɔ̃su sua u doke diru garu sɔɔ u nɔɔrimɔ. Adama u ǹ ka bu kpunare. Diru miya u bu kɛnusi ba wãa nge gɔminibu sere ba ra ka gu.

Yoabu u Amasa go

4 Yera sina boko u Amasa sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sere n ka ko sɔ̃ɔ ita na kĩ a man Yudaba mɛnna a ka bu na mini.
5 Ma Amasa wi, u da u Yuda be kpuro mɛnna. Adama u tɛ n kere sɔ̃ɔ ita ye sina boko u nùn bura.
6 Ma Dafidi u Abisai sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Seba, Bikirin bii, u koo sun kɔ̃sa kua ya n Abusalɔmugia kere. Yen sɔ̃, a wunɛn yinnin tabu kowobu suo kpa i nùn naa swĩi, u sere kuke wuu ge ga gbãraru mɔ sɔɔ.
7 Ma Abisai u seewa ka Yoabun tabu kowobu ka Pelɛtiba ka Keretiba be ba sãa sina bokon kɔ̃sobu, ka sere maa tabu durɔ wɔrugɔba. Beya ba yara Yerusalɛmun di ba Seba, Bikirin bii wi naa gira.
8 Sanam mɛ ba tura Gabaonin kpee bakarɔ yera ba ka Amasa yinna. N deema Yoabu u win tabu yãnu sebua ma u win takobin bɛkitia sɛ̃ka pɔraɔ, ma yen tii ya sãare. Ye u Amasa susimɔ, yera takobi ye, ya wɔruma yen kararun di.
9 Ma u Amasa sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a bwãa do nɛn wɔnɔku?

Yen biru u win toburu nɛnua u ka nùn bɔkasi.
10 N deema Amasa kun takobi yen laakari sãa ye Yoabu u nɛni. Ma u nùn ye sɔka nɔn teeru nukurɔ u nuki yara. Ma Amasa u wɔruma yande u gu.

Ba Seba kamia ba go

Yen biru Yoabu ka win wɔnɔ Abisai ba wure ba Seba naa gira.
11 Yera Yoabun tabu durɔ turo u yɔ̃ra Amasan goo ten bɔkuɔ u gerumɔ u mɔ̀, wi u Yoabu ka Dafidi kĩ, u Yoabu swĩiyɔ.
12 Ma Amasan goo te, ta kpĩ ta yɛm mwɛɛre swaa suunu sɔɔ. Ye tabu durɔ wi, u wa tɔmba yɔ̃ramɔ mi, yera u goo te gawa swaan di u ka da yakasɔ u tu bekuru wukiri.
13 Ye u kpa, yera tɔmba sara ba Yoabu swĩi ba ka Seba Bikirin bii wi naa gira.
14 Ye Yoabu u dɔɔ Abɛli Bɛti Maakan bera gia, yera u Isireliban bwese kɛri kpuro bukiana. Ma ben tabu durɔ wɔrugɔba ba nùn swĩi.
15 Ye ba tunuma Abɛli Bɛti Maakaɔ ba deema Seba u wãa mi, yera ba ye tarusi. Ba yanim takaru kua ta ka wuu gen gbãraru gunum nɛra. Yen biru ba gbãra ten temɔ gba bu ka tu sura.
16 Yera wuu min tɔn kurɔ bwisigii goo u nɔɔgiru sua u nɛɛ, i swaa dakio i nɔ. I man Yoabu sokuama n ka nùn gari ko.
17 Ma Yoabu u nùn susi. Yera kurɔ wi, u nùn bikia u nɛɛ, wuna Yoabu?

Ma u wisa u nɛɛ, oo, nɛna.

Kurɔ wi, u maa nɛɛ, a nɛn gari swaa dakio.

Ma Yoabu u nɛɛ, a geruma.
18 Kurɔ wi, u nɛɛ, yellu ba ra raa nɛɛwa, a bikiaru doo Abɛli Bɛti Maakaɔ kpa n nùn kua nge mɛ a kĩ.

19 Bɛsɛn wuu geni, ga sãawa wuu si su
bori yɛndu mɔn teu ka si su ra Isireliban
woodaba mɛm nɔɔwɛn teu, n kere wuu si su
tie. Adama wunɛ, a kasu a gu go, ge, ge ga sãa
Isireliban wuu marosun teu. Mban sõna a
kasu a Yinni Gusunɔn arumani kpeerasia.
20 Ma Yoabu u nùn wisa u nɛɛ, su ku wa
mɛ, bu nɛɛ, nɛna na wuu ge kpeerasia na gen
dukia gura.
21 N ǹ mɛ nɛn bwisikunu. Efaraimu wi ba
mɔ̀ Seba, Bikirin biiwa u Dafidi seesi. Wiya
sa kasu. Yen sõ, i nùn yarama i sun nɔmu
sɔndia, kpa n doona n wuu ge deri.
Ma kurɔ wi, u Yoabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sa ko
nun win wiru kasa kuama.
22 Ma kurɔ wi, u da u tɔmbu mɛnna ka
bwisi ba da Seban mi, ba win wiru bura ba
tu Yoabu kasa kuama. Yera Yoabu u kɔba so
ma win tabu kowobu ba yarina ba wuu ge
deri. Ben baawure u wura win yɛnuɔ. Ma
Yoabun tii u gɔsira Yerusalɛmuɔ u da sina
bokon mi.

Dafidin sɔm kowobu

23 Saa ye sɔɔ, be ba sãa Dafidi sina bokon
sɔm kowobu, ben yĩsa wee. Yoabuwa Dafidi
u kua Isireliba kpuron tabu sunɔ. Bɛnaya,
Yehoyadan bii, wiya u maa Keretiba ka
Pelɛtiba kpare be ba sãa Dafidin tiin kõsobu.
24 Adoramuwa u ra maa tɔmbu wõɔ gobi
mwaari. Yosafati, Ahiludun biiwa u ra maa
tirenu bere.
25 Seyawa maa sãa tire yoro. Ma Sadɔku
ka Abiataa ba sãa yãku kowobu.
26 Ira, Yairigiiwa maa sãa Dafidin sina
kpaarun wirugii turo.

Ba Sɔɔlun bweseru go

21

1 Dafidin bandun waati, gõɔra dua tem mɛ
sɔɔ, ta kua wõɔ ita. Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ
bikia u nɛɛ, mban sõna gõɔ te, ta wãa mɛ. Ma
Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa u nɛɛ, gõɔ te, ta
wãawa yèn sõ Sɔɔlun yɛnugibu ba yɛm yari,
ba Gabaonigibu go.
2 N deema Gabaonigii be, ba ǹ sãa Isire-
liba. Ba sãawa Amɔreban bweseru. Adama
Isireliba ba ka bu arukawani bɔkua ba nɛɛ,
ba ǹ bu goomɔ. Ka mɛ, Sɔɔlu u kasu u
bu kpeerasia Isireliba ka Yudaban kĩrun sõ.
Yera Dafidi u bu soka u nɛɛ,
3 mba kon kpĩ n bɛɛ kua. Mba kon ko n ka
kõsa ye ba bɛɛ kua min durum wɔka kpa i wa
i sun domaru kua, bɛsɛ be sa sãa Gusunɔn
tɔmbu.
4 Ma Gabaonigii be, ba nùn wisa ba nɛɛ,
bɛsɛ ka Sɔɔlun yɛnugibun sannɔ ge, ga ǹ
kpeemɔ ka wura ǹ kun mɛ ka sii geesu.
Mɛya n ǹ maa bɛsɛn sɔmunu su ka nɛɛ, bu
goo go Isireliɔ.
Ma sina boko Dafidi u bu sõɔwa u nɛɛ, ǹ n
mɛn na, i man sõɔwɔ ye i kĩ. Kon bɛɛ ye kua.
5 Ma ba sina boko wisa ba nɛɛ, nge mɛ
Sɔɔlu u kasu u bɛsɛn bweseru kpeerasia
Isireliban suunu sɔɔn di,
6 nge mɛya a maa sun win bweseru sɔɔ
tɔn durɔbu nɔɔba yiru yaro a sun bu nɔmu
bɛria, kpa su ka bu da su sãarusia Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ Gibeaɔ, wi, Sɔɔlu wi
Yinni Gusunɔ u raa gɔsan tiin wuuɔ.
Ma sina boko u bu wisa u nɛɛ, kon bɛɛ bu
nɔmu bɛria.
7 Adama u ǹ dere bu ka Mɛfibosɛti,
Yonatam bii, Sɔɔlun debubu da, arukawani
ye ba bɔkua wi ka Yonatam Yinni Gusunɔn
wuswaaɔn sõ.
8 Ma u Risipa, Ayan biin bibu yiru mwa
be u ka Sɔɔlu mara. Bii bera Aamɔni
ka Mɛfibosɛti. Ma u maa Mɛrabu Sɔɔlun
biin bii tɔn durɔbu nɔɔbu mwa be u ka
Adiriɛli Mɛholagii mara. Adiriɛli wi, u
sãawa Baasilain bii.
9 Beniwa Dafidi u Gabaonigii be nɔmu
bɛria. Ma ba da ba bu bwɛ̃ guuru wɔllɔ
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Ma be kpuro ba
gu sõɔ tee te. Saa ye, ya sãawa dĩa gbiikinun
gɛ̃ɛbun saa.
10 Risipa, Ayan bii, u saaki sua u da u
tɛria guu ten wɔllɔ, ma u wãa mi saa gɛ̃ɛbun
torubun di sere gura ya ka wurama. U win
bibun gonu kõsu. Sõɔ sɔɔ u ra gunɔsu girewa
su ku raa goo ni di. Wõkuru kpa u gbeeku
yɛɛ gira.
11 Yera ba da ba ye Dafidi sõɔwa.
12 Ma u da Yabɛsiɔ Galadin temɔ u Sɔɔlu ka
win bii Yonatam kukunu gurama. N deema
Yabɛsigii beya ba raa goo ni sua Bɛti Sanin
di mi Filisitiba ba raa nu bwɛ̃ sanam mɛ ba
Sɔɔlu go Giliboaɔ.
13 Ma u Sɔɔlu ka Yonatam kuku ni sua ka
sere maa be ba bwɛ̃ miginu.
14 Ma ba Sɔɔlu ka Yonatamginu sikua Selaɔ
Bɛnyamɛɛn temɔ Kisi, Sɔɔlun tundon sikirɔ.

Ye ba ye kpuro kua mam mam nge mɛ
sina boko u gerua, yera Yinni Gusunɔn
mɔru ya sure.

Dafidin tabu kowobu

ba ka Filisitiba tabu kua
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 20:4-8)

15 Filisitiba ba ka maa Isireliba tabu
seewa, ma Dafidi ka win tabu kowobu ba
da ba bu wɔri. Yen dɔma te, Dafidi u wasira
gem gem.
16 Filisiti goo wi ba mɔ̀ Yisibi Benɔbu,
Rafan bweseru sɔɔ u yaasa mɔ ye ba kua ka
sii gandu. Yen bunum mu sãawa kilo ita.
Durɔ wi, u maa takobi kpaa sɛ̃ke win pɔraɔ.
Wiya u gerua ma u koo Dafidi go.
17 Ma Abisai Seruyan bii, u na u Dafidi
somi u Filisiti wi so u go. Yera Dafidin tabu
kowobu ba nùn sɔ̃ɔwa ka bɔ̃ri ba nɛɛ, a ǹ maa
ka sun tabu dɔɔ. Domi sa ǹ kĩ bu nun go kpa
bandu tu kpe Isireliɔ.
18 Yeniban biru tabu maa seewa Isire-
liba ka Filisitiban suunu sɔɔ Gɔbuɔ. Yera
Sibekai, Husagii, u Safu sɛ̃re u go. Safu wi, u
maa yarawa Rafan bweserun di.
19 Yen biru, tabu maa seewa Gɔbu mi,
Isireliba ka Filisitiban suunu sɔɔ. Ma
Ɛlikanani, Yaaren bii, Bɛtelehɛmugii, u
Goliati Gatigiin wɔnɔ go. Wi ba go mi, win
yaasan buru ta sãawa nge weson dɛka.
20 Taa binin biru ba maa tabu kua Gatiɔ ka
Filisitiba. Durɔ goo wãa Gati mi, wi u yara
Rafan bweserun di. Durɔ wi, u gunu too.
Niki bii nɔɔba tia tiawa u mɔ nɔmaɔ ka naasɔ,
ma ni kpuro nu kua yɛnda nnɛ.
21 Yera u Isireliba nɔɔ kuura. Ma
Yonatam, Dafidin mɔɔ Saman bii, u da u nùn
go.
22 Filisitiban tabu kowo Gatigibu nnɛ be,
ba yarawa Rafan bweserun di. Ma Dafidi ka
wigibu ba bu go.

22

Dafidin nasaran womu
(I maa mɛɛrio Womu 18)

1 Womu geniwa Dafidi u Yinni Gusunɔ
kua sanam mɛ u nùn wɔra saa win
yibɛrɛban nɔman di, n mam nɛɛre Sɔɔlu.
2 U nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn dam.
Wuna na kĩ.
3 A sãawa nge kpee baa yè sɔɔ kon kuke.
A sãawa nɛn kuku yee naanɛgiru.
Wuna a sãa nɛn Yinni wi u man yakia.
Wuna a sãa nɛn tɛrɛru.
Wunɛn dama mu man wɔra.
Wuna a sãa nɛn kari.
4 I Yinni Gusunɔ siaro.
Nà n nùn nɔɔgiru sue
na faaba kana,
u ra man wɔrewa
nɛn yibɛrɛban nɔman di.
5 Gɔɔ raa man bɔkua,
u ka man doonɔ nge nim tori baka.
6 Gɔribun wãa yera man tɛ̃kua.
Gɔɔ man taa bɛrie.
7 Ma na nɔɔgiru sua nɛn nuku sankiraru sɔɔ,
na Yinni Gusunɔ soka.
Ma u nɛn nɔɔ nua saa win wãa yerun di.
Mɛya maa nɛn weeweenu wɔri win swaa
sɔɔ.
8 Tem mu yĩira,
ma guunu diira,
yèn sɔ̃ Yinni Gusunɔ u mɔru bɛsira.
9 Ma win mɔru seewa nge wiisu,
ma ya yabura nge dɔ̃ɔ yara,
ma ya yarimɔ win nɔɔn di nge dɔ̃ɔ buri.
10 U dera wɔlla ka tem dɛbɛ dɛbɛ kua.
Ma u sarama u guru wii bakaru taakumɔ.
11 U wɔllun kɔ̃so sɔni nge duma.
Ma u bɛllimɔ woo sɔɔ.
12 U kukua yam wɔ̃kuru sɔɔ,
ma guru wii sinumginu nùn wukiri.
13 Win wuswaaɔ yam bururam mu wãa.
Min diya gura nɛmɔ ka guru kpenu ka dɔ̃ɔ
buri.
14 Win nɔɔ ga nɔɔra wɔllun di nge guru
gbãsukubu.
Ma guru kpenu nɛmɔ ka dɔ̃ɔ buri.
15 U nɛn yibɛrɛba yarinasia ka guru kpenu
ni nu sãa nge sɛ̃ɛnu.
U bu gira baama ka guru maakinu.
16 U wɛ̃ru wura, yibɛrɛba ba nanda.
Ma guru woo bɔkɔ ga daanu gberasia.
Ma dunian kpɛɛkpɛɛku ga sɔ̃ɔsira.
17 Ma u win nɔmu dɛmiama wɔllun di
u man nɛnua u yara nim bwee bakarun di.
18 U man wɔra yibɛrɛban nɔman di.
Yibɛrɛ be, ba man dam kere.
Yibɛrɛ be, ba man tusa.
19 Yibɛrɛ be, ba man wɔriwa nɔni swãarun
saa sɔɔ.
Adama Yinni Gusunɔ u kua nɛn tãsi yeru.
20 U man wɔra ben nɔman di,
na n ka tii mɔ,
domi u man kĩ.

21 U man domaru kua yèn sɔ̃ na dɛɛre.
U man domaru kua yèn sɔ̃ na gem swĩi.
22 Na win wooda mɛm nɔɔwa.
Na ɲ̀ nùn seesi.
23 Na win wooda kpuro swĩi.
Na ɲ̀ win gere yinɛ.
24 Na nɛn tii nɛnua,
kpa n ku ra ka durum ko.
Na sãawa dee dee win wuswaaɔ.
25 Yen sɔ̃na u man kɔsia nge mɛ nɛn daa gea nɛ.
U man kɔsia nge mɛ nɛn gɔ̃ru ga dɛɛram nɛ.
26 Sà n sãa naanɛgibu, kaa n sun sãawɛwa naanɛgii.
Sà n sãa gemgibu, kaa n sun sãawɛwa gemgii.
27 Sà n sãa dɛɛrobu, kaa n sun sãawɛwa dɛɛro.
Sà n maa sãa keetagibu, kaa n sun sãawɛwa keetagii.
28 Yinni Gusunɔ, wunɛn tiiwa
a ra tɔn be ba tii kawe faaba ko,
kpa a be ba tii sue kawa.
29 Yinni Gusunɔ, a sãawa nɛn fitila.
A ra man yam bururasie.
30 A ra man dam kɛ̃
n ka kpĩ n yibɛrɛ be ba tabu yãnu mɔ wɔri,
kpa n yɔ̃ n ben gbãraru sure.
31 Ye Yinni Gusunɔ u mɔ̀, ya ra n dɛndewa.
Bwisi geeya u ra tɔnu kɛ̃.
U sãawa be ba nùn naanɛ sãan tɛrɛru.
32 Gusunɔ turowa u wãa.
Wi turowa u sãa bɛsɛn Yinni.
Wi turowa u koo sun kɔ̃su.
33 Wiya u sãa nɛn kuku yee damgiru.
Wiya u ra man swaa gea sure,
34 kpa u de nɛn naasu su n sãu nge nɛmu,
na n ka yɔ̃ dim dim guuru wɔllɔ.
35 Wiya u ra man tabu sɔ̃ɔsi.
Wiya u ra man dam kɛ̃, n ka tɛndu gawa te ta bɔ.
36 Yinni Gusunɔ, wuna a ra man faaba ko nge tɛrɛru.
Wuna a ra man bere ka wunɛn dam bakam.
Wunɛn durom saabuwa na ka kua damgii.
37 Nà n duka mɔ̀, a ra de na n sãu.
Nà n duka mɔ̀, na ku ra maa sokure.
38 Nà n nɛn yibɛrɛba naa gire,
wuna a ra de n bu naamwɛ.
Wuna a ra de na kun gɔsiramɛ,
ma n kun mɔ na bu kpeerasia.
39 Na ra bu suririwa temɔ n kɔsuku
kpa bu kpana bu se.
40 Yinni, wuna a ra man dam kɛ̃ n ka tabu ko.
Wuna a ra man nasara wɛ̃ nɛn yibɛrɛban wɔllɔ.
41 Wuna a ra de nɛn yibɛrɛba bu man biru kisi.
Wuna a ra de n be ba man tusa kpeerasia.
42-43 Na ra bu munkuwa kpa bu ko nge tua.
Na ra bu taakuwa kpa bu ko nge pɔtɔkɔ.
Yinni Gusunɔ, bà n nɔɔgiru sua ba faaba kana,
a ku bu faaba ko.
Bà n somiru kana,
a ku bu wisi.
44 Yinni Gusunɔ, wuna a man wɔra
be ba man seesin nɔman di.
Wuna a man kua bwese tukunun wirugii.
Wuna a dera ba man yoru diiyammɛ.
45 Bà n yande nɛn gari nua,
ba ra n man mɛm nɔɔwammɛwa.
Bà n man wa, ba ra n man sãamɔwa.
Bà n man wa, ba ra nandewa.
46 Bà n man wa, ba ra yarimɛwa
ben kuku yerun di ba n diirumɔ.
47 Yinni Gusunɔ u wãa.
I nùn siaro. Wiya u sãa nge kperu mi na ra kuke.
I nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ. Wiya u man faaba kua.
48 Wiya u ra man mɔru kɔsie nɛn yibɛrɛban mi.
Wiya u ra de bwesenu nu man yiira.
49 Wiya u ra de n kisira yibɛrɛban nɔman di.
Yinni, a man wɔlle sua ben wuswaaɔ.
Wuna a man faaba kua tɔn kɔ̃sobun nɔman di.
50 Yen sɔ̃na kon womusu ko ka wunɛn yĩsiru.
Wuna kon siara bwesenun suunu sɔɔ.
51 Yinni Gusunɔ, a man gɔsa a kua sunɔ.
Wuna a man nasara baka wɛ̃.
Na yɛ̃ ma kaa n man durom sɔ̃ɔsimɔ,
nɛ ka nɛn bweseru sere ka baadommaɔ.

Dafidin gari dãaki

23

1 Dafidi, Isain bii, wi Gusunɔ Yakɔbun Yinni u gɔsa u wɔlle sua, win womusa Isireliba ba ra n kĩ bu nɔ. Win gari dãaki wee. U nɛɛ,
2 Gusunɔn Hunde u gari kua saa nɛn nɔɔn di.
Win gariya yi wãa nɛn yara sɔɔ.
3 Gusunɔ, Isireliban Yinni wi u ra bu kɔ̃su,
u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
sunɔ wi u tɔmbu kparamɔ gem swaa sɔɔ,
ma win tii u Gusunɔ nasie,

4 u sãawa nge sõɔ yanan yam bururam guru
wiru sari.
Sõɔ yana yera ya ra de yaka bekusu su balli,
gura yà n na ya kpa.
5 Nge mɛya nɛn bweseru ta sãa Gusunɔn
wuswaaɔ.
Domi u ka man arukawani bɔkua ye ya ṅ
nɔru mɔ.
U ye kpuron kpunaa yi.
Goo kun maa kpɛ̃ u ye kɔsi.
Saa kpuro u ra man nasara wɛ̃.
Ye na kĩ kpuro u ra man kuewa.
6 Adama be ba Gusunɔ gɛma ba sãawa nge
sãki
yi ba ra bure bu kõ.
Ba ku ra yi babe ka nɔm dira.
7 Wi u kĩ u yi baba,
sisu ka yaasan bura u koo ka yi sõre,
kpa u yi dõɔ mɛni yam tem mi sɔɔ.

Dafidin tabu durɔbu
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 11:10-47)

8 Dafidin tabu durɔbun yĩsa wee. Ben ita ba yĩsiru yara.

Yosɛbu Basebɛti, Takemɔnigii, u sãawa ben turo. Wiya u tɔmbu nɛnɛ (800) go ka yaasa nɔn teerun tabu sɔɔ.

9 Yirusen yĩsira Eleasaa, Dodon bii, Akosin sikadobu. Sanam mɛ Filisitiba ba yara bu ka Isireliba tabu ko, wi ka Dafidiwa ba yõra ba bu mara. N deema saa ye, Isireliba ba wãa guunɔ.

10 Yen dɔma te, Eleasaa wi, u Filisitiba gowa sere win nɔma mɔnya u kpana u takobi yõsu. Ma Yinni Gusunɔ u nùn nasara baka wɛ̃. Yen biru Isireliba ba na ba nùn deema bu ka Filisiti ben yãnu gura.

11 Ben itasen yĩsira Sama, Agen bii, Hararigii. Saa ye sɔɔ, Filisitiba ba maa mɛnna Lekiɔ bu ka Isireliba tabu wɔri. N deema gberu gara wãa mi, tè sɔɔ ba dãsi duura. Ye Isireliba ba duki mɔ̀ Filisiti ben sõ,

12 yera Sama u yõra mi, u ka tu yina. Ma u ka Filisitiba tabu kua u bu go. Gusunɔ u nùn nasara baka wɛ̃ dɔma te.

13 Gɛ̃ɛbun saa sɔɔ, Dafidin tabu sinambu tɛna sɔɔ ben ita ba da ba nùn deema Adulamun kpee wɔruɔ sanam mɛ Filisitiban tabu kowobun wuuru garu ta na ta ten sansani gira Refaban wɔwaɔ.

14 Saa ye sɔɔ, Dafidi u wãa kpee wɔru ge sɔɔ. Ma Filisitiban sansani ya maa gire Bɛtelehɛmuɔ.

15 Ma Dafidi u Bɛtelehɛmun bɛkɛ kua u nɛɛ, wara u koo ka man Bɛtelehɛmun gbãra kɔnnɔn dɔkɔn nim naawa n nɔ.

16 Yera win tabu durɔbu ita be, ba da ba Filisitiban sansani ye wɔri ka dam ba Dafidi nim mɛ takama. Adama u ṅ mu nɔra. U ka mu yãkuru kuawa, u Yinni Gusunɔ yaria.

17 U nɛɛ, Gusunɔ u man gbara bu nɛɛ, nɛna na nim mɛ nɔra. Domi mɛn sõna tɔn beni ba ben wãaru kari bɔrie. Nim mɛ, mu sãawa nge ben yɛm mɛ mu koo raa yari.

Yen sõna u yina u mu nɔ.

Yeniba kpurowa Dafidin tabu durɔbu ita be, ba kua.

18 Abisai Seruyan bii, Yoabun wɔnɔ, wiya u sãa tɔmbu tɛna yen wirugii. Tɔmbu gooba wunɔbuwa (300) u go ka win yaasa. Ma u yĩsiru yara tɔmbu tɛna yen suunu sɔɔ.

19 Ba nùn bɛɛrɛ wɛ̃ too. Adama u ṅ tabu durɔ gbiikobu ita be tura.

20 Bɛnaya, Kabisɛɛligii, Yehoyadan bii, u sãawa tabu durɔ wɔrugɔ. Ma u yĩsiru yara nasara dabi ni u wan sõ. Wiya u Mɔabun tɔmbu yiru gabu go be ba sɛ̃ nge gbee sinansu. Wiya u maa dua dɔkɔ kpiriru sɔɔ u gbee sunɔ kãasi mi, u go puran saa sɔɔ.

21 Ma u Egibitin tabu durɔ damgii goo go. Saa yè sɔɔ u nùn wɔrim dɔɔ, bokura u nɛni. Ye u tura mi, ma u durɔ win yaasa ye u nɛni wɔra u ka nùn sɔka u go.

22 Yeniwa Bɛnaya Yehoyadan bii u kua. Ma u maa yĩsiru yara Dafidin tabu durɔbu tɛna ye sɔɔ.

23 U bɛɛrɛ baka wa be sɔɔ, adama ya ṅ tabu durɔ gbiikobu ita begia tura. Ma Dafidi u nùn kua win kõsobun wirugii.

24 Dafidin tabu durɔbu tɛna yen gabun yĩsa wee. Asaɛli, Yoabun wɔnɔ, ka Ɛlikanani, Dodon bii, Bɛtelehɛmugii,

25 ka Sama, ka Elika, Harodugibu,

26 ka Helɛsi, Pelɛti ka Ira Ikɛsin bii, Tekoagii,

27 ka Abiesɛɛ, Anatɔtugii, ka Mɛbunai, Husagii,

28 ka Saamɔɔ, Akoasigii, ka Maharai, Nɛtofagii,

29 ka Helɛbu, Baanan bii, wi u maa sãa Nɛtofagii, ka Itai, Ribain bii, Gibeagii. Gibea ye, ya wãa Bɛnyamɛɛn temɔ.

30 Ka Bɛnaya, Piratonigii, ka Hidai, Nakale
Gaasigii,
31 ka Abi Aliboni, Arabagii, ka Asimafɛti,
Baakumugii,
32 ka Eliaba, Saabonigii, ka Bɛnɛ Yasɛni, ka
Yonatam,
33 ka Sama, Hararigii, ka Akiamu, Saraan
bii, Hararigii,
34 ka Elifelɛti, Akasibain bii. Akasibain
tundo u sãa Maakagii. Ka Eliamu, Ahitofɛlin
bii, Gilogii,
35 ka Hɛsirai, Kaamɛligii, ka Paarai,
Arabugii,
36 ka Yigeali, Natanin bii, Sobagii, ka Bani,
Gadigii,
37 ka Selɛki, wi u sãa Amənin bweseru, ka
Naharai, Beerətugii wi u ra Yoabu, Seruyan
biin tabu yãnu səbe,
38 ka Ira, ka Garɛbu, Yetɛɛgibu,
39 ka Uri, Hɛti. Dafidin tabu durə damgibu
ba sãawa tənu tɛna ka nəəba yiru.

24

Dafidi u win təmbu gara
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 21:1-6)

1 Yinni Gusunə u ka maa Isireliba məru
kua too, ma u dera Dafidi u bu seesi, u nùn
sõəwa u nɛɛ, a doo a Isireliba ka Yudaba gari.
2 Yera u Yoabu win tabu sunə wi u wãa
win turuku sõəwa u nɛɛ, a doo a Isireliban
bwesenu kpuro bera saa tem mɛn sõə yɛ̃san
nəm geu gian di sere mɛn sõə yɛ̃san nəm
dwarə, kpa a bu gari. Nge mɛya kon ka gia
mèn nəə ba geeru nɛ.
3 Yoabu u sina boko sõəwa u nɛɛ, Gusunə
wunɛn Yinni u de tən ben dabiru tu sosi
wunəm wunəm subenu n kere yellu, kpa u
maa de a bu wa ka nəni. Adama mban sõna
a kĩ a yeni ko.
4 Ka mɛ, sina boko u Yoabu gari kamia ka
sere maa tabu sinam be ba tie. Ma Yoabu
ka tabu sinam be, ba yara ba da ba Isireliba
gara.
5 Ba da ba Yuudɛni təbura ma ba ben kunu
gira Aroɛɛn sõə yɛ̃san nəm dwarə, wəwaə.
Ma ba Gadin tem bukiana ba da Yasɛɛ gia.
6 Min di, ba da Galadin temə, ka Kadɛsiə
Hɛtiban temə, ka Danu Yaniə ka yen baru
kpaanə ka Sidoniə,
7 ka Tiriə ye ya gbãra damgiru mə, ka wuu
si su raa sãa Hefiba ka Kananibagisə, n ka
girari Beri Sebaə, Yudan tem sõə yɛ̃san nəm
dwarə.
8 Nge mɛya ba kua ba ka tem mɛ kpuro
bukiana. Ma n kua suru nəəba nnɛ ka sõə
yɛndu ba sere tunuma Yerusalɛmuə.
9 Ye ba tunuma sina bokon mi, ma Yoabu
u nùn tən ben geeru sõəwa. U nɛɛ, Isireliba
səə, be ba sãa tabu kowobu ba ka takobi
sannə yɛ̃, ba sãawa təmbu nərəbun suba
nɛnɛ (800.000). Yudan bweseru səə maa, ba
sãawa təmbu nərəbun suba nɛɛra wunəbu
(500.000).

Gusunə u Dafidi sɛɛyasia

win torarun sõ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 21:7-17)

10 Ye Dafidi u nua mɛ, yera win torara
kara, ma u Yinni Gusunə sõəwa u nɛɛ, na
tora n kpã ye na ka tən be gara. Tɛ̃ na gia ma
gari baka kookoosa na kua. A man nɛn tora
ten suuru kuo.
11-12 Saa yera Yinni Gusunə u win səmə
Gadi sõəwa u nɛɛ, a doo a Dafidi sõ a nɛɛ,
amɛniwa nɛ Yinni Gusunə na gerumə. Wee,
na nùn nəni swãaru ita gaa yiiye. Yen sõ,
u de u gəsima ten te u kĩ kpa n sere de tu
koora.
Sisiru bururu ye Dafidi u seewa,
13 Gusunən səmə Gadi u da win mi, u
nùn sõəwa ye Yinni Gusunə u gerua. U nɛɛ,
yen yerà a kĩ. Gõəru tu du wunɛn tem səə
wõə nəəba yiru? Nge a kpikiru su suru ita
wunɛn yibɛrɛban sõ. Nge bararu garu tu
pusi wunɛn tem səə sõə ita. Tɛ̃, a bwisikuo
kpa a man sõ ye kon da n wi u man gərima
sõ.
14 Yera Dafidi u Gadi wisa u nɛɛ, nuku
sankira bakana nu man deema mi. N
buram bo Yinni Gusunə u man sɛɛyasia
ye tənu koo ka man sɛɛyasia. Domi win
wənwənda kpã.
15 Ma Yinni Gusunə u dera barara pusi saa
dəma ten bururun di n ka girari sõə ita ye.
Ma təmbu nərəbun suba wata ka wəkuru
(70.000) ba gbisuka Isirelin tem kpuro səə.
16 Saa ye Yinni Gusunən gərado u səəru
kpa u ka Yerusalɛmu kpeerasia, yera Yinni
Gusunə u gõru gəsia u wahala baka ye
yõrasia. Ma u gərado wi sõəwa u nɛɛ, ya tura
mɛ. A wunɛn nəma wĩə minin di.
Saa ye səə, gərado wi, u wãawa Arafuna
Yebusin doo soo yerun bəkuə.

17 Sanam mɛ Dafidi u gɔrado wi wa wi u
tɔmbu goomɔ yera u nɛɛ, nɛna na tore. Tɔn
beni ba ǹ gãanu kue. Yen sɔ̃, a de a man
nɔma doke nɛ ka nɛn yɛnugibu.

Dafidi u Yinni Gusunɔ

yãku yeru bania
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 21:18-26)

18 Yen dɔma tera Gadi u da Dafidin mi, u
nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a Yinni Gusunɔ yãku yeru
kuo Arafuna Yebusin doo soo yeru mi.
19 Ma Dafidi u Gadin gari yi wura. U kua
nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. U da mi.
20 Yera Arafuna u mɛɛra gunguru wɔllun
di u wa wee, sina boko ka win sina
asakpɔbu ba wee, yera u sarama ka duka u
da u nùn yiira u wuswaa tem girari.
21 Ma u Dafidi bikia u nɛɛ, yinni, mba n
kua a ka sisi nɛn mi.
Dafidi u nùn wisa u nɛɛ, na nawa n ka
wunɛn doo soo yee te dwe kpa n Yinni
Gusunɔ yãku yeru bania mi. Kpa bara te ta
pusa bɛsɛn tem sɔɔ mi, tu doona.
22 Yera Arafuna u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a batuma ye suo kam, kpa a yãkunu ko
mi, ni a kĩ. Kɛtɛba wee, yi kaa ka yãku
dɔ̃ɔ mwaararugiru ko, kpa yin sugu ka yin
kɛkɛban dãnu nu ko yãku dãa.
23 Ye kpurowa durɔ wi, u sina boko kã,
ma u maa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔ wunɛn
Yinni, u ka nun nɔnu geu mɛɛri.
24 Adama sina boko u nɛɛ, aawo, kon
batuma ye dwewa ka nɛn gobi. Na ǹ Gusunɔ
nɛn Yinni yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kuammɛ
ka gãa ni nu ǹ man gãanu diiri.
Ma Dafidi u batuma ye ka kɛtɛ be dwa ka
sii geesun gobi weeraakuru.
25 Ma u yãku yee te kua batuma mi. U
yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua ka sere maa
siarabun yãkunu. Saa yera Yinni Gusunɔn
mɔru ya sure. Ma bara te, ta doona tem min
di.

SINAMBUN TIRE GBIIKIRU

Isireliban bandun gari yi ba torua Samuɛlin tirenu sɔɔ, yin sukuma mu wãa Sinambun tirenu sɔɔ. Tire gbiikii teni sɔɔra Dafidin gɔɔn gari wãa ka sere maa win bii Salomɔɔn bandun gari. Salomɔɔ wi, u Yinni Gusunɔ sãa yeru bania Yerusalɛmuɔ. Amɛn biru, ma u mɛm nɔɔbu sariru kua. Mɛm nɔɔbu sari tera ta dera Isireliban banda bɔnu kua yiru. Ma ya dera Isireliba kpuron dam ka ben girima ya kaara. Waati ye sɔɔ, Gusunɔ u ra Isireliba ka ben sinambu win sɔmɔbu gɔrie bu ka bu kirɔ ko bũu sãaru ka daa kɔ̃sa kpuron sɔ̃.

Tire ten kpunaa

1. Dafidin wãa dãakiru bandu sɔɔ, wiru 1n di sere wiru 2:12.
2. Salomɔɔn bandu, wiru 2:13n di sere wiru 11.
3. Isireliban banda bɔnu kua yiru, wiru 12n di sere wiru 22.

Adoniya u kĩ u tii ko sunɔ

1 Dafidi u tɔkɔ kua u bukura gem gem. Baa bà n nùn beka bubusi, ka mɛ, u ra n kurusinɛwa woorun sɔ̃.
2 Sɔ̃ɔ teeru win bwãaba na ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Yinni, a de su nun wɔndia kasuama u n da n wãa wunɛn bɔkuɔ u n nun nɔɔrimɔ kpa u n da n nun bɔkasi a n ka yam susuru waamɔ.
3-4 Ma ba wɔndia kurɔ burɔ kaso wɔri Isireliban tem kpuro sɔɔ. Yera ba wɔndia goo wa wi ba sokumɔ Abisagi. Wɔndia wi, kurɔ burɔn tiiwa. U sãawa Sunɛmugii. Ma ba nùn mwaama ba ka na sina bokon mi. Wiya u ra n nùn nɔɔrimɔ. Adama u ṅ nùn yɛ̃ kurɔ.
5-6 Adoniya wi Dafidi u ka Hagiti mara wiya u kua Dafidin yeruma Abusalɔmun gɔɔn biru. U sãawa durɔ burɔn tii. Tundo kun nùn wɔkisire saa mìn di ba ka wãa. U ṅ maa nùn bikiare u nɛɛ, mban bwesera a mɔ̀ mɛ. Yera Adoniya wi, u tii wɔlle sua u nɛɛ, wiya u koo bandu di. Ma u tii tabu kɛkɛ kasua ye dumi gawe ka maasɔbu ka sere tabu durɔbu tɔnu weeraakuru be ba ra n nùn gbiiye.
7 Ma u ka Yoabu Seruyan bii ka yãku kowo Abiataa gari bɔkua. Ma ba ka nùn yɔ̃ra.
8 Adama yãku kowo Sadɔku ka Bɛnaya Yehoyadan bii, ka Gusunɔn sɔmɔ Natani, ka Simɛi ka Rei ka sere Dafidin tabu kowo damgibu, beya ba ṅ ka Adoniya nɔɔ tia kue.

Natani u Bati Seba bwisi kã

9 Ma Adoniya u yãkuru kua ka yãanu ka kɛtɛ kpɛmi yi yi gum mɔ Sohelɛtin kperun bɔkuɔ te ta wãa Ẽni Rogɛlin bera gia. Ma u win tundo turosibu dim soka mi, ka Yudaba kpuro, be ba sãa sina bokon bwãabu.
10 Adama u ṅ Gusunɔn sɔmɔ Natani soka ka Bɛnaya ka Dafidin tabu durɔ damgii be, ka maa sere Salomɔɔ win tundo turosi.
11 Yera Natani u da u Bati Seba Salomɔɔn mɛro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ṅ nua ma Adoniya Hagitin bii, u bandu di? Dafidi bɛsɛn yinni kun maa yɛ̃.
12 Yen sɔ̃, a na tɛ̃ n nun bwisi kɛ̃ ye kaa ko a ka wunɛn hunde bere, ka maa wunɛn bii Salomɔɔgia.
13 A doo a wunɛn yinni Dafidi sina boko deema a nùn sɔ̃ a nɛɛ, n ṅ wiya u nɔɔ mwɛɛru kua u nɛɛ, wunɛn bii Salomɔɔwa u koo bandu di win biru? Mba n kua Adoniya u ka bandu sina.
14 Saa ye kaa ka nùn gari yi tore, kon duuma mi nɛn tii, kpa n wunɛn gari sire n sosi.
15 Ma Bati Seba u seewa u da diru mi sina boko u kpĩ. Domi sina boko u tɔkɔ kua gem gem. Abisagi Sunɛmugiiwa u wãa mi, u nùn nɔɔrimɔ.
16 Ye Bati Seba u tura mi, u yiira sina bokon wuswaaɔ. Ma sina boko u nùn bikia u nɛɛ, mba a kĩ.
17 Ma u wisa u nɛɛ, nɛn yinni, wuna a man nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri a nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn yĩsiru nɛn bii Salomɔɔwa u koo bandu di wunɛn biru.
18 Wee tɛ̃ Adoniya u bandu di. Wunɛ nɛn yinni sina boko a ṅ ka baaru.
19 Ma u kɛtɛ kpɛmi yi yi gum mɔ ka yãa dabinu go. Ma u win tundo turosibu dim soka ka Abiataa yãku kowo ka sere Yoabu wi u sãa tabu sunɔ. Adama u ṅ wunɛn bii Salomɔɔ soka.
20 Tɛ̃ sina boko, wee, wuna Isireliba kpuro ba swaa daki a ka bu sɔ̃ wi u koo ko wunɛn kɔsire bandu sɔɔ.
21 Yinni, saa ye kaa kpuna nge wunɛn baaba, ba koo nɛ ka nɛn bii Salomɔɔ mɛɛriwa taarɛgibu.

22 Ye Bati Seba ka Dafidi ba gari mɔ̀, yera
Gusunɔn sɔmɔ Natani u tunuma mi.
23 Ma ba sina boko sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Gusunɔn
sɔmɔ Natani wee, u tunuma. Yera u sina
boko yiira u wuswaa tem girari.
24 U nùn bikia u nɛɛ, yinni, wuna a nɛɛ,
Adoniya u bandu dio u ko wunɛn kɔsire
sina gɔnaɔ?
25 Domi wee, u kɛtɛ kpɛmi yi yi gum mɔ
go ka yãa dabi dabinu. Ma u win tundo tur-
osibu sokusia ka tabu sinambu ka Abiataa
yãku kowo. Wee, ba dimɔ ba nɔrumɔ win
wuswaaɔ. Ma ba gerumɔ ba mɔ̀ Adoniya,
sina boko, win hunde yu dakaa da.
26 Adama u ṅ nɛ ka Sadɔku yãku kowo
soka, ka Bɛnaya Yehoyadan bii, ka sere maa
wunɛn bii Salomɔɔ.
27 Sina boko, wunɛn min diya gari yini
yi koora? Ma a ṅ sere bɛsɛ wunɛn bwãabu
sɔ̃ɔwa wi u koo bandu di wunɛn biru?

Dafidi u Salomɔɔ gɔsa u ka ko win kɔsire

28 Ma Dafidi sina boko u nɛɛ, i man Bati
Seba sokuo.
Ma ba nùn soka u susi u yɔ̃ra sina bokon
wuswaaɔ.
29 Yera sina boko u bɔ̃rua u nɛɛ, sere ka
Yinni Gusunɔn wãaru wi u man yara saa
wahala kpuron di,
30 kon nɛn nɔɔ mwɛɛru yibia gisɔ te na
nun kua ka Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinnin
yĩsiru na nɛɛ, Salomɔɔwa u koo bandu di nɛn
biru u ko nɛn kɔsire.
31 Ma Bati Seba u yiira u wuswaa tem
girari u nɛɛ, nɛn yinni sina boko, wunɛn
hunde yu dakaa da.
32 Ma Dafidi u nɛɛ, bu nùn Sadɔku yãku
kowo sokuo ka Gusunɔn sɔmɔ Natani ka
maa Bɛnaya Yehoyadan bii. Ye ba tunuma,
yera ba dua mi u wãa.
33 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i nɛn bwãabu suo
kpa i nɛn bii Salomɔɔ kɛtɛku yɔɔsia i ka nùn
da bwia ye ba mɔ̀ Gihoniɔ.
34 Miya yãku kowo Sadɔku ka Gusunɔn
sɔmɔ Natani ba koo nùn gum tãre wirɔ u ka
ko Isireliban sunɔ, kpa i kɔbi wura, yen biru
i gere i nɛɛ, Salomɔɔ sina bokon hunde yu
dakaa da.
35 Yen biru kpa i nùn suama u na u sina
nɛn sina gɔnaɔ u ko nɛn kɔsire. Domi wiya
na gɔsa u ka Isireliba ka Yudaba kpara.
36 Ma Bɛnaya Yehoyadan bii u nɛɛ, ami,
nɛn yinni sina boko. Yinni Gusunɔ u de n
koora mɛ.
37 Nge mɛ Yinni Gusunɔ u ka nun wãa, u
n maa ka Salomɔɔ wãa mɛ, kpa u win bandu
wɔlle sua n wunɛgiru kera.

Salomɔɔ u kua sunɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 29:21-25)

38 Yera yãku kowo Sadɔku ka Gusunɔn
sɔmɔ Natani ka Bɛnaya Yehoyadan bii ka
Keretiba ka Pelɛtiba be ba sãa sina bokon
tiin kɔ̃sobu, ba da ba Salomɔɔ deema. Ma ba
nùn yɔɔsia sina bokon kɛtɛku wɔllɔ ma ba da
Gihoni mi.
39 Ye ba tura mi, yera Sadɔku u da kuu
bekurugirɔ u gum kɔba tama. Ma u Salomɔɔ
gum mɛ tãre wirɔ u ka nùn ko sunɔ. Yen
biru ba kɔba so, ma tɔn be kpuro ba nɛɛ, sina
boko Salomɔɔ, wunɛn hunde yu dakaa da.
40 Ma tɔn be kpuro ba nùn swĩi ba kɔbi
soomɔ ka nuku doo bakabu. Ma n sãare nge
tem mu yĩirumɔwa ben wurenun sɔ̃.

Salomɔɔ u Adoniya suuru kua

41 Adoniya ka win tɔn be u dim soka mi
kpuro ba wure ni nua saa yè sɔɔ ba dim kpa.
Ye Yoabu u kɔban swĩi nua, yera u nɛɛ, mban
sɔ̃na ba wure mɛni wuuɔ.
42 U gari yi gerumɔ u ṅ kpa, yera Yonatam,
Abiataa yãku kowon bii u tunuma. Ma
Adoniya u nɛɛ, a dam kooma tabu durɔ
naanɛgii. Na yĩiyɔ n labaari gea nɔ wunɛn
min di.
43 Yonatam u nùn wisa u nɛɛ, aawo. Domi
Dafidi sina boko bɛsɛn yinni u Salomɔɔ
bandu wɛ̃.
44 Ma u dera Sadɔku yãku kowo ka
Gusunɔn sɔmɔ Natani ka Bɛnaya Yehoyadan
bii ka Keretiba ka Pelɛtiba ba nùn sina
bokon kɛtɛku yɔɔsia,
45 ba da Gihoniɔ. Miya Sadɔku yãku kowo
ka Gusunɔn sɔmɔ Natani ba nùn gum tãre
wirɔ, u kua sunɔ. Yen biruwa ba gɔsirama
min di ka nuku doo bakabu. Ma wuu ge, ga
gbisimɔ ka wurenu. Niya i nɔɔmɔ mi.
46 Salomɔɔ u maa sɔ̃ sina gɔnaɔ kɔ.
47 Ma sina bwãaba na ba bɛsɛn sina
boko Dafidi domaru kua ba nɛɛ, Gusunɔ u
Salomɔɔn yĩsiru ka win bandu wɔlle sua n
kere wi Dafidigiru. Ma Dafidi u seewa u
wuswaa tem girari win kpin yerun wɔllɔ.

48 Ma u gerua u nɛɛ, Gusunɔ Isireliban
Yinnigia siarabu wi u nùn goo kã u win sina
gɔna kɔsire kua. Ma u maa ka yɛ̃ro nɔni wa.
49 Be Adoniya u dim soka mi kpuro, ba
nanda ye ba gari yi nua. Ma ben baawure
u win swaa mwa u doona.
50 Yera Adoniya u bɛrum soora Salomɔɔn
sɔ̃, ma u seewa u da u yãku yerun kãanu
nɛnua Salomɔɔ u ku ka nùn gon sɔ̃.
51 Yera ba Salomɔɔ sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wee
Adoniya u bɛrum soore wunɛn sɔ̃. U da u
yãku yerun kãanu nɛni u mɔ̀, wunɛ Salomɔɔ
a be bɔ̃ruo gisɔ ma a ǹ nùn goomɔ.
52 Ma Salomɔɔ u nɛɛ, ù n tii nɛnua dee
dee, baa win wirun seri tia ya ǹ wɔrumamɔ.
Adama sà n kɔ̃sa gaa wa win min di, u koo
gbiwa.
53 Yera u dera ba nùn yara yãku yee ten
min di. Ma Adoniya wi, u na Salomɔɔn
wuswaaɔ u kpuna u nùn tɔbura. Yen biru
Salomɔɔ u nɛɛ, u wio win yɛnuɔ.

Wooda ye Dafidi u Salomɔɔ wɛ̃

2

1 Ye Dafidi u gɔɔ turuku kua, yera u win
bii Salomɔɔ wooda yeniba wɛ̃ u nɛɛ,
2 wee, na dɔɔ mi baawure u koo da.
Adama wunɛ a de a n wɔrugɔru mɔ, a n
tororu sɔ̃.
3 A Yinni Gusunɔn gere mɛm nɔɔwɔ, kpa
a n sĩimɔ win swɛɛ sɔɔ, kpa a n win woodaba
swĩi nge mɛ ba yorua Mɔwisin tireru sɔɔ. À
n kua mɛ, ye a mɔ̀ kpuro, ya koo kooraWa.
4 Kpa Yinni Gusunɔ u win nɔɔ mwɛɛru
yibia te u man kua u nɛɛ, nɛn bibu bà n
sĩimɔ gem sɔɔ ka ben gɔ̃ru kpuro ka ben
bwisikunu kpuro, na ǹ kon bia wi u koo ko
nɛn kɔsire Isireliban bandu sɔɔ.
5 Yen biru Dafidi u maa nɛɛ, a n yɛ̃ ye
Yoabu Seruyan bii u man kua. Domi u
Isireliban tabu sinambu yiru beni, Abinɛɛ,
Nɛrin bii ka Amasa Yetɛɛn bii go, u ben yɛm
yari bɔri yɛndun saa sɔɔ. Ma u mu tɛɛni win
kpakaɔ, ka maa win baranɔ.
6 Yen sɔ̃, a koowo mèn nɔɔ wunɛn bwisi yi
nɛ. A ku ra de u seri burura u sere gbi.
7 Adama a Baasilai Galadigiin bibu durom
kuo. A de ba n da di ka be ba dimɔ wunɛn
dii yerɔ sannu. Domi beya ba na ba man
somi sanam mɛ na kpikiru sua wunɛn mɔɔ
Abusaləmun sɔ̃.
8 A maa Simɛi Geran bii Bɛnyamɛɛn bwe-
seru sɔɔ yaayo. U na Bahurimun di, u man
wɔm kɔ̃sunu wɔnwa dɔma te na kpikiru dɔɔ
Mahanaimuɔ. Adama ye na wee, u man
sennɔ na Yuudɛnin daarɔ. Ma na bɔ̃rua ka
Yinni Gusunɔn yĩsiru na nɛɛ, nɛn takobi kun
maa nùn goomɔ.
9 Adama tɛ̃, a ku de u kun sɛɛyasiabu wa.
A bwisi mɔ, wuna a yɛ̃ mɛ kaa nùn kua. A de
u ka hunde tumaru gbi.

Dafidin gɔɔ

ka Salomɔɔn bandu
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 29:26-28)

10 Yen biru Dafidi u kpuna u gu u win
baababa naamwɛ. Ma ba nùn sika win wuu
Yerusalɛmuɔ ge ba maa sokumɔ Dafidin
wuu.
11 Dafidi u kuawa wɔ̃ɔ weeru bandu
sɔɔ. Gbiikaa u kua wɔ̃ɔ nɔɔba yiru
Heboroniɔ. Yen biruwa u kua wɔ̃ɔ tɛna ka
ita Yerusalɛmuɔ.
12 Saa ye sɔɔra Salomɔɔ u da u sina win
tundon sina gɔna wɔllɔ. Ma ba win ban te
dam sire gem gem.

Adoniyan gɔɔ

13 Adoniya Hagitin bii u na Salomɔɔn
mɛro Bati Seban mi, ma Bati Seba u nùn
bikia u nɛɛ, n ka sere do?
Ma u nùn wisa u nɛɛ, n do gbãa gbãa.
14 Adama gari gɛɛ wãa yi na kĩ n nun sɔ̃.
Ma kurɔ wi, u nɛɛ, a geruo mɛ.
15 Yera Adoniya u nɛɛ, a yɛ̃ ma nɛna na raa
ban te mɔ. Nɛna Isireliba kpuro ba yĩiyɔ n
tu di. Adama wee ta wura nɛn wɔnɔn mi.
Domi Yinni Gusunɔwa u nùn tu wɛ̃.
16 Tɛ̃, gãa teena na kĩ n nun bikia. Yen sɔ̃,
a ku man nu yinari.
Ma kurɔ wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a geruo.
17 Ma Adoniya u nɛɛ, na nun kanamɔ, a
doo a man Salomɔɔ sɔ̃ɔwa u be man Abisagi
Sunɛmugii kɛ̃ kurɔ. U ǹ nun ye yinarimɔ.
18 Ma Bati Seba u nɛɛ, to, kon da n nùn sɔ̃.
19 Yera Bati Seba u da Salomɔɔn mi, u ka
nùn Adoniyan gari yi sɔ̃. Ye sina boko u win
mɛro wa u wee, yera u seewa u nùn sennɔ
da. U yiira win wuswaaɔ. Ma u seewa u
da u sina win sina kitarɔ. Ma u dera ba ka
win mɛro kitaru garu naawa u sina win nɔm
geuɔ.

20 Ye u sina u kpa, yera u sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gãanu gana na ka na, na kĩ n nun kana. Yen sɔ̃, a ku man nu yinari.

Ma Salomɔɔ u nɛɛ, a geruo na ɲ̀ nun yinarimɔ.

21 Ma Bati Seba u nɛɛ, a de bu Abisagi Sunɛmugii wunɛn mɔɔ Adoniya wɛ̃ kurɔ.

22 Yera Salomɔɔ u nùn wisa u nɛɛ, a ku ra yande nɛɛ, n nùn bandu wɛ̃ɛyɔ? Domi u sãawa nɛn mɔɔ. Win tɔmba maa yãku kowo Abiataa ka Yoabu Seruyan bii.

23 Ma Salomɔɔ u bɔ̃rua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u man kua nge mɛ u kĩ, ma na kun Adoniya go win gari yinin sɔ̃.

24 Yinni Gusunɔ wiya, u man dam kã ma u man sinasia nɛn tundo Dafidin sina gɔnaɔ, ma u man ban te wɛ̃ ka nɛn bibun bweserɔ nge mɛ u nɔɔ mwɛɛru kua. Sere ka win wãaru, kon dewa bu Adoniya go gisɔ.

25 Ma Salomɔɔ wi, u Bɛnaya Yehoyadan bii gɔra u da u Adoniya go. Ma u da u nùn go.

Ba yãku kowo Abiataa yara win sɔmburun di

26 Yen biruwa Salomɔɔ u yãku kowo Abiataa sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo wunɛn temɔ Anatɔtuɔ. Domi gɔɔwa a ka weenɛ. Adama na ɲ̀ gina nun goomɔ yèn sɔ̃ wuna a kua yãku kowo nɛn tundo Dafidin waati sɔɔ. Mɛya a maa ka nùn win nɔni swãaru kpuro bɔnu kua.

27 Nge mɛya Salomɔɔ u ka Abiataa gira yãku kowo sɔmburun di. Ma Yinni Gusunɔn gari yi u raa gerua Elin yɛnun sɔ̃ Siloɔ yi koora.

Yoabun gɔɔ

28 Sanam mɛ Yoabu u nua ye ya Adoniya ka Abiataa deema, yera u duka sua u da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, u yãku yerun kãanu nɛnua u ka bɔ̃rua. Domi Adoniyawa u ka yɔ̃. Adama u ɲ̀ daa ka Abusalɔmu yɔ̃re.

29 Ma ba da ba Salomɔɔ sɔ̃ɔwa ma Yoabu u duka sua u na u wãa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ u yãku yerun turarun kãanu nɛni.

Saa yera Salomɔɔ u Bɛnaya Yehoyadan bii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u doo u nùn go.

30 Ye Bɛnaya u tura sãa yee ten mi, yera u Yoabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sina boko u nɛɛ, a yarima.

Adama Yoabu u nɛɛ, aawo, miniwa kon gbi.

Ma Bɛnaya u gɔsira u wura Salomɔɔn mi, u nɛɛ, amɛni ka amɛniwa Yoabu u gerua.

31 Sina boko u nɛɛ, a koowo nge mɛ u gerua. A nùn sɛ̃reo mi, a go, kpa a nùn yara min di a da a sike. Nge mɛya kaa nɛ ka nɛn bweseru yara tɔmbu yiru ben yɛm di, mɛ Yoabu u yari. Domi ba ɲ̀ kɔ̃sa gaa kue.

32 Tɔn beya Abinɛɛ, Nɛrin bii, Isireliban tabu sunɔ, ka maa Amasa Yetɛɛn bii, Yudaban tabu sunɔ. Ba nùn gem ka bɛɛrɛ kere, ma u bu go ka takobi nɛn tundo Dafidi u ɲ̀ ka baaru. Yen sɔ̃, Gusunɔ u de win yɛm mu wɔri win tii sɔɔ.

33 Ben yɛm mu ko n wãawa Yoabu ka win bibun bweserɔ sere ka baadommaɔ. Adama Yinni Gusunɔ u koo de bɔri yɛndu ta n wãa Dafidi ka win bibun bweserɔ ka maa win bibun bandu sɔɔ sere ka baadommaɔ.

34 Yera Bɛnaya u da u Yoabu sɛ̃re u go. Ma ba nùn sikua win gberu kpaanɛɔ.

35 Ma sina boko u Bɛnaya kua tabu sunɔ Yoabun kɔsire. Mɛya u maa Sadɔku kua yãku kowo Abiataan kɔsire.

Salomɔɔ u dera ba Simɛi go

36 Yen biru sina boko u gɔra bu da bu Simɛi sokuma. Ye u na, yera sina boko u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn tiin yɛnu baniɔ Yerusalɛmuɔ. Kpa a n wãa ge sɔɔ, a ku yari min di.

37 Dɔma te a yara min di, ma a Sedoronin wɔwa tɔbura na kon dewa bu nun go. Saa ye sɔɔ, wuna a tii go.

38 Ma Simɛi u nɛɛ, ya wã yinni. Kon ko ye a gerua.

Ma u da u wãa Yerusalɛmu mi, n ka tɛ.

39 Wɔ̃ɔ itan biru yera win yobu yiru gabu ba duka yakura ba da ba wãa Akisi, Maakan biin mi, wi u sãa Gatin sunɔ. Yera ba na ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wee, wunɛn yobu ba wãa Gatiɔ.

40 Yera Simɛi u seewa u win kɛtɛku gaari bɔkua u da Gatiɔ Akisin mi, u yoo be mwaama.

41 Yera ba da ba Salomɔɔ sɔ̃ɔwa ma Simɛi u yara Yerusalɛmun di u da Gatiɔ. Adama u wurama kɔ.

42 Sina boko u gɔra u nɛɛ, bu nùn sokuma. Ye u na, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ɲ̀ daa nun bɔ̃rusie ka Yinni Gusunɔn yĩsiru na nɛɛ, a n yɛ̃ dɔma te a yara Yerusalɛmun di, kaa gbiwa? A ɲ̀ wisa a nɛɛ, ya wã, a nua?

43 N n mɛn na, mban sɔ̃na a ɩ̀ nɔɔ mwɛɛ
te yibie te a kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
Mban sɔ̃na a ɩ̀ gari yi mɛm nɔɔwɛ yi na nun
sɔ̃ɔwa mi.
44 Tɛ̃ a yaaye kɔ̃sa ye a nɛn tundo Dafidi
kua? Yinni Gusunɔwa u koo nun ye kɔsie.
45 Adama nɛ, sina boko Salomɔɔ, Yinni
Gusunɔ u koo man domaru kua. Kpa u nɛn
tundo Dafidin ban te na dii mini tãsisia sere
ka baadommaɔ.
46 Yen biru sina boko u Bɛnaya
Yehoyadan bii wooda wɛ̃, u nɛɛ, u doo u
Simɛi go. Ma u yara u da u nùn go.
Yeniban biruwa Salomɔɔn banda dam
kua.

Salomɔɔ u Egibitin sunɔn bii

sua kurɔ

3

1 Salomɔɔ u Egibitin sunɔn bii sua kurɔ.
Nge mɛya ba ka arukawani bɔkua. Ma u ka
kurɔ wi da Dafidin wuu Yerusalɛmuɔ sere u
ka win tiin yɛnu bani ka Yinni Gusunɔn sãa
yeru, ka sere maa gbãra te u koo bani u ka
Yerusalɛmu sikerena.
2 Isireliba ba ra yãkuru kowa gungunu
wɔllɔ saa ye sɔɔ, domi ba ɩ̀ gina diru garu
banɛ mi ba ko n da Yinni Gusunɔ sã.
3 Salomɔɔ u Yinni Gusunɔ kĩa. Ma u win
tundo Dafidin wooda kpuro mɛm nɔɔwa.
Mɛya win tii u ra yãkunu ko gungunu wɔllɔ,
kpa u turare dɔ̃ɔ doke mi.

Salomɔɔ u bwisi kana
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 1:2-13)

4 Sɔ̃ɔ teeru Salomɔɔ sina boko u seewa
u da Gabaoniɔ u ka yãkuru ko. Domi
miya yãku yee bakara wãa. Yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu dabi dabina u dɔma te kua
mi.
5 Gabaoni miya Yinni Gusunɔ u nùn kure
dosu sɔɔ wɔ̃kuru. U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a bikio
ye a kĩ n nun kua.
6 Salomɔɔ u nùn wisa u nɛɛ, a wunɛn bɔ̃ɔ
Dafidi nɛn tundo kĩi geeru sɔ̃ɔsi yèn sɔ̃ u
sĩa dee dee gem sɔɔ ka gɔ̃ru dɛɛrɔ wunɛn
wuswaaɔ. Ye ya kpuro kere, yera a dera nɛ,
win bii, na kua win kɔsire bandu sɔɔ gisɔ.
7 Yinni Gusunɔ, wuna a man gɔsa a kua
nɛn tundo Dafidin kɔsire. Wee nɛ aluwaasi
piibuwa. Na ɩ̀ yɛ̃ mɛ kon ko n ka tɔn be
kpara.
8 Na maa wãa ben suunu sɔɔ, be, be a gɔsa.
Ma ba maa dabi sere ba ɩ̀ garirɔ.
9 Yen sɔ̃, a man bwisi kɛ̃ɛyɔ n ka bu kpara,
kpa n kpĩ n gea ka kɔ̃sa wunana. Ma n kun
mɛ, wara u koo kpĩ u wunɛn tɔn dabi teni
kpara.
10 Ma Salomɔɔn wisi bi, bu Yinni Gusunɔ
dore.
11 Yera u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ɩ̀ bikie wunɛn
wãaru tu dakaa da, a ɩ̀ maa bikie a n dukia
mɔ, mɛya a ɩ̀ maa wunɛn yibɛrɛban gɔɔ
kanɛ. Adama bwisiya a bikia a ka kpĩ a
wunɛn tɔmbu kpara dee dee.
12 Yen sɔ̃na kon nun kua nge mɛ a gerua.
Kon nun laakari ka bwisi kɛ̃ yìn bweseru
goo kun waare, mɛya goo kun maa ye wasi
wunɛn biru.
13 Kon maa nun dukia ka bɛɛrɛ wɛ̃ wunɛn
wãaru sɔɔ ye a ɩ̀ bikie. Sinambu sɔɔ, goo sari
wi u koo ka nun nɛra.
14 Yen biru à n sĩimɔ nɛn swɛɛ sɔɔ, ma a nɛn
woodaba ka nɛn yiirebu mɛm nɔɔwammɛ
nge mɛ wunɛn tundo Dafidi u kua, kon de
wunɛn wãaru tu dakaa da.
15 Saa yera Salomɔɔ u yanda ma u tuba
ma Yinni Gusunɔwa u ka nùn gari kua
dosu sɔɔ. Ma u gɔsirama Yerusalɛmuɔ u
da mi Yinni Gusunɔn woodan kpakorora
yii u yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua mi, ka
siarabun yãkunu. Ma u win bwãabu kpuro
dim soka.

Salomɔɔ u gari sɛ̃sɔgii siri

16 Sɔ̃ɔ teeru kurɔ tanɔbu yiru gabu ba
na sina boko Salomɔɔn mi, ba yɔ̃ra win
wuswaaɔ.
17 Ma ben turo u nɛɛ, yinni, a man yisa
kuo. Nɛ ka kurɔ winiwa sa wãa dii teerɔ.
Win bɔkuɔra na yiira na mara.
18 Ye na mara, yen sɔ̃ɔ itasera win tii u maa
mara. Ma sa wãa dii tee te sɔɔ sannu. Goo
kun maa ka sun wãa mi.
19 Ye n kua wɔ̃kuru yera u win bii kpunari
u go.
20 Yinni, yera u seema wɔ̃ku te, u nɛn bii
sua saa nɛn yɛ̃san di ye na do. Ma u nùn kpĩ
win tororu wɔllɔ. Yen biru u win bii goo te
sua u man yiiya.
21 Ye na seewa bururu n ka nɛn bii bɔm
kɛ̃, yera na deema bii gora. Ma na wure na
bii wi mɛɛra tii, na deema u ɩ̀ sãa nɛgii.
22 Ma win winsim u nɛɛ, nɛn biiwa u wasi.

Gbiikoo wi, u maa nɛɛ, n ǹ mɛ, wunɛgiiwa u gu.
Mɛsuma ba sikirinamə sina bokon wuswaaə.
23 Yera sina boko u nɛɛ, too wee, bɛɛ kpuro i ǹ wure. Domi wini ù n nɛɛ, win biiwa u wasi kpa wiənə u nɛɛ, aawo, wunɛgiiwa u gu.
24 Ñ n mɛn na, i man takobi tama. Ma ba ka nùn ye naawa.
25 Ma u nɛɛ, bu bii wi u wasi mi buranə kpirinu yiru. Kpa ben baawure u kpiri kpirika sua.
26 Yera wənwənda bii win mɛron tii mwa. Ma u sina boko sɔ̃əwa u nɛɛ, nɛn yinni, na nun kanamə, a nùn bii wi wɛ̃ɛyə. A ku de bu nùn go.
Adama turo wini u nɛɛ, a nùn buranə kpa u ku ko bɛsɛn googii.
27 Yera sina boko u nɛɛ, i ku bii wi go. I kurə gbiikoo bii wi wɛ̃ɛyə. Wiya u sãa win mɛro.
28 Ye Isireliba kpuro ba nua nge mɛ sina boko u siri ba nùn nasia. Domi ba wa ma Gusunəwa u nùn bwisi yi kã u ka siri bi kua.

Salomɔɔn sina asakpəbu

4

1 Salomɔɔ u kua Isireliba kpuron sina boko.
2 Win sina asakpəbun yĩsa wee, Asaria Sadəkun bii, u sãawa yãku kowo.
3 Elihorɛfu ka Akiya, Sisan bibu ba sãawa tire yorobu.
Yosafati Ahiludun bii, wiya u ra maa tirenu bere.
4 Bɛnaya, Yehoyadan bii, wiya u sãa tabu sunə. Sadəku ka Abiataawa ba maa sãa yãku kowobu.
5 Asaria Natanin bii, wiya u maa sãa bera ka beran wirugibun guro guro.
Sabudu, Natanin bii, wiya u sãa win sina asakpə wi u ra nùn bwisi kɛ̃.
6 Ma Akisaa u sãa sina kpaarun sɔm kowobun wirugii.
Adoniramu Abidan bii u sãawa be ba yoo sɔma mɔ̀n wirugii.
7 Salomɔɔ u tem mɛ bɔnu kuawa bera wəkura yiru. Ma u yen baayeren wirugii swĩi. Bera, ba ra wi sina boko ka win yɛnugibu nɔɔri. Ben baawure u ra bu kowa suru tia wɔ̃ə tia sɔɔ.
8 Wirugii ben yĩsa wee.
Hurin biiwa u Efaraimun guunun bera gia mə.
9 Dekerin biiwa u maa Makasi mə ka Saabimu, ka Bɛti Semɛsi ka Eloni ka Bɛti Hanani.
10 Hesɛdin biiwa u maa Aruboti mə ka Soko ka sere maa Hefɛɛn tem kpuro.
11 Abinadabun biiwa u Dorin tem mə. Wiya u Salomɔɔn bii Tafati sue kurə.
12 Baana, Ahiludun bii, wiya u Tanaki, ka Mɛgido mə ka Bɛti Seani ye ya wãa Saatanin bəkuə Yisirɛɛlin wəwaə. Bera ye, ya toruawa saa Bɛti Seanin di n ka da Abɛli Mɛholaə sere ka Yokumɛamun bera gia.
13 Gebɛɛn biiwa u maa Raməti mə ye ya wãa Galadin temə ka sere maa Yairi, Manasen biin baru kpaanu, Galadiə. Gebɛɛn bii wiya u maa Aagəbu mə Basanin temə. Wusu watawa u mə si ba gbãranu toosi ba nin kɛnutinun sɛ̃retinu kua ka sii gandu.
14 Akinadabu Idon bii, wiya u maa Mahanaimu gia mə.
15 Akimasi wi, u Salomɔɔn bii Basimati sue kurə, wiya u Nɛfitalin bera gia mə.
16 Baana Usain bii, wiya u maa Asɛɛn tem ka Bealətun tem mə.
17 Yosafati, Paruakin bii, wiya u maa Isakarin tem mə.
18 Simɛi, Elan bii, wiya u maa Bɛnyamɛɛn tem gia mə.
19 Geberi Hurin bii, wiya u maa Galadin tem gia mə, mi Sihoni Aməreban sina boko ka Ogu Basanin sina boko ba raa bandu dii. Təmbu wəkura yiru ye baasi, Salomɔɔ u maa tən turo gəsa u n ka sãa be kpuron guro guro.

Salomɔɔ u dukia wa win bandu sɔɔ

20 Saa ye sɔɔ, Yudaba ka Isireliba ba dabi nge nim wɔ̃kun yani sɛɛri. Ba dimə, ba nərumə, ba nuku dobu mɔ̀.

5

1 Sinam be ba wãa saa daa te ba mɔ̀ Efaratin di sere n ka girari Filisitiban temə, n ka da Egibitin daarə, Salomɔɔwa u be kpuro mə win wãaru kpuro sɔɔ. Ba ra n ka nùn wɔ̃ə gobi naawamme.
2 Dĩa ni Salomɔɔn yɛnugibu ba ra di sɔ̃ə teeru wee. Som mɛ mu ǹ ye, tənnu nɔɔba nnɛ ka sere maa som buuru tənnu yɛndu yiru sari,

3 ka kɛtɛ wɔkuru yi ba nɔɔrimɔ yɛnuɔ ka
kɛtɛ yɛndu yi ba ra kpare, ka yãanu wunɔbu
(100) ka gbeeku yɛɛ gɛɛ nge nɛnnu ka gini ka
sere maa gue yi yi gum mɔ.
4 Be ba wãa Efaratin sɔ̃ɔ duu yerɔ, saa
Tifusakin di sere ka Gasaɔ Salomɔɔwa u be
kpuro mɔ. Win woodawa ba ka sɔmburu
mɔ̀. Ma bɔri yɛnda wãa bera mi kpuro sɔɔ.
5 Win waati ye sɔɔ, Yudaba ka Isireli be ba
wãa saa tem mɛn goo gbiikirun di sere mɛn
goo gɔmkirɔ ba wãawa bɔri yɛndu sɔɔ, ben
baawure u win gberu wukumɔ.
6 Yeniban biru, Salomɔɔ u dumi mɔ
nɔrɔbun suba weeru (40.000), ma u yi wãa
yeru kua. Yiya yi ra win tabu kɛkɛba
gawe. U maa maasɔbu mɔ tɔnu nɔrɔbun
suba wukura yiru (12.000).
7 Bera wɔkura yiru yen wirugii bera, ba ra
n ka dĩanu naamɔ ni Salomɔɔ ka win tɔmbu
ba ra di. Wɔ̃ɔ tia sɔɔ, suru tia bera baayere
ya mɔ yu ka dĩanu na. Ba ku ra de dĩanu nu
biara Salomɔɔn yɛnuɔ.
8 Ba ra maa ka dobi ka taka de de win
dumin sɔ̃ mi yi wãa nge mɛ ba bu sɔ̃ɔwa bu
ko.

Salomɔɔ u tɔmbu kpuro

bwisi kera

9 Gusunɔ u Salomɔɔ bwisi ka laakari ka yɛ̃ɛ
bakaru kã te ta ɲ̀ kinɛ mɔ.
10 Win bwisi yi, yi sɔ̃ɔ yari yerugibun
bwisigibu ka Egibitigibun bwisigibugii
kere sere mi n toma.
11 Goo sari wi u nùn bwisi tura. Win
bwisi yi, yi Etani, Ɛsarakin sikadobugii
kere. Mɛya yi maa Hemanigii kere ka
Kaakoligii, ka Daadagii ka Maholin bibugii.
Ma Salomɔɔ u yĩsiru yara bwese ni nu ka nùn
sikerenɛn suunu sɔɔ.
12 Mɔnnu nɔrɔbun suba itawa (3.000)
Salomɔɔ u yorua. Ma u womusu kua su
nɔrɔbu (1.000) kere.
13 U tɔmbu dãnun faagi kua saa bakanun
di sere ka dãa kikisɔ, si su ra kpi gana wɔllɔ.
Mɛya u maa yɛɛ naasu nnɛgiin faagi kua ka
yi yi ra kabiri, ka gunɔsu ka swɛ̃ɛ.
14 Ma sinam dabinu ba tɔmbu gɔrimɔ win
mi, saa tem tukum di bu ka win bwisin gari
nɔ.

Salomɔɔ u sɔɔru mɔ̀ u ka

Yinni Gusunɔn sãa yeru bani
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 2:2-15)

15 Hiramu Tirin sunɔ u raa sãawa Dafidin
bɔrɔ. Ye u nua ma ba Salomɔɔ bandun gum
tãre u kua sunɔ, win tundo Dafidin kɔsire,
yera u sɔmɔbu gɔra bu nùn tɔbiri.
16 Ma Salomɔɔ u maa gɔra Hiramun mi.
17 U nɛɛ, a nɛn tundo Dafidi yɛ̃. A yɛ̃ ma u
ɲ̀ kpĩa u Yinni Gusunɔ sãa yeru baniɛ, yèn sɔ̃
tabu nùn sikerenɛ baama kpuron di. Yinni
Gusunɔ u maa dera u win yibɛrɛba taare.
18 Tɛ̃ na wɛ̃re yèn sɔ̃ Gusunɔ nɛn Yinni u
dera bɔri yenda wãa nɛn tem beri berika
kpuro sɔɔ. Mɛya na ɲ̀ maa yibɛrɛ goo mɔ wi
u koo man wɔrima.
19 Yen sɔ̃, tɛ̃ na nia sãa n diru bani mi ba
ko n da Gusunɔ nɛn Yinni sã, nge mɛ win tii
u raa Dafidi nɛn tundo sɔ̃ɔwa. U nɛɛ, win bii
wi u koo sina win sina gɔna wɔllɔ u ko win
kɔsire, wiya u koo nùn diru bania.
20 Yen sɔ̃, a de wunɛn sɔm kowobu bu
man dãa damgia ye ba mɔ̀ sɛduru bɔɔriama
Libanin guurun di. Kpa n nun ben kɔsiaru
wɛ̃ nge mɛ a gerua kpuro. Nɛn sɔm kowobu
ba koo wunɛgibu somi bu ka sɔmbu te ko.
Domi a yɛ̃ ma goo sari bɛsɛ sɔɔ wi u dãa
burabu yɛ̃ nge bɛɛ, Sidonigibu.
21 Ye Hiramu u Salomɔɔn gari yi nua, yera
win nukura dora gem gem. Ma u nɛɛ, na
Yinni Gusunɔ siara wi u Dafidin bii bwisi kã
u ka tɔn dabi te kpara.
22 Ma u kpam Salomɔɔ gɔria u nɛɛ, na nua
ye a geruma. Yen sɔ̃, na kon ko ye a bikia
mi kpuro. Kon nun dãa damgia ye ba mɔ̀
sɛduru ka sipɛrɛ kasuama.
23 Nɛn sɔm kowobu ba koo ka dãa ye na
saa Libanin guunun di sere nim wɔ̃kuɔ. Yen
biru, kon ye tari tari ya n ka gɛrua nim sɔɔ
yu ka na sere mi kaa man sɔ̃. Miya kon de
bu ye kusia bu yi, kpa wunɛn tiigibu bu den
yen wunanɔ ko. Ye kaa man kɔsia, yera a
nɛn yɛnugibu dĩanu mɔrisiama.
24 Ma Hiramu u dãa ni kpuro mɔrisia nge
mèn nɔɔ Salomɔɔ u kĩ.
25 Ma Salomɔɔ u Hiramu alikama tɔnnu
nɔrɔbun suba nɔɔba tia (6.000) mɔrisia, ka
olifin gum yarum ditiri nɔrɔbun suba nɔɔba
ita (8.000). Nge mɛya u ra ko wɔ̃ɔ baagere
Hiramu u ka win yɛnu nɛnɛ.
26 Yinni Gusunɔ u Salomɔɔ bwisi kã nge
mɛ u raa gerua. Ma bɔri yenda wãa wi
ka Hiramun baa sɔɔ. Ma ba arukawani
mɔɔsinɛ.

Salomɔɔ u tɔmbu sɔma koosia
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 1:18, 2:1,16-17)

27 Salomɔɔ u tɔmbu gɔsa Isireliba sɔɔ be ba koo kpĩ bu sɔmunu sɔbe. Ma ben geera kua tɔmbu nɔrɔbun suba tɛna (30.000).
28 Adoniramuwa u sãa tɔn be kpuron kparo. Ma u bu bɔnu kua wuunu ita, nɔrɔbun suba wɔku wɔkubu (10.000). Suru tia sɔɔ, wuu nin teera ta ra ka dĩa ni de Libaniɔ, kpa be ba tie ba n wãa yɛnuɔ. Yen sɔ̃na ben baawure u ra ko suru yiru win yɛnuɔ, kpa u ko suru tia Libaniɔ.
29 Salomɔɔ u maa sɔm kowobu mɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɛnɛ (80.000) be ba ra kpenu dãku guunɔ, ka tɔmbu nɔrɔbun suba wata ka wɔkuru (70.000) be ba ra kpee ni gure.
30 Be ba ra n sɔm kowo be kpuro kpare, ba n bu wooda wɛ̃ɛmɔ, ba sãawa nɔrɔbun suba ita ka gooba wunɔbu (3.300).
31 Salomɔɔ sina boko, u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu kpee bakanu bɛsukuo ni nu geenu sãa bu ka dii ten kpɛɛkpɛɛku swĩi.
32 Win sɔm kowobu ka Hiramugibu ka Gibaligibu be ba sɔmbu ten saria yɛ̃ ba mɛnna ba dãa yen sɔmburu kua ma ba kpee ni dãka bu ka dii te bani.

6

Salomɔɔ u diru bana tèn mi
ba kon da Yinni Gusunɔ sã
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 3:1-14)

1 Ye Yuuba ba yara Egibitin di n kua wɔ̃ɔ nɛɛru ka wɛnɛ (480), yera Salomɔɔ u diru bana torua tèn mi ba ko n da Yinni Gusunɔ sã. N deema win bandun wɔ̃ɔ nnɛsen suru yiruse sɔɔra mi.
2 Dii te u bana mi, ten dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu wata. Ma ten yasum mu sãa gɔm soonu yɛndu. Ten gunum maa gɔm soonu tɛna.
3 Dii ten duu yee gbiikirun dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu yɛndu. Duu yee ten yasum ka dii ten tiin yasum tia. Ma ten gunum mu sãa gɔm soonu wɔkuru.
4 Sina boko Salomɔɔ u dera ba dii te fɛnɛntiba kua ba sisu kare.
5 Yera u maa gidambisa ye ya dinu ita mɔ gɔri ten yɛ̃si yɛ̃sikaɔ ka ten biruɔ.
6 Gidambisa yen dii temkirun yasum mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu. Te ta maa wãa suunu sɔɔ, tegim maa gɔm soonu nɔɔba tia. Itaserugim maa sãawa gɔm soonu nɔɔba yiru. N deema sãa yee ten gana ya sinum mɔ temɔ, adama gidambisan dii temkirun wɔllɔ ba yen sinum kawawa gɔm soo teeru daasin dãa yii yerun sõ. Dii suunukirun wɔllɔ ba maa yen sinum kawa gɔm soo teeru daasin dãa yii yerun sõ. Ba yeni kuawa domi ba ṅ kĩ bu sãa yee ten gana yaba.
7 Ye ba dii te banimɔ, ba tu banawa ka kpee ni ba raa dãka ten sõ. Yen sõna ba ṅ sɔm yãnu ganun damu nua mi, ni ba kua ka sisu, baa matalaka ṅ kun mɛ gbãa.
8 Gidambisa yen kɔnnɔsu, su wãawa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Ma ba yɔɔtii bana saa tem di bu ka yɔ yen dii wɔrukirɔ.
9 Ye Salomɔɔ u dii te bana u kpa, yera u tu kpɛ ka sɛdurun dãa bɛsi, ka dãa yen bĩinu.
10 Gidambisa yen diru baateren gunum mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu. Ma u dii nin daasi dãa sɔndi sɔndi nin ayenɔ, sãa yee ten gana wɔllɔ.
11 Ma Yinni Gusunɔ u ka Salomɔɔ gari kua u nɛɛ,
12 wee, a man diru baniammɛ. Mɛya à n maa nɛn yiirebu ka nɛn woodaba mɛm nɔɔwammɛ, kon nɛn nɔɔ mwɛɛru yibia te na wunɛn tundo Dafidi kua wunɛn sõ.
13 Ko na n wãa dii te sɔɔ nɛn tɔmbu Isireliban suunuɔ, na ṅ bu derimɔ.

Dii ten sɔɔn bura yãnu

14 Ye Salomɔɔ u dii te bana u kpa,
15 yera u dera ba ten sɔɔn gani wukiri ka dãa damgia ye ba mɔ̀ sɛdurun bɛsi, saa yin tem di sere ba ka daasi girari. Ma u maa dãa damgia ye ba mɔ̀ sipɛrɛ tɛria ten temɔ.
16 Yera u dii ten sɔɔwɔ burana ka sɛdurun dãa saa ten tem di sere ka daasiɔ, ma n kua dii sɔɔ gèn yasum kua gɔm soonu yɛndu. Ma u gu kua dii te ta dɛɛre gem gem.
17 Sãa yee ten adɛrɔn dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu weeru.
18 Sɛdurun dãa ye ba doke dii ten gani sɔɔ mi, ba ye sɔɔ bwãanu ka biibiin weenasii yorua. Dii ten ganan gam sari mi n tere.
19 Dii sɔɔ ge u kua sãa yee ten suunu sɔɔ mi, u gu kuawa u ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te yi mi.
20 Dii sɔɔ gen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu yɛndu. Ma gen yasum maa sãa gɔm soonu yɛndu. Ma gen ganin gunum maa sãa gɔm soonu yɛndu. Ma u yi wura wukiri. U maa

dera ba kpakororu garu kua ka sɛdurun dãa, ba wura pote. Ma ba tu yi dii sɔɔ gen kɔnnɔwɔ.
21 Ma u dera ba wuran tii tii doke sãa yee ten sɔɔwɔn ganiɔ ka ten temɔ. U maa wuran sum piiminu kua u doke dii te ta dɛɛre gem gem kɔnnɔwɔ. Niya ba ka beku kare te gabe.
22 U wura dokewa dii ten sɔɔwɔ kpuro, sere ka kpakoro te ta wãa dii te ta dɛɛre gem gem kɔnnɔwɔ.
23 Ma u wɔllun kɔ̃sobun weenasibu yiru gɛɛ kua ka dãa damgia u doke dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ. Yin gunum mu sãawa gɔm soonu wɔkuru.
24 Yin kasan dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu nɔɔbu nɔɔbu. Yin kasi yiru ye ya girarinɛ mi, yin dɛ̃ɛbu kuawa gɔm soonu wɔkuru.
25-26 Wɔllun kɔ̃sobun weenasii be, ba weenɛwa mam mam. Ba maa gunum ka yasum nɛwa.
27 Salomɔɔ u bu yɔ̃rasia dii te ta dɛɛre gem gem suunu sɔɔ. Ba kasa dɛmiɛ. Turon kase teeru ta gana gee girari. Ma turogira maa gana giɔ girari. Ma kasa yiru yeni, ya yinnɛ dii ten suunu sɔɔ.
28 Ma u yi kpuro wura pote.
29 Yen biru, u dera ba dii ten sɔɔwɔ ka ten adɛrɔwɔ wɔllun kɔ̃sobun weenasibu kua gani sɔɔ, ka sere maa kpakpa wurusu, ka biibiiban weenasii.
30 Ma u sãa yee ten temɔ kpuro wura doke.
31 Yera u gambo sikanɛba doke dii te ta dɛɛre gem gem kɔnnɔwɔ ye ba kua ka dãa damgia. Gambo ye, ka yen kadirin yasum mu ka gana yen bɔnu nɔɔbun tia nɛ.
32 Dãa damgia ba ka gambo sikanɛ be kua. Ma ba wɔllun kɔ̃sobu ka kpakpa wurusu ka biibiiban weenasii yorua gambo ye sɔɔ. Yera u ye kpuro wura pote, ma ya kua buraru.
33 U maa dera ba sãa yee ten kɔnnɔn gambon kadiri kua ka dãa damgia. Ma u ye gambo sikanɛba dokea ye ba kua ka dãa ye ba mɔ̀ sipɛrɛ. Gambo ye, ka yen kadirin yasum mu ka gana yen bɔnu nnɛn tia nɛ.
34 Dãa yen bɛsi yiru yiruwa ba doke gambo sikanɛ yen baayere sɔɔ. Bà n ye kɛnia kpa yu tii kure.
35 Ma ba wɔllun kɔ̃sobu ka kpakpa wurusu ka biibiin weenasii yorua gambo ye sɔɔ. Ma u ye kpuro wura doke.
36 Ma ba dii te agbara toosi ba ka sikerena. Ba yen gana kuawa kpenu itan sɔkenun saka. Ma ba sɛdurun dãa bĩinu sɔndi yen wɔllɔ.
37 Salomɔɔn bandun wɔ̃ɔ nnɛsen suru yiruse sɔɔra ba Yinni Gusunɔn sãa yee ten kpɛɛkpɛɛku swĩi.
38 Ma ba dii te bana ba kpa ka ten baayere kpuro nge mɛ ba ten kpunaa yi, win bandun wɔ̃ɔ wɔkura tiasen suru nɔɔba itase sɔɔ.
Salomɔɔ u dii te banawa wɔ̃ɔ nɔɔba yiru.

Salomɔɔn sina kpaarun bana

7

1 Salomɔɔ u win tiin sina kpaaru banawa wɔ̃ɔ wɔkura ita u sere tu kpa.
2 Dii te ba sokumɔ Libanin dãa sɔ̃ɔ tera u gbia u bana. Ten dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu wunɔbu (100), ten yasum maa gɔm soonu weeraakuru, ten gunum maa gɔm soonu tɛna. Dãa gea ye ba mɔ̀ sɛdurun bĩina ba gira sĩa nnɛ. Yen biru, yera ba maa ka dãa dumi kua ba sɔndi dãa bĩi nin wɔllɔ.
3 Ma ba daasi kua ka sɛdurun dãa, ba sɔndi dãa dumi yin wɔllɔ. Yin geera sãawa weeru ka nɔɔbu. Ma ba ye bɔnu kua sĩa ita. Sĩa yen baayere ya mɔwa dãa wɔkura nɔɔbu.
4 Ba dii ten goo bakanɔ fɛnɛntiba doke sĩa ita ita, ba nɔɔ kisinɛ.
5 Fɛnɛnti be, ka ben kadirin goonu nnɛ ya yasum nɛwa kpuro. Ma yi nɔɔ kisinɛ.
6 Ma u maa dii ten wuswaaɔ kɔbɛ kua ka gbereba. Yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu weeraakuru, yen yasum maa gɔm soonu tɛna. Ma u maa gaa kua yen wuswaaɔ ka gbereba.
7 Ma u maa siri gbaburu bana u sɛdurun dãa bɛsi tɛria ten temɔ ka ten daasiɔ.
8 Yen biru ba maa win tiin diru bana nge mɛ ba dii te ba mɔ̀ Libanin dãa sɔ̃ɔ bana. Ba tu banawa dii ten biruɔ.
Ma u maa Egibitin sunɔn bii wi u sue kurɔ bania mɛ.
9 Ba dia ye kpuro banawa ka kpee buranu ni ba bɔɔra ka sii nge mɛ n weenɛ nu n dɛ̃ɛbu nɛ. Nin goonu kpurowa ba dãka ba sere ka nu bana ye kua. Kpee niya ba ka dia ye kpuro bana saa yen kpɛɛkpɛɛkun di sere ka wɔllɔ. Niya ba maa ka sina kpaa ten agbara bana.

10 Kpee bakana ba ka kpɛɛkpɛɛku ge kua. Nin ganu nu sãawa gɔm soonu wɔkuru, ganu maa gɔm soonu nɔɔba ita.
11 Kpɛɛkpɛɛku gen wɔllɔwa ba kpee bura ni sɔndi ka sɛdurun dãa bĩinu.
12 Kpee nin ita itawa ba sɔnna ba ka agbara ye kua. Yen biru ma ba sɛdurun dãa bĩi ni yõrasia yen wɔllɔ ba ka ye sikerena nge mɛ ba Yinni Gusunɔn sãa yerun agbara kua ka nge mɛ ba win sina kpaarun kɔbɛ kua.

Hiramun sɔmburu
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 2:12-13)

13-14 Durɔ goo wãa Tiriɔ wi ba mɔ̀ Hiramu. Hiramu wi, u sãawa gɔmini goon bii Nɛfitalin bweseru sɔɔ. Adama win tundo u sãa Tirigii. Ma u sãa seko. Hiramu wi, u bwisi ka laakari mɔ gem gem. U maa sii gandun sɔmburu yɛ̃. Yen sõna sina boko Salomɔɔ u nùn sokusia u ka nùn sii gandun sɔm bwese bweseka kua. Ye u tunuma ma u nùn sɔma ye kpuro kua.

Gbere sii gandugii
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 3:15-17)

15 U gbere yiru kua ka sii gandu. Yen baayeren dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu yɛndu yiru sari. Yen bɔɔrum maa gɔm soonu wɔkura yiru.
16 Ma u yen baayere furɔ kua ka sii gandu. Furɔ gen baageren gunum mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu.
17 U furɔ gen baageren wɔllɔ sii yãki tara nɔɔba yiru yiru. Ma u yi kua nge yɔni.
18-20 Ma u dãa marum weenasim kua sĩa yiru, u ka yɔni yin baayere sikerena. Yen geera sãawa goobu (200). Ma ba nɔɔ bɔka kua yɔni yin wɔllɔ, ba ka sikerena. Ba maa furɔsu gasu sɔndi nɔɔ bɔka yen wɔllɔ, sìn gunum maa sãa gɔm soonu nnɛ. Ma ba su biibiin weenasii dokea.
21 Ma u da u gbere yi doke Yinni Gusunɔn sãa yerun duu yerun wuswaaɔ. Ye u yi nɔm geuɔ, yera u yĩsiru kã Yakini, yen tubusiana Gusunɔ u ra tãsisie. Ye ya maa wãa nɔm dwaru gia, yera u maa yĩsiru kã, Boasi, yen tubusiana Gusunɔ u dam mɔ.
22 Nge mɛya ba ka gbere yiru yen sɔma wiru go.

Boo sii ganduguu mi
ba ko n da sãarun nim doke
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 4:2-5)

23 Hiramu u boo kua, ka sii gandu. Ga sãawa bwɛɛrɛkɛ. Gen yasum mu sãawa gɔm soonu wɔkuru. Gen gunum maa sãa gɔm soonu nɔɔbu. Ma gen kɛkɛra sãa gɔm soonu tɛna.
24 Ma gen nɔɔn temɔ dãa marum gam weenasim mu wãa sĩa yiru, sĩa baayeren gɔm soo teeru sɔɔ wɔku wɔkubu. Ba ye kpuro wisiwa ka sii gandu.
25 Ma ba boo sii ganduguu ge sɔndi kɛtɛn bwãarokunu wɔkura yirun wɔllɔ. Yen ita ya sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia mɛɛra. Ma ita ya mɛɛra sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, ita yeni ya mɛɛra sõɔ yari yeru gia. Ma ita ye ya maa tie ya mɛɛra sõɔ duu yeru gia. Ma yi kpuro yi koru kisinɛ boo gen temɔ.
26 Ba gen nɔɔ kuawa nge nɔran nɔɔ ga ka biibii ye ya nɔɔ kusie weenɛ. Nɔɔ gen sinum mu ka nɔm tararu yasum nɛ. Boo ge, ga koo kpĩ gu ditiri nɔrɔbun suba wɛnɛn (80.000) nim mwa.

Boo gen yõratii

27 Ma u boo ge yõratii wɔkuru kua ka sii gandu. Yin baayeren goonu nnɛ ya yasum nɛwa. Mu sãawa gɔm soonu nnɛ nnɛ. Ma yin dɛ̃ɛbu maa sãa gɔm soonu ita ita.
28 Wee nge mɛ Hiramu u yõratii yi koosina. U gina yen baayere kadiri kua ka sii gandun dɛki nnɛ, ye ba swɛɛna ka sii gandun bɛsi. Yen biru u sii gandu kua fɛfɛrɛfɛ u wasi wasi.
29 Sii fɛfɛrɛfɛ ye sɔɔra u gbee sinansu ka kɛtɛba ka wɔllun kõsobun weenasibu kua. Ma u kadiri yen temɔ ka yen wɔllɔ buraru garu kua ta sãare.
30 Yõratia yen baayere, uruu nnɛwa ya mɔ. Ba ye kuawa ka sii gandu. Ma ba yen baayere akisi bɔra kua ka sii gandu ba sɔre kadiri yen naasu nnɛ sɔɔ. Ma bura ni nu sãare mi, nu naa si wukiri. Kadiri ye, ka yen naa si, ya sãawa sii bɔri tia.
31 Ba yõratia yen baayeren wɔllɔ nɔɔ gagu seeya bwɛrɛrɛ. Gen dukum mu sãawa gɔm soo teeru, ma gen yasum mu sãa gɔm soo teeru ka bɔnu. Miya ba koo boo ge sɔndi. Sii fɛfɛrɛfɛ si ba wasi yõratii yin kadiri sɔɔ mi, goonu nnɛwa su mɔ. Nin dɛ̃ɛbu ka yasum n nɛwa. Sin wɔllɔwa ba buraru koosi.

32 Boo gen uruu nnɛ ye, ya wãawa kadiri
yen temɔ. Ma uruu ben akisi bɔri yi
gbinnɛ kadiri yen naasu nnɛ sɔɔ. Uruu yen
baayeren gunum mu sãawa gɔm soo teeru
ka bɔnu.
33 Ba yen naa si kuawa nge tabu kɛkɛgisu.
Sin akisi bɔra ka yen mɔyo, ka yen uruu ka
ɛrɛyɔ̃ba, ba ye kpuro kuawa ka sii gandu te
ba yania.
34 Yɔ̃ratii yin gooru baatere ta gabatia
mɔwa. Yɔ̃ratia baayere ka yen gabatia ye, ya
sãawa sii bɔri tia.
35 Nɔɔ ge ba seeya mi, ba gen wɔllɔ buraru
kua gɔm soorun bɔnu. Yɔ̃ratia baayere ka
yen sii fɛfɛrɛfɛ ka yen gabatia, ya sãawa sii
bɔri tia.
36 Gabatii yi ka yin sii fɛfɛrɛfɛ si sɔɔ, ba
wɔllun kɔ̃sobu ka gbee sinansu ka kpakpa
wurusun weenasisu kua mi ayera tie. Yen
biruwa ba maa buraru garu kua ba ka sik-
erena.
37 Nge mɛya ba ka yɔ̃ratii wɔku te kua ka
sii bwese teeru te ba yania. Yi kpuro yi
weenɛwa ma yi kpãaru nɛ.
38 Ma u maa boosu gasu kua wɔkuru ka sii
gandu. Gen baagere ga koo litiri nɔrɔbu ka
natan (1.600) nim mwa. Ma gen baageren
gunum mu sãa gɔm soonu nnɛ. Siya u koo
sɔndi yɔ̃ratii yin wɔllɔ.
39 U yɔ̃ratia yen nɔɔbu doke dii ten sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm dwaru gia, ma u maa nɔɔbu yeni
doke ten sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Ma u boo
bɔkɔ ge yi dii ten gɔmburɔ sɔ̃ɔ yari yerɔ,
Nɛgɛbun bera gia.

Sãa yerun dendi yãnu
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 4:7-5:1)

40 Ma Hiramu u torom guratii kua, ka
kaatonu ka gbɛ̃ɛ ni ba ko n da ka yɛm yɛ̃ke.
Nge mɛya u ka dendi yãa ni kpuro kua u
wiru go, ni Salomɔɔ u nùn yiire u ko Yinni
Gusunɔn sãa yee ten sɔ̃.
41 Ye u kua mi, yera
gbere sii gandugii yiru ka yin furɔsu yiru,
ka maa yin furɔsu gasu, si ba kua bwɛɛrɛkɛ,
ka yin sii yãki, yi ba tara nge yɔni,
42 ka sere dãa marum weenasim nɛɛru
(400),
ye ba kua nge buraru ba ka yɔni yi sikerena,
43 ka yɔ̃ratii wɔkuru ka boosu wɔkuru,
44 ka maa boo bɔkɔ,
ka kɛtɛn bwãarokunu wɔkura yiru yèn
wɔllɔ ba boo ge sɔndi,
45 ka torom guratii ka kaatonu,
ka gbɛ̃a ye ba ra ka yãku yɛm yɛ̃ke.
Sãa yee ten dendi yãa ni Salomɔɔ u Hiramu
yiire u ko, u nu kuawa ka sii gandu, ma u nu
wɔriasia.
46 Sina boko Salomɔɔ u dera ba dendi yãa ni
kpuro sekawa Yuudɛnin wɔwaɔ, Sukɔtu ka
Saatanin baa sɔɔ.
47 Yen biru, u dera ba dendi yãa ni kpuro
gura ba ka da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
Dendi yãa ni, nu dabi sere ba ǹ mam kasu
bu nin bunum geeru gia.
48 Dendi yãa ni Salomɔɔ u dera ba kua ka
wura, niya
kpakoro tèn wɔllɔ ba ra turare dɔ̃ɔ doke
ka tabulu mi ba ra pɛ̃ɛ yi ye ba ka Gusunɔ
naawa,
49 ka dabu wɔkuru ni ba yi dii te ta dɛɛre
gem gem kɔnnɔn deedeerɔ, nɔɔbu
nɔm geu gia, nɔɔbu yeni maa nɔm
dwaru gia,
ka nin fitilanu, ka nin bakusu ka sere nin
biibiin weenasii,
50 ka gbɛ̃a, ka woba ka nɔri, ka gbɛ̃ɛ
yorukunu, ka dɔ̃ɔ guratii,
ka dii te ta dɛɛre gem gem gamboban sɔretii.
Ka sere maa gambo ni nu tien sɔretii.
51 Ye ba sãa yee ten sɔmburu kpuro kpa,
yera sina boko Salomɔɔ u sii geesu ka wura
ka yãnu ganu yarama ni win tundo Dafidi
u raa gɔsa u yi Yinni Gusunɔn sɔ̃. Ma u ye
kpuro yi sãa yee ten arumani beru yerɔ.

8

Ba ka woodan kpakoro te da

Yinni Gusunɔn sãa yerɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 5:2-6:2)

1 Yen biru, Salomɔɔ u Isireliban guro
gurobu ka ben yɛnu yɛ̃robu ka ben
bwese kɛra baayeren wirugibu sokusia
Yerusalɛmuɔ bu ka Yinni Gusunɔn woodan
kpakororu suama saa Dafidin sina kpaarun
di te ba mɔ̀ Siɔni, kpa bu tu doke sãa yeru
mi.
2 Yera Isireliba kpuro ba mɛnna Salomɔɔn
mi, wɔ̃ɔn suru nɔɔba yiruse wì sɔɔ ba ra tɔ̃ɔ
bakaru garu ko.

3 Ye ben guro guro be kpuro ba tunuma,
yera yãku kowobu ba Yinni Gusunən
woodan kpakoro te sua,
4 ka win kuu bekurugii te, ka sere sãarun
dendi yãa ni nu wãa te səə kpuro. Yãku
kowobu Lefibara ba ye kpuro suama.
5 Sina boko Saloməə ka Isireliba kpuro be
ba mɛnnɛ mi, ba na ba yõra Yinni Gusunən
woodan kpakoro ten bəkuə. Ma ba yãanu ka
kɛtɛ dabinu go ba ka yãkunu kua. Sabe ni ba
go mi, nu ṅ garirə.
6 Ma yãku kowobu ba ka Yinni Gusunən
woodan kpakoro te da ten ayerə dii te ta
dɛɛre gem gem səə. Ba tu yiwa wəllun
kõsobun weenasibu yirun kasin kəkərə.
7 Kõso be, ba kasa dɛriewa ba woodan
kpakoro te wukiri.
8 Ba koo kpĩ bu nɛnutia ye wa ya tere saa
dii te ta dɛɛre gem gem kənnən di, domi ba
ye kuawa ya dɛ̃u. Adama ba ṅ kpɛ̃ bu ye wa
saa təən di. Miya ya wãa sere ka gisən gisə.
9 Gãanu sari kpakoro te səə, ma n kun mə
wooda wəkurun kpee bɛsi yiru yi Məwisi
u doke mi. Yinni Gusunəwa u nùn yi wɛ̃
Horɛbun guurə sanam mɛ u ka Isireliba
arukawani bəkua, ye ba yarima Egibitin di.
10 Saa ye yãku kowo be, ba yarima sãa
yee ten min di, yera guru wii wurora dii te
wukiri, sere ka ten səəwə.
11 Yãku kowo be, ba kpana bu ben
səmburu ko dii ten mi, guru wii wuro ten
saabu. Domi Yinni Gusunən yiiko ya yiba
dii te səə.
12 Yera Saloməə u nəəgiru sua u nɛɛ,
Yinni Gusunə, a bwisika a n wãa
guru wii sinumgiru səə.
13 Adama nɛ, na nun wãa yee geeru bania,
mi kaa n wãa sere ka baadommaə.

Saloməən gari

yi u Isireliba sõəwa
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 6:3-11)

14 Yera sina boko Saloməə u sĩira Isireliba
kpuron mi gia mi ba yõ. Ma u bu domaru
kua.
15 U gerua u nɛɛ, na Gusunə Isireliban
Yinni siara, domi u win nəə mwɛɛru yibia
te u Dafidi nɛn tundo kua u nɛɛ,
16 saa mìn di u win təmbu Isireliba
yarama Egibitin di, u ṅ wuu gagu gəsa ben
wusu gasu səə bu ka diru bani mi ba koo
nùn sã. Adama Dafidiwa u gəsa u n ka sãa
ben kparo.
17 Nɛn tundo Dafidi wi, u raa gõru doke u
Gusunə bɛsɛn Yinni diru bania.
18 Ma Yinni Gusunə u nùn sõəwa u nɛɛ, ya
wã ye u gõru doke u ka nùn diru bania.
19 Adama n ṅ wi, u koo nùn tu bania. Win
bii wi u koo ma wiya u koo tu bani.
20 Tɛ̃ Yinni Gusunə u win nəə mwɛɛ te
yibia. Wee nɛ Saloməə na sina bɛsɛ Isire-
liban sina gəna wəllə, na nɛn tundo Dafidi
kəsire kua. Yen biru na Gusunə bɛsɛn Yinni
dii te bania mi ba ko n da nùn sã.
21 Dii te səəra na win woodan kpakororu
wãa yeru kua. Kpee bɛsi yiruwa yi wãa
kpakoro te səə, yì səə ba win woodaba
yorua, ye u bɛsɛn baababa wɛ̃ sanam mɛ u
bu yarama Egibitin di.

Saloməən kanaru
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 6:12-40)

22 Yera Saloməə u yõra tura tèn mi ba ra
yãkunu kon wuswaaə Isireliban nəni biru,
ma u nəma sua wəllə u kanaru kua.
23 U nɛɛ, Gusunə bɛsɛ Isireliban Yinni, goo
maa sari nge wunɛ wəllə ka temə. Wunɛn
bwãa be ba nun mɛm nəəwammɛ ka gõru
tia, a ra arukawani ye a ka bu bəkua yibie
kpa a bu wunɛn wənwəndu sõəsi.
24 Wee a wunɛn nəə mwɛɛru yibia te a
wunɛn bõə Dafidi nɛn tundo kua. Ye a nùn
sõəwa kpuro, a ye kua gisə, ka wunɛn dam.
25 Yen sõ, Gusunə bɛsɛn Yinni, a nəə mwɛɛ
te yibio te a nùn kua mi, a nɛɛ, u ṅ kəsire
biamə win bibun bweseru səə wi u koo win
bandu di, bii be, bà n tii nɛni dee dee ben
wãaru səə, ma ba nun mɛm nəəwammɛ nge
mɛ wi, Dafidi u kua.
26 N n mɛn na, Gusunə bɛsɛn Yinni, a de
wunɛn gari yi a nùn sõəwa mi kpuro, yi
koora.
27 Adama kaa sere kpĩ a sina tem mɛ səə
ka gem? Domi wəlla kun nun tura. Kaa sere
gere dii te na nun bania mini?
28 Ka mɛ, Gusunə nɛn Yinni, a nɛn gere
swaa dakio kpa a nɛn kanaru nə te na mɔ̀
gisə.
29 A de wunɛn nəni yi n wãa dii te səə
wõkuru ka sõə səə. A nɛn kanaru swaa dakio
te na mɔ̀ yam mini, domi miya a nɛɛ, kaa tii
sõəsi.

30 Nɛ ka wunɛn tɔmbu sà n mɛnnama yam
mini, sa kanaru mò, a sun swaa dakio, saa
wɔllu di mi a wãa kpa a sun suuru kua.
31 Goo ù n win winsim torari, ma ba yɛ̃ro
tilasi kua, u ka na mini u bɔ̃re yãku yerɔ,
32 na nun kanamɔ, a nùn swaa dakio
wɔllun di, kpa a bu siria. A tɔn kɔ̃so nùn win
kɔ̃sa kɔsieyo, kpa a maa gemgii nùn win gem
wɛ̃.
33 Yibɛrɛba bà n wunɛn tɔmbu Isireliba
kamia yèn sɔ̃ ba nun torari, ma ba gɔ̃ru gɔsia
ba na ba nun suuru kanamɔ dii teni sɔɔ,
34 a bu swaa dakio saa wɔllun di kpa a bu
ben durum suuru kua. Kpa a de be ba yoru
mwɛɛra bu wurama tem mɛ sɔɔ, mɛ a raa
ben baababa wɛ̃.
35 À n dera gura ya yɔ̃ra yèn sɔ̃ ba nun
torari, ma ba gɔ̃ru gɔsia yèn sɔ̃ a bu sekuru
doke, ma ba mɛɛrima yam mini, ba nun
sãamɔ ba kanaru mò,
36 a bu swaa dakio saa wɔllun di, kpa a bu
ben durum suuru kua. A bu swaa gea sɔ̃ɔsio
yè sɔɔ ba koo sĩ, kpa a de gura yu nɛ tem mɛ
sɔɔ, mɛ bɛsɛ wunɛn tɔmbu sa tubi di mi.
37 Gɔ̃ɔru tà n dua tem mɛ sɔɔ, ǹ kun mɛ
kɛ̃si kɛ̃si bararu, ǹ kun mɛ dĩanun gɔɔ, ǹ
kun mɛ twee, ǹ kun mɛ kɔkɔnu ganu ni nu
ra dĩanu sanku, ǹ kun mɛ yibɛrɛba bà n
tem mɛn wusu tarusi, ǹ kun mɛ bara bwese
bweseka yà n wunɛn tɔmbu deema, ǹ kun
mɛ wahala gaa,
38 bà n seewa ba kanaru mò, ma ben
baawure u win toraru wura win gɔ̃ruɔ, ma
u win nɔma suema dii tenin bera gia,
39 a bu swaa dakio saa wɔllun di mi a wãa,
kpa a bu suuru kua, a baawure kua nge mɛ
u sãa. Domi wunɛ turowa a tɔnun gɔ̃ru yɛ̃.
40 Kpa bu nun nasia ben wãaru kpuro sɔɔ
tem mɛ sɔɔ, mɛ a ben baababa wɛ̃.
41-42 Tɔn tuko goo ù n na u ka nun sã yèn
sɔ̃ u nua wunɛn yĩsira kpã, ma a dam bakam
mɔ, ma yɛ̃ro u kanaru mò dii te sɔɔ,
43 a nùn swaa dakio saa wɔllun di mi a
wãa, kpa a nùn kua ye u nun bikiamɔ kpa
handunian tɔmbu kpuro bu nun gia kpa bu
nun nasia, nge mɛ wunɛn tɔmbu Isireliba
ba nun nasie, kpa ba n yɛ̃ ma wuna ba ra sã
dii te sɔɔ, te na bana mini.
44 À n wunɛn tɔmbu Isireliba wooda wɛ̃
bu da bu ben yibɛrɛba tabu wɔri, ma ba
kanaru koosima wunɛn mi, ba mɛɛrima
wuu ge a gɔsa ka dii te na nun banian bera
gia,
45 a ben kanaru swaa dakio wɔllun di kpa
a bu nasara wɛ̃.
46 Bà n daa maa nun torari, domi goo sari
wi u ku ra tore, ma wunɛn mɔru ya seewa a
bu yibɛrɛba nɔmu sɔndia, ma ba bu mwɛɛra
ba ka da, ba yoru dimɔ turuku ǹ kun mɛ, mi
n toma,
47-48 bà n bwisika tem mi ba yoru dimɔ
mi, ma ba gɔ̃ru gɔsia mam mam, ba nun
tii wɛ̃ ma ba tem mɛni mɛɛrima mɛ a ben
baababa wɛ̃, ka wuu geni, ge a gɔsa ka sãa
yee te na nun bania mini, bà n kanaru mò,
ba mò, ba nun torari ba durum kua,
49 a bu swaa dakio wunɛn wãa yerun di
kpa a bu kua ye n weenɛ.
50 A bu ben durum ka ben toranu kpuro
suuru kuo, kpa a de be ba bu yoru diisiamɔ
bu ben wɔnwɔndu wa.
51 Domi ba sãawa wunɛn tɔmbu be a
yarama Egibitin di mi ba nɔni sɔ̃ɔra.
52 A de a nɛ ka wunɛn tɔmbu kpuro
durom kua kpa a bɛsɛn nɔɔ nɔ, saa ye sa nun
kanamɔ kpuro.
53 Domi wuna a sun gɔsa bwese ni nu tien
suunu sɔɔn di. Ma a sun kua wunɛgibu nge
mɛ a gerua, saa wunɛn sɔm kowo Mɔwisin
nɔɔn di, sanam mɛ a bɛsɛn baababa yarama
Egibitin di.

Salomɔɔn kana dãakiru

54 Saa ye Salomɔɔ u win kana te kua u kpa,
yera u seewa u yɔ̃ra yãku yeru mi, mi u raa
yiire u nɔma sue wɔllɔ.
55 Mi u yɔ̃ mi, u nɔɔgiru sua min di, ka dam
u Isireli be ba mɛnnɛ mi domaru kua u nɛɛ,
56 na Yinni Gusunɔ siara wi u win tɔmbu
bɔri yɛndu wɛ̃ nge mɛ u raa gerua. Nɔɔ
mwɛɛ duro ni u raa kua saa win sɔm kowo
Mɔwisin min di, nin gara kun kam kue.
57 Yen sɔ̃, na kanamɔ u n maa ka sun wãa
nge mɛ u raa ka bɛsɛn baababa wãa, u ku sun
duari, u ku maa sun deri.
58 U bɛsɛn bwɛ̃ra gɔsio win mi gia kpa su
kpĩ su win swɛɛ kpuro swĩi su win woodaba
ka win yiirebu kpuro mɛm nɔɔwa bi u bɛsɛn
baababa wɛ̃.
59 Kana te na kua win wuswaaɔ mini, u tu
mɔɔ kpa u n tu yaaye baadomma, kpa u n da
nɛ ka win tɔmbu Isireliba gea kue.

60 Nge mɛya handunian bwesenu kpuro
nu koo ka gia ma wi turowa u sãa Gusunɔ.
Goo maa sari nge wi.
61 Yen sõ, bɛɛ win tɔmbu, i bɛɛn gõrusu
nùn wɛ̃ɛyɔ mam mam. Kpa i kpĩ i win
yiirebu ka win woodaba mɛm nɔɔwa.

Ba yãku kobu torua

Yinni Gusunɔn sãa yerɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 7:4-10)

62 Yen biru Salomɔɔ sina boko ka Isireliba
kpuro ba mɛnna ba Yinni Gusunɔ yãkunu
kua.
63 Salomɔɔ u kɛtɛ nɔrɔbun suba yɛnda
yiru (22.000) ka yãanu nɔrɔbun suba wunaa
teeru (120.000) go u ka siarabun yãkunu
kua. Mɛya ba ka Yinni Gusunɔ sãa yee te
wukia.
64 Yen dɔma te, Salomɔɔ u dera ba sãa
yee ten yaaran suunu gɔsa ba dɛɛrasia. Ma
ba yãkunu kua mi, domi yãku yerun tura
te ba kua ka sii gandu ta ṅ kpɛ̃ tu yãku
dõɔ mwaararugii ni mwa ka dĩa ni ba Yinni
Gusunɔ kã mi, ka sere siarabun yãkunun
yaa gum.
65 Ba sãa yee ten wukiabun tõɔ bakaru
diwa sõɔ nɔɔba yiru. Yen biruwa ba maa
Kunun tõɔ bakaru di. Tɔn dabira nawa tem
mɛn baaman di saa Hamatin di n ka girari
Egibitin daarun bera gia. Ma ba mɛnna
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ siki siki. Ba tõɔ
baka te diwa sõɔ nɔɔba yiru.
66 Sõɔ nɔɔba itase, yera Salomɔɔ u ben
baawure kara, ma ba nùn domaru kua. Yen
biru ba sĩa ben yɛnusɔ ka nuku dobu ka bɔri
yɛndu, durom mɛ Yinni Gusunɔ u win bõɔ
Dafidi ka win tɔmbu Isireliba kuan sõ.

9

Yinni Gusunɔ

u maa Salomɔɔ kure
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 7:11-22)

1 Saa yè sɔɔ Salomɔɔ u Yinni Gusunɔn sãa
yeru ka win tiin sina kpaaru ka sere maa ye
u gõru doke kpuro kua u kpa,
2 saa yera Yinni Gusunɔ u nùn kure nɔn
yiruse nge mɛ u raa nùn kure Gabaoniɔ.
3 Ma u nùn sõɔwa u nɛɛ, na wunɛn kanaru
nua. Yen sõ tɛ̃, dii te a bana nɛn sõ mi, na tu
wuna nɛnɛm ta kua mi ba ko n da man sã.
Ko na n tu mɛɛra kpa nɛn bwɛ̃ra n wãa te sɔɔ
sere ka baadommaɔ.
4 Wunɛn tii à n sĩimɔ gem sɔɔ ka gõru
dɛɛrɔ nɛn wuswaaɔ ma a nɛn woodaba ka
nɛn yiirebu mɛm nɔɔwammɛ nge mɛ Dafidi
wunɛn tundo u kua,
5 kon wunɛn bandu dakaa daasia nge mɛ
na wunɛn tundo wi nɔɔ mwɛɛru kua, na nɛɛ,
u ṅ kɔsire biamɔ win bibun bweseru sɔɔ wi
u koo bandu di Isireliba sɔɔ.
6 Adama wunɛ ka wunɛn tɔmbu ka bɛɛn
bibun bweseru ì n man yina, ma i ṅ nɛn
woodaba ka nɛn yiirebu mɛm nɔɔwammɛ,
ma i da i n bũnu sãamɔ,
7 kon bɛɛ wuna tem mɛ na raa bɛɛ wɛ̃
kpuron di. Kpa n maa dii te na wuna nɛnɛm
nɛn sõ mi yina mam mam kpa i sekuru wa
bwese tukunun wuswaaɔ nu bɛɛ yɛ̃ɛ.
8 Wi u raa dii ten kpãaru yɛ̃, ù n doonɔ
mi, ma u ten bansu wa biti koo nùn mwa u
nɛɛ, kuku! Mban sõna Yinni Gusunɔ u tem
mɛgibu kua mɛ, ka maa dii teni.
9 Kpa bu wisi bu nɛɛ, ba Gusunɔ ben Yinni
deriwa wi u ben baababa yarama Egibitin
di. Wee tɛ̃ bũna ba sãamɔ. Niya ba mɛm
nɔɔwammɛ. Yen sõna u dera wahala yeni ya
bu deema.

Salomɔɔ ka Hiramun

arukawani
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 8:1-18)

10 Salomɔɔ u Yinni Gusunɔn sãa yeru ka
win tiin sina kpaaru banawa wõɔ yɛndu u
sere ye kpuro wiru go.
11 N deema Hiramu Tirin sina bokowa u
nùn dãa ye ba mɔ̀ sɛduru ka sipɛrɛ ka wura
mɔrisia nge mɛ̀n nɔɔ u kĩ sanam mɛ u win
sɔma ye mɔ̀. Yen sõna u maa Hiramu wi
wusu yɛndu kã, Galilen tem sɔɔ.
12 Yera Hiramu u seewa Tirin di u da u
wuu si mɛɛra, si Salomɔɔ u nùn kã mi.
13 Adama wuu si, su ṅ nùn wɛ̃re. Ma u nɛɛ,
wuu sinin bwesera a man kã nɛn kĩnasi?
Yera u su yĩsiru kã Kam. Yĩsi tera ba ra ka
su soku sere ka gisɔn gisɔ.
14 N deema Hiramu u raa Salomɔɔ wura
tɔnnu ita ka bɔnu mɔrisia.

Ye Salomɔɔ u maa kua

15 Tɔn be Salomɔɔ u yoo sɔma koosia, beya
ba Yinni Gusunɔn sãa yeru ka win tiin sina
kpaa te bana te u soka Wɔwa ye ba kɔrua,
ka sere Yerusalɛmun gbãra te, ka maa wuu
si ba mɔ̀ Hasori, ka Mɛgido, ka Gesɛɛ.
16 N deema Egibitin sunɔ u raa Gesɛɛ wɔri
u dõɔ mɛni u Kanani be ba wãa mi go u kpa,

ma u wuu ge sua u win bii tɔn kurɔ kã, saa ye Salomɔɔ u bii wi sua kurɔ.
17 Yen sɔ̃na Salomɔɔ u wuu ge sɔnwa u bana. U maa Bɛti Horoni bana ye ya wãa wɔwaɔ,
18 ka Balati, ka Tadimɔri ye ya wãa Yudan temɔ mi gãanu ku ra kpi,
19 ka maa wuu sìn mi u ra win dĩanu bere, ka sìn mi win tabu kɛkɛ be dumi gawe wãa ka sìn mi win maasɔbu ba wãa ka si u gɔ̃ru doke u bana Yerusalɛmuɔ ka Libaniɔ ka maa tem mɛ u mɔ kpuro sɔɔ.
20-21 Bwese ni nu wãa Isireliban suunu sɔɔ ba ɲ̀ kpĩa ba go, niya Amɔreba ka Hɛtiba ka Feresiba ka Hefiba ka Yebusiba. Ben bibun bwesera Salomɔɔ u yoo sɔma koosia. Ma ba kua yobu sere ka gisɔn gisɔ.
22 Adama Salomɔɔ u ɲ̀ Isireliba yoo sɔma koosie. U bu kuawa win tabu kowobu ka win tiin sɔm kowobu, ka win sina asakpɔbu ka win tabu sinambu ka win tabu kɛkɛ kparobu ka win maasɔbu.
23 Be u gɔsa bu ka yoo sɔma ye kpara, ba sãawa nɛɛra wunɔbu ka weeraakuru (550).
24 Sanam mɛ Egibiti sunɔn bii wɔndia wi Salomɔɔ u sue kurɔ, u wura yɛnu ge Salomɔɔ u nùn bania sɔɔ, saa yera Salomɔɔ u maa wɔwa ye ya wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia kɔrua.
25 Wɔ̃ɔ tia sɔɔ, nɔn itawa Salomɔɔ u ra Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kue ka siarabun yãkunu, yãku yee ten mi, te u Yinni Gusunɔ kua. Yen biru u ra turare dɔ̃ɔ doke kpakoro tèn wɔllɔ ba ra turare dɔ̃ɔ doke te ba yi dii te ta dɛɛre gem gem kɔnnɔn deedeeru. Nge mɛya Salomɔɔ u ka sɔ̃ɔsi yèn sɔ̃ ba sãa yee te kua.
26 Ma u dera ba goo nimkuu dãka Ɛsioni Gebɛɛɔ, Elatin bɔkuɔ nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yariɔ Edɔmun temɔ.
27 Ma Hiramu u win tiin sɔm kowo be ba nim asansi yɛ̃ mɔrisia Salomɔɔn goo nimkuu sin sɔ̃.
28 Yera ba da Ofiriɔ ba wura gura tɔnnu wɔkura yiru ba ka Salomɔɔ daawa.

10

Seban sunɔ tɔn kurɔ

u Salomɔɔ mɛɛrim da
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 9:1-12)

1 Saa yè sɔɔ Seban sunɔ tɔn kurɔ u nua ma Yinni Gusunɔ u dera Salomɔɔ u yĩsiru yara, yera u da u ka Salomɔɔn bwisi yin saka mɛɛri kpa u nùn gãa sɛ̃sɔgii dabinu bikia.
2 U tura Yerusalɛmuɔ ka win sina bwãa dabinu be ba nùn swĩi ka yooyoo si su turare ka wura dabinu sɔɔwa, ka kpee gobiginu. Ye u tura Salomɔɔn mi, ma u gerua kpuro ye ya wãa win gɔ̃ruɔ.
3 Ma Salomɔɔ u nùn wisa kpuro ye u bikia. Yen gaa kun nùn wisibu sɛ̃sie.
4 Ye kurɔ wi, u Salomɔɔn bwisi yi kpuro wa, ka dii te u bana,
5 ka dĩa ni u ra di, ka win bwãabun wãa yeru, ka win sɔm kowobun yãa ni ba ra doke bu ka nùn nɔɔri, ka sere be ba ra nùn tam dokeye nɔraɔginu, ka maa yãku ni u ra ko diru mi u ra Yinni Gusunɔ sã, ye kpuro ya nùn biti mwa sere u wom mwɛ.
6 Ma u sina boko Salomɔɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛn dam ka wunɛn bwisin baaru ye na nua saa nɛn tem di, ye kpuro gema.
7 Adama na ɲ̀ daa gari yi naanɛ kue sere na ka tunuma mini. Wee, nɛn nɔni yi ye kpuro wa. Ka gem ye na wa mini, ba ɲ̀ daa man yen bɔnu sɔ̃ɔwa. Wunɛn bwisi ka wunɛn dukia ya kpã n kere nge mɛ wunɛn yĩsira yara.
8 Doo nɔɔrugiba wunɛn tɔmbu ka wunɛn sɔm kowo be ba nun nɔɔrimɔ saa baayere. Ma ba wunɛn bwisi yin gari swaa daki.
9 Na Gusunɔ wunɛn Yinni siara wi u nun durom kua u nun swĩi Isireliban sina gɔna wɔllɔ. U bu kĩwa sere ka baadommaɔ. Yen sɔ̃na u nun kua ben sunɔ, a n da ka bu sirie dee dee.
10 Ma u sina boko wura kã tɔnnu ita ka bɔnu ka maa turare, ka kpee gobiginu. Salomɔɔ kun maa turare waare gam gum di ya n kpãaru nɛ mɛ.
11 Hiramun goo nimkuu si su ka wura naamɔ Ofirin di siya su maa ka dãa gea ye ba mɔ̀ santali naamɔ ka maa kpee gobiginu.
12 Ma sina boko u ka dãa ye gbereba kua sãa yerɔ, ka sere maa win tiin dirɔ. Dãa yera u maa ka sinusu kua ka be ba ra womusu kon mɔrɔkunu. Dãa yen bwesera kun saara mɔ. Mɛya ba ɲ̀ maa yen bweseru waare.
13 Ma Salomɔɔ u sunɔ tɔn kurɔ wi wɛ̃ kpuro ye u bikia. U nùn kɛ̃ru kãwa nge mɛ win yiiko ya nɛ. Yen biru ma kurɔ wi, u gɔsira u wura win temɔ ka win bwãabu.

Salomɔɔn dukia
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 1:14-17, 9:13-28)

14 Wura ye Salomɔɔ u ra wa wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ ya
sãawa tɔnnu yɛndu.
15 Ye baasi, u ra maa wura mwɛ tenkuban
mi ka maa sinam be u ka arukawani bɔkuan
mi, ka sere maa win tem beri berikan
wirugibun mi.
16-17 U dera ba tɛrɛ bakanu goobu (200)
ka tɛrɛ piiminu gooba wunɔbu (300) kua
ka wura. Tɛrɛ baka nin teerun bunum mu
sãawa kilo nɔɔba tia. Ma piimii nin teerun
bunum mu maa sãa kilo tia ka bɔnu. Ma
u tɛrɛ ni doke diru garu sɔɔ, te ba sokumɔ
Libanin dãa sɔ̃ɔ, win sina kpaarɔ.
18 Yera u maa sina kitaru kua ka suunu
donnu ma u tu wura gean tii pote.
19 Sina kita te, ta yɔɔtia mɔwa naa
dabusanu nɔɔba tia. Ma ba ten mi u ra
gballi wɔwa koosia. Ma ta nɔm sɔnditia mɔ
yɛ̃si yɛ̃sika. Yen baayeren bɔkuɔra ba gbee
sunɔn weenasia kua ya yɔ̃, tia nɔm dwarɔ,
tia maa nɔm geuɔ.
20 Ma ba maa gbee sinansun weenasisu
kua wɔkura yiru ba doke tia tia yɔɔtia yen
naa dabusaru baateren yɛ̃si yɛ̃sikaɔ. Nɔɔba
tia ya wãa nɔm dwarɔ, nɔɔba tia maa nɔm
geuɔ. Sunɔ goo maa sari wi ba maa kita ten
bweseru kuare.
21 Salomɔɔn nɔri kpuro yi sãawa wura, ka
sere maa win gbɛ̃a ye u ra ka di win sina
kpaarɔ te ba sokumɔ Libanin dãa sɔ̃ɔn diru.
Gãanu ganu sari mi, ni ba kua ka sii geesu.
Domi win waati ye sɔɔ, ba ɲ̀ sii geesu garisi
gãanu,
22 yèn sɔ̃ win tiin goo nimkusu si su
ka Hiramugisu tenkuru mɔ̀ sannu su ra n
naamɔ wɔ̃ɔ ita ka wɔ̃ɔ ita saa tontonden di,
su n wuraba ka sii geesu sɔɔwa ka suunu
donnu ka wɔnnu ka gunɔ burasu.
23 Salomɔɔ u sinam be ba wãa dunia sɔɔ
kpuro bwisi ka dukia kere.
24 Tɔmbu kpuro ba ra n kasuwa bu win
gari nɔ, win bwisi yi Yinni Gusunɔ u nùn
kãn sɔ̃.
25 Wɔ̃ɔ baagere tɔmbu ba ra ka nùn kɛ̃nu
naawɛ. Gabuginu sii geesu, gabu wura,
gabu yabenu, gabu tabu yãnu, gabu turare,
gabu maa dumi ka kɛtɛkunu.
26 Ma Salomɔɔ u tabu kɛkɛba kasu yi
dumi gawe ka maa maasɔbu. Tabu kɛkɛ
yen geera sãawa nɔrɔbu ka nɛɛru (1.400).
Maasɔ be, ba maa sãa nɔrɔbun suba wɔkura
yiru (12.000). Ma u maasɔ be yi yi wuu
marosɔ mi win tabu kɛkɛ yi wãa ka sere maa
Yerusalɛmuɔ mi win tii u wãa.
27 Ma u dera sii geesu koora Yerusalɛmu
mi nge kpenu. U dera dãa gea ye ba mɔ̀
sɛduru ya dabia nge yakasun dãa ye ba mɔ̀
sikamɔre ye ya ra n wãa wɔwaɔ.
28-29 Salomɔɔ u tenkuba mɔ be ba ra nùn
dumi ka tabu kɛkɛba dwem daawe Egibitiɔ
kpa bu ka yi na wuunu ka wuunu. Tabu
kɛkɛ yen tian gobi sãawa sii geesun gobi
nata. Dum tian gobi maa sãa sii geesun
gobi wunaa weeru ka wɔkuru. Tenku bera
ba ra maa yi Hɛtiban sinambu ka Sirigibun
sinambu dɔre nge mɛ.

11

Salomɔɔ u Gusunɔ biru kisi
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 11:18-12:1)

1 Egibiti sunɔn bii wɔndia wi Salomɔɔ u
sue baasi, u maa bwese tukunun kurɔbu
kĩa. U kurɔbu sua Mɔabuban bweseru
sɔɔ ka Amɔniba sɔɔ ka Edɔmuba sɔɔ ka
Sidonigibu sɔɔ ka Hɛtiba sɔɔ.
2 N deema Yinni Gusunɔ u raa Isireliba
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu ku raa ka bwese tuku ni
mɛnna, bu ku raa maa wura nu na ben mi,
nu ka bu mɛnna. Domi nu koo de bu ben
gɔ̃rusu sĩiya win min di kpa bu nin bũnu sã.
Adama bwese niya Salomɔɔ u da u ka mɛnna
ben kurɔ be u kĩn saabu.
3 Sina bibu nata ka wunɔbuwa (700)
Salomɔɔ u sua kurɔbu ka sere maa gooba
wunɔbu (300) be ba ɲ̀ sãa sina bibu. Kurɔ
bera ba win gɔ̃ru sĩiya Yinni Gusunɔn min
di.
4 Yera n dera win tɔkɔru sɔɔ, u da u bũu
sãamɔ. Ma u ɲ̀ maa tii Yinni Gusunɔ wɛ̃
mam mam. U ɲ̀ kue nge mɛ win tundo
Dafidi u kua Yinni Gusunɔn sãaru sɔɔ.
5 Salomɔɔ u da u Sidonigibun bũu wi ba
mɔ̀ Asitaate ka Amɔniban bũu wi ba mɔ̀
Milikɔmu sãamɔ.
6 Kɔ̃sa u kua. U ɲ̀ Yinni Gusunɔ swĩi mam
mam nge mɛ win tundo Dafidi u kua.
7 Yera u maa da u bũu kɔ̃sunun turanu
bana guu te ta wãa Yerusalɛmun deedeerɔ.
Niya Mɔabuban bũu wi ba mɔ̀ Kemɔsi ka
Amɔniban bũu wi ba mɔ̀ Mɔlɔku.
8 Ma u win kurɔ be kpuro bũu turanu
bania. Miya ba ra n bũnu yãkuru kuammɛ
kpa ba n nu turare dɔ̃ɔ dokeammɛ.
9-10 N deema Gusunɔ Isireliban Yinni u
raa Salomɔɔ kure nɔn yiru ma u nùn sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, u ku raa da u bũu goo sã. Adama

Salomɔɔ u ɲ̀ Yinni Gusunɔn gere ye mɛm nɔɔwɛ. Ma u win gɔ̃ru sĩiya Yinni Gusunɔn min di. Yera Yinni Gusunɔ u ka nùn mɔru kua.
11 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee a ɲ̀ nɛn arukawani ka nɛn wooda ye na nun wɛ̃ mɛm nɔɔwɛ. Yen sɔ̃, kon wunɛn bandu karana n ten sukum wunɛn sɔm kowo goo wɛ̃.
12 Adama na ɲ̀ ye mɔ̀ wunɛn wãaru sɔɔ, wunɛn tundo Dafidin sɔ̃. Wunɛn biin nɔmun diya kon tu mwa.
13 Adama nɛn bɔ̃ɔ Dafidin sɔ̃ ka sere maa Yerusalɛmu ye na gɔsan sɔ̃, na ɲ̀ nun te kpuro mwaarimɔ. Kon nùn Isireliban bwese kɛra tia deria u ko yen sunɔ.

Salomɔɔn yibɛrɛba

14 Yinni Gusunɔ u dera Hadadi wi u sãa Edɔmun bweserun sina bii u kua Salomɔɔn wɛrɔ.
15 N deema Dafidi u raa ka Edɔmuba tabu kua u bu go. Yera win tabu sunɔ Yoabu u da mi, u ka Isireli be ba go go sike.
16 Ma u sina mi, suru nɔɔba tia, wi ka win tabu kowobu. Ma ba Edɔmuban tɔn durɔbu kpuro go, bibu ka bukurobu.
17 Saa yera Hadadi u kpikiru sua u da Egibiti gia ka Edɔmuba gabu be ba sãa win baaban yobu. N deema Hadadi wi, u sãawa aluwaasi.
18 Ye ba seewa Madianin di, ba dawa Paraniɔ, miya u maa gabu wa ba nùn swĩi ba ka tura Egibiti sunɔn mi. Yera Egibiti sunɔ wi, u nùn diru wɛ̃ ka maa tem. Yen biru u nɔɔ mwɛɛru kua ma u ko n da nùn dĩanu wɛ̃.
19 Egibiti sunɔ wi, u ka Hadadi nɔnu geu mɛɛra. N deema Egibiti sunɔ wi, u kurɔ mɔ wi ba mɔ̀ Tapenɛsi. Kurɔ wi, u yiiko mɔ. Win wɔnɔwa Egibiti sunɔ u Hadadi kã u sua kurɔ.
20 Yera Hadadin kurɔ wi, u nùn bii tɔn durɔ marua. Ma ba nùn yĩsiru kã Genubati. Ma Tapenɛsi u bii wi sua u nɛnua win yɛnuɔ ka Egibiti sunɔn bibu sannu.
21 Saa ye Hadadi u nua ma Dafidi u kpuna u gu, ba nùn sikua win baababan sikaɔ, win tabu sunɔ Yoabu u maa gu, yera u Egibiti sunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de n den gɔsira n da nɛn wuuɔ.
22 Yera u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mba n nun kɔmiɛ nɛn mini a ka kĩ a we.
Ma u nùn wisa u nɛɛ, na ɲ̀ gãanu bie. Adama ka mɛ, a de n we.
23 Yinni Gusunɔ u maa Resoni Eliadan bii seeya u ka Salomɔɔ seesi. Resoni wi, u raa kpikiru suawa win yinni Hadadesɛɛ Soban sunɔn min di.
24 Sanam mɛ Dafidi u bu wɔri u goomɔ, ma Resoni wi, u tɔmbu mɛnna u kua ben wirugii. Wi, ka tɔn beya ba da ba sina Damasiɔ u bandu di mi.
25 Resoni wi, u kua Isireliban yibɛrɛ Salomɔɔn wãaru kpuro sɔɔ. Mɛya maa Hadadi u Isireliba kɔ̃sa kua, u bu tusa. Ma u da u bandu di Siriɔ.

Nɔɔ mwɛɛ te Gusunɔ

u Yeroboamu kua
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 9:29-31)

26 Salomɔɔn sɔm kowo turo wi ba mɔ̀ Yeroboamu u maa nùn seesi. Win tundon yĩsira Nɛbati. U sãawa Efaratigii, win wuuwa Sereda, win mɛron yĩsira Serua. U sãawa gɔmini.
27 Wee nge mɛ u ka nùn seesi. Salomɔɔ u wɔwa gaa kɔrumɔ. Ma u Yerusalɛmun gbãraru sɔmmɔ.
28 Ye u Yeroboamu wa u sãa aluwaasi damgii u maa sɔmburu mɔ̀ mi ka hania, yera u nùn kua Manase ka Efaraimun bwese kɛran wirugii bu ka sɔmbu te ko.
29 Sɔ̃ɔ teeru, Yeroboamu u yara Yerusalɛmun di, ma u ka Gusunɔn sɔmɔ Akiya Sidonigii yinna swaaɔ. U kumbooro kpɔɔ sebua. Be yiru tɔnawa ba wãa yakasu mi dɔma te.
30 Ma Akiya u win kumbooro kpɔɔ ge nɛnua u gɛ̃ɛka bɛsi wɔkura yiru.
31 Yera u Yeroboamu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yen wasi wɔkuru suo, domi amɛniwa Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, u koo Salomɔɔn bandu mwa u karana kpa u nun Isireliban bwese kɛri wɔkuru wɛ̃ a n sãa ben sunɔ.
32 Adama u koo nùn kɛri tia deria win bɔ̃ɔ Dafidin sɔ̃, ka maa Yerusalɛmun sɔ̃. Domi Isireliban wusu kpuro sɔɔ, yera u gɔsa.
33 U yeni mɔ̀wa yèn sɔ̃ be Isireliba ba wi Yinni Gusunɔ deri. Ma ba da ba Sidonigibun bũu wi ba mɔ̀ Asitaate sãamɔ ka Mɔabuban bũu wi ba mɔ̀ Kemɔsi, ka Amɔniba bũu wi ba mɔ̀ Milikɔmu. Ba yina bu sĩ win swaa sɔɔ bu sere ko ye u kĩ. Mɛya ba maa yina bu win woodaba ka win yiirebu mɛm nɔɔwa nge mɛ Dafidi wi, Salomɔɔn tundo u kua.

34 Adama u koo be de u n gina ban te dii
sere u ka gbi win bɔ̃ɔ Dafidin sɔ̃, wi u gɔsa
ma u win woodaba ka win yiirebu mɛm
nɔɔwa.
35 Yen biru u koo Isireliban bwese kɛri
wɔkuru mwa saa win biin nɔman di kpa u
nun ko ben sunɔ.
36 Kpa u bwese kɛri tia win bii wɛ̃ Dafidin
sɔ̃ kpa u n da n kɔsire mɔ bandu sɔɔ
Yerusalɛmuɔ wuu ge u gɔsa bu ka nùn sã mi.
37 Wunɛ maa Yeroboamu u koo nun sua
kpa a n bandu dii Isireliba kpuro sɔɔ, kpa a
n bu wooda wɛ̃ɛmɔ nge mɛ a kĩ.
38 À n da ko ye u nun yiire kpuro ma a
sĩimɔ win swɛɛ sɔɔ, ma a win woodaba mɛm
nɔɔwa nge mɛ win bɔ̃ɔ Dafidi u kua, u ko
n ka nun wãawa sere ka baadommaɔ, kpa
u nun ko Isireliban bwese kɛri wɔkurun
sunɔ. Kpa wunɛn bibun bweseru ba n da
ban te di sere ka baadommaɔ nge mɛ u
Dafidi nɔɔ mwɛɛru kua.
39 Nge mɛya u koo ka Dafidin bibun
bweseru sekuru doke Salomɔɔn durum sɔ̃.
Adama n ǹ mɔ ka baadommaɔ.
40 Ye Salomɔɔ u gari yi nua, yera u swaa
kasu u ka Yeroboamu go. Ma Yeroboamu
u seewa u kpikiru sua u da Egibitin sunɔ
Sisakin mi. Miya u wãa sere Salomɔɔ u ka
gu.
41 Ye Salomɔɔ u kuan sukum ka sere maa
win bwisin gari, ye kpuro ya yorua tireru
garu sɔɔ te ba mɔ̀ Salomɔɔn kookoosun
tireru.
42 Salomɔɔ u bandu diwa wɔ̃ɔ weeru Isire-
liba kpuro sɔɔ.
43 Ye u kpuna u gu, ba nùn sika win tundo
Dafidin wuuɔ. Ma win bii Roboamu u kua
win kɔsire bandu sɔɔ.

12

Roboamu

u bukurobun gari yina
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 10:1-15)

1 Roboamu u da Sikɛmuɔ. Domi Isireliba
kpurowa ba da mi, bu ka nùn ko sunɔ.
2 Saa yè sɔɔ Yeroboamu Nɛbatin bii u
kpikiru sua Salomɔɔn sɔ̃, u wãa Egibitiɔ yera
u nua ma Roboamu u bandu di. Yera ba nùn
sɔmɔ gɔria ba nɛɛ, u na.
3 Ye u tunuma, ma wi ka Isireliban bwese
kɛri wɔkuru ba mɛnna ba da ba Roboamu
sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
4 wunɛn tundo u sun yoo sɔma koosia, ma
ya sun buniɛ nge kɛtɛn sugu. Adama wunɛ
a sun tu kawo kpa su nun swĩi.
5 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i gina doo. N n kua
sɔ̃ɔ ita kpa i wurama.
Ma tɔn be, ba doona.
6 Yera Roboamu u Isireliban bukurobu
mɛnna win mi, be ba ra raa win tundo
Salomɔɔ bwisi kɛ̃, u bu bikia u nɛɛ, bwisi
yirà i man kɛ̃mɔ n tɔn be sɔ̃.
7 Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, à n wura saa gisɔn
di, a tɔn be nɔɔri kpa a ko ye ba nun bikia,
kpa a bu wisi ka kĩru, ba ko n sãawa wunɛn
tɔmbu sere ka baadommaɔ.
8 Adama Roboamu wi, u ǹ bukuro ben
gari wure. Win saarasi ka be u biru di
sannu, bera u bwisi bikia.
9 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bwisi yirà i man kɛ̃mɔ
n ka tɔn be wisi be ba nɛɛ, n bù yoo sɔma
kawo ye nɛn tundo u raa bu koosia.
10 Yera ba nùn wisa ba nɛɛ, a bu sɔ̃ɔwɔ a
nɛɛ, wunɛn nikibii piibu ga wunɛn tundon
pɔra bɔɔrum kere.
11 Wunɛn tundo u raa bu yoo sɔma koosia.
Mɛya kaa maa tu sosi. Wunɛn tundo u raa
bu sɛɛyasia ka yii sɛnnu, mɛya kaa maa bu
sɛɛyasia ka som kpaki.
12 Yera Yeroboamu ka tɔn be kpuro ba na
Roboamun mi sɔ̃ɔ itase ye, nge mɛ u raa
gerua.
13 Roboamu u tɔn be wisa ka dam, u ǹ
bukuro ben bwisi yi garisi gãanu.
14 Adama win saarasi ben bwisiya u ka
sɔmburu kua ma u nɛɛ, nɛn tundo u raa bɛɛ
yoo sɔma koosia. Adama tɛ̃, nɛgira ta koo
kera. U raa bɛɛ sɛɛyasia ka yii sɛnnu. Adama
nɛ, som kpakiya kon ka bɛɛ sɛɛyasia.
15 Nge mɛya Roboamu u yina u tɔn begii
swaa daki domi Yinni Gusunɔwa u dera
n kua mɛ, kpa win gari yi ka koora, ye
u Yeroboamu Nɛbatin bii sɔ̃ɔwa saa Akiya
Silogiin nɔɔn di.

Isireliban banda bɔnu kua

yiru
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 10:16-11:4)

16 Ye Isireliba kpuro ba wa ma sina boko
u ǹ ben gere swaa daki, yera ba nùn sɔ̃ɔwa
ba nɛɛ,
mba n sun mɔɔsinɛ bɛsɛ ka Dafidi Isain bii.
Sa ǹ maa bɔnu gaa mɔ ka wi.
Bɛsɛ Isireliba i de su gɔsira bɛsɛn yɛnusɔ.

Wunɛ Roboamu a wunɛn bweserun wunanɔ koowo.
Ma Isireli be, ba gɔsira ben yɛnusɔ.
17 Ma Roboamu u kua Yudan bweseru tɔnan sunɔ.
18 Saa ye sɔɔra u Adoramu gɔra Isireliban mi, wi u ra bu kpare bu ka yoo sɔma ko. Ma ba nùn kpenu kasuka ba go. Yera n dera Roboamun tii, u win tabu kɛkɛ wɔri fuuku fuuku u da Yerusalɛmuɔ.
19 Nge mɛya Isireliban bwese kɛri wɔku te, ta ka Dafidin yɛnugibu karana sere ka gisɔ.
20 Saa yè sɔɔ Isireliba kpuro ba nua ma Yeroboamu u wurama saa Egibitin di, yera ba mɛnna ba nùn sokusia. Ye u na, yera ba nùn kua ben sunɔ. Yudan bweseru baasi, goo sari wi u maa ka Dafidin bweseru yɔ̃ra.
21 Saa yè sɔɔ Roboamu u tunuma Yerusalɛmuɔ, yera u Yudaba ka Bɛnyamɛɛba kpuro mɛnna. Ma u be sɔɔ tabu durɔ damgibu nɔrɔbun suba goobu yɛndu sari (180.000) gɔsa bu da bu Isireliban bwese kɛri wɔku te wɔri, kpa bu ban te wɔrama bu nùn wesia.
22 Adama Gusunɔ u ka win sɔmɔ Semaya gari kua u nɛɛ,
23 a Roboamu Salomɔɔn bii Yudaban sunɔ ka Yudaba ka Bɛnyamɛɛba kpuro sɔ̃ɔwɔ,
24 a nɛɛ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Bu ku raa da bu ka ben mɛro bisibu Isireliba tabu ko. Ben baawure u gɔsiro win yɛnuɔ, domi yeni ya nawa saa nɛ Yinni Gusunɔn min di.
Ma ba Yinni Gusunɔn gere wura, ba gɔsira ba wura ben yɛnusɔ.
25 Yeroboamu u wuu ge ba mɔ̀ Sikɛmu gbãraru toosi ge ga wãa Efaraimun guurun bera gia. Ma u sina mi. Yen biru u yara min di u da u Penuɛli gbãraru toosi.

Yeroboamu u Gusunɔn swaa deri

26-27 Yera Yeroboamu u bwisika u nɛɛ, tɔn be, bà n daamɔ Yerusalɛmuɔ bu ka yãkuru ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, nɛn ban te na dii mi, ta koo ra wura Dafidin bweseru sɔɔ. Domi ben laakari ya koo wura ben yinni Roboamun mi, wi u sãa ben sunɔ. Kpa bu man go bu wa bu ka wura win mi.
28 Ye Yeroboamu u bwisi bikia bikia, yera u kɛtɛn bwãarokunu yiru kua ka wura u nɛɛ, bɛɛ Isireliba na bɛɛ wasiraru waawa ka Yerusalɛmun daabu. Yen sɔ̃, bɛɛn yinni wee mini wi u bɛɛ yarama Egibitin di.
29 Ma u gen teu yi Betɛliɔ, teu maa Danuɔ.
30 Ma yeni ya kua yina ye ya bu sure durum sɔɔ, domi ba ra n daamɔwa Betɛliɔ ǹ kun mɛ Danuɔ ba n bwãaroku ni sãamɔ.
31 Yera Yeroboamu u sãa yenu bana gungunu wɔllɔ. Yen biru u yãku kowobu gɔsa be ba kun sãa Lefin bweseru.
32 Yeroboamu u tɔ̃ru bura bu ka tɔ̃ɔ bakaru ko wɔ̃ɔn suru nɔɔba itasen sɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔ, nge mɛ Yudaba ba ra ko. Ma u da Betɛliɔ u yɔɔwa yãku yerɔ u bwãaroku ni yãkuru koosi. Ma u yãku kowo be u gɔsa yi Betɛli mi.

Yeroboamun yãku yee te, ta ǹ ka Gusunɔ naawɛ

33 Ye tɔ̃ɔ te, ta tura te Yeroboamu u bura mi, yera Isireliba kpuro ba tɔ̃ɔ bakaru di Betɛliɔ. Ma win tii u yɔɔwa yãku yerɔ, u turare dɔ̃ɔ doke.

13

1 Yera Yinni Gusunɔ u dera win sɔmɔ goo u seema saa Yudan di u na Betɛliɔ sanam mɛ Yeroboamu u turare dɔ̃ɔ dokemɔ ben yãku yerɔ.
2 Ma u yãku yee te nɔɔgiru sue u nɛɛ, yãku yeru wunɛ! Yãku yeru wunɛ! A nɔɔwɔ ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, wee ba koo bii tɔn durɔ goo ma Dafidin bweseru sɔɔ, kpa bu nùn yĩsiru kẽ Yosiasi. Wiya u koo se u ka bũu yãku kowo be yãkuru ko mi ba ra raa yãkuru ko. Kpa bu tɔmbun kukunu dɔ̃ɔ mɛni wunɛn wɔllɔ.
3 Gusunɔn sɔmɔ wi, u maa nɛɛ, yãku yee teni, ta koo bɛsikirawa. Kpa ten yãku torom mu yari baama. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma Yinni Gusunɔwa u gari yi gerua.
4 Sanam mɛ Yeroboamu u nua ye sɔmɔ wi, u yãku yee te gerusi, yera u nɔmu dɛmia u nɛɛ, i nùn mɔɔ.
Adama Yeroboamun nɔmu ge u Gusunɔn sɔmɔ wi tĩi mi, ga gu, ma u kpana u gu kure.
5 Yera yãku yee te, ta bɛsira, ma ten yãku torom mɛ mu wãa wɔllɔ mu pusi yam kpuro nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa gerua saa sɔmɔ win nɔɔn di.
6 Yera Yeroboamu u Gusunɔn sɔmɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a Gusunɔ wunɛn Yinni kanɔ nɛn sɔ̃, kpa u de nɛn nɔmu ge, gu wurama nge mɛ ga raa sãa.

Ma sɔmɔ wi, u Yinni Gusunɔ kana. Yera Yinni Gusunɔ u dera nɔmu ge, ga wurama nge mɛ ga raa sãa.
7 Saa yera sina boko Yeroboamu u nɛɛ, a duuma nɛn yɛnuɔ kpa a di. Yen biru, kpa n nun kɛ̃nu wɛ̃.
8 Yera Gusunɔn sɔmɔ wi, u sina boko wisa u nɛɛ, baa à n nɛɛ, kaa man wunɛn dirun arumanin bɔnu kɛ̃, na ǹ duɔ wunɛn yɛnuɔ. Na ǹ maa dĩanu ganu dimɔ. Mɛya na ǹ maa nim nɔrumɔ.
9 Domi Yinni Gusunɔwa u man wooda yeni wɛ̃ u nɛɛ, n ku ra dĩanu ganu di, n ku ra nim nɔ, n ku ra maa gɔsira ka swaa ye na ka na.
10 Ye u yeniba gerua u kpa, yera u swaa gaa mwa u ka sĩa.

Gusunɔn sɔmɔn mɛm nɔɔ sariru

11 Saa ye sɔɔ, Gusunɔn sɔmɔ durɔ tɔkɔ goo u maa wãa Betɛli mi. Yera win bii tɔn durɔbu ba na, ba nùn sõɔwa kpuro ye Gusunɔn sɔmɔ wi, u kua Betɛli mi dɔma te, ka maa gari yi u sina boko Yeroboamu sõɔwa.
12 Ye durɔ tɔkɔ wi, u nua mɛ, yera u bu bikia u nɛɛ, swaa yerà u mwa u ka sĩa.
Ma bii be, ba nùn sõɔwa swaa ye u ka sĩa.
13 Yera u nɛɛ, bu win kɛtɛku gaari bɔkuo.
Ye ba gu gaari bɔkua ba kpa, u gu sɔni.
14 Ma u Gusunɔn sɔmɔ wi naa swĩi. Yera u nùn deema u sõ, dãa bakaru garun nuurɔ u nùn bikia u nɛɛ, wuna Gusunɔn sɔmɔ wi u na saa Yudan tem di?
Ma u nùn wisa u nɛɛ, oo, nɛna.
15 Ma durɔ tɔkɔ wi, u nɛɛ, su wura su da nɛn yɛnuɔ su di.
16 Adama sɔmɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, n ǹ koorɔ n ka nun wura n sere mam nɛɛ, kon di mi, kpa n nɔ.
17 Domi Yinni Gusunɔwa u man wooda yeni wɛ̃, u nɛɛ, n ku ra di, n ku ra maa nim nɔ mi. Kpa n ku ra ka maa swaa ye wɔma ye na ka da.
18 Yera durɔ tɔkɔ wi, u nùn sõɔwa u nɛɛ, nɛn tii Gusunɔn sɔmɔwa nge wunɛ. Gusunɔwa u man win gɔrado gɔriama, u man sõɔwa u nɛɛ, n ka nun gɔsiama nɛn yɛnuɔ a di mi, kpa a nɔ.
N deema weesa durɔ tɔkɔ te, ta mɔ̀.
19 Ma Gusunɔn sɔmɔ wi, u gɔsirama u da durɔ tɔkɔ win yɛnuɔ u di u nɔra.

Gusunɔ u win sɔmɔ wi taarɛ wɛ̃

20 Ye ba sõ ba dimɔ, yera Yinni Gusunɔ u ka durɔ tɔkɔ te gari kua.
21 Ma durɔ tɔkɔ te, ta Gusunɔn sɔmɔ wi sõɔwa ka dam ta nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, yèn sõ a ǹ win gere mɛm nɔɔwɛ wi, wi u sãa wunɛn Yinni,
22 ma a gɔsirama a di a nɔra yam mini, mi u nɛɛ, a ku di a ku maa nɔ, yen sõna tɛ̃ kaa gbi. Adama ba ǹ wunɛn goru sikumɔ wunɛn baababan sikaɔ.
23 Ye Gusunɔn sɔmɔ wi, u di u kpa u nɔra, yera durɔ tɔkɔ wi, u nùn kɛtɛku gaari bɔkua.
24 Ye u gu sɔni u wiɔ, yera swaa sɔɔ gbee sunɔ ga nùn sɛ̃re ga go. Ma win goru ta kpĩ swaa sɔɔ. Ma win kɛtɛku ge, ka gbee sunɔ ge, nu yõ win bɔkuɔ.
25 Be ba sarɔ mi, ba goo te wa, ka gbee sunɔ ge, ga yõ goo ten bɔkuɔ. Ye ba tura wuu mi Gusunɔn sɔmɔ durɔ tɔkɔ te, ta wãa, ma ba ye tɔmbu sõɔwa.
26 Ye Gusunɔn sɔmɔ durɔ tɔkɔ te, ta nua mɛ, yera ta nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ wiya. Domi u ǹ Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwɛ. Yen sõna u nùn gbee sunɔ kpare ga nùn sɛ̃re ga go nge mɛ u raa gerua.
27 Ma durɔ tɔkɔ te, ta ten bibu sõɔwa ta nɛɛ, i man nɛn kɛtɛku gaari bɔkuo.
Ma ba gu gaari bɔkua.
28 Yera u seewa u da. Ma u deema Gusunɔn sɔmɔn goo te wee ta kpĩ. Ma kɛtɛku ge, ka gbee sunɔ ge, nu yõ goo ten bɔkuɔ. Adama gbee sunɔ ge, ga ǹ goo te temɛ, ga ǹ maa kɛtɛku ge go.
29 Ma durɔ wi, u goo te sua u sɔndi win kɛtɛku wɔllɔ u ka tu na win wuuɔ, u sika siki wɔru ge u raa gba win tiin sõn mi, u ten gɔɔ swĩ.
30 Ye ba goo te sikua ba kpa, ma ba gɔɔ wuri kua ba nɛɛ, wanyo, wanyo, nɛn kĩnasi!
31 Ye ba yeniba kpuro kua ba kpa, yera Gusunɔn sɔmɔ durɔ tɔkɔ wi, u win bibu sõɔwa u nɛɛ, nà n gu, i man sikuo mi ba Gusunɔn sɔmɔ wi sikua, kpa nɛn kukunu nu n kpĩ wiginun bɔkuɔ.
32 Domi gari yi u gerua Betɛlin sõ, ka maa bũu tura ni ba bana Samarin wuu marosɔn sõ, yi koo koorawa kam kam.
33 Baa mɛ ba Yeroboamu kirɔ kua, ka mɛ, u ǹ win gõru gɔsie. U maa kpam bũu yãku

kowobu gəsawa win təmbu səə, be ba yen kĩru mə.
34 Yera ya Yeroboamun yɛnugibu durum
koosia. Yen sõna Gusunə u win bweseru
kpeerasia tem mɛ kpuro səə.

Yeroboamun biin gəə

14

1 Saa ye səəra Abia Yeroboamun bii u
bara.
2 Ma Yeroboamu u win kurə sõəwa u nɛɛ,
na nun kanamə, a seewo a tii gəsia kpa bu ku
raa gia ma a sãawa nɛn kurə kpa a da Siloə,
a Gusunən səmə Akiya deema, domi wiya u
man sõəwa ma nɛna kon ko tən benin sina
boko.
3 Yen sõ, a pɛ̃ɛ suo wasi wəkuru ka kiranu
ganu, ka tim bwãaru, kpa a ka nùn daawa
kpa a nùn bikia ye ya koo bɛsɛn bii wi
deema.
4 Ma kurə wi, u kua nge mɛ. U seewa
u da Siloə u Gusunən səmə Akiya deema
win dirə. N deema Akiyan nəni dam dwiiya
təkərun sõ. U ku ra maa yam wa.
5 Yinni Gusunə u Akiya sõəwa u nɛɛ, wee
Yeroboamun kurə u wee u ka bikiaru ko
wunɛn mi, yèn sõ win bii u barə. U n
tunuma wunɛn mi, a nùn sõəwə mɛni ka
mɛni. Domi u koo tii gəsiawa nge goo.
6 Ye kurə wi, u tunuma, yera Akiya u win
naasun damu nua win dii kənnəwə. Ma u
nɛɛ, a duuma Yeroboamun kurə. Mban sõna
a tii gəsiamə nge goo. Wee Gusunə u man
yiire n nun labaari kõsa yeni sõ.
7 Yen sõ, a doo a Yeroboamu sõ a nɛɛ,
amɛniwa Gusunə Isireliban Yinni u gerua.
U nɛɛ, wee wiya u nùn gəsa Isireliban suunu
səə ma u nùn kua ben kparo.
8 U ban ten sukum mwa saa Dafidin bwe-
serun min di u nùn wɛ̃. Adama wee u ǹ kue
nge win bõə Dafidi wi u win woodaba mɛm
nəəwa u nùn sãwa ka win gõru kpuro. Ma u
sĩa dee dee win wuswaaə.
9 Wee, wi Yeroboamu u kõsa kua n kere
tən be ba nùn gbiiye. Domi u dera ba bũnu
sãwa. Ma u bwãarokunu kua ka sisu u ka
wi, Gusunən məru seeya. Ma u nùn biru
kisi.
10 Yen sõna u koo de kõsa yu du win
yɛnuə. U koo win yɛnugibu kpuro go, bibu
ka yobu, ba ǹ goo derimə. U koo bwese te
kpuro gowa mam mam.
11 Wi u gu wuuə bõna nu koo yɛ̃ron goru
tem. Wi u maa gu yakasə gunəsa su koo maa
win goru di.
12 Tɛ̃ wunɛ win kurə a seewo a da yɛnuə.
Adama à n wuu duə fia, bii wi, u ko n maa
gbiməwa.
13 Isireliba ba koo nùn sike kpa bu win
gəə wooru sina. Wi turowa ba koo sike
Yeroboamun bwese te səə. Domi wi turo
wiya u Gusunə Isireliban Yinni wɛ̃re.
14 Yen biru Yinni Gusunə u koo sina
boko kpao swĩi Isireliə, kpa u Yeroboamun
bwese te kpuro go. Ye wee, ya mam tunuma
kə.
15 Mɛya Yinni Gusunə u koo maa Isireliba
nəni sõ, kpa ba n sãa nge kaba te ta bãarimə
nim səə. U koo bu yara tem gem mɛn di,
mɛ u ben baababa wɛ̃. Kpa u bu yarinasia
sere Efaratin daarun guru giə. Domi ba
win məru seeya ba bũu wi ba mò Asitaaten
bwãarokunu kua.
16 U koo bu biru kisi Yeroboamun durum
ye u kuan sõ, ka ye u maa dera win təmba
kuan sõ.
17 Yen biru Yeroboamun kurə wi, u seewa
u doona. Ye u tura yɛnuə Tirisaə, u win dii
kənnə nəə səndi, yera win bii aluwaasi wi, u
n gbimə.
18 Yera ba nùn sikua. Ma Isireliba kpuro
ba win gəə wooru sina nge mɛ Yinni Gusunə
u raa gerua, saa win səmə Akiyan nəən di.
19 Taa bi Yeroboamu u kua win bandu səə,
ka nge mɛ u təmbu kpara, ye kpuron gari
yorua Isireliban sinambun faagin tireru
səə.
20 Wõə yɛnda yiruwa u kua bandu səə. Yen
biru u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua win
baababan sikaə. Yera win bii Nadabu u gəna
kəsire kua.

Roboamun

bandun faagin sukum
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 12:1-16)

21 Salomənn bii Roboamu u bandu di
Yudaə. Win mɛron yĩsira Naama. U sãawa
Amənigii. Roboamu wi, u məwa wõə weeru
ka tia u sere ban te di. Ma u kua wõə wəkura
nəəbu ka yiru ban te səə Yerusalɛmuə. N
deema wuu gera Yinni Gusunə u gəsa Isire-
liban wusu kpuro səə, u win yĩsiru doke.
22 Roboamun waati ye səə, Yudaba ba kõsa
kua Yinni Gusunən wuswaaə, ma ba win

mɔru seeya ya kere ye u raa ka ben baababa
kua.
23 Domi ben tii ba bũu turanu bana, ma ba
maa bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten bwãarokunu
kua ba yi gungunu wɔllɔ ka mi dãa koo
bakanu wãa.
24 Ba maa kurɔbu ka durɔbu gɔsa
sakararun sɔ̃ ba ka bwese ni Yinni Gusunɔ
u nɛɛ bu kpeerasian sãanu saarimɔ.
25 Roboamun bandun wɔ̃ɔ nɔɔbuse sɔɔra
Sisaki Egibitin sina boko u na u Yerusalɛmu
tabu wɔri.
26 Ma u Yinni Gusunɔn sãa yerun dukia
gura sere ka be Yudaban sina kpaarugia
kpuro. U maa tɛrɛ ni sua, ni Salomɔɔ u kua
ka wura.
27 Yera Roboamu u dera ba nin kpaanu
kua ka sii gandu. Ma u dera sina bokon tiin
kɔ̃sobu ba nu kɔ̃su.
28 Sina boko ù n dɔɔ Yinni Gusunɔn sãa
yerɔ, win kirukuba ba ra tɛrɛ ni suewa ba n
nùn gbiiye. Bà n gɔsirama kpa bu nu yi ben
diaɔ.
29 Ye Roboamu u kuan sukum mu yorua
Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.
30 Win waati ye sɔɔ, tabu ra n wãawa
wi ka Yeroboamun baa sɔɔ. Yeniban biru
Roboamu u kpuna u gu.
31 Ma ba nùn sika win baababan sikaɔ
Dafidin wuuɔ. Win mɛron yĩsira Naama,
Amɔnigii. Win biru, win bii Abiyamuwa u
bandu kɔsire kua.

15

Abiyamu

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 13:1-3, 22-23)

1 Yeroboamun bandun wɔ̃ɔ wɔkura
nɔɔbu ka itase sɔɔra Abiyamu u bandu di
Yudaɔ.
2 U kuawa wɔ̃ɔ ita bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ.
Win mɛron yĩsira Maaka. U sãawa
Abisalɔmun * bii.
3 Durum ye Abiyamun tundo u kua, yera
win tii u maa kua. U ǹ win tii Yinni Gusunɔ
wɛ̃ mam mam nge mɛ win sikado Dafidi u
kua.
4 Adama Dafidin bweseru ta n ka sɔ̃ɔsire
bandu sɔɔ nge fitila, yen sɔ̃na Yinni Gusunɔ
u nùn Abiyamu kã u kua win kɔsire bandu
sɔɔ, Yerusalɛmuɔ.
5 Domi Dafidi wi, u sĩa dee dee Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ. U ye kpuro mɛm nɔɔwa
ye u nùn sɔ̃ɔwa u ko, ma n kun mɔ ye u Uri
Hɛti go ma u win kurɔ sua baasi.
6 Abiyamun tundo Roboamun waati sɔɔ,
tabu kun kpa wi ka Yeroboamun baa sɔɔ.
7 Ye Abiyamu u kuan sukum mu yorua
Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ. Mɛya
maa win waati ye sɔɔ, tabu wãa wi ka Yeroboamun baa sɔɔ.
8 Yen biru Abiyamu u kpuna u gu, ma
ba nùn sikua win baababan sikaɔ, Dafidin
wuuɔ. Ma win bii Asa u bandu kɔsire kua.

Asa u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 14:1-2, 15:16-19, 16:1-6, 11-14)

9 Yeroboamu Isireliban sunɔn bandun
wɔ̃ɔ yɛndusewa Asa u bandu di Yudaɔ.
10 U kuawa wɔ̃ɔ weeru ka tia Yerusalɛmuɔ.
Win nikurɔn yĩsira Maaka. U sãawa
Abusalɔmun bii.
11 Asa wi, u sĩawa dee dee Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ nge win sikado Dafidi.
12 U kurɔ tanɔbu gira win tem di. Ma u
bũu ni win baababa ba raa seka kɔsuka.
13 U maa win nikurɔ yara sina asakpɔ
te u diin di, yèn sɔ̃ kurɔ wi, u Asitaaten
bwãaroku kua. Ma Asa u bwãaroku ge
kɔsuka u gu dɔ̃ɔ mɛni muku muku. U gen
torom gura u wisi Sedoronin wɔwaɔ.
14 Adama u ǹ gungunu mi ba ra yãkuru
ko mi kɔsuke, baa mɛ u Yinni Gusunɔ kĩa ka
win gɔ̃ru kpuro.
15 U maa dera ba ka kɛ̃nu na Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ, nìn wooda win baaba ka
win tii ba yi. Kɛ̃ɛ niya sii geesu ka wura ka
sere maa yãnu ganu.
16 Asan waati ye sɔɔ, tabu ra n wãawa wi
ka Isireliban sunɔ Basan baa sɔɔ.
17 Sɔ̃ɔ teeru Basa u Yudaba wɔri. Ma
u Rama mwa u yen gbãraru sɔnwa. Kpa
Yudaba bu ku raa maa ka du mi, bu yari.
18 Yera Asa u sii geesu ka wura ye ya tie
kpuro gura, saa sãa yerun arumani beru
yerun di, ka sere sina kpaarun arumani
beru yerun di u ka gɔra Damasiɔ Sirin sina
boko Bɛni Hadadi Tabirimɔn biin mi, wi u
sãa Hɛsionin debubu. Ma Asa u gɔro be
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i nɛɛ,
19 u de su arukawani bɔke nɛ ka wi nge mɛ
ya raa wãa nɛn baaba ka win baaban suunu

* **15:2** ***Abisalɔmu*** - Baa mɛ yen yora ya wunanɛ fiiko, ka mɛ, gaba tamaa Abusalɔmuwa ba ka yã.

sɔɔ. Wee na nùn sii geesu ka wura kɛ̃ɛma. Yen sõ, u de u arukawani ye kusia, ye u ka Basa Isireliban sunɔ bɔkua, kpa u nùn deri.

20 Bɛni Hadadi u Asan gari nua, ma u win tabu sinambu gɔra Isirelin wuu marosɔ, ba da ba Iyoni wɔri ka Danu ka Abɛli Bɛti Maaka ka Kinɛrɔtu ka sere maa Nɛfitalin tem kpuro.

21 Saa ye Basa Isireliban sina boko u ye nua, yera u Raman gbãra ten sɔmburu deri ma u da u wãa Tirisaɔ.

22 Ma sina boko Asa u Yudaba kpuro mɛnna, baa tɔn turo ba ṅ deri. Ba da ba kpenu ka dãa gura ye Basa u raa ka gbãra te sɔmmɔ. Ma u dera ba ka ye Geban gbãraru sɔnwa Bɛnyamɛɛn tem sɔɔ, ka sere maa Misipagiru.

23 Ye Asa u kuan sukum ka sere maa wuu si u bana kpuro ka wɔrugɔɔ te u sõɔsi ye kpuron gari yi yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ. Win tɔkɔru sɔɔ u naasu bara,

24 ma u kpuna u gu. Ba nùn sikua win baababan sikaɔ win sikado Dafidin wuuɔ. Ma win bii Yosafati u gɔna sina.

Nadabu u kua Isireliban sina boko

25 Nadabu Yeroboamun bii u bandu di Isireliɔ, Asa Yudan sina bokon bandun wõɔ yiruse sɔɔ. Nadabu wi, u kuawa wõɔ yiru bandu sɔɔ.

26 U ṅ sĩa dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Kõsa u kua nge mɛ win tundo u raa kua ye ya Isireliba doke toraru sɔɔ.

27 Ma Basa Akiyan bii Isakarin bweseru sɔɔ, u nùn seesi u sɛ̃re u go, Gibetoniɔ, Filisitiban temɔ, saa ye Nadabu ka Isireliba kpuro ba wuu ge tarusi.

28 Asa Yudaban sina bokon bandun wõɔ itase sɔɔra Basa u Nadabu wi go. Ma u bandu di win ayerɔ.

29 Sanam mɛ u bandu di u kpa, yera u Yeroboamun yɛnugibu kpuro go. Baa ben tɔn turo u ṅ deri nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua Siloɔ saa win sɔmɔ Akiyan nɔɔn di.

30 Yeni ya koorawa Yeroboamun durum sõ ka yèn sõ u Isireliba doke toraru sɔɔ. Ma ba Gusunɔ ben Yinnin mɔru seeya.

31 Ye Nadabu u kuan sukum mu yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

32 Basa ka Asan baa sɔɔ, tabu wãawa sere be kpuro ba ka gu.

Basa u kua Isireliban sina boko

33 Asa Yudaban sina bokon bandun wõɔ itasewa Basa Akiyan bii u bandu di Tirisaɔ Isireliba kpuron suunu sɔɔ. U kuawa wõɔ yɛnda nnɛ ban te sɔɔ.

34 Adama u ṅ sĩa dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Kõsa u kua. Yeroboamun yira u swĩi, ye ya Isireliba doke toraru sɔɔ.

16

1 Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ Yehu Hananin bii gɔra Basan mi, u nùn sõ u nɛɛ,

2 wiya u nùn gɔsa sanam mɛ u ṅ sãa gãanu ma u nùn kua win tɔmbu Isireliban kparo. Adama u Yeroboamun yira swĩi. Ma u wi Gusunɔn tɔmbu doke toraru sɔɔ ba win mɔru seeya.

3 Yen sõ, Gusunɔ u koo win yɛnu kpeerasia kpa gu ko nge Yeroboamu Nɛbatin biiguu.

4 Win yɛnugii wi u koo gbi wuuɔ, bõna nu koo yɛ̃ron goru tem. Wi u maa gu yakasɔ, gunɔsa su koo yɛ̃ron goru di.

5 Ye Basa u kuan sukum ka wɔrugɔɔ te u sõɔsi, ye kpuron gari yi yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

6 Yen biru Basa u kpuna u gu. Ba nùn sika win baababan sikaɔ Tirisaɔ. Ma win bii Ela u gɔna kɔsire kua.

7 N deema Basa u sere gbi, Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa saa win sɔmɔ Yehu Hananin biin nɔɔn di u nɛɛ, win yɛnu ga koo kowa nge Yeroboamuguu, kõsa ye u kuan sõ, ye ya wi, Yinni Gusunɔn mɔru seeya, ka sere yèn sõ u Yeroboamun yɛnugibu kpuro go.

Ela u kua Isireliban sina boko

8 Asa Yudaban sina bokon bandun wõɔ yɛnda nɔɔbu ka tiase sɔɔra Ela Basan bii u bandu di Tirisaɔ. U kuawa wõɔ yiru ban te sɔɔ.

9 Win tabu sunɔ turo wi ba mɔ̀ Simiri wi u ra tabu kɛkɛ yi dumi gawen bɔnu kpare u nùn seesi saa ye wi, Ela u wãa Tirisaɔ u tam nɔrumɔ mu nùn goomɔ Tirisan sunɔn sɔm kowobun wirugiin mi, wi ba mɔ̀ Aritisa.

10 Miya Simiri u dua u nùn sɛ̃re u go. Saa ye sɔɔ, Asa Yudaban sina bokon bandun wõɔ yɛnda nɔɔbu ka yiruse sɔɔra mi. Ma Simuri wi, u bandu di wi, Elan ayerɔ.

11 Sanam mɛ u ban te di u kpa, yera u Basan tɔmbu kpuro go, ka win dusibɔ ka win kpaasibɔ. Baa ben tɔn turo u ɲ deri.
12 Simiri u Basan yɛnugibu kpuro gowa nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua saa win sɔmɔ Yehun nɔɔn di,
13 ye u nɛɛ, u koo de bu Basan yɛnu kpeerasia, wi ka win bii Elan toranun sõ te ba dera Isireliba ba kua. Domi ba dera ba bũnu sãwa ma ya wi Gusunɔ Isireliban Yinnin mɔru seeya.
14 Ye Ela u kuan sukum ba yen gari yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

Simiri u kua Isireliban sina boko

15 Asa, Yudaban sina bokon bandun wõɔ tɛna ita sarise sɔɔra Simiri u bandu di Tirisaɔ. Ma u kua sõɔ nɔɔba yiru ban te sɔɔ. N deema saa ye sɔɔ, Isireliba ba ben sansani gire Filisitiban wuu ge ba sokumɔ Gibetonin deedeerɔ.
16 Tɔn be ba wãa sansani mi, ba nua ma Simiri u sina boko seesi, sere u mam nùn go. Yen dɔma tera, Isireli be ba wãa sansani mi, ba tabu sunɔ Omiri kua sunɔ Isireliba kpuro sɔɔ.
17 Ma Omiri ka tɔn be, ba seewa Gibetonin min di ba da ba Tirisa tarusi.
18 Ye Simiri u wa ba wuu ge tarusi mɛ, yera u da u kukua sina kpaarɔ sere sina bokon dirɔ. Ma win tii u dii te dõɔ sõre.
19 Nge mɛya u ka gu win tora te u kuan sõ. Domi kõsa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Yeroboamun yira u swĩi ye ya Isireliba doke toraru sɔɔ.
20 Ye Simiri u kuan sukum ka nge mɛ u Isireliban sinambu seesi u go, ye kpuro ya yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.
21 Saa ye sɔɔra Isireliba ba bɔnu kua wuunu yiru. Wuu teeru ta ka Tibini Ginatin bii yõra, ma ta nùn kua sunɔ. Teera maa ka Omiri yõra.
22 Be ba ka Omiri yõra bera ba dabiru bo. Tibini u gu. Ma Omiri u kua be kpuron sunɔ.

Omiri u kua Isireliban sina boko

23 Asa Yudaban sina bokon bandun wõɔ tɛna ka tiase sɔɔra Omiri u bandu di Isireliɔ. U raa bandu di Tirisaɔ wõɔ nɔɔba tia u sere kua Isireliba kpuron sunɔ. Ma u kua wõɔ wɔkura yiru ban te sɔɔ.
24 Yera u da Semɛɛn mi u Samarin guuru dwa ka sii geesun gobi nɔrɔbun suba nɔɔba tia (6.000). Ma u wuu bana guu ten wɔllɔ u gu yĩsiru kã Samari, Semɛɛ win yĩsirun sõ.
25 Omiri wi, kõsa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ya kere sinam be ba nùn gbiiyegia.
26 Yeroboamu Nɛbatin biin yira u swĩi mam mam ye ya Isireliba doke toraru sɔɔ. Ya dera ba bũnu sãwa. Ma Gusunɔ Isireliban Yinni u ka bu mɔru kua.
27 Ye Omiri u kuan sukum ka wɔrugɔɔ te u sõɔsi, ye kpuro ya yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.
28 Omiri wi, u kpuna u gu, ma ba nùn sikua win baababan sikaɔ Samariɔ. Yen biru, win bii Akabu u gɔna kɔsire kua.

Akabu u kua Isireliban sina boko

29 Asa Yudaban sina bokon bandun wõɔ tɛna ka nɔɔba itase sɔɔra Akabu Omirin bii u maa bandu di Isireliban mi Samariɔ. U kuawa wõɔ yɛnda yiru ban te sɔɔ.
30 Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ, u kõsa kua n kere sinam be ba nùn gbiiye.
31 U ɲ daa mam yɛ̃ Yeroboamu Nɛbatin bii u durum kua, wigian kpãarun saabu. Domi u Yesabɛli Etibaalin bii sua kurɔ. Etibaali wiya u sãa Sidonigibun sunɔ. Yen biru u maa da u bũu wi ba mɔ̀ Baali sãamɔ.
32 Ma u bũu wi diru bania Samariɔ. Ma u yãku yeru kua dii te sɔɔ.
33 Ma u bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten bwãaroku kua ge ba ko n da maa sã. Yeya n dera Yinni Gusunɔ u ka nùn mɔru kua n kere sinam be ba nùn gbiiye.
34 Akabun waati ye sɔɔ, Hili Betɛligii u seewa u Yeriko bana. Saa ye u wuu gen kpɛɛkpɛɛku swĩimɔ ma win bii gbiikoo Abiramu u gu. Saa ye u maa gen gbãrarun gambo dokemɔ ma win bii dãako Segubu u maa gu. N deema Yinni Gusunɔ u raa gerua Yosue Nunin biin nɔɔn di u nɛɛ, wi u maa wuu ge bana, mɛsuma yɛ̃ron bibu ba koo gbi.

Eli u nɛɛ, gbebura koo na

17

1 Gusunɔn sɔmɔ Eli wi u wãa Tisibiɔ Galadin temɔ u sina boko Akabu sõɔwa u nɛɛ, ka Gusunɔ Isireliban Yinni wi na sãamɔ minin wãaru, gura ka kakoru, yen gaa kun maa nɛmɔ wõɔ sinin baa sɔɔ sere dɔma te na wure na nɛɛ, ya koo nɛ.

Eli u wãa

daa te ba mɔ̀ Keritiɔ

2 Yera Yinni Gusunɔ u Eli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
3 a seewo minin di kpa a da sɔ̃ɔ yari yeru
gia a n wãa Keritin daarɔ Yuudɛnin guruɔ.
4 Daa ten nima kaa n da n nɔrumɔ kpa n
gunɔmɔri gɔrima yi ka nun dĩanu naawa.
5 Ma Eli u doona min di u kua nge mɛ
Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa. U da u wãa daa
ten mi.
6 Yera gunɔmɔri yi, yi ra ka nùn pɛ̃ɛ ka yaa
naawɛ bururu ka yoka. Daa ten nima u ra n
maa nɔrumɔ.

Eli ka kurɔ gɔmini goo

Sarepataɔ

7 Sanam dɔɔ sanam wee, daa ten nim mu
kpa. Domi gura kun maa nɛɛre tem mɛ sɔɔ.
8 Yera Yinni Gusunɔ u kpam Eli sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
9 a seewo a da Sarepataɔ, Sidonin temɔ,
kpa a n wãa mi. Domi na gɔmini goo sɔ̃ɔwa
u nun diisia.
10 Ma u seewa u da Sarepata mi. Ye u wuu
ge duɔ, yera u deema gɔmini goo wee, u dãa
kasu. Ma u nùn soka u nɛɛ, a suuru koowo a
doo, a man nim kasuama fiiko n nɔ.
11 Ye u nim mɛ kaso dɔɔ, Eli u kpam nùn
soka u nɛɛ, a man pɛ̃ɛ kpiribu kasuama mi,
n nɔɔ kpɛ̃ɛ.
12 Ma kurɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, ka
Gusunɔ wunɛn Yinnin wãaru, na ṅ dĩa
yebunu ganu mɔ yɛnuɔ, ma n kun mɔ som
nɔm kure teeru te na mɔ kaarɔ ka sere maa
gum fiiko bwãarɔ. Yen dãa na kasu mini, nà
n sĩa yɛnuɔ, n ka doo ko su di ka nɛn bii. Yen
biru kpa sa n gɔɔ mara.
13 Eli u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku bɛrum ko, a
doo a ko nge mɛ a gerua. Adama a gina man
kira piibu kuama ka som mɛ. Yen biru kpa
a wunɛ ka wunɛn biigiru ko.
14 Domi Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua
u nɛɛ, som mɛ mu wãa kaa te sɔɔ, ka gum mɛ
mu wãa bwãa te sɔɔ, mu ṅ kpeemɔ pai, sere
n ka ko tɔ̃ɔ te u koo de gura yu nɛ.
15 Ma u da u kua nge mɛ Eli u gerua. Wi
ka win yɛnugibu ka Elin tii ba maa wa ba di
sɔ̃ɔ dabi dabinu.
16 Som mɛ, ka gum mɛ, mu ṅ kpa nge mɛ
Yinni Gusunɔ u raa gerua win sɔmɔ Elin
nɔɔn di.

Eli u kurɔ gɔmini win bii

wesia wasiru

17 Yeniban biru, kurɔ win bii u bara gem
gem ma u gu.
18 Yera u Eli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔn tɔnu
wunɛ, a nawa a ka Gusunɔ nɛn toranu
yaayasia? Domi wee nɛn bii u gu.
19 Eli u kurɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man bii wi
wɛ̃ɛma.
Ma u nùn mwa kurɔ win nɔman di u ka da
dii ten gidambisan wɔllɔ mi u ra n wãa. Ma
u nùn kpĩ win kpin yerɔ.
20 Ma u Yinni Gusunɔ kana u nɛɛ, Yinni
kaa dewa kõsa yu kurɔ wi deema wìn mi na
sɔbia? Kpa a de win bii u gbi?
21 Yera u bii wi kibarisi nɔn ita u Gusunɔ
kana u nɛɛ, Gusunɔ nɛn Yinni, a de bii wi, u
se.
22 Ma Yinni Gusunɔ u Elin kana te mwa,
bii win wɛ̃siara wurama u kua waso.
23 Yera Eli u nùn suama u ka sarama
wasiru u nùn win mɛro wɛ̃. U nɛɛ, wunɛn
bii wee.
24 Ma kurɔ wi, u Eli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɛ̃, na gia
ma Gusunɔn tɔnuwa a sãa. Gari yi a maa
gerumɔ yi sãawa gem, yi weewa Gusunɔn
min di.

Eli u nɛɛ,

gura koo maa wurama

18

1 Yeniban biru, gbebu ten wɔ̃ɔ itase sɔɔ,
Yinni Gusunɔ u Eli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo,
Akabu u nun wa domi kon de gura yu nɛ.
2 Saa ye, gɔ̃ɔra dam mɔ Samariɔ. Ma Eli u
seewa u dɔɔ Akabun mi.
3 N deema saa ye sɔɔra Akabu u Abudiasi
sokusia, wi u sãa win sina kpaarun sɔm
kowobun wirugii.
4 Saa yè sɔɔ Yesabɛli u Yinni Gusunɔn
sɔmɔbu goomɔ, yera Abudiasi wi, u
ben wunɔbu (100) sua u bɔnu kua
weeraakuukuubu u berua kpee wɔru sɔɔ.
Miya u ra n ka bu dĩanu ka nim daawammɛ.
5 Ye u tunuma Akabun mi, Akabu u nùn
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de su da su mɛɛri nge sa ko
yaka bekusu wa mi bwii ka daru koki yi wãa
kpa bɛsɛn yooyoosu ka dumi ka kɛtɛkunu
nu wa nu di. Kpa bɛsɛn sabenun gɔɔ u ka
saka nɛra.
6 Ma Akabu ka Abudiasi, ba yam mi
bɔnu kua, ba yaka bekusu kaso wɔri. Ben
baawure u win swaa mwa.
7 Ye Abudiasi u swaa mɔ̀ u dɔɔ, yera u ka
Eli yinna. Ma u nùn tuba. Yera u yiira u

wuswaa tem girari u nɛɛ, wuna mini, nɛn yinni Eli?

8 Yera Eli u nùn wisa u nɛɛ, nɛna mi. A doo a wunɛn yinni Akabu sõ ma a man wa.

9 Ma Abudiasi u nɛɛ, toraru mba na tora yinni, a ka kĩ a man Akabu nɔmu sɔndia u man go.

10 Ka Gusunɔ wunɛn Yinnin wãaru, bweseru garu sari tèn mi nɛn yinni kun gɔre bu nun kasuma. Bwese te, tà n nɛɛ, ta ɲ̀ nun wa mi, u ra bu bɔ̃rusiewa kpa u n ka yɛ̃ ma geema a ɲ̀ wãa mi.

11 Miya a nɛɛ, n seewo n da tɛ̃ n nɛɛ, na nun wa?

12 Nà n doona kpa Gusunɔn Hunde u nun sua u ka da mi na ɲ̀ yɛ̃. Saa ye sɔɔ, nà n Akabu sɔ̃ɔwa na nun wa kpa u na u nun bia, a n yɛ̃ ma u koo man gowa. N deema na Gusunɔ nasiewa saa nɛn piiburun di.

13 Yinni, ba ɲ̀ nun sɔ̃ɔwa ye na kua ye Yesabɛli u Yinni Gusunɔn sɔmɔbu goomɔ? Sɔmɔbu wunɔbuwa (100) na berua. Na bu bɔnu kua weeraakuukuubu. Na dera ba dua kpee wɔrusu sɔɔ. Miya na ra ka bu dĩanu ka nim daawe.

14 Yera a nɛɛ, n doo tɛ̃ n nɛn yinni sõ n nɛɛ, wunɛ Eli a wãa mini. U ɲ̀ koo man go?

15 Adama Eli u nùn wisa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔ dam kpurogii wi na sãamɔn wãaru kon da n yɔ̃ra Akabun wuswaaɔ gisɔ.

Eli ka Akabu ba waana

16 Yera Abudiasi u da u ka Akabu yinna ma u nùn sɔ̃ɔwa kpuro ye u wa. Ma Akabu u Eli sennɔ da.

17 Saa ye u Eli wɛndɛ kua, yera u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wuna mi, wunɛ wi a nɔni swãa teni doke bɛsɛ Isireliban temɔ?

18 Eli u nùn wisa u nɛɛ, n ɲ̀ nɛ na nɔni swãaru doke tem mɛ sɔɔ. Wuna. Domi wunɛ ka wunɛn tundon yɛnugibu, bɛɛya i Yinni Gusunɔn woodaba deri, ma i da i bũu wi ba sokumɔ Baali sãamɔ.

19 Yen sõ tɛ̃, a de Isireliba bu mɛnnama guu te ba mɔ̀ Kaamɛliɔ ka sere bũu wi ba sokumɔ Baalin yãku kowobu tɔnu nɛɛru ka weeraakuru (450) ka maa bũu wi ba sokumɔ Asitaaten yãku kowobu tɔnu nɛɛru (400) be ba ra mɛnnɛ bu di sannu ka Yesabɛli.

Eli ka bũu yãku kowobu

20 Yera Akabu u gɔra ba Isireliba mɛnna ka bũu yãku kowo be, guu te ba mɔ̀ Kaamɛliɔ.

21 Ma Eli u bu susi u nɛɛ, domma i ko i bɛɛn gɔ̃rusu yiru deri. N n Yinni Gusunɔn na u sãa kpuron Yinni, i nùn sãawɔ. N n maa Baalin na, i nùn sãawɔ.

Adama tɔn be, ba ɲ̀ nùn gãanu ganu wisa.

22 Ma u maa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee tɛ̃, nɛ turowa na tie Yinni Gusunɔn sɔmɔbu sɔɔ. Adama be, be ba sãa Baalin yãku kowobu, ba sãawa tɔnu nɛɛru ka weeraakuru (450).

23 Yen sõ tɛ̃, bu sun naa kinɛnu yiru wɛ̃ɛma. Kpa Baalin yãku kowo be, bu teeru sua bu ten yaa muriri bu sɔndi dãa gbebi wɔllɔ bu ku dɔ̃ɔ doke. Kpa nɛ n maa teeru sua n ko mɛ.

24 Yen biru kpa bu ben bũnu soku, kpa n maa Yinni Gusunɔ soku kpa su wa wìn Yinni u koo wisi u dɔ̃ɔ doke dãa ye sɔɔ.

Ma tɔn be kpuro, ba nɛɛ, too, ya wã.

25 Ma Eli u yãku kowo be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i gbio i bɛɛn naa kinɛru sua i go, domi bɛɛya i dabiru bo, kpa i bɛɛn bũu soku. Adama i ku ra dɔ̃ɔ doke dãa ye sɔɔ ka bɛɛn tii.

26 Ma ba naa kinɛ te ba bu wɛ̃ mi go. Yera ba bũu wi soka saa bururun di sere sɔ̃ɔ u ka na wiru wɔllɔ. Ba mɔ̀, Baali, a sun wurario! Ma ba yaamɔ ba ka ben yãku yerun tura te sikerenamɔ. Adama ba ɲ̀ nɔɔ gagu nua. Ba ɲ̀ maa wisibu gabu wa.

27 Sɔ̃ɔ wii wɔɔ te, yera den Eli u bu yaakoru mɔ̀, u mɔ̀, i gbãro ka dam, domi u sãawa bɛɛn bũu. Sɔrɔkudo u gãanu bwisikumɔwa, ɲ̀ kun mɛ, u gãanu mɔ̀wa ni nu nùn nɛni ɲ̀ kun mɛ u gam dawa, ɲ̀ kun mɛ, u do! Yen sõ, i gbãro kpa u dom yanda.

28 Ma ba gbãsuka tãa tãa ba seewa ba tii takobi ka yaasi sɔkirimɔ nge mɛ ben komaru. Ma yɛm mu kokumɔ saa ben wasin di.

29 Ye sɔ̃ɔ u kɛlla, yera ba maa sãaru wɔri ka dam, sere yokan yãkurun saa ya ka tura. Adama ba ɲ̀ bũu goon nɔɔ nua, ba ɲ̀ maa wisibu gabu nua, ɲ̀ kun mɛ gãa ni nu koo tɔmbun laakari seeya.

30 Ye Eli u tɔn be kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i susima nɛn gee, ma be kpuro ba susi win mi. Yera u Yinni Gusunɔn yãku yerun tura te ba raa sanka mi sɔnwa.

31 Ma u kpenu wɔkura yiru sua nge mɛ
Yakɔbun bibun geera nɛ. Yakɔbu wiya
Yinni Gusunɔ u maa yĩsiru kã Isireli.
32 Kpee niya Eli u ka yãku yee te kua ma u
wɔru gba u ka tu sikerena. Wɔru ge, ga koo
nim kotosu yirun saka mwa.
33 Ma u dãa gbebi yorua tura ten wɔllɔ u
naa kinɛ te go, u ten yaa murura u sɔndi dãa
yen wɔllɔ.
34 Yen biru u nɛɛ, bu kotosu nnɛ nim yibio
bu wisi yãku yaa ye ka dãa yen wɔllɔ.
Ma ba kua mɛ. Ma u maa nɛɛ, bu wureo
bu nim mɛ wisi.
Ma ba kua mɛ. U maa nɛɛ, bu wureo bu
wisi nɔn itase.
Ma ba kua mɛ.
35 Ma nim mɛ, ku kokumɔ tura ten min di,
sere mu wɔru ge ga ka tu sikerenɛ mi yiba.
36 Ye yokan yãkurun saa ya tura, yera
Gusunɔn sɔmɔ Eli u susi yãku tura ten
mi, u nɛɛ, Gusunɔ, Aburahamu ka Isaki ka
Yakɔbun Yinni, a de bu gia gisɔ ma wuna a
sãa Gusunɔ Isireliɔ, ma na maa sãa wunɛn
bõɔ. Kpa ba n yẽ ma gãa ni na kua, wunɛn
min diya nu koora.
37 A man wisio Yinni Gusunɔ, a man
wisio, kpa tɔn be, bu gia ma wuna a sãa
kpuron Yinni, wuna kaa de bu ben gõru
gɔsie wunɛn mi.
38 Yera Yinni Gusunɔ u dera dõɔ u sarama
u yãku yee te wɔri. Yaa ye, ka dãa ye, ka
kpee ni, ye kpurowa ya dõɔ mwaara sere ka
temɔ. Ma wɔru gen nim mɛ, mu gbera.
39 Saa ye tɔn be, ba wa mɛ, yera ba yiira ba
wuswaa tem girari ba nɛɛ, Yinni Gusunɔwa
u sãa kpuron Yinni.
40 Ma Eli u nɛɛ, ǹ n mɛn na, bu bũu wi ba
mɔ̀ Baalin yãku kowo be mwɛɛrima, bu ku
raa de ben goo u kisira.
Yera ba bu mwɛɛra. Eli u dera ba ka bu da
Kisionin daarɔ. Miya u bu sakira.

Gura ya wurama

41 Yen biru Eli u Akabu sõɔwa u nɛɛ, a doo
a di kpa a nɔ. Domi gbãra bi a nɔɔmɔ mini,
gura ya wee mi.
42 Ma Akabu u doona u ka di kpa u nɔ.
Adama Eli u da guu ten wii kpiirɔ. Miya u
yiira u win wiru bɛri win dũan baa sɔɔ.
43 Ma u win bõɔ aluwaasi sõɔwa u nɛɛ, a
yɔɔma kpa a mɛɛri nim wõkun bera gia.
Yera aluwaasi wi, u yɔɔwa u mɛɛra u nɛɛ,
na ǹ gãanu ganu wa.
Ma Eli u nùn daasia mɛ sere nɔn nɔɔba
yiru.
44 Ye u mɛɛra nɔn nɔɔba yiruse, yera u
nɛɛ, guru wii wuro piibu gagu wee ga seema
nim wõkun di, ga ka tɔnun nɔm tararu nɛ.
Yera Eli u nùn sõɔwa u nɛɛ, ǹ n mɛn na, a
saro a da a Akabu sõ u win tabu kɛkɛ ye dumi
gawe sɔɔru ko u da yɛnuɔ fuuku kpa gura yu
ku raa nùn yõrasia.
45 Ye n sosi fiiko wɔlla tĩra guru wirun
saabu. Ma woo ga seewa, gura ya tunuma
ka dam. Yera Akabu u win tabu kɛkɛ ye wɔri
u da Yisirɛɛliɔ.
46 N deema Yinni Gusunɔn dam mu wãa
ka Eli. Yera u kpaka sẽka pɔraɔ, ma u duka
wuka u Akabu gbiiri, u gbia u tura Yisirɛɛli
mi.

Eli u mwia kpana

19

1 Ye Akabu u tura yɛnuɔ u win kurɔ
Yesabɛli sõɔwa ye Eli u kua kpuro ka nge mɛ
u bũu wi ba mɔ̀ Baalin yãku kowo be kpuro
go ka takobi.
2 Ma Yesabɛli u Eli sɔmɔ gɔria u nɛɛ, ma na
kun nun go sia amadaare nge mɛ a tɔn ben
baawure go, bũnu nu man kua nge mɛ nu kĩ.
3 Ye Eli u nua mɛ, yera u duka sua u ka win
hunde bere. Ma u tura Beri Sebaɔ Yudan
temɔ. Miya u win bõɔ aluwaasi deri.
4 Ma win tii u sanum so tõɔ giriru, u da u
wãa gbaburɔ u sõ dãru garun nuurɔ, ma u
Yinni Gusunɔ sõɔwa u nɛɛ, ya den tura mɛ, a
nɛn hunde suo. Domi na ǹ nɛn baababa gea
kere.
5 Ma u kpuna u dweeya dãa ten nuurɔ.
Yera Gusunɔn gɔrado goo u na u nùn baba
u nɛɛ, a seewo a di.
6 Ma Eli u seewa u deema kiraru wee win
wirun bɔkuɔ kpee sundu garun wɔllɔ, ka
nim bwãaru. Yera u di u nɔra. Ma u wure
u kpuna.
7 Yinni Gusunɔn gɔrado wi, u kpam
wurama u nùn baba u nɛɛ, a seewo a di,
domi gbabu te ta nun tie, ta dẽu.
8 Ma u seewa u di u nɔra. U dam wa u ka
sanum wɔri. U sĩa sõɔ sɔɔ weeru ka wõkuru
weeru. Ma u tura Yinni Gusunɔn guurɔ, te
ba mɔ̀ Horɛbu.

Yinni Gusunɔ u Eli dam kã

9 Guu ten kpee wɔru sɔɔra Eli u da u kpuna wɔ̃kuru, yera Yinni Gusunɔ u nùn bikia u nɛɛ, mba a mɔ̀ mini.
10 Ma u nùn wisa u nɛɛ, wunɛ wɔllu ka tem Yinniwa na sannammɛ, domi Isireliba ba wunɛn woodaba deri ma ba wunɛn yãku yɛnu kɔsuka. Mɛya ba wunɛn sɔmɔbu go go ka takobi. Nɛ turowa na tie. Yera ba maa man kasu bu hunde wuna.
11 Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yarima kpa a yɔ̃ra guu ten wɔllɔ kpa n na n sara wunɛn wuswaaɔ. Ma u yarima.

Yera woo bɔkɔ ga na ga guu te bɛsuka. Adama Yinni Gusunɔ u ǹ wãa woo ge sɔɔ. Ma tem mu yĩira. Adama Yinni Gusunɔ u ǹ wãa yĩiri bi sɔɔ.
12 Ma dɔ̃ɔ u maa na. Mɛya Yinni Gusunɔ kun wãa dɔ̃ɔ wi sɔɔ. Yen biru damu piibu gaga maa na ge ga nɔɔbu do.
13 Ye Eli u damu ge nua, yera u win kumbooro wiru wukiri, u yarima kpee wɔru gen min di, u yɔ̃ra gen nɔɔwɔ. Ma u maa nɔɔ gagu nua ga nùn bikia ga nɛɛ, mba a mɔ̀ mini, Eli.
14 Eli u wisa u nɛɛ, wunɛ wɔllu ka tem Yinniwa na sannammɛ domi Isireliba ba wunɛn woodaba deri, ma ba wunɛn yãku yenu kɔsuka. Mɛya ba maa wunɛn sɔmɔbu go ka takobi. Nɛ turowa na tie. Yera ba maa man kasu bu hunde wuna.
15 Ma Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, a gɔsiro a gbaburun swaa mwa kpa a da Damasiɔ. À n tura mi, a Hasaɛli bandun gum tãreo u ko Sirin sunɔ.
16 Kpa a maa Yehu Nimusin bii bandun gum tãre u ko Isireliban sunɔ. Kpa a Abɛli Mɛholagii wi ba mɔ̀ Safatin bii Elisee gum tãre u ko Gusunɔn sɔmɔ wunɛn kɔsire.
17 Kon de Hasaɛli u tɔn be go ka takobi. Ben wi u kisira win nɔman di, Yehuwa u koo yɛ̃ro go. Wi u maa kisira Yehun nɔman di, kpa Gusunɔn sɔmɔ Elisee u nùn go.
18 Adama kon tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔba yiru (7.000) deri Isireliba sɔɔ, be ba kun yiirare bũu wi ba mɔ̀ Baalin nuurɔ bu nùn sã.

Yinni Gusunɔ u Elisee soka

19 Yen biru Eli u seewa u doona min di. Ma u da u Elisee Safatin bii deema u kɔrɔ mɔ̀ win gberɔ. N deema naa wuku yɛnda nnɛwa u mɔ. Win tii u ka yen yiru sɔmburu mɔ̀. Ma Eli u nùn susi mi u sɔmburu mɔ̀, u win kumbooro pota u nùn kare u ka nùn sɔ̃ɔsi ma wiya u koo ko win kɔsire.
20 Yera Elisee u win nɛɛ yi deri u Eli duka swĩi biruɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a de n da n nɛn tundo ka nɛn mɛro nɔɔ kana kpa n wurama n nun swĩi.

Eli u nùn wisa u nɛɛ, a doo, adama a n yaaye ye na nun kua.
21 Ye Elisee u gɔsirama Elin min di, yera u na u win nɛɛ yin yiru sua u go u ka yãkuru kua. Ma u yin sugun dãa sua u ka yen yaa yikua, u tɔmbu wɛ̃ ba tema. Yen biru u seewa u da u Eli swĩi u kua win bɔ̃ɔ.

Akabu u ka Sirigibu tabu kua

20

1 Bɛni Hadadi Sirin sina boko u win tabu kowobu kpuro mɛnna, ka dumi ka tabu kɛkɛ be dumi gawe. Ma sinambu tɛna ka yiru ba nùn somiru na. Ma u da u Samari wɔri ba ye tarusi.
2 Yera u Akabu Isireliban sina boko sɔmɔbu gɔria u nɛɛ,
3 bu nùn sõ ma win wura ka win sii gee si u mɔ kpuro ya kua wi Bɛni Hadadigia. Mɛya maa win kurɔbu ka win bii be ba buram bo, ba kua wi Bɛni Hadadigibu.
4 Ma Isireliban sina boko u nɛɛ, i doo i bɛɛn yinni sõ ma na wura na n sãa wigii ka nɛn ye na mɔ kpuro nge mɛ win tii u gerua.
5 Yeniban biruwa sɔmɔ be, ba wurama Akabun mi, ba nɛɛ, wee Bɛni Hadadi u raa nun gɔriama a nùn sii geesu ka wura ka wunɛn kurɔbu ka bibu wɛ̃ɛma.
6 Yen sõ, sia amadaare u koo win sɔm kowobu gɔrima bu wunɛn diru bũuri ka wunɛn bwãabuginu, kpa bu mɛɛri ye ya sãa gãa bakanu wunɛn nɔni sɔɔ bu sua.
7 Ye Akabu Isireliban sina boko u ye kpuro nua, yera u Isireliban guro gurobu mɛnna u nɛɛ, i ǹ wa ma durɔ wi, u bɛsɛn kɔ̃sa kasuwa. Domi u raa gɔrima n nùn nɛn kurɔbu ka bibu ka sii geesu ka wura wɛ̃ɛma. Ma na ǹ yen gaa yinɛ.
8 Ma Isireliban guro guro be, ba nɛɛ, a ku nùn swaa daki. A ku ra wura.
9 Yera Akabu u Bɛni Hadadin gɔro be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i doo i bɛɛn yinni sina boko sõ i nɛɛ, ye u gbia u bikia, kon ye ko. Adama ye u geruma mini tɛ̃, na ǹ ye mɔ̀.

Ma gɔro be, ba seewa ba wura ba Bɛni Hadadi ye kpuro sɔ̃ɔwa.

10 Ye Bɛni Hadadi u nua mɛsum yera u Akabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn bũnu nu man kua nge mɛ nu kĩ, nà kun Samari kɔsuke sere yen tua kun tura yu nɛn tɔmbu kpuron nɔm wɔɔnu yibu.

11 Ma Isireliban sina boko, u wisa u nɛɛ, wi u tabu yãnu sebua, u ǹ kpɛ̃ u tii siara nge wi u tabu yãnu pota u yi.

12 N deema Bɛni Hadadi u tam nɔrumɔwa ka sinambu gabu sannu kuu bekurugirɔ, sanam mɛ u Akabun gari yi nua. Yera u win tabu kowobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu doo bu sɔɔru ko ben sansaniɔ kpa bu wuu ge tarusi. Ma ba da ba gu tarusi.

Akabu u tabu di

13 Yera Gusunɔn sɔmɔ goo u na Akabun mi, u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, a tɔn dabi te wa? U koo nun tu nɔmu sɔndia kpa a gia ma wiya u sãa kpuron Yinni.

14 Akabu u nɛɛ, weren min diya ya koo ka koora mɛ.

Ma sɔmɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerumɔ. U nɛɛ, ya koo koorawa saa tabu kowo be bera ka beran wirugiba gɔsan min di.

Ma Akabu u maa bikia u nɛɛ, tabu sunɔ wara u koo wooda wɛ̃ su ka bu wɔri.

Sɔmɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, wuna kaa ko taa bin sunɔ.

15 Yera Akabu u bera ka beran tabu kowo be mɛnna. Ma ba kua goobu ka tɛna ka yiru (232). Yen biru u Isireliban tabu kowobu mɛnna, ma be, ba maa kua nɔrɔbun suba nɔɔba yiru (7.000).

16 Ma u Sirigii be wɔrim da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di. Saa ye sɔɔ, Bɛni Hadadi u sɔ̃ u tam nɔrumɔ wi ka sinambu tɛna ka yiru be ba nùn somiru na.

17 Isireliban bera ka beran tabu kowo be, ba gbia ba tabu yara. Yera Bɛni Hadadi u bikia u nɛɛ, berà mini. Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, Samarin diya ba yarima.

18 Ma u nɛɛ, ba yarima bu ka tabu ko? Aa, ba yarimawa bwɛ̃ɛ dora sɔɔ? Ka mɛ, i bu mwɛɛrima wasiru.

19 Yera Isireliban tabu kowo be ba tie, ba bera ka beran tabu kowo be swĩi.

20 Ma ben baawure u win wɛrɔ naa swĩi u go. Sirigii be ba tie, ba duki yakura ba doona. Adama Isireli be, ba bu naa swĩi. Bɛni Hadadi u duka yakura ka win duma, ka sere maa maasɔbu gabu.

21 Nge mɛya Isireliban sina boko u ka Bɛni Hadadin tabu kowobu kamia mam mam. U ben dumi go. Ma u ben tabu kɛkɛba mwɛɛra.

22 Yera Gusunɔn sɔmɔ wi, u maa da Akabun mi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo kpa a n wɔrugɔru mɔ kpa a bwisiku mɛ kaa ko. Domi wɔ̃ɔ kpɔɔ Sirin sina boko wi, u koo maa gɔsirama u nun wɔri.

Sirigibu

ba kpam Isireliba wɔri

23 Sirin sina bokon tabu kowobu ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Isireliban bũnu nu sãawa guunuginu. Yen sɔ̃na ba sun kamia. N n mɛn na, su bu wɔri wɔwa sɔɔ kpa bu wa ma sa bu dam kere.

24 Yen sɔ̃, a sinam be kpuro yaro bɛsɛn wuurun di kpa a tabu sinambu kɔsire ko mi.

25 Yen biru kpa a maa tabu kowo kpaobu gɔsi ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe kpa ye kpuro ya n geeru nɛ nge mɛ a raa mɔ yellun taa bi sɔɔ. Kpa su da su bu wɔri wɔwa mi. Miya sa ko bu kamia.

Yera u ben gari yi wura u kua mɛ.

26 Yen wɔ̃ɔ kpɔɔ Bɛni Hadadi u win tabu kowo be mɛnna u gara, ma ba da Afɛkiɔ bu ka Isireliba wɔri.

27 Isireliban tii, ba ben tabu kowobu mɛnna ba gara. Ma ba dĩanu sua, ba da bu ka Sirigii be wɔri. Yera ba ben sansani gira Sirigibun sansanin deedeerɔ. Ma ba sãa nge boo gɔ̃ɔ piiminu yiru Sirigibun wuswaaɔ. Domi Sirigii be, ba dabiwa sere ba bera mi yiba.

28 Yera Gusunɔn sɔmɔ wi, u maa na Isireliban sina bokon mi u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerumɔ. U nɛɛ, yèn sɔ̃ Sirigibu ba nɛɛ, u sãawa guunun yinni, yen sɔ̃na u koo be tabu kowo dabi te bɛɛ nɔmu bɛria kpa i gia ma wiya u sãa kpuron Yinni.

29 Ma Sirigii be, ka Isireliba ba kua sɔ̃ɔ nɔɔba tia ba mɛɛrinɛ. Yen nɔɔba yirusera ba tabu wɔrina. Ma Isireliba ba Sirigibun tabu kowobun nɔrɔbun suba wunɔbu (100.000) go sɔ̃ɔ teeru.

30 Be ba tie, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba tɛna ita sari (27.000). Ma ba duki yakikira, ba da ba wãa Afɛkiɔ. Yera gbãrara bu sɛ̃re ta go.

Akabu u Bɛni Hadadi deri

u ɲ̀ go

Saa ye sɔɔra Bɛni Hadadi u da u kukua Afɛki yen diru garun gidambisan wɔllɔ.
31 Ma win bwãaba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wee, sa nua ma Isireliban sinamba ra n tɔmbun wɔnwɔndu mɔ. Yen sɔ̃, su saakiba dewe kpa su wɛ̃ɛ sɛ̃ka wirɔ nuku sankiranun sɔ̃, kpa su da Isireliban sina bokon mi, sɔrɔkudo u koo sun wɔnwɔndu kua, kpa u de sa n wãa.
32 Ma ba saaki be deewa pɔraɔ, yen biru ba wɛ̃ɛ sɛ̃ka wirɔ, ba da ba Isireliban sina boko deema ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wunɛn bɔ̃ɔ Bɛni Hadadiwa u sun gɔrima u nɛɛ, a win wãaru dweo u ka wa u n wãa.
Yera Akabu u bu wisa u nɛɛ, wi, nɛn kĩnasi, u wãa wãaru sɔɔ?
33 Ye tɔn be, ba nua u wisa n do, yera ba gerua fuuku fuuku ba nɛɛ, oo, wunɛn kĩnasi u wãa.
Ma Akabu u nɛɛ, i doo i ka nùn na.
Yera Bɛni Hadadi u na wi, Akabun mi. Ma Akabu u nùn yɔɔsia win tabu kɛkɛ wɔllɔ.
34 Saa yera Bɛni Hadadi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kon nun wuu si nɛn tundo u raa wunɛn tundo mwaari mi wesia. Kpa a kia dɔra yenu ko Damasiɔ nge mɛ nɛn tundo u kua Samariɔ.
Ma Akabu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛ maa kon nun deri a n wãa, kpa su arukawani bɔke nɛ ka wunɛ.
Ma ba arukawani ye bɔkua. Yen biru u dera Bɛni Hadadi u doona.

Gusunɔ u Akabu taarɛ wɛ̃

35 Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ aluwaasi goo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u win turo kanɔ u nùn so. Adama win turo wi, u yina u nùn so.
36 Yera sɔmɔ wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à n man doonari tɛ̃, gbee sunɔ ga koo nun sɛ̃re gu go. Domi a ɲ̀ Yinni Gusunɔn gari mɛm ɲɔɔwɛ.
Sanam mɛ u sɔmɔ wi doonari, yera gbee sunɔ ga nùn sɛ̃re ga go.
37 Yera sɔmɔ wi, u ka maa goo yinna, ma u nɛɛ, a man soowo, a suuru ko.
Ma durɔ wi, u nùn so u mɛɛra kua.
38 Ma sɔmɔ wi, u tii kɔsa u sɛ̃katia sɛ̃ka win nɔniɔ, u da u sina swaa baarɔ mi sina boko Akabu u koo ka doona.
39 Sanam mɛ sina boko u sarɔ win bɔkuɔ, yera u nɔɔgiru sua u nɛɛ, wee na raa wãa tabu sĩa sɔɔ, ma subaru sɔɔ goo u yara u ka man tabu durɔ goo naawa n nùn kɔ̃su. U nɛɛ, nà n dera durɔ wi, u doona, nɛna kon ko win kɔsire, ɲ̀ kun mɛ, kon sii geesun gobi nɔrɔbun suba ita (3.000) kɔsia.
40 Sanam mɛ na wãa na sirenɛ, yera durɔ wi, u man kisirari u doona.
Ma Isireliban sina boko u nɛɛ, mɛsuma ba koo nun kua. Domi wunɛn tiiwa a gerua.
41 Saa yera sɔmɔ wi, u win sɛ̃katia ye u ka nɔni bɔkua mi kusia, ma Isireliban sina boko u nùn tuba u wa ma Gusunɔn sɔmɔbun turowa.
42 Yera u maa sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, yèn sɔ̃ a dera durɔ wi u nun nɔmu bɛria mi, u doona, wi u nɛɛ, a kam koosia, tɛ̃, wuna kaa gbi win ayerɔ, kpa wunɛn tɔmbu bu maa gbi win tɔmbun ayerɔ.
43 Yera Isireliban sina boko Akabu u gɔsira win yɛnuɔ ka nuku sankiranu ka mɔru.

Akabu u dera ba Nabɔti go

21

1 Yeniban biru ye ya koora wee. Durɔ goo u wãa Yisirɛɛliɔ, win yĩsira Nabɔti. U resɛm gbaaru mɔ, Akabu Samarin sunɔn sina kpaarun bɔkuɔ.
2 Sɔ̃ɔ teeru Akabu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man wunɛn resɛm gbaa te derio tu ko nɛn saadiɛ̃. Domi ta wãa nɛn sina kpaarun bɔkuɔ. Kpa n nun resɛm gbaaru garu kɔsire kua tèn resɛm ya yeni gea kere. N n maa gobin na a kĩ, kon nun yi wɛ̃ nge mɛ gbaa ten geera nɛ.
3 Adama Nabɔti u nɛɛ, Gusunɔ u man bere n ka nɛn tubi sua n nun wɛ̃, ye nɛn baababa ba man deria.
4 Ma Akabu u gɔsira yɛnuɔ ka nuku sankiranu u mɔrua Nabɔti Yisirɛɛligiin gari yin sɔ̃. U da u kpuna u kɔ̃rua, u yina u di.
5 Yera win kurɔ Yesabɛli u na win mi, u nùn bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na wunɛn nukura ka sankire sere a kpana a di.
6 U nun wisa u nɛɛ, Nabɔtiwa na sɔ̃ɔwa na nɛɛ, u man win resɛm gbaaru derio. Kpa n nùn ten gobi kɔsia, ɲ̀ kun mɛ, n nùn garu kɔsire kua. Adama u nɛɛ, u ɲ̀ man tu wɛ̃ɛmɔ.
7 Yera Yesabɛli wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ɲ̀ wuna a sãa Isireliban sunɔ? A seewo a di ka nuku dobu. Nɛ, kon nun Nabɔtin gbaa te wɛ̃.
8 Yera u guro gurobu ka siri kowobu be ba wãa wuu teu ka Nabɔti tirenu yorua ka

Akabun yĩsiru u Akabun yĩreru doke tire ni sɔɔ.
9 Ye u yorua wee. U nɛɛ, i kparo i baawure sõ u nɔɔ bɔke kpa i de tɔmbu bu mɛnna kpa i Nabɔti gbiisia ben wuswaaɔ.
10 Kpa i tɔn kõsobu yiru gabu wuna bu na win wuswaaɔ bu nùn taarɛ wɛ̃ ba n mɔ̀, wiya u Gusunɔ ka sina boko bõrusi. Yen biru i nùn yaro i ka da wuun biruɔ i kpenu kasuku i go.
11 Ma Nabɔtin wuun guro guro be, ka ben siri kowo be, ba kua nge mɛ Yesabɛli u bu sõɔwa tire ni sɔɔ.
12 Ba nɔɔ bɔku te kua wuu giru ba maa Nabɔti gbiisia tɔmbun wuswaaɔ.
13 Ma tɔn kõsobu yiru ye, ba na ba sina win wuswaaɔ. Ba tɔn wɔru ge sõɔwa ba nɛɛ, Nabɔti u Gusunɔ ka sina boko bõrusi.
Ma ba nùn gawa ba ka yara wuun biruɔ ba kpenu kasuka ba go.
14 Ma wuun wirugii be, ba Yesabɛli sɔmɔ gɔria ba nɛɛ, ba Nabɔti kpee ni kasuka ba go.
15 Saa ye Yesabɛli u nua ma ba Nabɔti go, yera u da u Akabu sõɔwa u nɛɛ, a doo a resɛm gbaa te sua te Nabɔti Yisirɛɛligii u raa yina u nun dɔre mi, domi u gu.
16 Ye Akabu u nua mɛ, yera u da u gbaa te sua.

Yinni Gusunɔ

u Akabu ka Yesabɛli taarɛ wɛ̃

17 Saa yera Yinni Gusunɔ u Eli Tisibigii sõɔwa u nɛɛ,
18 a seewo a da a ka Akabu Isireliban sina boko yinna wi u wãa Samariɔ. Wi wee, u wãa Nabɔtin resɛm gbaarɔ u ka tu sua.
19 A nùn sõɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Ye u tɔnu go u kpa, yera u koo maa yɛ̃ron tubi sua? Tɛ̃ mi bõnu nu Nabɔtin yɛm dabura, miya nu koo maa win tiigim dabiri.
20-21 Yera Eli u da Akabun mi. Ye u tura mi, yera Akabu u nùn sõɔwa u nɛɛ, nɛn yibɛrɛ, a den man wa?
Eli u nùn wisa u nɛɛ, na nun wa. Wee, Yinni Gusunɔ u koo nun kõsa surema kpa u wunɛn tɔmbu kpuro go ka wunɛn yobɔ yèn sõ a tii yõsu a kõsa kua win wuswaaɔ.
22 U koo de wunɛn yɛnu gu ko nge Yeroboamu Nɛbatin biiguu, ɲ ku mɛ, nge Basa Akiyan biiguu. Domi a win mɔru seeya, ma a Isireliba doke toraru sɔɔ.
23 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa gerua Yesabɛlin sõ. U nɛɛ, bõna nu koo win goru tem Yisirɛɛlin gbãrarun bɔkuɔ.
24 Mɛya maa Akabugibu sɔɔ, wi u gu yɛnuɔ, bõna nu koo yɛ̃ron goru tem. Wi u maa gu yakasɔ, gunɔsa su koo yɛ̃ron goru di.
25 Domi goo sari wi u tii yõsu kõsa sɔɔ nge Akabu, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. N deema win kurɔ Yesabɛliwa u ra n nùn dam kɛ̃mɔ u ka ye ko.
26 U kõsa kua ye ya ɲ ka nɔɔ gerurɔ. Domi u da u bũnu sãamɔ nge Amɔreba be Gusunɔ u gira. Ma u ben tem Isireliba wɛ̃.

Akabu u win durum

tuuba kua

27 Ye Akabu u Elin gari yi nua mɛ, yera u tii kawa u win yabe ni u sebua nɛnua u gɛ̃ɛka ma u saaki sua u tii tɛ̃kusi, u nɔɔ bɔkua. Saaki yera, u ra ka bɔsu ka nuku sankiranu. Yera u ra mam ka kpunɛ.
28 Ma Yinni Gusunɔ u maa Eli Tisibigii wi sõɔwa u nɛɛ,
29 a wa nge mɛ Akabu u tii kawa nɛn wuswaaɔ? Yen sõ, na ɲ maa derimɔ kõsa ye, yu koora win waati sɔɔ. Win biin waati sɔɔra kon de yu koora.

22

Akabu u kĩ

u wuu ge ba mɔ̀ Ramɔti wɔra
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 18:1-3)

1 Isireliba ka Sirigibu ba kua wõɔ yiru ben goo kun goo tabu wɔri.
2 Wõɔ itase sɔɔ, ye Yosafati Yudaban sina boko u na Isireliban sina bokon mi,
3 yera Isireliban sina boko u win bwãabu sõɔwa u nɛɛ, i yɛ̃ ma Ramɔti ye ya wãa Galadin temɔ ya sãawa bɛsɛgia? Mban sõna sa ɲ ko ye mwa Sirin sunɔn nɔman di.
4 Ma u Yosafati bikia u nɛɛ, kaa ka man taa bi da Ramɔtiɔ Galadin temɔ?
Yosafati u nùn wisa u nɛɛ, à n sɔɔru kpa na kpawa mi. Wunɛn tɔmbu bà n seewa, nɛgiba maa seewawa mi. Mɛya maa nɛn maasɔbu.

Sɔmɔ weesugibu ba nɛɛ,

Akabu koo tabu di
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 18:4-11)

5 Ma Yosafati u maa nɛɛ, na nun kanamɔ, a gina Yinni Gusunɔ bikio a nɔ mɛ u koo nun sɔ̃.
6 Saa yera Isireliban sina boko u sɔmɔbu mɛnna nge tɔnu nɛɛrun (400) saka. Ma u bu bikia u nɛɛ, n doo Ramɔtiɔ Galadin temɔ n ka Sirigibu tabu ko? Nge n ku da.

Yera sɔmɔ be, ba nùn wisa ba nɛɛ, a doo. Yinni Gusunɔ u koo nun ye nɔmu bɛria.

7 Adama Yosafati u bikia u nɛɛ, Yinni Gusunɔn sɔmɔ goo sari mini wìn min di sa ko kpĩ su Yinni Gusunɔn gere nɔ?
8 Isireliban sina boko u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ turowa u wãa mini, wìn min di sa ko kpĩ su Yinni Gusunɔn gere nɔ. Adama na nùn tusa. Domi u ku ra man gãa geenu sɔ̃. Sɔmɔ win yĩsira Misee Yimilan bii.

Ma Yosafati u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sina boko, a ku gere mɛ.
9 Yera Isireliban sina boko wi, u win sɔm kowo gɔra u nɛɛ, u doo u Misee Yimilan bii wi sokuma fuuku.
10 Ma Isireliban sina boko wi, ka Yosafati Yudaban sina boko ba ben sina yãnu doke, ben baawure u sɔ̃ win sina kitarɔ, Samarin gbãra kɔnnɔwɔ. Ma sɔmɔ be, ba wãa ben wuswaaɔ ba gari mɔ̀.
11 Yera Sedesiasi Kenaanan bii u sisun kɔbunu seka. Ma u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua, kɔbi yini, yi sãawa yĩreru te ta wunɛn dam sɔ̃ɔsimɔ mɛ kaa ka Sirigibu go.
12 Nge mɛya sɔmɔ be kpuro, ba gerumɔ ba mɔ̀, a doo Ramɔtiɔ Galadin temɔ. Kaa nasara wa. Yinni Gusunɔ u koo nun tɔn be nɔma bɛria.

Misee u Akabu sɔ̃ɔwa

ma u ṅ nasara wasi
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 18:12-27)

13 Sɔmɔ wi ba gɔra u bu Misee sokua u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee sɔmɔ be ba wãa mi kpuro, ba sina boko gari gea gerua. Yen sɔ̃, a de wunɛ ka ben gari yi ko tia.
14 Ma Misee u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru, ye wi, Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa, yera kon gere.
15 Ye Misee u tura sina bokon wuswaaɔ, sina boko u nùn bikia u nɛɛ, sa ko kpĩ su tabu da Ramɔti Galadin temɔ? Nge su ku da.

Ma u nɛɛ, i doo mɛ, i ko i nasara wa. Yinni Gusunɔ u koo nun bu nɔmu bɛria.
16 Adama sina boko u nùn wisa u nɛɛ, nɔn nyewa kon nun bɔ̃rusia a sere man gem sɔ̃ mɛ Yinni Gusunɔ u nun sɔ̃ɔwa a gere.
17 Misee u nùn wisa u nɛɛ,
na Isireliba wa ba yarinɛ guunu wɔllɔ
ba sãa nge yãa ni nu kun kparo mɔ.
Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔn beni ba ṅ kparo mɔ.
Ben baawure u gɔsiro u wura yɛnuɔ ka alafia.
18 Yera Isireliban sina boko u Yosafati sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ṅ daa nun sɔ̃ɔwa ma u ku ra man gãa geenu sɔ̃, sere gãa kɔ̃sunu?
19 Yera Misee u Akabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a Yinni Gusunɔn gari swaa dakio, na nùn wa u sɔ̃ win sina kitaru wɔllɔ. Ma win tabu kowobu ba yɔ̃ win nɔm geu ka win nɔm dwarɔ.
20 Ma u nɛɛ, wara u koo Akabu nɔni wɔ̃ke u ka taa bi da Ramɔtiɔ Galadin temɔ, kpa u gbi mi. Ma ba yen wesianɔ mɔ̀. Wini ù n gerua mɛni, wi, u gere mɛ.
21 Yera hunde gaa ya yarima ya yɔ̃ra Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ya nɛɛ, kon Akabu wi nɔni wɔ̃ke. Yinni Gusunɔ u ye bikia u nɛɛ, amɔna kaa koosina.
22 Hunde ye, ya nɛɛ, kon yari kpa n du sɔmɔ be sɔɔ, kpa n de bu weesu ko bu ka sina boko nɔni wɔ̃ke. Ma Yinni Gusunɔ u ye wisa u nɛɛ, ya wã, swaa gea. Kaa maa kpĩ a nùn nɔni wɔ̃ke. N n mɛn na, a yario a da a ko mɛ.
23 Wee tɛ̃, Yinni Gusunɔ u dera hunde ye, ya dua sɔmɔ be sɔɔ, bu ka nun weesu kua. Yen sɔ̃, a n yɛ̃ ma kɔ̃sa Yinni Gusunɔ u koo de yu nun deema.
24 Yera Sedesiasi Kenaanan bii u susi Miseen bɔkuɔ u nùn baara so. Ma u nɛɛ, domma Yinni Gusunɔn hunde u yara nɛn min di u ka sere nun gari kua.
25 Misee u nùn wisa u nɛɛ, kaa gia dɔma te kaa duku dukubu ko, a n kuku yeru kasu dirɔ.
26 Yera Isireliban sina boko u nɛɛ, i Misee mɔɔ i ka da Amɔɔ wi u sãa wuun wirugii ka maa Yoasi, sina bokon biin mi.
27 Kpa i bu sɔ̃ i nɛɛ, amɛniwa nɛ sina boko na gerua. Na nɛɛ, bu durɔ wi mɔɔ bu doke pirisɔmwɔ kpa ba n nùn dĩanu ka nim wɛ̃ɛmɔ saka sɔɔ sere n ka wurama tabu gberun di ka alafia.
28 Misee u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à n wurama ka alafia, n ṅ Yinni Gusunɔ u ka man gari

kua. Bɛɛ be i wãa mini, bɛɛn baawure u gari yi swaa suo.

Akabun gɔɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 18:28-34)

29 Yeniban biru, Isireliban sina boko ka Yosafati, Yudaban sina boko ba seewa ba taa bi da Ramətiɔ Galadin temɔ.
30 Yera Isireliban sina boko u Yosafati sõɔwa u nɛɛ, na kon nɛn yãnu kɔsi kpa n ganu doke nì sɔɔ ba ṅ man tubu. Adama wunɛ, a n wunɛn sina yãnu doke.

Mɛsuma Isireliban sina boko u kua bu ku ka nùn tubu taa bi sɔɔ.
31 N deema tabu kɛkɛ tɛna ka yiruwa Sirin sina boko u mɔ ye dumi gawe. Ma u yen wirugibu sõɔwa u nɛɛ, bu ku raa goo go ma n kun mɔ Isireliban sina boko tɔna.
32 Saa ye Sirin tabu wirugii be, ba Yosafati wɛndɛ kua, yera ba nɛɛ, Isireliban sina bokowa mi kam kam. Ma ba sĩirema win mi, bu nùn wɔri. Adama u nɔɔgiru sua u faaba kana.
33 Ye Sirin tabu kowo be, ba deema n ṅ Isireliban sina boko mi, yera ba nùn deri ba doona.
34 Saa ye sɔɔra durɔ goo u sɛ̃u tooma Isireliban mi gia u ṅ goo yĩisi. Adama ga na ga Akabu wɔri deedeeru mi wi tarakpe ga yõra. Yera u win tabu kɛkɛ swaa sõɔsio sõɔwa u nɛɛ, a kɛkɛ sĩiyɔ biruɔ kpa a man yara tabu sĩan di, domi ba man mɛɛra kuawa mi.
35 Yen dɔma te, taa bi, bu swĩa gem gem. Ma ba sina boko nɛnusi u ka yõ win tabu kɛkɛ sɔɔ u wuswaa tĩi Sirigibun tabu sansanin bera gia. Ma win yɛm mu wĩa kɛkɛ ye sɔɔ. Yen yoka ma u gu.
36 Ye sõɔ u duɔ, yera goo u gbãra Isireliban sansaniɔ u nɛɛ, baawure u wuro win yɛnuɔ.
37 Nge mɛya sina boko Akabu u ka gu. Ma ba ka win goru na Samariɔ ba sikua.
38 Ye ba win tabu kɛkɛ ye woburumɔ Samarin yɛruɔ, yera bõnu na, nu win yɛm dabura. Ma kurɔ tanɔba na ba wobura mi, nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa gerua.
39 Ye Akabu u kuan sukum ka dii te u bana ka suunu donnu, ka wuu si u bana kpuron gari yi wãa Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.
40 Ba Akabu sikua win baababan sikaɔ. Ma win bii Akasia u bandu di.

Yosafati u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 20:31-21:1)

41 Akabu Isireliban sina bokon bandun wõɔ nnɛse sɔɔra Yosafati u bandu di Yudaɔ.
42 Yosafati wi, u mɔwa wõɔ tɛna ka nɔɔbu sanam mɛ u ban te di. Ma u kua wõɔ yɛnda nɔɔbu bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Asuba Silikin bii.
43 U kua ye ya Yinni Gusunɔ wɛ̃re. Win tundo Asan yira u swĩi mam mam.
44 Adama u ṅ gungunu mi ba ra bũu yãkuru ko kɔsuke. U dera tɔmba ben yãkunu mɔ̀ mi, ma ba turare dõɔ dokemɔ.
45 Mɛya maa bɔri yɛnda wãa wi ka Isireliban sina bokon suunu sɔɔ.
46 Ye Yosafati u kuan sukum ka wɔrugɔɔ te u sõɔsi tabu sɔɔ, ye kpuron gari yi yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ,
47 ka nge mɛ u kurɔ tanɔ be ba tie saa win tundo Asan waatin di gira, be ba gɔsa ba n ka sakararu mɔ̀ ben sãarun swaa sɔɔ.
48 Saa ye sɔɔ, Edɔmuba ba ṅ sunɔ mɔ. Adama Yudaban sina boko u goo yi mi, u n ka sãa ben wirugii.
49 Yosafati u goo nimkusu dãka si ba ko n da ka wura kaso de Ofiriɔ. Adama su ku ra turi mi, su ra kɔsirewa swaaɔ, wuu ge ba mɔ̀ Ɛsioni Gebɛɛɔ.
50 Yera Akasia Akabun bii u Yosafati sõɔwa u nɛɛ, a kĩ wunɛn sɔm kowobu ka nɛgibu ba n da de sannu? Ma Yosafati u yina.
51 Yen biruwa Yosafati u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua win baababan sikaɔ Dafidin wuuɔ. Ma win bii Yoramu u bandu kɔsire kua.

Akasia u kua Isireliban sina boko

52 Akasia, Akabun bii u bandu di Isireliba sɔɔ Samariɔ, Yosafati Yudaban sina bokon bandun wõɔ wɔkura nɔɔbu ka yiruse sɔɔ. Ma Akasia wi, u kua wõɔ yiru bandu sɔɔ.
53 Win ban te sɔɔ, kõsa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Win tundo ka win mɛron yira u swĩi, ka sere maa Yeroboamu Nɛbatin biigia, wi u Isireliba doke toraru sɔɔ.
54 Bũu wi ba mɔ̀ Baali wiya u ra yiire u n sãamɔ. Ma u Yinni Gusunɔn mɔru seeya nge mɛ win tundo u raa kua.

SINAMBUN TIRERU YIRUSE

Sinambun Tireru Yiruse te, Isireliban ban te ta bɔnu kua yirun gariya ta mɔ̀. Waati ye sɔɔ, Gusunɔn sɔmɔ Eliseewa u Isireliban sinambu kirɔ kua ben mɛm nɔɔ sarirun sɔ̃.

Ta sun sɔ̃ɔmɔ nge mɛ yibɛrɛba ba na Asirin di ba Isireliba gura ba ka da ben temɔ. Ma ben banda nɔru kua, ma n tie Yudabagiru. Adama wɔ̃ɔ wunaa teeru ka wɔkura nɔɔbun biru, Babilonin sina boko u na u Yudaba wɔri. Ma u Gusunɔn sãa yerun yãnu gura kpuro ma u Yudaban sinambu gabu ka maa Yudaba gabu mwɛɛra u ka da win temɔ Babiloniɔ. Saa yera Yudaban tiin banda nɔru kua.

Tire ten kpunaa

1. Isireliban bandu ka Yudabagirun gari, wiru 1n di sere wiru 17.
2. Yudaban ban dãakiru, wiru 18n di sere wiru 24.
3. Yerusalɛmun kpeeru, wiru 25.

Gusunɔn sɔmɔ Eli ka Akasia

1 Akabun gɔɔn biru Mɔabuba ba maa ka tii yinam seewa.

2 N deema Akasia u wɔruma saa win gidambisan fɛnɛntin di. Ma u tii mɛɛra kua gem gem. Yera u win bwãabu gɔra u nɛɛ, i doo i man bikiaru kua Filisitiban bũu wi ba mɔ̀ Baali Sebubun mi Ekoroniɔ. Kpa u man sɔ̃ nà n kon se nɛn mɛɛra yen bosun di.

3 Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔn gɔrado u Eli Tisibigii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo a ka Isireliban sina bokon sɔmɔ be yinna kpa a bu sɔ̃ a nɛɛ, n ǹ Gusunɔ sariwa Isireliɔ, i ka bikiaru dɔɔ bũu wi ba mɔ̀ Baali Sebubun mi Ekoroniɔ?

4 Yen sɔ̃ tɛ̃, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerumɔ u nɛɛ, kpin yee tè sɔɔ Akasia u kpĩ mi, u ǹ maa seemɔ. U koo gbiwa ka gem.

Ma Eli u seewa u da u kua nge mɛ gɔrado wi, u gerua.

5 Saa yera sɔmɔ be, ba wurama Akasian mi. Yera u bu bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na i wurama fuuku mɛ.

6 Ba nùn wisa ba nɛɛ, goowa u sun sennɔ na, ma u sun sɔ̃ɔwa u nɛɛ, su gɔsiro wunɛn mi, kpa su nun sɔ̃ su nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, n ǹ Gusunɔ sariwa Isireliɔ wunɛ sina boko a ka bikiaru dɔɔ Baali Sebubun mi Ekoroniɔ? Yen sɔ̃ tɛ̃, kpin yee tèn mi a kpĩ mi, a ǹ kaa maa se, kaa gbiwa.

7 Akasia u kpam bu bikia u nɛɛ, durɔ wi i ka yinna mi, amɔna u sãa.

8 Ba nùn wisa ba nɛɛ, durɔ wi, yaa sansun yabera u sebua. Ma u gɔnan kpaka sɛ̃ke pɔraɔ.

Yera Akasia u nɛɛ, Eliwa, Tisibigii.

Akasia u kĩ u Eli mwa

9 Ma Akasia u tɔmbu weeraakuru gɔra ka ben wirugii u nɛɛ, bu doo guuru wɔllu mi Eli u sɔ̃, bu nùn mwaama. Ye ba tura mi, yera ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ wunɛ! Sina boko u nɛɛ, a sarama.

10 Eli u wirugii wi wisa u nɛɛ, nà n sãan na Gusunɔn sɔmɔ, dɔ̃ɔ u sarama wɔllun di u wunɛ ka wunɛn tɔmbu weeraakuu te wɔri.

Yera dɔ̃ɔ u sarama u bu wɔri.

11 Akasia u maa kpam wirugii goo gɔra ka tɔnu weeraakuru. Ye u tura Elin mi, yera u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ wunɛ, sina boko u nɛɛ, a sarama fuuku.

12 Ma Eli u nùn wisa u nɛɛ, nà n sãan na Gusunɔn sɔmɔ, dɔ̃ɔ u sarama u nun wɔri wunɛ ka wunɛn tɔmbu.

Ma dɔ̃ɔ u sarama u durɔ wi ka win tɔn be kpuro wɔri u go.

13 Yera Akasia u kpam wirugii goo gɔra nɔn itase ka tɔmbu weeraakuru. Ye wirugii wi, u tura mi, yera u yɔɔwa sere mi Eli u sɔ̃, ma u yiira win wuswaaɔ u nùn kana u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ wunɛ, na nun kanamɔ, a nɛ ka tɔmbu weeraakuu ten wãaru mɛɛrio.

14 Domi a dera dɔ̃ɔ u wirugibu yiru ye wɔri, ka ben baawuren tɔmbu weeraakuukuubu. Adama nɛ, na nun kanamɔ, a nɛn wãaru mɛɛrio.

15 Saa yera Yinni Gusunɔn gɔrado u Eli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ka durɔ wi doo, a ku bɛrum ko.

Ma u sara ba da sina bokon mi.

16 U sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, Gusunɔ sariwa Isireliɔ wìn mi kaa bikiaru ko, a ka bikiaru dɔɔ Filisitiban bũu wi ba mɔ̀ Baali Sebubun mi, Ekoroniɔ? Yen sɔ̃, kpin yee tè sɔɔ a kpĩ mi, a ǹ maa seemɔ, kaa gbiwa.

17 Yeniban biru Akasia u kpuna u gu nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa gerua saa win sɔmɔ Elin nɔɔn di. Ma Yoramu u bandu di. Domi Akasia u ǹ bii mara. Ma win wɔnɔ Yoramu u bandu di. N deema Yudaban sina boko

Yoramu, Yosafatin biin bandun wɔ̃ɔ yiruse sɔɔra mi.
18 Ye Akasia u kuan sukum ye kpuro ya yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

Eli u suara wɔllɔ

2

1 Ye saa ya tura Yinni Gusunɔ u ka Eli sua wɔllɔ ka woo guna, yera wi ka Elisee ba seewa ba yara Giligalin di.
2 Swaa sɔɔ, yera Eli u Elisee sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yɔ̃ro mini, domi Yinni Gusunɔ u man gɔriɔ sere Betɛliɔ.
Ma Elisee u nùn wisa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru ka maa wunɛn tiigiru na ɲ̀ nun derimɔ.
Ma ba da Betɛliɔ sannu.
3 Yera Gusunɔn sɔmɔn bwãabu gabu, ba yarima ba Elisee sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a yɛ̃ ma gisɔra ba koo nun wunɛn yinni suari?
Ma u bu wisa u nɛɛ, oo, na yɛ̃. I bɛɛn nɔsu mario.
4 Ye ba maa swaa wɔri ba doonɔ, yera Eli u kpam Elisee sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yɔ̃ro mini. Domi ba man gɔriɔ Yerikoɔ.
Elisee u nùn wisa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru ka maa wunɛn tiigiru na ɲ̀ nun derimɔ.
Ma ba da Yeriko mi sannu.
5 Ma Gusunɔn sɔmɔn bwãa be ba wãa Yerikoɔ, ba Elisee sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a yɛ̃ ma gisɔra ba koo nun wunɛn yinni suari?
Ma u bu wisa u nɛɛ, oo, na yɛ̃. I bɛɛn nɔsu mario.
6 Ye ba maa swaa wɔri ba doonɔ, yera Eli u maa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yɔ̃ro mini, domi Yinni Gusunɔ u man gɔriɔ Yuudɛniɔ.
Elisee u nùn wisa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru ka maa wunɛn tiigiru, na ɲ̀ nun derimɔ.
Ma ba swaa wɔri ba n doonɔ.
7 Gusunɔn sɔmɔn bwãa ben tɔnu weeraakuru ba na ba yɔ̃ra Yuudɛnin daarun deedeeru, ba dɛsire fiiko. Ma Eli ka Elisee ba da ba yɔ̃ra daa ten goorɔ.
8 Yera Eli u win kumbooro pota u gu kurua u ka daa ten nim so. Ma nim mɛ, mu burana mu kua tem dira. Ma be yiru ye, ba tɔbura ba doona.
9 Saa ye ba sara ba kpa, Eli u Elisee sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mba a kĩ n nun kua bu sere man nun suari.
Elisee u nɛɛ, ye na nun kanamɔ yera a de na n wunɛn dam mɛ Gusunɔn Hunde u nun wɛ̃n nɔn yiru mɔ.
10 Eli u nùn wisa u nɛɛ, gãa sɛ̃sɔgina a bikia. Adama à n man waamɔ sanam mɛ na suaramɔ wɔllɔ, ya koo koora nge mɛ a kĩ. À kun maa man wa ya ɲ̀ koorɔ.
11 Nge mɛ ba faagi mɔ̀ ba ka dɔɔ, yera gãanu ganu na ka dɔ̃ɔ nge tabu kɛkɛ ye dumi gawe ka yen maasɔbu, ma ya bu karana. Ma Eli u suara wɔllɔ ka woo guna. Ma u win kumbooro kɔ̃ temɔ.
12 Saa ye Elisee u wa ba ka Eli doona, yera u nɔɔgiru sua wɔllɔ u nɛɛ, nɛn baaba, nɛn baaba, wunɛ wi a sãa Isireliban dam mɛ mu bu kɔ̃su nge ben tabu kɛkɛ dumigii ka yen maasɔbu.
Yen biru u ɲ̀ maa nùn wa. Ma Elisee u win tiin yaberu nɛnua u gĩa wasi yiru, nuku sankiranun sɔ̃.
13 Ma u kumbooro ge sua ge Eli u kɔ̃ temɔ. Yen biru u gɔsirama u na u yɔ̃ra Yuudɛnin daarun tɔbuɔ.
14 Yera u kumbooro ge sua u ka nim mɛ so u nɛɛ, mana a wãa, Gusunɔ, Elin Yinni. Mana a wãa!
Ma nim mɛ, mu burana mu kua tem dira. Saa yera u tɔbura.
15 Yera Gusunɔn sɔmɔn bwãa be ba na Yerikon di mi, ba nùn wa. Ma ba nɛɛ, Elin dam mu wãa Elisee sɔɔ.
Ma ba nùn sennɔ da, ba yiira win wuswaaɔ ba wiru tem girari.
16 Yera ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, bɛsɛ wunɛn bwãabu sɔɔ, tabu durɔbu weeraakuru ba wãa. A de bu da bu nun wunɛn yinni kasuama. Sɔrɔkudo, Yinni Gusunɔ u ko n nùn deri guuru garun wɔllɔ, ɲ̀ kun mɛ wɔwa gaa sɔɔ.
Ma Elisee u bu wisa u nɛɛ, i ku de bu da.
17 Adama ba nùn bikia ba baasi. Ma u wura u nɛɛ, bu doo.
Yera tɔn be, ba da ba Eli kasu sere sɔ̃ɔ ita ba ɲ̀ nùn wa.
18 Yen biru ba gɔsirama ba Elisee deema Yerikoɔ. Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ɲ̀ daa bɛɛ sɔ̃ɔwa na nɛɛ, i ku da?

Elisee u nim dorasia

19 Sɔ̃ɔ teeru Yerikogibu ba na Eliseen mi, ba nɛɛ, bɛsɛn wuu ge, ga wã nge mɛ wunɛ bɛsɛn yinni a waamɔ. Adama gen nim kun gea sãa. Mɛya mu ku ra de gãanu nu ma, saa tɔmbu sere ka yaa sabenɔ ka dãaɔ.

20 Yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu gbɛ̃ɛ kpaaru
tama bu bɔru doke te sɔɔ.
Ma ba ka nùn tu naawa.
21 Ma u da daa ten wirɔ, u bɔɔ te doke mi.
Yera u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua.
U nɛɛ, u koo nim mɛ dorasia, mu ǹ maa goo
goomɔ, mu ǹ maa yinamɔ gãanu nu ma.
22 Ma nim mɛ, mu dora sere ka gisɔn gisɔ
nge mɛ Elisee u gerua.

Yɛɛ kɔ̃si yi bibu go

be ba Elisee yɛ̃ɛmɔ

23 Saa Yerikon di Elisee u maa da Betɛliɔ.
Yera swaa sɔɔ, biba nùn wuremɔ ba mɔ̀, wii
kpararugii, a yario minin di.
24 Yera Elisee u sĩira biruɔ u bu mɛɛrima
ma u bu bɔ̃rusi ka Yinni Gusunɔn yĩsiru.
Yera yɛɛ kɔ̃si yiru yi yarima dãa sɔ̃ɔn di yi
ben weeru ka yiru sɛ̃suka yi go.
25 Saa Betɛli min di, u maa da guu te ba mɔ̀
Kaamɛliɔ. Min diya u gɔsira u da Samariɔ.

Yoramu u kua Isireliban sina boko

3

1 Yosafati Yudaban sina bokon bandun
wɔ̃ɔ yɛndu yiru sarise sɔɔra, Yoramu
Akabun bii u bandu di Isireliba sɔɔ,
Samariɔ. U kuawa wɔ̃ɔ wɔkura yiru ban te
sɔɔ.
2 Ma u kɔ̃sa kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
Adama ya ǹ win tundo ka win mɛrogia tura.
Domi u bũu wi ba mɔ̀ Baalin bwãarokunu
kɔsuka ye win tundo u raa kua.
3 Yeroboamu Nɛbatin bii wi u Isireliba
doke toraru sɔɔn yira u swĩi mam mam.

Isireliba

ba ka Mɔabuba tabu kua

4 N deema Mɛsa, Mɔabuban sina boko, yaa
sabenun sɔmbura u ra ko. Mɛya Isireliba
ba ra nùn mɔɔru mwaari. Mɔɔ tera yãa
gbiibi nɔrɔbun suba wunɔbu (100.000) ka
yãa kinɛnu nɔrɔbun suba wunɔbu, ka sere
maa nin sansu.
5 Saa yè sɔɔ Akabu u gu, yera Mɔabuban
sunɔ wi, u Isireliba seesi.
6 Yera sɔ̃ɔ teeru Yoramu u seewa Samarin
di u da u Isireliban tabu kowobu kpuro
bera.
7 Ma u gɔra bu Yosafati Yudaban sina boko
sɔ̃ bu nɛɛ, wee, Mɔabun sunɔ u nùn seesi.
Yen sɔ̃, wi Yosafati u kĩ u na u ka nùn da bu
Mɔabun sunɔ wi wɔri? Ye Yosafati u gari
yi nua, u wura u nɛɛ, oo, kon da nɛ ka nɛn
tɔmbu, ka maasɔ tabu durɔbu. Domi nɛ ka
wunɛ sa sãawa tia.
8 Adama u bikia u nɛɛ, swaa yerà sa ko kpe
su ka bu wɔri bi da. Ma Yoramu u nɛɛ, bu
doo bu nùn sɔ̃ ma ba koo kpewa Edɔmun
gbaburu tem mi gãanu ku ra kpi gian di.
9 Ma Isireliban sina boko ka Yudaban sina
boko ka Edɔmun sina boko ba seewa ba
swaa ye wɔri. Ye ba sĩa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru yera
sinam be, ka ben tabu kowobu ka ben yaa
sabe ni ba ka bu swĩi kpuro, ba nim bia bu
nɔ.
10 Ma Isireliban sina boko u nɔɔgiru sua u
nɛɛ, kuukuu! Yinni Gusunɔ, a bɛsɛ sinambu
ita yeni sokawa a ka sun Mɔabuba nɔmu
bɛria?
11 Saa yera Yosafati u nɛɛ, Yinni Gusunɔn
sɔmɔ goo sari mini, wìn min di sa ko kpĩ su
nɔ ye Yinni Gusunɔ u koo sun sɔ̃?
Ma Isireliban sina bokon bɔ̃ɔ turo u nɛɛ,
Elisee Safatin bii u wãa mini, wi u raa sãa
Elin bɔ̃ɔ.
12 Ma Yosafati u nùn bikia u nɛɛ, Yinni
Gusunɔ u ra ka nùn gari ko?
Ba nɛɛ, oo.
Saa yera Isireliban sunɔ ka Yosafati
Yudaban sunɔ, ka Edɔmun sunɔ ba seewa
ba da Eliseen mi.
13 Ma Elisee u Isireliban sunɔ sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, mba n sun mɔɔsinɛ nɛ ka wunɛ. A doo
Gusunɔn sɔmɔ bèn mi wunɛn baa ka wunɛn
mɛro ba ra raa bikiaru den mi.
Ma Isireliban sina boko u nùn wisa u nɛɛ,
aawo, domi Yinni Gusunɔ u bɛsɛ sinambu
ita yeni sokawa u ka sun Mɔabuba nɔmu
bɛria.
14 Yera Elisee u nɛɛ, sere ka Gusunɔ wɔllu
ka tem Yinnin wãaru wìn sɔmɔ na sãa, nà
kun daa Yosafati Yudaban sina boko mɛɛra,
na ǹ daa wunɛn laakari mɔ̀, n sere mam nɛɛ,
kon nun mɛɛri.
15 Adama tɛ̃, a ka man mɔrɔku sowo
naawa.
Sanam mɛ mɔrɔku sowo wi, u na u
mɔrɔku soomɔ, yera Yinni Gusunɔn dam
mu dua Elisee sɔɔ.
16 Ma u nɛɛ, ye Yinni Gusunɔ u gerua wee.
U nɛɛ, i wɔrusu gbeo wɔwa mini.
17 Domi i ǹ woo wasi, i ǹ maa gura wasi.
Ka mɛ, wɔwa ye, ya koo nim yibu kpa i nɔ
bɛɛ ka bɛɛn tabu kowobu, ka maa sere bɛɛn
yaa sabenu.
18 Adama yeniba kpuro gãa piimina Yinni
Gusunɔn nɔni sɔɔ. Domi u koo Mɔabuba
bɛri bɛɛn nɔma sɔɔ.

19 Kpa i ben wuu marosu mwɛɛri si su gbãranu mɔ. Kpa i ben dãa gbaanu kpuro mwɛɛri i bɔɔri. Kpa i ben dɔkɔba ka ben bwii kpuro kɔre. Mɛya i ko i maa ben gbee geenu kam koosia i nu kpenu sɛ̃siki.

20 Yen sisiru bururu, saa ye ba kĩ bu bururun yãkuru ko, yera ba wa wee, nim mu wee, saa Edɔmun bera gian di, mu tem wukiri.

21 Saa ye sɔɔra Mɔabuba ba nua ma sinam be, ba bu wɔrim wee. Yera ba ben tɔmbu kpuro mɛnna be ba tura bu tabu da ka be ba kere mɛ. Ma ba bu yi yi ben tem nɔɔ bura yenɔ.

22 Ye Mɔabu be, ba seewa bururu, yera ba wa sõɔ yana ballimɔ nim mɛ sɔɔ. Ma mu sõri nge yɛm.

23 Saa yera ba nɛɛ, yɛma mi, Isireliban sinam be ka ben tabu kowoba ba sɔkirina ba goona. N n mɛn na, i de su da su ben yãnu gura.

24 Ye ba tura Isireliban sansaniɔ, yera Isireliba ba yarima ba bu go go. Ben gaba duki yakikira. Ma Isireliba ba bu naa swĩi sere wuuɔ ba bu go go.

25 Ma ba ben wuu marosu kpuro kɔsuka ba ben gbee geenu kpuro kam koosia. Ba nu kpenu sɛ̃siki. Ma ba ben dɔkɔba ka bwii kpuro kɔrua. Ba maa ben dãa gbaanu kpuron dãnu bɔɔra.

Yen biru be ba ka kpurantɛɛru tabu mɔ̀, ba wuu ge ba mɔ̀ Kiri Haresɛti wɔri, ba gen gbãraru kɔsuka.

26 Ye Mɔabuban sunɔ u wa ma ba nùn tabu kamiawa, yera u tɔmbu nata ka wunɔbu (700) wuna be ba ka takobi tabu yɛ̃, ba swaa kasu bu ka da bu Edɔmun sunɔ wɔri. Adama ba kpana.

27 Yera Mɔabuban sunɔ wi, u win yeruma sokusia wi u koo raa nùn kɔsire ko bandu sɔɔ. Ma u nùn mwa u ka yãku dõɔ mwaararugiru kua win gbãraru wɔllɔ. Ma ya Isireliba biti kua. Yen sõna ba gɔsira ba doona ba nùn deri.

Elisee u kurɔ gɔmini goo somi

4

1 Sõɔ teeru kurɔ goo u na Eliseen mi. N deema win durɔ u raa wãawa Gusunɔn sɔmɔn bwãabu wuuru sɔɔ. Yera kurɔ wi, u Elisee nɔɔgiru sue u nɛɛ, wee nɛn durɔ wi u sãa wunɛn sɔm kowo u gu. A maa yɛ̃ ma u Yinni Gusunɔ nasie. Yera u durɔ goon dibu nɛni. Durɔ wiya u na u nɛn bibu yiru mwa. U bu kua yobu.

2 Yera Elisee u nùn bikia u nɛɛ, mba kon kpĩ n nun kua. A man sõɔwɔ ye a mɔ yɛnuɔ. Ma kurɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, yinni, na ṅ gãanu ganu mɔ yɛnuɔ, ma n kun mɔ gum fiiko akparaba sɔɔ.

3 Ma Elisee u nùn wisa u nɛɛ, a doo a gbɛ̃a bɔkura wunɛn berusebu kpuron mi kpa a ka nu na dabi dabinu.

4 À n tura wunɛn yɛnuɔ, a duo wunɛn dirɔ ka wunɛn bibu kpuro i tii diru kɛnusi. Yen biru kpa a gum mɛ wisi wisi gbɛ̃ɛ ni sɔɔ. Nin ni nu yiba kpa a ni yi bee tia.

5 Saa yera kurɔ wi, u seewa u Elisee deri. Ma u da u tii gambo kɛnusi wi ka win bibu. Ma bii be, ba nùn gbɛ̃ɛ ni tĩimɔ u gum mɛ wisimɔ.

6 Sanam mɛ gbɛ̃ɛ ni, nu yiba yera u win bii turo sõɔwa u nɛɛ, a maa man gbɛ̃ɛru wɛ̃ɛma.

Yera bii wi, u nɛɛ, gbɛ̃a kpa.

Ma gum mɛ, mu yõra.

7 Yen biruwa u da u Elisee deema u nùn sõɔwa ye ya koora. Ma Elisee u nùn sõɔwa u nɛɛ, a doo a gum mɛ dɔra kpa a ka mɛn gobi dii bi kɔsia. Kpa a yi yi tie yi, i n dimɔ i n ka wãa wunɛ ka wunɛn bibu.

Elisee ka kurɔ gobigii

wi u wãa Sunɛmuɔ

8 Sõɔ teeru Elisee u sarɔ Sunɛmuɔ. N deema kurɔ gobigii goo wãa mi, ma kurɔ wi, u nùn suuru kana u na u di win mi. Saa maa dɔma ten di, ù n sarɔ mi, miya u ra gɛre u di.

9 Yera kurɔ wi, u win durɔ sõɔwa u nɛɛ, durɔ wi u ra sare mini, Gusunɔn tɔn dɛɛrowa u sãa.

10 A de su gidambisa bani bɛsɛn dirun wɔllɔ. Kpa su kpinu doke mi ka tabulu ka kitaru ka fitila. Kpa durɔ wi, u n da n wãa mi, ù n na.

11 Sõɔ teeru Elisee u maa wura mi, yera u deema ba ye kpuro bana. Ma u da u kpuna mi.

12 Ma u win sɔm kowo aluwaasi wi ba ra soku Gehasi gɔra u da u kurɔ wi sokuma. Yera u da u nùn soka. Ma kurɔ wi, u na u yõra Eliseen wuswaaɔ.

13 Elisee u Gehasi sõɔwa u nɛɛ, a kurɔ wi sõ, wee u sun bɛɛrɛ doke nɛ ka wunɛ. Tɛ̃ mba u kĩ su nùn kua. U kĩ su win durom mɛ u sun kua sina boko sõ? N kun mɛ tabu sunɔ?

Adama kurɔ wi, u wisa u nɛɛ, na wãawa mini ka bɔri yɛndu nɛn tɔmbun suunu sɔɔ.
14 Yen biru Elisee u Gehasi bikia u nɛɛ, mba sa ko kpĩ su kurɔ wi kua.
Gehasi u wisa u nɛɛ, u ṅ bii marure, win durɔ maa sere tɔkɔ kua.
15 Elisee u nɛɛ, ṅ n mɛn na, a nùn sokuma.
Ma Gehasi u nùn soka u na u yɔ̃ra dii kɔnnɔwɔ.
16 Elisee u kurɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gasɔku amadaare, kaa bii tɔn durɔ taaru swĩi.
Yera kurɔ wi, u nɛɛ, yinni, a ku man nɔni wɔ̃ke, domi a sãawa Gusunɔn tɔnu.
17 Yen biruwa kurɔ wi, u gura sua u bii tɔn durɔ mara wɔ̃ɔ kpɔɔ ge sɔɔ, ge Elisee u nùn bura.

Elisee

u kurɔ gobigii win bii seeya

18 Bii wi, u kpẽa. Sɔ̃ɔ teeru ye u yara u da mi win tundo u wãa ka win sɔm kowobu ba dobi gẽɛmɔ.
19 Yera u win tundo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn wira man dumɔ, nɛn wira man dumɔ.
Ma tundo u win sɔm kowo turo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ka nùn doo win mɛron mi fuuku.
20 Saa yera u bii wi sua u ka da. Ma mɛro u nùn sua u taaru sɔndi. Sere n ka ko sɔ̃ɔ sɔɔ, bii wi, u gu.
21 Ma kurɔ wi, u yɔɔwa dii te ba Elisee kuan mi, u bii goo te kpĩ win kpin yerɔ. Ma u tu gambo kɛnusi u sarama.
22 Yen biru u win durɔ soka u nɛɛ, a man sɔm kowo ben turo kẽɛma ka kɛtɛku teu. Na kon duka da Eliseen mi, n wurama tẽ.
23 Durɔ wi, u nɛɛ, mban sɔ̃na a dɔɔ win mi gisɔ. Domi suru kpao kun yara. Tɔ̃ɔ wẽrarugira kun maa tura. Adama kurɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, gam sari.
24 Yen biru u dera ba kɛtɛku gaari bɔkua. Ma u sɔm kowo wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ka man doo a ku yɔ̃ra gam, ma n kun mɔ na nɛɛ, a yɔ̃ro.
25 Ma ba da mi Elisee u wãa guu te ba mɔ̀ Kaamɛliɔ. Ye u kurɔ wi wɛndɛ kua, yera u win bɔ̃ɔ aluwaasi Gehasi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kurɔ Sunɛmugii wi wee, u wee.
26 A duka doo a ka nùn yinna. A nùn bikia a nɛɛ, u bwãa do? Win durɔ maa ni? Bii wi, u alafia mɔ? Yɛnugibu kpuro ba bwãa do?
Ye u nùn bikia mɛ, ma kurɔ wi, u wisa u nɛɛ, sa bwãa do kpuro gbãa gbãa.
27 Ye kurɔ wi, u tura mi Elisee u wãa guu ten wɔllɔ, yera u win naasu sẽre. Ma Gehasi u susi u ka nùn bɔria. Ma Elisee u nɛɛ, a nùn derio. Domi u wãa nuku sankiranu sɔɔ. Na ṅ maa yẽ mban sɔ̃na. Domi Yinni Gusunɔ kun man ye sɔ̃ɔsi.
28 Yera kurɔ wi, u Elisee sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn yinni, na nun bii bikia? Na ṅ daa nun sɔ̃ɔwa na nɛɛ, a ku man nɔni wɔ̃ke?
29 Ma Elisee u Gehasi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a tii suo kpa a nɛn dɛka sua a n nɛni a da kurɔ win yɛnuɔ. À n ka goo yinna swaaɔ, a ku yɔ̃ra a yẽro tɔbiri. Goo ù n maa nun tɔbura, a ku nùn wurari. À n tura mi, a nɛn dɛka ye sɔndio bii win wuswaaɔ.
30 Ma bii win mɛro u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru ka maa wunɛn tiigiru, na ṅ nun derimɔ n doona minin di.
Yera Elisee u seewa u bu swĩi.
31 Gehasi u bu gbiiya u doona. Ye u tura mi, yera u dɛka ye sua u sɔndi bii win wuswaaɔ. Adama bii wi kun kusunu kue u sere nɛɛ, u koo gari gere. Yen biru Gehasi u gɔsira u ka Elisee yinna. U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bii wi kun seewe.
32 Ye Elisee u dua diru mi, u deema wee bii goo te, ta kpĩ win kpin yerɔ.
33 Yera u tii gambo kɛnusi u Yinni Gusunɔ kana.
34 Ma u bii wi kibarisi, u win nɔɔ girari win nɔɔwɔ. U win nɔni girari win nɔniɔ. Ma u maa win nɔma sɔndi win nɔmaɔ. Mɛya u bii wi kibarisi sere win wasi yi ka swĩa.
35 Elisee u seewa bii win wɔllun di. Ma u gina sĩa sĩa dii te sɔɔ. Yen biru u maa wurama u nùn kibarisi. Bii wi, u sũa nɔn nɔɔba yiru, ma u nɔni wukia.
36 Yera Elisee u Gehasi soka u nɛɛ, a doo a kurɔ wi sokuma.
Ma Gehasi u da u nùn sokuma. Ye kurɔ wi, u tunuma Eliseen mi, yera Elisee u nɛɛ, a wunɛn bii suo.
37 Ma u yiira Eliseen nuurɔ u wiru tem girari, yen biru u win bii sua u yara.

Kpee yi yi ṅ diirɔ

38 Yenibɔn biru, Elisee u wurama Giligaliɔ. Saa ye sɔɔ, gɔ̃ɔra wãa tem mi. Ma Gusunɔn sɔmɔn bwãabun wuuru ta sɔ̃ win wuswaaɔ. Yera u win sɔm kowo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a weke bakaru sɔndio a sɔmɔ be kpee saawa.
39 Yera sɔmɔ ben turo u seewa u kpee yorim da yakasɔ. Yera u kaaru garun marum wa resɛm yakasugia sɔɔ. Ma u mu yora u bɔɔru yibia. Ye u tura yɛnuɔ yera u

mu bɔɔra u kpɛ̃ɛ kpee yi sɔɔ. Domi ba ɲ̀ mu yɛ̃.
40 Ma ba tɔmbu wɛ̃ bu ka di. Adama sanam mɛ ba ye dabura ba nɔɔgiru sua ba nɛɛ, dɛ̃ɛ wãa kpee yi sɔɔ, Yinni Gusunɔn sɔmɔ wunɛ!
Goo kun kpĩa u maa yi di.
41 Yera Elisee u win sɔm kowo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo a som sua a doke kpee weke te sɔɔ. Ma sɔm kowo wi, u kua mɛ. Yera Elisee u maa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yi tɔmbu wɛ̃ɛyɔ bu di.
Domi gãa kɔ̃sunu kun maa wãa kpee yi sɔɔ.

Elisee u tɔmbu wunɔbu diisia

42 Yeniban biru, durɔ goo u na saa Baali Salisan di u ka Elisee pɛ̃ɛ naawa, ye ba kua ka ɔɔsun som kpam ka sere maa dĩa bimi kpɛɛ gɛɛn saaki tia. Yera Elisee u win sɔm kowo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u ye bɔnu koowo tɔn be ba wãa min sɔ̃.
43 Adama sɔm kowo wi, u nùn wisa u nɛɛ, amɔna kon kpĩ n ka dĩa nini tɔmbu wunɔbu (100) diisia.
Ma Elisee u maa nùn wisa u nɛɛ, a ye tɔn be kpuro bɔnu kuo. Domi Yinni Gusunɔ u nɛɛ, baawure u koo wa u di, kpa nu tiara.
44 Ma Eliseen sɔm kowo wi, u pɛ̃ɛ ye, tɔn be bɔnu kua. Ben baawure u wa u di. Ma sukum tia nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.

Namani u bɛkura

5

1 Namani u sãawa Sirin sina bokon tabu sunɔ, ma u sãa tɔn boko bɛɛrɛgii win yinnin nɔni sɔɔ. Domi win min diya Yinni Gusunɔ u dera Sirigibu ba nasara wa. Adama tabu durɔ wi, u bara disigiru mɔ win wasi sɔɔ.
2 N deema Sirigibu ba Isireliban bii wɔndia goo mwaama sanam mɛ ba ka Isireliba tabu kua. Bii wiya, u ra n wãa Namanin kurɔn mi.
3 Sɔ̃ɔ teeru bii wi, u kurɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn yinni ù n daa da Gusunɔn sɔmɔ wi u wãa Samariɔn mi u koo nùn bɛkia.
4 Ye Namani u gari yi nua, yera u seewa u da u win yinni sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mɛni ka mɛniwa bii wɔndia wi sa mwaama Isireliban tem di u gerua.
5 Ma sina boko wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, a de a da Samari mi, kpa n Isireliban sina boko tireru yorua n nun wɛ̃.

Ma Namani u seewa u sii geesu sua kilo gooba wunɔbu (300), ka wura kilo wata ka yabe kumboorosu wɔkuru.
6 Ye u tura mi, yera u tire te Isireliban sina boko wɛ̃. Ye ta gerua wee. Sina boko, tire teni tà n wunɛn nɔmu dua, a n yɛ̃ ma nɛna na nɛn tabu sunɔ Namani surema wunɛn mi, a ka nùn win bara disigiru bɛkia.
7 Saa ye Isireliban sina boko u tire te gara u kpa, yera u win tiin yaberu nɛnua u karana nuku sankiranun sɔ̃. U nɛɛ, na ra ko Gusunɔ, wi u ra go kpa u wure u wãaru wɛ̃? Mban sɔ̃na u man durɔ wi surema n nùn bɛkia. Bɛɛn tii i mɛɛrio i ɲ̀ wa ma u man nɔɔ kasuwa?
8 Saa ye Elisee Gusunɔn sɔmɔ u nua sina boko u win tiin yaberu karana yera u nùn gɔria u nɛɛ, mban sɔ̃na a kua mɛ. A de Namani u na nɛn mi, kpa u gia ma Gusunɔn sɔmɔ u wãa Isireliɔ.
9 Ma Namani u seewa u da mi ka dumi ka win tabu kɛkɛ yi dumi gawe. Ma u da u yɔ̃ra Eliseen yɛnun kɔnnɔwɔ.
10 Yera Elisee u sɔmɔ gɔra u nɛɛ, a doo a Namani sɔ̃ u doo u num nɔn nɔɔba yiru Yuudɛnin daarun nim sɔɔ. Win wasi koo wurama nge mɛ yi raa sãa, kpa u dɛɛra.
11 Ye Namani u yeni nua, yera u mɔru bara ma u gɔsira u doonɔ u mɔ̀, na raa tamaa u koo yarimawa u yɔ̃ra nɛn wuswaaɔ u Gusunɔ win Yinni kana, kpa u win nɔma saasi mi nɛn bara te, ta wãa u man bɛkia.
12 Damasin daa ni ba mɔ̀ Abana ka Paripari, nin nim kun Isireliban daarun nim buram kere? Na ɲ̀ kon da n wobure mi kpa n dɛɛra?

Ma u sĩira u doonɔ ka mɔru.
13 Adama win bwãabu ba nùn susi, ma ba nùn dam kã ba nɛɛ, baaba, Gusunɔn sɔmɔ wi, ù n daa nun gãanu bikia ni nu sɛ̃, a ɲ̀ kaa ko? N n mɛn na, yera kaa kpana a da a wobure a ka dɛɛra?
14 Yera u sara u dua nim mɛ sɔɔ u numa nɔn nɔɔba yiru nge mɛ Gusunɔn sɔmɔ wi, u raa nùn sɔ̃ɔwa. Ma win wasin gɔna ya wɛ̃ra nge bii piibugia ma u dɛɛra.
15 Yen biru u gɔsirama Eliseen mi, ka win tɔn be ba nùn swĩi kpuro. Ye ba tura mi, yera u yɔ̃ra Eliseen wuswaaɔ u nɛɛ, na gia tɛ̃, ma Yinni goo sari tem kpuro sɔɔ ma n kun mɔ Gusunɔ Isireliban Yinni. Yen sɔ̃, a suuru koowo a nɛn kɛ̃ru mɔɔ.

16 Ma Elisee u nùn wisa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔ wi na sãamɔn wãaru na ǹ wunɛn kẽɛ te mwaamɔ.
Namani u nùn kɔkura. Ka mɛ, u yina.
17 Yera Namani u nɛɛ, yinni, wee a nɛn kẽnu yina. A de n tem sɔka kɛtɛkunu yirun sɔmunun saka n ka da nɛn yɛnuɔ. Domi na ǹ maa kĩ n yãku dõɔ mwaararuginu ǹ kun mɛ siarabuginu ko gãanu ganun nuurɔ, ma n kun mɔ Yinni Gusunɔn mi.
18 Adama Yinni Gusunɔ u man suuru kua, nà n nɛn yinni Sirin sunɔn nɔma nɛnua su ka da bũu wi ba ra soku Rimɔɔn dirɔ, ma na yiira ka wi sannu mi.
19 Elisee u nùn sõɔwa u nɛɛ, a doo ka bɔri yɛndu.
Ma u doona.

Gehasin toraru

Ye Namani u doona Eliseen min di u tonda fiiko,
20 yera Gehasi Eliseen aluwaasi wi, u bwisika u nɛɛ, wee, nɛn yinni kun Namani Sirigii wi gãanu mwaari ni u ka na sɔɔ. Yen sõ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru kon nùn naa girawa kpa n nùn gãanu mwaari.
21 Yera Gehasi u Namani naa gira. Ye Namani u nùn wa u bu naa gire biruɔ, yera u yõɔwa saa win tabu kɛkɛn di u sura, u na u ka Gehasi yinna. Ma u nùn bikia u nɛɛ, n ka do mɛ?
22 Gehasi u nùn wisa u nɛɛ, n do gbãa gbãa. Nɛn yinniwa u man gɔrima. U nɛɛ, wee ye ya nùn deema. Gusunɔn sɔmɔn bwãabu yiru gaba na saa Efaraimun guurun beran di. A be nùn sii geesun kilo tɛna ka yabe geenu yiru wẽɛma ben sõ.
23 Namani u nùn kɔkura u nɛɛ, a yande kilo wata suo.
Ma u sii gee si doke saaki yiru sɔɔ, ma u nùn yabenu yiru ye wẽ. Yera u win aluwaasiba sɔɔ, tɔnu yiru wuna bu ka nùn ye daawa.
24 Ye ba tura guuru mi Elisee u wãa, yera Gehasi u kẽɛ ni mwa saa tɔn ben min di u ka da win dirɔ. Ma u dera ba gɔsira ba doona.
25 Yen biru u da u win yinni Elisee deema. Ma Elisee u nùn bikia u nɛɛ, Gehasi, man diya a wee mɛ.
U nùn wisa u nɛɛ, na ǹ gam de ni.
26 Adama Elisee u nùn sõɔwa u nɛɛ, a tamaa nɛn bwẽra kun ka nun wãa mi, saa ye durɔ wi, u yõɔwa u sura win tabu kɛkɛn di u ka nun yinna? Saa yeni sɔɔra kaa sii geesu mwa kpa a ka yabenu ka olifin dãa gbaanu dwe, ka resɛm marum ka yaa sabenu ka sɔm kowobu?
27 Tẽ, Namanin bara disigii te, ta koo wura wunɛ ka wunɛn bweseru kpuro sɔɔ, sere ka baadommaɔ.
Ma Gehasi u doona Eliseen min di, ka bara disigii te. Ma ta win wasin gɔna bu-ruraſia.

Gbãa yara ye ya wɔri

nim bwerɔ

6

1 Gusunɔn sɔmɔn bwãa be ba wãa Eliseen mi, ba nùn sõɔwa ba nɛɛ, wee mi sa wãa mini, min batuma kun sun tura.
2 Yen sõ, a de su da daa te ba mɔ̀ Yuudɛniɔ bɛsɛn baawure u dãa gɔɔnu kasuma. Kpa su ka wãa yee kpaaru ko. U bu wisa u nɛɛ, i doo.
3 Ma ben turo u nɛɛ, a de su da ka wunɛn tii sannu.
Elisee u nɛɛ, too, su da.
4 Ma ba da sannu. Ye ba Yuudɛni tura yera ba dãa kĩinu wɔri.
5 Saa ye ben turo u dãru garu buramɔ, yera win gbãa wɔɔra ya wɔri nim bweru sɔɔ. Ma u Elisee nɔɔgiru sue u nɛɛ, nɛn yinni, na gbãa ye bɔkuramawa.
6 Yera Elisee u nɛɛ, deedeeru mana ya wɔri.
Ma durɔ wi, u nùn sõɔsi. Elisee u dɛka bura u kpẽɛ deedeeru mi. Ma gbãa yara ye, ya gɛruma wɔllɔ.
7 Elisee u durɔ wi sõɔwa u nɛɛ, a ye suo.
Ma u nɔmu dɛmia u ye sua.

Ba Sirigibu tabu di

8 Sanam mɛ Sirin sina boko u ka Isireliba tabu mɔ̀, yera u win bwãabu sõɔwa mi u koo win sansani gira.
9 Adama Elisee u Isireliban sina boko gɔria u nɛɛ, u tii laakari ko, u ku raa de yam kasa. Domi Sirigibu ba wãa mi.
10 Yera Isireliban sina boko u gɔra yam mi Elisee u nùn yĩreru kua mi, bu ka mu gia kpa ba n mu kõsu.
Nɔn dabira ya koora mɛsum.
11 Yera Sirin sina bokon bwẽra kun kpunɛ gari yin sõ. Ma u win tabu kowobu mɛnna u bu sõɔwa u nɛɛ, i man sõɔwɔ wi u sãa Isireliban tɔnu bɛsɛn suunu sɔɔ.

12 Ma win tabu kowo ben turo u nùn wisa u nɛɛ, nɛn yinni, goo sari bɛsɛn suunu sɔɔ wi u sãa Isireli. Gusunɔn sɔmɔ Elisee wi u wãa Isireliɔ, wiya u ra ka wunɛn gari yi a gerumɔ wunɛn dii sɔɔwɔ de u Isireliban sina boko sõ.

13 Yera sina boko u nɛɛ, i doo i kasu mi u wãa kpa n gɔri bu nùn mwaama.

Ye ba da ba wurama, yera ba nùn sõɔwa ba nɛɛ, u wãawa Dotaniɔ.

14 Ma ba maasɔbu gɔra ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe ka tabu durɔbu dabi dabinu, ba na ba wuu ge tarusi wõkuru.

15 Ye Eliseen sɔm kowo aluwaasi u seewa buru buru yellu u yariɔ, yera u wa wee, tabu durɔbu ba wuu ge tarusi ka dumi ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe. Ma u nɔɔgiru sua u nɛɛ, wee! Nɛn yinni, amɔna sa ko koosina.

16 Elisee u nùn wisa u nɛɛ, a ku bɛrum ko, domi be ba ka sun wãa ba dabi ba kere begibu.

17 Ma Elisee u Yinni Gusunɔ kana u nɛɛ, a nɛn aluwaasi win nɔni wukio kpa u wa.

Ma Yinni Gusunɔ u win nɔni wukia. Yera u deema wee, dumi ka tabu kɛkɛ dõɔgii yi wãa guu ten wɔllɔ kpuro yi ka Elisee sikerenɛ.

18 Ma Sirigii be, ba da Eliseen mi. Yera Elisee u kanaru kua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a bu wõkoru kpẽɛyɔ.

Ma u bu wõkoru kpẽɛ nge mɛ Elisee u gerua.

19 Elisee u tɔn be sõɔwa u nɛɛ, n ṅ swaa ye mini, n ṅ maa wuu ge mini. I man swĩima kon ka bɛɛ da wi i kasun mi.

Ma u ka bu da Samariɔ.

20 Saa ye ba tura mi, Elisee u kanaru kua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a tɔn ben nɔni wukio kpa bu wa mi ba wãa.

Ma Yinni Gusunɔ u ben nɔni wukia. Yera ba deema wee, ba wãawa Samarin wuu suunu sɔɔ.

21 Ye Isireliban sina boko u bu wa, yera u Elisee bikia u nɛɛ, nɛn baaba n bu goowo?

22 Elisee u nùn wisa u nɛɛ, be a yoru mwaama tabu gberun di, a ra bu go ro? N n mɛn na, a beni dĩanu ka nim wẽɛyɔ bu di bu nɔ, kpa a de bu gɔsira ben yinnin mi.

23 Isireliban sina boko u dera ba bu dim bakam kua. Ma ba di ba nɔra. Yen biru u bu yõsu ba doona ben yinnin mi. Saa dɔma ten di, Sirigibu ba ku ra maa Isireliba wɔrimɛ.

Gõɔra dua Samariɔ

24 Ye n tɛ fiiko Bɛni Hadadi Sirin sina boko, u win tabu kowobu kpuro mɛnna ba da ba Samari tarusi.

25 Yera n dera gõɔra dua Samariɔ sere ba kɛtɛkun wiru dɔramɔ sii geesun gobi wɛnɛ ma ba totobɛrɛ bisun kilon bɔnu dɔramɔ sii geesun gobi wunɔbu (100).

26 Ye kurɔ goo u Isireliban sina boko wa u sĩimɔ gbãraru wɔllɔ, yera u nùn nɔɔgiru sue u nɛɛ, a man faaba koowo nɛn yinni.

27 Ma sina boko u nùn wisa u nɛɛ, Gusunɔ ù kun nun faaba kue, nɛna kon sere kpĩ n nun faaba ko? A wa na dobi nɛniwa? N kun mɛ resɛm tama a wa na nɛni?

28 U maa nùn bikia u nɛɛ, nge mba n nun mɔ̀.

Kurɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, kurɔ winiwa u man sõɔwa u nɛɛ, n ka nɛn bii tɔn durɔ na su tem gisɔ, sia kpa su maa wigii tem.

29 Ma na wura na nɛn bii yikua sa tema. Sisiru, na nɛɛ, u maa ka wigii wi na su tem. Adama u winyam berua.

30 Saa ye sina boko u kurɔ win gari nua, yera u win tiin yaberu nɛnua u karana nuku sankiranun sõ. N deema gbãraru wɔllɔwa u wãa. Yera tɔmba wa wee, u saaki sebua.

31 Ma sina boko u gerua u nɛɛ, Gusunɔ u man kua nge mɛ u kĩ, ma na kun Elisee Safatin biin wiru bure gisɔ.

Elisee u gerua

ma gõɔra koo kpe

32 N deema saa ye sɔɔ, Elisee u sõ win yɛnuɔ wi ka Isireliban guro guro be ba nùn beram na. Ma sina boko u win bõɔ turo gɔra Eliseen mi. Adama bõɔ wi, u sere turi mi, Elisee u guro guro be sõɔwa u nɛɛ, tɔn gowo wi, u sɔmɔ gɔrim wee u ka man wiru bura. Yen sõ, i n tii sɛ saa ye sɔmɔ wi, u koo tunuma. I ka nùn gambo ye bɔrio tɔɔwɔ, i ku de u du. Domi win yinnin tii u nùn swĩi biruɔ.

33 U ka bu gari yi mɔ̀ u ṅ kpa, yera sɔmɔ wi, u kurama u da Eliseen bera gia. U nɛɛ, wahala yeni ya weewa Yinni Gusunɔn min di, mban sõna ko na n maa gãanu yĩiyɔ win mi.

7

1 Elisee u bu wisa u nɛɛ, i Yinni Gusunɔn gari swaa dakio i nɔ. U nɛɛ, sia amadaare som ka alikama ya ko n wãa Samarin gbãra kɔnnɔwɔ ba n dɔramɔ. Ba koo som mɛn kilo

wɔkura yiru dwe ka sii geesun gobi tia kpa bu ɔɔsun kilo yɛnda nnɛ dwe ka sii geesun gobi tia.
2 Sina bokon kɔ̃sobun wirugii u Elisee wisa u nɛɛ, baa Yinni Gusunɔ ù n fɛnɛntiba yabura wɔllɔ ya koo koora mɛ?
Elisee u nùn wisa u nɛɛ, kaa ye wa ka wunɛn nɔni. Adama a ɲ̀ ye dimɔ.

Sirigiba duki sua

ba ben sansani deri

3 N deema tɔmbu nnɛ gabu be ba bara disigiru mɔ ba ra n wãa wuu gen kɔnnɔwɔ ba sɔ̃ɔna ba nɛɛ, mban sɔ̃na sa ko n wãa mini sere su ka gbi.
4 Sà n maa sɔ̃ mini, gɔɔ turo wiya mi. N n mɛn na, su da su tii Sirigibu nɔmu bɛria. Bà n sun deri sa n wãa, bà n maa sun go su gbi.
5 Yera ba seewa yoki yam bere berebu ba da mi Sirigibu ba ben sansani gire. Ye ba tura mi, ba deema goo sari.
6 N deema Yinni Gusunɔ u dera Sirigibu ba tabu kɛkɛ yi dumi gawen wurenu nua, ka maa maasɔbu, ka tabu kowobu dabi dabinu. Yera ba nɛɛ, Isireliban sina boko u Hɛtiba ka Egibitigibu gobi kã bu ka na bu sun tabu wɔri.
7 Yera ba seewa yoki yam bere berebu ge, ba duki sua ba ben kuu bekunuginu deri ka ben dumi ka kɛtɛkunu ka ben sansani nge mɛ ba ka ye gira. Ba duki yakikirawa nɔm dira, bu gesi wa bu ben hunde faaba ko.
8 Saa ye tɔn be, ba tura sansani yen mi, yera ba dua kuu bekurugiru garu sɔɔ. Miya ba dĩanu wa ba di ba nɔra. Ma ba sii geesu gura ka wuraba ka yãnu, ba da ba ye kpuro berua. Yen biru ba wurama ba dua garun mi, ma ba gãa dabinu wa ba gura ba berua.

Gɔ̃ɔra kpa Samariɔ

9 Yen biru ba geruna ba nɛɛ, n ɲ̀ gea sa mɔ̀ mini. Domi gisɔn tɔ̃ɔ te, labaari gean tɔ̃ra. Sà n maari sere yam mu ka sãra, sa ko nɔni swãaru wa. N n mɛn na, su da wuuɔ tɛ̃ su sina boko nɔɔsia.
10 Ye ba tura wuun duu yerɔ, ba wuun kɔ̃so turo soka, ba nùn saaria ye ba wa. Ba nɛɛ, sa dua Sirigibun sansaniɔ. Mɛya sa ɲ̀ maa goon nɔɔ nua gam. Dumi ka kɛtɛkunu tɔnawa sa wa mi, ni ba sɔri, ka sere maa ben kuu bekunuginu nu yɔ̃ nge mɛ ba ka nu gira.
11 Ma wuun kɔ̃sobu ba mɛnna ba da sina bokon mi, ba nùn gari yi saaria.
12 Yera sina boko u seewa wɔ̃kuru u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kon bɛɛ sɔ̃ bwisi yi Sirigibu ba sun kua. Ba yɛ̃ ma sa wãa gɔ̃ɔru sɔɔ, yen sɔ̃na ba ben sansani deri ba da ba kukua yakasɔ, ma ba nɛɛ, bɛsɛ Isireliba sà n yara bɛsɛn wuun di, kpa bu sun mwɛɛri wasiru. Yen biru bu du bɛsɛn wuuɔ.
13 Yera win bɔ̃ɔ turo u nɛɛ, tɔn be ba gu kɔ wuu geni sɔɔ ka be ba tie, tia yera. Yen sɔ̃, a de su dumi nɔɔbu wuna dumi yi yi tie sɔɔ, su ka gabu gɔri kpa su wa ye n koo bu deema.
14 Yen sɔ̃na ba tabu kɛkɛ ye dumi gawe wuna yiru ka sere maasɔ dumigibu. Ma sina boko u nɛɛ, bu Sirigii be naa swĩiyɔ bu wa.
15 Yera ba bu naa swĩi sere daa te ba mɔ̀ Yuudɛniɔ. Ma ba Sirigii ben yira ye sɔɔ yãnu wa ni ba kɔ̃ kɔ̃ sɛndarun sɔ̃. Yen biru sɔmɔ be, ba gɔsirama ba na ba sina boko ye kpuro sɔ̃ɔwa.
16 Yera Isireliba ba yara ba da ba Sirigibun sansani wɔri ba yen yãnu gura. Ma som ka ɔɔsu ya koora. Ma ba som mɛn kilo wɔkura yiru dɔramɔ ka sii geesun gobi tia. Ma ba maa ɔɔsu kilo yɛnda nnɛ dɔramɔ ka sii geesun gobi tia nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa gerua.
17 Sina boko u win kɔ̃sobun wirugii wi yi gbãra kɔnnɔwɔ. Adama tɔmba nùn taaka ba go, nge mɛ Elisee u raa gerua saa ye sina boko u da win mi.
18 U nɛɛ, som ka ɔɔsu ya ko n wãa Samarin gbãra kɔnnɔwɔ. Kpa bu som mɛn kilo wɔkura yiru dwe ka sii geesun gobi tia. Kpa bu ɔɔsun kilo yɛnda nnɛ dwe ka sii geesun gobi tia.
19 Adama sina bokon kɔ̃sobun wirugii wi, u nɛɛ, baa Yinni Gusunɔ ù n fɛnɛntiba yabura wɔllɔ, yeni ya koo koora mɛ?
Ma Elisee u nùn wisa u nɛɛ, kaa ye wa ka wunɛn nɔni. Adama a ɲ̀ ye dimɔ.
20 Mɛya n maa nùn kua. Domi tɔmba nùn taaka ba go.

Kurɔ Sunɛmugii wi,

u wurama win temɔ

8

1 Sɔ̃ɔ teeru Elisee u kurɔ wìn bii u raa seeya gɔrin di mi, sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i seewo wunɛ ka wunɛn yɛnugibu i kpikiru su i da mi i ko

i kpĩ i n wãa. Domi Yinni Gusunɔ u koo de
gõɔ bakaru tu du tem mɛ sɔɔ, sere wõɔ nɔɔba
yiru.
2 Ma kurɔ wi, u kua nge mɛ Gusunɔn sɔmɔ
wi, u gerua. Ba seewa wi ka win yɛnugii be,
ba kpikiru da Filisitiban temɔ. Miya ba sina
sere wõɔ nɔɔba yiru ye.
3 Wõɔ nɔɔba yiru yen biruwa kurɔ wi, u
gɔsirama win temɔ Isireliɔ. Ma u da u sina
boko deema u nùn win yɛnu ka win gbea
wesia.
4 N deema saa ye sɔɔra sina boko u ka
Eliseen bõɔ Gehasi gari mɔ̀ u nùn bikiamɔ
sɔm maamaaki ye Elisee u kua.
5 Sanam mɛ Gehasi u sina boko gari yi
saariammɛ nge mɛ Elisee u goru seeya gɔrin
di, yera kurɔ wìn bii u seeya mi, u kurama
u na sina bokon mi u ka win yɛnu ka win
gbea bikia u nùn wesia. Ma Gehasi u nɛɛ,
yinni, kurɔ wi wee, ka win bii wì Elisee u
seeya mi.
6 Yera sina boko u kurɔ wi Eliseen gari
bikia. Ma u nùn kpuro saaria. Yen biruwa
sina boko u win kiruku turo seeya u nɛɛ, u
doo u kurɔ win tem mwa, u nùn wesia ka
ye ba raa duuran are kpuro saa mìn di u ka
wuu yara, sere n ka girari dɔma te.

Elisee ka Hasaɛli

7 Yen biru Elisee u da Damasiɔ. N deema
Bɛni Hadadi Sirin sina boko u barɔ ta kpã.
Yera ba nùn sõɔwa ba nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ
goo u na u wãa wuu mini.
8 Yera sina boko wi, u Hasaɛli sõɔwa u nɛɛ,
a kɛ̃ru suo a n nɛni, kpa a da Gusunɔn sɔmɔ
win mi, a nùn sõ a nɛɛ, u man Gusunɔ bikio
nà n kon bɛkura nɛn bara te na barɔ minin
di.
9 Ma Hasaɛli u da Eliseen mi ka kɛ̃ɛ ni
nu sãa Damasin gãa geenu, u nu yooyoosu
weeru sɔbi. Ye u tura Eliseen mi, yera u nɛɛ,
wunɛn bõɔ Sirin sina boko Bɛni Hadadiwa u
man gɔrima n be nun bikia ù n koo bɛkura
win bara te u barɔ min di.
10 Ma Elisee u nùn sõɔwa u nɛɛ, a doo a nùn
sõ ma u koo raa bɛkura, adama wee tɛ̃ Yinni
Gusunɔ u man sõɔsi ma u koo gbi.
11 Yera Elisee u Hasaɛli mɛɛra tii, ma u
swĩi wɔri.
12 Hasaɛli wi, u nùn bikia u nɛɛ, mba n kua
a ka sumɔ, nɛn yinni.
Ma Elisee u nùn wisa u nɛɛ, na wa
kõsa ye kaa Isireliba kua. Kaa ben wuu
si su gbãra damginu mɔ dõɔ mɛni, kpa a
ben aluwaasiba go ka takobi, kpa a ben
bii piiminu nam muku muku, kpa a ben
gurigibun nuki bɛsuku.
13 Hasaɛli u nùn wisa u nɛɛ, yinni, man
diya kon dam bakam mɛnin bweseru wa n
ka gãa baka ninin bweseru ko, nɛ wi na ǹ sãa
gãanu.
Ma Elisee u nùn wisa u nɛɛ, Yinni
Gusunɔwa u man sõɔsi ma kaa bandu di
Siriɔ.
14 Saa ye sɔɔra u doona Eliseen min di u da
u win yinni Bɛni Hadadi deema. Yera Bɛni
Hadadi u nùn bikia u nɛɛ, mba Elisee u nun
sõɔwa.
Ma u nùn wisa u nɛɛ, kaa be bɛkura.
15 Ye n kua sisiru, yera Hasaɛli u bekuru
kasu te ta sinum mɔ u wasa nimɔ ma u tu
sua u ka sina bokon wuswaa wukiri. Ma u
gu. Saa ye sɔɔra Hasaɛli u gɔna kɔsire kua.

Yoramu

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 21:2-20)

16 Akabu Isireliban sina bokon bii
Yoramun bandun wõɔ nɔɔbuse sɔɔra,
Yosafati Yudaban sina bokon bii Yoramu u
bandu di Yudaɔ.
17 Yosafatin bii Yoramu wi, u mɔwa
wõɔ tɛna ka yiru sanam mɛ u ban te di
Yerusalɛmuɔ. U kuawa wõɔ nɔɔba ita ban te
sɔɔ.
18 Ma u kõsa kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ.
U Isireliban sinambun yira swĩi, nge mɛ
Akabun bwesera kua. Domi Akabun biiwa
u sue kurɔ.
19 Adama Yinni Gusunɔ u ǹ kĩ u Yudaban
bweseru kpeerasia win bõɔ Dafidin sõ.
Domi u raa nùn nɔɔ mwɛɛru kua ma win
bibun bwesera ta ko n wãa ban te sɔɔ sere
ka baadommaɔ.
20 Yoramun waati ye sɔɔra Edɔmuba ba
Yudaba seesi. Ma ba ben tii sunɔ kua.
21 Sõɔ teeru yera Yoramu u seewa u da
Sairiɔ ka win tabu kɛkɛ yi dumi gawe. Ye
n kua wõku suunu, yera u Edɔmu be wɔri
be ba nùn tarusi mi, ka ben tabu sinambu
ka sere be ba tabu kɛkɛba kpare. Adama
Yudaba kpuro ba duki yakikira, ba da ben
yɛnusɔ.
22 Saa dɔma ten diya Edɔmuba ba ka tii
yina Yudaban min di sere ka gisɔn gisɔ.
Saa tia ye sɔɔra Libinagibun tii ba maa
Yudaba seesi.

23 Ye Yoramu u kuan sukum mu yorua
Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.
24 Yen biruwa Yoramu u kpuna u gu. Ma
ba nùn sikua win baababan sikaɔ Dafidin
wuuɔ. Ma win bii Akasia u gɔna kɔsire kua.

Akasia

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 22:1-6)

25 Yoramu, Akabun bii, wi u sãa Isire-
liban sina boko, win bandun wõɔ wɔkura
yiruse sɔɔra Akasia Yoramun bii u bandu di
Yudaban mi.
26 Akasia u mɔwa wõɔ yɛnda yiru saa yè
sɔɔ u ban te di. Ma u kua wõɔ tia ban te
sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Atali
Isireliban sina boko Omirin bii.
27 Adama kõsa u kua Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ nge mɛ Akabun bwesera kua, yèn
sõ u Akabun debubu sue kurɔ.
28 Yera wi ka Yoramu Akabun bii ba da ba
Hasaɛli Sirin sina boko tabu wɔri Ramɔtiɔ
Galadin temɔ. Ma Sirigii be, ba Yoramu
mɛɛra kua.
29 Saa ye sɔɔra Yoramu u gɔsira Yisirɛɛliɔ
u ka win mɛɛra yen tim ko. Yen biru Akasia
Yudaban sina boko u na mi, u ka nùn tɔbiri
win mɛɛra yen sõ.

Ba Yehu gum tãre

u ka ko Isireliban sina boko

9

1 Sõɔ teeru Elisee u turo soka Gusunɔn
sɔmɔn bwãabun wuurun di u nùn sõɔwa u
nɛɛ, a sɔɔru koowo kpa a gum kɔba ye sua a
ka da Ramɔtiɔ Galadin temɔ.
2 À n tura mi, a doo a Yehu wa Yosafatin
bii, Nimusin debubu. A nùn wunɔ wigibun
suunu sɔɔn di a ka da diru garun mi, bee tia.
3 Miya kaa nùn gum tãre u ko sunɔ kpa
a nùn sõ a nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u
gerua. U nɛɛ, u koo nùn ko Isireliban sina
boko. Yen biru kpa a gambo kɛnia a duka
doona. A ku ra yõre.
4 Ma Gusunɔn sɔmɔ aluwaasi wi, u da
Ramɔti mi, Galadin temɔ.
5 Ye u tura mi, yera u deema wee, be, tabu
sinambu ba mɛnnɛ ba wesianamɔ. Ma u bu
sõɔwa u nɛɛ, i man isa kuo, na kĩ n ka bɛɛn
turo gari ko.
Ma Yehu u nùn wisa u nɛɛ, bɛsɛn wara.
Ma sɔmɔ wi, u nɛɛ, tabu sunɔ wuna.
6 Yera u seewa ba da yɛnuɔ. Ye ba tura
dirɔ, ma u nùn gum mɛ tãre wirɔ u nɛɛ,
amɛniwa Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua.
U nɛɛ, wuna u gɔsa a ka ko win tɔmbu
Isireliban sina boko.
7 Kpa a wunɛn Yinni Akabun bweseru
kpuro go. U koo maa de a win sɔmɔbu ka
win sɔm kowobu kpuron yɛm mɔɔru mwa
Yesabɛlin mi.
8 Akabun bweseru kpurowa u koo de a
kpeerasia sere ka ben bibɔ.
9 Kpa bwese te, tu ko nge mɛ Yeroboamu
Nɛbatin biigira kua ka Basa Akiyan biigiru.
10 Mɛya ba ǹ maa Yesabɛli sikumɔ, bõna
nu koo win goru tem Yisirɛɛliɔ.
Ye Gusunɔn sɔmɔ wi, u gari yi gerua u
kpa, yera u gambo kɛnia u duka yakura.
11 Yehu u yarima u da u win berusebu
deema. Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, n ka sere
do? Mban sõna wiiro wini u na wunɛn mi.
Ma Yehu u bu wisa u nɛɛ, bɛɛn tii i durɔ wi
yẽ, i maa yẽ ye u koo kpĩ u gere.
12 Adama ba nɛɛ, aawo, sa ǹ yẽ. A sun
sõɔwɔ ye u gerua.
Ma Yehu u nɛɛ, amɛni ka amɛniwa u man
sõɔwa. Yen biru u man gum tãre ma u
nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u man gɔsa n ka ko
Isireliban sina boko.
13 Mii mii ba seewa ba ben yãnu potira ba
tɛria dii kɔnnɔn yɔɔtia wɔllɔ ba Yehu swĩi mi.
Ma ba kɔba soomɔ ba mɔ̀ Yehu u kua sunɔ.

Ba nɔɔsina bu ka Yoramu

Isireliban sina boko go

14 Saa ye sɔɔ, Yoramu ka Isireliba ba
Sirin sina boko Hasaɛli wɔrim da Ramɔtiɔ
Galadin temɔ. Yera Yehu Yosafatin bii
Nimusin debubu u nùn seesi.
15 N deema Yoramu wi, u gina wãa
Yisirɛɛliɔ ba nùn nɔɔrimɔ mɛɛra ye u wan sõ
sanam mɛ u tabu mɔ̀ ka Sirin sunɔ wi.
Yera Yehu u win tabu sina kpaasibu sõɔwa
u nɛɛ, ǹ n bɛɛn kĩrun na, i ku de baa bɛɛn tɔn
turo u yari u da Yisirɛɛliɔ u sina boko yen
labaari sõ.
16 Saa yera Yudan sina boko Akasia u maa
Yoramu mɛɛrim na win mɛɛra yen sõ. Yera
Yehu u win tabu kɛkɛ ye dumi gawe yɔɔwa
u maa da mi.
17 Ma wuu kõso u Yehun tabu wuuru wa
ta wee. Yera u da u sina boko sõɔwa u nɛɛ,
na tabu wuuru garu waamɔ ta wee.

Ma Yoramu u nɛɛ, a maasɔ goo gɔrio u da
u bu bikia u nɛɛ, bɔri yɛndun gariya ba ka
sĩimɔ?
18 Ma maasɔ wi, u da Yehun mi, u nɛɛ, sina
boko u nɛɛ, bɔri yɛndun gariya i ka sĩimɔ?
Ma Yehu u nɛɛ, mba n nun wa, a wuro nɛn
biruɔ!
Yera kɔ̃so wi, u maa da sina bokon mi, u
nɛɛ, gɔro wi, u tura tɔn ben mi, adama u ṅ
gɔsiramɛ.
19 Ma Yoramu u maa dera maasɔ kpao u
da. Ye u tura mi, yera u nɛɛ, sina boko u nɛɛ,
bɔri yɛndun gariya i ka sĩimɔ?
Ma Yehu u nɛɛ, mba n nun wa. A wuro
nɛn biruɔ!
20 Yera kɔ̃so wi, u maa da sina bokon mi, u
nɛɛ, winin tii u tura mi. Adama u ṅ wuramɛ.
Tɔn wuu te ta maa wee mi, ta sãawa nge
Yehu Nimusin biigiru. Domi wi u tabu kɛkɛ
ye kpare u mɔ̀wa nge wiiro.
21 Yera Yoramu u nɛɛ, i nɛn tabu kɛkɛ
sɔɔru koowo, ma ba ye sɔɔru kua. Yera
wi, Yoramu, Isireliban sina boko ka Akasia
Yudaban sina boko ba seewa ba dɔɔ bu
ka Yehu yinna, ben baawure u wãa win
tabu kɛkɛ sɔɔ. Ma ba Yehu deema Nabɔti
Yisirɛɛligiin gbaarɔ.

Yoramun gɔɔ

22 Saa yè sɔɔ Yoramu u Yehu wa, yera u
nùn bikia u nɛɛ, alafiawa a ka sĩimɔ mɛ?
Ma Yehu u nɛɛ, amɔna alafia ya ko n ka
wãa, domi a dera wunɛn mɛro Yesabɛli u
bũnu gasirimɔ u sãamɔ ma u sɔroru mɔ̀.
23 Ma Yoramu u biruku yira wura u duka
yakura. U nɔɔgiru sua u nɛɛ, kẽsira tunuma,
Akasia.
24 Saa yera Yehu u win tɛndu sua u
Yoramu toba win senun baa sɔɔ. Ma sẽu ga
da ga wɔri win woo sɔndɔ. Ma u wɔruma u
gu, win tabu kɛkɛ ye sɔɔ.
25-26 Ma Yehu u win tabu sunɔ turo
Bidikaa sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sanam mɛ sa Akabu
swĩi ka dumi a yaaye ye Yinni Gusunɔ u
gerua win sɔ̃? U nɛɛ, nge mɛ Akabu u Nabɔti
ka win bibun yɛm yari gbaa te sɔɔ, nge mɛya
u koo maa de win bweserun yɛm mu yari
gbaa te sɔɔ. Yen sɔ̃, a Yoramun goo te suo a
kare gbaa ten mi.

Ba Akasia

Yudaban sina boko go
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 22:7-9)

27 Ye Akasia u wa mɛ, yera u duka sua u
da Bɛti Gani gia. Ma Yehu u nùn naa swĩi
sere Gurin gungurɔ, Yibileamun bɔkuɔ. Ma
u nɛɛ, i nùn tweeyo, ma ba nùn twee ba ka
da Mɛgidoɔ. Miya u gu.
28 Ma win bwãaba win goru sua ba ka da
Yerusalɛmuɔ ba sikua, win baababan sikaɔ,
Dafidin wuuɔ.
29 N deema Akasia wi, u bandu diwa
Yudaɔ Akabun bii Yoramun bandun wɔ̃ɔ
wɔkura tiase sɔɔ.

Ba Yesabɛli go

30 Yen biruwa Yehu u dua Yisirɛɛliɔ. Ye
Yesabɛli u nua mɛ, yera u win wuswaa
buraru kua u kiroba doke nɔniɔ. Ma u win
wiru yara fɛnɛntin di u ka yam mɛɛra.
31 Sanam mɛ Yehu u dua wuuɔ, yera
Yesabɛli u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Simiri wi u ra
win yinni gon kɔsire, n sere do a ka na mi?
32 Ma Yehu u wuswaa seeya fɛnɛnti yen
bera gia wɔllɔ u nɛɛ, wara u ka man yɔ̃ra.
Ma sina bokon sɔm kowobun wirugibu
gabu yiru ṅ kun mɛ ita ba nùn mɛɛrima
temɔ.
33 Yera u nɛɛ, i Yesabɛli kasa kooma temɔ.
Ma ba nùn kasa kua. Yera win yɛm yari
gbãraru wɔllɔ, ka maa dumin wɔllɔ. Ma
Yehu u nùn yasisi ka tabu kɛkɛ ye dumi
gawe.
34 Yen biruwa Yehu u dua sina kpaaru mi,
ma u di u nɔra. Yera u nɛɛ, i doo i kurɔ kam
wi sike domi u sãawa sina bokon bii.
35 Ye ba da, yera ba deema win wii koko
ka win naasu ka nɔm taranu tɔnawa nu wãa
mi, ma ba nu sua ba sikua.
36 Ma ba da ba ye Yehu sɔ̃ɔwa, yera u bu
wisa u nɛɛ, mɛya Yinni Gusunɔ u raa gerua
saa win sɔmɔ Eli Tisibigiin nɔɔn di, ye u nɛɛ,
bɔ̃na nu koo Yesabɛlin goru tem Yisirɛɛlin
gberɔ.
37 Nge mɛya win wasin sukum mu kua
taaki Yisirɛɛlin gberɔ. Kpa bu ku raa ka nɛɛ,
Yesabɛlin sikira mini.

Ba Akabun bweseru go

10

1 Akabu u bibu mɔwa wata ka wɔkuru, ba
wãa Samariɔ. Ma Yehu u Yisirɛɛlin sinambu
tireru yorua ka yen guro gurobu ka sere be
ba Akabun bii be nɛni u nɛɛ,
2 bɛɛ be i sina bokon bibu kɔ̃su ka win
tabu kɛkɛ yi dumi gawe, ka win dumi ka

wuu gbãraruguu ka win tabu yãnu, tire teni
tà n bɛɛn nɔma dua, ye ko i ko wee,
3 i mɛɛrio win bii be sɔɔ, wi n weenɛ u win
baan gɔna kɔsire ko kpa i nùn ko sunɔ. Yen
biru kpa i nùn sanna.
4 Ye ba tire te wa, ma ba bɛrum soora gem
gem ba nɛɛ, wee sinambu yiru ba ɲ̀ kpĩa ba
yɔ̃re wunɛ Yehun wuswaaɔ. Kaa sere gere
bɛsɛ?
5 Sina kpaarun sɔm kowobun wirugii ka
wuun wirugibu ka guro gurobu, ka be ba
sina bii be nɛni, ba mɛnna ba Yehu bii gɔria
ba nɛɛ, sa ko n sãawa wunɛn bwãabu. Ye a
maa gerua kpuro yera sa ko ko. Sa ɲ̀ goo
bandu wɛ̃ɛmɔ.
6 Yera Yehu u maa bu tireru yorua u nɛɛ,
ì n sãan na nɛgibu, ma i ko i nɛn gere wura,
i man bii ben winu bɔɔriama Yisirɛɛliɔ sia
amadaare.
N deema tem min wirugiba ba sina
bokon bibu wata ka wɔku te nɛni.
7 Ye ba tire te wa, yera ba sina bibu wata
ka wɔku te mwɛɛra, ba ben winu bura. Ma
ba nu gure birenu sɔɔ ba ka Yehu daawa
Yisirɛɛliɔ.
8 Ma win sɔmɔ u da u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
ba ka sina bii ben wii ni na. Yera u nɛɛ,
bu nu bɔnu koowo suba yiru kpa bu nu yi
kɔnnɔwɔ sere sisiru bururu.
9 Ye u yara sisiru bururu, ma u da u yɔ̃ra
tɔmbu kpuron wuswaaɔ u nɛɛ, bɛɛ i sãawa
gemgibu. Adama nɛ, na nɛn yinni sina boko
Yoramu seesi ma na nùn go. Beni maa ni,
wara u be go.
10 I n yɛ̃ ma Yinni Gusunɔn gari yi u gerua
Akabun bweserun sɔ̃, yen gaa kun kam
wɔrimɔ domi u win nɔɔ mwɛɛru yibiamɔwa
te u kua saa win sɔmɔ Elin nɔɔn di.
11 Ma Yehu u tɔn be ba tie Akabun yɛnuɔ
kpuro go Yisirɛɛliɔ, saa be ba sãa wirugibu
ka win kpaasibu ka win bũu yãku kowobu,
baa ben turo u ɲ̀ deri.

Yehu u Akasian tɔmbu go
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 22:8)

12 Yen biru Yehu u seewa u da Samariɔ mi
yãa kparobu ba ra ben yãanu sɔri bu ka nin
sansu bɔɔri.
13 Yera u ka Akasia Yudaban sina bokon
mɛro bisibu gabu yinna. Ma u bu bikia u nɛɛ
berà i sãa.
Ba nùn wisa ba nɛɛ, sa sãawa Akasian
mɛro bisibu. Sa nawa su ka Yesabɛlin bibu
tɔbiri ka sina bokon bii be ba tie Yisirɛɛliɔ.
14 Yera Yehu u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i
bu mɔɔ wasiru.
Ma ba bu mwɛɛra wasiru ba sakira. Baa
ben turo ba ɲ̀ deri. Yen biru ba ben gonu
sure dɔkɔ kpiriru garu sɔɔ. Be ba go mi, ben
geera sãawa tɔnu weeru ka yiru.

Yehu u maa

Akabun tɔn be ba tie go

15 Ye Yehu u doona min di, yera u ka
Yonadabu, Rekabun bii yinna u wee. Ma u
nùn tɔbura. Yen biru u nɛɛ, wunɛn gɔ̃ru ga
dɛɛre nge mɛ nɛguu ga sãa wunɛn sõ?
Ma Yonadabu u nùn wisa u nɛɛ, oo.
Ma Yehu u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, a man nɔma
wɛ̃ɛma.
Ma u nùn nɔma wɛ̃. Yera Yehu u nùn
yɔɔsia win tabu kɛkɛ sɔɔ, u yɔ̃ra win bɔkuɔ.
16 Ma u nɛɛ, su da sannu kpa a wa sɔmbu
te na mɔ̀ ka kĩru Yinni Gusunɔn sõ.
17 Ye ba tura Samariɔ, ma Yehu u Akabun
tɔn be ba tie kpuro go. U bu kpeerasia nge
mɛ Yinni Gusunɔ u gerua saa win sɔmɔ Elin
nɔɔn di.

Yehu u bũu wi ba mɔ̀ Baalin

sãɔbu kpuro go

18 Yen biru Yehu u tɔmbu kpuro mɛnna u
bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Akabu u bũu wi ba mɔ̀ Baali
sãwa fiiko. Adama nɛ, kon nùn sãwa gem
gem.
19 Yen sõ tɛ̃, i man Baalin yãku kowobu
mɛnnama ka ben sɔrobu ka ben bwãabu be
ba ra gesi Baali ye sã kpuro. I ku ra de baa
ben tɔn turo u sina. Domi na kĩ n yãku
bakaru kowa Baalin mi. Ben wi u maa yina
u na sere bu yɛ̃ro go.
Adama u yeni gerumɔwa u ka Baalin
sãɔbu kpuro bwisi kua u bu go.
20 Yehu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu kparo kpa
tɔmbu kpuro bu mɛnna sɔ̃ɔ teeru bu Baali
sã. Ma ba kpara.
21 Yera u maa sɔmɔbu gɔra Isireliban tem
kpuro sɔɔ. Ba Baalin sãɔbu kpuro mɛnna.
Baa ben tɔn turo kun sinɛ. Ma be kpuro ba
yiba bũu wi ba mɔ̀ Baalin diru mi, siki siki.
22 Ma u wi u ra bũu dii ten yãku yãnu bere
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u yãa ni yarama u be ba koo bũu
ni sã kpuro wɛ̃. Ma u nu yarama.
23 Yera Yehu ka Yonadabu Rekabun bii ba
dua bũu diru mi, ba bũu sãɔ be sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
i mɛɛrio sãa sãa Yinni Gusunɔn sãɔbu bà n

wãa mi. Domi Baalin sãɔbu tɔna tɔnawa sa
kĩ ba n wãa mini.
24 N deema Yehu u tabu durɔbu gɔsa
tɔmbu wɛnɛ u yõrasia dii ten kɔnnɔwɔ u bu
sõɔwa u nɛɛ, bɛɛn wi u dera tɔn be ba wãa dii
te sɔɔ, baa ben turo, u yara u doona, yẽrowa
ba koo go. Ma wi Yehu ka Yonadabun tii ba
dua bu ka siarabun yãkuru ko Baalin mi ka
maa yãku dõɔ mwaararugiru.
25 Sanam mɛ ba yãku ni kua ba kpa, yera
Yehu u tabu kowo be sõɔwa u nɛɛ, i duo mi, i
bũu sãɔ be kpuro go, i ku ra de baa ben turo
u yari.
Ma ba dua mi, ba bu go go ka takobi. Yera
ba goo ni yara ba ka da wuun biruɔ. Yen
biru ba gɔsira ba wura bũu diru mi.
26 Ma ba Baalin bwãaroku ge yarama ba
dõɔ mɛni tɔɔwɔ.
27 Yen biru ba bũu dii te sura. Ma mi
kpuro n kua tɔmbun swaa swĩi yeru sere ka
gisɔ.

Yehun gɔɔ

28 Nge mɛsuma Yehu u ka Baalin sãaru
kpeerasia Isireliɔ.
29 Adama ka mɛ, u Yeroboamu Nɛbatin
biin yira swĩi, wi u Isireliba doke toraru sɔɔ,
ye ba ka naa buu wuraginu sãwa ni u kua u
yi Betɛliɔ, ka Danuɔ.
30 Yera Yinni Gusunɔ u Yehu sõɔwa u nɛɛ,
wunɛn bibu ba koo bandu diwa Isireliɔ sere
ka ben debuminɔ, yèn sõ a kua ye ya wã nɛn
nɔni sɔɔ. A Akabun bweseru go nge mɛ na
gerua.
31 Adama ka mɛ, Yehu u ṅ Gusunɔ Isire-
liban Yinni mɛm nɔɔwɛ kpuro, domi Yer-
oboamun yira u swĩi, wi u Isireliba doke
toraru sɔɔ.
32-33 Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u Isire-
liban tem kawabu torua. Ma u dera Hasaɛli
u bu seesi u ben tem nɔɔ bura yenu kpuro
mwɛɛra. Nge mɛya n kua ba ṅ ka Yuudɛnin
sõɔ yari yerun bera kpuro mɔ n ka da sere
daa te ba mɔ̀ Aanɔɔwɔ, Anɛɛn bera gia,
Galadi ka Basanin temɔ, mi Gadigibu ka
Rubɛniba ka Manaseba ba wãa.
34 Ye Yehu u maa kuan sukum ka wɔrugɔɔ
te u sõɔsi, ye kpuron gari yi yorua Isireliban
sinambun faagin tireru sɔɔ.
35-36 U kuawa wõɔ tɛna yiru sari bandu
sɔɔ, Samariɔ Isireliba sɔɔ. Yen biru u kpuna
u gu. Ma ba nùn sikua win baababan sikaɔ
Samariɔ. Ma win bii Yoakasi u bandu kɔsire
kua.

11

Atali u bandu wɔra Yudaɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 22:10-12)

1 Ye Atali sina boko Akasian mɛro u wa
ma win bii u gu, yera u seewa u sina bibun
bweseru kpuro go.
2 Adama Yoseba, Yoramu sina bokon bii,
u win sesu Akasian bii Yoasi sua asiri sɔɔ
sanam mɛ Atali u sina bii be goomɔ. Ma u
da u nùn berua win nɔɔrion kpin yerɔ Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ. Nge mɛya n kua ba ṅ ka
Yoasi go.
3 Ma Yoseba u nùn berua wõɔ nɔɔba tia sãa
yeru mi. N deema saa ye sɔɔ, Atali u bandu
dii tem mi.

Ba Yoasi kua sunɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 23:1-21)

4 Ye Yoasi u kua wõɔ nɔɔba yiru mi ba
nùn berua mi, yera Yehoyada yãku kowo
u tabu kowobu wunɔm wunɔm wirugibu
mɛnna ka Keretiba ka sina bokon kõsobu
Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, u ka bu arukawani
bɔkua. Ma u dera ba bõrua sãa yee ten mi.
Yen biru u bu sina bokon bii Yoasi wi sõɔsi.
5 Ma u bu wooda yeni wẽ u nɛɛ, ye i ko
i ko wee. Bɛɛ sɔɔ, be ba koo sɔmburu ko
tõɔ wẽrarugiru sɔɔ, ba koo bu bɔnu kowa
wuunu ita. Kpa wuu teeru tu sina bokon
yɛnu kõsu.
6 Yiruse maa, tu maa yõra kɔnnɔ ge ba mɔ̀
Suuri gia. Kpa itase te ta tie, tu yõra sina
kpaa kõsobun biruɔ bu ka tɔmbu yinari bu
du mi.
7 Wuunu yiru ni nu ṅ sɔmburu mɔ̀ tõɔ
wẽrarugiru sɔɔ, niya nu koo Yinni Gusunɔn
sãa yeru kõsu mi sina boko u wãa.
8 Kpa nu n nùn sikerenɛ, ben baawure u n
win tabu yãnu nɛni. Saa ye sɔɔ, wi u bu bɛsu
kpuro bu yẽro goowo. Ba ko n wãawa sina
bokon bɔkuɔ ù n yariɔ ṅ kun mɛ ù n duɔ.
9 Ma tabu kowobun wirugii be, ba kua
kpuro nge mɛ Yehoyada u bu yiire. Ben
baawure u win tabu kowobu sua be ba ra
sɔmburu sue tõɔ wẽrarugiru sɔɔ, ka sere
be ba ra maa wẽre te sɔɔ. Be kpuro ba da
Yehoyadan mi.
10 Yera Yehoyada wi, u wirugii be, Dafidin
yaasi wẽ yi yi wãa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka
tɛrɛnu.

11 Ma tabu kowo ben baawure u win tabu
yãnu nɛni ba ka yɔ̃ ba sina boko sikerenɛ
yãku yerun bɔkuɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
12 Yãku kowo Yehoyada u Yoasi, sina
bokon bii yarama. U nùn sina furɔ dokea
ma u nùn woodan tireru wɛ̃. Yen biru ba
nùn gum tãre wirɔ ba kua sunɔ. Ma ba
taki kua ba nɛɛ, sina boko, wunɛn wãaru tu
dakaa da.
13 Saa ye sɔɔ, Atali u tɔn be kpuron
wurenu nua, yera u seema u na Yinni
Gusunɔn sãa yeru mi.
14 U wa wee, sina boko u yɔ̃ mi sina
bokoba ra yɔ̃re bu ka gari ko, ka tabu
sinambu ka be ba ra kɔbi so, be kpuro ba
yɔ̃ sina bokon bɔkuɔ. Ma tem mɛn tɔmbu
kpuro ba nuku dobu mɔ̀, ba kɔbi soomɔ. Saa
yera Atalin tii u win yaberu nɛnua u karana
u nɛɛ, ba man seesi! Gbera man di!
15 Yehoyada u ṅ kĩ bu Atali go Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ. Yen sɔ̃na u wirugii be
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i Atali yaro tɔɔwɔ. Wi u nùn
swĩi kpuro, i yɛ̃ro goowo ka takobi.
16 Ma ba ka nùn yara, ba ka da sina bokon
yɛnuɔ ka swaa ye dumi yi ra ka du. Miya ba
nùn go.
17 Yen biru Yehoyada u dera sina boko
Yoasi ka win tɔmbu Yudaba ba ka Yinni
Gusunɔ arukawani bɔkua ye ya gerumɔ ma
ba ko n sãa win tɔmbu.
18 Ma ba da bũu wi ba mɔ̀ Baalin dirɔ,
ba tu kɔsuka muku muku ka ten turanu
ka ten bwãarokunu. Ma ba Matani go wi
u sãa Baali yen yãku kowo. Yen biruwa
Yehoyada yãku kowo u tɔmbu yi yi bu ka
Yinni Gusunɔn sãa yeru kɔ̃su.
19 Ma u dera tabu kowobun wirugii be,
ka Kereti be, ka sina bokon tiin kɔ̃so be, ka
sere maa wuun tɔmbu kpuro, ba ka Yoasi
yara Yinni Gusunɔn sãa yee ten min di, ba
ka nùn da sina kpaarɔ ka swaa ye sina bokon
kɔ̃sobu ba ra ka du. Ma ba nùn swĩi sina
kitarɔ.
20 Ma tɔn be kpuro ba nuku dobu mɔ̀.
Ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ, domi ba Atali go ka
takobi sina kpaarɔ.

12

Yoasi u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 24:1-3)

1-2 Yehun bandun wɔ̃ɔ nɔɔba yiruse sɔɔra
Yoasi u bandu di Yerusalɛmuɔ. U mɔwa
wɔ̃ɔ nɔɔba yiru saa ye sɔɔ. Ma u kua wɔ̃ɔ
weeru ban te sɔɔ. Win mɛron yĩsira Sibia
Beri Sebagii.
3 Yoasi wi, u kuawa ye ya Yinni Gusunɔ
wɛ̃re win wãaru sɔɔ. Yera u yãku kowo
Yehoyadan sɔ̃ɔsiru wura.
4 Adama u ṅ gunguu ni kɔsuke nìn mi ba
ra bũnu sã. Domi tɔmba ra n daamɔ mi ba n
bũu ni sãamɔ kpa ba n turare dɔ̃ɔ dokemɔ.

Yoasi u Yinni Gusunɔn sãa yeru sɔnwa
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 24:4-14)

5 Yoasi u dera ba Yinni Gusunɔn sãa yeru
sɔnwa ma u yãku kowobu mɛnna u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu gobi mɔɔ yi ba ka na sãa
yerun sɔ̃. Yiya yi ba raa baawure bure win
wãarun sɔ̃, ka sere maa yi gaba gɔ̃ru doke ba
wɛ̃ ka nuku tia.
6 U nɛɛ, bu yi kpuro mɔɔ begibun min di.
Kpa bu yi dendi bu ka sãa yee te sɔmɛ mi ta
sankira.
7 Adama yãku kowo be, ba ṅ sãa yee
te sɔnwa sere n ka kua sina boko Yoasin
bandun wɔ̃ɔ yɛnda itase.
8 Yera sina boko u yãku kowo Yehoyada
ka yãku kowo be ba tie soka. Ma u bu bikia
u nɛɛ, mban sɔ̃na i ṅ sãa yee te sɔnwa. N n
mɛn na, i ku ra maa gobi gɛɛ mwa tɔmbun
min di, bɛɛn tiin sɔ̃. Adama i ko yi deriwa i
ka sãa yee te sɔmɛ.
9 Ma yãku kowo be, ba gɔ̃ru doke bu ku
maa tɔn ben gobi mwa, kpa bu ku maa bu
sãa yee ten sɔmbun sɔmburu nɔmu sɔndia.
10 Yera yãku kowo Yehoyada u kpakoro
piibu gagu kua, u gu yaba wɔllɔ. Ma u da
u yi yãku yerun bɔkuɔ, nɔm geu gia, Yinni
Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔwɔ. Gobi yi tɔmba
ka na sãa yee ten sɔ̃, mi sɔɔra yãku kowo be
ba sãa yee te kɔ̃su ba ra yi kpɛ̃ɛ.
11 Bà n wa gobi yi, yi dabia kpakoro te sɔɔ,
yera ba ra sunɔn tire yoro ka yãku kowo
tɔnwero sokusie bu yi gura bu gari.
12 Kpa bu yi be ba koo sãa yee ten
sɔmburu ko nɔma bɛria. Yiya ba ka dãa
dãkobu kɔsia, ka nɔman sɔm kowobu,
13 ka banɔbu, ka be ba kpenu dãkumɔ. Yi
sɔɔra ba ka maa dãa dwa ka kpenu ka gãa ni
ba koo ka sãa yee te sɔmɛ kpuro gesi.
14 Adama baa yin gɛɛ, ba ṅ ka sãa yee ten
dendi yãnu dwa nge gbɛ̃a ye ba kua ka sii
geesu ṅ kun mɛ wobunu, ṅ kun mɛ nɔri, ṅ

kun mɛ kəbi, ɲ̀ kun mɛ dendi yãa ni ba kua ka wura, ɲ̀ kun mɛ ka sii geesu.

15 Be ba səmbu te mɔ̀, beya ba yi wɛ̃ ba ka sãa yee te sənwa.

16 Ba ku ra bu bikie nge mɛ ba ka gobi yi dendisinamə. Domi ba ye kpuro mɔ̀wa dee dee.

17 Gobi yi ba ra wɛ̃ yaa saberun ayerə, torarun yãkurun sɔ̃ ba ku ra yi yi Yinni Gusunən sãa yerun sɔ̃. Yiya yi ra ko yãku kowogii.

Yoasin bandun kpeeru
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 24:23-27)

18 Saa ye səərа Sirin sina boko Hasaɛli u Gati wəri. Ma u ye mwa. Yen biru u gɔ̃ru doke u da u Yerusalɛmu mwa.

19 Yera Yoasi Yudan sina boko u yãa geenu gura ni win tii u yi Yinni Gusunən sɔ̃, ka sere ni win baababa Yosafati ka Yoramu ka Akasia ba yi, ka maa wura ye ya wãa Yinni Gusunən arumanin beru yerə, ka sere ye ya wãa sina kpaarə. Ye kpurowa u sua u Hasaɛli Sirin sina boko mərisia. Ma Hasaɛli wi, u ɲ̀ maa Yerusalɛmu wəri.

20 Ye Yoasi u kuan sukum mu yorua Yudan sinambun faagin tireru səə.

21-22 N deema win bwãabu Yosakaa Simɛatin bii, ka Yosabadi Somɛɛn bii, beya ba nùn seesi ba go Milon dirə Silan wəwaə. Ma ba nùn sikua win baababan sikaə Dafidin wuuə. Ma win bii Amasia u bandu kəsire kua.

Yoakasi u kua Isireliban sina boko

13

1 Yoasi Akasian bii, Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ə yɛnda itase səərа Yoakasi, Yehun bii u bandu di Isireliba səə, Samariə. Yoakasi wi, u kuawa wɔ̃ə wəkura nəəbu ka yiru ban te səə.

2 Kɔ̃sa u kua Yinni Gusunən nəni səə, Yeroboamu Nɛbatin biin yira u swĩi mam mam, wi u Isireliba doke toraru səə.

3 Saa ye səərа Yinni Gusunə u ka Isireliba məru bara too. Ma u bu Sirin sina boko Hasaɛli nəmu bɛria ben wãaru kpuro səə n ka girari sere win bii Bɛni Hadadin waati kpuro səə.

4 Yera Yoakasi u Yinni Gusunə somiru kana. Ma Yinni Gusunə u nùn wurari. Domi u wa dam mɛ Sirin sinam be, ba Isireliba dəremə.

5 Yera u bu faaba kowo seeya wi u bu yara nəni swãa ten min di. Saa yera ba sina ka bəri yɛndu ben yɛnusə nge yellu.

6 Adama ka mɛ, ba ɲ̀ Yeroboamun bweserun yira deri wi u Isireliba doke toraru səə. Ba wəriwa win durum səə. Ba maa dera bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten bwãarokunu nu gire Samariə.

7 Yoakasin tabu kowobu səə, Yinni Gusunə u dera Sirin sina boko u ben dabiru go, u nama muku muku ba kua nge tua. Maasəbu weeraakuru tənawa u nùn deria ka tabu kowobu nərəbun suba wəkuru (10.000) ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe wəkuru.

8 Ye Yoakasi u kuan sukum, ka wərugəə te u sɔ̃əsi, ye kpuron gari yi yorua Isireliban sinambun faagin tireru səə.

9 Yeniban biru u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua win baababan sikaə Samariə. Ma win bii Yoasi u bandu kəsire kua.

Yoasi u kua Isireliban sina boko

10 Yoasi Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ə tɛna ka nəəba yiruse səərа, Yoasi Yoakasin bii u bandu di Isireliba səə Samariə. U kuawa wɔ̃ə wəkura nəəbu ka tia ban te səə.

11 Yoasi wi, kɔ̃sa u kua Yinni Gusunən wuswaaə. Yeroboamu Nɛbatin biin yira u swĩi mam mam, wi u Isireliba doke toraru səə.

12 Ye Yoasi u kuan sukum ka wərugəə te u sɔ̃əsi, ka sere maa taa bi u kua ka Amasia Yudaban sina boko, ye kpuron gari yi yorua Isireliban sinambun faagin tireru səə.

13 Ma u kpuna u gu, ba nùn sikua mi ba ra Isireliban sinambu sike. Ma win bii Yeroboamu u bandu kəsire kua.

Isireliba ba koo Sirigibu kamia

14 Elisee u bara. Bara tera u ka gu. Adama u sere gbi, Yoasi Isireliban sina boko u da win mi, u swĩ win wuswaaə u nɛɛ, nɛn baaba! Nɛn baaba wunɛ wi a sãa Isireliban dam mɛ mu bu kɔ̃su nge ben tabu kɛkɛ dumigii ka ben maasəbu.

15 Elisee u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, a doo a tɛndu sua ka sɛ̃ɛnu.

Ma u tɛn te sua ka sɛ̃ɛ ni.

16-17 U maa nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, a fɛnɛnti wukio ye ya wãa sɔ̃ə yari yeru gia.

Ma sina boko Yoasi wi, u ye wukia. Ma Elisee u maa nɛɛ, a wunɛn tɛn te suo a bɛri.

Ma sina boko u tu sua u bɛri. Yera Elisee u win nəma səndi sina bokogian wəllə. Ma u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, a toowo. Ma u toba.

Yen biru u maa sina boko Yoasi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nasaran sɛ̃uwa mi. Geya ga sɔ̃ɔsi ma Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ nasara wɛ̃ Sirigibun wɔllɔ. I ko i bu gowa mam mam Afɛkiɔ.

18 Elisee u kpam Yoasi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a sɛ̃ɛ ni suo.

Ma u nu sua. Yera u nɛɛ, a ka nu tem soowo.

Ma u so nɔn ita u yɔ̃ra.

19 Ma Elisee u ka sina boko mɔru kua u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kaa raa sowa nɔn nɔɔbu ǹ kun mɛ nɔn nɔɔba tia. Saa yera kaa raa Sirigii be go mam mam. Adama wee tɛ̃ nɔn ita tɔnawa kaa bu kamia.

20 Yen biruwa Elisee u gu, ba nùn sikua. Yen wɔ̃ɔ ge ga swĩi sɔɔra Mɔabun tabu kowobun wuunu ganu nu ra Isireliba wɔraa nɛ.

21 Yera sɔ̃ɔ teeru durɔ goo u gu Isireliban suunu sɔɔ. Ye ba nùn sikumɔ, yera ba wa wee, Mɔabuban tabu kowo wuuru gara kurama. Ma ba goo te kare Eliseen siki wɔruɔ. Ye durɔ win goo te, ta da ta Eliseen kukunu wɔri, yera durɔ wi, u kua waso. Ma u seewa u yɔ̃ra.

Isireliba ba Sirigibu kamia

22 Hasaɛli, Sirin sina boko u raa Isireliba dam dɔre Yoakasin wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.

23 Adama Yinni Gusunɔ u bu mɛɛrima, ma u ben wɔnwɔndu wa, arukawani ye u ka Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu bɔkuan sɔ̃. U ǹ wure u bu biru kisi, bu kam ko.

24 Hasaɛli wi, u gu. Ma win bii Bɛni Hadadi u bandu kɔsire kua.

25 Saa ye sɔɔra Yoasi Yoakasin bii, u Isireliban wuu si mwɛɛra si Bɛni Hadadin tundo Hasaɛli u raa mwɛɛra tabu sɔɔ. Nɔn itawa u Bɛni Hadadi wi tabu di u ka wuu si kpuro mwɛɛra.

14

Amasia u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 25:1-4,11-12,17-28; 26:1-2)

1 Yoasi Yoakasin bii, Isireliban sina bokon bandun wɔ̃ɔ yiruse sɔɔra Amasia, Yoasi Yudaban sina bokon bii u bandu di Yudaɔ.

2 Saa ye u ban te di, wɔ̃ɔ yenda nɔɔbuwa u mɔ. Ma u kua wɔ̃ɔ tɛna tia sari bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Yoadani Yerusalɛmugii.

3 Gea u kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ, adama ya ǹ Dafidigia tura. U kuawa nge mɛ win tundo Yoasi u kua.

4 U ǹ maa gunguu nìn mi ba ra bũnu yãkuru ko kɔsuke. U dera ba yãkunu mɔ̀ ma ba turare dɔ̃ɔ dokemɔ nin wɔllɔ.

5 Sanam mɛ win banda dam kua, yera u win bwãabu go, be ba raa win tundo go.

6 Adama u ǹ tɔn ben bibu go nge mɛ ya yorua Mɔwisin tireru sɔɔ tè sɔɔ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, ba ǹ tundo goomɔ win biin torarun sɔ̃. Mɛya ba ǹ maa bii goomɔ win tundon torarun sɔ̃. Adama wi u tora wiya ba koo go.

7 Amasia wiya, u maa Edɔmuban tabu kowobu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) go wɔwa sɔɔ ye ba sokumɔ Bɔru. Taa bi sɔɔra u wuu ge ba sokumɔ Sila mwa, ma u gen yĩsiru gɔsia Yokutɛɛli. Yĩsi tera ba ka gu sokumɔ sere ka gisɔ.

8 Yera u maa Yoasi Yoakasin bii, Yehun debubu sɔmɔ gɔria u nɛɛ, u seema bu yinna bu tabu ko.

9 Yera Yoasi wi, u Amasia sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sãku koru garu ta wãa Libanin guurɔ, tera ta dãa bakaru garu gɔria ta nɛɛ, a man wunɛn bii wɔndia kɛ̃ɛma u ko nɛn biin kurɔ. Yera gbeeku yɛɛ yi seewa yi da yi sãku koo te taaka yi go.

10 Geema Amasia, wee tɛ̃ a Edɔmuba kamia ma a tii sue. A ǹ sinamɔ wunɛn yɛnuɔ sɛ̃ɛ? Kpa a n nuku dobu mɔ̀ wunɛn nasaran sɔ̃? Mban sɔ̃na kaa maa tii tabu kpɛ̃ɛ bi bu koo ka nun kɔ̃sa naawa kpa wunɛ ka Yudaba i kam ko.

11 Adama Amasia kun win gere swaa sue. Ma Yoasi Isireliban sina boko u da u bu tabu wɔri. Ma ba yinna ba waana nɔni ka nɔni wi ka Yudaban sina boko Bɛti Semɛsiɔ, Yudaban temɔ.

12 Ma Isireliba ba Yudaba kamia ba duki yakikira, ben baawure u da u wɔri win kuu bekurugirɔ.

13 Isireliban sina boko Yoasi, Akasian debubu u Amasia Yudaban sina boko yoru mwa Bɛti Semɛsi mi. Yen biru u da Yerusalɛmuɔ ma u yen gbãrarun gana sura gɔm soonu nɛɛru (400) saa kɔnnɔ ge ba mɔ̀ Efaraimun di sere n ka da kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.

14 Ma u da u wura gura, ka sii geesu ka sere gãa gee ni nu wãa Yinni Gusunɔn sãa

yerɔ ka sinambun arumanin beru yerɔ. Yen biru u maa tɔmbu mɔɔru mwɛɛra. Ma u gɔsira Samariɔ.

15 Ye Yoasi u kuan sukum ka wɔrugɔɔ te u sɔ̃ɔsi ka taa bi u ka Amasia Yudaban sina boko kua, ye kpuron gari yi yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

16 Sanam mɛ Yoasi u kpuna u gu, ba nùn sikua Samariɔ mi ba ra Isireliban sinambu sike. Ma win bii Yeroboamu u bandu kɔsire kua.

17 Isireliban sina boko Yoasi, Yoakasin biin gɔɔn biru, Amasia Yoasin bii, Yudaban sina boko u maa kuawa wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu.

18 Ye Amasia u kuan sukum mu yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.

19 Yera sɔ̃ɔ teeru ba nùn seesi Yerusalɛmuɔ. Ma u duka yakura u da Lakisiɔ. Adama ba nùn naa swĩi mi, ba go.

20 Ma ba win goo te sua ka kɛkɛ ye dumi gawe ba ka na Yerusalɛmuɔ ba sikua win baababan sikaɔ, Dafidin wuuɔ.

21 Yeniban biru Yudaba kpuro ba Asaria Amasian bii sua ba swĩi win tundon bandun sɔɔ. Saa ye sɔɔ, u mɔwa wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka tia.

22 Ye Asaria u bandu di u kpa, yera u Elati mwa ma u ye bana sɔnwa.

Yeroboamu yiruse

u kua Isireliban sina boko

23 Amasia Yoasin bii Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔra Yeroboamu Yoasin bii, Isireliban sina boko u bandu di Samariɔ. Ma u kua wɔ̃ɔ weeru ka tia.

24 Kɔ̃sa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Yeroboamu Nɛbatin biin yira u swĩi mam mam, wi u Isireliba doke toraru sɔɔ.

25 U Isireliban wusu kpuro mwɛɛra si su wãa saa Hamatin di, sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia sere n ka da nim wɔ̃ku bɔruguuɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua saa win sɔmɔ Yonasi Amitain biin nɔɔn di, wi u sãa Gati Hefɛɛgii.

26 Mɛya Yinni Gusunɔ u Isireliban nɔni swãaru wa ta kpã. Domi be kpurowa ba yoru dimɔ, ba ɲ̀ maa goo mɔ wi u koo bu wɔra.

27 N deema Yinni Gusunɔ u ɲ̀ gɔ̃ru doke u ka Isireliban yĩsiru go. Yen sɔ̃na u bu faaba kua saa Yeroboamu Yoasin biin nɔman di.

28 Ye Yeroboamu u kuan sukum ka wɔrugɔɔ te u sɔ̃ɔsi taa bi u kua sɔɔ, ka nge mɛ u wuu si su wãa Damasiɔ ka Hamatiɔ mwɛɛra si su raa sãa Yudabagisu, ye kpurowa ya yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

29 Sanam mɛ u kpuna u gu, ba nùn sikua win baababan sikaɔ mi ba ra Isireliban sinambu sike. Ma win bii Sakari u bandu kɔsire kua.

15

Asaria

u kua Yudaban sina boko

(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 26:3-4,21-23)

1 Yeroboamu Isireliban sina bokon bandun wɔ̃ɔ tɛna ita sarise sɔɔra Asaria Amasian bii u bandu di Yudaɔ.

2 U mɔwa wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka tia sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wɔ̃ɔ weeraakuru ka yiru bandu sɔɔ. Win mɛron yĩsira Yekolia, Yerusalɛmugii.

3 U kua ye ya wã Yinni Gusunɔn wuswaaɔ nge mɛ win baaba Amasia u kua.

4 Adama u ɲ̀ gungunu mi ba ra bũu yãkunu ko, bu turare dɔ̃ɔ doke kɔsuke. Domi tɔmba daamɔ ba yãkunu mò mi.

5 Yera Yinni Gusunɔ u sina boko wi bara disigiru kpɛ̃ɛ sere u da u ka gu. Ma ba nùn yara ba ka da diru garun mi. U wãa mi wi turo. Ma win bii Yotamu u nùn kɔsire kua u tem mɛ kpare.

6 Ye Asaria u kuan sukum mu yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.

7 Sanam mɛ u kpuna u gu, ba nùn sikua win baababan sikaɔ Dafidin wuuɔ. Ma win bii Yotamu u bandu kɔsire kua.

Sakari

u kua Isireliban sina boko

8 Asaria Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ɔ weeru yiru sarise sɔɔra, Sakari Yeroboamun bii u kua Isireliban sina boko Samariɔ. U kuawa suru nɔɔba tia bandu sɔɔ.

9 Kɔ̃sa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, nge mɛ win baababa ba kua. Yeroboamu Nɛbatin biin yira u swĩi, wi, wi u Isireliba doke toraru sɔɔ.

10 Sɔ̃ɔ teeru Salumu Yabɛsin bii u nùn seesi u go Yibileamuɔ. Ma u bandu kɔsire kua.

11 Ye Sakari u kuan sukum mu yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

12 Nge mɛya Yinni Gusunɔn gari yi ka koora yi u Yehu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, win biba koo bandu diwa sere ka win bibun debuminɔ.

Salumu u kua Isireliban sina boko

13 Asaria Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ɔ weeru tia sarise sɔɔra, Salumu u bandu di Samariɔ Isireliba sɔɔ. U kuawa suru tia ban te sɔɔ.
14 Sɔ̃ɔ teeru Mɛnahɛmu Gadin bii u seewa Tirisan di u na Samariɔ. Miya u Salumu Yabɛsin bii go. Ma u bandu kɔsire kua.
15 Ye Salumu u kuan sukum ka nge mɛ u Sakari seesi u go, ye kpurowa ya yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.
16 Yen biruwa Mɛnahɛmu wi, u wuu ge ba mɔ̀ Tifusaki wɔri. Ma u tɔmbu go saa Tirisan di n ka da Tifusaki mi. U Tifusaki ye wɔriwa ka dam yèn sɔ̃ tɔn be, ba yina u du ben wuuɔ, ma u ben gurigibun nuki bɛsuka.

Mɛnahɛmu u kua Isireliban sina boko

17 Asaria Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ɔ weeru tia sarise sɔɔra Mɛnahɛmu Gadin bii u bandu di Isireliɔ. U kuawa wɔ̃ɔ wɔkuru ban te sɔɔ Samariɔ.
18 Kɔ̃sa u kua win wãaru kpuro sɔɔ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Yeroboamu Nɛbatin biin yira u swĩi wi u Isireliba doke toraru sɔɔ.
19 Yen biru Pulu Asirin sina boko u na u Isireliba wɔri. Yera Mɛnahɛmu u nùn sii geesun tɔnnu tɛna wɛ̃ u ka wa u nùn deri kpa u maa win bandu tãsisia.
20 Mɛnahɛmu wi, u sii gee si mwɛɛrawa be ba dukia mɔn mi. U ben baawure burewa sii geesun gobi weeraakuru. Ye Asirin sina boko u sii gee si mwa, yera u gɔsira u da win temɔ.
21 Ye Mɛnahɛmu u kuan sukum ye kpuron gari yi yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.
22 Sanam mɛ u kpuna u gu, ba nùn sikua win baababan sikaɔ. Ma win bii Pekasia u bandu kɔsire kua.

Pekasia

u kua Isireliban sina boko

23 Asaria Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ɔ weeraakuruse sɔɔra Pekasia Mɛnahɛmun bii, u bandu di Isireliba sɔɔ Samariɔ. Ma u kua wɔ̃ɔ yiru ban te sɔɔ.
24 Kɔ̃sa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Yeroboamu Nɛbatin biin yira u swĩi, wi u Isireliba doke toraru sɔɔ.
25 Yera win tabu sunɔ Peka Remalian bii, ka Galadin tabu kowobu weeraakuru ba nùn seesi ba go sina kpaarɔ Samariɔ. Yen biruwa ba maa Aagɔbu ka Arie go. Ma Peka u bandu kɔsire kua.
26 Ye Pekasia u kuan sukum ye kpuron gari yi yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

Peka

u kua Isireliban sina boko

27 Asaria Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ɔ weeraakuru ka yiruse sɔɔra Peka, Remalian bii, u bandu di Isireliba sɔɔ, Samariɔ. U kuawa wɔ̃ɔ yɛndu ban te sɔɔ.
28 Kɔ̃sa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Yeroboamu Nɛbatin biin yira u swĩi wi u Isireliba doke toraru sɔɔ.
29 Pekan waati ye sɔɔra Tigilati Pilesɛɛ, Asirin sina boko, u Iyoni mwa ka Abɛli Bɛti Maaka ka Yanɔa, ka Kedɛsi ka Hasori ka Galadi ka Galilen tem ka Nɛfitaliban tem kpuro. Ma u tem mi kpuron tɔmbu mwɛɛra u ka da Asiriɔ.
30 Yen biruwa Osee Elan bii, u Isireliban sina boko Peka seesi u go. Ma u bandu di win ayerɔ. N deema Yotamu Asarian biin bandun wɔ̃ɔ yɛndusewa mi.
31 Ye Peka u kuan sukum ya yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

Yotamu

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 27:1-3,7-9)

32 Peka, Remalian bii Isireliban sina bokon bandun wɔ̃ɔ yiruse sɔɔra Yotamu, Asarian bii, u bandu di Yudaɔ.
33 U mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda nɔɔbu sanam mɛ u ban te di. Ma u kua wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka tia ban te sɔɔ. Win mɛron yĩsira Yerusa, Sadɔkun bii.
34 Win baaba Asarian yira u swĩi mam mam. U kua ye ya Yinni Gusunɔ wɛ̃re.
35 Adama u ǹ gunguu nìn mi ba ra bũu yãkuru ko kɔsuke. Ma tɔmba daamɔ ba yãkunu mɔ̀ mi, ba turare dɔ̃ɔ dokemɔ nin wɔllɔ.
Yotamu wiya, u Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔ ge ga mɛɛra sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia bana.
36 Ye Yotamu u kuan sukum mu yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.
37 Win waati ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u dera Resini Sirin sina boko ka Peka, Remalian bii Isireliban sina boko ba Yudaba wɔrim torua.
38 Sanam mɛ Yotamu u kpuna u gu, ba nùn sikua win baababan sikaɔ Dafidin wuuɔ. Ma win bii Akasi u bandu kɔsire kua.

16

Akasi u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 28:1-27)

1 Peka, Remalian biin bandun wõɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔra Akasi, Yotamun bii u bandu di.
2 Akasi wi, u mɔwa wõɔ yɛndu sanam mɛ u ban te di. Ma u kua wõɔ wɔkura nɔɔbu ka tia bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Adama kõsa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. U ṅ kue nge win sikado Dafidi.
3 Isireliban sinambun yira u swĩi sere u mam dera ba ka win bii yãkuru kua ba wõɔwa nge mɛ bwese tukunu nu ra ko ni Yinni Gusunɔ u nɛɛ bu kpeerasio.
4 Mɛya ba ra maa bũu yãkuru ko kpa bu turare dõɔ doke gungunu wɔllɔ ka guunu wɔllɔ ka sere maa dãa kubenɔ.
5 Yera sõɔ teeru Resini, Sirin sina boko ka Peka Remalian bii Isireliban sina boko ba seewa ba Akasi tabu wɔri, ma ba Yerusalɛmu tarusi. Adama ba kpana bu nùn kamia.
6 Saa ye sɔɔra Resini u Elati mwa Yudaban nɔman di, ma u bu gira min di. U dera Edɔmuba ba na Elati mi, sere ka gisɔn gisɔ.
7 Yera Akasi u Tigilati Pilesɛɛ Asirin sina boko sɔmɔ gɔria u nɛɛ, nɛna Akasi, wunɛn bõɔ, a na a man somi, Sirin sina boko ka Isireliban sina bokon sõ be ba man tabu wɔrima.
8 Ma Akasi u sii geesu sua ka wura ye ya wãa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, ka sinambun arumani beru yerɔ. Ma u ye kpuro gura u Asirin sina boko wɛ̃.
9 Saa ye sɔɔra Asirin sina boko wi, u Akasin gari yi wura. Ma u da u Damasi wɔri u mwa u gen tɔmbu yoru mwɛɛra u ka da Kiriɔ. Ma u ben sina boko Resini wi mwa u go.
10 Ye Akasin tii u da Damasiɔ u ka Tigilati Pilesɛɛ yinna mi, yera u bũu turaru garu wa mi, ma u ten dɛ̃ɛbu ka ten yasum ka ten gunum yĩira u yorua ye ya sãa ten saria kpuro gesi. Ma u ye yãku kowo Uri mɔrisia u nɛɛ, u nùn ten bweseru kuo.
11 Ma yãku kowo wi, u bũu tura ten weenasiru kua nge mɛ Akasi u nùn yorua u ko. U tu kuawa Akasi u sere gɔsirama saa Damasin di.
12 Ye Akasi u gɔsirama Damasi min di, u bũu tura te wa.
13 Ma u susi u yãku dõɔ mwaararugiru kua ka ni ba ra ko ka tam ka som ka sere maa siarabun yãkunu. Ma u ten yaa yɛm wisi bũu tura ten wɔllɔ.
14 Yãku yee te ba kua ka sii gandu Yinni Gusunɔn sõ ta wãa Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔ ka yãku yee ten baa sɔɔ. Yera Akasi u Yinni Gusunɔn yãku yee te swɛnyasia u tu yi kpaa ten biruɔ sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
15 Ma sina boko Akasi u yãku kowo wi sõɔwa u nɛɛ, saa tɛ̃n di, a de a n da bururun yãku dõɔ mwaararugiru ko ka yokan yãku te ba ra ko ka som yãku yee kpaa ten mi, ka nɛ sina bokon yãku dõɔ mwaararugiru ka yãku ni ba ra ko ka som ka tam ka sere maa yãku ni tɔmba ka naamɔ. Kpa a n da yãku ni ba ka na kpuro gesin yɛm wisi ten wɔllɔ. Adama nɛn tii ko na n da bikiaru ko Yinni Gusunɔn yãku yee te ba kua ka sii gandun mi.
16 Ma yãku kowo Uri, u wura ye sina boko Akasi u gerua kpuro.
17 Akasi u boo sii gandugii sin sɔwaritii kɔsuka ma u boo sin tii sua. Ma u boo bɔkɔ ge swɛnya nɛɛ yin wɔllun di, yi ba kua ka sii gandu. Ma u gu sɔndi turaru garun wɔllɔ te ba bana ka kpenu.
18 Asirin sina bokon nuku dobun sõ, u maa kɔnnɔ gèn min di ba ra ka du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ kɔsa, ka sinambun duu yeruguu.
19 Ye Akasi u kuan sukum ye kpuron gari yi yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.
20 Sanam mɛ Akasi u kpuna u gu, ba nùn sikua win baababan sikaɔ Dafidin wuuɔ. Ma win bii Esekiasi u gɔna kɔsire kua.

Osee u kua Isireliban sina boko

17

1 Akasi, Yudaban sina bokon bandun wõɔ wɔkura yiruse sɔɔra, Osee Elan bii, u bandu di Samariɔ. Ma u kua wõɔ nɔɔba nnɛ ban te sɔɔ.
2 Kõsa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Adama ya ṅ Isireliban sinam be ba nùn gbiiyegia tura.
3 Yera Asirin sina boko Saamanasaa u Osee wi wɔri u kamia, ma u nùn gobi bure wõɔ ka wõɔ ye u ko n da kɔsie.
4 Sõɔ teeru Asirin sina boko wi, u gia ma Osee u kĩ u nùn seesi. Domi u nua ma u Egibitin sina boko gɔria Soowɔ kpa u ku raa

maa ka Asirin sina bokon wɔ̃ɔ gobi yi kɔsia. Yera Asirin sina boko wi, u Osee mwa u ka yɔni bɔkua u kɛnua.

5 Yen biru u Isireliban tem kpuro wɔri u da Samariɔ. Ma u dera ba ye tarusi wɔ̃ɔ ita.

Isireliban banda kpa

6 Oseen bandun wɔ̃ɔ nɔɔba nnɛse sɔɔra, Asirin sina boko u Samari mwa. Ma u Isireliba yoru mwɛɛra u ka da win temɔ. U dera ben gaba wãa Salasin temɔ ka Gosanin temɔ mi daa te ba mɔ̀ Sabori ta wãa ka maa Mɛdiban wuu marosɔ.

7 Yeni ya koora yèn sɔ̃ Isireliba ba tora ba bũnu sãamɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ wi, wi u bu yara saa Egibitin sunɔn nɔman di.

8 Ba bwese tukunun deema swĩi ni Yinni Gusunɔn tii u gira ben suunu sɔɔn di ka maa koma kamgii ni ben sinamba mwaama.

9 Isireliba ba Yinni Gusunɔ kɔ̃sa kua ya banda, ba gungunu bana mi ba ra bũnu sã ben wuu marosɔ, ka sere mi wuun kɔ̃soba ra yɔ̃re, gbãranɔ.

10 Ba maa tii bwãarokunu kua gungunu kpuron wɔllɔ, ka mi dãa kubenu wãa.

11 Miya ba ra n yãkunu mɔ̀, ba n turare dɔ̃ɔ dokemɔ nge bwese tuku ni Yinni Gusunɔn tii u gira ben suunu sɔɔn di. Nge mɛya ba ka gãa kɔ̃su dabinu kua ni nu Yinni Gusunɔn mɔru seeya.

12 Domi ba bũnu sãwa ni u bu yinari mam mam.

13 Mɛya u Isireliba ka Yudaba kirɔ kua saa win sɔmɔbun nɔɔn di u nɛɛ, bu daa kɔ̃sa derio kpa bu win woodaba mɛm nɔɔwa ka win gere, kpa ba n sĩimɔ dee dee win woodaba sɔɔ ye u ben baababa wɛ̃. Yera u maa ben tii wɛ̃ saa win sɔmɔ sɔm kowobun nɔɔn di.

14 Adama ba swaa taaya, ba ɲ̀ Yinni Gusunɔ mɛm nɔɔwɛ. Ba kua nge ben baababa be ba ɲ̀ Gusunɔ ben Yinni naanɛ kue.

15 Ba win woodaba deri ka arukawani ye u ka ben baababa bɔkua ka sere maa kirɔ ye u bu kua. Ma ba kam dirum swĩi, ma ben tii ba kam kua. Ba bwese tukunu ni nu ka bu sikerenɛn daa saara ye Gusunɔ ben Yinni u bu yinari.

16 Ba Yinni Gusunɔn wooda atafiiru kua ba tii kɛtɛn bwãarokunu kua ka sii gandu ka bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten bwãarokunu. Ma ba sɔ̃ɔ ka suru ka kperi sãamɔ ka sere maa bũu wi ba mɔ̀ Baali.

17 Kɔ̃sa ba mɔ̀ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Domi ba ka ben bibu yãkunu mɔ̀, ba wɔ̃ɔmɔ dɔ̃ɔ sɔɔ. Yen biru ba sɔronu mɔ̀. Yeniba kpurowa ya Yinni Gusunɔn mɔru seeya.

18 Ma u Isireliba kpuro yarinasia saa win wuswaan di. U Yudaba tɔna deri.

19 Yudaban tii, ba ɲ̀ Gusunɔ ben Yinni mɛm nɔɔwɛ. Isireliban yira ba swĩi mam mam.

20 Ma Yinni Gusunɔ u Isireliban bweseru kpuro biru kisi. U bu wɛrɔbu nɔma bɛria, ba bu sekuru doke, ba ka bu doona win wuswaan di.

21 Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u dera Isireli be, ba karana ka Dafidin yɛnugibu ba kpa, yera ba Yeroboamu Nɛbatin bii kua ben sunɔ. Ma Yeroboamu wi, u dera ba tora Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.

22 Domi kɔ̃sa ye u kua, yera ba maa swĩi mam mam.

23 Yen sɔ̃na u bu gira win wuswaan di nge mɛ u raa gerua saa win sɔmɔbun nɔɔn di. Ma ba bu gura ba ka da Asiriɔ. Mɛya ba yoru dimɔ sere ka gisɔn gisɔ.

Ba ka Isireliba da Asirin temɔ

24 Yen biru, Asirin sina boko u dera tɔmba na saa Babilonin di ka Kutan di ka Afan di ka Hamatin di ka sere maa Sefaafaimun di. Ma u dera ba Isireliba kɔsire kua. Ba Samari mwa, ma ba sina Isireliban wuu marosɔ.

25 Sanam mɛ ba sindu torua tem mi, ba ɲ̀ Gusunɔ Isireliban Yinni sãamɔ. Ma Gusunɔ u dera gbee sinansu su ben dabiru go.

26 Yera ba Asirin sina boko sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, bwese tuku ni a ka na Samari mini, nu ɲ̀ Gusunɔ Isireliban Yinnin sãaru yɛ̃. Wee u dera gbee sinansu su na su bu sɛ̃suka su go.

27 Ma Asirin sina boko u wooda wɛ̃ u nɛɛ, Isireli be na yoru mwɛɛra sɔɔ bu de yãku kowo turo u da u bu sɔ̃ɔsi nge mɛ ba ra ka Gusunɔ sã tem mi.

28 Yera Isireliban yãku kowo turo u na u sina Betɛliɔ u ka bu sɔ̃ɔsi nge mɛ ba koo ka Gusunɔ sã.

29 Adama bwese tuku nin baatere mi ta wãa kpuro ta ten bwãaroku kuawa ta sãamɔ. Ma ba nu yi yi mi Isireliba ba ra raa yãkunu ko, gungunu wɔllɔ.

30 Ben bũu nin yĩsa wee. Babilonigibugiin yĩsira Sukɔtu Benɔtu. Kutagibugiiwa maa Nɛɛgali. Hamatigibugiiwa Asima.

31 Afabagina maa Nibukasi ka Taataki. Sefaafaimugibu maa, biba ba ra wɔ̃ bu ka

ben bũu ni ba mɔ̀ Adamɛlɛki ka Anamɛlɛki yãkuru kua.
32 Ka mɛ, ba maa Gusunɔ sãamɔ. Adama ba maa yãku kowobu gɔsa be sɔɔ, be ba ko n da bu yãkuru kue ben bũu yãku yerɔ, gungunu wɔllɔ.
33 Nge mɛya ba Yinni Gusunɔ sãamɔ. Ma ben baawure u maa win bũu mɔ u sãamɔ, wi u ka na saa win tem di.
34 Sere ka gisɔ ben yellun komana ba swĩi. Ba ɲ̀ maa Yinni Gusunɔ sãamɔ ka gem. Ba ɲ̀ win yiirebu ka win woodaba swĩi dee dee ye u Yakɔbun bibun bweseru wɛ̃. Yakɔbu wiya, Yinni Gusunɔ u maa yĩsiru kã Isireli.
35 N deema Yinni Gusunɔ u raa ka Yakɔbun bii be arukawani bɔkua u nɛɛ, i ku ra yiira bũnun nuurɔ i nu sã. I ku ra maa nu yãkuru koosi.
36 Adama nɛ, Yinni Gusunɔ, nɛ wi na bɛɛ yarama Egibitin di ka nɛn dam bakam, nɛ turowa i ko i yiira i sã kpa i man yãkuru kua.
37 I nɛn yiirebu ka nɛn woodaba kpuro ye na bɛɛ wɛ̃ mɛm nɔɔwɔ baadomma. I ku ra bũnu ganu sã.
38 Mɛya i ku maa arukawani ye duari ye na ka bɛɛ bɔkua na nɛɛ, i ku ra bũu goo sã.
39 I de i man sã domi nɛna na sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni. Kon bɛɛ wɔra saa bɛɛn wɛrɔbu kpuron nɔman di.
40 Adama ka mɛ, ba ɲ̀ Yinni Gusunɔ mɛm nɔɔwɛ. Ben tiin yellun komana ba swĩi.
41 Nge mɛya bwese tuku nin tii nu Yinni Gusunɔ sãamɔ nu maa ka nin bũnu sãamɔ. Mɛya ben bibu ka ben debuminɔ nu mɔ̀ sere ka gisɔ nge mɛ ben baababa ba kua.

18

Esekiasi

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 29:1-2; 31:1)

1 Osee, Elan bii, Isireliban sina bokon bandun wõɔ itase sɔɔra, Esekiasi Akasin bii, Yudaban sina boko u bandu di Yudaɔ.
2 U mɔwa wõɔ yenda nɔɔbu sanam mɛ u ban te di. Ma u kua wõɔ tɛna tia sari ban te sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Abi, Sakarin bii.
3 Esekiasi u kua ye ya Yinni Gusunɔ wɛ̃re nge mɛ win sikado Dafidi u kua.
4 U gungunu kɔsuka mi ba ra bũu yãkuru ko ka maa nin bwãarokunu. Ma u waa sii gandugia ye bɔɔka ye Mɔwisi u kua. Domi Isireliba ba ra n daamɔ yen nuurɔ ba n turare dõɔ dokemɔ. Ba ye yĩsiru kã Nɛhusitani.
5 Esekiasi wi, u Gusunɔ naanɛ kua n kere Yudaban sinam be ba nùn gbiiye kpuro ka sere be ba bandu di win biru.
6 U ka Gusunɔ yɔ̃rawa dim dim. U ɲ̀ nùn biru kisi baa fiiko. U win woodaba mɛm nɔɔwawa ye u Mɔwisi wɛ̃.
7 Gusunɔ u ka nùn wãa. Ma n nùn kooramme ye u mɔ̀ kpuro sɔɔ. Saa ye sɔɔ, u Asirin sina boko seesi. Ma u yara win yorun di.
8 Yen biru u Filisitiba tabu wɔri u kamia sere u ka da Gasaɔ. Ma u ben tem mwɛɛra ka ben wuu gbãra damgisu ka mi ben kõsobu ba ra n wãa wãa.

Samarin tarusibun

yaayasiabu

9 Esekiasi Yudaban sina boko win bandun wõɔ nnɛse sɔɔ, ka maa Osee, Elan bii, Isireliban sina bokon bandun wõɔ nɔɔba yiruse sɔɔ, yera Saamanasaa Asirin sina boko ka win tɔmbu ba Samari tarusi wõɔ yiru.
10 Ma wõɔ itaseru ba ye kamia. Saa yera Esekiasi u win bandun wõɔ nɔɔba tiase sɔɔ dɔɔ. Ma Osee, Isireliban sina boko u maa wãa win bandun wõɔ nɔɔba nnɛse sɔɔ.
11 Asirin sina boko u Isireliba gura u ka da win temɔ. Ma u bu yi wuu ge ba sokumɔ Salasiɔ ka Saborin daarun goorɔ Gosanin temɔ ka sere maa Mɛdiban wusɔ.
12 Domi Isireli be, ba ɲ̀ Yinni Gusunɔn gere mɛm nɔɔwɛ, ba ɲ̀ maa arukawani ye u ka bu bɔkua wure. Mɛya ba ɲ̀ maa Mɔwisi win sɔm kowo mɛm nɔɔwɛ.

Asirigibu

ba Yerusalɛmu tarusi
(I maa mɛɛrio Esai 36:1 ka Bandun Gari II, 32:1)

13 Esekiasi Yudaban sina bokon bandun wõɔ wɔkura nnɛse sɔɔ, yera Asirin sina boko Sankeribu u Yudaban wuu si su gbãranu mɔ kamia.
14 Ma Esekiasi u gɔra Lakisiɔ Asirin sina boko win mi u nɛɛ, bu nùn sõ ma wi Esekiasi u torawa. Ye u maa nùn bikia kpuro u koo ye ko. Yen sõ, u de u doona win tem di.

Ma Asirin sina boko wi, u Esekiasi sii geesu kilo nɔrɔbun suba nɔɔba nnɛ (9.000) ka wura kilo nɛnɛ ka wunɔbu (900) bikia.

15 Ma Esekiasi u sii gee si su wãa Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ ka maa si su wãa sina
bokon arumani beru yerɔ gura u Asirin
sina boko wi wɛ̃,
16 ka maa wura ye u raa doke sãa yerun
gamboba sɔɔ ka kɔnnɔn dãa sɔɔ.

Asirin tabu kowobun

wirugiin gere
(I maa mɛɛrio Esai 36:2-22 ka Bandun Gari II, 32:9-16)

17 Saa Lakisi min diya Asirin sina boko u
tabu durɔ damgibu gɔrima ka ben wirugibu
ita bu Esekiasi wɔri Yerusalɛmuɔ. Ye tɔn be,
ba tura mi, yera ba bura ba yõra nim toran
bɔkuɔ ye ba kua ya ra ka nim nɛ wuuɔ saa
bwian di, mi ba ra beka wɔ̃ken swaaɔ.
18 Sanam mɛ sɔɔra ba sina boko sokusia.
Adama Eliakimu Hilikiyan bii, sina bokon
sɔm kowobun wirugiiwa u da ben mi ka
Sebina wi u sãa sina bokon tire yoro ka
Yoasi Asafun bii wi u ra tirenu bere.
19 Asirin tabu kowobun wirugii ben turo,
u bu sõɔwa u nɛɛ, i Esekiasi sõɔwɔ i nɛɛ,
amɛniwa bɛsɛ Asirigibun sina boko wi u
kpuro kere u gerua. U nɛɛ, mba u yõrari u
naanɛ sãa mɛ.
20 Domi u nɛɛ, u dam mɔ. Ma u bwisi
kɛ̃ɔ mɔ u ka tabu ko. Adama gari saarinu
tɔnawa. N n mɛn na, ma sɔɔra win naanɛ ya
wãa u ka nùn seesi.
21 Geema win naanɛ wãawa Egibitin
sunɔn mi, wi u sãa nge kaba te ta kɔsikire.
Wi u tu nɛnua u tãsiri kpa tu nùn mura tu
mɛɛra ko. Nge mɛya Egibitin sunɔ u sãa be
ba nùn yĩiyɔn mi.
22 Mɛya i ko i gere i nɛɛ, Gusunɔ bɛɛn
Yinniwa i naanɛ sãa. Adama n ṅ win sãa
yenu ka yãku yena Esekiasi u kɔsuka? Ma u
bɛɛ Yudaba ka Yerusalɛmugibu sõɔwa u nɛɛ,
i n da de sãa yerɔ, Yerusalɛmuɔ i yãkuru ko
mi tɔna?
23 N n mɛn na, u ka nɛn yinni Asirin
sina boko arukawani bɔkuo kpa u nùn dumi
nɔrɔbun suba yiru (2.000) wɛ̃ ù n yɛ̃ u koo
maasɔbu wa bu yi sɔni.
24 Domi u ṅ kpɛ̃ u yõra u wi u piiburu bo
nɛn yinnin tabu kowobu sɔɔ ma, baa mɛ u
tamaa Egibitigibu ba koo nùn tabu kɛkɛ yi
dumi gawe ka maasɔbu wɛ̃.
25 U ṅ yɛ̃ ma ka Yinni Gusunɔn yɛ̃ra u ka
tem mɛ wɔrima, kpa u mɛ kɔsuku? Domi
Gusunɔn tiiwa u nɛɛ, u doo u tem mɛ wɔri
kpa u mu kɔsuku.
26 Eliakimu Hilikiyan bii ka Sebina ka
Yoasi ba durɔ wi sõɔwa ba nɛɛ, a suuru
koowo, sa nun kanamɔwa a ka bɛsɛ wunɛn
bwãabu gari koowo ka aramum, domi sa
mu nɔɔmɔ. A ku ka maa bɛsɛn barum
Heberum gari gere, kpa tɔn be ba swaa daki
gbãrarun di bu ku nɔ ye sa gerumɔ.
27 Adama durɔ wi, u bu wisa u nɛɛ, i tamaa
nɛn yinni u man gɔrima bɛɛ ka bɛɛn yinni
tɔnan sõ n ka gari yini gere? Aawo, ka maa
be ba sõ gbãraru wɔllɔn sõna u man gɔrima.
N ṅ maa tɛɛmɔ i ka bɛɛn tiin swaa swĩibu di
kpa i bɛɛn yɛ̃kum nɔ ka be sannu.
28 Saa ye sɔɔra durɔ wi, u gbãra ka dam ka
Yudaban barum u nɛɛ, i bɛsɛ Asirigibun sina
boko wi u kpuro keren gari swaa dakio.
29 U nɛɛ, i ku de Esekiasi u bɛɛ nɔni wɔ̃ke
domi u ṅ kpɛ̃ u bɛɛ wɔra saa win nɔmun di.
30 I ku wura i Gusunɔ naanɛ ko baa Es-
ekiasi ù n nɛɛ, Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ wɔra,
n ṅ koorɔ Asirin sina boko u wuu ge mwa.
31 I ku maa nùn swaa daki. Adama i nɔɔwɔ
ye Asirin sina boko u gerua. U nɛɛ, i ka nùn
nɔɔ tia koowo kpa i nùn tii wɛ̃. Kpa baawure
u wa u win tiin resɛmba ka win dãa binu di.
Kpa u maa win dɔkɔn nim nɔ.
32 Yen biru u koo na u bɛɛ sua u ka da tem
gam mɛ mu sãa nge bɛɛn tiin tem mɛ, mi
resɛm ka alikama wãa, kpa i n pɛ̃ɛ ka tam
mɔ ka tim ka olifin gum. Mɛya i ko i n wãa,
ye i ko i raa ka gbi mini. Yen sõ, i ku maa
Esekiasin gere swaa daki. Domi u koo bɛɛ
nɔni wɔ̃ke u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ
wɔra.
33 Bwese ni nu tien bũnu nu ṅ bu wɔre
Asirin sina bokon nɔman di.
34 Mana Hamati ka Aapadi ka Sefaafaimu
ka Hena ka Ifan bũnu nu wãa tɛ̃. Nu kpĩa nu
Samarigibu wɔra saa win nɔman di?
35 Bũu ni kpuro sɔɔ, nin nirà nu nin tem
wɔra saa win nɔman di, bu sere nɛɛ, Yinni
Gusunɔ u koo Yerusalɛmu wɔra.
36 Ma Yudaba kpuro ba mari, domi sina
boko Esekiasi u nɛɛ, bu ku raa nùn gɛɛ wisi.
37 Ma Eliakimu Hilikiyan bii, sina bokon
sɔm kowobun wirugii wi, ka maa win tire
yoro Sebina ka sere Yoasi, Asafun bii wi u
ra tirenu bere, ba na Esekiasin mi, ba yabe
kĩanu sebua nuku sankiranun sõ. Ma ba
nùn durɔ win gari yi kpuro saaria.

19

Sina boko Esekiasi

u bwisi bikia
(I maa mɛɛrio Esai 37:1-7)

1 Saa ye Esekiasi sina boko u gari yi nua,
yera u win tiin yabenu nɛnua u gĩana. Ma u
saaki sua u sebua nuku sankiranun sɔ̃. Ma
u da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
2 Yera u Eliakimu sɔm kowobun wirugii
ka maa Sebina win tire yoro ka yãku
kowo guro gurobu gɔra Gusunɔn sɔmɔ Esai
Amɔtin biin mi. N deema be maa, saakibara
ba sebua ba ka da mi.
3 Ye ba tura mi, ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
amɛniwa Esekiasi u gerua u nɛɛ, gisɔn tɔ̃ɔ
te, nuku sankiranu sɔɔra sa wãa. Ba sun
sɛɛyasiamɔ, ma ba sun doke sekuru sɔɔ.
Gisɔn wahala ye, ya sãawa nge tɔn kurɔ wi u
yiire u kĩ u ma, ma u ǹ dam mɔ u ka wɛ̃ma.
4 N n mɛn na, a kanaru koowo bɛsɛ be sa
gina tien sɔ̃. Sɔrɔkudo Gusunɔ wunɛn Yinni
u ko n Asirin sina bokon gari yi nua wi u na
u nùn wɔnwa. Kpa u nùn sɛɛyasia.
5 Ye Esai u Esekiasin bwãa ben gari yi nua,
6 yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ye i ko i bɛɛn
yinni sɔ̃ wee. I nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ
u gerua. U nɛɛ, u ku de gari yi u nua mi, yi
nùn bɛrum ko, ye Asirin sina bokon gɔro be,
ba ka wi Yinni Gusunɔ wɔnwa mi.
7 U koo de Asirin sina boko wi, u labaari
gaa nɔ kpa yu win bwɛ̃ra gɔsia u wura win
temɔ. Miya u koo de bu nùn go ka takobi.

Asirigibu

ba maa Yudaba nandasia
(I maa mɛɛrio Esai 37:8-13 ka Bandun Gari II, 32:17)

8 Asirin sina bokon gɔro wi, u gɔsira u da
Libinaɔ. Domi u nua ma win yinni u doona
Lakisin di u da u Libinagii be tabu wɔri.
9 Saa ye sɔɔra Asirin sina boko u nua ma
Tiraka Etiopin sina boko u nùn tabu wɔrim
wee. Yera u maa Esekiasi sɔmɔbu gɔria u
nɛɛ,
10 amɛniwa i ko i Esekiasi sina boko sɔ̃. I
nɛɛ, u ku de Gusunɔ win Yinni wi u naanɛ
sãa mi, u nùn nɔni wɔ̃ke, u nɛɛ, nɛ, Asirin
sina boko na ǹ kpɛ̃ n Yerusalɛmu mwa.
11 Wi Esekiasin tii u nua nge mɛ bɛsɛn
sinam be ba man gbiiye ba raa tem mɛ mu
tiegibu kpuro kam koosia. Yera wi, u tamaa
u koo yari win nɔman di?
12 Sanam mɛ nɛn baababa ba Gosani
kpeerasia ka Harani ka Resɛfu ka sere
Edɛnigibu, be ba wãa Telasaaɔ, ben bũnu
kpĩa nu bu yara?
13 Nge mana Hamatigibun sunɔ u wãa
ka Aapadigibun sunɔ ka Sefaafaimugibun
sunɔ, ka Henagibun sunɔ ka sere maa Ifagii.

Esekiasin kanaru
(I maa mɛɛrio Esai 37:14-20)

14 Ye Asirin sina bokon sɔmɔ be, ba tura
Esekiasin mi, yera ba nùn tireru wɛ̃ tè sɔɔ
ben yinnin gari wãa. Ma Esekiasi u tu gara.
Yen biru u da Gusunɔn sãa yerɔ ma u tu
dɛria mi.
15 U kanaru kua u nɛɛ, Gusunɔ bɛsɛn
Yinni, wunɛ wi a sɔ̃ gɔradoban suunu sɔɔ,
wunɛ turowa a sãa sinambu kpuron Yinni.
Wuna a wɔllu ka tem taka kua.
16 A nɔni seeyo a mɛɛri, kpa a swaa daki a
nɛn gari nɔ. Kpa a Sankeribu Asirin sunɔn
gari nɔ, wi u win sɔm kowobun wirugii
gɔrima u ka nun wɔmɛ.
17 Ka gem, Yinni, na yɛ̃ ma Asirin sinambu
ba bwese dabinu kpeerasia ka nin tem.
18 Ma ba nin bwãarokunu dɔ̃ɔ mɛniki.
Domi nu ǹ sãa Gusunɔ. Nu sãawa tɔmbun
sɔma ye ba kua ka dãa ka kpenu. Yen sɔ̃na
ba kpĩa ba nu kpeerasia.
19 Adama wunɛ, a sãawa Gusunɔ bɛsɛn
Yinni. A sun wɔro saa Sankeribun nɔman
di kpa handunian sinambu kpuro bu gia ma
wunɛ turowa a sãa Gusunɔ.

Esain gari

yi u sina boko nɔɔsia
(I maa mɛɛrio Esai 37:21-35)

20 Yera Esai Amɔtin bii u Esekiasi sɔmɔ
gɔria u nɛɛ, bu nùn sɔ̃ ma Gusunɔ Isire-
liban Yinni u win kanaru mwa te u kua
Sankeribu Asirin sina bokon sɔ̃.
21 Ye Yinni Gusunɔ u gerua win sɔ̃, ye wee.
U nɛɛ,
Yerusalɛmun tɔmbu kpuro ba nùn gɛma.
Ba nùn yaakoru mɔ̀.
Ba nùn yɛ̃ɛmɔ ba wii gimanu koosimɔ.
22 Wara u kam mɛɛra. Wara u wɔnwa.
Wara u ka nɔɔ gɔmunu mɔ̀.
U ǹ yɛ̃ ma wi, Gusunɔ, Isireliban Yinnin tii
wi u dɛɛren wuswaaɔra u tii sue?
23 Win sɔmɔba na, ba wi, Yinni Gusunɔ
wɔnwa.
Ma u nɛɛ, ka win tabu kɛkɛ dabira
u yɔɔwa Libanin guu ni nu bon wɔllɔ.

Ma u dua sere sere yen dãa sõɔn sɔɔwɔ
u gen dãa gea ye ba mɔ̀ sɛduru ka sipɛrɛ
ye ya gunum bo bɔɔra.
24 U nɛɛ, u bwia gba.
Ma u tem tukum nim nɔra.
Win tabu kowobu ba bɔsu
Egibitin nim tori kpuro sɔɔ
ba yi sanka.
25 Adama u ǹ yɛ̃ ma wi, Yinni Gusunɔn tiiwa
u yeniban himba yi saa yellun di?
Wee tɛ̃, himba ye, ya koora.
Ma u dera wi, Asirin sina boko
u wuu si su gbãranu mɔ bansu koosia.
26 Yinni Gusunɔwa u dera wuu sin tɔmba bɛrum soora,
ba wãa sekuru sɔɔ.
Ba kua dam sarirugibu nge yakasu gberɔ,
ǹ kun mɛ, nge doo gãaru te gɛmi di.
27 Yinni Gusunɔ wi, u maa nɛɛ,
u yɛ̃ saa ye Asirin sina boko wi,
u ra sinɛ ka saa ye u ra du dirɔ
ka saa ye u ra yari,
ka maa saa ye u ka nùn mɔru mɔ̀.
28 Tɛ̃ yèn sõ u ka Yinni Gusunɔ mɔru mɔ̀
ma u nùn gari sõɔwa ka tii suabu,
u koo win wɛ̃ru yaba u yɔni doke.
Kpa u maa nùn yaruka dokea nɔɔwɔ.
Kpa u de u gɔsira u wura mìn di u na.
29 Ma Esai u Esekiasi sõɔwa u nɛɛ, wee ye
ya ko n sãa yĩreru wunɛn mi. Gisɔku ge, ka
gasɔku, doo gãariya i ko i di. Adama wõɔ
itase i ko i duurewa kpa i gɛ̃. Mɛya i ko i maa
resɛm duure kpa i yen marum di.
30-31 Yudaban bweseru sɔɔ, be ba tiara
Siɔnin guurɔ Yerusalɛmuɔ ba koo faaba wa
kpa bu kpara nge dãa, kpa bu gbini ko sere
tem sɔɔwɔ kpa bu binu ma. Yeniwa Gusunɔ,
wɔllu ka tem Yinni u koo ko win hanian sõ.
32 U gerua u nɛɛ, Asirin sina boko wi, u ǹ
duɔ Yerusalɛmuɔ. Mɛya win tabu kowobu
ba ǹ ye susiɔ ba n tɛrɛnu nɛni bu ka kuku
yenu ko bu sere nɛɛ, ba koo sɛ̃u to.
33 Swaa ye u ka na, yera u koo ka gɔsira,
u ǹ duɔ wuu ge sɔɔ. Yinni Gusunɔn tiiwa u
gerua mɛ.
34 Domi u koo wuu ge kõsuwa u gu faaba
ko win tiin sõ, ka maa Dafidi win sɔm kowon
sõ.

Yinni Gusunɔ

u Asirigibu kamia

(I maa mɛɛrio Esai 37:36-38 ka Bandun Gari II, 32:21-22)

35 Ye n kua wõkuru yera Yinni Gusunɔn
gɔrado u yara u da Asirigibun sansaniɔ ma
u tɔnu nɔrɔbun suba wunaa wɛnɛ ka nɔɔbu
(185.000) go. Ye ba seewa bururu, ba deema
wee gona nu tɛrie.
36 Yera Sankeribu Asirin sina boko u
gɔsira u da u wãa Ninifuɔ.
37 Sõɔ teeru u da u yiire win bũu wi ba
ra soku Nisɔrɔkun nuurɔ. Miya win bibu
yiru beni, Adamɛlɛki ka Sarɛsɛɛ ba nùn go
ka takobi. Ma ba kpikiru sua ba da tem mi
ba mɔ̀ Ararati gia. Ma win bii Esaa Hadoni u
bandu kɔsire kua.

20

Esekiasi u bara

ma Yinni Gusunɔ u nùn bɛkia

(I maa mɛɛrio Esai 38:1-8 ka Bandun Gari II, 32:24)

1 Saa ye sɔɔ, Esekiasi u bara sere u gɔɔ
turuku kua. Ma Gusunɔn sɔmɔ Esai Amɔtin
bii u na win mi. U nùn sõɔwa u nɛɛ, amɛniwa
Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, a wunɛn
yɛnugibu sõɔwɔ ye baawure ko n da ko
wunɛn biru. Domi kaa gbi.
2 Yera Esekiasi u win wuswaa sĩiya u gana
girari ma u kanaru kua u nɛɛ,
3 Yinni Gusunɔ, a suuru koowo, a yaayo
ma na sĩa dee dee wunɛn wuswaaɔ. Na
wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa. Na maa kua
ye n nun wɛ̃re.
Yen biru u swĩ gem gem.
4 Sanam mɛ Esai u yariɔ sina kpaaru min
di, yera Yinni Gusunɔ u ka nùn gari kua u
nɛɛ,
5 a gɔsiro a ka Esekiasi nɛn tɔmbun kparo
sõ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerua, nɛ wi na sãa bɛɛn baaba Dafidin
Yinni. Na nɛɛ, na win kanaru mwa, na
maa win nɔni yĩresu wa. Wee, kon de u
bɛkura. Yen biru sõɔ itase u koo da nɛ, Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ.
6 Kon maa win wãarun tõru sosi wõɔ
wɔkura nɔɔbu kpa n nùn faaba ko n wuu ge
wɔra saa Asirin sina bokon nɔman di. Mɛya
kon gu kõsu nɛn tiin sõ ka nɛn sɔm kowo
Dafidin sõ.
7 Yen biru Esai u nɛɛ, bu dãa ye ba mɔ̀
figien marum suo bu pɛra bu tɛɛni win bara

ten wɔllɔ. Ma ba mu pɛra ba tɛɛni ma u bɛkura.
8 N deema Esekiasi u raa Esai bikia u nɛɛ, mba n ko n sãa yĩreru te ta koo nùn sõɔsi ma u koo bɛkura kpa u da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ yen sõɔ itaseru.
9 Ma Esai u nùn wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u koo win gari yibia yìn nɔɔ mwɛɛru u kua. Yɔɔtian tiro ga koo kesi sere naa dabusanu wɔkuru sõɔ ù n kɛlla. A kĩ gu kaara? Nge gu sosi.
10 Ma Esekiasi u nɛɛ, n ṅ sẽ yɔɔtian tiro gu ka sosi naa dabusanu wɔkuru sõɔ ù n kɛlla. Yen sõ, na kĩwa gu kaara.
11 Yera Gusunɔn sɔmɔ Esai u Yinni Gusunɔ kana u de gu kaara. Ma Yinni Gusunɔ u dera n koora mɛ.

Babilonin sina boko

u Esekiasi sɔmɔbu gɔria
(I maa mɛɛrio Esai 39)

12 Saa ye sɔɔ, Mɛrodaki Baladani, Baladanin bii, Babilonin sina boko u Esekiasi sɔmɔbu gɔria ka tireru ka kẽnu. Domi u nua ma Esekiasi u bara.
13 Ye sɔmɔ be, ba tunuma Esekiasin mi, yera u bu dam koosia, ma u ben gari swaa daki ye ba ka sĩimɔ. Yen biru u ka bu da win arumani beru yerɔ. Yera ya sãa sii geesu ka wura ka turare ka gum nubu durorugim ka tabu yãnu. Ye ya gesi sãa win arumani kpuro, yen gaa sari ye u ṅ bu sõɔsi.
14 Yen biruwa Esai u na u sina boko Esekiasi bikia u nɛɛ, man diya tɔn beni ba nun naawa. Ye ba tunuma, mba ba gerua.

Ma Esekiasi u nùn wisa u nɛɛ, ba nawa saa tem tontonden di mɛ ba mɔ̀ Babiloni.
15 Esai u kpam nùn bikia u nɛɛ, mba ka mba ba wa wunɛn yɛnuɔ.

Ma Esekiasi u nùn wisa u nɛɛ, ye ya wãa nɛn yɛnu ge sɔɔ kpuro, ba wawa. Nɛn arumani sɔɔ gãanu sari ni na ṅ bu sõɔsi.
16 Yera Esai u nùn sõɔwa u nɛɛ, a swaa dakio a nɔ ye Yinni Gusunɔ u gerua.
17 U nɛɛ, wee tõru gara sisi tè sɔɔ ba koo wunɛn arumani kpuro gura bu ka da Babiloniɔ ka ye wunɛn baababa ba sweena ba nun deria. Yen gaa sari ye ba koo nun deria tõɔ te.
18 Ba koo wunɛn tiin bweseru sɔɔ bibu mwɛɛri kpa bu ka bu da Babiloniɔ bu bu maatam ko. Kpa bu ko sina bokon sɔm kowobu sina kpaarɔ.
19 Yera Esekiasi u Esai wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔn gari yi a gerua mi, gari bura.

Domi alafia ka bɔri yɛndu ta ko n wãa nɛn wãarun tõru kpuro sɔɔ.
20-21 Yen biru Esekiasi u kpuna u gu, ma ba nùn sika win baababan sikaɔ. Saa yera win bii Manase u bandu kɔsire kua. Ye Esekiasi u kuan sukum ka maa win wɔrugɔru ka nge mɛ u wɔru gba mi nim mu koo sina, ma u mu tori wuna yi ka nim na Yerusalɛmuɔ, ye kpuron gari yi yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.

21

Manase

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 33:1-10,18-20)

1 Wõɔ wɔkura yiruwa Manase u mɔ sanam mɛ u bandu di Yerusalɛmuɔ. Ma u ban te sɔɔ kua wõɔ weeraakuru ka nɔɔbu. Win mɛron yĩsira Hɛfisiba.
2 Manase wi, u kua ye ya ṅ Yinni Gusunɔ dore. Domi u bwese tuku ni Yinni Gusunɔ u gira be Isireliban suunu sɔɔn din komanu swĩi.
3 Ma u wure u kpam gunguu ni bana, mi ba ra bũu yãkuru ko, ni win tundo Esekiasi u kɔsuka. Ma u maa bũu wi ba mɔ̀ Baali yãku yenu kua. Mɛya u kpam wure u bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten bwãaroku kua ba sãamɔ nge mɛ Akabu Isireliban sina boko u raa kua. Saa yera u maa sõɔ ka suru ka kperi kpuro mɛnna u sãamɔ.
4 Ma u maa bũu turanu ganu kua Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. N deema sãa yee ten sõna Yinni Gusunɔ u raa nɛɛ, Yerusalɛmu miya kon nɛn yĩsiru doke.
5 Ma u turanu kua mi ba ra sõɔ ka suru ka kperi sã sãa yerun yaari yiru sɔɔ.
6 U mam ka win bii yãkuru kua u nùn wõɔwa. U ra maa guru winu ka wɛɛ bikiaru koosi. U tɔmbu gɔsa be ba ra nùn gɔribu sokue. Nge mɛya u kõsa mɔ̀ u sosimɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ u ka win mɔru seeya.
7 U bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten bwãaroku sua, u doke Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. N deema sãa yee ten sõna Gusunɔ u Dafidi ka win bii Salomɔɔ sõɔwa u nɛɛ, Yerusalɛmuwa na gɔsa Isireliban wusu kpuro sɔɔ. Ma na dera ba man diru bania mi, mi ba ko n da man sã. Miya na nɛɛ, kon nɛn yĩsiru doke.

8 Mɛya na ɲ̀ maa derimɔ Isireliba bu yari
ben tem di mɛ na ben baababa wɛ̃, bà n
nɛn woodaba mɛm nɔɔwammɛ, ye nɛn sɔm
kowo Mɔwisi u bu wɛ̃.
9 Adama ba ɲ̀ swaa daki. Wee Manase u
bu torasia ba kɔ̃sa kua ya kere bwese tuku
ni Yinni Gusunɔ u kpeerasia, be Isireliban
suunu sɔɔn digia.
10 Yera Yinni Gusunɔ u gari kua saa win
sɔmɔn nɔɔn di.
11 U nɛɛ, wee Manase Yudaban sina boko
u kua ye ya ɲ̀ wã. U mam kɔ̃sa kua n kere ye
Amɔreba ba kua. U dera Yudaba ba durum
kua. Domi u bwãarokunu kua ba sãamɔ.
12 Yen sɔ̃, nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni kon
Yerusalɛmu ka Yudan tem mɛ n tie nɔni
swãaru doke kpa baawure wi u wuu ge wa,
biti yu nùn mwa sere u kpana u nɔɔ mari.
13 Kon bu sɛɛyasia nge mɛ na dera ba
Samari ka Akabun yɛnu kua. Kon de bu gen
tɔmbu kpuro gurawa, kpa bu bu gɔ̃ɔri wĩa
wĩa, bu wukiri nge wekeru.
14 Mi sɔɔ, be ba tiara kon bu wɛrɔbu
nɔmu sɔndia kpa wɛrɔ be, bu ben yãnu gura
kpuro.
15 Domi ba man kɔ̃sa kua, ba nɛn mɔru
seeyamɔ saa dɔma tèn di na ben baababa
yarama saa Egibitin di.
16 Mi sɔɔra Manase u tora teni sosi, u
taarɛ sarirugibun yɛm yari sere mu koka
Yerusalɛmun swɛɛ kpuro sɔɔ, tora ni u
Yudaba koosia Yinni Gusunɔn wuswaaɔ
baasi, ye u ka dera ba bũnu sãwa.
17 Ye Manase u kuan sukum ka win tora
ni u kua, ye kpuro ya yorua Yudaban
sinambun faagin tireru sɔɔ.
18 Sanam mɛ u kpuna u gu, u da u win
baababa deema. Ma ba nùn sikua win yɛnuɔ
gbaa te ba mɔ̀ Usaɔ. Yen biru win bii Amɔɔ
u bandu kɔsire kua.

Amɔɔ u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 33:21-25)

19 Wɔ̃ɔ yɛnda yiruwa Amɔɔ u mɔ sanam
mɛ u bandu di. Ma u kua wɔ̃ɔ yiru ban
te sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira
Mɛsulemɛti, Harusi Yotibagiin bii.
20 Amɔɔ wi, u maa kua ye ya kun Yinni
Gusunɔ dore, nge mɛ win tundo Manase u
kua.
21 Win tundon yira kpurowa u swĩi. U
bũnu sãamɔ, ma u yiiramɔ bwãarokunun
nuurɔ nge mɛ win tundo u ra raa ko.
22 Ma u Gusunɔ win sikadoban Yinni deri,
u ɲ̀ win swɛɛ swĩi.
23 Yera win bwãabu gaba nɔɔ tia kua ba da
ba nùn go win dirɔ.
24 Adama tɔn be ba nùn go mi, ba maa ben
tii mwɛɛra ba go. Ma ba dera win bii Yosiasi
u bandu kɔsire kua.
25 Ye Amɔɔ u kuan sukum ye kpuro ya
yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.
26 Sanam mɛ Amɔɔ u kpuna u gu ba nùn
sikua win baababan sikaɔ gbaa te ba mɔ̀
Usaɔ. Ma win bii Yosiasi u bandu kɔsire kua.

22

Yosiasi

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 34:1-2)

1 Wɔ̃ɔ nɔɔba itawa Yosiasi u mɔ saa ye u
bandu di Yerusalɛmuɔ. U kua wɔ̃ɔ tɛna ka ita
ban te sɔɔ. Win mɛron yĩsira Yedida, Adaya
Bosikatigiin bii.
2 Yosiasi wi, u kua ye ya Yinni Gusunɔ
wɛ̃re, domi u sĩa win sikado Dafidin yira
kpuro sɔɔ, u ɲ̀ yen gaa gɛɛrari.

Ba Yinni Gusunɔn woodan

tireru wa
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 34:8-18)

3 Ye Yosiasi u kua wɔ̃ɔ yɛndu yiru sari
bandu sɔɔ, yera sɔ̃ɔ teeru u win tire yoro
Safani Asalian bii, Mɛsulamun debubu gɔra
sãa yerɔ u nɛɛ,
4 a doo yãku kowo tɔnwero Hilikiyan mi,
a nùn sɔ̃ a nɛɛ, u gobi yi dooru koowo yi
ba ka na Yinni Gusunɔn sãa yerɔ yi tɔmba
kɔ̃sobu wɛ̃.
5 Kpa bu sãa yerun sɔm kowobun
wirugibu gobi yi nɔmu bɛria.
6 Kpa bu ka yi dãa dãkobu ka banɔbu ka
sɔm kowobu kɔsia kpa bu ka dãa dwe ka
kpenu ni ba koo ka sãa yee te sɔmɛ.
7 Adama bu ku bikia nge mɛ ba ka gobi yi
dendisina, domi ba sãawa naanɛgibu.
8 Safani u da u Hilikiya gari yi sɔ̃ɔwa.
Ma Hilikiya u Safani sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na Yinni
Gusunɔn woodan tireru wa sãa yerɔ. Ma u
nùn tu wɛ̃ u gara.
9 Yen biru Safani u gɔsirama u na sina
bokon mi, u nùn gɔra tusia. U nɛɛ, wunɛn
bwãaba gobi yi sua ba sãa yerun sɔm
kowobun wirugibu nɔmu bɛria.

10 Ma u maa nɛɛ, tireru garu wee te yãku
kowo tɔnwero Hilikiya u man wɛ̃.
Ma u tu sina boko garia.

Yosiasi sina boko

u bikiaru da Huludan mi
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 34:19-28)

11 Saa yè sɔɔ sina boko Yosiasi u tire ten
gari nua, yera u win tiin yaberu nɛnua u
karana nuku sankiranun sõ.
12 Ma u yãku kowo Hilikiya ka Akikamu
Safanin bii ka Akabori Miseen bii ka sere
Safani win tire yoro ka Asaya win sɔm kowo
sõɔwa u nɛɛ,
13 i doo i Yinni Gusunɔ bikia ye tire tenin
gari gerumɔ nɛ ka nɛn tɔmbu Yudaban sõ.
Domi mɔru ye Yinni Gusunɔ u ka sun mɔ̀ ya
kpã, yèn sõ bɛsɛn baababa ba ǹ tire ten gari
swaa sue bu sere ko nge mɛ ta gerua.
14 Ma yãku kowo Hilikiya ka Akikamu
ka Akabori ka Safani ka Asaya ba da ba
Gusunɔn sɔmɔ Huluda wa Yerusalɛmun
wɔɔ bera kpaaɔ. Huluda win durɔwa
Salumu Tikifan bii, Harasin debubu.
Salumu wiya u ra yãku kowobun yabenu
bere. Ye ba tura mi, yera ba Huluda gari yi
sõɔwa.
15 Ma u bu wisa u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ
Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, i durɔ wi u
bɛɛ gɔrima sõɔwɔ i nɛɛ,
16 amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,
u koo de kõsa yu na Yerusalɛmuɔ kpa yu
min tɔmbu deema nge mɛ tire ten gari yi
gerua te wi Yudaban sina boko u gara.
17 Domi ba wi Yinni Gusunɔ deri, ma ba
bũnu turare dõɔ dokeammɛ bu ka win mɔru
seeya ka ben kookoosu kpuro. Yen sõ tɛ̃,
u ka Yerusalɛmugibu mɔru mɔ̀, ya ǹ maa
suremɔ.
18 Adama Yudaban sunɔ wi u bɛɛ gɔrima, i
nùn sõɔwɔ i nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ Isireliban
Yinni u gerua win wooda ye u garan sõ. U
nɛɛ,
19 yèn sõ wi, sina boko u nua
Yerusalɛmugibu ba koo kõsa wa, bu nuki
sankira kpa bu bu gɛm, ma gari yi, yi wi
sina bokon gõru so, ma u tii kawa Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ u swĩ, u win yaberu
nɛnua u karana,
20 yen sõna u koo de wi, sina boko u
gbi bɔri yɛndu sɔɔ kpa bu nùn sike win
baababan sikaɔ. Win nɔni kun maa kõsa ye
wasi, ye ya koo Yerusalɛmu deema.

Yosiasi u Gusunɔn arukawani dubia

ye u ka Isireliba bɔkua
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 34:29-32)

Ma tɔn be, ba gɔsirama ba sina boko gari
yi kpuro sõɔwa.

23

1 Yeniban biru, sina boko Yosiasi u
gɔra bu Yudaba ka Yerusalɛmugibun guro
gurobu mɛnnama.
2 Ma ba da sãa yerɔ ka yãku kowobu
ka Gusunɔn sɔmɔbu ka Yudaba ka
Yerusalɛmugibu gesi kpuro, bibu ka guro
gurobu. Ma ba bu Yinni Gusunɔn tire te
garia, te ba wa mi.
3 Yera sina boko u da u yõra mi u ra
yõre, u nɔɔ mwɛɛ teni kua Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ. U nɛɛ, kon Yinni Gusunɔ swĩiwa
kpa n win woodaba ka win yiirebu ka ye u
gerua kpuro mɛm nɔɔwa ka nɛn gõru kpuro.
Kpa n wa n tire tenin gari nɛnɛ. Ma tɔn ben
tii ba wura mɛ.

Yosiasi u sãa tukunu yinasia

win tem sɔɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 34:3-5)

4 Ma u dera yãku kowo tɔnwero Hi-
likiya ka yãku kowo be ba tie ka be ba sãa
yerun kɔnnɔ kõsu ba bũu ni ba mɔ̀ Baali ka
Asitaaten sãa yãnu ka ye ba ra ka kperi sã
gura ba yara sãa yee ten min di. Ma ba da ba
nu dõɔ mɛni Yerusalɛmun biruɔ, Sedoronin
wɔwaɔ. Ma ba nin torom gura ba ka da
Betɛliɔ.
5 Ma u maa yãku kowobu gira, be
Yudaban sinamba gɔsa bu ka turare dõɔ
doke yãku yenu sɔɔ ni ba kua Yerusalɛmuɔ
ka yen baru kpaanɔ, ka Yudaban wusɔ. Ma u
maa bũu wi ba mɔ̀ Baalin yãku kowobu gira
ka maa be ba suru ka sõɔ ka kperi sãamɔ.
6 U maa dera ba bwãaroku ge ba kua
Asitaaten sõ yara sãa yerun di. Ma u gu yara
Yerusalɛmun di u gu dõɔ mɛni Sedoronin
wɔwaɔ. Ma u gen torom sua u wisi mi ba ra
tɔmbu sike.
7 Yera u maa dia ye kɔsuka mi ba ra
sakararu ko bũu sãarun sõ. Miya maa
kurɔbu ba ra yãnu wesi bũu wi ba mɔ̀
Asitaaten sõ.
8 U dera Yinni Gusunɔn yãku kowoba na
saa Yudan wusun di, ma ba sãa yee nìn mi
ba ra turare dõɔ doke gungunu wɔllɔ kɔsuka

saa Geban di n ka girari Beri Sebaɔ. Mɛya ba maa bũu sãa yee ni nu wãa wuun gbãra kɔnnɔn nɔm dwarɔ kɔsuka, Yosue wuun sunɔn dii kɔnnɔn bɔkuɔ.
9 U ǹ dere gunguu nin yãku kowobu bu yãkuru ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ Yerusalɛmuɔ. Adama u dera ba pɛ̃ɛ ye ba ǹ seeyatia doke dimɔ ka begibu sannu.

10 Ma u maa dera ba sãa yee te ba mɔ̀ Tofɛti kɔsuka Hinɔmun wɔwaɔ. Kpa bu ku raa maa ka ben bibu yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko mi, bũu wi ba mɔ̀ Mɔlɔkun sɔ̃.
11 Ma u dera ba bwãaroku ni nu ka dumi weenɛ kɔsuka ni Yudaban sinamba ka na bu ka sɔ̃ɔ sã. U maa kɛkɛ ye dumi gawe dɔ̃ɔ mɛni ye ba ra dendi bu ka sɔ̃ɔ wi sã. Yeniba kpurowa ya raa wãa sãa yerun kɔnnɔwɔ, Nɛtani Mɛlɛkin yɛnun bɔkuɔ. Nɛtani Mɛlɛki wi, u sãawa sina bokon sɔm kowobun wirugii.
12 Yosiasi u dera ba bũu tura ni Yudaban sinamba raa kua Akasin dirun gidambisan wɔllɔ kɔsuka ka ni Manase u kua sãa yerun yaari yiru ye sɔɔ. Ye Yosiasi u nu kɔsuka u kpa, u dera ba nin yanim gura ba wisi Sedoronin wɔwaɔ.
13 U dera ba maa bũu sãa yenu kɔsuka ni Salomɔɔ u kua Yerusalɛmun sɔ̃ɔ yari yerɔ Olifin guurun sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Miya ba ra Sidonigibun bũu wi ba mɔ̀ Asitaate sã ka Mɔabuban bũu wi ba mɔ̀ Kemɔsi ka maa Amɔniban bũu wi ba mɔ̀ Milikɔmu.
14 Ma u ben bwãarokunu kɔsuka u maa dera ba dãa ye wuka ye ba raa gire Asitaaten sɔ̃. Ma u ka tɔmbun kukunu yen wɔrusu kɔrua.

Yosiasi u sãa tukunu yinasia

Isireliɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 34:6-7)

15 U maa dera ba tura te ta wãa Betɛliɔ kɔsuka ka bũu tura te Yeroboamu Nɛbatin bii u kua, wi u Isireliba doke toranu sɔɔ. Yen biru u tu dɔ̃ɔ mɛni muku muku, ka sere maa dãa ye ba gira Asitaaten sɔ̃.
16 Ye Yosiasi u sĩira u mɛɛra guu ten wɔllɔ, yera u wa sika wee. Ma u gɔra bu da bu tɔn be ba sikua min kukunu sikiama. Ma u kuku ni dɔ̃ɔ doke Betɛlin bũu turaru mi, u ka yãku yee te disi doke nge mɛ Gusunɔ u gerua saa win sɔmɔn nɔɔn di.
17 Saa yera u maa bikia u nɛɛ, waran sikira na waamɔ mini.
Ma wuu gen tɔmbu ba nùn wisa ba nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ wi u na saa Yudan di u ye a yãku yee te kua minin gari gerua, win sikira mi.
18 Ma sina boko u nɛɛ, i tu derio goo u ku raa win kukunu baba.
Nge mɛya ba ka durɔ win kukunu deri, ka sere maa Gusunɔn sɔmɔ wi u na Samarin diginu.
19 Yosiasi u maa dera ba bũu dia ye Isireliban sinamba bana kɔsuka, ben tem mɛ kpuron wuu marosɔ. Domi yera ba ka Yinni Gusunɔn mɔru seeya. U bũu dia ye kɔsukawa mam mam nge mɛ u kua Betɛliɔ.
20 U bũu nin yãku kowobu go nin turanɔ mi ba ra nu sã. Ma u tɔmbun kukunu dɔ̃ɔ mɛni tura nin wɔllɔ.
Yen biru u gɔsira u wura Yerusalɛmuɔ.

Yosiasi u Gɔɔ sararibun

tɔ̃ɔ bakaru kua
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 35:1,18-19)

21 Yosiasi sina boko u win tɔmbu kpuro wooda wɛ̃ u nɛɛ, i bɛɛn Yinni Gusunɔ Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru diiyo nge mɛ ba yorua win woodan tireru sɔɔ.
22 Ma ba tɔ̃ɔ baka te di ta kera te ba ra raa di saa kparobun waatin di n ka girari sinam be ba nùn gbiiye kpuron waati sɔɔ Yudaɔ ka Isireliɔ.
23 Yosiasi u kuawa wɔ̃ɔ yɛndu yiru sari bandu sɔɔ, saa ye ba tɔ̃ɔ baka te di Yerusalɛmuɔ.

Ye Yosiasi u maa kua
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 35:20-27; 36:1)

24 Yen biru Yosiasi u dera ba gɔri sokobu ka sɔrobu go. Ma u maa dera ba bwãaroku ni ba mɔ̀ Terafimu kam koosia ka sere maa bũu tura ni nu wãa Yerusalɛmuɔ ka Yudan temɔ. U yeni kuawa bu ka woodan tire te yãku kowo Hilikiya u wa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ mɛm nɔɔwa.
25 Sinam be ba Yosiasi gbiiye, ben goo sari wi u Yinni Gusunɔ sãwa nge wi ka win gɔ̃ru kpuro, ka win bwɛ̃ra kpuro, ka win dam kpuro nge mɛ Mɔwisin wooda ya gerua. Mɛya maa win biru sunɔ goo sari wi u kua nge mɛ.

26 Adama ka mɛ, Yinni Gusunɔn mɔru
kun sure ye u Yudaba seesi, kɔ̃sa ye Manase
u kuan sɔ̃.
27 Ma u nɛɛ, kon Yudaba kua nge mɛ na
Isireliba kua. Kon bu gira nɛn wuswaan di,
kpa n Yerusalɛmu wuu ge na raa gɔsa mi
deri, ka sere maa sãa yee tèn mi na nɛɛ, ko
na n da tii sɔ̃ɔsi.
28 Ye Yosiasi u kuan sukum ye kpuron
gari yi yorua Yudaban sinambun faagin
tireru sɔɔ.
29 Yosiasin waati ye sɔɔ, Egibitin sina boko
wi ba mɔ̀ Nɛko, u seewa sɔ̃ɔ teeru u Asirin
sina boko tabu somiru dɔɔ daa te ba mɔ̀
Efaratin bera gia. Ma sina boko Yosiasi u
seewa u da u ka nùn tabu wɔri. Ye Nɛko u
nùn wa, yera u dera ba nùn go Mɛgidoɔ.
30 Ma Yosiasin tabu kowobu ba win goru
sua ba kpɛ̃ɛ win tabu kɛkɛ sɔɔ ye dumi gawe,
ba ka na Yerusalɛmuɔ. Ba nùn sika win
siki wɔruɔ. Yera ba win bii Yoakasi sua ba
bandun gum tãre, u kua sunɔ win tundon
ayerɔ.

Yoakasi

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 36:2-4)

31 Yoakasi u mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda ita saa ye
u bandu di. Ma u kua suru ita ban te sɔɔ,
Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Hamutali
Yeremin bii, wi u wãa Libinaɔ.
32 Yoakasi wi, u ɲ̀ kue dee dee Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ. Kɔ̃sa ye win sikadoba
ba raa kua, yera u kua mam mam.
33 Ma Nɛko Egibitin sina boko u nùn mwa
u bɔkua u ka da Ribilaɔ Hamatin temɔ. Nge
mɛya u ka nùn bandu yara. Ma u Yudaba sii
geesun kilo nɔrɔbun suba ita (3.000) bure
ka wuran kilo tɛna.
34 Ma u Eliakimu Yosiasin bii bandu wɛ̃.
Yera u nùn yĩsi kpaaru kã̃ Yoyakimu. Ma u
ka Yoakasi da Egibitiɔ. Miya u gu.
35 Yoyakimu u Egibitin sunɔ sii gee si wɛ̃
ka wura ye. Adama u win tem tɔmbu sii
geesu ka wuran geeru burewa n ka turi gee
te Egibitin sunɔ u bikia.

Yoyakimu u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 36:5-8)

36 Wɔ̃ɔ yɛnda nɔɔbuwa Yoyakimu u mɔ
sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wɔ̃ɔ wɔkura
tia ban te sɔɔ. Win mɛron yĩsira Sebuda,
Pedaya Rumagiin bii.
37 Yoyakimu wi, u ɲ̀ kue dee dee Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ. Kɔ̃sa ye win sikadoba
ba raa kua, yera u kua mam mam.

24

1 Yoyakimun waati sɔɔra Nɛbukanɛsaa
Babilonin sina boko u Yudaba wɔri u bu
taarewa wɔ̃ɔ ita. Yen biru ba nùn seesi bu
ka tii yina.
2 Adama Yinni Gusunɔ u dera Babilonin
tabu kowobu ka Sirigibu, ka Mɔabuba,
ka Amɔnigibu, ba Yoyakimu wɔri bu ka
Yudaba kpeerasia nge mɛ u gerua saa win
sɔmɔbun nɔɔn di.
3 U yeni kuawa u ka Yudaba gira win
wuswaan di Manasen tora ni u kuan sɔ̃.
4 Domi Manase wi, u taarɛ sarirugibun
yɛm yari mu koka Yerusalɛmun swɛɛ sɔɔ.
Yeni kpuron sɔ̃na Yinni Gusunɔ u ɲ̀ bu
suuru kue.
5 Ye Yoyakimu u kuan sukum ye kpuron
gari yi yorua Yudaban sinambun faagin
tireru sɔɔ.
6 Yeniban biru u kpuna u gu. Ma ba
nùn sika win baababan sikaɔ. Ma win bii
Yoyakini u bandu kɔsire kua.
7 Egibitin tabu kowobu ba ɲ̀ maa yarire
ben tem di. Domi Babilonin sina boko u bu
tem mwaari saa Egibitin daarun di sere n ka
girari daa te ba mɔ̀ Efaratiɔ.

Yoyakini

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 36:9-10)

8 Wɔ̃ɔ yɛndu yiru sariwa Yoyakini u mɔ
saa ye u bandu di. Win mɛron yĩsira
Nɛhusita Ɛlinatani Yerusalɛmugiin bii.
9 Yoyakini wi, u ɲ̀ kue dee dee Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ. Kɔ̃sa u kua mam mam
nge mɛ win tundo u raa kua.
10 Saa ye sɔɔra Babilonin sina boko
Nɛbukanɛsaan tabu kowobu ba na ba
Yerusalɛmu wɔri ba ye tarusi.
11 Ma wi sina bokon tii u na mi, u bu
deema.
12 Yera Yoyakini Yudaban sina boko u
yara u Nɛbukanɛsaa wi sennɔ da ka win
mɛro, ka win bwãabu ka win sina asakpɔbu
ka win yɛnun sɔm kowobun wirugibu. Ma
Nɛbukanɛsaa u nùn mwa u pirisɔm doke. U
yeni kuawa win bandun wɔ̃ɔ nɔɔba itase sɔɔ.
13 Ma u sãa yerun arumani gura, ma u ten
dendi yãa ni Salomɔɔ u kua ka wura kɔsuka,

ma u maa sina kpaarun arumani gura nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.
14 Ma u Yerusalɛmun wirugibu ka ben damgibu gura u ka da ben mi. Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000). Ben gaba sãa sekobu gabu maa dãa dãkobu. Bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu tɔnawa u deri.
15 U sina boko Yoyakini ka win mɛro ka win kurɔbu ka win yɛnun sɔm kowobun wirugibu ka tem min damgibu kpuro gura u ka da Babiloniɔ.
16 Tabu kowo be u gura ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔba yiru (7.000). Ma nɔman sɔm kowobu ba sãa tɔmbu nɔrɔbu (1.000). Be kpuro ba sãawa tabu durɔ wɔrugɔba.
17 Yen biru u Matania kua sunɔ Yoyakinin ayerɔ. Ma u nùn yĩsiru kã Sedesiasi. Matania wi, u sãawa Yoyakinin tundon wɔnɔ.

Sedesiasi

u kua Yudaban sina boko

(I maa mɛɛrio Yeremi 52:1-3 ka Bandun Gari II, 36:11-12)

18 Saa ye Sedesiasi u bandu di Yerusalɛmuɔ, u mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda tia. Ma u kua wɔ̃ɔ wɔkura tia bandu sɔɔ. Win mɛron yĩsira Hamutali Yeremi Libinagiin bii.
19 Sedesiasi wi, u ṅ kue dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Kɔ̃sa ye Yoyakimu u raa kua, yera win tii u maa kua mam mam.
20 Ye kpuro ya koora yèn sɔ̃ Yinni Gusunɔ u ka Yudaba ka Yerusalɛmugibu mɔru kua domi u kĩ u bu fɛ̃ra u kɔ̃.

Ba Yerusalɛmu tarusi

(I maa mɛɛrio Yeremi 39:1-7; 52:3-11)

Saa ye sɔɔra Sedesiasi u Babilonin sina boko seesi.

25

1 Sedesiasin bandun wɔ̃ɔ nɔɔba nnɛse yen suru wɔkurusen sɔ̃ɔ wɔkurusewa Nɛbukanɛsaa Babilonin sina boko u Yerusalɛmu wɔrima ka win tabu kowobu kpuro. Yera u win sansani gira yen bɔkuɔ. Ma ba kuku yenu kua ba ka sikerena.
2 Ma ba wuu ge tarusi sere n ka kua Sedesiasin bandun wɔ̃ɔ wɔkura tiase.
3 Saa ye sɔɔra gɔ̃ɔra dam kua wuu ge sɔɔ. Wɔ̃ɔ gen suru nnɛsen sɔ̃ɔ nɔɔba nnɛse sɔɔ,
4 Babilonigibu ba Yerusalɛmun gbãra te yaba. Ma Yudaban sina boko ka win tabu kowobu ba duki yakura min di wɔ̃kuru baa mɛ Babilonigii be, ba wuu ge tarusi. Yudaba ba yarawa saa kɔnnɔ ge ga wãa gbãraru yirun baa sɔɔn di, sina bokon saadiẽn bɔkuɔ, Yuudɛnin wɔwan bera gia.
5 Adama Babilonin tabu kowo be, ba sina boko Sedesiasi naa swĩi. Ma ba nùn naamwɛ Yerikon wɔwaɔ. Yera win tabu kowobu ba yarina ba nùn deri.
6 Ma ba nùn mwa ba ka da Babilonin sina bokon mi Ribilaɔ. Miya ba nùn siri.
7 Ba win bibu sakira win wuswaaɔ. Ma ba win tiin nɔni wɔwa. Yen biru ba nùn bɔkua ka sii gandun yɔni yiru ba ka da Babiloniɔ.

Ba Yerusalɛmun tɔn be ba tie yoru mwɛɛra

(I maa mɛɛrio Yeremi 39:8-10; 52:12-30 ka Bandun Gari II, 36:17-21)

8 Nɛbukanɛsaan bandun wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka nnɛse sɔɔ, yen suru nɔɔbusen sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse sɔɔra Nɛbusarada wi u sãa Babilonin sina bokon kɔ̃sobun wirugii u na Yerusalɛmuɔ.
9 Ma u Yinni Gusunɔn sãa yeru dɔ̃ɔ mɛni ka Isireliban sina kpaaru, ka dia ye ya gesi wã kpuro. Ye ya sãa damgibun dia u dɔ̃ɔ mɛniwa.
10 Tabu kowo be ba nùn swĩi ba Yerusalɛmun gbãraru kɔsuka.
11 Ma u Isireli be ba tii wɛ̃ ka be ba tie gura u ka doona.
12 Adama u mɛɛra be ba bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛru bo, ma u be deri Yerusalɛmu mi, bu ka gbea wuku, kpa ba n resɛm sɔmburu mɔ̀.
13 Babilonin tabu kowo be, ba Yinni Gusunɔn sãa yerun gbere ye ba kua ka sii gandu kɔsuka, ka yen yɔ̃ratii ka sere maa boo sii ganduguu gè sɔɔ ba ra nim doke. Ma ba sii gan ni kpuro gura ba ka da Babiloniɔ.
14 Ma ba maa ten dendi yãnu gura ni ba kua ka sii gandu. Niya gbɛ̃ɛ ni ba ra ka torom gure, ka kaatonu ka wobunu ka nɔri.
15 Kɔ̃sobun wirugii wi, win tii u ten doo sua ka ten gbɛ̃a ye ba kua ka wura ka sii geesu,
16 ka sere sãa yerun gbere yiru ye, ka boo ge, ka yɔ̃ratii yi. Dendi yãa sii gandugii ni Salomɔɔ u kua kpuro, niya ba gura. Goo kun kpɛ̃ u nin bunum geeru gari.
17 Domi gbere yen tian gunum mu sãawa gɔm soonu yɛndu yiru sari. Ma ba yen wɔllɔ sii gandu sɔndi nge furɔ, gɔm soonu ita. Yen biru ba furɔ ge buraru koosi nge mangon

marum. Ba ye kpuro kuawa ka sii gandu. Nge mɛya ba maa yiruse kua.

18 Kɔ̃sobun wirugii wi, u yãku kowo tɔnwero Seraya mwa, ka win yiruse Sofoni, ka sere maa tɔmbu ita be ba sãa yerun kɔnnɔ kɔ̃su.

19 Yen biru u tabu kowobun wirugii goo mwa ka tɔmbu nɔɔbu sina bokon bwãabu sɔɔ, ka sere tabu sunɔn tire yoro wi u ra tɔmbu soogeru mwɛ, ka sere maa damgibu gabu tɔmbu wata be ba tie wuu ge sɔɔ.

20 Be kpurowa u sua u ka Babilonin sina boko daawa Ribilaɔ.

21 Ma Babilonin sina boko wi, u dera ba bu so ba go Ribila mi, Hamatin temɔ.

Nge mɛya ba ka Yudaba gura ba ka da tem tukumɔ sere mi n toma.

Ba Gedalia kua

Yudaban tem yɛ̃ro
(I maa mɛɛrio Yeremi 40:7-41:18)

22 Yen biru Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa u Gedalia Akikamun bii Safanin debubu kua Yuda be ba tien tem yɛ̃ro.

23 Saa ye tabu kowobun wirugii be ba tie Yudaɔ ka ben tɔmbu, ba nua ma Babilonin sina boko u Gedalia kua ben tem yɛ̃ro, yera ba seewa ba da Gedalia win mi Misipaɔ. Wirugii beya Isimɛɛli Nɛtanian bii ka Yokanani Karean bii ka Seraya, Tanumɛti Nɛtofagiin bii ka Yaasania Maakagiin bii.

24 Yera Gedalia u gerua ka bɔ̃ri u nɛɛ, i ku Babilonin sinam ben bɛrum ko. I sinɔ sɛ̃ɛ bɛsɛn tem mɛ sɔɔ kpa i ben sina boko wi sã. I n kua mɛ, i ko i dobu nɔ.

25 Adama wɔ̃ɔ gen suru nɔɔba yiruse sɔɔ, Isimɛɛli Nɛtanian bii Elisaman debubu, wi u sãa sina bii u na, wi, ka tɔmbu wɔkuru gabu ba Gedalia go, ka Yudaba gabu ka maa Babilonigii be ba wãa ka wi.

26 Ma Yuda be ba tie saa ben wirugibun di sere ka bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbɔ, ka ben tabu kowobun wirugii be, ba seewa ba kpikiru sua ba da Egibitiɔ. Domi ba Babilonigibun bɛrum mɔ.

Ba Yoyakini yara pirisɔm di
(I maa mɛɛrio Yeremi 52:31-34)

27 Ye ba Yoyakini Yudaban sina boko mwa ba ka da Babiloniɔ, yen wɔ̃ɔ tɛna ka nɔɔba yiruse sɔɔra Efili Mɛrodaki u bandu di Babiloniɔ. Wɔ̃ɔ gen suru wɔkura yirusen sɔ̃ɔ yɛnda nɔɔbu ka yiruse sɔɔra u Yoyakini wi yara pirisɔm di.

28 U ra ka nùn gari ko ka kĩru. Ma u nùn aye bɛɛrɛgiru wɛ̃. Win aye te, ta sinam be ba yoru dimɔ Babiloniɔ kpuroginu kere.

29 Babilonin sina boko wi, u dera ba Yoyakini yãa kpaanu sebusia dɔma te u nùn yara pirisɔm di. Sanna ba ra di sere Yoyakini u da u ka gu.

30 Yèn bukata u mɔ kpuro sina boko wi, u ra nùn wɛ̃wa baadomma sere ka win wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.

ISIRELIBAN BANDUN GARI GBIIKII

À n gina Isireliban bandun garin tire gbiikiru gara kaa nɛɛ, Samuɛlin tirera yɛ̃ro u sua u ka tu yorua. Dafidin bandun gariya u mɔ̀ te Gusunɔn tii u swĩi. Yɛ̃ro u kĩ u sun sɔ̃ɔsi ma Gusunɔ turowa u sãa Isireliban sina boko. Ma ben sinam be u ra swĩi mi, ba sãa win sɔm kowobu.

Ta maa sun sɔ̃ɔmɔ ma Dafidiwa u sãa yerun banan himba ka ten sɔma kpuron sɔɔru kua. Ma u Lefiba bɔnu kua wuu wuuka sãarun sɔ̃. Adama Salomɔɔwa u tu bana.

Tire ten kpunaa

1. Bwese tɔ̃ki ka yin tɔmbun yĩsa, wiru 1n di sere wiru 9.
2. Sɔɔlun gɔɔ, wiru 10.
3. Dafidin bandun gari, wiru 11n di sere wiru 29.

ISIRELIBAN BWESE TƆKI

Adamun bweserun tɔ̃kan di n ka girari Esaun bibun bweserɔ

1 Adamuwa u sãa Sɛtin tundo. Ma Sɛti u maa Enɔsi mara.
2 Ma Enɔsi u Kenani mara. Ma Kenani u Mahalalɛɛli mara. Ma Mahalalɛɛli u maa Yerɛdi mara.
3 Yerɛdiwa u Enɔku Mara. Ma Enɔku u Mɛtusela mara. Ma Mɛtusela u Lemɛki mara.
4 Ma Lemɛki u maa Nɔwɛ mara. Nɔwɛ wiya u sãa Sɛmu ka Kamu ka Yafɛtin tundo.
5 Be ba sãa Yafɛtin bibu, bera Gomɛɛ, ka Magɔgu, ka Madai, ka Yafani, ka Tubali, ka Mɛsɛki, ka sere maa Tirasi.
6 Be ba sãa Gomɛɛn bibu, bera Asikenasi, ka Rifati, ka Togaama.
7 Be ba sãa Yafanin bibu, bera Elisa, ka Taasisa, ka Kitimu, ka sere Dodanimu.
8 Kamun biba, Kusi, ka Misiraimu, ka Puti, ka sere Kanani.
9 Kusin biba maa, Saba, ka Hafila, ka Sabuta, ka Raema, ka sere Sabuteka. Be ba sãa Raeman bibu, bera Seba ka Dedani.
10 Kusi u maa bii mara wi ba sokumɔ Nimurodu. Wiya u gbia u kua wɔrugɔ damgii handunia sɔɔ.
11 Misiraimuwa u Ludiba mara ka Ananiba, ka Lehabuba, ka Nafituba,
12 ka Paturusigibu, ka Kasulugibu, mìn di Filisitiban bwesera yarima, ka sere Kafitorigibu.
13 Kananiwa u Sidoni ka Hɛti mara. Sidoni wiya u sãa win bii gbiikoo.
14 Kanani win bibu gaba ba kua Yebusiba, ka Amɔreba, ka Girigasiba,
15 ka Hefiba, ka Aakiba, ka Siniba,
16 ka maa Aafadiba, ka Semarigibu, ka Hamatiba.
17 Be ba sãa Sɛmun bibun bweseru, bera Elamu, ka Asuri, ka Aapasadi, ka Ludi, ka Aramu, ka Usi, ka Uli, ka Getɛɛ, ka sere Mɛsɛki.
18 Aapasadiwa u Sela mara. Ma Sela u maa Heberu mara.
19 Bii tɔn durɔbu yiruwa Heberu u mara. Gbiikoon yĩsira Pelɛgi. Yĩsi ten tubusiana, ba bɔnu kua, yèn sɔ̃ win waati sɔɔra duniagiba tem bɔnu kua. Win wɔnɔn yĩsira maa Yokutani.
20 Yokutaniwa u Alimɔdadi mara, ka Selɛfu, ka Hasamafɛti, ka Yeraa,
21 ka Hadoramu, ka Usali, ka Dikila,
22 ka Ebali ka Abimaɛli, ka Seba, ka Ofiri, ka Hafila, ka Yobabu.
23 Beni kpurowa ba sãa Yokutanin bibu.
24 Sɛmuwa u Aapasadi mara. Ma Aapasadi u maa Sela mara.
25 Selawa u Heberu mara. Ma Heberu u Pelɛgi mara. Ma Pelɛgi u maa Rehu mara.
26 Rehuwa u Serugu mara. Ma Serugu u Nakori mara. Ma Nakori u maa Tera mara.
27 Terawa u Aburamu mara wi ba maa sokumɔ Aburahamu.
28 Aburahamun biba, Isaki ka Isimɛɛli.
29 Ben bibun bweseru wee.
Isimɛɛlin bii gbiikoowa Nɛbayɔtu. Win wɔnɔba Kedaa, ka Adibɛli, ka Mibusamu,
30 ka Mikima, ka Duma, ka Masa, ka Hadadi, ka Tema,
31 ka Yeturi, ka Nafisi, ka sere Kɛdima. Beniwa ba sãa Isimɛɛlin bibu.
32 Aburahamun kurɔ wi ba mɔ̀ Ketura, win biba Simurani, ka Yokusani, ka Mɛdani, ka Madiani, ka Yisibaku, ka sere Sua. Yokusanin biba maa Seba ka Dedani.
33 Madianin biba Efa, ka Efɛɛ, ka Enɔku, ka Abida, ka Ɛlida. Beni kpurowa ba sãa Keturan bibu ka win nikurɔminu.
34 Aburahamuwa u Isaki mara. Isakin biba Esau ka Isireli.
35 Be ba sãa Esaun bibu, bera Elifasi, ka Rewɛli, ka Yeusi, ka Yalamu, ka sere Kore.

36 Be ba sãa Elifasin bibu, bera Temani, ka Omaa, ka Sefi, ka Gatamu, ka Kenasi, ka Tinna, ka sere Amalɛki.
37 Be ba sãa Rewɛlin bibu, bera Nahati, ka Seraki, ka Sama, ka sere Misa.
38 Seirin biba Lotani, ka Sobali, ka Sibeoni, ka Ana, ka Disoni, ka Esɛɛ, ka sere Disani.
39 Be ba sãa Lotanin bibu, bera Hori, ka Homamu. Lotanin sesuwa Tinna.
40 Be ba sãa Sobalin bibu, bera Aliani, ka Manahati, ka Ebali, ka Sefi, ka sere Onamu. Sibeonin biba maa Aya ka Ana.
41 Anan biiwa Disoni. Disonin biba maa Hamurani, ka Ɛsibani, ka Yitirani, ka sere Kerani.
42 Be ba sãa Esɛɛn bibu, bera Bilani, ka Safani, ka Yakani. Be ba maa sãa Disanin bibu, bera Usi ka Arani.

Edɔmun sinambu
(I maa mɛɛrio Torubu 36:31-43)

43 Sinam be ba bandu di Edɔmuɔ, Isireliba bu sere maa bandu swĩi ben temɔ, bera Bela, Beorin bii. Win wuun yĩsira Dinaba.
44 Ye Bela u gu, ma Yobabu, Serakin bii, Botisiragii u gɔna kɔsire kua.
45 Ye Yobabu u gu, ma Husamu, Temanigii u gɔna kɔsire kua.
46 Ye Husamu u gu, ma Hadadi, Bedadin bii u gɔna kɔsire kua. Wiya u Madianiba go Mɔabun baru kpaanɔ. Win wuuwa Afiti.
47 Ye Hadadi u gu, ma Samula, Masirekagii u gɔna kɔsire kua.
48 Ye Samula u gu, ma Sɔɔlu, Rehobɔtugii u gɔna kɔsire kua. Rehobɔtu ye, ya wãawa daa bakarun bera gia.
49 Ye Sɔɔlu u gu, ma Baali Hanani, Akaborin bii, u gɔna kɔsire kua.
50 Ye Baali Hanani u gu, ma Hadari, Paigii, u gɔna kɔsire kua. Win kurɔn yĩsira Mɛhetabɛli, Matiredin bii, Mɛsaabun debubu.
51 Hadarin gɔɔn biru, Edɔmuba ba bandu bɔnu kuawa bwese kɛra ka bwese kɛra. Be ba kua wirugibu bwese kɛri yi sɔɔ, bera Tinna, ka Alifa, ka Yetɛti,
52 ka Oholibama, ka Ela, ka Pinɔni,
53 ka Kenasi, ka Temani, ka Mibisaa,
54 ka Madiɛli, ka Iramu. Be ba kua ben bwese kɛrin wirugibu Edɔmuɔ, bera mi.

Yudan bibun bweseru

2

1 Yakɔbu wi ba maa sokumɔ Isireli, win bibun yĩsa wee. Rubɛni, ka Simɛɔ, ka Lefi, ka Yuda, ka Isakari, ka Sabuloni,
2 ka Danu, ka Yosɛfu, ka Bɛnyamɛɛ, ka Nɛfitali, ka Gadi, ka Asɛɛ.
3 Be ba maa sãa Yudan bibu, bera Eri ka Onani, ka Sela. Ben mɛrowa Sua, Kananigii. Eri, Yudan bii gbiikoo wi, u kõsa kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ, ma Yinni Gusunɔ u dera u gu.
4 Tamaa Yudan biigii kurɔwa u nùn Perɛsi ka Seraki marua. Ma Yudan bibu kpuro ba kua tɔmbu nɔɔbu.
5 Be ba sãa Perɛsin bibu, bera Hɛsironi, ka Hamulu.
6 Serakin biba maa Simiri, ka Etani, ka Hemani, ka Kalikoli, ka sere Dara. Be kpuro ba kuawa mi tɔmbu nɔɔbu.
7 Kaamiwa u Akani mara. Akani wiya u Isireliba nɔni swãaru kpɛ̃ɛ kõsa ye u kuan sõ. U yãnu sua ni Gusunɔ u nɛɛ bu kpeerasia mam mam.
8 Etanin biiwa Asaria.
9 Be ba maa sãa Hɛsironin bibu, bera Yeramɛɛli, ka Ramu, ka Kalɛbu, wi ba maa sokumɔ Kelubai.
10 Ramuwa u Aminadabu mara. Ma Aminadabu u maa Nasoni mara, wi u kua Yudaban wirugii.
11 Nasoni wiya u Saluma mara. Ma Saluma u maa Boasi mara.
12 Boasiwa u Yobɛdi mara. Ma Yobɛdi u maa Isai mara.
13 Eliabuwa u sãa Isain bii gbiikoo. Ma Abinadabu u sãa yiruse. Ma Sama u sãa itase.
14 Ma Nɛtanɛɛli u sãa nnɛse. Ma Radai u sãa nɔɔbuse.
15 Ma Osɛmu u sãa nɔɔba tiase. Ma Dafidi u sãa nɔɔba yiruse.
16 Ben sesuba Seruya ka Abigali. Be ba sãa Seruyan bibu, bera Abisai ka Yoabu ka Asaɛli. Ba sãawa mi, be ita.
17 Amasan mɛrowa Abigali. Win tundowa maa Yetɛɛ, Isimɛɛli.
18 Kalɛbu, Hɛsironin bii u tɔn durɔbu ita mara ka win kurɔ Asuba. Bera Yesɛɛ ka Sobabu ka Aadoni. U maa ka Yeriɔtu mara.
19 Ye Asuba u gu, ma Kalɛbu u Efarata sua kurɔ. Ma Efarata wi, u nùn Huri marua.
20 Huri wiya u Uri mara. Ma Uri u maa Bɛsalɛli mara.

21 Yen biru, ye Hɛsironi u kua wɔ̃ɔ wata,
yera u Makiri, Galadin tundon bii sua kurɔ.
Ma u nùn Segubu marua.
22 Segubu wiya u Yairi mara. Yairi wi, u
wusu wawa yɛnda ita Galadin temɔ.
23 Adama Gesuriba ka Sirigibu ba Yairin
wuu si wɔri ba mwa ka Kenatin wusu ka
sin baru kpaanu kpuro. Su sãawa wusu
wata. Be ba wãa wuu si sɔɔ kpuro, ba sãawa
Makiri Galadin tundon debuminu.
24 Hɛsironi, Abian durɔn gɔɔn biru,
Kalɛbu u maa ka Efarata mɛnna ma u nùn bii
tɔn durɔ marua wi ba sokumɔ Asuri. Asuri
wiya u sãa Tekoagibun sikado.
25 Yeramɛɛli, Hɛsironin bii gbiikoon biba,
Ramu, ka Buna, ka Orɛni, ka Osɛmu, ka
Akiya. Ramuwa u sãa ben gbiikoo.
26 Yeramɛɛli wi, u maa kurɔ goo sua wi ba
sokumɔ Atara, Onamun mɛro.
27 Ramu, Yeramɛɛlin bii gbiikoon biba
Maasi, ka Yamini, ka Ekɛɛ.
28 Be ba sãa Onamun bibu, bera Samai,
ka Yada. Be ba maa sãa Samain bibu, bera
Nadabu ka Abisuri.
29 Abisurin kurɔn yĩsira Abihaili. Wiya u
nùn Akubani ka Mɔlidi marua.
30 Be ba sãa Nadabun bibu, bera Selɛdi ka
Apaimu. Selɛdi wi, u ṅ bii mara u ka gu.
31 Apaimuwa u Yisei mara. Ma Yisei u
Sesani mara. Ma Sesani u maa Alai mara.
32 Be ba sãa Yada, Samain wɔnɔn bibu,
bera Yetɛɛ ka Yonatam. Yetɛɛ wi, u ṅ bii
mara u ka gu.
33 Be ba sãa Yonatam bibu, bera Pelɛti
ka Sasa. Beni kpurowa ba sãa Yeramɛɛlin
bibun bweseru.
34 Sesani u ṅ bii tɔn durɔbu mara. Bii
tɔn kurɔbu tɔnawa u mara. Sesani wi, u
Egibitigii goo mɔ yoo, wi ba ra soku Yara.
35 Ma Sesani u win bii tɔn kurɔ sua u Yara
win yoo Egibitigii wi wɛ̃ u sua kurɔ. Ma u
nùn Atai marua.
36 Ataiwa u Natani mara. Ma Natani u maa
Sabadi mara.
37 Sabadiwa u Efilali mara. Ma Efilali u
Obɛdi mara.
38 Obɛdiwa u Yehu mara. Ma Yehu u maa
Asaria mara.
39 Asariawa u Halɛsi mara. Ma Halɛsi u
maa Elasa mara.
40 Elasawa u Sisimai mara. Ma Sisimai u
maa Salumu mara.
41 Salumuwa u Yekamia mara. Ma
Yekamia u Elisama mara.
42 Kalɛbu, Yeramɛɛlin mɔɔn bii gbiikoowa
Mɛsa, wi u sãa Sifun tundo ka Maresa wi u
sãa Heboronin tundo.
43 Be ba sãa Heboronin bibu, bera Kore,
ka Tapua ka Rekɛmu, ka Sema.
44 Semawa u Rakamu, Yɔɔkamun tundo
mara. Rekɛmuwa u maa Sammai mara.
45 Sammaiwa u Maoni mara. Ma Maoni u
Bɛti Suri mara.
46 Efa, Kalɛbun kurɔ goo, wiya u Harani,
ka Mɔsa, ka Gasɛsi mara. Harani wi, u maa
bii mara ma u nùn yĩsiru kã Gasɛsi.
47 Be ba sãa Yadain bibu, bera Regɛmu
ka Yotamu, ka Gesani, ka Pelɛti, ka Efa, ka
Saafu.
48 Maaka, Kalɛbun kurɔ goowa u Sebɛɛ ka
Tirana mara.
49 Yen biru u maa Saafu, Madimanan
tundo mara, ka Sefa, Makibena ka Gibean
tundo. Kalɛbu u bii tɔn kurɔ mara. Wiya ba
mɔ̀ Akusa.
50 Win kurɔ Efaratan bii gbiikoowa Huri.
Bibu itawa Huri u mara. Bera Sobali wi u
sãa Kiriati Yarimun kaba wuko,
51 ka Saluma, Bɛtelehɛmun kaba wuko, ka
Harɛfu, Bɛti Gedɛɛn kaba wuko.
52 Be ba sãa Sobali, Kiriati Yarimun
kaba wukon bweseru, bera Haroegibu, ka
Mɛnuhɔtugibun sukum,
53 ka bwese kɛri yi yi wãa Kiriati Yarimuɔ.
Yiya Yetɛɛba, ka Putiba, ka Sumatiba,
ka Misiraiba. Bwese kɛri yin min diya
Soreagibu ka Ɛsitaoligibu ba yara.
54 Saluman min diya Bɛtelehɛmugibu
ba yara ka Nɛtofagibu, ka Atarɔtu Bɛti
Yoabugibu, ka Manahatigibun sukum, ka
Soreagibu,
55 ka be ba ra tirenu yore ba ka wãa
Yabɛsiɔ. Bera Tireatigibu ka Simɛatigibu ka
Sukatigibu. Ba sãawa Keniba be ba yara
Hamatin bweserun di wi u sãa Rekabun
bweserun sikado.

Dafidin bibun bweserun tɔ̃ka

3

1 Bii be Dafidi u mara Heboroniɔ ben
yĩsa wee. Amɔɔ, Akinɔamu Yisirɛɛligiin
biiwa u sãa gbiikoo. Ma Danielɛli, Abigali,
Kaamɛligiin bii u sãa yiruse.
2 Ma Abusalɔmu, Maakan bii u sãa itase.
Maaka wi, u sãawa Talimai, Gesurin sina
bokon bii. Ma Adoniya, Hagitin bii u sãa
nnɛse.

3 Ma Sefatia, Abitalin bii u sãa nɔɔbuse. Ma Yitireamu, Egilan bii u sãa nɔɔba tiase. Egila wi, u maa sãawa Dafidin kurɔbun turo.
4 Be nɔɔba tia yera ba nùn marua Heboroniɔ. Dafidi u bandu diwa Heboroni mi wɔ̃ɔ nɔɔba yiru ka suru nɔɔba tia. Yen biruwa u maa bandu di Yerusalɛmuɔ wɔ̃ɔ tɛna ka ita.
5 Bii be u maa mara Yerusalɛmuɔ, bera Simɛa, ka Sobabu, ka Natani ka Salomɔɔ. Bibu nnɛ ye, ya sãawa Bati Seba, Amiɛlin biin bibu.
6 Dafidi u maa bibu gabu mara. Bera Yibaa, ka Elisua, ka Elifelɛti,
7 ka Nɔga, ka Nɛfɛgi, ka Yafia, ka Elisama,
8 ka Eliada, ka Elifelɛti. Ba sãawa mi be nɔɔba nnɛ.
9 Be ba sãa Dafidin bibu bera mi, win kurɔbu gabun bibu baasi. Ben sesuwa Tamaa.
10 Salomɔɔwa u Roboamu mara. Ma Roboamu u Abiya mara. Ma Abia u Asa mara. Ma Asa u Yosafati mara.
11 Ma Yosafati u Yoramu mara. Ma Yoramu u Akasia mara. Ma Akasia u Yoasi mara.
12 Ma Yoasi u Amasia mara. Ma Amasia u Asaria mara. Ma Asaria u Yotamu mara.
13 Ma Yotamu u Akasi mara. Ma Akasi u Esekiasi mara. Ma Esekiasi u Manase mara.
14 Ma Manase u Amɔɔ mara. Ma Amɔɔ u Yosiasi mara.
15 Be ba sãa Yosiasin bibu, be wee. Yohananiwa u sãa gbiikoo. Ma Yoyakimu u sãa yiruse. Ma Sedesiasi u sãa itase. Ma Salumu u sãa nnɛse.
16 Be ba sãa Yoyakimun bibu, bera Yekonia ka Sedesiasi.
17 Be ba maa sãa Yekonian bibu, bera Asiri wi u Sealitiɛli mara,
18 ka Maakiramu, ka Pedaya, ka Senasaa, ka Yekamia, ka Hosama, ka Nɛdabia.
19 Be ba sãa Pedayan bibu, bera Sorobabɛli ka Simɛi. Be ba maa sãa Sorobabɛlin bibu, bera Mɛsulamu ka Hanania. Selomitiwa u sãa ben sesu.
20 Pedaya wi, u maa bibu nɔɔbu gabu mara. Bera Hasuba, ka Ohɛli, ka Berekia, ka Hasadia, ka Yusabu Hesɛdi.
21 Be ba sãa Hananian bibun bweseru, bera Pelatia, ka Esai, ka Refayan bibu, ka Ananin bibu, ka Abudiasin bibu, ka Sekanian bibu.
22 Bibu nɔɔba tia Sekania u mara. Bera Semaya, ka Hatusi, ka Yigeali, ka Bariaki, ka Nɛaria, ka Safati.
23 Bibu itawa Nɛaria u mara. Bera Elionai, ka Esekiasi, ka Asirikamu.
24 Be ba maa sãa Elionain bibu, bera Hodafia, ka Eliasibu, ka Pelaya, ka Akubu, ka Yokanani, ka Delaya, ka Anani. Ba maa sãawa mi be nɔɔba yiru.

Yudan bibun bweseru

4

1 Be ba sãa Yudan bibu, bera Perɛsi, ka Hɛsironi, ka Kaami, ka Huri, ka Sobali.
2 Reaya, Sobalin biiwa u Yasati mara. Ma Yasati u Akumai ka Lahadi mara. Bera ba sãa Sorean bweserun tɔ̃ka.
3-4 Huri, Efaratan bii gbiikoo, Bɛtelehɛmun kaba wuko, u bibu mara. Bera Etamu, ka Yisirɛɛli, ka Yisima, ka Yidibasi, ka ben sesu Hɛsɛlɛponi, ka Penuɛli, Gedorin kaba wuko, ka Esɛɛ, Husan kaba wuko.
5 Kurɔbu yiruwa Asuri, Tekoan kaba wuko u mɔ. Bera Helea ka Naara.
6 Be Naara u nùn marua, bera Akusamu, ka Hefɛɛ, ka Temɛni, ka Akasitari.
7 Be ba sãa Helean bibu, bera Serɛti, ka Sokaa, ka Ɛtinani.
8 Kɔsiwa u Anubu ka Sobeba mara. Hosi win min diya Akaakɛli, Harumun biin bwese tɔ̃ka ya yara.
9 Yabɛsi u bɛɛrɛ mɔ n kere win wɔnɔbu. Win mɛro u nùn yĩsi te kãwa yèn sɔ̃ u wahala kua win marubu sɔɔ.
10 Yabɛsi wi, u kanaru kua u nɛɛ, Gusunɔ, Isireliban Yinni, a de wunɛn domaru ta n man wãasi. A nɛn tem kpãaru sosio. A wunɛn nɔmu dɛmiɔ a man kɔ̃su. Kpa a de nɔni swãaru ka wahala yu ka man tonda.

Ma Gusunɔ u nùn kua ye u bikia.

11 Kelubu, Sukan mɔɔwa u Mɛkiri, Ɛsitonin tundo mara.
12 Ɛsitoniwa u sãa Rafa ka Paseaki ka Tekinan yɛnugibun sikado. Tekina wiya u wuu ge ba mɔ̀ Nakasi swĩi. Ben bibun bwesera ta sina Rekaɔ.
13 Be ba sãa Kenasin bibu, bera Otiniɛli ka Seraya. Otiniɛlin biiwa maa Hatati.
14 Mɛnɔtaiwa u Ofara mara. Ma Seraya u maa Yoabu mara. Yoabu wiya u sãa sɔm kowobun sikado be ba wãa wɔwaɔ ye ba mɔ̀ Nɔman sɔm kowobun wɔwa.

15 Kalɛbu, Yɛfunɛn biiwa u Iru ka Ela ka
Naamu mara. Elawa u maa Kenasi mara.
16 Be ba sãa Yehalɛɛlin bibu, bera Sifu, ka
Sifa, ka Tiria, ka Asarɛli.
17-18 Ɛsidarasin biba Yetɛɛ, ka Mɛrɛdi, ka
Efɛɛ, ka Yaloni. Mɛrɛdi u Bitiya Egibiti
sunɔn bii wɔndia sua kurɔ, ma u nùn
Mariamu ka Samai ka Yisiba marua. Yisiba
wiya u wuu ge ba mɔ̀ Ɛsitemɔa swĩi. Ma
Mɛrɛdi wi, u maa kurɔ Yuda goo sua.
Wiya u Yerɛdi mara, ka Hebɛɛ, ka Yekutiɛli.
Yerɛdiwa u wuu ge ba mɔ̀ Gedori swĩi, ma
Hebɛɛ u maa Soko swĩi, ma Yekutiɛli u maa
Sanɔa swĩi.
19 Hodiyawa u Nakamun sesu sua kurɔ.
Win bibun bwesera Gaamiba be ba wãa
Keilaɔ ka sere Maakagibu be ba wãa
Ɛsitemɔaɔ.
20 Be ba sãa Simɔɔn bibu, bera Amɔɔ, ka
Rina, ka Bɛni Hanani, ka Tiloni. Be ba maa
sãa Yisein bibun bweseru, bera Sokɛti ka
win bii.
21 Be ba sãa Sela, Yudan biin bweseru,
bera Eri, wi u wuu ge ba mɔ̀ Leka swĩi, ka
Lada, wi u maa Maresa swĩi, ka sere maa
bwese te ta ra beka wesi ka wɛ̃ɛ damgii Bɛti
Asibeaɔ,
22 ka Yokimu ka tɔn be ba wãa Kosebaɔ
ka Yoasi ka Sarafu be ba Mɔabuba sua
kurɔbu, ba sere na ba sina Lesɛmuɔ. Yeni
ya koorawa yee yellun di.
23 Ben bibun bwesera ta ra wekenu mɔm.
Ba ra n wãa dãa gbaanɔ ka kpara yenɔ ba n
sina boko sɔmburu kuammɛ.

Simɛɔn bibun bweseru

24 Be ba sãa Simɛɔn bibun bweseru, bera
Nɛmuɛli, ka Yamini, ka Yaribu, ka Seraki, ka
Sɔɔlu.
25 Ye Sɔɔlu u seewa, yera u Salumu mara.
Ma Salumu u maa seewa u Mibusamu mara.
Ma Mibusamu u maa Misama mara.
26 Ye Misama u seewa, yera u Hamuɛli
mara. Ma Hamuɛli u maa seewa u Sakuri
mara. Ma Sakuri u maa Simɛi mara.
27 Bii tɔn durɔbu wɔkura nɔɔbu ka tia
Simɛi u mara ka sere bii tɔn kurɔbu nɔɔba
tia. Ben bweseru ta ǹ mara n dabi. Yen sɔ̃na
ta ǹ kuure too nge Yudan bweseru.
28-31 Wuu sì sɔɔ ba wãa sere n ka girari
Dafidin bandun waati sɔɔ, si ka sin baru
kpaanu, siya Beri Seba, ka Mɔlada, ka
Hasaa Suali, ka Bila, ka Ɛtisɛmu, ka Toladi,
ka Bɛtuɛli, ka Hɔɔma, ka Sikilagi, ka Bɛti
Maakabɔti, ka Hasaa Susimu, ka Bɛti Bire, ka
Saaraimu,
32 ka maa wusu nɔɔbu yeni, Etamu, ka
Aini, ka Rimɔɔ, ka Tokɛni, ka Asani,
33 ka sere maa wuu si su ka bu sikerenɛ ka
sin baru kpaanu n ka girari sere Balatiɔ. Ye
ba yorua ben wãa yenu ka ben bwese tɔ̃kan
sɔ̃, yera mi.
34 Be ba sãa Simɛɔn bwese kɛran
wirugibu, bera Mɛsobabu, ka Yamulɛki, ka
Yosa, Amasian bii,
35 ka Yoɛli ka Yehu, Yosibian bii, Serayan
debubu, Asiɛlin sikadobu,
36 ka Elionai, ka Yaakoba, ka Yesosaya, ka
Asaya, ka Adiɛli, ka Yesimiɛli, ka Bɛnaya,
37 ka Sisa, Sifein bii, Alonin debubu,
Yedaya ka Simuri ka Semayan sikadobu.
38 Beniwa ba sãa wirugibu ben bwese kɛri
sɔɔ. Ma ben bwesera marura ba dabia.
39 Ma ba da Gedorin bera gia n ka da
wɔwan sɔ̃ɔ yari yeru gia bu ka yakasu kasu
ben yaa sabenun sɔ̃.
40 Ba yaka geesu wa mi. Ben tem mɛ, mu
kpã. Ma mu wãa bɔri yɛndu sɔɔ. Domi be ba
raa wãa mi yellu ba sãawa Kamun bweseru.
41 Esekiasi, Yudaban sina bokon waati
sɔɔra tɔn be, ba na tem mɛ sɔɔ, ma ba
Maoniba kpeerasia mam mam. Ma ba ben
kunu wɔri ba kɔsuka. Ma ba sina tem mɛ
sɔɔ. Domi yakasu wãa mi, ben yãanun sɔ̃.
42 Simɛɔn bwese kɛran tɔmbu gabu ba da
Seirin guurɔ. Ben geera sãawa tɔmbu nɛɛra
wunɔbu (500). Be ba maa sãa ben wirugibu,
bera Pelatia, ka Nɛaria, ka Refaya, ka Usiɛli,
Yisein bii.
43 Ma ba Amalɛki be ba tie mi go. Ma ba
sina mi, sere ka gisɔn gisɔ.

Rubɛnin bwese kɛran tɔmbu

5

1 Rubɛni u sãawa Isirelin bii gbiikoo. N
deema Rubɛni wi, u ka win tundon kurɔ
kpuna. Ma ba win yerumaru mwa ba win
wɔnɔ Yosɛfun bibu wɛ̃. Yen sɔ̃na ba ǹ
win bwese kɛran tɔmbun yĩsa tireru doke
yerumarun swaa sɔɔ.
2 Isirelin bii be sɔɔ, Yudawa u dam bo.
Win bwese kɛran diya kparo u yara. Adama
Yosɛfun biba ba yerumaru wɛ̃.
3 Be ba sãa Rubɛni, Isirelin bii gbiikoon
bibu, bera Enɔku, ka Paalu, ka Hɛsironi, ka
Kaami.

4 Yoɛliwa u Semaya mara. Ma Semaya u seewa u Gəgu mara. Ma Gəgu u maa seewa u Simɛi mara.
5 Ye Simɛi u seewa, ma u Misee mara, ma Misee u seewa u Reaya mara.
6 Ma Reaya u seewa u Baali mara. Ma Baali u seewa u Beera mara. Wiya u sãa Rubɛniban wirugii. Wiya Tigilati Pilesɛɛ, Asirin sina boko u yoru mwa.
7 Beeran tɔmbun yĩsa wee nge mɛ ba ka bu tireru doke yɛnu ka yɛnu, bwese kɛra ka bwese kɛra, ka nge mɛ ba ka keranɛ. Yeyɛliwa u sãa ben gbiikoo. Ma Sakari u swĩi,
8 ka Bela, Asasin bii, Seman debubu, Yoɛlin sikadobu.
Belan tema Aroɛɛn di, n ka da guu te ba mɔ̀ Nɛboɔ, sere ka Baali Mɛɔniɔ.
9 Sõɔ yari yeru gia, win tem mu wãawa saa Efaratin daarun di sere n ka da gbaburun duu yerɔ. Domi ben yaa sabenu nu dabia Galadin tem mɛ sɔɔ.
10 Sɔɔlu, sina bokon waati sɔɔ, ba ka Hagareniba tabu kua ba kamia. Ma ba sina ben wãa yenɔ Galadin sõɔ yari yerun bera gia kpuro.

Gadin bwese kɛran tɔmbu

11 Gadin bwese kɛran tɔmbu ba sina Rubɛniban deedeeru sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia, Basanin temɔ sere n ka girari Salikaɔ sɔɔ yari yeru gia.
12 Yoɛlin bwese kɛra ya kpãaru bo. Ma Safamugia ya sãa yiruse. Ma Yanaigia ka Safatigia ya wãa Basaniɔ.
13 Bwese kɛri nɔɔba yiru gɛɛ maa wãa. Yiya Mikaɛlin bwese kɛra, ka Mɛsulamugia, ka Sebagia, ka Yoraigia, ka Yakanigia, ka Siagia, ka sere Ebɛɛgia.
14 Be ba sãa Abihailin bibun bweseru, bera Huri, ka Yaroasi, ka Galadi, ka Mikaɛli, ka Yɛsisai, ka Yado, ka sere Busi.
15 Aki, Abudiɛlin bii, Gunin debubuwa u sãa ben wirugii.
16 Gadin bwese kɛrin tɔn be, ba wãawa Galadiɔ ka Basaniɔ ka yen baru kpaanɔ ka yen kpara yenɔ saa Saronin di n ka da yen nɔɔ bura yenɔ.
17 Ba ben bwese kɛri yi kpuro tireru dokewa nge mɛ yi ka swĩinɛ, Yotamu Yudaban sina boko ka Yeroboamu Isireliban sina bokon waati sɔɔ.
18 Rubɛnin bwese kɛra ka Gadigia ka sere Manasen bwese kɛran bɔnu ba tabu durɔ damgibu mɔ be ba koo kpĩ bu tɛrɛru ka takobi nɛnɛ kpa bu tɛndu to. Ba maa tabu tobu yɛ̃ gem gem. Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka nnɛ ka tɔmbu nata ka wunɔbu ka wata (44.760). Ba maa sɔɔru sãa bu ka tabu to.
19 Ma ba Hagareniba ka Yeturigibu, ka Nafisigibu, ka Nɔdabugibu tabu wɔri.
20 Sanam mɛ ba taa bi mɔ̀, ba Yinni Gusunɔ somiru kana domi ba ben naanɛ doke wi sɔɔ. Ma ba Hagarenigii be, ka be ba bu somiru na kamia.
21 Ma ba ben yaa sabenu mwɛɛra. Niya yooyoosu nɔrɔbun suba weeraakuru (50.000) ka yãa ninu nɔrɔbun suba goobu ka weeraakuru (250.000) ka kɛtɛkunu nɔrɔbun suba yiru (2.000) ka sere tɔmbu nɔrɔbun suba wunɔbu (100.000).
22 Tɔn be ba go taa bi sɔɔ, ba dabi. Domi Yinni Gusunɔwa u dera n koora mɛ. Ma ba sina tem mi sere n ka tura saa ye ba bu yoru mwa ba ka doona.

Manasen bwese kɛra

23 Manasen bwese kɛran sukum mu na mu sinawa tem mɛ mu wãa Basaniɔ, n ka da Baali Hɛɛmɔɔwɔ ka Seniriɔ, sere ka guu te ba mɔ̀ Hɛɛmɔɔ. Tɔn be, ba dabi.
24 Ben wirugibun yĩsa wee. Efɛɛ, ka Yisei, ka Eliɛli, ka Asiriɛli, ka Yeremi, ka Hodafia, ka Yadiɛli. Ba sãawa tɔn durɔ wɔrugɔba, ma ba yĩsiru yara.
25 Adama ba Gusunɔ ben baababan Yinni torari. Ba bwese tukunun bũnu sãwa ni u raa kam koosia.
26 Yen sõna wi, Gusunɔ Isireliban Yinni u dera Asirin sinam beni, Pulu ka Tigilati Pilesɛɛ ba Rubɛniba, ka Gadiba, ka Manasen bwese kɛran sukum yoru mwɛɛra ba ka da Salasiɔ, ka Saboriɔ, ka Haraɔ, ka sere Gosanin daarun bɔkuɔ. Miya ba wãa sere ka gisɔ.

Lefi be ba sãa yãku kowo tɔnwerobu

27 Be ba sãa Lefin bibu, bera Gɛɛsɔni, ka Kehati, ka Mɛrari.
28 Ye Kehati u seewa, ma u Amuramu ka Yisehari ka Heboroni ka Usiɛli mara.
29 Ye Amuramu u seewa, ma u Aroni ka Mɔwisi ka Mariamu mara. Ma Aroni u maa seewa u Nadabu ka Abihu ka Eleasaa ka Itamaa mara.

30 Ye Eleasaa u seewa, ma u Finɛɛsi mara.
Ma Finɛɛsi u seewa u Abisua mara.
31 Ye Abisua u seewa ma u Buki mara. Ma
Buki u seewa u Usi mara.
32 Ye Usi u seewa, ma u Seraya mara. Ma
Seraya u seewa u Mɛrayɔtu mara.
33 Ye Mɛrayɔtu u seewa, ma u Amaria
mara. Ma Amaria u seewa u Akitubu mara.
34 Ye Akitubu u seewa, ma u Sadɔku mara.
Ma Sadɔku u seewa u Akimasi mara.
35 Ye Akimasi u seewa, ma u Asaria mara.
Ma Asaria u seewa u Yokanani mara.
36 Ye Yokanani u seewa, ma u Asaria mara.
Asaria wiya u ra yãkunu ko Yinni Gusunɔn
sãa yerɔ te Salomɔɔ u bana Yerusalɛmuɔ.
37 Ye Asaria wi, u seewa, ma u Amaria
mara. Ma Amaria u seewa u Akitubu mara.
38 Ye Akitubu u seewa ma u Sadɔku mara.
Ma Sadɔku u seewa u Salumu mara.
39 Ye Salumu u seewa, ma u Hilikiya
mara. Ma Hilikiya u seewa u Asaria mara.
40 Ye Asaria u seewa ma u Seraya mara.
Ma Seraya u seewa u Yosadaki mara.
41 Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u dera
Nɛbukanɛsaa u Yudaba ka Yerusalɛmugibu
yoru mwɛɛra u ka doona, ka Yosadaki wi
sanna mi.

Lefin bwese kɛran

tɔmbu gabu

6

1 Lefiwa u Gɛɛsɔni ka Kehati ka Mɛrari
mara.
2 Ye Gɛɛsɔni u seewa, ma u Libini ka Simɛi
mara.
3 Be ba sãa Kehatin bibu, bera Amuramu,
ka Yisehari, ka Heboroni, ka Usiɛli.
4 Be ba maa sãa Mɛrarin bibu, bera Makili
ka Musi. Beni kpurowa ba kua wirugibu
Lefin bwese kɛri sɔɔ.
5 Ma Gɛɛsɔni u seewa u Libini mara. Ma
Libini u seewa u Yasati mara. Ma Yasati u
seewa u Simma mara.
6 Ma Simma u seewa u Yoasi mara. Ma
Yoasi u seewa u Ido mara. Ma Ido u seewa
u Seraki mara. Ma Seraki u seewa u Yatarai
mara.
7 Kehatiba sɔɔ, Kehati u seewa u
Aminadabu mara. Ma Aminadabu u seewa
u Kore mara. Ma Kore u seewa u Asiri mara.
8 Ma Asiri u seewa u Ɛlikana mara. Ma
Ɛlikana u seewa u Abiasafu mara. Ma
Abiasafu u seewa u Asiri mara.
9 Ma Asiri u seewa u Tahati mara. Ma
Tahati u seewa u Uriɛli mara. Ma Uriɛli u
seewa u Osiasi mara. Ma Osiasi u seewa u
Sɔɔlu mara.
10 Be ba sãa Ɛlikanan bibu gabu, bera
Amasai ka Akimɔti.
11 Ahimɔtin bweseru sɔɔ, Akimɔti u
seewa u Ɛlikana mara. Ma Ɛlikana u seewa
u Sofai mara. Ma Sofai u seewa u Nahati
mara.
12 Ma Nahati u seewa u Eliabu mara.
Ma Eliabu u seewa u Yeroamu mara. Ma
Yeroamu u seewa u Ɛlikana goo mara.
13 Samuɛlin biba maa sãa Yoɛli ka Abiya.
14 Mɛrarin bwese kɛra sɔɔ, Mɛrari u seewa
u Makili mara. Ma Makili u seewa u Libini
mara. Ma Libini u seewa u Simɛi mara. Ma
Simɛi u seewa u Usa mara.
15 Ma Usa u seewa u Simɛa mara. Ma
Simɛa u seewa u Hagiya mara. Ma Hagiya
u seewa u Asaya mara.
16 Sanam mɛ ba Yinni Gusunɔn woodan
kpakororu yii yeru waawa, sanam mɛya
Dafidi u Lefi ben gabu kua wom kowobun
wirugibu Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
17 Bera ba ra wom kowobu kpare Yinni
Gusunɔn kuu bekurugirun wuswaaɔ sere
Salomɔɔ u ra ka Yinni Gusunɔn sãa yeru
bana Yerusalɛmuɔ. Ba ben sɔmburu kuawa
dee dee nge mɛ ba bu ten wooda wɛ̃.
18 Be ba kua wom kowobun wirugibu ka
ben bibun bweseru wee.
Kehatin bweseru sɔɔ, Hemaniwa u sãa
wom kowobun wirugii. Win sikadobara
Yoɛli ka Samuɛli,
19 ka Ɛlikana, ka Yeroamu, ka Eliɛli, ka Toa,
20 ka Sufu, ka Ɛlikana, ka Mahati, ka
Amasai,
21 ka maa Ɛlikana goo, ka Yoɛli goo ka
Asaria, ka Sofoni,
22 ka Tahati, ka Asiri, ka Abiasafu, ka
Kore,
23 ka Yisehari, ka Kehati, ka Lefi, ka Isireli.
24 Asafu u maa sãawa wom kowobun
wirugii turo. Wiya u ra n wãa Hemanin
nɔm geuɔ u n nùn somimɔ. Win sikadobara
Berekia, ka Simɛa,
25 ka Mikaɛli, ka Baaseya, ka Maakiya,
26 ka Etini, ka Seraki, ka Adaya,
27 ka Etani, ka Simma, ka Simɛi,
28 ka Yasati, ka Gɛɛsɔni, ka Lefi.
29 Mɛrarin bweseru sɔɔ, be ba ra womusu
ko, ba ra n wãawa Hemanin nɔm dwaru gia.
Ben wirugiiwa Etani. Etani win sikadobara
Kisi, ka Abudi, ka Maluku,
30 ka Hasabia, ka Amasia, ka Hilikiya,

31 ka Amusi, ka Sani, ka Semɛɛ,
32 ka Makili, ka Musi, ka Mɛrari, ka Lefi.
33 Ben mɛro bisi be ba tie, bera ba ra sɔma
ko ye ya wãa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ kpuro.
34 Aroni ka win bibun bwesera ba ra yãku
dɔ̃ɔ mwaararuginu ko yãku yeru wɔllɔ kpa
bu maa turare dɔ̃ɔ doke mi. Bera ba ra sɔma
kpuro ko dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ kpa
bu torarun yãkunu ko Isireliban sɔ̃ nge mɛ
Mɔwisi, Gusunɔn sɔm kowo u bu yiire.
35 Aronin bweserun tɔ̃ka wee. Aroni u
seewa u Eleasaa mara. Ma Eleasaa u seewa
u Finɛɛsi mara. Ma Finɛɛsi u seewa u Abisua
mara.
36 Ma Abisua u seewa u Buki mara. Ma
Buki u seewa u Usi mara. Ma Usi u seewa
u Seraya mara.
37 Ma Seraya u seewa u Mɛrayɔtu mara.
Ma Mɛrayɔtu u seewa u Amaria mara. Ma
Amaria u seewa u Akitubu mara.
38 Ma Akitubu u seewa u Sadɔku mara.
Ma Sadɔku u seewa u Akimasi mara.

Wuu si ba Lefin bibun bweseru wɛ̃

39 Ye ba tɛtɛ toba, be ba gbia ba tem wɛ̃
bera Kehatin bwese kɛragibu, Aronin bwe-
seru sɔɔ. Ben wãa yenu ka ben kpara yenu
ka ben tem nɔɔ bura yenu wee.
40 Niya Heboroni ye ya wãa Yudan temɔ
ka yen kpara yenu ni nu ka ye sikerenɛ.
41 Adama yen baru kpaanu, Kalɛbu,
Yɛfunɛn biiwa ba mi wɛ̃.
42 Wuu si ba Aronin bibun bweseru wɛ̃,
siya Heboroni mi ba ko n da kpikiru de,
ka Libina ka yen kpara yenu, ka Yatiri, ka
Ɛsitemɔa ka yen kpara yenu,
43 ka Hilɛni ka yen kpara yenu, ka Debiri
ka yen kpara yenu,
44 ka Asani ka yen kpara yenu, ka Bɛti
Semɛsi ka yen kpara yenu,
45 ka Bɛnyamɛɛn tem wuu sini, Gibea ka
yen kpara yenu, ka Alemɛti ka yen kpara
yenu, ka Anatɔtu ka yen kpara yenu. Wuu
si kpuro su kuawa mi wɔkura ita nge mɛ
bwese kɛri yi, yi geeru nɛ.
46 Ye ba maa tɛtɛ toba, Kehatin bibun
bwese te ta tie, ta wusu wɔkuru wa
Efaraimun bwese kɛran tem sɔɔ ka Danun
bwese kɛragim sɔɔ, ka Manasen bwese
kɛran sukumgim sɔɔ.
47 Gɛɛsɔnin bibun bweseru ta wusu wawa
wɔkura ita nge mɛ ben bwese kɛrin geera
nɛ. Wuu si, su wãawa Isakarin bwese kɛran
tem sɔɔ ka Asɛɛn bwese kɛragim sɔɔ, ka
Nɛfitalin bwese kɛragim sɔɔ ka Manasen
bwese kɛragim sɔɔ Basaniɔ.
48 Ye ba maa wure ba tɛtɛ toba, wusu
wɔkura yiruwa Mɛrarin bibun bwesera wa
Rubɛnin bwese kɛran tem sɔɔ, ka Gadigian
tem sɔɔ, ka Sabulonigian tem sɔɔ nge mɛ ben
bwese kɛrin geera nɛ.
49 Isireliba ba maa Lefiba wusu gasu wɛ̃
ka sin kpara yenu.
50 Ba wuu si gɔsawa ka tɛtɛ Yudan bwese
kɛran temɔ, ka Simɛɔn bwese kɛragim sɔɔ,
ka Bɛnyamɛɛn bwese kɛragim sɔɔ.
51 Kehatin bibun bwese te ta maa tie, ta
wusu wawa Efaraimun bwese kɛran tem
sɔɔ.
52 Wuu si ba bu wɛ̃, siya Sikɛmu ye ya wãa
Efaraimun guurɔ, ka yen kpara yenu. Miya
ba ko n da kpikiru de. Ka Gesɛɛ ka yen kpara
yenu,
53 ka Yokumɛamu ka yen kpara yenu, ka
Bɛti Horoni ka yen kpara yenu,
54 ka Ayaloni ka yen kpara yenu, ka sere
maa Gati Rimɔɔ ka yen kpara yenu.
55 Wuu si Manasen bwese kɛran sukum
mu maa wa, siya Anɛɛ ka yen kpara yenu,
ka Bileamu ka yen kpara yenu. Siya ba
Kehatin bwese kɛragii be ba tie wɛ̃.
56 Ba maa Gɛɛsɔnin bwese kɛran tɔmbu
wusu wɛ̃. Wuu si ba wa Manasen bwese
kɛran sukum min di, siya Golani ye ya wãa
Basaniɔ ka yen kpara yenu, ka Asitarɔtu ka
yen kpara yenu.
57 Wuu si ba wa Isakarin bwese kɛran
min di, siya Kedɛsi ka yen kpara yenu, ka
Dabarati ka yen kpara yenu,
58 ka Ramɔti ka yen kpara yenu, ka sere
Anɛmu ka yen kpara yenu.
59 Wuu si ba wa Asɛɛn bwese kɛran min
di, siya Masikali ka yen kpara yenu, ka
Abudoni ka yen kpara yenu,
60 ka Hukɔku ka yen kpara yenu, ka sere
Rehɔbu ka yen kpara yenu.
61 Wuu si ba wa Nɛfitalin bwese kɛran
min di, siya Kedɛsi ye ya wãa Galilen temɔ
ka yen kpara yenu, ka Hamɔɔ ka yen kpara
yenu, ka sere Kiriataimu ka yen kpara
yenu.
62 Ba Lefi be ba tie Mɛrarin bweseru sɔɔ
wusu wɛ̃. Wuu si ba wa Sabulonin bwese

kɛran min di, siya Rimənə ka yen kpara yenu, ka Tabori ka yen kpara yenu.
63 Wuu si ba wa Rubɛnin bwese kɛran min di Yuudɛnin guru giə, Yerikon deedeeru sõə yari yeru gia, siya Beseri ye ya wãa tem saaraə ka yen kpara yenu, ka Yasa ka yen kpara yenu,
64 ka Kedeməti ka yen kpara yenu, ka sere Mɛfati ka yen kpara yenu.
65 Wuu si ba maa wa Gadin bwese kɛran min di, siya Ramməti, Galadin temə ka yen kpara yenu, ka Mahanaimu ka yen kpara yenu,
66 ka Hɛsiboni ka yen kpara yenu, ka sere Yasɛɛ ka yen kpara yenu.

Isakarin bibun bweseru

7

1 Bibu nnɛwa Isakari u mara. Bera Tola, ka Pua, ka Yasubu, ka Simuroni.
2 Tolan biba Usi, ka Refaya, ka Yeriɛli ka Yamai, ka Yibisamu, ka sere Samuɛli. Bera ba sãa wirugibu ben yɛnusə, Tolan bwese kɛra səə. Ba sãawa wərugəba ben waati ye səə. Dafidin waati səə, ben geera sãawa nərəbun suba yɛnda yiru ka təmbu nata (22.600).
3 Usin biiwa Yisiraya. Yisiraya ka win bibu ba sãawa be wirugibu nəəbu. Win bii bera Mikaɛli, ka Abudiasi, ka Yoɛli, ka Yisiya.
4 Be ba wãa ka be sannu, tən kurəbu ka bibu ba dabi sere ba koo kpĩ bu tən durəbu nərəbun suba tɛna ka nəəba tia (36.000) wa be səə be ba koo kpĩ bu tabu ko.
5 Isakarin bwese kɛra səə, be ba tireru doke, ben geera sãawa nərəbun suba wɛnɛ ka nəəba yiru (87.000). Be kpuro ba sãawa wərugəba.

Bɛnyamɛɛ ka Nɛfitalin bibun bweseru

6 Bibu itawa Bɛnyamɛɛ u mara. Bera Bela, ka Bekɛɛ, ka Yediɛli.
7 Bibu nəəbuwa Bela u mara. Bera Ɛsiboni, ka Usi, ka Usiɛli, ka Yerimməti, ka maa Iri. Ben baawure u sãawa win bwese kɛran wirugii. Be kpuro maa wərugəbara. Ba bu tireru doke ma ben geera kua nərəbun suba yɛnda yiru ka təmbu tɛna ka nnɛ (22.034).
8 Bekɛɛn biba Semira, ka Yoasi, ka Ɛliesɛɛ, ka Elionai, ka Omiri, ka Yeremməti, ka Abiya, ka Anatətu, ka Alamɛti. Beni kpurowa ba sãa Bekɛɛn bibu.
9 Ma ba bu tireru doke nge mɛ ba ka swĩinɛ bwese kɛra ye səə. Be kpuro ba sãawa yɛnu yɛ̃ro wərugəba. Ma ben geera sãa tənu nərəbun suba yɛndu ka goobu (20.200).
10 Yediɛlin biiwa Bilihani. Bilihanin biba maa Yeusi, ka Bɛnyamɛɛ, ka Ehudu, ka Kenaana, ka Setani, ka Taasisi, ka sere Akisasaa.
11 Be kpuro ba sãawa Yediɛlin bibun bweseru. Be kpuro maa wərugəbara. Ma ben baawure u sãa wirugii win bwese kɛra səə. Ben geera sãawa nərəbun suba wəkura nəəbu ka yiru, ka təmbu goobu (17.200) be ba koo kpĩ bu tabu ko.
12 Supimu ka Hupimu ba sãawa Irin bibu. Ma Husimu u maa sãa Akɛɛn bii.
13 Nɛfitalin biba Yasiɛli, ka Guni, ka Yesɛɛ, ka sere Salumu. Beni kpuro ba sãawa Bilihan nikurəminu.

Manasen bibun bweseru

14 Bii be Manase u ka win kurə Sirigii mara, bera Asiriɛli ka Makiri wi u sãa Galadin tundo.
15 Makiri wiya u Hupimu ka Supimu kurəbu sua. Win sesun yĩsira Maaka. Win bii yirusen yĩsira Selofadi. Bii tən kurəba Selofadi wi, u mara.
16 Maaka, Makirin kurə u bii tən durə mara ma ba nùn yĩsiru kã Perɛsi. U maa wure u bii tən durə mara ma ba nùn yĩsiru kã Serɛsi. Serɛsi wiya u Ulamu ka Rekɛmu mara.
17 Ulamun biiwa Bedani.
Beniwa ba sãa Galadi, Makirin bii, Manasen debubun bibun bweseru.
18 Hamələkɛti, Galadin sesuwa u Isodu ka Abiesɛɛ ka Mala mara.
19 Be ba sãa Semidan bibu, bera Akiyani ka Sikɛmu ka Likisi ka sere Aniamu.

Efaraimun bibun bweseru

20 Efaraimun bibun bweseru wee. Efaraimu u Sutelaki mara. Ma Sutelaki u Berɛdi mara. Ma Berɛdi u Tahati mara. Ma Tahati u Eleada mara. Ma Eleada u Tahati mara.
21 Ma Tahati u Sabadi mara. Ma Sabadi u Sutelaki mara. Efaraimu u maa bibu yiru mara, Sutelaki baasi, beya Esɛɛ ka Eleadi. Bera ba Gatigibu wəri bu ka sibun yaa sabenu mwa. Adama Gatigii be, siba bu go.

22 Ma Efaraimu u gɔɔ wooru sina n ka tɛ. Ma win mɛro bisibu ba na ba nùn nukuru yɛmiasia.
23 Yen biruwa u ka win kurɔ mɛnna, ma u gura sua u bii tɔn durɔ mara. Ma ba nùn yĩsiru kã Beria yèn sõ u nuku sankiranu wa win yɛnuɔ.
24 U maa bii tɔn kurɔ mara wi ba mɔ̀ Seraki. Wiya u Bɛti Horoni bana ye ya wãa wɔwaɔ, ka ye ya wãa gunguru wɔllɔ, ka maa Usɛni Seera.
25 Ma Beria wi, u seewa u Refa mara. Ma Refa u seewa u Resɛfu mara. Ma Resɛfu u seewa u Telaki mara. Ma Telaki u seewa u Takani mara.
26 Ma Takani u seewa u Ladani mara. Ma Ladani u seewa u Amihudu mara. Ma Amihudu u seewa u Elisama mara.
27 Ma Elisama u seewa u Nuni mara. Ma Nuni u seewa u Yosue mara.
28 Tem mɛ ba wa ba sina mɛya Betɛli ka yen wuu si su ka ye sikerenɛ. Siya Naarani ye ya wãa sõɔ yari yeru gia ka Gesɛɛ ye ya wãa sõɔ duu yeru gia ka yen baru kpaanu, ka Sikɛmu ka yen baru kpaanu, n ka girari Gasaɔ ka yen baru kpaanɔ.
29 Tem mɛ Manasen bibun bwesera wa, mɛya Bɛti Seani ka yen baru kpaanu, ka Taanaki ka yen baru kpaanu, ka Mɛgido ka yen baru kpaanu, ka sere Dori ka yen baru kpaanu.
Wuu si sɔɔra Yosɛfu, Isirelin biin bibun bwesera sina.

Asɛɛn bibun bweseru

30 Be ba sãa Asɛɛn bibu, bera Yimina ka Yisifa ka Yisifi ka Beria ka sere ben sesu Seraki.
31 Be ba sãa Berian bibu, bera Hebɛɛ ka Maakiɛli. Maakiɛli wiya u wuu ge ba mɔ̀ Biisafiti swĩi.
32 Hebɛɛwa u Yafilɛti mara ka Somɛɛ ka Hotamu ka sere ben sesu Sua.
33 Be ba sãa Yafilɛtin bibu, bera Pasaki ka Bimali ka sere Asifati. Be ba sãa Yafilɛtin bibu, bera mi.
34 Be ba sãa Samɛɛn bibu, bera Aki ka Roga ka Huba ka sere Aramu.
35 Be ba sãa win wɔnɔ Helɛmun bibu, bera Sofaki ka Yimina ka Selɛsi ka sere Amali.
36 Be ba sãa Sofakin bibu, bera Sua ka Haanɛfɛɛ ka Suali ka Beri ka Yimura,
37 ka Beseri ka Hɔdu ka Samma ka Silisa ka Yitirani ka sere Beera.
38 Be ba sãa Yetɛɛn bibu, bera Yɛfunɛ ka Pisipa ka sere Ara.
39 Be ba sãa Ulan bibu, bera Ara ka Haniɛli ka sere Risia.
40 Be ba sãa Asɛɛn bibun bweseru, bera mi. Ben baawure u sãawa wirugii win beraɔ. Be kpuro ba sãawa wɔrugɔba. Be ba tireru doke, ben geera sãawa nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu ka tia (26.000) be, be ba koo kpĩ bu tabu ko.

Bɛnyamɛɛn bwese kɛragii

be ba wãa Yerusalɛmuɔ

8

1 Bibu nɔɔbuwa Bɛnyamɛɛ u mara. Wee nge mɛ ba ka swĩinɛ, Bela ka Asibɛli
2 ka Ara ka Nɔka ka sere Rafa.
3 Be ba sãa Belan bibu, bera Adari ka Gera ka Abihudu
4 ka Abisua ka Naama ka Akoasi
5 ka Gera ka Sefufani ka sere Huramu.
6 Ehudun bii be ba sãa wirugibu Gebagibun suunu sɔɔ, ma ba ka bu da Manahatiɔ,
7 bera Namani ka Akiya ka sere Gera. Gera wi u ka bu da mi, wiya u Usa ka Ahihudu mara.
8 Saaraimu u win kurɔbu yiru beni gira. Bera Husimu ka Baara. Yen biruwa u bibu gabu mara Mɔabuban temɔ.
9 Bii be u ka win kurɔ Hodɛsi mara, bera Yobabu ka Sibiya ka Mɛsa ka Malikamu,
10 ka Yeusi ka Sokia ka sere Mirima. Be kpuro ba sãawa yɛnu yɛ̃robu.
11 Be u ka win kurɔ Husimu mara, bera Abitubu ka Ɛlipali.
12 Be ba sãa Ɛlipalin bibu, bera Ebɛɛ ka Miseamu ka sere Semɛɛ wi u wuu ge ba mɔ̀ Onɔɔ bana ka sere maa Lodu ka yen baru kpaanu.
13 Beria ka Sema be ba sãa wirugibu Ayalonigibun suunu sɔɔ, bera ba Gatigibu gira.
14-16 Be ba sãa Berian bibu, bera Akiyo ka Sasaki ka Yeremɔti ka Sebadia ka Aradi ka Edɛɛ ka Mikaɛli ka Yisifa ka sere Yoasi.
17-18 Be ba sãa Ɛlipalin bibu, bera Sebadia ka Mɛsulamu ka Hisiki ka Hebɛɛ ka Yisimɛrai ka Yisilia ka sere Yobabu.
19-21 Be ba sãa Simɛin bibu, bera Yakimu ka Sikiri ka Sabidi ka Ɛlienai, ka Silitai ka Eliɛli ka Adaya ka Beraya ka Simurati.
22-25 Be ba sãa Sasakin bibu, bera Yisipani ka Ebɛɛ ka Eliɛli ka Abudoni ka Sikiri ka

Hananu ka Hanania ka Elamu ka Antotia ka Yifideya ka sere Penuɛli.
26-27 Be ba sãa Yerohamun bibu, bera Sanserai ka Seharia ka Atalia ka Yaaresia ka Eliya ka sere Sikiri.
28 Be ba sãa wirugibu nge mɛ ba ka swĩinɛ, bera mi. Ba wãawa Yerusalɛmuɔ.
29 Wi u Gabaoni swĩi, u wãa Gabaoni mi. Win kurən yĩsira Maaka.
30 Win bii gbiikoowa Abudoni. Be ba maa tie, bera Suri ka Kisi ka Baali ka Nadabu,
31 ka Gedori ka Akiyo ka Sekɛɛ,
32 ka sere Mikoloti, Simɛan tundo. Ben tii ba wãawa Yerusalɛmuɔ, ben mɛro bisibun bəkuɔ.

Sɔɔlun bibun bweseru
(I maa mɛɛrio 9:39-44)

33 Nɛriwa u Kisi mara. Ma Kisi u Sɔɔlu mara. Ma Sɔɔlu u Yonatam mara ka Maakisua ka Abinadabu ka sere Ɛsibaali.
34 Yonatamwa u Mɛribu Baali mara. Ma Mɛribu Baali u maa Misee mara.
35 Be ba sãa Miseen bibu, bera Pitoni ka Mɛlɛki ka Tarea ka sere Akasi.
36 Akasiwa u Yehoyada mara. Ma Yehoyada u Alemɛti mara ka Asimafɛti ka sere Simiri. Simiriwa u Məsa mara.
37 Ma Məsa u Binɛa mara. Ma Binɛa u Rafa mara. Ma Rafa u Eleasaa mara. Ma Eleasaa u Asɛli mara.
38 Bibu nɔɔba tia Asɛli u mara. Bera Asirikamu ka Bokuru ka Isimɛɛli ka Searia ka Abudiasi ka sere Hananu. Beni kpurowa ba sãa Asɛlin bibu.
39 Asɛli wi, u wənə mə wi ba sokumə Esɛki. Bibu itawa Esɛki wi, u mara. Bera Ulamu ka Yeusi ka Elifelɛti.
40 Ulamun bibu ba kuawa wərugəba ka tɛn towobu. Ben bibu ka ben debuminu dabi. Ba tura nge təmbu wunaa weeru ka wəkuru (150).
Be kpuro ba sãawa Bɛnyamɛɛn bibun bweseru.

9

1 Ba Isireliba kpuron yĩsa yorua ben gari garin tireru sɔɔ nge mɛ ba ka swĩinɛ, bwese kɛra ka bwese kɛra.

Isireli be ba wurama yorun di

N deema ba Yudaba kpuro yoru mwa ba ka da Babiloniə kɔ̃sa ye ba kuan sɔ̃.
2 Be ba gbia ba sina ben tem wusu sɔɔ, bera Isireliba ka yãku kowobu ka Lefiba ka sere Nɛtiniba.
3 Be ba na ba sina Yerusalɛmuɔ, bera Yudan bweseru ka Bɛnyamɛɛn bweseru ka Efaraimugiru ka Manasegiru.
4 Ka sere Utai wi u wãa Yudan bwese kɛra sɔɔ. U sãawa Amihudun bii. Amihudu wi, u sãawa Omirin bii, Imirin debubu, Banin sikadobu, Perɛsin bwese kɛra sɔɔ.
5 Silonigibun bwese kɛra sɔɔra Asaya u wãa ka win bibu. Asaya wiya u sãa win bii gbiikoo.
6 Serakin bwese kɛra sɔɔra Yewɛli ka wigibu ba wãa. Ben geera sãawa nata ka wɛnɛ ka wəkuru (690).
7 Be ba wãa Bɛnyamɛɛn bwese kɛra sɔɔ, bera Salu, Mɛsulamun bii, Hodafian debubu, Asenuan sikadobu,
8 ka Yibinɛa, Yoramun bii, ka Ela, Usin bii, Mikirin debubu ka Mɛsulamu, Sefatian bii, Rewɛlin debubu, Yibinian sikadobu, ka sere ben təmbu gabu.
9 Tən be kpurowa ba sãa wirugibu ben yɛnusə nge mɛ ba ka swĩinɛ. Ben geera sãawa nɛnɛ ka wunəbu ka weeraakuru ka nɔɔba tia (956).
10 Be ba sãa yãku kowobu, bera Yedaya ka Yoyaribu ka Yakini,
11 ka Asaria. Win sikadobara Hilikiya ka Mɛsulamu ka Sadəku ka Mɛrayətu ka sere Akitubu wi u sãa Yinni Gusunən sãa yerun wirugii.
12 Adaya u maa sãa yãku kowo. Win sikadobara Yerohamu ka Pasuri ka Maakiya ka Masai ka Adiɛli ka Yasisia ka Mɛsulamu ka Mɛsilemiti ka Imɛri.
13 Be ka begii be ba sãa wirugibu ben yɛnusə, ben geera sãawa təmbu nərəbu ka nata ka wunəbu ka wata (1.760). Be kpuro ba sãawa wərugəba. Bera ba ra səmburu ko Yinni Gusunən sãa yerə.
14 Semaya u sãawa Lefi. Win sikadoba wee, nge mɛ ba ka swĩinɛ. Bera Hasubu ka Asirikamu ka sere Hasabia, Mɛrarin bwese kɛra sɔɔ.
15 Be ba maa sãa Lefiba, bera Bakibakaa ka Herɛsi ka Galali ka Matania. Matania win sikadobara Misee ka Sikiri ka Asafu.
16 Abudiasin tii u sãa wa Lefi. Win sikadobara Semaya ka Galali ka Yedutum. Berekia, Asan bii, Ɛlikanan debubu wi u wãa Nɛtofagibun temə, u maa sãawa Lefi.
17 Be ba sãa kənnə kɔ̃sobu, bera Salumu ka Akubu ka Talumɔɔ, ka Ahimani ka begibu. Salumuwa u sãa ben wirugii.

18 Wiya u ra n wãa sina bokon kɔnnɔwɔ ge
ga wãa sõɔ yari yeru gia sere ka gisɔ. Be ba
sãa kɔnnɔ kõsobu Lefin bweseru sɔɔ, bera
mi.
19 Salumu, Koren bii, Abiasafun debubu,
Koren sikadobu ka wigii be ba tie, bera ba
ra Yinni Gusunɔn kuu bekurugirun kɔnnɔ
kõsu. Ben sikadobara ba ra raa sɔmbu te ko.
20 Finɛɛsi, Eleasaan biiwa u sãa ben
wirugii. Ma Yinni Gusunɔ u wãa ka wi.
21 Sakari, Mɛselemian biiwa u ra kuu
bekurugii ten kɔnnɔ kõsu.
22 Be kpuron geera sãawa mi goobu ka
wɔkura yiru (212). Bera ba ra kɔnnɔsu kõsu.
Ben yĩsa ba maa doke tireru sɔɔ ka ben
wusu. Dafidi ka Gusunɔn sɔmɔ Samuɛliwa
ba bu sɔmbu te nɔmu sɔndia.
23 Be ka ben bibun bwesera ba ra Yinni
Gusunɔn sãa yee ten kɔnnɔ si kõsu.
24 Be ba sãa yerun kɔnnɔ si kõsu mi, ba ra
n wãawa bera ka bera, sõɔ yari yerɔ ka sõɔ
duu yerɔ, ka sõɔ yɛ̃san nɔm geuɔ ka yen nɔm
dwarɔ.
25 Begibu gabu ba ra nɛ ben mi saa ben
wusun di bu ka bu sina mi alusuma tia.
26 Kɔnnɔ kõsobun wirugibu nnɛ be, ba
sãawa Lefiba. Ba ra n wãawa ben sɔmburu
sɔɔ baadomma. Bera ba ra maa sãa yerun dii
sɔsu ka sãa yee ten arumani kõsu.
27 Ba ra kpunɛwa bu ka sãa yee te sik-
erena. Yam mù n sãra, kpa bu ten kɔnnɔsu
wukia.
28 Kɔnnɔ kõso ben gaba ba ra yãkurun
dendi yãnu kõsu. Ba ra nu gariwa bà n
nu yaramɔ. Kpa bu maa nu gari bà n nu
duusiamɔ.
29 Ben gaba ba ra maa sãa yerun dendi
yãa ni nu tie kõsu ka sere maa som ka tam
ka gum ka turare ye ba ra dõɔ doke ka maa
turare nubu durorugia.
30 Yãku kowoba ba ra turare nubu
durorugia ye ko.
31 Lefi ben turo, Matitia, Salumun bii
gbiikoo, Koren bweseru sɔɔ, wiya u ra
kiranu wõ.
32 Wigibu gabu Kehatin bweseru sɔɔ,
bera ba ra tõɔ wɛ̃rarugiru baateren pɛ̃ɛ ko,
ye ba ra Yinni Gusunɔ yiiye.
33 Bera ba sãa Lefiban yɛnu yɛ̃robu. Bera
ba ra maa wom kowobu kpare. Ba ra n
wãawa sãa yerun dinu ganu sɔɔ. Ba ku ra
maa sɔma gaa ko, yèn sõ ba ra n sɔmburu mɔ̀
sõɔ sɔɔ ka wõkuru.
34 Bera ba sãa Lefiban yɛnu yɛ̃robu nge
mɛ ba ka swĩinɛ. Be, ba wãawa Yerusalɛmuɔ.

Sɔɔlun bibun bweseru
(I maa mɛɛrio 8:29-38)

35 Yeyɛli wi u Gabaoni swĩi, u wãawa
Gabaoniɔ. Win kurɔn yĩsira Maaka.
36 Win bii gbiikoowa Abudoni. Be ba maa
tie, bera Suri ka Kisi ka Baali ka Nɛri ka
Nadabu,
37 ka Gedori ka Akiyo ka Sakari ka sere
Mikoloti.
38 Mikoloti wiya u Simɛamu mara. Be
kpuro ba wãawa Yerusalɛmuɔ begibun
bɔkuɔ.
39 Nɛriwa u Kisi mara. Ma Kisi u Sɔɔlu
mara. Ma Sɔɔlu u Yonatam mara ka
Maakisua ka Abinadabu ka sere Ɛsibaali.
40 Yonatamwa u Mɛribu Baali mara. Ma
Mɛribu Baali u maa Misee mara.
41 Miseen biba Pitoni ka Mɛlɛki ka sere
Tarea.
42 Akasiwa u Yara mara. Ma Yara u
Alemɛti mara ka Asimafɛti ka sere Simiri.
Simiriwa u Mɔsa mara. Ma Mɔsa u maa
Binɛa mara.
43 Binɛawa u Refaya mara. Ma Refaya u
Eleasaa mara. Ma Eleasaa u Asɛli mara.
44 Bibu nɔɔba tia Asɛli u mara. Ben yĩsa
wee, Asirikamu ka Bokuru ka Isimɛɛli ka
Searia ka Abudiasi ka sere Hananu. Be ba
sãa Asɛlin bibu, bera mi.

DAFIDI, ISIRELIBAN SINA BOKON GARI

10

Sɔɔlu ka win bibun gɔɔ
(I maa mɛɛrio Samuɛli I, 31:1-13)

1 Filisitiba ba Isireliba tabu wɔri. Ma
Isireliban tabu kowobu ba duki sua. Filisiti
be, ba bu naa gira ba go go Giliboan guurɔ.
2 Ba maa Sɔɔlun tii ka win bibu ita
Yonatam ka Abinadabu ka Maakisua
naamwɛ. Ma ba bii be go.
3 Sannɔ ge, ga Sɔɔlu swĩɛ. Tɛn towobu ba
nùn sɛ̃ɛnu twee ba mɛɛra kua gem gem.
4 Yera u win tabu yãa sɔɔwo sõɔwa u nɛɛ, u
win takobi womɔ u nùn ye sɔku kpa bango
sarirugii be, bu ku raa nùn sɔku bu yaa
kasiki.
Adama durɔ wi, u yina u ko mɛ, domi
bɛrum nùn mwa gem gem. Ma Sɔɔlu u
takobi ye mwa u ka tii sɔka u kibarisi u
taare.

5 Ye win tabu yãa sɔɔwo wi, u wa ma u gu,
yera u maa win takobi sua u tii sɔka nge mɛ
Sɔɔlu u kua. Ma ba gu yam tem mi.
6 Nge mɛya Sɔɔlu u ka gu ka win bibu ita
be, ka win tabu yãa sɔɔwo ka sere maa win
tabu kowobu kpuro sannu.
7 Ye Isireli be ba wãa Yisirɛɛlin wɔwaɔ ba
nua ma ben tabu kowoba duki sua, Sɔɔlu ka
win bii tɔn durɔbu ba maa gu, yera ba ben
wusu deri ba duki sua. Ma Filisitiba ba na
ba sina wuu si sɔɔ.
8 Ye n kua sisiru Filisitiba ba na ba goo nin
yãnu potirimɔ. Yera ba Sɔɔlu ka win bibu
itan gonu wa Giliboan guurɔ.
9 Ma ba Sɔɔlun wiru bura ba win tabu
yãnu kpuro potira. Yera ba sɔmɔbu gɔra
bu yen labaari kpara ben bũu diaɔ ka ben
tɔmbun mi, ben tem sɔɔ kpuro.
10 Yera ba win tabu yãnu sua ba doke ben
bũu dirɔ. Ma ba win wiru sua ba bwɛ̃ ben
bũu wi ba mɔ̀ Dagonin dirɔ.
11 Sanam mɛ Yabɛsi ye ya wãa Galadin
temɔ, yen tɔmbu ba nua ye Filisitiba ba
Sɔɔlu kua,
12 yera be ba sãa tabu durɔ wɔrugɔba ba
seewa ba Sɔɔlu ka win bibun goo ni sua ba
ka da Yabɛsiɔ. Ma ba ben kukunu sikua
dãru garun nuurɔ Yabɛsi mi. Ma ba nɔɔ
bɔkua sõɔ nɔɔba yiru.
13 Sɔɔlu u guwa yèn sõ u Yinni Gusunɔ
tɔnu kam kom kua, u ǹ win woodaba mɛm
nɔɔwɛ. U bikiaru dawa be ba ra gɔribu
sokun mi.
14 U ǹ Yinni Gusunɔ bikie. Ma Yinni
Gusunɔ u dera u gu. Ma u win bandu sua
u Isain bii, Dafidi wɛ̃.

11

Dafidi u kua Isireliban sunɔ
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 5:1-3)

1 Isireliba kpuro ba mɛnna ba na Dafidin
mi Heboroniɔ. Ma ba nùn sõɔwa ba nɛɛ, bɛsɛ
ka wunɛ, sa sãawa yɛm tem.
2 Baa yellun di, saa ye Sɔɔlu u sãa bɛsɛn
sunɔ, wuna a ra sun mɛnnɛ a sun kpara a ka
tabu da, kpa a ka maa sun wurama. Gusunɔ
wunɛn Yinni u maa nun sõɔwa u nɛɛ, wuna
kaa ko bɛsɛn wirugii kpa a bɛsɛ win tɔmbu
kpara.
3 Yera Isireliban guro gurobu kpuro ba
na Dafidi sina bokon mi Heboroniɔ. Ma
u ka bu arukawani bɔkua Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ Heboroni mi. Yera ba nùn gum
tãre wirɔ, ba nùn kua be, Isireliban sunɔ
nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua saa Samuɛlin
nɔɔn di.

Dafidi u Yerusalɛmu wɔri
u mwa
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 5:6-10)

4 Sõɔ teeru, Dafidi ka Isireliba kpuro ba
Yerusalɛmu wɔri. Yerusalɛmu yera ba maa
sokumɔ Yebusi. Miya Yebusiba ba wãa.
5 Yera ba Dafidi sõɔwa ba bɛɛ, n ǹ koorɔ u
duuma wuu ge sɔɔ.
Adama Dafidi u bu wɔri u ben wuu
gbãraruguu ge mwa. N deema gera ba maa
sokumɔ Siɔni. Yen biru ba gu soka Dafidin
wuu.
6 N deema Dafidi u raa win tabu kowobu
sõɔwa u nɛɛ, wi u gbia u Yebusiba wɔri
u kamia, yɛ̃rowa u koo ko tabu kowobun
wirugii. Ma Yoabu, Seruyan bii u gbia u bu
wɔri u kamia. Ma u kua wirugii.
7 Dafidi u da u sina wuu gbãraruguu gen
mi. Yen sõna ba gu soka Dafidin wuu.
8 Ma u bani kua u ka gu sikerena. U
banawa saa Milon di u ka sikerena. Ma
Yoabu u maa gen mi n tie sɔnwa.
9 Ma Dafidin dam mu sosimɔ. Domi
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u wãa ka wi.

Dafidin tabu kowobu
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 23:8-39)

10 Wee be ba sãa Dafidin tabu kowobun
wirugibu. Be ka Isireliba kpurowa ba nùn
kua sina boko nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua
win tɔmbun sõ. Ba nùn mɛm nɔɔwawa mam
mam win bandun waati ye kpuro sɔɔ.
11 Yasobeamu, Hakumɔnin bii u sãa tabu
kowobun wirugii ben turo. Wiya u tɔmbu
gooba wunɔbu (300) go ka yaasa nɔn teerun
tabu sɔɔ.
12 Yen biru Eleasaa, Dodon bii, Akosigii, u
sãawa tabu kowobu ita yen turo.
13 U wãa ka Dafidi Pasi Damimuɔ, sanam
mɛ Filisitiba ba mɛnna bu ka bu tabu wɔri.
Ma Isireliba ba duki Filisitiban wuswaan di.
N deema gberu gara wãa mi, tè sɔɔ ba ɔɔsu
duura.
14 Yera Eleasaa ka win tɔmbu ba yõra gbee
ten suunu sɔɔ ba ka tu yina. Ma ba ka
Filisitiba tabu kua ba bu go. Yinni Gusunɔ
u bu nasara baka wɛ̃ dɔma te.
15 Sõɔ teeru Dafidin tabu sinambu tɛna ye
sɔɔ, ben ita ba da ba nùn deema Adulamun

kpee wɔruɔ, sanam mɛ Filisitiban tabu kowobun wuuru garu ta na ta ten sansani gira Refaban wɔwaɔ.
16 Saa ye sɔɔ, Dafidi u wãa kpee wɔru ge sɔɔ, ma Filisitiban sansani ya maa gire Bɛtelehɛmuɔ.
17 Ma Dafidi u Bɛtelehɛmun bɛkɛ kua u nɛɛ, wara u koo ka man Bɛtelehɛmun gbãra kɔnnɔn dɔkɔn nim naawa n nɔ.
18 Yera win tabu durɔbu ita be, ba da ba Filisitiban sansani ye wɔri ka dam ba Dafidi nim mɛ takama ba ka na. Adama u ɲ mu nɔra. U ka mu yãkuru kuawa, u Yinni Gusunɔ yaria.
19 U nɛɛ, Gusunɔ u man gbara bu nɛɛ, nɛna na nim mɛ nɔra. Domi mɛn sɔ̃na tɔn beni ba ben wãaru kari bɔrie. Nim mɛ, mu sãawa nge ben yɛm mɛ mu koo raa yari.

Yen sɔ̃na u yina u mu nɔ.

Yeniba kpurowa Dafidin tabu kowobu ita be, ba kua.
20 Abisai, Yoabun wɔnɔwa u sãa tabu sinambu tɛna yen wirugii. Tɔmbu gooba wunɔbuwa (300) u go ka win yaasa. Ma u yĩsiru yara wigibun suunu sɔɔ.
21 Ba nùn bɛɛrɛ wɛ̃ too. Adama u ɲ tabu durɔbu ita be tura.
22 Bɛnaya, Kabisɛɛligii, Yehoyadan bii, u sãawa tabu durɔ wɔrugɔ. Ma u yĩsiru yara nasara dabi te u wan sɔ̃. Wiya u Mɔabuban tɔmbu yiru gabu go, be ba sɛ̃ nge gbee sinansu. Wiya u maa dua dɔkɔ kpiriru sɔɔ u gbee sunɔ kãasi mi, u go puran saa sɔɔ.
23 Ma u Egibitin tabu durɔ damgii goo go. Win gunum mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu. Ma u yaasa nɛni. Yen buru ta sãawa nge weson dɛka ye u ra beku yasa tɛ̃ke. Saa yè sɔɔ u nùn wɔrim dɔɔ, bokura u nɛni. Ye u tura mi, ma u durɔ win yaasa ye u nɛni mi wɔra u ka nùn sɔka u go.
24 Yeniba kpurowa Bɛnaya Yehoyadan bii u kua. Ma u yĩsiru yara tabu kowobu tɛna ye sɔɔ.
25 U bɛɛrɛ baka wa Dafidin tabu durɔbu tɛna ye sɔɔ. Adama ya ɲ tabu durɔ gbiikobu ita begia tura. Ma Dafidi u nùn kua win tiin kɔ̃sobun wirugii.
26 Dafidin tabu kowo ben gabun yĩsa wee, Asaɛli, Yoabun wɔnɔ, ka Ɛlikanani, Dodon bii, Bɛtelehɛmugii,
27 ka Samɔti, Harorigii, ka Helɛsi, Palonigii,
28 ka Ira, Ikɛsin bii, Tekoagii, ka Abiesɛɛ, Anatɔtugii,
29 ka Sibekai, Husagii, ka Ilai, Akoasigii,
30 ka Maharai, Nɛtofagii, ka Helɛdi, Baanan bii, wi u maa sãa Nɛtofagii,
31 ka Itai, Ribain bii, Gibeagii, ye ya wãa Bɛnyamɛɛn temɔ, ka Bɛnaya, Piratonigii,
32 ka Hurai, Nasale Gaasigii, ka Abiɛli, Arabagii,
33 ka Asimafɛti, Basarumugii, ka Eliaba, Saabonigii,
34 ka Bɛnɛ Hasɛmu, Gisonigii, ka Yonatam, Sagen bii, Hararigii,
35 ka Akiamu, Sakaan bii, Hararigii, ka Elifali, Urun bii,
36 ka Hefɛɛ, Mɛkeragii, ka Akiya, Palonigii,
37 ka Hɛsiro, Kaamɛligii, ka Naarai, Ɛsibain bii,
38 ka Yoɛli, Natanin mɔɔ, ka Mibisaa, Hagirin bii,
39 ka Selɛki, Amɔnigii, ka Nakarai, Berɔtugii wi u ra Yoabu, Seruyan biin tabu yãnu sɔbe,
40 ka Ira, ka Garɛbu be ba sãa Yetɛɛba,
41 ka Uri, Hɛti, ka Sabadi, Alaigii,
42 ka Adina, Sisan bii, Rubɛnin bwese kɛran wirugii turo, wi u tabu kowobu tɛna mɔ,
43 ka Hanani, Maakan bii, ka Yosafati, Mitinigii,
44 ka Osiasi, Asitarɔtugii, ka Sama, ka Yeyɛli be ba sãa Hotamun bibu, Aroɛɛgibu,
45 ka Yediɛli, Simurin bii, ka win wɔnɔ Yoka, Tisigii,
46 ka Eliɛli, Makafimugii, ka Yeribai, ka Yosafia, Elinamun bibu, ka Yitima, Mɔabu,
47 ka Eliɛli, ka Obɛdi, ka Yasiɛli, Sobagii.

Tabu kowo be ba ka Dafidi

nɔɔ tia kua Sɔɔlun waati

12

1 Sanam mɛ Dafidi u kpikiru sua u da Sikilagiɔ u ka Sɔɔlu Kisin bii tonda, yera gaba seewa ba da win mi. Ba sãawa tabu durɔ wɔrugɔba be ba sɔɔru sãa bu ka nùn tabu somi.
2 Ma ba tɛnnu ka kpurantɛɛnu nɛni. Ba maa ye kpuron tobu yɛ̃wa nɔm geu ka nɔm dwaru.

Be ba sãa Bɛnyamɛɛba, Sɔɔlun bwese kɛra sɔɔ,

3 bera tabu sunɔ Akiesɛɛ ka Yoasi be ba sãa
Sema, Gibeagiin bibu, ka Yesiɛli, ka Pelɛti be
ba sãa Asimafɛtin bibu, ka Beraka ka Yehu
be ba sãa Anatɔtugibu,
4 ka Yisimaya, Gabaonigii, wi u sãa tabu
sinambu tɛna yen wirugii turo,
5 ka Yeremi ka Yasiɛli, ka Yokanani ka
Yosabadi, Gederagii,
6 ka Elusai ka Yerimɔti ka Bealia ka
Semaria ka Sefatia, Harɔfugii,
7 ka Ɛlikana ka Yisiya ka Asarɛli, ka Yoesɛɛ
ka Yasobeamu, be ba sãa Koren bwese
kɛragibu,
8 ka Yoela ka Sebadia be ba sãa
Yerohamun bibu, Gedorigibu.
9 Gadiba sɔɔ, tabu durɔ wɔrugɔba ba na
Dafidin mi kpee wɔru gen mi, gbaburɔ. Ba
sãawa be ba tabu tobu yɛ̃. Ma ba tɛrɛnu ka
yaasi nɛni. Ba dam mɔwa nge gbee sinansu.
Ma ba sãu nge nɛm ni nu wãa guunu wɔllɔ.
10-14 Ba sãawa tɔnu wɔkura tia. Bera
tabu sunɔ Esɛɛ ka Abudiasi ka Eliabu
ka Misimana ka Yeremi ka Atai ka Eliɛli
ka Yokanani ka Ɛlisabadi ka Yeremi ka
Makibanai.
15 Be ba sãa Gadigibu ba ka sãa tabu
sinambu, bera mi. Wi u piiburu bo be sɔɔ,
wiya u koo tɔmbu wunɔbu (100) tabu wɔri.
Wi u maa bo, kpa u tɔmbu nɔrɔbu (1.000)
tabu wɔri.
16 Bera ba Yuudɛni tɔbura wɔ̃ɔn suru
gbiikoo sɔɔ, sanam mɛ ya nim yiba sere
bɔ̃ɔwɔ. Bera ba maa tɔn be ba wãa wɔwi
sɔɔ gira yen sɔ̃ɔ yari yeru gia ka yen sɔ̃ɔ duu
yeru gia.
17 Bɛnyamɛɛba ka Yudaba ben tii ba maa
na Dafidin mi kpee wɔru mi.
18 Dafidi u bu sennɔ da, ma u bu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, ì n ween na nɛn mi ka bwisiku geenu, i
ka man somi, kon ka bɛɛ nɔɔ tia ko. Adama
ì n ween na i ka man samba ko, kpa nɛn
yibɛrɛba bu ka man go sanam mɛ na ǹ taarɛ
gaa kue, Gusunɔ bɛsɛn baababan Yinni u ye
waawo, kpa u sun siria.
19 Yera Yinni Gusunɔn Hunde u dua
Amasai, tabu sinambu tɛna yen turo sɔɔ, ma
u gerua u nɛɛ,
wuna sa ka yɔ̃ra,
wunɛ Dafidi, Isain bii.
Wunɛ ka be ba nun somimɔn bwɛ̃ra yu
kpunɔ.
Domi Gusunɔ wunɛn Yinni u nun faaba
kua.

Ma Dafidi u bu mwa ka nuku dobu. Ma u
dera ba dua win tabu sinambun wuuru sɔɔ.
20 Manasen bwese kɛran tɔmbu ba Dafidi
swĩi sanam mɛ wi ka Filisitiba ba dɔɔ bu ka
Sɔɔlu tabu ko. Adama ba ǹ Filisiti be somi.
Domi ye Filisiti ben wirugibu ba wesiana,
ba Dafidi girawa ba nɛɛ, u ko n wãawa Sɔɔlu
win yinnin biruɔ kpa u ra bu wiru bɔɔri.
21 Manasen bwese kɛragii be ba Dafidi
swĩima sanam mɛ u gɔsirama Sikilagiɔ, bera
Adina ka Yosabadi ka Yediɛli ka Mikaɛli ka
Yosabadi goo ka Elihu ka Silitai. Be kpuro
ba sãawa Manasen bwese kɛran tabu kowo
wuunun wirugibu.
22 Bera ba Dafidi somi domi be kpuro
ba sãawa tabu durɔ wɔrugɔba ka maa tabu
sinambu.
23 Tɔ̃ɔ baatere, tɔmbu ba ra n naamɔwa
Dafidin mi bu ka nùn somi sere win tabu
kowobu ba dabia ba dam kua nge Gusunɔn
tabu kowobu.

Tabu sinam be ba Dafidi kua

Isireliba kpuron sunɔ

24 Tabu kowo be ba na Dafidin mi
Heboroniɔ bu ka nùn Sɔɔlun bandu wesia
nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua, ben geeru
wee.
25 Yudan bwese kɛra sɔɔ, tabu kowo be ba
tɛrɛnu ka yaasi nɛni, ba sãawa tɔnu nɔrɔbun
suba nɔɔba tia ka nɛnɛ (6.800).
26 Simɛɔn bwese kɛra sɔɔ, be ba sãa tabu
durɔ wɔrugɔba ben geera sãawa nɔrɔbun
suba nɔɔba yiru ka wunɔbu (7.100).
27 Lefiban bwese kɛra sɔɔ, tɔmbu nɔrɔbun
suba nnɛ ka nata (4.600) ba wãa,
28 ka Yehoyada, Aronin yɛnun wirugii ka
win tɔmbu nɔrɔbun suba ita ka nata ka
wunɔbu (3.700),
29 ka Sadɔku, aluwaasi kpɛmbu wi u sãa
tabu durɔ wɔrugɔ ka wirugibu yɛnda yiru
be ba sãa win tundon yɛnugibu.
30 Bɛnyamɛɛn bwese kɛra sɔɔ, be ba
sãa Sɔɔlun mɛro bisibu, ba sãawa tɔmbu
nɔrɔbun suba ita (3.000) domi ben dabira
ba ka Sɔɔlu yɔ̃ra n ka saa ye girari.
31 Efaraimun bwese kɛra sɔɔ ba sãawa
nɔrɔbun suba yɛndu ka nɛnɛ (20.800). Ba
bu gara yɛnu ka yɛnu. Ba sãawa tabu durɔ
wɔrugɔba be ba yĩsiru yara.
32 Manasen bwese kɛran sukumgibu ba
sãawa nɔrɔbun suba wɔkura nɔɔbu ka ita
(18.000). Bera ba soka ka ben yĩsa bu ka da
bu Dafidi ko sunɔ.

33 Isakarin bwese kɛra sɔɔ, ba sãawa tabu
sinambu goobu (200) ka sere maa ben tɔn
be ba kpare. Isakarin bwese kɛragii be, ba
ben waatin asansi yɛ̃ bu ka tubu ye Isireliba
ba koo ko.
34 Sabulonin bwese kɛra sɔɔ, ba sãawa
tɔmbu nɔrɔbun suba weeraakuru (50.000)
be ba tabu yɛ̃, ba maa tabu yãa bwese bwe-
seka nɛni, ba sɔɔru kpeere bu ka tabu ko ka
gɔ̃ru tia.
35 Nɛfitalin bwese kɛra sɔɔ, ba sãawa tabu
sinambu nɔrɔbu (1.000) ka sere maa tabu
kowobu nɔrɔbun suba tɛna ka nɔɔba yiru
(37.000) be ba tɛrɛnu ka yaasi nɛni.
36 Danun bwese kɛra sɔɔ, be ba tabun
sɔɔru kpeere, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun
suba yɛnda nɔɔbu ka ita ka tɔnu nata
(28.600).
37 Asɛɛn bwese kɛra sɔɔ, be ba tabu yɛ̃ ma
ba sɔɔru sãa bu ka tabu ko, ba sãawa tɔmbu
nɔrɔbun suba weeru (40.000).
38 Be ba wãa Yuudɛnin sɔ̃ɔ yari yeru gia,
Rubɛniba ka Gadigibu ka Manasen bwese
kɛran sukumgibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun
suba wunaa teeru (120.000). Ba maa tabu
yãa bwese bweseka mɔ.
39 Tɔn be ba tabun sɔɔru sãa mi, be
kpurowa ba na Heboroniɔ ka gɔ̃ru tia, kpa
bu ka Dafidi ko Isireliba kpuron sunɔ. Ma
Isireli be ba tie ba ka bu nɔɔ tia kua.
40 Ma ba kua sɔ̃ɔ ita Dafidin mi, ba dimɔ ba
nɔrumɔ. Domi begibu ba dĩanun sɔɔru kua
ben sɔ̃.
41 Yen biru be ba wãa ben bɔkuɔ n
ka girari Isakariba, ka Sabuloniba ka sere
Nɛfitaliba, ba ra ben kɛtɛkunu ka ben yooy-
oosu ka ben birakɔsu ka sere maa ben
kɛtɛba dĩanu sɔbimɛwa bu ka na, ka maa
som ka figi gbebi, ka resɛm gbebi, ka tam ka
gum, ka kɛtɛba ka yãanu dabi dabinu, domi
be kpuro ba wãa nuku dobu sɔɔ.

Dafidi u Yinni Gusunɔn

woodan kpakororu yi

Obɛdi Edɔmun yɛnuɔ
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 6:1-11)

13

1 Sɔ̃ɔ teeru Dafidi u tabu kowobu nɔrɔm
nɔrɔm ka wunɔm wunɔm wirugibu mɛnna
ka sere maa wirugii be ba tie.
2 Ma u be kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yeni yà n
ween na Gusunɔ bɛsɛn Yinnin min di, ma
ya bɛɛ wɛ̃re, i de su sɔmɔbu gɔri bɛsɛgibun
mi Isirelin tem kpuro sɔɔ, yãku kowobu ka
Lefiban mi be ba wãa wuu marosɔ ka kpara
yenɔ kpa bu mɛnnama.
3 Kpa su ka Gusunɔ bɛsɛn Yinnin woodan
kpakoro te wurama. Domi sa ǹ ten gari kue
Sɔɔlun waati sɔɔ.

4 Ma tɔn be kpuro ba wura bu ko mɛ.
Domi gari yi, yi ka bu naawa.
5 Ma Dafidi u Isireliba kpuro mɛnna
saa Sikorin di ye ya wãa Egibitiɔ sere ka
Hamatin duu yerɔ kpa bu da bu Yinni
Gusunɔn woodan kpakoro te suama Kiriati
Yarimun di.
6 Yera Dafidi u seewa ka Isireli be kpuro
ba da Baalaɔ ye ba maa mɔ̀ Kiriati Yarimu,
Yudan temɔ, bu ka Yinni Gusunɔn woodan
kpakoro te tama, tèn wuswaaɔ ba ra Yinni
Gusunɔn yĩsiru soku, wi u ra n sɔ̃ ten wɔllɔ
wɔllun kɔ̃sobun suunu sɔɔ.
7 Ma ba tu sua ba doke naa kɛkɛ kpaa gaa
sɔɔ ba ka doona Aminadabun yɛnun di. Usa
ka Akiyowa ba naa kɛkɛ ye kpare.
8 Ma Dafidi ka Isireliba kpuro ba bu swĩi
ba mɔrɔkunu soomɔ ka gɔ̃ɔgenu, ka bara
kpãnu, ka sɛkɛtirɛnu, ka yankokonu. Ma ba
womusu mɔ̀ ba yaamɔ ka ben dam kpuro ba
ka Gusunɔ sãamɔ.
9 Saa yè sɔɔ ba tura Kidonin doo soo yerɔ,
yera kpakoro te, ta wɔrumaa dɔɔ, ma Usa u
nɔma dɛmia u tu gaba.
10 Mii mii, Yinni Gusunɔ u ka nùn mɔru
kua. Ma u dera u wɔruma kpakoro ten
bɔkuɔ u gu, yèn sɔ̃ u tu baba.

11 Dafidi u mɔru kua too yèn sɔ̃ Yinni
Gusunɔ u ka Usa sɛɛyasia mɛ. Ma u yam mi
yĩsiru kã Perɛsi Usa. Yen tubusiana Usan goo
yeru. Yĩsi tera ba ka mu sokumɔ sere ka
gisɔn gisɔ.
12 Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ nasia dɔma
te. Yera n dera u ka nɛɛ, amɔna u koo ko u
ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te turi
win yɛnuɔ.

13 U ǹ dere bu gina ka tu da win yɛnuɔ
Yerusalɛmuɔ. U dera ba ka tu dawa Obɛdi
Edɔmu Gatigiin yɛnuɔ.
14 Ma ta kua mi suru ita. Ma Yinni Gusunɔ
u durɔ wi ka win yɛnugibu ka maa ye u mɔ
kpuro domaru kua.

14

Dafidi u wãa Yerusalɛmuɔ
(I maa mɛɛrio 3:5-9; Samuɛli II, 5:11-16)

1 Sõɔ teeru, Hiramu, Tirin sunɔ u Dafidi
sɔmɔbu gɔria ka dãa gea ye ba sokumɔ
sɛduru ka dãa dãkobu ka be ba ra kpenu
dãku, kpa bu nùn sina kpaaru bania.
2 Dafidi u tuba ma Gusunɔwa u win
bandun dam siremɔ. Wiya u maa ban te
wɔlle suamɔ win tɔmbu Isireliban sõ.
3 Yen biru Dafidi u maa kurɔbu gabu sua
Yerusalɛmuɔ. Ma ba nùn bii tɔn durɔbu ka
tɔn kurɔbu marua.
4 Bera Samua ka Sobabu ka Natani ka
Salomɔɔ
5 ka Yibaa ka Elisua ka Elifelɛti
6 ka Nɔga ka Nɛfɛgi ka Yafia
7 ka Elisama ka Beliada ka sere Elifelɛti
goo.

Dafidi u Filisitiba kamia
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 5:17-25)

8 Ye Filisitiba ba nua ba Dafidi gum tãre
wirɔ u kua Isireliba kpuron sunɔ, yera be
kpuro ba seewa ba nùn wɔrim wee. Ye u
nua mɛ, yera u sara u da u ka bu yinna.
9 Saa ye sɔɔra Filisiti be, ba tunuma ba
tɛria Refan wɔwaɔ.
10 Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ,
n doo n Filisiti be wɔri? Kaa man bu nɔmu
bɛria?
Ma Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, a doo,
kon nun bu nɔmu bɛria.
11 Ma ba seewa ba da Baali Perasimuɔ.
Miya Dafidi u Filisiti be go go. Ma u gerua
u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u nɛn yibɛrɛban wuuru
gĩa nge mɛ nim tora ya ra guna gĩɛ.
Yen sõna ba yam mi yĩsiru kã Baali
Perasimu.
12 Yera Filisiti be, ba duki sua ba ben
bwãarokunu deri mi. Ma Dafidi u win
tɔmbu sõɔwa bu nu guro bu dõɔ mɛni.
13 Amɛn biru, Filisiti be, ba kpam na ba
tɛria Refan wɔwa mi.
14 Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ, n
maa doo n bu wɔri? Ma Yinni Gusunɔ u nùn
wisa u nɛɛ, oo. Adama a ku da sɔru sɔrum
mɛ. A besiro kpa a da a n wãa dãa ye ba mò
miren sõɔwɔ.
15 Sanam mɛ a naa damu damusu gasu
nɔɔmɔ dãa wɔllɔ, a yarima. Domi nɛ, Yinni
Gusunɔwa na nun gbiiye n ka ben sansani
ye wɔri.
16 Ma Dafidi u kua nge mɛ Yinni Gusunɔ
u nùn sõɔwa. U da u Filisiti be go go saa
Gabaonin di n ka da Gesɛɛɔ.
17 Ma Dafidi u yĩsiru yara tem baama
kpuro sɔɔ. Ma Yinni Gusunɔ u nùn dam wɛ̃
bwesenu kpuro sɔɔ.

Dafidi u Yinni Gusunɔn

woodan kpakororu wãa yeru

sɔɔru kua

15

1 Yeniban biru, Dafidi u tii dia bania
Yerusalɛmuɔ. U maa Yinni Gusunɔn
woodan kpakororu wãa yeru kua mi.
2 Ma u nɛɛ, Lefiba tɔnawa n weenɛ bu tu
sɔbe. Domi bera Yinni Gusunɔ u gɔsa bu
ka tu sɔbe, kpa bu maa ten sɔmburu ko saa
kpuro sɔɔ.
3 Ma Dafidi u Isireliba kpuro mɛnna
Yerusalɛmuɔ bu ka Yinni Gusunɔn woodan
kpakoro te da ten ayerɔ mi u sɔɔru kua ten
sõ.
4 U maa yãku kowobu Aronin bwe-
serugibu ka Lefiba mɛnna.
5 Kehatin bweseru sɔɔ, Uriɛliwa u sãa
wirugii ka wigibu tɔnu wunaa teeru (120).
6 Mɛrarin bwese kɛra sɔɔ, Asayawa u sãa
wirugii, ka wigibu tɔmbu goobu ka yɛndu
(220).
7 Gɛɛsɔnin bwese kɛra sɔɔ, Yoɛliwa u sãa
wirugii ka wigibu tɔmbu wunaa teeru ka
wɔkuru (130).
8 Elisafanin bwese kɛra sɔɔ, Semayawa u
sãa wirugii ka wigibu tɔnu goobu (200).
9 Heboronin bwese kɛra sɔɔ, Eliɛliwa u
sãa wirugii ka wigibu tɔnu wɛnɛ (80).
10 Usiɛlin bwese kɛra sɔɔ, Aminadabuwa
u sãa wirugii ka wigibu tɔnu wunɔbu ka
wɔkura yiru (112).
11 Ma Dafidi u yãku kowobu Sadɔku ka
Abiataa soka, ka sere maa Lefi beni, Uriɛli
ka Asaya ka Yoɛli ka Semaya ka Eliɛli ka sere
Aminadabu.
12 Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, bɛɛya i sãa
wirugibu Isireliban bwese kɛri sɔɔ. Yen sõ,
i tii dɛɛrasio bɛɛ ka bɛɛn yɛnugibu, kpa i da
i ka Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinnin woodan
kpakororu suama i ka na yam mi na tu wãa
yeru kua sɔɔ.

13 Yellu, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun
sɛɛyasia ka gɔɔ yèn sõ i ǹ daa wãa mi, ma
sa ǹ win wooda mɛm nɔɔwɛ.
14 Yera yãku kowo be, ka Lefi be, ba tii
dɛɛrasia bu wa bu ka Gusunɔ be Isireliban
Yinnin woodan kpakoro te suama.
15 Ma Lefi be, ba kpakoro te sua ba seru
sɔndi ka ten dãa pɔɔsi yi ba ra ka tu sue
nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa yiire bu ko saa
Mɔwisin nɔɔn di.
16 Ma Dafidi u maa Lefiban wirugii be
sõɔwa u nɛɛ, bu begibu sɔɔru koosio be ba
koo womusu ko ba n guunu ka mɔrɔkunu
ka sɛkɛtirɛnu soomɔ ka dam bu ka nuku
dobu sõɔsi.
17 Be Lefiba ba sɔɔru koosia, bera
Hemani, Yoɛlin bii ka win sɔm kowosii
beni, Asafu, Berekian bii ka sere maa Etani,
Kusayan bii, Mɛrarin bwese kɛragii.
18 Be ba maa swĩi, bera Sakari ka Bɛni ka
Yaasiɛli ka Semiramɔtu ka Yehiɛli ka Uni ka
Eliabu ka Bɛnaya ka Maaseya ka Matitia ka
Elifɛle ka Mikinɛya ka Obɛdi Edɔmu ka sere
Yeyɛli. N deema beni kpuro ba sãawa kɔnnɔ
kõsobu.
19 Wom kowo be ba sɛkɛtirɛnu soomɔ ni
ba kua ka sii gandu, bera Hemani ka Asafu
ka sere Etani.
20 Be ba maa guunu soomɔ ni nu
gõru yãka mɔ, bera Sakari ka Asiɛli ka
Semiramɔtu ka Yehiɛli ka Uni ka Eliabu ka
Maaseya ka sere maa Bɛnaya.
21 Matitia ka Elifɛle ka Mikinɛya ka Obɛdi
Edɔmu ka Yeyɛli ka sere Asasia, bera ba
mɔrɔku sɛrum nɔɔba itaginu soomɔ ba ka
womusu swĩi.
22 Lefi be sɔɔ, Kenaniawa u sãa wom kowo
ben wirugii. Wiya u bu womusu koosiamɔ
domi u yɛ̃ru mɔ.
23 Be ba ra Yinni Gusunɔn woodan
kpakoro te sɔbe, bera Berekia ka Ɛlikana
24 ka Obɛdi Edɔmu ka Yehia. Yãku kowo
be ba ra kɔbi so Yinni Gusunɔn woodan
kpakoro ten wuswaaɔ, bera Sebania ka
Yosafati ka Nɛtanɛɛli ka Amasai ka Sakari ka
Bɛnaya ka sere Ɛliesɛɛ.

Yinni Gusunɔn

woodan kpakororu

ta tura Yerusalɛmuɔ
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 6:12-19)

25 Dafidi ka Isireliban guro gurobu ka
tabu kowobu nɔrɔm nɔrɔm wirugibu ba
swaa wɔri ba ka Yinni Gusunɔn woodan
kpakoro te wee Obɛdi Edɔmun yɛnun di ka
nuku dobu.
26 Yinni Gusunɔ u wãa ka Lefi be ba win
woodan kpakoro te sɔɔwa. Ma ba kɛtɛ nɔɔba
yiru ka yãa kinɛnu nɔɔba yiru go ba ka
yãkuru kua.
27 Dafidi ka Lefi be ba woodan kpakoro te
sɔɔwa ka wom kowobu, ka sere Kenania wi
u wom kowo be kpare, be kpuro ba yabenu
sebua ni ba kua ka wɛ̃ɛ damgii. Yen biru,
Dafidi u maa yãku kowon yabe tarakpe
doke.
28 Isireliba kpuro ba ka Yinni Gusunɔn
woodan kpakoro te na Yerusalɛmuɔ. Ba
kuuki mɔ̀ nuku dobun sõ, ma ba kɔbi ka
sɛkɛtirɛnu ka guunu ka mɔrɔkunu soomɔ.
29 Ye ba ka Yinni Gusunɔn woodan
kpakoro te duɔ Dafidin wuuɔ, yera Mikali
Sɔɔlun bii tɔn kurɔ u mɛɛrima saa fɛnɛntin
di. Ye u wa sina boko Dafidi u yõɔkumɔ u
yaamɔ, yera u nùn gɛma.

16

1 Ye ba ka kpakoro te tunuma, yera
ba tu doke ten ayerɔ kuu bekurugiru sɔɔ
te Dafidi u kua ten sõ. Yen biruwa u
Yinni Gusunɔ yãku dõɔ mwaararuginu ka
siarabun yãkunu kua.
2 Ye Dafidi u yãku ni kua u kpa, yera u
win tɔmbu Isireliba domaru kua ka Yinni
Gusunɔn yĩsiru.
3 Ma u be kpuro dĩanu bɔnu kua, tɔn
kurɔbu ka tɔn durɔbu. U baawure pɛ̃ɛ ka
yaa wõɔra wɛ̃ ka sere maa kira te ba kua ka
resɛm gbeba.

Lefiba ba Yinni Gusunɔ

siaramɔ ka womusu
(I maa mɛɛrio Womu 105:1-15; 96; 106:1,47-48)

4 Ma Dafidi u Lefi ben gabu sɔma wɛ̃
woodan kpakoro ten sõ, kpa bu ka Gusunɔ
be Isireliban Yinni sã. Kpa bu nùn siara, kpa
bu nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
5 Asafuwa u sãa ben wirugii. Ma Sakari
u sãa win yiruse. Ma Yeyɛli ka Semiramɔtu
ka Yehiɛli ka Matitia ka Eliabu ka Bɛnaya
ka Obɛdi Edɔmu ka sere Yeyɛli ba guunu
ka mɔrɔkunu soomɔ. Ma Asafu u maa
sɛkɛtirɛnu soomɔ.

6 Ma yãku kowo beni, Bɛnaya ka Yasiɛli ba
kɔbi soomɔ tãa tãa Yinni Gusunɔn woodan
kpakoro ten wuswaaɔ.
7 Tɔ̃ɔ tera Dafidi u dera Asafu ka wigibu ba
Yinni Gusunɔ tɔmam torua. Ba nɛɛ,
8 i Yinni Gusunɔ siaro, kpa i nùn sã,
kpa i bwesenu nɔɔsia sɔm baka ni u kua.
9 I nùn tɔmɔ.
I nùn siaro ka womusu,
kpa i win sɔm maamaakiginun gari kpara.
10 I yɛ̃ɛrio win yĩsi dɛɛrarun sɔ̃,
kpa i nuku dobu ko
bɛɛ bèn gɔ̃ru ga nùn kasu.
11 I gɔsiro Yinni Gusunɔ Dam kpurogiin mi,
kpa i nùn kasu baadomma.
12-13 Bɛɛ Isireliba, Yakɔbu Gusunɔn sɔm kowon bweseru,
bɛɛ be u gɔsa,
i yaayo sɔm maamaakigii ni u kua
ka gari yi u bɛɛ sɔ̃ɔwa.
14 Gusunɔwa u sãa bɛsɛn Yinni.
Wiya u koo handunia kpuro siri.
15-16 I arukawani ye yaayo baadomma
ye u ka Aburahamu bɔkua
ka maa nɔɔ mwɛɛ te u Isaki kua.
17 U ka ye Isireliba, Yakɔbun bweseru bɔkuawa
ya n sãa wooda sere ka baadommaɔ.
18 U nɛɛ, u koo bu Kananin tem wɛ̃
bu tubi di.
19 N deema sanam mɛ,
Isireliba ba ɲ̀ dabi,
ma ba sãa sɔbu tem mɛ sɔɔ.
20 Ba ra n daamɔwa bwese tukunun mi
ka wuu tukusɔ.
21 Adama u ɲ̀ dere goo u bu dam dɔre.
U maa sinambu sɛɛyasia ben sɔ̃.
22 U nɛɛ, i ku nɛn tɔn be na gɔsa baba.
I ku maa nɛn sɔmɔbu kɔ̃sa kua.
23 Yen sɔ̃, bɛɛ handuniagibu,
i Yinni Gusunɔ tɔmɔ.
I win faaban gari kparo tɔ̃ɔ baatere.
24 I win yiikon girima ka win sɔm maamaakiginu kparo
bwesenun suunu sɔɔ.
25 Domi Yinni Gusunɔ u kpã.
Wiya n weenɛ bu siara.
U bũnu kpuro nanum kere.
26 Bwese tukunun bũnu nu sãawa kam dirum.
Adama Yinni Gusunɔwa u wɔllu kua.
27 Yiiko ka girima ya wãa win wuswaaɔ.
Ma dam ka nuku dobu wãa win wãa yerɔ.
28 Bɛɛ bwesenu kpuro,
i Yinni Gusunɔ yiiko ka bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
29 I Yinni Gusunɔn yĩsiru yiiko wɛ̃ɛyɔ.
I ka nùn kɛ̃nu daawo win sãa yerɔ.
Kpa i yiira win wuswaaɔ
i nùn sã win dɛɛrarun sɔ̃.
30 Bɛɛ handuniagibu kpuro,
i diirio win wuswaaɔ.
Tem mu dam mɔ,
mu ɲ̀ bãarimɔ.
31 Wɔllu, a yɛ̃ɛrio,
kpa tem mu nuku dobu ko.
I bwesenu kpuro sɔ̃ɔwɔ
ma Yinni Gusunɔ u bandu dii.
32 Nim wɔ̃ku gu kuuki koowo,
ka ye ya wãa ge sɔɔ.
Ye ya wãa gen bera mi gia kpuro,
yu nuku dobu koowo.
33 Dãnu, i nuku dobun kuuki koowo
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
Domi u wee u handuniagibu siri.
34 I Yinni Gusunɔ siaro win tɔn geerun sɔ̃.
Win kĩru ta ɲ̀ nɔru mɔ.
35 I nùn nɔɔgiru sueyo i nɛɛ,
Gusunɔ bɛsɛn Faaba kowo, a sun faaba koowo.
A sun wɔro bwese tukunun nɔman di,
kpa a sun mɛnna.
Saa yera sa ko nun tɔma
sa n wunɛn yĩsi dɛɛraru soku,
kpa sa n yɛ̃ɛrimɔ, sa n mɔ̀,
36 Gusunɔ, Isireliban Yinni,
wuna ba ko n siaramɔ sere ka baadommaɔ.
Ma tɔmbu kpuro ba nɛɛ, ami! I Yinni Gusunɔ siaro.
37 Yen biru Dafidi u Asafu ka wigibu yiire
ba n wãa Yinni Gusunɔn woodan kpakoro
ten mi, ba n sɔmburu mɔ̀ baadomma.
38 Ma u Obɛdi Edɔmu ka Hosa ka begibu
gɔsa. Ben geera sãawa tɔmbu wata ka nɔɔba
ita (68). Obɛdi Edɔmu, Yedutum bii, ka Hosa
ba sãawa kɔnnɔ kɔ̃sobu.
39 Ma Dafidi u yãku kowo Sadɔku ka
wigibu yiire bu sɔmburu ko gunguru wɔllɔ
Gabaoniɔ, mi ba ra Yinni Gusunɔ yãkuru
kue,
40 ba n da nùn yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu
kue baadomma yãku yerɔ, bururu ka yoka,
kpa bu maa ko kpuro ye ya wãa wooda sɔɔ
ye u Isireliba wɛ̃.
41 Be sɔɔra Hemani ka Yedutum ka sere
be ba gɔsa ba ben yĩsa sia sia mi, bu ka
Yinni Gusunɔ sã ba wãa. Domi wi, Yinni

Gusunɔn tɔn geeru ta ra n wãawa sere ka baadommaɔ.
42 Hemani ka Yedutum, bera ba ra kɔbi ka sɛkɛtirɛnu ka sere maa yãa ni nu tien wunanɔsu ko, ni ba ra ka womusu ko bà n Yinni Gusunɔ sãamɔ. Yedutum biba ba maa sãa kɔnnɔn kɔ̃sobu.
43 Yen biru, tɔmbu kpuro ba gɔsira ba wura ben yɛnusɔ. Ma Dafidi u maa da win yɛnuɔ u ka win yɛnugibu domaru kua.

17

Nɔɔ mwɛɛ te Gusunɔ u Dafidi

ka win bibun bweseru kua
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 7:1-17)

1 Ye Dafidi u da u sina win yɛnuɔ, yera u Gusunɔn sɔmɔ Natani sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n weenɛ na n wãa diru sɔɔ te ba kua ka dãa gea ye ba mɔ̀ sɛduru, kpa Gusunɔn woodan kpakororu ta n wãa kuu bekurugiru sɔɔ?
2 Ma Natani u nùn wisa u nɛɛ, a doo a ko nge mɛ a gɔ̃ru doke kpuro. Domi Yinni Gusunɔ u wãa ka wunɛ.
3 Ye n kua wɔ̃kuru, yera Yinni Gusunɔ u Natani sɔ̃ɔwa kãsiru sɔɔ u nɛɛ,
4 a doo a nɛn sɔm kowo Dafidi sɔ̃ a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ na nùn sɔ̃ɔmɔ ma n ǹ wi u koo man diru bania mi na ko n wãa.
5 Domi na ǹ sinare diru garu sɔɔ saa mìn di na ka Isireliba yarama Egibitin di sere n ka kua gisɔ. Adama na ra n wãawa kuu bekurugirɔ kpa ba n ka man bɔsu.
6 Baama mi sa da nɛ ka Isireliba, na ra kparobu gɔsiwa ba n be ba tie kpare. Adama na ǹ ben goo taarɛ wɛ̃ɛre n nɛɛ, mban sɔ̃na u ǹ man diru baniɛ ka dãa ye ba mɔ̀ sɛduru.
7 Yen sɔ̃, a doo a Dafidi nɛn sɔm kowo sɔ̃ a nɛɛ, nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ, yãa kparabun diya na nùn wunama u n ka sãa nɛn tɔmbu Isireliban kparo.
8 Na wãa ka wi, baama kpuro mi u da. Mɛya na nùn win yibɛrɛba dɛra. Ma na dera u yĩsiru yara nge tɔn boko dunia sɔɔ.
9 Na nɛn tɔmbu Isireliba ayeru kua na bu sinasia ba n ka wãa mi ka bɔri yɛndu, kpa tɔn kɔ̃sobu bu ku raa maa se bu bu nɔni sɔ̃
10 nge mɛ ba bu kua yellu kparobun waati sɔɔ. Na win yibɛrɛba kpuro sekuru doke. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na nùn sɔ̃ɔmɔ ma kon nùn ko bwese bakarun nuuru.
11 Win saa yà n tura u gu, ba nùn sika win baababan sikaɔ, kon win bii turo wuna u bandu di, kpa n ban ten dam sire.
12 Bii wiya u koo man diru bania, kpa n win sina gɔna swĩi ya n dam mɔ sere ka baadommaɔ.
13 Na kon sãa nge win tundo, kpa u n maa sãa nge nɛn bii. Na ǹ nùn nɛn durom wunarimɔ nge mɛ na mu sunɔ wi u nùn gbiiye wunari.
14 Kon nùn ko nɛn tɔmbun sunɔ, kpa n win ban ten dam sire sere ka baadommaɔ.
15 Ye Natani u gari yi kpuro nua u kpa, yera u da u yi Dafidi sɔ̃ɔwa nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔsi kãsi te sɔɔ.

Dafidi u kanaru kua
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 7:18-29)

16 Ma Dafidi u seewa u da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. U gerua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, na yɛ̃ ma na ǹ sãa gãanu. Nɛn bwesera kun maa gãanu tura. Ka mɛ, a man kua sunɔ Yerusalɛmu mini.
17 Ma a ye garisi gãa piiminu wunɛn mi. Domi a kpam gerumɔ nge mɛ nɛn bweseru ta ko n sãa sia. Ma wunɛ wi a kpã, a man ye sɔ̃ɔmɔ nɛ wi na sãa tɔn diro.
18 Mba kon maa gere bɛɛrɛ ye a man doke min sɔ̃. Domi a man yɛ̃ kɔ.
19 Yinni Gusunɔ, wunɛn gari ka maa wunɛn gɔ̃run kĩrun saabuwa a ka man gãa baka nini kpuro kua. Ma a man nu sɔ̃ɔsi.
20 Gãanu kpuro ye sa nua a kua, ya sɔ̃ɔsi ma a kpã. Goo sari wi u sãa nge wunɛ. Wunɛ turowa a sãa Gusunɔ.
21 Bweseru garu maa sari nge bɛsɛ Isireliba te ta koo nɛɛ, ten bũu u tu yakiama yorun di, ma u tu yĩsiru kã ta n ka sãa wigiru. Ka geema, gãa bakana a sun kua. A maa gãa maamaakiginu kua bɛsɛn wuswaaɔ ye a ka bwese tukunu gira bɛsɛn wuswaan di, ma a sun yakiama Egibitigibun min di.
22 A wunɛn tɔmbu Isireliba swĩi ba n ka sãa wunɛgibu mam mam sere ka baadommaɔ. Ma wunɛ Gusunɔ, a kua ben Yinni.
23 N n mɛn na, gari yi a gerua nɛ ka nɛn bweserun sɔ̃ a de yi koora sere ka baadommaɔ.
24 A de wunɛn yĩsiru tu wɔlle suara sere ka baadommaɔ. Kpa bu nɛɛ, wunɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa a sãa Isireliban Yinni.

Kpa a de nɛn bwese kɛra ya n bandu dii wunɛn wuswaaɔ.
25 Yinni Gusunɔ, wunɛn tiiwa a man sɔ̃ɔwa a nɛɛ, kaa de nɛn bibun bweseru tu bandu di nɛn biru. Yen sɔ̃na na ka kã̃ka na kana teni mɔ̀.
26 Yinni, wuna a sãa Gusunɔ. Wuna a maa nɛ wunɛn sɔm kowo durom mɛnin nɔɔ mwɛɛru kua.
27 N n mɛn na, a nɛn bweseru domaru kuo, kpa ta n bandu dii sere ka baadommaɔ wunɛn wuswaaɔ. Ye a domaru kua, ya ko n maa domaru mɔwa sere ka baadommaɔ.

18

Dafidi u bwese tukunu kamia
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 8:1-14)

1 Yeniban biru, Dafidi u Filisitiba kamia, u bu sekuru doke. Ma u Gati ka yen baru kpaanu mwa.
2 Ma u Mɔabuba kamia ba kua win yobu. Ma ba nùn wɔ̃ɔ gobi kɔsiamɔ.
3 Yen biru u Hadadesɛɛ, Soban sina boko kamia Hamatin bera gia, sanam mɛ wi, Hadadesɛɛ u dɔɔ u win tem yasiasia daa te ba mɔ̀ Efaratiɔ.
4 Ma Dafidi u nùn tabu kɛkɛ nɔrɔbu (1.000) mwaari ye dumi gawe, ka maasɔbu nɔrɔbun suba nɔɔba yiru (7.000), ka naanaakobu nɔrɔbun suba yɛndu (20.000). Ma u ben dumi kpuron naa sĩinu bɔɔra ma n kun mɔ wunɔbu (100) yi u tii deria.
5 Sirigii be ba wãa Damasiɔ ba na bu ka Hadadesɛɛ, Soban sina boko somi. Ma Dafidi u ben tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda yiru (22.000) go.
6 Ma u bu kparobu yiiya. Ma Sirigii be, ba kua win yobu, ba nùn wɔ̃ɔ gobi kɔsiamɔ. Yinni Gusunɔ u ra n Dafidi kɔ̃suwa baama kpuro mi u da.
7 Ma u Hadadesɛɛn sɔm kowobun tɛrɛnu mwɛɛra ni ba kua ka wura. Ma u ka nu na Yerusalɛmuɔ.
8 U maa sii gandu gurama ta kpã Tibusati ka Kunun di. Wusu yiru ye, ya sãawa Hadadesɛɛgisu. Sii gan teya Salomɔɔ u ka boo kua ka gen yɔ̃ratii ka maa sãa yerun dendi yãnu.
9 Ye Tohu, Hamatin sina boko u nua ma Dafidi u Hadadesɛɛ, Soban sina boko ka win tabu kowobu kamia,
10 yera u win bii Hadoramu gɔra Dafidin mi u nùn tɔbiri kpa u nùn siara yèn sɔ̃ u Hadadesɛɛ tabu wɔri u kamia. Domi Tohu u raa ka Hadadesɛɛ tabu mɔ̀wa. Ma u Dafidi gbɛ̃a mɔrisia bwese bweseka ye ba kua ka wura ka sii geesu ka maa sii gandu.
11 Ma Dafidi u ye kpuro yi Yinni Gusunɔn sɔ̃, ka maa sii geesu, ka wura ye u mwɛɛra bwese tuku ninin min di. Niya, Edɔmuba ka Mɔabuba ka Amɔniba ka Filisitiba ka sere Amalɛkiba.
12 Abisai, Seruyan bii, u Edɔmuba kamia wɔwaɔ ye ba mɔ̀ Bɔru. Ma u ben nɔrɔbun suba yɛndu yiru sari (18.000) go.
13 Ma u kparobu yi yi Edɔmu mi. Ma Edɔmu be kpuro ba kua Dafidin yobu. Yinni Gusunɔ u ra n Dafidi kɔ̃suwa baama kpuro mi u da.

Dafidin sɔm kowobun yĩsa
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 8:15-18)

14 Dafidi u bandu di Isireliba kpuro sɔɔ. Ma u gea mɔ̀, u bu siriammɛ dee dee.
15 Yoabu, Seruyan biiwa u tabu kowobu kpare. Ma Yosafati, Ahiludun bii u sãa tirenun bero.
16 Sadɔku, Akitubun bii, ka Abimɛlɛki, Abiataan biiwa ba sãa yãku kowobu. Ma Safusa u sãa tire yoro.
17 Bɛnaya, Yehoyadan biiwa u sãa Keretiba ka Pelɛtiban kparo. Ma Dafidin bibu ba sãa win gerunasibu.

19

Ba Dafidin sina asakpɔbu

sekuru doke
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 10:1-5)

1 Yeniban biru Nakasi, Amɔniban sina boko u gu. Ma win bii u bandu kɔsire kua.
2 Ma Dafidi u nɛɛ, kon Hanuni, Nakasin bii wi tɔn geeru kua. Domi mɛya win tundo u man kua. Yera Dafidi u sɔmɔbu gɔra bu nùn nukuru yɛmiasia win tundon gɔɔn sɔ̃. Ye Dafidin sɔmɔ be, ba tura Hanuni win mi, Amɔniban temɔ bu ka nùn nukuru yɛmiasia,
3 yera Amɔniban wirugibu ba Hanuni sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a tamaa Dafidi u ka wunɛn tundo bɛɛrɛ wɛ̃n sɔ̃na u sɔmɔbu gɔrima bu nun nukuru yɛmiasia? A ṅ yɛ̃ bu ka wuu ge bukiana bu gen saria gia kpa bu gu wɔrima bu kam koosian sɔ̃na sɔmɔ beni ba na wunɛn mi?

4 Yera Hanuni u Dafidin sɔmɔ be mwa u
ben toba kɔna ma u ben yabenu karana saa
suunun di sere taanɔ. Ma u bu yɔ̃su ba
doona.
5 Ye Dafidi u nua ye n tɔn be deema ma u
wa ba wãa seku bakaru sɔɔ, yera u gabu gɔra
bu ka bu yinna kpa bu bu sɔ̃ bu gina doo bu
sina Yerikoɔ sere ben toba ye, yà n kpia bu
sere wurama.

Dafidi u ka Amɔniba

ka Sirigibu tabu kua
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 10:6-19)

6 Ye Amɔni be, ba wa ma ba Dafidin
mɔru seeyawa, yera Hanuni ka Amɔni be,
ba sii geesun gobi nɔrɔbu (1.000) mɔrisia
Sirigibun mi be ba wãa Mɛsopotamiɔ ka
Maakaɔ ka sere Sobaɔ bu ka bu tabu kɛkɛba
ka maasɔbu wɛ̃ɛma.
7 Ma ba bu tabu kɛkɛ nɔrɔbun suba tɛna ka
yiru (32.000) wɛ̃ɛma, ka maa Maakan sunɔ
ka win tabu kowobu. Ma ba na ba ben
sansani gira Mɛdebaɔ. Ma Amɔniba ba maa
yarima ben wusun di ba mɛnna ka tabun
sɔɔru.
8 Ye Dafidi u nua mɛ, yera u bu Yoabu ka
win tabu kowo damgibu sure.
9 Ma Amɔniba ba yarima ba wãa wuun
duu yerɔ. Sinam be ba maa bu somiru na,
ma ba da ba yɔ̃ra nɛnnɛnka.
10 Ma Yoabu u deema u koo tabu kowa
biruɔ ka wuswaaɔ. Ma u Isireliban tabu
kowo damgibu sɔɔ tabu kowo wuuru sua u
Sirigibu kpare.
11 Ma u maa win wɔnɔ Abisai tabu kowo
be ba tie wɛ̃ bu ka Amɔniba wɔri.
12 Ma u nɛɛ, Sirigibu bà n man kamiamɔ,
a man somiru na. Amɔniba bà n maa nun
kamiamɔ, kon nun somiru na.
13 A de a n wɔrugɔru mɔ, kpa su taa bi
ko ka wɔrugɔru bɛsɛn tɔmbun sɔ̃ ka maa
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin wusun sɔ̃. Kpa Yinni
Gusunɔ u ko ye n ko n nùn wɛ̃re.
14 Ma Yoabu ka win tɔmbu ba Sirigibu
tabu wɔri. Ma Sirigii be, ba duki sua Yoabun
wuswaan di.
15 Ye Amɔniba ba wa ma Sirigibu ba duki
sua, yera ben tii ba maa duki yarina Abisai,
Yoabun wɔnɔn wuswaan di ba dua wuuɔ.
Ma Yoabu u gɔsirama Yerusalɛmuɔ.
16 Ye Sirigibu ba wa ma Isireliba ba bu
kamiawa, yera ba sɔmɔbu gɔra bu Sirigii be
ba wãa daarun guru giɔ sokuma. Sofaki,
Hadadesɛɛn tabu kowobun wirugii u bu
gbiiye.
17 Ma ba ye Dafidi nɔɔsia. Yera u Isire-
liban tabu kowobu kpuro mɛnna, u ka bu
Yuudɛni tɔbura, ma ba sĩa ba da Sirigii ben
bera gia ba bu tabu wɔri ba kamia. Ma
Sirigii be, ba duki sua Isireliban wuswaan
di.
18 Dafidi u ben tabu kɛkɛ be dumi gawe
nɔrɔbun suba nɔɔba yiru (7.000) kɔsuka ka
be ba wãa be sɔɔ, ka naanaakobu nɔrɔbun
suba weeru (40.000), ka sere maa ben tabu
sunɔ Sofaki.
19 Ye Hadadesɛɛn sɔm kowobu ba wa ma
Isireliba ba bu kamiawa, yera ba ka Dafidi
nɔɔ tia kua ba nùn tii wɛ̃. Saa dɔma ten
di, Sirigibu ba ku ra maa kã bu Amɔniba
somiru da.

20

Yoabu u Raba tabu wɔri

u mwa
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 11:1; 12:26-31)

1 Wɔ̃ɔ kpɔɔn saa yè sɔɔ sinambu ba ra tabu
yari, yera Yoabu ka win tabu kowo damgii
be u kpare ba da ba Amɔniban tem wɔri
ba kɔsuka. Ma ba Raba tarusi ba mwa. N
deema saa ye sɔɔ, Dafidi u wãawa win yɛnuɔ
Yerusalɛmuɔ.
2 Yen biruwa Dafidi u wuu gen sunɔn furɔ
wuraguu mwa. Gen bunum mu sãawa kilo
tɛna ka nnɛ. Ma ba gu kpee gobiginu gore.
Ma ba gu sua ba Dafidi dokea wirɔ. Yen
dɔma te, dukia baka Dafidi u gura wuu gen
min di u ka doona.
3 Ma u gen tɔmbu yoo sɔma koosia. Ben
gaba dãa bɔɔrimɔ ka sii, gabu ka gbɛ̃ɛ, gaba
kpenu dãkumɔ, ma gaba tem gbemɔ ka
dãkunu. Nge mɛya u maa Amɔniban wusu
kpuron tɔmbu yoo sɔma koosia. Yen biru,
Dafidi u gɔsirama Yerusalɛmuɔ ka win tabu
kowobu.

Ba Filisitiba kamia
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 21:18-22)

4 Yeniban biru Isireliba ba ka Filisitiba
tabu kua Gesɛɛɔ. Saa ye sɔɔra Sibekai,
Husagii u Sipai, Rafan bweserun turo go.
Ma u Filisiti be sekuru doke.
5 Yen biru tabu maa seewa Isireliba ka Fil-
isitiban suunu sɔɔ. Yera Ɛlikanani Yairin bii,
u Lasimi, Goliati, Gatigiin wɔnɔ go. Lasimi

win yaasan buru ta bɔɔruwa nge weson beku tɛ̃ketiru.
6 Isireliba ba maa ka Filisitiba tabu kua Gati mi. Miya tabu kowo goo wãa u gunu too. Niki binu nɔɔba tia tiawa u mɔ nɔmaɔ ka naasɔ. Ma ni kpuro nu kua yɛnda nnɛ. Win tii u sãawa Rafan bweserugii.
7 U Isireliba nɔɔ kuura, ma Yonatam, Dafidin mɔɔ, Simɛan bii, u nùn go.
8 Tɔn be kpuro ba sãawa Rafan bweseru. Dafidi ka win tabu kowoba ba bu go Gatiɔ.

21

Dafidi u dera ba Isireliba gara
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 24:1-9)

1 Sõɔ teeru Setam u Isireliba seesi, ma u Dafidi bɔrie u ka bu gari.
2 Ma Dafidi u Yoabu ka tabu kowobun wirugii be ba tie sõɔwa u nɛɛ, bu doo bu Isireliba gari saa ben tem sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian di sere mɛn sõɔ yɛ̃san nɔm dwarɔ, kpa bu na bu nùn gɔra tusia. Nge mɛya u koo ka ben geeru gia.
3 Yoabu u wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u de win tɔmbu bu dabia wunɔm wunɔm subenu. Nɛn yinni sina boko, tɔn beni kpurowa ba sãa wunɛn sɔm kowobu. Mban sõna a maa yeni bikiamɔ. Mban sõna kaa bu torasia.
4 Adama sina boko u yɔ̃rariwa win wooda ye sɔɔ dim dim, ye u Yoabu wɛ̃ mi. Ma Yoabu u da u Isireliban tem kpuro bukiana. Ma u wurama Yerusalɛmuɔ.
5 U Dafidi gari gari yi tusia. Isireli be ba koo kpĩ bu tabu ko, ben geera sãawa yako tia ka tɔmbu nɔrɔbun suba wunɔbu (1.100.000). Yudaban geera sãawa nɔrɔbun suba nɛɛru ka wata ka wɔkuru (470.000).
6 Yoabu u ɲ̀ Lefin bwese kɛragibu ka Bɛnyamɛɛn bwese kɛragibu gara. Domi sina bokon wooda ye, ya ɲ̀ ka nùn naawɛ.

Yinni Gusunɔ u Dafidi

taarɛ wɛ̃
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 24:10-17)

7 Dafidin wooda ye, ya ɲ̀ Yinni Gusunɔ dore. Ma u Isireliba sɛɛyasia.
8 Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ sõɔwa u nɛɛ, ye na kua mi, tora bakara. A de a nɛ wunɛn sɔm kowo suuru kua, domi wiira kookoosa na kua mi.
9 Ma Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ Gadi sõɔwa u nɛɛ,
10 a doo a Dafidi sõ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, wee, na nùn nɔni swãanu ita yiiye. U gɔsio te u kĩ n ka nùn sɛɛyasia.
11 Yera Gadi u da Dafidin mi, ma u nùn sõɔwa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua.
12 U nɛɛ, gõɔru tu wunɛn tem wɔri wõɔ ita, ɲ̀ kun mɛ wunɛn yibɛrɛba bu ka nun tabu ko suru ita bu kamia, ɲ̀ kun mɛ Yinni Gusunɔ u de gɔɔn gɔrado u kɛ̃si kɛ̃si bararu pusi Isireliban tem kpuro sɔɔ u mu kpeerasia. Nɔni swãanu ita ye sɔɔ, a gɔsio ye a kĩ kpa n da n ye Yinni Gusunɔ sõ, wi u man gɔrima.
13 Dafidi u Gadi wisa u nɛɛ, na wãa nuku sankira bakanu sɔɔ. Adama n buram bo n wɔri Yinni Gusunɔn nɔmuɔ ye kon ka wɔri tɔmbun nɔmaɔ. Domi win wɔnwɔnda kpã.
14 Ma Yinni Gusunɔ u kɛ̃si kɛ̃si bararu sure Isireliba sɔɔ. Ma tɔmbu nɔrɔbun suba wata ka wɔkuru (70.000) ba gu.
15 Yinni Gusunɔ u win gɔrado gɔra Yerusalɛmuɔ u ye kpeerasia. Sanam mɛ gɔrado wi, u ye kpeerasiamɔ, Yinni Gusunɔ u mɛɛra, ma u gõru gɔsia kõsa yen di. Ma u win gɔrado wi u wuu ge kpeerasiamɔ mi, sõɔwa u nɛɛ, n den tura mɛ, a wunɛn nɔmu wunɔ.
N deema gɔrado wi, u wãawa Ɔɔnani, Yebusin doo soo yerɔ.
16 Dafidi u nɔni seeya u gɔrado wi wa u wãa wɔllu ka tem baa sɔɔ, u win takobi sue Yerusalɛmun bera gia. Yera Dafidi ka win tɔmbun guro gurobu ba saaki dewa ma ba yiira ba wuswaa tem girari nuku sankiranun sõ.
17 Yera Dafidi u Yinni Gusunɔ sõɔwa u nɛɛ, nɛna na wooda wɛ̃ bu tɔn be gari. N n mɛn na, nɛna na tora. Tɔn beni ba ɲ̀ gãanu kue. Yen sõ, a nɛ ka nɛn yɛnugibu nɔma dokeo kpa a wunɛn tɔmbu Isireliba deri.

Dafidi u Yinni Gusunɔ

yãku yeru bania
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 24:18-25)

18 Yinni Gusunɔn gɔrado u Gadi sõɔwa u nɛɛ, a Dafidi sõɔwɔ a nɛɛ, u doo Ɔɔnani, Yebusin doo soo yeru mi, u Yinni Gusunɔ yãku yeru bania.
19 Ma Dafidi u seewa u da nge mɛ Yinni Gusunɔ u Gadi sõɔwa.

20 N deema Ɔɔnani u wãa win doo soo
yerɔ ka win bibu nnɛ ba alikama soomɔ. Ye
u sĩira yera u Gusunɔn gɔrado wa ma ba da
ba kukua.
21 Ma Dafidi u da Ɔɔnanin mi. Ye Ɔɔnani
u Dafidi wa, yera u yarima doo soo yee ten
min di u yiira win wuswaaɔ u siriru tem
girari.
22 Ma Dafidi u nùn sõɔwa u nɛɛ, a man
wunɛn doo soo yee te derio n Yinni Gusunɔ
yãku yeru bania mi. Kpa wahala ye ya nɛn
tɔmbu deema mi, yu kpe. Kon tu dwe ka
sii geesun gobi nge mɛ kaa ten gobin geeru
bure.
23 Ma u Dafidi sõɔwa u nɛɛ, nɛn yinni sina
boko, a tu suo a ka ko ye a kĩ. Kɛtɛba wee, a
ka yãku dõɔ mwaararugiru ko. Naa kɛkɛba
wee yi ko yãku dãa. Alikama wee a ka kɛ̃run
yãkuru ko. Ye kpuro na nun kãwa.
24 Ma Dafidi sina boko u nùn wisa u nɛɛ,
aawo, kon tu dwewa nge mɛ kaa ten gobin
geeru bura. Na ɲ̀ Yinni Gusunɔ gãanu
wɛ̃ɛmɔ ni nu sãa wunɛginu n ka nùn yãku
dõɔ mwaararugiru kua te ta ɲ̀ man gãanu
diiri.
25 Ma Dafidi u nùn wuran gobi nata (600)
wɛ̃ yam min sõ.
26 Dafidi u Yinni Gusunɔ yãku yeru bania
mi. Ma u yãku dõɔ mwaararuginu ka
siarabun yãkunu kua. Yen biru u Yinni
Gusunɔ kana. Ma Yinni Gusunɔ u win
kanaru mwa, u dera dõɔ u sarama wɔllun di
yãku yeru wɔllu mi, u yãku ni mwa.
27 Yinni Gusunɔ u ka win gɔrado wi gari
kua, ma u win takobi wesia yen kararɔ.
28 Saa yera Dafidi u tuba ma Yinni Gusunɔ
u win kanaru mwa Ɔɔnani Yebusin doo soo
yeru mi. Saa dɔma ten diya u ra nùn yãkuru
kue mi.
29 Saa ye sɔɔ, Yinni Gusunɔn kuu
bekurugii te Mɔwisi u kua gbaburɔ, ta
wãawa Gabaonin gungurɔ ka yãku yeru
sannu mi ba ra yãku dõɔ mwaararuginu ko.
30 Dafidi kun kpɛ̃ u da kuu bekurugii ten
mi, u ka bikiaru ko Yinni Gusunɔn mi, yèn
sõ bɛrum nùn mwa gɔrado win sõ.

22

1 Ma Dafidi u nɛɛ, yam miniwa ba koo
Yinni Gusunɔn sãa yeru bani. Miya yãku
yera ko n maa wãa mi Isireliba ba ko n da
yãku dõɔ mwaararuginu ko.

Dafidi u Yinni Gusunɔn

sãa yerun sɔɔru mɔ̀

2 Dafidi u dera ba sɔbu kpuro mɛnna be ba
wãa Isireliɔ. Ma u bu yiire bu kpee bakanu
dãku bu ka Yinni Gusunɔn sãa yeru bani.
3 U maa sisu sɔɔru kua siki siki bu ka
kulumba seku gamboban kadiriban sõ ka
maa sɔretii. Sii gan te u mɛnna, ta kpã sere
n ɲ̀ koorɔ bu tu yĩire.
4 Mɛya u maa dãa gea ye ba mɔ̀ sɛduruba
mɛnna siki siki sere ba ɲ̀ kpɛ̃ bu ye gari.
Sidonigibu ka Tirigiba ba ka nùn ye naawa.
5 Domi Dafidi u tii sõɔwa u nɛɛ, win bii
Salomɔɔ u sãawa bii piibu. U ɲ̀ gina bwisi
mɔ. Wee sãa yee te ba koo Yinni Gusunɔ
bania mi, ta ko n yĩsiru yarawa tem kpuro
sɔɔ ten giriman kpãarun sõ. Yen sõna u kĩ u
nùn ten sɔɔru kua. Ma Dafidi u sɔɔru dabinu
kua u sere gu.

Dafidi u Salomɔɔ yiire

u Yinni Gusunɔn sãa yee te

bani

6 Dafidi u win bii Salomɔɔ soka ma u nùn
yiire u nɛɛ, a Gusunɔ Isireliban Yinni sãa
yeru baniɔ.
7 Nɛn bii, nɛn tiiwa na raa gõru doke n nùn
tu bania.
8 Adama u man sõɔwa u nɛɛ, na tɔmbun
yɛm yari too win wuswaaɔ taa baka bi na
kuan sõ. Yen sõ n ɲ̀ nɛ kon nùn sãa yeru
bania mi ba ko n da nùn sã.
9 Adama kon bii ma. Bii wi, u ko n wãawa
bɔri yɛndu sɔɔ. U koo maa nùn wɔra win
yibɛrɛ be ba ka nùn sikerenɛn nɔman di. Ba
koo nùn sokuwa Salomɔɔ. Yen tubusiana
bɔri yɛndu. Domi win bandun saa sɔɔ, u koo
de Isireliba ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
10 Wiya u koo nùn sãa yeru bania. U
ko n sãawa win bii, kpa wi, u n maa sãa
win tundo. Kpa u win bandun dam sire
Isireliban suunu sɔɔ sere ka baadommaɔ.
11 Tɛ̃, nɛn bii, Gusunɔ wunɛn Yinni u ko
n ka nun wãa. Kpa wunɛn wãaru tu dakaa
da. Kpa a kpĩ a nùn sãa yee te bania nge mɛ
u nun yiire.
12 U de a n bwisi ka yɛ̃ru mɔ sanam mɛ u
koo de a bandu di Isireliba sɔɔ, kpa a win
woodaba mɛm nɔɔwa.
13 À n Yinni Gusunɔn wooda ka win yi-
irebu mɛm nɔɔwa bi u Mɔwisi wɛ̃ Isireliban

sɔ̃, saa yera ye a mɔ̀ kpuro ya koo nun koora. A n gesi dam ka wərugəru mə. A ku nanda, a ku maa bɛrum ko.
14 Wee na kookari kua na wura sɔɔru kua ya tənnu nərəbun suba ita (3.000) kere Yinni Gusunən sãa yee ten sɔ̃. Ma na sii geesu sɔɔru kua su tənnu nərəbun suba tɛna (30.000) kere. Na sii gandu ka sii wɔ̃kusu sɔɔru kua siki siki sere ba ɲ kpɛ̃ bu su yĩire. Mɛya na maa dãa ka kpenu sɔɔru kua. Adama wunɛn tii kaa kpĩ a maa sosi mi sɔɔ.
15 Səm kowoba ko n wãa wunɛn bəkuə dabi dabinu. Bera be ba ra kpenu dãku ka be ba ra dãa dãku ka sere be ba səm bwese bwesekan kobu yɛ̃.
16 Wee a wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii wɔ̃kusu mə su ɲ geeru mə. Tɛ̃, a seewo, kpa a səmbu te ko. Kpa Yinni Gusunə u n ka nun wãa.
17 Yen biru Dafidi u Isireliban guro gurobu kpuro yiire bu win bii Salomɔɔ somi səmbu te sɔɔ.
18 U maa bu sɔ̃əwa u nɛɛ, Gusunə bɛɛn Yinni u wãa ka bɛɛ. Wiya u dera i wãa bəri yɛndu sɔɔ beri berika. Domi u man tem mɛ nəmu bɛria. Ma mu kua wi ka win təmbugim.
19 Tɛ̃ i Gusunə bɛɛn Yinni kasuo ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro ka bɛɛn bwɛ̃ra kpuro. I seewo i win sãa yeru bani, kpa i ka win woodan kpakororu ka win sãarun dendi yãnu kpuro da mi.

Dafidi u dera ba Lefiba gara

23

1 Ye Dafidi u təkə kua, yera u win bii Salomɔɔ kua Isireliban sunə.
2 Ma u Isireliban guro gurobu ka yãku kowobu ka Lefiba mɛnna.
3 Ma ba Lefiba gara tia tia be ba wɔ̃ə tɛna mə, ka be ba kere mɛ. Ma ben geera kua nərəbun suba tɛna ka nəəba ita (38.000).
4 Ma Dafidi u təmbu nərəbun suba yɛnda nnɛ (24.000) gəsa be sɔɔ, be ba ko n da Yinni Gusunən sãa yee ten bana nəni doke, ka təmbu nərəbun suba nəəba tia (6.000) be ba koo təmbu kpara, kpa ba n da bu sirie.
5 U maa təmbu nərəbun suba nnɛ (4.000) gəsa be ba tie sɔɔ, ba n da sãa yee ten kənnəsu kɔ̃su, kpa təmbu nərəbun suba nnɛ (4.000) be ba tie ba n da Yinni Gusunə təmɛ ka dwee yãa ni wi, Dafidi u dera ba kua bu ka Yinni Gusunə siara.
6 Ma u bu bənu kua wuu wuuka nge mɛ ba ka wãa Gɛɛsəni ka Kehati ka Mɛrari, Lefin bibun bwese kɛri sɔɔ.
7 Gɛɛsənin biba Ladani ka Simɛi.
8 Bibu itawa Ladani u mara. Bera Yehiɛli ka Setamu ka Yoɛli. Yehiɛliwa u sãa ben gbiikoo.
9 Bibu itawa Simɛi u mara. Bera Selomiti ka Hasiɛli ka Harani. Bera ba sãa Ladanin bwese kɛran wirugibu.
10 Simɛi u maa bibu nnɛ gabu mara. Bera Yasati ka Sina ka Yeusi ka Beria.
11 Yasatiwa u sãa ben gbiikoo. Ma Sina u sãa yiruse. Yeusi ka Beria ba ɲ bibu mara n dabi. Ma ba bu garisi bwese kɛri tia.
12 Bibu nnɛwa Kehati u mara. Bera Amuramu ka Yisehari ka Heboroni ka Usiɛli.
13 Amuramun biba Aroni ka Məwisi. Ma ba Aroni ka win bibun bweseru gəsa ba yi nɛnɛm sere ka baadommaə ba n da ka Yinni Gusunə turare dɔ̃ə dokeye, kpa ba n da maa sãarun səmburu ko, kpa ba n da maa təmbu domaru kue ka Yinni Gusunən yĩsiru.
14 Adama ba Məwisi Gusunən səm kowon bibu garisiwa Lefin bwese kɛra sɔɔ.
15 Məwisin biba, Gɛɛsəmu ka Ɛliesɛɛ.
16 Gɛɛsəmun bii gbiikoowa Sebuɛli.
17 Ɛliesɛɛn biiwa Rehabia. Bii turo win biru u ɲ maa goo mara. Adama Rehabia u bibu mara ba dabi.
18 Yiseharin bii gbiikoowa Selomiti.
19 Bibu nnɛwa Heboroni u mara. Bera Yeriya ka Amaria ka Yasiɛli ka Yekamɛamu.
20 Bibu yiruwa Usiɛli u mara. Bera Misee ka Yisiya.
21 Mɛrarin biba Makili ka Musi. Makilin biba maa Eleasaa ka Kisi.
22 Eleasaa u ɲ bii tən durəbu mara u ka gu. Bii tən kurəba u mara. Bera ben mɛro bisibu Kisin bibu ba sua kurəbu.
23 Bibu itawa Musi u mara. Bera Makili ka Edɛɛ ka Yereməti.
24 Be ba sãa ben yɛnun wirugibu Lefin bibun bweseru sɔɔ nge mɛ ba ka bu tireru doke tia tia, bera mi. Bera ba ko n da səmburu ko Yinni Gusunən sãa yerə saa be ba wɔ̃ə yɛndu mən di n ka da be ba mɛ kere.
25 Domi Dafidi u raa nɛɛ, Gusunə Isireliban Yinni u win təmbu bəri yɛndu wɛ̃. Yen biru u ko n wãawa Yerusalɛmuə sere ka baadommaə.
26 Saa ye sɔɔ, Lefiba ba ɲ maa Yinni Gusunən kuu bekurugiru ka ten dendi yãnu sɔɔmə.

27 Dafidin yiire dãaki bin biruwa ba Lefiba gara saa be ba wõɔ yɛndu mɔn di n ka girari be ba kere mɛ.
28 Ba bu dokewa Aronin bibun bweserun wuuru sɔɔ bu ka sɔmburu ko Yinni Gusunɔn sãa yerun yaaraɔ ka ten dii sɔsɔ. Bera ba ko n da sãa yee ten dendi yãnu kpuro dɛɛrasie kpa bu maa sɔma gaa ko mi.
29 Bera ba ko n da pɛ̃ɛ ye ba ko n da Yinni Gusunɔ yiiye ko, ka sere maa som mɛ ba ko n da ka kɛ̃nun yãkunu ko, ka pɛ̃ɛ ye ba ku ra seeyatia doke, ka pɛ̃ɛ ye ba ra wõ pɛrɛnti sɔɔ, ka kira ni ba ra sɔmɛ. Beya ba ko n da yeba kpuron kpãaru ka yen dɛ̃ɛbun saria mɛɛri.
30 Ba ko n da nɛwa sãa yeru mi bururu ka yoka bu ka Yinni Gusunɔ tɔma, kpa bu nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
31 Mɛya ba ko n da maa nùn yãku dõɔ mwaararuginu kue baadomma tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, ka suru kpao ù n yara, ka tõɔ baka ni nu tia sɔɔ nge mɛ nin geera nɛ ka nge mɛ ba nin wooda yi.
32 Bera ba ko n da Yinni Gusunɔn kuu bekurugirun sɔmburu ko, kpa Aronin bibun bweseru tu maa win sãa yerun sɔmburu ko.

Yãku kowobun wuunu

24

1 Ba Aronin bibun bweseru bɔnu kua wuuru ka wuuru. Bibu nnɛwa Aroni wi, u mara. Bera Nadabu ka Abihu ka Eleasaa ka Itamaa.
2 Nadabu ka Abihu ba gbia ba guwa ben tundo u sere gu. Be, ba ṅ bibu mara. Eleasaa ka Itamaa, be tɔnawa ba yãku sɔma kua.
3 Dafidi u Aronin bibun bweseru bɔnu kuawa nge mɛ ben baawuren sɔmbura sãa. Sadɔku u wãawa Eleasaan bibun bweseru sɔɔ. Ma Akimɛlɛki u maa wãa Itamaan bibun bweseru sɔɔ.
4 N deema tɔmba dabiru bo Eleasaan bibun bweseru sɔɔ n kere Itamaan bibugiru sɔɔ. Yen sõna ba Eleasaan bibun bweseru bɔnu kua wuuru wɔkura nɔɔbu ka tia, nin baatere ka ten wirugii. Ma ba maa Itamaan bibugiru bɔnu kua wuuru nɔɔba ita, nin baatere ka ten wirugii.
5 Ba bu bɔnu kuawa ka tɛtɛ. Domi be ba sãa sãa yerun wirugibu ka Yinni Gusunɔn sãarun wirugibu, be kpuro ba sãawa Eleasaa ka Itamaan bibun bweseru.
6 Tire yoro Semaya, Nɛtanɛɛlin bii, Lefin bwese kɛra sɔɔ, wiya u ben yĩsa tireru doke sina boko ka wirugibu ka yãku kowo Sadɔku ka Akimɛlɛki, Abiataan bii ka yãku kowobun wirugibu ka Lefiban wirugibun wuswaaɔ. Ba Eleasaa ka Itamaan bibun bwese nin yĩsa tireru dokewa ka tɛtɛ. Ba ra gina Eleasaagibu gɔsiwa, yen biru kpa bu maa Itamaagibu gɔsi.
7-18 Wuuru ka wuurun wirugii be ba gɔsa ka tɛtɛ, ben yĩsa wee.
Yehoyaribuwa u sãa gbiikoo.
Ma Yedaya u sãa yiruse.
Ma Harimu u sãa itase.
Ma Seorimu u sãa nnɛse.
Ma Maakiya u sãa nɔɔbuse.
Ma Miyamini u sãa nɔɔba tiase.
Ma Hakɔtu u sãa nɔɔba yiruse.
Ma Abiya u sãa nɔɔba itase.
Ma Yosue u sãa nɔɔba nnɛse.
Ma Sekania u sãa wɔkuruse.
Ma Eliasibu u sãa wɔkura tiase.
Ma Yakimu u sãa wɔkura yiruse.
Ma Hupa u sãa wɔkura itase.
Ma Yesebabu u sãa wɔkura nnɛse.
Ma Biliga u sãa wɔkura nɔɔbuse.
Ma Imɛri u sãa wɔkura nɔɔbu ka tiase.
Ma Hesiri u sãa wɔkura nɔɔbu ka yiruse.
Ma Hapisɛsi u sãa wɔkura nɔɔbu ka itase.
Ma Petahia u sãa wɔkura nɔɔbu ka nnɛse.
Ma Esekiɛli u sãa yɛnduse.
Ma Yakini u sãa yɛnda tiase.
Ma Gamulu u sãa yɛnda yiruse.
Ma Delaya u sãa yɛnda itase.
Ma Maasia u sãa yɛnda nnɛse.
19 Nge mɛya ba ka bu yi yi bu ka sɔmburu ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Ba ra ben sɔmburu kowa nge mɛ ben sikado Aroni u bu yiire bu ko. N deema Gusunɔ Isireliban Yinnin tiiwa u Aroni wooda ye wɛ̃.

Lefi be ba tien yĩsa

20 Lefin bibun bweserun wirugii be ba tien yĩsa wee.
Amuramun bibun bweseru sɔɔ, Subaɛliwa. Subaɛlin bibun bweseru sɔɔ, Yesidiawa.
21 Rekabian bibun bweseru sɔɔ, Yisiyawa u sãa gbiikoo.
22 Yiseharin bibun bweseru sɔɔ, Selomɔtuwa. Selomɔtun bibun bweseru sɔɔ maa, Yasatiwa.

23 Heboronin bibun bweseru sɔɔ, Yeriyawa u sãa gbiikoo. Ma Amaria u sãa yiruse. Ma Yasiɛli u sãa itase. Ma Yekamɛamu u sãa nnɛse.
24 Usiɛlin bibun bweseru sɔɔ, Miseewa. Miseen bibun bweseru sɔɔ, Samiriwa.
25 Yisiya, Miseen mɔɔn bibun bweseru sɔɔ, Sakariwa.
26 Mɛrarin bibun bweseru sɔɔ, Makili ka Musi ka Musin bii Yasian biba.
27 Yaasiya, Mɛrarin biin bibun bweseru sɔɔ, Sohamu ka Sakuri ka Ibiriwa.
28-29 Makilin bibun bweseru sɔɔ, Eleasaawa, wi u kun bibu mara. Kisin bibun bweseru sɔɔ, Yeramɛɛliwa.
30 Musin bibun bweseru sɔɔ, Makili ka Edɛɛ ka Yerimɔtiwa.
Be ba sãa Lefin bibun bweserun kɛri, bera mi.
31 Ben tii ba tɛtɛ tobawa nge mɛ begibu Aronin bibun bweserugibu ba kua sina boko Dafidi ka Sadɔku ka Akimɛlɛki ka yãku kowobun wirugibu ka Lefiban wirugibun wuswaaɔ. Ka woro tee teya ba ka ben baawuren yĩsiru tireru doke, ba ǹ ben keranaa mɛɛra.

Wom kowobun wuunu

25

1 Dafidi ka tabu sinambu ba Asafun bibun bweseru ka Hemanin bibugiru ka Yedutum bibugiru gɔsa ba yi nɛnɛm sãarun sõ. Gari yi Gusunɔ u bu sõɔwa, yiya ba ra ka womusu ko ka mɔrɔkunu ka guunu ka sɛkɛtirɛnu. Be ba sɔma ye mɔ̀, ben yĩsa wee.
2 Asafun bibun bweseru sɔɔ, Sakuri ka Yosɛfu ka Nɛtania ka Asarela. Ben tundo Asafuwa u ra n bu kpare. Gari yi Gusunɔ u nùn sõɔwa yiya u ra n ka womu mɔ̀ nge mɛ sina boko u nùn yiire.
3 Yedutum bibun bweseru sɔɔ, Gedalia ka Seri ka Esai ka Hasabia ka Matitia ka Simɛiwa. Ben tundo Yedutumwa u ra n bu kpare. Gari yi Gusunɔ u nùn sõɔwa, yiya u ra n ka womu mɔ̀ ka mɔrɔku, u n ka Gusunɔ siaramɔ kpa u n nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
4 Hemanin bibun bweseru sɔɔ maa, Bukia ka Matania ka Usiɛli ka Sebuɛli ka Yerimɔti ka Hanania ka Hanani ka Eleata ka Gidaliti ka Romanti Esɛɛ ka Yosibekasa ka Malɔti ka Hotiri ka Makasiɔti.
5 Beni kpurowa ba sãa Hemanin bibun bweseru. Hemani wiya u ra Yinni Gusunɔn dam wɔlle sue kpa u sina boko sõ ye Yinni Gusunɔ u gerua. Hemani wi, u bii tɔn durɔbu mara wɔkura nnɛ, bii tɔn kurɔbu maa ita.
6 Tɔn be kpurowa ba ra womusu ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka sɛkɛtirɛnu ka guunu ka mɔrɔkunu kpa ben tundobu ba n bu kpare. Ba ra ben sɔmburu kowa ka sina bokon wooda. Kpa Asafu ka Yedutum ka Hemani ba n bu gbiiye.
7 Be ba womusu yɛ̃ ka be ba bu swĩi, be kpuron geera sãawa goobu ka wɛnɛ ka nɔɔba ita (288).
8 Ba tɛtɛ tobawa bu ka sɔmburun kpunaa yi. Ba ǹ nɛɛ, bukurowa gee, ǹ kun mɛ biiwa gee. Mɛya ba ǹ maa nɛɛ, be ba womusu yɛ̃wa gee, ǹ kun mɛ be ba torumɔwa gee.
9-31 Wuuru ka wuurun wirugii be ba gɔsa ka tɛtɛ, be wee.
Yosɛfu, Asafun bweseru sɔɔ, wiya u sãa gbiikoo.
Ma Gedalia u sãa yiruse.
Ma Sakuri u sãa itase.
Ma Yiseri u sãa nnɛse.
Ma Nɛtania u sãa nɔɔbuse.
Ma Bukia u sãa nɔɔba tiase.
Ma Yesarela u sãa nɔɔba yiruse.
Ma Esai u sãa nɔɔba itase.
Ma Matania u sãa nɔɔba nnɛse.
Ma Simɛi u sãa wɔkuruse.
Ma Asarɛli u sãa wɔkura tiase.
Ma Hasabia u sãa wɔkura yiruse.
Ma Subaɛli u sãa wɔkura itase.
Ma Matitia u sãa wɔkura nnɛse.
Ma Yeremɔti u sãa wɔkura nɔɔbuse.
Ma Hanania u sãa wɔkura nɔɔbu ka tiase.
Ma Yosibekasa u sãa wɔkura nɔɔbu ka yiruse.
Ma Hanani u sãa wɔkura nɔɔbu ka itase.
Ma Malɔti u sãa wɔkura nɔɔbu ka nnɛse.
Ma Eliata u sãa yɛnduse.
Ma Hotiri u sãa yɛnda tiase.
Ma Gidaliti u sãa yɛnda yiruse.
Ma Makasiɔti u sãa yɛnda itase.
Ma Romanti Esɛɛ u sãa yɛnda nnɛse.
Wuuru baateren wirugii ka win yɛnugibu ba ra n sãawa wɔkura yiru.

Be ba ra sãa yerun kɔnnɔsu

kõsu

26

1 Ba be ba ra sãa yerun kɔnnɔsu kõsu bɔnu kua wuu wuuka. Koren bweseru sɔɔ,

Mɛselemia, Koren bii, Asafun debubuwa ba gəsa.
2 Bibu nəəba yiruwa u mara. Wee nge mɛ
ba ka swĩinɛ. Sakari ka Yediɛli ka Sebadia ka
Yatiniɛli,
3 ka Elamu ka Yokanani ka sere Elionai.
4 Ba maa Obɛdi Edəmu gəsa. Ma Yinni
Gusunə u nùn domaru kua, u bibu nəəba ita
mara. Wee nge mɛ ba ka swĩinɛ. Semaya ka
Yosabadi ka Yoasi ka Sakaa ka Nɛtanɛɛli,
5 ka Amiɛli ka Isakari ka sere Pɛlitai.
6 Semaya, Obɛdi Edəmun bii gbiikoo u
bibu mara be ba kua damgibu, begibun
suunu səə. Domi ba sãawa wərugəba.
7 Bii bera, Otini ka Refaɛli ka Obɛdi ka
Ɛlisabadi ka sere ben wənəbu yiru beni,
Elihu ka Semaya be ba sãa wərugəba.
8 Tən be kpurowa ba sãa Obɛdi Edəmun
bibun bweseru. Be ka ben bibu ka ben
dusibu ba sãawa wərugəba ma ba hania mə
səmburu səə. Ba sãawa təmbu wata ka yiru.
9 Mɛselemian bibu ka win wənəbu ba
sãawa təmbu wəkura nəəbu ka ita. Be kpuro
ba sãawa wərugəba.
10-11 Mɛrarin bweseru səə, Hosawa ba
gəsa. Bibu nnɛwa u mara. Bera Simiri ka
Hilikiya ka Tebalia ka Sakari. Ma u Simuri
kua ben wirugii baa mɛ n ǹ wi u sãa bii
gbiikoo. Hosan bibu ka win wənəbu ba
sãawa təmbu wəkura ita.
12 Kənnə kɔ̃sobun wuu ni, ka nin
wirugibu ka ben mɛro bisibu, bera ba ko
n da kənnəsu kɔ̃su Yinni Gusunən sãa yerə.
13 Ba kənnəsu bənu kuawa ka tɛtɛ, yɛnu ka
yɛnu, bibu ka bukurobu, baawure u n ka yɛ̃
mi u koo kɔ̃su.
14 Ye ba tɛtɛ toba, sɔ̃ə yari yeru giara Se-
lemia u wa. Ma win bii Sakari wi u sãa bwisi
kɛ̃ə u maa sɔ̃ə yɛ̃san nəm geu gia tɛtɛ di.
15 Obɛdi Edəmuwa u sɔ̃ə yɛ̃san nəm
dwarugia tɛtɛ di. Ma win bii u maa yɛnusu
tɛtɛ di mi ba ra dĩanu bere.
16 Supimu ka Hosawa ba kənnə ge ga wãa
sɔ̃ə duu yeru gia tɛtɛ di, ka ge ba mɔ̀ Salekɛti,
ga mɛɛra swaaə ye ya dəə gunguru gia. Kɔ̃so
be, ba mɛɛrinɛwa.
17 Tɔ̃ə baatere Lefiba nəəba tia ba ra n wãa
sɔ̃ə yari yeru gia, kpa təmbu nnɛ ba n wãa
sɔ̃ə yɛ̃san nəm geu gia, kpa nnɛ ba n wãa sɔ̃ə
yɛ̃san nəm dwarə kpa nnɛ ba n maa wãa diaə
mi ba ra dĩanu bere. Adama ba diagii be
bənu sãawa wuunu yiru, wuu teerə təmbu
yiru.
18 Sɔ̃ə duu yeru gia, dia ye ba gəri gəri
səə, təmbu yiru, swaan bera gia, maa təmbu
yiru.
19 Kənnə kɔ̃sobun wuu ni ba kua Kore ka
Mɛrarin bwese kɛri səə, niya mi.

Səma ye ba Lefi gabu wɛ̃

20 Lefiba səə, Akiyawa u ra Yinni Gusunən
sãa yerun arumani bere ka sere maa kɛ̃ɛ ni
ba ka Yinni Gusunə naawa.
21 Gɛɛsənin bweseru səə, Ladanin bibun
bwesera ba sãa yɛnu yɛ̃robu. Wee nge mɛ
ba ka swĩinɛ.
22 Yeyɛli ka win bibu Setamu ka win wənə
Yoɛli bera ba ra Yinni Gusunən sãa yerun
arumani bere.
23 Amuramun bweseru səə ka Yiseharin
bweseru səə, ka Heboronin bweseru səə ka
Usiɛlin bweseru səə,
24 Sebuɛli, Gɛɛsəmun bii, Məwisin de-
bubuwa u sãa arumanin berobun wirugii.
25 Win bweseru səəra Ɛliesɛɛ, Gɛɛsəmun
wənən bibun bwesera wãa. Rehabia,
Ɛliesɛɛn bii u Esai mara. Ma Esai u Yoramu
mara. Ma Yoramu u Sikiri mara. Ma Sikiri
u Selomiti mara.
26 Arumani ye sina boko Dafidi ka yɛnu
yɛ̃robu ka tabu kowobu nərəm nərəm ka
wunəm wunəm wirugibu ka tabu sinambu
ba ka Yinni Gusunə naawa, yera Selomiti ka
wigibu ba kɔ̃su.
27 N deema arumani ye ba tabu di, yen
sukuma ba ka Yinni Gusunə naawa bu ka
win sãa yeru səmɛ.
28 Arumani ye Gusunən səmə Samuɛli
ka Səəlu, Kisin bii ka Abinɛɛ, Nɛrin bii ka
Yoabu, Seruyan bii, ba ka Yinni Gusunə
naawa, Selomiti ka wigii bera ba maa ye
kpuro berua.
29 Kenania ka win bibu be ba wãa
Yiseharin bweseru səə, bera ba ra təmbun
wunanəsu ka siribu ko Isirelin temə.
30 Hasabia ka təmbu nərəbu ka nata ka
wunəbu (1.700) gabu be ba sãa wərugəba
Yiseharin bweseru səə, bera ba Isireliban
tem kpare mɛ mu wãa Yuudɛnin sɔ̃ə duu
yeru gia. Bera ba ra maa Yinni Gusunən sãa
yerun səmburu ko ka maa sina bokogiru.
31 Yeriyawa u sãa wirugii Heboronin
bweseru səə. Dafidin bandun wɔ̃ə weeruse
səəra ba bwese ten tɔ̃kan kaso kua. Ma ba
wərugəba wa be səə Yasɛɛə Galadin temə.
32 Yerian mɛro bisi be, ba sãawa
wərugəba. Be kpuro maa yɛnu yɛ̃roba. Ben

geera sãawa nərəbun suba yiru ka təmbu nata ka wunəbu (2.700). Bera ba Yinni Gusunən sãa yerun səmburu ka maa sina bokogiru nəmu bɛria bera mi Rubɛniba ka Gadigibu ka Manasen bwese kɛran sukumgiba wãa sõə yari yeru gia.

Tabu kowobun səma

27

1 Wee Isireli be ba sina bokon səmburu mɔ̀. Ba sãawa yɛnu yɛ̃robu ka tabu kowobu nərəm nərəm ka wunəm wunəm wirugibu. Bera ba ra tabu kowobun wuunu kpare be ba ra n səmburu naamə suru ka suru, wõə səə. Wuuru baatere ta sãawa təmbu nərəbun suba yɛnda nnɛ (24.000).

2-15 Wuu nin baatere ta ten wirugii mə.
Suru gbiikoo səə, Yasobeamu, Sabudiɛlin bii, Perɛsin bweseru səə, wiya u wuu gbiikii ten tabu sinambu kpara.
Suru yiruse səə, Dodai, Akosigiiwa u wuuru yiruse kpara. Ma Mikoloti u sãa win yiruse.
Suru itase səə, Bɛnaya, yãku kowo Yehoyadan biiwa u wuuru itase kpara. U sãawa tabu durə wərugəba tɛnan turo. Wiya u maa sãa ben wirugii. Win bii Amisabadiwa u nùn kəsire kua u wuu te kpara.
Suru nnɛse səə, Asaɛli, Yoabun məəwa u wuuru nnɛse kpara. Yen biruwa win bii Sebadia u nùn kəsire kua.
Suru nəəbuse səə, Samɛhutu Yisiragiiwa u wuuru nəəbuse kpara.
Suru nəəba tiase səə, Yira, Ikɛsin bii, Tekoagiiwa u wuuru nəəba tiase kpara.
Suru nəəba yiruse səə, Helɛsi Palonigii, Efaraimun bwese kɛra səə, wiya u wuuru nəəba yiruse kpara.
Suru nəəba itase səə, Sibekai Husagii, Serakin bwese kɛra səə, wiya u wuuru nəəba itase kpara.
Suru nəəba nnɛse səə, Abiesɛɛ Anatətugii, Bɛnyamɛɛn bwese kɛra səə, wiya u wuuru nəəba nnɛse kpara.
Suru wəkuruse səə, Marai Nɛtofagii, Serakin bwese kɛra səə, wiya u wuuru wəkuruse kpara.
Suru wəkura tiase səə, Bɛnaya Piratonigii, Efaraimun bwese kɛra səə, wiya u wuuru wəkura tiase kpara.
Suru wəkura yiruse səə, Hɛlidai Nɛtofagii, Otiniɛlin bwese kɛra səə, wiya u wuuru wəkura yiruse kpara.

Bwese kɛrin wirugibu

16 Wee be ba sãa Isireliban bwese kɛrin wirugibu.
Rubɛnin bwese kɛra səə, Ɛliesɛɛ, Sikirin biiwa u sãa wirugii.
Simɛən bwese kɛra səə, Sefatia, Maakan biiwa u sãa wirugii.
17 Lefin bwese kɛra səə, Hasabia, Kemuɛlin biiwa u sãa wirugii.
Aronin bibun bweseru səə, Sadəkuwa u sãa wirugii.
18 Yudan bwese kɛra səə, Elihu, Dafidin mɛro bisibu səə, wiya u sãa wirugii.
Isakarin bwese kɛra səə, Omiri, Mikaɛlin biiwa u sãa wirugii.
19 Sabulonin bwese kɛra səə, Yisimaya, Abudiasin biiwa u sãa wirugii.
Nɛfitalin bwese kɛra səə, Yeriməti, Asiriɛlin biiwa u sãa wirugii.
20 Efaraimun bibun bweseru səə, Hosee, Asasian biiwa u sãa wirugii.
Manasen bwese kɛran sukumgibu səə, be ba wãa sõə duu yeru gia, Yoɛli, Pedayan biiwa u sãa wirugii.
21 Manasen bwese kɛran sukumgibu səə, be ba maa wãa sõə yari yeru gia, Galadin temə, Ido, Sakarin biiwa u sãa wirugii.
Bɛnyamɛɛn bwese kɛra səə, Yaasiɛli, Abunɛɛn biiwa u sãa wirugii.
22 Danun bwese kɛra səə, Asarɛli, Yerohamun biiwa u sãa wirugii.
Tən beni kpurowa ba sãa Isireliban bwese kɛrin wirugibu.
23 Dafidi u ṅ Isireliba gara be ba wõə yɛndu mə ka be ba ṅ tura mɛ, yèn sõ Yinni Gusunə u nəə mwɛɛru kua ma u koo Isireliba dabiasia nge wəllun kperi.
24 Yoabu, Seruyan biiwa u raa Isireliba garibu torua, ma ya Yinni Gusunə məru kua. Yen sõna u ṅ ye kurasie. Adama ba ṅ tən be ba gara min geeru yorua sina boko Dafidin wãarun faagin tireru səə.

Dafidin səm kowobu gabu

25 Asimafɛti, Abudiɛlin biiwa u ra sina bokon arumani bere.
Yonatam, Osiasin biiwa u ra maa gbean dĩanu bere, wuu marosuginu ka baru kpaanuginu, ka sere kõsu yenuginu.

26 Ɛsiri, Kelubun bii wiya u sãa be ba gbean sɔma mòn wirugii.
27 Simɛi, Ramagii, wiya u sãa resɛm gbaa sɔm kowobun wirugii.
Sabidi Sefamugii, wiya u sãa mi ba ra tam bere kpuron wirugii.
28 Baali Hanani, Gedɛɛgii, wiya u ra dãa ye ba mɔ̀ olifi ka sikamɔre ye ya wãa wɔwa ye ba mɔ̀ Sefalaɔn wunanɔsu ko.
Yoasi, wiya u maa sãa gum beru yenun wirugii.
29 Sitarai Saronigii, wiya u ra kɛtɛ yi ba kparamɔ Saroniɔn wunanɔsu ko.
Safati, Adilain bii, wiya u ra maa kɛtɛ yi ba kparamɔ wɔwi sɔɔn wunanɔsu ko.
30 Obili, Isimɛɛli, wiya u ra yooyoo si ba mɔn wunanɔsu ko.
Yesidia Mɛronɔtugii, wiya u ra maa kɛtɛku ninu ni ba mɔn wunanɔsu ko.
31 Yasisi Hagarenigii, wiya u ra yãa ni ba mɔn wunanɔsu ko.
Beni kpurowa ba sina boko Dafidin arumanin wunanɔsu mɔ̀.

Sina bokon gerunasibu

32 Yonatam, Dafidin dusiwa u sãa win bwisi kɛ̃ɔ. Yonatam wi, u bwisi ka yɛ̃ru mɔ too. Yehiɛli, Hakumɔnin bii wiya u sãa sina bokon bibun keu koosio.
33 Ahitofɛli u maa sãawa sina bokon bwisi kɛ̃ɔ. Usai Aakigii, wiya u sãa sina bokon bɔ̃ɔ kpaasi.
34 Ahitofɛlin biru, Yehoyada, Bɛnayan bii ka Abiataa, beya ba maa kua win bwisi kɛ̃ɔbu. Ma Yoabu u sãa win tabu sunɔ.

Dafidi u Salomɔɔ yiire

u Yinni Gusunɔn sãa yeru bani

28

1 Dafidi u Isireliban guro gurobu kpuro mɛnna Yerusalɛmuɔ ka ben bwese kɛrin wirugibu ka tabu kowo wuunun wirugibu ka tabu sinam be ba tabu kowobu nɔrɔm nɔrɔm ka wunɔm wunɔm kpare ka be ba sina bokon arumani ka win sabenun wunanɔsu mɔ̀n wirugibu, ka win bibun keu koosiobu ka win sina kpaarun sɔm kowobu ka win tabu durɔ wɔrugɔba ka ben damgibu kpuro gesi.
2 Yera sina boko Dafidi u seewa u yɔ̃ra u nɛɛ, bɛɛ nɛn mɛro bisibu, bɛɛ nɛn tɔmbu kpuro, i man swaa dakio i nɔ. Wee na raa gɔ̃ru doke n Gusunɔ bɛsɛn Yinni diru bania mi ba koo win woodan kpakororu yi te ta sãa win naa sɔnditiru, ma na sɔɔru sãa n ka tu bani.
3 Adama u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ṅ nɛ kon tu bani. Domi na sãawa tɔnu wi u tabu kua ma u yɛm yari.
4 Wi, Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinni u man gɔsa nɛn tundon yɛnun di n ka ko bɛɛ Isireliban sunɔ sere ka baadommaɔ. Yellun di, Yudan bwesera u kua wirugii. Yudan bwese te sɔɔ, ma u nɛn tundon yɛnu gɔsa. Nɛn tundon yɛnu ge sɔɔ, ma u man gɔsa n ka bandu di bɛɛ Isireliba sɔɔ.
5 Yinni Gusunɔ u man bii dabiru kã. Be sɔɔra u Salomɔɔ gɔsa u swĩi bɛɛ Isireliban sina gɔna sɔɔ, ye ya sãa wi, Yinni Gusunɔgia.
6 U man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn bii Salomɔɔwa u koo nùn diru bania ka ten yaari mi ba ko n da nùn sã. Domi wiya u gɔsa u n ka sãa nge win bii kpa wi, Yinni Gusunɔ u n maa sãa nge win tundo.
7 U koo win bandun dam sire sere ka baadommaɔ ù n win woodaba ka win yiirebu mɛm nɔɔwammɛ nge mɛ u mɔ̀ gisɔ.
8 Tɛ̃, nɛgibu, na bɛɛ yiiremɔ Isireliba, Gusunɔn tɔmbun wuswaaɔ ka Gusunɔ bɛsɛn Yinnin tii wi u sun swaa dakin wuswaaɔ, i de i win wooda mɛm nɔɔwa, i ye nɛnɛ bɛɛn gɔ̃rusɔ kpa i wa i n tem mɛ mɔ, kpa i maa bɛɛn bibu mu deria bu tubi di sere ka baadommaɔ.
9 Ma u maa nɛɛ, wunɛ maa Salomɔɔ nɛn bii, a Gusunɔ, nɛ wunɛn tundon Yinni gio kpa a nùn sã ka wunɛn gɔ̃ru kpuro ka wunɛn bwɛ̃ra kpuro. Domi wiya u ra tɔmbun gɔ̃rusu ka ben bwisikunu wɛ̃ɛri. À n nùn kasu, u koo de a nùn wa. Adama à n nùn deri, u koo maa nun deriwa sere ka baadommaɔ.
10 Tɛ̃, a n yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ u nun gɔsawa a ka nùn diru bania mi ba ko n da nùn sã. Yen sɔ̃ a de a n wɔrugɔru mɔ kpa a se a sɔmburu ko.

Dafidi u Salomɔɔ

sãa yee ten kpunaa wɛ̃

11 Yen biru Dafidi u win bii Salomɔɔ sãa yee ten kpunaa wɛ̃ ka ten dia ye ba gɔri gɔrigia, ka ten arumani beru yerugia, ka dii wɔrukinugia, ka dii sɔɔkinugia, ka dii tèn mi ba koo Yinni Gusunɔn woodan kpakororu yigia.

12 Dii ten kpunaa kpurowa u nùn wɛ̃ ye
u raa himba sãa u ko kpuro. Yera sãa yerun
yaarin kpunaa ka dia ye ya ka yi sikerenɛgia
ka dia yèn mi ba ko n da sãa yee ten arumani
beregia, ka yèn mi ba ko n da kɛ̃nu beregia
ni ba Gusunɔ wɛ̃,
13 ka nge mɛ ba yãku kowobu ka Lefiba
bɔnu kua wuu wuukagia, ka nge mɛ ba ko
n da ben sɔmburu koosinɛ Yinni Gusunɔn
sãa yerɔgia, ka sere maa dendi yãa ni ba ko
n da ka sɔmburu kogia.
14 U nùn wura sɔ̃ɔsi ye u koo ka dendi yãa
wuraginu ko, nge mɛ nin baaniren bunum
nɛ. Ma u nùn sii geesu sɔ̃ɔsi si u koo ka dendi
yãa sii geesuginu ko, nge mɛ nin baaniren
bunum nɛ. Ba koo dendi yãa ni kowa nin
baanire ka nin sɔmburu.
15 Mɛya u maa bu wura ka sii geesun
bunum saka wɛ̃ ye ba koo ka dabu
wuraginu ka sii geesuginu ko, ni kpuro ka
nin fitilaba.
16 U maa nùn wura wɛ̃ mèn saka ba koo
ka tabulu wuragii ko mi ba ko n da Yinni
Gusunɔ pɛ̃ɛ yiiye, ma u maa nùn sii geesu wɛ̃
u ka tabulu gɛɛ ko.
17 Yen biru u maa nùn sɔ̃ɔsi nge mɛ ba koo
kaato donnuginu koosina ka gbɛ̃a ka nɔri yi
ba kua ka wura gea ka sii geesugii, ka yin
baayeren bunum,
18 ka yãku yee wuragiru mi ba ko n da
turare dɔ̃ɔ doke ka ten bunum. U maa nùn
sɔ̃ɔsi nge mɛ ba koo naa kɛkɛ ka wɔllun
kɔ̃sobun weenasibu koosina ka wura. Yin
kasi yi ko n dɛriewa yi n Yinni Gusunɔn
woodan kpakororu wukiri.
19 Ma Dafidi u nɛɛ, Yinni Gusunɔn tiiwa u
yeniba kpuron kpunaa yorua u man wɛ̃. Ma
u man yen bwisi wɛ̃ n ka ye tubu.
20 Yen biru, Dafidi u win bii Salomɔɔ
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a tii dam kɛ̃ɔ, kpa a n wɔrugɔru
mɔ, kpa a se a sɔmburu ko. A ku bɛrum ko, a
ku maa nanda. Domi Gusunɔ nɛn Yinni u ko
n ka nun wãa. U ǹ nun derimɔ, u ǹ maa nun
biru kisimɔ sere win sãa yee ten sɔmburu
kpuro tu ka wiru goora.
21 Yãku kowobu ka Lefiba wee ba bɔnu
sãa wuu wuuka bu ka Yinni Gusunɔn
sãarun sɔma ko. N n sãa yee ten banan
sɔ̃n na, tɔmbu wee be ba sɔm bwese bwe-
sekan kobu yɛ̃ ba maa tii wɛ̃ ka kĩru. Be
ka wirugibu ka Isireliba kpuro ba koo nun
wiru kpĩiya.

Kɛ̃ɛ ni ba wɛ̃
sãa yee ten banan sɔ̃

29

1 Sina boko Dafidi u tɔn be ba mɛnnɛ mi
kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn bii Salomɔɔ wi Yinni
Gusunɔ u gɔsa, u sãawa bii piibu. U ǹ gina
tɔmbun kparabun bwisi mɔ. Sɔmbu te u
koo maa ko ta kpã, domi sãa yee te, ta ǹ
ko n sãa tɔnugiru. Ta ko n sãawa Yinni
Gusunɔgiru.
2 Na nɛn dam kpuro doke n ka Gusunɔ
nɛn Yinni sãa yee ten banan sɔɔru ko. Dendi
yãa ni ba koo ko ka wura, na nin wura yii. Ni
ba koo maa ko ka sii geesu, na nin sii geesu
yii. Ni ba koo maa ko ka sii gandu, na nin
sii gandu yii. Ni ba koo maa ka sii wɔ̃kusu
ko, na nin sii wɔ̃kusu yii. Ni ba koo maa ko
ka dãa, na nin dãa yii. Ni ba koo maa ko ka
kpee gobigii nɔni bwese bwesekaginu, na
nin kpee gobiginu yii. Ma maa kpee kpiki
buranu yii nu kpã.
3 Gusunɔ nɛn Yinnin sãa yee ten kĩrun
sɔ̃, wura ye na mɔ ka sii gee si na mɔ, ye
kpurowa na wɛ̃ sãa yee ten sɔ̃ ye na raa sɔɔru
kua yellu baasi.
4 Yera wura ye ya na Ofirin di tɔnnu
wunɔbu (100), ka sii geesu tɔnnu goobu ka
weeru (240) bu ka sãa yee ten gani pote,
5 ka sere maa dendi yãa ni ba koo ka wura
ko ka ni ba koo ka sii geesu ko, dendi yãa
ni sɔm kowo be, ba koo gesi ko kpuro. Tɛ̃,
bɛɛ sɔɔ, wara kĩ u Yinni Gusunɔ kɛ̃ru wɛ̃
ka nuku tia, kpa sɔm kowobu bu ka ye gãa
wuraginu ka sii geesuginu seku.
6 Yera yɛnu yɛ̃robu ka Isireliban bwese
kɛrin wirugibu ka tabu kowobu nɔrɔm
nɔrɔm ka wunɔm wunɔm wirugibu ka sina
bokon sɔm kowobun wirugibu ba kɛ̃nu wɛ̃
ka nuku tia.
7 Ye ba wɛ̃ Yinni Gusunɔn sãa yee ten sɔ̃,
yera wuran tɔnnu wunaa wata ka wɔkuru
ka wuran gobi nɔrɔbun suba wɔkuru
(10.000) ka sii geesun tɔnnu gooba wunɔbu
(300) ka sii gandun tɔnnu nata (600) ka sii
wɔ̃kusun tɔnnu nɔrɔbun suba ita (3.000).
8 Be ba kpee gobiginu mɔ, ba nu Yeyɛli,
Gɛɛsɔnin bweserugii wɛ̃ u doke Yinni
Gusunɔn sãa yerun arumanin beru yerɔ.
9 Tɔn be kpuro ba nuku dobu kua kɛ̃ɛ ni
ba Yinni Gusunɔ wɛ̃n sɔ̃, domi ba nu wɛ̃wa

ka nuku tia. Ma sina boko Dafidin tii u nuku doo bakabu kua.

Dafidin kanaru

10 Dafidi u Yinni Gusunɔ siara tɔn be ba mɛnnɛ mi kpuron wuswaaɔ. U nɛɛ, i Gusunɔ bɛsɛn sikado Yakɔbun Yinni siaro sere ka baadommaɔ.

11 Yinni Gusunɔ, wuna a kpã, a dam mɔ, a maa yiiko mɔ. A ɲ̀ nɔru mɔ. Domi wuna a mɔ kpuro ye ya wãa wɔllɔ ka ye ya wãa temɔ. Wuna a bandu dii, wuna a kpuro kere.

12 Wunɛn min diya dukia ka bɛɛrɛ ya ra nɛ. Wuna a bandu dii kpuron wɔllɔ. Wunɛn nɔmuɔra dam kpuro mu wãa. Wuna kaa kpĩ a gãanu kpuro wɔlle sua kpa a nu tãsisia.

13 Tɛ̃, Gusunɔ bɛsɛn Yinni, sa nun siaramɔ, sa maa wunɛn yĩsirun kpãaru bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.

14 Nɛ ka nɛn tɔmbu sa ɲ̀ gãanu tura su ka nun kɛ̃nu wɛ̃. Gãanu kpuro naamɔwa wunɛn min di. Ye sa maa nun wɛ̃ɛmɔ kpuro, wunɛn min diya sa ye waamɔ.

15 Sa bɛsɛn wãaru dimɔwa wunɛn wuswaaɔ nge sɔbu nge mɛ bɛsɛn sikadoba ba kua. Bɛsɛn wãarun tɔ̃ru kpuro koo doonawa nge saaru, yĩiyɔbu sari.

16 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wuna a kpuro mɔ. Wunɛn min diya arumani yeni kpuro ya wee ye sa sɔɔru kua su ka nun diru bania te ta ko n wunɛn yĩsi dɛɛraru sɔɔwa.

17 Gusunɔ nɛn Yinni, na yɛ̃ ma wuna a ra tɔnun gɔ̃ru wɛ̃ɛri, a ra maa gem kã. Wee na ka nun kɛ̃ɛ nini naawa ka gɔ̃ru dɛɛrɔ. Na maa wa wunɛn tɔn be ba wãa mini, ba nun kɛ̃nu wɛ̃ɛmɔ ka nuku dobu.

18 Gusunɔ, bɛsɛn sikadoba Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun Yinni, a de wunɛn tɔmbun gɔ̃rusu ka ben bwisikunu nu n sãa mɛni baadomma, kpa ben gɔ̃rusu su n tãsa wunɛ sɔɔ.

19 Kpa a de nɛn bii Salomɔɔn gɔ̃ru ga n sɔ̃, u ka wunɛn yiirebu ka wunɛn sɔ̃ɔsinu ka wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa, u ka ye kpuro sɔmburu ko, kpa u sãa yee te bani tèn sɔ̃ na sɔɔru yeni kpuro kua.

20 Dafidi u maa tɔn be ba mɛnnɛ mi kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i Gusunɔ bɛɛn Yinni siaro.

Ma be kpuro ba Gusunɔ ben sikadoban Yinni siara, ba yiira win wuswaaɔ ka maa sina bokon wuswaaɔ.

Ba Salomɔɔ kua sina boko

21 Yen sisiru, ba Yinni Gusunɔ siarabun yãkunu ka yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua ka kɛtɛ nɔrɔbu (1.000) ka yãa kinɛnu nɔrɔbu (1.000) ka yãa kpɛmminu nɔrɔbu (1.000), yãku nin baatere ka ten tam. Ma ba maa yãku dabinu ganu kua Isireliba kpuron sɔ̃.

22 Yen tɔ̃ɔ te, ba di ba nɔra Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ka nuku doo bakabu. Ma ba maa Salomɔɔ Dafidin biin bandu dam sire ba nùn gum tãre wirɔ nɔn yiruse Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, u ka ko kparo. Yen biru, ba maa Sadɔku gum tãre wirɔ ba nùn kua yãku kowo.

23 Salomɔɔ u sina Isireliban sina gɔnaɔ ye ya maa sãa Yinni Gusunɔgia. U kua sunɔ win tundo Dafidin ayerɔ. U kuura, ma Isireliba kpuro ba nùn wiru kpĩiya.

24 Wirugibu ka tabu kowo damgibu ka mam sina boko Dafidin bii be ba tie kpuro, ba nùn wiru kpĩiyawa.

25 Yinni Gusunɔ u Salomɔɔ wɔlle sua Isireliba kpuron suunu sɔɔ. Ma u win bandu girima doke n kere sinam be ba nùn gbiiye Isireliɔ.

Dafidin gɔɔ

26 Dafidi Isain bii u bandu di Isireliba kpuro sɔɔ.

27 U bandu diwa wɔ̃ɔ weeru Isireliba sɔɔ. Heboroniɔ wɔ̃ɔ nɔɔba yiru, Yerusalɛmuɔ maa wɔ̃ɔ tɛna ka ita.

28 Dafidi u dukia ka girima wa. U tɔkɔ kuawa kɔ̃ɔ kɔ̃ɔ. Ma u gu bɔri yɛndu sɔɔ. Ma win bii Salomɔɔ u bandu kɔsire kua.

29 Ye sina boko Dafidi u gbia u kua, ka ye u kua dãku te, ye kpuron gari yi yorua yam wao Samuɛlin tireru sɔɔ ka Gusunɔn sɔmɔ Natanin tireru sɔɔ, ka sere maa yam wao Gadin tireru sɔɔ.

30 Tire ni sɔɔra ba maa win bandun gari yorua ka win wɔrugɔru, ka ye n koora Isireliban temɔ ka tem tukumɔ win waati ye sɔɔ.

ISIRELIBAN BANDUN GARI YIRUSE

Salomɔɔn bandun faagiwa tire te, ta mɔ̀ ka nge mɛ Isireliban bwese kɛri wɔkuru ta win bii Roboamu seesi ma ta Yeroboamu kua ten sina boko. Ma Roboamu u kua Yudaba tɔnan sina boko ma win bibun bwesera ban te wɛ̃ɛnamɔ sere Babilonigibu ba ra ka na ba Yerusalɛmu wɔri ba kamia.

Tire ten kpunaa

1. Salomɔɔn bandun gari, wiru 1n di sere wiru 9.
2. Isireliban banda bɔnu kua yiru, wiru 10:1n di sere wiru 11:4.
3. Yudaban bandun gari, wiru 11:5n di sere wiru 36:23.

SALOMƆƆ, ISIRELIBAN SINA BOKON GARI

1 Salomɔɔ, Dafidin biin banda dam kua domi Gusunɔ win Yinni u wãa ka wi, ma u nùn wɔlle sua.

Salomɔɔ u bwisi kana
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 3:4-15)

2 Sɔ̃ɔ teeru Salomɔɔ u ka Isireliba kpuro gari kua ka ben tabu kowobu nɔrɔm nɔrɔm (1.000) ka wunɔm wunɔm sinambu ka ben siri kowobu ka ben yɛnu yɛ̃robu, ben wirugibu kpuro gesi.

3 U ka tɔn be kpuro da Gabaoniɔ gungurɔ. N deema miya Yinni Gusunɔn kuu bekurugiru ta wãa te Mɔwisi Gusunɔn sɔm kowo u kua sanam mɛ Isireliba ba wãa gbaburɔ.

4 Adama ba Yinni Gusunɔn woodan kpakororu sua saa Kiriati Yarimun di ba ka da Yerusalɛmuɔ ba yi kuu bekurugirɔ.

5 N deema kuu ten wuswaaɔra yãku yee te Bɛsalɛli, Urin bii, Hurin debubu u kua ka sii gandu ta wãa.

Miya Salomɔɔ ka tɔn be kpuro ba bikiaru kua Yinni Gusunɔn mi.

6 Yera Salomɔɔ u da u yãkuru kua yãku yee ten mi, te ta wãa kuu bekurugii ten wuswaaɔ. Yãanu nɔrɔbuwa (1.000) u ka yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua.

7 Ye n kua wɔ̃kuru, yera Yinni Gusunɔ u Salomɔɔ kure. Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man bikio ye a kĩ n nun kɛ̃.

8 Ma Salomɔɔ u nɛɛ, wee a nɛn tundo Dafidi durom kua. Ma a man kɔsire kua win ayerɔ.

9 Tɛ̃, a de wunɛn nɔɔ mwɛɛru tu yibiara te a nɛn tundo Dafidi kua. Domi a dera na bandu di tɔn wuurun suunu sɔɔ te ta dabi nge yani sɛɛri.

10 Yen sɔ̃ tɛ̃, a man bwisi ka laakari kɛ̃ɛyɔ, kpa n kpĩ n ka tɔn be kpara. Ma n kun mɛ, wara u koo kpĩ u wunɛn tɔn dabi te kpara.

11 Gusunɔ u Salomɔɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na nua ye ya wãa wunɛn gɔ̃ruɔ. Wee, a ṅ dukia ka arumani bikie, ṅ kun mɛ bɛɛrɛ, ṅ kun mɛ be ba nun tusan gɔɔ. Mɛya a ṅ maa bikie wunɛn wãaru tu dakaa da. Adama bwisi ka laakariwa a bikia a ka nɛn tɔmbu kpara bɛ̀n wɔllɔ na dera a bandu dii.

12 Tɛ̃, kon nun bwisi ka laakari ye wɛ̃. Ye baasi, kon maa nun dukia ka arumani ka bɛɛrɛ wɛ̃ ye sinam be ba nun gbiiye ba ṅ waare a sere bandu di. Mɛya wunɛn biru, goo kun maa ye wasi.

13 Yeniban biru, Salomɔɔ u sarama gunguu ten min di, mi Yinni Gusunɔn kuu bekurugira wãa. Ma u wurama Yerusalɛmuɔ u bandu dii Isireliba kpuron wɔllɔ.

Yiiko ka arumani

ye Salomɔɔ u mɔ
(I maa mɛɛrio 9:25-28, Sinambu I, 10:26-29)

14 Salomɔɔ u tabu kɛkɛ yi dumi gawe mɛnna nɔrɔbu ka nɛɛru (1.400). Ma u maa maasɔbu mɛnna nɔrɔbun suba wɔkura yiru (12.000). Ma u be kpuro yi yi wusu gasu sɔɔ ka sere maa Yerusalɛmuɔ mi win tii u wãa.

15 U dera wura ka sii geesu dabia Yerusalɛmuɔ nge kpenu. Ma u dera dãa ye ba mɔ̀ sɛduru ya maa dabia baama nge dãa ye ba mɔ̀ sikamɔre ye ya ra n wãa Sefalan wɔwaɔ.

16 Egibitin diya ba ra ka nùn dumi naawɛ. Tenkubara ba ra yi dwem de.

17 Ba ra nùn tabu kɛkɛ yi dumi gawen tia dɔrewa sii geesun gobi nata (600). Kpa bu maa nùn duma dɔre sii geesun gobi wunaa weeru ka wɔkuru. Bera ba ra maa ka Hɛtiban sinambu ka Sirigibun sinambu dumi daawe.

Salomɔɔ u sãa yerun banan

sɔɔru mɔ̀
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 5:15-32, 7:13-14)

18 Salomɔɔ u wooda wɛ̃ bu Yinni Gusunɔ diru bania, kpa bu maa win tii sina kpaaru bania.

2

1 Yera u tɔmbu nɔrɔbun suba wata ka wɔkuru (70.000) gɔsa be ba ko n da sɔmunu sue, ka tɔmbu nɔrɔbun suba wɛnɛ (80.000) be ba ko n da kpenu dãku guunɔ. Ma u maa tɔmbu nɔrɔbun suba ita ka nata (3.600) gɔsa be ba ko n sɔmbu te nɔni doke.

2 Salomɔɔ u Hiramu, Tirin sunɔ gɔria u nɛɛ, nge mɛ a raa nɛn tundo Dafidi dãa ye ba mɔ̀ sɛduru kã u ka win sina kpaaru bana, nge mɛya nɛn tii na maa kĩ a man kɛ̃ɛma.

3 Wee na Gusunɔ nɛn Yinni diru baniammɛ ta n sãa wigiru. Miya ba ko n da nùn turare nubu durorugia dɔ̃ɔ dokeye, kpa bu win pɛ̃ɛ yi mi baadomma. Miya ba ko n da maa yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko bururu ka yoka, tɔ̃ɔ baatere, ka tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, ka suru kpao baawure sɔɔ, ka Yinni Gusunɔn tɔ̃ɔ bakaru baatere sɔɔ nge mɛ ba Isireliba yen wooda wɛ̃ sere ka baadommaɔ.

4 Dii te, ta ko n kpã. Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bũnu kpuro kpãaru kere.

5 N n mɛn na, goo kun kpɛ̃ u nùn diru bania. Domi baa wɔllu ka ten kpãaru ta ǹ kpɛ̃ tu nùn mwa. Yen sɔ̃, wara ra n nɛ, Salomɔɔ n sere ka nùn diru bania. Nɛgia n ko mi ko na n da nùn turare dɔ̃ɔ dokeye.

6 Yen sɔ̃ tɛ̃, wunɛ Hiramu, a man goo mɔrisiama wi u wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii wɔ̃kusun sɔmburu yɛ̃ ka sere beka ye ba wɔ̃kua ka wunɔm ka maa gaadura kpa u n maa gãanun weenasinun kobu yɛ̃ gana sɔɔ, kpa bu sɔmburu ko sannu ka nɛn tɔn be ba maa yɛ̃ru mɔ ba ka wãa Yerusalɛmu mini ka Yudan tem kpuro sɔɔ. Tɔn be, ba sãawa be nɛn tundo Dafidi u gɔsa.

7 A de a man dãa ye ba mɔ̀ sɛduru ka sipɛrɛ ka santali mɔrisiama Libanin di. Domi na yɛ̃ ma wunɛn sɔm kowobu ba yen burabu yɛ̃. Nɛn sɔm kowobu ba koo bu somi sɔmbu te sɔɔ.

8 A de bu man dãa ye kasuama ya n kpã. Domi dii te na kĩ n bani mi, ta kpã. Ta ko n maa wã.

9 Saa ye sɔɔ, kon wunɛn sɔm kowobu alikaman som tɔnnu nɔrɔbun suba nɔɔba tia (6.000) wɛ̃ ka dĩa bimi yi ba mɔ̀ ɔɔsun som tɔnnu nɔrɔbun suba nɔɔba tia ka tam ditiri nɔrɔbun suba nɛnɛ (800.000) ka sere maa gum ditiri nɔrɔbun suba nɛnɛ.

10 Ma Hiramu, Tirin sunɔ, u Salomɔɔ wisa tireru sɔɔ u nɛɛ, geema, yèn sɔ̃ Yinni Gusunɔ u win tɔmbu kĩ, yen sɔ̃na u nun kua ben sunɔ.

11 I ka man Gusunɔ Isireliban Yinni siaro wi u wɔllu ka tem taka kua. Wee u Dafidi bii bwisigii ka laakarigii kã wi u koo wi, Yinni Gusunɔ sãa yeru bania ka sere maa win tiin sina kpaaru.

12 Tɛ̃, wunɛ Salomɔɔ, kon sɔm yɛ̃ro goo mɔrisiama. Yɛ̃ro u bwisi mɔ too. Win yĩsira Huramabi.

13 U sãawa kurɔ goon bii. Kurɔ wi, u sãawa Danun bweserugii. Ma win tundo u sãa Tirigii. Huramabi wi, u wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii wɔ̃kusu ka kpenu ka dãan sɔmburu yɛ̃. U maa bekan sɔmburu yɛ̃, ye ba kua ka wɛ̃ɛ wunɔmgii ka gaaduragii, ka wɛ̃ɛ swɛ̃ɛ ka sere maa wɛ̃ɛ damgii. Mɛya u maa gãanun weenasinun kobu gani sɔɔn sɔmburu yɛ̃. Sɔmbu te ba gesi nùn nɔmu sɔndia kpuro, u koo kpĩ u tu kowa. U koo sɔmbu te kowa ka wunɛn sɔm kowobu sannu ka sere be nɛn Yinni Dafidi wunɛn tundo u gɔsa.

14 Tɛ̃, wunɛ maa, a sun alikama ka ɔɔsu ka gum ka tam mɛ mɔrisiama yèn gari a gerua mi.

15 Bɛsɛ sa ko maa nun dãa bɔɔria nge mèn nɔɔ a kĩ, kpa su ye mɔrisiama ka goo nimkusu sere Yafoɔ. Kpa wunɛgibu bu maa na bu ka ye da Yerusalɛmuɔ.

16 Salomɔɔ u sɔbu gara be ba wãa Isireliba sɔɔ. N deema win tundo Dafidi u raa bu gara. Sɔɔ ben geera kuawa tɔnu nɔrɔbun suba wunaa weeru ka wɔkura ita ka nata (153.600).

17 Ma u ben nɔrɔbun suba wata ka wɔkuru (70.000) gɔsa ba n da sɔmunu sue, kpa ben nɔrɔbun suba wɛnɛ (80.000) ba n da kpenu dãku guunɔ. Ben nɔrɔbun suba ita ka nata (3.600) ye ya tie, ba n da sɔm kowo be ba tie nɔni doke.

3

Sãa yerun bana
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 6:1-38)

1 Salomɔɔ u sãa yee ten bana torua Yerusalɛmuɔ guu te ba mɔ̀ Mɔriyan wɔllɔ mi ba win tundo Dafidi sɔ̃ɔsi. N deema yam mi n daa sãawa Ɔɔnani, Yebusin doo soo yeru.

2 U sãa yee ten bana toruawa win bandun
wɔ̃ɔ nnɛsen suru yirusen sɔ̃ɔ yiruse sɔɔ.
3 Ba dii te yĩirawa ka yellun yĩirutia ye ba
ra ka gãanu yĩire. Ten dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm
soonu wata. Ten yasum maa sãa gɔm soonu
yɛndu.
4 Dii ten yasum ka ten duu yee gbiikirun
dɛ̃ɛbu n nɛwa. N sãawa gɔm soonu yɛndu.
Ma ten gunum mu sãa gɔm soonu wunaa
teeru. Ma Salomɔɔ u ten sɔɔwɔ wura gea
pote.
5 Ma u dii ten tiin gani dãa ye ba mɔ̀ sipɛrɛ
wukiri. Yen biru, u maa ye wura ye ya gea
sãa pote. Ma u dera ba kpakpa wurusu ka
yɔnin weenasii kua kua gani yi sɔɔ.
6 Ma u tu buraru kua ka kpee gobiginu. N
deema wura ye u ka sɔma ye kpuro kua mi,
ya weewa saa Paafaimun di.
7 U dii te wura potewa ka ten gbereba
sɔɔ, ka ten kɔnnɔ suukusɔ ka ten ganiɔ,
ka ten gamboba sɔɔ, ma u wɔllun kɔ̃sobun
weenasibu kua ten gani sɔɔ.
8 Ma u dii te ta dɛɛre gem gem bana mi.
Ten dɛ̃ɛbu ka dii ten tiin yasum mu nɛwa.
Mu sãawa gɔm soonu yɛndu. Ma ten yasum
maa sãa gɔm soonu yɛndu. Ma u tu wura gea
pote. Wura yen geera sãawa tɔnnu yɛndu.
9 Wura ye ba ka kulumba kuan geera
sãawa kilon bɔnu. Baa ka dia ye ya wãa
wɔllɔ kpuro ba ye wura potewa.
10 U maa kɔ̃sobun weenasibu yiru kua dii
te ta dɛɛre gem gem mi sɔɔ. Ma u ye wura
pote.
11 Wɔllun kɔ̃so ben kasa nnɛ ye kpuron
dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu yɛndu. Kasa yen
tian dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu nɔɔbu. Ma
ben turon kase teeru ta gana girari. Ma tee
teni ta ka kɔ̃so yirusegirun teeru girarinɛ.
12 Ma kɔ̃so yiruse win kase teeru ta maa
dii ten goo teɔnɔ girari. N deema ten
yirusewa ta ka gbiikoo wigiru girarinɛ.
13 Kɔ̃so be kpuron kasa ya dɛriarewa. Ma
yen dɛ̃ɛbu kua gɔm soonu yɛndu. Ma ba yɔ̃
ba wuswaa tĩi dii ten kɔnnɔ gia.
14 Ma u dii ten beku kareru kua ka wɛ̃ɛ
damgii yi ba wɔ̃kua ka gaadura ka wunɔm
ka sere maa tom. Ma ba maa kɔ̃sobun
weenasibu kua beku te sɔɔ.

Dii ten gbere be ba kua
ka sii gandu
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 7:15-22)

15 U dii ten wuswaaɔ gbere yiru kua. Yen
baayeren gunum mu sãawa gɔm soonu tɛna
ka nɔɔbu. Ma ba ye furɔsu sɔndia wɔllɔ. Sin
gunum mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu.
16 U maa yɔnin weenasiin buraru garu
kua nge te u raa kua sãa yeru mi. Ma u bura
te doke furɔ sin wɔllɔ. Ma u dãa marum gam
weenasim kua wunɔbu (100) u doke yɔni yi
sɔɔ.
17 Ma u gbere yiru ye gira sãa yee ten
wuswaaɔ. Tia nɔm geuɔ, tia maa nɔm dwarɔ.
Ma u nɔm geugia ye yĩsiru kã Yakini. Ma u
maa nɔm dwarugia ye yĩsiru kã Boasi.

4

1 U maa yãku yeru kua ka sii gandu. Ten
dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu yɛndu. Ma ten
yasum maa sãa gɔm soonu yɛndu. Ma ten
gunum mu sãa gɔm soonu wɔkuru.

Boo sii ganduguu
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 7:23-26)

2 U boo sii ganduguu kua. Gen nɔɔn
yasum mu sãawa gɔm soonu wɔkuru. Gen
gunum maa gɔm soonu nɔɔbu. Ma gen
kɛkɛra sãa gɔm soonu tɛna. Ga sãawa
bwɛɛrɛkɛ mam mam.
3 Ba gen nɔɔ bɔkan temɔ kɛtɛban weenasii
kua ba ka sikerena. Gɔm soo teerun baa sɔɔ,
kɛtɛ wɔkura ba kua. Ba kɛtɛn weenasii yi
kuawa sĩa yiru. Ma ye kpuro ya sãa sii bɔri
tia ka boo sii ganduguu ge.
4 Ba boo ge sɔndiwa kɛtɛn weenasii
wɔkura yirun wɔllɔ. Yen ita ya wuswaa kisi
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, ita maa sɔ̃ɔ duu yeru
gia, ita yeni maa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia,
ita ye ya maa tie, sɔ̃ɔ yari yeru gia. Ma boo
ge, ga sɔndi kɛtɛn weenasii yin wɔllɔ. Ma
kɛtɛ ben biru ga wura sɔɔwɔ.
5 Boo gen sinum mu ka nɔm tararu nɛ.
Ma ba gen nɔɔ bɔka kua nge nɔragia. Ma ga
maa nɔɔ dɛriare nge biibii. Ga koo kpĩ gu
nim mwa ditiri nɔrɔbun suba wunaa teeru
(120.000).
6 U wekenu wɔkuru kua ma u nin nɔɔbu
yi sãa yee ten nɔm geuɔ. Nɔɔbu yeni maa
ten nɔm dwarɔ bu wa bu ka tii sãrasia, kpa
bu maa ka yãku yaa kpakia bà n yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu mɔ̀. Boo sii ganduguu gen

nima yãku kowobu ba ra ka ben nəma ka naasu kpakie.

Dendi yãa ni ba kua ka sisu
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 7:40-51)

7 U maa dabu wuraginu kua wasi wəkuru. U nu kuawa nge mɛ ba nin wooda yi. Ma u nin nəəbu yi sãa yee ten nəm geuə. Nəəbu yeni maa nəm dwarə.

8 U tabulu wəkuru kua u yi sãa yeru mi. U nəəbu yi nəm dwarə, ma u maa nəəbu yi nəm geuə.

Ma u maa gbɛ̃ɛ wuraginu kua wunəbu (100) nì səə ba ko n da yãku yaa yɛm doke bu ka yɛ̃ka.

9 U yaara gaa kua yãku kowobun sõ. Yen biru, u maa yaara baka gaa kua ka yen gamboba. Ma u gambo be sii gandu pote.

10 U boo sii ganduguu ge yiwa yaara yen nəm geuə sõə yari yerun nəm dwaru gia.

11 Huramu u torom guratii kua ka kaatonu ka gbɛ̃a yè səə ba ko n da yãku yaa yɛm doke bu ka yɛ̃ka. Nge mɛya u ka səmbu te kua u kpa te sina boko Saloməə u nùn yiire u ko Yinni Gusunən sãa yee ten sõ.

12 Wee ye u maa kua. Yera gbere yiru
ka furəsu yiru si ba koo doke gbere ben wəllə
ka kəkəsə bwesenu yiru ye ba koo səndi furə sin wəllə.

13 U maa dãa marum weenasim kua nɛɛru (400) kəkəsə yiru yen sõ. Kəkəsə yiru yen baayere səə, dãa marum weenasim mɛn sĩa yiru yiruwa u kua u ka səndi furə sin wəllə.

14 U wekenu kua wəkuru ka nin səwaritii wəkuru.

15 U boo sii ganduguu kua, ka kɛtɛn weenasii wəkura yiru yi yi boo ge səəwa.

16 U maa torom guratii kua, ka kaatonu, ka kaato donnuginu.

Dendi yãa ni sina boko Saloməə u dera Huramabi u kua mi, u nu kuawa ka sii gan te ba wəriasia.

17 U dera ba yãa ni kpuro kua ka sii gandu Yuudɛnin wəwaə mi sənda wãa Sukətu ka Seredan baa səə.

18 Saloməə u dera ba dendi yãa ni kua nu dabi sere ba ǹ maa sii gan ten bunum yĩira.

19 Saloməə u maa dera ba dendi yãa ni nu tie kua. Niya
yãku yee wuragii te,
ka tabulu yè səə ba ra pɛ̃ɛ səndi,

20 ka dabunu ka nin fitilanu ni ba kua ka wura gea. Ba koo nu sõrawa nge mɛ sãa yerun wooda ya gerua.

21 U maa biibiin weenasii kua ka fitilanu ka nin bakusu. U ye kpuro kuawa ka wura gea.

22 U maa woba kua, ka nəri, ka gbɛ̃a, ka dõə guratii. Ba ye kpuro kuawa ka wura gea. U maa dii te ta dɛɛre gem gem gamboba ka sãa yee ten tiin kənnən gamboba kua ka wura.

5

1 Ye Saloməə u sãa yee ten səmburu kua u kpa, yera u sii geesu ka wura ka gãa ni win tundo u raa yi sãa yee ten sõ kpuro gurama u doke Yinni Gusunən arumanin beru yerə.

Ba woodan kpakororu yi Yinni Gusunən sãa yerə
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 8:1-13)

2 Yen biru, Saloməə u Isireliban guro gurobu ka ben yɛnu yɛ̃robu ka bwese kɛra baayeren wirugibu sokusia Yerusalɛmuə bu ka Yinni Gusunən woodan kpakororu suama saa Dafidin sina kpaarun di te ba maa mò Siəni, kpa bu tu doke sãa yeru mi.

3 Yera Isireliba kpuro ba mɛnna Saloməən mi wõən suru nəəba yiruse wì səə ba ra tõə bakaru garu ko.

4 Ye ben guro guro be kpuro ba tunuma, yera Lefiba ba Yinni Gusunən woodan kpakoro te sua,

5 ka win kuu bekurugii te, ka sere sãarun dendi yãa ni nu wãa te səə kpuro. Yãku kowobu ka Lefibara ba ye kpuro suama.

6 Sina boko Saloməə ka Isireliba kpuro be ba mɛnnɛ mi, ba na ba yõra Yinni Gusunən woodan kpakoro ten wuswaaə. Ma ba yãanu ka kɛtɛ dabinu go ba ka yãkunu kua. Sabe ni ba go mi, nu ǹ garirə.

7 Ma yãku kowobu ba ka Yinni Gusunən woodan kpakoro te da ten ayerə dii te ta dɛɛre gem gem səə. Ba tu yiwa wəllun kõsobun weenasibu yirun kasin kəkərə.

8 Kõso be, ba kasa dɛriewa ba woodan kpakoro te ka ten nɛnutii wukiri.

9 Ba koo kpĩ bu nɛnutii yi wa yi tere saa dii te ta dɛɛre gem gem kənnən di. Domi ba yi kuawa yi dɛ̃u. Adama ba ǹ kpɛ̃ bu yi wa saa təən di. Miya kpakoro te, ta wãa sere ka gisən gisə.

10 Gãanu sari kpakoro te sɔɔ, ma n kun mɔ
wooda wɔkurun kpee bɛsi yiru ye Mɔwisi
u doke mi. Yinni Gusunɔwa u nùn yi wɛ̃
Horɛbun guurɔ sanam mɛ u ka Isireliba
arukawani bɔkua ye ba yarima Egibitin di.
11 Yãku kowobu ba tii dɛɛrasia. Adama ba
ɲ̀ kue nge mɛ wooda ya nɛɛ bu ko wuuru
ka wuuru. Ma be kpuro ba yara sãa yee ten
min di.
12 Ma Lefiba kpuro be ba sãa wom
kowobu, Asafu ka Hemani ka Yedutum ka
ben bibu ka begibu kpuro ba yabenu sebua
ni ba kua ka wɛ̃ɛ damgii ba ka yɔ̃ yãku
yerun sɔ̃ɔ yari yeru gia ba sɛkɛtirɛnu nɛni
ka guunu ka mɔrɔkunu. Ma yãku kowobu
wunaa teeru ba wãa ben bɔkuɔ ba kɔbi
soomɔ.
13 Be ba kɔbi soomɔ ka be ba womusu
mɔ̀ ba Yinni Gusunɔ siaramɔ ba mɔ̀, i Yinni
Gusunɔ siaro, domi u sãawa tɔn geo, win
durom mu ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Ye ba mɔ̀ mɛ, saa yera guru wii wurora
Yinni Gusunɔn sãa yee te wukiri.
14 Ma yãku kowobu ba kpana bu yɔ̃ra bu
ben sɔmburu ko guru wii ten sɔ̃. Domi
Yinni Gusunɔn yiikon girima ya dii te yiba.

6

1 Yera Salomɔɔ u nɔɔgiru sua u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a bwisika a n wãa guru wii
sinumgiru sɔɔ.
2 Adama nɛ, na nun wãa yee geeru bania
mi kaa n wãa sere ka baadommaɔ.

Gari yi Salomɔɔ

u Isireliba sɔ̃ɔwa
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 8:14-21)

3 Yera sina boko Salomɔɔ u sĩira Isireliba
kpuron mi gia, mi ba yɔ̃. Ma u bu domaru
kua.
4 U gerua u nɛɛ, na Gusunɔ Isireliban
Yinni siara. Domi u win nɔɔ mwɛɛru yibia
te u Dafidi nɛn tundo kua u nɛɛ,
5 saa mìn di u win tɔmbu Isireliba yarama
Egibitin di, u ɲ̀ wuu gagu gɔsa ben wusu
gasu sɔɔ bu ka diru bani mi ba koo nùn sã.
U ɲ̀ maa goo gɔsa u n ka sãa win tɔmbun
kparo.
6 Adama Yerusalɛmuwa u gɔsa bu ka nùn
sãa yeru bania mi. Mɛya u maa Dafidi gɔsa
u n ka sãa ben kparo.
7 Nɛn tundo Dafidi wi, u raa gɔ̃ru doke u
Gusunɔ bɛsɛn Yinni diru bania.
8 Ma Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ya
wã ye u gɔ̃ru doke u ka nùn diru bania.
9 Adama n ɲ̀ wi, u koo nùn tu bania. Win
bii wi u koo ma, wiya u koo tu bani.
10 Tɛ̃, Yinni Gusunɔ u win nɔɔ mwɛɛ te
yibia. Wee nɛ, Salomɔɔ, na sina bɛsɛ Isire-
liban sina gɔna wɔllɔ na kua nɛn tundo
Dafidin kɔsire. Yen biru, na Gusunɔ bɛsɛn
Yinni dii te bania mi ba ko n da nùn sã.
11 Dii te sɔɔra na win woodan kpakororu
wãa yeru kua. Kpee bɛsi yiruwa yi wãa
kpakoro te sɔɔ, yì sɔɔ ba win woodaba yorua
be u bɛsɛn baababa wɛ̃.

Salomɔɔn kanaru
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 8:22-53)

12 Yera Salomɔɔ u yɔ̃ra Yinni Gusunɔn
yãku yerun wuswaaɔ Isireliban nɔni biru,
ma u nɔma yiiya wɔllɔ u kanaru kua.
13 N deema Salomɔɔ u raa turaru garu kua
ka sii gandu. Ma u tu doke sãa yerun yaara
yen suunu sɔɔ. Tura ten dɛ̃ɛbu bu sãawa
gɔm soonu nɔɔbu. Ten yasum maa gɔm
soonu nɔɔbu. Ma ten gunum maa sãa gɔm
soonu ita. Miya u yɔɔwa u yiira Isireliba
kpuron wuswaaɔ. Ma u nɔma yiiya wɔllɔ u
nɛɛ,
14 Gusunɔ, bɛsɛ Isireliban Yinni, goo maa
sari nge wunɛ wɔllɔ ka temɔ. Wunɛn bwãa
be ba nun mɛm nɔɔwammɛ ka gɔ̃ru tia, a ra
arukawani ye a ka bu bɔkua yibie, kpa a bu
wunɛn wɔnwɔndu sɔ̃ɔsi.
15 Wee a wunɛn nɔɔ mwɛɛru yibia te a
wunɛn bɔ̃ɔ Dafidi nɛn tundo kua. Ye a nùn
sɔ̃ɔwa kpuro, a ye kua gisɔ ka wunɛn dam.
16 Yen sɔ̃, Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a nɔɔ mwɛɛ
te yibio te a nùn kua mi. A nɛɛ, u ɲ̀ kɔsire
biamɔ win bibun bweseru sɔɔ wi u koo win
bandu di, bii be, bà n tii nɛni dee dee ben
wãaru sɔɔ, ma ba nun mɛm nɔɔwammɛ nge
mɛ wi, Dafidi u kua.
17 N n mɛn na, Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a
de wunɛn gari yi a nùn sɔ̃ɔwa mi kpuro yi
koora.
18 Adama kaa sere kpĩ a sina tem mɛ sɔɔ
ka gem? Domi wɔlla kun nun tura. Kaa sere
gere dii te na nun bania mini?
19 Ka mɛ, Gusunɔ nɛn Yinni, a nɛn gere
swaa dakio, kpa a nɛn kanaru nɔ te na mɔ̀
gisɔ.
20 A de wunɛn nɔni yi n wãa dii te sɔɔ
wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ. A nɛn kanaru swaa dakio

te na mɔ̀ yam mini. Domi miya a nɛɛ, kaa tii
sɔ̃ɔsi.
21 Nɛ ka wunɛn tɔmbu, sà n mɛnna yam
mini, sa kanaru mɔ̀, a sun swaa dakio saa
wɔllun di mi a wãa kpa a sun suuru kua.
22 Goo ù n win winsim torari, ma ba yɛ̃ro
tilasi kua u ka na mini u bɔ̃re yãku yerɔ,
23 na nun kanamɔ a yɛ̃ro swaa dakio
wɔllun di kpa a bu siria. A tɔn kɔ̃so nùn win
kɔ̃sa kɔsieyo, kpa a maa gemgii nùn win gem
wɛ̃.
24 Yibɛrɛba bà n wunɛn tɔmbu Isireliba
kamia yèn sɔ̃ ba nun torari, ma ba gɔ̃ru gɔsia
ba na ba nun suuru kanamɔ dii teni sɔɔ,
25 a bu swaa dakio saa wɔllun di, kpa a bu
ben durum suuru kua. Kpa a de be ba yoru
mwɛɛra bu wurama tem mɛ sɔɔ mɛ a raa ben
baababa wɛ̃.
26 À n dera gura ya yɔ̃ra yèn sɔ̃ ba nun
torari, ma ba gɔ̃ru gɔsia yèn sɔ̃ a bu sekuru
doke, ma ba mɛɛrima yam mini ba nun
sãamɔ ba kanaru mɔ̀,
27 a bu swaa dakio saa wɔllun di, kpa a bu
ben durum suuru kua. A bu swaa gea sɔ̃ɔsio
yè sɔɔ ba koo sĩ, kpa a de gura yu nɛ tem mɛ
sɔɔ, mɛ bɛsɛ wunɛn tɔmbu sa tubi di mi.
28 Gɔ̃ɔru tà n dua tem mɛ sɔɔ, ǹ kun mɛ
kɛ̃si kɛ̃si bararu, ǹ kun mɛ dĩanun gɔɔ, ǹ
kun mɛ twee, ǹ kun mɛ kɔkɔnu ganu ni nu
ra dĩanu sanku, ǹ kun mɛ yibɛrɛba bà n
tem mɛn wusu tarusi, ǹ kun mɛ bara bwese
bweseka yà n wunɛn tɔmbu deema, ǹ kun
mɛ wahala gaa,
29 bà n seewa ba kanaru mɔ̀ ma ben
baawure u win toraru wura win gɔ̃ruɔ, ma
u win nɔma suema dii tenin bera gia,
30 a bu swaa dakio saa wɔllun di mi a wãa
kpa a bu suuru kua a baawure kua nge mɛ u
sãa. Domi wunɛ turowa a tɔnun gɔ̃ru yɛ̃.
31 Kpa bu nun nasia ba n sĩimɔ wunɛn
swɛɛ sɔɔ ben wãaru kpuro sɔɔ tem mɛ sɔɔ,
mɛ a ben baababa wɛ̃.
32 Tɔn tuko goo ù n na u ka nun sã yèn sɔ̃ u
nua wunɛn yĩsira kpã, ma a dam bakam mɔ,
ma yɛ̃ro u kanaru mɔ̀ dii te sɔɔ,
33 a nùn swaa dakio saa wɔllun di mi a
wãa, kpa a nùn kua ye u nun bikiamɔ. Kpa
handunian tɔmbu kpuro bu nun gia, kpa bu
nun nasia nge mɛ wunɛn tɔmbu Isireliba ba
nun nasie, kpa ba n yɛ̃ ma wuna ba ra sã dii
te sɔɔ, te na bana mini.
34 À n wunɛn tɔmbu Isireliba wooda wɛ̃
bu da bu ben yibɛrɛba tabu wɔri, ma ba
kanaru koosima wunɛn mi, ba mɛɛrima
wunɛn gee a gɔsa, ka dii te na nun banian
bera gia,
35 a ben kanaru swaa dakio wɔllun di kpa
a bu kua dee dee.
36 Bà n daa maa nun torari domi goo sari
wi u ku ra tore, ma wunɛn mɔru ya seewa, a
bu yibɛrɛba nɔmu sɔndia, ma ba bu mwɛɛra
ba ka da ba yoru dimɔ turukuɔ ǹ kun mɛ mi
n toma,
37-38 bà n bwisika tem mi ba yoru dimɔ mi
ma ba gɔ̃ru gɔsia mam mam ba nun tii wɛ̃,
ma ba tem mɛni mɛɛrima mɛ a ben baaba
wɛ̃, ka wuu geni ge a gɔsa ka sãa yee te na
nun bania mini, bà n kanaru mɔ̀ ba mɔ̀, ba
nun torari, ba durum kua,
39 a bu swaa dakio saa wɔllun di mi a wãa
kpa a bu kua dee dee, kpa a bu ben toranu
kpuron suuru kua.
40 Tɛ̃, Gusunɔ nɛn Yinni, a de a nɔni wukia
kpa a swaa daki kana te na mɔ̀.
41 Yinni Gusunɔ,
a seewo a na mi a ra wɛ̃re,
wunɛ ka wunɛn woodan kpakororu,
mi wunɛn dam mu ra sɔ̃ɔsire.
A de wunɛn yãku kowobu ba n faaba mɔ.
Kpa be ba nun mɛm nɔɔwamme
ba n nuku dobu mɔ̀ doo nɔɔru sɔ.
42 Yinni Gusunɔ,
a ku wi a gɔsa biru kisi.
A wunɛn durom yaayo
mɛ a Dafidi wunɛn sɔm kowo kua.

7

Sãa yee ten wukiabu
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 8:62-66)

1 Sanam mɛ Salomɔɔ u kanaru kua u kpa,
yera dɔ̃ɔ u sarama wɔllun di u yãku dɔ̃ɔ
mwaararugii ni ka yãku ni nu tie mwa.
Ma Yinni Gusunɔn yiikon girima ya dii te
wukiri.
2 Yãku kowobu ba ǹ kpĩa bu du Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ, domi win yiikon girima
ya yiba ten mi.
3 Ye Isireliba kpuro ba dɔ̃ɔ wi ka Yinni
Gusunɔn yiikon girima ye wa ya sarama ya
wãa sãa yee ten wɔllɔ, yera ba yiira ba siriru
tem girari turarun wɔllɔ te ba kua ka kpenu.
Ma ba Yinni Gusunɔ siaramɔ ba mɔ̀, Yinni

Gusunɔ u sãawa tɔn geo. Win durom mu ra
n wãawa sere ka baadommaɔ.
4 Isireliba kpuro ka sina boko ba yãkunu
kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
5 Yen dɔma te, Salomɔɔ u naa kinɛnu
nɔrɔbun suba yenda yiru (22.000) go
ka yãanu nɔrɔbun suba wunaa teeru
(120.000). Nge mɛya ba ka sãa yee te wukia.
6 Yãku kowobu ba yɔ̃ ben ayenɔ, ma
Lefiba ba dwee yãnu soomɔ, ni sina boko
Dafidi u dera ba kua bu ka Yinni Gusunɔ sã.
N deema u raa bu yiire bu womu geni ko bu
nɛɛ, Gusunɔn durom mu ko n wãawa sere
ka baadommaɔ. Ma yãku kowobu ba kɔbi
soomɔ Isireliba kpuron wuswaaɔ mi ba yɔ̃.
7 Salomɔɔ u sãa yee ten yaaran su-
unu dɛɛrasia ye ya wãa sãa yee ten tii
tiin wuswaaɔ. Domi miya u yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu ka siarabun yãkunu kua
yèn sɔ̃ yãku yee te ba kua ka sii gandu ten
ayera kun tura bu ka yãku ni kpuro ko mi.
8 Salomɔɔ ka Isireliba kpuro ba tɔ̃ɔ baka te
diwa sere sɔ̃ɔ nɔɔba yiru. Ma tɔn dabiru ta
na saa Hamatin tem kpuron di, n ka girari
Egibitin daaru gian di.
9 Sɔ̃ɔ nɔɔba itase, ba maa mɛnna be kpuro
ba yãku yee te dɛɛrasia ba yi nɛnɛm. Ba ye
kuawa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru. Yen biruwa ba maa
tɔ̃ɔ bakarun tii di sere sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
10 Wɔ̃ɔn suru nɔɔba yirusen sɔ̃ɔ yenda
itase sɔɔra Salomɔɔ u dera tɔmba wura ben
yɛnusɔ. Ma ba nuku dobu mɔ̀ durom mɛ
Gusunɔ u Dafidi ka Salomɔɔ ka sere win
tɔmbu Isireliba kuan sɔ̃.

Yinni Gusunɔ

u kpam Salomɔɔ kure
(I maa mɛɛrio 1:7-12, Sinambu I, 9:1-9)

11 Sanam mɛ Salomɔɔ u Yinni Gusunɔn
sãa yeru ka win tiin sina kpaaru bana u kpa,
ma ye kpuro ya koora, ye u gɔ̃ru doke u ko
Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka sere maa win tiin
sina kpaarɔ,
12 yera Yinni Gusunɔ u nùn kure wɔ̃kuru.
Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na wunɛn kanaru
nua. Na yam mi gɔsa. Miya ba ko n da man
yãkunu kue.
13 Nà n wɔllu kɛnua, ma gura kun maa
nɛmɔ, ǹ kun mɛ na dera twee yi tem mɛ
wukiri yi mɛn dĩanu di, ǹ kun mɛ nà n mɛn
tɔmbu kɛ̃si kɛ̃si baranu sure,
14 saa ye sɔɔ, bɛɛ be i sãa nɛn tɔmbu, i nɛn
yĩsiru sɔɔwa, ma i tii kawa i bɛɛn daa kɔ̃sa
deri, ma i man soka, kon bɛɛ wurari wɔllun
di kpa n bɛɛ bɛɛn toranu suuru kua, kpa n
bɛɛn tem arumani wesia.
15 Saa ye sɔɔ, kon bɛɛ mɛɛri kpa n kana ni
i man koosima sãa yeru mini swaa daki.
16 Tɛ̃, na tu gɔsa na yi nɛnɛm nɛn sɔ̃, ta n ka
nɛn yĩsiru sɔɔwa. Ten miya nɛn nɔni ka nɛn
gɔ̃ru kpuro ko n woo.
17 Wunɛ maa Salomɔɔ, à n sĩimɔ nge mɛ
wunɛn tundo Dafidi u sĩa, ma a mɔ̀ ye na
nun yiire kpuro, ma a nɛn woodaba mɛm
nɔɔwamme,
18 kon wunɛn bandun dam sire nge mɛ na
wunɛn tundo Dafidi nɔɔ mwɛɛru kua na nɛɛ,
u ǹ kɔsire biamɔ wi u koo bandu di Isireliɔ.
19 Adama ì n gɔsira i nɛn woodaba deri be
na bɛɛ wɛ̃, ma i maa da i bũnu sãwa,
20 kon bɛɛ wunawa nɛn tem di mɛ na bɛɛ
wɛ̃. Kpa n dii te yina te na gɔsa na yi nɛnɛm
nɛn yĩsirun sɔ̃ mi. Kpa n de bwesenu kpuro
nu tu yɛ̃ɛ.
21 Be ba raa ten kpãaru yɛ̃ yellu, bà n sarɔ
mi, biti koo bu mwa kpa bu bikia bu nɛɛ,
mban sɔ̃na Yinni Gusunɔ u wuu geni ka dii
teni kua mɛ.
22 Kpa bu wisi bu nɛɛ, ba Gusunɔ ben
baababan Yinni deriwa, wi, wi u bu yarama
Egibitin di ma ba da ba bũnu yiiramme ba
sãamɔ. Yen sɔ̃na u dera wahala yeni kpuro
ya bu deema.

8

Ye Salomɔɔ u maa kua
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 9:10-28)

1 Wɔ̃ɔ yɛndun baa sɔɔra Salomɔɔ u Yinni
Gusunɔn sãa yeru ka sere maa win tiin sina
kpaaru bana u kpa.
2 U maa wuu si Huramu u nùn kã sɔnwa.
Ma u dera Isireliba ba sina mi.
3 Salomɔɔ u Hamati wɔri ye ya wãa Soban
bera gia, ma u ye mwa.
4 U tem mi gãanu ku ra kpin wuu ge ba mɔ̀
Tadimɔri bana ka sere maa Hamatin wuu
sìn mi ba ko n da win dĩanu bere.
5 U Bɛti Horoni ye ya wãa gunguru
wɔllɔ ka ye ya wãa wɔwaɔ bana. Wuu si,
su gbãranu ka gamboba mɔ, ka maa yen
sɛ̃retinu.
6 U maa wuu ge ba mɔ̀ Balati bana ka wuu
sìn mi u ko n da win dĩanu bere. Ma u sin
gasu sɔɔ win tabu kɛkɛ yi dumi gawe berua

ka maasəbu. Ye Salomɔɔn gɔ̃ru ga kĩ, yera u bana Yerusalɛmuə ka Libaniə, ka sere wuu si u mə sɔɔ.
7 Tən be ba tie Hɛtiba sɔɔ, ka Amərebа sɔɔ, ka Feresiba sɔɔ, ka Hefiba sɔɔ, ka Yebusiba sɔɔ, be, be ba ɲ̀ sãa Isireliba,
8 ben bibun bwese te ta seewa ben biru, tera Salomɔɔ u yoo səma koosia sere ka gisən gisə.
9 Salomɔɔ u ɲ̀ Isireliban goo yoo səmburu koosie. Be, ba sãawa win tabu kowobu ka wirugibu, ka tabu sinambu, ka tabu kɛkɛ yi dumi gawen kparobu.
10 Wirugii be Salomɔɔ u gəsa bu ka win təmbu kpara səmbu te sɔɔ, ben geera sãawa goobu ka weeraakuru (250).
11 Salomɔɔ u dera win kurə wi u sãa Egibiti sunən bii u yara Dafidin yɛnun di ge u bana. U nɛɛ, win kurə kun sinamə Dafidi Isireliban sina bokon yɛnuə. Domi mi ba woodan kpakororu doke, yam mi, mu kuawa mi yam dɛɛram.
12 Yera Salomɔɔ u yãku dɔ̃ə mwaararuginu kua yãku yee ten wəllə te u bana Yinni Gusunən sãa yerun wuswaaə.
13 U ra yãkunu ko nge mɛ Məwisin wooda ya gerua tɔ̃ə baateren sɔ̃, ka suru kpaon sɔ̃, ka tɔ̃ə wɛ̃ɛrarugiru sɔɔ ka tɔ̃ə bakanu ita yenin sɔ̃ ni ba ra ko wɔ̃ə tia sɔɔ. Niya pɛ̃ɛ ye ba ku ra seeyatia doken tɔ̃ə bakaru, ka duurubun tɔ̃ə bakaru, ka sere maa Kunun tɔ̃ə bakaru.
14 U yãku kowobu yi wuu wuuka nge mɛ win tundo Dafidi u raa kua. Yãku kowo ben baawure ka win səmburu. Lefiba ka maa ben səmburu. Bera ba ra n Yinni Gusunə siaramə tɔ̃ə baatere kpa bu maa yãku kowobu somi ben səma sɔɔ. Ma ba kənnəsun kɔ̃sobu yi yi wuu wuuka.
15 Ba ɲ̀ sina bokon wooda sare ye u yi yãku kowobu ka Lefiban sɔ̃ ka sere maa arumani beru yerun sɔ̃.
16 Nge mɛya ba ka sãa yee ten səmbu te kpuro kpara saa ten torubun di sere ba da ba ka tu wiru go. Nge mɛya ba ka dii te bana ba kpa.
17 Yen biru Salomɔɔ u da Ɛsioni Gebɛɛə ka Elətuə. Wuu si, su wãawa nim wɔ̃kun bəkuə Edəmun temə.
18 Huramu u dera win səm kowo be ba nim yɛ̃ ba ka Salomɔɔ goo nimkusu daawa. Ma ba da Ofiriə ka Salomɔɔn səm kowobu sannu. Min diya ba ka sina boko Salomɔɔ wuran tənnu wəkura ita naawa.

9

Seban sunə tən kurə

u Salomɔɔ mɛɛrim da
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 10:1-13)

1 Saa yè sɔɔ Seban sunə tən kurə u nua ma Yinni Gusunə u dera Salomɔɔ u yĩsiru yara, yera u da u ka Salomɔɔn bwisi yin saka mɛɛri kpa u nùn gãa dabinu bikia. U tura Yerusalɛmuə, ka win sina bwãa dabinu be ba nùn swĩi, ka yooyoo si su turare ka wura dabinu sɔɔwa, ka kpee gobiginu. Ye u tura Salomɔɔn mi, ma u gerua kpuro ye ya wãa win gɔ̃ruə.
2 Ma Salomɔɔ u nùn wisa kpuro ye u bikia. Yen gaa kun nùn wisibu sɛ̃sie.
3 Ye kurə wi, u Salomɔɔn bwisi yi kpuro wa, ka dii te u bana
4 ka dĩa ni u ra di, ka win bwãabun wãa yeru, ka win səm kowobun yãa ni ba ra doke bu ka nùn nɔɔri, ka sere be ba ra nùn tam dokeye nəraəginu, ka yãku ni u ra ko diru mi u ra Yinni Gusunə sã,
5 ye kpuro ya nùn biti mwa sere u wom mwɛ. Ma u sina boko Salomɔɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛn dam ka wunɛn bwisin baaru ye na nua saa nɛn tem di, ye kpuro geema.
6 Adama na ɲ̀ daa gari yi naanɛ kue sere na ka tunuma mini. Wee nɛn nəni yi ye kpuro wa. Ka gem, ye na wa mini, ba ɲ̀ daa man yen bənu sɔ̃ɔwa. Wunɛn bwisi ka wunɛn dukia ya kpã n kere nge mɛ wunɛn yĩsira yara.
7 Doo nɔɔrugiba wunɛn təmbu ka wunɛn səm kowo be ba nun nɔɔrimə saa baayere. Ma ba wunɛn bwisi yin gari swaa daki.
8 Na Gusunə wunɛn Yinni siara wi u nun durom kua u nun swĩi Isireliban sina gəna wəllə. U bu kĩwa sere ka baadommaə. Yen sɔ̃na u nun kua ben sunə a n da ka bu sirie dee dee.
9 Ma u sina boko wura kã tənnu ita ka bənu, ka maa turare ka kpee gobiginu. Salomɔɔ kun maa turare waare gam gum di ya n kpãaru nɛ mɛ.
10 Huramun səm kowobu ka Salomɔɔgii be ba ka wura naamə Ofirin di, beya ba maa ka dãa gea ye ba mɔ̀ santali ka kpee gobiginu naamə.

11 Ma sina boko u ka dãa ye yɔɔtii kua sãa yerɔ ka sere maa win tiin dirɔ. Dãa yera u maa ka wom kowobun mərɔkunu ka ben guunu kua. Dãa yen bwesera kun saara mɔ. Mɛya ba ɲ̀ maa yen bweseru waare Yudan temɔ.

12 Salomɔɔ u sunɔ tɔn kurɔ wi wɛ̃ kpuro ye u bikia. U nùn kɛ̃ru kãwa n kere ye u ka na. Yen biru, ma kurɔ wi, u gəsira u wura win temɔ ka win bwãabu.

Salomɔɔn dukia
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 10:14-29)

13 Wura ye Salomɔɔ u ra wa wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ ya sãawa tɔnnu yɛndu.

14 Ye baasi, u ra maa wura ka sii geesu mwɛ tenkuban mi ka maa sinam be u ka arukawani bɔkuan mi, ka sere maa win tem beri berikan wirugibun mi.

15-16 U dera ba tɛrɛ bakanu goobu (200) ka tɛrɛ piiminu gooba wunɔbu (300) kua ka wura. Tɛrɛ baka nin teerun bunum mu sãawa kilo nɔɔba tia. Ma piimii nin teerun bunum mu maa sãa kilo ita. Ma u tɛrɛ ni doke diru garu sɔɔ te ba sokumɔ Libanin dãa sɔ̃ɔ, win sina kpaarɔ.

17 Yera u maa sina kitaru kua ka suunu donnu, ma u tu wura gean tii pote.

18 Sina kita te, ta yɔɔtia mɔwa naa dabusanu nɔɔba tia. Ma ba ten naa sənditia kua ka wura. Ma ta nɔm sənditia mɔ yɛ̃si yɛ̃sika. Yen baayeren bɔkuɔra ba gbee sunɔn weenasia kua ya yɔ̃, tia nɔm dwarɔ, tia maa nɔm geuɔ.

19 Ma ba maa gbee sinan sin weenasisu kua wɔkura yiru ba doke tia tia yɔɔtia yen naa dabusaru baateren yɛ̃si yɛ̃sikaɔ. Nɔɔba tia ya wãa nɔm dwarɔ, nɔɔba tia maa wãa nɔm geuɔ. Sunɔ goo maa sari wi ba maa kita ten bweseru kuare.

20 Salomɔɔn nɔri kpuro yi sãawa wura gea ka sere maa win gbɛ̃a ye u ra ka di win sina kpaarɔ te ba sokumɔ Libanin dãa sɔ̃ɔ. Gãanu ganu sari mi ni ba kua ka sii geesu, domi win waati ye sɔɔ, ba ɲ̀ sii geesu garisi gãanu.

21 Yèn sɔ̃ Huramun sɔm kowobu ba ka Salomɔɔn goo nimkusu tenkuru mɔ̀ su ra n naamɔ wɔ̃ɔ ita ka wɔ̃ɔ ita saa tontonden di, su n wuraba ka sii geesu sɔɔwa ka suunu donnu, ka wɔnnu ka gunɔ burasu.

22 Salomɔɔ u sinam be ba wãa dunia sɔɔ kpuro bwisi ka dukia kere.

23 Sinambu kpuro ba ra n kasuwa bu win gari nɔ win bwisi yi Yinni Gusunɔ u nùn kãn sɔ̃.

24 Wɔ̃ɔ baagere, ben baawure u ra ka nùn kɛ̃ru naawɛwa. Gabu sii geesu, gabu wura, gabu yabenu, gabu tabu yãnu, gabu turare, gabu maa dumi ka kɛtɛkunu.

25 Ma Salomɔɔ u tabu kɛkɛba kasu yi dumi gawe ka maasɔbu. U dum gɔ̃nu kua nərɔbun suba nnɛ (4.000). Maasɔ be, ba maa sãa nərɔbun suba wɔkura yiru (12.000). Ma u bu yi yi wuu marosɔ, mi win tabu kɛkɛba ba wãa ka sere maa Yerusalɛmuɔ mi win tii u wãa.

26 Sinam be ba wãa saa daa te ba mɔ̀ Efaratin di sere n ka girari Filisitiban temɔ, n ka da Egibitin daarɔ, Salomɔɔwa u be kpuro mɔ.

27 Ma u dera sii geesu koora Yerusalɛmu mi nge kpenu. Mɛya u maa dera dãa gea ye ba mɔ̀ sɛduru ya dabia nge yakasun dãa ye ba mɔ̀ sikamɔre ye ya ra n wãa Sefalan wɔwaɔ.

28 Salomɔɔ u tenkuba mɔ be ba ra nùn dumi dwem daawe Egibitiɔ ka sere maa tem baamaɔ.

Salomɔɔn gɔɔ
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 11:41-43)

29 Salomɔɔn kookoo si u kua, gbiikisu ka dãakisu, si kpuron garin sukum yorua Gusunɔn sɔmɔ Natanin tireru sɔɔ, ka Gusunɔn sɔmɔ Akiya, Silogiin tireru sɔɔ, ka sere maa Gusunɔn sɔmɔ Yedon kãsinun tireru sɔɔ. Yedo wiya u Yeroboamu, Nɛbatin bii, Isireliban sina bokon wãarun faagi yorua.

30 Salomɔɔ u bandu diwa wɔ̃ɔ weeru Isireliba kpuron wɔllɔ Yerusalɛmuɔ.

31 Yen biruwa u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua win tundo Dafidin wuuɔ. Ma win bii Roboamu u bandu kɔsire kua.

YUDAN SINAMBUN GARI

10

Isireliban banda

bɔnu kua yiru
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 12:1-15)

1 Roboamu u da Sikɛmuɔ. Domi Isireliba kpurowa ba da mi bu ka nùn ko sunɔ.

2 N deema Yeroboamu, Nɛbatin bii, u raa kpikiru sua Salomɔɔn sɔ̃ u da u wãa Egibitiɔ.

Sanam mɛ u nua Roboamu u bandu di, yera u gəsirama Egibiti min di.
3 Yera ba nùn səmə gəria ba nɛɛ, u na. Ye u tunuma, yera wi ka Isireliban bwese kɛri wəkuru ba mɛnna ba da ba Roboamu sɔ̃əwa ba nɛɛ,
4 wunɛn tundo u sun yoo səma koosia, ma ya sun buniɛ nge kɛtɛn sugu. Adama wunɛ a sun tu kawo kpa su nun swĩi.
5 Ma u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, i gina doo. N n kua sɔ̃ə ita kpa i wurama.
Ma tən be, ba doona.
6 Yera Roboamu u Isireliban bukurobu mɛnna win mi, be ba ra raa win tundo Saloməə bwisi kɛ̃. Ma u bu bikia u nɛɛ, bwisi yirà i man kɛ̃mə n tən be sɔ̃.
7 Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, à n wura saa gisən di, a tən be nəəri kpa a ko ye ba nun bikia, kpa a bu wisi ka kĩru, ba ko n sãawa wunɛn təmbu sere ka baadommaə.
8 Adama Roboamu wi, u ṅ bukuro ben gari wure. Win saarasi ka be u biru di sannu, bera u bwisi bikia.
9 U bu sɔ̃əwa u nɛɛ, bwisi yirà i man kɛ̃mə n ka tən be wisi be ba nɛɛ, n bu yoo səma kawo ye nɛn tundo u raa bu koosia.
10 Yera ba nùn wisa ba nɛɛ, a bu sɔ̃əwə a nɛɛ, wunɛn niki bii piibu ga wunɛn tundon pəra bəərum kere.
11 Wunɛn tundo u raa bu yoo səma koosia. Mɛya kaa maa tu sosi. Wunɛn tundo u raa bu sɛɛyasia ka yii sɛnnu. Mɛya kaa maa bu sɛɛyasia ka som kpaki.
12 Yera Yeroboamu ka tən be kpuro ba na Roboamun mi sɔ̃ə itase te, nge mɛ u raa gerua.
13 Roboamu u tən be wisa ka dam. U ṅ bukuro ben gari yi garisi gãanu.
14 Adama win saarasi ben bwisiya u ka səmburu kua, ma u nɛɛ, nɛn tundo u raa bɛɛ yoo səma koosia. Adama tɛ̃, nɛgira ta koo kera. U raa bɛɛ sɛɛyasia ka yii sɛnnu. Adama nɛ, som kpakiya kon ka bɛɛ sɛɛyasia.
15 Nge mɛya Roboamu u yina u tən begii swaa daki, domi Yinni Gusunəwa u dera n koora mɛ, kpa win gari yi ka koora yi u raa Yeroboamu, Nɛbatin bii sɔ̃əwa saa Akiya, Silogiin nəən di.

Roboamu

u kua Yudaban sunə
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 12:16-25)

16 Ye Isireliba kpuro ba wa ma sina boko u ṅ ben gere swaa daki, yera ba nùn sɔ̃əwa ba nɛɛ,
mba n sun məəsinɛ bɛsɛ ka Dafidi, Isain bii.
Sa ṅ maa bənu gaa mə ka wi.
Bɛsɛ Isireliba i de su gəsira
su wura bɛsɛn yɛnusə.
Wunɛ Roboamu,
a wunɛn bweserun wunanə koowo.
Ma Isireli be, ba gəsira ba wura ben yɛnusə.
17 Ma Roboamu u kua Yudaba tənan sunə.
18 Saa ye səəra u Hadoramu gəra Isireliban mi, wi u ra bu kpare bu ka wɔ̃ə gobi mwa. Ma ba nùn kpenu kasuka ba go. Yera n dera Roboamun tii u win tabu kɛkɛ wəri fuuku fuuku u da Yerusalɛmuə.
19 Nge mɛya Isireliban bwese kɛri wəku te, ta ka Dafidin yɛnugibu karana sere ka gisə.

11

1 Saa yè səə Roboamu u tunuma Yerusalɛmuə, yera u Yudaba ka Bɛnyamɛɛba kpuro mɛnna, ma u be səə tabu durə damgibu nərəbun suba wunəbu ka wɛnɛ (180.000) gəsa bu da bu Isireliban bwese kɛri wəku te wəri kpa bu ban te wərama bu nùn wesia.
2 Adama Gusunə u ka win səmə Semaya gari kua u nɛɛ,
3 a Roboamu, Salomənn bii, Yudaban sunə ka Yudaba ka Bɛnyamɛɛba kpuro sɔ̃əwə a nɛɛ,
4 wee ye nɛ, Yinni Gusunə na gerua. Na nɛɛ, bu ku raa da bu ka ben mɛro bisibu Isireliba tabu ko. Ben baawure u gəsiro win yɛnuə. Domi yeni ya nawa saa nɛn min di.
Ma ba Yinni Gusunən gere wura, ba gəsira ba wura ben yɛnusə.

Roboamu

u wusu gbãranu banisi

5 Roboamu u da u sina Yerusalɛmuə. Ma u Yudan wusu gbãranu banisi.
6 U Bɛtelehɛmu bana, ka Etamu ka Tekoa
7 ka Bɛti Suri ka Soko ka Adulamu
8 ka Gati ka Maresa ka Sifu
9 ka Adoraimu ka Lakisi ka Aseka
10 ka Sorea ka Ayaloni ka Heboroni. Wuu si, su wãawa Yudan temə ka Bɛnyamɛɛn temə. Ma u su tãsisia.

11 U su gbãranu toosi, ma u tabu sinambu
yi yi mi. Ma u dia kua mi ba ko n da dĩanu
ka gum ka tam bere.
12 U wuu sin baagere sɔɔ tɛrɛnu ka yaasi
yi. Ma u su tãsisia. Ma Yudaba ka
Bɛnyamɛɛba ba ka nùn yõra.

Yãku kowobu ka Lefiba

ba wura Roboamun mi gia

13 Yãku kowobu ka Lefi be ba wãa Isire-
liban tem sɔɔ kpuro, ba seewa ben wãa
yerun di ba na Roboamun mi.
14 Lefiba ba ben wãa yenu deri ma ba na
Yudaɔ ka Yerusalɛmuɔ yèn sõ Yeroboamu ka
win bibu ba bu yinari bu ben yãku kowo
sɔma ko.
15 Yeroboamu u yãku kowobu yi yi win
bwãarokunun sõ, ni u kua nu ka boo kinɛnu
ka kɛtɛba weenɛ.
16 Isireli be ba tie ba Yinni Gusunɔn
sãarun kĩru mɔ, ba Lefiba swĩi Yerusalɛmuɔ
bu ka Gusunɔ ben baababan Yinni yãkuru
kua.
17 Ma ba Yudan bandun dam sire, ba
Roboamu, Salomɔɔn bii tãsisia wõɔ ita. Wõɔ
ita ye sɔɔra ba sĩa Dafidi ka Salomɔɔn yira
sɔɔ.

Roboamun bweseru

18 Roboamu u Mahalati sua kurɔ.
Mahalatin tundon yĩsira Yerimɔti, Dafidin
bii. Win mɛron yĩsira Abihaili, Eliabun bii,
Isain debubu.
19 Mahalati wi, u bii tɔn durɔbu mara.
Bera Yeusi ka Semaria ka Sahamu.
20 Mahalatin biru, u Maaka sua kurɔ.
Maaka wi, u sãawa Abusalɔmun bii. Ma u
Roboamu Abia ka Atai marua ka maa Sisa ka
Selomiti.
21 Roboamu u Maaka kĩ too n kere win
kurɔ be ba tie. Domi kurɔbu yɛndu yiru
sariwa u sue yɛnuɔ ma u maa kurɔ tanɔbu
mɔ wata tɔɔwɔ. Bii tɔn durɔbu tɛna yiru
sariwa u mara. Bii tɔn kurɔbu maa wata.
22 Roboamu u Abia, Maakan bii
yerumaru wɛ̃. Ma u nùn kua win maabu
ka win wɔnɔbun guro guro. Domi u kĩ u
nùn ko sunɔ.
23 Yen biru, u win bii be ba tie yarinasia
ka bwisi. U dera ba da ba wãa Yudaba
ka Bɛnyamɛɛn wuu gbãranugisu sɔɔ. U bu
dĩanu wɛ̃ nu kpã. Ma u maa bu kurɔ dabinu
sua.

12

Egibitin sunɔ Sisaki

u Yudaba wɔri
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 14:25-28)

1 Ye Roboamu u wa ma win banda dam
kua, u tãsa, yera u Yinni Gusunɔn woodaba
deri. Ma Isireliba kpuro ba maa win yira
swĩi.
2 Roboamun bandun wõɔ nɔɔbuse sɔɔra
Sisaki, Egibitin sunɔ u Yerusalɛmu wɔri.
Domi Roboamu ka wigibu ba Yinni Gusunɔ
torari.
3 Sisaki wi, u tabu kɛkɛba mɔwa nɔrɔbu ka
goobu (1.200), maasɔbu maa nɔrɔbun suba
wata (60.000). Ma u na saa Egibitin di ka tɔn
dabi dabinu. Bera Libigibu ka Sukigibu ka
Etiopigibu.
4 Ma u Yudan wuu gbãranugisu mwɛɛra
sere n ka girari Yerusalɛmuɔ.
5 Yera Gusunɔn sɔmɔ Semaya u da u
Roboamu deema ka Yudaban tabu sinambu
be ba duki sua sanam mɛ Sisaki u wee. Ma
u bu sõɔwa u nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u
gerua. U nɛɛ, i nùn deri. Wee u koo maa
bɛɛn tii deri, kpa u bɛɛ bɛri Sisakin nɔmuɔ.
6 Isireliban tabu sinambu ka ben sina
bokon tii, ba ben toranu wura ba nɛɛ, Yinni
Gusunɔ u sãawa gemgii.
7 Ye Yinni Gusunɔ u wa ba tii kawa, yera
u Semaya sõɔwa u nɛɛ, wee ba tii kawa. Yen
sõ, na ǹ maa bu kpeerasiamɔ. Na ǹ tɛɛmɔ n
ka bu somiru na. Na ǹ derimɔ Sisaki u maa
Yerusalɛmu wɔri nɛn mɔrun sõ.
8 Adama ba koo ko Sisakin yobu kpa
bu gia ma nɛn yinniru ka handunian
sinambun yinniru nu ǹ tia.
9 Sisaki, Egibitin sina boko u da u
Yerusalɛmu wɔri ma u Yinni Gusunɔn sãa
yeru ka sina bokon dirun arumani gura.
Ye kpurowa u sua. U maa tɛrɛnu gura ni
Salomɔɔ u kua ka wura.
10 Ma Roboamu u tɛrɛ nin kɔsire kua ka
sii gandu. Ma u nu sina kpaarun kɔnnɔn
kõsobun wirugibu nɔmu sɔndia.
11 Mèn nɔɔ sina boko u gesi dɔɔ Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ, kɔnnɔ kõso be, ba ra nɛwa
bu nu sua. Yen biru, kpa bu maa ka nu wura
bu yi ben dirɔ.
12 Mɔru ye Yinni Gusunɔ u raa ka
Roboamu sãa ya sure yèn sõ u tii kawa. Ma
u ǹ dere bu nùn kam koosia mam mam. Ma
u dera gãa geenu tiara Yudaɔ.

Roboamun bandun kpeeru
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 14:21-24,29-31)

13 Roboamu u mɔwa wɔ̃ɔ weeru ka tia sanam mɛ u bandu di Yerusalɛmuɔ. Ma u win bandun dam sire. U kuawa wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka yiru bandu sɔɔ Yerusalɛmu mi. N deema wuu gera Yinni Gusunɔ u gɔsa Isireliba kpuron sɔ̃ ga n ka win yĩsiru sɔɔwa. Roboamu win mɛron yĩsira Naama, wi u sãa Amɔni.

14 Kɔ̃sa u kua, domi u ǹ Yinni Gusunɔ kasu ka win gɔ̃ru kpuro.

15 Roboamun kookoo si u kua, gbiikisu ka dãakisu, ye kpuron gari yi yorua Gusunɔn sɔmɔbu Semaya ka Idon tirenu sɔɔ. Tire ni sɔɔra ba ben yĩsa yorua nge mɛ ba ka swĩinɛ. Roboamu ka Yeroboamu ba ra n tabu mɔ̀wa baadomma.

16 Roboamu u kpuna u gu, ma ba nùn sikua win baababan sikaɔ Dafidin wuuɔ. Ma win bii Abia u bandu kɔsire kua.

13

Abia u bandu di Yudaɔ
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 15:1-8)

1 Yeroboamun bandun wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka itase sɔɔra Abia u bandu di Yudaɔ.

2 U bandu diwa wɔ̃ɔ ita Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Maaka, Uriɛli, Gibeagiin bii.

Abia ka Yeroboamu ba tabu kuawa ben wãaru kpuro sɔɔ.

3 Abia u tabu kowo damgibu sua nɔrɔbun suba nɛɛru (400.000) u ka Yeroboamu wɔri. Ma Yeroboamu u maa tabu durɔ damgibu sua nɔrɔbun suba nɛnɛ (800.000) u bu sure.

4 Yera Abia u seewa u nɔɔgiru sua saa guu te ba mɔ̀ Semaraimun di. Guu te, ta sãawa Efaraimun guurun bee tia. U nɛɛ, Yeroboamu, wunɛ ka Isireliba, i man swaa dakio i nɔ.

5 I ǹ yɛ̃ ma Dafidi ka win bibun bwesera Gusunɔ Isireliban Yinni u bandu wɛ̃ Isireliba kpuro sɔɔ? U maa nɛɛ, u ǹ arukawani ye kusiamɔ.

6 Adama Yeroboamu, Nɛbatin bii, Salomɔɔ, Dafidin biin sɔm kowo u win yinni seesi.

7 N deema garu koo saribara ba mɛnna ba na wi Yeroboamun mi. Ma ba Roboamu kamia. Roboamu u sãawa aluwaasi. U ku ra gãanu ko ka toro sindu. Ma u kpana u yɔ̃ra dim dim ben wuswaaɔ.

8 Tɛ̃, i tamaa i ko i ka ban te yina te Yinni Gusunɔ u Dafidin bibun bweseru nɔɔ mwɛɛru kua. Geema i dabi too. Ma i kɛtɛn bwãarokunu mɔ ni Yeroboamu u bɛɛ kua ka wura nu n sãa bɛɛn yinnibu.

9 Ma i Yinni Gusunɔn yãku kowobu Aronin bibu ka sere Lefiba yina. Ma i tii yãku kowo kpaobu kua nge bwese tukunu. Wi u gesi seewa u ka naa kpɛma ka yãa kinɛnu nɔɔba yiru na, wiya ba ra ko bwãaroku nin yãku kowo, ni, ni nu ǹ sãa Gusunɔ.

10 Adama bɛsɛ Yudaba, Gusunɔwa u sãa bɛsɛn Yinni. Sa ǹ maa nùn deri. Yãku kowobu Aronin bweseru ka Lefiba, bera ba win sɔma mɔ̀.

11 Sa ra Yinni Gusunɔ tɔ̃ɔ baateren yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kue bururu ka yoka. Sa ra nùn turare dɔ̃ɔ dokeye kpa su nùn pɛ̃ɛ yiiya tabulu dɛɛra yen wɔllɔ. Mɛya sa ra maa fitilanu sɔ̃re yoka baayere dabu wuraguu gen wɔllɔ. Bɛsɛ, sa nùn mɛm nɔɔwamme. Adama bɛɛ i nùn deri.

12 Mɛya Gusunɔ ka win yãku kowobu ba wãa ka bɛsɛ. Ba sun swaa gbiiye. Mɛya sa kɔbi mɔ yìn swĩi yi dam mɔ. Sa ko bɛɛ yi swee. Bɛɛ Isireliba, i ku ka Gusunɔ bɛɛn baababan Yinni tabu ko. Domi i ǹ kamiamɔ.

13 Yera Yeroboamu u dera win tɔn be ba kukua Yudaban biruɔ ba yarima ba Yuda be wɔri. N deema Yeroboamun tabu kowobu gabu ba wãa Yudaban wuswaaɔ. Nge mɛya n kua ba ka bu suunu doke.

14 Ye Yudaba ba sĩira, yera ba wa ma ba koo tabu kowa biruɔ ka wuswaaɔ. Ma ba nɔɔgiru sua ba Yinni Gusunɔ somiru kana. Sanam mɛ, yãku kowobu ba kɔbi soomɔ,

15 yera Yudaba kpuro ba tabun kuuki wura. Ma Yinni Gusunɔ u Yeroboamu ka wigibu wɔri Abia ka Yudaban wuswaaɔ.

16 Isireliba ba duki yakikira adama Gusunɔ u bu bɛri Yudaban nɔmaɔ.

17 Ma Abia ka win tɔmbu ba Isireliba kamia. Isireli be sɔɔ, tɔmbu nɔrɔbun suba nɛɛra wunɔbuwa (500.000) ba wɔruka ba gu.

18 Isireliba ba sekuru wa dɔma te. Ma Yudaba ba nasara sua. Domi Gusunɔ ben baababan Yinniwa ba tãsa.

19 Abia u Yeroboamu naa gira, ma u nùn wuu sini mwaari, Betɛli ka yen baru kpaanu ka Yesana ka yen baru kpaanu ka Eforoni ka yen baru kpaanu.

20 Yeroboamun dam kpuro mu kpa Abian waati ye sɔɔ. Ma Yinni Gusunɔ u dera u gu.

21 Yen biru, Abia u win bandun dam sire.
U kurəbu sua wəkura nnɛ. Ma u bii tən
durəbu yɛnda yiru mara ka bii tən kurəbu
wəkura nəəbu ka tia.
22 Ye Abia u kuan sukum ka ye u gerua, ya
yorua Gusunən səmə Idon tireru səə.
23 Abia u kpuna u gu, ma ba nùn sikua win
baababan sikaə, Dafidin wuuə. Ma win bii
Asa u bandu kəsire kua.

Asa u bandu di Yudaə
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 15:9-11)

Ma bəri yɛnda dua tem mɛ səə sere wõə
wəkuru.

14

1 Asa u sĩa dee dee Gusunə win Yinnin
wuswaaə.
2 U bũu yãku yenu ka gungunu ka
bwãarokunu kəsuka.
3 U Yudaba sõəwa u nɛɛ, bu Gusunə ben
baababan Yinni kasuo, kpa bu win yiirebu
ka win woodaba mɛm nəəwa.
4 U bwãaroku ka gungunu mi ba ra bũnu
sã kpuro kəsuka. Ma win banda wãa bəri
yɛndu səə.
5 U dera ba wuu gbãranugisu seeya. Win
bandu səə, tabu sari. Bəri yɛnda ta wãa,
domi Yinni Gusunə u dera u wɛ̃ra.
6 Asa u maa Yudaba sõəwa u nɛɛ, su wuu
si səmɛ su si gbãranu ka kõsu yenu toosi kpa
su sin kənnəsun gamboba kəkərəba doke,
domi tem mɛ, mu sãawa bɛsɛgim. Mɛya sa
Gusunə bɛsɛn Yinni kasu ma u sun wɛ̃rabu
wɛ̃ beri berika kpuro.
Ma ba kpĩa ba wuu si sənwa.
7 Asa u tabu kowobu nərəbun suba
gooba wunəbu (300.000) mə Yudaba səə
be ba tɛrɛnu ka yaasi mə. Bɛnyamɛɛba səə
maa, təmbu nərəbun suba goobu ka wɛnɛ
(280.000) be ba tɛrɛnu nɛni ma ba tɛn toobu
yɛ̃. Be kpuro ba sãawa tabu durə damgibu.
8 Yera Seraki, Etiopigii u Yudaba wərim
wee. Ma u tunuma Maresaə ka win tabu
kowobu nərəbun suba nərəbu (1.000.000),
ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe gooba wunəbu
(300).
9 Ma Asa u seema u ka nùn yinna wəwa ye
ba mɔ̀ Sefataə, Maresan bəkuə.
10 Ma Asa u Gusunə win Yinni kana u
nɛɛ, Yinni Gusunə, wunɛ turowa kaa kpĩ a
damgii ǹ kun mɛ dam sarirugii somiru na.
Yen sõ, a na a sun somi. Domi wunɛ səəra
sa tãsa. Mɛya ka wunɛn yĩsira sa ka tən dabi
teni wərim na. Gusunə bɛsɛn Yinni, a ku de
tənu u nasara wa wunɛn wəllə.
11 Ma Yinni Gusunə u dera Asa ka
Yudaba ba Etiopigibu kamia, ba duki yarina
Yudaban wuswaan di.
12 Ma Asa ka wigibu ba bu naa gira sere
Geraə. Ma Etiopigii be, ba wəruka ba gu.
Domi Yinni Gusunə ka win tabu kowoba
ba Etiopigii be kam koosia. Yen dəma te,
Yudaba ba yãnu gurawa too.
13 Asa ka win təmbu ba wuu si su wãa
Geraə wəri ba kəsuka. Ma ba dukia baka
gura. Domi sin təmba Yinni Gusunən
bɛrum kua ba nanda.
14 Ba be ba yaa sabenu kõsun kuu
bekunuginu kasuka. Ma ba yãanu ka
yooyoosu mwɛɛra dabi dabinu. Yen biru,
ba gəsira ba wura Yerusalɛmuə.

15

Asa u bũu sãaru yina
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 15:12-15)

1 Yinni Gusunə u dera win Hunde u
Asaria, Odɛdin bii yəəwa.
2 Ma u da Asan wuswaaə u nùn sõəwa u
nɛɛ, Asa, wunɛ ka Yudaba, ka Bɛnyamɛɛba, i
swaa dakio i nə. Yinni Gusunə u wãa ka bɛɛ,
ì n ka nùn yõra. I n nùn kasu, i ko i nùn wa.
Adama ì n nùn deri, u koo maa bɛɛ deri.
3 N deema saa ye səə, Isireliba ba Yinni
Gusunə deri. Ba ǹ yãku kowobu mə be ba
koo bu Yinni Gusunən woodaba sõəsi. Mɛya
ba ǹ maa Gusunən wooda gaa mə.
4 Adama ben nuku sankiranu səə, ba
gəsirama Gusunə ben Yinnin mi ba nùn
kasu. Ma u tii bu sõəsi.
5 Waati ye səə, be ba dumə ka be ba yarimə
ba ǹ bəri yɛndu mə. Domi tabu wãawa tem
kpuro səə.
6 Tabu wãa bwesenu səə ka wusu səə.
Domi Gusunəwa u bu wahala dabi ni
suremə.
7 Yen sõ tɛ̃, i yõro dim dim, kpa i ku mwia
kpana. Domi i ko i bɛɛn kookoosun are wa i
mwa.
8 Ye Asa u Gusunən səmə Asaria, Odɛdin
biin gari yi nua, yera u dam wa ma u bũu
ni nu wãa Yudan tem səə ka Bɛnyamɛɛn tem
səə kpuro kpeerasia ka sere maa ni nu wãa
wuu si ba mwɛɛra səə Efaraimun guurə. Ma
u Yinni Gusunən yãku yeru seeya te ta ra n
wãa sãa yerun wuswaaə.

9 Ma u Yudaba kpuro mɛnna ka
Bɛnyamɛɛba ka Efaraimuba ka Manaseba
ka sere Simɛɔba, be, be ba wurama win mi
Yudaɔ. Domi Isireliba dabira ta wurama
Yudaɔ yèn sõ ba wa ma Gusunɔ, Asan Yinni
u ka nùn wãa.
10 Ma ba mɛnna Yerusalɛmuɔ wõɔn suru
itase sɔɔ. N deema Asan bandun wõɔ
wɔkura nɔɔbuse sɔɔra mi.
11 Yen tõɔ te, arumani ye ba gura sɔɔ, kɛtɛ
nata ka wunɔbu (700) ka yãanu nɔrɔbun
suba nɔɔba yiruwa (7.000) ba ka Yinni
Gusunɔ yãkunu kua.
12 Ba nɔɔ mwɛɛru kua ma ba koo Gusunɔ
ben baababan Yinni kasuwa ka ben gõru
kpuro, ka ben bwɛ̃ra kpuro.
13 Ben wi u yina u Gusunɔ Isireliban
Yinni kasu, ba koo yɛ̃ro gowa, baa ù n sãan
na bukuro ǹ kun mɛ bii, tɔn durɔ ǹ kun mɛ
tɔn kurɔ.
14 Ma ba bõri yi wuramɔ ka dam Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ, ma ba nuku dobun
kuuki mò ba kɔbi ka guunu soosimɔ.
15 Ma Yudaba kpuro ba nuku dobu kua
ben nɔɔ mwɛɛ te ba kuan sõ. Domi ba tu
kuawa ka ben gõru kpuro. Ma ba Yinni
Gusunɔ kasu ka ben gõru kpuro. Ma u bu
tii sõɔsi, u bu wɛ̃rabu wɛ̃ beri berika.
16 Asa u mam Maaka win mɛro yara
bandun di. Domi u bwãaroku kua Asitaaten
sõ. Ma Asa u gu kɔsuka muku muku u dõɔ
mɛni wɔwaɔ ye ba mò Sedoroni.
17 Adama Asa u ǹ kpĩa u gungunu mi ba
ra bũnu sã kpuro kpeerasie baa mɛ u tii
Gusunɔ wɛ̃ mam mam win wãaru kpuro
sɔɔ.
18 Wi ka win tundo ba sii geesu ka wura
ka gãa bwese bwesekа yi Yinni Gusunɔn sõ.
Ma u ye kpuro sua u ka da Yinni Gusunɔn
sãa yerɔ.
19 Ma tabu yõra saa ye sɔɔ, sere n ka kua
Asan bandun wõɔ tɛna ka nɔɔbuse sɔɔ.

16

Asa u ka Basa,

Isireliban sina boko tabu kua
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 15:16-22)

1 Asan bandun wõɔ tɛna ka nɔɔba tiase sɔɔ,
yera Basa, Isireliban sina boko u Yudaba
tabu wɔrima. Ma u Rama gbãraru toosi u ka
Asan tɔmbu Yudaba yinari bu du bu yari.
2 Yera Asa u sii geesu ka wura yarama
Yinni Gusunɔn arumani beru yerun di ka
maa sina bokon arumani beru yerun di.
Ma u ka ye kpuro gɔra Sirin sina boko Bɛni
Hadadin mi, wi u wãa Damasiɔ.
3 U nɛɛ, u de bu arukawani bɔke nge mɛ
ben baababa ba raa bɔkua. Wee u nùn
sii geesu ka wura mɔrisiammɛ. Yen sõ, u
de u win arukawani kusia ye wi ka Basa
Isireliban sina boko ba bɔkua, kpa Basa u
wa u wi, Asa deri.
4 Ma Bɛni Hadadi u Asan gari yi wura.
Ma u win tabu sinambu gɔra bu Isireliban
wusu wɔri. Ma ba Iyoni wɔri ka Danu ka
Abɛli Maimu ka sere maa Nɛfitalin wuu sìn
mi ba ra dĩanu bere.
5 Sanam mɛ Basa u ye nua, yera u win
sɔmburu yõrasia u Raman bana ye deri.
6 Ma Asa u dera Yudaba ba kpenu ka dãa
ye Basa u raa ka Rama banimɔ mi gura. Ma
ba ka ye Geba ka Misipa bana.

Asa u Gusunɔn sɔmɔ Hanani

pirisɔm doke

7 Saa ye sɔɔra, Gusunɔn sɔmɔ Hanani u
da u Asa Yudaban sina boko deema u nɛɛ,
yèn sõ a wunɛn naanɛ doke Sirin sina boko
sɔɔ, n ǹ mɔ Gusunɔ wunɛn Yinni sɔɔ, yen sõ,
Sirin sina bokon tabu kowobu ba koo nun
kisirari.
8 Etiopigibu ka Libigibu ba tabu kowo
dabi dabinu mɔ ka tabu kɛkɛ dabi dabinu yi
dumi gawe, ka sere maa maasɔbu. Ka mɛ,
Yinni Gusunɔ u nun bu nɔmu bɛria yèn sõ a
nùn naanɛ kua.
9 Domi Yinni Gusunɔ u kpuro mɛɛra
handunia ye sɔɔ u ka wa be ba nùn kĩ ka
ben gõru kpuro. Adama wunɛ, a gari baka
kookoosu kua gari yi sɔɔ. Yen sõ, saa tɛ̃n di,
ba koo ka nun tabu ko.
10 Ma Asa u ka Gusunɔn sɔmɔ wi mɔru
kua gem gem. Ma u dera ba nùn pirisɔm
doke. Saa ye sɔɔra u maa Yudaban gabu dam
dɔremɔ.

Asan bandun kpeeru
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 15:23-24)

11 Asan bandun tore ka ten kpeerun gari
yi yorua Yudaban sinambu ka Isireliban
sinambun tireru sɔɔ.
12 Asan bandun wõɔ weeru tia sarise sɔɔ,
u naasu bara sere u nɔni sõɔra. Baa mɛ
u barɔ, ka mɛ, u ǹ Yinni Gusunɔ kasu.
Timgiba u kasu.

13 Ma Asa u kpuna u gu win bandun wɔ̃ɔ
weeru ka tiase sɔɔ. U da u win baababa
deema.
14 Ba nùn sikua siki ni u dera ba gban teerɔ
Dafidin wuuɔ. Bu sere nùn sike, ba nùn
kpĩwa kpin yeru garun mi tè sɔɔ ba turare
bwese bweseka mɛnna ye ba kua nge mɛ
turare kowobu ba ra ko. Ma ba nùn ye dɔ̃ɔ
dokea gem gem.

Yosafati u bandu di

17

1 Asan gɔɔn biru, win bii Yosafatiwa u
bandu kɔsire kua.
2 U win bandun dam sire Isireliban
sɔ̃. Ma u tabu kowobu yi yi Yudan wuu
gbãranugisu kpuro sɔɔ. Ma u maa wirugibu
yi yi Yudan tem mɛ sɔɔ ka sere maa
Efaraimun wusu sɔɔ si win tundo Asa u raa
mwɛɛra.
3 Yinni Gusunɔ u ka Yosafati wãa. Domi u
sĩa Dafidi win sikadon yiri gbiikii sɔɔ. U ɲ
bũu wi ba mɔ̀ Baali kasu u sãwa.
4 Gusunɔ win sikadon Yinniwa u kasu.
Ma u win woodaba mɛm nɔɔwa. U ɲ Isire-
liban yira swĩi.
5 Yinni Gusunɔ u Yosafatin bandu dam
sire. Ma Yudaba kpuro ba ka nùn kɛ̃nu
naawammɛ. U dukia baka ka bɛɛrɛ baka wa.
6 Ma win gɔ̃ru ga tãsa Yinni Gusunɔ sɔɔ.
Ma u dera ba bũnu ka nin sãa yenu kɔsuka
Yudaɔ.
7 Win bandun wɔ̃ɔ itase sɔɔ, yera u
win tabu sinam beni gɔsa bu da bu keu
sɔ̃ɔsi Yudan wusu sɔɔ. Bera Bɛni Haili ka
Abudiasi ka Sakari ka Nɛtanɛɛli ka Misee.
8 Ma u dera Lefiba ba bu swĩi. Lefi bera
Semaya ka Nɛtania ka Sebadia ka Asaɛli ka
Semiramɔtu ka Yonatam ka Adoniya ka To-
biya ka Tobi Adoniya ka sere yãku kowo
beni, Elisama ka Yoramu.
9 Ba Yinni Gusunɔn woodan tireru nɛni
ba ka Yudaban wusu bukianɛ, ba bu wooda
yen keu sɔ̃ɔsimɔ.

Yosafatin bandun dam

10 Sinam be ba ka Yudaba sikerenɛ ba
bɛrum duura Yinni Gusunɔn sɔ̃. Ba ɲ maa
ka Yosafati tabu kue.
11 Filisitiba ba ka Yosafati kɛ̃nu naawa, ka
sere maa wɔ̃ɔ gobi yi ba ra nùn kɔsie ka sii
geesun gobi. Ma Daarububa ba ka nùn yaa
sabenu naawa. Niya yãanu nɔrɔbun suba
nɔɔba yiru ka nata ka wunɔbu (7.700) ka
bonu nɔrɔbun suba nɔɔba yiru ka nata ka
wunɔbu.
12 Ma Yosafatin yiiko ya sosimɔ ya dɔɔ. Ma
u dii damginu ka maa wusu bana Yudaɔ mi
ba ra dĩanu bere.
13 U sɔm dabi dabinu kua Yudan wusu sɔɔ.
Ma u tabu kowo wɔrugɔba mɔ Yerusalɛmuɔ.
14 Tabu kowo ben geeru wee yɛnu ka
yɛnu. Yudaba sɔɔ, be ba sãa tabu kowobu
nɔrɔm nɔrɔm (1.000) wirugibu, be wee.
Adina ka win tabu kowo wɔrugɔba nɔrɔbun
suba gooba wunɔbu (300.000).
15 Yen biru, Yokanani ka win tabu
kowobu nɔrɔbun suba goobu ka wɛnɛ
(280.000).
16 Ma Amasia, Sikirin bii wi u tii Yinni
Gusunɔ wɛ̃ ka kĩru, u maa tabu kowobu
nɔrɔbun suba goobu (200.000) kpare.
17 Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ, Eliada tabu
kowo wɔrugɔwa u tabu kowobu nɔrɔbun
suba goobu (200.000) kpare be ba tɛnnu ka
tɛrɛnu mɔ.
18 Ma Sosabadi u maa tɔmbu nɔrɔbun
suba wunɔbu ka wɛnɛ (180.000) kpare be ba
tabu yãnu nɛni.
19 Tabu kowo beniwa ba sina bokon sɔma
mɔ̀, be ba wãa Yudan wuu gbãranugisu sɔɔ
baasi.

18

Yosafati u ka Akabu

arukawani bɔkua
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 22:1-4)

1 Yosafati u dukia baka ka bɛɛrɛ baka
wa. Ma u ka Akabu arukawani bɔkua kurɔ
kɛ̃ɛnaa sɔɔ.
2 Amɛn biru, u da u Akabu deema
Samariɔ. Ma Akabu u dera ba ka yãanu ka
kɛtɛ dabi dabinu go Yosafati ka win tɔmbun
sɔ̃. Ma Akabu u Yosafati kana bu da bu
Ramɔti wɔri ye ya wãa Galadin temɔ.
3 U nɛɛ, Yosafati, kaa ka man da Ramɔtiɔ,
Galadin temɔ?
Ma Yosafati u nùn wisa u nɛɛ, oo. À n sɔɔru
kpa, na maa kpawa mi. Wunɛn tɔmbu bà
n seewa, nɛgiba maa seewawa mi. Sa ko ka
nun taa bi da kpa su wuu ge wɔri sannu.

Sɔmɔ weesugiba nɛɛ,

Akabu koo tabu di
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 22:5-12)

4 Ma Yosafati u Isireliban sina boko sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, adama a gina Yinni Gusunɔ bikio a nɔ
mɛ u koo nun sɔ̃.
5 Ma Isireliban sina boko u sɔmɔbu
mɛnna tɔmbu nɛɛru (400). Ma u bu bikia
u nɛɛ, su tabu doo Ramɔtiɔ Galadin temɔ?
Nge su ku da.

Ma ba wisa ba nɛɛ, a doo, Gusunɔ u koo
nun ge nɔmu bɛria.
6 Adama Yosafati u maa bikia u nɛɛ, Yinni
Gusunɔn sɔmɔ goo maa sari mini wìn min
di sa ko win gere nɔ?
7 Isireliban sina boko u wisa u nɛɛ,
Gusunɔn sɔmɔ turowa u wãa mini wìn min
di sa ko kpĩ su Gusunɔn gere nɔ. Adama
na nùn tusa domi u ku ra man gãa geenu sɔ̃
ma n kun mɔ gãa kɔ̃sunu. Win yĩsira Misee
Yimilan bii.

Ma Yosafati u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sina boko,
a ku gere mɛ.
8 Yera Isireliban sina boko u win sɔm
kowo gɔra u da u Misee Yimilan bii sokuma
fuuku.
9 Ma Isireliban sina boko wi, ka Yosafati
Yudaban sina boko ba ben sina yãnu doke,
ben baawure u sɔ̃ win sina kitarɔ Samarin
gbãra kɔnnɔwɔ. Ma Gusunɔn sɔmɔ be
kpuro ba wãa ben wuswaaɔ ba gari mɔ̀.
10 Yera Sedesiasi, Kenaanan bii u sisun
kɔbunu seka. U nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ
u gerua. U nɛɛ, kɔbi yini yi sãawa yĩreru te ta
wunɛn dam sɔ̃ɔsimɔ mɛ kaa ka Sirigibu go
mam mam.
11 Ma Gusunɔn sɔmɔ be kpuro ba gari tee
yi gerua. Ba mɔ̀, a doo Ramɔtiɔ Galadin
temɔ. Kaa nasara wa. Yinni Gusunɔ u koo
nun wuu ge nɔmu bɛria.

Misee u nɛɛ,

ba koo Akabu kamia
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 22:13-28)

12 Sɔmɔ wi ba gɔra u bu Misee sokua u
Misee sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee Gusunɔn sɔmɔ be ba
wãa mi kpuro ba sina boko gari dori gerua.
Yen sɔ̃, a de wunɛ ka ben gari yi ko tee.
13 Ma Misee u wisa u nɛɛ, sere ka Yinni
Gusunɔn wãaru, ye wi, Gusunɔ nɛn Yinni u
man sɔ̃ɔwa, yera kon gere.
14 Ye Misee u tunuma sina bokon mi, yera
sina boko u nùn bikia u nɛɛ, Misee, sa ko kpĩ
su tabu da Ramɔtiɔ Galadin temɔ? Nge su ku
da.

Ma Misee u wisa u nɛɛ, i doo mɛ. I ko
i nasara wa. Yinni Gusunɔ u koo nun bu
nɔmu bɛria.
15 Adama sina boko u nɛɛ, nɔn nyewa kon
nun bɔ̃rusia a sere man gem sɔ̃ mɛ Yinni
Gusunɔ u nun sɔ̃ɔwa a gere.
16 Misee u nɛɛ,
na Isireliba wa ba yarinɛ guunu wɔllɔ,
ba sãa nge yãa ni nu kun kparo mɔ.
Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
tɔn beni ba ǹ kparo mɔ.
Ben baawure u gɔsiro u wura yɛnuɔ ka
alafia.
17 Yera Isireliban sina boko u Yosafati
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ǹ daa nun sɔ̃ɔwa ma u ku ra
man gãa geenu sɔ̃, ma n kun mɔ gãa kɔ̃sunu?
18 Yera Misee u Akabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a Yinni
Gusunɔn gari swaa dakio. Na nùn wa u sɔ̃
win sina kitarɔ. Ma win tabu kowobu ba yɔ̃
win nɔm geuɔ ka win nɔm dwarɔ.
19 Ma u nɛɛ, wara koo Akabu nɔni wɔ̃ke u
ka taa bi da Ramɔtiɔ Galadin temɔ, kpa u gbi
mi. Ma ba yen wesianɔ mɔ̀. Wini ù n gerua
mɛni, wiɔnɔ u gere mɛ.
20 Yera hunde gaa ya yarima ya yɔ̃ra Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ ya nɛɛ, kon Akabu wi
nɔni wɔ̃ke. Ma Yinni Gusunɔ u ye bikia u
nɛɛ, amɔna kaa koosina.
21 Hunde ye, ya nɛɛ, kon yari kpa n du
Gusunɔn sɔmɔ be sɔɔ, kpa n de bu weesu
ko bu ka sina boko nɔni wɔ̃ke. Ma Yinni
Gusunɔ u ye wisa u nɛɛ, ya wã. Swaa gea.
Kaa maa kpĩ a bu nɔni wɔ̃ke. N n mɛn na, a
yario a da a ko mɛ.
22 Wee tɛ̃, Yinni Gusunɔ u dera hunde ye,
ya dua win sɔmɔ be sɔɔ bu ka nun weesu
kua. Yen sɔ̃, a n yɛ̃ ma kɔ̃sa Yinni Gusunɔ u
koo de yu nun deema.
23 Yera Sedesiasi, Kenaanan bii u susi
Miseen bɔkuɔ, u nùn baara so. Ma u nɛɛ,
swaa yerà Yinni Gusunɔn hunde u ka yara
nɛn min di u ka sere nun gari kua.
24 Misee u nùn wisa u nɛɛ, kaa ye gia dɔma
te kaa n duku dukubu mɔ̀ a n kuku yeru
kasu diaɔ.
25 Yera Isireliban sina boko u nɛɛ, i Misee
mɔɔ i ka da Amɔɔ wi u sãa wuun wirugii ka
maa Yoasi sina bokon biin mi.
26 Kpa i bu sɔ̃ i nɛɛ, amɛniwa nɛ sina
boko na gerua. Na nɛɛ, bu nùn mɔɔ bu
kpɛ̃ɛ pirisɔm sɔɔ kpa ba n nùn dĩanu ka

nim wɛ̃ɛmə saka sɔɔ sere n ka wurama tabu gberun di ka alafia.
27 Misee u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à n wurama ka alafia, n ǹ Yinni Gusunə u ka man gari kua. Bɛɛ be i wãa mini, bɛɛn baawure u gari yi swaa suo.

Akabun gəə
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 22:29-40)

28 Yeniban biru, Isireliban sina boko ka Yosafati, Yudaban sina boko ba seewa ba taa bi da Ramətiə Galadin temə.
29 Yera Isireliban sina boko u Yosafati sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kon yãnu ganu kəsi ni ba ǹ ka man tubu. Adama wunɛ, a n wunɛn sina yãnu doke.
Mɛsuma Isireliban sina boko u kua u ka taa bi da.
30 N deema Sirin sina boko u win tabu kɛkɛban tabu sinambu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku goo go ma n kun mə Isireliban sina boko tɔna.
31 Ye tabu sinam be, ba Yosafati wɛndɛ kua, yera ba nɛɛ, Isireliban sunəwa. Ma ba nùn kooro bure bu ka nùn wəri. Adama u nəəgiru sua u somiru kana. Ma Yinni Gusunə u nùn somi, u bu gira ba ka nùn tonda.
32 Ye tabu sinam be, ba wa ma n ǹ Isireliban sina boko mi, yera ba nùn deri ba doona.
33 Yera goo u sɛ̃u tooma Isireliban mi gia. U ǹ goo yĩisi. Adama ga na ga Akabu wəri deedeeru mi win tarakpe ga yɔ̃ra. Yera u win tabu kɛkɛ swaa sɔ̃ɔsio sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a tabu kɛkɛ ye sĩiyə biruə, kpa a man yara tabu sĩan di. Domi ba man mɛɛra kua.
34 Tabu swĩa yen dəma te, sere ba sina boko nɛni u ka yɔ̃ win tabu kɛkɛ sɔɔ u mɛɛra Sirigibun sansani gia sere n ka kua yoka. Ye sɔ̃ə u dua, ma u gu.

Yosafati u wirugibu gəsa

19

1 Yeniban biru, Yosafati u wurama Yerusalɛmuə ka bəri yɛndu.
2 Ma Yehu, Gusunən səmə Hananin bii u nùn sennə da. Ma u Yosafati sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba ra tən kɔ̃so somi? A be ba Gusunə tusa kĩ? Yeniban sɔ̃, Yinni Gusunə u ka nun məru sãa.
3 Adama u gãa geenu wa ni a kua. Yera a bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten bwãarokunu kpuro kəsuka mam mam tem mɛ kpuro sɔɔ. Ma a wunɛn tii wɛ̃ a ka wi, Yinni Gusunə kasu.
4 Yen biru Yosafati u maa sina Yerusalɛmuə. Ma u win tɔmbu bera saa Beri Seban di n ka da Efaraimun guunə. Ma u ben gɔ̃rusu wesia Gusunə ben baababan Yinnin mi.
5 Ma u siri kowobu yi Yudan wuu gbãraruguu baagere sɔɔ.
6 Ma u siri kowo be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i de i n tii sɛ ye i sirimə sɔɔ. Domi n ǹ tɔmbun sɔ̃ i siribu mɔ̀. Yinni Gusunən sɔ̃na i sirimə. U ko n maa wãa bɛɛn bəkuə.
7 Yen sɔ̃, i de i nùn nasia kpa i n tii sɛ. Domi Yinni Gusunən mi, weesu sari. U ku ra maa goo garisi tuko. Mɛya u ku ra maa nəm biram kɛ̃nu mwɛ.
8 Sanam mɛ ba wurama Yerusalɛmuə, Yosafati u Lefiba ka yãku kowobu yi, ka sere maa Isireliban guro gurobu, bu ka tɔmbu siria bà n gari gɛɛ mə.
9-10 Wee wooda ye u bu wɛ̃. U nɛɛ, goo ù n ka siribu na bɛɛn mi saa wuu gagun di yèn sɔ̃ ba goo go, ǹ kun mɛ goo u wooda sara, ǹ kun mɛ u Yinni Gusunən yiirebu gabu yina, i ko i nùn siriawa dee dee Gusunən nasiaru sɔə, ka murafitiru sariru sɔə, ka gɔ̃ru dɛɛrə. I de i bu swaa gea sɔ̃ɔsi kpa bu ku raa Yinni Gusunə torari kpa u ku bɛɛ ka bɛɛgibu məru ko. Nge mɛya i ko i n da ka bu sirie kpa i ku ka taarɛ wa.
11 Wee yãku kowo tənwero Amaria u ko n sãa wirugii sãarun swaa sɔə, kpa Sebadia, Isimɛɛlin bii Yudaban yɛnu yɛ̃ro u n sãa wi u ra sina bokon yɛnun wunanəsu ko, kpa Lefiba ba n maa sãa siri kowobu. Yen sɔ̃, i tii dam kɛ̃ɛyə kpa i se i səma ko, kpa Yinni Gusunə u n wãa ka wi u koo gea ko.

Yosafati u ka Edəmuba

tabu kua

20

1 Yeniban biru, Məabuba ka Amənіba ba seewa ba Yosafati tabu wərim wee.
2 Ma ba na ba ye Yosafati sɔ̃ɔwa. Ba nɛɛ, wee tən dabiru ta nun wərim wee saa nim wɔ̃ku bəruguun guru giən di, Edəmun temə. Ba wãa Hasasən Tamaaə ye ya wãa Engɛdiə.
3 Yera Yosafati u nanda. Ma u Gusunə kasu. U dera ba nəə bəkua Yudan tem kpuro sɔə.
4 Ma Yudaba kpuro ba mɛnna bu ka Yinni Gusunə kana. Tɔmbu kpurowa ba na saa

Yudan wusu kpuron di bu ka Yinni Gusunɔ kasu.
5 Yosafati u seewa u yɔ̃ra Yudaba
ka Yerusalɛmugii ben suunu sɔɔ Yinni
Gusunɔn sãa yerun yaara kpaan wuswaaɔ.
6 Ma u nɛɛ, Gusunɔ bɛsɛn baababan Yinni,
wuna a sãa Yinni wɔllɔ. Wuna a bwesenu
kpuron bandu nɛni. Wuna a maa dam
kpuro nɛni wunɛn nɔmaɔ. Goo sari wi u koo
ka nun tabu ko.
7 Yinni Gusunɔ, wuna a tem min
tɔmbu gira bɛsɛ, wunɛn tɔmbu Isireliban
wuswaan di. Ma a mu bɛsɛ, Aburahamu wi
u nun kĩan bibun bweseru wɛ̃.
8 Sa sina tem mɛ sɔɔ. Ma sa sãa yeru bana
te ta wunɛn yĩsiru sɔɔwa.
9 Sa nɛɛ, wahala gaa yà n sun deema, aa,
taba? Wunɛn siribu bu sun wɔriwa? Aa,
barara? Aa, gɔ̃ɔra? Ma sa seema sa na diru
mini wunɛn wuswaaɔ sa nun kana bɛsɛn
wahala sɔɔ, kaa sun wurari kpa a sun faaba
ko.
10-11 Wee tɛ̃, Mɔabuba ka Amɔniba ka
Edɔmuba be ba wãa Seirin guurɔ ba na bu
bɛsɛ Isireliba gira tem mɛ a sun wɛ̃n di.
N deema a raa bɛsɛn baababa sɔ̃ɔwa a nɛɛ,
bu ku du bwese ni sɔɔ sanam mɛ ba wee
Egibitin di. Ma ba bu deri, ba ṅ bu kam
koosie. Wee, ba wee bu sun kɔ̃sa kua.
12 Yera wunɛ Yinni Gusunɔ, a ṅ kaa bwese
ni siri? Domi bɛsɛ, sa ṅ dam gam mɔ. Wee
tɔn dabira sun wɔrim wee, sa ṅ yɛ̃ ye sa ko
ko. Adama wuna sa mɛɛra.
13 Ma Yudaba kpuro ba yɔ̃ Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ ka ben kurɔbu ka bibu kpuro.

Gusunɔ u dera

Yudaba ba tabu di

14 Yera Yinni Gusunɔn Hunde u Yaasiɛli,
Sakarin bii yɔɔwa tɔmbun suunu sɔɔ.
Yaasiɛli wi, u sãawa Asafun bweseru, Lefiba
sɔɔ. Win sikadobara Bɛnaya ka Yeyɛli ka
Matania.
15 Ma Yaasiɛli u nɛɛ, bɛɛ Yudaba kpuro,
ka bɛɛ Yerusalɛmugibu kpuro, ka sere wunɛ
sina boko Yosafati, i swaa dakio i nɔ ye Yinni
Gusunɔ u gerumɔ. U nɛɛ, i ku nanda, i ku
maa wurura tɔn dabi ten wuswaaɔ. Domi n
ṅ bɛɛ i ko i tabu ko. Wi, Yinni Gusunɔn tiiwa
u koo taa bi ko.
16 Sia i doo i bu wɔri. Ba koo kurana
saa gunguu te ba mɔ̀ Sisin di, kpa i bu
deema wɔwi piibu gagu sɔɔ gbabu te ba mɔ̀
Yeruɛliɔ.
17 Bɛɛn tii i ṅ tabu mɔ̀. Adama i gesi
doo i yɔ̃ra mi. I ko i wa faaba ye Yinni
Gusunɔ u koo bɛɛ ko. Bɛɛ Yudaba ka bɛɛ
Yerusalɛmugibu, i ku nanda, i ku maa wu-
rura. Sia i yario i ka bu yinna. Wi, Yinni
Gusunɔ u ko n ka bɛɛ wãa.
18 Yera Yosafati ka Yudaba kpuro ka
Yerusalɛmugibu ba yiira ba wuswaa tem
girari Yinni Gusunɔn wuswaaɔ bu ka nùn
bɛɛrɛ wɛ̃.
19 Yera Lefiba sɔɔ, Kehatiba ka Koreba ba
seewa ba Gusunɔ Isireliban Yinni siaramɔ
ka nɔɔgiru.
20 Yera ba yara buru buru yellu ba da
gbaburu gia te ba mɔ̀ Tekoa. Sanam mɛ ba
yariɔ, yera Yosafati u seewa u yɔ̃ra. U nɛɛ,
bɛɛ Yudaba ka bɛɛ Yerusalɛmugibu, i man
swaa dakio i nɔ. I Gusunɔ bɛɛn Yinni naanɛ
koowo, kpa i dam wa. I bɛɛn naanɛ dokeo
win sɔmɔbun gere sɔɔ, kpa i nasara wa.
21 Ma ba nɔɔsina ka tɔn be. Yera Yosafati
u wom kowobu gɔsa ba n sãa yãnu sebua,
kpa ba n tabu kowobu gbiiye, ba n Yinni
Gusunɔ siaramɔ ka womu geni, ba n mɔ̀, i
Yinni Gusunɔ siaro. Domi win durom mu
ṅ nɔru mɔ.
22 Sanam mɛ tɔn be, ba taki seewa ba
womu mɔ̀ bu ka Yinni Gusunɔ siara, yera
Yinni Gusunɔ u Amɔniba ka Mɔabuba ka
Edɔmu be ba wãa guu te ba mɔ̀ Seiriɔ
burisina. Ma ba sɛ̃sukuna ben tii tiinɛ.
23 Amɔniba ka Mɔabuba ba Edɔmuba wɔri
ba kam koosia mam mam. Ye ba bu go ba
kpa, yera ba wɔrina ben tii tiinɛ ba goona.
24 Sanam mɛ Yudaba ba tunuma mìn di ba
ra n tem mi gãanu ku ra kpi wɛndɛ sãa, yera
ba mɛɛra bera mì gia tɔn dabira raa wãa, ma
ba deema gona nu kpĩ kpĩ. Goo kun kisire.
25 Yera Yosafati ka wigibu ba na ba goo nin
yãnu potira. Ba dukia gurawa be sɔɔ ka sere
gãa gobiginu. Ba yãa ni gurawa nge mɛ̀n nɔɔ
ba koo kpĩ bu sua. Ba kuawa sɔ̃ɔ ita ba yãa
ni guramɔ. Domi nu kpã.
26 Sɔ̃ɔ nnɛse, ba mɛnna wɔwaɔ ye ba mɔ̀
Beraka. Ma ba Yinni Gusunɔ siara. Yen sɔ̃na
ba yam mi yĩsiru kã Beraka. Tera ba ka mu
sokumɔ sere ka gisɔ. Yĩsi ten tubusiana, mi
ba Yinni Gusunɔ siara.
27 Yosafati u Yudaba ka Yerusalɛmugibu
kpuro kpara ka nuku dobu ba ka wura
Yerusalɛmuɔ. Domi Yinni Gusunɔ u bu
nuku dobu wɛ̃ ben yibɛrɛ be u bu kamian
sɔ̃.

28 Ba dua Yerusalɛmuɔ ba womusu mɔ̀ ka
mɔrɔkunu ka gɔ̃ɔgenu ka kɔbi ba ka dua sere
Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
29 Ma tem tukum sinambu kpuro ba
Yinni Gusunɔ nasia sanam mɛ ba nua ma u
Isireliban yibɛrɛba kpeerasia.
30 Yosafati u win bandu diwa bɔri yɛndu
sɔɔ. Ma Gusunɔ win Yinni u nùn wɛ̃rabu wɛ̃
beri berika kpuro.

Yosafatin bandun kpeeru
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 22:41-51)

31 Sanam mɛ Yosafati u bandu di Yudaɔ,
wɔ̃ɔ tɛna ka nɔɔbuwa u mɔ. Win mɛron
yĩsira Asuba, Silikin bii. Ma u kua wɔ̃ɔ yɛnda
nɔɔbu bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ.
32 Yosafati u win tundo Asan yira swĩiwa
mam mam. Gea u kua Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ.
33 Adama u ń gunguu nìn mi ba ra bũu
yãkunu ko kpuro kpeerasie. Domi win
tɔmbu Yudaba ba ń ben gɔ̃ru Gusunɔ ben
baababan Yinni wɛ̃ mam mam.
34 Yosafatin kookoosun sukum, gbiikisu
ka dãakisu, ye kpuro ya yorua Yehu,
Hananin biin tireru sɔɔ te ba doke Isire-
liban sinambun faagin tireru sɔɔ.
35 Yeniban biru, Yosafati u da u ka Akasia
Isireliban sina boko arukawani bɔkua.
Akasia wi, u ń Yinni Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃.
36 Durɔ wiya Yosafati u ka arukawani
bɔkua ma ba goo nimkusu kua si su ra de
Taasisiɔ. Ba goo nimkuu si kuawa Ɛsioni
Gebɛɛɔ.
37 Yera Ɛliesɛɛ, Dodafan bii, Maresagii u
Gusunɔn gari gerua Yosafatin sɔ̃ u nɛɛ, Yinni
Gusunɔ u koo wunɛn sɔmburu kam koosia
yèn sɔ̃ a ka Akasia arukawani bɔkua.

Yen biruwa goo nimkuu si, su kɔsikira.
Su ń maa kpĩa su Taasisi de.

21

1 Yeniban biru, Yosafati u kpuna u gu. Ma
ba nùn sika win baababan sikaɔ, Dafidin
wuuɔ. Ma win bii Yoramu u bandu kɔsire
kua.

Yoramu u bandu di
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 8:16-24)

2 Yoramu u wɔnɔbu mɔwa nɔɔba tia. Be
kpuro ba sãawa Yosafatin bibu. Bera Asaria
ka Yeyɛli ka Sakari ka Asaria ka Mikaɛli ka
Sefatia.
3 Ben tundo u ben baawure kɛ̃ru wɛ̃ ta
kpã. Tera sii geesu ka wura ka gãa gobiginu
ka wuu si su gbãranu mɔ Yudan temɔ.
Adama Yoramuwa u bandu wɛ̃ domi wiya
u sãa win bii gbiikoo.
4 Sanam mɛ Yoramu u ban te di u kpa, ma
u tu tãsisia, yera u win wɔnɔ be kpuro ka
Isireliban bukurobu gabu go.
5 Sanam mɛ Yoramu u ban te di, u mɔwa
wɔ̃ɔ tɛna ka yiru. Ma u kua wɔ̃ɔ nɔɔba ita
bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ.
6 Isireliban sinambun yira u swĩi nge mɛ
Akabun yɛnugibu ba kua. Domi Akabun bii
tɔn kurɔwa u sua kurɔ. Kɔ̃sa u kua Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ.
7 Adama Yinni Gusunɔ u ń wure u nùn
go, arukawani ye u ka Dafidi bɔkuan sɔ̃ ye u
nɛɛ, Dafidi kun kɔsire biamɔ bandu sɔɔ win
bweserɔ.
8 Yoramun waati ye sɔɔ, Edɔmuba ba ka tii
yina, ma ba ben sunɔ kua.
9 Yera Yoramu u seewa ka win tabu
sinambu ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe, ma ba
bu tarusi. Adama, ye n kua wɔ̃kuru, ma ba
duki yakura.
10 Saa yen dɔma ten diya Edɔmuba ba ka
tii yinɛ sere ka gisɔn gisɔ.

Ma Libinagibu ba maa Yudaba seesi yèn
sɔ̃ ba Gusunɔ ben baababan Yinni deri.
11 Yoramu u mam bũu yãku yenu kua
Yudaban guunu wɔllɔ. Ma u dera ba bũu
gasirinu wɔri. U bu bɔriewa ni sɔɔ mam
mam.
12 Yera Gusunɔn sɔmɔ Eli u nùn yorua u
nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ wunɛn baaba Dafidin
Yinni u gerua. U nɛɛ, wee, a ń sĩa
wunɛn baababa Yosafati ka Asa, Yudaban
sinambun yira sɔɔ.
13 Isireliban sinambun yira sɔɔra a sĩa.
Ma a dera Yudaba ka Yerusalɛmugibu
kpuro ba bũu gasirinu wɔri nge mɛ Akabun
yɛnugibu ba dera Isireliba ba kua. Yen biru,
a maa wunɛn wɔnɔbu mwɛɛra a go, be, be
ba nun sanɔ kere wunɛn tundon yɛnuɔ.
14 Yen sɔ̃, Yinni Gusunɔ u koo wunɛn
tɔmbu wahala baka doke, ka wunɛn kurɔbu
ka wunɛn bibu ka sere maa bɛɛn arumani
ye i mɔ.
15 Kpa u wunɛn tii bara bakaru kpɛ̃ɛ nuki
sɔɔ. Kpa ta n kpɛ̃amɔ tɔ̃ɔ baatere sere tu ka
wunɛn nuki yarama tɔɔwɔ.
16 Yera Yinni Gusunɔ u Filisitiba seeya ka
Daarububa be ba wãa Kusigibun bɔkuɔ. Ma
ba Yoramu wɔri.

17 Yera ba Yudaba wəri ba ben dukiaba mwɛɛra ye ya wãa sina bokon yɛnuə ka maa win bibu ka win kurəbu ba ka doona. Win bii dãako Akasiawa ba deri, wi ba maa mɔ̀ Yoakasi.
18 Yeniban biru, Yinni Gusunə u sina bokon tii bararu kpɛ̃ɛ nukurə te u ṅ bɛkuramə.
19 Ma win bara te, ta sosimə tõə baatere. Bara ten wõə yiruse səəra win nuki yarima ten wahalan sõ. Ma u gu nəni swãa bakaru səə. Win təmbu ba ṅ nùn turare dõə dokeye nge mɛ u win baababa kua.
20 Yoramu u məwa wõə tɛna ka yiru sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wõə nəəba ita bandu səə Yerusalɛmuə. Ye u gu, goo kun nùn wənwəndu kue. Ma ba nùn sikua Dafidin wuuə. Adama n ṅ mə sinambun sikaə.

22

Akasia u bandu di Yudaə
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 8:25-29, 9:27-29)

1 Yerusalɛmugibu ba dera Akasia, Yoramun bii dãako u bandu di win tundon ayerə. Domi yibɛrɛ be ba na ka Daarububa ba win maabu kpuro wəri ba go. Nge mɛya Akasia u ka bandu wa u di.
2 Sanam mɛ u bandu di, u məwa wõə yɛnda yiru. Wõə tia u kua bandu səə Yerusalɛmuə. Win mɛron yĩsira Atali, Omirin bii.
3 U sĩawa Akabun yɛnugibun yira səə. Domi bwisi kõsiya win mɛro u nùn kɛ̃mə u ka kõsa ko.
4 Kõsa u kua Yinni Gusunən nəni səə nge mɛ Akabun yɛnugibu ba kua. Ben miya u bwisi kɛ̃əbu wa win tundon gəən biru. Ba nùn bwisi kõsi kã, ma yi nùn kam koosia.
5 Domi u ka Yoramu Akabun bii, Isireliban sina boko tabu da bu ka Hasaɛli, Sirin sina boko tabu wəri Ramətiə Galadin temə. Ma Sirigibu ba Yoramu mɛɛra kua.
6 Ma u gəsira Yisirɛɛliə bu ka win mɛɛra ye tim kua. Yera Akasia, Yoramun bii, Yudaban sina boko u na Yisirɛɛli mi u ka nùn wa mi ba nùn tim nɛndu kuammɛ. Domi mɛɛra ye, ya ṅ sanə mɔ̀.
7 Yinni Gusunə u dera Akasia u Yoramu beram da kpa u ka kam ko mi. Ye Akasia u tura mi, yera wi ka Yoramu ba Yehu, Nimusin bii wərim da. N deema Yinni Gusunəwa u Yehu wi gəsa u ka Akabun yɛnugibu kpeerasia.
8 Sanam mɛ u Akabun yɛnugii be kpeerasiamə, yera u ka Akasian sina bwãabu yinna ka win maabun bibu be ba nùn kõsu. Ma Yehu u be kpuro mwɛɛra u go.
9 Ma ba Akasian tii kasu ba mwa Samariə, mi u kukua. Ba ka nùn na Yehun mi, ba go. Ma ba nùn sikua yèn sõ u sãa sina boko Yosafati wi u Gusunə kasu ka win gõru kpuron bii.

Akasian bwese te səə, goo sari wi u sãa dee dee u ka bandu di.

Atali u bandu di
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 11:1-3)

10 Ye Atali u wa win bii Akasia u gu, yera u Yudaban sina bibu kpuro go.
11 Sanam mɛ ba bii be goomə, yera Yoseba, sina boko Yoramun bii tən kurə u Yoasi, Akasian bii sua u berua asiri səə. Ma u nùn sua u ka da ka win nəərio mi kpin yenu wãa sãa yerə. Nge mɛya Yoseba, yãku kowo Yehoyadan kurə u ka Yoasi wəra Atalin nəman di, u ṅ ka nùn wa u go. Yoseba wi, u sãawa Akasian sesu.
12 Ba nùn beruawa wõə nəəba tia Yinni Gusunən sãa yerə. Domi Atali u bandu dii saa ye.

23

Ba Atali bandu yara
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 11:4-20)

1 Wõə nəəba yiruse səə, Yehoyada u wərugəru kua u ka tabu kowobun wirugii be ba tabu kowobu wunəm wunəm kpare arukawani bəkua. Bera Asaria, Yerohamun bii ka Isimɛɛli, Yokananin bii ka Asaria, Obɛdin bii ka Maseya, Adayan bii ka Elisafati, Sikirin bii.
2 Ba Yudan tem bukiana. Ma ba Lefiba mɛnna saa Yudan wusu kpuron di ka sere Isireliban yɛnu yɛ̃robu. Be kpuro ba na Yerusalɛmuə.
3 Ma be kpuro ba ka sina bokon bii Yoasi arukawani bəkua Yinni Gusunən sãa yerə. Yera Yehoyada u bu sõəwa u nɛɛ, wee, sina bokon bii u koo bandu di Yerusalɛmuə nge mɛ Yinni Gusunə u gerua Dafidin bibun sõ.
4 Wee ye ba koo ko. Be ba koo səmburu ko tõə wɛ̃rarugiru səə, yãku kowobu ka Lefiba, ba koo tii bənu kowa wuunu ita.

5 Wuu teeru ta n sãa yerun kɔnnɔsu
kɔ̃su, kpa wuu teeru ta n sina kpaaru kɔ̃su,
kpa itaseru ta n wãa kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀
Kpɛɛkpɛɛku, kpa tɔn be ba tie kpuro ba n yɔ̃
sãa yerun yaaraɔ.
6 Goo u ku raa du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ
ma n kun mɔ yãku kowobu ka Lefiba be ba
sɔmburu mɔ̀ dɔma te. Beya ba koo kpĩ bu
du mi, domi beya ba dɛɛre. Tɔmbu kpuro
ba koo yɔ̃rawa tɔɔwɔ bu kɔnnɔ kɔ̃su.
7 Lefiba ba koo sina boko sikerenawa, kpa
ben baawure u n tabu yãnu nɛni, wi u dua
mi, bu ka nùn go. I ko i n wãawa sina bokon
bɔkuɔ sanam mɛ u duɔ ka sanam mɛ u yariɔ.
8 Lefiba ka Yudaba kpuro ba kua kpuro ye
yãku kowo Yehoyada u gerua. Ben baawure
u win tɔmbu sua be ba duɔ sɔmburu sɔɔ ka
be ba yariɔ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te sɔɔ. Domi yãku
kowo Yehoyada u ǹ goo bure.
9 U tabu kowobu wunɔm wunɔm
wirugibu yaasi ka tɛrɛ bakanu ka piiminu
wɛ̃. Tɛrɛ ni, nu sãawa sina boko Dafidiginu
ni nu wãa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
10 Ma u tɔmbu yi yi ba sina boko sikerenɛ
saa sãa yee ten nɔm geu gian di n ka da
ten nɔm dwarɔ yãku yerun bɔkuɔ. Ben
baawure u win tabu yãnu nɛni.
11 Yera ba ka Yoasi susima. Ma Yehoyada
ka win bibu ba nùn bandun gum tãre u kua
sina boko. Ma ba nùn sina furɔ dokea. Ma
ba nùn woodan tireru wɛ̃ ba nɛɛ, sina boko,
wunɛn wãaru tu dakaa da.
12 Ye Atali u nua tɔmba duki mɔ̀ ba sina
boko tɔmamɔ,
13 yera u na ben mi, Yinni Gusunɔn sãa
yerɔ. U mɛɛra u deema sina boko u yɔ̃
turaru wɔllɔ. Ma wirugibu ka be ba kɔbi
wuramɔ ba yɔ̃ win bɔkuɔ. Tɔmbu kpuro ba
nuku dobu mɔ̀, ba kɔbi soomɔ. Yera wom
kowobu ba womusu mɔ̀ ka ben dwee yãnu
ba Yinni Gusunɔ siaramɔ. Yera Atali u win
yãnu nɛnua u gɛ̃ɛka nuku sankiranun sɔ̃. U
nɛɛ, ba man seesi! Ba man seesi!
14 Ma Yehoyada u tabu sinam be yara
be ba sãa tabu kowobu wunɔm wunɔm
wirugibu. U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i Atali wi yaro.
Wi u maa nùn swĩi, kpa i yɛ̃ro go ka takobi. N
deema yãku kowo Yehoyada u raa bu sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, bu ku nùn go sãa yeru mi.
15 Ma ba nùn deri u da sina bokon dirɔ saa
dumin kɔnnɔn di. Miya ba nùn sɛ̃re ba go.
16 Yeniban biru, Yehoyada ka tɔn be ba tie
ka sina boko Yoasi ba arukawani bɔkua ba
nɛɛ, ba ko n sãawa Yinni Gusunɔn tɔmbu.
17 Ma tɔn be kpuro ba dua bũu wi ba mɔ̀
Baalin dirɔ ba ye kɔsuka ka yen turarɔ ka
yen bwãarokunɔ. Ma ba yen yãku kowo
Matani go yen yãku yenɔ.
18 Yehoyada u Yinni Gusunɔn sãa yeru
Lefi be ba sãa yãku kowobu nɔmu bɛria bu
kɔ̃su. N deema Dafidi u raa bu bɔnu kua
wuu wuuka bu ka Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu kua nge mɛ Mɔwisin wooda
ya gerua. Kpa ba n da maa womusu ko ka
nuku dobu bu ka Gusunɔ siara.
19 U kɔnnɔn kɔ̃so be yiwa sãa yee ten
kɔnnɔwɔ kpa disigii goo u ku raa ka du mi.
20 U tabu sinambu ka sina bibu ka wuun
bukurobu ka sere tɔmbu kpuro mɛnna. Ma
u dera ba ka sina boko yara Yinni Gusunɔn
sãa yerun di, ma ba ka nùn da sina kpaarɔ
saa kɔnnɔ ge ga wãa gunguru gian di. Miya
ba sina boko sinasia sina kitarɔ.
21 Ma tɔmbu kpuro ba nuku dobu mɔ̀.
Wuu ga wãa bɔri yɛndu sɔɔ yèn sɔ̃ ba Atali
go.

24

Yoasi u dera ba Yinni Gusunɔn sãa yeru sɔnwa
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 12:1-17)

1 Wɔ̃ɔ nɔɔba yiruwa Yoasi u mɔ sanam mɛ
u bandu di. Ma u kua wɔ̃ɔ weeru bandu sɔɔ
Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Sibia, Beri
Sebagii.
2 Yoasi u kuawa ye ya Yinni Gusunɔ wɛ̃re
yãku kowo Yehoyadan wãaru kpuro sɔɔ.
3 Yera Yehoyada u Yoasi kurɔbu yiru sua.
Ma ba Yoasi bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu
marua.
4 Yeniban biruwa Yoasi u gɔ̃ru doke u
Yinni Gusunɔn sãa yeru sɔmɛ.
5 Ma u yãku kowobu ka Lefiba mɛnna
u nɛɛ, i yario i da Yudaban wusu sɔɔ, ka
Isirelibagisɔ i gobi mwɛɛri wɔ̃ɔ baagere i ka
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yeru sɔmɛ. I de i
ye ko fuuku.
Adama Lefiba ba ǹ ye kue.
6 Yera sina boko u yãku kowo Yehoyada
soka. U nùn bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na a
ǹ Lefiba gobi yi bikie yi Mɔwisi Yinni
Gusunɔn sɔm kowo u Isireliba bure bu ka
Yinni Gusunɔn sãa yeru sɔmɛ.

7 Domi Atali tɔn kɔ̃so wi ka win bibu ba Yinni Gusunɔn sãa yerun yãnu gura ka ten dendi yãnu ba ka bũu wi ba mɔ̀ Baali sãwa.

8 Yera sina boko u nɛɛ, bu de bu kpakoro piibu gagu ko, kpa bu gu yi sãa yerun kɔnnɔwɔ tɔɔwɔ.

9 Ma ba kpara Yudaɔ ka Yerusalɛmuɔ ba nɛɛ, bu ka gobi yi na yi Mɔwisi Gusunɔn sɔm kowo u Isireliba bure gbaburɔ mi gãanu ku ra kpi.

10 Yɛnu yɛ̃robu ka tɔn be kpuro ba nuku dobu kua. Ma ba ka gobi na ba kpɛ̃ɛmɔ kpakoro te sɔɔ sere ta ka yiba.

11 Tɔ̃ɔ baatere Lefiba ba ra nɛwa bu kpakoro te sua bu ka da tɔn be sina boko u gɔsa ba n da gina tu mɛɛrim mi. Bà n deema kpakoro te, ta yiba, yera sina bokon tire yoro ka yãku kowo tɔnweron sɔmɔ ba ra gobi yi wie kpa bu kpakoro te wesia ten ayerɔ. Nge mɛya ba ra ko tɔ̃ɔ baatere, kpa bu gobi wa yi n kpã.

12 Yen biru sina boko ka Yehoyada ba ra gobi yi tɔn be wɛ̃ be ba sɔmbu te nɔmu sɔndia. Domi ba sɔm kowobu sua be ba koo gobi kɔsia. Ben gabu ba sãawa kpee dãkobu, gabu dãa dãkobu, gabu maa be ba ra sisu ka sii gandun sɔmburu ko. Tɔn beni kpurowa ba koo dii te sɔmɛ.

13 Be ba sɔmbu te nɔmu sɔndia, ba sɔmburu kua. Ma ba dera ba sãa yee te sɔmmɔ. Ba dii te sɔnwa ta dam kua.

14 Sanam mɛ ba sɔmbu te kua ba kpa yera ba ka gobi yi yi tie na sina boko ka Yehoyadan mi. Ba sãa yee ten dendi yãnu kua ka mi ba ra yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kon dendi yãnu, ka nɔri, ka dendi yãnu ganu ni ba kua ka wura ka sii geesu. Ba ra yãku dɔ̃ɔ mwaararugii ni kowa Yehoyadan wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.

Yoasi u Gusunɔ biru kisi

15 Yen biru, Yehoyada u tɔkɔru kua kɔ̃ɔ kɔ̃ɔ. Ma u kpuna u gu. U mɔwa wɔ̃ɔ wunaa teeru ka wɔkuru sanam mɛ u gu.

16 Ma ba nùn sikua Dafidin wuuɔ, mi ba ra sinambu sike. Domi u gea kua Isireliɔ ka maa Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ka sere sãa yee ten mi.

17 Yehoyadan gɔɔn biru, Yudan wirugibu ba na ba sina boko kpuna ka bɛɛrɛ, ma u ben gari swaa daki.

18 Yera ba Gusunɔ ben baababan Yinnin sãa yeru biru kisi. Ma ba da ba bũu wi ba mɔ̀ Asitaate sãamɔ ka sere bwãarokunu ganu. Yera Yinni Gusunɔ u ka Yudaba ka Yerusalɛmugibu mɔru kua. Domi ba tora.

19 Yinni Gusunɔ u bu win sɔmɔbu gɔria bu wa bu ka gɔ̃ru gɔsia bu wurama win mi. Ma sɔmɔ be, ba ka bu gari kua. Adama ba ǹ swaa daki.

20 Yera Yinni Gusunɔn Hunde u Sakari, yãku kowo Yehoyadan bii yɔɔwa. Ma u yɔ̃ra tɔmbun wuswaaɔ u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerumɔ. U nɛɛ, mban sɔ̃na i win woodaba saramɔ. I ǹ maa koorɔ. Domi i wi, Yinni Gusunɔ deri. Yen sɔ̃na win tii u koo maa bɛɛ deri.

21 Yera ba nɔɔ toosi kua ka sina boko. Ma u bu wooda wɛ̃ bu ka Sakari kpenu kasuku bu go Yinni Gusunɔn sãa yerun yaaraɔ.

22 Sina boko Yoasi u duari gea ye Sakarin tundo Yehoyada u nùn kua. Ye Sakari u gɔɔ dɔɔ, yera u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a waawo kpa a baawure siria.

Yoasin bandun kpeeru
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 12:18-22)

23 Wɔ̃ɔ tian biru, Sirigibun tabu kowobu ba Yoasi wɔrima. Ba Yudan tem kpuro wukiri, ba tunuma sere Yerusalɛmuɔ. Ma ba wirugibu go go ba ben yãnu gura ba ka ben sina boko daawa Damasiɔ.

24 Tabu kowo be Sirigibu ba ka na mi, ba ǹ dabi. Adama ka mɛ, Yinni Gusunɔ u dera ba Yudaban tabu kowo dabi dabinu kamia. Domi ba wi, Gusunɔ ben baababan Yinni deri. Nge mɛya Yinni Gusunɔ u Sirigibu denda u ka Yoasi sɛɛyasia.

25 Sanam mɛ Sirigii be, ba biru kisi, ba Yoasi deri wahala baka sɔɔ, ma win bwãaba nùn seesi ba go win kpin yerɔ yèn sɔ̃ u yãku kowo Yehoyadan bibu go. Ma ba nùn sikua Dafidin wuuɔ. Adama ba ǹ ka nùn de mi ba ra sinambu sike.

26 Be ba nùn seesi, bera Sabadi ka Yosabadi. Sabadin mɛron yĩsira Simɛati, wi u sãa Amɔni, Yosabadin mɛron yĩsira maa Simɛriti, wi u sãa Mɔabu.

27 Yoasin bibun geeru ka gari yi ba gerua win sɔ̃ ka sere Yinni Gusunɔn sãa yee te u sɔnwa, ye kpuron gari yi yorua sinambun faagin tireru sɔɔ. Win bii Amasiawa u bandu di win ayerɔ.

25

Amasia

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 14:1-7)

1 Amasia u məwa wɔ̃ɔ yɛnda nəəbu sanam
mɛ u bandu di Yerusalɛmuə. Ma u kua wɔ̃ɔ
yɛnda nəəbu ka nnɛ bandu səə. Win mɛron
yĩsira Yoadani, Yerusalɛmugii.
2 U kua dee dee Yinni Gusunən nəni səə.
Adama u ǹ win gɔ̃ru kpuro Yinni Gusunə
wɛ̃.
3 Sanam mɛ win banda dam kua, yera u
win bwãabu go be ba raa win tundo go.
4 Adama u ǹ ben bibu go. U Yinni
Gusunən wooda swĩiwa ye u Məwisi sɔ̃əwa
u yorua woodan tireru səə u nɛɛ, baababa ba
ǹ gbimə ben bibun toranun sɔ̃. Mɛya maa
bibu ba ǹ gbimə ben baababan toranun sɔ̃.
Baawure u koo gbiwa win tiin torarun sɔ̃.
5 Yera Amasia u Yudaba ka Bɛnyamɛɛba
mɛnna yɛnu ka yɛnu ka sere tabu sinam be
ba tabu kowobu wunəm wunəm ka nərəm
nərəm (1.000) kpare. Ma u bu gara saa be
ba wɔ̃ɔ yɛndu mən di n ka girari be ba kere
mɛ. Ma ba kua təmbu nərəbun suba gooba
wunəbu (300.000). Ba sãawa be ba tabu yɛ̃
sãa sãa. Ba koo kpĩ bu ka yaasi ka tɛrɛnu
sanna.
6 Ma u maa tabu durə wərugəba kasu
Isireliba səə, təmbu nərəbun suba wunəbu
(100.000) bu ka nùn somi kpa u bu sii
geesun gobi tənnu ita wɛ̃.
7 Yera Gusunən səmə goo u na u nùn sɔ̃əwa
u nɛɛ, Yinni, a ku de Isireliba bu ka nun
da. Domi Yinni Gusunə u ǹ ka bu wãa, be
Efaraimu be.
8 À n ka bu da, baa mɛ a dam mə, Gusunə
u koo nun sura yibɛrɛban wuswaaə. Domi
wiya u ra somi kpa u kamia.
9 Ma Amasia u səmə wi sɔ̃əwa u nɛɛ, amənа
kon ko tɛ̃ n ka nɛn sii geesun gobi tənnu ita
ye mwa ye na Isireliban tabu kowo be wɛ̃
mi.
Yera səmə wi, u nùn wisa u nɛɛ, Gusunə u
koo kpĩ u nun wɛ̃ n ye kpuro kere.
10 Yera Amasia u tabu kowo be ba na saa
Efaraimuban min di mi wuna, kpa bu ka
gəsira bu we. Adama tabu kowo be, ba ka
Yudaba məru kua, ma ba gəsira ben yɛnusə
ka məru baka.
11 Ma Amasia u wərugəru seewa u win
təmbu kpara ma u da u wãa wəwaə ye ba mò
Bəru. Miya u təmbu nərəbun suba wəkuru
(10.000) go Seirin bibun bweseru səə.
12 Ma ba maa tən ben nərəbun suba
wəkuru (10.000) mwɛɛra wasiru ba ka da
guuru wəllə. Min diya ba bu kasi kooma ba
kasikira.
13 Adama Efaraimu be Amasia u yinari bu
ka nùn tabu da mi, ba pusi Yudan wusu səə
saa Samarin di n ka da Bɛti Horoniə. Ma ba
təmbu nərəbun suba ita (3.000) go, ba ben
yãnu gura.

Yoasi, Isireliban sina boko

u Amasia kamia
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 14:8-14)

14 Sanam mɛ Amasia u Edəmuba kamia
u wurama, yera u dera ba Seirin bibun
bweserun bũnu gurama ba ka na win temə.
Ma u nu kua win tiiginu. U nu yiirammɛ u
sãamə. Ma u nu turare dɔ̃ə dokeammɛ.
15 Yera Yinni Gusunə u ka Amasia məru
kua. Ma u nùn win səmə goo gəriama. U nùn
bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na a Edəmuban bũnu
gurama, ni, ni nu ǹ kpĩa nu bu wəre wunɛn
nəman di.
16 Sanam mɛ u gari yi mò u dəə, yera
Amasia u nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, wara nun gəsa a
n ka sãa nɛ sina bokon bwisi kɛ̃ə. A doonə
min di. Mban sɔ̃na a kĩ bu nun go.
Ye səmə wi, u doonə, yera u nùn sɔ̃əwa
u nɛɛ, na yɛ̃ ma Gusunə u gɔ̃ru doke u nun
kpeerasia yèn sɔ̃ a kua mɛ. Wee a ǹ nɛn
bwisi kɛ̃ru wure.
17 Sanam mɛ Amasia ka wigibu ba
nəəsina, yera u gəra bu Yoasi, Isireliban sina
boko Yoakasin bii, Yehun debubu sɔ̃ bu nɛɛ,
u na bu tabu yinna.
18 Yera Yoasi Isireliban sina boko u
wisima u nɛɛ, sãkin kikiru garu ta wãa
Libanin guurə. Tera ta dãa bakaru səməbu
gəria Libaniə ta nɛɛ, a man wunɛn bii
wəndia kɛ̃ɛma u ko nɛn biin kurə. Adama
gbeeku yɛɛ yi seewa yi da yi sãkin kiki te
taaka yi go.
19 Geema Amasia. Wee, a Edəmuba
kamia. Ma a tii sue. Yen sɔ̃, a sinə sɛ̃ɛ wunɛn
yɛnuə. Mban sɔ̃na kaa tii tabu sure bi bu koo
ka nun kɔ̃sa naawa. Domi wunɛ ka Yudaba,
sa ko bɛɛ kam koosia.
20 Adama Amasia kun nùn swaa daki.
Domi ye kpuro ya weewa saa Yinni
Gusunən min di u ka wa u nùn yibɛrɛba
nəmu bɛria. Domi Amasia wi, u Edəmuban
bũnu guramawa u sãamə.

21 Yera Yoasi, Isireliban sina boko u seewa
u da u Amasia, Yudaban sina boko wəri Bɛti
Semɛsiə Yudaban temə.
22 Ma Isireliba ba Yudaba kamia. Ma Yuda
ben baawure u duka sua u wura win yɛnuə.
23 Yoasi, Isireliban sina boko u Amasia,
Yudaban sina boko Yoasin bii, Yoakasin de-
bubu yoru mwa Bɛti Semɛsiə. Ma u ka nùn
da Yerusalɛmuə. Saa ye səəra wi, Yoasi,
u Yerusalɛmun gbãraru sura gəm soonu
nɛɛru (400) saa kənnə ge ba mò Efaraimun
di sere n ka da kənnəwə ge ba mò Gani
gəmburu.
24 Ma Yoasi wi, u wura ka sii geesu gura ka
sãa yerun gãa gee ni nu wãa Obɛdi Edəmun
yɛnuə ka sere maa sina kpaarun arumani.
Ma u gabu məəru mwɛɛra u ka gəsira win
wuuə Samariə.

Amasian gəə
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 14:15-20)

25 Isireliban sina boko Yoasi, Yoakasin
biin gəən biru, Amasia, Yudaban sina boko
Yoasin bii, u maa kua wõə wəkura nəəbu
bandu səə.
26 Ye Amasia u gbia u kua ka ye u kua dãku
ten sukum, ye kpuro ya yorua Yudaba ka
Isireliban sinambun faagin tireru səə.
27 Ye Amasia u ka Yinni Gusunə tonda u
kpa, yera ba nùn seesi Yerusalɛmuə. Ma u
duka sua u da u wãa Lakisiə. Miya ba nùn
naa swĩi ba go.
28 Ma ba win goru suama ka dumi ba ka na
ba sikua win baababan sikaə Dafidin wuuə.

26

Osiasi

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 14:21-22, 15:1-3)

1 Amasian gəən biru, Yudaba kpuro ba
Osiasi sua ba swĩi bandu səə win tundo
Amasian ayerə. Saa ye səə, u məwa wõə
wəkura nəəbu ka tia.
2 Wiya u Elati bana u sənwa. Ma u dera ya
kua Yudabagia win tundon gəən biru.
3 Osiasi u kuawa wõə weeraakuru ka yiru
Yerusalɛmuə. Win mɛron yĩsira Yekolia
Yerusalɛmugii.
4 U sĩawa dee dee Yinni Gusunən
wuswaaə nge mɛ win tundo Amasia u kua.

Osiasi u Gusunə biru kisi

5 Osiasi u kookari kua u ka Yinni Gusunə
sãwa Sakarin wãaru kpuro səə. Sakari wi,
u bwisi mə u ka kãsinu tubusia ni nu wee
Gusunən min di. Saa ye səə, ye Osiasi u mò
kpuro ya ra nùn koorewa.
6 Sõə teeru u yara u ka Filisitiba
wəri. Ma u da u Gatin gbãraru yaba ka
Yabinɛgiru ka Asidədugiru. Ma u wusu
bana Asidədugibun temə Filisitiban wusun
suunu səə.
7 Yinni Gusunə u nùn somi u ka Filisitiba
ka Daarububa tabu kua ka be ba wãa Guri
Baaliə ka sere Maoniba.
8 Saa ye səə, Amənіba ba ka Osiasi kɛ̃nu
naawamme ma u yĩsiru yara sere Egibitin
tem nəə bura yerə. Domi win dam mu nəəra
baama kpuro.
9 Osiasi u kõsu yenu kua Yerusalɛmuə
kənnəwə ge ba mò Gani gəmburu, ka ge ga
wãa wəwa gia, ka gbãrarun goo gəmkirə. Ma
u dera nu dam mə.
10 U maa kõsu yenu bana gbaburə, ma
u dəkə dabi dabinu gba, domi u sabe dabi
dabinu mə ni nu wãa Sefalan wəwaə ka nim
wõkun goorə. Mɛya u maa gbaa wukobu mə
ka be ba ra resɛm səmburu ko guunə ka guu
te ba mò Kaamɛliə. Domi u ra gbee səmburu
kã.
11 Osiasi u tabu durəbu mə be ba ra
tabu de wuu wuuka nge mɛ win tire yoro
Yeyɛli ka win tabu sunə turo Maaseya ba ka
bu gara. Win sina asakpə turo wi ba mò
Hanania, wiya u bu kpare.
12 Yɛnu yɛ̃robu ka tabu durə wərugəba, be
kpuron geera sãawa nərəbun suba yiru ka
nata (2.600).
13 Tən be, ba tabu durəbu nərəbun suba
gooba wunəbu ka nəəba yiru ka nɛɛra
wunəbu mə ba kpare (307.500). Bera ba ra
sina boko somi tabu səə.
14 Osiasi u tabu kowo be kpuro tɛrɛnu ka
yaasi wɛ̃ ka sii furəsu ka yabe tarakpenu ka
tɛnnu ka kpurantɛɛnu.
15 U dera bwisigii goo u tabu yãnu ganu
kua ni ba yi kõsu yenə ka gani gəmunə. Niya
nu ra n sɛ̃ɛnu toomə, ṅ kun mɛ nu n kpenu
kasukumə. Ma sina boko Osiasi u yĩsiru yara
n toma. Domi u somiru wa sere u ka win
bandu tãsisia.
16 Sanam mɛ Osiasi u win bandu tãsisia
u kpa, yera u tii sua sere bu nùn kam kua.
U ṅ Gusunə win Yinni mɛm nəəwɛ. Ma u

da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ u ka turare dõɔ doke mi, ka tii.
17 Yen biru, yãku kowo Asaria u dua mi, ka yãku kowobu wɛnɛ,
18 be ba wɔrugɔru mɔ. Ma ba sina boko Osiasi sõɔwa ba nɛɛ, Osiasi, n ṅ wunɛ kaa Yinni Gusunɔ turare dõɔ dokea. Aronin bibun bweserа ba gɔsa yen sõ. N n mɛn na, a yario sãa yeru min di. Domi a kua mɛm nɔɔ sari. A ṅ maa bɛɛrɛ wasi Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
19 Yera sina boko Osiasi u mɔru seewa. N deema u ye ba ra ka turare dõɔ doke nɛni. Yera bara disigira nùn wɔri win sirikanaɔ yãku kowo ben nɔni biru Yinni Gusunɔn sãa yeru mi, mi ba ra turare dõɔ doken wuswaaɔ.
20 Yera yãku kowo tɔnwero Asaria ka yãku kowo be ba tie, ba nùn mɛɛra, ma ba deema wee, bara disigira win sirikanaɔ. Yera ba yande nɛɛ, u yario tɔɔwɔ. Ma Osiasi u yara tɔɔwɔ fuuku fuuku, domi u wa ma Yinni Gusunɔ u nùn bara disigiru kpẽɛ.

Osiasin bandun kpeeru
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 15:5-7)

21 Ma bara disigii te, ta Osiasi wãasi sere u da u ka gu. Ba nùn yara Isireliban suunu sɔɔn di, u da u wãa wi turo. Win bii Yotamuwa u nùn kɔsire kua u tem mɛ kparamɔ.
22 Ye Osiasi u gbia u kua, ka ye u kua win wãa dãakiru sɔɔ, ye kpuron gari yi yorua Gusunɔn sɔmɔ Esai, Amɔtin biin tireru sɔɔ.
23 Osiasi u kpuna u gu. Ma ba ka nùn da mi ba ra sinambu sike. Adama ba ṅ nùn sikua win baababan siki wɔruɔ, domi ba nɛɛ, u bara disigiru mɔ. Ma win bii Yotamu u bandu kɔsire kua.

27

Yotamu

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 15:32-38)

1 Wõɔ yɛnda nɔɔbuwa Yotamu u mɔ sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wõɔ wɔkura nɔɔbu ka tia bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Yerusa, Sadɔkun bii.
2 U sĩawa dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Win tundo Osiasin yira u swĩi mam mam. Adama u ṅ due Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Yen biru, u dera tɔmba sankiramɔ win tem mɛ sɔɔ.
3 Wiya u Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔ ge ga wãa gunguru gia bana. Ma u maa bani dabinu kua Ofɛlin gbãrarɔ.
4 U wusu bana Yudan guunɔ. Ma u maa kõsu maru yenu kua ka dii baka damginu yakasɔ.
5 U maa ka Amɔniba tabu kua, ma u bu kamia. Wõɔ ge sɔɔ, Amɔniba ba nùn sii geesun gobi wunɔbu (100) wẽ ka dĩa bimi yi ba mɔ̀ ɔɔsun tɔnnu nɔrɔbun suba ita (3.000) ka alikaman tɔnnu nɔrɔbun suba ita. Nge mɛya ba mɔ̀ sere n ka girari wõɔ ita.
6 Yotamu u dam kua. Domi u win naanɛ doke Yinni Gusunɔ sɔɔ.
7 Ye Yotamu u kuan sukum, win tabu ka win sɔma ye u kua, ye kpuron gari yorua Isireliba ka Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.
8 Yotamu u mɔwa wõɔ yɛnda nɔɔbu sanam mɛ u kua sina boko. Ma u kua wõɔ wɔkura nɔɔbu ka tia ban te sɔɔ Yerusalɛmuɔ.
9 Yen biru, u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua Dafidin wuuɔ. Ma win bii Akasi u bandu kɔsire kua.

28

Akasi u kua sina boko Yudaɔ
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 16:1-6)

1 Akasi u mɔwa wõɔ yɛndu sanam mɛ u bandu di. U kuawa wõɔ wɔkura nɔɔbu ka tia bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. U ṅ sĩa dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. U ṅ win sikado Dafidin yira swĩi.
2 Isireliban sinambun yira u swĩi. U mam bũu wi ba mɔ̀ Baalin bwãaroku sii ganduguu kua.
3 U turare dõɔ doke Hinɔmun bibun bweserun wɔwaɔ. Ma u ka win tiin bibu yãku dõɔ mwaararuginu kua nge mɛ bwese tukunu nu ra ko ni Yinni Gusunɔ u gira Isireliban wuswaan di.
4 U ra bũu yãkunu ko kpa u nu turare dõɔ dokea gungunɔ ka guunɔ ka sere dãa kubenɔ.
5 Gusunɔ wi, Akasin Yinni u nùn Sirin sina boko nɔmu bɛria. Ma ba nùn kamia ba win tɔn dabinu mwɛɛra ba ka da Damasiɔ. Yen biru, Gusunɔ u maa nùn bɛri Isireliban nɔmaɔ. Ma Isireli be, ba nùn kamia.
6 Peka, Remalian bii, u tɔmbu nɔrɔbun suba wunaa teeru (120.000) go sõɔ teerun sõɔ, yèn sõ ba Gusunɔ ben baababan Yinni deri. Tɔn be ba go mi, be kpuro ba sãawa tabu durɔ wɔrugɔba.

7 Sikiri, Efaraimuban tabu durɔ u
Maaseya, sina bokon bii go ka Asirikamu
wi u sãa sina bokon yɛnun sɔm kowobun
wirugii ka sere Ɛlikana sina bokon sina
asakpɔ gbiikoo.
8 Isireliba ba ben mɛro bisibu Yudaba
yoru mwa tɔmbu nɔrɔbun suba goobu
(200.000), kurɔbu ka bibu. Ma ba ben yãa
dabinu gura ba ka da Samariɔ.
9 N deema Yinni Gusunɔn sɔmɔ goo u wãa
mi. Win yĩsira Odɛdi. Yera u tabu kowo be
sennɔ da. U nɛɛ, wee Gusunɔ bɛɛn baababan
Yinni u ka Yudaba mɔru kua, ma u bɛɛ bu
nɔmu bɛria, ma i bu go ka wɔnwɔndu sariru
sere ben wuri yi nùn girari.
10 Yera i kĩ tẽ, Yuda be, ka Yerusalɛmugii
be, bu ko bɛɛn yobu? I ṅ tamaa i Gusunɔ
bɛɛn Yinni torari?
11 I swaa dakio i nɔ. I yoo be i mwɛɛra
bɛɛn mɛro bisibu sɔɔ mi yɔ̃suo bu wura ben
yɛnusɔ. Domi Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ mɔru
baka mɔ̀.
12 Efaraimuban wirugibu gabu, Asaria,
Yokananin bii ka Berekia, Mɛsilemɔtun bii
ka Esekiasi, Salumun bii ka Amasa, Adilain
bii, bera ba tabu kowobu seesi be ba wee
tabu gberun di.
13 Ba bu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, i ṅ ka yoo be
duɔ mini. I kĩ i bɛsɛn taarɛ sosiwa Yinni
Gusunɔn mi. Domi sa tore kɔ. Ma Yinni
Gusunɔ u ka sun mɔru sãa.
14 Yera tabu kowo be, ba yoo be yɔ̃su,
ba bu ben yãnu wesia Isireliba ka ben
wirugibun wuswaaɔ.
15 Wirugii be ba soka ka ben yĩsa ba yoo
be sua, ba ben be ba wãa tereru yãnu dokea
ni tabu kowoba mwɛɛrima. Ba bu yãnu ka
baranu wẽ. Ba dera ba di ma ba nɔra. Ma ba
ben mɛɛran bosu bɔkua. Ma ba yoo be sɔɔ
be ba kun kpẽ bu sĩ kɛtɛkunu sɔndi ba ka da
Yerikoɔ mi kpakpa bẽɛ wãa. Yen biru, Isireli
be ba ka bu da ba wurama Samariɔ.

Akasi u somiru kasu

Asirigibun mi
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 16:7-20)

16 Saa ye sɔɔra sina boko Akasi u gɔra
Asirin sinambun mi, u bu somiru kana.
17 Edɔmuba ba na ba kpam Yudaba wɔri
ba kamia, ma ba Yuda be, yoru mwɛɛra ba
ka doona.
18 Filisitiba ba wɔraa na wuu si su wãa
Sefalan wɔwaɔ ka si su wãa Yudan tem sɔ̃ɔ
yẽsan nɔm dwaru gia. Ma ba Bɛti Semɛsi ka
Ayaloni mwa ka Gederɔtu ka Soko ka yen
baru kpaanu ka Tinna ka yen baru kpaanu
ka Gimuso ka yen baru kpaanu. Ma ba sina
wuu si sɔɔ.
19 Domi Yinni Gusunɔ u Yudaba sekuru
doke ben sina boko Akasin sɔ̃. Akasi wi, u
kom bɛrɛtɛkɛ kuawa Yudaɔ, u Yinni Gusunɔ
mɛm nɔɔbu sariru koosiwa mam mam.
20 Ma Asirin sina boko Tigilati Pilesɛɛ u na
u nùn wɔri nge yibɛrɛ. U ṅ nùn somi.
21 Domi Akasi u Yinni Gusunɔn sãa yeru
ka sina kpaaru ka win tem wirugibun
arumani gura u Asirin sina boko wẽ. Adama
ka mɛ, yen gaa kun nùn yare.
22 Sanam mɛ u wãa nuku sankiranu sɔɔ,
ka mɛ, u Yinni Gusunɔ mɛm nɔɔbu sariru
koosimɔwa u dɔɔ.
23 U Damasin bũnu yãkuru kua ni nu nùn
kamia mi. Domi u nɛɛ, wee Sirin sina bokon
bũnu nu ra bu somi. Tẽ, win tii u koo maa nu
yãkuru kua kpa nu wa nu nùn somi. Adama
nu ṅ nùn somi. Nu nùn kam kuawa wi ka
Isireliba kpuro.
24 Akasi u Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi
yãnu kpaasina u kɔsuka. Ma u dera ba tu
kɛnua. Ma u bũu yãku yenu kua beri berika
kpuro Yerusalɛmuɔ.
25 Yera u gungunu kua Yudan wusu
kpuro sɔɔ bu ka bũnu yãkuru kua kpa bu
maa nu turare dɔ̃ɔ dokea mi. Nge mɛya
u kua u ka Gusunɔ win baababan Yinnin
mɔru seeya.
26 Akasin kookoosun sukum gbiikisu ka
dãakisu si kpuro su yorua Yudaba ka Isire-
liban sinambun faagin tireru sɔɔ.
27 Yen biru, Akasi u kpuna u gu, ma ba
nùn sikua Yerusalɛmuɔ. Adama ba ṅ nùn
sikua Isireliban sinambun sikaɔ. Yen biru,
win bii Esekiasi u bandu kɔsire kua.

29

Esekiasi u bandu di Yudaɔ
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 18:1-4)

1 Esekiasi u mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda nɔɔbu
sanam mɛ u bandu di. Win mɛron yĩsira
Abiya, Sakarin bii. U kuawa wɔ̃ɔ yɛnda
nɔɔbu ka nnɛ bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ.
2 U kua ye ya Yinni Gusunɔ wẽre. Win
sikado Dafidin yira u swĩi mam mam.

3 Win bandun wõɔ gbiikuun suru gbiikoo sɔɔ, u Yinni Gusunɔn sãa yeru kɛnia. Ma u ten gamboba sɔnwa.
4 U dera yãku kowobu ka Lefiba ba na. Ma u bu mɛnna sãa yerun batumaɔ ye ya wãa sõɔ yari yeru gia.
5 Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, bɛɛ Lefiba i swaa dakio i nɔ. I tii dɛɛrasio, kpa i maa Gusunɔ bɛɛn baababan Yinnin sãa yeru dɛɛrasia. I ye ya disi mɔ kpuro yaro sãa yee ten min di.
6 Bɛsɛn baababa ba kua mɛm nɔɔ sariba. Ba kõsa kua Gusunɔ bɛsɛn Yinnin nɔni sɔɔ. Ba wi ka win sãa yeru biru kisi.
7 Ma ba sãa yee te kɛnua, ba ten fitilaba go. Ba ku ra nùn turare dõɔ dokeye. Ba ku ra maa nùn yãku dõɔ mwaararuginu kue.
8 Yera Yinni Gusunɔ u Yuda ka Yerusalɛmu mɔru seesi. Ma u dera ye kpuro ya kua bansu ba ye yɛ̃ɛmɔ nge mɛ i waamɔ gisɔ.
9 Bɛsɛn baababa ba gbisuka tabu sɔɔ ma bɛsɛn bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bɛsɛn kurɔbu ba yoru da tem tukumɔ Yinni Gusunɔn mɔru yen sõ.
10 Tɛ̃, na kĩ n ka Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinni arukawani bɔke, kpa win mɔru ye, yu wa yu sure u sun deri.
11 Yen sõ, nɛn bibu, i ku maa Gusunɔ atafiiru ko. Domi u bɛɛ gɔsawa i ka nùn sɔmburu kua, i n nùn sãamɔ, kpa i n nùn turare dõɔ dokeammɛ.
12 Lefiba be ba seewa ba na, bera Mahati, Amasain bii ka Yoɛli, Asarian bii Kehatin bibun bweseru sɔɔ ka Kisi, Abudin bii ka Asaria, Yehalɛɛlin bii Mɛrarin bibun bweseru sɔɔ ka Yoasi, Simman bii ka Edɛni, Yoan bii Gɛɛsɔnin bibun bweseru sɔɔ
13 ka Simuri ka Yeyɛli Elisafanin bibun bweseru sɔɔ ka Sakari ka Matania Asafun bibun bweseru sɔɔ
14 ka Yeyɛli ka Simɛi Hemanin bibun bweseru sɔɔ ka Semaya ka Usiɛli Yedutum bibun bweseru sɔɔ.
15 Ba ben mɛro bisibu mɛnna ye ba tii dɛɛrasia ba kpa. Yen biru, ba Yinni Gusunɔn sãa yeru dɛɛrasia nge mɛ sina boko u gerua ka nge mɛ Yinni Gusunɔ u wooda wɛ̃.
16 Yãku kowobu ba dua Yinni Gusunɔn sãa yerɔ bu ka tu dɛɛrasia. Ma ba disinu kpuro yara ni nu wãa sãa yeru mi, ka ten yaaraɔ. Min diya Lefiba ba disi ni gura ba ka da ba kube wɔwaɔ ye ba mɔ̀ Sedoroni.
17 Ba sãa yee ten dɛɛrasiabu toruawa wõɔn suru gbiikoon tõɔ gbiikirun di. Yen sõɔ nɔɔba itase, ma ba tura ten adɛrɔwɔ. Yen biruwa ba maa kua sõɔ nɔɔba ita ba ka tu dɛɛrasia ba kpa. Sõɔ wɔkura nɔɔbu ka tia ba kua ba ka te kpuro dɛɛrasia ba kpa.
18 Ma ba da sina boko Esekiasin mi ba nɛɛ, wee sa sãa yee te dɛɛrasia sa kpa ka yãku yee te, ka ten dendi yãnu ka tabulu mi ba ra pɛ̃ɛ yi ka yen dendi yãnu.
19 Yãa ni kpurowa sa sɔnwa, ma sa nu dɛɛrasia ni Akasi u raa disi doke win mɛm nɔɔbu sarirun sõ sanam mɛ u bandu dii. Ni kpurowa sa yi Yinni Gusunɔn yãku yerun wuswaaɔ.

Esekiasi u maa

Yinni Gusunɔn sãaru seeya

20 Yera sõɔ teeru, Esekiasi u seewa buru buru yellu u wuun wirugibu mɛnna, ma ba da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
21 Ma ba ka naa kinɛnu nɔɔba yiru na ka yãa kinɛnu nɔɔba yiru ka yãa kpɛmminu nɔɔba yiru ka boo kinɛnu nɔɔba yiru bu ka toranun yãkunu ko bandun sõ ka yãku yee ten sõ ka sere Yudaban sõ. Yera sina boko u yãku kowobu Aronin bibun bweseru sõɔwa u nɛɛ, bu ye kpuro goowo Yinni Gusunɔn yãku yerɔ.
22 Ma ba kɛtɛ kinɛ ni sakira ba nin yɛm sua ba yɛ̃ka yãku yerɔ. Yen biru, ba yãa kinɛ ni sakira ma ba nin yɛm yɛ̃ka yãku yerɔ. Mɛya ba maa yãa kpɛmmii ni sakira ba nin yɛm yɛ̃ka yãku yerɔ.
23 Yen biru, ba maa ka boo kinɛ ni na sina bokon wuswaaɔ ka tɔmbu kpuron wuswaaɔ bu ka toranun yãkunu ko. Ma be kpuro ba ben nɔma sɔndi boo nin wiru wɔllɔ.
24 Ma yãku kowobu ba boo ni sakira ba nin yɛm yari yãku yerun temɔ. Ba yãku te kuawa Isireliba kpuron toranun sõ. Domi sina boko u nɛɛ, yãku dõɔ mwaararugii ni, ka torarun yãku ni, ba koo nu kowa Isireliba kpuron sõ.
25 U Lefiba doke Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ba sɛkɛtirɛnu nɛni ka guunu ka mɔrɔkunu nge mɛ Dafidi ka Gusunɔn sɔmɔbu Gadi ka maa Natani ba wooda wɛ̃ bu ko. Yinni Gusunɔwa u bu wooda ye wɛ̃.
26 Ma Lefiba ba na ba sina Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka dwee yãa ni Dafidi u dera ba kua. Ma yãku kowobu ba maa dua ka ben kɔbi.

27 Ma Esekiasi u nɛɛ, bu yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru koowo yãku yeru wɔllɔ. Ye ba yãku dɔ̃ɔ mwaararugii te torua, yera ba maa womusu torua. Ma ba kɔbi so ka sere Dafidi Isireliban sina bokon dwee yãa ni.

28 Ma tɔn be kpuro ba yiira bu ka Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃. Ba kɔbi soomɔ, ba womusu mɔ̀ sere ba ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugii te wiru go.

29 Sanam mɛ ba yãku ni kua ba kpa, yera sina boko ka win tɔn be kpuro ba yiira ba Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃.

30 Yera Esekiasi ka Yudaban wirugibu ba Lefiba sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, bu Yinni Gusunɔ siaro ka Dafidin womusu ka maa Asafun womusu. Ma ba Yinni Gusunɔ kpuna ba nùn sãwa ka nuku doo bakabu.

31 Esekiasi u nɛɛ, tɛ̃, wee i tii dɛɛrasia, i kua Yinni Gusunɔgibu. Yen sɔ̃, i susima i nùn siarabun yãkunu kua win sãa yerɔ.

Yera tɔn be, ba maa ka yaa sabenu na ba ka nùn siarabun yãku ni kua. Ma gaba maa nùn yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua ka nuku tia.

32 Yaa sabe ni ba ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugii ni kua mi, nu dabi. Kɛtɛban geera sãawa wata ka wɔkuru, yãa kinɛnu maa wunɔbu (100) ka sere yãa kpɛmminu goobu (200). Ye kpurowa ba ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugii ni kua.

33 Yen biru, ba maa kɛtɛ nata (600) go ka yãanu nɔrɔbun suba ita (3.000).

34 Adama yãku kowobu ba ɲ dabi dɔma te. Yen sɔ̃na ba ɲ kpĩa bu yãku yãa ni koku. Ben mɛro bisibu Lefibara ba bu somi ba ka sɔmbu te kua sere saa ye yãku kowobu be ba tie ba tii dɛɛrasia. Domi Lefiba ba tii wɛ̃ ka kĩru n kere yãku kowobu.

35 Dɔma te, ba yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua nu dabi ka siarabun yãku ni ba kua ka yaa gum ka sere tam mɛ ba ka yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua.

Nge mɛya ba ka sãaru seeya Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.

36 Esekiasi ka tɔn be kpuro ba nuku dobu kua yèn sɔ̃ Gusunɔ u doke tɔmbun gɔ̃rusɔ ba ka win sãaru seeya mɛsum fuuku.

Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakarun

sɔɔru

30

1 Esekiasi u sɔmɔbu gɔra Isireliɔ ka Yudaɔ. N deema u raa Efaraimuba ka Manaseba tireru yorua bu ka na bu Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru di Gusunɔ, be Isireliban Yinnin sãa yerɔ, Yerusalɛmuɔ.

2 Sina boko Esekiasi ka win sina asakpɔbu ka Yudaba ba nɔɔsina ma ba koo Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ baka te di wɔ̃ɔn suru yiruse sɔɔ.

3 Domi ba ɲ kpɛ̃ bu tu di ten saa sɔɔ yèn sɔ̃ yãku kowo dabiru ta ɲ tii dɛɛrasie. Mɛya tɔn dabira kun maa mɛnnɛ Yerusalɛmuɔ.

4 Sina boko ka tɔn be kpuro ba tɔ̃ɔ te wura.

5 Ma ba dera ba kpara Isirelin tem kpuro sɔɔ saa Beri Seban di n ka da sere Danuɔ, tɔmbu bu ka na Yerusalɛmuɔ bu Gusunɔ Isireliban Yinni Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ baka te diiya. Domi tɔn dabiru ta ku ra raa maa tu di nge mɛ ba yorua bu ko.

6 Ma gɔro be, ba sina boko ka win sina asakpɔbun tire ni sua ba ka da Isireliɔ ka Yudaɔ. Ma ba bu sɔ̃ɔwa ka sina bokon yĩsiru ba nɛɛ, bɛɛ Isireliba, i wurama Gusunɔ Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun Yinnin mi, kpa win tii u maa wurama bɛɛn mi. I de i wurama bɛɛ be i kisira Asirin sina bokon nɔman di.

7 I ku bɛɛn baababa ka bɛɛn maabu saari be ba ɲ Gusunɔ ben baababan Yinni mɛm nɔɔwɛ, ma u bu kam koosia nge mɛ i waamɔ gisɔ.

8 I ku swaa taaya nge bɛɛn baababa. I wurama Yinni Gusunɔn mi. I na i nùn sã win sãa yerɔ te u tii yiiye sere ka baadomma. I na i Gusunɔ bɛɛn Yinni sã kpa win mɔru baka ye, yu bɛɛ doonari.

9 I n wurama Yinni Gusunɔn mi, bɛɛn tɔmbu ka bɛɛn bii be ba mwɛɛra ba ka yoru da, ba koo bu wɔnwɔndu kua kpa bu den de bu wurama tem mɛ sɔɔ. Domi Gusunɔ bɛɛn Yinni u ra suuru ko. Win wɔnwɔnda kpã. U ɲ maa bɛɛ biru kisimɔ ì n wurama win mi.

10 Nge mɛya gɔro be, ba gerumɔ ba ka wusu gasirimɔ saa Efaraimun tem di ka Manasen temɔ n ka girari Sabulonin temɔ. Ma ba bu yɛ̃ɛmɔ ba yaakoru koosimɔ.

11 Adama gaba tii kawa Asɛɛn temɔ ka Manasen temɔ ka Sabulonin temɔ, ma ba seema ba na Yerusalɛmuɔ.

12 Mɛya maa Yinni Gusunɔ u ka Yudaba wãa. Ma u dera ben gɔ̃ru ga kua tia bu ka

sina boko ka win sina asakpəbun gari mɛm nəəwa nge mɛ wi, Yinni Gusunə u gerua.

Gəə sararibun tõə bakaru

13 Tən dabiru ta mɛnna wõən suru yiruse səə Yerusalɛmuə bu ka pẽɛ ye ba kun seeyatia doken tõə bakaru ko. Dəma te, tən be, ba dabia.
14 Yera ba seewa ba bũu yãku yee ni nu wãa Yerusalɛmuə kəsuka ka sere mi ba ra nu turare dõə dokeye. Ma ba ye kpuro gura ba sure wəwaə ye ba mɔ̀ Sedoroni.
15 Yen biru, ba Gəə sararibun tõə bakarun yãku yaa sakira wõən suru yirusen sõə wəkura nnɛse səə. Sekura yãku kowobu ka Lefiba mwa, ma ba tii dɛɛrasia. Ba yãku dõə mwaararuginu kua Yinni Gusunən sãa yerə.
16 Ben baawure u da u wãa win ayerə nge mɛ Məwisi Yinni Gusunən tənu u yorua woodan tireru səə. Ma yãku kowobu ba yɛm yɛ̃kamə mɛ Lefiba ba bu wɛ̃ɛmə.
17 Nge mɛ tən dabira wãa be ba ǹ tii dɛɛrasie dəma te, yera n dera Lefiba ba bu yãku yɛɛ yi sakiriammɛ, kpa bu ka yi dɛɛrasia bu yi nɛnɛm Yinni Gusunən sõ.
18-19 Tən dabiru ta wãa te ta ǹ tii dɛɛrasie, n mam nɛɛre Efaraimuba səə ka Manaseba səə ka Isakariba səə ka sere Sabuloniba səə. Ba Gəə sararibun tõə bakaru di. Adama ba ǹ ten wooda swĩi. Yen sõna Esekiasi u bu kanaru kua u nɛɛ, Yinni Gusunə, wunɛ tən geowa. Be ba tii wɛ̃ ka ben gõru kpuro ba ka wunɛ Gusunə ben baababan Yinni kasu, baa mɛ ba ǹ tii dɛɛrasie, a bu suuru kuo.
20 Yinni Gusunə u Esekiasin kana te mwa ma u tən be suuru kua.
21 Nge mɛya Isireli be ba mɛnna Yerusalɛmuə, ba ka pẽɛ ye ba kun seeyatia doken tõə bakaru di sõə nəəba yiru ka nuku dobu. Tõə baatere yãku kowobu ka Lefiba ba ra n Yinni Gusunə siaraməwa ka dwee yãnu.
22 Esekiasi u Lefi baawure siara səmbu te u kuan sõ Yinni Gusunən sõ. Ba yãku yaa ye tema sõə nəəba yiru. Ma ba siarabun yãkunu kua ba ka Gusunə ben baababan Yinni siara.
23 Yen biru, tən be, ba maa wura bu tõə bakaru di sõə nəəba yiru. Ma ba maa sina sõə nəəba yiru ba tõə bakaru di ka nuku dobu.
24 Domi Esekiasi u kɛtɛ kinɛnu nərəbu (1.000) gəsa ka yãanu nərəbun suba nəəba yiru (7.000). Ma win sina asakpəbu ba maa kɛtɛ kinɛnu nərəbu gəsa ka yãanu nərəbun suba wəkuru (10.000). Ma yãku kowobu dabinu ba tii dɛɛrasia.
25 Yudaba kpuro ka yãku kowobu ka Lefiba ka sere be ba na Isirelin di ka səbu be ba wãa Isireliə ka Yudaə, be kpurowa ba nuku dobu kua dəma te.
26 Nuku doo bakabu bu wãa Yerusalɛmuə. Saa Saloməə Dafidi Isireliban sina bokon biin waatin di, ba ǹ tõə baka ten bweseru koore Yerusalɛmuə.
27 Yera yãku kowobu ka Lefiba ba seewa ba tən be domaru kua. Yinni Gusunə u ben nəə nua domi ben kana te, ta nùn girari sere win wãa yee dɛɛrarə wəllə.

Esekiasi

u Yinni Gusunən sãaru seeya

31

1 Yeniba kpuron biru, Isireli be ba wãa mi, ba seewa ba da Yudan wusu kpuro səə ba bwãarokunu kəsuka ma ba gungunu ka bũu yãku yenu kpuro kəsuka Yudan temə ka Bɛnyamɛɛn temə ka Efaraimun temə ka Manasen temə. Yen biru, be kpuro ba wurama ben temə, ben baawure u da u wãa win wãa yerə.
2 Esekiasi u wure u yãku kowobu ka Lefiba wesia ben səmburu səə nge mɛ ba ka bənu sãa ka səmbu te baawure u ra ko. Bera ba ko n da yãku dõə mwaararuginu ka siarabun yãkunu ko ka sere womusu bu ka Yinni Gusunə siara win sãa yerun kənnəwə.
3 Sina boko Esekiasi u win dukian sukum wɛ̃ bu ka yãku dõə mwaararuginu ko ni ba ra ko bururu ka yoka ka ni ba ra ko tõə wɛ̃rarugiru səə ka suru kpaon tõə bakaru səə ka sere tõə baka ni nu tie səə nge mɛ ba yorua woodan tireru səə.
4 Yera u Yerusalɛmugibu sõəwa u nɛɛ, bu yãku kowobu ka Lefiba ben baa wɛ̃ɛyə, kpa bu kpĩ bu Yinni Gusunən woodaba mɛm nəəwa sãa sãa.
5 Sanam mɛ gari yi, yi nəəra baama, yera Isireliba ba ben alikama ye ya gbia ya ye wɛ̃ ka tam kpam ka gum ka tim ka sere ben dĩanu ganu. Mɛya ba maa ka gãanu kpuron wəkuru baateren wəllən tia tia na.
6 Mɛya Isireliba ka Yudaba be ba wãa Yudan wuu marosə ba ben yaa sabenun wəkuru baateren wəllən tia tia wɛ̃ ka sere

gãa ni ba gəsa ba yi nɛnɛm Yinni Gusunən sõ. Ma ba nu suba suba.
7 Ba nin subenu toruawa saa wõən suru itasen di n ka da wõə gen suru nəəba yiruse səə.
8 Esekiasi ka win sina bwãabu ba na ba subu ni wa, yera ba Yinni Gusunə ka win təmbu siara.
9 Ma Esekiasi u yãku kowobu ka Lefi be bikia u nɛɛ, subu nirà mini.
10 Yera yãku kowo tənwero Asaria, Sadəkun bweseru səə, u nùn wisa u nɛɛ, saa mìn di ba ka kɛ̃nu naamə Yinni Gusunən sãa yerə, dĩanu ra n wãawa sa n dimə, sa n debumə. Ni nu tiara nu kpã niya mini. Domi Yinni Gusunə u sun domaru kua.
11 Ma Esekiasi u wooda wɛ̃ bu dinu səmɛ mi ba koo nu yi. Ma ba dinu sənwa.
12 Ma ba ka kɛ̃nu ka wəkuru baateren wəllən tia tia na ka yãku dĩa ni nu sãa Yinni Gusunəginu. Lefi wi ba mɔ̀ Konania wiya ba dĩa ni nəmu səndia, ma win mɛro bisi Simɛi u sãa win yiruse.
13 Yeyɛli ka Asasia ka Nakati ka Asaɛli ka Yeriməti ka Yosabadi ka Eliɛli ka Yisimakia ka Makati ka Bɛnaya be kpurowa Konania ka win mɛro bisi Simɛi ba kpare nge mɛ sina boko Esekiasi ka yãku kowo Asaria Yinni Gusunən sãa yerun wirugii ba wooda wɛ̃.
14 Kore wi u sãa Lefi Yiminan bii, u sãawa kənnə ge ga wãa sõə yari yeru gian kõso. Wiya ba kɛ̃ɛ ni nəmu səndia nì ba ka Yinni Gusunə naawa ka nuku tia ka sere ni ba ra wunɛ Yinni Gusunən sõ. Beya ba ko n da kɛ̃ɛ ni bənu ko.
15 Yãku kowobun wusu səə, Edɛni ka Miyamini ka Yosue ka Semaya ka Amaria ka Sekaniawa ba gəsa bu Kore wi somi ba n da ka kɛ̃ɛ ni begibu bənu kue dee dee bibu ka bukurobu kpuro nge mɛ ba ka bu bənu sãa wuu wuuka.
16 Beya tən durə bii be ba gara saa wõə itan di n ka da be ba kere mɛ, ka be ba gesi dumə Yinni Gusunən sãa yerə tõə baatere bu ka ben səma ko wuu wuuka,
17 ka yãku kowo be ba gara yɛnu ka yɛnu ka Lefiba be ba gara saa be ba wõə yɛndu mən di nge mɛ ben səmbura sãa wuu wuuka,
18 ka sere maa tən be ba tie kpuro ka ben debuminu ka ben kurəbu ka bii tən durəbu ka tən kurəbu, domi ba tii wɛ̃wa mam mam Yinni Gusunən sãa yerun səmburu səə.
19 Aronin bibun bweseru te ta sãa yãku kowobu baru kpaanə wuu marosun bəkuə, ba təmbu gəsa wuu baagere səə be ba ko n da bu dĩanu bənu kue ben suunu səə, ka sere Lefi be ba gara garan suunu səə.
20 Wee ye Esekiasi u kua Yuda kpuro səə. U sĩawa dee dee gem səə Gusunə win Yinnin wuswaaə.
21 Səma ye u kua bu ka sãaru ko Yinni Gusunən sãa yerə ka sere win woodan mɛm nəəbu, u ye kpuro kuawa ka gõru tia. Ma u koora.

32

Asirin sina boko Sankeribu

u Yudan tem wəri
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 18:13, Esai 36:1)

1 Esekiasi u sĩa dee dee Yinni Gusunən wuswaaə. Yeniban biruwa Sankeribu, Asirin sina boko u na Yudaə, ma u dera ba wuu gbãrarugisu tarusi. U nɛɛ, u koo su wəriwa ka dam.
2 Ye Esekiasi u wa Sankeribu u na u ka Yerusalɛmu tarusi, yera u wirugibu ka tabu kowo damgibu soka,
3 bu wesiana bu ka bwii yi kɛnɛ yi yi wãa wuun biruə.
4 Tən dabira ta nùn somi ba ka bwii yi kərua ka nim tora ye ya kokumə bera yen suunu səə. Domi Esekiasi u nɛɛ, u ǹ kĩ Asirigibu bà n tunuma bu nim deema n kpã.
5 Ma u win bandun dam tãsisia. U Yerusalɛmun gbãrarun mi n wəruma seeya ka maa wuun kõsu yenu. Ma u gbãraru garu bana wuun biruə u ka sikerena. Ma u karì ye sənwa ye ba mɔ̀ Milo Dafidin wuuə. U tabu yãa dabi dabinu kasu ka maa tɛrɛnu.
6 U tabu sinambu kua ma u bu mɛnna wuun gbãrarun kənnəwə. Ma u bu kirə kua u nɛɛ,
7 bu tii dam kɛ̃ɛyə kpa bu wərugəru sõəsi. Bu ku bɛrum ko bu diiri Asirin sina boko ka win tən dabi ten wuswaaə. Domi be ba ka bu wãa ba dabi n kere be ba ka nùn wãa.
8 Təmba ba ka nùn wãa. Adama be, Gusunə ben Yinniwa u koo bu somi. Wiya u koo bu dam wɛ̃ tabu səə.
Ma tən be, ba Esekiasi Yudan sina bokon gari yi naanɛ kua.

Sankeribu u gəra

Yerusalɛmuə
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 18:17-37, Esai 36:2-22)

9 Yenibɑn biru, Sɑnkeribu, Asirin sinɑ
boko u win sɔm kowobu gɔrɑ Yerusɑlɛmuɔ
sɑnɑm mɛ u wãɑ Lɑkisiɔ kɑ win tɑbu
kowobu kpuro. U sɔm kowo be gɔrɑwɑ
Esekiɑsi kɑ Yudɑ be bɑ wãɑ Yerusɑlɛmuɔ
kpuron mi,
10 bu nɛɛ, ɑmɛniwɑ wi, Sɑnkeribu, Asirin
sinɑ boko u gerɑ. U nɛɛ, mɑ sɔɔrɑ bɑ ben
nɑɑnɛ doke bɑ kɑ wãɑ Yerusɑlɛmuɔ kɑ nuku
sɑnkirɑnu.
11 Bu ku de Esekiɑsi u bu nɔni wɔ̃ke kpɑ
u de bu gbi gɔ̃ɔru kɑ nim nɔrun sɔ̃ ye u nɛɛ,
Gusunɔ ben Yinni u koo bu wɔrɑ wi, Asirin
sinɑ bokon nɔmɑn di.
12 Bɑ ǹ yɛ̃ mɑ wi, Esekiɑsiwɑ u gungunu
kɔsukɑ kɑ Yinni Gusunɔn yãku yee te? Mɑ u
bu sɔ̃ɔwɑ u nɛɛ, yãku yee teeru tɔnɑn miyɑ
bɑ ko n dɑ de bu yiirɑ bu Yinni Gusunɔ sã
kpɑ bu nùn turɑre dɔ̃ɔ dokeɑ.
13 Adɑmɑ be, bɑ ǹ yɑɑye ye wi, Sɑnkeribu
kɑ win bɑɑbɑbɑ bɑ bwesenu kpuro kuɑ?
Nin bũnu nu kpĩɑ nu bu yɑrɑ sɑɑ win nɔmɑn
di?
14 Bwese ni win bɑɑbɑbɑ bɑ kɑm koosiɑ
sɔɔ, nin niren bũnɑ nu kpĩɑ nu bu yɑkiɑ win
nɔmɑn di ben tii bu kɑ sere nɛɛ, Gusunɔ ben
Yinni u koo bu yɑkiɑ.
15 Yen sɔ̃, bu ku de Esekiɑsi u bu nɔni
wɔ̃ke kpɑ u n bu gàrì seeyɑmɔ mɛsum. Bu
ku nùn nɑɑnɛ ko. Domi bweseru gɑrun
bũnu kun kpĩɑ nu tu wɔre win nɔmɑn di, ǹ
kun mɛ win bɑɑbɑbɑn nɔmɑn di. Kɑɑ sere
gere Yudɑbɑn bũnu?
16 Nge mɛyɑ Sɑnkeribun sɔmɔ be, bɑ
Yinni Gusunɔ kɑ win sɔm kowo Esekiɑsi
wɔmmɔ.

Sɑnkeribun sɔmɔbu bɑ Yinni Gusunɔ wɔmmɔ

(I mɑɑ mɛɛrio Sinɑmbu II, 19:14-19, Esɑi 37:14-20)

17 Sɑnkeribu u tireru yorɑ u kɑ Gusunɔ
Isireliban Yinni wɔmɛ. U nɛɛ, nge mɛ bwese
ni nu tien bũnu nu ǹ kpĩɑ nu nin tɔmbu
wɔre win nɔmɑn di, nge mɛyɑ Gusunɔ, Es-
ekiɑsin Yinni u ǹ mɑɑ kpɛ̃ u bu wɔrɑ win
nɔmɑn di.
18 Mɑ Sɑnkeribun sɔmɔ be, bɑ gbãrɑmɔ kɑ
dɑm kɑ Yudɑn bɑrum bu kɑ tɔmbu nɑndɑsiɑ
be bɑ wãɑ gbãrɑ ten sɔɔwɔ kpɑ bu wɑ bu
wuu ge mwɑ.
19 Bɑ Gusunɔ Yerusɑlɛmugibun Yinnin
gɑri mɔ̀ nge bwese ni nu tien bũu ni bɑ kɑ
tii sekɑ.

Asirigibu bɑ duki yɑkikirɑ

(I mɑɑ mɛɛrio Sinɑmbu II, 19:15,35-37, Esɑi 37:15,36-38)

20 Yerɑ Esekiɑsi kɑ Gusunɔn sɔmɔ Esɑi,
Amɔtin bii bɑ kɑnɑru wɔri gɑri yin sɔ̃ bɑ
Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue wɔllɔ.
21 Yerɑ Yinni Gusunɔ u gɔrɑdo goo gɔrɑ
u Asirigibun sɑnsɑni wɔri u ben tɑbu durɔ
wɔrugɔbɑ kɑ ben tɑbu sinɑmbu kɑ ben
wirugibu go. Yerɑ Asirin sinɑ boko u gɔsirɑ
u wurɑ win temɔ kɑ sekuru. Mɑ u dɑ win
bũu dirɔ. Miyɑ win tiin bibu bɑ nɑ bɑ nùn
kãɑsi bɑ go kɑ tɑkobi.
22 Nge mɛyɑ Yinni Gusunɔ u kɑ Es-
ekiɑsi kɑ Yerusɑlɛmugibu fɑɑbɑ kuɑ sɑɑ
Sɑnkeribun nɔmɑn di kɑ sere be bɑ tie
kpuron nɔmɑn di. Mɑ u bu kɔ̃su be bɑ kɑ
bu sikerenɛn sɔ̃.
23 Tɔn dɑbirɑ tɑ rɑ kɑ Yinni Gusunɔ
kɛ̃nu nɑɑwɛ Yerusɑlɛmuɔ kpɑ tu mɑɑ kɑ
Esekiɑsin tii kɛ̃ɛ gobiginu nɑɑwɑ. Sɑɑ yen
dɔmɑ ten di, u yĩsiru yɑrɑwɑ bwesenu
kpuro sɔɔ.

Esekiɑsin bɑndun kpeeru

(I mɑɑ mɛɛrio Sinɑmbu II, 20:1-21, Esɑi 38:1-8, 39)

24 Sɑɑ ye sɔɔ, Esekiɑsi u bɑrɑ sere u gɔɔ
turuku kuɑ. Mɑ u Yinni Gusunɔ kɑnɑ. Mɑ
Yinni Gusunɔ u nùn wisɑ, mɑ u nùn sɔm
mɑɑmɑɑkiginu kuɑ.
25 Adɑmɑ Esekiɑsi kun kue nge u durom
wɑ Yinni Gusunɔn min di. Mɑ u tii suɑ. Yerɑ
Yinni Gusunɔ u bu mɔru seesi wi kɑ Yudɑbɑ
kɑ Yerusɑlɛmugibu.
26 Ye u wɑ mɛ, yerɑ wi kɑ Yerusɑlɛmugibu
bɑ tii kɑwɑ. Mɑ Yinni Gusunɔn mɔru yɑ
doonɑ ben min di Esekiɑsin wɑɑti ye sɔɔ.
27 Esekiɑsi u dukiɑ bɑkɑ kɑ bɛɛrɛ bɑkɑ
wɑ. U sii geesu kɑ wurɑ kɑ kpee gobiginu
kɑ turɑrebɑ kɑsu kɑ tɛrɛnu kɑ gãɑ bwese
bwesekɑ ye yɑ wã.
28 U ɑlikɑmɑn birɑnu kuɑ, mɑ u tɑm kpɑm
kɑ gum beru yenu kuɑ mɑ u yɑɑ sɑbenu
bɑɑniren gɔ̃ru kuɑ kɑ sere nin dii yenu.
29 Mɑ u tii wusu bɑniɑ. U yɑɑ sɑbenu
wɑ dɑbi dɑbinu, kɛtɛbɑ kɑ yãɑnu kɑ bonu.
Domi Yinni Gusunɔ u nùn dukiɑ bɑkɑ wɛ̃.
30 Wiyɑ u mɑɑ Gihonin yɛru gèn nɔɔ gɑ
wãɑ gungurun berɑ giɑ kɔruɑ, mɑ u nɔɔ kpɔɔ
yɑbɑ Dɑfidin wuun sɔ̃ɔ duu yeru giɑ.

Ye Esekiɑsi u gɔ̃ru doke u ko kpuro, yɑ
nùn koorɑwɑ.

31 Adama sanam mɛ Babilonin sina boko
u sɔmɔbu mɔrisia u ka wa sɔm maamaaki ye
Yinni Gusunɔ u mɔ̀ Isireliɔ, yera Gusunɔ u
Esekiasi deri u ka wa ye ya wãa win gɔ̃ruɔ.
32 Ye Esekiasi u kuan sukum ka nge
mɛ u Gusunɔ sãwa ka naanɛ, ye kpuron
gari yi yorua Gusunɔn sɔmɔ Esai, Amɔtin
biin kãsinun tireru sɔɔ ka maa Isireliba ka
Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.
33 Esekiasi u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua
Dafidin bibun bweserun siku yerɔ bera gee
n gunum bo. Yerusalɛmugibu ka Yudaba ba
nùn gɔɔ swĩiya. Yen biru, win bii Manase u
bandu kɔsire kua.

33

Manase

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 21:1-18)

1 Manase u mɔwa wɔ̃ɔ wɔkura yiru
sanam mɛ u bandu di Yudaɔ. Ma u kua
wɔ̃ɔ weeraakuru ka nɔɔbu ban te sɔɔ
Yerusalɛmuɔ.
2 Kɔ̃sa u kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ.
Bwese ni Yinni Gusunɔ u gira Isireliban
wuswaan di nin kom kɔ̃sum mɛya u swĩi.
3 U wure u gungunu seeya ni win tundo
Esekiasi u kɔsuka. Ma u bũu wi ba mɔ̀ Baalin
yãku yenu kua ka bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten
bwãarokunu ni win tundo u raa kɔsuka. Ma
u kperi ka sɔ̃ɔ ka surun sãaru wɔri.
4 U bũu turanu bana Yinni Gusunɔn sãa
yerɔ tèn mi Yinni Gusunɔ u win yĩsiru doke
sere ka baadommaɔ.
5 U maa suru ka sɔ̃ɔ ka kperin yãku yenu
kua sãa yee ten yaari yiru ye sɔɔ.
6 U dera ba ka win bii tɔn durɔbu yãkuru
kua Hinɔmun wɔwaɔ. U ra ka wɛɛ ka guru
winu sɔroru ko kpa u dobo dobobа ko. U
gɔri sokobu yii be ba ra nùn sian gari sɔ̃. Ma
u kɔ̃sa mɔ̀ u dɔɔ ye ya Yinni Gusunɔn mɔru
seeya.
7 U win bũun bwãaroku kua u yi Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ. N deema Yinni Gusunɔ
u raa Dafidi ka win bii Salomɔɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
sãa yee teni ka Yerusalɛmu yeniwa na gɔsa
Isireliban suunu sɔɔ ya n ka nɛn yĩsiru sɔɔwa
sere ka baadommaɔ.
8 Na ǹ maa Isireliba yaramɔ saa ben tem
di mɛ na ben baababa wɛ̃ bà n gesi nɛn
woodaba ka nɛn gere mɛm nɔɔwamme ye
na Mɔwisi wɛ̃ u yorua.
9 Adama Manase u dera Yudaba ka
Yerusalɛmugibu ba ka Yinni Gusunɔ tonda,
ma ba kɔ̃sa kua n kere bwese ni Yinni
Gusunɔn tii u gira be Isireliban wuswaan
di.
10 Yinni Gusunɔ u ka Manase ka win
tɔmbu gari kua. Adama ba ǹ nùn swaa daki.
11 Yera Yinni Gusunɔ u Asirin sina bokon
tabu sinambu gɔra ba Manase mwa ba yɔni
doke, ma ba nùn bɔkua ka sii gandun yɔni
ba ka da Babiloniɔ.
12 Sanam mɛ u wãa nuku sankiranu sɔɔ,
yera u tii kawa Gusunɔ win baababan Yin-
nin wuswaaɔ. Ma u nùn kana.
13 Ma Yinni Gusunɔ u gɔ̃ru gɔsia u win
kanaru mwa, u ka nùn wura Yerusalɛmuɔ
win bandu sɔɔ. Saa ye sɔɔra Manase u gia
ma Gusunɔwa u sãa Yinni.
14 Yeniban biru, u gana bana Yerusalɛmun
tɔɔwɔ Gihonin sɔ̃ɔ duu yeru gia wɔwaɔ.
Gana ye, ya dawa sere kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀
Swɛ̃ɛ. Ma ya ka Yerusalɛmun wɔɔ bera ye ba
mɔ̀ Ofɛli sikerena. U dera gana ye, ya gunia
too. Ma u tabu sinambu doke Yudan wuu si
su gbãranu mɔ kpuro sɔɔ.
15 Ma u tɔn tukobun bũnun bwãarokunu
ka win tiiguu ge, ni u raa doke Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ kpuro wuna ka sere bũu
yãku yee ni u bana Yinni Gusunɔn sãa
yerun guurɔ Yerusalɛmuɔ. Ma u nu kasi kua
wuun biruɔ.
16 Yera u Yinni Gusunɔn yãku yeru wesia
sãa yerɔ. Ma u siarabun yãkunu kua. U
Yudaba wooda wɛ̃ bu Gusunɔ Isireliban
Yinni wi turo sã.
17 Saa ye sɔɔ, tɔmba yãkunu mɔ̀ gungunɔ,
adama Gusunɔ ben Yinniwa ba nu kuammɛ.
18 Ye Manase u kuan sukum ka kana te u
kua ka Yinni Gusunɔn gari yi win sɔmɔbu
ba nùn sɔ̃ɔwa, ye kpuro ya yorua Isireliban
sinambun faagin tireru sɔɔ.
19 Win kanaru ka nge mɛ Yinni Gusunɔ
u nùn wurari ka win toranu ka gunguu ni
u kua ka mɛm nɔɔbu sari te u kua ka sere
bwãaroku ni u seka ma u nu gira u sãwa
u sere tii kawa, ye kpuron gari yi yorua
Hosain tireru sɔɔ.
20 Yen biruwa Manase u kpuna u gu. Ma
ba nùn sikua win tiin dirɔ. Ma win bii Amɔɔ
u bandu kɔsire kua.

Amɔɔ u kua sina boko Yudaɔ
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 21:19-26)

21 Wɔ̃ɔ yɛndɑ yiruwɑ Amɔɔ u mɔ sɑnɑm mɛ u bɑndu di. Mɑ u kuɑ wɔ̃ɔ yiru bɑn te sɔɔ Yerusɑlɛmuɔ.
22 Kɔ̃sɑ u kuɑ Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ ngɛ win tundo Mɑnɑse. U bwãɑroku ni Mɑnɑse u kuɑ kpuro yãkuru kuɑ u sãwɑ.
23 U ǹ tii kɑwe Yinni Gusunɔn wuswɑɑɔ ngɛ mɛ win tundo u tii kɑwɑ. Adɑmɑ u win torɑnu sosimɔwɑ u dɔɔ.
24 Win sɔm kowobu bɑ nùn seesi mɑ bɑ nùn gɔ win dirɔ.
25 Adɑmɑ be bɑ nùn seesi bɑ gɔ mi, tɔmbɑ mɑɑ ben tii so bɑ gɔ. Mɑ bɑ win bii Yosiɑsi kɔsire kuɑ bɑndu sɔɔ.

34

Yosiɑsi

u kuɑ Yudɑbɑn sinɑ boko
(I mɑɑ mɛɛrio Sinɑmbu II, 22:1-2, 23:4-20)

1 Wɔ̃ɔ nɔɔbɑ itɑwɑ Yosiɑsi u mɔ sɑnɑm mɛ u bɑndu di. Mɑ u kuɑ wɔ̃ɔ tɛnɑ kɑ tiɑ bɑndu sɔɔ Yerusɑlɛmuɔ.
2 Geɑ u kuɑ Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ. Win sikɑdo Dɑfidin yirɑ sɔɔrɑ u sĩɑ mɑm mɑm. U ǹ yen gɑm gɛre.
3 Win bɑndun wɔ̃ɔ nɔɔbɑ itɑse sɔɔ, sɑnɑm mɛ u sãɑ ɑluwɑɑsi, u Gusunɔ win sikɑdo Dɑfidin Yinni kɑsum wɔri. Win bɑndun wɔ̃ɔ wɔkurɑ yiruse sɔɔ, u Yerusɑlɛmu kɑ Yudɑ dɛɛrɑsiɑbu toruɑ. U gunguu nìn mi bɑ rɑ bũnu sã kɔsukɑ kɑ nin bwãɑroku bwese bwesekɑ.
4 Bɑ bũu wi bɑ mɔ̀ Bɑɑlin yãku yenu kɔsukɑ win wuswɑɑɔ. Mɑ u bwãɑroku ni bɑ kuɑ sɔ̃ɔn sɔ̃ kɑ ni bɑ kuɑ kɑ sii gɑndu kɔsukɑ. U derɑ bɑ nu munkɑwɑ mɑ bɑ nin kɛ̃ki gurɑ bɑ wisi be bɑ nu sãɑmɔn sikɑn wɔllɔ.
5 Mɑ u bũu yãku kowobun kukunu sikiɑ u dɔ̃ɔ doke ben yãku yenɔ. Ngɛ mɛyɑ u kɑ Yudɑ kɑ Yerusɑlɛmu dɛɛrɑsiɑ.
6 Mɑnɑsen wusu sɔɔ kɑ Efɑrɑimugisɔ kɑ Simɛɔgisɔ kɑ Nɛfitɑligisɔ si su kuɑ bɑnsu, u bũu yãku yenu kɔsukɑwɑ
7 mɑ u bwãɑrokunu surɑrɑ mɑ bɑ nu kɔsukɑ muku muku nu kuɑ tuɑ. Mɛyɑ u mɑɑ bwãɑroku ni bɑ kuɑ sɔ̃ɔn sɔ̃ kɔsukɑ Isireliban tem kpuro sɔɔ. Mɑ u gɔsirɑ u wurɑ Yerusɑlɛmuɔ.

Yãku kowo tɔnwero

u woodɑn tireru wɑ
(I mɑɑ mɛɛrio Sinɑmbu II, 22:3-10)

8 Yosiɑsin bɑndun wɔ̃ɔ yɛndu yiru sɑrise sɔɔ, sɑnɑm mɛ u tem mɛ, kɑ Yinni Gusunɔn sãɑ yee te dɛɛrɑsiɑ u kpɑ, yerɑ u Sɑfɑni, Asɑlian bii gɔrɑ kɑ Mɑɑseyɑ wi u sãɑ wuun guro guro kɑ Yoɑsi, Yoɑkɑsin bii wi u sãɑ tire bero bu kɑ Gusunɔ win Yinnin sãɑ yeru sɔmɛ.
9 Tɔn be kpuro bɑ dɑ yãku kowo tɔnwero Hilikiyɑn mi. Mɑ bɑ nùn gobi wɛ̃ yi Lefibɑ bɑ rɑɑ mwɛɛrɑ Yinni Gusunɔn sãɑ yerun sɔ̃ sɑɑ Mɑnɑsen tem di kɑ Efɑrɑimun tem di kɑ Yudɑbɑn min di kɑ Isireliba kpuron min di kɑ Bɛnyɑmɛɛn tem di kɑ sere Yerusɑlɛmugibun min di.
10 Be bɑ sɔmbu te kpɑre berɑ bɑ gobi yi nɔmu sɔndiɑ mɑ bɑ yi sɔm kowobu wɛ̃ be bɑ sãɑ yee te sɔmmɔ.
11 Berɑ dãɑ dãkobu kɑ bɑnɔbu. Gobi yiyɑ bɑ koo kɑ kpee bɑkɑnu dwe kɑ dãɑ ye bɑ koo kɑ diɑ kpɛ ye Yudɑbɑn sinɑmbɑ sɑnkɑ.
12 Tɔn be, bɑ sɔmburu kuɑwɑ kɑ nɑɑnɛ. Yɑsɑti kɑ Abudiɑsi be bɑ sãɑ Lefibɑ, Mɛrɑrin bweseru sɔɔ kɑ Sɑkɑri kɑ Mɛsulɑmu, Kehɑtin bweseru sɔɔ, berɑ bɑ bu kpɑre.
13 Lefi be bɑ womusu kɑ dweebu yɛ̃, berɑ bɑ rɑ mɑɑ be bɑ rɑ sɔmunu sue nɔni doke kɑ sere mɑɑ sãɑ yee ten sɔm bwese bwesekɑn kowobu. Mɑ Lefibɑ gɑbu bɑ sãɑ tire yorobu kɑ sɔmɑn guro gurobu. Gɑbɑ mɑɑ sãɑ kɔnnɔn kɔ̃sobu.
14 Sɑnɑm mɛ bɑ dɑ bu kɑ gobi yi suɑ yi bɑ wɛ̃ Yinni Gusunɔn sãɑ yerun sɔ̃, yerɑ yãku kowo Hilikiyɑ u woodɑn tireru wɑ tè Yinni Gusunɔ u rɑɑ Mɔwisi wɛ̃.
15 Yerɑ Hilikiyɑ u Sɑfɑni, tire yoro sɔ̃ɔwɑ u nɛɛ, nɑ woodɑn tireru wɑ Yinni Gusunɔn sãɑ yerɔ. Mɑ Hilikiyɑ u tu suɑmɑ u Sɑfɑni wɛ̃.
16 Mɑ Sɑfɑni u tire te suɑ u kɑ sinɑ boko dɑɑwɑ. Mɑ u nùn sɔ̃ɔwɑ u nɛɛ, wunɛn sɔm kowobu bɑ kuɑ kpuro ye ɑ bu yiire.
17 Bɑ tɔn be ɑ sãɑ yee ten sɔmburu nɔmu sɔndiɑ kɑ tɔn be bɑ sɔmɑ mɔ̀ mi, gobi yi wɛ̃.
18 Yen biru, yãku kowo Hilikiyɑ u mɑɑ mɑn tireru gɑru wɛ̃.
Mɑ Sɑfɑni u tu gɑrɑ sinɑ bokon wuswɑɑɔ.

Yosiɑsi u tɔmbu gɔrɑ

bu bikiɑru ko Huludɑn mi
(I mɑɑ mɛɛrio Sinɑmbu II, 22:11-20ɑ)

19 Sɑnɑm mɛ sinɑ boko u woodɑ yen gɑri nuɑ, yerɑ u win yãnu nɛnuɑ u kɑrɑnɑ nuku sɑnkirɑnun sɔ̃.
20 Yerɑ sinɑ boko u Hilikiyɑ kɑ Akikɑmu, Sɑfɑnin bii kɑ Abudoni, Miseen bii kɑ tire

yoro Safani ka Asaya win sɔm kowo sɔ̃ɔwa
u nɛɛ,
21 i doo i bikiaru ko Yinni Gusunɔn mi
Isireliba ka Yuda be ba tien sɔ̃ tire te sa wa
minin garin sɔ̃. Domi Yinni Gusunɔ u ka
sun mɔru mɔ̀ ya kpã yèn sɔ̃ bɛsɛn baababa
ba ɲ̀ win gari mɛm nɔɔwɛ. Ba ɲ̀ kue nge mɛ
ya yorua woodan tire te sɔɔ.
22 Hilikiya ka tɔn be sina boko u gɔsa
mi, ba da Gusunɔn sɔmɔ tɔn kurɔ Huludan
mi. Huluda wi, u sãawa Salumun kurɔ,
Tokehatin bii, Hasira wi u ra sãa yãnu kɔ̃sun
debubu. Huluda wi, u wãawa Yerusalɛmun
wɔɔ beri kpaaɔ. Sanam mɛ ba nùn sɔ̃ɔwa ye
ba kĩ,
23 yera u bu wisa u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ
Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, i durɔ wi u
bɛɛ gɔrima sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ,
24 u koo de kɔ̃sa ka bɔ̃ri yi tem mɛn
tɔmbu deema yi yi yorua tireru sɔɔ tè i gara
Yudaban sina bokon wuswaaɔ.
25 Domi ba nùn biru kisi ba da ba bũnu
turare dɔ̃ɔ dokeammɛ. Ma ba win mɔru
seeya ka bwãaroku ni ba tii kua ba sãamɔ.
Yen sɔ̃, u ko n ka tem mɛn tɔmbu mɔru
sãawa, ya ɲ̀ suremɔ.
26-27 Adama i ko i Yudaban sina boko wi u
bɛɛ gɔrima i ka bikiaru ko Yinni Gusunɔn mi
sɔ̃ i nɛɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni u nɛɛ, u win
kanaru mwa. Domi ye u win woodan gari
yi nua, yi win gɔ̃ru taarɛ wɛ̃, ma u tii kawa
Gusunɔn wuswaaɔ, ma u win yaberu nɛnua
u karana nuku sankiranun sɔ̃, ma u swĩ wi,
Gusunɔn wuswaaɔ.
28 Tɛ̃, Gusunɔ wi, u koo de u gbi bɔri
yɛndu sɔɔ kpa bu nùn sike win sikirɔ. Win
nɔni kun wahala ye wasi ye u koo de yu
Yerusalɛmu ka yen tɔmbu deema.

Yosiasi u wure u ka Gusunɔ

arukawani bɔkua
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 22:20b-23:3)

Yera Hilikiya ka wigibu ba ka sina boko
gari yi daawa.
29 Ma sina boko u gɔra bu Yudaba ka
Yerusalɛmun guro gurobu kpuro mɛnna.
30 Yen biru, u da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ
ka Yudaba ka Yerusalɛmugibu kpuro ka
yãku kowobu ka Lefiba tɔmbu kpuro gesi,
saa bukurobun di n ka da bibɔ. Ma u be
kpuro Yinni Gusunɔn woodan tire te garia
te ba wa sãa yee ten mi.
31 Yera sina boko u yɔ̃ra win turaru wɔllɔ,
ma u ka Yinni Gusunɔ arukawani bɔkua u
nɛɛ, u koo wi, Yinni Gusunɔn woodaba ka
win gere swĩiwa ka win gɔ̃ru kpuro ka win
bwɛ̃ra kpuro kpa u ka gari yi mɛm nɔɔwa yi
ba yorua woodan tire te sɔɔ.
32 Ma u dera tɔn be ba wãa Yerusalɛmuɔ
ka Bɛnyamɛɛn temɔ ba dua arukawani ye
sɔɔ. Ma ba kua nge mɛ Gusunɔ ben
baababan Yinnin arukawani ye, ya gerumɔ.
33 Yosiasi u bũnun bwãarokunu kɔsuka ni
Isireliba ba waama tem tukum di. Ma u
be ba wãa Isireliɔ kpuro tilasi kua bu ka
Gusunɔ ben Yinni sã. Win wãarun tɔ̃ru
kpuro sɔɔ, ba ɲ̀ gɛre Yinni Gusunɔn yiran di.

35

Yosiasi

u Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru di
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 23:21-23)

1 Yosiasi u Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru di
Yerusalɛmuɔ Yinni Gusunɔn sɔ̃. Ba ten
yãku yɛɛ sakirawa wɔ̃ɔn suru gbiikoon sɔ̃ɔ
wɔkura nnɛse sɔɔ.
2 U yãku kowobu doke ben sɔmburu sɔɔ.
Ma u bu dam kã bu ka Yinni Gusunɔn sãa
yerun sɔmburu ko.
3 U Lefi be ba gɔsa nɛnɛm Yinni Gusunɔn
sɔ̃ ba Isireliba keu sɔ̃ɔsimɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i
Yinni Gusunɔn woodan kpakoro dɛɛra te
dokeo sãa yerɔ tè Salomɔɔ Dafidi Isireliban
sina bokon bii u bana. I ɲ̀ maa tu suamɔ
senɔ. I de bɛɛ ka bɛɛn tɔmbu i Gusunɔ bɛɛn
Yinni sã.
4 I de i n sɔɔru sãa yɛnu ka yɛnu ka nge
mɛ Dafidi Isireliban sina boko ka win bii
Salomɔɔ ba bɛɛ bɔnu kua ba yorua.
5 I de i bɛɛn ayeru mwa sãa yerɔ yɛnu
ka yɛnu nge mɛ ba bɛɛn mɛro bisibu Lefiba
bɔnu sãa.
6 Bɛɛya i ko i Gɔɔ sararibun yãku yɛɛ
sakiri. Yen sɔ̃, i de i tii dɛɛrasia, kpa i ten
sɔɔru ko bɛɛn mɛro bisibun sɔ̃ nge mɛ Yinni
Gusunɔ u Mɔwisi wooda wɛ̃.
7 Yosiasi u tɔn be ba wãa mi yãanu ka
bonu wɛ̃ nɔrɔbun suba tɛna (30.000) ka
sere kɛtɛba nɔrɔbun suba ita (3.000) bu
ka ye kpuro Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru ko.
Yaa sabe ni kpuro nu weewa sina bokon
arumanin di.
8 Win sina bwãabu ba tɔmbu ka yãku
kowobu ka Lefiba kɛ̃nu kã ka nuku tia.
Ma sãa yerun wirugibu, Hilikiya ka Sakari

ka Yehiɛli ba yãku kowobu yãanu nərəbun suba yiru ka nata (2.600) ka sere kɛtɛba gooba wunəbu (300) wɛ̃.

9 Konania ka Semaya ka Nɛtanɛɛli ka ben mɛro bisibu Lefiban wirugibu, Hasabia ka Yeyɛli ka Yosabadi ba Lefiba yãanu nərəbun suba nəəbu (5.000) ka kɛtɛba nɛɛra wunəbu (500) wɛ̃.

10 Wee nge mɛ ba tõə baka ten kpunaa koosina. Yãku kowobu ka Lefiba ba ben ayeru sua wuu wuuka nge mɛ sina boko u gerua.

11 Ba Gəə sararibun yɛɛ go. Ma yãku kowobu ba yɛm yɛ̃kamə mɛ Lefiba ba bu tĩimə. Yen biru, ma Lefi be, ba yɛɛ yi kokumə.

12 Ba yãku dõə mwaararuginun yɛɛ yi nɛnɛm bu ka ye təmbu wɛ̃ yɛnu ka yɛnu kpa bu ka ye Yinni Gusunə yãkuru kua nge mɛ ba yorua woodan tireru səə te Yinni Gusunə u Məwisi wɛ̃. Nge mɛya ba maa kua ka kɛtɛba.

13 Ba Gəə sararibun yãku yaa ye wõəwa nge mɛ wooda ya gerua. Yen biru, ba yaa ye ba wĩa nɛnɛm Yinni Gusunən sõ yikua. Ma ba yande ye təmbu kpuro bənu kua.

14 Yen biruwa ba ben tiigia ka yãku kowobugia yikua. Domi yãku kowo Aronin bibu ba səmburu kua sere ka wõkurə. Ba yãku dõə mwaararuginu ka yaa gum yãkunu mò. Yen sõna Lefiba ba bu yaa yikuamme.

15 Wom kowo Asafun bibu ba wãa ben ayerə nge mɛ Dafidi ka Asafu ka Hemani ka Yedutum, sina bokon bwisi kɛ̃ə ba wooda yi. Ma kənnən kõsobu ba yõ kənnə baageren mi. Ba ɲ doone ben ayerun di, domi Lefiba ba bu ben dĩanu kuamme.

16 Nge mɛya ba kpunaa yi dəma te, bu ka Gəə sararibun tõə bakaru di, kpa bu yãku dõə mwaararuginu ko Yinni Gusunən yãku yerə nge mɛ sina boko u wooda yi.

17 Isireli be ba wãa mi kpuro ba Gəə sararibun tõə bakaru di dəma te, ma ba pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia doken tõə bakaru di sõə nəəba yiru.

18 Saa Gusunən səmə Samuɛlin waatin di sere n ka gisə girari, ba ɲ Gəə sararibun tõə bakaru garu diire mɛ Isireliə. Mɛya sina boko goo maa sari Isireliə wi u Gəə sararibun tõə bakaru diire nge Yosiasi ka yãku kowobu ka Lefiba ka Yudaba ka Isireliba be ba wãa Yerusalɛmuə dəma te.

19 Yosiasin bandun wõə yɛndu yiru sarise səərа ba Gəə sararibun tõə baka te di.

Yosiasin bandun kpeeru
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 23:28-30)

20 Ye Yosiasi u Yinni Gusunən sãa yee te sənwa u kpa, yen biruwa Egibitin sunə Nɛko u seewa u tabu dəə Kaakemisiə, daa te ba mò Efaratiə. Yera Yosiasi u seewa u nùn wərim da mi.

21 Yera Nɛko u nùn səməbu gəria u nɛɛ, mba n sun məəsinɛ nɛ ka wunɛ Yudaban sina boko. Domi n ɲ wunɛ na tabu wərim wee gisə. Yɛnu ge ga ka man tabu mò, gera na wərim dəə. Yinni Gusunəwa u man sõəwa u nɛɛ, n doo fuuku. Yen sõ, a ku ka Gusunə gabirina wi u ka man wãa, kpa u ku raa nun kam koosia.

22 Adama Yosiasi u yina u nùn deri. U ɲ Nɛkon gari yi wure yi yi wee Yinni Gusunən min di. Ma u tii kəsa bu ku ka nùn tubu. U da u Nɛko tabu wəri wəwaə ye ba mò Mɛgido.

23 Yera tɛn towobu ba Yosiasi twee. Ma u win səm kowobu sõəwa u nɛɛ, i ka man doonə minin di, domi ba man mɛɛra kua ya kpã.

24 Win səm kowobu ba nùn sua saa win tabu kɛkɛn di ma ba nùn doke win tabu kɛkɛ gaa səə ba ka da Yerusalɛmuə. Ma u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua win baababan sikaə. Ma Yudaba ka Yerusalɛmugibu ba win gəə swĩ.

25 Yeremi u gəə swĩ Yosiasin sõ. Ma wom kowobu, tən durəbu ka tən kurəbu ba Yosiasi doke gəə swĩin womusu səə sere ka gisə. Su kua wororu Isireliə. Womu si, su wãa ben gəə swĩin womusun tireru səə.

26-27 Ye Yosiasi u kuan sukum, ye u gbia u kua ka ye u kua dãku te, ka nge mɛ u Gusunə sãwa ka naanɛ nge mɛ Yinni Gusunən woodan tirera gerua, ye kpuron gari yi yorua Isireliba ka Yudaban sinambun faagin tireru səə.

Yoakasi ka Yoyakimu

ka Yoyakini ba bandu di

ba wɛ̃ɛna
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 23:30-24:17)

36

1 Tɔmba Yoakasi, Yosiasin bii sua ma
ba nùn kua sunɔ win tundon ayerɔ
Yerusalɛmuɔ.
2 Yoakasi u mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda ita sanam mɛ
u bandu di Yudaɔ. Ma u kua suru ita ban te
sɔɔ Yerusalɛmuɔ.
3 Egibitin sunɔwa u nùn bandu yara. Ma
u win tɔmbu sii geesun tɔnnu ita ka wuran
kilo tɛna bure bu kɔsia wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ.
4 Yen biruwa u Yoakasi win wɔnɔ,
Eliakimu sua u kɔsire kua bandu sɔɔ. Ma u
nùn yĩsi kpaaru kã̃ Yoyakimu. Ma u Yoakasi
sua u ka da Egibitiɔ.

Yoyakimu

u kua Yudaban sina boko

5 Yoyakimu u mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda nɔɔbu
sanam mɛ u bandu di Yudaɔ, ma u kua wɔ̃ɔ
wɔkura tia bandu sɔɔ. Kɔ̃sa u kua Gusunɔ
win Yinnin nɔni sɔɔ.
6 Yera sɔ̃ɔ teeru Babilonin sina boko,
Nɛbukanɛsaa u na u Yoyakimu tabu wɔri.
Ma u nùn mwa u bɔkua ka sii gandun yɔni
u ka da Babiloniɔ.
7 Nɛbukanɛsaa u Yinni Gusunɔn sã̃a
yerun dendi yã̃nu gura u ka da u yi win sina
kpaarɔ.
8 Ye Yoyakimu u kuan sukum ka kɔ̃sa ye
u kua, ye kpuron gari yi yorua Isireliba ka
Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ. Yen
biru, win bii Yoyakiniwa u bandu kɔsire
kua.

Yoyakini

u kua Yudaban sina boko

9 Wɔ̃ɔ nɔɔba itawa * Yoyakini u mɔ saa ye
u bandu di. Ma u kua suru ita ka sɔ̃ɔ wɔkuru
ban te sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Kɔ̃sa u kua Yinni
Gusunɔn nɔni sɔɔ.
10 Ye n kua wɔ̃ɔ kpɔɔ, yera Nɛbukanɛsaa
Babilonin sina boko u na u Yoyakini mwa
u ka da Babiloniɔ. Ma u Yinni Gusunɔn
sã̃a yerun dendi yã̃nu ganu gura. Ma u
Yoyakinin baa yã̃kabu Sedesiasi kua sunɔ
Yudaban suunu sɔɔ Yerusalɛmuɔ.

Sedesiasi u bandu di Yudaɔ

(I maa mɛɛrio Sinambu II, 24:18-25:21, Yeremi 39:1-10, 52:1-27)

11 Sedesiasi u mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda tia sanam
mɛ u bandu di Yudaɔ. Ma u kua wɔ̃ɔ wɔkura
tia ban te sɔɔ Yerusalɛmuɔ.
12 Kɔ̃sa u kua Gusunɔ win Yinnin
wuswaaɔ. U ṅ tii kawe Gusunɔn sɔmɔ
Yeremin wuswaaɔ wi u ra nùn Yinni
Gusunɔn gari sɔ̃.
13 U swaa taaya, ma u gɔ̃ru bɔbia. U ṅ
win gɔ̃ru wesie Gusunɔ Isireliban Yinnin
mi gia. U mam Nɛbukanɛsaa seesiwa wi u
nùn bɔ̃rusia ka Yinni Gusunɔn yĩsiru sanam
mɛ ba arukawani bɔkumɔ.
14 Yã̃ku kowobun wirugibu ka Yuda be
ba tie kpuro ba kɔ̃sa kua ya kpã̃. Domi
ba tɔn tukobun komanu swĩi. Ma ba
Yinni Gusunɔn sã̃a yeru disi doke te u gɔsa
Yerusalɛmuɔ.
15 N deema Gusunɔ ben baababan Yinni
wi, u bu kirɔ kua yee yellun di saa win
sɔmɔbun min di. Domi u kĩ u win tɔmbu ka
win sã̃a yee te faaba ko.
16 Adama ba Yinni Gusunɔn sɔmɔ be yɛ̃ɛ
ba yaakoru koosi. Ba ben gari atafiiru kua
sere Yinni Gusunɔn tii u ka bu mɔru kua ye
ba ṅ kpɛ̃ bu suresia.
17 Yera Yinni Gusunɔ u dera Nɛbukanɛsaa,
Babilonin sina boko u bu tabu wɔri, ma
u ben aluwaasiba takobinu sɔkura u go
ben sã̃a yerɔ. U ṅ goo deri, aluwaasiba
ka wɔndiaba ka durɔ tɔkɔnu. Be kpurowa
Yinni Gusunɔ u bɛri win nɔmaɔ.
18 Nɛbukanɛsaa u Yinni Gusunɔn sã̃a
yerun arumani gura baka ka piibu ka ben
sina kpaarun arumani ka sina bokon tiigia
ka sere maa win sina bwã̃abugia.
19 Ma ba Yinni Gusunɔn sã̃a yeru ka
Yerusalɛmun dii geenu dɔ̃ɔ sɔka. Ma ba yen
gã̃a geenu kɔsuka. Ma ba yen gbã̃raru sura.
20 Nɛbukanɛsaa u be ba ṅ go tabu sɔɔ gura
u ka da Babiloniɔ. Ma ba kua wi ka win
bibun yobu sere Pɛɛsiba ba ka bandu di.
21 Nge mɛya Yinni Gusunɔn gari yi ka
koora yi win sɔmɔ Yeremi u raa gerua u nɛɛ,
ba koo Yudaba yoru mwa kpa tem mɛ, mu
wa mu sanam wɛ̃ragim di kpa mu wɛ̃ra sere
wɔ̃ɔ wata ka wɔkuru, wahala ye mu raa wan
sɔ̃.

Sirusi u Yudaba wooda wɛ̃

bu wura ben temɔ

22 Sirusi, Pɛɛsin sina bokon bandun wɔ̃ɔ
gbiikuu sɔɔ, yera Yinni Gusunɔ u gɔ̃ru doke
u win gari yibia yi u raa gerua saa win gɔro
Yeremin nɔɔn di. Ma u doke Sirusin gɔ̃ruɔ

* **36:9** ***wɔ̃ɔ nɔɔba itawa*** - Sinambu II, 24:8 ya nɛɛ, Yoyakini u mɔwa wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka ita sanam mɛ u bandu di.

bu kɑ gɑri yini yore. Mɑ bɑ yi kpɑrɑ win tem kpuro sɔɔ.

23 Yi nɛɛ, ɑmɛniwɑ Sirusi, Pɛɛsin sinɑ boko u gerɑ. U nɛɛ, Gusunɔ Wɔrukoo u mɑn hɑdunian bɑnnu kpuro wɛ̃. Mɑ u mɑn yiire n nùn sãɑ yeru bɑniɑ Yerusɑlɛmuɔ Yudɑbɑn temɔ. Yen sõ, be bɑ sãɑ Isireliba kpuro bu wuro Yerusɑlɛmuɔ kpɑ Gusunɔ ben Yinni u n kɑ bu wãɑ.

ƐSIDARASI

Ɛsidarasin tireru, Isireliban bandun gari yirusen mi n tiewa ta fɛɛrisi. Tire ten gari sun sɔ̃ɔmɔwa nge mɛ Yuu be ba raa yoru mwɛɛra ba ka da Babiloniɔ ben gaba ka wurama yorun di Yerusalɛmuɔ. Beya ba wure ba Yinni Gusunɔn sãaru seeya. N deema Babilonin sina boko Sirusiwa u wooda ye wɛ̃ ba ka wurama Yerusalɛmuɔ ba Yinni Gusunɔn sãa yeru seeya.

Yeniban biru sina boko Aatasɛsi u dera Yuu gabu ba maa gɔsirama Babilonin di ba wurama Yerusalɛmuɔ. Ɛsidarasiwa u sãa ben kparo. Ɛsidarasi wi, u Yinni Gusunɔn woodan yɛ̃ru mɔ. U dera ba gãa dabinu sɔnwa sãarun swaa sɔɔ ka ben wãasinaa sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Isireli be ba gbia ba wurama yorun di, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Isireliba ba wure ba Yinni Gusunɔn sãa yeru seeya, wiru 3n di sere wiru 6.
3. Ɛsidarasi u gɔsirama Yerusalɛmuɔ ka Yuu gabu, wiru 7n di sere wiru 10.

Sirusi u Yudaba wooda wɛ̃ bu wura ben temɔ

1 Sirusi Pɛɛsin sina bokon bandun wɔ̃ɔ gbiikuu sɔɔ, Yinni Gusunɔ u gɔ̃ru doke u win gari yibia yi u raa gerua saa win sɔmɔ Yeremin nɔɔn di. Ma u doke Sirusin gɔ̃ruɔ bu ka gari yini yore. Ma ba yi kpara win tem kpuro sɔɔ.

2 Yi nɛɛ, amɛniwa Sirusi Pɛɛsin sina boko u gerua. U nɛɛ, Wɔrukoo u man handunian bannu kpuro wɛ̃. Ma u man yiire n nùn sãa yeru bania Yerusalɛmuɔ Yudaban temɔ.

3 Yen sɔ̃, be ba sãa Isireliba kpuro bu doo Yerusalɛmuɔ kpa bu Gusunɔ ben Yinni sãa yeru bania mi, domi miya ba ra nùn yãkuru kue. Kpa u n ka bu wãa.

4 Bèn mi Isireli be ba tie ba wãa kpuro ba koo bu somiwa ka sii geesu ka wura ka yaa sabenu ka gãa nìn bukata ba ko n mɔ ka sere maa kɛ̃ɛ ni ba koo wɛ̃ ka kĩru sãa yee ten banan sɔ̃.

5 Saa ye sɔɔra Yudaba ka Bɛnyamɛɛban yɛnu yɛ̃robu ka yãku kowobu ka Lefiba ba sɔɔru kua, be kpuro gesi, be Yinni Gusunɔ u seeya bu ka da bu win sãa yeru bani Yerusalɛmuɔ.

6 Bèn mi ba raa wãa, ma ba bu somi ka dendi yãa wuraginu ka sii geesuginu ka yaa sabenu ka gãa nìn bukata ba ko n mɔ mɔ ka gãa geenu kpuro gesi ka sere kɛ̃ɛ ni ba wɛ̃ ka kĩru.

7 Ma sina boko Sirusi u bu Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãnu kpuro wesia ni Nɛbukanɛsaa u raa gurama Yerusalɛmun di u ka da u yii win bũu dirɔ.

8 Sirusi wi, u dera win arumani bero Miteredati u ye kpuro gurama ma u ye gara u Sesibasaa wɛ̃ wi u sãa Yudaban sina bii turo.

9 Ye u bu wesia mi, yera gbɛ̃ɛ wuraginu tɛna ka gbɛ̃ɛ sii geesuginu nɔrɔbu (1.000) ka wobunu tɛna tia sari

10 ka nɔri wuragii tɛna ka nɔri sii geesugii nɛɛru ka wɔkuru (410) ka sere dendi yãnu ganu nɔrɔbu (1.000).

11 Dendi yãa ni kpuro ni ba kua ka wura ka sii geesu, yen geera kuawa nɔrɔbun suba nɔɔbu ka nɛɛru (5.400). Sesibasaa u ka ye kpuro da sanam mɛ be, Isireli be ba yoru mwɛɛra ba wurɔ Yerusalɛmuɔ.

Yuu be ba wurama

Yerusalɛmuɔ

2

1 Isireli be Nɛbukanɛsaa Babilonin sina boko u yoru mwɛɛra u ka da Babiloniɔ ben dabira wurama Yerusalɛmuɔ Yudaɔ ma ben baawure u da u sina win wuuɔ.

2 Tɔn be ba bu kpare ba ka wurama Yerusalɛmuɔ mi, bera Sorobabɛli ka Yosue ka Nɛɛmi ka Seraya ka Relaya ka Maadose ka Bilisani ka Misipaa ka Bigifai ka Rehumu ka Baana. Isireli be kpuron geeru wee bwese kɛra ka bwese kɛra.

3 Pareɔsin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba yiru ka wunɔbu ka wata ka wɔkura yiru (2.172).

4 Sefatian bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu gooba wunɔbu ka wata ka wɔkura yiru (372).

5 Arasin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nata ka wunɔbu ka wata ka wɔkura nɔɔbu (775).

6 Parati Mɔabun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba yiru ka nɛnɛ ka wɔkura yiru (2.812). Tɔn be, ba sãawa Yoabu ka Yosuen sikadominu.

7 Elamun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka goobu ka weeraakuru ka nnɛ (1.254).

8 Satun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɛnɛ
ka wunɔbu ka weeru ka nɔɔbu (945).
9 Sakain bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nata
ka wunɔbu ka wata (760).
10 Banin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nata
ka weeru ka yiru (642).
11 Bebain bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nata
ka yɛnda ita (623).
12 Asigadin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu
nɔrɔbu ka goobu ka yɛnda yiru (1.222).
13 Adonikamun bweseru sɔɔ, ba sãawa
tɔmbu nata ka wata ka nɔɔba tia (666).
14 Bigifain bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu
nɔrɔbun suba yiru ka weeraakuru ka nɔɔba
tia (2.056).
15 Adinin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu
nɛɛru ka weeraakuru ka nnɛ (454).
16 Atɛɛn bweseru sɔɔ, be ba sãa Esekiasin
yɛnugibu ba sãawa tɔmbu wunɔbu yiru
sari.
17 Bɛsain bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu
gooba wunɔbu ka yɛnda ita (323).
18 Yoran bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu
wunɔbu ka wɔkura yiru (112).
19 Hasun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu
goobu ka yɛnda ita (223).
20 Gibaan bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu
wɛnɛ ka wɔkura nɔɔbu.
21 Bɛtelehɛmugibu ba sãawa tɔmbu wunaa
teeru ka ita (123).
22 Nɛtofagibu ba sãawa tɔmbu weeraakuru
ka nɔɔba tia.
23 Anatɔtugibu ba sãawa tɔmbu wunaa
teeru ka nɔɔba ita (128).
24 Asimafɛtigibu, ba sãawa tɔmbu weeru ka
yiru.
25 Kiriati Arimugibu ka Kefiragibu ka
Beerɔtugibu ba sãawa tɔmbu nata ka
wunɔbu ka weeru ka ita (743).
26 Ramagibu ka Gebagibu ba sãawa tɔmbu
nata ka yɛnda tia (621).
27 Mikimasigibu ba sãawa tɔmbu wunaa
teeru ka yiru (122).
28 Betɛligibu ka Ayigibu ba sãawa tɔmbu
goobu ka yɛnda ita (223).
29 Nɛbogibu ba sãawa tɔmbu weeraakuru
ka yiru.
30 Magibisigibu ba sãawa tɔmbu wunaa
weeru ka wɔkura nɔɔbu ka tia (156).
31 Elamu goon bweseru sɔɔ maa, ba sãawa
tɔmbu nɔrɔbu ka goobu ka weeraakuru ka
nnɛ (1.254).
32 Harimun bibun bweseru sɔɔ, ba sãawa
tɔmbu gooba wunɔbu ka yɛndu (320).
33 Lodugibu ka Hadidigibu ka Onɔɔgibu ba
sãawa tɔmbu nata ka wunaa teeru ka nɔɔbu
(725).
34 Yerikogibu ba sãawa tɔmbu gooba
wunɔbu ka weeru ka nɔɔbu (345).
35 Senaagibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba
ita ka nata ka tɛna (3.630).
36 Yãku kowobu Lefiban bweseru sɔɔ be
ba sãa Yedayan bibu be ba sãa Yosuen
yɛnugibu, ba sãawa tɔmbu nɛnɛ ka wunaa
wata ka wɔkura ita (973).
37 Imɛrin bibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka
weeraakuru ka yiru (1.052).
38 Pasurin bibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka
goobu ka weeru ka nɔɔba yiru (1.247).
39 Harimun bibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka
wɔkura nɔɔbu ka yiru (1.017).
40 Lefiba sɔɔ, be ba sãa Yosue ka Kadimiɛli,
Hodafian sikadominu, ba sãawa tɔmbu
wata ka wɔkura nnɛ (74).
41 Lefi be sɔɔ, be ba sãa wom kowobu
Asafun sikadominu ba sãawa tɔmbu wunaa
teeru ka nɔɔba ita (128).
42 Lefi be sɔɔ, be ba ra sãa yerun kɔnnɔsu
kɔ̃su, bera Salumun debuminu ka Atɛɛ ka
Talumɔɔ ka Akubu ka Hatita ka Sobai. Be
kpuro ba sãawa tɔmbu wunaa teeru ka
wɔkura nɔɔbu ka nnɛ (139).
43 Be ba wãa Nɛtinin bweseru sɔɔ, ben
sikadobara Sisa, ka Hasufa ka Tabaɔtu
44 ka Kɛrɔsi ka Siaa ka Padoni
45 ka Lebana ka Hagaba ka Akubu
46 ka Hagabu ka Samulai ka Hananu
47 ka Gidɛli ka Gasara ka Reaya
48 ka Resini ka Nɛkoda ka Gasamu
49 ka Usa ka Paseaki ka Besai
50 ka Asina ka Mɛhunimu ka Nɛfusimu
51 ka Bakibuki ka Hakufa ka Haahuru
52 ka Basilutu ka Mɛhida ka Haasa
53 ka Baakɔsi ka Sisera ka Tamaa
54 ka Nɛtisa ka Hatifa.
55 Be ba sãa Salomɔɔn sɔm kowobun bibun
sikadoba, bera Sotai ka Soferɛti ka Peruda
56 ka Yaala ka Daakoni ka Gidɛli
57 ka Sefatia ka Hatili ka Pokerɛti
Hatisebaimu ka Ami.
58 Salomɔɔn sɔm kowo ben bibu ka Nɛtini
be, be kpuro ba sãawa tɔmbu gooba
wunɔbu ka wɛnɛ ka wɔkura yiru (392).
59-60 Tɔmbu nata ka weeraakuru ka yiru
(652) be ba sãa Delaya ka Tobiya ka Nɛkodan
bweseru ba wurama Tɛli Mɛlan di ka Tɛli
Asan di ka Kerubu Adanin di ka Imɛrin di

ba ɲ̀ kpĩa ba ben bweserun tɔ̃ka wunanɛ bu ka sɔ̃ɔsi ma ben tii ba sãawa Isireliba.

61-62 Yãku kowobu sɔɔ, gaba ben bweserun tɔ̃ka kasu ba bia, ma ba bu yara yãku sɔmburun di. Bera, Habayan bweseru ka Hakɔtugiru ka Baasilaigiru. Ba bwese te soka Baasilai yèn sɔ̃ ben sikado u Baasilai Galadigiin bii wɔndia sua kurɔ.

63 Ma tem mɛn kparo u nɛɛ, ma n kun mɔ yãku kowo goo u kpĩa u bikiaru kua ka urimu ka tumimu, ben goo kun yãku dĩanu dimɔ.

64 Tɔn be kpuro ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka yiru ka gooba wunɔbu ka wata (42.360).

65 Ben sɔm kowobun geeru ta sãawa nɔrɔbun suba nɔɔba yiru ka gooba wunɔbu ka tɛna ka nɔɔba yiru (7.337). Be sɔɔ, wom kowoba sãawa goobu (200) tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu.

66 Ba dumi mɔwa nata ka wunaa teeru ka wɔkura nɔɔbu ka tia (736) ka birakɔsu goobu ka weeru ka nɔɔbu (245)

67 ka maa yooyoosu nɛɛru ka tɛna ka nɔɔbu (435) ka kɛtɛkunu nɔrɔbun suba nɔɔba tia ka nata ka wunaa teeru (6.720).

68 Ye Isireliba ba tura Yerusalɛmuɔ, yera yɛnu yɛ̃robu gabu ba ka Yinni Gusunɔ kɛ̃ru naawa bu ka win sãa yeru bani mi ta raa wãa.

69 Baawure u win kɛ̃ru wɛ̃wa nge mɛ win mɔra nɛ sãa yee ten sɔmburun sɔ̃. Kɛ̃ɛ ni kpuro nu kua wuran gobi nɔrɔbun suba wata ka tia (61.000) ka sii geesun kilo nɔrɔbun suba yiru ka nɛɛra wunɔbu (2.500) ka yãku kowon takoba wunɔbu (100).

70 Yãku kowobu ka Lefiba ka Isireli be ba tie ka wom kowobu ka be ba ra kɔnnɔsu kɔ̃su ka Nɛtiniba, be kpuro ba sinawa ben wusɔ mi ba raa wãa, Isireliba kpuro gesi.

Yosue ka Sorobabɛli

ba Yinni Gusunɔn sãaru seeya

3

1 Sanam mɛ wɔ̃ɔn suru nɔɔba yiruse ya tunuma, yera Isireli be ba wãa ben wusɔ ba nɔɔ tia kua ba mɛnna Yerusalɛmuɔ.

2 Yãku kowo Yosue, Yosadakin bii ka win yãku kowosibu ka Sorobabɛli, Sealitiɛlin bii ka win mɛro bisibu ba Yinni Gusunɔn yãku yeru bana seewa bu ka yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko mi nge mɛ ba yorua Gusunɔn woodan tireru sɔɔ te win sɔm kowo Mɔwisi u yorua.

3 Ma ba yãku yee te bana yellugirun kpɛɛkpɛɛku wɔllɔ baa mɛ ba tɔn be ba deema min bɛrum mɔ. Ma ba ra Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kue mi, bururu ka yoka.

4 Yen biru, ba Kunun tɔ̃ɔ bakaru kua nge mɛ woodan tirera gerua. Tɔ̃ɔ baatere, ba ra yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kowa nge mɛ wooda ye, ya nin geeru yi.

5 Saa yen dɔma ten diya ba ra tɔ̃ɔ baateren yãkunu ko ka surun tɔ̃ɔ gbiikiruginu ka tɔ̃ɔ baka ni nu tieginu ka sere kɛ̃ɛ ni ba ra ka Yinni Gusunɔ naawɛ.

6 Nge mɛya saa suru nɔɔba yirusen tɔ̃ɔ gbiikirun di, ba Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kuammɛ baa mɛ ba ɲ̀ gina sãa yee ten kpɛɛkpɛɛku swĩi.

7 Amɛn biru, ba sɔm kowobu gobi wɛ̃ bu ka kpenu dãku kpa bu ka dãa bĩinu bɔɔri. Yen biru ba maa Sidonigibu ka Tirigibu dĩanu kã ka gum ka tam kpa bu wa bu ka bu dãa ye ba mɔ̀ sɛduruba naawa ka goo nimkuu sere Yafoɔ. Sirusiwa u yen wooda wɛ̃.

8 Ye Isireliba ba wurama Yerusalɛmuɔ, yen wɔ̃ɔ yirusen suru yiruse sɔɔra Sorobabɛli, Sealitiɛlin bii ka Yosue, Yosadakin bii ka ben yãku kowosibu ka Lefiba ka sere be ba wurama yorun di, be kpuro ba sɔmburu wɔri. Yera ba Lefi be ba wɔ̃ɔ yɛndu mɔ ka be ba mɛ kere yiire bu sãa yee ten banan sɔmburu kpara.

9 Ma Yosue ka win bibu ka win wɔnɔbu ka Kadimiɛli ka win bibu be ba sãa Yudaba, be kpuro ba sɔɔru kua bu ka sãa yee ten sɔmburu kpara. Be ba sãa Henadadin bweseru ba maa bu somi.

10 Sanam mɛ ba sãa yee ten kpɛɛkpɛɛku swĩimɔ, ba dera yãku kowobu ba ben sãa yãnu doke ba na ba yɔ̃ra mi, ba kɔbi nɛni. Ma Lefi be ba sãa Asafun bibu ba maa ben sɛ̃katii nɛni. Be kpuro ba Yinni Gusunɔ sãamɔ nge mɛ Dafidi Isireliban sina boko u yiire.

11 Ba womu geni kɔ̃ɔnamɔ ba ka Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ ba mɔ̀, Yinni Gusunɔ u sãawa tɔn geo. Win kĩru Isireliban sɔ̃ ta ɲ̀ kpeemɔ. Ma tɔn be kpuro ba Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ ba kuuki mɔ̀ yèn sɔ̃ ba win sãa yerun kpɛɛkpɛɛku swĩimɔ.

12 Adama yãku kowo dabiru ka Lefi be
ba tien dabiru ka yɛnu yɛ̃robu gabu be ba
bukure ba sãa yee ten yellu yɛ̃, ba sumɔ
ka dam sanam mɛ ba kpaarun kpɛɛkpɛɛku
swĩimɔ. Gaba maa nuku doo bakabun kuuki
mɔ̀
13 sere ba ǹ kpɛ̃ bu nuku dobun kuuki
ka swĩi wunana. Domi be kpuro ba kuuki
mɔ̀wa ka dam ma yi nɔɔramɔ n toma.

Yibɛrɛba ba Yinni Gusunɔn
sãa yerun bana yɔ̃rasia

4

1 Yudaba ka Bɛnyamɛɛban yibɛrɛba
ba nua ma be ba raa yoru mwɛɛra ba
wurama ba Gusunɔ Isireliban Yinni sãa
yeru baniammɛ.
2 Yera yibɛrɛ be, ba na Sorobabɛli ka
Yudaban bukurobun mi ba bu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
sa ko ka bɛɛ bana ye ko, domi bɛsɛn tii sa ra
Gusunɔ bɛɛn Yinni sã, kpa su nùn yãkuru
kua saa Esari Hadoni, Asirin sina bokon
waatin di, wi, wi u ka sun na mini.
3 Adama Sorobabɛli ka Yosue ka Isire-
liban yɛnu yɛ̃ro be ba tie, ba bu sɔ̃ɔwa ba
nɛɛ, n ǹ ka bɛɛ, bɛsɛ tɔnawa nge mɛ Sirusi
Pɛɛsiban sina boko u gerua. Domi Gusunɔ
bɛsɛ Isireliban Yinnin sãa yera.
4 Saa yera tɔn be ba wãa tem mɛ sɔɔ, ba
Yudaban dam bua. Ma ba bu nandasia bu
ku ka bana ye ko.
5 Ba bwisi kɛ̃ɔbu gabu gobi kã bu ka tɔmbu
swaa nim wia bu ka sɔmbu te kpana. Nge
mɛya n koora Sirusin bandun waati kpuro
sɔɔ, sere n ka girari Darusi Pɛɛsiban sina
bokon bandu sɔɔ.

Ba Yudaba kɔrumɔtɔnu kua

6 Asuresin bandun tore sɔɔ, ba tireru
yorua bu ka Yudaba ka Yerusalɛmugibu
taarɛ wɛ̃.
7 Aatasɛsi Pɛɛsin sina bokon waati sɔɔ,
Bisilamu ka Miteredati ka Tabɛɛli ka sere
ben sɔm kowosibu ba Aatasɛsi wi tireru
yorua. Ba tu yoruawa ka Aramun barum ka
mɛn yora.
8 Rehumu, bera min kparo ka win tire
yoro Simusai ba sina boko Aatasɛsi tire te
yorua te ta ka Yerusalɛmu yã.
9-11 Wee ye tire te, ta gerua. Ta nɛɛ,
Aatasɛsi, sina boko, bɛsɛ wunɛn sɔm
kowobu, bɛsɛ be sa wãa daa guru gee, nɛ,
Rehumu, bera minin kparo ka Simusai nɛn
tire yoro ka sere bɛsɛn sɔm kowosibu be
ba wãa Diniɔ ka Aafasatakiɔ ka Taapɛliɔ ka
Afarasiɔ ka Erɛkiɔ ka Babiloniɔ ka Susiɔ ka
Dehaɔ ka Elamuɔ ka sere bwese ni nu tie ni
Asinapari wi u sãa tɔn boko u swĩi Samariɔ
ka sere wuu si su wãa Efaratin guru gee, sɔ̃ɔ
duu yeru gia, bɛsɛra sa nun yoruammɛ. Sa
nɛɛ,
12 sina boko, a de a n yɛ̃ ma Yuu be ba na
saa wunɛn min di ba tunuma bɛsɛn suunu
sɔɔ Yerusalɛmu mini. Ba na ba Yerusalɛmu
ye seeya yèn tɔmba sãa tɔn kɔ̃sobu ba ku ra
mɛm nɔ mi. Ba yen gbãrarun kpɛɛkpɛɛku
sɔmmɔ.
13 Yen sɔ̃, a n yɛ̃ ma bà n wuu gen gbãraru
seeya, ba ǹ maa wɔ̃ɔ gobi kɔsiamɔ ǹ kun mɛ
gbererun gobi. Yen biru wunɛn arumani ye
a ra raa wa ya koo kaarawa.
14 Nge mɛ sa maa waamɔ sa dimɔ wunɛn
min di, yera sa nɛɛ, n ǹ weenɛ bu nun gɛm.
Yen sɔ̃na sa nun labaari yeni sɔ̃ɔmɔ.
15 A de a kasu wunɛn sikadoban faagin
tireru sɔɔ, kaa wa nge mɛ Yerusalɛmu ya
sãa. Ya sãawa wuu ge ga ra sinambu seesi
ka sere bera mi ya wãan tɔmbu. Saa yellun
diya ya ra ko mɛ. Yen sɔ̃na ba ye bansu
koosia.
16 Yen sɔ̃, wunɛ sina boko, à n wura wuu
ge, ga banira, ma ba gen gbãraru seeya, a ǹ
kaa maa Efaratin daa guru ge nɔma sikerena
a n mɔ.

Sina boko Aatasɛsin wisibu

17 Sina boko Aatasɛsi u bu wisa u nɛɛ,
Rehumu, wunɛ wi a sãa bera yen kparo,
ka wunɛn tire yoro Simusai ka bɛɛn sɔm
kowosibu be ba wãa Samariɔ ka be ba wãa
Efaratin daarun guru giɔ, bɛɛ kpurowa na
tɔbura.
18 Tire te i man mɔrisiama mi, ba man tu
garia mam mam.
19 Ma na wooda wɛ̃ bu kasu nɛn
sikadoban faagin tireru sɔɔ. Ma ba kaso ge
kua ba wa ma saa yellun di wuu ge, ga ra
sinambun wooda yinɛ kpa ba n bu seesimɔ.
20 Yerusalɛmu mi, sinam damgiba ba
bandu di ma ba beri min tem kpuro mɔ. Ma
sinambu gabu ba ra bu wɔ̃ɔ gobi ka gbere
gobi kɔsie.
21 Yen sɔ̃, i tɔn ben sɔmburu yɔ̃rasio kpa
bu ku raa wuu gen bansu seeya ma n kun
mɔ na bu wooda wɛ̃.
22 I ku gari yi atafiiru ko kpa kɔ̃sa yu ku
raa sosi yu ka sinambu asɔrɔ naawa.

23 Ye ba yande Aatasɛsin tire te wa, ba
gara Rehumu ka win tire yoro Simusai ka
sere ben sɔm kowosibun wuswaaɔ, yera ba
da fuuku Yerusalɛmuɔ Yuuban mi, ba ben
sɔmbu te yɔ̃rasia ka dam.

Ba maa sãa yerun

banan sɔmburu seewa

24 Sãa yee ten sɔmbu te, ta yɔ̃ra n ka kua
Darusi Pɛɛsiban sina bokon bandun wɔ̃ɔ
yiruse sɔɔ.

5

1 Saa ye sɔɔ, Gusunɔn sɔmɔ Asee ka Sakari
Idon bii ba Gusunɔn gari gerua ka Gusunɔ
Isireliban Yinnin yĩsiru Yerusalɛmuɔ ka
Yudaban tem kpuro sɔɔ.
2 Yera Sorobabɛli, Sealitiɛlin bii ka Yosue,
Yosadakin bii ba seewa ba Yinni Gusunɔn
sãa yee te bana torua Yerusalɛmuɔ. Ma
Gusunɔn sɔmɔ be, ba bu somimɔ.
3 Saa ye sɔɔra Tatinai, bera ye ya wãa
Efaratin guru geen kparo ka Setaa Bosinai
ka ben sɔm kowosibu ba na ba bu deema ba
nɛɛ, wara u bɛɛ wooda wɛ̃ i ka dii te banimɔ.
Wara u bɛɛ wooda wɛ̃ i ka gbãra te seeyamɔ.
4 Tɛ̃, be ba bani yi mɔ̀ i sun ben yĩsa
wɛ̃ɛma.
5 Adama Gusunɔ u ka Yuuban bukuro be
wãa ma ba ben sɔmburu mɔ̀ ba dɔɔ ba ka
mara tireru tu turi sina boko Darusin mi,
kpa wi, u maa bu wisima.

Ba Yuuba kɔrumɔtɔnu kua

Darusin mi

6 Be ba sina boko Darusi tireru yorua
Yuuban sɔ̃ ben yĩsa wee, Tatinai bera min
wirugii ka Setaa Bosinai ka wirugii be ba
wãa Efaratin guru gee, sɔ̃ɔ duu yeru gia.
7 Wee ye ba gerua tire te sɔɔ. Ba nɛɛ, sina
boko Darusi, Gusunɔ u nun alafia kɛ̃.
8 Wee sa nun nɔɔsiamɔ ma sa da Yudaban
temɔ sere Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Ba tu
banawa ka kpee bakanu ma ba ten gani dãa
wukirimɔ tɛ̃. Sɔmbu te, ta dɔɔ gem gem.
9 Ma sa ben bukurobu bikia sa nɛɛ, wara
u bu wooda wɛ̃ bu ka dii te bani kpa bu ten
gani seeya.
10 Ma sa ben yĩsa bikia kpa su wa su ka
nun ye mɔrisiama.
11 Wee ye ba sun wisa. Ba nɛɛ, ba sãawa
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin sɔm kowobu.
Yera ba win sãa yeru seeyamɔ te ba raa nùn
bania saa yellun di. Be, Isireliban sina boko
wi u yĩsiru yara, wiya u raa tu bana.
12 Adama ye ben baababa ba Wɔrukoon
mɔru seeya, yera u bu Babilonin sina boko
Nɛbukanɛsaa nɔmu sɔndia. Yera sina boko
wi, u Yinni Gusunɔn sãa yee te kɔsuka. Ma
u bu gura u ka da win temɔ.
13 Yen biruwa Sirusi Babilonin sina boko
u wooda wɛ̃ win bandun wɔ̃ɔ gbiikuu sɔɔ bu
da bu Yinni Gusunɔn sãa yee te bani.
14 N deema sina boko Nɛbukanɛsaawa u
raa Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãa ni
ba kua ka wura ka sii geesu gurama saa
Yerusalɛmun di u doke ben bũu dirɔ. Yera
Sirusi u dendi yãa ni sua bũu dii ten min
di u Sesibasaa wɛ̃ wi u kua Isireliban tem
kparo.
15 Ma u Sesibasaa sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u doo u
dendi yãa ni doke Yerusalɛmun sãa yerɔ kpa
u de bu maa Yinni Gusunɔn sãa yee ten
bansu seeya mi ba raa tu bana.
16 Sesibasaa wi, u na u sãa yee ten
kpɛɛkpɛɛku swĩi Yerusalɛmuɔ. Saa yen
dɔma ten di, ba bana torua. Adama sere ka
gisɔ, ba ǹ tu kpa.
17 Yen sɔ̃, ǹ n wunɛ sina boko wɛ̃re, a de
bu kasu sinambun faagin tireru sɔɔ, Sirusi
ù n wooda wɛ̃ɛre bu Yinni Gusunɔn sãa yee
te seeya Yerusalɛmuɔ, kpa a sun sɔ̃ɔma ye a
kĩ bana yen sɔ̃.

Darusi u wooda wɛ̃

bu Sirusin wooda ye kasu

6

1 Sina boko Darusi u wooda wɛ̃ bu kaso
ko Babilonin tem sɔɔ mi ba ra sinambun
kookoosun tirenu ka ben gãa geenu bere.
2 Yera ba tireru garu wa Mɛdin wuu maro
bɔkɔwɔ ge ba mɔ̀ Eki Batani.
3 Wee ye tire te, ta gerumɔ. Ta nɛɛ,
sina boko Sirusin wɔ̃ɔ gbiikuu sɔɔ, u wooda
yara u nɛɛ, ba koo wure bu Yinni Gusunɔn
sãa yee te ta wãa Yerusalɛmuɔ baniwa mi
yerukiru ta raa wãa. Kpa ba n da yãkuru ko
mi. Ten ganan gunum mu ko n sãawa gɔm
soonu wata. Ten yasum maa gɔm soonu
wata.
4 Ba koo ten gana seeyawa ka kpee sɔkenu
ita kpa bu dãa sɔke teeru sɔndi. Yen biru
maa kpee sɔkenu ita ka dãa sɔke teeru sere
bu ka ye bani bu kpe. Sina bokowa u koo
yen sɔmburun gobi kɔsia.

5 Yen biru, Gusunɔn sãa yerun dendi
yãa wuraginu ka sii geesugii ni sina boko
Nɛbukanɛsaa u raa gurama u ka na mini, ba
koo ni wesia kpa bu nin baanire doke nin
ayerɔ.
6 Yen sɔ̃na Darusi u tireru yorua u nɛɛ, bɛɛ
Tatinai, Efaratin sɔ̃ɔ duu yeru gian kparo ka
Setaa Bosinai ka bera min wirugibu gabu, i
tii wunɔ Yudaban garin di.
7 I bu derio sɛ̃ɛ, kpa ben kparobu ka ben
wirugibu bu sɔmbu te kpara bu ka sãa yee
te bani mi yerukiru ta raa wãa.
8 Yen sɔ̃na na bɛɛ wooda wɛ̃ɛmɔ. I Yuuban
wirugii be somiɔ sãa yee ten bana sɔɔ. Gobi
yi ba koo di, yi ko n sãawa nɛn arumani ye
ya naamɔ bera min tɔmbun wɔ̃ɔ gobin di.
Kpa i sɔm kowobu kɔsia dee dee sɔmbu te,
tu ku raa ka yɔ̃ran sɔ̃.
9 I de i n sɔɔru sãa i ka Yuuban yãku
kowobu wɛ̃ yèn bukata ba mɔ tɔ̃ɔ baateren
yãku dɔ̃ɔ mwaararugirun sɔ̃ te ba koo
Wɔrukoo kua. Yera kɛtɛ kinɛnu ka yãa
kinɛnu ka yãa kpɛmminu ka sere alikama
ka tam ka bɔru ka gum.
10 Nge mɛya ba koo kpĩ bu ka nùn yãku
nubu durorugiru kua kpa bu kanaru ko nɛ
sina boko ka nɛn bibun sɔ̃.
11 Wi u yina u wooda yeni mɛm nɔɔwa, i
yɛ̃ron dirun dãru garu wuko i nɔɔ sɛm ko
kpa i ka nùn ye sɔku i suasia wɔllɔ. Yen biru
kpa i dii te kɔsuku.
12 Gusunɔ wi u ra tii sɔ̃ɔsi Yerusalɛmuɔ,
u sina boko ɲ̀ kun mɛ bwese te ta kĩ tu sãa
yee te sura kam koosio, yèn sɔ̃ ta nɛn wooda
gɛma. Nɛ Darusiwa na wooda yeni wɛ̃. I ye
mɛm nɔɔwɔ mam mam.
13 Ma Tatinai Efaratin sɔ̃ɔ duu yeru gian
kparo wi, ka Setaa Bosinai ka ben sɔm
kowosibu ba wooda ye mɛm nɔɔwa mam
mam.

Ba sãa yee te dendibu torua

14 Gusunɔn sɔmɔbu Asee ka Sakari, Idon
bii ba Isireliban wirugibu dam kã ba ka sãa
yee te bana ba kpa mam mam. Ba tu banawa
nge mɛ Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua ka
nge mɛ Pɛɛsin sinam beni, Sirusi ka Darusi
ka Aatasɛsi ba yen wooda yi.
15 Ba bana ye kpawa suru wi ba mɔ̀ Adarin
sɔ̃ɔ itase sɔɔ, Darusin bandun wɔ̃ɔ nɔɔba
tiase sɔɔ.
16 Isireliba ka ben yãku kowobu ka Lefiba
ka be ba wurama yorun di kpuro, ba sãa yee
te dendibu torua ka tɔ̃ɔ bakaru, nuku dobu
sɔɔ.
17 Yen tɔ̃ɔ te, ba kɛtɛ kinɛnu wunɔbu (100)
go ba ka yãkuru kua ka yãa kinɛnu goobu ka
yãa kpɛmminu nɛɛru (400). Ma ba maa boo
kinɛnu wɔkura yiru go toranun yãkunun
sɔ̃. Boo teuwa bwese kɛra baayere ya go.
18 Ma ba yãku kowobu ka Lefiba bɔnu
kua wuu wuuka nge mɛ ben baawuren
sɔmbura sãa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka nge
mɛ ya yorua woodan tireru sɔɔ ye Gusunɔ u
Mɔwisi wɛ̃.

Isireliba ba Gɔɔ sararibun

tɔ̃ɔ bakaru kua

19 Isireli be ba wurama yorun di kpuro
ba Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru kua wɔ̃ɔ kpɔɔn
suru gbiikoon sɔ̃ɔ wɔkura nnɛse sɔɔ.
20 Yãku kowobu ka Lefiba ba tii dɛɛrasia
sannu. Ma Lefiba ba Isireliba Gɔɔ
sararibun yãku yãanu sakiria ka ben yãku
kowosibuginu ka sere ben tiiginu.
21 Ma Isireliba kpuro ba tɔ̃ɔ baka ten
dĩanu di ka be ba wurama yorun di ka
Isireli be ba tem min tɔn tukobun koma ni
nu ɲ̀ dɛɛre deri ma ba Gusunɔ Isireliban
Yinni sãamɔ.
22 Yen biru, ba pɛ̃ɛ ye ba ɲ̀ seeyatia doken
tɔ̃ɔ bakaru kua sɔ̃ɔ nɔɔba yiru ka nuku dobu.
Yinni Gusunɔ u bu nuku dobu yibia yèn sɔ̃
u dera sina boko u ka bu nɔnu geu mɛɛra, u
bu dam kã ba ka sãa yee te bana.

Yãku kowo Ɛsidarasi

u tunuma Yerusalɛmuɔ

7

1-6 Sanam mɛ Aatasɛsi Pɛɛsin sina boko
u bandu sɔ̃, yera Ɛsidarasi, Serayan bii u
tunuma Yerusalɛmuɔ. U sãawa Aroni yãku
kowo tɔnweron bibun bweseru. Aroni
wiya u Eleasaa mara. Ma Eleasaa u Finɛɛsi
mara. Ma Finɛɛsi u Abisua mara. Ma Abisua
u Buki mara. Ma Buki u Usi mara. Ma Usi u
Seraya mara. Ma Seraya u Mɛrayɔtu mara.
Ma Mɛrayɔtu u Asaria mara. Ma Asaria u
Amaria mara. Ma Amaria u Akitubu mara.
Ma Akitubu u Sadɔku mara. Ma Sadɔku u
Salumu mara. Ma Salumu u Hilikiya mara.
Ma Hilikiya u Asaria mara. Ma Asaria u
Seraya, Ɛsidarasin tundo mara. Ɛsidarasi
wi, u sãawa tire yɛ̃ro. U maa woodan yɛ̃ru
mɔ gem gem ye Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wɛ̃.
Gusunɔ wi, Ɛsidarasin Yinni u ka nùn wãa.

Yen sɔ̃na sina boko u nùn wɛ̃ kpuro ye u bikia.
7 Isireli gabu ka yãku kowobu ka Lefiba
ka wom kowobu ka be ba sãa sãa yerun
kɔnnɔn kɔ̃sobu ka sere ben yobu gabu
Nɛtiniba, ba maa tunuma Yerusalɛmu mi,
Aatasɛsin bandun wɔ̃ɔ nɔɔba yiruse sɔɔ.
8 Ka Ɛsidarasin tii sanna ba tunuma sina
bokon bandun wɔ̃ɔ nɔɔba yirusen suru
nɔɔbuse sɔɔ.
9 N deema u seewawa Babilonin di wɔ̃ɔ
gen suru gbiikoon tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔ. Ma u
tura Yerusalɛmuɔ yen suru nɔɔbusen tɔ̃ɔ
gbiikiru. Gusunɔ win Yinniwa u nùn kɔ̃su.
10 Domi Ɛsidarasi u tii Gusunɔ wɛ̃. Ma u
win woodaba keu kua, u ra ye mɛm nɔɔwɛ
kpa u ye Isireliba sɔ̃ɔsi.

Wooda

ye Aatasɛsi u Ɛsidarasi wɛ̃

11 Sina boko Aatasɛsi u Ɛsidarasi tireru
wɛ̃. Ɛsidarasi wi, u sãawa yãku kowo. Ma
u woodan yɛ̃ru mɔ ye Yinni Gusunɔ u Isire-
liba wɛ̃. Aatasɛsin tire ten gari wee.
12 U nɛɛ, nɛna Aatasɛsi, sinambun sina
boko. Wunɛ Ɛsidarasiwa na tire teni
yoruammɛ, wunɛ wi a sãa yãku kowo ka
maa Wɔrukoon wooda yɛ̃ro.
13 Na nɛɛ, bu wunɛ ka Isireli be ba wãa nɛn
tem sɔɔ yɔ̃suo i da Yerusalɛmuɔ, tɔn dirobu
ka yãku kowobu ka Lefiba be ba kĩ bu da
Yerusalɛmu mi.
14 Nɛ ka nɛn bwisi kɛ̃ɔbu nɔɔba yiruwa
sa nun gɔriɔ Yerusalɛmuɔ Yudan temɔ a ka
wa nge mɛ ba Gusunɔ wunɛn Yinnin wooda
mɛm nɔɔwammɛ yèn tireru a nɛni mi.
15 Kpa a sii geesu ka wura sua ye nɛ ka
nɛn bwisi kɛ̃ɔ be, sa Gusunɔ bɛɛ Isireliban
Yinni kã ka nuku tia, wi, wìn sãa yera wãa
Yerusalɛmuɔ.
16 Kpa a maa kɛ̃nu kpuro gura ni nu sãa
sii geesu ka wura ye wunɛn Isirelisibu tɔn
dirobu ka yãku kowobu ba wɛ̃ ka nuku tia
Babiloni mini Yinni Gusunɔn sãa yee ten sɔ̃.
17 À n tura Yerusalɛmu mi, a de a ka sii
gee si naa kinɛnu dwe ka yãa kinɛnu ka yãa
kpɛmminu ka dĩanu ka sere tam kpa a ka
ye kpuro yãkunu ko yãku yerɔ Gusunɔ bɛɛn
Yinnin sãa yerɔ.
18 Kpa wunɛ ka wunɛn tɔmbu i wura ka
sii gee si su tie dendi sãa yee ten sɔ̃ nge mɛ
Gusunɔ bɛɛn Yinni u bɛɛ sɔ̃ɔwa.
19 Kpa a maa Yinni Gusunɔn sãa yerun
dendi yãa ni ba nun wɛ̃ mi wesia sãa yeru
mi.
20 À n kaa maa gãanu ganu ko sãa yee ten
sɔ̃, a de a gobi bikia nɛ sina bokon arumani
berobun mi.
21 Nɛ Aatasɛsi, na nɛn gobi bero be ba wãa
Efaratin sɔ̃ɔ duu yeru gia wooda wɛ̃ɛmɔ bu
ka nun wɛ̃ ye kaa bu bikia.
22 Ba koo nun sii geesu wɛ̃ sere kilo
nɔrɔbun suba ita (3.000). Mɛya ba koo maa
nun alikama wɛ̃ sere kilo nɔrɔbun suba tɛna
(30.000) ka tam sere ditiri nɔrɔbun suba nnɛ
(4.000) ka gum sere ditiri nɔrɔbun suba nnɛ.
Adama ba koo nun bɔru wɛ̃ nge mèn nɔɔ a
ten bukata mɔ.
23 Ye Wɔrukoo u yi, i ye koowo fuuku.
Kpa u ku raa ka nɛn tem tɔmbu ka nɛn tii ka
nɛn bibun bweseru mɔru ko.
24 Yen biru, sa gbere mwaɔbu nɔɔsiamɔ
bu ku raa yãku kowo be gbere gobi mwaari
ka wom kowo be, ka Lefi be, ka sãa yerun
kɔnnɔn kɔ̃so be, ka sere maa yoo be, tɔn
be ba gesi sarɔ mi kpuro, ba sãa yee ten
sɔmburu dɔɔ.
25 Wunɛ maa Ɛsidarasi, nge mɛ a Yinni
Gusunɔn bwisi mɔ mi, a siri kowobu ka
wirugibu gɔsio bu ka Efaratin sɔ̃ɔ duu yeru
gian tɔmbu kpara be ba Gusunɔ wunɛn Yin-
nin wooda yɛ̃. Be ba ǹ maa ye yɛ̃, kpa a bu
ye sɔ̃ɔsi.
26 Yen biru, goo ù n yina u wooda ye mɛm
nɔɔwa mam mam ǹ kun mɛ nɛ sina bokogia,
bu yɛ̃ro sirio. N n gɔɔn na u ka weenɛ, bu
nùn goowo. Bà n koo nùn yaran na ben
suunu sɔɔn di, bu nùn yaro. Bà n koo nùn
gãanu mwaarin na, bu nùn mwaario. Bà
n koo maa nùn pirisɔm doken na, bu nùn
dokeo.

Ɛsidarasi u Gusunɔ siara

27 Ɛsidarasi u nɛɛ, i Gusunɔ bɛsɛn
baababan Yinni siaro. U dera sina boko u
win sãa yee te ta wãa Yerusalɛmuɔ bɛɛrɛ wɛ̃.
28 Yinni Gusunɔ u man durom kua sina
boko ka win bwisi kɛ̃ɔbu ka win damgibun
wuswaaɔ. U man dam kã na ka Isire-
liban wirugibu mɛnna. Ma ba ka man da
Yerusalɛmuɔ.

Ɛsidarasin bwãabu

8

1 Bwese kɛran wirugii be ba nɛ Ɛsidarasi
swĩima saa Babilonin di sere Yerusalɛmuɔ
sina boko Aatasɛsin waati sɔɔ ben yĩsa wee.
2 Gɛɛsɔmu, Finɛɛsin bwese kɛra sɔɔ,
ka Daniɛli, Itamaan bwese kɛra sɔɔ,
ka Hatusi, Dafidin bwese kɛra sɔɔ,
3 ka Sakari, Sekanian bii turo, Pareɔsin
bwese kɛra sɔɔ ka win tɔmbu wunɔbu ka
weeraakuru (150),
4 ka maa Elionai, Serayan bii, Pakati
Mɔabun bweseru sɔɔ ka win tɔmbu goobu
(200),
5 ka Sekania, Yasiɛlin bii, Satun bwese kɛra
sɔɔ ka win tɔmbu gooba wunɔbu (300),
6 ka Ebɛdi, Yonatam bii, Adinin bweseru sɔɔ
ka win tɔmbu weeraakuru,
7 ka Esai, Atalian bii, Elamun bweseru sɔɔ ka
win tɔmbu wata ka wɔkuru,
8 ka Sebadia, Mikaɛlin bii, Sefatian bweseru
sɔɔ ka win tɔmbu wɛnɛ,
9 ka Abudiasi, Yehiɛlin bii, Yoabun bwese
kɛra sɔɔ ka win tɔmbu goobu ka yɛndu yiru
sari (218),
10 ka Selomiti, Yosifian bii, Banin bweseru
sɔɔ ka win tɔmbu wunɔbu ka wata (160),
11 ka Sakari, Bebain bii, Bebain bweseru sɔɔ
ka win tɔmbu tɛna yiru sari,
12 ka Yokanani, Hakatanin bii, Asigadin
bweseru sɔɔ ka win tɔmbu wunɔbu ka
wɔkuru (110),
13 ka Elifelɛti ka Yeyɛli ka Semaya be ba
yãkaminu bo Adonikamun bweseru sɔɔ ka
ben tɔmbu wata,
14 ka Utai ka Sabudu, Bigifain bweseru sɔɔ
ka ben tɔmbu wata ka wɔkuru.

Yerusalɛmun daarun sɔɔru

15 Nɛ Ɛsidarasi, na tɔn be kpuro mɛnna
daa te ta kokumɔ Ahafa gia. Miya sa bɛsɛn
sansani gira sõɔ ita. Ma na tɔn be ka yãku
kowo be mɛɛra mɛɛra ka laakari. Adama na
ǹ goo wa be sɔɔ wi u sãa Lefi.
16 Yera na wirugii beni soka, Ɛliesɛɛ ka
Ariɛli ka Semaya ka Ɛlinatani ka Yaribu
ka Natani ka Sakari ka Mɛsulamu ka
sere woodan keu koosiobu Yoyaribu ka
Ɛlinatani.
17 Ma na bu gɔra na nɛɛ, bu doo wirugii
Idon mi, ka win mɛro bisibu Nɛtinibɔn mi
be ba wãa Kasifiaɔ bu sun sɔm kowobu
mɔrisiama Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yee ten
sõ.
18 Nge mɛ Gusunɔn durom mu ka sun
wãa, yera ba sun Serebia mɔrisiama wi u
sãa Makilin bii, Lefin bweseru sɔɔ, Yakɔbun
sikadobu, ka maa win tundo turosibu gabu
ka ben bibu. Be kpuro ba kuawa yɛndu yiru
sari. N deema Serebia wi, u bwisi mɔ too.
19 Mɛrarin bweseru sɔɔ, be ba sun
mɔrisiama, bera Hasabia ka Esai ka ben
tundo turosibu ka tundo turosi ben bibu.
Ba kuawa tɔmbu yɛndu.
20 Be Dafidi ka win tabu sinambu ba
Lefiba nɔmu bɛria Nɛtiniban bweseru sɔɔ,
ba kuawa tɔmbu goobu ka yɛndu (220) ma
ba ben baawure soka ka win yĩsiru.
21 Daa te ba mɔ̀ Ahafan bɔku miya na nɛɛ,
su tii kawa su nɔɔ bɔke su Gusunɔ bɛsɛn
Yinni kana bɛsɛn sanum mu dora su ka turi
baani bɛsɛ ka bɛsɛn bibu ka sere arumani ye
sa mɔ.
22 Seku bakara n ka maa sina boko kana
u ka man tabu kowobu ka maasɔbu kɛ̃ bu
sun yõsiri bɛsɛn sanum mɛ sɔɔ yibɛrɛban sõ.
Domi sa raa nùn sõɔwa sa nɛɛ, be ba Gusunɔ
kasu, bera u ra n ka wãa, kpa u be ba nùn
biru kisi dam sõɔsi ka mɔru.
23 Yen sõna sa nɔɔ bɔkua ma sa Gusunɔ
kana. U maa sun wurari.
24 Ma na yãku kowobun wirugibu
wɔkura yiru wuna nɛnɛm. Bera Serebia
ka Hasabia ka ben mɛro bisibu gabu tɔmbu
wɔkuru.
25 Ma na sii geesu yĩira ben wuswaaɔ ka
wura ka sere gãa ni sina boko ka win bwisi
kɛ̃ɔbu ka win sina asakpɔbu ka sere Isire-
liba kpuro be ba wãa mi, ba wɛ̃ sãa yee ten
sõ.
26 Ma na bu sii geesun tɔnnu yɛndu nɔmu
sɔndia ka gãa ni ba kua ka sii geesu tɔnnu ita
ka wura tɔnnu ita
27 ka gbɛ̃ɛ basilanu yɛndu ni ba kua ka
wura. Yen geera sãawa wuran gobi nɔrɔbu
(1.000) ka sere boo sii gandugisu yiru si su
ballimɔ. Boo si, su ka wuragisu bɛɛrɛ nɛwa.
28 Yen biru, na bu sõɔwa na nɛɛ, nge mɛ
ba wãa nɛnɛm Yinni Gusunɔn sõ, nge mɛya
yãa ni, nu maa wãa nɛnɛm Yinni Gusunɔn
sõ. Sii gee si, ka wura ye, ya sãawa kɛ̃ɛ ni ba
Gusunɔ ben baababan Yinni wɛ̃ ka nuku tia.
29 Yen sõ, bu de ba n tii sɛ. Kpa bu
ye nɛnɛ ka laakari sere bu ka ye yĩire
yãku kowobun wirugibu ka Lefiba ka Isire-
liban bwese kɛrin wirugibun wuswaaɔ
Yerusalɛmuɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.

30 Ma yãku kowo be, ka Lefi be, ba sii gee
si, ka wura ye, ka sere dendi yãa ni ba wɛ̃
sãa yee ten sɔ̃ mi sua ba ka dɔɔ Yerusalɛmuɔ
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yerɔ.

Ba swaa wɔri

31 Wɔ̃ɔ gen suru gbiikoon sɔ̃ɔ wɔkura
yiruse sɔɔra sa seewa sa Yerusalɛmun swaa
wɔri, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ka sun wãa. Ma
u sun gbara bɛsɛn yibɛrɛban yina ka ben
sannɔsun di gbaburɔ.
32 Ye sa tura Yerusalɛmuɔ, sa wɛ̃ra sɔ̃ɔ ita.
33 Sɔ̃ɔ nnɛse sa sii gee si, ka wura ye, ka
sere maa dendi yãa ni yĩira Gusunɔ bɛsɛn
Yinnin sãa yerɔ. Ma ba ye Mɛremɔtu, Uri
yãku kowon bii nɔmu sɔndia ka Eleasaa
Finɛɛsin bii ka sere maa Lefi beni, Yosabadi,
Yosuen bii ka Nɔadia, Binuin bii.
34 Ye ba ye kpuro gara ba yĩira, ma ba ye
kpuron geeru doke tireru sɔɔ.
35 Be ba raa yoru mwɛɛra ba wurama
Isireliɔ ba Gusunɔ Isireli ben Yinni yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu kua Isireliba kpuron sɔ̃ ka
naa kinɛnu wɔkura yiru ka yãa kinɛnu wɛnɛ
ka wɔkura nɔɔbu ka tia ka yãa kpɛmminu
wata ka wɔkura nɔɔbu ka yiru ka boo
kinɛnu wɔkura yiru ben toranun sɔ̃.
36 Ma ba Aatasɛsin wooda ye bera geen
wirugibu wɛ̃. Ma ba ka Isireliba yɔ̃ra ba ka
dii te bana.

Yuuba dabinu

ba tɔn tuko kurɔbu sua

9

1 Ye ba dii te bana ba kpa, Isire-
liban wirugibu ba man susi ba nɛɛ,
wee Isireliba ka yãku kowobu ka sere
Lefiba ba ɲ̀ ka tem min tɔn be karanɛ,
domi ba Kananiban koma kamginu
saarimɔ ka Mɛdibaginu ka Feresibaginu
ka Yebusibaginu ka Amɔnibaginu ka
Mɔabubaginu ka Egibitigibun bũnu ka
Amɔrebaginu.
2 Ma ba bwese tuku nin bii wɔndiaba
suamɔ kurɔbu. Nge mɛya be Isireliba, be,
be ba sãa Yinni Gusunɔn tɔmbu ba ka tem
min tɔmbu mɛnnamɔ. Ben wirugibu ka ben
siri kowoba ba gbia ba tora te kua.
3 Sanam mɛ na nua mɛsum, yera na nɛn
yaberu nɛnua na gɛ̃ɛka ma na nɛn seri
wukura ka nɛn toburu ma na sina ka nuku
sankiranu.
4 Ma be ba nanda Gusunɔ Isireliban Yin-
nin garin sɔ̃ ba na ba sina nɛn bɔkuɔ Isireli
be ba raa yoru mwɛɛran toranun sɔ̃. Ma na
sina ka nuku sankiranu sere n ka kua yokan
yãkurun saa.

Ɛsidarasi u kanaru mɔ̀

taarɛgibun sɔ̃

5 Yokan yãkurun saa ye sɔɔ, na seewa min
di ka nɛn yãa ni na gɛ̃ɛka nuku sankirarun sɔ̃
mi. Ma na yiira na nɔma sua wɔllɔ na Yinni
Gusunɔ kana na nɛɛ,
6 Gusunɔ nɛn Yinni, wee na wãa sekuru
sɔɔ sere na ɲ̀ kpɛ̃ n wuswaa seeya. Bɛsɛn
toranu nu dabia nu sun kera. Bɛsɛn durum
kpɛ̃a sere ya wɔllu girari.
7 Saa bɛsɛn baababan waatin diya sa tore
too sere ka gisɔ. Bɛsɛn tora nin sɔ̃na wunɛ
Yinni Gusunɔ a sun bwese tukunu nɔmu
bɛria bɛsɛ ka bɛsɛn sinambu ka bɛsɛn yãku
kowobu. Wee tɛ̃, tabu sun di ma sa wãa
yoru sɔɔ. Ba bɛsɛn yãnu gura ma sa wãa
sekuru sɔɔ.
8 Adama Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a sun
durom kua bɛsɛn gaba wurama yorun di.
Ma a sun wãa yeru kua wunɛn tem mɛ a gɔsa
sɔɔ kpa a ka bɛsɛn nɔni wukia, a sun wãa
geeru wɛ̃ bɛsɛn yoru sɔɔ.
9 Wee sa sãawa yobu. Adama wunɛ
Gusunɔ, a ɲ̀ sun deri. A dera Pɛɛsiban
sinambu ba ka sun nɔnu geu mɛɛra ma
ba dera sa wãa su ka wunɛ Gusunɔ bɛsɛn
Yinnin sãa yeru bani. Kpa su wɛ̃ra yeru wa
Yerusalɛmuɔ ka Yudan tem kpuro sɔɔ.
10 Tɛ̃, Gusunɔ, mba sa yɛ̃ sa ko gere domi
sa wunɛn woodaba deri
11 be a sun wɛ̃ saa wunɛn sɔmɔbun min
di. A bu sɔ̃ɔwa a nɛɛ, tem mi sa ko du, mu
sãawa mɛ mu disi mɔ baama mɛn tɔmbun
daa kɔ̃san sɔ̃.
12 Yen sɔ̃, su ku bu bɛsɛn bii wɔndiaba wɛ̃
bu sua kurɔbu. Kpa su ku maa begibu sua
kurɔbu. Mɛya su ku maa ben dukia gaa binɛ
ko. Sà n yeni mɛm nɔɔwa, sa ko ko damgibu
kpa su tem mɛn dĩa geenu di sere su mam
mu bɛsɛn bibu tubi kerea.
13 Bɛsɛn daa kɔ̃sa ka bɛsɛn tora bakanun
sɔ̃na yeni kpuro ya sun deema. Adama a ɲ̀
sun sɛɛyasie nge mɛ bɛsɛn tora ni, nu nɛ. Ma
a maa dera bɛsɛn gaba yakiarama yorun di.
14 Yera sa ko maa wura su wunɛn wooda
sara su ka bwese tuku ni nu kom kɔ̃sum mɔ̀
arukawani bɔke? Sà n maa kua mɛ, a ɲ̀ kaa

mɔru se a sun go mam mam baa fiiko a kun deri?
15 Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinni, wuna a sãa gemgii. Bɛsɛ sa sãawa be ba tiara Isireliba sɔɔ. Bɛsɛ wee wunɛn wuswaaɔ sa tora. Sa ɲ maa kpɛ̃ sa n ka wãa mɛ wunɛn wuswaaɔ.

Yuuba ba ben kurɔ

bwese tukunu gira be ba raa sue

10

1 Sanam mɛ Ɛsidarasi u yiire u kanaru mɔ̀ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ u win tɔmbu suuru kanammɛ, yera ba mɛnna tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bibu be kpuro ba maa sumɔ.
2 Yera Sekania Yehiɛlin bii Elamun debuminu sɔɔ, u Ɛsidarasi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, geema, sa Gusunɔ torari ye sa ka tɔn tuko kurɔbu sua be ba sãa tem min tɔn kurɔbu. Adama ka mɛ, Isireliba ba yĩiyɔbu mɔ.
3 Tɛ̃, su ka Gusunɔ arukawani bɔke kpa su tɔn tuko kurɔ be gira ka bii be sa ka bu mara nge mɛ Ɛsidarasi bɛsɛn yinni ka sere be ba wooda ye nasie ba gerua. I de su ko nge mɛ Gusunɔn wooda ye, ya gerua.
4 Wunɛ Ɛsidarasi, a seewo, gari yi, yi nun wa. Sa ko n wãa wunɛn biruɔ. A de a wɔrugɔru ko kpa a se a ko nge mɛ.
5 Ma Ɛsidarasi u seewa u dera yãku kowo tɔnwerobu ka Lefiba ka Isireliba kpuro ba bɔ̃rua arukawani yen sɔ̃.
6 Yen biru, Ɛsidarasi u yara Gusunɔn sãa yerun di u da Yokanani Eliasibun biin dirɔ. Sanam mɛ u dua mi, u ɲ dĩanu di, u ɲ maa nim nɔra. Domi win nuki sankire Isireli be ba yoru mwɛɛran daa kɔ̃sa ye ba kuan sɔ̃.
7 Ma ba kpara Yerusalɛmuɔ, Yudan tem kpuro sɔɔ gesi, be ba yoru mwɛɛra kpuro bu mɛnnama Yerusalɛmuɔ.
8 Wi u yina u na sɔ̃ɔ itan baa sɔɔ, ba koo win ye u mɔ wɔra kpa bu nùn yara Isireliban suunu sɔɔn di. Wooda yeniwa Isireliban wirugibu ka ben bukurobu ba yi.
9 Ma Yudaba ka Bɛnyamɛɛba ba mɛnna Yerusalɛmuɔ sɔ̃ɔ ita yen baa sɔɔ wɔ̃ɔ gen suru nɔɔba nnɛsen sɔ̃ɔ yɛnduse sɔɔra mi. Tɔmbu kpuro ba mɛnna sãa yerun yaara mi. Ma ba diirimɔ soku ten sɔ̃ ka guran sɔ̃.
10 Yãku kowo Ɛsidarasi u seewa u nɛɛ, wee i tora ye i ka tɔn tuko kurɔbu sua ma i Isireliba kpuro doke taarɛ sɔɔ. Yen sɔ̃ tɛ̃, i bɛɛn toranu tuuba koowo Gusunɔ bɛɛn baababan Yinnin mi kpa i win kĩru ko.
11 I tii nɛnuɔ tem minin tɔmbun sɔ̃ ka sere maa ben kurɔbun sɔ̃.
12 Ma tɔn be kpuro ba wura ba nɛɛ, sa ko ko nge mɛ a gerua.
13 Adama tɔn be, ba dabi. Ma gura nɛmɔ. Yen sɔ̃, ba ɲ kpɛ̃ bu yɔ̃ra tɔɔwɔ. Yen biru, gari yi, yi ɲ sɔ̃ɔ teeru ɲ kun mɛ sɔ̃ɔ yirun sɔmburu. Domi tɔn dabira ta tora gari yi sɔɔ.
14 N n mɛn na, bɛsɛn wirugibu tɔna bu sina kpa be ba tɔn tuko kurɔbu sue bu na ka ben guro gurobu ka siri kowobu saa ye ba bu bura bu ka gari yi siri. Nge mɛya Gusunɔ bɛsɛn Yinnin mɔru ya koo ka doona gari yin sɔ̃.
15 Yonatam, Asaɛlin bii ka Yaasiya, Tikifan bii ka Mɛsulamu ka sere Sabetai Lefi wi, be tɔnawa ba ɲ ka sun nɔɔ tia sãa.
16 Adama be ba tie ba wurama yorun di ba gari yi wura. Ma ba Ɛsidarasi yãku kowo gɔsa ka sere yɛnu yɛ̃robu yɛnu baageren di ben baawure ka win yĩsiru. Ma ba gari yin siribu torua wɔ̃ɔ gen suru wɔkurusen tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔ.
17 Wɔ̃ɔ kpɔɔn suru gbiikoon tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔra ba be ba tɔn tuko kurɔbu sua siri ba kpa.

Yuu be ba toran yĩsa

18 Yãku kowobu sɔɔ, gaba wãa be ba tɔn tuko kurɔbu sua. Beya Yosuen sikadominu ka win mɛro bisi Yosadakin bibu Maaseya ka Ɛliesɛɛ ka Yaribu ka Gedalia.
19 Tɔn be, ba bɔ̃rua batuma sɔɔ ba nɛɛ, ba koo ben kurɔ be gira be ba sãa tɔn tukobu mi, kpa bu ka yãa kinɛru yãkuru ko ben toranun sɔ̃.
20 Imɛrin bweseru sɔɔ, Hanani ka Sebadia ba wãa sɔɔ.
21 Harimun bweseru sɔɔ, Maaseya ka Eli ka Semaya ka Yeyɛli ka Osiasi.
22 Pasurin bweseru sɔɔ, Elionai ka Maaseya ka Isimɛɛli ka Nɛtanɛɛli ka Yosabadi ka Eleasaa.
23 Lefin bweseru sɔɔ, Yosabadi ka Simɛi ka Kelaya wi ba maa mɔ̀ Kelita ka Petaya ka Yuda ka Ɛliesɛɛ.
24 Wom kowobun bweseru sɔɔ maa, Eliasibu.
Sãa yerun kɔnnɔsun kɔ̃sobu sɔɔ, Salumu ka Telɛmu ka Uri.

25 Isireli be ba tie sɔɔ, Pareɔsin bweseru
sɔɔ Ramia ka Yisiya ka Maakiya ka Miyamini
ka Eleasaa ka Maakiya ka Bɛnaya.
26 Elamun bweseru sɔɔ, Matania ka Sakari
ka Yehiɛli ka Abudi ka Yeremɔti ka Eli.
27 Satun bweseru sɔɔ, Elionai ka Eliasibu ka
Matania ka Yeremɔti ka Sabadi ka Asisa.
28 Bebain bweseru sɔɔ, Yokanani ka
Hanania ka Sabai ka Atilai.
29 Banin bweseru sɔɔ, Mɛsulamu ka Maluku
ka Adaya ka Yasubu ka Seali ka Yeremɔti.
30 Pakati Mɔabun bweseru sɔɔ, Adina ka
Kelali ka Bɛnaya ka Maaseya ka Matania ka
Bɛsalɛli ka Binui ka Manase.
31 Harimun bweseru sɔɔ, Ɛliesɛɛ ka Yisiya ka
Maakiya ka Semaya ka Simɛɔ
32 ka Bɛnyamɛɛ ka Maluku ka Semaria.
33 Hasumun bweseru sɔɔ maa, Matinai ka
Matata ka Sabadi ka Elifelɛti ka Yeremai ka
Manase ka Simɛi.
34 Banin bweseru sɔɔ, Madai ka Amuramu
ka Wɛli
35 ka Bɛnaya ka Bedia ka Keluhu
36 ka Fania ka Mɛremɔtu ka Eliasibu
37 ka Matania ka Matinai ka Yaasai
38 ka Bani ka Binui ka Simɛi
39 ka Selemia ka Natani ka Adaya
40 ka Makinabai ka Sasai ka Sarai
41 ka Asarɛli ka Selemia ka Semaria
42 ka Salumu ka Amaria ka Yosɛfu.
43 Nɛbon bweseru sɔɔ, Yeyɛli ka Matitia
ka Sabadi ka Sebina ka Yadai ka Yoɛli ka
Bɛnaya.
44 Tɔn beni kpurowa ba tɔn tuko kurɔbu
sua. Kurɔ ben gaba ka bu bibu mara.

NƐƐMI

Sa ko kpĩ su Nɛɛmin tirerun gari bɔnu ko ita.

Gbiikaa, Yerusalɛmun gbãrarun bana. Babilonin sina bokowa u Nɛɛmi gɔra u ka sɔmbu te kpara. U maa gãa dabinu sɔnwa sãarun swaa sɔɔ ka maa ben tiin wãasinaan swaa sɔɔ.

Yiruse, Ɛsidarasi u tɔmbu Yinni Gusunɔn wooda garia, ma tɔn be kpuro ba ben toranu wa, ma ba nin suuru bikia ba ka Gusunɔ arukawani kpaa bɔkua.

Itase, ya sun sɔ̃ɔmɔ ma Nɛɛmi u sãa kparo Yudaba sɔɔ. Ye ya sãa gãa girinu win wãaru sɔɔ, yera u tii Gusunɔ wɛ̃ mam mam. Wiya u ra Gusunɔ kanɛ saa kpuro.

Tire ten kpunaa

1. Ba Yerusalɛmun gbãraru bana, wiru 1n di sere wiru 7.
2. Ba Yinni Gusunɔn woodaba gara ma ba ka nùn arukawani kpaa bɔkua, wiru 8n di sere wiru 10.
3. Ye Nɛɛmi u kuan sukum, wiru 11n di sere wiru 13.

Nɛɛmi u Yerusalɛmun labaari nua

1 Gari yi Nɛɛmi Hakalian bii u yorua, yi wee. U nɛɛ, Aatasɛsin bandun wɔ̃ɔ yɛnduse sɔɔ, gen suru nɔɔba nnɛse sɔɔra nɛ Nɛɛmi na wãa wuu bɔkɔ ge ba mɔ̀ Susiɔ.

2 Yera nɛn mɛro bisi turo wi ba mɔ̀ Hanani u tunuma saa Yudan tem di ka tɔmbu gabu ma na bu Yuu be ba ǹ yoru mwɛɛra ka Yerusalɛmun labaari bikia.

3 Ma ba man wisa ba nɛɛ, be ba ǹ yoru mwɛɛra mi, ba wãa Yudaɔ yãa bakaru ka seku bakaru sɔɔ. Ma Yerusalɛmun gbãranu nu kurunu mɔ ma nin gamboba ba dɔ̃ɔ mwaakira.

Nɛɛmi

u kanaru mɔ̀ Yuuban sɔ̃

4 Sanam mɛ nɛ Nɛɛmi na labaari ye nua, na sinawa ka swĩi. Na wãa nuku sankiraru sɔɔ sɔ̃ɔ dabinu. Ma na nɔɔ bɔkua na Wɔrukoo kanam wɔri. Na nùn sɔ̃ɔwa na nɛɛ,

5 Yinni, wunɛ wi a wãa wɔllɔ, a kpã. A dam kpuro mɔ. A ra wunɛn arukawani yibie be ba nun mɛm nɔɔwammɛn mi, kpa a be ba nun kĩ wɔnwɔndu kua.

6 A man mɛɛrima. A swaa dakio ye na nun kanamɔ nɛ wunɛn sɔm kowo. Sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru na nun kanamɔ bɛsɛ Isireliban sɔ̃, bɛsɛ wunɛn sɔm kowobu. Na nun kanamɔ a sun bɛsɛn durum wɔko. Geema, nɛ ka nɛn yɛnugibu sa torawa,

7 ye sa ǹ ka wunɛn woodaba ka wunɛn gere ka wunɛn yiirebu mɛm nɔɔwɛ ye a Mɔwisi wunɛn sɔm kowo wɛ̃.

8 A yaayo ye a Mɔwisi sɔ̃ɔwa u sun sɔ̃. A nɛɛ, sà kun nun mɛm nɔɔwɛ, kaa sun yarinasia sa n wãa bwesenu kpuron suunu sɔɔ.

9 Adama amɛn biru, sà n gɔ̃ru gɔsia sa wurama wunɛn mi, ma sa wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa, kaa sun kasum da baa sà n toman na, kpa a ka sun wurama tem mɛ a gɔsa sɔɔ mi a nɛɛ, kaa n wãa.

10 Yinni Gusunɔ, sa sãawa wunɛn tɔmbu ka maa wunɛn sɔm kowobu. Bɛsɛra a yakia ka wunɛn dam bakam.

11 Yinni Gusunɔ, a suuru koowo. A nɛn kanaru nɔɔwɔ ka maa be ba nun naanɛ sãa ba kĩ bu nun bɛɛrɛ wɛ̃. A de nɛn sanum mu dora sina bokon mi, kpa u ka man nɔnu geu mɛɛri.

N deema saa ye sɔɔ, na sãawa sina bokon sɔm kowo wi u ra nùn tam dokeye nɔraɔ.

Aatasɛsi u wura

Nɛɛmi u gɔsira Yerusalɛmuɔ

2

1 Ye Aatasɛsi u kua wɔ̃ɔ yɛndu bandu sɔɔ, wɔ̃ɔn suru gbiikoon tɔ̃ru garu, u sɔ̃ u dimɔ, ma na tam sua na nùn wɛ̃. Adama saa ye sɔɔ, na nuki sankire too. Na ǹ nuki sankirare nge mɛ.

2 Yera sina boko u man bikia u nɛɛ, amɔna nɛn wuswaa ya ka burisinɛ mɛ. Na barɔwa? Nuku sankira nirà na mɔ mɛ.

Yera na nanda too.

3 Adama ka mɛ, na kpĩa na nùn sɔ̃ɔwa na nɛɛ, yinni, wunɛn wãaru tu dakaa da. Na ǹ kpɛ̃ na kun nuki sankire. Domi wuu gèn mi ba nɛn sikadoba sika ga kua bansu. Ma gen gbãrarun gamboba ba dɔ̃ɔ mwaakira.

4 Sina boko u man bikia u nɛɛ, mba na kĩ u man kua.

Yera na yande Wɔrukoo kana.

5 Ma na nùn wisa na nɛɛ, yinni, à n ka man nɔnu geu mɛɛra, a de n wura Yudaban temɔ wuu gèn mi ba nɛn sikadoba sika kpa n gu bani n seeya.

6 N deema sina boko ka win kurɔwa ba sɔ̃
dɔma te. Yera u maa man bikia u nɛɛ, sɔ̃ɔ
nyewa kon ko mi. Saa yerà kon wurama.
Ma na nùn sɔ̃ɔwa saa ye kon wurama. Ma
u wura n da.
7 Yen biru, na nɛɛ, sina boko, na nun
kanamɔ, a man tireru wɛ̃ɛyɔ tem yɛ̃ro be ba
wãa Efaratin sɔ̃ɔ duu yeru gian sɔ̃ bu ka man
deri n turi Yudaɔ.
8 Mɛya na maa kĩ a man tireru garu wɛ̃
Asafun sɔ̃ wi u sãa sina bokon dãa kɔ̃so kpa
u man dãa kɛ̃ n ka dii te ta wãa sãa yerun
bɔkuɔn gamboba ko ka wuu gen gbãrarun
gamboba ka sere diru mi nɛn tii ko na n wãa.
Yera sina boko u man tire ni kpuro wɛ̃.
Domi Gusunɔ u wãa ka nɛ.
9 Ma u tabu sinambu ka maasɔbu gɔsa bu
ka man yɔ̃siri. Yera na seewa na da na tem
yɛ̃ro be deema be ba wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia
mi. Ma na bu sina bokon tire ni wɛ̃.
10 Sanam mɛ Sambala wi u sãa Horoni ka
win sɔm kowo Tobiya wi u sãa Amɔni ba
nua ma na wee n ka Isireliba gea kua, yera
ben nuki sankira too.

Nɛɛmi u mɛɛrimɔ

mi gbãrara sankira

11 Sanam mɛ nɛ Nɛɛmi na tunuma
Yerusalɛmuɔ, na sinawa gina sɔ̃ɔ ita.
12 Na ɲ goo sɔ̃ɔwa ye Gusunɔ nɛn Yinni u
man sɔ̃ɔwa n ko Yerusalɛmun sɔ̃. Yen biru,
na seewa wɔ̃kuru ka tɔmbu gabu. Na ɲ yaa
saberu garu sue ma n kun mɔ kɛtɛku ge na
sɔni.
13 Wɔ̃ku suunu sɔɔ, na yara saa kɔnnɔ ge
ga wãa wɔwa gian di na da bwiaɔ ye ba mɔ̀
Yaa gɔba ka maa sere kɔnnɔwɔ mi ba ra
kubanu yari. Ma na Yerusalɛmun gbãra te
mɛɛra mɛɛra, na wa ta kurunu mɔ. Ma ten
gamboba ba dɔ̃ɔ mwaakira.
14 Ma na da kɔnnɔ ge ga wãa bwia ye
ba gban bɔkuɔ ka sere sina bokon bwiaɔ.
Adama ayeru garu sari mi nɛn kɛtɛku ga koo
ka sara.
15 Ma na kpa ka Sedoronin wɔwa gia na ka
gbãra te mɛɛri mɛɛrimɔ sere na ka tunuma
kɔnnɔ ge ga wãa wɔwa giaɔ mìn di na raa ka
yara.
16 Saa ye sɔɔ, wuun siri kowobu ba ɲ yɛ̃
mi na da ka ye na mɔ̀. Domi na ɲ Yuu goo
gãanu sɔ̃ɔwa baa ka yãku kowobu ka wuun
bukurobu ka sere tem mɛn kparobu.
17 Adama ye na wurama na bu sɔ̃ɔwa na
nɛɛ, bɛɛn tii i wa nge mɛ Yerusalɛmu ya
sãa. Wee ya bansu kua. Ma yen gbãrarun
gamboba ba dɔ̃ɔ mwaakira. Yen sɔ̃, su yen
gbãra te seeya kpa sa kun maa wãa sekuru
sɔɔ.
18 Ma na bu sɔ̃ɔwa nge mɛ Gusunɔ nɛn
Yinni u man kɔ̃su ka ye sina boko Aatasɛsi
u man kua. Yera be kpuro ba yande nɔɔgiru
sua ba nɛɛ, su se su gbãra te bani.
Ma ba dam kɛ̃ɛna ka gari yi.
19 Adama Sambala wi u sãa Horoni ka win
sɔm kowo Tobiya wi u sãa Amɔni ka Gesɛmu
wi u sãa Daarubu ba yen labaari nua. Yera
ba sun yaakoru torua. Ma ba sun bikia ka
gɛndu mba sa mɔ̀ mi. Sa kasuwa su sina
boko seesi?
20 Ma na bu wisa na nɛɛ, Yinni wi u wãa
wɔllɔ wiya u koo sun nasara wɛ̃. Bɛsɛ win
sɔm kowobu sa ko sewa su wuu ge bani.
Adama bɛɛ, i ɲ baa mɔ ge sɔɔ, i ɲ maa gãanu
mɔ i gere mi. I ɲ ko mam bweseru garu deri
tèn sɔ̃ ba koo bɛɛ yaaya.

Yuuba ba Yerusalɛmun

gbãrarun bana seewa

3

1 Yera yãku kowo tɔnwero Eliasibu u
seewa ka yãku kowo be ba tie, ba kɔnnɔ ge
ba mɔ̀ Yãanun gani seeya. Ma ba yi sãrasia
ba yi nɛnɛm ka yãku yãki. Yen biruwa ba
yen gamboba doke. Saa min di, ba maa
gbãraru sɔnwa Mɛan kɔ̃su yerun di sere n
ka girari kɔ̃su yee te ba mɔ̀ Hananɛɛliɔ. Ma
ba maa ten tii sãrasia.
2 Yera Yerikogibu ka Sakuri Imirin bii ba
sɔmburu kua Eliasibun bɔkuɔ.
3 Senaagibu ba bu somi ba ka kɔnnɔ ge ba
mɔ̀ Swɛ̃ɛ bana. Ba gen kadiriba kua ka gen
kɔkɔrɔba. Ma ba ye kpuro doke gambo ye
sɔɔ.
4 Ben bɔkuɔ Mɛremɔtu, Urin bii, Hakɔtun
debubu, u maa somi sɔmbu te sɔɔ. Ben
bɔkuɔ maa Mɛsulamu, Berekian bii,
Mɛsesabɛlin debubu u maa somi sɔmbu te
sɔɔ. Ben bɔkuɔ, Sadɔku, Baanan bii u maa
somi sɔmbu te sɔɔ.
5 Ben bɔkuɔ, Tekoagibu ba maa na bu ka
somi sɔmbu te sɔɔ. Adama ben wirugiba
yina bu sɔmbu ten kparobu wiru kpĩiya.
6 Yoyada Paseakin bii ka Mɛsulamu Be-
sodian bii ba kɔnnɔ ge ba mɔ̀ Yesana sɔnwa

ba bana. Ba gen kadiriba kua ka gen
kɔkɔrɔba ka sere maa gen sɛ̃retii.
7 Be ba maa sɔmburu kua ben bɔkuɔ
be wee, Mɛlatia Gabaonigii ka Yadoni
Mɛronɔtugii ka Gabaonigibu ka Misipagibu.
Beya ba bana n ka girari tem yɛ̃ron dirɔ wi
Babilonin sina boko u yi mi.
8 Ben bɔkuɔ be ba maa somi wee, Usiɛli,
Harayan bii wi u sãa wuran sɔm kowobun
turo ka Hanania wi u sãa turare kowobun
turo. Ba ben sɔmburu kua ba ka da sere mi
Yerusalɛmun gbãraru ta yasum sosi.
9 Ben bɔkuɔ Refaya, Hurin bii wi u sãa
Yerusalɛmun bee tian kparo u maa somi
sɔmbu te sɔɔ.
10 Benin bɔkuɔ maa, Yedaya, Harumafun
bii u gbãraru sɔnwa u bana te ta wãa
win yɛnun dee deeru. Yen biru Hatusi,
Hasanian bii u bana u swɛɛsi.
11 Maakiya, Harimun bii ka Hasubu,
Pasati Mɔabun bii ba maa gbãra ten gam
sɔnwa ka kɔ̃su yee te ba mɔ̀ Pɛ̃ɛn dɔ̃ɔ sɔ̃ru
yeru.
12 Benin bɔkuɔ Salumu, Halosɛsin bii wi u
Yerusalɛmun wɔɔ beri tia kpare u maa somi
ka win bii wɔndiaba.
13 Hanuni ka Sanɔagibu ba kɔnnɔ ge ga
wãa wɔwa gia sɔnwa ba gu bana ba gen
kadiriba ka gen kɔkɔrɔba ka gen sɛ̃retii
doke. Mi ba bana mi, n kuawa gɔm soonu
nɔrɔbu (1.000) ba ka girari kɔnnɔ gèn min di
ba ra kubanu yari.
14 Maakiya Rekabun bii wi u sãa Bɛti
Hakerɛmun beran tem yɛ̃ro u kɔnnɔ gèn
min di ba ra kubanu yari sɔnwa. Ma u gen
kadiriba kua u doke ka gen kɔkɔrɔba ka sere
maa gen sɛ̃retii.
15 Saluni, Kolohose Hoseen bii, Misipan
tem yɛ̃ro u kɔnnɔ gèn mi gia bwia wãa sɔnwa
u gen kadiriba kua ka gen kɔkɔrɔba ka gen
sɛ̃retii. Yen biru u Siloen yɛrun gana bana u
ka na sere sina bokon saadiɛ̃n ganan bɔkuɔ
ka yɔɔtia ye ba kua ba ra ka de sina boko
Dafidin wuu gia.
16 Win bɔkuɔ Nɛɛmi Asibukun bii, wi u
Bɛti Surin bee tia kpare u gbãraru sɔnwa u
ka da sere Dafidi ka wigibun siku yerɔ ka mi
ba bwii gba ka sere mi tabu durɔbun dira
wãa.
17 Win bɔkuɔ Lefiban bweseru ta maa
bana saa min di. Wi u sãa ben wirugii wiya
Rehumu, Banin bii. Yen biru Hasabia wi u
sãa Keilan bee tian kparo u maa sɔnwa ye ya
wãa win bera gia.
18 Ben bɔkuɔ win mɛro bisibu ba maa
sua min di. Wi u bu kpare wiya Bafai,
Henadadin bii. Wiya u maa Keilan bera ye
ya tie kpare.
19 Ben bɔkuɔ Esɛɛ, Yosuen bii, Misipan
sunɔ u maa sua min di u ka da sere mi ba
ra tabu yãnu bere gbãrarun goo gɔmkirɔ.
20 Win bɔkuɔ Baruku, Sabain bii u maa
sua min di u bana saa goo gɔmkii ten min
di n ka girari yãku kowo tɔnwero Eliasibun
dii kɔnnɔwɔ. U sɔmbu te kua ka kĩru.
21 Saa min di, Mɛremɔtu, Urin bii,
Hakɔtun debubuwa u maa bana saa
Eliasibun dirun kɔnnɔn di sere ka dii ten
bera giɔ.
22 Win bɔkuɔ yãku kowo be ba wãa
Yerusalɛmun baru kpaanɔ ba maa begia
bana.
23 Ben bɔkuɔ Bɛnyamɛɛ ka Hasubu ba maa
sɔnwa ba bana ben dian dee deeru. Ma
Asaria Maaseyan bii, Ananian debubu u
maa bana win dirun bɔkuɔ.
24 Ben bɔkuɔ Binui, Henadadin bii u maa
bana saa Asarian dirun di sere ka gbãra ten
goo gɔmkirɔ.
25 Pala, Usain biiwa u maa sɔnwa goo
gɔmkii ten dee deerun di n ka da wuu
kɔ̃sobun dirɔ te ta sina kpaaru mɛɛra
pirisɔm dirun bɔkuɔ. Min diya Pedaya,
Pareɔsin bii u maa sɔnwa.
26 Nɛtini be ba wãa gungunɔ ba maa
sɔnwa ba bana ba ka da kɔnnɔwɔ ge ga
wãa nim gia sɔ̃ɔ yari yeru gia wuu kɔ̃sobun
dirun dee deeru.
27 Ben bɔkuɔ Tekoagibu ba maa sɔnwa ba
bana wuu kɔ̃sobun dii bakarun dee deerun
di n ka da gana ye ya wãa gungurɔ.
28 Kɔnnɔ gèn min di dumi ra ka du, yãku
kowo ben baawurewa u mi sɔnwa u bana
win dirun dee deeru.
29 Ben bɔkuɔ Sadɔku, Imɛrin bii u sɔnwa
u bana win dirun dee deeru. Ma Semaya,
Sekanian bii wi u sãa kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ
yari yeru gian kɔ̃so u maa sɔnwa u bana.
30 Win bɔkuɔ Hanania, Selemian bii ka
Hanuni, Salafun bii nɔɔba tiase be, ba
maa seewa ba gbãra ten gam sɔnwa. Ma
Mɛsulamu, Berekian bii u maa sɔnwa win
dirun dee deeru.
31 Win bɔkuɔ Maakiya wuran sɔm
kowobun turo u maa sɔnwa u ka da

Nɛtiniba ka tenkuban yɛnusɔ Mifukadin
kɔnnɔn dee deeru sere ka dii tɛɛra ye ya
wãa gbãrarun goo gɔmkirɔ.
32 Wuran sɔm kowo be, ka tenku be, ba
maa sɔnwa dii tɛɛra yen min di sere n ka da
kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ Yãanu.

Yibɛrɛba

ba kĩ bu sɔmbu te yɔ̃rasia

33 Sanam mɛ Sambala ka wigibu ba nua
ma bɛsɛ Yuuba sa gbãra te banimɔ, yera ba
mɔru seewa ka dam.
34 Ma ba sun yaakoru mɔ̀ Samarin
tabu kowobun wuswaaɔ ba mɔ̀, mba Yuu
wɔnwɔndo beni ba mɔ̀. Sa ko bu deriwa
bu ben sɔmbu te ko? Sa ko bu deriwa bu
Gusunɔ ben Yinni yãkuru kua? Sa ko wura
bu sɔmbu te wiru go? Sa ko wurawa bu maa
ban si seeya sìn kpenu dɔ̃ɔ mwaakira kpuro
mi?
35 Tobiya wi u sãa Amɔni u wãa win
bɔkuɔ. Ma u nɛɛ, bana yeren bwesera ba
mɔ̀ mɛ. Gana ye dɛmaku gà n yɔɔwa ya koo
wɔruma mi?
36 Yera nɛ Nɛɛmi na nɔɔgiru sua na nɛɛ,
Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a swaa dakio a nɔ nge
mɛ bɛsɛn yibɛrɛba ba sun yaakoru mɔ̀. A de
ben yaako ten are yi wɔri ben wiru wɔllɔ. A
de bu ben yãnu gura bu bu yoru mwɛɛri bu
ka da tem tukumɔ.
37 A ku bu ben durum wɔka, domi ba sun
wɔnwa gbãra te sa banimɔn sɔ̃.
38 Nge mɛya sa ka gbãra te kpuro bana
sere ten gunum bɔnun saka. Be ba sɔmbu
te kua, ba tu kuawa ka nuku tia.

4

1 Sanam mɛ Sambala ka Tobiya ka
Daarububa ka Amɔniba ka Asidɔdugibu ba
nua ma Yerusalɛmun gbãra ten sɔmbura
sĩimɔ, ba maa ten kuu dabinu kɔrumɔ, yera
ba mɔru bɛsira too.
2 Ma ba nɔɔ tia kua bu ka Yerusalɛmu wɔri
kpa bu yen tɔmbu burisina.
3 Yera sa Gusunɔ bɛsɛn Yinni kana ma sa
gbãra te kɔ̃su sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru. Sa yibɛrɛ
be mara.
4 Adama Yudaba ba gerumɔ ba mɔ̀,
gbãra ten wɔrumaan tem kusanu nu kpã
sere bɛsɛn sɔm kowoba wasira ka nin
gurabu.
Sa ɲ̀ kpɛ̃ su tu bani.
5 Ma bɛsɛn yibɛrɛba ba tamaa sa ɲ̀ ben
baaru nɔɔmɔwa, sa ɲ̀ maa bu wasi sere
dɔma te ba koo sun wɔri bu go kpa bu bɛsɛn
sɔmbu te yɔ̃rasia.

Nɛɛmi u tɔn be ba sɔmburu mɔ̀

tabu yãnu wɛ̃

6 Yuu be ba wãa bɛsɛn yibɛrɛban suunu
sɔɔ ba na ba sun sɔ̃ɔwa nɔn dabinu kari ye
ya wee saa yibɛrɛ ben min di ka sere mìn di
ba koo sun wɔrima.
7 Yen sɔ̃na na tɔmbu tabu yãnu wɛ̃ ben
baawure ka win takobi ka win yaasa ka win
tɛndu. Ma na bu yi yi bwese kɛra ka bwese
kɛra gbãrarun biruɔ mi ba ɲ̀ gina banɛ.
8 Ma na seewa na bukurobu ka siri
kowobu ka tɔn be ba tie sɔ̃ɔwa na nɛɛ, i ku
ben bɛrum ko. I yaayo ma Yinni Gusunɔ u
kpã. Wiya ba koo nasia. I tabu koowo bɛɛn
mɛro bisibun sɔ̃ ka bɛɛn bibun sɔ̃ ka bɛɛn
kurɔbun sɔ̃ ka sere bɛɛn yɛnusun sɔ̃.
9 Yen biru, bɛsɛn yibɛrɛba ba nua ma ba
sun sɔ̃ɔwa ye ba mɔ̀ kpuro. Gusunɔ u maa
ben himbaba kam koosia. Ma baawure u
wura mi u raa sɔmburu mɔ̀.
10 Saa dɔma ten di, nɛn sɔm kowobun
sukum mu ra n sɔmburu mɔ̀wa kpa be
ba tie ba n yaasi ka tɛrɛnu ka tɛnnu bɛki
kpa ba n yabe tarakpenu doke. Kpa bɛsɛn
wirugibu ba n sun dam kɛ̃mɔ.
11 Be ba maa gbãra te banimɔ ka be ba
kpenu guramɔ, ba ra n nɔm teuɔ tabu yãnu
nɛniwa kpa ba n ka teu sɔmburu mɔ̀.
12 Ben baawure u ra n win takobi
sãrusiewa pɔraɔ. Wi u ra kɔba so, wiya u
ra n man swĩi.
13 Ma na bukurobu ka siri kowobu ka
sere tɔn be ba tie mi sɔ̃ɔwa na nɛɛ, bɛsɛn
sɔmbu te, ta kpã. Wee sa yarinɛ baama
kpuro. Goo kun ka goo turuku gbãra ten
sɔmburu sɔɔ.
14 Yen sɔ̃, ì n kɔban swĩi nua, i mɛnnama
nɛn mi bera gee i yen swĩi yi nua. Gusunɔ
bɛsɛn Yinni u koo sun sanna.
15 Nge mɛya sa ka sɔmbu te mɔ̀. Bɛsɛn
sukum mu yaasi nɛni saa bururun di sere
ka wɔ̃kurɔ.
16 Na maa wure na bu sɔ̃ɔwa na nɛɛ,
baawure u kpunɔ Yerusalɛmun nukurɔ ka
win sɔm kowobu kpa su dom se wɔ̃kuru sa
n yibɛrɛba mara. Kpa su sɔmburu ko sɔ̃ɔ sɔɔ.
17 Ma nɛ Nɛɛmi ka nɛn mɛro bisibu ka
nɛn sɔm kowobu ka nɛn kɔ̃sobu be ba man

swĩi, bɛsɛ kpuro sa ɲ̀ bɛsɛn yãnu potira. Ma baawure u win tabu yãnu ka win nim nɛni.

Nɛɛmi u taki kpeesia

5

1 Sɔ̃ɔ teeru, Yuuban tɔn durɔbu ka ben tɔn kurɔbu ba ka begibu gabu mɔru mɔ̀.
2 Gaba gerumɔ ba mɔ̀, bɛsɛ ka bɛsɛn bibu, sa dabi. Yen sɔ̃, sa alikaman bukata mɔ ye sa ko di sa n ka wãa.
3 Gaba maa gerumɔ ba mɔ̀, sa bɛsɛn gbea ka bɛsɛn resɛm gbaanu ka mam bɛsɛn dia tɔruba yiimɔ su ka alikama wa gɔ̃ɔrun saa.
4 Gaba maa gerumɔ ba mɔ̀ sa gobi bɔkurawa bɛsɛn gbean dĩanu sɔɔ su ka wa su Babilonin sina bokon wɔ̃ɔ gobi kɔsia.
5 Adama bɛsɛ kpuro sa sãawa bwese teeru. Bɛsɛn bibu ka ben bibu tia yera. Adama ba sun tilasi mɔ̀ su ka bɛsɛn bibu yoru kpɛ̃ɛ. Bɛsɛn bii wɔndia dabiru ta mam wãa yoo te sɔɔ kɔ. Sa ɲ̀ maa kpɛ̃ su gãanu ko domi wee ba bɛsɛn gbea ka bɛsɛn resɛm gbaanu tɔruba mwa.
6 Sanam mɛ na ye kpuro nua, ka tɔn ben weewee ni ba mɔ̀, yera mɔru man mwa gem gem.
7 Ma na gɔ̃ru doke n bukuro be, ka siri kowo be gerusi. Ma na be kpuro sokusia ba mɛnna. Na bu bikia na nɛɛ, amɔna i ka bɛɛn mɛro bisibu gãanu bɔkuramɔ i nim dokemɔ.
8 Ma na bu sɔ̃ɔwa na nɛɛ, sa bɛɛn mɛro bisi be ba tii tɔn tukobu dɔre yakia ka dam mɛ sa mɔ. Yera bɛɛn tii i maa bu dɔramɔ bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ?
Ma ba mari ba ɲ̀ maa gãanu wisa.
9 Na maa wure na nɛɛ, ye i mɔ̀ mi, ya ɲ̀ wã. Ya weenɛ i n Gusunɔ nasie, kpa bwese tukunu nu ku sun wɔmɛ.
10 Nɛn tii ka nɛn tundo bisibu ka nɛn sɔm kowobu sa tɔn be gobi ka alikama bɔkura. Adama su bu ye kpuro deria.
11 N n mɛn na, i doo saa gisɔn di i ben gbea ka ben resɛm gbaanu ka ben dia ye i tɔruba mwa wesia. Kpa i maa are yin tii bu wesia yi i bu mwaari gobi yi i bu bɔkura sɔɔ ka alikama sɔɔ ka tam sɔɔ ka sere maa gum sɔɔ.
12 Ma ba man wisa ba nɛɛ, sa ko ye wesia. Sa ɲ̀ maa bu gãanu mwaarimɔ. Sa ko kowa nge mɛ a gerua.
N deema na yãku kowobu sokusia. Ben wuswaaɔra ba nɔɔ mwɛɛ ni kua ka bɔ̃ri.
13 Yen biru na nɛn yaberu nɛnua na kpara ma na nɛɛ, wi u kun win nɔɔ mwɛɛru yibie, Gusunɔ u yɛ̃ro kparo nge mɛsum kpa u yɛ̃ro yara win yɛnun di. U de yɛ̃ron dukia yu doona kpa u yɔ̃ra nɔm dira.
Ma be kpuro ba wura ba nɛɛ, ami, n yɛ̃ro koowo mɛsum.
Ma be kpuro ba Yinni Gusunɔ siara. Yen biru ba ben nɔɔ mwɛɛ ni yibia.
14 Saa sina boko Aatasɛsin bandun wɔ̃ɔ yɛndun diya u man kua Yudaban kparo sere n ka girari win bandun wɔ̃ɔ tɛna ka yiru. N kuawa mi wɔ̃ɔ wɔkura yiru. Saa ye kpuro sɔɔ, nɛ ka nɛn mɛro bisibu sa ɲ̀ tem yɛ̃rorun gãanu mwaare.
15 Adama n sere tunuma mi, kparo be ba raa wãa mi, ba ra tɔmbu wɔ̃ɔ gobi burewa n kpã kpa bu bu dĩanu mwaari ka tam ka sere maa sii geesun gobi weeru. Yen biru, ben sɔm kowobu ba ra n tɔmbu dam dɔremɔwa. Adama nɛ, na ɲ̀ kue mɛ, yèn sɔ̃ na Gusunɔ nasie.
16 Bɛsɛn tiiwa sa sɔmburu kua sa ka gbãra te sɔnwa. Sa ɲ̀ maa gberu garu dwa bɛsɛn tiin sɔ̃. Nɛn sɔm kowobu kpurowa ba ka man sɔmbu te kua.
17 Ka mɛ, Yuuba ka ben wirugibu be ba ra di nɛn yɛnuɔ, ba sãawa wunaa weeru ka wɔkuru ka sere maa sɔɔ be sa ra wa tem tukum di.
18 Tɔ̃ɔ baatere naa na ra de bu go ka yãanu nɔɔba tia ni nu gea sãa ka sere maa gue. Yen biru sɔ̃ɔ wɔkuru ka sɔ̃ɔ wɔkura, ba ra ka man tam naawɛ. Ka mɛ, ye kpuro sɔɔ, na ɲ̀ tɔmbu tem yɛ̃rorun gãanu bikiare. Domi ben ye ba mɔ̀ ya kpã kɔ.
19 Yinni Gusunɔ, a man yaayo ye na tɔn be kuan sɔ̃, kpa a ka man nɔnu geu mɛɛri.

Yibɛrɛba ba maa kpam seewa

6

1 Sambala ka Tobiya ka Gesɛmu wi u sãa Daarubu ka sere bɛsɛn yibɛrɛ be ba tie ba nua ma sa gbãra te kpuro sɔnwa, ten gambobara ba tie.
2 Yera Sambala ka Gesɛmu ba man gɔria ba nɛɛ, n na su wesianɔ ko Kefirimuɔ Onɔɔn wɔwaɔ. N deema kɔ̃sa tɔn be, ba bwisika bu man kua.
3 Yera na maa bu gɔria na nɛɛ, na sɔmburu mɔ̀ ta kpã, na ɲ̀ kpɛ̃ n tu deri n na. Domi nà n tu deri ta koo yɔ̃ra.

4 Yera ba man gəria mɛsum sere nən nnɛ.
Adama gari tee yiya na ra bu wisi.
5 Yera Sambala u maa man win səm kowo
gəria nən nəəbuse. Səm kowo wi, u tireru
nɛni te ba ɲ̀ wukiri.
6 Wee ye ya yorua tire te səə. Ta nɛɛ,
Gesɛmu u nɛɛ, labaari gaa ya nəəramə bwe-
senu səə. Yera wunɛ ka wunɛgibu i be
səəru kpa i ka tii yina. Yen sɔ̃na a gbãra te
seeyamə. Wunɛn tii a kĩ a be ko ben sina
boko.
7 A mam be Gusunən səməbu gəsa be ba
koo kpara Yerusalɛmuə ma a kua Yudaban
sina boko. Tɛ̃, a n yɛ̃ ma n ɲ̀ tɛɛmə sina boko
u ka labaari ye nə. Yen sɔ̃, a na su wesiana
sannu.
8 Ma na Sambala wisa na nɛɛ, weesa a mɔ̀.
Wuna a wunɛn gari sekumə.
9 Bɛsɛn yibɛrɛ be, ba kookari kua bu
ka sun nandasia. Ba tamaa sa ko mwia
kpanawa su səmbu te deri.

Tɛ̃, Yinni Gusunə a man dam kɛ̃ɛyə səmbu
te səə.
10 Yen biru, na wura na Semaya Delayan
bii Mɛhetabɛlin debubu deema. N deema u
raa tii kɛnusi ma u nɛɛ, su da sannu Yinni
Gusunən sãa yerə sere səəwə su kuke. Kpa
su tii gamboba kɛnusi. Domi yibɛrɛ be, ba
wee bu nɛ, Nɛɛmi go wɔ̃kuru.
11 Ma na nùn wisa na nɛɛ, tənu wi sãa nge
nɛ u koo maa duka su yibɛrɛban wuswaaə?
Nge wara u koo du Yinni Gusunən sãa yerə
u yari wasiru. Na ɲ̀ duə mi.
12 Domi na tuba ma n ɲ̀ Gusunə u nùn
gərima. Adama u win gari geruawa yèn sɔ̃
Sambala ka Tobiya ba nùn gobi kəsia u ka ye
ko.
13 Tən be, ba tamaa ù n kua mɛ, kon bɛrum
ko kpa n win gere swĩi n wəri durum səə,
kpa bu nɛn yĩsiru sanku n bɛɛrɛ bia.
14 Yinni Gusunə, a de a n yaaye ye Tobiya
ka Sambala ka Gusunən səmə Nəadia tən
kurə wi, ba kua ka sere Gusunən səmə be ba
tie ba kasu bu man bɛrum tia.
15 Sa gbãra ten bana kpawa suru wi ba mɔ̀
Elulun sɔ̃ə yɛnda nəəbuse səə. Sa səmbu te
kuawa sɔ̃ə weeraakuru ka yiru.
16 Sanam mɛ bɛsɛn yibɛrɛba ka bwese ni
nu ka sun sikerenɛ ba nua sa gbãra te seeya,
yera ba bɛrum soora. Ma sekura bu mwa.
Saa ye səəra ba tuba ma Yinni Gusunəwa u
dera səmbu te, ta koora.
17 Sanam mɛ sa bana ye mɔ̀, Yudan
wirugibu gabu ka Tobiya ba ra n tirenu
kuanammɛwa kiri kiri.
18 Domi Yuu dabira ta nəə tia kua ka wi,
ka bɔ̃ri yèn sɔ̃ u Yuu wi ba mɔ̀ Sekania, Aran
biin bii wəndia sue kurə. Mɛya maa To-
biyan bii Yokanani u Yuu wi ba mɔ̀ Berekia,
Mɛsulamun biin bii wəndia sue kurə.
19 Ba ra n mam wi, Tobiyan gea geruməwa
nɛn wuswaaə kpa bu da bu nùn nɛn gari
swaa gurea. Tobiya wi, u ra n man tirenu
kuammɛwa u ka man nandasia.

Nge mɛ ba koo ka Yerusalɛmu kɔ̃su

7

1 Sanam mɛ sa gbãra te bana sa kpa sa ten
gamboba doke, yera sa be ba ra kənnəsu
kɔ̃su doke ben səma səə ka sere maa wom
kowobu ka Lefi be ba tie.
2 Ma na nɛn məə Hanani wooda wɛ̃ u
Yerusalɛmu kpara, wi ka Hanania, wi u sãa
Yerusalɛmun gbãra kɔ̃sobun wirugii. Durə
wi, u tən be ba tie kere. Domi u sãa naanɛgii
ma u Gusunə nasie.
3 Na bu sɔ̃əwa na nɛɛ, ba ɲ̀ Yerusalɛmun
kənnəsu kɛniamə ma n kun mə sɔ̃ə u
yara. Yoka ba koo su kɛnɛwa kənnə
kɔ̃sobu bu sere doona. Yen biru, ba koo
Yerusalɛmugibu bikia bu wuu kɔ̃su, ben
baawure u n yɔ̃ win dii kənnəwə.

Yuu be ba wura ben temə

4 Baa mɛ Yerusalɛmu ya kpã, ya maa yasu,
yen təmbu ba ɲ̀ dabi, ba ɲ̀ maa dia banɛ.
5 Yera Yinni Gusunə u doke nɛn gɔ̃ruə n
bukurobu mɛnna ka siri kowobu ka wuun
təmbu n ka bu gari gari. Ma na tireru garu
wa tè səə ba təmbun yĩsa yorua nge mɛ ben
baawuren bweserun tɔ̃ka sãa. Bera be ba
gbia ba wurama Babilonin di. Ye na wa ba
yorua wee.
6 Tən be Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa
u yoru mwɛɛra u ka da win mi, ben dabiru
ta wurama Yerusalɛmuə Yudan temə. Ma
ben baawure u da win wuuə.
7 Wee be ba tən be kparama. Bera
Sorobabɛli ka Yosue ka Nɛɛmi ka Asaria ka
Ramia ka Nakamani ka Maadose ka Bilisani
ka Misipaa ka Bigifai ka Nɛhumu ka Baana.
Tən ben geeru ka ben bwese kɛrin yĩsa wee.
8 Pareəsin bweseru səə, ba sãawa təmbu
nərəbun suba yiru ka wunəbu ka wata ka
wəkura yiru (2.172).

9 Sefatian bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu gooba wunɔbu ka wata ka wɔkura yiru (372).
10 Aran bweseru sɔɔ ba sãawa tɔmbu nata ka weeraakuru ka yiru (652).
11 Pakati Mɔabun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba yiru ka nɛnɛ ka wɔkura nɔɔbu ka ita (2.818). Ba sãawa Yosue ka Yoabun sikadominu.
12 Elamun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka goobu ka weeraakuru ka nnɛ (1.254).
13 Satun bweseru sɔɔ ba sãawa tɔmbu nɛnɛ ka weeru ka nɔɔbu (845).
14 Sakain bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nata ka wunɔbu ka wata (760).
15 Binuin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nata ka weeru ka nɔɔba ita (648).
16 Bebain bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nata ka yɛnda nɔɔbu ka ita (628).
17 Asigadin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba yiru ka gooba wunɔbu ka yɛnda yiru (2.322).
18 Adonikamun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nata ka wata ka nɔɔba yiru (667).
19 Bigifain bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba yiru ka wata ka nɔɔba yiru (2.067).
20 Adinin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nata ka weeraakuru ka nɔɔbu (655).
21 Atɛɛn bweseru sɔɔ, be ba sãa Esekiasin yɛnugibu ba sãawa tɔmbu wunɔbu yiru sari.
22 Hasumun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu gooba wunɔbu ka yɛnda nɔɔbu ka ita (328).
23 Bɛsain bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu gooba wunɔbu ka yɛnda nnɛ (324).
24 Harifun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu wunɔbu ka wɔkura yiru (112).
25 Gabaonigibu ba sãawa tɔmbu wɛnɛ ka wɔkura nɔɔbu (95).
26 Bɛtelehɛmugibu ka Nɛtofagibu ba sãawa tɔmbu wunaa wɛnɛ ka nɔɔba ita (188).
27 Anatɔtugibu ba sãawa tɔmbu wunaa teeru ka nɔɔba ita (128).
28 Bɛti Asimafɛtigibu ba sãawa tɔmbu weeru ka yiru (42).
29 Kiriati Yarimu ka Kefiragibu ka Beerɔtugibu ba sãawa tɔmbu nata ka wunaa weeru ka ita (743).
30 Ramagibu ka Gebagibu ba sãa tɔmbu nata ka yɛnda tia (621).
31 Mikimasigibu ba sãawa tɔmbu wunaa teeru ka yiru (122).
32 Betɛligibu ka Ayigibu ba kua tɔmbu wunaa teeru ka ita (123).
33 Nɛbo yeɔnɔgibu ba sãawa tɔmbu weeraakuru ka yiru (52).
34 Elamu wiɔnɔn yɛnugibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka goobu ka weeraakuru ka nnɛ (1.254).
35 Harimun yɛnugibu ba sãawa tɔmbu gooba wunɔbu ka yɛndu (320).
36 Yerikogibu ba sãawa tɔmbu gooba wunɔbu ka weeru ka nɔɔbu (345).
37 Lodugibu ka Hadidigibu ka Onɔɔgibu ba sãawa tɔmbu nata ka wunaa teeru ka tia (721).
38 Senaagibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba ita ka nɛnɛ ka wunaa teeru ka wɔkuru (3.930).
39 Wee tɔn be ba wãa yãku kowobun bweseru sɔɔ. Yosuen bweseru sɔɔ, Yedayan yɛnugibu ba sãawa nɛnɛ ka wunaa wata ka wɔkura ita (973)
40 Imɛrin yɛnugibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka weeraakuru ka yiru (1.052).
41 Pasurin yɛnugibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka goobu ka weeru ka nɔɔba yiru (1.247).
42 Harimun yɛnugibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka wɔkura nɔɔbu ka yiru (1.017).
43 Lefiban wuuru sɔɔ, be ba sãa Yosue ka Kadimiɛlin bweseru, Hodifan sikadominu, ba sãawa tɔmbu wata ka wɔkura nnɛ (74).
44 Asafun yɛnugii be ba ra womu ko sãa yerɔ, ba sãawa tɔmbu wunaa weeru ka nɔɔba ita (148).
45 Be ba sãa gbãrarun kɔnnɔ kɔ̃sobu ba ka sãa Salumun yɛnugibu ka Atɛɛba ka Talumɔɔba ka Akububa ka Hatitaba ka sere Sobaiba ba sãawa tɔmbu wunaa weeru yiru sari (138).
46 Nɛtinibaa bweseru sɔɔ, be ba ra sãa yerun sɔmburu ko ben sikadobara Siha ka Hasufa ka Tabaɔtu
47 ka Kɛrɔsi ka Sia ka Padoni
48 ka Lebana ka Hagaba ka Salumai
49 ka Hananu ka Gidɛli ka Gasaari
50 ka Reaya ka Resini ka Nɛkoda
51 ka Gasamu ka Usa ka Paseaki
52 ka Besai ka Mɛhunimu ka Nɛfisimu
53 ka Bakibuki ka Hakufa ka Haahuru
54 ka Basiliti ka Mɛhida ka Haasa
55 ka Baakɔsi ka Sisera ka Tamaki
56 ka Nɛtisa ka Hatifa.

57 Be ba sãa Salomɔɔn sɔm kowobun bibun
sikadoba, bera Sotai ka Soferɛti ka Perida
58 ka Yaala ka Daakoni ka Gidɛli
59 ka Sefatia ka Hatili ka Pokerɛti
Hasebaimu ka Amɔɔ.
60 Nɛtini be, ka Salomɔɔn sɔm kowobun bii
be, be kpuro ba kuawa mi tɔmbu gooba
wunɔbu ka wɛnɛ ka wɔkura yiru (392).

61 Be ba yoru wɔma saa Tɛli Mɛlakin di
ka Tɛli Hasaan di ka Kerubu Adonin di ka
Imɛrin di ba ɲ̀ kpĩa ba ben tundon yɛnu
gie, ba ɲ̀ maa kpĩa ba ben bweserun tɔ̃ka
wunanɛ bu ka sɔ̃ɔsi ma ben tii ba sãawa
Isireliba.
62 Ben wirugiba Delaya ka Tobiya ka
Nɛkoda. Be kpuro ba sãawa tɔmbu nata ka
weeru ka yiru (642).

63 Yãku kowobu sɔɔ, gaba maa wãa be ba
ɲ̀ kpĩa ba ben bweserun tɔ̃ka wunanɛ. Bera
Hobayan bibun bweseru ka Hakɔtugiru ka
Baasilaigiru. Ba bwese te soka Baasilai
yèn sɔ̃ ben sikado u Baasilai Galadigiin bii
wɔndia sua kurɔ.
64 Bera ba ben bweserun tɔ̃ka kasu ba bia.
Ma ba bu yara yãku sɔmburun di.
65 Ma tem mɛn kparo u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ma
n kun mɔ yãku kowo goo u kpĩa u bikiaru
kua ka urimu ka tumimu ben goo kun yãku
dĩanu dimɔ.

66 Tɔn be kpuron geeru ta sãawa tɔmbu
nɔrɔbun suba weeru ka yiru ka gooba
wunɔbu ka wata (42.360)
67 ben sɔm kowobu baasi. Ben sɔm kowo
ben geeru wee, tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔba
yiru ka gooba wunɔbu ka tɛna ka nɔɔba yiru
(7.337). Be sɔɔ, wom kowobu goobu ka
weeru ka nɔɔbu (245) ba wãa tɔn durɔbu ka
tɔn kurɔbu. Ben dumin geera sãawa nata ka
wunaa teeru ka wɔkura nɔɔbu ka tia (736)
ka sere birakɔsu goobu ka weeru ka nɔɔbu
(245) *
68 ka yooyoosu nɛɛru ka tɛna ka nɔɔbu
(435) ka sere kɛtɛkunu nɔrɔbun suba nɔɔba
tia ka nata ka wunaa teeru (6.720).
69 Yɛnu yɛ̃robu dabina ba kɛ̃nu kua bana
yen sɔ̃. Wee ye tem mɛn kparo u maa wɛ̃
bana yen sɔ̃. U wuran gobi nɔrɔbu (1.000)
wɛ̃ ka gbɛ̃ɛnu weeraakuru ni ba koo ka yaa
yɛm yɛ̃ka ka yãku kowobun takoba nɛɛra
wunɔbu ka tɛna (530).

70 Yɛnu yɛ̃ro ben kɛ̃ɛ ni ba kua nu sãawa
wuran gobi nɔrɔbun suba yɛndu (20.000) ka
sii geesu kilo nɔrɔbu ka wunɔbu (1.100).
71 Tɔn be ba tie ba maa wuran gobi
nɔrɔbun suba yɛndu (20.000) wɛ̃ ka sii
geesu kilo nɔrɔbu (1.000) ka sere yãku
kowobun takoba wata ka nɔɔba yiru.
72 Yãku kowobu ka Lefiba ka gbãra kɔnnɔ
kɔ̃sobu ka wom kowobu ka Nɛtiniba ka sere
Isireli be ba tie ben baawure u wurawa win
wuuɔ.

Ɛsidarasi u woodan tireru gara batuma sɔɔ

Wɔ̃ɔn suru nɔɔba yirusen tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔ,
Isireliba kpuro ba wãa ben wusɔ.

8

1-2 Suru nɔɔba yirusen tɔ̃ɔ gbiikii te sɔɔ,
yera Isireliba kpuro ba nɔɔ tia kua ba
mɛnna Yerusalɛmuɔ gbãrarun kɔnnɔwɔ ge
ba sokumɔ Nim kɔnnɔ. Ma ba Ɛsidarasi wi
u sãa wooda yɛ̃ro kana u ka tireru na mi ba
wooda yorua ye Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wɛ̃
be, Isireliban sɔ̃. Ma Ɛsidarasi u ka tire te na
tɔn ben wuswaaɔ tɔn kurɔbu ka tɔn durɔbu
ka bibu be ba koo kpĩ bu tubu ye ba gerumɔ
gesi.
3 Ma u bu tire te gariammɛ saa bururun
di sere ka sɔ̃ɔ wii wɔllɔ batuma ye ya wãa
kɔnnɔwɔ ge ba sokumɔ Nim kɔnnɔ. Ma be
kpuro ba nùn swaa daki.
4 N deema ba turaru garu kua ka dãa.
Miya Ɛsidarasi u yɔɔwa u yɔ̃ra u ka tire
te garimɔ. Ma gabu ba yɔ̃ win nɔm geuɔ.
Bera Matitia ka Sema ka Anaya ka Uri ka
Hilikiya ka Maseya. Gaba maa wãa win nɔm
dwarɔ, bera Pedaya ka Mikaɛli ka Maakiya
ka Hasumu ka Hasabadana ka Sakari ka
Mɛsulamu.
5 Tɔmbu kpuro ba nùn waamɔ. Domi u
yɔ̃wa u bu gunum kere. Sanam mɛ u tire te
wukia tɔn ben nɔni biru, yera ba seewa ba
yɔ̃ra.
6 Yera u Gusunɔ Yinni boko siara. Ma be
kpuro ba nɔma yiiya ba nɛɛ, ami, ami! Ma
ba kpuna temɔ ba Gusunɔ sãwa.
7 Ye ba seewa tem di, saa yera Lefi beni,
Yosue ka Bani ka Serebia ka Yamini ka
Akubu ka Sabetai ka Hodiya ka Maseya ka

* **7:67 *(245)*** - Ɛsidarasin tireru sɔɔ, 2:66, ba nɛɛ, ba dumi 736 ka birakɔsu 245 mɔ. Adama Nɛɛmin tireru sɔɔ, ba ɲ̀ ye yorua.

Kelita ka Asaria ka Yosabadi ka Hananu ka Pelaya, ba bu wooda ye tubusiamɔ.
8 Lefi be, ba wooda ye garimɔwa sãa sãa ma ba ye tubusiamɔ nge mɛ ya koo ka tɔmbu yeeri.
9 Sanam mɛ tɔn be, ba tire ten gari nɔɔmɔ, ba sumɔwa. Adama Nɛɛmi ben kparo ka Ɛsidarasi wi u sãa yãku kowo ka wooda yɛ̃ro ka Lefi be ba wooda ye tubusiamɔ mi, ba bu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, sa tɔ̃ɔ teni yiwa su ka Gusunɔ bɛsɛn Yinni sã. Yen sɔ̃, i ku nuki sankira i n sumɔ.
10 I gɔsiro bɛɛn yɛnusɔ kpa i dĩa geenu di kpa i tam durom nɔ. Kpa i ka be ba ɲ̀ dĩanu sɔɔru kue bɛɛginu bɔnu ko. Domi sa tɔ̃ɔ teni yiwa su ka bɛsɛn Yinni sã. I ku nuki sankira. Nuku doo bi Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ wɛ̃ bu koo bɛɛ dam kɛ̃.
11 Lefi be, ba maa bu nukuru yɛmiasia ba nɛɛ, i sinɔ sɛ̃ɛ. Sa tɔ̃ɔ teni yiwa su ka Yinni Gusunɔ sã. I ku nuki sankira.
12 Saa yera be kpuro ba gɔsira ba da ben yɛnusɔ ba di ba nɔra, ba ka be ba ɲ̀ dĩanu mɔ beginu bɔnu kua. Ma ba nuku doo bakabu kua. Domi tire te ba gara mi, ten gari bu yeeri.

Kunun tɔ̃ɔ bakaru

13 Yen sisiru, yɛnu yɛ̃robu kpuro ka yãku kowobu ka Lefiba ba mɛnna Ɛsidarasin mi, wi u sãa wooda yɛ̃ro u ka bu wooda ye tubusia.
14 Yera ba wa wooda yen gaa sɔɔ ye Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wɛ̃ mi, ya nɛɛ, Isireliba ba ko n da n wãawa kunu sɔɔ bà n Kunun tɔ̃ɔ bakaru mɔ̀ suru nɔɔba yiruse sɔɔ.
15 Kpa bu kpara wuu baagere kpuro sɔɔ ka Yerusalɛmuɔ bu nɛɛ, tɔmbu bu doo guunɔ bu olifi ye ba duura ka ye ba ɲ̀ duuren wurusu kasuma ka dãa wuru bakasu ka sere maa kpakpa wurusu bu ka kunu ko nge mɛ ya yorua wooda ye sɔɔ.
16 Yera tɔn be, ba da ba dãa wuru si kasuma ba ka kuu ni gira, gabu ben dii tɛɛran wɔllɔ, gabu ben yɛnu yaaraɔ, gabu Yinni Gusunɔn sãa yerun yaaraɔ, gabu kɔnnɔwɔ ge ba ra soku Nim kɔnnɔ, gabu maa kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ Efaraimu.
17 Tɔn be ba wɔma yorun di mi kpuro, ba kunu girawa. Ma ba sina mi. Yen dɔma te, ba nuku doo bakabu kua. Domi Isireliba ba ɲ̀ tɔ̃ɔ baka te koore nge mɛ, saa mìn di Yosue Nunin bii u gu.
18 Ba ra wooda yen wiru garu gariwa tɔ̃ɔ baka ten tɔ̃ɔ baatere sere ta ka kpa. Ba tu diwa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru. Nɔɔba itase ma ba mɛnna siki siki ba ka tu wiru go nge mɛ wooda ya gerua.

Isireliba
ba ben durum tuuba kua

9

1 Suru nɔɔba yiruse, yen sɔ̃ɔ yɛnda nnɛse sɔɔra Isireliba kpuro ba mɛnna bu ka nɔɔ bɔke. Ma ba saaki deewa ba tii tua wisi wirɔ nuku sankirarun sɔ̃.
2 Be ba sãa Yuuba gesi, ba tii wĩa tɔn tukobun suunu sɔɔn di ba na ba ben durum ka ben sikadobagia tuuba kua.
3 Yen biru, ba bu Yinni Gusunɔn gari garia kɔba itan saka ba yɔ̃ ba swaa daki. Ma ba yiira wi, ben Yinnin wuswaaɔ ba suuru kana sere kɔba ita maa.
4 Yera Yosue ka Bani ka Kadimiɛli ka Sebania ka Buni ka Serebia ka Bani goo ka Kenani ba yɔɔwa tura ten mi. Ma ba nɔɔgiru sua Gusunɔ ben Yinnin mi gia ba somiru kana.
5 Yera Lefi beni, Yosue ka Kadimiɛli ka Bani ka Asabinia ka Serebia ka Hodiya ka Sebania ka Petaya ba nɛɛ, i seewo i Gusunɔ bɛsɛn Yinni siara sere ka baadommaɔ. Baawure u nùn siaro win yĩsi bɛɛrɛgirun sɔ̃, baa mɛ i ɲ̀ gari yɛ̃ yi i ko i ka nùn siara.

Kana te ba kua

6 Ma Isireliba ba kana teni kua ba nɛɛ,
Yinni, wunɛ turowa a sãa Gusunɔ.
Wuna a wɔllu kua ta kpã.
Wuna a maa kperi kua too.
Wuna a tem taka kua ka ye ya wãa mɛ sɔɔ.
Wuna a nim wɔ̃ku kua ka ye ya wãa ge sɔɔ.
Wuna a hunde koni kpuro wãaru wɛ̃.
Ma kperi ka suru ka sɔ̃ɔ,
ye kpuro ya nun bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
7 Yinni Gusunɔ, wuna a Aburamu gɔsa.
Ma a dera u seewa Urin di, Kaladen temɔ.
Yen biru, ma a nùn yĩsi kpaaru kã Aburahamu.
8 A wa ma u sãa naanɛgii,
ma a ka nùn arukawani bɔkua a nɛɛ,
kaa nùn tem mɛ wɛ̃ mɛ̀ sɔɔ Kananiba
ka Hɛtiba ka Amɔreba ka Feresiba
ka Yebusiba ka Girigasiba ba wãa,
kpa win bibun bweseru tu sina mi.
Mɛya a maa wunɛn arukawani ye yibia.

Domi a sãaWa naanɛgii.
9 Sanam mɛ bɛsɛn baababa ba wãa Egibitiɔ,
a ben nɔni swãaru wa.
Ba nun somiru kana,
ma a ben wuri nua nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yariɔ.
10 A yɛ̃ nge mɛ Egibitigibu ba bɛsɛn baababa dam dɔre ka nuku kɔ̃suru.
Ma a sɔm maamaakiginu kua a ka ben sunɔ
ka win sina asakpɔbu ka win tɔmbu kpuro seesi.
Ma a yĩsiru yara sere ka gisɔn gisɔ.
11 A dera nim mu burana bɛsɛn baaba ben wuswaaɔ.
Ma ba tɔbura tem gbebum sɔɔ.
Adama Egibitigii be ba bu naa gire,
a bu sure nim bwerɔ.
Ma ba numa nge kpee te ba kare nim sɔɔ.
12 Sɔ̃ɔ sɔɔ, guru wii wurora a ra ka wunɛn tɔn be kpare.
Wɔ̃kuru maa, kpa ta n ka dɔ̃ɔ yari bakaru weenɛ,
ta n bu yam bururasie swaa sɔɔ.
13 A sarama saa wɔllun di,
ma a ka bu gari kua Sinain guurɔ.
A bu wooda gea ka sɔ̃ɔsi geenu wɛ̃.
14 A dera wunɛn sɔm kowo Mɔwisi u bu tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru wɛ̃
te ta sãa nɛnɛm wunɛn sɔ̃.
Ma a dera u bu wooda ye ya tie sɔ̃ɔsi.
15 A bu dĩanu wɛ̃ɛma saa wɔllun di
sanam mɛ gɔ̃ɔra bu mɔ̀.
Ma a dera nim mu yara kpee baan di
sanam mɛ nim nɔru ga bu mɔ̀.
Ma a nɛɛ, bu doo bu tem mɛ mwa
mɛ̀n nɔɔ mwɛɛru a bu kua ka bɔ̃ri.
16 Adama bɛsɛn baaba be, ba tii sua ba nun seesi.
Ba ɲ̀ wunɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ.
17 Ba swaa taaya
ba wunɛn sɔm maamaakigii ni duari
ni a bu kua.
Ma ba nun seesi ba tii kparo kua
bu ka wura mi ba raa yoru di.
Adama ka mɛ, a ɲ̀ bu deri.
Domi a sãaWa Yinni
wi u ra tɔnu suuru kue.
A wɔnwɔndu ka durom mɔ.
Wunɛn mɔru ku ra fuuku se.
Wunɛn kĩru ta ɲ̀ kpeemɔ sere ka baadommaɔ.
18 Ka mɛ kpuro, ba tii bũu wuraguu kua.
Ma ba nɔɔgiru sua ba nɛɛ,
gera ga sãa ben yinni
wi u bu yarama Egibitin di.
Nge mɛya ba kua ba ka nun wɔnwa.
19 Adama wunɛn kĩi bakarun sɔ̃,
a ɲ̀ bu deri gbaburɔ.
Guru wii wuro te ta bu swaa gbiiye mi,
wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ, ta ɲ̀ bu deri.
20 Wunɛn kĩrun saabu,
a bu wunɛn Hunde wɛ̃
ba n ka bwisi mɔ.
Baadomma a ra bu dĩanu wɛ̃
ni ba ra soku manna bu di,
kpa a bu nim wɛ̃ bu nɔ.
21 A bu nɔɔri gbaburɔ wɔ̃ɔ weeru,
ba ɲ̀ gãanu biare,
ben yãnu kun gɛ̃ɛkirare,
ben naasu kun maa mɔsire.
22 A bu bwese tukunu ka nin sinambu nɔmu sɔndia
ka be ba ka bu sikerenɛn tem.
Mɛya Hɛsibonin tem mi Sihoni u bandu dii
ka Basanin tem mi Ogu u bandu dii.
23 A dera ba bibu mara ba dabia nge kperi.
Ma a dera ba dua Kananin temɔ
mɛ a ben baababa nɔɔ mwɛɛru kua.
24 Ma ba Kananiba kamia
ba bu taare ba ben tem mɛ mwa.
Ma ba bera min sinambu ka min bwesenu kpuro kua nge mɛ ba kĩ.
25 Ba wuu gbãrarugisu mwɛɛra ka mi tem gem wãa,
ka yɛnu si su dukia mɔ, ka dɔkɔba ka resɛm gbaanu,
ka olifiba ka dãa dabi dabinu nìn marum ba ra di.
Yinni Gusunɔ, wunɛn kĩrun saabuwa
ba ka di ba deba ba bɔria.
Ma ba wãa doo nɔɔru sɔɔ.
26 Adama ka mɛ, ba ɲ̀ nun mɛm nɔɔwɛ.
Ba nun seesiwa, ba wunɛn woodaba biru kisi.
Ma ba wunɛn sɔmɔbu go go
be ba bu kirɔ kua bu ka gɔ̃ru gɔsia
bu ben daa kɔ̃sa deri kpa bu wurama wunɛn mi.
Adama ba ben daa kɔ̃sa sosiwa.
27 Saa yera a bu yibɛrɛba nɔmu sɔndia,
ma ba bu dam dɔre.
Adama ben nɔni swãaru sɔɔ, ba nun nɔɔgiru sue.
Ma a ben nɔɔ nua saa wɔllun di.
A bu tɔmbu seeya
bu ka bu wɔra saa yibɛrɛ ben nɔman di
wunɛn kĩi bakarun sɔ̃.
28 Adama ye ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ,
ba maa wɔri ben durum sɔɔ.

Ma a bu biru kisi,
a bu yibɛrɛba nɔmu sɔndia.
Yera ba maa kpam nɔɔgiru sua
ba nun somiru kana.
Ma a ben nɔɔ nua wɔllun di,
a bu wɔra nɔn dabinu wunɛn kĩrun saabu.
29 Yen biru, a bu kirɔ kua
bu wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa.
Adama ba tii sua ba ɲ̀ ye mɛm nɔɔwɛ,
baa mɛ yera ya ra tɔnu wãaru wɛ̃
wi u ye mɛm nɔɔwa.
Ba swaa taayawa ba ye yina mam mam.
30 A ka bu tɛmana wõɔ dabinu.
A wunɛn sɔmɔbu wunɛn Hunde wɛ̃
ba n ka bu kirɔ mɔ̀.
Adama ba ɲ̀ swaa daki.
Ma a bu bwese tukunu nɔmu bɛria.
31 Adama wunɛn kĩi bakarun sõ,
a ɲ̀ bu go, a ɲ̀ maa bu deri,
domi a sãawa Yinni wɔnwɔndugii ka duromgii.
32 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a kpã, a maa dam mɔ.
Wuna a durom bakam mɔ.
Ma a wunɛn arukawani nɛni ye a ka sun bɔkua.
A bɛsɛn wahala mɛɛrio ye sa mɔ̀
bɛsɛ ka bɛsɛn sinambu ka ben sina asakpɔbu
ka wunɛn sɔmɔbu ka bɛsɛn yãku kowobu
saa Asirin sinambun waatin di sere n ka gisɔ girari.
33 A sãawa naanɛgii.
A maa kuawa dee dee gãa ni nu sun deema sɔɔ.
Adama bɛsɛ, sa kuawa naanɛ sarirugibu.
34 Bɛsɛn sinambu ka ben sina asakpɔbu
ka bɛsɛn yãku kowobu ka bɛsɛn baababa
ba ɲ̀ wunɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ.
Ba wunɛn kirɔba atafiiru kuawa.
35 Ba ɲ̀ nun sãwa.
Ba ɲ̀ maa ben daa kõsa deri,
baa mɛ a bu tem bakam wɛ̃ mɛ mu gea sãa,
ba kua mɛn sinambu.
Ma a bu nɔɔri ba wãa doo nɔɔru sɔɔ.
36 Yen sõ, bɛsɛ wee sa yoru dimɔ gisɔ
tem mɛ a bu wɛ̃ sɔɔ
bu ka mɛn dĩa geenu di.
37 Dĩa gee ni, nu kua sinam be ba sun yoru diisiamɔginu.
Ba sun mɔ bɛsɛ ka bɛsɛn yaa sabenu.
Ba ka sun mɔ̀ nge mɛ ba kĩ bɛsɛn durum sõ.
Ma sa wãa nuku sankira bakanu sɔɔ.

Isireliba ba nɔɔ mwɛɛru kua
bu wooda mɛm nɔɔwa

10

1 Yeniba kpuron sõna bɛsɛ Isireliba sa nɔɔ mwɛɛru kua sa yorua. Bɛsɛn wirugibu ka Lefiba ka yãku kowobu ba bɛsɛn nɔɔ mwɛɛ ten tireru nɔma dokewa.
2 Be ba tire te nɔma doke, bera bɛsɛn kparo Nɛɛmi, Hakalian bii,
3 ka Sedesiasi ka Seraya ka Asaria ka Yeremi
4 ka Pasuri ka Amaria ka Maakiya
5 ka Hatusi ka Sebania ka Maluku
6 ka Harimu ka Mɛremɔtu ka Abudiasi
7 ka Danielli ka Ginɛtoni ka Baruku
8 ka Mɛsulamu ka Abia ka Miyamini
9 ka Maasia ka Biligai ka Semaya. Be kpuro ba sãawa yãku kowobu.
10 Be ba sãa Lefiba, bera Yosue, Asanian bii ka Binui, Henadadin bii ka Kadimielli
11 ka ben mɛro bisibu Sebania ka Hodiya ka Kelita ka Pelaya ka Hanani
12 ka Misee ka Rehɔbu ka Hasabia
13 ka Sakuri ka Serebia ka Sebania
14 ka Hodiya ka Bani ka Beninu.
15 Be ba maa sãa wirugibu beya Pareɔsi ka Pakati Mɔabu ka Elamu ka Satu ka Bani
16 ka Buni ka Asigadi ka Bebai
17 ka Adoniya ka Bigifai ka Adini
18 ka Atɛɛ ka Esekiasi ka Asuri
19 ka Hodiya ka Hasumu ka Bɛsai
20 ka Harifu ka Anatɔtu ka Nɛbai
21 ka Magipiasi ka Mɛsulamu ka Hesiri
22 ka Mɛsesabɛli ka Sadɔku ka Yadua
23 ka Pelatia ka Hananu ka Anaya
24 ka Hosee ka Hanania ka Hasubu
25 ka Halosɛsi ka Pilika ka Sobɛki
26 ka Rehumu ka Hasabuna ka Maaseya
27 ka Akiya ka Hananu ka Anani
28 ka Maluku ka Arimu ka Baana.
29 Tɔn be ba tie, yãku kowobu ka Lefiba ka sãa yerun kɔnnɔn kõsobu ka wom kowobu ka Nɛtiniba ka sere be ba ka tii wurama tɔn tukobun min di ba Yinni Gusunɔn woodaba mɛm nɔɔwɛ ka ben kurɔbu ka bibu, be ba gesi bwisi ka yɛ̃ru mɔ,
30 be kpuro ba ka ben mɛro bisibu nɔɔ tia kua be ba tɔn giroru bo. Ba nɔɔ mwɛɛru kua ka bõri ba nɛɛ, ba koo Yinni Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwa ye u bu wɛ̃ saa Mɔwisin min di kpa ba n ka yi sɔmburu mɔ̀.
31 Ba nɛɛ, ba ɲ̀ maa ben bii wɔndiaba tɔn tukobu wɛ̃ɛmɔ bu sua kurɔbu. Mɛya ben aluwaasiba ba ɲ̀ maa tɔn tukobun bii wɔndiaba suamɔ kurɔbu.

32 Mɛya ba ɲ̀ maa gãanu dwemɔ tõɔ
wɛ̃rarugiru ka tõɔ bakanun saa sɔɔ tɔn
tukobu bà n ka kiaru na. Ba koo maa tɔmbu
yoru kara wõɔ nɔɔba yiruse sɔɔ kpa ba kun
gãanu kɔsie.
33 Mɛya ba tii wooda yiiya bu kɛ̃nu wɛ̃ sii
geesun gobi garamu nnɛ wõɔ ka wõɔ bu ka
Gusunɔ ben Yinnin sãa yerun sɔmburu ko.
34 Kɛ̃ɛ ni, nu ko n sãawa ni ba koo ka pɛ̃ɛ
dwe Yinni Gusunɔn yãku ninin sõ. Niya,
yãku dõɔ mwaararuginu ka yãku ni ba ra ko
tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ ka yãku ni ba ra ko tõɔ
baatere ka ni ba ra ko suru kpao ù n yara ka
yãkunu ganu ka sere torarun yãkunu. Kɛ̃ɛ
niya nu koo maa somi bu ka sãa yerun sɔma
baayere ko.
35 Yãku kowobu ka Lefiba ka Isireliba
bɛsɛ kpurowa sa tɛtɛ toba su ka wa dãa ye
sa ko n da ka nɛ wõɔ baagere yãkunun sõ
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yerɔ yen saa yà
n tunuma. Dãa yera ba ko n da ka yãku
dõɔ sõre yãku yeru wɔllɔ nge mɛ ba gerua
woodan tireru sɔɔ.
36 Mɛya sa Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kua sa nɛɛ,
sa ko n da ka bɛsɛn gberun dĩa gbiikinu ka
bɛsɛn dãa marum gbiikum be ba sɔmburu
mɔ̀ yãku yerɔ naawɛ Yinni Gusunɔn sãa
yerɔ
37 ka bɛsɛn bii gbiikobu ka sere maa bɛsɛn
yaa sabenun bii gbiikinu nge mɛ ba yorua
woodan tireru sɔɔ.
38 Mɛya sa ko maa ka bu bɛsɛn som kpam
ka bɛsɛn dãa marum gbiikum ka bɛsɛn
tam kpam ka bɛsɛn gum kpam naawa. Sa
maa nɔɔ mwɛɛru kua sa nɛɛ, sa ko wɔkuru
baateren wɔllɔ tia wɛ̃ bɛsɛn gbean dĩanu
sɔɔ. Lefiban tiiwa ba koo ye mwɛɛri wusu
kpuron di tem mɛ̀ sɔɔ sa gbea mɔ.
39 Yãku kowo wi u sãa Aronin bweseru
wiya u koo Lefiba yõsiri sanam mɛ ba koo
wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia ye mwa. Kpa
Lefi ben tii bu maa ka ye ba mwa min
wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia na Gusunɔ
ben Yinnin sãa yerɔ diru mi ba ra arumani
bere.
40 Isireliba ka Lefiba ba koo ka ben kɛ̃nu
nawa mi ba ra yãkunun dendi yãnu bere
Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka sere mi yãku
kowobu ka sãa yerun kõsobu ka wom
kowobu ba ra sɔmburu ko. Kɛ̃ɛ niya
alikama ka tam kpam ka gum.

Nge mɛya sa ɲ̀ maa ka Yinni Gusunɔn sãa
yeru derimɔ.

Yuu be ba wurama
ba sina Yerusalɛmuɔ

11

1 Isireliban wirugiba da ba sina
Yerusalɛmuɔ. Ma ba tɛtɛ toba bu ka tɔn tia
tia wuna Isireli be ba tien wɔkuru baateren
wɔllɔ. Bera ba koo sina Yerusalɛmu wuu
dɛɛrɔ ge sɔɔ, kpa nɔɔba nnɛ be ba tie bu da
wuu si su tien mi.
2 Be ba gõru doke ka kĩru bu ka sina
Yerusalɛmu mi, tɔmba bu domaru kua.
3 Isireliban berin wirugibu ba da ba
sina Yerusalɛmuɔ ma Isireli be ba tie ka
yãku kowobu ka Lefiba ka Nɛtiniba ka sere
Salomɔɔn sɔm kowobun bibu ba da ba sina
Yudan temɔ ben wusɔ.
4-5 Yudaba ka Bɛnyamɛɛba gaba ba sina
Yerusalɛmuɔ.
Be ba sãa Yudaba bera Ataya ka Maaseya,
Osiasin bii. Ataya u sãawa Sakarin debubu.
Win sikadobara Sakari ka Amaria ka Sefatia
ka Mahalalɛɛli ka Perɛsi. Maaseya u maa
sãawa Barukun bii. Win sikadobara Kolo-
hose ka Hasaya ka Adaya ka Yoyaribu ka
Sakari ka Siloni.
6 Perɛsin sikadominu be ba sina
Yerusalɛmuɔ ben geera sãawa tɔmbu nɛɛru
ka wata ka nɔɔba ita (468). Ba sãawa tabu
durɔ wɔrugɔba.
7-8 Bɛnyamɛɛ be ba sina Yerusalɛmuɔ,
bera Salu ka Gabai ka Salai. Salu u sãawa
Mɛsulamun bii, Yoɛdin debubu. Win
sikadobara Pedaya ka Kolaya ka Maaseya ka
Itiɛli ka Esai. Be ba sãa Bɛnyamɛɛn bweseru
ba ka sina Yerusalɛmuɔ ben geera sãawa
tɔmbu nɛnɛ ka wunaa teeru ka nɔɔba ita
(928).
9 Yoɛli Sikirin biiwa u sãa ben kparo. Ma
Yuda Senuan bii u maa sãa ben wirugii
yiruse.
10 Yãku kowo be ba maa sina Yerusalɛmuɔ
bera Yedaya, Yoyaribun bii ka Yakini,
11-14 ka Seraya, Hilikiyan bii, Mɛsulamun
debubu, Sadɔku ka Mɛrayɔtu ka Akitubu wi
u raa sãa yãku kowo tɔnweron sikadobu,
ka sere tɔmbu wɛnɛ ka yɛnda yiru (822)
be ba ra n sɔmburu mɔ̀ Yinni Gusunɔn
sãa yerɔ, ka Adaya Yerohamun bii, Pelatian
debubu, Amusi ka Sakari ka Pasuri ka
Maakiyan sikadobu, ka sere tɔmbu goobu
ka weeru ka yiru (242), be kpuro yɛnu

yɛ̃robu, ka Amasai, Asarɛlin bii, Akusain debubu, Mɛsilɛmɔtu ka Imɛrin sikadobu, ka tabu durɔ wɔrugɔba wunaa teeru ka nɔɔba ita (128). Sabudiɛli Gedolimun biiwa u sãa ben wirugii.

15 Lefi be ba maa da Yerusalɛmuɔ, bera Semaya, Hasubun bii, Asirikamun debubu, Hasabia ka Bunin sikadobu,

16 ka Sabetai ka Yosabadi be ba sãa sɔmbu te ba ra ko yaaraɔn guro gurobu,

17 ka Matania, Miseen bii, Sabudin debubu, Asafun sikadobu, wi u ra womu gbi bà n Gusunɔ siaramɔ kanarun saa, ka win wɔnɔ turo Bakibukia wi u ra nùn somi, ka Abuda, Samuan bii, Galalin debubu, Yedutum sikadobu.

18 Lefi be ba wãa Yerusalɛmuɔ kpuro ben geera sãawa tɔmbu goobu ka wɛnɛ ka nnɛ (284).

19 Be ba ra sãa yerun kɔnnɔ kɔ̃su, bera Akubu ka Talumɔɔ ka wigibu. Be kpuron geera sãawa wunaa wata ka wɔkura yiru (172).

20 Isireli be ba tie, ka yãku kowobu ka Lefiba ba da ba sinawa Yudan wusu kpuro sɔɔ, ben baawure u wãa win temɔ.

21 Nɛtiniba ba da ba sinawa gungunɔ. Ben wirugiba Sisa ka Gisipa.

22 Lefiban wirugii wi u sina Yerusalɛmuɔ win yĩsira Usi, Banin bii, Hasabian debubu. Win sikadobara Matania ka Misee, Asafun bweseru sɔɔ. Asafun bwese te, ta sãawa te ta ra womu ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.

23 Sina boko u wom kowo be wooda yiiya ye ba koo swĩi ka sere maa sɔma ye ba ko n da ko tɔ̃ɔ baatere.

24 Petaya, Mɛsesabɛlin bii, Serakin debubu, Yudan sikadobu, wiya u sãa Isireliban sɔmɔ Pɛɛsiban sina bokon mi.

Yuu be ba wãa wuu si su tie sɔɔ

25 Yudaba ba da ba sina wuu sini ka sin baru kpaanu sɔɔ. Wuu siya Kiriati Ariba ka yen baru kpaanu ka Diboni ka yen baru kpaanu ka Yokasɛɛli ka yen baru kpaanu

26 ka Yesua ka Mɔlada ka Bɛti Palɛti

27 ka Hasaa Suali ka Beri Seba ka yen baru kpaanu

28 ka Sikilagi ka Mɛkɔna ka yen baru kpaanu

29 ka Eni Rimɔɔ ka Sorea ka Yaamuti

30 ka Sanɔa ka Adulamu ka yen baru kpaanu ka Lakisi ka yen baru kpaanu ka Aseka ka yen baru kpaanu. Ba sinawa Beri Seban di n ka da Hinɔmun wɔwaɔ.

31 Bɛnyamɛɛba ba da ba sinawa Geban di n ka da Mikimasiɔ ka Ayaɔ ka Betɛliɔ ka yen baru kpaanɔ

32 ka Anatɔtuɔ ka Nɔbuɔ ka Hananiaɔ

33 ka Hasoriɔ ka Ramaɔ ka Gitaimuɔ

34 ka Hadidiɔ ka Seboimuɔ ka Nɛbalatiɔ

35 ka Loduɔ ka Onɔɔ ye ba maa sokumɔ nɔman sɔm kowobun wɔwa.

36 Lefiba sɔɔ, be ba wãa Yudaɔ, ben gaba seewa ba wura Bɛnyamɛɛban temɔ.

Lefiba ka yãku kowobun yĩsa

12

1 Yãku kowobu ka Lefi be ba Sorobabɛli Salatiɛlin bii ka Yosue swĩima ba ka na Yerusalɛmuɔ, bera Seraya ka Yeremi ka Ɛsidarasi

2 ka Amaria ka Maluku ka Hatusi

3 ka Sekania ka Rehumu ka Mɛremɔtu

4 ka Ido ka Ginɛtoi ka Abia

5 ka Miyamini ka Maadia ka Biliga

6 ka Semaya ka Yoyaribu ka Yedaya

7 ka Salu ka Amɔku ka Hilikiya ka Yedaya. Bera ba sãa yãku kowobu ka be ba bu somimɔn wirugibu Yosuen waati.

8 Be ba sãa Lefiba, bera Yosue ka Binui ka Kadimiɛli ka Serebia ka Yuda ka Matania. Matania wi, ka win tɔmba ba ra siarabun womusu ko.

9 Bakibukia ka Uniwa ba ra sɔmburu ko ben mɛro bisibu Lefi ben bɔkuɔ.

10 Yosuewa u Yoyakimu mara. Ma Yoyakimu u seewa u Eliasibu mara. Ma Eliasibu u seewa u Yoyada mara.

11 Yoyada u maa seewa u Yonatam mara. Ma Yonatam u seewa u Yadua mara.

12 Be ba sãa yãku kowobu Yoyakimun waati ye sɔɔ, ba ka sãa yɛnu yɛ̃robu, bera Mɛraya, Serayan bweseru sɔɔ ka Hanania, Yeremin bweseru sɔɔ,

13 ka Mɛsulamu, Ɛsidarasin bweseru sɔɔ, ka Yokanani, Amarian bweseru sɔɔ,

14 ka Yonatam, Mɛlukin bweseru sɔɔ, ka Yosɛfu, Sebanian bweseru sɔɔ,

15 ka Adina, Harimun bweseru sɔɔ, ka Hɛlikai, Mɛrayɔtun bweseru sɔɔ,

16 ka Sakari, Idon bweseru sɔɔ, ka Mɛsulamu, Ginɛtonin bweseru sɔɔ,

17 ka Sikiri, Abian bweseru sɔɔ, ka Pilitai, Minyamini ka Mɔadian bweseru sɔɔ,

18 ka Samua, Biligan bweseru sɔɔ, ka Yonatam, Semayan bweseru sɔɔ,

19 ka Matinai, Yoyaribun bweseru sɔɔ, ka
Usi, Yedayan bweseru sɔɔ,
20 ka Kalai, Salain bweseru sɔɔ, ka Ebɛɛ,
Amɔkun bweseru sɔɔ,
21 ka Hasabia, Hilikiyan bweseru sɔɔ, ka
Nɛtanɛɛli, Yedayan bweseru sɔɔ.
22 Tɔn bèn waati sɔɔ ba Lefi be ba sãa yɛnu
yɛ̃robu ka yãku kowobun yĩsa yorua tireru
sɔɔ n ka da Darusi Pɛɛsiban sina bokon
bandun waati sɔɔ, bera Eliasibu ka Yoyada
ka Yokanani ka Yadua.
23 Adama ba Lefi be ba sãa yɛnu yɛ̃robun
yĩsa yorua yerukobun garin tireru sɔɔ sere
Yokanani, Eliasibun biin waati sɔɔ tɔna.
24 Lefiban yɛnu yɛ̃ro beni, Hasabia ka
Serebia ka Yosue, Kadimiɛlin bii, bera ba ra
womusu ko bu ka Gusunɔ siara kpa Lefi be
ba tie ba n wuramɔ nge mɛ Dafidi Gusunɔn
sɔm kowo u gerua.
25 Be ba maa sãa sãa yerun kɔnnɔn
kɔ̃sobu, bera Matania ka Bakibukia ka
Abudiasi ka Mɛsulamu ka Talumɔɔ ka
Akubu.
26 Be kpurowa ba wãa Yoyakimu, Yosuen
bii, Yosadakin debubun waati sɔɔ. Beya ba
maa wãa Nɛɛmi wi u sãa kparo ka Ɛsidarasi
wi u sãa yãku kowo ka tire yoron waati sɔɔ.

Ba Yerusalɛmun gbãra ten

wii goberun tɔ̃ɔ bakaru di

27 Sanam mɛ ba Yerusalɛmun gbãra ten
wii goberun tɔ̃ɔ bakaru dimɔ, ba da ba
Lefiba mɛnnama beri berikan di mi ba raa
wãa kpa bu ka tɔ̃ɔ te di nuku dobu sɔɔ ba n
womusu mɔ̀ ba n sɛkɛtirɛnu ka mɔrɔkunu
ka gɔ̃ɔgenu soomɔ.
28-29 Wom kowo be ba wãa Yerusalɛmun
baru kpaanɔ ka be ba wãa Nɛtofaɔ ka
Bɛti Giligaliɔ ka Geban baru kpaanɔ ka
Asimafɛtiɔ ba mɛnnama dɔma te, domi
wom kowo be, ba tii yɛnusu kuawa
Yerusalɛmun bɔkuɔ.
30 Yãku kowobu ka Lefiba ba tii dɛɛrasia.
Ma ba maa tɔmbu ka kɔnnɔsu ka gbãraru
dɛɛrasia.
31 Nɛ, Nɛɛmi, na dera Yudaban wirugibu
ba yɔɔwa gbãraru wɔllɔ ma ba wom kowobu
bɔnu kua wuuru yiru. Bɔnu gbiikaa ya sĩa
ya da nɔm geu gia gbãrarun kɔnnɔwɔ ge ba
mɔ̀ Kubanu.
32 Ma Hosee ka Yudaban wirugibun bɔnu
ba wom kowo be swĩi biruɔ.
33 Yen biruwa tɔn beni ba maa swĩi. Bera,
Asaria ka Ɛsidarasi ka Mɛsulamu
34 ka Yuda ka Bɛnyamɛɛ ka Semaya ka
Yeremi
35 ka yãku kowobun bii be ba kɔbi nɛni
ka Sakari, Yonatam bii, Semayan debubu,
Matania ka Misee ka Sakuri ka Asafun
sikadobu,
36 ka sere win tɔmbu Semaya ka Asarɛli
ka Milalai ka Gilalai ka Mai ka Nɛtanɛɛli ka
Yuda ka Hanani. Tɔn be, ba mɔrɔkunu nɛni
ni Dafidi Gusunɔn sɔm kowo u kua. Ma
Ɛsidarasi tire yoro u bu swaa gbiiye.
37 Ye ba tunuma kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ Bwia,
yera ba da Dafidin wuun yɔɔ yerɔ ma ba
yɔɔwa gana yen wɔllɔ ba ka Dafidin sina
kpaaru tuke, ma ba da kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀
Nim, sɔ̃ɔ yari yeru gia.
38 Wom kowobun bɔnu yiruse ya maa sĩa
ya da nɔm dwaru gia. Ma nɛ ka tɔn be ba tie
sa bu swĩi biruɔ. Ma sa da ka wuu kɔ̃su yee
te ba mɔ̀ Pɛ̃ɛn dɔ̃ɔ sɔ̃ru yerun gãarɔ sere ka
gbãra te ta yasun bera gia
39 ka kɔnnɔ ge ba mɔ̀ Efaraimuɔ ka
kɔnnɔwɔ ge ba sokumɔ Tɔkɔ sere ka
kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ Swɛ̃ɛ ka wuu kɔ̃su yee te
ba mɔ̀ Hananɛɛlin bɔkuɔ ka te ba mɔ̀ Mɛan
bɔkuɔ sere ka kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ Yãanu.
40 Ma wom kowo be kpuro ba da ba yɔ̃ra
Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Ma nɛn tii na yɔ̃ra
mi ka siri kowo be ba man swĩi
41 ka yãku kowo beni, Eliakimu ka
Maaseya ka Minyamini ka Misee ka Elionai
ka Sakari ka Hanania be ba kɔbi soomɔ
kpuro
42 ka sere maa Maaseya ka Semaya ka
Eleasaa ka Usi ka Yokanani ka Maakiya
ka Elamu ka Esɛɛ. Ma wom kowobu ba
womusu mɔ̀. Yisirayawa u bu kpare.
43 Yen tɔ̃ɔ te, tɔmba yãku dabi dabinu kua
ma ba nuku dobu kua. Domi Gusunɔ u bu
nuku doo bakabu wɛ̃. Kurɔbu ka bibun tii
ba nuku dobu kua ma Yerusalɛmun di nuku
dobun kuuki yi nɔɔra n toma.

Ye n sãa yãku kowobu

ka Lefiban bɔnu

44 Yen tɔ̃ɔ te, ba tɔmbu gɔsa bu ka dia
kɔ̃su mi ba ra kɛ̃nu ka dĩa gbiikinu yi ka
sere tia tia ye ba ra Yinni Gusunɔ wɛ̃ ben
mɔrun wɔkuru baateren wɔllɔ. Ma ba tɔn
be yiire bu dĩa ni mwɛɛri wusun di ni ba
koo yãku kowobu ka Lefiba wɛ̃ nge mɛ

wooda ya gerua. Yudaba ba nuku dobu mə
yèn sõ yãku kowobu ka Lefiba ba wura ben
səmburu səə,
45 ba Yinni Gusunən sãa yerun wooda
mɛm nəəwammɛ ba təmbu dɛɛrasiamə.
Mɛya wom kowobu ka sãa yerun kənnən
kõsobu ba maa wooda ye kpuro mɛm
nəəwammɛ nge mɛ Dafidi ka win bii
Saloməə ba gerua.
46 Domi yellu Dafidi ka Asafun waati
wom kowoba wãawa be ba ra siarabun
womusu ko Yinni Gusunən sõ.
47 Sorobabɛli ka Nɛɛmin waati səə, Isire-
liba kpuro ba ra wom kowobu ka sãa yerun
kənnən kõsobu ka Lefiba ben dĩanu wɛ̃wa
tõə baatere. Kpa Lefi be, bu maa Aronin
bibun bweseru wɛ̃ ye ya sãa begia.

Nɛɛmi u gãa dabinu kəsa

13

1 Saa ye səə, ba gara woodan tire te Məwisi
u yorua səə Isireliba kpuron wuswaaə ma
ba deema ba yorua ba nɛɛ, n ŋ̀ koorə
Amənibа ka Məabuba ba n wãa Gusunən
təmbu Isireliban suunu səə.
2 Domi Məabu be, ka Aməni be, ba ŋ̀ Isire-
liba sennə de ka dĩanu ka nim. Yen biru,
ba maa Balamu sokusia u Isireliba bõrusi
kpa bu nùn gobi kəsia. Adama Gusunə bɛsɛn
Yinni u bõri yi gəsia domaru.
3 Sanam mɛ ba woodan tire ten gari nua,
yera be, Isireliba ba səbu kpuro wuna ben
suunu səən di.
4 N deema ba raa yãku kowo Eliasibu gəsa
u ka Gusunə bɛsɛn Yinnin sãa yerun dia ye
ba gəri gərin səmburu ko. Eliasibu wi, u
sãawa Tobiyan dusi.
5 Yera u nùn dii bakaru gəsia mi ba ra
raa kɛ̃nu yi ka turare ka sãa yerun dendi
yãnu ka yãku kowobun dĩa ni ba ra bu wɛ̃
ka alikaman bənu tia ye ba mwa wəkuru
baateren wəllə ka tam kpamgia ka gumgia
ka dĩa ni ba ra Lefiba ka wom kowobu ka
kənnən kõsobu wɛ̃.
6 Nɛ, Nɛɛmi na ŋ̀ wãa Yerusalɛmuə sanam
mɛ ye kpuro ya koora. Domi saa ye səə, na
gəsirawa Babilonin sina boko Aatasɛsin mi.
N deema saa ye, win bandun wõə tɛna ka
yiruse səəra mi.
7 Wõə gen kpeeru səə, sina boko u wura n
gəsirama Yerusalɛmuə. Ye na tunuma, yera
na wa kõsa ye Eliasibu u kua ye u ka Tobiya
diru wɛ̃ Yinni Gusunən sãa yerun yaaraə.
8 Ma na wa ya ŋ̀ wã. Ma na Tobiyan yãnu
kpuro gura na yari təəwə.
9 Ma na dera ba dii te dɛɛrasia. Ma
ba Yinni Gusunən sãa yerun dendi yãa ni
kpuro wesia mi ka kɛ̃ɛ ni ka turare ye ba ra
dõə doke.
10 Na maa nua ma ba ku ra Lefiba ben
bənu wɛ̃. Ma Lefi be, ka wom kowo be
ba koo sãaru ko mi, ba səmburu deri, ben
baawure u da u wãa win temə.
11 Ma na siri kowobu taarɛ wɛ̃ na nɛɛ,
mban sõna ba dera ba Yinni Gusunən sãa
yee te deri. Ma na wure na Lefiba ka wom
kowo be mɛnna, ma na bu wesia ben səma
səə.
12 Yera Yudaba ba ka ben alikaman bənu
na ye ba wuna wəkuru baateren wəllə ka
tamgia ka gumgia.
13 Ma na dii tèn mi ba ra dĩa ni doke
yãku kowo Selemia ka tire yoro Sadəku
ka Pedaya, Lefiban turo nəmu səndia. Ma
na bu Hananu, Sakurin bii, Matanian de-
bubu nəmu səndia u bu somi. Domi ba sãa
naanɛgibu. Beya ba ko n da begibu dĩa ni
bənu kue.
14 Gusunə nɛn Yinni, a de a n man yaaye
nɛn ye na kua kpuron sõ. A ku səmbu te
duari te na kua ka naanɛ wunɛn sãa yee te
ka ten woodaban sõ.
15 Yen waati ye səə, na təmbu wa Yudan
temə ba resɛm gamamə tõə wɛ̃rarugiru səə,
ma gaba doo bəkunu duusiamə ma gaba
kɛtɛkunu tam səbimə ka resɛm ka dãa
marum mɛ ba mò figie ka maa səmunu ganu
ba ka naamə Yerusalɛmuə. Ma na bu kirə
kua bu ku gãanu dəra tõə te.
16 Tirigii be ba maa wãa mi, ba ra
ka swɛ̃ɛ ka kia dabinu nɛ bu Yudaba ka
Yerusalɛmugibu dəre sanam wɛ̃ragim səə.
17 Ma na Yudan wirugibu taarɛ wɛ̃. Na bu
bikia na nɛɛ, mban sõna ba kõsa mò ba tõə
wɛ̃rarugiru disi dokemə.
18 Nge mɛya bɛsɛn sikadoba ba raa kua.
Ma Gusunə u sun wahala dabinu surema
wuu ge səə. Yera ba kĩ bu maa win məru
seeya bu tõə wɛ̃rarugii te disi doke?
19 Ma na yiire bu Yerusalɛmun kənnəsu
kɛnɛ sanam mɛ sõə u dua tõə wɛ̃rarugiru
tu sere tore kpa bu ku su kɛnia ma n kun
mə tõə wɛ̃rarugiru ta kpa. Ma na nɛn səm

kowobu gabu yi yi kɔnnɔ sin mi bu ku ka de
sɔmunu ganu nu du tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te sɔɔ.
20 Yera kia bwese bwesekan dɔrobu ba
kpuna wuun biruɔ nge nɔn yiru.
21 Ma na bu kirɔ kua na nɛɛ, mban sɔ̃na ba
kpuna wuun tɔɔwɔ gbãrarun biruɔ. Na maa
bu sɔ̃ɔwa na nɛɛ, bà n maa yen bweseru kua,
kon bu nɔma doke.
Saa yen dɔma ten di, ba ǹ maa naare tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ.
22 Ma na Lefiba sɔ̃ɔwa na nɛɛ, bu
tii dɛɛrasio kpa bu na bu Yerusalɛmun
kɔnnɔsu kɔ̃su bu ka tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te yi Yinni
Gusunɔn sɔ̃.
Yinni Gusunɔ, yeniban sɔ̃, a de a n man
yaaye. Kpa a man kɔ̃su wunɛn durom
bakam sɔ̃.
23 Waati ye sɔɔ, na Yuuba wa ba kurɔbu
sua Asidɔduba ka Mɔabuba ka Amɔniban
min di.
24 Ma ben bibu gabu ba Asidɔdugibun
barum gerumɔ. Ba ǹ Yudan barum yɛ̃. Tɔn
tuko baruma ba gerumɔ.
25 Na bu taarɛ wɛ̃, ma na bu bɔ̃rusi. Na ben
gabu so, ma na gabun seri wukura. Ma na
nɛɛ, bu bɔ̃ruo Yinni Gusunɔn wuswaaɔ bu
nɛɛ, ba ǹ maa ben bii wɔndiaba tɔn tukobu
kɛ̃mɔ bu sua kurɔbu. Ba ǹ maa derimɔ ben
aluwaasiba bu tɔn tukobun bii wɔndiaba
sua kurɔbu.
26 Domi yera Salomɔɔ Isireliban sina
boko u kua. Sunɔ goo sari wi u ka nùn
weenɛ handunia ye sɔɔ. Gusunɔ u nùn kĩ.
Ma u nùn kua Isireliba kpuron sunɔ. Adama
ka mɛ, kurɔ be ba sãa bwese tukunu ba nùn
sure durum sɔɔ.
27 Yen sɔ̃, sa ǹ maa kĩ su nɔ bu nɛɛ, bɛɛya
i taarɛ baka yenin bweseru kua i bwese
tukunu sɔɔ kurɔbu sua, kpa i ko naanɛ
sariba Yinni Gusunɔn mi.
28 Yoyadan bii turo, Eliasibu wi u sãa
yãku kowo tɔnweron debubu, wiya u sãa
Sambala Horonigiin biin durɔ. Yen sɔ̃na na
nùn gira nɛn min di.
29 Yinni Gusunɔ, a ku bu duari. Domi
ba wunɛn sãa yeru disi doke. Ma ba ǹ
arukawani yibie ye yãku kowobu ka Lefiba
ba ka nun bɔkua.
30 Na dera ba gãa tukunu kpuro wuna ben
suunu sɔɔn di. Ma na yãku kowo be, ka
Lefi ben baawure wesia win sɔmburu sɔɔ.
Ma na dera ba wooda ye mɛm nɔɔwa ye ya
weenɛ be, yãku kowobu bu mɛm nɔɔwa,
31 ba maa yãku dãa kasu yen saa sɔɔ ma ba
ben dĩa gbiikinu wɛ̃.
Gusunɔ nɛn Yinni, a de a n man yaaye
yeniban sɔ̃.

ƐSITƐƐ

Tire te, ta ka Yuuba yã̃ be ba yoru dimɔ Babiloniɔ. Babilonigibu ka ben wirugii turo Hamani ba kookari kua ba kasu bu bu go. Saa ye sɔɔ, Yuuban bii wɔndia goo wi ba mɔ̀ Ɛsitɛɛ, wi u kua Babilonin sunɔn kurɔ, u bu wɔra.

Tire te sɔɔ, Gusunɔn yĩsiru sari mi. Adama ka mɛ, ta Gusunɔn dam sɔ̃ɔsimɔ ka maa somi te u win tɔmbu kua.

Tire te, ta maa sun sɔ̃ɔmɔ nge mɛ Yuuban tɔ̃ɔ baka te ba mɔ̀ Purimu ta ka torua.

Tire ten kpunaa

1. Ɛsitɛɛ u sina bokon kurɔ Fasiti kɔsire kua, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Hamani u murafitiru mɔ̀ bu ka Yuuba go, wiru 3n di sere wiru 5.
3. Ba Hamani go, wiru 6n di sere wiru 7.
4. Yuuba ba ben yibɛrɛba kamia, wiru 8n di sere wiru 10.

Sina boko u tɔmbu dim soka

1 Gari yini yi koorawa sina boko wi ba mɔ̀ Asuresin waati sɔɔ. U bandu diiwa tem mɛ ba mɔ̀ Ɛndiɔ n ka girari Etiopiɔ. Tem mɛ kpuro mu sãawa beri wunaa teeru ka nɔɔba yiru.

2-3 Win bandun wɔ̃ɔ itase sɔɔ, sɔ̃ɔ teeru u sɔ̃ win sina gɔna sɔɔ ben wuu maroɔ ge ba mɔ̀ Susi. Yera u win sina asakpɔbu tɔ̃ɔ baka dim soka ka win sɔm kowobu ka Mɛdiba ka Pɛɛsin tabu sinambu ka sere beri yi kpuron wirugibu. Be kpurowa ba mɛnna mi.

4 Ma u win dukia ye ya win yiiko ka win bandun kpãaru sɔ̃ɔsimɔ yara u tɔn be sɔ̃ɔsi. U ye kuawa n ka kua suru nɔɔba tia.

5 Yen biru, u tɔmbu kpuro be ba mɛnnɛ Susi mi, tɔ̃ɔ baka dim soka, gobigibu ka sãarobu. Ma ba tɔ̃ɔ baka te di sere sɔ̃ɔ nɔɔba yiru sina kpaarun yaaraɔ.

6 Ma ba beku damginu sɔre sɔre taabu sii ganduginu sɔɔ ka wɛ̃ɛ wunɔmgii yi ba gbinisi gbereba sɔɔ be ba kua ka kpee gobiginu. Ma ba kita wuraginu ka sii geesuginu yi yi mi. Ma ba dii ten tem sɔma kua ka kpee gobiginu, gam kpee swãanu, gam kpee kpikinu, gam kpee sɔ̃ɔ tirosu, gam maa kpee wɔ̃kunu.

7 Tɔ̃ɔ baka ten tam nɔri yi sãawa nɔri bwese bweseka yi ba kua ka wura. Ma tam mu sweenɛ baama sina bokon nuku tian sɔ̃.

8 Adama ba ṅ goo tilasi kue u ka mu nɔ. Domi sina boko u win sɔm kowobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu baawure derio u ko nge mɛ u kĩ.

9 Saa ye sɔɔ, sina bokon kurɔ wi ba sokumɔ Fasiti u maa tɔn kurɔbu tɔ̃ɔ baka dim soka Asuresin sina kpaarun sɔɔwɔ.

Sina boko

u win kurɔ Fasiti yina

10 Sina bokon tɔ̃ɔ bakarun sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse sɔɔ, u wãa nuku dobu sɔɔ, yèn sɔ̃ u tam nɔra. Yera u win tiin sɔm kowobu nɔɔba yiru beni soka, Mɛhumani ka Bisita ka Haabona ka Bigita ka Abagata ka Setaa ka Kaakasi.

11 Ma u bu gɔra bu da bu win kurɔ Fasiti sokuma kpa u na u n win sina yãnu doke. Domi u kĩ win sina asakpɔbu ka sere tɔn be ba wãa mi kpuro bu wa ma win kurɔ u sãa kurɔ burɔ. Ka geema kurɔ wi, kurɔ burɔn tiiwa.

12 Yera tɔn be, ba da ba kurɔ wi deema. Ma ba nùn sɔ̃ɔwa ma sina boko u nùn soku. Adama u yina u na. Ye sina boko u nua mɛ, yera win mɔru ya seewa.

13 Ma u win bwisi kɛ̃ɔbu bikia nge mɛ n weenɛ u kurɔ wi kua. Domi bera ba ra win gari kpuro wunanɛ yèn sɔ̃ ba tem mɛn woodaba yɛ̃.

14 Be sɔɔ, be u ra ka wesianɛ kiri kiri ben yĩsa wee, Kaasena ka Setaa ka Adimata ka Taasisi ka Mɛrɛsi ka Maasena ka Mɛmukani. Ba sãawa mi sina bibu nɔɔba yiru, Pɛɛsi ka Mɛdin tem sɔɔ. Bera sina boko u maa naanɛ sãa. Beya ba wãa win bandun aye bakanu sɔɔ ni nu kpuro kere.

15 Yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee na gɔra bu nɛn kurɔ Fasiti sokuma. Adama u yina u na. Sɛɛyasia birà wooda ya yi su nùn ko.

16 Ma Mɛmukani u sina boko ka win bwisi kɛ̃ɔ be wisa u nɛɛ, wunɛn kurɔ Fasiti wi, u tora n kpã. N ṅ mɔ wunɛ sina boko tɔnawa u torari. Ka maa wirugibun tiiwa u torari ka sere maa tem mɛn tɔn durɔbu kpuro.

17 Domi tɔn kurɔbu kpuro bà n nua ye Fasiti u kua, ba koo sewa bu ben durɔbu gɛm. Ba ṅ maa bu mɛm nɔɔwammɛ. Kpa bu ka tii yina bu nɛɛ, ye sina boko u raa win kurɔ Fasiti sokusia u na ro?

18 Mɛya maa bɛsɛ wirugibu, bɛsɛn kurɔbu
ba koo nɔ ye sina bokon kurɔ u kua. Kpa bu
se bu sun gari wisi ka gɛndu. Kpa gɛn te, tu
bɛsɛn mɔru seeya.
19 N n mɛn na, sina boko, à n wuran na,
a de bu wooda yara ye ya Fasiti yinarimɔ
u maa na wunɛn wuswaaɔ kpa a kurɔ goo
kɔsire ko wi u nùn kere. Wooda ye, ya ko
n wãawa bɛsɛ Pɛɛsiba ka Mɛdiban woodaba
sɔɔ ye ba ǹ kpɛ̃ bu go.
20 Sanam mɛ ba koo wooda ye nɔ wunɛn
tem bakam mɛ kpuro sɔɔ, tɔn kurɔ baawure
u koo win durɔ mɛm nɔɔwawa, baa ǹ n
mɛren na durɔ wi, u sãa.
21 Ma gari yi, yi sina boko ka win tem
wirugibu dore. Ma u ka yi sɔmburu kua.
22 U dera ba tirenu mɔrisia win tem beri
berika kpuro sɔɔ. Ba tire ni yoruawa ka
baawuren barum mɛ ba gerumɔ win tem
sɔɔ. Wee ye tire ni, nu gerumɔ. Nu nɛɛ, n
weenɛ tɔn durɔ wi u kurɔ sue kpuro u n sãa
win yɛnu yɛ̃ro kpa ba n da win barum gere
yɛnu ge sɔɔ.

Ɛsitɛɛ u kua sina bokon kurɔ

2

1 Amɛn biru, Asuresin mɔru ya sure. Ma
u bwisika ye Fasiti u kua ka wooda ye ba yi
win sõ.
2 Yera sina bokon tiin sɔm kowobu ba nùn
sõɔwa ba nɛɛ, sina boko, a de bu wɔndia be
ba ǹ durɔ yɛ̃ kasu kpa ba n sãa kurɔ burabun
tii.
3 Yen sõ, a tɔmbu gɔsio wunɛn tem beri
berika kpuro sɔɔ bu wɔndia kurɔ burabu
kasuma be ba ǹ durɔ yɛ̃. Kpa bu ka bu na
Susiɔ wunɛn kurɔbun wãa yerɔ. Miya Hege
wi u ra wunɛn kurɔbu kõsu u koo bu nɔɔri
kpa u bu tim wɛ̃ bu ka ben wasi sɔmɛ.
4 Saa ye sɔɔ, wɔndia wi u koo wunɛ sina
boko wɛ̃re, wiya u koo Fasiti kɔsire ko.
Ma gari yi, yi ka sina boko naawa. Ma u yi
wura.
5 N deema Yuu goo wãa Susi wuu bɔkɔ ge
sɔɔ. Win yĩsira Maadose. U sãawa Yairin bii,
Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ. Win sikadobara
Simɛi ka Kisi.
6 Nɛbukanɛsaawa u Maadose wi
yoru mwaama ka win temgibu gabu
Yerusalɛmun di ka ben sina boko Yekonia
sannu.
7 Maadose wi, u win baan tundo turosin
bii wɔndia goo nɛni. Domi win mɔwɔbu
ba gu. Bii win yĩsira Hadasa wi ba maa mɔ̀
Ɛsitɛɛ. Wɔndia wi, kurɔ burɔn tiiwa.
8 Sanam mɛ ba wooda ye yara, wɔndia
dabira ta mɛnna Susiɔ. Ɛsitɛɛ u wãa be sɔɔ.
Ma Hege wi u ra sina bokon kurɔbu kõsu u
ka be kpuro da tɔn kurɔbun wãa yerɔ u bu
nɔɔrimɔ.
9 Ɛsitɛɛ u Hege wɛ̃re ma u ka nùn nɔnu geu
mɛɛra u nùn tim wɛ̃ fuuku mɛ u koo ka wasi
sɔmɛ ka maa dĩa ni u ko n da di. Ma u nùn
wɔndia nɔɔba yiru kasua sina kpaarun sɔm
kowobu sɔɔ. Yen biru, u nùn dii te ta buram
bo wɛ̃ tɔn kurɔbun wãa yeru mi.
10 Adama Ɛsitɛɛ kun gerua ma u sãa Yuu.
Domi Maadose u nùn ye yinari.
11 Mɛya Maadosen tii u ra n daamɔ tɔn
kurɔ ben wãa yerun kɔnnɔwɔ u ka Ɛsitɛɛn
alafia bikia kpa u n maa ka yɛ̃ ye ba nùn
kuammɛ.
12 Wɔndia be kpuro ba koo wasin
burarun tim kowa wõɔ̃ tia tɔn kurɔbun wãa
yeru mi. Suru nɔɔba tia sɔɔ, ba koo bu gum
mɛ ba ra soku miru sawa. Suru nɔɔba tia ye
ya maa tie sɔɔ, kpa bu bu gum turaregum
sawa ka maa tim gam wasin burarun sõ.
Yeniban biru, wɔndia ben baawure u ko n
tõru mɔ tè sɔɔ u koo yari u da u sina boko
Asuresi deema.
13 Dɔma te yɛ̃ro u koo yari ben wãa yee
ten min di u ka da sina bokon mi, ba ra nùn
wɛ̃wa ye u kĩ.
14 Wõkuru kpa u da sina bokon mi. Bu-
ruru yam sãreru kpa Sasigasi, sina bokon
tɔn kurɔbun kõso u ka nùn da diru garu sɔɔ.
Saa ye sɔɔ, kurɔ wi, u ǹ maa wee sina bokon
mi, ma n kun mɔ sina bokon tiiwa u nùn
sokusia ka win yĩsiru.
15 Ye n Ɛsitɛɛ Abisailin bii wi Maadose u
nɛnua girari u ka da sina bokon mi, u ǹ
gãanu ganu bikie ma n kun mɔ ye Hege sina
bokon kurɔbun kõso wi, u nùn sõɔwa u ka
da. Be ba ka Ɛsitɛɛ yinna kpuro, ba ra ka nùn
nɔnu geu mɛɛriwa.
16 Asuresin bandun wõɔ nɔɔba yiruse sɔɔ,
yen suru wɔkuruse wi ba mɔ̀ Tebɛsi, yera ba
ka Ɛsitɛɛ da win mi.
17 Ye ba tura mi, yera sina boko u Ɛsitɛɛ
kĩa n kere kurɔ be u waare kpuro. Wɔndia
be kpuro sɔɔ, Ɛsitɛɛwa u ka nɔnu geu mɛɛra.
Yen biru, u Ɛsitɛɛ sina furɔ dokea. Ma u nùn
kua Fasitin kɔsire.
18 Ma sina boko u win bwisi kɛ̃ɔbu ka win
sɔm kowobu ka win sina asakpɔbu tõɔ baka

dim soka Ɛsitɛɛn sɔ̃. Ma u win tem tɔmbu kpuro wɛ̃rabu wɛ̃ dɔma te. Ma u bu kɛ̃nu bɔnu kua ka nuku tia.
19 Sanam mɛ ba maa wɔndiaba mɛnna nɔn yiruse, Maadose u sãa sina kpaarun wirugii turo.
20 Saa ye sɔɔ, Ɛsitɛɛ kun tii sɔ̃ɔsi ma u sãa Yuu. Domi u Maadose mɛm nɔɔwa nge mɛ u ra raa ko sanam mɛ u wãa win mi.

Maadose

u sina bokon wãaru wɔra

21 Sɔ̃ɔ teeru ye Maadose u win sɔmburu mɔ̀ sina kpaarɔ, Bigitani ka Terɛsi be ba sãa sina bokon kɔnnɔn kɔ̃sobu ba ka sina boko mɔru kua sere ba kĩ bu nùn go.
22 Yera Maadose u gari yi nua. Ma u da u ye Ɛsitɛɛ sɔ̃ɔwa. Ma Ɛsitɛɛn tii u maa da u sina boko sɔ̃ɔwa ka Maadosen yĩsiru.
23 Yera ba gari yin gem kasu ba deema geema. Ma ba dãa nɔɔ sɛm kua ba ka bu sɔka ba suasia wɔllɔ. Ma ba gari yi yorua ben tem garin tireru sɔɔ sina bokon nɔni biru.

Hamani ka Maadose ba ɲ̀ do

3

1 Yeniban biru, Asuresi u Hamɛdatan bii wi u sãa Agagin bweseru wɔlle sua. Ma u nùn kua yiruse win bandu sɔɔ.
2 Sina kpaarun sɔm kowobu kpuro ba ra Hamani kpunɛwa, domi sina bokowa u yen wooda ye wɛ̃. Maadose turowa u yina u nùn kpuna.
3 Yera sina bokon sɔm kowo be ba tie ba ra nùn bikie bu nɛɛ, mban sɔ̃na a ku ra ka sina bokon wooda mɛm nɔɔwɛ.
4 Tɔ̃ɔ baaterewa ba ra nùn bikie mɛsum. Adama Maadose u ku ra bu wisi. U ra gesi bu wisiwa u nɛɛ, nɛ Yuuwa. Yera ba da ba ye Hamani sɔ̃ɔwa bu ka wa Maadose ù n ko n mɔ̀ mɛ u n dɔɔ.
5 Yera Hamanin tii u wa Maadose u yina u nùn kpuna. Ma u mɔru bɛsira too.
6 Mɛya ba maa nùn sɔ̃ɔwa ma Maadose u sãawa Yuu. Yera Hamani u bwisika win tii sɔɔ u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, Maadose tɔnan gɔɔ kun tura sere u Yuuban bweseru kpuro go be ba wãa Asuresin tem mɛ kpuro sɔɔ.
7 Asuresin bandun wɔ̃ɔ wɔkura yirusen suru gbiikoo wi ba mɔ̀ Nisãa sɔɔra ba gãanu kɔ̃ ni ba sokumɔ purimu bu ka suru ka win tɔ̃ru wa tè sɔɔ ba koo Yuuba go. Ma ya suru wɔkura yiruse wi ba mɔ̀ Adari gɔsa.

Hamani u Yuuban

kpeerasiabun sɔɔru mɔ̀

8 Hamani u sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni, bweseru gara wãa tèn tɔmba yarinɛ baama wunɛn tem mɛ kpuro sɔɔ, ba tii mɛnɛ nɛnɛm, ben komara maa sãawa nɛnɛm. Yen biru ba ku ra wunɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ. À n bu deri sɛ̃ɛ, ya ɲ̀ nun arufaani gaa kuammɛ.
9 À n wuran na, a de bu wooda yara kpa bu yore bu tɔn ben bweseru go. Saa ye sɔɔ, kon sii geesun tɔnnu gooba wunɔbu (300) sua n wunɛn tem sɔm kowobu wɛ̃ bu doke wunɛ sina bokon arumani sɔɔ.
10 Yera sina boko u win taabu wuna u Hamani Yuuban yibɛrɛ wi wɛ̃.
11 Ma u nɛɛ, a wunɛn gobi nɛnuɔ adama kon nun Yuuba deria kpa a ka bu ko mɛ a kĩ.
12 Suru gbiikoon sɔ̃ɔ wɔkura itase sɔɔ, ba sina bokon tire yorobu sokusia. Tire yoro be, ba tirenu yorua nge mɛ Hamani u gerua. Ma ba nu mɔrisia sina bokon tem wirugibun mi ka win sina asakpɔbun mi ka win tem beri berikan wirugibun mi ka bweseru baateren wirugiin mi. Ba nu yoruawa ka barum baamɛre mɛ mu wãa tem mɛ sɔɔ. Ma ba tire ni nɔma doke ka sina boko Asuresin yĩsiru ka win taabun yĩreru.
13 Ma ba tɔmbu gɔra gɔra ka tire ni, tem mɛn beri berika kpuro sɔɔ bu ka Yuuba kpuro kpeerasia sɔ̃ɔ teeru, aluwaasiba ka durɔ tɔkɔnu ka bibu ka tɔn kurɔbu. Kpa bu ben arumani kpuro kam koosia. Ba koo ye kowa suru wɔkura yirusen sɔ̃ɔ wɔkura itase sɔɔ, suru wi ba mɔ̀ Adari.
14 Bera mi ba tire te wa kpuro, ba koo ten gari garisiwa wooda, kpa bu de tɔmbu kpuro ba n yɛ̃ ba n ka yen sɔɔru sãa sere tɔ̃ɔ te, tu ka tunuma.
15 Ma sina boko u sɔmɔ be wooda wɛ̃ ba doona fuuku. Ma ba wooda ye kpara Susiɔ, wuu bɔkɔ gen mi. Saa yè sɔɔ wuu gen tɔmbu ba wãa biti sɔɔ, saa ye sɔɔra sina boko ka Hamani ba sɔ̃ ba ben tam nɔrumɔ.

Maadose

u Ɛsitɛɛ somiru kanamɔ

4

1 Ye Maadose u nua ye ya kooramɔ, yera u win yaberu nɛnua u karana. Ma u saaki

sebua u torom wisi wirɔ nuku sankirarun sɔ̃. Yen biru, u da wuu suunu sɔɔ, u nuku sankirarun kuuki mɔ̀ ka dam.
2 Ma u da sere sina bokon kɔnnɔwɔ, baa mɛ ba ra yinɛ wi u saaki sebua u da mi.
3 Tem mɛ kpuro sɔɔ, mi Yuuba ba sina bokon wooda yen gari nua, ba ra nuki sankirewa. Kpa bu nɔɔ bɔke, ba n wee-weenu mɔ̀ ba n sumɔ. Ben gabu ba n kpĩ ba n saaki sebua, ba n torom wisi wirɔ nuku sankira ten sɔ̃.
4 Ɛsitɛɛn sɔm kowobu ba na ba nùn ye sɔ̃ɔwa. Ma u nanda gem gem. Ma u ka yãnu gɔra bu Maadose sebusia kpa u win saaki ye pota. Adama Maadose u yina.
5 Yera Ɛsitɛɛ u Hataki win sɔm kowo turo wi sina boko u nùn deria gɔra Maadosen mi, u nùn bikia ye n nùn mɔ̀. Mban sɔ̃na u mɔ̀ mɛ.
6 Ma Hataki u seewa u da Maadosen mi, sina bokon kɔnnɔwɔ.
7 Yera Maadose u nùn sɔ̃ɔwa kpuro ye ya koora, ka gobi yi Hamani u koo doke sina bokon arumani beru yerɔ bà n Yuuba go ba kpa.
8 Ma u maa nùn sina bokon wooda ye ya gerumɔ bu Yuuba gon tireru wɛ̃, te ba yara Susiɔ. Ma u nùn kana u Ɛsitɛɛ ye kpuro sɔ̃. Kpa u be da u sina boko suuru kana u ka Yuuban bweseru deri.
9 Ma Hataki u da u ye kpuro Ɛsitɛɛ sɔ̃ɔwa.
10 Yera Ɛsitɛɛ u maa nùn gɔra Maadose win mi.
11 U nɛɛ, sina bokon sɔm kowobu kpuro ka bwese ni nu wãa tem mini, nu yɛ̃ ma wi u da sina bokon mi, u kun yɛ̃ro soka, ba ra yɛ̃ro gowa nge mɛ wooda ya gerua. Adama sina bokon tii ù n nùn win sina dɛki wuragia tĩi, ba ǹ nùn goomɔ. Wee tɛ̃, nɛn sɔ̃ɔ tɛna mi, ye sina boko kun ka man sokure.
12 Sanam mɛ ba ka Ɛsitɛɛn gari yi Maadose daawa,
13 yera Maadose u gɔra bu nùn sɔ̃ bu nɛɛ, u kun tamaa wi turowa u koo kisira Yuuban wahala yen di yèn sɔ̃ u wãa sina kpaarɔ.
14 U n mari, u ǹ win tɔmbu somi tɛ̃, ba koo somiru wa gam di, kpa bu faaba wa. Adama wi, ka win tundon yɛnugibu, ba koo gbiwa. Sɔrɔkudo yen sɔ̃na ba nùn kua sina bokon kurɔ.
15 Yera Ɛsitɛɛ u maa gɔra Maadosen mi u nɛɛ,
16 u doo u Yuuba kpuro mɛnna be ba wãa Susi mi, kpa bu nɔɔ bɔke win sɔ̃, sɔ̃ɔ sɔɔ ita ka wɔ̃kuru ita, bu ku dĩanu di, bu ku maa nim nɔ. Wi ka maa win sɔm kowobu ba koo maa ko mɛsum. Yen biru, kpa u da sina bokon mi, baa mɛ wooda ya mɛ yina. U n koo gbin na, kpa u gbi.
17 Yera Maadose u da u kua kpuro nge mɛ Ɛsitɛɛ u nùn sɔ̃ɔwa u ko.

Ɛsitɛɛ u da sina bokon mi

5

1 Nɔɔ bɔku ten sɔ̃ɔ itase, yera Ɛsitɛɛ u win sina yãnu sebua. Ma u da sina kpaarɔ. Ye u dua ten sɔɔwɔ, u deema sina boko u sɔ̃ win sina kitarɔ u kɔnnɔ mɛɛra.
2 Sanam mɛ u Ɛsitɛɛ wa u yɔ̃ win yɛnu ge sɔɔ, yera u ka nùn nɔnu geu mɛɛra. Ma u nùn win sina dɛka tĩi ye ba kua ka wura. Ma Ɛsitɛɛ u susi u dɛka yen sɛ̃ru baba.
3 Ma sina boko u nùn bikia u nɛɛ, Ɛsitɛɛ, mban sanuma a mɔ̀. A man sɔ̃ɔwɔ ye a kĩ n nun kua. Na sɔɔru kpa n ka nun kpuro wɛ̃, baa ǹ n nɛn tem bɔnun na.
4 Ma Ɛsitɛɛ u nɛɛ, yinni, à n ka man nɔnu geu mɛɛran na, na kĩwa wunɛ ka Hamani i na nɛn mi. Domi na tɔ̃ɔ baka dim sɔɔru kua mi, bɛɛn sɔ̃.
5 Yera sina boko u gɔra bu Hamani sokuma fuuku bu ka da Ɛsitɛɛn mi. Ye Hamani u na, yera be yiru ye kpuro ba da ba tɔ̃ɔ baka dim mɛ di.
6 Sanam mɛ ba tam nɔrumɔ, yera sina boko u Ɛsitɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mba a kĩ a man kana. Na sɔɔru kpa n ka nun kua ye a kĩ baa ǹ n nɛn tem bɔnun na, kon nun wɛ̃.
7 Ma Ɛsitɛɛ u wisa u nɛɛ, yinni, wee ye na kĩ a man kua.
8 À n ka man nɔnu geu mɛɛra, ma a sɔɔru sãa a ka man kua ye na kĩ, kon maa tɔ̃ɔ baka dim sɔɔru ko sia, kpa i wurama wunɛ ka Hamani i di. Saa ye sɔɔra kon nun sɔ̃ ye na kĩ.

Hamani u kĩ u Maadose go

9 Yen tɔ̃ɔ te, Hamani u yara Ɛsitɛɛn yɛnun di ka nuku dobu. Adama ye u tura kɔnnɔwɔ, u wa Maadose kun seewe u nùn bɛɛrɛ wɛ̃. Ma u mɔru bɛsira gem gem.
10 Adama u tii nɛnua u da yɛnuɔ. Yera u win bɔrɔba ka win kurɔ Serɛsi sokusia.
11 Ma u tii sua gari gerua tɔn be kpuron wuswaaɔ, win dukia baka ka win bii tɔn

durɔ dabi te u maran sɔ̃ ka sere girima ye sina boko u nùn doke u ka nùn kua win sina asakpɔbu kpuron wirugii.

12 Yera u nɛɛ, nɛ turowa Ɛsitɛɛ, sina bokon kurɔ u soka n ka sina boko yɔ̃siri tɔ̃ɔ baka dim mɛ u sɔɔru kuan sɔ̃. Nɛ turo wiya u maa nɛɛ, n sina boko yɔ̃sirima sia su ka kpam di win mi.

13 Adama yeniba kpuro ya ǹ ko n man sãa gãanu nà n Maadose Yuu wi waamɔ u wãa sina kpaa kɔnnɔ mi.

14 Yera win bɔrɔ be, ka win kurɔ wi, ba nùn bwisi kã ba nɛɛ, a doo a dãru garu gira tèn gunum mu sãa gɔm soonu weeraakuru kpa a sina boko kana bu Maadose sɔku bu sãarusia mi. Saa ye sɔɔ, kaa kpĩ a tɔ̃ɔ baka dim mɛ di ka nuku dobu.

Yera gari yi, yi Hamani dore. Ma u dera ba dãa te sɔɔru kua.

Sina boko

u Maadose wɔlle sua

6

1 Yen wɔ̃ku te, sina boko u kpana u dweeya. Yera u nɛɛ, bu nùn ben tem garin tirenu tama. Tire ni sɔɔra ba ra yore ye n koora kpuro ben tem sɔɔ. Ma ba ka nùn tire ni naawa ba nùn garia.

2 Ma ba girari mi sina bokon sɔm kowobu Bigitani ka Terɛsi ba raa nɔɔ tia kua bu ka sina boko go. Ma Maadose u ye sina boko dɔmɛya.

3 Yera sina boko u bikia u nɛɛ, ba sere Maadose wɔlle sua gari yin sɔ̃?

Ma sɔm kowo be, ba wisa ba nɛɛ, aawo, ba ǹ nùn gãanu kue.

4 Sina boko u bikia u nɛɛ, wara u wãa sina kpaaru mi.

N deema saa yera Hamani u duumam sisi u ka sina boko kana u Maadose sãarusia dãa ye u sɔɔru kuan wɔllɔ.

5 Yera sina bokon sɔm kowo be, ba nùn wisa ba nɛɛ, Hamaniwa u wãa mi.

Ma sina boko u nɛɛ, u duuma.

6 Yera Hamani u dua. Ma sina boko u nùn bikia u nɛɛ, amɔna kon yɛ̃ro kua wi na kĩ n wɔlle sua.

Yera Hamani u tii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wara sina boko u koo maa wɔlle sua n kere nɛ. Ma u wisa u nɛɛ,

7 yinni, à n kĩ a goo wɔlle sua,

8 a de bu wunɛn tiin yaberu sua ka wunɛn tiin duma ye ba sina furɔ dokea wirɔ.

9 Kpa a de wunɛn sɔm kowo damgii turo u durɔ wi sina yãa ni sebusia kpa u nùn yɔɔsia wunɛn duman wɔllɔ. Kpa u ka nùn da wuu suunuɔ u n gerumɔ u n mɔ̀, wee nge mɛ sina boko u ra yɛ̃ro kue wi u wɔlle sua.

10 Yera sina boko u Hamani sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɛ̃, a seewo a yãa ni ka duma ye sua kpa a Yuu wi kua nge mɛ a gerua mi. Baa yen gãa piibu a ku ra duari. U wãa sina kpaa kɔnnɔwɔ u sɔmburu mɔ̀ mi.

11 Ye Hamani u da u yãa ni suama ka duma ye, yera u nu Maadose sebusia. Ma u nùn yɔɔsia duma yen wɔllɔ u ka nùn da wuu suunuɔ u gerumɔ u mɔ̀, wee nge mɛ sina boko u ra yɛ̃ro kue wi u wɔlle sua.

12 Yen biru, Maadose u gɔsira u wura sina kpaa kɔnnɔ mi. Ma Hamani u maa doona fuuku win yɛnuɔ, u tuke sekurun sɔ̃.

13 Ye u tura mi, u ye kpuro win kurɔ Serɛsi ka win bɔrɔba saaria. Ma ba nùn bwisi kã ba nɛɛ, Maadose wi, Yuuwa. Ma win wuswaaɔra ba nun sekuru doken torua mɛ, a n yɛ̃ ma kaa n kaaramɔwa a n dɔɔ.

14 Sanam mɛ ba gari gerumɔ ba ǹ kpa, yera sina bokon sɔmɔbu ba tunuma, ma ba yande Hamani sua ba ka da Ɛsitɛɛn tɔ̃ɔ baka dii yerɔ.

Hamanin gɔɔ

7

1 Yera sina boko ka Hamani ba Ɛsitɛɛn tɔ̃ɔ baka dim mɛ da nɔn yiruse.

2 Ye ba dim kpa ba tam nɔrumɔ, yera sina boko u maa Ɛsitɛɛ bikia u nɛɛ, mba a kĩ a man kana. Na sɔɔru sãa n ka nun kpuro kua ye a kĩ. Kon mam nun nɛn tem bɔnu wɛ̃.

3 Ma Ɛsitɛɛ u nɛɛ, yinni, à n ka man nɔnu geu mɛɛran na, ma n nun wɛ̃re, wee ye na nun kanamɔ. A ku de bu nɛ ka nɛn bweseru go.

4 Domi ba sun dɔrawa bu ka sun sakiri bu kpeerasia wɔnwɔndu sariru sɔɔ. N n yorun na ba sun kpɛ̃ɛ, kon daa nɛn nɔɔ mariwa domi ta ǹ tura n ka nun baasi.

5 Yera sina boko Asuresi u Ɛsitɛɛ bikia u nɛɛ, wara u nia yen bweseru kua.

6 Ɛsitɛɛ u wisa u nɛɛ, bɛsɛn yibɛrɛ wi u sun nɔni sɔ̃ɔmɔ, wiya Hamani tɔn kɔ̃so wini.

Yera Hamani u nanda sina boko ka Ɛsitɛɛn wuswaaɔ.

7 Ma sina boko u seewa u yara ka məru
u da win sina kpaarun yaaraɔ. Saa yera
Hamani u tuba ma sina boko u sɔɔru kpawa
u ka nùn go. Yera u Ɛsitɛɛ suuru kana u nùn
faaba ko.
8 Ma u tii yɔ̃su u wəruma mi Ɛsitɛɛ u sɔ̃. Saa
yera sina boko u wurama ma u dua mi ba
tɔ̃ɔ bakaru dimə. Yera u Hamani bikia u nɛɛ,
a kĩ a maa Ɛsitɛɛ gabawa nɛn wuswaaɔ sina
kpaaru mini?
U ka gari yi gere u kpe, yera win sɔm
kowobu ba Hamanin wuswaa bɔkua.
9 Yera sɔm kowo ben turo wi ba mɔ̀
Haabona u sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni,
Hamanin tii u dãru garu sɔɔru kua tè sɔɔ u
koo raa Maadose sɔku u bwɛ̃ wi u nun gari
dəmɛya a ka faaba wa mi. Dãa te, ta gire mi,
win dirun wuswaaɔ. Ten gunum mu sãawa
gəm soonu weeraakuru.
Yera sina boko u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu
Hamani sɔkuo bu bwɛ̃ dãa te sɔɔ.
10 Ma ba Hamani sua ba ka da ba bwɛ̃ dãa
ten wɔllɔ, te u raa sɔɔru kua Maadosen sɔ̃.
Saa yera sina bokon məru ya sure.

8

1 Yen tɔ̃ɔ te sɔɔ, sina boko Asuresi u
Hamani Yuuban yibɛrɛ win dukia kpuro
sua u Ɛsitɛɛ wɛ̃. Ma Ɛsitɛɛ u nùn sɔ̃ɔwa ma
Maadose u sãawa win dusi.
2 Yera sina boko u Maadose sokusia ma u
win sina taabu sua ge u Hamani mwaari u
nùn wɛ̃. Yen biru, Ɛsitɛɛ u Hamanin dukia
ye Maadose nəma bɛria.

Sina boko u wooda yara

Yuuban arufaanin sɔ̃

3 Yen biru, Ɛsitɛɛ u kpuna sina bokon
wuswaaɔ ka swĩi ma u nùn suuru kana u ka
himba kɔ̃sa ye yinasia ye Hamani Agagigii u
raa yi Yuuban sɔ̃.
4 Ma sina boko u Ɛsitɛɛ win sina dɛka tĩi ye
ba kua ka wura. Yera Ɛsitɛɛ u seewa u yɔ̃ra
win wuswaaɔ.
5 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni, ǹ n nun
wɛ̃ren na, à n ka man nənu geu mɛɛran na,
na kĩ a wooda ye yinasia ye Hamani Agagigii
Hamɛdatan bii wi, u yara u nɛɛ, bu Yuuba
kpeerasio be ba wãa tem mɛ sɔɔ. Kpa a de
bu ye kpara.
6 Domi na ǹ kpɛ̃ na n sɔ̃ kpa na n waamə
ba nɛn bweseru nəni sɔ̃əmə ba goomə.
7 Yera sina boko Asuresi u Ɛsitɛɛ ka
Maadose wisa u nɛɛ, i swaa dakio i nə. Wee
na dera ba Hamani sɔka dãa sɔɔ ba bwɛ̃ yèn
sɔ̃ u kasu bu Yuuba go. Ma na maa wunɛ
Ɛsitɛɛ win dukia kpuro wɛ̃.
8 Yen sɔ̃ tɛ̃, i yoruo ka nɛn yĩsiru ye ya
koo Yuuba arufaani kua. Kpa i ye nɛ sina
bokon yĩreru koosi. Domi ye ba yorua ka
sina bokon yĩsiru ma ba ye win yĩreru koosi,
ba ǹ maa kpɛ̃ bu ye gəsia.
9 Wɔ̃ɔn suru itase wi ba mɔ̀ Sifãa, win
sɔ̃ɔ yɛnda itase sɔɔ, yera ba sina bokon
tire yorobu sokusiama, ma Maadose u bu
wooda wɛ̃ bu Yuuba tirenu kua ka sina
bokon sina asakpəbu ka win tem wirugibu
ka sere wirugii be ba wãa bera wunaa teeru
ka nɔɔba yiru ye sɔɔ, saa Ɛndin di n ka girari
Etiopiə. Ma ba tire ni kua ka Yuuban barum
ka sere maa barum mɛ mu wãa tem mɛ
kpuro sɔɔ.
10 Ba nu yorua ka sina bokon yĩsiru, ma ba
nu yĩreru koosi ka win taabu. Saa ye sɔɔra
sina bokon maasəbu ba seewa ba ka nu da
baama.
11 Wee ye tire ni, nu gerumə. Nu nɛɛ, sina
boko u Yuuba wooda wɛ̃ u nɛɛ, wuu mi ba
gesi wãa kpuro bu mɛnnə bu ka ben wãaru
wəra kpa bu bwese te ta bu wəri kpeerasia
sere ka ten kurəbu ka bibə. Kpa bu ten
dukia gura.
12 Baawurewa u koo wooda ye mɛm
nɔɔwa Asuresin tem kpuro sɔɔ, suru
wəkura yirusen sɔ̃ɔ wəkura itase sɔɔ. Suru
wiya ba mɔ̀ Adari. Tɔ̃ɔ tera ba raa yi bu ka
Yuuba go.
13 Bera mi tire te, ta gesi tura, ba koo ten
gari garisiwa wooda kpa bu de tɔmbu kpuro
ba n ye yɛ̃. Kpa Yuuba ba n sɔɔru sãa bu ka
ben yibɛrɛba məru kɔsia tɔ̃ɔ te sɔɔ.
14 Ye sina boko u win maasəbu wooda ye
wɛ̃ yera ba ben dumi yɔɔwa ba da fuuku ma
ba yen gari kpara tem mɛ kpuro sɔɔ. Ba maa
ye kpara Susiə.
15 Saa ye sɔɔra Maadose u yara sina
kpaarun di u da wuu sɔɔ u sina yãnu sebua
ni nu nəni gaaduragii ka nəni kpiki mə ka
yabe bakaru nəni swɛ̃ɛgiru ka maa sina furə
wuraguu. Ma wəkinu yiba Susi ye sɔɔ taki
ka nuku dobun kuukin sɔ̃.
16 Yen dəma te, Yuuba ba nuku dobu mə
too, ba kuuki mɔ̀, ba yɔ̃ɔkumə.

17 Bera mi ba gesi wãa kpuro ba ka wooda ye nua, ba nuku dobu kuawa too, ba tõɔ baka dim sokuna. Ma tɔn dabinu ba tii gɔsia Yuu yèn sõ ba Yuuba nasie.

Yuuba

ba ben yibɛrɛba mɔru kɔsie

9

1 Suru wɔkura yirusen sõɔ wɔkura itase ye, ya tura. Tõɔ te sɔɔra sina bokon wooda ye u raa yi Yuuban sõ ya koo sɔmburu tore. Tõɔ tera Yuuban yibɛrɛba ba yĩiyɔ bu Yuuba kamia. Adama n ɲ koore. Yuubara ba nasara sua.

2 Asuresin tem kpuro sɔɔ, Yuuba ba mɛnna wuu mi ba wãa kpuro. Ma ba ben yibɛrɛba wɔri be ba raa nɔɔ tia kua bu ka bu go mi. Goo sari wi u ka tii yina. Domi ba ben bɛrum mɔwa.

3 Sina bokon tem beri berikan wirugibu ka win sina asakpɔbu ka win tem wirugibu ka win tiin sɔm kowobu ba ka Yuuba yõra domi ba Maadosen bɛrum mɔ.

4 Maadose wi, u aye bɛɛrɛgiru mɔ sina kpaaru mi. Ma u yĩsiru yara tem mɛ kpuro sɔɔ. Ma win dam mu sosimɔ mu dɔɔ.

5 Yuuba ba ben yibɛrɛ be kua nge mɛ ba kĩ. Ba bu gowa gem gem.

6 Susi maro sɔɔ, tɔmbu nɛɛra wunɔbuwa (500) ba go.

7 Ma ba Paasandata ka Dalifoni ka Asipata sakira,

8 ka Porata ka Adalia ka Aridata

9 ka Paamasita ka Aridai ka Fayesata

10 ka sere maa Hamani Yuuban yibɛrɛn bibu wɔkuru. Adama ba ɲ ben dukia gure.

11 Yen tõɔ te, ba sina boko tɔn ben geeru sõɔwa be ba go Susi maro mi.

12 Yera sina boko u Ɛsitɛɛ sõɔwa u nɛɛ, wee Yuuba ba tɔmbu nɛɛra wunɔbu (500) go mini ka Hamanin bibu wɔkuru. Amɔna n ko n sãa wuu si su tie sɔɔ. Tɛ̃, à n maa gãanu kĩ a man bikio, kon nun ye kua.

13 Ma Ɛsitɛɛ u nùn wisa u nɛɛ, à n wuran na, a de sia Yuuba bu maa ko Susi mini nge mɛ wooda ye, ya gerua. Kpa bu Hamanin bibu wɔku ten gonu bwɛ̃ dãaɔ.

14 Ma sina boko u wooda wɛ̃ bu maa ko nge mɛ. Ma ba ye kpara Susiɔ. Ma ba Hamanin bibu wɔku ten gonu bwɛ̃ dãaɔ.

15 Yuu be ba wãa Susi maroɔ, ba Adarin sõɔ wɔkura nnɛ ye sɔɔ mɛnna. Ma ba tɔmbu gooba wunɔbu (300) go. Adama ba ɲ ben dukia gure.

16 Yuu be ba maa wãa tem mɛn beri berikaɔ ba maa mɛnna bu ka ben wãaru wɔra. Ma ba ben yibɛrɛba mwɛɛra ba go. Adama ba ɲ ben dukia gure. Tɔn be ba go mi, ben geera sãa nɔrɔbun suba wata ka wɔkura nɔɔbu (75.000).

17 Yeni ya kooraWa suru wi ba mɔ̀ Adarin sõɔ wɔkura itase sɔɔ. Yen sõɔ wɔkura nnɛse sɔɔra ba tɔn goberu deri. Ma ba tõɔ bakaru di ka nuku dobu.

18 Adama Yuu be ba wãa Susi maroɔ, ba ben yibɛrɛba gowa sõɔ wɔkura itase ka sõɔ wɔkura nnɛse sɔɔ. Sõɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔra ba wɛ̃ra. Ma ba tõɔ bakaru di ka nuku dobu.

19 Yen sõna Yuu be ba wãa baru kpaanɔ ba ra tõɔ bakaru di ka nuku dobu Adarin sõɔ wɔkura nnɛse te sɔɔ. Kpa bu kɛ̃nu mɔrisiana.

Maadose

u tõɔ bakarun tõru yi

20 Yeniban biru, Maadose u gari yi yorua tirenu sɔɔ. Ma u Yuu be ba wãa turuku ka tontondeɔ tire ni mɔrisia Asuresin tem mɛ kpuro sɔɔ.

21 U ben baawure kana ba n da tõɔ baka te di wõɔ baagere suru wi ba mɔ̀ Adarin sõɔ wɔkura nnɛse ka nɔɔbuse sɔɔ.

22 Kpa bu kɛ̃nu mɔrisiana. Kpa bu sãarobu kɛ̃nu kɛ̃. Domi tõɔ te sɔɔra Yuuba ba ben yibɛrɛba kamia ba dɛra. Suru wi sɔɔra ben nuku sankiranu nu gɔsia nuku dobu. Ma ben nɔni swãaru ta kua bɔri yɛndu.

23 Ma Yuuba ba Maadosen gere ye mɛm nɔɔwa, ba wura tõɔ baka te, tu ko wororu.

24 Domi Hamani, Hamɛdatan bii, Agagigii wi, wi u sãa Yuuban yibɛrɛ u raa himba kua u Yuuba kpuro go. Yen sõna u guba kõ u ka wa tõɔ te u koo Yuuba nɔni sõ kpa u bu go.

25 Adama Ɛsitɛɛ u da sina bokon mi. Ma sina boko u wooda yara u nɛɛ, ye Hamani u raa himba kua mi, yu wɔri win wiru wɔllɔ kpa bu wi ka win bibu bwɛ̃ dãa wɔllɔ.

26 Yen sõna ba tõɔ ni soka Purimu ben tɛtɛ dumin sõ.

Yuuba ba Maadosen tire ten gari mɛm nɔɔwa ye ba bu kua ka ye ba wan sõ.

27 Ma Yuuba ba tõɔ ni kua wororu te ba ɲ kpɛ̃ bu kɔsi ben bibun bweseru ka be ba

koo ra tii koo Yuun sɔ̃. Wɔ̃ɔ baagere, sɔ̃ɔ yiru
ye sɔɔ, ba ko n da tɔ̃ɔ bakaru diwa nge mɛ
Maadose u yen wooda yi.
28 Ba ko n da tɔ̃ɔ ni yaayewa sere ka
baadommaɔ Isireliban yɛnu baagere sɔɔ. Mi
Yuuba ba wãa gesi, ba ko n da Purimun tɔ̃ɔ
baka te diwa sere ka ben bibun bweserɔ.
29 Ɛsitɛɛ, Abisailin bii, ka Maadose ba maa
tirenu ganu yorua fuuku bu ka tɔ̃ɔ baka ten
gari dam sire.
30 Yuuba kpurowa ba tire ni mɔrisia mi
ba yarinɛ Asuresin tem beri wunaa teeru
ka nɔɔba yiru ye sɔɔ. Alafia ka bɔri yɛndun
gariya yi wãa tire ni sɔɔ.
31 Nu bu sɔ̃ɔwa ba n da tɔ̃ɔ baka te di
ten saa sɔɔ nge mɛ Ɛsitɛɛ ka Maadose ba
bu sɔ̃ɔwa. Ba n da ko mɛ, sere ka ben
bibun bweserɔ nge mɛ ba kua sanam mɛ ba
weeweenu kua ba nɔɔ bɔkua.
32 Nge mɛya Ɛsitɛɛn wooda ye, ya ka tɔ̃ɔ
baka ten dam sire. Ma ba ye yorua tireru
sɔɔ.

Asuresi ka Maadosen gari

10

1 Sina boko Asuresi u tɔn be ba wãa win
tem kpuro sɔɔ wɔ̃ɔ gobi surewa sere ka be
ba wãa daarun goorɔ.
2 Win yiiko kpuro ka win wɔrugɔrun
faagi ka nge mɛ u ka Maadose wɔlle sua,
ye kpuro ya yorua Pɛɛsiba ka Mɛdiban
sinambun kookoosun tireru sɔɔ.
3 Domi Maadose Yuu wi, u kua yiruse
Asuresin bandu sɔɔ. Ma win bweseru
kpuro ta nùn kĩa. U sɔmburu kua ten
arufaanin sɔ̃. Ma u ka tu yina u dera ta wãa
alafia sɔɔ.

YOOBU

Yoobun tireru ta sun gemgiin wahala sɔ̃ɔmə ye Gusunə u dera u wa. Wahala yera, win bibu kpuro ba gu, ma win dukia kpuro ya kam kua, ma bwisinu win tii wəri.

Yoobun bərəba ba na bu ka nùn bera. Ben gere sɔɔ, ba sɔ̃ɔsiwa ma Yoobu u tora. Yen sɔ̃na u wahala mɔ̀. Adama Yoobu kun gari yi wure. U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wi, u dɛɛre. U maa tən kɔ̃sobu waamə ba kuuramə. N n mɛn na, n ǹ toraru təna ta ra ka wahala nɛ.

Gusunə kun Yoobun bikia dabi ni wisa. U mam wure u Yoobun tii gãa dabinu bikiawa, kpa wi, Yoobu u ka gia ma wi, Gusunəwa u dam kpuro mə. Wiya u maa gãanu kpuro kpare.

Yenibən biru, Yoobun tii u wa ma u tore, ma u Gusunə suuru kana. Saa yera Gusunə u nùn win yellun wãaru wesia. Win dukia ya maa wurama ma u maa bibu mara.

Tire ten kpunaa

1. Yoobu u wahala wa, wiru 1n di sere wiru 2:10.
2. Yoobun bərəba ba nùn berəm da, wiru 2:11n di sere wiru 31:40.
3. Gari yi Elihu u Yoobu sɔ̃ɔwa, wiru 32n di sere wiru 37.
4. Gusunən wisibu, wiru 38n di sere wiru 41.
5. Gusunə u Yoobu domaru kua, wiru 42.

Setam u Yoobun laakari mɛɛra

1 Durə goo wãa Usiə, win yĩsira Yoobu. Durə wi, u sãawa wi u ra Gusunə mɛm nɔɔwɛ. U sãa gemgii, ma u Gusunə nasie. U ku ra kɔ̃sa kã.

2 Bii tən durəbu nɔɔba yiruwa u mara, tən kurəbu maa ita.

3 Sabe ni u maa mə, ni wee, yãanu nərəbun suba nɔɔba yiru (7.000), ka yooyoosu nərəbun suba ita (3.000), ka naa wuku nərəbu (1.000), ka kɛtɛku ninu nɛɛra wunəbu (500), ka səm kowo dabi dabinu. Durə wiya u dukia bo sɔ̃ə yari yerun bera mi gia.

4 Win bii tən durə be, ba ra n tɔ̃ə baka dim sokunaməwa, kpa bu ben sesubu ita ye soku bu na bu ka di bu nə.

5 Bà n tɔ̃ə bakaru di ba kpa mɛ, Yoobu u ra bu sokuwa kpa u bu sãrasia, kpa u se buru buru yellu u yãku dɔ̃ə mwaararuginu ko ben baawuren sɔ̃. Domi u ra tii sɔ̃wa u nɛɛ, sərəkudo nɛn bibu ba ko n Gusunə toraru garu kue ben gɔ̃ruə. Nge mɛya u ra ko saa kpuro.

6 Yera sɔ̃ə teeru Yinni Gusunən gəradoba ba na ba yɔ̃ra win wuswaaə. Ma Setam tii u maa na u yɔ̃ra ben suunu sɔɔ.

7 Ma Yinni Gusunə u nùn bikia u nɛɛ, man diya a wee.

Ma u nùn wisa u nɛɛ, na tem bəsu bəsu na ka sikerenɛwa, yera na den gəsirama na wee.

8 Ma Yinni Gusunə u maa Setam bikia u nɛɛ, a nɛn səm kowo Yoobu wa mi? Goo sari wi u ka nùn weenɛ handunia sɔə. Durə wi, u ra man mɛm nɔɔwɛ, kpa u n sĩimə gem sɔə. Mɛya u ku ra kɔ̃sa kã. U maa man nasie.

9 Ma Setam u Gusunə wisa u nɛɛ, a tamaa kama Yoobu wi, u ka nun nasie?

10 N ǹ wuna a nùn kɔ̃su wi ka win yɛnugibu ka sere win ye u mə ro? Ma a win səma kpuro domaru kua. A dera win yaa sabenu nu tɛrie tem mɛ sɔə.

11 Tɛ̃, a win ye u mə nəmu dokeo a wa. Na yɛ̃ kam kam ma u koo nun bɔ̃rusi wunɛn tiin wuswaaə.

12 Ma Yinni Gusunə u Setam wisa u nɛɛ, ye Yoobu u mə kpuro, na nun ye nəmu bɛria. Adama a ku win tii baba.

Yen biru Setam u doona Yinni Gusunən wuswaan di.

Yoobun bibu ka win dukia

kpuro ya kam kua

13 Sɔ̃ə teeru Yoobun bii be kpuro ba mɛnnɛ ba dimə ba nərumə ben tənweron yɛnuə.

14 Yera Yoobun səm kowo goo u na win mi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee sanam mɛ sa ka nɛɛ yi wukumə, ma kɛtɛkunu nu yakasu dimə,

15 Sabegibu ba na ba wunɛn yaa sabe ni wəri, ba mwɛɛra. Ma ba wunɛn səm kowobu go go ka takobi. Nɛ turowa na kpĩa na bu kisirari. Yen sɔ̃na na na n nun sɔ̃.

16 Durə wi, u ka gari yi gere u kpe, win səm kowobun turo maa na u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee guru gbãa ya wunɛn yãanu wəri, ka wunɛn səm kowobu ma ya bu di. Nɛ turowa na yara min di. Yen sɔ̃na na na n nun ye sɔ̃.

17 Saa ye sɔə, win tii u gari gerumə u ǹ kpa, win səm kowo goo maa ka tunuma. U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee Kaladeban wuuru ita gaa

ya na ya wunɛn yooyoosu wɔri ya mwɛɛra.
Ma ba wunɛn sɔm kowobu mwɛɛra ba go ka
takobi. Nɛ turowa na bu kisirari. Yera na na
n nun ye sɔ̃.
18 Saa yè sɔɔ wini maa gari gerumɔ u ɲ̀
kpa, kpao maa ka tunuma. U nùn sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, wunɛn biba sɔ̃ ba dimɔ ba nɔrumɔ ben
tɔnweron dirɔ,
19 yera woo damguu gaga na saa
gbaburun bera giɔn di. Ma ga dii ten goonu
nnɛ swee, ma dii te, ta be kpuro wɔri ta go.
Wee nɛ turowa na yara min di. Yera na na n
nun ye sɔ̃.
20 Ye Yoobu u yeniba kpuro nua, yera u
seewa u win yaberu nɛnua u karana, ma u
tii wii pɔɔru woka nuku sankiranun sɔ̃. Ma
u yiira u siriru tem girari u nɛɛ,
21 wee na yarawa tereru nɛn mɛron nuku-
run di.
Terera ba koo maa man sike.
Yinni Gusunɔwa u raa man ye kpuro wɛ̃,
wiya u maa ye kpuro sua.
Yen sɔ̃, kon nùn siara.
22 Ka yen de kpuro Yoobu kun Gusunɔ
kɔ̃sa gaa mani. U ɲ̀ maa nùn torari.

Setam

u maa Yoobun laakari mɛɛra

2

1 Sɔ̃ɔ teeru, Yinni Gusunɔn gɔradoba ba
kpam na ba yɔ̃ra win wuswaaɔ. Ma Setam
tii u maa na u yɔ̃ra ben suunu sɔɔ.
2 Yinni Gusunɔ u Setam bikia u nɛɛ, man
diya a wee.
Ma u nùn wisa u nɛɛ, na tem bɔsu bɔsu
na ka sikerenawa. Yera na den gɔsirama na
wee.
3 Yinni Gusunɔ u maa Setam bikia u nɛɛ, a
nɛn sɔm kowo Yoobu wa mi? Goo sari wi u
ka nùn weenɛ handunia sɔɔ. U ra man mɛm
nɔɔwɛ. U sĩimɔ gem sɔɔ. U ku ra kɔ̃sa kã. U
maa man nasie. Yera a swaa kasu n ka nùn
kɔ̃sa kua u kun man gãanu kue?
4 Ma Setam u wisa u nɛɛ, a ɲ̀ yɛ̃ ye tɔnu
u mɔ kpuro, yera u koo wɛ̃ u ka win wãaru
yakia?
5 À n sikin na, a nùn nɔma dokeo a wa.
Na yɛ̃ kam kam ma u koo nun bɔ̃rusi wunɛn
tiin wuswaaɔ.
6 Ma Yinni Gusunɔ u Setam sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee na nun nùn nɔmu bɛria, adama a ku
nùn go.
7 Ma Setam u doona Yinni Gusunɔn min
di. Yen biru u da u Yoobu bwisi kɔ̃sunu wisi
saa win wirun di sere win naasɔ.
8 Ma Yoobu u da u sina torom sɔɔ u siru
kɛ̃ka sua u ka gɔ̃ramɔ.
9 Yera win kurɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sere ka
tɛ̃, Gusunɔ wiya a ka yɔ̃ra mɛ? A nùn wɔnwɔ
kpa a gbi.
10 Adama Yoobu u kurɔ wi wisa u nɛɛ, a
gari mɔ̀wa nge gari bɔkɔ. A tamaa sà n gea
waamɔ Gusunɔn min di, sa ɲ̀ maa kɔ̃sa wasi
win min di?
Ka yen de kpuro, Yoobu kun Gusunɔ gari
kam gerusi.

Yoobun bɔrɔba

ba nùn beram da

11 Yoobun bɔrɔba ita yeni, Elifasi Temagii,
ka Bilida Suagii, ka Sofaa Naamagii ba
wahala ye kpuro nua ye ya Yoobu deema,
ma ben baawure u seema saa win tem di.
Ba wesiana bu ka na Yoobun mi, kpa bu nùn
nukuru yɛmiasia.
12 Ye ba wee ba nùn wa sarun di, yera ba
ɲ̀ nùn tuba. Adama ye ba nùn turuku kua
ba nùn tuba ma be kpuro ba wuri nɔɔ kpɛ̃ɛ.
Yera ba ben yabenu nɛnua ba gɛ̃ɛka, ma ba
tii tua wisi wirɔ nuku sankiranun sɔ̃.
13 Ma ba sina ka wi tem mi, sɔ̃ɔ sɔɔ nɔɔba
yiru ka wɔ̃kuru nɔɔba yiru. Goo kun nùn
gãanu sɔ̃ɔwa. Domi ba wa ma win nɔni swãa
te, ta kpã.

YOOBU KA WIN BƆRƆBA ITA

Yoobu u weeweenu mɔ̀

3

1 Yeniban biru, Yoobu u den nɔɔ wukia
ma u gari gerua u tɔ̃ɔ te ba nùn mara bɔ̃rusi.
2 U nɛɛ,
3 bɔ̃rurara tɔ̃ɔ tè sɔɔ ba man mara.
Bɔ̃rurara wɔ̃ku tè sɔɔ ba nɛn gura sua.
4 Yen tɔ̃ɔ te, tu ko yam wɔ̃kuru mam mam.
Gusunɔ u ku maa ten gari ko wɔllu mi.
U ku de yam bururam mu maa koora te sɔɔ.
5 Gɔribun wãa yerun yam wɔ̃ku bakaru tu
tu wukiri,
kpa guru wiru ta n tu wukiri.
Yen dɔma te, suru ka sɔ̃ɔ bu mwaana kpa
bɛrum mu n wãa tem sɔɔ.
6 Gusunɔ u de wɔ̃ku te, tu tĩra n banda.
U ku maa tu garisi wɔ̃ɔn tɔ̃nu sɔɔ.
U ku maa tu garisi surun sɔ̃ɔ sɔɔ.
7 U de tɔ̃ɔ te, ta n sãa tɔ̃ɔ baruka sarirugiru,

kpa goo u ku raa nuku dobu ko te sɔɔ.
8 Sɔrobu bu tõɔ te bõrusio.
Be ba waa bakan dweebu yẽ bu tu bõrusio.
9 Kperi yi yi koo yari tõɔ ten yoka yi ku balli.
Tà n yam bururam yĩiyɔ, tu mu bia.
Tu ku maa buruku sõɔ wa.
10 Domi ta ǹ nɛn mɛron nukuru yinasie.
Ta derawa ba man mara n ka wahala yeni wa.

11 Mban sõna na ǹ gu nɛn mɛron nukurɔ.
Mban sõna na ǹ gu sanam mɛ ba man marumɔ.
12 Mban sõna nɛn mɛro u man mara u taaru swĩi.
Mban sõna u man nɔɔri u bom kã.
13 Nà n daa gu dɔma te, na ko n daa kpĩwa,
kpa na n dò na n wẽre,
14 nge sinambu ka ben bwisi kẽɔ be ba tii sina kpaanu bania tem mɛ sɔɔ ma nu kua bansu.
15 Mɛya na ko n wẽre nge sina bii be ba ben dia wura ka sii geesu yibia,
ma ba gu.
16 N kun mɛ, na n wẽre nge bii wìn nukuru ba yara,
ǹ kun mɛ, nge bii wi ba mara ma u yande gu u ǹ sõɔ wa.
17 Na ko n wãa gɔriɔ mi tɔn kõsobun tii ba wẽre,
ka sere mi be ba wasira ba ǹ maa dam mɔ ba wãa ba wẽre.
18 Miya pirisɔmba ba wẽre,
ba ǹ maa be ba bu dam dɔremɔn nɔɔ nɔɔmɔ.
19 Damgibu ka bwẽɛbwẽɛbu ba wãa mi sannu.
Yobu bà n da mi, ba ra yakiarewa saa ben yinnin min di.

20 Mban sõna Yinni Gusunɔ u ra de tɔnu wi u wahala mò u yam sãreru wa.
Mban sõna u ra de wi u nuki sankire u n wãa.
21 Domi tɔn ben bwesera ba gɔɔ kĩ, adama ba ǹ nùn wasi.
Ba gɔɔ win binɛ mɔ n kere dukia.
22 Ba ku ra n nuku dobu mɔ sere bà n ben siki wɔru wa.
23 Adama na sãawa wi u kun yẽ mi u dɔɔ,
ma Yinni Gusunɔ u nɛn swaa kɛnusi u ka sikerena.
24 Weeweenun saabu, na ku ra di.
Nɛn wuri kun nɔru mɔ nge nim mɛ mu kokumɔ.
25 Yèn bɛrum na mò, yera ya ra man deemɛ.
Ye na maa nasie, yera ya ra man wɔri.
26 Wee, na ǹ wãa sẽɛ, na ǹ maa wẽre.
Na ǹ bɔri yɛndu mɔ, ma na ra n burisinɛ.

Elifasin gari

4

1 Yeniban biru, Elifasi Temagii u Yoobu sõɔwa u nɛɛ,
2 sà n gari gerua yi koo nun du?
Wara u koo sere gari yini nɔ u n maari.
3 Wee tɔn dabina a keu sõɔsi,
ma a nuku sankirobu dam kã.
4 Wunɛn gari yi be ba raa kpanamɔ dam kã.
Ma a be ba gɔma dwiiya tãsisia.
5 Wee tẽ gari yi nun deema, ma a kpanamɔ.
Wee wahala ya nun girari, ma a burisinɛ.
6 N ǹ Gusunɔ sãara ta sãa wunɛn dam?
N ǹ wunɛn yĩiyɔbu bu ra n wãawa Gusunɔ win mi
yèn sõ a nùn mɛm nɔɔwammɛ?
7 N n mɛn na, a bwisikuo wunɛn wãaru sɔɔ,
à n nɔɔre ba taarɛ sarirugii goo go,
ǹ kun mɛ ba gemgibu mwɛɛra ba kpeerasia.
8 Nɛ, na gabu waare, kõsan sɔmbura ba ra n mò,
kpa ba n weesu swĩi.
Mɛya ba ra maa ye kpuron are wa.
9 Ba ra n Gusunɔn mɔru seeye
kpa yu ka bu kam koosia nge woo bɔkɔ.
10 Kpa ben kukiri bi ba ra ko nge gbee sunɔ bu nɔru ko.
Gusunɔ u ra ben nɔsu bɔɔkuwa.
11 Ba ko n sãawa nge gbee sunɔ mɛro ge ga yaa bia gu di,
ma ga gu, gen binu yarina.

12 Gari gɛɛ man naawa asiri sɔɔ wõkuru,
ma nɛn swasu su yi nua fɛrɛ fɛrɛ,
13 wõku suunu sɔɔ, saa ye ta nanum kua ta kpa,
ma tɔmba kpĩ kpata kpata ba dosimɔ.
14 Saa yera na nanda,
ma nɛn wasi kpuro diira.
15 Ma gãanu man sweema nge woo,
ma nɛn wasi kiri seewa.
16 Na goo wa wi na ǹ tuba.
Ma na nɔɔ gagu nua ga gerumɔ tɛɛru tɛɛru ga mò,
17 tɔnu u koo kpĩ u n dɛɛre Gusunɔn wuswaaɔ?
U koo kpĩ u n dɛɛre wi u nùn taka kuan nɔni sɔɔ?

18 Gusunɔ u ɲ̀ mam win sɔm kowobu gɔradoba naanɛ kue,
ma u toranu waamɔ be sɔɔ.
19 Kaa sere gere tɔn be ba mɔma ka tem,
be ba koo kpĩ bu sunku nge kɔkɔbu?
20 Tɔnu koo kpĩ u n wãa bururu,
ɲ̀ n kua yoka kpa a deema u gu,
kpa goo kun mam gara nge u gu.
21 Win wãaru ta kasira.
U ɲ̀ bwisi kpuro wa u ka gu.

5

1 Yoobu, a kuuki koowo, goo ù n koo re nun wisi.
Nge Gusunɔn gɔrado wara kaa soku kpa u na u nun wurari.
2 Gari bɔkɔ u ra gbiwa win mɔrun sõ.
Bwisi sarirugii u ra gbiwa win nisinun sõ.
3 Na gari bɔkɔ wa u kuura.
Ma na wa win wãa yera wɔriki.
4 Ma win biba faaban swaa deri.
Goo sari wi u koo bu wɔra siri yerɔ.
5 Tɔn tukoba koo win dĩa ni u gã kata ko bu gura,
baa ka ni u kara koosi ka sãki.
Kpa be ba win dukian binɛ mɔ bu ye sua bu ka doona.
6 Wahala ku ra yari saa tuan di.
Mɛya nɔni swãara ku ra maa kpi saa tem di.
7 Adama wi ba mara kpuro u koo wahala kowa,
nge mɛ bà n dõɔ wure, dõɔ buri yi ra yõ.

8 Adama nɛ Elifasi, ɲ̀ n nɛn sõn na, Gusunɔwa kon somiru kana.
Kpa n nùn nɛn wahala kpuro sõ.
9 U ra gãa bakanu kowa ni tɔnu kun kpẽ u gia.
U ra maamaaki dabinu ko.
10 U ra de gura yu nɛ tem sɔɔ,
kpa gbea yu nim wa.
11 U ra be ba tii kawe wɔlle sue,
kpa u be ba nuki sankire yara ben nuku sankirarun di.
12 U ra be ba bwisi kõsi mɔn himba kam koosie,
kpa bu ku maa kpĩ bu ye yibia.
13 U ra dewa bwisigibun tiin bwisi yi bu yina mwa,
kpa ben wesianɔ gu ko kam.
14 Ben mi, sõɔ sɔɔ gbãara ya ra n bu sãawɛwa yam wõkuru,
kpa ba n babi.
15 Adama Gusunɔ u ra dam sarirugii ganɛ ben tabu yãnun di,
kpa u nùn wɔra ben nɔman di.
16 Nge mɛya u ra dam sarirugii wi yĩiyɔbu wẽ,
kpa u durumgiin nɔɔ kɔre.
17 Domarugiiwa wi Gusunɔ Dam kpurogii u sɛɛyasiamɔ.
Yen sõ, Yoobu, a ku yina ù n nun sɛɛyasiamɔ.

18 Domi wiya u ra tɔnu mɛɛra ko, kpa u yẽron bosu nɔɔri.
Wiya u ra tɔnu kɔsuku, kpa u nùn bɛkia.
19 Nɔn dabinu u koo nun yara nuku sankirarun di,
kpa kõsa gaa yu ku maa nun deema.
20 Gõɔru tà n dua tem sɔɔ, u koo nun gɔɔ gbarari,
kpa u nun faaba ko tabu sɔɔ.
21 U koo nun bõri gbara.
Sanam mɛ yibɛrɛba ba koo tem kam koosia, u koo nun wɔra.
22 Kpa a n yẽɛmɔ gõɔrun saa sɔɔ, ka sanam mɛ ba tem kam koosiamɔ.
A ɲ̀ kaa n maa yaa gɔba gaan bɛrum mɔ.
23 A ɲ̀ maa asɔrɔ wasi wunɛn gberɔ.
Domi ba ɲ̀ tu kpenu suremɔ.
Yɛɛ gɔbi kun maa duɔ mi.
24 Kaa n bɔri yɛndu mɔwa wunɛn yɛnuɔ.
Kpa wunɛn sabenun gõɔ ga n yiba baadomma.
25 Mɛya maa wunɛn bibun bweseru ta koo kpẽa
kpa tu kɔwara nge yaka bii.
26 Tɔkɔru sɔɔra kaa gbi
nge mɛ ba ra dobi gẽ yen saa yà n tura.
27 Gãa niniwa sa gia bɛsɛn wãaru sɔɔ.
Nu maa sãawa gem.
Yen sõ, a nu bwisikuo, kpa a nu mwa wunɛn tiin sõ.

Yoobu u Elifasi wisa

6

1 Yoobu u Elifasi wisa u nɛɛ,
2 bà n nɛn nɔni swãaru
ka nɛn wahala kpuro kilo sɔndi,
3 ya ko n nim wõkun yani sɛɛri bunum kere.
Yen sõna na gari mɔ̀ nge wiiro.
4 Domi Dam kpurogii u man yabura ka sẽɛnu.
Ma nin dẽɛ nɛn wasi duuri.

Ma u man gãa nanumginu kpare nge tabu kowo.
5 Kɛtɛku gbeeku ga ra swĩ
gà n yaka bekusu wa ga dimɔ?
Kɛtɛ ya ra swĩ yà n yakasu wa ya dimɔ?
6 Ba koo kpĩ bu dĩanu di ni nu maari sõɔ sõɔ nu ɲ̀ bɔru mɔ?
Goo sɛ̃ɛrun kpikum mu ra n do?
7 Na ku ra dĩa nin bweseru kã.
Nge mɛya na wahala ye na mɔ̀ mini tusa.

8 Gusunɔ u nɛn kanaru mɔɔ,
kpa u man kua ye nɛn gõru ga kĩ.
9 U den win nɔmu dɛmiɔ u man mwa,
u munku u dakura.
10 Saa ye sɔɔra kon nuku dobu ko nɛn wahala baka yeni sɔɔ.
Kpa nɛn nukuru tu yɛmia.
Na yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ u dɛɛre,
na ɲ̀ maa win wooda gaa yinɛ.
11 Mba ko na n maa yĩiyɔ sanam mɛ na ɲ̀ dam mɔ.
Mba na maa mara, domi na yɛ̃ ma na guwa mi kɔ.
12 Na dam mɔwa nge kperu?
Nɛn wasi yi sãawa nge sii gandu?
13 Aawo, na sãawa dam sarirugii.
Goo maa sari wi u koo man faaba ko.

14 N weenɛwa wi u nɔni sõɔre u durom wa win bɔrɔn mi,
baa u kun Dam kpurogii nasie.
15 Adama wee, bɛɛ nɛn bɔrɔba i man nuki sanka nge daa te ta nim gbera.
16 Puran saa, kpa ta n nim yibumɔ baaman di mɛ mu dɛɛre.
17 Yam susurun saa, kpa sõɔ u tu gberasia.
18-20 Nim nɔru gà n tenkuba mɔ̀,
be ba wee saa Tema ka Saban di, yera ba ra gɛre mi.
Domi ba tu naanɛ sãa.
Adama bà n tura mi, ben gɔma ra dwiiyewa,
kpa bu yaayaare ko bu kõɔra, bu gbi gbaburɔ.
21 I sãawa nge daa te.
I nɛn weeweenu nɔɔmɔ, ma i bɛrum soore.
22 Na bɛɛ bikiare n nɛɛ, i man kɛ̃ru kɛ̃ɛma bɛɛn arumanin di,
23 n wa n ka yari yibɛrɛn nɔmun di?
N kun mɛ i ka man yakia tɔn kõso goon nɔman di?
24 I man sõɔsio mi na tora, kpa n mari.
25 Tɔnu u koo gem wura.
Adama ye i man gerusimɔ mi, mana yen asansi wãa.
26 I kĩwa i nɛn gari gɔburu wa, i yi mɛɛri kam,
kpa i man taarɛ wɛ̃, nɛ wi na ɲ̀ maa gãanu yĩiyɔ?
27 Bɛɛ, i ko kpĩ i gobeku tɛtɛ toosi,
kpa i mam bɛɛn bɔrɔ dɔra.
28 Tɛ̃, na bɛɛ kanamɔ, i man mɛɛrima.
Kon bɛɛ weesu kuawa batuma sɔɔ?
29 I suuru koowo, i de i kun sãa murafitiba fa!
I de i nɛn dɛɛraru wa.
30 Gari kõsi yi ra n wãa nɛn nɔɔwɔ?
I tamaa na ku ra gea ka kõsa wunanɛ?

Yoobu u Gusunɔ weeweenu koosimɔ

7

1 Handunia yeni sɔɔ, tɔnun wãara sɛ̃wa nge tabu kowo,
ɲ̀ kun mɛ nge wi u sɔm sɛ̃sɔginu mɔ̀,
2 ɲ̀ kun mɛ nge yoo wi u wãa sõɔ sɔɔ u saaru kasu u wɛ̃ra,
ɲ̀ kun mɛ nge sɔm kowo wi u mara bu nùn kɔsia.
3 Nge mɛya nɛn tii na sãa.
Suru dabinu na wãa nɔni swãaru sɔɔ.
Wõku dabina na ra n wãa wahala sɔɔ.
4 Nà n kpuna na ra tii bikiewa n nɛɛ, domma kon se.
Domma wõkura koo kpe.
Domi na wasira na n ka sunamɔ sere yam mu ka sãra.
5 Wee nɛn wasi kõsimɔ, yi kɔkɔnu mɔ̀,
ma yin kokosu wɔbiriramɔ.
Mɛya nɛn gɔna ya booboosu mɔ si su numu.
6 Nɛn wɛ̃siaru ta weson kɔkɔrɔru sãabu kere.
Na ɲ̀ yĩiyɔbu mɔ, Yinni Gusunɔ.

7 A yaayo ma nɛn wãara sãawa wɛ̃sia teeru.
Nɛn nɔni kun maa durom wasi.
8 Wunɛ wi a man mɛɛra, a ɲ̀ maa man wasi.
À n man kasu, na ɲ̀ ko na n maa wãa mi.
9 Nge mɛ kakoru ta ra yarinɛ tu doona,
nge mɛya tɔnu ù n gu, u ɲ̀ maa seemɔ gɔribun wãa yerun di.
10 U ɲ̀ maa wee u sina win yɛnuɔ.
Ba koo nùn duariwa mam mam.
11 Na ɲ̀ kpɛ̃ n nɔɔ mari, domi na nɔni sõɔre.
Kon nun weeweenu koosi, domi na nɔni sõɔre.

12 Yinni Gusunɔ, a tamaa na sãawa nge nim wɔ̃kun nim,
ɲ̀ kun mɛ gen yaa gɔba gaa, a ka man ganua mɛ beri berika?
13 Nà n kpuna na nɛɛ, kon bɔri yɛndu wa,
kpa n nɛn weeweenu mari,
14 saa yera a ra man nandasie
ka dosu kɔ̃susu, ɲ̀ kun mɛ ka kãsinu.
15 A yande man soora dokeo n gbi,
ye ko na n ka kuku nini sɔɔwa.
16 Wãara den man tusa mɛ.
Na ɲ̀ maa kĩ na n wãa sere ka baadommaɔ.
Nɛn wãara kun sãa gãanu, a man derio sɛ̃ɛ.

17 Yinni Gusunɔ, wara ra n tɔnu,
a n ka sere win bwisikunu mɔ̀.
Mban sɔ̃na a nùn garisi gãanu,
18 ma a nùn nɔni girari bururu baatere,
ma a nùn wɛ̃ɛrimɔ saa baayere.
19 Sere domma kaa man deri sɛ̃ɛ.
Sere domma kaa de n wɛ̃sia.
20 Toraru mba na tora.
A man sɔ̃ɔwɔ wunɛ wi a ra n tɔmbun sanu sanusu mɛɛra.
Mban sɔ̃na a man sɛɛyasiamɔ mɛ.
Mban sɔ̃na na kua wunɛn sɔmunu.
21 Mban sɔ̃na a ɲ̀ nɛn durum wunɛ.
Mban sɔ̃na a ɲ̀ nɛn toraru duari.
Tɛ̃, wee kon kpuna n gbi.
Kaa man kasu, kpa a kun man wa.

Gusunɔ u koo toro nùn win torarun are wɛ̃

8

1 Bilida Suagii u gari gerua u nɛɛ,
2 sere saa yerà kaa gari saari nini mari.
Wunɛn gari yi, yi dam mɔ nge woo bɔkɔ.
3 A tamaa Gusunɔ Dam kpurogii u ra gem gɔsie weesu?
4 A n yɛ̃ ma wunɛn bibu ba Gusunɔ torariwa,
yen sɔ̃na u bu ten are wɛ̃.
5 Adama wunɛ, à n Gusunɔ Dam kpurogii kasu,
ma a win durom bikia,
6 ma u ɲ̀ taarɛ gaa wa wunɛ sɔɔ,
saa yera u koo nun nɔɔri,
kpa u nun nuku dobu wesia nge mɛ wunɛn gem mu nɛ.
7 Kpa wunɛn tɛ̃n wãaru tu wɛ̃ra
tu yellugiru kera.

8 Tɛ̃, a bikio be ba sun gbiiyen mi,
kpa a laakari ko a wa wahala ye ben sikadoba ba kua.
9 Bɛsɛ, sa sãawa be ba mara gin tee te, sa ɲ̀ gãanu yɛ̃.
Bɛsɛn wãaru ta sãawa nge saaru handunia yeni sɔɔ.
10 Adama a de bu nun keu ko.
Kpa a swaa daki ye ba koo nun sɔ̃.
11 Gbĩi yi koo kpi mi daara kun wãa?
Naa yari yi koo kpi mi nim sari?
12 Yì n nim bia, baa bà kun yi bure
yi ra gberewa fuuku n kere yaka si su tie.

13 Nge mɛya be ba Gusunɔ duari ba koo ko,
kpa tɔn kɔ̃sobun yĩiyɔbu bu kam ko.
14 Ben yĩiyɔbu bu koo nɔru ko,
kpa yè sɔɔ ba tãsa yu ko nge naran wɛ̃ɛ.
15 Bà n ben dirun gana nɛnua, ya koo di-iriwa.
Bà n ye tãsa, kpa yu wɔri.
16 Ba ko n sãawa nge dãa beku te ta yɔ̃ sɔ̃ɔ sɔɔ,
ma ten kãasi tɛria mi ba tu duura.
17 Ta ra ten gbini gire kpenun sɔɔwɔ,
kpa gbini yi, yi bɔsu yi wa ye n wãa mi.
18 Bà n tu wuka min di,
kpa yam mi, mu tu siki mu nɛɛ, mu ɲ̀ daa tu yɛ̃.
19 Kpa garu tu kpi ten ayerɔ.
Nge mɛya tɔn kɔ̃sobun nuku dobu bu ko n sãa.
20 Gusunɔ u ku ra gemgii biru kisi.
Mɛya u ku ra maa tɔn kɔ̃so somi.
21 U koo de a yɛ̃ɛri,
kpa a nuku dobun kuuki ko.
22 Wunɛn yibɛrɛba ba koo sekuru wa,
kpa tɔn kɔ̃sobun yɛnu gu gbi.

Yoobu u Bilida wisa u nɛɛ, Gusunɔ u nùn dam kere

9

1 Yoobu u gari sua u nɛɛ,
2 na yɛ̃ mɛ.
Amɔna tɔnu u ko n dɛɛre Gusunɔn wuswaaɔ.
3 Gusunɔ ù n tɔnu gari konu nɔrɔbu (1.000) bikia,
u ɲ̀ wasi u wisi baa tia.
4 Wiya u bwisi ka dam kpuro mɔ.
Wara u koo nùn seesi kpa yɛ̃ron wãaru tu dakaa da.
5 U ra guunu yiiye subaru sɔɔ,
kpa u nu suriri ka mɔru.
6 U ra de tem mu yĩiri sere mɛn sɔɔwɔ,
kpa mɛn gbereba bu wɔruku.

7 U ra sɔ̃ɔ wooda wɛ̃ u ku yari,
kpa u win yĩreru doke kperi sɔɔ.
8 Wi turowa u wɔllu tɛria.
Ma u sĩimɔ nim kurenun wɔllɔ.
9 Wiya u kperi bwese bweseka taka kua, ka kperi swaanu,
ka kperi yi yi wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia.
10 U ra sɔm bakanu ko ni ba ɲ̀ kpɛ̃ bu tubu.
U ra sɔm maamaakiginu ko dabi dabinu.
11 Baa ù n doonɔ nɛn bɔkun di, na ɲ̀ nùn wasi.
U n maa sarɔ, na ɲ̀ tubu.
12 Ye u nɛnua, wara u koo nùn ye wɔrari.
Wara u koo kpĩ u nùn sɔ̃ u nɛɛ, mba a mɔ̀ mɛ.
13 Gusunɔ ù n win mɔru seewa u ku ra ye yɔ̃rasie.
Win naasun temɔwa u ra yaa gɔba ye ba mɔ̀ Rahabun dam taare.

14 Nɛ maa ni, amɔna kon nùn wisi.
Gari yirà kon gere win wuswaaɔ.
15 Baa nà n gem mɔ, na ɲ̀ kpɛ̃ n nùn gãanu wisi, wi, wi u sãa nɛn siri kowo.
Suuruwa kon nùn kana ka bɛɛrɛ.
16 Baa nà n nùn kana ma u man wisa,
ka mɛ, na ɲ̀ naanɛ mɔ̀ n nɛɛ, u nɛn nɔɔ nua.
17 Domi u man wɔri nge woo guna.
Ma u man mɛɛra dabinu kua kam, na ɲ̀ gãanu kue.
18 U ku ra de n wɛ̃sia,
ma u dera nɛn wãara sosia.
19 N n dam garin na, wiya u dam kpuro mɔ.
N n maa siribun garin na, wara u koo kpĩ u nùn siribu soku.
20 Baa nà n gem mɔ, ka mɛ, nɛn gere ya koo man taarɛ wɛ̃.
Baa nà kun taarɛ mɔ, u koo man sɔ̃ɔsi ma na sãa durumgii.
21 Baa mɛ na ɲ̀ taarɛ gaa mɔ,
nɛn wãara kun man nɛni,
na tu tusa.
22 Kon kpĩ n gere n nɛɛ, gãanu kpuro nu sãawa tia Gusunɔn mi.
Domi u ra tɔn kɔ̃so ka taarɛ sarirugii kpeerasie.
23 Bararu garu tà n taarɛ sarirugii wɔri subaru sɔɔ, ta go,
Yinni Gusunɔ u ra n nùn yɛ̃ɛmɔwa nɔni swãa te u wan sɔ̃.
24 Tem mù n wɔri tɔn kɔ̃son nɔmuɔ,
Yinni Gusunɔ u ra mɛn kparobu wɔ̃koru kpɛ̃ɛwa.
Ma n kun wi, wara u koo ye ko.
25 Wee, na ɲ̀ doo nɔɔru wa,
ma sere nɛn wãarun tɔ̃ra doonɔ fuuku nge wi u duka mɔ̀.
26 Ta saramɔ nge goo nimkuu si ba kua ka gbĩi,
ɲ̀ kun mɛ nge gunɔ bakeru te ta saram wee tu yaa sɔ̀.
27 Nà n nɛɛ, kon nɛn weeweenu deri n nɛn wuswaa dɛɛrasia,
kpa na n nuku dobu mɔ,
28 na ra nandewa nɛn wahala yeni kpuron sɔ̃.
Domi na yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ kun man gem wɛ̃ɛmɔ.
29 Baa ɲ̀ n mɛren na, na sãawa taaregii win mi.
Mban sɔ̃na ko na n maa nùn sɔ̃ɔsimɔ ma na dɛɛre.
30 Baa nà n wobura ka guru kpenun nim,
kpa n nia ka werem,
31 ka mɛ, u koo man surewa pɔtɔkɔ sɔɔ,
kpa nɛn yãnun nuburu tu man bwɛ̃ra yɔ̃.
32 Wee Gusunɔ kun sãa tɔnu nge nɛ,
n sere nùn sɔ̃ n nɛɛ,
su da siri yerɔ bu sun siria.
33 Goo ù n daa wãa wi u koo du bɛsɛn suunu sɔɔ
u sun yakiana,
34 Gusunɔ u koo raa win bokuru yi te u ka man soomɔ,
kpa u de nɔni swãa te na waamɔ mi, tu kpe.
35 Saa ye sɔɔ, na ɲ̀ maa bɛrum mɔ̀ n ka nùn gari ko.
Adama n ɲ̀ sãa mɛ.

Yoobu u nɛɛ, Gusunɔ u nùn mara u ka nùn kam koosia

10

1 Wãara man tusa.
Na ɲ̀ nɛn weeweenu yɔ̃rasiamɔ.
Kon gerewa wahala ye na mɔ̀.
2 Kpa n Gusunɔ sɔ̃ n nɛɛ, a ku man taarɛ wɛ̃.
A de n gia yèn sɔ̃ a man nɔni swãaru kpɛ̃ɛ.
3 Yinni Gusunɔ, n nun wɛ̃re a ka man kɔ̃sa kua,
nɛ wi na sãa wunɛn nɔman taka koora,
kpa a sere de gari yi tɔn kɔ̃soba bɔkua yi koora?
4 Tɔnun nɔniya a mɔ?
A ra yam wawa nge tɔnu?
5 Wunɛn wãarun tɔ̃nu nu ko n sãawa nge tɔnuginu?

Wunɛn wãarun wɔ̃su, su nɔru mɔwa nge tɔnugisu?
6 Mban sɔ̃na a kasu a ka nɛn kɔ̃sa gia.
Mban sɔ̃na a hania mɔ̀ a ka nɛn toraru wa.
7 A yɛ̃ ma na ɲ̀ sãa tɔn kɔ̃so.
Goo kun maa kpɛ̃ u man wɔra wunɛn nɔman di.
8 Wunɛn nɔma ya man mɔma ya taka kua mam mam.
Yera kaa man kpeerasia?
9 A yaayo ma wuna a man mɔma nge mɛ ba ra gãanu mɔm ka sɔndu.
Yera a kĩ a man kpeerasia, n gɔsia tua?
10 Wuna a man mɔma nɛn mɛron nukurɔ nge mɛ bom mu ra sinum ko gbɛ̃ɛru sɔɔ mu gɔsia gasaru.
11 Wuna a nɛn wasin kukunu ka yin sĩinu kua,
ma a nu yaa baasi ka gɔna wukiri.
12 A man wãaru wɛ̃ wunɛn durom sɔ̃.
Ma a tu nɛnusi a kɔ̃su.

13 Adama ye a raa man beruammɛ wunɛn gɔ̃ruɔ,
na ye gia.
14 Nà n tora, a ra n man mɛɛra,
a ku ra man yen suuru kue.
15 Nà n sãan na tɔn kɔ̃so, na kua bɔ̃ruro.
Nà n maa dɛɛren na, na ɲ̀ maa wiru seeyamɔ, domi sekura man mɔ̀,
ma na nɔni swãaru nɔɔramɔ.
16 Nà n wiru seeya, a ra man naa gire nge gbee sunɔ,
kpa a man so a sura ka wunɛn sɔm maamaakigia.
17 A maa man nɔni swãaru suremɔ a sɔnnamɔ,
ma a wunɛn mɔru sosimɔ.
A dera yibɛrɛba ba na ba man tabu wɔri.
18 Mban sɔ̃na a man yara nɛn mɛron nukurun di.
N daa buram bo n gbi mi, kpa goo u kun man wa.
19 Kpa na n sãa nge wi u kun daa wãa,
domi na kon daa duawa siki wɔruɔ
sanam mɛ na yara nɛn mɛron nukurun di.
20 Wãa te ta man tie, ta ɲ̀ maa kpã.
Yen sɔ̃, a man derio
n nuku dobu ko saa fiiko ye sɔɔ,
21 n sere da gɔriɔ mi yam wɔ̃ku bakara wãa,
mi nà n da, na ɲ̀ maa wee.
22 Tem mi, yam wɔ̃ku bakara ta wãa ka maa burisinaa.
Yam bururam mɛ mu wãa mi,
mu sãawa yam wɔ̃ku bakaru.

Sofaa u Yoobu wisa u nɛɛ, u wurama Gusunɔn mi

11

1 Sofaa Naamagii u Yoobu wisa u nɛɛ,
2 a tamaa wunɛn gari dabi nini kpuro nu ɲ̀ koo wisibu wa?
A tamaa tɔnu u ko n sãa gemgii win gari yɛ̃run sɔ̃?
3 Wunɛn gari saari nini nu koo de tɔmba kun nun gãanu wisa?
Kaa yaako gari gere goo u kun nun taarɛ wɛ̃?
4 A gerua a nɛɛ, ye a gerua kpuro ya ra n sãawa gem,
a maa dɛɛre Gusunɔn wuswaaɔ.
5 Na ra n kĩwa Gusunɔ u nɔɔ wukia,
kpa u nun wisi.
6 U nun win bwisi bɛkɛn asiri sɔ̃ɔsi,
kpa a gia ma u ku ra nun sɛɛyasie nge mɛ̀n nɔɔ wunɛn toranu nɛ.

7 A tamaa kaa kpĩ a Gusunɔn bwisikunu tubu?
A tamaa kaa kpĩ a wi, Dam kpurogii gia mam mam?
8 Win yɛ̃ru ta wɔllu gunum kere.
N n mɛn na, mba kaa ko.
Ta maa gɔribun wãa yeru dukum kere.
N n mɛn na, mba kaa tubu mi.
9 Ta tem kpãaru kere,
ta maa nim wɔ̃ku yasum kere.
10 Gusunɔ ù n sarɔ,
ma u tɔn kɔ̃so mwa u ka da siri yerɔ,
wara u koo nùn ye yinari.
11 Domi u tɔnu kam yɛ̃.
U ra maa tɔn kɔ̃sobu tubu mii mii.
12 Adama tɔnu u ra bwisikuwa nge gari bɔkɔ,
domi ba nùn marawa nge kɛtɛku gbeekun buu.

13 Yen sɔ̃, wunɛ, a wunɛn gɔ̃ru wesio Yinni Gusunɔn mi gia.
Kpa a nɔma yiiya a nùn kana.
14 A kɔ̃sa derio,
kpa ya kun maa wãa wunɛn yɛnuɔ.
15 Saa ye sɔɔra kaa wiru seeya a n dɛɛre.
Kaa n tãsa, kpa a kun maa gãanun bɛrum mɔ.
16 A ɲ̀ maa wunɛn wahala yeni yaayamɔ,
ya koo doonawa nge nim mɛ mu koka.

17 Wunɛn wãara koo wuramawa
nge sõɔ wii wɔllun sõɔ.
Kpa yam wɔ̃ku te ta raa nun wãasi, tu gɔsia
yam bururam.
18 Kaa n sõ ka toro sindu domi kaa n yĩiyɔbu
mɔ.
Kpuro koo nun koora dee dee kpa a wɛ̃ra
bɔri yɛndu sɔɔ.
19 À n kpĩ, goo kun nun baasimɔ.
Tɔmbu kpuro ba koo wunɛn nɔnu geu kasu.
20 Adama tɔn kõsobu ba koo nɔni swãaru
wa.
Ba ǹ kuku yeru wasi.
Gɔɔ baasi, ba ǹ ko n maa gãanu ganu yĩiyɔ.

Yoobu u Sofaa wisa u nɛɛ, Gusunɔ sãawa Yinni wɔnwɔndu sarigii

12

1 Yoobu u Sofaa wisa u nɛɛ,
2 mɛya, bɛɛya i tɔmbun yɛ̃ru kpuro mɔ.
I n gu, bwisi kpawa mi handuniaɔ.
3 Adama nɛn tii na maa bwisi mɔwa mi nge
bɛɛ.
I ǹ man bwisi kere.
Wara kun yeni kpuro yɛ̃ ye i saara mi.
4 Baa mɛ na Gusunɔ kana, u man wisa,
nɛn kpaasiba man yaakoru mɔ̀.
Baa mɛ na ǹ taarɛ gaa mɔ,
nɛn bɔrɔba ba man yɛ̃ɛmɔ.
5 Be ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ,
ba ra n wɔnwɔndobu ka be ba sɛllamɔ
gɛmawa.
6 Gbɛnɔbun yɛnu ga ra n wãa alafia sɔɔ.
Be ba Gusunɔ seesimɔ, ba ra n wãa bɔri
yɛndu sɔɔ.
Ba ra n ben tiin dam sãamɔ.

7 A yɛɛ ka gunɔsu bikio, su koo nun sõ.
8 A tem bikio, mu koo nun bwisi kɛ̃.
A de swɛ̃ɛ yi nun saaria.
9 Taka koora ye kpuro sɔɔ,
yen yerà ya ǹ yɛ̃ ma Yinni Gusunɔwa u ye
kpuro mɔ̀.
10 Wiya u taka koora kpuro
ka hunde koni baayere kpuron wãaru nɛni.
11 Yen sõna ba mɔndu kua ba nɛɛ,
soowa ga ra garin dobu wunanɛ,
kpa daro gu maa dĩanun dobu wunana.
12 Wi u tɔkɔ kua u ra n yɛ̃ru mɔ.
Wi u maa hunde dɛnya u ra n bwisi mɔ.
13 Adama Yinni Gusunɔwa u bwisi
ka laakari ka dam kpuro mɔ.
14 Ye u sanka kpuro, goo kun kpɛ̃ u ye sɔmɛ.
Wi u maa mwa u pirisɔm doke, goo kun kpɛ̃
u yɛ̃ro yara.
15 U n gura yõrasia, kpuro ra gberewa.
U n maa ye yõsu, kpa tem mu sankira.
16 Wiya u dam ka laakari mɔ.
Wiya u maa tɔnu mɔ wi u tora ka wi u win
winsim torasia.
17 U ra be ba ra tem wunanɔsu ko mwɛɛri
tereru.
Kpa u de siri kowobu bu gɔsia wiirobu.
18 U ra sinambu bandu yare,
kpa u bu ko yobu.
19 U ra yãku kowobu mwɛɛri tereru,
kpa u ben damgibu suriri.
20 U ra bèn nɔɔn gari ba ra naanɛ ko dɛre u
kõ,
kpa u durɔ tɔkɔnun laakari kpeerasia.
21 U ra wirugibu sekuru doke,
kpa u sinambun dam bua.
22 U ra ye ya berua yam wɔ̃kuru sɔɔ kpuro
terasie,
kpa u de yam bururam mu sõɔsira mi yam
wɔ̃kura raa wãa.
23 Wiya u ra bwesenu dabiasie,
kpa u maa nu kpeerasia.
Wiya u ra de nu tɛria, kpa u maa nu kawa.
24 U ra bwesenun wirugibun bwisi wunɛ,
kpa u de ba n bɔsu gbaburɔ, mi swaa sari.
25 U ra de ba n babi yam wɔ̃kuru sɔɔ,
kpa u de ba n bɔsu nge be tam mu goomɔ.

Yoobu nɛɛ, u kĩ u ka Gusunɔ wesiana

13

1 Wee nɛn nɔni yi ye kpuro wa,
nɛn swasu su maa ye kpuro nua,
ma na ye laakari kua.
2 Ye i yɛ̃, yera nɛn tii na maa yɛ̃.
I ǹ man bwisi kere.
3 Adama Yinni Gusunɔ Dam kpurogiiwa na
kĩ n gari sõ.
Wiya kon weeweenu koosi.
4 Domi bɛɛ, weesa i ra n sekumɔ.
I sãawa tim nɛmɔ weesugibu.
5 N daa buram bo i n maari,
kpa bu bɛɛ garisi nge bwisigibu.
6 Tɛ̃, i nɛn weeweenu swaa dakio,
kpa i nɔ ye na gerumɔ.
7 I tamaa i ko i Gusunɔn biru yõra ka weesu?
I ko i nùn mɔru bara ka gari weesugii?
8 Bɛɛya i ko i ka nùn yina?

Bɛɛya i ko i nùn weeweenu kua?
9 U n bɛɛ wɛ̃ɛra i ko i nùn wɛ̃re?
I ko i nùn nəni wɔ̃ke nge tənu?
10 Baa ì n win biru yɔ̃ra asiri səə,
ka mɛ, u koo bɛɛ taarɛ wɛ̃.
11 Win kpãaru ta ɲ̀ bɛɛ bɛrum mɔ̀?
I ɲ̀ nandamə win sɔ̃?
12 Bɛɛn gari saarinu nu sãawa nge torom.
Ye i gerumə ya ɲ̀ dam mə nge weke te ba ka səndu məma.
13 I mario, kpa i de n gari gere,
kpa n man deema ye n ko n man deema.
14 Wee na səəru kpa, baa nà n kon nɛn wãaru bian na.
15 Gusunə ù n kĩ, u man goowo.
Ka mɛ, wiya na naanɛ sãa.
Kon ka tii yina win wuswaaə.
16 Ya koo kpĩ yu ka man faaba naawa.
Domi tən kɔ̃so kun kpɛ̃ u tera win wuswaaə.
17 I swaa dakio i nɛn gari nə.
I swaa tem kpĩiyə i nə ye kon gere.
18 Wee na səəru kpa n ka nɛn gari gere.
Na maa yɛ̃ ma na gem mə.
19 Wara u koo ka man sikirina nɛn gem səə.
Na səəru kpa nà n taarɛ mə n ka nəə mari kpa n kpuna n gbi.

20 Gusunə, a man gãanu yiru yeni kuo,
kpa n ku maa nun kukua.
21 A man wunɛn nəmu swɛnyario,
kpa na kun maa nande.
22 A man sokuo, kpa n nun wurari.
Nà n nun kana, a man wisio.
23 Toranu nyewa na nun torari.
A de n nu gia.
24 Mban sɔ̃na a man biru kisi,
ma a man kua nge wunɛn yibɛrɛ.
25 Wara a naa gire. Wuru ge ga ka woo doonə?
Wara a naa swĩi. Yaka gbebusu?
26 Mban sɔ̃na a man wahala baka yeni kpɛ̃ɛ,
ma a man sɛɛyasiamə nɛn aluwaasirun toranun sɔ̃.
27 Mban sɔ̃na a man yɔ̃rasia nge wìn naasu ba bəkua ka sii yəni,
ma a nɛn kookoosu kpuro mɛɛra,
ma a nɛn naa dabusanun geeru yi.
28 Wee nɛn wasi yi dam dwiiya yi sankira nge yabe te kəkənu di.

Tənun wãara sãawa wənwəndu

14

1 Yoobu u nɛɛ,
tənu wi ba gesi mara, win wãara ku ra n dɛ̃u.
Mɛya ta ra n maa nəni swãaru yiba.
2 U ra sewa nge dãa wɛ̃su, kpa bu nùn bura.
U ra doonɛwa nge saaru.
3 Tənu wiya a mɛɛra,
ma a nùn siribu soka?
4 Wara u koo kpĩ u gãa kɔ̃sunun di gãa dɛɛranu yara.
Goo sari.
5 À n tənun wãarun tɔ̃ru yi a ten suru gara,
u ɲ̀ maa saramə mɛ.
6 N n mɛn na, a ku maa nùn nəni girari,
adama a de u wɛ̃ra,
kpa u win səmburu ko, u win kəsiaru mwa ka nuku dobu.

7 Dãru ta ra n yĩiyəbu mə
ma ta koo se bà n tu bura.
Domi ta koo kpara.
8 Ten gbini yì n maa təkə kua,
ma ten kora wəruma ta gu,
9 ten gbina gaa ra maa kparewa yà n nim wa kpa yu kpii pətura ko.
10 Adama tənu u ra gbiwa, kpa u kun maa wãa.
U n gu, mana u ra n wãa.
11 Daa burerun nim mu ra gbere.
Daa bakanun nim mu ra maa kpe.
12 Nge mɛya tənu u ra kpunɛ u kun maa seewe.
U ɲ̀ maa dom yandamə
sere wəllu tu ka kpe.

13 Gusunə, na kĩ a man bere gəribun wãa yerə,
na n kukua mi, sere wunɛn məru yu ka sure,
kpa na n wãa mi sere dəma te kaa man yaaya.
14 Tənu ù n koo raa se sanam mɛ u gu,
na kon yĩiyəbu mə nɛn wahala yeni səə
sere nɛn wãaru tu ka kəsi.
15 Saa ye səə, Gusunə,
à n nɛn bɛkɛ barə,
à n man soku,
nɛ wi na sãa wunɛn taka koora, kon nun wurari.
16 Wee tɛ̃ a man swĩi mi na naasu wuka kpuro.
Adama saa gaa sisi yè səə a ɲ̀ maa nɛn durum garisimə.

17 Kaa nɛn toranu doke saaki sɔɔ a bɔke.
Kpa a man nɛn durum kpuro wɔka.

18 Guunu koo wɔruku nu kam ko.
Kpa kpenu nu swɛnya mi nu raa wãan di.
19 Nim mu koo kpenu kɔsuku,
kpa mu maa ka tem kusanu doona.
Nge mɛya a ra tɔnun yĩiyɔbu kam koosie win wãaru sɔɔ.
20 Kpa a nùn nɔni swãa dabinu kpɛ̃ɛ.
À n deema u ṅ maa sãa nge yellu,
kpa a nùn gira u doona.
21 Baa win bibu bà n yĩsiru yara,
win tii u ṅ maa kpɛ̃ u n yɛ̃.
Mɛya bà n maa wãa sekuru sɔɔ,
u ṅ kpɛ̃ u n yɛ̃.
22 Win wahala tɔnawa ya koo nùn nɔni sɔ̃.
Wi turowa u ko n nuki sankire win gɔ̃ruɔ.

Elifasi u Yoobu wisa u nɛɛ,

tɔn kɔ̃so kun wahala biamɔ

15

1 Elifasi Temagii u Yoobu wisa u nɛɛ,
2 wi u bwisi mɔ u koo tɔnu wisi ka gari yi yi ṅ arufaani mɔ?
U ko n gari yaramɔ nge woo?
3 Wee gari yi a gerua a ka tii yina mi, yi ṅ sãa gãanu.
Gari yi a saara mini kpuro sɔɔ,
sari yi yi koo tɔnu somi.
4 Wunɛ, a mam Gusunɔn nasiaru tɛɛsimɔwa,
ma a win bɛɛrɛ yɛ̃ru kpeerasiamɔ.
5 Wunɛn kom kɔ̃suma mu sɔ̃ɔsiramɔ wunɛn nɔɔn di.
Ma a gari gerumɔ ka bwisi.
6 Wunɛn nɔɔn gariya yi nun taarɛ wɛ̃ɛmɔ, n ṅ mɔ nɛ.
Gari yi a gerua mi kpuro,
yiya yi wunɛn toranu sɔ̃ɔsimɔ.

7 Wuna ba gbia ba taka kua handunia sɔɔ?
Wuna a gbia a wãa ba sere gungunu kua?
8 A Gusunɔn gari asirigii swaa daki?
A win bwisi mwa kpuro, a yi wunɛn tiin sɔ̃?
9 Mba a yɛ̃ ye bɛsɛn tii sa ṅ yɛ̃.
Yɛ̃ɛ terà a mɔ te bɛsɛn tii sa ṅ mɔ.
10 Bɛsɛn suunu sɔɔ, tɔmba wãa
be ba seri burura ba tɔkɔnu kua n kere wunɛn tundo.
11 A bɛsɛn gari yi sa nun sɔ̃ɔwa ka laakari mɛɛrawa gãa piiminu,
yìn min di Gusunɔ u nun nukuru yɛmiasiamɔ?

12 Mana wunɛn bwisikunu ka nun dɔɔ.
Mba wunɛn nɔni gɔsikia ninin tubusianu.
13 Gari yi a saarimɔ mini, Gusunɔwa a ka mɔru mɔ̀.
14 Tɔnu u koo kpĩ u n dɛɛre?
Wi ba mara, u koo kpĩ u n yiba Gusunɔn wuswaaɔ?
15 Gusunɔ ù kun win gɔradoba naanɛ kue,
ma u ṅ wɔllu mɛɛra ta dɛɛre,
16 wunɛ tɔnu amɔna kaa ka kpĩ a n dɛɛre win wuswaaɔ,
wunɛ wi a ra kɔ̃sa ko kiri kiri nge mɛ ba ra nim nɔ.

17 Tɛ̃, Yoobu, a man swaa dakio kpa n nun gari sɔ̃.
Kon nun sɔ̃wa ye na wa.
18 Sɔ̃ɔsi te bwisigibu ba sɔ̃ɔsi,
ba tu giawa ben sikadoban min di.
19 Be tɔnawa Gusunɔ u raa tem mɛ wɛ̃,
sɔɔ goo raa maa sari be sɔɔ.
20 Adama tɔn kɔ̃so u ko n wãawa nɔni swãaru sɔɔ
win wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
21 Kpa u n gbãsukunu nɔɔmɔ ni nu koo nùn bɛrum mwa.
Wi u koo nùn kam koosia, u koo nùn wɔri subaru sɔɔ.
22 Tɔn kɔ̃so wi, u ku ra n yĩiyɔ u yam wɔ̃kuru duka suuri.
Domi takobi ra n nùn marawa.
23 U ra n sirenɛwa baama, u n kasu ye u koo di.
U yɛ̃ kɔ ma yam wɔ̃kura nùn mara.
24 Ma u nande wahala ka nɔni swãarun sɔ̃,
ye ya nùn wɔriɔ nge sina bokon tabu kowobu
be ba tabun sɔɔru kpa.
25 Domi u Gusunɔ seesi.
U Dam kpurogii nɔɔ kuurimɔ.

26 U kãka u Gusunɔ tabu wɔri,
win tɛrɛrun sinum sɔ̃.
27 Win wuswaa ballimɔ.
Ma win gãanu nu yaa taasinɛ.
28 U wãa wuu si ba kɔsuka sɔɔ,
sìn dia ba deri, ma ya wɔrumam dɔɔ.
29 U ṅ gobi mɔ. Win dukia kun maa kuuramɔ.
U ṅ maa yĩsiru yarimɔ win temɔ.
30 U ṅ kpɛ̃ u gɔɔn tɔ̃ru duka suuri.

Win bweseru kpuro ta koo dɔ̃ɔ mwaarawa.
Kpa Gusunɔ u nùn wom wure u go.

31 U n kɔ̃sa naanɛ sãa u tii nɔni wɔ̃kuawa mi.
Domi kɔ̃sa yen areya u koo wa.
32 Are yi, yi koo nawa u sere gbi.
Win bwese kɛra kun maa seemɔ,
nge dãa kãasa ye ya ɲ maa kparamɔ.
33 U ko n sãawa nge resɛm yèn bii birenu ba wɔka,
ɲ kun mɛ nge olifin dãa tèn wɛ̃su ba dɛra.
34 Tɔn kɔ̃so u ɲ bweseru wasi.
Dɔ̃ɔ u koo wi u nɔm biran kɛ̃nu mwaamɔn yɛnu wɔri.
35 Wi u kɔ̃sa bwisika, kɔ̃sa u koo ko.
Domi bwisi kɔ̃si yiya yi ra n wãa win nukurɔ.
Kpa yi n nùn nɔni wɔ̃kua.

Yoobun seedagii wãa wɔllɔ

16

1 Yoobu u Elifasi wisa u nɛɛ,
2 na gari yin bweseru nɔɔre nɔn dabinu.
Bɛɛ, i sãawa nuku yɛmiasio be ba nɛn wahala sosimɔ.
3 Domma kaa wunɛn gari saari kamgii nini kpe.
Mban sɔ̃na a ka man sikirinamɔ.
4 I n daa wãa nɛn ayerɔ,
kpa na n maa wãa bɛɛgirɔ,
kon bɛɛ gari saarisi n wii gimanu koosi.
5 Nɛn gari yi koo bɛɛ dam kɛ̃,
kpa n bɛɛ nukuru yɛmiasia ka nɛn gari yi.

6 Nà n gari mɔ̀, nɛn wahala ya ɲ kpeemɔ.
Nà n maa maari, ya ɲ doonɔ.
7 Wee tɛ̃, Gusunɔ u dera na dam dwiiya.
Ma u nɛn yɛnun yãnu kpuro gura.
8 Na woora, nɛn gɔna gaware.
Ya sɔ̃ɔsimɔ ma na tora.
9 Gusunɔ u kua nɛn yibɛrɛ,
u maa man gire ka mɔru u nɔɔ dɔnnɛ.
Ma u man nɔni girari u kasu u nɛn wasi kasuku nge gbeeku yaa.
10 U dera tɔmba man yaa kasikimɔ ka ben gari saarinu.
Ba man wɔmmɔ, ba man baari soomɔ.
Be kpurowa ba man naa swĩi.
11 Gusunɔ u man be ba ɲ win bɛɛrɛ yɛ̃ nɔmu sɔndia.
U man tɔn kɔ̃sobu nɔmu bɛria.
12 Na raa wãa bɔri yɛndu sɔɔ ma u man burisina.
U man nɛnua birun di, ma u man kɔsuka.
U man kua nge tũburu te u tweemɔ.
13 Win sɛ̃ɛnu man kooro bure.
U nɛn gabu swii yabura ka wɔnwɔndu sariru.
Ma u nɛn yɛ̃sɔ kɔra u yari temɔ.
14 U man wɔrima nge tabu durɔ.
Ma u man soomɔ u mɛɛra mɔ̀.
15 Na saaki deewa,
ma na nɛn wiru tua wisi nuku sankiranun sɔ̃.
16 Na wuri kua sere nɛn nɔni swɛ̃ra,
ma na gɔɔ nɔnu tera.
17 N ɲ mɔ na kɔ̃sa gaa kua.
Nɛn kanaru ta ra n maa dɛɛrewa baadomma.

18 Wunɛ tem, a ku nɛn yɛm bere.
A de nɛn kuuki yi nɔɔra baama kpuro.
19 Domi na yɛ̃ kam kam ma na seedagii mɔ wɔllɔ.
U wãa mi, u ka man yinamɔ.
20 Nɛn kpaasibu ba man yaakoru mɔ̀.
Adama Yinni Gusunɔwa na kanamɔ ka swĩi.
21 Nɛn seedagii wi, u sun sirio nɛ ka Gusunɔ nge mɛ ba ra tɔnu ka win beruse sirie handunia sɔɔ.
22 Domi nɛn wãarun tɔ̃nu nu kpeema.
Ma na dɔɔ ka swaa yèn min di ba ku ra maa wuramɛ.

Yoobu kun maa yĩiyɔbu mɔ

17

1 Yoobu u nɛɛ,
na wɛ̃siamɔ ka wahala, nɛn wãara kpeeyɔ.
Siki wɔru ga man mara.
2 Tɔn yaako kowobu ba man kooro bure.
Ba man nɔɔ kuurimɔ beri berika.
3 Yinni Gusunɔ, a de wunɛn tii a man mɔru bara.
Ma n kun mɔ wunɛ, wara u koo man sanna.
4 A ben bwisi wuna.
A ku de bu nasara wa.
5 Ba sãawa nge tɔnu wi mɔn teni ta ka yã,
te ta nɛɛ, u win kpaasibu dim soka,
ma win bibu ba ka gɔ̃ɔru sɔ̃.

6 Ba man womusu doke,
ba man yãatam siemɔ.
7 Nɛn nɔni yi ɲ maa do, nuku sankiranun sɔ̃.
Ma nɛn wasi yi dam dwiiya, yi doonɔ nge saaru.

8 Gemgibu ba biti soore nɛn wahala yenin sɔ̃.
Taarɛ sarirugibu ba koo tɔn kɔ̃sobu seesi.
9 Wi u sãa gemgii u koo yɔ̃rawa dim dim win swaa sɔɔ.
Kpa wi u dɛɛre, u tii dam kɛ̃ u sosi.
10 Adama bɛɛ nɛn kpaasibu kpuro,
i wurama i maa gari saari nɛn wuswaaɔ.
Ka mɛ, na ɲ goo wasi bɛɛ sɔɔ wi u bwisi mɔ.

11 Nɛn wãaru ta kpa.
Wee himba ye na raa sãa ye kpuro ya kam kua.
12 Nɛn kpaasiba tamaa wɔ̃kura sãawa sɔ̃ɔ sɔɔ.
Sɔ̃ɔ ù n duɔ, kpa bu nɛɛ, yam sãramawa.
13 Gɔribun wãa yera na mara tu ko nɛn wãa yeru.
Yam wɔ̃kuru sɔɔra kon nɛn kpin yeru yi.
14 Kon siki wɔru sɔ̃ n nɛɛ,
geya ga sãa nɛn tundo.
Kpa n maa kɔkɔnu sɔ̃ n nɛɛ,
niya nu sãa nɛn mɛro ka nɛn sesubu.
15 Mana na maa yĩiyɔbu mɔ.
Wara u koo kpĩ u bu wa.
16 Ba koo sara gɔribun wãa yerɔ,
kpa su da tua sɔɔ sannu.

Yina ye ya tɔn kɔ̃so mara

18

1 Bilida Suagii u Yoobu wisa u nɛɛ,
2 sere domma kaa gari yini saarinu kpe.
A den mario kpa su maa gere.
3 Mban sɔ̃na a sun mɛɛra gari bakasu.
Mban sɔ̃na a sun mɛɛra nge yaa saberu.
4 Wunɛ Yoobu, wunɛn mɔruwa ya nun wahala mɔ̀.
A tamaa ya koo de tɔmbu bu yarina kpa wuu gu ko bansu,
kpa kpenu nu doona nin ayerun di?

5 A n yɛ̃ ma tɔn kɔ̃son yam bururama mu koo gbi.
Mɛn dɔ̃ɔ yari kun maa ballimɔ.
6 Yam bururam mu koo gɔsia yam wɔ̃kuru win wãa yerɔ.
Domi u koo gbi nge fitila.
7 U ɲ maa sĩimɔ ka toro sindu.
Win tiin bwisi koo nùn sura.
8 Domi u koo da yina gia,
kpa win naasu su yen wɛ̃ɛ wuronu wɔri.
9 Yina koo nùn mwa naa tokurɔ,
kpa yen wɛ̃ɛ yi nùn tɛ̃ke.
10 Ba nùn taa bɛrie temɔ, win swaa sɔɔ.
11 N wee nɔni swãara nùn mara ta ka sikerenɛ.
Ma ta nùn swĩi birun di.

12 Gɔ̃ɔra nùn wɔri, ta win dam kpa.
Ma sãara nùn deema.
13 Ta koo win wasin gɔna di beri berikan di.
Kpa bara bakaru tu nùn mwa.
14 Ba koo nùn wuna win wãa yerun di,
tè sɔɔ u raa dam mɔ.
Kpa bu ka nùn da gɔɔn sina kpaa bakarɔ.
15 Wigiba koo yarina.
Win arumanin tii ya koo kam ko.
Kpa sɔ̃ɔ bisu su win yɛnu dɔ̃ɔ mɛni.
16 Tɔn kɔ̃so wi, u ko n sãawa nge dãa.
Win gbini yi koo gbera temɔ.
Kpa bu win kãasi bɔɔri wɔllɔ.

17 Ba koo win gari duari handunia sɔɔ.
Ba ɲ maa win yĩsiru yaayamɔ.
18 Domi ba nùn yara yam bururam di,
ba sure yam wɔ̃kuru sɔɔ.
Ma ba nùn gira handunian di.
19 Win bii goo kun nùn bibu maruammɛ.
Domi win yɛnugibu kpuro ba koo gbi.
20 Tɔn be ba wãa tɛ̃ ba koo bɛrum soora.
Kpa be ba koo marura win biru
bu biti soora win kam koo bin sɔ̃.
21 Nge mɛya tɔn kɔ̃sobu ka be ba ɲ Gusunɔ yɛ̃n wãa yeru ta ko n sãa.

Yoobu nɛɛ, win wɔro koo nùn naawa

19

1 Yoobu u seewa u win bɔrɔba sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 sere saa yerà i ko i n wãa i n man nuki sankumɔ,
kpa i n man tɔ̃ya mɔ̀ ka bɛɛn gari saarinu.
3 Wee yen nɔn dabina mi,
i kasu i man wɔmɛ.
I ɲ sekuru mɔwa i ka man burisinamɔ mɛsum?
4 Nà n toran na ka gem, nɛn gariya.
5 I tamaa i man dɛɛram kerewa,
kpa i man nɛn durum sɔ̃ɔsi?
6 I de i n yɛ̃ ma Gusunɔwa u ka man mɔ̀.
Ma u man suremɔ win yina sɔɔ.

7 Wee, na nɔɔgiru sua na nɛɛ,
win kookoo si, su ɲ wã.
Adama goo sari wi u man wisa.
Na gbãramɔ bu man faaba ko,

adama na ɲ̀ faaba wa.
8 Gusunɔ u nɛn swɛɛ kpuro kɛnua baama.
Ma u dera yam wɔ̃kura yi wukiri sere na ɲ̀ kpɛ̃ n gam da.
9 U nɛn wirun furɔ wuka
u nɛn bɛɛrɛ wuna.
10 U man kɔsuka baama kpuro.
Ma u nɛn yĩiyɔbu wuna nge dãa te ba wuka.
11 U ka man mɔru bara.
Ma u man kua nge win yibɛrɛ.
12 Win tabu kowobu ba nɔɔ tia kua ma ba seewa ba man wɔrim wee.
Ba swaa yaba sere ba ka man girari.
Ma ba na ba ben sansani gira ba ka man sikerenɛ.

13 U dera nɛn mɛro bisibu ba man deri,
ma nɛn bɔrɔba ba yarina.
14 Nɛn berusebu ba man biru kisi,
ma nɛn kĩnasibu ba man duari.
15 Wee nɛn sɔbu ka nɛn sɔm kowobu ba man mɛɛra nge sɔɔ wi ba ɲ̀ yɛ̃.
16 Nà n nɛn sɔm kowo soka, u ku ra wure.
Nà n nùn suuru kanamɔ,
u ra n man atafiiru sãawa.
17 Nɛn kurɔ u ku ra nɛn nuburu kã.
Mɛya maa nɛn bibu ba man gema.
18 Ka mam bibɔ kpuro ba man gemawa.
Nà n gari gerua, ba ra man wɔmɛwa.
19 Be na ra ka gerunɛn tii ba man tusa.
Be na maa kĩ ba man seesi.
20 Nɛn wasin yaa ya nɛn kukunu mani.
Wee wɛ̃siaru tɔnawa ta man tie.

21 Nɛn bɔrɔba, i nɛn wɔnwɔndu waawo.
Domi Yinni Gusunɔwa u man sɛɛyasiamɔ.
22 Mban sɔ̃na i man naa swĩi nge mɛ Gusunɔn tii u man naa swĩi.
Nɔni swãa te i dera na wa, ta ɲ̀ bɛɛ tura?
23 Na kĩ bu nɛn gari yore tireru sɔɔ.
24 Kpa bu maa yi yore kperu sɔɔ ka sisu
yi n wãa mi, sere ka baadommaɔ.

25 Adama na yɛ̃ ma nɛn yakio u wasi
wi u koo ra se u ka man yina.
26 Nɛn wasi yì n kɔ̃sa yi kpa,
saa ye sɔɔra kon Gusunɔ wa.
27 Wiya ko na n mɛɛra.
Nɛn tiin nɔniya yi koo nùn wa, n ɲ̀ mɔ googii.
Nɛn gɔ̃ru ga tɛmanabu kpanamɔ yèn sɔ̃ n tɛɛmɔ.
28 Saa ye sɔɔ, i ko gere i nɛɛ,
mban sɔ̃na i man naa gire.
Domi nɛn gem mu koo sɔ̃ɔsira.
29 Adama i n yɛ̃ ma Gusunɔ u koo bɛɛ siri.
Yen sɔ̃, i win takobi nasio.
Domi yen sɛɛyasiabu sɛ̃.

Kɔ̃sa ye ya koo tɔn kɔ̃so deema

20

1 Sofaa Naamagii u Yoobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 wee nɛn bwisikunu dera na burisinɛ.
Yen sɔ̃na na sɛnde n ka nun wisi.
3 Na wunɛn gerusibu nua, bi bu man dua too.
Adama nɛn bwisi koo de n nun wisi.
4 Saa mìn di ba tɔnu taka kua,
5 a ɲ̀ yɛ̃ ma kɔ̃san kowon nasara ku ra tɛ?
Mɛya maa win nuku dobu kun tɛɛmɔ.

6 Baa ù n kpã u wɔllu babamɔ,
ɲ̀ kun mɛ u guru winu dɛkamɔ,
7 u koo kam kowa nge swaa swĩi bi tɔnu u kua.
Be ba raa nùn waamɔ, ba koo nɛɛ, mana u wãa.
8 Ba koo nùn duariwa nge dosu.
U koo doonawa nge wɔ̃kurun kãsiru.
9 Be ba raa nùn waamɔ, ba ɲ̀ maa nùn wasi.
Mi u raa wãa ba ɲ̀ maa nùn wasi mi.
10 Sãarobu ba koo win bibu wɔri.
Nge mɛya u koo ka bu wesia ye u raa bu mwaari ka dam.
11 U dam mɔ, ma u sãa nge aluwaasi.
Adama u koo ka ye kpuro kpunawa sikirɔ.

12 Kɔ̃sa ra n dowa win nɔɔ sɔɔ,
kpa u n ye bɛri win yaraɔ,
13 ya n girari sere win daroɔ.
U ku ra n kĩ u ye deri.
14 Adama ya koo de win dĩanu nu sosia win nukurɔ,
kpa nu gɔsia nge waa dɛ̃ɛ.
15 Gabun dukia ye u mwɛɛ, u koo ye sia.
Gusunɔwa u koo ye yara win nukurun di.
16 Ye u koo nɔ, ya ko n sãawa nge waa dɛ̃ɛ,
kpa yu nùn go.

17 U kun tamaa tim ka bom
mu koo nùn kokua nge nim tora.
18 U koo win dukia wesia ye u wa mi.
U ɲ̀ maa yen arufaani dimɔ.
19 Domi u sãarobu dam dɔre.
Ma u ben yɛnusu mwɛɛra, u ɲ̀ wiguu banɛ.
20 Win bɔsɔnu ku ra yibu.
Adama baa ye u kĩru bo, u ɲ̀ kpɛ̃ u ye tii yiiya.

21 Gãanu sari ni u ṅ tii koosi.
Adama win dukia ya ṅ tɛɛmɔ.

22 Baa ù n ye mɔ ya kpã, u ko n nuki sankirewa.
Sãaru ta koo nùn wɔriwa.
23 Wee sanam mɛ u win nukuru yibiamɔ,
Gusunɔ u koo nùn wɔri ka mɔru baka.
Kpa u de sɛ̃ɛnu nu nùn wisi nge gura.
24 Baa ù n tabu yãa sisuginu duka suurimɔ,
ba koo nùn twee ka sii gandun tɛndu.
25 Baa ù n sɛ̃u teu wuna win wasin di,
ṅ kun mɛ ù n yaasa wuka win woo sɔndun di,
gɔɔn bɛrum koo nùn sura.

26 Asɔrɔ ya koo win dukia deema.
Kpa dɔ̃ɔ wi tɔnun bii kun sɔ̃rua u nùn mwa,
wi ka win yãnu.
27 Wɔllu ta koo win durum sɔ̃ɔsi,
kpa tem mu nùn seesi.
28 Win dirun arumani kpuro koo kam ko
Yinni Gusunɔn mɔrun tɔ̃ru sɔɔ.
29 Yeniwa Yinni Gusunɔ u tɔn kɔ̃sobu yiiye.
Yera ya bu mara sia.

Yoobu u Sofaa wisa u nɛɛ,

tɔn kɔ̃sobun tii ba ra n doo nɔɔru mɔ

21

1 Yoobu u nɛɛ,
2 i nɛn gari nɔɔwɔ.
I n wura i man swaa daki, i man nukuru yɛmiasiawa mi.
3 I de n gari gere.
Nà n gari gerua na kpa, ko i kpĩ i man yɛ̃ɛ.
4 Tɔnuwa na weeweenu koosimɔ?
Nge mban sɔ̃na kon tɛmana.
5 I man mɛɛrio, kpa biti yu bɛɛ mwa
kpa i bɛɛn nɔsu kɔre.
6 Nà n nɛn wãaru bwisika,
na ra nandewa, nɛn wasi yi n diirimɔ.

7 Mban sɔ̃na Gusunɔ u ra de tɔn kɔ̃so u n wãa,
kpa u n dam mɔ sere ka win tɔkɔrɔ.
8 U ra bibu ma kpa be, bu maa se bu ma.
Kpa u n be kpuro mɛɛra ba n kuuramɔ win nɔni sɔɔ.
9 Bɔri yɛnda wãa ben yɛnusɔ, ba ṅ bɛrum mɔ.
Gusunɔ kun maa bu sɛɛyasiamɔ pai.
10 Saa kpuro, ben kɛtɛ kinɛru tà n ben nɛɛ yɔɔwa yi ra mawa.
Yi ku ra nukuru yari.
11 Ba ra ben bibu deri ba n duki mɔ̀ nge yãanu,
kpa ba n dweebu mɔ̀,
12 ba n bara kpãnu ka mɔrɔkunu soomɔ, ba n womusu mɔ̀,
kpa ba n nuku dobu mɔ̀, ba n guunu soomɔ.
13 Ba ra ben wãaru diwa nuku dobu sɔɔ,
kpa bu gbi subaru sɔɔ.

14 Wee ba ra raa yellu Gusunɔ sɔ̃ bu nɛɛ,
a gɛɛro min di, sa ṅ kĩ su wunɛn swɛɛ gia.
15 Wara ra n Gusunɔ Dam kpurogii
su ka sere nùn yoru diiya.
Arufaani yerà sa kon mɔ sà n nùn kanamɔ.
16 Tɔn ben bweseru, ba ṅ doo nɔɔru mɔ ro?
Adama nɛ, na ṅ tɔn kɔ̃sobun bwisi kɛ̃ru kĩ.
17 Ka mɛ, a ra wa mi tɔn kɔ̃sobun yam bu-ruram mu gbimɔ?
A ra wa ba nɔni sɔ̃ɔre?
Gusunɔ u ra bu sɛɛyasie win mɔrun sɔ̃?
18 A ra wa ba sãa nge yakasu,
ṅ kun mɛ nge doo sakosu si woo ga ka doona?

19 Bɛɛ i gerumɔ i mɔ̀,
tɔn ben bibun bwesera Gusunɔ u ra sɛɛyasie.
Adama nɛ, na nɛɛ, ben tiiwa n weenɛ u sɛɛyasia,
kpa bu gia ma beya ba tora,
20 kpa ben tii bu ben kam kobu wa.
Nge mɛya ba koo ka Gusunɔn mɔru denda bu wa.
21 Domi bà n gu ba kpa,
ben baaye ka ye ya koo ben bibu deema.
22 Sa ko kpĩ su Gusunɔ keu sɔ̃ɔsi,
wi, wi u sãa win gɔradoban siri kowo?

23-24 Gabun wãara ra dorewa, ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Kpa ba n wasi bwãa do, ba n dam mɔ nge aluwaasi
sere bu da bu ka gbi.
25 Adama gabu ba ra gbiwa wahala sɔɔ,
ba kun doo nɔɔru wa baa fiiko.
26 Be kpurowa ba koo gbi, kpa bu ko kɔkɔnun dĩanu.
27 I bɛɛn tii laakari ko,

na bɛɛn bwisikunu yɛ̃ ka kɔ̃sa ye i man
manimɔ.
28 Domi i nɛɛ, mana tɔn bokon yɛnu ga wãa,
gè sɔɔ tɔn kɔ̃soba wãa.

29 Adama i ɲ̀ be ba sarɔ swaaɔ bikiare?
I kĩ i sikiwa ye ba bɛɛ sɔ̃ɔwa tɔn kɔ̃son sɔ̃?
30 Wahala yà n tɔn kɔ̃so deema u ra yariwa
ye sɔɔn di.
Baa Gusunɔ ù n ka nùn mɔru kua,
u ra kisirewa ye sɔɔn di.
31 N n mɛn na, wara u koo maa nùn gerusi.
Wara u koo nùn win kɔ̃sa kɔsie.
32 Domi ù n gu, siki wɔruɔra ba ka nùn dɔɔ.
Kpa ba n siki te kɔ̃su.
33 Tɔn dabira ta koo win goru swĩi bu ka da
siku yerɔ.
Kpa u kpin yee buraru wa temɔ.

34 N n mɛn na, nuku yɛmia birà i man kua.
Bɛɛn ye i man wisa mi kpuro,
ya ɲ̀ sãa dee dee. Weesa i mò.

Elifasi u Yoobu taarɛ wɛ̃

22

1 Yera Elifasi, Temagii u Yoobu wisa u nɛɛ,
2 tɔnu u ko n arufaani mɔ Gusunɔn mi?
Aawo! Tɔnu ù n sãa dee dee, win tiin
arufaaniwa.
3 A tamaa yèn sɔ̃ a sãa gemgii,
Gusunɔ u yen are waamɔ?
À n sĩimɔ dee dee arufaani yerà u waamɔ.
4 A tamaa yèn sɔ̃ a nùn mɛm nɔɔwammɛ,
yen sɔ̃na u nun sɛɛyasiamɔ?
A tamaa yèn sɔ̃ a nùn nasie,
yen sɔ̃na u nun sirimɔ?
5 Aawo. Wunɛn tora dabinun sɔ̃na u nun
sɛɛyasiamɔ.
Wunɛn kɔ̃sa ya maa kpã.

6 Domi a wunɛn berusebun yãnu tɔruba
mwa,
ma a bu deri tereru.
7 A ɲ̀ wi nim nɔru ga mò nim kã u nɔ.
Mɛya a ɲ̀ maa wi gɔ̃ɔra mò dĩanu kã u di.
8 A raa sãawa damgii ka bɛɛrɛgii,
ma a tem mɛ kpuro mɔ.
9 A gɔminibu girawa ba doona nɔm dira, a ɲ̀
bu somi.
Ma a gobekuban dam bua.
10 Yen sɔ̃na yɛ̃ri nun wãasi beri berika,
ma bɛrum nun mwa subaru sɔɔ.
11 Ma yam wɔ̃kura nun wukiri nge nim
bwee bakaru,
a ɲ̀ maa yam waamɔ.

12 Sa yɛ̃ ma Gusunɔ u wãa wɔllɔ.
A mɛɛrio a wa sere mi kperi wãa.
13 Ka mɛ, a gerumɔ a mɔ̀, mba Gusunɔ u yɛ̃.
U ɲ̀ kpɛ̃ u tɔnu siri guru wiru sɔɔ.
14 Guru wiru ta sinum mɔ,
u ɲ̀ kpɛ̃ u gãanu wa min di.
U sirenɛwa wɔllu mi tɔna.
15 Yoobu, a yɔ̃rariwa a kɔ̃san kowobun yira
ye swĩi?
16 A ɲ̀ yɛ̃ ma ba bu go ben gɔɔn saa yu sere
turi?
Ba doona nge gana ye ya nim diira.

17 Tɔn ben bweseru ba ra raa Gusunɔ sɔ̃wa
bu nɛɛ,
u bu derio sɛ̃ɛ.
Mba wi Dam kpurogii u koo kpĩ u bu kua.
18 N deema Gusunɔ wiya u raa ben yɛnun
dukia kuurasia.
Adama ba ɲ̀ nùn saawara kue,
ye ba ben himba yiimɔ.
19 Be ba gem swĩi ba koo yɛ̃ɛri,
bà n tɔn kɔ̃so wa u kam kua.
Be ba ɲ̀ taarɛ mɔ, ba koo yɛ̃ɛwa bu nɛɛ,
20 wee, bɛsɛn yibɛrɛ u kam kua,
win dukia ye u mɔ kpuro, ya dɔ̃ɔ mwaara.

21 Yoobu, a ka Gusunɔ doro, kpa ye kpuro
yu nun sanɔ kua.
À n kua mɛ, wunɛn nuku dobu koo
wurama.
22 A win sɔ̃ɔsiru swaa dakio kpa a tu nɛnɛ
gɔ̃ruɔ.
23 À n ka kɔ̃sa tonda ma a wurama,
Dam kpurogii koo nun wunɛn yellun
wãaru wesia.
24 A wunɛn wura ye a mɔ kɔ̃ɔwɔ temɔ.
Kpa a wunɛn kpee gobigiru deri daarun
toraɔ,
25 kpa Dam kpurogii u ko wunɛn wura ka
wunɛn sii geesu.

26 Saa yera kaa n nuku dobu mɔ Gusunɔ
Dam kpurogiin mi.
Kpa a nùn naanɛ ko, a nùn wunɛn wuswaa
sɔ̃ɔsi.
27 À n nùn kana u koo nun wisi,
kpa a wunɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia.
28 Ye a nia kua kpuro, ya koo koorawa.

Wunɛn swɛɛ yi a swĩi kpuro, yi ko n dɛɛrewa.
29 À n wãa nɔni swãaru sɔɔ,
kaa tii kawa a nɛɛ, tii suaba bu nun tu kpɛ̃ɛ.
Kpa Gusunɔ u nun wɔlle sua.
30 U koo mam taarɛgii yara kɔ̃san di,
wunɛn dɛɛrarun sɔ̃.

Yoobu u nɛɛ, Gusunɔ kun kĩ u ka nùn gari ko

23

1 Yoobu u wisa u nɛɛ,
2 sere ka gisɔ na Gusunɔ weeweenu koosimɔ.
Nɛn nɔni swãaru ta nɛn wuri kere.
3 Nà n daa yɛ̃ mi u wãa kon daa dawa sere win mi.
4 Kpa n nùn sɔ̃ ye ya man wãasi,
ka maa yèn sɔ̃ na tii wɔramɔ.
5 Kpa n win wisibu nɔ.
N nɔ ye n nùn nɛni.
6 U koo man dam sɔ̃ɔsi u ka man siri?
Aawo, u koo yɔ̃rawa u man swaa daki.
7 Nɛ tɔn geowa kon kpĩ n ka nùn wesianɔ ko.
Kpa wi, wi u sãa nɛn siri kowo,
u man yakia sere ka baadommaɔ.

8 Adama nà n da sɔ̃ɔ yari yeru gia,
u ku ra n wãa mi.
Nà n maa da sɔ̃ɔ duu yerɔ,
na ku ra nùn wa mi.
9 Aa, u sɔmburu garu mɔ̀wa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia?
Nà n da mi, u ku ra n wãa mi.
U kukuawa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia?
Min tii, na ku ra nùn wa.
10 Ka mɛ, u nɛn swɛɛ kpuro yɛ̃ yi na swĩi.
U n man kpɛ̃ɛ laakari mɛɛribu sɔɔ, kon yariwa min di,
na n dɛɛre nge wura ye ba dɔ̃ɔ doke.
11 Na win yira swĩiwa dee dee.
Na ɲ̀ gɛre win swaan di.
12 Na ɲ̀ win wooda sare.
Ye u man sɔ̃ɔwa kpuro,
na ye mɛm nɔɔwawa gɔ̃ruɔ.

13 U n gãanun himba yi, wara u koo ye sĩiya.
Ye u kĩ yera u ra ko.
14 N n mɛn na, u koo ko ye u yi kpuro nɛn sɔ̃,
kpa u maa man himba kpaa yiiya.
15 Yen sɔ̃na na nande wi Gusunɔn wuswaaɔ.
Nà n bwisika na ra nandewa win sɔ̃.
16 Gusunɔ u nɛn wɔrugɔrun dam bua.
Wi, Dam kpurogii u man bɛrum kpɛ̃ɛ.
17 Ka yen de kpuro, na ɲ̀ nɔɔ mari,
baa mɛ n sãare yam wɔ̃kura man wukiri.

Gusunɔ u ra tɔn kɔ̃so deriwa u n mɔ̀ ye u kĩ

24

1 Yoobu u maa nɛɛ,
mban sɔ̃na Gusunɔ Dam kpurogii ku ra saa yi u ka tɔmbu siri.
Mban sɔ̃na be ba nùn mɛm nɔɔwammɛ ba ku ra saa ye wa.
2 Domi wee, gabu ba gabun tem gbɛnimɔ ba ka begim mɛnnamɔ.
Ma gabu ba yãanu kpare ni ba gbɛna.
3 Gaba maa gobekuban kɛtɛkunu mwɛɛrimɔ.
Ma ba gɔminibun nɛɛ tɔruba mwaamɔ.
4 Ba wɔnwɔndobu dam dɔremɔ ba giramɔ swaan di.
Ma sãarobu ba swaa kasu bu kuke.
5 Sãaro be, ba yaayaare mɔ̀ gbaburɔ nge gbeeku kɛtɛku,
ba dĩanu kasu bu ben bibu wɛ̃.

6 Be wee ba yakasu gɛ̃ɛmɔ ben yaa sabenun sɔ̃,
ma ba dĩanu kunɔnu mɔ̀ tɔn kɔ̃son gberɔ.
7 Adama ba ɲ̀ bekuru mɔ te ba koo wukiri wɔ̃kuru puran sɔ̃.
8 Be wee ba da ba baka kpee baaba sɔɔ
yèn sɔ̃ ba ɲ̀ wãa yeru mɔ.
Miya gura bu waayamɔ.
9 Tɔn kɔ̃so wi, u ra gobeku mwɛwa ka dam.
Kpa u sãaron yabe tee te u mɔ tɔruba mwa.
10-11 Be wee, ba yɔ̃su basi tɔn kɔ̃son kara sɔɔ.
Ba doo bɔka sɔɔwa, ma gɔ̃ɔra bu mɔ̀.
Ba nùn gum kuammɛ, ba resɛm gamamɔ.
Adama ba ɲ̀ kãkɔ bu ye nɔ,
baa mɛ nim nɔru ga bu mɔ̀.

12 Wuu marosɔ gaba gɔɔ dɔɔ, ba wuri mɔ̀.
Be ba mɛɛra kua ba weeweenu mɔ̀.
Adama Gusunɔ kun yen gaa gara.
13 Gabu ba yam bururam tusa.
Ba ku ra n wãa mɛ sɔɔ.
Domi ba ɲ̀ yɛ̃ mi mu ka bu dɔɔ.
14 Tɔn gowo u ra sewa buru buru yellu
kpa u sãarobu go.
Wɔ̃kuru kpa u gbɛni.
15 Yam wɔ̃ku bere berera sakara kowo u ra n kasu.
U ra nɛɛwa, goo kun nùn wasi.
Kpa u win wuswaa sɔnditia wukiri.

16 Yam wɔ̃kuru sɔɔra gbɛnɔ u ra dia kɔsuku.
Sɔ̃ɔ sɔɔ, kpa u tii kɛnusi win yɛnuɔ.
U ɲ̀ yam bururam yɛ̃.
17 Ben mi, bururu ta sãawa nge gɔɔn tiro.
Ba ra n nandewa.

18 Adama bɛɛ i nɛɛ,
tɔn kɔ̃so u sãa nge nim yaka.
Ba win tem bɔ̃rusi.
U ɲ̀ maa dɔɔ win resɛm gbaarɔ.
19 Nge mɛ tem mu ra nim nɔ gbeburun saa sɔɔ,
nge mɛya gɔribun wãa yeru ta ra durumgii mwɛ.
20 Wi u tɔn kɔ̃so mara u ra nùn duariwa.
U koo kowa kɔkɔnun dĩa geenu.
Tɔmbu kpurowa ba koo nùn duari.
Kpa u wɔruma u bɔɔra nge dãa.
21 Tɔnu win bweseru u ra kurɔ wĩron yãnu gurewa.
U ku ra gɔmini gea gaa kue.
22 Adama Gusunɔwa u dam mɔ u ka tɔn kɔ̃so ben wãaru yɔ̃rasia.
U n bu wɔri, ba ku ra n maa yɛ̃ nge ba ko n wãa.
23 Gasɔ u ra bu yĩiyɔbu wɛ̃,
ba n ka wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Adama u ra n ben sanu sanusu mɛɛrawa.
24 Bà n ka tii yina kpuro, subaru sɔɔ, ba kpawa.
Ba ra wɔrumɛwa mii mii bu gbi nge tɔn diro.
Kpa ba n sãa nge dobi yi ba bura.
25 Ye na gerua mi, geema.
Wara u koo man siri,
kpa u nɛɛ, nɛn gari yi, yi ɲ̀ asansi gaa mɔ.

Gusunɔ u dam mɔ gãanu kpuron wɔllɔ

25

1 Bilida Suagii u Yoobu wisa u nɛɛ,
2 Gusunɔn dam mu nasiaru tura.
U ra de bɔri yɛndu ta n wãa sere wɔllun sɔɔ sɔɔwɔ.
3 Win tabu durɔbu ba ɲ̀ geeru mɔ.
U ra de win yam bururam mu sɔ̃ɔsira tɔmbu kpuron mi.
4 Tɔnu kun kpɛ̃ u n gem mɔ Gusunɔn wuswaaɔ.
Wi ba mara gesi, u ɲ̀ kpɛ̃ u n dɛɛre Gusunɔn wuswaaɔ.
5 Domi baa suru u ɲ̀ dɛɛre win wuswaaɔ.
Mɛya maa kperi kun buriri win wuswaaɔ,
6 kaa sere gere tɔnu wi u sãa nge kɔkɔbu?

Yoobu nɛɛ, Bilidan somiru ta ɲ̀ arufaani mɔ

26

1 Yoobu u Bilida wisa u nɛɛ,
2 Bilida, wunɛn wisibu bu ɲ̀ dam sarirugii somimɔ.
Wunɛn dam kɛ̃ru ta ɲ̀ arufaani gaa mɔ.
3 Anna a bwisi kɛ̃ru wa te a wi u kun bwisi mɔ kɛ̃mɔ.
Wunɛn bwisi yi, yi ɲ̀ goo somimɔ.
4 Wara a gari yini sɔ̃ɔmɔ.
Wara u nun gari yini gerusia.

Gusunɔ u dam mɔ gãanu kpuron wɔllɔ

5 Be ba gu ba wãa sere nim wɔ̃kun tem sɔɔwɔ,
ba diirimɔ.
6 Domi Gusunɔ u be kpuro waamɔ.
Gãanu kun nùn ganua gɔribun wãa yeru mi.
7 Wiya u sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu doke wom dirum sɔɔ.
Ma u tem bwɛ̃ kam dirum sɔɔ.
8 Ma u nim banisi guru winu sɔɔ.
Ka mɛ, guru wii ni,
nu ku ra gɛ̃ɛre nim bunum sɔ̃.
9 Wiya u ra de guru winu nu win sina gɔna wukiri.

10 Ma u bubenu kua nim wɔ̃kun wɔllɔ,
mi yam bururam ka yam wɔ̃kura karanɛ.
11 Gusunɔ ù n gbãra,
wɔllun gbere ya ra diiriwa,
kpa ya n wãa biti sɔɔ.
12 Ka win dama u ra nim wɔ̃kun nim kɔsuku.
Kpa u ka win bwisi yaa gɔba ye ba mɔ̀ Rahabu kamia.
13 U n wom wura, wɔllu kpuro ta ra dɛɛrewa nge ba kura.
Ka win nɔma u ra waa ye ya duka mɔ sɔkiri.
14 Adama yeni kpuro ya sãawa win kookoo piiminu.
Nin wɔkinun fiikowa sa ra n nɔɔmɔ.
N n mɛn na, wara u koo kpĩ u win dam asansi tubu ù n gbãra nge gura.

Toro u koo kpĩ u Gusunɔ somiru kana?

27

1 Yoobu u kpam win gari gerubu torua u nɛɛ,
2 na bɔ̃rumɔ na mɔ̀,
sere ka Yinni Dam kpurogiin wãaru,
wi, wi u yina u man nɛn gem wɛ̃,
ma u man nuku sankiranu sosiammɛ,
3 ù n gesi dera na wãa na wɛ̃siamɔ,

4 na ɲ weesu mɔ̀.
5 Gusunɔ u man bere n ka bɛɛ gem wɛ̃.
Sere ka nɛn gɔɔn tɔ̃rɔ, ko na n mɔ̀wa na dɛɛre.
6 Na yɔ̃rariwa ma nɛn daa ya wã.
Nɛn gɔ̃ru ga ɲ man taarɛ wɛ̃ɛre nɛn wãarun tɔ̃rɔ̃ garu sɔɔ.

7 Gusunɔ u de tɔn kɔ̃son kɔkɔrɔ
yu nɛn yibɛrɛba deema,
be, be ba man seesimɔ mi.
8 Sanam mɛ Gusunɔ u tɔn kɔ̃son wãaru wuna,
yĩiyɔ birà bu maa nùn tie.
9 Gusunɔ u koo nùn swaa daki
sanam mɛ nɔni swãara nùn deema?
10 I tamaa u ko n win nuku dobu kasu Gusunɔ Dam kpurogiin mi?
I tamaa u koo Gusunɔ kana saa kpuro?
11 Kon bɛɛ Gusunɔn dam gari sɔ̃wa.
Na ɲ bɛɛ win himba beruammɛ.
12 Bɛɛ kpuro i wa nge mɛ u sãa.
Mban sɔ̃na i gari gerumɔ yi yi ɲ asansi mɔ.

Tɔn kɔ̃son doo nɔɔra kun tɛɛmɔ

13 Wee ye Gusunɔ Dam kpurogii u tɔn kɔ̃so yiiye.
14 Bà n bibu mara ba dabi, ba koo gbiwa tabu sɔɔ.
Ben bibu ba ɲ dĩanu wasi bu di ba n ka wãa.
15 Barara ta koo ben bwese te ta tie sua.
Ben gɔminibu ba ɲ kpɛ̃ bu bu swĩiya.
16 Baa bà n gobi waamɔ nge tua,
ma ba yãnu guramɔ nge yanim,
17 gemgiiwa u koo yãa ni dendi,
kpa u gobi yi di.

18 Tɔn kɔ̃so ù n diru bana ta ko n sãawa nge narin wɛ̃ɛ,
ɲ kun mɛ nge kuu te kɔ̃so u kua.
19 U koo gbiwa ka gobigiru.
Adama ba ɲ nùn sikumɔ ka gobi yi. U ɲ yi wasi gɔriɔ.
20 Nandaba bu koo nùn deema subaru sɔɔ nge nim mɛ mu daru bɔ̃ɔ saramɔ.
Woo guna ya koo ka nùn doona wɔ̃kuru.
21 Sɔ̃ɔ yari yerun woowa ga ra nùn wuke saa win wãa yerun di
gu ka da sere mi n toma.
22 Gusunɔ u ko n nùn tweemɔwa ka wɔnwɔndu sariru.
Kpa u duka yakura u wa u ka sɛ̃ɛ ni suuri.
23 Tɔmbu bà n wa mɛsum kpa bu nùn yɛ̃ɛ ba n taki mɔ̀,
kpa bu nùn wia koosi saa ye u doonɔ.

Bwisi

28

1 Yoobu u nɛɛ,
tɔmba yɛ̃ mìn di sii geesu ka wura ya ra yari bu sere ye tea.
2 Tem diya ba ra maa sisu wunɛ,
kpa bu sii gandu sɔwa kperun di.
3 Be ba sisu sɔwamɔ,
sere tem sɔɔwɔwa ba ra ka fitila du
kpa ba n duɔ sere mi su wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ,
4 kpa bu wɔru gbe sere tem sɔɔwɔ,
bu swaa wĩa mi, mi goo sari.
Ba ɲ kpɛ̃ bu sĩ mi.
Wɛ̃ɛya ba ra n gasirimɔ bu ka du mi.
5 Tem wɔlɔwa dĩanu ra kpi.
Adama mɛn sɔɔwɔ,
n sãawa nge gãanu kpuro dɔ̃ɔ mwaare.
6 Tem sɔɔ miya kpee gobiginu ra n wãa.
Mi sɔɔra ba ra maa wura wa.
7 Kasa ya ɲ swaa ye yɛ̃.
Mɛya maa yabereku ga ɲ ye waare.
8 Gbee sunɔ ka yɛɛ yi yi tii naanɛ sãa yi ɲ ye mwaare.
9 Adama tɔnu u kãka u kperu wɔri u kɔsuka,
sere u guunun kpɛɛkpɛɛku girari.
10 Kpee ten nɔɔwɔra u ra swɛɛ wunɛ,
kpa u gãa gee ni wa, ni nu wãa mi.
11 U n nim kamɛ sɔɔ mi, u ra mu swaa ganɛwa,
kpa u ka dukia yarima ye ya berua sɔɔ mi.

12 Adama mana tɔnu u koo kpĩ u bwisi wa.
Mana yi sika.
13 Tɔnu kun yin gobin geeru yɛ̃.
Domi yi ɲ wãa handunia yeni sɔɔ.
14 Yi ɲ wãa daarɔ.
Yi ɲ maa wãa nim wɔ̃ku sɔɔ.
15 Ba ɲ kpɛ̃ bu ka yi wura kɔsina.
Ba ɲ maa kpɛ̃ bu yi dwe ka sii geesu.
16 Ba ɲ kpɛ̃ bu yi weesina ka wura ye ya wee Ofirin di,
ɲ kun mɛ ka kpee gobigii ni nu nɔni boogu ka bɛrɔ wuru mɔ.
17 Ba ɲ kpɛ̃ bu yi weesina ka digi,
ɲ kun mɛ ka nɔra ye ba kua ka wura,
18 kaa sere gere kpee gobigii ni ba sokumɔ korai ka kirisitali?
Bwisi yi kpee gobiginu bɛɛrɛ kere.

19 Ba ɲ̀ kpɛ̃ bu ka yi Etiopin kpee gobigii ni
nu nɔni dɔm buuru mɔ weesina.
Ba ɲ̀ maa kpɛ̃ bu yi weesina ka wura gea.

20 N n mɛn na, man diya bwisi yi wee.
Mana yin nuura wãa.
21 Tɔnu kun kpɛ̃ u yi wa ka nɔni.
Gunɔ ge ga yɔ̃ɔwa ga ɲ̀ kpɛ̃ gu yi wa.
22 Gɔɔ ka gɔribun wãa yera koo nɛɛwa,
yin gariya ba nɔɔre tɔna.
23 Gusunɔ turowa u bwisin swaa yɛ̃.
Wiya u maa yin wãa yeru yɛ̃.
24 Domi wiya u handunian goonu nnɛ
kpuro waamɔ.
U maa kpuro waamɔ ye ya wãa tem sɔɔ.
25 Sanam mɛ u wom bunum mɛɛra
ma u nim kpãaru mɛɛra,
26 ka sere swɛɛ yi gura koo swĩi yu ka nɛ,
ka maa swɛɛ yi guru maakinu ka guru
gbãsukubu koo swĩi,
27 yera u bwisi yi wa.
Ma u yin asansi wɛ̃ɛra u yi.
28 Saa yera u tɔmbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bu nùn nasio, yera ya sãa bwisi.
Wi u maa kɔ̃sa gɛɛrari, wiya u bwisi mɔ.

Yoobun yellun wãaru

29

1 Yoobu u maa win gari gerum wɔri u nɛɛ,
2 na kĩ nɛn yellun wãaru tu wurama
ta n sãa nge saa ye Gusunɔ u man kɔ̃su.
3 Na kĩ na n wãa nge saa ye u fitila sɔ̃re nɛn
wuswaaɔ,
ma win yam bururam man yam bururasie
wɔ̃kuru.
4 Na kĩ na n sãawa nge saa yè sɔɔ na dam mɔ,
ma Gusunɔ u man kɔ̃su ka kĩru.
5 Saa ye sɔɔ, Gusunɔ Dam kpurogii u ka man
wãa,
ma nɛn biba ka man wãa.
6 Mɛya nɛn yaa sabenu nu ra n bom yiba.
Mɛya maa nɛn olifi ya ra man gum wɛ̃ mu n
kokumɔ nge daa koka.

7 Saa ye sɔɔ, nà n yara tɔɔwɔ na da na sina
wuun gbãrarun kɔnnɔwɔ
su ka siri,
8 aluwaasiba bà n man wa,
ba ra man bɛɛrɛ wɛ̃wa bu doona min di,
kpa durɔ tɔkɔnu nu se nu yɔ̃ra.
9 Tɔn bokobu bà n man wa ba ra ben gari
gerubu yɔ̃rewa.
10 Mɛya maa sinambu ba ra nɔɔ mari,
kpa n sãare ben yara ben daro mani.

11 Wi u nɛn gari nua u ra nɛɛwa, doo
nɔɔrugiiwa na sãa.
Wi u maa man wa seeda gea u ra man diiye.
12 Domi na ra wɔnwɔndo somi ù n somiru
kana,
kpa n gobeku wi ba yina bu somi dam kɛ̃.
13 Be ba gɔɔ dɔɔ, ba ra man domaru kuewa.
Kpa n gɔminibu nukuru yɛmiasia n de ba n
nuku dobu mɔ gɔ̃ruɔ.
14 Gem kobu bu ra n man wãasiwa nge yabe
te na sebua,
ɲ̀ kun mɛ nge dawani ye na bɔkua.
15 Na ra n sãawa wɔ̃kobun nɔni,
kpa na n sãa kɔ̃ri kpirirugibun kɔ̃ri.
16 Na kua sãarobun tundo.
Na ra sɔbu nɔɔri, n ben gari mɛɛri yi ba ka
na.
17 Adama na ra tɔn kɔ̃sobun nɔsu bɔɔku,
n bu wɔrari ye ba mwa.

18 Ma na tii sɔ̃ɔwa na nɛɛ,
kon gbiwa tɔkɔru sɔɔ, nɛn kpin yeru wɔllɔ.
Nɛn wãarun tɔ̃nu nu ko n dabiwa nge yani
sɛɛri.
19 Ko na n sãawa nge dãa tèn gbini yi wãa
nim bɔkuɔ.
Kpa kakoru ta n wãa nɛn kãasin wɔllɔ.
20 Saa ye sɔɔ, nɛn yiiko ya koo wurama,
kpa na n dam mɔ nge tɛn te ba gawe.

21 Yellu, tɔmbu ba ra yɔ̃rewa bu nɛn gari
swaa daki.
Ba ra nɔɔ mariwa bu nɛn bwisi nɔ.
22 Nà n gari gerua na kpa, goo ku ra maa
gãanu wisi.
Nɛn gari yi, yi ra bu duuriwa kpurɛ kpurɛ
nge nim mɛ mu dãakumɔ.
23 Be kpuro ba ra n man marawa nge tom
buruku gura.
24 Kpa n yɛ̃ɛ musɛɛ n ka bu dam kɛ̃ sanam mɛ
ba dam bie.
Ba ɲ̀ kpɛ̃ bu man nuki sanku n wuswaa
burisina.
25 Nɛna na ra n bu swaa gbiiye,
kpa na n wãa ben suunu sɔɔ nge sina boko
wi u ra win tɔmbu nukuru yɛmiasie.

Yoobun tɛ̃n wãaru

30

1 Tɛ̃ wee bibu ba man yɛ̃ɛmɔ,

ba ɲ̀ mam nɛn tɔkɔru gara,
be, bèn baababa ba ɲ̀ tura
bu nɛn bɔ̃nu somi bu ka nɛn yãa gɔ̃ɔ kpara.
2 Mba ba koo raa kpĩ bu man kua,
be, be ba sãare ba gɔɔ dɔɔ.
3 Wee ba sãaru ka gɔ̃ɔru soore.
Ba da gbaburɔ bu ka dĩanu kasu bu di.
Adama gãanu sari mi.
4 Ba ra dewa dãa kikun bɔkuɔ bu yakɔ bura ge ga bɔru mɔ ga n sãa ben dĩanu,
kpa ba n kiku gagun gbini dimɔ.
5 Ba ra bu girewa tɔmbun suunu sɔɔn di,
ba n bu naa swĩi nge gbɛnɔbu.
6 Kpa bu da ba n wãa kpee wɔrusɔ ka wɔwi sɔɔ,
7 ba n wãa ba n taasinɛ sãkin suunu sɔɔ,
kpa ba n kuuki mɔ̀ kikisɔ,
8 ba n sãare nge wiirobu,
ɲ̀ kun mɛ nge be ba gɛma ba gira wuun di.

9 Tɛ̃ wee, ben biba ba man yɛ̃ɛmɔ,
ba man womusu dokemɔ.
10 Ba ra man biru kisi yèn sɔ̃ ba ɲ̀ kĩ bu man wa.
Kpa bu man yãatam sie.
11 Domi Gusunɔ u man funɛ wuna, u sekuru doke.
Yen sɔ̃na ben goo kun nɛn bɛɛrɛ yɛ̃ baa fiiko.
12 Tɔn kɔ̃so be, ba man seesimɔ.
Ba kasu bu man tɛ̃ka di bu sura.
Ba swaa kasuwa bu ka man kam koosia.
13 Ba nɛn swɛɛ bɔɔra.
Ba kookari mɔ̀ bu ka man kam koosia,
be, be goo kun somiru wee.
14 Be wee ba yaba mi na kukua.
Ma ba dumɔ min di ba man wɔrimɔ.

15 Ma bɛrum man mwa,
nɛn bɛɛrɛ ya doona nge woo.
Nɛn bɔri yɛnda doona nge guru wiru.
16 Tɛ̃, na wãawa gɔɔ sɔɔ.
Na wahala wɔri na kpa.
17 Nɛn kukunu kpuro ra n tennamɔwa wɔ̃kuru.
Na ku ra wɛ̃re wahala yen sɔ̃.
18 Ya man sɛ̃ke baama ka dam nge yaberun wĩiru.
19 Wee Gusunɔ u man kpɛ̃ɛ pɔtɔkɔ sɔɔ.
Torom ka tua na ka weenɛ.

20 Gusunɔ nɛn Yinni, na nun somiru kanamɔ,
adama a ɲ̀ man wisa.
Na seewa na yɔ̃ra wunɛn wuswaaɔ adama a ɲ̀ nɛn laakari kue.
21 A sɛ̃siawa,
ma a man sɛ̃re ka wunɛn dam bakam.
22 Wee a dera woo guna ya man sua ya toorimɔ.
23 Domi na yɛ̃ ma a ka man dɔɔwa gɔribun wãa yerɔ
mi tɔmbu kpuro ba koo da.
24 Adama ka mɛ, baa tɔnu ù n gɔɔ dɔɔ,
u ɲ̀ nɔma suamɔ u faaba kana?
Wi u wãa wahala sɔɔ u ɲ̀ somiru kanamɔ?
25 Na ɲ̀ bu swĩiyɛ be wãara sɛ̃sie?
Na ɲ̀ nuki sankire sãarobun sɔ̃?
26 Wee nuku doba na ra n yĩiyɔ,
adama nɔni swãara na waamɔ.
Yam bururama na ra n yĩiyɔ,
adama yam wɔ̃kura na waamɔ.

27 Nɛn bwɛ̃ra ku ra kpunɛ
yèn sɔ̃ na ka wahala gabirinamɔ.
28 Na ra n sĩimɔwa nuku sankiraru sɔɔ.
N sãare sɔ̃ɔ ku ra yari nɛn mi.
Baa nà n wãa tɔn wɔru sɔɔ,
na ra n somiru kanamɔwa.
29 Nɛn gɔɔ wuri yin sɔ̃,
na kua nge gbeeku bɔ̃ɔ,
ɲ̀ kun mɛ nge taataaru.
30 Nɛn gɔna tĩra, nɛn wasi gberamɔ.
31 Tɛ̃ nɛn mɔrɔku ga wãawa n ka gɔɔ wuri ko.
Kpa n nɛn guuru so ka be ba gɔɔ wuri mɔ̀ sannu.

Yoobu u tii tusiamɔ Gusunɔn wuswaaɔ ka toro sindu

31

1 Na ka nɛn nɔni arukawani bɔkua na nɛɛ,
na ɲ̀ ka yi wɔndia mɛɛrimɔ pai.
2 N n mɛn na, are yirà Gusunɔ Dam kpurogii u man yiiye wɔllɔ.
3 Tɔn kɔ̃sowa u ra kam ko,
kpa durumgii u nɔni sɔ̃ɔra.
4 Gusunɔ u nɛn swaa yɛ̃.
U nɛn sanu sanusu mɛɛrimɔ.

5-6 Gusunɔ u man yĩruo ka kilo ye ya sãa dee dee.
Kpa u wa ma na dɛɛre,
na ɲ̀ wãa weesu ka taki sɔɔ.
7 Nɛn sanu sanusu sù kun sãa dee dee,
ɲ̀ kun mɛ nɛn gɔ̃ru gà n kɔ̃sa binɛ kua ye nɛn nɔni yi wa,
ɲ̀ kun mɛ durum gaa yà n man wãasi,

8 Gusunɔ u de ye na duura, goo u ye tubi di u gɛ̃,
kpa nɛn dãa gbaaru tu kam ko.

9 Nà n maa kurɔ goo binɛ kua,
ɲ̀ kun mɛ nà n nùn yina bɛria win dii kɔnnɔwɔ,
10 Gusunɔ u de nɛn kurɔ u durɔ goo doo kua,
kpa gabu bu ka nùn kpuna.
11-12 Nà n kɔ̃sa yen bweseru kua
ya koo man kam koosia ka nɛn arumani sannu nge dɔ̃ɔ.
Domi n weenɛ siri kowo u yen bweseru sɛɛyasia.

13 Nà n yina n nɛn sɔm kowobu ben kɔsiaru wɛ̃,
14 mba kon kpĩ n gere Gusunɔn wuswaaɔ.
Nge mba kon nùn sɔ̃ ù n man sɛɛyasiamɔ.
15 Gusunɔ wi u man taka kua nɛn mɛron nukurɔ,
wiya u maa bu taka kua.
Gusunɔ turo wiya u bɛsɛ kpuro mɔma bɛsɛn baawuren mɛron nukurɔ.

16 Na ɲ̀ sãarobu yinari ye ba man bikia.
Na ɲ̀ maa gɔminibu derire nɔni swãaru sɔɔ.
17 Na ɲ̀ gobeku dĩanu birare nɛn yɛnuɔ.
18 Domi saa nɛn aluwaasirun di,
na ra gobekuba nɔɔriwa
nge nɛna na ben tundo,
kpa na n gɔminibu nɛni.
19 Nà n wɔnwɔndo goo wa u yãnun bukata mɔ,
20 na ra nùn yãnu kɛ̃wa ni na kua ka nɛn yaa sabenun sansu u ka wooru yari.
21 Na ɲ̀ gobeku goo taki diire
yèn sɔ̃ na siri kowo goo tãsa.
22 Nà n yeni kpuron gaa koore,
Gusunɔ u de nɛn senu nu sɔsikiara saa nin gbin gbinkan di,
kpa nɛn gãsenu nu wɔruma nu bɔɔkira.
23 Domi Gusunɔn sɛɛyasiabu bu man bɛrum mɔ̀.
Na ɲ̀ maa kpɛ̃ n yɔ̃ra win wuswaaɔ win kpãarun sɔ̃.

24 Na ɲ̀ nɛn naanɛ dokere wura sɔɔ,
n gere n nɛɛ, wura, a sãawa nɛn yĩiyɔbu.
25 Na ɲ̀ maa tii suare nɛn dukian kpãarun sɔ̃.
26 Na ɲ̀ suru ɲ̀ kun mɛ sɔ̃ɔ sãare,
yen gaa yà n yara.
27 Nɛn gɔ̃ru ga ɲ̀ wurare ben mi gia asiri sɔɔ.
Na ɲ̀ maa nɔmu dokere nɔɔwɔ n ka bu bɛɛrɛ wɛ̃.
28 Nà n yen gaa koore,
n weenɛ siri kowobu bu man sɛɛyasia.
Domi na Gusunɔ Dam kpurogii yinawa mi.

29 Na ku ra nuku dobu ko nɛn yibɛrɛ ù n nɔni sɔ̃ɔre.
Na ku ra yɛ̃ɛri wahala yà n nùn deema.
30 Na ɲ̀ mam torare n win gɔɔ kana ka bɔ̃ri.
31 Nɛn yɛnugibu ba yɛ̃ ma na ra sɔbu dam koosie,
kpa bu di bu debu nɛn yɛnuɔ.
32 Na ku ra wure sɔɔ u kpuna tɔɔwɔ ù n tunuma.
Na ra nùn nɛn gamboba kɛniɛwa u du.

33 Na ku ra nɛn toranu bere nge tɔn be ba tie.
Na ku ra maa nɛn durum tii marisi.
34 Na ku ra n tɔmbun geren bɛrum mɔ.
Na ku ra tii gɔwe n nɛɛ, ba man gɛma.

35 Nɛn gari dãaki wee.
Mana kon goo wa u man swaa daki.
Dam kpurogii u man wisio.
Nɛn yibɛrɛ ù n daa nɛn toranu yorua tireru sɔɔ,
36 kon tu sɔndiwa nɛn senɔ,
kpa na n tu doke nge sina furɔ.
37 Kon Gusunɔ susiwa nge sina boko,
kpa n nùn sɔ̃ ye na kua kpuro.

38 Nɛn gberu tà n man wuri koosi,
ma ten kpĩi yi nɔni yĩresu yarimɔ,
39 ɲ̀ kun mɛ, nà n ten dĩanu di na ɲ̀ gãanu kɔsie,
ma na be ba raa tu mɔ nuki sanka,
40 tu sãki ka yaka kɔ̃susu kpiiyo dĩanun ayerɔ.
Yoobun garin kpurowa mi.

ELIHU U GARI SUA

Ye ya dera Elihu u gari kua

32

1 Elifasi, ka Sofaa, ka Bilida ba ɲ̀ maa Yoobu gɛɛ wisa yèn sɔ̃ u tii garisi taarɛ sarirugii.
2 Adama durɔ goo wãa Ramun bweseru sɔɔ wi ba mɔ̀ Elihu. Win tundowa Barakɛli, Busin yɛnugii. Wiya u mɔru bara yèn sɔ̃ Yoobu u tii garisi taarɛ sarirugii Gusunɔn wuswaaɔ.

3 U maa ka Yoobun bɔrɔba ita be, mɔru
kua yèn sõ ba kpana bu Yoobu wisi dee dee,
ma ba sere nùn taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
4 N deema Yoobun bɔrɔ be, ba Elihu
bukuraru kere. Yen sõna u gina saka u ń ka
Yoobu gari kue sanam mɛ bɔrɔ be, ba ka nùn
gari mɔ̀.
5 Adama ye u deema ba ń maa wa ye ba
koo Yoobu wisi, yera u mɔru kua.
6 Ma u gari sua u nɛɛ,
nɛ bii aluwaasiwa. Bɛɛ maa i sãawa
bukurobu.
Yen sõna bɛrum man mwa
n ka bɛɛ nɛn bwisikunu sõ.
7 Ma na tii sõɔwa na nɛɛ,
durɔ tɔkɔna nu ko n gari gerubu yɛ̃.
Niya n weenɛ nu tɔmbu bwisi kɛ̃.
8 Adama ka gem, na wa ma Gusunɔ Dam
kpurogiin Hundewa u ra tɔnu bwisi
wɛ̃.
9 N ń mɔ tɔnun wõɔn kpãara ta ra nùn yɛ̃ru
wɛ̃.
N ń maa tɔkɔru ta ra nùn bwisi kɛ̃ u ka siri
dee dee.
10 Yen sõna na nɛɛ, i man swaa dakio i nɔ,
kpa n maa gere ye na bwisika.

11 Domi na maari sere i ka bɛɛn gari kua i
kpa.
Na maa yi swaa daki mam mam,
na nua kpuro bwisi yi i ka Yoobu siri.
12 Na bɛɛ swaa daki ka laakari,
adama na wa bɛɛn goon gari kun Yoobu
kamiɛ.
Goo kun maa kpĩa u nùn wisa dee dee.
13 Yen sõ, i ku gere i nɛɛ,
i win garin wɛ̃ɛ nɔɔ wa.
Gusunɔ turowa koo kpĩ u nùn siri, n ń mɔ
tɔnu.
14 N ń nɛ Yoobu u ka gari kua.
N n daa nɛn na, ye kon nùn wisi nɛnɛma.

15 Yoobu, wee ba nɔɔ mari tɛ̃,
ba bia ye ba koo wisi ma ba wãa sekuru sɔɔ.
16 Na saka sere ba ka gari yi kua ba kpa,
ma ba mari, ba ń wa ye ba koo wisi.
17 Tɛ̃, kon gari sua,
kpa n gere ye nɛ na maa bwisika.
18 Domi gari wãa nɛn gõruɔ yi kpã,
na maa sɛnde n ka yi gere.
19 Wee yi gbisimɔ nɛn nukurɔ nge tam mɛ ba
doke gɔnan bɔɔ kpaaru sɔɔ
ma ta kĩ tu kura.
20 Tɛ̃, i de n maa gari gere kpa nɛn bwɛ̃ra yu
kpuna.
Kon nɔɔ wukia, kpa n baawure wisi.
21 Na ń goon biru yõramɔ.
Na ń maa goo fufu mɔ̀.
22 Domi na ń yeniban dɔɔnɛ mɔ.
Nà n daa yen dɔɔnɛ mɔn na,
nɛn taka kowo u n man kpeerasie n tɛ.

Gusunɔ u ra ka gasɔ tɔnu gari kowa wahala sɔɔn di

33

1 Elihu u nɛɛ,
tɛ̃, Yoobu a swaa dakio a nɛn gari kpuro nɔ.
2 Wee kon nɔɔ wukia n gari gere.
3 Geeya kon nun sõ, n ń ka murafitiru.
4 Gusunɔ Dam kpurogiin Hundewa u man
taka kua.
Ma u man wãaru wɛ̃.
5 A sɔɔru koowo mɛ kaa ka tii yina,
kpa a man wisi à n kaa kpĩ.
6 Nɛ ka wunɛ sa sãawa tia Gusunɔn
wuswaaɔ.
Domi tema u ka bɛsɛ kpuro mɔma.
7 N n mɛn na, a ku nɛn bɛrum ko,
kpa a n tamaa na kĩ n nun nɛn yiiko sõɔsiwa.

8 Adama na yaaye ye a man sõɔwa. A nɛɛ,
9 a dɛɛrewa mam mam a ń durum mɔ.
Taarɛ gaa maa sari wunɛ sɔɔ.
10 Ma a nɛɛ, ka mɛ, Gusunɔ u wunɛn toranu
waamɔ.
Ma u nun garisi win yibɛrɛ.
11 U ń derimɔ a da mi a kĩ.
Ma u wunɛn kookoosu kpuro laakari sãa.
12 Adama nɛ, na nun sõɔmɔ ma a ń gem mɔ
gari yi sɔɔ Yoobu.
Domi Gusunɔ u tɔnu kere.
13 Mban sõna a ka nùn taarɛ wɛ̃ɛmɔ a mɔ̀,
u ku ra tɔnu wisi.

14 Gusunɔ u ra ka tɔnu gari kowa ka swaa
dabinu,
adama tɔnu u ku ra ye laakari ko.
15 Gasɔ u ra ka nùn gari ko dosu sɔɔ wõkuru,
ń kun mɛ kãsiru sɔɔ sanam mɛ u kpĩ win
kpin yerɔ u dò.
16 Miya u ra nùn kure u ka nùn kirɔ ko.
17 Kpa u nùn gbara kõsan di.
Kpa u maa nùn yara tii suabun di.
18 Nge mɛya u ra ka nùn yare gɔɔn yiran di,
kpa u kun maa gu.

19 Gasɔ, u ra maa nùn sɛɛyasie ka wahala,
u de bararu garu tu nùn kpĩ,
win wasi yi n diirimɔ,
20 kpa u kun maa dĩanun mɛm kĩ,
baa ka ni u ra n kĩru bo.
21 Kpa u woora, win kukunu nu tera.
22 Kpa a deema u gɔɔ turuku kua.
23 Gasɔ Gusunɔn gɔradoba nɔrɔbu (1.000) sɔɔ,
turo u koo se u da u nùn somi,
kpa u nùn swaa gea sõɔsi ye n weenɛ u swĩi.
24 Saa ye sɔɔ, u koo tɔnu win wɔnwɔndu wa kpa u nɛɛ,
u nùn faaba koowo, kpa u ku raa gbi.
Domi u swaa wa ye u koo ka nùn yakia.

25 Kpa win wasi yi wurama
yi ko nge sanam mɛ u sãa aluwaasi.
26 U n Gusunɔ kana, u koo win kanaru mwa.
Kpa u Gusunɔ sã ka nuku dobu,
yèn sõ u nùn win wãaru wesia.
27 Kpa u womu ko tɔmbun wuswaaɔ u nɛɛ,
u durum kua, u gem yina.
Adama Gusunɔ kun nùn yen sɛɛyasiabu kue.
28 U win hunde wɔra, u ṅ due siki wɔruɔ.
Ma u yam bururam waamɔ.

29 Yeni kpuron diya Gusunɔ u ra ka tɔnu gari ko nɔn dabi dabinu,
30 u ka nùn gɔɔ gbara,
kpa u de u n wãa wãaru sɔɔ.
31 Tɛ̃, a man swaa dakio, Yoobu.
A den mario mɛ, kpa n maa gari gere.
32 À n gari gɛɛ mɔ a ka man wisi, a man wisio.
Domi nɛn kĩra n ka nun gem wɛ̃.
33 À kun maa gɛɛ mɔ a gere, a man swaa dakio.
A mario, kpa n nun bwisi kɛ̃.

Elihu u Yoobu taarɛ wɛ̃ɛmɔ

34

1 Elihu u maa gerua u nɛɛ,
2 bɛɛ be i bwisi mɔ, i nɛn gari swaa dakio.
Bɛɛ be i laakari mɔ, i swaa tem kpĩiyɔ i nɔ.
3 Domi swasa su ra garin dobu wunanɛ,
nge mɛ yara ya ra dĩanun dobu wunanɛ.
4 N n mɛn na, i de su gem kasu,
kpa su gia bɛsɛn suunu sɔɔ ye ya wã.

5 Domi Yoobu u nɛɛ, u dɛɛre.
U maa nɛɛ, Gusunɔ ku ra win dɛɛra te garisi gãanu.
6 Ka win gem kpuro, u nùn garisi wee kowo.
Baa mɛ u ṅ tore, u nùn mɛɛra kua ye ya ṅ kpeemɔ.
7 N n mɛn na, i tɔnu waare nge Yoobu
wi Gusunɔn yaako kobu kun ka sɛ̃ nge nim nɔrubu,
8 ma u ka tɔn kõsobu sĩimɔ, u wãa ka be sannu?
9 Domi u nɛɛ, wi u ka Gusunɔ sĩimɔ,
u ku ra yen arufaani gaa wa.

10 Bɛɛ be i bwisi mɔ, i nɛn gari swaa dakio i nɔ.
I n yɛ̃ ma Gusunɔ ku ra kõsa ko.
Gusunɔ Dam kpurogii u ku ra tɔnu win gem bire.
11 Adama u ra tɔnu kɔsiewa ye u kua.
Kpa u baawure nùn win daan are wɛ̃.
12 Ka gem Gusunɔ ku ra kõsa ko.
U ku ra tɔnu nùn win gem bire.
13 Wara u nùn wooda wɛ̃ u ka tem kpara.
Wara u nùn mɛ kpuro nɔmu bɛria.
14 Gusunɔ ù n daa win tiin bwisikunu mɔ̀n na,
ma u wɛ̃siaru wuna te u tɔnu wɛ̃,
15 tɔmbu kpurowa ba koo gbi sannu,
kpa bu gɔsia tua.

16 Yoobu, à n laakari mɔn na, a gari yi swaa dakio,
yi kon nun sõ.
17 Gusunɔ ù ku ra gem kãn na,
u koo kpĩ u handunia kpara?
Kaa kpĩ a wi, wi u sãa Dam kpurogii taarɛ wɛ̃?
18 Kaa kpĩ a sina boko sõ a nɛɛ, u ṅ gãanu sãa,
kpa a win sina asakpɔbu soku tɔn kõsobu?
19 Adama Gusunɔ u koo kpĩ u ko mɛ.
Domi u ku ra sinambun bɛɛrɛ mɛɛri.
U ra gobigibu ka sãarobu garisiwa tia.
Domi wiya u be kpuro taka kua.
20 Sõɔ teeru be kpuro ba koo gbiwa subaru sɔɔ.
Gasɔ, wõku suunu sɔɔra gaba koo gbi.
Gasɔ, ba koo sina boko seesi bu go n kun sɛ̃sie.
21 Domi Gusunɔ u ra n tɔmbun sanu sanusu mɛɛra.
Kpa u n ben swɛɛ nɔni girari.
22 Yam wõkuru garu sari
te ta koo tɔn kõso bere u kun ka nùn wa.

23 N ɲ tilasi Gusunɔ u ka tɔnu siribu soku
u sere nùn siri.
24 U ra damgibu yarewa ben ayerun di
saawara sari.
Kpa u gabu kɔsire ko mi.
25 Domi u ben kookoosu yɛ̃.
U ra bu surewa wɔ̃kuru, kpa u bu kɔsuku.
26 U ra bu sɛɛyasiewa nge tɔn kɔ̃sobu tɔmbu
kpuron wuswaaɔ.
27 Domi ba wi, Yinni Gusunɔ biru kisi.
Ma ba win woodaba yina.
28 Ba dera sãaroba wuri mɔ̀ sere u yi nɔɔmɔ.
Ma win laakari ya wura wɔnwɔndobun mi
gia, ben wuri yin sɔ̃.

29 Gusunɔ ù n nɛɛ, u ɲ goo gãanu kuammɛ,
wara koo nùn taarɛ wɛ̃.
U n tii berua wara u koo kpĩ u nùn wa.
30 Bweseru garu sari te ta koo ka tii yina ù n
tu sunɔ kɔ̃so wɛ̃ wi u koo tu dam dɔre.
31 Yoobu, a wunɛn durum tuuba koore
Gusunɔn mi?
A nùn sɔ̃ɔre ma a ɲ maa durum mɔ̀?
32 A Gusunɔ bikiare u nun wunɛn durum
sɔ̃ɔsi ye a ɲ wa ka tii?
À n maa toranu ganu koore,
a nùn sɔ̃ɔre ma a ɲ maa nu mɔ̀?
33 Wunɛ wi a Gusunɔ taarɛ wɛ̃ɛmɔ,
a tamaa u koo tɔnu siri nge mɛ a kĩ?
Wuna kaa gere, n ɲ mɔ nɛ.
N n mɛn na, a geruma ye a bwisika.

34 Bwisigii be ba laakari mɔ, ba koo nɛn gari
wura bu nɛɛ,
35 Yoobu u gari gerumɔwa yi u ɲ yɛ̃.
Domi win gari yi ɲ asansi mɔ.
36 N n mɛn na, i win gari kpuro wɛ̃ɛrio,
domi u gari mɔ̀wa nge tɔn kɔ̃sobu.
37 U win durum sɔɔ durum sosimɔ.
Domi u Gusunɔ seesimɔwa win gari gerubu
sɔɔ,
u nùn yɛ̃ɛmɔ bɛsɛn suunu sɔɔ.

Tɔnu u koo kpĩ u nɛɛ, u dɛɛre Gusunɔn wuswaaɔ?

35

1 Elihu u maa gerua u nɛɛ,
2-3 Yoobu, sanam mɛ a Gusunɔ sɔ̃ɔwa a nɛɛ,
baa à n dɛɛre, a ɲ gãanu wasi,
à kun maa durum kue mba yen arufaani,
a tamaa yeni ya sãa dee dee?
A tamaa a gem mɔ Gusunɔn wuswaaɔ?
4 Nɛna kon bɛɛ wisi wunɛ ka wunɛn bɔrɔ be.
5 A wɔllu mɛɛrio, kpa a guru winu laakari ko
nge mɛ nu toma.
6 À n durum kua, taarɛ yerà a Gusunɔ kua.
À n maa wunɛn durum sosimɔ,
mba ya nùn kuammɛ.
7 À n gea mɔ̀, arufaani yerà ya ka nùn
naawammɛ.
Mba u waamɔ wunɛn nɔman di.
8 A n yɛ̃ ma wunɛn berusewa wunɛn nuku
kɔ̃suru ta koo nɔni sɔ̃.
À n maa gea mɔ̀, tɔnuwa u koo yen arufaani
di.

9 Bà n tɔmbu dam dɔremɔ ba ra n wee-
weenu mɔ̀wa,
kpa ba n somiru kasu.
10 Adama baa ben turo kun bikiamɔ u nɛɛ,
mana Gusunɔ u wãa wi u nùn taka kua,
wi, wi u ra de wɔnwɔndobu ba n nuku
dobun womusu mɔ̀ wɔ̃kuru.
11 Wiya u ra maa tɔmbu bwisi kɛ̃
n kere yɛɛgii ka gunɔsugii.
12 Bà n somiru kana Gusunɔ u ku ra wure,
yèn sɔ̃ ba tii sue ma ba sãa tɔn kɔ̃sobu.
13 Ba ko n kuuki mɔ̀, adama kam sɔɔra mi.
Domi Yinni Gusunɔ Dam kpurogii u ɲ
nɔɔmɔ u sere ben laakari ko.

14 Yoobu, baa mɛ a gerua a nɛɛ,
a ɲ Gusunɔ waamɔ, a n yɛ̃ ma u wunɛn
laakari mɔ̀.
N n mɛn na, a tɛmanɔ a nùn swaa daki.
15 Yèn sɔ̃ Gusunɔ u ɲ tɔmbu sɛɛyasiamɔ tɛ̃,
yen sɔ̃na a tamaa u ɲ durum garisi gãanu?
16 N n mɛn na, wunɛn gari yi a gerua kpuro
yi sãawa nge wom dirum.
Yi ɲ maa asansi mɔ.

Nge mɛ Gusunɔ u ra ka tɔnu wãarun swaa sɔ̃ɔsi

36

1 Ma Elihu u kpam gerua u nɛɛ,
2 a yɔ̃ro fiiko,
gari gɛɛ maa tie yi kon Gusunɔ gerua.
3 Kon nɛn yɛ̃ɛ bakaru dendi
n ka sɔ̃ɔsi ma nɛn Taka kowo u gem mɔ.
4 A naanɛ koowo ma nɛn gari kun sãa weesu.
Na yɛ̃ sãa sãa ye na gerumɔ.
5 Gusunɔ u sãawa Dam kpurogii.
U ku ra maa goo gɛm.
U dam mɔ kpuron wɔllɔ.
U ku ra win gere kɔsi.

6 U ku ra de tɔn kɔ̃sobu ba n wãa.
Adama u ra wɔnwɔndobu siriewa dee dee.
7 U ku ra gemgibu deri.
U ra bu swĩiwa nge sinambu
kpa ba n bɛɛrɛ mɔ sere ka baadommaɔ.

8 Adama be ba bɔkua ka yɔni,
ba wahala mɔ̀ ye ba kuan sɔ̃,
9 Gusunɔ u ra bu sɔ̃ɔsi ma ba daa kɔ̃sa kua,
ma ba tii sue,
10 kpa u bu kirɔ ko bu ka win gari nɔ,
kpa bu wa bu daa kɔ̃sa duka suuri.
11 Bà n gari yi mɛm nɔɔwa, ma ba tii wɛ̃,
ba koo ben wãaru diwa bɔri yɛndu sɔɔ,
ka nuku dobu sɔɔ sere ka ben gɔɔn tɔ̃rɔ.
12 Adama bà kun yi mɛm nɔɔwɛ,
ba koo bu gowa subaru sɔɔ ka takobi.
13 Tɔn kɔ̃sobu ba ra ka Gusunɔ mɔru sewa.
U n bu bɔkua ka yɔni, ba ku ra nùn suuru kanɛ.
14 Ba koo gbiwa sɛkum aluwaasiru sɔɔ,
kpa bu ko tia ka daa bɛrɛtɛkɛgibu.

15 Adama Yinni Gusunɔ u ra wɔnwɔndo faaba kowa ù n wãa nɔni swãaru sɔɔ,
kpa u nùn kirɔ ko ka wahala ye.
16 Yoobu, mɛya u koo nun yara wahalan di,
kpa u de a n bɔri yɛndu mɔ ta n kpã.
Kpa u maa de a n dĩa geenu yiba a n dimɔ.
17 Adama tɛ̃, à n ka tii yinamɔ,
n ǹ maa koorɔ a yari sɛɛyasia bin min di.
18 A ku de mɔru yu nun gawa a ka kɔ̃sa ko.
A kun maa tamaa kaa Gusunɔ kɛ̃ru garu wɛ̃wa
kpa u ku ka nun sɛɛyasia.
19 Wunɛn wura, ǹ kun mɛ wunɛn arumani gaa,
ǹ kun mɛ wunɛn dam,
yen gaa kun kpɛ̃ yu nun yara nɔni swãa ten di.
20 A ku wɔ̃ku te kĩa
tè sɔɔ ba koo tɔmbu go.
21 A n tii sɛ kpa a ku ra kɔ̃sa ko.
Domi wahala ye, ya nun deemawa kpa a wa a ka kɔ̃sa duka suuri.

Gusunɔ turowa u yiiko mɔ kpuron wɔllɔ

22 Yinni Gusunɔ u kpã win dam saabu.
Wara u koo kpĩ u keu sɔ̃ɔsi nge wi.
23 Wara u ra nùn wooda wɛ̃ ye u koo swĩi.
Wara u koo kãku u nɛɛ, kɔ̃sa u mɔ̀.
24 A ku duari a win sɔma wɔlle sua,
yè tɔmbu kpuro ba siara ka womusu.
25 Tɔmbu ba ye waamɔ baa yà n toma.

26 Gusunɔ u kpã sere goo kun kpɛ̃ u win kpãa ten asansi gere.
Mɛya maa win wãarun wɔ̃ɔ ga ǹ garirɔ.
27 U ra nim buri yi yi seemɔ baaman di mɛnnɛwa,
kpa u yi gɔsia guru winu.
28 Kpa guru wii ni, nu de gura yu nɛ,
yu tɔn wɔru so.
29 Wara yɛ̃ nge mɛ guru winu nu ka sĩisinamɔ.
Wara yɛ̃ nge mɛ gura ra ka gbãre.
30 Yoobu, a yɛ̃ ma Gusunɔwa u guru maakinu kua nu ka nùn sikerenɛ.
Ma yam wɔ̃kura wãa nim wɔ̃kun sɔɔwɔ.
31 Ka yebara u ra ka tɔmbu siri.
Kpa u maa ka bu dĩanu wɛ̃ nu n kpã.
32 U guru gbɛ̃ɛ nɛni win nɔmaɔ,
ma u yi sɔ̃ɔsimɔ mi yi koo wɔri.
33 Guru gbãsukunu nu sɔ̃ɔsimɔ ma u wãa.
Mɛya yaa sabenu nu maa yɛ̃ ma u wãa turuku.

37

1 Nà n yeniba kpuro wa, nɛn tororа ra karewa
kpa na n diirimɔ.
2 I swaa dakio i Gusunɔn nɔɔ nɔ ge ga kukirimɔ nge gura.
3 Ga nɔɔra baama wɔllɔ.
Ma guru maakinu nu ballimɔ handunian goonu nnɛ sɔɔ.
4 Guru maaki nin biru, Gusunɔn nɔɔ ga ra nɔɔre ka dam
kpa yande guru maaki kpaanu nu sɔ̃ɔsira.
5 U n gbãra, tɔmbu ba ra biti soorewa.
Gãa bakana u kua mi, ni tɔnu kun kpɛ̃ u tubu.

6 U ra guru kpenu sɔ̃ u nɛɛ, nu nɛɛyɔ.
U ra maa guran tii sɔ̃ u nɛɛ, yu nɛɛyɔ ka dam.
7 U ra de tɔmbu kpuro bu ben sɔmburu yɔ̃rasia gura yen sɔ̃,
kpa bu gia ma wiya u ye kpuro mɔ̀.
8 Baa ka gbeeku yɛɛyɔ u ra dewa yi da yi kpuna yin wãa yerɔ.
9 Guru woo bɔkɔ ga ra nɛwa saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di,
kpa pura yu na sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di.
10 Yinni Gusunɔwa u ra nim wom wure,
kpa mu bɔbia nge guru kperu.

11 Wiya u ra de kakoru ta n wãa guru wiru sɔɔ,
kpa u tu yarinasia ka guru maakinu sannu.
12 U ra tu gəsiewa nge mɛ u kĩ.
Kpa tu ko nge mɛ u gerua handunia sɔɔ.
13 Ta sãawa nge bokuru te u ra ka tɔmbu sɛɛyasie
ɲ̀ kun mɛ u ka bu win kĩru sõɔsi.

14 Yoobu, a yeniba kpuro laakari koowo.
A Yinni Gusunɔn sɔm maamaakiginu mɛɛrio a wa.
15 A yɛ̃ nge mɛ Gusunɔ u ra nu dendisinɛ,
kpa u de guru maakinu nu balli guru winu sɔɔ?
16 A yɛ̃ nge mɛ guru winu nu ka bwɛ̃ɛ wɔllɔ?
Wi u yenin bweseru kua, win yɛ̃ru ta yiba mam mam.
17 Woo gà n sweema sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di,
yam susura ra nun ko, à n wunɛn yãnu doke.
18 Kaa kpĩ a wɔllu tɛria nge wi,
kpa ta n dam mɔ nge digi ye ba kua ka sisu?

19 A sun sõɔsio ye n weenɛ su Gusunɔ sõ.
Domi sa ɲ̀ wa ye sa ko nùn wisi bɛsɛn yɛ̃ru sarirun sõ.
20 Tilasiwa bu ka nùn sõ nà n gari gerua?
Tilasiwa bu ka nùn nɔɔsia ye na gerua?
21 Wee u ra de yam mu tĩra subaru sɔɔ,
kpa guru winu nu n sõɔ berua.
Adama u ra de woo gu se gu wɔllu dɛɛrasia.
22 Saa ye sɔɔra yam bururam mu koo na saa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian di,
kpa mu n nùn sikerenɛ ka nanum bakam.
23 Sa ɲ̀ kpɛ̃ su Dam kpurogii tubu.
Domi win dam mu kpã.
U ra maa kpuro ko dee dee.
U ku ra wi u gem mɔ dam dɔre.
24 Mɛya u ku ra maa be ba tii mɛɛra bwisigibu garisi gãanu.
Yen sõna n weenɛ tɔmbu bu nùn nasia.

YINNI GUSUNƆ U GARI SUA

38

1 Yinni Gusunɔ u Yoobu wisa guru woo bɔkɔ gagun di u nɛɛ,
2 mban sõna a dera tɔmbu ba ɲ̀ nɛn himba tubumɔ ka wunɛn wiira gari.
3 Tɛ̃, a sɔɔru koowo,
kpa a yõra nge tɔn durɔ wɔrugɔ.
Kon nun gari bikia, kpa a man yi tubusia.

Yinni Gusunɔ u maa sãa ye ya kun wɛ̃siamɔn Yinni

4 Mana a wãa sanam mɛ na tem kua.
A ye geruo, à n bwisi mɔn na.
5 A yɛ̃ wi u mɛn goonu yi yi?
Wara u nu yĩira ka wɛ̃ɛ.
6 Ma sɔɔra ba mɛn kpɛɛkpɛɛku swĩi.
Wara u mɛn gɔmburun kperu swĩi.
7 Saa ye wɔllun gɔradoba ba dɛsiru karamɔ,
ma n sãare kperin tii yi nuku dobun womu mɔ̀ yam sãre bururu,
8 wara u nim wõku kɛnua ka gamboba sanam mɛ ga yarima tem nukurun di.
N ɲ̀ nɛ?
9 Na guru wiru kua gen bekuru,
ma na gu yam wõkuru wukiri.
10 Na gu wooda wɛ̃ na nɛɛ, gu yõro mini.
Ma na gu gamboba ka kɔkɔrɔba dokea.
11 Na gu sõɔwa na nɛɛ,
gu na sere mini, kpa gu yõra gu ku sara.
Miniwa gen nim kurenun dam mu koo yõra.

12 Saa mìn di a wãa,
a sõɔ sõɔre u yario bururu,
13 kpa u yarima u da handunian goonu nnɛ sɔɔ,
u nuku kõsurugibu terasia ben kuku yenun di,
14 kpa tem kpuro mu kɔsi nge sɔndu te ba yĩreru doke,
kpa ta n sãa nge wi u yabe buraru sebua?
15 Adama nuku kõsurugibu ba ɲ̀ yam bururam kĩ,
domi mu yinamɔ bu ben kom kõsum ko.

16 Yoobu, a bɔsum daare sere mi nim wõkun nɔnu ga wãa?
A daare sere gen temɔ?
17 Ba nun gɔribun wãa yeru sõɔsire?
A ten kɔnnɔ waare?
18 A handunian kpãaru laakari koore?
A man sõɔwɔ à n ye kpuro yɛ̃.
19 Mana swaa wãa ye ya dɔɔ yam bururam gia.
Mana yam wõkuru ta ten wãa yeru mɔ.
20 À n yen swɛɛ yɛ̃n na, a ɲ̀ kaa da mi?
21 Kaa n ye kpuro yɛ̃, domi ba nun mara n tɛ.

22 A daare sere mi nim mu ra gɔsie nge kperu?
A wa mi guru kpenu nu ra n wãa?

23 Na nu yiiwa saa gaan sõ,
yè sɔɔ tɔmbu ba koo nuki sankira tabun sõ.
24 A yɛ̃ mìn di yam bururam mu ra nɛ?
A maa yɛ̃ mìn di sõɔ yari yerun woo ga ra nɛ?
25 Wara u gura swaa yaba.
Wara u guru maakinu ka guru kukiribun swaa yi yi.
26 Wara u ra de gura yu nɛ gbaburɔ, tem mi goo sari,
27 kpa yu tem mi n daa gbere yɛmiasia,
kpa yakasu su kpi.
28 Gura ya tundo mɔ ro?
Wara u kakoru mara.
29 Man diya guru kpenu nu ra yari.
30 Wara u ra nim bɔbiasie wɔllɔ nge kperu,
kpa u nim wɔ̃kun wɔllɔ ko nge kpee bakaru.

31 Kaa kpĩ a wɔllun kperi swaaru bwese bwesekа bɔke,
kpa a maa yi kusia?
32 Wuna a ra de wɔllun kperi bwese bwesekа yi yari yin saa sɔɔ,
kpa a yin wuunu kpara?
33 A yɛ̃ nge mɛ wɔlla ka sĩisinamɔ?
Kaa kpĩ a ka ten woodaba sɔmburu ko tem sɔɔ?
34 Wuna a ra nɔɔgiru sue a guru wiru soku,
kpa gura yu ka nɛ yu nun so?
35 Wuna a ra guru maakinu koosie?
À n nu koosia, nu ra nɛ wunɛn mi nu nɛɛ, nu sɔɔru kpa,
kpa nu maakinu ko?
36 Wara u tɔnun gɔ̃ruɔ laakari doke.
Wara u tɔnu bwisi wɛ̃.
37 Wara ka win bwisi kpuro,
u koo kpĩ u guru winu gari,
kpa u nu sikasia gura yu nɛ,
38 kpa gura ye, yu yanim gura yu subu,
kpa yu tem kusanu mɔnsina.

Gusunɔ u sãawa yɛɛ kpuron Yinni

39 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
Yoobu, wuna a ra gbee sunɔ gen dĩanu kasue,
kpa a gen binun gɔ̃ɔru kpeesia
40 sanam mɛ nu kpĩ nin wãa yerɔ nu yaa mara?
41 Wara u ra gunɔ bakeru ten dĩanu wɛ̃
sanam mɛ ten binu nu nɔɔ sue nɛn mi gia,
ǹ kun mɛ, nù n bɔsu nu dĩanu kasu.

39

1 A yɛ̃ saa yè sɔɔ kpee bɛra ya ra yen binu ma?
A ka nɛmun marubu yinnare?
2 A ra nin guran suru gari,
kpa a n yɛ̃ saa ye nu koo ma?
3 Nu ra yiire nu nin binu ma,
kpa nu yari marubun wahalan di.
4 Nin bii ni, nu ra kpɛ̃yɛ nu dam ko yakasɔ,
kpa nu yarina nu nin mɛro deri.
Nu ǹ maa wee mi.

5 Wara u ra de gbeeku kɛtɛku ga n tii mɔ,
goo u kun gu bɔkua.
N ǹ nɛ?
6 Na dera ga wãa tem mi gãanu ku ra kpi,
ka maa tem bɔrugimɔ.
7 Gen baaye ka wuun wɔkinu.
Ga ǹ maa yinni goon gbãsukubu nɔɔmɔ.
8 Ga ra n bɔsuwa guunɔ gu ka gen dim wa.
Yaka bekusa ga ra n kasu.

9 Gbeeku kɛtɛ ya koo wura yu nun sɔmburu kua?
Ya koo wura yu kpuna wunɛn naa gɔ̃ɔwɔ?
10 Kaa ye wɛ̃ɛ doke yu nun sɔmburu kua?
Ya koo wura yu nun tem kusanu kɔsukua wɔwa sɔɔ?
11 Kaa ye naanɛ ko yèn sõ ya dam bakam mɔ?
Kaa ye wunɛn sɔmburu kpuro nɔmu sɔndia?
12 Kaa naanɛ ko yu nun wunɛn dĩanu gurama
yu ka da doo soo yerɔ?

13 Taataarun kasa ya ra n wã tà n ye dɛrie.
Mɛya yen sansu maa waabu wã.
14 Taataa te, ta ra ten sɛ̃ɛnu sikewa temɔ.
Kpa yani sɛɛri yi nu swĩasia.
15 Ta ra duari ma goo ǹ kun mɛ gbeeku yaa gaa
koo kpĩ yu nu taaku yu kɔsuku.
16 Ta ra n sɛ̃ ka ten binu.
A ǹ kaa n mam tamaa ten bina.
Ta ra ten wahala duari ye ta kua ta ka nu mara.
17 Domi na ǹ tu bwisi kã,
na ǹ maa tu laakari kã.
18 Adama tà n seewa ta duka mɔ̀,
ta ǹ maasɔ ka win duma gara.

19 Wuna a dumi dam wɛ̃?
Wuna a yi sarubasu dokea?

20 Wuna a ra de yi yɔ̃ nge twee?
Yin wura ya ra tɔmbu nandasie,
21 kpa yi n tem bwiyamɔ wɔwa sɔɔ yi n nuku dobu mɔ̀ yin dam saabu.
Yì n tabu durɔbu wa,
yi ra bu tabu wɔriwa ka dam.
22 Yin baaye ka bɛrum.
Yi ǹ gãanu nasie.
Yi ku ra maa biru wure yì n takobi wa.
23 Yin yinnibun sɛ̃ɛ bwãanu ka ben yaasi yi ra n wɔki
kpa yi n ballimɔ yin wɔllɔ.
24 Bà n tabun kɔba so, yi ra n gàri wɔrawa,
kpa yi n tem kɔsukumɔ.
25 Mɛya yì n kɔba ye nua, yi ra n sɔɔru kpeerewa,
kpa yi n tabun woo numiamɔ tontonden di,
kpa yi n yibɛrɛba ka ben sinambun nɔɔ damgisu nɔɔmɔ.

26 Wuna a ra kasa bwisi kɛ̃ yu ka kɔsɔru da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia?
27 Wuna a ra gunɔ bakeru sɔ̃ tu ka se tu ten sokuru ko guuru wɔllɔ?
28 Kpee baaba sɔɔra ta ra ten wãa yeru ko,
mì gãanu kun kpɛ̃ nu tu mwa.
29 Saa min diya ta ra ten nɔni kɔ̃ tu ka yaa sãkiria.
30 Mi a yaa goru wa, miya a ra maa tu wa.
Yɛma ten binu nu ra nɔ.

Gusunɔ u nɛɛ, Yoobu u wisio

40

1 Yinni Gusunɔ u maa Yoobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 wunɛ wi a ka tii yinamɔ
nɛ, Yinni Gusunɔ Dam kpurogiin wuswaaɔ,
kaa gari wa a gere?
3 Ma Yoobu u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ,
4 wee na ǹ sãa gãanu.
Mba kon kpĩ n nun wisi.
Kon nɔɔ nɛnɛwa n mari.
5 Na gari dabinu gerua kɔ,
na ǹ maa gɛɛ gerumɔ.

Yoobu tamaa u sãa Gusunɔ?

6 Ma Yinni Gusunɔ u Yoobu wisa guru woo bɔkɔ gagun di u nɛɛ,
7 a sɔɔru koowo, kpa a yɔ̃ra nge tɔn durɔ wɔrugɔ.
Kon nun gari bikia kpa a man yi tubusia.
8 Yoobu, kaa kpĩ a man sɔ̃ ma na ǹ gem mɔ?
Kaa man taarɛ wɛ̃, kpa a tii gem wɛ̃?
9 Wunɛn dam mu nɛ Gusunɔgim tura?
Wunɛn nɔɔ ga koo kpĩ gu nɔɔra ka dam nge nɛguu?
10 N n mɛn na, a wunɛn yiiko ka wunɛn bɛɛrɛ sɔ̃ɔsio,
11 kpa a wunɛn mɔru sɔ̃ɔsi,
a be ba tii sue nɔni girari a sura.
12 A bu nɔni mɛniɔ, kpa a bu sekuru doke.
A kɔ̃san kowobu kpeerasio mi ba wãa,
13 kpa a bu sike sannu ba n wãa gɔribun wãa yerɔ,
mi ba ǹ bu wasi.
14 Saa yera nɛ Gusunɔ kon nun wɔlle sua.
Domi wunɛn dam mu nun nasara wɛ̃ɛmɔ.

Kpera

15 Kpera wee, ye na wãaru wɛ̃ nge wunɛ.
Yakasa ya ra di nge naa.
16 Yen dam mu wãawa yen gabu ka yen wasin yaa sɔɔ.
17 Ya ra kpĩ yu yen siru bɔbiasie tu ko nge dãa damgia.
Kpa yen sĩinu nu n sãa nge ni ba tara.
18 Yen kukunu sãa nge sii gan te ta wem mɔ,
ma yen wasin kãasi yi sãa nge sii bokuru.
19 Ya sãawa nɛn taka koora ye ya tɔmbu biti mɔ̀ n kere.
Na ye donnu dokea.
20 Ya ra yen dĩanu wawa guunɔ
mì gbeeku yɛɛ kpuro yi ra mɛnnɛ yi dwee.
21-22 Kpa yu da yu kpuna dãa kiku gagun saarɔ ge ga wuru bakasu mɔ,
ǹ kun mɛ naa yari sɔɔ,
ǹ kun mɛ dãru garun kɔkɔrɔ daru bɔ̃ɔwɔ.
23 Baa daaru tà n nim yiba nge Yuudɛnin daaru,
ya ǹ duka yakurɔ.
Baa ten nim mù n ye wukiri ya ko n kpĩwa mi sɛ̃ɛ.
24 A tamaa ka dama ba koo kpĩ bu ye mwa yà n yam mɛɛra?
Nge a tamaa ka yãakorora ba koo ye mwa bu wɛ̃ru yaba.

Karaku

25 Karaku maa ni.
A gu kɔkɔru sɔrere gen yaraɔ a yarama?
26 Kaa kpĩ a wɛ̃ɛ damgii doke gen wɛ̃rɔ,
kpa a gen baa saburo yaba ka kuura?
27 Ga koo nun suuru kana gu nun gari dori sɔ̃,
28 kpa gu ka nun arukawani bɔke,
gu ko wunɛn yoo sere gu ka gbi?

29 Kaa wura a ka gu dwee nge mɛ ba ra ka
gunɔ dwee?
Kaa wura a ge bɔke wunɛn wɔndiaba bu ka
dwee?

30 Sɔrɔkɔba ba koo wura bu gu tenkuba
dɔre,
kpa bu gen yaa bɔɔri bu dɔra?
31 Kaa kpĩ a gen gɔnan wɔllɔ sɛ̃ɛnu twee,
kpa a gen wiru yaasa sɔku?
32 À n nɛɛ, kaa ka gu sanna,
à n gu baba, a ɲ maa gu babamɔ sia.

41

1 À n gu mara, a ra nuki sankirewa.
Gà n maa yarima, a ra bɛrum soorewa,
kpa a wɔruma à n gu wa.
2 Goo sari wi u koo gari bakaru ko u gen
mɔru seeya.
N n mɛn na, wara u koo yɔ̃ra u nɛ, Yinni
Gusunɔ ma.
3 Waran diba na nɛni, kon bu kɔsia.
Domi ye ya wãa handunia kpuro sɔɔ ya
sãawa nɛgia.

4 Wee na maa kĩ n wure n karaku gen wasin
kãasi,
ka gen dam gari ko,
ka sere maa gen wasin buram.
5 Wara u koo kpĩ u gen gɔna pota.
Wara u koo kpĩ u du gen baa saburosun baa
sɔɔ.
6 Wara u koo kpĩ u gen nɔɔ baaya.
Domi gen donnu nu bɛrum mɔ.
7 Gen birun koko wɔrukisu su sãawa nge
tɛrɛnu.
Ma su swɛɛnɛ mam mam.
8 Su maninɛ, baa woo ga ku ra kpĩ gu mam
kura min di.
9 Su sãawa nge maabu ka wɔnɔ be ba wãa ba
bɔkasinɛ baatum.
Gãanu sari ni nu koo su karana.

10 Gà n sũa n da n sãawa nge dɔ̃ɔ buriya yi
yarimɔ,
kpa gen nɔni yi n sãa nge buruku sɔ̃ɔ yana.
11 N da n sãawa nge dɔ̃ɔ yari ka dɔ̃ɔ buriya yi
yarimɔ gen nɔɔn di.
12 Kpa n sãare wiisu yarimɔ gen wɛ̃run di
nge weke te ta gbisimɔ dɔ̃ɔ boko sɔɔ.
13 Gen wɛ̃siaru ta ra n sãawa nge ba dɔ̃ɔ
yabiamɔ,
kpa dɔ̃ɔ yara ya n yarimɔ saa gen nɔɔn di.

14 Gen dam wãawa gen wĩirɔ.
Be ba ka gu yinna kpuro ba ra n bɛrum
soore.

15 Gen gɔna ya tau.
Gen wasin yaa baasi ya maa sɛ̃kenɛwa sim
sim.
Ya ɲ karanamɔ.
16 Gen woo sɔndu ta bɔɔbuwa nge nɛɛ mɛro.
17 Gà n seewa be ba dam bo, ba ra nandewa,
kpa bu yarina.
18 Bà n maa gu wɔri ka takobi,
ɲ kun mɛ ka yaasi ka sɛ̃ɛnu,
ye kpuro ya ra kowa kam.
19 Ga ra sisu garisiwa nge yakasu.
Sii gandu maa nge dãa te ta kɔ̃sa.
20 Bà n ge toba, ga ku ra duka yakure.
Kpurantɛɛrun kpera ra n sãawa nge yakasu
gen mi.
21 Ga ra maa bokuru garisiwa nge kabaru.
Bà n gu yaasa kɔ̃ɔwa ga ra n ye yɛ̃ɛmɔwa.

22 Gen nukurun temɔ,
gen gɔnan kokosu sãawa nge sɛ̃ɛnu.
Su sãawa nge naa tebo ge ba ra ka tem
kusanu kɔsuku.
23 Ga ra de nim wɔ̃kun nim mu n bweeb-
weenu mɔ̀
nge weke tèn nim ba swɛ̃,
kpa mu n yakenu mɔ̀ nge turare ye ba yɔwa.
24 Mi ga sara kpuro gen yira ya ra sɔ̃ɔsirewa.
Domi nim mu ra burisinɛwa mu gɔsia nge
seri kpiki.
25 Handunia yeni sɔɔ, gãanu sari ni nu sãa
gen yinni.
Ga ku ra n gãanun bɛrum mɔ.
26 Ga ra yɛɛ kpuro taarewa baa yì n kpã.
Ga sãawa yɛɛ gɔbi kpuron sunɔ.

Yoobu win kɔmiaru wura

42

1 Yoobu u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ,
2 na yɛ̃ ma kaa kpĩ a kpuro ko.
Gãanu kun kpɛ̃ nu wunɛn himba gɔsia.
3 A gerua a nɛɛ, na dera tɔmbu ba ɲ wunɛn
himba tubumɔ ka nɛn wiira gari.
Na wura. Na gari gerua yi na ɲ yɛ̃.
Gari yi, yi man kpãaru kere.
4 A man sɔ̃ɔwa a nɛɛ,
n nun swaa dakio kpa a man gari sɔ̃.
Kaa man gari bikia, kpa n nun yi tubusia.
5 Na raa wunɛn gari nua yi tɔmba gerumɔ,

ɑdɑmɑ tɛ̃ nɑ nun wɑ kɑ nɔni.
6 Yen sɔ̃nɑ nɑ tii tɑɑrɛ wɛ̃
mɑ nɑ gɔ̃ru gɔsiɑ nɑ tii tuɑ kɑ torom wisi
nuku ʂɑnkirɑnun sɔ̃.

Yinni Gusunɔ u Yoobu domɑru kuɑ n kere yellu

7 Sɑnɑm mɛ Yinni Gusunɔ u kɑ Yoobu gɑri kuɑ u kpɑ, yerɑ u Elifɑsi Temɑgii sɔ̃ɔwɑ u nɛɛ, nɑ kɑ wunɛ kɑ wunɛn bɔrɔbɑ yiru ye mɔru mɔ̀ too too. Domi i ɲ̀ nɛn gɑri gerɑ dee dee ngɛ mɛ nɛn bɔ̃ɔ Yoobu u gerɑ.
8 Yen sɔ̃, i seewo i nɑɑ kinɛnu nɔɔbɑ yiru kɑ yɑ̃ɑ kinɛnu nɔɔbɑ yiru sɑ i kɑ dɑ nɛn bɔ̃ɔ Yoobun mi, i kɑ yɑ̃ku dɔ̃ɔ mwɑɑrɑrugɑinu ko. Kpɑ u bɛɛ kɑnɑru kuɑ. Kon kɑnɑ te mwɑ. Kpɑ n ku mɑɑ bɛɛ kuɑ ye kon dɑɑ bɛɛ kuɑ bɛɛn wiirɑ gɑrin sɔ̃. Domi i ɲ̀ nɛn gɑri gerɑ dee dee ngɛ mɛ Yoobu u gerɑ.
9 Yerɑ Elifɑsi Temɑgii kɑ Bilidɑ Suɑgii kɑ Sofɑɑ Nɑɑmɑgii bɑ seewɑ bɑ dɑ bɑ kuɑ ngɛ mɛ Yinni Gusunɔ u bu sɔ̃ɔwɑ bu ko. Mɑ Yinni Gusunɔ u Yoobun kɑnɑru mwɑ.
10 Ye u kɑnɑ te kuɑ win bɔrɔbɑn sɔ̃ u kpɑ, yerɑ Yinni Gusunɔ u nùn win yellun wɑ̃ɑru wesiɑ, u nùn ye u rɑɑ mɔn sub yiru wɛ̃.
11 Yoobun wɔnɔbu kɑ win mɑɑbu kɑ win sesubu kɑ win yellun bɔrɔbɑ bɑ nùn berɑm dɑ mɑ bɑ di mi kɑ wi sɑnnu. Mɑ bɑ win wɔnwɔndu wɑ, bɑ nùn nukuru yɛmiɑsiɑ nɔni swɑ̃ɑ te Yinni Gusunɔ u derɑ u wɑn sɔ̃. Yerɑ ben bɑɑwure u nùn sii geesun gobi kɑ tɑɑbu wurɑguu kɑ̃.
12 Gusunɔ u nùn domɑru kuɑ win sɑnɑm dɑ̃ɑkim mɛ sɔɔ n kere win yellun wɑ̃ɑru. Win ɑrumɑni ye u wɑ wee, yɑ̃ɑnu nɔrɔbun subɑ wɔkurɑ nnɛ (14.000) kɑ yooyoosu nɔrɔbun subɑ nɔɔbɑ tiɑ (6.000) kɑ nɑɑ wuku nɔrɔbun subɑ yiru (2.000) kɑ kɛtɛku ninu nɔrɔbu (1.000).
13 Yen biru u mɑɑ bii tɔn durɔbu nɔɔbɑ yiru mɑrɑ kɑ bii tɔn kurɔbu itɑ.
14 U win bii wɔndiɑ gbiikoo yĩsiru kɑ̃ Yemimɑ, yiruse mɑɑ Kɛsiɑ, itɑse mɑɑ Kerɛni Hɑpuku.
15 Tem mi kpuro sɔɔ, wɔndiɑ goo sɑri wi u Yoobun bii wɔndiɑ be burɑm turɑ. U bu tubi wɛ̃ ngɛ mɛ u win bii tɔn durɔbu wɛ̃.
16 Yenibɑn biru, Yoobu u mɑɑ kuɑ wɔ̃ɔ wunɑɑ weeru (140). Mɑ u win bibu wɑ kɑ win debuminun bibu.
17 Yoobu u tɔkɔ kuɑ kɔ̃ɔ kɔ̃ɔ mɑ u kpunɑ u gu.

WOMU SI BA GUSUNƆ KUA

Tire teni, ten gari sãawa womu si ba Gusunɔ kua yellun di. Womu sin gasu su sãawa siarabu, gasu kanaru, gasu bu ka torarun suuru kana, gasu bu ka faaba kana Gusunɔn mi, kɔ̃sa gaa yà n bu deema, gasu maa nuku sankiranun sɔ̃.

Yesun tii u womu sin gari gɛɛ sia win sɔ̃ɔsiru sɔɔ. Gisɔ womu si, su kua gãa girinu naanɛ dokeobun sãaru sɔɔ.

Ba womu si bɔnu kuawa suba nɔɔbu. Bɔnu baayere ya domarun gari mɔ yen wii goberɔ.

Tire ten kpunaa

1. Womusun bɔnu gbiikaa, womu 1n di sere womu 41.
2. Womusun bɔnu yiruse, womu 42n di sere womu 72.
3. Womusun bɔnu itase, womu 73n di sere womu 89.
4. Womusun bɔnu nnɛse, womu 90n di sere womu 106.
5. Womusun bɔnu nɔɔbuse, womu 107n di sere womu 150.

WOMUSUN BƆNU GBIIKAA

1

1 Wi u sãa doo nɔɔrugii,
wiya u ku ra tɔn kɔ̃sobun gari nɔ.
Wiya u ku ra durumgibu swĩi.
Wiya u ku ra n wãa ka be ba Gusunɔ atafiiru mɔ̀.
2 Wiya u ra n nuku dobu mɔ̀ Gusunɔn gari sɔɔ sɔ̃ɔ sɔɔ.
Wiya u ra n Gusunɔn gari bwisikumɔ wɔ̃kuru.
Wiya u ra n Gusunɔn gari kĩ saa kpuro.
3 U sãa nge dãa te ta yɔ̃ daarɔ.
Ten wurusu ra n bekusu sãawa saa kpuro.
Ta ra mawa ten marubun saa sɔɔ.
Tɔnu wi u sãa nge mɛ,
ye u seewa u wɔri kpuro, ya ra koorewa.
4 Adama tɔn kɔ̃so kun doo nɔɔru wasi.
U ṅ sãa nge dãa te.
Yaka gbebusa u ka weenɛ si woo ga ra yarinasie.
5 U ṅ gem wasi Gusunɔ ù n nùn siri.
U ṅ maa kpɛ̃ u n wãa gemgibun wuurɔ.
6 Domi win swaa dɔɔwa kam koo yerɔ.
Adama Yinni Gusunɔwa u gemgibu swaa gbiiye.

2

1-2 Yinni Gusunɔ u goo gɔsa u bandu wɛ̃.
Mban sɔ̃na sinambu ba nùn seesimɔ.
Mban sɔ̃na tem yɛ̃robu ba nùn seesimɔ.
Mban sɔ̃na tem wirugibu ba tabun sɔɔru mɔ̀.
Mban sɔ̃na bwesenu nu arukawani bɔkumɔ.
Mban sɔ̃na tɔmba nɔɔ tia mɔ̀ ba mɔ̀,
3 su ben dam bua, su tii yakia ben yorun di.
4-6 Ba n yɛ̃ ma kama mi,
domi Gusunɔ u bu yɛ̃ɛmɔ.
Yinni u sɔ̃ wɔllɔ u bu yaakoru mɔ̀.
U sunɔ wi u gɔsa swĩi kɔ win guurɔ te ba mɔ̀ Siɔni.
Yen sɔ̃, i n tii sɛ,
kpa u ku bɛɛ sɛɛyasia ka mɔru,
kpa i nanda win mɔru bakan sɔ̃.
7 Sunɔ wi, u nɛɛ, kon kpara ye Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa.
U nɛɛ, gisɔ na kua win bii.
Gisɔ u kua nɛn tundo.
8 U man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
nà n nùn bwesenu kpuro kana,
u koo man nu wɛ̃.
Nà n nùn handunian goonu nnɛ kana,
u koo man ye wɛ̃.
9 U maa man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
kon kpĩ n bu kpara nge wi u kparamɔ ka sii bokuru,
kon kpĩ n bu kɔsuku nge weke te ba mɔma.
10 Tɛ̃, bɛɛ sinambu, bɛɛ be i tem kpare,
i kirɔ yeni swaa dakio.
Bɛɛ sinambu, bɛɛ be i tem kpare, i yɛ̃ru kasuo.
11 I Yinni Gusunɔ sãawɔ ka bɛɛrɛ.
I Yinni Gusunɔ wiru kpĩiyɔ ka nasiaru,
12 kpa u ku raa mɔru ko subaru sɔɔ.
Domi win mɔru yà n seewa, u koo de i kam ko.
Adama doo nɔɔrugiba be ba nùn naanɛ sãa kpuro.

3

1 Dafidin womu geni ga ka kpikiru yã te u sua win bii Abusalɔmun sɔ̃. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, nɛn yibɛrɛba ba dabi.
Be ba man seesi ba dabi.
3 Geema dabira ta gerumɔ,
na ṅ somiru wasi wunɛn min di.
4 Adama nɛ, na nɛɛ,

wuna a ra man ganɛ nge tɛrɛru,
wuna a ra man nasara wɛ̃,
wuna a ra man sekuru yare.
5 Nà n nun nɔɔgiru sue na somiru kana,
a ra nɛn nɔɔ nɔ wunɛn guurun di mi a wãa.
6 Nà n kpuna na dweeya wɔ̃ku giriru,
wuna a ra n man kɔ̃su.
Nà n yanda na ra deemɛwa
wuna a man kɔ̃su.
7 Yibɛrɛ dabinu nu man kooro bure,
yibɛrɛ dabinu nu man sikerena,
adama na ṅ ben bɛrum mɔ.
8 Gusunɔ nɛn Yinni, a seewo a man faaba ko.
A seewo a nɛn yibɛrɛba wiru kɔsuku.
A seewo a ben nɔsu kɔsuku.
9 Wuna a ra tɔnu faaba ko.
A de wunɛn domaru ta n ka wunɛn tɔmbu wãa.

4

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua ka mɔrɔku. Ge wee.
2 Gusunɔ, nà n wãa nɔni swãaru sɔɔ,
wuna a ra man somi.
Nà n nun soka, a man wurario.
A nɛn wɔnwɔndu waawo,
a nɛn kanaru nɔɔwɔ,
wunɛ wi a ra man sirie.
3 Bɛɛ tɔmbu, sere saa yerà i ko i n man wɔmmɔ.
Bɛɛ tɔmbu, sere saa yerà i ko i n kam gire.
Bɛɛ tɔmbu, sere saa yerà i ko i n weesu swĩi.
4 I n yɛ̃ ma Gusunɔ u ra tii naanɛgii gɔsie.
I n yɛ̃ ma Gusunɔ u ra nɛn nɔɔ nɔ.
5 I bwisikuo gɔ̃ruɔ bɛɛn kpin yenɔ kpa i mari.
I diirio bɛrum sɔ̃ kpa i durum deri.
6 I Yinni Gusunɔ naanɛ dokeo.
I yãkunu koowo ni u bikiamɔ.
7 Tɔn dabira weeweenu mɔ̀ ta mɔ̀,
Gusunɔ, a ka sun bɔri yɛndu naawɔ.
Yinni, a ka sun nɔnu geu mɛɛrio.
8 Adama nɛ, na ra n nuku dobu mɔ
n kere be ba dĩanu yiba.
Na ra n yɛ̃ɛrimɔ n kere be ba tam yiba.
9 Nà n kpuna na ra dweeye ka bɔri yɛndu,
domi wunɛ turowa a man kɔ̃su, Yinni Gusunɔ.

5

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua ka gaasiraru. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a man swaa dakio.
Gusunɔ, a nɛn weeweenu nɔɔwɔ.
3 Yinni Gusunɔ, a nɛn wuri swaa dakio.
Yinni, nɛn sina boko, wuna na kanamɔ.
4 Yinni Gusunɔ, a ra nɛn kanaru nɔ bururu.
Yinni Gusunɔ, a ra nɛn nɔɔ nɔ sɔ̃ɔ ù n yara.
Wee na wunɛn wisibu mara.
5 Yinni Gusunɔ, a ku ra kɔ̃sa kã.
Kɔ̃san kowobu ba ṅ wãa yeru wasi wunɛn mi.
6 Tii suobu ba ṅ kpɛ̃ bu yɔ̃ra wunɛn mi.
A kɔ̃san kowobu tusa.
7 A tɔn gowobu tusa.
A taki diobu tusa.
A ra wee kowobu kpeerasie.
8 Adama nɛ, wunɛn durom bakam sɔ̃na
kon kpĩ n da wunɛn sãa yerɔ.
Wunɛn durom bakam sɔ̃na
kon kpĩ n yiira mi a wãa.
Miya kon kpĩ n nun bɛɛrɛ wɛ̃.
Miya kon kpĩ n nun sã.
9 Yinni Gusunɔ, a sãawa bɔrɔkini.
Yinni Gusunɔ, a man swaa sɔ̃ɔsio ye a kĩ n swĩi.
Yinni Gusunɔ, a nɛn yibɛrɛba sɔ̃ɔsio ma
wuna a man kpare.
10 Ben gari kun naanɛ mɔ.
Ben yara ya ra n tɔmbu fufu mɔ̀wa.
Kɔ̃sa ben bwisikunu nu ra n naa gire.
Kam koba ben gere ya ra ka nɛ.
11 A bu nɔni sɔ̃ɔwɔ ben taarɛn sɔ̃.
A bu sureo ben tiin yina sɔɔ.
A bu giro wunɛn wuswaan di,
domi ben durum ya kpã.
Ba maa nun seesi.
12-13 Be ba sãa wunɛgibu, kaa de bu nuku dobu wa.
Kaa de bu katinu kara.
Kaa de bu yɛ̃ɛri. Kaa bu kɔ̃su.
Kaa bu domaru kua.
Kaa bu ganɛ nge tɛrɛru wunɛn kĩrun saabu,
domi ba nun kĩ,
ma ba nun mɛm nɔɔwammɛ.

6

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua ka mɔrɔku. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a ka man mɔru sãa,
adama na nun kanamɔ,
a ku man gerusi, a ku man sɛɛyasia.
3 A nɛn wɔnwɔndu waawo, a man bɛkio,
domi nɛn wasi kun dam mɔ.
Wee na gɔɔ dɔɔ.
4 Nɛn bwɛ̃ra kun kpĩ.
Yinni, sere saa yerà kaa man deri mɛ.

Saa yerà kaa man somiru na.
5 A wurama a man faaba ko.
A man wɔro wunɛn durom sɔ̃.
6 Domi wi u gu u ǹ maa wunɛn bwisikunu mɔ̀.
Wi ba sika u ǹ maa kpɛ̃ u nun sã.
7 Yinni Gusunɔ, weeweenu dera na ǹ dam mɔ.
Wɔ̃kuru baatere nɛn nɔni yĩresu ra n kokumɔwa.
Wɔ̃kuru baatere nɛn kpin yera ra n waarewa.
8 Nɛn nɔni mɔsa swĩin sɔ̃.
Yibɛrɛbara ba man yeni kpuro koosia.
9 Bɛɛ be i kɔ̃sa mɔ̀ kpuro, i doonɔ nɛn min di,
domi na faaba kana.
Yinni Gusunɔ u nɛn wuri nua.
10 U nɛn weeweenu nua.
U nɛn kanaru mwa.
11 Yinni Gusunɔ u koo nɛn yibɛrɛba kamia,
kpa bu sekuru wa.
U koo bu gira,
kpa bu biruku yira wura ka sekuru.

7

1 Womu ge Dafidi u kua sanam mɛ u nuki sankire Kusi Bɛnyamɛɛgiin sɔ̃. Ge wee.
2 Gusunɔ nɛn Yinni, wuna na naanɛ sãa.
A man wɔro be ba man naa giren nɔman di.
3 Kpa bu ku raa man mwa bu kasuku
nge mɛ gbee sunɔ ga ra yaa kasuku,
goo u kun ye wɔre.
4-5 Gusunɔ, nɛn Yinni, wee ba man taarɛ wɛ̃ɛmɔ ba mɔ̀,
na goo torari,
na nɛn kĩnasi bɔrɔ kɔ̃ɔru kua,
na nɛn yibɛrɛ wɔri,
na win yãnu wɔra ka wɔbia.
Adama nà n yen gaa kuan na ka gem,
6 a de nɛn yibɛrɛ u man sɛ̃re u go.
A de u nɛn goru deri mi.
7 Yinni Gusunɔ, a nɛn yibɛrɛ wɔrio ka mɔru.
Be ba kɔ̃rua, a bu sɛɛyasio ka mɔru.
A de a n wãa nɛn bɔkuɔ.
A de a man siria.
8 Yinni Gusunɔ, wee a sɔ̃ wunɛn sina gɔnaɔ.
A de bwesenu nu mɛnnama mi.
A de a nu siri mi.
9 Yinni Gusunɔ, wuna kaa tɔmbu siri.
A man sirio nge mɛ nɛn dɛɛrara nɛ.
A man nɛn gem wɛ̃ɛyɔ.
10 A de tɔn kɔ̃sobun daa yu nɔru ko,
kpa a de gemgibu bu kuura.
Yinni Gusunɔ, a sãawa gemgii.
Wuna a ra tɔnun gɔ̃run gari wɛ̃ɛri.
11 Wuna a ra man ganɛ nge tɛrɛru.
Wuna a ra bèn gɔ̃ru ga dɛɛre faaba ko.
12 Wunɛ, a ra siriwa dee dee.
Yinni Gusunɔ, a maa sɛ̃.
13 Ka mɛ, tɔn kɔ̃so u ku ra win daa deri.
U ra win takobi nɔɔ dɛrewa.
U ra win tɛndu bɛriwa.
U win sɛ̃u sɔre u yĩisi.
14 U tabu yãa gɔɔginu kua.
Ma u sɛ̃ɛ dɔ̃ɔginu kua.
15 U win sɔmburu seewa.
U kɔ̃sa bwisikumɔ. U weesu wĩimɔ.
16 U suura gba gabun sɔ̃,
adama win tiiwa u koo ye wɔri.
17 Kɔ̃sa ye u raa kua kpuro,
win wirɔwa ya koo wɔri.
Win damgii te u raa dɔramɔ,
win wira ta koo kɔra.
18 Yinni Gusunɔ, kon nun siara,
domi a sãa naanɛgii.
Yinni Wɔrukoo, kon nun tɔma ka womu.

8

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Gusunɔ bɛsɛn Yinni,
wunɛn yĩsira kpã handunia kpuro sɔɔ,
na nun tɔmamɔ wunɛn kpãarun sɔ̃
te ta wɔllu gunum kere.
3 Baa bii piiminu ka bii wɛ̃ɛnu nu nun siaramɔ ka womusu.
Nin womu si, su kua nge gbãraru.
Ta wunɛn yibɛrɛba ganua,
a ka be ba nun seesimɔ kamia,
a ka be ba mɔru kɔsiamɔ kamia.
4 Na wɔllun kpãaru mɛɛra te a kua.
Na suru ka kperi wa yi wãa yin ayenɔ.
5 Ma na bwisika na nɛɛ,
mba tɔnu u sãa a n sere ka nùn yaaye,
wara ra n tɔnu a n sere ka nùn nɔɔrimɔ.
6 Wee, a nùn taka kua u ka nun gɛrɛrɛm da.
Wee, a nùn yiiko ka bɛɛrɛ wɛ̃ nge sunɔ.
7-9 Wee, a nùn kua wirugii taka koora kpuro sɔɔ.
Wiya u kpaaku yɛɛ nɔma sikerenɛ.
Wiya u gbeeku yɛɛ nɔma sikerenɛ.
Wiya u gunɔsu nɔma sikerenɛ.
Wiya u swɛ̃ɛ nɔma sikerenɛ,
ka hunde koniba kpuro nim sɔɔ.
10 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wunɛn yĩsira kpã handunia kpuro sɔɔ.

9

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa ka gɔ̃ru yãka. Ge wee.
2-3 Yinni Gusunɔ, kon nun siara ka nɛn gɔ̃ru kpuro.
Kon wunɛn sɔm maamaakigian gari kpara.
Kon womu ko ka nuku dobu.
Yinni Wɔrukoo, kon nun tɔma.
4 Nɛn yibɛrɛba ba nun wa, ba biruku yira wura.
Nɛn yibɛrɛba ba nun wa, ba wɔruka ba gbisuka.
5 Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a sɔ̃ wunɛn sina gɔnaɔ,
a ra siri dee dee.
Wunɛ wi a sɔ̃ wunɛn sina gɔnaɔ,
a man gem wɛ̃.
6 Yinni Gusunɔ, a bwese ni nu ṅ nun yɛ̃ gerusi.
A tɔn kɔ̃sobu kpeerasia.
A ben yĩsa go sere ka baadommaɔ.
7 Yinni Gusunɔ, a nɛn yibɛrɛban wusu kɔsuka.
A ben tii kpeerasia mam mam.
Ba ṅ maa bu yaayamɔ sere ka baadommaɔ.
8-9 Yinni Gusunɔ, a sɔ̃ wunɛn sina gɔnaɔ.
Kaa n sãawa sunɔ sere ka baadommaɔ.
Wuna a handunia kpare gem sɔɔ.
Wuna a tɔmbu sirimɔ dee dee.
10 Yinni Gusunɔ, a sãawa be ba dam dɔremɔn kɔ̃so.
A sãawa be ba kpikiru suan kuku yeru.
11 Yinni Gusunɔ, be ba wunɛn yĩsirun bɛɛrɛ yɛ̃,
ba ra n nun naanɛ sãa.
Be ba nun kasu, a ku ra bu biru kisi.
12 Yinni Gusunɔ u win sina gɔna tɛria Siɔniɔ.
I nùn siaro ka womusu. I win sɔman gari kparo.
I de bwesenu kpuro nu yi nɔ.
13 U ra be ba wuri mɔ̀ yaaye.
U ra be ba nɔni sɔ̃ɔren kanaru nɔ.
U ra be ba bu dam dɔremɔ sɛɛyasie.
14 Yinni Gusunɔ, a man durom kuo.
A mɛɛrio wahala ye na mɔ̀ be ba man tusan sɔ̃.
A man wɔro gɔɔn nɔman di,
15 kpa n kpĩ na n wãa Siɔnin tɔmbun suunu sɔɔ,
na n takaru mɔ̀ ye a man kuan sɔ̃,
na n nuku dobu mɔ̀ faaba ye a man kuan sɔ̃.
16-17 Wee bwese tukunu nu suura gba gabun sɔ̃,
ma nin tii nu wɔri ye sɔɔ.
Nu gabu yina bɛria, ma nin tiin naasu wɔri ye sɔɔ.
Tɔn kɔ̃soba sɔm kɔ̃sunu kua.
Ma ben tii ba nin are wa.
Yinni Gusunɔ u sɔ̃ɔsi ma u ra siri dee dee.
18 Wee ye u koo de n koora.
Tɔn kɔ̃soba koo gbiwa.
Be ba nùn yina ba koo kam ko.
19 Adama u ku ra yãarobu duari.
U ra de wɔnwɔndobu ba n yĩiyɔbu mɔ wi sɔɔ.
20 Yinni Gusunɔ, a seewo.
A ku de bu nɛɛ, tɔnuwa u ka nun kinɛnu mɔ̀.
A ku de bwese tukunu nu nun atafiiru ko.
A bu sɛɛyasio nge mɛ n weenɛ,
21 kpa nu bɛrum soora,
nu gia ma nu sãawa tɔn dirobu.
Yinni Gusunɔ, a seewo.

10

1 Yinni Gusunɔ, sa nɔni sɔ̃ɔre.
Mban sɔ̃na a ka sun toma.
Mban sɔ̃na a kukua.
2 A mɛɛrio nge mɛ tɔn kɔ̃soba tii sue.
Ba yãarobu nɔni sɔ̃ɔmɔ bɛrum sariru sɔɔ.
Ba bu kɔkirimɔ ba suremɔ ben yina sɔɔ.
3 Tɔn kɔ̃soba woo kanamɔ.
Ye ben gɔ̃ru ga binɛ sãa, yera ba ra kasu.
Bà n ye wa, kpa bu Gusunɔ wɔmɛ bu nùn yaakoru koosi.
4 Ben tii suabu sɔɔ, ba ra nɛɛ,
Gusunɔ sari, u ṅ bikiamɔ ye ba mɔ̀.
5 Ye ba nia sãa, ya ra koorewa.
Ba ṅ kpɛ̃ bu Gusunɔn siribu tubu.
Ba ra ben yibɛrɛba yãatam siewa.
6 Kpa bu tii sɔ̃ bu nɛɛ, ba ṅ wɔrumamɔ pai!
Kɔ̃sa gaa kun bu deemamɔ.
7 Bɔ̃ri ka weesu ka gari kɔ̃siya
yi ra n yiba ben nɔsɔ.
Kɔ̃sa ben yara ya ra n wuuwa.
8 Wuun biruɔra ba ra n kukua.
Miya ba ra n tɔmbu yɔɔru bwɛ̃ɛyɛ.
Taarɛ sarirugii goo ù n yara,
bu nùn sɛ̃re bu go.
Dam sarirugii ù n yarima,
bu nùn mwa bu go.
9 Ba ra n kukuawa nge gbee sunɔ ge ga yaa mara.
Bà n dam sarirugii mwa ben yina sɔɔ,
kpa bu nùn gawa bu ka doona,
10 kpa bu nùn sɛ̃suku bu go.
Ben dam bakam mu nùn kamia.

11 Ba ra tii sɔ̃wa bu nɛɛ, Gusunɔ kun ben gari mɔ̀.
U ku ra mɛɛri ye ba mɔ̀.
12 Yinni Gusunɔ, a seewo,
a ku be ba nɔni sɔ̃ɔre duari,
a bu somiɔ.
13 Mban sɔ̃na kaa de tɔn kɔ̃sobu bu nun wɔmɛ
bu nɛɛ, a ku ra bu sɛɛyasie.
14 Yinni Gusunɔ, a ra n yɛ̃ nɔni swãa
te tɔmba mɔ handunia sɔɔ.
A ra bu somi. A ra maa gobekuba nɔɔri.
Yen sɔ̃na ba ra nun tii wɛ̃.
15 A tɔn kɔ̃son dam buo,
a nùn win kɔ̃sa kɔsieyo.
Kpa win nuku kɔ̃suru tu kpe mam mam.
16 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa sina boko sere ka baadommaɔ.
Kaa be ba ǹ nun sãamɔ gira wunɛn tem di.
17-18 Yinni Gusunɔ, a kana nini swaa dakio.
Wɔnwɔndo ù n nun kana, a nùn dam kɛ̃ɛyɔ.
Be ba dam dɔremɔ, bà n nun soka, a bu wɔro.
Be ba gobekuba dam dɔremɔ, a bu sirio,
kpa goo u ku maa de ba n win bɛrum mɔ.

11

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
Yinni Gusunɔ u sãawa nɛn kàrì.
Yen sɔ̃, i ku maa nɛɛ,
n yɔ̃ɔwɔ nge gunɔ n da n kuke guunɔ.
2 Wee tɔn kɔ̃so u win tɛndu bɛri,
u win sɛ̃u sɔri u ka taarɛ sarirugii to yam wɔ̃kuru sɔɔ.
3 Sanam mɛ dunia kpuro sankira,
mba gemgii u koo maa kpĩ u ko.
4 Adama i n yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ u wãa win sãa yee dɛɛrarɔ,
ma u win sina gɔna swĩi wɔllɔ.
5 U ra tɔn kɔ̃so ka maa tɔn geon daa wɛ̃ɛri,
kpa u n dam diobu tusa.
6 Ben are wee.
U ra bu sɛɛyasie ka dɔ̃ɔ ka sɔ̃ɔ bisu ka woo bɔkɔ.
7 Adama u ra gemgii dam koosie,
domi win tii u sãawa gemgii,
u ra maa daa gea kã.

12

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua ka mɔrɔku. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a na a sun faaba ko.
Wee gemgiba doona.
Naanɛgii goo maa sari handunia sɔɔ.
3 Weesa baawure u ra n win winsim kuammɛ,
u n nùn nɔni wɔ̃kumɔ ka gari dori.
4 Yinni Gusunɔ, a be ba tɔmbu fufu mɔ̀n nɔsu kɔruo.
A be ba gari gerumɔ ka tii suabu marisio.
5 Domi ba gerumɔ ba mɔ̀,
ba ra wa ye ba kĩ ben nɔɔ dobun saabu,
ba gari gerubu yɛ̃,
ba ǹ goon bɛrum mɔ.
6 Adama Yinni Gusunɔ, a nɛɛ,
a wɔnwɔndo be ba dam dɔremɔ waamɔ.
A sãaro be ba weeweenu mɔ̀ waamɔ.
A be ba yãatam siemɔ waamɔ.
Tɛ̃, kaa se a be kpuro faaba ko.
7 Yinni Gusunɔ, wunɛn gari yi dɛɛrewa.
Yi sãawa nge sii gee si ba sɔwa nɔn nɔɔba yiru.
Yinni Gusunɔ, na yi naanɛ sãa.
8-9 Wee tɔn kɔ̃sobu ba wãa yam kpuro.
Ma tɔmba sankiramɔ ba dɔɔ.
Yinni Gusunɔ, a sun kɔ̃suo.
A sun gbaro ben nɔman di.

13

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, sere domma kaa n man duari.
Sere domma kaa n man wuswaa berue.
3 Sere domma kaa n dera na n bwisikumɔ nɛn gɔ̃ruɔ.
Sere domma kaa n dera na n nuki sankire.
Sere domma kaa n dera nɛn yibɛrɛ u n man taare.
4 Yinni Gusunɔ, a suuru koowo.
A man wisio. A man dam kɛ̃ɛyɔ.
A de nɛn nɔni yi gella.
A ku de n gbi.
5 A ku de nɛn yibɛrɛba bu man kamia,
kpa bu woo kana.
A ku de na n bãarimɔ,
kpa ba n nuku dobu mɔ̀.
6 Na nun naanɛ sãa domi a man kĩ sere ka baadommaɔ.
Na nun naanɛ sãa domi a man gea kua.
Na nun naanɛ sãa domi a man faaba kua.
Yen sɔ̃na na nuku dobu mɔ.
Wuna kon siara ka womusu.

14

(I maa mɛɛrio 53)

1 Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.
Wee nge mɛ gari bakasu su sãa.
Su ra nɛɛ, Gusunɔ sari.
Su sankire.
Su kom kɔ̃sum mɔ̀.
Sin gagu sari ge ga gea mɔ̀.
2 Yinni Gusunɔ u tɔmbu mɛɛrima saa wɔllun di,
u ka wa goo ù n wãa u bwisi mɔ,
u ka wa goo ù n wãa u nùn sãamɔ.
3 Adama u wa, be kpurowa ba kɔ̃ɔre,
be kpurowa ba sankire,
be kpurowa ba kɔ̃sa mɔ̀.
Baa ben turo kun gea mɔ̀.
4 Ye u wa mɛ, yera u tii bikia u nɛɛ,
kɔ̃san kowo be, ba ɲ̀ yɛ̃ru mɔ?
Wee ba nɛn tɔmbu gbɛnimɔ,
ben goo kun man sãamɔ.
5 Yen sɔ̃, kon de bu diiri gem gem
domi ko na n wãa be ba man mɛm nɔɔwammɛn suunu sɔɔ.
6 Bɛɛ kɔ̃san kowobu, i sãarobun himba sankumɔ,
i bu sekuru dokemɔ.
Adama Yinni Gusunɔ u bu kɔ̃su.
7 Yinni Gusunɔ, na nun kanamɔ,
a de faaba kowo goo u yari Siɔnin di
u Isireliba, Yakɔbun bweseru yara dɛsirun di,
kpa ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
À n kua mɛ,
anna a nuku dobu wa bi ba koo ko mi.

15

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wara koo du wunɛn sãa yerɔ.
Wara ko n wãa guu te a gɔsan mi.
2 Wiya wi u sĩimɔ dee dee, u gea mɔ̀,
u gem gerumɔ win gɔ̃ruɔ,
3 u ku ra goo kɔ̃sa mani,
u ku ra win tɔnusi tore,
u ku ra win beruse wĩ,
4 u ra be ba Gusunɔ nasie bɛɛrɛ wɛ̃,
u ra wi Gusunɔ u yina kam mɛɛri,
u ra win nɔɔ mwɛɛru yibie baa ɲ̀ n mɛren na n nùn sãa,
5 u ku ra tɔmbu gobi nim dokeye,
u ku ra kɛ̃ru mwɛ u ka seeda weesugia di.
Wi u sĩimɔ nge mɛ, u ɲ̀ sokuramɔ pai.

16

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna na naanɛ sãa.
Wunɛn miya kon kuku yeru wa.
A man kɔ̃suo.
2 Wuna na sɔ̃ɔmɔ ma a sãa nɛn Yinni.
Wunɛ turowa a ra man gãa geenu wɛ̃.
3 Be ba nun mɛm nɔɔwammɛ tem mɛ sɔɔ, bera ba bɛɛrɛ mɔ.
Be sɔɔra nɛn kĩru kpuro wãa.
4 Adama be ba bũnu sãamɔ, ba tii nuku sankiranu sosiammɛwa.
Na ɲ̀ ka bu bũu yãkunu mɔ̀.
Na ɲ̀ bũu nin yĩsiru sokumɔ.
5 Yinni Gusunɔ, wuna a ra man wɛ̃ yèn bukata na mɔ.
Wuna a maa yɛ̃ ye n koo man deema.
6 Wuna kaa man tubi gea wɛ̃.
Ka gem na nuku dobu mɔ.
7 Yinni Gusunɔ, wuna na siaramɔ yèn sɔ̃ a ra man bwisi kɛ̃.
Wuna na siaramɔ yèn sɔ̃ a ra man kirɔ ko baa ka wɔ̃kurɔ.
8 Wuna na ra n mɛɛra baadomma.
Wuna a ra n wãa ka nɛ.
Wuna a ra n man kɔ̃su.
Gãanu kun kpɛ̃ nu man sura.
9 Nɛn nukura do.
Nɛn bwɛ̃ra yɛmia.
Nɛn wasi koo wɛ̃ra bɔri yɛndu sɔɔ.
10 Domi ko na n ka nun wãa.
A ɲ̀ nɛn hunde derimɔ gɔribun wãa yerɔ.
A ɲ̀ wuramɔ wunɛn kĩnasin wasi yi kɔ̃si.
11 Adama kaa man wãarun swaa sɔ̃ɔsi.
Wunɛn miya kon yɛ̃ɛri.
Wunɛn miya kon nuku dobu ko bi bu ɲ̀ kpeemɔ.

17

1 Dafidin kanaru.
Yinni Gusunɔ, a nɛn weeweenu nɔɔwɔ,
na kĩwa a man gem wɛ̃.
Yinni Gusunɔ, a swaa tem kpĩiyɔ a nɔ,
wunɛn somira na kĩ.
A nɛn kanaru nɔɔwɔ,
nɛn gɔ̃run diya ta wee.
2 A man sirio,
a yɛ̃ ma na gem mɔ.
3 Wɔ̃kuru, a na nɛn mi,
a wɛ̃ɛra ye na bwisikumɔ,
a wɛ̃ɛra ye na gerumɔ,
adama a ɲ̀ toraru garu wa.
4 A wa ma nɛn daa ya ɲ̀ tia ka gabugia.
Na wunɛn gari mɛm nɔɔwa.
Na ɲ̀ tɔn kɔ̃sobun yira swĩi.
5 Na yɔ̃rawa dim dim wunɛn swaa sɔɔ.

Na ɲ̀ gɛrare yen min di.
6 Tɛ̃, wuna na soku, Yinni Gusunɔ.
A man wisio.
A nɛn gari nɔɔwɔ.
7 A man wunɛn durom bakam sɔ̃ɔsio,
domi a ra be ba nun naanɛ sãa wɔre ben yibɛrɛban nɔman di.
8 A nɛn laakari koowo
nge mɛ tɔnu u ra n win nɔnin laakari mɔ.
A man beruo
nge mɛ gua ya ra yen binu bere yen kasa sɔɔ.
9 Domi tɔn kɔ̃soba man nɔni sɔ̃ɔmɔ,
yibɛrɛba ba man sikerenɛ, ba kĩ bu man go.
10 Ba nuki sosu ba ɲ̀ wɔnwɔndu mɔ.
Ba gari mɔ̀ ka tii suabu.
11-12 Be wee ba sãa nge gbee sunɔ ge ga yaa mara gu kasuku.
Ba nɛn yira swĩi.
Ba man naamwɛ ba kooro bure,
ba man nɔni girari bu ka man gaba bu sura.
13 Yinni Gusunɔ, a seewo a bu wɔri,
a ben dam buo.
A man wɔro ben nɔman di.
A bu goowo ka wunɛn takobi.
14 A ben wãarun dɛ̃ɛbu kawo.
A de bu ben daa kɔ̃sa kpuron are wa,
kpa yi n bu wãasi sere ka ben bibun bibɔ.
15 Adama nɛ, nà n seewa, kon wunɛn wuswaa wa yèn sɔ̃ na dɛɛre,
kpa na n nuku dobu yiba.

18

(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 22)

1 Womu ge Dafidi, Yinni Gusunɔn sɔm kowo u wom kowobun wirugii kua. Gari yiniwa u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa sanam mɛ u nùn wɔra saa win yibɛrɛban nɔman di, n mam nɛɛre Sɔɔlu. U nɛɛ,
2 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn dam. Wuna na kĩ.
3 A sãawa nge kpee baa yè sɔɔ kon kuke.
A sãawa nɛn kuku yee naanɛgiru.
Wuna a sãa nɛn Yinni wi u man yakia.
Wuna a sãa nɛn tɛrɛru.
Wunɛn dama mu man wɔra.
Wuna a sãa nɛn kàrì.
4 I ka man Yinni Gusunɔ siaro.
Nà n nùn nɔɔgiru sue na faaba kana,
u ra man wɔrewa nɛn yibɛrɛban nɔman di.
5 Gɔɔ raa man bɔkua,
u ka man doonɔ nge nim tori baka.
6 Gɔribun wãa yera man tɛ̃kua,
gɔɔ man taa bɛrie.
7 Ma na nɔɔgiru sua nɛn nuku sankiraru sɔɔ,
na Yinni Gusunɔ soka.
Ma u nɛn nɔɔ nua saa win wãa yerun di.
Mɛya maa nɛn weeweenu wɔri win swasɔ.
8 Tem mu yĩira, ma guunu diira,
yèn sɔ̃ Yinni Gusunɔ u mɔru bɛsira.
9 Ma win mɔru seewa nge wiisu,
ma ya yabura nge dɔ̃ɔ yara,
ma ya yarimɔ win nɔɔn di nge dɔ̃ɔ buri.
10 U dera wɔlla ka tem dɛbɛ dɛbɛ kua,
ma u sarama u guru wii bakaru taakumɔ.
11 U wɔllun kɔ̃so goo sɔni nge duma.
Ma u bɛllimɔ woo sɔɔ.
12 U kukua yam wɔ̃kuru sɔɔ,
ma guru wii sinumginu nùn wukiri.
13 Win wuswaaɔ yam bururam mu wãa.
Min diya gura nɛmɔ ka guru kpenu ka dɔ̃ɔ buri.
14 Win nɔɔ ga nɔɔra wɔllun di nge guru gbãsukubu.
Ma guru kpenu nɛɛramɔ ka dɔ̃ɔ buri.
15 U nɛn yibɛrɛba yarinasia ka guru kpenu ni nu sãa nge sɛ̃ɛnu.
U bu gira baama ka guru maakinu.
16 U wɛ̃ru wura, yibɛrɛba ba nanda.
Ma guru woo bɔkɔ ga daanu gberasia.
Ma dunian kpɛɛkpɛɛku ga sɔ̃ɔsira.
17 Ma u win nɔmu dɛmiama wɔllun di
u man nɛnua u yara nim bwee bakarun di.
18 U man wɔra yibɛrɛban nɔman di.
Yibɛrɛ be, ba man dam kere,
ma ba man tusa.
19 Yibɛrɛ be, ba man wɔriwa nɔni swãarun saa sɔɔ.
Adama Yinni Gusunɔ u kua nɛn tãsi yeru.
20 U man wɔra ben nɔman di,
na n ka tii mɔ,
domi u man kĩ.
21 U man domaru kua yèn sɔ̃ na dɛɛre.
U man domaru kua yèn sɔ̃ na gem swĩi.
22 Na win wooda mɛm nɔɔwa.
Na ɲ̀ nùn seesi.
23 Na win wooda kpuro swĩi.
Na ɲ̀ win gere yinɛ.
24 Na nɛn tii nɛnua
kpa n ku ra ka durum ko.
Na sãawa dee dee win wuswaaɔ.
25 Yen sɔ̃na u man kɔsia nge mɛ nɛn daa gea nɛ.
U man kɔsia nge mɛ nɛn gɔ̃ru ga dɛɛram nɛ.
26 Sà n sãa naanɛgibu, kaa n sun sãawɛwa naanɛgii.

Sà n sãa gemgibu, kaa n sun sãawɛwa gemgii.
27 Sà n sãa dɛɛrobu, kaa n sun sãawɛwa dɛɛro.
Sà n maa sãa keetagibu, kaa n sun sãawɛwa keetagii.
28 Yinni Gusunɔ, wunɛn tiiwa a ra tɔn be ba tii kawe faaba ko.
Wunɛn tiiwa a ra be ba tii sue kawe.
29 Yinni Gusunɔ, a sãawa nɛn fitila.
A ra man yam bururasie.
30 A ra man dam kẽ n ka kpĩ n yibɛrɛ be ba tabu yãnu mɔ wɔri,
kpa n yɔ̃ n ben gbãraru sure.
31 Ye Yinni Gusunɔ u mɔ̀, ya ra n dɛndewa.
Bwisi geeya u ra tɔnu kẽ.
U sãawa be ba nùn naanɛ sãan tɛrɛru.
32 Gusunɔ turowa u wãa.
Wi turowa u sãa bɛsɛn Yinni.
Wi turowa u koo sun kɔ̃su.
33 Wiya u ra man dam kẽ.
Wiya u ra man swaa gea sure,
34 kpa u de nɛn naasu su n sãu nge nɛmu,
na n ka yɔ̃ dim dim guuru wɔllɔ.
35 Wiya u ra man tabu sɔ̃si.
Wiya u ra man dam kẽ n ka tɛndu gawa te ta bɔ.
36 Yinni Gusunɔ, wuna a ra man faaba ko nge tɛrɛru.
Wuna a ra man bere ka wunɛn dam bakam.
Wunɛn durom saabuwa na ka kua damgii.
37 Nà n duka mɔ̀, a ra de na n sãu.
Nà n duka mɔ̀, na ku ra maa sokure.
38 Nà n nɛn yibɛrɛba naa gire,
wuna a ra de n bu naamwɛ.
Wuna a ku ra de n gɔsirama
na kun bu kpeerasie.
39 Na ra bu suririwa temɔ n kɔsuku
kpa bu kpana bu se.
40 Yinni, wuna a ra man dam kẽ n ka tabu ko.
Wuna a ra man nasara wẽ nɛn yibɛrɛban wɔllɔ.
41 Wuna a ra de nɛn yibɛrɛba bu man biru kisi.
Wuna a ra de n be ba man tusa kpeerasia.
42-43 Na ra bu munkuwa kpa bu ko nge tua.
Na ra bu taakuwa kpa bu ko nge pɔtɔkɔ.
Yinni Gusunɔ, bà n nɔɔgiru sua ba faaba kana,
a ku bu faaba ko.
Bà n somiru kana, a ku bu wisi.
44 Yinni Gusunɔ, wuna a man wɔra
be ba man seesin nɔman di.
Wuna a man kua bwese tukunun wirugii.
Wuna a dera ba man yoru diiyammɛ.
45 Bà n yande nɛn gari nua, ba ra n man mɛm nɔɔwammɛwa.
Bà n man wa, ba ra n man sãamɔwa.
46 Bà n man wa, ba ra nandewa.
Bà n man wa, ba ra yarimɛwa ben kuku yerun di ba n diirimɔ.
47 Yinni Gusunɔ u wãa.
I nùn siaro. Wiya u sãa nge kperu mi na ra kuke.
I nùn bɛɛrɛ wẽɛyɔ. Wiya u man faaba kua.
48 Wiya u ra man mɔru kɔsie nɛn yibɛrɛban mi.
Wiya u ra de bwesenu nu man yiira.
49 Wiya u ra de n kisira yibɛrɛban nɔman di.
Yinni, a man wɔlle sua ben wuswaaɔ.
Wuna a man faaba kua tɔn kɔ̃sobun nɔman di.
50 Yen sɔ̃na kon womusu ko ka wunɛn yĩsiru.
Wuna kon siara bwesenun suunu sɔɔ.
51 Yinni Gusunɔ, a man gɔsa a kua sunɔ.
Wuna a man nasara baka wẽ.
Na yẽ ma kaa n nɛ Dafidi durom sɔ̃ɔsimɔ
nɛ ka nɛn bweseru sere ka baadommaɔ.

19

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Wɔllu ka kperi yi Gusunɔn yiiko sɔ̃ɔsimɔ.
Sɔ̃ɔ ka suru ba Gusunɔn bɛɛrɛ sɔ̃ɔsimɔ.
Ka win nɔma u saaba yi yi.
3 Tɔ̃ru baatere ta ten seeda dimɔ.
Wɔ̃kuru baatere ta ten areru dimɔ.
4 Adama n ǹ ka nɔɔ gagu,
n ǹ ka gari gɛɛ,
n ǹ ka barum gam.
5 Ka mɛ, ba yiiko yen seeda nɔɔmɔ handunia kpuro sɔɔ.
Ba ye mɛɛra handunian goonu nnɛ sɔɔ.
A sɔ̃ɔ mɛɛrio.
Wɔllu miya Gusunɔ u nùn wãa yeru kua.
6 U n yara u ra n sãawa nge kurɔ kpaon durɔ.
U n sĩimɔ u ra n sãawa nge tabu durɔ.
7 U ra yariwa wɔllun bee tia,
kpa u du bera giɔ.
U n sĩimɔ, gãanu sari ni nu koo win yam susuru suuri.

8 Yinni Gusunɔn gari yi yiba.
Yi ra tɔnu wãaru ka dam wẽ.
Yinni Gusunɔn nɔɔn gari yi naanɛ mɔ.
Yi ra yɛ̃ru sarirugii bwisi kẽ.

9 Yinni Gusunɔn gere ya dɛnde.
Ya ra tɔnu nuku dobu wɛ̃.
Yinni Gusunɔn sɔ̃ɔsiru ta dɛɛre.
Ta ra tɔnu yam waasie.
10 Yinni Gusunɔn sãaru ta sãa gem.
Ta ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Ye Yinni Gusunɔ u yi, ya sãawa dee dee,
ya ra tɔmbu kpuro siriwa.
11 Domi win gari yi wura gea kere.
Win gere ya tim gɔm dobu kere.
12 Nà n win gari yi swĩi,
yi ra man kirɔ ko.
Nà n win woodaba mɛm nɔɔwa,
na ra yen arufaani wa.
13 Ka yen de kpuro tɔnu koo kpĩ u win toranu kpuro tubu?
Yinni Gusunɔ, a man dɛɛrasio nɛn tora ni na ɲ̀ tuban di.
14 A ku maa de n durum ko ka degangam.
A ku de yu man dɔɔrɛ ko,
kpa na n durum bakan taarɛ mɔ.
Adama a de na n dɛɛre.
15 Yinni Gusunɔ, a de a n sãa nɛn kuku yeru.
Yinni Gusunɔ, a man faaba koowo durum kpuron di.
A de nɛn gari yi nun wɛ̃re.
A de nɛn bwisikunu nu nun wɛ̃re.

20

1 Kana te wom kowobun wirugii u kua Dafidin sɔ̃.
2 Gusunɔ, Yakɔbun Yinni, a sina boko swaa dakio sanam mɛ u kanaru mɔ̀.
A nùn kɔ̃suo sanam mɛ u wãa nɔni swãaru sɔɔ.
3 Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a wãa wunɛn sãa yee dɛɛrarɔ te ta wãa Siɔniɔ,
a sina boko somima, kpa a n yɔ̃ win biruɔ.
4 A win kɛ̃nu kpuro yaayo,
kpa a win yãkunu kpuro mwa.
5 A nùn wɛ̃ɛyɔ ye win gɔ̃ru ga kĩ kpuro,
kpa a de win himba kpuro yu koora.
6 A de ye u nun bikia kpuro yu koora,
kpa bɛsɛ kpuro su yɛ̃ɛri sina bokon nasaran sɔ̃,
kpa su wunɛn yĩsiru wɔlle sua.
7 Tɛ̃, na yɛ̃ ma wuna a sina boko gɔsa,
a ra maa nùn somi.
Wuna a ra win kanaru nɔ saa wɔllun di,
kpa a nùn nasara wɛ̃ ka wunɛn dam bakam.
8 Gaba ben tabu kɛkɛba ka ben dumi naanɛ sãa,
adama bɛsɛ, wunɛ Yinni Gusunɔwa sa naanɛ sãa.
9 A de tɔn be, bu dam bia bu wɔruku,
adama a sun dam sosio bɛsɛ, su ka yɔ̃ra dim dim.
10 Yinni Gusunɔ, a bɛsɛn nɔɔ nɔɔwɔ sanam mɛ sa nun soku.
A sina boko somiɔ.

21

1 Womu ge wom kowobun wirugii u kua Dafidin sɔ̃.
2 Yinni Gusunɔ, sina boko u nuku dobu mɔ wunɛn dam sɔ̃.
U ra yɛ̃ɛri wunɛn somirun sɔ̃.
3 Domi a nùn wɛ̃ ye win gɔ̃ru ga kĩ.
A ɲ̀ nùn yinari ye u nun bikia.
4 Wee, a ka nùn doma geeru naawa.
A nùn furɔ wuraguu dokea a kua sina boko.
5 U nun bikia a win wãaru dakaa daasia,
ma a tu dakaa daasia n ka tɛ.
6 Wunɛn somirun saabuwa win bɛɛrɛ ya ka kpɛ̃a.
Wunɛn faaban saabuwa u ka girima baka wa.
7 Wunɛn domara ko n wãa ka wi sere ka baadommaɔ.
A ra n wãa ka wi baadomma,
kpa u n nuku dobu mɔ.
8 Yinni Wɔrukoo, sina boko u nun naanɛ sãa.
Wunɛn durom saabu a ɲ̀ derimɔ u sokura.
9-10 Sina boko, dɔma te kaa tii sɔ̃ɔsi,
kaa wunɛn yibɛrɛba nɔma turi,
kaa be ba nun tusa nɔma turi,
kaa bu doke dɔ̃ɔ bwee bakaru sɔɔ.
Yinni Gusunɔn mɔru ya sãawa nge dɔ̃ɔ boko.
Dɔ̃ɔ wi, u koo bu mwa.
11 Kaa de ben bibu bu gbi.
Kaa de ben bweseru tu nɔru ko handunia yeni sɔɔ.
12 Bà n nɔɔ tia kua bu ka nun kɔ̃sa kua,
ya ɲ̀ koorɔ.
13 A wunɛn tɛndu bɛrio a bu twee.
Ba koo nun biru kisi.
14 Yinni Gusunɔ, a seewo.
Sa ko nun womu kua wunɛn dam sɔ̃.
Sa ko nun tɔma wunɛn yiikon sɔ̃.
Yinni Gusunɔ, a seewo.

22

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua. U nɛɛ,

2 Gusunɔ, nɛn Yinni, mba n kua a ka man
deri.
Mban sɔ̃na a ɲ̀ man swaa daki
sanam mɛ na nun weeweenu koosimɔ.
Mban sɔ̃na a ɲ̀ man faaba kue.
3 Mban sɔ̃na a ku ra man wurari
sanam mɛ na nun soka sɔ̃ɔ sɔɔ.
Mban sɔ̃na a ku ra man wisi
sanam mɛ na nun kana wɔ̃kuru.
4 Wuna a sere sãa Dɛɛro, a sɔ̃ wunɛn sina
kitarɔ.
Isireliba ba nun tɔmamɔ.
5 Wuna bɛsɛn sikadoba ba naanɛ kua,
ma a bu yakia.
6 Ba nun somiru kana, ma a bu faaba kua.
Ba nun naanɛ kua, ma a bu sekuru yara.
7 Adama nɛ, na maa sãawa tɔnu mi?
Aawo, na sãawa nge kɔkɔbu.
Ma tɔmba man yaakoru mɔ̀,
ba man gɛma.
8 Be ba man wa kpuro,
ba ra n man yɛ̃ɛmɔwa,
ba n man nɔɔ swiikinu mɔ̀,
ba n wii gimanu koosimɔ, ba n mɔ̀,
9 na nɛn tii Gusunɔ nɔmu sɔndia.
Mban sɔ̃na u ɲ̀ man faaba kue.
U n man kĩn na, mban sɔ̃na u ɲ̀ man yakie.
10 Adama Yinni Gusunɔ, wuna a man yara
nɛn mɛron nukurun di.
Wuna a man bwɛ̃ɛ dora wɛ̃ ye na nɛn mɛron
bom nɔrumɔ.
11 Wuna a man kɔ̃su saa mìn di ba man
mara.
Wuna a sãa nɛn Yinni saa nɛn mɛron nuku-
run di.
12 A ku ka man tonda,
domi nɔni swãara man turuku koosima.
Goo maa sari wi u koo man somi.
13 Yibɛrɛ dabinu nu man sikerenɛ
nge naa kinɛ ni nu gɔbu.
Ba man kooro bure nge Basanin kɛtɛ gɔbi.
14 Ba man kukirisimɔ
nge gbee sunɔ ge ga yaa kasu.
15 Nɛn dam mu doona
nge nim mɛ mu yari yani sɛɛri sɔɔ.
Nɛn kukunun gbin gbinka kpuro sɔsikiana.
Nɛn mwia doona nge gum mɛ mu yanda.
16 Nɛn gɔ̃ru ga gbera nge sɔndu,
ma nɛn yara ya nɛn daro mani.
Na kpĩ yanim sɔɔ nge goru.
17 Domi yibɛrɛ dabina nu man kooro bure
baama
nge gbeeku bɔ̃nu.
Ba nɛn nɔma ka nɛn naasu yabura.
18 Na woore sere nɛn kukunu kpuro nu
sɔ̃ɔsire.
Tɔmbu ba man mɛɛra ba nɔɔ yaare.
19 Ba nɛn yãnu bɔnu mɔ̀ ben tii tiinɛ sɔɔ.
Ma ba nɛn yabe bakaru tɛtɛ toosimɔ.
20 Wunɛ Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn dam.
A kun ka man tonde mɛ.
A na fuuku a man faaba ko.
21 A man wɔro yibɛrɛban takobin di.
Ba dam mɔ nge gbeeku bɔ̃nu.
A nɛn wãaru wɔro ben nɔman di.
22 Ba man wɔrimɔ nge gbee sinansu.
Ba man kooro buremɔ nge kɛtɛ gbeekinu.
23 Kon nɛgibu kpuro wunɛn gari sɔ̃.
Kon nun siara mi ba mɛnnɛ.
24 Yakɔbun bweseru, bɛɛ be i Yinni Gusunɔ
nasie,
i nùn siaro.
Bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru, i nùn tɔmɔ.
Bɛɛ Isireliba, i nùn sãawɔ.
25 Domi u ku ra nɔni swãarugiin wahala
yaakoru ko.
U ku ra maa ye atafiiru ko.
U ku ra nùn biru kisi.
U ra win sokuru wurewa.
26 Kon nun siara sanam mɛ be ba nun nasie
ba mɛnnɛ.
Kon nɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia ben baawuren
wuswaaɔ.
27 Sãarobu ba koo di bu debu.
Be ba Yinni Gusunɔ kasu, bera ba koo nùn
siara.
Kpa ben hunde yu dakaa da.
28 Handunian goonu nnɛn tɔmbu ba koo
Yinni Gusunɔ yaaya
kpa bu gɔsirama win mi.
Bwesenu kpuro nu koo yiira win wuswaaɔ.
29 Domi Yinni Gusunɔwa u sãa sunɔ.
U bandu dii bwesenu kpuron wɔllɔ.
30 Baa handunian damgibu ba koo nùn
kpuna.
Tɔmbu kpurowa ba koo nùn yiira.
31-32 Be ba koo marura, ba koo bu Yinni
Gusunɔn gari sɔ̃.
Be ba ɲ̀ gina nɛ dunia sɔɔ, ba koo win gari
kpara,
kpa bu ben bibu sɔ̃ ye u win tɔmbu kua,
kpa be kpuro bu nùn sã.

23

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ wuna a sãa nɛn kparo,
na sãawa nge wunɛn yãaru.
Na ɲ̀ gãanu bie.

2 Wuna a ra ka man de mi yaka bekusu wãa.
Wuna a ra ka man de mi nim mu maari.
Kpa a man wɛ̃rasia mi.
3 A ra de nɛn dam mu wurama,
a ra man sure swaa gea sɔɔ,
wunɛn yĩsirun bɛɛrɛn sõ.
4 Nà n sĩimɔ yam wɔ̃ku bakaru sɔɔ,
na ǹ kɔ̃sa nasie,
yèn sõ, a ka man wãa.
Wunɛn dɛka ya ra man kpare.
Wunɛn bokura ta ra man gbare.
Yeniwa ya ra man dam kɛ̃.
5 Yinni, baa yibɛrɛba bà n man sikerenɛ,
a ra man dam koosie ka bɛɛrɛ,
a turare gumgia wisi nɛn wirɔ,
a dĩa bwese bweseka yi nɛn wuswaaɔ,
a nɛn nɔra yibia pɛrɛrɛ.
6 Yinni Gusunɔ, na yɛ̃ ma tɔ̃ɔ baatere
kaa man tɔn geeru sɔ̃ɔsi nɛn wãaru sɔɔ.
Tɔ̃ɔ baatere kaa man gea kua nɛn wãaru sɔɔ.
Kpa na n wãa wunɛn mi sere ka nɛn gɔɔwɔ.

24

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna a tem mɔ ka ye ya wãa mɛ sɔɔ.
Wuna a handunia mɔ ka yen hunde koniba kpuro.
2 Wuna a tem kpɛɛkpɛɛku swĩi nim wɔ̃ku sɔɔ.
Wuna a mu bɔnu kua ka daanu.
3 Wara u koo kpĩ u yɔ wunɛn guurɔ
mi wunɛn wãa yee dɛɛrara wãa.
4 Wi u koo yɔ mi,
wiya wìn gɔ̃ru ga dɛɛre.
Wiya wìn nɔma ya sãre.
Wiya wi u ku ra weesu swĩi.
Wiya wi u ku ra bɔ̃re u ka tɔnu nɔni wɔ̃ke.
5-6 Wiya wi u wunɛ Gusunɔ, Yakɔbun Yinni soku.
Wi u sãa nge mɛ,
wiya kaa domaru kua.
Wiya kaa faaba ko.
Wiya kaa gem wɛ̃.
7 Bɛɛ wuun kɔ̃sobu, i kɔnnɔ gunum sosio.
I Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔ kɛniɔ.
I de sina boko bɛɛrɛgii u du.
8 Wara u sãa sina boko wi.
Yinni Gusunɔwa.
U dam mɔ, u yiiko mɔ,
u sãawa tabu durɔ damgii.
9 Bɛɛ wuun kɔ̃sobu, i kɔnnɔ gunum sosio.
I Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔ kɛniɔ.
I de sina boko bɛɛrɛgii u du.
10 Wara u sãa sina boko wi.
Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa.
Wiya sina boko bɛɛrɛgii.

25

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna na soku.
Wee na yiire na nun kanamɔ.
2 Na nun naanɛ sãa.
A ku de n sekuru wa.
A ku de nɛn yibɛrɛba bu man yɛ̃ɛ.
3 Be ba nun naanɛ sãa ba ǹ sekuru wasi,
adama be ba ǹ ka nun yɔ̃, ba koo sekuru wa.
4 Yinni Gusunɔ, na nun kanamɔ,
a man wunɛn swaa sɔ̃ɔsio.
A man sɔ̃ɔsio nge mɛ kon sĩ ye sɔɔ.
5 Nɛn Faaba kowo, a man kparo gem swaa sɔɔ.
A man keu koowo.
Domi wuna na naanɛ sãa baadomma.
6 Yinni Gusunɔ, na nun kanamɔ,
a wunɛn durom ka wunɛn wɔnwɔndu yaayo,
ye a man sɔ̃ɔsi yellun di.
7 A ku maa yaaya durum ye na kua nɛn aluwaasiru sɔɔ.
A ku nɛn mɛm nɔɔbu sariru mɛɛri.
A man yaayo wunɛn wɔnwɔndu ka wunɛn tɔn geerun sõ.
8 Yinni Gusunɔ, a sãawa tɔn geo.
A maa sãawa gemgii.
A ra durumgii swaa gea sɔ̃ɔsi.
9 A ra be ba tii kawe swaa gea sɔ̃ɔsi,
kpa a bu kpara ye sɔɔ.
10 Domi be ba wunɛn arukawani nɛni,
ma ba wunɛn woodaba swĩi,
a bu kĩ, a maa sãa naanɛgii ben mi.
11 Yinni, wunɛn yĩsirun sõ,
a nɛn durum wɔko domi ya kpã.
12 Na yɛ̃ ma wi u nun nasie,
wiya a ra swaa sɔ̃ɔsi ye u koo kpe.
13 Wiya u ko n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Win bwesera ta koo tem mɛ tubi di.
14 Yinni Gusunɔ, wi u nun nasie,
wiya a ra wunɛn asiri sõ.
Wiya a ra wunɛn arukawanin woodaba giasie.
15 Na yɛ̃ ma wuna a ra nɛn naasu yare saa yinan di.
Yen sɔ̃na ko na n nun mɛɛra baadomma.
16 Yinni Gusunɔ, a nɛn wɔnwɔndu waawo.

Wee, ba man deri, na wãa nuku sankiranu sɔɔ.
17 A man tu wunɔ.
A man yaro nɔni swãarun di.
18 A nɛn wahala mɛɛrio.
Wee, na wɔnwɔndu soore.
A nɛn durum wɔko.
19 A mɛɛrio nge mɛ nɛn yibɛrɛba ba dabi,
ba man tusa ba kɔ̃rua.
20 A man wɔro, a man kɔ̃suo.
A ku de n sekuru wa domi na kukua wunɛn mi.
21 A man somiɔ na n ka dɛɛre.
A man somiɔ na n ka wãa gem sɔɔ.
Wuna na naanɛ sãa,
kaa man kɔ̃su.
22 Gusunɔ, a wunɛn tɔmbu Isireliba yaro ben nɔni swãaru kpuron di.

26

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna na naanɛ sãa mam mam.
Na sĩimɔwa dee dee wunɛn woodaba sɔɔ.
A man gem wɛ̃ɛ̃yɔ.
2 A nɛn bwisikunu ka nɛn bwɛ̃ra sirio.
A man wɛ̃ɛrio kpa a man gia.
3 Domi wunɛn kĩra na nɔni girari.
Ma na sĩimɔ wunɛn durom sɔɔ.
4 Yen sɔ̃na na ku ra ka tɔn kɔ̃sobu sinɛ.
Mɛya na ku ra maa ka murafitiba sĩ.
5 Na kɔ̃san kowobu tusa.
Na ku ra ka bu sinɛ.
6 Na ra nɛn nɔma niɛwa n ka sɔ̃ɔsi ma na ṅ taarɛ mɔ.
Na ra de n nun sã na n wunɛn yãku yeru sikerenamɔ,
7 na n nun siaramɔ,
na n wunɛn sɔm maamaakiginun gari kparamɔ.
8 Na ra kã n da wunɛn sãa yerɔ
domi miya a ra n wãa wunɛn yiikon girima sɔɔ.
9 Yinni Gusunɔ, a ku de n gbi ka durumgibu sannu.
A ku de n kam ko ka be ba tɔmbun yɛm yarimɔ sannu.
10 A ku man siri ka be ba daa kɔ̃sa mɔ̀ sannu.
A ku man siri ka be ba ra nɔm biran kɛ̃nu mwɛ sannu.
11 Na sĩimɔwa dee dee wunɛn woodaba sɔɔ.
Yinni Gusunɔ, a man durom kuo, a man faaba koowo.
12 Na yɔ̃wa dim dim swaa gea sɔɔ.
Yen sɔ̃na kon nun siara mi wunɛn tɔmba mɛnnɛ.

27

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔwa u ra nɛn swaa yam burasie,
u man faaba mɔ̀.
Na ṅ goon bɛrum mɔ.
Yinni Gusunɔ u sãawa nɛn kuku yeru.
Na ṅ gãanun bɛrum mɔ.
2 Nɛn yibɛrɛba bà n man wɔrima bu ka man go,
ba ṅ man wasi.
Kɔ̃san kowobu bà n man susima bu ka man nɔni sɔ̃,
gãanu kun man mɔ̀.
Be kpurowa ba koo wɔruku.
3 Nɛn yibɛrɛba bà n man sikerena ba man tabu wɔrima,
nɛn torora kun karamɔ.
Gusunɔwa ko na n naanɛ sãa.
4 Gãa teena na Gusunɔ kanamɔ ni nu man nɛni gem gem.
Niya, na n wãa ka wi, win wãa yerɔ
nɛn wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
Kpa n win durom denda
kpa na n nùn sãamɔ.
5 Domi u koo man bere win wãa yerɔ nɔni swãarun sanam,
kpa u ka man da kperu wɔllɔ mi goo kun man naa turi.
6 Yen sɔ̃na kon kpĩ n nɛn yibɛrɛba yɛ̃ɛ be ba ka man sikerenɛ.
Kon da Yinni Gusunɔn wãa yee dɛɛraru mi,
kpa n nùn yãkunu kua,
kpa n nùn siara ka womusu.
7 Yinni Gusunɔ, na nun soku.
A nɛn nɔɔ nɔɔwɔ.
A nɛn wɔnwɔndu waawo.
A man wurario.
8 Wuna a nɛɛ, bu nun sãawɔ.
Wee, na nun sãamɔ.
9 Na sãawa wunɛn sɔmɔ.
A ku man biru kisi.
A ku man gira ka mɔru.
Wuna a ra man somi.
A ku man deri.
Gusunɔ nɛn Faaba kowo,
a ku man yina.
10 Na yɛ̃ ma baa nɛn tundo ka nɛn mɛro bà n man yina,
wunɛ Yinni Gusunɔ, kaa man mwa.
11 Yinni Gusunɔ, a man wunɛn swaa sɔ̃ɔsio
kpa a de n sĩ dee dee ye sɔɔ,
domi nɛn yibɛrɛba ba dabi.
12 A ku man bɛri yibɛrɛban nɔmaɔ.

A ku de bu man kua ye na ɲ̀ kĩ.
Domi seeda dio weesugibu ba man seesimɔ,
be, be ba dam dɔrebun wasikiranu mɔ̀.
13 Na yĩiyɔbu mɔ ma kon Yinnin durom denda,
wasobun suunu sɔɔ.
14 Yen sɔ̃, a n Yinni Gusunɔ naanɛ sãa.
A ku mwia kpana.
A de wunɛn tororu ta n sɔ̃ sim sim.
A n Yinni Gusunɔ naanɛ sãa.

28

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna na wuri koosimɔ.
Wunɛ wi a sãa nge nɛn kpee baa mi na ra kuke,
a ku man duari.
Domi à n maari mɛsum,
ko na n sãawa nge wi u gɔɔ dɔɔ.
2 Nà n nɔma yiiya na kanaru mɔ̀ sãa yee dɛɛra ten mi,
a nɛn kanaru swaa dakio.
3 A ku man garisi tia ka tɔn kɔ̃sobu,
ka be ba maa ka ben winsim gari mɔ̀ nge kĩru,
adama ben gɔ̃ruɔ kɔ̃sa ya yiba.
4 A bu ben kookoosun are wɛ̃ɛyɔ nge mɛ yi nɛ.
Ye ba gabu kua, a de yu wɔri ben wirɔ.
5 Domi ba ɲ̀ gara ye wunɛ Gusunɔ a mɔ̀.
Yen sɔ̃, a bu kɔsukuo kpa bu ku raa maa se.
6 Yinni Gusunɔ, wuna kon siara,
domi a ra nɛn kanaru nɔ.
7 Wuna a man ganua nge tɛrɛru,
a sãawa nɛn dam.
Wunɛ sɔɔra nɛn naanɛ wãa, domi a man faaba kua.
Ma na nuku dobu mɔ,
na nun siaramɔ ka womusu.
8 Yinni Gusunɔ, a sãawa wunɛn tɔmbun dam.
Domi a sãawa nge kàrì, a ka wi a gɔsa faaba ko.
9 A wunɛn tɔmbu faaba koowo kpa a bu domaru kua,
be, be ba sãa wunɛn arumani.
A bu kparo kpa a bu nɔɔri sere ka baadommaɔ.

29

1 Dafidin womu.
Bɛɛ be i wãa wɔllɔ, i Yinni Gusunɔ siaro
win yiiko ka win dam sɔ̃.
2 I win yĩsiru wɔlle suo,
kpa i yiira win wuswaaɔ win dɛɛrarun sɔ̃.
3 Yinni Gusunɔ yiiko kpurogii
u dera gura ya gbãramɔ.
Win nɔɔ ga nɔɔra guru winu sɔɔ.
U dam mɔ nim bakam wɔllɔ.
4 Win nɔɔ ga nɔɔra ka dam ka yiiko.
5 Win nɔɔ ge, ga Libanin dãa damginu bɛsukumɔ.
6 U dera Libanin guunu nu yɔ̃ɔkumɔ
nge kɛtɛ kpɛmminu.
Ma guu te ba mɔ̀ Hɛɛmɔɔ ta suara dika
nge kɛtɛ gbeeku kpɛmbu.
7 Win nɔɔ ga dera guru maakinu kooramɔ.
8 Win nɔɔ ga nɔɔra,
ma ye ya wãa Kadɛsin gbaburɔ kpuro ya diira.
9 U gbãra sere nɛm guraginu nu nanda nu mara.
Ma dãnu kpuron wurusu dɛlla sɔ̃ɔwɔ.
Yera win sina kpaarun di ba mɔ̀,
yiikogiiwa Yinni Gusunɔ.
10 Wiya u dam mɔ nim wɔllɔ.
Wiya u ko n sãa sunɔ sere ka baadommaɔ.
11 Wiya u koo maa tɔmbu dam kɛ̃.
Wiya u koo bu domaru kua u bu bɔri yɛndu wɛ̃.

30

1 Womu ge Dafidi u kua bu ka Yinni Gusunɔn sãa yeru wukia. U nɛɛ,
2 Yinni Gusunɔ, kon wunɛn kpãaru kpara.
Domi a man yara saa wɔrun di.
A ɲ̀ maa dere nɛn yibɛrɛba bu man yɛ̃ɛ.
3 Gusunɔ nɛn Yinni, na nun nɔɔgiru sue
na faaba kana, ma a man bɛkia.
4 A man wɔra gɔɔn nɔman di,
ma a dera sa tondinɛ ka be ba gu.
5 I Yinni Gusunɔ siaro ka womusu,
bɛɛ be i ka nùn yɔ̃ dim dim.
I win yĩsi dɛɛra te wɔlle suo.
6 Domi win mɔru ku ra tɛ.
Adama u ra tɔnu durom kuewa win wãaru kpuro sɔɔ.
Nuku sankiranu nù n nùn deema yoka,
sisiru bururu, u ra deemɛ nuku doo bakaba.
7 Na raa nɛɛ, nɛn nuku doo bini sɔɔ,
na ɲ̀ sokuramɔ pai.
8 Yinni Gusunɔ, wunɛn saabuwa na ka wãa bɔri yɛndu sɔɔ
nge wi u kukua kpee baa sɔɔ.
Adama ye a wunɛn wuswaa berua,
nɛn laakari ya burisina.

9 Yen biruwa na nɔɔgiru sua
na nun somiru kana.
10 Na nɛɛ, mba kaa wa à n man go,
a man doke siki wɔruɔ.
Nà n gɔsira tua, kon kpĩ n nun sã?
Kon kpĩ n wunɛn gem gari kpara?
11 Yinni Gusunɔ, a man swaa dakio,
kpa a man durom kua. Yinni, a man somiɔ.
12 Wee tẽ, nɛn nuku sankiraru ta kua nuku dobu.
A nɛn saaki ye na wukiri nuku sankirarun sõ wuna.
Ma a man tõɔ baka yãnu sebusia n ka nuku dobu ko.
13 Nɛn bwẽra ya koo nun bɛɛrɛ wẽ ka womusu,
na ǹ nɔɔ marimɔ.
Gusunɔ nɛn Yinni,
wuna kon siara sere ka baadommaɔ.

31

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. U nɛɛ,
2 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn kuku yeru.
A ku de n sekuru wa.
A man wɔro domi wuna a sãa gemgii.
3 A man swaa dakio. A man wɔro fuuku.
A de a n sãa nɛn kpee baa ka nɛn gbãraru
mi kon kpĩ n kuke, kpa n ka faaba wa.
4 A man kparo kpa bu wa ma a naanɛ mɔ,
kpa na n kukua wunɛn mi.
5 Mɛya kaa man yara saa taa ye ba man bɛrien di,
domi wuna a man kõsu.
6 Na nun nɛn wãaru nɔmu sɔndia,
domi wuna a man wɔra Yinni Gusunɔ,
wunɛ wi a naanɛ mɔ.
7 Na be ba bũnu sãamɔ tusa,
ma na nun naanɛ sãa.
8 Ko na n wãawa nuku dobu sɔɔ wunɛn durom saabu,
domi a nɛn nɔni swãaru yẽ.
Mɛya a maa yẽ nge mɛ na nuki sankire.
9 A man wɔra yibɛrɛban nɔman di.
Wee a dera na tii mɔ.
10 Yinni Gusunɔ, a man durom kuo.
Domi na wãa nuku sankiraru sɔɔ.
Nuku sankira te, ta dera nɛn bwẽra ka nɛn wuswaa ka nɛn wasi kpuro burisinɛ.
11 Wahala ya man goomɔ,
ma weeweenu dera na tɔkɔ mɔ̀.
Nɛn dam mu doonɔ nɛn torarun sõ,
ma nɛn gɔma dwiiyamɔ.
12 Nɛn yibɛrɛba ba man sekuru doke,
ma be ba sãa nɛgibu ba tu sosimɔ.
Be ba man yẽ, beya ba nɛn bɛrum mɔ̀.
Bà n ka man yinna swaaɔ, ba ra duki suwa.
13 Tɔmba man duari nge wi u gu.
Na sãawa nge gãa ni ba kõ.
14 Na nɔɔmɔ kõsa ye tɔmba gerumɔ nɛn sõ.
Ma be ba man sikerenɛ kpuron bɛrum man mɔ̀.
Domi ba wesianamɔ bu ka man go.
15 Adama Yinni Gusunɔ, wuna na naanɛ sãa.
Domi wuna a sãa nɛn Yinni.
16 Nɛn sian wãaru kpuro wunɛn nɔmu sɔɔra ta wãa.
A man wɔro saa nɛn yibɛrɛba
ka be ba man nɔni sõɔmɔn nɔman di.
17 A man wunɛn yam bururam sõɔsio.
A man wɔro wunɛn durom sõ.
18 Yinni Gusunɔ, nà n nun soka, a ku de n sekuru wa.
Adama a de tɔn kõso u sekuru wa,
kpa u da gɔribun wãa yerɔ
gɔɔ u nùn nɔɔ marisia.
19 A ku de wee kowobu bu gari gere,
ka be ba tii sua gari mɔ̀, ba gabu gɛma.
20 Yinni Gusunɔ, wunɛn durom mu kpã,
mɛ a be ba nun nasie yiiye,
ka be ba ben naanɛ doke wunɛ sɔɔ.
Tɔmbu ba koo kpĩ bu wa durom mɛ a ra bu kue.
21 Domi a ra be ba nun nasie kõsu,
kpa ba n wãa wunɛn wuswaaɔ
bu ku ka du naanaanu sɔɔ,
kpa a bu bere wunɛn dirɔ tɔn kõsobun sõ.
22 Yinni Gusunɔ, wuna kon siara,
domi a man wunɛn durom sõɔsi.
Na raa sãawa nge wuu ge ba tarusi,
23 sere nɛn laakari ya burisina,
na nɛɛ, wee a man gira wunɛn wuswaan di.
Adama a nɛn weeweenu nua
sanam mɛ na nɔɔgiru sua na nun soka.
24 Yen sõ, i Yinni Gusunɔ kĩɔ,
bɛɛ be i nùn naanɛ sãa.
Domi u be ba nùn naanɛ doke kõsu.
Adama u ra be ba tii sue sɛɛyasie ka dam.
25 Bɛɛ be i yĩiyɔbu mɔ Yinni Gusunɔn mi,
i nukuru doro,
kpa i de bɛɛn bwẽra yu wurama.

32

1 Dafidin womu.
Doo nɔɔrugiiwa wìn toranu ba suuru kua,
ma ba win durum wuna.
2 Doo nɔɔrugiiwa wìn kõsa Yinni Gusunɔ kun garisi,

ma u ɲ̀ maa keeta mɔ win gɔ̃ruɔ.
3 Sanam mɛ na ɲ̀ nɛn durum wure, nɛn kukunu gbisa,
na weeweenu kua tɔ̃ɔ giriru,
4 domi wunɛn nɔmu ga man sɛ̃re bururu ka yoka.
Nɛn dam mu dɛlla nge mɛ dãa wurusu su ra ko sɔ̃ɔ sãrerun saa.
5 Na nɛɛ, kon nɛn toranu wura
wunɛ Yinni Gusunɔn mi.
Na nɛn durum tuuba kua wunɛn mi,
na ɲ̀ nɛn kɔ̃sa berua.
Ma a man nɛn durum taarɛ wunari.
6 Yen sɔ̃, n weenɛ baawure wi u nun naanɛ sãa
u nun kana wahalan saa sɔɔ.
Baa nim bakam mù n yiba mu sara,
mu ɲ̀ yɛ̃ro turi.
7 Wuna sãa nɛn kuku yeru,
a ra man gbare wahalan di.
A dera na womusu mɔ̀ wunɛn faaban sɔ̃.
8 Yinni Gusunɔ, a nɛɛ, kaa man keu ko,
kpa a man swaa sɔ̃ɔsi ye n weenɛ n swĩi.
Kaa man bwisi kɛ̃, kpa a n man kɔ̃su.
9 A maa nɛɛ, n ku ko bwisi sarirugii nge duma,
ɲ̀ kun mɛ nge birakɔ,
yìn nɔɔwɔ ba ɲ̀ koo ko ba kun yaruka
ka karabasuuru doke,
ba n ka yi gawe, kpa yi ku raa tɔnu wɔri.
10 Tɔn kɔ̃sobun wahala kpã,
adama wi u Yinni Gusunɔ naanɛ sãa,
win durom mu ra n yɛ̃ro wãasiwa.
11 Yen sɔ̃, bɛɛ gemgibu, i gɔ̃ru doro Yinni Gusunɔ sɔɔ,
kpa i dɛsinu kara.
Bɛɛ bèn gɔ̃ru ga dɛɛre,
i guuda koowo ka nuku dobu, bɛɛ kpuro.

33

1 Bɛɛ be i sãa gemgibu, i Gusunɔ siaro ka womusu.
Bɛɛ be i dɛɛre, i nùn siaro baadomma.
2 I nùn siaro ka mɔrɔkunu
kpa i womusu ko ka gɔ̃ɔgenu.
3 I nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ ka wom kpɔɔ,
kpa i gãasu tora i ka nùn siara.
4 Yinni Gusunɔ u ra gem gerewa.
Ye u maa gerua kpuro ya ra koorewa mam mam.
5 U ra ye ya wooda ka gem swĩi kã.
Win durom mu yiba tem kpuro sɔɔ.
6 Win nɔɔn gariya wɔlla ka taka koora,
ka gãa ni nu wãa te sɔɔ kpuro.
7 Ma u dera nim wɔ̃kun nim mu mɛnna yãatem.
8 Bɛɛ handuniagibu, i Yinni Gusunɔ nasio.
I diirio win wuswaaɔ.
9 Domi ye u gerua kpuro, yera ya ra koore.
U n wooda wɛ̃ kpa yu koora.
10 Yinni Gusunɔ u ra bwesenun himba gɔsie,
kpa yu kam ko mam mam.
11 Adama win himba ya ku ra gɔsiare,
ya ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
12 Bwese te ta Gusunɔ mɔ Yinni,
ta ko n nuku dobu mɔwa.
Mɛya bwese te u maa gɔsa win tiin sɔ̃
ta koo yɛ̃ɛriwa.
13 Saa wɔllun diya Yinni Gusunɔ u tɔmbu kpuro mɛɛra.
14 Saa win wãa yerun di, u handuniagibu kpuro mɛɛra.
15 Wi, wi u tɔmbu kpuro bwisikunu wɛ̃,
u maa ben kookoosu kpuron laakari mɔ.
16 Sina boko ù n nasara wa tabu sɔɔ,
n ɲ̀ mɔ yèn sɔ̃ u tabu kowo dabiru mɔ.
N ɲ̀ maa tabu durɔn dam
mu ra nùn yare win yibɛrɛn nɔman di.
17 Wi u win naanɛ doke duma sɔɔ,
u ɲ̀ nasara wasi.
Mɛya ka yen dam kpuro
ya ɲ̀ kpɛ̃ yu nùn wɔra karin di.
18 Adama be ba Yinni Gusunɔ nasie,
ma ba ben yĩiyɔbu doke win durom sɔɔ,
beya u kɔ̃su,
19 u ka ben hunde wɔra gɔɔn di,
kpa ba n wasi baa gɔ̃ɔru tà n dua ben tem sɔɔ.
20 Bɛsɛ, Yinni Gusunɔn miya bɛsɛn yĩiyɔbu wãa.
Wiya u koo sun somi kpa u sun kɔ̃su nge tɛrɛru.
21 Bɛsɛn gɔ̃ru ga do win sɔ̃.
Sa maa nùn naanɛ sãa win dɛɛrarun sɔ̃.
22 Yinni Gusunɔ, a de wunɛn durom mu n wãa ka bɛsɛ.
Domi wunɛ sɔɔra bɛsɛn yĩiyɔbu wãa.

34

1 Dafidi u tii gɔsia wiiro Abimɛlɛkin wuswaaɔ, yera durɔ wi, u nùn gira win min di. Saa yera Dafidi u womu geni kua u nɛɛ,
2 na kon Yinni Gusunɔ siara saa baayere.
Mɛya nɛn nɔɔ ga ɲ̀ marimɔ na kun nùn tɔmɛ.
3 Yinni Gusunɔ sɔɔra kon yɛ̃ɛri.
Bɛɛ wɔnwɔndobu, i swaa dakio,

kpa i gɔ̃ru dora.
4 I ka man Yinni Gusunɔ wɔlle suo,
su win yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ sannu.
5 Na Yinni Gusunɔ soka, ma u man wurari,
u man yara nɛn bɛrum kpuron di.
6 Be ba nùn wuswaa kisi, ba ra n nuku dobu mɔwa.
Ba ɲ̀ maa ben wuswaa wukirimɔ sekurun sɔ̃.
7 Yinni Gusunɔ u ra wɔnwɔndon sokuru nɔ.
Mɛya u ra maa nùn yare nuku sankiranu kpuron di.
8 Win gɔrado u ra be ba nùn nasie kɔ̃su,
kpa u bu yara karin di.
9 I na, i win durom denda kpa i wa nge mɛ mu kpã.
Doo nɔɔrugiiwa wi u kuku yeru kasu win mi.
10 Bɛɛ be i sãa wigibu, i nùn nasio.
Domi be ba nùn nasie, gãanu ku ra bu kɔmiɛ.
11 Baa gbee sunɔ kpɛmu ga ra gasɔ bie gu di.
Adama be ba Yinni Gusunɔ kasu,
gãa geenu kun bu sararimɔ.
12 Bɛɛ nɛn bibu, i susima i nɔ,
kpa n bɛɛ sɔ̃ɔsi nge mɛ i ko ka Yinni Gusunɔ nasia.
13 Wi u kĩ u wãaru di bɔri yɛndu sɔɔ,
kpa u tɛ,
14 u kɔ̃san gerubu de, kpa u weesu deri.
15 U kɔ̃sa suurio, kpa u gea ko.
U alafia naa giro.
16 Gemgiba Yinni Gusunɔ u ra n nɔni wɛ̃ɛ.
Mɛya u ra maa ben wuri swaa daki.
17 Yinni Gusunɔ u ra ka kɔ̃san kowobu sannɛ,
kpa u de bu ben gari duari tem mɛni sɔɔ.
18 Yinni Gusunɔ u ra gemgibun sokuru wure,
kpa u bu wuna ben wahala kpuron di.
19 U ra n ka be ba nuki sankire wãa,
kpa u be ba mwia kpana faaba ko.
20 Kɔ̃sa dabina nu ra gemgii deemɛ,
adama Yinni Gusunɔwa u ra nùn wɔre ye kpuron di.
21 Wiya u win wasin gbin gbinka kɔ̃su.
U ɲ̀ derimɔ baa win kuku teeru tu kɔsira.
22 Adama kɔ̃sa yà n tɔn kɔ̃so deema, ya ra nùn gowa.
Mɛya u ra maa gemgiin yibɛrɛba sɛɛyasie.
23 Wiya u ra win sɔm kowobun hunde wɔre karin di.
Be ba maa nùn naanɛ sãa ba ɲ̀ taarɛ wasi.

35

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, be ba man wɔrim wee,
a bu wɔrio.
Be ba ka man sannamɔ, a ka bu sannɔ.
2 A tɛrɛ piibu ka bakaru suo,
kpa a na a man somi.
3 A wunɛn yaasa suo a be ba man nɔni sɔ̃ɔmɔ sɔ̃ɔsi,
kpa na n yɛ̃ ma wuna a sãa nɛn faaba kowo.
4 A de be ba man kasu bu go bu sekuru wa.
A de be ba kĩ n kam ko bu biti soora
kpa bu biru wura.
5 A de ba n sãa nge yaka si woo ga ka doonɔ,
kpa Yinni Gusunɔn gɔrado u bu gira.
6 A de ben swaa yu wɔria,
kpa yam wɔ̃kuru tu ye wukiri.
Kpa Yinni Gusunɔn gɔrado u bu naa swĩi.
7 Wee na ɲ̀ gãanu kue ba ka man suura bɛriammɛ.
8 A de bu kam ko subaru sɔɔ,
bu wɔri ben suura ye sɔɔ, bu gbi.
9 Kpa na n nuku dobu mɔ̀ wunɛn sɔ̃ Yinni Gusunɔ,
faaba ye a man kuan sɔ̃.
10 Kpa saa nɛn gɔ̃ru sɔɔn di, n nɛɛ,
goo sari wi u dam mɔ nge wunɛ.
Domi a nɛ wɔnwɔndo yara
saa wi u man dam keren nɔman di.
11 Wee, wee kowobu ba seewa ba man gari manimɔ yi na ɲ̀ yɛ̃.
12 Nà n bu gea kua, kɔ̃sa ba ra man kɔsie,
kpa bu man deri nɛ turo.
13 Adama sanam mɛ nɛn yibɛrɛ be, ba barɔ,
na saakin yaberu sebua nuku sankirarun sɔ̃.
Ma na tii tɔ̃ya mɔ̀ ka nɔɔ bɔkuru.
Na ra n yiirewa na n kanaru mɔ̀,
14 na n sãa nge ben kpaasi, ɲ̀ kun mɛ nge ben mɛro bisi.
Na nuki sankire nge wi u win mɛro bia.
15 Adama be, ba ra mɛnnɛwa bu nuku dobu ko,
sanam mɛ na sokura.
Ba ra mɛnnɛwa nɛn biru bu ka man kɔ̃sa bwisikusi,
kpa ba n man yaa kasikimɔ baadomma.
16 Baa ka be ba ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃ ba man yɛ̃ɛmɔwa.
Ba man kɔ̃rusi, ba nɔɔ dɔnnɛ gbam gbam.
17 Yinni, sere domma kaa n yeniba mɛɛra.
A ku de bu man wɔri,
domi ba sãawa nge gbee sina kpɛnsu.

18 Wuna kon siara mi wunɛn tɔmba mɛnnɛ,
kpa n nun bɛɛrɛ wɛ̃ tɔn dabinun suunu sɔɔ.
19 A ku de be ba sãa nɛn yibɛrɛba ba n man yɛ̃ɛmɔ kam sɔɔ,
kpa be ba man tusa kam sɔɔ ba n man wɔmmɔ ka gɔnibu.
20 Domi ben gari gerubu kun do.
Kɔ̃sa ba ra n tɔmbu manimɔ,
be ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ tem mɛ sɔɔ.
21 Ba ra n man nɔɔ gɛ̃ɛwa ba n mɔ̀, ba man wa.
22 Yinni Gusunɔ, wuna a ye kpuro waamɔ.
Yen sɔ̃, a ku nɔɔ mari,
a ku maa ka man tonda.
23 Gusunɔ, nɛn Yinni, a seewo a man siria.
A ka man yinɔ.
24 Gusunɔ nɛn Yinni, a sãawa gemgii, a man sirio,
kpa bu ku raa maa nuku dobu ko nɛn sɔ̃,
25 bu gere ben gɔ̃ruɔ bu nɛɛ,
wee, ye ba kĩ, ya koora, ba man kamia.
26 A de be, be ba nuku dobu mɔ̀ nɛn wahalan sɔ̃,
be kpuro bu sekuru wa sannu sannu.
A de be, be ba man seesimɔ,
bu sekuru wa ta n kpã.
27 Adama a de be ba nuku dobu mɔ nɛn taarɛ sarirun sɔ̃ bu yɛ̃ɛri,
kpa ba n wunɛ Yinni Gusunɔ siaramɔ baadomma,
wunɛ, wi a kĩ nɛ, wunɛn sɔm kowo na n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
28 Yinni, na kon wunɛn gem gari kpara.
Kon maa nun tɔma baadomma.

36

1 Womu ge Dafidi Gusunɔn sɔm kowo u wom kowobun wirugii kua. U nɛɛ,
2 tɔn kɔ̃so wi u ɲ̀ ka Gusunɔ yɔ̃n gari man sɔkumɔ nɛn gɔ̃ruɔ,
domi u ɲ̀ bwisikumɔ ma n weenɛ u Gusunɔ nasia.
3 U win tii sue too.
Yen sɔ̃na u ɲ̀ win toraru wuramɔ,
kpa u tu tusi.
4 Win gari kpuro, weesa yi sãa.
U ku ra wure u gãanu ko ka laakari u sere gea ko.
5 Kɔ̃sa u ra n bwisikumɔ win kpin yerɔ.
Yen swaa sɔɔra u ra n maa wãa.
U ku ra ye duka suuri.
6 Adama Yinni Gusunɔ, wunɛn durom mu wãawa sere ka wɔllɔ.
Wunɛn bɔrɔkiniru ta maa sɔ̃ɔsire sere ka guru winɔ.
7 Mɛya maa wunɛn gem mu kpã nge guu bakanu.
Wunɛn siribu bu duku nge nim wɔ̃kun bweru.
Yinni Gusunɔ, wuna a ra tɔmbu ka yɛɛ nɔɔri,
8 domi wunɛn kĩru ta kpã.
Wunɛn kasenun kɔkɔrɔwa tɔmba kuku yenu kasu.
9 A ra wunɛn durom yibie nge be ba di ba deba.
A ra bu nuku dobu wɛ̃ nge be ba nim gem wa ba nɔra.
10 Domi wuna a sãa wãarun nuuru.
Wunɛn yam bururam saabuwa sa ka wãarun asansi tubumɔ.
11 A be ba nun yɛ̃ durom kuo.
A bèn gɔ̃ru ga dɛɛre bɔrɔkiniru sɔ̃ɔsio.
12 A ku de tii suobu bu man naa turi,
kpa tɔn kɔ̃sobu bu de n duka yakura.
13 Wee be ba kɔ̃sa mɔ̀, ba wɔrukumɔ,
ma ba kpanɛ bu se.

37

1 Dafidin womu.
A ku tii nɔwia ko tɔn kɔ̃sobun sɔ̃.
A ku ka kɔ̃san kowobu kinɛnu ko.
2 Domi ba ra mundewa nge yaka gbebusu,
kpa bu yanda nge yaka bekusu.
3 A n Yinni Gusunɔ naanɛ sãa kpa a n gea mɔ̀.
Nge mɛya kaa n ka wãa yeru mɔ tem mɛ sɔɔ,
kpa a n bɔri yɛndu mɔ.
4 A wunɛn nuku dobu kasuo Yinni Gusunɔn mi.
U koo maa nun wɛ̃ ye wunɛn gɔ̃ru ga kĩ.
5 A Yinni Gusunɔ wunɛn wãaru nɔmu sɔndio,
a n nùn naanɛ sãa.
Wiya u koo nun kpuro wunana.
6 U koo de wunɛn gem mu sɔ̃ɔsira
nge sɔ̃ɔ wii wɔllun sɔ̃ɔ.
7 Wi u kpĩa u kɔ̃sa kua ye u gɔ̃ru doke,
a ku tii nɔwia ko win sɔ̃.
A n maari kpa a n Yinni Gusunɔ swaa daki.
8 A mɔru derio, a nuku gbisibu yinɔ,
a ku tii nɔwia ko.
Ye kpurowa ya koo ra nun kɔ̃sa koosia.
9 Domi ba koo tɔn kɔ̃sobu kpeerasia,
adama be ba Yinni Gusunɔ naanɛ sãa,
bera ba ko n tem mɛ mɔ.
10 N tie fiiko ye tɔn kɔ̃soba kun ko n maa ka wãa.

Baa à n mɛɛra mi ba raa wãa, a ɲ̀ maa bu wasi.
11 Adama be ba tii yɛ̃, ba koo tem mɛ tubi di,
kpa ba n yɛ̃ɛrimɔ gem gem alafia sɔɔ.
12 Tɔn kɔ̃soba gemgibu bwisiku kɔ̃sunu koosimɔ,
ma ba bu wiru diirisimɔ.
13 Yinni u tɔn kɔ̃so be yɛ̃ɛmɔ,
u yɛ̃ ma tɔ̃ra bu sisie.
14 Tɔn kɔ̃soba ben takobi womamɔ,
ma ba ben tɛnnu bɛrimɔ
bu ka sãarobu ka wɔnwɔndobu hunde wuna,
kpa bu be ba gea mɔ̀ go.
15 Adama ben takobi be, ba koo duwa ben tiin toronɔ,
kpa ben tɛnnu nu bɔɔkira.
16 Gãa piimii ni gemgii u mɔ,
nu tɔn kɔ̃so dabinun dukia kere.
17 Domi ba koo tɔn kɔ̃sobun dam kpeerasia,
adama Yinni Gusunɔ u yɔ̃ gemgibun biruɔ.
18 Yinni Gusunɔ u yɛ̃
ye n koo taarɛ sarirugibu deema ben wãaru sɔɔ.
Ben yɛnu ga ɲ̀ bansu mɔ̀.
19 Ba ɲ̀ sekuru wasi wahalan saa sɔɔ.
Ba ko ba n maa deburu mɔ gɔ̃ɔrun sanam.
20 Adama tɔn kɔ̃soba koo kam ko.
Yinni Gusunɔn yibɛrɛba ba ka yakasun wɛ̃su weenɛ.
Ba koo yarinawa nge dɔ̃ɔ wiisu.
21 Tɔn kɔ̃sobu bà n bɔkura, ba ku ra wesie.
Adama gemgii u ra kɛ̃ ka nuku tia.
22 Be Yinni Gusunɔ u domaru kua,
ba ko n tem mɛ mɔ,
adama be u bɔ̃rusi, beya ba koo kpeerasia.
23 Yinni Gusunɔ u ra tɔn geo kpare win sanum sɔɔ.
Yɛ̃ron swaa ra nùn wɛ̃re.
24 U n sokura u wɔruma, u ra sewa,
domi Yinni Gusunɔ u win nɔma nɛni.
25 Na raa sãa bii, tɛ̃ na bukura.
Na ɲ̀ maa waare Gusunɔ u gemgii deri,
ɲ̀ kun mɛ win bibu bu bara ko bu ka di.
26 Baadomma u wɛ̃ɛmɔ ka nuku tia.
U ɲ̀ be ba bɔkuramɔ yinarimɔ.
Win bibu ba ra maa gabu arufaani kue.
27 A kɔ̃sa derio kpa a gea ko,
kpa wunɛn bibun bweseru ta n tem mɛ mɔ ka baadommaɔ.
28 Yinni Gusunɔ u gem kĩ.
U ɲ̀ win tɔmbu derimɔ, u ra n bu kɔ̃su.
Adama ba koo tɔn kɔ̃sobun bweseru kpeerasia.
29 Gemgiba ko n tem mɛ mɔ,
kpa ba n wãa mi, ka baadommaɔ.
30 Gemgiin nɔɔ, gari bwisigiiya ga ra yare.
Win yara, gema ya ra maa gere.
31 Gusunɔn wooda ya ra n wãa win gɔ̃ruɔ.
Win naasu kun maa sokuramɔ.
32 Tɔn kɔ̃so u ra n gemgii sãkiriammɛwa,
kpa u n swaa kasu u ka nùn go.
33 Adama Yinni Gusunɔ kun derimɔ u nùn nɔma turi.
U ɲ̀ maa nùn taarɛ wɛ̃ɛmɔ siribun sanam.
34 A n Yinni Gusunɔ yĩiyɔ kpa a n win swaa swĩi.
U koo nun wɔlle sua kpa a n ka tem mɛ mɔ.
Kaa wa tɔn kɔ̃soba kpeerɔ.
35 Na tɔn kɔ̃sobu wa ka ben dam kpuro,
ba yɛki nge dãa kɛrigiru te ta kpare.
36 Adama ben baa ya doona, wee ba ɲ̀ maa wãa.
Na bu kasu, adama ba ɲ̀ waarɔ.
37 A taarɛ sarirugii mɛɛrio
kpa a n nùn lasabu sãa.
Domi wi u ra bɔri yɛndu kãn bwesera kun kpeemɔ.
38 Adama mɛm nɔɔ sarirugiba koo kam kowa kpuro,
kpa tɔn kɔ̃sobun bweseru tu kpeera.
39 Yinni Gusunɔwa u gemgibu faaba mɔ̀.
Wiya u ra bu bere nɔni swãarun sanam.
40 U bu somimɔ, u bu wɔramɔ tɔn kɔ̃sobun nɔman di,
u bu faaba mɔ̀, domi win miya ba ben kuku yeru kasu.

38

1 Dafidin womu ge u kua Gusunɔ u ka nùn yaaya.
2 Yinni Gusunɔ, a ku man sɛɛyasia wunɛn mɔru sɔɔ.
A ku man so sanam mɛ a mɔru bɛsire.
3 Domi wunɛn sɛ̃ɛnu nu man girari,
ma wunɛn nɔmu ga man so ga sura.
4 Wunɛn mɔrun saabu, nɛn wasin gam sari mi n bwãa do.
Nɛn durum saabu na ɲ̀ maa dam gam mɔ.
5 Domi nɛn toranu kpɛ̃a sere nu man gunum kera.
Nu sãa nge sɔmu bakanu ni nu man bunum kere.
6 Nɛn booboosu kɔ̃sa sere su numia nɛn gari bakarun sɔ̃.
7 Na dɛbara, na wasira sere na ɲ̀ maa dam mɔ.

Baadomma, na ra n sĩimɔwa ka nuku sankiranu.
8 Domi barara nɛn wasi kpuro mwa.
Yin gam maa sari mi n bwãa do.
9 Na kɔsikirawa muku muku, na ṅ maa dam gam mɔ.
Nɛn gɔ̃ru ga burisinɛ sere na weeweenu mɔ̀.
10 Yinni, ye na kĩ kpuro, wuna a yɛ̃.
Nɛn weeweenu kun maa nun berue.
11 Nɛn gɔ̃ru ga ṅ sɔ̃ sɛ̃ɛ, nɛn dam man doonarimɔ.
Wee nɛn nɔni kun maa wãaru tere.
12 Nɛn kpaasibu ka be ba man yɛ̃ kpuro
ba man duki suurimɔ nɛn bararun sɔ̃.
Ma be ba maa wãa nɛn turuku,
ba tii mɛna nɛnɛm.
13 Be ba kasu bu man go,
ba man yɛ̃ri bɛriammɛ baadomma.
Be ba nɛn kɔ̃sa kasu, ba man kɔ̃sa siemɔ,
ba kasu bu man nɔni wɔ̃ke.
14 Adama nɛ, na maariwa piti nge soso
wi u kun gãanu nɔɔmɔ,
u ṅ maa gãanu gerumɔ.
15 Mɛya na sãa nge soso.
Na ṅ bu gãanu wisa.
16 Yinni Gusunɔ, wunɛ sɔɔra nɛn yĩiyɔbu wãa.
Gusunɔ nɛn Yinni, a de a man wisi.
17 A ku de bu nuku dobu ko nɛn sɔ̃,
kpa bu man seesi sanam mɛ na sokuramɔ.
18 Wee na wɔrumaa dɔɔ,
ma nɛn wahala ya man wãasi.
19 Na nɛn toranu tuuba mɔ̀.
Tora ni, nu man bɛrum mɔ̀.
20 Wee nɛn yibɛrɛba ba bwãa do,
ba maa dam mɔ.
Be ba man tusa kam sɔɔ, ba dabi.
21 Kɔ̃sa ba man kɔsiemɔ, ye na bu gea kua.
Ba nɛn kɔ̃sa kasu yèn sɔ̃ na ra n gea mɔ̀.
22 Yinni Gusunɔ, a ku man deri.
Nɛn Yinni, a ku ka man tonda.
23 A na fuuku a man yakia,
wuna a sãa nɛn faaba kowo.

39

1 Dafidin womu ge u Yedutum, wom kowobun wirugii kua. U nɛɛ,
2 na raa nɛɛ, kon nɛn sanu sanusu laakari ko
kpa n ku durum ko nɛn gari gerubu sɔɔ.
Kon nɛn nɔɔ kpĩ sanam mɛ nuku kɔ̃surugii wãa nɛn bɔkuɔ.
3 Na raa maari, na ṅ gãanu gerua,
ma na deema n kua kam,
domi nɛn nɔni swãaru ta sosiwa.
4 Nɛn laakari ya seewa.
Ye na bwisikumɔ ya man nɛni nge dɔ̃ɔ,
ma na gerua na nɛɛ,
5 Yinni Gusunɔ, a man nɛn wãarun saka sɔ̃ɔsio
kpa na n yɛ̃ nge mɛ na ṅ dam mɔ.
6 N wee a nɛn tɔ̃ru yĩira ka wunɛn nɔman yasum,
ma nɛn wãarun sanam kun gãanu tura wunɛn nɔni sɔɔ.
Ka geema tɔnu baawure koo doona nge woo tia,
7 ṅ kun mɛ nge tiro.
Ye u mɔ̀ kpuro kama.
U arumani mɛnnamɔ, u ṅ yɛ̃ wara koo ye di.
8 Tɛ̃ Yinni, mba na maa mara.
Nɛn yĩiyɔbu wãa wunɛ sɔɔ.
9 A man yakio nɛn durum kpuron di.
A ku de gari bakasu su n man yaakoru mɔ̀.
10 Kon mari, na ṅ gari gerumɔ,
domi wuna a dera ya koora mɛ.
11 A ku maa man wahala ko.
Na wasikiramɔ wunɛn nɔm gɛran sɔ̃.
12 A ra tɔnu gerusi
kpa a nùn sɛɛyasia win toranun sɔ̃.
Ye tɔnu u kĩ, yera a ra di nge kɔkɔbu.
Geema, tɔnu baawure u koo doonawa nge woo tia.
13 Yinni Gusunɔ, a nɛn kanaru nɔɔwɔ,
kpa a nɛn sokuru swaa daki.
A ku nɛn wuri atafiiru ko,
domi na sãawa sɔɔ wunɛn mi nge nɛn sikadoba kpuro.
14 A man derio sɛ̃ɛ,
kpa n wom wa n sere sariru ko.

40

(I maa mɛɛrio naasu 14-18, 70:2-6)

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua. U nɛɛ,
2 na nɛn yĩiyɔbu doke Yinni Gusunɔn mi.
Ma u man sĩirema u nɛn nɔɔ swaa daki.
3 U man gawa u yara saa kam kobun wɔrun di,
mi pɔtɔkɔ wãa.
U nɛn naasu sɔndi kpee saara wɔllɔ,
kpa n ka yɔ̃ra dim dim.
4 Gusunɔ u dera na womu kpɔɔ mɔ̀
ge na ka nùn siaramɔ.
Tɔn dabiru ta nua ma ta bɛrum kua,
ma ta ten naanɛ doke Yinni Gusunɔ sɔɔ.
5 Doo nɔɔrugiiwa wi u Yinni Gusunɔ naanɛ sãa,

wi u ku ra gɛre u tii suobu ka wee kowobu swĩi.
6 Gusunɔ nɛn Yinni, wunɛn sɔm geenu
ka wunɛn himba ye a sun kua ya dabi.
Gusunɔ, a kpã, a ɲ̀ saara mɔ.
Na kĩ n ye kpuro kpara n tɔmbu nɔɔsia.
Adama yen geera kpã sere na ɲ̀ kpɛ̃ n ye saari.
7 A ɲ̀ yãkuru kĩ, ɲ̀ kun mɛ kɛ̃ru.
A ɲ̀ yãku dõɔ mwaararugiru bikie,
ɲ̀ kun mɛ torarugiru.
Adama a nɛn swasu kɔria.
8 Ma na nɛɛ, nɛ wee,
nge mɛ ba nɛn gari yorua woodan tireru sɔɔ.
9 Gusunɔ nɛn Yinni, na kĩ n wunɛn kĩru ko.
Wunɛn wooda ya wãa nɛn gõruɔ.
10 Tɔn wɔrun suunu sɔɔ,
na ra wunɛn faaban labaari gea kpare.
Yinni Gusunɔ, a yɛ̃ ma na ku ra nɛn nɔɔ mari.
11 Na ɲ̀ wunɛn faaban gari berua nɛn gõruɔ.
Na wunɛn naanɛ ka wunɛn somiru tɔmbu nɔɔsia.
Na tɔn wɔru guna wunɛn tɔn geeru
ka wunɛn bɔrɔkiniru sõɔsi.
12 Yinni Gusunɔ, a ku de n wunɛn wɔnwɔndu bia.
A de wunɛn tɔn geeru ka wunɛn bɔrɔkiniru
tu man kõsu saa kpuro sɔɔ.

13 Domi kõsa ye ya man sikerenɛ ya ɲ̀ garirɔ.
Nɛn kom kõsum kpuro man girari,
mu ɲ̀ waabu wã.
Mu nɛn wirun seri dabiru kere.
Na mwia kpana.
14 Yinni Gusunɔ, a man wɔro,
a na fuuku a man faaba ko.
15 A de be ba kasu bu man hunde wuna
bu seku bakaru wa.
A de be ba nuku dobu mɔ nɛn wahalan sõ
bu biru wura kpa bu sekuru di.
16 A de be ba man yaakoru mɔ̀
ba n wãa dɛsirun biti sɔɔ.
17 Adama a de be ba nun kasu
ba n nuku dobu mɔ.
Kpa be ba wunɛn faaba wura
ba n yɛ̃ɛrimɔ wunɛn sõ.
Kpa ba n gerumɔ ma Yinni Gusunɔwa kpãaru bo.
18 Adama nɛ sãarowa, na ɲ̀ gãanu mɔ.
Ka mɛ, Yinni u man yaaye.
Nɛn Yinni, wunɛ wi a ra man somi kpa a man wɔra,
a ku tɛ.

41

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. U nɛɛ,
2 doo nɔɔrugiiwa wi u ra sãaron bwisikunu ko.
U n wãa wahala sɔɔ, Yinni Gusunɔ u koo nùn yara.
3 Yinni Gusunɔ u koo nùn kõsu,
kpa u n win wãaru nɛni.
Mɛya u ko n nuku dobu mɔ win wãaru sɔɔ.
U ɲ̀ maa derimɔ u wɔri win yibɛrɛban nɔmaɔ.
4 Yinni Gusunɔwa u koo nùn kõsu
kpa u nùn nɔɔri sanam mɛ u barɔ u kpĩ.
5 Wee, na gerumɔ na mɔ̀,
Yinni Gusunɔ, a nɛn wɔnwɔndu waawo,
a nɛn hunde bɛkio.
Domi na nun torari.
6 Nuku kõsurun sõ, nɛn yibɛrɛba ba mɔ̀,
saa yerà kon gbi.
Kpa bu wa bu nɛn yĩsiru duari.
7 Goo ù n na nɛn mi, weesa yɛ̃ro u ra man kue,
kpa u nɛn gari gura u ka da u nɛn kõsa gere tɔɔwɔ.
8 Nɛn yibɛrɛba kpuro ba gunnu gunnu gari mɔ̀.
Ba man kõsa bwisikusimɔ.
9 Domi ba mɔ̀, wahala ye, ya man nɛni gem ka tia.
Nɛ wee na kpĩ, n ɲ̀ koorɔ n maa se.
10 Nɛn bɔrɔ kĩnasi, ka wì sa wãa sannu bɔri yɛndu sɔɔ,
na maa nùn naanɛ sãa, ma sa dimɔ sannu,
wiya u kua nɛn yibɛrɛ.
11 Yen sõ, Yinni Gusunɔ, a nɛn wɔnwɔndu waawo,
a man wɔro, kpa n bu kua ye n weenɛ n bu kua.
12 Nɛn yibɛrɛ ù kun man kamiɛ,
saa ye sɔɔra kon gia ma a man kĩ.
13 A man kõsu nɛn mɛm nɔɔbun sõ.
Ma a dera na wãa wunɛn mi sere ka baadommaɔ.

14 Na Gusunɔ Isireliban Yinni siara.
U ko n wãawa sere ka baadommaɔ. Ami.

WOMUSUN BƆNU YIRUSE

42

1 Koren bibun womu ge ba wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Nge mɛ nim nɔru ga ra de nɛmu ga n daarun nim kasu,

nge mɛya nɛn gõru ga nun kasu Yinni Gusunɔ.
3 Nɛn gõru ga wunɛn bɛkɛ barɔ, Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a wãa.
Saa yerà na kon tii sõɔsi wunɛn wuswaaɔ Yinni.
4 Nɛn nɔni yĩresu su kua nɛn nim nɔruram wõkuru ka sõɔ sɔɔ,
sanam mɛ ba man bikiamɔ ba mò,
mana Gusunɔ nɛn Yinni u wãa.
5 Nɛn tororu ta ra karewa nà n yaaya
sanam mɛ tɔn dabiru ta ra n man sikerenɛ,
na n tu gbiiye su ka da Gusunɔn sãa yerɔ,
sa n nuku dobu mò, sa n Gusunɔ siaramɔ sannu.
6 Mban sõna ko na n nuki sankire, kpa na n weeweenu mò.
Na ko n nɛn yĩiyɔbu doke Gusunɔ nɛn Yinnin mi,
kpa n maa nùn siara.
Domi u sãawa nɛn Yinni ka nɛn Faaba kowo.
7 Nɛn Yinni, na nuki sankire.
Yen sõna na nun yaayamɔ saa Yuudɛnin daarun di,
ka guu te ba mò Hɛɛmɔɔn di
ka guu te ba mò Miseaan di.
8 Wuna a ra de daarun nim mu kukiri,
kpa nim kureru tu se tu garu sua,
kpa ni kpuro nu man wukiri.
9 A man wunɛn kĩru sõɔsio sõɔ sɔɔ,
wõkuru kpa na n womusu mò, na n nun tɔmamɔ,
na n nun kanamɔ wunɛ wi a man wãaru wɛ̃.
10 Gusunɔ, nɛn Yinni, a sãawa nɛn kpee saara.
Mban sõna a man duari.
Mban sõna kaa de nɛn yibɛrɛba ba n man dam dɔremɔ
kpa na n nuki sankire.
11 Nɛn kukunu bɛsikiramɔ sanam mɛ ba man nɔni sõɔmɔ,
ba man wɔmmɔ, ba gerumɔ ba mò, mana Gusunɔ nɛn Yinni wi.
12 Mban sõna na kon nuki sankire.
Mban sõna ko na n weeweenu mò nɛn gõruɔ.
Nɛ, kon nɛn naanɛ dokewa wunɛ sɔɔ,
kpa n nun siara kpam.
Domi a sãawa nɛn Yinni ka nɛn Faaba kowo.

43

1 A man gem wɛ̃ɛyɔ Gusunɔ nɛn Yinni.
A ka man yinɔ be ba ǹ nun nasien wuswaaɔ.
A man yakio wee kowobu ka tɔn kõsobun min di.
2 Gusunɔ, wunɛ wi a man kõsu, mban sõna a man yinamɔ.
Mban sõna kaa de nɛn yibɛrɛba ba n man dam dɔremɔ
kpa na n nuki sankire.
3 A de wunɛn yam bururam ka wunɛn bɔrɔkinira n man kpare.
A ka man doo sere wunɛn guu dɛɛra ten mi, mi a wãa,
4 kpa n da wunɛn yãku yerɔ.
Gusunɔ, wunɛ wì sɔɔ na nuku dobu mɔ,
kon nun siara ka womusu, ka mɔrɔku.
Gusunɔ, wuna a sãa nɛn Yinni.
5 Mban sõna na kon nuki sankire,
kpa na n weeweenu mò nɛn gõruɔ.
Na kon nɛn naanɛ dokewa wunɛ sɔɔ,
kpa n wure n nun siara.
A sãawa nɛn Yinni ka nɛn Faaba kowo.

44

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Gusunɔ, sa nua ka bɛsɛn tiin swaa
wunɛn sɔma ye a kua bɛsɛn baababan waati.
Bera ba sun ye sõɔwa.
3 Ka wunɛn tiin nɔma a bwese tukunu gira.
A bwese ni so nu yarina,
ma a bɛsɛn baababa swĩi nin wãa yenɔ.
4 Bɛsɛn baaba be, ba bwese nin tem mwa.
N ǹ mɔ yèn sõ ba takobi mɔ,
n ǹ maa mɔ yèn sõ ba dam mɔ,
adama yèn sõ a bu kĩwa ma a wãa ka be,
ma a bu yara ka wunɛn nɔmu.
5 Gusunɔ, wuna a sãa nɛn sina boko.
A wunɛn tɔmbu nasara wɛ̃ɛyɔ.
6 Ka wunɛn dama sa ko bɛsɛn yibɛrɛba suriri.
Ka wunɛn yĩsira sa ko bu suni.
7 Domi na yɛ̃ ma n ǹ nɛn tɛndu,
ǹ kun mɛ nɛn takobi ya koo man faaba ko.
8 Wuna kaa sun wɔra bɛsɛn yibɛrɛban nɔman di.
Kpa a be ba sun tusa burisina.
9 Sa ko n woo kanamɔ tõru baatere wunɛn sõ,
sa n nun siaramɔ sere ka baadommaɔ.
10 Ka mɛ, wee a sun yina, a sun sekuru doke,
a ku ra n maa ka bɛsɛn tabu kowobu wãa bà n tabu yariɔ.
11 A dera sa biruku yira wurɔ bɛsɛn yibɛrɛban wuswaaɔ,
be, be ba sun tusa ba bɛsɛn yãnu guramɔ.

12 A sun bɛri ben nɔmaɔ nge mɛ ba ra arari
yãaru nɔmu bɛrie.
Ma a dera sa yarina, sa yabi bwese tukunu
sɔɔ.
13 A bɛsɛ, wunɛn tɔmbu dɔramɔ gobi sari,
a ɲ̀ maa sun garisi gãa geenu.
14 Wee a sun sekuru doke bɛsɛn berusebun
wuswaaɔ,
15 be, be ba sun sikerenɛ, ba sun yɛ̃ɛmɔ, ba
sun yaakoru mɔ̀.
A dera bwese tukunu nu sun womu
dokemɔ,
ma nu sun wii gimanu koosimɔ ka yaakoru.
16 Wee sere ka tɛ̃, seku te, ta ra n man mɔ̀wa,
kpa na n nɛn wuswaa wukiri
17 yèn sɔ̃ nɛn yibɛrɛ u man wɔri, u wɔmmɔ
u man nɔɔ kuurimɔ.
18 Yeniba kpurowa ya ra sun deemɛ.
Ka mɛ, sa ɲ̀ nun duari,
sa ɲ̀ maa wunɛn arukawani kusie.
19 Bɛsɛn gɔ̃ru ga ɲ̀ sĩire wunɛn min di,
sa ɲ̀ maa gɛre wunɛn swaan di.
20 Adama ka mɛ, a sun kɔsuka gbaburɔ
dɛmakunun wãa yerɔ.
Ma a sun yam wɔ̃kuru wukiri.
21 Gusunɔ, sà n daa wunɛn yĩsiru duari,
ma sa da sa bũnu ganu sãamɔ,
22 a ɲ̀ kaa tubu, wunɛ wi a tɔnun gɔ̃run gari
yɛ̃?
23 Adama wunɛn sɔ̃na ba sun goomɔ bururu
ka yoka,
ba sun mɛɛra nge yãa ni ba ka dɔɔ bu go.
24 A dom yando Yinni! Mban sɔ̃na a do.
A dom yando. A ku sun yina sere ka
baadommaɔ.
25 Mban sɔ̃na a wunɛn wuswaa berumɔ.
Mban sɔ̃na a ɲ̀ bɛsɛn wɔnwɔndu mɔ̀.
A ɲ̀ wa nge mɛ ba sun taare?
26 Domi sa nuki sankire. Sa kpĩ tua sɔɔ.
27 A seewo a sun somi.
A sun wɔro wunɛn durom bakam sɔ̃.

45

1 Kĩrun womu ge Koren bibu ba wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Nɛn gɔ̃ru ga bwisiku duronu yiba sere nu
yarimɔ.
Na womu geni mɔ̀ sunɔn sɔ̃.
Nɛn yara ya sãa nge yoro geon yorutia.
3 Wuna a buram bo tɔn bibun suunu sɔɔ.
Wunɛn gari yi durom yiba.
Yen sɔ̃na a Gusunɔn domaru mɔ sere ka
baadommaɔ.
4 Tabu kowo damgii, a wunɛn takobi bɛkio,
wuna a yiiko ka bɛɛrɛ baka mɔ.
5 Ka wunɛn sinandun dam,
a wunɛn tabu kɛkɛ yɔɔwo a da a nasara sua,
kpa a gem sanna ka daa duudwia ka gean
kobu,
kpa a sɔm maamaakiginu ko ka wunɛn nɔm
geun dam.
6 Wunɛn sɛ̃ɛnu nu nɔɔ do,
nu koo wunɛn yibɛrɛba sɔku,
kpa tɔmbu bu wɔruku wunɛn wuswaaɔ.
7 Gusunɔ, ba wunɛn bandu swĩi sere ka
baadommaɔ.
Gema a ka wunɛn bandu nɛni.
8 A gea kĩ, ma a kɔ̃sa tusa.
Yen sɔ̃na Gusunɔ wi u sãa wunɛn Yinni, u
nun gɔsa.
U maa nun nuku dobu wɛ̃ ye u ka nun aye
bɛɛrɛgiru wɛ̃
te ta wunɛn kpaasibugiru kpãaru kere.
9 Wunɛn yãnu nu turare numɔ
ye ba ra soku miru ka aloɛsi ka kasi.
Ba mɔrɔkunu soomɔ a ka nuku dobu wa
wunɛn sina gbaburɔ te ba suunu donnu
mani mani.
10 Sina bii wɔndiaba ba sãa wunɛn kurɔ kpaa
sãkobu.
Kurɔ kpao u yɔ̃ wunɛn nɔm geuɔ u wura
sebua ye ya na Ofirin di.
11 A swaa dakio, bii kurɔbu a nɛn gari nɔ,
kpa a yi bwisiku.
A wunɛn tɔmbu duario ka wunɛn baan
yɛnugibu.
12 Wunɛn buram mu ka sina boko naawa
gem gem.
A nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ yèn sɔ̃ u sãa wunɛn yinni.
13 Tirin tɔmbu be ba bwesenu kpuro
arumani kere,
ba koo ka nun dukia bwese bweseka naawa
bu ka wunɛn kĩi geeru kasu.
14 Sina bii wɔndia kurɔ kpao wi, u wãa sina
kpaarɔ,
u yãnu sebua ni ba buraru koosi ka wuraba.
15 Ba ka nùn da sunɔn mi ka win yãa bura
nɔnigii ni,
ma win kurɔ kpaa sãkoba nùn swĩi.
16 Ba bu duusia sina kpaarɔ ka nuku dobu
ka yɛ̃ɛribu.
17 Sina boko, wunɛn biba koo wunɛn
baababan tubi di,
kpa bu bandu di tem kpuro sɔɔ.

18 Nɛn womu ɡeni, ɡa koo de bu wunɛn yĩsiru yaaya tɔ̃ru baatere,
kpa bwesenu kpuro nu nun siara sere ka baadommaɔ.

46

1 Womu ɡe Koren bibu ba wom kowobun wirugii kua. Ba ɡu kuawa ka ɡɔ̃ru yãka. Ba nɛɛ,
2 Gusunɔwa u sãa bɛsɛn kuku yee naanɛɡiru ka bɛsɛn tãsi yeru.
Baa nuku sankiranu sɔɔ,
u ra n sɔɔru sãawa u ka tɔnu somi.
3 Yen sɔ̃na sa ɲ̀ bɛrum mɔ̀ sanam mɛ tem mu yĩirimɔ,
ɲ̀ kun mɛ sanam mɛ ɡuunu diirimɔ nim wɔ̃kun sɔɔwɔ.
4 Sa ɲ̀ nande sanam mɛ nim wɔ̃kun nim kurenu nu wɔki nu yaka mɔ̀
sanam mɛ nu ɡuunu yĩirimɔ.
5 Daaru ɡara wãa tèn nim mu ka nuku dobu naamɔ Wɔrukoon wãa yerɔ,
dii dɛɛra ten mi, mi wi, Gusunɔ u wãa.
6 Gusunɔ u wãa te sɔɔ, yen sɔ̃na ta ɲ̀ wɔrumɛ.
Gusunɔ u ra tu ɡabewa saa buru buru yellun di.
7 Bwesenu nu burisinɛ, ma bannu wɔrukumɔ.
Gusunɔ u ɡbãra, ma tem mu yanda.
8 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u ka sun wãa.
Yakɔbun Yinni, u sãawa bɛsɛn kuku yee naanɛɡiru.
9 I na i wa ye Yinni Gusunɔ u kua.
U sɔm maamaakiɡinu kua handunia sɔɔ.
10 U tabu kpeesia yen ɡoonu nnɛ ye sɔɔ.
U tɛnnu ka yaasi bɔɔka,
ma u tabu kɛkɛ yi dumi ɡawe dɔ̃ɔ mɛni.
11 U nɛɛ, i yɔ̃ro, kpa i ɡia ma wiya Gusunɔ.
U bandu dii bwesenu kpuro sɔɔ, ka tem kpuro sɔɔ.
12 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u ka sun wãa.
Wi, Yakɔbun Yinni u sãawa bɛsɛn kuku yee naanɛɡiru.

47

1 Womu ɡe Koren bibu ba wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Bɛɛ handunian bwesenu, i taki koowo,
kpa i kuuki ko ka nuku dobu Yinni Gusunɔn mi.
3 Domi u sãawa Yinni Wɔrukoo wi u nanum mɔ.
U sãawa sina boko tem kpuro sɔɔ,
4 wi u ra de su bwesenu ɡanu tɛɛsi,
kpa sa n nu taare.
5 Wiya u sun bɛsɛn tem ɡɔsia, ma sa yen woo kanamɔ,
bɛsɛ Yakɔbun bweseru te wi, Yinni u kĩ.
6 Gusunɔ u yɔɔmɔ Siɔniɔ, ma ba nasaran taki mɔ̀.
U ɡbia u dɔɔ, ma ba kɔba soomɔ.
7 I Gusunɔ womu kuo, i Gusunɔ womu kuo.
I Yinni, sina boko siaro ka womu.
8 Domi wiya u sãa handunia kpuron sunɔ.
I nùn womu kuo.
9 Wiya u bandu dii bwesenu kpuro sɔɔ,
ma u sɔ̃ win sina ɡɔni dɛɛra sɔɔ.
10 Bwese tukunun sina biba mɛnnamɔ ka Gusunɔ Aburahamun Yinnin tɔmbu.
Domi wiya u ka be ba tem kɔ̃su wãa.
Wiya u kpuro kere.

48

1 Womu ɡe Koren bibu ba kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a kpã,
yen sɔ̃na n weenɛ bu nun tɔma baama,
wunɛn wuuɔ ka wunɛn ɡuu dɛɛra ten wɔllɔ te ba mɔ̀ Siɔni.
3 Ta yɔ̃ buram buram tɔna.
Wi u tu mɛɛra kpa u n nuku dobu mɔ̀ ten buram sɔ̃.
Guu ten sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm ɡeu ɡia, sina bokon sina kpaara mi.
4 Yinni Gusunɔ, wunɛn sina kpaaru sɔɔ,
a ra sun sɔ̃ɔsiwa ma a sãa bɛsɛn kuku yeru ka ɡem.
5 Domi wee, sinambu ba mɛnna,
ba nɔɔ tia kua bu ka Siɔni wɔri.
6-7 Adama ye ba nun wa,
miya bɛrum bu mwa, ba wurura nɡe tɔn kurɔ
wi marubun wahala ya nɛnua sanam mɛ u yiire.
Yera ba nanda ba duki sua.
8 Ba fukura ba wɔruka nɡe ɡoo nimkuu ɡe sɔ̃ɔ yari yerun woo ɡa fuka.
9 Ye sa nɔɔmɔ ba ɡerumɔ, sa ye wa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinnin wuuɔ.
Sa ye wa Gusunɔ bɛsɛn Yinnin wuuɔ.
Wiya u koo de wuu ɡe, ɡa n wãa sere ka baadommaɔ.
10 Gusunɔ, sa wunɛn durom bwisikunu mɔ̀ wunɛn sãa yee ten mi.
11 Nɡe mɛ a yĩsiru yara,
nɡe mɛya ba koo nun tɔma handunian ɡoonu nnɛ sɔɔ.

Domi a ra tɔmbu kpare gem sɔɔ.
12 Be ba wãa Siɔnin guurɔ, ba nuku dobu mɔ̀.
Yudan tɔmbu ba yɛ̃ɛrimɔ wunɛn siri bi a kuan sɔ̃.
13 I sĩiyɔ i ka Siɔni sikerena.
I yen kɔ̃su yenu gario.
14 I yen gbãra te mɛɛrio,
kpa i yen sina kpaanu mɛɛri
i ra ka bɛɛn bibu yen faagi kua,
15 i nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u sãa bɛsɛn Yinni sere ka baadommaɔ.
Wiya u koo maa sun kpara sere ka bɛsɛn gɔɔn tɔ̃rɔ.

49

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Bɛɛ bwesenu kpuro, i swaa dakio i nɔ.
Bɛɛ handuniagibu, i swaa tem kpĩiyɔ i nɔ.
3 Damgibu ka bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu, i swaa dakio i nɔ.
Sãarobu ka gobigibu, i swaa tem kpĩiyɔ i nɔ.
4 Na kon gari bwisigii gere.
Nɛn bwisikunu nu maa asansi mɔ.
5 Na bwisigibun mɔnnu swaa daki,
na kon maa bɛɛ nu tubusia ka mɔrɔku.
6 Mban sɔ̃na kon bɛrum ko wahalan saa sɔɔ.
Mban sɔ̃na kon bɛrum ko sanam mɛ nɛn yibɛrɛba ba man sikerenɛ nuku kɔ̃surun sɔ̃.
7 Ba ben dukia naanɛ sãa.
Ma ba tii sue dukia yen kpãarun sɔ̃.
8 Adama ben goo kun kpɛ̃ u win winsim hunde yakia,
kpa u Gusunɔ yen kɔsiaru wɛ̃.
9 Domi hunden yakiabu gãa bakana, bu ṅ nɔru mɔ.
Yen sɔ̃na n ṅ koorɔ bu kpĩ bu ye ko,
10 n ṅ maa koorɔ ba n wãa sere ka baadommaɔ.
Ba ṅ kpɛ̃ bu gɔɔ yina.
11 Domi sa waamɔ ma bwisigibu ka gari bakasu kpurowa ba gbimɔ.
Ma ba ben dukia derimɔ gabu bu gura.
12 Mɛya be ba yĩsiru yara ba ra n bwisika
ma ben yɛnusu ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Ben wãa yenu kun maa kam mɔ̀.
13 Adama tɔnu wi u bɛɛrɛ mɔ u ku ra tɛ.
U sãawa nge yɛɛ yi ba ra sakiri.
14 Nge mɛya ben are sãa,
be ka be ba bu swĩi ba ben gari swaa daki.
15 Ba ra bu surewa gɔriɔ nge yãa gɔ̃ɔ ge ba sure wɔru sɔɔ,
kpa gɔɔ u bu di.
N sosi, tɔn dɛɛroba koo bu taaku, kpa ben bɛɛrɛ yu kpe,
kpa gɔribun wãa yeru tu ko ben yɛnu.
16 Adama Gusunɔ u koo nɛn hunde wɔra saa gɔribun wãa yerun di.
Domi u koo man kɔ̃su.
17 Yen sɔ̃, a ku nanda tɔnu ù n dukia guramɔ,
ma win yɛnun arumani ya sosimɔ.
18 A n yɛ̃ ma u ṅ ka yen gaa dɔɔ gɔriɔ,
ba ṅ maa ka nùn yen gaa sikumɔ.
19 U ko n nuku dobu mɔ win wãaru sɔɔ,
kpa ba n nùn siaramɔ nuku doo bi u mɔ̀n sɔ̃.
20 Adama yen kɔkɔrɔ, u koo win baababa deemawa gɔriɔ.
Be, ba ṅ maa handunian yam bururam wasi.
21 Tɔnu wi ba bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, ma u ṅ bwisi mɔ,
u sãawa nge yɛɛ yi ba mwɛɛrima bu sakiri.

50

1 Asafun womu. Ge wee.
Yinni Gusunɔ u gari mɔ̀, u handuniagibu soku
be ba wãa sɔ̃ɔ yari yerɔ n ka da sɔ̃ɔ duu yerɔ.
2 Gusunɔ u kurama saa Siɔni wuu burɔ gen min di ka yam bururam.
3 Bɛsɛn Yinni u wee wi, wi u ku ra mari.
Win wuswaaɔ dɔ̃ɔ boko sɔ̃rua,
ma guru woo bɔkɔ ga ka nùn sikerenɛ.
4 U nɔɔgiru sue wɔllɔ ka temɔ u ka win tɔmbu siri.
5 U mɔ̀, i man nɛn tɔmbu mɛnnama be ba man naanɛ sãa,
be, be ba ka man arukawani bɔkua
ma ba ye sire ka yãkuru.
6 Wɔllu kpuro ta koo win gem gari kpara.
Domi wiya u sãa siri kowo.
7 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i swaa dakio bɛɛ nɛn tɔmbu Isireliba.
Na kon bɛɛ sɔ̃ ma nɛna na sãa bɛɛn Yinni.
8 N ṅ bɛɛn yãkunun sɔ̃ na bɛɛ gerusimɔ.
Domi na ra bɛɛn yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu mwɛ baadomma.
9 Na ṅ maa naa kinɛnu mwaamɔ bɛɛn yɛnuɔ,
ṅ kun mɛ boo kinɛnu bɛɛn boo gɔ̃sɔ.
10 Domi nɛna na gbeeku yɛɛ kpuro mɔ
ka yi yi wãa guunɔ dabi dabinu.
11 Na gunɔ si su wãa guunɔ kpuro yɛ̃
ka maa yɛɛ yi yi wãa yakasɔ.
Yi maa sãawa nɛgii.

12 N n gɔ̃ɔrun na ta man mɔ̀, n ǹ wunɛ kon
sɔ̃.
Domi nɛna na handunia mɔ ka ye ya wãa ye
sɔɔ kpuro.
13 I tamaa kon naa kinɛnun yaa temwa?
I tamaa boo kinɛnun yɛma kon nɔ?
14 Ye n buram bo, yera i nɛ Gusunɔ bɛɛn
Yinni siara.
Kpa i bɛɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia ni i man kua.
15 A man sokuo sanam mɛ a nuki sankire.
Saa ye sɔɔ, kon nun wurari, kpa a man bɛɛrɛ
wɛ̃.
16 Adama Gusunɔ u kɔ̃san kowo sɔ̃ɔmɔ u mɔ̀,
mban sɔ̃na a nɛn woodaba siamɔ ma a nɛn
arukawanin gari gerumɔ,
17 wunɛ wi a ku ra sɔ̃ɔsiru kã,
ma a nɛn gere atafiiru sãa.
18 À n gbɛnɔ wa, a ra ka nùn nɔɔ tia ko,
a ra n wãa ka sakara kowobu.
19 Wunɛn nɔɔ ga ra n kɔ̃sa yibawa,
wunɛn yara ya weesu sekumɔ.
20 Mi a sina kpuro, wunɛn winsimwa a ra n
wĩimɔ,
kpa a n wunɛn mɛro bisin kɔ̃sa gerumɔ.
21 Yeniba kpurowa a kua, ma na maari.
Domi a tamaa na sãawa nge wunɛ.
Adama kon nun taarɛ wɛ̃
kpa n kpuro terasia wunɛn wuswaaɔ.
22 I laakari koowo, kpa i swaa daki i nɔ
bɛɛ be i nɛ Gusunɔ duari.
Ma n kun mɛ, kon bɛɛ sɛ̃re n yaaku.
Goo kun maa kpɛ̃ u bɛɛ wɔra.
23 Wìn yãkuru ta sãa siarabu,
yɛ̃rowa u man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
Wi u maa win tii nɛni dee dee
yɛ̃rowa u koo nɛn faaba wa.

51

1-2 Ye Dafidi u ka Bati Seba kpuna u kpa,
Gusunɔn sɔmɔ Natani u da win mi. Yen
biruwa Dafidi u wom kowobun wirugii
womu geni kua. Ge wee.
3 Gusunɔ, a man durom kuo wunɛn kĩi
geerun sɔ̃.
A nɛn toraru wunɔ wunɛn wɔnwɔndun sɔ̃.
4 A man woburuo sãa sãa kpa a nɛn kom
kɔ̃sum wɔka.
A nɛn durum wunɔ kpa n sãra.
5 Domi na nɛn toraru wura,
nɛn durum ya maa man bitani mɔ̀
baadomma.
6 Wunɛ turowa na torari,
na maa kua ye ya ǹ nun dore.
Yen sɔ̃, a gem mɔ ye a ka man taarɛ wɛ̃.
Wunɛn siribu bu dɛnde.
7 N wee, kom kɔ̃sum sɔɔra ba man mara.
Nɛn mɛro wi u maa nɛn gura sua, win tii u
sãawa durumgii.
8 Adama gema a bikiamɔ gɔ̃ruɔ.
N n mɛn na, a de wunɛn bwisi yi n man
wãasi.
9 A man dɛɛrasiabun wororu * koosio kpa n
dɛɛra.
A man woburuo kpa n burura n wɛ̃su kera.
10 A man nuku dobu wɛ̃ɛyɔ kpa na n dɛsinu
karamɔ.
Baa mɛ a nɛn gɔma dwiiyasia, kon kpam
yɛ̃ɛri.
11 A ku nɛn durum mɛɛri,
a nɛn kom kɔ̃sum kpuro wɔko.
12 Gusunɔ, a man gɔ̃ru wɛ̃ɛyɔ ge ga dɛɛre,
kpa a man hunde kpaa wɛ̃ ye ya koo yɔ̃ra
sim sim.
13 A ku man gira wunɛn bɔkun di,
a ku maa man wunɛn Hunde Dɛɛro mwaari.
14 A kpam man wunɛn faaban nuku dobu
wɛ̃ɛyɔ,
kpa kĩi geeru tu nɛn hunde dam kɛ̃.
15 Sanam mɛya kon durumgibu wunɛn
swaa sɔ̃ɔsi,
be, be ba nun torari,
kpa bu wurama wunɛn mi.
16 Gusunɔ, wunɛ wi a man faaba kua,
a ku maa man goon yɛm bikia.
Ko na n wunɛn gem mɛ a man wɛ̃ takaru mɔ̀.
17 Yinni Gusunɔ, a nɛn nɔɔ wukio
kpa gu nun siara bu nɔ yam kpuro.
18 À n daa yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kĩ,
na n daa nun tu kue.
Adama a ǹ yãkunu kĩ.
19 Yãku te ta nun wɛ̃re,
teya gɔ̃ru ge ga tii kawa.
Gusunɔ, a ǹ tɔmbu yinamɔ
be ba tuuba kua ka tii kawabu.
20 A de a ka Siɔni nɔnu geu mɛɛri kpa a ye
gea kua,
kpa a Yerusalɛmun gbãraru seeya.
21 Sanam mɛya kaa yãkunu mwa ni a bikia.
Niya yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu.
Kpa bu naa kinɛnu go wunɛn yãku yerɔ.

* **51:9** ***wororu*** - Yuuba bà n dɛɛrasiabun wororu mɔ̀, ba ra dãa kiku ge ba mɔ̀ isɔpu wasiwa dɛɛrasiabun nim sɔɔ kpa bu ka gu durumgii yɛ̃ka.

52

1 Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua.
2 U gu kuawa sanam mɛ Dɔɛgu Edɔmu u
na Sɔɔlun mi u ka nùn sõ ma Dafidi u da
Akimɛlɛkin mi. Womu ge wee.
3 Tabu durɔ, mban sõna a tii siaramɔ kõsa ye
a mɔ̀n sõ.
A n yɛ̃ ma Gusunɔn durom mu ko n wãa
sere ka baadommaɔ.
4 Kõsa tɔnawa wunɛn yara ya ra n gerumɔ.
Ya sãawa nge wobu te ta nɔɔ do, murafiti
wunɛ,
5 a ra kõsa kã n kere gea,
kpa a n weesu kĩ n kere gem.
6 Gari kõsiya yi ra n yiba wunɛn nɔɔwɔ
kpa a n wãa keetan swɛɛ sɔɔ.
7 Yen sõ, a n yɛ̃ ma Gusunɔ u koo nun sura
sere ka baadommaɔ.
U koo nun gawa u yara saa wunɛn kuu
bekurugirun di,
kpa u nun wuna wasobun suunu sɔɔn di.
8 Be ba Gusunɔ naanɛ sãa, ba koo nun wa,
kpa biti bu mwa bu nun yɛ̃ɛ bu nɛɛ,
9 durɔ winiwa u yina Gusunɔ u nùn kõsu,
ma u win naanɛ doke win dukia sɔɔ,
u tii kõsu win bwisi sɔɔ.
10 Nɛ, na wãawa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ
nge olifin dãa beku te ta kpare, ta wɛ̃su sãa.
Na win durom naanɛ sãa sere ka
baadommaɔ.
11 Na kon nùn siarawa sere ka baadommaɔ,
domi u kua.
Wi sɔɔra kon nɛn yĩiyɔbu doke be ba nùn
naanɛ sãan suunu sɔɔ
yèn sõ u sãa tɔn geo.

53

(I maa mɛɛrio 14)

1 Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua ka gaasiraru. Ge wee.
2 Wee nge mɛ gari bakasu su sãa.
Su ra nɛɛ, Gusunɔ sari.
Su sankire. Su kom kõsum mɔ̀.
Sin gagu sari ge ga gea mɔ̀.
3 Yinni Gusunɔ u tɔmbu mɛɛrima saa wɔllun
di,
u ka wa goo ù n wãa u bwisi mɔ,
u ka wa goo ù n wãa u nùn sãamɔ.
4 Adama u wa be kpurowa ba kõɔre.
Be kpurowa ba sankire.
Be kpurowa ba kõsa mɔ̀.
Baa ben turo kun gea mɔ̀.
5 Ye u wa mɛ, yera u tii bikia u nɛɛ,
kõsan kowo be, ba ǹ yɛ̃ru mɔ?
Wee ba nɛn tɔmbu gbɛnimɔ.
Ben goo kun man sãamɔ.
6 Yen sõ, ba koo nanda bu diiri
sanam mɛ gãa bɛrumginu sari.
Be ba ka nun tabu mɔ̀,
Gusunɔ u koo ben kukunu yarinasia.
Ba koo sekuru wa yèn sõ u bu yina.
7 Yinni Gusunɔ, na nun kanamɔ
a de faaba kowo goo u yari Siɔnin di
u Isireliba, Yakɔbun bweseru yara dɛsirun
di,
kpa ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
À n kua mɛ, anna a nuku dobu wa bi ba koo
ko mi.

54

1 Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua ka mɔrɔku
2 sanam mɛ Sifugibu ba na Sɔɔlun mi bu
ka nùn sõ ma Dafidi u kukua ben temɔ. Ge
wee.
3 Gusunɔ, a man faaba koowo wunɛn yĩsirun
sõ.
A de a man siria ka wunɛn dam bakam.
4 Yinni Gusunɔ, a swaa tem kpĩiyɔ kpa a nɛn
kanaru nɔ.
5 Domi tɔn tukobu ba man seesi.
Tɔn kõsobu ba kasu bu man go.
Ben bwisikunu sɔɔ, ba nɛɛ, wunɛ Gusunɔ a
sari.
6 Adama nɛn mi, wuna a sãa nɛn faaba kowo.
Be ba ka man yõ, bera a maa ka yõ.
7 A nɛn yibɛrɛba kõsa kɔsio.
A man bɔrɔkiniru sõɔsio, a bu go.
8 Kon nun yãkunu kua ka nuku tia.
Kon womu ko ka wunɛn yĩsiru n nun tɔma,
domi a sãa tɔn geo.
9 Wuna a ra man nuku sankiraru wunari,
kpa na n nuku dobu mɔ nà n nɛn yibɛrɛba
wa.

55

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua ka mɔrɔku. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a swaa tem kpĩiyɔ a nɛn
kanaru nɔ.
A ku man biru kisi nà n nun kanamɔ.
3 A nɛn laakari koowo kpa a man wisi.
Wee na sirenɛ ka nuku sankiraru,
4 na burisinɛ yibɛrɛban garin sõ
ka tɔn kõsobun dam dɔrebun sõ.
Tɔmba man kõsa kuammɛ,

ba man taarɛ wɛ̃ ka məru baka.
5 Na nuki sankire too nɛn gɔ̃ruɔ.
Ma gəən bɛrum man nɛnua.
6 Na nanda sere na diirimə.
7 Na nɛɛ, nà n daa kasa mə nge kparuko,
kon yɔ̃wa n da n sina na n wɛ̃re.
8 Kon duka yakura n da mi n toma,
kpa na n wãa gbaburə.
9 Kon duka yakura fuuku n kuku yeru kasu,
kpa guru woo damguu gu ku raa man so.
10 Yinni, a nɛn yibɛrɛban kpunaa kam koosio,
kpa bu ku nəəsina.
Domi na waamə təmba wəbia ka sannəsu mɔ̀ wuuə
11 ba ka gen gbãraru sikerenɛ sɔ̃ə səə ka wɔ̃kuru.
Mɛya kɔ̃sa ba mɔ̀ wuu ge səə.
12 Nuku kɔ̃surugibu ka gbɛnəbu ka keetagiba
ba yiba wuu ge səə.
13 N n yibɛrɛn na u na u man wənwa,
na ɲ̀ gam gerumə.
Goo ù n man tusa, kon kuke win sɔ̃.
14 Adama wuna a kua mɛ,
wunɛ wi a sãa nɛn beruse ka nɛn bərə,
wunɛ wi na ra nɛn asiri sɔ̃.
15 Nɛ ka wunɛ, kĩi bakara ta sun maninɛ,
ma sa dəə sannu Yinni Gusunən sãa yerə.
16 A de gəə u tən kɔ̃sobu sɛ̃re subaru səə,
kpa bu da gəribun wãa yerə wasiru.
Domi nuku kɔ̃sura yiba ben swaa səə.
17 Adama Yinni Gusunə, wuna na faaba kanamə.
Kaa maa man faaba ko.
18 Tɔ̃ə giriru kpuro, na ra n weeweenu mɔ̀wa.
Mɛya a maa nɛn nəə nəəmə.
19 A ɲ̀ kaa de yibɛrɛba bu man nəma turi baa mɛ ba dabi.
Kaa man bəri yɛndu wɛ̃.
20 Yinni Gusunə, wunɛ wi a sɔ̃ wunɛn sina gənaə sere ka baadommaə,
wuna kaa nɛgii nə, kpa a bu sekuru doke.
Domi n ɲ̀ koorə bu gɔ̃ru gəsia
yèn sɔ̃ ba ɲ̀ nun nasie.
21 Ba wi u ka bu wãa bəri yɛndu səə sannə wəri.
Ba arukawani ye u ka bu bəkua kusia.
22 Gari doriya yi ra n wãa tən kɔ̃so win nəəwə.
Adama tabun gariya yi ra n wãa win nukurə.
Mɛya maa win gari yi ra n kokuməwa nge gum yarum.
Adama yi ra n sãawa nge takobiba.
23 A wunɛn wãaru kpuro Yinni Gusunə nəmu səndio,
kpa u nun nəəri.
Domi u ɲ̀ derimə gemgii u wəruma.
24 Yinni Gusunə, wuna kaa de tən kɔ̃sobu bu da gəribun wãa yerə.
Kpa tən gowobu ka be ba bwisi kɔ̃si mə bu gbi sɛkum.
Adama nɛ, wuna na naanɛ sãa, Yinni Gusunə.

56

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa ka dəkə te ta sãare nge kparukogiru ge ga sumə dãa bakaru garun wəllə. Dafidi u womu ge kuawa sanam mɛ Filisitiba ba nùn mwa ba nɛni Gatiə. Ge wee.
2 Gusunə, a nɛn wənwəndu waawo,
domi tən dabira ta man buku buku mɔ̀.
Ta ka man tabu mɔ̀,
ma ta man nəni sɔ̃əmə tɔ̃ə baatere.
3 Nɛn yibɛrɛ be, ba dabi,
ba man buku buku mɔ̀wa saa kpuro,
be, be ba ka man tabu mɔ̀ mi,
ba man wəri ba taare.
4 Bɛrum mù n man mwa.
Wuna na ra n naanɛ sãa.
5 Yinni, na nun siara gari yi a geruan sɔ̃.
Na ɲ̀ gãanu ganun bɛrum mə,
domi na nun naanɛ sãa.
Mba tənu u koo kpĩ u man kua.
6 Tɔ̃ə baatere ba ra man gari kəsiwa,
kpa ba n man gãa kɔ̃sunu bwisikusimə.
7 Ba nəə tia kua, ba man sakiriammɛ.
Ba nɛn yira kasu bu ka man hunde wuna.
8 Domi ba tamaa kɔ̃sa ya koo bu yara.
Yinni, a bu suro ka məru.
9 A nɛn yira kpuro swĩi mi na kpikiru da.
A nɛn nəni yĩresu gãrio wunɛn bwãaru * səə.
A sin geeru yorua wunɛn tireru səə.
10 Gusunə, nà n nun nəəgiru sue,
nɛn yibɛrɛba ba koo biru wura.
Domi na yɛ̃ kam kam ma a sãawa nɛgii.
11 Yinni Gusunə, na nun siara gari yi a geruan sɔ̃.
Mɛya kon maa nun təma wunɛn gari yin sɔ̃.

* **56:9** ***bwãaru*** - Bwãa te, Yuuba ba ra tu kowa ka gəna.

12 Na ɲ̀ gãanu ganun bɛrum mɔ,
domi na nun naanɛ sãa Yinni.
N n mɛn na, mba tɔnu u koo kpĩ u man kua.
13 Gusunɔ, kon nɛn nɔɔ mwɛɛru yibia te na nun kua.
Kon yãkunu ko n ka nun siara.
14 Domi a man yara saa gɔɔn di.
Mɛya a ɲ̀ derimɔ nɛn naasu su sokura.
Kpa n kpĩ n sĩ wunɛn wuswaaɔ tɔmbun suunu sɔɔ.

57

(I maa mɛɛrio naasu 8-12, 108:2-6)

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. U womu geni kuawa sanam mɛ Sɔɔlu u nùn naa gire u go. Ma u da u kukua kpee baa sɔɔ. Ge wee.
2 Gusunɔ, a nɛn wɔnwɔndu waawo.
Wunɛn miya na kuku yeru kasu.
Wunɛn kasan saara ta koo man bere sere nɛn nɔni swãaru kpuro tu ka kpe.
3 Yinni Wɔrukoo, wuna na nɔɔgiru sue,
domi wuna a ra man nɔɔri.
4 Saa wɔllun diya kaa man somima.
Kaa nɛn yibɛrɛba burisina.
A man wunɛn bɔrɔkiniru ka wunɛn tɔn geeru sɔ̃ɔsima.
5 Wee na wãa tɔn kɔ̃sobun suunu sɔɔ
be ba sãa nge gbee sinan si su ra tɔmbu tem.
Ben donna nu sãa ben yaasi ka ben sɛ̃ɛnu.
Ma ben yara sãa nge takobi ye ya nɔɔ do.
6 Gusunɔ, wɔllu ta ɲ̀ kpɛ̃ tu nun mwa wunɛn kpãarun sɔ̃.
A wunɛn yiiko sɔ̃ɔsio tem kpuro sɔɔ.
7 Nɛn yibɛrɛ be, ba man yɛ̃ri bɛria nɛn swɛɛ kpuro sɔɔ,
ma na tem tuke na wa ba wɔru gba nɛn wuswaaɔ.
Adama bera ba gu wɔri.
8 Gusunɔ, nɛn tororа sɔ̃.
Kon nun womu kua kpa n nɛn baranu so.
9 A yando nɛn bwɛ̃ra.
Mana nɛn gɔ̃ɔgera wãa.
Mana nɛn mɔrɔku ga wãa n ka sɔ̃ɔ bɔɔsia.
10 Yinni Gusunɔ, kon nun siara tɔmbun suunu sɔɔ,
kpa n maa nun tɔma ka womusu.
11 Domi wunɛn tɔn geera wãawa sere ka wɔllɔ.
Mɛya maa wunɛn bɔrɔkiniru ta sɔ̃ɔsiramɔ sere ka guru winɔ.
12 Gusunɔ, wɔllu ta ɲ̀ kpɛ̃ tu wunɛn kpãaru mwa.
A wunɛn yiiko sɔ̃ɔsio handunia kpuro sɔɔ.

58

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Bɛɛ Wɔrukoon tɔmbu,
i ko kpĩ i baawure siri dee dee i n ka sere nɔɔ maari?
3 Aawo, i kɔ̃sa mɔ̀wa gɔ̃ruɔ.
Ma i bɔbunu ayeru kɛ̃mɔ.
4 Daa kɔ̃sagii u ra sɔ̃ɔsirewa saa win mɛron nukurun di.
Wee kowo u ra kɔ̃ɔrewa saa win birun di.
5 Ben nɔɔ ga ra n dɛ̃ɛ yibawa nge waa,
kpa ba n ben swasu kɔrua nge surɔkɔru
6 te ta kun kĩ tu dobo dobogibun gari nɔ,
baa mam wi u dobo dobo yɛ̃ru bon gari.
7 Yinni Gusunɔ, a bu nɔɔ kɔsukuo.
Be, be ba sãa nge gbee sinan kpɛmminu mi,
a ben baa saburosu yakirio.
8 A de bu yarina nge nim mɛ mu kokumɔ,
kpa a bu twee bu ko kpanɔbu.
9 Bu gbio bu yanda nge sokoro,
kpa a ku de bu sɔ̃ɔ wa
nge bii wìn suru kun yiba ba ka mara.
10 Kaa bu gurawa fuuku ka woo guna sere bu ka nɛɛ,
weke te ba swɛ̃n koru ta dɔ̃ɔ wa ta swĩa, baa dãa yà n gbere.
11 Adama gemgii u ko n nuku dobu mɔwa ù n wa ba nùn mɔru bara.
U koo win naasu kpakia tɔn kɔ̃sobun yɛm sɔɔ,
12 kpa tɔmbu bu nɛɛ, gemgiiwa u koo are wa.
Domi Gusunɔwa u handunian tɔmbu kpuro sirimɔ.

59

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. U gu kuawa sanam mɛ Sɔɔlu u gɔra bu da bu wi, Dafidin diru tarusi bu nùn go. Ge wee.
2 Nɛn Yinni, a man wɔro nɛn yibɛrɛban nɔman di.
A man kɔ̃suo ben sɔ̃.
3 A man wɔro tɔn kɔ̃sobun nɔman di,
kpa a man yakia be ba tɔmbun yɛm yarimɔn nɔman di.
4 Domi be wee ba man kasu bu go.
Daa bɔɔbɔyagiba ba nɔɔ tia mɔ̀ bu ka man go.
Na ɲ̀ kɔ̃sa kue, na ɲ̀ maa durum kue, Yinni Gusunɔ.
5 Ka mɛ, ba sɔɔru mɔ̀ bu ka man wɔri.

Yinni, a seewo, a man mɛɛrio, a na a man
somi.
6 Gusunɔ Isiriliban Yinni, wunɛ wi a wɔllu
ka tem mɔ,
a seewo a tɔn kɔ̃so be sɛɛyasia be, be ba ǹ
nun nasie.
A ku ben goon wɔnwɔndu ko.
7 Yoka baayere ba ra nɛwa ba n wori nge
bɔ̃nu
kpa ba n ka wuu sikerenɛ.
8 Kɔ̃sa yarimɔ saa ben nɔsun di,
ma n sãa nge ba takobi wuuwa.
Domi ba mɔ̀, wara koo nɔ ye ba gerumɔ.
9 Adama wunɛ, Yinni Gusunɔ, a bu yɛ̃ɛmɔ.
A bwesenu kpuro atafiiru sãa.
10 Baa bà n dam mɔ amɔ, wuna na naanɛ sãa.
Domi wuna nɛn kuku yee bakaru.
11 Yinni kĩrugii, a na a man swaa gbiiya.
Wee a dera na nɛn yibɛrɛba mɛɛra ka nuku
dobu.
12 A ku bu go kpa nɛn tɔmbu bu ku raa ye
duari.
Adama a de bu sirena, kpa bu wɔruku
wunɛn dam sɔ̃.
Domi wunɛ, Yinni Gusunɔ, wuna a sãa
bɛsɛn tɛrɛru.
13 Ben gere kpuro ya durum yibawa.
A de ben tii suabu bu bu sura.
Domi ba ra n weesu ka gari kɔ̃si gerumɔwa.
14 Yinni, a bu kam koosio ka mɔru, kpa ba
kun maa wãa.
Kpa bu gia ma wuna a bandu dii Yakɔbun
bibu sɔɔ ka handunia kpuro sɔɔ.
15 Yoka baayere, yibɛrɛ be,
ba ra nɛwa ba n wori nge bɔ̃nu
kpa ba n ka wuu sikerenɛ,
16 ba n kasu ye ba koo di.
Kpa ba n wãa mi, wɔ̃ku giriru, domi ba ku
ra debu.
17 Adama nɛ, na kon womu ko wunɛn dam
sɔ̃.
Buru buru yellu, na kon nun tɔma wunɛn
kĩrun sɔ̃,
domi a sãawa nɛn kuku yee damgiru,
kpa n kuke wunɛn mi nà n nuki sankire.
18 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn dam ka
maa nɛn kuku yee damgiru.
Wuna kon tɔma, domi a sãawa tɔn geo.

60

(I maa mɛɛrio naasu 7-14, 108:7-14)

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua ka mɔrɔku. U gu kuawa u ka keu
sɔ̃ɔsi.
2 Womu ge, Dafidin taba ga ka yã bi u
ka Sirigii be ba wãa Mɛsopotamiɔ ka Sobaɔ
kua. Ye Dafidi u taa bi wee, win tabu
sunɔ Yoabu u Edɔmun tabu kowobu gowa
nɔrɔbun suba wɔkura yiru (12.000) wɔwa
gaa sɔɔ ye ba mɔ̀ Bɔru. Womu ge wee.
3 Gusunɔ, wee a sun yina ma a sun
yarinasia.
Baa mɛ a mɔru sãa, a sun seeyo.
4 A dera tem mu yĩira ma mu bɛsikira.
A mu kpaasinɔ domi mu kankiramɔ.
5 A dera wunɛn tɔmba nɔni sɔ̃ɔra,
ma ba tam nɔra mu ben wiru gɔsia.
6 Be ba nun nasie, bera a wunɛn gidi bɔra
wɛ̃,
kpa yu sɔ̃ɔsira gem sɔ̃.
7 A sun wɔro ka wunɛn dam.
A bɛsɛn kanaru nɔɔwɔ,
kpa su faaba wa bɛsɛ wunɛn kĩnasibu.
8 Gusunɔ u gerua win sãa yee dɛɛrarɔ u nɛɛ,
u koo nasara wa.
U koo Sikɛmu bɔnu ko kpa u tɔmbu Sukɔtun
wɔwa yabua.
9 Wiya u Galadi mɔ. Wiya u maa Manase mɔ.
Efaraimu ya sãawa nge win sii furɔ kɔkɔru.
Ma Yuda ya sãa nge win sina dɛka.
10 Adama Mɔabu ya sãawa win woburutia.
U koo Edɔmu bara nɔɔ teu kɔ̃ɔwa u ka sɔ̃ɔsi
ma ya kua wigia.
Filisitiba ba koo nùn nasaran kuuki koosi ka
nuku dobu.
11 Wara u koo ka man da wuu gbãraruguu
gen mi.
Wara u koo man kpara u ka da Edɔmuɔ.
12 Yinni Gusunɔ, wuna kaa ka man da, wunɛ
wi a raa sun yina,
ma a ku ra maa ka bɛsɛn tabu kowobu yari.
13 A sun somiɔ su ka yari nɔni swãarun di.
Tɔnun somiru ta sãawa wom dirum.
14 À n wãa ka bɛsɛ, sa ko kpĩ su tabu ko ka
wɔrugɔru.
Kpa a bɛsɛn yibɛrɛba kɔsuku.

61

1 Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua ka mɔrɔku. U nɛɛ,
2 Gusunɔ, a nɛn weeweenu nɔɔwɔ,
kpa a nɛn kanaru nɔ.

3 Saa tontonden diya na nun nɔɔgiru sue ka
nuku sankiranu.
A ka man guuru yɔɔwo te na ɲ̀ kpɛ̃ n ka tii
yɔ.
4 Domi a sãawa nɛn kuku yeru.
Ma a maa sãa nɛn gbãraru nɛn yibɛrɛban
wuswaaɔ.
5 Na kĩ na n wãa wunɛn kuu bekurugirɔ sere
ka baadommaɔ,
na n kukua wunɛn kaserun kɔkɔrɔ.
6 Domi a ra man kue ye na kĩ,
kpa a man tubi wɛ̃ ye a ra be ba wunɛn yĩsiru
nasie wɛ̃.
7 Gusunɔ, a bɛsɛn sina bokon wãaru dakaa
daasio.
A de win wãaru tu dɛnya.
8 Kpa a de u n bandu dii sere ka baadommaɔ
wunɛn wuswaaɔ.
A de wunɛn bɔrɔkiniru ka wunɛn tɔn geera
n wãa wi sɔɔ.
9 Saa yera kon nun tɔma sere ka
baadommaɔ,
kpa na n nɛn nɔɔ mwɛɛru yibiamɔ tõɔ
baatere.

62

1 Womu ge Dafidi u Yedutum ka wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Ka geema, Gusunɔ wunɛ sɔɔra nɛn naanɛ
wãa.
Wuna a ra man faaba ko.
3 Wuna a maa sãa nɛn kperu tèn mi na ra
kuke n ka faaba wa.
Wuna a sãa nɛn kuku yee bakaru.
A ɲ̀ derimɔ nɛn naasu su sokura.
4 Sere saa yerà i ko i n tɔnu kunisi i n sɛ̃re,
nge mɛ ba ra gana ye ya dɛbura sure,
ɲ̀ kun mɛ kara ye ya wɔrumaa dɔɔ.
5 Geema, ba nɔɔ tia mɔ̀
bu ka durɔ wi sura win aye bakarun di.
Ba ku ra n weesu mɛɛra gãanu ben mi.
Ka nɔɔwa ba ra n tɔnu domaru kuammɛ,
gɔ̃ruɔ kpa ba n nùn bɔ̃rusimɔ.
6 Gusunɔ, wunɛ sɔɔra nɛn naanɛ wãa.
Wunɛ sɔɔra nɛn yĩiyɔbu wãa.
7 Wuna a sãa nɛn kperu tèn mi kon kuke n
ka faaba wa.
Wuna a sãa nɛn kuku yee bakaru.
Nɛn naasu kun maa sokuramɔ.
8 Gusunɔ, wuna a ra man faaba ko, kpa a de
na n bɛɛrɛ mɔ.
Wuna nɛn kuku yee damgiru.
9 Bɛɛ tɔmbu, i nùn naanɛ koowo saa kpuro.
I nùn sɔ̃ɔwɔ ye ya bɛɛ nɛni.
Domi wiya u sãa bɛsɛn kuku yeru.
10 Tɔnu u sãawa wom dirum.
Mɛya u maa sãa weesu.
Bà n nùn kilo sɔndi, kaa deema u ɲ̀ woo
bunum tura.
11 I ku bɛɛn naanɛ doke daa bɔɔbɔya sɔɔ.
I ku maa bɛɛn yĩiyɔbu doke wɔbia sɔɔ.
Bɛɛn dukia yà n kuuramɔ, i ku bɛɛn bwɛ̃ra
kpuro doke ye sɔɔ.
12 N ɲ̀ nɔn teeru na Gusunɔn gere yeni nua
ye u nɛɛ, wiya u dam mɔ.
13 Yinni Gusunɔ, wuna a durom mɔ.
A ra baawure kɔsiewa ye u kua.

63

1 Dafidin womu. U gu kuawa sanam mɛ u
wãa Yudan gbaburɔ. Ge wee.
2 Gusunɔ, a sãawa nɛn Yinni.
Wuna na soku.
Na wunɛn bɛkɛ barɔ.
Ma nɛn wasi kpuro bɛsikiramɔ wunɛn
sarirun sõ
nge mɛ tem gbebum mu ra n bɛsikiramɔ
nim sarirun sõ.
3 Wee na wãa wunɛn sãa yerɔ na nun mɛɛra,
kpa n ka wunɛn dam ka wunɛn yiiko wa.
4 Domi wunɛn tɔn geeru ta gisɔn wãaru
kere.
Yen sõna kon nun tɔma ka womusu.
5 Kon nun siara nɛn wãaru kpuro sɔɔ,
kpa n nɔma sua wɔllɔ n ka nun sã.
6 Nɛn hunde koo debu
nge wi u dĩa duronu ka yaa gumgia di.
Kon nun siara ka nuku dobun kuuki.
7 Nà n kpĩ, na ra n nun yaayewa na n wunɛn
bwisikunu mɔ̀ wɔ̃kuru.
8 Domi a sãawa nɛn somiɔ.
Nà n kukua wunɛn kasenun kɔkɔrɔ,
na ra n nuku dobu mɔ.
9 Na ka nun maninɛwa dim dim,
ma wunɛn nɔm geu ga man nɛni.
10 Be ba kasu bu man go
ba koo dawa sere tem sɔɔ sɔɔwɔ.
11 Takobiwa ba koo ka bu go,
kpa purukanu nu ben gonu tem.
12 Nɛ, sina boko kon yɛ̃ɛri wunɛ sɔɔ.
Wi u ka nun bɔ̃rua u koo tii siara,
adama kaa wee kowobun nɔsu kɔre.

64

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.
2 Gusunɔ, a nɛn nɔɔ nɔɔwɔ sanam mɛ na
weeweenu mɔ̀.

A man kɔ̃suo nɛn yibɛrɛ wi na nasien sɔ̃.
3 A man yaro tɔn kɔ̃sobun wesianɔsun di.
Kpa a man yara daa kɔ̃sagibun suunun di.
4 Ba ben yara nɔɔ deramɔ nge takobi,
kpa ba n gari kɔ̃si kasukumɔ nge sɛ̃ɛnu,
5 bu ka wi u kun gãanu kue to asiri sɔɔ.
6 Ba tii dam kɛ̃mɔwa kɔ̃san kobu sɔɔ.
Ba ra nɔɔ tia ko bu ka tɔmbu yina bɛria
ba n mɔ̀, goo kun bu wasi.
7 Kɔ̃sa ba himba mɔ̀ ba mɔ̀, ben kpunaa ye, ya wãwa mam mam.
Domi goo kun kpɛ̃ u tɔnun gɔ̃run gari tubu.
8 Gusunɔ u bu sɛ̃ɛnu twee.
Wee nu bu girari.
9 U bu mwa ka ben tii tiin gari.
Be ba bu wa kpuro ba ra wii gimanu kowa.
10 Kpa bɛrum mu be kpuro mwa ba n kparamɔ ye Gusunɔ u kua,
kpa ba n yen bwisikunu mɔ̀.
11 Yinni Gusunɔn miya gemgii u ra kuku yeru ka nuku dobu wa.
Kpa bèn gɔ̃ru ga dɛɛre bu bɛɛrɛ wa win mi.

65

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, sa ko nun siara ka naanɛ dokebu Siɔniɔ,
kpa su nɔɔ mwɛɛ ni sa nun kua yibia.
3 Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a ra tɔmbun kanaru nɔ,
tɔmbu kpuro ba koo na wunɛn mi.
4 Bɛsɛn toranu sun buniɛ.
Wuna kaa sun nu suuru kua.
5 Doo nɔɔrugiiwa wi a gɔsa u nun susi u wãa wunɛn sãa yerɔ.
Wunɛn wãa yerun nuku dobu koo de su debu wunɛn sãa yee dɛɛrarɔ.
6 Gusunɔ bɛsɛn faaba kowo, wunɛn kĩrun saabu,
a ra bɛsɛn kanaru wure,
kpa a sun sɔm maamaakiginu sɔ̃ɔsi.
Wuna tɔmbu kpuro ba naanɛ sãa temɔ sere ka be ba wãa nim wɔ̃kun tem burenɔ.
7 Wuna a dam mɔ.
Ka dam mɛya a ka guunu swĩi nin ayenɔ.
8 Wuna a ra nim wɔ̃kun wɔkinu marisie,
kpa a gen nim kurenu yɔ̃rasia.
Mɛya a ra maa tɔmbun wurenu kpeesie.
9 Handunian goonu nnɛ sɔɔ,
tɔmbu kpuro ba wunɛn sɔm maamaakiginu nasie.
Wunɛ wi a ra sɔ̃ɔ yari yerugibu ka sɔ̃ɔ duu yerugibu nuku dobu wɛ̃.
10 Wuna a ra tem nɔɔri, kpa a mu nim yɛ̃ka mu n kpã.
A ra maa de mu n dukia mɔ.
Gusunɔ, wunɛn bwia ya nim yibawa.
Mɛya a ra ka tem dwiiyasie, kpa dĩanu nu wa nu ka kpi.
11 A ra gberun kpĩin tem kusanu kɔsuku kpa a nu nim yɛ̃ka.
A ra maa de gura yu nu dwiiyasia mam mam,
kpa a ye ba duura mi domaru kua yu ka kpi.
12 A ra dewa wɔ̃ɔ gu tore kpa gu kpe ka wunɛn durom,
kpa debura n wãa mi a sara kpuro.
13 Debu te, ta wãawa ka kpara yenɔ,
ma nuku dobu nɔɔramɔ guunɔ.
14 Ma yãanu tɛrie kpara yenu mi.
Mɛya alikama ya kpia ya wɔwa wukiri,
ma baayere kpuro ya nun takaru mɔ̀, ya womu mɔ̀ ka nuku dobu.

66

1 Womu ge ba wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
Bɛɛ handunian tɔmbu kpuro,
i Gusunɔ nɔɔgiru sueyo ka nuku dobu.
2 I womu koowo win yĩsirun yiikon sɔ̃.
I win yĩsiru wɔlle suo ka womusu,
3 kpa i nùn sɔ̃ ma win sɔma ya nanum mɔ,
domi win dam mu kpã.
Yen sɔ̃na win yibɛrɛba ba nùn wiru kpĩiyammɛ.
4 Handuniagibu kpuro ba nùn yiirammɛ.
Ba nùn tɔmamɔ ka womusu,
ma ba win yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
5 I na i Gusunɔn sɔma mɛɛri ye u kua.
U nanum mɔ ù n sɔmburu mɔ̀ tɔmbun su-unu sɔɔ.
6 U dera daara gbera,
ma sa tɔbura bɛsɛn naasu kun nim wa,
ma sa nuku dobu kua wi sɔɔ.
7 U bandu diiwa sere ka baadommaɔ win dam saabu.
U bwesenu kpuro mɛɛra ka laakari,
kpa mɛm nɔɔ sariba bu ku raa nùn seesi.
8 I Gusunɔ siaro bɛɛ bwesenu kpuro.
I nùn tɔmɔ bu nɔ baama.
9 Domi u bɛsɛn wãaru wɔra.
U ǹ dere su sokura.
10 Gusunɔ, a sun doke laakari mɛɛribu sɔɔ.
A dera sa wãa dɔ̃ɔ sɔɔ nge sii geesu.

11 A sun kpɛ̃ɛ yina sɔɔ ma a sun sɔmu bakanu
sɔbi.
12 A dera bɛsɛn yibɛrɛba ba sun sɔni,
ma sa dɔ̃ɔ ka nim sara.
Adama a sun yara min di sa n ka bɔri yɛndu
mɔ.
13 Kon du wunɛn sãa yerɔ n ka nun yãkuru
kua,
kpa n nɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia
14 ni na nun kua nɛn wahalan saa sɔɔ.
15 Kon ka nun kɛtɛba ka bonu yãkuru kua,
kpa n ka nun yãa ni nu gum mɔ yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu kua.
16 Bɛɛ be i Gusunɔ nasie, i na i nɔ,
kpa n bɛɛ sɔ̃ ye u man kua.
17 Na nùn nɔɔgiru sue u man somi,
ma na nùn siara ka womusu.
18 Nà n daa toraru garu mɔ nɛn gɔ̃ruɔ,
Yinni Gusunɔ kun daa man wurarimɔ.
19 Adama u nɛn kanaru swaa daki u man
wurari.
20 Na nùn siara domi u nɛn kanaru mwa.
Ma u ǹ man win durom wunari.

67

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua ka mɔrɔku. Ge wee.
2 Gusunɔ, a bɛsɛn wɔnwɔndu waawo,
kpa a sun domaru kua.
A de a ka sun nɔnu geu mɛɛri,
3 kpa tɔmbu bu wunɛn swaa gia handunia
sɔɔ,
kpa ba n yɛ̃ ma wuna a ra tɔnu faaba ko.
4 Gusunɔ, bwesenu kpuro nu nun siaramɔ
ma nu nun tɔmamɔ.
5 Nu wãa nuku dobu sɔɔ, domi a ra nu
siriewa dee dee.
Wuna a maa nu kpare tem mɛ sɔɔ.
6 Bwesenu kpuro nu nun siaramɔ ma nu
nun tɔmamɔ.
7 Domi a ra de tem mu dĩanu ma.
Gusunɔ, wuna a sãa bɛsɛn Yinni.
A ra sun domaru kue.
8 A sun domaru kuo. Handuniagibu kpuro
ba nun nasie.

68

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.
2 Gusunɔ, a seewa ma wunɛn yibɛrɛba ba
yarina.
Wunɛn wɛrɔbu ba duki sua wunɛn
wuswaan di.
3 A bu yarinasia nge wiisu.
Ma ba yanda nge gum minɛru te ba dɔ̃ɔ tĩi.
Tɔn kɔ̃sobu ba munda wunɛn wuswaaɔ
Gusunɔ.
4 Adama gemgibu ba ra n nuku dobu ka
nasara mɔwa wunɛn mi kpa ba n
yɛ̃ɛrimɔ.
5 I Gusunɔn yĩsiru wɔlle suo ka womusu.
I nùn swaa kuo, u gbaburu mɔ̀,
u guru winu sɔni u wee.
Win yĩsira Yinni Gusunɔ.
I nuku dobu koowo win wuswaaɔ.
6 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa gobekuban
baaba ka gɔminibun kɔ̃so.
A wãa wunɛn wãa yee dɛɛrarɔ.
7 Wuna a ra be tɔmba yina yɛnu wɛ̃,
kpa a yobu yakia, a bu nuku dobu wɛ̃.
Adama kaa mɛm nɔɔ sariba deriwa mi
gãanu sari.
8 Gusunɔ, sanam mɛ a wunɛn tɔmbu swaa
gbiiye gbaburɔ,
9 tem mu yĩira, ma wɔlla wukiara ka dam
wunɛn wuswaaɔ.
Ma Sinain guura diira wunɛ Isireliban Yin-
nin wuswaaɔ.
10 A dera guri barukagia ya na,
ma wunɛn tem sɔɔ wãara wurama.
11 Mɛ sɔɔra wunɛn tɔmba ben wãa yeru kua,
mɛ, mɛ a sɔɔru kua ka kĩru wɔnwɔndobun
sɔ̃.
12 Yinni Gusunɔ, a wooda wɛ̃,
ma tɔn kurɔ sɔmɔ dabiru ba ye kpara.
13 Yibɛrɛban tabu sinamba yakikiramɔ,
ma ben kurɔbu ba ben yãnu bɔnu mɔ̀ ni ba
deri.
14 N sãare kparukonun kasi yi sii geesu
sɔɔwa
ma nin sansu wura mɔnsi, ma i sere da i kpĩ
yãa gɔ̃sɔ?
15 Sanam mɛ Dam kpurogii wi, u sinam be
yarinasia,
tem mu burura guu te ba mɔ̀ Salumɔniɔ.
16 Basanin guunu nu sãawa guu bakanu.
Nin gungunu maa dabi.
17 Bɛɛ guu ni i gunguu dabinu mɔ,
mban sɔ̃na i ka Gusunɔn guu te u gɔsa nis-
inu mɔ̀.
I n yɛ̃ ma miya u koo win wãa yeru ko sere
ka baadommaɔ.
18 Yinni Gusunɔ, a tabu kɛkɛ dabinu mɔ,
ma a sĩimɔ yen nɔrɔm nɔrɔm ka yen nɔrɔm
nɔrɔm suba yɛndun suunu sɔɔ.
Wunɛn yiiko ye ya sɔ̃ɔsira Sinaiɔ ya wura
wunɛn sãa yerɔ.

19 Yinni Gusunɔ, a yɔɔwa guurun wɔllɔ, ma
a tɔmbu yoru mwɛɛra.
Ma ba nun kɛ̃nu kã, ka mam be ba nun
seesimɔn tii.
20 Gusunɔ u ra sun nɔɔri.
Wiya u sãa bɛsɛn faaba kowo.
Yen sɔ̃, sa ko nùn siara tɔ̃ɔ baatere.
21 Wiya u ra tɔnu faaba ko.
Wi turowa u koo kpĩ u nùn yakia saa gɔɔn di.
22 Wiya u koo win yibɛrɛban wiru kɔra.
Kpa u be ba wãa durum sɔɔn wii suunu
yabe.
23 Wiya u nɛɛ, u koo ka bu na saa Basanin di,
kpa u bu yarama saa nim wɔ̃ku sɔɔn di,
24 kpa su bɛsɛn naasu kpɛ̃ɛ ben yɛm sɔɔ,
kpa bɛsɛn bɔ̃nu nu ben gonu tem.
25 Gusunɔ nɛn Yinni, nɛn sina boko,
ba wunɛn sanum waamɔ wunɛn sãa yee
dɛɛrarɔ.
26 Wom kowoba ba swaa gbia,
ma be ba baranu ka mɔrɔkunu soomɔ ba bu
swĩi,
ba wãa wɔndia be ba baranu soomɔn suunu
sɔɔ.
27 I Yinni Gusunɔ siaro mi tɔmba mɛnna.
Bɛɛ Isireliban bweseru, i nùn wɔlle suo.
28 Bɛnyamɛɛ wi u piiburu bo, win bwesera
ta bu swaa gbiiye,
ma Yudan bwese kɛran wirugibu ka ben
tɔmbu ba bu swĩi.
Yen biru, Sabulonin bwese kɛra ka
Nɛfitaligian wirugibu ba bu swĩi.
29 Gusunɔ u wooda wɛ̃ bu nùn ko damgii.
Gusunɔ, a ye a sun kua dam sireo.
30 Sinamba koo ka nun kɛ̃nu naawa wunɛn
sãa yerɔ te ta Yerusalɛmun dia kpuro
gunum kere.
31 Yinni Gusunɔ, a Egibiti yam swĩɛyɔ, ye ya
nun sãamɔ ka sii geesu,
ye, ye ya sãa nge karaku ge ga wãa daarun
bɔkuɔ,
ɲ kun mɛ nge naa kinɛ ni nu wãa gɔ̃sɔ,
ye, ye ya bwesenu dam dɔremɔ.
A be ba ra n tabu kĩ yarinasio.
32 Damgiba wee saa Egibitin di.
Ma Etiopigiba duki mɔ̀ ba nɔma sue
Gusunɔn mi gia.
33 Handunian sinambu, i Yinni Gusunɔ
siaro ka womusu.
I nùn wɔlle suo.
34 I nùn siaro ka womusu
wi, wi u sĩimɔ wɔllɔ te ta wãa saa yellun di.
Wee win nɔɔ damguu ga nɔɔra.
35 I Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
Win yiiko ya wãawa Isireliba sɔɔ.
Ma win dam mu wãa wɔllɔ.
36 Gusunɔ, a nanum mɔ wunɛn sãa yerɔ.
Wunɛ Isireliban Yinni, a ra wunɛn tɔmbu
dam wɛ̃.
Gusunɔ, sa nun siara.

69

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.
2 Gusunɔ, a man faaba koowo.
Na sãare na nim mwɛɛre wahalan sɔ̃.
3 Na nummɔ yironu sɔɔ, na ɲ kpɛ̃ n yɔ̃ra.
Na wɔri nim bwerɔ ma nim tora ka man
doonɔ.
4 Na swĩ na wasira sere nɛn gɔ̃ru ga gbera.
Nɛn nɔni dam dwiiya ye na wunɛn somiru
mara.
5 Be ba man tusa ba ɲ ten wiru ka naasu yɛ̃,
ba dabi ba nɛn wirun seri kere.
Nɛn yibɛrɛ be ba kĩ bu man go kam ba dam
mɔ.
Ye na ɲ gbɛnɛ, ba kĩ n yen kɔsire wɛ̃.
6 Gusunɔ, a nɛn asansi sariru yɛ̃.
Nɛn toranu nu ɲ maa berua wunɛn mi.
7 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
a ku de be ba nun yĩiyɔ bu sekuru wa nɛn sɔ̃.
Isireliban Yinni,
a ku de be ba nun kasu bu sekuru di nɛn sɔ̃.
8 Domi wunɛn sɔ̃na na seku bakaru sɔɔwa ta
dera na nɛn wuswaa wukiri.
9 Nɛn mɛro bisibu ba man mɛɛra tuko.
Nɛn mɛro turosibu ba ɲ man yɛ̃.
10 Wunɛn dirun kĩra man mɛnimɔ nge dɔ̃ɔ.
Be ba nun wɔmmɔ, ben wɔma wɔri nɛ sɔɔ.
11 Sanam mɛ na tii kawa na nɔɔ bɔkua, ba
man funɛ wuna.
12 Sanam mɛ na saaki sebua nuku
sankiranun sɔ̃,
ba man yaakoru mɔ̀.
13 Be ba sɔ̃ gbãra kɔnnɔwɔ ba man wĩimɔ.
Tam nɔrobu ba ka nɛn yĩsiru womu mɔ̀.
14 Adama Yinni Gusunɔ, wuna nɛ, na
kanamɔ.
Gusunɔ, a man wurario wunɛn durom
bakam sɔ̃ saa ye a kĩ.
Domi a ra tɔnu faaba ko ka gem.
15 Kpa a man yara yironun di n ku ka kpam
num.
A man wɔro nɛn yibɛrɛban nɔman di ka nim
bwerun di.
16 A ku de nim yiburu tu man wukiri,
kpa nim bweru tu man di.
A ku de wɔru bɔkɔ gu man kɔrusi.

17 Yinni Gusunɔ, a man wurario wunɛn tɔn geerun sɔ̃.
Wunɛn wɔnwɔn bakaru sɔɔ, a man sĩirema.
18 A ku nɛ wunɛn sɔm kowo biru kisi.
A man wurario fuuku, wee na wãa nuku sankira bakanu sɔɔ.
19 A susima a nɛn hunde wɔra.
A man faaba koowo nɛn yibɛrɛban nɔman di.
20 A yɛ̃ nge mɛ ba man funɛ wuna.
Ba man sekuru doke, ba man kam mɛɛra.
A maa nɛn yibɛrɛba kpuro yɛ̃.
21 Sekura man nuki sanka sere na kom yaa bie.
Na mara goo u man wɔnwɔndu kua, adama sari.
Na kasu wi u koo man nukuru yɛmiasia,
na ɲ̀ wa baa turo.
22 Sanam mɛ gɔ̃ɔra man mɔ̀, ba dɛ̃ɛ doke nɛn dĩanu sɔɔ.
Sanam mɛ nim nɔru ga man mɔ̀, tam mɔmmɔma ba man wɛ̃ n nɔ.
23 A de ben tɔ̃ɔ baka dim mu ko yina sanam mɛ ba sɔ̃ sɛ̃ɛ ka bɔri yɛndu.
24 A ben nɔni wukirio bu ku maa ka yam wa,
kpa ben dam mu dwiiya.
25 A bu wunɛn mɔru seesio,
kpa wunɛn mɔru baka ye, yu bu deema.
26 A de ben wãa yenu nu ko bansu.
Kpa goo u kun maa wãa ben kuu bekunuginu sɔɔ.
27 Domi wi a soomɔ, wiya ba nɔni sɔ̃ɔmɔ.
Wi a maa yaasa sɔka a mɛɛra kua,
ba win nuku sankiranu sosimɔ.
28 A ben toranu kpuro yaayo.
A ku bu wɔnwɔndu kua baa fiiko.
29 A ben yĩsinu goowo wãarun tirenun di,
kpa a ku bu mɛnna ka gemgibu.
30 Adama na wãa nuku sankiranu ka wahala sɔɔ.
Gusunɔ, a de wunɛn somiru tu man yara.
31 Kon Gusunɔ siara ka womusu.
Kon takaru ko n nùn wɔlle sua.
32 Yeya ya ra Yinni Gusunɔ wɛ̃re n kere naa kinɛ yeburu.
33 Be ba gɛma, bà n yeni wa, ba ko n nuku dobu mɔ.
Bɛɛ be i Gusunɔ kasu, i ko n gɔ̃ru dobu mɔ bɛɛn wãaru sɔɔ.
34 Domi Yinni Gusunɔ u ra sãarobun gari nɔ.
U ku ra wigibu duari be ba wãa dɛsiru sɔɔ.
35 Wɔllu ka tem ka nim wɔ̃ku ka kpuro ye ya wasi mi sɔɔ,
yu nùn tɔmɔ.
36 Gusunɔ u koo Siɔni faaba ko.
U koo maa Yudan wusu bani.
Win sɔm kowobu ba koo sina wuu si sɔɔ kpa su ko begisu.
37 Ben bibun bwesera koo tem mɛ tubi di.
Be ba Gusunɔ kĩ, ba ko n ben wãa yeru mɔ mi.

70

(I maa mɛɛrio 40:14-18)

1 Dafidin womu ge u kua u ka Gusunɔ yaaya. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a na fuuku a man wɔra.
A ku tɛ a ka man faaba ko.
3 A de be ba kasu bu man go bu burisina kpa bu sekuru wa.
A de be ba kasu n kam ko bu sekuru wa kpa bu biruku yira wura.
4 A de be ba man yɛ̃ɛmɔ mi, bu biru wura seku ten sɔ̃.
5 A de be ba nun kasu ba n wãa nuku dobu sɔɔ.
Kpa ba n yɛ̃ɛrimɔ wunɛ sɔɔ.
A de be ba maa wunɛn faaba kĩ ba n kparamɔ saa kpuro ma a kpã.
6 Gusunɔ, na sãawa sãaro ka wɔnwɔndo.
Yen sɔ̃, a na nɛn bɔkuɔ fuuku.
Domi wuna a ra man somi kpa a man wɔra.
Yinni Gusunɔ, a ku tɛ.

71

1 Yinni Gusunɔ, wunɛn miya na kuku yeru kasu.
A ku de n sekuru wa baa fiiko.
2 Wunɛ wi a ra siri dee dee,
a man wɔro kpa a man faaba ko.
A man swaa dakio, kpa a man somi.
3 A de a n sãa nɛn kpee baa mi kon kuke.
Kpa na n wãa mi baadomma.
Wuna a gɔ̃ru doke a man faaba ko.
Domi a sãawa nɛn kuku yeru nge kpee baa damgia.
4 Gusunɔ nɛn Yinni, a man wɔro tɔn kɔ̃sobun nɔman di
ka nuku kɔ̃surugibun nɔman di.
5 Domi wunɛ sɔɔra na yĩiyɔbu mɔ.
Saa nɛn piiburun di, wuna na naanɛ sãa.
6 Saa dɔma tèn di ba man mara, wunɛ sɔɔra nɛn naanɛ ya wãa.
Wuna a maa man yara nɛn mɛron nukurun di.
Wuna ko na n siaramɔ baadomma.
7 Tɔn dabiru tà n man wa, biti ra bu mwɛwa.
Adama wunɛ, a kua nɛn kuku yee damgiru.

8 Yinni Gusunɔ, a de na n nun siaramɔ
baadomma.
A de na n nun bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ tɔ̃ɔ baatere.
9 A ku man deri nɛn tɔkɔru sɔɔ.
A de a n ka man wãa baa nà n dam dwiiya.
10 Domi nɛn yibɛrɛba ba nɛn gari mɔ̀.
Be ba kasu bu man go, ba nɔɔ tia mɔ̀.
11 Ba gerumɔ ba mɔ̀, wee a man deri.
Ba koo man naa swĩiwa bu mwa.
Domi na ǹ goo mɔ u man wɔra.
12 Ǹ n mɛn na, Gusunɔ nɛn Yinni, a ku man
deri.
A na fuuku a man somi.
13 A de be ba kasu bu man go mi, bu burisina
bu kam ko.
A de be ba nɛn kam kobu kĩ bu sekuru wa.
14 Adama nɛ, wuna na yĩiyɔ.
Na kon nun siaramɔwa na n dɔɔ.
15 Kpa n wunɛn gem ka wunɛn faaban gari
kpara tɔ̃ɔ baatere.
Domi ya ǹ nɔru mɔ.
16 Yinni Gusunɔ, kon wunɛn sɔm damginun
gari gere.
Wunɛ turon gem gariya kon kpara.
17 Gusunɔ, wuna a man keu koosia saa nɛn
birun di.
Yen sɔ̃na sere ka tɛ̃ na wunɛn sɔm geenun
gari kparamɔ.
18 Gusunɔ, a ku man deri baa nà n tɔkɔ kua,
kpa n kpĩ n ka tɛ̃n aluwaasiba
ka be ba koo ra marura wunɛn dam gari sɔ̃.
19 Wunɛn gem mu wãawa sere ka wɔllɔ.
Gusunɔ, gãa bakana a kua.
Wara u ka nun weenɛ.
20 Wuna a dera sa wahala ka nuku
sankiranu wa.
Adama kaa na a sun wãaru wɛ̃,
kpa a sun yara saa siki wɔrun di.
21 A man nukuru yɛmiasio kpa a de n nun
bɛɛrɛ wɛ̃.
22 Yinni, kon nun tɔma ka mɔrɔku,
kpa n nun siara ka womusu wunɛn
bɔrɔkinirun sɔ̃.
Kon wunɛn yĩsiru wɔlle sua ka mɔrɔku,
wunɛ wi a sãa Isireliban Yinni Dɛɛro.
23 Nà n nun siaramɔ, ba koo nɛn nuku dobu
wa nɛn wuswaan di.
Mɛya maa nɛn hunde ye a wɔra ya koo nun
takaru ko.
24 Mɛya maa nɛn yara ya ko n wunɛn gari
kparamɔ saa baayere.
Be ba kasu bu man go, ba burisina ba
sekuru wa.

72

1 Womu ge Salomɔɔ u kua. Ge wee.
Gusunɔ, a nɛ sina boko bwisi kɛ̃ɛyɔ
n ka siri nge mɛ a ra siri,
2 kpa n wunɛn tɔmbu siri gem sɔɔ
baa be ba sãa sãarobu.
3 Wunɛn gem sɔ̃, ben gungunu ka ben
guunu nu koo bu arumani wɛ̃.
4 Kon sãarobu siria kpa n bu ben gem wɛ̃,
kpa n bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbun bibu faaba ko,
n be ba bu dam dɔremɔ kɔsuku.
5 Mèn nɔɔ sɔ̃ɔ ka suru yarimɔ,
mɛya ba ko n maa nun nasie sere ka
baadommaɔ.
6 Yinni Gusunɔ, a de nɛ, sina boko na n
arufaani mɔ
nge gura ye ya nɛmɔ gbee te ba kɔrɔ kua sɔɔ,
ǹ kun mɛ nge nim arufaanigum mɛ mu
kokumɔ gberɔ,
7 kpa nɛn bandu sɔɔ gem mu n wãa,
kpa dukia yu kuura mèn nɔɔ suru yarimɔ.
8 A de na n bandu dii
saa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛn di
sere n ka girari nim wɔ̃ku bɔruguuɔ,
saa maa daa te ba mɔ̀ Efaratin di
sere handunian nɔrɔ.
9 Kpa a maa de be ba wãa gbaburɔ kpuro
bu na nɛn wuswaaɔ bu man yiira,
kpa nɛn yibɛrɛba bu tua nɔ.
10 Taasisi ka tem mɛ mu toman sinambu
ba koo ka man gbere gobi naawa.
Seba ka Saban sinambu ba koo ka man kɛ̃nu
naawa.
11 Kpa sinambu kpuro bu man yiira,
kpa bwesenu kpuro nu man sã.
12 Domi kon sãaro wi u weeweenu mɔ̀ wɔra,
kpa n bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ wi u kun goo mɔ somi.
13 Mɛya na kon maa sãaron wɔnwɔndu wa,
kpa n bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛn wãaru wɔra.
14 Kon bu wɔra be ba bu dam dɔremɔn min
di.
Kon bu yakia be ba bu nɔni sɔ̃ɔmɔn nɔman
di.
Domi ben wãaru ta sãawa gãa girinu nɛn
nɔni sɔɔ.
15 Kpa nɛ sina bokon wãaru tu dakaa da,
kpa bu ka man Saban wura naawa.
Ba ko n da man kanaru kue tɔ̃ɔ baatere
ba n man domaru kuammɛ.
16 Kpa alikama yu marura tem sɔɔ ka guunɔ.
Kpa yen winu nu n wom sooramɔ nge
Libanin dãnu.

Mɛya maa tɔmba koo marura wusu sɔɔ nge yaka bii.
17 Kpa nɛ sina bokon yĩsiru ta n yara sere ka baadommaɔ,
ba n tu soku mɛ̀n nɔɔ sõɔ yarimɔ.
Tɔmbu bà n ben winsim domaru kuammɛ,
ba n da nɛn yĩsiru soku,
kpa bwesenu kpuro nu nɛɛ,
doo nɔɔrugiiwa nɛ sina boko.
18 Su Gusunɔ Isireliban Yinni siara.
Domi wi turowa u ra sɔm maamaakiginu ko.
19 Su nùn siara win yĩsi bɛɛrɛgii ten sõ.
Win yiiko yu sõɔsira handunia kpuro sɔɔ.
Ami! Ami!

20 Womu geniwa Dafidi Isain bii u ka win kananu wiru go.

WOMUSUN BƆNU ITASE

73

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
Geema, Gusunɔ u sãawa tɔn geo Isireliban sõ ka maa bèn gõrusu dɛɛre.
2 Na raa wɔrumaa dɔɔ, n tie fiiko n ka tem turi.
3 Domi na raa ka gari bakasu nisinu kua
yèn sõ na waamɔ tɔn kõsobu ba nuku dobu mɔ̀.
4 Gãanu ganu kun bu nɔni sõɔmɔ ben wãarun tõru kpuro sɔɔ.
Mɛya ben wasi yi bwãa do ma yi ballimɔ.
5 Ba ɲ̀ dunian wãarun wahala gaa yɛ̃.
Mɛya ba ɲ̀ maa yɛ̃ nɔni swãa te tɔn be ba tie ba ka wãa.
6 Ba tii suabu sebua nge saba ye ba ra sebe wĩirɔ.
Ma ba daa bɔɔbɔya sebua nge yaberu.
7 Ben nuku kõsurun kom mu yarimɔ saa ben nukurun di,
ma ben gõrun bwisikunu nu sõɔsiramɔ tɔɔw̃ɔ.
8 Ba ra n tɔnu yɛ̃ɛmɔwa ba n mɔ̀,
ba koo nùn dam dɔre ka nuku kõsuru.
Kpa ba n tii sua gari gerumɔ,
9 ba n Gusunɔ wɔllu wɔmmɔ.
Mɛya maa ben yara ku ra goo deri handunia mi.
10 Yen sõna tɔmbu kpuro ba wuramɔ ben mi gia.
Ma ba ben gari nɔrumɔ nge nim,
11 ba mɔ̀, Gusunɔ kun gãanu yɛ̃.
Wi, Wɔrukoo, u ɲ̀ yɛ̃ru mɔ.
12 Nge mɛya tɔn kõsobun wãara sãa.
Ba ku ra n wurure. Ba ra n ben dukia kuurasiamɔwa.
13 Ma na tii sõɔwa na nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na,
kam sɔɔra na nɛn gõru dɛɛrasia,
ma na nia n ka sõɔsi ma na dɛɛre.
14 Yinni, tõru baatere a ra man sɛɛyasiewa,
kpa a man nɔni sõ bururu baatere.
15 Nà n nɛɛ, kon ko nge tɔn kõso be,
ko na n kĩ n nɛn bweseru siki te a gɔsa.
16 Ye na gari yin asansi kasu n ka yi tubu,
ma na wa yi man sɛ̃sie too.
17 Adama dɔma te na dua wunɛ Gusunɔn sãa yerɔ,
saa yera na gia ye ya tɔn kõsobu mara.
18 Geema, Yinni Gusunɔ, a bu surewa
swaa yè sɔɔ ba koo sɛlla,
kpa bu wɔruma bu gbi.
19 Kaa de bu kam ko mii mii,
kpa ben wãaru tu nɔru ko subaru sɔɔ.
20 Yinni, a ra bu kpeerasiewa,
kpa bu ben gari duari
nge mɛ tɔnu u ra dosu duari.
21 Ye nɛn gõru ga sankira,
n sãawa nge gãanu sɔka nɛn nukurɔ.
22 Ma na kua nge gari bɔkɔ,
na ɲ̀ gãanu tuba nge gbeeku yaa.
23 Adama ka mɛ, na wãa ka wunɛ.
Ma a man mwa ka wunɛn nɔm geu.
24 Kaa man kpara ka wunɛn bwisi.
Yen biru, kaa man mwa wunɛn yiiko sɔɔ.
25 Wara na mɔ wɔllɔ, wunɛ baasi.
Mɛya na ɲ̀ maa goo yĩiyɔ handunia yeni sɔɔ.
26 Nɛn wasi ka nɛn bwisikunu kpuro koo doona.
Adama wunɛ Yinni Gusunɔ, wuna a ra man dam kɛ̃.
A sãawa nɛn dukia sere ka baadommaɔ.
27 Wee be ba ka nun tonda ba gbimɔ.
Mɛya a be ba nun deri go.
28 Adama nɛ, n man wɛ̃re na n wãa wunɛn bɔkuɔ Yinni Gusunɔ.
Domi na kuku yee naanɛgiru wa wunɛ sɔɔ.
Kon kpara ye a man kua kpuro.

74

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
Gusunɔ, mban sõna a sun yina.
Mban sõna a ka sun mɔru mɔ̀
bɛsɛ be a kpare nge yãa gõɔ.
2 A bɛsɛ wunɛn tɔmbu yaayo,
bɛsɛ be a yakia saa yellun di.

A bɛsɛn bwese kɛri yaayo
yi yi kua wunɛgii.
A Siɔnin guu te yaayo
tèn mi wunɛn wãa yera raa wãa.
3 A doo a wa nge mɛ yam mi, n bansu kua mam mam.
Yibɛrɛba ba gãanu kpuro sanka sãa yee te sɔɔ.
4 Wunɛn yibɛrɛba ba kukura sãa yeru mi nge gbee sinansu
ma ba ben gidi bɔra gira mi.
5 Ba sãare nge dãa buro be ba gbãa yiiyamɔ dãa sõɔwɔ.
6 Ma ba sãa yee ten bura yãnu kpuro kɔsuka ka gbɛ̃ɛ ka matalaka.
7 Ba wunɛn sãa yee te dõɔ mɛni.
Ba tu disi doke te, te ta wunɛn yĩsiru sɔɔwa.
8 Ma ba gerumɔ ben gõruɔ ba mɔ̀, su bu nɔni sõ ka dam.
Ma ba bɛsɛn sãa yenu kpuro dõɔ mɛni tem mɛ sɔɔ.
9 Yinni, sa ɲ̀ maa yĩreru garu waamɔ
te ta sun sõɔsimɔ ma a wãa bɛsɛn suunu sɔɔ.
Wunɛn sɔmɔbu ba ɲ̀ maa wãa.
Bɛsɛn goo kun maa yɛ̃ sere saa yerà kaa n sun deri mɛ.
10 Sere saa yerà kaa n mara
yibɛrɛ u n nun nɔɔ kuurimɔ.
Sere saa yerà kaa n nɔɔ maari
yibɛrɛ u n wunɛn yĩsiru kam mɛɛra.
11 Mban sõna a wunɛn nɔmu kurua.
A gu dɛmiɔ kpa a bu kam koosia.
12 Gusunɔ, saa yellun di wuna a sãa nɛn sunɔ.
Wuna a sun faaba kua nɔn dabinu.
13 Wuna a nim wɔ̃ku burana ka wunɛn dam
ma a yɛɛ gɔbi wiru kɔsuka.
14 Wuna a karaku wiru kɔra,
ma a dera be ba wãa mi gãanu ku ra kpi ba gu tema.
15 A dera bwia ka daara yara,
ma a daanu gberasia ni nu ku ra nim kpe.
16 Wuna a wɔ̃kuru ka sõɔ sɔɔ kua.
Wuna a yam bururam ka sõɔ kua.
17 Ma a tem nɔɔ bura yenu kua.
Ma a yam susuru ka puran saaba yi.
18 Yinni Gusunɔ, a yaayo ma yibɛrɛ u nun yɛ̃ɛmɔ.
Bwese te ta ɲ̀ bwisi mɔ, ta wunɛn yĩsiru gema.
19 A ku wunɛn tɔn be a kĩ mi gbeeku yɛɛ deria.
A ku bu duari be, be ba sãa wɔnwɔndobu.
20 A wunɛn arukawani yaayo.
Domi dam diobu ba yiba ba kukua mi ba ɲ̀ bu wasi tem mɛ sɔɔ.
21 A ku de wi ba dam dɔre u sekuru wa.
A de wɔnwɔndo ka sãaro bu nun siara.
22 Yinni Gusunɔ, a seewo a ka tii yina.
A yaayo wɔma ye gari bakasu ra n nun mɔ̀.
23 A ku wunɛn yibɛrɛban wɔkinu duari.
A be ba nun seesimɔ baadomman wɔkinu nɔɔwɔ.

75

1 Womu ge Asafu u wom kowobun wirugii kua ge ba mɔ̀, a ku kam koosia. Ge wee.
2 Gusunɔ, sa nun siara.
Wunɛn yĩsiru ta yiba bɛsɛn nɔɔwɔ.
Sa wunɛn sɔm geerun gari kparamɔ.
3 Wunɛ, Yinni Gusunɔ, a nɛɛ,
saa ye a yi yà n tunuma, kaa tɔmbu siri gem sɔɔ.
4 Tem mu koo kpĩ mu yĩiri ka ye ya wãa mɛ sɔɔ.
Adama wuna a yen gbereba nɛni.
5 A nɛɛ, be ba tii sue bu ku maa tii sua.
A maa tɔn kõsobu sõɔmɔ bu tii suabu derio.
6 Bu ku tii wɔlle sua, kpa bu tɔn bia gari de.
7 Domi wɔlle suabu kun wee saa sõɔ yari yerun di,
ɲ̀ kun mɛ sõɔ duu yerun di,
bu ɲ̀ maa wee sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di.
8 Wunɛ Gusunɔwa a ra tɔmbu siri.
Wuna a ra gabu kawe kpa a gabu wɔlle sua.
9 Yinni Gusunɔ, a nɔra* nɛni ya tam yiba mu gbisimɔ,
ma a mu handunian tɔn kõsobu wɛ̃ɛmɔ.
Ba koo mu nɔwa mam mam sere ka mɛn kɔtɔrɔ.
10 Adama nɛ, na ɲ̀ nɔɔ marimɔ.
Kon Gusunɔ Yakɔbun Yinni tɔmawa ka womusu.
11 U koo tɔn kõsobun tii suabu kpeerasia,
kpa u be ba nùn mɛm nɔɔwamme kuurasia.

76

1 Womu ge Asafu u wom kowobun wirugii kua ka mɔrɔku. Ge wee.
2 Ba Gusunɔ tuba Yudaɔ,
ma u yĩsiru yara Isireliɔ.
3 Win wãa yera wãawa Salɛmuɔ ye ba mɔ̀ Siɔni.
4 Miya u tabu yãnu bɔɔka.

* **75:9** ***nɔra*** - Nɔra ye ba ka yã mini ya sãawa Gusunɔn mɔru ye u koo ka tɔn kõsobu siri.

Niya, sɛ̃ɛnu ka tɛrɛnu ka takobiba.
5 Yinni Gusunɔ, a sãawa wi ba koo nasia.
Wunɛn nanum mu kpã mu kere guu ni nu wãa saa yellun di.
6 Ba tabu durɔ wərugəban yãnu potira.
Wee ba kpuna ba gu.
Ba kpana bu ka tii yina be, be ba raa dam mɔ mi.
7 Gusunɔ Yakəbun Yinni, ye a gbãra,
yera maasəba wəruka ka ben dumi.
8 Gusunɔ, wuna ba koo nasia.
Wunɛn mɔru yà n seewa wara u koo kpĩ u yɔ̃ra wunɛn wuswaaɔ.
9-10 Wunɛn siribu nɔɔra saa wəllun di.
Sanam mɛ a seewa a tɔmbu siri,
ma a be ba tii kawe faaba kua,
yera handunian tɔmbu kpuro ba bɛrum soora ma ba tii deri sɛ̃ɛ.
11 Baa tɔnun mɔru yà n seewa, wunɛn yi-ikowa ya koo sɔ̃ɔsira.
Be ba maa yara wunɛn mɔrun di, ba koo yen tɔ̃ɔ bakaru diwa.
12 I Gusunɔ bɛɛn Yinni nɔɔ mwɛɛnu kuo kpa i nu yibia.
Bɛɛ be i ka nùn sikerenɛ i nùn nasie, i ka nùn kɛ̃nu naawɔ.
13 Wiya u ra sinam be ba tii sue kawe.
Sinambu kpuro ba nùn nasie.

77

1 Asafun womu ge u Yedutum kua. Ge wee.
2 Na Gusunɔ nɔɔgiru sue.
Na nùn soku, u koo man swaa daki.
3 Nà n nuki sankire, na ra Gusunɔ kasuwa.
Wɔ̃kuru na ku ra wɛ̃re.
Na ra nɛn nɔma yiiyewa wəllə nà n kanaru mɔ̀.
Adama ka mɛ, nɛn bwɛ̃ra ku ra kpunɛ.
4 Nà n Gusunɔ yaaya, na ra n weeweenu mɔ̀wa.
Nà n bwisika, nɛn gɔma ya ra dwiiyewa.
5 Yinni Gusunɔ u ku ra de n dweeya.
Na ku ra kpĩ n gari gere nɛn nɔni swãarun sɔ̃.
6 Na ra yellu yaayewa kpa na n gasɔn gari bwisikumɔ.
7 Na nɛn womusu yaayamɔ wɔ̃kuru,
ma na bwisikumɔ na mɔ̀,
8 Yinni Gusunɔ u koo sun yinawa sere ka baadommaɔ?
U ɲ maa ka sun nɔnu geu mɛɛrimɔ?
9 Win durom mu kpawa mi sere ka baadommaɔ?
U ɲ maa gari gɛɛ mɔ u sun sɔ̃ sere ka baadommaɔ?
10 U duariwa u sun durom kua?
U sun win wɔnwɔndu wunariwa win mɔrun sɔ̃?
11 Ma na nɛn tii sɔ̃ɔwa na nɛɛ, wee ye ya man dumɔ,
yera Wɔrukoon dam kun maa ka sun wãa.
12 Yinni Gusunɔ, kon wunɛn sɔma yaaya.
Domi na yaaya sɔm maamaakigii ni a kua.
13 Kon wunɛn sɔma kpuron gari kpara.
Kon sɔm maamaakiginun gari saari.
14 Gusunɔ, wunɛn swɛɛ yi dɛɛrewa.
Wara u ka nun kpãaru nɛ.
15 A sãawa wi u ra sɔm maamaakiginu ko.
A dera wunɛn dam mu sɔ̃ɔsira bwesenu sɔɔ.
16 Ka wunɛn dama a wunɛn tɔmbu yakia be, be ba sãa Yakəbu ka Yosɛfun sikadominu.
17 Gusunɔ, ye nim mu nun wa, ma mu diira, mu gbisa sere sɔɔwɔ.
18 Ma gura nɛmɔ nge daa surundu.
Ma guru gbãsukubu nɔɔramɔ.
Ma guru maakinu daamɔ wəllun baama.
19 Gura ya gbãra ma guru maakinu nu handunia kpuro yam bururasia,
ma tem mu diira bɛrum sɔ̃.
20 A sĩa nim wɔ̃kun wəllə ka maa mɛn sɔɔwɔ.
Adama goo kun wunɛn yira wa.
21 A dera Mɔwisi ka Aroni ba wunɛn tɔmbu kpara nge yãa gɔ̃ɔ.

78

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
Nɛn tɔmbu, i nɛn gari swaa dakio.
I swaa tem kpĩiyɔ i nɔ ye na gerumɔ.
2 Kon bɛɛ faagi gaa kua ka mɔnnu ye ya sãa yellun gari.
3 Ye sa nua ka ye sa gia ka ye bɛsɛn baababa ba sun sɔ̃ɔwa,
4 sa ɲ ye bɛsɛn bibu beruammɛ.
Sa ko bu Yinni Gusunɔn tɔmaru sɔ̃wa ka win dam gari ka sɔm maamaakigii ni u kua.
5 U bɛsɛ Isireliba, Yakəbun bweseru wooda wɛ̃.
Wooda yera u bɛsɛn baababa wɛ̃ bu ka ye ben bibu sɔ̃ɔsi.
6 Bii be ba koo marura, ben tii ba koo ye gia, kpa bu maa ye ben bibu sɔ̃ɔsi.
7 Saa yera ba koo Yinni Gusunɔ naanɛ ko.
Ba ɲ maa duarimɔ ye u kua.
Kpa bu win woodaba mɛm nɔɔwa.

8 Ba ɲ maa mɔ̀ nge ben baababa.
Domi baaba be, ba kua mɛm nɔɔ sariba,
ma ben gɔ̃ru ga ɲ ka Gusunɔ turo yɔ̃re.
Ma ba kua naanɛ sariba Gusunɔn mi.
9 Efaraimun bweseru te ta tɛnnu mɔ
ta biruku yira wura tabun saa.
10 Ta ɲ ten arukawani yibie ye ta ka Gusunɔ bɔkua.
Ta yina tu win woodaba mɛm nɔɔwa.
11 Ta win sɔm maamaakigii ni duari ni u tu sɔ̃ɔsi.
12 U maamaaki kua ben sikadoban wuswaaɔ Soaniɔ Egibitin temɔ.
13 U nim wɔ̃ku bɛra ga kpaasina ga yɔ̃ra nge gana,
ma u dera ba tɔbura.
14 Guru wii wurora u dera ta bu gbiiye sɔ̃ɔ sɔɔ.
Wɔ̃kuru, kpa u de dɔ̃ɔ yara ya n sɔ̃ɔsire guru wii wuro te sɔɔ.
15 U kpenu bɛsuka gbaburɔ,
ma nim bakam mu kura ba nɔra.
16 U dera nim mu yara kpenun di,
ma mu kokumɔ nge daa bakarun nim.
17 Adama ka mɛ, baaba be, ba wi, Wɔrukoo torarimɔwa ba dɔɔ.
Ba nùn seesiwa gbaburu mi, mi gãanu ku ra kpi.
18 Ma ba wi, Gusunɔ nɔɔ kuura ba nùn dĩanu kana ni ba kĩ.
19 Ba nɛɛ, ka gem, Gusunɔ u koo kpĩ u sun diisia gbaburu mini?
20 Geema, Mɔwisi u kpee te so, ma nim mu koka nge daarun nim.
Adama u koo kpĩ u sun diisia?
U koo kpĩ u sun yaa wɛ̃ su tem?
21 Ye Yinni Gusunɔ u yeni kpuro nua,
yera win mɔru ya seewa nge dɔ̃ɔ
wi ba sɔ̃re win tɔmbu Isirelibɔn sɔ̃.
22 Domi ba ɲ nùn naanɛ kue.
Ba ɲ win somiru yĩiyɔ.
23 Ka mɛ, u guru wiru wooda wɛ̃.
Ma u wɔllun gamboba kɛnia.
24 U dera dĩa ni ba mɔ̀ manna nu bu nɛɛya saa wɔllun di.
25 U bu ye wɛ̃wa nge mèn nɔɔ ba kĩ.
Tɔn boko dima ba di.
26 Yen biru, u dera woo ga na
saa sɔ̃ɔ yari yerun di ga wɔllu swee.
Ka win dama u woo seeyama
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di,
27 ma u dera gunɔsu su sarama
su bu wukiri nge tua.
Su dabi nge yani sɛɛri nim wɔ̃kun goorɔ.
28 U dera su wɔruka su tɛrie baama ben sansaniɔ.
29 Ma Gusunɔ u bu wɛ̃ ye ba kĩ.
Ma ba di ba deba.
30 Adama ye ba dimɔ ba ɲ kpa, dĩanu yiba ben nɔsɔ.
31 Sanam mɛya Gusunɔ u ka bu mɔru kua.
Ma u be ba dam bo go.
U ben aluwaasiba so u surura.
32 Ka mɛ, ba wure ba tora.
Ba ɲ win sɔm maamaakigii ni naanɛ kue.
33 Ma Yinni Gusunɔ u bu doke bɛrum sɔɔ u ben wãaru nɔru koosia nge woo.
U bu kam koosia nɔni kpaki teeru.
34 Yinni Gusunɔ ù n kĩ u bu go,
yera ben gabu ba ra gɔsiramɛ win mi gia.
35 Kpa bu yaaya ma wi, Wɔrukoowa u sãa ben kpee baa mì ba ra kuke.
Wiya u ra maa bu wɔre.
36 Adama ba ku ra gem gere.
Ba ra n kĩ bu nùn nɔni wɔ̃kewa ka ben gari.
37 Ben gɔ̃ru ga ɲ ka nùn wãa.
Ba ɲ maa ben arukawani yibie.
38 Adama ka mɛ, Yinni Gusunɔ u ra tii nɛnɛ
u kun win mɔru kpuro yɔ̃su.
U ra bu wɔnwɔndu kue,
kpa u bu ben durum wɔka u kun bu go.
39 U ra yaaye ma ba sãawa tɔmbu.
Ba sãawa nge woo.
Gà n doona, ga ku ra wuramɛ.
40 Nɔn dabina ba Gusunɔ seesi gbaburɔ.
Nɔn dabina ba win mɔru seeya.
41 Ba maa wure ba nùn nɔɔ kuura wi, wi u sãa ben Yinni Dɛɛro.
42 Ba ɲ tɔ̃ɔ te yaaye tè sɔɔ u bu wɔra yibɛrɛban nɔman di ka win dam.
43 Ba ɲ maa yaaye sɔm maamaakigii ni u kua Egibitiɔ ka Soanin gberu kpaanɛɔ.
44 U Egibitigibun daanun nim gɔsia yɛm,
ma ba kpana bu mu nɔ.
45 U dera gbabu swɛ̃ɛ yi bu wɔri yi di.
Ma u dera surenu nu bu kam kua.
46 U dera twee yi ben dĩanu wɔri yi di.
Ma u dera ben hanian are kam kua.
47 U dera guru kpenu nu ben resɛm gbaanu kam koosia.
Ma woora ben dãa gbaanu sanka.
48 U dera guru gbãa ka guru kpenu ben yaa sabenu di.
49 Ma u ka Egibitigii be mɔru seewa ka dam u bu nɔni sɔ̃ɔwa.

U dera gɔɔn gɔradoba ba na dabi dabinu ba bu wɔri.
50 U ɲ̀ dere win mɔru yu goo sɛ̃ɛna.
U bu kɛ̃si kɛ̃si baranu kpɛ̃ɛ u ka bu go.
51 U Egibitigibu be, be ba sãa Kamun bibun bweserun bii tɔn durɔ gbiikoo baawure go,
be, be ba sãa ben aluwaasirun bibu.
52 U dera win tɔmba yara nge yãa gõɔ ge ga yarima gõrun di.
Ma u bu kpara gbaburɔ.
53 U bu kpara ka bɔri yɛndu, ba ɲ̀ diira.
Ma u dera nim wõku ga ben yibɛrɛba wukiri.
54 Ma u ka bu da win tem dɛɛramɔ,
guu ten mi, te u mwa ka win dam.
55 U bwese tukunu gira win tɔmbu Isireliban sõ.
Ma u tem mɛ bɔnu kua u dera ba sina mi, kuu bekuruginu sɔɔ.
56 Adama ba Gusunɔ nɔɔ kuura.
Ba wi, Wɔrukoo seesi.
Ba ɲ̀ win woodaba mɛm nɔɔwɛ.
57 Ba Gusunɔ dɛsirari, ma ba kua naanɛ sariba
nge mɛ ben baababa ba raa kua.
Ba wurura nge tɛn tèn kirika ya kusira.
58 Ba win mɔru seeya ka ben bũu turanu.
Ba win nisinu seeya ka ben bwãarokunu.
59 Ye Gusunɔ u ye kpuro wa, yera win mɔru seewa,
ma u Isireliba yina.
60 U sãa yee te deri te ta wãa Siloɔ.
U kuu bekurugii te deri tèn mi u ra ka bu yinnɛ.
61 Ma u dera yibɛrɛba ba win woodan kpakororu mwa,
tè sɔɔ u ra win dam ka win yiiko sõɔsi.
U dera ba ka tu doona tem tukumɔ.
62 U ka win tɔmbu mɔru kua,
ma u dera ba bu go tabu sɔɔ.
63 U dera aluwaasiba ba dõɔ mwaara,
ma wɔndiaba ba durɔbu bia.
64 U dera ba ben yãku kowobu go tabu sɔɔ ka takobi.
Ma ben gɔminibu ba ɲ̀ ben gɔɔ swĩ.
65 Yera Yinni Gusunɔ u seewa nge tɔnu wi u dom yandama.
U seewa nge tabu durɔ wɔrugɔ wi tam mu goomɔ.
66 Ma u win yibɛrɛba so u gira.
U bu sekuru doke te ta ɲ̀ kpeemɔ sere ka baadommaɔ.
67 U Efaraimu Yosɛfun biin bweseru yina.
U ɲ̀ tu gɔsa.
68 Yudan bweseru ka Siɔnin guura u kĩa u gɔsa.
69 Guuru miya u win sãa yeru bana
ta dam mɔ nge wɔllu ka tem
mɛ u swĩi sere ka baadommaɔ.
70 U Dafidi gɔsa u n ka sãa win sɔm kowo.
Yãa kpara yerun diya u nùn mwaama
71 u ka ko Isireliba, Yakɔbun bweserun kparo
be, be ba sãa wi, Yinni Gusunɔn tɔmbu.
72 Dafidi wi, u tɔn be kparawa ka gõru dɛɛrɔ, ka laakari.

79

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
Gusunɔ, wee tɔn tukobu ba wunɛn tem wɔri.
Ba dera wunɛn sãa yeru ta disi duura.
Ba dera Yerusalɛmu ya kua bansu.
2 Ba wunɛn tɔmbu go,
ma ba dera gunɔsu ben gonu di.
Ba dera gbeeku yɛɛ yi be, be ba nun sãamɔ min gonu tema.
3 Ba ben yɛm yari mu ka Yerusalɛmu sikerenɛ nge nim,
ma ba ben gonu deri mi, goo kun nu sikua.
4 Be ba ka sun sikerenɛ ba sun wɔmmɔ.
Bɛsɛn berusebu ba sun yaakoru mò.
5 Yinni Gusunɔ, sere saa yerà wunɛn mɔru ko n seewa.
Sere saa yerà kaa n nisinu seewa nge dõɔ.
6 A de wunɛn mɔru yu wɔri bwese ni nu ɲ̀ nun yɛ̃
ka ni nu ɲ̀ nun sãamɔ sɔɔ.
7 Domi ba Isireliba go, ma ben tem mu kua bansu.
8 A ku sun bɛsɛn sikadoban durum sɔbi.
Adama wunɛn kĩrun sõ, a sun wɔnwɔndu kuo.
Domi sa kua wɔnwɔndobu.
9 Gusunɔ bɛsɛn faaba kowo, a sun somiɔ
kpa wunɛn yĩsiru tu bɛɛrɛ wa.
A sun wɔro kpa a sun bɛsɛn durum wɔka.
10 Mban sõna kaa de bwesenu nu n mò,
mana bɛsɛn Yinni u wãa.
A be ba wunɛn tɔmbun yɛm yari mɔru kɔsieyo
bwesenun suunu sɔɔ bɛsɛn wuswaaɔ.
11 Yinni Gusunɔ, a dɛsobun weeweenu nɔɔwɔ,
kpa a be ba ka dɔɔ bu go faaba ko ka wunɛn dam.

12 Yinni, bwese ni nu kɑ nun sikerenɛ nu nun wɔnwɑ,
ɑ nu nin durum kɔsieyo sere nɔn nɔɔbɑ yiru.
13 Adɑmɑ bɛsɛ wunɛn tɔn be ɑ kpɑre, sɑ ko nun tɔmɑ sere kɑ bɑadommɑɔ,
kpɑ bɛsɛ kɑ bɛsɛn bibun bweseru sɑ n nun bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.

80

1 Womu ɡe Asɑfu u wom kowobun wirugii kuɑ kɑ mɔrɔku. Ge wee.
2 Wunɛ Isireliban kpɑro, ɑ swɑɑ dɑkio ɑ nɔ.
Wunɛ wi ɑ rɑ wunɛn tɔmbu kpɑre nge yãɑ gɔ̃ɔ,
mɑ ɑ sɔ̃ wɔllun kɔ̃sobun suunu sɔɔ,
ɑ tii sɔ̃ɔsio wunɛn yiiko sɔɔ.
3 A bɛsɛ Efɑrɑimu kɑ Bɛnyɑmɛɛ kɑ Mɑnɑsen bwese kɛri wunɛn dɑm sɔ̃ɔsio,
kpɑ ɑ sun fɑɑbɑ ko.
4 Yinni Gusunɔ, ɑ sun wɔro.
A kɑ sun nɔnu ɡeu mɛɛrio, kpɑ ɑ sun fɑɑbɑ ko.
5 Gusunɔ wɔllu kɑ tem Yinni,
sere sɑɑ yerà kɑɑ n kɑ sun mɔru sãɑ
ɑ n bɛsɛn kɑnɑru yinɑmɔ.
6 Wee ɑ derɑ nuku sɑnkirɑnu nu kuɑ bɛsɛn dĩɑnu,
mɑ ɑ derɑ bɛsɛn nɔni yĩresu kuɑ bɛsɛn nim.
7 A derɑ be bɑ kɑ sun sikerenɛ bɑ sɑnnɑmɔ bɛsɛn sɔ̃.
Mɑ bɛsɛn yibɛrɛbɑ bɑ sun yɛ̃ɛmɔ.
8 Gusunɔ wɔllu kɑ tem Yinni, ɑ sun wɔro.
A kɑ sun nɔnu ɡeu mɛɛrio kpɑ su fɑɑbɑ wɑ.
9 Wee ɑ resɛm dãɑ wukɑmɑ Egibitin di,
mɑ ɑ tɔmbu seeyɑ ben wãɑ yenun di,
mɑ ɑ resɛm ye ɡirɑ mi.
10 A ye ɑyeru kuɑ mɑm mɑm, mɑ yɑ seewɑ yɑ nuwi ɡirɑ.
Yɑ kpɛ̃ɑ yɑ tem kpuro
11 kɑ ɡuunu wukiri,
mɑ yen kãɑsi yi kpɛ̃ɑ nge dãɑ ye bɑ mɔ̀ sɛduru.
12 Yen kãɑsi yi, yi dɑ sere nim wɔ̃kuɔ,
mɑ yin nuwi yi dɑ sere dɑɑ bɑkɑrɔ yi kpɑrɑ.
13 Yinni Gusunɔ, mbɑn sɔ̃nɑ ɑ yen kɑrɑn ɡɑmbo kɔsukɑ,
mɑ ɑ derɑ be bɑ sɑrɔ mi, bɑ ye ɡurɑmɔ.
14 Mɑ ɑ derɑ sɑkɑnu kɑ ɡbeeku yɛɛ yi yi tie, yi nɑɑmɔ yi ye dimɔ.
15 Gusunɔ, wɔllu kɑ tem Yinni, ɑ wurɑmɑ.
A mɛɛrio wɔllun di kpɑ ɑ wunɛn resɛm ye nɔni doke.
A ye kɔ̃suo.
16 A resɛm dãɑ te nɔɔrio
te, te tɑ sãɑ nge wunɛn bii wi ɑ ɡɔsɑ.
17 Wee bɑ resɛm bɔɔrɑ bɑ dɔ̃ɔ mɛni.
A bu mɔru kɔsieyo bu ɡbi.
18 A de wunɛn dɑm mu n kɑ wi ɑ ɡɔsɑ u sɔ̃ wunɛn nɔm ɡeuɔ wãɑ.
19 Sɑɑ yerɑ sɑ ǹ mɑɑ kɑ nun tondɑmɔ.
A de sɑ n wãɑ kpɑ sɑ n nun sãɑmɔ.
20 Gusunɔ, wɔllu kɑ tem Yinni, ɑ sun wɔro.
A kɑ sun nɔnu ɡeu mɛɛrio, kpɑ su fɑɑbɑ wɑ.

81

1 Womu ɡe Asɑfu u wom kowobun wirugii kuɑ kɑ mɔrɔku. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔwɑ u sãɑ bɛsɛn dɑm.
I nùn womu kuo kɑ nuku dobu.
I Gusunɔ Yɑkɔbun Yinni tɑkɑru koowo kɑ nuku dobu.
3 I womusu koowo.
I ɡãɑsu kɑ mɔrɔkunu kɑ ɡɔ̃ɔɡenu soowo.
4 I kɔbɑ soowo suru kpɑon tɔ̃ɔ bɑkɑru sɔɔ.
I kɔbɑ wureo Kunun tɔ̃ɔ bɑkɑru sɔɔ suru ù n tɑrum kuɑ.
5 Domi woodɑ yerɑ Yɑkɔbun Yinni u Isireliba wɛ̃.
6 Woodɑ yerɑ u Yosɛfun yɛnugibu wɛ̃
sɑnɑm mɛ u Egibiti wɔri.
Mɑ nɑ nɔɔ ɡɑɡu nuɑ ɡe nɑ ǹ tubɑ. Gɑ nɛɛ,
7 nɑ bɛɛ sɔmunu swɛnyɑ bɛɛn senun di,
nɑ derɑ i yoo sɔmɑ deri.
8 Sɑnɑm mɛ i wãɑ nɔni swãɑru sɔɔ,
i mɑn sokɑ, mɑ nɑ bɛɛ yɑkiɑ.
Nɑ bɛɛ wisɑ ɡuru mɑɑkinu sɔɔ.
Nɑ bɛɛn lɑɑkɑri mɛɛrɑ Mɛribɑn bwiɑɔ.
9 Bɛɛ nɛn tɔmbu Isireliba,
i mɑn swɑɑ dɑkio i nɔ ye kon bɛɛ sɔ̃.
10 I ku de bũu ɡoo u n mɑɑ wãɑ bɛɛn suunu sɔɔ.
I ku mɑɑ nu yiirɑ i sã.
11 Nɛnɑ Gusunɔ bɛɛn Yinni wi u bɛɛ yɑrɑ Egibitin di.
I bɛɛn nɔɔ wukio kpɑ n bɛɛ diisiɑ.
12 Adɑmɑ bɛɛ nɛn tɔmbu, i ǹ mɑn swɑɑ dɑki, i ǹ mɑɑ mɑn mɛm nɔɔwɛ.
13 Nɑ derɑ i wɔri bɛɛn ɡɔ̃ru bɔbunu sɔɔ,
mɑ i bɛɛn tiin bwisi swĩi.
14 Bɛɛ nɛn tɔmbu, ì n dɑɑ mɑn swɑɑ dɑki i sĩimɔ nɛn swɑɑ sɔɔ,
15 kon dɑɑ bɛɛn yibɛrɛbɑ sekuru doke,
kpɑ n bu nɑɑ swĩi n ɡo ɡo.

16 Saa ye sɔɔra nɛ, Yinni Gusunɔn yibɛrɛban
tii suabu koo nɔru ko,
kpa Isireliban doo nɔɔru tu tɛ.
17 Kon bu dĩa geenu wɛ̃,
kpa bu kperun tim gem di.

82

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
Gusunɔ u wãa wɔllun tɔmbun suunu sɔɔ.
Miya u wãa u ka sirimɔ. U nɛɛ,
2 sere saa yerà i ko i n wãa i n sirimɔ ka
weesu,
i n yɔ̃ taarɛgibun biruɔ.
3 I dam sarirugibu ka gobekuba ben gem
wɛ̃ɛyɔ.
I wɔnwɔndobu ka sãarobu ben gem wɛ̃ɛyɔ.
4 I dam sarirugibu ka be ba dam dɔremɔ
faaba koowo.
I bu wɔro tɔn kɔ̃sobun nɔman di.
5 Adama bɛɛ, i ǹ gãanu ganu yɛ̃.
I ǹ maa bwisi gɛɛ mɔ. I kom kɔ̃sum mɔ̀wa,
ma ya dera gem mu doona handunian di.
6 Na raa nɛɛ, i sãawa wɔllun tɔmbu.
I sãawa Wɔrukoon bibu.
7 Adama i ko i gbiwa nge tɔn dirobu.
I ko i gbiwa nge sinambu kpuro.
8 Gusunɔ, a seewo a handunia siri.
Domi wuna a bwesenu kpuro mɔ.

83

1 Womu ge Asafu u kua. U nɛɛ,
2 Gusunɔ, a ku mari, a ku maa wɛ̃ra.
3 Domi wee wunɛn yibɛrɛba ba seewa,
be, be ba nun tusa ba wiru yɔ̃rasie.
4 Wee ba kɔ̃sa wesianamɔ wunɛn tɔmbun sɔ̃.
Ba nɔɔ tia mɔ̀ be a kɔ̃sun sɔ̃.
5 Ba gerumɔ ba mɔ̀,
bu na bu sun kpeerasia bwesenu kpuron
suunu sɔɔn di,
kpa bu ku maa bɛsɛ Isireliban yĩsiru yaaya.
6 Wee ba wesiana,
ma be kpuro ba nɔɔ tia kua bu ka nun wɔri.
7 Beya, Edɔmuba ka Isimɛɛliba ka Mɔabuba
ka Agariba
8 ka Gebaliba ka Amɔniba ka Amalɛkiba
ka Filisitiba ka sere Tirigibu.
9 Asirigibun tii ba na ba ka bu nɔɔ tia kua,
ba Lɔtun bibun bweseru, Amɔniba ka
Mɔabuba nɔma kã.
10 Yinni Gusunɔ, a bu kuo nge mɛ ba Sisera
ka Yabini ka Madianiba kua Kisionin
daarɔ.
11 Ba bu kpeerasiawa Eni Doriɔ,
ma ba ben gonu deri mi, nu tem kɔ̃sisia nge
naa bisu.
12 A de ben sinambu bu gbi nge sinam beni,
Orɛbu ka Seebu ka Seba ka Salumuna,
13 be, be ba raa geruna ba nɛɛ,
bu da bu Gusunɔn arumani gura.
14 Yinni Gusunɔ, a bu suo a ka doona
nge mɛ woo guna ya ra ka yakasu doonɛ.
15 A de bu dɔ̃ɔ mwaara nge mɛ dɔ̃ɔ u ra dãa
sɔ̃ɔ mwɛ,
ǹ kun mɛ nge mɛ dɔ̃ɔ yara ya ra guunu
dabiri.
16 A bu naa giro ka guru woo bɔkɔ.
A bu nandasio ka woo guna.
17 Yinni Gusunɔ, a bu sekuru dokeo,
kpa bu wa bu gɔsirama wunɛn mi.
18 A de bu sekuru wa,
kpa ba n nande sere ka baadommaɔ.
A ben yĩiyɔbu wunɔ, kpa bu kam ko.
19 Kpa bu gia ma wunɛ turowa a sãa Yinni
Wɔrukoo handunia ye sɔɔ.

84

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun
wirugii kua. Ba gu kuawa ka mɔrɔku. Ge
wee.
2 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
wunɛn wãa yeru ta man wɛ̃re.
3 Na sɛnde, na diirimɔ n wa n ka du wunɛn
sãa yerɔ.
Nɛn gɔ̃ru ka nɛn wasi kpuro nuku dobun
kuuki mɔ̀
wunɛ Yinni Gusunɔn sɔ̃, wunɛ wi a wãa.
4 Nɛn Yinni, nɛn sina boko!
Baa ka gunɔminɔ nu ra n wãa yeru mɔ.
Wɔllu ka tem Yinni, a ra mam de
nu sokunu ko wunɛn yãku yerun bɔkuɔ.
5 Doo nɔɔrugiba be ba wãa wunɛn sãa yerɔ
ba nun tɔmamɔ baadomma.
6 Doo nɔɔrugiba be ba tãsa wunɛ sɔɔ.
Ba ra n sɔɔru sãa bu ka sãaru da.
7 Bà n sarɔ wɔwan di ye ba mɔ̀ Yĩresu,
a ra de bwii yi koorawa mi,
kpa gura yu ka ye domaru naawa.
8 Nge mɛ ba dɔɔ bu ka Gusunɔ yinnibun
Yinni sã Siɔniɔ,
nge mɛya ben dam mu ra n sosimɔ gbabu te
sɔɔ.
9 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, a man swaa
dakio.
Gusunɔ Yakɔbun Yinni, a nɛn kanaru
nɔɔwɔ.
10 Yinni, wunɛ wi a sãa bɛsɛn tɛrɛru,
a wi a gɔsan wuswaa mɛɛrio.

11 Nɛn sɔ̃ɔ teerun wãaru wunɛn sãa yerɔ,
ta nɛn yam tukum wãarun sɔ̃ɔ dabi dabinu kere.
N buram bo na n wãa wunɛn sãa yerun kɔnnɔwɔ,
ye ko na n ka wãa diru mi tɔn kɔ̃soba wãa.
12 Yinni Gusunɔ, a sãawa nge sɔ̃ɔ.
A maa sãawa nge tɛrɛru.
Wuna a ra tɔmbu durom ka bɛɛrɛ kue.
Be ba sĩimɔ gem sɔɔ, a ku ra ka bu gea yinari.
13 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
doo nɔɔrugiiwa wi u nun naanɛ sãa.

85

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a wunɛn tem durom kua.
Wee a ka bɛsɛ Isireli be sa sãa Yakɔbun bweseru wurama.
3 A bɛsɛ wunɛn tɔmbun toranu wɔka.
A bɛsɛn durum kpuro wukiri.
4 A ṅ maa ka sun mɔru sãa.
A dera wunɛn mɔru kpuro ya sure.
5 Gusunɔ bɛsɛn faaba kowo, a sun wesio nge yellu.
A ku maa ka sun mɔru ko.
6 Nge kaa n ka sun mɔru sãawa sere ka baadommaɔ?
Nge kaa n mɔru sãawa sere ka bɛsɛn bibun bibu sɔɔ?
7 A ṅ sun wãaru wesiamɔ
kpa bɛsɛ wunɛn tɔmbu su wa su nuku dobu ko wunɛn sõ?
8 Yinni Gusunɔ, a sun wunɛn durom sɔ̃ɔsio
kpa a sun faaba ko.
9 Yinni Gusunɔ, kon swaa daki n nɔ ye a gerumɔ.
Domi bɔri yɛndun gariya a ra n wunɛn tɔmbu sɔ̃ɔmɔ
be ba nun naanɛ sãa
ma ba kun wure wiira gari sɔɔ.
10 Be ba nun nasiewa a ra faaba ko.
Kpa a de bɛɛrɛ ya n wãa bɛsɛn tem sɔɔ.
11 Tɔn geeru ka bɔrɔkinira koo wurama
kpa gem ka bɔri yɛnda n wãa tem mɛ sɔɔ.
12 Bɔrɔkiniru ta koo se tem mɛ sɔɔ nge dĩa bwese te ba duura,
kpa gem mu sarama wɔllun di.
13 Yinni Gusunɔn tiiwa u koo sun bɔri yɛndu wɛ̃,
kpa bɛsɛn tem mu binu ma.
14 Gema mu ko n nùn gbiiye, kpa mu win swaa sɔmɛ.

86

1 Dafidi u kanaru kua u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a man swaa dakio kpa a nɛn kanaru nɔ.
Wee na sãaru ka wɔnwɔndu soore.
2 A nɛn hunde beruo, domi na ra nun sã.
Gusunɔ, na nun naanɛ sãa,
a man faaba koowo.
3 Yinni, wuna na ra nɔɔgiru sue baadomma.
A man wɔnwɔndu kuo.
4 Yinni, a man nuku dobu wɛ̃ɛyɔ.
Wuna na ra n kanamɔ ka nɛn gɔ̃ru kpuro.
5 Yinni, a sãawa tɔn geo,
a ra maa tɔmbu ben durum wɔke.
A ra be ba nun soku kpuro kĩru sɔ̃ɔsi ta n kpã.
6 Yinni Gusunɔ, a nɛn kanaru nɔɔwɔ.
A nɛn weeweenu swaa dakio.
7 Domi nà n nun kana nɔni swãarun saa,
a ra man wisi.
8 Gãanu sari ni nu ka nun weenɛ ye ba ra sã kpuro sɔɔ.
Gãanu maa sari ni nu ka wunɛn sɔma weenɛ.
9 Bwese ni a taka kua kpuro nu koo na nu yiira wunɛn wuswaaɔ,
kpa nu wunɛn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃.
10 Domi a kpã, a ra maa sɔm maamaakiginu ko.
Wunɛ turowa a sãa Gusunɔ.
11 Yinni Gusunɔ, a man wunɛn swɛɛ sɔ̃ɔsio,
kpa n wa n sĩ wunɛn gem sɔɔ.
A de n wunɛn yĩsiru nasia.
12 Gusunɔ nɛn Yinni, kon nun siara ka nɛn gɔ̃ru kpuro,
kpa n nun bɛɛrɛ wɛ̃ sere ka baadommaɔ.
13 Domi a man durom bakam kua,
a man yara gɔribun wãa yerun sɔɔ sɔɔn di.
14 Yinni Gusunɔ, tii suobu ba man seesi.
Tɔn kɔ̃sobu ba kĩ bu man hunde wuna,
be, bèn bwisikunu ku ra n wãa wunɛn mi gia.
15 Adama wunɛ Gusunɔ, a sãawa Yinni wɔnwɔndugii.
A ku ra mɔru se fuuku.
Wunɛn kĩru ta kpã.
A maa sãawa bɔrɔkini.
16 A man mɛɛrima kpa a nɛn wɔnwɔndu wa.
A nɛ, wunɛn sɔm kowo dam kɛ̃ɛyɔ,
kpa a man faaba ko nɛ, wunɛn sɔm kowon bii.
17 Yinni Gusunɔ, a man yĩreru sɔ̃ɔsio te ta koo man koora,

kpa a de nɛn yibɛrɛba bu ye wa kpa sekuru tu bu mwa.
Domi wuna a ra man faaba ko, kpa a man nukuru yɛmiasia.

87

1 Womu geniwa Koren bibu ba kua. Ba nɛɛ,
Yinni Gusunɔ u Yerusalɛmun kpɛɛkpɛɛku swĩiwa
guu te win tii u gɔsa u dɛɛrasian wɔllɔ.
2 U Yerusalɛmu ye kĩ n kere wuu si su wãa Yakɔbun bweserun tem kpuro sɔɔ.
3 Yerusalɛmu, Gusunɔn wuu,
ba wunɛn bɛɛrɛ bakan gari gerumɔ.
4 Nɛ, Yinni Gusunɔ, nà n bwesenun yĩsinu yorumɔ ni nu man yẽ,
kon Egibitigibu ka Babilonigibu ka Filisitiba ka Tirigibu ka Etiopigibun yĩsinu yore.
Domi ba bu marawa Yerusalɛmu mini.
5 Adama Yerusalɛmugibu ba koo nɛɛ, ben tema mi ka gem.
Wɔrukoowa u mɛn kpɛɛkpɛɛku swĩi.
6 Yinni Gusunɔ u koo bwesenun yĩsinu yore kpa u nɛɛ,
Yerusalɛmuɔra ba bu mara.
7 Be ba womusu mɔ̀ ba yaamɔ, ba koo nɔɔgiru sua ba n mɔ̀,
Yinni, bɛsɛn nuuru kpuro ta woowa wunɛn mi.

88

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa ka guuru. Hemani Esirahigiiwa u gu kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ nɛn faaba koowo,
na ra n nɔɔgiru suewa wunɛn wuswaaɔ wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ.
3 A de a nɛn kanaru nɔ.
A swaa tem kpĩiyɔ a nɔ ye na nun kanamɔ.
4 Wee wahala ya man deema n kpã
sere na gɔribun wãa yeru turuku kua.
5 Na wãa be ba gɔɔ dɔɔn wuurɔ.
Na ṅ maa dam mɔ.
6 Wee na kpĩ ka gɔribu sannu.
A dera na wãa ka be sannu sikirɔ,
be, be a ṅ maa yaayamɔ, a ṅ maa bu nɔɔrimɔ.
7 A man kpɛ̃ɛ wɔru bɔkɔ sɔɔ mi yam wɔ̃kura wãa.
8 A man mɔru seesi,
ma n sãare na nim mwɛɛre.
9 A dera nɛn kpaasibu ba man deri.
A dera ba man tusa,
ma na taarere na ṅ kpɛ̃ n nunda nɛn wahalan di.
10 Nɛn nɔni dam dwiiya nɔni swãarun sɔ̃.
Yinni Gusunɔ, tɔ̃ru baatere na ra nɔma yiiyewa wunɛn mi gia na n nun somiru kanamɔ.
11 Gɔriba a ra maamaaki kue?
Gɔriba ba koo kpĩ bu se bu nun sã?
12 Gɔriba ba koo kpĩ bu wunɛn bɔrɔkinirun gari gere siki wɔruɔ?
Ba koo kpĩ bu wunɛn tɔn geerun gari gere gɔribun wãa yerɔ?
13 Ba koo kpĩ bu wunɛn maamaaki wa yam wɔ̃kurɔ?
Ba koo kpĩ bu wunɛn gem tubu gɔriɔ mi ba ra tɔmbu duari?
14 Yinni Gusunɔ, wuna na ra faaba kanɛ.
Bururu baatere, wuna na ra nɔɔgiru sue.
15 Yinni Gusunɔ, mban sɔ̃na a man wunɛn wuswaa berue.
Mban sɔ̃na a ṅ kĩ n nun wa.
16 Saa nɛn birun di, na wɔnwɔndu soorewa na gɔɔ dɔɔ.
Na burisinɛ nɔni swãa te a man kpɛ̃ɛn sɔ̃.
17 Nɛ sɔɔra wunɛn mɔru ya wɔri, ma ya man goomɔ.
18 Ya ka man sikerenɛ tɔ̃ɔ baatere nge nim bweru.
Ye kpurowa ya man wukiri.
19 A dera nɛn kpaasibu ka nɛn bɔrɔba ba man biru kisi.
Be kpuro ba man deri.

89

1 Womu ge Etani Esirahigii u kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, kon wunɛn tɔn geerun womu ko sere ka baadommaɔ.
Kon wunɛn bɔrɔkiniru kpara sere ka baadommaɔ.
3 Na yẽ ma wunɛn kĩru ta ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Wunɛn bɔrɔkiniru ta girewa wɔllɔ.
4 Yinni Gusunɔ, a nɛɛ,
a ka Dafidi wi a gɔsa arukawani bɔkua.
A wi, wunɛn sɔm kowo nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri
5 a nɛɛ, kaa goo wuna win bweseru sɔɔ
u ko sunɔ sere ka baadommaɔ,
kpa a win bandu tãsisia sere ka baadommaɔ.
6 Yinni Gusunɔ, wɔllu ta nun bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ
maamaaki ye a mɔ̀n sɔ̃.
Wunɛn gɔradoban wuuru ta nun siaramɔ

wunɛn bɔrɔkinirun sɔ̃.
7 Yinni Gusunɔ, a ɲ̀ saara mɔ wɔllɔ.
Wunɛn gɔradoba sɔɔ, goo sari wi u ka nun nɛ.
8 A nanum mɔ wunɛn gɔrado dɛɛrobun suunu sɔɔ.
Wunɛn yiiko ya kpã be ba nun sikerenɛn suunu sɔɔ.
9 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, wara u dam mɔ nge wunɛ.
Wunɛn bɔrɔkinira nun karewa ta ka sikerenɛ.
10 Wuna a ra nim wɔ̃kun tii suabu yɔ̃rasie.
Gen nim kurenu nù n seewa, a ra nu suresie.
11 A Egibitigibu taaka a pɛsuka nge goru.
A be, wunɛn yibɛrɛba yarinasia ka wunɛn dam.
12 Wuna a wɔllu ka tem mɔ.
Wuna a handunia taka kua ka ye ya wãa ye sɔɔ.
13 Wuna a sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu ka nɔm dwaru kua.
Guu ni ba mɔ̀ Tabori ka Hɛɛmɔɔ nu wunɛn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
14 Wunɛn gãseru ta dam mɔ.
Wunɛn nɔmu ga dam mɔ.
15 Gema mu sãa wunɛn bandun kpɛɛkpɛɛku.
Kĩru ka bɔrɔkinira ra n wãa wunɛn wuswaaɔ.
16 Yinni Gusunɔ, doo nɔɔrugiba be ba ra nun takaru ko.
Ba ra sĩwa yam bururam sɔɔ wunɛn wuswaaɔ.
17 Ba koo nuku dobu ko tɔ̃ɔ baatere wunɛn yĩsirun sɔ̃.
Kpa bu bɛɛrɛ wa wunɛn gem sɔ̃.
18 Domi wuna a sãa ben dam ka ben bɛɛrɛ.
Wunɛn saabuwa sa tãsimɔ.
19 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa bɛsɛ Isireliban tɛrɛru.
Wunɛ Dɛɛro, wuna a sãa bɛsɛn sina boko.
20 Gasɔ, a ka wunɛn sɔm kowo be a naanɛ sãa gari kua kãsiru sɔɔ a nɛɛ,
a wunɛn dam tabu durɔ damgii goo wɛ̃.
A nùn gɔsa wunɛn tɔmbun suunu sɔɔn di a wɔlle sua.
21 Wiya Dafidi wunɛn sɔm kowo.
Wiya a bandun gum tãre.
22 Wunɛn nɔmu ga ko n nùn nɛniwa kem kem.
Geya ga ko n sãa win dam.
23 Yibɛrɛba ba ɲ̀ kpɛ̃ bu nùn samba ko.
Tɔn kɔ̃sobu ba ɲ̀ kpɛ̃ bu nùn dam dɔre.
24 Kaa win yibɛrɛba kpeerasia.
Kaa be ba nùn tusa sɛ̃suku.
25 Wunɛn bɔrɔkiniru ka wunɛn tɔn geera ko n wãa ka wi.
Kpa a nùn dam wɛ̃ ka wunɛn yĩsiru.
26 Kaa de win bandun dam mu tɛria saa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛn di sere ka daa te ba mɔ̀ Efaratiɔ.
27 U koo nun sɔ̃ u nɛɛ, a sãawa win tundo ka win Yinni.
A sãawa win faaba kowo nge kpee baa mì u ra kuke.
28 Kaa nùn ko wunɛn bii tɔn durɔ gbiikoo.
Kpa u n sãa handunian sinambu kpuron sina boko.
29 Kaa de wunɛn tɔn geeru ta n nùn wãasi.
Kpa a ka nùn arukawani bɔke ye ya ɲ̀ nɔru mɔ.
30 Kaa de win bibun bweseru ta n bandu dimɔ sere ka baadommaɔ.
Kaa de win bandu tu dam gira nge wɔllu.
31 Adama win bibun bwese te, tà n yina tu wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa,
ma ta wunɛn yiirebu atafiiru kua,
32 ma ta ɲ̀ wunɛn sɔ̃ɔsiru swĩi,
ma ta ɲ̀ wunɛn gere mɛm nɔɔwɛ,
33 kaa tu sɛɛyasiawa ka bokuru ten mɛm nɔɔbu sarirun sɔ̃.
34 Adama a ɲ̀ yinamɔ a tu wunɛn tɔn geeru sɔ̃ɔsi win sɔ̃.
A ɲ̀ nùn tɔnu kandu kuammɛ.
35 A ɲ̀ wunɛn arukawani kusiamɔ.
A ɲ̀ maa wunɛn gere kɔbiamɔ.
36 A bɔ̃rua ka wunɛn yĩsi dɛɛraru ma a ɲ̀ Dafidi weesu kuammɛ.
37 Kaa de win bibun bweseru ta n bandu dimɔ sere ka baadommaɔ.
Kpa win bandu ta n wãa baadomma nge sɔ̃ɔ.
38 Kpa tu tɛ nge suru.
Win seedagii wi u wãa wɔllɔ u sãa bɔrɔkini.
39 Adama wee a sunɔ wi a raa gɔsa deri,
ma a ka nùn mɔru kua too.
40 A wunɛn arukawani kusia ye a raa ka wunɛn sɔm kowo bɔkua.
Ma a win sina furɔ kasa kua.
41 A win gbãranu kpuro kɔsuka,
ma a win kuku yenu surura.
42 A dera be ba sarɔ mi, ba win arumani gura.
Ma ba nùn sekuru doke.
43 A win yibɛrɛba dam kã.
A dera ba nuku dobu kua.
44 A dera win tabu yãnu nu dam dwiiya.
A ɲ̀ ka nùn yɔ̃re tabu sɔɔ.
45 A win bɛɛrɛ kpeesia.

Ma a win bandu sura sere ka temɔ.
46 A dera u tɔkɔ kua fuuku, ma a nùn sekuru doke.
47 Yinni Gusunɔ, sere saa yerà kaa n kukua.
Sere saa yerà wunɛn mɔru ya ko n seewa nge dɔ̃ɔ yara.
48 A yaayo nge mɛ nɛn wãarun tɔ̃ru ta dɛ̃ɛbu nɛ.
A yaayo ma tɔnu wi a taka kua kpuro u koo ra gbi.
49 Wara u koo kpĩ u n wãa u kun gu.
Wara u koo kpĩ u tii yara gɔribun wãa yerun di.
50 Yinni, mana wunɛn gasɔn durom mɛ, mu da.
Mana nɔɔ mwɛɛ te a Dafidi kua ka bɔrɔkiniru ta wãa.
51 Yinni, a mɛɛrio seku te wunɛn tɔmba dimɔ.
A yaayo ma nɛna na wunɛn tɔn dabi te kpare.
52 Yinni Gusunɔ, yibɛrɛba ba wunɛn tɔmbu sekuru dokemɔ,
ma ba wi a gɔsa wɔmmɔ mi u dɔɔ kpuro.
53 Yinni Gusunɔ, wuna sa ko n siaramɔ sere ka baadommaɔ.
Ami! Ami!

WOMUSUN BƆNU NNƐSE

90

1 Mɔwisi Gusunɔn sɔm kowo u kanaru kua u nɛɛ,
Yinni, saa yellun di, wuna a sãa bɛsɛn kuku yeru.
2 A sãawa Gusunɔ a sere guunu ka handunia taka kua.
Mɛya kaa n maa sãa sere ka baadommaɔ.
3 A ra de tɔnu u gɔsira tua.
A ra nùn sɔ̃ a nɛɛ, u gɔsiro min di, u we.
4 Wunɛn mi, wɔ̃ɔ nɔrɔbu (1.000) ra n sãawa nge gĩan tɔ̃ru te ta doona kɔ,
ǹ kun mɛ nge wɔ̃kurun sãkiru.
5 A ra tɔnun wãaru nɔru koosiewa nge mɛ dosu ga ra doonɛ bururu.
Ga ku ra tɛ nge yakasu
6 sìn wɛ̃su ra n baare bururu,
ǹ n kua yoka bu su bura kpa su gbera.
7 Wunɛn mɔru ya dera sa gɔɔ dɔɔ.
Ma sa nanda yen saabu.
8 A ra bɛsɛn toranu terasiewa wunɛn wuswaaɔ,
kpa wunɛn yam bururam mu bɛsɛn asiri kpuro sɔ̃ɔsi.
9 Bɛsɛn wãaru ta ra doonɛwa wunɛn mɔrun sɔ̃.
Ta ra doonɛwa nge wɛ̃sia teeru.
10 Tɔnun wãaru ta ra turi sere wɔ̃ɔ wata ka wɔkuru,
wi u maa dam mɔ, wɔ̃ɔ wɛnɛ,
adama ka mɛ, tɔnun wãara ku ra n arufaani gaa mɔ
sere wahala ka nɔni swãaru.
Domi ta ra doonɛwa fuuku gɔri gia.
11 Wara u wunɛn mɔrun dam yɛ̃.
Wara u nun nasie yen sɔ̃.
12 A de sa n yɛ̃ ma bɛsɛn wãarun tɔ̃ra kun dɛ̃u,
kpa su ko bwisigibu.
13 Yinni Gusunɔ, sere domma kaa gɔ̃ru gɔsia a wunɛn mɔru deri.
A bɛsɛ wunɛn sɔm kowobun wɔnwɔndu waawo.
14 A sun wunɛn durom bakam sɔ̃ɔsio bururu baatere.
Kpa sa n nuku dobu mɔ sa n womusu mɔ̀ bɛsɛn wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
15 A sun nuku dobu wɛ̃ɛyɔ nge mèn nɔɔ a sun sɛɛyasia.
Kpa a bɛsɛn nuku sankira ten wɔ̃su gɔsia nuku dobun wɔ̃su.
16 A de su wunɛn sɔma wa bɛsɛ wunɛn sɔm kowobu,
kpa a bɛsɛn bibun bweseru wunɛn yiiko sɔ̃ɔsi.
17 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a sun durom kuo,
kpa a de bɛsɛn sɔma kpuro yu arufaani ko.

91

1 Wunɛ wi Wɔrukoo u kɔ̃su,
a wɛ̃rewa Dam kpurogiin tɔbuɔ.
2 Kon Yinni Gusunɔ sɔ̃ ma wiya nɛn kuku yeru ka nɛn kàrì.
Wiya nɛn Yinni wi na naanɛ sãa.
3 Domi wiya u nun wɔramɔ saa taan di.
Wiya maa nun wɔramɔ saa kɛ̃si kɛ̃si gɔɔ ka win wahalan di.
4 U koo nun win sansu wukiri.
Kaa kuku yeru wa win kasan sɔɔwɔ.
Win bɔrɔkinira sãawa nge tɛrɛru ka tarakpe.
5 Wɔ̃kurun kari ǹ kun mɛ sɛ̃u ge ga wee sɔ̃ɔ sɔɔ,
yen gaa kun nun bɛrum mɔ̀.
6 Kɛ̃si kɛ̃si gɔɔ wi u bɔsu wɔ̃kuru,
ǹ kun mɛ bara te ta tɔmbu goomɔ sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara,
yen gaa kun nun bɛrum mɔ̀.

7 Baa bara ni, nù n tɔmbu nɔrɔbu (1.000) go wunɛn bɔkuɔ,
ma nu tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) wɔri wunɛn nɔm geuɔ,
gãanu kun nun babamɔ.
8 Nɔniya kaa ka mɛɛri tɔna kpa a tɔn kɔ̃sobun are wa.
9 Yèn sɔ̃ Yinni Gusunɔ u kua wunɛn kuku yeru,
ma wi, Wɔrukoo u kua wunɛn wãa yeru,
10 yen sɔ̃na nɔni swãaru gara kun nun sisie,
bararu gara kun maa wunɛn yɛnu susiɔ.
11 Domi u koo win gɔradoba nɔɔ kɛ̃ wunɛn sɔ̃,
ba n nun kɔ̃su wunɛn swɛɛ kpuro sɔɔ,
12 bu nun nɛnɛ ka ben nɔma
kpa a ku ra ka wunɛn naasu kperu sokura.
13 Kaa gbee sunɔ ka surɔkɔru yɔ a sara,
kpa a gbee sunɔ kpɛmu ka yaa gɔba tem taare.
14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yèn sɔ̃ u man kĩ,
kon nùn yakia kpa n nùn kɔ̃su domi u nɛn yĩsiru yɛ̃.
15 U n man soka kon nùn wurari.
Ko na n wãa ka wi nɔni swãarun saa.
Kon nùn yakia kpa n nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
16 Kon de u tɔkɔru ko bɔri yɛndu sɔɔ,
kpa n nùn nɛn faaba sɔ̃ɔsi.

92

1 Womu ge ba kua tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun sɔ̃. Ge wee.
2 Ya ra n do ba n nun tɔmamɔ Yinni Gusunɔ,
kpa ba n wunɛn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, wunɛ Wɔrukoo,
3 ba n wunɛn durom gari kparamɔ bururu,
kpa ba n wunɛn bɔrɔkinirun gari kparamɔ wɔ̃kuru
4 ka mɔrɔku ka gɔ̃ɔgeru.
5 Yinni Gusunɔ, ye a kua ya man nuku dobu wɛ̃.
Ma na ye kpuro siaramɔ ka womusu.
6 Yinni Gusunɔ, wunɛn sɔma ye a kua ya kpã.
Wunɛn bwisikunu nu duku.
7 Gari bɔkɔ ga ɲ̀ kpɛ̃ gu nu tubu,
mɛya nu ɲ̀ maa kpɛ̃ nu nùn yeeri.
8 Geema, tɔn kɔ̃sobu ba seemɔ nge yakasu,
ma nuku kɔ̃surugibu ba kparamɔ nge dãa.
Ka mɛ, sɔ̃ɔ teeru ba koo bu kpeerasia sere ka baadommaɔ.
9 Adama wunɛ Yinni Gusunɔ, wuna a kpuro kere sere ka baadommaɔ.
10 Wunɛn yibɛrɛba kpuro ba koo kam ko.
Be ba kɔ̃sa mɔ̀ kpuro ba koo yarina.
11 A man gbeeku kɛtɛn dam kã,
ma a man domaru kua a man gum yarum tãre.
12 Tɛ̃, na waamɔ nɛn yibɛrɛba ba wɔrukumɔ.
Na nɔɔmɔ ba kuuki mɔ̀.
13 Gemgibu ba koo kpɛ̃a nge kpakpa bãa.
Ba koo se nge Libanin dãa ye ba mɔ̀ sɛduru.
14 Ba ko n sãawa nge dãa te ba gira ta kparamɔ
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yerɔ.
15 Baa tà n tɔkɔ kua, ta ko n binu marumɔwa,
kpa ta n bɔrɔm mɔ ta n wurusu sɔɔwa.
16 Yeya ya koo sɔ̃ɔsi ma Yinni Gusunɔ u sãawa gemgii.
U maa sãawa nɛn kpee baa mi na ra kuke.
Wi sɔɔ, durum gaa sari.

93

1 Yinni Gusunɔ, a bandu dii,
ma a wunɛn yiiko sebua nge yaberu.
Ma a dam sɛ̃ke nge kpaka.
A maa dera tem mu dam mɔ, mu ɲ̀ yĩirimɔ.
2 Saa yee yellun diya a wunɛn bandu swĩi.
Saa yee yellun diya a wãa.
3 Yinni Gusunɔ, daanu nu ra n nɔɔgiru sue nu n wɔki,
kpa nu n kuuki mɔ̀.
4 Adama wunɛ, a dam mɔ a ni kpuro kere.
A bandu dii wɔllɔ.
5 Yinni Gusunɔ, wunɛn gari yi sãawa gem.
Wunɛn sãa yeru ta ko n sãawa dɛɛraru sere ka baadommaɔ.

94

1 Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a ra tɔnu mɔru kɔsie,
a wunɛn yiiko sɔ̃ɔsio.
2 Wunɛ handunian siri kowo, a seewo.
A be ba tii sue ben kɔ̃sa kɔsieyo.
3 Sere saa yerà kaa n dera tɔn kɔ̃sobu ba n wãa.
Sere saa yerà kaa n dera ba n nuku dobu mɔ.
4 Wee be ba ra n tɔmbu kɔ̃sa kuammɛ ba gari saarimɔ ka tii suabu.
5 Yinni Gusunɔ, ba wunɛn tɔmbu dam dɔremɔ
be, be ba sãa wunɛn arumani.
6 Ba gɔminibu ka sɔbu goomɔ.
Ma ba gobekuba sɛ̃remɔ ba goomɔ.
7 Ba mɔ̀, Yinni Gusunɔ kun sun mɛɛra.
Gusunɔ Yakɔbun Yinni wi, kun bɛsɛn laakari mɔ̀.

8 Bɛɛ gari bakasu, i n tii sɛ.
Sere saa yerà i ko i bwisi ko.
9 Gusunɔ wi u tɔnu swasu gira, wiya kun kpɛ̃
u gari nɔ?
Wi, wi u tɔnu nɔni gira, wiya kun kpɛ̃ u yam
wa?
10 Wi, wi u ra bwesenu sɛɛyasie, wiya kun
tɔnu sɛɛyasiamɔ?
Wi, wi u ra tɔnu yɛ̃ru wɛ̃, wiya kun bwisi
mɔ?
11 Yinni Gusunɔ u tɔmbun bwisikunu yɛ̃.
U yɛ̃ ma nu sãawa kam dirum.
12 Yinni Gusunɔ, doo nɔɔrugiiwa wi a
sɛɛyasiamɔ.
Doo nɔɔrugiiwa wi a seeya ka wunɛn
wooda.
13 Wahalan saa sɔɔ, u ko n wãawa bɔri yɛndu
sɔɔ
sere bu ka tɔn kɔ̃so suura gbea.
14 Yinni Gusunɔ kun win tɔmbu derimɔ.
U ǹ bu biru kisimɔ, be, be ba sãa win
arumani.
15 Domi gemgiiwa u koo siribu di.
Bèn gɔ̃ru ga dɛɛre kpa bu siri bi wura.
16 Wara u koo man sanna tɔn kɔ̃sobun mi.
Wara u koo ka man yina kɔ̃san kowo ben
nɔman di.
17 Yinni Gusunɔ ù kun daa man somi,
na n daa wãa gɔribun wãa yerɔ.
18 Yinni Gusunɔ, nà n bãarimɔ,
wunɛn duroma mu ra de na n tãsa.
19 Bwisiku dabinu nù n wãa nɛn gɔ̃ruɔ,
a ra man nukuru yɛmiasie.
Kpa na n nuku dobu mɔ.
20 Yinni Gusunɔ, mba n bɛɛ mɔɔsinɛ wunɛ ka
siri kowo tɔn gowo
be ba ra n wunɛn woodaba gɛma ba n tɔmbu
dam dɔremɔ,
21 kpa ba n nɔɔ tia mɔ̀ bu ka gemgibu wɔri.
Kpa ba n taarɛ sarirugibu taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
22 Adama Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn
gbãra damgiru.
A sãawa nɛn kpee baa yèn mi na ra kuke.
23 Kaa de ben toranu nu wɔri ben wiru
wɔllɔ.
Kaa de ben tiin nuku kɔ̃suru tu bu marisia.
Gusunɔ nɛn Yinni, kaa bu nɔɔ marisia.

95

1 I na su Yinni Gusunɔ womu kua.
Su nùn nɔɔgiru sue ka nuku dobu
wi, wi u sãa faaba kowo damgii nge kpee
bakaru.
2 I de su da win wuswaaɔ su nùn siara.
Su nùn bɛɛrɛ wɛ̃ ka siarabun womusu ka
nuku dobu.
3 Domi u kpã.
U sãa sina boko wi u ye ba sãamɔ kpuro
kere.
4 Win nɔma ya kpuro nɛni ye ya wãa tem
sɔɔwɔ.
Guunun wii kpiinu nu maa sãa wiginu.
5 Nim wɔ̃ku ga sãawa wiguu.
Wiya u gu kua.
Win nɔma ya maa tem kua.
6 I na su kpuna su tii kawa.
Su yiira Yinni Gusunɔ bɛsɛn taka kowon
wuswaaɔ.
7 Domi u sãawa bɛsɛn Yinni.
Sa maa sãa win tɔmbu be u kpare nge naa
gɔ̃ɔ.
I de i win nɔɔ nɔ gisɔ.
8 I ku de bɛɛn gɔ̃rusu su bɔbia
nge mɛ bɛɛn baababa ba kua Mɛribaɔ
ka maa dɔma te ba wãa Masaɔ gbaburɔ,
9 mi ba man wɛ̃ɛra,
ba nɛn laakari mɛɛra baa mɛ ba nɛn sɔma
waare.
10 Wɔ̃ɔ weeruwa na bwese te bwɛ̃ra yara,
ma na nɛɛ, tɔn ben gɔ̃rusu ka man tonda.
Ba yina bu nɛn woodaba swĩi.
11 Yen sɔ̃na na mɔru kua ma na bɔ̃rua na nɛɛ,
ba ǹ sisi bu ka man wɛ̃ra mi na wɛ̃re.
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 16:23-33)

96

1 I Yinni Gusunɔ wom kpɔɔ kuo.
Bɛɛ handuniagibu, i nùn womu kuo.
2 I Yinni Gusunɔ womu kuo.
I nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
I win faaban labaari kparo tɔ̃ɔ baatere.
3 I bwesenu win yiikon faagi kuo.
Kpa i win maamaakin gari gere.
4 Domi wi, Yinni Gusunɔ u kpã.
Wiya ba koo bɛɛrɛ wɛ̃. U bũnu kpuro dam
kere.
5 Domi nu sãawa kam dirum.
Wiya u wɔllu taka kua.
6 Yam bururam ka yiiko baka ya ra n nùn
wãasi.
Dam ka girima ya wãa win sãa yerɔ.
7 Bwesenu kpuro, i na i Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ
wɛ̃.
I na i win dam ka win yiikon gari kpara.
8 I Yinni Gusunɔn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
I duo win sãa yerɔ ka kɛ̃nu.
9 I na i nùn kpuna ka bɛɛn sãa yãnu.

Bɛɛ handuniagibu kpuro, i diirio.
10 I bwesenu kpuro sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ, Yinni Gusunɔ u bandu di.
U tem swĩi mu dam mɔ, mu ǹ maa yĩirimɔ.
U ra tɔmbu siriwa dee dee.
11 Wɔllu tu nukuru doro. Tem mu yɛ̃ɛrio.
Nim wɔ̃ku ka ye ya wãa ge sɔɔ kpuro yu kukirio.
12-13 Gberu kpaanɛ yu nukuru doro ka ye ya wãa ye sɔɔ kpuro.
Dãnu nu taki koowo Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, domi u wee.
U wee u handunia siri, kpa u yen tɔmbu siria dee dee.

97

1 Yinni Gusunɔ u bandu dii.
Tem mu nukuru doro.
Be ba wãa n toma bu yɛ̃ɛrio.
2 Guru wii wuroru ka yam wɔ̃kura ra n ka nùn sikerenɛwa.
Gem wɔlloɔwa u win sina gɔna tɛrie.
3 Dɔ̃ɔwa u ra n nùn swaa gbiiye.
Kpa u n win yibɛrɛba mwaamɔ.
4 U ra de guru maakinu nu handunia yam bururasia.
Tem mù n nu wa, mu ra diiriwa.
5 Guunu nu ra yandewa nge gum win wuswaaɔ,
wi, wi u sãa tem kpuron Yinni.
6 Wɔllu ta win gem sɔ̃ɔsimɔ.
Ma bwesenu kpuro nu win yiiko waamɔ.
7 Be ba bwãarokunu sãamɔ, ba koo sekuru wa.
Be ba bũnu siaramɔ, ba koo yɔ̃ra ka dukiri.
Bũnu kpuro nu koo yiira win wuswaaɔ.
8 Yinni Gusunɔ, Siɔnigibu ba ye nua ma ba nukuru dora.
Yudaba ba nuku dobu mɔ̀ wunɛn siribun sɔ̃.
9 Domi wuna a kpãaru bo handunia kpuro sɔɔ.
Wuna a maa bũnu kpuro dam kere.
10 Bɛɛ be i Yinni Gusunɔ kĩ, i kɔ̃sa tusio.
U ra be ba nùn naanɛ sãa wɔre tɔn kɔ̃sobun nɔman di.
11 Yam bururam mu wãawa gemgiin sɔ̃.
Nuku dobu bu wãawa bèn gɔ̃ru ga dɛɛren sɔ̃.
12 Bɛɛ gemgibu, i nuku dobu koowo Yinni Gusunɔn sɔ̃.
Kpa i win yĩsi dɛɛra te wɔlle sua.

98

1 I Yinni Gusunɔ wom kpɔɔ kuo,
domi u sɔm maamaakiginu kua.
Win dam saabu u nasara wa.
2 Yinni Gusunɔ u tɔmbu win faaban gari tubusia.
U sɔ̃ɔsi ma u sãa gemgii.
3 U win durom ka win bɔrɔkiniru yaaya Isireliban sɔ̃.
Handunian goonu nnɛ kpuro sɔɔ ba win faaba ye wa.
4 Bɛɛ handuniagibu kpuro, i nɔɔgiru suo ka nuku dobu.
I nuku dobun kuuki koowo i ka nùn siara i nùn tɔma ka womusu.
5 I nùn womusu kuo ka mɔrɔkunu.
I nùn tɔmɔ ka gɔ̃ɔgenu.
6 I nùn womusu kuo ka kɔbi ka guunu.
I taki koowo wi, sina bokon wuswaaɔ ka nuku dobu.
7 Nim wɔ̃ku ka ye ya wãa ge sɔɔ, yu nɔɔgiru suo.
Tem ka ye ya wãa mɛ sɔɔ, yu womu koowo.
8 Daa bakanu nu taki koowo.
Guunu nu nuku dobun kuuki koowo
sannu sannu Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
9 Domi u wee u handuniagibu siri.
U koo bu siriwa gem sɔɔ.

99

1 Yinni Gusunɔ u bandu dii ma tɔmba di-irimɔ.
U sɔ̃ wɔllun kɔ̃sobun suunu sɔɔ ma tem mu yĩirimɔ.
2 Yinni Gusunɔ u kpã Siɔniɔ.
Wiya u bwesenu kpuro mɔ.
3 I Yinni Gusunɔn yĩsiru wɔlle suo.
Ta kpã, ta nanum mɔ. U dɛɛrewa.
4 I Yinni Gusunɔn dam wɔlle suo.
Domi u sãawa sina boko wi u ra gem kã.
Yinni Gusunɔ, wuna a sun sɔ̃ɔsi nge mɛ sa ko ka bɛsɛn wãaru diisina.
Wuna a Yakɔbun bweseru wooda wɛ̃ Isireliɔ.
5 Yinni Gusunɔ u dɛɛre.
I nùn wɔlle suo.
I na i yiira win sina kitarun nuurɔ.
6 Mɔwisi ka Aroni ba wãawa win yãku kowobu sɔɔ.
Samuɛli u sãawa be ba ra nùn sokun turo.
Be kpurowa ba nùn soka ma u bu wurari.
7 U ka bu gari kua saa guru wii wurorun di.
Ma ba win woodaba mɛm nɔɔwa ye u bu wɛ̃.
8 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wuna a bu wisa.
Ma a kua ben Yinni wi u ra bu toraru suuru kue.
Adama a bu sɛɛyasia ben kɔ̃san sɔ̃.
9 I Gusunɔ bɛsɛn Yinni siaro.

I yiiro win guu dɛɛrarɔ i nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
Domi u sãawa Dɛɛro.

100

1 Siarabun womu. Ge wee.
Bɛɛ handuniagibu kpuro,
i Yinni Gusunɔ takaru koowo ka nuku dobu.
2 I nùn sãawɔ ka gɔ̃ru dobu.
I na win mi, i n womusu mɔ̀ ka yɛ̃ɛribu.
3 I n yɛ̃ ma wi turowa u sãa Gusunɔ.
Wiya u sun taka kua.
Sa sãawa win tɔmbu.
Sa sãawa nge yãa gɔ̃ɔ ge u kpare.
4 I duo win sãa yerɔ i nùn siara.
I duo mi, i nùn tɔma.
I nùn wɔlle suo.
I win yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
5 U sãawa tɔn geo.
Win kĩru ta ɲ̀ nɔru mɔ.
U sãawa naanɛgii sere ka baadommaɔ.

101

1 Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Wee kon womu ko ge ga ka siribu ka durom yã.
Yinni Gusunɔ, kon gu kowa n ka nun bɛɛrɛ wɛ̃.
2 Kon nɛn laakari doke swaa gea sɔɔ.
Saa yerà kaa man naawa.
Kon sĩwa dee dee nɛn yɛnugibun suunu sɔɔ.
3 Na ɲ̀ wuramɔ n kɔ̃sa mɛɛri.
Na mɛm nɔɔbu sariban daa tusa.
Na ɲ̀ wuramɔ yu man tia.
4 Na ɲ̀ wuramɔ kɔ̃sa ya n wãa nɛ sɔɔ.
Kon ka tɔn kɔ̃sobu tonda.
5 Kon de wi u ra kpaasi wĩi u kam ko.
Na ɲ̀ ka wi u tii sue nɔɔ tia mɔ̀.
6 Kon mɛɛri n wa be ba naanɛ mɔ tem mɛ sɔɔ,
kpa ba n wãa nɛn bɔkuɔ.
Wi u sĩimɔ gem sɔɔ, wiya u koo ko nɛn sɔm kowo.
7 Gbɛnɔ kun ayeru wasi nɛn yɛnuɔ.
Mɛya maa wee kowo u ɲ̀ yɔ̃ramɔ nɛn wuswaaɔ.
8 Bururu baatere, na ko n da tem mɛn tɔn kɔ̃sobu nɔɔ marisiewa.
Kpa n wa n ka bu wuna mam mam Yinni Gusunɔn wuun di.

102

1 Wɔnwɔndon kanaru sanam mɛ u nuki sankire ma u win weeweenu Yinni Gusunɔ saariammɛ.
2 Yinni Gusunɔ, a nɛn kanaru swaa dakio.
A de a nɛn wuri nɔ.
3 A ku man biru kisi sanam mɛ na nuki sankire.
A man swaa dakio sanam mɛ na nun soku,
a man wurari fuuku.
4 Domi nɛn wãarun tɔ̃ra doonɔ nge wiisu,
ma nɛn kukunu dɔ̃ɔ mɔ̀ nge dãa nɔɔ.
5 Nɛn tororа kara ma nɛn gɔ̃ru ga gbera nge yakɔ gbebu,
sere dĩanu kun man binɛ mɔ̀.
6 Nɛn weeweenun saabu na woora.
7 Na ka kpakpayɛ gbeeku weenɛ.
Na sãawa nge booro ge ga wãa bansɔ.
8 Na ku ra dweeye, na sãawa nge gunɔ
ge ga wãa ge teu diru wɔllɔ.
9 Nɛn yibɛrɛba ba ra n man wɔmmɔwa baadomma
kpa ba n ka nɛn yĩsiru bɔ̃rumɔ.
10-11 Wunɛn mɔru bakan sɔ̃, torom mu kua nɛn dĩanu.
Ma nɛn nɔni yĩresu su wɔrikimɔ nɛn nim nɔrurам sɔɔ.
Domi a man yara a kasa kɔ̃ n toma.
12 Nɛn wãarun tɔ̃ru ta doonɔ nge dãa saaru,
ma na dam dwiiyamɔ nge yakɔ gbebu.
13 Adama wunɛ Yinni Gusunɔ,
kaa n bandu diiwa sere ka nɔrɔ.
Mɛya ba ko n nun yaaye sere ka baadommaɔ.
14 Kaa sewa a Siɔni wɔnwɔndu kua,
domi saa ye a yi ya tura a ka ye wɔnwɔndu kua.
15 Wunɛn sɔm kowobu ba ye kĩ sere ka yen bansɔ.
Ba maa yen tua mɛɛra gãa geenu.
16 Mɛya bwesenu kpuro nu koo wunɛn yĩsiru nasia.
Kpa nin sinambu kpuro bu wunɛn yiikon bɛrum ko.
17 Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u koo wure u Siɔni bani,
u koo tii sɔ̃ɔsi win yiiko sɔɔ.
18 U ra sãaron kanaru nɔ.
U ku ra tu atafiiru ko.
19 A de bu yeni yore bwese te ta koo maruran sɔ̃,
kpa tɔn be ba ko n wãa, bu Yinni Gusunɔ siara.
20 Domi wɔllun diya Yinni Gusunɔ u tem mɛɛra.
U mɛɛrimɔ saa win wãa yee dɛɛrarun di
21 u ka yobun weeweenu nɔ u be ba gbiɔ yakia.
22 Kpa bu win yĩsiru kpara

bu nùn siara Yerusalɛmuɔ
23 sanam mɛ bwesenu kpuro nu koo mɛnna ka nin sinambu
bu ka nùn sã.
24 U nɛn dam dwiiyasia nɛn wãarun suunu sɔɔ.
U nɛn tɔ̃ru kawa.
25 Na gerua na nɛɛ, nɛn Yinni, wunɛ wi a wãa ka baadomma,
a ku man wuna sɛkum sɔɔ.
26 Toren di a tem taka kua.
Wunɛn nɔma a maa ka wɔllu kua.
27 Ye kpuro ya koo doona, adama wunɛ, kaa n wãawa.
Ya koo tɔkɔru ko nge yãnu.
Kaa ye kɔsi nge yaberu.
Mɛya ya koo maa saara.
28 Adama wunɛ, wuna mi. A ɲ̀ tɔkɔru mɔ̀.
29 Wunɛn sɔm kowobun bibu ba ko n wãawa ben temɔ.
Ben bweseru ta koo tãsi wunɛn wuswaaɔ.

103

1 Womu ge Dafidi u kua. U nɛɛ,
kon Yinni Gusunɔ siara.
Kon win yĩsi dɛɛraru tɔma ka nɛn gɔ̃ru kpuro.
2 Kon Yinni Gusunɔ siara.
Win ye u kua, na ɲ̀ duarimɔ, baa yen tia.
3 U ra man nɛn toranu kpuro suuru kue.
U ra nɛn baranu kpuro kpeesie.
4 U ra man yare saa siki wɔrun di.
U ra man durom ka wɔnwɔndu kue.
5 U ra nɛn wãaru doo nɔɔru yibie.
Kpa u man ko nge aluwaasi nɛn tɔkɔru sɔɔ,
na n dam mɔ nge gunɔ bakeru te ta yɔ̃ɔwa.
6 Yinni Gusunɔ u ra siriwa gem sɔɔ.
U ra be ba dam dɔremɔ wɔre.
7 U Mɔwisi win woodaba sɔ̃ɔsi.
Ma u Isireliba win sɔm maamaakiginu sɔ̃ɔsi.
8 Yinni Gusunɔ u wɔnwɔndu mɔ.
U ra maa tɔnu durom kue.
Win durom mu kpã.
Win mɔru ku ra se fuuku.
9 U ku ra tɔmbu gerusi kiri kiri.
U ku ra maa mɔru ko n ka tɛ.
10 U ku ra sun sɛɛyasie nge mɛ bɛsɛn torara nɛ.
U ku ra sun bɛsɛn toranu kɔsie.
11-12 Adama nge mɛ sɔ̃ɔ yari yeru ta ka sɔ̃ɔ duu yeru tondinɛ,
nge mɛya u ra maa bɛsɛn toranu tondasie.
Nge mɛ wɔlla ka tem toma,
nge mɛya win durom mu kpãaru nɛ be ba nùn nasien mi.
13 Nge mɛ tundo u ra n win bibun wɔnwɔndu mɔ,
nge mɛya Yinni u be ba nùn nasien wɔnwɔndu mɔ.
14 Domi u yɛ̃ ye ba ka sun taka kua.
U ɲ̀ duari ma yanima ba ka sun mɔma.
15 Tɔnun wãarun tɔ̃nu nu ku ra tɛ.
Nu sãawa nge yakasu.
U ra sewa nge dãa wɛ̃su.
16 Woo gà n su swee kpa su doona.
Baa sin yĩreru a ɲ̀ maa wasi.
17-18 Adama Yinni Gusunɔn durom mu ra n wãawa sere ka baadommaɔ
be ba nùn nasien mi, ma ba win arukawani nɛni,
ma ba win woodaba mɛm nɔɔwamme.
Mɛya maa win gem mu ra n ka bu wãa sere ka ben bibun bibɔ.
19 Yinni Gusunɔ u win sina gɔna tɛria wɔllɔ.
Ma u bandu dii gãanu kpuron wɔllɔ.
20 Bɛɛ Yinni Gusunɔn gɔradoba, bɛɛ be i dam mɔ
i ra win gari mɛm nɔɔwɛ, i nùn siaro.
21 Bɛɛ win tabu kowobu kpuro,
bɛɛ be i nùn sãamɔ,
i win kĩru mɔ̀,
i nùn siaro.
22 Bɛɛ win taka koora, i nùn siaro mi u bandu dii kpuro.
Yinni Gusunɔ, kon nun siara.

104

1 Yinni Gusunɔ, kon nun siara.
Gusunɔ nɛn Yinni, a kpã, a ɲ̀ nɔru mɔ.
Yam bururam ka yiiko ya nun wukiri.
2 A ra tii yam bururam wukiri nge bekuru.
A ra wɔllu tɛrie nge beku bakaru.
3 Wunɛn wãa yera wãa sere wɔllun nim wɔllɔ.
Ma guru wira sãa wunɛn tabu kɛkɛ.
Ma a bɛllimɔ wom wɔllɔ.
4 Ma a woo kua wunɛn gɔro.
Ma guru maakinu kua wunɛn sɔm kowobu.
5 A tem swĩi mɛn kpɛɛkpɛɛku wɔllɔ.
Mu ɲ̀ wɔrumamɔ sere ka baadommaɔ.
6 A dera nim mu mɛ wukiri sere ka guunɔ nge beku bakaru.
7 Adama ye a nim mɛ narua, ma mu doona.
Ye mu wunɛn gbãsukubu nua, mu duka sua,
8 mu sara guunun di, mu da wɔwi sɔɔ sere mi a mu ayeru kua.

9 A nim mɛ yɔ̃ra yeru kua mu ku raa ka sara
mu maa tem wukiri.
10 Wuna a bwiin nim kpare mɛ mu kokumɔ
guunun baa sɔɔ.
11 Miya gbeeku yɛɛ ka gbeeku kɛtɛkunu nu
ra nɛ nu nim nɔ.
12 Yen bɔkuɔra gunɔsu su sin sokunu mɔ.
Ma su wãa dãa kikisɔ su swĩi dori mɔ̀.
13 Saa wɔllun di, a ra de gura yu guunu swee,
kpa tem mu wunɛn sɔman are di.
14 Kpa a de yakasu su kpi yaa sabenun sɔ̃
ka dĩa ni tɔnu u koo din sɔ̃.
15 Kpa bu tam wa ba n ka nuku dobu mɔ̀.
Kpa bu gum wa ben wasi yi n ka wã.
Kpa bu dĩanu wa ben wasi yi n ka dam mɔ.
16 Baa ka dãa koo bakanɔ, nu ra nim wa
mɛ̀n bukata nu mɔ nge dãa ye ba mɔ̀ sɛduru
ye ya wãa Libaniɔ.
17 Miya gunɔsu su ra nɛ su sin sokunu ko.
Miya kpakpayɛ gbeeku ga ra gen wãa yeru
ko.
18 Guu ni nu gunu nu kua kpee bɛran wãa
yeru.
Ma kpee baa maa kua yaa ye ba mɔ̀ damaan
* wãa yeru.
19 Yinni Gusunɔ, wuna a suru kua a ka saaba
wunana.
Sɔ̃ɔ u yɛ̃ saa ye u koo kpuna.
20 Yam wɔ̃kuru tà n tunuma, yam tĩrawa mi.
Saa ye sɔɔra gbeeku yɛɛ yi ra bɔsum se.
21 Gbee sinan piiminu nù n yaa wa,
nu ra kukiriwa nu ka nun nin dĩanu bikia.
22 Sɔ̃ɔ ù n yara, nu ra wurewa nin wãa yerɔ
nu kpuna.
23 Kpa tɔnu u maa yari u da u win sɔmburu
ko sere sɔ̃ɔ u ka du.
24 Yinni Gusunɔ, wunɛn sɔma ya dabi.
A ye kpuro kua ka laakari.
Wunɛn taka koora ya wãa tem sɔɔ kpuro.
25 Wee nim wɔ̃ku ga kpã, ga maa yasu.
Ge sɔɔra yɛɛ dabi dabinu wãa, baka ka buu.
26 Gen wɔllɔwa goo nimkusu su sĩimɔ.
Miya a dera yaa baka ya wãa
ya dweemɔ gen nim kurenu sɔɔ.
27 Yɛɛ kpuro, wunɛ turowa yi mɛɛra
yi ka yin dĩanu wa nin saa sɔɔ.
28 À n yi wɛ̃ kpa yi mwa.
À n yi yɔ̃sua kpa yi debu.
29 À n yi biru kisi, yi ra nandewa.
À n yi wɛ̃siaru wunari, yi guwa mi,
kpa yi gɔsia tem.
30 À n maa yi wɛ̃siaru wɛ̃, yi ra sewa
kpa tem mu wurama nge yellu.
31 Yinni Gusunɔ, wunɛn yiiko yu dakaa da.
Kpa a n nuku dobu mɔ ye a kuan sɔ̃.
32 À n tem mɛɛra, mu ra yĩiriwa.
À n maa guunu baba, wiisa su ra yari.
33 Kon Gusunɔ nɛn Yinni womu kua nɛn
wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
Kon nùn tɔma sere ka nɛn gɔɔn tɔ̃rɔ.
34 Yinni Gusunɔ, a de nɛn gari yi nun dore.
Na kĩ n nuku dobu ko wunɛ sɔɔ.
35 Durumgibu bu gbio, kpa ba kun maa wãa
tem mɛ sɔɔ.
Na Yinni Gusunɔ siara ka nɛn gɔ̃ru kpuro.
I Yinni Gusunɔ siaro.

(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 16:8-22)

105

1 I Yinni Gusunɔ siaro. I win yĩsiru sokuo.
I win gea ye u kua kparo.
2 I nùn womu kuo.
I win sɔm maamaakiginu kparo.
3 I nuki doro wi, Yinni Gusunɔn yĩsi
dɛɛrarun sɔ̃.
Be ba nùn kasu bu nukuru doro.
4 I Yinni Gusunɔn dam kasuo.
I kasuo i n ka nùn wãa.
5-6 Bɛɛ Aburahamu Gusunɔn sɔm kowon
bweseru,
bɛɛ Yakɔbun bweseru, bɛɛ be u gɔsa,
i win sɔm maamaakigii ni yaayo.
I siribu yaayo bi u bɛɛ kua.
7 Wiya Gusunɔ bɛsɛn Yinni wi u koo
handunia kpuro siria.
8 U ku ra win arukawani ye u ka tɔmbu
bɔkua duari sere ka baadommaɔ.
U ra n ye yaayewa sere ka ben bibun bibun
waatiɔ.
9 Arukawani yera u ka Aburahamu ka Isaki
bɔkua.
10 U ka Yakɔbu wi ba mɔ̀ Isireli arukawani
ye bɔkua
ye ya ko n wãa sere ka baadommaɔ.
11 U nɛɛ, kon nun Kananin tem wɛ̃.
Mɛya mu ko n sãa wunɛn tubi wunɛ ka
wunɛn bibun bweseru.
12 Saa ye sɔɔ, ba ǹ dabi. Ba sãawa sɔbu mi.
13 Ba ra n bɔsuwa tem ka tem sɔɔ.
Bà n da bwese tenin mi, bu wura teɔnɔn mi.
14 Adama Gusunɔ kun dere bweseru garu tu
bu dam dɔre.

* **104:18** ***damaa*** - Damaa ya ka saataburu weenɛ.

U sinambu sɛɛyasiawa ben sɔ̃.
15 U nɛɛ, i ku be na gɔsa baba.
I ku be, nɛn sɔmɔbu kɔ̃sa kua.
16 U dera gɔ̃ɔra na tem mɛ sɔɔ.
Ma ba dĩanu bia bu di.
17 Ma u dera goo gbia u da tem mi ben sɔ̃.
Wiya Yosɛfu wi ba dɔra nge yoo.
18 Ba ka nùn yɔni bɔkua naasɔ.
Ma ba nùn sisun gandaru dokea wĩirɔ.
19 Ba win laakari mɛɛra
sere yu ka koora ye u raa gerua.
20 Saa ye sɔɔra sina boko u wooda wɛ̃
u nɛɛ, bu nùn yarama.
Ma u dera ba nùn kusia.
21 Ma u nùn kua win yɛnu ka win ye u mɔ kpuron wirugii,
22 kpa u wa u ka win sina asakpɔbu kpara nge mɛ u kĩ.
Kpa u sina bokon bwisi kɛ̃ɔbu bwisi kɛ̃.
23 Saa yera Yakɔbu ka wigibu ba na ba sina Egibitiɔ Kamun bweserun temɔ.
24 Ma Gusunɔ u dera ba marura too.
Ba dam kua ba ben yibɛrɛba Egibitigibu kera.
25 Ma u yibɛrɛ ben gɔ̃ru gɔsia.
Ba wi, Gusunɔn tɔn be tusa.
Ma ba bu nɔni sɔ̃ɔwa be, be ba sãa win sɔm kowobu mi.
26 Ma u Mɔwisi ka Aroni gɔsa ba kua win sɔm kowobu,
ma u bu gɔra.
27 Ma ba maamaaki kua ka win dam tɔn ben suunu sɔɔ Kamun tem mi.
28 U dera yam wɔ̃ku sinumgiru ta na.
Ka mɛ, Egibitigii be, ba ǹ wi, Gusunɔn gere wure.
29 U ben nim gɔsia yɛm ma swɛ̃ɛ kpuro yi gu.
30 U maa dera surenu nu yiba ben tem sɔɔ
sere ka sina bokon kpin yerɔ.
31 U dera gbabu swɛ̃ɛ ka gaanikunu nu na ben tem kpuro sɔɔ.
32 Ma u dera guru kpenu ka dɔ̃ɔ na tem mɛ sɔɔ.
33 Ma ya ben dãa gbaanu ka dãa ni nu tie ben tem mɛ sɔɔ kpuro kam koosia.
34 Yen biru, u dera twee yi na dabi dabinu.
35 Ma yi tem min yakasu ka mɛn gbean dĩanu kpuro di.
36 U maa Egibitigibun bii gbiikobu go,
be, be ba mara ben aluwaasiru sɔɔ.
37 Ma u win tɔmbu yara Egibitin di
ba wura ka sii geesu wa ba sɔɔwa.
Ben goo kun maa sanum kpanɛ swaa sɔɔ.
38 Saa ye sɔɔra Egibitigibun nukura dora
yèn sɔ̃ Isireliba ba doona.
Domi ba raa ben bɛrum mɔ too.
39 Ma Gusunɔ u Isireliba guru wii wuronu wukiri,
ma u bu yam bururasie wɔ̃kuru bu ka yam wa.
40 Ye ba tura gbaburɔ,
yera ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba dĩanu kana,
ma u bu kusunu wɛ̃.
Mɛya u dera pɛ̃ɛ ya na wɔllun di ba di ba deba.
41 U kperu wukia ma nim mu kurama mu tɛria nge daaru tem diraɔ.
42 Domi u win nɔɔ mwɛɛ dɛɛra te yaaye te u win sɔm kowo Aburahamu kua.
43 U win tɔn be u gɔsa yara ka nuku dobu.
Ma ba nuku dobun kuuki mɔ̀.
44 Ma u bu bwesenu ganun tem wɛ̃.
Ma ba bwese nin gberun are tubi di,
45 bu wa bu ka wi, Gusunɔn woodaba mɛm nɔɔwa.
N n mɛn na, i Yinni Gusunɔ siaro!
(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 16:34-36)

106

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
I Yinni Gusunɔ siaro, domi u sãawa tɔn geo.
Win kĩru ta ra n wãawa sere ka baadommaɔ.
2 Wara u koo Yinni Gusunɔn sɔm maamaakiginu gere.
Wara u koo kpĩ u nùn tɔma u naamwɛ.
3 Doo nɔɔrugiba be ba win woodaba mɛm nɔɔwɛ.
Doo nɔɔrugiba be ba gem swĩi baadomma.
4 Yinni Gusunɔ, a man yaayo durom mɛ a ra wunɛn tɔmbu kuen sɔ̃.
A man yaayo kpa a bu somi.
5 Kpa n ben nuku dobu wa be, be a gɔsa.
Kpa n nuku dobu ko ben nuku doo bin sɔ̃.
Kpa n yɛ̃ɛri ka be sannu be, be ba sãa wunɛn arumani.
6 Wee sa tora nge bɛsɛn baababa, sa kɔ̃sa kua.
7 Sanam mɛ bɛsɛn sikado be, ba wãa Egibitiɔ,
ba ǹ wunɛn sɔm maamaakigii ni garisi.
Ba ǹ wunɛn durom mɛ yaaye mɛ a bu sɔ̃ɔsi nɔn dabi dabinu.
Ma ba nun seesi nim wɔ̃kuɔ ge ba mɔ̀ Naa yari.
8 Adama a bu faaba kua wunɛn yĩsirun sɔ̃,
a ka wunɛn dam sɔ̃ɔsi.

9 A nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yari gbãre ma ga
gbera.
A dera ba sĩa gen suunu sɔɔ gbebum nge
tem saaramɔ.
10 A bu yakia saa wi u bu tusan nɔman di.
A bu wɔra yibɛrɛban nɔman di.
11 Nim mu ben yibɛrɛba wukiri, baa ben
turo u ṅ kisire.
12 Ma ba wunɛ Yinni Gusunɔn gari naanɛ
kua.
Ma ba nun siaramɔ ka womusu.
13 Adama mii mii, ba wunɛn sɔm
maamaakigii ni duari.
Ba ṅ maa mara a wunɛn himba yibia.
14 Ben binɛ ya seewa gbaburɔ,
ma ba wunɛ Gusunɔn laakari mɛɛra mi.
15 A bu yaa wɛ̃ ye ba bikia, ma ba di ba deba
too.
16 Yera ba ka Mɔwisi ka Aroni wi ba yi
nɛnɛm wunɛn sɔmburun sɔ̃ nisinu
seewa sansaniɔ.
17 Ma tem mu nɔɔ wukia mu Datani mwɛ.
Ma mu maa Abiramu ka win tɔmbu wukiri.
18 Dɔ̃ɔ u ben tɔmbu kpuro di.
Dɔ̃ɔ yara ya tɔn kɔ̃sobu di.
19 Ba naa buu sii ganduguu kua Horɛbuɔ.
Ma ba yiira ba gu sãwa.
20 Ba wunɛ Gusunɔ wi a sãa ben bɛɛrɛ kɔsina
ka kɛtɛ ye ya ra yakasu di.
21-22 Ba wunɛ Gusunɔ ben faaba kowo duari,
wunɛ wi a bu gãa bakanu kua Egibitiɔ
Kamun temɔ.
A sɔm maamaakiginu kua mi.
A sɔm maamaakiginu kua nim wɔ̃kuɔ ge ba
mɔ̀ Naa yari.
23 Yen biru, a gɔ̃ru doke a bu kpeerasia.
Adama Mɔwisi wunɛn sɔm kowo u nun
suuru kana
a ka wunɛn mɔru suresia,
kpa a ku maa bu kam koosia.
24 Ba tem durom mɛ gema.
Ba ṅ wunɛ Yinni Gusunɔn gari naanɛ kue.
25 Ba wɔkiwa ben kunɔ.
Ba ṅ wunɛn gari mɛm nɔɔwɛ.
26 Ma a nɔma sua wɔllɔ a bɔ̃rua ma kaa bu
kam koosia gbaburɔ.
27 Kpa a ben bibu yarinasia tem kpuro sɔɔ
bwese tukunun suunu sɔɔ.
28 Ba tii bũu wi ba mɔ̀ Baali Peori wɛ̃.
Ma ba yãkunu di ni ba gɔribu kua.
29 Ma ba wunɛ Yinni Gusunɔn mɔru seeya
ka ben kookoosu.
Yera kɛsi kɛsi gɔɔ u dua ben suunu sɔɔ.
30 Ma Finɛɛsi u wunɛ Gusunɔ kana, ma gɔɔ
wi, u yɔ̃ra.
31 Ma a nùn garisi gemgii sere ka win bibun
bweserɔ ka baadommaɔ.
32 Ba maa wunɛ Yinni Gusunɔn mɔru seeya
nim mɛ ba ra soku Mɛriban bɔkuɔ.
Ma a Mɔwisi sɛɛyasia ben sɔ̃.
33 Domi ba nùn nuki sanka.
Ma u ṅ bwisika u ka gari gerua.
34 Ba ṅ Kananin bwese ni go ni a nɛɛ, bu go.
35 Ba ka nu burinawa, ma nu bu nin
kookoosu tie.
36 Ma ba nin bũnu sãwa. Ma nu kua ben
yina.
37 Ba ka ben bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu
bũu yãkunu kua.
38 Nge mɛya ba gemgibun yɛm yari.
Ba ka ben bibu Kananin bũnu yãkuru kua.
Ma tem mɛ kpuro mu disi duura tɔn gobe
ten sɔ̃.
39 Ba disi duura ben kookoosun sɔ̃.
Domi su dera ba ra n bũnu gasirimɔ.
40 Ma wunɛ Yinni Gusunɔ a ka wunɛn tɔmbu
mɔru bɛsira,
a bu tusa be, be ba sãa wunɛn arumani.
41 A bu bwese tukunu nɔmu sɔndia ni nu bu
tusa nu taare.
42 Ben yibɛrɛba ba bu dam dɔre. Ma ba bu
sekuru doke.
43 Nɔn dabina a bu yakia.
Adama ba yɔ̃rariwa ba n nun seesi.
Ma ba kua wɔnwɔndobu ben durum sɔ̃.
44 A ben nɔni swãaru wa sanam mɛ a ben
weeweenu nua.
45 A wunɛn arukawani yaaya.
Ma a ben wɔnwɔndu wa wunɛn durom
bakam sɔ̃.
46 A dera be ba bu yoru nɛni ba ben
wɔnwɔndu wa.
47 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a sun faaba koowo.
A sun wunɔ bwese tukunun suunu sɔɔn di,
kpa a sun mɛnna, su wa su wunɛn yĩsi
dɛɛraru tɔma,
kpa sa n yɛ̃ɛrimɔ su ka nun sã.
48 Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinni,
sa ko n nun siaramɔwa sere ka baadommaɔ.
Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ami!
I Yinni Gusunɔ siaro.

WOMUSUN BƆNU NƆƆBUSE

107

1 I Yinni Gusunɔ siaro win tɔn geerun sɔ̃.
Win durom mu ra n wãawa sere ka
baadommaɔ.
2 Be u yakia, bu nùn siaro.

Be u wɔra yibɛrɛban nɔman di, bu nùn tɔmɔ.
3 Be u mɛnnama tem kpuron di, bu nùn siaro.
Be u sokuma saa sɔ̃ɔ yari yeru gian di, ka sɔ̃ɔ duu yeru gian di,
ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di, ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di,
bu nùn wɔlle suo.
4 Wee ba raa kɔ̃ɔre gbaburɔ mi gãanu ku ra kpi ba sirenɛ,
ba ǹ wuu wa mi ba koo sina.
5 Gɔ̃ɔru ka nim nɔru ga bu go.
Ma ba wurure ba ǹ dam mɔ.
6 Ben nɔni swãa te sɔɔ, ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba somiru kana,
ma u bu yara nɔni swãa ten di.
7 U bu kpara swaa gea sɔɔ ba ka tura mi ba koo sina.
8 Bu nùn siaro win tɔn geeru ka win sɔm maamaakiginun sɔ̃ ni u ra ko tɔnun sɔ̃.
9 Domi u wi nim nɔru ga mɔ̀ nim kã.
Ma u wi gɔ̃ɔra mɔ̀ debusia.
10 Gabu ba raa wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ sere gɔribun wãa yerɔ ba yoru dimɔ,
ma ba ka bu yɔni bɔkua
11 yèn sɔ̃ ba Yinni Gusunɔn gari yina,
ma ba wi, Wɔrukoon bwisi kɛ̃ru gɛma.
12 Ma u dera ba tii kawa wahala yen sɔ̃.
Ma ba wɔruka ba gu, goo kun bu somiru de.
13 Adama ben nɔni swãa te sɔɔ,
ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba somiru kana.
Ma u bu yara nɔni swãa ten di.
14 U bu yara yam wɔ̃ku te, ka gɔribun wãa yee ten min di,
ma u ben yorun yɔni yi kusia.
15 Bu Yinni Gusunɔ siaro win tɔn geerun sɔ̃.
Bu nùn siaro win sɔm maamaakiginun sɔ̃ ni u ra ko tɔnun sɔ̃.
16 Domi u sii gandun gamboba kɔsuka.
Ma u kɔkɔrɔ sisugii bɔɔka.
17 Gari bakasu su tii kua wɔnwɔndobu sin daa ka sin toranun sɔ̃.
18 Ba ku ra maa dĩanu kã ma ba gɔɔ turuku kua.
19 Ben nɔni swãa te sɔɔ, ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba somiru kana.
Ma u bu yara nɔni swãa ten di.
20 Ka win gariya u bu faaba kua,
ma u bu yara wɔru bɔkɔ gen min di.
21 Bu Yinni Gusunɔ siaro win tɔn geeru ka win sɔm maamaakiginun sɔ̃ ni u ra ko tɔnun sɔ̃.
22 Bu nùn siarabun yãkunu kuo.
Kpa bu win sɔm maamaakigii nin gari kpara ka nuku dobu.
23 Be ba goo nimkusu dua, ma ba ben sɔmburu mɔ̀ si sɔɔ,
24 ba Yinni Gusunɔn nɔman sɔma wa
ka maa maamaaki ye u kua nim wɔ̃ku sɔɔ.
25 U gari gerua, ma u dera woo bɔkɔ ga seewa
ga nim kurenu seeya.
26 Nù n da wɔllɔ, kpa nu sarama.
Be ba wãa goo nimkuu si sɔɔ, ba nande kari yen sɔ̃.
27 Tirerabu bu mwa, ba bãarimɔ nge tam nɔrobu.
Ben bwisi kpuro yi kpa.
28 Ben nɔni swãa te sɔɔ,
ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba somiru kana.
Ma u bu yara nɔni swãa ten di.
29 U woo guna ye yɔ̃rasia, ma nim kurenu nu mari.
30 Ma be kpuron nuki dora ye u ka ye kpuro marisia.
Ma Yinni Gusunɔ u bu kpara u ka tura sere mi ba dɔɔ.
31 Bu Yinni Gusunɔ siaro win tɔn geeru
ka win sɔm maamaakiginun sɔ̃ ni u ra ko tɔnun sɔ̃.
32 Bu nùn wɔlle suo mi tɔmba mɛnnɛ.
Bu nùn siaro guro gurobun suunu sɔɔ.
33 Yinni Gusunɔwa u ra daarun nim gberasie,
kpa u bwiin nim kpeerasia mam mam.
34 Kpa u tem gem gɔsia tem bɔrugum mɛn tɔmbun nuku kɔ̃surun sɔ̃.
35 Wi turowa u ra mi gãanu ku ra kpi gɔsie nim bwee bakaru.
Kpa u tem gbeba gɔsia nim bwii.
36 Kpa u be ba gɔ̃ɔru barɔ sinasia mi,
kpa bu wuu ko mi ba koo sina,
37 kpa bu resɛm dãnu duure mi, nu ma dabi dabiru.
38 U ra bu domaru kue bu dabia.
Kpa u ben yaa sabenu kuurasia.
39 Adama gabu ba dabiru kaare ba wãa sekuru sɔɔ
yèn sɔ̃ ba yoru dimɔ ba nɔni sɔ̃ɔre.
40 Ma Yinni Gusunɔ u dera ba ben wirugibu gɛma,
ma ba sirenɛ kam sɔɔ ba ǹ yɛ̃ mi ba dɔɔ.

41 Adama u ra sãaro yare win sãarun di.
Kpa u win bweseru dabiasia nge sabe gɔ̃su.
42 Gemgibu bà n nùn wa, ba ra yɛ̃ɛriwa.
Kpa tɔn kɔ̃sobu bu nɔɔ mari.
43 Wi u bwisi mɔ, u de u gari yi kpuro nɛnɛ
kpa u gia ma Yinni Gusunɔ u sãawa duromgii.

108

1 Womu ge Dafidi u kua. U nɛɛ,
2 Gusunɔ, na sɔɔru sãa.
Kon womu ko ka nɛn dwee yãnu, ka nɛn gɔ̃ru kpuro.
3 Nɛn mərɔku ka nɛn guuru, i dom yando,
kpa n womu ko yam sãreru.
4 Yinni Gusunɔ, kon nun siara tɔmbun su-unu sɔɔ sere ka baadommaɔ.
Kon nun womu kua bwesenu sɔɔ.
5 Domi wunɛn tɔn geera kpã ta wɔllu girari.
Mɛya maa wunɛn bərɔkinira sɔ̃ɔsire sere guru wirɔ.
6 Gusunɔ, a seewo a tii wɔlle sua.
Kpa wunɛn yiiko yu sɔ̃ɔsira handunia kpuro sɔɔ.
7 Kpa a wa a ka bɛsɛ wunɛn kĩnasibu faaba ko.
A bɛsɛn kanaru nɔɔwɔ kpa a sun faaba ko ka wunɛn nɔm geu.
8 Gusunɔ u gerua win sãa yee dɛɛrarɔ u nɛɛ, u koo nasara wa.
U koo Sikɛmu bɔnu ko kpa u tɔmbu Sukɔtun wɔwa yabua.
9 Wiya u Galadi mɔ. Wiya u maa Manase mɔ.
Efaraimu ya sãawa nge win sii furɔ kɔkɔru.
Ma Yuda ya sãa nge win sina dɛka.
10 Adama Mɔabu ya sãawa win woburutia.
U koo Edɔmu bara nɔɔ teu kɔ̃ɔwa u ka sɔ̃ɔsi ma ya kua wigia.
Kpa u nuku dobun kuuki ko Filisitiban tem sɔɔ.
11 Wara u koo ka man da wuu gbãraruguu gen mi.
Wara u koo man kpara u ka da Edɔmuɔ.
12 Yinni Gusunɔ, wuna kaa ka man da, wunɛ wi a raa sun yina,
ma a ku ra maa ka bɛsɛn tabu kowobu yari.
13 A sun somiɔ su ka yari nɔni swãarun di.
Tɔnun somiru ta sãawa wom dirum.
14 À n wãa ka bɛsɛ, sa ko kpĩ su tabu ko ka wərugɔru.
Kpa a bɛsɛn yibɛrɛba kɔsuku.

109

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua. U nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, wuna na siaramɔ, a ku nɔɔ mari.
2 Wee tɔn kɔ̃sobu ba man gari gerusimɔ ma ba man weesu kuammɛ.
3 Ba ka man gari mɔ̀ ka tusiru, ma ba ka man sannamɔ kam sɔɔ.
4 Nɛ, na bu kĩ, adama ba man nɔɔ kuurimɔ.
Ma na kanaru mɔ̀ be, nɛn yibɛrɛban sɔ̃.
5 Wee ba man kɔ̃sa kɔsiemɔ gem ayerɔ.
Ma ba man tusa baa mɛ na bu kĩru sɔ̃ɔsimɔ.
6 A de tɔn kɔ̃so u nɛn yibɛrɛ kpara,
kpa wi u koo nùn taarɛ wɛ̃ u n wãa win nɔm geuɔ.
7 Bà n nùn siri kpa bu deema u tore.
Kpa bu win kanaru garisi durum.
8 Win tɔ̃ru tu ku dɛnya kpa goo u nùn kɔsire ko win sɔmburu sɔɔ.
9 Kpa win bibu bu ko gobekuba,
kpa win kurɔ u gɔminiru sina.
10 Kpa win bibu bu ko yaayaare kowobu, ba n bara mɔ̀.
Kpa bu ben wuu deri gu ko bansu,
bu da ba n dĩanu kasu mi n toma.
11 Bèn dibu u nɛni,
bu na bu win yãnu kpuro gura.
Kpa tɔn tukobu bu win dukia gura.
12 Goo u ku raa nùn durom kua.
Goo u ku maa win bii gobekuban wɔnwɔndu ko.
13 Bu win bibun bweseru goowo,
kpa win yĩsiru tu gbi.
14 Gusunɔ u win baababan toranu yaayo,
kpa u ku win mɛro nùn win durum suuru kua.
15 Yinni Gusunɔ u de u n win tora ni yaaye,
kpa u win yĩsiru go mam mam.
16 Domi u ǹ wɔnwɔndu sɔ̃ɔsi.
U sãarobu ka wɔnwɔndobu nɔni sɔ̃ɔwawa sere u tɔnu go wi u nuki sankire.
17 Bɔ̃riya u kĩa. N n mɛn na, yi nùn dio.
U ǹ domaru kĩɛ. N n mɛn na, tu ka nùn tondo.
18 Bɔ̃ri yi nùn wukirio nge yaberu.
Yi duurio win wasin sɔɔwɔ nge nim,
kpa yi du win kukunu sɔɔ nge gum.
19 Bɔ̃ri yi, yi nùn wukirio nge yãa ni ba ra doke,
kpa yi n nùn sɛ̃ke baadomma nge kpaka.
20 Yeniwa Yinni Gusunɔ u koo de yu nɛn yibɛrɛba

ka be ba man kɔ̃sa gerusimɔ deema.
21 Wunɛ Yinni Gusunɔ,
a na a man sanna wunɛn yĩsirun sɔ̃.
A man wɔro. Domi wunɛn tɔn geeru ta kpã.
22 Wee na sãa wɔnwɔndo, na ṅ gãanu mɔ,
ma na nuki sankire.
23 Wee na doonɔ nge saaru.
Ma ba man gire nge twee.
24 Nɛn dũu winu dam dwiiya nɔɔ bɔkurun sɔ̃.
Ma na wasire woorarun sɔ̃.
25 Na kua wi u sekuru sɔɔwa ben mi.
Ma ba man mɛɛra ba wii gimanu koosimɔ.
26 Gusunɔ nɛn Yinni, a man somiɔ.
A man faaba koowo wunɛn tɔn geerun sɔ̃,
27 kpa bu gia ma wuna a nɔmu mɔ be sɔɔ.
Wuna a maa kpuro mɔ̀.
28 Ye ba bɔ̃rusimɔ, yera wunɛ kaa domaru kua.
Bà n seewa, ba koo sekuru wa.
Kpa nɛ, wunɛn sɔm kowo n nuku dobu ko.
29 Nɛn yibɛrɛba ba koo sekuru wa,
kpa tu bu wukiri nge yabe bakaru.
30 Kon nɔɔgiru sua n Yinni Gusunɔ siara.
Kon nùn siara tɔn dabinun wuswaaɔ.
31 Domi u ra n wãa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbun bɔkuɔ
u ka bu faaba ko be ba bu taarɛ wɛ̃ɛmɔn nɔman di.

110

1 Womu ge Dafidi u kua. U nɛɛ,
Yinni Gusunɔ u nɛn Yinni sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
u sinɔ win nɔm geuɔ sere u ka nùn win yibɛrɛba taarea.
2 Nɛn Yinni, Yinni Gusunɔ u koo nun ko sunɔ damgii Siɔniɔ,
kpa a wunɛn wɛrɔbu taare.
3 Dɔma te kaa wunɛn tabu kowobu mɛnna Gusunɔn aye dɛɛraru sɔɔ,
wunɛn tɔmba koo nun ben tii wɛ̃ ka kĩru.
Wunɛn aluwaasirun dam mu koo wurama bururu baatere
nge mɛ dirum mu ra yari.
4 Yinni Gusunɔ u bɔ̃rua,
mɛya u ṅ maa win gari seeyamɔ u nɛɛ,
kaa ko yãku kowo ka baadommaɔ nge Mɛɛkisidɛki
5 Gusunɔ u wãa wunɛn nɔm geuɔ.
U koo sinambu kam koosia dɔma te win mɔru seewa.
6 U koo bwesenu siri.
Sanam mɛya gonu ko n yiba yam kpuro.
Kpa u sinambu kpeerasia tem kpuro sɔɔ.
7 Sunɔ u koo nim nɔ bwiaɔ win sanum sɔɔ,
kpa u dam wa u ka nasara sua.

111

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
Kon Yinni Gusunɔ siara ka nɛn gɔ̃ru kpuro.
Kon nùn siara tɔn dɛɛrobun suunu sɔɔ.
2 Yinni Gusunɔn nɔman sɔma ya kpã.
Ma be ba ye kĩ ba kasu bu ye gia.
3 Ye u kua ya ra n girima ka bɛɛrɛ mɔwa.
Win gem mu ra n wãawa sere ka baadommaɔ.
4 U ra de su win sɔm maamaakiginu yaaya.
Yinni Gusunɔ u sãawa duromgii ka wɔnwɔndugii.
5 U ra be ba nùn nasie dĩanu wɛ̃,
kpa u win arukawani yaaya.
6 U win tɔmbu win sɔm maamaakiginun dam sɔ̃ɔsi
ni u ka bu tɔn tukobun tem wɛ̃.
7 Win sɔm maamaakigii ni, nu sãawa gem mam mam.
Win woodaba ba maa naanɛ mɔ.
8 Ya ko n sirerewa sere ka baadommaɔ,
domi ba ye kuawa gem sɔɔ mam mam.
9 U dera ba win tɔmbu yakia.
Ma u ka bu arukawani bɔkua sere ka baadommaɔ.
Win yĩsiru ta dɛɛre, ta maa nanum mɔ.
10 À n kĩ a ko bwisigii, a de a gina Gusunɔ nasia.
Be ba bwisi mɔ, beya ba ra yira ye swĩi.
Win bɛɛrɛ ya ko n wãawa sere ka baadommaɔ.

112

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
Doo nɔɔrugiiwa wi u Yinni Gusunɔ nasie,
ma win woodaba ba nùn nuku dobu wɛ̃ɛmɔ.
2 Yɛ̃ron bwesera koo dam ko handunia sɔɔ.
Geegibun bibu ba koo domaru wa.
3 Alafia ka dukia ko n wãa win yɛnuɔ.
Win gem kun kpeemɔ ka baadommaɔ.
4 Tɔn geo wi u wɔnwɔndu mɔ, u ra ka tɔnu duure,
u maa sãa gemgii, wɔ̃kura yam dɛɛramɔ win sɔ̃.
5 Doo nɔɔrugiiwa wi u ra bɔkure ka nuku tia,
ma u ku ra goo taki di win sɔmburu sɔɔ.
6 Domi geegii kun sokuramɔ pai.
Ba ko n nùn yaayewa ka baadommaɔ.
7 Labaari kɔ̃sa ku ra nùn nande.
Win torora ra n sɔ̃wa sim sim u n Yinni Gusunɔ naanɛ sãa.
8 U ku ra wurure, bɛrum kun nùn mɔ̀,

sere u ka win yibɛrɛba kua mɛ u kĩ.
9 U ra sãarobu kɛ̃nu kɛ̃ ka nuku tia.
Win gem mu ko n wãawa ka baadommaɔ.
Win dam mu koo sosi ka bɛɛrɛ.
10 Tɔn kɔ̃so ù n nùn wa, win mɔru ra sewa,
kpa u nùn wiru diirisi ka nuku gbisibu.
Tɔn kɔ̃sobun yĩiyɔbu kpuro bu sãawa kam dirum.

113

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
Bɛɛ win sɔm kowobu, i nùn siaro.
2 Su win yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ saa tɛ̃n di sere ka baadommaɔ.
3 Su nùn siara saa bururun di sere ka yokaɔ.
4 Yinni Gusunɔwa u bwesenu kpuro kere.
Win yiiko ya wãa sere wɔnwɔlleɔ.
5 Gusunɔ bɛsɛn Yinnin wãa yera wãa wɔllɔ.
Wara u ka nùn weenɛ.
6 U ra tukewa u ka wɔllu ka tem mɛɛri.
7 U ra dam sarirugii seeye tem di, kpa u wɔnwɔndo seeya kubanun di.
8 Kpa u de bu sina ka win tɔmbun wirugibu.
9 U ra wĩro yɛnu baniɛ u sina,
kpa u nùn ko bii mɛro wi u nuku dobu mɔ win bibun suunu sɔɔ.
Yen sɔ̃, i Yinni Gusunɔ siaro.

114

1 Sanam mɛ Isireliba, Yakɔbun bibun bweseru
ba yara Egibitin di, ma ba ka Egibitigibu tonda
bèn barum ba ǹ nɔɔmɔ,
2 Yuda ya kua Yinni Gusunɔn sãa yeru,
ma Isireli ya kua win tem.
3 Sanam mɛ nim wɔ̃ku ga bu wa, yera ga duka yakura,
ma daa te ba mɔ̀ Yuudɛni ta biru wura.
4 Guunu yɔ̃ɔkumɔ nge yãa kinɛnu,
ma gungunu yɔ̃ɔkumɔ nge yãa binu.
5 Mba n nun deema nim wɔ̃ku a ka duka mɔ̀.
Mba n nun mɔ̀ Yuudɛni a ka biru wurɔ.
6 Mba n bɛɛ mɔ̀ guunu i ka yɔ̃ɔkumɔ nge yãa kinɛnu.
Mba n bɛɛ deema gungunu i ka yɔ̃ɔkumɔ nge yãa binu.
7 Handuniagibu, i diirio Gusunɔ Yakɔbun Yinnin wuswaaɔ,
8 wi, wi u ra kperu gɔsie yɛru,
kpa u de kpee saara yu ko nim bweru.

115

1 Yinni Gusunɔ, n ǹ bɛsɛ sa bɛɛrɛ mɔ,
wuna a bɛɛrɛ mɔ wunɛn tɔn geeru ka wunɛn bɔrɔkinirun sɔ̃.
2 Mban sɔ̃na tɔn tukobu ba koo nɛɛ,
mana Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wãa.
3 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wãa wɔllɔ, u mɔ̀ ye u kĩ.
4 Adama tɔn tukoba ben bũnun bwãarokunu kuawa ka wura ka sii geesu.
Nu sãawa tɔmbun nɔman sɔma.
5 Bwãaroku ni, nu nɔsu mɔ, adama nu ku ra gari gere.
Nu nɔni mɔ, adama nu ǹ yam waamɔ.
6 Nu swasu mɔ, adama nu ǹ gari nɔɔmɔ.
Nu wɛ̃ru mɔ, adama nu ǹ numiamɔ.
7 Nu nɔma mɔ, adama nu ǹ ka gãanu babamɔ.
Nu naasu mɔ, adama nu ku ra sĩ.
Nin dɔkɔra kun maa nɔɔrɔ.
8 Be ba bwãaroku ni mɔ̀ ka be ba ben naanɛ doke ni sɔɔ,
ba sãawa nge ni.
9 Bɛɛ Isireliba, i bɛɛn naanɛ dokeo Yinni Gusunɔ sɔɔ.
U sãawa bɛɛn faaba kowo ka bɛɛn tɛrɛru.
10 Bɛɛ yãku kowobu Aronin bweseru,
i bɛɛn naanɛ dokeo Yinni Gusunɔ sɔɔ.
U sãawa bɛɛn faaba kowo ka bɛɛn tɛrɛru.
11 Bɛɛ be i Yinni Gusunɔ nasie,
i bɛɛn naanɛ dokeo wi sɔɔ.
U sãawa bɛɛn faaba kowo ka bɛɛn tɛrɛru.
12 Yinni Gusunɔ u sun yaaye.
U koo sun domaru kua.
U koo Isireliba domaru kua.
U koo Aronin bibun bweseru domaru kua.
13 U koo be ba nùn nasie domaru kua, bukurobu ka bibu.
14 U koo bɛɛ ka bɛɛn bibu win durom dabiasia.
15 Yinni Gusunɔ u bɛɛ domaru kuo wi, wi u wɔllu ka tem taka kua.
16 Wɔllu ta sãawa wigiru,
ma u tɔmbu tem wɛ̃.
17 N ǹ gɔribu ba ra Yinni Gusunɔ sã
be, be ba wãa mi yam da n maari sɔ̃ɔ sɔ̃ɔ.
18 Adama bɛsɛra sa ko nùn sã saa tɛ̃n di sere ka baadommaɔ.
Yen sɔ̃, i Yinni Gusunɔ siaro.

116

1 Na Yinni Gusunɔ kĩ,
domi u ra nɛn nɔɔ nɔ nà n nùn soka.
2 U ra nɛn gari swaa daki.
Wiya ko na n da soku nɛn wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
3 Gɔɔn yɔni yi raa man bɔkua,

ma gəribun wãa yerun nuku sankiranu man nɛni.
Na wãa nəni swãaru ka wuriribu səə.
4 Yera na Yinni Gusunə nəəgiru sue na nɛɛ,
Yinni Gusunə, a nɛn wãaru wəro.
5 Gusunə bɛsɛn Yinni u sãawa tən geo ka gemgii.
Mɛya win wənwəndə kpã.
6 Yinni Gusunə u ra bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu kɔ̃su.
Na raa wənwəndu soore,
adama u man faaba kua.
7 Nɛn bwɛ̃ra, a wɛ̃ro,
domi Yinni Gusunə u man gea kua.
8 Geema, u man wəra gəən di,
ma u nɛn nəni yĩresu woka, u ṅ dere n sokura.
9 Kon sĩ win wuswaaə handunia ye səə.

10 Na nùn naanɛ doke, baa mɛ na nɛɛ, na wənwəndu soore.
11 Nɛn nuku sankiraru səə,
na nɛɛ, goo sari wi u naanɛ mə.
12 Mba kon Yinni Gusunə dibu kəsia gea ye u man kuan sɔ̃.
13 Kon tam tãra win wuswaaə,
kpa n win yĩsiru soku n ka nùn siara
faaba ye u man kuan sɔ̃.
14 Nəə mwɛɛ ni na nùn kua,
kon nu yibia win təmbu kpuron nəni biru.
15 Be ba Yinni Gusunə naanɛ sãan gəə u sãawa gãa bakanu win mi.
16 Yinni Gusunə, a nɛ, wunɛn səm kowo swaa dakio.
Na sãawa wunɛn səm kowo tən kurən bii.
Wuna a nɛn yorun wɛ̃ɛ bura.
17 Yen sɔ̃na kon nun siarabun yãkuru kua,
kpa n wunɛn yĩsiru soku.
18 Nəə mwɛɛ ni na nun kua,
kon nu yibia wunɛn təmbu kpuron nəni biru,
19 wunɛn sãa yerə Yerusalɛmun suunu səə.
Yen sɔ̃, i Yinni Gusunə siaro.

117

1 Bɛɛ bwesenu kpuro, i Yinni Gusunə siaro.
Bɛɛ handuniagibu kpuro, i Yinni Gusunə bɛɛrɛ wɛ̃ɛyə.
2 Win tən gee te u ra sun sɔ̃əsi ta kpã.
Win bərəkiniru ta ra n wãawa sere ka baadommaə.
I Yinni Gusunə siaro.

118

1 I Yinni Gusunə siaro, u sãawa tən geo.
Win kĩru ta ra n wãawa sere ka baadommaə.
2 Bɛɛ Isireliba kpuro, i wuro i nɛɛ,
Yinni Gusunən kĩru ta ra n wãawa sere ka baadommaə.
3 Bɛɛ yãku kowobu Aronin bweseru, i wuro i nɛɛ,
Yinni Gusunən kĩru ta ra n wãawa sere ka baadommaə.
4 Bɛɛ be i Yinni Gusunə nasie, i wuro i nɛɛ,
Yinni Gusunən kĩru ta ra n wãawa sere ka baadommaə.
5 Nɛn nuku sankiranu səə, na Yinni Gusunə somiru kana.
U nɛn kanaru nua, ma u man yara.
6 Yinni Gusunə u sãa nɛgii, na ṅ gãanu ganun bɛrum mə.
Mba tənu u koo kpĩ u man kua.
7 Yinni Gusunəwa u sãa nɛn faaba kowo.
Yen sɔ̃na ko na n yɛ̃ɛrimə nà n nɛn yibɛrɛban biru wa.
8 A Yinni Gusunə naanɛ koowo ye kaa ka tənu naanɛ ko.
9 A Yinni Gusunə naanɛ koowo ye kaa ka damgibu naanɛ ko.
10 Bwese dabinu nu man tarusi,
ma na nu yarinasia ka Yinni Gusunən dam.
11 Nu man wukiriwa mam mam,
ma na nu yarinasia ka Yinni Gusunən yĩsiru.
12 Nu man mənsima nge tĩi.
Adama na nu yarinasia ka Yinni Gusunən dam
ma nu gbisuka nge sãki yi yi dɔ̃ə mwaara.
13 Nu raa man bəriamə nu ka man sura,
adama Yinni Gusunə u man somiru na.
14 Yinni Gusunəwa u sãa nɛn dam.
Wiya ko na n da siare. Wiya u man faaba kua.
15 Nasaran kuuki yi nəəramə gemgibun yɛnusə.
Yinni Gusunən dam mu sɔ̃əsira.
16 U win nəm geu sue, ga win dam sɔ̃əsimə.
17 Na ṅ maa gbimə, ko na n wãawa,
kpa n win səma ye u kuan gari kpara.
18 Yinni Gusunə u man sɛɛyasia.
Adama u ṅ man gəə nəmu bɛrie.
19 I man gem kənnəsu kɛniə,
kpa n du n Yinni Gusunə siara.
20 Win kənnə ge wee. Min diya gemgibu ba ra du.
21 Yinni Gusunə, na nun siara, domi a nɛn kanaru mwa,
ma a man faaba kua.
22 Wee kpee te banəbu ba yina, tera ta kua gani gəmburun dam.

23 Yinni Gusunɔwa u ye kua ma n kua
maamaaki bɛsɛn nɔni sɔɔ.
24 Yinni Gusunɔwa u tɔ̃ɔ te kua.
Su nuku dobun kuuki ko.
25 Yinni Gusunɔ, a sun somiɔ, kpa a sun
kuurasia.
26 Wi u sisi ka wunɛn yĩsiru u sãawa
domarugii.
Sa ko nùn siara Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
27 Gusunɔ u sãawa Yinni. Wiya u sun yam
bururasie.
I yãku yaa bɔkuo. I ka ye doo sere yãku
yerun kãanɔ.
28 Gusunɔ, a sãawa nɛn Yinni.
Kon nun siara. Kon nun wɔlle sua.
29 I Yinni Gusunɔ siaro, u sãa tɔn geo.
Win kĩru ta ra n wãawa sere ka baadommaɔ.

119

1 Doo nɔɔrugiba be ba kun taarɛ mɔ ben
sanu sanusu sɔɔ,
ma ba sĩimɔ nge mɛ Yinni Gusunɔn wooda
ya bu sɔ̃ɔsimɔ.
2 Doo nɔɔrugiba be ba win gere swĩi,
ma ba nùn kasu gem ka tia,
3 ma ba ku ra gɔba ko, ba sĩimɔ win swɛɛ sɔɔ.
4 A wunɛn woodaba kuawa bu ka ye swĩi
dee dee.
5 A de nɛn kookoosu su n swaa swĩi,
n wa n ka wunɛn gere mɛm nɔɔwa.
6 Nà n wunɛn woodaba kpuro laakari sãa,
saa yera sekura kun man mwaamɔ.
7 Nà n wunɛn sɔ̃ɔsi geeru gia,
kon nun siara ka gɔ̃ru tia.
8 Kon wunɛn woodaba nɛnɛ.
A ku man deri mam mam.

9 Aluwaasi ù n kĩ win sanu sanusu su n
dɛɛre,
sere u n wunɛn gari mɛm nɔɔwammɛ.
10 Na nun kasu ka nɛn gɔ̃ru kpuro.
A de n wunɛn swaa swĩi.
11 Na wunɛn gari nɛnisi nɛn gɔ̃ruɔ kpa n ku
ra ka nun torari.
12 Yinni Gusunɔ, na nun siara,
a man wunɛn woodaba keu koosio.
13 Na nɔɔgiru sua na wunɛn gere kpuro
kpara.
14 Wunɛn woodan mɛm nɔɔbu bu man
nuku dobu wɛ̃ɛmɔ nge dukia baka.
15 Kon wunɛn sɔ̃ɔsiru bwisiku, kpa n wunɛn
yiirebu nɔni doke.
16 Na kon nuku dobu ko wunɛn gere sɔɔ.
Na ǹ maa wunɛn gari duarimɔ.

17 A nɛ wunɛn sɔm kowo durom kuo kpa n
wa na n wãa,
kpa n wa n wunɛn gere mɛm nɔɔwa.
18 A nɛn nɔni wukio, kpa n wa n gia
gãa gee ni nu wãa wunɛn gari sɔɔ.
19 Na sãawa sɔɔ handunia ye sɔɔ.
A ku man wunɛn woodaba berua.
20 Nɛn bwɛ̃ra ya ra n woowa baadomma
wunɛn yiirebu sɔɔ kĩrun sɔ̃.
21 A ra tii suobu gerusi be, be ba sãa
bɔ̃rurobu,
ma ba ku ra wunɛn woodaba swĩi.
22 A man sekuru ka gɛndu wunario, domi na
wunɛn gere swĩi.
23 Baa mɛ sina bibu ba ra sinɛ bu man wĩi,
ka mɛ, nɛ, wunɛn sɔm kowo na ra n wunɛn
sɔ̃ɔsiru bwisikumɔ.
24 Wunɛn woodaba ba ra man nuku dobu
wɛ̃wa,
kpa bu man bwisi kɛ̃.

25 Nɛ wee na mwia kpana nge wi u kpĩ tua
sɔɔ.
A man nɛn wãaru wesio nge mɛ a nɔɔ
mwɛɛru kua.
26 Na nun nɛn wãarun daa kpuro tusia, ma
a man suuru kua.
A man wunɛn woodaba sɔ̃ɔsio.
27 A man ben asansi tubusio,
kpa na n da wunɛn sɔm maamaakiginu
bwisiku.
28 Wee na wuri mɔ̀ nuku sankiranun sɔ̃.
A man dam kɛ̃ɛyɔ nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.
29 A de n ka weesun swaa tonda,
kpa a man durom kua na n ka wunɛn gere
swĩi.

30 Na gɔ̃ru doke n gem swĩi.
Na wunɛn woodaba nɔni girari.
31 Na nɛn tii wɛ̃ be sɔɔ.
Yen sɔ̃, a ku de n sekuru wa.
32 Wunɛn woodabara na swĩi, domi a nɛn
nɔni wukia.
33 Yinni Gusunɔ, a man wunɛn swɛɛ sɔ̃ɔsio,
kpa n kpĩ n yi swĩi nɛn wãarun tɔ̃ru kpuro
sɔɔ.
34 A man bwisi kɛ̃ɛyɔ kpa n kpĩ n ka wunɛn
woodaba mɛm nɔɔwa.
35 Na wunɛn swaa kĩ.
A man sureo ye sɔɔ.
36 A de nɛn bwɛ̃ra yu wura ye sɔɔ.
A ku de nɛn kĩru tu wura gobi gia.
37 A nɛn binɛ wunɔ gãa kankam di,
kpa a de na n wãa wunɛn swɛɛ sɔɔ.

38 A wunɛn nɔɔ mwɛɛru yibio nɛ, wunɛn
sɔm kowon sõ,
ta wãawa be ba nun nasien sõ.
39 A man yaro seku te na nasien di,
wunɛn siribu bu ra n wã.
40 Na kĩwa n wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa
too.
A de na n wãa wãaru sɔɔ wunɛn gem sõ.

41 Yinni Gusunɔ, a de a nɛn wɔnwɔndu wa,
kpa a man faaba ko nɔɔ mwɛɛ te a man kuan
sõ.
42 Saa ye sɔɔ, kon kpĩ n be ba man sekuru
dokemɔ gari wisi.
Domi na nɛn naanɛ doke wunɛn gari sɔɔ.
43 A ku wunɛn gem wuna nɛn nɔɔn di,
na yĩiyɔbu mɔ wunɛn siribu sɔɔ.
44 Ko na n wunɛn woodaba nɛniwa saa
kpuro.
Ya ko n wãa nɛn mi sere ka baadommaɔ.
45 Kon sĩ ka tii mɔru, domi wunɛn
woodabara na kasu.
46 Kon ben gari sinambu sõ.
Na ǹ ko na n maa wãa sekuru sɔɔ.
47 Na wunɛn woodaba kĩ.
Na ra n nuku dobu mɔ ye sɔɔ.
48 Na ra nɛn nɔma yiiye wɔllɔ n ka kanaru ko
wunɛn gari yi na kĩn sõ.
Domi na kĩ na n yi bwisikumɔ nɛn gõruɔ.

49 Wee a man yĩiyɔbu wɛ̃.
A wunɛn nɔɔ mwɛɛru yaayo te a nɛ, wunɛn
sɔm kowo kua.
50 Tera ta ra man nukuru yɛmiasie nɛn nɔni
swãaru sɔɔ,
kpa tu man wãaru wɛ̃.
51 Wee tii suobu ba man yɛ̃ɛsu wɔri.
Adama ka mɛ, na ǹ wunɛn woodaba deri.
52 Yinni Gusunɔ, na wunɛn yellun siribu
yaaye.
Biya bu man dam kã.
53 Nà n wa tɔn kõsobu ba wunɛn woodaba
deri,
mɔru baka na ra ko.
54 Wunɛn garin sõna na ra womusu ko mi na
sɔru dimɔ.
55 Wõkuru nà n wunɛn yĩsiru yaaya,
na ra n wunɛn woodaba nɛnusiwa.
56 Ye ya sãa nɛgia, yera n wunɛn gere mɛm
nɔɔwa.

57 Na maa wure na gerumɔ,
Yinni Gusunɔ, nɛgia n wunɛn gere mɛm
nɔɔwa.
58 Ka nɛn gõru kpurowa na nun sokumɔ.
A wunɛn nɔɔ mwɛɛru yaayo kpa a nɛn
wɔnwɔndu wa.
59 Nà n nɛn daa bwisika, na ra wurewa n sĩ
wunɛn swɛɛ sɔɔ.
60 Na ra n sɛndewa n ka da mi gia, na kun
tõru gɔsie.
Kpa n wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa.
61 Tɔn kõsobun yini man sikerenɛ.
Adama ka mɛ, na ǹ wunɛn gari deri.
62 Wõku suunu na ra sewa n nun siara
wunɛn siri bi a ra ko dee deen sõ.
63 Na sãawa be ba nun nasie kpuro
ka be ba wunɛn woodaba mɛm nɔɔwammɛn
bɔrɔ.
64 Yinni Gusunɔ, wunɛn durom yiba
handunia kpuro sɔɔ.
A man wunɛn woodaba kpuro sõɔsio.

65 Yinni Gusunɔ, a ra wunɛn sɔm kowo gea
kue
nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.
66 A man laakari ka bwisi kɛ̃ɛyɔ
domi na wunɛn woodaba naanɛ sãa.
67 N sere sekuru wa, na raa kõɔrewa.
Adama tɛ̃, na wunɛn gari nɛni.
68 A sãawa tɔn geo.
A man wunɛn woodaba sõɔsio.
69 Tii suobu ba man weesu koosimɔ.
Adama nɛ, na wunɛn yiirebu nɛni ka nɛn
gõru kpuro.
70 Ben gõru ga bɔɔbu, gãanu ku ra bu yeeri.
Adama nɛ, wunɛn gari yi ra man nuku dobu
wɛ̃.
71 N buram bo n sekuru wa kpa n ka kpĩ n
wunɛn woodaba gia.
72 Na wunɛn nɔɔn gere kĩ n kere gãanu
nɔrɔbu (1.000) ye ba kua ka wura ka
sii geesu.

73 Wunɛn nɔma ya man mɔma.
Yera ya man tãsisia.
A man bwisi kɛ̃ɛyɔ n ka wunɛn woodaba gia.
74 Be ba nun nasie, bà n man wa, ba ra nuku
dobu kowa.
Domi na wunɛn nɔɔ mwɛɛru naanɛ sãa.
75 Yinni Gusunɔ, na yɛ̃ ma wunɛn siribu bu
sãawa dee dee.
Wunɛn bɔrɔkinirun sõna a man sekuru
doke.
76 A de wunɛn durom mu man nukuru
yɛmiasia
nge mɛ a nɛ wunɛn sɔm kowo nɔɔ mwɛɛru
kua.
77 A man wɔnwɔndu kuo kpa n wa na n wãa.

Domi wunɛn sɔ̃ɔsiru ta ra man nuku dobu
wɛ̃.
78 A be ba tii sue sekuru dokeo, wee ba man
dam dɔremɔ kam sɔɔ.
Adama nɛ, wunɛn woodabara na ra n
bwisikumɔ.
79 Be ba nun nasie a de bu wurama nɛn mi.
Be ba wunɛn woodaba yɛ̃ a de bu wurama
nɛn mi.
80 A de na n wunɛn yiirebu mɛm nɔɔwammɛ
mam mam,
kpa n ku ra sekuru wa.

81 Na kasu a man faaba ko.
Na wunɛn nɔɔ mwɛɛru naanɛ sãa.
82 Na kasu n wunɛn nɔɔ mwɛɛru gia sere nɛn
nɔni dam dwiiya.
Ma na tii sɔ̃ɔmɔ na mɔ̀, sere saa yerà kaa man
nukuru yɛmiasia.
83 Na sãare nge gɔnan bɔɔru te ba bwɛ̃ wiisu
sɔɔ.
Na ǹ wunɛn woodaba duari.
84 Sere saa yerà kaa de nɛ, wunɛn sɔm kowo
na n wãaru dii.
Domma kaa be ba man nɔni sɔ̃ɔmɔ siri.
85 Tii suobu ba suura gbemɔ nɛn wuswaaɔ.
Ba ǹ wunɛn woodaba swĩi.
86 Wunɛn gari kpuro yi naanɛ mɔ.
Wee yibɛrɛba ba man nɔni sɔ̃ɔmɔ kam sɔɔ.
A man faaba koowo.
87 N tiewa fiiko bu ka man sura bu go.
Adama ka mɛ, nɛ, na ǹ wunɛn woodaba
derimɔ.
88 A man nɛn wãaru wesio wunɛn durom sɔ̃,
kpa n kpĩ n wunɛn gere mɛm nɔɔwa.

89 Yinni Gusunɔ, wunɛn gari yi ko n wãawa
wɔllɔ sere ka baadommaɔ.
90 Wunɛn bɔrɔkiniru ta ko n maa wãawa
sere ka baadommaɔ.
Wuna a tem swĩi ma a mu sire dim dim.
91 Wunɛn woodaban sɔ̃na gãanu kpuro ka
wãa gisɔ.
Ni kpurowa nu maa wãa wunɛn sɔ̃.
92 Nà kun daa nuku dobu wa wunɛn wooda
be sɔɔ,
na n daa gu nɛn nɔni swãaru sɔɔ.
93 Na ǹ wunɛn gere duarimɔ pai,
domi yera ya man wãaru wɛ̃ɛmɔ.
94 Na sãawa wunɛgii, a man faaba koowo.
Wunɛn woodabara na kĩ n swĩi.
95 Tɔn kɔ̃sobu ba man mara bu go.
Adama nɛ, wunɛn gariya na bwisikumɔ.
96 Ye ya yiba kpuro, ya maa nɔru mɔ.
Adama wunɛn woodaba ba ǹ kpeeru mɔ.
97 Na wunɛn woodaba kĩ too.
Ba ra n wãawa nɛn bwisikunu sɔɔ tɔ̃ɔ giriru
baadomma.
98 Wunɛn woodaba ba ra man bwisi kɛ̃ n
kere nɛn yibɛrɛba.
Domi na ra n bu nɛniwa baadomma.
99 Na nɛn yinnibu kpuro yɛ̃ru kera.
Domi wunɛn woodaba ba ra n wãawa nɛn
bwisikunu sɔɔ.
100 Na durɔ tɔkɔnu bwisi kere,
domi na wunɛn gere mɛm nɔɔwammɛ.
101 Na ku ra swaa kɔ̃sa mwɛ, kpa n wa n ka
wunɛn gari nɛnɛ.
102 Na ku ra de wunɛn woodaba bu ka man
tonda.
Domi wuna a man keu sɔ̃ɔsimɔ.
103 Wunɛn gari yi tim dobu kere nɛn nɔɔwɔ.
104 Na kua bwisigii wunɛn woodaban sɔ̃.
Yen sɔ̃na na weesun swɛɛ kpuro tusa.

105 Wunɛn gari yi sãawa nge fitila
ye ya man swaa sɔ̃ɔsimɔ.
106 Na bɔ̃rua na sire na nɛɛ,
kon wunɛn sɔ̃ɔsiru mɛm nɔɔwa,
domi ta sãawa dee dee.
107 Na nɔni sɔ̃ɔre gem gem.
Yinni Gusunɔ, a man dam kɛ̃
nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.
108 Yinni Gusunɔ, a nɛn siarabu wuro,
kpa a man wunɛn sɔ̃ɔsiru giasia.
109 Nɛn wãara wãawa kari sɔɔ baadomma,
adama na ǹ wunɛn woodaba duarimɔ pai!
110 Tɔn kɔ̃sobu ba man yɛ̃ri bɛrie.
Ka mɛ, na wunɛn gere swĩi.
111 Wunɛn gari sãawa nɛn tubi ka
baadommaɔ,
domi yi sɔɔra nɛn gɔ̃ru dobu wãa.
112 Nɛn gɔ̃ru ga kĩ gu wunɛn woodaba mɛm
nɔɔwa baadomma sere ka nɔrɔ.

113 Na gɔ̃rusu yirugibu tusa, adama na
wunɛn woodaba kĩ.
114 Wuna a sãa nɛn kuku yeru ka nɛn tɛrɛru.
Wunɛn nɔɔ mwɛɛru sɔɔra nɛn yĩiyɔbu wãa.
115 Tɔn kɔ̃sobu, i ka man tondo,
kpa n wa n Gusunɔ nɛn Yinnin woodaba
swĩi.
116 Yinni Gusunɔ, a man kɔ̃suo na n ka wãa
nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.
A ku man sekuru doke nɛn yĩiyɔbu sɔɔ.
117 A de a n sãa nɛn tãsi yeru kpa n faaba wa.
Kpa na n wunɛn woodaba laakari sãa
baadomma.

118 A ra be ba ra wunɛn woodaba deri
gɛmwa.
Domi ben nɔni wɔ̃kubu bu ɩ̀ arufaani mɔ.
119 A ra tɔn kɔ̃sobu gɛriewa tem mɛn di nge
nim yaka.
Yen sɔ̃na na wunɛn woodaba swĩi.
120 Wunɛn nanum mu dera nɛn wasi di-
irimɔ.
Na wunɛn siribu nasie.

121 Na wunɛn woodaba ka wunɛn gem mɛm
nɔɔwammɛ.
A ku man be ba man dam dɔremɔ nɔmu
sɔndia.
122 A nɛ, wunɛn sɔm kowo nɔɔ mwɛɛru kuo
ma kaa man somi.
A ku de tii suobu bu man dam dɔre.
123 Nɛn nɔni dam dwiiya ye na wunɛn faaba
ka wunɛn gem mèn nɔɔ mwɛɛru a kua mara.
124 A nɛ, wunɛn sɔm kowo kuo nge mɛ
wunɛn tɔn geera nɛ.
A man wunɛn woodaban keu sɔ̃ɔsio.
125 Na sãawa wunɛn sɔm kowo.
A man bwisi kɛ̃ɛyɔ n ka wunɛn sɔ̃ɔsiru gia.
126 Yinni Gusunɔ, saa ya den tura a ka se
domi wee ba wunɛn wooda saramɔ.
127 Adama nɛ, na ye kĩ n kere wura gean tii.
128 Na ye kpuro garisiwa dee dee.
Na swɛɛ yi yi ɩ̀ dɛnde kpuro tusa.

129 Wunɛn yiirebu bu ra n wã, yen sɔ̃na na
bu nɛni.
130 Wunɛn garin giabu bu ra tɔnu yam bu-
rurasiewa,
kpa yi bwisi sariba bwisi kɛ̃.
131 Na kasu gem ka tia n wa n wunɛn
woodaba gia.
132 Yinni Gusunɔ a man mɛɛrima,
kpa a man durom kua nge mɛ a ra be ba nun
kĩ kue.
133 A de na n tãsa wunɛn gari sɔɔ.
A ku de toraru garu ta n man wãasi.
134 A man wɔro tɔmbun dam dɔrebun di,
kpa n kpĩ n wunɛn sɔ̃ɔsiru mɛm nɔɔwa.
135 A ka man nɔnu geu mɛɛrio,
kpa a man wunɛn yiirebu sɔ̃ɔsi.
136 Wee na nɔni yĩresu kokumɔ nge daaru,
domi tɔmba kun wunɛn woodaba mɛm
nɔɔwɛ.

137 Yinni Gusunɔ, a sãawa gemgii.
Wunɛn siribu bu ra n sãawa dee dee.
138 A wunɛn wooda yiiwa gem sɔɔ.
Ya maa naanɛ mɔ.

139 Nà n nɛn yibɛrɛba wa be ba wunɛn gari
duari,
nɛn mɔru ra sewa.
140 Wunɛn gari yi naanɛ mɔ.
Nɛ, wunɛn sɔm kowo na yi kĩ.
141 Wee na ɩ̀ kpã, ma ba man gɛma.
Ka mɛ, na ɩ̀ wunɛn woodaba duari.
142 Wunɛn gem mu ku ra kpe.
Mɛya wunɛn gari yi sãawa gem.
143 Nuku sankiranu ka nɔni swãara man
wɔrimɔ,
adama wunɛn woodaba ba ra man nuku
dobu wɛ̃.
144 Wunɛn yiirebu bu sãawa dee dee sere ka
baadommaɔ.
A man bwisi kɛ̃ɛyɔ yi yi koo de na n wãa.

145 Yinni Gusunɔ, na nun sokumɔwa ka nɛn
gɔ̃ru kpuro.
A man wurario, kpa n kpĩ n wunɛn sɔ̃ɔsiru
nɛnɛ.
146 Na nun kanamɔ, a man faaba koowo,
kpa n kpĩ n wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa.
147 Na ra kanaru kowa yam mu sere sãra,
kpa na n wunɛn nɔɔ mwɛɛnu naanɛ sãa.
148 Yam mu sere sãra na ra sewa n ka wunɛn
gari mɛɛri.
149 A nɛn nɔɔ nɔɔwɔ wunɛn durom sɔ̃.
A man sirio nge mɛ a ra siri, kpa n wa na n
wãa.
150 Be ba kɔ̃sa bwisikumɔ,
be wee ba man turuku kua.
Ba wunɛn woodaba deri.
151 Wunɛ Yinni Gusunɔ, a wãawa nɛn tu-
ruku.
Wunɛn gari yi sãawa gem.
152 Na yɛ̃ saa yee yellun di ma a wunɛn
woodaba yiiwa
ba n ka wãa sere ka baadommaɔ.

153 A nɛn nɔni swãaru mɛɛrio, kpa a man
wɔra.
Na ɩ̀ wunɛn woodaba duarimɔ.
154 A ka man yinɔ kpa a man yakia.
A de na n wãa nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.
155 Tɔn kɔ̃soba kun faaba wasi,
domi ba ku ra wunɛn sɔ̃ɔsiru kasu.
156 Yinni Gusunɔ, wunɛn durom mu kpã.
A man sirio nge mɛ a ra siri, kpa n wa na n
wãa.
157 Nɛn yibɛrɛ be ba man nɔni sɔ̃ɔmɔ ba dabi.
Adama ka mɛ, na ɩ̀ wunɛn gere yinamɔ.
158 Na tɔnu kamba tusa, domi ba ku ra
wunɛn woodaba swĩi.

159 Yinni Gusunɔ, a n yɛ̃ ma na wunɛn
woodaba kĩ.
A de na n wãa wunɛn durom sõ.
160 Gema mu sãa wunɛn garin nuuru.
Wunɛn woodaba kpuro ba kon sãawa gem
sere ka baadommaɔ.

161 Wee sina biba man nɔni sõɔmɔ kam sɔɔ.
Adama wunɛn gari tɔnawa na nasie.
162 Na ra n nuku dobu mɔ wunɛn gari sɔɔ
nge wi u dukia baka wa u gura.
163 Na weesu tusa. Ma na wunɛn woodaba
kĩ.
164 Sõɔ teeru, nɔn nɔɔba yiruwa na ra nun
siare wunɛn siri bi bu sãa dee deen
sõ.
165 Be ba wunɛn woodaba kĩ, ba ra n bɔri yɛn
bakaru mɔ.
Kõsa ku ra bu deemɛ.
166 Yinni Gusunɔ, na wunɛn faaba yĩiyɔ.
Yen sõ, na wunɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ.
167 Na ra wunɛn yiirebu mɛm nɔɔwɛ.
Na ra bu kã too too.
168 Na wunɛn yiirebu ka wunɛn woodaba
swĩi,
domi nɛn kookoosu kpuro wãa wunɛn
wuswaaɔ.

169 A de a nɛn wuri nɔ.
A man bwisi kɛ̃ɛyɔ nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru
kua.
170 A nɛn kanaru nɔɔwɔ.
A man wɔro nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.
171 A ra man wunɛn woodaban keu sõɔsi.
A de wunɛn siarabu bu nɔɔra nɛn nɔɔn di.
172 Wooda be kpuro ba dɛɛrewa.
A de n womu ko ben sõ.
173 Na wunɛn sõɔsiru wura.
A na a man somi.
174 Yinni Gusunɔ, wunɛn faabawa na mara
ka gem.
Mɛya wunɛn woodaba ba ra man nuku
dobu wɛ̃.
175 A de na n wunɛn siribu tãsiri, kpa na n
wãa n ka nun siara.
176 Wee na sirenɛ nge yãa te ta kõɔre.
A nɛ, wunɛn sɔm kowo kasuo,
na ɲ wunɛn woodaba duarimɔ.

120

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Sanam mɛ na wãa nuku sankiranu sɔɔ,
na Yinni Gusunɔ soka, ma u man wurari.
2 Yinni Gusunɔ, a man wɔro wee kowobun
nɔman di.
A man yakio be ba tɔmbu nɔni wõkumɔn
nɔman di.
3 Mba weesu koo ka bu naawa,
4 ma n kun mɔ tabu sɛ̃ɛnu ka dõɔ bokon gɛ̃ɛ.
5 Wee na kua kam koore,
na wãa Mɛsɛkiɔ Kedanin kuu bekurugirɔ.
6 Na sõ n tɛ ka be ba ku ra bɔri yɛndu kã.
7 Nà n bɔri yɛndun gari gerubu torua,
ba ra n tabun sɔɔru mɔ̀wa.

121

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Na nɛn nɔni sue guunu gia.
Man diya kon somiru wa.
2 Nɛn somira weewa saa Yinni Gusunɔn
min di
wi u wɔllu ka tem taka kua.
3 U ɲ derimɔ wunɛn naasu su sokura.
Wi u nun kõsu, u ɲ dom yĩbirimɔ.
4 Wee wi u Isireliba kõsu u ku ra dom yĩbiri,
u ku ra maa dweeye.
5 Yinni Gusunɔ u sãawa wunɛn kõso.
U wãa wunɛn nɔn geuɔ u nun saaru sãawɛ.
6 Sõɔ sɔɔ, sõɔ kun nun soomɔ.
Wõkuru, suru tarum kun maa nun soomɔ.
7 Yinni Gusunɔ u koo nun bere gãa kõsunu
kpuron di.
U koo wunɛn hunde kõsu,
8 kpa u nun kpara wunɛn daaru ka weru
saa tɛ̃n di sere ka baadommaɔ.

122

1 Sãa daarun womu ge Dafidi u kua. Ge
wee.
Bà n nɛɛ, su da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ,
nɛn nukura ra dorewa.
2 Yerusalɛmu, bɛsɛn naasu su yõ wunɛn
kɔnnɔsɔ.
3 Yerusalɛmu, a sãawa wuu ge ba bana gea
kua,
ma ba gu gbãraru toosi ba ka sikerena.
4 Wunɛn miya Isireliba, Yinni Gusunɔn
tɔmbu ba ra nɛ bu ka nùn siara,
nge mɛ u bu wooda wɛ̃.
5 Wunɛn miya siri gbabura wãa.
Wunɛn miya Dafidin bibun bweserun sina
gɔna wãa.
6 I bɔri yɛndu kanɔ Yerusalɛmun sõ,
kpa be ba wunɛ Yerusalɛmu kĩ ba n wãa
bwɛ̃ɛ dora sɔɔ.
7 Yerusalɛmu, bɔri yɛnda n wãa wunɛn
gbãraru sɔɔ ka wunɛn sina kpaarɔ.
8 Nɛn mɛro bisibu ka nɛn bɔrɔban sõ,

kon nɛɛ, Gusunɔ u de bɔri yɛnda n wãa
Yerusalɛmuɔ.
9 Yerusalɛmu, wunɛn gea na kasu, Gusunɔ
bɛsɛn Yinnin sãa yerun sõ.

123

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Gusunɔ, wunɛ wi a wunɛn sina gɔna tɛrie
wɔllɔ,
wuna na nɔni twɛ̃ɛ.
2 Nge mɛ yobun nɔni yi ra n ben yinnibun
nɔma mɛɛra,
nge mɛya bɛsɛn nɔni yi Gusunɔ bɛsɛn
Yinnigia mɛɛra,
sa n ka mara sere dɔma te u koo sun durom
kua.
3 Yinni Gusunɔ, a sun wɔnwɔndu kuo too
too.
Domi ba sun gɛma n kpã.
4 Be ba tii sue ba sun gɛma
ma ba sun yaakoru kua too sere n den sun
nua.

124

1 Sãa daarun womu ge Dafidi u kua. U nɛɛ,
Gusunɔ Isirelibɔn Yinni ù kun daa ka sun
wãa,
wara u koo sun kõsu.
Isireliba bu wureo bu gere bu nɛɛ,
2-4 sanam mɛ tɔn kõsobun mɔru ya seewa,
ma ba sun seesi,
Yinni Gusunɔ ù kun daa ka sun wãa, ba koo
sun mwɛ wasiru,
kpa bu sun wukiri nge nim mɛ mu kokumɔ
daa toraɔ.
5 Nim kure damgina nu koo sun taare.
6 Sa Yinni Gusunɔ siara,
domi u ǹ dere bɛsɛn yibɛrɛba bu sun nɔɔ
bɛri.
7 U dera bɛsɛn hunde ya kisira saa taan di
nge gunɔ.
Taa ya kasikira ma sa yara.
8 Yinni Gusunɔwa u sãa bɛsɛn faaba kowo.
Wiya u wɔllu ka tem taka kua.

125

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Be ba Yinni Gusunɔ naanɛ sãa,
ba ra n yõwa dim dim nge Siɔnin guuru.
Ta ku ra bãari. Ta ko n yõwa sere ka
baadommaɔ.
2 Nge mɛ guunu ka Yerusalɛmu sikerenɛ,
nge mɛya Gusunɔ u ka win tɔmbu sikerenɛ
saa tɛ̃n di sere ka baadommaɔ.
3 Tɔn kõso kun bandu dimɔ gemgibun temɔ.
Domi ù n tu di, ben tii ba koo kõsa ko.
4 Yinni Gusunɔ, a be ba gea mɔ̀ gea sõɔsio.
A bèn gõru ga dɛɛre durom kuo.
5 Adama be ba swaa mwaamɔ ye ya ǹ dɛnde
a bu yarinasio ka kõsan kowobu sannu.
Yinni Gusunɔ, a de bɔri yɛnda n wãa Isireliɔ.

126

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u ka bɛsɛgii be ba
yoru mwɛɛra wurama Siɔniɔ,
ya sun sãawɛwa nge dosu.
2 Ma sa nuku dobu mɔ̀ sa yɛ̃ɛmɔ.
Ma sa nasaran kuuki mɔ̀.
Ma ba gerumɔ bwesenun suunu sɔɔ ba mɔ̀,
Yinni Gusunɔ u sun gãa bakanu kua.
3 Mɛya u sun gãa bakanu kua.
Wee sa wãa tɛ̃ nuku dobu sɔɔ.
4 Yinni Gusunɔ, a ka bɛsɛgii be ba raa yoru
mwɛɛra wurama
ba n kokumɔ nge daa tori sõɔ yɛ̃san nɔm
dwaru gia.
5 Be ba duurumɔ ka nɔni yĩresu,
ba koo gɛ̃ ka nuku dobun kuuki.
6 Wi u duurubu dɔɔ ka wuri,
u koo wurama ka nuku dobu,
u n doo bɔkunu sɔɔwa.

127

1 Sãa daarun womu ge Salomɔɔ u kua. Ge
wee.
Yinni Gusunɔ ù kun diru banimɔ,
be ba tu banimɔ sɔmburu kama ba mɔ̀.
Yinni Gusunɔ ù kun wuu kõsu,
be ba gu kõsu ba dom seraWa kam.
2 Kam sɔɔra kaa wahala ko a ka wunɛn dĩanu
wa a di.
Kaa se buru buru yellu kpa a kpuna sere
wõku suunu sɔmburun sõ.
Adama wi Gusunɔ u kĩ,
u ra nùn dĩanu wɛ̃wa baa yɛ̃ro ù n dò.
3 Wee, bibu ba sãawa tubi ye ya wee
Gusunɔn min di.
Ba sãawa soseru te ta wee Gusunɔn min di.
4 Bii be ba mara aluwaasiru sɔɔ,
ba sãawa nge sɛ̃ɛnu tabu durɔ damgiin
nɔmaɔ.
5 Doo nɔɔrugiiwa wi u bu wa n dabi.
U sãawa nge wìn sɛ̃ɛ bwãara sɛ̃ɛnu yiba.
U ǹ sekuru wasi sanam mɛ u koo ka
win yibɛrɛba yinna wuun gbãrarun
kɔnnɔwɔ.

128

1 Sãa daarun womu. Ge wee.

Doo nɔɔrugiiwa wi u Yinni Gusunɔ nasie,
ma u sĩimɔ win swɛɛ sɔɔ.
2 U koo win sɔmburun arufaani di,
kpa u n nuku dobu mɔ u n kuuramɔ.
3 Win yɛnuɔ
win kurɔ u ko n sãawa nge resɛm ye ya ra ma.
Mi ba sõ ba dimɔ,
kpa win bibu ba n sãa nge olifin dãa kpɛmminu.
4 Doma ten bwesera wi u Yinni Gusunɔ nasie u ra wa.
5 Yinni Gusunɔ u nun domaru kuo Siɔnin di,
kpa a n waamɔ nge mɛ Yerusalɛmu ya kuuramɔ wunɛn wãarun tõru kpuro sɔɔ.
6 Kaa wunɛn bibun bibu wa.
Gusunɔ u de bɔri yɛnda n wãa Isireliɔ.

129

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Isireliba bu geruo sannu sannu bu nɛɛ,
geema, tɔn kõsobu ba ra n sun dam dɔremɔwa
saa bɛsɛn bweserun toren di.
2 Ba sun nɔni sõɔwa bɛsɛn bweserun toren di.
Adama ba ǹ nasara wa bɛsɛn wɔllɔ.
3 Ba wuka bɛsɛn birusun wɔllɔ ba kpĩi wuna wuna.
4 Adama Yinni Gusunɔ u sãawa gemgii,
u ben wɛ̃ɛ kasuka.
5 Yinni Gusunɔ, a de be ba Yerusalɛmu tusa bu sekuru wa,
kpa bu biruku yira wura,
6 ba n sãa nge yaka si su ra kpi diru wɔllɔ.
Su ra gberewa ba kun su wukura.
7 Wi u su gɛ̃ɛmɔ, su ku ra win nɔmu yibu.
Wi u maa su guramɔ, su ku ra win nɔm koto teeru turi.
8 Be ba sarɔ mi, bu ku bu domaru kua bu nɛɛ,
Gusunɔn domaru ta n ka bu wãa.
Bu ku raa maa nɛɛ, ba bu domaru kua ka Yinni Gusunɔn yĩsiru.

130

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, saa wɔru bakɔn diya na nun nɔɔgiru sue.
2 Yinni, a nɛn nɔɔ nɔɔwɔ.
A swaa tem kpĩiyɔ a nɛn kanaru nɔ.
3 Yinni Gusunɔ, à n da tɔmbun toranu yaaye,
wara u ko n maa wãa.
4 Wuna a ra tɔmbu suuru kue bu ka nun nasia.
5 Na Yinni Gusunɔ naanɛ sãa.
Na win nɔɔ mwɛɛru mara.
6 Na Yinni Gusunɔ mara
n kere nge mɛ wuu kõso u ra n yam sãreru mara.
7 Isireliba, i bɛɛn naanɛ dokeo Yinni Gusunɔ sɔɔ,
domi u wɔnwɔndu mɔ.
Wiya u ra tɔmbu yakie ka swaa dabinu.
8 Wiya u koo bɛɛ Isireliba yakia,
kpa u bɛɛn toranu kpuro suuru ko.

131

1 Sãa daarun womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, na ǹ tii sue.
Na ku ra n gãa bakanu naa gire.
2 Na sãawa sɛ̃ɛ nge bii wi ba bom kara
u wãa win mɛron nuurɔ.
3 Bɛɛ Isireliba, i bɛɛn yĩiyɔbu dokeo Yinni Gusunɔ sɔɔ
saa tɛ̃n di sere ka baadommaɔ.

132

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, a Dafidi yaayo
win wahala ye u kua kpuron sõ.
2 Domi u wunɛ Yakɔbun Yinni damgii nɔɔ mwɛɛru kua u nɛɛ,
3 u ǹ duɔ win kuu bekurugirɔ u sere nɛɛ,
u koo kpuna win kpin yerɔ mi u ra wɛ̃re.
4 U ǹ dom yĩbirimɔ, u ǹ maa doyamɔ
5 ma n kun mɔ u wunɛ Yakɔbun Yinni damgii wãa yeru kua.
6 Wee sa nua ma woodan kpakororu ta wãa Efarataɔ,
ma sa tu deema Yaarin gberɔ.
7 Su du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, kpa su nùn kpuna.
8 Yinni Gusunɔ, a seewo kpa a na mi a ra wɛ̃re
wunɛ ka wunɛn woodan kpakororu
tèn wɔllɔ a ra wunɛn yiiko sõɔsi.
9 A de wunɛn yãku kowobu ba n gem swĩi,
kpa be ba nun naanɛ sãa ba n nuku dobun kuuki mɔ̀.
10 A ku wi a gɔsa yina Dafidi wunɛn sɔm kowon sõ.
11 Yinni Gusunɔ u Dafidi gem sõɔwa ka bõri u nɛɛ,
u koo win nɔɔ mwɛɛru yibiawa kam kam te u nɛɛ,

Dafidin bibun turowa u koo nùn kəsire ko win bandu səə.
12 Bii be, bà n win arukawani yibia,
ma ba win woodaba mɛm nəəwa be u bu wɛ̃,
ben bibun bwesera ta ko n bandu dii sere ka baadommaə.
13 Yinni Gusunə u Siəni gəsa.
U ye gəsa ya n ka sãa win wãa yeru.
14 Ma u nɛɛ, ya ko n sãa win wɛ̃ra yeru sere ka baadommaə.
U koo sina mi, domi wiya u ye gəsa.
15 U koo ye domaru kua,
kpa u ye dĩanu wɛ̃.
16 U koo yen yãku kowobu faaba ko.
Kpa be ba nùn naanɛ sãa bu nuku dobun kuuki ko.
17 Miya u koo Dafidi wi u gəsan dam sosi,
kpa u win bweserun goo swĩi, u n sãa nge fitila.
18 U koo de win yibɛrɛba bu sekuru wa.
Adama wi, win sina furə ga ko n balliməwa win wiru wəllə.

133

1 Sãa daarun womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Wee, n wã, n maa nuku dobu mə mɛro bisibu bà n wãa sannu.
2 Ya sãawa nge gum mɛ ba wisi Aronin wirə,
ma mu kokumə sere ka win toburə ka win yabe wĩirə.
3 Mu sãawa nge kako te ta saramamə guu te ba mò Hɛɛməən di te ta wãa Siəniə.
Domi miya Yinni Gusunə u ra təmbu domaru kue,
kpa u bu wãaru wɛ̃ te ta ṅ kpeemə.

134

1 Sãa daarun womu. Ge wee.
I Yinni Gusunə siaro bɛɛ win səm kowobu kpuro.
Bɛɛ be i ra n wãa win sãa yerə sere ka wɔ̃kurə,
2 i bɛɛn nəma yiiyo win sãa yerun bera gia kpa i nùn siara.
3 Yinni Gusunə u bɛɛ domaru kuo Siənin di wi, wi u wəllu ka tem taka kua.

135

1 I Yinni Gusunə siaro. I win yĩsiru təmə.
Bɛɛ win səm kowobu,
2 bɛɛ be i səmburu mò win sãa yerə, i nùn siaro.
3 I nùn siaro, u sãawa tən geo.
I ka win yĩsiru womu koowo, u sãawa tən geo.
4 Yinni Gusunə u tii Isireliba Yakəbun bweseru gəsia
ba n ka sãa wigibu.
5 Na yɛ̃ ma u kpã, mɛya wi, bɛsɛn Yinni u bũnu kpuro kere.
6 Ye u kĩ, yera u ra ko wəllə ka temə ka nim wɔ̃kuə ka gen səəwə.
7 U ra de guru winu nu sɔ̃əsira handunia kpuro səə.
U ra de guru maakinu nu koora kpa u de gura yu nɛ.
Kpa u woo kusiama gen wãa yerun di.
8 U Egibitigibun bii gbiikobu go sere ka ben yaa sabenun bii gbiikinə.
9 U səm maamaakiginu kua Egibitiə u ka yen sina boko
ka win səm kowobu kpuro sɛɛyasia.
10 U bwese dabinu go, ma u sinam damgibu go.
11 Beya, Sihoni Aməreban sunə ka Ogu Basanin sunə
ka sere maa Kananiban sinambu kpuro.
12 U sinam ben tem sua
u win təmbu Isireliba wɛ̃ ba tubi di.
13 Yinni Gusunə, wunɛn yĩsiru ta ko n wãawa sere ka baadommaə.
Ba ko n nun yaayewa waati baayere səə.
14 Yinni Gusunə u koo win təmbu siria,
kpa u win səm kowobun wənwəndu wa.
15 Ba bwesenun bũnun bwãarokunu kuawa ka sii geesu ka wura.
Təmbun nəman səmbura.
16 Nu nəsu mə, adama nu ku ra gari gere.
Nu nəni mə, adama nu ku ra yam wa.
17 Nu swasu mə, adama nu ku ra gari nə.
Nu ṅ wɛ̃siaru mə nin nəəwə.
18 Be ba nu sekumə ka be ba nu naanɛ sãa,
be kpuro ba sãawa nge ni.
19 Isireliba, i Yinni Gusunə siaro.
Aronin bweseru, i Yinni Gusunə siaro.
20 Lefin yɛnugibu, i Yinni Gusunə siaro.
Bɛɛ be i nùn nasie, i nùn siaro.
21 Yinni Gusunə u wãa Yerusalɛmuə.
I nùn siaro saa Siənin di.
I Yinni Gusunə siaro.

136

1 I Yinni Gusunə siaro domi u sãa tən geo.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
2 I Gusunə siaro, u bũnu kpuro kere.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.

3 I yinnibun Yinni siaro.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
4 Wi turowa u ra səm maamaakigii bakanu ko.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
5 Wiya u wəllu ka tem taka kua ka win bwisi.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
6-9 U tem tɛria nim wəllə, ma u sɔ̃ə ka suru kua.
U sɔ̃ə kuawa u ka yam bururasia sɔ̃ə səə,
ma u suru ka kperi kua ye kpuro yu ka yam bururasia wɔ̃kuru.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
10-11 Wiya u Egibitigibun bii gbiikobu go.
Ma u Isireliba yara Egibitigii ben suunu səən di.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
12-15 Ka win dama u ka nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yari burana yiru,
ma u dera Isireliba ba təbura gen suunu səən di.
Ma u Egibitin sina boko ka win tabu kowobu sure nim wɔ̃ku ge səə.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
16 Wiya u win təmbu kpara gbaburə.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
17-20 Wiya u sinambu go be ba dam mə.
Beya, Sihoni Aməreban sunə ka Ogu Basanin sunə.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
21-22 Wiya u tən ben tem win səm kowobu Isireliba wɛ̃ ba tubi di.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
23-24 Wiya u sun yaaya sanam mɛ sa wãa sekuru səə.
Ma u sun wəra be ba sun dam dəremən nəman di.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
25 Wiya u ra hunde koni baayere dĩanu wɛ̃.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
26 I Wərukoo siaro.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.

137

1 Sa sɔ̃wa Babilonin daarun goorə
ma sa sumə sa ka Siəni yaayamə.
2 Sa bɛsɛn mərəkunu bwɛ̃ dãaə.
3 Be ba sun tabu di ba nɛɛ, su womu koowo.
Be ba sun dam dəremə ba nɛɛ, su Siənin womusu ko ka nuku dobu.
4 Adama amənа sa ko kpĩ su Yinni Gusunə womusu kua tem tukumə.
5 Yerusalɛmu, nà n nun duari, nɛn nəm geu gu gbio.
6 Nà kun nun yaaye kpa a n sãa nɛn nuku dobun nuuru,
nɛn yara yu nɛn daro maniə.
7 Yinni Gusunə, a de a Edəmuban gari yaaya yi ba gerua sanam mɛ ba Yerusalɛmu kam koosiamə
ba nɛɛ, bu ye kɛro mam mam sere ka yen kpɛɛkpɛɛkuə.
8 Babilonigibu, i sãawa be ba koo kam koosia.
Doo nəərugiiwa wi u koo bɛɛ kɔ̃sa yèn bweseru i raa sun kua kəsie.
9 Doo nəərugiiwa wi u koo bɛɛn bibu sɛ̃re u kəsuku kperu wəllə.

138

1 Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Yinni Gusunə, na nun siaramə ka nɛn gɔ̃ru kpuro.
Kon nun təma wəllun təmbun wuswaaə.
2 Kon nun kpuna wunɛn sãa yee dɛɛrarə,
kpa n nun təma wunɛn tən geeru ka wunɛn bərəkinirun sɔ̃.
Domi a yĩsiru yara wunɛn nəə mwɛɛ te a ra yibien sɔ̃.
3 Saa ye na nun soka, a man wurari.
A man dam kã, a man toro sindu wɛ̃.
4 Yinni Gusunə, sinambu kpurowa ba koo nun siara.
Domi ba wunɛn gari nua.
5 Ba koo wunɛn kookoosu siara.
Domi wunɛn bɛɛrɛ ya kpã.
6 Yinni Gusunə, baa mɛ a kpã, a be ba tii kawe waamə.
Ma a ra be ba tii sue tubu saa tontonden di.
7 Nà n sĩimə nuku sankiranun swaa səə,
a ra man wãaru wɛ̃.
A ra nɛn yibɛrɛba nəmu dɛmiɛ bà n ka man məru seewa.
Mɛya wunɛn dam mu ra man faaba ko.
8 Yinni Gusunə, kaa man sanna.
Wunɛn tən geeru ta ǹ nəru mə.
Be a taka kua, a ku bu deri.

139

1 Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua. U nɛɛ,
Yinni Gusunə, a man wɛ̃ɛra, a maa man gia.
2 A nɛn sindu ka nɛn seebu yɛ̃.
A nɛn bwisikunu tuba sarun di.
3 A nɛn sanum ka nɛn kpindu yɛ̃.

A maa nɛn swɛɛ kpuro yɛ̃.
4 N sere nɔɔ wukia, a nɛn gere kpuro yɛ̃ kɔ Yinni Gusunɔ.
5 A ka man wãa biru ka wuswaa,
ma a man wunɛn nɔmu sɔndi.
6 Yɛ̃ɛ ten bweseru ta man sãawɛ maamaaki baka.
Ta kpã, na ɲ̀ kpɛ̃ n tu tubu.
7 Ma gia kon wunɛn Hunde kisirari n da.
Nge ma gia kon duka we a kun ka man wa.
8 Nà n yɔɔwa sere wɔllɔ, a wãa mi.
Nà n da gɔriɔ, a maa wãa mi.
9 Nà n da sõɔ yari yerɔ ɲ̀ kun mɛ sõɔ duu yerɔ nim wɔ̃kun goorɔ,
10 min tii, wunɛn nɔmuwa ga koo man kpara,
kpa wunɛn nɔm geu gu man nɛnɛ.
11 Nà n nɛɛ, yam wɔ̃kura koo man bere,
yam da bururewa mi na wãa.
12 Baa yam wɔ̃kuru ta ɲ̀ tĩri wunɛn mi.
Wɔ̃kuru ta buririwa nge sõɔ sɔɔ.
Yam wɔ̃kuru ta ballimɔwa nge yam bururam.
13 Wuna a nɛn wasin doo dooka mɔma.
Wuna a man swɛɛna nɛn mɛron nukurɔ.
14 Na nun siara yèn sõ a man taka kua
ka wunɛn dam maamaakigim.
Wunɛn nɔman sɔma kun gere mɔ.
Yeniwa na yɛ̃ sãa sãa nɛn gɔ̃ruɔ.
15 Sanam mɛ ba man mɔma asiri sɔɔ,
ma ba man swɛɛna nɛn mɛron nukurɔ,
nɛn wasi kun nun berue.
16 A man wa saa ba nɛn nukuru dumɔn di.
Wunɛn tireru sɔɔra ba nɛn wãarun tɔ̃nun geeru yorua na sere nu dibu torua.
17 Gusunɔ, wunɛn bwisikunu nu duku.
Nin dabira banda.
18 Nà n nu garimɔ, nu yani sɛɛri dabiru kere.
Nà n maa dom seewa, na ra n wãa ka wunɛ.
19 Gusunɔ, a de tɔn kɔ̃sobu bu gbi,
kpa tɔn gowobu ba n ka man tonde.
20 Be, be ba sãa wunɛn yibɛrɛba,
ba nun gari kõsi manimɔ.
Wunɛn yĩsira ba ka weesu mɔ̀.
21 Yinni Gusunɔ, be ba nun tusa ka be ba ra nun seesi,
na ɲ̀ kon bu tusi?
22 Na bu tusa too too, na bu garisi nɛn yibɛrɛba.
23 Gusunɔ, a man wɛ̃ɛrio kpa a nɛn gɔ̃ru gia.
A nɛn laakari mɛɛrio kpa a nɛn bwisikunu tubu.
24 A mɛɛrio a wa nà n wãa swaa kõsa sɔɔ,
kpa a ka man da wãaru te ta ku ra kpen swaa sɔɔ.

140

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a man wɔro tɔn kõsobun nɔman di.
A man gbaro gbanagibun nɔman di.
3 Domi kõsa ba ra n bwisikumɔ ben gõruɔ.
Kpa ba n sɔɔru kpeere baadomma bu ka tabu ko.
4 Ba ra ben yara derewa nge waa.
Kpa ben nɔɔ ga n dɛ̃ɛ mɔ nge surɔkɔru.
5 Yinni Gusunɔ, a man tɔn kõso gbaro.
A man gbanagibu giro be ba kasu bu man sura.
6 Wee tii suobu ba man yina bɛriammɛ.
Ba man taa yinuammɛ swaa sɔɔ.
Ma ba man yɔɔru bwɛ̃ɛyɛ.
7 Adama na nɛɛ, Gusunɔ, wuna a sãa nɛn Yinni.
A swaa tem kpĩiyɔ a nɛn kanaru nɔ.
8 Yinni Gusunɔ, a sãawa gbãraru tèn mi na ra kuke n ka faaba wa.
A ra nɛn wiru bere tabun saa sɔɔ.
9 A ku de tɔn kõson kĩru tu koora.
A ku de ye u nia sãa yu koora, kpa u ku raa tii sua.
10 Be ba man kooro buremɔ
a de ben toranu nu wɔri ben wiru wɔllɔ.
11 A bu dõɔ wisio kpa a de bu wɔri wɔru bɔkɔ sɔɔ
gèn min di ba ɲ̀ maa kpɛ̃ bu yari.
12 Wi u weesu mɔ̀ u ɲ̀ tãsimɔ tem mɛ sɔɔ.
Kõsa ya ko n maa gbanagii swĩiwa sere u ka kam ko.
13 Na yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ u ra wɔnwɔndo siriewa dee dee.
Kpa u maa sãaro nùn win gem wɛ̃.
14 Geema, gemgibu ba koo nun tɔma kpa ba n wãa wunɛn wuswaaɔ.

141

1 Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, na nun soku, a na fuuku nɛn mi.
A nɛn nɔɔ swaa dakio nà n nun sokumɔ.
2 A de nɛn kanaru tu nun girari nge turare nubu durorugian wiisu.
Kpa nɔma ye na yiiye ya n sãa nge kɛ̃ru
te ba ra ka nun naawɛ wunɛn sãa yerɔ yoka.
3 Yinni Gusunɔ, a nɛn nɔɔ bɔkuo.
A nɛn nɔɔ sarusu kõsuo.
4 A ku de nɛn gõru gu da kõsa gia.

A ku de n kom kɔ̃sum ko ka be ba gem sariru swĩi.
A ku de n ka bu tɔ̃ɔ baka dim di.
5 Gemgii ù n man so, kĩra u man sɔ̃ɔsi.
U n man gerusi, u man gum tãrewa nɛn wirɔ.
Na ɩ̀ ye yinamɔ.
Adama na ɩ̀ nɛn kanaru marimɔ tɔn kɔ̃sobun sɔ̃.
6 Gusunɔ, a ben siri kowobu sureo kpenu sɔɔ,
kpa bu nɛn gari swaa daki,
domi yi sãawa gari dori.
7 Nge mɛ bà n kɔrɔ mɔ̀ tem mu ra nɔɔ baare,
nge mɛya gɔribun wãa yera koo nɔɔ baara
tu ben kukunu mwɛ ni nu yarinɛ.
8 Yinni Gusunɔ, wuna na mɛɛra.
Wunɛn miya na kukua.
A ku nɛn wãaru doke kari sɔɔ.
9 A man gbaro tɔn kɔ̃sobun yina ye ba man bɛrien di.
A man gbaro ben taa ye ba man bɛrien di.
10 A de tɔn kɔ̃so be, bu wɔri ben yina sɔɔ,
kpa nɛ, n kisira min di.

142

1 Dafidin womu ge u kua sanam mɛ u kanaru kua kpee wɔru sɔɔ. Ge wee.
2 Na Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue na nùn suuru kanamɔ.
3 Na nùn nɛn nuku sankiranu sɔ̃ɔmɔ.
Na nùn nɛn wahala saariammɛ.
4 Nà n mwia kpana, wuna ra n yɛ̃ ye kon ko.
Ba man yina bɛria swaa yè sɔɔ na sĩimɔ.
5 A mɛɛrio nɔm geuɔ a wa ma goo sari wi u ka man yɔ̃.
Na ɩ̀ kuku yeru mɔ.
Goo sari wi u maa nɛn bwisikunu mɔ̀.
6 Yinni Gusunɔ, wuna na sokumɔ.
Na nɛɛ, wuna a sãa nɛn kuku yeru.
Wunɛ turowa a sãa nɛgii dunia ye sɔɔ.
7 A nɛn wuri swaa dakio, domi na nuki sankire too.
A man yakio be ba man nɔni sɔ̃ɔmɔn nɔman di,
domi ba man dam kere.
8 A man yaro dɛsirun di, kpa n nun takaru ko.
À n man durom kua, geegiba koo na bu man sikerena.

143

1 Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, a nɛn kanaru nɔɔwɔ.
Kpa a nɛn bikiabu swaa daki.
A man wisio wunɛn bɔrɔkiniru ka wunɛn gem sɔɔ.
2 A ku nɛ, wunɛn sɔm kowo siri,
domi goo sari wi u koo gem wa wunɛn mi.
3 Nɛn yibɛrɛ u man naa swĩi.
U nɛn wãaru tem taare.
U dera na wãa yam wɔ̃kurɔ nge be ba gu n tɛ.
4 Yen sɔ̃na nɛn hunde ya dam dwiiya,
ma na nuki sankire too.
5 Na gasɔn wãaru yaaye.
Na wunɛn sɔma kpuro lasabu mɔ̀,
ma na wunɛn nɔman sɔmburu bwisikumɔ.
6 Wuna na nɔma tĩi.
Nɛn gɔ̃ru ga wunɛn bɛkɛ barɔ
nge mɛ tem gbeba ra n nim kĩ.
7 Yinni Gusunɔ, na mwia kpana.
A man wisio kpaaka.
A ku man biru kisi kpa n ku ko nge be ba wãa gɔriɔ.
8 A man wunɛn tɔn geeru sɔ̃ɔsio bururu ka yoka,
wuna na naanɛ sãa.
A man swaa sɔ̃ɔsio ye kon swĩi,
wuna na nɛn hunde nɔmu sɔndia.
9 Yinni Gusunɔ, a man wɔro saa nɛn yibɛrɛban nɔman di,
wunɛn miya na kuku yeru kasu.
10 Wuna sãa nɛn Yinni.
A man sɔ̃ɔsio mɛ ko na n da wunɛn kĩru ko.
A de wunɛn Hunde geo wi, u man kpara swaa ye ya nɔɔ nɛ sɔɔ.
11 Yinni Gusunɔ, a man wɔro nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.
A nɛn hunde wunɔ wahalan di wunɛn gem sɔ̃.
12 A nɛn yibɛrɛba kam koosio,
kpa a nɛn wɛrɔbu kpuro kpeerasia yèn sɔ̃ a man kĩ.
Na sãawa wunɛn sɔm kowo.

144

1 Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, na nun siara
wunɛ wi a sãa nge nɛn kpee baa.
Wuna a ra man tabu sɔ̃ɔsi.
2 Wuna a ra man durom kue kpa a man kɔ̃su.
Wuna a sãa nɛn kuku yee damgiru ka nɛn faaba kowo.
Wuna a sãa nɛn tɛrɛru te ta ra man ganɛ.
Wuna a ra de bwesenu nu n man wiru kpĩiyɛ.

3 Yinni Gusunɔ, wara ra n tɔnu a n sere ka
win bwisikunu mɔ̀.
Wara ra n tɔnu a n sere ka win weeweenu
mɔ̀.
4 Tɔnu u sãawa nge woo.
Win wãarun tɔ̃nu nu sãawa nge saaru te ta
ra doonɛ.
5 Yinni Gusunɔ, a de wɔllu tu tem dɛbɛ dɛbɛ
ko kpa a sarama.
A guunu babo kpa dɔ̃ɔ u yari ni sɔɔn di.
6 A de guru maakinu nu sɔ̃ɔsira, kpa a nɛn
yibɛrɛba yarinasia.
A bu sɛ̃ɛnu tweeyo kpa a de bu yarina.
7 A wunɛn nɔmu dɛmiama wɔllun di.
A man wɔro kpa a man faaba ko
nim bakam ka tɔn tukobun min di
8 be ba ra n gari kam yaramɔ ben nɔsun di,
kpa ba n ben nɔm geu yiiye
bu ka nɔɔ mwɛɛ weesuginu ko.
9 Yinni Gusunɔ, kon nun wom kpɔɔ kua.
Kon nun womu kua ka mɔrɔku sɛrum
wɔkuruguu,
10 wunɛ wi a ra sinambu faaba ko,
kpa a nɛ, Dafidi wunɛn sɔm kowo yara
takobi gɔɔgian di.
11 Yinni Gusunɔ, a man wɔro,
kpa a man faaba ko tɔn tukobun nɔman di,
be ba ra n gari kam yaramɔ ben nɔsun di,
kpa ba n ben nɔm geu yiiye
bu ka nɔɔ mwɛɛ weesuginu ko.
12 A de bɛsɛn bii aluwaasiba bu ko nge dãa
ni nu kpia dee dee nin piiburun di,
kpa bɛsɛn bii wɔndiaba bu maa ko kurɔ
burabu
nge gbere be ba dãka ba sãa sina kpaarun
buraru.
13 A de bɛsɛn biranu nu dĩa bwese bweseka
yibu,
kpa bɛsɛn yaa sabenu nu dabia nu ko suba
nɔrɔm nɔrɔm
ka nɔrɔm nɔrɔm suba wɔku wɔkubu bɛsɛn
gberu kpaanɛɔ.
14 A de bɛsɛn kɛtɛba bu kuura.
A ku de goo u sun wɔri kpa u sun yoru
mwɛɛri u ka doona.
A ku maa de nuku sankiranun wuri yi nɔɔra
bɛsɛn swɛɛ sɔɔ.
15 Doo nɔɔrugira bwese te ta sãa nge mɛ.
Doo nɔɔrugira bwese te ta Gusunɔ mɔ Yinni.

145

1 Womu ge Dafidi u kua u ka Gusunɔ siara.
Ge wee.
Gusunɔ nɛn sina boko, kon nun wɔlle sua.
Kon wunɛn yĩsiru tɔma sere ka baadommaɔ.
2 Tɔ̃ɔ baatere kon nun siara.
Mɛya kon wunɛn yĩsiru tɔma sere ka
baadommaɔ.
3 Yinni Gusunɔ, a kpã. Wuna n weenɛ bu
siara.
Wunɛn kpãaru ta ɲ̀ nɔru mɔ.
4 Saa baayeren tɔmbu bu wunɛn sɔma siaro.
5 Kon wunɛn yiikon giriman kpãaru gere.
Kpa n wunɛn sɔm maamaakiginun gari
kpara ka womu.
6 Ba koo wunɛn dam bakam gari gere,
kpa nɛ, n maa wunɛn kpãarun gari kpara.
7 Ba koo wunɛn tɔn geerun kpãaru yaaya
kpa bu taki ko wunɛn gem sɔ̃.
8 Yinni Gusunɔ, a wɔnwɔndu mɔ, a ra maa
tɔmbu durom kue.
A ku ra mɔru se fuuku. Wunɛn tɔn geera
kpã.
9 Yinni Gusunɔ, a tɔmbu kpuro kĩ.
Wunɛn wɔnwɔndu ta ra sɔ̃ɔsirewa wunɛn
taka koora kpuro sɔɔ.
10 Yinni Gusunɔ, wunɛn taka koora kpuro
ya koo nun bɛɛrɛ wɛ̃,
kpa be ba sãa wunɛgibu bu nun siara.
11 Ba koo wunɛn bandun bɛɛrɛn gari gere,
kpa bu wunɛn dam gari kpara
12 bu ka wunɛn sɔm maamaakiginu tɔmbu
sɔ̃ɔsi
ka sere wunɛn bandun yiikon girima.
13 Wunɛn bandu ta ko n wãawa sere ka
baadommaɔ.
Mɛya kaa n tu dii sere ka baadommaɔ.
Yinni Gusunɔ u ra win nɔɔ mwɛɛnu yibie.
Ye u mɔ̀ kpuro sɔɔ, u ra win tɔn geeru sɔ̃ɔsi
*.
14 Yinni Gusunɔ, a ra tɔn be ba wɔrumaa dɔɔ
gabe,
kpa a be ba dam dwiiya tãsisia.
15 Tɔmbu kpurowa ba mɛɛra wunɛn mi gia
ka yĩiyɔbu,
domi wuna a ra bu dĩanu wɛ̃ nin saa sɔɔ.
16 A ra wunɛn nɔma dɛmiɛ
kpa a hunde koni baayere wɛ̃ yèn bukata ya
mɔ.
17 Yinni Gusunɔ, a sãawa gemgii wunɛn
swɛɛ kpuro sɔɔ.

* **145:13** - Naa sinin bɔnu ya ɲ̀ wãa yellun tirenu kpuro sɔɔ. Adama ya wãa Heberum tireru garu sɔɔ te ba wa dãku te.

Mɛya a ra maa wunɛn wɔnwɔndu sɔ̃ɔsi sɔma
ye a mɔ̀ kpuro sɔɔ.
18 Yinni Gusunɔ, be ba nun sokumɔ ka gɔ̃ru
dɛɛrɔ,
ben bɔkuɔra a ra n wãa.
19 A ra be ba nun nasie kĩru yibie
kpa a ben wuri nɔ a bu faaba ko.
20 A ra be ba nun kĩ kɔ̃su
kpa a tɔn kɔ̃sobu kam koosia.
21 Kon wunɛ Yinni Gusunɔ tɔma
kpa tɔmbu kpuro bu wunɛn yĩsi dɛɛraru
bɛɛrɛ wɛ̃ sere ka baadommaɔ.

146

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
Nɛn bwɛ̃ra, a Yinni Gusunɔ siaro.
2 Kon wunɛ Yinni Gusunɔ siara nɛn wãarun
tɔ̃nu kpuro sɔɔ.
Kon wunɛ Gusunɔ nɛn Yinni womu kua nɛn
wãarun tɔ̃nu kpuro sɔɔ.
3 I ku bɛɛn naanɛ doke sinambu sɔɔ,
ba sãawa tɔmbu,
ba ǹ kpɛ̃ bu bɛɛ faaba ko.
4 Ben wɛ̃siaru ta ra doonɛwa kpa bu wura
bu ko tem.
Yen tɔ̃ɔ te, ben himba kpuro ya kam kuawa
mi.
5 Doo nɔɔrugiiwa wìn yĩiyɔbu wãa wunɛ
Gusunɔ Yakɔbun Yinni sɔɔ.
Doo nɔɔrugiiwa wi u win naanɛ doke
Gusunɔ win Yinni sɔɔ.
6 Wiya u wɔllu ka tem kua ka nim wɔ̃ku
ka ye ya wãa ye kpuro sɔɔ.
U sãawa gemgii sere ka baadommaɔ.
7 U ra be ba dam dɔremɔ ben gem wɛ̃.
Kpa u be ba gɔ̃ɔru soore dĩanu wɛ̃.
Yinni Gusunɔ u ra yobu yakie.
8 U ra wɔ̃kobu nɔni wukie.
U ra be ba taare seeye. U ra gemgibu kã.
9 U ra sɔbu kɔ̃su. U ra maa gɔminibu ka
gobekuba nɔɔri.
Kpa u tɔn kɔ̃sobun himba kam koosia.
10 Yinni Gusunɔ, u ko n bandu diiwa sere ka
baadommaɔ.
Gusunɔ Siɔnin Yinni, u ko n wãawa sere ka
baadommaɔ.
Yen sɔ̃, i Yinni Gusunɔ siaro.

147

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
Domi n wã bu Gusunɔ bɛsɛn Yinni siara.
N maa wã bu nùn tɔma.
2 Yinni Gusunɔ u Yerusalɛmu seeyamɔ.
U Yerusalɛmugii be ba raa yoru mwɛɛra
mɛnnamɔ.
3 U be ba nuki sankire nukuru yɛmiasiamɔ.
U ben mɛɛran bosu bɔkumɔ.
4 U kperi garimɔ ma u yin baayere yĩsiru
kɛ̃mɔ.
5 Bɛsɛn Yinni u kpã, u maa dam mɔ.
Win bwisi kun nɔru mɔ.
6 Yinni Gusunɔ u ra wɔnwɔndobu nɔɔri.
Kpa u tɔn kɔ̃sobu sura sere temɔ.
7 I Yinni Gusunɔ siarabun womusu kuo.
I Gusunɔ bɛsɛn Yinni siaro ka mɔrɔku.
8 U ra de guru wiru tu wɔllu wukiri,
kpa u gura sɔɔru kua yu ka nɛ tem sɔɔ,
kpa u yakasu kpiisia guunu wɔllɔ.
9 Wiya u ra yaa sabenu dĩanu wɛ̃,
kpa u gunɔ binu dĩanu wɛ̃ sanam mɛ nu
kuuki mɔ̀.
10 Win naanɛ kun wãa dumin dam sɔɔ.
Win yĩiyɔbu kun maa wãa tɔnun dukan dam
sɔɔ.
11 Be ba nùn nasie ka be ba win durom yĩiyɔ,
beya u kĩ.

12 Yerusalɛmu, a Yinni Gusunɔ siaro.
Siɔni, a Gusunɔ wunɛn Yinni bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
13 Domi wiya u ra wunɛn kɔnnɔn gambon
sɛ̃retii dam sire,
kpa u wunɛn tɔmbu domaru kua.
14 U ra de bɔri yɛndu ta n wãa wunɛn temɔ.
Kpa u de alikama ya n yiba wunɛ sɔɔ.
15 U ra win woodaba nɔɔsie handunia sɔɔ.
Win gari yi ra duka dewa fuuku fuuku.
16 U ra de nim kperugim mu nɛ,
kpa mu n buriri nge yãa sansu.
U ra de guru kpenu nu nɛ kpa nu n sãa nge
torom.
17 U ra n guru kpee ni kasi mɔ̀wa tia tia.
Wara koo kpĩ u yɔ̃ra u yen wooru ma.
18 U n gari gerua, nim kperugim mɛ, mu ra
yandewa.
U n maa dera woo ga mu swee, mu ra
kokuwa mu doona.
19 U win gari ka win woodaba ka win gere
Yakɔbu wi ba mɔ̀ Isireli sɔ̃ɔwa.
20 U ǹ bweseru garu kue mɛ.
Ten garu ta ǹ maa win woodaba yɛ̃.
Yen sɔ̃, i Yinni Gusunɔ siaro.

148

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
I Yinni Gusunɔ siaro saa wɔllun di.
I nùn siaro saa wɔllun sɔɔ sɔɔn di.
2 Bɛɛ win gɔradoba kpuro, i nùn siaro.

Bɛɛ win tabu kowobu kpuro, i nùn siaro.
3 Sɔ̃ɔ ka suru, i nùn siaro.
Bɛɛ kperi kpuro, bɛɛ be i ballimɔ, i nùn siaro.
4 Bɛɛ be i wãa wɔllun sɔɔ sɔɔwɔ, i nùn siaro.
Bɛɛ nim mɛ mu wãa wɔllɔ, i nùn siaro.
5 U wooda wɛ̃, ye kpuro ya koora.
Ye kpuro yu nùn siaro.
6 U ye tãsisia sere ka baadommaɔ.
U koo wooda yi, win tii kun maa ye saramɔ.
7 Saa tem sɔɔn di, i Yinni Gusunɔ siaro.
Bɛɛ nim wɔ̃ku ka nim bwee bakanu ka yɛɛ nanumgii yi yi wãa sɔɔ, i Yinni Gusunɔ siaro.
8 Dɔ̃ɔ ka guru kpenu ka guri baka ka bukɔ ka woo bɔkɔ,
bɛɛ be i win woodaba mɛm nɔɔwammɛ, i Yinni Gusunɔ siaro.
9 Bɛɛ guunu ka gungunu ka dãa ye ya ra ma ka sɛduruba,
i Yinni Gusunɔ siaro.
10 Gbeeku yɛɛ ka yaa sabenu kpuro ka yɛɛ yi yi kabirimɔ ka gunɔsu,
i Yinni Gusunɔ siaro.
11 Handunian sinambu ka bwesenu kpuro ka sina bibu ka handunian siri kowobu kpuro,
i Yinni Gusunɔ siaro.
12 Aluwaasiba ka wɔndiaba, tɔkɔnu ka bibu,
13 bɛɛ kpuro, i Yinni Gusunɔn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
Win yĩsira kpã. Win girima ya wɔllu ka tem sare.
14 U win tɔmbu Isireliba be, be ba nun naanɛ sãa
ba wãa win bɔkuɔ dam wesia ma n kua bɛɛrɛ baka.
Yen sɔ̃, i Yinni Gusunɔ siaro.

149

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
I Yinni Gusunɔ wom kpɔɔ kuo.
I nùn tɔmɔ tɔmbun suunu sɔɔ be ba nùn naanɛ sãa.
2 Isireli, a yɛ̃ɛrio wi u nun taka kua sɔɔ.
Siɔnigibu, i yɛ̃ɛrio bɛɛn sina bokon sɔ̃.
3 I nùn siaro ka yaabu.
I nùn siaro ka baranu ka mɔrɔkunu.
4 Yinni Gusunɔ u win tɔmbu kĩ.
U ra wɔnwɔndobu bɛɛrɛ wɛ̃ u bu faaba ko.
5 Be ba Yinni Gusunɔ naanɛ sãa, bu nasara suo ka bɛɛrɛ baka.
Bu nuku dobun kuuki koowo ben kpin yenu wɔllɔ.
6 Ba n da Gusunɔ siare ka baadomma kpa takobi ye ba dɛ̃ɛra biru ka wuswaa ya n wãa ben nɔmaɔ
7 bu ka bwese tukunu mɔru kɔsie,
kpa bu nu sɛɛyasia.
8 Kpa bu nin sinambu bɔke ka yɔni,
kpa bu maa nin wirugibu bɔke ka sisu,
9 kpa bu nu siri nge mɛ ba yorua.
Ya ko n sãawa bɛɛrɛ baka win tɔmbun mi be ba nùn naanɛ sãa.
I Yinni Gusunɔ siaro.

150

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
I nùn siaro win sãa yerɔ.
I nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ batuma mi win yiiko ya sɔ̃ɔsiramɔ.
2 I nùn siaro win sɔm maamaakigii ni u kuan sɔ̃.
I nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ nge mɛ win kpãara nɛ.
3 I nùn siaro ka kɔbi.
I nùn siaro ka mɔrɔkunu ka gɔ̃ɔgenu.
4 I nùn siaro ka baranu ka yaabu.
I nùn siaro ka mɔrɔkunu ka koronu.
5 I nùn siaro ka sɛkɛtirɛ ni nu som do.
6 Hunde koni baayere ye ya gesi wɛ̃siamɔ, yu Yinni Gusunɔ siaro.
I Yinni Gusunɔ siaro.

MƆNNU

Tire ten mɔnnu, nu sun sõɔmɔ nge mɛ tɔnu u koo ka win wãaru diisina, kpa u maa ka Gusunɔ sã handunia ye sɔɔ. Nin gari gbiikii yi sun yaayasiamɔ yi mɔ̀, à n kĩ a n bwisi mɔ, a de a gina Gusunɔ nasia. Tire ten gari yi ṅ ka sãaru tɔna yã. Yi maa gerumɔwa nge mɛ tɔnu u ko n ka daa gea mɔ. Mɛya yi maa sun sõɔsimɔ ye Isireliban guro guro yerukobu ba nɛɛ bwisigiba koo ko gãanu nù n bu deema. Gari yin gɛɛ yi ka tɔnu ka win kurɔ ka win bibun wãasinaa yã ka sere maa win berusebu. Yin dabinu yi sun keu mɔ̀ su ka daa gea kasu nge tii kawabu ka tɛmanabu ka nge mɛ tɔnu u koo ka sãaro garisi tɔnu.

Tire ten kpunaa

1. Ba bwisi tɔmamɔ, wiru 1n di sere wiru 9.
2. Salomɔɔ ka bwisigibu gabun mɔnnu, wiru 10n di sere wiru 29.
3. Bwisi bwese bweseka, wiru 30n di sere wiru 31.

1 Dafidin bii, Salomɔɔ, wi u sãa Isireliban sunɔ, win mɔnna.

Mɔnnun arufaani

2 Mɔn ni sɔɔra tɔnu koo bwisi ka yɛ̃ru wa kpa gari yi yi tubum sɛ̃ yi nùn yeeri.
3 Nu koo nùn bwisi gee sõɔsi kpa u ko ye n sãa dee dee weesu ka taki sariru sɔɔ.
4 Nu koo laakari sarirugii ko laakarigii, kpa nu aluwaasi yɛ̃ru ka bwisi kɛ̃.
5 Niya nu koo maa bwisigiin bwisi sosi, kpa nu yɛ̃rugii kpara
6 u ka mɔnnun tubusianu ka bwisigibun gari tubu.
7 À n kĩ a n bwisi mɔ, a de a gina Gusunɔ nasia. Domi wi u ra bwisi ka sɛɛyasiabu atafiiru ko, u sãawa gari bɔkɔ.

Ba aluwaasiba bwisi kɛ̃mɔ

8 Wunɛ, nɛn bii durɔbu, a wunɛn baaban sõɔsiru nɔɔwɔ, kpa a ku ra wunɛn mɛron gere yina.
9 Ya koo de wunɛn daa yu wɛ̃ra nge mɛ furɔ burɔ ka wura ra wasi buraru kue.
10 Wunɛ, nɛn bii durɔbu, tɔn kõsobu bà n nun kɔkirimɔ, a ku ra wura.
11 Bà n gerua ba nɛɛ, a na a ka bu da i tɔmbu samba ko i bu sɛ̃suku baa bà kun gãanu kue,
12 i bu go yande nge mɛ gɔribun wãa yeru ta ra tɔnu mwɛ wasiru. I bu mwa nge wɔru bɔkɔ ge ga tɔnu samba kua u wɔri.
13 I ko arumani bwese bweseka wa i dam diima i yibia bɛɛn diaɔ.
14 A na a ka bu mɛnna, kpa i bɛɛn mɔru kpuro doke bɔɔ teeru sɔɔ.
15 Wunɛ, nɛn bii durɔbu, a ku ka tɔn ben bweseru swĩina. A ku ben yira du.
16 Ben naasu sãu bu ka kõsa ko. Ba maa sɛnde bu ka tɔnun yɛm yari.
17 Gunɔ ge a yina bɛriammɛ, gà n nun mɛɛra, kama a bɛrimɔ.
18 Adama tɔn be, ba tii yina bɛriammɛ, ba koo maa mwaara ye sɔɔ.
19 Nge mɛya n sãa ka baawure wi u dukian kĩru mɔ. Be ba tii ye wɛ̃, bera ya ra go.

A ku bwisi kɛ̃ru yina

20 Bwisi yi gbãramɔ tɔɔwɔ, yi nɔɔgiru sue wuun batuma sɔɔ.
21 Yi gbãramɔ swaa kɛɛnanɔ yi yin gari kparamɔ mi wirugiba ra mɛnnɛ,
22 yi mɔ̀, bɛɛ laakari sariba, sere domma i kĩ i n wãa bwisi sariru sɔɔ. Bɛɛ yaako kowobu, sere domma i ko n nuku dobu mɔ̀ bɛɛn yaako kobu sɔɔ, kpa bɛɛ gari bakasu i n yɛ̃ru tusa.
23 I gɔsirama i nɛn gerusibu nɔ. Kon bɛɛ nɛn hunde wɛ̃, kpa n ka bɛɛ nɛn yɛ̃ru bɔnu ko.
24 Wee, na bɛɛ soka, i ṅ wure. Na bɛɛ nɔma gãri, goo kun nɛ.
25 I nɛn bwisi kɛ̃ru kpuro yina, i ṅ maa nɛn gerusibu kĩ.
26-27 Yen sõna, bɛɛn wahala sɔɔ, sanam mɛ bɛrum bɛɛ mwa nge guru woo bɔkɔ, ma wahala ya seewa nge woo guna ya ka nuku sankiranu ka tõya na, nɛn tii kon bɛɛ yɛ̃ɛ kpa n bɛɛ yaakoru ko.
28 Sanam mɛya i ko man soku, adama na ṅ bɛɛ wurarimɔ. I ko man kasu, i ṅ maa man wasi.
29 Domi i yɛ̃ru tusa, i ṅ kĩ i Yinni Gusunɔ nasia.
30 I ṅ nɛn bwisi kɛ̃ru wure, ma i nɛn gerusibu atafiiru kua.
31 Yen sõ, i ko bɛɛn himba ka bɛɛn kookoosun are di i debu.
32 Laakari sariban bwisi kɛ̃ɛ yinabu koo de bu gbi. Gari bakasun biti sarira dera ba kam mɔ̀.

33 Adama wi u nɛn gari swaa daki, win
bwɛ̃ra ko n kpĩ. U ǹ ko n maa wurure kɔ̃sa
gaan bɛrum sɔ̃.

Bwisi yi ra kɔ̃sa gbarewa

2

1 Nɛn bii, a nɛn sɔ̃ɔsiru wuro,
kpa a nɛn wooda nɛnɛ wunɛn gɔ̃ruɔ.
2 A bwisin sɔ̃ɔsiru swaa dakio.
A kookari koowo yu ka nun yeeri.
3 A bwisi kasuo,
kpa a laakari naa gira.
4 A ye kpuro kasuo nge sii geesu,
ǹ kun mɛ nge arumani ye ya berua.
5 À n kua mɛ, kaa tubu
nge mɛ kaa ka Gusunɔ nasia,
kpa a nùn gia.
6 Yinni Gusunɔwa u ra tɔnu bwisi wɛ̃.
Wiya u ra maa nùn yɛ̃ru ka laakari wɛ̃.
7 U ra taarɛ sarirugibu nasara wɛ̃,
kpa u n be ba gem swĩi kɔ̃su nge tɛrɛru.
8 U ra be ba ku ra ben berusebu kɔ̃sa kue kɔ̃su,
kpa u wigii be ba nùn mɛm nɔɔwɛ kpara.
9 Nɛn bii, à n nɛn gari wura, kaa gem tubu.
Kaa n yɛ̃ ye ya sãa dee dee.
Ye kpurowa ya koo de a n gea mɔ̀.
10 Kaa n bwisi mɔ, kpa yɛ̃ru tu nun nuku dobu wɛ̃.
11 Bwisi ka laakari ya koo nun kɔ̃su,
12 kpa yu ka nun gbara swaa kɔ̃san di,
kpa yu nun yara gari kɔ̃sigiin nɔman di,
13 ka sere maa be ba swaa gea derin min di,
ba swaa kɔ̃sa swĩi.
14 Kɔ̃san kobu bu ra bu nuku dobu wɛ̃,
kpa ba n yɛ̃ɛrimɔ toranun sɔ̃.
15 Ben swɛɛ ka ben sanu sanusu ku ra n dɛɛre.
16 Nge mɛya yi koo maa de a kurɔ tuko duka suuri
wi u nun kɔkirimɔ ka gari dori.
17 Wi, wi u win durɔ gbiikoo yina,
u arukawani duari ye u ka nùn bɔkua Gusunɔn wuswaaɔ.
18 Ma win yɛnu ga gɔɔ dɔɔ,
win swɛɛ yi ka nùn dɔɔ gɔribun wãa yerɔ.
19 Tɔn durɔ wi u da win mi, u ku ra wuramɛ.
U ku ra maa wãarun swaa wa.
20 N n mɛn na, a gemgibun swaa swĩiyɔ.
A ben daa saario.
21 Domi gemgibu ka taarɛ sarirugibu
ba ko n wãa n ka tɛ tem mɛ sɔɔ.
22 Adama tɔn kɔ̃sobu ka mɛm nɔɔ saribara
ba koo wuna min di.

Gusunɔn geren mɛm nɔɔbu

sɔɔra bwisi wãa

3

1 Nɛn bii, a ku nɛn sɔ̃ɔsinu duari. A nɛn
woodaba nɛnuɔ.
2 Yera ya koo de wunɛn wãaru tu dɛnya,
kpa a n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
3 A de a gea ko kpa a n sãa naanɛgii. A ye
kpuro sebuo wĩirɔ nge wuran saba, kpa a de
ya n wãa wunɛn gɔ̃ruɔ.
4 Saa ye sɔɔra kaa n bɛɛrɛ mɔ Gusunɔ ka
tɔmbun wuswaaɔ.
5 A Gusunɔ wunɛn Yinni naanɛ koowo ka
gɔ̃ru tia a kun tãsa wunɛn tiin yɛ̃ru sɔɔ.
6 A de a n win bwisikunu mɔ wunɛn
kookoosu kpuro sɔɔ, kpa u wunɛn swaa
sɔmɛ.
7 A ku tii mɛɛri bwisigii. A Yinni Gusunɔ
nasio kpa a kɔ̃sa suuri.
8 Yera ya koo ko wunɛn wasin bwãa dobu
ka wunɛn kukunun dam.
9 Ye a mɔ kpuro sɔɔ, a gbiiyo a Yinni
Gusunɔ win bɔnu wɛ̃. Nge mɛya kaa ka nùn
bɛɛrɛ wɛ̃.
10 Sanam mɛya wunɛn biranu nu koo
dĩanu yibu kpa wunɛn tam mu n kpã sere
a ayeru bia mi kaa doke.
11 Wunɛ nɛn bii durɔbu, a ku Yinni
Gusunɔn gerusibu garisi taarɛ. A ku maa
win sɛɛyasiabu mɛɛri nge toraru.
12 Domi wi u kĩ, wiya u ra sɛɛyasie, nge mɛ
tundo wi u win bii kĩ ka gem, u ra ko.

Bwisi ka doo nɔɔru

13 Doo nɔɔrugiiwa wi u bwisi dɔba, ma u
yɛ̃ru kasu u wa.
14 Domi bwisi yi are mɔ n sii geesu ka
wuragii kere.
15 Yin bɛɛrɛ ya kpã ya bura yãnu kpuro
kere. Ye ba ra kasu kpuro sɔɔ, gãanu sari ni
kaa ka yi weesina.
16 Bwisi yin nɔm geuɔ, hunde dakaawa ya
wãa mi. Yin nɔm dwarɔ maa, arumani ka
bɛɛrɛwa ya wãa mi.
17 Bwisi yi koo nun alafia wɛ̃, kpa a n bɔri
yɛndu mɔ wunɛn wãarun swɛɛ kpuro sɔɔ.
18 Be ba yi mwa, yi bu wãaru wɛ̃ɛmɔ. Doo
nɔɔrugiba be ba yi nɛni kem kem.
19 Bwisiya Yinni Gusunɔ u ka handunia
taka kua. Win yɛ̃ra u ka wɔllu kua.

20 Win bwisi yin saabuwa nim mu ka kuramɔ tem di, ma guru winu nu demɔ gura nɛmɔ.

Yinni Gusunɔwa

u bwisigii kɔ̃su

21 Nɛn bii, a bwisi ka laakari nɛnuɔ, a ku de yen gaa yu nun kisirari.
22 Ya koo nun wãa geeru ka bɛɛrɛ wɛ̃.
23 Kaa kpĩ a sĩ ka toro sindu, a ǹ sokuramɔ.
24 À n kpuna wɔ̃kuru, bɛrum kun nun mɔ̀. Kaa dweeyawa ka bɔri yɛndu.
25 A ǹ kaa n maa ka gãanu nande ni nu koo nun deema subaru, ǹ kun mɛ tɔn kɔ̃so wi u koo nun wɔrima.
26 Domi Yinni Gusunɔ u koo nun kɔ̃su. U koo nun gbara yɛ̃ri kpuron di.

A wunɛn tɔnusi kĩɔ

27 Wi n weenɛ a gea kua, à n yen dam mɔ, a ye koowo.
28 Wunɛn beruse ù n nun gãanu kana ni kaa kpĩ a nùn kɛ̃ mii mii, a ku nɛɛ, u doo sere sia.
29 A ku wi u nun naanɛ sãa kɔ̃sa bwisikusi.
30 A ku ka goo sanna kam u kun nun kɔ̃sa kue.
31 A ku tɔn kɔ̃sobun daa kĩa, a ku maa ben yira swĩi.
32 Domi Yinni Gusunɔ u tɔn kɔ̃sobu tusa, adama u ra gemgibu ko win bɔrɔba.
33 U ra tɔn kɔ̃sobun yɛnusu bɔ̃rusiwa, kpa u gemgibugisu domaru kua.
34 Be ba ra nùn yaakoru ko, beya u ra maa yaakoru ko. Adama be ba tii kawe, beya u ra durom kue.
35 Bwisigibu ba koo bɛɛrɛ wa, kpa gari bakasu su sekuru wa.

Bwisin arufaani

4

1 Bɛɛ bibu, i swaa dakio kirɔ ye bɛɛn tundo u bɛɛ mɔ̀. I swaa tem kpĩiyɔ kpa i wa i bwisi ko.
2 Domi bwisi geeya na bɛɛ kɛ̃mɔ. Yen sɔ̃, i ku nɛn sɔ̃ɔsinu yina.
3 Sanam mɛ nɛn tii na sãa bii, na wãa nɛn tundon bɔkuɔ, ma na sãa nɛn mɛron bii teereru,
4 nɛn tundo u man keu kua u nɛɛ, n win gari nɛnuɔ. N win woodaba mɛm nɔɔwɔ, kpa n wa na n wãa.
5 N bwisi ka laakari nɛnuɔ, n ku win gere duari,
6 n ku bwisi yɔ̃su, yi koo man somi. N yi kĩɔ, yi koo man kɔ̃su.
7 Gãa ni kon naa gira sɔɔ, bwisiya yi kpuro kere. N n mɛn na, n yi kasuo ka ye na mɔ kpuro.
8 N bwisi kĩɔ, yi koo de n ko tɔn boko. N yi tii bɔkasio, nge kurɔ kĩnasi, yi koo de n bɛɛrɛ wa.
9 Yi ko n sãawa nge sina furɔ nɛn wirɔ.

A ku tɔn kɔ̃sobun daa saari

10 Nɛn bii, a swaa dakio a nɔ ye na nun sɔ̃ɔmɔ. À n ye wura, wunɛn wãaru ta koo dakaa da.
11 Na nun sɔ̃ɔsimɔwa nge mɛ kaa ka bwisi dendi. Na nun sɔ̃ɔsimɔwa nge mɛ kaa ka gem swĩi.
12 Saa ye sɔɔ, kaa sĩwa a kun sokure. À n duka mɔ̀, gãanu kun maa nun ganumɔ wunɛn swaa sɔɔ.
13 Sɔ̃ɔsi te ba nun kua mi, a ku tu yɔ̃su. A tu nɛnuɔ kem kem, domi tera ta sãa wunɛn wãarun nuuru.
14 A ku tɔn kɔ̃sobun daa saari. A ku maa ben yira swĩi.
15 A ye derio, a ku ye swĩi. A ye duka suurio n toma.
16 Domi bà kun kɔ̃sa kue, ba ku ra dweeye. Bà kun goo torari, ba ku ra dom wa.
17 Kɔ̃san koba bu ra n sãa nge ben dĩanu ka ben tam.
18 Gemgibun kookoosu su ra n sãawa nge bururun sɔ̃ɔ yana ye ya ra n dɛɛramɔ sere sɔ̃ɔ u ka ye mam mam.
19 Adama tɔn kɔ̃sobun kookoosu su sãawa nge yam wɔ̃kuru. Ba ǹ yɛ̃ yèn sɔ̃ ba sokuramɔ.

A de wunɛn kookoosu su n wã

20 Nɛn bii, a nɛn gari nɔɔwɔ. A swaa tem kpĩiyɔ a nɔ bwisi yi kon nun kɛ̃.
21 A ku yi atafiiru ko. A yi nɛnuɔ wunɛn gɔ̃run sɔɔwɔ.
22 Domi wi u yi mwa, yi koo nùn wãaru ka bwãa dobu wɛ̃.
23 A de a n tii sɛ ka bwisiku ni a mɔ̀ wunɛn tii tii sɔɔ, domi niya nu kpuro kere, niya nu wunɛn wãaru kpare.
24 A ku de weesu ka gari kankam yen gaa yu yari wunɛn nɔɔn di.
25 A de a n mɛɛra ye a naa gire. A ku wuswaa sĩiya.

26 A de a n yɛ̃ swaa ye kaa kpe, kpa a n yɛ̃
ma ya sãawa swaa gea.
27 A ku yen gam gɛra. A toraru duka
suurio.

Kirɔ sakararun sɔ̃

5

1 Nɛn bii, a nɛn gari bwisigii ka laakarigii
swaa dakio a nɔ.
2 Saa ye sɔɔra, kaa gia nge mɛ kaa ka sĩ dee
dee. Wunɛn gari koo sɔ̃ɔsi ma a yɛ̃ru mɔ.
3 Domi kurɔ tanɔn gari yi ra n dowa nge
tim kpa yi n kokumɔ nge gum yarum.
4 Adama amɛn biru, yi ra sosiewa nge
gbiri kondu, kpa yi tɔnu mɛɛra ko nge
takobi ye ba dɛ̃ɛra biru ka wuswaaɔ.
5 Gɔɔwa win kookoosu ra ma, kpa su ka
nùn da sere siki wɔruɔ.
6 U ku ra swaa mwɛ ye ya koo nùn wãaru
wɛ̃. U ra n torewa u kun ka baaru.
7 Tɛ̃, nɛn bii, a man swaa dakio. A ku nɛn
gari atafiiru ko.
8 A de a ka kurɔ win bweserun swaa
tonda. A ku da win dii kɔnnɔwɔ a sere nɛɛ,
kaa du win dirɔ.
9 Kpa a ku ra tii goo nɔmu bɛria, kpa
wɔnwɔndu sarirugii u nun go.
10 Saa ye, kpa tɔn tukobu bu wunɛn
arumani gura, kpa bu wunɛn sɔmburun are
di.
11 Sanam mɛ wunɛn dam mu kpa, a gɔɔ
turuku sãa, kpa a n wuri mɔ̀ nge gbeeku yaa.
12 Saa ye sɔɔ, kpa a nɛɛ, mban sɔ̃na a bwisi
kɛ̃ru atafiiru kua, a ǹ yi mɛm nɔɔwɛ.
13 A ǹ wunɛn bwisi kɛ̃ɔbun gere wure, a
ben gari atafiiru kua.
14 Tɛ̃, wee, a sekuru wɔrim dɔɔ tɔmbu
kpuron wuswaaɔ.

A wunɛn kurɔ kĩɔ

15 Wunɛn kurɔ u sãawa nge bwia yèn nim
mu dɛɛre. A ye tɔnan nim nɔruo.
16 A ku de yen nim mu n kokumɔ swɛɛ sɔɔ
ka wuun batumaba sɔɔ.
17 A de mu n wãa wunɛ turon sɔ̃. A ku de
gabu bu ka nun mu bɔnu ko.
18 A de nuku dobu bu n wãa wunɛ ka
wunɛn kurɔ gbiikoon wãasinaa sɔɔ.
19 U sãawa kurɔ burɔ nge nɛm taakɔ. A de
win wasi yi n da nun nuku dobu wɛ̃, kpa
win kĩru ta n nun nɛni baadomma.
20 Nɛn bii, mban sɔ̃na kaa n goon kurɔn
binɛ mɔ. Mban sɔ̃na kaa n nuku dobu kasu
goon kurɔn mi.
21 A de a n yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ u tɔnu
baawuren daa mɛɛra, u baawuren sanu
sanusu waamɔ.
22 Tɔn kɔ̃so u ra wɔriwa win toraru sɔɔ,
kpa nu nùn mwa nge yina.
23 U koo kam kowa domi u kpana u tii
nɛnɛ. Win wiira kookoosu su koo nùn go.

A ku tii doke goon dibu sɔɔ

6

1-2 Nɛn bii, à n tii dɔra a nɛɛ, kaa goon dibu
sɔbe, ma wunɛn gari yi nun yina mwa,
3 a duawa mi dibugii win nɔma sɔɔ. Yen
sɔ̃, a doo a nùn wa kpa a nùn suuru kana, a
tii yakia win nɔman di.
4 A ku nɛɛ, kaa gina kpuna a wɛ̃rawa a sere
da a nùn suuru kana.
5 A tii yakio kpa a n tii mɔ nge mɛ nɛm
taakɔ ka gunɔ nu ra kisire taason yinan di.

Ba yikuro kirɔ mɔ̀

6 Wunɛ yikuro, a doo a tamminu mɛɛri.
A nin sɔmburu laakari koowo kpa a wa a
bwisi ko.
7 Nu ǹ sunɔ mɔ, nu ǹ maa kparo mɔ, mɛya
nu ǹ maa wirugii mɔ,
8 adama nu ra nin dĩanu kasu nu yi
gɛ̃ɛbun sanam ka sɔ̃ɔ sãrerun saa.
9 Wunɛ yikuro, sere domma kaa n kpĩ.
Domma kaa dom se.
10 Wee, à n dom yĩbura a dweeya ka nɔm
gbinnaa fiiko,
11 sãaru ta koo nun deema subaru sɔɔ nge
gbɛnɔ, kpa gɔ̃ɔru tu nun wɔri nge swaa dio.

Tɔn kɔ̃son daa

12 Wi u gari weesugii kpara, u sãawa wi u
kun garu mɔ̀, ka tɔn bɛrɛtɛkɛ.
13 U ra tɔmbu nɔni yãakinu kue, kpa u
yĩreru ko ka naasu, ka maa nɔma, u ka bu
nɔni wɔ̃ke.
14 Kɔ̃san koba bu ra n nùn nɛni, kpa u
n yen sɔɔru mɔ̀ baadomma u n sannɔsu
seeyamɔ.
15 Yen sɔ̃na asɔrɔ ya koo nùn deema
subaru sɔɔ, kpa n kun koore bu nùn seeya.

Ye Yinni Gusunɔ u tusa

16-19 Gãanu nɔɔba tia Yinni Gusunɔ u tusa,
u ku ra nu waabu kã. Niya,

tii suabun kookoosu,
ka weesu,
ka tɔn dɛɛron goberu,
ka kɔ̃san himba,
ka daa kɔ̃san kĩru,
ka tɔnu gari manibu.
Gãanu nɔɔba yiruse mam wãa. Niya,
tɔn gbinnaa berusebun suunu sɔɔ.

Kirɔba sakararun sɔ̃

20 Nɛn bii durɔbu, a wunɛn tundon gere mɛm nɔɔwɔ, kpa a ka wunɛn mɛron sɔ̃ɔsiru sɔmburu ko.
21 A n ye kpuro nɛni baadomma wunɛn gɔ̃ruɔ, kpa a ye doke wĩirɔ nge wura.
22 Ya koo nun kpara wunɛn sanu sanusu sɔɔ, kpa yu nun kɔ̃su wunɛn kpin yerɔ. Ya koo maa nun bwisi kɛ̃ à n dom yanda.
23 Domi gere ye, ya sãawa nge fitila, ma sɔ̃ɔsi te, ta sãa nge yam bururam. Ben kirɔ ya ra maa nun wãarun swaa sɔ̃ɔsiwa.
24 Ya koo nun gbara kurɔ tanɔn nɔman di. Ya koo nun yara win gari dorin di.
25 A ku kurɔ win bweseru binɛ ko win buram sɔ̃. A ku de u nun kɔkiri ka win durɔ nɔni.
26 Kaa kpĩ a kurɔ tanɔ wa ka gobi fiiko, adama à n ka kurɔ mɔro kpuna, wunɛn wãaru kpurowa kaa bia.
27 Kaa kpĩ a dɔ̃ɔ kpɛ̃ɛ bɔɔrɔ wunɛn yãnu nu kun dɔ̃ɔ mwaare?
28 Kaa kpĩ a sĩ dɔ̃ɔ gɛ̃ɛ wɔllɔ wunɛn naasu su kun dɔ̃ɔ mwaare?
29 Nge mɛya a ɲ̀ kpɛ̃ a goon kurɔ baba ba kun nun sɛɛyasie.
30 Goo ù n dĩanu gbɛna yèn sɔ̃ gɔ̃ɔra nùn mɔ̀, ba ku ra nùn gɔburu wa.
31 Ka mɛ, u koo kɔsiawa n kere ye u gbɛna. Ye u mɔ win yɛnuɔ kpuro, yera u koo wɛ̃.
32 Adama wi u tɔn kurɔ kɔkura u ka nùn sakararu kua, u sãawa gari bɔkɔ. Domi wi u yen bweseru mɔ̀, wiya u koo kam ko.
33 Ba koo nùn so kpa u bɛɛrɛ bia. Sekuru sɔɔra u ko n wãa baadomma.
34 Kpannasira koo de kurɔ win durɔ u mɔru se. U koo yɛ̃ro mɔru kɔsiawa u kun win wɔnwɔndu kue.
35 U ɲ̀ gãanu mwaamɔ kɔsire, u ɲ̀ maa suuru mɔ̀, baa bà n nùn kɛ̃nu taasi.

Kirɔ kurɔ sakara kowon sɔ̃

7

1 Wunɛ nɛn bii durɔbu, a nɛn gari nɛnuɔ, kpa a ku ra nɛn gere duari.
2 A nɛn gere mɛm nɔɔwɔ kpa a wa a wãaru di. A nɛn sɔ̃ɔsiru laakari koowo nge mɛ tɔnu ra n win nɔni laakari sãa.
3 A tu nɛnuɔ kem kem kpa a tu yore wunɛn gɔ̃ruɔ.
4 A bwisi sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wuna nɛn sesu, kpa a laakari soku wunɛn bɔrɔ.
5 Ye yiru ye, ya koo nun gbara gabun kurɔbun min di be ba ra tɔnu fufu ko.
6 Sɔ̃ɔ teeru na yam mɛɛra nɛn dirun fɛnɛntin di.
7 Na gari bɔkɔ goo wa aluwaasi laakari sarirugibun suunu sɔɔ.
8 U sarɔ u dɔɔ wuu suunuɔ mi kurɔ sakara kowo goo u wãa. Ma u kpa ka win yɛnun bɔkuɔ, u sĩimɔ tɛɛru sɔɔ,
9 saa yoki yam bereberebun di sere n ka kua wɔ̃kuru.
10 Wee, kurɔ wi, u ka nùn yinna, u kurɔ tanɔ yãnu sebua. Bwisi kɔ̃si wãa win gɔ̃ruɔ.
11 U sãawa sekuru sari ka gari sunɔ. U ku ra sinɛ win yɛnuɔ.
12 U ra n wãawa tɔɔwɔ, gasɔ swɛɛyɔ, gasɔ swaa kɛɛnanɔ, gasɔ maa yaburɔ.
13 U nùn gaba u bɔkasi u ka nùn nɔɔ sɔ̃suna, ma u nùn gari sɔ̃ɔwa ka sekuru sariru u nɛɛ,
14 u win siarabun yãkuru kua. Tɔ̃ɔ tera u ten nɔɔ mwɛɛru yibia.
15 Yen sɔ̃na u yarima bu ka waana, u maa nùn wa.
16 U beku buranu tɛrie win kpin yerɔ ni ba wesa ka Egibitigibun wɛ̃ɛ.
17 U turare bwese bweseka nubu durorugia yɛ̃ka kpinu wɔllɔ.
18 U na bu ben kĩru ko sere ka sisiru bururɔ, kpa ba n bɔkasinɛ ka nuku dobu.
19 Domi win durɔ sari yɛnuɔ. U sanum da n toma.
20 Gobi yi u doke bɔɔrɔ u ka da, yi kpã. Suru koo tarum ko u sere wurama.
21 Ka gari dori yiya u nùn gawa, ma u nùn kamia.
22 Mii mii, ma u nùn swĩi nge naa ye ba dɔɔ bu go, ɲ̀ kun mɛ kpasa ye ya duka dɔɔ yu yina mwaara,
23 ɲ̀ kun mɛ gunɔ ge ga wɔriɔ taa sɔɔ. Ga ɲ̀ yɛ̃ gɔɔwa ga dɔɔ, sere saa ye sɛ̃u ga gen sɔndu sɔka.

24 N n mɛn na, nɛn bii durɔbu, a man swaa
dakio kpa a nɛn nɔɔn gari nɔ.
25 A ku de wunɛn gɔ̃ru gu gɛre kurɔ win
bweserun mi. A ku ra wunɛn swaa tora a
nùn swĩi.
26 Domi win sɔ̃na tɔn dabinu wɔruka,
mɛya u ben dabinu go.
27 Win dira sãawa gɔribun wãa yerun
swaa.

Bwisi yi tɔmbu nɔɔgiru sue

8

1 I swaa dakio.
Bwisi yi gbãramɔ, yɛ̃ru ta nɔɔgiru sue.
2 Yi yɔ̃ gungunu wɔllɔ swaa baarɔ ka swaa
kɛɛnanɔ.
3 Yi gbãramɔ gambon bɔkuɔ wuun duu yerɔ
mi ba ra siribu ko, yi mɔ̀,
4 bɛɛ tɔmbu, bɛɛya na soku,
tɔn bibu kpurowa na ka mɔ̀.
5 Laakari sariba, i de i n laakari mɔ.
Gari bakasu, i bwisi koowo.
6 I swaa dakio, kon bɛɛ gari bɛɛrɛgii sɔ̃.
Ye kon gere kpuro ya sãawa dee dee.
7 Domi na ku ra weesu gere, na kɔ̃sa tusa.
8 Nɛn gari kpuro sãawa gem,
weesu ka taki sari yi sɔɔ.
9 Yi kpuro yi bururewa kpasasa bwisigiin
mi.
Mɛya yi maa dɛɛre wi u yɛ̃ru mɔn mi.
10 I nɛn sɔ̃ɔsiru mɔɔ n kere sii geesu,
kpa i maa yɛ̃ru mwa n kere wuran tii.
11 Domi bwisi yi bɛɛrɛ mɔ ya kpã
ya bura yãnu kpuro kere.
Ye ba ra kasu kpuro sɔɔ,
gãanu sari ni kaa ka yi weesina.

Bwisi yi tii tusiamɔ

12 Nɛ bwisi, na ra garin asansi tubu.
Na yɛ̃ru mɔ n ka gãanu wunana.
13 À n kĩ a Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃, a de a kɔ̃sa
tusi.
Na tii suabu ka yɛ̃kɔ
ka kɔ̃san kookoosu ka keetan gari tusa.
14 Na ra tɔnu bwisi kɛ̃, kpa n nùn laakari wɛ̃.
Nɛna na yɛ̃ru, nɛna maa dam.
15 Nɛn saabuwa sinamba ka bandu nɛni,
ma wirugiba wooda wɛ̃ɛmɔ ye ya dee dee
sãa.
16 Nɛn somirun saabuwa sinambu ka
wirugibu
ka siri kowobu kpuro ba ka tem nɛni.
17 Be ba man kĩ, na maa bu kĩ.
Be ba man kasu, ba koo man wa.
18 Arumani ka bɛɛrɛwa na tɔnu wɛ̃ɛmɔ
ka maa dukia ye ya ku ra sankire.
Kon de ye tɔnu mɔ kpuro ya n da wɛ̃re.
19 Nɛn are yi sii geesu ka wuran tii bɛɛrɛ
kere.
20 Na sĩimɔwa swɛɛ yì sɔɔ gem ka kookoo
geesu wãa.
21 Na be ba man kĩ arumani wɛ̃ɛmɔ
ma na dukia yibiamɔ ben beru yerɔ.
22 Yinni Gusunɔ u man mara u sere gãanu
kpuro taka kua.
23 Ba man gɔsa ba yi yellun di n tɛ
ba sere handunia taka kua.
24 Ba man mara ba sere nim wɔ̃ku kua,
sanam mɛ nim bweru sari.
25 Ba man mara ba sere guunu ka gungunu
swĩi.
26 Sanam mɛ, Gusunɔ kun gina tem tɛrie ka
mɛn gbea.
Baa tua, u ń mam kue.
27 Saa ye u wɔllu tɛriamɔ
ka nim wɔ̃kun bubenu,
na wã mi.
28 Sanam mɛ u guru winu doke wɔllɔ,
ma nim mu kura tem di mu tɛria,
na wãa mi.
29 Sanam mɛ u nim wɔ̃kun nim yɔ̃ra yeru
sɔ̃ɔsi
u nɛɛ, mu ku tu sara,
ma u tem tãsisia,
30 na wãa win bɔkuɔ sa sɔmburu mɔ̀.
Win nuku dobu wãa nɛ sɔɔ baadomma.
Na gɔ̃ru dobu mɔ win wuswaaɔ,
31 ka handunia sɔɔ.
Ma na bɔri yɛndu mɔ tɔmbun suunu sɔɔ.

Doo nɔɔrugiiwa wi u bwisin gari swaa daki

32 N n mɛn na, nɛn bii durɔminu, i man swaa
dakio.
Doo nɔɔrugiba be ba nɛn swaa swĩi.
33 I sɔ̃ɔsiru wuro,
i ku tu atafiiru ko,
kpa i bwisi ko.
34 Doo nɔɔrugiiwa wi u man swaa daki,
ma u ra n yɔ̃ nɛn dii kɔnnɔwɔ baadomma
u n man mara.
35 Domi wi u man wa, u wãaru wawa,
u koo maa Yinni Gusunɔn nɔnu geu wa.
36 Adama wi u man tora u tii kɔ̃sa kuawa.
Be ba man tusa kpuro, gɔɔwa ba kĩ.

Bwisi ka gari bakaru

9

1 Bwisi yi gbere damgii nɔɔba yiru kua, yi
ka yin diru banisi.
2 Ma yi dera ba yɛɛ go, ba tam sɔɔru kua ba
ye kpuro yi dii yerɔ.
3 Ma yi yin sɔm kowo tɔn kurɔbu gɔra bu
yɔ mi n gunum bo bu tɔmbu dim sokuma,
4 kpa ba n mɔ̀, wi u kun bwisi mɔ, u
gɛrama mini,
5 u na u di yin dii yerɔ, kpa u tam nɔ mɛ yi
sɔɔru kua.
6 U yario laakari sariban wuurun di, kpa u
wa u n wãa wãaru sɔɔ. U laakarin swaa mɔɔ.

Bwisigii ka tii suo

7 À n tɔn yaa kasikio gerusi, a tii gɛndu
kasuawa. À n maa tɔn kɔ̃so taarɛ wɛ̃, a tii
wɔmburu kasuawa.
8 À n tɔn yaa kasikio gerusi, u koo nun
tusi. Adama à n bwisigii gerusi, u koo nun
kĩa.
9 Ye a bwisigii sɔ̃ɔwa, ya ra win bwisi
sosiwa. Ye a maa gemgii sɔ̃ɔsi, ya ra win yɛ̃ru
sosiwa.
10 À n kĩ a n bwisi mɔ, a de a gina Yinni
Gusunɔ nasia. À n Gusunɔ Dɛɛro gia kaa n
yɛ̃ru mɔ.
11 Bwisi yi koo wunɛn wãarun tɔ̃ru sosi.
12 À n kua bwisigii, wuna kaa yen are di.
À n maa sãa tɔn yaa kasikio, wuna kaa yen
wahala wa.

Gari bakaru

13 Gari bakaru ta sãawa nge kurɔ wi u ku
ra tii nɛnɛ sɛ̃ɛ, u ṅ gãanu ganu yɛ̃.
14 U ra n sɔ̃wa win dii kɔnnɔwɔ wuun mi
n gunum bo.
15 Min diya u ra n tɔmbu sokumɔ be ba
begiru doonɔ,
16 u n mɔ̀, wi u ṅ laakari mɔ, u gɛrama
mini.
17 Gãa nɔrura ye ba gbɛna, ya nɔrubu do.
Dim mɛ ba dimɔ asiri sɔɔ, mɛna mu ra n do.
18 Adama yɛ̃ro kun yɛ̃ ma gɔriba wãa mi.
Be u soka kpuro ba ra dewa gɔribun wãa
yerɔ.

Mɔn ni nu ka tɔnun daa yã

10

1 Salomɔɔn mɔnnu. Bii bwisigiiwa u ra de
win tundon nukura n do. Adama bii gari
bɔkɔ u ra win mɛron nukuru sankuwa.
2 Dukia ye ba wa ka kɔ̃san swaa, ya ku ra
arufaani gaa ko, adama ye ba wa dee dee,
yera ya ra wãaru wɛ̃.
3 Yinni Gusunɔ kun gemgii derimɔ gɔ̃ɔru
sɔɔ, adama u ra tɔn kɔ̃so birewa ye u binɛ
sãa.
4 Wi u yikuru mɔ, wiya sãara ra deemɛ,
adama wi u hania mɔ, wiya u ra dukia wa.
5 Wi u dĩanu mɛnnamɔ gɛ̃ɛbun saa, u
laakari mɔwa, adama wi u dò saa ye, u koo
sekuru wa.
6 Gemgii u ra tii domaru kasuewa, adama
tɔn kɔ̃son nɔɔ ga ra n kɔ̃sa bɛkiwa.
7 Ba ku ra gemgii duari, adama tɔn kɔ̃so,
ba ra nùn duariwa sere ka win yĩsirɔ.
8 Wi u bwisi mɔ, wiya u ra sɔ̃ɔsiru wure,
adama wi u kun gari gerubu yɛ̃, u ra kam
kowa.
9 Wi u sĩimɔ gem sɔɔ, u ku ra n nande,
adama wìn sanu sanusu kun dɛɛre, u koo
sɔ̃ɔsira.
10 Wi u win beruse gɔni, u nùn nuki
sankumɔwa, adama wi u kun gari gerubu
yɛ̃, u ra kam kowa.
11 Bwisigiin gari yi sãawa wãarun nuuru,
adama tɔn kɔ̃son gari, kɔ̃sa yi ra n bɛki.
12 Tusiru ta ra sannɔ seeyewa, adama kĩru
ta ra toranu kpuro wukiriwa.
13 Laakarigiin geren diya ba ra bwisi wa,
adama bokura ta ra n gari bɔkɔ mara.
14 Bwisigii u ra bwisi berewa nge
arumani, adama gari bɔkɔn gere ya ra de
u biru wurawa.
15 Gobigiin arumani ya ra nùn kɔ̃suwa
nge gbãraru, adama sãaron sãaru ta ra nùn
kam kowa.
16 Gemgiin sɔmburu ta ra dewa u n wãa,
adama tɔn kɔ̃so u ra win dukia dendiwa u
ka kɔ̃sa ko.
17 Wi u ra kirɔba yaaye u koo wuswaa da
win wãaru sɔɔ, adama wi u ra ye duari u ko
n kɔ̃ɔramɔwa u n dɔɔ.
18 Wi u tusiru berua gɔ̃ruɔ u sãawa
murafiti. Mɛya wi u maa seeda weesugia
dimɔ u sãawa gari bɔkɔ.
19 Gari bɛkɛgii kun toranu kpeemɔ,
adama wi u ra win yara nɛnɛ u sãawa
bwisigii.
20 Gemgiin gari yi sãawa nge sii geesun tii,
adama tɔn kɔ̃son bwisikunu nu ṅ arufaani
gaa mɔ.

21 Gemgiin gari yi ra ka tɔn dabinu
arufaani naawɛ, adama gari bakasu su ra
gbiwa sɛkum laakari sarirun sɔ̃.
22 Yinni Gusunɔn domara ta ra tɔnu ko
dukiagii. Tɔnun tiin himba kun gãanu
sosimɔ wi sɔɔ.
23 Gari bɔkɔn mi, kɔ̃san kobu bu sãawa
nge dweebu. Nge mɛya laakari ya maa sãa
bwisigiin mi.
24 Yèn bɛrum kɔ̃san kowobu ba mɔ, yera
ya ra bu deemɛ. Ye maa gemgiba kĩ, yera n
da koore.
25 Wahala yà n seewa nge woo guna, ya ra
tɔn kɔ̃so surewa, adama gemgii u ra n yɔ̃wa
dim dim sere ka baadommaɔ.
26 Tam mɔmmɔm mu ra donnu sirewa,
kpa wiisu su nɔni sɔkiri. Nge mɛya yikuro
u ra win yinnin mɔru seeye.
27 Be ba ra Yinni Gusunɔ nasie, bera ba ra
tɛ, adama durumgibu ba ra gbiwa sɛkum.
28 Gemgiin yĩiyɔbu bu ra nùn nuku dobu
wɛ̃wa, adama tɔn kɔ̃sogibu kun arufaani gaa
mɔ.
29 Yinni Gusunɔ u ra gemgibu kɔ̃suwa, bà
n sĩimɔ win swɛɛ sɔɔ, adama u ra tɔn kɔ̃sobu
kam koosiewa.
30 Gãanu ganu sari ni nu koo gemgii sura,
adama tɔn kɔ̃so u ǹ kpɛ̃ u sina tem mɛ sɔɔ.
31 Gari bwisigiiya yi ra yari gemgiin nɔɔn
di, adama ba koo wee kowon yara burawa.
32 Gemgii, durom gariya u ra gere, adama
kɔ̃sa tɔn kɔ̃son nɔɔ ga ra gere.

11

1 Yinni Gusunɔ u ku ra kã ba n kianu
yĩirumɔ ka kilo ye ya ǹ sãa dee dee, adama
u kĩwa ba n yĩirumɔ ka ye ya sãa dee dee.
2 Tii suabu bu ra ka gɛndu nɛwa. Be ba tii
kawe bera ba bwisi mɔ.
3 Gemgiin gem kobu bu ra nùn kparewa
win wãaru sɔɔ, adama wi u ǹ naanɛ mɔ, u ra
gbiwa win weesun sɔ̃.
4 Dukia kun kpɛ̃ yu tɔnu wɔra Gusunɔn
siribun sanam, adama gem mu ra tɔnu wɔre
gɔɔn di.
5 Gemgiin dɛɛraru ta ra dewa win swɛɛ
yi n wã, adama tɔn kɔ̃so u ra kɔ̃ɔrewa win
nuku kɔ̃surun sɔ̃.
6 Gemgiin dɛɛraru ta ra nùn kari gbarewa,
adama tɔn kɔ̃son tiin binɛ ya ra nùn yina
mwɛwa.
7 Tɔn kɔ̃so u ra gbiwa ka win yĩiyɔbu
sannu. Yĩiyɔ bi u raa doke win dukia sɔɔ, kpa
bu kam ko.
8 Gemgii u ra yariwa nuku sankiranun di,
kpa tɔn kɔ̃so u kɔsire ko ni sɔɔ.
9 Wi u Gusunɔn wãaru sikimɔ, u win
winsim kpeerasiamɔwa ka win gari, adama
gemgibu ba ra yariwa min di ben yɛ̃run sɔ̃.
10 Sanam mɛ gemgiba kuuramɔ, wuugibu
ba ra n nuku dobu mɔwa. Tɔn kɔ̃sobu bà n
maa biru wura, ba ra n yɛ̃ɛrimɔwa.
11 Gemgiba ba ra de wuu gu kuura, adama
tɔn kɔ̃sobu ba ra gu gowa ka ben gari.
12 Wi u win winsim gɛma u sãawa gari
bɔkɔ, adama wi u laakari mɔ, u ra mariwa.
13 Wi u ra tɔnun kɔ̃sa saari, u ku ra
tɔmbun asiri bere, adama naanɛgii u ra ye
berewa win tii sɔɔ.
14 Tɔn be ba ǹ kparo mɔ ba ra kam kowa,
adama be ba bwisi kɛ̃ɔ dabiru mɔ beya ba ra
n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
15 Wi u nɔɔ mwɛɛru kua u nɛɛ, u koo win
winsim dibu kɔsia, u koo wahala wa, adama
wi u yina u nɔɔ mwɛɛru ko, u ko n wãawa
bɔri yɛndu sɔɔ.
16 Kurɔ geowa u ra siarabu wa, adama be
ba tɔmbu dam dɔremɔ, dukia tɔnawa ba ra
wa.
17 Tɔn geo, gea ye u mɔ̀, wi sɔɔra ya ra
wure. Mɛya maa tɔn kɔ̃so, kɔ̃sa ye u mɔ̀, wi
sɔɔra ya ra wure.
18 Tɔn kɔ̃son sɔmburun are kun arufaani
mɔ, adama wi u gem swĩi, are geeya u ra n
mɔ.
19 Wi u wura u gem swĩi, u ko n wãawa,
adama wi u kɔ̃sa naa gire u koo gbiwa.
20 Yinni Gusunɔ u tɔn kɔ̃sobu tusa, adama
bèn sanu sanusu dɛɛre, bera u ra ka nɔnu
geu mɛɛri.
21 Ba koo tɔn kɔ̃sobu sɛɛyasiawa kam kam,
adama gemgibu ba koo faaba wa sere ka ben
bibun bweserɔ.
22 Kurɔ burɔ gari bɔkɔ u sãawa nge kurusɔ
ge ba wuran taabu dokeye wɛ̃rɔ.
23 Gea gemgii u ra n kasu u ko, adama ye
tɔn kɔ̃so u kĩ kpuro, Gusunɔn mɔruwa ya ra
seeye.
24 Wi u ra wɛ̃ ka nuku tia, wiya u ra ko
arumanigii. Wi u ku ra mɛnam kã, u ra tii
sãaru kpɛ̃ɛwa.

25 Nuku tiagii u koo dukia wa n kpã. Wi
u win winsim nim kã, ba koo maa yɛ̃ro nim
kɛ̃.
26 Wi u ra win dĩanu bere are bɛkɛn sɔ̃,
wiya ba ra bɔ̃rusi, adama wi u dɔramɔ, wiya
ba ra domaru kue.
27 Wi u gea mɔ̀, u koo Gusunɔn domaru
wa, adama wi u bwisikumɔ u kɔ̃sa ko, kɔ̃sa
ya koo yɛ̃ro deema.
28 Wi u win naanɛ doke dukia sɔɔ, u koo
wɔrumawa, adama gemgiba koo kparawa
nge dãa.
29 Wi u ka win yɛnu wahala naawa, u
koo kam naa gira. Gari bɔkɔ u ko n sãawa
bwisigiin yoo.
30 Gem kobu bu sãawa wãarun nuuru.
Bwisigii, bwisiya u ra ka tii tɔmbu gawe.
31 Gemgii u ra win are wawa tara mi. Kaa
sere gere tɔn kɔ̃so?

12

1 Wi u kĩ u yɛ̃ru wa, u ra wure bu nùn
sɛɛyasia. Wi u yinamɔ bu nùn wɔkisi, u
sãawa gari bɔkɔ.
2 Wi u ra gea ko, wiya u ra Gusunɔn
durom wa, adama bwisiku kɔ̃sunugiiwa u
ra taarɛ wa.
3 Nuku kɔ̃sura kun kpɛ̃ tu tɔnu tãsisia,
adama gemgiin nuuru ta ko n sirerewa.
4 Kurɔ geo u ra dewa win durɔ u n bɛɛrɛ
mɔ, adama kurɔ wi u ra win durɔ sekuru
doke, u sãawa nge bararu te ta durɔ win
kukunu temmɔ.
5 Gemgibu ba ra n kasuwa bu ko dee dee,
adama tɔn kɔ̃sobu ba ra n kasuwa bu gbɛni.
6 Tɔn kɔ̃son gari yi sãawa nge yina ye ya
ra go, adama gemgibun gari yi ra tɔmbu
gbarewa yinan di.
7 Tɔn kɔ̃so ù n gu, gãanu ku ra tiare win
yɛnuɔ, adama gemgiin yɛnu ga ra n yɔ̃wa
dim dim.
8 Bwisigiiwa ba ra tɔmɛ, adama wìn gari
kɔmia wiya ba ra yaakoru ko.
9 N buram bo a n sãa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ, kpa a n
sɔm kowo turo mɔ, ye kaa n ka tii sue, kpa a
kun dĩanu mɔ yɛnuɔ.
10 Ye gemgii u mɔ, u ra ye nɔɔriwa, sere ka
mam win yaa sabenɔ, adama tɔn kɔ̃so, nuku
kɔ̃sura u ra n yiba.
11 Wi u win gberu wuka u ko n dĩanu
yibawa, adama wi u kam gire u sãawa gari
bɔkɔ.
12 Tɔn kɔ̃sowa u ra n tɔn kɔ̃sobun gãanun
binɛ mɔ, adama gemgibun tɛmanabu,
arufaaniwa bu ra ma.
13 Tɔn kɔ̃so u ra yina mwaarewa win gari
weesugii sɔɔ, adama gemgii u ra yariwa
wahalan di.
14 Tɔnun gere ya koo nùn gãa geenu
marua nge mɛ win sɔmburu ta ra nùn are
wɛ̃.
15 Gari bɔkɔ u ra n tamaa ye u mɔ̀ kpuro
ya sãawa dee dee, adama bwisigiiwa u ra ka
bwisi kɛ̃ru sɔmburu ko.
16 Gari bɔkɔ u ra yande win mɔru sɔ̃ɔsiwa,
adama bwisigii u ra tii ye marisiwa.
17 Wi u gem kparamɔ, gea u ra kã, adama
wee kowo u ra n sãawa weesun yoo.
18 Wi u ra gari gere u kun bwisika, u
ra ka yi tɔmbu sɔkuwa nge takobi, adama
bwisigiin gari yi ra tɔnu bɛkiewa.
19 Gari geen dam mu ra n wãawa sere ka
baadommaɔ, adama weesu su ra doonɛwa
nɔni kpaki teeru.
20 Be ba ra kɔ̃sa bwisiku, weesa su ra n
yiba ben gɔ̃ruɔ, adama be ba ra tɔmbu bwisi
kɛ̃ bu ka gea ko, ba ra n nuku dobu mɔwa.
21 Kɔ̃sa ku ra gemgii deemɛ, adama tɔn
kɔ̃so u ra n nɔni sɔ̃ɔrewa.
22 Yinni Gusunɔ u ku ra weesugibu kã.
Gemgiba u ra n kĩ.
23 Bwisigii u ku ra win yɛ̃ru tɛrie, adama
gari bɔkɔ u ra win gari bakaru sɔ̃ɔsiwa.
24 Hania ya ra dewa tɔnu u ko gabun
yinni, kpa yikuru tu de tɔnu u ko goon yoo.
25 Wururabu bu ra tɔnu woorewa, adama
à n tɔnu gari sɔ̃ɔwa ka kĩru yi ra nùn dam
kɛ̃wa.
26 Gemgii u ra win beruse surewa swaa
gea sɔɔ, adama tɔn kɔ̃son kookoosu su ra
dewa u kɔ̃ɔra.
27 Taaso wi u yikuru mɔ, u ku ra yaa wa u
sɛ̃wɛ, adama haniawa ya ra tɔnu gãa geenu
wɛ̃.
28 Mi gem wãa, miya wãara wãa. À n mu
swĩi, a ǹ ka gɔɔ yinnamɔ.

13

1 Bii bwisigii u ra win tundon sɔ̃ɔsiru
swĩiwa, adama bii wi u tii sue, u ku ra
gerusibu kã.
2 Gemgibu ba ra ben garin are wa, adama
tɔn kɔ̃sobu, dam dɔrenaan wãara ba ra n
wãa.

3 Wi u win nɔɔ kpĩa u win hunde kɔ̃suwa,
adama wi u ra gari gere yabi u tii kari
bɔriemɔwa.
4 Yikuro u ra n gãanun binɛ mɔwa ni u ɲ
kpɛ̃ u wa, adama wi u ra sɔmburu ko u ra
wawa ye u kĩ.
5 Gemgii u ku ra weesu kã, adama tɔn kɔ̃so
u ra tii sekuru dokewa.
6 Wi u win tii nɛni dee dee, win daa gea ya
koo nùn kɔ̃su, adama wi u kɔ̃sa mɔ̀, kɔ̃sa ya
koo nùn sura.
7 Gobigiin kookoosa gabu ba ra n mɔ̀,
adama ba ɲ gãanu mɔ. Kpa gabu ba n sãa nge
sãarobu, adama beya ba arumani mɔ.
8 Gobiya gobigii u ra ka win wãaru yakie,
adama goo ku ra sãaro wɔri.
9 Gemgii u ra n ballimɔwa nge yam bu-
ruram, adama tɔn kɔ̃so u sãawa nge fitila ge
ga gɔɔ dɔɔ.
10 Tii suabu bu ra ka sannɔ nɛwa,
adama wi u ra ka bwisi kɛ̃ru sɔmburu ko,
bwisigiiwa.
11 Dukia ye tɔnu wa ka keetan swaa ya ra
doonɛwa fuuku, adama ye tɔnu waamɔ fiiko
fiiko ka swaa gea, ya ra sosiwa.
12 Ye tɔnu yĩiyɔ yà kun koore, ya ra nùn
kowa barɔ, adama yĩiyɔ bi bu yibiara bu ra
kowa nuku doo bakabu.
13 Wi u bwisi kɛ̃ru yina u koo yen are wa.
Wi u maa tu wura u koo yen are wa.
14 Bwisigiin sɔ̃ɔsiru ta sãawa wãarun nu-
uru. Ta ra tɔnu yarewa gɔɔn yinan di.
15 Bwisigiin bwisi yi ra dewa bu nùn bɛɛrɛ
wɛ̃, adama tɔn kɔ̃son sanu sanusu su ra nùn
kam kowa.
16 Wi u laakari mɔ u ra bwisikuwa u sere
gãanu ko, adama gari bɔkɔ ga ra gen gari
bakaru tɛriewa.
17 Sɔmɔ kɔ̃so, wahalawa u ra ka nɛ, adama
sɔmɔ geo u ra tɔmbu nukuru yɛmiasiewa.
18 Wi u sɔ̃ɔsiru yina u koo kowa sãaro kpa
u sekuru wa, adama wi u tu wura wiya u
koo bɛɛrɛ wa.
19 Ye tɔnu u kĩ, yà n koora, ya ra nùn nuku
dobu wɛ̃wa, adama tɔn kɔ̃sobu ba ku ra kã
bu ben kɔ̃sa deri.
20 Wi u ra bwisigii bere, u koo bwisi wa.
Wi u ra n maa wãa ka gari bakasu, u koo kɔ̃sa
wa.
21 Kɔ̃sa ya ra durumgibu naa swĩiwa,
adama duroma mu ra ko gemgibun are.
22 Tɔn geon dukia ya ra kowa win bibun
bweserugia, adama tɔn kɔ̃sogia ya ra kowa
gemgibugia.
23 Sãarobu ba ra dĩa geenu wa ben gberun
di, adama gabugia ra gberewa yèn sɔ̃ ba ɲ
gem swĩi.
24 Wi u ku ra win bii sɛɛyasie u ɲ nùn kĩwa,
adama wi u nùn kĩ u ra nùn sɛɛyasiewa.
25 Gemgii u ra n deburu mɔwa, adama tɔn
kɔ̃so u ra n gɔ̃ɔru barɔwa.

14

1 Tɔn kurɔ bwisigii u ra yɛnu tãsisiewa,
adama tɔn kurɔ gari bɔkɔ u ra yɛnu gowa.
2 Wi u sĩimɔ gem sɔɔ, u Yinni Gusunɔ
nasiewa, adama wìn sanu sanusu su ɲ
dɛɛre, u nùn gɛmawa.
3 Gari bɔkɔn tii sua gari yi ra dewa bu nùn
bokuru so, adama bwisigiin yara ya ra nùn
kari gbarewa.
4 Biranu nu ra yɔ̃rewa diinu mi naa wuku
sari. Naa gea ya ra ka arumani baka nɛ.
5 Seeda dio wi u naanɛ mɔ, u ku ra weesu
ko. Seeda weesugian dio ku ra gem gere.
6 Tɔn yaa kasikio ù n bwisi kasu u ku ra
wa, adama wi u laakari mɔ, n ku ra n sɛ̃ u ka
yɛ̃ru wa.
7 A gari bɔkɔ duka suurio, domi a ɲ gari
bwisigii nɔɔmɔ win nɔɔn di.
8 Bwisigii u ra n win sanu sanusu laakari
sãawa, adama gari bɔkɔ u ra kɔ̃ɔrewa win
gari bakarun sɔ̃.
9 Gari bɔkɔ u ku ra bwisiku u win toraru
sɔmɛ, adama gemgibun suunu sɔɔ, duroma
mu ra n wãa.
10 Baawurewa u ra n win nuku sankiranu
ka win nuku dobun kpãaru yɛ̃. Goo sari wi
u koo kpĩ u ka nùn ye bɔnu ko ka gem.
11 Tɔn kɔ̃sobun yɛnu ga koo gbiwa, adama
gemgibun yɛnu ga koo kuurawa baa gà n sãa
nge kuru tɔna.
12 Tɔnu ra n tamaa win sanu sanusu su
wãwa, adama gɔɔwa sin kɔkɔrɔ.
13 Yɛ̃ɛsu koo kpĩ su tɔnun nuku sankiranu
bere. Mɛya maa nuku dobu koo kpĩ bu
gɔsira nuku sankiranu.
14 Tɔn kɔ̃so u koo win kookoosun are wa.
Nge mɛya tɔn geo u koo maa wigisun are wa.
15 Be ba ra gari wure fuuku, ba ra naanɛ
kowa kpuro ye ba bu sɔ̃ɔwa, adama bwisigii
u ra n win sanu sanusu laakari sãawa.

16 Bwisigii u ra durum bɛrum kowa, kpa
u ye deri, adama gari bɔkɔ u ra kpuro kowa
bɛrum sari.
17 Wi u ra mɔru se fuuku, gari baka
kookoosa u mɔ̀. Wi u bwisi kɔ̃si yiba, u tii
tusiru guremɔwa.
18 Be ba ku ra bwisiku bu sere gari wura,
gari bakara ya ra bu marue. Be ba maa
laakari mɔ, yɛ̃ra ta ra ko ben bɛɛrɛ.
19 Tɔn kɔ̃sobu ba koo tɔn geobu yiirawa
bu bara ko.
20 Goo ku ra sãaro kã, baa ka win
berusebu, ba ra n nùn tusawa, adama
gobigii u ra n bɔrɔba yibawa.
21 Wi u win beruse gɛma, durumwa u
kua, adama wi u sãarobun wɔnwɔndu mɔ,
u koo domaru wa.
22 Be ba ra kɔ̃sa bwisiku, ba kɔ̃ɔrewa,
adama be ba ra gea bwisiku, durom ka gema
ba ra sɔ̃ɔsi.
23 Sɔmburu kpurowa ta ra n are mɔ,
adama gari saarinu, sãara nu ra ka nɛ.
24 Dukia ya sãawa bwisigiin are, adama
gari bɔkɔ, gari baka kookoosa su ra n nùn
wãasi.
25 Seeda dio gemgii u ra tɔmbun hunde
wɔrewa, adama wee kowo, weesa u ra n
sãamɔ.
26 Wi u Yinni Gusunɔ nasie, tãsi yee
damgira u mɔ mi. Gusunɔwa u ra maa yɛ̃ron
bibu kɔ̃su.
27 Yinni Gusunɔn nasiaru ta sãawa
wãarun nuuru. Teya ta ra tɔnu yare gɔɔn
yinan di.
28 Tɔn dabira ta sãa sina bokon bɛɛrɛ,
adama win tɔmbu bà n yarina, win banda
nim surewa.
29 Wi u ku ra mɔru ko fuuku, bwisi bɛkɛya
u mɔ, adama wìn mɔru ya ra se fuuku, gari
bakara u ra sɔ̃ɔsi.
30 Bwɛ̃ra yà n kpĩ, ya sãawa wasin alafia,
adama nisinu nu sãawa nge bara te ta ra
kukunu tem.
31 Wi u sãaro dam dɔremɔ, u win
taka kowo torarimɔwa, adama wi u nùn
wɔnwɔndu kua, u taka kowo wi bɛɛrɛ
wɛ̃ɛmɔwa.
32 Tɔn kɔ̃so, nuku kɔ̃sura ta ra nùn fuke,
adama gemgii u ra n tororu sɔ̃wa baa gɔɔn
wuswaaɔ.
33 Bwisigiin gɔ̃ruɔ laakariwa ya ra n wãa,
adama ba ǹ kpɛ̃ bu ye wa gari bɔkɔn mi.
34 Gem mu ra temgibu bɛɛrɛ dokewa,
adama durum ya ra bu sekuru dokewa.
35 Sina asakpɔ bwisigiiwa sunɔ u ra ka
nɔnu geu mɛɛri, kpa u ka wi u nùn sekuru
dokemɔ mɔru ko.

15

1 Wisi bi bu du, bu ra mɔru suresiewa,
adama gari gerubu ka dam biya bu ra mɔru
seesie.
2 Bwisigiin gari yi ra de tɔnu u yɛ̃ru kasu,
adama gari bɔkɔn nɔɔ, wiira gariya ga ra n
saarimɔ.
3 Yinni Gusunɔn nɔni wãawa yam kpuro.
Yi tɔn kɔ̃sobu ka gemgibu mɛɛra.
4 Gari yi yi nukuru yɛmiasiamɔ yiya yi ra
ka wãaru nɛ, adama gari kam yi ra tɔnun
gɔ̃ru sankuwa.
5 Wi u ra win baaban sɔ̃ɔsiru atafiiru ko,
gari bɔkɔwa, adama wi u ra gerusibu wure,
win bwisi koo sɔ̃ɔsira.
6 Gemgiin yɛnuɔra arumani baka wãa,
adama ye tɔn kɔ̃soba mɛnnamɔ, wahalawa
ya ra ka nɛ.
7 Bwisigibun nɔɔwa ga ra n yɛ̃ru kparamɔ,
adama bwisi sarirugibun gɔ̃ru ga ǹ sãa mɛ.
8 Yinni Gusunɔ u ku ra tɔn kɔ̃sobun
yãkuru waabu kã, adama gemgibun kanaru
ta ra nùn wɛ̃re.
9 Yinni Gusunɔ u tɔn kɔ̃sobun swaa tusa,
adama be ba gea mɔ̀, beya u kĩ.
10 Wi u swaa gea deri, ba koo yɛ̃ro
sɛɛyasiawa gem gem. Wi u maa sɛɛyasiabu
yina, u koo gbiwa.
11 Yinni Gusunɔ u yɛ̃ ye ya kooramɔ
gɔribun wãa yerɔ. Kaa sere gere tɔnun
gɔ̃ruɔ?
12 Wi u tii sue, u ku ra kã bu nùn gerusi. U
ku ra maa kã bwisigibu bu nùn bwisi kɛ̃.
13 Nuku doba bu ra wuswaa dɛɛrasie,
adama nuku sankiraru ta ra wuswaa
burisinɛwa.
14 Wi u bwisi mɔ, u ra yɛ̃ru kasuwa,
adama gari bɔkɔ u ra n buriwa win gari
bakaru sɔɔ.
15 Wɔnwɔndo u ra n wãawa wahala sɔɔ
baadomma, adama doo nɔɔrugii, u ra n tɔ̃ɔ
bakaru mɔ̀wa saa baayere.
16 N buram bo a n sãa sãaro, kpa a n Yinni
Gusunɔ nasie, n kere a n dukia mɔ kpa a n
wurure.
17 N sanɔ bo a di ka kpee wurusu yɛnu mi
kĩra wãa, n kere a di ka yaa gumgia yɛnu gèn
mi tusira wãa.

18 Wi u mɔru mɔ, u ra sannɔsu seeyewa,
adama wi u suuru mɔ u ra su kpeesiewa.
19 Yikuron swaa ya ra n sãki yibawa. Wi u
gem swĩigia kpa ya n dɛɛre.
20 Bii bwisigiiwa u ra de win tundon
nukura n do, adama bii gari bɔkɔ u ra win
mɛro gɛmwa.
21 Gari baka kookoosu su ra gari bɔkɔ
dorewa, adama wi u bwisi mɔ, daa gea u ra
ko.
22 Wi u ku ra bwisi bikie win himban sõ,
ya ku ra koore, adama wi u bwisi kɛ̃ɔbu mɔ,
win himba ya ra koorewa.
23 Wi u gari wisibu tuba saa ye n weenɛ, u
ra n nuku dobu mɔwa.
24 Wi u bwisi mɔ, u ra wãarun swaa
swĩiwa, kpa u swaa deri ye ya dɔɔ gɔɔwɔ.
25 Yinni Gusunɔ u ra tii suon diru surewa,
adama u ku ra de bu gɔminin tem kɔɔrɔ
mure.
26 Yinni Gusunɔ u bwisi kõsi tusa, adama
gari yi yi kĩru sõɔsimɔ, yiya yi ra nùn dore.
27 Wi u ra gobi kasu ka swaa kõsa, u win
yɛnu wahala dokemɔwa, adama wi u nɔm
biran kɛ̃nu tusa, u ko n wãawa.
28 Gemgii u ra bwisikuwa u sere wisi,
adama gari kõsiya tɔn kõso u ra n saarimɔ.
29 Yinni Gusunɔ u ku ra tɔn kõson kanaru
laakari ko, adama u ra gemgiin kanaru nɔ.
30 À n tɔnu mɛɛra ka kĩru, u ko n nuku
dobu mɔ. À n maa tɔnu labaari dora sõɔwa,
ya ra nùn dam kɛ̃.
31 Wi u gerusibu wura bi bu koo nùn
faaba ko, u ko n wãawa bwisigibun wuurɔ.
32 Wi u sõɔsiru yina, u tii mɛɛra mɔ̀wa,
adama wi u wura ba nùn gerusi, u koo bwisi
wa.
33 À n kĩ a bwisi ko, a de a gina Gusunɔ
nasia. À n kĩ a bɛɛrɛ wa, a de a gina tii kawa.

A Yinni Gusunɔ yaayo

baadomma wunɛn wãaru sɔɔ

16

1 Tɔmbu ba ra gãa dabinu nia ko, adama
Yinni Gusunɔwa u yen kɔkɔrɔ yɛ̃.
2 Tɔnun sanu sanusu su ra n dɛndewa win
tiin nɔni sɔɔ, adama Gusunɔwa u ra nùn
wɛ̃ɛri.
3 A Yinni Gusunɔ wunɛn sɔma kpuro
nɔmu sɔndio, kpa ye a nia sãa kpuro yu nun
koora.
4 Yinni Gusunɔ u kpuro kua win himba
yu ka yibiara, sere mam ka tɔn kõsobɔ, be
u koo kam koosia.
5 Yinni Gusunɔ u ku ra tii suo kã. U koo
nùn sɛɛyasiawa kam kam.
6 À n mɔ̀ dee dee, ma a sãa naanɛgii, Yinni
Gusunɔ u koo nun wunɛn toranu suuru
kua. À n nùn nasie, kpa u nun kõsa kpuro
gbara.
7 Tɔnun daa yà n Yinni Gusunɔ wɛ̃re, u ra
de bu dora wi ka win yibɛrɛba mam.
8 N sanɔ a n dukia fiiko mɔ kpa ya n dɛɛre,
ka sere ye kaa n ka dukia baka mɔ ka keeta.
9 Tɔnu u ra nia ko ye u kĩ, adama
Gusunɔwa u ra win sanu sanusu kpare.

Mɔn ni nu ka sinambu yã

10 Sina boko u ra gari kowa ka Gusunɔn
yiiko. Yen sõna win siribu bu ra n sãa dee
dee.
11 Kilo ka yĩirutii ni nu sãa dee dee yera
Yinni Gusunɔ u kĩ. Wiya u ra sõɔsi nge mɛ
ba koo ye dendisina.
12 Sina boko kun wuramɔ bu kõsa ko,
domi gema mu koo de win bandu ta n tãsa.
13 Gema sina boko u ra kã. U ra kãwa bu
nùn gem sõ.
14 Sina bokon mɔru yà n seewa, u koo kpĩ
u goo gɔɔ bɔrie, adama bwisigii u koo nùn
kɔkiri u marisia.
15 Sina boko ù n nuku dobu mɔ, win
tɔmbun hunde ya koo dakaa da. U n maa
goo durom kua, ya sãawa nge gura ye ya na
gbeburun saa.

Wãasinaa ka tii nɛnubu

16 Tɔnu ù n bwisi ka laakari mɔ, n wã n
kere ù n wura ka sii geesu mɔ.
17 Gemgii u ra kõsa duka suuriwa. Wi u
win sanu sanusu laakari sãa, u ra win wãaru
nɔni dokewa.
18 Faari ya ra tɔmbu surewa. Tii suabu bu
ra ka kam kobu nɛwa.
19 N buram bo a tii kawa kpa a n sãa
bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ, ye kaa n ka baa mɔ tii suobun
arumani sɔɔ.
20 Wi u ra bwisiku u sere gãanu ko, u
ra kuurewa. Mɛya wi u maa Yinni Gusunɔ
naanɛ sãa, u ra n nuku dobu mɔ.
21 Wi u ra siri ka laakari, u bwisi mɔwa.
Gari yi ba gerua ka kĩru, yiya yi ra tɔmbu
kamiɛ.

22 Wi u bwisi dendimɔ yi koo nùn wãaru
wɛ̃, kpa bu gari bɔkɔ sɛɛyasia gen gari
bakarun sɔ̃.
23 Be ba bwisi mɔ ba ra gari kowa ka
laakari, kpa ben gari yi, yi tɔmbu kamia.
24 Gari dori yi sãawa nge tim gɔm mɛ mu
dim do, mu ra maa wasi dam sosie.
25 Tɔnu u ra n tamaa win sanu sanusu su
wãwa, adama gɔɔwa sin kɔkɔrɔ.
26 Gɔ̃ɔra ta ra de tɔnu u win sɔmburu sɔɔ
hania sosi, domi u kĩ win gɔ̃ɔru tu kpe.
27 Tɔnu kam, kɔ̃sa u ra n bwisikumɔ, kpa
ya n yarimɔ win nɔɔn di nge dɔ̃ɔ.
28 Tɔn kɔ̃so u ra sikirinɔsu seeyewa. Tɔn
wĩɔ u ra maa bɔrɔba karanɛwa.
29 Daa bɔɔbɔyagii u ra tɔnu nɔni wɔ̃kewa,
kpa u nùn sure swaa kɔ̃sa sɔɔ.
30 Wi u nɔni yinwa ma u nɔɔ tɛndu bɛri u
ka kɔ̃sa ko, u ye kua kɔ.
31 Seri kpiki yi sãawa bɛɛrɛ baka, domi wi
u gem swĩi, wiya u ra yi wa.
32 Wi u kpĩa u win mɔru kamia, u sãawa
tabu durɔ ka gem. Wi u kpĩa u tii nɛnua, u
kere tabu durɔ wi u wuu bɔkɔ kamia.
33 Sɔrobu ba ra yanim so bu ka wa ye
n koo tɔnu deema, adama Yinni Gusunɔ
turowa u yɛ̃ ye n koo koora sia.

17

1 N sanɔ bo a dĩa dɔki tia wa a di bɔri yɛndu
sɔɔ, ye kaa ka tɔ̃ɔ baka dim di mi sannɔsu
wãa.
2 Sɔm kowo laakarigii u ra kowa win yin-
nin bii be ba gea yinan wirugii, kpa u tubi
di ka be sannu.
3 Dɔ̃ɔwa ba ra ka wura ka sii geesu sɔwe,
adama Yinni Gusunɔwa u ra tɔnun gɔ̃ru
wɛ̃ɛri.
4 Tɔn kɔ̃sowa u ra tɔn kɔ̃son gari swaa
daki, kpa wee kowo u maa weesugii swaa
daki.
5 Wi u sãarobu yɛ̃ɛmɔ, Gusunɔwa u yɛ̃ɛmɔ
wi u bu taka kua. Wi u win beruse
yɛ̃ɛmɔ yèn sɔ̃ kɔ̃sa nùn deema, ba koo yɛ̃ro
sɛɛyasiawa.
6 Debuminu nu sãawa durɔ tɔkɔn bɛɛrɛ.
Baababa ba maa sãawa ben bibun bɛɛrɛ.
7 Gari asansigii kun ka gari bɔkɔ weenɛ.
Kaa sere gere weesu ka sina boko?
8 Gabu ba ra n tamaa ben kɛ̃ra ta koo ka
bu gãa geenu naawa. Mi ba gesi dua kpuro
tu ben bukata wunana.
9 Wi u ra berusen toranu duari, u kĩ ba
n kĩanɛwa. Wi u ra maa nu yaaye win gari
gerubu sɔɔ, u bɔrɔnu karanamɔwa.
10 Gerusibu bu ra sɔmburu ko wi u bwisi
mɔn mi, n kere bu gari bɔkɔ bokuru so nɔn
wunɔbu (100).
11 Tɔn kɔ̃so u ra n kasuwa u tɔnu seesi,
adama ba koo nùn tɔn kɔ̃so kpare u nùn
sɛɛyasia.
12 N buram bo a ka puruka yɔɔni yinna te
ba buu wɔrari, ye kaa ka gari bɔkɔ yinna gèn
wiirara seewa.
13 Wi u ra gea kɔ̃sa dibu kɔsie, kɔ̃sa kun
kpeemɔ yɛ̃ron yɛnuɔ.
14 Wi u sikirinɔsu torua, n sãawa nge u
nim guna gĩa. Yen sɔ̃, a su derio sannɔ gu
sere tore.
15 Wi u tɔn kɔ̃so gem wɛ̃ɛmɔ, ka wi
u gemgii taarɛ wɛ̃ɛmɔ, be kpurowa Yinni
Gusunɔ u tusa.
16 Mba gobin arufaani gari bɔkɔn nɔma
sɔɔ. U koo ka yi bwisi dwe? Aawo, u ɲ yen
bwisi mɔ.
17 Bɔrɔ kĩnasibu ba ra kĩru sɔ̃ɔsinɛwa saa
kpuro sɔɔ. Wahalan saa sɔɔra mɛro bisi u ra
somi.
18 Gari bɔkɔwa ga ra wure gu goon dibu
sɔbe.
19 Wi u ra sannɔsu kã, u ra durum kãwa.
Wi u ra gãanu nia ko ni nu nùn kere, u koo
kam kowa.
20 Wi u ra tɔnu nɔni wɔ̃ke, u ɲ nuku dobu
wasi. Wi u ra gari kɔ̃si gere, kɔ̃sa ya ra nùn
deemɛ.
21 Wi u gari bɔkɔ mara, nuku sankirana
u ra n mɔ. Mɛya bii wi u kun asansi mɔn
tundo u ɲ kpɛ̃ u n nuku dobu mɔ.
22 Nuku dobu bu sãawa tìm gem wasin
sɔ̃, adama nuku sankiraru ta ra wasi dam
dwiiyasiewa.
23 Tɔn kɔ̃sowa u ra nɔm biran kɛ̃nu mwɛ
u ka tɔnu gem bira.
24 Laakarigii, bwisiya u ra n naa gire,
adama gari bɔkɔ, ga ra n bwisikumɔwa ye ga
ɲ wasi.
25 Bii gari bɔkɔ u ra win tundo ka win
mɛro nuku sankiranu kpɛ̃ɛwa.
26 N ɲ weenɛ bu gemgii gãanu bure u
kɔsia yèn sɔ̃ u gem gerua. N ɲ maa weenɛ
bu sunɔ so yèn sɔ̃ u siri dee dee.
27 Wi u yɛ̃ru mɔ, u ku ra gari gere too. Wi
u laakari mɔ, u suuru mɔwa.

28 Wi u win nɔɔ kpĩa, u bwisi mɔwa. Baa gari bɔkɔn tii, gà n maari, kaa n tamaa ga bwisi mɔwa.

18

1 Wi u win tii gɔwa, win tiin arufaaniwa u kasu. U ra mɔru sewa bà n kĩ bu nùn bwisi kɛ̃.
2 Gari bɔkɔ u ku ra bwisi kã, ma n kun mɔ u win gari bakaru sɔ̃ɔsi.
3 Nuku kɔ̃suru ta ra ka gɛndu nɛwa, kpa bɛɛrɛ sariru tu ka sekuru na.
4 Tɔnun gari yi sɛ̃wa nge daa tèn nim mu duku, adama bwisi yi sãawa nge nim mɛ mu yarimɔ saa bwian di.
5 N ǹ weenɛ a yɔ̃ra toron biruɔ, kpa a gemgii nùn win gem bira.
6 Gari bɔkɔn gari yi ra ka sikirinɔsu nɛwa, kpa win nɔɔ gu ka soonaa na.
7 Gari bɔkɔn gariya yi ra nùn yina mwɛ, kpa yu nùn kam ko.
8 Dɔmɛn gari yi sãawa nge dĩa duronu ni tɔmba kata mɔ̀ ba mwɛɛmɔ.
9 Wi u ra sɔmburu atafiiru ko, ka wi u tu sankumɔ, be kpuro tia.
10 Yinni Gusunɔ u sãawa nge gbãra damgiru. Gemgii ù n duka da mi, u ko n wãawa bɔri yɛndu sɔɔ.
11 Gobigii u ra win dukia garisiwa nge gbãra te ta dam mɔ, domi u tamaa yiya yi nùn kɔ̃su.
12 Tii suabu bu ra ka tɔnu kam kobu naawɛwa, adama tii kawabu bu ra dewa bu tɔnu bɛɛrɛ wɛ̃.
13 Wi u ku ra gari swaa daki u sere wisi, ya win gari bakaru sɔ̃ɔsimɔwa. Mɛya u maa tii sekuru dokemɔwa.
14 Tɔnu ù n kĩ u n wãa, ya ra nùn dam kɛ̃ win bararu sɔɔ, adama wi u kun yĩiyɔbu mɔ, wara koo kpĩ u nùn dam kɛ̃.
15 Bwisigii u ra kãwa u yɛ̃ru sosi. Laakarigii u ra maa kãwa u sɔ̃ɔsiru wa.
16 Kɛ̃nu nu ra tɔnu swɛɛ kuewa, kpa nu de yɛ̃ro u damgibun nɔnu geu wa.
17 Siribu sɔɔ wi u gbia u gari gerua, yi ra n gina sãawa dee dee, sere win yibɛrɛ ù n maa wigii gerua.
18 Tɛtɛ duma ya ra sɔ̃ɔsi wi u gem mɔ, kpa sannɔsu su kpe, kpa yu damgibu yakiana.
19 À n wunɛn bɔrɔ torari, ya sɛ̃ a ka nùn susi n kere a gbãra damgiru sura. I n maa sanna, i ka dora, yen sɛ̃sɔ ga kpã ga kere dii te ba ka kɔkɔrɔ damgia kɛnuan dubu.
20 Tɔnun geren areya u ko n ka wãa.
21 Gari yi koo kpĩ yi tɔnu go. Yi koo maa kpĩ yi nùn wãaru wɛ̃. Wi u ra gari saari u koo yin are wa.
22 Wi u kurɔ wa u gãa geenu wawa. Gusunɔn duroma.
23 Sãaro u ra gari gerewa ka wɔnwɔndu, adama gobigii u ra gerewa ka dam.
24 Bɔrɔ dabinu nu koo kpĩ nu ka tɔnu nɔni swãaru naawa, adama bɔrɔ goo u mɛro bisi kere.

19

1 N buram bo a n sãa sãaro kpa a n sĩimɔ dee dee, ye kaa n ka sãa gari bɔkɔ kpa a n weesu mɔ̀.
2 Hania yɛ̃ru sariru sɔɔ, ya ǹ arufaani mɔ. Sɛndaru ta ra ka tora dabinu nɛwa.
3 Sanam mɛ tɔnu u wãa wahala sɔɔ win gari bakarun sɔ̃, Gusunɔwa u ra ka mɔru ko.
4 Gobigiin bɔrɔba ba ra n dabiru sosimɔwa, adama sãaro, bɔrɔ turo wi u mɔ, u ra n mam kĩ u nùn deriwa.
5 Ba koo seeda weesugian dio sɛɛyasiawa kam kam. U ǹ kisiramɔ.
6 Baawure u ra n kasuwa u damgii fufu ko. Baawure u ra n maa kĩwa u n sãa wi u ra kɛ̃nu wɛ̃n bɔrɔ.
7 Sãaron mɛro bisibu ba ra nùn yinɛwa. Kaa sere gere win bɔrɔba? Baa ù n kasu u ka goo gari ko, u ku ra wa.
8 Wi u ra bwisiku u sere gãanu ko, win hunden alafiawa u kasu. Wi u maa bwisi kasu, doo nɔɔra yi koo ka nùn naawa.
9 Ba koo seeda weesugian diobu sɛɛyasiawa kam kam, kpa ben weesu su bu kam ko.
10 N ǹ weenɛ gari bɔkɔ u n wãa doo nɔɔru sɔɔ. Kaa sere gere yoo u n sinambu kpare?
11 Tɔnu wi u bwisi mɔ, u ra win mɔru nɛnɛwa. U ra tora ni ba nùn kua duariwa win bɛɛrɛn sɔ̃.
12 Sunɔn mɔru yà n seewa, ya ra n nanum mɔwa nge gbee sunɔn kukiribu, kpa win durom mu n arufaani mɔ nge kakoru yakasu wɔllɔ.
13 Bii gari bɔkɔ u ra ka win tundo nɔni swãaru naawɛwa. Tɔn kurɔ nɔɔ gɔmunugiin sannɔsu ku ra kpe nge nim mɛ mu dãakumɔ.

14 Kaa kpĩ a yɛnu ka dukia tubi di, adama
Gusunɔwa u ra tɔnu kurɔ laakarigii wɛ̃.
15 Yikuru ta ra tɔnu dom kpɛ̃ɛwa. Wi u ku
ra maa gãanu ko, u ɲ̀ gɔ̃ɔru biamɔ.
16 Wi u Gusunɔn wooda nɛni, u win
wãaru kɔ̃suwa. Wi u kun win sanu sanusu
laakari sãa u koo gbiwa.
17 Wi u sãaro kɛ̃ru wɛ̃ɛmɔ, Yinni
Gusunɔwa u bɔkuramɔ. U koo maa yɛ̃ro nùn
win nuku tian are wɛ̃.
18 A wunɛn bii sɛɛyasio sanam mɛ a yɛ̃ ya
koo nùn somi, adama a ku nùn so a go.
19 Wi u ka mɔru gãanu sanka, u koo yen
kɔsire wɛ̃wa. Wi u kun nùn kɔsire ye bikie,
u nùn dam kɛ̃mɔwa u ka wure u ko.
20 A bwisi swaa dakio, a de bu nun yi keu
ko, kpa a ko bwisigii wunɛn wãarun tɔ̃ɔ ni
nu tie sɔɔ.
21 Tɔnu u ra gãa dabinu nia ko, adama
Gusunɔn himba tɔnawa ya ra koore.
22 Mɛ ba ra n kĩ tɔnu u n sãa, yera u n sãa
naanɛgii. N buram bo a n sãa sãaro, ye kaa
n ka sãa weesugii.
23 Wi u Yinni Gusunɔ nasie, u ko n wãaru
mɔ, kpa win wãa te, ta n deburu mɔ. U ɲ̀
maa nɔni swãaru garu wasi.
24 Gabu ba yikuru mɔ sere bà n dĩa gbɛ̃ɛru
nɔma kpɛ̃ɛ, ba ku ra maa kpĩ bu ye wuna bu
ka da nɔɔwɔ.
25 A tɔn yaa kasikio soowo kpa gari bɔkɔ u
bwisi ko.
26 A bwisigii gerusio, kpa u gia ye a kĩ a
nùn sɔ̃ɔsi.
27 Nɛn bii, à n sɔ̃ɔsiru biru kisi, wunɛn
yɛ̃ru ta koo kpe.
28 Seeda weesugian dio u ra gem yaakoru
kowa. Kɔ̃san kĩra ta ra n tɔn kɔ̃so nɛni.
29 Tii suo u ra n wãawa sɛɛyasiabun kari
sɔɔ. Gari bɔkɔ u ku ra maa soberu bie.

20

1 Tam nɔrubu bu ra tɔnu ko yaakorugii ka
wurenugii. Wi u dera mu nùn go, u ɲ̀ bwisi
mɔwa.
2 Sunɔn mɔru ya sãawa nge gbee sunɔn
kukiribu. Baawure wi u nùn nɔɔ kuurimɔ,
u win tii dokemɔwa kari sɔɔ.
3 Wi u ku ra sannɔn batu kã, wiya ba koo
bɛɛrɛ wɛ̃, adama gari bɔkɔ ga ra mɔru sewa
fuuku.
4 Wi u ku ra wuku bɔmbɔmminun sɔ̃,
gɛ̃ɛbun sanam u ɲ̀ gãanu wasi.
5 Tɔnun gɔ̃run bwisikunu nu sãawa nge
nim bweru te ta duku, adama wi u bwisi mɔ
wiya ra n nim mɛn takam yɛ̃.
6 Tɔn dabira ta ra n ten bɔrɔkinirun gari
mɔ̀, adama wara u naanɛ mɔ ka gem.
7 Gemgii u ra n sĩimɔwa daa gea sɔɔ. Win
biba ko n maa sãawa doo nɔɔrugibu.
8 Sanam mɛ sina boko u sina u ka siri,
yande u ra tubuwa mi kɔ̃sa wãa.
9 Wara koo kpĩ u nɛɛ, win gɔ̃ru ga dɛɛre, u
ɲ̀ durum mɔ.
10 Yinni Gusunɔ ku ra kã ba n kiaru
yĩirumɔ ka kilo ka sakaku ye ya ɲ̀ sãa dee
dee.
11 Baa bii, u ra sɔ̃ɔsiwa win kookoosu sɔɔ
ù n sãa daa geagii.
12 Swaa si su gari nɔɔmɔ, ka nɔni yi yi yam
waamɔ, Yinni Gusunɔwa u ye kpuro kua.
13 A ku dom kĩa kpa yãaru tu ku raa nun
wɔri. A de a se bururu, kpa a dĩanu wa a di
a debu.
14 Wi u kiaru dwemɔ u ra tu yaa kasikiwa,
adama ù n tu dwa u kpa, u ra n tii
siaramɔwa.
15 Wura kun sɛ̃, wesekii geenu maa yiba,
adama be ba ra gari bwisigii gere, ba ɲ̀ dabi.
16 Goo ù n sɔɔ goo swaa gbiiya u ka dibu
sua wunɛn mi, a wi u yɛ̃ro gbiiya min
yaberu tɔruba mɔɔ.
17 Dĩa ni tɔnu wa ka swaa kɔ̃sa, nu ra n
gina dibu dowa, adama amɛn biru, nu ra n
sãawa nge yanim nɔɔwɔ.
18 Tɔnu ù n bwisi kɛ̃ɔ geo wa, ye u nia sãa
ya ra koorewa. A ku tabu da bìn sɔɔru a ɲ̀
kue.
19 Kɔrumɔtɔ kowo u ra asiri kparewa. A
be ba ra gari saari too duka suurio.
20 Wi u win mɛro ɲ̀ kun mɛ win tundo
bɔ̃rusi, u koo gbiwa nge fitila.
21 Dukia ye tɔnu u wa fuuku, amɛn biru
ya ku ra n domaru mɔ.
22 A ku nɛɛ, kaa kɔ̃sa kɔsia ye ba nun kua.
A gesi wunɛn naanɛ dokeo Yinni Gusunɔ
sɔɔ, u koo nun faaba ko.
23 Yinni Gusunɔ u ku ra kã ba n kiaru
yĩirumɔ ka kilo ye ya ɲ̀ dee dee sãa.
24 Yinni Gusunɔwa u ra tɔnun wãaru
kpare. N n mɛn na, tɔnu kun kpɛ̃ u gia mi
win sanu sanusu ka nùn dɔɔ.
25 Kari baka, à n Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kua
a nɛɛ, kaa nùn yeni kɛ̃. N deema a ɲ̀ bwisika.

26 Sunɔ bwisigii u ra tɔn kɔ̃sobu sikiewa
mi ba sebi, kpa u bu sɛɛyasia u kun ben
wɔnwɔndu kue.
27 Tɔnun gɔ̃ru ga sãawa ge Yinni Gusunɔ u
nùn wɛ̃ gu ka win sɔɔwɔ yam bururasia.
28 Sina boko wi u naanɛ mɔ, ma u win
tɔmbu kĩ, u ku ra nande. U n maa bu sirimɔ
gem sɔɔ, win banda koo tɛ.
29 Dama mu sãa aluwaasiban bɛɛrɛ. Seri
kpiki yiya yi maa sãa bukurobun bɛɛrɛ.
30 Bà n nuku kɔ̃surugii so ba mɛɛra kua,
win nuku kɔ̃suru ta koo kpe, kpa u bwisi ko.

21

1 Sina bokon gɔ̃ru ga sãawa nge daa tora
Yinni Gusunɔn nɔma sɔɔ. U ra gu gɔsiewa
mi u kĩ.
2 Tɔnu u ra n tamaa win swɛɛ kpuro yi
dɛɛrewa, adama Yinni Gusunɔwa u ra gɔ̃ru
wɛ̃ɛri.
3 Wi u sĩimɔ dee dee, win daa ya yãkuru
kere Yinni Gusunɔn mi.
4 Tii suabu ka tɔn biaru yera ya ra tɔn
kɔ̃sobun durum sɔ̃ɔsi.
5 Wi u kookari mɔ̀ u ka win sɔmburun
kpunaa ko, u koo ten arufaani wa, adama
wi u ra gãanu ko ka sɛndaru, gɔ̃ɔra koo nùn
deema.
6 Dukia ye ba waamɔ ka weesu, ya ra
doonɛwa nge wiisu. Gɔɔ sɔɔra ya ra ka bu
de.
7 Tɔn kɔ̃sobun bɔbunu nu ra bu kam
koosiewa, domi ba ǹ kĩ bu sĩ dee dee.
8 Tɔn kɔ̃sobu ba ku ra swaa mwɛ ye ya
dɛnde, adama be ba dɛɛre, ben swaa ya ra
n dee dee sãa.
9 N buram bo a n wãa wunɛ turo dii piibu
sɔɔ, ye kaa n ka wãa dii bakaru sɔɔ ka kurɔ
wi u sannɔsu kĩ.
10 Tɔn kɔ̃so u ra n kĩwa u kɔ̃sa ko ka win
gɔ̃ru kpuro. Baa win bɔrɔ u ku ra deri.
11 Bà n tɔn yaa kasikio sɛɛyasiamɔ, laakari
sarirugii u ra bwisi kowa. Bà n bwisigii keu
mɔ̀, u ra yɛ̃ru sosiwa.
12 Gusunɔ u sãawa gemgii, u ra n mɛɛrawa
ye ya kooramɔ tɔn kɔ̃son yɛnuɔ, kpa u nùn
kpɛ̃ɛ nɔni swãaru sɔɔ.
13 Wi u yina u sãaron wuri nɔ, ba ǹ maa
win tiigii nɔɔmɔ ù n somiru kanamɔ.
14 Nɔm biran kɛ̃ru ta ra mɔru suresiewa.
15 Gem kobu bu ra gemgii nuku dobu
wɛ̃wa, adama kɔ̃sa ya ra kɔ̃san kowo kam
koosie.
16 Wi u gɛra laakarin swaan di, gɔriba u
koo da u deema.
17 Wi u dunian akande kpuro kĩ, u ku ra n
gãanu mɔ. Mɛya wi u ra tam ka dĩa duronu
kã, u ku ra gobi yi.
18 Tɔn kɔ̃sobu ba koo nɔni swãaru wa te
gemgiba kun wasi.
19 N buram bo a n wãa wunɛ turo dii piibu
sɔɔ, ye kaa n ka wãa dii bakaru sɔɔ ka kurɔ
sannɔsugii.
20 Bwisigiin yɛnuɔra dukia ra n wãa ka gãa
ni nu wã, adama gari bɔkɔ u ra win dukia
sankuwa.
21 Wi u kasu u ko dee dee kpa u n sãa tɔn
geo, win wãara koo dakaa da, kpa bu nùn
gem kookoosu sɔ̃ɔsi ka bɛɛrɛ.
22 Bwisigii u ra kpĩ u du tabu durɔbun
wuuɔ, kpa u ben dam bua mɛ ba naanɛ sãa.
23 Wi u ra win yara nɛnɛ u tii nɔni swãaru
gbarammɛwa.
24 Wi u tii sue u ra gãa dabinu yaa
kasikiwa, kpa tii suabu bu sɔ̃ɔsira win
kookoosu sɔɔ.
25 Yikuron binɛ ya ra nùn gowa yèn sɔ̃ u
ku ra sɔmburu ko.
26 Baadomma gabu ba ra n wãawa binɛ
sɔɔ, adama gemgii u ra kpuro wɛ̃wa sere u
tii duari.
27 Tɔn kɔ̃son yãkuru ta ku ra Gusunɔ
wɛ̃re. Kaa sere gere te u ka bwisiku kɔ̃sunu
mɔ̀?
28 Ba ku ra weesugiin seeda dibu wure,
adama wi u seeda dimɔ ye u nua ka gem, ba
koo de u gari gere n ka tɛ.
29 Tɔn kɔ̃so u ra n sãawa nge wi u naanɛ
mɔ, adama gemgii u ra n yɛ̃ ma u gea mɔ̀.
30 Tɔnun bwisi ka win laakari ka win
bwisikunu, yen gaa kun kpɛ̃ yu Gusunɔn
himba sĩiya.
31 Tɔnu u koo kpĩ u win dumi tabu
yãa geenu sebusia tabun sɔ̃, adama Yinni
Gusunɔwa u ra tɔnu nasara wɛ̃.

22

1 Yĩsi geera dukia baka bɛɛrɛ kere. Bɛɛrɛ
ya maa sii geesu ka wura kere.
2 Arumanigii ka sãaro, Yinni Gusunɔwa
be yiru kpuro kua.
3 Wi u laakari mɔ wiya ra gbi u kɔ̃sa wa
kpa u kuke, adama laakari sarirugii u ra de
u ye wɔriwa kpa u yen wahala wa.

4 Tii kawabu ka Yinni Gusunɔn nasiarun are sãawa dukia ka bɛɛrɛ ka wãaru.
5 Sãki ka yɛ̃ri ra n wãawa tɔn kɔ̃son swaa sɔɔ. Wi u win hunden faaba kĩ, wiya ra n ka yi tondinɛ.
6 A bii swaa gea sɔ̃ɔsio. Ʊ n kpɛ̃a, u ɲ̀ ye derimɔ.
7 Gobigiiwa u ra n sãaro nɔma sikerenɛ. Wi u maa bɔkuramɔ u sãawa wi u nùn bɔkuramɔn yoo.
8 Wi u kɔ̃sa duura, kɔ̃sa u ra gɛ̃, kpa win dam dɔrebu bu kpe.
9 Nuku tiagii u koo domaru wa, domi u ra win dĩanu ka sãarobu bɔnu ko.
10 A tɔn yaa kasikio giro wunɛn min di, kpa sannɔsu ka sikirinɔsu ka wɔma yu kpe.
11 Wi u ra kã win gɔ̃ru ga n dɛɛre, kpa u n da gari gere ka kĩru, sina boko u koo ko win bɔrɔ.
12 Yinni Gusunɔ u ra yɛ̃rugiin gere nɔni doke, adama u ra weesugiin gere sɔ̃ɔsiwa weesu.
13 Yikuro u ra n mɔ̀, u ɲ̀ yariɔ tɔɔwɔ, domi gbee sunɔ ga wãa mi, ga koo nùn go swaaɔ.
14 Kurɔ tanɔn gari yi sãawa nge suura baka. Wi Yinni Gusunɔ u ka mɔru mɔ̀, wiya u koo wɔri mi.
15 Bibu ba ra gari baka kookoosu kã, adama sɛɛyasiaba bu koo de bu su deri.
16 Wi u sãaro dam dɔremɔ win gobi yi ka kpɛ̃a, ka wi u gobigii gãanu kɛ̃mɔ, be kpurowa ba tii sãaru kpɛ̃ɛmɔ.

Kirɔ bwese bweseka

17 A swaa tem kpĩiyɔ kpa a bwisigibun gari nɔ. A ka gari yi na nun sɔ̃ɔmɔ sɔmburu koowo.
18 A yi dokeo wunɛn gɔ̃ruɔ kpa a n sɔɔru sãa a ka yi gere. Saa ye sɔɔ, kaa n nuku dobu mɔ.
19 Na kĩwa a Yinni Gusunɔ naanɛ ko. Yen sɔ̃na kon nun gari yi sɔ̃ gisɔn di mam.
20 Na raa nun gari dabinu yorua yì sɔɔ bwisi ka yɛ̃ra wãa.
21 Yiya yi koo nun sɔ̃ɔsi geeru sɔ̃ɔsi te kaa naanɛ ko. Bà n nun gãanu bikia, kpa a kpĩ a bu wisi dee dee.
22 A ku sãaron gãanu wɔra win dam sarirun sɔ̃. A ku maa wɔnwɔndo dam dɔre siri yerɔ.
23 Domi Yinni Gusunɔ u koo ka bu yina, kpa u be ba ben yãnu gura go.
24 A ku ka mɔrugii bɔrɔnu ko. A ku maa ka sannɔ kĩro swĩina.
25 Kaa ra win daa saari kpa a yina wɔri.
26 A ku goon dibu mwa a sɔbe. A kun da n wãa be ba tɔmbu nɔɔ mwɛɛru kuammɛn wuuru sɔɔ.
27 Domi à kun mɔ ye kaa kɔsia, baa wunɛn kpin yeru ba koo tɔruba mwa.
28 A ku wunɛn gberun kɔɔrɔ susisia a ka googia mɛnnɛ. A ye nɛnuɔ nge mɛ wunɛn sikadoba ba nun deria.
29 Wi u win sɔmburun asansi yɛ̃, u koo kpĩ u ko sinambun sɔm kowo, kpa u kun maa sãa wi u wãa bɔkuɔ.

23

1 I n sɔ̃ i dimɔ ka bukuro, a n tii sɛ ka ye a waamɔ wunɛn wuswaaɔ.
2 À n sãa dim kĩro, a de a tii nɛnɛ.
3 A ku win dĩa geenu binɛ ko. Sɔrɔkudo dĩa ni, nu sãawa yina.
4 A ku tii nɔwia ko a ka wa a ko dukiagii. A ku mam yen bwisikunu ko.
5 Gobi yi ra doonɛwa saa ye kaa nɛɛ, kaa yi mɛɛri. N da n sãawa nge yi kasa mɔ yi ka yɔ̃ɔwa nge gunɔ bakeru.
6 A ku gɔburon dĩanu di. A ku maa win dĩa geenu binɛ ko.
7 Domi u sãawa nge bwisiku ni nu wãa win gɔ̃ruɔ. U koo nɛɛ, a dio, a nɔruo. Adama n ɲ̀ mɛ win gɔ̃ruɔ.
8 Kaa dĩa ni sia ni a di mi, kpa gari dori yi a raa nùn sɔ̃ɔwa yi ko kam.
9 A ku ka gari bɔkɔ gari ko, domi u ɲ̀ ko n wunɛn gari gara.
10 A ku wunɛn gberun kɔɔrɔ sara, kpa a ka sãaro ka gobekugia mɛnna.
11 Domi wi u koo bu mɔru kɔsia u dam mɔ, u koo maa bu sanna.
12 A sɔ̃ɔsiru wuro ka wunɛn gɔ̃ru kpuro te ba nun sɔ̃ɔsimɔ. A sɔ̃ɔsi te ta yɛ̃ru mɔ swaa dakio.
13 A ku wunɛn bii deri a kun nùn sɛɛyasie. À n ka nùn sɛna so, u ɲ̀ gbimɔ.
14 Adama à n ka nùn sɛna sɛɛyasia, kaa win wãaru wɔra gɔribun wãa yerun di.

Bwisi yi tundo u win bii kɛ̃mɔ

15 Nɛn bii, wunɛn gɔ̃ru gà n bwisi kasu, nɛn tii ko na n nuku dobu mɔ.
16 Ko na n nuku dobu mɔ à n da gem gere.
17 A ku tɔn kɔ̃sobun wãaru binɛ ko, adama a n da Gusunɔ mɛm nɔɔwɛ.

18 Saa ye sɔɔra kaa n nuku dobu mɔ sia.
Wunɛn yĩiyɔbu bu ṅ maa kam mɔ̀.
19 Nɛn bii, a man swaa dakio kpa a ko
bwisigii. A de a n sĩimɔ swaa gea sɔɔ.
20 A ku du tam nɔrobu ka yaka diobun
wuuru sɔɔ,
21 domi ba ra tii sãaru kpɛ̃ɛwa. Wi u maa
yikuru mɔ, u koo kĩasu sebe.
22 A wunɛn tundon gere swaa dakio,
domi wiya u nun mara. A ku wunɛn mɛro
gɛm sanam mɛ u tɔkɔ kua.
23 A gem ka bwisi ka sɔ̃ɔsiru ka yɛ̃ru
kasuo, kpa a ku de yen gaa yu nun doonari.
24 Gemgiin tundo u ra n nuku dobu
mɔwa. Wi u bwisigii mara, u ra n bɔri yɛndu
mɔwa.
25 A wunɛn tundo ka wunɛn mɛro
nukuru dorasio.
26 Nɛn bii, a man wunɛn gɔ̃ru wɛ̃ɛyɔ, a de
a nɛn daa saari.
27 A de a n yɛ̃ ma kurɔ tanɔ u kari mɔwa
nge suura baka. Tɔnusin kurɔ u maa sãawa
nge dɔkɔ kɔ̃sa.
28 U ra n tɔmbu yɔɔru bwɛ̃ɛyɛ nge gbɛnɔ
kpa u tɔn dabinu ko naanɛ sarirugibu.

Tam nɔron daa

29 Wara koo hmm ko. Wara koo sɔn
sɔndu ko. Wara ra n sankinamɔ kpa u n
wurure. Wara ra n mɛɛra waamɔ kam.
Weren nɔniya yi ra n sɔ̃ri.
30 Ma n kun mɔ be ba tam sinɛ ba mu
nɔrumɔ ba tam bwese bwesekа mɛnnamɔ.
31 A ku tam buram mɛɛri sanam mɛ mu
ballimɔ nɔra sɔɔ. Mɛya mu ṅ mwɛɛbu sɛ̃,
32 adama amɛn biru mu ra sibu dɔmwa
nge waa dɛ̃ɛgia.
33 Wunɛn nɔni ko n kankam waamɔ, kpa a
n bwisiku kɔ̃sunu bwisikumɔ wunɛn gɔ̃ruɔ.
34 Kaa siruku nge wi u kpĩ nim wɔ̃kun
suunu sɔɔ. Kaa maa tirera nge wi u goo
nimkuun beku sɔritia nɛni.
35 Kaa gere a nɛɛ, ba nun so adama n ṅ nun
due. Ba nun dãa kpasira, wunɛn gam kun
maa nun dumɔ. Domma kaa dom se, a ka
maa mu kasu a nɔ.

Bwisigii ka tɔn kɔ̃so

24

1 A ku tɔn kɔ̃sobun wãaru binɛ ko. A ku
kĩa a n ka bu wãa.
2 Domi ba ra kãwa ba n tɔmbu dam
dɔremɔ, kpa ba n gerumɔ kɔ̃sa ye ba koo ko.
3 Lasabuwa ba ra ka yɛnu bani. Bwisiya
ba ra ka ge tãsisie.
4 Yɛ̃ra ba ra ka gen dia gãa geenu ka
arumani yibie.
5 Wi u bwisi ka yɛ̃ru mɔ, wiya u dam mɔ.
6 N weenɛ a lasabu ko a sere tabu da. Tɔn
dabinun bwisi kɛ̃ɛ geeru ta koo de a nasara
wa.
7 Gari bɔkɔ kun kpɛ̃ u bwisin asansi gia.
Yen sɔ̃na u ṅ kpɛ̃ u gari gere mi ba sirimɔ.
8 Wi u ra n kɔ̃sa bwisikumɔ u koo yĩsiru
yari kɔ̃san kobu sɔɔ.
9 Gari bɔkɔn bwisikunu ra n durum
wuuwawa. Wi u ra maa tɔnu yaakoru ko,
ba ra n nùn tusawa.
10 À n tɛmanabu kpana wahala sɔɔ, a
wunɛn dam sariru sɔ̃ɔsiwa mi.
11 A kookari koowo a be ba ṅ gãanu kue
wɔra be ba ka dɔɔ bu go.
12 Kaa kpĩ a weesu ko a nɛɛ, a ṅ yɛ̃ ye n
koora, adama Gusunɔ u yɛ̃ ye n koora, domi
u ra tɔnun gɔ̃ru wɛ̃ɛri. U mɛɛra kpuro ye a
mɔ̀. U koo baawure nùn win kookoosun are
wɛ̃.
13 Nɛn bii, a tim dio, domi tim mu wã, mu
koo maa nun dore.
14 Nge mɛya bwisi yi ko n wã wunɛn
wãaru sɔɔ. À n yi dendimɔ, kaa kpĩ a n nuku
dobu mɔ. Kaa n maa yĩiyɔbu mɔ wunɛn sian
sɔ̃.
15 A ku gemgiin yɛnu yina bɛria. A ku win
wãa yeru wɔri a mwa.
16 Gemgii u ra wɔrumɛ kpa Gusunɔ u nùn
seeya, adama tɔn kɔ̃so, nɔni swãaru ta ra
nùn kamiɛwa.
17 A ku de wunɛn gɔ̃ru gu dora wunɛn
yibɛrɛ ù n wɔruma, ṅ kun mɛ ù n sokura.
18 Domi Gusunɔ ù n wa mɛ, sɔrɔkudo u
koo win mɔru wuna win min di.
19 A ku tii nɔwia ko kɔ̃san kowobun sɔ̃. A
ku maa ye ba mɔn binɛ ko.
20 Domi kɔ̃san kowobu ba ṅ gãanu wasi
sia. Ben wãara koo kpewa tumaru nge fitila
ge ga gum kpa.
21 Nɛn bii, a de a Yinni Gusunɔ ka sina
boko nasia. A kun wãa be ba bu seesimɔn
wuurɔ.
22 Domi ba koo kam kowa subaru sɔɔ. Goo
kun maa yɛ̃ sɛɛyasia bi Gusunɔ ka sina boko
ba koo bu ko.

Bwisigibun bwisi kɛ̃ru

23 Wee ye bwisigiba maa gerua. Ba nɛɛ,
siribun saa sɔɔ, a ku goon nɔnu mɛɛri.

24 Wi u tɔn kɔ̃so gem wɛ̃, tɔmbu ba koo
nùn bɔ̃rusi,
25 adama wi u nùn sɛɛyasia u ko n wãa doo
nɔɔru sɔɔ, kpa tɔmbu bu nùn domaru kua.
26 Wi u ra nun gem sɔ̃, kĩi geera u nun
sɔ̃ɔsi mi.
27 A de a n gberu mɔ kpa a n yɛ̃ mɛ kaa kpĩ
a tii diisia a sere yɛnu swĩi.
28 A ku wunɛn beruse seeda weesugia
diiya. A ku nùn nɔni wɔ̃ke ka wunɛn gari.
29 A ku maa nɛɛ, kaa nùn kua nge mɛ u nun
kua. Kaa nùn kɔsia nge mɛ win daa ya nɛ.

Yikuron daa

30 Sɔ̃ɔ teeru na sara yikuro gari bɔkɔ goon
resɛm gbaarɔ.
31 Ma na deema sãki ka yaka kɔ̃susa su
kpiimɔ baama, ma ten kara ye u kua ka
kpenu ya wɔruka.
32 Ma na ye mɛɛra ka laakari, yera na
bwisi dɔba mi.
33 Na wa à n kpuna ma a dom mɔndu kua
a dweeya fiiko a kun sɔmburu kue,
34 sãaru ta koo nun deemawa nge gbɛnɔ,
kpa yãaru tu nun wɔri nge swaa diobu.

25

1 Salomɔɔn mɔnnu ganu wee, ni Esekiasi,
Yudaban sina bokon tɔmbu ba mɛnna.

Mɔnnu bwese bweseka

2 Sa ra Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ yèn sɔ̃ u ra gãanu
ko ni sa ɲ kpɛ̃ su tubu. Sa ra sinambu bɛɛrɛ
wɛ̃ yèn sɔ̃ ba ra gãanu wɛ̃ɛri.
3 Nge mɛ sa ɲ yɛ̃ mi wɔllun gunum mu yɔ̃
ka mi tem dukum mu yɔ̃ra, nge mɛya sa ɲ
maa sinambun gɔ̃rusu yɛ̃.
4 Bà n sisun disinu sɔwa, seko u koo kpĩ u
ka su gãa buranu ko.
5 Nge mɛya bà n tɔn kɔ̃sobu wuna sina
bokon bɔkun di, win bandu ta koo dam ko
gem sɔɔ.
6 A ku tii sua sina bokon wuswaaɔ. A ku
tii bukuron ayeru wɛ̃,
7 domi n buram bo bu nɛɛ, a sinɔ mini, ka
sere bu nɛɛ, a seewo min di, wi u nun keren
wuswaaɔ.
8 À n kɔ̃sa gaa wa, a ku sɛnda a ka ye da
siri yerɔ, domi bà n deema ya ɲ sãa gem, kaa
sekuru wa.
9 I n sanna ka goo, i nɔɔsinɔ ka wi, adama
a ku goon asiri gere,
10 domi ù n ye nua, u koo nun sekuru
doke kpa wunɛn yĩsiru tu sankira.
11 Gari yi ba gerua saa ye n weenɛ, yi
sãawa nge gãa ni ba buraru kua ka wura ɲ
kun mɛ ka sii geesu.
12 Bwisigiin kirɔ ya sãawa nge wuran
taabu ɲ kun mɛ wuran saba, wi u ye swaa
dakin mi.
13 Nge mɛ yam susurun sanam, nim mu
ra tɔnu dam kɛ̃, nge mɛya sɔmɔ naanɛgii u
ra win yinni nukuru yɛmiasie.
14 Wi u tii sue, kɛ̃ɛ ni u ɲ wɛ̃n sɔ̃, u sãawa
nge woo ka guru wiru te ta ku ra ka gura nɛ.
15 Suuru ka tɛmanaba ba ra ka siri
kowobu kamiɛ. Gari doriya yi koo ben gɔma
dwiiyasia.
16 À n tim wa a ku mu di mu nun kera, kpa
a ku ra debu a mu sia.
17 Nge mɛya a kun da wunɛn bɔrɔ bere
kiri kiri kpa u ku raa nun tusi.
18 Wi u win beruse gari weesugii
manimɔ, u yɛ̃ro kɔ̃sa kuammɛwa, nge mɛ
bokuru ɲ kun mɛ takobi ɲ kun mɛ sɛ̃u ga ra
tɔnu mɛɛra ko.
19 À n naanɛ sarirugii naanɛ kua nɔni
swãarun sanam, ya sãawa kari nge wi u
kona barɔ u ka yaa temmɔ, ɲ kun mɛ nge wi
u ka nɔɔ barɔ tem tãsimɔ.
20 À n nuku sankiro womu kuammɛ, ya
sãawa nge a win yaberu potamɔ puran
sanam ɲ kun mɛ a gɛm dokemɔ win boo sɔɔ.
21 Gɔ̃ɔru tà n wunɛn yibɛrɛ mɔ̀, a nùn
dĩanu kɛ̃ɛyɔ u di. Nim nɔru gà n nùn mɔ̀, a
nùn nim kɛ̃ɛyɔ u nɔ,
22 domi n sãarewa a nùn dɔ̃ɔ sɔbimɔ.
Yinni Gusunɔ u koo maa nun yen kɔsiaru
wɛ̃.
23 Nge mɛ sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geun woo ga ra
ka gura nɛ, nge mɛya maa wĩinaa ya ra tɔnun
mɔru seeye.
24 N buram bo a n wãa wunɛ turo dii piibu
sɔɔ, ye kaa n ka wãa dii bakaru sɔɔ ka kurɔ
nɔɔ gɔmunugii.
25 Labaari gea ye ya na tontonden di, ya ra
tɔnu dorewa nge nim mɛ tɔnu u nɔra sanam
mɛ nim nɔru ga nùn mɔ̀.
26 Gemgii wi u dera tɔn kɔ̃so u nùn daa tie,
u sãawa nge dɔkɔ yèn nim ba kɔruka.
27 Nge mɛ n ɲ wã tɔnu u tim gɔm di too,
nge mɛya n ɲ maa wã tɔnu u yĩsiru kasu.

28 Wi u ku ra kpĩ u tii nɛnɛ, u sãawa nge wuu ge ga ɲ̀ gbãraru mɔ.

Gari bakasun daa

26

1 Bɛɛrɛ ye ba gari bɔkɔ wɛ̃ɛmɔ, ya sãawa nge gbeburu wuburun saa sɔɔ, ɲ̀ kun mɛ gura ye ya nɛmɔ gɛ̃ɛbun saa sɔɔ.
2 Nge mɛ gunɔ ga ra n yõɔwa ga kun sinɛ gam, nge mɛya bà n tɔnu bõrusi wi u kun gãanu kue, ya ku ra nùn di.
3 Sɛna ya wãawa kɛtɛkun sõ. Yaruka ya maa wãawa duman sõ. Ma bokura wãa gari bɔkɔn sõ.
4 A ku gari bɔkɔ gari wisi ka gari baka gari, kpa a ku ra ko nge wi.
5 A gari bɔkɔ wisio nge mɛ win gari bakara nɛ, kpa u gia ma u ɲ̀ bwisi mɔ.
6 Wi u gari bɔkɔ ka gari gɔra, u sãawa nge wi u tii naasu bura, domi u koo wahala wa.
7 Nge mɛ yɛmɔn naasu su ɲ̀ arufaani mɔ, nge mɛya gari bɔkɔn mɔndu ta ɲ̀ arufaani mɔ.
8 Wi u gari bɔkɔ siaramɔ u sãawa nge wi u kperu bɔkumɔ kpurantɛɛru sɔɔ u sere kara.
9 Gari bɔkɔ wi u mɔndu mɔ̀ u sãawa nge tam nɔro wi u sãka nɛni u fĩamɔ.
10 Yinni wi u gari bɔkɔ sɔmburu sua, u sãawa nge tɛn towo wi u tɔmbu tweemɔ.
11 Nge mɛ ye bõɔ ga sia, ga ra maa wure gu ye di, nge mɛya gari bɔkɔ u ra wure u win gari baka kookoosu ko.
12 À n goo wa wi u tii doke bwisigii, a n yɛ̃ ma gari bɔkɔ u nùn sanɔ kere.

Yikuron daa

13 Ye yikuro u koo ka yari tɔɔwɔ, u ra nɛɛwa, gbee sunɔ ga wãa swaaɔ.
14 Nge mɛ gambo ya ra n sikerenamɔ yen sɔretii sɔɔ, nge mɛya yikuro u ra n kpĩ u n tɛɛrimɔ win kpin yeru wɔllɔ.
15 Baa ù n dĩanu wa ya ra n mam ka nùn sɛ̃wa u ka nu da nɔɔwɔ.
16 U ra n maa tamaa u bwisigibu nɔɔba yiru bwisi kerewa be ba ra gari wisi dee dee.

Mɔnnu ganu

17 À n gari wɔri yi yi ɲ̀ nun wa, n sãawa nge wi u bõɔn swaa gaba sanam mɛ ga duka doonɔ.
18-19 Wi u win winsim nɔni wɔ̃kumɔ u mɔ̀, na ka nun dweebu mɔ̀wa, yɛ̃ro u sãawa nge wiiro wi u dõɔ ka sɛ̃ɛnu ka dõɔ kpenu kõɔmɔ ni nu koo tɔmbu go.
20 Dãa yà kun wãa dõɔ sɔɔ, dõɔ u ra gbiwa. Nge mɛya kɔrumɔtɔ kowo ù kun wãa sannɔ sari.
21 Nge mɛ dõɔ gɛ̃su su ra de dõɔ yɛ̃ɛ yi n wãa, kpa dãa yu de dõɔ u n wãa, nge mɛya nɔɔ gɔmunugii u ra sannɔ dõɔ susi.
22 Kɔrumɔtɔ kowon gari yi sãawa nge dĩa duro ni tɔmba kata mɔ̀.
23 Gari dori yi yi tɔnun gõru kõsu berua, yi sãawa nge sii geesun bisu si ba mani sɔndu sɔɔ.
24 Wi u tɔnu tusa u ra tii gɔsiewa win gari gerubun di u n tɔmbu nɔni wõkumɔ.
25 Baa ù n gari gerumɔ ka kĩru, a ku yi wura, domi win gõruɔ kõsa ya yiba mam mam.
26 Baa ù n bwisi mɔ̀ u ka win tusiru bere, ka mɛ, win nuku kõsuru ta koo sõɔsira tɔmbun suunu sɔɔ.
27 Wi u suura gbemɔ, wiya u koo ye wɔri. Wi u maa kperu bimiamɔ, wiya ta koo sɛ̃re.
28 À n tɔnu weesu kua, a nùn tusawa mi. Murafitiru ta ra ka kam kobu nɛwa.

27

1 A ku tororu so sian sõ, domi a ɲ̀ yɛ̃ ye tõɔ te, ta koo nun marua.
2 A ku tii siara, adama a de goo u nun siara.
3 Kpenu ka yanim bunu, adama gari bɔkɔn mɔru ya bunum kere mɛ.
4 Mɔru ya dam mɔ, adama wara u koo yõra u nisinu ma.
5 Gerusibu bu kĩru kere te ta ɲ̀ sõɔsiramɔ.
6 Kpaasi wi u nun gerusi u sãawa bɔrɔkini, adama tɔnu ù n win yibɛrɛ bɔkasi u nùn nɔni wõkumɔwa.
7 Wi u deba u ra mam tim dibu yinɛwa, adama wi gõɔra mɔ̀ u ra siarewa baa ye ya sosu.
8 Wi u wasam gariru yara tem tukumɔ, u sãawa nge gunɔ ge ga gen sokuru deri ga bɔsu.
9 Nge mɛ turare ka gum sawaram mu ra tɔnu nuku dobu wɛ̃, nge mɛya kpaasin bwisi kɛ̃ru ta ra n do.
10 A ku wunɛn bɔrɔ ka wunɛn tundon bɔrɔ biru kisi. À n wãa wahala sɔɔ, a ku somiru kaso da wunɛn dusin mi, domi wunɛn beruse u koo nun somi n kere wunɛn dusi wi u toma.

11 Nɛn bii, a de a tii nɛnɛ, kpa na n nuku
dobu mɔ. Baa wi u man wĩibu seewa, kpa n
kpĩ n nùn wisi.
12 Wi u laakari mɔ wiya u ra kɔ̃sa wa ye ya
wee kpa u kuke. Wi u kun maa laakari mɔ u
ra dewa u ye wɔri kpa u nɔni sɔ̃ɔra.
13 Goo ù n sɔɔ goo swaa gbiiya u ka dibu
sua wunɛn mi, a wi u yɛ̃ro gbiiya min
yaberu tɔruba mɔɔ.
14 Goo ù n win winsim tɔbura ka dam
buru buru yellu, win tɔbiri bi, bu ko n
sãawa nge bɔ̃ri.
15 Tɔn kurɔ nɔɔ gɔmunugii u sãawa nge
guru nim mɛ mu dãakumɔ mu ɲ̀ yɔ̃ramɔ.
16 Wi u kĩ u nùn yɔ̃rasia u sãawa nge wi u
kasu u woo yɔ̃rasia, ɲ̀ kun mɛ u gum yarum
nɛnɛ win nɔmaɔ.
17 Nge mɛ sisu su ra sisu nɔɔ dɛ̃re, nge
mɛya tɔnu u ra tɔnusin daa sɔmɛ.
18 Wi u dãru nɔɔri, wiya u koo ten marum
di. Wi u maa win yinni nɔɔri, u koo bɛɛrɛ
wa.
19 Nge mɛ tɔnu ra win wuswaa wa nim sɔɔ,
nge mɛya u ra win daa wa win gɔ̃ruɔ.
20 Nge mɛ gɔribun wãa yera ku ra debu,
nge mɛya tɔnun binɛ ku ra kpe.
21 Dɔ̃ɔwa ba ra ka wura ka sii geesu sɔwe,
adama tɔnun daawa ba ra ka nùn siri.
22 Baa à n gari bɔkɔ doke sorɔ a suna nge
dĩa bima, win gari bakara kun kpeemɔ.
23 A de a n wunɛn yaa sabenun bukata yɛ̃
sãa sãa, kpa a n da nu nɔɔri,
24 domi dukia ku ra n wãa tɔnun
nɔmaɔ sere ka baadommaɔ. Mɛya maa
bwese teeru ta ku ra n bandu dii sere ka
baadommaɔ.
25 A taka gɛ̃ɛyɔ gberɔ kpa a yakasu gɛ̃
guunun gãarɔ yaka kpaasu su sere kpi.
26 A tii yãnu kuo ka wunɛn yãanun sansu
kpa a gberu dwe ka wunɛn bonun gobi.
27 Wunɛn bonun bom mu koo turi a ka
wunɛn tii ka wunɛn yɛnu diisia, kpa a maa
ka wunɛn sɔm kowo tɔn kurɔbu nɔɔri.

28

1 Wi u kɔ̃sa mɔ̀ u ra duka suwa baa goo ù
kun nùn gire. Adama wi u kun gãanu kue,
u ra n tororu sɔ̃wa nge gbee sunɔ kpɛmbu.
2 Tɔmbu bà n seesinamɔ tem sɔɔ, ben
kparoba ba dabi, adama sina boko wi u
bwisi ka laakari mɔ, win tem mu ra n
wãawa bɔri yɛndu sɔɔ.
3 Sina boko wi u ra tɔmbu dam dɔre u
sãawa nge guru baka ye ya ra dĩanu sanku.
4 Be ba Gusunɔn wooda yina, tɔn kɔ̃soba
ba dam kɛ̃mɔ, adama be ba ye mɛm
nɔɔwammɛ ba tɔn kɔ̃sobu yinamɔwa.
5 Tɔn kɔ̃sobu ba ku ra gem swaa tubu,
adama be ba ra Yinni Gusunɔ mɛm nɔɔwɛn
mi, kpuro ra bu yeeriwa.
6 N buram bo a n sãa sãaro kpa a n daa gea
mɔ, ye kaa n ka sãa gobigii kpa a n daa kɔ̃sa
mɔ.
7 Wi u Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwammɛ
u sãawa bii bwisigii, adama wi u tɔn
bɛrɛtɛkɛba swĩi, sekura u ra ka win tundo
naawɛ.
8 Wi u ra tɔmbu gobi bɔkure u nim doke
too, win arumani ya koo wurawa wi u
sãarobun wɔnwɔndu mɔn mi.
9 Wi u yina u Gusunɔn wooda swaa
daki, Gusunɔ u ra yɛ̃ro yinɛwa sere ka win
kanarɔ.
10 Wi u taarɛ sarirugii suremɔ swaa kɔ̃sa
sɔɔ, wiya u koo wɔri yina ye u bɛri sɔɔ.
Adama be ba gem swĩi, beya ba koo gea wa.
11 Gobigii u ra n tamaa u bwisi mɔwa,
adama sãaro bwisigii u koo kpĩ u yi tubu.
12 Gemgibu bà n tem kpare, tɔmbu
kpurowa ba ra bɛɛrɛ wa, adama ɲ̀ n tɔn
kɔ̃sobun na, tɔmbu kpuro ba ra duki suwa
bu kuke.
13 Wi u win toraru tii marisi, u ɲ̀ kooramɔ,
adama wi u te tuuba kua, ma u te deri,
Gusunɔ u koo yɛ̃ro suuru kua.
14 Doo nɔɔrugiiwa wi u Gusunɔ nasie
baadomma. Wi u maa gɔ̃ru bɔbia u koo
wahala wa.
15 Sina boko wi u tɔmbu dam dɔremɔ, u
sãawa nge gbee sunɔ ɲ̀ kun mɛ nge yaa gɔba
gaa.
16 Wirugii wi u kun bwisi mɔ, u ra tɔmbu
dam dɔrewa, adama wi u win dukia wa ka
swaa gea, win banda ta ra tɛ.
17 Wi u tɔnu go, win tiin sikirɔwa u duka
dɔɔ. Goo u ku raa nùn yɔ̃rasia.
18 Wi u daa gea mɔ, u ko n wãawa bɔri
yɛndu sɔɔ, adama wi u swɛɛ kɔ̃si yiru swĩi,
u koo kɔ̃ɔra yen gaa sɔɔ.
19 Wi u ra gberu wuku, u ko n dĩanu
yibawa, adama wi u kam naa gire, sãara ta
koo nùn deema.
20 Naanɛgii u koo domaru wa too, adama
wi u kasu u gobi ko fuuku, u ɲ̀ kɔ̃sa biamɔ.

21 N ɲ̀ weenɛ a tɔnu gem wɛ̃ win nɔni
nasiarun sɔ̃, adama gabu ba ra ko mɛ yèn sɔ̃
ba bu dĩa dɔka kã.
22 Binɛgii u ra n kĩwa u arumani wa fuuku,
kpa u kun tamaa sãara koo nùn deema.
23 Wi u tɔnu gerusimɔ, ba ra nùn siare
amɛn biru n kere wi u ra tɔnu fufu ko.
24 Wi u win tundo ka win mɛro gbɛnimɔ,
ma u nɛɛ, ye ya kun toraru, wi ka swaa dio
ba nɛwa.
25 Wi u ra n win tiin arufaani kasu, u
ra sannɔsu seeyewa, adama wi u Gusunɔ
naanɛ doke u koo kuurawa.
26 Wi u win tiin bwisi naanɛ sãa, u sãawa
gari bɔkɔ, adama wi u laakari mɔ, u ko n
wãawa bɔri yɛndu sɔɔ.
27 Wi u ra sãarobu nɔɔri ka nuku tia, u ɲ̀
gãanu biamɔ, adama wi u ka bu gɔbu, u koo
bɔ̃ri wa.
28 Tɔn kɔ̃sobu bà n bandu di, tɔn dabira
ra kuku yeru kasuwa, adama bà n bu fuka,
gemgiba ba ra bandu di.

29

1 Wi u ra gerusibu yinɛ, u koo kam kowa
mam mam subaru sɔɔ.
2 Ma gemgiba dabi tem sɔɔ, tɔmba ra n
nuku dobu mɔwa, adama tɔn kɔ̃so ù n tem
kpare, tɔmbu kpurowa ba ra n weeweenu
mɔ̀.
3 Bii wi u bwisi kasu, u ra win tundo nuku
dobu wɛ̃wa. Wi u ra n kurɔ tanɔbu gasirimɔ,
u win arumani sankumɔwa.
4 Sina boko wi u win tem kpare gem sɔɔ, u
ra mu kuurasiewa. Adama wi u nɔm biran
kɛ̃nu mwaamɔ, u ra mu kam koosiewa.
5 Wi u win beruse fufu mɔ̀, u nùn yina
bɛriammɛwa.
6 Tɔn kɔ̃sobu ba ra yina mwaarewa ben
tiin daa sɔɔ, adama gemgibu ba ra n nuku
dobu yibawa.
7 Gemgii u ra n yɛ̃ ye n weenɛ bu sãarobu
kua, adama tɔn kɔ̃so kun yen bwisi mɔ.
8 Tɔn yaa kasikiobu ba ra de wuu gu
burisirawa, adama bwisigibu ba ra tɔmbun
mɔru suresiewa.
9 Bwisigii ù n gari bɔkɔ siribu soka, u
yɛ̃ɛwa? U mɔru kuawa? Baa ɲ̀ n mɛren na,
u ɲ̀ bin asansi wasi.
10 Tɔn gowobu ba ku ra gemgii kã, adama
gemgibu ba ra n kĩwa win wãaru tu dakaa
da.
11 Gari bɔkɔ u ra win mɔru tɛriewa yande,
adama bwisigii u ra tii nɛnɛwa gina.
12 Sina boko ù n da weesu swaa daki, win
sina bwãabu ba koo kowa tɔn kɔ̃sobu.
13 Sãaro ka wi u ra tɔnu dam dɔre, ba
gãa teenu mɔ ni nu ɲ̀ wunanɛ. Niya, Yinni
Gusunɔwa u ben baawure yam waasiamɔ.
14 Sina boko wi u ra bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ siri dee
dee, win banda koo dakaa da.
15 Sɛna ka sɛɛyasiabu bu ra tɔnu bwisi kɛ̃,
adama bii wi ba maari u tii kpare, win mɛro
u koo sekuru wa.
16 Mi tɔn kɔ̃soba dabia, miya durum da
kpɛ̃yɛ, adama gemgibu ba koo tɔn kɔ̃so ben
kam kobu wa.
17 A wunɛn bii sɛɛyasio kpa u nun wɛ̃rasia
kpa a n nuku dobu mɔ.
18 Tɔmbu bà kun Gusunɔn nɔɔ nɔɔmɔ,
ba ra tii yɔ̃suwa daa bɛrɛtɛkɛ sɔɔ, adama
doo nɔɔrugiba be ba Gusunɔn wooda mɛm
nɔɔwammɛ.
19 N ɲ̀ ka gari ba ra yoo sɛɛyasie, domi baa
ù n nua, u ɲ̀ yi mɛm nɔɔwammɛ.
20 Ma tɔnun gari kun asansi mɔ, a nùn
garisio gari bɔkɔ.
21 Yoo wi ba ɲ̀ ka bɔɔbɔm kue saa piiburun
di, u ra n tamaa u sãawa yinnin bii.
22 Wi u mɔru mɔ, u ra sannɔsu seeyewa.
Mɛya wi u ra mɔru se fuuku u ku ra toranu
kpe.
23 Tii suabu bu ra tɔnu kawewa, adama wi
u tii kawe, u ra bɛɛrɛ wawa.
24 Wi u ka gbɛnɔ nɔɔ tia sãa, u tii kɔ̃sa
kasuammɛwa, domi u yɛ̃ ma bɔ̃ri yi wi sisie.
Ka mɛ, u yinamɔ u gem gere.
25 À n tɔnun geren bɛrum mɔ, kaa n
wãawa kari baka sɔɔ, adama à n Gusunɔ
naanɛ sãa, u koo nun kɔ̃suwa.
26 Tɔn dabira ba ra kã ben yinni u ka
bu nɔnu geu mɛɛri, adama Gusunɔwa u ra
baawure wɛ̃ ye n ka nùn weenɛ.
27 Gemgibu ba ku ra wee kowobu kã.
Mɛya maa tɔn kɔ̃sobu ba ku ra gemgibu kã.

Agurin gari

30

1 Aguri, Yaken biin gari wee yi u gerua
Itiɛli ka Itiɛli ka Ukalin sɔ̃.
2 U nɛɛ,
geema nɛna na gari bakaru bo tɔmbu sɔɔ.
Na ɲ̀ tɔnun bwisi mɔ.
3 Goo kun man bwisi kɛ̃ɛre

yi yi koo de n Gusunɔ Dɛɛro gia.
4 Wara u wɔllu daare.
Wara u saramare wɔllun di.
Wara u woo nɔma nɛnure.
Wara u nim kurusire win yãnu sɔɔ.
Wara u tem nɔɔ bura yenu kua.
Amɔna win yĩsiru. Amɔna win biin yĩsiru. A yɛ̃?
5 Gusunɔn nɔɔ mwɛɛnu kpuro nu naanɛ mɔ. Wi u kukua win mi, u sãawa yɛ̃ron tarakpe.
6 A ku gari gɛɛ sosi win gari sɔɔ. À n kua mɛ, a weesu kuawa, kpa u nun sɛɛyasia.
7 Yinni Gusunɔ, gãanu yiru yeniwa na nun kanamɔ. A man nu kɛ̃ɛyɔ na n nu mɔ sere n ka gbi.
8 Niya, a ku de na n sãa wee kowo, kpa n ku tɔmbu nɔni wɔ̃ke. A ku maa de na n sãa sãaro ɲ̀ kun mɛ gobigii. A gesi man wɛ̃ɛyɔ ye kon di na n ka wãa.
9 Domi nà n arumani wa too, kon nun siki n nɛɛ, wara ra n wunɛ, Yinni Gusunɔ. Mɛya nà n maa kua sãaro, kon da n gbɛni kpa n wunɛn yĩsiru sanku.
10 A ku sɔm kowo gari weesugii mani win yinnin mi, kpa u ku raa nun bɔ̃rusi, kpa bɔ̃ri yi, yi nun di.
11 Gaba wãa ba ra ben tundo bɔ̃rusiwa kpa bu ben mɛron kɔ̃sa gere.
12 Gaba wãa ba ra n tamaa ba dɛɛrewa, adama ba ɲ̀ dɛɛre.
13 Gaba wãa ba ra n tii sue kpa ba kun goo gara.
14 Gaba wãa ben donnu nu sãawa nge takobi, ma ben baa saburosu su sãa nge woba bu ka wɔnwɔndobu ka sãarobu wɔri bu ben yãnu gura.

Mɔnnu ganu

15-16 Kɔkɔ te ta ra yɛm nɔ ta wɔndiaba yiru mɔ be ba ra soku, a sun wɛ̃ɛma, a sun wɛ̃ɛma. Gãanu nnɛ gaa wãa ya ku ra debu. Niya,
gɔribun wãa yeru,
ka tɔn kurɔ wĩro,
ka tem gbebum,
ka sere maa dɔ̃ɔ wi u ku ra nɛɛ, u den deba.
17 Wi u win tundo yaakoru mɔ̀ ma u win mɛro gɛma, gunɔ bakeru ta koo win nɔni wɔwa, kpa yaberekunu nu win yaa di.
18-19 Gãanu itawa nu wãa ni nu ku ra man yeeri, niya
nge mɛ gunɔ bakeru ta ra n ka yɔ̃ɔwa,
ka nge mɛ waa ya ka sĩimɔ kpee saara wɔllɔ,
ka nge mɛ goo nimkuu ga ka sĩimɔ nim wɔ̃ku wɔllɔ.
Gãanu nnɛse maa wãa, niya
kĩi te ta ra tɔn durɔ sure tɔn kurɔn mi gia.
20 Kurɔ tanɔ ù n sakararu kua u kpa, u ra woburewa kpa u nɛɛ, u ɲ̀ kɔ̃sa gaa kue, kpa u n sɔ̃ nge wi u di u kpa u nɔɔ wokamɔ.
21-23 Gãanu nnɛwa ya wãa ye ya ku ra ka tɔmbu naawɛ. Niya,
yoo ù n kua sina boko,
ka gari bɔkɔ ù n di u deba,
ka kurɔ wi ba gɔburu wa ù n durɔ wa,
ka maa tɔn kurɔ yoo wi u win yinni durɔ mwaari.
24 Yɛɛ bwese piiminu nnɛ yi wãa yi yi bwisi mɔ too.
25 Gbiikaa tani. Yi ɲ̀ dam mɔ adama yi ra yin dĩanu gurewa gɛ̃ɛbun saa sɔɔ.
26 Yiruse, yaa gaa ye ya ka saataburu nɛ ye ba ra soku damaa. Ya ɲ̀ dam gam mɔ, adama ya ra yen wãa yeru kowa guurɔ.
27 Itase twee. Yi ɲ̀ sunɔ mɔ, adama ka mɛ, yi ra yariwa wuu wuuka.
28 Nnɛse bɔsu. Kaa kpĩ a ge mwa, adama ga ra kpĩ gu du sere sinambun dii sɔɔwɔ.
29-31 Hunde koni nnɛ gɛɛ wãa yèn sanum mu nanum mɔ. Niya,
gbee sunɔ ge ga yɛɛ kpuro bwisi kere,
ga ku ra maa biru wure goon wuswaan di,
ka goo dɔɔ ge ga wiru yɔ̃rasie,
ka boo kinɛ yeburu te ta ra sannɛ,
ka sina boko wi u wãa win tabu kowobun suunu sɔɔ.
32 À n tii wɔlle sua, a gari baka kookoosu kuawa. Ma a kɔ̃sa bwisika a de a wunɛn nɔɔ kpĩ.
33 Domi bà n bom swɛ̃, mɛn gum mu ra gɛrewa. Bà n tɔnun wɛ̃ru so, yɛma mu ra yari. Mɛya maa à n tɔnun mɔru seeya, sannɔwa ya koo ma.

Ba sina boko bwisi kɛ̃mɔ

31

1 Bwisi yi Lemuɛli, Masan sina boko u wa saa win mɛron min di. U nɛɛ,
2 nɛn bii, wunɛ wi na yiira na mara, a man swaa dakio. Wunɛ wi na kana nɛn kanaru sɔɔ, a swaa tem kpĩiyɔ a nɔ.
3 A ku de tɔn kurɔbu bu wunɛn dam kpe. A ku de tɔn kurɔ be ba sinambu kam koosia bu nun daa kɔ̃sa tie.

4 Lemuɛli, a de a n yeni yɛ̃. N ɲ weenɛ
sinambu bu tam nɔ. N ɲ weenɛ wirugibu
bu tam bɔɔbɔm kasu.
5 Domi bà n mu nɔra, mu koo bu go kpa bu
duari bu wooda swĩi, kpa bu sãarobu gem
bira.
6 I be ba gɔɔ dɔɔ ka sere maa sãarobu tam
bɔɔbɔm wɛ̃ɛyɔ bu nɔ.
7 Bà n nɔra kpa bu ben sãaru ka nɔni
swãaru duari.
8 Adama wunɛ, a seewo a be ba ɲ kpɛ̃ bu
gari gere yɔ̃ra ka sere maa be ba ɲ somiɔ mɔ.
9 A ka bu yinɔ kpa a bu siria dee dee. A ka
wɔnwɔndobu ka sere maa sãarobu yinɔ.

Kurɔ geon daa

10 Kurɔ geon waabu bu ɲ sɛ̃? Domi win
bɛɛrɛ ya wuraba kere.
11 Win durɔ ra n nùn naanɛ sãawa, u ɲ
sãaru wasi.
12 Win wãarun tɔ̃nu kpuro sɔɔ, gea u ra
win durɔ kue, n ɲ mɔ kɔ̃sa.
13 U ra wɛ̃su kasu u tari. U ra n nɔman
sɔmburu mɔ̀ ka nuku tia.
14 U ra win dĩanu waamɛwa saa mi n
toman di nge goo nimkuu ge ga tenkuru mɔ̀.
15 U ra sewa saa mìn di yam kun sãram
kpa, u ka win yɛnugibu dĩanu kua, kpa u
win wɔndiaba sɔma bɔnu kua.
16 U koo tem kasu u dwe u kara ko, kpa u
ka win tiin kiarun are resɛm dãa binu dwe
u duure mi, ni nu koo ma.
17 U ra win sɔmburu kowa ka dam. U ku
ra wɛ̃re.
18 Ye u mɔ̀ kpuro u ra n yen arufaani yɛ̃. U
ra n sɔmburu mɔ̀ sere ka wɔ̃kurɔ.
19 U ra n tarimɔ.
20 U ra sãarobu kɛ̃ru wɛ̃.
21 U ɲ woorun saan bɛrum mɔ win
yɛnugibun sɔ̃ domi be kpuro ba woorun
yabenu mɔ win sɔmburun sɔ̃.
22 Wiya ra yãnu doke ni ba kua ka beku
nɔniginu, kpa u maa kpin yenun bekunu
ko.
23 Ba ra win durɔ bɛɛrɛ wɛ̃ ù n sina ka
wuun guro gurobu sannu.
24 U ra yabenu ka sɛ̃katii ko u tenkuba
dɔre.
25 Dam ka bɛɛrɛwa u ra n sebua nge
yaberu. U ku ra wurure sian bukatan sɔ̃.
26 Laakari sɔɔra u ra nɔɔ wukie, kpa u n
tɔmbu bwisi kɛ̃mɔ ka kĩru.
27 U ra win yɛnu nɔni dokewa kpa u n yɛ̃
ye ya kooramɔ ge sɔɔ. U ɲ yikuru mɔ.
28 Win biba ra nùn siare, ka win durɔn tii,
kpa durɔ u n mɔ̀,
29 kurɔ dabinu ba sãa kurɔ geebu, adama
wuna a kere.
30 Wasin buram mu ɲ naanɛ mɔ,
wuswaan buram mu ra maa doonɛ, adama
kurɔ wi u Yinni Gusunɔ nasie, wiya ba koo
siara.
31 I de u win nɔman sɔmburun are wa kpa
baawure u nùn siara ten sɔ̃.

WAASU KOWON TIRERU

Wi u tire te yorua, u tii bikiamɔ arufaani yerà tɔnu u ra wa win sɔmburun sõ handuniaɔ. Domi nuku dobu ka sɔmburu ka dukia ka yɛ̃ɛ te tɔnu u ko n mɔ, ye kpuro ya nɔru mɔ. N n mɛn na ye ya kpuro kere, yera tɔnu u Gusunɔ nasia kpa u yɛ̃ɛri ye u mɔ sɔɔ.

U maa sõɔsi nge mɛ gãa dabinu nu keranɛ. Durɔ wi, u maa sõɔsimɔ ma gãa dabinu wãa handunia sɔɔ ni nu ra tɔnu biti mwɛ. Tɔnu kun kpɛ̃ u Gusunɔn swɛɛ kpuro tubu. Adama sõɔ teeru Gusunɔ u koo de gem mu sõɔsira win siribu sɔɔ.

BWISIGIIN GARI

Wãaru ta tubum sɛ̃

1 Gari wee yi waasu kowo u gerua. U sãa Dafidin bii, u maa sãa sina boko Yerusalɛmuɔ.

2 Wiya u nɛɛ, gãanu kpuro nu tubum sɛ̃. Ka gem ya sãawa biti.

3 Arufaani yerà tɔnu u ra wa handunia mini win wahala ye u mɔ̀ kpuro sɔɔ.

4 Gaba gbimɔ ma gaba kɔsire mɔ̀. Adama tem mu ko n wãawa mɛ sere ka baadommaɔ.

5 Sõɔ u yarimɔ, u dumɔ, u wuramɔ mìn di u yarimɔ.

6 Woo gà n seewa, ga ra dewa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia kpa gu wurama sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Swaa tia yera ga ra n swĩi mi.

7 Daa bakanu kpurowa nu ra nin nim sure nim wɔ̃kuɔ. Adama nim wɔ̃ku ge, ga ku ra yibu. Swaa tia yera daa ni, nu ka nin nim mɛ suremɔ ge sɔɔ.

8 Gãanu kpurowa nu sɔmburu mɔ̀ sere tɔnu kun kpɛ̃ u gãanu gere. Nɔni ku ra yam mɛɛribu wasire. Mɛya swasu ku ra maa gari nɔɔbu wasire.

9 Ye ya raa wãa gĩa, yera ya ko n maa wãa sia. Ye ya raa koora gĩa, yera ya koo maa koora sia. Gãanu sari handunia yè sɔɔ ni nu sãa kpaanu.

10 Goo ù n nɛɛ, gãa kpaanu wee, a n yɛ̃ ma gãa ni, nu raa wãa kɔ saa yellun di.

11 Sa ku ra n yaaye ye ya bɛsɛn sikadoba deema yellu. Mɛya be sa maa gbiiye, ba ṅ yaayamɔ ye ya sun deema.

Bwisi yi waasu kowo u wa win wãaru sɔɔ

12 Nɛ, waasu kowo, na kua Isireliban sunɔ Yerusalɛmuɔ.

13 Ma na wɛ̃ɛra na kasu ka bwisi ye ya kooramɔ handunia mi. Ma na deema ya sãawa sɔm sɛ̃sɔgiru te Gusunɔ u dera tɔmba mɔ̀.

14 Na wa ye ya kooramɔ handunia sɔɔ kpuro. Ma na deema ya tubum sɛ̃. Ya sãawa nge wi u kĩ u woo kpara.

15 Domi ye ya sikire, ya ṅ dɛmiarɔ. Ye ya maa sari, ba ṅ kpɛ̃ bu ye gari.

16 Yera na tii sõɔwa na nɛɛ, wee na bwisi kasu, ma na yi wa n kere be ba man gbiiye bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Na bwisi ka yɛ̃ru wa too.

17 Ma na tii wɛ̃ n ka gia ye n sãa bwisi ka ye n sãa gari bakaru. Adama na deema ye kpuro ya tubum sɛ̃ ya sãawa nge wi u kĩ u woo kpara.

18 Domi wi u win bwisi sosimɔ, wahalawa u tii sosiammɛ. Wi u maa win yɛ̃ru sosimɔ, nuku sankirana u tii sosiammɛ.

2

1 Na tii sõɔwa na nɛɛ, kon nuku dobu kasuwa. Kon dawa n dabura ye n sãa doo nɔɔru. Adama na deema ye kpuro ya tubum sɛ̃.

2 Ma na nɛɛ, yɛ̃ɛsu su sãawa gari bakaru, arufaani yerà nuku dobu bu maa mɔ.

3 Ma na gõru doke na nɛɛ, kon tam nɔwa nge mɛ gari bakasu su ra ko. Adama ko na n ka tii nɛniwa. Domi na kĩwa n gia ye n buram bo tɔmbu bu ko ben wãaru sɔɔ.

4 Na sɔm bakanu kua. Na dia bana ma na resɛm dãa gbaanu kua.

5 Na tii kara kua ka maa dãa gbaanu. Ma na dãa marum bwese bweseka duura mi.

6 Na bwii gba yìn nim ba ko n da dãa ni yɛ̃ke.

7 Na yoo tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu dwa. Ma na ben bii be ba mara yoo te sɔɔ nɛni. Mɛya na maa kɛtɛ gõsu ka yãa gõsu mɔ n kere sinam be ba man gbiiye Yerusalɛmuɔ.

8 Na sii geesu ka wura gura ka sere sinambun arumani ka bera ka beran arumani. Ma na tii wom kowobu kasua tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka sere ye tɔn durɔ u ra kã. Yera kurɔ dabinu.

9 Ma na yĩsiru yara n kere sinam be ba man gbiiye Yerusalɛmuɔ. Ka mɛ, nɛn bwisi man wãasi.

10 Ye nɛn nɔni yi binɛ kua kpuro ka nuku
doo bi nɛn gɔ̃ru ga kĩ, na ku ra yinɛ. Nɛn
sɔmburu kpuro ta ra man nuku dobu wɛ̃.
Nuku doo biya bu kua nɛn are.
11 Yen biru, na sɔma ye na kua kpuro
mɛɛra ka wahala ye na kua ye sɔɔ. Ma na
deema ye kpuro ya tubum sɛ̃. Ya sãawa nge
wi u kĩ u woo kpara. Sɔma ye tɔnu u mɔ̀ u
ku ra yen arufaani wa u di ka gem.

12 Ma na nɛn laakari wesia n ka wa
arufaani ye ya wãa bwisi ka gari bakaru ka
wiiraru sɔɔ. Wi u koo nɛ sina boko kɔsire
ko, mba u koo ko ma n kun mɔ ye ya raa
koore kɔ.
13 Na wa bwisi yi gari bakaru arufaani
kere nge mɛ yam bururam mu yam wɔ̃kuru
arufaani kere.
14 Bwisigii u ra n yɛ̃ mi u dɔɔ, adama gari
bɔkɔ ga ra n babiwa yam wɔ̃kuru sɔɔ. Ka yen
de, na yɛ̃ ma gãa teenu nu be kpuro mara.
15 Ma na tii sɔ̃ɔwa na nɛɛ, nɛ ka gari bɔkɔ,
wãarun kɔkɔrɔ tia bɛsɛ kpuro sa mɔ. N n
mɛn na, mban sɔ̃na na sãa bwisigii. Domi
na wa ma yen tii ya tubum sɛ̃.
16 Bwisigiin bwisi kun gari bɔkɔn gari
bakaru tɛɛbu keramɔ, domi saa fiiko sɔɔ, ba
koo be kpuro duari. Bwisigii u koo gbiwa
nge mɛ gari bɔkɔ u koo gbi.
17 Ma na wãaru tusa. Domi ye ya kooramɔ
handunia ye sɔɔ, ya man bwɛ̃ra yara yèn sɔ̃
ye kpuro ya tubum sɛ̃. Ya sãawa nge wi u kĩ
u woo kpara.
18 Na sɔmburu tusa te na kua handunia ye
sɔɔ. Domi kon ten nuku dobu goo deriawa
wi u koo man kɔsire ko.
19 Wara yɛ̃ yɛ̃ro wi, ù n ko n sãan na
bwisigii ǹ kun mɛ gari bɔkɔ. Ka mɛ, wiya u
koo nɛn sɔmbu ten arufaani di te na kua ka
bwisi. Na wa ma ye kpuro ya tubum sɛ̃.
20 Ma ye kpuro sɔɔ, nɛn nuki sankira
wahala ye na kuan sɔ̃.
21 Wee tɔnu u ra sɔmburu ko ka bwisi ka
yɛ̃ru kpa tu nùn are marua. Adama sɔ̃ɔ teeru
u ra tu goo deriewa wi u kun gãanu kue te
sɔɔ. Anna a kɔ̃sa wa mi! Ya maa sãawa ye ya
tubum sɛ̃.
22 N n mɛn na, arufaani yerà tɔnu u mɔ
win sɔmbu te u tii kuammɛ sɔɔ handunia
mini.
23 Domi ye u mɔ̀ win wãaru sɔɔ kpuro
wahala ka bwisikuna ya ra ka nùn naawɛ.
Baa ka wɔ̃kurɔ, win laakari ku ra n kpĩ.
Yeniba kpuro ya tubum sɛ̃.
24 Gãanu ganu sari ni nu wã ma n kun mɔ
tɔnu u di u nɔ, kpa u nuku dobu ko win
sɔman aren sɔ̃. Adama na wa ma ye kpuro
ya weewa Gusunɔn min di.
25 Goo sari wi u koo di u nuku dobu ko
win sɔmburun sɔ̃ ma n kun mɔ ka Gusunɔn
yɛ̃ru.
26 Domi wi u nùn wɛ̃rewa u ra bwisi ka
yɛ̃ru ka nuku dobu wɛ̃. Adama u ra dewa
tɔn kɔ̃so u arumani kasu u mɛnna wi u wi,
Gusunɔ wɛ̃ren sɔ̃. Yenin tii ya maa tubum
sɛ̃. Ya sãawa nge wi u kĩ u woo kpara.

Gãanu baanire ka nin saawa

3

1 Handunia ye sɔɔ, gãanu baanire ka nin saa.
Tara mi, saa baayere ka yen saa.
2 Marubu ka bin saa,
gɔɔ maa ka win saa.
Duurubu ka bin saa,
wukabu maa ka bin saa.
3 Goberu ka ten saa,
bɛkiabu maa ka bin saa.
Kɔsukubu ka bin saa,
bana maa ka yen saa.
4 Swĩi ka yin saa,
yɛ̃ɛsu maa ka sin saa.
Weeweenu ka nin saa,
yaabu maa ka bin saa.
5 Kɔ̃ɔ mɛnnabu ka bin saa,
kɔ̃ɔ mɛnnabun deribu ka bin saa.
Bɔkasinaa ka yen saa,
bɔkasinaan deribu maa ka bin saa.
6 Gãanun kaso ka gen saa,
nin kɔ̃ɔrabu ka maa bin saa.
Gãanun yiibu ka bin saa,
nin kɔ̃ɔbu maa ka bin saa.
7 Gɛ̃ɛkubu ka bin saa,
yina maa ka yen saa.
Maribu ka bin saa,
gari gerubu maa ka bin saa.
8 Kĩanaa ka yen saa,
tusinaa maa ka yen saa.
Tabu ka bin saa,
bɔri yɛndu maa ka ten saa.
9 Arufaani yerà tɔnu u ra wa win sɔmburu
sɔɔ.
10 Na wa sɔma ye Gusunɔ u ra tɔnu sure.
11 Yinni Gusunɔ u ra gãanu kpuro kowa
nin saa sɔɔ nu n wã. U mam doke tɔnun
bwisikunu sɔɔ ma gãanu wãa ni nu ku ra

kpe, baa mɛ tɔnu kun kpɛ̃ u tubu sɔma ye Gusunɔ u mɔ̀ saa toren di sere ka handunian kpeerɔ.
12 Na tuba ma gãanu sari ni nu wã ma kun mɔ tɔnu u nuku dobu ko kpa u wãa geeru di win wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
13 Adama tɔnu ù n waamɔ u dimɔ u nɔrumɔ ma u nuku dobu mɔ win sɔman aren sɔ̃, ye, ya sãawa Gusunɔn kɛ̃ru.
14 Na gia ma ye Gusunɔ u kua kpuro, ya koo tɛwa. Ba ɲ̀ gãanu ganu sosimɔ ye sɔɔ, ba ɲ̀ maa gãanu ganu kawamɔ ye sɔɔ. Nge mɛya Gusunɔ u ra ko kpa tɔmbu bu ka nùn nasia.
15 Ye ya wãa tɛ̃, ka ye ya ko n wãa sia, ya raa wãa kɔ. Gusunɔ u ra dewa ye kpuro yu maa wure ya n kooramɔ.

Gɔɔ u sãawa gãanu baaniren

wii goberu

16 Yen biru, na wa siri gbaburɔ ma kɔ̃sa kowo u gemgii siribu di handunia ye sɔɔ.
17 Ma na tii sɔ̃ɔwa na nɛɛ, Gusunɔ u koo gemgii ka tɔn kɔ̃so siri. Domi gãanu baanire ka nin saawa. Nge mɛya ba koo maa kookoosu baasire siri.
18 Na maa tii sɔ̃ɔwa na nɛɛ, sɔ̃ɔ teeru, Gusunɔ u koo tɔmbun laakari mɛɛri kpa ben tii bu gia ma ba ɲ̀ yɛɛ sanɔ kere.
19 Domi tɔnun kɔkɔrɔ ka yɛɛgia ya sãawa tia. Be kpuro ba ra gbiwa. Saa ye sɔɔ, tɔnu u ɲ̀ yɛɛ sanɔ kere. Yeni ya tubum sɛ̃.
20 Gãanu kpuro nu dɔɔwa yam tem. Tua ba ka ni kpuro kua. Tua ye sɔɔra ni kpuro nu maa wurɔ.
21 Wara koo kpĩ u nɛɛ, tɔnun hundewa ya ra yɔ wɔllɔ kpa yɛɛgia ya n wãa temɔ.
22 Ye na wa n buram bo tɔnun sɔ̃, yera u nuku dobu ko ka win sɔmburun are. Yera u mɔ mi. Domi wara u koo maa de u nuku dobu ko ka ye ya wee win biru.

Gem sariru

tɔmbun wãasinaa sɔɔ

4

1 Na dam dɔrebu kpuro laakari kua handunia sɔɔ. Ye na wa wee. Be ba dam dɔremɔ ba ra n wuri mɔ̀wa. Goo ku ra maa bu somiru nɛ. Domi be ba bu dam dɔremɔ mi, bera ba dam bo.
2 Nɛn nɔni sɔɔ, be ba gu, ba doo nɔɔru mɔ n kere be ba wasi.
3 Wi ba ɲ̀ gina mara, u doo nɔɔru mɔ n kere wi ba mara, domi u ɲ̀ maa handunia yen dam dɔrebu wa.
4 Na wa ma sɔma ye tɔmba mɔ̀ kpuro, ka hania ye ba dokemɔ ye sɔɔ kpuro, nisinun sɔ̃na bu wa bu ka ben winsim kera. Adama na wa ma ye kpuro ya tubum sɛ̃. Ya sãawa nge wi u kĩ u woo kpara.
5 Gari bɔkɔ wi u ku ra sɔmburu ko, gɔ̃ɔra ta koo nùn go.
6 Adama n buram bo a n fiiko mɔ kpa a wɛ̃ra ye kaa ka sɔmburu ko too te ta ɲ̀ arufaani gaa mɔ.
7 Na maa gãanu wa ni nu tubum sɛ̃ handunia yè sɔɔ.
8 Niya, tɔnu wi u wãa wi turo. U ɲ̀ bɔrɔ mɔ, u ɲ̀ dusi mɔ, u ɲ̀ maa bii goo mɔ. Ma win sɔmburu ta ɲ̀ sere nɔru mɔ. Dukia ya ku ra maa nùn turi baa mɛ u ra n tii bikiamɔ u n mɔ̀, wara na sɔmburu kuammɛ na ka tii doo nɔɔru yinarimɔ. Na wa ma ye kpuro ya tubum sɛ̃. Ya ɲ̀ maa nuku dobu mɔ.
9 Tɔmbu yiru bà n wãasinɛ ba sɔmburu mɔ̀ sannu, ba tɔn turo kere, domi ben sɔmburun are yi kpã.
10 Turo ù n wɔruma, turo wi u tie u koo nùn seeya. Adama wɔnwɔndowa wi u wãa wi turo ma u wɔruma u ɲ̀ yiruse mɔ wi u koo nùn seeya.
11 Tɔmbu yiru bà n kpĩ sannu, ba ɲ̀ wooru wasi. Adama wi u kpĩ wi turo, amɔna u koo ka yam susuru wa.
12 Wi u tɔn turo dam kere, tɔmbu yiru ba maa nùn dam kere. Wɛ̃ɛ siiri ita yi ku ra fuuku kare.
13 Bii aluwaasi wi u sãa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ, ma u bwisi mɔ u sunɔ tɔkɔ gari bɔkɔ kere ge ga ku ra goon gari wure.
14 Domi bii wi, u koo kpĩ u yarima pirisɔm di u ka bandu di baa bà n nùn mara bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ.
15 Handunia ye sɔɔ, na wa mi tɔmba bii aluwaasi sikerenɛ wi u koo bandu di goon ayerɔ.
16 Tɔn be, ba ɲ̀ geeru mɔ bè sɔɔ u sãa wirugii mi. Adama bii be ba koo marura amɛn biru, ba ɲ̀ ko n nùn kĩ. Ma na wa ye kpuro ya tubum sɛ̃. Ya sãawa nge wi u kĩ u woo kpara.

A nɔɔ mwɛɛru koowo

ka laakari

17 A de a du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka
laakari kpa a susi a swaa daki ye kaa ka
yãkunu ko nge gari bakasu. Domi ba ɲ yɛ̃
ma kɔ̃sa ba mɔ̀.

5

1 A ku gari gere ka sɛndaru. A ku maa
Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kua ka sɛndaru. Domi
u wãawa wɔllɔ ma wunɛ a wãa temɔ. A ku
de wunɛn gari yi n dabi.
2 Geema, bwisiku dabina nu ra ka dosusu
nɛ. Gari saari dabiru sɔɔra maa gari kankam
gerubu wãa.
3 À n Gusunɔ gãanun nɔɔ mwɛɛru kua, a
ku de n tɛ a ka tu yibia. Domi Gusunɔ u ku ra
gari bakasun mɛm kã. Yen sɔ̃, a de a wunɛn
nɔɔ mwɛɛru yibia te a kua.
4 Ye kaa ka nɔɔ mwɛɛru ko a kun yibie, n
buram bo a ku tu ko.
5 A ku de wunɛn nɔɔ mwɛɛ te, tu nun
torasia, kpa a yãku kowo sɔ̃ a nɛɛ, a ɲ daa ka
baaruwa. Mban sɔ̃na kaa de wunɛn garin sɔ̃
Gusunɔn mɔru yu se kpa u wunɛn sɔmburu
kam koosia.
6 Gari yì n dabia, yi ku ra n arufaani mɔ.
Nge mɛya dosusu sù n maa dabia, su ku ra n
arufaani mɔ. N n mɛn na, a Gusunɔ nasio.

Dam dɔrebu

7 À n wa tem gam ba bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ dam
dɔremɔ, ba ɲ nùn win gem wɛ̃ɛmɔ, a ku de
yu nun biti ko. A de a n yɛ̃ ma wirugii wãa
wi u wirugii goo kere. Mɛya wirugii maa
wãa wi u be yiru ye kpuro kere.
8 Adama gãanu nu wãa be kpuron sɔ̃.
Niya, tem marum, baa ka mam sina bokon
tii.

Dukian arufaani sariru

9 Wi u gobi kĩa, yi ku ra nùn turi. Wi u
maa dukia kĩa, u ku ra yen arufaani di. Na
wa ma yen tii ya tubum sɛ̃.
10 Mi dukia ya kpɛ̃a, miya diobu ba ra
dabie. N n mɛn na, arufaani yerà wi u ye mɔ
u waamɔ ye sɔɔ, ma kun mɔ yen waa bi tɔna.
11 Sɔm kowo bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ u dĩanu mɔ nu
kpã, nu ɲ kpã, u ra dweeyewa ka bɔri yɛndu.
Adama dukiagiin debura ku ra de u dwe-
eye.
12 Na kɔ̃sa gaa wa handunia ye sɔɔ. Yeya,
goo wi u dukia berua ye ya koo ka nùn nɔni
swãaru naawa.
13 Dukia ye, ya ra kam kowa wahala gaa
sɔɔ kpa u kun maa gãanu mɔ sanam mɛ u bii
mara.
14 U koo gbiwa tereru nge mɛ ba ka nùn
mara. U ɲ kpɛ̃ u win sɔmburun are gɛɛ sua.
15 U koo gbiwa nge mɛ ba ka nùn mara.
Yera ya sãa kɔ̃sa baka. N n mɛn na, arufaani
yerà u wa mi win sɔmburu sɔɔ. Ta kuawa
kam dirum.
16 Yen biru, u ra diwa yam wɔ̃kuru sɔɔ kpa
u n wãa nuku sankiranu ka wahala ka mɔru
baka sɔɔ win wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.
17 Ye na wa n buram bo kpuro tɔnun sɔ̃
yera, u di u nɔ kpa u nuku dobu ko win
sɔmburun are sɔɔ win wãarun tɔ̃ru sɔɔ te
Gusunɔ u nùn bura. Domi yera u mɔ mi.
18 Gusunɔ ù n tɔnu dukia wɛ̃, ma u dera
u ye dendimɔ, ma u nuku dobu mɔ̀ win
sɔmburun aren sɔ̃, yeni ya sãawa Gusunɔn
kɛ̃ru.
19 Adama yɛ̃ro u ku ra yaaye ma win
wãaru ta ɲ dɛ̃u yèn sɔ̃ Gusunɔ u nùn nuku
dobu yibia.

6

1 Na maa kɔ̃sa gaa wa ye ya dabi handunia
ye sɔɔ.
2 Yera goo wi Gusunɔ u ra dukia baka ka
bɛɛrɛ wɛ̃. U ku ra n gãanu bie win wãaru
sɔɔ. Adama Gusunɔ ku ra de u ye dendi. Tɔn
tukowa u ra ye dendi. Yeni ya tubum sɛ̃. Ya
maa sãa kɔ̃sa baka.
3 Mɛya goo u ra bibu wunɔbu (100) ma,
kpa u tɛ u ko wɔ̃ɔ dabinu kpa doo nɔɔru ta
kun nùn tura win wãaru sɔɔ, kpa u kun maa
siki wɔru wa mi ba koo nùn sike. Na gerumɔ
ma bii wi ba mara win suru kun yiba, u nùn
nuku dobu kere.
4 Domi ba bii wi marawa u ɲ gãanu kue.
Yam wɔ̃kuru sɔɔra u doona. Mɛya goo kun
maa nùn yaayamɔ.
5 U sãawa wi u kun sɔ̃ɔ waare, u ɲ maa nùn
yɛ̃. Adama ka mɛ, u wɛ̃rabu mɔ n kere durɔ
wi u bibu wunɔbu (100) mara mi.
6 Baa durɔ wi, ù n daa wãa sere wɔ̃ɔ
nɔrɔbun suba yiru (2.000), ma u kun doo
nɔɔru wa, ye kpuro tia.
7 Tɔnun sɔmburu kpuro, nɔɔ sɔɔra ta ra
de. Ka mɛ, win binɛ ya ku ra kpe.
8 Mba bwisigii u ka gari bɔkɔ kere.
Bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ wi u yɛ̃ nge mɛ u koo tii kpara
tɔmbun suunu sɔɔ, mba u ka bu kere.

9 Ye a wa a nɛni ya kere ye a binɛ sãa. Domi
ye kpuro ya tubum sɛ̃. Ya sãawa nge wi u kĩ
u woo kpara.

Bwisin kirɔ

10 Ye ya wãa saa yellun di, ya yĩsiru mɔ kɔ.
Sa maa yɛ̃ ma tɔnu u ṅ kpɛ̃ u ka wi u nùn dam
kere sikirina.
11 Gari dabira ku ra n asansi mɔ. Arufaani
yerà tɔnu u ra n mɔ ye sɔɔ.
12 Wara yɛ̃ ye ya sãa gãa geenu tɔnun sõ
win wãaru sɔɔ te ta ra doonɛ mi nge saaru.
Wara u koo kpĩ u nùn sõ ye ya koo na win
gɔɔn biru.

7

1 Yĩsi geeru ta turare nubu durorugia
kere. Tɔnun gɔɔn tõru ta win marubugiru
kere.
2 N buram bo a da yɛnu mi ba gɔɔ sõ ye kaa
ka da yɛnu mi ba tõɔ bakaru mɔ̀. Domi gɔɔwa
u sãa tɔnun wãarun nɔru. Mɛya wi u wasi,
u koo yaaya ma gɔɔ wee.
3 Nuku sankiranu nu yɛ̃ɛsu kere. Domi
baa tɔnun wuswaa yà n burisinɛ, ka mɛ, u
koo kpĩ u n bɔri yɛndu mɔ gõruɔ.
4 Bwisigiin gõru ga ra n woowa yɛnu mi ba
gɔɔ sõ. Adama gari bɔkɔn gõru ga ra n woowa
yɛnu mi ba nuku dobu mɔ̀.
5 N buram bo a bwisigiin gerusibu swaa
daki ye kaa ka gari bɔkɔn womusu swaa
daki.
6 Domi gari bɔkɔn yɛ̃ɛsu sãawa nge gãa ni
nu kuramɔ dõɔ sɔɔ. Ya maa sãa kam dirum.
7 Dam dɔrebu bu ra bwisigii gɔsiewa gari
bɔkɔ. Kɛ̃ru ta ra maa tɔnun gõru sĩiyɛwa.
8 Gãanun kpeeru ta buram bo n kere nin
torubu. Suurugii u maa tii suo kere.
9 A ku de wunɛn mɔru ya n da fuuku se.
Domi gari bɔkɔn miya mɔru ya ra n wãa.
10 A ku gere a nɛɛ, mban sõna yellu ta tɛ̃
dobu kere. Yeni ya ṅ sãa bwisigiin bikiabu.
11 Bwisi yi sãawa tubi gea, yi mam tubi
kere tɔmbu kpuron mi.
12 Yi ra tɔnu kõsuwa nge mɛ gobi yi ra tɔnu
kõsu. Adama yi arufaani mɔ n kere gobi. Yi
ra de wi u yi mɔ u n wãa wãaru sɔɔ.
13 A Gusunɔn nɔman sɔma mɛɛrio. Ye u
dera ya sikire, wara u koo kpĩ u ye dɛmia.
14 Doo nɔɔrun saa sɔɔ, a nuku dobu
koowo. Wahalan saa sɔɔ, kpa a bwisiku ma
Gusunɔwa u tõɔ ni kpuro kua, kpa tɔnu u ku
ka gia ye ya koo koora win gɔɔn biru.
15 Ye na wa nɛn wãarun tõru sɔɔ n tubum
sɛ̃, yera gemgii u ra gbi win gem sɔɔ kpa tɔn
kõson wãaru tu dɛnya win nuku kõsuru sɔɔ.
16 N n mɛn na, a ku tii garisi gemgii. A ku
maa sõɔsi ma wuna a bwisi bo. Mban sõna
kaa tii kam ko sɛkum.
17 A ku tii sure kõsa sɔɔ, a ku maa wɔri gari
baka kookoosu sɔɔ. Mban sõna kaa de a gbi
tumaru.
18 Ye n weenɛ a n yaaye kpa a ku ye
atafiiru ko, yera wi u Gusunɔ nasie, u ra
yariwa kari baayeren di.
19 Bwisi yi ra bwisigii dam wɛ̃wa n kere
kparobu wɔkuru be ba wãa wuu teu sɔɔ.
20 Geema, handunia ye sɔɔ, goo sari wi u
gea mɔ̀ kpa u kun toramɔ.
21 A ku gari kpuro dasabu doke yi tɔmba
gerumɔ kpa a ku ka nɔ wunɛn sɔm kowo u
wunɛn kõsa gerua.
22 Domi wunɛn gõru ga koo nun sõ ma
wunɛn tii a gabu bõrusire.
23 Na ye kpuro wɛ̃ɛra ka bwisi ma na nɛɛ,
kon ko bwisigii. Adama na ṅ bwisi yi wa. Yi
ka man tondawa.
24 Ye n toma ka ye ya duku, wara u koo ye
naa turi.
25 Na kookari kua na tii doke n ka bwisi
ka yɛ̃ru ka nuku kõsurun kookoosu ka gari
bakarun kookoosun saria gia.
26 Tɔn kurɔ wìn gõru ga sãa nge yina, ma
win nɔma ya sãa nge taa u gɔɔ sɛ̃sɔ kere.
Adama tɔn durɔ wìn daa ya Gusunɔ wɛ̃re,
u ra kurɔ wi kisirariwa. Durumgiiwa u ra
wɔri kurɔ win nɔmaɔ.
27 Ye nɛ waasu kowo na wa ye na gãanu
kpuro wɛ̃ɛra tia tia n ka nin saria gia, yera,
28 na tɔn durɔbu nɔrɔbu (1.000) sɔɔ turo
wa wi ba koo bɛɛrɛ wɛ̃. Adama tɔn kurɔbu
kpuro sɔɔ, baa turo na ṅ wa. N deema na
kasu n tɛ, adama na ṅ wa.
29 Ye na tuba mi sɔɔ, yera Gusunɔ u tɔmbu
kuawa ba sãa dee dee. Adama ben tiiwa ba
ben wãaru sɛ̃siasia.

8

1 Wara u sãa bwisigii kpa u gari yini
tubusia yi yi nɛɛ, tɔnun bwisi yi ra win
wuswaa dɛɛrasiewa kpa ya kun maa
burisinɛ.

À n da sunɔ mɛm nɔɔwɛ,

bwisi geeya

2 A sina boko mɛm nɔɔwɔ nɔɔ mwɛɛ te a
Gusunɔ kuan sɔ̃.
3 A ku sɛnda a ka nùn duka suuri. A ku
maa yɔ̃rari a kɔ̃sa ko. Domi u koo kpĩ u ko
ye u kĩ
4 yèn sɔ̃ win gari yi dam mɔ. Goo sari wi u
koo kpĩ u nùn bikia u nɛɛ, mba u mɔ̀ mi.
5 Wi u ra woodaba mɛm nɔɔwɛ, u ku ra
kɔ̃sa wa. Bwisigii u siribun saa yɛ̃.
6 Domi gãanu baanire nu nin saa ka nin
siribu mɔ. Wahala gaa wãa ye ya tɔnu wãasi,
7 yera u ku ra n yɛ̃ ye ya koo nùn deema.
U ku ra n maa yɛ̃ wi u koo nùn sɔ̃ dɔma te ya
koo nùn deema.
8 Tɔnu kun dam mɔ u n ka win hunde
nɛni. Mɛya u ń maa dam mɔ u ka tii wɔra
win gɔɔn tɔ̃ru. U ń yakiarɔ gɔɔn nɔman di.
Mɛya nuku kɔ̃surugiin nuku kɔ̃suru ta ń
nùn yaramɔ.

Tɔnun wãaru

9 Na nɛn tii wɛ̃, na mɛɛra sãa sãa ye tɔnu u
mɔ̀ kpuro handunia sɔɔ. Na wa ma u ra win
winsim taarewa u nùn kɔ̃sa kua.
10 Na wa ba tɔn kɔ̃sobu sikua ba wãa ba
wɛ̃re. Be ba maa gea kua, ba ka sãa yeru
tonda, ma ba ben gari duari wuu sɔɔ. Yeni
kpuro ya tubum sɛ̃.
11 Domi ba ku ra yande tɔn kɔ̃so be siri mii
mii. Yen sɔ̃na tɔmbu ba ra n kĩ ba n kɔ̃sa mɔ̀
ba n dɔɔ.
12 Tɔn kɔ̃so u ra torewa too, ka mɛ, kpa
win wãaru tu dɛnya. Adama ye na yɛ̃, yera
wi u Gusunɔ nasie, wiya u doo nɔɔru mɔ.
13 Tɔn kɔ̃so kun doo nɔɔru wasi. Win
wãara kun dɛnyamɔ tu saaru kera. Domi u
ń Yinni Gusunɔ nasie.
14 Gãanu wãa ni nu kooramɔ handunia ye
sɔɔ ma nu tubum sɛ̃. Niya, ye ya koo tɔn kɔ̃so
deema yera ya ra maa gemgii deemɛ. Ye ya
koo maa gemgii deema, yera ya ra maa tɔn
kɔ̃so deemɛ. Yenin tii ya tubum sɛ̃.
15 Yen sɔ̃na na nuku dobu wɔlle suamɔ.
Domi handunia ye sɔɔ, tɔnu kun gãa geenu
wasi ma n kun mɔ u di u nɔ kpa u yɛ̃ɛri.
Yera ya ko n sãa win sɔmburun are win
wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ te Gusunɔ u nùn
bura handunia ye sɔɔ.
16 Sanam mɛ na tii wɛ̃ ka nɛn gɔ̃ru kpuro n
ka bwisin saria gia, kpa n wa ye n kooramɔ
handunia ye sɔɔ, na wa baa mɛ tɔmba ku ra
dweeye sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru, ba ń kpɛ̃ bu tubu
ye Gusunɔ u mɔ̀ kpuro handunia sɔɔ.
17 Na sɔma kpuro wa ye Gusunɔ u kua. Na
wa ma tɔnu kun kpɛ̃ u tubu ye ya kooramɔ
handunia ye sɔɔ. Baa mam ye tɔnu u kasu ka
hania baka, u ń kpɛ̃ u ye wa. Baa bwisigii, ù
n kĩ u n ye yɛ̃, u ń kpɛ̃ u ye tubu.

9

1 Geema, na tii wɛ̃, na ye kpuron kaso
kua, ma na wa gemgibu ka bwisigibu ka ben
sɔma wãawa Gusunɔn nɔmuɔ. Mɛya maa
kĩru ka tusiru. Adama tɔnu kun yɛ̃ ye ya koo
nùn deema.
2 Gemgii ka tɔn kɔ̃so ka tɔn geo wi u dɛɛre
ka wi u kun dɛɛre ka wi u yãkuru mɔ̀ ka wi
u kun yãkuru mɔ̀ ka wi u kun toraru mɔ ka
wi u toraru mɔ ka wi u nɔɔ mwɛɛru mɔ̀ ka
sere wi u nɔɔ mwɛɛru nasie, gãa teena nu ra
be kpuro deemɛ.
3 Ye ya kooramɔ handunia ye sɔɔ, gãa
teenu wãa ni nu ń sãa dee dee. Niya, kɔkɔrɔ
tia ba mɔ. Ben gɔ̃rusɔ, nuku kɔ̃suru ka wiira
gariya yi ra n yiba ben wãarun tɔ̃ru kpuro
sɔɔ. Amɛn biru, gɔribun wãa yerɔwa ba dɔɔ.
4 Be ba wasi, ba yĩiyɔbu mɔ. Bɔ̃ɔ wasu ga
gbee sunɔn goru kere.
5 Be ba wasi, ba yɛ̃ ma ba koo gbi. Adama
be ba gu, ba ń gãanu yɛ̃. Ba ń maa kɔsiaru
wasi domi ba bu duariwa mi.
6 Ben kĩru ka ben tusiru ka ben binɛ, ye
kpuro ya kpawa mi. Ba ń maa baa gaa mɔ
handunia ye sɔɔ.
7 Yen sɔ̃, a doo a di a nɔ ka nuku dobu.
Domi sɔmbu te a kua, ta Gusunɔ wɛ̃re.
8 A de a n da n tɔ̃ɔ baka yãnu sebua
baadomma kpa a ku duari a tii turare yɛ̃ka.
9 A de a ka wunɛn kurɔ wi a kĩ nuku dobu
ko wunɛn wãarun tɔ̃ru sɔɔ te Gusunɔ u nun
wɛ̃ te ta ra doonɛ mi nge woo. Domi yera
ya ko n sãa nuku doo bi kaa n mɔ wunɛn
sɔmburu sɔɔ handunia ye sɔɔ.
10 Sɔmbu te a gesi wa kpuro, a tu koowo.
Domi sɔmburu ka bwisikunu ka yɛ̃ru ka
bwisi, yen gaa sari gɔribun wãa yerɔ mi a
dɔɔ.

Bwisi kun arufaani mɔ

baadomma

11 Na maa wa handunia ye sɔɔ, n ń mɔ
be ba duka mɔ tɔnawa ba ra garasa di
baadomma. N ń maa mɔ tabu durɔ damgibu

tɔnawa ba ra tabu di baadomma. Mɛya n ɩ̀ maa mɔ bwisigiba ba ra dĩanu wa ba kun wahala kue. N ɩ̀ maa mɔ laakarigibu tɔnawa ba ra ko gobigibu baadomma. N ɩ̀ maa yɛ̃rugibu tɔna tɔmbu ba ra bɛɛrɛ wɛ̃. Domi be kpurowa kɔ̃sa ka gea ya ra deemɛ.

12 Nge mɛ swɛ̃ɛ yi ku ra n yɛ̃ saa ye ba koo yi mwa subaru sɔɔ ka yãakororu, ɩ̀ kun mɛ nge mɛ gunɔ ga ku ra n yɛ̃ saa ye ba koo ge mwa ka taa, nge mɛya tɔnu ku ra n win gɔɔn kɔba yɛ̃. Nɔni swãaru ta ra tɔnun bii deemɛ subaru sɔɔ nge mɛ ba ra yɛɛ yi mwɛɛri.

13 Na maa gãanu wa bwisin swaa sɔɔ ni na tamaa nu sãa gãa girinu.

14 Wuu gaga wãa ga ɩ̀ tɔmbu dabi. Yera sina boko goo u seema u gu tabu wɔri. Ma u sansani kpĩ u ka gu sikerena.

15 Wuu ge sɔɔ, bwisigii goo wãa. Adama bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛwa u sãa. Durɔ wi, u koo raa kpĩ u wuu ge faaba ko saa sina boko win nɔman di. Adama goo kun nùn yaaye win bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ ten sɔ̃.

16 Nɛn mi, bwisi yi kere dam. Adama bwisigii ù n sãa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ, tɔmba ra nùn gɛmwa kpa bu yina bu ka win bwisi kɛ̃ru sɔmburu ko.

17 Adama ba n yɛ̃ ma bwisigiin gari yi ba swaa daki tɛɛru yi kere wi u gbãramɔ u ka gari bakasu kpare.

18 Bwisi yi maa tabu yãnu kere. Adama toro u ra gea sankuwa.

10

1 Sɔn si su gbiisi turare kowon gum sɔɔ, su ra gum mɛ sankuwa. Nge mɛya gari baka kookoosu baa sin fiiko su ra bwisi ka bɛɛrɛ kawe.

2 Bwisigiin gɔ̃ru ga ra n sãawa dee dee. Adama gari bɔkɔguu ga ku ra dee dee swĩi.

3 Gari bɔkɔ ù n sĩimɔ swaa sɔɔ, bwisi yi ra n nùn kɔmiɛwa kpa u n baawure sɔ̃ɔsimɔ ma u sãawa gari bɔkɔ.

4 Wunɛn yinni ù n ka nun mɔru seewa, a ku wunɛn sɔmburu deri. Domi tii nɛnubu bu ra tora dabinu gbarewa.

5 Na toraru garu wa handunia ye sɔɔ te ta wee kparobun min di.

6 Tera, ba ra gasɔ gari bakasu aye damginu wɛ̃, kpa bu tɔn bɛɛrɛgibu aye piiminu wɛ̃.

7 Mɛya, na wa yobu ba dumi sɔni ma sinambu ba ka naasu sĩimɔ nge yobu.

8 Wi u suura gbemɔ, wiya u koo kpĩ u wɔri ye sɔɔ. Wi u maa gbãraru suramɔ kpa waa yu nùn dɔm.

9 Wi u kpenu suamɔ, u koo mɛɛra wa. Wi u maa dãa bɛramɔ, u ko n wãawa kari sɔɔ.

10 Win gbãa yara yà kun nɔɔ do, ma u ɩ̀ ye nɔɔ dɛ̃ɛre, tilasiwa u ka dãa ye kĩi ka dam bakam. Adama bwisiya yi ra de gãanu nu koora.

11 Wi u waa sabua, ma ya nùn dɔmmɔ, arufaani yerà u mɔ.

A kun da gari saari too

12 Bwisigiin gari yi ra n bɛɛrɛ mɔ. Adama gari bɔkɔn gari yi ra gu kam koosiewa.

13 U ra gari torewa ka gari bakaru kpa u yi wiru go ka wiira gari kɔ̃si.

14 U ra n gari saarimɔwa too. Adama tɔnu, a ku ra n yɛ̃ ye ya koo nùn deema. Goo maa sari wi u koo nun sɔ̃ ye ya koo koora wunɛn gɔɔn biru.

15 Gari bɔkɔ ga ra tii wasiraru dokewa sɔmburu baatere sɔɔ. Mɛya u ku ra maa kpĩ u da wuu sɔɔ.

16 Bɔ̃rurama tem mɛ̀ sɔɔ aluwaasi gari bɔkɔ u sãa sunɔ ma mɛn sina asakpɔbu ba ra n ben tiin nukurun gari mɔ̀ mɛ̀n nɔɔ yam sãra.

17 Doo nɔɔrugiba be ba sunɔ mɔ wi u yĩsiru yara, ma win sina asakpɔbu ba ra di dim saa sɔɔ bu ka dam wa, n ɩ̀ mɔ bu ka tam nɔ.

18 Wi u yikuru mɔ, win dirun kpɛɛru ta ra kpunɛwa kpa ta n nim dumɔ.

19 Damgibu ba ra tɔ̃ɔ baka dim kowa bu ka nuku dobu ko. Tam mu ra bu nuku dobu wɛ̃ kpa gobi yi de bu kpuro wa.

20 A ku sina boko wĩi, baa wunɛn gɔ̃ruɔ. A ku maa yiikogii wĩi, baa asiri sɔɔ. À n kua mɛ, gunɔ ga koo wunɛn gari yi sua gu ka da gu nùn sɔ̃ ye a gerua.

Wɔrugɔra

ba ra ka tenkuru ko

11

1 A nɔni yinuɔ a ka wunɛn dĩanu gabu bɔnu ko. Sɔ̃ɔ teeru kaa yen are wa.

2 A nin sukum tɔmbu nɔɔba yiru ɩ̀ kun mɛ tɔmbu nɔɔba ita bɔnu kuo, domi a ɩ̀ yɛ̃ nɔni swãa te ta koo nun deema handunia ye sɔɔ.

3 Guru wiru tà n ye, ta ra de gura yu nɛwa.
Bera mi dãra wɔruma kpuro, bera miya ta
ra n wãa.
4 Wi u woo ka guran bɛrum mɔ̀, u ɲ̀ dĩanu
duurumɔ u sere mam nɛɛ, u koo gɛ̃.
5 Nge mɛ tɔnu kun woon swaa yɛ̃, u ɲ̀ maa
yɛ̃ nge mɛ tɔnu u ra ka mɔnde tɔn kurɔn
nukurɔ, nge mɛya tɔnu kun maa Gusunɔ wi
u kpuro mɔ̀n sɔman asansi yɛ̃.
6 A wunɛn dĩanu duuruo bururu, kpa a n
wãasi mi ka yokaɔ. A ku nɛɛ, kaa wɛ̃ra. Domi
a ɲ̀ yɛ̃ yen ye ya koo gea ko.
7 Yam bururam mu wã. Mɛya ya ra maa
tɔnu dore ù n sɔ̃ɔ ka nɔnu wa.
8 Tɔnu à n tɛ wãaru sɔɔ, a nuku dobu
koowo yen sɔ̃, kpa a n yaaye ma nuku
sankiranun tɔ̃nu wãa nu dabi. Adama ye ya
kooramɔ kpuro ya tubum sɛ̃.

A nuku dobu koowo

n sere dãkuru ko

9 Bii durɔbu, a yɛ̃ɛrio wunɛn aluwaasirun
saa sɔɔ. A wunɛn wãaru dio nge mɛ wunɛn
gɔ̃ru ga kĩ. Adama yeniba kpuron biru, a n
yɛ̃ ma Gusunɔ u koo nun soku siri yerɔ.
10 Yen sɔ̃, a nuku sankiranu wunɔ wunɛn
gɔ̃run di kpa a kɔ̃san kobu suuri. Domi
aluwaasiru ka ten dam mu ra doonɛwa nge
woo.

12

1 N n mɛn na, a wunɛn taka kowo
yaayo wunɛn aluwaasirun saa sɔɔ, nuku
sankiranun tɔ̃ru tu sere na tè sɔɔ kaa nɛɛ, a
ɲ̀ maa wãaru kĩ.
2 Saa ye sɔɔ, kaa n wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ
nge sanam mɛ suru ka sɔ̃ɔ ka kperi, ye
kpuro ya tĩra ɲ̀ kun mɛ nge sanam mɛ guru
wiru ta wurama gura yà n na ya kpa.
3 Yen tɔ̃ɔ te sɔɔ, kaa n sãawa nge yɛnun
kɔ̃so wi u diirimɔ bɛrum sɔ̃ ɲ̀ kun mɛ nge
damgii wi u dam dwiiya ma u yãara tɔkɔrun
sɔ̃ ɲ̀ kun mɛ nge kurɔ be ba som nambu yɔ̃ra
yèn sɔ̃ ba ɲ̀ maa dabi ɲ̀ kun mɛ nge kurɔ be
ba kun kpɛ̃ bu maa yam wa saa fɛnɛntin di.
4 Wunɛn wãaru ta ko n sãawa nge gambo
ye ya kɛnua ɲ̀ kun mɛ nge nɛɛru tèn wɔkinu
dwiiya ɲ̀ kun mɛ nge gunɔbu ge ga swĩi mari
ɲ̀ kun mɛ nge womu ge ba mari.
5 Saa ye sɔɔ, kaa n bɛrum mɔ̀ à n gunguru
yɔɔmɔ kpa a n wahala mɔ̀ à n sĩimɔ. Wunɛn
seri yi koo burura nge dãa wɛ̃su gasu. A ɲ̀
maa kpɛ̃ a yɔ̃ nge twee. Mɛya kpee yãnun
nubura kun maa wunɛn binɛ seeyamɔ.
Domi sɔ̃ɔ teeru baawure u koo da win wãa
yee dãakirɔ kpa wuri yi nɔɔra baama swɛɛ
sɔɔ.
6 Saa yera wãaru ta koo kasira nge sii
geesun yɔni ɲ̀ kun mɛ tu kɔsira nge boo
wuraguu ɲ̀ kun mɛ nge bwãaru daarɔ, ɲ̀
kun mɛ tu kasira nge dɔkɔ kaaru dɔkɔ sɔɔ
7 kpa tɔnun tii u wura temɔ mìn di u yara
kpa win hunde yu wura Gusunɔ wi u raa
nùn ye wɛ̃n mi.
8 Waasu kowo u nɛɛ, gãanu kpuro nu
tubum sɛ̃, nu maa sãawa biti.

Gari yin wii goberu

9 Yen biru, waasu kowo u ɲ̀ sãa bwisigii
tɔna, u maa tɔmbu yɛ̃run keu sɔ̃ɔsi. U mɔn
dabinu swaa daki ma u nu wɛ̃ɛra, u nu
wunana doo dooka.
10 U kookari kua ma u gari dori wa u
yorua. Gari yi, yi sãawa gari gee.
11 Bwisigiin gari yi sãawa nge yabiri yi yi
ra tɔnun laakari yamiɛ. Mɛya yi maa sãa nge
sɔretii yi yi yɛ̃ru gabe. Yi weewa Gusunɔn
min di wi u sãa kparo geo.
12 Nɛn bii, ye n tie, yera, a de yi nun bwisi
kɛ̃. Bà n yin gari yorumɔ tirenu sɔɔ, tire ni,
nu ɲ̀ ko n geeru mɔ. Keu bakan kobu bu ra
maa wasi wasirasiewa.
13 Yen sɔ̃, su gari yi kpuron wii goberu
swaa daki te ta nɛɛ, a Gusunɔ nasio kpa a
win woodaba mɛm nɔɔwa. Yera, n weenɛ
baawure u ko.
14 Domi Gusunɔ u koo kookoosu kpuro
siri ka mam si su beruan tii, geesu ka
kɔ̃susu.

WOMU GE GA DOBU BO

Ka Heberum ba tire te sokawa Womu ge ga dobu bo. Kurɔ ka durɔn kĩrun gariya ta mɔ̀.

Yuuba ba tire ten gari weesinawa ka kĩi te Gusunɔ u win tɔmbu Isireliba kĩa. Ma naanɛ dokeobu ba maa tu weesina ka kĩi te Yesu Kirisi u win yigbɛru kĩa.

Tire ten kpunaa

1. Womu 1, wiru 1.1n di sere wiru 2.7.
2. Womu 2, wiru 2.8-17.
3. Womu 3, wiru 3.1n di sere wiru 5.1.
4. Womu 4, wiru 5.2n di sere wiru 6.3.
5. Womu 5, wiru 6.4n di sere wiru 7.11.
6. Womu 6, wiru 7.12n di sere wiru 8.5a.
7. Womu 7, wiru 8.5b-14.

1 Womu ge ga dobu bo wee. Salomɔɔwa ga ka yã.

Kurɔ ka durɔn faagi

Kurɔ u nɛɛ,

2 a man sõsuo ka wunɛn tiin nɔɔ.
Domi wunɛn kĩrun kookoosu su tam dobu kere.
3 Wunɛn wani yi nuburu do.
A sãawa nge turare ye ya pusa.
Yen sõna wɔndiaba ba nun kĩ.
4 A man tii gawema kpa su nun naa swĩi ka duka.
A sãawa nɛn sunɔ, a ka man doo wunɛn wãa yerɔ.
Wunɛn saabuwa sa nuku dobu mɔ.
Wunɛn kĩru ta tam dobu kere.
Ba gem mɔ be ba nun kĩ.
5 Yerusalɛmun wɔndiaba, i swaa dakio i nɔ.
Na tĩri, adama na sãa kurɔ burɔ.
Na tĩri nge Kedaan kuu bekuruginu,
adama na wãwa nge beku karenu ni nu wãa Salomɔɔn sina kpaarɔ.
6 I ku man gɛm yèn sõ na tĩri.
Sõɔwa u man kua mɛ.
Nɛn sesubu ba ka man mɔru kua.
Ba man kua ben reseɛm dãa gbaarun kõso.
Adama na ǹ nɛn tiigiru kõsu.
7 A man sõɔwɔ nɛn kĩnasi mi a ra wunɛn sabenu kpare,
ka mi a ra de nu sõɔ sure.
Kpa na kun maa sirenɛ wunɛn berusebun sabenun suunu sɔɔ.

Yãa kparoba nɛɛ,

8 wunɛ wi a tɔn kurɔbu kpuro buram kere,
à kun yam mi yɛ̃, a doo a yãa gɔ̃ɔn yira swĩi.
Kpa a wunɛn bonu kpara kparobun wãa yerun bɔkuɔ.

Durɔ u nɛɛ,

9 nɛn kĩnasi, a ka dum nia weenɛ
ye ya Egibitin sunɔn tabu kɛkɛ gawamɔ.
10 Wunɛn bura yãnu nu ra de wunɛn baanu nu man wɛ̃re.
Wunɛn wĩira ka goonu wã.

Yãa kparoba nɛɛ,

11 sa ko nun saba kua ye ya wura ka sii geesu mɛnnɛ.

Kurɔ u nɛɛ,

12 sanam mɛ sina boko u sõ ka wigibu,
nɛn turaren nubura pusa.
13 Nɛn kĩnasi u nuburu dowa nge turare ye ba mɔ̀ miru,
ye ya sure nɛn tororɔ.
14 Nɛn kĩnasi u sãawa nge dãa wɛ̃ɛ burasu.
Su ra kpiwa resɛm dãa gbaarɔ Engɛdiɔ.

Durɔ u nɛɛ,

15 nɛn kĩnasi, a sãawa kurɔ burɔ.
Wunɛn nɔni yi ballimɔ nge waa bakagii.

Kurɔ u nɛɛ,

16 nɛn kĩnasi, a sãawa durɔ burɔ,
wuna a man wɛ̃re.
Bɛsɛn kpin yeru ta ko n nɔɔ nɛ nge yaka bekusu.
17 Dãa ye ba mɔ̀ sɛduru, yera ba ka bɛsɛn dirun dãa mwaanatia kua.
Ma ba ten yari kua ka dãa ye ba mɔ sipɛrɛ.

2

1 Nɛna na sãa nge gunarun biibii ye ya kpia tem tɛɛraɔ.
Na maa sãa nge yakasun biibii ye ya wãa wɔwaɔ.

Durɔ u nɛɛ,

2 à n nɛn kĩnasi wa win wɔndia kpaasibun wuurɔ,
u ra n sãawa nge biibii ye ya wãa sãkin suunu sɔɔ.

Kurɔ u nɛɛ,

3 à n nɛn kĩnasi wa aluwaasiban suunu sɔɔ,
u sãawa nge dãa te ba mɔ̀ pɔmiɛ dãnun suunu sɔɔ tèn marum mu dibu do.
Na ra kã na n sõ win saarɔ.
4 U ka man da mi ba ra tõɔ baka dĩanu di.
Ma u man nɛnua ka kĩru.
5 Wee kĩra man barɔ kua.
A man dam kɛ̃ ka kira duronu, ka pɔmiɛn marum.
6 Na kĩ na n nɛn wiru sɔndi win nɔm dwarɔ,
kpa win nɔm geu gu man bɔkasi.

Durɔ u nɛɛ,

7 bɛɛ Yerusalɛmun wɔndiaba, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ
ka yɛɛ kpiki ka nɛnnun yĩsinu,
i ku nɛn kĩnasi yamia saa ye u ɲ̀ kĩ u se.

Durɔ u wee
Kurɔ u nɛɛ,
8 na nɛn kĩnasin nɔɔ nɔɔmɔ.
Wɔɔ u guunu sarikiramɔ u wee.
9 U sãawa nge yaa kpiku ɲ̀ kun mɛ nge gini kpɛma.
Wi wee dirun biruɔ,
u man mɛɛrima fɛnɛntin di.
10 Ma u ka man gari kua u nɛɛ,
a seewo nɛn kĩnasi, kurɔ burɔ, a na.
11 Wee puran saa ya doona,
ma gura ya yɔ̃ra *.
12 Biibii ya kpia yam kpuro.
Sa gunɔ bwese bwesekan swĩi nɔɔmɔ.
Kparukonun swĩi yi nɔɔra bɛsɛn tem sɔɔ.
13 Dãa te ba mɔ̀ figie ta marum torumɔ,
ma resɛm tɔ̃kan wɛ̃sun nubura pusa.
A seewo, a na nɛn kĩnasi, kurɔ burɔ,
14 wunɛ wi a sãa nge sãkusã ye ya wãa kpee baa sɔɔ ya kukua.
A man wunɛn wuswaa sɔ̃ɔsio.
A de n wunɛn nɔɔ nɔ.
Domi wunɛn dɔkɔra nɔɔbu do.
Mɛya maa wunɛn wuswaa ra man wɛ̃re.
Kurɔn mɛro u nɛɛ,
15 i sun dɛmaku binu mwɛɛrio
ni nu bɛsɛn resɛm gbaaru sankumɔ saa ye ya wɛ̃su sãa.
Kurɔ u nɛɛ,
16 nɛn kĩnasi u sãawa nɛgii,
na maa sãa wigii.
U win sabenu kparamɔ yakasun biibiin suunu sɔɔ.
17 A de a gɔsira, nɛn kĩnasi, a n wãa guunu wɔllɔ
a n sãa nge yaa kpiku ɲ̀ kun mɛ nge gini kpɛma,
sere sɔ̃ɔ u ka du saaru tu kpɛ̃a.

Kurɔ u ka win kĩnasi dosimɔ
Kurɔ u nɛɛ,

3

1 wɔ̃ku girira na kpĩ nɛn kpin yeru wɔllɔ.
Na kasu wi nɛn gɔ̃ru ga kĩ.
Adama na ɲ̀ nùn wa.
2 Ñ n mɛn na, kon sewa n bɔsu wuu sɔɔ,
gen swɛɛɔ ka gen yaburɔ na n kasu wi nɛn gɔ̃ru ga kĩ.
Na nùn kasu kasu, adama na ɲ̀ nùn wa.
3 Ye wuu gen kɔ̃soba bɔsu ba wuu mɛɛrimɔ, ba man wa,
ma na bu bikia na nɛɛ, i nɛn kĩnasi wa?
4 Ye na bu deri kese, yera na nɛn kĩnasi wi wa.
Na nùn sɛ̃re, na ɲ̀ nùn yɔ̃su
sere na ka nùn da nɛn mɛro wi u man maran dirɔ.
5 Bɛɛ Yerusalɛmun wɔndiaba,
na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka yɛɛ kpiki ka nɛnnun yĩsinu,
i ku nɛn kĩnasi yamia saa ye u ɲ̀ kĩ u se.
Kurɔ u nɛɛ,
6 wara u saram wee gbaburun di mɛni nge wii tĩa.
U turare ye ba mɔ̀ miru ka turare dɛkagia bwese bwesekan nuburu mɔ.
7 Salomɔɔn kpin yera ba sɔɔwa ba ka wee,
Isireliban tabu durɔ damgibu wata ba nùn swĩi ba wãa gɔn gɔnka.
8 Be kpuro ba ka takobi sannɔ yɛ̃.
Ba sãawa tabu durɔbu.
Ben baawure u win takobi bɛki win yɛ̃saɔ
u ka sɔɔru sãa baa yibɛrɛba bà n kurama wɔ̃kuru.
9 Sina boko Salomɔɔ u dera ba nùn amakɛɛn kitaru kua ka dãa ye ba ka na Libanin di.
10 Ma ba ten suatian dɛki kua ka sii geesu.
Ba maa ten gballitia kua ka wura.
Ba ten sin yerun leferi beku wunɔmgiru wukiri
te Yerusalɛmun wɔndiaba ba buraru kua kĩrun sɔ̃.
11 I yarima bɛɛ Siɔnin wɔndiaba, i sina boko Salomɔɔ wa.
U win furɔ doke ge win mɛro nùn dokea saa ye u kurɔ kpaaru kua.
Dɔma te, u wãa nuku dobu sɔɔ.
Durɔ u nɛɛ,

4

1 a sãawa kurɔ burɔ, nɛn kĩnasi.
Wunɛn nɔni yi ballimɔ nge waa bakagii wunɛn sɔnditian wɛ̃rin di.
Wunɛn seri yi sãa nge boo wuuru te ta saramamɔ Galadin guuru wɔllun di.
2 Wunɛn donnu nu buriri nge yãa nìn sansu ba bɔɔra nu nim nɔrum wee.
Nu maa nɔɔ nɛwa swɛɛ swɛɛ, nin gara kun kande.
3 Wunɛn nɔɔ ga swɛ̃riwa nge tom,
ma ga waabu wã.

* **2:11** ***gur**a **y**a **y**ɔ̃**r**a* - Isireliban temɔ, puran saa gura ra nɛ.

Wunɛn baanu nu ballimɔwa nge dire sɔnsɔm bia wunɛn sɔnditian wɛ̃rin di.
4 Wunɛn wĩira wãwa nge Dafidin dii bwereku gagu
mi ba ra tabu yãnu bere.
Wunɛn saban bataniba ba sãa nge tabu yãa ni ba bwɛ̃ mi.
5 Wunɛn bwãsu sãa nge yaa kpikun binu yiru ni nu yakasu dimɔ biibiin suunu sɔɔ.
6 Sere sõɔ u ka du saaru tu kpɛ̃a,
kon da guuru wɔllɔ mi turare ye ba mɔ̀ miru ka turare dɛkagia ya wãa.
7 A sãawa kurɔ burɔ, nɛn kĩnasi.
A ɲ̀ bau gagu mɔ.
8 A na su doona saa Libanin guunun di
ka Seniri ka Hɛɛmɔɔn guurun di
mi gbee sinansu ka musuku yambarɔsu ra n wãa.
9 Bɛsɛn nɔni yì n yinna, ɲ̀ kun mɛ nà n wunɛn saban batani tia wa,
wunɛn kĩra ra nɛn gõru kpuro mwɛwa, nɛn sesu, nɛn kurɔ.
10 Wunɛn kĩru ta nuku dobu mɔ nɛn sesu, nɛn kurɔ.
Wunɛn kĩru ta tam dobu kere.
Mɛya maa wunɛn turaren nuburu ta do ta turare kpuro kere.
11 Wunɛn nɔɔ ga sõsubu do nge tim bau.
Tim ka bom mu wãa wunɛn nɔɔ sɔɔ.
Wunɛn yãnu nu nuburu dowa nge dãa te ba mɔ̀ sɛduru Libaniɔ.
12 A sãawa nge dãa gbaaru te ba kara koosi, nɛn sesu, nɛn kurɔ.
A sãawa nge dɔkɔ ye ba kɛnua, ɲ̀ kun mɛ nge bwia ye ba mara.
13 Wunɛn nim mu dãa gbaarun dãnu yɛ̃kamɔ.
Nin binu ni ba sokumɔ gerenadi nu do too.
Mɛya lalle ka naadi ya maa kpia mi,
14 ka safarani, ka yaka si su nuburu do, ka kanɛli,
ka dãa ni ba ra ka turare dɛkagia ko, ka miru, ka aloɛsi,
ka sere yaka si su nuburu dobu bo kpuro.
15 Wunɛ a sãawa nge dãa gbaarun dɔkɔ
ɲ̀ kun mɛ nge bwia ye ya nim sumɔ
mɛ mu wee saa Libanin guunun di.
Kurɔ u nɛɛ,
16 sõɔ yɛ̃si yɛ̃sikan wosu,
i seewo i nɛn dãa gbaarun dãnu kõ,
kpa nin nubu duroru tu yari kpuro.
I de nɛn kĩnasi u du win dãa gbaaru sɔɔ
kpa u yen dãa bii geenu di.

Durɔ u wee
Durɔ u nɛɛ,

5

1 na dua nɛn dãa gbaaru sɔɔ,
nɛn sesu, nɛn kurɔ.
Na nɛn turare ye ba mɔ̀ mirun dãa yorimɔ ka kiki si su nuburu do.
Na nɛn tim baun tim dimɔ.
Na nɛn tam ka nɛn bom nɔrumɔ.
Yerusalɛmun wɔndiaba ba nɛɛ,
i dio, bɛɛ be i kĩanɛ.
I nɔruo kpa i n kĩru barɔ.

Kurɔ u gambo wukia

adama n dãkuru kua
Kurɔ u nɛɛ,
2 na dò adama nɛn bwɛ̃ra ya ɲ̀ kpĩ.
Na ka nɛn kĩnasi dosimɔ u gambo soomɔ.
Durɔ u nɛɛ,
a man kɛniɔ, nɛn sesu, nɛn kĩnasi.
Wunɛ wi a sãa nge sãkusã, a yiba.
Nɛn wira nikerera.
Ma nɛn seri nim sɛ̃ɛra.
Kurɔ u nɛɛ,
3 wee na nɛn yaberu pota.
Kon maa kpĩ n se n tu sebe?
Na nɛn kõri kpakia kɔ, yera kon maa se n yi disinu ko?
4 Yera nɛn kĩnasi wi, u win nɔmu kpɛ̃ɛma gambon wem di,
ma nɛn bwɛ̃ra wura win mi.
5 Na seewa n ka nùn kɛnia.
Turare ye ba mɔ̀ miru ya dãakumɔ nɛn nɔman di gambon nɛnutia sɔɔ.
6 Na nɛn kĩnasi kɛnia,
adama na deema u doona.
Nɛn bwɛ̃ra raa wura win mi, sanam mɛ na win nɔɔ nua.
Na nùn kasu kasu, na ɲ̀ nùn wa.
Na nùn soka, u ɲ̀ wure.
7 Wuu gen kõsobu ba ka man yinna.
Ba man so ba mɛɛra kua.
Be ba gbãraru kõsu, ba nɛn sɔnditia mwa.
8 Bɛɛ Yerusalɛmun wɔndiaba, na bɛɛ kanamɔ,
ì n nɛn kĩnasi wa, i nùn sõɔwɔ win kĩra man barɔ kua.
Yerusalɛmun wɔndiaba ba nɛɛ,
9 wunɛ wi a kurɔbu kpuro buram kere,

mba wunɛn kĩnasi wi, u mɔ ye goo kun mɔ
a ka sun sõɔmɔ mɛ.
Kurɔ u nɛɛ,
10 nɛn kĩnasi, tɔn swãɔwa, win wuswaa
ballimɔ.
Tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) sɔɔ,
wiya kaa waabu gbi.
11 Win wuswaa ya ballimɔ nge wura gea.
Win seri yi tĩriwa nge gunɔ mɔran sansu.
12 Win nɔni yi sãawa nge waa bakagii ye ya
wãa daarɔ.
Win nɔni kpiki yi sãawa nge bom bekum.
Nɔni yi, yi ka kpee gobiginu weenɛ ni ba
doke taabu sɔɔ.
13 Win baanu nu wãwa nge turare bii yi yi
kpiibu wee.
Win nɔɔ ga sãawa nge biibii yèn min di
turare ya dãakumɔ.
14 Win nɔma ya ka wuran suma weenɛ ye ba
kpee gobiginu dokea.
Win wasi yi wɔru nge suunu don te ba
wɔriasia
ba buraru koosi ka kpee buranu ni nu nɔni
boogu mɔ.
15 Win kɔ̃ri yi sãawa nge gbere yiru ye ba
kua ka kpee kpikiru.
Ma ba ye gira wura gean wɔllɔ.
À n nùn mɛɛra, u sãawa nge Libanin dãa ni
ba mɔ̀ sɛduru.
16 Win nɔɔn gari do.
Wi sɔɔra nɛn bwɛ̃ra ra n wãa mam mam.
Bɛɛ Yerusalɛmun wɔndiaba, mɛ nɛn bɔrɔ
kĩnasi wi, u sãawa mi.
Yerusalɛmun wɔndiaba ba nɛɛ,

6

1 mana wunɛn kĩnasi wi, u da,
wunɛ wi a kurɔbu kpuro buram kere.
Bera mana u gɛre, kpa su ka nun wi kasu.
Kurɔ u nɛɛ,
2 nɛn kĩnasi u dawa win dãa gbaarɔ,
mi turare bii wãa yi yi kpiibu wee,
u ka win sabenu kpara kpa u biibii bɔɔri.
3 Na sãawa nɛn kĩnasigii, ma u maa sãa nɛgii.
U win sabenu kparamɔ biibiin suunu sɔɔ.

Nge mɛ kurɔ win wasi sãa
Durɔ u nɛɛ,
4 a girima mɔ nge wuu ge ba mɔ̀ Tirisa.
Nɛn kĩnasi, a wã nge Yerusalɛmu.
A nanum mɔ nge tabu sĩa ka yen gidi bɔra.
5 A ku maa man mɛɛri.
Domi wunɛn nɔni yi nɛn kĩru seeyamɔ.
Wunɛn seri yi sãa nge boo wuuru
te ta saramamɔ Galadin guurun wɔllun di.
6 Wunɛn donnu nu buriri nge yãa nìn sansu
ba bɔɔra
nu nim nɔrum wee, nu maa nɔɔ nɛwa swɛɛ
swɛɛ, nin gara kun kande.
7 Wunɛn baanu nu ballimɔwa nge dire
sɔnsɔm bia wunɛn sɔnditian wɛ̃rin
di.
8 Sinanibun geera sãawa wata,
sina kurɔbu maa wɛnɛ.
Wɔndiaban geera kun nɔru mɔ be.
9 Adama nɛn kĩnasi wi, u ṅ bau mɔ,
u sãawa nɛnɛm be sɔɔ.
U sãawa win mɛron bii wɔndia teereru te u
kĩ too.
Wɔndia be ba nùn wa, ba nɛɛ,
u sãawa domarugii.
Sinanibu ka ban sina kurɔbu ba maa nùn
siara ba nɛɛ,
10 wara u yarimam wee nge buruku sõɔ.
Wara u wã mɛ nge suru.
Wara u ballimɔ nge sõɔ.
U nanum mɔ nge tabu sĩa ka yen gidi bɔra.
11 Na da dãa gbaarɔ mi dãa marum wãa,
n ka wa yakasu sù n kpia wɔwaɔ,
kpa n wa resɛm tɔ̃ka yà n kpara,
kpa n maa wa dãa te ba mɔ̀ gerenadi tà n
wɛ̃su sãa.
12 Na ṅ ka baaru nɛn bwɛ̃ra man sua,
ya man doke nɛn tɔmbun tabu kɛkɛban su-
unu sɔɔ yi dumi gawe.
Kurɔbu ka wɔndiaba ba nɛɛ,

7

1 a gɔsirama, a gɔsirama, Sunɛmun bii,
a gɔsirama su nun mɛɛri.
Mban sõna i nɛ Sunɛmun bii mɛɛra
nge wi u yaamɔ tɔn wuunu yirun baa sɔɔ.
Durɔ u nɛɛ,
2 wɔndia bɛɛrɛgii, wunɛn naasu su wã
salubata sɔɔ.
Wunɛn pɔra ya wãwa nge saba.
Wi u ye kua mɔmɔn tiiwa.
3 Wunɛn bwĩirun gira yera sãawa bwɛrɛrɛ
nge nɔran nɔɔ
ye ya ku ra tam kpe.
Wunɛn bɔsɔ ga swɛ̃ri nge alikama ye ba ka
biibii sikerenɛ.
4 Wunɛn bwãsu sãawa nge yaa kpikun binu
yiru.
5 Wunɛn wĩiru ta buririwa nge suunu
donnu.
Wunɛn nɔni yi dɛɛrewa nge Hɛsibonin yɛru

si su wãa wuu bɔkɔ gen kɔnnɔn bɔkuɔ.
Wunɛn wɛ̃ru ta dɛndewa mam mam nge Libanin kɔ̃su yeru
te ta Damasi mɛɛra.
6 Wunɛn wira suarewa nge guu te ba mɔ̀ Kaamɛli.
Ma wunɛn tara ya ballimɔ nge beku gobigiru
sere ya sina bokon bwɛ̃ra kpuro mwa.
7 Wunɛn buram banda, a man wɛ̃re too.
Wunɛ sɔɔra nɛn kĩru kpuro wãa.
8 Wunɛn wasi yi dɛndewa nge kpakpa bãa.
Wunɛn bwãsu su sãawa nge dãa marum swaaru.
9 Na nɛɛ, kon kpakpa yɔwa kpa n yen marum nɛnɛ.
Wunɛn bwãsu su sãawa nge resɛm swaaru.
Wunɛn wɛ̃siaru ta nuburu do nge dãa marum mɛ ba mɔ̀ pɔmu.
10 Nà n nun sɔ̃su, na ra n nuku dobu mɔ nge wi u tam durom nɔra.
Kurɔ u nɛɛ,
tam mɛ, mu kokuo nɛn kĩnasin sɔ̃
mu du win nɔɔ sɔɔ ù n dweeyamɔ.
11 Na sãawa nɛn kĩnasigii,
ma win kĩru kpuro wãa nɛ sɔɔ.

Kĩana sɔɔra nuku doba wãa
Kurɔ u nɛɛ,
12 nɛn kĩnasi, a yarima su da baru kpaanɔ kpa sa n wãa mi.
13 Bururu sa ko se su da dãa gbaarɔ,
su wa resɛm tɔ̃ka ka dãa te ba mɔ̀
gerenadi yà n kpare ya wɛ̃su sãa.
Miya kon nun kĩru sɔ̃si.
14 Dãa te ba mɔ̀ mandaragore ta ten turare yɛ̃kamɔ.
Bɛsɛn yɛnu kɔnnɔwɔ, sa dãa marum kpuro mɔ mɛ mu dobu bo,
ginakugim ka gisɔku gegim.
Na mɛ kpuro yii wunɛn sɔ̃ nɛn kĩnasi.

8

1 À n daa sãa nɛn sesu mɛro turosi, kon ka nun yinna tɔɔwɔ,
kpa n nun bɔkasi, goo kun maa man gɛmmɔ.
2 Kon ka nun da nɛn mɛron yɛnuɔ
kpa a man bwisi kɛ̃.
Kon nun tam nubu durorugim wɛ̃
mɛ na kua ka dãa bii ni ba mɔ̀ gerenadi.
3 Na kĩ na n nɛn wiru sɔndi win nɔm dwarɔ,
kpa win nɔm geu gu man bɔkasi.
4 Bɛɛ Yerusalɛmun wɔndiaba, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
i ku nɛn kĩnasi yamia saa ye u ṅ kĩ u se.
Wɔndiaba ba nɛɛ,
5 wara u wee gbaburun di u win kĩnasi gballi.

Kĩrun dam
Kurɔ u nɛɛ,
na nun yamia dãa saarɔ wunɛn yɛnun bɔkuɔ,
mi wunɛn mɛro u wunɛn gura sua u nun mara.
6 A de nɛ turon gari yi n wãa wunɛn gɔ̃ruɔ.
A de a n nɛ turo bɔkasi.
Domi kĩru ta dam mɔwa nge gɔɔ.
Nisinu nu maa sãawa gãa gɔbunu nge gɔribun wãa yeru.
Nin dam mu sãawa nge dɔ̃ɔ yari.
Yinni Gusunɔn min diya yi wee.
7 Nim wɔ̃kun nim ka mɛn kpãaru mu ṅ kpɛ̃ mu kĩrun dɔ̃ɔ go.
Mɛya maa daanun nim yiburu ta ṅ kpɛ̃ tu kĩi te wukiri.
Tɔnu wi u win dukia kpuro wɛ̃ bu ka nùn kĩan sɔ̃,
u ṅ kĩi te wasi.
Yen kɔkɔrɔ, ba koo nùn gɛmwa.
Kurɔn sesubu ba nɛɛ,
8 sa sesu piibu mɔ wi u kun gina bwãa kpia.
Amɔna sa ko nùn kua sanam mɛ ba nùn kĩan na.
9 U n sãa nge gbãraru,
sa ko tu tãsisiawa ka sii geesu.
U n maa sãa nge kɔnnɔ,
sa ko ge kɔrewa ka dãa ye ba mɔ̀ sɛdurun gambo.
Kurɔ u nɛɛ,
10 na sãawa nge gbãraru,
ma nɛn bwãa ya sãa nge wuu kɔ̃sobun wãa yeru.
Nɛn kĩnasi u yɛ̃ ma na bɔri yɛndu mɔ win mi.
Durɔ u nɛɛ,
11 Salomɔɔ u resɛm tɔ̃kan gbaaru mɔ Baali Hamɔɔwɔ.
Ma u gbaa te kɔ̃sobu nɔmu sɔndia.
Ben baawure u ra ka sii geesun gobi nɔrɔbu (1.000) nɛwa
bu sere gbaa ten marum sɔri.
12 Salomɔɔ u win sii geesun gobi nɔrɔbu (1.000) suo u n mɔ,
kpa u win gbaa kɔ̃sobu yen goobu (200) wɛ̃.
Nɛna na nɛn tiin resɛm gbaaru mɔ,
ma na tu kɔ̃su.
13 A de n wunɛn nɔɔ nɔ nɛn kĩnasi,
wunɛ wi a ra n wãa dãa gbaaru sɔɔ.

Kpaasiba kĩ bu gu nɔ.
Kurɔ u nεε,
14 a wasi suo nεn kĩnasi,
kpa a n sãa nge yaa kpiku ǹ kun mε nge gini kpεma
ye ya wãa guuru wɔllɔ mi yaka nubu durorugisu wãa.

ESAI

Tire ten gari yi sãawa bɔnu ita.

Bɔnu gbiikaa wiru1n di sere wiru 39.

Yudaban wahalan gariya bɔnu gbiikaa ye, ya mɔ̀. Waati ye sɔɔ, Yudaba ba Asirigibun bɛrum mɔ. Adama Gusunɔn sɔmɔ Esai u wa ma n ǹ bɛrum mɛ tɔna mu sãa ben wahala. Ye ya maa sãa ben wahala, yera mɛm nɔɔbu sariru ka durum ka naanɛ ye ba ǹ Gusunɔ sãa. Yen sɔ̃na Esai u Yudaba ka ben kparobu kirɔ kua bu ka gɔ̃ru gɔsia kpa bu wura bu gem swĩi ben wãaru sɔɔ. U maa bu sɔ̃ɔwa ma goo u koo yarima Dafidin bweserun di kpa u ka bɔri yɛndu na handuniaɔ.

Bɔnu yiruse wiru 40n di sere wiru 55.

Bɔnu yiruse sun sɔ̃ɔmɔ saa ye ba Yuuba yoru mwɛɛra ba ka da Babiloniɔ. Saa ye sɔɔra Gusunɔn sɔmɔ Esai u win tɔmbu sɔ̃ɔwa ma Gusunɔ u koo bu yakia kpa u ka bu wurama ben temɔ bu wãa kpaaru di. Esai u maa sun sɔ̃ɔmɔ tire te sɔɔ ma Gusunɔwa u gãanu kpuro nɛni win nɔmuɔ. Wiya u dera gãanu kpuro kooramɔ. Saa win tɔmbu Isireliban min diya handunia ya koo durom wa.

Bɔnu itase wiru 56n di sere wiru 66.

Yuu be ba wurama yorun di ba wãa Yerusalɛmuɔ, ben gariya bɔnu itase ya mɔ̀. Esai u bu dam kã u nɛɛ, Gusunɔ u koo win nɔɔ mwɛɛru yibia u handuniagibu siri. U maa bu gem kobu ka tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru ka yãkunu ka kananun gari yaayasiamɔ. Esai wiru 61:1-2n gariya Yesu u denda sanam mɛ u win sɔmburu torua.

Tire ten kpunaa

1. Ba Isireliba ka Yudaba kirɔ mɔ̀, wiru 1n di sere wiru 12.
2. Yinni Gusunɔ u koo bwese tukunu sɛɛyasia, wiru 13n di sere wiru 23.
3. Siri dãakibu, wiru 24n di sere wiru 27.
4. Kirɔba ka maa nɔɔ mwɛɛnu, wiru 28n di sere wiru 33.
5. Siri dãakibu, wiru 34n di sere wiru 35.
6. Sina boko Esekiasi ka Asirigibu, wiru 36n di sere wiru 39.
7. Nuku yɛmiabun nɔɔ mwɛɛnu, wiru 40n di sere wiru 55.
8. Labaari dora, wiru 56n di sere wiru 66.

BƆNU GBIIKAA

1 Tire ten gari yi sãawa gari yi Gusunɔn
sɔmɔ Esai Amɔtin bii u gerua Yudaban sɔ̃, ka
sere ben wuu Yerusalɛmun tiin sɔ̃. U gari
yi geruawa sanam mɛ sinam beni, Osiasi ka
Yotamu ka Akasi ka Esekiasi ba bandu di di
Yudaɔ.

Tɔn be ba ku ra gãanu tubu

2 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wɔllu ka tem, i ka man nɔɔwɔ.
Na nɛn bibu seeya,
na bu swaa sɔ̃ɔsi,
adama ba man seesi.
3 Naa kinɛnu nu ra n nin kparo yɛ̃.
Kɛtɛkunu nu ra n maa yɛ̃ mi nin yinni u ra
nu dĩanu yiiye.
Adama nɛn tɔmbu Isireliba ba ǹ mam kĩ bu
gãanu gia.
Ba ku ra gãanu tubu.
4 Ma Esai u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, bɔ̃ruroba i sãa,
domi i durum mɔ̀wa.
Toranu nu yiba bɛɛn suunu sɔɔ.
Nuku kɔ̃surun wãara i wãa.
Bɛɛ kpuro i sankirewa,
domi i Yinni Gusunɔ deri.
I nùn gɛma, wi, wi u sãa bɛɛn Yinni Dɛɛro,
ma i nùn biru kisi.
5 Sɛɛyasia birà u koo maa bɛɛ ko,
domi nɔn dabina i nùn seesi.
I sãawa nge tɔnu wìn bwisikunu kun wã,
ma u daa kɔ̃sa mɔ̀.
6 Saa win wirun di sere ka win naa taranɔ,
kpuro barara.
Domi ba ǹ win mɛɛraba ka win bosu teye
bu tim gumgim doke bu sere mam nɛɛ, ba
koo bɔke.
7 Bɛɛn tem mu kua bansu.
Mɛn wusu dɔ̃ɔ mwaakira.
I tɔn tukobu mɛɛra ba ka mɛn dĩanu gura,
ba ǹ gãanu deri.
8 Ma Yerusalɛmu ya tiara ye tɔna.
Ya kɔ̃ɔre nge kuru resɛm gbaarun suunu
sɔɔ,
ǹ kun mɛ, gberɔ.
Ya yɔ̃ tom ye tɔna
nge wuu ge ba tabu bure ba doona.
9 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni
ù kun daa bɛsɛn sukum fiiko faaba kue
Yerusalɛmu ye sɔɔ, ya koo raa kam kowa nge
Sodomu ka Gomɔra.

Sãa te Gusunɔ u tusa

10 Ma Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ wirugibu be i ka Sodomugibu weenɛ,

i nɛ, Yinni Gusunɔn gari swaa dakio.
Bɛɛ be i maa tie, i ka Gomɔragibu weenɛ,
i nɛn wooda mɛm nɔɔwɔ.
11 I tamaa bɛɛn yãku dabi ni, nu man gãanu sãa?
Bɛɛn yãku yãanu ka yãku gum
mɛ i ra ka man yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kue,
ya den man tusa.
Na wasira ka bɛɛn yaa sabenun yɛm
mɛ i ra yɛ̃ke nɛn sãa yerɔ.
12 Ye i ra nɛ nɛn sãa yerɔ ka wɔrubu,
yeya na bɛɛ bikia?
13 Bɛɛn kɛ̃ɛ ni i ka naamɔ mi kama.
I ku ra maa ka nu na.
Bɛɛn turare ya ɲ man nuburu doremɔ.
I ku maa man ye dɔ̃ɔ dokea.
Na den bɛɛn kɔ̃sa ye tusa
ye i ra ko ì n mɛnna nɛn sãa yerɔ
i ka man sã, suru ù n yara,
ka tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ,
ka sere maa tɔ̃ɔ bakanun saa.
I ku maa man tɔ̃ɔ baka nin bweseru diiya.
14 Na maa bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
bɛɛn tɔ̃ɔ baka ni kpuro nu man tusawa.
Nu man sãawɛwa sɔmu bakanu.
Na maa wasira n ka nu sɔbe.
15 Baa ì n bɛɛn kanaru dɛnyasiamɔ,
na ku ra nu swaa daki.
I n nɔma yiiya wɔllɔ i ka kanaru ko,
na ra nɛn wuswaa sĩiyɛwa,
na kun bɛɛ mɛɛra.
Domi bɛɛn nɔma tɔmbun yɛm yiba be i go.
16 Yen sɔ̃, i tii sãrasio
i nuku kɔ̃suru deri,
kpa i ku maa kɔ̃sa ko.
17 I seewo i gea ko,
kpa i n gem swĩi.
I be ba dam dɔremɔ faaba koowo.
I gobekuba wɛ̃ɛyɔ ye n sãa begia,
kpa i ka gɔminibu yina.
18-19 I na su wesiana kpa su nɔɔsina.
I n wura i man mɛm nɔɔwa,
baa bɛɛn gɔ̃ru gà n tĩri nge weke biru,
kon gu dɛɛrasia gu burura nge wɛ̃su.
Baa gà n maa sɔ̃rin na nge wɛ̃ɛ wunɔmgii,
ga koo burura nge wɛ̃ɛ kpiki,
kpa i tem mɛn dĩa geenu di.
20 Adama ì n yina, ma i man seesi,
ba koo bɛɛ gowa tabu sɔɔ ka takobi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ
u koo Yerusalɛmu dɛɛrasia

21 Gusunɔ u nɛɛ,
Yerusalɛmu, wunɛ wi na raa naanɛ sãa,
wee a kua nge kurɔ sakara kowo,
wi u win durɔ deri.
Domi yellu gemgiba raa yiba wunɛ sɔɔ.
Adama gisɔ, tɔn gowobu tɔnawa ba nun wãasi.
22 A raa sãa nge sii geesu.
Wee a kua nge sii bisu.
A raa sãawa nge tam gem.
Adama tɛ̃, a kua nge tam mɛ ba nim doke.
23 Wunɛn wirugiba man seesi,
ma ba ka gbɛnɔbu nɔɔ tia sãa.
Be kpurowa ba ra n kɛ̃nu yĩiyɔ,
kpa ba n nɔm biran kɛ̃nu naa gire.
Ba ku ra gobekuba wɛ̃ ye n sãa begia,
ba ku ra maa ka gɔminibu yinɛ.
24 Yen sɔ̃, i swaa dakio i nɔ
ye nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni na gerumɔ,
nɛ wi na sãa bɛɛ Isireliban dam.
Na nɛɛ, kon bɛɛ nɛn yibɛrɛba mɔru kɔsie
kpa nɛn mɔru yu wa yu sure.
25 Kon bɛɛ nɔma doke
kpa n bɛɛ wɔ̃ nge sisu
n bɛɛn disinu kpuro wuna
kpa i dɛɛra.
26 Kon bɛɛ kua nge yellu.
Siri kowobu ba ɲ maa nɔm biran kɛ̃nu mwaamɔ.
Mɛya ba ɲ maa bwisi kɛ̃ɔbun nɔsu gum tɛɛnimɔ.
Saa yera ba koo nɛɛ,
gemgibu ka naanɛgibun wuuwa mini.
27 Kon Yerusalɛmu yakia yà n nɛn kĩru swĩi,
kpa n maa yen tɔmbu wɔra
be ba gɔ̃ru gɔsia mi kpuro.
28 Be ba man seesi, kon bu kam koosia.
Be ba durum mɔ̀, kpa n bu go.
Be ba maa man biru kisi, kpa n bu kpeerasia.
29 Saa ye sɔɔ, dãa bakanu ka dãa sɔ̃ɔ
si su sãa bɛɛn bũu yenu,
su koo de i sekuru wa.
30 I ko kowa nge dãa baka ni,
sanam mɛ nin wurusu dɛllamɔ,
ɲ kun mɛ nge dãa sɔ̃ɔ si,
sanam mɛ su ɲ maa nim waamɔ.
31 Wi u tamaa u dam mɔ u koo ko nge yakasu,
kpa win kookoosu su n sãa nge dɔ̃ɔ buri,
kpa u dɔ̃ɔ mwaara ka win kookoo si sannu.

Goo sari wi u koo kpĩ u bu faaba ko.

2

1 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Esai Amɔtin
bii sõɔwa kãsiru sɔɔ, Yudaba ka ben wuu
Yerusalɛmun sõ.

Bɔri yɛn te ta ko n wãa

sere ka baadommaɔ
(I maa mɛɛrio naasu 2-4, Misee 4:1-3)

2 U nɛɛ, saa dãaka sɔɔ,
guu tèn mi Yinni Gusunɔn sãa yera gire,
ta koo guu ni nu tie bɛɛrɛ kera,
kpa bwesenu kpuro nu na mi,
3 nu nɛɛ, i na su da Yerusalɛmuɔ
su yɔ Yinni Gusunɔn guurɔ
mi Isireliba ba ra nùn sã.
Kpa u sun win swɛɛ sõɔsi
su sĩ yi sɔɔ.
Ba koo gere mɛ,
domi guu ten min diya u koo win wooda
yara
kpa u gari geruma.
4 U koo bwese dabinu siri,
kpa bwese ni, nu nin takobiba bɔɔri
nu ka tebonu seku.
Mɛya nu koo maa nin yaasi bɔɔri
nu woba so.
Bweseru gara kun maa garu seesimɔ.
Ba ǹ maa ben bibu tabu toobu sõɔsimɔ.
5 Bɛɛ Yakɔbun yɛnugibu,
i na su da su sĩ yam bururam sɔɔ,
mɛ Yinni Gusunɔ u sun wɛ̃ɛmɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo be ba tii sue kam koosia

6 Yinni Gusunɔ, wee a wunɛn tɔmbu
Yakɔbun yɛnugibu deri,
domi ba sõɔ yari yerugibun sãaru mɔ̀.
Ma ba wɔri dobo dobon kobu sɔɔ nge Fil-
isitiba.
Ba da ba ka tɔn tukobu arukawani bɔkua.
7 Ben tem mu sii geesu ka wura yiba.
Arumani ye ya wãa mi, ya ǹ nɔru mɔ.
Tem mɛ, mu maa dumi yiba,
ka tabu kɛkɛ sisugii yi yi ǹ geeru mɔ.
8 Ba bwãarokunu seka baama.
Ma ba nu yiirammɛ ba sãamɔ.
9 Yen sõ, tɔmbu kpurowa ba koo yiira
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ bu tii kawa.
Yinni Gusunɔ, a ku bu ben durum suuru
kua.
10 Yen sõ, bɛɛ Yakɔbun yɛnugibu,
i duo kpee baaba sɔɔ
kpa i kuke wɔrusɔ
i ka Yinni Gusunɔn nanum ka win yiiko
duka suuri.
11 Tõru gara sisi
tè sɔɔ ba koo wi u tii sue kawa
kpa bu Yinni Gusunɔ turo wɔlle sua.
12 Domi wi, wɔllu ka tem Yinniwa.
U tõɔ te yi,
tè sɔɔ u koo baawure siri wi u tii sue,
kpa u nùn kawa.
13 Tõɔ te sɔɔ,
u koo dãa baka ni nu gunu Libaniɔ ka
Basaniɔ kpeerasia.
14 Kpa u guunu ka gungunu
15 ka gbãra damginu kɔsuku,
16 ka sere goo nimkuu bakasu,
gãanu kpuro gesi ye ba kĩru bo.
17-18 Tõɔ te sɔɔ, ba koo wi u tii sue kawa
kpa bu bwãarokunu kpeerasia.
Yinni Gusunɔ turowa ba koo wɔlle sua.
19 Sanam mɛ u koo se u tɔmbu nandasia,
tɔmba koo du bu kuke kpee baaba sɔɔ ka
wɔrusɔ,
bu ka win dam ka win yiiko duka suuri.
20 Tõɔ te sɔɔ, tɔmba koo ben bwãaroku
ni ba seka ka sii geesu ka wura ba sãamɔ
gunɔnguunu ka yankõsu deria.
21 Kpa bu du bu kuke kpee baaba sɔɔ ka
wɔrusɔ bu ka Yinni Gusunɔn dam ka win
yiiko duka suuri.
22 N n mɛn na, i ku bɛɛn naanɛ doke tɔnu sɔɔ.
U sãawa nge woo.
U ǹ sãa gãanu.

Yudan banda burisina

3

1 Esai u nɛɛ,
Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
u koo Yerusalɛmugibu ka Yudaba kpuron
arumani kpeerasia.
Ba ǹ maa dĩanu ka nim wasi.
Ba ǹ maa somiru garu wasi gam di.
2-3 Domi u koo ben tabu durɔ damgibu
ka ben tabu kowobu wuna u go,
ka ben siri kowobu ka ben sɔrobu ka guro
gurobu
ka be ba sãa tabu kowobu weeraakuukuubun
wirugibu
ka ben sina asakpɔbu ka ben bwisi kɛ̃ɔbu
ka ben nɔman sɔm kowo kpokoba ka ben
timgii gisonkoba
ka mam wi, Gusunɔn sɔmɔbun tii.

4 U koo de aluwaasiba ba n bu kpare
nge mɛ ba ka kĩ.
5 Təmba koo dam dərena.
Aluwaasiba ba koo durə təkənu seesi,
kpa garu ko sariba bu damgibu nəni du.
6 Saa ye səə, tənu u koo win wənə sɛ̃re u nɛɛ,
wunɛ a yãnu mə.
Yen sõ, a koowo bɛsɛn yɛnu yɛ̃ro,
kpa a bɛsɛn yɛnu seeya.
7 Adama u koo nùn wisi u nɛɛ,
na ṅ yen tim mə.
Dĩanu sari yɛnu ge səə,
yãnu maa sari mi.
A ku man ko bɛɛn yɛnu yɛ̃ro.
8 Esai u maa nɛɛ,
Yerusalɛmu ya bãarimə,
ma Yuda ya wərukumə
yèn sõ ba Yinni Gusunə seesi
ka ben gari ka ben kookoosu.
Ba ṅ win bɛrum mə.
9 Ben kookoosu su ben daan seeda dimə.
Ben daa kõsa kun berua.
Ba ye mò batuma səə nge Sodomugibu.
Bõruroba ba sãa,
domi bõriya ba tii səəru kuammɛ mi.
10 A gemgii sõəwə ma u koo kuura.
U koo win səmburun are wa.
11 Adama bõrurowa wi u nuku kõsuru mə.
U ko n wãawa nuku sankiranu səə,
domi win səmburun areya u koo wa.
12 Aluwaasiba ba Yinni Gusunən təmbu dam dəremə.
Ma tən kurəbu ba sãa ben yinnibu.
Be ba bu kpare ba bu torasiamə.
Ba ben swaa go ye ba raa swĩi.

Yinni Gusunə

u win təmbun wirugibu sirimə

13 Yinni Gusunə u na u yõ u ka win təmbu siri.
14 U win siribu torua ka win təmbun guro gurobu,
ka ben wirugibu.
U nɛɛ, i təmbun dĩanu wəra
ma i ye i sãarobu mwaari yii bɛɛn yɛnusə.
15 Mban sõna i nɛn təmbu dam dəremə,
ma i sãarobu taki dimə.
Nɛ, Yinni Gusunə, wəllu ka tem Yinniwa na yeni bikiamə.

Ba koo Yerusalɛmun

tən kurəbu sɛɛyasia

16 Yinni Gusunə u maa nɛɛ,
wee Yerusalɛmun tən kurəbu ba tii sue.
Ma ba sĩimə ba yɛ̃kə mò, ba wĩinu dɛmiɛ.
Ba ṅ sekuru mə, ba ben naasun sumi soonamə.
17 Yen sõna kon de bu ko wii kparanugibu,
kpa n bu terenu yõsu.
18 Saa ye səə, kon ben bura yãnu kpuro
wuna. Niya ben naasun sumi ka ben serin
bura yãnu ka ben sababa yi yi ka suru kɛ̃ka
weenɛ,
19 ka ben swaa tonkunu, ka ben sumi ka
ben sənditii,
20 ka yasi, ka yəni yi ba doke naasə ka ben
sɛ̃katii, ka ben yərəmannin bəki,
21 ka ben taabu nəmaginu ka wɛ̃ruginu,
22 ka ben yãa gobiginu, ka yabe bakanu ka
ben bəənu,
23 ka digiba, ka yãa ni nu ṅ sinum mə, ka
yasi, ka sere sənditii.
24 Ba ṅ maa turaren nuburu nəəmə
ma n kun mə nubu kõsuru.
Ba ṅ maa sɛ̃katii sɛ̃kemə ma n kun mə wɛ̃ɛ.
Ba ṅ maa seri wasi wirə bu tari.
Wii pənna ba ko n mə.
Ba ṅ maa yabe bakanu sebumə
sere saakiba nuku sankiranun sõ.
Ben buram kun maa sõəsiramə.
Sekura ba koo wa.

Yerusalɛmun gəminibu

25 Ba koo Yerusalɛmun təmbu ka yen tabu durəbu go tabu səə.
26 Təmba koo wuri ko bu gəə swĩ yen gbãra kənnəwə
nge tən kurə wi ba wəri ba win yãnu gura ma u sõ temə.

4

1 Saa ye səə, tən kurəbu nəəba yiru ba koo durə turo sõ bu nɛɛ,
sa ko bɛsɛn tii diisia kpa su tii sebusia.
A gesi sun sekuru wunə
kpa a de sa n wunɛn yĩsiru səəwa.

Yerusalɛmu ya koo wurama

nge yellu

2 Ye Yinni Gusunə u koo kpiisia saa ye səə,
ya ko n sãawa bɛɛrɛ ka girima Isireli be ba
tien sõ. Kpa tem mɛ, mu dĩa geenu ma nu n
sãa ben nuku dobu.
3 Be, be Yinni Gusunə u gəsa mi, u ben yĩsa
yorua ba n ka wãa Yerusalɛmuə, ba koo bu
sokuwa tən dɛɛrobu.

4 Yinni Gusunɔ u koo Yerusalɛmun tɔn
kurɔbu disi wɔka, kpa u wuu gen tii
dɛɛrasia, u gu siri ka win dam bakam tɔn be
ba raa gon sõ.
5 Yen biru u koo de dõɔ wii bakaru tu
Siɔnin guuru kpuro ka mɛnnɔ yenu wukiri
sõɔ sɔɔ, kpa dõɔ yara ya n wãa wõkuru guu
ten wɔllɔ, kpa win yiikon girima yu wuu ge
wukiri,
6 kpa ya n sãa nge kuru te ta ko n bu saaru
sãawɛ yam susurun saa, ka maa kuku yeru
woo bɔkɔ ka guran sõ.

Isireliba
ba sãawa nge resɛm gbaaru

5

1 I womu swaa dakio i nɔ ge kon nɛn kĩnasi
kua. Womu ge, ga ka wi ka win resɛm
gbaaru yã. Ge wee.
Nɛn kĩnasi u resɛm gbaaru garu mɔ
te ta wãa tem turenu wɔllɔ mi n tem gem
mɔ.
2 U gbaa te kɔrɔ kua, ma u ten kpenu
wukura.
Ma u resɛm dãa ye ya koo bii duronu ma
duura.
Yera u ten kõsobun diru bana ten suunu sɔɔ.
Ma u resɛm gama yeru kua mi.
Saa yè sɔɔ u den yĩiyɔ resɛm gbaa te, tu nùn
bii geenu marua,
yera u deema kõsuna ta nùn marua.
3 Tẽ, nɛn kĩnasi u gerumɔ u mɔ̀,
bɛɛ Yudaba, bɛɛ be i wãa Yerusalɛmuɔ,
i bu sirio wi ka win resɛm gbaa te.
4 Mba u tu burea u ɲ̀ kue.
Mban sõna ta bii kõsunu mara
sanam mɛ u yĩiyɔ tu bii geenu ma.
5 Wee ye u koo win gbaa te kua.
U koo ten kara ka yen dãa wukiriwa,
kpa yaa sabenu ka gbeeku yɛɛ yi du mi,
yi di, yi taaku.
6 U ɲ̀ maa win resɛm dãa ye sɔmmɔ,
mɛya u ɲ̀ maa gbaa te wukumɔ.
U koo tu deriwa tu kam ko,
kpa sãki yi tu wukiri,
kpa u de gura yu ku maa nɛ mi.
7 Isirelibara ba sãa Gusunɔ,
wɔllu ka tem Yinnin resɛm gbaa te.
Ma Yudaba ba sãa resɛm dora ye u duura.
U kĩa bu gea ko adama kõsa ba kua.
Ba tɔmbu go ba yɛm yari.
U maa kĩa bu gem swĩi, ma ba yina.
Yen sõna tɔmba wuri mɔ̀.

Kõsa ye tɔmba mɔ̀
(I maa mɛɛrio 10:1-4)

8 Bõruroba be ba yɛnusu ka gbea sosimɔ
ye ba raa mɔ sɔɔ,
sere gabu ba ɲ̀ maa ayeru mɔ,
ma be tɔna ba batuma mɔ.
9 Wee ye Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u man
sõɔwa. U nɛɛ,
kam kam ba koo tɔn ben yɛnu dabi ni kpuro
kam koosia.
Kpa goo u kun maa wãa yenu bura si sɔɔ, si
su kpã mi.
10 Bà n resɛm ɛkitaa ita gama,
yen tam kun ditiri weeraakuru turi.
Bà n maa alikama kilo wunɔbu (100) duura,
ye ba koo gẽ ya ɲ̀ kilo wɔkuru keramɔ.
11 Bõruroba be ba ra buru buru yellu se
ba n tam bɔɔbɔm nɔrumɔ,
kpa ba n wãa tam gbaburɔ sere n ka ko wõku
suunu.
12 Gõɔgenu ka mɔrɔkunu, ka baranu
ka guunu ka sere tam,
yera ya ra ben tõɔ bakanu gbisisie,
kpa ba n nɛ, Yinni Gusunɔn sɔma atafiiru
sãa.
13 Yen sõna kon de bu bu yoru mwɛɛri
subaru sɔɔ
bu ka doona.
Ben sina biba koo gbi gõɔrun sõ,
kpa be ba tie bu gbi nim nɔrun saabu.
14 Kpa gɔribun wãa yeru tu nɔɔ wukia ka
dam,
tu sina bii be mwɛ
ka maa tɔn wɔru ge ga nuku dobu mɔ̀.
15 Saa ye sɔɔ, tɔmbu kpurowa ba koo yiira
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ bu tii kawa,
kpa be ba nɛɛ, ba tii tura, bu wɔruma.
16 Tõɔ te sɔɔ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni
u koo win tɔmbu siri dee dee
u ka win yiiko sõɔsi,
kpa u gea ko u ka sõɔsi ma u dɛɛre.
17 Yãanu nu koo yakasu di Yerusalɛmun
bansɔ
nge nin kpara yenɔ,
kpa nin binu nu di nu bɔria mi.
18 Bõruroba be ba gbinnɛ ka kõsa
nge naa wuku yi yi yin kɛkɛ gawe,
19 ba n gerumɔ ba n mɔ̀,
Yinni Gusunɔ u wasi suo u win sɔmburu ko
fuuku,
kpa su tu wa.

Isireliban Yinni Dɛɛro u win himba sɔ̃ɔsio ye u yi,
kpa su ye gia.
20 Bɔ̃ruroba be ba ra kɔ̃sa soku gea,
kpa bu gea soku kɔ̃sa.
Bɔ̃ruroba be ba ra yam wɔ̃kuru soku yam bururam,
kpa bu yam bururam gɔsia yam wɔ̃kuru.
Bɔ̃ruroba be ba ra ye n sosu gɔsie ye n do,
kpa bu ye n do gɔsia ye n sosu.
21 Bɔ̃ruroba be ba tãsa ben tii tiin yɛ̃ru sɔɔ,
ma ba tii mɛɛra bwisigibu.
22 Bɔ̃ruroba be ba yĩsiru yara
tam nɔrubu sɔɔ.
Bɔ̃ruroba be ba tam bɔɔbɔm kobu yɛ̃.
23 Bɔ̃ruroba be ba nɔm biran kɛ̃nu mwaamɔ,
ba ka taarɛgibu gem wɛ̃ɛmɔ,
ma ba gemgibu taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
24 Yen sɔ̃na Yinni Gusunɔ u koo de bu dɔ̃ɔ mwaara
nge mɛ dɔ̃ɔ u ra doo gãanu ka yaka gbebusu mwɛ,
kpa ben gbini yi kɔ̃si,
kpa ben wɛ̃su su ka woo doona nge tua,
yèn sɔ̃ ba ɲ̀ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin woodaba garisi gãanu.
Ma ba win gari atafiiru kua,
wi, wi u sãa ben Yinni dɛɛro.

Yinni Gusunɔ u sɔɔru sãa

u ka bu sɛɛyasia
(I maa mɛɛrio naasu 25, 9:7-20)

25 Yen sɔ̃na win mɔru ya wɔrimɔ be sɔɔ.
U bu nɔma dokemɔ u goomɔ.
Guunu diirumɔ.
Ma tɔmbun gonu nu sweenɛ swɛɛ sɔɔ nge kubanu.
Adama ka mɛ, win mɔru kun sure,
ma u bu nɔma dokemɔ u sɛɛyasiamɔ.
26 U gidi bɔra yɔ̃rasia u ka bwese tukunu soku ni nu toma.
Ma u nu soka ka wia.
Ni wee nu wee ka wasi kasanu.
27 Ben goo kun wasire,
goo kun maa wɔrumɛ.
Dom kun goo mwɛ u sere dweeya.
Goon kpaka kun maa kusiare ye u sɛ̃ke pɔraɔ.
Mɛya ben goon baranun wɛ̃ɛ kun nùn kare.
28 Ben sɛ̃ɛnu nu nɔɔ do.
Ba maa nu sɔri bu ka to.
Ma ben dumin naa konnu nu bɔɔbu nge kperu.
Ma ben tabu kɛkɛba ba sãu nge woo guna.
29 Ma ba kukirimɔ nge gbee sunɔ,
ge ga yaa mwa ga ka doonɔ goo kun gu yinari.
30 Saa ye sɔɔ, kukiribu koo nɔɔra Isireliba sɔɔ
nge nim wɔ̃ku ge woo bɔkɔ ga seeya.
Bà n tem mɛ mɛɛra,
yam wɔ̃kura ba koo wa ka nuku sankira bakanu,
kpa wɔllu tu tĩra guru wii bakarun sɔ̃.

Gusunɔ u Esai gɔsa

u ka ko win sɔmɔ

6

1 Wɔ̃ɔ gè sɔɔ sina boko Osiasi u gu, nɛ Esai, na Yinni Gusunɔ wa kãsiru sɔɔ, u sɔ̃ sina kita bakaru garun wɔllɔ win sãa yerɔ. Ma win yaberun kasa ya sure sãa yee ten sɔɔwɔ kpuro.
2 Wɔllun kɔ̃sobu ba bɛllimɔ win wɔllɔ. Ben baawure, kasa nɔɔba tia u mɔ. U ka yen yiru win wuswaa wukiri, yiru maa win naasu ma u ka yiru ye ya tie yɔ̃ɔwa.
3 Ba nɔɔgiru sue ba mɔ̀,
Dɛɛro Dɛɛro,
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u sãawa Dɛɛro.
Win yiiko ya handunia kpuro yiba.
4 Ma sãa yee ten gamboba ba diira saa ben tem di, nɔɔ ge ga nɔɔramɔ min sɔ̃, ma wiisu su yiba dii te sɔɔ.
5 Saa ye sɔɔra na nɔɔgiru sua na nɛɛ, na kam kuawa. Domi nɛn yara ya durum sɔɔwa, na maa wãa tɔmbun suunu sɔɔ bèn yari durum sɔɔwa ma na sere Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni wa ka nɔni wi u sãa kpuron sunɔ.
6 Adama wɔllun kɔ̃so ben turo u dɔ̃ɔ gɛ̃ɛ sua ka baku yãku yerun di, u yɔ̃ɔma u na nɛn mi.
7 Ma u ka yi nɛn nɔɔ baba ma u nɛɛ,
yeni ya wunɛn nɔɔ baba
ya sɔ̃ɔsi ma Gusunɔ u wunɛn toraru wuna.
Mɛya u maa wunɛn durum wɔka.
8 Yen biruwa na Yinni Gusunɔn tiin nɔɔ nua ga gerumɔ ga mɔ̀,
wara kon wa n gɔri.
Wara koo se u man daawa.
Ma na wisa na nɛɛ,
nɛ wee, a man gɔrio.
9 Ma u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,

ɲ̀ n mɛn na, n doo n Isireliba gari yini sɔ̃ n nɛɛ,
wee ba ko n da kasu bu win gari nɔ,
adama ba ɲ̀ yi nɔɔmɔ.
Ba ko n da kasu bu wa,
adama ba ɲ̀ gãanu wasi.
10 N de tɔn ben gɔ̃ru gu bɔbia,
kpa bu swaa taaya bu ku raa gari nɔ.
N ben nɔni wɔ̃kuo bu ku raa ka yam wa,
kpa bu ku raa gɔ̃ru gɔsia bu faaba wa.
11 Ma na nɛɛ,
Yinni, sere saa yerà ya ko n sãa mɛ.
Ma u man wisa u nɛɛ,
sere wuu sinin tɔmbu bà n gbisuka,
kpa su ko bansu, kpa tem mɛ kpuro mu kam ko.
12 Domi u koo de bu ka mɛn tɔmbu da sere mi n toma
kpa bu mɛ deri mu n sãa bansu.
13 Baa bà n tem mɛn tɔmbu bɔnu kua suba wɔkuru,
ma ten teera tie mi,
u koo tu surawa nge dãa bakaru.
Adama nge mɛ dãa kpiriru ta ra kpare,
nge mɛya bwese kpaara koo se
ta n sãa bwese geeru te u gɔsa.

Gari yi Esai

u Akasi sina boko sɔ̃ɔwa

7

1 Sanam mɛ Akasi, Yotamun bii, Osiasin debubu u bandu dii Yudaɔ, saa yera Resini, Sirin sina boko ka Peka Remalian bii, Isireliban sina boko, ba nɔɔ tia kua ba Yerusalɛmu wɔri ba tarusi. Adama ba ye kpana.
2 N deema ye ba na ba sina boko Akasi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wee Sirigiba na ba ben sansani gira Isireliban temɔ, yera Akasi ka win tɔmbun toronu kara ba diirimɔ nge dãa ni woo ga sweemɔ.
3 Saa yera Yinni Gusunɔ u Esai sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i doo wunɛ ka wunɛn bii Seari Yasubu i ka Akasi yinna. I ko i nùn deema beku wɔ̃ku yerun swaaɔ, nim tora ye ba kua ya ra ka nim nɛ wuuɔn nɔɔ giɔ.
4 Kpa a nùn sɔ̃ a nɛɛ, u tii nɛnuɔ ka laakari. U ku bɛrum ko, u ku de win tororu tu kara. Domi Sirin sina boko ka Remalian biin mɔru ye, ya sãawa nge dãa nɔɔ si su wiisu mɔ̀.
5 Tɛ̃, wee ba nùn kɔ̃sa bwisikuammɛ, ba mɔ̀,
6 bu da bu Yudaba wɔri bu ben wuu tarusi, kpa bu nanda bu bu tii nɔmu sɔndia. Yen biru kpa bu Tabɛɛlin bii ko sunɔ wuu ge sɔɔ.
7 Adama nɛ, Yinni Gusunɔ, na ɲ̀ derimɔ yu koora.
8-9 Siri kpuron dam mu wãawa Damasiɔ.
Resini tɔnawa u sãa Damasin dam.
Isireli kpuron dam mu wãawa Samariɔ.
Mɛya Remalian bii tɔnawa u sãa Samarin dam.
Adama wɔ̃ɔ wata ka nɔɔbun baa sɔɔ,
Isireliba ba koo yarina kpa ba kun maa dam gam mɔ.
Yen sɔ̃, Akasi u n tororu sɔ̃,
u n nɛ, Yinni Gusunɔ naanɛ sãa.
Ma n kun mɛ, win dam mu koo maa kpe.

Emanuɛli

10 Yinni Gusunɔ u maa gɔra bu Akasi sɔ̃ bu nɛɛ,
11 u nùn yĩreru bikio u n ka win gere naanɛ sãa. U koo kpĩ u bikia tu na wɔllun di, ɲ̀ kun mɛ gɔrin di.
12 Ma Akasi u nɛɛ, na ɲ̀ Yinni Gusunɔ yĩreru garu bikiamɔ, na ɲ̀ win laakari mɛɛrimɔ.
13 Yera Esai u nɛɛ, bɛɛ sina boko Dafidin bweseru, ye i dera tɔmba ka bɛɛ wasira, ya ɲ̀ tura? Yera i maa kĩ Gusunɔ nɛn Yinni u ka bɛɛ wasira?
14 Wee tɛ̃ win tii u koo bɛɛ yĩreru wɛ̃. Wɔndia goo u koo gura sua kpa u bii tɔn durɔ ma, kpa u nùn yĩsiru kɛ̃ Emanuɛli.
15 Naa boogum ka tima u ko n da di, sere u ka kpɛ̃a u kɔ̃sa ka gea wunana.
16 Bii wi, u sere saa ye turi, sinambu yiru ye a nasie mi, ben tem mu koo ko bansu.
17 Adama Yinni Gusunɔ u koo de tɔ̃ru garu tu na tè sɔɔ kaa nɔni swãaru wa wunɛ ka wunɛn baababan yɛnugibu, ka sere wunɛn tɔmbu, te i ɲ̀ waare saa dɔma tèn di Isireliba ka bɛɛ Yudaba i karana. U koo de Asirigibu bu na bu bɛɛ wɔri.

Egibitigibu ka Asirigibu

ba koo Isireliba wɔri

18 Yen tɔ̃ɔ te, Yinni Gusunɔ u koo kɔba so.
Kpa Egibitigibu kpuro ka sere be ba wãa ben daru kɛrin goo gookaɔ
bu na nge sɔnsun wuuru,
kpa Asirigibu bu maa kurama nge tĩi wuuru.

19 Be kpurowa ba koo na bu sina
wɔwi piiminɔ ka kpee baaba sɔɔ,
ka dãa kikisɔ ka sere maa kpara yenɔ,
20 kpa Asirigii ben sina boko
wi u wãa Efaratin guru giɔ
u bɛɛn arumani kpuro gura
kpa u n sãare nge kɔnɔ
wi u koo bɛɛn wasi kpuro kɔni
saa bɛɛn wirun di sere ka bɛɛn tobaɔ, n ka da kɔ̃riɔ.
21 Yen tɔ̃ɔ te sɔɔ,
naa gbiiba ka yãanu yiru tɔnawa
tɔnu u koo wa u faaba ko.
22 Ka mɛ, bom mu ko n yiba tem mɛ sɔɔ,
sere be ba koo deri mi,
naa bogum ka tima mu ko n sãa ben dĩanu.
23 Gbaa geenu mi resɛm konu nɔrɔm nɔrɔm (1.000) ya duura
ma ba ra raa ye dɔre ka sii geesun gobi nɔrɔbu,
sãkiya yi koo ye mwɛ yi go yen tɔ̃ɔ te.
24 Kpa ba n da taasoru ko mi, ka tɛma.
Domi sãkiya yi ko n yiba tem mɛ kpuro sɔɔ.
25 Ba koo guu ni deri sãkin sɔ̃
mi ba ra raa gbea wuku.
Kpa bu yaa sabenu yɔ̃su nu n bɔsu mi,
kpa yu ko nin kpara yeru.

Esain bii u kua yĩreru

Isireliban sɔ̃

8

1 Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n seewo n yĩsi teni yore kpasasa, kpee bɛsi baka gaa sɔɔ, Mahɛɛ Salali Hasibasi. Yen tubusiana, bu seewo fuuku bu arumani kpuro kata ko bu gura.
2 Ye na tu yorua, ma na tu yãku kowo Uri ka Berekian bii Sakari be ba sãa naanɛgibu sɔ̃ɔsi ba n ka sãa seedagibu.
3 Yen biruwa na ka nɛn kurɔ mɛnna, ma u gura sua u bii tɔn durɔ mara. Yera Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n nùn yĩsiru kɛ̃ɔ Mahɛɛ Salali Hasibasi.
4 Domi sere bu ka nɛɛ, bii wi, u mɔ̀, baaba, ǹ kun mɛ yaayi, ba koo Damasi ka Samarin arumani kpuro kata ko bu gura bu ka da Asiriɔ.

Asirin sina boko koo na

5 Yinni Gusunɔ u kpam man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
6 Yudaba ba nùn yina,
wi, wi u sãa nge Siloen nim mɛ mu kokumɔ kpurɛ kpurɛ.
Ma ba ka Resini ka Peka nɔɔ tia kua.
7 Yen sɔ̃, wi, u koo bu Asirin sina boko surema
ka win tabu kowo damgibu.
Tɛ̃, be wee ba kokumɔ ba tɛrie
nge daa te ba mɔ̀ Efaratin nim tora
ye ya yiba ya bɔ̃ɔ saramɔ.
8 Ba koo Yudaba wukiriwa
nge nim mɛ mu tɔnu mwɛɛ sere wĩirɔ.
Adama win tii u ko n ka sun wãa.
Win dɛrum mu koo bɛsɛn tem wukiriwa
nge gunɔn kasa.

Tɔmbun kpunaa koo kam ko

9 Bɛɛ bwese ni nu tie, bɛɛ be i wãa n toma,
i swaa dakio.
Baa ì n mɛnna sansaniɔ i tabun kuuki kua,
ba koo bɛɛ kɔsukuwa.
Baa ì n tabun sɔɔru kua,
ka mɛ, ba koo bɛɛ kamia.
10 Baa ì n kpunaa kua,
ye kpuro ya koo kam kowa.
Baa ì n maa wooda yi,
goo kun ka ye sɔmburu mɔ̀,
domi Gusunɔ u ka sun wãa.

Kpee te ba koo sokura

11 Yinni Gusunɔ u man nɛnua ka win nɔm damguu, yera u man kirɔ kua u nɛɛ, n ku sĩ swaa yè sɔɔ Yudaba ba sĩimɔ.
12 Bà n gerua ba nɛɛ, ba bu nɔɔ tia kuawa ba ka bu seesi,
n ku ye wura.
N ku maa de ye ya bu bɛrum mɔ̀ yu man bɛrum ko,
kpa n ku nanda.
13 Domi Yinni Gusunɔwa u dam kpuro mɔ.
Wi turowa u dɛɛre,
wiya n weenɛ su nasia.
14 U sãawa kuku yeru,
adama u maa sãa kpee te Isireliba ka Yudaba ba sokuramɔ.
Mɛya u maa sãa yina ye Yerusalɛmugibu ba wɔrimɔ.
15 Ben dabiru ba koo tu sokura,
kpa bu wɔruma bu bɔɔkira.
Mɛya ba koo maa yina ye wɔri.

Esai u maari

u Yinni Gusunɔn kom mara

16 Na gari yi Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa berua. Nɛn bwãabu tɔnawa na yi sɔ̃ɔwa kpa bu yi nɛnɛ kem kem.

17 Na Yinni Gusunɔ yĩiyɔ, na maa nùn
naanɛ sãa baa mɛ u Yakɔbun yɛnugibu biru
kisi.
18 Nɛ wee ka nɛn bii be u man kã. Bɛsɛn
wãara kua yĩre te Gusunɔ, wɔllu ka tem
Yinni, u ka Isireliba gari mɔ̀. Yinni Gusunɔ
wi, u wãawa Siɔnin guurɔ.
19 Gaba koo bɛɛ sɔ̃ bu nɛɛ, i doo i bikiaru ko
be ba gɔribu sokumɔn mi, ka sere sɔrobun
mi, ka be ba ra bũnu se ba n kuuki mɔ̀n mi.
Domi bweseru baatere ta ra bikiaru de ten
bũun mi, kpa u tu gɔribu sokua.
20 Adama bɛɛ, i bu wisio i nɛɛ, bu doo bu
Yinni Gusunɔn woodan tireru gari. Wìn
gari yi ɲ̀ ka wooda nɔɔ tia sãa, i ku yi swaa
daki. Yi ɲ̀ bɛɛ arufaani gaa mɔ̀.

Nɔni swãarun saa

21 Saa gaa sisi yè sɔɔ tɔmba koo yaayaare ko
tem mɛ sɔɔ,
kpa ba n gɔ̃ɔru soore, ba n wasire.
Mɛya gɔ̃ɔrun sɔ̃ ben mɔru koo se,
kpa bu ben sina boko ka Gusunɔ bɔ̃rusi.
Bà n mɛɛra wɔllɔ,
22 ɲ̀ kun mɛ temɔ,
kpa bu deema yam wɔ̃kuru ka nuku
sankirana kpuro.
Ben goo kun kisiramɔ yam wɔ̃ku baka ten
min di.
23 Adama yam wɔ̃ku te ka nuku sankira ni,
yen gaa kun ko n wãa sere ka baadommaɔ
tem mɛ sɔɔ.

Sunɔ kpao wi u koo gɔna sina

Sabulonin tem ka Nɛfitalin tem mu raa wãa
sekuru sɔɔ yellu.
Adama saa ya wee yè sɔɔ yiiko ya koo tem
mɛ wukiri
saa nim wɔ̃kun di n ka da Yuudɛnin guruɔ,
ka Galileɔ mi tɔn tukoba wãa.

9

1 Tɔn be ba raa sĩimɔ yam wɔ̃kuru sɔɔ,
ba koo yam bururam bakam wa.
Be gɔɔn bɛrum mu wukiri nge yam wɔ̃kuru,
yam bururam mu koo bu kurema.
2 Yinni Gusunɔ, kaa bu nuku doo bakabu
wɛ̃,
kpa ba n nuku doo bi mɔ̀ wunɛn wuswaaɔ
nge mɛ ba ra nuku dobu ko gɛ̃ɛbun saa sɔɔ,
ɲ̀ kun mɛ sanam mɛ ba arumani gurama ba
bɔnu mɔ̀ ka kuuki.
3 Nge mɛ a wunɛn tɔmbu wɔra saa
Madianin tabu kowobun nɔman di,
nge mɛya kaa bu yara yorun di
kpa a dɛka ye ba ra ka bu so biruɔ
ka sere sɛna ye ba ra ka bu dam dɔre bɔɔku.
4 Ba ɲ̀ maa tabu kowobun bara naasun
damu nɔɔmɔ.
Ben tabu yãnu nu ra n yɛm yiba.
Ba ɲ̀ maa nu dokemɔ.
Ba koo yãa ni ka bara ni dɔ̃ɔ karewa.
5 Domi ba koo sun bii tɔn durɔ marua.
Wiya u koo ko bɛsɛn wirugii.
Win tɔmara, Bwisi kɛ̃ɔ bɛɛrɛgii,
ka Gusunɔ Dam kpurogii,
ka Baaba wi u ra n wãa,
ka Bɔri yɛndun nuuru.
6 U sãawa Dafidin sikadobu.
Yen sɔ̃, u koo win bandu di kpa u tu dam sire
kpa ta n bɔri yɛndu mɔ sere ka baadommaɔ.
U koo win tɔmbu siri gem sɔɔ,
saa tɛ̃n di sere ka baadommaɔ.
Yeniwa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u
yɔ̃rari u ko.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba sɛɛyasia

7 Yinni Gusunɔ u Isireli be ba sãa Yakɔbun
bweseru siri.
Ma siri bi, bu bu di.
8 Tɔmbu kpuro, Efaraimuba ka Samarigibu,
ba koo ye gia,
be, be ba gerumɔ ka tii suabu ba mɔ̀,
9 wee dian birikiba ba wɔrukumɔ,
adama sa ko maa yi seeya ka kpee ni ba
dãka.
Wee sikamɔren dãa gbereba ba bɔɔkira.
Sa ko bu kɔsi ka dãa gea ye ba mɔ̀ sɛdurun
gbereba.
10 Yinni Gusunɔ u koo Resini Asirin sina
bokon wɛrɔbu tabu yãnu wɛ̃,
kpa bu Isireliba wɔri.
11 U koo de Sirigibu ba n wãa sɔ̃ɔ yari yeru
gia,
kpa Filisitiba ba n maa wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia,
kpa bu nɔɔ wukia bu Isireliba mwɛ.
Ka mɛ kpuro, win mɔru kun suremɔ.
U koo maa bu nɔma doke u sɛɛyasia.
12 Adama ba ɲ̀ wuramamɔ win mi,
wi, wi u bu sɛɛyasiamɔ,
wi, wi u sãa wɔllu ka tem Yinni.
Ba ɲ̀ maa nùn kasumɔ.
13 Yen sɔ̃na u koo Isireliban wiru
ka ben siru bura sɔ̃ɔ teerun sɔ̃ɔ.
14 Ben bukuro bera, ba sãa ben wiru,
ma sɔmɔ weesugibu ba sãa ben siru.

15 Be ba sãa tɔn ben kparobu, ba dera ba kõɔra.
Be, be ba maa kpare, ba swaa kõsa mwa.
16 Yen sõna Yinni Gusunɔ u ɲ nuku dobu mɔ,
ben aluwaasiban sõ.
U ɲ maa ben gobekuba ka gɔminibu wɔnwɔndu kuammɛ.
Domi be kpuro ba sãawa nuku kõsurugibu.
Ba ɲ Gusunɔn bɛɛrɛ yẽ.
Sekuru sari gariya yi ra yari saa ben nɔsun di.
Yen sõ, Yinni Gusunɔn mɔru kun suremɔ.
U koo bu nɔmu dokewa u sɛɛyasia.
17 Domi nuku kõsuru ta ra mɛniwa nge dõɔ
wi u ra yakasu ka sãki mwɛ.
Dõɔ wi, u ra du u dãa sõɔ bɔkɔ mwa,
kpa wiisu su se ge sɔɔn di.
18 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinnin mɔrun sõ,
tem mɛ, mu dõɔ mwaara,
ma mɛn tɔmba dõɔ diira.
Goo kun win winsim laakari mɔ̀ u sere nùn somi.
19 Ba dĩanu guramɔ nɔm geuɔ ka nɔm dwarɔ.
Adama ka mɛ, goo kun deba.
Ma ben baawure u win winsim wasin yaa temmɔ.
20 Manaseba ka Efaraimuba ba tabu wɔrinamɔ.
Yen biru be kpuro ba mɛnna ba Yudaba wɔri.
Ka mɛ, Yinni Gusunɔn mɔru kun sure.
U maa bu nɔmu doke, u sɛɛyasiamɔ.

10

Be ba Yinni Gusunɔn mɔru seeyamɔ
(I maa mɛɛrio naasu 1-4, 5:8-24)

1 Bõruroba be ba ra wooda yi ye ya ɲ sãa dee dee.
Kpa bu ye yore bu yi bu ka ben tɔmbu dam dɔre,
2 bu ka yina bu sãarobu ben gem wẽ,
kpa bu bwẽɛbwẽɛbu gem bira,
bu gɔminibu ka gobekuban arumani mwa yu ko begia.
3 Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ sɛɛyasia,
mba i ko i ko.
Sanam mɛ kam kobu bu koo bɛɛ wɔri saa tontonden di,
mba i ko i ko.
Weren miya i ko i duki da i ka faaba wa.
Ma gia i ko i bɛɛn arumani bere.
4 Ba koo gabu yoru mwɛɛri kpa bu gabu go.
Adama ka mɛ, Yinni Gusunɔn mɔru kun suremɔ.
U koo maa bu nɔmu doke u sɛɛyasia.

Asirigibu ba Yinni Gusunɔ torari

5 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bõruroba bɛɛ Asirigibu.
Kon bɛɛ kowa nge nɛn bokuru
te kon ka Isireliba sɛɛyasia nɛn mɔru yà n seewa.
6 Na dera i bwese te ta ɲ nɛn bɛɛrɛ yẽ wɔri
te ta ra nɛn mɔru seeye,
kpa i tu taaku nge swaan pɔtɔkɔ
i ten arumani gura.
7 Adama n ɲ daa ye, bɛɛ Asirigibu i gõru doke.
I gõru dokewa i bwese dabinu kpeerasia.
8 Domi bɛɛn sina boko u nɛɛ,
win tabu sinambu ba sãawa nge bwese ni nu tien sinambu.
9 U maa wusu nɔma doke si su wãa win swɛɛ sɔɔ
n ka girari Yerusalɛmuɔ.
Wuu siya Kalinɔ ka Kaakemisi ka Hamati
ka Aapadi ka Samari ka Damasi.
10 U sin sinambu kamia
sìn bũnu nu Yerusalɛmu ka Samariginu dabiru kere.
11 Nge mɛ u Samarigibu kua ka ben bũnu,
nge mɛya u koo Yerusalɛmugibu ka ben bũnu kua.
12 Adama nɛ, Yinni Gusunɔ, nà n nɛn himba kpuro yibia Siɔnin guurɔ, ka Yerusalɛmuɔ, kon Asirin sina boko sɛɛyasia,
win gõru bɔbunu ka win tii suabun sõ.
13 Domi u gerumɔ u mɔ̀,
win tiin dam ka win tiin bwisiya u ka nasara wa.
U bwese tukunun tem mwa, ma u ben arumani gura.
U sinambu wɔri nge tabu durɔ damgii,
ma u bu bandu yara.
14 U ben arumani gurawa
nge mɛ ba ra sẽa gure gunɔbun sokurɔ.
U ye kpuro gurawa ben tem mɛ sɔɔ
nge sẽa ye gunɔ ga deri.
Goo kun ka tii yinɛ
ɲ kun mɛ u nɔɔgiru sua u kuuka ko.
Adama na bikiamɔ,
15 gbãa, ya ra tii bɛɛrɛ wẽ
wi u ka ye sɔmburu mɔ̀n wuswaaɔ?
Sii, ya ra tii sue

wi u ka ye sɔmburu mɔ̀n wuswaaɔ?
Asirin sina boko wi, u sãa nge dɛka
ye tɔnu u sua ma ya nùn sĩikiamɔ,
ǹ kun mɛ bokuru te tɔnu u nɛni,
ma ta nùn fĩamɔ.
16 Yen sɔ̃na nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
kon de win tabu durɔbu bu woora.
Kpa dɔ̃ɔ u na u bu wukiri
sanam mɛ u wãa win sinandun yiiko sɔɔ.
17 Nɛ, Isireliban yam bururam, kon gɔsia dɔ̃ɔ.
Kpa nɛn dɛɛraru tu ko dɔ̃ɔ yara
yu ben sãki ka awĩi kpuro mwa sɔ̃ɔ teeru.
18 Ya koo ben dãa sɔ̃ɔ ka ben tem bɛɛrɛ kpuro mwa mam mam.
Kpa mu n sãa nge barɔ wi u gɔɔ dɔɔ.
19 Dãa ni nu koo tia mi,
nu ǹ ko n dabi.
Baa bii u koo kpĩ u nin geeru yore.

Isireliban fiikowa

ya koo wurama

20 Tɔ̃ɔ te sɔɔ, Isireli be ba tie ba yara tabun di, ba ǹ maa somiru kasumɔ bwese ni nu bu kpeerasiamɔn mi. Adama ba koo ben naanɛ dokewa nɛ, Gusunɔ, ben Yinni Dɛɛron mi.
21 Kpa bu wurama nɛ, Gusunɔ Dam kpurogiin mi.
22-23 Baa bà n daa dabi nge nim wɔ̃kun yani sɛɛri, ben sukum tɔnawa mu koo wurama. Domi nɛ, Yinni Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, na yen himba yi kɔ n ka bu kpeerasia. Nɛn gem mu koo sɔ̃ɔsira n banda. Tem mɛ kpurowa kon kpeerasia nge mɛ na yi.

Yinni Gusunɔ

u koo Asirigibu sɛɛyasia

24 Nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, na gerua na nɛɛ, bɛɛ nɛn tɔmbu, bɛɛ be i wãa Siɔniɔ, i ku Asirigibun bɛrum ko, be ba bɛɛ soomɔ ka bokuru nge mɛ Egibitigiba raa bɛɛ kua.
25 Adama, n tie fiiko sɛɛyasia bi na bɛɛ mɔ̀ n ka kpe, kpa nɛn mɔru yu wura ben mi, n bu kpeerasia.
26 Nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, kon goo dendi nge bokuru u bɛɛ sɛɛyasia nge mɛ na Madianiba kua Horɛbun guurɔ. Kon nɛn dɛka tĩi nim wɔ̃kun bera gia n bu sɛɛyasia nge mɛ na Egibitigibu kua.
27 Tɔ̃ɔ te sɔɔ,
kon bɛɛ nɛn tɔmbu yara yorun di
kpa i bɛɛn sɔmunu sɔbia
kpa i sugu pota bɛɛn wĩinun di.
I ǹ maa sugu dokemɔ
yèn sɔ̃ na bɛɛ gɔsa na gum tãre.

Yibɛrɛba ba Yerusalɛmu wɔri

28 Yibɛrɛba ba Ayati wɔri ba mwa,
ma ba Migoroni tɔbura ba ben sɔmunu yi Mikimasiɔ.
29 Ba koka ba doona ma ba da ba kpuna Gebaɔ.
Yera Rama ya diirumɔ.
Ma Sɔɔlu Isireliban sina boko yerukoon wuu
ge ba mɔ̀ Geban tɔmbu ba duki yakikira.
30 Bɛɛ Galimugibu i wuri koowo.
Bɛɛ Laisigibu i n tii sɛ.
Bɛɛ maa Anatɔtugibu i ko i kam ko.
31 Madimɛnagibu ba yarina.
Ma Gebimun tɔmba yakikira ba kuku yenu kasu.
32 Gisɔ mam yibɛrɛ be, ba wãa Nɔbuɔ
ba gãsenu kparamɔ Siɔnin guurɔ
bu ka Yerusalɛmun tɔmbu nandasia.
33 Wee Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
u koo bu bɔɔri nge dãa kãasi.
U koo yi yi kpãaru bo bura u kawa.
34 U koo bu bɔɔriwa u suriri
nge mɛ ba ra dãnu bɔɔri ka gbãa Libanin dãa sɔ̃ɔwɔ,
kpa ben girima yu kpe.

Sunɔ kpao koo yari

Dafidin bweserun di

11

1 Nge mɛ bà n dãru bura,
ten nuurun di kpii pɔtura ra yari,
nge mɛya goo u koo yari u bandu di Isain bweseru sɔɔ.
2 Gusunɔn Hunde u ko n da n wãa ka wi.
Hunde wi, u koo nùn bwisi ka dam kɛ̃
u ka win tɔmbu kpara,
kpa u Gusunɔn kĩru gia u nùn nasia.
3 U koo nùn mɛm nɔɔwawa ka kĩru.
Mɛya u ǹ tɔnu sirimɔ ka sɛndaru,
ǹ kun mɛ, ba nɛɛn sɔ̃.
4 U koo sãarobu siriawa dee dee,
kpa u bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu ben gem wɛ̃.
Win gari yi ko n sãawa nge bokuru
te u koo ka tɔmbu sɛɛyasia,
kpa yi n sãa nge takobi
ye ya koo tɔn kɔ̃sobu go.

5 Win gem ka win bərəkinira ko n sãawa
nge kpaka ye u sɛ̃ke pəraə
u n ka win təmbu kparamə.
6 Yɛɛ gəbi ka yãanu nu ko n wãa yam tem,
kpa gbeeku musukunu ka boo binu nu kpuna sannu.
Mɛya maa gbee sunə binu ka kɛtɛ binu nu ko n wãa sannu,
kpa bii piibu u nu kpara.
7 Kɛtɛba ka gbeeku bɔ̃nu nu koo di sannu,
kpa nin binu nu n wãa yam tem.
Gbee sinansu su koo yakasu di nge nɛɛ.
8 Bibu ba koo kpĩ bu ka surəkənu dwee,
kpa bu ben nəmu kpɛ̃ɛ waa gəsənun wərusə.
9 Baawure u ko n Yinni Gusunən yɛ̃ru yibawa
nge mɛ nim wɔ̃ku ga nim yiba.
Yen sɔ̃na be ba koo da bu Yinni Gusunə sã
win guurə te u tii gəsia Yerusalɛmuə,
ben goo kun win winsim kɔ̃sa kuammɛ.
10 Saa ye səə, goo u koo yari Isain
bweserun di nge dãa kpii pətura,
kpa u n sãa nge gidi bəra bwesenu kpuron sɔ̃.
Bwese ni, nu koo gəsirama win mi.
Kpa win wãa yeru ta n Gusunən yiiko sɔ̃əsi.

Isireli be ba raa yarinɛ

ba koo wurama

11 Saa ye səə, Yinni Gusunə u koo maa win dam sɔ̃əsi
u ka win tən be ba tie yakia
be ba yarinɛ ba wãa Asiriə ka Egibitiə
ka Paturəsiə ka Etiopiə
ka Elamuə ka Babiloniə ka Hamatiə Sirin temə,
ka sere be ba wãa nim wɔ̃kun goonə.
12 U koo gidi bəra gira
u ka sɔ̃əsi ma u koo Isireliba mɛnna
be ba raa yoru mwɛɛra,
kpa u Yuda be ba raa yarinɛ handunian goonu nnɛ səə mɛnna.
13 Efaraimuba ba ɲ̀ maa ka Yudaba nisinu mɔ̀.
Yudaba ba ɲ̀ maa ka Efaraimuba yibɛrɛ tɛɛru mɔ̀.
14 Ba koo mɛnna bu Filisitiba wəriwa
sɔ̃ə duu yeru gia,
kpa bu Filisiti be ko ben yobu.
Mɛya ba koo maa mɛnna bu sɔ̃ə yari yerugibu wəri.
Ba koo Edəmu ka Məabuba dam dəre,
kpa bu Amənіba taare.
15 Yinni Gusunə u koo de Egibitin daarun nim mu gbera.
U koo tu nəmu dɛmiɛ u wom wure ka dam,
kpa u tu bənu ko kɛri nəəba yiru,
kpa win təmbu bu tu təbura ka naasu.
16 U koo swaa yara win tən be ba tien sɔ̃,
be ba wãa Asiriə.
U koo bu swaa yara nge mɛ u raa bu kua
sanam mɛ u bu yara Egibitin di.

Siarabun womu

12

1 Sɔ̃ə teeru, be ba yakiara ba koo nɛɛ,
Yinni Gusunə, sa nun siara,
domi a raa ka sun məru kua,
ma wunɛn məru ya sure.
A sun nukuru yɛmiasia.
2 Wuna a sãa bɛsɛn Yinni, a sun faaba mɔ̀.
Sa nun naanɛ sãa, sa ɲ̀ maa gãanun bɛrum mə.
Domi wuna a sãa bɛsɛn dam, wuna sa siaramə.
Wuna a sãa bɛsɛn faaba kowo.
3 Nge mɛ wi nim nəru ga mɔ̀,
ù n nim wa, u ra n nuku dobu mə,
nge mɛya bà n faaba wa ba koo nuku dobu ko,
4 kpa tɔ̃ə te səə, bu gere bu nɛɛ,
i Yinni Gusunə siaro,
i win yĩsiru wəlle suo.
I win səm baka ni u kua kparo bwesenu kpuro səə.
I təmbu yaayasio ma win yĩsira kpã.
5 I Yinni Gusunə təmə,
domi gãa bɛɛrɛgina u kua.
I nin gari kparo handunia kpuro səə.
6 Be ba wãa Siəniə, bu nuku dobun kuuki koowo,
domi Isireliban Yinni Dɛɛro u kpã,
u maa wãa ben suunu səə.

Yinni Gusunə

u koo Babiloni sɛɛyasia

13

1 Wee, ye Yinni Gusunə u Esai, Amətin bii
sɔ̃əsi kãsiru səə Babilonin sɔ̃.
2 U nɛɛ,
i gidi bəra yɔ̃rasio guuru wəllə mi gãanu sari.
I tabu kowobu nəəgiru sueyo,
kpa i bu yĩreru kua ka nəma,

kpa bu duki na bu du Babilonin kənnəsun di.
3 Wee, na nɛn tabu kowo be na gəsa wooda wɛ̃.
Na tabu durə wərugə be soka
bu ka nɛn məru suresia,
be, be ba ra n nuku dobu mə nɛn kpãarun sõ.
4 Ma Esai u mɛɛra u nɛɛ,
i tən dabinun wurenu swaa dakio i nə
guunun bera gia.
Bwese dabinu ka sinambu dabina nu mɛnnɛ mi,
Gusunə, wəllu ka tem Yinnin tabu kowoba
be ba tabun səəru kpa.
Ma u bu mɛɛra mɛɛra u ka da.
5 Be wee ba wee sannu saa mi n toman di
bu ka tem mɛ kam koosia, win mərun saabu.
6 I gəə swĩiyə
domi Yinni Gusunən tõə te, ta turuku kua.
Ta sãawa kam koo bi bu wee
wi, Dam kpurogiin min di.
7 Yen sõna təmbu kpuron gəma koo dwiiya
kpa ben wərugəru tu kpe.
8 Babilonigiba koo bɛrum soora,
kpa ben wasi yi dwiiya wuriribun sõ.
Ba koo tii tɛma
nge tən kurə wi u yiire u kĩ u ma.
Ba ko n mɛɛrinɛ ben wuswaa ya n burisinɛ.
9 Wee Yinni Gusunən tõru ta sisi.
Tõə te, ta sãawa nəni swãarugiru
tè səə u koo win məru baka sõəsi.
U koo durumgibu kpeerasia,
kpa tem mɛ, mu ko bansu.
10 Wəllun kperi kun maa yam dɛɛrasiamə.
Sõə ù n yariə, min diya u ko n yam tĩramə.
Mɛya suru kun maa yam bururasiamə.
11 Yinni Gusunə u nɛɛ, kon handuniagibu sɛɛyasia
ben kõsa ye ba mòn sõ,
ka maa nuku kõsurugibu ben nuku kõsurun sõ.
Kon de be ba tii sue bu kam ko,
kpa n be ba təmbu dam dəremə kpeerasia.
12 Kon de bu təmbu kasu
nge mɛ ba ra wura gea kaso de tontondeə.
13 Nɛ Gusunə, wəllu ka tem Yinnin mərun tõru səə,
kon wəllu yĩiri,
kpa tem mu diiri sere mɛn səəwə.
14 Kpa be ba raa yoru dimə Babiloniə
bu duki wura ben temə nge nɛmu ge ba gire.
Ba koo duki yarina bu da ben təmbun mi
nge yaa sabe ni nu kun kparo mə.
15 Ben wi ba nəma tura kpuro wuu ge səə,
ba koo nùn tweewa bu go.
Wi ba maa naa gira ba mwa,
ba koo nùn gowa ka takobi.
16 Ba koo arumani gura ben yɛnusə
bu ben bibu munku ben wuswaaə.
Kpa bu ka ben kurəbu kpuna ka dam.
17 Kon de Mɛdiba bu bu wəri
be, be ba ṅ sii geesu ka wuran binɛ mə.
18 Ba koo aluwaasiba tweewa bu go.
Mɛya ba ṅ bii wɛ̃ɛnu buremə.
Ba ṅ maa bibun wənwəndu mə̀.
19 Babiloniwa sinambu kpuro ba mɛɛra wuu burə,
ma yen təmbu ba tii sue.
Adama nɛ, Yinni Gusunə, kon ye kpeerasia
nge mɛ na Sodomu ka Gomərа kua.
20 Təmbu ba ṅ maa sinamə ye səə.
Ya ko n sãawa bansu sere ka baadommaə.
Goo kun maa win kuu bekurugiru giramə mi.
Baa be ba yaa sabenu kparamə, ba ṅ yõramə mi.
21 Miya gbeeku yɛɛ yi koo wãa yeru ko.
Boorosu su koo yibu yen ban si səə,
kpa taataanu nu maa nin wãa yeru ko mi,
kpa boo kinɛnu nu n yõəkumə mi.
22 Purukanu ka gbeeku bõnu koo kuuki ko
yen sina kpaa buranu səə.
Wee yen saa ya turuku kua,
ba ṅ maa yen tõru sosimə.

Isireliba ba koo wurama ben temə

14

1 Yinni Gusunə u koo Isireliba wənwəndu kua. U koo maa bu gəsi bu ko wigibu, kpa u bu swĩi ben temə. Saa yera səba koo du ben suunu səə, kpa bu mɛnna ba n wãa ka be sannu.
2 Bwese dabinu nu koo ka Isireliba wurama ben temə, kpa bu bwese ni ko yobu tem mɛ Yinni Gusunə u bu wɛ̃ səə. Be ba raa Isireliba yoru mwɛɛra ba koo maa ben tii yoru mwɛɛri. Mɛya be ba raa bu dam dəre, ba koo maa ben tii dam dəre.

Babilonin sina bokon gəə

3 Bɛɛ Isireliba, Yinni Gusunə u koo de i yoru yari, kpa i wɛ̃ra bɛɛn wasiraru ka nəni swãarun sõ.

4 U n kua mɛ, womu geniwa i ko i ka
Babilonin sina boko yɛ̃ɛ i nɛɛ,
wi u raa sun dam dəremə, u ɲ̀ maa wãa.
Dam dərebu kpa.
5 Yinni Gusunə u nuku kɔ̃surugii
be ba sun dam dəremən dam bua,
mɛ mu sãa nge bokuru.
6 Wi u ra n daa təmbu soomə ka məru wənwəndu sari,
kpa u n təmbu dam dəremə,
ba nùn nəni sɔ̃əwa sere ka nərə.
7 Wee tɛ̃ təmba wɛ̃re handunia kpuro səə,
ma ba nuku dobun kuuki mò.
8 Baa ka dãa ni ba mò sipɛrɛba ka sɛduruba
ni nu wãa Libaniə
nu nuku dobu mò, nu mò,
saa dəma tèn di a wəruma,
goo ku ra maa nɛ u sun bəəri.
9 Be ba wãa gəribun wãa yerə
ba seewa bu ka nun dam koosia,
be ka ben wirugibu kpuro.
Mɛya sinam be ba gu ba seewa ben sina gənin di.
10 Ma be kpuro ba nùn nəəgiru sue ba nɛɛ,
wee wunɛn tii a kua dam sarirugii nge bɛsɛ.
Sa kua tia.
11 Wunɛn bɛɛrɛ ye ba ra raa nun wɛ̃,
ba n mərəkunu soomə,
wee ye kpuro ya wəri gəribun wãa yerə.
Kəkənu nu kua wunɛn kpin yeru ka wunɛn bekuru.
12 Wunɛ wi a sãa nge buruku kpera ye ya ballimə,
wee a wəruma wəllun di.
Wunɛ wi a bwesenu kpuro tabu di,
wunɛ wee ba sura temə, a kpĩ.
13 Wunɛ wi a ra n gerumə wunɛn gɔ̃ruə a n mò,
kaa yə wəllə, a wunɛn sina gəna tɛria kperin wəllə,
kpa a sina guuru wəllə sɔ̃ə yɛ̃san nəm geu gia,
bũnun suunu səə.
14 Kaa yə guru winu wəllə,
kpa a ka Wərukoo weena.
15 Adama wunɛ wee, ba sure gəribun wãa yerə
sere wərun səə səəwə.
16 Be ba nun wa kpa ba n nun mɛɛra tii ka laakari ba n mò,
n ɲ̀ durə wiya mi, wi u ra raa de təmbu bu burisina?
Kpa u bandu suriri?
17 U yina u pirisəmba kara.
U wusu kəsuka.
Ma handunia ya gəsia bansu.
18 Bwesenu kpuron sina boko baawure
u wãa u wɛ̃re ka bɛɛrɛ win sikirə.
19 Adama wunɛ, ba nun kasa kua
a ka wunɛn sikiru tonda
nge dãa kãasa ye ba ɲ̀ kĩ,
ɲ̀ kun mɛ nge wi ba takobi səkura
ba go ba sure wəru səə ge ga kpenu mə,
ɲ̀ kun mɛ nge goo te ba taaka.
20 Ba ɲ̀ nun sika nge sinam be,
domi a wunɛn tem go,
ma a wunɛn təmbu kpeerasia.
Ba ɲ̀ maa wunɛn bwese kɔ̃surun gari mò.
21 I səəru koowo i win bibu go
kɔ̃sa ye ben sikadoba ba kuan sɔ̃,
kpa bu ku raa se bu maa handunia tabu di,
kpa bu maa wusu seeya bu yibu si səə.
22 Nɛ Gusunə, wəllu ka tem Yinni, na nɛɛ,
kon Babilonigibu seesi n ben bweseru ka
ben wuun yĩsiru go. Ba ɲ̀ maa ben yira wasi.
23 Kon de wuu ge, gu ko nge daru bwãara
mi gunə sarenu nu ra n wãa, kpa n gu kura
ka yii te ta ɲ̀ bu gãanu ganu deriammɛ.
Nɛ Gusunə, wəllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Yinni Gusunə u koo Asirigibu kpeerasia

24 Nɛ, Yinni Gusunə Dam kpurogii
na bɔ̃rua na nɛɛ,
ye na yi, ya koo maa na.
Ye na maa gɔ̃ru doke ya koo koora.
25 Kon Asirigibu kəsuku nɛn təmbu Isireliban temə.
Kon bu taaku nɛn guunu wəllə,
kpa n nɛn təmbu yara ben yorun di,
ba kun ben sugu ka ben səmunu səəwa.
26 Yeniwa nɛn himba təmbu kpuron sɔ̃.
Wee na nəmu dɛmiɛ n ka bwesenu kpuro sɛɛyasia.
27 Nɛ Gusunə, wəllu ka tem Yinni,
nà n gãanu yi wara koo ye yina.
Nà n nəma dɛmiɛ wara u koo ye kure.

Yinni Gusunə u koo Filisitiba kpeerasia

28 Wɔ̃ə gè səə sina boko Akasi u gu, wɔ̃ə ge səəra Yinni Gusunə u Filisitiba gari yini sɔ̃əwa saa Esain nəən di u nɛɛ,
29 bɛɛ Filisitiba kpuro i ku nuku dobu ko

yèn sɔ̃ boku te ta raa bɛɛ soomɔ ta bɔɔra.
I n yɛ̃ ma ì n waa gɔsɔbu sarari,
i ko i surɔkɔru girari.
30 Saa gaa sisi yè sɔɔ be ba sãaru bo ba koo wa bu di,
kpa wɔnwɔndobu ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Adama bɛɛ Filisitiba kon de bɛɛn nuuru tu gbi gɔ̃ɔrun sɔ̃.
Be ba koo maa tiara, ba koo bu gowa.
31 Bɛɛ be i wãa wuun gbãra kɔnnɔwɔ
i weeweenu koowo bɛrum sɔ̃.
Bɛɛ Filisitiba kpuro gesi i diirio,
domi yibɛrɛba ba tua seeye nge dɔ̃ɔ wiiru.
Ba wee sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di,
ma ben tabu sĩi yi baasinɛ.
32 Esai u nɛɛ, mba sa ko Filisitiban gɔrobu wisi.
Sa ko nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u Siɔni swĩi.
Miya win tɔn be ba sãa wɔnwɔndobu ba koo kuke ka bɔri yɛndu.

15

Mɔabuban nɔni swãaru
(I maa mɛɛrio 15-16, Yeremi 48)

1 Gari yiniwa ba gerua Mɔabuban sɔ̃.
Mɔabun tem kpuro mu koo kam ko,
kpa bu Ari Mɔabu ka Kiri Mɔabu kɔsuku wɔ̃ku teeru.
2 Dibonigibu ba da bũu sãa yerɔ
ka guunu wɔllɔ bu ka swĩ.
Mɔabuba ba weeweenu mɔ̀ wuu si ba mɔ̀ Nɛbo ka Mɛdeban sɔ̃.
Ma ba ben winu ka ben tobunu kɔna nuku sankiranun sɔ̃.
3 Ma ba saakiba sebua ba wãa swɛɛ sɔɔ
ka dii tɛɛriɔ ka dii yaariɔ nuku sankiranun sɔ̃.
Ma ba weeweenu mɔ̀ ba sumɔ ka nɔni yĩresu.
4 Hɛsibonigibu ka Elealegibu ba faaba kanamɔ
ma ba ben nɔɔ nɔɔmɔ sere Yahasiɔ.
Baa Mɔabun tabu kowobun tii ba wuri mɔ̀wa bɛrum sɔ̃.
5 Na faaba kanamɔ Mɔabuban sɔ̃
be ba kpikiru suɔ ba dɔɔ Soariɔ ka Egalati Selisiyaɔ.
Domi ba sumɔ ba ka Lusitin guunu yɔɔmɔ,
ba wuri mɔ̀ Koronaimun swaaɔ nuku sankiranun sɔ̃.
6 Daa te ba mɔ̀ Nimurimu ten nim mu gbera.
Yaka si su wãa ten gãarɔ su gbera.
Gãanu kun maa kpia mi.
7 Yen sɔ̃na ba ben arumani gura
ye ya bu tie
ba ka tɔburamɔ nim toran guru giɔ mi dãnu wãa.
8 Mɔabuban tem nɔɔ bura yenu
kpuro sɔɔ, wuri nɔɔramɔ.
Ben weeweenu nu nɔɔramɔ sere Egalaimuɔ, ka maa Elimun dɔkɔwɔ.
9 Daa te ta wãa Dimɔniɔ ten nim
mu yɛm yiba tɔn be ba gon sɔ̃.
Adama Yinni Gusunɔ u koo kpam Dimɔni ye nɔni swãaru kpɛ̃ɛ.
U koo de yibɛrɛba bu Mɔabun kpikobu,
ka be ba tie tem mɛ sɔɔ wɔri nge gbee sinansu.

Mɔabuba ba Yerusalɛmugibu

somiru kanamɔ

16

1 I Yudaban sina boko yãa
kpɛmminu mɔrisio Selan di,
kpa bu ka nu da Siɔnin guurɔ
ka swaa ye ya kpa mi gãanu ku ra kpi.
2 Domi Mɔabun tɔn kurɔbu ba koo Aanɔɔn daaru tɔbura,
kpa ba n sɛnde nge gunɔ si ba gira sokurun di su duki mɔ̀.
3 Ba koo Yudaba sɔ̃ bu nɛɛ,
i sun bwisi kɛ̃ɔ i sun sɔ̃ɔwɔ ye sa ko ko.
I de bɛɛn saaru ta n sun wukiri sɔ̃ɔ sɔɔ nge yam wɔ̃kuru.
I sun beruo bɛsɛ be ba naa gire.
I ku sun yibɛrɛba nɔmu bɛria.
4 I sun mɔɔ bɛsɛ be sa kpikiru suuma Mɔabun di.
Kpa i n sãa bɛsɛn kuku yeru
be ba sun kpeerasiamɔn sɔ̃.
Domi dam dɔrebu bu koo kpe.
Be ba maa sun kpeerasiamɔ ba koo doona.
5 Saa ye sɔɔ, goo u koo yari
Dafidin bweseru sɔɔ Gusunɔn durom saabu
kpa u bandu di te ta ko n sirere
kpa tu dakaa da.
U koo tɔmbu kpara gem sɔɔ,
kpa u n kpeere u ka bu siria dee dee.

Yerusalɛmugibu

ba ṅ Mɔabuba somimɔ

6 Yudaba ba nɛɛ,
sa Mɔabuban yɛ̃kɔ ka ben tii suabun labaari nɔɔmɔ,
ka ben woo bɔbunu ka ben gari kam gerubu.

7 Tɛ̃ ba weeweenu mɔ̀ ben tiin sɔ̃,
ba sumɔ Kiri Haresɛtin sɔ̃
ye ya bansu kua.
8 Wee ba Hɛsibonin gberu kpaanɛba sanka.
Bwese tukunun sinambu ba Sibiman resɛmban konu bɔɔra.
Resɛm gbaa ni, nu tɛrie sere Yasɛɛɔ sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia
n ka da mi gãanu ku ra kpin sɔ̃ɔ yari yerɔ,
ka sere nim wɔ̃kun guruɔ sɔ̃ɔ duu yerɔ.
9 Tɛ̃ wee, na sumɔ Sibiman resɛm gbaanu ka Yasɛɛn sɔ̃.
Na Hɛsiboni ka Eleale nɔni yĩresu wisimɔ,
domi tabu kowoba ben gbea wɔri ba yen dĩanu gura.
10 Nuku dobu kun maa wãa resɛm gbaanɔ.
Ba ǹ maa womusu mɔ̀ mi.
Mɛya ba ǹ maa resɛmba gamamɔ.
Nuku dobun kuuki yi kpa.
11 Nɛn wasi yi diirumɔ Mɔabun sɔ̃ nge mɔrɔku sɛrum.
Mɛya nɛn gɔ̃ru ga maa diirumɔ Kiri Harɛsin sɔ̃.
12 Mɔabuba ba daamɔ gungunu wɔllɔ kam sɔɔ.
Ba dumɔ ben bũu sãa yerɔ bu ka domaru ko.
Adama ba ǹ somiru wasi.
13 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u gerua yellun di Mɔabuban sɔ̃.
14 Adama tɛ̃, u nɛɛ, wɔ̃ɔ ita yà n doona kese,
ba koo wi u bɛɛrɛ bo Mɔabuɔ gɛm, ka sere maa yen tɔmbu kpuro. Be ba koo tia, ba ǹ ko n dabi, ba ǹ maa bu mɛɛrimɔ gãanu.

Yinni Gusunɔ u koo Sirigibu

ka Isireliba sɛɛyasia

17

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee Damasi ya ǹ ko n maa wãa,
ya koo kowa bansu.
2 Ba koo Aroɛɛn wusu yaa sabenu deria.
Miya nu ko n da kpunɛ.
Goo maa sari wi u koo nu nandasia.
3 Isireliba ba ǹ ko n gbãraru mɔ.
Mɛya Damasi ya ǹ ko n maa sina boko mɔ.
Sirigii be ba tie, ba ǹ Isireliba bɛɛrɛ keramɔ.
Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.
4 Saa ye sɔɔ, Isireliban bɛɛrɛ ya koo kaara,
kpa ben dukia yu doona bu ko sãarobu.
5 Ben tem mu ko n sãa nge gbee
tèn dĩanu ba gã ba gura.
Nu ko n sãawa para para
nge sanam mɛ ba dĩanu gura Refan wɔwan di.
6 Isireliban fiikowa ya koo tiara
nge dãa bii ni nu tiara sanam mɛ ba dãru sira.
À n mɛɛra kaa wa
yiru ǹ kun mɛ ita tɔna ya tie ten wii kpiirɔ,
ma nnɛ ǹ kun mɛ nɔɔbu ya tie ten kãasi sɔɔ.
Gusunɔ Isireliban Yinniwa u yeni gerua.
7 Tɔ̃ɔ te sɔɔ, tɔmba koo ben laakari wesia ben taka kowon mi gia, kpa ben nɔni yi Gusunɔ Isireliban Yinni Dɛɛro wa.
8 Ba ǹ maa ben laakari wesiamɔ bũu turanun bera gia, ni ben tii ba kua. Ba ǹ maa Asitaaten bwãaroku sãamɔ, ka bwãaroku ni ba kua sɔ̃ɔn sɔ̃. Domi nu sãawa ben tiin nɔman koora.
9 Saa ye sɔɔ, Isireliba ba koo ben wuu damgisu deri, kpa su ko bansu nge mɛ Amɔreba ba ben wusu deri be Isireliban sɔ̃.
10 Wee bɛɛ Isireliba, i Gusunɔ bɛɛn Yinni duari
wi u bɛɛ faaba kua.
I ǹ nùn yaaye wi u sãa bɛɛn kuku yee naanɛgiru.
Domi wee i dãa binu duura bũnun sɔ̃.
11 Sanam mɛ i nu duura, i nu kara koosi,
ma nu seewa nu kpɛ̃a fuuku, nu wɛ̃su kua.
Adama sanam mɛ i ko i nuku dobu ko i nin marum sɔri,
i deema gãanu sari.
Ma n kua nɔni swãa bakaru te ta ǹ kpeemɔ.

Ba Isireliban yibɛrɛba kamia

12 Anna a kukiribu nɔ.
Bwese dabinu nu burisinɛ
ma nu kukirimɔ nge nim wɔ̃kun nim.
Nu wɔki nge daa tèn tora ya bɔɔbu.
13 Ba kukirimɔ nge daa bakarun nim.
Adama Yinni Gusunɔ u bu gerusi,
ma ba duki yarina n toma,
nge yaka si woo ga sua ga ka doona,
ǹ kun mɛ, nge tua ye woo guna ya seeya.
14 Ye n kua yoka ma ba bu kpeerasia subaru sɔɔ.
Yam mu sere sãra ba ǹ maa wãa.
Nge mɛya be ba sun wɔrimɔ bu ka sun gura ben kɔkɔrɔ ya ko n sãa.

Yinni Gusunɔ

u koo Etiopigibu sɛɛyasia

18

1 Tem mu wãa Etiopin daarun bera giɔ,
mi tabun wurenu nɔɔramɔ.

2 Mɛn tɔmbu ba gunu ma ben wasi ballimɔ.
Ba bu nasie baama kpuro,
yèn sõ ba ra kpuro kɔsuku.
Ma daanu ben tem buranɛ.
Beya ba sɔmɔbu gɔra ka goo nimkuu si ba kua ka gbĩi.
Goo nimkuu si, su duka mɔ.
Tẽ, sɔmɔbu bɛɛ, i wuro bɛɛgibun mi.
3 Bɛɛ handuniagibu kpuro,
i gidi bɔra mɛɛrio ye ba koo gira guuru wɔllɔ.
I kɔban swĩi swaa dakio ye ba koo so.
4 Domi amɛniwa Yinni Gusunɔ u man sõɔwa. U nɛɛ,
u yõ sẽɛ u yam mɛɛra ka laakari win wãa yerun di
sõɔ sãrerun saa ka wuburun saa.
5 Resɛm yà n wẽsu kua,
ma ya bɛm doke ya ye,
bu sere ye sɔri,
yibɛrɛ u koo na u yen kãasi bɔɔri ka woburu,
6 kpa u ye gunɔsu ka gbeeku yɛɛ deria yi di.
Gunɔsu su ko n wãa mi, yam susurun saa,
kpa gbeeku yɛɛ yi n wãa mi puran saa.
Nge mɛya ba koo Asirigibun tabu kowobun gonu kua.
7 Saa ye sɔɔ, tɔn be ba gunu mi, ma ben wasi ballimɔ ba bu nasie baama kpuro yèn sõ ba ra kpuro kɔsuku, ma daanu ben tem buranɛ, tɔn be, ba koo ka Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni kẽnu naawa Siɔnin guurɔ mi ba ra nùn sã.

Yinni Gusunɔ

u koo Egibitigibu sɛɛyasia

19

1 Gari yiniwa ba gerua Egibitin sõ. Ba nɛɛ,
wee Yinni Gusunɔ u sisi fuuku Egibitiɔ,
u guru wiru sɔni nge duma.
Ma Egibitigibun bũnu nu diirumɔ win wuswaaɔ,
ma ben wɔrugɔru ta kpa.
2 U koo de bu tabu ko ben tii tiinɛ.
Mɔɔ ka wɔnɔ ba koo tabu wɔrina.
Bɔrɔ ka bɔrɔ ba koo tabu wɔrina.
Wusu su koo tabu wɔrina.
Sinambu ba koo tabu wɔrina.
3 U koo de Egibitigibu bu mwia kpana,
kpa u ben nɔɔ tia kam koosia.
Kpa bu bikiaru da bũnun mi ka dobo dobogibun mi
ka gɔri sokobun mi, ka sɔrobun mi.
4 U koo bu yinni gɔbo nɔmu sɔndia,
kpa sunɔ nuku kõsurugii u n bu dam dɔremɔ.
Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.
5 U koo ben daa baka ten nim kpeerasia
kpa tu gbera.
6 Ten yɛrusun nim mu koo numia,
kpa ten kɛrin winun nim mu gbera,
kpa naa yari ka gbĩi yi yi wãa ten goorɔ yi gbera.
7 Gãanu kun ko n maa wãa daa ten goorɔ
ka ten sure yerɔ.
Bà n gãanu duura mi, nu koo gberawa nu gbi.
8 Be ba susure mɔ̀ mi kpuro
ka kɔkɔnu ǹ kun mɛ ka yãakoronu,
ba koo nuki sankirawa kpa bu swĩ.
9 Be ba beku wẽɛ damgii tarimɔ
ka be ba beku kpikinu wesimɔ ba koo sekuru wa.
10 Be ba sãa tem mɛn dam ba koo kɔsikira.
Kpa ben sɔm kowobu bu nuki sankira.
11 Soanin wirugibu ba sãawa gari bakasu.
Egibitin sunɔn bwisi kẽɔbu bà n mɛnna,
gari baka gariya ba ra gere.
Bwisi kẽɔbu bɛɛ, amɔna i ko i kãku i gere i nɛɛ,
i sãawa bwisigibu ka sina bibu.
12 Wunɛ maa Egibitin sunɔ,
mana wunɛn bwisi kẽɔ be, ba wãa.
Kpa bu gere su nɔ yèn himba Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni
u wunɛn temgibu kua.
13 Soanin wirugiba kua wiirobu,
ma Nɔfun wirugiba kun maa yẽ ye ba mɔ̀.
Wirugii be, ba dera Egibitigiba kõɔramɔ.
14 Yinni Gusunɔ u ben bwisi burisina
kpa bu de Egibitigibu bu kõɔra,
ba n mɔ̀ nge tam nɔro wi u bindimɔ win sianu sɔɔ.
15 Wirugii ka bwẽɛbwẽɛ, gobigii ka sãaro,
ben goo kun maa kpẽ u gãanu ko Egibitiɔ.

Egibitigibu

ba koo Yinni Gusunɔ sã

16 Sanam mɛ Egibitigiba koo wa ma Yinni Gusunɔ u bu win nɔmu dɛmiɛ u ka bu sɛɛyasia ba koo bɛrum soora nge tɔn kurɔbu.
17 Saa ye sɔɔ, baa bà n nua ba Yudan gari mɔ̀, ba koo nanda Yinni Gusunɔn himban sõ ye u yi ben sõ.

18 Saa ye sɔɔ, wusu nɔɔbuwa su ko n wãa
Egibitin temɔ sì sɔɔ ba ko n da Yudaban
barum gere. Kpa ba n da bɔ̃re ma ba sãa
Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinnin tɔmbu. Ba koo
wuu sin teu sokuwa Sɔ̃ɔn wuu.
19 Ba koo Yinni Gusunɔ yãku yeru kua
Egibitin tem suunu sɔɔ, kpa bu kperu garu
gira mɛn nɔɔ bura yerɔ bu ka nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
20 Yera ya koo sɔ̃ɔsi ma Yinni Gusunɔ u
wãa Egibitin temɔ. Bà n nùn nɔɔgiru sue be
ba bu dam dɔremɔn sɔ̃, u koo bu faaba kowo
wɛ̃ wi u koo bu wɔra ben nɔman di.
21 Saa ye sɔɔ, u koo bu tii sɔ̃ɔsi kpa bu nùn
gia. Ba koo nùn yãkunu kua kpa bu ka nùn
kɛ̃nu naawa. Bà n nùn nɔɔ mwɛɛnu kua, kpa
bu nu yibia.
22 U bu mɛɛra kua, adama u koo bu bɛkia.
Ba koo gɔsira win mi, kpa u ben kanaru nɔ
u bu faaba ko.
23 Saa ye sɔɔ, swaa ya koo yari Egibitin di
yu da Asiriɔ, kpa Egibitigibu bu da Asiriɔ.
Asirigibu ba koo ma da Egibitiɔ, kpa be
kpuro bu mɛnna bu Yinni Gusunɔ sã.
24 Saa ye sɔɔ, Isireliba ba koo ka
Egibitigibu ka Asirigibu nɔɔ tia ko, kpa
handuniagibu kpuro bu domaru wa.
25 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u koo
bu domaru kua u nɛɛ, domarugiba bɛɛ,
nɛn tɔmbu Egibitigibu. Domarugiba bɛɛ,
Asirigibu, bɛɛ be na mɔma. Domarugiba bɛɛ
Isireliba, bɛɛ be na gɔsa na tii yiiya.

Asirin sina boko u koo
Egibitigibu ka Etiopigibu
yoru mwɛɛri

20

1 Wɔ̃ɔ gè sɔɔ Saagoni Asirin sina boko u
dera win tabu sunɔ Taatani u Asidɔdu wɔri
u ye mwa,
2 yen wɔ̃ɔ ge sɔɔra Yinni Gusunɔ u Esai
Amɔtin bii gari yini sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a saaki ye
poto ye a pɔra sɛ̃ke mi, kpa a wunɛn baranu
pota a sĩ naa dirisu. Ma u kua mɛ. U yɔ̃ra
basi ma u sĩa ka naa dirisu, n ka kua wɔ̃ɔ ita.
Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
3 wee nɛn sɔm kowo Esai u yɔ̃ra basi
ma u ka naa dirisu sĩa n ka kua wɔ̃ɔ ita.
Yeni ya sãawa yĩreru te ta sɔ̃ɔsimɔ ye ya koo
Egibitigibu ka Etiopigibu deema.
4 Asirin sina boko u koo Egibitigibu ka
Etiopigibun aluwaasiba ka ben durɔ tɔkɔnu
yoru mwɛɛri kpa bu yɔ̃ra basi ba n sĩimɔ ka
naa dirisu, kpa yu ko seku bakaru Egibitiɔ.
5-6 Saa ye sɔɔra sɔ̃ɔ duu yerun tɔmbu be
ba raa ben naanɛ doke Etiopi sɔɔ ka be ba tii
sue Egibitigibun somirun sɔ̃, ba koo bɛrum
soora, kpa bu burisina.
Ba koo gere bu nɛɛ, be wee ba wɔruma be
sa raa naanɛ sãa bu sun faaba ko, kpa bu sun
wɔra Asirin sina bokon nɔmun di. Tɛ̃ amɔna
sa ko ko su ka yari.

Babiloni ya koo wɔruma

21

1-2 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u gerua
Babilonin sɔ̃. U man kãsi nanumgiru sɔ̃ɔsi.
Na wa yibɛrɛba ba wee saa tem mɛ ba nasien
di
nge mɛ woo guna ya ra nɛ saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
dwaru gian di.
Wi u ra dam dɔre, u dam dɔramɔ.
Wi u ra maa kpeerasie, u kpeerasiamɔ.
Elamun tabu kowobu, i seewo.
Mɛdiba, i wuu ge tarusio.
Domi Yinni Gusunɔ u dera Babiloni ye,
ya ṅ maa tɔmbu weeweenu koosimɔ.
3 Ye na wa ka ye na nua kãsi te sɔɔ,
ya dera nɛn tororа kara.
Ma wuriribu man wɔri nge tɔn kurɔ wi u
yiire u kĩ u ma.
Tirerabu dera na ṅ maa gari nɔɔmɔ.
Ma diiribu dera na ṅ yam waamɔ.
4 Nɛn laakari ya burisina,
ma na diirimɔ bɛrum sɔ̃.
Yoka yè sɔɔ na nuku dobu yĩiyɔ,
ye sɔɔra bɛrum man deema.
5 Kãsi te sɔɔ, na maa wa ba dĩanu yii
ba kɔnnɔ kɔsu, ba dimɔ ba nɔrumɔ.
Yera goo u nɛɛ, i seewo tabu sinambu,
i bɛɛn tɛrɛnu gum tɛɛni.
6 Ma Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
n doo n wuu kɔ̃so yi kpa u man sɔ̃ ye u koo
wa.
7 Ma na kua mɛ.
Yera u maasɔbu wa ba sĩimɔ yiru yiru.
Gabu ba kɛtɛkunu sɔni, gabu maa yooyoosu.
Ma u ye kpuro mɛɛra ka laakari.
8 Yera wuu kɔ̃so wi,
u gbãra nge gbee sunɔ u nɛɛ,
gbãra kɔnnɔ miya u yɔ̃ saa kpuro,
sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru.
9 Ma u maasɔbu wa ba sĩimɔ yiru yiru.
Ma u wa Babiloni ya wɔruma birem.

Ma bwãaroku ni ba kua ben bũnun sõ
nu wɔruka temɔ nu bɔɔkira.
10 Bɛɛ nɛn tɔmbu Isireliba,
bɛɛ be ba so nge dobi doo soo yerɔ,
yeniwa na nua Gusunɔ bɛɛn Yinnin min di,
wi, wi u sãa wɔllu ka tem Yinni.
Yera na bɛɛ ye nɔɔsiamɔ.

Gari yi Gusunɔ u gerua

Edɔmun sõ

11 Wee ye Yinni Gusunɔ u man sõɔsi Edɔmun sõ.
Na nɔɔ gagu nua Seirin di ga nɛɛ,
wuu kõso, saa yerà wõkuru ta koo kpe.
12 Ma wuu kõso u wisa u nɛɛ,
bururu ta koo na, yen biru wõkuru ta koo maa na.
I n kĩ i maa man gari bikia, i wurama i bikia.

Gari yi Gusunɔ u gerua

Daarububan tem sõ

13 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Daarububan tem sõ.
Dedanigibu, i doo i n wãa yakasu sɔɔ wõkuru.
14 Bɛɛ be i wãa Temaɔ i ka be nim nɔru ga mɔ̀ nim daawo,
kpa i ka kpikobu dĩanu daawa.
15 Domi tabu swĩa ma tɔmba duki mɔ̀ takobi ka tɛndun sõ.
16 Wee ye Yinni Gusunɔ u man sõɔwa. U nɛɛ, kam kam wõɔ tian biru kese, u koo Kedaan bɛɛrɛ kpuro kpeerasia.
17 Ben tɛn towo wɔrugɔba sɔɔ, fiikowa ya koo tiara. Gusunɔ, Isireliban Yinniwa u yeni gerua.

Gari yi Gusunɔ u gerua

Yerusalɛmun sõ

22

1-2 Gari wee, yi yi ka Yerusalɛmun wɔwa yã mi ba ra kãsi.
Wunɛ Yerusalɛmu, mban sõna wunɛn tɔmba nuku dobu mɔ̀,
ma ba kuuki mɔ̀.
Mba n kua ba ka yɔɔmɔ dii tɛɛri wɔllɔ.
Wunɛn tɔn be ba mɛɛra kua, ba ṅ bu mɛɛra kue tabu sɔɔ,
ba ṅ maa gu ka takobi.
3 Wee wunɛn tabu sinambu ka wunɛn tɔmbu kpuro
ba duki yarina n toma,
ma tɛn towobu ba bu mwɛɛra ba kua yobu.
4 Yen sõ, na bɛɛ sõɔmɔ, i gɛsiro nɛn bɔkun di,
i man derio n swĩ.
I ku tii nɔwia ko i nɛɛ,
i ko i man nukuru yɛmiasia
nɛn tɔmbun nɔni swãarun sõ.
5 Tõɔ teni sɔɔ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni
u dera sa nɔni sõɔre, sa burisinɛ,
sa wãa biti sɔɔ wɔwa yeni sɔɔ mi ba ra kãsi.
Ba gani kɔsukumɔ ma sa nɔɔgiru sue
sa faaba kanamɔ guunun bera gia.
6 Elamun tabu kowobu ba wee
ba wãa tabu kɛkɛba sɔɔ ka maasɔbu,
ma ba sɛ̃ɛ bwãanu bɛki.
Kirigibu ba maa wee, ba tɛrɛnu nɛni.
7 Wunɛ Yerusalɛmu, wee tabu kɛkɛba ba tɛrie
wunɛn wɔwi sɔɔ mi tem gem wãa.
Ma maasɔbu ba wunɛn gbãra kɔnnɔsu tarusi.
8 Bɛɛ Yudaba i ṅ maa tãsi yeru mɔ.
Tõɔ te, i mɛɛra mi i ra bɛɛn tabu yãnu bere
dii te ba mɔ̀ Dãa sõɔwɔ.
9-10 Ma i deema ba bɛɛn wuu Yerusalɛmun gbãraru yabura.
Yera i dia mɛɛra mɛɛra i kɔsuka
i ka gbãra te sɔnwa.
Ma i nim tora ye ba raa gban nim yõrasia wuu sɔɔ.
11 I kpaa gba gbãranu yirun baa sɔɔ
yu ka yeɔnɔn nim nɛnɛ.
Adama i ṅ Gusunɔ mɛɛra
wi u yen himba yi yellun di.
12 Yen sõna tõɔ teni sɔɔ,
Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u bɛɛ soka i ka swĩ,
kpa i weeweenu ko i bɛɛn winu kɔni,
kpa i saakiba dewe nuku sankiranun sõ.
13 Adama wee i nuku dobu mɔ̀ i yɛ̃ɛrimɔ.
I kɛtɛba ka yãanu goomɔ.
I yaa temmɔ ma i tam nɔrumɔ i mɔ̀,
su di kpa su nɔ, domi sia sa ko gbi.
14 Yen sõna Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni
u man sõɔwa u nɛɛ,
u ṅ bɛɛ bɛɛn durum yeni wɔkammɛ
sere i ka gbi.

Ba Sebina kirɔ mɔ̀

15 Amɛniwa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u man sõɔwa. U nɛɛ, n doo n Sebina wi u sãa sina kpaarun sɔm kowobun wirugii sõ n nɛɛ,
16 mba u mɔ̀ mi.
Wara u mɔ mi u ka tii siki wɔru dãkuammɛ kperɔ.

17 Wee wi, Yinni Gusunɔ u koo nùn bɔke nge kureru
kpa u nùn kasa kɔ̃ ka dam,
18 kpa u n bindimɔ nge banɔ batuma baka sɔɔ.
Miya u koo gbi ka win tabu kɛkɛ sisugii yi u naanɛ sãa,
wi, wi u win yinnin yɛnu sekuru doke.
19 Wi, Yinni Gusunɔ, u koo nùn yara win sɔmburun di
kpa u kun maa sãa goo.
20 Yen tɔ̃ɔ te, wi Yinni Gusunɔ,
u koo win sɔm kowo Eliakimu, Hilikiyan bii soku,
21 kpa u nùn wi, Sebinan yaberu sebusia
kpa u nùn win kpaka sɛ̃ke
kpa u nùn win dam wɛ̃.
Eliakimu wi, u ko n sãawa Yerusalɛmugibu ka Yudaban baaba.
22 Yinni Gusunɔ u koo nùn Dafidin yɛnun kɔkɔrɔ wɛ̃.
U n kɛnia, goo kun kɛnumɔ.
U n maa kɛnua, goo kun kɛniamɔ.
23 U koo nùn giraWa nge sasaru
mi n naanɛ mɔ,
kpa u de win tundon yɛnu ga n bɛɛrɛ mɔ.
24 U ko n sãawa bɛɛrɛ yen wiru. Be ba wãa win yɛnuɔ, bukurobu ka bibu, gobigibu ka sãarobu, wiya u ko n be kpuro sɔɔwa nge sasaru.
25 Adama Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u maa nɛɛ, sɔ̃ɔ teeru ba koo sasa te wuka te ba raa gira mi n naanɛ mɔ mi, kpa tu wɔruma tu bɔɔra, kpa sɔmu ni ta raa sɔɔwa mi, nu kam ko. Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Yinni Gusunɔ u koo Tiri
ka Sidoni kpeerasia

23

1 Gari wee yi yi ka Tiri yã.
Bɛɛ be i wãa goo nimkuu bakasu sɔɔ,
i wuri koowo, domi bɛɛn wuu ga kam kua.
Yɛnusu kun maa wãa, duu yeru maa sari.
Saa Kitimun tem diya sa yen labaari nua.
2 I mario bɛrum sɔ̃,
bɛɛ be i wãa nim wɔ̃kun gooru gia
mi Sidonin tenkuba ba ra sare.
3 Egibitigibu ba dobi yeemɔ daa te mɔ̀ Niluɔ
ma tenkuba ba ye dwemɔ ba dɔramɔ
ma ba are bɛkɛ dimɔ.
Ma yam mi, n kua bwesenu kpuron yaburu.
4 Sidoni, kaa sekuru wa,
domi Tiri, nim wɔ̃kun wuu damguu, ga gerua ga nɛɛ,
ga ɲ̀ marubun wahala gaa waare, ga ɲ̀ maa marure.
Ga ɲ̀ bii aluwaasi bɔm kɛ̃ɛre,
ga ɲ̀ maa bii wɔndia seeyare.
5 Egibitigibu bà n nua ma Tiri ya wɔruma,
ba koo diiri.
6 Bɛɛ be i wãa nim wɔ̃kun gooru gia,
i wuri koowo i ka da Taasisiɔ.
7 Bɛɛn wuu ge ga wãa saa yellun di
gè sɔɔ i ra nuku dobu ko, gera mi?
Tiri yera mi?
Yèn tɔmbu ba da ba tem tukumgibu kamia?
8 Wara u ye kpuron himba yi Tirin sɔ̃,
ye, ye ya ra yen wirugibu swĩi tem tukumɔ.
Yen tenkuba ba kua sina bibu.
Ma ba bɛɛrɛ mɔ handunia kpuro sɔɔ.
9 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa u ye yi,
u ka be ba tii sue kawa tem mɛ sɔɔ,
kpa bu be ba raa bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ gɛm.
10 Bɛɛ Taasisigibu i tɛrio bɛɛn tem sɔɔ
nge mɛ daa te ba mɔ̀ Nilu tà n nim yiba mu ra tɛrie.
Domi yoo sɔma kpa.
11 Yinni Gusunɔ u win nɔma dɛmia nim wɔ̃kun bera gia.
Ma u dera sinamba diira.
U dera Kananin gbãra damginu nu wɔruka.
12 U maa nɛɛ, bɛɛ Sidonigibu i ɲ̀ maa nuku dobu wasi.
Domi ba bɛɛ dam dɔre nge wɔndia wi u kun durɔ yɛ̃.
Baa ì n seewa i da Kitimun temɔ,
min tii i ɲ̀ wɛ̃rabu wasi.
13 I Babilonigibu mɛɛrio.
Ba ɲ̀ maa wãa.
Asirigibu ba bu kpeerasia.
Nge mɛya ba Tiri wɔri ba tarusi,
ba yen sina kpaanu kɔsuka,
ma ye kpuro ya kua bansu.
14 I wuri koowo bɛɛ be i wãa goo
nimkuu bakasu sɔɔ.
Domi Tirin wuu damguu ge, ga wɔruma.
15 Ba koo Tirin gari duari n ka ko wɔ̃ɔ wata ka wɔkuru nge sina boko turon bandun tɛɛbun saka. Adama yen biru ya ko n sãawa nge kurɔ sakara wi ba womu doke ba mɔ̀,
16 a mɔrɔku suo a n soomɔ a ka wuu sikerena,
wunɛ wi a sãare kurɔ sakara wi ba duari.
A gu soowo nge mɛ wunɛn yɛ̃ra nɛ,
a n ka womu dabi dabinu mɔ̀,

kpa bu wunɛn gari yaaya.
17 Wɔ̃ɔ wata ka wɔku ten biru, Yinni
Gusunɔ u koo de Tiri yu maa wura yen
yellun tenkuru sɔɔ te ba mɔ̀ ka taki. Kpa
yu ka handunian tɔmbu kpuro arukawani
bɔke.
18 Adama ba ǹ yen arumani ka yen are yi
ba wa ka taki guramɔ bu mɛnna ben tiin sɔ̃.
Ba koo ye kpuro Yinni Gusunɔ yiiyawa kpa
ya n sãa be ba nùn sãamɔgia, kpa bu dĩanu
wa bu di bu debu, kpa bu yãa buranu wa bu
doke.

Yinni Gusunɔ
u koo handuniagibu sɛɛyasia

24

1 Wee Yinni Gusunɔ u koo tem kpuro
kpeerasia
mu ko bansu.
U koo mɛn tɔmbu kpuro yarinasia,
2 yãku kowobu ka tɔn dirobu,
yinnibu ka yobu,
wi u dɔramɔ ka wi u dwemɔ,
wi u mɔ ba bɔkuramɔ ka wi u bɔkuramɔ,
wìn dibu ba nɛni ka wi u dibu nɛni.
3 Ba koo tem kpuro wɔri,
kpa bu mɛn yãnu gura,
kpa mu ko bansu.
Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.
4 Tem mu koo gbera.
Mu ǹ maa gãanu kpiisiamɔ.
Mɛn tɔmbu ba ko n wasikiramɔ ba n gɔɔ dɔɔ.
Mɛn wirugibu ba ǹ ko n maa dam mɔ.
5 Domi mɛn tɔmbu ba mu disi doke,
ba Yinni Gusunɔn woodaba ka win yiirebu
yina.
Ma ba arukawani nɔru sarigia
ye u raa ka bu bɔkua kusia.
6 Yen sɔ̃na bɔ̃ri yi koo tem mɛ di,
kpa mɛn tɔmbu bu nɔni sɔ̃ɔra
kɔ̃sa ye ba kuan sɔ̃.
Ba koo bu kpeerasia.
Be ba koo tiara ba ǹ ko n maa dabi.
7 Ben resɛm gbaanu nu koo gbera,
kpa ben tam durom mu kpe.
Be ba raa nuku dobu mɔ̀,
ba koo weeweenu ko.
8 Ba ǹ maa baranu ka mɔrɔkunu soomɔ,
ni ba ra ka nuku dobu ko.
Nuku dobun kuuki yi koo kpe.
9 Ba ǹ maa tam nɔrumɔ ba n ka womusu
koosimɔ.
Tam bɔɔbɔm mu koo sosia be ba mu
nɔrumɔn mi.
10 Wuu ge, ga koo ko bansu.
Yɛnusu su ko n wãa dirisu.
Goo kun maa duɔ mi.
11 Ba ko n weeweenu mɔ̀ swɛɛ sɔɔ,
yèn sɔ̃ tam sari.
Nuku dobu koo doona ben tem di.
12 Wuu ge, ga ko n sãawa bansu,
kpa gen duu yenu nu n wɔruka,
13 kpa tɔmbu ba n kɔ̃ɔkire tia tia tem mɛ sɔɔ,
nge dãa bii ni nu tiara
sanam mɛ ba dãru sira,
ǹ kun mɛ nge resɛm ye ba kunɔnu mɔ̀.

Ba nuku dobu kua kam

14 Be Yinni Gusunɔ u koo deri ba n wasi
ba ko n kuuki mɔ̀ ka nuku dobu.
Be ba wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia,
ba koo Yinni Gusunɔ tɔma win kpãarun sɔ̃,
ba n mɔ̀,
15 bɛɛ be i wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia
ka be ba wãa nim wɔ̃kun gooru gia,
i Gusunɔ Isireliban Yinni bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
16 Sa ko nɔ ba womusu mɔ̀ baama
handunian goonu nnɛ sɔɔ
ba mɔ̀, i gemgii bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
Adama nɛ, kon nɔɔgiru sua na n mɔ̀,
gbera man di, na kam kua,
domi yibɛrɛba ba hania mɔ̀ ba yãnu guramɔ.
17 Bɛɛ tem mɛn tɔmbu i ko i bɛrum soora
domi ba bɛɛ yɛ̃ri ka suuri bɛrie,
18 wi u duka mɔ̀ bɛrum sɔ̃,
kpa u suura wɔri.
Wi u maa yariɔ suuran di,
kpa u yina mwaara.
Domi gura baka koo kindama wɔllun di.
Kpa tem kpɛɛkpɛɛku gu diiri.
19 Tem mu koo yĩiri kpa mu beu ko,
kpa mu bɛsikira.
20 Mu ko n bãarimɔ nge tam nɔro,
kpa mu n yĩirumɔ nge kuu te woo ga
sweemɔ.
Mɛn durum ya ko n mu buniɛ,
kpa mu wɔruma mu kpana mu se.

Bannun kpeeru

21 Saa ye sɔɔ, Yinni Gusunɔ u koo kperi
sɛɛyasia wɔllɔ. U koo sinambu sɛɛyasia tem
mini,
22 kpa bu bu yoru mwa bu bu taasi wɔrusɔ
nge pirisɔmba. Sɔ̃ɔ dabi dabirun biru, kpa
bu bu sɛɛyasia.
23 Sɔ̃ɔ ka suru ba koo sekuru wa.

Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
u ko n win bandu diiwa Siɔnin guurɔ, Yerusalɛmuɔ,
kpa win tɔmbun guro gurobu bu win yiiko wa.

Siarabun womu

25

1 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nɛn Yinni,
wuna kon tɔma,
kpa n wunɛn yĩsiru wɔlle sua.
Domi a gãa bakanu kua,
wunɛn himba ye a yi saa yellun di,
ya ɲ̀ kɔsa.
2 A dera wuu ge, ga wɔruma
ga kua nge kpee ni ba suba.
Ma wuu ge ga gbãraru mɔ ga kua bansu.
A dera tii suobun wuun gbãranu nu wɔruka.
Ba ɲ̀ maa nu seeyamɔ sere ka baadommaɔ.
3 Yen sɔ̃na bwese damginu nu nun bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
Ma be ba gabu dam dɔremɔ ba nun nasie.
4 Domi a kua dam sarirugibu ka wɔnwɔndobun kuku yeru, wahalan saa.
A bu berua woo bɔkɔn saa ka sɔ̃ɔn saa.
Domi tɔn kɔ̃sobu ba ra tɔnu wɔriwa
nge guru woo ge ga gana sweemɔ.
5 Yinni Gusunɔ, wuna a tii suobun wɔkinu kpeerasia
nge mɛ a ra yam susuru kpeerasie
tem mi gãanu ku ra kpi.
Wuna a ben nasaran womusu tɛɛsi
nge mɛ guru wiru ta ra sɔ̃ɔ tɛɛsi.

Yinni Gusunɔ u tɔmbu kpuro

tɔ̃ɔ baka dim sɔɔru kuammɛ

6 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni
u koo bwesenu kpuro tɔ̃ɔ baka dim soku, Siɔnin guurɔ.
Dĩa duronu ka yaa gumgia
ka tam gema u koo bu wɛ̃.
7 Kpa u sɔnditia ye ba ben wuswaa wukiri nuku sankiranun sɔ̃ wuna guu ten wɔllu mi.
8 U koo de gɔɔ u kpe sere ka baadommaɔ,
kpa u ben nɔni yĩresu woka
kpa u ben sekuru wuna tem mɛ kpuro sɔɔ.
Wi, Yinni Gusunɔwa, u yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Mɔabuba sɛɛyasia

9 Tɔ̃ɔ te sɔɔ, ba koo Yinni Gusunɔ sɔ̃ bu nɛɛ,
wuna a sãa bɛsɛn Yinni wi sa naanɛ sãa.
Wuna a sun faaba kua.
Su nuku dobu ko kpa su yɛ̃ɛri faaba yen sɔ̃.
10 Yinni Gusunɔ u koo Siɔnin guuru kɔ̃su.
Adama u koo Mɔabuba munkuwa
nge yaka si ba yari kɔkɔrɔwɔ.
11 Kpa bu ben nɔma dɛmia kɔkɔrɔ ge sɔɔ
nge be ba kɛ̃ɛrimɔ.
Ka mɛ, u koo de ben tii sua bi, bu kpewa.
12 U koo gbãra damgii ni nu gunu sura u kɔsuku
nu gɔsia tua.

Yinni Gusunɔ

u koo win tɔmbu nasara wɛ̃

26

1 Saa gaa sisi yè sɔɔ ba koo womu geni ko
Yudan tem sɔɔ bu nɛɛ,
sa wuu damguu mɔ.
Yinni Gusunɔwa u gen gbãraru swĩi
u ka gu kɔ̃su.
2 I gamboba kɛniɔ
kpa bwese te ta gem swĩi ta nùn mɛm nɔɔwammɛ
tu du min di.
3 Yinni Gusunɔ u ra sika sarirugii bɔri yɛndu wɛ̃,
yèn sɔ̃ yɛ̃ro u nùn naanɛ sãa.
4 I Yinni Gusunɔ naanɛ koowo
saa kpuro sɔɔ.
Domi wiya u sãa kuku yee damgiru
sere ka baadommaɔ.
5 U koo wuu ge ga wãa
wɔllɔn tɔmbu kpeerasia,
kpa u gen tii kɔsuku u sura sere temɔ,
6 kpa sãarobu ka wɔnwɔndobu
bu gu taaku.

Saa dãakan kanaru

7 Gemgiin swaa ya ra n dɛndewa.
Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a sãa gemgii
wuna a ra ye nɔɔ nɛrasie.
8 Yinni Gusunɔ, swɛɛ yi kaa sun sure kpuro,
wuna sa ko n naanɛ sãa,
su ka sĩ yi sɔɔ.
Ye bɛsɛn gɔ̃ru ga kĩ,
yera su nun yaaya kpa su nun sã.
9 Wɔ̃kuru, nɛn bwɛ̃ra ya ra n wunɛn bɛkɛ barɔwa,
kpa nɛn gɔ̃ru ga n nun kasu.
À n tɔmbu siri handunia sɔɔ,
ba ra giewa nge mɛ ba koo ka sĩ.

10 Adama baa bà n tɔn kɔ̃so durom kua,
u ɩ̀ gem giamɔ.
U ko n win kom kɔ̃sum mɔ̀wa
tem mi gem mu wãa,
kpa u n Gusunɔn yiiko gema.
11 Yinni Gusunɔ, a dam mɔ,
adama wunɛn yibɛrɛba ba ɩ̀ mu waamɔ.
A de bu wunɛn hania wa
ye a ka wunɛn tɔmbu wɔramɔ,
kpa bu sekuru wa bu dɔ̃ɔ mwaara.
12 Yinni Gusunɔ, wuna a ra sun bɔri yɛndu wɛ̃.
Domi wuna a ra de ye sa mɔ̀ kpuro yu koora.
13 Gusunɔ bɛsɛn Yinni sa raa yinnibu gabu sãwa.
Adama tɛ̃, wunɛ turon yĩsira sa soku.
14 Yinni, be ba gu,
ba ɩ̀ maa seemɔ bu wãaru di.
Domi a bu wɔri a kpeerasia.
Ba ɩ̀ maa bu yaayamɔ.
15 Yinni, a wunɛn yiiko sɔ̃ɔsi.
A dera bɛsɛ wunɛn tɔmbu sa dabia.
Ma a bɛsɛn tem yasiasia.
16 Sa nun soka sanam mɛ sa wãa nɔni swãaru sɔɔ.
Sa kanaru kua sanam mɛ a sun sɛɛyasia.
17 Yinni Gusunɔ, sanam mɛ a sun biru kisi
sa kua nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma,
u tii bɔɔkumɔ u wuri mɔ̀ wuriribun sɔ̃.
18 Sa wahala kua sa nɔni sɔ̃ɔra ka wuriribu.
Adama wom diruma sa mara.
N ɩ̀ ka tem mɛ arufaani gaa naawɛ.
Sa ɩ̀ maa goo mara wi u koo sina mɛ sɔɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba sɛɛyasia

kpa bu wurama ngɛ yellu

19 Nɛgibu, bɛɛn tɔn be ba raa gu
ba koo se gɔrin di bu wãaru di.
Bɛɛ be i kpĩ tem sɔɔwɔ, i dom yando,
kpa i nuku dobun kuuki ko.
Domi tem mu koo bɛɛ seeya gɔrin di
nge mɛ bururun kakoru ta ra yakasu seeye.
20 Nɛn tɔmbu, i doo i kuke bɛɛn diaɔ
i tii gamboba kɛnusio,
kpa i n wãa mi gina
sere Gusunɔn mɔru yu ka sure.
21 Wee Yinni Gusunɔ u yarima
win wãa yerun di
u ka handunian tɔmbu siri
kɔ̃sa ye ba kuan sɔ̃.
Tem mu koo tɔn be ba gon yɛm terasia,
kpa ben gonu nu sɔ̃ɔsira.

Ba waa kɔ̃sa kamia

27

1 Tɔ̃ɔ te sɔɔ, Yinni Gusunɔ u koo waa kɔ̃sa ye ya duka mɔ sɛɛyasia ka win takobi damgia ye ya kpã, kpa u yaa kɔ̃sa ye go, ye ya wãa nim wɔ̃ku sɔɔ.

Yinni Gusunɔ

ka win resɛm gbaaru

2 Yen tɔ̃ɔ te, Yinni Gusunɔ u koo womu ko
win resɛm gbaarun sɔ̃, te ta bii geenu marumɔ, u nɛɛ,
3 nɛ, Yinni Gusunɔwa na tu nɔɔrimɔ.
Nɛna na tu nim yɛ̃kamɔ saa kpuro.
Na tu kɔ̃su sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru,
goo u ku raa ka tu wɔri u mwa.
4 Na ɩ̀ maa ka nɛn resɛm gbaa te mɔru sãa.
Adama nà n sãki ka awĩi wa mi,
kon yi wɔriwa n dɔ̃ɔ mɛni,
5 ma n kun mɔ yi man kua yin kuku yeru,
ma yi ka man nɔɔ tia kua.
Yì n kua mɛ, kon yi deri.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba suuru kua

6 Saa gaa sisi yè sɔɔ
Isireliba ba koo gbini gira
bu kɛri ko nge dãa,
bu wɛ̃su ko bu ma
kpa ben binu nu handunia yibu.
7 Yinni Gusunɔ u ɩ̀ bu sɛɛyasie
nge mɛ u ben yibɛrɛba sɛɛyasia.
U ɩ̀ maa bu go nge mɛ u ben yibɛrɛba go.
8 U bu sɛɛyasiawa saka sɔɔ.
U dera yibɛrɛba ba na
nge sɔ̃ɔ yari yerun woo damguu,
ba bu gura ba ka doona.
9 Nge mɛya u ka Isireliban durum wɔka.
Wee ye n koora yen biru.
U ben bũu turanu gɔsia torom.
Ba ɩ̀ maa Asitaaten bwãarokunu ka sɔ̃ɔginu seeyamɔ.
10 Ben wuu damguu ge,
ga kua bansu, ba gu deri.
Miya n kua yaa sabenun kpara yeru
ka nin kpin yeru.
Ma nu kiku si su tiara dimɔ.
11 Dãa yà n gbera ba ra ye bɔɔriwa
kpa tɔn kurɔbu bu ka doo ko.
Wee nɛn tɔn be, ba ɩ̀ bwisi mɔ.
Yen sɔ̃na Yinni Gusunɔ wi u bu taka kua
u ɩ̀ bu wɔnwɔndu kue,

u ɲ̀ maa bu durom kue.

Be ba raa yoru mwɛɛra

ba koo wurama

12 Saa gaa sisi yè sɔɔ Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ
Isireliba sira nge dãru,
kpa bu bɛɛ dɔbiri tia tia
saa Efaratin daarun di n ka girari Egibitin
daarɔ.
13 Yen tɔ̃ɔ te, ba koo kɔbi baka so
kpa be ba raa yoru mwɛɛra ba woo Asiriɔ
ka be ba kpikiru da Egibitiɔ bu wurama.
Kpa bu yiira bu Yinni Gusunɔ sã
guu dɛɛra ten mi, Yerusalɛmuɔ.

Ba Isireliban bwese kɛri

wɔku te kirɔ mɔ̀

28

1 Bɔ̃rura Samari ye ya sãa nge sina furɔ
ge Efaraimuba ba ka tii sue.
Ya wɔwa tuke ye ya tem gem mɔ.
Ma ya sãa yen buraru
nge dãa wɛ̃ɛ si tɔmba ra doke wirɔ
ba ka tam goore.
2 Wee tɛ̃, Yinni Gusunɔ u goo sɔɔru kua
wi u dam mɔ u ka ye wɔri.
Win dam mu sãawa nge guru kpenu,
ɲ̀ kun mɛ nge woo bɔkɔ ge ga ra asɔrɔ ko,
ɲ̀ kun mɛ nge guru baka.
U koo wuu ge surawa temɔ.
3 Wuu ge, ge Efaraimuba ba ka tii sue mi,
ga wɔra ba taakumɔ,
4 nge dãa wɛ̃ɛ si su dɛlla.
Ga sãawa nge dãa marum mɛ mu yellu ye,
ma ba yande sɔra ba di.
5 Sɔ̃ɔ teeru, Yinni Gusunɔ Dam kpurogiin
tiiwa u koo bandu di kpa u n sãa win tɔn be
ba tian sina furɔ burɔ ka ben buraru.
6 U koo siri kowobu kpara bu ka siri dee
dee. Mɛya u ko n maa sãa ben dam bu ka
yibɛrɛba naa gira sere ben wuun gbãrarun
kɔnnɔwɔ.

Tam nɔroba Esai yaakoru mɔ̀

7 Adama tɛ̃, baa ka Gusunɔn sɔmɔbu ka yãku
kowobu,
tam bɔɔbɔm mu bu tirekiramɔ
ma ba bãarimɔ mɛn sɔ̃,
sere Gusunɔn sɔmɔbu ba ɲ̀ maa win gari mɔ̀
dee dee.
Yãku kowobun tii ba ɲ̀ maa kpɛ̃ bu siri dee
dee.
8 Ben dii yenɔ aye dɛɛraru sari.
Sianu ka kubana nu yiba mi.
9 Ba gerumɔ ba mɔ̀,
wara na kĩ n keu sɔ̃ɔsi.
Wara u koo ka nɛn gari sɔmburu ko,
ma n kun mɔ bii wi ba bɔm kara.
10 Ba mɔ̀, na bu keu mɔ̀ tɛɛru.
Na bu wooda wɛ̃ɛmɔ tia tia.
Na yen wiru ka naasu tubusiamɔ
nge wi u bii piiminu keu sɔ̃ɔsimɔ.
11 Yen sɔ̃ tɛ̃,
Gusunɔ u koo de goo u ka bu gari ko
ka barum tukum mɛ ba ɲ̀ nɔɔmɔ.
12 Domi u bu sɔ̃ɔwa bu de
wi u wasira u wɛ̃ra.
Wɛ̃ra yera maa wãa mi,
adama ba ɲ̀ kĩ bu win gari wura.
13 Yen sɔ̃na win wooda ko n bu sãawɛ bii
sɔ̃ɔsiru te ba sɔ̃ɔsimɔ tɛɛru tɛɛru, tia tia. Ka
mɛ, ba koo sokura bu wɔruma bu bɔɔkira,
kpa bu yina mwaara.

Kpee te ta sãa

gani gɔmburun dam

14 Tɛ̃ bɛɛ yaako kowobu,
bɛɛ be i Yerusalɛmugibu dam dɔremɔ,
i swaa dakio i nɔ ye Yinni Gusunɔ u gerumɔ.
15 Bɛɛ be i gerumɔ i mɔ̀,
wee i ka gɔɔ ka gɔribun wãa yeru arukawani
bɔkua.
Baa wahala yà n tunuma ya banda,
ya ɲ̀ bɛɛ turi.
Adama i n yɛ̃ ma weesa su kua bɛɛn kuku
yeru.
16 Yen sɔ̃na Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee u kperu swĩi Siɔniɔ,
ta kua win kpɛɛkpɛɛku.
Kpee te, ta sãawa kpee gobigiru
te u gɔsa, ta kua gani gɔmburun dam.
Wi u tu kua win tãsi yeru u ɲ̀ wɔrumamɔ.
17 Wee, u gem nɛni nge banɔbun wɛ̃ɛ
yi ba ra ka diru yĩire,
ɲ̀ kun mɛ ben nifo
ye ba ra ka ganan sikirabu mɛɛri.
Guru kpenu nu koo wee si kpuro kɔsuku
si su kua bɛɛn kuku yeru mi.
Nim bakam mu koo su mwɛ.
18 Bɛɛn arukawani ye i raa ka gɔɔ bɔkua
ya koo kam ko.
Kpa ye i raa ka gɔribun wãa yeru bɔkua
ya kun maa wãa.
Yibɛrɛba bà n bɛɛ wɔri ba asɔrɔ kua
ba koo bɛɛ taakuwa.

19 Ba ko n bɛɛ taakumɔwa saa kpuro nge
mèn nɔɔ ba saramɔ. Domi ba ko n da sarewa
bururu baatere ka maa sõɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru,
kpa i bɛrum soora ì n ben labaari nua.
20 Nge mɛ ba ra gere, bu nɛɛ,
kpin yera kun dɛ̃ɛbu turi a ka tii dɛmia.
Bekura kun maa yasum turi a ka wukiri.
21 Domi Yinni Gusunɔ u koo tabu ko
nge mɛ u raa kua Perasimun guurɔ.
U koo mɔru bara
nge mɛ u raa kua Gabaonin wɔwaɔ,
u ka win sɔm maamaakigia sõɔsi
ye ba ɲ̀ waare.
22 Tɛ̃, i ku maa de i n wãa yaako kookoosu
sɔɔ, kpa bu ku raa maa bɛɛ nɔni swãaru
sosia. Domi na nua ma Gusunɔ, wɔllu ka
tem Yinni, u himba yi u ka tem mɛ kpuro
kpeerasia.

Yinni Gusunɔn bwisi

23 I swaa dakio i nɔ.
I swaa tem kpĩiyɔ i nɛn gari nɔ.
24 Wi u gbaaru kɔramɔ u ka dĩanu duure
u ku ra n kɔrɔ tɔna mɔ̀ u n dɔɔ baadomma.
25 U n kɔra u kpa,
u ra mi dĩa bwese bweseka duurewa
bɛɛru ka bɛɛru.
Kpa u maa dĩanu ganu duure nɛnɛm
gbaa ten goorɔ.
26 Gusunɔ wi u sã̃a win Yinni
wiya u nùn bwisi kã.
U nùn yen kpunaa sõɔsi.
27 U ku ra dobi so ka tebo,
u ra yi sowa ka bokuru.
U ku ra mɔri so ka dam,
u ra yi sowa ka boku piibu.
28 U ra alikama sure,
adama u yen saka yɛ̃ yu ku ka munkira.
29 Yenin tii ya weewa Gusunɔ, wɔllu ka tem
Yinnin min di.
Win bwisi kɛ̃ru ta sãawa maamaaki.
Win laakari ya maa kpã.

Ye n Yerusalɛmu mara

29

1 Ariɛli, Ariɛli, wunɛ wi ba mɔ̀ Yerusalɛmu,
mi Dafidi u win wãa yeru kua,
a sãawa bɔ̃rura.
A n wunɛn wõɔ ka wõɔ tõɔ baka ni mɔ̀ a n dɔɔ.
2 Adama kon nun wɔri,
kpa wuri ka weeweenu nu nɔɔra wunɛ sɔɔ,
kpa a ko nge nɛn yã̃ku yeru.
3 Kon de tabu kowobu bu nun tarusi,
kpa bu ben tabu sĩa yi yi
bu ka nun sikerena.
4 Ba koo nun sura.
Kaa gari geruma tem di,
adama tua kun derimɔ yi yari.
Wunɛn nɔɔ ga koo nɔɔra nge siinin nɔɔ.
Tuan diya ba ko n gu nɔɔmɔ kutu kutu.
5 Wunɛn yibɛrɛba ba ko n dabiwa nge tua,
kpa ba n pusa nge doo dirisu.
6 Adama subaru sɔɔ Gusunɔ, wɔllu ka tem
Yinni
u koo na u bu sɛɛyasia
ka guru gbã̃sukubu ka tem yĩirubu,
ka wɔki bakanu ka woo guna
ka guru woo bɔkɔ, ka sere maa dõɔ boko,
7 kpa tabu kowo dabi te,
te ta nun wɔri mi,
ta wunɛn gbã̃raru tarusi,
tu doona nge dosu.
8 Nge mɛ wi gõɔra mɔ̀ u ra dosi u nɛɛ, u dimɔ,
adama ù n dom yanda
kpa u deema nukurɔ gã̃anu sari.
N kun mɛ nge mɛ wi nim nɔru ga mɔ̀
u ra dosi u nɛɛ, u nim nɔrumɔ,
adama ù n dom yanda
kpa win gõru ga n gbere, u n wasire,
nge mɛya tabu kowo be,
ba ko n sã̃a be ba koo na bu Siɔnin guu te
wɔri.

Isireliba ba Yinni Gusunɔn

kirɔ atafiiru kua

9 I biti sooro,
kpa i nɔni yimɛ i ko nge wɔ̃kobu.
Wee i sã̃are i tam goore,
adama i ɲ̀ tam nɔra.
I bã̃arimɔ, adama n ɲ̀ tam bɔɔbɔm sõ.
10 Domi Yinni Gusunɔ u bɛɛn laakari
sikarisia,
u win sɔmɔbu ka bɛɛn sɔrobun nɔni wɔ̃kua.
11 Gari yini kpuro yi ko n bɛɛ sã̃awɛwa nge
tire te ba wukiri ba yĩreru koosi. Ma ba tu
goo wɛ̃ wi u garibu yɛ̃ ba nɛɛ, u tu gario. Ma
u wisa u nɛɛ, u ɲ̀ kã̃kɔ u tu gari, domi ba tu
yĩreru koosiwa.
12 N kun mɛ nge tire te ba goo wɛ̃ wi u kun
garibu yɛ̃, ba nɛɛ, u tu gario. Ma u wisa u nɛɛ,
u ɲ̀ garibu yɛ̃.

Bwisigibun bwisi koo kam ko

13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bwese teni tà n nùn sã̃amɔ,
nɔɔwa ta ra ka nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
Ben gõru ga ka nùn toma.

Tɔmbun wooda ka ben sɔ̃ɔsina ba swĩi, ba ka nùn sãamɔ.
14 Yen sɔ̃na u koo de bu biti soora
ka sɔm maamaakiginu.
U koo de ben laakarigibun laakari yu kam ko.
Kpa ben bwisigibun bwisi yi kpe.

Ye ya koo koora amɛn biru

15 Bɔ̃ruroba bɛɛ be i ra bɛɛn himba Yinni Gusunɔ berue,
kpa i n bɛɛn kookoosu mɔ̀ yam wɔ̃kuru sɔɔ,
kpa i n gerumɔ i n mɔ̀
wara u bɛɛ waamɔ,
nge wara u bɛɛ yɛ̃.
16 Daa kɔ̃sagibu bɛɛ!
Ba ku ra mɔmɔ garisi nge sɔndu.
Tem mɔndu ta ɲ̀ kpɛ̃ tu mɔmɔ sɔ̃ tu nɛɛ,
n ɲ̀ wi, u tu kua,
ɲ̀ kun mɛ tu nùn sɔ̃ tu nɛɛ,
u ɲ̀ bwisi mɔ.
17 Saa fiiko sɔɔ,
Libani ya koo gɔsia dãa gbaaru
kpa ta n sãa nge dãa sɔ̃ɔ.
18 Saa ye sɔɔ,
sosobu ba koo tire ten gari nɔ.
Wɔ̃kobu ba koo yam wa,
kpa bu yari yam wɔ̃kurun di.
19 Nɛ, Yinni Gusunɔ,
kon de wɔnwɔndobu ba n yɛ̃ɛrimɔ ba n dɔɔ,
kpa sãarobu bu nuku dobu ko,
nɛ, Isireliban Yinni dɛɛron sɔ̃.
20 Domi be ba ra tɔmbu dam dɔre
ka tɔn yaako kowobu ba koo kpe,
kpa kɔ̃san kowobu ba kun maa wãa.
21 Kon maa be ba ra tɔmbu taarɛ wɛ̃ siri yerɔ kpeerasia,
ka be ba ra tɔmbu yina bɛrie be ba ka tii yinamɔ,
ka be ba ra gemgii win gem bire siri yerɔ.
22 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ,
nɛ wi na Aburahamu yakia,
na win debubu Isirelin yɛnugibu sɔ̃ɔwa na nɛɛ,
tɛ̃, ba ɲ̀ maa sekuru wasi.
Mɛya ben wuswaa kun maa burisinamɔ.
23 Domi sanam mɛ ben bibu ba koo nɛn nɔman sɔma wa,
ye na kua ben suunu sɔɔ,
ba koo nɛn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃,
kpa bu man nasia, nɛ, Gusunɔ ben Yinni dɛɛro.
24 Bèn bwisikunu nu raa tondɔ,
ba koo bwisi wa.
Be ba ku ra raa maa gari wure,
ba koo gari wura.

Arukawani

ye ya ɲ̀ arufaani mɔ

30

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɔ̃ruroba Yudaba be ba ku ra mɛm nɔ.
Ba ku ra man saawara ko bà n wesianamɔ.
Kpa bu ka gabu arukawani bɔke
ba kun nɛn kĩru bikie.
Ba tii durum guremɔ ba sɔbimɔ ba dɔɔ.
2 Be wee ba kpikiru dɔɔ Egibitiɔ
ba ɲ̀ man saawara kue.
Ba faaba kasu Egibiti sunɔn mi.
3 Adama u ɲ̀ kpɛ̃ u bu faaba ko.
U koo bu sekuru dokewa.
4 Wee ben wirugibu ba tura ba
wãa Soaniɔ kɔ.
Mɛya maa ben gɔro be, ba Hanɛsi tura.
5 Adama be kpuro ba koo sekuru di
Egibitigibun sɔ̃,
domi ba ɲ̀ kpɛ̃ bu bu faaba ko.
Ba koo bu sekuru dokewa kpa bu bɛɛrɛ bia.

Isireliba ba Egibitigibun

somiru dweem dɔɔ

6 Wee Yudaba ba ben yaa sabenu sɔmunu sɔbi
ba ka dɔɔ sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia
mi nuku sankirara wãa.
Domi gbee sinansu su wãa mi,
ka surɔkɔnu ka sere wɛɛ nanumgii gɛɛ.
Tɔn be, ba ben dukia ka ben arumani kpuro
kɛtɛkunu ka yooyoosu sɔbi,
ba ka Egibitigibu daawɔ,
be ba ɲ̀ koo bu arufaani gaa kua.
7 Domi ben somiru ta sãawa kam.
Yen sɔ̃na na Egibiti ye sokumɔ waa ye ya kun dɛ̃ɛ mɔ.

Mɛm nɔɔ sariba

8 Gusunɔ u Esai sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
tɛ̃, a ye kpuro yoruo kpee bɛsi sɔɔ ka tirenɔ
Yudaban wuswaaɔ kpa ya n yii mi,
ya n sãa seeda sere ka baadommaɔ.
9 Domi tɔn be, ba sãawa mɛm nɔɔ sariba ka wee kowobu.
Ba swaa tau, ba ɲ̀ kĩ bu sɔ̃ɔsiru swĩi.
10 Ma ba yam waobu sɔ̃ɔmɔ bu ku yam wa.
Mɛya ba maa nɛn sɔmɔbu sɔ̃ɔmɔ bu ku bu gari gee sɔ̃.

Adama bu bu gari dori sɔ̃ɔwɔ baa ɲ̀ n mɛren na.
11 Bu swaa ye derio
kpa bu ku maa bu nɛ, Isireliban Yinni Dɛɛron gari sɔ̃.

Yudaba ba koo wurama

mam mam

12 Ma Esai u Yudaba sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
amɛniwa Gusunɔ bɛɛn Yinni Dɛɛro u bɛɛ sɔ̃ɔmɔ.
U nɛɛ, yèn sɔ̃ i gari yi yinamɔ
ma i tii yɔ̃su daa bɔɔbɔya sɔɔ, ka weesu sɔɔ,
ma i tãsa ye sɔɔ,
13 tora nini, nu koo bɛɛ ko dam sarirugibu,
kpa i wɔruma subaru sɔɔ,
nge gana ye ya beu mɔ.
14 I ko i kɔsikirawa muku muku
nge wekeru tèn kɛ̃ka ba ɲ̀ kpɛ̃ bu ka dɔ̃ɔ gura,
ɲ̀ kun mɛ bu ka nim sɔka.

I Yinni Gusunɔ naanɛ koowo

15 Adama u wure u nɛɛ,
ì n gɔ̃ru gɔsia i wurama win mi laakari sɔɔ,
i ko faaba wa.
Mɛya ì n kua tɛɛru i nùn naanɛ doke,
i ko dam wa.
Adama i ɲ̀ mɛ kĩɛ.
16 I nɛɛ, i ko yakurawa ka dumi.
Yen sɔ̃na u koo maa de i yakura.
I nɛɛ, i ko dawa ka dumi yi yi duki mɔ.
Yen sɔ̃na u koo de
be ba koo maa bɛɛ naa gira ba n sãu.
17 Bɛɛn nɔrɔbu (1.000) bà n yibɛrɛ turo wa,
ba koo duki yarina.
Yibɛrɛba nɔɔbu ba koo maa bɛɛ kpuro yarinasia
kpa i da i n sebi sebi
nge dɛka ye ba gire guuru wɔllɔ.

Yinni Gusunɔ u koo

win tɔmbu domaru kua

18 Yinni Gusunɔ u tɔ̃ru mara
tè sɔɔ u koo bɛɛ durom kua
kpa u bɛɛ wɔnwɔndu sɔ̃ɔsi.
Domi u sãawa gemgii.
Doo nɔɔrugiba be ba nùn naanɛ sãa.
19 Bɛɛ Yerusalɛmugibu,
bɛɛ be i wãa Siɔnin guurɔ,
bɛɛn goo kun maa sumɔ.
Yinni Gusunɔ u koo bɛɛn wɔnwɔndu wa sanam mɛ i nùn soka.
U n bɛɛn nɔɔ nua, u koo bɛɛ wurari.
20 U koo bɛɛ dĩanu wɛ̃ i di nɔni swãarun saa sɔɔ,
kpa u bɛɛ nim wɛ̃ i nɔ wahalan saa sɔɔ.
Wi, wi u bɛɛ keu sɔ̃ɔsimɔ
u ɲ̀ maa kukumɔ bee tia.
I ko i nùn wa.
21 I n sĩa i tura swaa kɛɛnanɔ,
bɛɛn swaa koo gari yi nɔ, yi yi nɛɛ,
swaa wee, i sĩiyɔ ye sɔɔ.
22 I ko i bɛɛn sii geesu ka wura
ye i raa bɛɛn bwãarokunu pote garisi disi,
kpa i bwãaroku nin kɛ̃ki yari nge kubanu,
kpa i nɛɛ, bu ka nu yario saa min di.
23 Saa yera Gusunɔ u koo de gura yu nɛ
bɛɛn dĩa ni i duura sɔɔ,
kpa dĩa ni, nu gea ko nu ma.
Saa ye sɔɔra, yaa sabenu koo yakasu di batuma baka sɔɔ.
24 Nɛɛ yi ba ka sɔmburu mɔ̀ ka sere kɛtɛkunu
nu koo dobi di yi ba bɔru yɛ̃ka.
25 Nim tori yi ko yi n wãawa
guu bakanun wɔllɔ, ka gungunu wɔllɔ,
dɔma te ba koo tɔmbu go
bu ben kuku yenu kɔsuku.
26 Kpa Yinni Gusunɔ u win tɔmbun bosu nɔɔri,
kpa u bu bɛkia mi u bu mɛɛra kua.
Dɔma tera, surun yam bururam mu koo ko nge sɔ̃ɔgim,
kpa sɔ̃ɔgim mu dora mu sosi
nɔn nɔɔba yiru n kere yellu.

Yinni Gusunɔ

u koo Asirigibu sɛɛyasia

27 Wee Yinni Gusunɔn yĩsira nɔɔramɔ
saa tontonden di.
Win mɔru ya kpã ya sãa nge dɔ̃ɔ wii bakaru.
Win nɔɔ ga mɔru yiba.
Ma win yara ya sãa nge dɔ̃ɔ yari bakaru.
28 Win mɔrun wɛ̃siaru ta sãawa nge daaru
te ta nim yiba ta tɔnu mwɛɛ sere wĩirɔ,
u ka tɔmbu kam koosia,
ma ta sãa nge yaruka ben nɔsɔ
u ka bu da mi ba ɲ̀ kĩ.
29 I ko i womusu ko nge mɛ i ra ko Gɔɔ
sararibun tɔ̃ɔ bakaru sɔɔ wɔ̃kuru, kpa i n
nuku dobu mɔ nge wi u guuru soomɔ u ka
sĩimɔ sanam mɛ i sãaru dɔɔ Yinni Gusunɔn
guurɔ, wi, wi u sãa Isireliban dam.
30 Saa yera u koo de win nɔɔ damguu ge, gu nɔɔra.
Win mɔru baka ye, yà n seewa

u koo win dam sɔ̃ɔsi dɔ̃ɔ boko ka nim yibu bakaru
ka guru woo bɔkɔ ka guru kpenu sɔɔ.
31 Yinni Gusunɔ ù n gbãra,
Asirin sina boko u koo nanda u diiri.
Domi u koo nùn sɛɛyasia ka win bokuru.
32 Mèn nɔɔ u gesi nùn boku te so, gãasu ka
mɔrɔkuna nu koo nɔɔra. U koo nùn sowa ka
dam.
33 Saa yellun di
ba wi sina bokon kpaku yeru kua ta wãa mi.
Ta duku, ta maa yasu.
Ma ta dɔ̃ɔ mɔ ta maa dãa yiba.
Wee Yinni Gusunɔn mɔrun wɛ̃siaru ta dɔ̃ɔ wi yabiamɔ
nge gbim mɛ ba dɔ̃ɔ doke.

Egibitigiba sãawa tɔmbu

31

1 Bɔ̃ruroba Yuda
be ba kpikiru dɔɔ Egibitiɔ bu ka somiru wa.
Ba ben naanɛ doke dumi sɔɔ,
ka tabu kɛkɛ dabi ni dumi gawe sɔɔ
ka sere maasɔ damgibu sɔɔ.
Adama ba ɲ̀ Gusunɔ ben Yinni Dɛɛro kasu,
bu nùn naanɛ ko.
2 Yen sɔ̃na win tii u yɛ̃ ye u mɔ̀.
U koo de kɔ̃sa yu na.
U ɲ̀ maa win gari kɔbiamɔ.
U koo tɔn kɔ̃sobu seesi,
ka maa be ba bu somimɔ.
3 Egibitigibu ba ɲ̀ sãa Gusunɔ,
ba sãawa tɔmbu.
Mɛya maa ben dumi yi ɲ̀ dam tukum gam mɔ,
yi sãawa yɛɛ diri.
Yinni Gusunɔ ù n win dam sɔ̃ɔsima,
be ba somiru kasu ka be ba bu somiru wee,
ba koo sokura bu wɔruku,
kpa be kpuro bu mɛnna bu gbi.

Yinni Gusunɔ

u koo Yerusalɛmu kɔ̃su

4 Amɛniwa Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
gbee sunɔ ge ga yaa mwa ga wuri koosimɔ
ga ku ra yãa kparobun bɛrum ko,
baa bà n dabi ma ba gu tarusi ba gbãsukumɔ.
Nge mɛya wi, wɔllu ka tem Yinni, u ko n sãa
ù n sarama u ka Siɔnin guuru kɔ̃su, u tu sanna.
5 Nge mɛ gue yi ra n yin binu kɔ̃su,
nge mɛya wi, wɔllu ka tem Yinni,
u koo Yerusalɛmu yakia u ye kɔ̃su.
6 Yen sɔ̃, bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i ka Yinni
Gusunɔ wi tonda n kpã, i gɔ̃ru gɔsio kpa i
wurama win mi.
7 Domi saa ya sisi yè sɔɔ bɛɛn baawure u
koo win bwãaroku ni u seka ka sii geesu
ka wura wuna u kɔ̃ ni nu nùn durum
koosiamɔ.
8 Mɛya ba koo Asirigibu kam koosia,
adama n ɲ̀ ka tɔnun dam.
Ba koo duki yarina tabu sɔɔ
kpa bu ben aluwaasiba mwɛɛri bu yoo sɔma
koosia.
9 Ben sina boko u koo duka yakura bɛrum
sɔ̃.
Kpa ben tabu sinambu bu bɛrum soora
bu ben gidi bɔra biru kisi bu doona.
Yeniwa Yinni Gusunɔ u gerua
wi ba ra sã Yerusalɛmuɔ ka yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu.

Sunɔ geo

32

1 Sɔ̃ɔ teeru goo u koo yari u bandu di
kpa wi ka win bwãabu bu tem mɛ kpara
gem sɔɔ.
2 Ben baawure u ko n sãawa nge kuku yeru
woo bɔkɔn sɔ̃,
ɲ̀ kun mɛ nge daaru mi kakoru sari,
ɲ̀ kun mɛ nge kpee bakarun saaru
mi dãru garu sari.
3 Be n weenɛ bu yam wa, ben nɔni koo
wukiara.
Be n weenɛ bu gari swaa daki, ba koo nɔ sãa
sãa.
4 Be ba ku ra bwisiku ba koo
kasu bu gia.
Be ba maa bebirimɔ ba koo gari gere dee
dee
tɔmbu bu ka nɔ.
5 Ba ɲ̀ maa gari bɔkɔ sokumɔ tɔn boko.
Mɛya ba ɲ̀ maa tɔn kɔ̃so sokumɔ tɔn geo.
6 Domi gari bɔkɔ u ra gari swiniwa.
Kɔ̃sa sɔɔra win bwisikunu nu ra n woo.
Win kookoosu ka win gari kpuro ku ra
Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃.
Mɛya u ku ra wi u gɔ̃ɔru barɔ dĩanu kɛ̃.
U ku ra maa wi nim nɔru ga mɔ̀ nim kɛ̃.
7 Tɔn kɔ̃son kookoosu kpuro su ku ra n wã.
U ra kpunaa dabinu kowa
u ka bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ kam koosia ka weesu,
baa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ wi, ù n gem mɔ.
8 Adama tɔn geo, kpunaa gea u ra ko.

U ra n maa yɔ̃wa gem sɔɔ dim dim.

Ba Yerusalɛmun tɔn kurɔbu kirɔ mɔ̀

9 Bɛɛ tɔn kurɔbu,
bɛɛ be i kun bwisikunu ganu mɔ bɛɛn wãaru sɔɔ,
i seewo i nɛn gari nɔ.
Bɛɛ wɔndia garu koo sariba,
i man swaa dakio.
10 Gasɔku amadaare, i ko i wurura,
domi i ǹ maa resɛm wasi i sɔri.
11 I de i nanda
bɛɛ be i ǹ bwisikunu mɔ bɛɛn wãaru sɔɔ.
Bɛɛ garu koo sariba i diirio.
I bɛɛn yãnu potirio i yɔ̃ra basi,
kpa i kĩasu dewe nuku sankiranun sɔ̃.
12 I bɛɛn bwãsu nɛnuɔ,
i ka nuku sankiranu sɔ̃ɔsi,
yèn sɔ̃ bɛɛn gbee geenu
ka bɛɛn resɛm gbaa geenu
nu koo kam ko.
13 Wee Yinni Gusunɔn tɔmbun tem
ka yɛnu gèn mi nuku dobu raa wãa,
n koo ko bansu,
kpa sãki yi kpi mi.
14 Ba koo ben sina kpaaru biru kisi
kpa Yerusalɛmu ye ya raa tɔmbu yiba bu ye deri.
Yen guuru ka yen kɔ̃sobun wãa yenu nu koo ko bansu.
Yɛɛ kpiki yi ko n da bɔsu mi,
kpa bu maa yaa sabenu kpara mi.

Yerusalɛmun seebu

15 Adama Gusunɔn Hunde u koo sarama wɔllun di
u n wãa bɛsɛ sɔɔ.
Saa yera mi dĩanu ku ra raa kpi, n koo dĩanu ko,
kpa yam mi dãnu kun daa dabi, n ko dãa sɔ̃ɔ.
16 Saa ye sɔɔra gem mu ko n wãa
tem mɛ kpuro sɔɔ.
17 Mɛya mu koo ka bɔri yɛndu na,
ka wɛ̃rabu bɛrum sariru sɔɔ
sere ka baadommaɔ,
18 kpa bɛsɛ Yinni Gusunɔn tɔmbu
sa n wãa mi,
bɔri yɛndu sɔɔ dii naanɛginɔ.
19-20 Sa ko n wãawa doo nɔɔru sɔɔ
sa n dĩanu duurumɔ mi nim mu wãa,
kpa sa n bɛsɛn kɛtɛkunu ka bɛsɛn nɛɛ yɔ̃su yi n dimɔ baama.
Adama guru kpenu nu koo yibɛrɛban tabu kowobu kam koosiawa
be, be ba dabi nge dãa sɔ̃ɔ,
kpa ben wuu ge, gu wɔruma.

Bɔ̃ruroba bɛɛ tem gowobu

33

1 Bɔ̃ruroba bɛɛ, bɛsɛn yibɛrɛba.
Domi i tɔmbu wɔri i ben yãnu gura
ma i ka bu murafitiru kua,
baa mɛ ba ǹ bɛɛ yen gaa kuare.
Yen sɔ̃, ì n tɔmbu wɔri i kpa,
i ben yãnu gura,
ba koo maa bɛɛ kua nge mɛ.
Mɛya saa ye i bu murafitiru kua i kpa,
ba koo maa bɛɛ murafitiru kua.
2 Yinni Gusunɔ, a bɛsɛn wɔnwɔndu waawo,
wuna sa yĩiyɔ.
A de a n sãa bɛsɛn dam bururu baatere.
Kpa a sun faaba ko sanam mɛ sa wãa nɔni swãaru sɔɔ.
3 Yibɛrɛba bà n wunɛn nɔɔ damguu nua,
ba koo duki yakikira.
À n maa seewa ba koo yarina.
4 Tɔmba koo ben yãnu wɔri bu gura
nge mɛ twee yi ra tem wukiri
yi dĩanu kpuro di.
5 Yinni Gusunɔ u kpã,
domi u wãa wɔllɔ.
U koo de win gem mu n yiba Siɔni kpuro sɔɔ.
6 Yinni Gusunɔ, kaa de
Siɔnigibu ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ,
kpa ba n bwisi ka laakari mɔ
ye ya koo de bu faaba wa.
Wunɛn nasiara ta sãa ben arumani.

Ba faaba kanamɔ

7 Adama tɛ̃, wee tabu durɔbu ba kuuki mɔ̀,
ba faaba kanamɔ.
Be ba gɔra bu ka yibɛrɛba suuru kana bu nɔɔ tia ko
ba kpana, ba wuri mɔ̀.
8 Tɔmbu ba ku ra maa sĩ swɛɛ sɔɔ.
Domi yibɛrɛba ba ben arukawani kusia.
Ba ǹ maa ben seedagibu yɛ̃.
Ba ǹ maa goon bɛɛrɛ yɛ̃.
9 Wee tɔmbu ba ben gbea deri.
Libanin dãa sɔ̃su su gberamɔ.
Ma Saronin tem gem mu kua yani sɛɛri.
Basanin bera gia ka guu te ba mɔ̀ Kaamɛliɔ
dãnun wurusu dɛllamɔ.
10 Yinni Gusunɔ u bwese tukunu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
yen sɔ̃ tɛ̃, kon se n yɔ̃ra,
kpa n sɔ̃ɔsi nge mɛ na kpãaru nɛ.

11 Domi bɛɛn bwisikunu nu sãaWa
nge yaka bii yi ba duura.
Nù n koora, nu koo kam kowa nge yaka si.
Nɛn wɛ̃siaru ta ko n sãaWa nge dɔ̃ɔ wi u koo
bɛɛ mwa,
12 kpa i gɔsira nge kuku ni ba dɔ̃ɔ mɛni,
ǹ kun mɛ nge sãki yi ba bɔɔra ba dɔ̃ɔ doke.
13 Bɛɛ be i toma ka bɛɛ be i wãa turuku,
i swaa dakio i nɔ ye na kua,
kpa i gia nge mɛ nɛn dam mu nɛ.
14 Durumgiba nanda Siɔniɔ.
Be ba ǹ Yinni Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ ba diirimɔ
ba mɔ̀,
Yinni Gusunɔ u sãaWa nge dɔ̃ɔ yari baka ye
ya ku ra gbi.
Wara u koo kpĩ u yɔ̃ra win wuswaaɔ,
15 ma n kun mɔ wi u sĩimɔ gem sɔɔ,
ma u ku ra bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ taki di,
u ku ra maa nɔm biran kɛ̃ru mwɛ,
u ku ra tɔn gowobun gari swaa daki,
u ku ra maa kã u kɔ̃sa mɛɛri.
16 Tɔnu win bwesera ko n wãaWa nandabu
sari
nge wi u kukua kpee baa sɔɔ.
U koo maa wa u di, u nɔ.

Ba koo Yerusalɛmu wɔra

17 Sɔ̃ɔ teeru, kaa sina boko wa
u wãa win yiikon girima sɔɔ,
u bandu dii tem bakam sɔɔ.
18 Kaa wunɛn yellun bɛrum yaaya
mɛ a raa mɔ saa ye a wãa yoru sɔɔ,
kpa a nɛɛ, mana gbere mwaɔbu ba wãa.
Mana wɔ̃ɔ gobigibu ba wãa.
Mana gbãrarun kɔ̃sobu ba wãa.
19 A ǹ maa tɔn tuko be ba tii sue mi wasi,
be, bèn barum a ǹ nɔɔmɔ.
20 A Yerusalɛmu mɛɛrio
mi sa ra bɛsɛn tɔ̃ɔ bakanu ko.
Kaa ye wa ya wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Ya ko n sãaWa nge kuu bekurugiru
tèn dãnu ba ǹ maa wukamɔ.
Mɛya ba ǹ maa ten wɛ̃ɛ kusiamɔ.
21 Miya Yinni Gusunɔ u koo sun win girima
sɔ̃ɔsi.
U koo de sa n wãa daa bakanun bɔkuɔ.
Adama yibɛrɛban goo nimkusu ku ǹ kpɛ̃ su
sĩ mi,
baa si su kpãaru bo.
22-23 Wee, sin wɛ̃ɛ yi koo kasikira,
kpa yi kun maa sin beka nɛni gbereba sɔɔ
woo gu ka su bɔria.
Yera n koo de bu bu dukia baka gurari.
Baa ka yɛmɔbɔ ba koo da mi,
bu ka yãa ni gura.
Yinni Gusunɔwa u ko n sãa bɛsɛn siri kowo,
kpa u sun wooda wɛ̃.
Wiya u ko n sãa bɛsɛn sina boko.
Kpa u sun faaba ko.
24 Goo kun maa gerumɔ u nɛɛ,
u barɔwa.
Yinni Gusunɔ u koo Yerusalɛmugibu ben
durum wɔka.

Yinni Gusunɔ u koo Edɔmuba

sɛɛyasia

34

1 Bɛɛ bwese tukunu, i susima i nɔ.
I bɛɛn laakari kpĩiyɔ.
Tem mu swaa dakio ka ye ya wãa mɛ sɔɔ,
ka sere ye mu marumɔ.
2 Domi wee, Yinni Gusunɔn mɔru ya koo
tɔmbu kpuro wɔri
ka ben tabu kowobu sɔɔ kpuro.
U koo de bu goona kpa bu kam ko.
3 Ben yɛm mu ko n kokumɔ saa guunun di.
Ben gonu ko n kɔ̃ɔkire,
kpa nin nubura n pusa.
4 Wɔllun kperi ka suru ka sɔ̃ɔ koo wukura,
kpa wɔllu tu kure nge tireru,
kpa kperi yi, yi wɔruku nge dãa wuru si su
dɛlla.
5 Yinni Gusunɔn takobi ya yɛm deba wɔllɔ.
Wee, ya koo sarama yu Edɔmuba wɔri,
be u siri u nɛɛ, bu kam koosio.
6 Wee, takobi ye, ya yɛm ka yaa gum yiba.
N sãare u ka yãanu ka bonu yãkuru mɔ̀
Botisiraɔ.
Tɔn dabira ba sakira Edɔmu kpuro sɔɔ.
7 Gbeeku kɛtɛba ka nɛɛ, yi wɔrukumɔ ka be
sannu.
Ma yɛm mu tem wukiri ma tua ya gum kure.
8 Domi saa ya tunuma
Yinni Gusunɔ u ka win yibɛrɛba mɔru kɔsia.
Kpa u bu sɛɛyasia Siɔnin sɔ̃.
9 Edɔmun nim mu koo gɔsira kontaa.
Kpa yen tua yu ko nge gbim.
Kpa yen tem mu dɔ̃ɔ mwaara nge kontaa.
10 Dɔ̃ɔ wi, u ǹ gbimɔ sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru.
Win wiisu su ko n seewaWa sere ka
baadommaɔ.
Kpa tem mɛ, mu kam ko mam mam.
Goo kun maa sarɔ mi.
11 Gunɔ sarenu ka duuru bɛɛkuna
nu ko n wãa mi.
Boorosu ka gbanamgbaana

nu koo sokunu ko mi.
N koo kowa batuma dira.
12 Ben sina bibu kpurowa ba koo kam ko.
Goo kun ko n maa wãa
wi u koo bandu di mi.
13 Kikisu ka sãki ka awĩi yi koo kpi
ben sina kpaanɔ ka ben kuku yenɔ,
kpa nu ko purukanu ka taataanun wãa yenu,
14 kpa gbeeku yɛɛ yi n ka dɛmakunu yinnamɔ mi,
kpa bonu nu n sokunamɔ gbaburu mi.
Miya wɔ̃kurun siiniba ba ko n ben wãa yeru mɔ
kpa ba n wɛ̃re mi.
15 Wɛɛ yi koo yin wãa yeru ko mi,
yi sɛ̃a ke kpa yi kɔwa,
kpa yi yin binu gure yin kɔkɔrɔ.
Miya yaberekunu nu koo maa mɛnna.
16 I Yinni Gusunɔn tireru wukio kpa i gari. I ko wa mi ba yorua ba nɛɛ,
yɛɛ yinin gaa kun biaramɔ mi.
Yi kpuro yi koo nawa.
Domi win tiin nɔɔwa ga ye gerua.
Win Hundewa u koo maa yi mɛnna.
17 Wiya u tem mɛ yĩira,
ma u mu yin baayere bɔnu kua ka tɛtɛ,
mu n ka sãa yigim,
kpa yi n wãa mi sere ka baadommaɔ.

Dɛɛrobun swaa

35

1 Sanam mɛ sɔɔ, tem mi gãanu ku ra kpi,
mu koo tem wurama
kpa mu biibii burɛ kpi.
2 Kpa nuku dobu bu sɔ̃ɔsira mi,
ka womusu ka nasaran kuuki.
Mu ko n girima mɔ
nge Libanin dãa sɔ̃ɔ.
Mu ko n bɛɛrɛ mɔ
nge guu te ba mɔ̀ Kaamɛli ka Saronin tem gem.
Saa ye sɔɔ, ba koo Yinni Gusunɔn yiiko wa
ka yen girima.
3 Yen sɔ̃ tɛ̃,
bɛɛ be i wasire, i nɔma sãare,
i tii tãsisio i nɔma sua.
Bɛɛ be i diirimɔ,
i de bɛɛn dũa yi dam ko.
4 Bɛɛ bèn gɔ̃ru ga ɲ̀ kpĩ,
i ku nanda. I tii dam kɛ̃ɔ.
Domi Gusunɔ bɛɛn Yinni u sisi u bɛɛ mɔru bara,
kpa u bɛɛn yibɛrɛba kɔsie ye ba bɛɛ kua.
Win tiiwa u koo na u bɛɛ faaba ko.
5 Saa yera wɔ̃kobun nɔni koo wukiara,
kpa sosobu bu gari nɔ,
6 kpa kɔ̃ri kpirinugibu ba n yɔ̃ɔkumɔ nge kpasi.
Mɛya wi u ku ra kpĩ u gari gere,
win yara koo kusiara
kpa u n nɔɔgiru mɔ̀ ka nuku dobu.
Nim mu koo yari mu koku
tem mi gãanu ku ra kpi sɔɔ,
7 kpa yani sɛɛri mi sɔ̃ɔ ra gɛm wɔ̃ yi ko yɛru,
kpa daru koki yi yari
mi tem mu gbere,
kpa naa yari ka gbĩi yi kpi
mi gbeeku bɔ̃nu nu ra kuke.
8 Miya ba koo swaa yara bu ye
soku dɛɛrobun swaa.
Durumgii goo kun dɔɔ mi.
Be ba ye swĩi, ba ɲ̀ kɔ̃ɔramɔ,
baa be ba ɲ̀ bwisi mɔ.
9 Gbee sunɔ ɲ̀ kun mɛ yaa gɔba gaa kun swaa ye sĩimɔ.
Be Yinni Gusunɔ u faaba kua,
beya ba koo swaa ye mwa,
10 bu ka da Siɔniɔ ka nasaran womusu.
Ben wuswaa ya n nuku dobu sɔ̃ɔsimɔ baadomma,
kpa weeweenu ka nuku sankiranu nu bu doonari.

36

Asirigibu

ba koo Yerusalɛmu tarusi
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 18:13,17-37)

1 Esekiasi, Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ɔ wɔkura nnɛse sɔɔ, yera Asirin sina boko Sankeribu u Yudaban wuu si su dam mɔ wɔri u kamia.
2 Lakisin diya u win tabu sunɔ ka tabu durɔ damgibu gɔra Yerusalɛmuɔ Esekiasin mi. Tabu sunɔ wi, u da u yɔ̃ra nim toran bɔkuɔ ye ba kua ya ra ka nim nɛ wuuɔ saa bwian di, be ba ra beka wɔ̃ken sɔm koo yerun swaaɔ.
3 Yera Eliakimu, Hilikiyan bii, sina bokon sɔm kowobun wirugii, u da ben mi ka Sebina wi u sãa sina bokon tire yoro, ka Yoasi, Asafun bii, wi u ra tirenu bere.
4 Asirin tabu sunɔ wi, u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i Esekiasi sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ, amɛniwa bɛsɛ

Asirigibun sina boko wi u kpuro kere u gerua. U nɛɛ, mba u yɔ̃rari u naanɛ sãa mɛ.
5 U ɲ̀ yɛ̃ ma u dam ka bwisin bukata mɔ u
ka tabu ko? Gari saarinu tɔna nu ɲ̀ tura. N
n mɛn na, ma sɔɔra win naanɛ ya wãa, u ka
nùn seesi.
6 Geema win naanɛ wãawa Egibiti sunɔn
mi, wi u sãa nge kaba te ta kɔsikire. Wi u tu
nɛnua u tãsiri, kpa tu nùn mura tu mɛɛra ko.
Nge mɛya Egibitin sunɔ wi, u sãa be ba nùn
yĩiyɔ sɔɔ.
7 Mɛya i ko gere i nɛɛ, Gusunɔ bɛɛn Yin-
niwa i naanɛ sãa. Adama n ɲ̀ win sãa yenu
ka yãku yena Esekiasi u kɔsuka? U ɲ̀ bɛɛ
Yudaba ka Yerusalɛmugibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i
n da yãkuru ko Yerusalɛmu mini tɔnan sãa
yerɔ?
8 N n mɛn na, Esekiasi wi, u de u ka nɛn
yinni Asirin sina boko arukawani bɔke kpa
u nùn dumi nɔrɔbun suba yiru (2.000) wɛ̃, ù
n yɛ̃ u koo maasɔbu wa bu yi sɔni.
9 Domi u ɲ̀ kpɛ̃ u yɔ̃ra u wi u piiburu bo
nɛn yinnin tabu kowobu sɔɔ ma, baa mɛ u
tamaa Egibitigibu ba koo nùn tabu kɛkɛ yi
dumi gawe ka maasɔbu wɛ̃.
10 U ɲ̀ yɛ̃ ma ka Yinni Gusunɔn yɛ̃ra Asirin
sina boko u ka tem mɛ wɔrima, kpa u mu
kɔsuku? Domi Gusunɔn tiiwa u nɛɛ, u doo
u tem mɛ wɔri kpa u mu kɔsuku.
11 Ma Eliakimu ka Sebina ka Yoasi ba
durɔ wi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a suuru koowo sa
nun kanamɔwa, a ku maa ka bɛsɛ wunɛn
bwãabu gari ko ka bɛsɛn barum, kpa tɔn be
ba swaa daki gbãrarun di bu ku nɔ ye sa
gerumɔ. A ka sun gari koowo ka aramum,
domi sa mu nɔɔmɔ.
12 Adama durɔ wi, u bu wisa u nɛɛ, i tamaa
nɛn yinni u man gɔrima bɛɛ ka bɛɛn yinni
tɔnan sõ n ka gari yini gere? Aawo, ka maa
be ba sõ gbãraru wɔllɔn sõna be ba koo ben
tiin swaa swĩibu di kpa bu ben yɛ̃kum nɔ, ka
bɛɛ sannu.
13 Saa ye sɔɔra durɔ wi, u gbãra ka dam ka
Yudaban barum u nɛɛ, i bɛsɛ Asirigibun sina
boko wi u kpuro keren gari swaa dakio.
14 U nɛɛ, i ku de Esekiasi u bɛɛ nɔni wɔ̃ke,
domi u ɲ̀ kpɛ̃ u bɛɛ wɔra saa win nɔman di.
15 I ku wura i Yinni Gusunɔ naanɛ ko, baa
Esekiasi ù n nɛɛ, Yinni Gusunɔ wi, u koo bɛɛ
wɔra. Yen sõna n ɲ̀ koorɔ Asirin sina boko u
wuu ge mwa.
16 I ku maa Esekiasi swaa daki. I Asirin
sina bokogia nɔɔwɔ wi u nɛɛ, i ka nùn nɔɔ tia
koowo kpa i nùn tii wɛ̃ kpa baawure u wa
u win tiin resɛm gbaaru ka win figien dãa
binu di kpa u maa win boon nim nɔ.
17 Yen biru u koo na u bɛɛ sua u ka da tem
gam mɛ mu sãa nge bɛɛn tiin tem mɛ, mi
resɛm ka alikama wãa kpa i n pɛ̃ɛ ka tam mɔ.
18 Yen sõ, i ku de Esekiasi u bɛɛ nɔni wɔ̃ke
u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ wɔra. Bwese
ni nu tien bũnu nu bu wɔra Asirin sina boko
win nɔman di?
19 Mana Hamati ka Aapadi ka Sefaafaimun
bũnu nu wãa tɛ̃. Bũu goo u kpĩa u
Samarigibu wɔra saa win nɔman di?
20 Bũu ni nu wãa tem mɛ kpuro sɔɔ, nin
nirà nu nin tem wɔra saa win nɔman di, bu
sere nɛɛ, Yinni Gusunɔ u koo Yerusalɛmu
wɔra.
21 Adama Yudaba kpuro ba maari, domi
sina boko Esekiasi u nɛɛ, bu ku raa nùn gɛɛ
wisi.
22 Ma Eliakimu, Hilikiyan bii sina bokon
sɔm kowobun wirugii wi, ka maa win tire
yoro Sebina, ka sere Yoasi Asafun bii, wi
u ra tirenu bere, ba na Esekiasin mi. Ba
yabe kĩanu sebua nuku sankiranun sõ, ma
ba nùn sɔ̃ɔwa kpuro ye durɔ wi, u gerua.

37

Sina boko u Esai bwisi bikia
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 19:1-7)

1 Saa ye sina boko Esekiasi u gari yi nua,
yera u win tiin yaberu nɛnua u gĩana ma u
saaki sua u sebua nuku sankiranun sõ. Ma
u da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
2 Yera u Eliakimu win sɔm kowobun
wirugii ka maa Sebina win tire yoro, ka
yãku kowo bukurobu gɔra Gusunɔn sɔmɔ
Esai, Amɔtin biin mi. N deema be kpuro
saakibara ba sebua ba ka da mi.
3 Ye ba tura mi, ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
amɛniwa Esekiasi u gerua. U nɛɛ, gisɔn
tɔ̃ɔ te, nuku sankiranu sɔɔra sa wãa. Ba
sun sɛɛyasiamɔ ma ba sun doke sekuru sɔɔ.
Gisɔn wahala ye, ya sãawa nge tɔn kurɔ wi
u yiire u kĩ u ma, adama u ɲ̀ dam mɔ u ka
wɛ̃ma.
4 Sɔrɔkudo Gusunɔ wunɛn Yinni u ko n
Asirin sina bokon gɔron gari yi nua wi u na
u nùn wɔnwa. N n mɛn na, a kanaru koowo
bɛsɛ be sa gina tien sõ kpa Gusunɔ u nùn
sɛɛyasia.

5 Ye Esai u Esekiasin bwãa ben gari yi nua,
yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
6 wee, ye i ko bɛɛn yinni sɔ̃. I nɛɛ, amɛniwa
Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, u ku de gari
yi u nua mi, yi nùn bɛrum ko, yi Asirin
sina bokon gɔro be, ba ka wi, Yinni Gusunɔ
wɔnwa mi.
7 U koo de Asirin sina boko wi, u labaari
gaa nɔ kpa yu win bwɛ̃ra gɔsia u wura win
temɔ. Miya u koo de bu nùn go ka takobi.

Asirigibu

ba kpam Isireliba narua
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 19:8-13)

8 Asirin sina bokon gɔro wi, u gɔsira u da
Libinaɔ domi u nua ma win yinni u doona
Lakisin di u da u Libinagibu tabu wɔri.
9 Saa ye sɔɔra Asirin sina boko wi, u nua
ma Tiraka, Etiopin sina boko u nùn tabu
wɔrim wee. Yera u maa Esekiasi sɔmɔbu
gɔria u nɛɛ,
10 amɛniwa i ko i Esekiasi Yudaban sina
boko sɔ̃. I nɛɛ, u ku de Gusunɔ, win Yinni,
wi u naanɛ sãa mi, u nùn nɔni wɔ̃ke u nɛɛ,
nɛ, Asirin sina boko, na ǹ kpɛ̃ n Yerusalɛmu
mwa.
11 Wi, Esekiasin tii u nua ma bɛsɛn sinam
be ba man gbiiye kpuro ba raa tem mɛ mu
tiegibu kpuro kam koosia. Yera wi, u tamaa
u koo yari nɛn nɔman di?
12 Nɛn baababa ba Gosani kpeerasia ka
Harani ka Resɛfu ka sere Edɛnigibu be ba
wãa Telasaaɔ. Ben bũnu kpĩa nu bu wɔra?
13 Nge mana Hamatigibun sunɔ u wãa,
ka Aapadigibun sunɔ ka Sefaafaimugibun
sunɔ ka Henagii ka sere maa Ifagii.

Esekiasi u kanaru kua
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 19:14-19)

14 Ye Asirin sina bokon sɔmɔ be, ba tura
Esekiasin mi, yera ba nùn tireru wɛ̃ tè sɔɔ
ben yinnin gari wãa, ma Esekiasi u tu gara.
Yen biru u da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ma u
tu dɛria mi.
15 U kanaru kua Yinni Gusunɔn mi, u nɛɛ,
16 Gusunɔ, bɛsɛ Isireliban Yinni, wunɛ wi
a sɔ̃ wɔllun kɔ̃sobu yirun suunu sɔɔ, wunɛ
turowa a sãa sinambu kpuron Yinni. Wuna
a wɔllu ka tem taka kua, ma a sãa mɛn Yinni.
17 A nɔni seeyo a mɛɛri, kpa a swaa daki
a nɛn gari nɔ, kpa a Sankeribu, Asirin sina
bokon gari nɔ yi win sɔm kowobun wirugii
u ka nun wɔnwa.
18 Ka gem, Yinni, na yɛ̃ ma Asirin sinambu
ba bwese dabinu kpeerasia ma ba nin tem
sanka,
19 ba nin bwãarokunu dɔ̃ɔ mɛniki. Domi
nu ǹ Gusunɔ. Nu sãawa tɔmbun sɔma ye ba
kua ka dãa ka kpenu. Yen sɔ̃na ba kpĩa ba nu
kpeerasia.
20 Tɛ̃, Yinni Gusunɔ, a sun wɔro saa
Sankeribun nɔman di kpa handunian
sinambu kpuro bu gia ma wunɛ turowa a
sãa Gusunɔ.

Esain gari

yi u sina boko nɔɔsia
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 19:20-34)

21 Yera Esai, Amɔtin bii, u Esekiasi sɔmɔ
gɔria u nɛɛ, bu nùn sɔ̃ ma Gusunɔ, Isire-
liban Yinni u win kanaru mwa te u kua
Sankeribu, Asirin sina bokon sɔ̃.
22 Ye Yinni Gusunɔ u gerua Sankeribun sɔ̃
wee. U nɛɛ,
Yerusalɛmun tɔmbu kpuro ba nùn gɛma
ba nùn yaakoru mɔ̀,
ba nùn wii gimanu koosimɔ.
23 Wara u kam mɛɛra u wɔnwa.
Wara u ka nɔɔ gɔmunu mɔ̀.
U ǹ yɛ̃ ma wi, Gusunɔ, Isireliban Yinni
dɛɛron wuswaaɔra u tii sue?
24 Win sɔmɔba na ba wi, Yinni Gusunɔ
wɔnwa.
Ma Sankeribu wi, u nɛɛ,
ka win tabu kɛkɛ dabira u yɔɔwa
Libanin guu ni nu gunum bon wɔllɔ,
ma u dua sere sere yen dãa sɔ̃ɔ burɔn sɔɔwɔ
u gen sɛduru ka sipɛrɛn dãa
ye ya gunum bo bɔɔra.
25 U nɛɛ, u bwii gba tem tukumɔ
u yin nim nɔra.
Win tabu kowobu ba bɔsu Egibitin nim tori
kpuro sɔɔ
ba yi taaka ba go.
26 Adama Sankeribu u ǹ yɛ̃
ma wi, Yinni Gusunɔn tiiwa u yeniban
himba yi saa yellun di?
Wee tɛ̃ himba ye, ya koora,
ma wi, Asirin sina boko u wuu si su dam mɔ
bansu koosia.
27 Wi, Yinni Gusunɔ, u dera
wuu sin tɔmba bɛrum soora ba sekuru wa
ba kua dam sarirugibu nge yakasu gberɔ,
ǹ kun mɛ doo gãaru te gɛmi di.
28 Wiya u maa nɛɛ,
u yɛ̃ saa ye Asirin sina boko wi, u ra du dirɔ,

ka saa ye u ra sinɛ ka saa ye u ra yari tɔɔwɔ,
ka maa saa ye u ka nùn mɔru mɔ̀.
29 Yèn sõ wi, Yinni Gusunɔ u nua
ma u ka nùn mɔru mɔ̀,
ma u tii sue win wuswaaɔ,
u koo win wɛ̃ru yaba u yɔni doke,
kpa u maa nùn yaruka dokea nɔɔwɔ,
kpa u gɔsira u wura mìn di u na.
30 Ma Esai u Esekiasi sõɔwa u nɛɛ, wee,
ye ya ko n sãa yĩreru wunɛn mi. Gisɔku ka
gasɔkun doo gãriya i ko i di. Adama wõɔ
itase i ko duurewa kpa i gɛ̃. Mɛya i ko maa
resɛm duure kpa i yen marum di.
31-32 Yudaban bweseru sɔɔ, be ba tiara
Siɔnin guurɔ Yerusalɛmuɔ, ba faaba wa, ba
koo kparawa nge dãa, kpa bu gbini ko sere
tem sɔɔwɔ, kpa bu binu ma. Yeniwa Gusunɔ
wɔllu ka tem Yinni u koo ko.
33 Yen sõna u gerua u nɛɛ, Asirin sina boko
wi kun duɔ Yerusalɛmuɔ. Mɛya win tabu
kowobu ba ǹ ye susiɔ ba n tɛrɛnu nɛni bu
ka kuku yenu ko bu sere nɛɛ, ba koo sɛ̃u to.
34 Swaa ye u ka na, yera u koo ka gɔsira.
U ǹ duɔ wuu ge sɔɔ. Yinni Gusunɔn tiiwa u
gerua mɛ.
35 Domi u koo wuu ge kõsuwa u gu faaba
ko win tiin sõ ka Dafidi win sɔm kowon sõ.

Nge mɛ Yinni Gusunɔ

u ka Asirigibu go
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 19:35-37)

36 Ye n kua wõkuru, yera Yinni Gusunɔn
gɔrado u yara u da Asirigibun sansaniɔ ma
u tɔnu nɔrɔbun suba wunaa wɛnɛ ka nɔɔbu
(185.000) go. Ye ba seewa bururu, ba deema
wee, gona nu tɛrie baama kpuro.
37 Yera Sankeribu, Asirin sina boko u
gɔsira u da u wãa Ninifuɔ.
38 Sõɔ teeru u yiire win bũu wi ba mɔ̀
Nisɔrɔkun nuurɔ. Miya win bibu yiru beni,
Adamɛlɛki ka Sarɛsɛɛ ba nùn go ka takobi,
ma ba kpikiru sua ba da tem mɛ ba mɔ̀
Ararati gia. Ma win bii Esaa Hadoni u
bandu kɔsire kua.

38

Esekiasi u bara ma u bɛkura
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 20:1-11)

1 Saa ye sɔɔ, Esekiasi u bara sere u
gɔɔ turuku kua. Ma Gusunɔn sɔmɔ Esai
Amɔtin bii u na win mi, u nùn sõɔwa u nɛɛ,
amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, a
wunɛn yɛnugibu sõɔwɔ ye baawure u koo
ko wunɛn biru, domi kaa gbi.
2 Yera Esekiasi u win wuswaa sĩiya u gana
girari. Ma u kanaru kua.
3 U nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a suuru koowo. A
yaayo ma na sĩa dee dee wunɛn wuswaaɔ,
na wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa, na maa
kua ye n nun wɛ̃re. Yen biru u swĩ gem gem.
4 Yera Yinni Gusunɔ u Esai sõɔwa u nɛɛ,
5 a doo a Esekiasi sõ a nɛɛ, amɛniwa nɛ,
Yinni Gusunɔ na gerua. Nɛ, wi na sãa win
baaba Dafidin Yinni, na nɛɛ, na win kanaru
nua, na maa win nɔni yĩresu wa. Wee, kon
win wãarun tõru sosi wõɔ wɔkura nɔɔbu,
6 kpa n nùn faaba ko n nùn wɔra ka
Yerusalɛmu sannu saa Asirin sina bokon
nɔman di, kpa n ye kõsu.
21 Ma Esai u nɛɛ, bu ka figien marum na
bu mu pɛre Esekiasin bwisi te sɔɔ, kpa u
bɛkura.
22 Ma Esekiasi u bikia u nɛɛ, yĩre terà ta
koo man sõɔsi ma kon da Yinni Gusunɔn sãa
yerɔ.
7 Ma Esai u nɛɛ, yĩre te wee te ta koo nun
sõɔsi ma Yinni Gusunɔ u koo win gari yibia
yi u gerua.
8 U koo de yãku yerun tiro gu dɛ̃ɛbu kaara
ten yɔɔtian naa dabusanu wɔkurun saka.
Ma ga kaara naa dabusanu wɔku te.

Esekiasin siarabu ye u bɛkura

9 Sanam mɛ Esekiasi u bɛkura, u womu
kua u nɛɛ,
10 na raa gerumɔ nɛn gõruɔ na mɔ̀,
nɛn wãarun suunu sɔɔra kon da gɔribun
wãa yerun kɔnnɔwɔ.
Nɛn wõɔ si su tie, na ǹ maa su dimɔ.
11 Na nɛɛ, na ǹ maa Yinni Gusunɔ wasi
handunia yeni sɔɔ.
Mɛya na ǹ maa goo wasi
tem mɛni sɔɔ mi wasoba wãa.
12 Wee, ba man nɛn wãaru mwaari,
ba tu swɛnyasia ba ka tonda
nge yãa kparon kuu bekurugiru.
Ba nɛn wãarun wɛ̃ɛ bura.
Ma ba man kurua
nge mɛ weso u ra beku yasa kure.
Sõɔ u sere kpe ba koo nɛn wãaru kpeerasia.
13 Ma na tii deri sɛ̃ɛ
sere ka bururu yam sãrerɔ.
Yinni Gusunɔ u nɛn kukunu kɔsuka nge
gbee sunɔ.
Sõɔ u sere kpe, u koo nɛn wãaru kpeerasia.

14 Wee, na ra n wuri mɔ̀wa
nge kpaaru baniku ge ga yɔ̃ɔwa.
Kpa na n weeweenu mɔ̀
na n kukirimɔ nge totobɛrɛru.
Na wɔllu twɛ̃ɛ ka wɔnwɔndu.
Yinni Gusunɔ, na wãa nuku sakira bakanu sɔɔ.
A man somiɔ.
15 Mba kon maa gere,
domi Yinni Gusunɔ u nɛn kanaru nua u man wisa.
Kon sĩ ka tii kawabu
sere nɛn wãarun tɔ̃ru tu ka kpe
nɛn nuku sankira tenin biru.
16 Yinni Gusunɔ, wunɛn durom saabuwa
tɔnu u ka wãa.
Domi mɛn saabuwa na ka wɛ̃siamɔ kpam.
A man wãaru wesia ma na wãa.
17 Wee, nɛn wahala ya gɔsira bɔri yɛndu,
a wura a man yara siki wɔrun di
wunɛn kĩrun sɔ̃.
Domi a nɛn durum kpuro wɔka
a kɔ̃ wunɛn biruɔ.
18 Yinni Gusunɔ, n ɲ mɔ gɔribun
wãa yera ta koo nun siara.
N ɲ maa mɔ gɔɔwa u koo nun wɔlle sua.
Be ba wãa siki wɔruɔ ba ɲ maa wunɛn durom yĩiyɔ.
19 Adama wasowa u ra nun siare nge nɛ gisɔ.
Ka tundo wi u ra win bibu sɔ̃ ma a naanɛ mɔ.
20 Yinni Gusunɔ, wuna a man faaba kua.
Sa ko bɛsɛn mɔrɔkunu ka baranu ka guunu so
su ka nun siara bɛsɛn wãaru kpuro sɔɔ
wunɛn sãa yerɔ.

39

Babilonin sina boko

u Esekiasi sɔmɔbu gɔria
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 20:12-19)

1 Yeniban biru Mɛrodaki Baladani, Baladanin bii, Babilonin sina boko, u Esekiasi sɔmɔbu gɔria ka tireru ka kɛ̃nu. Domi u nua Esekiasi u bara ma u bɛkura.

2 Ye sɔmɔ be, ba tunuma Esekiasin mi, yera win nukura dora. Ma u ka bu da u bu sɔ̃ɔsi mi win arumani ya berua, ye ya sãa sii geesu ka wura ka turare ka gum nubu durorugim ka tabu yãnu ka ye ya wãa win arumani beru yerɔ kpuro gesi. Gãanu sari win dirɔ ka win tem kpuro sɔɔ ni u ɲ bu sɔ̃ɔsi.

3 Yen biruwa Gusunɔn sɔmɔ Esai u na u Esekiasi bikia u nɛɛ, man diya tɔn beni ba nun naawa. Ye ba tunuma, mba ba gerua.

Ma Esekiasi u nùn wisa u nɛɛ, ba nawa saa tem ton tonden di mɛ ba mɔ̀ Babiloni.

4 Esai u kpam nùn bikia u nɛɛ, mba ba wa wunɛn yɛnuɔ.

Esekiasi u nùn wisa u nɛɛ, ye ya wãa nɛn yɛnu ge sɔɔ kpuro ba wawa. Nɛn arumani sɔɔ gãanu sari ni na ɲ bu sɔ̃ɔsi.

5 Yera Esai u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a swaa dakio a nɔ ye Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u gerua.

6 U nɛɛ, tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ ba koo wunɛn arumani kpuro gura bu ka da Babiloniɔ, ka ye wunɛn baababa ba sweena ba nun deria. Yen gaa sari ye ba koo nun deria tɔ̃ɔ te.

7 Ba koo wunɛn tiin bweseru sɔɔ bibu mwɛɛri, kpa bu ka da Babiloniɔ bu bu matam ko bu ko sɔm kowobu yen sina kpaarɔ.

8 Yera Esekiasi u Esai wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔn gari yi a gerua mi, gari burɛya. Domi alafia ka bɔri yɛndu ta ko n wãa nɛn wãarun tɔ̃ru kpuro sɔɔ.

BƆNU YIRUSE GUSUNƆ U ISIRELIBA NUKURU YƐMIASIA

Gusunɔ u win tɔmbu nukuru

yɛmiasia

40

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i nɛn tɔmbu nukuru yɛmiasio.
2 I Yerusalɛmugibu nukuru yɛmiasio,
i nɛɛ, ben yora kpa.
Domi na bu ben gɔba ye ba kua kpuron are wɛ̃.
Na bu sɛɛyasia ben durum ye ba kua kpuron sɔ̃.
3 Wee goo u gbãramɔ u mɔ̀,
i Yinni Gusunɔ swaa yabo gbaburɔ,
kpa i ye nɔɔ nɛrasia.
4 I yen wɔwa kpuro kɔruo yu nɔɔ nɛra.
I maa yen guunun gunum kawo,
kpa i yen gungunu nɔɔ nɛrasia
nu ko nge tem tɛɛra kpa swɛɛ yi dɛnda.
5 Saa yera Yinni Gusunɔ u koo win yiiko sɔ̃ɔsi,
kpa tɔmbu kpuro bu ye wa sannu.
Yinni Gusunɔn tiiwa u gerua mɛ.
6 Yen biru na goon nɔɔ nua

ga nɛɛ, a kparo.
Ma na bikia na nɛɛ,
mba kon kpara.
U nɛɛ, a kparo
ma tɔmbu kpuro ba sãawa nge yakasu,
ma ben buraru ta sãa nge dãa wɛ̃su.
7 Yinni Gusunɔ ù n dera
woo ga yakasu swee,
su ra gberewa, kpa sin wɛ̃su su dɛlla.
Ka gem tɔmbu ba sãawa nge yakasu.
8 Yakasu ra gbere kpa sin wɛ̃su dɛlla.
Adama Yinni Gusunɔn gari yi ko n wãawa
sere ka baadommaɔ.

Labaari gea ye ba koo kpara

9 Yerusalɛmugibu, i yɔɔwo guu te ta gunun wɔllɔ,
i nɔɔgiru sua ka dam i labaari gea kpara.
I ku bɛrum ko.
I Yudaban wusun tɔmbu sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ,
Gusunɔ ben Yinni u wee.
10 U wee ka dam u wooda wɛ̃ɛmɔ.
U win tɔn be u yakiama kpare win wuswaaɔ.
11 U koo bu kparawa
nge mɛ yãa kparo u ra ko,
u n binu wuuwa,
u n ka nin mɛrobu kpare.

Gusunɔn bwisi

12 Wara u koo kpĩ u nim wɔ̃kun nim
ka win nɔm wɔɔru saka ko.
Wara u koo kpĩ u ka win niki binu wɔllu yĩire.
Wara u koo kpĩ u tem tua kpuro gure nɔra sɔɔ.
Wara u koo kpĩ u guunu kilo sɔndi.
13 Wara u Gusunɔn bwisikunu yɛ̃.
Wara u nùn bwisi kɛ̃ɛre.
14 Wara u ka nùn wesianɔ koore,
ma yɛ̃ro u nùn bwisi kã.
Nge wara u nùn gem ka bwisi
ka laakarin swaa sɔ̃ɔsire.
15 Win mi, bwesenu kpuro nu sãawa pi-iminu
nge nim bura ye ya dãare kotoru sɔɔ.
Nu sãawa nge kpee tana ye ya wãa kilo wɔllɔ,
ɲ̀ kun mɛ nge tua ye woo ga ka doonamɔ.
16 Yɛɛ yi yi wãa Libanin dãa sɔ̃ɔwɔ
yi ɲ̀ dabiru turi bu ka nùn yãkuru kua.
Mɛya dãa nin tii nu ɲ̀ turi bu ka yãku dɔ̃ɔ sɔ̃re.
17 Bwesenu kpuro nu ɲ̀ sãa gãanu win mi.
Nu sãawa kam dirum.

Yinni Dam kpurogiin kpãaru

18 Wara i ko ka Gusunɔ weesina.
Mba i ko nɛɛ, u ka weenɛ.
19 U ɲ̀ ka bwãarokunu weenɛ,
ni ba kua ba wura pote ma ba nu sii geesun yɔni sebusia.
20 Sãaro wi u ɲ̀ kpɛ̃ u sii geesu ka wura dwe,
u ra dãa gea kasu ye kɔkɔnu nu ɲ̀ dimɔ,
kpa u dãa dãko geo kasu
u ka nùn bwãaroku kua ge ga ɲ̀ wɔrumamɔ.
21 I ɲ̀ yɛ̃ ro? I ɲ̀ nɔɔre ro?
Ba ɲ̀ bɛɛ nɔɔsie saa yellun di ro?
I ɲ̀ bwisikure
nge mɛ ba ka handunian kpɛɛkpɛɛku swĩi ro?
22 Gusunɔwa u gu swĩi,
wi, wi u wãa wɔllɔ u tɔmbu mɛɛra
ba sãa nge twee.
U wɔllu tɛria nge beku te ta ɲ̀ bunu.
U tu dɛmia nge kuu bekurugiru
u ka win wãa yeru kua.
23 Wiya u ra sina bibu kawe,
kpa u wirugibu ko tɔn dirobu.
24 Be kpuro ba sãa nge dãa
ni ba gira nu ɲ̀ gbini mɔ.
Gusunɔ ù n dera woo ga bu swee,
kpa bu gbera,
woo guna yu ka bu doona nge yakasu.
25 Gusunɔ Dɛɛro u nɛɛ,
wara tɔmba ka nùn weesinamɔ.
26 I nɔni seeyo kpa i mɛɛri wɔllɔ.
Wara u kperi kua yi sĩimɔ nge tabu kowobu.
Yinni Gusunɔwa.
U maa yin baayeren yĩsiru yɛ̃.
Yin gaa ku ra biare win dam bakam saabu.

Gusunɔ u koo

dam sarirugibu dam wɛ̃

27 Bɛɛ Isireliba, mban sɔ̃na i
weeweenu mɔ̀ i mɔ̀,
Gusunɔ kun bɛɛn sia yɛ̃,
u ɲ̀ maa bɛɛ bɛɛn gem wɛ̃ɛmɔ.
28 I ɲ̀ yɛ̃?
I ɲ̀ nua ma Yinni Gusunɔ u ra n wãa?
Wiya u tem taka kua.
U ku ra maa wasire.
Ba ɲ̀ kpɛ̃ bu win bwisikunu gia.
29 U ra be ba wasire
ka be ba wasikiramɔ dam wɛ̃.
30 Bibu ba ra wasire.
Aluwaasiba ba ra maa kpanɛ.
31 Adama bèn yĩiyɔbu wãa Yinni Gusunɔ sɔɔ,
u ko n da bu dam kpam wɛ̃,

kpa bu se ka dam nge gunɔ bakeru.
Bà n duki mɔ̀, ba ɲ̀ wasiramɔ.
Bà n maa sĩimɔ, ba ɲ̀ kpanamɔ.

Yinni Gusunɔ

u Isireliba dam kɛ̃mɔ

41

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ bèn tem mu toma,
i swaa dakio i nɔ.
I hania koowo i tii dam kɛ̃.
I susima i ka gari gere,
kpa su mɛnna su wesiana su gem kasu.
2 Wara u tabu durɔ goo seeyama sɔ̃ɔ yari yerun di
ma u dera mi u dua kpuro u nasara wa.
Wara u nùn bwesenu kpuro ka nin sinambu nɔmu sɔndia,
ma u dera win takobi ya bu munka nge tua,
ma win tɛma ya bu yarinasia
nge yaka si woo ga ka doona.
3 U bu naa gira u ɲ̀ wahala wa.
U da sere mi win naasu kun yɛ̃.
4 Wara u dera yeni kpuro ya koora.
Nɛna. Nɛ, Yinni Gusunɔ,
nɛ, wi na bwesenu kpuro seeya saa toren di.
Nɛna na gbiikoo,
mɛya na kon maa wãa sere ka baadommaɔ.
5 Be ba wãa mi n toma
ba wa ye na kua ma ba nanda
ba diirimɔ.
Be wee ba mɛnna ba susimamɔ.
6 Ba sominamɔ.
Ben baawure u win winsim sɔ̃ɔmɔ u mɔ̀,
u hania koowo.
7 Dãa dãko u seko dam kɛ̃mɔ.
Wi u dãa wɔriasiamɔ u matalakagii dam kɛ̃mɔ.
Ba mɔ̀, sii swɛɛbu bu wã.
Ma ba bwãaroku giramɔ ba kulum kparemɔ,
gu ku ka wɔruma.

Bɛɛ Isireliba, i ku bɛrum ko

8 Adama bɛɛ Isireliba,
bɛɛ be i sãa Yakɔbun bibu,
nɛn bɔrɔ Aburahamun bweseru sɔɔ,
bɛɛya na gɔsa i n ka sãa nɛn sɔm kowobu.
9 Bɛɛya na soka na yarama saa tontonden di.
Na ɲ̀ bɛɛ biru kisi.
Na bɛɛ gɔsawa i n ka sãa nɛn sɔm kowobu.
10 Yen sɔ̃, i ku nanda,
domi na wãa ka bɛɛ.
I ku wururа i n yam mɛɛra nge wɔnwɔndobu,
domi nɛna na sãa bɛɛn Yinni.
Kon maa bɛɛ dam kɛ̃.
Wee na wee n bɛɛ somi,
kpa n bɛɛ kɔ̃su ka nɛn dam.
11 Be ba ka bɛɛ mɔru mɔ̀,
ba koo burisina bu sekuru wa.
Be ba ka bɛɛ sannamɔ mi,
ba koo kam ko bu gbi.
12 Baa ì n bu kasu, i ɲ̀ bu wasi.
Mɛya be ba ka bɛɛ tabu mɔ̀,
ba koo kam ko bu gbisuku.
13 Domi nɛna na Gusunɔ bɛɛn Yinni
wi u bɛɛ dam wɛ̃ɛmɔ.
I ku bɛrum ko, na bɛɛ somiru wee.
14 Yakɔbun bweseru, bɛɛ be i tie
i ɲ̀ dam mɔ
ma ba bɛɛ garisi nge kɔkɔminu,
i ku nanda.
Nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni Dɛɛro,
na bɛɛ somiru wee.
Na sãawa bɛɛn faaba kowo.
15 Wee, kon bɛɛ dam wɛ̃
nge naa tebo kpɔɔ ge ga sɔkia mɔ,
kpa i guunu kɔsuku,
i gungunu munia muku muku
nu ko nge yaka bii.
16 I ko nu sarawa nge dobi,
woo gu ka nu doona,
kpa woo guna yu nu yarinasia,
kpa i nuku dobu wa nɛn min di,
nɛ, wi na sãa bɛɛn Yinni Dɛɛro,
kpa i man bɛɛrɛ wɛ̃.

Dãa koo kpi

mi gãanu ku ra raa kpi

17 Sanam mɛ bɛɛ nɛn tɔmbu i wɔnwɔndu soore
i nim kasu i ɲ̀ wa,
ma bɛɛn yari yi gbere nim nɔrun sɔ̃,
nɛ, Gusunɔ bɛɛn Yinni, kon bɛɛ nɔɔri.
Na ɲ̀ bɛɛ derimɔ.
18 Kon de daanu nu yari saa guunun di,
kpa bwii yi yari wɔwi sɔɔ,
kpa nim bwenu ka daa koki yi koora
mi tem mu gbere, gãanu ku ra kpi.
19 Kpa dãa ye ba mɔ̀ sɛduru ka
akasia yu kpi mi,
ka sere maa dãa kikisu gasu
ka dãa ye ba mɔ̀ olifi,
ka maa dãa bakanu ganu,
20 kpa tɔmbu bu wa ka nɔni,

bu gia ma nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni Dɛɛrowa na yeni kua.

Gusunɔ u bũnu ka nin sãɔbun dam sariru sõɔsimɔ

21 Gusunɔ Isireliban Yinni u nɛɛ,
bɛɛ bũnu i kasuo nge mɛ i ko ka tii yina.
I sõɔsima nge mɛ i ko ka tii wɔra.
22-23 I na i sun sõ gari yi i raa gerua yellu,
kpa sa n yẽ yì n koora,
kpa su yin laakari ko.
Ñ kun mɛ, i sun sõɔwɔ ye ya koo na sia,
kpa su gia ì n dam mɔn na nge nɛ Gusunɔ.
I gea gaa koowo ñ kun mɛ kõsa gaa,
kpa su wa su nanda.
24 Adama i ñ kpẽ i gãanu ko.
Bɛɛ ka bɛɛn sɔma kpuro i sãawa kam dirum.
Wi u maa bɛɛ sãamɔ goo kun win mɛm kĩ.
25 Wee na goo seeya saa sõɔ yẽsan nɔm geun di,
ma u na saa sõɔ yari yerun di
u sĩimɔ ka nɛn yĩsiru.
U wirugibu taakumɔ nge pɔtɔkɔ,
nge mɛ weke kowo u ra sɔndu suni.
26 Wara u yenin gari gerua saa yellun di,
su ka gere ma gari geeya.
Goo kun yen gari gerure su sere nɔ.
27 Nɛ, Yinni Gusunɔ, nɛna na gbia na sɔmɔ gɔra
u Yerusalɛmugibu labaari gea sõ.
28 Na mɛɛra bũu ni sɔɔ,
na ñ bũu goo wa wi u nɛn gari gerumɔ.
Nà n gari bikia,
bũu goo sari wi u koo kpĩ u man wisi.
29 Domi ni ka nin sɔma nu sãawa kam dirum.
Nin bwãarokunu nu maa sãawa wom dirum.

Yinni Gusunɔn sɔm kowo

42

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
nɛn sɔm kowo wee, wi na gɔsa.
Wiya na ka wãa, na maa nùn kĩ.
Na nɛn Hunde doke wi sɔɔ.
U koo gem gari kpara tɔmbu sɔɔ.
2 U ñ nɔɔgiru suamɔ u sere gbãra ka dam,
kpa bu win nɔɔ nɔ swɛɛ sɔɔ.
3 U ñ koo tɔn be ba sunkure nge kaba dakura.
Mɛya u ñ maa bu goomɔ,
baa bà n sãa nge fitila ge ga gɔɔ dɔɔ.
U koo gem kparawa nge mɛ n sãa.
4 U ñ mwia kpanamɔ.
U ñ maa wasiramɔ sere u ka de
gem mu n wãa handunia kpuro sɔɔ,
kpa tɔn be ba wãa sere mi n toma
ba n win woodaba naanɛ sãa.

Bwesenu kpuron yam bururam

5 Yinni Gusunɔ wi u wɔllu kua u tɛria,
ma u tem kua ka ye ya kpia mɛ sɔɔ,
ma u dera tɔmbu ka sere hunde koni
be ba wãa tem sɔɔ ba wẽsiamɔ,
wiya u win sɔm kowo sõɔwa u nɛɛ,
6 nɛna na nun soka n ka nun faaba ko.
Kon nun dam kẽ, na n wunɛn nɔma nɛni.
Kon nun kõsu, kpa n ka tɔmbu arukawani bɔke
saa wunɛn min di,
kpa bwesenu kpuro nu ka yam bururam wa.
7 Kaa wõkobu nɔni wukia,
kpa a be ba sõ yam wõkuru sɔɔ pirisɔm dirɔ yara.
8 Nɛna Gusunɔ wi u ra n wãa.
Nɛn yĩsira mi.
Na ñ nɛn yiiko bũu goo wẽɛmɔ.
Mɛya na ñ maa nɛn bɛɛrɛ bwãarokunu wẽɛmɔ.
9 Wee, ye na gbia na gerua, ya koora.
Tẽ, na bɛɛ gãa kpaanu nɔɔsiamɔ nu sere koora.

Wom kpɔɔ ge ga Yinni Gusunɔ siaramɔ

10 I Yinni Gusunɔ wom kpɔɔ kuo.
I nùn siaro handunian goonu nnɛ ye sɔɔ.
Hunde koni be ba wãa nim wõku sɔɔ,
ka bɛɛ be i sĩimɔ gen wɔllɔ,
ka sere be ba wãa n toma,
i Yinni Gusunɔ siaro.
11 Bɛɛ be i wãa gbaburu ka ten gberu kpaanɛba sɔɔ kpuro,
i nɔɔgiru suo i Gusunɔ siara.
Bɛɛ Kedaan bweseru, i ku nɔɔ mari,
i Gusunɔ siaro.
Bɛɛ bèn wuu ga sõ kperu wɔllɔ,
i kuuki koowo guunu wɔllun di ka nuku dobu.
12 Bɛɛ be i wãa n toma,
i Gusunɔ bɛɛrɛ wẽɛyɔ,
kpa i nùn tɔma.
13 Yinni Gusunɔ u susimɔ
u wee nge tabu kowo.

U tabun gari wɔra nge tabu durɔ,
ma u nɔɔgiru sue u kuuki mɔ̀,
u win yibɛrɛba dam sɔ̃ɔsimɔ.

Yinni Gusunɔ u win tɔmbu
nɔɔ mwɛɛru kua

14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee na nɔɔ mari na tii nɛnua n ka tɛ.
Adama tɛ̃, kon nɔɔgiru sua
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma,
ma u wasire u wom gabamɔ.
15 Kon guunu ka gungunu kɔsuku,
kpa n ye ya kpia gberasia.
Kon daanun nim kpeerasia
nu gbera woko woko,
kpa n de yɛrusun nim mu gbera mam mam.
16 Kon wɔ̃kobu sĩisia swaa ye ba ɲ̀ yɛ̃ sɔɔ,
kpa n de yam wɔ̃kuru tu gɔsia yam bururam ben wuswaaɔ.
Kon de swɛɛ yi yi ɲ̀ daa nɔɔ nɛ
yi nɔɔ nɛra yi ko mara mara.
Na ɲ̀ kon ko na kun yeniba kpuro kue.
17 Adama be ba bũnu naanɛ sãa ba nu sãamɔ,
ba koo biruku yira wura ka seku bakaru.

Isireliba ba ku ra gãanu tubu

18 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i sãa nge sosobu,
i swaa dakio.
Bɛɛ be i sãa nge wɔ̃kobu,
i de i yam mɛɛri kpa i wa.
19 Wara u sãa wɔ̃ko nge nɛn sɔm kowo.
Wara u sãa soso ma n kun mɔ nɛn sɔmɔ wi na gɔra.
Wara u sãa wɔ̃ko nge nɛn bɔrɔ.
Wara u sãa wɔ̃ko nge nɛn sɔm kowo.
20 Wee, u gãa dabinu wa,
adama u ɲ̀ nu garisi gãanu.
U swasu wukie,
adama u ɲ̀ gari nɔɔmɔ.
21 Yinni Gusunɔ u wooda baka gea yara
win tɔmbun arufaanin sɔ̃.
22 Adama yibɛrɛba ba ben yãnu gura kpuro,
ma ba ben tii mwɛɛra ba kpɛ̃ɛ kpee baaba sɔɔ.
Ba bu berua sere pirisɔm dirɔ.
Ba bu wɔri ba yãnu gura.
Goo sari wi u koo bu yakia,
kpa bu yibɛrɛ be sɔ̃ bu yãa ni wesio.
23 Ma Esai u nɛɛ,
wara u koo yeni swaa daki bɛɛ sɔɔ.
Wara u koo yɔ̃ra u ye swaa gãri saa tɛ̃n di.
24 Wara u dera ba Isireli be ba sãa Yakɔbun bweseru wɔri
ba ben yãnu gura.
N ɲ̀ Yinni Gusunɔn tii ro?
Bɛsɛ Isireliba sa durum kua win wuswaaɔ.
Sa yina su win woodaba swĩi, su ye mɛm nɔɔwa.
25 Yen sɔ̃na u ka sun mɔru bara too.
U dera ba sun tabu wɔri ka dam.
Tabu sun sikerenɛ nge dɔ̃ɔ.
Bu sun di, adama sa ɲ̀ tuba.
Sa ɲ̀ mam laakari kue.

43

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Isireli, Yakɔbun bweseru,
wunɛ wi na mɔma na taka kua,
a ku bɛrum ko, domi nɛna na nun yakia.
Na nun soka ka wunɛn yĩsiru,
a sãawa nɛgii.
2 À n wahala mɔ̀ nge wi u nim bweru tɔburamɔ,
ko na n ka nun wãa.
Wahala ye, ya ɲ̀ nun kamiamɔ.
À n maa nɔni sɔ̃ɔre nge wi u sĩimɔ dɔ̃ɔ sɔɔ,
a ɲ̀ wururamɔ.
Mɛya nɔni swãa te, ta ɲ̀ nun suramɔ.
3 Domi nɛna na sãa Gusunɔ wunɛn Yinni Dɛɛro,
nɛ wi na nun faaba mɔ̀.
Na kon Egibiti ka Etiopi ka Saban tem yibɛrɛba wɛ̃ wunɛn ayerɔ,
kpa a yakiara,
4 yèn sɔ̃ a sãa gãa bakanu nɛn nɔni sɔɔ.
A girima mɔ, na maa nun kĩ.
Kon bwese dabinu yibɛrɛba nɔmu sɔndia wunɛn ayerɔ
n ka wunɛn wãaru yakia.
5 Yen sɔ̃, a ku bɛrum ko, domi na ka nun wãa.
Kon de wunɛgii be ba gura ba ka da sɔ̃ɔ yari yeru gia mi,
bu wurama,
kpa n maa be ba wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia mɛnnama.
6 Na ɲ̀ maa derimɔ sɔ̃ɔ yɛ̃si yɛ̃sikan tɔmbu bu maa bu nɛnɛ.
Adama bu de nɛn bii be ba wãa handunian goonu nnɛ ye sɔɔ kpuro bu wurama,
7 be, be ba nɛn yĩsiru sɔɔwa,
be na taka kua bu ka man bɛɛrɛ wɛ̃.

Isireliba ba sãawa

Yinni Gusunɔn seedagibu

8 Gusunɔ u nɛɛ,

bu de nɛn tɔmbu bu yarima,
be, be ba nɔni mɔ,
adama ba ɲ̀ yam waamɔ,
ba swasu mɔ,
adama ba ɲ̀ gari nɔɔmɔ.
9 Bwesenu kpuro nu mɛnnɔ
kpa n nu bikia,
bũu wara u yenin gari gerua.
Bũu wara u gbia u ye nɔɔsia
ya sere koora.
U win seedagibu mɛnnama,
kpa bu sɔ̃ɔsi ma u gem mɔ,
kpa bu swaa daki bu wura ma gema u gerua.
10 Wunɛ Isirelin bweseru, wuna a sãa nɛn seeda.
Wuna na gɔsa a n sãa nɛn sɔm kowo,
kpa a n ka yɛ̃ kam kam
ma nɛ baasi, Gusunɔ goo maa sari.
Mɛya Gusunɔ goo kun maa koorɔ.
11 Nɛna na Gusunɔ wi u ra n wãa.
Nɛ baasi, faaba kowo goo sari.
12 Nɛna na nun nɔɔsia ye ya koo koora.
Ma na nun faaba kua.
Bũu goo kun kpĩa u nun gãanu nɔɔsie.
Wuna a sãa nɛn seeda.
Nɛna na sãa Gusunɔ saa toren di.
13 Goo sari wi u koo goo wɔra saa
nɛn nɔman di.
Goo maa sari wi u koo yina n ko ye na kĩ.

Ba koo Isireliba yara

Babilonin di

14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, amɛniwa nɛ Gusunɔ, bɛɛn Yinni Dɛɛro,
nɛ wi na bɛɛ yara, na gerua na nɛɛ,
kon Babilonigibu bɛri yibɛrɛban nɔmaɔ bɛɛn sɔ̃,
kpa n ben wuun gamboba kɔsuku,
kpa ben nuku dobun kuuki yi gɔsira nuku sankiranun wuri.
15 Nɛna na sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni Dɛɛro.
Nɛna na bɛɛ taka kua na maa sãa bɛɛn sunɔ.

Swaa kpaa gbaburɔ

16 Ma Esai u nɛɛ,
yellu, Yinni Gusunɔ u swɛɛ yara
nim wɔ̃ku ka nim tori damgii sɔɔ.
17 U tabu kɛkɛ be dumi gawe
ka tabu durɔ wɔrugɔba tabu sure.
Be kpuro ba wɔruka, ba kpana bu se,
ma ba kam kua ba gu nge fitila.
18 Adama tɛ̃, u gerua u nɛɛ,
i ku maa ye ya koora kɔn bwisikunu ko.
I ku maa gãa gurunun laakari ko.
19 Wee kon gãa kpaanu ko.
Ni wee nu wee. I ɲ̀ nu tuba?
Kon swaa yara gbaburɔ,
kpa daanu nu n wãa mi tem gbere.
20 Taataanu ka gbeeku bɔ̃nu,
gbeeku yɛɛ kpuro gesi, yi koo man bɛɛrɛ wɛ̃.
Domi kon de nim mu n wãa gbaburɔ, mi tem gbere,
kpa tɔn be na gɔsa bu nim wa bu nɔ,
21 be, be na taka kua ba koo man tɔma.

Gusunɔ u Isireliba sirimɔ

22 Adama bɛɛ Isireliba,
bɛɛ be i sãa Yakɔbun bweseru,
i ka man wasira,
i ku ra maa man sã.
23-24 N ɲ̀ nɛ i yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kuammɛ ka bɛɛn yãanu.
Yãku ni i ra maa ko mi,
nu ɲ̀ man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
N ɲ̀ nɛn sɔ̃ i gobi bɛkɛ di
i ka turare dɔ̃ɔ doke.
N ɲ̀ maa nɛ i ka yaa gum naawammɛ
ì n yãkuru mɔ̀ mu sere man tusi.
N ɲ̀ nɛ na bɛɛ tilasi kua
i n da ka man kɛ̃nu naawɛ.
Mɛya na ɲ̀ maa bɛɛ tɔ̃ya kue
i ka man turare dɔ̃ɔ dokea.
Adama i man wahala kpɛ̃ɛwa bɛɛn durum sɔ̃,
ma na wasira bɛɛn toranun sɔ̃.
25 Ka mɛ, nɛna na bɛɛn durum wɔkamɔ
yèn sɔ̃ na sãa Gusunɔ.
Na ɲ̀ maa ye yaayamɔ.
26 I seewo i na i man bɛɛn gari tɛria,
kpa i ka tii yina.
27 Bɛɛn sikado gbiikoo u durum kua,
ma bɛɛn sãa gbiobu ba man seesi.
28 Yen sɔ̃na na yãku kowobu yara
nɛn sãa yerun di,
ma na bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru kam koosia,
na bɛɛ sekuru doke.

44

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
a swaa dakio tɛ̃,
wunɛ Yakɔbun bweseru,
wunɛ wi na gɔsa
na kua nɛn sɔm kowo.
2 Nɛna na nun taka kua.
Na nun mɔma ba sere nun mara.

Mɛya na maa nun somimɔ.
Yen sɔ̃, a ku bɛrum ko,
wunɛ nɛn sɔm kowo wi na gɔsa.
3 Kon de nim mu tɛria tem gbebum wɔllɔ,
kpa daru koki yi yari min di.
Kon nɛn Hunde yibie wunɛn bibun bweseru sɔɔ,
kpa n bu domaru kua.
4 Ba koo sewa nge yaka si su
nim waamɔ.
Ba ko n sãawa nge dãa ni nu wãa daarun bɔkuɔ.
5 Saa yera goo u koo gere u nɛɛ,
wi, Yinni Gusunɔgiiwa,
kpa wini u nɛɛ,
wi, u sãawa Yakɔbun bweseru,
kpa wiɔnɔ u yore win nɔmaɔ
wiya Yinni Gusunɔgii,
kpa u tii Isireliban yĩsiru kɛ̃ ka nuku dobu.

Yinni Gusunɔ turowa
u sãa Gusunɔ

6 Nɛ, Yinni Gusunɔ Dam kpurogii,
nɛ wi na Isireliba yakia
na sãa ben sina boko na nɛɛ,
nɛna na sãa gbiikoo ka dãako.
Goo maa sari wi u sãa Gusunɔ nɛ baasi.
7 Wara u sãa nge nɛ.
Yɛ̃ro u yarima u tii tusia,
kpa u sɔ̃ɔsi nge mɛ na ka handunia taka kua saa yellun di,
kpa u gere ye ya koo koora sia.
8 I ku nanda bɛɛ Isireliba, i ku maa diiri.
Na ṅ bɛɛ ye sɔ̃ɔwa saa yellun di ro?
Bɛɛya i sãa nɛn seedagibu.
Goo maa wãa wi u sãa Gusunɔ nɛ baasi ro?
Aawo, goo maa sari wi u dam mɔ nge nɛ.

Bũu sãaru yaakora

9 Be ba bwãarokunu sekumɔ,
ba ṅ sãa gãanu.
Ben sɔm geenu nu maa sãawa kam dirum,
domi nin tii nu yen seeda dimɔ.
Nu ṅ yam waamɔ, nu ṅ maa yɛ̃ru garu mɔ.
Yen sɔ̃na be ba nu sãamɔ ba koo sekuru wa.
10 Bwãarokunu nu ṅ arufaani gaa mɔ.
Be ba nu sekumɔ ba sãawa gari bakasu.
11 Wee ba koo sekuru wa,
domi be kpuro ba sãawa tɔmbu nge be ba tie.
Bu mɛnnama siri yerɔ.
Be kpurowa ba koo diiri, kpa bu sekuru wa.
12 Seko ù n bwãaroku mɔ̀,
u ra sisu suewa u doke dɔ̃ɔ sɔɔ,
kpa u matalaka sua u ka su so ka win nɔm damguu.
Adama gɔ̃ɔru tà n nùn mɔ̀, u ra dam bie.
Nim nɔru gà n maa nùn mɔ̀, kpa u gɔma dwiiya.
13 Dãa dãko ù n maa bwãaroku mɔ̀,
u ra win wɛ̃ɛ suewa
kpa u bwãaroku gen yĩreru doke dãa sɔɔ.
Kpa u sere win dãkutia sua u dãa ye dãku,
u bwãaroku ko ge ga ka tɔnu weenɛ,
kpa u gu yi bũu dirɔ.
14 Dãa gea u ra gɔsi dãa sɔ̃ɔwɔ u ka gu ko.
Yera sɛduru, ṅ kun mɛ sipɛrɛ, ṅ kun mɛ sɛni.
Gasɔ u koo dãa ye ba mɔ̀ pɛni duure,
kpa u n mara gura yu ye kpɛ̃asia.
15 Dãa yera tɔnu u ra ka dɔ̃ɔ sɔ̃re, u wɔ̃su.
Yera u ra maa ka dĩanu yeesie.
Dãa tia yera u koo maa ka bwãaroku ko u yiira u sã.
16 U ra dãa ten bɔnu dɔ̃ɔ doke,
u ka win yaa sa,
ṅ kun mɛ u ka ye sɛ̃wɛ.
Kpa u ka dĩanu yeesia
u di u debu,
kpa u n dɔ̃ɔ wi wɔ̃su u n mɔ̀,
anna a dɔ̃ɔn dobu nɔ.
17 Kpa u ka bɔnu ye ya tie bwãaroku ko
u n sãamɔ.
Kpa u nɔɔgiru sua
u n gu kanamɔ u n mɔ̀,
a man faaba koowo,
domi wuna a sãa nɛn yinni.
18 Adama tɔn ben bweseru,
ba ṅ yɛ̃ru mɔ,
ba ṅ maa bwisi mɔ.
Domi ba tii nɔni wɔ̃kua
bu ku ka yam wa.
Mɛya ba maa ben tiin bwisikunu sĩiya,
kpa gãanu nu ku ka bu yeeri.
19 Bwãaroku dãko wi, u ṅ laakari mɔ u ka tubu
u sere nɛɛ,
dãa ten sukuma u dɔ̃ɔ doke
u ka pɛ̃ɛ wɔ̃ɔwa
ma u ka yaa sɛ̃ɛwa u di.
Ten sukum mɛ mu tie, ma u ka
bwãaroku kua.
Wi wee u dãa kpiriru yiiramme.
20 Dãko wi, u sãa nge wi u torom dimɔ.
U tore yèn sɔ̃ win bwisikunu gɔsia.
U ṅ maa kpɛ̃ u win hunden faaba wa

u sere nɛɛ, ase bwãaroku ge na nɛnusi mini,
ga ɲ̀ sãa Gusunɔ.

Yinni Gusunɔ u sãawa
gãanu kpuron Yinni

21 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
wunɛ Yakɔbun bweseru, a yaayo
ma nɛna na nun mɔma
na kua nɛn sɔm kowo,
na ɲ̀ nun duarimɔ.
22 Na wunɛn toranu ka wunɛn durum kpeesia nge guru wiru.
Yen sõ, a wurama nɛn mi,
domi na nun yakia.
23 Wɔllu, a yɛ̃ɛrio ye Yinni Gusunɔ u kuan sõ.
Gɔribun wãa yeru, a gõru doro.
Bɛɛ guunu i kuuki koowo ka nuku dobu.
Bɛɛ maa dãa sõsu, i nuku dobu koowo.
Domi Yinni Gusunɔ u win yiiko sõɔsi Isireliɔ.
U be, Yakɔbun bweseru yakia.
24 Nɛ, Yinni Gusunɔ, na sãawa wunɛn faaba koowo.
Nɛna na nun mɔma ba sere nun mara.
Amɛniwa na gerua. Na nɛɛ,
nɛna na gãanu kpuro kua.
Nɛ turowa na maa wɔllu ka tem tɛria.
25 Na ra sɔmɔ weesugibun gari tɛɛsi,
kpa n sɔrobu yaakoru ko.
Na ra de bwisigibu bu biru wura,
kpa n ben sõɔsinu gɔsia wiira gari.
26 Adama na ra nɛn sɔm kowon gari dam sire,
kpa n de nɛn sɔmɔn gari yi u gerua yi koora.
Na nɛɛ, tɔmba koo kpam sina Yerusalɛmuɔ.
Ba koo ma wure bu Yudaban bansu seeya,
kpa bu sin wusu bani.
27 Na nim wõku sõɔmɔ gu gbero,
domi kon gen nim kpeerasia.
28 Wee ye na gerua Sirusin sõ.
U sãawa kparo wi na gɔsa.
U koo maa nɛn kĩru kpuro yibia.
Kpa u de bu wure bu Yerusalɛmu bani,
kpa bu nɛn sãa yee ten kpɛɛkpɛɛku swĩi.

Yinni Gusunɔ u Sirusi gɔsa

45

1 Yinni Gusunɔ u Sirusi gɔsa
u nùn nɛni ka win dam.
U koo bwesenu kpuro taare win wuswaaɔ,
kpa u sinambun dam wuna.
U koo nùn wusun kɔnnɔsu wukia su n kɛniare.
U nùn sõɔwa u nɛɛ,
2 kon nun gbiiya
kpa n wunɛn swɛɛ kpuro sɔmɛ yi nɔɔ nɛra.
Kon gambo sii gandugii ka yin kɔkɔrɔ sisugii bɔɔku.
3 Kon nun arumani wɛ̃
ye ya raa berua yam wõkuru sɔɔ,
kpa a gia ma nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinniwa
na nun sokumɔ ka wunɛn yĩsiru.
4 Nɛn sɔmɔ Yakɔbu wi na gɔsan sõna
na nun soka ka wunɛn yĩsiru,
ma na nun bɛɛrɛ baka wɛ̃
baa mɛ a ɲ̀ man yɛ̃.
5 Nɛna Yinni Gusunɔ, goo maa sari nge nɛ.
Yen sõna na nun dam wɛ̃ baa mɛ a ɲ̀ man yɛ̃.
6 Kpa tɔmbu bu gia
saa sõɔ yari yerun di sere sõɔ duu yerɔ
ma nɛna Yinni Gusunɔ.
Goo maa sari nge nɛ.
7 Nɛna na ra de yam bururam
ka yam wõkura n wãa.
Nɛna na ra maa de alafia ka wahala ya n wãa.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ra ye kpuro ko.
8 Kon de nasara yu na wɔllun di nge gura,
kpa tem mu nɔɔ wukia mu de faaba yu kpi,
kpa gem mu kpɛ̃a ka ye sannu.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye kpuro mɔ̀.

Mɔmɔ ka sɔndu

9 Bõrurowa tɔnu wi u ka win taka kowo sikirinamɔ.
U sãawa nge tem mɔndu te ta ten mɔmɔ bikia ta nɛɛ,
mba u mɔ̀ mi.
N kun mɛ nge gãa ni u kua ma nu nɛɛ,
u ɲ̀ nɔma du.
10 Bõrurowa wi u win tundo ka win mɛro bikia u nɛɛ,
mban sõna i man mara mɛni.
11 Amɛniwa Gusunɔ Isireliban Yinni Dɛɛro
wi u bu taka kua u bu sõɔwa.
U nɛɛ, n ɲ̀ bɛɛ i ko man bikia
ye kon ka nɛn bibu ko,
kpa i man wooda wɛ̃ nɛn nɔman sɔmburun sõ.
12 Nɛna na tem kua
ma na tɔnu taka kua u n ka wãa mɛ sɔɔ.
Nɛn nɔmuwa ga maa wɔllu tɛria,
ma na sõɔ ka suru ka kperi yi yi mi.
13 Nɛ, Yinni Gusunɔ Dam kpurogii,
nɛna na Sirusi seeya u ka gea ko ye na gõru doke.
Kon win swɛɛ kpuro nɔɔ nɛrasia.
U koo nɛn wuu Yerusalɛmun bansu seeya,

kpa u nɛn tɔn be ba raa yoru mwɛɛra yara yorun di
n kun ka kɔsiaru garu.

Gusunɔ u ka Isireliba wãa

14 Yinni Gusunɔ u Isireliba sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
Egibitigibu ka Etiopigibun dukia ya koo ko bɛɛgia,
kpa Sebagii be ba gunu bu na bɛɛn mi,
bu ko bɛɛn yobu.
Bwese ni kpuro nu ko n bɛɛ swĩiwa
ba n nu yɔni bɔkua.
Nu koo yiira bɛɛn wuswaaɔ
kpa nu wura nu nɛɛ,
bɛɛ tɔnan miya nɛ, Gusunɔ na wãa.
Goo maa sari nge nɛ.
15 Gusunɔ Isireliban Yinni a sãawa faaba kowo,
adama a ṅ waarɔ ka nɔni.
16-17 Gusunɔ u Isireliba faaba kua ye ya ṅ nɔru mɔ.
Ba ṅ sekuru wasi sere ka baadommaɔ.
Adama be ba bwãarokunu sekumɔ,
ba koo tuka ka sekuru.

Faaba ya wee kam kam

18 Yinni Gusunɔ turowa u sãa Gusunɔ.
Wiya u wɔllu taka kua, ma u tem kua.
U ṅ maa dere mu n wãa dirum,
kpa hunde koniba ba n ka wãa mɛ sɔɔ.
Wiya u gerua u nɛɛ,
wiya Yinni Gusunɔ.
Goo maa sari nge wi.
19 U ṅ win gari gerua gbɛnum gbɛnum.
U yi kparawa batuma sɔɔ.
U ṅ maa Yakɔbun bweseru sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
tu nùn kasuo kam sɔɔ.
Wi, Yinni Gusunɔ, geeya u ra gere.
Gem gariya u ra maa kpare.

Bwesenu kpuro

nu koo Yinni Gusunɔ yiira

20 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
yen sɔ̃, i mɛnnama.
I susima bɛɛ be i kpikiru sua tabun di.
Be ba bwãaroku dãaginu sɔɔwa,
ma ba bũu sokumɔ wi u ṅ kpɛ̃ u bu faaba ko,
ba ṅ yɛ̃ru mɔ.
21 I na i tii tusia,
kpa i ka bũu sãɔ be na
bu wesiana ben tii tiinɛ sɔɔ.
Wara u gerua saa toren di ye ya koo koora.
N ṅ nɛ, Yinni Gusunɔ ro?
Goo maa sari nge nɛ.
Nɛ turowa na sãa gemgii wi u ra faaba ko.
22 Yen sɔ̃, bɛɛ be i wãa handunian goonu nnɛ kpuro sɔɔ,
i gɔsirama nɛn mi, kpa i faaba wa.
Domi nɛna na sãa Gusunɔ.
Goo maa sari nge nɛ.
23 Gema na gerumɔ.
Nɛn gari kun maa kam mɔ̀.
Na bɔ̃rua ka nɛn tiin yĩsiru na nɛɛ,
dũuru baatere ta koo yiira nɛn wuswaaɔ,
kpa nɔɔ baagere gu bɔ̃re ka nɛn yĩsiru.
24 Ba koo gere bu nɛɛ,
nɛ turon miya gem ka dam mu wãa.
Be ba man seesi kpuro ba koo sekuru wa.
25 Nɛ, Yinni Gusunɔwa kon Isireliban bweseru kpuro gem wɛ̃
kpa ta n ka nuku dobu mɔ.

Gusunɔ ka Babilonin bũu

46

1 Bũu wi ba mɔ̀ Bɛli, win dam kpeemɔ.
Wi ba maa mɔ̀ Nɛbo, u ṅ maa do.
Ba ra raa nu sã,
adama tɛ̃, nu kua kuba ni yaa sabenu sɔɔwa.
Yaa sabe ni, nu maa wasira sɔmu nin sɔ̃.
2 Wee Bɛli ka Nɛbo ba wɔruka
ba dam kpa sannu sannu.
Ba kpana bu ben bwãarokunu faaba ko.
Ma yibɛrɛba ba nu gura ba ka doona.
3 Adama i man swaa dakio,
bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i tie,
bɛɛ be na nɛni na nɔɔrimɔ saa bɛɛn marubun di.
4 Na ṅ kɔsimɔ sere ka bɛɛn tɔkɔrɔ.
Ko na n bɛɛ nɔɔrimɔwa baa ì n seri burura.
Ko na n bɛɛ kɔ̃suwa.
Na raa bɛɛ nɔɔri, kon maa wure n ye ko.
Kpa n bɛɛ kɔ̃su n bɛɛ faaba ko.
5 Wara i ko ka man sweena,
kpa i nùn ko nɛn saara.
Wara maa sãa nge nɛ. Bũu?
6 Wee ba ra wura yare ben bɔɔrun di,
kpa bu sii geesu yĩire kilo sɔɔ,
bu ye kpuro seko wɛ̃ u ka bu bwãaroku kua
ge ba koo yiira bu sã.
7 Bà n gu seru sɔndi ba ka da
ba yi mi ga ko n wãa,
ga ku ra kesi gen yii yerun di.
Bà n nɔɔgiru sua ba gu soka,
ga ku ra wure.
Ga ku ra maa bu yare nɔni swãarun di.

Faaba kun maa toma

8 Bɛɛ durumgibu, i yeniba kpuro bwisikuo,
kpa i laakari ko ye na kua.
9 I yaayo ye ya raa koora yellu.
Domi nɛna Gusunɔ.
Goo maa sari nge nɛ.
10 Na gerua yellun di ye ya koo koora.
Na nɛɛ, nɛn himba ye na yi, ya koo koora.
Kon maa nɛn kĩru kpuro yibia.
11 Nɛna na durɔ goo soka
saa sɔ̃ɔ yari yerun di mi n toma.
U koo na nge kasa u nɛn himba yibia.
Ye na gerua, kon ye ko.
Himba ye na yi, kon maa ye yibia.
12 Tɛ̃ i man swaa dakio,
bɛɛ bèn gɔ̃ru ga bɔɔbu,
ma i tamaa nɛn faaba ya toma.
13 Kon Yerusalɛmu faaba ko,
kpa n de Isireliba bu bɛɛrɛ wa mi.
Ye wee, ya turuku kua,
ya ǹ maa toma.
Ya ǹ tɛɛmɔ yu ka na.

Babiloni ya koo wɔruma

47

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wunɛ wi ba ǹ kamiare,
kaa wɔruma a kpuna tua sɔɔ.
Wunɛ wi a sãa nge wɔndia,
kaa sina temɔ, a ǹ maa sinamɔ sina kitarɔ.
Domi ba ǹ maa nun sokumɔ kurɔ burɔ.
2 Kaa nɛɛ bia sua kpa a som nam nge yoo.
Kaa wunɛn sɔnditia wuna,
kpa a wunɛn bekuru kpaasina
a wunɛn taanu sɔ̃ɔsi
kpa a daanu tɔbura.
3 Ba koo wunɛn tereru wa
kpa sekuru tu nun mwa.
Kon nun mɔru kɔsie.
Na ǹ goo derimɔ wunɛn nukurɔ.
4 Nɛn yĩsira Gusunɔ, wɔllu
ka tem Yinni.
Na maa sãa Isireliban Yinni dɛɛro,
wi u bu faaba mɔ̀.
5 Babiloni, wunɛ wi a sãa nge Kaladeban wɔndia,
a doo a sina yam wɔ̃kuru sɔɔ, a mari.
Ba ǹ maa nun sokumɔ sinambun sina boko.
6 Wee, na raa ka nɛn tɔmbu mɔru kua,
na bu garisi nge disi,
be, be ba sãa nɛgibu.
Ma na nun bu nɔmu bɛria.
Adama a ǹ bu wɔnwɔndu kue,
sere a mam ben durɔ tɔkɔnu yoru diisia.
7 Mɛya a ra n gerumɔ a n mɔ̀,
kaa n bandu diiwa sere ka baadommaɔ.
Adama a ǹ bwisika wunɛn gɔ̃ruɔ
ma yeniba kpuro ya koo nɔru ko.
8 A swaa dakio, Babiloni,
wunɛ wi a ra n wunɛn tiin nuku dobu kasu,
ma a sɔ̃ ka toro sindu a gerumɔ wunɛn gɔ̃ruɔ a mɔ̀,
wuna mi, goo maa sari wi u ka nun nɛ.
A ǹ gɔminiru dimɔ, wunɛn bii goo kun maa gbimɔ.
9 Adama tɛ̃ ye yiru kpuro ya koo nun deema
sɔ̃ɔ teeru subaru sɔɔ.
Baa mɛ wunɛn tim mu do,
ma wunɛn dobo dobo ya kpã,
ka mɛ, kaa gɔminiru sina,
kpa wunɛn bibu bu gbi.
Ye kpuro ya koo koorawa mam mam.
10 Wee, a raa kom kɔ̃sum mɔ̀ ka toro sindu,
domi a gerumɔ a mɔ̀, goo kun nun waamɔ.
Wunɛn laakari ka wunɛn yɛ̃ru ta nun wiru gɔsia.
Ma a gerumɔ wunɛn gɔ̃ruɔ a mɔ̀,
wuna mi. Goo kun ka nun nɛ.
11 Adama tɛ̃, kɔ̃sa koo nun deema.
A ǹ maa goo wasi wi u koo nun wɔra.
Nɔni swãara koo nun wɔri.
A ǹ maa kpɛ̃ a tu suuri,
kpa a kam ko subaru sɔɔ.
12 N n mɛn na, a n wãa a n wunɛn dobo dobo mɔ̀
ka tim timminu ni a ra raa ko wunɛn piibu-run di.
Sɔrɔkudo ya koo nun arufaani marua.
N kun mɛ, ya koo de bu nun nasia.
13 Wee, a wasira bikiarun sɔ̃
be ba ra wɔllun kperin saria mɛɛrin mi.
N n mɛn na, bu seewo bu nun faaba ko,
be, be ba ra nun sɔ̃ suru ka suru ye n koo nun deema.
14 Ben tii ba koo dɔ̃ɔ mwaara nge yakasu.
Ba ǹ kpɛ̃ bu ben wãaru wɔra saa dɔ̃ɔ yaran di.
Dɔ̃ɔ yara ye, ya ǹ ko n sãa nge pɛ̃ɛn doon dɔ̃ɔ.
Ya ǹ maa sãa dɔ̃ɔ wìn bɔkuɔ ba ra sinɛ.
15 Yera ya koo bɛɛn sɔro be deema
bèn sɔ̃ a raa tii wahala kua saa yellun di.
Be kpuro ba koo yarinawa.
Ben goo kun nun faaba mɔ̀.

Gusunɔ u Isireliba sɔ̃ɔwa
ye n koo koora

48

1 I swaa dakio i nɔ,
Isireliba bɛɛ Yakɔbun yɛnugibu,
bɛɛ be i yara Yudan bweserun di,
wee i bɔ̃rumɔ ka nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinnin yĩsiru,
ma i man nɔɔgiru suemɔ,
adama n ɲ̀ mɔ ka gem.
2 Bɛɛ be i Yerusalɛmun yĩsiru sɔɔwa,
ma i tãsa nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni sɔɔ,
wi ba sokumɔ wɔllu ka tem Yinni,
i swaa dakio i nɔ.
3 Saa yellun di, na dera ba gãa gbiikinun gari gerua.
Ba yi gerua i nua.
Ma na dera yi koora subaru sɔɔ.
4 Na yɛ̃ i tau, ma i wĩiru bɔɔbu,
ma bɛɛn sirikana dam mɔ nge sisu.
5 Yen sɔ̃na na bɛɛ yeni kpuro nɔɔsia saa yellun di.
Na bɛɛ ye nɔɔsiawa yu sere tunuma,
kpa i ku ra ka gere i nɛɛ,
bɛɛn bũuwa u ye koosia.
N kun mɛ i nɛɛ,
bɛɛn bwãaroku ge i kua ka sii gandu ɲ̀ kun mɛ ka dãa,
gera ga yen wooda wɛ̃.
6 I nua ye na raa gerua.
I maa wa ye kpuro ya koora.
I ɲ̀ ko i ye wura?
Wee, tɛ̃ na bɛɛ gãa kpaanu nɔɔsiamɔ
ni nu berua i ɲ̀ nu yɛ̃.
7 Tɛ̃ra nu koo koora, n ɲ̀ mɔ ni nu raa koora.
I ɲ̀ daa nin gari nɔɔre ma n kun mɔ gisɔ,
kpa i ku ra ka gere i nɛɛ, i raa nu yɛ̃ kɔ.
8 Wee i ku ra man swaa daki.
I ku ra maa kã bu bɛɛ gãanu sɔ̃ɔsi,
domi saa yellun di, ba ɲ̀ bɛɛ swaa yabe.
Na yɛ̃ ma i ko ko naanɛ sariba,
domi bu sere bɛɛ ma,
ba bɛɛ soka be ba koo man seesi.
9 Adama yèn sɔ̃ na sãa Gusunɔ,
yen sɔ̃na na nɛn mɔru suresia.
Ma na nɛn tii nɛnua nɛn yiikon sɔ̃,
kpa n ku ra ka bɛɛ kpeerasia.
10 Na bɛɛn laakari mɛɛra,
adama n ɲ̀ mɔ ka dɔ̃ɔ
nge mɛ ba ra sii geesu sɔwe.
Na bɛɛ dokewa yibɛrɛban suunu sɔɔ
bu ka bɛɛ sɛɛyasia nge dɔ̃ɔ boko.
11 Nɛn kĩrun sɔ̃na na ye kua.
Domi na ɲ̀ derimɔ nɛn yĩsiru tu bɛɛrɛ bia.
Na ɲ̀ maa nɛn yiiko goo wɛ̃ɛmɔ.

Wi u koo Yinni Gusunɔn himba yibia

12 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bɛɛ Isireliba,
bɛɛ be i sãa Yakɔbun bweseru,
bɛɛ be na soka,
i swaa dakio i nɔ.
Nɛna na sãa gbiikoo ka dãako.
13 Nɛna na tem kua,
ma na wɔllu tɛria.
Yen baayeren yĩsira na soka,
ma ya koora yande.
14 Bɛɛ kpuro i mɛnnama, kpa i man swaa daki.
Na goo mɔ wi na kĩ.
Wiya u koo nɛn kĩru ko u Babiloni wɔri.
Kpa u nɔma dɛmia u yen tɔmbu nɛn dam sɔ̃ɔsi.
Bɛɛn goo kun yen gari gerure.
15 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye gerua.
Na nùn soka, u maa na.
Ma na dera win swɛɛ kpuro yi nùn kusiara.
16 Ma Esai u nɛɛ,
i susima nɛn bɔkuɔ kpa i nɔ.
Saa yellun di, na bɛɛ ye sɔ̃ɔwawa kpasasa.
Saa yen toren diya na wãa mi.
Wee, tɛ̃ Yinni Gusunɔ u man gɔrima ka win Hunde.

Isireliba bà n daa swaa daki

17 Wi u sãa bɛɛ Isireliban Yinni Dɛɛro,
ma u bɛɛ yakia u nɛɛ,
u ra bɛɛ sɔ̃ɔsi ye n ko n bɛɛ arufaani ko,
kpa u bɛɛ swaa sɔ̃ɔsi ye ya weenɛ i swĩi.
18 I n daa win woodaba mɛm nɔɔwa,
alafia ya ko n bɛɛ wãasiwa,
nge daa bakarun nim mɛ mu ra n tɛrie.
19 Bɛɛn bweseru ta koo dabiawa
nge yani sɛɛri.
Bɛɛn yĩsiru ta ɲ̀ maa gbimɔ win wuswaaɔ.

I yario Babilonin di

20 I yario Babilonin di
i yen tɔmbu duki suurio.
I nasaran womusu koowo,
i kpara handunian goonu nnɛ sɔɔ i nɛɛ,
wi, Yinni Gusunɔ u bɛɛ Yakɔbun bweseru yakia,
bɛɛ be i sãa win sɔm kowobu.
21 Nim nɔru ga ɲ̀ bɛɛ mɔ̀
mi u koo bɛɛ kpara gbaburɔ,
domi u koo kperu bɛra
kpa nim mu koku i nɔ.

22 Adama kɔ̃san kowobu ba ɲ̀ bɔri yɛndu
wasi. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Isireliba ba sãawa
tɔn tukobun yam bururam

49

1 Bɛɛ be i wãa i toma, i swaa dakio i nɔ.
Yinni Gusunɔwa man gɔsa saa nɛn mɛron nukurun di.
U man soka ka nɛn yĩsiru ye ba man mara wurɛ.
2 Ma u dera nɛn gari yi kua nge takobi ye ya nɔɔ do.
U man win nɔma wukiri, u man kɔ̃su.
U man kua nge sɛ̃u ge ga dɛ̃ɛ mɔ,
ma u man doke win sɛ̃ɛ bwãarɔ.
3 U man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
Isirelin bweseru ta sãawa win sɔm kowo.
Ten min diya u koo win yiiko sɔ̃ɔsi.
4 Adama nɛ, na nɛɛwa,
kama na sɔmburu kua.
Nɛn dam, kama mu kua.
Ka mɛ, na yɛ̃ ma Gusunɔ nɛn Yinni u koo man gem wɛ̃.
Na are yĩiyɔ win mi.
5 Yinni Gusunɔwa u man gɔsa ba sere man mara,
n ka ko win sɔm kowo,
kpa n ka win tɔmbu Isireliba, Yakɔbun bweseru gɔsiama win mi.
Wee, u man bɛɛrɛ dokemɔ.
Wiya u maa man dam wɛ̃ɛmɔ.
6 U nɛɛ, na n ka sãa win sɔm kowo,
kpa n ka Isireliban bwese ni nu tie seeya,
ya ɲ̀ gãanu tura.
Wee u man kua bwese tukunun yam bururam,
kpa n ka win faaba da handunian goonu nnɛ kpuro sɔɔ.

Ba koo Yerusalɛmu seeya

7 Yeniwa Gusunɔ, Isireliban Yinni Dɛɛro
wi u bu faaba kua,
u nun sɔ̃ɔwa, wunɛ wi a sãa damgibun yoo
wi tɔmba tusa ba gema.
U nɛɛ, sinamba koo nun wa
kpa bu nun bɛɛrɛ wɛ̃.
Sina biba koo maa nun kpuna
nɛ, Isireliban Yinni Dɛɛron sɔ̃,
nɛ wi na sãa naanɛgii ma na nun gɔsa.
8 Saa yà n tura n ka nun faaba ko,
kon nun durom kua kpa n nun somi.
Kon nun kɔ̃su
kpa n ka tɔmbu kpuro arukawani bɔke saa wunɛn min di.
Kon de a wunɛn tem sɔmɛ
kpa a kpam wunɛn tɔmbu ben tem wesia
mɛ mu bansu sãa tɛ̃.
9 Kon de a dɛsobu yakia bu doona,
kpa a be ba maa wãa yam wɔ̃kurɔ sɔ̃ a nɛɛ,
bu yarima bu da yam bururam sɔɔ,
kpa ba n sãa nge yãa ni nu dĩanu waamɔ
swɛɛn bɔkuɔ ka guunɔ.
10 Gɔ̃ɔru ka nim nɔru kun bu mɔ̀.
Sɔ̃ɔ ka win yam susura kun maa bu wahala mɔ̀.
Domi wi u ben wɔnwɔndu mɔ,
wiya u koo bu kpara u ka da mi bwii wãa.
11 Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon nɛn guunu gɔsia swɛɛ,
nɛn tɔmbu bu ka swaa wa.
12 Be wee, ba wee saa tontonden di,
ben gabu saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di,
ka sɔ̃ɔ duu yeru gian di,
gabu maa saa Egibitin bera gian di.
13 Wɔllu, a yɛ̃ɛrio.
Tem, a nukuru doro.
Bɛɛ maa guunu, i dɛsiru karo.
Domi Yinni Gusunɔ u win tɔmbu nukuru yɛmiasiamɔ.
Be ba nɔni sɔ̃ɔre, u ben wɔnwɔndu mɔ.

Nɛ, Gusunɔ,
na ɲ̀ nun duarimɔ

14 Yerusalɛmugibu ba mɔ̀,
Yinni Gusunɔ u sun deri,
ma u sun duari.
15 Adama Gusunɔ u nɛɛ,
tɔn kurɔ u ra win bii wi u bɔm kɛ̃mɔ duari?
U ku ra win wɔnwɔndu ko?
Baa ù n duari, nɛ, na ɲ̀ nun duarimɔ, Yerusalɛmu.
16 Domi na wunɛn yĩsiru yorua nɛn nɔm tararɔ.
Na ra wunɛn gbãraru yaaye nɛn bwisikunu sɔɔ.
17 Wee be ba koo nun seeya, ba wee.
Kpa be ba raa nun wɔri
ba wunɛn yãnu gura bu yari min di.
18 A mɛɛrio a ka sikerena.
Wunɛn bibu wee ba wee, ba mɛnnamɔ wunɛn mi.
Ba ko n sãa nge bura yãnu,
kpa a n sãa nge kurɔ kpao.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni bɔ̃rua ka nɛn tiin wãaru.
19 Wunɛn tem mɛ ba raa wɔri ba sanka,
tɔmba koo dabia mɛ sɔɔ ba n baasinɛ.

Be ba raa maa nun dam dimɔ,
ba koo doona n toma.
20 Wunɛn bii be ba mara yoru
sɔɔ tem tukumɔ,
ba koo wurama ben temɔ, kpa bu nun sõ bu nɛɛ,
tem mɛni, mu ɲ sun tura.
Sa kĩ bu maa sun sosia.
21 Saa yera kaa tii bikia a nɛɛ,
wara u nun bii beni marua.
Domi a wunɛn bibu bia,
a ɲ maa gabu wa a mara
ye ba nun yina ba doona.
Wara u bii beni seeya.
A raa wãawa wunɛ turo,
man diya bii beni ba na.
22 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee na kon tɔn tukobu yĩreru garu sõɔsi
te ta koo de bu wunɛn bibu gurama bu nun wesia.
23 Sinambu ka ben bii tɔn kurɔbu ba koo nun nɔɔri.
Ba koo nun kpuna bu wiru tem girari,
kpa bu tii kawa bu nun bɛɛrɛ baka wɛ̃.
Sanam mɛya kaa gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
Be ba maa man yĩiyɔ ba ɲ sekuru wasi.
24 Ye tabu durɔ u gura tabu sɔɔ,
ba koo kpĩ bu nùn ye wɔrari?
Be damgii u yoru mwa,
ba koo kpĩ bu bu yakia?
25 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, oo, mɛya,
kon damgiin yobu yakia,
kpa n tabu durɔn yãa ni u raa gura wɔra.
Domi kon ka wunɛn yibɛrɛba sanna,
kpa n wunɛn bibu faaba ko.
26 Kon de be ba nun taare bu goona,
kpa ben tɔn goberu ka ben mɔru yu bu go nge tam,
kpa tɔmbu kpuro bu gia
ma nɛ, Yinni Gusunɔwa na nun faaba mɔ̀.
Nɛna na sãa wunɛ Yakɔbun Yinni damgii
wi u nun yakia.

Yinni Gusunɔ ka win tɔmbu ba ɲ yinanamɔ

50

1 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
bɛɛ Yudaba, mana tirera wãa
te ta sõɔsimɔ ma na bɛɛn mɛro Yerusalɛmu yina.
Bèn dibu na nɛni, ben wara na bɛɛ wɛ̃.
Sari. Bɛɛn durum sõna na bɛɛ dɔra.
Bɛɛn toranun sõna na maa bɛɛn mɛro yina.
2 Domi na na n bɛɛ faaba ko.
Mban sõna na ɲ goo wa.
Na soka soka,
mban sõna na ɲ goon wurabu nua.
I tamaa nɛn nɔmu ga ɲ dam tura n ka bɛɛ wɔra?
Na ɲ dam mɔ n ka bɛɛ yakia?
I ɲ yɛ̃ ma nà n nim wõku gerusi ga ra gberewa,
kpa daanu nu ko nge mi nim ku ra sinɛ,
kpa swɛ̃ɛ yi gbi yi kõsi?
3 Na ra de wɔllu tu yam tĩra,
kpa ta n sãa nge ta gɔɔ wooru sõ.

Yinni Gusunɔn sɔm kowon mɛm nɔɔbu

4 Yinni Gusunɔ u man keu kua
kpa n ka kpĩ n wi u wasire dam kɛ̃.
U ra nɛn laakari yamiɛ bururu baatere
n ka kpĩ n nùn swaa daki, nge keu bii.
5 U nɛn swasu kɔria, na ɲ nùn yinari.
Na ɲ maa nùn biru kisi.
6 Na be ba man soomɔ nɛn biru deria,
ma na maa be ba nɛn baa sansu wukamɔ nɛn baanu deria.
Na ɲ nɛn wuswaa berua
sanam mɛ ba man wɔmmɔ ba yãatam siemɔ.
7 Adama Yinni Gusunɔwa u man faaba kua.
Yen sõna na ɲ bɛɛrɛ bie.
Ma na yõra na tãsa.
Domi na yɛ̃ ma na ɲ sekuru wasi.
8 Gusunɔ u wãa nɛn turuku,
u koo man gem wɛ̃.
Wara u sãa nɛn yibɛrɛ.
Yɛ̃ro u susima.
Wara u koo nɛn taarɛ wa.
Yɛ̃ro u seewo bu sun siria.
9 Nɛ, na yɛ̃ ma Yinni Gusunɔwa u koo man somi.
Wara u koo man taarɛ wɛ̃.
Nɛn yibɛrɛba kpuro ba koo munda
nge yabe kĩasu si gɛmi yi di.

I Yinni Gusunɔn sɔm kowo swaa dakio

10 Bɛɛ sɔɔ, wi u Yinni Gusunɔ nasie,
u win sɔm kowon nɔɔ nɔɔwɔ.
Wi u sĩimɔ yam wõkuru sɔɔ,
u Yinni Gusunɔ naanɛ koowo,
kpa u n tãsa wi sɔɔ.
11 Bɛɛ be i mɔru seewa nge dõɔ,
ma i himba sãa i tɔmbu dõɔ mɛni,
i duo bɛɛn dõɔ wi sɔɔ, kpa i dõɔ mwaara.

Yinni Gusunɔwa u koo de ye kpuro yu koora.
Wahala sɔɔra i ko kpuna i gbi.

Faaba ye ya ɲ kpeemɔ

51

1 I man swaa dakio bɛɛ be i gem naa gire,
ma i nɛ, Yinni Gusunɔ kasu.
I kpee te mɛɛrio tèn min di ba bɛɛ dãka.
I wɔru ge yaayo mìn di ba bɛɛ yara.
2 I bɛɛn laakari wesio Aburahamu bɛɛn tundon mi,
ka Saaraan mi, wi u bɛɛ mara.
Sanam mɛ na nùn soka u sãawa wi turo.
Ma na nùn domaru kua, na win bweseru dabiasia.
3 Na Siɔnin bansun wɔnwɔndu wa.
Kon ban si seeya,
kpa n yen tem gbebum gɔsia nge nɛn kara Edɛni.
Nuku dobu ka yɛ̃ɛribu ko n wãa mi,
kpa bu siarabun womusu ko.
4 Bɛɛ nɛn tɔmbu, i laakari koowo,
kpa i swaa tem kpĩ i man swaa daki.
Domi nɛn min diya wooda ya koo yari,
kpa ya n sãa bwesenu kpuron yam bururam.
5 Na ka faaba wee,
kpa n siri dee dee bwesenu kpuro sɔɔ,
ka nɛn nɔm damguu.
Saa yera be ba wãa n toma
ba ko n yĩiyɔbu mɔ nɛ sɔɔ,
kpa ba n nɛn dam naanɛ sãa.
6 I nɔni seeyo wɔllɔ, kpa i maa mɛɛri temɔ.
Domi wɔlla koo doona nge wiisu,
kpa tem mu munkira mu ko yaki yaki nge yabe tɔkɔru.
Mɛn tɔmbu ba koo gbi nge sɔnsu.
Adama nɛn faaba ya ɲ kpeemɔ.
Nɛn gem mu ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
7 I man swaa dakio bɛɛ bwese te i gem yɛ̃,
ma i nɛn woodaba nɛni bɛɛn gɔ̃ruɔ.
I ku nanda tɔmbu bà n bɛɛ funɛ wunamɔ.
I ku maa diiri bɛrum sɔ̃ bà n bɛɛ wɔmmɔ.
8 Domi ba ko n sãawa nge yãa ni gɛmi yi di.
Adama nɛn gem mu ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Nɛn faaba ya ɲ maa nɔru mɔ.

A dom yando, Yinni

9 A dom yando kpa a wunɛn nɔmun dam sɔ̃ɔsi,
nge yellu sanam mɛ a Egibitigibu tabu di,
ma a ben sunɔ wi u sãa nge yaa gɔba go.
10 Ma a dera nim wɔ̃kun nim mu gbera,
ma a swaa yara.
Be a yakia, ba ka tɔbura.
11 Nge mɛya tɛ̃,
be a yakia ba koo kpam gɔsirama,
bu wurama Siɔniɔ ka nasaran womusu,
kpa nuku doo bi bu ku ra kpe bu n sɔ̃ɔsire ben wuswaaɔ.
Yɛ̃ɛribu ka nuku dobu ko n bu wãasi,
kpa nɔni swãaru ka weeweenu nu doona.

I ku bɛrum ko, nɛn tɔmbu

12 Gusunɔ u nɛɛ, nɛna mi,
nɛ wi na bɛɛ nukuru yɛmiasiamɔ.
Tɔnu u sãawa nge yakasu.
Mban sɔ̃na i ko i win bɛrum ko, wi, wi u ra gbi.
13 Kpa i nɛ, Yinni Gusunɔ duari,
nɛ wi na bɛɛ taka kua.
Na wɔllu tɛria, ma na tem kua.
I diirumɔ kpeetim sari tɔ̃ru baatere,
be ba bɛɛ dam dɔremɔn wuswaaɔ,
be, be ba kasu bu bɛɛ kpeerasia.
Adama ben mɔru kun maa gãanu mɔ̀.
14 Domi n ɲ tɛɛmɔ
bu ka be ba yoru mwɛɛra ba bɔkuan yɔni kusia.
Ba ɲ gbimɔ wɔru sɔɔ.
Ba ɲ maa dĩanu biamɔ.
15 Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni,
nɛ wi na ra de nim wɔ̃kun nim mu se
kpa mu kukiri.
Nɛn yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni.
16 Na kon wɔn kpaaru tɛria
kpa n tem kpam swĩi,
kpa n bɛɛ Siɔnigibu sɔ̃ n nɛɛ,
i sãawa nɛn tɔmbu.
Na nɛn gari doke bɛɛn nɔɔwɔ,
ma na bɛɛ nɛn nɔman saaru wukiri.

Yerusalɛmun nɔni swãara koo kpe

17 Wunɛ Yerusalɛmu, a dom yando, a seewo,
wunɛ wi a nɔra sua Yinni Gusunɔn nɔmun di
ye ya win mɔru yiba,
ma a ye nɔra sere ka yen kɔrɔnɔ.
Wee, ya nun goomɔ.
18 Wunɛn bibu kpuro sɔɔ, be a mara a seeya,
goo sari wi u koo nun swaa gbiiya.
Goo maa sari wi u koo nun nɔma nɛnɛ.
19 Wee, gãanu yiru ya nun deema,

tabu ka gɔ̃ɔru ka kpeerabu ka bansu.
Wara koo nun duura.
Wara koo nun nukuru yɛmiasia.
20 Wunɛn bibu ba dam bia
nɛ Gusunɔ, wunɛn Yinnin mɔrun sɔ̃.
Ma ba kpĩ kpĩ swɛɛ sɔɔ
nge nɛm ni ba taa mwa.
21 Yen sɔ̃, a yeni swaa dakio a nɔ,
wunɛ wi a wɔnwɔndu soore,
ma a sãa nge a tam goore
adama a ṅ tam nɔra.
22 Amɛniwa nɛ Gusunɔ, wunɛn Yinni,
nɛ wi na nɛn tɔmbu faaba mɔ̀, na gerua.
Na nɛɛ, kon nɔra ye mwa wunɛn nɔmun di,
ye ya nɛn mɔru yiba ma ya dera a bãarimɔ.
A ṅ maa ye nɔrumɔ.
23 Kon ye dokewa be ba nun dam dɔremɔn nɔmaɔ,
be, be ba nun sɔ̃ɔmɔ ba mɔ̀,
a kpunɔ, kpa bu sĩ wunɛn wɔllɔ.
Ma a kpuna a ka tem nɛra.
A kua nge swaa yè sɔɔ ba sĩimɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Yerusalɛmu yakia

52

1 Yerusalɛmu, wunɛ wi Yinni Gusunɔ u tii gɔsia,
a dom yando kpa wunɛn dam mu wurama,
kpa a wunɛn bura yãnu doke.
Domi be ba ṅ Yinni Gusunɔ sãamɔ,
ben goo kun maa duɔ wunɛ sɔɔ.
2 A seewo a tii tua kpara,
a wunɛn yoo yɔni pota wunɛn wĩirun di,
kpa a sina wunɛn sina gɔna sɔɔ.
3 Yinni Gusunɔ u Yerusalɛmu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
ba raa nun dɔrawa gobi sari. Mɛya kon maa
nun yakia n kun ka gobi.
4 Yellu, nɛn tɔmbu ba da Egibitiɔ ba sɔru
di mi. Yen biru, Asirigiba na ben temɔ ba
bu dam dɔre ka wɔbia.
5 Tɛ̃, mba kon ko. Wee Babilonigiba na
ba bu gura kam sɔɔ, ma ba kuuki mɔ̀ ba nɛn
yĩsiru gari kam gerusimɔ saa baayere.
6 Yen sɔ̃na sɔ̃ɔ teeru, nɛn tɔmbu ba koo gia
wi na sãa, kpa bu tubu ma nɛna na gerumɔ
na mɔ̀, nɛ wee, na wee.

Yinni Gusunɔ

u koo wurama Yerusalɛmuɔ

7 Anna a wa nge mɛ ba bu dam koosiamɔ,
be, be ba wee guunun di ba labaari gea kparamɔ.
Ba Siɔni bɔri yɛndu ka faaban gari sɔ̃ɔmɔ ba mɔ̀,
Gusunɔ wunɛn Yinni u bandu dii.
8 Wee, be ba ra gbãraru kɔ̃su
ba nɔɔgiru sue,
ba kuuki mɔ̀ ka nuku dobu.
Domi ba wa ka nɔni
ma Yinni Gusunɔ u Siɔni yakiam wee.
9 Yerusalɛmun bansu,
a kuuki koowo ka nuku dobu,
domi Yinni Gusunɔ u win tɔmbun nukuru yɛmiasia.
U Yerusalɛmu yakia.
10 U koo win dam ka win dɛɛraru
bwesenu kpuro sɔ̃ɔsi,
kpa bu wa handunian goonu nnɛ kpuro sɔɔ
ma u win tɔmbu faaba kua.

I yario Babilonin di

11 Bɛɛ be i Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãnu sɔɔwa i ka wee,
i tii dɛɛrasio.
Kpa i se i yari Babilonin di.
I ku gãanu ganu baba ni nu disi mɔ.
12 I n yariɔ, i ṅ ko i yari ka sɛndaru
nge be ba kpikiru suɔ.
Domi Gusunɔ Isireliban Yinni u ko n bɛɛ kɔ̃su
biruɔ ka wuswaaɔ.

Yinni Gusunɔn sɔm kowo

u wahala kua

13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee nɛn sɔm kowo u koo nasara wa.
U koo se u ko tɔn boko.
14 Nge mɛ u tɔn dabiru nandasia
yèn sɔ̃ win wuswaa ya kɔsa wahalan sɔ̃,
ma win wasi yi ṅ maa ka tɔnugii weenɛ,
15 nge mɛya u koo bwese dabinu biti kpɛ̃ɛ,
kpa sinambu bu kpana bu gari gere win wuswaaɔ.
Domi yèn faagi ba ṅ bu kuare, ba koo ye wa,
kpa ye ba ṅ nɔɔre, n bu yeeri.

53

1 Ma Esai u wisa u nɛɛ,
wara u naanɛ doke ye sa nɔɔsia.
Wara Yinni Gusunɔ u win dam sɔ̃ɔsi.
Sari.
2 Wee, win sɔm kowo u seewa win wuswaaɔ
nge dãa kpii pɔtura ye ya kpia tem gbebum sɔɔ,
ya ṅ dam mɔ.

Mɛya u ɲ̀ durɔ burɔ sãa,
u ɲ̀ nanum gam mɔ su sere nùn mɛɛri.
Win wasi kun maa gãanu sãa yi sere sun wɛ̃re.
3 Tɔmba nùn gɛma ma ba nùn biru kisi.
U nɔni sɔ̃ɔre, u wahalan dɔɔnɛ mɔ,
u ɲ̀ waabu wã.
Sa nùn atafiiru kua,
sa ɲ̀ nùn garisi gãanu.
4 Adama bɛsɛn nɔni swãaru
ka bɛsɛn wahalawa u sɔɔwa.
Ma sa nùn garisi
wi Gusunɔ u sɛɛyasia u sekuru doke.
5 Bɛsɛn durum sɔ̃na ba nùn sɔka ba yaba.
Bɛsɛn toranun sɔ̃na ba win wasi kɔsiki.
Wahala ye ya nùn wɔri mi,
ya ka sun alafia naawa.
Sa bɛkurawa win mɛɛra yen saabu.
6 Sa raa yarinɛwa bɛsɛ kpuro
nge yãa ni nu kɔ̃ɔre.
Baawure u win swaa swĩi ye u kĩ.
Ma Gusunɔ u nùn sɛɛyasia bɛsɛn toranun sɔ̃.
7 Ba nùn nɔni sɔ̃ɔwa, adama u tii kawa.
U ɲ̀ nɔɔ wukie u gãanu gere
nge yãa kpɛn te ba koo saka,
ɲ̀ kun mɛ, yãa te ta maari sɛ̃ɛ
ba ten sansu bɔɔrimɔ.
8 Ka dama ba nùn mwa ba siri.
Ba nùn go nɛn tɔmbun durum sɔ̃.
Be ba wãa win waati ye sɔɔ,
ben wara u yen bwisikunu kua.
9 Ba nùn kpĩ ka dukiagibu sannu,
ba nùn sikua tɔn kɔ̃sobun suunu sɔɔ
baa mɛ u ɲ̀ kɔ̃sa gaa kue,
ba ɲ̀ maa weesu gasu nɔɔre win nɔɔn di.
10 Adama Gusunɔn kĩra
wahala ye, ya ka nùn wɔri.
Ma u dua nuku sankiraru sɔɔ.
U tii kua yãkuru tɔmbun durum sɔ̃.
Yen sɔ̃, u koo bii dabinu wa,
kpa win wãarun tɔ̃ru tu dɛnya.
Kpa Yinni Gusunɔn himba yu koora saa win min di.
11 Win nɔni swãarun biru, u koo wãaru di,
kpa u ten dobu nɔ.
U koo tii sɔ̃ɔsi gemgii tɔn dabinun suunu sɔɔ,
wi, wi u ben durum sɔɔwa.
12 Yen sɔ̃na kon de u sina ka tɔn bokobu,
kpa u n baa mɔ damgibun arumani sɔɔ.
Domi u tii wɛ̃ sere u da u ka gu.
Ma ba nùn garisi tɔn kɔ̃so,
yèn sɔ̃ u tɔn dabirun durum sɔɔwa.
U maa be ba taarɛ mɔ suuru kana.

Yinni Gusunɔ u Isireliba kĩ

54

1 Wunɛ Yerusalɛmu,
wunɛ wi a sãa nge kurɔ wi u kun bii mɔ,
a nuku dobu koowo ka kuuki,
domi wunɛ wi ba raa yina,
kaa bibu ma ba n dabi,
n kere wi u ra n marumɔn bibu.
2 A wunɛn kuu bekurugirun batuma sosio,
kpa bu ten beka dɛmia.
A ten wɛ̃ɛ dɛnyasio,
kpa a ten dãnu gira nu n dam mɔ.
A tii kusio, a ku tii bɔke.
3 Domi kaa kɔwara baama.
Wunɛn bibun bweseru
ta koo bwese ni nu tien tem mwɛɛri,
kpa tu da tu sina
wuu sìn mi goo kun maa wãa.
4 A ku nanda, domi a ɲ̀ sekuru wasi.
A ku tuka, domi a ɲ̀ maa bɛɛrɛ biamɔ.
Kaa wunɛn yellun sekuru duari.
A ɲ̀ maa yaayamɔ
nge mɛ a nɔni sɔ̃ɔra wunɛn turorun saa sɔɔ.
5 Domi nɛ, wunɛn taka kowo na
sãawa nge wunɛn durɔ.
Nɛn yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
ka Isireliban Yinni Dɛɛro, ka handunia kpuron Yinni.
Nɛna na nun yakia.
6 A sãawa nge tɔnun kurɔ gbiikoo
wi durɔ u yina ma kurɔ wi, u nuki sankire.
Adama tɛ̃, na nun sɔ̃ɔmɔ na mɔ̀,
7 na raa nun deri saa fiiko,
adama tɛ̃, kon nun mwa ka kĩi bakaru.
8 Na raa ka nun mɔru kua too saa fiiko,
na nun nɛn wuswaa sĩiyari,
adama tɛ̃, na wunɛn wɔnwɔndu mɔ
nɛn kĩi te ta ku ra kpen sɔ̃.
Nɛ wi na nun yakiamɔ, nɛna na yeni gerua.
9 Nge mɛ na bɔ̃rua Nɔwɛn saa sɔɔ,
na nɛɛ, nim yibu bakaru ta ɲ̀ maa tem kpuro wukirimɔ,
nge mɛya na maa bɔ̃rua gisɔ
na nɛɛ, na ɲ̀ maa nun gerusimɔ ka mɔru.
10 Baa guunu nù n swɛnya,
ma gungunu nu kɔsikira,
nɛn kĩru ta ɲ̀ nun dɛsirarimɔ.
Mɛya maa bɔri yɛn tèn nɔɔ mwɛɛru na nun kua,
ta ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua,

nɛ wi na wunɛn wɔnwɔndu mɔ.

Yerusalɛmu kpaa

11 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Yerusalɛmu, wunɛ wi wahala ya so nge woo bɔkɔ,
ma goo kun nun nukuru yɛmiasie,
wee, kon wure n wunɛn kpɛɛkpɛɛku swĩi
kpa n nun bani ka kpee gobiginu.
12 Kon wunɛn gbãraru bani
ka kpee swãanu ka kpee boogu ginu,
kpa ten gamboba ba n sãa kpee
ni nu ballimɔ nge digi,
ten kõsobun wãa yenu nu n sãa kpee swãanu.
13 Nɛna kon wunɛn bibu kpuro keu sõɔsi,
kpa ben dukia ya n kpã.
14 Kon de a n dam mɔ.
A ku wurura, a ku bɛrum ko,
domi gãanu kun nun bɛsumɔ.
15 Be ba wesianamɔ bu ka nun seesi,
na ɲ wãa ka be.
Be ba nɔɔ tia kua bu ka nun wɔri,
kaa bu kamiawa.
16 A seko mɛɛrio a wa.
Nɛna na nùn kua u dõɔ bɔɔnu wuremɔ,
ma u tabu yãnu sekumɔ.
Nɛ turo wiya na ra maa goo seesie u nu bɔɔku.
17 Yen sõna tabu yãa ni ba sekumɔ wunɛn sõ,
nu ɲ gãanu mɔ̀.
Wi u ka maa nun da siri gbaburɔ,
siribu koo yɛ̃ro di.
Yeniwa kon nɛn sɔm kowobu kua.
Nge mɛya kon maa bu faaba ko.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na gerua mɛ.

Gusunɔn durom bakam

55

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ be nim nɔru ga mɔ̀, i na i nim nɔ.
Baa bɛɛ be i ɲ gobi mɔ, i na i mwa i di.
I na i tam ka bom mwa i nɔ n kun ka gobi.
2 Mban sõna i bɛɛn gobi dimɔ
ye ya ɲ arufaani mɔ sɔɔ.
Mban sõna i bɛɛn sɔmburun are dimɔ
ye ya ɲ bɛɛ debumɔ sɔɔ.
I man swaa dakio
kpa i wa i di ye ya gea sãa,
kpa bɛɛn bwɛ̃ra yu yɛmia dĩa duronun sõ.
3 I swaa dakima, i na nɛn mi,
kpa i wa i n wãa.
Kon ka bɛɛ arukawani bɔke
ye ya kun kpeemɔ,
n ka bɛɛ durom sõɔsi sere ka baadommaɔ,
mèn nɔɔ mwɛɛru na Dafidi kua.
4 Wee, na nùn kua nɛn seedagii
bwese tukunun mi.
Na nùn kua nin sina boko.
5 Nɛ, Gusunɔ wunɛn Yinnin sõ,
kaa bwese tukunu sokusia,
kpa nu duki na wunɛn mi,
baa mɛ nu ɲ daa nun yɛ̃.
Domi nɛ, Isireliban Yinni Dɛɛrowa na nun bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
6 N n mɛn na, i Yinni Gusunɔ kasuo tɛ̃
saa ye u wãa bɛɛn bɔkuɔ.
I nùn sokuo sanam mɛ u wãa bɛɛn turuku.
7 Kpa durumgii u win daa kɔsi,
toro u maa win bwisiku kõsunu deri,
kpa u gɔsira u wurama Yinni Gusunɔn mi.
U koo nùn wɔnwɔndu kua,
wi, wi u ku ra suuru kpanɛ.
8 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
nɛn bwisikunu kun sãa nge bɛɛn bwisikunu.
Bɛɛn kookoosu su ɲ maa sãa nge nɛgisu.
9 Nge mɛ wɔlla ka tem toma,
nge mɛya maa nɛn bwisikunu
ka nɛn kookoosu ka bɛɛgisu tondinɛ.
10 Nge mɛ gura ka guru kpenu ra tem dwiiyasie,
kpa dĩanu nu se nu maa gbee wuko bweseru wɛ̃,
ka ye u koo di,
11 nge mɛya nɛn gari yi na gerua,
yi ku ra kam wɔri yi kun nɛn kĩru kue,
kpa yi nɛn himba yibia.
12 Ka gem, i ko yari yorun di ka nuku dobu,
kpa bu bɛɛ kpara alafia sɔɔ.
Guunu ka gungunu nu koo yɛ̃ɛri bɛɛn wuswaaɔ,
kpa dãa ni nu wãa yakasɔ nu taki ko.
13 Mi sãki ra kpi, dãa ye ba mɔ̀ sipɛrɛ,
ka dãa kiki nubu durorugisa su koo kpi mi,
kpa ye kpuro yu ko yĩreru
te ta nɛn yiiko sõɔsimɔ sere ka baadommaɔ.

BƆNU ITASE

Yinni Gusunɔ

u koo bwesenu kpuro soku

56

1 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
Na nɛɛ, i de i gem swĩi dee dee
kpa i n sãa naanɛgibu.
Domi na ka faaba wee, na ɲ tɛɛmɔ.

Kon sɔ̃ɔsi ma na sãa gemgii.
2 Doo nɔɔrugiiwa wi u mɔ̀ ye na gerua,
ma u yɔ̃ dim dim u nɛn tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru mɛm nɔɔwammɛ,
ma u ku ra tu disi doke,
ma u tii nɛni u ku ka kɔ̃sa ko.
3 Tɔn tuko wi u nɛ, Yinni Gusunɔ sãamɔ,
u ku gere u nɛɛ,
na ɲ̀ wuramɔ u du nɛn tɔmbun suunu sɔɔ.
Wi ba maa matam kua sina kpaarun sɔmburun sɔ̃,
u ku gere u nɛɛ,
wee, u kua dãa gbeburu.
4 Domi amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
Na nɛɛ, sina kpaarun sɔm kowo be,
bà n nɛn tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru mɛm nɔɔwammɛ,
ma ba mɔ̀ ye ya koo man wɛ̃re,
ma ba nɛn arukawani nɛni dim dim,
5 kon bu ayeru wɛ̃ nɛn yɛnuɔ,
kpa bu yĩsiru yari
n kere bà n daa bibu mara.
Kon bu yĩsiru kɛ̃
te ta ko n wãa sere ka baadommaɔ,
ta ɲ̀ gbimɔ.
6 Tɔn tuko be ba man sãamɔ,
ma ba nɛn yĩsiru kĩ,
ma ba sãa nɛn sɔm kowobu,
be kpuro be ba tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru mɛm nɔɔwammɛ,
ma ba ɲ̀ tu disi dokemɔ,
ma ba nɛn arukawani nɛni,
7 kon ka bu da nɛn guu dɛɛrarɔ,
kpa n de bu nuku dobu ko nɛn sãa yerɔ.
Kon ben yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu
ka ben yãku ni nu tie mwa nɛn yãku yerɔ.
Domi ba koo nɛn dii te sokuwa
bwesenu kpuron kana yeru.
8 Nɛ, Yinni Gusunɔ,
nɛ wi na Isireli be ba raa yarinɛ mɛnna,
kon maa bwese tukunu mɛnna
ka be, nɛn tɔmbu sannu.

Gusunɔ u Isireliban wirugibu gerusimɔ

9 Bɛɛ gbeeku yɛɛ kpuro, i na i di.
10 Domi be ba sãa Isireliban kɔ̃sobu,
ba sãawa wɔ̃kobu, ba ɲ̀ bwisi mɔ.
Be kpuro ba sãawa nge bɔ̃ɔ
ni nu kun kpɛ̃ nu wori.
Ba ra kãwa ba n kpĩ
ba n do kpa ba n dosimɔ.
11 Ba sãawa nge bɔ̃ɔ
ni nù n di, nu ku ra debu.
Ba sãawa nge kparo laakari sariba.
Swaa ye ben baawure u kĩ,
yera u ra swĩi win tiin arufaanin sɔ̃.
12 Ba sokunamɔ ba mɔ̀,
bu mɛnnama
bu tam bɔɔbɔm nɔ,
sia kpa bu maa ko mɛ
domi tam mu yiba.

57

1 Gemgibu bà n gu,
goo ku ra bu weeweenu kue.
Tɔn geobu bà n wɔruka,
goo ku ra bwisiku ma tɔn kɔ̃soba ba bu sɛ̃re ba go.
2 Adama tɔn geo be,
ba ko n wɛ̃rewa gɔriɔ ka bɔri yɛndu.

Gusunɔ u bũu sãɔbu gerusimɔ

3 I susima bɛɛ,
bwese te i ɲ̀ ka nɛ, Gusunɔ turo yɔ̃,
bɛɛ be i sãa nge sɔron bibu.
4 Wara i yɛ̃ɛmɔ,
wara i nɔɔ swiikinu koosimɔ.
I ɲ̀ yɛ̃ ma i sãawa bwese te ta ku ra mɛm nɔ,
te ta ra weesu ko?
5 Ma i bũu sãarun gari wɔra
dãa koo bakaru baateren nuurɔ.
Ma i ka bɛɛn bibu yãkunu mɔ̀
daanun goonɔ kpee baaba sɔɔ.
6 Bɛɛ Isireliba,
daa torin kpee goriya yi sãa bɛɛn bũnu.
I ra yi yãkunu koosi kpa i yi tam wisi.
I tamaa nɛ, Yinni Gusunɔ, kon ye tii marisiwa?
7 Guunu wɔlloɔwa i ra bɛɛn sãanu ko.
Miya i ra maa yɔ i yãkunu ko.
8 I bwãarokunu mani bɛɛn gamboban biruɔ,
ma i ka bũnu arukawani bɔkua.
Nu sãa nge durɔ tanɔ
be i kĩ i ka kpuna.
Ma i man biru kisi
i bɛɛn yãnu potira,
i bɛɛn kpin yenu yasum sosi.
Wee i ben terenu mɛɛra.
9 I tii gum sawa i da
i bɛɛn bũu wi ba mɔ̀ Mɔlɔku deema.
I tii turare yɛ̃ka mam mam
ma i sɔmɔbu gɔra mi n toma.
Wee, i wɔruma sere temɔ.
10 I ka bɛɛn sirenabu wasire.
Adama i ɲ̀ bwisika i nɛɛ, bu ɲ̀ arufaani gaa mɔ.
Ma i mɔ̀, i dam tie, i ɲ̀ wasire.

11 N n mɛn na, waran bɛruma i mɔ,
i ka man nɔni wɔ̃kumɔ.
Waran bɛruma i mɔ,
i ɲ̀ ka man yaaye,
i ɲ̀ maa man garisi.
Yèn sɔ̃ na nɔɔ maari saa tɛɛbun di,
yen sɔ̃na i ɲ̀ man nasie.
12 Adama kon bɛɛ sɔ̃ɔsi
ma bɛɛn kookoo si i raa tamaa su dee dee sãa mi,
su ɲ̀ bɛɛ arufaani gaa mɔ̀.
13 Yen sɔ̃, ì n kuuki mɔ̀,
ì n somiru kanamɔ,
bɛɛn bũu dabi te, ta ɲ̀ bɛɛ wɔramɔ.
Kon dewa woo gu ka nu doona mam mam.
Adama be ba man naanɛ sãa
ba koo tem mɛ tubi di,
kpa ba n wãa Siɔniɔ, guu te na gɔsan mi.

Yinni Gusunɔ

u koo win tɔmbu bɛkia

14 Nɛ, Yinni Gusunɔ, na nɛɛ,
i tii suo i swaa sɔmɛ.
I gãa kɔ̃sunu kpuro wunɔ
ni nu wãa nɛn tɔmbun swaa sɔɔ.
15 Nɛ, Gusunɔ Wɔrukoo, nɛ wi na dɛɛre,
na wãa wɔllɔ sere ka baadommaɔ,
adama na maa wãa ka tɔnu
wi ba taare ma win nuki sankire,
kpa n ka nùn dam kɛ̃.
16 Na ɲ̀ kĩ na n bɛɛ taarɛ wɛ̃ɛmɔ baadomma,
kpa na n ka bɛɛ mɔru nɛni saa kpuro.
Nà n mɔ̀ mɛ,
nɛn taka koora kpuro ya koo kam kowa.
17 Nɛn mɔru ya seewa Isireliban
taarɛ bakan sɔ̃,
ma na bu sɛɛyasia sere na ɲ̀ maa kĩ n bu mɛɛri.
Adama ka mɛ, ba yɔ̃rariwa ben mɛm nɔɔ sari te sɔɔ,
ma ba ben tiin gɔ̃ru kĩru swĩi.
18 Na ben daa yɛ̃.
Ka mɛ, kon bu bɛkia,
n bu kpara kpa n bu nukuru yɛmiasia.
Be ba gɔɔ wooru sɔ̃ ba sumɔ,
19 kon de bu nuku dobun kuuki ko.
Be ba wãa n toma ka be ba wãa turuku,
ba koo bɔri yɛndu wa.
Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon bu bɛkia.
Nɛna na ye gerua.
20 Adama nuku kɔ̃surugibu
ba sãawa nge nim wɔ̃kun nim kurenu,
ni nu ɲ̀ kpɛ̃ nu yɔ̃ra sɛ̃ɛ,
ni nu ra n pɔtɔkɔ ka disinu sɔɔwa.
21 Nuku kɔ̃surugii kun bɔri yɛndu wasi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Nɔɔ bɔku geeru

58

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
a nɔɔgiru suo ka dam nge mɛ kaa kpĩ,
kpa wunɛn nɔɔ gu nɔɔra nge kɔba.
A nɛn tɔmbu Yakɔbun bweseru sɔ̃ɔwɔ
ma ba durum kua.
2 Tɔ̃ɔ baatere ba ra n man sokuwa
ba n kĩ bu gia ye na kĩ bu ko.
Ba mɔ̀ nge tɔn be ba gem swĩi,
be ba ɲ̀ nɛn woodaba deri.
Ba ra man kanɛ
n bu siria dee dee,
kpa ba n kĩ ba n ka man wãa.
3 Adama ba ra nɛɛ, mban sɔ̃na ba koo maa nɔɔ bɔke,
domi na ɲ̀ bu mɛɛra.
Mban sɔ̃na ba tii wahala mɔ̀,
domi na bu atafiiru sãa.
Kpa n bu wisi n nɛɛ,
baa ì n nɔɔ bɔkumɔ,
bɛɛn tiin kĩra i ra n mɔ̀,
kpa i n bɛɛn sɔm kowobu dam dɔremɔ.
4 I ra n sikirinamɔwa i n sankinamɔ,
kpa i n nɔm kusenu soonamɔ ka nuku kɔ̃suru.
I n nɔɔ bɔkumɔ ma i mɔ̀ mɛ,
nɛ, Gusunɔ na ɲ̀ bɛɛn gari nɔɔmɔ.
5 Nɔɔ bɔku te na kĩ, teya mi?
I winu sikamɔ nge yakasu,
ma i saakiba sebua i tii torom wisimɔ.
Adama i tii kawewa mi ka gem?
Nɔɔ bɔku ten bwesera kun man wɛ̃remɔ.
6 Wee nɔɔ bɔku te na kĩ.
Be i bɔkua nuku kɔ̃surun sɔ̃,
i bu yɔ̃suo.
Be i raa dam dɔremɔ,
i de bu doona.
Kpa be ba yoru dimɔ bɛɛn mi,
bu kara.
7 I bɛɛn dĩanu bɔnu koowo
ka wi u kun mɔ u di,
kpa i be ba kun wãa yeru mɔ nɛnɛ bɛɛn yɛnuɔ.
I n goo wa u sĩimɔ tereru,
i nùn yãnu wɛ̃ɛyɔ u sebe,
kpa i ku maa bɛɛn winsim biru kisi.
8 Saa yera nɛn durom mu koo bɛɛ
naawa nge buruku sɔ̃ɔ,
kpa mi i mɛɛra mɔ yu bɛkura fuuku.
Mɛya maa gem mu ko n da n bɛɛ swaa gbiiye.

Nɛ, Yinni Gusunɔ,
na kon ka bɛɛ wãa na n bɛɛ kɔ̃su.
9 Sanam mɛya ì n man soka,
kon bɛɛ wisi n nɛɛ, nɛ wee.
I n bɛɛn yobu kara,
ma i murafitiru ka gari kɔ̃si deri,
10 ì n gɔ̃ɔro dĩanu wɛ̃,
ma i maa sãaro debia,
saa yera i ko yari yam wɔ̃kurun di,
kpa yam wɔ̃ku te, tu ko nge sɔ̃ɔ sɔɔ.
11 Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon bɛɛ kpara sere ka baadommaɔ,
kpa n de i n deba baa mi dĩanu ku ra kpi.
Kon de bɛɛn wasi yi dam wa,
kpa i n sãa nge gbee te ta kakoru mɔ,
ɲ̀ kun mɛ nge bwii yìn nim ku ra kpe.
12 Saa yera i ko bansu seeya
si ba kɔ̃ n tɛ,
kpa i maa bani kpɛɛkpɛɛku wɔllɔ
ge ba swĩi saa yellun di.
Sanam mɛya ba koo bɛɛ soku
be ba ra bansu ka swɛɛ sɔmɛ,
kpa bu de tɔmbu ba n wãa mi sɔɔ.

A tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun wooda mɛm nɔɔwɔ

13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
ì n tii nɛnua i kun sɔmburu kue,
ma i bɛɛn tiin kĩru deri
i ka tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun wooda mɛm nɔɔwa,
ma i man bɛɛrɛ wɛ̃
i nɛn tɔ̃ɔ dɛɛra te garisi tɔ̃ɔ duroru,
ma i kun gari bɛkɛ saare,
14 saa yera i ko nuku dobu wa nɛn sãaru sɔɔ,
kpa tɔmbu kpuro bu bɛɛ bɛɛrɛ wɛ̃,
kpa n bɛɛ diisia tem mɛ sɔɔ,
mɛ na bɛɛn sikado Yakɔbu wɛ̃.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Ye ya Isireliba karanɛ

ka Gusunɔ

59

1 I tamaa Gusunɔ kun dam mɔwa
u ka bɛɛ faaba ko?
I tamaa u ɲ̀ swaa mɔ u ka bɛɛn gari nɔ?
2 Aawo, n ɲ̀ mɛ.
I n yɛ̃ ma bɛɛn tiin durum sɔ̃na i karanɛ ka wi.
Bɛɛn toranun sɔ̃na u bɛɛ biru kisi,
ma ya dera u ɲ̀ maa bɛɛn gere swaa daki.
3 Bɛɛn nɔma ya yɛm yiba, domi i tɔmbu go.
Weesu ka gari kɔ̃siya yi yarimɔ bɛɛn nɔsun di.
4 Weesa i ra n ka bɛɛn berusebu siribu sokumɔ.
Bɛɛn goo ku ra ka gem siribu de.
Seeda weesugia sɔɔra i ra n tãsa siri yeru mi.
Kɔ̃sa i ra bwisiku kpa i kom kɔ̃sum ko.
5-6 Bɛɛn himba ya sãawa gãa kɔ̃sunu
nge waan sɛ̃a.
Bà n ye kɔra,
surɔkɔra ta ra yande yari min di.
Wi u ye di u ko n gbimɔwa.
Bɛɛn bwisikunu nu sãawa nge naran wɛ̃ɛ yi ya tarimɔ.
N ɲ̀ mɔ yi wãa yi ka gãa geenu ko,
nge bekuru te tɔnu koo wukiri,
ma n kun mɔ yi ka gãanu yina mwa.
Nge mɛya bɛɛn nɔma ya sãa,
ya wãawa yu ka kɔ̃sa ko.
7 I ra n sɛndewa i ka kɔ̃sa ko,
kpa i n naasu sãu i ka tɔnun yɛm yari kam.
I ra n bwisikumɔwa i ka tɔmbu kɔ̃sa kua,
kpa i n tɔmbu dam dɔremɔ
i n ben yãnu guramɔ mi i dua kpuro.
8 I ɲ̀ alafian swaa yɛ̃.
Bɛɛn sanu sanusu ku ra maa gem swĩi,
sere swɛɛ yi yi ɲ̀ dɛnde.
Wi u gesi bɛɛn swɛɛ yi mwa kpuro,
u ku ra bɔri yɛndu wa.

Isireliba ba ben durum

tuuba mɔ̀

9 Isireliba ba nɛɛ, bɛsɛn toranun sɔ̃na
wunɛ Yinni Gusunɔn faaba ya tɛɛmɔ
yèn nɔɔ mwɛɛru a sun kua.
Sa yam bururam mara,
adama yam wɔ̃kuru sɔɔra sa sĩimɔ ka tɛ̃.
Sa mara sɔ̃ɔ u yari,
adama yam mu tĩriwa sere ka gisɔ.
10 Sa sĩimɔ sa bãarimɔ
nge wɔ̃ko wi u gana babi.
Ma sa sokikiramɔ sɔ̃ɔ sɔɔ
nge wi u wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ.
Baa mɛ sa bwãa do,
bɛsɛ ka gonu sa kua tia.
11 Sa gbãramɔ nge yaa gɔba,
ma sa sumɔ nge kparukonu.
Yinni Gusunɔ, sa mara a sun yakia,
adama wunɛn faaba ya ka sun tonda.
N ɲ̀ koore su ye wa.
12 Domi bɛsɛn toranu kpɛ̃a wunɛn wuswaaɔ,
ma bɛsɛn durum ya bɛsɛn daa sɔ̃ɔsimɔ.
Sa bɛsɛn toranu yɛ̃ ni nu sun wãasi.
13 Sa kua taarɛgibu ka naanɛ sarirugibu

wunɛ Yinni Gusunɔn mi.
Sa nun deri wunɛ wi a sãa bɛsɛn Yinni,
ma sa nun seesi,
sa tɔmbu dam dɔre.
Bwisiku weesugina nu ra n yiba bɛsɛn gɔ̃rusɔ.
14 Yera n dera gem kun ka maa wãa bɛsɛn suunu sɔɔ,
ma faaba ya ka sun tonda.
Gem mu ku ra maa sɔ̃ɔsire mi tɔmba mɛnnɛ.
Sa ra mu tɛɛsiwa.
15 Gem mu kpa.
Wi u maa kɔ̃sa suurimɔ
ba ra nùn wɔriwa bu win yãnu gura.

Yinni Gusunɔ

u koo tɔmbu sɛɛyasia

Ye Yinni Gusunɔ u wa ma gem kun maa wãa,
ya ǹ ka nùn naawɛ.
16 Ma u biti kua, yèn sɔ̃ goo kun yen gari mɔ̀.
Yen sɔ̃na win tii u gɔ̃ru doke u win dam sɔ̃ɔsi.
Ma u tãsa win gem sɔɔ,
17 u mu sebua nge tarakpe,
ma u faaba doke wirɔ nge sii furɔ kɔkɔru.
U mɔru kɔsiabu sebua nge yaberu,
ma u tii nisinu wukiri nge gurumusuru.
18 U koo baawure siri
nge mèn nɔɔ win kookoosu nɛ,
kpa u ka win yibɛrɛba mɔru ko,
baa be ba ka nùn toma,
19 kpa bu win yĩsiru nasia
kpa win yiiko yu sɔ̃ɔsira
saa sɔ̃ɔ yari yerun di
n ka da sɔ̃ɔ duu yerɔ.
Sanam mɛ yibɛrɛba ba koo na nge daa bakarun nim,
Yinni Gusunɔn Hunde u koo bu gira bu doona.
20 Faaba kowo u koo na Yerusalɛmun sɔ̃,
ka sere maa Isireliba be ba gɔ̃ru gɔsian sɔ̃.
Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.
21 U maa nɛɛ, win arukawani wee, ye u ka bu bɔkumɔ. Win Hunde u ko n wãawa be sɔɔ, kpa u win gari doke ben nɔsɔ. Yin gɛɛ kun doonɔ ben nɔsun di, sere n ka da ben bibun bibun nɔsɔ, saa tɛ̃n di sere ka baadommaɔ. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Yerusalɛmu

ya koo kpam yiiko wa

60

1 Yerusalɛmu, a seewo kpa a n ballimɔ,
domi yam bururam mu nun naawa.
Nɛ, Yinni Gusunɔn yiiko ya nun wukiri.
2 Wee yam wɔ̃kura tem ka tɔn
tukobu wukiri.
Adama wunɛ, nɛn yiiko ya nun yam bururasie nge sɔ̃ɔ.
3 Bwesenu ka nin sinambu
ba koo na bu sĩ yam bururam mɛ sɔɔ.
4 A mɛɛrio a ka sikerena.
Be kpuro ba mɛnnama
ba sisi wunɛn mi.
Ba ka wunɛn bibu wee tontonden di,
ba wɔndiaba bɛɛwa.
5 À n bu wa ba wee,
kaa nuku dobu ko.
Wunɛn gɔ̃ru ga koo dora
sanam mɛ bwesenu nu koo ka nun arumani naawa
saa nim wɔ̃kun guru giɔn di.
6 Ba koo nawa ka yooyoo dabi dabiru
Madianin di ka Efan di.
Gaba koo maa na Seban di,
ba n wura ka turare sɔɔwa,
kpa ba n nɛ, Yinni Gusunɔ tɔmamɔ.
7 Ba koo nun Kedaan yaa sabenu mɛnnama,
kpa bu ka nun Nɛbayɔtun yãa kinɛnu naawa
a ka nu yãkuru ko
ni nu koo man wɛ̃re,
kpa n nɛn sãa yeru bɛɛrɛ sosi n kere yellu.
8 Mba n wee mɛ,
nge guru wii wuroru,
ǹ kun mɛ nge totobɛrɛ
ni nu wee nin dirɔ.
9 Wunɛn biba ba wee tem mi n toman di.
Goo nimkuu bakasa su gbia
su ka bu sisi tontonden di,
ka ben sii geesu ka wura
bu ka man bɛɛrɛ wɛ̃,
nɛ, wunɛn Yinni Dɛɛro,
nɛ wi na nun wɔlle sua.
10 Tɔn tukoba koo wunɛn gani seeya,
kpa ben sinambu bu ko wunɛn yobu bu nun sã.
Yellu, na raa nun sɛɛyasia ka mɔru,
adama tɛ̃, nɛn durom sɔ̃, na wunɛn wɔnwɔndu wa.
11 Yerusalɛmu, wunɛn gbãrarun gamboba
ba ko n kɛniarewa baadomma.
Ba ǹ bu kɛnumɔ sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru,
kpa bwesenu ka nin sinambu
bu ka du bu nun dukia wɛ̃.

12 Domi bwese ni nu yina nu nun sã
mi, nu koo gbiwa. Ba koo ni kpuro
kpeerasiawa.
13 Libanin bɛɛrɛ ya koo kpe,
domi ba koo ka nun yen dãa gea naawa
ye ba mɔ̀ sipɛrɛ ka oromu ka buyi,
kpa bu ka nɛn sãa yeru buraru kua,
kpa n nɛn wãa yeru bɛɛrɛ wɛ̃.
14 Be ba raa nun dam dɔremɔ mi,
ben biba koo na wunɛn wuswaaɔ bu tii
kawa.
Be ba raa maa nun yaakoru mɔ̀,
ba koo yiira wunɛn wuswaaɔ bu nun sã,
kpa bu nun soku Siɔni,
Isireliban Yinni Dɛɛron wuu.
15 Wunɛ wi tɔmbu ba raa tusa ba deri,
ba ku ra maa nɛ wunɛn mi,
kon nun ko wuu burɔ sere ka baadommaɔ,
kpa a n wunɛn tɔmbu nuku dobu wɛ̃ɛmɔ
sere ka ben bibun bibɔ.
16 Bwese tukunu ka nin sinambu
ba koo nun nɔɔri
nge mɛ bii mɛro u ra win bii bɔm kɛ̃,
kpa a gia
ma nɛna na sãa Gusunɔ
Yakɔbun Yinni damgii
wi u nun yakia
ma u nun faaba mɔ̀.
17 Kon de wura yu koora mi sii ganda raa
wãa,
sii geesu maa mi sii wɔ̃kusu raa wãa.
Kon dãa wuna n sii gandu kɔsire ko,
kpa n kpenu wuna n sisu kɔsire ko.
Kpa n de bu nun kpara gem ka bɔri yɛndu
sɔɔ.
18 Saa ye sɔɔ, ba ṅ maa sannɔsun damu
nɔɔmɔ wunɛn temɔ.
Mɛya ba ṅ maa mu wɔrimɔ bu mɛn yãnu
gura
kpa bu mu deri bansu.
Domi kon nun kɔ̃su nge gbãraru,
kpa a man siara nɛn faaban sɔ̃.
19 N ṅ maa sɔ̃ɔ u koo nun yam
bururasia sɔ̃ɔ sɔɔ.
N ṅ maa suru u koo nun yam dɛɛrasia
wɔ̃kuru.
Adama nɛ, Yinni Gusunɔwa
ko na n nun yam bururasie sere ka
baadommaɔ,
kpa a bɛɛrɛ wa nɛn sɔ̃.
20 Wunɛn nuku sankiranu kpuro nu koo
doona.
Domi nɛ, Yinni Gusunɔwa
ko na n nun yam bururasie sere ka
baadommaɔ.
Sɔ̃ɔ u ra du, suru ra maa wɔ̃kuru ko,
adama nɛn yam bururam mɛ, mu ku ra kpe.
21 Wunɛn tɔmbu kpuro ba ko n sãawa
gemgibu,
kpa ba n tem mɛ mɔ sere ka baadommaɔ.
Na bu girawa nge dãa kãasa.
Ba sãawa be na taka kua
bu ka nɛn kpãaru sɔ̃ɔsi.
22 Bwese kɛra ye ya piiburu bo,
ya koo ko bwese baka damgirun nuuru.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa kon ye ko fuuku
yen saa yà n tura.

Yinni Gusunɔn gɔro

ka win gari

61

1 Yinni Gusunɔn Hunde u ka man wãa.
Domi wiya u man gɔsa
n ka dam sarirugibu labaari gea nɔɔsia,
kpa n be ba nuki sankire nukuru yɛmiasia,
kpa n yobu sɔ̃ ma ba koo bu yakia,
kpa n maa pirisɔmba sɔ̃ ma ba koo bu kara.
2 N kpara saa ye Yinni Gusunɔ u koo tɔmbu
durom kua,
n gere saa ye u koo win yibɛrɛba mɔru kɔsie,
kpa n maa be ba gɔɔ sɔ̃ kpuro nukuru
yɛmiasia.
3 Ba gɔɔ sɔ̃ Siɔnin sɔ̃.
Adama Gusunɔ u man gɔsa
n ka ben nuku sankiranu gɔsia nuku dobu.
Ba ṅ maa torom wisimɔ wirɔ,
dawani bura ba koo bɔke.
Ben wuswaa kun maa burisinamɔ,
ya ko n sãawa nge be ba gum nubu
durorugim sawagia.
Ba koo ben yãa wɔnwɔnduginu pota
bu tɔ̃ɔ baka yãnu sebe.
Saa ye sɔɔra ba ko n sãa nge dãa
ni nu Gusunɔn bɛɛrɛ sɔ̃ɔsimɔ,
ṅ kun mɛ nge gbee te ta win yiiko sɔ̃ɔsimɔ.
4 Ba koo ban gurusu seeya,
kpa bu wuu si ba raa kɔsuka yellu sɔmɛ.
5 Bɛɛ Isireliba, sɔba koo na bɛɛn mi,
bu bɛɛn yaa sabenu kpara,
kpa bu maa bɛɛ gbee sɔma kua.
6 Adama ba koo bɛɛn tii sokuwa
Yinni Gusunɔn yãku kowobu ka win sɔm
kowobu.
I ko bwese tukunun arumani gura,

kpa i n ka woo kanamɔ.
7 Yinni Gusunɔ u nεε,
ba bεε sekuru doke ta kpã.
Tɔmba bεε yãatam siemɔ,
yen sɔ̃na seku ten ayerɔ
i ko n baa mɔ n kpã tɔn ben temɔ,
kpa i n wãa nuku dobu sɔɔ
bi bu ɲ̀ kpeemɔ.
8 Wi, Yinni Gusunɔ, gema u ra kã.
U dam dɔrebu ka kom kɔ̃sum tusa.
U koo win tɔmbu ben are wɛ̃ dee dee,
kpa u ka bu arukawani bɔke
ye ya ko n wãa sere ka baadommaɔ.
9 Bwesenu kpuro nu koo be ka ben
bibun bweserun gari nɔ,
kpa be ba bu wa kpuro bu gia
ma wiya u bu domaru kua.

Siarabun womu

10 Yinni Gusunɔ sɔɔra
Yerusalεmu koo nuku dobu ko,
kpa yen gɔ̃ru ga n do win sɔ̃.
Domi wiya u ye faaba kua
u ye gem wɛ̃.
Ma win faaba ye ka win gem mε,
mu sãa nge bura yãa
ni kurɔ kpao ka win durɔ ba doke.
11 Nge mε tem mu ra de dĩa bweseru tu kpi,
nge mεya Yinni Gusunɔ u koo win tɔmbu faaba ko
u bu bεεrε wɛ̃, kpa bwesenu kpuro nu ye wa.

Yerusalεmu kpaa

62

1 Yinni Gusunɔ u nεε,
wunε Yerusalεmu, wunεn kĩrun sɔ̃ na ɲ̀ marimɔ.
Na ɲ̀ maa wɛ̃ramɔ sere n ka nun faaba ko,
kpa yu sɔ̃sira nge bururun sɔ̃ɔ,
ɲ̀ kun mε, nge wii bɔn te ta dɔ̃ɔ yabure,
2 kpa bwesenu kpuro nu wa
ma na nun faaba kua,
kpa sinambu ba n wunεn yiiko mεεra.
Yĩsi kpaara ba koo ka nun soku
te nε, Yinni Gusunɔ kon nun kɛ̃.
3 Kpa a n sãa nge furɔ bεεrεguu
ge ga ballimɔ nε, Gusunɔ wunεn Yinnin nɔma sɔɔ.
4 Ba ɲ̀ maa nun sokumɔ wuu ge na deri.
Ba koo nun sokuwa nε, Yinni Gusunɔn nuku dobu.
Domi wunε sɔɔra nεn nuku dobu wãa.
Ba ɲ̀ maa wunεn tem sokumɔ bansu.
Ba koo mu sokuwa kurɔ kpao,
domi kon mu durɔ kɛ̃.
5 Nge mε bii durɔbu ga koo ka gen kurɔ gbinna,
nge mεya wunεn bibu ba koo ka nun gbinna.
Nge mε aluwaasi u ra n nuku dobu mɔ win kurɔ kɛ̃εron sɔ̃,
nge mεya ko na n nuku dobu mɔ wunεn sɔ̃.
6 Wunε Yerusalεmu,
na dera gaba sãa nge wuu kɔ̃sobu
be ba ra n yɔ̃ gbãraru wɔllɔ,
ba ɲ̀ nɔɔ marimɔ sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru.
Bεε wuu kɔ̃sobu,
bεε be i nε, Yinni Gusunɔ Yerusalεmun gari yaayasiamɔ,
i ku wɛ̃ra.
7 I ku de n wɛ̃ra sere n ka Yerusalεmu swĩi,
kpa ya n bεεrε mɔ handunia sɔɔ.
8 Nε, Yinni Gusunɔ, na bɔ̃rua ka nεn dam, na nεε,
na ɲ̀ maa wunεn alikama yibεrεba wɛ̃εmɔ bu di.
Mεya sɔbu ba ɲ̀ maa wunεn tam nɔrumɔ,
mε mu sãa wunεn sɔmburun are.
9 Adama be ba alikama gã ba koo ye di,
kpa bu nε, Yinni Gusunɔ siara.
Be ba maa ben resεmba sɔra
ba koo yen tam nɔ nε, Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
10 Bεε Yerusalεmugibu,
i yario saa wuun di,
i bεεn tɔn be ba wee swaa sɔnwa,
i yen kpenu wuna i nɔɔ nεrasia.
I gidi bɔra yɔ̃rasio ben bera gia.
11 Wee ye nε, Yinni Gusunɔ, na handunian tɔmbu kpuro sɔ̃ɔmɔ.
Na nεε, i Yerusalεmugibu sɔ̃ɔwɔ i nεε,
wee, nε, ben faaba kowo, na sisi
ka ben tɔn be ba raa yoru mwεεra.
12 Ba koo bu soku bwese te na gɔsa na yakia.
Wunε maa Yerusalεmu, ba ɲ̀ maa nun sokumɔ wuu ge na deri.
Ba koo nun sokuwa wuu ge na kĩ.

Yinni Gusunɔ u nasara
wa handunia kpuro sɔɔ

63

1 Wara u wee Botisiran di
ye ya wãa Edɔmun temɔ,
u yabe swãaru sebua kom kom.

Ma u sĩimə ka win dam kpuro, ka toro sindu.
Yinni Gusunə u nɛɛ,
nɛna na wee n ka siri dee dee.
Na dam mə n ka nɛn təmbu faaba ko.
2 Mban sõna wunɛn yãnu nu sõri
nge wi u resɛm gamamə.
3 U wisa u nɛɛ,
nɛ turowa na da na təmbu taaka nge resɛm.
Bwesenu kpuro səə, baa tən turo u ɲ̀ nɛ u man somi.
Na bu taaka na kəsuka ka məru,
sere ben yɛm mu nɛn yãnu wisi nu disinu kua.
4 Domi na gõru doke n ka məru kəsia.
Tõra maa tura n ka nɛn təmbu yakia.
5 Na mɛɛra mɛɛra na biti soora.
Na ɲ̀ wa wi u koo man somi.
Goo sari wi u koo man dam kẽ.
Adama nɛn məru ya man dam sosia na ka nasara wa.
6 Wee, na təmbu taaka ka məru.
Ba burisina nge tam nərobu nɛn mərun sõ.
Ma na ben yɛm yari temə.

Yinni Gusunə

u Isireliba durom kua

7 Kon Yinni Gusunən durom mɛ u sun kua kpara,
kpa n nùn təma ye u sun kuan sõ.
Kon win tən geerun gari gere
te u bɛsɛ Isireliba sõəsi
win wənwəndu ka win kĩi bakarun saabu.
8 U bwisika u nɛɛ, sa sãawa win təmbu,
sa ɲ̀ nùn tənu kandu kuammɛ.
Yen sõna u sun faaba kua.
9 Bɛsɛn wahala kpuro səə, u sun somi.
N ɲ̀ mə win gərado u sun faaba kua,
win tiiwa u sun yakia
win kĩru ka win wənwəndun sõ.
Ma u sun nəəri saa yellun di.
10 Adama sa nùn seesi sa win Hunde nuki sanka.
Yen sõna u kua bɛsɛn yibɛrɛ
ma u ka sun tabu kua.
11 Ma sa Məwisin waati yaaya sa nɛɛ,
mana Yinni Gusunə u wãa
wi u ka bɛsɛ ka bɛsɛn wirugibu nim wõku təbura.
Mana u wãa,
wi u dera win Hunde Dɛɛro u wãa bɛsɛn suunu səə.
12 Ma u Məwisi kpara ka win dam bakam.
U nim burana bɛsɛn wuswaaə
u n ka yĩsi bɛɛrɛgiru yara
sere ka baadommaə.
13 U sun kpara nim bweru səə.
Ma sa sĩa gbaburə
nge dumi yi yi duki mò,
sa ɲ̀ sokure.
14 Win Hunde u ka sun da sa wẽra
nge mɛ yãa kparo u ra ka win yaa sabenu de wəwaə.
Nge mɛya u sun kpara u ka yĩsi bɛɛrɛgiru yara.

Isireliba ba Gusunə

wənwəndu ka somiru kanamə

15 Yinni Gusunə,
a mɛɛrima saa wəllun di
mi wunɛn wãa yee dɛɛraru ka yiikogira wãa,
kpa a wa ye ya sun mò.
Mana wunɛn hania ka wunɛn dam mu wãa.
Wee a sun wunɛn kĩru ka wunɛn wənwəndu wunari.
16 Adama wuna a sãa bɛsɛn baaba.
Bɛsɛn yĩiyəbu kun maa wãa bɛsɛn sikadoba səə.
Baa Aburahamu ka Isireli bà kun sun wure,
Yinni Gusunə, wuna a sãa bɛsɛn baaba,
wunɛ wi a sun faaba kua saa yellun di.
17 Yinni Gusunə,
mban sõna a dera sa ka wunɛn swɛɛ tonda,
ma bɛsɛn gõrusu bəbia,
sa ɲ̀ maa nun nasie.
A wurama bɛsɛn kĩrun sõ bɛsɛ be sa nun sãamə.
Sa sãawa wunɛgibu saa yellun di.
18 Wee, saa fiiko tənawa bɛsɛ wunɛn tən be a gəsa,
sa sina tem mɛ səə.
Ma bɛsɛn yibɛrɛba ba wunɛn sãa yeru wəri ba kəsuka.
19 Wee ya tɛ, mìn di sa sãa nge be a ɲ̀ kpare,
ka be ba ɲ̀ wunɛn yĩsiru səəwa.
Yinni Gusunə, sa nun mara
a wəllu gĩa kpa a sarama.
À n tunuma, guunu nu koo diiri bɛrum sõ.

64

1 Kaa n sãa nge dõə wi u dãa gbeba mwaamə,
ɲ̀ kun mɛ wi u nim gbisisiamə,
kpa wunɛn yibɛrɛba bu gia nge mɛ a sãa,
kpa bu diiri wunɛn wuswaaə.
2 Yinni Gusunə,
sanam mɛ a sarama a maamaaki kua
ye sa ɲ̀ ka yĩiyə,
guunu diira bɛrum sõ.
3 Sa ɲ̀ gasə goon gari nəəre.
Wunɛ baasi, sa ɲ̀ maa goo waare

wi u yen bweseru kua
win tɔn be ba nùn naanɛ sãan sõ.
4 Wi u gem swĩi ka nuku dobu,
ka sere be ba wunɛn wooda yaaye,
ba sĩimɔ ye sɔɔ,
bera a ra swaa gbiiye.
Adama a ka sun mɔru kua
yèn sõ sa durum kua.
Ka mɛ, sa ra n durum ye mɔ̀wa sa n dɔɔ
saa yellun di.
5 Sa kua nge disigibu,
ma bɛsɛn daa gea ya sãa nge yãa disinuginu.
Sa gbere nge wurusu,
ma bɛsɛn durum ka sun doonɔ nge woo.
6 Goo sari wi u wunɛn somiru kasu.
Goo maa sari wi u ra nun kanɛ bururu,
domi a sun wunɛn wuswaa berua,
ma a sun deri sa gɔɔ dɔɔ bɛsɛn durum sõ.
7 Ka yen de, Yinni,
wuna a sãa bɛsɛn baaba.
Sa sãawa nge sɔndu,
wuna a sun mɔma ka wunɛn nɔma.
8 Yinni Gusunɔ, a ku mɔru ko too,
a kun maa bɛsɛn durum ye yaaye sere ka baadommaɔ.
Adama a n yɛ̃ ma sa sãawa wunɛn tɔmbu.
9 Wee wunɛn wuu si a gɔsa su kua bansu.
Yerusalɛmu ya wɔruka.
10 Bɛsɛn sãa yee bura dɛɛra te,
mi bɛsɛn sikadoba ba ra raa nun sã,
ta dɔ̃ɔ mwaara.
Gãa gee ni sa maa mɔ kpuro, nu kam kua.
11 Kaa n yeniba kpuro mɛɛrawa a n nɔɔ maari,
kpa bɛsɛn nuki yi sankira n banda?

Yinni Gusunɔ
u koo win yibɛrɛba sɛɛyasia

65

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
na sɔɔru kpeerewa n ka nɛn tɔmbun kanaru mwa,
adama ba ɲ̀ man gãanu bikie.
Na sɔɔru sãa n ka bu nɛn tii sõɔsi,
adama ba ɲ̀ man kasu.
Ma na nɛɛ, nɛ wee, baa mɛ ba ɲ̀ man soka.
2 Na tɔn be ba ra n man seesimɔ nɔma gãri saa kpuro.
Tɔn be, swaa kõsa sɔɔra ba ra n sĩimɔ,
kpa ba n ben tii tiin bwisikunu swĩi.
3 Ba ra n nɛn mɔru seeyamɔwa kiri kiri.
Domi ba ra n bũu yãkunu mɔ̀wa dãa konɔ,
ba n turare dõɔ dokemɔ yãku yenun wɔllɔ
ni ba kua ka biriki.
4 Kpa ba n bikiaru daamɔ sikaɔ,
ba n wãa mi wõkuru kpuro.
Ba ra n kurusɔ yaa dimɔ
ka maa dĩa sesenuginu ganu,
5 kpa ba n sere gabu sõɔmɔ ba n mɔ̀,
bu gɛsiro bu ku bu susi,
domi ba dɛɛre.
Adama nà n yeniba kpuro wa nɛn mɔru ra sewa
nge dõɔ wi u ku ra gbi.
6 Bɛɛ nɛn tɔmbu, wee ye na gõru doke n ko tɛ̃.
Na ɲ̀ marimɔ.
Kon dewa i bɛɛn kõsan are kpuro sɔbe.
7 Kon de i bɛɛn durum sɔbe ka maa bɛɛn sikadobagia,
be, be ba man torari
ba bũnu turare dõɔ dokea guunu wɔllɔ.
Kon bɛɛ bɛɛn kookoo si i kuan are kɔsia.
8-10 I n resɛm swaaru wa te ta nim mɔ,
i ra nɛɛwa, bu ye derio mi,
bu ku ye sanku,
domi ya koo tam gem ko.
Nge mɛya kon ka Isireliba ka Yudaban sukum ko,
be ba gõru gɔsia ba man kasu.
Kon bu gɔsi bu ko nɛn sɔm kowobu,
kpa n bu domaru kua bu marura,
kpa bu tem mɛ tubi di mi guunu wãa,
bu ben wãa yenu ko mi.
Kpa Saronin wɔwa yu ko ben yaa sabenun kpara yeru,
kpa Akɔɔn wɔwa yu ko nin sɔri yeru.
11 Adama kon na n bɛɛ deema
bɛɛ be i nɛ, Yinni Gusunɔ deri,
ma i nɛn sãa yee dɛɛra te duari te ta wãa guuru wɔllɔ,
i da i dimɔ bũu wi ba mɔ̀ Gadin nuurɔ,
ma i bɛɛn nɔri tam yibiamɔ
bũu wi ba mɔ̀ Mɛnin sõ.
12 Wee na ka takobi sisi.
Kon de i yiira kpa bu bɛɛ sakiri,
domi na bɛɛ soka, adama i ɲ̀ man wurari.
Na ka bɛɛ gari kua, ma i ɲ̀ man swaa daki.
I kua ye ya ɲ̀ wã nɛn nɔni sɔɔ.
Ma i swaa gɔsa ye nɛn gõru ga ɲ̀ kĩ.
13 Yen sõna na nɛɛ,
nɛn sɔm kowobu ba koo wa bu di kpa bu nɔ.
Adama bɛɛ, gõɔru ka nim nɔru sɔɔra i ko i n wãa.
Nɛn sɔm kowobu ba koo nuku dobu ko.

Adama bɛɛ, i ko n wãawa sekuru sɔɔ.
14 Wee, nɛn sɔm kowo be,
ba koo womusu ko ka nuku dobu.
Adama bɛɛ, i ko kuuki kowa nuku sankiranun sõ,
kpa i n weeweenu mɔ̀.
15-16 Bɛɛn gɔɔn biru,
bɛɛn yĩsa nɛn sɔm kowobu ba ko n da ka gabu bõrusi,
bu nɛɛ, Yinni Gusunɔ u de a gbi nge waanɛ kasa.
Adama yĩsiru gara ba koo ka tɔmbu domaru kua.
Ba koo tu kowa ka nɛ, Yinni Gusunɔn yĩsiru,
nɛ wi na sãa gemgii.
Bà n maa bõrumɔ bu ka ben gari sire,
ka nɛn yĩsi tera ba koo ka bõre.

Gusunɔ u koo tem kpam

ka wɔn kpaaru swĩi

Mɛya yellun wahala ya koo doona.
Kpa tɔmbu bu yen gari duari.
17 Domi Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee kon tem kpam ka wɔn kpaaru ko.
Ba ɲ̀ maa yaayamɔ ye ya raa koora yellu.
Tɔmba kun maa ye bwisikumɔ.
18 I yɛ̃ɛrio,
kpa i n wãa nuku dobu sɔɔ sere ka baadommaɔ
ye kon taka kon sõ.
Wee, na Yerusalɛmu kpaa banimɔ
yè sɔɔ nuku dobu ko n wãa,
kpa yen tɔmbu bu yɛ̃ɛri.
19 Nɛn tii kon yɛ̃ɛri Yerusalɛmu yen sõ
ka nɛn tɔmbun sõ.
Ba ɲ̀ maa wuri ka weeweenu nɔɔmɔ mi.
20 Biin gɔɔ kun ko n maa wãa mi,
ɲ̀ kun mɛ durɔ tɔkɔ wi u kun win wãarun tõru yiba.
Wi u wõɔ wunɔbu (100) tura u ka gu,
ba koo nùn garisiwa aluwaasi.
Wi u maa gu u ɲ̀ wõɔ wunɔbu (100) ye tura,
ba koo nɛɛwa, na yɛ̃ro bõrusi.
21-22 Ba koo dia bani ba n wãa ye sɔɔ.
Goo kun diru banimɔ u kun wure te sɔɔ u sere gbi.
Ba koo resɛm dãa duure kpa bu yen marum di.
Goo kun dãa duurumɔ u kun yen marum di u sere gbi.
Domi nɛn tɔn be na gɔsan wãaru
ta koo dɛnya nge dãrugiru,
kpa bu ben nɔman sɔmburun are di.
23 Ba ɲ̀ koo sɔmburu ko kam.
Ben biba kun maa gbimɔ,
domi be ka ben bibu, ba sãawa bwese
te nɛ, Yinni Gusunɔ na domaru kua.
24 Bu sere kanaru ko bu kpe,
ko na n da bu wisiwa.
25 Saa ye sɔɔ, purukanu ka yãanu
koo yakasu di yam tem.
Mɛya gbee sinansu koo maa yakasu di nge kɛtɛba,
kpa waa ya kun maa gɔbu.
Kõsa gaa, ɲ̀ kun mɛ asɔrɔ gaa kun ko n maa wãa Siɔniɔ
nɛn guu dɛɛra ten wɔllɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na gerua mɛ.

Yinni Gusunɔwa

u handunia mɔ

66

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wɔlla sãawa nɛn sina gɔna,
ma tem mu sãa nɛn naa sɔnditia.
N n mɛn na, dii teren bwesera i ko kpĩ i man bania.
Nge wãa yee terà i ko man wɛ̃ na n da n wɛ̃re mi.
2 Ye kpuro nɛgia.
Nɛna na ye taka kua ka nɛn nɔma.
Wi u tii kawe, u nuki sankire win durum sõ,
ma u nɛn gari nasie,
wiya na ka nɔnu geu mɛɛra.
3 Adama nɛn tɔmbun sãaru ta ɲ̀ arufaani gaa mɔ.
Nɛn nɔni sɔɔ, wi u ka kɛtɛ yãkuru kua
ka wi u koo raa ka tɔnu yãkuru ko, ba sãawa tia.
Wi u maa ka yãaru yãkuru mɔ̀
ka wi u koo raa ka bõɔ yãkuru ko, ba sãawa tia.
Wi u ka kɛ̃ru naamɔ te ta sãa som,
ka wi u koo raa ka kurusɔn yɛm na, ba sãawa tia.
Wi u turare dõɔ dokemɔ nɛn yãku yerɔ,
ka wi u bũu sãamɔ, ba sãawa tia.
Tɔn ben baawure u nɛn swaa deri
u swaa tuka mwa ye u kĩ,
ma ben gõru ga ɲ̀ bu taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
4 Yen sõna nɛn tii,
kon de bu nɔni swãaru wa ben kookoo sin sõ.
Kpa wahala yu bu deema ye ya koo bu nandasia.

Domi na bu soka adama ba ɲ̀ man wurari.
Na ka bu gari kua, ma ba ɲ̀ man swaa daki.
Kɔ̃sa ba mɔ̀. Ma ba swĩi ye nɛn gɔ̃ru ga ɲ̀ kĩ.

Yerusalɛmu kpaan bɛɛrɛ

5 Bɛɛ be i Yinni Gusunɔn gari nasie,
i swaa dakio i nɔ ye u gerumɔ.
U nɛɛ, wee, bɛɛn mɛro bisibu
be ba bɛɛ tusa ba gira ben min di nɛn yĩsirun sɔ̃,
ba bɛɛ yaakoru mɔ̀ ba mɔ̀,
Yinni Gusunɔ u win yiiko sɔ̃ɔsio,
kpa bu bɛɛn nuku dobu wa.
Adama ben tiiwa ba koo sekuru wa.
6 I maa nɔɔ damguu swaa dakio ge ga nɔɔramɔ wuuɔ.
Yinni Gusunɔn nɔɔwa ga naamɔ sãa yerun di.
U win yibɛrɛba ben are kɔsiamɔ.
7 Wunɛ Yerusalɛmu a sãawa nge tɔn kurɔ
wi u kun marubun wuriribu wa u ka mara.
U ɲ̀ marubun wahala wa, u ka bii tɔn durɔ mara.
8 Wara yen bweseru nɔɔre.
Wara yen bweseru waare,
tɔn bweseru tu yari nɔni kpaki teeru.
Adama nge mɛya Yerusalɛmu kpaa ya koo yen bibu marusina
n kun ka marubun wahala.
9 Domi Gusunɔ bɛɛn Yinni u nɛɛ,
wi, wi u ra de tɔn kurɔ u gura sua,
wiya u koo nɛɛ, u ku ma?
10 Bɛɛ kpuro, bɛɛ be i Yerusalɛmu kĩ,
i nuku dobu koowo kpa i yɛ̃ɛri ka ye sannu.
I yɛ̃ɛrio bɛɛ kpuro,
bɛɛ be i raa yen gɔɔ wooru sɔ̃.
11 Kpa bɛɛn nukuru tu yɛmia yen yiikon sɔ̃,
nge bii wi u bɔm nɔrumɔ u debumɔ win mɛron mi.
12 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
Na nɛɛ, kon de bɔri yɛndu tu kokuma Yerusalɛmuɔ
nge daarun nim,
kpa bwese tukunu nu ka dukia na mi, ya n kpã,
nge daa tèn nim mu yiba mu bɔ̃ɔ saramɔ.
Kon bɛɛ nɔɔri
nge mɛ bii mɛro u ra win bii bɔm kɛ̃
kpa u nùn sua u taaru swĩi u sɔ̃su.
13 Mɛya kon maa bɛɛ nukuru yɛmiasia Yerusalɛmu mi,
nge mɛ bii mɛro u ra win bii nukuru yɛmiasie.
14 Sanam mɛ i ko i ye kpuro wa,
bɛɛn gɔ̃ru ga koo dora,
kpa bɛɛn dam mu wurama nge tom buruku yakasu.
Nɛ, Yinni Gusunɔ,
kon nɛn dam sɔ̃ɔsi nɛn sɔm kowobun sɔ̃,
kpa nɛn yibɛrɛba bu nɛn mɔru wa.
15 Wee, na sisi na wãa dɔ̃ɔ yara sɔɔ.
Ma nɛn tabu kɛkɛba ba sãa nge woo guna.
Na wee n nɛn mɔru kɔsia,
kpa n tɔmbu sɛɛyasia ka dɔ̃ɔ yari.
16 Domi dɔ̃ɔ ka takobiwa
nɛ, Yinni Gusunɔ, kon ka tɔmbu kpuro siri.
Tɔn dabira ta koo gbi dɔma te.
17-18 Be ba ra n tii dɛɛrasiamɔ
ba n daamɔ dãa sɔ̃sɔ,
ba n bũu sãamɔ mi,
kpa ba n kurusɔ yaa dimɔ
ka gunɔnu ka sere maa sese dabinu,
be kpurowa kon kam koosia.
Domi na ben kookoosu ka ben bwisikunu yɛ̃.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Mɛnnɔ dãaku

Wee saa ya tura n ka bwesenu kpuro mɛnna. Ba koo na kpa bu nɛn yiiko wa.

19 Kon nɛn dam yĩreru doke ben suunu sɔɔ. Kon de be ba yara nɛn siribun di bu da bu nɛn yiiko kpara Taasisiɔ, ka Puluɔ, ka Ludiɔ mi tɛn towoba wãa, ka Tubaliɔ ka Yafaniɔ ka sere mi n toma, mi ba ɲ̀ nɛn gari nɔɔre, ba ɲ̀ maa nɛn yiiko waare.

20 Kpa bu ka bɛɛn mɛro bisibu wurama bwesenu kpuron min di nɛn guu dɛɛrarɔ Yerusalɛmuɔ, ba n yɔɔwa dumi wɔllɔ ka kɛkɛ be dumi gawe sɔɔ, ka amakɛɛba sɔɔ, ka kɛtɛkunun wɔllɔ, ka sere yooyoosun wɔllɔ. Ba koo ka bu nawa nge mɛ Isireliba ba ra kɛ̃nu doke gbɛ̃ɛ dɛɛranɔ bu ka man naawa nɛn sãa yerɔ.

21 Kpa n yãku kowobu gɔsi ben suunu sɔɔ ka be ba koo Lefiban sɔmburu ko. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

22 Nge mɛ wɔn kpaaru ka tem kpam mɛ kon ko mu ko n wãa nɛn wuswaaɔ ka baadommaɔ, nge mɛya bɛɛn bweseru ka bɛɛn yĩsira ko n maa wãa sere ka baadommaɔ.

23 Suru kpaɔ baawure sɔɔ
ka tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru baatere sɔɔ,
baawure u ko n da nɛwa u yiira u man sã.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

24 Adama ba ko n da tɔn be ba man seesin
gonu wawa nu kpĩ tɔɔwɔ.
Domi kɔkɔ ni nu ko n bu dimɔ, nu ǹ gbimɔ.
Dɔ̃ɔ wì sɔɔ ba ko n wãa, u ǹ maa gbimɔ.
Mɛya ben gonu nu ǹ ko n waabu wã.

YEREMI

Gusunɔn sɔmɔ Yeremi u sãawa yãku kowon bweseru. U nɔni swãaru wa win tɔmbun suunu sɔɔ. Ba nùn tusa win garin sõ. Gusunɔn sɔmɔ Esain biru, n kuawa nge wõɔ wunɔbu (100) u sere win sɔmburu torua. Win wãaru sɔɔ, u Yinni Gusunɔn tɔmbu Yudaba kirɔ kua bu ka ben bũu sãanu ka ben toranu deri. Ma n kun mɛ, bwese tukunu nu koo na nu bu wɔri. Win gari yi koora win nɔni biru. Babilonin sina boko u Yerusalɛmu ka Yinni Gusunɔn sãa yeru wɔri. Ma u Yudaban sina boko ka tɔn dabinu yoru mwɛɛra u ka da win temɔ. Mɛya Yeremi u maa tɔmbu Gusunɔn gari sõɔwa u nɛɛ, sõɔ teeru ben sukum koo wurama yoo ten di.

Tire ten kpunaa

1. Yeremin sokuru u ka ko Gusunɔn sɔmɔ, wiru 1.
2. Gari yi Yeremi u gerua Yosiasi ka Yoyakimu ka Yoyakini ka sere Sedesiasin waati sɔɔ, wiru 2n di sere wiru 25.
3. Ye ya koora Yeremin wãaru sɔɔ, wiru 26n di sere wiru 45.
4. Ye Gusunɔ u gerua bwese tukunun sõ, wiru 46n di sere wiru 51.
5. Yerusalɛmu ya wɔruma, wiru 52.

1 Tire ten gari yi sun sõɔmɔ ye Yeremi
Hilikiyan bii u kua ka gari yi Yinni Gusunɔ u
nùn sõɔwa. Hilikiya wi, u sãawa yãku kowo
goo Anatɔtuɔ, Bɛnyamɛɛn temɔ.
2 Yudaban sina boko Yosiasi Amɔɔn
biin bandun wõɔ wɔkura itase sɔɔra Yinni
Gusunɔ u ka Yeremi wi gari kua.
3 U maa ka nùn gari kua Yoyakimu wi
u sãa Yosiasin bii Yudaban sina bokon
waati sɔɔ, ka maa Sedesiasi Yosiasin biin
waati sɔɔ sere n ka girari win bandun wõɔ
wɔkura tiasen suru nɔɔbuse. Saa ye sɔɔra
ba Yerusalɛmugibu yoru mwɛɛra ba ka da
Babiloniɔ.

Gusunɔ u Yeremi soka

u ka ko win gɔro

4 Sõɔ teeru Yinni Gusunɔ u ka nɛ, Yeremi
gari kua u nɛɛ,
5 u sere man mɔmɛ
nɛn mɛron nukurɔ,
u man yẽ saa ba ǹ man marubu kpa.
U man gɔsa u yi nɛnɛm
n ka ko win gɔro handunian bwesenun mi
bu sere man ma.
6 Ma na nùn wisa na nɛɛ, Yinni Gusunɔ,
wee na ǹ kpẽ n gari gere tɔn dabinun
wuswaaɔ, domi nɛ biiwa.
7 Adama Yinni Gusunɔ u man sõɔwa u nɛɛ,
n ku gere mɛ.
Domi bèn mi u man gɔriɔ kpuro kon dawa.
Ye u maa man sõɔwa kpuro kon ye gerewa.
8 N ku ben bɛrum ko.
Domi u ko n ka man wãa,
kpa u man wɔra karin di.
Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.
9 Ma u win nɔmu dɛmia u nɛn nɔɔ baba u
nɛɛ, wee u win gari doke nɛn nɔɔwɔ.
10 Yen biruwa u maa nɛɛ,
wee gisɔ, u man yiiko wẽ
bwesenu ka nin sinambu kpuron wɔllɔ
n ka nu wukiri n sura,
kpa n maa wure n nu gira nge dãa.
Mɛya n maa ka nu kɔsuku n kam koosia,
kpa n maa wure n nu seeya.

Kãsinu yiru

11 Yinni Gusunɔ u maa man bikia u nɛɛ,
mba na waamɔ mi.
Ma na nùn wisa na nɛɛ, dãru garun kãasa
na waamɔ.
12 Ma u nɛɛ, na wawa dee dee, domi u ko
n tii sɛ u ka win nɔɔ mwɛɛru yibia.
13 Ma u kpam man bikia u nɛɛ, mba na
maa waamɔ mi.
Na nùn wisa na nɛɛ, wekera na wa sõɔ
yẽsan nɔm geu gia ta man nɔɔ sike ta swẽɛ
ta gbisimɔ.
14 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
geema saa sõɔ yẽsan nɔm geu gian diya
wahala ya koo na yu tem mɛn tɔmbu kpuro
wɔri.
15 U koo sinam be ba wãa sõɔ yẽsan nɔm geu
gia seeyama
bu na bu Yerusalɛmu ka Yudan wuu si su tie
tabu wɔri
kpa bu Yerusalɛmu ye tarusi
bu sina yen gbãra kɔnnɔsɔ nge siri kowobu.
16 U koo win tɔmbu sɛɛyasia ben kõsa yen sõ
ye ba ka nùn deri,
ba bũnu turare dõɔ dokea,
ma ba bwãaroku ni ben nɔmu ga kua yiira
ba sãwa.
17 Adama nɛ, n be sɔɔru koowo,
n kpaka sẽka
kpa n se n bu sõ kpuro

ye u koo man yiire.
U nɛɛ, n ku de nɛn tororu tu kara ben suunu sɔɔ,
kpa u ku raa man bɛrum sosia n diiri ben wuswaaɔ.
18-19 Wee tɛ̃, Yudaban sinambu ka ben wirugibu ka ben yãku kowobu
ka sere tɔn be ba tie kpuro
ba koo ka man tabu ko.
Adama ba ɲ̀ kpɛ̃ bu man kamia.
Domi saa ye sɔɔ, u koo man dam wɛ̃ nge wuu ge ba gbãraru toosi,
ɲ̀ kun mɛ nge gbere ye ba kua ka sisu,
ɲ̀ kun mɛ nge gbãra te ba kua ka sii gandu.
U ko n wãawa ka nɛ u ka man wɔra ben nɔman di.
Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Isireliban sikadoban durum

2

1 Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 n doo n bɛɛ Yerusalɛmugibu sõ n nɛɛ,
u yaaye nge mɛ i nùn kĩa yellu nge kurɔ kpao,
i ka nùn swĩi gbabu tèn mi gãanu ku ra kpi.
3 Bɛɛ Isireliba, i raa wãawa wi turon sõ.
I sãawa win arumani ye u tii gɔsia.
Wi u na u bɛɛ gura, wahala ya ra yɛ̃ro deemɛwa.
Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.
4 Tɛ̃, bɛɛ Isireliba,
bɛɛ be i sãa Yakɔbun bweseru,
i swaa dakio i nɔ.
5 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
tora terà bɛɛn sikadoba ba nùn waasi ba ka nùn deri,
ba da ba kam swĩi,
ma ben tii ba kam kua.
6 Ba ɲ̀ tii bikie bu nɛɛ,
mana wi, Yinni Gusunɔ u wãa, wi, wi u bu yarama Egibitin di.
Mana u wãa, wi, wi u ka bu da gbaburɔ mi gãanu ku ra kpi.
Gbabu te sɔɔ, nim sari,
dɔkɔ kpirina nu yiba,
wãara maa sɛ̃ mi.
Yen sõna goo kun wãa mi,
goo ku ra maa sĩ mi.
7 Yen biru, u ka bu da mi tem gem wãa,
kpa bu ka mɛn dãa bii duronu ka mɛn dĩa geenu di.
Adama ye ba tura mi,
ba tem mɛ sanka,
ba mu disi doke.
8 Ben yãku kowobu ba ɲ̀ bikie bu nɛɛ,
mana Yinni Gusunɔ u wãa.
Mɛya maa wooda yɛ̃robu ba ɲ̀ nùn gie.
Ben wirugibu ba nùn seesi.
Bũu wi ba mɔ̀ Baali, win gariya Gusunɔn sɔmɔbu ba swĩi ba ka gari mɔ̀.
Ma ba da ba bũnu sãwa ni nu ɲ̀ bu arufaani gaa wɛ̃ɛmɔ.
9 Yen sõna u koo bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru siribu soku.
10 I be ba wãa nim wɔ̃kun tem bure te ba sokumɔ Sipu mɛɛrio.
I goo gɔrio Kedaaɔ
u mɛɛri sãa sãa u ka wa
bà n mɔ̀ nge bɛɛ,
11 u ka wa bweseru garu tà n ten bũnu kɔsire
baa mɛ nu ɲ̀ sãa gem,
nge mɛ bɛɛ, i Gusunɔ deri
wi u sãa bɛɛn bɛɛrɛ.
Ma i wura yè sɔɔ i ɲ̀ arufaani gaa wasi.
12 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ wɔllugibu, i biti sooro yenin sõ,
kpa i wɛ̃nu wura.
13 Wee win tɔmbu ba durum yiru kua.
Ba nùn deri, wi, wi u sãa nge nim gem mɛ mu koo nɔrura,
ma ba da ba bũnu swĩi ni nu sãa nge dɔkɔ kpiri ni nu ɲ̀ nim nɛnumɔ.

Isireliban naanɛ sarirun are

14 Isireliba, i ɲ̀ sãa yobu.
Ba ɲ̀ bɛɛ mara yoru sɔɔ.
N n mɛn na, mban sõna bɛɛn yibɛrɛba ba bɛɛ naa swĩi nge gbeeku yɛɛ.
15 Wee ba bɛɛ kukirisi nge gbee sinansu.
Ba bɛɛn tem yãnu gura,
ma ba bɛɛn wusu dɔ̃ɔ mɛniki,
goo maa sari mi.
16 Nɔfu ka Tapanɛsigibun tii
ba koo bɛɛ kɔni bu pɔɔru woka
bu ka bɛɛ yoru mwɛɛri.
17 Yeni ya koo bɛɛ deema,
domi i Gusunɔ bɛɛn Yinni deri sanam mɛ u bɛɛ kpare swaa gea sɔɔ.
18 I n da i tii Asirigibu
ɲ̀ kun mɛ Egibitigibu wɛ̃,
i ben daarun nim nɔrumɔ,
mba i ko wa.
19 I n yɛ̃ ma bɛɛn nuku kõsuru ka bɛɛn naanɛ sariru ta koo bɛɛ nɔni sõ.
Saa ye sɔɔra i ko wa,
kpa i gia ma gãa kõsuna i kua mi,

ye i kɑ mɑn deri,
i ɲ̀ mɑɑ mɑn nɑsie.
Nɛ, Gusunɔ wɔllu kɑ tem Yinniwɑ nɑ yeni gerɑɑ.

Isireliba ba sãawa nge kurɔ

wi u kun naanɛ mɔ

20 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
sɑɑ yellun di, i tii yoru yɑrɑ,
i sugu kɑ yɔni yi bɑ rɑɑ bɛɛ doke kɑsukɑ.
Mɑ i nɛɛ, i ɲ̀ mɑɑ kĩ i mɑn yoru diiyɑ.
Mɑ i dɑ gungunu wɔllɔ kɑ dãɑ kubenɔ
i bũnu gɑsirimɔ i sãɑmɔ.
21 Yellu, nɑ bɛɛn bweseru duurɑwɑ
nge resɛm dãɑ geeru te tɑ kpuro kere,
ɑdɑmɑ tɛ̃, i kɔsɑ i kuɑ
nge resɛm dãɑ te tɑ yinɑ.
22 Bɑɑ ì n wobur kɑ werem mɛ mu gɛm durom mɔ,
kɑ mɛ, ko nɑ n bɛɛn disi yi wɑɑmɔwɑ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwɑ nɑ yeni gerɑɑ.
23 Amɔnɑ i ko kpĩ i siki i nɛɛ,
i ɲ̀ tii disi koosi,
i ɲ̀ bũu wi bɑ mɔ̀ Bɑɑli sãwɑ.
I bɛɛn nɑɑsun yirɑ mɛɛrio wɔwɑ sɔɔ.
I de i wurɑ ye i kuɑ,
bɛɛ be i sãɑ nge yooyoo niu
ge gɑ bɔsu gɑ durɔbu kɑsu.
24 Bɛɛ be i sãɑ nge gbeeku kɛtɛku niu
ge gɑ gbɑburun dɔɔnɛ mɔ.
Gen yɔɔbun sɑɑ sɔɔ,
gɑ rɑ n yɔ̃kumɔwɑ,
goo kun kpɛ̃ u gu yɔ̃rɑsiɑ.
Kɛtɛku dwɑɑ ye yɑ gu kɑsu kpuro,
yɑ ku rɑ wɑsire yu kɑ gu wɑ.
Domi yɑ rɑ gu deemɛwɑ gen yɔɔbun sɑɑ sɔɔ.
25 Bɛɛ Isireliba, nɑ nɛɛ,
i ku bũnu gɑsiri sere bɛɛn bɑrɑnu nu diirɑ,
kpɑ nim nɔru gu bɛɛ go.
Adɑmɑ i ɲ̀ wure.
Mɑ i nɛɛ, n ɲ̀ koorɔ,
domi niyɑ i kĩ,
i ko mɑɑ nu swĩi i sãwɑ.

Ba koo Isireliba sɛɛyasia

26 Nge mɛ sekuru tɑ rɑ gbɛnɔ mwɛ
bà n nùn mwɑ subɑru sɔɔ,
nge mɛyɑ bɛɛ Isireliba kɑ bɛɛn sinambu
kɑ bɛɛn wirugibu kɑ bɛɛn yãku kowobu
kɑ Gusunɔn sɔmɔbu i ko i sekuru wɑ.
27 Domi i bũu dãru sokumɔ bɛɛn bɑɑbɑ,
mɑ i mɑɑ kperu sokumɔ bɛɛn mɛro.
Wee bɛɛ Isireliba kpuro i mɑn biru kisi,
i ɲ̀ mɑɑ mɑn mɛɛrimɔ.
Adɑmɑ ì n wãɑ wɑhɑlɑ sɔɔ,
i rɑ nɛɛwɑ, n seemɑ n bɛɛ fɑɑbɑ ko.
28 Bɛɛ Yudɑbɑ, bɛɛn bwãɑroku ni i tii sekuɑ
nu kɑ bɛɛn wusu geeru nɛ mi,
mɑnɑ nu wãɑ.
Nu seewo nu bɛɛ fɑɑbɑ ko wɑhɑlɑn sɑɑ sɔɔ
nù n koo kpĩ.

29 Mbɑn sɔ̃nɑ i kɑ mɑn sikirinɑmɔ.
Wee bɛɛ kpuro i ɲ̀ kɑ mɑn yɔ̃re.
30 Kɑm sɔɔrɑ nɑ bɛɛ sɛɛyɑsiɑ.
I ɲ̀ nɛn sɛɛyɑsiɑ bi gɑrisi gãɑnu.
I Gusunɔn sɔmɔbu wɔri i go
nge mɛ gbee sunɔ gɑ rɑ yɑɑ wɔri gu go.
31 Bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i tie, i nɛ, Yinni Gusunɔn gɑri swɑɑ dɑkio i nɔ.
Nɑ bɛɛ sãɑwɛwɑ nge tem mi gãɑnu ku rɑ kpi?
Nɑ bɛɛ sãɑwɛwɑ nge yɑm wɔ̃ku nɑnumgiru?
Mbɑn sɔ̃nɑ bɛɛ nɛn tɔmbu i gerumɔ i mɔ̀,
i tii mɔ,
i ɲ̀ gɔsirɑmɑmɔ nɛn mi.
32 Wɔndiɑ u rɑ win burɑ yãnu duɑri ro?
Kurɔ kpɑo u rɑ win sɔnditiɑ duɑri?
Amɔnɑ bɛɛ nɛn tɔmbu i kɑ mɑn duɑri n kɑ tɛ mɛ,
nɑ ɲ̀ mɑm yen tɔ̃nun geeru yɛ̃.
33 I durɔ dɑmɑ bwisi mɔ sere kurɔ tɑnɔbu bɑ yi giɑmɔ bɛɛn min di.
34 Wee tɔn be bɑ ɲ̀ toren yɛm mu yibɑ bɛɛn yɑbenɔ
be, be i ɲ̀ kɑ gãɑ kɔ̃sunu gɑnu mwɛ.
35 Kɑ mɛ, i tii sokumɔ be bɑ dɛɛre.
Mɑ i mɔ̀, nɛ, Yinni Gusunɔn mɔru yu bɛɛ doonɑri.
Adɑmɑ kon bɛɛ siribu soku yèn sɔ̃ i mɔ̀, i ɲ̀ durum mɔ.

36 Mbɑn sɔ̃nɑ i sirenɛ i kɑ swɑɑ kɔsi.
Egibitigibɑ koo bɛɛ sekuru doke
nge mɛ Asirigibɑ bɛɛ kuɑ.
37 Kpɑ i yɑri min di i n tuke.
Domi nɛ, Yinni Gusunɔ nɑ be i nɑɑnɛ sãɑ mi yinɑ.
I ɲ̀ mɑɑ somiru gɑru wɑsi ben min di.

Isireliba

ba sãawa naanɛ sarirugibu

3

1 Yinni Gusunɔ u mɑɑ nɛɛ,
goo ù n win kurɔ yinɑ,
mɑ kurɔ wi, u dɑ u durɔ goo suɑ,

durɔ guro wi, u ra maa kurɔ wi naa de?
Aawo. Ʊ n kua mɛ, ya koo win tem disi doke.
Adama bɛɛ Isireliba, i kua mɛ.
I da i bũu dabiru sãamɔ,
ma i kĩ n maa bɛɛ mwaama.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
2 I seewo i mɛɛri guunu gia,
kpa i wa nge guuru gara wãa tèn mi i ɲ̀ bũnu sãwa.
Wee, i ra bũnu kasu
nge mɛ kurɔ tanɔ u ra win kĩnasibu kasu.
I sãa nge Daarubu swaa dio be ba ra n tɔmbu mara swɛɛ sɔɔ.
Ma i tem mɛ disi doke bɛɛn bũu gasiribu ka bɛɛn nuku kɔ̃surun sɔ̃.
3 Yen sɔ̃na gura kun tãramɔ
bu sere nɛɛ, ya koo nɛ.
Adama ka mɛ,
i bũnu gasirimɔ i dɔɔwa.
Sekura kun bɛɛ mɔ̀.
4 Wee tɛ̃, i man nɔɔgiru suemɔ i mɔ̀,
i man nɔɔgiru mɔ̀ i gerumɔ
nɛna na sãa bɛɛn baaba,
i maa man kĩwa saa bɛɛn piiburun di.
5 Ma i bikiamɔ,
ko na n ka bɛɛ mɔru sãawa sere ka baadommaɔ?
Bɛɛ Isireliba, yeniwa i ra n gerumɔ,
adama i kɔ̃sa mɔ̀ i dɔɔ
nge mèn nɔɔ i kĩ.

Yudaba ka Isireliba, i de i gɔ̃ru gɔsia

6 Yudaban sina boko Yosiasin waati sɔɔ, Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wa ye Isireliba ba mɔ̀? Ba sãawa mɛm nɔɔ sariba. Wee, ba da mi gungunu ka dãa kubenu wãa kpuro, ba bũnu sãamɔ.
7 Ma nɛ, Yinni Gusunɔ na tii sɔ̃ɔwa na nɛɛ, bà n yeniba kpuro kua, ba koo wurama nɛn mi. Adama ba ɲ̀ wuramɛ. Ben mɛro bisibu, Yudan bweseru te ta sãa nge kurɔ naanɛ sarirugii, ben tii ba wa mɛ.
8-10 Isireliba ba tem mɛ disi doke ben bũu gasiribun sɔ̃ ka ben sekuru sarirun sɔ̃ te baawure u gerumɔ. Ma ba bũu sãamɔ kpenu ka dãnun nuurɔ. Yen sɔ̃na na bu yina ma na bu yinabun tireru wɛ̃. Ka mɛ, na wa Yudaba ba ɲ̀ bɛrum kue. Ba dawa ba bũnu gasira ben tii. Ba ɲ̀ wuramɛ nɛn mi ka ben gɔ̃ru kpuro. Weesu sɔɔra ba yɔ̃.
11 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, baa mɛ Isireliba ba sãa mɛm nɔɔ sariba, ba sanɔ bo ka sere Yudaba.
12 Yen sɔ̃, a doo sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia a Isireliba gari yini sɔ̃ a nɛɛ,
bu wurama, na ɲ̀ ka bu nɔnu kɔ̃su mɛɛrimɔ.
Domi na sãawa wɔnwɔndugii.
Na ku ra mɔru ko n ka tɛ.
13 Bu gesi ben durum wuro.
Bu wuro ma ba ɲ̀ ka man yɔ̃re,
nɛ, Gusunɔ ben Yinni.
Domi ba da ba bũnu gasira dãa kubenɔ.
Ba yina bu nɛn gari swaa daki.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔn tɔmbu ba koo wurama win mi

14 Bu wurama nɛn mi, be, bii mɛm nɔɔ sariba. Domi na sãawa ben Yinni. Kon be ba tie yarama wuu sìn mi ba wãa kpuron di, baa ɲ̀ n tɔn turon na, ɲ̀ kun mɛ yiru. Kpa n ka bu wurama nɛn mi Siɔniɔ.
15 Saa ye sɔɔ, kon bu kparobu wɛ̃ be nɛn gɔ̃ru ga kĩ. Kpa bu bu kpara ka bwisi, ka laakari.
16 Ba koo marura bu dabia tem mɛ sɔɔ. Sanam mɛ sɔɔ, ba koo man gia. Ba ɲ̀ maa nɛn woodan kpakororun gari mɔ̀. Goo kun maa ten bwisikunu mɔ̀. Goo kun maa tu yaayamɔ u nɛɛ, mana ta wãa. Goo kun maa ten kɔsire mɔ̀.
17 Saa ye sɔɔ, nɛn sina gɔna ya ko n wãawa Yerusalɛmuɔ. Kpa bwese ni nu tie kpuro nu maa mɛnna mi, nɛn yĩsirun sɔ̃. Ba ɲ̀ maa ben bwisi kɔ̃si swĩimɔ.
18 Saa ye sɔɔ, Yudaba ka Isireliba ba koo mɛnna bu ko tia. Domi ba koo wurama sannu saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di. Kpa bu sina tem mɛ sɔɔ mɛ na ben baababa wɛ̃ ba tubi di.
19 Nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua na nɛɛ,
kon daa bɛɛ Isireliba kowa nɛn bii kĩnasibu,
kpa n bɛɛ tem gem wɛ̃
mɛ mu buram bo handunia yeni sɔɔ.
Na raa tamaa i ko man sokuwa bɛɛn Baaba,
kpa i ku maa man deri.
20 Adama i man tɔnu kam kom kua
nge mɛ kurɔ naanɛ sarirugii u ra win durɔ kue.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
21 Wee, nɔɔ gagu ga nɔɔra guuru wɔllɔ.
Ase Isirelibara ba kuuki mɔ̀ ba bũnu kanamɔ,
domi ben sanu sanusu kpuro su sankira,

ba nɛ, Gusunɔ ben Yinni duari.
22 Bɛɛ, bii mɛm nɔɔ sariba, i wurama nɛn mi.
Kon bɛɛ bɛɛn mɛm nɔɔbu sariru suuru kua.
Ma Isireliba ba nɛɛ, Gusunɔ, wuna a sãa bɛsɛn Yinni.
Bɛsɛ wee, wunɛn miya sa wee.
23 Geema bũu ni sa raa sãamɔ guunu wɔllɔ sa kuuki mɔ̀,
nu sãawa weesu.
Adama Gusunɔ bɛsɛn Yinni,
wuna a sãa bɛsɛ Isireliban faaba kowo.
24 Wee, saa bɛsɛn birun di sa waamɔ bũu wi ba mɔ̀ Baali,
wiya u bɛsɛn baababan gbean dĩanu di kpuro,
ka maa ben yãanu ka ben kɛtɛba ka sere ben bibu.
Ma ba sekuru wa.
25 Su kpuna sekuru sɔɔ
kpa su bɛsɛn bɛɛrɛ sariru wukiri nge bekuru.
Domi bɛsɛ ka bɛsɛn baababa
sa wunɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni torari.
Saa bɛsɛn birun di n ka gisɔ girari
sa ɲ̀ wunɛn gere wure.

4

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba,
ì n kĩ i wurama nɛn mi, i ko kpĩ i wurama.
I n bɛɛn bũu sãaru deri, i ɲ̀ maa yaayaare mɔ̀,
2 ì n da bɔ̃re gem sɔɔ ka gɔ̃ru dɛɛrɔ,
i nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn wãaru,
saa yera bwese tukunu nu koo domaru wa nɛn min di,
kpa bu woo kana nɛn sɔ̃.
3 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na bɛɛ Yudaba ka Yerusalɛmugibu sɔ̃ɔmɔ na mɔ̀,
i gbee kpaanu kasirio, i dãa dɔ̃ɔ go.
I ku ra maa bɛɛn dĩanu duure sãki sɔɔ.
4 Geema, i bango sãa wasi sɔɔ.
Adama n tiewa i man tii wɛ̃,
kpa nɛn mɔru yu ku raa yabura nge dɔ̃ɔ,
wi goo kun kpɛ̃ u go,
domi bɛɛn nuku kɔ̃suru ta kpã.

Ba Yudaba wɔrima

5 Yeremi u nɛɛ,
i Yudaba sɔ̃ɔwɔ kpa i gbãra Yerusalɛmuɔ.
I kɔba soowo tem mɛ kpuro sɔɔ.
I nɔɔgiru suo ka dam i nɛɛ,
bu mɛnnama bu da wuu si su gbãranu mɔ sɔɔ.
6 Bu gidi bɔra sueyo Siɔni gia
bu duki yakuro bu ku yɔ̃ra.
Domi Gusunɔ u koo de kɔ̃sa yu na
saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di.
7 Yibɛrɛ be ba ra bwesenu kam koosie
ba seewa ben wãa yerun di nge gbee sunɔ
ge ga tii dɛmiamɔ gen bweun di,
ba wee bu ka tem mɛ kam koosia.
Bɛɛ Yudaba, ba koo bɛɛn wusu kɔsuku
kpa su ko bansu.
8 I saaki sebuo nuku sankiranun sɔ̃
kpa i swĩ i weeweenu ko,
domi Yinni Gusunɔn mɔru kun sun doonarimɔ.
9 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
yen tɔ̃ɔ te sɔɔ,
sina boko ka win sina asakpɔbu ba koo mwia kpana
kpa yãku kowobu bu biti soora,
kpa Gusunɔn sɔmɔbu bu nɔsu nɛnɛ,
10 bu nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ
na be, Yudaba ka Yerusalɛmugibu nɔni wɔ̃kua
ye na nɛɛ, ba koo bɔri yɛndu wa.
Wee tɛ̃ ba woburu sɔndi ben wĩinɔ.

Yibɛrɛba ba Yudaba sikerenɛ

11 Saa ye sɔɔ, kon bu sɔ̃ n nɛɛ,
wee, woo ga wee saa gbaburun guunun di,
gu ka nɛn tɔmbu Yudaba swee.
Woo ge, ga ɲ̀ sãa fɛrɛ fɛrɛ
nge ge ba koo ka dobi sara.
12 Ga ko n dam mɔwa.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na gu sokusiamɔ.
Tɛ̃wa kon bu siri.
13 Ma Yudaba ba nɛɛ,
gbera sun di, domi sa kam kua.
Wee, wi u koo sun kam koosia u sĩimɔ nge guru wiru.
Win tabu kɛkɛ yi sãa nge guru woo.
Ma win dumi yi gunɔ bakeru sãabu kere.
14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Yerusalɛmugibu,
sere saa yerà i kĩ i n kɔ̃sa bwisikumɔ.
I bɛɛn gɔ̃rusu dɛɛrasio, kpa i faaba wa.
15 I swaa dakio gari yi ba ka na Danun tem di
ka Efaraimun guunun di
ba nɛɛ, kɔ̃sa wee.
16 I ye bwesenu kpuro nɔɔsio.
Kpa i ye Yerusalɛmugibu sɔ̃ i nɛɛ,
yibɛrɛba ba wee saa tontonden di.
Ba koo Yudaban wusu tabun kuuki koosi.
17 Kpa bu Yerusalɛmu sikerena
nge be ba gberu kɔ̃su.

Domi yen tɔmbu ba man seesi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
18 Bɛɛ Yudaba, geema wahala ya bɛɛ nɔni sɔ̃ɔwa sere bɛɛn woo sɔndɔ.
Adama ya sãawa bɛɛn kom kɔ̃sum ka bɛɛn nuku kɔ̃surun are.

Yeremi u wasikiramɔ

win tɔmbun wahalan sɔ̃

19 Yeremi u nɛɛ,
nɛn nuki man wuririmɔ ma nɛn tororа kara.
Na ɲ̀ kpɛ̃ n nɔɔ mari wahala yenin sɔ̃.
Na tabun kɔba nɔɔmɔ. Bu wee.
20 Ba sun nɔɔsiamɔ ma ba wuu dabinu kɔsuka.
Tem mɛ kpuro mu kam kobu dɔɔwa.
Subaru sɔɔra ba na ba bɛsɛn tabu kowobun kuu bekuruginu wukura.
Ma ba nu gura ba ka doona.
21 Sere domma na kon yibɛrɛban gidi bɔra waamɔ,
kpa na n kɔban swĩi nɔɔmɔ tãa tãa.
22 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee, nɛn tɔmbu ba ɲ̀ bwisi mɔ.
Mɛya ba ɲ̀ man yɛ̃.
Ba sãawa gari bakasu.
Ba kɔ̃san kobun bwisi mɔ,
adama ba ɲ̀ gean kobu yɛ̃.

Kam kobu wee

23 Na tem mɛɛra ma mu sãa bitam,
gãanu sari mɛn wɔllɔ.
Na maa wɔllu mɛɛra,
na deema yam bururam sari mi.
24 Na guunu mɛɛra, na wa wee,
nu wɔruma. Ma gungunu nu bãarimɔ.
25 Na maa mɛɛra na wa wee,
tɔnu sari tem sɔɔ.
Ma gunɔsu su yarina kpuro.
26 Na tem mɛɛra mɛ mu raa sãa tem gem.
Na deema wee, mu kua tem saaram.
Ma wuu si su wãa mi, su wɔruka.
Yinni Gusunɔwa u ye kua win mɔrun saabu.
27 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
u koo tem mɛ gɔsia tem saaram,
adama u maa nɛɛ,
u ɲ̀ derimɔ mu n sãa mɛ ka baadommaɔ.
28 Yen sɔ̃, tem mu ko n gɔɔ wooru sɔ̃,
kpa wɔllu tu yam tĩra.
Domi u himba yi kɔ, u ɲ̀ maa biru wurɔ.
29 Ye wusu kpuron tɔmbu ba maasɔbu ka tɛn towobun wɔkinu nua,
yera ba duki yakikira kpuro.
Gaba wɔriki dãa sɔ̃sɔ ma gaba dua kpee baaba sɔɔ.
Ba wuu si deri su kua bansu.
30 Wunɛ Yerusalɛmu, buraru mba kaa maa tii kua.
Kaa tii beku wunɔmgiru kasuawa a dewe,
kpa a wuran saba sebe, kpa a kiro doke?
Kam sɔɔra kaa tii buraru kua.
Wee wunɛn kĩnasibu ba nun tusa
ba kasu bu nun go.
31 Na wuri ka weeweenu nɔɔmɔ
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u win bii gbiikoo ma.
Ase Yerusalɛmun nɔɔwa ga nɔɔramɔ mi.
Ya wom gabamɔ, ya nɔma dɛmiɛ ya mɔ̀,
ya kam kuawa.
Wee yen yibɛrɛba ba ye sɛ̃re, ya gɔɔ dɔɔ.

Yerusalɛmugibun toraru

5

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Yerusalɛmugibu, i bɛɛn swɛɛ kpuro swĩiyɔ.
I doo ka mi tɔmba ra mɛnnɛ i kasu
ì n ko i goo wa wi u ra ko dee dee
ma u ra gem gere.
I n yɛ̃ro wa,
saa ye sɔɔra nɛ, Yinni Gusunɔ, kon bɛɛn durum wɔka.
2 Ma Yeremi u nɛɛ,
wee, ba ra n bɔ̃rumɔ ba n mɔ̀,
ka Yinni Gusunɔn wãaru,
adama weesu sɔɔra ba bɔ̃ri yi mɔ̀.
3 Yinni, n ɲ̀ wi u gem swĩi, wiya a kasu?
Wee, a bu sura adama ba nun atafiiru kua.
A bu nɔni sɔ̃ɔwa, adama ka mɛ, ba ɲ̀ gãanu gie.
Ben gɔ̃ru ga bɔbiawa nge kperu.
Ba yina bu wurama wunɛn mi.
4 Ma na nɛɛ, ba sãawa nge bibu,
ba mɔ̀wa nge gari bakasu.
Domi ba ɲ̀ wunɛn swɛɛ yɛ̃,
ba ɲ̀ maa wunɛn woodaba yɛ̃.
5 Kon gɔsira n da be ba bukuren mi,
kpa n ka bu gari ko.
Domi be, ba wunɛn swɛɛ yɛ̃,
ba maa wunɛn woodaba yɛ̃.
Wee, ben tii ba nun yina
nge yãa te ta wɛ̃ɛ yina
ma ta yi kasuka.
6 Yen sɔ̃na bà n dua dãa sɔ̃ɔwɔ,
gbee sinansu su ra bu go.
Bà n dua yakasɔ,

gbeeku bɔ̃nu nu ra bu go.
Ma musuku gbeeku ga ra bu yɔɔru bwɛ̃ɛyɛ
ben wuun gbãrarun kɔnnɔwɔ,
be ba yara min di,
gu ka bu sɛ̃re gu kasuku.
Domi ben toranu nu dabia.
Ben naanɛ sariru ta kpã.
7 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
mban sɔ̃na kon nɛn tɔmbun durum wɔka.
Domi wee, ba man deri
ma ba bɔ̃rumɔ ka bũnun yĩsinu.
Na bu debia,
adama bũna ba ka arukawani bɔkua
ba nu gasirimɔ.
8 Ba sãawa nge dum dwɛɛ yi yi deba
yi wuri mɔ̀ yi kurɔbu gire.
Nge mɛya ba ra n ben berusebun kurɔbu naa gire,
ba n kpeeki mɔ̀.
9 Mban sɔ̃na na ɲ̀ ko n bwese teni mɔru kɔsie,
kpa n tu sɛɛyasia yenin sɔ̃.
10 Nɛ, Yinni Gusunɔ,
kon bu yibɛrɛba surema,
be, be ba sãa nge nɛn resɛm gbaaru.
Ba koo ten kara sura
kpa bu ten dãa kãasi bɔɔri yi yi ɲ̀ sãa nɛgii.
Adama ba ɲ̀ gbaa te kam koosiamɔ kpuro.
11 Mɛya kon ko domi Isireliba ka Yudaba
ba ɲ̀ ka nɛ turo yɔ̃re.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Ye ya koo Isireliba deema

12 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Isireliba ba man siki
ba nɛɛ, na ɲ̀ dam gam mɔ.
Kɔ̃sa kun maa bu deemamɔ.
Ba ɲ̀ tabu wasi,
ba ɲ̀ maa gɔ̃ɔru wasi.
13 Nɛn sɔmɔbun gari yi maa sãawa nge wom dirum.
Ben goo ku ra bu gari gee sɔ̃.
Ba maa gerumɔ ba mɔ̀,
sɔmɔ ben gari yi wɔri ben tii sɔɔ.
14 Yen sɔ̃, nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
na nɛɛ, ye ba ka gerua mɛ,
wee, nɛn gari yi ko n sãa nge dɔ̃ɔ wunɛ Yeremin nɔɔ sɔɔ,
kpa nɛn tɔn be, ba n sãa nge dãa ye dɔ̃ɔ wi, u koo mwa.
15 Tɛ̃ bɛɛ nɛn tɔmbu, Isireliba,
kon bɛɛ bweseru garu surema tontonden di.
Bwese te, ta dam mɔ
ta raa maa wãawa saa yellun di.
I ɲ̀ maa ten barum nɔɔmɔ.
16 Ba sãawa tabu durɔbu be kpuro.
Ben sɛ̃ɛnun saabu,
gonu ra n yibawa sikaɔ.
17 Bwese te, ta koo bɛɛn dĩanu kam koosia,
ka bɛɛn bibu, ka bɛɛn yaa sabenu, ka bɛɛn dãa marum,
kpa bu bɛɛn wuu si su gbãranu mɔ tabu wɔri,
bu kɔsuku,
sì sɔɔ bɛɛn yĩiyɔbu wãa.
18 Adama yen tɔ̃ɔ te, n ɲ̀ bɛɛ kpuro kon kam koosia.
19 Tɛ̃ Yeremi, bà n nɛɛ, mban sɔ̃na nɛ, Gusunɔ ben Yinni na bu yenin bweseru kuammɛ, kaa bu wisiwa a nɛɛ, ba man deri ba ka tɔn tukobun bũnu na ben temɔ ba sãamɔ. Nge mɛya ben tii ba koo da bu tɔn tukobu sã tem tukumɔ.

Gusunɔ u win tɔmbu kirɔ mɔ̀

20 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i Yakɔbun bweseru sɔ̃ɔwɔ,
be, be ba sãa Yudaba, i nɛɛ,
21 bu swaa dakio ye na bu sɔ̃ɔmɔ.
Ba sãawa nge wɔ̃kobu, ba ɲ̀ bwisi mɔ.
Ba nɔni mɔ, adama ba ɲ̀ yam waamɔ.
Ba swasu mɔ, adama ba ɲ̀ gari nɔɔmɔ.
22 Ba ɲ̀ koo man nasia?
Ba ɲ̀ koo diiri nɛn wuswaaɔ?
Nɛna na dera yani sɛɛri yi nim wɔ̃kun nim gunua.
Ma na nɛɛ, mu ɲ̀ maa saramɔ
mi na mɛn nɔɔ bura yeru yi mi.
Miya mu ko n wãa sere ka baadommaɔ.
Baa mɛ nim kurenu nu ra se, nu ɲ̀ dam mɔ.
Baa mɛ nu ra wɔki, mu ku ra gam de.
23 Adama be, nɛn tɔmbu, ba sãawa mɛm nɔɔ sariba.
Ba ra ka man mɔru ko kpa bu man deri.
24 Ba ku ra tii sɔ̃ bu nɛɛ,
bu nɛ, Yinni Gusunɔ nasia,
nɛ wi na ra bu gura wɛ̃
wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ yen saa sɔɔ,
kpa n maa saa yi bu ka dĩanu gɛ̃.
25 Ba n yɛ̃ ma ben durum ka ben toranun sɔ̃na
ba ku ra maa doma ten bweseru wa.
26 Domi ben suunu sɔɔ tɔn kɔ̃soba wãa.
Ba ra tɔmbu yɛ̃ri bɛriewa bu ka bu mwɛɛri
nge be ba ra gunɔsu taa yinuɛ.
27 Takiwa ya ra n yiba ben yɛnusɔ,

nge mɛ gunɔ taason gunɔ diru
ta ra n gunɔsu yiba.
Nge mɛya ba kuura ma ba dam kua.
28 Ba dĩa geenu di ma ba bɔria.
Ba ra kɔ̃sa kowa yu banda.
Ba ku ra ka gobeku yinɛ, ɲ̀ kun mɛ sãaro.
Ba ku ra bu ben gem wɛ̃.
Kpa ben tii ba n kuuramɔ.
29 Mban sɔ̃na na ɲ̀ kon bwese teni mɔru kɔsie,
kpa n bu sɛɛyasia yenin sɔ̃.
30 Wee, nɛn tɔmba gãa kɔ̃sunu mɔ̀ tem mɛ sɔɔ.
31 Ben sɔmɔbu ba gari weesugii mɔ̀.
Ma yãku kowobu ba ben tiin arufaani kasu.
Ma nɛn tɔmbu ba bu yen dam kɛ̃mɔ.
Sanam mɛ kpuro ya koo nɔru ko, amɔna ba koo ko.

Yibɛrɛba ba Yerusalɛmu tarusi

6

1 Bɛɛ Bɛnyamɛɛba,
i duki yakuro Yerusalɛmun di.
I kɔba soowo Tekoaɔ.
I yĩreru koowo Bɛti Hakerɛmuɔ.
Domi nɔni swãa bakaru ka kam kobu sisi,
saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di.
2 Ba koo Yerusalɛmu, wuu burɔ ge kɔsuku.
3 Wee, tɔmba ye wɔrim wee
nge kparobu ka ben yaa sabenu.
Ba ben sansani gira ba ka ye sikerena.
Ben baawure u win bweu mwa, wi ka win tabu kowobu.
4 Ba kuuki mɔ̀ ba mɔ̀,
i de su se sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara su wuu ge wɔri.
Adama tɛ̃ sɔ̃ɔ kpa, yam maa tĩramɔ.
5 N n mɛn na, i de su se wɔ̃kuru
su da su gen dii geenu kɔsuku.
6 Ma Yinni Gusunɔ u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bu dãa bɔɔrio kpa bu ka ye sasanu gira
bu ka Yerusalɛmu sikerena, bu ye sɛɛyasia
yèn sɔ̃ yen tɔmba dam dɔrenamɔ.
7 Nge mɛ dɔkɔ ya ra nim swĩ mu n kokumɔ,
nge mɛya Yerusalɛmugibun nuku kɔ̃suru
ta ra n sɔ̃ɔsiramɔ.
Daa bɔɔbɔya ka kam kobun kookoosun gariya
yi ra n nɔɔramɔ mi.
Na ra n waamɔ baadomma
ba tɔmbu nɔni sɔ̃ɔmɔ ba bu mɛɛra mɔ̀.
8 N n mɛn na, bɛɛ Yerusalɛmugibu,
i nɛn sɔ̃ɔsiru laakari koowo,
kpa n ku ra nɛn tii gawa saa bɛɛn min di
n bɛɛn tem kam koosia.

Isireliba

ba kua mɛm nɔɔbu sariba

9 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
ba koo Isireli be ba tie gura mam mam
nge mɛ ba ra dãa binu sɔri
ba kun gãanu deri.
10 Ma Yeremi u wisa u nɛɛ,
wara kon gari sɔ̃, kpa n nùn kirɔ ko.
Wara koo man swaa daki.
Wee, ba swaa tau. Ba ɲ̀ kpɛ̃ bu laakari ko.
Ben mi, wunɛ Yinni Gusunɔn gari
yi ra bu sekuru kowa.
Ba ku ra kã bu yi nɔ.
11 Yinni Gusunɔ,
wee, na ka tɔn be mɔru mɔ̀ wunɛn sɔ̃.
Na kpana n tii nɛnɛ.
Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
a de mɔru ye a man kuammɛ mi,
yu wɔri bibu sɔɔ be ba dweemɔ dãa saanɔ,
ka sere maa aluwaasiban wuunu sɔɔ.
Domi kurɔbu ka durɔbu ka tɔkɔnu,
kpurowa ba koo gura bu ka doona.
12 Kpa ben yɛnusu su ko gabugisu
ka ben gbea ka ben kurɔbu.
Domi kon tem mɛ kpuron tɔmbu nɛn dam sɔ̃ɔsi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
13 Domi saa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbun di sere ka damgibɔ,
ben tii tiin arufaaniwa ba ra n naa gire.
Nɛn sɔmɔbu ka yãku kowobun tii,
ba ra n weesu mɔ̀wa.
14 Ba ra n nɛn tɔmbun wahala atafiiru sãawa,
ba n mɔ̀, alafia wãa,
adama alafia gaa sari.
15 N weenɛwa sekuru ta n bu mɔ̀,
kɔ̃sa ye ba mɔ̀n sɔ̃,
adama ba ɲ̀ sekuru mɔ.
Ba ɲ̀ mam wure ma ba tore.
Yen sɔ̃na ba koo wɔruma bu gbi.
Ba koo fukura bu wɔruku
dɔma te kon bu sɛɛyasia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni kpuro gerua.
16 Yinni Gusunɔ u win tɔmbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
i seewo i swɛɛ mɛɛri
i bɛɛn yellun swaa bura ye kasu i swĩi,
kpa i wa i n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Adama ba wisa ba nɛɛ,
sa ɲ̀ ye swĩimɔ.

17 Gusunɔ u nɛɛ,
na bɛɛ kɔ̃sobu wɛ̃
i ka ben kɔban swĩi swaa daki.
Adama ba wisa ba nɛɛ,
sa ɲ̀ swaa dakimɔ.
18 Yen sɔ̃, u nɛɛ, bɛɛ bwese ni nu tie,
i swaa dakio i nɔ ye ya koo nɛn tɔmbu deema.
19 Bɛɛ temgibu, i waawo.
Wee kon nɛn tɔmbu kɔ̃sa sure.
Yera ya ko n sãa ben bwisikunun are.
Domi ba ɲ̀ nɛn gari swaa daki,
ma ba nɛn woodaba gɛma.
20 Na ɲ̀ ben turare ye ya wee Seban di
ɲ̀ kun mɛ dãa kiku nubu duroruguu
ge ba ka na saa tontonden din bukata mɔ sãarun sɔ̃.
Na ɲ̀ ben yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kĩ.
Mɛya ben yãku ni nu tie, nu ɲ̀ maa man wɛ̃remɔ.
21 Yen sɔ̃na kon bu sokuratia dokea,
kpa baababa ka ben bibu,
tɔnu maa ka win bɔrɔ
bu sokura mi bu gbi.

Ba koo Isireliba wɔrima

22 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee bweseru gara sisi
saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di
mi n toma.
Bwese ten tɔmbu ba dam mɔ.
23 Ba tɛnnu ka yaasi nɛni.
Ba nuki sosu, ba ɲ̀ wɔnwɔndu mɔ.
Ma ba kukirimɔ nge nim wɔ̃kun nim.
Ba yɔɔwa dumi wɔllɔ,
ma ba yɔ̃ swɛɛ swɛɛ, ba tabun sɔɔru sãa
bu ka wunɛ Yerusalɛmu wɔri, wunɛ wi a sãa Siɔni.
24 Yerusalɛmugiba nɛɛ,
ye sa ben labaari nua,
yera bɛsɛn gɔma dwiiya.
Sa wurura nge tɔn kurɔ
wi u yiire u kĩ u ma.
25 Goo u ku raa yari u da swɛɛɔ.
Goo ku raa maa yari u da yakasɔ.
Domi yibɛrɛba ba wãa mi,
ba ben takobiba nɛni.
Tɔmba bɛrum soore baama.
26 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ nɛn tɔmbu, i saaki pɔra sɛ̃keo
kpa i tii torom wisi nuku sankiranun sɔ̃.
Bɛɛn baawure u gɔɔ swĩiyɔ
nge wi u win bii teereru bia.
I wuri koowo ka nɔni yĩresu.
Domi wi u koo bɛɛ kpeerasia
u koo bɛɛ wɔriwa subaru sɔɔ.

Isireliba ba swaa tau

27 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wunɛ Yeremi, na nun yi a ka nɛn tɔmbu sɔwa
nge mɛ seko u ra sii geesu sɔwe,
kpa a ka ben daa gia.
28 Ma Yeremi u nɛɛ,
tɔn be, ba sãawa wee kowobu ka mɛm nɔɔ sariba.
Ba bɔɔbuwa nge sisu. Be kpuro ba sankirewa.
29 Bà n sisu ka pɛɛrum dɔ̃ɔ doke ba wure,
ye kpuro ya ra yandewa,
kpa pɛɛrum mɛ, mu sii si sɔwa.
Adama kam sɔɔra ba Isireliba sɔwa.
Ben tɔn kɔ̃sobu ba ɲ̀ wunaramɔ,
30 ma ba bu sokumɔ sii si su ɲ̀ gea sãa.
Domi Yinni Gusunɔ u bu biru kisi.

7

Yeremi u waasu mɔ̀

Yinni Gusunɔn sãa yerɔ
(I maa mɛɛrio 26:1-19)

1 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a doo a yɔ̃ra nɛn sãa yerun kɔnnɔwɔ a nɛɛ, yeniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, be Yudaba, be, be ba ra gesi du saa kɔnnɔ minin di bu ka man sã, bu swaa dakio bu nɔ.
3 Nɛ, Gusunɔ Isirelibɔn Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na gerua na nɛɛ, bu ben sanu sanusu ka ben daa kɔsio. Saa yera kon de ba n wãa tem mɛ sɔɔ.
4 Bu ku ben naanɛ doke dii teni sɔɔ ba n mɔ̀, nɛ, Yinni Gusunɔn sãa yera mi!
5 Bà n ben sanu sanusu ka ben daa kɔsa, ma ba gea kuanammɛ,
6 ma ba kun sɔbu ka gɔminibu ka gobekuba dam dɔremɔ, ma ba kun maa tɔnu wi u kun gãanu kuen yɛm yarimɔ, ma ba kun bũnu sãamɔ ni nu koo de bu kam ko,
7 saa yera kon de ba n wãa tem mɛ sɔɔ mɛ na ben baababa wɛ̃, ba n mɔ sere ka baadommaɔ.
8 Adama wee gari weesugiiya ba naanɛ sãa yi yi ɲ̀ arufaani gaa mɔ.
9 Ba ra n gbɛnimɔ, ba ra n tɔmbu goomɔ, ba ra n sakararu mɔ̀, kpa ba n nɔɔ mwɛɛ weesuginu mɔ̀, kpa ba n bũu wi ba mɔ̀ Baali

turare dɔ̃ɔ dokeammɛ, kpa ba n maa bũu
sãaru mɔ̀ te ba ku ra raa ko.
10 Kɔ̃si yiniwa ba ra n mɔ̀, kpa bu sere na
bu yɔ̃ra dii tèn mi ba ra man sã ba n mɔ̀, sa
yakiara yibɛrɛban nɔman di.
11 Ba tamaa dii tèn mi ba ra man sã ta
sãawa gbɛnɔbun wãa yeru? Domi mɛsuma
na waamɔ.
12 N n mɛn na, bu doo Siloɔ bu yam mi
na raa gɔsa bu ka man sã mɛɛri. Kpa bu wa
nge mɛ na mu kua nɛn tɔmbu Isireliban daa
kɔ̃san sɔ̃.
13 Tɛ̃, yèn sɔ̃ ba kookoo sinin bweseru kua,
ma na bu gerusi kpeetim sari adama ba ɲ̀
man swaa daki, na bu soka ma ba ɲ̀ man
wurari,
14 yen sɔ̃na kon nɛn sãa yee tè sɔɔ ba ben
naanɛ doke ka tem mɛ na be ka ben baababa
wɛ̃ kam koosia nge mɛ na Silo kua.
15 Kon bu gira bu tonda nɛn wuswaan di
nge mɛ na ben mɛro bisibu Isireliba gira.

Gusunɔ u Yeremin

kanaru yina Yudaban sɔ̃

16 Wunɛ Yeremi, a ku man suuru kana
Yudaban sɔ̃. A ku bu kanaru garu kua. Domi
na ɲ̀ nun swaa dakimɔ.
17 A ɲ̀ waamɔwa ye ba mɔ̀ Yudaban wuu
marosɔ ka sere Yerusalɛmun swɛɛ sɔɔ?
18 Bibu ba dãa guramɔ bũu yãkunun sɔ̃.
Ma ben baababa ba ka ye dɔ̃ɔ sɔ̃rumɔ bũu
sãa yenɔ. Tɔn kurɔba pɛ̃ɛ som burimɔ bu ka
kiranu ko ni ba koo ka bũu wi ba mɔ̀ Asitaate
ka sere maa bũnu ganu sã, kpa bu ka man
torari.
19 Adama ka gem, n ɲ̀ nɛ ba torarimɔ, beya
ba tii sekuru dokemɔ.
20 Yen sɔ̃na na nɛɛ, kon de nɛn mɔru yu
wɔri nɛn sãa yee te sɔɔ, ka tɔmbu sɔɔ, ka
yaa sabenu sɔɔ, ka dãaɔ ka sere maa dĩanu
sɔɔ. Nɛn mɔru ye, ya ko n gbisimɔwa, ya ɲ̀
suremɔ.

Yudaban mɛm nɔɔbu sariru

21 Wee ye nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ
wi na wɔllu ka tem mɔ na gerua na nɛɛ, i
ra yãkunu ko ńn sukum i ra di, ka yãku
dɔ̃ɔ mwaararuginu, adama n buram bo i ni
kpuro mɛnna i bɛɛyam di.
22 Domi na ɲ̀ bɛɛn baababa yãkuru garu
yiire dɔma te na bu yara saa Egibitin di.
23 Ye na bu yiire yera, bu nɛn gari nɔɔwɔ,
kpa na n sãa ben Yinni, kpa be, ba n maa sãa
nɛn tɔmbu. Bu nɛn wooda kpuro swĩiyɔ ye
na bu wɛ̃, kpa ben wãaru tu wɛ̃ra.
24 Adama ba ɲ̀ swaa tem kpĩ bu nɛn gari
nɔ. Ben tiin gɔ̃ru kĩra ba swĩi, ma ben daa
kɔ̃sa ya sosi.
25 Saa dɔma tèn di bɛɛn baababa ba yara
Egibitin di sere n ka gisɔ girari, na ra n bɛɛ
nɛn sɔmɔbu gɔriammɛwa saa baayere.
26 Adama i swaa taaya i ɲ̀ man swaa daki.
Ma i kɔ̃sa kua n kere ye bɛɛn baababa ba kua.
27 Wunɛ Yeremi, à n yeniba kpuro gerua,
ba ɲ̀ nun swaa dakimɔ. À n maa bu soka, ba
ɲ̀ nun wurarimɔ.
28 Ka mɛ, a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, ba sãawa bwese
te ta ku ra Gusunɔ ten Yinnin gari nɔ. Tora
tee teya ba ra n mɔ̀ baa ù n bu sɛɛyasia. Gem
ku ra n maa wãa ben nɔsɔ.

Durum ye Yudaba ba kua

Bɛni Hinɔmun wɔwaɔ

29 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Yudaba bu ben seri buro bu kɔ̃
yi yi sɔ̃ɔsimɔ ma ba sãa nɛgibu.
Bu yɔɔwo guuru wɔllɔ,
kpa bu gɔɔ swĩ.
Wee ba nɛn mɔru seeya,
ma na bu biru kisi.
30 Domi be, Yudaba ba kɔ̃sa kua nɛn nɔni
sɔɔ. Ba ka bũnu dua diru mi ba ra man sã, ba
tu disi doke.
31 Ma ba bũu turanu bana Tofɛtiɔ, Bɛni
Hinɔmun wɔwaɔ bu ka ben bibu yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu ko mi, yãku nìn bweseru na
ɲ̀ mam gɔ̃ru doke n bu sɔ̃ bu ko.
32 Yen sɔ̃na tɔ̃nu ganu sisi nì sɔɔ ba ɲ̀
maa wɔwa ye sokumɔ Tofɛti ɲ̀ kun mɛ Bɛni
Hinɔmu. Ba koo ye sokuwa tɔn goo yeru.
Miya ba koo tɔmbu sike yèn sɔ̃ ayeru maa
sari gam.
33 Gunɔsu ka yɛɛ yi koo tɔn gonu di. Goo
sari wi u koo yi yinari.
34 Kon de Yerusalɛmu ka Yudaban wusu
su mari sɔ̃ɔ sɔ̃ɔ, ba ɲ̀ maa nuku dobun kuuki
mɔ̀ wuu si sɔɔ. Mɛya ba ɲ̀ maa kurɔ kpaarun
womusu nɔɔmɔ mi. Domi tem mɛ, mu koo
kowa bansu.

8

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yen tɔ̃ɔ te, ba
koo Yudaban sinambu ka ben asakpɔbun
kukunu sikia sikirun di ka ben yãku

kowobuginu ka ben sɔmɔbuginu ka sere
maa Yerusalɛmun tɔmbuginu.
2 Sɔ̃ɔ sɔɔ, nu ko n sɔ̃ɔ soore. Wɔ̃kuru kpa
nu n wãa suru ka kperin tarum sɔɔ. Ba ɲ̀
maa nu guramɔ bu sike. Nu koo kowa taaki
tem sɔɔ. Domi sɔ̃ɔ ka suru ka kperi yiya ba
raa kĩa ma ba yiira ba yi sãwa.
3 Be ba koo tiara be, Yuda daa kɔ̃sagii be
sɔɔ, mi na bu yarinasia kpuro, gɔɔwa ba ko
n kĩ n kere wãaru. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na
yeni gerua.

Yudaban bwisikunu

kun asansi mɔ

4 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
nɛn tɔmbu bikio a nɛɛ,
tɔnu ù n wɔruma, u ku ra se?
Goo ù n gɛra win swaan di, u ku ra wuramɛ?
5 N n mɛn na, mban sɔ̃na nɛn tɔmbu Yudaba
ba swaa kɔ̃sa swĩi ba dɔɔ.
Ba yɔ̃rariwa dim dim ben weesu sɔɔ
ba n bũnu sãamɔ.
Ba ɲ̀ kĩ bu gɔsirama nɛn mi.
6 Na yɔ̃ sɛ̃ɛ na bu swaa daki ka laakari.
Ba gari gerumɔ yi yi ɲ̀ asansi gaa mɔ.
Ben goo kun gɔ̃ru gɔsiamɔ win nuku
kɔ̃surun di,
u nɛɛ, mban sɔ̃na u yeni mɔ̀.
Be kpuro ba ben tiin swaa swĩiwa
nge duma ye ya wãa tabu sɔɔ.
7 Baa tionko ka kpurabu ka kpaaru baniku
nu yɛ̃ saa ye n weenɛ nu sĩ
ka saa ye n weenɛ nu wurama nin wãa yerɔ.
Adama nɛn tɔmbu ba ɲ̀ nɛn wooda yɛ̃
ye na ka bu kpare.

Be ba tii garisi bwisigibu

8 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
amɔna ba koo ka kpĩ bu nɛɛ ba bwisi mɔ.
Beya ba nɛ Gusunɔn wooda mɔ.
Domi be ba wooda ye yorua, ba ye gɔsiawa.
9 Wee bwisigiba nɛ, Yinni Gusunɔn gari
gɛma.
Ma ba yibɛrɛban yina mwaara
ba wãa biti ka sekuru sɔɔ.
N n mɛn na, bwisi yirà ba maa mɔ.
10 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ,
kon de yibɛrɛba bu ben kurɔbu ka ben gbea
mwɛɛri.
Domi saa ben bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbun di
n ka girari ben damgibɔ,
ben tii tiin arufaaniwa ba ra n naa gire ka
taki.
Nɛn sɔmɔbu ka yãku kowobu, weesa ba ra n
mɔ̀.
11 Ba ra n nɛn tɔmbun wahala atafiiru
sãawa,
ba n mɔ̀, alafia wãa,
adama alafia gaa sari.
12 N weenɛwa sekuru tu bu mwa kɔ̃sa ye ba
mɔ̀n sɔ̃.
Adama sekura ku ra bu mwɛ bu tuka.
Ba ku ra maa ben toranu tubu.
Yen sɔ̃na ba koo wɔruma bu gbi
dɔma te kon bu sɛɛyasia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ ka win tɔmbu

13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
gbaa wuko u ra win dĩanu gɛ̃wa u mɛnna.
Adama wee, na kĩ n nɛn dĩanu mɛnna Isire-
liban mi,
ma na deema ba sãawa nge resɛm
ɲ̀ kun mɛ nge figie ye ya wurusu dɛlla
ya ɲ̀ binu mɔ.
Yen sɔ̃na kon bu deri swaa sarobun sɔ̃.
14 Yudaba ba nɛɛ,
mban sɔ̃na sa sɔ̃ mini.
I de su mɛnna
kpa su da wuu si su gbãranu mɔn mi,
sa n gɔɔ mara.
Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u yiwa su gbi.
U koo sun nim dɛ̃ɛgim nɔrusia,
yèn sɔ̃ sa nùn torari.
15 Wee, sa tamaa wãara koo kɔsi,
adama ya ɲ̀ koore.
Sa tamaa saa gaa wee yè sɔɔ bɛsɛn nɔni
swãaru
ta koo kpe,
adama nandaba bu sun deema.
16 Wee sa yibɛrɛban dumin wɔkinu nɔɔmɔ
Danun bera gia.
Ma yi wuri mɔ̀, yi tem kpuro nɛni mu di-
irimɔ.
Yibɛrɛ be, ba dĩanu guramɔ ba gbea
mwaamɔ,
ka sere Yerusalɛmu ka yen tɔmbu.
17 Adama Yinni Gusunɔ u wisa u nɛɛ,
na ɲ̀ daa bɛɛ sɔ̃ɔwa mɛ ro?
Wee kon bɛɛ wɛɛ dɛ̃ɛgii kparema
yi yi ɲ̀ dobo dobogibun gari nɔɔmɔ.
Yi koo bɛɛ dwɛ̃ɛwa.

Yeremin nuki sankira

18 Yeremi u nɛɛ,
nɛn nuki sankira nɛn tɔmbun wahalan sɔ̃.
Na kĩ n tii nukuru yɛmiasia,
adama ya ɲ̀ koorɔ.

19 Wee, na nɛn tɔmbun weeweenu nɔɔmɔ baaman di.
Ba mɔ̀, Yinni Gusunɔ u sariwa Siɔniɔ?
Yen sunɔ u ṅ maa wãawa mi?
Ma Yinni Gusunɔ u wisa u nɛɛ,
mban sɔ̃na ba nɛn mɔru seeya
ba bũnu sãamɔ nìn bwãarokunu
ba waama tɔn tukobun min di.
20 Ma Yeremi u nɛɛ,
saa ye sa raa yĩiyɔ su faaba wa,
ya doona nge gɛ̃ɛbun saa.
Wee, sa ṅ faaba wa.
21 Nɛn tɔmbu ba nɔni sɔ̃ɔre.
Ben nɔni swãa te, ta man bɔkana.
Na nande, na nuki sankire.
22 Tibu sariwa Galadiɔ?
Dokotoro goo sariwa mi?
Nge mban sɔ̃na Isireliban bosu kun kpeemɔ.
23 Nɛn wiru tà n daa nim yiba
ma nɛn nɔni yi sãa nge bwii,
kon daa wuri kowa sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru
nɛn tɔn be ba gun sɔ̃.

Bwese weesugiru

9

1 Yeremi u nɛɛ,
nà n daa kuru mɔ gbaburɔ, kon daa dawa ten mi,
n nɛn tɔmbu deri na n ka bu tondinɛ.
Domi be kpuro ba sãawa nge sakara kowobu.
Ma ba kua naanɛ sarirugibu.
2 Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ,
ba ra n nɔɔ dɛ̃ɛrawa bu ka weesu ko.
Ba ku ra tem mɛ kpare dee dee gem sɔɔ,
sere ka weesu.
Wee siya su kua ben dam.
Ba ra n nuku kɔ̃suru mɔ̀wa ba n dɔɔ.
Mɛya ba ku ra nɛ, Yinni Gusunɔ wure.
3 Baawure u ra n win kpaasi taki dimɔwa.
Ba ṅ naanɛ mɔɔsinɛ.
Ba ra n kɔrumɔtɔnu kuanammɛwa,
kpa ba n weesu sɔ̃ɔnamɔ.
4 Kpa ba n nɔni wɔ̃kunamɔ.
Ba ku ra gem sɔ̃ɔnɛ,
kpa ba n ben nɔɔ dɛ̃ɛrimɔ bu ka weesu ko.
Mɛya ba ra n mɛɛrimɔ nge mɛ ba koo ka kɔ̃sa ko.
5 Ba ra tii wɛ̃ kɔ̃san kobu ka weesu sɔɔ
sere ba yina bu man wura.
6 Nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ,
wee, kon bu sɔwa n ben laakari mɛɛri.
Domi na ṅ yɛ̃ ye kon ka nɛn tɔn beni ko
ben nuku kɔ̃surun sɔ̃.
7 Wee, tɔn ben yara ya sãawa nge sɛ̃ɛ dɛ̃ɛguu
ge ga ra go.
Weesa ba ra n mɔ̀,
kpa ba n ben berusebu bɔri yɛndun gari sɔ̃ɔmɔ.
Adama ben gɔ̃ruɔ, yina ba ra n bu bɛrie.
8 Yeniban sɔ̃, kon bu sɛɛyasia
kpa n bu mɔru kɔsie.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Wuri ka swĩin sanam

9 Yeremi u nɛɛ,
kon guunu ka mi ba ra raa yaa sabenu kpare swĩiya.
Domi nu gbera, goo ku ra maa sare mi,
ba ku ra maa yaa sabenun wuri nɔ mi.
Ma gunɔsu ka gbeeku yɛɛ yi duki yakikira min di.
Gãanu kun maa wãa mi.
10 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
u koo de Yerusalɛmu yu ko bansu,
kpa yu ko gbeeku bɔ̃nun wãa yeru.
Mɛya u koo maa de Yudaban wusu su ko bansu.
11 Wara u bwisi mɔ u ka ye tubusia.
Yinni Gusunɔ ù n ka yɛ̃ro gari kua,
u geruo yèn sɔ̃ tem mɛ, mu kua bansu
mi goo ku ra maa sare.
12 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, yeni ya kooraWa yèn sɔ̃ nɛn tɔmbu ba nɛn woodaba deri ye na bu wɛ̃, ma ba ṅ nɛn gere wure, ba ṅ ka ye sɔmburu kue.
13 Ma ba ben tiin kĩru swĩi ba bũu wi ba mɔ̀
Baali sãwa nge mɛ ben baababa ba bu sɔ̃ɔsi.
14 Yen sɔ̃na nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni,
nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na nɛɛ, wee, kon bu dãa kiku gagu * ge ga sosu diisia, kpa n bu nim mɛ mu dɛ̃ɛ mɔ nɔrusia.
15 Kpa n de bu yarina bu da bwese tukunun suunu sɔɔ, mi be ka ben baababa ba ṅ daa yɛ̃. Kon de bu bu go ka takobi, kpa bu bu kam koosia mam mam.
16 Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.
Yeremi u nɛɛ,
i doo i tɔn kurɔ be ba ra gɔɔ swĩ kasuma.
I doo i yen goniba sokuma
17 bu na fuuku bu sun gɔɔ wuri kua,
kpa bɛsɛn nɔni yĩresu su koku.

* **9:14** ***dãa kiku gagu*** - Dãa kiku gera ba ra soku abusɛnti.

18 Domi wuri nɔɔra Siɔniɔ.
Ba mɔ̀, wee, ba sun gura,
seku bakara sun deema.
N kua tilasi su ka bɛsɛn tem deri.
Wee ba bɛsɛn yɛnusu kɔsuka.
19 Bɛɛ kurɔbu, i Yinni Gusunɔn gari nɔɔwɔ.
Kpa i swaa daki i nɔ ye u gerumɔ.
I bɛɛn wɔndiaba wuri sɔ̃ɔsio,
i gɔɔ wuri sɔ̃ɔsinɔ.
20 Domi gɔɔ u sun kãasi saa fɛnɛntin di,
ma u dua sere sina kpaarɔ.
Mɛya u maa bii be ba bɔsu swɛɛ sɔɔ goomɔ,
ka sere maa aluwaasiba mi ba ra gesi mɛnnɛ kpuro.
21 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
tɔmba koo wɔruku bu gbisuku,
kpa ben gonu nu n tɛrie yakasɔ nge naa bisu,
ɲ̀ kun mɛ nge dobi yi yi gea yina ba deri gberɔ.
Ba ɲ̀ maa yi suamɔ.

À n kĩ a n bwisi gee mɔ,

a Gusunɔ gio

22 Yen sɔ̃, bwisigii u ku woo kana win bwisin sɔ̃.
Damgii u ku maa woo kana win dam sɔ̃.
Mɛya dukiagii u ku woo kana win dukian sɔ̃.
23 Adama wi u kĩ u woo kana,
u woo kanɔ yèn sɔ̃ u bwisi mɔ u ka man tubu,
ma u yɛ̃ ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
Na sãawa naanɛgii wi u ra siri dee dee,
kpa u de durom mu n wãa tem sɔɔ.
Tɔn benin bwesera ba ra man wɛ̃re.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Kirɔ

Yuu be ba ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃n sɔ̃

24 Wee tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ kon bu kam koosia be ba bango mɔ wasi sɔɔ ma ba ku ra nɛn arukawani yibie.
25 Beya Egibitigibu, ka Yudaba, ka Edɔmuba, ka Amɔniba, ka Mɔabuba, ka be ba ra ben wii baarun seri kɔni, ka sere be ba wãa gbaburɔ. Domi bwese tuku ni kpuro ka mam Isireliban tii, ba sãawa bango sariba ben gɔ̃rusɔ.

Bũnu ka Yinni Gusunɔ

10

1 Bɛɛ Isireliba, i swaa dakio i nɔ ye Yinni Gusunɔ u bɛɛ sɔ̃ɔmɔ. U nɛɛ,
2 i ku bwese tukunun yira swĩi.
I ku wurura wɔllun yĩre nin sɔ̃,
ni bwese tukunu nù n wa,
nu ra nande.
3 Domi bwese nin sãaru ta sãawa kam dirum.
Nu ra sewa nu da dãa sɔ̃ɔwɔ nu dãa bura.
Kpa dãa dãko u ka ye bwãaroku ko.
4 Kpa bu gu buraru kua,
bu gu sii geesu ka wura pote.
Kpa bu gira bu kulumba kpare ka matalaka,
gu ku ka wɔruman sɔ̃.
5 Bwãarokunu nu ra n sãawa
nge nare ye ba ra ko gberɔ.
Nu ɲ̀ gari mɔ̀, ba ra n nu sɔɔwawa,
domi nu ɲ̀ kpɛ̃ nu ka tii sĩ.
Yen sɔ̃, i ku nin bɛrum ko.
Nu ɲ̀ kpɛ̃ nu bɛɛ kɔ̃sa ɲ̀ kun mɛ gea kua.
6 Ma Yeremi u Gusunɔ siara u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a kpã.
Goo sari wi u ka nun weenɛ.
Ma a yĩsiru yara wunɛn dam saabu.
7 Wuna a sãa bwesenu kpuron sina boko.
Wara u ɲ̀ koo nun nasia.
Wuna a yiiko kpuro mɔ.
Bwesenu kpuron bwisigibu sɔɔ,
goo sari wi u ka nun weenɛ.
8 Be kpuro ba ɲ̀ bwisi mɔ.
Ben yɛ̃ru ta sãawa kam.
Domi dãra ba ra dãku ba n sãamɔ.
9 Kpa bu tu sii geesu pote, si ba ka na Taasisin di,
ɲ̀ kun mɛ wura ye ya wee Ufasin di,
kpa bu tu yabe gaaduragiru ka wunɔmgiru sebusia.
Yeba kpuro ya sãawa tɔnun nɔman sɔmburu.
10 Adama wunɛ Yinni Gusunɔ,
a sãawa Yinni, wuna n weenɛ bu sã.
A wãawa. Kaa n maa bandu diiwa sere ka baadommaɔ.
Wunɛn mɔru yà n seewa,
tem mu ra yĩiriwa,
kpa bwesenu kpuro nu kpana nu yɔ̃ra wunɛn wuswaaɔ.
11 Bɛɛ bwese tukunu, i swaa dakio i nɔ,
bɛɛn bũu ni, nu ɲ̀ wɔllu ka tem taka kue. Nin tii nu koo kam kowa mam mam.
12 Yinni Gusunɔwa u tem taka kua
ka win dam, ka win yɛ̃ru,
ma u wɔllu tɛria ka win bwisi.
13 Wiya u ra de bukɔ gu se wɔllɔ,
kpa u woo seeyama saa gen wãa yerun di,
kpa guru winu nu nim kpaasina,

kpa guru maakinu nu koora, kpa gura yu nɛ.
14 Tɔnu ù n ye kpuro mɛɛra, u ra biti soorewa.
Sekuru ta ra maa sekobu mwɛwa
bà n ben bwãaroku ni wa.
Domi nu ɲ̀ kpɛ̃ nu ko mɛ, nu ɲ̀ wɛ̃siaru mɔ.
15 Ba nu kuawa bu ka tɔmbu nɔni wɔ̃ke.
Nu ɲ̀ sãa gãanu. Nu koo kam ko sɔ̃ɔ teeru,
dɔma te Yinni Gusunɔ u koo nu siri.
16 Gusunɔ, Isireliban Yinni u ɲ̀ sãa nge ni.
Domi wiya u kpuro taka kua.
Wiya u sãa win tɔmbun arumani.
Win yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni.

Yerusalɛmun wɔrumaa

ya turuku kua

17 Yeremi u nɛɛ,
bɛɛ Yerusalɛmugibu, wee, yibɛrɛ ba bɛɛ tarusi.
I seewo i bɛɛn yãnu kpaasina.
18 Domi Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
u koo de yibɛrɛ be, bu bɛɛ wɔri,
kpa bu bɛɛ gura bu ka bɛɛ da mi n toma.
19 Yerusalɛmugibu ba wuri wɔri ba mɔ̀,
sa kam kua. Wee, bɛsɛn bosu kpɛ̃a,
bɛsɛn nɔni swãara banda.
Sa raa nɛɛ, kɔ̃sa yà n sun deema,
sa ko kpĩ su ye ma.
20 Adama bɛsɛn dia ya wɔruka.
Yen wɛ̃ɛ kpuro kasikira.
Ma ba bɛsɛn bibu gura kpuro.
Goo sari wi u koo maa bɛsɛn wuu seeya.
21 Yera Yeremi u nɛɛ,
bɛɛn kparobu ba kua gari bakasu.
Ba ɲ̀ Yinni Gusunɔ kasu.
Yen sɔ̃na ba ɲ̀ kuure,
ma bɛɛ kpuro i yarina.
22 Wee damu gagu ga nɔɔramɔ.
Tɔn dabira wee saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di,
bu ka Yudaban wusu kpeerasia,
kpa su ko gbeeku bɔ̃nun wãa yeru.

Yeremi u kanaru mɔ̀

ka win tɔmbun yĩsiru

23 Yinni Gusunɔ, na yɛ̃
ma tɔnu kun kpɛ̃ u win tii kpara
nge mɛ n weenɛ.
Goo sari wi u koo kpĩ u win tii swaa gea sure.
24 Yinni Gusunɔ, a man sɛɛyasio saka sɔɔ,
n kun ka mɔru, kpa a ku ra man kam koosia.
25 A wunɛn mɔru sureo
bwese ni nu ɲ̀ nun mɛm nɔɔwammɛn mi,
ni, ni nu ɲ̀ nun sãamɔ.
Domi nu wunɛn tɔmbu Yakɔbun bweseru kpeerasiamɔ,
nu ben tem bansu koosiamɔ.

Isireliba ba Yinni Gusunɔn

arukawani kusia

11

1 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa. U nɛɛ,
2 a nɛn arukawanin gari nɔɔwɔ, kpa a Yudaba ka Yerusalɛmugibu sɔ̃ a nɛɛ,
3 nɛ, Yinni Gusunɔ, na gerua na nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u yina u nɛn arukawani yenin gari nɔ,
4 ye na raa ka bɛɛn baababa bɔkua sanam mɛ na bu yara Egibitin di mi ba raa nɔni sɔ̃ɔre too. Miya na bu sɔ̃ɔwa na nɛɛ, bu nɛn gari swaa dakio, kpa bu ko ye na bu sɔ̃ɔwa. Saa ye sɔɔra ba ko n sãa nɛn tɔmbu, kpa na n maa sãa ben Yinni.
5 Nge mɛya kon ka nɛn nɔɔ mwɛɛru yibia te na bɛɛn baababa kua na nɛɛ, kon bu tem wɛ̃ mɛ̀ sɔɔ tim ka bom mu kokumɔ. Tem mɛya i waamɔ gisɔ.
Ma Yeremi u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ, ami.
6 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a gari yini geruo Yudaban wusu kpuro sɔɔ ka Yerusalɛmun nukurun swɛɛ kpuro sɔɔ, a nɛɛ, bu nɛn arukawanin gari swaa dakio kpa bu yi mɛm nɔɔwa.
7 Saa dɔma tèn di na ben baababa yarama Egibitin di sere ka gisɔ, na ra n bu sɔ̃ɔmɔwa bu de bu man mɛm nɔɔwa.
8 Adama ba ɲ̀ nɛn gari yi swaa daki, bu sere yi mɛm nɔɔwa. Ben baawure u win tiin gɔ̃ru kĩru swĩiwa. Ma na dera bɔ̃ri yìn gari yi wãa arukawani ye sɔɔ, yi bu di.
9 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee Yudaba ka Yerusalɛmugibu ba nɔɔ tia kua.
10 Ba wura ben baababan yira sɔɔ, be, be ba yina bu nɛn gari swaa daki. Ma ba ka bũnu arukawani bɔkua ba nu sãamɔ. Isireliba ka Yudaba ba nɛn arukawani ye kusia ye na ka ben baababa bɔkua.
11 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de kɔ̃sa yu bu wɔri. Ba ɲ̀ yariɔ kɔ̃sa yen min di. Ba koo man nɔɔgiru sue adama na ɲ̀ bu swaa dakimɔ.

12 Yudaba ka Yerusalɛmugibu ba koo
da bu bũnu soku ni ba yãkunu koosimɔ.
Adama bũu ni, nu ɲ̀ bu faaba mɔ̀ wahalan
saa sɔɔ.
13 Bɛɛ Yudaba, nge mɛ bɛɛn wusu su geeru
nɛ, nge mɛya bɛɛn bũnu nu geeru nɛ. Nge
mɛ Yerusalɛmun swɛɛ yi geeru nɛ, nge mɛya
yen sãa yenu nu geeru nɛ, mi i ra bũu wi ba
mɔ̀ Baali sã.
14 Adama wunɛ Yeremi, a ku kanaru ko
tɔn ben sɔ̃. Domi baa bà n man soka ben
wahalan saa sɔɔ, na ɲ̀ bu wurarimɔ.

Isireliba ba sãa nge dãa

te ta ɲ̀ maa arufaani mɔ

15 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
bɛɛ nɛn tɔn be na kĩ,
mba i kasu nɛn sãa yerɔ.
Domi murafitira i ra n mɔ̀.
I tamaa kon maa bɛɛn yãkunu mwa,
kpa i kun maa nɔni sɔ̃ɔre?
I tamaa kon de i yari wahalan di?
16 Yellu i sãa nge nɛn dãa geeru,
te ta kpare ta maa bii geenu marumɔ.
Adama tɛ̃ kon dãa te ka ten kãasi kpuro dɔ̃ɔ
mɛni subaru sɔɔ.
17 Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na
raa bɛɛ gira nge dãa. Nɛna kon de kɔ̃sa yu
bɛɛ deema bɛɛ Isireliba ka bɛɛ Yudaba, kɔ̃sa
ye i kua i ka nɛn mɔru seeyan sɔ̃. Domi i bũu
wi ba mɔ̀ Baali yãkunu koosimɔ.

Yeremin yɛnugibu

ba nùn seesi

18 Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔsi ye nɛn tɔmbu
ba man bɔkuammɛ. U man ben sanu sanusu
sɔ̃ɔsi.
19 Na raa bu naanɛ sãawa nge yãa te ba ka
dɔɔ bu go. Na ɲ̀ yɛ̃ kɔ̃sa ba man bwisikusimɔ,
ba mɔ̀, bu de bu dãa te sura ka ten marum.
Bu tu wuna wasobun suunu sɔɔn di kpa bu
ku maa ten yĩsiru nɔ.
20 Adama wunɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
a sãawa wi u ra siri dee dee.
Wuna a tɔnun gɔ̃ru ka win bwisikunu yɛ̃.
Wuna na nɛn weeweenu nɔmu sɔndia.
Na marawa n wa mɔru ye kaa bu kɔsia.
21 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee ye u koo
Anatɔtugibu kua, be, be ba kasu bu nɛn
wãaru wuna ba mɔ̀, n ku Gusunɔn gari gere
ka win yĩsiru. Nà n maa yina, ba koo man go.
22 Yen sɔ̃na wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni
u koo bu mɔru kɔsia. Ben aluwaasiba ba koo
gbi tabu sɔɔ, kpa ben bii tɔn durɔbu ka tɔn
kurɔbu bu gbi gɔ̃ɔrun sɔ̃.
23 Domi u koo Anatɔtugibu nɔni swãaru
kpɛ̃ɛwa wɔ̃ɔ gè sɔɔ u koo bu mɔru kɔsia kpa
goo kun tiare be sɔɔ.

Yeremi

u Yinni Gusunɔ gari bikiamɔ

12

1 Yinni Gusunɔ, a sãawa gemgii baadomma,
na ɲ̀ kpɛ̃ n nun siribu soku.
Adama ka mɛ, na kĩ n nun gãanu bikia
wunɛn gem mɛ sɔɔ.
Ye na bikiamɔ wee.
Mban sɔ̃na durumgiin wãaru ta ra n kuuramɔ.
Mban sɔ̃na a ra de be ba ɲ̀ nun naanɛ sãa
ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
2 Wuna a bu duura nge dãru, ma ba nuuru
kua,
ba kpɛ̃a ba binu marumɔ.
Mɛya wunɛn gari ra n wãa ben nɔɔwɔ.
Adama yi ɲ̀ wãa ben gɔ̃ruɔ.
3 Yinni Gusunɔ, a man yɛ̃.
A man waamɔ ma a nɛn gɔ̃ru wɛ̃ɛra,
a wa ma ga wãa ka wunɛ.
A tɔn kɔ̃so be wunɔ nge yãa ni ba ra mwɛ bu
sake.
A bu sɔɔru koowo a yi
tɔ̃ɔ te ba koo tɔmbu gon sɔ̃.
4 Sere saa yerà kaa n dera bɛsɛn tem mu
n wãa nuku sankiranu sɔɔ. Wee yakasu
kpuro gberamɔ, ma gbeeku yɛɛ ka gunɔsu
gbimɔ bɛsɛn tem mɛn tɔn kɔ̃sobun sɔ̃. Domi
ba gerumɔ ba mɔ̀, a ɲ̀ ben sanu sanusu
waamɔ.
5 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Yeremi,
à n ka naasugibu duka mɔ̀,
ma a bu kpana, a wasira,
amɔna kaa ka kpĩ a ka dumigibu duka da.
À n bɔri yɛndu mɔ sanam mɛ tem mu alafia
mɔ tɔna,
amɔna kaa ko Yuudɛnin daaru tà n nim yiba
ta yarimɔ.
6 Domi wunɛn mɛro bisibu ka wunɛn
yɛnugibu ba nun naanɛ sarirun kom
kuammɛ. Wee ba nun nɔɔgiru suemɔ biruɔ.
A ku bu naanɛ ko, baa bà n nun gari dori
sɔ̃ɔmɔ.

Yinni Gusunɔ

u win tɔmbu deri

7 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
na nɛn sãa yeru deri. Na nɛn tɔmbu biru kisi,
be, be ba sãa nɛn arumani.
Wee be, be na kĩ mi, na bu yibɛrɛba nɔmu sɔndia.
8 Domi ba man seesi nge gbee sunɔ
ge ga kukirimɔ dãa sɔ̃ɔwɔ.
Yen sɔ̃na na ɲ̀ maa bu kĩ nge yellu.
9 Ba kua nge gunɔ ge gunɔsu gasu su kasu su di.
Kon gbeeku yɛɛ kpuro soku yi na yi di.
10 Yibɛrɛ dabiru ba na nɛn tɔmbun temɔ ba mu sanka,
nge mɛ yaa sabenu nu ra gberun dĩanu sanku.
Tem mɛ, mu raa wã,
adama ba ɲ̀ gãanu deri mi.
11 Ba tem mɛ gɔsia nge tem saaram.
Wee mu sãare nge tɔnu wi u gɔɔ sumɔ u nuki sankire.
Tem mɛ kpuro mu kam kua.
Goo sari wi u mɛn weeweenu kua.
12 Ka guunun wii kpiirɔ kpuro yibɛrɛba ba yɔɔwawa.
Na dera tabu bu tem mɛ kpuro wukiri.
Goo sari wi u wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
13 Wee ba dĩanu duura, ma sãki kpia.
Ba tii wahala kua kam.
Sekura ba gã nɛ, Yinni Gusunɔn mɔrun sɔ̃.

Nɔɔ mwɛɛ te Yinni Gusunɔ

u bwese ni nu ka Isireliba sikerenɛ kua

14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bwese ni nu ka Isireliba sikerenɛ, nu sãawa tɔn kɔ̃sobu. Nu tem mɛ mwa mɛ nɛ, Yinni Gusunɔ na Isireliba wɛ̃ mu n sãa ben tubi. Wee ye na gerumɔ bwese nin sɔ̃. Na nɛɛ, kon nu wuka saa nin tem di, kpa n Yudaba wuna nin suunu sɔɔn di.
15 Adama sanam mɛ na nu wuka na kpa, kon maa nin wɔnwɔndu ko kpa n de nin baatere tu wura ten temɔ mɛ ta tubi di.
16 Geema ba raa nɛn tɔmbu sɔ̃ɔsi bu bɔ̃re ka bũu wi ba mɔ̀ Baalin yĩsiru, adama bà n gɔ̃ru gɔsia, ba mɔ̀ nge mɛ n weenɛ nɛn tɔmbu bu ko, kpa ba n bɔ̃rumɔ ba n mɔ̀, ka nɛ, Yinni Gusunɔn wãaru. Saa yera kon de bu sina ka nuku dobu nɛn tɔmbun suunu sɔɔ.
17 Adama bwese te ta yina tu man mɛm nɔɔwa, kon tu wukawa kpa n tu kpeerasia. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Kpaka ye ba kua

ka wɛ̃ɛ damgii

13

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, nɛ, Yeremi, n doo n kpaka dwe kpa n ye sɛ̃ka pɔraɔ, adama n ku ye doke nim sɔɔ.
2 Ma na kpaka ye dwa na sɛ̃ka pɔraɔ nge mɛ u man sɔ̃ɔwa.
3 Ma Yinni Gusunɔ u kpam nɛɛ,
4 n kpaka ye suo kpa n se n da daa te ba mɔ̀ Efaratiɔ kpa n ye bere mi, kpee wɔru gagu sɔɔ.
5 Ma na seewa na da na ye berua mi, nge mɛ u gerua.
6 Ye n tɛ, u maa nɛɛ, n wuro Efarati mi, kpa n kpaka ye suama ye u raa nɛɛ, n bere mi.
7 Ma na seewa na da na kpaka ye sua mi ya raa beruan di. Adama na deema wee, ya sankira ya ɲ̀ maa garu koorɔ.
8 Yera Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
9 nge mɛya u koo Yudaba ka Yerusalɛmugibun tii suabu kpeerasia.
10 U nɛɛ, ba sãawa tɔn kɔ̃sobu, ba ku ra wure bu win gari nɔ. Ben gɔ̃ru kĩrun gariya ba ra n yɔ̃rari, kpa ba n bũnu yiirammɛ ba n sãamɔ. Ba koo kowa nge kpaka ye, ye ya ɲ̀ maa garu koorɔ mi.
11 Nge mɛ ba ra kpaka sɛ̃ke pɔraɔ, nge mɛya u raa Isireliba ka Yudaba kpuro sua u tii sɛ̃ke ba n ka sãa win tɔmbu, ba n win yĩsiru sɔɔwa, ba n sãa win buraru, kpa tɔmba n nùn siaramɔ ben sɔ̃. Adama ba ɲ̀ win gari wure. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Yinni Gusunɔn mɔru

12 Yinni Gusunɔ u nɛ, Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n doo n nɛn tɔmbu Isireliba sɔ̃ ma wi, ben Yinni, u gerua u nɛɛ, tam bwãara wãawa tam sɔ̃. Adama bà n wisa ba nɛɛ, ba yɛ̃ mɛ,
13 saa yera kon bu sɔ̃ n nɛɛ, mɛsuma wi, Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, u koo de win mɔru yu ko nge tam mɛ mu koo Yerusalɛmun tɔmbu kpuro go, ka sinam be ba sɔ̃ Dafidin sina gɔna sɔɔ, ka yãku kowobu, ka win sɔmɔbu, tem mɛn tɔmbu kpuro gesi.
14 Kpa bu soona bu kɔsukuna, baaba ka bii, u ɲ̀ ben goon wɔnwɔndu mɔ̀. Gãanu maa sari ni nu koo nùn yɔ̃rasia sere u ka be kpuro go.

Yinni Gusunɔ u tɔmbu

kirɔ mɔ̀ ben tii suabun sɔ̃

15 Bɛɛ, Isireliba,
i swaa dakio i nɔ, ye na gerumɔ.
I ku maa tii sua,
domi Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ gari mɔ̀.
16 I Gusunɔ bɛɛn Yinni bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ
u sere ka yam wɔ̃kuru na
te ta koo de i sokukira guunu wɔllɔ.
Mɛya i yam bururam mara,
adama u koo de mu tĩra mam mam
kpa mu gɔsia yam wɔ̃ku bakaru
nge te ta wãa gɔribun wãa yerɔ.
17 I kun gari yi swaa daki,
kon da n swĩ bɔkuɔ bɛɛn tii sua bin sɔ̃.
Kon nɔni yĩresu yari n banda.
Domi ba koo bɛɛ Yinni Gusunɔn tɔmbu yoru mwɛɛri
bu ka da tem tukumɔ.
18 Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
n sina boko ka win mɛro sɔ̃ɔwɔ n nɛɛ,
bu sinɔ temɔ domi ben sina furɔsu wɔruka
si su sãa ben buraru.
19 Wee, wuu si su wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia Nɛgɛbuɔ,
sin tɔmba doona kpuro,
ma wuu si, su kɛnua.
Goo sari wi u koo maa su kɛnia,
domi ba sin tɔmbu Yudaba gura kpuro sem
ba ka doona tem tukumɔ.

Ba Yerusalɛmun bɛɛrɛ wuna

20 Wunɛ Yerusalɛmu, a nɔni seeyo a wa,
wee, wunɛn yibɛrɛba ba wee sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di.
Mana tɔn be na raa nun nɔmu sɔndia ba wãa,
bèn sɔ̃ a raa bɛɛrɛ mɔ.
21 Be ba raa nun sokumɔ yinni,
bà n nun sɛɛyasiabu na, mba kaa gere.
Saa ye sɔɔra wuriribu bu koo nun deema
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
22 Kaa tii bikia gɔ̃ruɔ a nɛɛ, mban sɔ̃na yeni ya nun deema.
Wunɛn tora dabinun sɔ̃na ba wunɛn bekuru pota ka dam
ba nun sekuru doke.
23 Etiopigii u koo kpĩ u win wasin gɔna kɔsi?
Musuku gbeeku ga koo maa kpĩ gu gen sansun bausu kɔsi?
Aawo.
Nge mɛya bɛɛ be i kɔ̃san dɔɔnɛ mɔ,
i ǹ kpɛ̃ i gea ko.
24 Yen sɔ̃, kon bɛɛ yarinasiawa
nge mɛ woo ga ra yakasu yarinasie gbaburɔ.
25 Wunɛ, Yerusalɛmu,
yèn sɔ̃ a nɛ, Yinni Gusunɔ duari,
ma a wunɛn naanɛ doke weesu sɔɔ,
wee ye na nun yiiye.
26 Kon wunɛn bekuru gbabia
kpa bu wunɛn tereru wa.
27 Na waamɔ sakararu ka kuuki yi a mɔ̀,
sanam mɛ a bũnu gasirimɔ a sãamɔ guunu wɔllɔ ka yakasɔ.
Ya sãawa gãa kɔ̃sunu nɛn nɔni sɔɔ.
Yen sɔ̃, wunɛ Yerusalɛmu, kaa kam ko à kun tii dɛɛrasie.
Saa yerà a mara, a ka tii dɛɛrasia.

Nim gɔ̃ɔ bakaru

14

1 Sanam mɛ nim gɔ̃ɔra wãa, Yinni Gusunɔ
u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 Yudaba ba gɔɔ wooru sɔ̃.
Goo maa sari ben wuu marosun kɔnnɔsɔ.
Wee ba wɔruka temɔ ba nuki sankire.
Ma Yerusalɛmugibu ba nɔɔgiru sue ba faaba kanamɔ.
3 Damgibu ba bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu gɔrimɔ bu nim kasuma.
Adama bà n dɔkɔ da ba ku ra nim wa.
Ba ra gɔsiramɛwa ka koto gbebusu,
kpa seku bakaru ta n bu mɔ̀, ba n wuswaa gãanu wukiri.
4 Tem mu bɛsikira yèn sɔ̃ gura kun nɛmɔ.
Ma sekura gbee wukobu mɔ̀ ba wuswaa gãanu wukiri.
5 Yaka bekusu sari.
Batuma sɔɔra nɛnnu ra ma
kpa nu doona nu binu deri.
6 Wee gbeeku kɛtɛkunu nu wãa guunu wɔllɔ,
nu wom gabirimɔ nge gbeeku bɔ̃nu.
Nin nɔni tonda yèn sɔ̃ yakasu sari.
7 Yudaba ba gerumɔ ba mɔ̀,
baa mɛ sa taarɛ mɔ bɛsɛn durum sɔ̃,
Yinni Gusunɔ, a sun somiɔ wunɛn yĩsirun bɛɛrɛn sɔ̃.
Wee sa kua mɛm nɔɔ sariba, ma sa nun torari.
8 Wunɛ wi bɛsɛ Isireliba sa naanɛ sãa,
wuna a ra sun faaba ko wahalan saa sɔɔ.
Mban sɔ̃na kaa n sãa nge sɔɔ wi u sarɔ bɛsɛn temɔ
u kpuna wɔ̃ku teeru tɔna.
9 Mban sɔ̃na kaa n sãa nge wi ba wɔri subaru sɔɔ,

ɲ̀ kun mɛ ŋge tabu durɔ wi u kpana u sun
faaba ko,
a sere wãa bɛsɛn suunu sɔɔ.
Yinni Gusunɔ, ma sa wunɛn yĩsiru sɔɔwa,
a ku sun deri.

10 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua win
tɔmbun sõ. U nɛɛ, ba ra kã ba n yaayaare mɔ̀.
Ba ku ra kpĩ bu sina bu tii nɛnɛ. Ba ɲ̀ maa
nùn wɛ̃remɔ. U ben durum yaaye. Yen sõna
u bu sɛɛyasiamɔ.
11 Ma Yinni Gusunɔ u Yeremi sõɔwa u nɛɛ,
a ku tɔn be kanaru kua n ka bu gea kua.
12 Domi baa bà n nɔɔ bɔkua, na ɲ̀
ben kanaru nɔɔmɔ. Bà n maa yãku dõɔ
mwaararuginu ka kɛ̃nu ganu kua, na ɲ̀ nu
mwaamɔ. Kon de bu gbiwa gõɔrun sõ ka kɛ̃si
kɛ̃si bararun sõ ka maa tabu sɔɔ.
13 Ma Yeremi u wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ,
wee wunɛn sɔmɔbu ba wunɛn tɔmbu sõɔmɔ
ba mɔ̀, ba ɲ̀ tabu wasi. Gõɔra kun maa duɔ
ben temɔ. Kaa de ba n wãawa bɔri yɛndu sɔɔ
ka toro sindu.
14 Yinni Gusunɔ u maa nùn sõɔwa u nɛɛ,
weesa ba gerumɔ ka nɛn yĩsiru. Na ɲ̀ bu gɔre,
na ɲ̀ bu wooda gaa wɛ̃. Mɛya na ɲ̀ maa bu
gari gɛɛ sõɔwa. Kãsinu ka sian gari ka ben
gõrusun gari yi ba gerumɔ, ye kpuro weesa.
15 Yen sõ, sɔmɔ be na ɲ̀ gɔre mi, ba ka
tɔmbu sõɔmɔ ba mɔ̀, ba ɲ̀ tabu wasi ben
temɔ, gõɔra kun duɔ mi, kon de bu gbi tabu
sɔɔ, ka gõɔrun sõ.
16 Kpa tɔn be ba maa weesun gari sɔɔmɔ
mi, ba n wɔruka Yerusalɛmun swɛɛ sɔɔ gõɔ
te, ka taa bin sõ. Ba ɲ̀ goo wasi wi u koo bu
sike, be ka ben kurɔbu ka bibu. Kon de ben
nuku kõsuru tu wɔriwa ben tii sɔɔ.
17 Yeremi u nɛɛ, Gusunɔ u man sõɔwa n
tɔn be sõ n nɛɛ,
nɛn nɔni yĩresu su kokumɔ bururu ka yoka,
su ɲ̀ yõre.
Domi wahala baka ya nɛn tɔmbu deema.
Ba bu so ba mɛɛra kua.
18 Nà n yara na da yakasɔ,
na ra tɔn be ba go tabu sɔɔn gonu wawa nu
kpĩ.
Nà n maa wurama wuuɔ,
kpa n deema tɔmba barɔ gõɔrun saabu.
Gusunɔn sɔmɔbu ka yãku kowobu
ba ra n den sirenɛwa tem mɛ sɔɔ.
Ba ɲ̀ yɛ̃ ye ba mɔ̀.

Isireliba ba Yinni Gusunɔ

suuru kanamɔ

19 Yinni Gusunɔ,
a bɛsɛ Yudaba biru kisiwa mam mam?
A sun bwɛ̃ra yarawa?
Mban sõna a sun sɛɛyasiamɔ a mɛɛra mɔ̀
ye ya ɲ̀ bɛkuramɔ.
Sa bɔri yɛndu mara, adama sa ɲ̀ tu wa.
Sa mara a sun bɛkia, adama nɔni swãaru
sɔɔra sa wãa.
20 Yinni Gusunɔ, sa durum kua wunɛn mi.
Sa tuba ma nuku kõsura sa kua, bɛsɛ ka
bɛsɛn baababa.
21 A wunɛn arukawani yaayo ye a ka sun
bɔkua.
Wunɛn yĩsirun sõ, a ku sun gɛm.
A ku maa Yerusalɛmu funɛ wĩa
mi a wunɛn sina gɔna yiikogia yii.
22 Bũu goo sari wi u koo kpĩ u gura nɛɛsia,
wɔllun tii, ta ɲ̀ kpɛ̃ tu gura nɛɛsia.
Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wuna a ra de gura yu
nɛ.
Wuna sa maa naanɛ sãa. Domi wuna a ra ye
kpuro ko.

15

1 Yinni Gusunɔ u Yeremi sõɔwa u nɛɛ, na
ɲ̀ nɛn tɔmbu Yudaba wɔnwɔndu kuammɛ,
baa Mɔwisi ka Samuɛli bà n na nɛn mi, bu
ka man suuru kana ben sõ. Kon bu sõwa n
nɛɛ, bu doonɔ nɛn wuswaan di.
2 Bà n maa wunɛ Yeremi bikia ba nɛɛ,
mana ba koo da, kpa a bu wisi a nɛɛ,
ba koo gbiwa.
Gaba koo ben yaron gɔɔ gbi, gɔɔ wiya koo bu
sua.
Gaba koo gbi tabu sɔɔ, gɔɔ wiya koo bu sua.
Gaba koo gbi gõɔrun sõ, gɔɔ wiya koo bu sua.
Kpa bu maa gabu yoru mwɛɛri, yoo tera ba
koo di.
3 Kon de kɛ̃sinu nnɛ yu bu deema. Ba koo
gbi tabu sɔɔ, kpa bõnu nu ben gonu gɛɛri,
kpa gbeeku yɛɛ ka gunɔsu bu di mam mam.
4 Biti ka bɛrum koo bwese tukunu mwa
bà n wa ye ya bu deema, ye Yudan sina
boko Manase Esekiasin bii u kuan sõ kpuro
Yerusalɛmuɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Yudaba sɛɛyasia

5 Saa ye sɔɔ, Yerusalɛmu,
wara u koo wunɛn wɔnwɔndu wa.
Wara u koo nun wanyo kua.
Wara u koo na u bikia ye n nun mɔ̀.

6 Wee a man deri, ma a biru wura.
Yen sõ, kon nun nəma doke n nun kpeerasia.
Domi na wasira ka baadomman wənwən te na nun kuammɛ.
7 Kon nɛn tən be saraWa nge dobi
wusun gbãra kənnəsə.
Kon de bu ben bibu bia, kpa n bu kam koosia.
Domi ba yina bu ben swɛɛ kõsi deri.
8 Kon de ben gəminibu bu yani sɛɛri dabiru kera
yi yi wãa nim wõkun goorə.
Kon de yibɛrɛba bu na
bu ben aluwaasiban mɛrobu wəri sõə səə gbãara.
Kpa nuku sankiraru ka bɛrum ben mɛro be deema subaru səə.
9 Wi ba raa bɛɛrɛ wɛ̃ɛmə
yèn sõ u bii tən durəbu nəəba yiru mara
u wasikiramə.
U koo mam gbiwa sɛkum ka seku bakaru.
Be ba tie, kon de yibɛrɛba bu bu gowa tabu səə.
Nɛ, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

Yeremi u Yinni Gusunə

weeweenu koosimə

10 Yeremi u nɛɛ,
nɛn mɛro, mban sõna a man mara.
Wee na kua bõruro.
Domi nɛn sõna tem mɛn təmbu kpuro
ba sikirinamə ba sannamə.
Na ɲ goon mi gãanu bəkure,
na ɲ maa goo gãanu bəkure.
Adama ka mɛ, ba man bõrusiməwa kpuro.
11 Ma Yinni Gusunə u nɛɛ,
kon nun yakia wunɛn gean sõ,
kpa n nun wunɛn yibɛrɛba kamia
wahala ka nuku sankiranun saa.
12 Goo kun kpɛ̃ u sisu bəəku,
si su wee sõə yɛ̃san nəm geu gian di
ka sere maa sii gandu.
13 Kon de yibɛrɛba bu na
bu tem mɛn arumani kpuro gura
nɛn təmbun durum sõ ye ba kua tem mɛ kpuro səə.
14 Kon de bu ben yibɛrɛba sã tem tukumə mi ba ɲ yɛ̃.
Domi nɛn məru seewawa be səə nge dõə.
15 Yera Yeremi u Yinni Gusunə wisa u nɛɛ,
a kpuro yɛ̃.
A man yaayo. A ku man duari.
A be ba man nəni sõəmə məru kəsio.
A ku man go, wunɛ wi a suuru mə.
A yɛ̃ ma wunɛn sõna na sekuru səəwa.
16 Wunɛn gari kpurowa na swaa daki.
Ma na yi doke gõruə.
Yiya yi man nuku dobu wɛ̃.
Gusunə wəllu ka tem Yinni,
a n yɛ̃ ma wunɛn yĩsira na səəwa.
17 Mɛya na ɲ wure n sina ka tən yaa kasikiobu
su ka nuku dobu ko sannu.
Na tii gəwawa na sõ nɛ turo,
domi a dera nɛn məru seewa.
18 Yinni Gusunə,
mban sõna na wahala mò sere ka tɛ̃.
Mban sõna ya sãa nge boo wi u ku ra kpe.
Yinni, kaa n man sãawɛwa nge bwia ye ya ɲ naanɛ mə,
ɲ kun mɛ nge daa te ta ra nim kpe?
19 Ma Yinni Gusunə u Yeremi wisa u nɛɛ,
à n gəsirama nɛn mi,
kon de a maa ko nɛn səm kowo.
À n wura a mɛm saarinu deri
kpa a gari arufaanigii gere,
kon maa nɛn gari doke wunɛn nəəwə.
N ɲ mə wuna kaa gəsira ben mi,
beya n weenɛ bu wurama wunɛn mi.
20 Kon de a n dam mə
nge gbãra te ba kua ka sii gandu.
Ba koo ka nun tabu ko,
adama ba ɲ nun kamiamə.
Domi ko na n ka nun wãa n nun faaba ko.
21 Kon nun yakia tən kõsobun nəman di.
Kpa n nun wəra be ba nuki sosun nəman di.
Nɛ, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

Gusunə u yina

Yeremi u kurə sua

16

1 Yinni Gusunə u Yeremi sõəwa u nɛɛ,
2 a ku kurə sua, kpa a ku bibu ma tem mini.
3 Wee ye ya koo bii be ba koo marura tem mɛ səə deema, ka ben mɛrobu ka ben tundobu.
4 Barara ta koo bu go. Ba ɲ bu gəə swĩiyammɛ. Ba ɲ maa bu sikumə. Ba koo kowa taaki tem səə. Be ba tia kpa bu bu go tabu səə, ɲ kun mɛ, gõəru tu bu go, kpa gbeeku yɛɛ ka gunəsu ben gonu di.
5 Yinni Gusunə u maa nɛɛ, a ku du diru mi ba gəə wooru sõ a ka bu duura. Domi na nɛn

bɔri yɛndu wuna tɔn ben min di. Na ɲ̀ ben
kĩru mɔ, mɛya na ɲ̀ maa ben wɔnwɔndu mɔ̀.
6 Damgibu ka bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu ba koo gbiwa.
Ba ɲ̀ bu sikumɔ, ba ɲ̀ maa ben gɔɔ wooru
sinamɔ. Goo kun tii muririmɔ, goo kun maa
kɔnimɔ ben gɔɔn nuku sankiranun sɔ̃.
7 Bèn tɔmba gu mi, ba ɲ̀ goo wasi wi u
koo ka bu dĩanu naawa u ka bu nukuru
yɛmiasia. Goo maa sari wi u koo ka bu tam
naawa u ka bu dam kɛ̃, baa ɲ̀ n ben mɛron
na u gu, ɲ̀ kun mɛ, ben tundo.
8 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
yɛnu mi ba tɔ̃ɔ baka dim mɔ̀, a ku du mi, i di
i nɔ ka be sannu.
9 Domi nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi
na wɔllu ka tem mɔ, na kon yam min nuku
dobu kpeerasia bɛɛn nɔni biru. Ba ɲ̀ maa
nuku dobun womusu ka be ba suanamɔn
nɔɔgiru nɔɔmɔ mi.
10 Sanam mɛ kaa tɔn be gari yi nɔɔsia, ba
koo nun bikia bu nɛɛ, mban sɔ̃na nɛ, Yinni
Gusunɔ na bu nɔni swãa tenin bweserun
gari sɔ̃ɔmɔ. Mba ba nɛ, Gusunɔ ben Yinni
torari.
11 Saa ye sɔɔra kaa bu wisi a nɛɛ, ben
baababa ba man deri, ma ba da ba bũnu
sãwa ba yiira nin nuurɔ, ma ba man biru
kisi, ba ɲ̀ nɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ.
12 Ma ben tii ba kɔ̃sa kua n kere ben
baaba be. Wee ben baawure u yɔ̃rari u win
gɔ̃run kĩru kankam swĩi. Ba ɲ̀ nɛn gari swaa
dakimɔ.
13 Yen sɔ̃, kon bu yara tem minin di, kpa
bu da tem mi ben baababa ka ben tii ba ɲ̀
yɛ̃. Miya ba koo bũnu sã sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru.
Domi na ɲ̀ maa bu durom gam kuammɛ.

Isireliba ba koo wurama

14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yen sɔ̃na tɔ̃nu ganu
sisi nì sɔɔ ba ɲ̀ maa bɔ̃rumɔ bu nɛɛ, ka
Yinni Gusunɔn wãaru wi u Isireliba yarama
Egibitin di.
15 Adama ba koo bɔ̃rewa bu nɛɛ, ka Yinni
Gusunɔn wãaru wi u Isireliba yarama saa
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di ka sere tem mi
u raa bu yarinasian di. Domi kon de bu
wurama ben temɔ mɛ na raa ben baababa
wɛ̃.

Sɛɛyasia bi bu wee

16 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee, kon yibɛrɛba
seeya bu Isireliba mwɛɛri nge mɛ susure
kowobu ba ra swɛ̃ɛ mwɛɛri. Yeniban biru,
kon maa yibɛrɛ gabu seeya bu bu wɔri bu go
gungunu wɔllɔ ka guunɔ, ka sere maa kpee
baaba sɔɔ nge mɛ taasobu ba ra yɛɛ wɔri bu
go.
17 Domi nɛn nɔni yi ben sanu sanusu
mɛɛra, sin gasu kun berua nɛn nɔni sɔɔ.
Mɛya na maa ben toranu kpuro waamɔ.
18 Kon bu ben durum are wɛ̃ mam mam.
Domi ba nɛn tem disi doke mɛ mu sãa
nɛn arumani, ma ba dera mu ben bũun
bwãarokunu yiba ni nu ɲ̀ wãaru mɔ.

Tɔmbu kpuro

ba koo Gusunɔ tubu

19 Yeremi u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a sãawa nɛn dam
ka nɛn kuku yee damgiru, nɔni swãarun
saa.
Wunɛn miya handunian goonu nnɛ kpuron
tɔmbu ba koo na,
kpa bu nɛɛ, weesa ben baababa ba swĩi.
Ben bũnu nu ɲ̀ gãanu sosi, nu sãawa kam
dirum.
20 Tɔnu u koo kpĩ u tii kua ye u koo sã.
Adama ka gem, nu ɲ̀ sãa Gusunɔ.
21 Yen sɔ̃na, wunɛ Yinni Gusunɔ a nɛɛ,
kaa bu wunɛn dam sɔ̃ɔsi,
kpa bu gia ma wuna a sãa Yinni Gusunɔ.

Yudaban durum

ka ben sɛɛyasiabu

17

1 Yudaban durum ya yorua ben gɔ̃rusɔ.
Ya maa sɔ̃ɔsire ben yãku yenun kãanu sɔɔ.
Ma n sãare ba ye yorua mi,
ka yorutii sisugia ka kpee te ta bɔbunu bo.
2 Ya sãawa seeda ye ya bu taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
Nge mɛya ben bũu turanu ka ben
bwãarokunu
ka ben dãa kubenu ka ben gungunu mi ba
ra bũu wi ba mɔ̀ Asitaate sã,
ya maa bu taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
3 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ,
kon nɛn guu tèn mi ba ra man sã,
ka ben dukia ka ben gbea
ka gungunu mi ba ra bũnu sã
yibɛrɛba nɔmu bɛria, ben durum yen saabu
ye ba kua ben tem mɛ kpuro sɔɔ.
4 Ben toranun sɔ̃na ba koo ben tem bia
mɛ mu sãa ben tubi.
Kon bu ko ben yibɛrɛban yobu,
kpa bu da tem mi ba ɲ̀ yɛ̃.
Domi ba dera nɛn mɔru ya yabura nge dɔ̃ɔ.

Ya ko n maa yaburewa sere ka baadommaɔ.

A kun tɔnu naanɛ sãa

5 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na nɛɛ,
bõrigiiwa wi u win gõru sĩiya nɛn min di,
ma u tɔnu naanɛ sãa, u tãsa wi sɔɔ.
6 U ko n wɔnwɔndu soorewa
nge dãa kiki si su wãa mi gãanu ku ra kpi.
U ɲ nuku dobu wasi.
U ko n wãawa tem saaramɔ mi goo sari.
7 Adama domarugiiwa wi u win naanɛ doke nɛ, Yinni Gusunɔ sɔɔ,
ma win toro sindu ta wãa nɛ sɔɔ.
8 Yɛ̃ro ko n sãawa nge dãa te ta yõ daarun goorɔ,
tèn gbini yi ku ra nim bie.
Dãa ten bweseru ta ku ra n yam susuru gara.
Ten wurusu ra n bekusu sãawa saa kpuro.
Sõɔ sãrerun saa yà n na,
ta ku ra gbere, baa wõɔ ge gbebura yõra.
Mɛya ta ku ra maa marubu yõre.
9 Tɔnun gõru ga ra kõsa berewa.
Mɛya gen barara ku ra bɛkure.
Goo u wãa wi u koo kpĩ u gen bwisikunu gia?
10 Nɛ, Yinni Gusunɔwa
na ra tɔnun gõru ka win bwisikunu wɛ̃ɛri,
n ka nùn ye u kuan are wɛ̃.
11 Wi u dukia guramɔ ka swaa kõsa,
u sãawa nge kusu ge ga sĩa tuka wee ye ga ɲ ka.
Dukia ye, ya koo nùn deriwa
win wãarun suunu suunuka sɔɔ,
kpa u n sãa nge gari bɔkɔ win wãa dãakiru sɔɔ.

Yinni Gusunɔ turowa

u sãa wãarun bwia

12 Bɛsɛn sãa yee dɛɛraru
ta sãawa nge sina kita yiikogiru
te ta wɔlle suare yellun di.
13 Yinni Gusunɔ, wuna bɛsɛ Isireliba sa yĩiyɔ.
Be ba nun biru kisi, ba koo sekuru wa.
Be ba ka nun tondinɛ, ba koo bu duari.
Ba ko n sãawa nge bèn yĩsa ba yorua tua sɔɔ.
Domi ba wunɛ Yinni Gusunɔ deri,
wunɛ wi a sãa nge bwia yèn nim mu wãaru wɛ̃ɛmɔ.

Yeremi u Yinni Gusunɔ

somiru kanamɔ

14 Yinni Gusunɔ, a man bɛkio,
kpa n wa n bɛkura mam mam.
A man faaba koowo kpa n faaba wa.
Domi wunɛ turowa na ra n siaramɔ.
15 Yinni Gusunɔ, wee, tɔmba man bikiamɔ ba mɔ̀,
mana nɔni swãarun gari yi a bu sõɔwa mi, yi woo.
I den bu wɔrima.
16 Adama na ɲ yinɛ n wunɛn tɔmbu kpara.
N ɲ nɛ, na sɛnde nɔni swãa ten tõru tu ka na.
Wunɛn tii, a yɛ̃ mɛ.
A maa yɛ̃ gari yi na yara nɛn nɔɔn di kpuro.
17 Yen sõ, a ku de na n maa bɛrum soore wunɛn sõ,
wunɛ wi a sãa nɛn kuku yeru nɔni swãarun saa.
18 A de be ba man nɔni sõɔmɔ bu sekuru wa.
Kpa nɛ, na kun tu wa.
A de bu diiri, kpa nɛ, na n wãa ka toro sindu.
A de nɔni swãaru tu bu deema,
kpa a bu sɛɛyasia n kpã.

Tõɔ wɛ̃rarugirun bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu

19 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, Yeremi, a seewo a da a yõra kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ tɔmbun kɔnnɔ mi Yudaban sinambu ba ra ka du kpa bu ka yari, kpa a maa da a yõra kɔnnɔ si su tien mi.
20 Kpa a bu sõ a nɛɛ, be, Yudaba ka ben sunɔ ka be, Yerusalɛmugibu, be kpuro be ba dumɔ kɔnnɔ sin min di, bu nɛ Yinni Gusunɔgia swaa dakio bu nɔ.
21 Na nɛɛ, ba n tii sɛ kpa bu ku raa sɔmunu sɔbe tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ. Bu ku raa maa nu duusia Yerusalɛmun gbãra kɔnnɔsun di.
22 Bu ku raa mam nu yara ben yɛnusun di. Bu ku sɔmburu garu ko. Adama bu sanam mɛ yiiyo nɛ, Yinni Gusunɔn sõ nge mɛ na ben baababa yiire.
23 Geema, ben baaba be, ba swaa taaya. Ba ɲ man swaa daki. Ba nɛn sõɔsinu yina.
24 Adama be, bà n man swaa daki ka gem, ma ba ɲ sɔmunu ganu duusie Yerusalɛmun kɔnnɔsun di tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, ma ba tõɔ te yi nɛ, Yinni Gusunɔn sõ, ma ba ɲ sɔmburu garu kue te sɔɔ,
25 saa yera sinam be ba sõ Dafidin sina gɔnaɔ ka ben sina asakpɔbu ba koo du saa Yerusalɛmun kɔnnɔ sin min di, ba n tabu kɛkɛba dua, be dumi gawe, kpa gabu ba n dumi sɔni. Mɛya Yudaba kpuro ka Yerusalɛmugibu kpuro ba koo maa du mi, kpa Yerusalɛmu ya n tɔmbu yiba sere ka baadommaɔ.

26 Tɔmba koo na nɛn sãa yerɔ Yudan wusu
ka Yerusalɛmun baru kpaanu kpuron di ka
Bɛnyamɛɛn tem di, ka sere maa guunun di
ka wɔwin di, ka sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian
di, tem mɛ kpuron di gesi, bu yãku dõɔ
mwaararuginu ko ka siarabun yãkunu, kpa
bu ka kɛ̃nu na, kpa bu turare dõɔ doke mi.
27 Adama bà kun nɛn gari swaa daki, yi
na nɛɛ, bu man tõɔ wɛ̃rarugii te yiiya, ma
ba dumɔ Yerusalɛmun kɔnnɔsun di, ba n
sɔmunu sɔɔwa, tõɔ wɛ̃rarugii te sɔɔ, saa yera
kon wuu ge dõɔ doke wi u ɲ̀ gbimɔ kpa be
kpuro bu dõɔ mwaara.

Yeremi u da mɔmɔn yɛnuɔ

18

1 Yinni Gusunɔ u Yeremi sõɔwa u nɛɛ,
2 a seewo kpa a da mɔmɔn yɛnuɔ. Miya
kon nun gari sõ.
3 Ma u seewa u da mɔmɔn yɛnu mi. U
deema wee u wekeru mɔ̀.
4 Weke te u mɔ̀ mi, ta ɲ̀ gea kue. Ma u ten
sɔn te sua u ka weke kpaaru kua te ta nùn
wɛ̃re.
5 Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
6 mban sõna na ɲ̀ kpɛ̃ n ka bɛɛ Isireliba ko
nge mɛ. Wee nge mɛ mɔmɔ wi, u sɔndu sua
u nɛni win nɔmuɔ, nge mɛya i maa wãa nɛn
nɔmuɔ.
7 Gasɔ, na ra gere bweseru garun sõ n nɛɛ,
kon tu wuka n sura nge dãa, kpa n tu kam
koosia.
8 Adama bwese te, tà n ten daa kɔsa ta
nuku kõsuru deri, na ra tu deriwa na kun
maa tu kõsa kue.
9 Mɛya gasɔ, na ra maa gere bweseru
garun sõ n nɛɛ, kon tu seeya.
10 Adama bwese te, tà n kõsa mɔ̀ ma ta ɲ̀
nɛn gere swaa sue, na ku ra maa tu gea ye
kue ye na raa gõru doke mi.
11 Yen sõ, a Yudaba ka Yerusalɛmugibu
sõɔwɔ a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ na sɔɔru mɔ̀
n ka bu kõsa kua. Na yen kpunaa yi. N n
mɛn na, ben baawure u win daa kõsa derio
u wurama nɛn mi.
12 Adama ba koo gere bu nɛɛ, mban sõna
ba koo kɔsi. Ben baawure u koo win
bwisiku kõsunu swĩiwa u ko ye u kĩ.

Isireliba ba Gusunɔ yina

13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Isireliba ba gãa kõsunu kua n sara.
I bwesenu kpuro bikio,
wara u yenin bweseru nɔɔre.
14 Nim mu ra kokubu kpe Libanin guunu
wɔllun di?
Daa te ta kokumɔ,
ta ra nim gem kpe?
15 Adama nɛn tɔmbu ba man duari
ba da ba bũnu turare dõɔ dokeammɛ.
Ya dera ba ɲ̀ yɛ̃ ye ba mɔ̀ ben swɛɛ sɔɔ.
Ba ben yellun swaa dosu derimɔ,
ma ba swaa kisi swĩi.
16 Ba dera ben tem mu sankira.
Ma tɔmbu ba bu yɛ̃ɛmɔ baadomma.
Wi u sarɔ mi gesi, ù n mu wa,
u ra wiru kparewa.
17 Yen sõna kon de bu yarina yibɛrɛban
wuswaaɔ
nge tua ye sõɔ yari yerun woo ga yarinasia.
Kon bu biru kisi.
Na ɲ̀ bu mɛɛrimɔ sanam mɛ ba nɔni sõɔre.

Ba nɔɔ tia kua

bu ka Yeremi mwa

18 Yera tɔn be, ba nɛɛ, su Yeremi nɔɔ
tia kua su nùn mwa. Domi wooda kun
gbimɔ baa yãku kowobu bà kun wãa. Bwisi
kun kpeemɔ baa bwisigibu bà kun wãa.
Gusunɔn gari kun gbimɔ yèn sõ win sɔmɔba
sari. N n mɛn na, i na su nùn wɔri su yaa
kasiki, kpa su ku maa win gari nɔ su sere yi
laakari ko.
19 Saa yera Yeremi u Yinni Gusunɔ kana u
nɛɛ,
Yinni Gusunɔ,
a man swaa dakio.
A nɛn yibɛrɛban gari yi nɔɔwɔ.
20 Kaa de gea yu gɔsira kõsa?
Wee ba dɔkɔ kpiriru gba
bu ka man kpɛ̃ɛ sɔɔ.
A yaayo ma na yõra wunɛn wuswaaɔ ben sõ,
na ka nun gari kua
kpa a ku maa ka bu mɔru ko.
21 Yen sõ, a de gõɔru tu ben bibu go.
A de bu gbisuku tabu sɔɔ,
kpa kurɔbu bu durɔbu ka bibu bia,
kpa bu ko gɔminibu.
A de baranu nu durɔ be go,
kpa bu ben aluwaasiba go tabu sɔɔ.
22 A de tabu kowo wuunu nu bu wɔri.
Kpa wuri yi nɔɔra ben yɛnusɔ.
Domi ba dɔkɔ kpiriru gba
bu ka man kpɛ̃ɛ te sɔɔ.
Ba man yina bɛria nɛn swaa sɔɔ.
23 Adama wunɛ, Yinni Gusunɔ,

a ben nɔɔsinaa kpuro yɛ̃,
ye ba kua bu ka man go.
Yen sɔ̃, a ku bu ben toranu wɔka.
A ku ben durum ye duari.
A de bu fukura wunɛn wuswaaɔ.
A bu sɛɛyasio wunɛn mɔrun saa sɔɔ.

Weke te ta kɔsira

19

1 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
doo mɔmɔn mi a boo dwe ge ba kua ka
sɔndu. Kpa a yãku kowo be ba bukure ka
wuun guro gurobu mɛnna,
2 kpa i da wɔwa ye ba mɔ̀ Bɛni Hinɔmuɔ ye
ya wãa kɔnnɔ gen mi gia, mi ba ra wekenu
mɔm. Miya kaa nɔɔgiru sua a gari gere yi
kon nun sɔ̃.
3 Kaa Yudaban sinambu ka Yerusalɛmugibu
sɔ̃ bu swaa dakio bu nɔ ye nɛ Gusunɔ,
Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem
mɔ na gerua. Kon de nɔni swãaru tu na
Yerusalɛmuɔ sere wi u ten gari nua kpuro,
win swasu su sikari.
4 Domi ba man deri, ma ba yam mi disi
doke. Ba bũnu turare dɔ̃ɔ dokea mi, ni be ka
ben sikadoba ka ben sinambu ba ɲ̀ yɛ̃. Ma
ba tɔn dabinu go mi, be ba ɲ̀ gãanu kue.
5 Ba bũu wi ba mɔ̀ Baali yãku yeru bania
gunguru wɔllɔ. Miya ba ra ka ben bibu yãku
dɔ̃ɔ mwaararugiru ko, yãku tèn bweseru na
ɲ̀ bu yiire, na ɲ̀ mam ten bwisikunu koore.
6 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tɔ̃nu
ganu sisi nì sɔɔ ba ɲ̀ maa wɔwa ye sokumɔ
Tofɛti ɲ̀ kun mɛ Bɛni Hinɔmu. Ba koo ye
sokuwa tɔn goo yeru.
7 Wɔwa yen miya kon Yudaba ka
Yerusalɛmugibun nɔɔ tia ye ba kua kam
koosia, kpa n de yibɛrɛba bu bu go tabu sɔɔ.
Kon de gbeeku yɛɛ ka gunɔsu ben gonu di.
8 Kpa n de Yerusalɛmu yu ko bansu si ba
koo yɛ̃ɛ. Wi u sarɔ mi kpuro, ù n ye wa, u
biti soora u wia ko nɔni swãa ten sɔ̃.
9 Kon de yibɛrɛ be, bu bu nɔni sɔ̃ sere bu
ben berusebu ka ben bibun gonun yaa di.
10 Yen biruwa wunɛ Yeremi kaa boo ge
kɔra tɔn be ba ka nun da min wuswaaɔ.
11 Kpa a nɛɛ, nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem
Yinni na nɛɛ, kon bu yarinasia kpa n wuu
ge kɔsuku nge boo ge, ge ba ɲ̀ kpɛ̃ bu maa
sɔmɛ. Tofɛtin wɔwa miya ba koo tɔmbu sike
yèn sɔ̃ ba ɲ̀ maa ayeru wasi gam.
12 Mɛya kon tem mɛ ka mɛn tɔmbu kua,
kpa Yerusalɛmu yu ko nge Tofɛti.
13 Yerusalɛmugibun yɛnusu ka Yudaban
sinambun yɛnusu, yɛnusu kpuro gesi mi ba
ra bũnu turare dɔ̃ɔ dokeye ka mi ba ra suru
ka kperi ka sɔ̃ɔ sã, ka sere mi ba ra maa bũnu
ganu sã, si kpuro su koo disi duurawa nge
Tofɛti.
14 Yen biru, Yeremi u gɔsirama Tofɛtin di
mi Yinni Gusunɔ u nùn gɔra u win gari gere.
Ma u na u yɔ̃ra Yinni Gusunɔn sãa yerun
yaaraɔ u tɔmbu kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
15 Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka
tem mɔ u nɛɛ, wee u koo de kɔ̃sa ye u raa
gerua kpuro yu Yerusalɛmu ka yen wuu si
su tie deema. Domi sin tɔmba swaa taaya,
ba ɲ̀ win gere nua.

Ba Yeremi dãa doke

20

1 Yera sɔ̃ɔ teeru, Pasuri Imɛrin bii wi u sãa
yãku kowo u ka maa sãa Yinni Gusunɔn sãa
yerun kɔ̃sobun tɔnwero u nua ma Yeremi u
yeniban gari gerua.
2 Yera u dera ba nùn so, ma ba nùn dãa
doke nge wiiro Yinni Gusunɔn sãa yerɔ,
kɔnnɔ ge ba sokumɔ Bɛnyamɛɛn kɔnnɔn
bera gia.
3 Adama yen sisiru bururu, Pasuri u
Yeremi dãa ye wuna. Ma Yeremi u nùn
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ kun maa nun
sokumɔ Pasuri. Yĩsi ten tubusiana bɔri
yɛnda ka nun sikerenɛ. Adama tɛ̃, u nun
sokumɔ Magɔɔ Misabibu. Yen tubusiana
nandabu ka nun sikerenɛ.
4 Domi Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, u
koo wunɛ ka wunɛn bɔrɔba nandabu kpɛ̃ɛ.
U koo de bɛɛn yibɛrɛba bu bɛɛn gabu go
tabu sɔɔ, kpa a ye wa ka wunɛn nɔni. Kpa
Babilonin sina boko u Yudaba go kpa u gabu
yoru mwɛɛri u ka da Babiloniɔ.
5 U koo de yibɛrɛba bu Yerusalɛmun
arumani gura, ka sɔma ye tɔmba kuan are
kpuro, ka sere gãa gee ni nu wãa ye sɔɔ.
U koo de bu Yudaban sinambun arumani
gura, kpa bu ka ye kpuro da Babiloni mi.
6 Pasuri, wunɛ ka wunɛn yɛnugibu, ba
koo bɛɛ yoru mwa bu ka da Babiloniɔ. Miya
i ko i gbi, wunɛ ka be a gari weesugii kua,
kpa bu bɛɛ sike mi.

Yeremi u Yinni Gusunɔ

weeweenu koosimɔ

7 Yinni Gusunɔ, a man kɔkura,
ma na wunɛn gari wura.
A man sɛ̃re a kamia.
Wee tɔ̃ru baatere
tɔmbu kpuro ba ra n man yɛ̃ɛmɔwa,
kpa ba n man gari bɔkɔ mɔ̀.
8 Nà n kĩ n gari gere,
sere n nɔɔgiru sua ka dam n nɛɛ,
yibɛrɛba ba wee bu sun dam dɔre,
kpa bu sun kam koosia.
Yinni Gusunɔ,
tɔmba ra n man yɛ̃ɛmɔwa wunɛn garin sɔ̃ baadomma.
9 Nà n nɛɛ, kon nun deriwa,
na ɩ̀ maa wunɛn gari kparamɔ,
n da n sãawa nge dɔ̃ɔ u wãa nɛn wasi sɔɔ
u nɛn kukunu mɛnimɔ.
Kpa n kookari ko n ka tii marisi,
adama na ku ra kpĩ.
10 Na nɔɔmɔ tɔn dabinu nu man kɔ̃sa bwisikusimɔ.
Ba mɔ̀, nandabu wãa baama.
Su ka win gari da wirugibun mi.
Be ba raa ka man nɔɔ tia sãa
ba mɛɛrimɔ nà n kon sokura.
Ba mɔ̀, sɔrɔkudo kon de bu man samba ko.
Kpa bu wa bu man mwa bu mɔru kɔsie.
11 Adama na yɛ̃ ma wunɛ Yinni Gusunɔ, a wãa ka nɛ
nge tabu durɔ damgii.
Yen sɔ̃na be ba man nɔni sɔ̃ɔmɔ ba koo sokura.
Ba ɩ̀ kpɛ̃ bu man kamia.
Yen sɔ̃na ba koo sekuru wa
kpa ba n tu yaaye sere ka baadommaɔ.
12 Wunɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni,
wunɛ wi a ra tɔnu wɛ̃ɛri,
a ka wa ù n sãa gemgii,
kpa a n win bwisikunu ka win gɔ̃run gari yɛ̃,
wuna kon de a nɛn yibɛrɛba mɔru kɔsie.
Domi wuna na tii nɔmu sɔndia.
13 I Yinni Gusunɔ siaro ka womusu.
Domi u ra wɔnwɔndo wɔre
saa tɔn kɔ̃son nɔman di.
14 Tɔ̃ɔ bɔ̃rigira tɔ̃ɔ tè sɔɔ ba man mara.
Tɔ̃ɔ te, tu ku domaru wa.
15 Bɔ̃rurowa wi u da u nɛn tundo sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee, ba nùn bii tɔn durɔ marua.
Ma labaari ye, ya nùn nuku doo bakabu wɛ̃.
16 Durɔ wi, u kam koowo
nge wuu si Yinni Gusunɔ u kam koosia
u ɩ̀ sin wɔnwɔndu kue.
Kpa u wuri nɔ bururu,
kpa u tabun wurenu nɔ sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara.
17 Mban sɔ̃na Gusunɔ u ɩ̀ yande dere n gbi
sanam mɛ na wãa nɛn mɛron nukurɔ,
kpa nuku te, tu yande ko nɛn sikiru,
kpa na n wãa mi sere ka tɛ̃.
18 Mban sɔ̃na na yara nɛn mɛron nukurun di,
na ka sere wahala yeni ka wasi wuriri bini waamɔ,
ma nɛn wãara wiru gooramɔ ka sekuru.

Yerusalɛmu koo kam ko

21

1-2 Sina boko Sedesiasi u Pasuri, Maakiyan bii, ka Sofoni, yãku kowo Maseyan bii gɔra Yeremin mi, bu nùn sɔ̃ bu nɛɛ, u bu bikiaru kuo Yinni Gusunɔn mi, domi Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko, u ka bu tabu mɔ̀. Sɔrɔkudo Yinni Gusunɔ u koo nùn maamaaki gaa kpare ben sɔ̃, kpa u wa u bu deri. Yera Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua.

3 Ma Yeremi u tɔn be wisa u nɛɛ, bu doo sina boko Sedesiasin mi bu nɛɛ,

4 amɛniwa Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, wee, u koo de ben tabu kowo be ba ka Babilonin sina boko ka win tɔmbu sannamɔ wuun biruɔ bu duki su bu wura wuu ge sɔɔ.

5 Kpa wi, Gusunɔn tii u ka be Yudaba sanna ka mɔru u bu win dam sɔ̃ɔsi,

6 u de bara kɔ̃suru tu hunde koniba kpuro wɔri tu go wuu ge sɔɔ, tɔmbu ka yaa sabenu.

7 Yen biruwa u koo sina boko Sedesiasi, Nɛbukanɛsaa nɔmu bɛria, wi ka win sɔm kowobu ka win tɔn be ba wãa wuu ge sɔɔ, be ba gesi yara bararun di, ka tabun di, ka gɔ̃ɔrun di. Be kpurowa Nɛbukanɛsaa u koo go. U ɩ̀ ben wɔnwɔndu mɔ̀. U ɩ̀ maa goo derimɔ.

8 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa win tɔmbun sɔ̃. U nɛɛ, wee, u bu swaa yiru yiiyammɛ, swaa yèn mi wãara wãa, ka yèn mi gɔɔ u wãa.

9 Wi u koo gesi yɔ̃ra wuu ge sɔɔ, u koo gbiwa tabu sɔɔ, ɩ̀ kun mɛ ka gɔ̃ɔru, ɩ̀ kun mɛ ka bararu. Adama wi u yara u tii Babilonigibu wɛ̃ be ba bu tarusi, yɛ̃ro koo win wãaru wɔra. Teya ta ko n sãa win arumani ye u kpĩa u yara.

10 Domi u yɔ̃rariwa u wuu ge kɔ̃sa kua, n ɲ̀
mə gea. U koo gu Babilonin sina boko nəmu
səndiawa u gu dɔ̃ə mɛni.

Gari yi Yinni Gusunə

u Dafidin bweseru sɔ̃əwa

11 Yinni Gusunə u nɛɛ, amɛniwa wunɛ
Yeremi kaa Yudaban sina bokon bweseru
sɔ̃. A nɛɛ,
bu nɛ, Yinni Gusunən gari nəəwə.
12 Be, Dafidin bweseru,
ba n da gem swĩi baadomma.
Kpa bu be ba dam dəre yakia
be ba bu dam dəremən nəman di.
Bà kun kue mɛ,
nɛn məru ya koo bu yabure
ben kom kɔ̃sum sɔ̃.
Ba ɲ̀ maa kpɛ̃ bu ye go.
13 Kon Yerusalɛmugibu wəri.
Be, be ba wãa wəwa səə kperun wəllə,
baa bà n gerumə ba mɔ̀,
wara u koo kpĩ u du ben wãa yerə,
u ben kuku yeru turi.
14 Kon bu sɛɛyasia nge mɛ ben kookoosu nɛ.
Kon ben sina kpaaru dɔ̃ə mɛni
te ba bana ka dãa ye ba mɔ̀ seduru,
kpa ye ya ka tu sikerenɛ kpuro yu dɔ̃ə
mwaara.

22

1 Yinni Gusunə u maa Yeremi sɔ̃əwa u nɛɛ,
a doo Yudan sina bokon yɛnuə kpa a bu gari
yini sɔ̃.
2 A nɛɛ, wi, Yudaban sina boko, wi, wi u sɔ̃
Dafidin sina gənaə, ka win bwãabu ka win
təmbu ka be ba gesi wãa sina kpaaru mi,
3 bu nɛ, Yinni Gusunən gari yini swaa
dakio bu nə. Bu gem swĩiyə. Bu be ba
dam dəremə wəro be ba bu dam dəremən
nəman di. Bu ku səbu ka gəminibu ka
gobekuban gãanu mwa ka dam. Bu ku maa
taarɛ sarirugibu go yam mini.
4 Bà n wooda yeni mɛm nəəwa, gabu ben
bweseru səə, ba ko n bandu diiwa ba n sɔ̃
Dafidin sina gəna yeni səə. Ba koo du saa
kənnə minin di ba n dua tabu kɛkɛ səə ye
dumi gawe, ɲ̀ kun mɛ, ba n dumi səni, be ka
ben bwãabu ka ben təmbu.
5 Adama bà n yina bu ye mɛn nəəwa, sere
ka nɛ, Yinni Gusunən wãaru, sina kpaa te, ta
koo kowa bansu.
6 Wee ye na maa gerua Yudaban sina
kpaarun sɔ̃. Na nɛɛ,
baa mɛ na sina kpaa te wa ta wã
nge dãa sɔ̃ə ge ga wãa Galadiə,
ɲ̀ kun mɛ, nge Libanin guurun wii kpiiru,
ka gem kon tu bansu koosia.
Goo kun maa sinamə mi.
7 Kon tabu kowobu tabu yãnu sebusia bu tu
wəri.
Kpa bu ten gbere yi ba kua ka dãa ye ba mɔ̀
sɛduru wukiri bu dɔ̃ə doke.
8 Tən tuko dabinu ba koo sara wuu gen
mi, kpa bu sɔ̃ənа bu nɛɛ, mban sɔ̃na Yinni
Gusunə u wuu bəkə geni kua mɛsum.
9 Kpa bu bu wisi bu nɛɛ, gen təmbu ba wi,
ben Yinnin arukawani kusiawa, ma ba da
ba bũnu sãamə.

Ye Yinni Gusunə u gerua

Salumun sɔ̃

10 Bɛɛ Yudaba,
i ku wuri ko Yosiasi wi u gun sɔ̃.
I ku maa win ario ko.
Adama i wuri koowo Salumun sɔ̃,
wi ba yoru mwa ba ka da tem tukumə.
Domi u ɲ̀ maa wee.
Mɛya u ɲ̀ maa tem mɛ wasi
mi ba nùn mara mini.
11 Wee ye Yinni Gusunə u gerua Salumu,
Yosiasi Yudaban sina bokon biin sɔ̃, wi u
bandu dii win baan ayerə. U nɛɛ, u doona,
u ɲ̀ maa wee.
12 U koo gbiwa dɛsiru səə mi ba ka nùn da
mi, u ɲ̀ maa tem mɛ wasi.

Yinni Gusunə

u Yoyakimu gerusi

13 Yeremi u Yoyakimu sɔ̃əwa u nɛɛ, wee ye
Yinni Gusunə u gerua. U nɛɛ,
wunɛ Yoyakimu, bɔ̃rurowa a sãa.
Wee a wunɛn sina kpaaru bana,
adama a ɲ̀ gem swĩi.
A tu gidambisaba sosia
adama ye n weenɛ a təmbu kua,
a ɲ̀ bu kuammɛ.
A ra gabu səmburu koosie kam.
A ku ra bu ben kəsiaru wɛ̃.
14 Ma a nɛɛ, kaa tii sina kpaa bakaru baniawa
kpa ta n gidambisa baka mə.
Ma a fɛnɛntiba doke,
a ten gani dãa gea ye ba mɔ̀ sɛduru wukiri.
Ma a tu swɛ̃rasia kom kom a ka sɔ̃əsi ma sina
kpaara.
15-16 Yèn sɔ̃ a ka sina kpaa te sɛduruba bana,
yeya n dera a sãa sina boko?

Wunɛn baaban tii u ɲ̀ sãa sina boko ro?
U ra diwa kpa u nɔ nge baawure,
adama u ra baawure kuewa ye n weenɛ u ko.
U ra sãarobu ka wɔnwɔndobu siriewa dee dee.
Yen sɔ̃na ye kpuro ya nùn koora dee dee win wãaru sɔɔ.
Wi u maa mɔ̀ nge mɛ,
wiya u wi, Yinni Gusunɔ yɛ̃ ka gem.
17 Adama wunɛ, wunɛn tiin arufaaniwa a kasu.
A kasuwa a taarɛ sarirugibu dam dɔre
kpa a bu go.
18 Yen biru, Yeremi u maa nɛɛ, wee ye
Yinni Gusunɔ u gerumɔ Yoyakimu, Yosiasin
bii, Yudaban sina bokon sɔ̃. U nɛɛ,
ù n gu, ba ɲ̀ nùn gɔɔ swĩiyammɛ bu nɛɛ,
waiyo nɛn mɔɔ!
Waiyo nɛn sesu!
Waiyo nɛn yinni!
19 Adama ba koo win goru gawawa bu yara Yerusalɛmun di
bu sike nge yaa saberu.

Yerusalɛmu ya koo sekuru wa

20 Yeremi u nɛɛ,
wee ye Yinni Gusunɔ u gerua.
U nɛɛ, bɛɛ Yerusalɛmugibu,
i doo i yɔ guu te ba mɔ̀ Libaniɔ,
ka Basanin guurɔ,
ka Abarimun gungunu wɔllɔ,
kpa i kuuki ko i nɔɔgiru sua.
Domi be i ka arukawani bɔkua ba munkira.
21 U bɛɛ kirɔ kua sanam mɛ i wãa bɔri yɛndu sɔɔ,
adama i nɛɛ, i ɲ̀ nùn swaa dakimɔ.
Nge mɛya bɛɛn daa ya sãa saa bɛɛn piiburun di,
i ku ra nùn swaa daki.
22 Tɛ̃, bɛɛn kparobu ba koo ka woo doona
kpa be i ka arukawani bɔkua
bu bu yoru mwɛɛri bu ka da tem tukumɔ.
Saa ye sɔɔra i ko i sekuru wa,
bɛɛn kom kɔ̃sum sɔ̃.
23 Bɛɛ Yerusalɛmugibu,
bɛɛ be i sɔ̃ sɛ̃ɛ bɛɛn dii buranu sɔɔ
ni i kua ka Libanin dãa gea,
amɔna bɛɛn weeweenu ko n nɛ,
sanam mɛ wuriribu koo bɛɛ deema
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.

Yinni Gusunɔ

u Yoyakini sirimɔ

24 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
kaa Yoyakini, wi ba maa mɔ̀ Yekonia,
Yoyakimun bii, Yudaban sina boko sɔ̃ a nɛɛ,
sere ka nɛn wãaru, baa ù n sãan na nge
taabu nɛn nɔm geuɔ, kon nùn wuna min di.
25 Kon nùn win yibɛrɛba nɔmu sɔndia,
be, be ba kasu bu nùn go. Kon nùn bu
nɔmu sɔndia be, bèn bɛrum u mɔ mi. Beya
Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko ka win
tabu kowobu.
26 Kon bu kɔ̃, wi ka win mɛro wi u nùn
mara. Kpa bu ka bu da tem tukumɔ mi ba
ɲ̀ bu mara. Miya ba koo gbi.
27 Saa gaa sɔɔ, ba ko ba n kĩ bu gɔsirama
ben temɔ adama ya ɲ̀ koorɔ.
28 Gaba koo bikia bu nɛɛ, Yoyakini wi, u
sãawa nge weke te ta kɔsire, ɲ̀ kun mɛ, nge
gãa ni goo kun maa kĩ? Aawo. N n mɛn na,
mban sɔ̃na ba wi ka win bweseru tem yara
ma ba ka bu da sere mi ba ɲ̀ yɛ̃.
29 Ma Yeremi u nɛɛ, nɛn temgibu, i nɔɔwɔ
ye Yinni Gusunɔ u gerua.
30 U nɛɛ, i durɔ wi garisio wi u ɲ̀ kooramɔ
win wãaru sɔɔ. U ko n sãawa nge wi u bibu
bia, domi win bweseru sɔɔ, goo kun maa
sinamɔ sina gɔna sɔɔ u Yudaba kpara.

Kparo kɔ̃sobu

23

1-2 Gusunɔ Isireliban Yinni u nɛɛ,
bɔ̃ruroba kparo be ba nɛn tɔmbu goomɔ, ma
ba bu yarinasiamɔ nge yãa kparo kɔ̃sobu.
Na maa nɛɛ, wee ba nɛn tɔmbu gira, ba bu
yarinasia ba yina bu bu nɔɔri. Yen sɔ̃, kon
bu sɛɛyasia ben nuku kɔ̃su ten saabu.
3 Kpa n nɛn tɔn be ba tie mwɛɛrima tem
kpuron di, mi na raa dera ba yarinɛ, n ka bu
wurama ben temɔ, kpa bu marura bu dabia.
4 Nɛ, Yinni Gusunɔ kon bu kparo kpaobu
wɛ̃ be ba koo bu kpara. Ba ɲ̀ maa nandamɔ
bɛrum sɔ̃. Baa ben turo kun maa biaramɔ.
5 Wee saa ya sisi
yè sɔɔ kon gemgii goo seeya Dafidin bwe-serun di
nge dãa kpii pɔtura,
kpa u n bandu dii ka baadommaɔ.
U koo tɔn be kparawa ka bwisi gee.
Kpa u gem sɔ̃ɔsi tem mɛ sɔɔ.
6 Win waati ye sɔɔ,
Yudaba ba koo faaba wa.
Kpa u de Isireliba ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.

Kpa ba n nùn sokumə ba n mò,
Yinni Gusunəwa u sãa ben faaba kowo.
7 Yen sõna na nɛɛ, wee saa ya maa sisi
yè səə ba ṅ maa bõrumə bu nɛɛ, ka Yinni
Gusunən wãaru wi u bu yarama saa Egibitin
tem di.
8 Adama ba ko n da gerewa bu nɛɛ, ka
Yinni Gusunən wãaru wi u bu yarinasia sõə
yẽsan nəm geu gia ka wusu gasu səə, ma u
maa ka bu wurama min di, bu ka sina ben
temə.

Gari yi Yeremi

u səmə weesugibu sõəwa

9 N n səməbun sõn na,
nɛn gõru ga sankira too,
ma na diirimə sere ka nɛn kukunə.
Na sãa nge wi tam mu goomə
Yinni Gusunə ka win gari dɛɛrin sõ,
yi u man sõəwa u nɛɛ,
10 təmba yiba tem mɛ səə,
be ba sakararu mò.
Kõsa ba naa gire.
Miya ben dam mu wãa.
Yen sõna tem mɛ, mu sankire,
ma mɛn kpara yee ni nu wãa gbaburun bera
gia nu gbera.
Domi u mu bõrusi.
11 Gusunən səməbu ka yãku kowobu ba
sankire,
u wa ma ba nuku kõsu kom mò
sere ka win sãa yerə.
12 Yen sõna ben swaa ya koo wəria,
kpa yu bu yam tĩre.
U koo de bu bu bəria,
kpa bu wəruku saa ye u koo bu sɛɛyasia
u de wahala yu bu deema.
Wi, Yinni Gusunəwa u yeni gerua.

Yudan Gusunən səməbun

kõsan kpãaru

13 Yinni Gusunə u nɛɛ,
kõsa ye na wa nɛn səməbu ba mò Samariə,
ya ṅ ka nəə gerurə.
Domi bũu wi ba mò Baalin yĩsira ba ka gari
mò.
Ma ba nɛn təmbu Isireliba gɛrasia nɛn
swaan di.
14 Adama kom kõsum mɛ na wa Gusunən
səməbun suunu səə Yerusalɛmuə,
mu beənəgim kere.
Ba sãawa sakara kowobu,
ma ba weesu mò,
ba tən kõsobu dam kẽmə bu ku ka ben kom
kõsum deri,
ma na be kpuro garisi nge Sodomu ka
Gomərən təmbu.
15 Yen sõna nɛ Gusunə, wəllu ka tem Yinni,
na nɛn səməbu Yerusalɛmuə sõəmə
ma wee kon de bu dãa kiku gagu * ge ga sosu
di,
kpa bu nim mɛ mu dẽɛ mə nə.
Domi beya ba dera tem mɛn təmbu kpuro
ba ṅ maa man bɛɛrɛ wẽɛmə.

Səmə weesugibu

16 Amɛniwa nɛ Gusunə, wəllu ka tem
Yinni na gerua. Na nɛɛ,
i ku maa nɛn səmə ben gari swaa daki.
Domi ba dera i yĩiyə ye i ṅ wasi.
Ben tiin gõrun bwisikuna ba gerumə,
n ṅ mə yi yi wee nɛn nəən di.
17 Ba ra mam be ba man gɛma sõ bu nɛɛ,
na be gerua na nɛɛ,
ba koo bəri yɛndu wa.
Kpa ba n be ba ben tii tiin gõru kĩru mò
sõəmə ba n mò,
ba ṅ kõsa gaa wasi.
18 Yeremi u nɛɛ,
ben wara u ka Yinni Gusunə wesiana.
Nge ben wara u win gari nua u yi laakari
kua.
19 Wee Yinni Gusunən məru ya koo na nge
guru woo bəkə
kpa yu tən kõsobu wəri.
20 Win məru ye, ya ṅ suremə,
ma n kun mə u win himba yibia.
Amɛn biru, ya koo bɛɛ nɛn təmbu yeeri.
21 Yinni Gusunə u nɛɛ,
səmə be, ba duki da, baa mɛ na ṅ bu gəre.
Ba maa gari gerua, baa mɛ na ṅ ka bu gari
kue.
22 Bà n daa nɛn gari swaa daki,
nɛn gariya ba koo raa kpara nɛn təmbun
suunu səə.
Kpa bu wa bu gõru gəsia bu ben kom kõsum
deri.

Yinni Gusunə

u wãa yam kpuro

23 Nɛ Gusunə, na wãawa yam kpuro,
turuku ka tontondeə.
24 Goo u koo kpĩ u kuke na kun nùn wa?
Na wãawa yam kpuro, wəllə ka temə.

* **23:15** ***dãa kiku gagu*** - A mɛɛrio 9:14.

Mba yakasu ka dobi

yi mɔɔsinɛ

25 Na nɔɔmɔ ye sɔmɔbu ba gerumɔ. Be ba
gari weesugii mɔ̀ ka nɛn yĩsiru ba mɔ̀, na ka
bu gari kua dosu sɔɔ,
26 sere saa yerà sɔmɔ beni ba ko n gari
weesugii mɔ̀, kpa ba n nɛn tɔmbu nɔni
wɔ̃kumɔ ka ben gɔ̃run gari.
27 Ba kĩwa ben dosu weesugisun gari yi
de nɛn tɔmbu bu nɛn yĩsiru duari nge mɛ
ben baababa ba raa man duari bũu wi ba mɔ̀
Baalin sɔ̃.
28 Sɔmɔ wi u dosa u geruo ma u dosa. Wi
na maa ka gari kua u yi tusio dee dee.
Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
mba yakasu ka dobi yi mɔɔsinɛ.
29 Nɛn gari kun sãa nge dɔ̃ɔ ro?
Yi ɲ̀ sãa nge matalaka ye ya ra kperu kɔre
ro?
30 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ, kon sɔmɔ be
sɛɛyasia, be, be ba ben winsim gari suamɔ
ba ka gari weesugii mɔ̀.
31 Kon bu sɛɛyasia be ba ben tii tiin gari
suamɔ ba gerumɔ ka nɛn yĩsiru.
32 Kon bu sɛɛyasia be ba ben dosu
weesugisu tɔmbu sɔ̃ɔmɔ. Ma ba dera nɛn
tɔmba kɔ̃ɔramɔ ben wee si ka ben tɔn
biarun sɔ̃. Na ɲ̀ bu gɔre, na ɲ̀ maa bu wooda
wɛ̃. Mɛya ba ɲ̀ maa arufaani gaa mɔ tɔn ben
suunu sɔɔ.

Yinni Gusunɔn gari

yi sãawa sɔmunu

33 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔn
ben goo, ɲ̀ kun mɛ nɛn sɔmɔ goo, ɲ̀ kun mɛ
yãku kowo goo ù n nun bikia u nɛɛ, mba
nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua, sɔmu nirà na bu
sɔbi, kaa nùn wisiwa a nɛɛ, bera ba sãa nɛn
sɔmunu. Adama kon bu biru kisi.
34 Ben wi u gesi nɔɔ wukia u nɛɛ, nɛ,
Yinni Gusunɔ na bu sɔmunu sɔbi, kon yɛ̃ro
sɛɛyasiawa wi ka win yɛnugibu.
35 Ye baawure u koo kpĩ u win winsim
bikia, yera, u nɛɛ, mba Yinni Gusunɔ u
gerua, mba u wisa.
36 Adama bu ku raa maa gere bu nɛɛ, na
bu sɔmunu sɔbi. Wi u ye gerua, win gari
koo wɔri win tii sɔɔ. Domi ba nɛn gari
tɛmamɔwa nɛ wi na sãa ben Yinni wi u ra
n wãa, u dam kpuro mɔ.
37 Kaa maa sɔmɔ be bikia a nɛɛ, mba nɛ,
Yinni Gusunɔ na bu sɔ̃ɔwa. Mba na bu wisa.
38 Bà n maa nun wisa ba nɛɛ, nɛ, Yinni
Gusunɔ na bu sɔmunu sɔbi, baa mɛ na nɛɛ,
bu ku maa yen gari ko, a bu wisio a nɛɛ,
amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ,
39 kon bu biru kisi kpa n bu duari, be ka
ben wuu ge na raa be ka ben baababa wɛ̃.
40 Kon maa bu seku bakaru doke te ta ɲ̀
duarirɔ sere ka baadommaɔ. Kpa ba kun
maa bɛɛrɛ mɔ tɔmbun nɔni sɔɔ.

Figie bii

ni nu wãa birenu yiru sɔɔn gari

24

1 Ye Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko
u Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina
boko mwa ka win sina asakpɔbu ka ben
dãa dãkobu ka ben sekobu, u ka bu da
Babiloniɔ, saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u
Yeremi figie bii ni ba doke birenu yiru sɔɔ
sɔ̃ɔsi sãa yerun kɔnnɔwɔ.
2 Bire nin teeru ta figie bii geenu yiba ni
nu sãa nge yen marum gbiikum. Ma teera
ma bii kɔ̃sunu yiba ni nu ɲ̀ diirɔ.
3 Ma Yinni Gusunɔ u Yeremi bikia u nɛɛ,
Yeremi, mba a waamɔ mi. Ma u wisa u nɛɛ,
birenu yiruwa na waamɔ, ni nu figie binu
yiba. Ganu gea sãa, ma ganu kɔ̃sunu sãa, nu
ɲ̀ diirɔ.
4 Yera Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
5 wee ye na gerua, nɛ, Gusunɔ Isireliban
Yinni. Na nɛɛ, nge mɛ figie bii gee ni, nu
ra tɔmbu wɛ̃re, nge mɛya kon Isireli be ba
yoru mwɛɛra ba ka da Babiloniɔ mɛɛri ka
nɔnu geu.
6 Kon de bu wurama ben tem mini. Na ɲ̀
maa bu suramɔ, kon bu tãsisiawa. Na ɲ̀ maa
bu wukamɔ, kon bu girawa n sire.
7 Kon bu gɔ̃ru kpɔɔ wɛ̃, kpa bu gia ma nɛna
na sãa kpuron Yinni. Ba koo wurama nɛn
mi kpa ba n sãa nɛn tɔmbu ba n man sãamɔ.
8 Adama Sedesiasi, Yudaban sina boko
ka win sina asakpɔbu ka tɔn be ba tie
Yerusalɛmuɔ ka be kpuro be ba sɔ̃ tem mɛ
sɔɔ, ka sere be ba kpikiru da Egibitiɔ, kon
dewa ba n sãa nge figie bii kɔ̃su ni nu ɲ̀ diirɔ
mi.
9 Tɔmbu bà n bu wa ba koo biti soora. Gee
kon bu yarinasia kpuro, ba koo bu yɛ̃ɛwa bu
bu yaakoru koosi kpa ba n wãa sekuru sɔɔ
kpa ba n da ka ben yĩsiru tɔmbu bɔ̃rusi.

10 Kon bu tabu surema ka gɔ̃ɔru ka baranu
sere bu ka gbi tem mɛ kpuro sɔɔ, mɛ na be
ka ben baababa wɛ̃.

Yudaban mɛm nɔɔ sarirun are

25

1 Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina
bokon bandun wɔ̃ɔ nnɛse sɔɔra Yinni
Gusunɔ u ka Yeremi gari kua Yudaban sɔ̃. Ya
sãawa Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina bokon
bandun wɔ̃ɔ gbiikuu.
2 Ma Yeremi u Yudaba ka Yerusalɛmugibu
kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
3 saa Yosiasi, Amɔɔn biin bandun wɔ̃ɔ
wɔkura itasen di, n ka gisɔ girari, yen wɔ̃ɔ
yɛnda itawa mi. Saa min diya na ra n bɛɛ
Gusunɔn gari sɔ̃ɔmɔ adama i ku ra man swaa
daki.
4 Yinni Gusunɔ u ra n bɛɛ win sɔm
kowobu gɔriammɛ, bera win sɔmɔbu. U
dera ba na na saa yee yellun di. Adama i ɲ̀
bu swaa daki, i ɲ̀ ben gari wure.
5 Sɔmɔ be, ba ra n gerumɔ ba n mɔ̀, i gɔ̃ru
gɔsio kpa i bɛɛn daa kɔ̃sa deri, kpa i wa i n
wãa bɛɛn tem sɔɔ, mɛ Yinni Gusunɔ u bɛɛ ka
bɛɛn baababa wɛ̃ sere ka baadommaɔ.
6 I ku maa bũu goo yiira i nùn sã. I ku
Gusunɔn mɔru seeya ka bɛɛn bwãaroku ni
i kua ka bɛɛn tii, kpa u ku maa bɛɛ kɔ̃sa gaa
kua.
7 Adama Yinni Gusunɔn tii u nɛɛ, i ɲ̀
nùn swaa daki. I win mɔru seeyawa bɛɛn
bwãaroku ni i kuan sɔ̃. Ma ya ka bɛɛ kɔ̃sa
naawa.
8 Yen sɔ̃na wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni
u nɛɛ, yèn sɔ̃ i ɲ̀ nùn swaa daki,
9 yen sɔ̃na u koo maa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geun
tɔmbu kpuro gurama ka win sɔm kowo
Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko. Kpa bu
bɛɛn tem mɛn tɔmbu wɔri bu kam koosia, ka
be ba bɛɛ sikerenɛ kpuro. Tem mɛ, mu koo
kowa bansu sere ka baadommaɔ. Wi u sarɔ
mi, kpa biti yu nùn mwa, sere u wia ko.
10 Ba ɲ̀ maa tɔ̃ɔ bakanun womusu nɔɔmɔ
mi, ka sere kurɔ kpaanun womusu. Mɛya
ba ɲ̀ maa nambun wɔkinu nɔɔmɔ. Ba ɲ̀ maa
fitilanu wasi mi.
11 Tem mɛ kpuro mu koo kowa bansu,
kpa bɛɛ, win tɔmbu, i Babilonin sina boko
yoru diiya wɔ̃ɔ wata ka wɔkuru.
12 Adama wɔ̃ɔ wata ka wɔku ten biru,
Yinni Gusunɔ u koo Babilonin sina boko ka
win tɔmbu seesima ben tora ni ba kuan sɔ̃,
kpa u ben tem kam koosia mu ko bansu sere
ka baadommaɔ.
13 Bɔ̃ri yi u gerua tem mɛn sɔ̃, ka sere yèn
gari nɛ, Yeremi na gerua na yorua tire te sɔɔ,
bwesenu kpuron sɔ̃, yi koo koorawa.
14 Domi bwese damginu ka sinam
damgiba koo bu yoru mwɛɛri. Nge mɛya
Gusunɔ u koo ka bu ben kɔ̃sa kɔsie ye ba raa
kua.

Gusunɔ

u koo bwesenu kpuro sɛɛyasia

15 Yinni Gusunɔ u win mɔru weesina ka
tam mɛ u doke nɔra sɔɔ u nɛ, Yeremi tĩi u nɛɛ,
n ye mɔɔ kpa n de bwese nìn mi u man gɔriɔ
nu ye nɔ.
16 Bà n wa ma u dera yibɛrɛba ba bu wɔri
ba goomɔ, ba ko n bãarimɔwa kpa ba n
burisinɛ nge wiirobu.
17 Yera na nɔra ye mwa Yinni Gusunɔn
nɔman di. Ma na dera bwese nìn mi u man
gɔra nu win mɔru ye nɔra.
18 Na torua na ye Yerusalɛmugibu
nɔrusia, ka Yudan wusu kpuron tɔmbu ka
ben sinambu ka ben sina asakpɔbu, kpa
Gusunɔ u wa u ben tem kam koosia kpa wi
u sarɔ mi, u biti soora sere u wia ko. Kpa ba
n da ka ye tɔmbu bɔ̃rusi nge mɛ ya koora tɛ̃.
19 Yen biru, na bwese ni nu tiegibu ye
nɔrusia. Beya Egibitin sunɔ ka win sina
asakpɔbu, ka win tɔmbu kpuro,
20 ka bwese tuku ni nu wãa Egibitiɔ, ka
Usan sinambu, ka Filisitiban sinambu, beya
Asikalonigii, ka Gasagii, ka Ekoronigii, ka
sere be ba maa tie Asidɔduɔ, ben sunɔ,
21 ka Edɔmuba, ka Mɔabuba, ka
Amɔnigibu,
22 ka Tirin sinambu ka Sidonin sinambu,
ka sere sinam be ba wãa nim wɔ̃kun bera
giɔ,
23 ka sere maa Dedanigibu, ka Temagibu,
ka Busigibu, ka be ba ra wii baanun seri
kɔni,
24 ka maa Daarububan sinambu, ka bwe-
senu kpuron sinambu be ba wãa gbaburɔ
mi yani sɛɛri wãa,
25 ka Simirin sinambu ka Elamun
sinambu ka sere Mɛdiban sinambu,
26 ka sinam be ba wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu
gia kpuro, be ba wãa turuku ka be ba toma.
Bwese ni nu gesi wãa handunia sɔɔ, ni ka
nin sinambu ba mɔru ye nɔra ma Babiloni

ye ba maa mɔ̀ Sesaki, yen sina boko u ye dakura.
27 Yinni Gusunɔ u maa man sɔ̃ɔwa n Isireliba sɔ̃ɔwɔ n nɛɛ, amɛniwa wi, ben Yinni, wi u maa sãa wɔllu ka tem Yinni u gerua. U nɛɛ, bu nɔruo sere yu bu go, bu siruku kpa bu wɔruku sere bu kpana bu se yèn sõ u dera yibɛrɛba ba bu wɔri ba goomɔ.
28 U maa nɛɛ, bwese nin garu tà n yina tu nɔ ye na tu tĩi, n tu sɔ̃ɔwɔ n nɛɛ, tu nɔruo baa ǹ n mɛren na. Wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin woodawa.
29 Domi u ǹ win wuu Yerusalɛmu deri. N n mɛn na, u koo bweseru garu deri? Aawo, u ǹ derimɔ. Bwesenu kpuro sɔɔra u koo win mɔru sure. Wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.
30 U maa man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n bu sɔ̃ɔwɔ n nɛɛ,
wi, Yinni Gusunɔ u koo kukiri wɔllun di.
Win nɔɔ ga koo nɔɔra saa win wãa yee dɛɛrarun di.
U koo win tem kukirisi.
U koo handuniagibu kpuro kukirisi
nge tɔn dabi te ta dĩanu gɛ̃ɛmɔ gberɔ.
31 Win kukiribu koo nɔɔra handunia kpuro sɔɔ.
Domi u tɔmbu kpuro sokumɔ win siri gbaburɔ.
Wi siribu di, u koo yɛ̃ro gowa ka takobi.
32 Wi Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u maa nɛɛ,
win siribu bu ko n sãawa nge woo bɔkɔ
ge ga bwesenu kpuro gasirimɔ,
ga handunian goonu nnɛ kpuro bukianɛ.
33 Be Yinni Gusunɔ u koo de bu gbi siri bi sɔɔ, ba ko n tɛriewa baama handuniaɔ. Goo sari wi u koo ben gonu mɛnna u sike, kpa bu ben gɔɔ swĩ. Nu koo kowa taaki tem sɔɔ.
34 Bɛɛ, win tɔmbun kparobu,
i wuri koowo, i bindio temɔ.
Domi tɔ̃ra tunuma tè sɔɔ ba koo bɛɛ sakiri.
I ko i wɔruma i kɔsikira
nge tem mɔn weke buraru.
35 I ǹ kisiramɔ
domi i ǹ kuku yeru wasi.
36 Wee, kparo ben wuri yi koo nɔɔra
domi Yinni Gusunɔ u koo ben tem kam koosia
37 ka win mɔru baka.
Tem mɛ, mu wãa bɔri yɛndu sɔɔ,
adama mu koo ko bansu.
38 Nge mɛ gbee sunɔ ga ra yari gen wãa yerun di
gu ka dĩanu kasu,
nge mɛya Yinni Gusunɔ u koo yari win wãa yerun di,
u de bwesenu nu goona
kpa tem mu tɔmbu bia win mɔru bakan sõ.

Yeremi u wãa Yudaban

wirugibun wuswaaɔ

26

1 Ye Yoyakimu, Yosiasin bii Yudan sina boko u bandu di, yen sõɔ mɛɛ tera Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari yini kua u nɛɛ,
2 amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua na nɛɛ, a yõro sãa yerun yaara mini. Tɔn be ba koo na saa Yudan wusu kpuron di bu ka man sã, kpa a bu gari yi kpuro sõ yi na nɛɛ, a bu sõ. Baa yin tia a ku ra bure.
3 Bà n wura ba nun swaa daki, ma ba wura ben dɔɔ sɔɔ, ba ben kom kõsum deri, kõsa ye na raa gõru doke n bu kua, kon ye deri.
4 A bu sõɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bu man swaa dakio bu nɛn woodaba swĩi ye na bu wɛ̃,
5 kpa bu ku nɛn gɔrobun gari atafiiru ko. Na ra be bu gɔrie saa yellun di, adama ba ǹ bu swaa daki.
6 Yen sõ, kon sãa yee te kam koosia nge mɛ na Silogiru kua, kpa n de bwesenu kpuro nu wuu gen yĩsiru sia nù n bõrumɔ.
7 Yãku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu ka wuun tɔmbu ba Yeremin gari yi nua yi u gerumɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
8 Ye u gari yi gerua u kpa yi Yinni Gusunɔ u nùn yiire u tɔn be kpuro sõ mi, yera yãku kowo be, ka Gusunɔn sɔmɔ be, ka sere wuun tɔn be ba tie kpuro ba na ba nùn sɛ̃re. Ba gbãsukumɔ ba mɔ̀, kaa gbiwa.
9 Tɔmbu kpuro ba na ba Yeremi mɛnnɛ Yinni Gusunɔn sãa yeru mi, ba mɔ̀, mban sõna a gerumɔ ka Yinni Gusunɔ yĩsiru a mɔ̀, sãa yee teni ta koo kam kowa nge Silogiru, kpa Yerusalɛmu yu ko bansu.
10 Ye Yudan wirugibu ba nua mɛ, yera ba seewa sina kpaarun di ba da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, ma ba sina sãa yee ten kɔnnɔwɔ ge ba sokumɔ kɔnnɔ kpɔɔ.
11 Ma yãku kowo be, ka Gusunɔn sɔmɔ be, ba wirugibu ka tɔn be ba tie kpuro sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, n weenɛwa bu durɔ wini go. Domi gari

kamwa u wuu geni gerusimɔ. Bɛɛn tii i maa yi nua ka bɛɛn swaa.

12 Ma Yeremi u wirugii be ka tɔn be kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u man gɔrima n ka gari ko sãa yee teni ka wuu genin sɔ̃, nge mɛ i nua kpuro.

13 I gɔ̃ru gɔsio kpa i kom kɔ̃sum deri. I Gusunɔ bɛɛn Yinnin gari swaa dakio, kpa u kɔ̃sa ye deri ye u raa kĩ u bɛɛ kua.

14 Adama nɛ wee bɛɛn nɔmaɔ, i ka man koowo nge mɛ n bɛɛ dɛnde.

15 I yɛ̃ ma na ɲ̀ taarɛ gaa mɔ. Yen sɔ̃, ì n man go, nɛn yɛm mu kua bɛɛ ka bɛɛn wuu gen sɔmunu. Domi ka gem Yinni Gusunɔwa u man gɔrima n ka bɛɛ gari yini kpuro sɔ̃.

16 Yera wirugii be, ka tɔn be ba tie ba yãku kowo be, ka sɔmɔ be sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, n ɲ̀ weenɛ su durɔ wi go domi ka Gusunɔ bɛsɛn Yinnin yĩsira u gari yini gerua.

17 Ma wuu gen guro gurobu gabu ba seewa ba tɔn wɔru ge sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,

18 Misee Mɔresɛtigii u raa Gusunɔn gari gerua Yudan sina boko Esekiasin waati u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u gerua. U nɛɛ,

ba koo Yerusalɛmu bwiiya nge gberu,
kpa yu ko nge kpee ni ba suba,
kpa guu tèn wɔllɔ ba Yinni Gusunɔn sãa yee te bana,
tu dãnu kpi n ko dãa sɔ̃ɔ bɔkɔ.

19 Yudaba ka ben sina boko Esekiasi wi, ba Misee wi go? Esekiasi wi, u ɲ̀ Yinni Gusunɔ nasie? Nge u ɲ̀ Yinni Gusunɔ suuru kanɛ ro? Ma Yinni Gusunɔ u kɔ̃sa ye deri ye u raa kĩ u bu kua. Yera i ko de bɛsɛ, su tii durum baka yeni sɔbi?

Yoyakimu

u Gusunɔn sɔmɔ Uri go

20-21 N deema Yoyakimun waati ye sɔɔ, durɔ goo maa wãa wi ba mɔ̀ Uri, Semaya Kiriati Yarimugiin bii. Durɔ wi, u ra gari gere ka Yinni Gusunɔn yĩsiru. Ma u gari tee yi gerua win tii, wuu genin sɔ̃ nge mɛ Yeremi u gerua mi. Ma Yoyakimu ka win tabu durɔbu ka maa win sina asakpɔbu ba gari yi nua. Yera sina boko wi, u kasu u Uri go. Ye Uri u nua mɛ, u bɛrum soora, ma u kpikiru sua u da Egibitiɔ.

22 Yera Yoyakimu u Ɛlinatani Akaborin bii gɔra Egibitiɔ ka tɔmbu gabu sannu bu ka Uri mwaama.

23 Ma ba Uri wi mwaama ba ka nùn na sina bokon mi. Ma u dera ba nùn go ka takobi. Yera ba win goru kare mi ba ra tɔn dirobu sike.

24 Adama Akikamu Safanin bii u yɔ̃rawa ka Yeremi ma u yina bu tɔn be Yeremi nɔmu bɛria bu go.

Yeremi

u sugu sɔndi win seru wɔllɔ

27

1 Ye Sedesiasi Yosiasin bii, Yudaban sina boko u bandu di u kpa, n tɛ fiiko, yera Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua u nɛɛ,

2 Yeremi, a tii suguba kuo ka maa wɛ̃ɛ a ye sɔbe,

3 kpa a ye sɔmɔbu wɛ̃ be sinam beni, Edɔmuban sunɔ, ka Mɔabuban sunɔ, ka Amɔniban sunɔ, ka Tirin sunɔ, ka Sidonin sunɔ ba gɔra Yerusalɛmuɔ Sedesiasi, Yudaban sina bokon mi, kpa ben baawure u ka ye win yinni daawa.

4 Kpa a maa bu sɔ̃ bu ben yinnibu sɔ̃ bu nɛɛ, nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, wi Isireliba ba sãamɔ, na nɛɛ,

5 nɛna na tem taka kua ka tɔmbu ka yɛɛ yi yi wãa mɛ sɔɔ, ka nɛn dam bakam. Wi na kĩ, wiya na ra mu wɛ̃.

6 Wee tɛ̃ kon bɛɛn tem mɛ kpuro nɛn sɔm kowo Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko wɛ̃. Kpa n de sere ka gbeeku yɛɛyɔ yi nùn sɔmburu kua.

7 Bwesenu kpuro nu koo wi ka win bibu, ka win debuminu sã. Adama saa gaa koo na yè sɔɔ bwese damginu ni nu sinam damgibu mɔ, nu koo ra win tii ka win temgibu yoru mwa.

8 Bweseru garu tà n yina tu Nɛbukanɛsaa sã tu nùn yoru diiya, nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de u bwese te tabu wɔri. Kon maa tu bararu ka gɔ̃ɔru kpɛ̃ɛ, u ka kpĩ u tu kpeerasia.

9 N n mɛn na, bɛɛ, i ku maa bɛɛn sɔmɔbu swaa daki, ka bɛɛn sɔrobu ka bɛɛn tiin dosusu, ka bɛɛn gɔri sokobu, be, be ba ra bɛɛ sɔ̃ bu nɛɛ, i ɲ̀ ko Babilonin sina boko sã.

10 Domi weesa ba gerumɔ, ye ya koo de n bɛɛ tondasia bɛɛn tem di kpa n bɛɛ kpeerasia.

11 Adama bwese te ta wura tu Babilonin
sina bokon sugu sɔbe, tu nùn yoru diiya,
kon bwese te deri ten tem sɔɔ kpa tu gbea
ko mi, ta n wãa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua.
12 Ma Yeremi u maa gari tee yi Sedesiasi
sɔ̃ɔwa. U nɛɛ, Sedesiasi, wunɛ ka wunɛn
tɔmbu, i Babilonin sina bokon sugu dokeo,
i nùn yoru diiya, wi ka win tɔmbu, kpa i wa
i n wãa.
13 Mban sɔ̃na kaa de bu wunɛ ka wunɛn
tɔmbu go tabu sɔɔ, ǹ kun mɛ i gbi gɔ̃ɔru ka
baranun sɔ̃ nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. U
nɛɛ, bwese te ta yina tu Babilonin sina boko
wiru kpĩiya ta koo gbiwa nge mɛ.
14 U maa nɛɛ, i ku sɔmɔ ben gari swaa
daki, be, be ba bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ba mɔ̀, i ǹ
Babilonin sina boko yoru diiyammɛ. Domi
gari weesugiiya ba mɔ̀.
15 N ǹ nɛ, Yinni Gusunɔ na bu gɔra. Ba gari
mɔ̀wa ka nɛn yĩsiru adama weesa ba mɔ̀. I n
bu swaa daki, kon bɛɛ girawa, kpa i gbi, bɛɛ
ka be sannu.
16 Ma Yeremi u maa yãku kowobu ka tɔn
be ba mɛnnɛ mi, gari yi sɔ̃ɔwa. U nɛɛ, wee
ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, i ku bɛɛn
sɔmɔbun gari swaa daki, be ba gerumɔ ba
mɔ̀, ba koo ka Yinni Gusunɔn sãa yerun
dendi yãnu wurama saa Babilonin di n ǹ
tɛɛmɔ. Domi gari weesugiiya ba mɔ̀ mi.
17 I ku bu swaa daki. I Babilonin sina boko
wiru kpĩiyɔ, kpa i wa i n wãa. Mban sɔ̃na i ko
i de bɛsɛn wuu geni gu ko bansu.
18 Yeremi u maa nɛɛ, sɔmɔ be, bà n sãan
na Gusunɔn sɔmɔbu ka gem ma win gariya
ba kparamɔ, bu nùn kanɔ, wi, wɔllu ka tem
Yinni, u ku de bu yãa ni gura ni nu tie
win sãa yerɔ ka Yudaban sina kpaarɔ ka
Yerusalɛmu sɔɔ kpuro, bu ka da Babiloniɔ.
19-20 Domi sanam mɛ Babilonin sina boko
u Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina
boko yoru mwa ka win sina asakpɔbu, u ǹ
gina dendi yãa nini gure, gbereba, ka boo sii
ganduguu, ka gen sɔwaritii, ka dendi yãa ni
nu tie Yerusalɛmuɔ.
21 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua dendi yãa
nin sɔ̃.
22 U nɛɛ, ni kpurowa ba koo gura bu ka da
Babiloniɔ. Miya nu ko n wãa sere win tii u
ra ka de bu ka nu wurama min di.

Yeremi

ka Gusunɔn sɔmɔ Hanania

28

1 Sedesiasin bandun wɔ̃ɔ nnɛse te sɔɔ, yen
suru nɔɔbuse sɔɔ, Hanania, Asurin bii, wi
u sãa Gusunɔn sɔmɔ Gabaoniɔ, u ka Yeremi
gari kua yãku kowobu ka tɔmbu kpuron
wuswaaɔ, Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
2 U nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ, Isireliban Yinni
wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ, u koo
wigibu yara Babilonigibun yorun di, te ta
sãa nge sugu ben wĩinɔ.
3 N ka ko wɔ̃ɔ yiru u koo de Nɛbukanɛsaa
u ka wi, Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãa
ni wurama, ni u raa gura u ka da Babiloniɔ.
4 U koo maa de Yoyakini, Yoyakimun
bii, Yudaban sina boko u wurama, ka sere
Yudaban tɔn be ba ka da Babiloniɔ. Domi u
koo bu yara Babilonin yorun di.
5 Yera Yeremi u Gusunɔn sɔmɔ Hanania
wisa yãku kowobu ka tɔn be ba wãa Yinni
Gusunɔn sãa yeru mi kpuron wuswaaɔ,
6 u nɛɛ, ami. Gusunɔ u de yu koora nge mɛ
a gerua. Kpa u de tɔn be kpuro bu wurama
Babilonin di ka Yinni Gusunɔn sãa yerun
dendi yãa ni.
7 Adama Hanania, a gari yini swaa dakio
a nɔ, yi na gerumɔ wunɛn wuswaaɔ ka tɔn
ben wuswaaɔ.
8 Gusunɔn sɔmɔ be ba gbia ba na yellun di,
sa sere na, nɔni swãaru ka tabu ka baranun
gariya ba bwese bakanu ka sina bokobu
sɔ̃ɔwa.
9 Tɛ̃ Gusunɔn sɔmɔ goo ù n seewa u bɔri
yɛndun gari mɔ̀, amɔna tɔmba koo ka tubu
ma Gusunɔwa u yɛ̃ro gɔrima, ma n kun mɔ
ye u gerua mi, ya koora.
10 Yera Gusunɔn sɔmɔ Hanania u Yeremi
sugu ye wuna ma u ye bɔɔka.
11 Ma u tɔmbu kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, n
ka ko wɔ̃ɔ yiru u koo Babilonigibun dam
mɛ bua nge mɛ na sugu ye bɔɔka.
Ma Yeremi u win swaa mwa u n doonɔ.
12 Sanam mɛ Hanania u sugu dãa ye wuna
Yeremin wĩirun di u bɔɔka u kpa, yera Yinni
Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
13 a doo a Hanania sɔ̃ a nɛɛ, u kpĩa u sugu
dãagia ye bɔɔka, adama u koo yen kɔsire wa
ye ya sãa sisugia.
14 Nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, nɛ wi na
wɔllu ka tem mɔ, na nɛɛ, wee na sugu sisugia

dokemɔ bwese ni kpuron wĩinɔ, kpa nu
ka Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko yoru
diiya. Baa ka gbeeku yɛɛyɔ, kon nùn ye
nɔmu bɛriawa.
15 Yera Yeremi u Hanania sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a swaa dakio a nɔ, Yinni Gusunɔ kun nun
gɔre. Ka mɛ, a da a tɔmbu gari weesugii
sɔ̃ɔwa, ma ba yi naanɛ kua.
16 Yen sɔ̃, tɛ̃, wee ye Yinni Gusunɔ u gerua.
U nɛɛ, u koo nun wuna tem minin di, domi
wunɛn gari yi dera tɔmba nùn seesi. Kaa gbi
gisɔku ge.
17 Ma Gusunɔn sɔmɔ Hanania wi, u gu wɔ̃ɔ
gen suru nɔɔba yiruse sɔɔ.

Yeremi u Yuda be ba wãa

Babiloniɔ tireru kua

29

1 Saa Yerusalɛmun diya Yeremi u
bukurobu ka yãku kowobu ka Gusunɔn
sɔmɔbu tireru kua, tɔmbu kpuro gesi be
Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko u yoru
mwɛɛra u ka da Babiloniɔ.
2 N deema saa ye sɔɔ, ba sina boko
Yoyakini mwa kɔ ka win mɛro ka win sɔm
kowo be ba maatam kua, ka wirugibu be ba
wãa Yerusalɛmuɔ ka Yudan wuu si su tie sɔɔ,
ka dãa dãkobu ka sekobu.
3 Wee saa ye sɔɔ, Sedesiasi, Yudaban sina
boko u Eleasaa Safanin bii, ka Gemaria,
Hilikiyan bii gɔriɔ Nɛbukanɛsaan mi,
Babiloniɔ. Ma Yeremi u bu win tire te wɛ̃.
Wee ye tire te, ta gerumɔ.
4 Ta nɛɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u
maa sãa bɛɛ Isireliban Yinni. Wiya u ka bɛɛ
gari mɔ̀, bɛɛ be u dera ba yoru mwɛɛra ba ka
da Babilonin temɔ.
5 U nɛɛ, i dia baniɔ kpa i n wãa ye sɔɔ. I
gbea koowo kpa i yen dĩanu di.
6 I kurɔbu suo kpa i bibu ma. I de bɛɛn bii
tɔn durɔbu bu kurɔbu sua bu bibu ma, kpa i
bɛɛn bii tɔn kurɔbu durɔbu kɛ̃ kpa ben tii bu
maa kɔwara. I dabio mi i wãa mi, i ku kaara.
7 I kasuo nge mɛ tem mɛ, mu koo ka kuura
mi Yinni Gusunɔ u dera i yoru dimɔ. Kpa
i nùn kana tem mɛn sɔ̃, domi mù n kuura,
bɛɛn tii i ko i kuurawa.
8 Gusunɔ, bɛɛn Yinni wi, u maa nɛɛ, i ku
de nɛn sɔmɔ be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ, bu
bɛɛ nɔni wɔ̃ke. I ku sɔrobu ka be ba bɛɛ bɛɛn
dosusu tubusiamɔ naanɛ ko.
9 Domi ba gerumɔ ba mɔ̀, wiya u bu gɔra,
bu ka bɛɛ gari sɔ̃. Adama weesa ba mɔ̀, n ǹ
wi.
10 U maa nɛɛ, wɔ̃ɔ wata ka wɔkurun baa yà
n doona, u koo na u bɛɛ yara u ka wurama
bɛɛn temɔ. Nge mɛya u koo ka win nɔɔ
mwɛɛru yibia.
11 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, u yɛ̃ himba ye
u yii bɛɛn sɔ̃. Himba gea, n ǹ mɔ himba kɔ̃sa.
U koo de ye i yĩiyɔ yu bɛɛ koora sia.
12 Saa ye sɔɔ, ì n nùn soka bɛɛn kanaru sɔɔ,
u koo bɛɛ swaa daki kpa u bɛɛ wurari.
13 I n nùn kasu ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro, u koo
de i nùn wa,
14 kpa u bɛɛ be ba raa yoru mwɛɛra mi,
mɛnnama saa tem kpuron di ka bwesenu
kpuro sɔɔn di mi u dera i yarinɛ, kpa u bɛɛ
gɔsiama i wurama bɛɛn temɔ, mìn di u dera
ba bɛɛ gura. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni
gerua.
15 U bɛɛ yeni sɔ̃ɔmɔwa, domi i gerumɔ i
mɔ̀, wiya u bɛɛ sɔmɔbu wɛ̃ Babiloniɔ.
16 Tɛ̃, wee ye u gerumɔ sunɔ wi u sɔ̃
Dafidin sina gɔnaɔn sɔ̃, ka sere tɔn be ba wãa
Yerusalɛmuɔ be ba ǹ yoru mwɛ ba ka de
Babiloniɔn sɔ̃.
17 U nɛɛ, wee, u koo de bu bu tabu wɔrima
kpa gɔ̃ɔru ka bararu tu bu wɔri. U koo bu
wahala kpɛ̃ɛ kpa ba n sãa nge dãa marum mɛ
mu kɔ̃sa ba yina bu di.
18 Bà n duki yakura, u koo bu naa giraWa
ka tabu, kpa u de gɔ̃ɔru ka bararu tu bu wɔri
sere bwesenu kpuro nu nanda nù n bu wa.
Kpa u bu yarinasia bwesenu kpuro sɔɔ kpa
ba n da ka ben yĩsiru tɔmbu bɔ̃rusi, ǹ kun
mɛ, bu ka goo gãa kɔ̃sunu sie, ǹ kun mɛ gãa
nanumginu, ǹ kun mɛ, gãa sekuruginu.
19 Domi ba ǹ wi, Yinni Gusunɔn gari swaa
sue baa mɛ u ra n bu yi sɔ̃ɔmɔ saa win
sɔmɔbun nɔɔn di. Wi, Yinni Gusunɔwa u
yeni gerua.
20 Adama bɛɛ be u dera ba gura ba ka da
Babiloniɔ, i swaa dakio i nɔ ye u gerumɔ.
21 U nɛɛ, Akabu, Kolayan bii ka Sedesiasi,
Maseyan bii, be, be ba bɛɛ gari weesugii
sɔ̃ɔmɔ ka win yĩsiru, u koo bu Nɛbukanɛsaa,
Babilonin sina boko nɔmu bɛria kpa u bu so
u go, bɛɛn nɔni biru.
22 Kpa bɛɛ Yudaba, bɛɛ be i wãa Babiloniɔ,
i tɔmbu yiru yen yĩsinu sua i n da ka
tɔmbu bɔ̃rusi, i nɛɛ, Gusunɔ u nun kua nge

Sedesiasi ka Akabu be Babilonin sina boko
u sɛ̃ɛwa dɔ̃ɔ sɔɔ.
23 Domi tɔn be, ba gãa kɔ̃sunu kua, ba
sakararu kua ka ben berusebun kurɔbu.
Ma ba weesu kua ka wi, Yinni Gusunɔn
yĩsiru, baa mɛ u ɲ̀ bu yiire. Adama u yɛ̃ ye
ba kua kpuro, u sãa yen seedagii.

Semayan tireru

24-25 Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu
ka tem taka kua, u Yeremi gɔra Semaya,
Nɛɛlamugiin mi. N deema Semaya wi, u
raa yãku kowo Sofoni, Maseyan bii tireru
mɔrisia ka sere yãku kowo be ba tie, ka
Yerusalɛmugibu kpuro.
26 Ye u gerua tire te sɔɔ wee. U nɛɛ,
Sofoni, Yinni Gusunɔwa u nun gɔsa a ka ko
yãku kowo Yehoyadan ayerɔ, kpa a Yinni
Gusunɔn sãa yeru kɔ̃su. Goo ù n seewa u
tii kua nge wiiro ma u tii sokumɔ Gusunɔn
sɔmɔ, kpa a nùn mwa a bɔke ka wɛ̃ɛ damgii
ka yɔni.
27 N n mɛn na, mban sɔ̃na a ɲ̀ Yeremi,
Anatɔtugii mwɛ a sɛɛyasie, wi u tii kua
Gusunɔn sɔmɔ bɛɛn suunu sɔɔ.
28 Wee, u mam sun goo gɔriama Babiloni
mini u sun sɔ̃ ma sa ko yoru di mini n ka tɛ.
Yen sɔ̃, su be dia baniɔ kpa sa n wãa ye sɔɔ,
kpa su be gbea ko kpa su yen dĩanu di.
29 Ma Sofoni u Yeremi tire te garia.
30 Saa yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa
u nɛɛ,
31 a be ba yoru mwɛɛra ba ka da Babiloniɔ
mi gɔrio a nɛɛ,
32 wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua
Semaya, Nɛɛlamugiin sɔ̃. Semaya wi, u bɛɛ
gari sɔ̃ɔwa, adama na ɲ̀ nùn gari gɛɛ sɔ̃ɔwa
bɛɛn sɔ̃. Wee tɛ̃ u dera i weesu naanɛ kua.
Yen sɔ̃, nɛ, Yinni Gusunɔ kon nùn wɔri wi
ka win bweseru kpuro. Ben goo kun maa
wãaru dimɔ bɛɛn suunu sɔɔ. U ɲ̀ maa durom
mɛ wasi mɛ kon nɛn tɔmbu kua. Domi u
dera ba man seesi.

Nɔɔ mwɛɛ ni Yinni Gusunɔ

u Isireliba kua

30

1 Gusunɔ, Isireliban Yinni, u Yeremi
sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a gari yi kpuro yoruo tireru sɔɔ yi na nun
sɔ̃ɔwa.
3 Na nɛɛ, tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ kon nɛn
tɔmbu Isireliba ka Yudaba yakiama yorun
di, n ka bu wurama ben temɔ. Kon de bu
wurama tem mɛ na ben baababa wɛ̃ sɔɔ, kpa
mu ko begim.
4 Wee ye Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa
Isireliba ka Yudaban sɔ̃.
5 U nɛɛ,
na nandabun kuuki nɔɔmɔ.
Tɔmba bɛrum soore,
ba ɲ̀ bɔri yɛndu mɔ.
6 I bikio kpa i nɔ tɔn durɔ ù n da yiire u ma.
N n mɛn na, mban sɔ̃na na tɔmbu wa
ba ben gãanu nɛni
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
Mban sɔ̃na be kpuron wuswaa burisinɛ.
7 Anna a wahala baka wa ya wee.
Tɔ̃ɔ te, tɔ̃ɔ kɔ̃sura.
Ta ɲ̀ ka tɔ̃ru garu weenɛ.
Te sɔɔra Isireliba ba koo nɔni swãa bakaru
wa.
Adama ka mɛ, kon bu faaba ko.

8 Yen tɔ̃ɔ te, nɛ, Yinni Gusunɔ, nɛ wi na
wɔllu ka tem taka kua, kon ben sugu wuna
saa ben wĩinun di n bɔɔku kpa n wɛ̃ɛ yi ba
raa ka bu sɔri kasuku, n ben yoru kpeesia.
Ba ɲ̀ maa tɔn tukobu sãamɔ.
9 Nɛ, Gusunɔ ben Yinniwa ba koo sã, ka
sere maa Dafidin kɔsire wi kon swĩi ben
sina gɔnaɔ.

10 Bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru,
bɛɛ be i sãa nɛn sɔm kowobu,
i ku nanda, i ku diiri.
Wee, kon bɛɛ yakiama saa tem tukum di mi
i yoru dii,
bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru.
I ko i wurama kpa i wɛ̃ra i n wãa bɔri yɛndu
sɔɔ.
Goo kun maa bɛɛ tɔ̃ya mɔ̀.
11 Domi ko na n ka bɛɛ wãa kpa n bɛɛ faaba
ko.
Kon bwesenu kpuro kpeerasia nìn mi i raa
yarinɛ i wãa.
Adama bɛɛ, na ɲ̀ bɛɛ kpeerasiamɔ.
Kon bɛɛ sɛɛyasiawa nge mɛ n weenɛ.
Domi na ɲ̀ kpɛ̃ n bɛɛ deri n nɛɛ, i ɲ̀ gãanu
kue.

12 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na maa bɛɛ
Yerusalɛmugibu sɔ̃ɔmɔ.
Na nɛɛ, bɛɛn barara kpã,
bɛɛn mɛɛra ya ɲ̀ bɛkuramɔ.
13 Goo kun bɛɛn wɔnwɔndu mɔ̀ u bɛɛn
mɛɛra ye tim doke.

Tim gam sari mɛ mu koo bɛɛn mɛɛra ye bɛkia.
14 Be ba raa ka bɛɛ arukawani bɔkua, ba ɲ maa bɛɛ kasu,
domi na bɛɛ sowa nge mɛ ba ra yibɛrɛ so.
Na bɛɛ sɛɛyasia ka dam bɛɛn durum dabinun sɔ̃.
15 Mban sɔ̃na i mɛɛran weeweenu mɔ̀ ye i wa bɛɛn toranun sɔ̃.
I n yɛ̃ ma bɛɛn durum bakan sɔ̃na na bɛɛ yeni kua.
16 Adama be ba bɛɛ wɔri ba di, kon ben tii wɔriwa n di.
Be ba sãa bɛɛn yibɛrɛba kpuro
ba koo bu yoru mwɛɛriwa.
Be ba bɛɛn yãnu guramɔ,
kon de bu maa ben tiin yãnu gura.
17 Adama bɛɛ, be ba raa mɔ̀ i kam kua,
ma goo kun bɛɛn laakari mɔ̀,
kon bɛɛn mɛɛran bosu bɛkia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

18 Na wure na nɛɛ,
wee, kon bɛɛ Isireliba Yakɔbun bweseru yara yorun di,
kpa i wura bɛɛn yɛnusɔ.
Kon bɛɛn yɛnusun wɔnwɔndu ko,
kpa n bɛɛn wuu bani gen bansɔ
n bɛɛn sina kpaaru seeya n swĩi mi ta raa wãa.
19 I ko i siarabun womusu ko ka nuku dobun kuuki.
Kon bɛɛ dabiasia, i ɲ maa kaaramɔ.
Kon de bu bɛɛ bɛɛrɛ wɛ̃, kpa bu ku bɛɛ gɛm.
20 I ko i n sãawa nge yellu,
kpa i n da bɛɛn mɛnnɔsu ko nɛn wuswaaɔ.
Kpa n be ba bɛɛ dam dɔremɔ kpuro sɛɛyasia.
21 Bɛɛn turowa koo ko bɛɛn sunɔ.
Kpa n de u man susima,
domi goo kun kãkɔ u man susi,
ma n kun mɔ na nùn soka.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
22 Saa ye sɔɔra i ko i n maa sãa nɛn tɔmbu,
kpa n ko bɛɛn Yinni.

23 Wee, nɛ, Yinni Gusunɔn mɔru ya wee nge guru woo bɔkɔ,
kpa yu tɔn kɔ̃sobu wɔri.
24 Nɛn mɔru ye, ya ɲ suremɔ
ma n kun mɔ ya nɛn himba yibia.
Amɛn biru kpa yu bɛɛ yeeri.

Isireliba

ba koo gɔsirama yɛnuɔ

31

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, saa gaa sisi yè sɔɔ kon maa ko Isireliban bwesenu kpuron Yinni, kpa be, ba n maa sãa nɛn tɔmbu.
2 Sanam mɛ ba wãa gbaburɔ,
na bu nɛn durom sɔ̃ɔsi,
ben be ba yara tabun di,
ba wee bu wɛ̃ra sere ka baadommaɔ.
3 Bɛɛ Isireliba, na bɛɛ nɛn tii sɔ̃ɔsi saa yellun di.
Na bɛɛ kĩwa sere ka baadommaɔ.
Yen sɔ̃na na bɛɛ nɛn durom derie.
4 Bɛɛ Isireliba, kon maa wure n bɛɛ swĩi,
kpa i yɔ̃ra.
Kon de i bɛɛn baranu so,
kpa i yari i n yaamɔ be ba nuku dobu mɔ̀n suunu sɔɔ,
5 i ko i maa resɛmba duure Samarin guunɔ,
kpa i yen binu wa i sɔri.
6 Saa ya sisi yè sɔɔ wuun kɔ̃sobu ba koo nɔɔgiru sua
Efaraimun guuru wɔllun di
bu nɛɛ, i seewo su da Siɔniɔ
mi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wãa.

7 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
i Yakɔbun bweseru taki kuo ka nuku dobu.
I yɛ̃ɛrio ten sɔ̃ te ta sãa bwesenun wiru.
I nɔɔgiru suo kpa i siarabun womusu ko.
I nɛɛ, Yinni Gusunɔ u win tɔmbu Isireli be ba tie faaba mɔ̀.
8 Wee na ka bu wee saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di.
Na bu mɛnnamɔ handunian goonu nnɛn di.
Tɔn be, ba dabi.
Be sɔɔ, wɔ̃koba wãa ka yɛmɔbu ka gurigibu,
ka be ba yiire ba kĩ bu ma.
9 Be wee ba wee ka swĩi, ba man kanamɔ.
Ma na bu kpare na ka dɔɔ nim bwerɔ
ka swaa ye ya nɔɔ nɛ sɔɔ,
mi ba ɲ sokuramɔ.
Domi na sãawa Isirelin bweserun Baaba.
Ma ta maa sãa nɛn bii yeruma.

10 Bɛɛ bwese tukunu, i nɛ, Yinni Gusunɔn gari swaa dakio,
kpa i yi kpara
i ka da sere mi n toma.
I nɛɛ, nɛ wi na Isireliban bweseru yarinasia,
na kon maa tu mɛnna,
kpa n tu kɔ̃su nge mɛ yãa kparo u ra win yãanu kɔ̃su.

11 Domi nɛ, Yinni Gusunɔ na Yakɔbun bweseru yakia,
na tu wɔra saa wi u tu dam keren nɔmun di.
12 Ba koo na Siɔnin guuru wɔllɔ,
ba n nuku dobu mɔ̀ ka kuuki.
Ba koo duki na arumani ye nɛ, Yinni Gusunɔ na bu wɛ̃n sɔ̃.
Yeya, dobi ka resɛm ka olifi ye ba ra ka gum ko, ka yãanu ka nɛɛ.
Ben bwɛ̃ra koo yɛmiawa nge dãa gbaaru te ta nim waamɔ.
Ba ɲ koo maa wahala ko.
13 Wɔndiaba ba koo nuku dobu ko, ba n yaamɔ.
Mɛya maa aluwaasiba ka durɔ tɔkɔnu ko n yɛ̃ɛrimɔ.
Domi kon ben nuku sankiranu gɔsia nuku dobu,
n bu nukuru yɛmiasia.
Kpa n maa ben nɔni swãaru gɔsia bɔri yɛndu.
14 Kon de nɛn yãku kowobu bu dĩa geenu di bu debu,
kpa nɛn tɔmbu bu debu nɛn arumanin sɔ̃.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

15 Amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,
ba swĩi gɛɛ nɔɔmɔ Ramaɔ.
Yɛ̃ro u sumɔ u weeweenu mɔ̀.
Ase, Rasɛliwa u sumɔ win bibun sɔ̃.
Ma u yinamɔ bu nùn suuru kana
domi bii be kpurowa ba gu.
16 Adama na nɛɛ,
u mario,
u win nɔni yĩresu woko.
Domi u koo are wa ye u win bibu kuan sɔ̃.
Ba koo wurama yibɛrɛban tem di.
17 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, win sia ya koo wɛ̃ra,
domi win biba koo wurama ben temɔ.
18 Na Isireliban nɔɔ nɔɔmɔ ba weeweenu mɔ̀, ba mɔ̀,
n de bu wurama nɛn mi ka gem.
Ba sãawa nge naa buu ge ga gen tii kpare,
ma na bu sɛɛyasia.
Domi nɛna na sãa Gusunɔ ben Yinni.
19 Ye ben laakari ya wurama, ma ba tuuba kua.
Ye ba ben toranu gia,
ma ba tuka ka sekuru
ye ba kua saa ben aluwaasirun din sɔ̃.
20 Isirelin bweseru ta sãawa nge nɛn bii kĩnasi.
Mɛya na maa tu kĩru sɔ̃ɔsi.
Domi nge mɛ̀n nɔru na ten gari mɔ̀,
nge mɛya ten kĩru ta ra n wãa nɛn gɔ̃ruɔ.
Nɛn bwɛ̃ra kun kpunɛ ten sɔ̃.
Kon tu wɔnwɔn bakaru kua.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

21 Bɛɛ Isireliba, i yĩreru koowo bɛɛn swaa sɔɔ kpa i dãa gira.
I swaa ye laakari koowo ye i raa swĩi.
Bɛɛ Isireliba, i wurama bɛɛn wusɔ.
22 Sere saa yerà i ko i n kɔ̃ɔre i n yaayaare mɔ̀, bɛɛ naanɛ sariba.
Wee nɛ Yinni Gusunɔ, na gãa kpaanu kua temɔ.
Tɔn kurɔwa u koo durɔ kasu.

Arumani ye Yinni Gusunɔ u koo win tɔmbu wɛ̃

23 Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua u nɛɛ, nà n ka Isireliba wurama saa yorun di, amɛniwa ba koo gere Yudan tem kpuro sɔɔ bu nɛɛ,
Yinni Gusunɔ u guu te u gɔsa Yerusalɛmuɔ domaru kuo,
mi gem mu wãa.
24 Yudaba kpuro, ka ben gbaa wukobu, ka be ba ra yaa sabenu kpare ba koo wura bu sina ben tem wuu marosɔ ka mɛn baru kpaanɔ.
25 Domi kon wi nim nɔru ga mɔ̀ nim wɛ̃, kpa win gɔ̃ru gu yɛmia. Kpa n de wi u wɔkɔnu wɔrimɔ gɔ̃ɔrun sɔ̃ u di u debu.
26 Saa ye sɔɔ, Yeremi u dom yanda, ma u mɛɛra u deema win dosu ge, ga dora.
27 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee saa ya sisi yè sɔɔ kon de yaa sabenu ka tɔmbu bu yibu Isireliɔ ka Yudaɔ.
28 Nge mɛ na raa bu wukura na surura nge dãnu, na bu kɔsuka na kam koosia nge dia, nge mɛya kon maa wure n bu seeya n gira.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
29 Saa ye sɔɔ, ba ɲ maa gerumɔ bu nɛɛ,
baababara ba resɛm gɔma di,
ma ben bibun nɔsu yaaya.
30 Adama wi u win resɛm gɔma di, win nɔɔwa ga koo yaaya. Wi u maa durum kua, wiya u koo gbi.
31 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tɔ̃nu ganu sisi nì sɔɔ kon ka Isireliba ka Yudaba arukawani kpaa bɔke.

32 Adama ya ɲ̀ ko n sãa yèn bweseru na
raa ka ben baababa bɔkua sanam mɛ na bu
nɔmu nɛnua na yarama Egibitin di. Ba ɲ̀ ye
mɛm nɔɔwɛ, baa mɛ nɛ, Yinni Gusunɔ na sãa
ben Yinni.
33 Tɛ̃, arukawani kpaa ye wee, ye kon ka
Isireliba bɔke. Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de
nɛn woodaba ba n wãa ben bwisikunu sɔɔ,
kpa n ye yorusi ben gɔ̃rusɔ. Kpa na n sãa
ben Yinni, kpa be, ba n maa sãa nɛn tɔmbu.
34 Domi tɔmbu kpurowa ba ko n man yɛ̃
saa bibun di sere ka bukurobɔ. Goo kun
maa win winsim ɲ̀ kun mɛ win mɛro bisi
goo keu mɔ̀ u ka Gusunɔ gia. Kon bu ben
durum wɔka, kpa n ku maa ye yaaya.

35 Yinni Gusunɔwa u sɔ̃ɔ kua u ka yam
dɛɛrasia sɔ̃ɔ sɔɔ.
Ma u suru ka kperi yi yi, yi ka yam dɛɛrasia
wɔ̃kuru.
U ra maa de nim kurenu nu se nim wɔ̃kun
di, kpa nu wɔki.
Win yĩsira Yinni Gusunɔ wi u wɔllu ka tem
mɔ.
Wiya u gerua u nɛɛ,
36 taka koora yeniba kpuro yà n koo kpe,
Isireliban bwesera koo maa kpe,
kpa ta kun maa wãa.
37 U maa gerua u nɛɛ,
ma ba kpĩa ba wɔllun kpãaru yĩira ba gia,
ma ba dua temɔ ba mɛn kpɛɛkpɛɛkun asansi
gia,
saa yera u koo maa Isirelin bweseru kpuro
yina kɔ̃sa ye ba kuan sɔ̃.

38 Wee saa ya sisi yè sɔɔ ba koo man bɛɛrɛ
wɛ̃ bu Yerusalɛmu bani saa Hananɛɛlin di
sere n ka da wuun gbãrarun kɔnnɔwɔ ge ba
mɔ̀ gani gɔmburun kɔnnɔ.
39 Kpa bu maa wɛ̃ɛ dɛmiama min di bu
yĩire bu ka da Garɛbun gungurɔ, kpa bu
besira bu da sere Goatiɔ.
40 Wɔwa ye kpuro mi ba ra gonu sike kpa
bu kubanu yari mi, ka gbea ye ya wãa bera
mi sere n ka da Sedoronin daarɔ, ka kɔnnɔ
ge ga wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia, mìn di dumi yi
ra ka du, yeba kpurowa ya ko n sãa nɛ, Yinni
Gusunɔgia. Ba ɲ̀ maa ye kɔsukumɔ sere ka
baadommaɔ.

Yeremi u gberu garu dwa

32

1 Yudaban sina boko Sedesiasin bandun
wɔ̃ɔ wɔkuruse sɔɔ, Yinni Gusunɔ u ka
Yeremi gari kua. N deema Babilonin sina
boko Nɛbukanɛsaan bandun wɔ̃ɔ yɛndu
yiru sarisewa mi.
2 Saa ye sɔɔra win tabu kowobu ba
Yerusalɛmu tarusi, ma Yeremi u wãa
pirisɔm sɔɔ Yudaban sina kpaarɔ.
3 Sedesiasi wiya u nùn pirisɔm ye kpɛ̃ɛ
yèn sɔ̃ u Gusunɔn gari gerua u nɛɛ, wee
Yinni Gusunɔ u Babilonin sina boko wuu
geni nɔmu bɛria kpa u gu kamia.
4 Sedesiasi kun maa kisiramɔ tabu
kowobun nɔman di. Babilonin sina boko
u koo nùn nɔma turi, kpa bu waana nɔni ka
nɔni bu gari ko.
5 Babilonin sina boko wi, u koo ka nùn
da Babiloniɔ. Miya u ko n wãa sere Gusunɔ
u ka win gari ko. Yen sɔ̃, baa ì n ka
Babilonigibu tabu mɔ̀ tɛ̃, i ɲ̀ bu kamiamɔ.
6 Yeremi u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u maa man
sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
7 wee, Hanamɛɛli, Salumun bii, nɛn baan
tundo turosin bii, u koo na u nɛɛ, n na n
win gberu dwe Anatɔtuɔ, Bɛnyamɛɛn temɔ.
Domi nɛna n weenɛ n tem mɛ yakia n tubi
di.
8 Yera n koora nge mɛ Yinni Gusunɔ u
gerua. Hanamɛɛli wi, u na nɛn mi pirisɔm
dirɔ u nɛɛ, n win tem mɛ dweeyo mɛ mu
wãa Anatɔtuɔ Bɛnyamɛɛn temɔ domi nɛna n
weenɛ n mu yakia n tubi di.

Saa ye sɔɔra na tuba ma Gusunɔwa u kĩ
mɛ.
9 Ma na gbee te yakia ka sii geesun gobi
wɔkura nɔɔbu ka yiru.
10-11 Ma na seedagibu sua na tem mɛn
dwee tirenu yorua yiru na nɛn yĩreru doke
ten teeru wɔllɔ na wukiri nge mɛ wooda
ya gerua ma na sii gee si sua na kilo sɔndi
seedagii ben wuswaaɔ. Ma na tire ni sua
12 na Baruku, Nɛriyan bii, Maseyan de-
bubu wɛ̃ Hanamɛɛli ka seedagii be ba ben
yĩrenu doke tire te sɔɔ ka sere maa Yudaba
be ba wãa pirisɔm dii yaara min nɔni biru.
13 Be kpuron nɔni bira na maa Baruku
sɔ̃ɔwa
14 na nɛɛ, Isireliban Yinni wi u wɔllu ka
tem mɔ, wiya u gerua u nɛɛ, u dwee tirenu
yiru ye suo, te ba yĩreru koosi, u da u nu
doke wekeru sɔɔ kpa nu ku raa sankira.

15 Domi sɔ̃ɔ teeru tɔmbu ba koo maa dia
ka gbea dwe tem mɛ sɔɔ.

Yeremin kanaru

16 Sanam mɛ na tem mɛn dwee tire ni
Baruku, Nɛriyan bii wɛ̃ na kpa, na Yinni
Gusunɔ kana na nɛɛ,
17 Yinni Gusunɔ, a wɔllu ka tem kua
wunɛn dam bakam ka wunɛn yiikon saabu.
Gãanu sari ni a kpanɛ.
18 A ra bwesenu durom kue sere ka nin
bibun bibɔ. Adama baababa bà n tora, a ra
ben bibu sɛɛyasie tora nin sɔ̃. Gusunɔ, a
sãawa Yinni boko, ma a dam mɔ. Wunɛn
yĩsira wɔllu ka tem Yinni.
19 Wunɛn himba ya kpã, a maa dam mɔ a
ka ye yibia. A ra n mɛɛra ye tɔmba mɔ̀ kpa a
baawure kua nge mɛ win kookoosu nɛ.
20 A sɔm maamaakiginu kua sanam mɛ
bɛsɛn sikadoba ba wãa Egibitiɔ. Mɛya gisɔ a
maa mɔ̀ bɛsɛn suunu sɔɔ Isireliɔ ka bwese ni
nu tien suunu sɔɔ. Ma a yĩsiru yara nge mɛ
sa nɔɔmɔ gisɔ.
21 A wunɛn dam sɔ̃ɔsi, a sɔm maamaakiginu
kua. Ma tɔmba nanda. Yera ya dera a wunɛn
tɔmbu yara saa Egibitin di.
22 Ma a bu tem mɛ wɛ̃ mɛ a ben baababa
nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri, mɛ mu tim ka bom
yiba.
23 Mɛya ba maa na ba tem mɛ mwa mu
kua begim. Adama ba ɲ̀ wunɛn gere mɛm
nɔɔwɛ. Ba ɲ̀ maa wunɛn woodaba swĩi.
Mɛya ba ɲ̀ maa kue ye a bu yiire. Saa yera
a dera kɔ̃sa yeni kpuro ya bu deema.
24 Wee tɛ̃ Babilonigibu ba gungunu bana
bu ka wa bu wuu ge wɔri. Ba koo maa gu
mwa, domi a bu gu nɔmu bɛria. Kaa de bu
gu kamia ka tabu ka gɔ̃ɔru ka bararu. Mɛya
ye a gerua kpuro ya koora, Yinni Gusunɔ, a
maa ye waamɔ.
25 Wee wuu ge, ga wãa Babilonigibun
nɔma sɔɔ. Adama ka mɛ, a man sɔ̃ɔwa a
nɛɛ, n tem dweeyo ka gobi kpa n yi kɔsia
seedagibun wuswaaɔ.

Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa

26 Yera Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa u nɛɛ,
27 wee, nɛ Gusunɔ, na sãawa handuniagibu
kpuron Yinni. Gãanu sari ni na kpanɛ.
28 Yen sɔ̃na na nɛɛ, kon de Babilonin sina
boko Nɛbukanɛsaa ka win tabu kowobu bu
Yerusalɛmu nɔma turi. U koo maa ye mwa.
29 Ba koo ye wɔri kpa bu ye dɔ̃ɔ mɛni kpa
bu dia yèn wɔllɔ Yudaba ba ra bũu wi ba mɔ̀
Baali yãkuru kue dɔ̃ɔ sɔku, ka sere mi ba ra
tɔn tukobun bũu sã bu tam tãra. Domi yeba
kpurowa ba ka nɛn mɔru seeya.
30 Wee kɔ̃sa Isireliba ka Yudaba ba ra n mɔ̀
saa ben toren di. Ben ye ba mɔ̀ kpuro ya ra
nɛn mɔru seeyewa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na
yeni gerua.
31 Saa mìn di ba wuu ge swĩi, n ka girari
gisɔ, gen tɔmbu ba ra nɛn mɔru seeyewa.
Yen sɔ̃na na ɲ̀ kĩ n gu wa nɛn wuswaaɔ.
32 Domi Yudaba ka Yerusalɛmugibu ka
Isireliba, be ka ben sinambu ka ben sina
asakpɔbu ka ben yãku kowobu ka Gusunɔn
sɔmɔbu, ba kɔ̃sa kua. Yera ya nɛn mɔru
seeya.
33 Ba yina bu man mɛɛri. Biruwa ba man
kisi. Na bu keu kua saa yee yellun di.
Adama ba yina bu nɛn sɔ̃ɔsiru nɔ.
34 N ɲ̀ mam ye tɔna, ba maa ben
bwãarokunu duusiawa nɛn sãa yerɔ ba tu
disi doke.
35 Ba bũu wi ba mɔ̀ Baali sãa yeru bania
Bɛni Hinɔmun wɔwaɔ. Miya ba ra ka ben
bibu yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko Mɔlɔkun
sɔ̃. N deema na ɲ̀ bu yen gaa yiire. Na ɲ̀
mam bwisika bu kɔ̃sa yenin bweseru ko ye
ya dera Yudaba kpuro ba man torari.
36 Nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, na nɛɛ,
Yeremi, Yerusalɛmu ye i nɛɛ, ba koo
Babilonin sina boko nɔmu bɛria mi, kpa u
ye wɔri u kamia ka tabu ka gɔ̃ɔru ka bararu,
37 wee, kon yen tɔmbu mɛnna bu wura ye
sɔɔ. Domi na raa ka bu mɔru kua gem gem,
ma na bu yarinasia baama, adama kon de bu
wurama mini kpa ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
38 Ba koo wure bu ko nɛn tɔmbu kpa na n
maa sãa ben Yinni.
39 Kon de ba n wãa nɔɔ tia sɔɔ ba n kookoo
teesu mɔ̀, kpa ba n man nasie baadomma.
Yera ya koo de ba n nuku dobu mɔ sere ka
ben bibun bibɔ.
40 Kon ka bu arukawani bɔke ye ya kun
kpeemɔ. Na ɲ̀ bu biru kisimɔ, kon bu gea
kuawa, kpa n de ba n man nasie ben gɔ̃ruɔ
kpa bu ku raa maa gera nɛn swaan di.
41 Ka nuku doba kon bu gea kua kpa n bu
swĩi mam mam tem mɛ sɔɔ ka gɔ̃ru tia.
42 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, nge mɛ na
dera kɔ̃sa baka ya tɔn be deema, nge mɛya
kon maa de durom bakam mu na be sɔɔ mɛ̀n
nɔɔ mwɛɛru na kua.

43 Yeremi, a gerua a nɛɛ, ba tem mɛ
Babilonigibu nɔmu bɛria. Wee, mu kua
bansu. Tɔmbu ka yaa sabenu maa sari mɛ
sɔɔ. Adama miya tɔmbu ba koo wura kpa bu
gbea dwe.
44 Ka gem ba koo gbea dwe baama kpuro
ka gobi, kpa bu yen dwee tirenu ko, bu nu
yĩrenu koosi seedagibun wuswaaɔ. Ba koo
gbea dwe Bɛnyamɛɛn temɔ ka Yerusalɛmun
baru kpaanɔ, ka Yudan wusɔ, ka wuu si su
wãa guunun bera gia, ka si su wãa wɔwi sɔɔ,
ka si su wãa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Domi
sin tɔn be ba raa yoru mwɛɛra mi, kon de
bu wurama. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua.

Nɔɔ mwɛɛ ni Yinni Gusunɔ

u kua Yerusalɛmun sõ

33

1 Yinni Gusunɔ u kpam ka Yeremi gari
kua sanam mɛ u wãa pirisɔm sɔɔ.
2 U nɛɛ, nɛ wi na ra n wãa, nɛ wi na tem
taka kua ma na mu nɛni, nɛna na nɛɛ,
3 a man sokuo, kon nun wurari. Kon nun
gãa baka asiriginu sõɔsi ni a ṅ yɛ̃.
4 Nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, na gãanu
mɔ ni na kĩ a nɔ, Yerusalɛmun dia ka sere
Yudaban sina kpaanun sõ, ni Babilonigiba
wɔri ba surura.
5 Ma be ba ka Babilonigii be tabu kua, ben
gonu yiba wuu ge sɔɔ, nɛn mɔru bakan sõ,
domi Yerusalɛmugibu ba kõsa kua sere na
ṅ maa kĩ n wuu ge wa.
6 Wee, saa gaa sisi yè sɔɔ kon gu nɔɔri nge
barɔ. Kon gu bɛkia n bwãa dorasia, kpa n de
gen tɔmbu ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
7 Kon de be ba yoru mwɛɛra Yudan di,
ben wãaru tu kɔsi, kpa n bu swĩi nge yellu.
8 Kon bu ben durum kpuro wɔka ye ba
man koosi. Kon ben tora ni ba man torari
sanam mɛ ba man seesi suuru kua.
9 Saa ye sɔɔ, na kon nuku dobu mɔ
Yerusalɛmun sõ, kpa ya n nɛn yĩsiru bɛɛrɛ
wɛ̃ɛmɔ, kpa bwese tukunu nu n man
siaramɔ. Bwese ni, nù n wa durom bakam
mɛ kon ye kua ka doo nɔɔ te kon ye wɛ̃, nu
koo biti ko sere nu diiri.

10 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Yudaba, i nɛɛ, bɛɛn tem mu kua bansu.
Tɔmbu ka yɛɛ maa sari mi. Ma Yerusalɛmu
ka Yudaban wusun swɛɛ yi kua swɛɛ gonu
yi goo ku ra maa sĩ.
11 Adama ba koo wure bu nuku dobun
kuuki nɔ ka tõɔ bakarugii. Ba koo kurɔ
kpaanun womusu nɔ. Ba koo maa wure bu
womu geni nɔ, ge ga nɛɛ,
i Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni siaro.
Domi u sãa tɔn geo.
Win kĩru ta ṅ nɔru mɔ.
Mɛya ba koo maa tɔn be ba ka yãkunu na
sãa yerɔn womusu nɔ. Domi kon de tɔn be
ba raa yoru mwɛɛra mi, bu wurama tem mɛ
sɔɔ, kpa n bu wesia nge yellu. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na yeni gerua.

12 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sõɔwa u
nɛɛ,
tem mɛ, mu raa kua bansu mi goo sari, yaa
sabenu sari mɛn wusu kpuro sɔɔ. Adama
tɛ̃, yãa kparobu ba koo wãa yeru wa mi, kpa
ben yaa sabenu nu wɛ̃ra.
13 Yãa kparobu ba koo maa yãanu kpara
baama kpuro wuu si su wãa guunun bera
gia ka si su wãa wɔwi sɔɔ, ka si su wãa sõɔ
yɛ̃san nɔm dwaru gia, ka Bɛnyamɛɛn temɔ
ka Yerusalɛmun baru kpaanɔ ka Yudaban
wusɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Gusunɔ

ku ra win nɔɔ mwɛɛru kɔbie

14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tõra sisi tè sɔɔ kon
nɛn nɔɔ mwɛɛ gee ni yibia ni na Isireliba ka
Yudaba kua.
15 Saa ye, yà n tunuma, kon goo seeya nge
dãa kpii pɔtura Dafidin bweseru sɔɔ u n sãa
gemgii, kpa u tɔmbu kpara gem sɔɔ.
16 Yen tõɔ te, Yuuba ba koo faaba wa kpa
Yerusalɛmu ya n wãa bɔri yɛndu sɔɔ, kpa bu
ye yĩsiru kɛ̃, Yinni Gusunɔn miya bɛsɛn gem
wãa.

17 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, Dafidi
sina boko u ṅ goo biamɔ wi u koo sina
win bweserun sina gɔnaɔ Isireliɔ sere ka
baadommaɔ.
18 Mɛya maa Lefiba be ba sãa yãku
kowobu, ba ṅ kɔsire biamɔ ben bweseru
sɔɔ bu ka man yãku dõɔ mwaararuginu kua,
kpa bu man turare dõɔ dokea kpa ba n da
yãkunu ko tõɔ baatere.

19 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sõɔwa u
nɛɛ,

20 nɛna na ka sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru arukawani bɔkua. I n ko i kpĩ i yen gaa
yɔ̃rasia yu ku maa sɔmburu ko yen saa sɔɔ,
kpa yu nɛn arukawani ye kusia,
21 saa yera nɛn tii, kon maa nɛn
arukawani kusia ye na ka Dafidi nɛn sɔm
kowo bɔkua, kpa u kɔsire bia win bweseru
sɔɔ wi u koo bandu di. Kon maa nɛn
arukawani kusia ye na ka yãku kowobu
Lefin bweseru bɔkua be ba ra sɔmburu ko
nɛn sãa yerɔ.
22 Adama n ɲ koorɔ mɛ. Kon Dafidin
bweseru ka yãku kowobun bweseru
dabiasiawa nge kperi, ɲ kun mɛ nge yani
sɛɛri yi yi wãa daarun goorɔ yi ba ɲ kpɛ̃ bu
gari.

23 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
24 a ɲ nɔɔmɔ ye tɔmba gerumɔ? Ba mɔ̀, na
Isireliban bweseru ka Yudaban bweseru ni
na gɔsa biru kisi. Yen sɔ̃na ba bu gɛma, ba ɲ
bu garisi bweseru.
25 Adama wee ye na gerumɔ, nɛ wi na ka
sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru arukawani bɔkua, ma na
wɔllu ka tem wooda yiiya,
26 nɛna kon Isireliban bweseru ka Dafidi
nɛn sɔm kowon bweseru biru kisi? Kpa na
kun win bweseru sɔɔ goo gɔsa u bandu di
Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun bweserun
suunu sɔɔ?
Aawo. Kon ben wɔnwɔndu ko be ba yoru
mwɛɛra mi, kpa n de bu wurama.

Gari yi Yinni Gusunɔ

u Sedesiasi sɔ̃ɔwa

34

1 Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko, u
Yerusalɛmu ka Yudan wusu tabu wɔri. Saa
ye sɔɔ, win tabu kowobu kpuro ba wãa
mi, ka handunian sinambun tabu kowobu
kpuro ka sere maa be u tabu di. Saa yera
Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa
2 u nɛɛ, nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, na
nun sɔ̃ɔmɔ, a doo a Sedesiasi, Yudaban sina
boko deema kpa a nùn sɔ̃, wee ye nɛ, Yinni
Gusunɔ na nùn sɔ̃ɔma. Kon Yerusalɛmu
Babilonin sina boko nɔmu bɛria u ye kam
koosia u dɔ̃ɔ mɛni.
3 Mɛya wi, Sedesiasi u ɲ nùn kisirarimɔ. U
koo nùn mwa kpa bu waana nɔni ka nɔni bu
gari geruna u sere ka nùn da Babiloniɔ.
4 Yen sɔ̃, u nɛn gari swaa dakio yi na
gerumɔ. Na nɛɛ, u ɲ gbimɔ tabu sɔɔ,
5 u koo gbiwa bɔri yɛndu sɔɔ kpa bu win
gɔɔ ko nge mɛ ba win sikado sinam be ba
nùn gbiiyegii kua. Ba koo nùn turare dɔ̃ɔ
dokea kpa bu nùn gɔɔ wuri yini kua bu
nɛɛ, wanyo! Sina boko u gu! Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na yeni gerua.
6 Ma Yeremi u da u gari yi Sedesiasi,
Yudaban sina boko sɔ̃ɔwa Yerusalɛmu mi.
7 N deema saa ye sɔɔ, Babilonin sina
bokon tabu kowobu ba Yerusalɛmu
ka Yudaban wusu kpuro wɔri. Wuu
gbãrarugii si su raa tie, siya Lakisi ka Aseka.

Yoo be ba raa yakia,

ba wure ba maa mwɛɛra

8 Yinni Gusunɔ u maa ka Yeremi gari kua
sanam mɛ Sedesiasi u ka Yerusalɛmugibu
nɔɔ tia kua bu ben yobu kpuro yakia.
9 Saa ye sɔɔ, baawure wi u win Heberusi
mɔ yoo, tɔn kurɔwa? A, tɔn durɔwa? U koo
yɛ̃ro karawa u yari yorun di. Goo u ku maa
win winsim yoru mwa u sɔmburu koosia.
10 Ma Yerusalɛmun wirugibu ka tɔn be
ba tie kpuro ba wura batuma sɔɔ bu ku
maa ben yobu sɔmburu koosia. Ba koo bu
karawa ba n tii mɔ. Ma ben baawure u win
yobu kara ba doona.
11 Adama amɛn biru tɔn be, ba gari yi yina.
Ba ben yoo be naa swĩi ba mwaama ba yoo
sɔma koosia ka tilasi.
12 Saa yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, a tɔn be sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ,
13 wee, nɛ Gusunɔ ben Yinni, na ka ben
sikadoba arukawani bɔkua sanam mɛ na bu
yarama Egibitin di, mi ba raa yoru dimɔ.
14 Na nɛɛ, baawure wi u win Heberusi
dwa yoo, ma yoo wi, u nùn sɔmburu kua
wɔ̃ɔ nɔɔba tia, yen nɔɔba yiruse u koo nùn
karawa yoo ten di, u n tii mɔ. Adama ben
sikado be, ba ɲ man swaa daki bu sere nɛn
gere nɔ.
15 Wee tɛ̃ ba wurama ben dɔɔ sɔɔ ma ba
gea kua nɛn nɔni sɔɔ. Domi ba nɔɔ tia kua
ba nɛɛ, baawure wi u yoo mɔ u nùn karo u
n tii mɔ. N deema nɛn sãa yerɔwa ba nɔɔ tia
kua.
16 Yen biruwa ba gari yi yina ma ba nɛn
yĩsiru sanka. Ben baawure u win yoo naa da.
Ba maa wure ba bu kua ben yobu ka tilasi.

17 Yen sɔ̃, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerumɔ. N daa weenɛwa ben baawure u
win yobu kara ba n tii mɔ. Adama ba yina,
ba ɲ man mɛm nɔɔwɛ. Yen sɔ̃na kon bu yɔ̃su
tabu sɔɔ kpa n bu baranu ka gɔ̃ɔru kpɛ̃ɛ kpa
bwese ni nu tie nù n bu wa nu biti ko.
18-20 Wee tɛ̃, Yudaban wirugibu ka
Yerusalɛmun wirugibu ka yãku kowobu
ka sunɔn sɔm kowobu ka sere tɔn be ba
tie, be, be ba raa ka man arukawani bɔkua
batuma sɔɔ sere ba naa buu go ba bɛrana,
ma ba dua gen bɛsi yin suunu sɔɔ bu ka ben
arukawani ye sire, ba ɲ ye mɛm nɔɔwɛ, ba
ɲ ben nɔɔ mwɛɛ te yibie. Yen sɔ̃, kon bu ben
yibɛrɛ be ba kasu bu bu go nɔmu bɛria, kpa
yaberekunu ka gbeeku yɛɛ yi ben gonu di.
21 Mɛya kon Sedesiasi Yudaban sina boko
ka win sina asakpɔbu kua. Kon bu yibɛrɛba
nɔmu bɛria be ba kasu bu bu go. Kon bu
Babilonin tabu kowobu nɔmu bɛria baa bà
n ka bu tonde.
22 Kon de bu na bu wuu ge wɔri bu dɔ̃ɔ
mɛni kpa Yudan wusu su ko bansu. Nɛ,
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yeremi ka Rekabun bweseru

35

1 Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina
bokon waati sɔɔ, Yinni Gusunɔ u Yeremi
sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 a doo a Rekabun bweseru deema kpa a
ka tu na nɛn sãa yerɔ dia ye ya wãa ten yɛ̃si
yɛ̃sibun teerɔ kpa a bu tam wɛ̃ mi, bu nɔ.
3 Ma Yeremi u da u Yaasania Yeremin bii,
Habasinian debubu soka ka win dusibu ka
win bibu kpuro, Rekabun bweseru kpuro
gesi.
4 Ma u ka bu da Yinni Gusunɔn sãa yerun
dii teeru mi, tèn mi Hananu, Yigidalian bii,
Gusunɔn sɔm kowo u wãa. Dii te, ta wãawa
sina asakpɔbun dirun bɔkuɔ, gbãra kɔ̃so,
Maaseya, Salumun biin dirun wɔllɔ.
5 Ma Yeremi u bu tam bwãanu wɛ̃ ka nɔri
u nɛɛ, bu nɔruo.
6 Adama ba nùn wisa ba nɛɛ, sa ɲ tam
nɔrumɔ. Domi bɛsɛn sikado Yonadabu,
Rekabun bii, u sun wooda wɛ̃ u nɛɛ,
su ku ra tam nɔ sere ka bɛsɛn bibun bibɔ,
7 su ku ra dia bani,
su ku ra gbenu ko,
su ku ra maa resɛm gbaanu ko,
sa ɲ kpɛ̃ sa n mam ye mɔ.
Adama sa ko n wãawa kuu bekunuginu sɔɔ
bɛsɛn wãaru kpuro sɔɔ.
Nge mɛya sa ko ka tɛ tem mɛ sɔɔ,
mi sa wãa sa sɔru dimɔ mini.
8 Yen sɔ̃, bɛsɛ ka bɛsɛn bibu sa Yonadabu,
Rekabun biin gere ye mɛm nɔɔwammɛ. Sa
ɲ tam nɔrumɔ bɛsɛn wãarun tɔ̃nu kpuro sɔɔ,
bɛsɛ ka bɛsɛn kurɔbu ka bɛsɛn bibu.
9 Sa ɲ maa dia banimɔ yè sɔɔ sa ko n wãa.
Mɛya sa ɲ gbea mɔ̀, sa ɲ maa resɛm gbaanu
mɔ̀.
10 Sa wãa kuu bekuruginu sɔɔ. Mɛsuma
sa ka bɛsɛn sikado Yonadabun gere ye mɛm
nɔɔwammɛ.
11 Adama sanam mɛ Nɛbukanɛsaa,
Babilonin sina boko u tem mɛ wɔrima, yera
sa nɛɛ, su se su da Yerusalɛmuɔ, kpa su
Babilonin tabu kowobu ka Sirigibu duka
suuri. Yen sɔ̃na sa wãa Yerusalɛmu mini
gisɔ.
12 Yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u
nɛɛ,
13 nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, nɛ wi
na maa sãa Isireliban Yinni, na nɛɛ, a doo
a Yudaba ka Yerusalɛmugibu sɔ̃ a nɛɛ, ba ɲ
nɛn kirɔba swaa dakimɔ kpa bu man mɛm
nɔɔwa?
14 Wee Rekabun bweseru ta Yonadabu,
Rekabun biin gere mɛm nɔɔwa ye u nɛɛ, win
bibu bu ku raa tam nɔ. Mɛya ba ɲ maa tam
mɛ nɔra sere ka gisɔn gisɔ. Ba ben sikado
mɛm nɔɔwa. Adama nɛ, na ka be, Yudaba
gari kua saa yee yellun di, ma ba ɲ man
swaa daki.
15 Na bu nɛn sɔmɔbu gɔriama saa yellun
di, bu ka ben baawure sɔ̃ u win daa kɔ̃sa
deri. Bu ku maa bũnu sã kpa bu wa ba n wãa
tem mɛ sɔɔ, mɛ na ben baababa wɛ̃. Adama
ba ɲ sɔmɔ be swaa daki, bu sere man mɛm
nɔɔwa.
16 Yonadabu, Rekabun biin bweseru ta
ten sikadon gere mɛm nɔɔwa. Adama be,
nɛn tɔmbu, ba ku ra man mɛm nɔɔwɛ.
17 Yen sɔ̃na nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem
Yinni, nɛ wi na maa sãa Isireliban Yinni, na
nɛɛ, wee kon de kɔ̃sa kpuro ye na raa gerua
mi yu Yudaba ka Yerusalɛmugibu deema.
Domi na ka bu gari kua, ba ɲ man swaa daki.
Na bu soka, ba ɲ man wurari.
18 Yera Yeremi u Rekabun bwese te sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni
wi u maa sãa Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ,
wee i bɛɛn sikado Yonadabun gere ka win
yiirebu kpuro mɛm nɔɔwa.

19 Yen sɔ̃, Yonadabu, Rekabun bii wi, u ɲ̀
kəsireba biamə win bweseru səə be ba ko n
nɛn səmburu mɔ̀.

Baruku u tireru kusia u gara

Yinni Gusunən sãa yerə

36

1 Yudaban sina boko Yoyakimu Yosiasin
biin bandun wɔ̃ə nnɛse səəra Yinni Gusunə
u ka Yeremi gari kua u nɛɛ,
2 a tireru suo, kpa a gari yi yore yi na
raa nun sɔ̃əwa Yudaba ka Isireliba ka bwese
tukunu kpuron sɔ̃ saa dəma tèn di na ka nun
gari torua Yosiasin waati səə n ka gisə girari.
3 Yudaba bà n nua kɔ̃sa ye kon bu kua
sərəkudo ba koo gɔ̃ru gəsia bu ben kom
kɔ̃sum deri. Saa yera kon bu ben durum
wəka.
4 Yen biru Yeremi u Baruku Nɛriyan
bii soka ma u nùn sɔ̃əwa kpuro ye Yinni
Gusunə u nùn sɔ̃əwa. Ma Baruku u ye yorua
tire te səə.
5 Yera Yeremi u maa nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, wee
ba man mwa ba nɛni, na ɲ̀ kpɛ̃ n da Yinni
Gusunən sãa yerə.
6 Yen sɔ̃, dəma te ba koo nəə bəke, a doo
wunɛn tii, kpa a Yinni Gusunən gari yi na
nun sɔ̃əwa a yore mi gari sãa yeru mi. Kpa
Yuda be ba koo na saa ben wusun di ka sere
maa tən be ba ko n wãa mi kpuro bu yi nə.
7 Sərəkudo ba koo gɔ̃ru gəsia bu ben daa
kɔ̃sa deri, kpa bu Yinni Gusunə suuru kana.
Domi win məru ya kpã ye u ka bu mɔ̀.
8 Yera Baruku Nɛriyan bii wi, u kua kpuro
ye Yeremi u nùn sɔ̃əwa. U Yinni Gusunən
gari yi gara sãa yee ten mi.
9 Yoyakimun ban ten wɔ̃ə nəəbuse səə,
yen suru nəəba nnɛse səə, yera ba nəə
bəkurun tɔ̃ru yi tè səə Yerusalɛmugibu ka
Yudaba kpuro ba koo na bu nəə bəke Yinni
Gusunən sãa yerə.
10 Yen tɔ̃ə te səəra Baruku u Yeremin gari
yi gara tən ben wuswaaə Yinni Gusunən sãa
yerə, saa Gemaria, Safanin biin dirun di, wi
u sãa tire yoro. Dii te, ta wãawa kənnə ge ba
mɔ̀ kənnə kpəən bera gia, gunguru wəllə.

Misee u wirugibu

tire ten gari sɔ̃əwa

11 Ye Misee Gemarian bii, Safanin de-
bubu u Yinni Gusunən gari yi nua yi ba
yorua tire te səə,
12 yera u da sina bokon yɛnuə sere win
tire yoron dirə. Ma u deema wirugii beni
ba mɛnnɛ mi. Beya, tire yoro Elisama ka
Delaya Semayan bii, ka Ɛlinatani, Akaborin
bii, ka Gemaria Safanin bii, ka Sedesiasi
Hananian bii ka sere wirugii be ba tie.
13 Ma Misee u bu sɔ̃əwa kpuro gari yi u
nua Baruku u tən be garia.
14 Yeniban biru, wirugii be, ba Baruku
Yehudi Nɛtanian bii, Selemian debubu,
Kusin sikadobu gəria ba nɛɛ, u ka tire te na
te u Yudaba garia mi. Ma Baruku u tire te
sua u ka da.
15 Ye u tura mi, yera ba nùn sɔ̃əwa ba nɛɛ,
a sinə kpa a sun tire te garia.

Ma Baruku u sina u bu tu garia.
16 Ye ba gari yi nua, yera ba mɛɛrina ka
nandabu ma ba Baruku bikia ba nɛɛ,
17 a sun sɔ̃əwə nge mɛ a koosina a ka gari
yi yorua. Sa ko ka yi sina boko daawawa.
18 Yera Baruku u bu wisa u nɛɛ, Yeremiwa
u man gari yi sɔ̃əmə ma na yorumə tireru səə
ka ankiri.
19 Ma wirugii be, ba nùn wisa ba nɛɛ, i doo
i kuke wunɛ ka Yeremi, kpa goo u ku raa bɛɛ
wa.

Sina boko u tire te dɔ̃ə mɛni

20 Yeniban biru, wirugiba tire te mwa ba
berua Elisama tire yoron dirə. Ma ba da
sina bokon mi, ba nùn gari yi sɔ̃əwa.
21 Yera sina boko u Yehudi gəra u nɛɛ, u
doo u tire te suama. Ma u da Elisaman dirə
u tu suama u gara sina boko ka wirugii ben
wuswaaə.
22 N deema saa ye, puran saawa. Wɔ̃ən
suru nəəba nnɛse səəra mɛ. Ma u deema
sina boko u sɔ̃ u dɔ̃ə wɔ̃su win diru mi u ra
sinɛ puran saa.
23 Yehudi ù n tire ten kabura ita, ɲ̀ kun
mɛ nnɛ gara u kpa, yera sina boko u ra tire
yoron kɔ̃ə piibu gagu sue u ka mi ba gara
bura u kpɛ̃ɛ dɔ̃ə səə, sere te kpuro ta ka dɔ̃ə
mwaara muku muku.
24 Ye sina boko ka win bwãabu ba ye
kpuro nua ba ɲ̀ nande, ba ɲ̀ maa ben yãnu
gɛ̃ɛka nge mɛ ba ra ko nuku sankiranun sɔ̃.

25 Sina boko u sere tire te dɔ̃ɔ mɛni,
Ɛlinatani ka Delaya ka Gemaria ba nùn su-
uru kana gem gem u ku ka tu dɔ̃ɔ mɛni.
Adama u ɲ̀ bu swaa daki.
26 Yera sina boko u Yeramɛɛli wi u sãa
sunɔn bii, ka Seraya Asiriɛlin bii, ka Selemia
Abudɛlin bii wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu tire yoro
Baruku ka Gusunɔn sɔmɔ Yeremi mwaama,
adama Gusunɔ u bu berua, ba ɲ̀ bu wa.

Yeremi

u tire ten kpaaru yorua

27 Sanam mɛ sina boko u tire te dɔ̃ɔ mɛni,
te Yeremi u Baruku sɔ̃ɔwa u yore mi, yera
Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
28 a maa tire kpaaru suo kpa a gari yi
yore yi yi raa wãa tire te sɔɔ, te sina boko
Yoyakimu u dɔ̃ɔ mɛni mi.
29 Kpa a maa nùn sɔ̃ a nɛɛ, wee ye nɛ, Yinni
Gusunɔ na gerua.
Wee u tire te dɔ̃ɔ mɛni, ma u nɛɛ, mban
sɔ̃na wunɛ Yeremi a yorua ma Babilonin
sina boko u koo na kpa u tem mɛ kam
koosia, kpa u mɛn tɔmbu ka mɛn yaa sabenu
gura.
30 Yen sɔ̃na, nɛ, Yinni Gusunɔ na wi sina
boko Yoyakimu sɔ̃ɔmɔ, ma win goo kun maa
sinamɔ Dafidin sina gɔna sɔɔ. Mɛya ba koo
maa win tiin goru deri tɔɔwɔ sɔ̃ɔ sɔɔ ka
wɔ̃kuru ta n sɔ̃ɔ ka pura sooramɔ.
31 Kon bu sɛɛyasia ben durum sɔ̃ wi
ka win bibun bweseru, ka win bwãabu.
Kon de kɔ̃sa yu Yerusalɛmugibu ka Yudaba
deema, ye na raa bu sɔ̃ɔwa, yèn sɔ̃ ba ɲ̀ wure
bu man swaa daki.
32 Ma Yeremi u tireru garu sua u Baruku,
Nɛriyan bii, wi u sãa tire yoro wɛ̃. Yera u
maa nùn tire te Yoyakimu u dɔ̃ɔ mɛni min
gari sɔ̃ɔwa kpuro. Ma u yi yorua u maa gari
gɛɛ yorua yi yi ka yi weenɛ.

Sedesiasi

u Yeremi gɔra u bu Gusunɔ kana

37

1 Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa u
Sedesiasi Yosiasin bii kua sina boko Yudaɔ,
Yekonia Yoyakimun biin ayerɔ.
2 Sedesiasi wi, ka win bwãabu, ka win
tɔmbu ba ɲ̀ Yinni Gusunɔn gari yi swaa daki
yi Gusunɔn sɔmɔ Yeremi u bu sɔ̃ɔwa mi.
3-4 N deema saa ye sɔɔ, ba ɲ̀ gina Yeremi
pirisɔm doke. U ra dewa mi u kĩ, win
tɔmbun suunu sɔɔ. Yera sina boko Sedesiasi
u Yukali Selemian bii ka Sofoni Maaseyan
bii wi u sãa yãku kowo gɔra win mi, bu ka
nùn sɔ̃ u bu Gusunɔ ben Yinni kana u ka bu
nɔnu geu mɛɛri.
5 Saa yera Babilonigibu ba Yerusalɛmu
tarusi. Ye ba nua ma Egibiti sunɔn tabu
kowobu ba Yerusalɛmugii be somiru sisi,
yera ba yarina ba doona min di.
6-7 Saa yera Gusunɔ Isireliban Yinni u
Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a Yudaban sina boko
wi u nun gɔrima nɛn mi sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee,
Egibiti sunɔn tabu kowo be ba raa wee bu
ka nùn somi ba gɔsirɔ ben temɔ.
8 Tɛ̃, Babilonigii be, ba koo maa wurama
bu Yerusalɛmu wɔri bu ye mwa, bu dɔ̃ɔ
sɔku.
9 Yen sɔ̃, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerua. Na nɛɛ, bu ku tii nɔni wɔ̃ke bu nɛɛ,
Babilonigii be, ba tonda. Adama ba n yɛ̃ ma
ba ɲ̀ gam de.
10 Baa bà n Babilonin tabu kowo be
kamia, kpa n tie be ba mɛɛra kua, ka mɛ, ba
koo se saa ben kuu bekuruginun di bu wuu
ge dɔ̃ɔ mɛni.

Ba Yeremi kpɛ̃ɛ pirisɔm dirɔ

11 Sanam mɛ Babilonigibun tabu kowo
be, ba yarina ba Yerusalɛmu deri Egibiti
sunɔn tabu kowo ben sɔ̃,
12 yera Yeremi u kĩ u yari Yerusalɛmun di
u da Bɛnyamɛɛn temɔ u ka win baa sua tubi
ye ba bɔnu mɔ̀ sɔɔ.
13 Sanam mɛ u yariɔ u kɔnnɔ tura ge ba
mɔ̀ Bɛnyamɛɛ, ma u deema ben kɔ̃sobun
tɔnwero wi ba mɔ̀ Yirɛya Selemian bii,
Hananian debubu u yɔ̃ mi. Ma u nùn yɔ̃rasia
u nɛɛ, a tii Babilonigibu wɛ̃.
14 Yera u nɛɛ, aawo, na ɲ̀ nɛn tii
Babilonigibu wɛ̃.
Adama durɔ wi, u ɲ̀ win gari yi wure. Ma
u nùn mwa u ka da wirugibun mi.
15 Yera wirugii ben mɔru ya seewa ba nùn
mwa ba so ba pirisɔm doke Yonatam dirɔ
wi u sãa tire yoro. N deema ba win dii te
gɔsiawa pirisɔm diru.
16 Nge mɛya ba ka nùn pirisɔm doke dirɔ
wɔru sɔɔ sere n ka tɛ.
17 Sɔ̃ɔ teeru, sina boko Sedesiasi u gɔra u
nɛɛ, bu Yeremi sokuma. Ye u na, ma u nùn
gari bikia asiri sɔɔ u nɛɛ, Yeremi, a gari gɛɛ

mɔ yi yi wee Yinni Gusunɔn min di a man sõ?
Ma u nùn wisa u nɛɛ, oo. Yinni Gusunɔ u koo de Babilonin sina boko u nun nɔma turi.
18 Ma Yeremi u maa nùn bikia u nɛɛ, tora terà na bɛɛ tora wunɛ ka wunɛn bwãabu ka sere wunɛn tɔmbu kpuro i ka man mwa i pirisɔm kpɛ̃ɛ.
19 Mana bɛɛn sɔmɔ be, ba wãa be ba bɛɛ gari sõɔwa ba nɛɛ, Babilonin sina boko kun nun wɔrim wee u sere tem mɛ mwa.
20 Tɛ̃, nɛn yinni sina boko, a man swaa dakio kpa a nɛn kanaru nɔ, kpa a man kua ye na kĩ. A ku maa de n wura Yonatam tire yoron diru mi, kpa n ku ra ka gbi.
21 Yera sina boko Sedesiasi u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu nùn yiiyo pirisɔm dirun yaaraɔ kpa ba n da nùn pɛ̃ɛ kuse teeru wɛ̃ baadomma ye wuun pɛ̃ɛ kowoba ra ko sere wuu nukurun pɛ̃ɛ yu ka kpe. Nge mɛya u ka sina pirisɔm dirun yaara mi.

Ba Yeremi kpɛ̃ɛ

dɔkɔ kpiriru sɔɔ

38

1 Sefatia Matanin bii, ka Gedalia Pasurin bii, ka Yukali Selemian bii, ka Pasuri Maakiyan bii ba nua ye Yeremi u tɔn be sõɔwa. U nɛɛ,
2 amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, wi u sina Yerusalɛmu ye sɔɔ, yibɛrɛba ba koo nùn gowa tabu sɔɔ, ɲ̀ kun mɛ u gbi gõɔrun saabu, ɲ̀ kun mɛ ka bararu garu. Adama wi u tii Babilonigibu nɔmu sɔndia, wiya ko n wãa. Win wãa tera ta ko n sãa win dukia ye u wa u ka yara wahala yen min di.
3 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, u koo de Babilonin tabu kowobu bu Yerusalɛmu mwa.
4 Yera wirugibu ba na ba sina boko sõɔwa ba nɛɛ, durɔ wini u tabu kowobu ka tɔn be ba wãa wuu ge sɔɔ bɛrum tiamɔwa ka win gari. U ɲ̀ bɛsɛn gea kasu sere bɛsɛn kõsa. N n mɛn na, n weenɛ bu nùn go.
5 Ma sina boko Sedesiasi u wisa u nɛɛ, wi wee u wãa bɛɛn nɔmuɔ. Na ɲ̀ kpɛ̃ n bɛɛ gãanu yinari.
6 Yera ba nùn sua ba kpɛ̃ɛ sina bii wi ba mɔ̀, Maakiyan dɔkɔ kpiriru garu sɔɔ. Dɔkɔ kpiri te, ta wãawa pirisɔm dirun yaaraɔ. Te sɔɔra ba nùn kpɛ̃ɛ ka wɛ̃ɛ. Adama ta ɲ̀ nim mɔ. Pɔtɔkɔwa ta mɔ, ma u numa pɔtɔkɔ ye sɔɔ.
7 Etiopigii goo wi ba mɔ̀, Ebɛdi Mɛlɛki u wãa u sɔmburu mɔ̀ sina kpaaru mi. Yera u nua ma ba Yeremi kpɛ̃ɛ dɔkɔ kpiriru sɔɔ. Saa ye sɔɔ, sina boko u wãa u sõ gbãra kɔnnɔwɔ ge ba sokumɔ Bɛnyamɛɛ, u sirimɔ.
8 Yera Ebɛdi Mɛlɛki wi, u yara sina kpaarun di u da u sina boko deema u nɛɛ,
9 nɛn yinni sina boko, ye tɔn be, ba kua mi, ya ɲ̀ wã, ye ba ka Yeremi kpɛ̃ɛ dɔkɔ kpiriru sɔɔ. U koo gbi mi, gõɔrun sõ, domi dĩanu kun maa wãa wuuɔ.
10 Ma sina boko u Ebɛdi Mɛlɛki wooda wɛ̃ u nɛɛ, a tɔmbu tɛna suo kpa i da i Yeremi yara saa dɔkɔ kpiri ten min di u sere gbi.
11 Yera Ebɛdi Mɛlɛki wi, u tɔn be sua. Ma u da sina kpaarun arumani beru yerɔ u yãa tɔkɔnu yarama. U nu Yeremi kpɛ̃ɛya dɔkɔ ye sɔɔ ka wɛ̃ɛ.
12 Ma u Yeremi sõɔwa u nɛɛ, a yãa tɔkɔ ni dokeo wunɛn bũu bakusɔ a sere wɛ̃ɛ yi doke.
Ma Yeremi u kua mɛ.
13 Ma ba nùn yarama ka wɛ̃ɛ yi, saa dɔkɔ kpiri ten min di, ba dera u wãa pirisɔm dirun yaaraɔ.

Sedesiasi

u Yeremi bwisi bikiamɔ

14 Sõɔ teeru Sedesiasi u maa gɔra u nɛɛ, bu Yeremi sokuma kpa u na u nùn deema Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔ itaserɔ. Ye u tunuma, yera sina boko u nɛɛ, na gari gɛɛ mɔ kon nun bikia. A ku man gãanu berua.
15 Ma u nùn wisa u nɛɛ, nà n nun ye sõɔwa, a ɲ̀ man goomɔ? Na yɛ̃ ma nà n nun bwisi kɛ̃mɔ a ɲ̀ man swaa dakimɔ.
16 Yera sina boko Sedesiasi u bõrua asiri sɔɔ u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru wi u sun wãaru wɛ̃, na ɲ̀ nun goomɔ. Na ɲ̀ maa nun tɔn be nɔmu bɛriammɛ be ba kasu bu nun go mi.
17 Yera u sina boko Sedesiasi sõɔwa u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ, à n wunɛn tii Babilonin sunɔn tabu sinambu wɛ̃ kaa n wãawa wunɛ ka wunɛn yɛnugibu. Mɛya u ɲ̀ maa wuu ge dõɔ mɛnimɔ.
18 Adama à kun bu tii wɛ̃, u koo bu wuu ge nɔmu bɛria kpa bu gu dõɔ mɛni. A ɲ̀ maa kisiramɔ ben nɔman di.

19 Yera Sedesiasi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na
wurure Yuu be ba tii Babilonigibu wɛ̃n sɔ̃.
Na bɛrum mɔ̀ bu ku raa man bu nɔmu
sɔndia kpa bu man nɔni sɔ̃.
20 Ma Yeremi u nùn wisa u nɛɛ, ba ɲ̀ nun
bu nɔmu sɔndiammɛ. A nɔɔwɔ ye Yinni
Gusunɔ u gerumɔ saa nɛn min di, kpa a
faaba wa, a n wãa.
21 Adama à n yina a bu tii wɛ̃, wee ye Yinni
Gusunɔ u man sɔ̃ɔsi kãsiru sɔɔ.
22 Na wa ba wunɛ Yudan sina bokon kurɔ
be ba tie mwɛɛra ba ka da Babilonin sunɔn
tabu sinambun mi. Ma kurɔ be, ba mɔ̀,
wee, be ba raa nun gari sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
kaa n bɔri yɛndu mɔ mi,
ba nun nɔni wɔ̃kua
ma ba nun kamia.
Ye ba deema a nummɔ pɔtɔkɔ sɔɔ,
ma ba yarina ba nun deri.
23 Wee ba koo wunɛn kurɔbu ka wunɛn
bibu kpuro mwɛɛri bu ka da Babilonigibun
mi. Wunɛn tii a ɲ̀ maa kisiramɔ ben nɔman
di. Ben sina bokowa koo nun mwa kpa u
wuu ge dɔ̃ɔ mɛni.
24 Yera Sedesiasi u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
ku ra de goo u gari yi nɔ kpa bu ku raa nun
go.
25 Wirugibu bà n nua ma na ka nun gari
kua, ma ba na ba nun bikia ba nɛɛ, a ku bu
gãanu berua ye a man sɔ̃ɔwa ka ye na nun
sɔ̃ɔwa sɔɔ, kpa bu ku raa nun go,
26 saa ye sɔɔ, a bu wisio a nɛɛ, a man suuru
kanam nawa n ku ka nun da Yonatam yɛnuɔ
kpa a ku ra ka gbi.
27 Yera wirugii be kpuro ba na Yeremin
mi, ba nùn gari yi bikia. Ma u bu wisa nge
mɛ sina boko u nùn sɔ̃ɔwa mam mam, ma ba
nɔɔ mari ba yara. Domi gari yi u nùn sɔ̃ɔwa
mi, yi ɲ̀ gina yara tɔɔwɔ.
28 Pirisɔm dirun yaara miya u wãa sere ba
ka Yerusalɛmu mwa.

Babilonigibu

ba Yerusalɛmu mwa
(I maa mɛɛrio 52:4-16, Sinambu II, 25:1-12)

Wee ye n koora sanam mɛ Babilonigiba
Yerusalɛmu mwa.

39

1 Sedesiasi Yudaban sina bokon bandun
wɔ̃ɔ nɔɔba nnɛse, yen suru wɔkuruse
sɔɔra Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko u
Yerusalɛmu wɔrima ka win tabu kowobu
kpuro. Ma ba sansani gira yen bɔkuɔ, ma ba
kuku yenu kua ba ka sikerena.
2 Sedesiasin bandun wɔ̃ɔ wɔkura tiasen
suru nnɛse, yen sɔ̃ɔ nɔɔba nnɛse sɔɔra ba
gbãraru yaba.
3 Saa yera Babilonin tabu sinambu ba dua
ba wuu ge tarusi gen kɔnnɔ wuu suunuguu
gian di. Tabu sinam ben yĩsa wee, Nɛɛgali
Sarɛsɛɛ, ka Sangaa Nɛbu, ka Saasekimu,
sina bokon sɔm kowobun wirugii, ka maa
Nɛɛgali Sarɛsɛɛ wi u sãa dobo dobogibun
wirugii, ka sere sina bokon tabu sinam be
ba tie.
4 Ye Sedesiasi, Yudaban sina boko ka win
tabu kowobu ba bu wa, yera ba duki yarina
wɔ̃kuru ba yara ka kɔnnɔ ge ga wãa gbãranu
yirun baa sɔɔ sina bokon dãa gbaarun bɔkuɔ
wɔwan bera gia.
5 Adama Babilonin tabu kowo be, ba sina
boko Sedesiasi naa swĩi ma ba nùn naamwɛ
Yerikon wɔwaɔ. Yera ba nùn mwa ba ka da
Babilonin sina bokon mi, Ribilaɔ, Hamatin
temɔ. Miya u nùn siri.
6 Ma u dera ba Sedesiasin bibu ka win
sina asakpɔbu sakira Ribila mi, win nɔni
biru.
7 Yen biru u Sedesiasin tiin nɔni wɔwa ma
u nùn bɔkua ka sii gandun yɔni ba ka da
Babiloniɔ.
8 Babilonigii be, ba Yerusalɛmun sina
kpaaru ka yen yɛnusu dɔ̃ɔ mɛni, ma ba yen
gbãraru surura.
9 Yen biru Nɛbusarada, kɔ̃sobun wirugii,
u tɔn be ba tie Yerusalɛmuɔ ka be ba nùn tii
wɛ̃ ka sere maa be ba tie tem mɛ sɔɔ gura u
ka doona Babiloniɔ.
10 Adama u ben bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ be ba ɲ̀ gãanu
mɔ deri tem mɛ sɔɔ ma u bu gbea wɛ̃.

Ba Yeremi yara pirisɔm di

11 Ma Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko
u Nɛbusarada, kɔ̃sobun wirugii wooda wɛ̃
Yeremin sɔ̃ u nɛɛ,
12 a nùn mɛɛrio kpa a nùn kɔ̃su. A ku
nùn kɔ̃sa gaa kua. Ye u nun sɔ̃ɔwa kpuro, a
koowo.
13 Ma Nɛbusarada, kɔ̃sobun wirugii, ka
Nɛbusasibani, sina bokon sɔm kowobun
wirugii, ka Nɛɛgali Sarɛsɛɛ, dobo dobogibun
wirugii, ka sere sina bokon tabu sinambu
kpuro,
14 ba gɔra bu Yeremi yarama pirisɔm
dirun di, kpa bu ka nùn da bu Gedalia,

Akikamun bii, Safanin debubu nəmu səndia. Wiya u ka nùn da win yɛnuə. Nge mɛya Yeremi u ka yara u wãa ka Yuda be ba tie.

Gari yi Yinni Gusunə

u Ebɛdi Mɛlɛki sõəwa

15 Saa yè səə Yeremi u wãa pirisəm səə, Yinni Gusunə u nùn sõəwa u nɛɛ,
16 a doo a Ebɛdi Mɛlɛki, Etiopigii wi sõ a nɛɛ, nɛ, Gusunə Isireliban Yinni, nɛ wi na wəllu ka tem mə, na raa gerua na nɛɛ, kõsa ya koo wuu ge deema, n ṅ mə gea. Tẽ, kon de kõsa ye, yu tunuma. Ye kpurowa ya koo koora win nəni biru.
17 Adama yen tõə te, kon nùn yakia. Bèn bɛrum u mò mi, ba ṅ nùn nəma turi.
18 Na ṅ derimə bu nùn go. Kon win wãaru yakia, domi u man naanɛ kua. Nɛ, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

Yeremi u da Gedalian mi,

Misipaə

40

1 Yinni Gusunə u ka Yeremi gari kua sanam mɛ Nɛbusarada u dera u wurama saa Raman di.
N deema ba raa nùn bəkuawa wi ka Yerusalɛmugibu gabu ba ka dəə Babiloniə. Min diya Nɛbusarada u nùn yara.
2 Ma Nɛbusarada wi, u nùn soka u ka da bee tia u nɛɛ, Gusunə wunɛn Yinni u raa gerua u nɛɛ, kõsa ya koo wuu geni deema.
3 Wee, tẽ, ye u gerua mi, ya koora yèn sõ i nùn torari, i ṅ win gere mɛm nəəwɛ.
4 Tẽ, kon nun yakia n nun yəni yi pota. Adama à n kĩ a ka man da Babiloniə, a na su da. Kon nun nəəri. À kun maa kĩ, a sinə. A doo a sina mi n nun wɛ̃re.
5 Sanam mɛ Nɛbusarada u wa ma Yeremi kun fuuku wisa, yera u nɛɛ, ṅ n mɛn na, a doo a Gedalia, Akikamun bii, Safanin debubu deema. Wiya sina boko Nɛbukanɛsaa u kua sunə Yudaban wusu səə. Kaa n ka nùn wãa ka tən be ba tie sannu, ṅ kun mɛ, a doo mi a kĩ.
Ma Nɛbusarada wi, u nùn dĩanu kusenu kua ka sere maa kɛ̃nu ganu. Ma u dera u doona.
6 Yera Yeremi u da Gedalian mi, Misipaə, u sina mi ka tən be ba tie tem mɛ səə sannu.

Gedalia u Yudan tem kpare
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 25:23-24)

7 Saa yè səə tabu sinam be ba raa woo tabu gberə ka ben tabu kowobu ba nua ma Babilonin sina boko u Gedalia, Akikamun bii kua Yudaban sunə, ma u nùn tən be ba tie Yudaə kpuro nəmu bɛria, ka sere bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ be ba ṅ yoru mwɛ ba ka de Babiloniə,
8 yera ba da Gedalian mi, Misipaə. Be ba da mi, bera, Isimɛɛli, Nɛtanian bii, ka Yokanani ka Yonatam, Karean bibu, ka Seraya, Tanumɛtin bii, ka Efai Nɛtofagiin bibu, ka Yesania, Maakagiin bii, be kpuro ka ben təmbu.
9 Yera Gedalia u bu sõəwa ka bõri u nɛɛ, i ku bɛrum ko i ka Babilonigibu sã. I gesi sinə bɛsɛn tem mɛ səə kpa i Babilonin sina boko sã. Saa yera i ko i n wãa bəri yɛndu səə.
10 Wee, na wãa Misipa mini na n ka sãa bɛɛn nəni Babilonigii ben mi. Adama bɛɛ, i doo i gberun dãa marum səri mɛ ba ra di ka mɛ ba ra ka maa gum ka tam ko. Kpa i mu bere bɛɛn wekenə, kpa i sina i n wãa wuu si i mwa səə.
11 Ma Yuda be ba wãa Məabun temə ka Aməniban temə ka Edəmuban temə, ba nua ma Babilonin sunə u gabu deri Yudaban temə, ma u Gedalia kua ben kparo.
12 Yera be kpuro ba wurama ben temə. Ma ba da ba Gedalia deema Misipaə. Wõə ge səə, ba resɛm wa too, ka maa dãa marum gam.

Ba Gedalia go
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 25:25-26)

13 Sõə teeru Yokanani, Karean bii, ka sere tabu sinam be ba wurama tabu gberun di mi, ba na Gedalian mi Misipaə.
14 Ma ba nùn sõəwa ba nɛɛ, a yɛ̃ ma Baalisi, Aməniban sina boko u Isimɛɛli, Nɛtanian bii gəra u nun go?

Adama Gedalia u ṅ ye wure.

15 Ma Yokanani u da Misipaə u Gedalia sõəwa asiri səə u nɛɛ, a de n da n Isimɛɛli, Nɛtanian bii wi go, kpa goo u kun yɛ̃. Nge mban sõna kaa de u nun go, kpa Yuda be ba mɛnnɛ mini bu maa yarina kpa ben gabu bu gbi.
16 Ma Gedalia u Yokanani wisa u nɛɛ, a ku Isimɛɛli go, domi ye a gerua win sõ mi, weesa.

41

1 Adama wɔ̃ɔ gen suru nɔɔba yiruse sɔɔ,
yera Isimɛɛli u na Misipaɔ Gedalian mi.
Isimɛɛli wi, u sãawa sina bii ka maa sina
asakpɔ. Tɔmbu wɔkura ba nùn swĩima ba ka
na mi. Sanam mɛ ba sɔ̃ ba dimɔ ka Gedalia,
2 yera Isimɛɛli ka tɔn be ba nùn yɔ̃sirima
mi, ba seewa sannu sannu ba Gedalia takobi
sɔkura ba go, wi, wi Babilonin sina boko u
gɔsa u ka Yudan tem kpara mi.
3 Isimɛɛli wi, u maa Yudaba kpuro ka
Babilonin tabu kowo be ba wãa mi go.

Isimɛɛli u tɔmbu wɛnɛ go

4 N deema goo kun yɛ̃ ma Gedalia u gu. Ye
n kua sɔ̃ɔ yiru, win gɔɔn biru,
5 yera tɔmbu wɛnɛ gabu ba seema saa
Sikɛmu ka Silo ka Samarin di. Tɔn be, ba
ben toba kɔna, ben yãnu nu gɛ̃ɛkire ma ba tii
murura baama nuku sankirarun sɔ̃. Mɛya
ba maa alikama sɔɔwa ka turare bu ka Yinni
Gusunɔ yãkuru kua Yerusalɛmuɔ win sãa
yerɔ.
6 Yera Isimɛɛli u seewa Misipan di u da u
ka bu yinna swaaɔ, u sumɔ. Ye u tura ben
mi, ma u nɛɛ, i na su da Gedalian mi.
7 Adama ye ba dua wuuɔ, yera wi ka win
tɔmbu ba tɔn be mwa ba sakira. Ma ba ben
gonu kpɛ̃ɛ dɔkɔ kpiriru garu sɔɔ.
8 N deema be sɔɔ, u ǹ tɔmbu wɔkuru go
yèn sɔ̃ ba raa nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, u ku bu go,
be, ba alikama ka gbɛɛ, ka gum ka tim berua
yakasɔ.
9 Dɔkɔ kpiri tè sɔɔ u tɔn ben gonu doke mi,
ta sãawa te Asa u dera ba gba sanam mɛ wi
ka Basa Isireliban sina boko ba tabu mɔ̀. Te
sɔɔra u tɔn goo ni yibia.
10 Yen biru, u be ba tiara mi yoru mwɛɛra
u ka doona ka sina bokon bii wɔndiaba ka
sere tɔn be Nɛbusarada, kɔ̃sobun wirugii u
Gedalia deria. Be kpurowa u yoru mwɛɛra
u ka da Amɔniban mi.

Ba yoo be Isimɛɛli u mwɛɛra

yakia

11 Yokanani, Karean bii, ka Yudaban tabu
sinam be ba wãa ka wi, ba nua kɔ̃sa ye
Isimɛɛli u kua.
12 Yera ba tabu durɔbu sua ba da bu
ka Isimɛɛli wɔri. Ma ba nùn deema yɛru
bɔkɔwɔ ge ga wãa Gabaoniɔ.
13 Tɔn be Isimɛɛli u mwɛɛra mi, ye ba
Yokanani wa ka win tabu sinambu, yera
ben nuki dora.
14 Ma be kpuro ba Isimɛɛli deri, ba da ba
Yokanani deema.
15 Adama Isimɛɛli wi, u duka yakura
Yokananin min di ka tɔmbu nɔɔba ita gabu,
ma u da u wãa Amɔniban mi.
16 Yokanani ka win tabu sinam be, ba
tɔn be ba tie mwɛɛra Isimɛɛlin nɔman di,
be u raa mwɛɛra sanam mɛ u Gedalia go.
Bera tabu kowobu ka tɔn kurɔbu ka bibu
ka sina bokon sɔm kowobu. Be kpurowa u
mwɛɛrima saa Gabaonin di.
17 Ma ba da ba wãa sɔbun sɔbia yeru garun
mi, te ba ra soku Kimuhamu Bɛtelehɛmun
bɔkuɔ. Yen biru, ba kpikiru da Egibitiɔ.
18 Domi ba Babilonigibun bɛrum mɔ yèn
sɔ̃ Isimɛɛli u Gedalia go wi Babilonin sina
boko u kua Yudaban kparo.

Yudaba ba Yeremi bikia

u bu Gusunɔ kana

42

1 Yera tabu sinam be ba raa kpikiru sua,
ka Yokanani, Karean bii, ka Yesania, Hoseen
bii, ka tɔn be ba tie kpuro, saa wirugibun di
sere ka bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbɔ, ba na ba Yeremi sɔ̃ɔwa
ba nɛɛ,
2 a de a nɔ ye sa nun bikiamɔ. A sun
Gusunɔ kanɔ, bɛsɛ be sa tien sɔ̃, domi sa raa
dabi, adama tɛ̃ sa kaara, nge mɛ a waamɔ.
3 A Gusunɔ wunɛn Yinni kanɔ u sun sɔ̃ɔsi
mi sa ko da ka ye sa ko ko.
4 Ma Yeremi u bu wisa u nɛɛ, na nua. Kon
Gusunɔ bɛsɛn Yinni kana nge mɛ i man bikia
kpa n wurama n bɛɛ sɔ̃ ye u man sɔ̃ɔwa. Na
ǹ bɛɛ gãanu beruammɛ.
5 Ma ba Yeremi wisa ba nɛɛ, sa wura su ko
mam mam ye Yinni Gusunɔ u koo nun sɔ̃ su
ko. Wiya u koo ko bɛsɛn seeda dio gemgii ka
naanɛgii sà kun bɛsɛn nɔɔ mwɛɛru yibie.
6 Wee bɛsɛra sa nun gɔra a sun Gusunɔ
bɛsɛn Yinni bikia. Yen sɔ̃, sa ko ko ye u sun
sɔ̃ɔwa su ko, baa yà kun sun wɛ̃re. Ka mɛ,
sa ko n nuku dobu mɔ yèn sɔ̃ sa nùn mɛm
nɔɔwammɛ.

Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa

7 Sɔ̃ɔ wɔkurun biru, Yinni Gusunɔ u
Yeremi wisa.
8 Ma Yeremi u Yokanani, Karean bii
sokusia ka tabu sinam be ba nùn swĩi

ka sere ben tɔmbu kpuro be ba wãa mi,
wirugibu ka bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu.
9 Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, wee bɛɛya i man
gɔra n Gusunɔ bɛɛ Isireliban Yinni bikia. Ye
u man sõɔwa wee. U nɛɛ,
10 ì n sina tem mɛ sɔɔ,
u koo de bɛɛn tɔmbu bu tãsi.
U ɲ maa bu goomɔ.
U koo bɛɛ swĩiwa i n nuuru mɔ.
U ɲ bɛɛ wukamɔ,
u ɲ maa derimɔ kõsa yu bɛɛ deema
ye u raa bwisika u bɛɛ kua.
11 N n mɛn na, i ku maa Babilonin sina
bokon bɛrum ko.
Domi wi, Yinni Gusunɔ u ko n ka bɛɛ wãa
kpa u bɛɛ faaba ko.
12 Wi, Gusunɔ u koo de u bɛɛn wɔnwɔndu
wa.
Kpa u de i wurama bɛɛn temɔ.
13 Adama ì n nɛɛ, i ɲ wi, Yinni Gusunɔ
mɛm nɔɔwammɛ, i ɲ sinamɔ tem mɛni sɔɔ,
14 i ko i dawa Egibitiɔ mi i ɲ tabu wasi,
baa bin kɔban swĩi i ɲ nɔɔmɔ, i ɲ maa dĩanu
biamɔ, yen sõ, miya i ko sina,
15 tɛ̃ i swaa dakio ye Gusunɔ, bɛɛ Isire-
liban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ, u gerumɔ.
U nɛɛ,
bɛɛ Yuda be i tie, ì n gõru doke i ka da
Egibitiɔ ka gem,
kpa i n wãa mi,
16 sanam mɛya taa bìn bɛrum i mɔ̀,
bu koo bɛɛ deema Egibiti mi.
Gõɔ tèn weeweenu i maa mɔ̀ mi,
ta koo bɛɛ deema,
kpa i gbisuku mi gia.
17 Be ba gesi nia kua
bu ka da Egibitiɔ bu kuke,
ba koo gbiwa tabu sɔɔ,
ka gõɔru sɔɔ, ka baranu sɔɔ.
Ben goo kun kisiramɔ kõsa yen di
ye u koo bu surema mi.
18 Yeremi u nɛɛ, wee ye Gusunɔ, Isire-
liban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua.
U nɛɛ, nge mɛ u Yerusalɛmugibu win mɔru
seesi, nge mɛya u koo maa bɛɛ ye seesi, ì n
da Egibitiɔ. Saa ye sɔɔra ba ko n da ka bɛɛn
yĩsiru tɔmbu bõrusi, ɲ kun mɛ, bu ka goo gãa
kõsunu sie, kpa bu bɛɛ gɛm i seku bakaru wa
kpa i kun maa sinɛ tem mɛ sɔɔ.
19 U maa nɛɛ, i ku Egibiti da, bɛɛ be i tie
Yudaban bweseru sɔɔ. I de i n yɛ̃ ma u bɛɛ
ye yinariwa gisɔ.
20 Sanam mɛ i man gɔra n bɛɛ Yinni
Gusunɔ kana, ye na wurama, i gerua i nɛɛ, n
bɛɛ sõɔwɔ mam mam ye Gusunɔ bɛɛn Yinni
u man sõɔwa kpa i ye ko. Adama weesa i tii
kua.
21 Domi gisɔ, na ka win wisibu na adama i
ɲ bin gabu swaa daki bi u nɛɛ, n bɛɛ sõ.
22 Tɛ̃, mi i dɔɔ i sina mi, i n yɛ̃ ma tabu
sɔɔra i ko i gbi, ɲ kun mɛ gõɔru sɔɔ, ɲ kun
mɛ baranu sɔɔ.

Ba ka Yeremi da Egibitiɔ

ka dam

43

1 Sanam mɛ Yeremi u gari yi tɔn be ba wãa
mi kpuro sõɔwa, yi Gusunɔ ben Yinni u nɛɛ,
u bu sõ,
2 yera Asaria, Hoseen bii, ka Yokanani,
Karean bii, be kpuro ba Yeremi wisa ka
tɔn piiburu ba nɛɛ, ye a gerua mi, weesa.
Gusunɔ bɛsɛn Yinni kun nun sõɔwa a sun sõ,
su ku Egibiti da.
3 Adama Baruku, Nɛriyan biiwa u nun
bɔriemɔ a ka sun sõ su ku da mi, domi u kĩwa
Babilonigibu bu sun mwɛɛri bu go, ɲ kun
mɛ bu sun yoru mwa bu ka da ben temɔ.
4 Nge mɛya Yokanani, Karean bii, ka tabu
sinambu kpuro ka ben tɔmbu kpuro ba
yina bu Yinni Gusunɔn gari nɔ ye u nɛɛ, bu
de bu sina ben tem mi.
5 Yera Yokanani ka tabu sinam be, ba ka
Yuda be ba tie da Egibitiɔ, be, be ba raa
kpikiru da tem tukumɔ ba wurama,
6 tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bibu ka
sina bokon bii wɔndiaba, be kpuro gesi be
Nɛbusarada, kõsobun wirugii, u Gedalia,
Akikamun bii, Safanin debubu deria. Ma
ba ka Yeremin tii da ka maa Baruku Nɛriyan
bii.
7 Ba da ba wãa Egibitin wuu ge ba mɔ̀
Tapanɛsiɔ. Nge mɛya ba ɲ ka Gusunɔn gere
mɛm nɔɔwɛ.

Ba koo Egibiti tabu wɔri

8 Sõɔ teeru Yinni Gusunɔ u Yeremi sõɔwa
Tapanɛsiɔ u nɛɛ,
9 a kpee bakanu suo kpa a da a nu
sike Yudaba kpuron wuswaaɔ mi ba ra
birikiba wɔ̃ ye ya wãa Egibitin sina kpaarun
kɔnnɔwɔ Tapanɛsiɔ.
10 Kpa a Yudaba sõ a nɛɛ, amɛniwa nɛ,
Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka

tem mɔ, na gerua. Na nɛɛ, wee, kon de bu
Nɛbukanɛsaa, nɛn sɔm kowo kasum da kpa
n win bandu swĩi kpee ni a sikuan wɔllɔ kpa
u win sina gɔna tɛria mi,
11 kpa u Egibitigibu sɛɛyasia. Be u koo
go, u go, be u koo mwɛɛri u ko yobu kpa u
mwɛɛri, be u koo maa sakiri ka takobi, kpa
u sakiri.
12 Kpa u ben bũu dia dɔ̃ɔ mɛni, kpa u bũu
nin tii gura kpa u maa ben yãnu gura ya kun
nùn sɛ̃sie kpa u yari min di ka bɔri yɛndu,
nge mɛ naa kparo u ra win kpara yaberu
sebe u n doonɔ.
13 U koo Bɛti Semɛsin bwãarokunu
kɔsuku, kpa u bũu dia ye ya tie dɔ̃ɔ mɛni
Egibiti mi.

Gari yi Yinni Gusunɔ u Yuda

be ba kpikiru da Egibitiɔ

sɔ̃ɔwa

44

1 Yinni Gusunɔ u Yuda be ba wãa
Migidoliɔ ka Tapanɛsiɔ ka Mɛnfisiɔ ka
Paturɔsiɔ Egibitin temɔ sɔ̃ɔwa saa Yeremin
min di u nɛɛ,
2 wee, ye nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni
na gerua. Na nɛɛ, i kɔ̃sa ye kpuro wa ye
na Yerusalɛmu kua ka Yudan wuu si su tie.
Wee, su kua bansu. Goo maa sari mi.
3 Domi ba kɔ̃sa kua ba nɛn mɔru seeya ye
ba ka da ba bũnu yãkunu kuammɛ ni bɛɛ ka
bɛɛn baababa i ɲ daa yɛ̃.
4 Na bɛɛ nɛn sɔmɔbu gɔria saa yellun di bu
ka bɛɛ sɔ̃, i ku sãa kɔ̃su nini ko, ni nɛn tii na
tusa.
5 Adama i ɲ man swaa daki. I ɲ bɛɛn kom
kɔ̃sum deri. I ɲ maa bũu yãku kobu deri.
6 Ma na ka bɛɛ mɔru kua gem gem.
Na Yudan wusu ka Yerusalɛmun swɛɛ
kpeerasia ma ye kpuro ya kua bansu, nge
mɛ i waamɔ gisɔ.
7 Yen sɔ̃ tɛ̃, amɛniwa nɛ, Gusunɔ Isireliban
Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na gerua.
Na nɛɛ, mban sɔ̃na i tii durum baka yeni
sɔbimɔ ye i ka dera ba kurɔbu ka durɔbu ka
bibu ka bii wɛ̃ɛnu go sere goo kun maa tie.
8 I kĩwa i nɛn mɔru seeya ka bɛɛn bũu yãku
kookoo si i mɔ̀ Egibitiɔ mi i wãa? I kĩwa i
tii kam ko, kpa i ko bɔ̃rigibu ka sekurugibu
handunia ye sɔɔ?
9 I duariwa kɔ̃sa ye bɛɛn baababa ka bɛɛn
sinambu ka ben kurɔbu ka bɛɛn tii ka bɛɛn
kurɔbu i kua Yudaɔ ka Yerusalɛmuɔ?
10 Wee, sere ka tɛ̃ i ɲ tii kawe i gɔ̃ru gɔsie.
I ɲ man nasie, i ɲ maa nɛn woodaba swĩi ye
na bɛɛ ka bɛɛn baababa wɛ̃.
11 Yen sɔ̃na nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni,
nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ na bɛɛ biru kisi
ma na bɛɛ kɔ̃sa kua n ka bɛɛ Yudaba kpuro
kam koosia.
12 Kon Yuda be ba kpikiru da Egibitiɔ kam
koosia. Egibiti miya ba koo gbi kpuro. Ba ɲ
goo buremɔ. Ba koo gbiwa tabu sɔɔ, ka gɔ̃ɔru
sɔɔ kpa bu bu gɛm bu sekuru wa, kpa ba n da
ben yĩsiru sie bu ka goo bɔ̃rusi, ɲ kun mɛ bu
nùn gãa kɔ̃sunu gerusi.
13 Kon bu sɛɛyasiawa nge mɛ na
Yerusalɛmugibu sɛɛyasia ka tabu, ka gɔ̃ɔru,
ka maa baranu.
14 Kon de ben fiiko bu kpikiru su. Be
baasi, goo kun kisiramɔ. Goo kun maa wee
Yudan temɔ baa mɛ ba ko n kĩ bu wurama
amɛn biru.

Ba Asitaate yãkuru kuammɛ

15 Yera be kpuro be ba yɛ̃ ma ben kurɔbu
ba ra bũnu turare dɔ̃ɔ dokeye ka tɔn kurɔ
dabinu kpuro be ba wãa mi, ka tɔn dabi te
ta tie Paturɔsiɔ, Egibitin tem mi, ba Yeremi
sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
16 sa ɲ gari yi mɛm nɔɔwammɛ yi a gerua
a nɛɛ, yi weewa Yinni Gusunɔn min di.
17 Sa ko kowa nge mɛ sa gerua, su bũu wi
ba mɔ̀ Asitaate turare dɔ̃ɔ dokea, kpa su maa
nùn tam tãra nge mɛ sa ra raa ko, bɛsɛ ka
bɛsɛn baababa, ka bɛsɛn sinambu ka bɛsɛn
wirugibu Yudan wusu sɔɔ ka Yerusalɛmun
swɛɛ sɔɔ. Domi saa ye sɔɔra sa ra wa su di su
debu, sa n nuku dobu mɔ kpa sa kun wahala
gaa wa.
18 Adama saa dɔma tèn di sa ɲ maa bũu
wi turare dɔ̃ɔ dokeare, sa ɲ maa nùn tam
tãrare, saa min diya sa kpuro bia. Tabu sun
di, ma gɔ̃ɔra sun go.
19 Ma tɔn kurɔ be, ba gerua ba nɛɛ, sanam
mɛ sa bũu wi yãkunu kuammɛ, ka bɛsɛn
durɔbun yɛ̃ra. Ba yɛ̃ ma sa ra bũu wi kiraru
kue su ka nùn bɛɛrɛ wɛ̃, kpa su nùn tam tãra
temɔ.
20 Ma Yeremi u tɔn be kpuro wisa, kurɔbu
ka durɔbu, u nɛɛ,
21 bɛɛ ka bɛɛn baababa ka bɛɛn sinambu
ka bɛɛn wirugibu, i ra bũu yãkunu kue

Yudan wusu sɔɔ ka Yerusalɛmun swɛɛ sɔɔ.
Nge weesa? I tamaa Yinni Gusunɔ kun ye
yɛ̃? Nge i tamaa u ye duariwa.
22 Aawo, u ɲ ye duari. U ka bɛɛ wasirawa
bɛɛn kom kɔ̃sum sɔ̃ ka daa kɔ̃sa ye i kuan sɔ̃.
Yen sɔ̃na bɛɛn tem mu kua bansu. Goo maa
sari mɛ sɔɔ. Ma mu kua tem bɔ̃ruram nge
mɛ sa waamɔ gisɔ.
23 Wahala ye, ya bɛɛ deemamɔwa gisɔ yèn
sɔ̃ i bũnu yãkuru kua ma i Yinni Gusunɔ
torari i ɲ win gere wure, i ɲ maa win
sɔ̃ɔsinu ka win woodaba ka win kirɔba swĩi.
24 Yeremi u maa tɔn be kpuro, kurɔbu
ka durɔbu, sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛ Yudaba, bɛɛ be
i wãa Egibitiɔ, i swaa dakio i nɔ ye Yinni
Gusunɔ u gerua.
25 Wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni wi u
wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ, bɛɛ ka bɛɛn
kurɔbu, i nɛɛ, i ko i bɛɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia
ni i bũu tɔn kurɔ wi ba mɔ̀ Asitaate kua.
Wiya i ko i turare dɔ̃ɔ dokea, kpa i maa nùn
tam tãra temɔ. Wee, i maa ye kua.
26 Yen sɔ̃ tɛ̃, i swaa dakio i nɔ ye wi, Yinni
Gusunɔ u bɛɛ sɔ̃ɔmɔ. U bɔ̃rumɔ ka win yĩsi
bakaru ma Egibitin tem kpuro sɔɔ, Yuda goo
kun maa bɔ̃rumɔ ka win yĩsiru u nɛɛ, sere ka
Yinni Gusunɔn wãaru.
27 U koo dewa kɔ̃sa yu bɛɛ deema, n ɲ mɔ
gea. Yuda be ba wãa Egibitiɔ kpuro, ba koo
gbiwa tabu sɔɔ ka gɔ̃ɔru sɔɔ.
28 Ka mɛ, bɛɛn fiiko ba koo kisira tabun di,
kpa bu wurama Yudaɔ. Saa yera, bɛɛ be i da
mi kpuro i ko i gia ɲ n nɛn garin na yi koora,
ɲ n maa bɛɛgiin na yi koora.
29 U koo bɛɛ deema Egibiti mi, kpa u bɛɛ
yĩreru wɛ̃ te ta koo bɛɛ sɔ̃ɔsi ma kɔ̃sa ye u raa
gerua ya koo nawa ka gem. Yĩre tera,
30 u koo Egibitin sunɔ Hofara win
yibɛrɛba nɔmu bɛria be ba kasu bu nùn
go, nge mɛ u Yudaban sina boko Sedesiasi
Nɛbukanɛsaa nɔmu bɛria, wi, wi u kasu u
nùn go. Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Gari yi Yeremi u Baruku

sɔ̃ɔwa

45

1 Sanam mɛ Baruku Nɛriyan bii u gari
yi yorua tireru sɔɔ yi Yeremi u nùn sɔ̃ɔwa
Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina
bokon bandun wɔ̃ɔ nnɛse sɔɔra mi. Yen biru
Yeremi u Baruku sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni, u gerua
wunɛn sɔ̃.
3 U nɛɛ, a gerumɔ a mɔ̀, a kam kuawa domi
wi, Yinni Gusunɔ u wunɛn wahala sosimɔ.
Ma a weeweenu mɔ̀ sere a wasira. Adama a
bia mi kaa wɛ̃ra.
4 Wee, ye Yinni Gusunɔ u nɛɛ n nun sɔ̃. U
nɛɛ,
u koo ye u raa bana kɔsukuwa,
kpa u ye u raa duura wukiri.
Yen tubusiana, u koo tem mɛ kpuro sanku.
5 U maa nɛɛ,
gãa bakana a kasu wunɛn tiin sɔ̃?
A ku be nu kasu.
Domi u koo de kɔ̃sa yu na yu tɔmbu kpuro
wɔri.
Adama wunɛ u koo wunɛn wãaru yara mi a
da kpuro.
Tera ta ko n sãa nge wunɛn arumani ye a
gura tabu sɔɔ.

46

1 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Yeremi
sɔ̃ɔwa bwese tukunun sɔ̃.

Ba Egibitigibu kamia

Kaakemisiɔ

2 Babilonin sina boko u Egibitin
sunɔ Nɛko ka win tabu kowobu kamia
Kaakemisiɔ, Efaratin daarun bɔkuɔ. N
deema saa ye sɔɔ, Yoyakimu, Yosiasin bii,
Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ɔ nnɛse
sɔɔra mi. Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u gari
yini gerua Egibitin sina boko ka win tabu
kowobun sɔ̃ u nɛɛ,
3 wee Egibitin tabu sinambu ba kuuki mɔ̀ ba
mɔ̀,
i tɛrɛnu sɔɔru koowo,
bakanu ka piiminu,
kpa i se i tabu da.
4 I bɛɛn tabu kɛkɛ be dumi gawe sɔɔru
koowo.
Bɛɛ maasɔbu, i bɛɛn dumi yɔɔwo,
kpa i bɛɛn tabu furɔsu doke.
I bɛɛn yaasi sunkuo yi balli,
kpa i bɛɛn tarakpenu sebe.
5 Adama mba Yinni Gusunɔ u sere waamɔ
ya kooramɔ ben suunu sɔɔ.
U nɛɛ, be wee ba mwia kpana ba biruku yira
wuramɔ.
Ba ben tabu durɔbu kamia.
Ma ba duki mɔ̀, ba ɲ mam biru mɛɛrimɔ.
Tem mɛ kpuro mu bɛrum duura.
6 Kam sɔɔra be ba sãu ba duki mɔ̀.

Baa tabu durɔ damgibu bà n duki sua kama.
Domi sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia, Efaratin daarun bɔkuɔ,
dabiru ta sokuramɔ ta wɔrukumɔ.
7 Wara u ka daa te ba mɔ̀ Nilu weenɛ tà n yiba.
Wara u ka tu weenɛ sanam mɛ ten tora bɔ.
8 Egibitigiba ba ka tu weenɛ.
Domi ba nɛɛ, nge mɛ Nilun nim mu ra tɛrie ka dam tem sɔɔ,
nge mɛya ben tabu kowobu ba koo maa tɛria tem sɔɔ,
kpa bu wusu ka sin tɔmbu kam koosia.
9 Wee ba mɔ̀, ben maasɔbu bu seewo fuuku.
Be ba tabu kɛkɛ be dumi gawe dua,
bu duki doo.
Ben tabu durɔbu bu seewo.
Puti ka Kusin tabu durɔbu be ba tɛrɛ piiminu nɛni,
ka sere Ludiba be ba sãa tɛn towobu,
bu seewo.
10 Adama tõɔ teni, ta ko n sãawa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinnigiru.
Ta ko n sãawa tè sɔɔ u win yibɛrɛba mɔru kɔsiemɔ.
Takobi ya koo tɔmbu di,
kpa yu yɛm debu.
Tɔn dabi te ya koo go,
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin sõ,
ta ko n kpĩ nge yãku yaa
Efaratin daarun goorɔ,
sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
11 Bɛɛ Egibitigibun tabu kowobu,
baa ì n seewa i da Galadiɔ i tim kasu, kama.
Bɛɛn mɛɛra ya ɲ̀ kpeemɔ.
12 Bwesenu kpuro nu koo nɔ
nge mɛ ba bɛɛ sekuru doke.
Domi ba koo bɛɛn dɛsirun kuuki nɔ baama.
Bɛɛn tabu durɔbu ba ko n bãarimɔwa.
Bà n yinna, ba koo wɔrukuwa sannu.

Nɛbukanɛsaa u Egibiti wɔri

13 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Yeremi sõɔwa sanam mɛ Babilonin sina boko, Nɛbukanɛsaa u na u Egibiti wɔri. U nɛɛ,
14 a Egibitigibu nɔɔsio
ka be ba wãa yen wuu si ba mɔ̀ Migidoli, ka Mɛnfisi, ka Tapanɛsi sɔɔ,
a nɛɛ, ben baawure u seewo u sɔɔru ko.
Domi ba bu tabu wɔrima baaman di.
15 Ben tabu durɔ damgibu ba wɔruka.
Ba ɲ̀ kpĩa ba ka tii yinɛ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na bu fuka.
16 Na dera ben tabu kowo dabiru ta sokura ta wɔruka.
Ma ba mɔ̀, bu seewo bu wura ben temɔ
mi ba bu mara, mi tabu sari.
17 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
bu Egibitin sunɔ yĩsi kpaaru kɛ̃ɛyɔ
bu nɛɛ, woo kanɔ.
U dera saa gea nùn doonari.
18 Nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
nɛ wi na sãa sina boko,
sere ka nɛn wãaru,
nge mɛ ba yɛ̃ ma guu te ba mɔ̀ Tabori
ta guu ni nu tie gunum kere,
ka nge mɛ ba yɛ̃ ma guu te ba mɔ̀ Kaamɛli
ta wãa nim wɔ̃kun bɔkuɔ,
nge mɛya ba n yɛ̃ kam kam
ma yibɛrɛba ba koo na bu bu wɔri.
19 Bɛɛ Egibitigibu, i sɔɔru koowo i bɛɛn yãnu gura,
ba koo bɛɛ yoru mwɛɛri.
Domi wee, Mɛnfisi ya koo ko bansu.
Goo kun maa sinamɔ ye sɔɔ.
20 Bɛɛ Egibitigibu, i sãawa nge naa gbiiba ye ya wã.
Adama wee, daru swãa gaa ya wee
saa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian di,
yu ye wɔri.
21 Bɛɛn tabu kowo be ba ra bɛɛ somi gobin sõ,
ba bɔɔru nge naa gumgia.
Ka mɛ, ben tii ba koo biruku yira wura
bu duki yakikira.
Domi nɔni swãara koo bu wɔri.
Ben sɛɛyasiabun saa ya tura.
22 Egibitigiba duki mɔ̀
nge wɛɛ yi yi doonɔ wɔkinu sari.
Domi yibɛrɛba ba bu wɔrimɔ ba suririmɔ,
nge dãa buro wi u dãa suririmɔ ka gbãa, dãa sõɔwɔ.
23 Baa mɛ ben dãa sõɔ ga kpã
sere goo kun kpɛ̃ u du mi,
ka mɛ, ba koo gu bɔɔriwa.
Domi yibɛrɛ be, ba twee dabiru kere.
Goo kun kpɛ̃ u ben geeru gia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
24 Egibitigiba wãa sekuru sɔɔ.
Domi wee, ba bu sõɔ yɛ̃san nɔm geugibu nɔmu sɔndia.
25 Nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na maa nɛɛ, kon bũu wi ba mɔ̀ Amɔɔ sɛɛyasia wi u wãa Tebɛsiɔ, ka Egibitin sunɔ, ka Egibitigibu kpuro ka ben

bũnu ka ben sinambu, ka sere maa be ba
Egibitin sunɔ wi naanɛ sãa.
26 Kon bu Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina
boko ka win sɔm kowobu nɔmu bɛria, be ba
kasu bu bu go.
Adama yeniban biru, Egibiti ya koo
wurama nge yellu. Yeniwa nɛ, Yinni
Gusunɔ na gerua.

Yinni Gusunɔ
u koo Isirelibа yakia
(I maa mɛɛrio 30:10-11)

27 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru,
bɛɛ, nɛn sɔm kowobu,
i ku bɛrum ko, i ku maa nanda.
Domi kon bɛɛ wɔrama saa tontonden di.
Kon bɛɛn bweseru yakiama saa yorun di.
I ko i wurama i wɛ̃ra,
i n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Goo kun maa bɛɛ nɔni sɔ̃ɔmɔ.
28 I ku bɛrum ko.
Domi na wãa ka bɛɛ.
Kon bwese ni kpuro kpeerasia,
nɩ̀n suunu sɔɔ na raa bɛɛ yarinasia mi.
Adama bɛɛ, na ɲ̀ bɛɛ kpeerasiamɔ.
Kon bɛɛ sɛɛyasiawa nge mɛ n weenɛ,
domi na ɲ̀ kpɛ̃ na kun bɛɛ sɛɛyasie.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua
Filisitiban sõ

47

1 Egibitin sina boko u sere Gasa tabu wɔri,
wee ye Yinni Gusunɔ u Yeremi sõɔwa Fil-
isitiban sõ. U nɛɛ,
2 wee, yibɛrɛba ba wee saa sõɔ yɛ̃san nɔm
geu gian di,
ba tɛriamɔ tem sɔɔ nge daa te ta nim yibumɔ
ta bõɔ saramɔ.
Ma ba tem ka ye ya wãa mɛ sɔɔ wukiri
ka mɛn wusu ka tɔn be ba wãa si kpuro sɔɔ.
Tɔn be kpuro ba kuuki mɔ̀, ba weeweenu
mɔ̀.
3 Dumin naa damu damusu ka tabu kɛkɛban
uruuban wɔkinu nɔɔramɔ.
Baababa ba ben bibu derimɔ,
domi ben gɔma kpuro dwiiya.
4 Saa ya tunuma yè sɔɔ ba koo Filisitiba
kpuro go,
ka tɔn be ba koo kpĩ bu Tirigibu, ka
Sidonigibu somi,
ka tɔn be ba tie ba wãa tem bure te ba mɔ̀
Kafitoriɔ.
5 Gasagibu ba wãawa nuku sankiranu sɔɔ
ba wii pɔɔnu pote.
Asikalonigibu ka be ba wãa wɔwaɔ ba nɔɔ
maari.
Bɛɛ be i tie, sere saa yerà i ko i n wãa
i n tii muririmɔ i ka gɔɔ swĩ.
6 Wee, i gerumɔ i mɔ̀,
Yinni Gusunɔn takobi, domma kaa wɛ̃ra.
A wuro wunɛn kararɔ,
kpa a n wãa mi sɛ̃ɛ.
7 Amɔna ya koo ka wɛ̃ra.
Domi Yinni Gusunɔn tiiwa u ye wooda wɛ̃,
yu ka Asikalonigibu ka nim wɔ̃kun
goonugibu wɔri.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua
Mɔabuban sõ

48

1 Wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni wi u
wɔllu ka tem mɔ, u gerua Mɔabuban sõ. U
nɛɛ,
Nɛbo ya kam kua
domi wee ba yen yãnu gura.
Kiriataimu ya wãa sekuru sɔɔ
domi ba ye mwa.
Misigabu ya wãa sekuru sɔɔ,
domi ba ye kɔsuka.
2 Mɔabun bɛɛrɛ ya kpa.
Ma ba bwisikumɔ bu Hɛsiboni kam koosia.
Ba mɔ̀, su da su ye kam koosia
kpa ya kun maa wãa handunia sɔɔ.
Wunɛ Madimɛni, kaa ko bansu,
domi wee ba nun tabu wɔrimam wee.
3 Ba faaba kanamɔ saa Koronaimun di, ba
mɔ̀,
wee ba bɛsɛn yãnu guramɔ.
Wee ba kpuro kɔsukumɔ.
4 Ba Mɔabu kam koosia.
Ma bibun nɔɔ ga nɔɔramɔ.
5 Ba wuri wennɛ guu te ba mɔ̀ Lusitiɔ,
ma nuku sankiranun kuuki yi saramamɔ
saa Koronaimun guurun di.
6 Ba mɔ̀, i duki yakuro, i bɛɛn wãaru wɔra,
kpa i da i n wãa nge gbeeku kɛtɛkunu
gbaburɔ.
7 Domi i bɛɛn naanɛ dokewa bɛɛn nɔman
sɔmburu ka bɛɛn arumaniba sɔɔ.
Wee, tɛ̃ ba koo bɛɛn tii mwɛɛri
kpa bu bɛɛn bũu wi ba mɔ̀ Kemɔsi
ka win yãku kowobu ka win wirugibu
yoru mwa bu ka doona.
8 Be ba koo bu kam koosia mi.

Ba koo duwa wuu baagere sɔɔ.
Gen gaga kun kisiramɔ ben nɔman di.
Ba koo kpuro kam koosiawa wɔwi sɔɔ ka tem tɛɛri sɔɔ.
Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.
9 U maa nɛɛ,
i Mɔabuban sika sɔɔru koowo,
domi ben gɔɔ turuku kua.
Ben wusu su koo ko bansu.
Goo kun ko n maa wãa si sɔɔ.
10 Be ba Gusunɔn sɔmburu mɔ̀ ka atafiiru, u bu bɔ̃rusio.
Be ba yinamɔ bu tɔmbu go ka takobi,
Gusunɔ u bu bɔ̃rusio.

11 Wee, saa yellun di, Mɔabuba ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Ba ɲ̀ yoru diire gam.
Ba sɔ̃wa kpɛtɛɛ nge tam kɔrɔru.
Ba ɲ̀ bu gɔsiare gam sɔɔ nge tam.
Ben dobu ka ben wani kun kɔsa.
12 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ kon bu tɔmbu surema bu bu gɔsie wekenu ganu sɔɔ, kpa bu weke ni kɔsuku.
13 Mɔabu be, ba koo sekuru wa ben bũu wi ba mɔ̀ Kemɔsin sɔ̃, nge mɛ Isireliba ba sekuru wa bũu wi u wãa Betɛliɔn sɔ̃, domi wi sɔɔra ba ben naanɛ doke.
14 Bɛɛ Mɔabuba, amɔna i ko i ka kpĩ i gere i nɛɛ,
i sãawa tabu durɔbu be ba wãa tabun sɔ̃.
15 Domi wee, i kam kua.
Bɛɛn wusu su dɔ̃ɔ mwaara.
Ma yibɛrɛba ba bɛɛn aluwaasi damgibu mwɛɛra ba sakira.
Yeniwa sina boko u gerua. Win yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni. U nɛɛ,
16 Mɔabun kam kobu turuku kua.
Nɔni swãa te ba koo wa, ta wee fuuku fuuku.
17 Bɛɛ be i wãa ben turuku, i ka bu gɔɔ sinɔ.
Bɛɛ be i bu yɛ̃, i bu bikio i nɛɛ,
amɔna n koosina ba ka ban tenin dam bakam mɛ kpeerasia mɛ.

18 Bɛɛ maa Dibonigibu, i bɛɛn sin yee bɛɛrɛginu derio,
kpa i na i sina temɔ.
Domi be ba Mɔabuba kam koosia,
ba wee bu bɛɛ wɔri,
kpa bu bɛɛn gbãra damginu kɔsuku.
19 Bɛɛ Aroɛɛgibu, i doo swaaɔ i mɛɛri,
kpa i Mɔabu be ba kpikiru sua bikia i nɛɛ,
mba n koora.
20 Ba koo bɛɛ wisi bu nɛɛ,
ba wãawa sekuru sɔɔ ba diirimɔ.
I kuuki koowo, i gbãra,
kpa i baawure nɔɔsia Aanɔɔwɔ
ma ba Mɔabuba gura.
21 Yinni Gusunɔwa u bu sɛɛyasiamɔ be ba wãa wɔwa sɔɔ ka yen wuu sini sɔɔ, si ba mɔ̀,
Holoni ka Yahasi ka Mɛfati,
22 ka Diboni ka Nɛbo ka Bɛti Dibilataimu,
23 ka Kiriataimu ka Bɛti Gamulu ka Bɛti Mɛɔni,
24 ka Keriɔtu ka Botisira, Mɔabuban wusu kpuro gesi, si su wãa turuku ka tontondeɔ.
25 Ba Mɔabuban dam bua,
ma ben yiiko ya kpa.
Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.
26 Mɔabuba ba tii sua Gusunɔn wuswaaɔ.
Yen sɔ̃, bu bu tam taasio sere bu mu siruku kpa bu bu yɛ̃ɛ.
27 Bɛɛ Mɔabuba, i yaayo ma i raa Isireliba yɛ̃ɛ. I raa bu wii gimanu koosi nge be i gbɛna mwa.
28 Tɛ̃, i yario bɛɛn wusun di
kpa i da i n wãa kpee baaba sɔɔ,
kpa i kpee goominu saari,
i bɛɛn wãa yenu ko kpee baaba sɔɔ.

29 Sa Mɔabuban tii suabun gari nua, ka ben tɔn biaru,
ka sere maa ben woo kanabu,
ka ben degangam, ka ben nɔni yɔnnu.
30 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, nɛn tii, na yɛ̃ ma ba ra tii sue ben gari gerubu sɔɔ. Adama ye ba mɔ̀ kpuro, ya ku ra n arufaani gaa mɔ.
31 Yen sɔ̃na na Mɔabuba kpuro gɔɔ swĩiyammɛ.
Ma na Kiri Herɛsigibu weeweenu kuammɛ.
32 Sibiman resɛm gbaaru, na wuri mɔ̀ wunɛn sɔ̃.
Nɛn wuri yi, yi Yasɛɛgibugii kere.
Yellu, wunɛn dãa kãasi yi nim wɔ̃ku saramɔ.
Yi mam Yasɛɛn daarun nim dɛkamɔ.
Adama wee, kam koosio u yin marum wɔri u kam koosia.
33 Nuku dobun womusu kun maa wãa Mɔabuban gbeaɔ.
Goo ku ra maa tam gamɛ mi.
Tam sari wekenu sɔɔ.
Nuku dobun kuuki kun maa nɔɔramɔ mi,
ma n kun mɔ tabugii.
34 Hɛsibonigibu ba nɔɔgiru sue ba somiru kanamɔ. Ba ben nɔɔ nɔɔmɔ Elealeɔ, ka

Yahasiɔ, ka Soariɔ, ka Koronaimuɔ, ka Egalati Selasiɔ. Domi baa Nimurimun daaru ta kam kua.
35 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, kon den Mɔabuba kpeerasia, be, be ba yɔɔmɔ ben bũu turanɔ ba nu turare dɔ̃ɔ dokeammɛ.
36 Yen sɔ̃na nɛn gɔ̃ru ga sumɔ nge guuru Mɔabuba ka Kiri Herɛsigibun sɔ̃. Domi ben dukia ye ba gura kpuro ya kam kua.
37 Tɔmbu kpuro ba ben seri ka ben toba kɔna, ba tii murura nɔma yiru kpuro, ba saaki deewa ben nuku sankiranun sɔ̃.
38 Ba gɔɔ wuri mɔ̀ yɛnu baagere sɔɔ ka sere mi ba ra mɛnnɛ kpuro gesi domi na Mɔabuban tem kɔsuka nge weke te goo kun maa kĩ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
39 I gɔɔ swĩiyɔ, Mɔabuba ba wɔruma. Ba biruku yira wura. Anna a sekuru wa. Be ba ka bu sikerenɛ kpuro, ba bu yɛ̃ɛmɔ.

40 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee, yibɛrɛba ba koo na nge yaberekunu ni nu bɛllimɔ wɔllɔ.
41 Kpa bu wuu ge ba mɔ̀ Keriɔtu mwa,
bu gen gbãranu kɔsuku.
Mɔabun tabu durɔ damgibu ba koo nanda nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
42 Ba koo Mɔabuba kpeerasia.
Ben bwesera koo nɔru ko,
domi ba nɛ, Yinni Gusunɔ seesi.
43 Wee, ba bu yina ka taa ka suura bɛrie.
44 Wi u duka mɔ̀ bɛrum sɔ̃,
u koo wɔriwa suura ye sɔɔ.
Wi u maa yara suura yen di,
kpa u taa mwaara.
Domi kon de Mɔabun sɛɛyasiabun tɔ̃ru tu na.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
45 Be ba kpikiru sua ba ṅ maa dam tie,
ba wɛ̃ra yeru kasu Hɛsiboniɔ.
Adama dɔ̃ɔ yari yi koo yari yen sina boko Sihonin dirun di,
yi da yi Mɔabuban tem nɔɔ bura yenu ka mɛn guunu di.
46 Bɛɛ, Mɔabuba, i kam kuawa.
Bɛɛ Kemɔsigibu, i kpeerawa.
Wee, ba koo bɛɛn bibu yoru mwɛɛri bu ka doona.
47 Adama saa gaa sisi
yè sɔɔ kon ka Mɔabu be ba yoru mwɛɛra mi wurama ben temɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
Nge mɛya kon ka Mɔabuba sɛɛyasia.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua Amɔniban sɔ̃

49

1 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Amɔniban sɔ̃. U nɛɛ,
mban sɔ̃na bũu wi ba mɔ̀ Malikɔmu u Gadin tem mwa.
Mban sɔ̃na win tɔmbu Amɔniba ba Isireliban wusu wɔra.
Isireliba ba ṅ bibu mɔwa be ba koo mu tubi di?
2 Yen sɔ̃ tɛ̃, kon de tabun wurenu nu nɔɔra ben wuu maroɔ ge ba mɔ̀ Raba.
Raba ye, ya koo bansu ko,
kpa yen baru kpaanu nu dɔ̃ɔ mwaakira.
Nge mɛya Isireliba ba koo bu gira be, be ba raa bu gira.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
3 Bɛɛ, Hɛsibonigibu, i gɔɔ swĩiyɔ.
Domi ba koo Ayi kam koosia.
Raban baru kpaanugibu, i nɔɔgiru suo i somiru kana.
I saaki deewo nuku sankiranun sɔ̃,
kpa i n sirenɛ i n gɔɔ sumɔ.
Domi ba koo bɛɛn bũu wi ba mɔ̀ Malikɔmu sua,
ka win yãku kowobu ka win wirugibu bu ka doona.
4 Bɛɛ Rabagibu, bɛɛ be i ku ra mɛm nɔ,
wee i tii sue bɛɛn wɔwa ye ya tem gem mɔn sɔ̃.
Ma i bɛɛn dukia naanɛ sãa.
Ma i mɔ̀, wara u koo kpĩ u bɛɛ wɔrima.
5 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
wee kon bɛɛ nɔni swãaru surema.
Ta koo nawa saa baaman di,
kpa i yarina.
Goo maa sari wi u koo bɛɛ mɛnna.
6 Adama amɛn biru kon de be ba yarinɛ mi, bu wurama.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua Edɔmuban sɔ̃

7 Wee ye Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u gerua Edɔmuban sɔ̃. U nɛɛ,
bwisi yi kpawa Temaniɔ?
Ben bwisigibun bwisi yi kpawa?
Mana yi kpuro yi doona.
8 Bɛɛ Dedanigibu, i gɔsiro,
i duki yakuro i da i kuke kpee baaba sɔɔ.
Domi kon Esaugibu nɔni swãaru kpɛ̃ɛ sanam mɛ kon bu sɛɛyasia.

9 Be ba ra resɛm sɔri bà n na bɛɛn mi,
ba ra fiiko deri.
Gbɛnɔbu bà n tɔmbu wɔri,
ba ra suewa ye ba koo kpĩ.
10 Adama nɛ, Yinni Gusunɔ,
kon Esaun bweseru kpuron yãnu gurawa.
Kon bu sikiama ben kuku yenun di.
Ba ǹ kpẽ bu kuke.
Ben bibu ka ben dusibu ka be ba ka bu sikerenɛ kpuro ba koo gbiwa.
Goo kun tiaramɔ.
11 Baa bà n ben bibu deri ba kua gobekuba,
nɛna kon de ba n wãa,
kpa ben gɔminibu bu man naanɛ ko.
12 Na maa nɛɛ, be na ǹ daa sɛɛyasiamɔ, kon bu sɛɛyasia. Yera bɛɛ, Edɔmuba, i tamaa i yara min di? Aawo, kon bɛɛ sɛɛyasiawa.
13 Na bõrumɔ sere ka nɛn wãaru ma bɛɛn wuu maro Bɔtisira ga koo bansu ko kpa n sãa sekuru, kpa tɔmbu ba n da gu sie bà n goo bõrusimɔ. Mɛya maa bɛɛn wuu si su tie su koo ko bansu sere ka baadommaɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
14 Yinni Gusunɔ u Yeremi labaari yeni sõɔwa u nɛɛ,
ba sɔmɔ goo gɔra bwesenun suunu sɔɔ u nu sõ u nɛɛ,
nu mɛnnama nu Edɔmuba wɔri,
nu seewo nu bu tabu wɔri.
15 Domi nɛ, Yinni Gusunɔ, kon bu ko dãakobu bwesenu kpuro sɔɔ,
be tɔmba ko n gɛma.
16 Ben tii suabu ka ben nɔnigiru ta dera ba kõɔra.
Be ba wãa kpee baaba sɔɔ, ka sere gungunun wii kpiinɔ,
baa bà n wãa yenu kua sere wɔllun sɔɔ sɔɔwɔ, nge gunɔ bakeru,
kon bu surama min di.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
17 Edɔmu ya koo kowa bansu. Be ba sarɔ mi, bà n ye wa, biti ya koo bu mwa kpa bu wia ko asɔrɔ yen sõ.
18 Domi ya ko n sãawa nge mɛ ba Sodomu ka Gomɔra kpeerasia ka yen baru kpaanɔ. Goo kun maa sinamɔ mi.
19 Ko na n sãawa nge gbee sunɔ
ge ga yarima Yuudɛnin gbee surorun di ga dɔɔ gu nim nɔ.
Kpa n tɔmbu kpuro yarinasia subaru sɔɔ.
Saa ye sɔɔra kon Edɔmuba sunɔ kpao wẽ wi nɛn tii na gɔsa.
Nge wara u ka man nɛ.
Wara u koo kpĩ u man wooda wẽ.
Sina boko wara u koo kpĩ u yõra nɛn wuswaaɔ.
20 Yen sõ, i swaa dakio i nɔ himba ye na kua Edɔmuban sõ,
ka sere kpunaa ye na yi Temanigibun sõ.
Na nɛɛ, kam kam, kon de bu be kpuro mwɛɛriwa nge yãanu
bu ka da tem tukumɔ.
Ba koo ben tem kpuro kam koosiawa.
21 Kam koo bin wurenu sɔɔ, tem mu koo yĩiri.
Tɔmba koo nɔɔgiru sua bu somiru kana,
kpa ben nɔsu su nɔɔra sere nim wõkuɔ, ge ba mò Sõɔ.
22 Wee, yibɛrɛba ba koo Botisira wukiri nge mɛ yaberekunu nu ra yaa gonu kunisi. Yen dɔma te, Edɔmun tabu durɔ damgibu ba ko n kpasa wɔri mòwa nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua Damasin sõ

23 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Damasin sõ. U nɛɛ,
yen wuu sini, Hamati ka Aapadi,
sin tɔmba wãa sekuru sɔɔ.
Ba labaari kõsa nua, ma ba diirimɔ.
Ben laakari ya burisina nge nim wõkun nim,
sere ya ǹ kpĩa ya wuramɛ.
24 Damasigibu ba mwia kpana ba gɔsira bu ka duki su,
adama ba bɛrum soore.
Ma nuku sankiranu ka wuriribu bu nɛni nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
25 Wuu gèn sõ na ra n nuku dobu mɔ,
mban sõna gen tɔmbu ba ǹ kpikiru sua.
Wuu bɔkɔ ge, ge ga yĩsiru yara mi,
mban sõna gen tɔmbu ba ǹ gu deri.
26-27 Sõɔ teeru ba koo gen aluwaasiba go gen swɛɛ sɔɔ. Ba koo maa gen tabu kowobu kpuro kpeerasia, kpa n de bu gu dõɔ mɛni ka Bɛni Hadadin sina kpaaru. Nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua Kedaagibu ka Hasorigibun sõ

28 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Kedaagibun sõ ka bwese ni nu wãa

Hasoriɔn sõ, ni Babilonin sina boko
Nɛbukanɛsaa u kamia. U nɛɛ,
i seewo i Kedaagibu wɔri.
I be, sõɔ yari yerugii be kpuro goowo.
29 I ben kuu bekunuginu ka ben yaa sabenu kpuro guro,
ka ben beka ka ben sɔmunu ka ben yooyoosu,
kpa i kuuki ko baama i bu bɛrum tia.
30 Bɛɛ Hasorigibu i seewo i duki su fuuku,
kpa i da i kuke wɔrusu sɔɔ.
Domi Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa u kpunaa kua u ka bɛɛ wɔri.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
31 U maa nɛɛ,
i doo i bu wɔri be, be ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ, ba sõ sẽɛ ben yɛnusɔ.
Ben wusu su ɲ̀ gamboba ka kɔkɔrɔba mɔ,
ma ba ka tɔmbu dɛsire.
32 Yibɛrɛba ba koo ben yooyoosu mwɛɛri
ka sere maa ben yaa sabenu ya n dabi.
Kon bu yarinasia baama,
be, be ba ra ben wii baanu kɔni beri berika.
Kon de yibɛrɛba bu na baaman di bu bu kam koosia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
33 Hasorin wuu ga koo ko bansu,
kpa ga n sãa gbeeku bõnun wãa yeru sere ka baadommaɔ.
Goo kun maa sinamɔ mi.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Elamun sõ

34 Wee ye Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ Yeremi sõɔwa Elamun sõ. Saa ye sɔɔ, Sedesiasi, Yudaban sina bokon bandun torewa mi.
35 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
wee, kon Elamugibun tɛnnu bɔɔku
ni nu sãa ben dam nuuru.
36 Kon bu handunian goonu nnɛ kpuron woo kparema, kpa n bu yarinasia baama.
Tem gam sari mi ba ɲ̀ ko n wãa.
37 Kon de Elamugibu bu diiri
ben yibɛrɛba ka be ba kasu bu bu gon wuswaaɔ.
Nɛn mɔrun saabu kon bu nɔni swãa bakaru kpẽɛ.
Taba kon ka bu go n kpe,
38 kpa n ben sinambu ka ben wirugibu go
kpa n nɛn tiin bandu swĩi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
39 Adama tõru gara wee tè sɔɔ kon de be ba raa yarina mi, bu wurama.

Babiloni ya kam kua

50

1 Wee gari yi Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sõ ka yen tem kpuron sõ, saa Yeremin min di. U nɛɛ,
2 i bwesenu labaari yeni nɔɔsio.
I yĩrenu koowo nu ka ye gia.
I ye kparo i nɛɛ,
Babiloni ya wɔruma.
Yen bũnu nu sekuru sua.
Bũu ni ba mɔ̀ Bɛli ka Mɛrodaki
nu wãa sekuru sɔɔ.
Nin bwãarokunu nu bɛrum soora.
3 Bweseru gara ye wɔrim wee
saa sõɔ yẽsan nɔm geu gian di.
Ta koo tem mɛ gɔsiawa bansu.
Goo kun ko n maa wãa mi.
Tɔmbu ka yɛɛ kpuro koo yarina min di.
4 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
yen tõɔ te, Isireliba ka Yudaba ba koo wurama ben temɔ sannu,
ba n sumɔ, ba n nɛ Gusunɔ, ben Yinni kasu.
5 Ba koo Siɔnin swaa bikia,
bu wɔrima yen mi,
kpa bu na
bu ka man arukawani bɔke
ye ba ɲ̀ duarimɔ sere ka baadommaɔ.
6 Be, nɛn tɔmbu, wee ba sãa nge yãa gõɔ
ge ga raa kõɔre.
Ben kparoba raa bu kõ
ba dera ba sirenɛ guunu wɔllɔ
ba gasirimɔ gee ka giɔ,
sere ba ben wãa yeru duari.
7 Yibɛrɛ be ba bu wɔri gesi,
ba ra bu gurewa.
Kpa yibɛrɛ be, bu nɛɛ,
ba ɲ̀ kõsa kue.
Be, Isireli ben tiiwa ba Yinni Gusunɔ torari,
wi, wi u sãa gemgii
ka wi ben sikadoba ba naanɛ sãa.
8 Bɛɛ Isireliba, i yario i duki su Babilonin di,
nge boo ni nu gõɔ gbiiye.
9 Domi wee, kon bwesenu seeya wuu wuuka
kpa n de nu Babiloni wɔri.
Ba koo nawa saa sõɔ yẽsan nɔm geu gian di,
kpa bu ye tarusi bu mwa.
Ben sẽɛnu nu ɲ̀ kam wɔrimɔ.
Baa ben tabu durɔ turo kun gɔsirɔ nɔm dira.

10 Babilonigibu ba ɲ̀ kisiramɔ kam koo bin di.
Be ba koo ben yãnu gura kpuro,
ba koo nu guraWa ka nuku tia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
11 Bɛɛ Babilonigibu, bɛɛ be i nɛn arumani gura,
i nuki doro.
I n yɔ̃ɔkumɔ nge naa kpɛmi yakasɔ.
I n sumɔ nge dum dwɛɛ.
12 Adama i bɛɛn tem mɛɛrio.
Wee, mu wãa sekuru sɔɔ.
Wee, mu kua bansu, nge tem mi gãanu ku ra kpi.
Ma mu biru wura tem kpuro sɔɔ.
13 Yinni Gusunɔn mɔrun saabu, mu kua bansu.
Be ba koo sara Babilonin tem mi, biti koo bu mwa
kpa bu wia ko.
14 Bɛɛ be i ra tɛndu to,
i na i Babiloni tarusi.
I ye sɛ̃ɛnu tweeyo.
I ku yen wɔnwɔndu ko.
Domi ya nɛ, Yinni Gusunɔ torari.
15 I tabun kuuki koowo baama
domi Babilonin gani yi wɔruka,
yen gbãrara suba.
Wee yen tɔmba nɔma yiiye
ba tii yibɛrɛba wɛ̃.
Nɛ, Yinni GusunɔWa na ye mɔru kɔsiemɔ,
na mɔ̀, i ye mɔru kɔsieyo.
I ye kuo nge mɛ ya raa gabu kua.
16 Tabu wee ka kam kobu sannu.
I bu goowo be ba duurumɔ
ka be ba gɛ̃ɛmɔ.
Baawure u seewo u da win temɔ mi win bwesera wãa.
17 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Isireliba ba sãaWa nge yãa ni nu kɔ̃ɔra
ma gbee sinansu su nu naa swĩi.
Asirin sina bokowa u gbia u nu wɔri u gura, ma Babilonin sina boko u maa na u nu wɔri u kɔsuka.
18 Yen sɔ̃na, nɛ Gusunɔ Isireliban Yinni, wi u wɔllu ka tem mɔ, na nɛɛ, kon Babilonin sina boko ka win temgibu sɛɛyasia nge mɛ na Asirin sunɔ sɛɛyasia.
19 Adama kon de Isireliba bu wurama ben wãa yerɔ,
kpa bu ben dĩanu yewe guu te ba mɔ̀ Kaamɛliɔ
ka Basaniɔ ka guu te ba mɔ̀ Efaraimuɔ,
ka sere maa Galadin temɔ.
Ba ɲ̀ maa gãanun yãaru mɔ̀.
20 Yen doma te, ba koo Isireliba ka Yudaban durum kasu ba kun wa,
domi be, be ba tie mi, kon bu ben durum wɔka.
21 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i Mɛrataimugibu ka Pekodigibu wɔrio.
I bu goowo i kam koosia mam mam.
I nɛn woodaba kpuro yibio.
22 Wee, tabun wurenu nɔɔramɔ tem mɛ kpuro sɔɔ.
Asɔrɔ baka ya tunuma.
23 Babiloni ye ya handunia kpuro kɔsuka, nge matalaka,
yen tii wee, ya kɔsikira,
ya kua bansu bwesenu kpuron suunu sɔɔ.
24 Babiloni, na nun yina bɛria,
ma ya nun mwa a ɲ̀ ka baaru.
Wee, tɛ̃, a kua pirisɔm,
domi a nɛ, Yinni Gusunɔ wɔri.
25 Ma na nɛn tabu yãnun beru yeru wukia.
Ma na nɛn mɔru sɔ̃ɔsi ka tabu yãa ni.
Domi nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
na sɔmburu mɔ te kon ko Babiloniɔ.
26 Bɛɛ handuniagibu kpuro,
i na i Babilonigibun biranu suriri,
kpa i ben yãnu gura i subu subu nge yakasu,
i ye kam koosia.
Gãanu nu ku maa tiara mi.
27 I ben tabu durɔ damgibu goowo.
I bu sakirio nge yaa sabenu.
Ba kam kua, domi ben tɔ̃ra tunuma,
tè sɔɔ ba koo bu sɛɛyasia.
28 Yera Isireliba be ba kpikiru suuma
ba na Yerusalɛmuɔ ba mɔ̀,
Yerusalɛmu, Yinni Gusunɔ u nun mɔru kɔsia.
U win sãa yee dɛɛraru mɔru kɔsia.
29 I tɛn towobu mɛnnɔ bu Babiloni wɔri,
kpa bu ben sansani gira bu ka ye sikerena,
kpa bu ku raa de goo u kisira min di.
Bu bu kɔsieyo nge mɛ ben daa ya nɛ.
Bu bu kuo nge mɛ ba raa gabu kua.
Domi ba tii wɔlle sua nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ,
nɛ wi na sãa Isireliban Yinni Dɛɛro.
30 Yen sɔ̃, mi ben aluwaasiba ba wãa kpuro, ba koo gbisukuwa, kpa ben tabu kowobun tii bu gbisuku tɔ̃ɔ te.
31 Nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ,
wunɛ Babiloni, wunɛ wi a tii sue,
na ka nun mɔru sãa.

Wunɛn tɔ̃ra tunuma tè sɔɔ kon nun sɛɛyasia.
32 Wunɛ wi a tii sue mi, kaa fukura a
wɔruma.
Goo sari wi u koo nun seeya.
Kon wuu si su ka nun sikerenɛ dɔ̃ɔ doke
kpa u sin tem kpuro di.
33 Nɛ, Gusunɔ, Isireliban Yinni, nɛ wi na
wɔllu ka tem mɔ, na maa nɛɛ,
wee ba Isireliba ka Yudaba dam dɔre
ba bu yoru nɛnusi,
ma ba yinamɔ bu bu yɔ̃su.
34 Adama nɛ, ben yakio, na dam mɔ.
Nɛn yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni.
Kon ka bu yina kpa n ben tem bɔri yɛndu
wɛ̃,
kpa n Babilonigibu burisina.

Himba ye Yinni Gusunɔ u yi Babilonin sɔ̃

35 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
i Babilonigibu tabu wɔrio
ka sere ben wuu bɔkɔ gen tɔmbu
ka ben sina asakpɔbu ka ben bwisigibu.
36 I ben sɔmɔ tii suo be tabu wɔrio
kpa bu gɔsira wiirobu.
I ben tabu durɔ damgibu wɔrio
kpa bu nanda.
37 I ben dumi ka ben tabu kɛkɛ yi dumi gawe
tabu wɔrio.
I tɔn be ba kana ba bu somimɔ tabu sɔɔ, tabu
wɔrio,
kpa bu bɛrum soora nge tɔn kurɔbu.
I ben dukia wɔrio i gura.
38 Ben daanun nim mu gbero.
Domi tem mi, bũna ba ra sã,
ma nu dera ba wiru bie.
39 Yen sɔ̃na kon de Babiloni yu ko bansu
sere ka baadommaɔ,
kpa purukanu ka taataanu nu na nu n wãa
mi.
40 Kon Babiloni ye kɔsukuwa nge Sodomu
ka Gomɔra
ka sin wuu si nɛ, Yinni Gusunɔ na kam
koosia.
Goo kun maa sinamɔ mi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
41 Wee, bweseru gara wee saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
geu gian di.
Bwese te, ta kpã.
Ten sinambu ba dam mɔ.
Be wee, ba swaa mɔ̀ ba wee saa tontonden
di.
42 Ben tabu kowobu ba takobi ka tɛma nɛni.
Ba ǹ wɔnwɔndu mɔ, ba bɔɔbu.
Ba wɔki nge nim wɔ̃kun nim.
Ba dumi yɔɔwa ba swĩinɛ swɛɛ swɛɛ.
Ba tabun sɔɔru sãa bu ka Babilonigibu wɔri.
43 Ye Babilonin sina boko u labaari ye nua,
yera win gɔma dwiiya.
Bɛrum ka wuriribu nùn mwa
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
44 Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon wuu gbãraruguu
wɔri
nge gbee sunɔ ge ga yarima
saa Yuudɛnin gbee surorun di,
kpa n gen tɔmbu kpuro yarinasia subaru
sɔɔ.
Saa ye sɔɔ, kon bu sunɔ kpao wɛ̃
wi nɛn tii na gɔsa.
Nge wara u ka man nɛ.
Wara u koo kpĩ u man wooda wɛ̃.
Sina boko wara u koo kpĩ u yɔ̃ra nɛn
wuswaaɔ.
45 Yen sɔ̃, i swaa dakio i nɔ himba ye na yi
Babiloni ka yen tɔmbun sɔ̃.
Na nɛɛ, kam kam kon de bu be kpuro gura
nge yãanu bu ka da tem tukumɔ.
Ba koo ben wãa yeru kpuro kam koosiawa.
46 Babilonin kam koo bin wurenu sɔɔ,
tem mu koo yĩiri,
kpa wɔki bakanu nu se saa handunian
baama kpuron di.

51

1 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin
sɔ̃. U nɛɛ,
kon de woo gu Babiloni swee,
ye ka yen tɔmbu,
kpa gu bu kam koosia.
2 Kon de tɔmbu bu bu yarinasia
nge mɛ woo ga ra yakasu yarinasie.
Tɔ̃ɔ kɔ̃su te sɔɔ, ba koo ye wɔrima baaman
di.
3 Tɛn towobu bu wuu gen tɔmbu tweeyo.
Bu yɛ̃ro tweeyo wi u win tarakpe naanɛ sãa.
Bu ku gen aluwaasiba deri.
Bu gen tabu kowobu kpuro goowo.
4 Kpa bu ben gonu deri
nu n kpĩ kpĩ ben tem kpuro sɔɔ ka Babilonin
swɛɛyɔ.
5 Domi ba Gusunɔ Isireliban Yinni Dɛɛro
torari n kpã.
Adama wi, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
u ka win tɔmbu Isireliba ka Yudaba wãa.
6 I duki yario Babilonin di.
Baawure u win wãaru wɔro,
kpa u ku raa gbi Babiloni ye sɔɔ,

ye, ye ya koo ko bansu mi.
Domi Yinni Gusunɔn mɔrun tɔ̃ra tunuma.
U koo Babilonigibu ben kookoosun are wɛ̃.
7 Babiloni ya raa sãawa nge nɔra wuragia
Yinni Gusunɔn nɔma sɔɔ.
Yera u ka handuniagibu tam wɛ̃ ba nɔra
sere mu bu go ba wiru bia.
8 Wee subaru sɔɔ, Babiloni ya wɔruma ya
kɔsikira.
I gɔɔ swĩiyɔ yen sɔ̃,
kpa i ka tim na i doke mi ya bosu wa.
Sɔrɔkudo ya koo bɛkura.
9 Sɔɔ be ba wãa mi, ba nɛɛ,
sa Babiloni tim kã,
adama ya ɲ̀ bɛkure.
Su ye deri su gɔsira bɛsɛn temɔ,
domi yen sɛɛyasia bi, bu kpã
sere bu nɔɔra handunia kpuro sɔɔ.
10 Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun siria.
Su da Siɔniɔ su kpara ye u sun kua.
11 Yinni Gusunɔ u kĩ u Babiloni kam
koosia, kpa u win sãa yee dɛɛraru mɔru
kɔsia. Yen sɔ̃na u Mɛdiban sinambu dam
kɛ̃mɔ bu ka ye wɔri.
I bɛɛn sɛ̃ɛnun nɔsu sɔnwɔ,
kpa i bɛɛn tɛrɛnu sua.
12 I yĩreru koowo kpa i Babiloni wɔri.
Wuun kɔ̃sobu, bu wureo bu yɔ̃rɔ sɔmɛ ben
kɔ̃su yerɔ.
I Babiloni yɔɔru bwɛ̃ɛyɔ.
Domi ye Yinni Gusunɔ u yɔ̃rari u ko ye sɔɔ,
u koo ye kowa.
13 Wunɛ Babiloni, wunɛ wi a sɔ̃ daa bakanun
bɔkuɔ,
wunɛ wi a dukia yiba,
wee wunɛn kpeerun tɔ̃ru ta tura.
Wunɛn binɛ ya koo kpe.
14 Domi Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
u bɔ̃rua u nɛɛ, sere ka win wãaru,
u koo nun tɔmbu kparema nge twee
kpa bu nun nasaran kuuki koosi.

Yinni Gusunɔn yiiko

15 Yinni Gusunɔwa u tem taka kua ka win
dam.
Wiya u maa handunia swĩi ka win yɛ̃ru,
ma u wɔllu tɛria ka win bwisi.
16 U n nɔɔgiru sua u wooda wɛ̃,
nim mu ra kpaasinɛwa wɔllɔ,
kpa guru winu nu n sĩimɔ,
kpa guru maakinu nu de gura yu nɛ,
kpa woo gu seema gen wãa yerun di.
17 Tɔmbu bà n ye kpuro mɛɛra,
ba ra biti soorewa,
kpa sekuru tu bwãarokunun sekobu mwa,
domi nu sãawa weesu, nu ɲ̀ wãaru mɔ.
18 Nu sãawa kam dirum mɛ mu tɔmbu nɔni
wɔ̃kumɔ.
Ni kpuro nu koo doonawa
sanam mɛ Yinni Gusunɔ u koo nu sɛɛyasia.
19 Adama Gusunɔ u ɲ̀ sãa nge bwãaroku ni.
U sãawa Isireliban arumani.
Wiya u kpuro taka kua,
wiya u maa Isireliba mɔ.
Win yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni.

Babilonin kpeeru

20 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Babiloni, a raa sãawa nge nɛn matalaka baka
tabu sɔɔ.
Wuna na denda na ka bwese dabinu
kɔsuka,
ma na nin bannu surura.
21 Wuna na maa denda na ka maasɔbu
ka ben dumi kɔsuka,
ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe ka yin kparobu,
22 ka durɔbu ka kurɔbu,
tɔkɔnu ka bibu, aluwaasiba ka wɔndiaba.
23 Wuna na maa denda na ka yãa kparobu
ka ben yãanu kɔsuka
ka gbaa wukobu ka ben naa wukuba
ka sinambu ka ben sina asakpɔbu.
24 Adama nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
kon wunɛ Babiloni ka wunɛn tem tɔmbu
kɔsie
wunɛn nɔni biru kɔ̃sa ye i kua Siɔniɔ.
25 Kon nun wɔrima, wunɛ wi a sãa
nge guu te ta handuniagibu kpuro kam
koosia.
Kon nun nɔma dɛmiɛ,
kpa a binda a wɔruma temɔ.
Kaa kowa nge guu te ta dɔ̃ɔ mwaara.
26 Baa wunɛn kperu garu,
ba ɲ̀ maa suamɔ bu ka dirun koru swĩi.
Kaa kowa bansu sere ka baadommaɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
27 I tabun gidi bɔra yɔ̃rasio i Babiloni wɔri.
I kɔba soowo kpa bwesenu nu mɛnna.
I nu sɔɔru koosio.
I sinam be ba wãa Araratiɔ ka Miniɔ
ka Asikenasiɔ mɛnnama bu Babiloni tabu
wɔri.
I tabu sinambu gɔsio
kpa i de dumi yi se nge twee
yi bu wɔri.
28 I bwesenu kpuro sɔɔru koosio
n mam nɛɛre Mɛdiban sinambu

ka ben bera ka beran wirugibu
ka sere tɔn be ba wãa ben tem sɔɔ kpuro.
29 Wee tem mu yĩirimɔ.
Yinni Gusunɔn himba ya koo koora Babiloni sɔɔ.
U koo de yu ko bansu.
30 Yen tabu durɔbu ba koo kpana bu maa tabu ko.
Ba koo da bu kuke kuku yee damginu sɔɔ.
Ben dam mu koo kpe,
kpa bu ko nge tɔn kurɔbu.
Ben gbãra kɔnnɔsu ko n wukiare,
kpa bu ben yɛnusu dɔ̃ɔ doke.
31 Sɔmɔbu ba ko n daamɔ ba n wuramamɔ
bu ka Babilonin sina boko sɔ̃
ma ba win wuu mwa beri berika.
32 Ba swɛɛ kpuro bɔɔra.
Ba maa kuku yenu kpuro dɔ̃ɔ mɛni.
Ma tabu durɔbu ba wurure.
33 Amɛniwa Gusunɔ, Isiriliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ,
wee yibɛrɛba ba koo na bu Babilonigibu suriri
kpa bu bu taaku nge dobi
yi yi wãa doo soo yerɔ.

Yinni Gusunɔ u koo Isiriliba somi

34 Yerusalɛmu ya nɛɛ,
Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa u raa man gura,
ma u man deri nge weke diiru.
U man sɛ̃re nge yaa gɔba,
ma u sua ye ya gea sãa kpuro nɛ sɔɔ.
Yen biru u nɛn tɔmbu gira.
35 Yen sɔ̃, Babilonigii be, bu nɔni sɔ̃ɔro dam mɛ ba man dɔren sɔ̃,
kpa yɛm mɛ ba yari mi, mu wɔri ben wiru wɔllɔ.

36 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Yerusalɛmugibun sɔ̃. U nɛɛ,
wee, kon bɛɛ sanna.
Kon Babilonin daanu ka yen bwii kpuro gberasia.
37 Babiloni koo kowa bansu
mi gbeeku bɔ̃nu nu ko n wãa.
Tɔnu kun ko n maa wãa mi,
kpa bu ye yɛ̃ɛ.
38 Wee yen tɔmba gina sãa nge gbee sinansu si su kukirimɔ.
39 Adama sanam mɛ ba gàrì seewa,
kon de bu tam nɔ sere n banda,
kpa ba n nuku dobu mɔ̀,
kpa mu bu go, bu dweeya sere ka baadommaɔ.
Ba ǹ maa seemɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
40 Kon bu sakiriwa nge yãanu ka bonu yaa goo yerɔ.

Ba Babiloni gɔɔ swĩiyammɛ

41 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sɔ̃. U nɛɛ,
anna a wa ma Babiloni,
wuu bɔkɔ ge tɔmba raa siaramɔ,
ya wɔruma.
Wee, ya kua bansu bwesenu kpuron suunu sɔɔ.
42 Nim kurenu nu ye swee,
ma nu ye wukiri.
43 Yen baru kpaanu nu kua bansu,
ma tem mu gbera mu kua tem saaram.
Goo kun maa wãa mi.
Goo ku ra maa sare mi.
44 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
kon Babilonin bũu wi ba mɔ̀ Bɛli seesi.
Kon nùn siasia ye u raa mwɛ,
kpa tɔmbu bu ku maa na win mi.
Wee Babilonin gbãrara wɔruma.
45 Bɛɛ, nɛn tɔmbu Isiriliba, i yario min di.
Baawure u win wãaru wɔro nɛn mɔru baka ye ya ween di.
46 I ku nanda. I ku maa diiri labaari ye ya nɔɔramɔ tem mɛ kpuro sɔɔn sɔ̃. Wɔ̃ɔ baagere ka gen labaariwa. Tɔmbu ba ko n dam diinamɔ, kpa sinambu ba n seesinamɔ.
47 Adama sɔ̃ɔ teeru kon Babilonin bũnu seesi,
kpa yen tem kpuron tɔmbu bu sekuru wa.
Gonu nu ko n tɛriewa baama kpuro.
48 Wɔllɔ ka temɔ ka yam kpuro,
nuku dobun kuuki koo nɔɔra Babilonin sɔ̃.
Domi yibɛrɛba ba koo na saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di,
bu ye kpeerasia.
49 Yen tɔmba tɔn dabinu go handunia kpuro sɔɔ.
Tɛ̃ yen tiin saa ya tunuma yu ka wɔruma.
Domi ba Isiriliba dabinu go.
50 Bɛɛ Isiriliba, bɛɛ be i kisira ben nɔman di,
i ku maa yɔ̃ra mini.
I doonɔ n toma Babilonin di.
Saa min di, i Yinni Gusunɔ yaayo
ka bɛɛn wuu Yerusalɛmu.
51 Ma Isiriliba ba nɛɛ,
sanam mɛ sa nua ba sun wɔmmɔ,

sekura ra sun mwɛwa.
Sanam mɛ yibɛrɛba ba Yinni Gusunɔn sãa yeru wɔri ba kɔsuka,
sekura sun mwawa.
52 Adama wi, Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee, tɔ̃nu sisi nì sɔɔ u koo Babilonin bũnu seesi,
kpa be ba mɛɛra wan wuri yi nɔɔra tem kpuro sɔɔ.
53 Baa Babilonigibu bà n seewa ba da wɔllɔ,
baa bà n ben gbãranun dam sosi
sere goo kun kpɛ̃ u da mi,
ka mɛ, u koo de yibɛrɛba bu bu wɔri bu kam koosia.
54 Kam kobu Babilonin tem deema,
ma kuuki nɔɔramɔ yen wusu sɔɔ.
55 Yinni Gusunɔwa u ben wusu kam koosia.
U koo de ben kuuki yi kpe.
Yibɛrɛba ba wee ba wɔki nge nim wɔ̃ku.
56 Ba wee bu Babilonigii be wɔri,
kpa bu ben tabu kowo damgibu mwɛɛri bu ben tɛnnu bɔɔku.
Domi Gusunɔ u sãawa Yinni
wi u ra baawure kɔsie ye u kua.
57 U sãawa sunɔ. Win yĩsira wɔllu ka tem Yinni. U nɛɛ, u koo de tam mu Babilonin sinambu go, ka ben bwisigibu ka ben tem yɛ̃robu ka ben wirugibu ka ben tabu durɔ damgibu kpa bu dweeya sere ka baadommaɔ ba kun maa seewe.
58 Babilonin gbãra baka ni, nu koo wɔruma.
Nin kɔnnɔ baka si, su koo dɔ̃ɔ mwaara.
Nge mɛya sɔmbu te ba kua gbãra ten sɔ̃, ta koo kam ko.
Ben hania kpuro ya koo kam kowa dɔ̃ɔ sɔɔ.

Ba Yeremin tireru kpɛ̃ɛ

daa te ba mɔ̀ Efaratiɔ

59 Seraya, Nɛriyan bii, Maseyan debubu, u sãawa Sedesiasi, Yudaban sina bokon sɔm kowobun wirugii. Sedesiasin bandun wɔ̃ɔ nnɛse sɔɔra ba da Babiloniɔ wi ka sina boko.
60 Yera Yeremi u yorua tireru sɔɔ kɔ̃sa ye ya koo Babiloni deema ka sere maa gari kpuro yi Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sɔ̃.
61 Ma u Seraya yiire u nɛɛ, sanam mɛ a tura Babiloniɔ, a kookari koowo a gari yini gari ka dam tɔmbu bu nɔ.
62 Kpa a kanaru ko a nɛɛ, Yinni Gusunɔ, wuna a gerua a nɛɛ, goo kun maa sinamɔ Babiloniɔ sere ka yɛɛyɔ. Ya koo kowa bansu sere ka baadommaɔ.
63 À n tire te gara a kpa, a tu kperu gbinisio kpa a tu kpɛ̃ɛ daa te ba mɔ̀ Efaratiɔ,
64 kpa a nɛɛ, nge mɛ tire te, ta numa mi, nge mɛya Babiloni ya koo kam ko. Ya ǹ maa seemɔ, kɔ̃sa ye Yinni Gusunɔ u ye suremɔn sɔ̃. Ya koo wɔrumawa kpa ya kun maa dam mɔ.
Yeremin garin kpurowa mi.

52

Yerusalɛmu ya wɔruma

(I maa mɛɛrio 39:4-7, Sinambu II, 24:18-25:7)

1 Wɔ̃ɔ yɛnda tia Sedesiasi u mɔ sanam mɛ u bandu di Yudaɔ. Ma u kua wɔ̃ɔ wɔkura tia bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Hamutali, Yeremi, Libinagiin bii.
2 Sedesiasi wi, kɔ̃sa u kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ. U kua mam mam nge mɛ Yoyakimu u raa kua.
3 Yinni Gusunɔ u ka Yerusalɛmugibu ka Yudaba mɔru kua, ma u bu gira win wuswaan di.
Ma Sedesiasi u Nɛbukanɛsaa Babilonin sina boko seesi.
4 Sedesiasin bandun wɔ̃ɔ nɔɔba nnɛsen suru wɔkurusen sɔ̃ɔ wɔkuruse, yera Nɛbukanɛsaa u na ka win tabu kowobu kpuro bu ka Yerusalɛmu wɔri. Ma ba ben sansani gira gbãrarun gãarɔ. Miya ba kuku yenu gba gba ba ka gbãra te sikerena.
5 Ma ba Yerusalɛmu ye tarusi sere n ka kua Sedesiasin bandun wɔ̃ɔ wɔkura tiase.
6 Wɔ̃ɔ gen suru nnɛsen sɔ̃ɔ nɔɔba nnɛse sɔɔ, yera gɔ̃ɔra wuu ge nɛnua. Domi dĩanu maa sari tem mɛ sɔɔ ni tɔmba koo di.
7 Yera ba gbãraru yaba, ma Yerusalɛmun tabu kowobu kpuro ba duki yakikira wɔ̃kuru. Ba yara saa kɔnnɔn di ge ga wãa gbãraru yirun baa sɔɔ sina bokon dãa gbaarun bɔkuɔ. N deema saa ye sɔɔ, Babilonigiba wuu ge sikerenɛ. Be ba duki yakikira mi, ba kpawa ka swaa ye ya dɔɔ Yuudɛnin wɔwa gia.
8 Ma Babilonin tabu kowobu ba sina boko Sedesiasi naa gira, ba nùn mwa Yerikon wɔwaɔ. Yera win tabu kowobu kpuro ba yarina ba nùn deri.
9 Babilonigii be, ba sina boko Sedesiasi mwa ba ka da ben sina bokon mi Ribilaɔ, Hamatin temɔ. Ma u nùn siri.

10 U dera ba Sedesiasin bibu ka Yudan
wirugibu kpuro sakira wi, Sedesiasin tiin
nəni biru Ribila mi.
11 Ma u Sedesiasin tiin nəni wəwa u nùn
bəkua ka sii gandun yəni. Yen biru, u nùn
sua u ka da Babiloniə u nùn doke pirisəm səə
sere u ka gu.

Ba Yinni Gusunən sãa yeru

dõə mɛni
(I maa mɛɛrio 39:8-10, Sinambu II, 25:8-21)

12 Yeniban biru, Nɛbukanɛsaan bandun
wõə yɛndu tia sarise səə, yen suru nəəbusen
sõə wəkuruse, yera Nɛbusarada wi u
sãa sina bokon kõsobun guro guro u na
Yerusalɛmuə.
13 Ma u Yinni Gusunən sãa yeru dõə mɛni,
ka sina kpaaru, ka yɛnu si su tie Yerusalɛmu
mi kpuro, kaa sere gere damgibun yɛnusu?
14 Ma Nɛbusarada wi, ka win tabu
kowobu ba Yerusalɛmun gbãraru kəsuka
ba surura.
15 Ma ba bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu gabu yoru mwɛɛra
ka be ba tie wuu ge səə ka be ba tii wɛ̃ ka sere
nəman səm kowobu.
16 Adama Nɛbusarada u bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ ben
gabu deri bu ka resɛm gbaanu ka gbea
wuku.
17-18 Yen biru, Babilonigii be, ba sãa yee
ten torom gãritii sua ka kaatonu ka woba ka
nəri ka gbɛ̃a yè səə ba ra yãku yɛm doke ka
sere sãa yee ten dendi yãa ni ba kua ka sii
gandu. Ma ba sãa yee ten gbereba surura yi
ba kua ka sii gandu, ma ba boo sii ganduguu
ge kəsuka ka gen yõratii. Yen biru, ba sii gan
ni kpuro gura ba ka da Babiloniə.
19 Ma kõsobun guro guro wi, u maa gbɛ̃ɛ
yorukunu sua ka dõə guratii ka nəri ka
torom gãritii ka gbɛ̃a yè səə ba ra yãku yɛm
doke, ka dabunu. Ye kpurowa ba gura ye ba
gesi kua mi ka wura ka sii geesu.
20 Gbere yiru ye, ka boo sii ganduguu ge,
ka sere kɛtɛn weenasii wəkura yiru ye ya
boo ge səəwa, ye sina boko Saloməə u kua
ka sii gandu Yinni Gusunən sãa yee ten sõ,
goo kun yen bunum geeru yɛ̃.
21 Gbere yiru ye, ya gunum nɛwa. Yen
baayeren gunum mu sãawa gəm soonu
yɛndu yiru sari. Ma yen bəərum mu sãa gəm
soonu wəkura yiru. Yen baayere ya wem
məwa. Ma sii si ba ka ye kuan sinum mu sãa
nəm tararun saka.
22 Ba yen baayere furə dokea ge ba kua ka
sii gandu. Furə gen baageren dɛ̃ɛbu sãawa
gəm soonu nəəbu, ma ba gen baagere sii
yəni ka dãa marum weenasii gore ba ka
sikerena. Ba ye kpuro kuawa ka sii gandu.
23 Dãa marum weenasii wunəbuwa (100)
ba gen baagere gorea ba ka sikerena.
Adama wunəbu nnɛ sariwa ba koo kpĩ bu
wa saa tem di.

Ba ka Yudaba da Babiloniə

24 Nɛbusarada sina bokon kõsobun guro
guro wi, u Seraya yãku kowo tənwero mwa
ka Sofoni wi u sãa yãku kowo Serayan
yiruse ka sãa yerun kənnən kõsobu ita,
25 ka sina kpaarun tabu kowobun wirugii
goo, ka təmbu nəəba yiru gabu be ba ra
ka sina boko wesianɛ ka tabu kowobun
wirugiin tire yoro wi u ra tabu kowobun
yĩsa yore tireru səə ka sere maa təmbu wata
be ba sãa wuugibu.
26 Be kpurowa u mwɛɛra, ma u bu kpara
u ka da Babilonin sina bokon mi Ribilaə.
27 Ma sina boko u bu so so. Ma u dera ba
bu go Ribila mi, Hamatin temə.
Nge mɛya ba ka Yudaba yoru mwɛɛra ba
ka doona n toma ben tem di.
28 Yuda be Nɛbukanɛsaa u yoru mwɛɛra
u ka da win temə win bandun wõə nəəba
yiruse səə, ben geera sãawa təmbu nərəbun
suba ita ka yɛnda ita (3.023).
29 Be u maa yoru mwɛɛra Yerusalɛmuə win
bandun wõə yɛndu yiru sarise səə, ben
geera sãawa təmbu nɛnɛ ka tɛna ka yiru
(832).
30 Win bandun wõə yɛnda itase səə, yera
Nɛbusarada wi, u təmbu nata ka wunaa
weeru ka nəəbu (745) mwɛɛra Yerusalɛmuə
u ka da. Yuda be ba mwɛɛra mi kpuro, ben
geera kuawa təmbu nərəbun suba nnɛ ka
nata (4.600).

Babilonin sina boko

u Yoyakini yakia
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 25:27-30)

31 Efili Mɛrodaki Babilonin sina boko,
win bandun wõə gbiikuu səə, yera u
Yoyakini Yudaban sina boko wəlle sua ma
u nùn yara pirisəm di win yoru dibun
wõə weeru ita sarise səə, yen suru wəkura
yirusen sõə yɛnda nəəbuse səə.

32 U ka nùn gari kua ka kĩru ma u win
bandu wɔlle sua n kere sinam be ba yoru
mwɛɛra ba ka wãa Babiloni mi, ka wi sannu.
33 Ma u win pirisɔm yãnu kɔsa, u dera u
ra di ka wi, sina boko sannu sere ka win
wãarun nɔrɔ.
34 Babilonin sina boko wiya u ra nùn nɔɔri
baadomma kpa u nùn wɛ̃ yèn bukata u mɔ
kpuro sere u da u ka gu.

YEREMIN SWII

Yeremi u swĩ Yerusalɛmu ye ba wəri ba kəsukan sõ ka sere Yudaban toranun sõ. U wigibu tubusia yèn sõ Gusunə u dera yibɛrɛba ba kua mɛ. Adama u nɛɛ, Yudaba bà n gõru gəsia, Gusunə u koo bu win wənwəndu sõəsi.

Tire ten kpunaa

1. Yerusalɛmu ya sãa nge kurə gəmini, wiru 1.
2. Yinni Gusunə u Yerusalɛmu sɛɛyasia, wiru 2.
3. Nəni swãaru səə, yĩiyəbu wãa, wiru 3.
4. Yerusalɛmugibun wahala tabun sõ, wiru 4.
5. Yinni Gusunə, a de su wurama wunɛn mi, wiru 5.

Yerusalɛmu ya sãa nge kurə gəmini

1 Yerusalɛmu yè səə təmba raa dabi,
wee ya wãa ye təna,
ya kua nge gəmini.
Ya raa yĩsiru yara bwesenun suunu səə.
Wee tɛ̃ ba ye yoru diisiamə.
2 Ya wuri mò wõku giriru
ma yen nəni yĩresu kokumə.
Be ba raa sãa yen kĩnasibu,
ben goo sari wi u ye nukuru yɛmiasiamə.
Be kpuro ba kuawa naanɛ sariba,
ma ba kua yen yibɛrɛba.
3 Ba Yudaba gura ba ka doona tem tukumə.
Mɛya, ba bu dam dəremə ba yoru diisiamə.
Ba ku ra n wɛ̃rabu mə.
Ben yibɛrɛba ba bu wəri subaru səə
ba deema ba wãa nəni swãaru garu səə.
4 Yerusalɛmu ya wãa nuku sankiranu səə,
domi ba ku ra maa yen swɛɛ sĩ bu tõə bakaru na.
Goo kun maa wãa yen gbãra kənnəwə.
Yen yãku kowobu ba weeweenu mò.
Yen wəndiaban nuki sankira.
Yen tii ya wãa nuku sankira bakaru səə.
5 Yen yibɛrɛba ba ye tabu di,
ma ba wãa bəri yɛndu səə.
Yinni Gusunəwa u ye nuku sankira ni kpɛ̃ɛ
yen tora dabinun sõ.
Wee yibɛrɛba ba yen bibu kpara
ba ka da ba yoru diisiamə.
6 Yerusalɛmun bɛɛrɛ ya kpa.
Ma yen wirugibu ba ka gini weenɛ
yi yi ǹ yakasu wa yi di.
Yi ǹ maa dam mə
ma yi duki mò taason wuswaan di.
7 Saa yeni səə, Yerusalɛmu ya wãa yãaru səə,
yen təmba yaayaare mò.
Yera ya yaaya gãa gee ni ya raa mə yellu.
Sanam mɛ yen yibɛrɛba ba ye kamia,
ya goo bia u na u ye somi,
ma n yibɛrɛ be dore, ba ye yaakoru koosimə.
8 Yerusalɛmu ya tora too.
Yen sõna ba ye tusa.
Be ba raa ye doke,
bà n yen bansu wa ba ra ye gɛmwa.
Wee, yen tii, ya weeweenu mò,
ya wãa sekuru səə.
9 Wee, yen durum yĩreru ta wãa yen yaberə.
Adama ya ǹ daa yen kpeeru bwisika.
Ya wəruma subaru səə
goo kun ye nukuru yɛmiasie.
Ma ya nəəgiru sua ya nɛɛ,
Yinni Gusunə, a nɛn nəni swãaru mɛɛrio.
A mɛɛrio nge mɛ yibɛrɛ u tii sue.
10 Wee, ba nɛn gãa gee ni na mə gura.
Wee, bwese tuku ni a yina nu n wãa ka wunɛn təmbu sannu,
nu dua wunɛn sãa yerə.
11 Wee, Yerusalɛmugibu kpuro ba wasire
ba dĩanu kasu ni ba koo di.
Ma ba ka ben gãa geenu dĩa ni kəsina
bu wa ba n ka wãa.
Yerusalɛmu ya nɛɛ,
Yinni Gusunə, a mɛɛrio nge mɛ na wənwəndu soore.

12 Bɛɛya na ka yã, bɛɛ be i sarə mini kpuro.
I mɛɛrio nəni swãaru garu tà n maa nɛgii teni kere,
te Yinni Gusunə u man kpɛ̃ɛ win mərun saa səə.
13 Saa wəllun di n sãare u dõə surema nɛn wasi səə,
ma u man di.
U nɛn naasu yina bɛria.
Ma u man sura gbaru gbara
u man kpɛ̃ɛ nuku sankiranu səə sere ka baadommaə.
14 U nɛn toranu kpuro mɛnna
nge wɛ̃ɛ yi ba tara.
Ma u nu gbinisi nɛn wĩirə.
U nɛn dam bua.
Ma u man yibɛrɛ nəmu bɛria
mi na ǹ kpɛ̃ n ka tii yina.
15 Yinni Gusunə u nɛn tabu kowobu surura.

U tabu durəbu mɛnna
bu ka nɛn aluwaasiba kam koosia.
U nɛ, Yerusalɛmu taaka
nge mɛ ba ra resɛm taaku.
16 Yen sõna na wura mɔ̀,
na nəni yĩresu kokumə.
Wi u koo man nukuru yɛmiasia u man wãaru wesia,
u man deri.
Nɛn biba nuki sankire,
domi yibɛrɛ u man kamia.

17 Na nəma yiiya na kanaru kua.
Adama goo kun nɛ u man nukuru yɛmiasia.
Yinni Gusunə u dera be ba ka nɛn təmbu Isireliba sikerenɛ
ba kua nɛn yibɛrɛba,
ma ba man garisi disi.

18 Yinni Gusunə u gem mə ye u ka kua mɛ.
Domi na ɲ win gere mɛm nəəwɛ.
Bɛɛ bwesenu kpuro, i swaa dakio i nə,
kpa i nɛn nuku sankiranu wa.
Nɛn wəndiaba ka nɛn aluwaasiba ba yoru da tem tukumə.
19 Na nɛn kĩnasibu somiru kana,
adama ba man bərə kõəru kua.
Nɛn yãku kowobu ka wuun guro gurobu ba gu nɛn swɛɛ səə
sanam mɛ ba dĩanu kasu ni ba koo di ba n ka wãa.
20 Yinni Gusunə, a nɛn nəni swãaru mɛɛrio,
nɛn bwɛ̃ra kun kpĩ.
Na nuki sankire too,
domi na ɲ nun mɛm nəəwɛ.
Təəwə tabu sun dimə.
Ma wuun səəwə gəə wãa.
21 Ba nɛn weeweenu nua.
Adama goo kun man nukuru yɛmiasie.
Yibɛrɛban nukura dora, yèn sõ a man kua mɛ.
N n mɛn na, a de tõə te, tu na te a gerua mi,
kpa bu ko nge nɛ.
22 A ben nuku kõsuru mɛɛrio,
kpa a bu kua nge mɛ a man kua nɛn durum kpãarun sõ.
A mɛɛrio nge mɛ na weeweenu mɔ̀, nɛn nuki sankire.

Yinni Gusunə u Yerusalɛmu sɛɛyasia

2

1 Yinni Gusunən məru baka ya seewa.
Ma ya Yerusalɛmu wukiri nge guru wii bakaru.
Yen bɛɛrɛ ye ya raa girari sere guru winə,
u ye kara u kõ temə.
Win məru yen saa səə,
u ɲ yaaye ma Yerusalɛmu ya sãa win naa sənditia.
2 U Isireliban wãa yenu
ka ben wusun gbãranu kpuro surura ka məru wənwəndu sari.
Ni wee nu wəruka temə.
U ben bandu ka ten wirugibun dam bua.
3 U Isireliban dam kpuro bua win məru bakan sõ.
U tii bəkua sanam mɛ yibɛrɛba ba bu wərim na.
Ma u Isireli be dõə kare,
ma dõə wi, u bu di beri berika.
4 U bu win tɛndu gawe ka win nəm geu.
Ma u bu yĩisi nge yibɛrɛ,
u kpuro go ye ya gea sãa ben nəni səə.
U dera win məru yabura nge dõə
ben wãa yenə Yerusalɛmuə.
5 Yinni Gusunə u Isireliba wəri nge yibɛrɛ.
U bu mwa nge dõə u ben dii geenu di.
U ben gbãranu kəsuka,
ma u dera wuri yi nəərəmə baama ben suunu səə.
6 U win sãa yeru kəsuka.
U dera ba ku ra maa sãarun tõə bakanu ka tõə wɛ̃rarugiru di.
Win məru seewa ka dam.
Ma u sina boko ka yãku kowobu yina.
7 U win sãa yeru mi ba ra nùn yãkuru kue biru kisi.
U yibɛrɛba Yerusalɛmun dii geenu nəmu bɛria.
Ma wəkinu nəərə win sãa yeru mi, nge tõə bakanun saa.
8 Yinni Gusunə u gõru doke u Yerusalɛmun gbãranu kəsuku.
Wee u nu kəsuka kpuro mam mam.
Ya kua wənwəndu baama kpuro.
Gbãranu yiru ye kpuro ya kua bansu.
9 Yen kənnəsu su numa temə.
Sin dãa ye ba ra ka su sɛ̃suku ya bəəkira.
Ma ba yen sina boko ka yen wirugibu gura ba ka da tem tukumə.
Wooda maa sari.
Baa Gusunən səməbu ba ɲ maa kãsinu waamə win min di.
10 Wee, yen guro gurobu ba sõ temə ba nəsu maari.
Ba tii torom wisi winə,
ba saaki deewa nuku sankiranun sõ.
Ma yen wəndiaba ba sõ ba tuke.

11 Nɛn nɔni yandamɔ wurin sõ.
Nɛn wasi gbisimɔ ma nɛn tororɔ kare.
Domi nɛn tɔmba kam kua.
Wee, bii wɛ̃ɛnu ka bibu ba wãa Yerusalɛmun swɛɛ sɔɔ,
ba ɲ̀ maa dam mɔ.
12 Ba ben mɛrobu sõɔmɔ ba mɔ̀,
mana sa ko dĩanu wa.
Ma ba wɔrukumɔ swɛɛ sɔɔ nge be ba mɛɛra kua.
Gaba gbisukumɔ ben mɛron tororu wɔllɔ.

13 Yerusalɛmu, mba kon nun sõ.
Mba kon ka nun weesina.
Wara u maa nɔni sõɔre nge wunɛ,
n ka kpĩ n nun nukuru yɛmiasia.
Domi wunɛn nɔni swãara kpã nge nim wɔ̃kun nim.
Goo sari wi u koo kpĩ u tu kpeesia.
14 Wunɛn sɔmɔbu ba nun gari weesugii sõɔwa.
Ba ɲ̀ nun wunɛn toranu sõɔsi
bu ka nun gbara yorun di.
Gari weesugiiya ba nun sõɔwa yi yi nun nɔni wɔ̃kua.
15 Wee, tɛ̃ wi u sarɔ u ra nun taka koosiwa u yɛ̃ɛ,
kpa u wia ko u nɛɛ,
wuu geniwa ba ra raa soku wuu burɔ,
gèn sõ handunian tɔmbu kpuro ba ra n nuku dobu mɔ̀?
16 Kpa yibɛrɛba ba n nɔɔ tɛndu bɛri
ba n nun yɛ̃ɛmɔ ba n mɔ̀,
sa nun mwɛ nge dĩa dɔka.
Wee, tõɔ te sa mara ta tunuma,
sa tu wa.
17 Yinni Gusunɔ u kua ye u gɔ̃ru doke.
U yibia ye u gerua saa yellun di u nɛɛ,
u koo ko.
Wee u wunɛ Yerusalɛmu kam kua.
U ɲ̀ wunɛn wɔnwɔndu wa.
U dera yibɛrɛban nukura dora wunɛn sõ,
domi u bu dam kã.

18 Yerusalɛmu, a Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sueyo,
a de u wunɛn wuri nɔ.
A nɔni yĩresu kokuo nge daaru.
A ku wɛ̃ra, a ku wuri mari.
19 A seewo a wuri ko wɔ̃kuru,
a wunɛn gɔ̃ru kpuro kusia Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
A nɔma yiiyo a nùn kana wunɛn bibun sõ
be ba gbimɔ swɛɛ sɔɔ gõɔrun sõ.
20 Yinni Gusunɔ, a mɛɛrio a wa.
Wara a kuare nge mɛ.
Mban sõna a dera tɔn kurɔba ben bibu tema be ba kĩ mi.
Mban sõna a dera yibɛrɛba ba maa wunɛn sɔmɔbu ka yãku kowobu go wunɛn sãa yerɔ.
21 Wee bukurobu ka bibun gonu nu kpĩ swɛɛ sɔɔ.
Ba nɛn wɔndiaba ka aluwaasiba go tabu sɔɔ.
A dera ba bu sakira wɔnwɔndu sari, wunɛn mɔrun saa.
22 A nɛn yibɛrɛ be na nasie sokusia baaman di
ba mɛnna nge tõɔ bakarun saa.
Yen dɔma te, goo kun kisire.
Goo kun maa seewe bii be na kĩ na seeya sɔɔ.
A dera nɛn yibɛrɛ u bu go kpuro.

Nɔni swãaru sɔɔ, yĩiyɔbu wãa

3

1 Na sãawa tɔnu wi u nɔni swãaru yɛ̃
te ta na Yinni Gusunɔn mɔrun sõ.
2 U dera na da yam wɔ̃kuru sɔɔ, mi yam bururam sari.
3 Nɛ turowa u nɔma doke bururu ka yoka.
4 U dera na woora saa nɛn wirun di sere ka nɛn naasɔ.
N sãare u nɛn kukunu kɔsuka,
5 u ka man nuku sankiranu ka nɔni swãaru bunana nge gbãraru.
6 U dera na da yam wɔ̃kuru sɔɔ
nge gɔri be ba gu n tɛ.
7 U man gbãraru bunana n ku ka yari,
ma u man bɔkua ka yɔni damgii.
8 Ma na nɔɔgiru sua na somiru kana.
Adama u ɲ̀ man swaa daki u sere nɛn kanaru mwa.
9 U nɛn swaa kɛnua ka kpee bakanu,
u ye go.
10 U kukua u man mara
nge gbeeku bõɔ ge ga yaa mara.
U man mara nge gbee sunɔ
ge ga yaa yɔɔru bwɛ̃ɛyɛ.
11 U nɛn swɛɛ bɔɔra,
ma u man mwa u gɛ̃ɛka.
U man deri biti sɔɔ.
12 U win tɛndu bɛri
ma u man kua nge yaa ye u koo to.
13 U nɛn yɛ̃sa yabura ka sɛ̃ɛnu.
14 Ma tɔmbu kpuro ba man yɛ̃ɛmɔ
ba womusu dokemɔ tõɔ baatere.
15 U dera na nɔni swãaru wa
ma nuku sankirara man goomɔ nge tam.

16 U dera na kpenu tema
ma nɛn donnu bɔɔkira.
Ma u man torom wisi.
17 U dera na ɲ̀ maa wãa bɔri yɛndu sɔɔ,
na ɲ̀ maa nuku dobu mɔ.
18 Ma na gerua na nɛɛ,
na ɲ̀ maa dam mɔ,
na ɲ̀ maa gãanu yĩiyɔ wi, Yinni Gusunɔn mi.

19 Nà n nɛn nɔni swãaru yaaya,
n da n sãarewa nge dãa sosurarun nima na nɔra ka dɛ̃ɛ.
20 Nà n yeniba kpuro yaaya, na ra wururewa.
21 Adama wee ye ya man yĩiyɔbu wɛ̃ɛmɔ.
Na kĩ n tii ye yaayasia n gere.
22 Yera, Yinni Gusunɔn durom kun kpa,
win wɔnwɔnda kun maa nɔru kue.
23 Ta ra n wuramamɔwa bururu baatere.
Win bɔrɔkiniru ta kpã.
24 Na nɛɛ, Yinni Gusunɔ u sãawa nɛgii.
Yen sõna na yĩiyɔbu mɔ wi sɔɔ.
25 U ra wi u nùn naanɛ sãa kĩru sõɔsi,
kpa u wi u nùn kasu durom kua.
26 Ya wã tɔnu ù n Gusunɔn somiru mara ka tɛmanabu.
27 Ya wã tɔnu u Gusunɔn yoru wura win aluwaasiru sɔɔ.
28 U n laakari mɛɛribu gabu wa,
u tii gawo sɛ̃ɛ u da u n wãa wi turo,
domi Yinni Gusunɔwa u nùn bu kpɛ̃ɛ.
29 U n nùn wiru kpĩiyɛ win nuku sankiranu sɔɔ,
kpa u n yĩiyɔ ma u koo nùn somi.
30 U wi u nùn baara soomɔ baaru tĩiyɔ u sɔmɛ,
kpa u wura bu nùn wɔmɛ.
31 Domi Yinni Gusunɔ u ku ra tɔnu biru kisi ka baadommaɔ.
32 Baa ù n dera yɛ̃ro u nɔni swãaru wa,
ka mɛ, u nùn kĩ too,
domi win wɔnwɔnda kpã.
33 N ɲ̀ win kĩru u ka tɔnu nɔni sõ,
kpa u nùn nuki sanku.

34-36 Yinni Gusunɔ u yɛ̃
sanam mɛ ba yobu nɔni sõɔmɔ ba taakumɔ.
U yɛ̃ sanam mɛ ba ɲ̀ tɔmbu kuammɛ nge mɛ n weenɛ.
U yɛ̃ sanam mɛ ba ɲ̀ bu siriammɛ dee dee.
37 Goo kun kpɛ̃ u nɛɛ, gãanu nu kooro,
Yinni Gusunɔ ù kun nin wooda wɛ̃.
38 Wi, Gusunɔ Wɔrukoo
wiya u ra de gea ka kõsa yu na.

39 N n mɛn na, mban sõna tɔnu u ko n weeweenu mɔ̀.
U de u weeweenu ko win durum sõ.
40 Yen sõ, i de su bɛsɛn daa mɛɛri
kpa su ye wɛ̃ɛri
su wa su ka gɔsirama Yinni Gusunɔn mi.
41 Gusunɔ u wãa wɔllɔ.
I de su nɔma yiiya su nùn kana.
42 Su nɛɛ, Yinni, sa durum kua,
sa nun seesi.
A ɲ̀ sun suuru kue.
43 A tii berua wunɛn mɔru bakan sõ,
ma a sun naa gira a go wɔnwɔndu sari.
44 A dua guru wiru sɔɔ a ku ka bɛsɛn kanaru nɔn sõ.
45 A dera ba sun garisi nge kubanu bwesenun suunu sɔɔ.
46 Bɛsɛn yibɛrɛba kpuro ba sun nɔɔ kuurimɔ.
47 Ye ya sun tie, yera nandabu ka bɛrum,
domi ba bɛsɛn yãnu gura,
bɛsɛn tem mu kua bansu.
48 Wee na nɔni yĩresu kokumɔ
yèn sõ nɛn tɔmba kam kua.
49 Nɛn nɔni yĩresu kokumɔ, su ɲ̀ yõre,
50 na ka mara Yinni Gusunɔ u nɛn laakari kooma wɔllun di,
51 kpa u wa ma ye ya Yerusalɛmugibu deemamɔ,
ya nɛn nuki sanka.

52 Be ba man tusa kam sɔɔ
ba man naa gira nge gunɔ.
53 Ba kĩ bu nɛn wãaru kpeesia wɔru sɔɔ.
Ba man kpenu kasuka.
54 Nim mu man mwɛɛmɔ,
ma na nɛɛ, na kam kuawa.
55 Saa ye sɔɔ, na kanaru kua na nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, na nun soka saa wɔru ge sɔɔn di,
56 ma a nɛn nɔɔ nua.
A ku wunɛn swaa kɔre.
A nɛn wuri ka nɛn weeweenu nɔɔwɔ.
57 Dɔma te, a man susi,
a man sõɔwa a nɛɛ, n ku bɛrum ko.
58 Yinni a man siria
ma a nɛn wãaru yakia.
59 A wa kõsa ye ba man kua,
a man sirio.
60 A wa mɔru ye ba man kɔsiemɔ
ka nɔɔ tia ye ba mɔ̀ bu ka man seesi.
61 Yinni Gusunɔ, a ben wɔma nua ye ba man koosimɔ.
62 A ben nɔɔ tia wa ye ba man koosi

ba ka man gerusimɔ tɔ̃ɔ baatere.
63 Ye ba mɔ̀ kpuro sɔɔ gesi,
nɛna ba ra n womu dokemɔ.
64 Yinni Gusunɔ, na yɛ̃ ma kaa bu kɔsie
nge mɛ ben kookoosu nɛ.
65 Kaa ben gɔ̃run nɔni wɔ̃ke
kpa a de wunɛn bɔ̃ri yi n sãa ben baa.
66 Kaa bu naa gira ka mɔru baka
kpa a bu kpeerasia
ba kun maa wãa tem mɛ sɔɔ.

Yerusalɛmugibun wahala tabun sɔ̃

4

1 Yinni Gusunɔn sãa yerun wura gea ye, ya tĩra.
Ten kpenu nu yari swɛɛ kpuro sɔɔ.
2 Yerusalɛmun tɔn be ba raa garisi nge wura gea,
ba gisɔ bu garisiwa nge tem mɔnnu.
3 Baa ka gbeeku bɔ̃nɔ, nu ra nin binu bom kɛ̃.
Adama nɛn tɔmbu ba ɲ̀ ben bibun wɔnwɔndu mɔ.
Ba sãawa nge taataa niru te ta wãa gbaburɔ.
4 Ba dera ben bii wɛ̃ɛnun yari mani nin darosu sɔɔ nim nɔrun sɔ̃.
Bibu ba dĩanu kasu, adama goo sari wi u koo bu wɛ̃.
5 Be ba ra raa dĩa geenu di,
ba gbisukumɔ swɛɛ sɔɔ.
Be ba seeya doo nɔɔru sɔɔ,
ba kubanu bũurimɔ.
6 Nɛn tɔmbun sɛɛyasiabu bu kpã, bu Sodomugibu kere,
wuu ge Yinni Gusunɔ u kpeerasia nɔni kpaki teeru
goon nɔma sari mi sɔɔ.
7 Ben sina bibu ba raa wɛ̃su bururam kere.
Ba mam bom bekum bururam kere.
Ben wasin gɔna ra n sɔ̃riwa
kpa ben wuswaa ya n ballimɔ nge kpee gobiginu.
8 Adama tɛ̃ ba dɔ̃ɔ durom tĩram kere.
Ba ku ra maa bu tubu swɛɛ sɔɔ.
Ba woorewa sere ben gɔna ya kukunu mani.
Ma ben wasi gbere nge dãa gbeba.
9 Be ba gbimɔ tabu sɔɔ, ben gɔɔ buram bo
n kere be ba ra nɔni sɔ̃ɔre
bu woora gɔ̃ɔrun sɔ̃ bu sere gbi.
10 Baa mɛ bii mɛrobu ba ben bibu kĩ too,
ka mɛ, ba bu yikumɔ ba dimɔ
wahala ye ya be, nɛn tɔmbu deeman sɔ̃.
11 Yinni Gusunɔ u win mɔru kpuro sɔ̃ɔsi,
u Yerusalɛmu dɔ̃ɔ sɔ̃re
ma ya dɔ̃ɔ mwaara sere ka yen kpɛɛkpɛɛkuɔ.
12 Sina boko goo ɲ̀ kun mɛ tɔn diro goo sari handunia sɔɔ
wi u raa tamaa yibɛrɛ u koo kpĩ u du Yerusalɛmun gbãrarun kɔnnɔn di.
13 Wahala baka yeni ya nawa
Gusunɔn sɔmɔbu ka yãku kowobun toranun sɔ̃.
Domi bera ba be ba ɲ̀ toranu ganu kuen yɛm yari Yerusalɛmun swɛɛ sɔɔ.
14 Ba ra n sirenɛwa swɛɛ sɔɔ ba n babi nge wɔ̃kobu
ba n disi sɔɔwa tɔmbun yɛm sɔ̃.
Goo kun kãkɔ u mam ben yãnu baba.
15 Bà n da tɔmbun bɔkuɔ, ba ra bu girewa bu nɛɛ,
i doonɔ minin di, bɛɛ disigibu.
I ku susima i sun baba.
Yera ba ra doonɛ min di ba kun yɛ̃ mi ba dɔɔ.
Bà n maa wãa bwese tukunun suunu sɔɔ,
nu ra bu sɔ̃wa nu nɛɛ,
i ku sina bɛsɛn suunu sɔɔ mini n ka tɛ.
16 Yinni Gusunɔn tii u bu yarinasia ka mɔru.
U ɲ̀ kĩ u bu wa.
U ɲ̀ ben yãku kowo goo doke gãanu.
U ɲ̀ maa ben durɔ tɔkɔnun wɔnwɔndu kue.

17 Sa swaa mɛɛra sa wasira
su ka wa mìn di somira koo sun naawa.
Sa raa bweseru garu mɛɛra
te sa yĩiyɔ ta koo sun faaba ko.
Wee, ta ɲ̀ sun faaba kue.
18 Yibɛrɛba ba bɛsɛn sanu sanusu mɛɛra,
bu ka sun yinari su da wuun batuma sɔɔ.
Bɛsɛn gɔɔ turuku kua.
Bɛsɛn wãarun tɔ̃ra kpawa mi.
19 Bɛsɛn yibɛrɛ be, ba gunɔ bakeru sãabu kere.
Ba sun yɔɔru bwɛ̃ɛyɛ gbaburɔ.
Ba sun naa gire sere guunu wɔllɔ.
20 Bɛsɛn sina boko wi u dera sa wãa,
wi, wi Yinni Gusunɔ u gɔsa,
wee, ba nùn yina mwa.
N deema sa raa nɛɛ,
win saabuwa sa ka tii mɔ bwesenun suunu sɔɔ.

21 Bɛɛ maa Edɔmuba, bɛɛ be i wãa Usiɔ,
i ko kpĩ i nuku dobu ko tɛ̃,
adama i n yɛ̃ ma siribu bɛɛ mara.
I ko i ko nge be tam mu goomɔ kpa i tereru yɔ̃ra.

22 Bɛɛ Yerusalɛmugibu, bɛɛn sɛɛyasiabu kpa.
Ba ɲ̀ maa bɛɛ yoru mwaamɔ bu ka doona.
Adama bɛɛ Edɔmuba, Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ mɔru kɔsia,
kpa u bɛɛn toranu terasia.

Yinni Gusunɔ, a de su wurama wunɛn mi

5

1 Yinni Gusunɔ, a yaayo ye n sun deema.
A mɛɛrio a wa nge mɛ sa wãa sekuru sɔɔ.
2 Bɛsɛn tem mɛ a sun wɛ̃ mu kua gabugim.
Tɔn tukoba ba wãa bɛsɛn diaɔ.
3 Bɛsɛn baababa ba gu,
ma bɛsɛn mɛrobu ba gɔminiru sɔ̃.
Sa wãa tundobu sari.
4 Gobiya sa ra kɔsie su sere bɛsɛn tiin dɔkɔn nim nɔ.
Gobiya sa ra maa ka bɛsɛn tem dãa dwe.
5 Wee, bɛsɛn yibɛrɛba ba sun yoru diisiamɔ.
Sa wasire, ba ɲ̀ maa sun wɛ̃rabu wɛ̃ɛmɔ.
6 Sa Asirigibu ka Egibitigibu dĩanu kana.
7 Wee, bɛsɛn baababa ba kɔ̃sa kua,
adama ba ɲ̀ maa ka sun wãa.
Bɛsɛra sa yen wahala sɔɔwa.
8 Yoba ba kua bɛsɛn yinnibu.
Goo maa sari wi u koo sun wɔra ben nɔman di.
9 Sa ra bɛsɛn wãaru kari bɔriewa,
domi sa ra ka yibɛrɛba tabu kowa gbaburɔ
su sere wa su di.
10 Gɔ̃ɔrun sɔ̃ bɛsɛn wasi swĩa nge pɛ̃ɛ wɔ̃ɔ yeru.
11 Ba tɔn kurɔbu ka wɔndiaba gabirimɔ
Yudan tem kpuro sɔɔ ka sere Yerusalɛmuɔ.
12 Ba bɛsɛn wirugibu mwɛɛra ba soora doke.
Ba ɲ̀ durɔ tɔkɔnu bɛɛrɛ wɛ̃.
13 Ba bɛsɛn aluwaasiba mwɛɛra nge yobu bu ka som nam.
Ma biba dãa guramɔ ba wɔrukumɔ yen bunum sɔ̃.
14 Bɛsɛn bukurobu ba ku ra maa sinɛ
bu siribu ko siri yerɔ.
Mɛya bɛsɛn aluwaasiba ba ku ra maa womusu ko.
15 Bɛsɛn nuku dobu bu kpa.
Bɛsɛn nuku dobun yaabu gɔsira nuku sankiranu.
16 Bɛsɛn bɛɛrɛ ya kpa.
Anna a wahala baka wa tora ni sa kuan sɔ̃.
17 Gisɔ sa nuki sankire,
ma sa nɔni yĩresu kokumɔ,
18 yèn sɔ̃ guu te ba mɔ̀ Siɔni ta kua bansu,
ma ta kua gbeeku bɔ̃nun wãa yeru.
19 Adama wunɛ Yinni Gusunɔ, a sãawa sunɔ.
Kaa n bandu diiwa sere ka baadommaɔ.
20 Kaa n sun deriwa n ka tɛ?
Mban sɔ̃na kaa n sun duari sere ka baadommaɔ.
21 Yinni Gusunɔ, à n nɛɛ, su wurama wunɛn mi,
sa ko wurama.
A de bɛsɛn wãaru tu wurama nge yellu.
22 Kaa n ka sun mɔru baka sãawa?
Kaa n sun deriwa mam mam?

ESEKIƐLI

Sanam mɛ Esekiɛli u Gusunɔn gari yini gerua u wãawa Babiloniɔ u yoru dimɔ ka win mɛro bisibu Yuda gabu. U wãawa yoo te sɔɔ, Babilonigibu ba sere Yerusalɛmu kɔsuka.

Gbiikaa, u Yudaba sõɔmɔ ma Gusunɔ u koo bu siri kpa u de yibɛrɛba bu Yerusalɛmu wɔri bu kamia. Yiruse, Gusunɔ u koo maa bwese tukunu siri yèn sõ nu win tɔmbu dam dɔre. Itase, u Yudaba nukuru yɛmiasiamɔ, domi Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛru kua ma u koo de bu wurama Yerusalɛmuɔ kpa ben sia yu wɛ̃ra. Nnɛse, u wa win kãsiru sɔɔ nge mɛ Yinni Gusunɔn sãa yeru ta koo kpam wurama.

Tire ten kpunaa

1. Esekiɛlin sokuru, wiru 1n di sere wiru 3.
2. Gari yi u gerua Yudaban sõ yibɛrɛba bu sere Yerusalɛmu wɔri, wiru 4n di sere wiru 24.
3. Gari yi u gerua bwese tukunun sõ, wiru 25n di sere wiru 32.
4. Ba koo Yerusalɛmu seeya, wiru 33n di sere wiru 39.
5. Sãa yee kpaaru kãsiru sɔɔ, wiru 40n di sere wiru 48.

Yinni Gusunɔ u tii Esekiɛli sõɔsi

1-3 Wõɔ tɛnasen suru nnɛsen sõɔ nɔɔbuse sɔɔra Esekiɛli, yãku kowo Busin bii u wãa daa te ba mɔ̀ Kebarin goorɔ ka Yuu be ba yoru mwɛɛrima sannu. Miya u wa wɔlla kɛniara ma Gusunɔ u dera u kãsiru wa. U ka nùn gari kua ma win dam nùn nɛnua. N deema sina boko Yoyakimun wõɔ nɔɔbusewa mi, ye u ka wãa yoru sɔɔ Babiloniɔ.

4 Wee ye u wa kãsi te sɔɔ. U woo bɔkɔ wa ga seema saa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian di ga guru wiru sɔɔwa ka guru maakinu. Ma yam bururam mu guru wii te sikerenɛ. Ma ten suunu sɔɔ n ballimɔ nge sii gan te ba wɔriasia.

5 Guru wii te sɔɔ, hunde koniba nnɛ ba wãa mi be ba ka tɔmbu weenɛ.

6 Ben baawure wuswaa nnɛ ka kasenu nnɛwa u mɔ.

7 Ben kõri yi dɛnde. Ma ben naasu su ka naa buun naa kaburosu weenɛ, ma su ballimɔ nge sii gan te ba wɔriasia.

8 Kasa yen baayeren temɔ, tɔnun nɔmuwa ga wãa mi. Nɔma yen baayere ya dɛmiɛwa mi wuswaa ka kasa ye, ya mɛɛra.

9 Kasa ye kpuro ya nɔsu girarinɛwa. Hunde koni be, bà n sĩimɔ, ba ku ra sĩire. Mi ba dɔɔ, miya ba ra n mɛɛra.

10 Hunde koni ben baawure u wuswaa mɔwa nnɛ. Tia ya sãa tɔnun wuswaa. Yen nɔm geu gia, gbee sunɔn wuswaa. Yen nɔm dwaru gia kɛtɛn wuswaa. Yen biru gia maa gunɔ bakerun wuswaa.

11 Ben baawuren kasa yiru ya dɛmiarewa wɔllɔ ma ya girarinɛ mi gia. Ma yiru ye ya maa tie ya ben wasi wukiri.

12 Mi wuswaa yen baayere ya wãa, mi giawa ya mɛɛra. Yen sõna mi ba kĩ bu da kpuro, ba ra dewa ba kun sĩire.

13 Hunde koni ben baa sɔɔ, dõɔ gɛ̃ɛya yi wãa mi, yi fĩamɔ nge wĩi bɔnnu. Dõɔ win yam bururam mu kpã. Min diya dõɔ buri yi yarimɔ nge guru maakinu.

14 Hunde koni be, ba ra n sãuwa nge guru maakinu, ba n dɔɔ, ba n wee.

15 Ye u bu mɛɛra mɛsum, yera u uruu wa ya tem girari ben baawuren bɔkuɔ.

16 Uruu be, ba ballimɔwa nge kpee gobiginu. Ma ba weenɛ. Ma n sãare uruu baayere ya wãa uruu gaa sɔɔ.

17 Ba koo kpĩ bu da bera nnɛ kpuro sɔɔ ba kun tii sĩiyɛ.

18 Ben gunum mu nanum mɔ. Ma ben nɔsu sɔɔ n sãare gãanu mani mani ni nu ballimɔ.

19 Hunde koni be, bà n sanum seewa, uruu be, ba ra n wãawa ben bɔkuɔ. Bà n maa yõɔwa, ka be sanna.

20 Hunde koni be, ba ra dewa mi ba kĩ, adama ka uruu be sanna. Domi beya ba uruu be gawe.

21 Yen sõna bà n sĩimɔ, uruu be, ba ra n maa sĩimɔ. Bà n yõra kpa uruu be, bu yõra. Bà n maa seewa, kpa uruu be, bu maa se. Domi hunde koni ben hunde ya wãawa uruu be sɔɔ.

22 Ma gãanu tɛrie hunde koni ben wɔllɔ nu ballimɔ nge kpee gobiginu.

23 Ma ba ben kasa yiru yiru dɛmiɛ ya girarinɛ gãa nin temɔ. Ma yiru yiru ye ya bu tie ya ben wasi wukiri.

24 Sanam mɛ ba sĩimɔ, yera na ben kasan wɔkinu nɔɔmɔ nge nim wõkun wɔkinu, ṅ

kun mɛ nge Gusunɔ Dam kpurogiin nɔɔ, ɲ̀ kun mɛ nge tabu kowo wuurun wɔkinu. Adama ye ba yɔ̃ra, ba ben kasa ye kuruawa.
25 Ma na maa wɔkinu nɔɔmɔ gãa nin wɔllun di.
26 Ma na gãanu wa mi, nu ka sina kitaru weenɛ, nu ballimɔ nge kpee gobiginu. Ma na maa gãanu wa nu sɔ̃ sina kita ten wɔllɔ nu ka tɔnu weenɛ.
27 Ma n sãare tɔnu wi, u ballimɔ nge sii gan te ba wɔriasia dɔ̃ɔn suunu sɔɔ. Ma yam bururam ka nùn sikerenɛ.
28 Yam bururam mɛ, mu ka guru waa weenɛ ye ya ballimɔ sanam mɛ gura nɛmɔ. Yeniba kpuro ya sãawa Yinni Gusunɔn yi-ikon girima.

Gusunɔ u Esekiɛli gɔra

Isireliban mi

Ye u ye kpuro wa mɛ, yera u yiira u wuswaa tem girari. Ma u nua goo u ka nùn gari kua.

2

1 U nɛɛ, tɔnun bii, a seewo a yɔ̃ra, kpa n nun gari sɔ̃.
2 Sanam mɛ u ka nùn gari yi mɔ̀, yera Yinni Gusunɔn Hunde u nùn yɔɔwa ma u nùn yɔ̃rasia. Ma u yɛ̃ro swaa daki wi u ka nùn gari mɔ̀ mi.
3 U nɛɛ, tɔnun bii, na nun gɔriɔ Isireliban mi, be ba man seesimɔ. Wee be, ka ben baababa ba man tora sere ka gisɔ.
4 Tɔn be, ba swaa tau, ba maa gɔ̃ru bɔɔbu. Ben miya na nun gɔriɔ kpa a bu sɔ̃ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
5 Na nɛɛ, wee ba sãa mɛm nɔɔ sariba. Ba nun swaa daki? Ba ɲ̀ nun swaa daki? Ka mɛ, ba koo gia ma Gusunɔn sɔmɔ u wãa ben suunu sɔɔ.
6 Wunɛ Esekiɛli, a ku bu nasia, a ku maa ben garin bɛrum ko, baa mɛ n ko n sãare a wãa sãki ka niin suunu sɔɔ. Domi ba sãawa mɛm nɔɔ sariba.
7 Ba nun swaa daki? Ba ɲ̀ nun swaa daki? A gesi bu sɔ̃ɔwɔ ye na gerua, baa mɛ ba sãa mɛm nɔɔ sariba.
8 Adama wunɛ, tɔnun bii, a nɔɔwɔ ye kon nun sɔ̃. A ku ko mɛm nɔɔ sari nge bwese te. A wunɛn nɔɔ wukio kpa a tem ye kon nun wɛ̃.
9 Saa yera Esekiɛli u nɔmu gagu wa ga dɛmiɛ win mi gia, ga tireru nɛni te ba kurua.
10 Nɔmu ge, ga tire te kusia win wuswaaɔ. Ba tu yoruawa bera yiru kpuro. Gari yi yi yorua tire te sɔɔ, yiya weeweenu ka wuri ka nuku sankiranun gari.

3

1 U maa nɛɛ, tɔnun bii, a tire teni temwɔ kpa a da a ka Isireliba gari ko.
2 Ye u nɔɔ wukia, yera Gusunɔ u tire te kpɛ̃ɛ mi, u dera u tu tema.
3 Ma u nɛɛ, tɔnun bii, a wunɛn nukuru yibio kpa a wunɛn wasi diisia ka tire te na nun wɛ̃ mi.
Ye u tire te tema, ma ta nùn dore nge tim.
4 Yera u maa nɛɛ, Esekiɛli, a seewo a da Isireliban mi kpa a bu nɛn gari sɔ̃.
5-6 N ɲ̀ mɔ na nun gɔriɔ bwese tuku dabinun mi, nìn barum mu nɔɔbu sɛ̃, a ɲ̀ maa kpɛ̃ a ben gari tubu. Adama Isireliban miya na nun gɔriɔ. Nà n daa nun gɔra bwese tuku nin mi, nu koo nun swaa daki,
7 adama wee, Isireliba ba ɲ̀ nun swaa dakimɔ. Domi ba ɲ̀ kĩ bu nɛn gere nɔ yèn sɔ̃ be kpuro ba swaa tau ma ben gɔ̃ru ga bɔɔbu.
8 Yen sɔ̃, kon maa wunɛn tii bɔbiasia kpa a swaa taaya nge be,
9 a n gɔ̃ru bɔ nge kperu. A ku bɛrum ko ben swaa taa bin sɔ̃. Domi ba sãawa bwese te ta ku ra mɛm nɔ.
10 Ma u maa kpam nɛɛ, Esekiɛli, a swaa dakio a nɔ kpa a gari yi kon nun sɔ̃ nɛnɛ wunɛn gɔ̃ruɔ.
11 Yen biru, kpa a da a wunɛn mɛro bisibu deema mi ba yoru dimɔ. Ba nun swaa daki? Ba ɲ̀ nun swaa daki? A gesi bu sɔ̃ɔwɔ ma nɛna na ka bu gari mɔ̀.
12 Yera Gusunɔn Hunde u Esekiɛli sua ma u nɔɔgiru nua win biruɔ ta gerumɔ ka dam ta mɔ̀, bu Yinni Gusunɔ siaro mi u wãa u win yiiko baka sɔ̃ɔsimɔ.
13 Ma u hunde koni ben kasan wɔkinu nɔɔmɔ ya soonamɔ ka sere maa ben uruuban wɔkinu. Wɔki ni, nu kpɛ̃a n banda.
14 Gusunɔn Hunde wi u nùn sua mi, u ka nùn doona, ma win dam nùn nɛnua. Ma Esekiɛlin mɔru seewa u burisina.
15 U tura Tɛli Abibuɔ, Kebarin daarun bɔkuɔ mi yoo be, ba wãa. Ma u sina ka biti baka ben suunu sɔɔ sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.

Esekiɛli koo Isireliba kirɔ ko

16 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiru yen biru, Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,

17 wunɛ tɔnun bii, kon de a Isireliba nɔni
doke. Kaa n da nɛn gari swaa daki kpa a ka
bu kirɔ ko.
18 Nɛ, Yinni Gusunɔ, nà n tɛ̃ nɛɛ, tɔn kɔ̃so
goo u koo gbi, ma a ṅ nùn kirɔ kue u win daa
kɔ̃sa ye deri u ka win wãaru wɔra, tɔn kɔ̃so
wi, u koo gbiwa win daa yen sɔ̃. Wuna kon
maa win yɛm bikia.
19 Adama à n nùn kirɔ kua, ma u ṅ win daa
kɔ̃sa ye deri, u koo gbiwa win daa kɔ̃sa yen
sɔ̃ kpa wunɛ a wunɛn wãaru wɔra.
20 Gemgii ù n gem deri u kɔ̃sa kua ma a ṅ
nùn kirɔ kue, ma na nùn yina bɛria, u koo
gbiwa kɔ̃sa yen sɔ̃. Na ṅ win yellun daa gea
garisimɔ, adama wuna kon win yɛm bikia.
21 À n maa nùn kirɔ kua u ku ka durum ko,
ma u ṅ durum ye kue, u ṅ gbimɔ. Wunɛn tii
a maa wunɛn wãaru wɔrawa mi, domi a nùn
kirɔ kua.

Esekiɛli

kun maa kpɛ̃ u gari ko

22 Yinni Gusunɔn dam mu Esekiɛli yɔɔwa
ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo a da wɔwaɔ.
Miya kon nun gari sɔ̃.
23 Ma u seewa u da wɔwa mi. Ma u
Gusunɔn yiikon girima wa nge sanam mɛ u
raa wãa Kebarin daarun bɔku mi. Ma u yiira
ka dam u siriru tem girari.
24 Yera Gusunɔn Hunde u maa nùn yɔɔwa.
Ma u nùn seeya u yɔ̃rasia. Saa ye sɔɔra Yinni
Gusunɔ u nɛɛ, a doo a tii kɛnusi wunɛn dirɔ.
25 Mɛya ba koo nun bɔke kpa a kpana a
yari tɔɔwɔ, tɔmbu bu nun wa.
26 Kon de wunɛn yara yu wunɛn daro
mani kpa a kpana a gari ko. Mɛya a ṅ kaa kpĩ
a maa bu gerusi be, be ba ku ra mɛm nɔ mi.
27 Adama nà n ka nun gari kua, kon
wunɛn nɔɔ wukia. Saa ye sɔɔra kaa tɔn be sɔ̃
a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
Adama ben gaba ba koo nun swaa daki, gaba
kun maa nun swaa dakimɔ. Domi ba sãawa
bwese te ta ku ra mɛm nɔ.

Gusunɔn sɔmɔ u nɛɛ,

ba koo Yerusalɛmu tarusi

4

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wunɛ Esekiɛli tɔnun
bii, a biriki suo kpa a ye doke wunɛn
wuswaaɔ a Yerusalɛmun weenasia ko ka
yora biriki yen wɔllɔ.
2 A ye koowo nge wuu ge ba tarusi, a kuku
yenu doke kpa a gungunu bani a sansani
gira kpa a tabu sinambu yi yi a ka sikerena.
3 A sii si su yasu suo kpa a su doke wunɛ
ka ganan baa sɔɔ, kpa a su wuswaa kisi. Ba
koo gu tarusi, wunɛn tii kaa n gu yɔ̃re, kpa
ye kpuro ya n sãa yĩreru Isireliban sɔ̃.
4 Yen biru kpa a kpuna ka wunɛn yɛ̃si nɔm
dwarugia kpa a n Isireliban toranu sɔɔwa
sere tɔ̃ɔ te kaa se.
5 Tɔ̃ɔ nin geeru ta kon sãawa wɔ̃ɔ sin
geeru, sì sɔɔ Isireliba ba man torari. Nu
sãawa sɔ̃ɔ gooba wunɔbu ka wɛnɛ ka
wɔkuru (390). Tɔ̃ɔ ni kpuro sɔɔra kaa n ben
tora ni sɔɔwa.
6 Yen biru kpa a gɔsia a ka wunɛn yɛ̃si nɔm
geugia kpuna sɔ̃ɔ weeru kpa a wahala ko
Yudaban toranun sɔ̃. Sɔ̃ɔ teeru ta ko n sãawa
wɔ̃ɔ tia.
7 Kpa a wunɛn wuswaa kisi Yerusalɛmu
gia ye ba tarusi, kpa a ye gãseru kpare kpa
a yen gari gere.
8 Mɛya nɛ, Yinni Gusunɔ kon ka nun wɛ̃ɛ
bɔke kpa a ku ra sĩira. Mɛya kaa n kpĩ ka yɛ̃si
tia ye, sere tɔ̃ɔ te na nun bura mi, tu ka yibu.
9 Kpa a alikama ka swii ka gbɛɛ ka dãsi ka
dobi sua a ye mɛnna gbɛ̃ɛ teeru sɔɔ a burina
a ka pɛ̃ɛ ko. Yera kaa n da di sere sɔ̃ɔ gooba
wunɔbu ka wɛnɛ ka wɔku te, tu ka yibu, kpa
a n kpĩ ka yɛ̃si tia ye.
10 Pɛ̃ɛ kure piibuwa kaa n da di nge
garamu goobun (200) saka sɔ̃ɔ teeru. Nge
mɛya kaa n dimɔ mi sere tɔ̃ɔ te, tu ka yibu.
11 Mɛya nim mɛ kaa maa nɔ mu ko n saka
mɔwa, ditiri tian sakawa kaa n da nɔ sɔ̃ɔ
teeru.
12 Tɔmbun bii gbebusa kaa ka pɛ̃ɛ wɔ̃. Kaa
n da ye wɔ̃wa ben nɔni biru.
13 Nge mɛya Isireliba ba ko n da ben dĩanu
di ka disi tɔn tukobun suunu sɔɔ mi kon bu
yarinasia.
14 Esekiɛli u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ, na
tii nɛnua disi kpuron di. Na ṅ yaa goru garu
diire saa nɛn piiburun di. Na ṅ maa yaa
disigia gaa tende.
15 Yinni Gusunɔ u wisa u nɛɛ, a naa bisu
suo a ka wunɛn doo ko kpa a tɔmbun bisu
deri.
16 Kon dĩanu fiiko ye ya tie Yerusalɛmuɔ
kpeesia kpa bu bu dĩanu ka nim saka kua
kpa bu di bu nɔ ka nuku sankiranu ka wu-
rurabu.

17 Nge mɛya ba koo dĩanu ka nim bia
kpa ba n nuki sankire be kpuro. Ba koo
woorawa ben toranun sɔ̃.

Gusunɔ u koo Isireli sɛɛyasia

5

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wunɛ tɔnun bii, a
kɔ̃ɔ suo ge ga nɔɔ do kpa a ka wunɛn seri ka
wunɛn toburu kɔni. Yen biru kpa a kilo sua
a seri yi yĩire kpa a yi bɔnu ko suba ita.
2 Kpa a sube teeru sua a dɔ̃ɔ doke
Yerusalɛmun suunu sɔɔ sanam mɛ yen
tarusibun tɔ̃ra yiba. Yen biru kpa a maa
sube teeru sua a n ka tu kɔ̃ɔ ge soomɔ a
ka wuu ge sikerena. Yeniban biru kpa a
maa suberu itase sua a pusi yam kpuro, yen
biruwa kon bu takobi suesi.
3 Kpa a seri yin fiiko kure wunɛn yaberun
swaa buaɔ.
4 Kpa yi sɔɔ, a gɛɛ sua a dɔ̃ɔ doke kpa dɔ̃ɔ
wi, u Isireliba kpuro seesi.
5 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yĩre ni,
Yerusalɛmuwa nu ka yã. Wee na ye kua
handunian suunu. Tɔn tukobun tem mu
ye sikerenɛ.
6 Ma yen tɔmbu ba man seesi n kere
bwese tuku ni nu ka bu sikerenɛ. Domi ba
nɛn woodaba yina. Ba ṅ nɛn gere swĩi.
7 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, wee
ba man seesi n kere bwese tuku ni nu ka
bu sikerenɛ, ma ba ṅ nɛn woodaba mɛm
nɔɔwɛ. Ba ṅ maa nɛn gere swĩi ye na bu
sɔ̃ɔwa. Ben daa kɔ̃sa ya mam bwese ni nu
ka bu sikerenɛgia kere.
8 Yen sɔ̃, nɛn tii kon bu seesi. Kon bu
siriwa handuniagibun wuswaaɔ.
9 Kpa n bu sɛɛyasia bi na ṅ daa bu koore
ben bũu sãanun sɔ̃. Mɛya na ṅ maa bin
bweseru mɔ̀ kpam.
10 Yen sɔ̃na tundoba koo ben bibu tem,
kpa bibu bu maa ben tundobu tem. Kon
bu siriwa n go, kpa n be ba tie yarinasia
handunian goonu nnɛ sɔɔ.
11 Wee ba nɛn sãa yeru disi doke ka ben
bũnu kpuro. Yen sɔ̃, sere ka nɛn wãaru nɛn
tii kon bu biru kisi, na ṅ maa bu mɛɛrimɔ ka
wɔnwɔndu.
12 Bà n bu bɔnu kua subenu ita, sube
teeru ta koo gbiwa Yerusalɛmun nukurɔ,
bararu ka gɔ̃ɔrun sɔ̃, kpa suberu yiruseru tu
maa gbi tabu sɔɔ Yerusalɛmun biruɔ. Kpa n
maa sube te ta tie mini yarinasia handunian
goonu nnɛ kpuro sɔɔ. Kon bu takobi sue-
siwa.
13 Nɛ, Yinni Gusunɔ kon bu nɛn mɔru
seesiwa mam mam sere nɛn bwɛ̃ra yu ka
kpuna. Nà n bu mɔru kɔsie, saa yera ba koo
gia ma na ṅ kĩ ba n sãa mɛm nɔɔ sariba.
14 Ben tem mu koo ko bansu, kpa
mu bɛɛrɛ bia bwese ni nu bu sikerenɛn
wuswaaɔ.
15 Kon bu siriwa ka nɛn mɔru baka n bu
sɛɛyasia ka dam. Kpa bwese ni nu ka bu
sikerenɛ mi, nu bu yɛ̃ɛ. Adama yeni ya ko
n sãawa nge kirɔ ye ya koo de ben tii bu
bɛrum duura. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua.
16 Kon de bu gbisuku gɔ̃ɔrun sɔ̃. Gɔ̃ɔ te, ta
koo bu nɔni sɔ̃wa nge be ba sɛ̃ɛnu twee. Kon
ben dĩa ni nu tie kpeerasia kpa bu gbisuku
gɔ̃ɔrun sɔ̃.
17 Kon bu gɔ̃ɔru ka gbeeku yɛɛ sure kpa yi
ben bibu go. Bararu ka tɔn goberu ka tabu,
ye kpurowa ya koo bu kpeerasia. Nɛ Yinni
Gusunɔwa na yeni gerua.

Be ba bũnu sãamɔ

6

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
2 wunɛ tɔnun bii, a wunɛn wuswaa seeyo
Isireliban guunun bera gia, kpa a nɛn gari
gere be ba wãa min sɔ̃.
3 A nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ kon be ba wãa
Isireliban guunɔ ka gungunɔ ka nin wɔwi
sɔɔ wɔrima ka takobi, kpa n ben gunguu nìn
mi ba ra bũu yãkuru ko kɔsuku.
4 Kon ben bũu yãku yenu kɔsuku ka mi ba
ra nu turare dɔ̃ɔ dokeye, kpa ben gonu nu n
wɔruka ben bũnun nuurɔ.
5 Kon Isireliban gonu kpĩ ben bwãarokunun
wuswaaɔ. Kpa n ben kukunu yaruku ben
bũu yãku yenɔ.
6 Wuu sìn mi ba wãa kpuro, su koo kowa
bansu. Kpa n ben yãku yenu kɔsuku ni ba
kua gungunu wɔllɔ. Kon ben bwãaroku ni
gura n kɔsuku, kpa nu kun maa wãa mi.
Mɛya kon bwãaroku ni ba ra ka sɔ̃ɔ sã suriri.
Ye ba gesi seka ka nɔma ya koo kam kowa
mam mam.
7 Ben suunu sɔɔ gaba koo wɔruku bu
gbisuku. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na
sãa Yinni Gusunɔ.
8 Adama kon de bu kisira tabun di, kpa ba
n yarinɛ tem tukumɔ.

9 Saa ye sɔɔ, be, be ba kisira ba koo man
yaaya mi ba yoru dimɔ. Domi kon ben gɔ̃ru
ge wĩa ge ga ɲ̀ ka nɛ turo yɔ̃. Kon ben sakara
nɔni wĩa yi ba ka bũnu mɛɛra. Ben tii ba koo
tii tusi, kɔ̃sa kpuro ye ba kuan sɔ̃.
10 Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna Yinni
Gusunɔ. N ɲ̀ kam sɔɔ na ka bu gerusi, ye na
nɛɛ, kon bu wahala yeni kpɛ̃ɛ.
11 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na nun sɔ̃ɔmɔ.
A nɔma suo kpa a ka naasu tem so a nɛɛ,
wanyo. Wee Isireliba ba kɔ̃sa kua ya kpã.
Yen sɔ̃, ba koo gbi tabu sɔɔ, ka gɔ̃ɔru sɔɔ, ka
bararu sɔɔ.
12 Wi u toma, barara ta koo nùn go. Wi u
maa wãa turuku, tabu sɔɔra ba koo nùn go.
Wi u koo sina yɛnuɔ, ba koo nùn tarusiwa
kpa u gbi gɔ̃ɔrun sɔ̃. Kon bu mɔru seesiwa
mam mam.
13 Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ bà n wa gonu kpĩ ben bũnun
bɔkuɔ ka sere ben yãku yenɔ ka gungunɔ ka
guunɔ ka dãa kubenɔ ka dãa koo bakanɔ mi
ba ra raa bũnu turare dɔ̃ɔ dokeye, ya n nubu
duroru mɔ.
14 Kon bu nɛn nɔmu dɛmiɛ kpa n de tem
mɛ, mu ko bansu saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarun
di n ka girari Dibilaɔ sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
Mi ba wãa kpuro kpa bu gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ.

Isireliban sɛɛyasiabu

bu turuku kua

7

1 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 wunɛ tɔnun bii, a swaa dakio a nɔ ye
na gerumɔ bɛɛ Isireliban sɔ̃. Na nɛɛ, kpeera
wee. Ta pusi bɛɛn tem goonu nnɛ kpuro sɔɔ.
3 Tɛ̃ ta koo bɛɛ deema. Kon de nɛn mɔru
yu bɛɛ wɔri. Kon bɛɛ siriwa nge mɛ bɛɛn
sanu sanusu sãa. Kpa n bɛɛ kɔ̃sa ye i kua
kpuron are kɔsie.
4 Na ɲ̀ bɛɛ mɛɛrimɔ ka wɔnwɔndu. Nà n
bɛɛ sɛɛyasiamɔ, na ɲ̀ tii nɛnumɔ. Kɔ̃sa ye i
kua yera kon bɛɛ kɔsia. Kpa i gia ma nɛna na
sãa Yinni Gusunɔ.
5 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na
nɛɛ, kɔ̃sa wee, ya ɲ̀ maa ka gaa weenɛ.
6 Kpeera wee, kpeera wee. Wee ta seemɔ
ta wee bɛɛn mi. Wee ta sisi.
7 Bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i wãa tem mɛ sɔɔ, saa
ya turuku kua. Tɔ̃ɔ te, ta turuku kua, ta ko n
sãawa wahalan tɔ̃ru. Tɔ̃ɔ te sɔɔ, nuku dobun
kuuki kun maa nɔɔramɔ guunu wɔllɔ.
8 Tɛ̃ kon de nɛn mɔru yu se. Na ɲ̀ ye
yɔ̃rasiamɔ ma n kun mɔ ya ka tii sara. Kon
bɛɛ siriwa nge mɛ bɛɛn daa ya nɛ.
9 Na ɲ̀ bɛɛ mɛɛrimɔ ka wɔnwɔndu. Nà n
bɛɛ sɛɛyasiamɔ, na ɲ̀ maa tii nɛnumɔ. Kɔ̃sa
ye i kua yera kon bɛɛ kɔsie kpa i gia ma nɛ,
Yinni Gusunɔwa na bɛɛ sɛɛyasia.
10 Tɔ̃ɔ te wee ta tunuma, ta turuku kua.
Bɔbunu ka tii suabu bu sosimɔ.
11 Bɔbunu nu kua nge dɛka ye ba ra ka
tɔmbu so. Gãanu kun maa bɛɛ tiammɛ. Tɔn
dabiru ta koo gbi. Baa wɔkinu kun maa
nɔɔramɔ. Goo kun maa weeweenu mɔ̀ bɛɛn
sɔ̃.
12 Saa ya turuku mɔ̀. Tɔ̃ɔ te, ta wee. Wi u
dwemɔ u ku yɛ̃ɛri. Wi u maa dɔramɔ u ku
swĩ. Domi nɛ, Yinni Gusunɔn mɔru sisi tɔn
be ba wãa tem mɛ sɔɔ kpuron sɔ̃.
13 Wi u dɔra u ɲ̀ maa ye u dɔra wasi u
mwa baa ù n wãa wãaru sɔɔ. Domi gari yi ba
gerua tɔn be kpuron sɔ̃, yi koo koora. Goo
sari wi u koo yakiara yèn sɔ̃ baawure u wãa
kom bɛrɛtɛkɛ sɔɔ.
14 Wee ba kɔba so ba sɔɔru kpa. Adama
ben goo kun tabu seemɔ, domi nɛ, Yinni
Gusunɔn mɔru seewa be tɔn dabi ten sɔ̃.

Goo sari

wi u koo sɛɛyasiabu kisirari

15 Yinni Gusunɔ u maa Esekiɛli sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, tabu ko n wãawa swɛɛ sɔɔ kpa baranu
ka gɔ̃ɔnu nu n wãa yɛnusɔ. Tɔmbu ba koo
gbi tabu sɔɔ yakasɔ. Be ba maa wãa wuu sɔɔ
ba koo gbiwa gɔ̃ɔru ka baranun sɔ̃.
16 Be ba maa kisira ba koo kpikiru dawa
guunu wɔllɔ nge kparukonu kpa bu wee-
weenu ko ben toranun sɔ̃.
17 Ben nɔma ko n sãare dam sarirun sɔ̃.
Kpa ben dũa yu diiri.
18 Ba koo saaki sebewa kpa bu ben seri kɔni
nuku sankiranun sɔ̃.
Ba koo nanda kpa sekuru bu mwa.
19 Ba koo gobi kɔ̃ swɛɛ sɔɔ,
kpa bu ben wuraba garisi nge kubanu,
domi sii geesu ɲ̀ kun mɛ wura
yen gaa kun kpɛ̃ yu bu faaba ko Gusunɔn
mɔrun tɔ̃ru sɔɔ.
Ba ɲ̀ gãanu wasi ye ya koo bu debu,
ɲ̀ kun mɛ ye ya koo ben binɛ kpunasia,
domi sii geesu ka wura yera ya dera ba tora.
20 Ba tii sua ben wuran sɔ̃.

Ma ba ka ye bwãaroku bakanu kua ni nu nanum mɔ.
Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ kon de bu ye tusi.
21 Kon de tɔn tukobu bu ben dukia ye gura,
kpa be ba ɲ̀ Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ bu ye tubi di bu ye kpuro disi doke.
22 Na ɲ̀ ka bɛɛ yinamɔ
sanam mɛ gbɛnɔbu ba koo nɛn sãa yerun dukia disi doke bu gura.
23 A yɔni sɔɔru koowo domi tem mɛ, mu tɔn gowobu yibawa.
Mɛya bɛɛn wuu ge, ga tɔmbu yiba be ba daa bɔɔbɔya mɔ.
24 Kon bwesenu sokuma ni nu nuku kɔ̃suru bo,
kpa nu bɛɛn yɛnusu mwɛɛri.
Kon bɛɛn damgibun tii suabu kpeesia.
Kpa n de bu bɛɛn sãa yenu disi doke.
25 Kam kobu wee.
I ko i faaba kasu, adama i ɲ̀ wasi.
26 Kɔ̃sa ya koo sosi kɔ̃sa sɔɔ.
Mɛya labaari kɔ̃si yi ko yi n nɔɔramɔ yi n dɔɔ.
I ko i Gusunɔn sɔmɔbu bikia bu kãsiru kasu kpa bu bɛɛ sɔ̃ ye ya koo na.
Adama yãku kowobu ba ɲ̀ ko n Yinni Gusunɔn wooda yɛ̃.
Bɛɛn guro gurobu ba ɲ̀ maa bwisi gɛɛ mɔ bu tɔnu kɛ̃.
27 Bɛɛn sina boko u koo gɔɔ sina
kpa sina bibu ba n wurure.
Tɔmbu kpuro ba ko n diirimɔ.
Kon bu kuawa nge mɛ ben kookoosu nɛ.
Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Ba bũnu sãamɔ

Yinni Gusunɔn sãa yerɔ

8

1 Wɔ̃ɔ nɔɔba tiasen suru nɔɔba tiasen sɔ̃ɔ nɔɔbuse sɔɔ, Esekiɛli u sɔ̃ win dirɔ ka Yudan guro gurobu. Yera Yinni Gusunɔn dam nùn yɔɔwa.
2 Yera u mɛɛra u wa gãanu kurama nu ka tɔnu weenɛ. Win pɔran tem gia ya sãa nge dɔ̃ɔ ma win wɔllu gia ya ballimɔ nge sii gan te ba wɔriasia.
3 Ma u gãanu dɛmia nge nɔma u ka wi, Esekiɛlin seri nɛnua. Kãsi te sɔɔ, Gusunɔn Hunde nùn sua wɔllɔ ma u ka nùn da Yerusalɛmuɔ. U deema yen kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia ba bwãaroku gagu yɔ̃rasie ge ga Gusunɔn nisinu seeye.
4 Ma Gusunɔ Isireliban Yinnin yiikon yam bururam nùn kure mi nge mɛ u raa mu wa wɔwaɔ.
5 U nɛɛ, tɔnun bii, a mɛɛrio sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
Ma u mɛɛra. U wa yãku yerun duu yerɔ bwãaroku gaga yɔ̃ ge ga Gusunɔn nisinu seeye.
6 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, a wa ye ya kooramɔ mi? Wee Isireliba ba bũnu sãamɔ bu ka man gira nɛn sãa yerun di. N ɲ̀ maa ye tɔna, kon kpam nun gam sɔ̃ɔsi.
7 Ma u maa nùn sua u ka da tɔɔwɔ sãa yerun yaaran kɔnnɔwɔ. Ma u wɔru gagu wa ganaɔ.
8 Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, a gana ye yabo.
Ma u ye yaba u deema kɔnnɔ gaga wãa mi.
9 U nɛɛ, a duo kpa a wa kom kɔ̃sum mɛ tɔn be, ba mɔ̀ mini.
10 U dua mi. Ye u wa wee, yɛɛ yi yi ra kabiri ka yɛɛ kɔ̃si gɛɛn weenasii ba kua gani sɔɔ ba ka sikerena ka sere maa bũnu kpuro ni ba ra sã.
11 Ma u Isireliban guro gurobu wa tɔnu wata ka wɔkuru yɛɛn weenasii yi kpuron wuswaaɔ. Ma Yaasania Safanin bii u wãa be sɔɔ. Bukuro ben baawure u turare ka gãanu nɛni yè sɔɔ ba ra turare dɔ̃ɔ doke. Ma turaren wiisu bɔkua wɔllɔ tuku tuku.
12 Yinni Gusunɔ u bikia u nɛɛ, tɔnun bii, a wa ye Isireliban guro gurobu ba mɔ̀ asiri sɔɔ? Ben baawure u win bũu yeru mɔ. Ma ba tii gafara kuammɛ ba mɔ̀, nɛ, Yinni Gusunɔ na ɲ̀ bu waamɔ. Domi na ben tem deri.
13 U nɛɛ, a na a maa wa ye ba mɔ̀ ye ya yeni kere.
14 Ma u ka nùn da win sãa yerun kɔnnɔwɔ ge ga sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia mɛɛra. U deema tɔn kurɔba sɔ̃ ba bũu wi ba mɔ̀ Tamusi swĩiyammɛ.
15 Yera u maa nɛɛ, a wa nge mɛ mi n sãa? Tɛ̃, a na a maa gam wa ye ya yeni kere.
16 Ma u nùn sua u ka da sãa yerun yaaraɔ yãku yeru ka dii dɛɛrarun kɔnnɔn baa sɔɔ. Miya u tɔmbu yenda nɔɔbu wa ba sãa yeru biru kisi ba yiire sɔ̃ɔ yari yeru gia ba sɔ̃ɔ sãamɔ.
17 Gusunɔ u maa nɛɛ, wunɛn tii a wa ye ba mɔ̀. Yeniba kpuron kobu ya ɲ̀ Yudaba tura, ma ba maa kɔ̃sa mɔ̀ ba goonamɔ tem mɛ sɔɔ bu ka nɛn mɔru seeya. Adama beya ba tii wɛ̃ru dɛka sɔkumɔ.

18 Nɛn tii kon bu ye ba kua kɔsie ka nɛn
mɔru baka. Na ǹ bu mɛɛrimɔ ka wɔnwɔndu.
Ba koo wuri kowa ka dam bu ka man
somiru kana. Adama na ǹ bu swaa dakimɔ.

Yerusalɛmun sɛɛyasiabu

9

1 Yen biru Esekiɛli u Yinni Gusunɔn
nɔɔ nua. U nɛɛ, i susima bɛɛ be i ko i
Yerusalɛmugibu sɛɛyasia. Baawure u n win
tabu yãnu nɛni ni u koo ka bu kam koosia.
2 Yera u wa wee tɔmbu nɔɔba tia ba
yarima saa sãa yerun kɔnnɔ ge ga wãa
gungunu wɔllu gian di, sõɔ yɛ̃san nɔm geuɔ.
Ma ben baawure u win tabu yãnu nɛni ni
u koo ka tɔmbu kam koosia. Ma ben suunu
sɔɔ goo u wãa u yãku kowon yaberu doke ba
gãanu sɔre win kpaka sɔɔ nì sɔɔ u koo yore.
Yera u na u yõra yãku yerun bɔkuɔ te ba kua
ka sii gandu.
3 Ma Gusunɔn yiiko ye ya raa wãa wɔllun
kõsobun weenasibu sɔɔ, ya seewa ya da sãa
yerun kɔnnɔ gia. Ma Yinni Gusunɔ u durɔ
wi soka wi u yãku kowon yãnu doke mi, ka
gãa nì sɔɔ u koo yore.
4 U nùn sõɔwa u nɛɛ, a doo wuu suunu sɔɔ
a tɔmbu yĩreru koosi sirikanaɔ be ba wee-
weenu mɔ̀ kõsa ye tɔmba mɔ̀ Yerusalɛmuɔn
sõ.
5 Ma Esekiɛli u nua durɔ wi, u be ba tie
sõɔmɔ u mɔ̀, i durɔ wi swĩiyɔ wuu ge sɔɔ kpa
i tɔmbu so i go. I ku bu mɛɛri ka wɔnwɔndu.
I ku tii nɛnɛ.
6 I bu goowo mam mam tɔkɔnu ka
aluwaasiba ka wɔndiaba ka tɔn kurɔbu ka
bibu. Adama i ku be ba yĩreru koosi mi baba.
I toruo saa nɛn sãa yerun di.

Ma ba torua ka Isireliban guro gurobu be
ba wãa dii ten kɔnnɔwɔ.
7 U nɛɛ, i sãa yee te disi dokeo i ten yaari
tɔn gonu yibie. Yen biru kpa i da tɔɔwɔ i
tɔmbu go.

Ma ba yara tɔɔwɔ ba tɔmbu sɛ̃suka ba go.

8 Sanam mɛ tɔmba tɔn be goomɔ, Esekiɛli
u yõ mi. Yera u yiira u siriru tem girari, u
nɔɔgiru sua wɔllɔ u nɛɛ, Yinni Gusunɔ kaa
Isireli be ba tie kpuro gowa wunɛn mɔru
yen sõ?
9 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, be Isireliba ka
Yudaban torana nu kpɛ̃a. Wee ben tem mɛ
sɔɔ, tɔn gobera ta wãa, gem sari. Domi ba
mɔ̀, nɛ, Yinni Gusunɔ na ben tem deri. Na
ǹ maa waamɔ ye ba mɔ̀.
10 Yen sõna nɛn tii nà n bu sɛɛyasiamɔ, na
ǹ bu mɛɛrimɔ ka wɔnwɔndu. Na ǹ maa tii
nɛnumɔ. Kon bu ben daa kɔsiewa ye ba kua.
11 Durɔ wi u yãku kowon yãnu doke mi,
u Yinni Gusunɔ sõɔwa u nɛɛ, wee, na kua
kpuro ye a man sõɔwa.

10

Yinni Gusunɔ

u maa Esekiɛli tii sõɔsi
(I maa mɛɛrio 1:1-28)

1 Esekiɛli u mɛɛra wɔllun kõsobun
weenasii ben wɔllɔ. Ma u kpee gobigiru wa
ta ka sina kitaru weenɛ.
2 Ma Gusunɔ u durɔ wi u yãku kowon
yãnu doke mi sõɔwa u nɛɛ, a duo uruu ben
baa sɔɔ, be ba wãa wɔllun kõso ben temɔ.
Kpa a dõɔ gɛ̃ɛ gure wunɛn nɔmaɔ wɔllun
kõso ben suunu sɔɔn di kpa a da a dõɔ gɛ̃ɛ yi
wisi wuu ge sɔɔ.

Yera Esekiɛli u wa durɔ wi, u da u dõɔ gɛ̃ɛ
yi sua.
3 Sanam mɛ u tura sãa yee ten mi, wɔllun
kõso be, ba yõ ten nɔm geu gia. Ma guru
wiru ta dii te yiba.
4 Ma Yinni Gusunɔn yiikon girima ya
seewa wɔllun kõso ben wɔllun di ya da sãa
yee ten kɔnnɔwɔ. Ma sãa yee te, ta wiisu
yiba. Yera Yinni Gusunɔn yiikon giriman
yam bururam sõɔsira sere ka ten yaaraɔ.
5 Ma wɔllun kõsobun kasenun wɔkinu nu
nɔɔra sere sãa yee ten yaaraɔ. Ma n sãare
nge Gusunɔ Dam kpurogiin nɔɔwa ga gari
mɔ̀.
6 Yera Yinni Gusunɔ u wi u yãku kowon
yãnu sebua mi sõɔwa u nɛɛ, a doo a dõɔ sua
uruu be sɔɔ, wɔllun kõso ben baa sɔɔ. Ma
durɔ wi, u da uruu ben bɔkuɔ.
7 Ma kõso ben turo u nɔma dɛmiɛ dõɔ gia,
wi u wãa ben suunu sɔɔ. Ma u ka ye dõɔ gura
u durɔ wi wɛ̃. Ma durɔ wi, u ka doona.
8 Ma n sãare tɔnun nɔma yarima saa kõso
ben kasan tem di.
9 Ma Esekiɛli u maa uruu nnɛ wa, yen
baayere ya wãa wɔllun kõso ben turon
bɔkuɔ. Uruu yen baayere ya ballimɔwa nge
kpee gobigiru.
10 Ye kpuro ya weenɛwa ma n sãare tia
wãa tian sɔɔwɔ.

11 Ya koo kpĩ yu sĩ beri nnɛ kpuro ya kun
tii sĩiyɛ. Ma ya dɔɔ mì gia wɔllun kɔ̃sobun
wira wãa.
12 Kɔ̃so ben wasi ka biru ka nɔma ka
kasenu, ye kpuro ya nɔni mɔwa. Nge mɛya
maa uruu nnɛ ye kpuro ya mɔ.
13 Ma Esekiɛli u nua ba uruu be sokumɔ
woo guna.
14 Wuswaa nnɛwa wɔllun kɔ̃so ben
baawure u mɔ. Wuswaa gbiikaa ya ka
Gusunɔn gɔradogia weenɛ. Yiruse ya ka
tɔnugia weenɛ. Itase ya ka gbee sunɔgia
weenɛ. Nnɛse maa ya ka gunɔ bakerugia
weenɛ.
15 Ma wɔllun kɔ̃so be, ba yɔ̃ɔwa wɔllɔ.
Ba sãare nge hunde koni ye u wa Kebarin
daarun bɔkuɔ.
16 Bà n swaa wɔri, uruu be, ba ra n maa
swaa wɔriwa. Bà n seewa bu ka yɔ̃, uruu be,
ba ku ra bu deri.
17 Bà n yɔ̃ra, uruu ben tii ba ra yɔ̃rewa. Bà
n yɔ̃ɔwa ba ra ka bu yɔ̃wa. Domi hunde koni
beya, ba uruu be gawe.

Yinni Gusunɔn yiiko

ya sãa yee te derimɔ

18 Yera Yinni Gusunɔn yiikon girima ya
doona dii kɔnnɔ gen min di ma ya na ya sina
wɔllun kɔ̃so be sɔɔ.
19 Yera Esekiɛli u wa kɔ̃so be, ba ben kasi
dɛria ba seewa ba yɔ̃ɔwa ka uruu be. Ma ba
da ba yɔ̃ra sãa yerun kɔnnɔwɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ
yari yeru gia. Ma Gusunɔ Isireliban Yinnin
yiikon girima ya ballimɔ ben wɔllɔ.
20 Hunde koni ben bwesera Gusunɔ u
dera u raa wa Kebariɔ. Ma u gia ma wɔllun
kɔ̃soba.
21 Ben baawure u wuswaa nnɛ mɔ ka
kasenu nnɛ. Ma ba nɔma mɔ nge tɔnugia ya
wãa ben kasan temɔ.
22 Ben wuswɛɛ yi, yi ka hunde koni ye u
wa Kebariɔ migii weenɛ. Ben baawure u
dɔɔwa deedeeru mi u wuswaa kisi.

Yinni Gusunɔ

u koo Yerusalɛmugibu siri

ben toranun sɔ̃

11

1 Yinni Gusunɔn Hunde u Esekiɛli sua ma
u ka nùn da sãa yerun kɔnnɔwɔ ge ga wãa
sɔ̃ɔ yari yeru gia. Kɔnnɔ gen miya u tɔmbu
yɛnda nɔɔbu wa. Be sɔɔ, u Yaasania Asurin
bii tuba ka Pelatia Bɛnayan bii. Be kpuro ba
sãawa Isireliban wirugibu.
2 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, tɔn be a
wa mi, ba sãawa be ba kɔ̃sa bwisikumɔ ma
ba tɔmbu bwisi kɔ̃si kɛ̃mɔ Yerusalɛmuɔ.
3 Ba mɔ̀, n ǹ mɔ tɛ̃ sa ko dinu bani. Domi
Yerusalɛmu ya sãawa nge wekeru. Ma bɛsɛ
yen tɔmbu sa sãa nge yaa ye ya wãa te sɔɔ.
4 Yen sɔ̃, tɛ̃ tɔnun bii, a bu gerusio.
5 Ma Yinni Gusunɔn Hunde u nùn yɔɔwa
u nɛɛ, a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ
na yɛ̃ ye be Isireliba ba bwisikumɔ ka ye ba
gerumɔ.
6 Wee ba begibu goomɔ dabi dabinu wuu
ge sɔɔ. Ma gonu yiba ben swɛɛ sɔɔ.
7 Yen sɔ̃, begii be ba go mi, ba sãawa nge
yaa. Ma wuu gen tii ga sãa nge wekeru.
Adama be ba tie ba wasi, ba koo bu yarawa
bu ka doona.
8 Wee ba tabun bɛrum mɔ. Adama kon de
taa bi, bu bu deema. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na
ye gerua.
9 Kon de bu yari wuu gen di. Kpa n bu
tɔn tukobu nɔmu bɛria. Nge mɛya kon ka bu
sirisina.
10 Tabu sɔɔra ba koo gbi. Kon bu siri
be Isireliba, ben tem nɔɔ bura yerɔ. Saa
ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni
Gusunɔ.
11 Wuu ge, ga ǹ bu nɛnumɔ nge wekeru.
Ba ǹ ko n maa sãa nge yaa te sɔɔ. Ben tem
nɔɔ bura yerɔwa kon bu siri.
12 Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ wìn gere ba ǹ mɛm nɔɔwɛ, ka
wìn woodaba ba ǹ swĩi. Ma ba sere bwese
tuku ni nu ka bu sikerenɛn gari swĩi.
13 Sanam mɛ Esekiɛli u Yinni Gusunɔn
gari yi gerumɔ, yera Pelatia Bɛnayan bii
u kpuna u gu. Saa ye sɔɔra Esekiɛli u
wuswaa tem girari u nɔɔgiru sua u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, kaa dewa Isireli be ba tie bu
gbisuku?

Yinni Gusunɔ u koo win tɔn

be ba yarinɛ mɛnna

14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
15 tɔnun bii, wee, be ba wãa Yerusalɛmuɔ
ba Isireliba, wunɛn mɛro bisibu, ka be ba tie
bwisi kɛ̃mɔ ba mɔ̀, bu yɔ̃ro mi ba yoru dimɔ
mi, ba n ka Yinni Gusunɔ tonde, domi be,
be ba wãa Yerusalɛmuɔ mi, beya ba tem mɛ
wɛ̃.

16 Adama a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, baa mɛ na dera
ba yarinɛ mi, ba wãa tem tukumɔ, sɔ̃ɔ teeru
ko na n ka bu wãa nge mɛ na ra n wãa sãa
yerɔ.
17 Kpa n bu mɛnna n yara bwese nin su-
unu sɔɔn di mi ba yarinɛ mi, n bu Isireliban
tem wɛ̃.
18 Mɛya ba koo na kpa bu bũu ni kpuro
wuna ni ba ra raa sã mi, ni nɛ, Yinni Gusunɔ
na ɲ̀ kĩ.
19 Kon bu gɔ̃ru teu wɛ̃ kpa n bu bwisiku
kpaanu wɛ̃. Kon ben gɔ̃ru ge ga raa bɔɔbu
nge kperu mi wuna, kpa n bu gɔ̃ru kpɔɔ wɛ̃
ge ga du.
20 Kpa bu ka nɛn gere mɛm nɔɔwa, bu nɛn
woodaba swĩi. Ba ko n sãawa nɛn tɔmbu,
kpa na n maa sãa Gusunɔ ben Yinni.
21 Adama be ba yɔ̃rari ba ben kĩru swĩi ba
da ba bũnu sãamɔ ni nɛ, Yinni Gusunɔ na ɲ̀
kĩ mi, kon bu ben kookoosun are kɔsia. Nɛ,
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔn yiikon girima ya yara Yerusalɛmun di

22 Yen biruwa wɔllun kɔ̃so be, ba kasi
dɛria ba seewa ka ben uruu be sannu. Ma
Yinni Gusunɔn yiikon girima ya sɔ̃ɔsire ben
wɔllɔ.
23 Ma win yiikon girima ye, ya seewa wuu
suunun di ya da ya wãa guuru garun wɔllɔ,
wuun sɔ̃ɔ yari yeru gia.
24 Ma Gusunɔn Hunde u Esekiɛli sua kãsi
te sɔɔ, u ka wurama Babiloniɔ mi Isireliba
ba yoru dimɔ. Saa yera kãsi te u waamɔ mi,
ta kpa.
25 Ma u Isireli be ba yoru dimɔ mi, sɔ̃ɔwa
kpuro ye Yinni Gusunɔ u dera u wa.

Ba koo Isireliba yoru mwɛɛri

12

1 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 tɔnun bii, wee a wãa mɛm nɔɔ sariban
suunu sɔɔ. Ba nɔni mɔ adama ba ɲ̀ kĩ bu ka
yam wa. Ba swasu mɔ, adama ba ɲ̀ kĩ bu ka
gari nɔ yèn sɔ̃ ba bɔ.
3 Yen sɔ̃, a sɔɔru koowo kpa a se a doona
sɔ̃ɔ sɔɔ ben baawuren nɔni biru a da a n wãa
gam. Sɔrɔkudo ba koo gia ma ba sãa bwese
mɛm nɔɔ sariba.
4 Yen biru Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a wunɛn
yãnu mɛnnɔ a yara wunɛn dirun di sɔ̃ɔ sɔɔ
gbãara. Kpa a yari wuu gen min di yoka ben
baawuren nɔni biru nge wi ba yoru mwa.
5 Kpa a gana yaba ben nɔni biru a wunɛn
yãnu yara min di.
6 U maa nɛɛ, a yãa ni sɔɔwo ben nɔni biru
kpa a ka nu yari wɔ̃kuru. Kpa a tii wɔ̃ke ka
yasa a ku ka tem mɛ mɛɛri. Domi na kĩwa a
n sãa yĩreru Isireliban sɔ̃.
7 Ma u kua ye Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa.
U yara sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara ka win sɔɔru nge wi
ba yoru mwa. Yoka u da u gbãraru yaba
ka nɔma u win yãa ni sua u yara wɔ̃kuru
tɔmbun nɔni biru.
8 Buru buru Yinni Gusunɔ u ka nùn gari
kua u nɛɛ,
9 Isireliba, mɛm nɔɔ sari be, bà n nun
bikia ba nɛɛ, mba a mɔ̀ mi,
10 a bu wisio a nɛɛ, Isireliban sunɔ wi u
wãa Yerusalɛmuɔ mi, wiya ye a mɔ̀ ya ka yã,
ka sere maa Isireliba kpuro be ba wãa mi.
11 A sãawa yĩreru te ta sɔ̃ɔsimɔ ma ba koo
yoru da tem gam. Ya koo maa koora.
12 Sunɔ wi u wãa ben suunu sɔɔ u koo
win yãnu gura wɔ̃kuru kpa u yari. Ba koo
gbãraru yabawa bu ka yari min di. Kpa u tii
wɔ̃ke u ku ka win tem wa.
13 Nɛ, Yinni Gusunɔ kon nùn yina bɛria
kpa u wɔri ye sɔɔ. Kon ka nùn da Babilonin
temɔ. Adama u ɲ̀ tem mɛ wasi. Miya u koo
gbi.
14 Win sina asakpɔbu ka win kɔ̃sobu
ka win tabu kowobu be kpurowa kon
yarinasia kpa n de bu bu takobi sɔkiri.
15 Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na
sãa Yinni Gusunɔ, nà n bu yarinasia bwese
tukunun suunu sɔɔ.
16 Adama kon de gabu bu kisira tabun di
ka gɔ̃ɔrun di ka bararun di kpa bu wa bu ka
gere kɔ̃sa ye ba nɛ, Yinni Gusunɔ kua. Saa ye
sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
17 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
18 tɔnun bii, ka nandaba kaa wunɛn pɛ̃ɛ di
kpa a n diirimɔ a n ka nim nɔrumɔ.
19 Kpa a Isireliba sɔ̃ a nɛɛ, amɛniwa
nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, be,
Yerusalɛmugibu ba koo ben dĩanu diwa ka
bɛrum kpa bu nim nɔ ka nuku sankiranu.
Domi ben tem mu kua bansu. Gãa ni nu wãa
mi kpuro, nu koo kam kowa ben tɔn dam
dɔrebun sɔ̃.
20 Wuu si su tɔmbu dabi su koo kowa
bansu, kpa tem mɛ kpuro mu kam ko. Saa
ye sɔɔra Isireliba ba koo gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ.

Yinni Gusunɔn gari

yi koo koora

21 Yinni Gusunɔ u maa Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
22 mban sɔ̃na Isireliba ba ra n mɔndu mɔ̀ ba n mɔ̀, wee tɔ̃ra dɛnyamɔ, adama kãsi nin gara kun kooramɔ.
23 Yen sɔ̃, a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ kon de mɔn te, tu kpe. Ba ɲ maa tu gerumɔ Isireliɔ. Adama a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, tɔ̃ra turuku mɔ̀. Kãsi nin baatere ta koo kooraWa.
24 Domi nin garu sari te ta koo kam ko. Nɛn gari gɛɛ maa sari yi ba gerua bu ka bu nɔni wɔ̃ke Isireliɔ.
25 Nɛ, Yinni Gusunɔ, ye na gerua kon ye ko. Ya koo kooraWa ya ɲ tɛɛmɔ. Be, mɛm nɔɔ sariba, ka gem ben nɔni bira kon de gari yi, yi koora.
26 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
27 tɔnun bii, wee Isireliba ba nɛɛ, kãsi ni a wa mi, nu ɲ kooramɔ tɛ̃. Nu koo kooraWa sere saa gaa. Yen sɔ̃, a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ,
28 nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, gari yi na gerua kpuro yi koo kooraWa tɛ̃, ya ɲ tɛɛmɔ.

Sɔmɔ weesugibu

13

1 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
2 tɔnun bii, a tɔn be gerusio be ba tii kua nɛn sɔmɔbu. A de bu swaa daki ye kon bu sɔ̃.
3 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na bu sɔ̃ɔmɔ. Na nɛɛ, kɔ̃sa koo bu deema be, be ba sãa gari bakasu. Domi ben tiin bwisikuna ba swĩi ba ka gari gerumɔ, ba ɲ gãanu ganu waamɔ.
4 Bɛɛ Isireliba bɛɛn sɔmɔbu ba sãaWa nge gbeeku bɔ̃nu ni nu bɔsu bansɔ.
5 Wee ba ɲ dere bu gbãrarun kuunu kɔre. Ba ɲ maa gbãraru banɛ tu ka bu ganɛ nɛ, Gusunɔn mɔrun saa sɔɔ.
6 Wee ba kãsi weesuginu saarimɔ, ma ba gari gerumɔ yi yi ɲ sãa gem. Ba mɔ̀, wee nɛ, Yinni GusunɔWa na bu ye kpuro wɛ̃. Adama na ɲ bu gɔre. Ma ba tamaa kon ben garin dam sirewa.
7 Adama na nɛn sɔmɔ be sɔ̃ɔmɔ ma ben kãsinu nu sãaWa ni ben tii ba seka. Ben gari yi maa sãaWa weesu. Ba tamaa nɛn gariya ba tɔmbu sɔ̃ɔmɔ. N deema na ɲ mam ka bu gari koore.
8 Yen sɔ̃ tɛ̃, kon bu wɔrima domi ba kãsinu seka ma ba weesu kparamɔ. Nɛ, Yinni GusunɔWa na yeni gerumɔ.
9 Kon bu nɛn dam sɔ̃ɔsi be, be ba weesu kparamɔ mi. Ba ɲ ayeru wasi nɛn tɔmbun suunu sɔɔ. Ba koo ben yĩsa go mi nɛn tɔmbun yĩsa yorua. Ba ɲ maa wurɔ ben temɔ. Nge mɛya ba koo ka gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
10 Wee ba nɛn tɔmbu nɔni wɔ̃kumɔ ba mɔ̀, bɔri yɛnda wãa. Adama bɔri yɛndu garu sari. Nɛn tɔmba gani seeyamɔ. Ma sɔmɔ be, ba ye soo tɛɛnimɔ.
11 Adama a be ba soo tɛɛnimɔ mi sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, gana ye, ya koo wɔruma. Guru baka ya koo nɛ ka kpenu sannu kpa woo bɔkɔ gu se.
12 Gana ye, yà n wɔruma saa yera tɔmba koo bikia bu nɛɛ, mba soo yen arufaani ye ba tɛɛni mi.
13 Yen sɔ̃, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, kon de nɛn mɔru yu woo bɔkɔ seeya, kpa guru baka yu nɛ. Kpa guru kpenu nu nɛ ka dam nu gãanu kpuro go.
14 Kon gana ye sura yu wɔruma temɔ, kpa yen kpɛɛkpɛɛku gu sɔ̃ɔsira. Ya koo bɛɛ wɔri kpa i gbisuku. Saa yera ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
15 Nɛ, Yinni Gusunɔ kon nɛn mɔru yɔ̃suwa mam mam gana yen sɔ̃ ka be ba ye soo doken sɔ̃. Saa ye sɔɔ, ba koo gere bu nɛɛ, gana ye, ya wɔruma. Be ba raa ye soo doke, ben goo kun maa wãa!
16 Sɔmɔ weesugii be, ba kpa be, be ba raa gari gerumɔ Yerusalɛmun sɔ̃, be, be ba ra n waamɔ kãsiru sɔɔ ma bɔri yɛnda wãa, adama bɔri yɛndu garu sari. Nɛ, Yinni GusunɔWa na yeni gerua.

Sɔmɔ tɔn kurɔ weesugibu

17 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, tɔnun bii, a Isireliban tɔn kurɔ be ba tii kua nɛn sɔmɔbu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ,
18 bɔ̃rurobɑ ba sãa. Domi ba kĩasu gbinumɔ tɔmbun nɔm wĩinu sɔɔ nge bɔki ma ba tɔmbu kpuro yasi sɛ̃kemɔ wirɔ bukurobu ka bibɔ kpa bu wa ba n ka tɔn be taare. Ba kĩwa bu nɛn tɔmbun wãaru kpeesia kpa na n begiru berua.
19 Wee ba ɲ man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ nɛn tɔmbun wuswaaɔ dĩa nɔm wɔɔnun sɔ̃. Ma ba tɔmbu goomɔ be n ɲ weenɛ bu go. Ma ba gabu deri be n weenɛ bu go. Mɛya ba ra nɛn tɔmbu weesu kue kpa ba n ben wee si swaa daki.

20 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, kon
bu wɔri ben kĩa sin sɔ̃, si ba ka tɔmbun
wãaru mwɛɛrimɔ mi. Kon bu si mwaariwa
n gɛ̃ɛku kpa n be ba raa mwa yakia.
21 Kon ben yasi yi gɛ̃ɛku kpa n nɛn tɔmbu
yakia ben nɔman di. Ba ɲ maa kpɛ̃ ba n
bu mɔ. Ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni
Gusunɔ.
22 Ben weesun sɔ̃, ba gemgibu nukuru
sanka, be, be na ɲ daa kĩ n kɔ̃sa kua. Ba yina
bu tɔn kɔ̃sobu kirɔ ko bu ka ben kom kɔ̃sum
deri kpa bu ben wãaru yakia.
23 Yen sɔ̃, ba ɲ maa kãsinu ka gari
weesugii mɔ̀. Kon nɛn tɔmbu yakia ben
nɔman di. Nge mɛya ba koo ka gia ma nɛna
na sãa Yinni Gusunɔ.

Gusunɔ u bũu sãaru yina

14

1 Sɔ̃ɔ teeru Isireliban guro gurobu gabu
ba na ba Esekiɛli deema u ka bu bikiaru kua
Gusunɔn mi.
2 Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
3 tɔnun bii, tɔn be, ba bũu sãamɔwa ben
gɔ̃ruɔ, ma ba tii nu wɛ̃, ma nu dera ba wãa
durum sɔɔ. Yera ba tamaa kon ben bikiaru
wura?
4 A bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni
Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, Isireli goo ù n tii
wɛ̃ bũu sãaru sɔɔ, ma ta dera u toramɔ, ma u
na nɛn sɔmɔ goon mi u ka nùn bikiaru kua
nɛ, Yinni Gusunɔn mi, nɛn tiiwa kon yɛ̃ro
wisi nge mèn nɔɔ win bũnu dabiru nɛ.
5 Nɛn wisi biya bu koo de Isireliba bu
bwisiku ben gɔ̃ruɔ be, be ba man yina ben
bũu sãarun sɔ̃.
6 Yen sɔ̃, a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, nɛna na nɛɛ, bu
gɔ̃ru gɔsio kpa bu ben bũnu deri ka maa kom
kɔ̃sum mɛ ba mɔ̀, mɛ mu ɲ nɛ, Yinni Gusunɔ
wɛ̃remɔ.
7 Isireliban goo ɲ kun mɛ sɔɔ goo ben
suunu sɔɔ ù n man deri u bũnu sãamɔ ma
ta dera u toramɔ ma u na nɛn sɔmɔn mi u ka
bikiaru ko nɛn mi, nɛ, Yinni Gusunɔn tiiwa
kon nùn wisi.
8 Kon yɛ̃ro wɔriwa n sɛɛyasia kpa u n sãa
seeda ye ba ko n da ka mɔndu ko. Kon nùn
wunawa nɛn tɔmbun suunu sɔɔn di, kpa i
gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
9 Nɛn sɔmɔ goo ù n wura durɔ wi, u nùn
nɔni wɔ̃kua, ma u nùn bikiaru kua, nɛ, Yinni
Gusunɔwa na dera u kua mɛ. Nɛn tiiwa kon
sɔmɔ wi wuna nɛn tɔmbun suunu sɔɔn di.
10 Sɔmɔ wi ka durɔ wi u bikiaru na mi, be
kpurowa ba ko n sãa torobu. Ba koo maa
ben tora nin are sɔbe.
11 Nge mɛya be Isireliba ba ɲ maa
tondamɔ nɛn swaan di. Ba ɲ maa ben tii
disi dokemɔ ka ben tora dabi ni. Ba ko n
sãawa nɛn tɔmbu kpa na n sãa ben Yinni.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Gã̰anu sari ni nu koo Gusunɔn siribu yɔ̃rasia

12 Yinni Gusunɔ u maa gerua u nɛɛ,
13 tɔnun bii, su tɛ̃ nɛɛ, tem gam tɔmbu
ba man mɛm nɔɔbu sariru kua. Ma na bu
nɛn dam sɔ̃ɔsi na ben dĩanu kam koosia na
bu gɔ̃ɔru kpɛ̃ɛ ba gbisukumɔ be ka ben yaa
sabenɔ kpuro,
14 baa tɔmbu ita beni Nɔwɛ ka Danɛli ka
Yoobu bà n wãa mi, ba ɲ kpɛ̃ bu tem mɛn
tɔmbu kpuro faaba ko ben gem sɔ̃. Ben tii
tɔnawa ben gem mu koo de bu faaba wa. Nɛ,
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
15 N kun mɛ nà n dera gbeeku yɛɛ yi tem
mɛ wɔri yi bu go kpuro kpa tem mɛ, mu ko
bansu sere goo kun maa sarɔ mi, gbeeku yɛɛ
yin sɔ̃,
16 sere ka nɛn wãaru, baa tɔmbu ita be, bà
n wãa tem mɛ sɔɔ, tem mɛgibu ba ɲ kpɛ̃ bu
faaba wa. Tɔmbu ita be tɔnawa ba koo faaba
wa, baa ben tiin bibu ba ɲ kpɛ̃ bu faaba wa.
Ma tem mɛ, mu koo kowa bansu.
17 N kun mɛ nà n dera ba tɔn be tabu
wɔrima, ma ba bu kam koosia sere ka ben
yaa sabenɔ,
18 baa tɔmbu ita be, bà n wãa mi, be
tɔnawa ba koo faaba wa. Sere ka nɛ, Yinni
Gusunɔn wãaru, ba ɲ kpɛ̃ bu mam ben tiin
bibu faaba ko.
19 N kun mɛ nà n dera barara dua tem mɛ
sɔɔ, ma ba gbisuka be ka ben yaa sabenɔ,
20 baa Nɔwɛ ka Danɛli ka Yoobu bà n wãa
tem mɛ sɔɔ, tem mɛn tɔmbu ba ɲ kpɛ̃ bu
faaba wa ben sɔ̃. Be ita ye tɔnawa ba koo
faaba wa ben gem sɔ̃. Baa mam ben tiin
bibu ba ɲ kpɛ̃ bu faaba ko ben gem sɔ̃.
21 Yen biruwa Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee na
Yerusalɛmu wahala baka nnɛ yeni kpɛ̃ɛ n ka
yen tɔmbu ka ben yaa sabenu go. Yera tabu
ka gɔ̃ɔru ka gbeeku yɛɛ gɔbi ka baranu.
22 Adama gabu ba koo tiara kpa bu bu yara
wuun di, kpa bu bɛɛ deema kpiki yeru mi.
Saa ye sɔɔ, ì n ben daa ka ben kookoosu wa,

biti kun maa bɛɛ mɔ̀ kɔ̃sa ye na Yerusalɛmu kuan sɔ̃.
23 Ya koo bɛɛn nukuru yɛmiasia ì n ben daa ka ben kookoosu wa. Saa ye sɔɔ, i ko i gia ma n ǹ kam sɔɔ na bu wahala yeba kpɛ̃ɛ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Resɛm dãa te ba dɔ̃ɔ doke

15

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
2 tɔnun bii, resɛm dãa ya dãa ye ya tie bɛɛrɛ kere? Yen dãa kãasa ya dãa kãasi yi yi tie kere?
3 Ba koo kpĩ bu ye dendi bu ka sɔmburu garu ko? Ba koo kpĩ bu ka ye gabatia ko?
4 Geema ya wãawa bu ka ye dɔ̃ɔ sɔ̃re adama yen nɔsu yiru kpuro ka yen suunu sɔɔ yà n dɔ̃ɔ mwaara sɔmbu terà ya koo maa kpĩ yu ko.
5 Sanam mɛ ya ǹ dɔ̃ɔ mwaare ba ǹ ka ye gãanu kue. Kaa sere gere ye ya den dɔ̃ɔ mwaara, ya ǹ maa garu koorɔ?
6 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Nge mɛ dãnu sɔɔ resɛm dãa ba ra dɔ̃ɔ doke, nge mɛya kon maa Yerusalɛmugibu sɛɛyasia.
7 Kon bu wɔrima. Ba tamaa ba yara dɔ̃ɔn di. Adama dɔ̃ɔ wi, u koo na u bu di, kpa bu gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
8 Kon de ben tem mɛ, mu ko bansu, domi ba man mɛm nɔɔbu sariru koosi. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yerusalɛmu ya raa sãawa

nge bii wi ba kɔ̃

16

1-2 Yinni Gusunɔ u Yerusalɛmu yen kɔ̃sa sɔ̃ɔsi saa Esekiɛlin nɔɔn di, u nɛɛ,
3 Yerusalɛmu, ba nun marawa Kananin temɔ. Wunɛn tundo u sãawa Amɔreban bweseru. Ma wunɛn mɛro u sãa Hɛtiban bweseru.
4 Dɔma te ba nun mara ba ǹ nun bwia bure. Ba ǹ maa nun wobura a ka dɛɛra. Ba ǹ nun sĩre ka bɔru. Ba ǹ maa nun bekuru tɛ̃kusi.
5 Goo kun wunɛn wɔnwɔndu kue u sere nun gãa nin gaa kua. Adama ba nun kɔ̃wa yakasɔ dɔma te ba nun mara, domi ba nun tusa.
6 Saa ye nɛ, Yinni Gusunɔ na sarɔ wunɛn bɔkuɔ, na wa a wɔri mɔ̀ wunɛn maru yãnu sɔɔ. Ma na gerua na nɛɛ, bu de a n wãa baa mɛ a yɛm wobura.
7 Ma na dera a kpɛ̃a nge dãa yakasɔ. A kpɛ̃a a kua kurɔ burɔ. Wunɛn bwãsu su ye. Ma wunɛn seri yi kpɛ̃a. Adama terera a sĩimɔ mam mam.
8 Ma na sara wunɛn bɔkuɔ na nun mɛɛra ma na wa saa ya tura su ka kĩru ko. Ma na nɛn yaberun soo sua na ka wunɛn tereru wukiri. Ma na ka nun arukawani bɔkua ka bɔ̃ri na nɛɛ, a kua nɛgii. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
9 Ma na nun wobura ka nim, na yɛm mɛ a mwaare wuna, ma na nun gum sawa.
10 Ma na nun yabe te ba sɔma kua dokea ka bara ni ba kua ka gɔna ba buraru koosi, ka sɛ̃katia ye ba kua ka wɛ̃ɛ damgii, ka sere yabe geeru.
11 Ma na nun bura yãnu dokea ka sumi nɔmaɔ ka saba wĩirɔ.
12 Ma na taabu doke wunɛn wɛ̃rɔ ka swaa tonkunu ka sere yasi bɛɛrɛgia wunɛn wirɔ.
13 Nge mɛya na nun buraru kua ka wura ka sii geesu ka sere beku geeru te ba kua ka wɛ̃ɛ damgii ka yabe te ba sɔma dokea. Dĩa ni a ra maa di, nu sãawa som gem ka tim ka olifin gum. Ma a buram sosimɔ a dɔɔ nge sina kurɔ.
14 Ma a yĩsiru yara bwesenun suunu sɔɔ wunɛn buram sɔ̃. Wunɛn buram mɛ, mu yibawa nɛn bura yãa ni na nun kuan sɔ̃. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yerusalɛmu

ya tii kurɔ tanaru kpɛ̃ɛ

15 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, Yerusalɛmu, a wunɛn naanɛ doke wunɛn buram sɔɔ. Ma a tii kua nge kurɔ tanɔ yĩsi te a yaran sɔ̃. Tɔnu baawure wi u sarɔ mi kpuro, a ra nùn tii wɛ̃wa.
16 Ma a wunɛn yãa nɔniginu sua a ka da a wunɛn gungunu mi a ra bũnu sã buraru kua. Miya a tii wɛ̃. Ye a kua mi, goo kun yen bweseru waare. Mɛya yen bwesera kun maa kooramɔ.
17 Ma a wunɛn bura yãa ni ba kua ka wura ka sii geesu sua a ka bũu tɔn durɔbu seka ma a nu sakararu koosi.
18 Ma a wunɛn yãa ni ba sɔma doke sua a bũu ni wukiri. Ma a maa nɛn gum ka nɛn turare sua a nu wɛ̃.
19 Ma a maa dĩa ni na ra ka nun diisie sua a ka bũu ni yãkuru kua nge mɛ ba ra man

yãku nubu durorugiru kue. Dĩa niya som
ka gum ka tim. Yeniwa ya koora. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na yeni gerua.
20 Adama sakara te, ta ṅ nun tura. Ma a
wunɛn bii be a man marua mwɛɛra a ka bũu
ni yãkuru kua.
21 Wee a nɛn bibu sakira a ka bũnu yãku
dɔ̃ɔ mwaararugiru kua.
22 Yen kom kɔ̃sum mɛ sɔɔ, a ṅ maa wunɛn
wɔndiaru yaaye ka sanam mɛ a wãa tereru
wunɛn maru yɛm sɔɔ.
23 Nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ ma a kua
bɔ̃rura kɔ̃sa ye a kuan sɔ̃.
24 Wee a tii sakara kunu gira ka maa bũu
turanu baama kpuro.
25 Wee swaa kɛɛnanu baama a bũu turanu
kua, ma a kom kɔ̃sum kua a tii tɔmbu kpuro
wɛ̃. Be ba gesi sarɔ mi kpuro, ba ra ka nun
dendiwa. Ma a wunɛn sakararu kpɛ̃asia.
26 A ka wunɛn berusebu Egibitigibu be
ba wasin dam mɔ mi, sakararu kua. Ma
a wunɛn sakararu kpɛ̃asia a ka nɛn mɔru
seeya.
27 Yera na nun nɛn dam sɔ̃ɔsi na nun
nɔma dɛmiɛ. Ma na nun doke nɛn yibɛrɛban
nɔmu sɔɔ. Yibɛrɛ bera, Filisitiba be ba biti
soora wunɛn daa kɔ̃san sɔ̃.
28 Yen biru ma a da a ka Asirigibu
sakararu kua, domi a ṅ deba. A da a tii bu
wɛ̃. Adama ka mɛ, a ṅ deba.
29 Ma a da a ka Kananiba sakararu kua ka
Babilonigibu. Ka mɛ, a ṅ deba.
30 Anna a dam sariru wa mi. A tii kuawa
nge sakara kowobun yinni.
31 Domi a sakara kunu gira swaa kɛɛnanɔ
ma a bũu turanu kua baama kpuro, a ku ra
mam maa kurɔ tanɔ gobi mwɛ.
32 A sãawa nge kurɔ tanɔ sakara kowo wi
u durɔ tukobu mwaamɔ win durɔn ayerɔ.
33 Kurɔ tanɔ baawurewa ba ra gãanu kɛ̃.
Adama wunɛ, a durɔ tanɔbu gãanu wɛ̃ɛmɔ
kpa a ka bu gawama beri berika kpuron di.
34 Ye kurɔ tanɔbu ba ku ra ko yera a kua
sakararu sɔɔ, domi ye kaa ka durɔ tanɔbu
kɛ̃nu mwaari, wunɛn tiiwa a ra bu wɛ̃.
35 Tɛ̃, nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Yerusalɛmu, a man swaa dakio wunɛ wi a
sãa nge kurɔ tanɔ.
36 Wee a dera ba wunɛn dukia yarinasia
baama, ma ba wunɛn tereru wa sanam mɛ a
sakararu mɔ̀ ka bũnu ni a kĩ, ni nu kun mam
waabu wã. Ma a wunɛn bibun yɛm yari a ka
bũu ni yãkuru kua.
37 Yen sɔ̃na kon wunɛn kĩnasi be mɛnna
ka sere maa be a tusa. Be kpurowa kon
mɛnnama baama kpuron di, kpa n nun yɔ̃su
tereru ben wuswaaɔ.
38 Kon nun sɛɛyasiawa nge mɛ ba ra tɔn
gowobu ka kurɔ tanɔbu sɛɛyasie. Yɛm mu
koo nun wukiri nɛn mɔru ka nɛn nisinun
saabu.
39 Kon nun bɛri wunɛn kĩnasi ben nɔmaɔ.
Ba koo wunɛn kunu ka wunɛn gunguu ni
kɔsuku. Ba koo wunɛn bura yãa ni a doke
potiri kpa bu nun yɔ̃su tereru.
40 Saa ye sɔɔ, kon tɔmbu seeya bu
nun seesi bu kpenu kasuku kpa bu nun
takobiba sɔkiri.
41 Ba koo wunɛn dia dɔ̃ɔ mɛniki kpa bu
nun sɛɛyasia kurɔ dabinun wuswaaɔ kpa n
de wunɛn sakararu tu kpe. A ṅ maa ben goo
gãanu wɛ̃ɛmɔ.
42 Nɛn mɔru koo sure. Na ṅ maa ka nun
nisinu mɔ̀. Mɛya na ṅ maa ka nun mɔru mɔ̀.
43 Ka mɛ, yèn sɔ̃ a ṅ yaaye nge mɛ na nun
nɔɔri wunɛn birun di, ma a nɛn mɔru seeya
ka wunɛn kookoosu, yen sɔ̃, kon de a yen
are wa. Domi a sekuru sari kom kua ma a
bũnu sãwa.

Yerusalɛmuwa ya daa kɔ̃sa bo

44 Wee be ba ra mɔn teni ko bu nɛɛ, nge
mɛ mɛro u sãa, nge mɛya win bii wɔndia u
ra n sãa, ba koo nɛɛ, wuna ta ka yã.
45 A sãawa wunɛn mɛron bii wi u durɔ ka
bibu yina. A sãawa nge wunɛn maabu be ba
durɔ ka bibu yina. Bɛɛn mɛro u sãawa Hɛti.
Ma bɛɛn tundo u sãa Amɔregii.
46 Wunɛn mɔɔ wi u wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
geu gia, wiya Samari ka yen bii wɔndiaba.
Wunɛn wɔnɔ wi u maa wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
dwaru gia wiya Sodomu ka yen bibu.
47 N ṅ mɔ ben yira a swĩi tɔna. Ye a kua ya
kpã. Wee a sankira a bu kere wunɛn swɛɛ
kpuro sɔɔ.
48 Sere ka nɛn wãaru Sodomu ye ya sãa
wunɛn wɔnɔ ya ṅ kue nge mɛ a kua wunɛ
ka wunɛn bibu.
49 Tora ni ya kua wee. Ya tii sue ma ya
wãa doo nɔɔru ka bɔri yɛndu sɔɔ. Ya ku ra
wɔnwɔndobu ka sãarobu somi.
50 Wunɛn mɛro bisi be, ba tɔnu bie ba kɔ̃sa
kua nɛn nɔni sɔɔ. Ye na wa mɛ, yera na bu
gira.

51 Wunɛn mɔɔ Samari kun mam wunɛn torarun saka kue. Wunɛn kɔ̃sa ya wigia dabinu kera. Ma wunɛn kom kɔ̃sum mu dera ba nun sanɔ kera.
52 Wunɛ wi a ra raa bu taarɛ wɛ̃ wee a sekuru wa. Domi wunɛn kom kɔ̃sum mu begim kera. Bà n wunɛn daa ye mɛɛra ba ra deemɛwa be, ba mam dɛɛre. Tɛ̃ a kua sekurugii yèn sɔ̃ bà n wunɛn daa mɛɛra ba ra wa ba sanɔ sãa.

Sodomu ka Samari

ya koo wurama nge yellu

53 Yinni Gusunɔ u Yerusalɛmu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kon Sodomu ka Samari ka ben bii wɔndiaba seeya ka sere maa wunɛ Yerusalɛmugibu.
54 Wunɛn mɔɔ Samari ye, ka wunɛn wɔnɔ Sodomu ben nukura koo yɛmia yèn sɔ̃ wunɛn tii a sekuru wa.
55 Ba koo wurama nge yellu be, ka ben bibu. Mɛya maa wunɛn tii kaa wurama nge yellu wunɛ ka wunɛn bibu sannu.
56 Sanam mɛ a tii sue, a ra ka Sodomu gari kowa ka tii suabu wunɛn kɔ̃sa yu sere sɔ̃ɔsira batuma sɔɔ.
57 Tɛ̃, wuna Edɔmuba ka Filisitiba ba koo yɛ̃ɛ. Wee ba nun gema yam kpuro.
58 Ma a wunɛn sekuru sariru ka daa kɔ̃san are sɔɔwa. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
59 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, wee a man gema. A ṅ nɛn arukawani yibie. Yen sɔ̃, kon nun kɔsie ye a man kua.
60 Adama ka mɛ, na ṅ nɛn arukawani ye duarimɔ ye na ka nun bɔkua wunɛn wɔndiarun di. Kon maa ka nun arukawani bɔke ya n wãa sere ka baadommaɔ.
61 Kaa bwisiku ye a kua kpa sekuru tu nun mwa nà n nun wunɛn maabu ka wɔnɔbu nɔmu bɛria bu nun wiru kpĩiya nge wunɛn bibu. Adama na ṅ ye mɔ̀ arukawani ye na ka nun bɔkuan sɔ̃.
62 Kon kpam ka nun nɛn arukawani bɔke kpa a gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
63 Kpa a yaaya ye a kua gasɔ, kpa sekuru tu nun mwa sere a kpana a gari gere. Adama nɛ kon nun wunɛn toranu kpuro suuru kua. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Gunɔ bakeru ka resɛm

17

1 Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ,
2 tɔnun bii, a Isireliba mɔndu kuo.
3 A nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, gunɔ bakeru gara wãa ta kasa dɛ̃u ma ta san bakasu mɔ si su nɔni bwese bweseka mɔ. Ma ta yɔ̃ɔwa ta da sere Libanin guurun wii kpiirɔ. Ma ta da ta dãa ye ba mɔ̀ sɛdurun wii kpiiru wĩa.
4 Ma ta dãa ten kãasa ye ya gunum bo wĩa ta ka da ta yi tem mi ba ra tenkuru ko, wuu gè sɔɔ tenkuba ba wãa.
5 Ma ta dãa kpii pɔtura gaa sua ta da ta gira nge dãa ye ya ra n wãa nim bɔkuɔ mi tem gem mu wãa, mi nim mu yiba.
6 Kpii pɔtura ye, ya seewa ya kpɛ̃a nge resɛm koru te ta yasia adama ta ṅ gunu. Ma ten kãasi yi mɛɛra gunɔ bake ten bera gia. Ma ten gbini yi dua tem mɛn sɔɔwɔ. Ma dãa ye, ya gɔsia resɛm, ya kpara ya kãasi kua.
7 Yen biruwa gunɔ bakeru gara na ta kasa dɛ̃u. Ten sansu taasinɛ. Ma resɛm koo te, ta ten gbini ka ten kãasi gɔsie gunɔ bake ten mi gia, domi ta tamaa ta koo nim wa mi gia.
8 N deema ta raa girewa tem gem sɔɔ mi nim yiba kpa tu kãasi geenu ko tu bii geenu ma kpa ta n sãa resɛm gea.
9 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na bikia. Na nɛɛ, resɛm yen bweseru ya koo kpĩ yu kuura? Gunɔ bake gbiikii te, ta koo wura tu ye deri ta kun yen gbini wukura? Ta koo wura ta kun yen marum go, kpa ten kpara kpɛm mɛ, mu gbera? N n mɛn na, n ṅ maa tilasi tɔn dabinu bu na bu ka ye wuka.
10 Wee ta duura, adama ta koo kuura? Sɔ̃ɔ yari yerun woo gà n tu baba, ta ṅ koo gbera? Geema ta koo gbera mi ta duura.

Mɔn ten tubusianu

11 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
12 a Yudan mɛm nɔɔ sari be bikio a nɛɛ, ba mɔn ten tubusianu yɛ̃? A bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee Babilonin sina boko u da Yerusalɛmuɔ. U ben sina boko mwa ka win sina asakpɔbu ma u ka bu da Babiloniɔ.
13 Ma u turo gɔsa wi u sãa nge kpii pɔtura sina bibu sɔɔ, u ka nùn arukawani bɔkua. U nùn bɔ̃rusia. Ma Babilonin sina boko wi, u ben bukurobu gura u ka da win temɔ.
14 Kpa Yudaban tem mu biru wura, mu ku maa kuura. Kpa bu win arukawani ye mɛm nɔɔwa.
15 Adama be Yudaba ba Babilonin sina boko wi seesi ba sɔmɔbu gɔra Egibitiɔ bu ka dumi kasuma ka sere maa tɔn dabinu. Wi

u yen bweseru kua, u koo kisira? Domi u
arukawani kusia.
16 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, sere ka nɛn
wãaru, sina boko wi, u koo gbiwa sunɔ wi
u nùn bandu wɛ̃n temɔ. Domi u ǹ win nɔɔ
mwɛɛru yibie. Babiloni miya u koo gbi.
17 Baa Egibitin sunɔ ù n tabu kowo dabiru
mɔ be ba dam mɔ, u ǹ kpɛ̃ u bu somi bu
ka tii yina sanam mɛ Babilonin sina boko u
koo na u wɔrusu gbe u tabu sĩa kpĩ u ka tɔn
dabinu go.
18 Domi durɔ wi, u maa win nɔɔ mwɛɛru
atafiiru kua, ma u arukawani kusia yè sɔɔ
u raa win nɔɔ mwɛɛru doke. Yen sɔ̃, u ǹ
kisiramɔ.
19 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, sere
ka nɛn wãaru, nɛn arukawaniwa Isireliban
sina boko u atafiiru kua u kusia. Yen sɔ̃, u
koo yen are wa.
20 Kon nùn yina bɛria kpa u wɔri ye sɔɔ.
Kon ka nùn da Babiloniɔ. Miya kon nùn siri
win naanɛ sari te u kuan sɔ̃.
21 Win tabu kowo be ba koo duki su, kon
bu naa swĩiwa n go ka takobi. Be ba tiara kpa
bu yarina nge woo. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma
nɛna na yeni gerua.

Yinni Gusunɔn nɔɔ mwɛɛru

22 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
Na nɛɛ, nɛn tiiwa kon dãa kãasa kpɛma mɛɛri
sɛduru yen wii kpiirɔ kpa n ye bura, kpa n
da n ye gira guuru garun wɔllɔ te ta gunu.
23 Kon ye giraWa guuru garun wɔllɔ te
ta gunum bo Isireliɔ. Ten kãasi yi koo
kuurawa kpa tu binu ma ta n sãa dãa te ta
waabu wã. Gunɔ bwese bweseka ya koo
sokuru ko ten kãasi sɔɔ. Kpa su n kukua ten
saarɔ.
24 Saa yera dãnu kpuro nu koo gia ma
nɛna na sãa Yinni Gusunɔ. Nɛna na ra
dãa ni nu gunu kawe, kpa n ni nu piiburu
bo gunum sosi. Mɛya na ra ni nu wuru
bekusu sãa gberasie, kpa n ni nu gbere
bɔrɔm dokea. Nɛ, Yinni GusunɔWa na yeni
gerua. Mɛya ya koo maa koora.

Gusunɔ u ra baawure siriwa

nge mɛ win daa ya nɛ

18

1 Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ,
2 Esekiɛli, mban sɔ̃na Isireliba ba ra mɔn
teni ko bu nɛɛ,
baababa ba resɛm birenu di,
ma ben bibun nɔsu yaaya.
3 Adama nɛ, Yinni Gusunɔ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ
ma sere ka nɛn wãaru, i ǹ maa mɔn teni
gerumɔ Isireliɔ.
4 Geema, nɛna na baawuren wãaru nɛni,
baaba ka bii. Yen sɔ̃, wi u tora wiya u koo
gbi.
5 Su tɛ̃ nɛɛ, goo u wãa u gea mɔ̀, win daa ya
wã.
6 U ku ra de gungunɔ u bũu sã. U ku ra maa
bũu yãkunu di. U ku ra ka goon kurɔ mɛnnɛ.
Mɛya u ku ra maa ka tɔn kurɔ mɛnnɛ sanam
mɛ u yasa mɔ̀.
7 U ku ra goo gbɛni. U ku ra maa goo
sɔmburu koosie kam. U ra wi u win dibu
nɛni win tɔruba wesie. U ra wi gɔ̃ɔra mɔ̀
dĩanu wɛ̃. Kpa u wi u tereru sĩimɔ yãnu wɛ̃.
8 U ku ra tɔnu gobi bɔkure u nim doke.
U ku ra n maa wãa weesun swaa sɔɔ. U ra
siriwa dee dee, u baawure nùn win gem wɛ̃.
9 U ra nɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ mam
mam. Tɔnu win bwesera nɛ, Yinni Gusunɔ
na ra soku gemgii. Win wãara ta koo dakaa
da.
10 Su maa tɛ̃ nɛɛ, durɔ wi, u bii mɔ wi u ra
tɔmbu wɔri u go, u ben yãnu gura, ǹ kun mɛ
u ra daa kɔ̃sa gaa ko.
11 N deema win baaba ku ra yen bweseru
ko. Bii wi, u ra bũu yãkuru de gungunɔ. U
ra ka gabun kurɔbu mɛnnɛ.
12 U ra bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ sɔmburu koosie kam. U
ra tɔmbu gbɛni. U ku ra be u tɔruba mwaari
ye wesie. U ra bũnu sã, kpa u n kom bɛrɛtɛkɛ
mɔ̀.
13 U ra tɔmbu gobi bɔkure u nim doke. N
weenɛ tɔnu win bweseru u n wãa? Aawo, u
koo gbiwa. Domi u daa kɔ̃sa kua. Win yɛm
mu koo wɔriwa win tii sɔɔ.
14 Su tɛ̃ nɛɛ, bii wi, u seewa u mara. Ma
win bii u seewa u win tundon toranu kpuro
wa. Adama u ǹ win tundon yira ye swĩi.
15 U ku ra bũu yãkunu de gungunɔ. U ku
ra bũnu sã ni Isireliba ba sãamɔ. U ku ra ka
goon kurɔ mɛnnɛ.
16 U ku ra goo sɔmburu koosie kam. U ku
ra be ba win dibu nɛni tɔruba mwaari. U ku
ra gbɛni. U ra wi gɔ̃ɔra mɔ̀ dĩanu wɛ̃. Kpa u
wi u tereru sĩimɔ yãnu wɛ̃.
17 U ku ra n wãa weesun swaa sɔɔ. U ku
ra tɔnu gobi bɔkure u nim doke. U ra nɛn
woodaba mɛm nɔɔwɛ. Bii wi, u ǹ gbimɔ win
tundon toranun sɔ̃. U ko n wãaWa ka gem.

18 Adama tundo wiya u koo gbi win
toranun sɔ̃ domi u tɔmbu tɔ̃ya kua u gbɛna.
19 I bikiamɔ i mɔ̀, mban sɔ̃na bii kun win
tundon durum are sɔɔmɔ. Geema, bii kun
ye sɔɔmɔ yèn sɔ̃ u gea kua. Ma u sĩa dee dee
nɛn yira sɔɔ, u nɛn woodaba mɛm nɔɔwa
mam mam. Yen sɔ̃na u ko n wãa.
20 Wi u tora, wiya u koo gbi. Bibu ba
ǹ ben baababan toranun are sɔɔmɔ. Mɛya
baababa ba ǹ maa ben bibun toranun are
sɔɔmɔ. Kon gemgii nùn win are wɛ̃ yèn sɔ̃ u
kom gem kua. Kpa n maa tɔn kɔ̃so sɛɛyasia
yèn sɔ̃ u kɔ̃sa kua.

Kɔ̃san kirɔ

21 Tɔn kɔ̃so ù n win daa kɔ̃sa deri, ma u
gem swĩi nge mɛ nɛn wooda ya gerua kpuro,
u ǹ maa gbimɔ.
22 Kon win toranu kpuro duari, kpa n de
u n wãa gea ye u mɔ̀n sɔ̃.
23 I tamaa nɛ, Yinni Gusunɔ na kĩ tɔn kɔ̃so
u gbi? Aawo. Ye na kĩ, yera u gɔ̃ru gɔsia kpa
u n wãa.
24 Adama wi u gem deri, ma u daa kɔ̃sa mɔ̀
nge tɔn kɔ̃so, i tamaa u ko n wãa? Aawo. Kon
win yellun daa gea ye duariwa kpa n de u
gbi win daa kɔ̃sa ka win mɛm nɔɔ sarirun sɔ̃.
25 Bɛɛ Isireliba, i mɔ̀, nɛn gere ye, ya ǹ sãa
dee dee. I swaa dakio i nɔ. Nɛn gerewa ya ǹ
sãa dee dee? Nge bɛɛya i saka saramɔ.
26 Gemgii ù n gea deri, ma u kɔ̃sa mɔ̀, u koo
gbiwa kɔ̃sa yen sɔ̃.
27 Tɔn kɔ̃so ù n maa win daa kɔ̃sa deri, ma
u daa gea mɔ̀, u win wãaru wɔramɔwa.
28 U ko n wãa, domi u gia ma kɔ̃sa u raa mɔ̀,
ma u ye deri. N n mɛn na, u ǹ maa gbimɔ.
29 Bɛɛ Isireliba i mɔ̀, nɛn gere ya ǹ sãa dee
dee. Adama n ǹ mɛ, bɛɛya i saka saramɔ.
30 Yen sɔ̃, kon baawure siriwa nge mɛ win
daa ya sãa. N n mɛn na, i bɛɛn daa kɔsio i
kɔ̃sa deri. I ku de bɛɛn daa kɔ̃sa yu bɛɛ kam
koosia.
31 I bɛɛn daa kɔ̃sa derio kpa i bɛɛn gɔ̃run
bwisikunu gɔsia. Mban sɔ̃na i ko i tii go.
32 I yɛ̃ ma nɛ, Yinni Gusunɔ, na ǹ goon gɔɔ
kĩ. N n mɛn na, i gɔ̃ru gɔsio kpa i wa i n wãa.

Ba Isireliban sinambu
gɔɔ wuri kuammɛ

19

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a gɔɔ swĩiyɔ Isire-
liban sina bibun sɔ̃, a nɛɛ,
2 ben mɛro u sãawa nge gbee sunɔ niu geu
ge ba yɛ̃ gbee sinansun suunu sɔɔ.
Ga ra n gen binu kpunɛwa
ga n nu diisiamɔ.
3 Ma ga gen buu teu seeya
ga kua kpɛmbu.
Ga gu yaa mwaabu sɔ̃ɔsi,
ma ga tɔmbu sɛ̃sukum wɔri.
4 Ye sɔba gen gari nua,
ma ba gu yina bɛria.
Yera ba gu mwa ka kɔkɔru
ba ka da Egibitiɔ.
5 Ma gen mɛro ga mara gu wurama.
Adama ga tɛmanabu kpana,
ga wa n ǹ koorɔ.
Yen biruwa ga maa gen buu teu sua
ga seeya ga dam kua,
ga kua gbee sunɔ kpɛmbu.
6 Ma ga wɔri gbee sinansun wuuru sɔɔ.
Ga yaa mwaabu mɛɛra.
Ma ga tɔmbu sɛ̃sukum wɔri.
7 Ga tem min sina kpaaru wɔri ga sura.
Ma mɛn wusu kua bansu.
Ma tɔmbu ka ye ya wãa tem mɛ sɔɔ kpuro
ya bɛrum soora gen kukiribun sɔ̃.
8 Ma bwesenu nu mɛnna
nu ka gu tabu kua.
Bwese ni, nu nawa yam kpuron di.
Ba gu suura kua ga wɔri.
9 Ma ba gen wɛ̃ru yaba
ba taabu doke
ba gu sɔri diru garu sɔɔ.
Yen biru ba ka gu da Babilonin sina bokon
mi.
Ma ba gu kɛnusi
sere ba ǹ maa gen kukiribu nɔɔmɔ Isire-
liban guunɔ.
10 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
ben mɛro u sãawa nge resɛm
ye ba duura daa toran bɔkuɔ.
Resɛm ye, ya ra ma.
Ya maa kãasi yiba nim mɛ ya waamɔn sɔ̃.
11 Ya kãasi damgii mɔ yi ba koo kpĩ bu ka
sina dɛki ko.
Ya waabu wã, yen gunum ka yen kãasi
dabinun sɔ̃.
12 Adama ba ye wuka ka mɔru
ba sura temɔ.
Woo ge ga wee sɔ̃ɔ yari yerun di,
ga yen marum gberasia.
Yen kãasi damgii yi, yi gbera yi dɔ̃ɔ mwaara.

13 Tɛ̃ ya gire tem gbebum sɔɔ
mi gãanu ku ra kpi.
14 Ma dɔ̃ɔ u yara saa yen kãasin di
u yen marum mwa.
Ya ɲ̀ maa kãasa damgia mɔ
ye ya koo ko sina dɛka.
Womu geni ga sãawa gɔɔ wuri. Geya ba ko n
da ko bà n gɔɔ wuri mɔ̀.

Isireliba

ba Yinni Gusunɔ seesi

20

1 Sanam mɛ Isireliba ba wãa yoru sɔɔ
Babiloniɔ, yoo ten wɔ̃ɔ nɔɔba yirusen suru
nɔɔbusen sɔ̃ɔ wɔkuruse sɔɔra ben guro
gurobu gabu ba na Esekiɛlin mi u ka bu
bikiaru kua Yinni Gusunɔn mi. Ma ba na ba
sina win wuswaaɔ.
2 Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
3 tɔnun bii, a tɔn beni sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ,
amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na
nɛɛ, n ɲ̀ Isireliba ba nawa bu ka nɛn kĩru
bikia? Sere ka nɛn wãaru na ɲ̀ wuramɔ bu
man gãanu bikia.
4 Tɛ̃ a sɔɔru koowo a ka bu siri. A bu
yaayasio kom kɔ̃sum mɛ ben baababa ba
man kua.
5 Ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ wee. Na
nɛɛ, sanam mɛ na be, Isireliba gɔsa be, be
ba sãa Yakɔbun bweseru na bu nɔɔ mwɛɛru
kua ka bɔ̃ri. Ma na bu tii sɔ̃ɔsi Egibitiɔ, na bu
sɔ̃ɔwa na nɛɛ, nɛna na ko n sãa ben Yinni.
6 Yen dɔma tera na bu nɔɔ mwɛɛru kua ka
bɔ̃ri na nɛɛ, kon bu yara Egibitin di. Kpa n
ka bu da tem mɛ na bu gɔsia sɔɔ mi tim ka
bom mu yiba. Tem mɛ, mu sãawa mɛ mu
tem kpuro buram kere.
7 Na bu sɔ̃ɔwa na nɛɛ, baawure u win bũu
ge u kɔdɛ sãa derio kpa u ku raa tii disi
doke ka Egibitin bũu ni. Domi nɛna na sãa
Gusunɔ ben Yinni.
8 Ka mɛ, ba man seesi ba yina bu man
swaa daki. Ben goo kun bũu ni deri, nì sɔɔ
ben kɔdɛ wãa. Ba ɲ̀ Egibitin bũu ni deri. Ma
na bwisika n bu mɔru kpuro seesi n bu wɔri
Egibitiɔ.
9 Adama na bu deri, domi na ɲ̀ kĩ nɛn
yĩsiru tu sankira bwese tukunun suunu sɔɔ
yèn sɔ̃ na tii bwese tuku ni sɔ̃ɔsi
10 sanam mɛ na Isireliba yara Egibitin di
na ka da gbaburɔ.
11 Ma na bu sɔ̃ɔwa ye ba koo ko ka sere nɛn
woodaba ye ba koo swĩi ba n ka wãa.
12 Na bu tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru wɛ̃ ta n sãa yĩreru
te ta sɔ̃ɔsimɔ ma nɛ, Yinni Gusunɔwa na bu
wuna nɛnɛm.
13 Adama be Isireliba ba man seesi
gbaburɔ ba ɲ̀ nɛn woodaba ka nɛn gere
mɛm nɔɔwɛ ye bà n swĩi ba ko n wãaru mɔ.
Mɛya ba ɲ̀ maa nɛn tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru mɛm
nɔɔwɛ sere na bwisika n ka bu mɔru ko n
bu kpeerasia gbaburɔ.
14 Adama nà n ye kua, bwese tukunu nu
koo nɛn yĩsiru gɛm, nìn nɔni biru na bu yara
Egibitin di.
15 Yen sɔ̃na gbaburɔ na nɔmu sua na bɔ̃rua
na nɛɛ, na ɲ̀ maa ka bu dɔɔ tem buram mɛ
sɔɔ, mi tim ka bom mu kokumɔ mɛ na bu nɔɔ
mwɛɛru kua.
16 Domi ba ɲ̀ nɛn woodaba ka nɛn gere
mɛm nɔɔwɛ. Mɛya ba maa nɛn tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii
te disi doke yèn sɔ̃ ben gɔ̃ru ga woo bũnun
mi gia.
17 Ka mɛ, na ben wɔnwɔndu wa na ɲ̀ bu go
gbaburɔ.

Isireliba ba ɲ̀ ben

mɛm nɔɔbu sariru deri

18 Na ben bibu sɔ̃ɔwa gbaburɔ na nɛɛ, bu
ku ben baababan yira swĩi, bu ku ko ye ba
bu sɔ̃ɔwa, bu ku maa tii disi koosi ka ben
bũnu.
19 Adama bu nɛ Gusunɔ ben Yinnin
woodaba ka nɛn gere swĩiyɔ kpa bu ka ye
kpuro sɔmburu ko.
20 Bu nɛn tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru wunɔ nɛnɛm kpa
ta n sãa yĩreru nɛ ka ben baa sɔɔ, te ba koo ka
gia ma na sãawa Gusunɔ ben Yinni.
21 Adama ka mɛ, bii be, ba man seesi, ba
ɲ̀ nɛn woodaba ka nɛn gere mɛm nɔɔwɛ ye
bà n swĩi ba ko n wãaru mɔ. Ba nɛn tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru disi doke. Ma na bwisika n ka
bu nɛn mɔru seesi gbaburu mi.
22 Adama bwese tukunu nu ku ka nɛn
yĩsiru gɛm sɔ̃, na ɲ̀ bu gãanu kue. Domi
bwese nin wuswaaɔra na be, Isireliba yara
Egibitin di.
23 Gbaburu miya na nɔma sua wɔllɔ na
bɔ̃rua na nɛɛ, kon bu yarinasia bwesenu sɔɔ
ka tem tukumɔ.
24 Domi ba ɲ̀ nɛn woodaba ka nɛn gere
mɛm nɔɔwɛ. Ma ba nɛn tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te disi
doke. Ma ba ben kɔdɛ doke ben baababan
bũnu sɔɔ.

25 Nɛna na maa bu wooda wɛ̃ ye ya ɲ̀ bu
gea maruammɛ ka ye ya ɲ̀ bu wãaru wɛ̃ɛmɔ.
26 Na dera ba disi duura ye ba ka ben bii
gbiikobu yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru mɔ̀, kpa
nanum bu mwa kpa bu gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ.

Gusunɔ u koo Isireliban

bũu sãaru kpeesia

27 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, a Isire-
liba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerumɔ. Na nɛɛ, ben baababan tii ba man
tora, ba ɲ̀ nɛn arukawani yibie.
28 Na ka bu da tem mɛ sɔɔ mɛ na bu nɔɔ
mwɛɛru kua na sire ka bɔ̃ri. Miya ba ben
binɛ doke gungunu gia ka dãa kubenu gia.
Ma ye kpuro ya kua ben bũu yãku yenu.
Miya ba ra yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko ka
sere ni ba ra ko ka gberun dĩanu ka tam kpa
bu turare dɔ̃ɔ doke. Ye kpuro ya dera nɛn
mɔru seewa.
29 Ma na bu bikia na nɛɛ, mba gunguu ni,
nìn mi i ra n naamɔ. Saa yen dɔma ten di, ba
ben yãku yenu sokumɔ gungunu.
30 Yen sɔ̃, a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ,
Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bu ku tii
disi koosi nge ben baababa. Bu ku maa bũnu
gasiri bu sã.
31 Wee tɛ̃, ba tii disi mɔ̀ ba bũnu gasirimɔ
ba ka nu kɛ̃nu daawammɛ ma ba ka nu ben
bibu yãkunu kuammɛ. Yera ba tamaa ba
koo bikiaru ko nɛn mi? Aawo, sere ka nɛn
wãaru na ɲ̀ wuramɔ bu bikiaru ko nɛn mi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
32 Ba tamaa ba koo ko nge bwese ni nu tie,
kpa ba n dãnu ka kpenu sãamɔ. Adama n ɲ̀
koorɔ.
33 Sere ka nɛn wãaru ka dama kon bu wɔri
kpa n bu seesi, kpa na n bandu dii be sɔɔ.
34 Kon bu yara bwese tuku nin suunu
sɔɔn di mi ba yarinɛ kpa n bu mɛnna n bu
nɛn dam ka nɛn mɔru sɔ̃ɔsi.
35 Kon ka bu da gbaburɔ be tɔna mi goo
kun wãa. Miya kon bu siri.
36 Kon bu siri nge mɛ na ben sikadoba siri
gbaburɔ sanam mɛ ba wee Egibitin di. Nɛ,
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
37 Saa ye sɔɔ, kon bu tilasi ko ka sɛna ba n
ka sãa nge nɛn yãa gɔ̃ɔ kpa bu arukawani ye
mɛm nɔɔwa ye na ka bu bɔkua.
38 Kon bu wuna ben suunu sɔɔn di be ba
man seesi ka be ba sãa tɔn kɔ̃sobu kpa n bu
yara tem mi ba wãan di. Adama ba ɲ̀ dɔɔ
Isireliɔ. Saa ye sɔɔra be, Isireliba ba koo gia
ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
39 Tɛ̃, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na maa
gerua ben sɔ̃. Na nɛɛ, bu doo bu ben bũnu sã.
Adama amɛn biru, ba koo man mɛm nɔɔwa.
Ba ɲ̀ maa nɛn yĩsiru sankumɔ ka ben bũu
sãaru.
40 Domi Isireliba kpurowa ba koo man sã
Isirelin guurɔ te na gɔsa nɛn sɔ̃. Miya kon ka
bu nɔnu geu mɛɛri. Kpa n bu yãkunu bikia
ka kɛ̃ɛ gee ni ba sɔɔru kua nɛn sɔ̃.
41 Nà n bu yara bwese tukunun suunu
sɔɔn di mi ba raa yarinɛ ma na bu mɛnnama,
saa yera kon bu mwa nge yãku nubu
durorugiru. Bwese tuku ni, nù n wa mɛ,
kpa nu gia ma nɛna Yinni Gusunɔ Dɛɛro.
42 Mɛya ben tii ba koo gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ nà n bu kpara na ka da Isireliɔ
mi na ben baababa nɔɔ mwɛɛru kua.
43 Ba koo bwisiku daa kɔ̃sa ye ba kua
yellu, yè sɔɔ ba tii disi doke kpa bu tii tusi
kɔ̃sa ye ba kuan sɔ̃.
44 Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ nà n bu sɛɛyasia nɛn yĩsirun
bɛɛrɛn sɔ̃. N ɲ̀ mɔ ben daa kɔ̃sa ye ba kuan
sɔ̃. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Labaari kɔ̃sa Isireliban sɔ̃

21

1 Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ,
2 tɔnun bii, a mɛɛrio sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarɔ,
kpa a bu gerusi be ba wãa dãa sɔ̃ɔ mi.
3 A de bu nɛn gari swaa daki yi kon gere
dãa sɔ̃ɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia
mi. A nɛɛ, kon gu dɔ̃ɔ doke, kpa dɔ̃ɔ wi, u
dãa bekunu ka gbebunu mwa. Dɔ̃ɔ wi, kun
gbimɔ. Tɔmbu kpurowa ba koo dɔ̃ɔ soora
saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarun di n ka da nɔm
geuɔ.
4 Tɔmbu kpurowa ba koo wa ma nɛ, Yinni
Gusunɔwa na dɔ̃ɔ wi sɔ̃rua, u ɲ̀ maa gbimɔ.
5 Ma Esekiɛli u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee ba ra n ka man wɔki ba n mɔ̀, suka na
ra n bu kuammɛ.
6 Ma Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
7 wunɛ, tɔnun bii, a mɛɛrio Yerusalɛmu
gia kpa a Isirelin tem ka mɛn sãa yenu
gerusi.
8 A Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee ye na
gerumɔ ben sɔ̃. Na nɛɛ, kon bu deema, kpa

n nɛn takobi woma yen kararun di kpa n gemgii ka tɔn kɔ̃so go.
9 Kon bɛɛ kpuro kpeerasia. Yen sɔ̃na kon nɛn takobi woma saa yen kararun di, kpa n tɔmbu go saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di n ka da nɔm geuɔ.
10 Tɔmbu kpuro ba koo gia ma na nɛn takobi woma saa yen kararun di, na ɲ maa ye wesiamɔ mi.
11 Yen sɔ̃, wunɛ tɔnun bii, a yãaro a weeweenu ko nge wìn gabu ga bɔɔra.
12 Bà n nun bikia mban sɔ̃na a weeweenu mò, kaa bu wisiwa a nɛɛ, labaari kɔ̃sa a nua. Ya koo maa tunuma. Kpa tɔmbun toronu nu kara. Ba koo gɔma dwiiya. Kpa ben wɔrugɔru tu kpe, bu dũunu soona. Wee, ya koo na ya mam tunuma. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Takobi ya wee

13 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
14 wunɛ tɔnun bii, a tɔmbu gerusio. A bu sɔ̃ɔwɔ ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, takobi gaa wee ya wee,
ya nɔɔ dɛ̃ɛrawa mam mam.
15 Ya ballimɔ,
yera ba koo ka tɔmbu go.
I tamaa bɛɛn bandu ta ɲ kpeemɔ *,
16 adama ba takobi ye nɔɔ dɛ̃ɛrawa ba nɛni.
Ba ye tɔn gowo nɔmu bɛrie.
17 A gbãro, kpa a weeweenu ko, wunɛ tɔnun bii.
Domi ba ye nɛn tɔmbu Isireliba ka ben sinambu suesi.
18 Wee ba be kpuro yibɛrɛba nɔmu bɛria.
A wunɛn nɔma bɔkuo,
nɔni swãa bakara wee.
Bɛɛn bandu tà n wɔruma maa ni.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua †.
19 Tɛ̃ wunɛ tɔnun bii, a bu gerusio.
A taka koowo nɔn teeru,
yen biru nɔn yiru, yen biru nɔn ita,
a ka takobi yen dam sɔ̃ɔsi.
Domi ya sãawa takobi
ye ya ka gɔɔ wee.
Gɔɔ bokowa ya ka wee baaman di.
20 Ya baawuren wɔrugɔrun dam buamɔ.
Ya dera ba wɔrukumɔ.
Wee na dera ya wãa baawuren kɔnnɔwɔ.
Wee ya ballimɔ nge guru maakinu,
ya sɔɔru sãa yu ka go.
21 Na maa ye sɔ̃ɔmɔ na mò,
yu soowo nɔm geu gia, kpa yu wura nɔm dwaru gia.
Takobi nɔɔ durora wunɛ,
a doo mi ba nun tĩi.
22 Nɛ, Yinni Gusunɔn tii, kon taka ko kpa n nɛn mɔru kpuro sɔ̃ɔsi mam mam sere yu ka sara. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Babilonin sina boko u koo Yerusalɛmu wɔri

23 Yinni Gusunɔ u kpam gerua u nɛɛ,
24 wunɛ tɔnun bii, a swaa yiru yabo ye ya koo sɔ̃ɔsi mìn di Babilonin sina boko u koo ka tabu duuma. A de ye yiru ye, yu yari wuu teun di kpa a yen baayere yĩreru ko yu ka sɔ̃ɔsi wuu gèn mi ya dɔɔ.
25 Kaa swaa yiru ye kowa, tia ya n dɔɔ Raba gia, ye ba koo swĩi bu ka Amɔniba tabu wɔri, tia maa Yerusalɛmu gia ye ba koo swĩi bu ka Yudaba tabu wɔri.
26 Domi wee Babilonin sina boko u wãa swaa yiru yen kɛɛnanɔ u bikiaru mò bũu ni ba mò Terafimun mi, ka sɛ̃ɛnu ka yaa woru.
27 Ma bikia te, ta Yerusalɛmu sɔ̃ɔsi win nɔm geu sɔɔ. Tɛ̃, u koo wooda wɛ̃ bu Yerusalɛmu wɔri ba n tabun kuuki mò. U koo tabu yãnu yi yi Yerusalɛmun kɔnnɔsɔ. Kpa bu gungunu ka kuku yenu ko mi, bu ka ye wɔri.
28 Adama Yerusalɛmugibu ba tamaa win bikia ten gari yi ɲ sãa gem. Domi ba tamaa u koo bu deri arukawani ye ba ka nùn bɔkuan sɔ̃. Adama u ɲ ben toranu duari. Yen sɔ̃, u koo bu wɔri.
29 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na bu sɔ̃ɔmɔ na mò, wee ben mɛm nɔɔbu sari te ta sɔ̃ɔsiramɔ ben daa sɔɔ, ta man ben toranu yaayasiamɔ ma nu bu taarɛ wɛ̃ɛmɔ. Ba ɲ maa nu deri. Yen sɔ̃, kon bu nɔmu doke n mwa.
30 Wunɛ maa Isireliban kparo, wunɛn tɔ̃ra turuku mò. Wunɛn toranu nu den tura mɛ.
31 Ba koo wunɛn sina furɔ pota. Gãanu koo kɔsi. Be ba tii kawe ba koo wɔlle suara. Kpa be ba tii sue bu wɔruma.
32 Kon de Yerusalɛmu yu ko bansu mam mam. Ya koo koorawa saa ye wi kon yen dam wɛ̃ u tunuma.

* **21:15** - Naa sin suku Heberum sɔɔ mu ɲ dɛɛre. † **21:18** - Naa sin sukum ka Heberum mu ɲ dɛɛre.

Ba koo Amənibа tabu wəri

33 Yinni Gusunə u maa nɛɛ, wunɛ tənun bii, a Amənibа gerusio ben kom kɔ̃sum mɛ
ba Isirelibа kuan sɔ̃. A bu sɔ̃əwə a nɛɛ, wee,
ba takobi nəə dɛ̃ɛra ya ballimə ya bu mara yu
go.
34 Ben kãsi weesugii ni ka gari weesugii
yin sɔ̃, ba koo bu gowa nge tən kɔ̃sobu be ba
wiru bəəra. Domi ben tɔ̃ra turuku mɔ̀, ben
toranu nu den tura mɛ.
35 Bu ben takobiba wesio ben karanə.
Kon bu siri mi ba bu mara.
36 Kon bu məru seesi n bu wure nge dɔ̃ə
kpa n bu təmbu nəmu bɛria be ba koo bu
wəri ka dam bu kam koosia.
37 Kon de dɔ̃ə u bu di, kpa ben yɛm mu
yari ben tem suunu səə. Ba ǹ maa bu
yaayamə. Nɛ, Yinni Gusunəwa na yeni
gerua.

Yerusalɛmugibun daa kɔ̃sa

22

1 Yinni Gusunə u gerua u nɛɛ,
2 wunɛ tənun bii, a səəru koowo a ka
Yerusalɛmugibu siri be ba sãa tən gowobu
mi. A ku sika ko. A de bu bwisiku ben daa
kɔ̃sa ye ba kuan sɔ̃.
3 A bu sɔ̃əwə a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunəwa
na yeni gerua. Wee ba təmbu goomə. Yera
ya koo de ben wuu Yerusalɛmun tii yu kam
ko. Wee ba bwãarokunu sekumə ma ba ben
tem disi doke.
4 Tən be ba go mi, ben taarɛwa. Ba tii
disi doke ye ba ka tii bwãarokunu kua. Nge
mɛya ba ka ben wãarun tɔ̃nu kawa. Yen
sɔ̃na kon de bwese tukunu nu bu yɛ̃ɛ.
5 Be ba toma ka be ba wãa turuku ba koo
bu yɛ̃ɛ yèn sɔ̃ ben wuu Yerusalɛmun yĩsira
bɛɛrɛ bia, ma ya burisire.
6 Wee be, Isireliban sinambu ba təmbu
dam dəremə ba goomə Yerusalɛmu ye səə.
7 Ma yen təmbu ba ben mɛrobu ka ben
tundobu gɛma. Gaba səbu dam dəremə.
Gaba maa gobekuba ka gəminibu taki dimə.
8 Təmbu ba ǹ nɛn sãa yeru daabu kĩ. Ba ǹ
maa kĩ bu nɛn tɔ̃ə wɛ̃rarugiru mɛm nəəwa.
9 Gaba wãa ba ben winsim kɔ̃sa gerumə
bu ka nùn go. Mɛya maa təmbu ba ra bũnun
dĩanu di gungunun wəllə kpa ba n sekuru
sari kookoosu mɔ̀.
10 Gabu ba wãa ba ra ka ben tundon
kurəbu kpunɛ. Gabu ba ra mam tən kurəbu
gabe sanam mɛ ba yasa mɔ̀.
11 Gaba maa wãa ba sakararu mɔ̀ ka ben
bensim kurəbu, ǹ kun mɛ ka ben biin kurə
ǹ kun mɛ ka ben sesu tundo turosibu.
12 Gaba maa wãa be ba ra wure bu gobi
mwa bu ka təmbu go. Gaba wãa ba ra are
bɛkɛ kasu bà n ben winsim gobi bəkura.
Gaba wãa be ba ben winsim taki dimə bu ka
gobi ko. Ma ba nɛ, Yinni Gusunə duari mam
mam. Nɛ, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.
13 Wee kon bu so be, Yerusalɛmugibu ben
gbɛna ka tən be ba gon sɔ̃.
14 Nà n bu wəri yen tɔ̃ə te, ba ǹ ko n maa
dam ka mwia mə. Nɛ, Yinni Gusunəwa na
yeni gerua. Ya koo maa koora.
15 Kon de bu yarina ba n wãa bwese
tukunu səə. Kpa bu da baama. Nge mɛya
kon ka ben disi yi wuna Yerusalɛmu ye səən
di.
16 Bwese ni nu tie, nu koo bu gɛm. Saa ye
səə, ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunə.
17 Yen biru, Yinni Gusunə u maa nɛɛ,
18 tənun bii, wee nɛn nəni səə Isirelibа
ba sãa nge sii bisu ǹ kun mɛ nge sii gandu
ǹ kun mɛ nge sii kpikisu ǹ kun mɛ nge
pɛɛrum ǹ kun mɛ nge sii wɔ̃kusu si ba doke
səwatia səə bu ka su səwa. Ba sãawa nge sii
geesun bisu.
19 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunə na nɛɛ, kon
bu mɛnna Yerusalɛmu səə.
20 Nge mɛ ba ra sii geesu ka sii gandu ka sii
wɔ̃kusu ka sii kpikisu ka sii pɛɛrum mɛnnɛ
bu doke səwatia səə, kpa bu dɔ̃ə doke su ka
yanda, nge mɛya kon bu mɛnna nɛn məru
səə, kpa n bu deri bu yanda.
21 Kon bu mɛnna sube teeru səə, kpa n
bu kpɛ̃ɛ nɛn mərun sundu səə kpa bu yanda
nge sisu.
22 Nge mɛ sii geesu su ra yande dɔ̃ə səə,
nge mɛya ben tii ba koo yanda Yerusalɛmun
suunu səə. Saa yera ba koo gia ma na ka bu
məru seewa.
23 Yinni Gusunə u maa gerua u nɛɛ,
24 tənun bii, a Yerusalɛmugibu sɔ̃əwə a
nɛɛ, ben tem mu sãawa nge mi gura ku ra
nɛ. Yen sɔ̃, kon de mu kam ko nɛn mərun
saa səə.
25 Ben səməbu ba sãawa nge gbee sinan
si su kukirimə sanam mɛ su yaa wa su
sɛ̃re. Domi ba təmbu goomə. Ma ba gabun
gobi ka dukia wəramə. Ma ba derimə kurə
gəminibu ba dabiamə.

26 Ben yãku kowobu ba ku ra nɛn
woodaba mɛm nɔɔwɛ. Ba ku ra maa nɛn
sãa yeru bɛɛrɛ wɛ̃. Ba ku ra wunanɛ ye ya
sãa nɛgia ka ye ya ṅ sãa nɛgia. Ba ku ra maa
tɔmbu sõɔsi ye ya dɛɛre ka ye ya ṅ dɛɛre. Ba
ku ra mam nɛn tõɔ wɛ̃rarugii te mɛm nɔɔwɛ.
Ye kpuro sɔɔra ba ku ra man bɛɛrɛ wɛ̃.
27 Ben sinambu ba sãawa nge gbeeku yɛɛ.
Domi ba tɔmbu goomɔ bu wa bu ka ben binɛ
suresia.
28 Ben sɔmɔbu ba ye kpuro wukirimɔ
nge gãa ni ba soo tɛɛni. Wee ba bu kãsi
weesuginu ka gari weesugii sõɔmɔ. Ba
gerumɔ ba mɔ̀, gari yi ba tɔmbu sõɔmɔ yi
weewa nɛn min di. N deema nɛ, Yinni
Gusunɔ na ṅ bu gãanu sõɔwa.
29 Tem mɛn tɔmbu ba dam dɔrenamɔ ba
gbɛnimɔ ba sãarobu ka be ba ṅ dam mɔ
taaremɔ. Ma ba sɔbu taki dimɔ ba gem
biramɔ.
30 Wee na goo kasu ben suunu sɔɔ u
gbãraru bani u ka sikerena, ṅ kun mɛ u yõra
kururu mi, u ka tem mɛ yina n ku ka mu
kam koosia. Adama na ṅ goo wa.
31 Kon bu mɔru seesiwa. Na ṅ yõramɔ
sere nɛn mɔru yu ka kpe. Kon de bu bu ben
daan are kɔsie. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua.

Samari ya sãa nge kurɔ tanɔ

23

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
2 tɔnun bii, kurɔbu yiruwa ba wãa be
kpuro mɛro turo.
3 Ma ba da ba kurɔ tanaru di Egibitiɔ ben
wɔndiaru sɔɔ. Miya ba ben bwãsu sɛ̃kura.
Ba ben toronu bɔkasi.
4 Mɔɔn yĩsira Ohola. Wɔnɔgira maa
Oholiba. Ohola u sãawa Samari. Oholiba u
maa sãa Yerusalɛmu. Na bu sua kurɔbu ma
ba man bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marua.
5 Ohola wi, u kua naanɛ sarirugii, u kurɔ
tanaru wɔri. Ma u Asirigibu kĩa too too be
ba wãa win bɔkuɔ.
6 Tɔn be, ba yãa wunɔmginu doke domi ba
sãawa tem yɛ̃robu ka siri kowobu. Ba sãawa
aluwaasi durɔ burabu. Ma ba maasɔru yɛ̃.
7 Beya Ohola u tii wɛ̃. Be ba sãa Asirin
wirugibu mi, be kpurowa u ka sakararu
kua. U bu kĩa too sere u ben bũnu sãwa.
8 U ṅ win sakara te deri te u raa kua
Egibitiɔ. Domi sanam mɛ u sãa wɔndia,
ba ra n ka nùn kpunamɔ ba n win bwãsu
babirimɔ, ma ba nùn sakararu kpɛ̃ɛ.
9 Yen sõna na nùn deri win kĩnasi Asirigii
ben nɔmuɔ.
10 Ma ba win yãnu potira ba nùn yõsu
tereru. Ma ba win bibu gura ba ka doona.
Yen biru ba win tii go ka takobi. U
sɛɛyasiabu wa bi bu kua seeda tɔn kurɔ be
ba tien sõ.

Yerusalɛmu ya sakararu kua

11 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, Oholan wɔnɔ
Oholiba u win mɔɔn sakara kookoo si wa.
Ka mɛ, wigira ta boya sere ta ṅ ka nɔɔ gerurɔ.
12 Ma win tii u Asirin tem yɛ̃robu kĩa ka
ben siri kowobu. Tɔn be, ba sãawa aluwaasi
durɔ burabu. Ba yãa buranu doke, ba maa
maasɔru yɛ̃.
13 Nɛ, Yinni Gusunɔ na wa ma Oholiban
tii u disi mɔ. Be kpuro swaa tia yera ba swĩi
mi.
14 Oholiba wi, u mam kua ye ya sakararu
kere. Sõɔ teeru u tɔmbun weenasibu wa ba
yorusi gani sɔɔ. Ba bu kuawa ka gãa swãanu.
Tɔn be, ba sãawa Babilonigibu.
15 Ba kpaki sɛ̃ke pɔraɔ, ma ba dawani nɔni
bwese bwesekagii bɔkua wirɔ. Be kpuro
ba sãawa nge sinambu ba ka Babilonigibu
weenɛ.
16 Ye u bu wa mɛ, yera u bu kĩa sere u
sɔmɔbu gɔra Babiloni mi.
17 Ma ba na win mi ba ka nùn kpuna ba
nùn sakararu kpɛ̃ɛ sere win bwɛ̃ra yõɔwa
ben min di.
18 U win sakara te sõɔsi batuma sɔɔ. Ma
nɛn gõru ga doona win min di nge mɛ ga raa
doona win mɔɔn min di.
19 Ka mɛ, u sakara te mɔ̀ u dɔɔwa nge mɛ u
kua win wɔndiarun saa sɔɔ Egibitiɔ,
20 mi u tii kurɔ dama kowobu wɛ̃ be ba ra
n kurɔbu yɔɔmɔ nge kɛtɛkunu ṅ kun mɛ nge
dumi.

Yerusalɛmun sɛɛyasiabu

21 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, Oholiba, wee a
maa wure a wura sekuru sariru sɔɔ te a raa
kua wunɛn wɔndiaru sɔɔ sanam mɛ a dera
Egibitigibu ba wunɛn bwãsu babura.
22 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ.
Kon de wunɛn yellun kĩnasi be a tusa mi tɛ̃
bu nun seesi kpa bu na baama kpuron di bu
nun wɔri.
23 Beya Babilonigibu ka Pekodigibu ka
Koagibu ka sere maa Asirigibu. Ben

aluwaasi durɔ burɔ be ka ben tem yɛ̃robu ka ben sinambu ka ben tabu durɔbu be kpuro ba yɔɔwa dumin wɔllɔ.
24 Wee ba nun wɔrim wee ba tabu yãnu nɛni ka tabu kɛkɛba yi dumi gawe. Ba mɛnna ba dabi ba ka nun sikerenɛ yam kpuro. Be kpuro ba sii furɔsu doke ma ba tɛrɛnu nɛni. Kon bu siribu nɔmu sɔndia kpa bu nun siri ka ben wooda.
25 Kon nun mɔru seesi kpa n de bu nun wɔri ka dam. Ba koo wunɛn wɛ̃ru ka wunɛn swasu bɔɔri kpa bu nun dakura tabu sɔɔ, kpa bu wunɛn bibu gura. Be ba tiara kpa bu be dɔ̃ɔ mɛni.
26 Ba koo wunɛn yãnu gura kpa bu wunɛn bura yãnu wuna.
27 Kon wunɛn sekuru sariru kpeesia te a mɔ̀ saa yee yellun di Egibitiɔ. Wunɛn nɔni kun maa wurɔ ben mi gia. A ṅ maa bu yaayamɔ.
28 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, wee na nun bɛri be a tusan nɔmuɔ, bèn mi wunɛn bwɛ̃ra kun maa wãa.
29 Ba koo nun nɔni sɔ̃ tusirun sɔ̃ kpa bu wunɛn dukia gura bu nun deri ka nɔm dira basi mam mam. Wunɛn sekuru sariru ka wunɛn sakara te, ta koo sɔ̃ɔsira.
30 Ye kpurowa ya koo nun deema domi a ka bwese tukunu sakararu kua ma a tii disi doke bũu sãarun swaa sɔɔ.
31 A wunɛn mɔɔn yira swĩi. Yen sɔ̃na kon de a nɛn mɔrun nɔra ye nɔ nge wi.
32 Nɛ, Yinni Gusunɔ na maa nɛɛ,
kaa ka nɔra ye nɔ
ye wunɛn mɔɔ u ka nɔra.
Nɔra ye, ya yasu, ya maa dɛ̃u.
Yera ya koo de bu nun yɛ̃ɛ
bu yaakoru koosi.
Nɔra ye, ya nɛn mɔru yibawa sere ka nɔɔwɔ.
33 Ya koo nun go nge tam
kpa yu nun nɔni sɔ̃.
Nɔra ye, ya ra ka nuku sankiranu ka kam kobu nɛwa.
Yera wunɛn mɔɔ Samari u nɔra.
34 Kaa ye nɔwa mam mam
sere a ye kɔra ka donnu
kpa a wunɛn tororu mɛɛra ko ka yen kɛ̃ki.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
35 Wee a man duari ma a man deri. Tɛ̃, a wunɛn sekuru sarirun are sɔɔwo.

Gusunɔ u Yerusalɛmu

ka Samari taarɛ wɛ̃

36 Yinni Gusunɔ u maa man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔnun bii, a Ohola ka Oholiba sirio. A bu sɔ̃ɔwɔ kɔ̃sa ye ba kua.
37 Wee ba sãawa kurɔ sakara kowobu ma ben nɔma yɛm yiba. Domi ba da ba bũnu sãamɔ ma ba ka ben bibu yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu mɔ̀. N deema nɛna ba raa bii be wɛ̃.
38 Wee ye ba maa man kua. Ba nɛn sãa yeru disi doke, ma ba ṅ nɛn tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun wooda mɛm nɔɔwɛ.
39 Domi dɔma te ba dua nɛn sãa yerɔ ba ka ben bibu bũu yãkunu kua ma ba tu disi doke. Yenin bwesera ba kua nɛn sãa yerun sɔɔwɔ.
40 Yen biru, ba maa sɔmɔbu gɔra bu bu durɔbu kasuama saa tontonden di. Ma durɔ be, ba seema ba na. Saa yera ba wobura ma ba kiro doke ma ba ben bura yãnu doke durɔ ben sɔ̃.
41 Ma ba da ba sina kita buranu sɔɔ. Tabulu ya yii ben wuswaaɔ yèn wɔllɔ ba nɛn turare ye ba ra dɔ̃ɔ doke ka gum nubu durorugim sɔndi.
42 Ma tɔn dabira bu naawa te ta ṅ gãanun bwisikunu mɔ, ta wure. Tɔn be, ba sãawa Sebagibu be ba na saa gbaburun di. Ma ba kurɔ be sumi dokea nɔm wĩinɔ, ma ba maa bu sina furɔ burasu dokea winɔ.
43 Yera na nɛɛ, baa ka wi u tɔkɔ kua sakara te sɔɔ, u ko n tu mɔ̀wa u n dɔɔ? Durɔba ko n maa nùn naawamme?
44 Wee durɔbu ba ra nɛ bu ka nùn dendi nge kurɔ tanɔ. Nge mɛya ba Ohola ka Oholiba kua be, be ba sankire.
45 Adama gemgibu ba koo kurɔ be siri bu bu taarɛ wɛ̃ ben sakararun sɔ̃ ka tɔn be ba gon sɔ̃. Domi ben nɔma ya yɛm yiba.
46 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, kon de tɔn dabiru tu da tu bu wɔri kpa tu bu nɔni swãaru kpɛ̃ɛ, kpa tu ben dukia gura.
47 Kpa tu bu kpenu kasuku tu go, kpa tu bu bɔtiri ka takobi. Kpa tu ben bibu go tu ben yɛnusu dɔ̃ɔ mɛniki.
48 Nge mɛya kon ka sakararu kpeesia tem mɛ sɔɔ. Kon tɔn kurɔ baawure sɔ̃ u ku maa ben maabu yiru yen yira swĩi.
49 Domi ba sakararu kua ba bũnu sãwa. Yen sɔ̃, ba koo ben toranun are sɔbe. Nge mɛya ba koo ka gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Yerusalɛmu ya sãa

nge weke te ta wuuru diira

24

1 Isireliban yorun wɔ̃ɔ nɔɔba nnɛsen
suru wɔkurusen sɔ̃ɔ wɔkuruse sɔɔra Yinni
Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 wunɛ tɔnun bii, a gisɔn tɔ̃ɔ te yoruo.
Domi gisɔra Babilonin sina boko u koo
Yerusalɛmu tarusim tore.
3 A nɛn tɔmbu mɛm nɔɔ sari be mɔn teni
sɔ̃ɔwɔ a ka bu kirɔ ko. A nɛɛ, nɛna na nun
yiire na nɛɛ,
a sii wekeru suo kpa a tu nim doke.
4 Kpa a yaa taarun yaa gea ka yaa nɔmun yaa
gea sua a doke mi.
Yen biru, kpa a yaa kuku bɔrɔkɔba sɔndi yen
wɔllɔ.
5 A maa yãa geeru gɔsio wunɛn yãa gɔ̃ɔn di
kpa a ten yaa doke weke te sɔɔ.
Kpa a doo dãa doke
a yaa ye kpuro yike yu ye
sere ka yen kukunɔ.
6 Kpa a yaa ye wuna tia tia.
Baa yen tia a ku ra deri mi.
Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
Na nɛɛ, Yerusalɛmu ya sãawa bɔ̃rura yen tɔn
goberun sɔ̃.
Ya sãawa nge sii weke te ta wuuru diire,
te ba ɲ̀ kpɛ̃ bu tea bu naamwɛ.
7 Yɛm mɛ Yerusalɛmu ya yari mi,
mu wãawa yen suunu sɔɔ.
Ya mu yariwa kperu wɔllɔ,
n ɲ̀ mɔ tem dira sɔɔ tua yu sere mu wukiri.
8 Tɛ̃ kon yɛm mɛ deri kpee ten wɔllu mi,
mi mu ɲ̀ berurɔ,
kpa nɛn mɔru yu ku ka se
n Yerusalɛmu ye mɔru kɔsie.
9 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Yerusalɛmu ya sãawa bɔ̃rura yen tɔn
goberun sɔ̃.
Nɛn tii kon dãa sube bakaru ko.
10 A dãa taasio kpa a dɔ̃ɔ doke
kpa a de yaa ye, yu ye mɛtɛ mɛtɛ.
A ye kpee yãnu dokeo
kpa a de yen kukunu nu dɔ̃ɔ mwaara mam
mam.
11 Yen biru, a weke dii te sɔndio dɔ̃ɔ gɛ̃ɛ sɔɔ
sere tu swĩa tu swɛ̃ra.
Kpa disi ni nu raa wãa te sɔɔ nu kpe
ta kun maa wuuru diire.
12 Ka mɛ, kookari ye, ya koo kam kowa,
domi dɔ̃ɔ kun kpɛ̃ u wuu diiram mɛn bwe-
seru kpeesia.
13 Nge mɛya Yerusalɛmu ya disi duura yen
tora ni ya kuan sɔ̃. Wee na kĩa n ye dɛɛrasia
adama ya ɲ̀ wure. Yen sɔ̃ tɛ̃, ya ɲ̀ maa kpɛ̃ yu
dɛɛra sere nɛn mɔru yu ka sure.
14 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. Kon
ye siriwa nge mɛ yen daa ya nɛ, na ɲ̀ yen
wɔnwɔndu mɔ̀. Ya koo maa koora. Kon ye
kowa na ɲ̀ sika mɔ̀. Na ɲ̀ biru wuramɔ.

Esekiɛlin kurɔn gɔɔ

15 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
16 tɔnun bii, kon nun wi a kĩru bo goori
subaru sɔɔ. Adama a ɲ̀ yɛ̃ron gɔɔ yeru mɔ̀.
A ɲ̀ win gɔɔ sinamɔ. A ɲ̀ maa gɔɔ sumɔ win
sɔ̃.
17 A weeweenu koowo wunɛn tii sɔɔ a ku
de goo u nɔ. A ku gɔɔ sina. A wunɛn dawani
bɔkuo kpa a wunɛn baranu doke nge mɛ a ra
ko. A ku wunɛn wuswaa wukiri. A ku maa
gɔɔ dĩanu di.
18 Yera Esekiɛli u ye tɔmbu sɔ̃ɔwa bu-
ruru ma yen yoka win kurɔ u kpuna u gu.
Yen sisiru bururu ma u kua nge mɛ Yinni
Gusunɔ u nùn yiire.
19 Yera tɔmbu ba nùn bikiamɔ ba mɔ̀, u bu
tubusio ye u mɔ̀ mi.
20 Yera u bu wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔwa
u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
21 u be Isireliba gari yini sɔ̃ɔwɔ u nɛɛ, wi,
Yinni Gusunɔ u koo de bu win sãa yeru
kɔsuku tèn sɔ̃ ba tii sue ka te bà n mɛɛra ba
ra n nuku dobu mɔ̀ ka tè sɔɔ ba ben yĩiyɔbu
doke. Ba koo ben bii be ba tie Yerusalɛmuɔ
mwɛɛri bu go.
22 Ba koo kowa nge mɛ Esekiɛli u kua. Ba
ɲ̀ ben wuswaa wukirimɔ nuku sankiranun
sɔ̃, ba ɲ̀ maa gɔɔ dĩanu dimɔ.
23 Ba koo ben dawani bɔkewa kpa bu ben
baranu doke. Ba ɲ̀ koo gɔɔ yeru ko, ba ɲ̀
koo maa gɔɔ swĩ. Adama ba koo woora ben
toranun sɔ̃ kpa ba n weeweenu mɔ̀.
24 Wi, Esekiɛli u ko n sãawa yĩreru ben
suunu sɔɔ. Ba koo kowa nge mɛ u kua.
Sanam mɛ yeba kpuro ya koo bu deema,
saa ye sɔɔra ba koo gia ma Gusunɔ u sãawa
Yinni.
25 Yen biruwa Yinni Gusunɔ u Esekiɛli
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u koo de Isireliba bu win sãa
yeru bia te ta sãa ben kuku yeru mi, te bà n
mɛɛra ta ra bu nuku dobu wɛ̃ mi, ka tèn sɔ̃
ba tii sue mi, ma ba ben yĩiyɔbu doke te sɔɔ.
Yen biru kpa u de ben bibu bu gbisuku.

26 Sanam mɛ kɛ̃si ni, nu koo bu deema,
goo u koo nu kisirari kpa u na u nun sɔ̃.
27 Yen tɔ̃ɔ te, wunɛn nɔɔ ga koo wukiara
kpa a ka yɛ̃ro gari ko. Wuna kaa n sãa yĩreru
wunɛn tɔmbun sɔ̃. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma
nɛ Gusunɔ na sãawa Yinni.

Gari yi ba gerua Amɔniban sɔ̃

25

1 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 tɔnun bii, a wuswaa sĩiyɔ Amɔniban mi
gia.
3 Kpa a bu sɔ̃ a nɛɛ, bu nɛ, Yinni Gusunɔn
gari swaa dakio bu nɔ. Yèn sɔ̃ ba yɛ̃ɛ sanam
mɛ nɛn sãa yera disi duura ka yèn sɔ̃ Isire-
liba ba kam kua ma ba Yudaba yoru mwa ba
ka doona,
4 yen sɔ̃ tɛ̃, kon bu sɔ̃ɔ yari yerugibu
nɔmu bɛria, kpa bu ben karaba gira ben
tem suunu sɔɔ, kpa bu ben wãa yenu ko mi.
Beya ba koo ben dãa marum di kpa bu ben
sabenun bom nɔ.
5 Kon de Raba yu ko yooyoosun kpara
yeru kpa ben tem kpuro mu n sãa yãanun
wãa yeru. Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna
na sãa Yinni Gusunɔ.
6 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na maa gerua.
Na nɛɛ, yèn sɔ̃ ba taki kua, ba yɔ̃ɔka ma ba
nuku dobu kua sanam mɛ Isireliba ba nɔni
sɔ̃ɔre,
7 yen sɔ̃na tɛ̃, kon bu nɔmu dɛmiɛ, kpa n
bu bwesenu ganu nɔmu bɛria nge gbeeku
yɛɛ. Kon bu kpeerasia bwesenun suunu
sɔɔn di kpa bu kam ko mam mam. Saa ye
sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Gari yi ba gerua Mɔabuban sɔ̃

8 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, yèn
sɔ̃ Mɔabuba ka Edɔmuba ba nɛɛ, Isireliba ba
sãawa tia ka bwese ni nu tie handunia ye
sɔɔ,
9 yen sɔ̃ tɛ̃, u koo wuu si wɔri si su dam
mɔ mi, si su ɩ̀ derimɔ bu Mɔabuban tem du.
Wuu si, su koo wɔrukuwa tia tia baa ka si su
buram bo nge Bɛti Yesimɔti ka Baali Mɛɔni
ka Kiriataimu.
10 U koo dewa sɔ̃ɔ yari yerugibu bu bu
wɔri nge mɛ ba Amɔniba kua sere ba ɩ̀ maa
bu yaayamɔ sere ka baadommaɔ.
11 Ba koo win siribu wa. Saa ye sɔɔra ba
koo gia ma wiya u sãa Yinni Gusunɔ.

Gari yi ba gerua Edɔmuban sɔ̃

12 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,
yèn sɔ̃ Edɔmuba ba tora ba Yudaba mɔru
kɔsie,
13 yen sɔ̃ tɛ̃, u koo bu nɔmu dɛmiɛ kpa u
tɔmbu ka sabenu go. U koo de ben tem mu
ko bansu saa Temanin di n ka da Dedaniɔ,
kpa mɛn tɔmbu bu gbisuku tabu sɔɔ.
14 U koo de win tɔmbu Isireliba bu bu
mɔru kɔsie. Ba koo bu kua nge mɛ win mɔru
ya kpãaru nɛ kpa bu gia ma ba ku ra nùn tore
kam. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Gari yi ba gerua Filisitiban sɔ̃

15 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,
wee Filisitiba ba Isireliba mɔru kɔsie ka
dam domi ba sãawa ben yibɛrɛba saa yellun
di.
16 Yen sɔ̃ tɛ̃, u koo bu win nɔmu dɛmiɛ kpa
u be kpuro kpeerasia be, be ba wee Keretin
di ba ka wãa nim wɔ̃kun goorɔ.
17 U koo bu sɛɛyasia u mɔru kɔsia ka dam.
Saa ye sɔɔra ba koo gia ma wiya u sãa Yinni
Gusunɔ.

Gari yi ba gerua Tirin sɔ̃

26

1 Isireliban yorun wɔ̃ɔ wɔkura tiasen su-
run tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka
Esekiɛli gari kua. U nɛɛ,
2 tɔnun bii, wee Tirigibu ba Yerusalɛmu
yɛ̃ɛmɔ ba mɔ̀, wee ya kam kua yèn mi gia
tɔmbu ba ra raa kpe bà n gam dɔɔ. Tɛ̃ ben
mi gia tɔmba koo wura kpa be, bu gobi ko.
Domi Yerusalɛmu ya kua bansu.
3 Yen sɔ̃ tɛ̃, Yinni Gusunɔ u koo Tiri ye
mɔru seesi u de bwese dabinu nu ye wɔri
nu tɛria nge mɛ daara ra nim yibu.
4 Kpa nu yen gbãranu kɔsuku ka yen tabu
durɔbun kuku yenu. Nu koo ye kpuro
kɛrawa mam mam kpa Tiri ye, ya n sãa nge
kpee saara.
5 Ya koo kowa nge tem bureru te ta
wãa nim wɔ̃ku sɔɔ mi surɔkɔba ba ra ben
yãakoronu kewe. Yinni Gusunɔwa u yeni
gerua. Bwese tukunu nu koo na nu wuu ge
wɔri.
6 Kpa nu be ba wãa gen turuku go go.
Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma wiya u sãa Yinni
Gusunɔ.
7 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa gerua. U
nɛɛ, u koo de Babilonin sina boko wi u
sinambu kpuro dam kere u na saa sɔ̃ɔ yɛ̃san

nɔm geu gian di u Tiri ye wɔri. U koo na
ka dumi ka tabu kɛkɛ be dumi gawe ka sere
maasɔbu ka tabu kowo dabi dabinu.
8 U koo Tirin baru kpaanu kpuro
kpeerasia. Tabu kowobu ba koo kuku yenu
gbe kpa bu tabu sĩa kpĩ ba n tɛrɛnu nɛni bu
ka tii ganɛ.
9 Ba koo Tiri yen gbãranu kɔsuku bu
suriri ka ben tabu yãnu.
10 Kpa ben dumi dabi dabi ten tua yu ye
wukiri kpa yen gani yi n diirimɔ maasɔbun
wɔkinun sõ ka tabu kɛkɛ ben wɔkinun sõ.
Domi ba koo Tiri ye wɔriwa nge wuu ge ba
kamia kɔ.
11 Ba koo ka dumi swɛɛ kpuro swĩiwa kpa
ba n tɔmbu goomɔ ka takobi kpa bu yen
bũu sãa yenun gbereba suriri bèn sõ ya woo
kanamɔ.
12 Ba koo yen dukia ka yen kia ni ya
dɔramɔ gurawa nge ye ba tabu diima kpa
bu yen gbãranu ka yen dii geenu kɔsuku bu
suriri kpa bu yen kpenu ka yen dãa ka yen
kɛ̃ki gura bu sure nim wɔ̃ku sɔɔ.
13 U koo de ben womusu su nɔru ko. Ba ɲ̀
maa mɔrɔkunun swĩi nɔɔmɔ mi.
14 U koo de yu kowa nge kpee saara yèn
wɔllɔ surɔkɔba ba ko n da ben yãakoronu
kewe. Ba ɲ̀ yen bansu seeyamɔ. Wi, Yinni
Gusunɔwa u yeni gerua.
15 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerumɔ Tiri yen
sõ. U nɛɛ, be ba wãa n toma nim wɔ̃kun
goorɔ, bà n nua Tiri ya bansu kua ma ba
be ba mɛɛra wan weeweenu nɔɔmɔ, ba koo
diiri.
16 Wee tem mɛn kparo be ba wãa nim
wɔ̃kun bera gia kpuro ba koo se ben sina
kitanun di bu ben yabe bakanu ka ben yabe
ni ba sɔma doke potiri ba n wurure ba n sõ
temɔ. Saa kpuro sɔɔ, ba ko n bɛrum soorewa
kpa ba n nuki sankire Tirin sõ.
17 Ba ko n gɔɔ wuri mɔ̀ Tirin sõ ba n mɔ̀,
wee ya kam kua ye, ye ya raa yĩsiru yara mi.
Ye, yèn tɔmbu ba raa dabiru bo nim wɔ̃kun
bera mi gia.
Beya ba raa maa dam bo,
ma be ba ka bu sikerenɛ ba bu nasie.
18 Wee be ba wãa tem burenɔ
ba diirimɔ Tiri yen kam kobun sõ.
Be ba toma ba ka wãa nim wɔ̃kun goorɔ
ba nande yen kpeerun sõ.
19 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa gerua. U
nɛɛ, u koo de Tiri yu ko bansu kpa goo u
kun maa wãa mi. Sanam mɛya u koo de nim
wɔ̃kun nim mu ye wukiri kpa ye kpuro yu
num ya n wãa gɔribun wãa yerɔ mi yeruku
tɔmba kpĩ.
20 U koo de yu da sere tem sɔɔwɔ mi
yeruku tɔmba wãa kpa ya n kɔ̃ɔre mi. U
koo de ya n wãa mi ka gɔribu. Goo kun
maa sinamɔ ye sɔɔ. Ya ɲ̀ maa ayeru wasi
wasobun suunu sɔɔ.
21 Tɔmba koo nanda ye ya koo ye deeman
sõ. Ya ɲ̀ ko ya n maa sãa gãanu. Domi ba koo
ye kɔsukuwa mam mam kpa bu ye kasu bu
bia. Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Wuri yi ba kua Tirin bansun sõ

27

1 Esekiɛli u nɛɛ, Tiri, Yinni Gusunɔ u man
sõɔwa u nɛɛ,
2 n nun gɔɔ wuri kuo,
3 n nun sõ n nɛɛ, wunɛ Tiri a wãawa
nim wɔ̃kun goorɔ ma a ka bwese dabinu
tenkuru mɔ̀. Ye Yinni Gusunɔ u gerua wee.
U nɛɛ,
wunɛ Tiri, a ra raa nɛɛ, a sãawa wuu burɔ.
4 Wunɛn dam mu wãawa sere nim wɔ̃kuɔ.
Be ba nun bana, ba nun kuawa nge goo
nimkuu burɔ.
5 Ma ba wunɛn wasi kua ka dãa ye ba mɔ̀
sipɛrɛ ye ya wee Senirin di.
Ma ba dãa ye ba mɔ̀ sɛduru ye ya wee
Libanin di sua
ba ka wunɛn beku sɔretiru kua.
6 Ma ba wunɛn sɛsɛnu kua ka Basanin dãa
gea ye ba mɔ̀ sɛɛni.
Ma ba wunɛn kitanu kua ka dãa ye ba mɔ̀
buyi
ye ba ka na saa Kitimun di
ma ba nu suunu donnu mani.
7 Ma ba beku ni ba koo nun karea kua
Egibitiɔ ka wɛ̃ɛ damgii
ba sɔma doke.
Beku ni, nu sãawa nge wunɛn gidi bɔra.
Ma ba beka ye ya ra wunɛn kianu wukiri
kua ka wɛ̃ɛ gaaduragii,
ka maa wɛ̃ɛ wunɔmgii yi yi wee saa tem
bure te ba mɔ̀ Sipun di.
8 Sidonigibu ka Aafadiba ba ra wunɛn
sɛsɛnu bwie
kpa wunɛgii be ba yɛ̃ru bo ba n bu kpare.
9 Gebalin nɔman sɔm kowo be ba sɔma ye yɛ̃
sãa sãa,
bera ba ra wunɛn wɔrusu kɔre.
Be ba tenkuru mɔ̀ ka goo nimkusu kpuro,

ba ra yɔ̃rewa wunɛn mi bu wunɛn kiaru dwe.
10 Pɛɛsiba ka Ludiba ka Putigibun tii ba raa sãawa wunɛn tabu kowobu.
Ba sãawa tabu durəbu ka gem.
Wunɛn miya ba ra ben tɛrɛnu ka ben sii furə kəkənu bwɛ̃
kpa ye kpuro ya n nun bɛɛrɛ doke.
11 Aafadiba ka wunɛn tiin tabu kowoba ba ra wunɛn gbãraru kɔ̃su bu ka sikerena. Tabu kowo damgibu gaba ba ra maa wunɛn kuku yenu kɔ̃su. Wunɛn gbãrarəwa ba ra ben tɛrɛnu bwɛ̃ kpa nu n nun bɛɛrɛ doke.

Tiri ya sãawa wuu bəkə

gèn mi ba ra tenkuru ko

12 Tiri, wunɛn arumani bakan sɔ̃na Taasisigibu ba ra tenkuru nɛ wunɛn mi. Beya ba ra n ka kianu naamə wunɛn yaburə. Niya sii geesu, ka sii wɔ̃kusu, ka sii kpikisu, ka sii pɛɛrum.
13 Wunɛ ka Gɛrɛkiba, ka Tubaligibu, ka Mɛsɛkigibun tii i ra tenkuru koosinɛ. Ba ra ka nun yobu ka gãa ni ba seka ka sii gandu kiaru dweeri.
14 Togaamagibu ba ra maa dumi yi ba ra ka sɔmburu ko ka yi ba ra ka tabu de ka kɛtɛkunu dəram nɛ wunɛn yaburə.
15 Wunɛ ka Dedanigibu ka be ba wãa tem bureru gia kpuro i ra maa tenkuru koosinɛ. Ba ra nun wunɛn dibu kəsie ka suunu donnu ka dãa ye ba mɔ̀ ebɛni.
16 Wunɛ maa ka Sirigibu i ra tenkuru koosinɛ. Gãa dabina ba ra nun dweeri kpa bu ka nun kpee gobiginu naawa ni nu sãa nge yaka bekusu, ka beku gaaduraginu, ka beku ni ba sɔma dokea, ka beku ni ba kua ka wɛ̃ɛ damgii, ka nim wɔ̃kun kpee buranu *, ka kpee gobigii ni nu sɔ̃ri.
17 Wunɛ ka Yudaba ka Isireliba i ra tenkuru koosinɛ. Ba ra ka nun alikama ye ya wee Minitin di ka pɛ̃ɛ bwese bweseka ka tim ka gum ka sere gum sawaram kiaru dweeri.
18 Wunɛ ka Damasigibu i ra tenkuru koosinɛ wunɛn arumani bakan sɔ̃. Ba ra ka nun tam mɛ mu wee Hɛlubonin di ka wɛ̃ɛ kpiki yi ba kua ka yãa sansu kiaru dweeri.
19 Saa Usalin di, Yafanigibu ka Gɛrɛkiba ba ra ka kianu nɛ wunɛn yaburə. Niya, sisu ka dãa gaa ka sere dãa kiki nubu durorugisu kpa bu ka nun ye kpuro kiaru dweeri.
20 Wunɛ ka Dedanigibu i ra tenkuru koosinɛ kpa bu nun gaari beka dəre.
21 Wunɛ ka Daarububa ka Kedaan wirugibu i tenkuru koosinamə. Ba ra nun kiaru dweeriwa ka yãa kpɛmminu ka yãa kinɛnu ka sere maa bonu.
22 Wunɛ ka Seban tenkuba ka Ramagibu i ra tenkuru koosinɛ. Ba ra ka turare ye ya gea bo nɛ wunɛn yaburə ka kpee gobiginu bwese bweseka ka sere maa wura.
23 Wunɛ ka Haranigibu ka Kannɛgibu ka Edɛnigibu ka Seban tenkuba ka Asirigibu ka Kilimadigibu i ra tenkuru koosinɛ.
24 Yãa gobigina ba ra ka nun kiaru dweeri. Yãa ni ba ra ka nɛ wunɛn yaburə niya, yabe gaaduraginu ka yabe ni ba sɔma doke ka beka ye ba sɔma doke ka sere maa wɛ̃ɛ damgii yi ba tara.

Ba Tiri gəə swĩiyammɛ

25 Taasisin goo nimkusa su ra n wunɛn kianu sɔɔwa.
Ma wunɛn dukia ka wunɛn bɛɛrɛ ya kpɛ̃a nim wɔ̃kun bera mi gia.
26 Goo tɛməbu ba ka nun bəsu nim bakam sɔɔ.
Adama woo gaga koo na saa sɔ̃ə yari yerun di
gu nun kəsuku nim wɔ̃ku gen suunu sɔɔ.
27 Wunɛn dukia ka wunɛn kianu
ka be ba ra wunɛn sɛsɛnu bwie ka be ba ra bu kpare
ka be ba ra wunɛn wərusu kəre ka wunɛn kia dərobu
ka wunɛn tabu kowobu ka sere be kpuro be ba wãa wunɛn tii sɔɔ
ba koo num nim wɔ̃kun sɔɔwə dəma te a wəruma.
28 Be ba ra nun kpare ba koo kuuki ko
kpa nim wɔ̃kun goonu nu diiri.
29 Be ba wunɛn sɛsɛnu bwiamə ka be ba bu kpare,
be kpuro ba koo sarawa wunɛn min di bu na tem diraə.
30 Ba koo nəəgiru sua
bu nun wuri kɔ̃si koosi
kpa bu tii tua wisi winə
bu bindi torom sɔɔ nuku sankiranun sɔ̃.
31 Ba koo ben winu kəni wunɛn sɔ̃,
kpa bu saakiba dewe

* **27:16** ***nim wɔ̃kun kpee buran*** Ya sãawa yaa piibu gagun kukunu ni ba ra ka bura yãnu ko.

bu nun gɔɔ swĩiya nuku sankiranun sõ.
32 Ben nuku sankira ni sɔɔ,
ba koo nun womu koosi bu nɛɛ,
wunɛ Tiri, a ɲ̀ ka wuu gagu weenɛ.
Wee a kam kua nim wɔ̃kun suunu sɔɔ.
33 Sanam mɛ a wunɛn tenkuru mɔ̀ tɔn dabira a ra diisie.
Wunɛn dukia ka wunɛn kianun kpãarun sõ,
a dera sinamba kua dukiagibu.
34 Adama a kɔsikira a wɔri nim wɔ̃kun sɔɔwɔ
ma wunɛ ka wunɛn kianu ka wunɛn tɔn dabi te kpuro i nim diira.
35 Be ba wãa tem burenu sɔɔ ba nuki sankire wunɛn sõ.
Ma ben sinambu ba bɛrum soore ba wuswaa burisinɛ.
36 Tem tukum tenku be ba koo sara mi, biti koo bu mwa
kpa bu nun wia koosi.
Domi a kam kua.
A ɲ̀ kaa n maa wãa sere ka baadomma.

Gari yi ba gerua

Tirin sunɔn sõ

28

1 Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ,
2 tɔnun bii, a Tirin sunɔ sõɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, wee u tii sua sere u gerumɔ u mɔ̀, wiya u sãa Gusunɔ. Ma u sõ Gusunɔn sina kitaru wɔllɔ nim wɔ̃kun suunu sɔɔ. Adama u n yɛ̃ ma u sãawa tɔnu, n ɲ̀ mɔ Gusunɔ, baa mɛ u tamaa win bwisikunu sãawa teenu ka nɛ Gusunɔginu.
3 U tamaa u Danɛli bwisi kere ma asiri gaa kun nùn berue.
4 Win yɛ̃ru ka win bwisin sõ u tii kua dukiagii. U wura ka sii geesu yibia win arumanin beru yerɔ.
5 Win bwisi bɛkɛ ka win tenkurun sõ, win dukia ya kuura. Ma u tii sua dukia yen sõ.
6 Yen sõna nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, yèn sõ u tamaa win bwisikunu nu sãawa teenu ka nɛginu,
7 yen sõna kon nùn tɔn tukobu kparema be ba nuki sosum bwesenu kpuro kere. Ba koo nùn takobi sɔkiri bwisi bɛkɛ yin sõ kpa bu win bɛɛrɛ ye disi doke.
8 Ba koo nùn surewa gɔribun wãa yerɔ, kpa u gbi nim wɔ̃kun suunu sɔɔ nge wi ba sɔkura.
9 Saa ye sɔɔ, bà n nùn goobu (200) na, u koo kpĩ u maa nɛɛ, u sãawa Gusunɔ? Aawo, u ko n sãawa tɔnu, n ɲ̀ mɔ Gusunɔ, wi u nùn goomɔn nɔmaɔ.
10 U koo gbiwa nge wi u kun Gusunɔ yɛ̃. Tɔn tukoba ba koo nùn go. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
11 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
12 tɔnun bii, a maa gɔɔ swĩiyɔ Tirin sunɔn sõ. A nùn sõɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, wee u raa sãa wi u yiban yĩreru bwisi sɔɔ ka buram sɔɔ.
13 U raa wãawa Edɛniɔ, Yinni Gusunɔn gbaarɔ. Ma ba nùn kpee gobigii bwese bweseka dokeye ni nu nɔni swãaru mɔ ka dɔm buuru ka digi ka wuru beku ka swãaru ka boogu ka swãaru ka sere maa wuru beku ka wura. Ma ba nùn gãasu ka guunu soowammɛ ni ba ka wura. Ma ba nùn gãasu ka guunu soowammɛ ni ba sɔɔru kua win marubun tõrun sõ.
14 U raa sãawa nge wɔllun kõso ma u kasa dɛrie. Ma na dera u wãa nɛn guu dɛɛrarɔ u sĩimɔ kpee ni nu ballimɔn wɔllɔ.
15 Saa mìn di ba nùn taka kua, win daa ya wãwa sere n ka girari tõɔ te ba daa kõsa gaa wa wi sɔɔ.
16 Win tenkurun kpãaru ta dera u bɔbunu ka keeta wɔri. Yen sõ, kon nùn sura saa nɛn guu dɛɛra ten min di, wi, wi u sãa nge wɔllun kõso mi. Kon de u doona saa kpee ni nu ballimɔ min suunu sɔɔn di.
17 U tii sua win buram sõ ma u win bwisi ka win bɛɛrɛ ye kpuro sanka. Yen sõ, kon nùn kõ temɔ kpa sinam be ba tie bu nùn ka.
18 Win durum kpãaru ka win keeta ye u mɔ̀ tenkuru sɔɔn sõ, u win wuun sãa yenu disi doke. Yen sõ, kon de dõɔ u se win tiin min di kpa u nùn gɔsia torom tɔn be ba nùn mɛɛran nɔni biru.
19 Saa ye sɔɔ, bwese ni nu nùn yɛ̃ kpuro nu koo biti kowa, domi u koo kam ko. U ɲ̀ ko n maa wãa sere ka baadommaɔ.

Gari yi ba gerua Sidonin sõ

20 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sõɔwa u nɛɛ,
21 tɔnun bii, a mɛɛrio Sidonin bera gia kpa a ye gerusi.
22 A nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, wee kon ye wɔri. Kon ye nɛn dam sõɔsi kpa bu man bɛɛrɛ wɛ̃ yen suunu sɔɔ. Nà n ye siri, ma na ye sõɔsi ma na sãawa Dɛɛro, saa yera ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

23 Kon de baranu nu ye wəri. Kon de bu
tombu go yen swɛɛ sɔɔ. Tɔmba koo wəruku
bu gbisuku taa bi ba koo ye wərima beri
berikan din sõ. Saa ye sɔɔra ba koo gia ma
nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Isireliba

ba ko n wãa bəri yɛndu sɔɔ

24 Bwese ni nu Isireliba sikerenɛ nu bu
gɛma nu ǹ ko n maa sãa nge sãku ni nu bu
mɛɛra mɔ̀ nu gɛ̃ɛkumɔ. Saa yera ba koo gia
ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
25 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na maa
gerua. Na nɛɛ, sanam mɛ kon Isireliba
mɛnnama bwese tukunun suunu sɔɔn di
mi ba yarinɛ, kon sõɔsi bwese tuku nin
nɔni biru ma na sãawa Dɛɛro. Saa ye sɔɔra
Isireliba ba koo da bu sina ben temɔ mɛ na
ben baaba Yakɔbu wɛ̃.
26 Ba koo sina bəri yɛndu sɔɔ. Ba koo
dia bani kpa bu resɛmba duure. Ba ko n
wãa bəri yɛndu sɔɔ domi kon be ba ka bu
sikerenɛ ba bu gɛma siri n sɛɛyasia. Saa ye
sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Gusunɔ ben
Yinni.

Gari yi ba gerua Egibitin sõ

29

1 Isireliban yorun wõɔ wɔkurusen suru
wɔkurusen sõɔ wɔkura yiruse sɔɔra Yinni
Gusunɔ u Esekiɛli sõɔwa u nɛɛ,
2 tɔnun bii, a wunɛn wuswaa kisio Egibiti
sunɔn mi gia kpa a wi, ka win temgibu
kpuro sõ
3 a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerua. Na nɛɛ, wee kon nùn wərima wi, wi
u sãa nge karaku ge ga nanum mɔ ga kpĩ daa
te ba mɔ̀ Niluɔ. Ma u gerumɔ u mɔ̀, daa te, ta
sãawa wigiru domi wiya u tu kua.
4 Kon kɔkɔnu sɔre win baa saburosu sɔɔ
kpa n de daa ten swɛ̃ɛ yi n sɔre sɔre win
koko wərukisɔ. Kpa n nùn gawa n yara daa
ten min di ka swɛ̃ɛ yi sannu.
5 Kpa n nùn sua n kõ gbaburɔ ka swɛ̃ɛ
yi kpuro. U koo wəriwa yakasɔ. Goo kun
nùn seeyamɔ, goo kun maa nùn dɔbamɔ.
Gbeeku yɛɛ ka gunɔsa su koo win goru di.
6 Saa ye sɔɔra Egibitigibu kpuro ba koo gia
ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
Domi somi te u Isireliba kua ta sãawa nge
kabaru, ta ǹ dam mɔ.
7 Ba nùn tãsisi ma u bɔɔra ben nɔmaɔ u
ben senu mɛɛra kua ma u dera ba suba.
8 Yen sõ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerumɔ. Na nɛɛ, kon de bu nùn wərima ka
takobi kpa n de bu win tɔmbu ka yɛɛ kpuro
go.
9 Egibitin tem mu koo ko bansu kpa bu gia
ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
Domi yen sunɔ u nɛɛ, wiya u daa te ba mɔ̀
Nilu mɔ. Wiya u maa be tu kua.
10 Yen sõ, kon wi ka win daa te wərima.
Kpa win tem mu ko bansu saa Migidolin di
n ka da Asuaniɔ ka Etiopin tem nɔɔ bura
yenɔ.
11 Tɔnu kun maa sarɔ mi, mɛya yaa gaa
kun maa sarɔ mi. Ya koo kowa wõɔ weeru
goo kun maa wãa mi.
12 Wõɔ weerun baa sɔɔ, kon de Egibitin
tem ka yen wusu su ko bansu n kere bansu
kpuro. Kon bu yarinasia n de ba n wãa
bwese tukunun suunu sɔɔ.
13 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na maa
gerua. Na nɛɛ, wõɔ wee ten biru, kon
Egibitigibu mɛnnama bwese tukunun su-
unu sɔɔn di mi ba yarinɛ.
14 Be, Egibitigii be ba raa yoru dimɔ kon
ka bu wurama ben temɔ bera mi ba mɔ̀
Paturɔsi. Miya ba koo bandu swĩi te ta ǹ
dam mɔ.
15 Ta ko n sãawa ban te ta piiburu bo kpa
ta kun dam mɔ bwese ni nu tie sɔɔ. Kon tu
kawawa kpa tu ku raa ka bwese ni nu tie
taare.
16 Isireliba ba ǹ maa tu naanɛ mɔ̀. Ba ǹ
maa dɔɔ ten mi, bu somiru kana ye ya ko n
sãa ben durum. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma
nɛna na Yinni Gusunɔ.

Nɛbukanɛsaa u koo Egibiti

tabu wəri u mwa

17 Isireliban yorun wõɔ yɛnda nɔɔbu ka
yirusen suru gbiikoon tõɔ gbiikiru sɔɔra
Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
18 tɔnun bii, wee Nɛbukanɛsaa Babilonin
sina boko u dera win tabu kowobu ba sɔm
sɛ̃sɔginu kua bu ka Tiri kamia. Adama
win tabu kowo be kpuro ba wii kpaki kua
ma ben senu potikira. Ka mɛ, Babilonin
sina bokon tii ka win tabu kowo be, ba ǹ
arufaani gaa wa sɔmbu te sɔɔ, te ba kua.
19 Yen sõna nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, kon
Babilonin sina boko Egibitin dukia kpuro
wɛ̃. U koo ben yãnu gura kpa nu n sãa win
tabu kowobun kɔsiaru.

20 Kon nùn Egibiti wɛ̃wa ya n sãa win
sɔmbu te u kuan kɔsiaru. Domi nɛna, wi ka
win sɔm kowobu ba sɔmburu kua.
21 Yen tõɔ te, kon Isireliba dam kɛ̃ kpa n
maa wunɛ tɔnun biin nɔɔ wukia a ka bu gari
ko kpa bu gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Yinni Gusunɔ
u koo Egibiti sɛɛyasia

30

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
2 tɔnun bii, a Egibitigibu gerusio kpa a
bu sõ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerua. Na nɛɛ, wee tõɔ kõsura wee. Bu
weeweenu koowo.
3 Tõɔ te, ta sisi tè sɔɔ nɛ, Yinni Gusunɔ kon
bu wɔri. Wee ta mam turuku kua. Ta ko n
sãawa yam wõkuru.
4 Tabu koo na Egibitiɔ kpa bu tɔn dabiru
go mi, bu ben dukia gura kpa tem mɛ, mu ko
bansu, kpa nuku sankira bakanu nu n wãa
Etiopiɔ.
5 Ètiopigibu ka Putigibu ka Ludiba ka
Daarububa kpuro ka Libigibu ka sere maa
nɛn tɔmbu Isireli be ba ka bu nɔɔ tia sãa ba
koo wɔruku bu gbisuku taa bi sɔɔ.
6 Nɛ, Yinni Gusunɔ na maa gerua na nɛɛ,
be ba ka Egibitigibu yinamɔ mi, ba koo
bu go tabu sɔɔ saa Migidolin di n ka girari
Asuaniɔ kpa dam mɛ Egibitigibu ba raa ka
tii sue mi, mu kpe. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na
yeni gerua.
7 Ben tem mɛ, mu koo ko bansu n kere
tem mɛ n tie handunia sɔɔ. Ben wusu su koo
kowa bansu mam mam n kere wuu si su tie.
8 Nà n Egibitigibu dõɔ sɔkuma ma na dera
be ba ka bu yinamɔ min dam mu kpa, saa
ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni
Gusunɔ.
9 Yen tõɔ te sɔɔ, kon sɔmɔbu gɔri goo
nimkusu sɔɔ bu Etiopigii be ba raa wãa bɔri
yɛndu sɔɔ nandasia kpa bu bɛrum soora
Egibitigibun wahalan tõɔ te sɔɔ, te ta sisi.
10 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, kon sina boko
Nɛbukanɛsaa dendi n ka Egibitin tɔn dabi te
kpuro kpeerasia.
11 Wi, ka win tabu kowo wɔnwɔndu
sarirugii be, ba koo na bu tem mɛ wɔri bu
kpeerasia. Ba koo Egibitigibu go ka takobi
kpa gonu nu yibu tem mɛ kpuro sɔɔ.
12 Kon de daa te ba mɔ̀ Nilun kɛri yi gbera
kpa n Egibitin tem tɔn kõsobu nɔmu bɛria.
Tɔn tukobu ba koo na bu ye kpuro kam
koosia. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
13 Nɛ, Yinni Gusunɔ na maa gerua na
nɛɛ, kon Nɔfun bũu turanun bwãarokunu
kpuro kɔsuku. Goo kun maa bandu dimɔ
Egibitiɔ. Kon dewa tem mɛ, mu bɛrum
duura.
14 Kon Paturɔsi kpeerasia kpa n Soani dõɔ
mɛni kpa n maa Tebɛsi siri.
15 Kon ka Sini mɔru ko ye, ye ya sãa nge
Egibitigibun gbãra bakaru kpa n Tebɛsin
tɔn dabi dabi te go.
16 Kon Egibiti dõɔ sɔku kpa Sini yu
burisina. Ba koo Tebɛsin gbãraru kɔra kpa
yibɛrɛba bu Nɔfu kamia sõɔ sɔɔ gbãara.
17 Ba koo Onin aluwaasiba ka Pibesɛtigibu
go ka takobi. Wuu si kpuron tɔmba ba koo
yoru mwa.
18 Nà n Egibitigibun dam bua mɛ ba mɔ ba
ka tɔmbu yoru diisie, ma dam mɛ ba raa ka
tii sue mi, mu nɔru kua, yam mu koo tĩra
Tapanɛsiɔ kpa bu yen tɔmbu yoru mwɛɛri.
19 Kon Egibitigibu siri kpa bu gia ma nɛna
na sãa Yinni Gusunɔ.

Babilonin sina boko

u sãawa Gusunɔn denditia

20 Isireliban yorun wõɔ wɔkura tiasen
suru gbiikoon sõɔ nɔɔba yiruse sɔɔra Yinni
Gusunɔ u gerua u nɛɛ,
21 tɔnun bii, na Egibitin sunɔn gãseru bua.
Wee, ba ǹ wa wi u koo nùn bɛkia. Domi ba
ǹ win mɛɛra ye bɔkue u sere nɛɛ, u koo kpĩ
u takobi nɛnɛ.
22 Wee na Egibitin sunɔ wi wɔrim wee.
Kon win gãsenu kpuro bɔɔku te ta gea sãa
ka te ta ǹ gea sãa. Kon de takobi yu wɔruma
win nɔman di.
23 Kon Egibitigibu yarinasia bu da bwese
tukunun suunu sɔɔ. Kon de bu da tem
baamɛre sɔɔ.
24 Kon Babilonin sina boko dam wɛ̃ kpa
n nùn nɛn takobi nɔmu bɛria. Adama kon
Egibitin sunɔn gãseru bua kpa u weeweenu
ko Babilonin sina bokon wuswaaɔ nge u gɔɔ
dɔɔ.
25 Kon Babilonin sina boko dam wɛ̃ kpa
Egibitin sina bokogim mu kpe. Nà n nɛn
takobi Babilonin sina boko nɔmu bɛria, ma
u ka ye Egibitigibu wɔri, saa ye sɔɔra ba koo
gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

26 Kon Egibitigibu yarinasia bu da bwesenu kpuro sɔɔ. Kon dewa bu da tem baamɛre sɔɔ. Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Egibitin sina boko u sãawa

nge dãa ye ba mɔ̀ sɛduru

31

1 Isireliban yorun wɔ̃ɔ wɔkura tiasen suru itasen tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔra Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
2 tɔnun bii, a Egibitin sunɔ ka win tɔn dabi dabi te sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ,
wara ka nùn weenɛ win kpãaru sɔɔ.
3 Wee u sãawa nge Libanin dãa ye ba mɔ̀ sɛduru.
Yen kãasi yi wã
ma yen wurusu kubenu sãa.
Ma ya gunu ya guru winu girari.
4 Gura ya ye kpɛ̃asia.
Nim mɛ mu dua tem sɔɔ mu dera ya gunia.
Nim mɛ kpuro mu kokumɔwa mi yen gbini yi wãa.
Min diya mu kokumɔ mu daamɔ dãa ni nu tien mi.
5 Yen sɔ̃na ya kpɛ̃a ya dãnu kpuro gunum kera.
Yen kãasi yi dabia ma yi tɛria.
Domi ya nim waamɔ too.
6 Gunɔsu na su sin sokunu kua yen kãasiɔ.
Ma gbeeku yɛɛ na yi maruramɔ yen kɔkɔrɔ.
Ma bwese dabira na ta sɔ̃ yen saarɔ.
7 Ya sãawa dãa buraru
ma ya gunu ya kãasi dɛ̃u.
Domi yen nuwi yi duawa sere tem sɔɔwɔ mi nim mu kpã.
8 Baa nɛ, Gusunɔn dãa gbaa te ba mɔ̀ Edɛni sɔɔ,
sɛduru gaa sari ye ya ka ye weenɛ.
Mɛya dãa ye ba maa mɔ̀ sipɛrɛ yen gaa sari ye ya kãasi burɛ mɔ nge ye.
Dãa wuru bakasu gasu maa sari si su ka yegisu weenɛ.
Dãru garu sari te ta ka ye buram nɛ.
9 Kãasi burɛya na ye wɛ̃ sere dãa ni nu wãa nɛ, Gusunɔn dãa gbaa te ba mɔ̀ Edɛniɔ nu nisinu seewa.

Egibitin sunɔ u koo bɔɔra

nge dãa ye ba mɔ̀ sɛduru

10 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, sɛduru ye, ya kpɛ̃a ya guru winu girari. Ma ya tii sua.
11 Yen sɔ̃na kon ye gira kpa n ye sina boko wi u sinambu kpuro dam kere nɔmu bɛria kpa u ye kua nge mɛ yen torara nɛ.
12 Tɔn tuko be ba nuku kɔ̃suru bo ba koo ye kĩi bu sura bu kɔ̃. Kpa yen kãasi yi wɔri guunu ka wɔwi sɔɔ kpa yi bɔɔkira tem mɛ kpuron wɔwi sɔɔ. Kpa tɔn be ba raa wãa yen saarɔ bu yarina bu ye deri.
13 Yen bĩirun wɔlloɔwa gunɔsu su koo na su sina. Kpa gbeeku yɛɛ yi yin wãa yeru ko yen kɔkɔrɔ.
14 Yeni ya koo kooraWa kpa dãa ni nu nim waamɔ nu ku raa ka gunia nu guru winu girari nu sere tii sua nin gunum sɔ̃. Domi dãnu ka tɔmbu kpuro ba koo gbiwa bu da bu gɔribu deema.
15 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, dɔma te sɛduru ye, ya koo du gɔribun wãa yerɔ, kon de taka koora ye ya wãa yam mi kpuro yu gɔɔ wooru sina. Kon nim yɔ̃rasia yen sɔ̃, kpa n de daanu nu kokubu yɔ̃ra. Kon maa de yam mu tĩra Libaniɔ, kpa n dãnu gberasia yakasɔ.
16 Sanam mɛ kon de sɛduru ye, yu wɔruma yu da gɔriɔ ka tɔn be ba dɔɔ mi sannu, be ba koo yen wɔrumaan damu nɔ ba koo diiri bɛrum sɔ̃. Gbaa te ba mɔ̀ Edɛnin dãa ni nu buram bo ka ni nu gea sãa ni kpuro ni nu gesi nim waamɔ Libaniɔ nu ko n nuku dobu mɔwa sere tem sɔɔwɔ.
17 Nin tii nu koo sara nu da gɔribun wãa yerɔ nu bu deema be ba go ka takobi. Ba raa sãawa yen dam ma ba wãa yen saarɔ tɔmbun suunu sɔɔ.
18 Edɛnin gbaa te sɔɔ, dãa gaa kun ka Egibitin sina boko nɛ buram sɔɔ ka kpãaru sɔɔ. Ka mɛ, ba koo nùn surewa gɔribun wãa yerɔ tem sɔɔ sɔɔwɔ ka dãa ni nu wãa Edɛni mi sannu kpa u n kpĩ ka be ba go tabu sɔɔ ka takobi, be ba ṅ Gusunɔ yɛ̃n suunu sɔɔ. Yeniwa ya koo Egibitin sina boko ka win tɔn dabi te kpuro deema. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni kpuro gerua.

Ba koo Egibitigibu

ka ben sina boko gɔɔ swĩiya

32

1 Isireliban yorun wɔ̃ɔ wɔkura yirusen
suru wɔkura yirusen tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔra
Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
2 tɔnun bii, a gɔɔ swĩiyɔ Egibitin sunɔn sɔ̃.
A nùn sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ,
wee u sãawa nge gbee sunɔ kpɛmbu bwese-
nun suunu sɔɔ.
Ma u maa sãa nge karaku nim wɔ̃ku sɔɔ.
U ra tii kpare daa ten nim sɔɔ
kpa u ten nim buri ka naasu
kpa ten kurenu nu soona.
3 Yen sɔ̃, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerumɔ. Na nɛɛ, kon nùn nɛn yãakororu
surema sanam mɛ tɔn dabinu nu mɛnnɛ kpa
bu nùn gawa bu yarama.
4 Kon nùn yarawa kasaɔ kpa n nùn kɔ̃ yakasɔ.
Kon dewa gunɔsu su na su sina win wɔllɔ
kpa gbeeku yɛɛ yi nùn di.
5 Kon win yaa yariwa guunu wɔllɔ kpa n ye
ya tie taasi wɔwi sɔɔ.
6 Kon de win yɛm mu n yari tem mɛ̀ sɔɔ u
wãa sere ka guunɔ kpa yɛm mu n yiba mɛn
wɔwi sɔɔ.
7 Sanam mɛ u koo gbi, kon de wɔllu tu
tĩra. Kon kperin yam bururam go kpa guru
wiru tu sɔ̃ɔ wukiri, kpa suru u ku maa yam
bururasia.
8 Kon wɔllun fitilanu kpuro go win sɔ̃. Kpa
n de yam mu tĩra win tem sɔɔ. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na yeni gerua.
9 Kon de bwese dabinu nu biti soora nù n
win kpeerabun labaari nua, baa ka tem mɛ
u ǹ yɛ̃.
10 Kon de bwese ni, nu n biti soore win
sɔ̃. Kpa nin sinambu ba n diirimɔ bɛrum sɔ̃
sanam mɛ kon nɛn takobi fĩa ben wuswaaɔ.
Sanam mɛ u koo kpeera mi, ba ko n di-
irimɔwa saa kpuro sɔɔ, ben baawure u n ka
win wãaru nande.
11 Domi amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerumɔ. Na nɛɛ, Babilonin sina bokon tabu
kowobu ba koo nùn wɔri ka takobi.
12 Kon nùn tabu kowo damgibu be ba
nuku kɔ̃suru bo surema bu win tɔn dabi te
go. Kpa Egibitin tii suabu bu kpe.
13 Kon win yaa sabenu go nim bakam
bɔkuɔ kpa tɔmbu ǹ kun mɛ yaa sabenun
naasu su ku maa nim mɛ buri.
14 Kon de mu kpunawa kpa mu n kokumɔ
nge gum yarum. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na
yeni gerua.
15 Nà n dera Egibiti ya kua bansu ma na
yen dukia gura mam mam, na yen tɔmbu
kam koosia, saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna
na sãa Yinni Gusunɔ.
16 Womu geniwa bwesenu kpuron tɔn
kurɔbu ba koo ko Egibiti ka yen tɔn dabi ten
sɔ̃. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Ba koo bwese ni ba kamia

gɔɔ swĩiya

17 Isireliban yorun wɔ̃ɔ wɔkura yirusen
suru wɔkura yirusen sɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbuse
sɔɔ, Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
18 tɔnun bii, a gɔɔ wuri koowo
Egibitigibun sɔ̃ kpa a de wunɛn gɔɔ wuri yi,
yi bu sure sere tem sɔɔwɔ gɔribun wãa yerɔ
be ka bwese ni nu dam mɔn tɔmbu.
19 A bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, ba tamaa ba gabu bɛɛrɛ
kerewa? Aawo! Ba koo dawa gɔribun wãa
yerɔ ba n kpĩ mi sannu ka be ba kun Gusunɔ
yɛ̃.
20 Ba koo wɔrukuwa bu kpuna ka be ba
go tabu sɔɔ sannu. Wee, ba takobi woma
kararun di bu ka be kpuro go.
21 Tabu durɔ damgii be ba wãa gɔribun
wãa yerɔ ka be, Egibitigibun somiɔ be ba gu,
ba koo nɔɔgiru sua bu bu dam koosia bu nɛɛ,
be wee ba sarama be, be ba ǹ Gusunɔ yɛ̃.
Wee ba kpĩ. Ba bu gowa ka takobi.
22 Mɛya Asirin sina boko ka win tɔn
dabinu ba kpĩ ma ben sika ya nùn sikerenɛ.
Be kpurowa ba gu tabu sɔɔ.
23 Siki ni, nu wãawa sere tem sɔɔ sɔɔwɔ,
ma nu ka ben sina bokogiru sikerenɛ. Tabu
sɔɔra ba be kpuro go be, be ba raa nasie.
24 Mɛya maa Elamun sina boko ka win
tabu kowobu ba kpĩ. Ma win tabu kowobun
sikinu wigiru sikerenɛ. Be kpurowa ba go
tabu sɔɔ be, be tɔmba raa nasie. Ba ǹ Gusunɔ
yɛ̃. Wee ba wãa sikaɔ sere tem sɔɔwɔ. Ba
sekuru sɔɔwa gɔribun wãa yeru mi.
25 Elamun sina boko ka win tabu kowobu
ba kpĩ ka be ba go tabu sɔɔ. Win tabu
kowobun sika ya wigiru sikerenɛ. Be, be ba
ǹ Gusunɔ yɛ̃ ba gu tabu gberɔ. Beya tɔmba
raa nasie. Be wee tɛ̃ ba kpĩ ba sekuru sɔɔwa
ka be ba gu taa bii sɔɔ.
26 Mɛsɛki ka Tubali ba kpĩ ka ben tabu
kowobu kpuro. Ma tabu kowo ben sika
begia sikerenɛ. Be, be ba ǹ Gusunɔ yɛ̃ mi,
ba guwa tabu sɔɔ. Beya tɔmba raa nasie.

27 Be, be ba ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃ mi, ba ɲ̀ ka bu
yellun tabu durɔ damgibu mɛnnɛ ba sikua.
Ba duawa gɔribun wãa yerɔ ka ben tabu
yãnu ba kpuna ben toranun sõ, ma ben
takobiba ba kua ben leferi. N deema beya
tɔmbu ba raa nasie.
28 Nge mɛya Egibitigibu ba koo maa
gbisuku kpa bu bu sike tɔn be ba ɲ̀ Gusunɔ
yɛ̃n suunu sɔɔ be, be ba go tabu gberɔ.
29 Edɔmuba ka ben sina asakpɔbu ben tii
ba wãa gɔribun wãa yeru mi. Baa mɛ ba
wɔrugɔru mɔ, ba bu gowa. Wee ba bu sikua
ka be ba ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃ sannu.
30 Sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian sinambu ka
sere Sidonigibu ba sara ba da gɔribun wãa
yerɔ. Wee tɔn be, ba wãa sekuru sɔɔ baa mɛ
ba raa bu nasie ben wɔrugɔrun sõ. Adama
tɛ̃, ba da ba kpĩ ka be ba go tabu sɔɔ sannu
be, be ba ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃ mi. Ba sekuru sɔɔwa
gɔribun wãa yeru mi.
31 Egibitin sina boko u koo bu wa kpa win
laakari yu kpuna win tɔn dabi ten sõ ka win
tabu kowobun sõ be ba go tabu sɔɔ. Nɛ,
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
32 Na dera tɔmbu ba ra n bɛrum soore
Egibitin sina boko win sõ. Adama tɛ̃, wi ka
win tabu kowo be ba gu tabu sɔɔ, ba koo bu
sikewa be ba ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃n suunu sɔɔ. Nɛ,
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

33

Yinni Gusunɔ u Esekiɛli kua

Isireliban kirɔ kowo
(I maa mɛɛrio 3:16-21)

1 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sõɔwa u nɛɛ,
2 wunɛ tɔnun bii, a wunɛgibu Isireliba
sõɔwɔ a nɛɛ, tabu bù n wãa ben tem sɔɔ, ba
ra gbamgba sowo gɔsiwa.
3 Saa ye sɔɔ, gbamgba sowo wi, ù n
yibɛrɛba wa kpa u gbamgba so u ka wigibu
nɔɔsia.
4 Wi u gbamgba ye nua, ma u ye atafiiru
kua, yibɛrɛ ù n nùn samba kua u go, saa ye
sɔɔ, win yɛm mu koo wɔriwa win tii sɔɔ.
5 U koo gbiwa yèn sõ u gbamgba ye atafiiru
kua. U kun daa ye atafiiru kue, u koo raa
win wãaru wɔra.
6 Su nɛɛ, gbamgba sowo wi, u yibɛrɛba
waamɔ ba wee, ma u ɲ̀ gbamgba so u ka
wigibu nɔɔsia. Saa ye sɔɔ, bà n goo samba
kua ba mwa ba go, u koo gbiwa win durum
sɔɔ. Adama gbamgba sowo win taarɛwa.
Wiya ba koo wi ba go min yɛm bikia.
7 Tɔnun bii, wuna na gɔsa nge gbamgba
sowo Isireliban suunu sɔɔ a ka bu kirɔ ko.
A de a nɛn gari ka nɛn kirɔba swaa daki kpa
a bu ye nɔɔsia.
8 Nà n tɛ̃ nɛɛ, tɔn kõso goo u koo gbi, ma
a ɲ̀ nùn kirɔ kue u ka win daa kõsa ye deri,
u koo gbiwa win durum sɔɔ kpa n nun win
yɛm bikia.
9 Adama à n nùn kirɔ kua u ka win daa
kõsa deri, ma u yina u ye deri, yɛ̃ro u koo
gbiwa win durum sɔɔ. Kpa wunɛ a wunɛn
wãaru wɔra.

Wi u win daa kõsa deri,

u koo wãaru wa

10 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sõɔwa u nɛɛ,
tɔnun bii, a Isireliba yeni sõɔwɔ a nɛɛ, wee
ba ra gere bu nɛɛ, ben toranu ka ben durum
ya bu wãasi. Yen sõna ba nɔni sõɔre. Amɔna
ba koo ka kpĩ ba n wãa.
11 Adama a bu wisio a nɛɛ, amɛniwa nɛ,
Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, sere ka nɛn
wãaru, na ɲ̀ tɔn kõson gɔɔ kĩ. Na kĩwa u gõru
gɔsia kpa u wa u n wãa. Yen sõ, be, Isireliba
bu gõru gɔsio. Mban sõna ba koo tii go.
12 Tɔnun bii, a maa wunɛgibu sõɔwɔ a nɛɛ,
gemgii ù n kõsa mɔ̀, win gea ye u raa kua ya
ɲ̀ win wãaru wɔramɔ. Tɔn kõso ù n maa win
daa kõsa deri u gea mɔ̀, win yellun daa kõsa
ye, ya ɲ̀ derimɔ u kam ko. Yen sõna gemgii
ù n kõsa mɔ̀, win yellun daa ya ɲ̀ win wãaru
wɔramɔ.
13 Nà n gemgii sõɔwa na nɛɛ, u ko n wãaru
mɔ win daa gean sõ, ma u tamaa win daa gea
ye, ya tura, ma u seewa u daa kõsa wɔri, u n
yɛ̃ ma kon win yellun daa gea ye duariwa.
Kpa u gbi win daa kõsan sõ.
14 Nà n maa tɔn kõso sõɔwa na nɛɛ, u koo
gbi, ma u gõru gɔsia u win daa kõsa deri, ma
u gea mɔ̀ u gem swĩi,
15 ma u tɔruba ye u raa goo mwaari ka
sere maa gãa ni u raa gbɛna wesia, ma u
nɛn woodaba mɛm nɔɔwammɛ be ba wãaru
wɛ̃ɛmɔ, u ɲ̀ gbimɔ. U ko n wãawa ka gem,
domi u gea mɔ̀.
16 Kon win toranu kpuro duariwa kpa u n
wãa domi u gea mɔ̀.
17 Tɔnun bii, wunɛgiba nɛɛ, nɛn gere ye,
ya ɲ̀ sãa dee dee. Adama bera ba saka
saramɔ.

18 Gemgii ù n win daa gea deri, ma u kɔ̃sa
mɔ̀, u koo gbiwa kɔ̃sa yen sɔ̃.
19 Tɔn kɔ̃so ù n maa win daa kɔ̃sa deri, ma
u gea mɔ̀, u ko n wãawa yen sɔ̃.
20 Be, Isireliba ba nɛɛ, nɛn gari yi, yi ǹ sãa
dee dee. Ba n yɛ̃ ma kon baawure siriwa nge
mɛ win daa ya nɛ.

Ba koo Isireliban tem

kam koosia

21 Sanam mɛ Isireliba ba wãa yoru sɔɔ,
ten wɔ̃ɔ wɔkura yirusen suru wɔkurusen
sɔ̃ɔ nɔɔbuse sɔɔ, yera goo u kisirama
Yerusalɛmun di. Ma u na Esekiɛlin mi u
nɛɛ, ba Yerusalɛmu mwa.
22 N deema yoka durɔ wi, u sere tunuma,
Yinni Gusunɔ u Esekiɛli win dam wɛ̃, ma
win yara kusiara. Ye durɔ wi, u na sisiru
bururu win mi, yera u ka nùn gari kua.
23 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
24 tɔnun bii, wee ye tɔn be ba tiara
Yerusalɛmun bansɔ ba gerumɔ. Ba mɔ̀,
Aburahamu u wãawa wi turo. Ka mɛ, u tem
mɛ mwa. Kaa sere gere bɛsɛ be sa dabi, ma
ba sun tem mɛ wɛ̃?
25 Yen sɔ̃, a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee ye nɛ,
Yinni Gusunɔ na bu sɔ̃ɔmɔ. Na nɛɛ, ba yaa
temmɔ ka yen yɛm sannu. Ba bũnu sãamɔ,
ma ba tɔmbu goomɔ. Yera ba tamaa tem mɛ,
mu ko n sãa begim?
26 Ben tabu yãna ba ra n naanɛ sãa. Ba ra
n daa kɔ̃sa mɔ̀wa, baawure u ka win winsim
kurɔ kpunamɔ. Yera ba tamaa tem mɛ, mu
ko n sãa begim?
27 A maa bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ,
Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, sere ka
nɛn wãaru, be ba wãa bansu sɔɔ mi, ba koo
bu gowa ka takobi. Be ba wãa yakasu sɔɔ,
gbeeku yɛɛya yi koo bu tem. Be ba maa
kukua gbãra damginu sɔɔ ka kpee baaba sɔɔ,
barara ta koo bu go.
28 Kon tem mɛ gɔsia bansu. Mɛn dam
mu koo kpe mɛ̀n sɔ̃ ba tii sue. Ba koo mɛn
guunu deri. Goo kun maa sarɔ mi.
29 Nà n tem mɛ bansu koosia mam mam
n ka be, Isireliba sɛɛyasia ben daa kɔ̃san sɔ̃,
saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni
Gusunɔ.
30 Tɔnun bii, wunɛgibu Isireliba ba
wunɛn faagi mɔ̀ ganin bɔkuɔ ka dii kɔnnɔsɔ.
Baawure u win winsim sɔ̃ɔmɔ u mɔ̀, a na su
da su Yinni Gusunɔn gari nɔ.
31 Ma ba naamɔ dabi dabinu ba nun swaa
daki. Adama ba ǹ mɔ̀ ye a bu sɔ̃ɔmɔ. Ba
wunɛn gari yaakoru sãa ma ba ben tii tiin
arufaani naa gire.
32 Wee a sãawa nge ben barɔ wi u dɔkɔru do.
A maa bara soberu yɛ̃. Ba ra wunɛn kirɔba
swaa daki kpa ba kun be mɛm nɔɔwɛ.
33 Adama ye a bu sɔ̃ɔwa mi kpuro yà n
koora, ba koo gia ma nɛn sɔmɔ u wãa ben
suunu sɔɔ.

Yinni Gusunɔ u Isireliban

kparobu gerusimɔ

34

1 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 wunɛ tɔnun bii, a Isireliban kparobu
gerusio. A bu nɛn kirɔba sɔ̃ɔwɔ. Wee ye na
bu sɔ̃ɔmɔ. Na nɛɛ, be, Isireliban kparobu, ba
kuawa bɔ̃rurobu. Domi ben tiin gariya ba
mɔ̀. Ba ǹ yãa gɔ̃ɔ nɔɔrimɔ.
3 Wee ba yãa ni nu gum mɔ goomɔ ba
temmɔ ma ba nin bom nɔrumɔ. Adama ba
ǹ nu kparamɔ.
4 Ba ǹ ni nu kpanamɔ somi. Ba ǹ ni nu
barɔ nɔɔri. Ba ǹ ni nu mɛɛra wan bosu tim
doke. Ba ǹ ni nu gɛramɔ sure swaa gea sɔɔ.
Mɛya ba ǹ ni nu kɔ̃ɔra kasu. Adama ba nu
dam dɔremɔwa.
5 Ma nu yarina domi nu ǹ kparo mɔ. Nu
kua gbeeku yɛɛn dĩanu.
6 Ma nu sirenɛ guunu ka gungunu wɔllɔ
nu yarinɛ tem kpuro sɔɔ. Goo kun nin
bwisikunu kue u sere mam nu kasum da.
7 Yen sɔ̃, be, Isireliban kparobu bu swaa
dakio bu nɔ ye na bu sɔ̃ɔmɔ.
8 Nɛ, Yinni Gusunɔ, sere ka nɛn wãaru, na
wa ma ba nɛn yãanu wɔri ba goomɔ. Ma nu
kua gbeeku yɛɛn dĩanu yèn sɔ̃ nin kparoba
kun nin bwisikunu kue bu nu nɔɔri. Ma ba
sere ben tii nɔɔrimɔ.
9 Yen sɔ̃, bu swaa dakio bu nɔ ye na bu
sɔ̃ɔmɔ.
10 Nɛ, Yinni Gusunɔ, na bu seesimɔ. Ba ǹ
ko n maa sãa nɛn yãanun kparobu bu sere
nin arufaani di. Kon nu wɔra ben nɔman di,
kpa nu kun maa sãa ben dĩanu.

Yinni Gusunɔ u ko n sãa

win yãanun kparo

11 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ
saa tɛ̃n di. Na nɛɛ, nɛn tiiwa kon nɛn yãanu
mɛnna n nu nɔɔri.

12 Kon nu mɛnnawa nge mɛ yãa kparo u
ra win yãanu mɛnnɛ nù n yarina. Tõɔ te nu
yarina ta sãawa yam wõku bakaru. Kon da
n nu kasuwa baama mi nu yarinɛ.
13 Kon nu yarama tem tukum di. Kpa n
nu mɛnna n ka na nin temɔ Isireliɔ. Kon nu
kpara guunɔ ka wɔwi sɔɔ ka sere mi tɔmba
wãa kpuro.
14 Kon ka nu da kpara yee geeru sɔɔ. Kpa
nu di nu wɛ̃ra. Nu koo yɔ Isireliban guunɔ
kpa nu yaka geesu wa nu di.
15 Nɛn tiiwa kon nu kpara kpa n de nu
wɛ̃ra. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
16 Kon ni nu kõɔra kasuma n ka na. Kpa n
ni nu mɛɛra wan bosu tim doke. Kpa n maa
ni nu barɔ nɔɔri nu dam ko. Adama kon ni
nu bɔɔru go. Nɛn tiiwa kon nɛn yãanu kpara
gem sɔɔ.

Gusunɔ

u win tɔmbu somiru wee

17 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na Isireliba
be ba sãa nge yãanu sõɔmɔ. Na nɛɛ, kon nin
geenu ka kõsunu wunana. Kon yãanu ka
bonu wunana.
18 Domi yaka gee si nin ganu di su nu tura
sere nu si nu ṅ di taakumɔ. Nu nim gem
nɔra n nu tura ma nu mɛ mu tie taaka nu
burisi.
19 Yaka si nu taaka mi, siya nɛn yãa ni
nu tie nu dimɔ. Nim mɛ nu maa burisi mi,
mɛya nu nɔrumɔ.
20 Yen sõna nɛ, Yinni Gusunɔ na nu sõɔmɔ
na mɔ̀, kon yãa ni nu bɔɔru ka ni nu woore
wunana.
21 Domi ni nu bɔɔru nu ni nu woore ka
kɔbi bɔrikia nu yarinasia.
22 Wee na nu somiru wee. Kpa goo u ku
raa maa nu mwɛɛri. Kon nu siria.
23 Kon nu kparo turo wɛ̃ wi u koo nu
nɔɔri. U koo yariwa nɛn sɔm kowo Dafidin
bweserun di. U koo nu nɔɔri kpa u n sãa nin
kparo geo.
24 Nɛ Gusunɔ ko na n sãa nin Yinni. Kpa
nɛn sɔm kowo Dafidi u n sãa nin kparo. Nɛ,
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
25 Na nɔɔ mwɛɛru kua ma kon nu bɔri
yɛndu wɛ̃. Kon de gbeeku yɛɛ kpuro yi
doona tem minin di. Saa ye sɔɔ, nu koo kpĩ
nu kpuna gbaburɔ ka dãa sõɔwɔ.
26 Kon de nu n wãa guu te na gɔsan bɔkuɔ.
Kpa n nu domaru kua n de gura yu nɛ yen
saa sɔɔ.
27 Dãnu nu koo binu ma. Tem mu koo
de dĩanu nu ma, kpa baawure u n wãa
bɔri yɛndu sɔɔ. Kon nɛn tɔmbun yorun
yɔni kasuku kpa n bu yakia be ba bu yoru
mwɛɛran nɔman di. Kpa bu gia ma nɛna
Yinni Gusunɔ.
28 Tɔn tukobu ba ṅ maa bu dimɔ. Gbeeku
yɛɛ yi ṅ maa bu mwɛɛrimɔ. Ba koo yariwa
karin di. Goo kun maa bu narumɔ.
29 Kon bu gbea wɛ̃ ye ya koo yĩsiru yari. Ba
ṅ maa gõɔrun wahala mɔ̀ ben tem sɔɔ. Tɔn
tukobu ba ṅ maa bu sekuru dokemɔ.
30 Ba koo gia ma nɛ Gusunɔ na sãawa ben
Yinni. Nɛna na ka be, Isireliba wãa. Ba
sãawa nɛn tɔmbu. Nɛna na yeni gerua.
31 Be nɛn tɔmbu, beya ba sãa nɛn yãa ni na
nɔɔrimɔ mi. Domi na sãawa ben Yinni. Nɛ,
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Gari yi ba gerua Edɔmuban sõ

35

1 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sõɔwa u nɛɛ,
2 tɔnun bii, a mɛɛrio Seirin guurun bera
gia, kpa a tu sõ a nɛɛ,
3 amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na
nɛɛ, wee kon tu wɔrima. Kon tu nɛn nɔmu
dɛmiɛ kpa n tu ko bansu.
4 Kon ten wusu bansu koosia, kpa tu yõra
diiru. Saa ye sɔɔra ta koo gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ.
5 Wee ta ka Isireliba yibɛrɛ tɛɛru nɛni
sere ka gisɔ. Isireliban wahalan saa sɔɔ, ta
bu takobi sɔkura sanam mɛ ben durum ya
yewa.
6 Yen sõ, nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, sere ka
nɛn wãaru, kon ten yɛm yari. Yɛm mɛ ta raa
yari mi, mu ko n tu swĩi. Domi ta ṅ tɔmbun
yɛm yaribu yinɛ. Yen sõ, ba koo ten tiin yɛm
yari.
7 Kon de Seirin guu te, tu ko bansu. Kon
be ba sarɔ mi kpuro go.
8 Tɔn be ba gon gonu nu ko n tɛriewa
baama guunɔ ka gungunɔ ka wɔwi sɔɔ ka
sere maa wɔrusɔ.
9 Kon de tu kowa bansu sere ka
baadommaɔ. Goo kun maa sinamɔ ten
wusu sɔɔ. Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna
na sãa Yinni Gusunɔ.
10 Seiri ya nɛɛ, Isireli ka Yudan temgibu
ba koo ko yegibu. Ya koo be kpuro mwa baa
mɛ na wãa mi.
11 Yen sõ, sere ka nɛ, Yinni Gusunɔn
wãaru, kon ye mɔru ka nisinu ka tusiru

kɔsie nge mɛ ya raa bu kua. Kon bu tii sɔ̃ɔsi sanam mɛ kon ye siri.
12 Saa ye sɔɔ, ya koo gia ma nɛ, Yinni
Gusunɔ na nua wɔma ye ya Isireliban
guunu wɔnwa. Ya nɛɛ, wee nu kam kua.
Wee ba ye nu nɔmu sɔndia nge gbeeku yɛɛ.
13 Ya tii sua nɛn wuswaaɔ ka yen gari
gerubu. Ya man tɔn bia gari gerusi. Nɛn
tiiwa na ye nua.
14 Nɛ, Yinni Gusunɔ na maa nɛɛ, sanam mɛ
tem kpuro mu ko n wãa nuku dobu sɔɔ, yen
tem mu koo ko bansu.
15 Domi ya nuku dobu kua sanam mɛ ya
Isireliban tem kam koosia. Nge mɛya kon
Seirin guuru ka Edɔmun tem mɛ kpuro kam
koosia kpa n ko bansu. Saa ye sɔɔra ba koo
gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Isireliba

ba koo wurama ben temɔ

36

1 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
tɔnun bii, a Isireliban guunu nɛn gari sɔ̃ɔwɔ
kpa nu yi swaa daki. Ma Esekiɛli u ka guu
ni gari kua u nɛɛ, i swaa dakio i nɔ ye Yinni
Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,
2 wee yibɛrɛba ba gerumɔ ba mɔ̀, ɛhẽ, tẽ i
kua beginu.
3 Yen sɔ̃, amɛniwa wi, Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
n bɛɛ sɔ̃. U nɛɛ, u wa ma ba kĩa bu bɛɛ
kpeerasia beri berika kpuro, bu bɛɛ mwɛ.
Kpa bwese ni nu tie nu n bɛɛ mɔ. Mɛya nu
ra n bɛɛ yɛ̃ɛmɔ nu n ka faagi mɔ̀ yam kpuro.
4 Yen sɔ̃, u nɛɛ, bɛɛ guunu ka gungunu ka
daanu ka wɔwi ka bansu ka wuu si ba deri si
yibɛrɛba ba wɔri ba yãnu gura ma bwese ni
nu ka su sikerenɛ nu su yɛ̃ɛmɔ, i swaa dakio
i nɔ ye u gerumɔ bɛɛn sɔ̃.
5 Wi, Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, ka nisi
bakana u ka Edɔmuba kpuro gari mɔ̀ ka
bwese ni nu tie, ni nu tii win tem wɛ̃ ka
nuku dobu ka win gɛndu ma nu ka mɛn
yãnu kpuro gura.
6 Bɛɛ Isireliban tem guunu ka gungunu ka
daanu ka wɔwi, wee ye u nɛɛ, n bɛɛ sɔ̃. U nɛɛ,
wi wee u gari gerumɔ mɔru ka nisinun sɔ̃.
Domi bwese tukunu nu bɛɛ sekuru doke.
7 Yen sɔ̃na u nɔma yiiya u bɔ̃rua u nɛɛ,
bwese ni nu ka bɛɛ sikerenɛ mi, niya nu koo
sekuru wa.
8 Saa ye sɔɔ, bɛɛ guunun dãnu i ko kpara
kpa i binu ma win tɔmbu Isireliban sɔ̃.
Domi ben wuramaru ta turuku kua kɔ.
9 Wi wee u ka bɛɛ wãa. U koo bɛɛ wuswaa
kisima. Ba koo maa wuku bɛɛn temɔ bu
duure.
10 U koo de tɔmbu bu dabia. Isireliba
kpuro ba koo wurama mi, kpa ba n wãa
bɛɛn suunu sɔɔ. Kpa bu bansu sɔɔ dii
kpaanu bani.
11 U koo de tɔmbu ka yaa sabenu bu dabia
bu kɔwara kpa bu sina mi nge yellu. Kpa u
bu gea kua n kere ye u raa kua. Saa ye sɔɔ,
ba koo gia ma wiya u sãa Yinni Gusunɔ.
12 U koo de win tɔmbu Isireliba bu sĩ bɛɛn
wɔllɔ kpa ba n bɛɛ mɔ. I ko n sãa ben tubi.
Saa ye sɔɔ, i ɩ̀ maa derimɔ bu ben bibu bia.
13 Wee tɔmba gerumɔ ba mɔ̀, Isirelin tem
mu sãa nge gbeeku yaa ye ya yen tiin binu
temmɔ.
14 Yen sɔ̃na i ɩ̀ maa tɔmbu temmɔ. I ɩ̀ bɛɛn
tɔmbu kam koosiamɔ.
15 U ɩ̀ maa derimɔ i bwese tukunun wɔma
nɔ. Ba ɩ̀ maa bɛɛ sekuru dokemɔ. Mɛya i
ɩ̀ maa derimɔ bɛɛn tɔmbu bu kam ko. Wi,
Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba mɛnna

16 Yinni Gusunɔ u maa gerua u nɛɛ,
17 tɔnun bii, sanam mɛ Isireliba ba wãa
ben temɔ, ba mu disi doke ben daan sɔ̃ ka
ben kookoosun sɔ̃. Ma na ben kookoo si
garisi disi nge tɔn kurɔ wi u yasa mɔ̀.
18 Yen sɔ̃na na bu mɔru seesi yɛm mɛ ba
yari ben tem sɔɔn sɔ̃ ka sere bũu ni ba ka mu
disi doke.
19 Na bu siri ben daa ka ben kookoosun
sɔ̃. Ma na bu yarinasia ba wãa wãa bwesenu
ganu sɔɔ tem tukumɔ.
20 Ye ba wãa bwese nin mi, ni ba tii wɛ̃,
miya ba nɛn yĩsi dɛɛra te sanka sere tɔmba
mɔ̀, Yinni Gusunɔn tɔmba. Win tem diya ba
yarima.
21 Yen sɔ̃na na kĩ n nɛn yĩsi dɛɛra te faaba
ko te be, Isireliba ba sankumɔ bwesenun
suunu sɔɔ mi ba wãa.
22 Yen sɔ̃, tɔnun bii, a kpam Isireliba sɔ̃ɔwɔ
a nɛɛ, n ɩ̀ ben sɔ̃ na yeni mɔ̀. Nɛn yĩsi dɛɛra
ten sɔ̃na te ba sanka bwesenu sɔɔ.
23 Kon nɛn yĩsi baka te bɛɛrɛ wesia te ba
sanka bwesenun suunu sɔɔ mi. Bwese ni,
nù n wa ba man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, nu koo gia ma
nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

24 Kon bu wuna bwese nin suunu sɔɔn di
n bu mɛnna n ka wurama ben temɔ.
25 Kon bu nim dɛɛram wisi kpa bu dɛɛra.
Kon ben toranu kpuro wɔka kpa n ben bũnu
kpuro wuna n kõ.
26 Kon bu bwisiku kpaanu ka gõru kpaasu
wɛ̃. Kon ben gõru si su bɔɔbu nge kperu
wuna kpa n bu gõrusu wɛ̃ si su du nge wasi.
27 Kon bu nɛn Hunde wɛ̃ kpa n de bu nɛn
woodaba mɛm nɔɔwa ba n ka ye sɔmburu
mɔ̀.
28 Ba koo sina tem mɛ na ben baababa nɔɔ
mwɛɛru kua sɔɔ, kpa bu ko nɛn tɔmbu kpa
na n maa sãa ben Yinni.
29 Kon bu toranu kpuro gbara. Kon de
bu dĩanu wa nu n kpã. Na ǹ maa bu gõɔru
kparemɔ.
30 Kon de dãnu nu ma, kpa gbea yu dĩanu
ko kpa bu ku maa sekuru wa gõɔrun sõ
bwesenu sɔɔ.
31 Saa ye sɔɔra ba koo tubu ma ben
kookoosu ka ben daa ya ǹ wã kpa bu tii tusi
yen sõ.
32 Adama be, Isireliba ba n yɛ̃ ma n ǹ ben
sõ na mɔ̀ mɛ. Bu de sekuru tu bu mwa. Nɛ,
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
33 Nɛ, Yinni Gusunɔ na maa nɛɛ, dɔma
te kon bu dɛɛrasia ben toranu kpuron di,
kon de tɔmbu bu yibu wusu sɔɔ kpa bu ben
bansu seeya.
34 Ba koo maa dĩanu yewe tem mɛ sɔɔ, mɛ
ba raa deri tɔmbu kpuro bu ka wa ma gãanu
ku ra kpi mi.
35 Kpa bu nɛɛ, tem mi gãanu ku ra kpi mi,
wee mu kua nge gbaa te ba mɔ̀ Edɛni. Mɛn
wuu si su raa bansu sãa su tɛ̃ tɔmbu yiba ma
ba su gbãranu toosi.
36 Kpa bwese ni nu ka bɛɛ sikerenɛ nu gia
ma nɛna na ye ba raa sura seeya, ma na ye ba
raa wuka gira. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua. Kon maa ye ko.
37 Wee ye kon maa wure n Isireliba kua.
Kon bu dabiasia nge yãa gõɔ.
38 Wuu si su raa bansu sãa, su koo tɔmbu
yibu nge yãa gõɔ si ba gɔsa yãkurun sõ, si ba
ra ka nɛ Yerusalɛmuɔ tõɔ bakarun sõ. Saa ye
sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Esekiɛli u kuku gbebunu wa

kãsiru sɔɔ

37

1 Yinni Gusunɔn dam mu Esekiɛli nɛnua
ma mu win bwɛ̃ra sua mu ka da wɔwa gaan
suunu sɔɔ. Wɔwa ye sɔɔ, kukuna nu yiba.
2 Ma dam mɛ, mu dera u sĩa kuku nin
suunu sɔɔ. U deema nu dabi wɔwa ye sɔɔ,
ma nu gbere woko woko.
3 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, kuku
ni, nu koo kpĩ nu wãaru wa?
Ma u wisa u nɛɛ, wuna a yɛ̃ mɛ, Yinni.
4 Ma u nùn sõɔwa u nɛɛ, a gari geruo kuku
gbebu nin sõ a nu sõ a nɛɛ, nu nɛ, Yinni
Gusunɔn gari swaa dakio nu nɔ.
5 Na nɛɛ, kon nu hunde kpaa wɛ̃ kpa nu
maa se nu n wãa.
6 Kon nu sĩi kpaanu wɛ̃ kpa n de nu wasi
kpara. Kon nu hunde kpaa wɛ̃ kpa nu se nu
n wãa. Saa yera ba koo gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ.
7 Ma Esekiɛli u gari yi gerua nge mɛ Yinni
Gusunɔ u nùn sõɔwa. Sanam mɛ u gari yi
mɔ̀, yera u damu gagu ka yĩiribu gabu nua
ma kuku ni, nu susina.
8 Yera u wa nu sĩinu kua ma nu wasi kpara,
adama nu ǹ gina hunde mɔ.
9 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, tɔnun bii, a
gari geruo a hunde sõ a nɛɛ, amɛniwa nɛ,
Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, hunde yu
na saa handunian goonu nnɛn di kpa yu goo
ni wom wure kpa nu se nu n wãa.
10 Ma u gari gerua nge mɛ Yinni Gusunɔ u
nùn sõɔwa. Ma hunde ya na ni sɔɔ, nu wãaru
wa ma nu seewa nu yõra. Nu dabi nge tabu
kowobu.
11 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, tɔnun bii,
kuku ni, nu sãawa Isireliba. Wee ba mɔ̀, ben
kukunu nu gbera. Ben yĩiyɔbu bu doona ma
ba kõɔra.
12 Yen sõ tɛ̃, a bu sõɔwɔ a nɛɛ, wee kon be,
nɛn tɔmbun sika wukia kpa n bu yara min
di n ka bu wurama ben temɔ.
13 Nà n bu kua mɛ, ba koo gia ma nɛna na
sãa Yinni Gusunɔ.
14 Kon bu nɛn Hunde dokea kpa bu wa ba
n wãa. Kon de bu wura bu sina ben temɔ.
Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛ, Yinni Gusunɔ
na gari gerua na maa yi kua.

Yudaba ka Isireliban banda

koo ko teeru

15 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
16 wunɛ tɔnun bii, a dãa kukuru garu suo
kpa a Yudaban bandun yĩsiru yore ten wɔllɔ.

Kpa a maa dãa kukuru garu sua a Isireliban bandun yĩsiru yore ten wɔllɔ.
17 Kpa a dãa kukunu yiru ye swɛɛna nu ko nge dãa kuku teeru wunɛn nɔma sɔɔ.
18 Sanam mɛ tɔmba koo nun bikia bu nɛɛ, a ɲ̀ kaa sun dãa yen tubusianu sõ?
19 Saa ye sɔɔra kaa bu wisi a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, kon Isireliban bandun dãa kuku te sua kpa n tu swɛɛna ka Yudaban bandugiru nu ko dãa kuku teeru nɛn nɔmaɔ.
20 Dãa kuku ni, nu ko n wãawa wunɛn nɔmaɔ ba n waamɔ.
21 A maa bu sõɔwɔ a nɛɛ, wee, kon Isireliba mɛnnama beri berikan di mi ba yarinɛ bwesenu sɔɔ, kpa n de bu wurama ben temɔ.
22 Ba koo ko bwese teeru sere ka be ba wãa guunɔ kpa ba n sunɔ turo mɔ. Ba ɲ̀ ko n maa sãa bwesenu yiru. Ba ɲ̀ ko n maa sinambu yiru mɔ.
23 Ba ɲ̀ maa tii disi dokemɔ ben bũu sãanun sõ ka ben toranun sõ. Kon bu yaramawa mi ba wãa ba ka tora kpuron di. Kon bu dɛɛrasiawa mam mam. Ba ko n sãawa nɛn tɔmbu kpa na n maa sãa ben Yinni.
24 Dafidi nɛn sɔm kowon bibun bweseru sɔɔra ba koo sunɔ wa. Kparo turowa ba ko n mɔ. Ba koo nɛn woodaba mɛm nɔɔwa kpa bu ka ye sɔmburu ko.
25 Ba koo wure ba n wãa tem mɛ sɔɔ mɛ na nɛn sɔm kowo Yakɔbu wɛ̃. Miya ben baababa ba sina. Ben tii ba koo maa sina mi sere ka ben bibun bibɔ ka baadommaɔ. Dafidin bibun bwesera ta ko n bandu dii mi sere ka baadommaɔ.
26 Kon ka bu arukawani bɔri yɛndugia bɔke ye ya ko n wãa sere ka baadommaɔ. Kon de bu sina tem mi, kpa bu dabia. Kpa n nɛn sãa yeru gira ben suunu sɔɔ sere ka baadommaɔ.
27 Nɛn wãa yeru ta ko n wãawa ben suunu sɔɔ. Ba ko n sãawa nɛn tɔmbu kpa na n sãa ben Yinni.
28 Nɛn sãa yeru tà n wãa ben suunu sɔɔ sere ka baadommaɔ, saa ye sɔɔra bwesenu nu koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ wi u Isireliba gɔsa nɛnɛm.

Gari yi ba gerua Gɔgun sõ

38

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
2 tɔnun bii, a mɛɛrio Gɔgun bera gia Magɔgun temɔ wi, wi u sãa Mɛsɛki ka Tubalin kparo kpa a nùn gerusi a nɛɛ,
3 wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, kon Gɔgu wɔrima wi u sãa Mɛsɛki ka Tubalin kparo.
4 Kon nùn gɔsiama kpa n kɔkɔnu doke win baa saburosɔ, kpa n nùn gawama, wi ka win tabu kowobu ka dumi ka maasɔbu, kpa win tɔn dabi te, ta n tabu yãnu sebua ta n tɛrɛ bakanu ka piiminu nɛni kpa ta n takobiba fĩamɔ.
5 Pɛɛsiba ka Etiopigibu ka Putigibu be kpuro ba tɛrɛnu ka sii furɔ kɔkɔnu doke, be kpurowa ba koo ka nùn da.
6 Gomɛɛn tabu kowobu ka Bɛti Togaamagii be ba wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geun sɔɔ sɔɔ gia, be ka ben tabu kowobu kpuro ka sere bwese dabi dabinun tɔmbu, be kpurowa ba koo nùn swĩi.
7 U gesi win sɔɔru koowo wi ka tɔn be ba koo nùn swĩi kpa u n sɔɔru kpeere. Wiya u koo bu kpara.
8 Amɛn biru kon de u ko ben wirugii, kpa u Isireliba wɔri be ba kisira tabun di. N deema ba raa yarinɛwa tem tukumɔ ma ba seema tem kpuron di mi ba raa wãa. Ba wurama ba mɛnna Isireliban guunɔ ni ba raa deri n tɛ. Ma ba sina mi ka bɔri yɛndu.
9 Adama wi ka win tɔn be ba nùn swĩi ba koo tem mɛ wukiriwa nge woo bɔkɔ ɲ̀ kun mɛ nge guru wiru.
10 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, saa ye, yà n tunuma, bwisiku kõsunu koo nùn deema kpa u kõsa himba ko.
11 U koo gõru doke u nɛɛ, u koo tem gam tɔmbu wɔri be ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ, bèn wusu su ɲ̀ gbãranu ka gamboba mɔ.
12 U koo da u tɔmbu wɔri be ba ben wuun bansu seeya kpa u ben yãnu gura. Tɔn be, ba wuramawa saa tɔn tukobun suunu sɔɔn di. Ba dukia ka yaa sabenu wa. Ma ben tem mu wãa handunian suunu sɔɔ.
13 Saban tɔmbu ka Dedanigibu ka Taasisin tenkuba ka sere be ba wãa turuku mi, ba koo nùn bikia bu nɛɛ, mban sõna u tɔn dabi teni mɛnna. U kĩwa u tɔmbu wɔri u ben yãnu gura? U kĩwa u tɔmbun sii geesu ka ben wura gura? U kĩwa u ben yaa sabenu ɲ̀ kun mɛ ben dukia baka gura?
14 Wunɛ tɔnun bii, a Gɔgu sõɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na

nɛɛ, dɔma te nɛn tɔmbu Isireliba ba koo sina bɔri yɛndu sɔɔ, u ko n yɛ̃.
15 Saa ye, u koo na saa win wãa yerun di sõɔ yɛ̃san nɔm geuɔ wi ka bwese dabi dabinun tabu kowobu be kpuro ba n yɔɔwa dumin wɔllɔ.
16 Yen biru u koo sewa u nɛn tɔmbu Isireliba seesi kpa win tabu kowo be, bu Isireliba wukiri nge mɛ guru wiru ta ra tem wukiri. Amɛn biru kon de u na u nɛn tem wɔri kpa n bwese ni nu tie sõɔsi saa wi, Gɔgun min di ma nɛna na sãa dɛɛro.
17 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, Gɔgu wi, u sãawa wìn gari na dera nɛn sɔmɔbu ba gerua gasɔn di Isireliɔ. Na nɛɛ, kon de u nɛn tɔmbu wɔri.
18 Tõɔ tè sɔɔ Gɔgu u koo Isireliban tem wɔri, nɛ Yinni Gusunɔ kon wɛ̃ru wura ka mɔru.
19 Nɛna na maa yeni gerua ka nisinu ka mɔru baka. Na nɛɛ, tõɔ te, tem mu koo yĩiri too too Isireliɔ.
20 Swɛ̃ɛ ka gunɔsu koo diiri bɛrum sõ nɛn wuswaaɔ ka sere gbeeku yɛɛ ka yɛɛ yi yi ra kabiri ka tɔmbu kpuro. Guunu nu koo wɔruku kpa kpenu nu kankira kpa gbãranu kpuro nu wɔruku.
21 Kon de tabu bu nùn wɔri nɛn guunu kpuron wɔllɔ. Baawure u koo win winsim tabu wɔriwa.
22 Kon Gɔgu wi siri n nùn bararu kpɛ̃ɛ kpa n de bu nùn go bu yɛm yari. Kon de guru baka yu nɛ ka kpenu kpa dõɔ ka sõɔ bisu yu wi ka win tabu kowobu wɔri ka sere tɔn dabi te ta wãa ka wi.
23 Nge mɛya kon ka bwese dabinu sõɔsi ma na kpã na maa sãa dɛɛro kpa nu gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Ba Gɔgu kamia

39

1 Wunɛ tɔnun bii, a Gɔgu gerusio a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, nɛ wee na Gɔgu seesi wi, wi u sãa Mɛsɛki ka Tubalin kparo.
2 Kon nùn yara win tem di mɛ mu wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geun sɔɔ sɔɔwɔ. Kpa n de u Isireliba wɔri.
3 Adama kon win tɛndu wɔra win nɔm dwarun di kpa n win sɛ̃ɛnu mwɛɛri win nɔm geun di.
4 U koo wɔruma Isireliban guunu wɔllɔ wi, ka win tabu kowobu ka tɔn be ba nùn swĩima. Kpa gunɔsu ka gbeeku yɛɛ yi ben yaa di.
5 U koo wɔrumawa temɔ nge mɛ nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
6 Kon Magɔgu ye dõɔ doke ka sere be ba wãa tem burerɔ bɔri yɛndu sɔɔ. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
7 Kon de bu nɛn yĩsi dɛɛraru gia Isireliban suunu sɔɔ. Na ɲ derimɔ bu tu sanku. Saa yera bwesenu kpuro nu koo gia ma nɛna na sãa Gusunɔ Isireliban Yinni Dɛɛro.
8 Wee ye kpuro ya kooramɔ ya wee. Ya koo koorawa tõɔ te nɛn tii na yi. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
9 Yen tõɔ te, Isireliba ba koo yari ben wusun di, kpa bu ben yibɛrɛban tɛrɛ bakanu ka piiminu mwɛɛri ka ben tɛma ka sɛ̃ɛnu ka ben yaasi ka ben bɔri kpa bu ka ye kpuro dõɔ sõre wõɔ nɔɔba yiru.
10 Ba ɲ maa dãa kaso dɔɔ yakasɔ. Mɛya ba ɲ maa dãa buramɔ dãa sõɔwɔ bu ka doo ko. Domi tabu yãa niya ba koo ka dõɔ sõre. Ba koo ben yibɛrɛba mwɛɛri be, be ba raa bu mwɛɛra. Ba koo tɔmbun yãnu gura be ba raa ben yãnu gura. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
11 Yen tõɔ te, Isireliɔ kon Gɔgu siku yeru wɛ̃ nim wõku bɔruguun sõɔ yari yeru gia, mi tɔmba ra sare. Kpa tu bera min swaa go. Miya ba koo Gɔgu ka win tɔn dabi te sike, kpa bu yam mi soku Gɔgun tɔn dabinun wɔwa.
12 Isirelibara ba koo bu sike kpa bu wa bu ka ben tem dɛɛrasia. Ba koo ye kowa suru nɔɔba yiru.
13 Isireliba kpurowa ba koo goo ni sike. Yen tõɔ te, ba koo man bɛɛrɛ wɛ̃, kpa bu mɔm. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
14 Suru nɔɔba yiru yen baa sɔɔ, ba koo tɔmbu gɔsi be ba ko n sirenɛ ba n goo ni nu tie kasu ba n sikumɔ. Be ba sarɔ mi kpuro, ba koo bu somi. Mɛya ba koo ka tem mɛ kpuro dɛɛrasia.
15 Tɔn be ba bɔsu tem mɛ sɔɔ, bà n tɔn kukunu wa, kpa bu yĩreru ko mi. Be ba siku ten sɔmburu mɔ̀ bà n na kpa bu kuku ni gura bu sike Gɔgun tɔn dabi ten wɔwa mi.
16 Ba koo mam wuu gagu yĩsiru kɛ̃ Hamɔna. Yĩsi ten tubusiana dabiru. Nge

mɛya ba koo ka tem mɛ dɛɛrasia.

17 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, a gunɔ bwese bweseka ka gbeeku yɛɛ kpuro sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, yi mɛnnama baama kpuron di nɛn yãku te kon kon sɔ̃. Kon yãku bakaru ko Isireliban guunɔ kpa yi yaa tem yi yɛm nɔ.

18 Yi koo tabu durɔbun gonu di kpa yi wirugibun yɛm nɔ be, be ba sãa nge Basanin yãa kinɛnu ka yãa kpɛmminu ka bonu ka kɛtɛ kinɛ ni nu gum mɔ.

19 Yi koo yaa gum di yi debu kpa yi yɛm nɔ sere mu yi go nge tam nɛn yãku te kon yi kua min sɔ̃.

20 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, yi koo dumi ka yin maasɔbun yaa di ka tabu durɔbu ka sere tabu kowobu be ba tie. Yi koo yaa ye diwa yi debu nɛn dii yerɔ.

21 Kon bwesenu nɛn yiiko sɔ̃ɔsi kpa nu wa nge mɛ na bu siri ka sɛɛyasia bi na bu kua.

22 Saa yen dɔma ten di sere ka baadommaɔ, nɛn tɔmbu Isireliba ba koo gia ma nɛna na sãa Gusunɔ ben Yinni.

Esekiɛlin garin wiru

23 Bwesenu nu koo gia ma Isireliban toranun sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na bu biru kisi ma na dera ba bu yoru mwɛɛra ba ka da tem tukumɔ. Na bu ben yibɛrɛba nɔmu sɔndia ba bu go tabu sɔɔ.

24 Na bu sɛɛyasia nge mɛ ben toranu nu nɛ ni nu bu kua disigibu. Ma na bu nɛn wuswaa berua.

25 Adama tɛ̃ nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, kon de Isireliba be, Yakɔbun bweseru bu wurama yorun di. Kon be kpuron wɔnwɔndu ko. Saa ye sɔɔ, kon nisinu se nɛn yĩsi dɛɛra ten sɔ̃.

26 Sanam mɛ ba koo sina ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ, goo kun maa bu baasimɔ ba koo ben sekuru duari ka ben naanɛ sari te ba man kua.

27 Tɔmbu ba koo man bɛɛrɛ wɛ̃ nà n Isireliba wunama ben yibɛrɛban suunu sɔɔn di na ka wurama.

28 Ba koo gia ma nɛna na sãa Gusunɔ ben Yinni, nɛ wi na dera ba ka bu yoru da bwese tukunun suunu sɔɔ, ma na dera ba maa wurama ben temɔ. Baa ben turo na ṅ derimɔ u sina tem tukumɔ.

29 Na ṅ maa bu biru kisimɔ. Domi kon bu nɛn Hunde wɛ̃. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

EṢEKIƐLI U UINNI GUSUNƆN SÃA YEE KPAARU WA KÃSIRU SƆƆ

Esekiɛli u kãsiru wa

40

1 Ye ba Isireliba yoru mwa yen wɔ̃ɔ yɛnda nɔɔbusen suru gbiikoon sɔ̃ɔ wɔkuruse sɔɔra Yinni Gusunɔn dam mu Esekiɛli nɛnua. N deema ye ba Yerusalɛmu wɔri ba kɔsuka yen wɔ̃ɔ wɔkura nnɛse sɔɔra mi. Ma u nùn kpara u ka da Isireliban temɔ

2 kãsiru sɔɔ. U nùn sua u yi guuru wɔllɔ te ta gunu too. Ten sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, u dia wa ya sãa nge wuu.

3 Ma u ka nùn da mi gia. Ma u durɔ goo wa mi, u ka sii gandu weenɛ u wɛ̃ɛ damgii ka dɛka nɛni ye ba ra ka yĩire. Ma u yɔ̃ gambon bɔkuɔ kɔnnɔwɔ.

4 Durɔ wi, u nɛɛ, tɔnun bii, a mɛɛrio kpa a swaa daki a de a ye kpuro laakari ko ye kon nun sɔ̃ɔsi. Domi ba ka nun nawa mini a ka mɛɛri kpa a ka wa a Isireliba tubusia ye a wa.

Yaara ka kɔnnɔ tɔɔkisu

5 Wee ye u wa. U gbãraru wa ta sãa yee te sikerenɛ. U dɛka wa durɔ win nɔma sɔɔ. Yen dɛ̃ɛbu bu ka gɔm soonu nɔɔba tia nɛ. Adama yen gɔm soo ten baatere ta dɛ̃ɛbu sosiwa ka nɔm wĩi teeru. Yen yasum maa kua dɛka tia. Yen gunum maa kua dɛka tia.

6 Ma u da kɔnnɔwɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia ma u yɔɔwa gen yɔɔtiaɔ. Ma u kɔnnɔ gen yasum yĩira. Ma mu kua dɛka tia. Adɛrɔ ga wãa dii ten suunu sɔɔ ma kɔ̃su yenu wãa gen yɛ̃si yɛ̃sikaɔ.

7 Kɔ̃su yee nin baateren dɛ̃ɛbu ka ten yasum mu nɛwa. Ye kpuro ya sãawa dɛka tia. Batuma ye ya nu karanɛ ya sãawa gɔm soonu nɔɔbu. Gambo ye ya wãa dii sɔɔn kɔnnɔwɔ a sere sãa yerun tii du, yen yasum mu sãawa dɛka tia.

8-9 Ma durɔ wi, u dii sɔɔ ge yĩira. Gen ganan gunum mu sãawa dɛka nɔɔba ita. Ma gen gani tɔɔkii yi maa sãa gɔm soonu yiru kɔnnɔ gen sɔɔwɔ. Diru gara wãa sãa yee ten bɔkuɔ.

10 Kɔ̃su yerun dii ni kpuro ni nu wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia nu nɛwa. Dia ita itawa ya wãa adɛrɔ gen beri berikaɔ. Batuma ye ya bu karanɛ ya maa nɛwa.

11 Durɔ wi, u maa kɔnnɔ gen yasum yĩira
ma ya kua gɔm soonu wɔkuru. Ma gen
dɛ̃ɛbu bu kua gɔm soonu wɔkura ita.
12 Kɔ̃su yee nin baateren wuswaaɔ ba
batuma gaa wĩa gɔm soo teeru. Kɔ̃su yee ten
baateren goonu nu sãawa gɔm soonu nɔɔba
tia tia.
13 Durɔ wi, u yĩira saa kɔ̃su yee teerun
gana sɔɔn di n ka girari yirusen gana sɔɔ te ta
gbiikii te mɛɛra. Ma n kua gɔm soonu yɛnda
nɔɔbu.
14 U maa dii sɔɔ ge yĩira ma ga kua gɔm
soonu yɛndu. Dii ten bera gia, sãa yee ten
yaara ya ka kɔnnɔ ge sikerenɛwa.
15 Batuma ye ya wãa kɔnnɔ gèn min di ba
ra ka du n ka da kɔnnɔ ge ga wãa sɔɔwɔ, yen
dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu weeraakuru.
16 Ba kɔ̃su yee nin fɛnɛntiba kuawa nge
kɔkɔsɔ nin gani tɔɔkiiɔ ka maa gani yi yi
nu buranɛ sɔɔ ka sere dii sɔɔ gen gani sɔɔ.
Ma ba dii nin ganin sɔɔwɔ kpakpa wurusun
weenasisu koosi ye ya kua yen buraru.

17 Yen biru durɔ wi, u ka nùn da sãa yee
ten yaara tɔɔkaaɔ mi dia tɛna ya wãa. N
deema ba gãanu tãwa nge simaa ba ka yaara
ye sikerena.
18 Simaa ye ba tãwa mi, ya wãawa dia yen
bɔkuɔ. Ma ya ka dia yen gani dɛ̃ɛbu nɛ.
Adama ya ǹ yaara sɔɔkaa gunum tura.
19 Ma u batuma yen dɛ̃ɛbu yĩira saa kɔnnɔ
gbiikuun sɔɔn di n ka girari yaara sɔɔkaan
ganaɔ ma n kua gɔm soonu wunɔbu (100).
U ye yĩira sɔ̃ɔ yari yeru gia ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
geu gia.
20 Ma u maa yaara tɔɔkaan kɔnnɔ ge ga
wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian dɛ̃ɛbu ka yasum
yĩira.
21 Kɔnnɔ ge, ga kɔ̃su yenu nɔɔba tia mɔ, ita
ita gen adɛrɔn yɛ̃si yɛ̃sikaɔ. Gen gani yi, ka
gen dii sɔɔ ya ka kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yari
yeru gia dɛ̃ɛbu ka yasum nɛwa.
22 Yen fɛnɛntiba ka dii sɔɔ ge, ka kpakpa
wurusun bura ni ba kua mi, ye kpuro ya
sãawa tia ka kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yari yeru
mi. A ka da yen kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm geu gia, kaa yɔɔtia yɔwa naa dabusanu
nɔɔba yiru.
23 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geun kɔnnɔn dee deeru,
kɔnnɔ gaga wãa sɔɔwɔ gèn min di ba ra ka du
yaara sɔɔkaaɔ. Kɔnnɔsu yiru yen baa sɔɔ ya
sãawa gɔm soonu wunɔbu nge mɛ n sãa sɔ̃ɔ
yari yeru gia.
24 Ma u ka man da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru
gia mi kɔnnɔ gaga wãa. Ma u gen kɔ̃su yenu
ka gen dii sɔɔ ka gen gani yĩira. Ye kpuro ya
ka kɔnnɔ siɔnɔgia nɛwa.
25 Kɔnnɔ ge, ka gen dia ya fɛnɛntiba mɔ ya
ka sikerenɛ nge fɛnɛnti beɔnɔ. Gen dɛ̃ɛbu
bu sãawa gɔm soonu weeraakuru. Gen
yasum maa sãa gɔm soonu yɛnda nɔɔbu.
26 Gen yɔɔtia ya mɔwa naa dabusanu
nɔɔba yiru a ka da dii sɔɔ gen mi. Ba dii
ten gani sɔɔkii buraru kuawa ka kpakpa
wurusun weenasisu.
27 Yaara sɔɔkaa ya maa kɔnnɔ mɔ sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm dwaru gia. Kɔnnɔsu yiru ye, ya
tondinɛwa ka gɔm soonu weeraakuru.

Yaara ka kɔnnɔ sɔɔkisu

28 Durɔ wi, u ka maa man da yaara sɔɔkaa
yen mi, sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian kɔnnɔn
di. Ma u kɔnnɔ ge yĩira u deema ya nɛwa ka
yaara tɔɔkaan kɔnnɔsu.
29 Gen kɔ̃su yenu ka gen gani ka gen dii
sɔɔ, ye kpuro ya nɛwa ka yaara tɔɔkaan
kɔnnɔsu. Kɔnnɔ ge, ga fɛnɛntiba mɔ ba ka
sikerenɛ. Gen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu
weeraakuru. Ma gen yasum maa sãa gɔm
soonu yɛnda nɔɔbu.
30 Kɔnnɔ gen dɛ̃ɛbu bu sãa gɔm soonu
weeraakuru. Gen yasum maa sãa gɔm
soonu yɛnda nɔɔbu.
31 Dii sɔɔ gen kɔnnɔ ga mɛɛrawa yaara
tɔɔkaaɔ. Ba gen gani sɔɔkii buraru koosiwa
ka kpakpa wurusun weenasisu. Gen yɔɔtia
ye, ya naa dabusanu mɔwa nɔɔba ita.
32 Yen biru, u maa ka man da yaara sɔɔkaa
yen mi, saa kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yari yeru
gian di. Ma u kɔnnɔ ge yĩira u deema ga ka si
u raa yĩira mi nɛwa.
33 Gen dii sɔɔ ka gen gani ka gen kɔ̃su
yenu, ye kpuro ya nɛwa ka kɔnnɔ si u
raa yĩira. Yen biru ga fɛnɛntiba mɔ ya ka
sikerenɛ. Kɔnnɔ gen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm
soonu weeraakuru. Gen yasum maa gɔm
soonu yɛnda nɔɔbu.
34 Gen dii sɔɔ ga yaara tɔɔkaa mɛɛrawa. Ma
ba gen gani sɔɔkii buraru koosi ka kpakpa
wurusun weenasisu. Ma gen yɔɔtia ya naa
dabusanu mɔ nɔɔba ita.

35 U ka maa man da kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ
yɛ̃san nɔm geu gia. Ma u gu yĩira. U deema
kɔnnɔ ge, ka si u raa yĩira mi, su dɛ̃ɛbu ka
yasum nɛwa.
36 Kɔnnɔ ge, ga maa kõsu yenu mɔ ka gani
yi yi nu buranɛ ka sere dii sɔɔ. Ma ba
fɛnɛntiba kua ba ka gu sikerena. Gen dɛ̃ɛbu
bu sãawa gɔm soonu weeraakuru, ma gen
yasum maa sãa gɔm soonu yɛnda nɔɔbu.
37 Dii sɔɔ ge, ga yaara tɔɔkaa mɛɛrawa.
Ma ba gen gani sɔɔkii buraru koosi ka
kpakpa wurusun weenasisu. Gen yɔɔtian
naa dabusanu sãawa nɔɔba ita.
38 Kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia
ga diru garu mɔ te ta mɛɛra gen dii sɔɔ gia.
Miya ba ra yãku dõɔ mwaararuginun yaa
kpakie.
39 Dii sɔɔ gen beri berikaɔ tɔɔwɔ, tabulu
yiru yiruwa ya wãa. Tabulu ben wɔllɔwa
ba ra yãku dõɔ mwaararuginu ka toranun
yãkunu ka yãku ni ba ra ka toranu sɔmɛn
yaa sake.
40 Dii sɔɔ gen tɔɔwɔ, tabulu nnɛwa ya wãa.
À n dɔɔ kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu
gia, kaa kpĩ a ye wa bera ka bera yiru yiru.
41 Tabulu nɔɔba itawa ba mɔ yèn wɔllɔ ba
ra yãku yaa go. Ba ye yiwa nnɛ nnɛ kɔnnɔ
gen beri berikaɔ.
42 Tabulu yen nnɛ sɔɔra ba ra yãku dõɔ
mwaararuginu sɔɔru ko. Ba ye kua ka kpee
ni ba dãka. Yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soo
teeru ka bɔnu, yen yasum maa sãa gɔm soo
teeru ka bɔnu, ma yen gunum mu sãa gɔm
soo teeru. Tabulu yen miya ba ra yãku sɔm
yãnu yi.
43 Ma ba tabulu ye nɔɔ bɔki kua nɔm
tararun yasum saka. Tabulu yen wɔllɔwa
ba ra yãku yaa sɔndi.
44 Yen biruwa durɔ wi, u ka man da yaara
sɔɔkaaɔ. Ma na dia yiru wa mi. Teera wãa
kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia ma ta
nɔɔ tĩi sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Teera maa
wãa kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru
gia ma ten kɔnnɔ ga maa tĩi sõɔ yɛ̃san nɔm
geu gia.
45 U man sõɔwa u nɛɛ, dii tèn kɔnnɔ ga tĩi
sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia mi, ta sãawa yãku
kowobun diru be ba ra sãa yerun sɔmburu
ko.
46 Dii tèn kɔnnɔ ga maa tĩi sõɔ yɛ̃san nɔm
geu gia mi, ta sãawa yãku kowobugiru be
ba ra yãkuru ko yãku yerɔ. Ma u maa nɛɛ,
Lefin bweseru sɔɔ, Sadɔkun bwese kɛra ya
koo kpĩ yu du sãa yerɔ yu Yinni Gusunɔ sã.

Yinni Gusunɔn sãa yeru

47 Durɔ wi, u sãa yee ten yaara sɔɔkaa
kpuro yĩira ma u deema yen goonu kpuro
nu nɛwa. Yen dɛ̃ɛbu bu sãa gɔm soonu
wunɔbu (100) ma yen yasum maa sãa gɔm
soonu wunɔbu. Ma yãku yera wãa sãa yee
ten kɔnnɔwɔ.
48 Ma u maa ka man da sãa yee ten
adɛrɔwɔ mìn di ba ra ka du. Ma u adɛrɔ gen
gbereba yĩira. Ma yen baayeren bɔɔrum mu
sãa gɔm soonu nɔɔbu. Kɔnnɔ gen yasum
mu sãawa gɔm soonu wɔkura nnɛ. Gen yɛ̃sa
baayeren dãa ya maa sãa gɔm soonu ita.
49 Adɛrɔ gen tiin dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm
soonu yɛndu. Ma gen yasum maa sãa gɔm
soonu wɔkura tia. Ba ra gu duwa ka yɔɔtia
ye ya naa dabusanu wɔkuru mɔ. Ma ga
gbere mɔ bera ka bera tia tia.

41

1 Durɔ wi, u ka maa man da sãa yerun
suunu sɔɔ. Ma u ye kpuro yĩira. Adɛrɔ gen
ganin sinum mu sãawa gɔm soonu nɔɔba
tia.
2 Kɔnnɔ gen yasum maa sãawa gɔm soonu
wɔkuru, gen beri berika nɔɔbu nɔɔbu. Ma u
sãa yee ten tii yĩira. Ten dɛ̃ɛbu sãawa gɔm
soonu weeru. Ma ten yasum maa sãa gɔm
soonu yɛndu.
3 Yen biru u dua dii ten sɔɔwɔ u ten
kɔnnɔn dãa yĩira, ya kuawa gɔm soonu yiru.
Ma kɔnnɔ gen tiin yasum sãa gɔm soonu
nɔɔba tia. Ma gen ganin yasum beri berikaɔ
mu sãa gɔm soonu nɔɔba yiru yiru.
4 Ma u dii sɔɔ gen tii yĩira, gen dɛ̃ɛbu ka
gen yasum mu nɛwa. Ya sãawa gɔm soonu
yɛndu. Ma u man sõɔwa u nɛɛ, ga sãawa dii
te ta dɛɛre gem gem.

Dia ye ba gɔri gɔri

5 Sãa yee te, ta gani yiru mɔ, tia sɔɔwɔ, tia
maa tɔɔwɔ. Ma durɔ wi, u ten gana sɔɔkaa
yĩira ma yen sinum mu kua gɔm soonu
nɔɔba tia. Ma ba dinu gɔri gɔri gani yiru yen
baa sɔɔ ba ka sikerena.
6 Dii ni, nu swɛɛnɛwa gidambisa ita
ita beri berika. Gidambisa baayeren

dian geera sãawa tɛna. Dii nin gani yi ka tɔɔkaaginu maninɛ adama yi ǹ ka sɔɔkaaginu maninɛ.

7 Gidambisa ye, ya yasum keranɛ wɔllu gia. Domi yen gana tɔɔkaa ya sinum kaara. Mɛya n sãa ya ka sãa yee te sikerena. Yen sɔ̃na wɔllu gia batuma ya kpãaru bo yen sɔɔwɔ. Saa gidambisa ye ya wãa temɔn di, tɔnu koo kpĩ u yɔ u da sere ye ya wãa wɔllɔ u kun kpa ka swaa gaa.

8 Ma na dia ye kpuron gunum mɛɛra na deema ye ba gɔri gɔri mi, saa yen kpɛɛkpɛɛkun di, yen gunum mu sãawa dɛka nɔɔba tia tia.

9 Dia yen gana tɔɔkaan sinum mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu. Dia ye ba gɔri gɔri sãa yee ten yɛ̃si yɛ̃sikaɔ,

10 ka yãku kowobun dian baa sɔɔ, ba batuma deri yèn yasum mu sãa gɔm soonu yɛndu.

11 Dia ye ba gɔri gɔri mi, ya nɔɔ tĩiwa batuma ye ba derin bera gia. Kɔnnɔsu yiruwa ya wãa mi. Teu sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, teu maa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Gana ye ya batuma ye sikerenɛ, yen sinum mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu.

12 Sãa yee ten sɔ̃ɔ duu yeru gia, diru gara wãa ta batuma ye ba deri mi nɔɔ tĩi. Dii ten dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu wɛnɛ ka wɔkuru. Ma ten yasum mu sãa gɔm soonu wata ka wɔkuru. Ten ganan sinum maa sãa gɔm soonu nɔɔbu.

13 Durɔ wi, u sãa yee te yĩira ma ten dɛ̃ɛbu kua gɔm soonu wunɔbu (100). Batuma ye ba maa deri mi, ka dii te ba bana sɔ̃ɔ duu yeru gia mi, ye kpuro ya maa kua gɔm soonu wunɔbu.

14 Sɔ̃ɔ yari yeru gia, sãa yee ten dɛ̃ɛbu ka batuma ye ba deri min yasum mu sãawa gɔm soonu wunɔbu.

15 Ma u maa dii te ta wãa sãa yerun biruɔ yĩira ka batuma ye ba deri ma ye kpuro ya maa kua gɔm soonu wunɔbu.

Sãa yee ten sɔɔwɔ

Sãa yee ten duu yeru ka dii dɛɛraru ka dii te ta dɛɛre gem gem mi,

16 ba ye kpuron gani ka fɛnɛntiban kadiriba dãa bɛsi maniwa. Mɛya ba maa kua gidambisa yeba sɔɔ.

17 Sãa yee ten tɔɔwɔ ka ten sɔɔwɔ saa ten kɔnnɔn di sere ka dii te ta dɛɛre gem gem mi, ba ye kpuron gani buraru koosiwa

18 ka wɔllun kɔ̃sobun weenasibu ka maa kpakpa wurusun weenasisu. Kpakpa wurusun weenasii si, ka wɔllun kɔ̃sobun weenasii be, ba yɔwenɛwa.

19 Wɔllun kɔ̃sobun weenasii ben baawure u wuswaa mɔwa yiru. Wuswɛɛ yin tia ya ka tɔnugia weenɛ ya kpakpa wuru sin weenasi teu wuswaa kisi. Wuswaa tia ya maa ka gbee sunɔgia weenɛ ma ya maa kpakpa wuru sin weenasi teu wuswaa kisi. Nge mɛya ba ka dii te kpuron gani buraru kua.

20 Ba wɔllun kɔ̃sobun weenasii be ka kpakpa wurusun weenasii si kuawa ten temɔ ka ten ganiɔ ka ten kɔnnɔsun wɔllɔ.

21 Sãa yee ten kɔnnɔn kadirin dãnu nu nɛwa.

Dii te ta dɛɛre gem gem wuswaaɔ, gãanu wãa mi.

22 Nu sãare nge yãku yeru te ba kua ka dãa. Ten gunum mu sãa gɔm soonu ita. Ten dɛ̃ɛbu maa gɔm soonu yiru. Ba tu nɔɔ bɔka kuawa ka dãa. Yera durɔ wi, u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tabulu ye ba ra n yii Yinni Gusunɔn wuswaaɔ yera mi.

23 Dii dɛɛraru ka dii te ta dɛɛre gem gem nu mɔwa kɔnnɔsu yiru.

24 Gambo sikanɛ yiruwa kɔnnɔ si, su mɔ. Ye kpuro ya ra n kɛniarewa.

25 Ba gambo yen wɔllɔ wɔllun kɔ̃sobun weenasibu ka kpakpa wurusun weenasisu kua nge mɛ ba kua gani yi sɔɔ. Ma ba kɔbɛ kua ten tɔɔwɔ dii dɛɛra ten kɔnnɔwɔ.

26 Dii ten yɛ̃si yɛ̃sikaɔ ka sere dii ni ba gɔri gɔri mi ka maa yen kɔbɛɔ, ba yen fɛnɛntiba kɔkɔrɔ dokeawa ka kpakpa wurusun weenasisu.

Dinu ganu sãa yee ten bɔkuɔ

42

1 Durɔ wi, u ka man da sãa yee ten yaara tɔɔkaaɔ sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, sere dia ye ya wãa batuma ye ba deri ka dii te ta wãa sãa yee ten biruɔn deedeeru.

2 Dia yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu wunɔbu (100) ma yen yasum mu sãa gɔm soonu weeraakuru.

3 Yen bee tia ya batuma ye ba deri mi nɔɔ kisi. Batuma yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm

soonu yɛndu. Ma ya ka sãa yee te sikerenɛ. Bee tia, dia ye, ya maa yaara tɔɔkaa ye ba simaa doke nɔɔ kisi. Ya gidambisa ita mɔ. Ma ba ye kɔbɛ kua kua.

4 Dia yen wuswaaɔ, ba batuma deri gɔm soonu wɔkurun saka. Ma ba swaa wĩa ye sɔɔ gɔm soo teeru. Dia yen kɔnnɔsu su nɔɔ tĩiwa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia.

5 Dia ye ya wãa wɔllɔ ya piiminu bo ya kere ye ya wãa temɔ ka ye ya wãa suunu sɔɔ. Domi kɔbɛ ye ba kua mi, ya yen sukum kawawa.

6 Adama yen kɔbɛ ya ɲ̀ gbereba mɔ nge yaara yen dinun gbereba. Yen sõna dia ye ya wãa wɔllɔ ya ɲ̀ suunukinu ka temkinu kpãaru tura.

7 Dia yen gana ye ya yaara tɔɔkaa mɛɛra, yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu weeraakuru.

8 Domi dia yen tiin dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu yɛnda nɔɔbu. Adama sãa yee ten bera gia, yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu wunɔbu (100).

9 Bà n wee saa yaara tɔɔkaan di, kɔnnɔ gaga wãa dia yen temɔ sõɔ yari yeru gia gèn min di ba ra ka du.

10 Kɔnnɔ ge, ga wãa mi yaara tɔɔkaan gana ya torua.

Dia maa wãa yaara tɔɔkaaɔ sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia batuma ye ba deri ka dii te ta wãa sãa yee ten biruɔn deedeeru.

11 Dia yen wuswaaɔ, swaa wãa. Dia ye, ya ka ye ya wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia weenɛ. Yen dɛ̃ɛbu ka yen yasum ka nge mɛ ba ye banisina ka yen kɔnnɔsu ye kpuro ya sãawa tia.

12 Nge mɛya dia ye ya wãa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian kɔnnɔsu su sãa. Kɔnnɔ gaga wãa swaa yen duu yerɔ, yaara tɔɔkaan ganaɔ sõɔ yari yeru gia. Min diya ba ra ka du.

13 Durɔ wi, u man sõɔwa u nɛɛ, dia ye ya wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia mi, ka ye ya wãa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia mi, ya wãawa Yinni Gusunɔn sõ. Miya yãku kowo be ba ra du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ba ko n da yãku dĩa ni di. Dia ye, ya dɛɛrewa. Miya ba koo maa kɛ̃nu yi ka yãku yaa ye ba ka toranun yãkunu kua ka ni ba ka toranu sɔnwa.

14 Yãku kowobu bà n dua mi, ba ɲ̀ yariɔ tɔɔwɔ ka ben yãnu. Ba koo gina nu potiriwa. Domi yãa ni, nu sãawa sãa yãnu. Ben tiin yãna ba ko n da doke bu ka da sãa yerun yaaraɔ mi tɔn be ba tie ba yõ.

Gani tɔɔkiin dɛ̃ɛbu

15 Sanam mɛ durɔ wi, u dii ten sɔɔwɔ yĩira u kpa, yera u dera na yara ka sõɔ yari yeru gian kɔnnɔ. Ma u batuma ye ya ka sãa yee te sikerenɛ yĩirubu wɔri.

16 Yera u sõɔ yari yeru gian bera yĩira ka win dɛka ma ya kua dɛka yen nɛɛra wunɔbu (500).

17 Ma u maa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia yĩira. Ma ya maa kua dɛka yen nɛɛra wunɔbu.

18 U maa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia yĩira ma ya kua dɛka yen nɛɛra wunɔbu.

19 U maa yĩira sõɔ duu yeru gia ma mi gian tii maa kua dɛka nɛɛra wunɔbu.

20 Nge mɛya u gana yen goonu nnɛ kpuro yĩira u ka sikerena. Yen dɛ̃ɛbu ka yen yasum mu nɛwa. Yen baayere dɛka nɛɛra wunɔbu. Gana ye, ya sãa yee te wuna nɛnɛm Yinni Gusunɔn sõ.

Gusunɔ

u wurama win sãa yerɔ

43

1 Durɔ wi, u ka Esekiɛli da kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yari yeru gia.

2 Yera Gusunɔ Isireliban Yinnin yiiko ya na saa sõɔ yari yeru gian di. Ma win nɔɔ ga nɔɔramɔ nge nim bakam. Ma tem mu win yiikon girima yiba.

3 Kãsi te u wa mi, ta ka te u wa sanam mɛ Gusunɔ u kĩ u Yerusalɛmu kam koosiagiru weenɛwa. Mɛya ta maa ka kãsi ni u wa Kebarin daarun bɔkuɔginu weenɛ. Ma u yiira u wuswaa tem girari.

4 Ma Yinni Gusunɔn yiikon girima ye, ya dua sãa yee te sɔɔ saa kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yari yeru gian di.

5 Yera Hunde nùn sua saa sãa yee ten yaaran di ya ka nùn da sɔɔwɔ. Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔn yiikon girima ya dii te yibumɔ.

6 Yera u nua goo u ka nùn gari mɔ̀ saa dii ten min di. Ma durɔ wi u ka nùn wãa mi, u yõ win bɔkuɔ.

7 Ma u nùn sõɔwa u nɛɛ, tɔnun bii, yam miniwa nɛn sina kitaru. Miya kon nɛn naasu sɔndi. Kon ka Isireliba sina sere ka baadommaɔ. Be ka ben sinambu ba ɲ̀

maa nɛn yĩsi dɛɛra te sankumɔ ba n bũnu gasirimɔ ka sere sinambun gonu ni ba sikua gungunu wɔllɔ mi ba ra yãkuru ko.
8 Domi ben sinam be, ba ben sina kpaarun kɔnnɔsu bakunasia nɛn sãa yerun kɔnnɔsun bɔkuɔ. Gana tia tɔna ya nu karanɛ. Mɛya ba maa nɛn yĩsi dɛɛra te disi doke ka ben daa kɔ̃sa ye ba kua. Yen sɔ̃na na bu wɔri ka nɛn mɔru baka.
9 Tɛ̃ ben bũu gasiribu bu koo nɔru ko kpa bu ben sinambun goo nin gari duari. Kpa na n wãa ben suunu sɔɔ sere ka baadommaɔ.
10 Wunɛ tɔnun bii, a Isireliba dii ten kpunaa sɔ̃ɔsio kpa bu sekuru wa ben toranun sɔ̃, kpa bu wa bu yen kpunaa yen asansi mɛɛri.
11 Sekuru tà n bu mwa yèn sɔ̃ ba tuba ye ba kua, a bu dii ten kpunaa sɔ̃ɔsio nge mɛ ba koo tu banisina, ten dɛ̃ɛbu ka ten yasum ka ten kɔnnɔsu ka ten ganan buraru ka ten woodaba, a ye kpuro yoruo ben nɔni biru. Ba koo wooda ye kpuro swĩiwa ten bana sɔɔ. Yeni ya ko n sãawa ten banan wooda.
12 Guuru wɔllɔ batuma ye ya ka bu sikerenɛ, ba koo ye garisiwa dɛɛra. Yeniwa ya sãa dii ten wooda.

Yãku yeru ka yãkunu

13 Durɔ wi, u yãku yeru yĩira ka yĩirutia ye ya ka gɔm soo teeru ka nɔm wĩi teeru nɛ. Wɔru ge ga ka yãku yee te sikerenɛ gen yasum mu sãawa yĩirutia tia. Ma yen dukum mu sãa yĩirutia tia. Ma yen nɔɔ bɔkan biruɔ, ya sãa gɔm soorun bɔnu.
14 Saa wɔru gen tem di n ka girari sãa yee ten temɔ ya kua yĩirutii yiru. Ma yen yasum mu maa sãa yĩirutia tia. Saa yãku yee ten bɔka piibun di n ka girari ten bɔka bakaɔ, ya sãawa yĩirutii nnɛ. Ma yen yasum maa sãa yĩirutia tia.
15 Yãku yee ten wɔllɔ mi ba ra dɔ̃ɔ sɔ̃re, ten gunum mu sãawa yĩirutii nnɛ, ma ba kãanu nnɛ kua ba gira tia tia ten goonun yinna yenɔ.
16 Yãku yee ten goonu nnɛ kpuro nu nɛwa. Nu sãawa yĩirutii wɔkura yiru yiru.
17 Ten bɔka yirusen goonu nnɛ kpuro nu nɛwa. Ni kpuro nu mɔwa yĩirutii wɔkura nnɛ nnɛ. Ma ba wɔru kua ye sɔɔ ba ka ye sikerena yĩirutia tian yasum saka. Bɔka yen nɔɔ bɔka ya sãawa gɔm soorun bɔnu. Ma yen yɔɔtii yi mɛɛra sɔ̃ɔ yari yeru gia.
18 Durɔ wi, u maa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔnun bii, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, dɔma te ba yãku yee te bana ba kpa, ma ba kĩ bu yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko kpa bu yɛm yɛ̃ka, wooda ye ba koo swĩi wee.
19 Lefiba sɔɔ, Sadɔkun bweseru sɔɔra kaa yãku kowobu wuna ba n da nùn yãkuru kue kpa a bu naa kinɛ kpɛndu wɛ̃ torarun yãkurun sɔ̃.
20 Kpa a ten yɛm sua a yɛ̃ka yãku yee ten kãanu nnɛ ye sɔɔ ka ten goonu nnɛ ye sɔɔ ka sere maa yen bɔka yiruse ye sɔɔ a ka sikerena. Nge mɛya kaa ka yãku yee te disi wɔka kpa a tu sãrasia.
21 Kpa a naa kinɛ ten yaa sua a doke dɔ̃ɔ sɔɔ batuma gaa sɔɔ ye ba sɔɔru kua tɔɔwɔ.
22 Tɔ̃ru yiruse sɔɔ, kaa ka boo kinɛru nawa te ta ṅ alebu gaa mɔ kpa a ka tu yãkuru ko torarun sɔ̃. Nge mɛya kaa ka sãa yee te sãrasia nge mɛ a raa kua ka naa kinɛ te.
23 À n torarun yãku te kua a kpa, kaa maa naa kinɛru ka yãa kinɛru sua ni nu kun alebu gaa mɔ.
24 Kpa a ka nu da wi, Yinni Gusunɔn mi a ka yãkuru ko. Yãku kowobu ba koo nin yaa bɔru yɛ̃kawa kpa bu ka nùn ye yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua.
25 Sɔ̃ɔ nɔɔba yirun baa sɔɔ tɔ̃ɔ baatere, kaa n da boo kinɛru ka naa kinɛru ka yãa kinɛru gowa a ka torarun yãkuru ko.
26 Nge mɛya sɔ̃ɔ nɔɔba yiru yen baa sɔɔ ba koo ka yãku yee te sãrasia kpa ta n wãa wi, Yinni Gusunɔn sɔ̃.
27 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiru yen biru, sɔ̃ɔ nɔɔba itase, yãku kowobu ba koo kpĩ bu den tɔmbu yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ka siarabuginu kua wi, Yinni Gusunɔn mi. Kpa u ka bɛɛ nɔnu geu mɛɛri. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Sãa yerun kɔnnɔ

ge ga wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia

44

1 Durɔ wi, u maa ka Esekiɛli da tɔɔwɔ kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia. N deema kɔnnɔ ge, ga kɛnuawa.
2 Yera Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kɔnnɔ ge, ga ko n kɛnuawa ba ṅ gu kɛniamɔ.

Goo kun maa sarɔ mi, domi nɛ, Gusunɔ Isiriliban Yinniwa na dua min di. Yen sõ, ga ko n kɛnuawa.

3 Adama bɛɛn kparo u koo kpĩ u sina mi, u ka di nɛ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Wiya u koo maa kpĩ u du kɔnnɔ gen adɛrɔn di kpa u yari min di.

Bango sariba ba ɲ duɔ

Yinni Gusunɔn sãa yerɔ

4 Ma durɔ wi, u ka Esekiɛli da kɔnnɔwɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia sãa yee ten dee deeru. Ye Esekiɛli u mɛɛra yera u wa wee Yinni Gusunɔn yiikon girima ya win sãa yee te yiba. Ma u yiira u wiru ten girari.

5 Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, a wunɛn laakari dokeo kpa a mɛɛri sãa sãa ka wunɛn tiin nɔni kpa a swaa daki a nɔ ye kon nun sõ sãa yee ten woodaban sõ. A yen dubu ka yen yaribun wooda nɔni dokeo.

6 A Isiriliba sõɔwɔ be, be ba sãa mɛm nɔɔ sariba a nɛɛ, ben daa kõsa ye, ya den man nua.

7 Wee ba dera tɔn tuko bango sariba be ba ɲ man sãamɔ ba dua nɛn sãa yerɔ ba tu disi doke. Sanam mɛ be, Isiriliba ba man yãkuru kuammɛ ka pɛ̃ɛ ka yaa gum ka yaa yɛm, ba ku ra nɛn arukawani mɛm nɔɔwɛ ben daa kõsan sõ.

8 Ben tii ba ɲ nɛn sãa yerun sɔmburu nɔni doke. Adama sɔba ba tu nɔmu sɔndia.

9 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tɛ̃, sɔɔ goo ù n wãa ben suunu sɔɔ, ma u ɲ man sãamɔ, ma u ɲ maa bango kue, u ɲ duɔ nɛn sãa yeru mi.

Wooda Lefiban sõ

10 Yeniban biru, Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, Lefi be ba raa ka man tonda sanam mɛ Isiriliba ba man deri ma ba da ba bũnu swĩi, ba koo ben toranun are mwa.

11 Ba ko n sãawa nɛn sãa yerun sɔm kowobu. Bera ba ko n da n sãa yee ten kɔnnɔsu mara. Kpa ba n ten sɔma mɔ̀. Beya ba ko n da Isiriliban yãku dõɔ mwaarugirun yaa sake kpa ba n wãa nɛ Yinni Gusunɔn sõ.

12 Wee tɛ̃, ba sãa Isiriliban yãku kowobu bũnun nuurɔ, ma ba dera Isiriliba ba tora. Yen sõ, kon nɔma sua n bu so kpa bu ben toranun are mwa.

13 Na ɲ maa wuramɔ bu man susi bu Isiriliba yãkuru kua. Ba ɲ maa duɔ nɛn sãa yerun dii dɛɛrarɔ ka dii te ta dɛɛre gem gem mi. Ba koo sekuru wa kpa bu ben daa kõsan are mwa.

14 Sãa yerun nɛnubun sɔma kon bu wɛ̃ bu ko.

Wooda

yãku kowo tɔnwerobun sõ

15 Adama yãku kowobu Lefiba Sadɔkun bweseru sɔɔ, be ba sɔmburu kua nɛn sãa yerɔ sanam mɛ Isiriliba ba tora ba man deri, beya ba ko n da man susi bu yãkuru ko ka pɛ̃ɛ ka yaa gum ka yaa yɛm. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

16 Beya ba ko n da du nɛn sãa yerɔ kpa bu susi nɛn tabuluɔ bu man sã. Kpa bu nɛn sãa yee ten sɔmburu nɔni doke.

17 Bà n duɔ sãa yee ten yaara sɔɔkaaɔ, kon de ba n sãa yãnu dokewa ni ba kua ka wɛ̃ɛ damgii. Bà n sɔmburu mɔ̀ sãa yee ten yaara mi ka sere ten tiin sɔɔwɔ ba ɲ yãnu dokemɔ ni ba kua ka yãa sansu.

18 Ba ko n dawani bɔkuawa kpa ba n sokoto kpirinu deewa, ye kpuro ya n sãa ye ba wesa ka wɛ̃ɛ damgii. Kpa bu ku raa kpaka sɛ̃ke bu ku ka wɛnyan sõ.

19 Bu sere yari bu da yaara mi Isiriliba ba mɛnnɛ, ba koo gina ben yãku yãa ni potiriwa bu yi sãa yeru mi. Kpa bu ku raa ka nu tɔmbu baban sõ nu disi duura. Saa ye, kpa bu ganu doke bu ka yarima.

20 Yãku kowobu ba ɲ wii pɔɔru potamɔ. Ba ɲ maa derimɔ ben seri yi dɛnya.

21 Yãku kowo goo u ku raa tam nɔ u sere da nɛn sãa yerun yaara sɔɔkaaɔ.

22 Ben goo u ku raa maa gɔmini ɲ kun mɛ kurɔ wi ba yina sua kurɔ. Isiriliba sɔɔra u koo wɔndia wi u kun durɔ yɛ̃ sua. Adama u koo kpĩ u yãku kowo goon gɔmini sua.

23 Ba koo nɛn tɔmbu sõɔsiwa ye ya sãa nɛ Gusunɔgia ka ye ya ɲ sãa nɛgia. Yeya, ye ya dɛɛre ka ye ya ɲ dɛɛre.

24 Bera ba koo nɛn tɔmbu siria nge mɛ nɛn wooda ba gerua. Kpa bu nɛn wooda mɛm nɔɔwa ka nɛn tõɔ baka ni na bu wɛ̃, kpa bu nɛn tõɔ wɛ̃rarugiru bɛɛrɛ wɛ̃.

25 Yãku kowo u ku goon goru baba kpa u ku raa tii disi doke. Adama u koo kpĩ u win tiin tundon goru baba ka win mɛrogiru ka win bibuginu ka win mɔɔgiru ka win wɔnɔgiru ka win sesu wi u kun durɔ yɛ̃giru.

26 Ʊ n tii dɛɛrasia goo ten sɔ̃, sɔ̃ɔ nɔɔba
yiruwa u koo ko u sere win sɔmburu tore.
27 Dɔma te u koo du dii te ta dɛɛre mi, u
koo gina win tiin toranun yãkuru ko. Nɛ,
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
28 Wee ye ya ko n sãa ben tubi. Nɛna ba
koo sɔmburu kua. Ba ɲ̀ bu tem gam wɛ̃ɛmɔ
ba n mɔ Isireliɔ. Nɛna ko na n sãa nge ben
tem kɔsire.
29 Ye ba ka torarun yãkunu ka yãku ni ba
ra ka toranu sɔmɛ kua ka kɛ̃ɛ ni ba ka naamɔ
ka sere ye ba yi nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ̃, ye
kpuro ya ko n sãawa ben dĩanu.
30 Dĩa gbiikii ni ba koo ka nɛ, Yinni
Gusunɔ naawa, nu koo kowa yãku
kowobuginu. Isireliba ba ko n da ben dĩa
bimin som gem yãku kowobu wɛ̃wa kpa n
bu domaru kua.
31 Adama yãku kowobu ba ɲ̀ yaa goru ɲ̀
kun mɛ gunɔ goru dimɔ ɲ̀ kun mɛ ye gãanu
kasuka nu go.

Tem mɛ ba koo wuna nɛnɛm

45

1 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, sanam mɛ ba
koo Isireliban bwese kɛri yi tem bɔnu kua,
ba koo tem gam wunawa mu n sãa kɛ̃ru
te ba Yinni Gusunɔ wɛ̃. Tem mɛn dɛ̃ɛbu
ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda
nɔɔbu (25.000). Mɛn yasum maa gɔm soonu
nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000). Mɛ kpuro
mu ko n sãawa mɛ ba wuna ba yi Yinni
Gusunɔn sɔ̃.
2 Tem mɛ sɔɔra ba koo batuma wuna sãa
yerun sɔ̃. Yen dɛ̃ɛbu ka yen yasum mu ko n
nɛwa mu n sãa dɛka nɛɛra wunɔm wunɔm
(500) kpa bu maa batuma gaa deri mi, bu ka
sikerena ya n sãa gɔm soonu weeraakuru.
3 Ba koo maa batuma gaa wuna gbiikaa ye
sɔɔ mi ba koo Yinni Gusunɔn sãa yeru swĩi.
Ya ko n sãawa nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ̃ tem
mɛ sɔɔ.
4 Yera ya ko n sãa yãku kowobugia be, be
ba ra Yinni Gusunɔ sɔmburu kue sãa yerɔ.
Miya ben dia ko n wãa ka Yinni Gusunɔn sãa
yeru.
5 Batuma mi Lefiba ba ko n wãa yen dɛ̃ɛbu
ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda
nɔɔbu (25.000). Yen yasum maa gɔm soonu
nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000). Kpa bu dia
yɛndu ko mi.
6 Yinni Gusunɔn batuma yen deedeeru,
ba koo maa batuma gaa wuna mi Isireliba
ba koo ben dia bani. Batuma yen dɛ̃ɛbu bu
ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda
nɔɔbu (25.000) kpa yen yasum mu n sãa gɔm
soonu nɔrɔbun suba nɔɔbu (5.000).
7 Ba koo maa batuma gaa wuna ben
kparon sɔ̃. Ya ko n wãawa Isirelibagian
nɔɔwɔ ka sere maa Yinni Gusunɔgian
nɔɔwɔ. Batuma ye, ya koo dawa saa sɔ̃ɔ duu
yerun di n ka girari nim wɔ̃kuɔ, saa maa sɔ̃ɔ
yari yerun di sere ka mi Isireliban tem mu
yɔ̃ra. Yen dɛ̃ɛbu bu ko n ka Isireliban bwese
kɛra tian tem nɛwa.
8 Nge mɛya kparobu ba ko n ben tem mɔ
Isireliɔ. Ba ɲ̀ maa nɛn tɔmbu dam dɔremɔ
bu begim mwa. Ba koo bu mu deriawa.

Sina bokon saria ka tɔmbugia

9 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na
nɛɛ, bɛɛ Isireliban sina bibu ya den tura. I
de wɔraru ka dam dɔrebu bu kpe. I gem
ka wooda swĩiyɔ kpa i ku maa nɛn tɔmbu
wɔrari ye ba mɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na
yeni gerua.
10 I de bɛɛn kiloba ka bɛɛn yĩirutinu nu n
sãa dee dee.
11 Sakaku ge ba ra ka dĩa bimi yĩire ba mɔ̀
efa ka ge ba ra ka gãa yarum yĩire ba mɔ̀ bati,
i de ni kpuro nu n nɛ. Kpa ye kpuro ya n sãa
sakaku ge ba mɔ̀ homɛrin bɔnu wɔkurun
tia.
12 Sii geesun gobi sikili tia ya n maa sãa
gobi yi ba mɔ̀ gera yɛndu, kpa sikilin gobi
wata ya n maa sãa minu tia.
13 Wee kɛ̃ɛ ni i ko i n da wɛ̃. I n bɛɛn
alikama ka dĩa bima ye ba mɔ̀ ɔɔsu gã, i
ko efan bɔnu nɔɔba tian sube teeru suawa
homɛri tia sɔɔ.
14 I n maa gum wɛ̃ɛmɔ, i ko i mu yĩirewa
ka sakaku ge ba mɔ̀ bati. Bati wɔkuru ta
sãawa homɛri tia. Homɛri ka kɔri ya sãawa
tia. Batin bɔnu wɔkurun tia i ko i wuna.
15 Isireliɔ, yãa gɔ̃ɔ sɔɔ, yãanu goobu (200)
nù n wãa, yãa teera i ko i wɛ̃ kɛ̃run sɔ̃ ɲ̀ kun
mɛ yãku dɔ̃ɔ mwaararugirun sɔ̃ ɲ̀ kun mɛ
siarabun yãkurun sɔ̃. Nge mɛya nɛ, Yinni
Gusunɔ kon ka bɛɛ bɛɛn toranu suuru kua.
Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
16 Isireliba kpurowa ba ko n da ben kparo
kɛ̃ɛ te wɛ̃.
17 Domi wiya u ko n da yãku nin
wunanɔsu ko Isireliban sɔ̃ suru kpao

baawure sɔɔ ka tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, tɔ̃ɔ bakaru baatere sɔɔ gesi. Yãku ni ba ko n da ko mi, niya yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ka kɛ̃nu ka yãku ni ba ra ko ka gberun dĩanu ka torarun yãkunu ka sere siarabun yãkunu.

Yãku yerun dɛɛrasiabu

18 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, suru gbiikoon tɔ̃ɔ gbiikiru, ba koo naa kinɛru sua te ta ɲ alebu gaa mɔ. Kpa bu ka sãa yee te disi wɔka.

19 Yãku kowo u koo naa yen yɛm sua kpa u yɛ̃ka sãa yee ten kɔnnɔn kadiriba sɔɔ ka sere yãku yerun goonu nnɛn nɔɔ bɔkan wɔllɔ ka sere dii yaara ye ya wãa sɔɔwɔn kɔnnɔwɔ kadiriba sɔɔ.

20 Suru win sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse sɔɔ, ba koo maa yãkuru ko be ba tora ba ɲ ka baarun sɔ̃. Nge mɛya ba koo ka sãa yee te sãrasia.

21 Suru gbiikoon sɔ̃ɔ wɔkura nnɛse sɔɔra ba koo Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru di. Ba koo tɔ̃ɔ te diwa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru. Pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia dokewa ba koo di tɔ̃ɔ ni sɔɔ.

22 Yen dɔma te, Isireliban kparo u koo naa kinɛru gowa win toranu ka win tɔmbuginun sɔ̃.

23 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ, tɔ̃ɔ baatere kɛtɛ kinɛnu nɔɔba yiru ka yãa kinɛnu nɔɔba yiruwa u koo go u ka yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko. Kpa u maa boo kinɛnu nɔɔba yiru go toranun yãkunun sɔ̃, yen gaa ya kun alebu gaa mɔ.

24 Yen biru alikaman som kilo tɛna ka gum ditiri nɔɔba tia ba koo sɔndi naa ka yãaru baateren wɔllɔ.

25 Suru nɔɔba yirusen sɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔ, tɔ̃ɔ bakarun sanam, yãku tee niya ba koo ko sɔ̃ɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ ka yen som mɛ, ka gum mɛ.

Wooda

ye Isireliban kparo u koo swĩi

46

1 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, sãa yerun yaara sɔɔkaan kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia, ga ko n kɛnuawa sɔ̃ɔ nɔɔba tia yè sɔɔ ba ra sɔmburu ko. Adama ba koo gu kɛniawa tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ ka sere maa suru kpao ù n yara.

2 Isireliban kparo u koo duwa saa kɔnnɔ ge ga wãa tɔɔwɔn di kpa u na u yɔ̃ra kɔnnɔ gen kadirin bɔkuɔ sanam mɛ yãku kowobu ba nùn yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ka siarabun yãkuru kuammɛ. Saa ye sɔɔ, u ko n yiirewa kɔnnɔ gen mi. Yen biru kpa u yari. Ba ɲ kɔnnɔ ge kɛnumɔ sere yoka.

3 Isireliba ba koo na bu kpunawa bu Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ kɔnnɔ gen mi tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ ka sere maa suru kpao baawure sɔɔ.

4 Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te sɔɔ, sina boko u koo yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko ka yãa kpɛmminu nɔɔba tia ka sere maa yãa kinɛ teeru. Ni kpuro nu kun alebu gaa mɔ.

5 U koo maa alikaman som kilo tɛna sɔndi yãa kinɛru baateren wɔllɔ ka sere maa gum ditiri nɔɔba tia som mɛn wɔllɔ. Som mɛ u kĩwa u koo sɔndi yãa kpɛmminu wɔllɔ.

6 Suru kpao ù n yara, u koo naa kinɛ kpɛndu gowa te ta ɲ alebu mɔ ka yãa kpɛmminu nɔɔba tia ka yãa kinɛ teeru, ni kpuro nu kun alebu mɔ.

7 Mɛya u koo maa alikaman som kilo tɛna sɔndi naa kinɛru baateren wɔllɔ ka yãa kinɛru baateren wɔllɔ. U koo gum ditiri nɔɔba tia doke som mɛ sɔɔ kpa u yãa kpɛmmii nin wɔllɔ som sɔndi mɛ u kĩ.

8 Ben kparo u koo duwa saa dii yaaran kɔnnɔn di. Min diya u koo maa ka yari.

9 Adama Isireliba bà n man sãaru na tɔ̃ɔ bakaru garu sɔɔ, be ba dua saa kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di, ba koo yariwa ka kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Be ba maa dua saa kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di, ba koo yariwa ka kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Goo kun yariɔ kɔnnɔ ge u ka duan di.

10 Ben kparo u koo du sanam mɛ ba duɔ kpa u yari sanam mɛ ba yariɔ.

Yãkunun wooda

11 Tɔ̃ɔ bakanun sanam, bà n yãkuru mɔ̀ ka naa kinɛru ka yãa kinɛru, alikaman som kilo tɛna ba ko n da sɔndi sabe nin baateren wɔllɔ ka gum ditiri nɔɔba tia. Adama ɲ n yãa kinɛ kpɛndun na ba ka mɔ̀, som mɛ̀n nɔɔ ba kĩwa ba koo ka na.

12 Ben kparo ù n gɔ̃ru doke u yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ɲ kun mɛ siarabun yãkuru ko, ba ko n da nùn kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia kɛniɛwa. U koo tu kowa nge mɛ u

ra ko tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ. U n yara u doona kpa bu kɔnnɔ ge kɛnɛ.

13 Tɔ̃ɔ baatere ba ko n da Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kuewa ka yãaru wɔ̃ɔ tiagiru te ta ɲ alebu gaa mɔ. Ba ko n da tu kowa bururu baatere.

14 Bururu baatere, ba ko n da yãkuru kowa ka som kilo nɔɔbu ye ba burina ka gum ditiri yiru. Mɛya ba ko n da tu ko tɔ̃ɔ baatere sere ka baadommaɔ.

15 Nge mɛya bururu baatere ba ko n da Yinni Gusunɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kue ka yãa kinɛ kpɛndu ka som ka sere maa gum. Mɛya ba ko n da tu ko sere ka baadommaɔ.

Ye n sãa Isireliban kparon bibugia

16 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, Isireliban kparo ù n win bibun turo tem kã, tem mɛ, mu koo kowa bii win bibun bweserugim.

17 Adama ù n win yoo tem kã, yakiabun wɔ̃ɔ gà n tura yoo wi, u ɲ ko n maa tem mɛ mɔ. Saa ye sɔɔ, mu koo kowa wi, kparo wigim. Win bibu tɔnawa ba koo kpĩ bu win tem tubi di.

18 Kparo wi, u ku raa win tɔmbu tem mwaari. Ye u koo win bibu wɛ̃ kpuro u de ya n wee win mɔrun di. Kpa nɛn tɔmbu sɔɔ goo u ku raa ka win tem bia.

Sãa yerun doo koo yeru

19 Durɔ wi, u ka Esekiɛli da dirɔ te ta wãa yãku kowobun sɔ̃ sãa yerɔ. U dua saa kɔnnɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di. Yen sɔɔ mi, ayeru gara wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia.

20 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, aye te, ta sãawa mi yãku kowobu ba ko n da toranun yãku yaa yike kpa bu som mɛ ba ka yãkunu kua sɔmɛ. Nge mɛya ba ɲ maa ka yi dɔɔ tɔɔwɔ Isireliba bu sere ye babiri. Domi ya sãawa Yinni Gusunɔgia.

21 Yen biru u maa ka nùn da yaara tɔɔkaaɔ. Ma ba da yen goonu nnɛ ye kpuron mi. Ma u deema ba batuma gaa wĩa goo ten baateren mi.

22 Batuma yen baayeren dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu weeru ma yen yasum maa sãa gɔm soonu tɛna. Ye nnɛ ye kpuro ya nɛwa.

23 Ba gana kua ba ka ye nnɛ ye kpuro sikerena. Ma ba dosu gira gana ye sɔɔ.

24 Ma durɔ wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ya sãawa mi sãa yee ten sɔm kowobu ba ko n da yaa yike ye tɔmba ka yãkuru na.

Daa te ta yarimɔ saa sãa yerun di

47

1 Yen biru durɔ wi, u ka Esekiɛli gɔsira sãa yerun kɔnnɔwɔ. Yera nim mu kuramɔ dii ten kɔnnɔn tem di sɔ̃ɔ yari yeru gia. Domi dii ten kɔnnɔ ga mɛɛrawa sɔ̃ɔ yari yeru gia. Ma nim mɛ, mu kokumɔ mu dɔɔ sãa yerun nɔm geu gia yãku yerun sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia.

2 Ma u maa ka nùn da kɔnnɔ, ge ga wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Ma ba besira ba da tɔɔwɔ sere kɔnnɔwɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia. Ma Esekiɛli u wa nim mɛ, mu kokumɔwa nɔm geu gia.

3 Durɔ wi, u da sɔ̃ɔ yari yeru gia. N deema u wɛ̃ɛ nɛni win nɔmaɔ. Nge mɛ u dɔɔ, u yam mi yĩira gɔm soonu nɔrɔbu (1.000). Ma u Esekiɛli tɔburasia. Ma nim mɛ, mu na sere win naa wĩinɔ.

4 Yen biru u maa gɔm soonu nɔrɔbu yĩira. Ma u dera Esekiɛli u nim mɛ tɔbura. Ma nim mɛ, mu na sere win dũu wĩinɔ. Ma u maa susi u yĩira gɔm soonu nɔrɔbu. Ma mu na sere win pɔraɔ.

5 Ma u maa yĩira gɔm soonu nɔrɔbu mi n sãa nim bwee bakaru te Esekiɛli u ɲ kpɛ̃ u tɔbura. Domi nim mɛ, mu duku. Goo kun kpɛ̃ u mu tɔbura ma n kun mɔ ka kɛ̃ɛri.

6 Ma u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔnun bii, a ye kpuro mɛɛra sãa sãa?

Ma u ka nùn wurama daa ten bɔ̃ɔwɔ.

7 Ye u ka nùn tura mi, yera u wa dãnu nu dabi daa ten goo gookaɔ.

8 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nim mɛ, mu koo kokuwa mu da wɔɔ bera ye ya wãa sɔ̃ɔ yari yeru giaɔ ka wɔwa ye ba mɔ̀ Arabaɔ kpa mu sere da nim wɔ̃kuɔ. Mɛya mu koo nim wɔ̃kun nim dɛɛrasia.

9 Mi nim mɛ, mu gesi dua kpuro, hunde koni ye ya wãa mi ya ko n wãaru mɔwa. Kpa swɛ̃ɛ yi n dabi. Domi mi nim mɛ, mu dua kpuro mu koo mɛ mu tie dɛɛrasiawa.

10 Saa Engɛdin di n ka da Eni Egalaimuɔ, surɔkɔba ba ko n da n wãawa mi, ba n yãakoronu keewa daa ten goorɔ. Ta ko n swɛ̃ɛ bwese bweseka mɔwa nge nim wɔ̃ku

ge ba sokumɔ Mɛditeranɛ. Swɛ̃ɛ yi, yi ko n dabi.
11 Adama ba koo ten daa burenu ka ten yɛrusu deriwa bɔɔ te ta wãa min sɔ̃.
12 Ten goonɔ dãa ko n kpiawa nìn wurusu kun dɛruramɔ, nìn marum kun maa kpeemɔ. Nu ko n da yewa suru baawure. Domi nu ko n nim waamɔwa sãa yerun di. Ba ko n da dãa nin marum diwa kpa bu ka nin wurusu bararun tim ko.

Yinni Gusunɔ u Isireliban

tem nɔɔ bura yenu yiimɔ

13 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bɛɛ Isireliba, tem mɛ i ko i bɔnu ko, kon bɛɛ mɛn nɔɔ bura yenu sɔ̃ɔsi. Yosɛfun bwese kɛra bɔnu yiruwa ya koo wa.
14 Bwese kɛri yi yi tien bɔnu ya ko n nɛwa. Domi nɛ, Yinni Gusunɔ na nɔma sua na bɔ̃rua na nɛɛ, bɛɛn baababara kon mu wɛ̃. Yen sɔ̃na bɛɛ i ko i mu wa i tubi di.
15 Tem mɛn nɔɔ bura yeru wee. Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, ta torua saa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛn di n ka da Hɛtilonin swaaɔ sere ka Sedadin wuu duu yerɔ,
16 ka Hamatiɔ ka Bɛrɔtaɔ ka Siburaimuɔ. N deema wuu si, su wãawa Damasi ka Hamatin nɔɔ bura yerun baa sɔɔ ka Hasɛɛ Hatikonin temɔ Hafaranin tem nɔɔ bura yeru gia.
17 Nge mɛya sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geun tem nɔɔ bura yee te, ta ko n wãa saa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛn di n ka girari Hasaa Enɔɔwɔ Damasin tem nɔɔ bura yerɔ ka Safoniɔ Hamatin tem nɔɔ bura yerɔ.
18 Sɔ̃ɔ yari yeru gia maa tem mɛn nɔɔ bura yeru ta koo daa te ba mɔ̀ Yuudɛni swĩiwa Hafaraniɔ ka Damasiɔ ka Galadiɔ ka Isireliban tem baa sɔɔ. Ta ko n wãawa saa tem nɔɔ bura yee te ta wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di n ka na nim wɔ̃ku bɔruguuɔ sɔ̃ɔ yari yeru gia.
19 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian tem nɔɔ bura yee te, ta koo dawa saa Tamaan di sere ka Mɛriban bwiaɔ Kadɛsiɔ kpa tu Egibitin daaru swĩi sere n ka girari nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ. Nɔɔ bura yee te ta wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, tera mi.
20 Sɔ̃ɔ duu yeru gian tem nɔɔ bura yeru ta ko n sãawa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛ ma ya yɔ̃ra Hamatin deedeeru sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Sɔ̃ɔ duu yerugiara maa mi.
21 Bɛɛ Isireliban bwese kɛri wɔkura yiru sɔɔ
22 i ko i tem mɛ bɔnu ko ka tɛtɛ bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ ka sɔɔ be ba wãa ka bɛɛ ba ka bibu mara bɛɛn suunu sɔɔ. I ko i bu garisiwa nge Isireliba. Kpa i tubi ye bɔnu ko ka be sannu ka tɛtɛ.
23 I ko i sɔɔ nùn win baa wɛ̃wa bwese kɛra yè sɔɔ u wãa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Ba tem mɛ bɔnu kua

48

1 Isireliban bwese kɛra baayeren yĩsiru wee ka bɔnu ye yen baayere ya wa. Danun bwese kɛra ya yen baa wa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, swaa ye ya dɔɔ Hɛtiloniɔ Hamatin di n ka da Hasaa Enɔɔ gia Damasi ka Hamatigibun tem bɔkuɔ. Tem mɛ, mu wãawa saa sɔ̃ɔ yari yerun tem nɔɔ bura yerun di n ka da sɔ̃ɔ duu yeru gia.
2 Danu ben bɔkuɔ, saa sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da sɔ̃ɔ duu yerɔ Asɛɛbagima mu wãa mi.
3 Asɛɛbagim bɔkuɔ Nɛfitalibagima mu wãa mi, saa sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da sɔ̃ɔ duu yerɔ.
4 Nɛfitalibagim bɔkuɔ, Manasebagima mu wãa mi, saa sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da sɔ̃ɔ duu yerɔ.
5 Manasebagim bɔkuɔ Efaraimubagima mu wãa mi, saa sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da sɔ̃ɔ duu yerɔ.
6 Efaraimubagim bɔkuɔ Rubɛnibagima mu wãa mi, saa sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da sɔ̃ɔ duu yerɔ.
7 Rubɛnibagim bɔkuɔ Yudabagima mu wãa mi, saa sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da sɔ̃ɔ duu yerɔ.

Tem

mɛ ba koo Yinni Gusunɔ wɛ̃

8 Yudaban tem bɔkuɔ sɔ̃ɔ yari yeru gian tem nɔɔ bura yeru mi, n ka da nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ sɔ̃ɔ duu yeru gia, bera miya ba koo Yinni Gusunɔn tem yĩire. Mɛn dɛ̃ɛbu bu ko n ka Isirelibagim nɛwa kpa mɛn yasum mu n sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu (25.000). Kpa bu Yinni Gusunɔn sãa yeru bani mɛn suunu sɔɔ.
9 Batuma ye ba koo Yinni Gusunɔ deria mi, yen dɛ̃ɛbu bu ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu (25.000). Kpa

yen yasum mu n sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000).
10 Yãku kowoba ba koo batuma yen sukum sua. Kpa ya n sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu sõɔ yẽsan nɔm geu gia. Sõɔ duu yeru gia gɔm soonu nɔrɔbun suba wɔkuru. Sõɔ yari yeru gia maa gɔm soonu nɔrɔbun suba wɔkuru kpa sõɔ yẽsan nɔm dwaru gia yen dẽɛbu bu n sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu. Kpa Yinni Gusunɔn sãa yeru ta n wãa yen suunu sɔɔ.
11 Yãku kowo Sadɔkun bibun bwesera ta ko n tem mɛ mɔ. Domi beya ba wãa nɛ, Yinni Gusunɔn sɔmburu sɔɔ sanam mɛ Lefi yãku kowo be ba tie ka Isireliba ba man deri.
12 Batuma ye, ya ko n sãawa nɛnɛm ye ba wuna Isireliban tem di Lefiban tem nɔɔ bura yerun bɔkuɔ.
13 Lefi ben tem mu ko n wãawa yãku kowobugim bɔkuɔ. Mu ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu. Yen yasum maa gɔm soonu nɔrɔbun suba wɔkuru.
14 Ba ǹ mɛ sɔɔ gam gum dɔramɔ. Ba ǹ maa kpẽ bu ka mu gam kɔsina ǹ kun mɛ bu mu goo wẽ. Domi mɛya mu kpuro kere yèn sõ mu sãa Yinni Gusunɔgim.

Batuma ye ya ko n sãa

sina bokogia ka wuugibugia

15 Tem mɛ mu tie, mɛn yasum mu sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba nɔɔbu (5.000). Ma mɛn dẽɛbu bu sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu (25.000). Ye kpuro ya ko n sãawa wuugibugia. Mɛ sɔɔra ba koo ben dia bani ka sere ye ya tie. Wuun batuma yen goonu nnɛ ye kpuro ya ko n nɛwa,
16 gooru baatere ta n sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba nnɛ ka nɛɛra wunɔbu (4.500).
17 Ba koo batuma gaa deriwa bu ka wuu ge sikerena ya n sãa gɔm soonu goobu ka weeraakuru (250) yen goonu nnɛ ye kpuro sɔɔ.
18 Batuma ye ya tie wuugian yẽsi yẽsikaɔ ya ko n wãawa yãku kowobugian bɔkuɔ. Yen dẽɛbu bu ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) sõɔ yari yeru gia ka maa sõɔ duu yeru gia. Batuma ye sɔɔra ba koo dĩanu duure ni ba ko n da ka be ba wuu gen sɔmburu mɔ̀ nɔɔri.
19 Ba koo sɔm kowo be gɔsiwa bwese kɛra baayeren min di. Be kpurowa ba koo wuku tem mɛ sɔɔ.
20 Yinni Gusunɔn tem mɛ kpuron goonu nnɛ kpuro nu ko n nɛwa, nu n sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu nɔɔbu (25.000). Mɛ sɔɔra ba koo wuun batuma wĩa.
21 Batuma ye ya tie, ya ko n sãawa sina bokogia kpa ya n Yinni Gusunɔgia ye suunu doke ka sere mi wuugibu ba koo sina. Yen yasum mu ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu sõɔ yari yerun tem nɔɔ bura yeru gia, yen dẽɛbu bu n maa sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu sõɔ duu yeru gia nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛ gia. Nge mɛya batuma ye ba wuna Yinni Gusunɔn sõ ka sãa yee ten sõ, ye kpuro ya ko n wãawa tem mɛn suunu sɔɔ.
22 Lefiban batuma ka wuugia ye, ya ko n ben kparogia bɔnu sãawa yiru. Ya ko n wãawa Yudabagia ye ya wãa sõɔ yẽsan nɔm geu gia ka sere Bɛnyamɛɛbagia ye ya wãa sõɔ yẽsan nɔm dwaru gian baa sɔɔ.

Bwese kɛri yi yi wãa

sõɔ yẽsan nɔm dwarɔn tem

23 Bwese kɛri yi yi tien tem wee. Bɛnyamɛɛbagim mu ko n wãawa saa Isireliban tem nɔɔ bura yerun sõɔ yari yerun di n ka da nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ sõɔ duu yerɔ.
24 Bɛnyamɛɛbagim bɔkuɔ Simɛɔbagima mu ko n wãa mi, sõɔ yari yerun di n ka da sõɔ duu yerɔ.
25 Simɛɔbagim bɔkuɔ Isakaribagima mu ko n maa wãa mi, saa sõɔ yari yerun di n ka da sõɔ duu yerɔ.
26 Isakaribagim bɔkuɔ Sabulonibagima mu ko n maa wãa mi, sõɔ yari yerun di n ka da sõɔ duu yerɔ.
27 Sabulonibagim bɔkuɔ Gadibagima mu ko n maa wãa mi, sõɔ yari yerun di n ka da sõɔ duu yerɔ.
28 Gadibagima mu ko n sãa Isireliban tem nɔɔ bura yeru sõɔ yẽsan nɔm dwaru gia. Ta koo dawa saa Tamaan di sere Mɛriban bwiaɔ Kadɛsiɔ, kpa tu Egibitin daaru swĩi sere n ka da nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ.

29 Tem mɛya i ko i bɔnu ko ka tɛtɛ bɛɛ
Isirelibɔn bwese kɛri sɔɔ kpa bɛɛn baawure
u win bɔnu wa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua.

Yerusalɛmun kɔnnɔsu wɔkura yiru

30-31 Kɔnnɔsu wɔkura yiruwa ba koo doke
Yerusalɛmuɔ. Sin baagere ga koo bwese
kɛra tian yĩsiru sɔbewa. Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
geu gia, gana yen dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu
nɔrɔbun suba nnɛ ka nɛɛra wunɔbu (4.500).
Kɔnnɔsu itawa ba koo doke mi. Teu sɔɔ,
ba koo Rubɛnin yĩsiru doke, yiruse sɔɔ
Yudagiru, itase sɔɔ maa Lefigiru.

32 Sɔ̃ɔ yari yeru gia maa gana ya ko n
wãa. Yen dɛ̃ɛbu bu ko n sãa gɔm soonu
nɔrɔbun suba nnɛ ka nɛɛra wunɔbu (4.500).
Ba koo kɔnnɔsu ita yaba mi. Gbiikuu ga ko
n Yosɛfun yĩsiru mɔ, yiruse Bɛnyamɛɛgiru,
itase maa Danugiru.

33 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian gana ya
ko n ka yiɔnɔ dɛ̃ɛbu nɛwa. Ba koo maa
kɔnnɔsu ita yaba mi. Gbiikuu ga ko n
Simɛɔn yĩsiru mɔ, yiruse Isakarigiru, itase
maa Sabulonigiru.

34 Sɔ̃ɔ duu yeru gian gana ya ko n ka yi
yi tie dɛ̃ɛbu nɛwa. Kpa bu yi kɔnnɔsu ita
yaba nge mɛ ba yiɔnɔ kua. Gbiikuu ga ko n
Gadin yĩsiru mɔ, yiruse Asɛɛgiru, itase maa
Nɛfitaligiru.

35 Gana ye ya koo wuu ge sikerena
kpuron dɛ̃ɛbu bu ko n sãawa gɔm soonu
nɔrɔbun suba yɛndu yiru sari (18.000).

Saa dɔma ten di, ba ko n da wuu ge
sokuwa Yinni Gusunɔ u wãa mini.

DANIƐLI

Danɛlin tireru, Yudaban wahala ka ben nɔni swãara ta ka yã sanam mɛ ba wãa yoru sɔɔ tɔn tukobun mi. U tu yorua u ka win tɔmbu dam kẽ bu ka tɛmana baa bà n wãa nɔni swãaru sɔɔ. Domi Gusunɔ u koo bu nasara wẽ.

Tire te, ta Gusunɔn kpãaru ka win girima sõɔsimɔ. Wiya u bannu kpuro nɛni. Wiya u handunia kpare.

Sa ko kpĩ su tire ten gari bɔnu ko yiru. Gbiikaa Danɛli ka win bɔrɔba ba nasara wa ben yibɛrɛban wɔllɔ yèn sõ ba ben naanɛ doke Gusunɔ sɔɔ. Yiruse Danɛli u kãsi dabinu wa ni nu sõɔsimɔ nge mɛ bannu ganu koo swĩina kpa nu wɔruku. Adama Gusunɔn tɔmba koo nasara wa.

Tire ten kpunaa

1. Danɛli ka win bɔrɔba, wiru 1n di sere wiru 6.
2. Danɛlin kãsinu, wiru 7n di sere wiru 12.

Danɛli ka win kpaasibu ba wãa Babiloniɔ

1 Yoyakimu, Yudaban sina bokon bandun wõɔ itase sɔɔra Nɛbukanɛsaa Babilonin sunɔ u na ka win tabu kowobu ba Yerusalɛmu tarusi.

2 Yera Yinni Gusunɔ u dera u Yoyakimu ka win tɔmbu gabu mwa. Ma u dera u sãa yerun dendi yãnu ganu gura u ka da Babiloniɔ u yi win bũu dirun arumanin beru yerɔ.

3 Yen biru, u Asipenasi win sɔm kowobun wirugii sõɔwa u nɛɛ, u Isireliba sɔɔ sina bibu ka wirugibun bibu gabu gɔsio

4 ba n sãa durɔ burɔbu be ba ṅ alebu gaa mɔ. Kpa ba n bwisi ka yɛ̃ru ka laakari mɔ bu ka kpĩ bu Babilonin barum keu ko, kpa bu sɔmburu ko sina kpaarɔ.

5 Ma sina boko u win tiin dĩa nìn bweseru u ra di ka tam mɛn bweseru u ra nɔ bu wẽ ba n dimɔ kpa ba n nɔrumɔ baadomma ba n ka keu mɔ̀ sere n ka ko wõɔ ita bu sere sɔmburu tore sina kpaarɔ.

6 Be ba gɔsa mi sɔɔra Yuda beni ba wãa, Danɛli ka Hanania ka Misɛli ka Asaria.

7 Ma sina bokon sɔm kowobun wirugii wi, u bu yĩsinu kɔsa. Danɛligira Bɛlitasaa. Hananiagira Sadaki. Misɛligira Mɛsaki. Asariagira maa Abɛnɛgo.

8 Danɛli u gõru doke u sina bokon dĩanu ka win tam mɛ yina, kpa u ku raa tii disi doke. Ma u sɔm kowobun wirugii wi, suuru kana u ku nùn tilasi ko u ka sese te di.

9 Ma Gusunɔ u dera wirugii wi, u ka Danɛli nɔnu geu mɛɛra u nùn durom kua.

10 U nɛɛ, na nɛn yinni sina bokon bɛrum mɔ. Domi wiya u yi ye i ko i di ka ye i ko i nɔ. U n da maa wa i ṅ bɔɔru nge bɛɛgii be ba tie, saa ye sɔɔ, kari sɔɔra i man doke mi. Domi ba koo kpĩ bu man wiru bura.

11 Yera Danɛli u be nnɛ yen nɔɔrio wi wirugii wi, u bu nɔmu sɔndia sõɔwa u nɛɛ,

12 a de su dĩanu di yaa sari kpa su nim dirum nɔ sõɔ wɔkurun saka.

13 Yen biru, kpa a bɛsɛn wuswaa mɛɛri kpa a maa be ba sunɔn dĩanu dimɔn wuswaa mɛɛri. Yen mɛ a wa kpa a sun kua mɛ.

14 Ma u ben gari yi wura u bu deri sere sõɔ wɔku te.

15 Ye sõɔ wɔku te, ta tura, yera u ben wuswaa mɛɛra ma u wa ba bwãa do. Ba maa be ba sina bokon dĩa duronu dimɔ bɔɔrum kere.

16 Ma Danɛliban nɔɔrio wi, u ṅ maa bu dĩa duro ni, ka tam mɛ wẽ. U bu dĩanu wẽwa yaa sari.

17 Gusunɔ u aluwaasi nnɛ ye yɛ̃ru wẽ. Ma u bu bwisi kã ba Kaladen barum tireru gia sãa sãa. Ma u bu kua laakarigibu. U maa Danɛli bwisi kã u ka dosusu ka kãsinu kpuro tubusia.

18 Ye wõɔ ita ye, ya yiba, ye sina boko Nɛbukanɛsaa u bura mi, yera sɔm kowobun wirugii wi, u aluwaasi be kpuro yara u ka nùn bu daawa.

19 Ma sina boko wi, u ka bu gari kua. Be kpuro sɔɔ, goo sari wi u sãa nge Danɛli ka Hanania ka Misɛli ka Asaria. Yen sõna sina boko u bu wura ba n sãa win sɔm kowobu.

20 Gari yi sina boko u bu bikia kpuro, ba ra yi wisiwa ka bwisi, ka yɛ̃ru. Ma u wa ba dobo dobogibu ka sɔrobu bwisi kere sere mi n toma, be ba wãa win tem sɔɔ kpuro.

21 Ma Danɛli u wãa mi sere Sirusi u ka bandu di.

Nɛbukanɛsaan dosu

2

1 Nɛbukanɛsaan bandun wõɔ yiruse sɔɔ, u dosu gagu kua. Dosu ge, ga nùn bɛrum mwa sere u kpana u dweeya.

2 Yera u dobo dobogibu sokusia ka sɔrobu
ka bũu sinambu ka bwisigibu bu ka nùn win
dosu ge sɔ̃. Ma tɔn be kpuro ba na ba mɛnna
win wuswaaɔ.
3 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na dosawa. Ga maa
man bɛrum mwa. Na kĩwa i man sɔ̃ ye na
dosa.
4 Ma bwisigii be, ba sina boko sɔ̃ɔwa ka
Aramugibun barum ba nɛɛ, yinni, wunɛn
hunde yu dakaa da! A sun dosu ge sɔ̃ɔwɔ
kpa su nun gu tubusia.
5 Ma sina boko u maa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee
ye na gɔ̃ru doke n bɛɛ kua. I kun man dosu
gen tii sɔ̃ɔwa ka gen tubusianu sannu, kon
de bu bɛɛ bɔtiri bɔtiriwa kpa bɛɛn yɛnusu su
ko bansu.
6 Adama ì n man gu sɔ̃ɔwa ka gen
tubusianu sannu, kon bɛɛ kɛ̃ɛ dabinu wɛ̃.
Kpa i bɛɛrɛ baka wa. Yen sɔ̃ tɛ̃, i man dosu
gen tii sɔ̃ɔwɔ ka gen tubusianu.
7 Ba kpam nùn wisa ba nɛɛ, yinni, a
sun wunɛn dosu ge sɔ̃ɔwɔ kpa su nun gu
tubusia.
8 Sina boko u bu wisa u nɛɛ, na yɛ̃ sãa sãa
ma i kĩ i gari gawawa. Domi i nua ye na gɔ̃ru
doke n bɛɛ kua.
9 Ma i ǹ man dosu ge sɔ̃ɔwa, ye na gɔ̃ru
doke n bɛɛ kua mi, ya koo bɛɛ kpuro deema.
Domi i sɔɔru kpa i ka man weesu ka gari
suninu naawawa kpa n ka nɛn gere kɔsi.
Yen sɔ̃, i man dosu gen tii sɔ̃ɔwɔ kpa n gia
ma i ko i kpĩ i gu tubusia.
10 Yera ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, goo sari dunia
sɔɔ mini wi u koo kpĩ u wunɛn gari yini wisi
baa be ba dam mɔ nge wunɛ, ben goo sari wi
u gari yinin bweseru bikiare sɔrobun mi,
ǹ kun mɛ dobo dobogibun mi, ǹ kun mɛ
Babilonin bwisigibun mi.
11 Ye wunɛ sina boko a bikia mini, goo sari
wi u koo kpĩ u nun ye tubusia sere bũnu
baasi ya! Wee nu ku ra n maa wãa tɔmbun
suunu sɔɔ.
12 Ye sina boko u ben gari yi nua, yera u
mɔru bɛsira. Ma u wooda wɛ̃ bu Babilonin
bwisigibu kpuro go.
13 Ma ba sina bokon gari yi kpara ma ba
koo Babilonin bwisigii be go. Ma ba Danɛli
ka win kpaasibu kasu bu go.

Gusunɔ u Danɛli dosu ge sɔ̃ɔwa

14 Sanam mɛ Ariɔku sina bokon
kirukuban guro guro u yara u ka Babilonin
bwisigii be go, Danɛli u ka nùn gari kua ka
bwisi ka laakari.
15 U nɛɛ, amɔna sina bokon wooda yeni ya
ka dam mɔ mɛ. Yera Ariɔku u nùn gari yin
asansi tubusia.
16 Ma Danɛli u da sina bokon mi u nùn
kana u nùn deri saa fiiko, kpa u wa u nùn
dosu ge tubusia.
17 Ma Danɛli u wura dirɔ u win kpaasibu
Hanania ka Misɛli ka Asaria gari yi sɔ̃ɔwa.
18 Ma u bu yiire bu Wɔrukoo kana u ben
wɔnwɔndu wa kpa u bu dosu ge sɔ̃ kpa bu
ku raa bu go ka bwisigii be sannu.
19 Yen biruwa Gusunɔ u Danɛli dosu ge
sɔ̃ɔwa wɔ̃kuru, kãsiru sɔɔ. Ma Danɛli u nùn
siara. U nɛɛ,
20 Yinni Gusunɔ,
wuna ko na n siaramɔ ka baadommaɔ.
Wuna a bwisi ka dam mɔ.
21 Wuna a ra saaba gɔsie.
Wuna a ra sinambu bandu wɛ̃.
Wuna a ra maa bu bandu yare.
Wuna a ra laakarigibu laakari wɛ̃,
kpa a bwisigibu yɛ̃ru kɛ̃.
22 Wuna a ra tɔnu sɔ̃ɔsi ye ya berua,
ye u ǹ kpɛ̃ u ka tii tubu.
A yɛ̃ ye ya wãa wɔ̃kuru sɔɔ.
Domi yam bururam mu ra n wãawa wunɛn
mi.
23 Gusunɔ nɛn baababan Yinni, na nun
siaramɔ.
Na takaru mɔ̀ bwisi ka dam mɛ a man kãn
sɔ̃.
Domi a man sɔ̃ɔsi ye sa nun bikia.
A sun sina bokon dosu ge sɔ̃ɔwa.
24 Yen biru, Danɛli u da Ariɔkun mi,
wi sina boko u wooda wɛ̃ u ka Babilonin
bwisigibu go. Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku
tɔn be go. A de a ka man da sina bokon mi.
Kpa n nùn win dosu ge tubusia.
25 Ma Ariɔku u ka Danɛli da fuuku sina
bokon mi. Ye ba tura mi, yera u sina boko
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee na durɔ goo wa Yuda be ba
mwɛɛrima sɔɔ, wi u koo nun wunɛn dosu ge
tubusia.

Danɛli u sina boko dosu ge sɔ̃ɔwa ka gen tubusianu

26 Ma sina boko u Danɛli wi ba maa yĩsiru
kã Bɛlitasaa bikia u nɛɛ, kaa kpĩ a man nɛn
dosu gen tii sɔ̃ ka gen tubusianu?

27 Danielli u sina boko sɔ̃ɔwa u nee, bwisigibu ka sɔrobu ka dobo dobogibu ka bũu sinambu ba ɲ̀ kpɛ̃ bu nun asiri ye a bikia mini sɔ̃.
28 Adama Yinni goo wãa wɔllɔ wi u ra tɔnu asiri sɔ̃ɔsi, wiya Gusunɔ. U maa nun sɔ̃ɔsi ye n koo koora. Sanam mɛ a kpĩ, ye a dosa ka ye a wa kãsiru sɔɔ wee.
29 Sian bwisikuna a mɔ̀. Yera wi u ra tɔnu asiri sɔ̃ɔsi u nun sɔ̃ɔsi ye n koo koora.
30 Adama ba ɲ̀ man asiri ye sɔ̃ɔsi yèn sɔ̃ na tɔn be ba tie bwisi kere. Ba man ye sɔ̃ɔsiwa kpa n ka nun tubusia kpa a n ka yɛ̃ ye a bwisika wunɛn gɔ̃ruɔ.

31 Sina boko, ye a wa wee. Bwãaroku bɔkɔ gaga ga yɔ̃ wunɛn wuswaaɔ. Bwãaroku ge, ga gunu, ga ballimɔ gem gem. Ma ga nanum mɔ n kpã.
32 Gen wiru ta sãawa wura gean tii tii. Gen tororu ka gen gãsenu maa sãa sii geesu. Gen nukuru ka gen taanu maa sãa sii gandu.
33 Gen kɔ̃ri yi maa sãa sii wɔ̃kusu. Ma gen naasu sãa sii wɔ̃ku si ba ka sɔndu mɛnna.
34 Sanam mɛ a gu mɛera, yera kperu garu ta mɛndama guurun di te goo kun karamɛ. Ta na ta gen naasu so ta kɔsuka muku muku.
35 Ma sii wɔ̃ku si, ka sɔn te, ka sii gan te, ka sii gee si, ka wura ye, ye kpuro ya sunkura muku muku. Ma ya kua nge doo diri yi ba sara sɔ̃ɔ sãrerun saa. Ma yi ka woo doona. Baa yin yira a ɲ̀ maa kpɛ̃ a wa. Adama kpee te ta bwãaroku ge so mi, ta gɔsirawa guu bakaru. Ma ta handunian tem kpuro wukiri.
36 Dosu geya mi. Tɛ̃, gen tubusianu wee.
37-38 Wunɛ sina boko, wuna a sãa sinambun sunɔ. Wuna a sãa nge wii wuragii te. Wɔrukoowa u nun bandu ka dam ka yiiko ka bɛɛrɛ wɛ̃. Ma u nun tɔmbu ka gbeeku yee ka gunɔsu nɔma bɛria a n ka sãa ye kpuron yinni.
39 Wunɛn biru, bandu garu ta koo se te ta ɲ̀ wunɛgiru dam tura. Yen biru, bandu itaseru gara koo maa se kpa ta n dam mɔ handunia kpuro sɔɔ. Tera ta sãa nge sii gandu.
40 Ma bandu nnɛseru gara koo maa se, kpa ta n dam mɔ nge sii wɔ̃kusu si su ra gãanu kpuro kɔsuku. Nge mɛya ban te, ta ko n dam mɔ tu ka bannu kpuro kɔsuku.

41 Mɛya a maa wa ma bwãaroku gen naasu ka gen niki binu sãawa sii wɔ̃kusu si ba mɛnna ka sɔndu. Yen tubusiana ban te, ta ko n bɔnu sãawa yiru. Ka mɛ, bɔnu tia ya ko n dam mɔ nge sii wɔ̃ku si.
42 Kpa bɔnu tia yu dam bia nge naa niki bii ni nu sãa sii wɔ̃ku si ba ka sɔndu mɛnna.
43 Sii wɔ̃kusu ka sɔn te a wa ya mɛnnɛ mi sannu, ya maa sɔ̃ɔsimɔ ma ban ten wirugibu ba ko n kasu ben bibu bu suana kpa bwesenu nu ka ko tia. Adama ya ɲ̀ koorɔ nge mɛ ya ɲ̀ koorɔ sisu ka sɔndu bu ko tia.
44-45 Kpee te a wa ta mɛndama ka tii mi, ma ta sii wɔ̃ku si, ka sii gan te, ka sɔn te, ka sii gee si, ka wura ye kpuro kɔsuka muku muku mi, ten tubusiana, ban ten sinambun waati sɔɔ, Wɔrukoo u koo bandu garu swĩi. Goo sari wi u koo ban te fuka. Bweseru garu maa sari te ta koo tu yoru diisia. Ban te, ta koo ban ni nu tie kpeerasia kpa te tɔna ta n wãa sere ka baadommaɔ. Gusunɔ Dam kpurogii wiya u nun sɔ̃ɔsi ye n koo koora. Ye a wa wunɛn dosu ge sɔɔ kpuro, ya weewa win min di. Yen tubusianu maa sãawa nge mɛ na nun sɔ̃ɔwa.
46 Yera sina boko Nɛbukanɛsaa u yiira u wiru tem girari Danielin wuswaaɔ. Ma u dera ba yãkuru kua ka turare bu ka Danielli siara.
47 Sina boko u Danielli sɔ̃ɔwa u nee, ka geema bɛɛn Yinni wini u bũnu kpuro kere, u maa sãawa sinambun Yinni. Wiya u ra tɔnu gari asirigii sɔ̃. Domi u dera a kpĩa a gari asirigii yini gerua.
48 Yera sina boko u Danielli kua tɔn boko win bandu sɔɔ. Ma u nùn kɛ̃ɛ baka dabinu kã. Yen biru, u nùn kua Babilonin beran wirugii ka maa yen bwisigibun tɔnwero.
49 Ma Danielli u sina boko kana u Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo Babilonin bera ye nɔmu bɛria. Ma win tii u kua sina bokon bwisi kɛ̃ɔ.

Nɛbukanɛsaa u wooda wɛ̃

bu win bwãaroku wuraguu sã

3

1 Sina boko Nɛbukanɛsaa u bwãaroku wuraguu kua. Gen gunum mu sãa gɔm soonu wata. Gen yasum maa sãa gɔm soonu nɔɔba tia. Ba gu yɔ̃rasia batuma gaa sɔɔ ye ba mɔ̀ Dura, Babilonin tem bera mi.
2 Yera sina boko u dera ba tem mɛn sinambu kpuro mɛnna ka mɛn beri berikan

wirugibu ka mɛn bwisi kɛ̃ɔbu ka mɛn siri kowobu ka be ba ra mɛn arumaniba bere ka sere maa mɛn wirugii be ba tie bu ka bwãaroku gen sãaru tore.

3 Ma tɔn be kpuro ba mɛnna. Ben baawure u yɔ̃ra bwãaroku gen wuswaaɔ bu ka gen sãaru tore.

4 Saa yera sina bokon barɔ u kpara u nɛɛ, bɛɛ bwesenu kpuro i swaa dakio i nɔ ye sina boko u bɛɛ yiiremɔ.

5 Ma i nua ba kɔba so ka guunu ka mɔrɔkunu ka baranu ka gãasu ka bara bwese ni nu tie, i ko i yiirawa i bwãaroku wuraguu ge sã ge sina boko u kua mi.

6 Wi u kun yiire u gu sãwa ba koo nùn kpɛ̃ɛwa mii mii dɔ̃ɔ boko wi ba sɔ̃ruan suunu sɔɔ.

7 Yen sɔ̃na saa ye tɔn be, ba nua ba kɔbi yi ka guu ni so ka mɔrɔku ni, ka bara ni, ka gãa si, ba yiira ba bwãaroku wuraguu ge sãwa.

Danielin kpaasibu ita be,

ba yina bu bwãaroku ge sã

8 Yen dɔma te, Babilonigibu gabu ba seewa ba da ba Yuuba dɔmɛ sina bokon mi.

9 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, sina boko, wunɛn hunde yu dakaa da!

10 Wunɛ sina boko, wuna a wooda wɛ̃ a nɛɛ, baawure wi u nua ba kɔbi so ka guunu ka mɔrɔkunu ka baranu ka gãasu ka bara bwese ni nu tie, u yiiro u bwãaroku ge sã.

11 Mɛya a maa nɛɛ, wi u kun yiire u gu sãwa bu nùn kpɛ̃ɛyɔ dɔ̃ɔ boko wi ba sɔ̃rua sɔɔ.

12 Adama wee Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo, Yuu be a kua Babilonin tem beran wirugibu mi, ba ɲ̀ wunɛn wooda ye garisi gãanu. Ba ku ra wunɛn bũnu sã. Mɛya ba ɲ̀ maa yiire ba wunɛn bwãaroku ge sãwa.

13 Ye sina boko u gari yi nua, yera win mɔru ya seewa u nɛɛ, bu doo bu Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo mwaama. Ma ba da ba bu mwaama ba ka na wi, sina bokon mi.

14 Ma sina boko Nɛbukanɛsaa u bu bikia u nɛɛ, ka gem, i yinawa i nɛn bũnu ka nɛn bwãaroku wuraguu ge na kua mi sã?

15 Tɛ̃, i doo i n sɔɔru sãa. I n kpam nua ba kɔba so ka guunu ka mɔrɔkunu ka baranu ka gãasu ka bara bwese ni nu tie, i yiiro kpa i bwãaroku ge sã. I n yina, ba koo bɛɛ kpɛ̃ɛwa mii mii dɔ̃ɔ boko wi ba sɔ̃rua sɔɔ kpa n wa ɲ̀ n bũu weren na u koo bɛɛ wɔra saa nɛn nɔmun di.

16 Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo ba nùn wisa ba nɛɛ, yinni, sa ɲ̀ ka tii yinamɔ.

17 À n sun kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ boko wi sɔɔ, Gusunɔ wi sa sãamɔ u koo kpĩ u sun yara dɔ̃ɔ win min di kpa u sun wɔra wunɛn nɔman di.

18 Baa ɲ̀ n mɛren na, a n yɛ̃ ma sa ɲ̀ wunɛn bũnu sãamɔ. Mɛya sa ɲ̀ maa wunɛn bwãaroku ge yiirammɛ.

19 Ye u ben gari yi nua, yera u ka bu mɔru kua. Ma u gerua u nɛɛ, bu dɔ̃ɔ win kpãaru sosio gem gem.

20 Ma u durɔ gbebunu gɔsa win tabu kowobu sɔɔ be ba dam bo u nɛɛ, bu Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo bɔkuo bu kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ boko wi sɔɔ.

21 Yera ba tɔn be mwa ba bɔkua, ma ba bu kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ boko wi sɔɔ ka ben yãa ni ba doke sannu. Niya ben yabenu ka ben sokoto ka sere maa ben furɔsu.

22 Ma ba dɔ̃ɔ win kpãaru sosi nge mɛ sina bokon wooda damgia ye, ya gerua. Yera dɔ̃ɔ win yam susura tabu durɔ be go be ba Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo kpɛ̃ɛbu da mi.

23 Ma Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo ba wɔri dɔ̃ɔ boko wi sɔɔ nge mɛ ba ka bu bɔkua.

Danielin kpaasibu ita be,

ba ɲ̀ dɔ̃ɔ mwaare

24 Yera sina boko Nɛbukanɛsaa u nanda ma u seewa fia u be ba ra nùn bwisi kɛ̃ bikia u nɛɛ, n ɲ̀ tɔmbu itawa sa bɔkua sa kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ boko wi sɔɔ?

Ba nùn wisa ba nɛɛ, oo, mɛya.

25 Ma u bu wisa u nɛɛ, wee tɔmbu nnɛwa na waamɔ ba sĩimɔ dɔ̃ɔ boko win suunu sɔɔ. Ba ɲ̀ dɔ̃ɔ mwaare. Be kpuro ba maa kusiarewa ma ben nnɛse u ka wɔllun tɔnu weenɛ.

26 Saa ye sɔɔra Nɛbukanɛsaa u susi dɔ̃ɔ boko win bɔkuɔ u nɛɛ, Sadaki, Mɛsaki, Abɛnɛgo, bɛɛ Wɔrukoon sɔm kowobu, i yarima i na mini.

Ma ba yara dɔ̃ɔ boko win min di.

27 Yera wirugii be sina boko u raa soka ba mɛnna mi, be kpuro ba wa ma dɔ̃ɔ kun dam mɔ durɔ be sɔɔ. Mɛya baa ben seri tia ya ɲ̀ dɔ̃ɔ mwaare. Ben yãa ni ba sebua nu ɲ̀ dɔ̃ɔ numiɛ.

28 Ma Nɛbukanɛsaa u nɔɔgiru sua u nɛɛ, i Gusunɔ siaro wi u sãa Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgon Yinni. Domi wiya u win gɔrado

gɔrima u ka win bwãa be ba nùn naanɛ kua
mi faaba ko. Ba nɛ sina bokon wooda yina,
ba ǹ ben wasin wahala garisi gãanu. Ba yina
bu bũu goo sã ma n kun mɔ Gusunɔ.
29 Tɛ̃ wooda ye na wɛ̃ɛmɔ wee, tɔnu
baawure baa ǹ n bwese teren na u sãa, ma
u Gusunɔ, Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgon
Yinni gari kam gerusi, na kon de bu yɛ̃ro
bɔtiriwa, kpa win yɛnu gu ko bansu. Domi
goo maa sari wi u koo kpĩ u tɔnu faaba ko
nge mɛ.
30 Yeniban biru, sina boko Nɛbukanɛsaa u
Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo aye bakanu wɛ̃
Babilonin tem bera mi.

Nɛbukanɛsaan dosu yiruse

31 Sina boko Nɛbukanɛsaa u bwese ni
nu wãa handunia sɔɔ kpuro tɔbura u nɛɛ,
Gusunɔ u de i n alafia mɔ.
32 N man wɛ̃re n ka bɛɛ sõ yĩrenu ka
maamaaki be Wɔrukoo u man sõɔsi.
33 Win yĩre ni, nu kpã.
Maamaaki ye, win sinara.
Win banda kun kpeemɔ.
U ko n sãawa sunɔ sere ka baadommaɔ.

4

1 Nɛ, Nɛbukanɛsaa, na wãa nɛn sina
kpaarɔ ka bɔri yɛndu ka nuku dobu.
2 Yera wɔ̃kuru garu sɔɔ, na dosu gagu kua
ge ga man bɛrum mwa. Kãsi ni na wa sanam
mɛ na kpĩ, nu man nanum mwa.
3 Yen sõna na wooda yara na nɛɛ,
Babilonin bwisigibu kpuro bu mɛnnama
nɛn mi kpa bu man dosu ge tubusia.
4 Yera dobo dobogibu ka sɔrobu ka bũu
sinambu ka Babilonin bwisigibu ba na. Na
bu dosu ge sõɔwa, adama ba kpana bu man
gu tubusia.
5 Yen biru, Danɛli wi ba sokumɔ ka nɛn
bũun yĩsiru Bɛlitasaa u na. N deema bũu
geeba * ka nùn wãa. Ma na nùn nɛn dosu ge
sõɔwa.
6 Na nɛɛ, wi, wi u sãa bwisigibu kpuron
wirugii, na yɛ̃ ma bũu geebun hunde ya nùn
wãasi. Yen sõ, asiri gaa sari ye ya ka nùn sɛ̃.
Nɛn dosu ge wee. U man gu tubusio.
7 Sanam mɛ na kpĩ, ye na dosa wee.
Dãru gara na wa ta yõ handunian suunu sɔɔ.
Dãa te, ta gunu too.
8 Ma ta dam mɔ.
Ten gunum mu sosi sere mu wɔllu girari.
Handunian goonu nnɛgibu kpuro ba tu
waamɔwa.
9 Ten wurusu wã
ma ta mara siki siki nge gandia.
Te sɔɔra handuniagibu kpuro ba ra ben
dĩanu wa.
Ten saarɔwa gbeeku yɛɛ yi ra sõɔ sure.
Ten kãasi wɔllɔwa gunɔsu su sokunu sãa.
Te sɔɔra hunde koni baayere ya ra yen
dĩanu wa.
10 Ma na Gusunɔn gɔrado goo wa u
sarama wɔllun di.
11 U nɔɔgiru sua u nɛɛ,
i dãa te kĩiyɔ i sura
kpa i ten kãasi bɔɔri bɔɔri.
I ten wurusu wɔko
kpa i ten marum sɔri i yari.
Kpa gbeeku yɛɛ yi duki su saa ten saarun di.
Kpa gunɔsu su se saa ten kãasin di.
12 Adama i ten koo kpiriru derio tem sɔɔ
ka ten gbini yakasɔ
ta n bɔkua ka sisu ka sii gandun yɔni.
Kpa ta n dirum soore
ta n yakasu dimɔ nge gbeeku yɛɛ.
13 Bu tu tɔnun bwisikunu wunario.
Kpa bu tu gbeeku yaan bwisikunu dokea.
Kpa ta n sãa mɛ wõɔ nɔɔba yiru.
14 Wooda ye, ya weewa saa Gusunɔn
gɔradoban min di kpa tɔmbu kpuro bu ka
gia ma Wɔrukoowa u bannu kpuro nɛni. Wi
u kĩwa u ra nu wɛ̃. U ra wi ba ǹ mam garisi
gãanu wɔlle sue.
15 Dosu gera mi, ge nɛ, Nɛbukanɛsaa na
dosa. Tɛ̃, wunɛ Bɛlitasaa, a man gu tubusio
domi bwisigii be ba wãa nɛn tem mɛ sɔɔ
kpuro ba kpana bu man gu tubusia. Adama
wunɛ, kaa kpĩ yèn sõ bũu geeba ka nun wãa.

Danɛli u dosu ge tubusia

16 Yera Danɛli wi ba maa sokumɔ
Bɛlitasaa u nanda. Ma u biti soora saa fiiko.
Ma Nɛbukanɛsaa u nɛɛ, Bɛlitasaa, a ku de
dosu ge, ka gen tubusianu nu nun biti ko.
Danɛli u wisa u nɛɛ, yinni, dosu gen
tubusianu nu ka wunɛn yibɛrɛba nɛra.
17 A dãru wa ta kpã. Ma ta dam mɔ. Ten
gunum mu girari wɔllɔ. Ma ba tu waamɔ
handunia gira kpuro.
18 Ten wurusu wã. Ma ta binu mara siki
siki. Ma handuniagibu kpuro ba ben dĩanu

* **4:5** ***bũu geebu*** - Nɛbukanɛsaa u ǹ gina tuba ma Yinni Gusunɔwa u wãa ka Danɛli. Yen sõna u nɛɛ, bũu geeba ba Danɛli somimɔ.

waamɔ te sɔɔ. Gbeeku yɛɛ yi ra n wãa ten saarɔ. Gunɔsu su maa sin sokunu mɔ ten kãasi wɔllɔ.
19 Dãa te, ta sãawa wunɛ sina boko. Domi a kpẽa a dam kua ma mu wɔllu girari. Ma wunɛn bandun dam mu sõɔsira handunian goonu nnɛ sɔɔ.
20 Yen biru, a Gusunɔn gɔrado goo wa u sarama wɔllun di ma u nɛɛ, i dãa te kĩiyɔ i sura tu kam ko. Adama i ten koo kpiriru derio tem sɔɔ mi, ka ten gbini ta n bɔkua ka sisu, ka sii gandun yɔni yakasu mi. Kpa ta n dirum soore ta n yakasu dimɔ nge gbeeku yɛɛ sere wõɔ nɔɔba yiru.
21 Nɛn yinni, dosu gen tubusianu wee. Wɔrukoowa u nun win himba sõɔsi ye u kua wunɛn sõ.
22 Ba koo nun gira tɔmbun suunu sɔɔn di. Kpa a n wãa ka gbeeku yɛɛ sannu. Kpa a yakasu di nge naa, a n dirum soore sere wõɔ nɔɔba yiru sere a ka gia ma Wɔrukoowa u bannu kpuro nɛni. Wi u kĩwa u ra maa nu wẽ.
23 Wooda ye ba wẽ ba nɛɛ, bu dãa ten koo kpiriru ka ten gbini derio mi, yen tubusiana ba koo nun wunɛn bandu wesia saa ye a wura ma Wɔrukoowa u bannu kpuro nɛni.
24 Yen sõ, sina boko, a de a nɛn gere wura. A de a gea ko a ka wunɛn durum wuna. A daa kõsa kpuro derio kpa a sãarobu wɔnwɔndu kua. Saa yera wunɛn alafia ya koo dakaa da.

Dosu gen gari yi koora

25 Yeniba kpuro ya sina boko Nɛbukanɛsaa deema.
26 Ye n kua suru wɔkura yirun biru, sõɔ teeru yera u sĩimɔ win dii tɛɛra wɔllɔ Babiloniɔ.
27 Ma u nɛɛ, Babiloni wee, wuu bɔkɔ ge na bana ka nɛn tiin dam ga n ka sãa nɛn sina kpaaru. Ga maa nɛn yiiko ka nɛn bɛɛrɛ sõɔsimɔ.
28 Sanam mɛ sina boko u gari yi gerumɔ u ɲ kpa, yera nɔɔ gaga nɔɔra wɔllun di ga nɛɛ, sina boko Nɛbukanɛsaa, a swaa dakio a nɔ. Ba nun bandu yara.
29 Ba koo nun gira tɔmbun suunu sɔɔn di. Kpa a n wãa ka gbeeku yɛɛ sannu kpa a n yakasu dimɔ nge naa sere wõɔ nɔɔba yiru sere a ka wura ma Wɔrukoowa u bannu kpuro nɛni. Wi u kĩwa u ra maa nu wẽ.
30 Yande gari yi, yi Nɛbukanɛsaa deema. Ba nùn gira tɔmbun suunu sɔɔn di. Ma u yakasu dim wɔri nge naa u dirum soore. Ma win seri dɛnya nge gunɔ bakerun sansu. Ma win nii kɔkɔsu su dɛnya nge gunɔgisu.

Nɛbukanɛsaa

u maa wure u kua tɔnu

31 Ma Nɛbukanɛsaa u nɛɛ, ye saa ye, ya doona, yera na nɔni seeya wɔllɔ. Ma nɛn bwisikunu wure nu kua tɔnuginu. Ma na Wɔrukoo siara ka bɛɛrɛ wi u wãa sere ka baadommaɔ. Wiya u yiiko kpuro mɔ. Win sinanda kun nɔru mɔ. Win bandu ta ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
32 Baa handunian tɔmbu kpuro bà n mɛnna, ben dam kun sãa gãanu win nɔni sɔɔ. U ra ko nge mɛ u kĩ win gɔradoban suunu sɔɔ ka tɔmbun suunu sɔɔ. Goo sari wi u koo kpĩ u win nɔmu dɛba ɲ kun mɛ u nùn sõ u nɛɛ, mba u mɔ̀ mɛ.
33 Sanam mɛ nɛn laakari ya wurama, yera ba maa man nɛn bɛɛrɛ ka nɛn girima ka nɛn bandun yiiko kpuro wesia. Nɛn bwisi kẽɔbu ka nɛn sina asakpɔbu kpuro ba na nɛn mi ba man nɛn bandu wesia. Ma ten dam mu sosi mu kera yellu.
34 Tẽ, nɛ Nɛbukanɛsaa, na wɔllun sina boko siara ka bɛɛrɛ. Na nùn wɔlle sua. Domi ye u mɔ̀ kpuro ya sãawa gea. Win swɛɛ kpuro yi sãawa dee dee. U koo mam kpĩ u be ba tii suamɔ kawa.

Bɛɛsasaa u tɔmbu dim soka

5

1 Nɛbukanɛsaan biru, sina boko Bɛɛsasaa u bandu di. Yera sõɔ teeru u win sina asakpɔbu nɔrɔbu (1.000) dim soka. Ma ba tam nɔrumɔ wi ka be sannu.
2 Ye tam mɛ, mu Bɛɛsasaa nuka, yera u gɔra u nɛɛ, bu win nɔri wuragii ka sii geesugii yarama yi win baaba Nɛbukanɛsaa u gurama saa Gusunɔn sãa yerun di te ta wãa Yerusalɛmuɔ. Kpa wi ka win sina asakpɔbu ka win kurɔbu ka win sinanibu bu ka yi tam nɔ.
3 Yera ba ka nɔri wuragii yi na, ba ka yi tam nɔrumɔ wi ka win tɔn be kpuro.
4 Tam nɔru bi sɔɔ, ba ben bũnu siaramɔ nìn bwãarokunu ba kua ka wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii wõkusu ka dãa ka kpenu.

5 Saa ye sɔɔra sina boko u nɔmu gagu
wa ga yarima mi fitilan yam bururam mu
sɔ̃ɔsire, ma ga yorumɔ sina kpaarun gana
wɔllɔ mi ba soo kpika tɛɛni.
6 Yera u nanda, win wuswaa burisina.
Win torora kara, u diirimɔ sere win dũu
winu soonamɔ.
7 Yera u nɔɔgiru sua ka dam u nɛɛ, bu
nùn sɔrobu ka Babilonin bwisigibu ka bũu
sinambu sokuama. Ye ba na, yera u nɛɛ,
wi u kpĩa u yora yeni gara u ye tubusia
u koo yɛ̃ro wuran saba dokea kpa u nùn
gurumusuru sebusia u nùn win bandun
dam sukum wɛ̃ u n ka sãa tɔnu itase win
bandu sɔɔ.
8 Sina bokon bwisigii be kpuro ba dua mi
yora ye, ya wãa. Adama ba kpana bu ye gari
bu sere mam nɛɛ, ba koo ye tubusia.
9 Ma ya sina boko nanda too sere win
wuswaa burisina. Ma win sina asakpɔbun
tii ba biti soora.

Danɛli u yora ye gara u tubusia

10 Sina bokon mɛro u sunɔ ka win sina
asakpɔbun gari yi nua. Yera u dua mi ba
mɛnnɛ ba tɔ̃ɔ bakaru dimɔ. U nɛɛ, sina boko,
wunɛn hunde yu dakaa da! A ku nanda sere
wunɛn wuswaa ya n burisinɛ.
11 Domi goo u wãa wunɛn tem mɛ sɔɔ,
wi u bũu geebun * hunde mɔ. U bwisi ka
laakari mɔ nge bũnu. Yen sõna wunɛn baaba
Nɛbukanɛsaan waati sɔɔ, u nùn kua sɔrobu
ka dobo dobogibu ka Babilonin bwisigibun
wirugii.
12 Durɔ win yĩsira Danɛli. Wiya sina boko
Nɛbukanɛsaa u yĩsiru kã Bɛlitasaa. Ba wa
ma u bwisi ka yɛ̃ɛ bakaru mɔ, ma u suka ka
dosusu ka gãa ni nu sɛ̃n tubusianun kɛ̃ru
mɔ. N n mɛn na, a nùn sokusio, u koo nun
yora ye tubusia.
13 Yera ba ka Danɛli da sina bokon
wuswaaɔ. Ma sina boko u nùn bikia u nɛɛ,
wuna Danɛli wi? A sãawa Yuu ben turo
be nɛn baaba sina boko u mwɛɛrima Yudan
tem di?
14 Ba man wunɛn gari sɔ̃ɔwa ma bũu geeba
ka nun wãa. Yen biru, a bwisi ka laakari gea
mɔ a ka tɔnu gãa sɛ̃sɔginu tubusia.
15 Wee ba ka man bwisigibu ka sɔrobu
naawa bu ka man yora yeni garia kpa bu
man yen tubusianu sɔ̃. Adama ba kpana.
16 Na maa nua ma a ra tɔmbu gãanu
tubusie ni nu bu bitani mɔ̀ kpa a dosu
tubusia. Tɛ̃, à n kpĩa a yora yeni gara
ma a man yen tubusianu sɔ̃ɔwa, kon nun
gurumusuru sebusia kpa n nun wuran saba
dokea n nun nɛn bandun dam sukum wɛ̃.
Kpa a ko tɔnu itase nɛn bandu sɔɔ.
17 Yera Danɛli u nùn wisa u nɛɛ, yinni, a
wunɛn kɛ̃ɛ ni tii yiiyo, ǹ kun mɛ a goo wɛ̃.
Adama kon nun yora ye garia kpa n nun yen
gari tubusia.
18 N n mɛn na, yinni, a swaa dakio a
nɔ. Wɔrukoo u wunɛn tundo Nɛbukanɛsaa
bandu wɛ̃ ka bɛɛrɛ ka girima ka yiiko.
19 Dam mɛ u nùn wɛ̃n sɔ̃, bwesenu kpuro
nu nùn nasie sere nu ra n diirimɔ win
wuswaaɔ. Ye u kĩ, yera u ra ka tɔnu ko. U
koo kpĩ u nùn go, ǹ kun mɛ u nùn deri, ǹ
kun mɛ u nùn wɔlle sua, ǹ kun mɛ u nùn
taare.
20 Adama saa ye sɔɔ, u tii sua u gɔ̃ru bɔbia,
yera Gusunɔ u nùn yara bandun di ma u
gina nùn yiiko ye mwaari.
21 U nùn wuna tɔmbun suunu sɔɔn di. Ma
win bwisikunu gɔsia nge gbeeku yaaginu.
U da u wãa ka kɛtɛ gbeekinu sannu ma u
yakasu dimɔ nge naa u dirum soore sere
u ka wura ma Wɔrukoowa u bannu kpuro
nɛni. Wi u kĩwa u ra maa nu wɛ̃.
22 Wee, wunɛ maa Bɛɛsasaa, wunɛ wi a sãa
win bii, baa mɛ a ye kpuro yɛ̃, a yina a tii
kawa.
23 Ma a tii sue Yinni Wɔrukoon wuswaaɔ.
A dera ba ka win sãa yerun nɔri na i ka
tam nɔra wunɛ ka wunɛn sina asakpɔbu
ka wunɛn kurɔbu ka wunɛn sinanibu.
Ma a seewa a wunɛn bũnu siaramɔ nìn
bwãarokunu ba kua ka sii geesu ka wura
ka sii gandu ka sii wɔ̃kusu ka dãa ka kpenu,
baa mɛ nu ǹ gari nɔɔmɔ, nu ǹ yam waamɔ,
nu ǹ maa gãanu yɛ̃. Adama Gusunɔ wi u
wunɛn wãaru nɛni, a ǹ nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
24 Yen sõna u nɔmu ge gɔrima ge ga yora
ye kua.
25 Ye ba yorua mi wee, ba gara, ba gara, ba
yĩira, ba bɔnu kua.
26 Yen tubusianu wee. Ba gara, ya
gerumɔwa Gusunɔ u wunɛn bandun sanam

* **5:11** ***bũu geebu*** - I wiru 4:5n tubusianu mɛɛrio.

gara ma u tu nɔru koosia.
27 Ba yĩira, ya gerumɔwa ba wunɛn
bunum yĩira ba deema a ɲ bunu.
28 Ba bɔnu kua, ya maa gerumɔwa ba
wunɛn bandu bɔnu kua. Ma ba tu Mɛdiba
ka Pɛɛsiba wɛ̃.
29 Yande mi kɔ, Bɛɛsasaa u nɛɛ, bu Danielli
gurumusuru sebusio kpa bu nùn wuran
saba dokea kpa bu kpara ma u kua tɔnu itase
win bandu sɔɔ.
30 Dɔma ten wɔ̃kura ba Bɛɛsasaa
Babilonin sina boko wi go.

6

1 Ma Darusi wi u sãa Mɛdin bweseru u
bandu di. Saa ye, u mɔwa wɔ̃ɔ wata ka yiru.

Danielin yibɛrɛba

ba nùn yina bɛria

2 Darusi u tɔmbu wunaa teeru gɔsa ba n
sãa win tem beri berikan wirugibu.
3 Ma u tɔmbu ita gɔsa u bu kua wirugii ben
tɔnwerobu. Ben miya wirugii be, ba ko n da
nɛ bu ben sɔma tusia. Kpa sunɔ u ku raa ka
asara wa. Danielli u sãawa tɔnwero ben turo.
4 U beri berikan wirugii be, ka ben
tɔnwerobu bwisi kere. Yen sɔ̃na sina boko
u bwisika u nùn ko tem mɛ kpuron wirugii.
5 Saa ye sɔɔra Danielin tɔnwerosii be, ka
beri berikan wirugii be, ba nɔɔ tia kua bu ka
nùn toraru garu mani sina bokon bandun
swaa sɔɔ. Adama ba ɲ toraru garu wa wi sɔɔ.
Domi u sãawa naanɛgii, u ɲ kɔ̃sa gaa koore.
U ɲ maa sɔmburu garu atafiiru koore.
6 Yera tɔn be, ba nɛɛ, sa ɲ gãanu ganu wasi
su Danielli mani ma n kun mɔ ye ya sãa win
Gusunɔ sãarun gari baasi.
7 Ma ba nɔɔ tia kua ba da sina bokon mi ba
nɛɛ, yinni, wunɛn hunde yu dakaa da!
8 Bɛsɛ beri berikan wirugibu ka
tɔnwerobu ka siri kowobu ka wunɛn
wesianɔsibu, bɛsɛ kpurowa sa nɔɔ tia kua
a ka wooda yara ye ya gerumɔ baawure u
nun sã sere sɔ̃ɔ tɛna. Wi u ye yina ma u bũu
goo ɲ kun mɛ tɔnu goo sãwa sere n ka ko
sɔ̃ɔ tɛna ye, ba koo yɛ̃ro kpɛ̃ɛwa wɔru mì sɔɔ
gbee sinansu wãa.
9 Tɛ̃ yinni, a wooda ye sireo a nɔma doke
kpa yu ko nge Mɛdiba ka Pɛɛsiban wooda ye
ba ku ra kɔsi.
10 Ma sina boko u wooda ye nɔma doke ba
ye yara.

Ba Danielli kpɛ̃ɛ

gbee sinansun wɔruɔ

11 Saa ye Danielli u nua ma ba wooda
ye nɔma doke, yera u da win gidambisan
wɔllɔ u dua yen dii sɔɔwɔ gèn fɛnɛnti ya
wukiare Yerusalɛmun bera gia. Miya u yiira
u kanaru kua u Gusunɔ siara nge mɛ u ra ko
tɔ̃ru baatere nɔn ita.
12 Yera sɔ̃ɔ teeru tɔn be, ba nùn duwi
ba deema wee u Gusunɔ kanamɔ u somiru
bikiamɔ.
13 Yen biru, tɔn be, ba yara ba da sina
bokon mi ba nùn wooda ye yaayasia ba nɛɛ,
n ɲ wuna a wooda yara ye ya gerumɔ bu
nun sã? N ɲ wuna a nɛɛ, ma goo ù n bũu
goo ɲ kun mɛ tɔnu goo sãwa sɔ̃ɔ tɛnan baa
sɔɔ, ba koo yɛ̃ro kpɛ̃ɛwa wɔru ge sɔɔ, mi gbee
sinansu wãa?
Ma sina boko u wura u nɛɛ, wooda ye, ya
wãawa dim dim nge mɛ Mɛdiba ka Pɛɛsiban
wooda ya sãa. N ɲ koorɔ bu ye kɔsi.
14 Ma ba nɛɛ, too, wee, Danielli wi u sãa
Isireliban turo be ba mwɛɛrima Yudan di, u
ɲ nun garisi gãanu, u ɲ maa wunɛn wooda
ye a nɔmu doke mi mɛm nɔɔwɛ. U ra win
Gusunɔ kanɛwa tɔ̃ru baatere nɔn ita.
15 Ye sina boko u gari yi nua, yera win
nukura sankira gem gem. Ma u gɔ̃ru doke u
Danielli yara wooda ye sɔɔn di. Ma u kookari
kua sere sɔ̃ɔ u ka dua.
16 Adama tɔn be, ba kpam mɛnna ba da
sina bokon mi ba nɛɛ, a yaayo ma Mɛdiba ka
Pɛɛsiban wooda ya ku ra kɔsi sina boko ù n
ye nɔma doke.
17 Yera sina boko u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu
Danielli yarama bu kpɛ̃ɛ wɔru ge sɔɔ, mi gbee
sinansu wãa mi. Saa yera u nùn sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, Gusunɔ wunɛn Yinni wi a sãamɔ
baadomma mi, u nun faaba koowo.
18 Ma ba kpee bakaru tama ba ka wɔru
gen nɔɔ kɔrua. Yera sina boko u win taabu
ka win sina asakpɔbun yĩreru doke kpee ten
wɔllɔ, goo u ku raa ka Danielli faaba ko.
19 Yen biru, u wura win sina kpaarɔ.
Wɔ̃ku te, u ɲ di, u ɲ nɔra, u ɲ maa kpunɛ
sinani goon bɔkuɔ. Mɛya u ɲ maa dweeye
dɔma te.

Danielli u yara baani

20 Yera sina boko Darusi u seewa buru
buru yellu u da wɔru gen mi fuuku fuuku.

21 Ye u yam mi turuku kua, yera u
Danɛli sokum wɔri ka nuku sankiranu u
mɔ̀, Danɛli Gusunɔn sɔm kowo, Gusunɔ wi
a ra n sãamɔ wɛ̃rabu sari mi, u kpĩa u nun
wɔra gbee sinan sin nɔɔn di?
22 Saa yera Danɛli u nùn wisa u nɛɛ, yinni,
wunɛn hunde yu dakaa da!
23 Gusunɔ nɛn Yinni u win gɔrado gɔrima
u gbee sinan sin nɔsu bɔkua. Su ǹ man
mɛɛra gaa kue domi u wa ma na ǹ toraru
garu kue win wuswaaɔ ka maa wunɛn
wuswaaɔ.
24 Yera sina bokon nukura dora ma u
wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu Danɛli yarama saa wɔru
gen min di. Ye ba Danɛli yarama, ba ǹ
mɛɛra gaa wa win wasi sɔɔ. Domi u Gusunɔ
win Yinni naanɛ sãa.
25 Ma sina boko u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu
tɔn be ba raa Danɛli taarɛ wɛ̃ mi mwaama
bu kpɛ̃ɛ wɔru ge sɔɔ, be ka ben bibu ka
ben kurɔbu kpuro. Tɔn be, bu sere mam
turi wɔru gen temɔ, gbee sinan si, su bu
sɛ̃sukawa su kukunu kɔsuka.
26 Yen biru, sina boko u bwesenu kpuro
tirenu yorua u nɛɛ, alafia ya n sosimɔ bɛɛ sɔɔ
ya n dɔɔ.
27 Wooda ye na wɛ̃ɛmɔ wee. Be ba wãa
nɛn tem sɔɔ kpuro gesi, bu de bu Gusunɔ
Danɛlin Yinni nasia kpa bu nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
Domi u sãawa waso.
U ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Win bandu ta ǹ kpeemɔ.
Ten dam mu ko n wãawa sere ka
baadommaɔ.
28 Wiya u ra tɔnu wɔre u faaba ko.
U ra maamaakiba ka yĩrenu ko wɔllɔ ka temɔ.
Wiya u Danɛli wɔra gbee sinansun nɔsun
di.
29 Darusin bandun waati ye sɔɔ, Danɛli u
kua tɔn boko sere n ka girari Sirusi Pɛɛsin
bandu sɔɔ.

Danɛli u gbeeku yɛɛ nnɛ wa

dosu sɔɔ

7

1 Bɛɛsasaa Babilonin sina bokon bandun
wɔ̃ɔ gbiikuu sɔɔra Danɛli u dosa. U kãsiru
wa saa ye u kpĩ win kpin yerɔ. Yen biru, u
yorua ye n weenɛ tɔmbu bu gia dosu ge sɔɔ.
2 U gerua u nɛɛ, ye na wa kãsi te sɔɔ
wɔ̃kuru wee. Na woo gagu wa ga na wɔllun
beri berika nnɛn di ga nim wɔ̃ku bɔkɔn nim
so.
3 Yera gbeeku yɛɛ bɛkɛ nnɛ yi yarima nim
wɔ̃ku gen min di, yen gaa kun ka gaa weenɛ.
4 Ye na gbia na wa ya ka gbee sunɔ weenɛ
ma ya gunɔ bakerun kasa mɔ. Ye na maa
mɛɛra, yera na wa ba kasa ye wuna. Ma ba
yen tii seeya ba yɔ̃rasia nge tɔnu. Ma ba ye
tɔnun bwisikunu dokea.
5 Yen yiruse ya ka yaa gɔba weenɛ ma ya
ka yɛ̃si tia yɔ̃. Yɛ̃san kukunu itawa ya nɔɔ
bɛri. Ma ba ye sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, yu seewo yu
yaa mwɛ.
6 Yen biru, na itase wa ya ka musuku
gbeeku weenɛ ma ya kasa nnɛ mɔ yen biru
wɔllɔ. Ma ya winu nnɛ mɔ. Ba ye yiiko wɛ̃
yu ka bandu di.
7 Yeniban biru, yera na yaa nnɛse wa nɛn
kãsi te sɔɔ. Yaa ye, ya nanum mɔ. Ya maa
dam mɔ too. Ma ya don sisugii bakanu
mɔ. Yà n yaa mwa, ya ra yaa yen kukunu
kɔsukuwa kpa yu di. Ye ya tiara kpa yu
taaku taaku. Yaa ye, ya ǹ ka yɛɛ gbiikii yi
weenɛ. Kɔbi wɔkura ya mɔ.
8 Ye na kɔbi yi mɛɛra sãa sãa, yera na kɔbu
piibu gagu wa ga yarima yen wirun di ga
wãa yiɔnɔn suunu sɔɔ. Kɔbu piibu ge, ga
kɔbi wɔku ten ita wuka. Ga nɔni mɔ nge
tɔnu, ga maa nɔɔ mɔ ga gari mɔ̀ ka tii suabu.

Gusunɔn siribu

9 Ye na mɛɛra tii, yera na wa ba sina kitaru
yiimɔ. Ma na goo wa nge durɔ tɔkɔ u na u
sina win sina kitaru sɔɔ. Yãa kpikinu fara
farawa u doke. Ma win seri yi buriri fem
fem. Win sina kita te, ta ballimɔwa nge dɔ̃ɔ
yari bakaru. Mɛya maa ten naasun tii.
10 Ma dɔ̃ɔ yari bakaru ta yarimɔ win
sina kita ten min di ta kokumɔ nge nim.
Gusunɔn gɔradoba nɔrɔm nɔrɔm ba na ba
nùn sãamɔ. Ma ben gabu ba yɔ̃ win
wuswaaɔ. Siri kowobu ba na ba sina. Ma ba
tirenu wukia.
11 Ye na kɔbu piibu ge mɛɛra ga tii sua gari
gerumɔ, yera ba na ba yaa ye go, ba ye sua
ba kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ boko sɔɔ.
12 Gbeeku yɛɛ yi yi tie, ba yin dam wɔra.
Adama ba dera yi wãa sere saa gaa.
13 Wɔ̃ku te, kãsi te sɔɔ, ye na maa wa wee.
Na goo wa u sarama wɔllun di guru wii
wuroru sɔɔ. Ma u da durɔ tɔkɔ win mi gia.
Ma ba nùn susisia win wuswaaɔ.
14 Ba nùn bandu ka bɛɛrɛ ka yiiko wɛ̃. Ma
ba nùn gãanu kpuro nɔmu sɔndia. Bwesenu

kpuro nu nùn sãwa. Win banda kun nɔru mɔ. Ta ko n wãawa sere ka baadommaɔ.

Kãsinun tubusianu

15 Nɛ Danɩɛli nɛn bwɛ̃ra kun kpunɛ domi
kãsi ni na wa mi, nu man nanda.
16 Yera na gɔrado ben turo susi be ba wãa
mi. Ma na nùn bikia na nɛɛ, mba gari yi
kpuron tubusianu. U man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
17 gbeeku yɛɛ bɛkɛ nnɛ ye, ya sãawa
sinambu nnɛ be ba koo bandu di di dunia
sɔɔ.
18 Yen biru, Wɔrukoo u koo de win tɔn
dɛɛrobu bu bandu mwa ba n dii sere ka
baadommaɔ.
19 Ka mɛ, na kasu n gbeeku yaa nnɛse ye
ya ɲ ka ita yeɔnɔ weenɛ min tubusianu gia
dee dee. Domi yaa ye, ya nanum mɔ too.
Yen donnu nu sãawa sisu ma yen nikisu
su sãa sii gandu. Yà n yaa mwa ya ra yen
kukunu kɔsukuwa kpa yu di. Yen ye ya tiara
kpa yu taaku taaku.
20 Na maa kasu n kɔbi wɔku ten tubusianu
gia te ya mɔ yen wirɔ ka sere maa kɔbu piibu
ge ga yarima yen wirun di ga wãa yiɔnɔn
suunu sɔɔ. Kɔbi wɔku ten ita ya wɔruka yen
wuswaaɔ. Ga nɔni mɔ, ga nɔɔ mɔ, ma ga gari
mɔ̀ ka tii suabu, ga maa nanum mɔ ga yiɔnɔ
kere.
21 Ma na kɔbu piibu ge wa ga ka
Wɔrukoon tɔn dɛɛrobu tabu mɔ̀ ga bu
kamiamɔ.
22 Adama durɔ tɔkɔ wi, u na u Gusunɔn
tɔn be gem wɛ̃. Sanam mɛ saa ya tura ma ba
bandu di.
23 Ma durɔ wi, u man tubusia u nɛɛ, yaa
nnɛse ye, ya sãawa bandu nnɛse te ba koo
swĩi handunia yeni sɔɔ. Ban te, ta ɲ ka garu
weenɛ. Ta koo handunia kpuro go tu taaku
tu munia muku muku.
24 Kɔbi wɔku te, ta sãawa sinambu
wɔkuru be ba koo ban te di. Yen biru, sunɔ
goo wi u ɲ ka ben goo weenɛ u koo sinambu
wɔku ten ita bandu yara kpa u bandu di.
25 Sunɔ wi, u koo Wɔrukoo gari kam
gerusi kpa u win tɔn dɛɛrobu nɔni sɔ̃. U ko
n maa kĩ u saaba ka woodaba kɔsi. Ba koo
nùn tɔn dɛɛrobu nɔmu sɔndia sere saa ita ka
bɔnu.
26 Yen biru, Yinni Gusunɔ u koo sunɔ wi
siri, kpa u nùn bandu yara mam mam sere
ka baadommaɔ.
27 Yen biru, ba koo ban ni nu wãa
handunia sɔɔ kpuron dam ka nin yiiko
Wɔrukoon tɔn dɛɛrobu nɔmu bɛria. Win
bandu ta ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Wiya sinambu kpuro ba koo sã kpa bu nùn
mɛm nɔɔwa.
28 Ye nɛ Danɩɛli na wa yera mi. Ye
na ye bwisika, na nanda ma nɛn wuswaa
burisina. Adama na ye kpuro berua nɛn
gɔ̃ruɔ.

Danɩɛli u yãa kinɛru

ka boo wa kãsiru sɔɔ

8

1 Bɛɛsasaan bandun wɔ̃ɔ itase sɔɔ, nɛ
Danɩɛli na kãsiru wa te na raa wa baasi.
2 Sanam mɛ na kãsi te mɛɛra n man sãare
na wãa wuu bɔkɔ ge ba mɔ̀ Susiɔ Elamun
temɔ. Ma n sãare na wãa daa te ba mɔ̀ Ulain
bɔkuɔ.
3 Ye na nɔni seeya na mɛɛra, yera na yãa
kinɛru wa ta kɔbu bakanu yiru mɔ ta yɔ̃ daa
ten dee deeru. Kɔbu teeru ta teeru dɛ̃ɛbu
kere. Te ta dɛ̃ɛbu bo mi, tera ta kpia dãkuru.
4 Yera yãa kinɛ te, ta ten kɔbi soomɔ sɔ̃ɔ
duu yeru gia ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia ka sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm dwaru gia. Yaa gaa sari ye ya koo
ka tu gabirina. Goo maa sari wi u koo ten
yibɛrɛ wɔra ten nɔman di. Ta mɔ̀wa ye ta kĩ.
Ma ta kpɛ̃amɔ ta dam mɔ̀.
5 Sanam mɛ na laakari mɔ̀, yera na mɛɛra
ma na boo wa ga yarima saa sɔ̃ɔ duu yeru
gian di ka duki baka ga tem bɔsu ma n sãare
ga ɲ tem dɛke. Boo ge, ga kɔba nanumgia mɔ
gen nɔnin baa sɔɔ.
6 Ma ga tura sere yãa kinɛ ten mi, te na raa
wa ka kɔbi yiru mi, ta yɔ̃ daa ten dee deeru.
Ma ga yãa kinɛ te gure ka gen dam kpuro.
7 Na gu wa ga yãa te susi ka mɔru ga tu so
ga kɔbi bɔɔka. Yãa te, ta kpana tu ka tii yina.
Ma ga tu sura temɔ ga yasisimɔ. Goo sari wi
u tu wɔra gen nɔman di.
8 Ma boo ge, ga kpɛ̃a. Ye ga kpɛ̃a ga kpa,
yera kɔba baka ye, ya bɔɔra. Kɔba yen
ayerɔwa kɔbi nnɛ nanumgii yi kpia. Ma yi
mɛɛra handunian goonu nnɛ kpuro sɔɔ, yen
baayere goo teeru gia.
9 Saa kɔbi yin tian di, kɔbu piibu gaga yara
ga kpɛ̃a sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia ka sɔ̃ɔ yari
yeru gia ka sere tem mɛ mu gea bo gia.
10 Ma ga seewa ga wɔllun tabu kowobu
girari ma ga ben sukum ka kperi surura
temɔ ga taaka.

11 Ma ga maa seewa ga tabu kowo ben
guro guro seesi. Ma ga bururu baateren
yãku te ba ra nùn kue yɔ̃rasia. Ma ga win
sãa yeru kɔsuka.
12 Ga wɔllun tabu kowobu ka baadomman
yãkunu nɔma doke ga kamia toranun sɔ̃. Ma
ga gem kasa kua temɔ. Ye ga bwisika gu ko
kpuro, ya gu kooraWa.
13 Ma na tɔn dɛɛro goon gari nua. Yen
biruwa tɔn dɛɛro goo u gbiikoo wi bikia u
nɛɛ, sere saa yerà ba ko n baadomman yãku
ten kobu yɔ̃rasie. Sere saa yerà kam kobu
ko n wãa gem sarirun sɔ̃. Sere saa yerà sãa
yee te, ta ko n disi duure mɛsum. Sere saa
yerà ba ko n wɔllun tabu kowo be taakumɔ.
14 Ma gbiikoo wi, u wisa u nɛɛ, sere
tɔ̃nu nɔrɔbun suba yiru ka gooba wunɔbun
(2.300) baa yà n doona. Yen biruwa yãku
yee te, ta koo wurama ta n dɛɛre nge yellu.

Kãsi ten tubusianu

15 Sanam mɛ nɛ Danɛli na kãsi te waamɔ,
ma na kasu tu man yeeri, yera na gãanu wa
nu ka tɔnu weenɛ nu yɔ̃ nɛn wuswaaɔ.
16 Ma na maa goon nɔɔ nua daa te ba
mɔ̀ Ulain suunun di. U nɔɔgiru sua u nɛɛ,
Gabiriɛ, a durɔ wini kãsi te tubusio.
17 Ma u man susima. Ye u man turuku
kooma, yera bɛrum man mwa. Ma na
wɔruma temɔ. U man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔnun bii,
a de yi nun yeeri. Kãsi te, ta wãawa sanam
dãakim sɔ̃.
18 Sanam mɛ u ka man gari mɔ̀, yera biti
baka man mwa. Ma na siriru tem girari. U
man baba u seeya u yɔ̃rasia mi na raa wãa.
19 Yen biru, u maa man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee
kon nun sɔ̃ ye ya koo na Yinni Gusunɔn
mɔrun tɔ̃ru sɔɔ sanam dãakim sɔɔ.
20 Yãa kinɛ te a wa ta kɔbi yiru mɔ mi, ta
sãawa Mɛdiba ka Pɛɛsiban sinambu.
21 Boo ge, ga sãawa Gɛrɛsin sunɔ. Kɔba
baka ye ya bɔɔkira mi, ya sãawa sunɔ
gbiikoo.
22 Kɔba nnɛ ye ya kpia baka ye ya bɔɔkiran
min di, ya sãawa sinambu nnɛ gabu be ba
koo yari sunɔ gbiikoo win min di. Adama
ba ɲ̀ dam wasi nge wi.
23 Sinambu nnɛ yen bandu tà n kpa, ma ba
durumgibu kpeerasia, sunɔ goo u koo yari
u tii sua kpa u n tɔmbu nɔni wɔ̃kubu yɛ̃.
24 Win dam mu koo nuuru ko n ɲ̀ mɔ ka
win tiin dam. U koo gãa dabinu kam koosia
ye ya ɲ̀ ka nɔɔ gerurɔ. Win ye u mɔ̀ kpuro
ya koo nùn koora. U koo bwese damginu go
ka maa Gusunɔn tɔmbu.
25 U koo tii sua win dukian sɔ̃ ka win
bwisin sɔ̃. U koo tɔn dabinu go be ba wãa
bɔri yɛndu sɔɔ. U koo mam sina boko seesi.
Adama u koo kɔsikira goo u kun nùn babe.
26 Kãsi te a wa tɔ̃nu nɔrɔbun suba yiru ka
gooba wunɔbun (2.300) sɔ̃, ta sãawa gem. A
ye nɛnuɔ asiri sɔɔ. Domi ya wãawa sanam
dãakim sɔ̃.
27 Ma nɛ Danɛli na kua sɔ̃ɔ dabiru na barɔ.
Na ɲ̀ dam mɔ. Yen biruwa na seewa na nɛn
sɔmburu mɔ̀ te sina boko u man wɛ̃. Ma na
wãa nandabu sɔɔ kãsi ten sɔ̃. Domi ta ɲ̀ man
yeeri.

Danɛli u kanaru kua

win tɔmbun sɔ̃

9

1 Saa ye Darusi, Asuresin bii, Mɛdin bwe-
seru u bandu dii Babilonin temɔ,
2 win bandun wɔ̃ɔ gbiikuu sɔɔ, Danɛli
u tirenu mɛɛrimɔ ma u girari mi Yinni
Gusunɔ u win sɔmɔ Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wɔ̃ɔ wata ka wɔkura Yerusalɛmu ya ko n sãa
bansu.
3 Ma u nɔɔ bɔkua u saaki deewa u tii torom
wisi nuku sankiranun sɔ̃. Ma u kanaru
koosi Yinni Gusunɔn mi gia,
4 u win tɔmbun toranu tuuba mɔ̀.
U nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a kpã ma sa nun
nasie. A ra wunɛn nɔɔ mwɛɛru yibie kpa a
wunɛgibu kĩru sɔ̃ɔsi be ba nun kĩ ba wunɛn
woodaba mɛm nɔɔwammɛ.
5 Sa tora, sa daa kɔ̃sa kua, sa sãa nuku
kɔ̃surugibu, sa wunɛn gari yina, sa maa
wunɛn woodaba sara.
6 Sa ɲ̀ wunɛn sɔmɔbu swaa daki sanam
mɛ ba bɛsɛn sinambu ka bɛsɛn wirugibu
ka bɛsɛn baababa ka bɛsɛn tɔmbu kpuro
wunɛn gari sɔ̃ɔwa.
7 Yinni Gusunɔ, a sãawa gemgii. Bɛsɛra
sa tora. Ma sa wãa sekuru sɔɔ gisɔ bɛsɛ
Yudaba ka be ba wãa Yerusalɛmuɔ ka Isire-
liba kpuro be a yarinasia tontondeɔ ka tu-
rukuɔ yèn sɔ̃ sa ɲ̀ nun mɛm nɔɔwɛ.
8 Yinni, wee sa sekuru sɔɔwa bɛsɛ ka
bɛsɛn sinambu ka bɛsɛn wirugibu ka bɛsɛn
baababa. Domi sa nun torari.
9 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a sun suuru kuo
wunɛn wɔnwɔndun saabu baa mɛ sa wunɛn
gari yina.

10 Sa ɲ̀ maa wunɛn gere swaa daki su sere
nɛɛ, sa ko wunɛn woodaba swĩi ye wunɛn
sɔmɔbu ba sun nɔɔsia.
11 Mɛya bɛsɛ Isireliba kpuro sa wunɛn
woodaba sara, sa ɲ̀ wunɛn gere swaa daki.
Sa tora. Yen sɔ̃na bɔ̃ri yi a dera wunɛn sɔm
kowo Mɔwisi u yorua woodan tireru sɔɔ yi
sun di.
12 Nge mɛya a dera wunɛn gari yi koora
yi a nɛɛ, kaa bɛsɛ ka bɛsɛn wirugibu kua.
A dera Yerusalɛmu ya nɔni swãaru wa tèn
bweseru ba ɲ̀ waare gam.
13 Wahala ye kpuro, ya sun deema nge mɛ
Mɔwisi u yorua woodan tireru sɔɔ. Ka mɛ,
sa ɲ̀ bɛsɛn daa kɔ̃sa deri su wunɛn gem swĩi
kpa su wunɛn kĩi geeru kasu.
14 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wahala ye a nɛɛ, sa
ko wa, yera ya sun deema. Ye a kua kpuro ya
sãawa dee dee. Bɛsɛra sa ɲ̀ nun mɛm nɔɔwɛ.
15 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, ye a sun yarama
Egibitin tem di, wunɛn dam mu sɔ̃ɔsira. A
yĩsiru yara te ta wãa sere ka gisɔ. Adama
bɛsɛ, sa durum ka daa kɔ̃sa kua gem gem.
16 Tɛ̃ Yinni, na nun kanamɔ wunɛn durom
sɔ̃, a de wunɛn mɔru yu doona wunɛn wuu
Yerusalɛmun min di, ge ga wãa wunɛn guu
te a gɔsan wɔllɔ. Domi be ba sun sikerenɛ
ba Yerusalɛmu ka bɛsɛ wunɛn tɔmbu gɛma
bɛsɛn toranu ka bɛsɛn baababan daa kɔ̃san
sɔ̃.
17 Gusunɔ, a nɛn nɔɔ swaa dakio kpa a nɛn
kanaru nɔ. A wunɛn sãa yee te ta bansu sãa
mi mɛɛrio wunɛn yĩsirun sɔ̃.
18 Gusunɔ nɛn Yinni, a swaa dakio a nɔ.
A nɔni seeyo a wuu ge ba ka wunɛn yĩsiru
sokumɔ mɛɛri nge mɛ ga bansu kua. Sa
yɛ̃ ma bɛsɛn dɛɛrara kun tura su ka nun
gãanu ganu kana. Adama wunɛn wɔnwɔn
bakarun sɔ̃na sa nun yeni kanamɔ.
19 Yinni, a bɛsɛn kanaru nɔɔwɔ kpa a sun
suuru kua. A bɛsɛn gere swaa dakio kpa a
ko ye sa bikia. A ku de n tɛ wunɛn yĩsirun sɔ̃.
Domi wuna a wuu ge ka tɔn be kpuro mɔ.

Gabiriɛ u kãsiru tubusia

20-21 Sanam mɛ Danɛli u kana te mɔ̀ u
gari gerumɔ u ɲ̀ kpa, u wi ka win tɔmbun
toranu tuuba mɔ̀, ma u Gusunɔ win Yinni
kanamɔ win sãa yee dɛɛra ten sɔ̃, yera durɔ
wi, Gabiriɛ wi u raa wa win kãsi gbiikiru sɔɔ,
u nùn yɔ̃ɔsima ka dam u sura win bɔkuɔ saa
yè sɔɔ ba ra yokan yãkuru ko.
22 U ka nùn gari kua u nɛɛ, na nawa wunɛn
mi, n ka nun kãsi te tubusia.
23 Saa yèn di a wunɛn kanaru torua,
Gusunɔ u tu mwa. Yen sɔ̃na na nun win gari
sɔ̃ɔbu na, domi Gusunɔ u nun kĩ. N n mɛn
na, a swaa dakio n nun kãsi te tubusia.
24 Saa nɔɔba yirun nɔn wata ka wɔkura
Gusunɔ u himba kua yu doona u sere
wunɛn tɔmbu ka wunɛn wuu dɛɛrɔ yakia
toranu ka kɔ̃sa kpuron di. Yen biru, u koo
bu ben toranu suuru kua kpa u bu gem
wɛ̃ sere ka baadommaɔ. Gusunɔn sɔmɔbun
gari ka kãsinun baa ya koo doona kpa tɔn
dɛɛro goo u ko sunɔ.
25 N n mɛn na, a bwisikuo kpa a tubu. Saa
mìn di ba wooda wɛ̃ bu Yerusalɛmu sɔmɛ
bu bani, sere wirugii wi Gusunɔ u gɔsa u ka
na, ya koo kowa saa nɔɔba yirun nɔn nɔɔba
yiru. Yen biru, ba koo yen swɛɛ sɔmɛ ka yen
gbãraru saa nɔɔba yirun non wata ka yiru
sɔɔ. Saa ye, ya ko n sãawa wahalan saa.
26 Saa nɔɔba yirun nɔn wata ka yiru ye, yà
n doona, ba koo wirugii wi Gusunɔ u gɔsa
go. Goo sari wi u koo ka nùn yina. Kpa sunɔ
kpao ka win tabu kowobu bu wuu ge, ka sãa
yee te wisire bu kɔsuku kpa ba n asɔrɔ mɔ̀
sere Gusunɔ u ra ka nùn kpeerasia nge mɛ
u yi.
27 Wirugii wi, u ko n ka tɔn dabiru nɔɔ tia
sãa sere saa nɔɔba yiru. Saa ita ka bɔnun
biru, u koo de yãkunu ka abɔnu nu kpe kpa
u gãa kɔ̃sunu ko sãa yerɔ nìn bweseru goo
kun koore sere kam koo bi Yinni Gusunɔ u
yi win sɔ̃ bu ka nùn deema.

Danɛli u tɔnu wa

Tigirin daarɔ kãsiru sɔɔ

10

1 Sirusi, Pɛɛsin sina bokon bandun wɔ̃ɔ
itase sɔɔ, Yinni Gusunɔ u ka Danɛli gari kua
wi, wi ba maa mɔ̀ Bɛlitasaa. Gari yi, yi sãawa
gem. Yi ka nɔni swãa bakaru yã te ta koo na.
Ma gari yi, yi nùn yeeri. Saa ye sɔɔra u kãsi
te tuba.
2 N deema u wãa nuku sankiraru sɔɔ
alusuma ita.
3 Alusuma ita ye sɔɔ, u ɲ̀ dĩa geenu ganu
diire. U ɲ̀ yaa tende. Tam kun maa win nɔɔ
duure. Mɛya u ɲ̀ maa tii gum sawaré.
4 Wɔ̃ɔn suru gbiikoon sɔ̃ɔ yɛnda nnɛse sɔɔ,
u wãa u yɔ̃ daa te ba mɔ̀ Tigirin bɔkuɔ.

5 Yera u nɔni sua u durɔ goo wa u yãnu
doke ni ba kua ka wɛ̃ɛ damgii ma u kpaka
sɛ̃ke ye ba kua ka wura ye ya wee Ufasin di.
6 Win wasi yi ballimɔ nge kpee ni nu
wuru beku nɔni mɔ, ma win wuswaa ya
ballimɔ nge guru maakinu. Ma win nɔni yi
ballimɔ nge dɔ̃ɔ yari, ma win gãsenu ka win
naasu sãa nge sii gan te ba wɔriasia. Ma win
nɔɔ ga nɔɔra nge tɔn dabinun nɔɔ.
7 Danɛli turowa u kãsi te wa. Tɔn be ba ka
nùn wãa mi, ba ǹ tu wa. Adama ba nanda ba
duki sua bu ka kuke.
8 Wi turowa u yɔ̃ra ma u kãsi te wa. Win
wuswaa ya burisina. Ma win gɔma dwiiya
u dam bia.
9 U durɔ win nɔɔ nua ma u nanda u wiru
tem girari.
10 Yera nɔmu gaga nùn baba ma u diira u
dũu winu ka nɔm taranu soonamɔ.
11 Ma u nɛɛ, kĩnasi Danɛli, a de gari yi, yi
kon nun sɔ̃, yi nun yeeri, kpa a se a yɔ̃ra mi a
wãa mi. Domi ba man gɔrimawa wunɛn mi.
Ye u nùn gari yi sɔ̃ɔwa u kpa, yera Danɛli u
seewa u yɔ̃ra ma u diira.
12 Durɔ wi, u gerua u nɛɛ, Danɛli, a ku
bɛrum ko. Domi saa dɔma tèn di gari yi,
yi nun yeeri, ma a tii kawa Gusunɔ wunɛn
Yinnin wuswaaɔ, saa dɔma ten diya Gusunɔ
u wunɛn kanaru nua. Yen sɔ̃na na na.
13 Pɛɛsiban sina boko u man seesi sɔ̃ɔ
yɛnda tia ma na sina win bɔkuɔ. Adama wee
Misɛli wɔllun tabu kowobun sunɔ turo u na
u man somi.
14 Tɛ̃, na nawa n ka nun tubusia ye n koo
wunɛn tɔmbu deema sia. Domi sian gariya
kãsi te, ta ka yã.

15 Saa ye u nùn gari yi sɔ̃ɔmɔ, yera wi,
Danɛli u tuka ma u mari.
16 Yera u gãanu wa nu ka tɔnu weenɛ ma
nu na nu win nɔɔ baba. Ma u nɔɔ wukia u
nɛɛ, nɛn Yinni, nɛn wuswaa ya burisina, na
ǹ maa dam gam mɔ kãsi te na wan sɔ̃.
17 Nɛ wi na sãa wunɛn sɔm kowo, amɔna
kon ka kpĩ n ka nun gari ko. Domi na ǹ dam
gam mɔ.
18 Wi u ka tɔnu weenɛ mi, u maa nùn baba
u dam kã.
19 Yera u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku bɛrum ko
durɔ kĩnasi, alafia ya n ka nun wãa. A tii dam
kɛ̃ɛyɔ. Ye u ka nùn gari mɔ̀, yera u dam wa
u nɛɛ, Yinni, a de a ka man gari ko. Domi a
man dam kã.

20 Durɔ wi, u nùn bikia u nɛɛ, a yɛ̃ yèn sɔ̃
na na wunɛn mi? Tɛ̃, kon da n Pɛɛsiban sina
boko tabu wɔri. Nà n doona, Gɛrɛkiban sina
boko u koo na.
21 Adama kon nun sɔ̃ ye ya yorua gem
tireru sɔɔ. Goo kun man somimɔ tɔn ben sɔ̃,
ma n kun mɔ Misɛli bɛɛ Isireliban kɔ̃so,

11

1 Wi nɛn tii na somi na dam kã Darusi
Mɛdiban sina bokon bandun wɔ̃ɔ gbiikuu
sɔɔ.
2 Wee tɛ̃, kon wunɛ Danɛli gem sɔ̃.

Sinambun tabu

Wee sinambu ita ba koo bandu di di
Pɛɛsiɔ. Yen biru, sina boko nnɛse u koo
bandu di kpa u dukia gura n kere sina
bokobu ita ye. U n dam kua win dukia yen
sɔ̃, u koo Gɛrɛkiban sina boko seesi.
3 Adama sina boko wɔrugɔ goo u koo se u
dam bakam wa kpa u ko ye u kĩ.
4 Saa yè sɔɔ win banda dam kua, saa
ye sɔɔra ta koo wɔruma kpa tu bɔnu ko
handunian goonu nnɛ kpuro sɔɔ. Win bi-
bun bweseru ta ǹ ban te dimɔ. Ban te, ta ǹ
maa dam mɔ nge mɛ ta raa sãa. Domi ta koo
karana kpa tu wura gabun nɔmuɔ.
5 Sina boko wi u wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru
gian banda ko n dam mɔ. Adama win sina
asakpɔ turo u koo nùn dam kera kpa u nùn
taare. Win dam mɛ, mu ko n kpã.
6 Wɔ̃su gasun biru, ba koo arukawani
bɔkuna kpa sina boko wi u wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gian bii wɔndia u na sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm geu gian sunɔn mi bu ka arukawani
bɔke, bu suana. Adama wɔndia win dam
mu koo kpe. Durɔ win tii u koo gbi, wi ka
win bibun bweseru. Ba koo mam wɔndia
win tii go ka be ba nùn yɔ̃sirima ka win
tundo ka tɔn be ba ka nùn yɔ̃ra waati ye sɔɔ
kpuro gesi.
7 Goo u koo se nge kpii pɔtura kurɔ win
bweserun di u win tundon bandu di. Kpa u
na u sina boko wi u wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu
gia mi wɔri gbãranu sɔɔ u ko ye u kĩ. Yɛ̃ro u
koo dam ko.
8 U koo ben bũnun bwãarokunu gura ni
ba kua ka sii gandu ka ben gãa gee ni ba ka
wura ka sii geesu kua u ka da Egibitiɔ. Kpa
u ka sina boko wi u wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu
gia mi tonda saa fiiko.

9 Yen biru, sunɔ wi u wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
geu gia u koo da u sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarugii
tabu wɔri kpa u gɔsirama win temɔ.
10 Saa ye sɔɔra win bibu ba koo tabun
sɔɔru ko kpa bu tabu kowobu mɛnna ba n
dabi too too. Bii ben turo u koo tabu se wi
ka win tabu kowobu gabu, kpa u win tem
nɔɔ bura yeru sara nge daa te ta nim yiba ta
bɔ̃ɔ saramɔ. U koo sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian
sunɔn gbãraru wɔri kpa u gɔsira u wurama.
11 Saa ye sɔɔ, sina boko wi u wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gia mi, u koo mɔru se kpa u
nɔm geugii wi, tabu wɔri. Nɔm geugii wi, u
koo maa tabu kowo dabi dabinu mɛnna bu
wiɔnɔ wɔri. Adama ba koo nɔm geugii win
tabu kowo be kamia.
12 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarugii wi, u koo tii
sua win nasara yen sɔ̃. U koo tabu kowo
dabinu go. Adama ka mɛ, u ɲ̀ nasara wasi
mam mam.
13 Yeniban biru, sina boko wi u wãa sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm geu gia mi, u koo maa tabu kowo
dabi dabinu mɛnna n kere be u raa mɛnna
yellu. Wɔ̃su gasun biru, u koo wurama ka
tabu kowo be, ka tabu yãa geenu u nɔm
dwarugii wi wɔri.
14 Saa ye sɔɔ, tɔn dabinu nu koo sina boko
wi u wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia seesi. Tɔn
kɔ̃sobu ba koo maa nùn seesi wunɛ Danielin
tɔmbun suunu sɔɔn di wunɛn kãsi ten gari
yi ka koora. Adama ba koo ben tii kamia.
15 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geugii wi, u koo tem
takanu ko kpa u wuu gbãrarugisu mwɛɛri.
Saa ye sɔɔ, ba koo sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarugii
wi, ka win tabu kowo damgibu kamia.
Domi ba ɲ̀ dam wasi bu ka tabu ko.
16 Wi u gesi seewa u nɔm geugii wi wɔri
kpuro, yɛ̃ro u koo kowa ye u kĩ. Goo kun
kpɛ̃ u nùn yinari. Yɛ̃ro u koo mam da tem
mɛn mi n buram bo sɔɔ, kpa u go ye u nɔma
tura.
17 Yen biru, u koo gɔ̃ru doke u na ka win
tabu kowobu kpuro kpa u ka nɔm dwarugii
wi bɔri yɛndun arukawani bɔke u nùn win
bii wɔndia wɛ̃ u sua kurɔ, kpa u ka swaa wa
u win tem kam koosia. Adama win bwisi yi,
yi ɲ̀ nùn yaramɔ.
18 Yen biru, u koo sĩira wuu si su wãa
nim wɔ̃kun bɔkuɔ kpa u sin dabinu mwɛɛri.
Adama tabu sunɔ goo u koo win dam mɛ bua
sere u kpana u mɔru kɔsia.
19 Saa ye sɔɔra u koo gɔsirama win temɔ u
ka kuke win wuu gbãrarugisu sɔɔ, adama u
koo wɔruma u gbi, ba ɲ̀ maa win yira wasi.
20 Wi u koo nùn kɔsire ko, u koo dam dio
doke tem mɛn mi n buram bo sɔɔ. Adama
amɛn biru, dam dio wi, u koo bɔɔkira, n ɲ̀
mɔ mɔrun sɔ̃, n ɲ̀ maa mɔ tabu sɔɔ.
21 Wi ba gɛma, wiya ba koo bandu kɔsire
ko. Ba ɲ̀ nùn sina yãnu wɛ̃ɛmɔ. Bɔri yɛndu
sɔɔra u koo na u bandu di ka taki.
22 Tabu kowo be ba koo yari bu nùn
wɔrima nge nim, u koo bu kɔsukuwa u
kpeerasia, baa ka mam be ba arukawani
bɔkuan wirugii turo.
23 U koo tɔn be u ka arukawani bɔkua nɔni
wɔ̃ke. U koo bandu di kpa u dam wa ka
tɔmbu fiiko.
24 U koo da bera mi tem gem wãa ka bɔri
yɛndu kpa u ko ye win baababa ka win
sikadoba ba ɲ̀ daa koore. U koo tem mɛn
dukia gura kpa u win bɔrɔba bɔnu kua.
U koo mam bwisiku u gbãranu wɔri. Adama
u ɲ̀ yeni mɔ̀ n ka tɛ.
25 U koo win dam ka win wɔrugɔru ka
win tabu kowobu dendi u ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
dwarugii wi wɔri. Nɔm dwarugii wi, u koo
maa se ka tabu kowo damgii dabinu, adama
u ɲ̀ kamiamɔ. Domi ba koo nùn murafitiru
kuawa.
26 Be ba ka nùn dimɔ, beya ba koo nùn
kam koosia. Ba koo win tabu kowobu
yarinasia nge daa toran nim kpa bu gbisuku
dabi dabinu.
27 Sinambu yiru ye, ba koo kasu bu kɔ̃sa
ko, kpa mi ba dimɔ mi, bu weesu kuana.
Adama yen gaa kun dimɔ. Domi kam koo bi,
bu koo nawa saa ye ba yi mi, yà n tura.
28 Sina boko wi u wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
geu gia, u koo gɔsira win temɔ ka dukia
baka. Swaa sɔɔ, u koo Isireli be Gusunɔ u
ka arukawani bɔkua seesi. Yen biru, u koo
gɔsira u da win temɔ.
29 Saa ye ba yi yà n tunuma, nɔm geugii
wi, u koo sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarugii wi seesi
kpam. Adama u ɲ̀ nasara wasi nge mɛ u raa
wa yellu.
30 Domi tɔmba koo na saa Kitimun di ka
goo nimkusu bu nùn wɔri. Saa ye sɔɔ, win
kabia ya koo bɔɔra, kpa u gɔsira u wura. U
koo Isireli be Gusunɔ u ka arukawani bɔkua
mi, mɔru seesi kpa u n ka be ba arukawani
ye deri nɔɔ tia sãa.
31 U koo tabu kowobu sure bu Yinni
Gusunɔn sãa yeru ka ten agbara disi doke.

Kpa bu tɔ̃ɔ baateren yãkunu kpeesia. Kpa bu kam koosion bwãaroku kɔ̃su gira yãku yeru mi.
32 U koo tɔmbu nɔni wɔ̃ke be ba Yinni Gusunɔn arukawani ye deri. Adama tɔn be ba Yinni Gusunɔ yɛ̃, ba ko n yɔ̃wa dim dim ben daa gea sɔɔ.
33 Be ba bwisi mɔ, ba koo dabinu keu ko. Saa fiiko sɔɔ, ba koo gabu go tabu sɔɔ, kpa bu gabu dɔ̃ɔ mɛni, kpa bu gabu yoru mwɛɛri, kpa bu gabun yãnu gura.
34 Saa ye sɔɔ, ba koo somiru fiiko wa. Tɔn dabira ba koo ka bu nɔɔ tia ko ka murafitiru.
35 Bwisigii ben gaba koo gbi bu ka bu sɔwa bu dɛɛra mam mam sere kpeerun tɔ̃ru tu ka tunuma. Domi yeni ya koo kooraWa saa ye ba yii sɔɔ.
36 Sina boko wi, u koo ko ye u kĩ. U koo tii sua u nɛɛ, wiya u bũnu kpuro kere. Kpa u Gusunɔ wi u kpuro kere wɔmɛ. Wɔmbu te, ta ɲ̀ ka nɔɔ gerurɔ. Tɔmbu ba koo nùn naanɛ ko sere Gusunɔn mɔru yu ka sɔ̃ɔsira. Domi ye wi, Gusunɔ u gerua, ya koo kooraWa.
37 U ɲ̀ win sikadoban bũnu gasirimɔ, u ɲ̀ maa bũu wi tɔn kurɔba kĩ gasirimɔ, bũnu kpuro gesi. Domi u koo tii sua n kpuro kere.
38 Adama u koo bũu sã wi u ra n gbãranu kɔ̃su wi win sikadoba ba ɲ̀ yɛ̃. U koo nùn sã ka wura ka sii geesu ka kpee gobiginu, ka sere gãa ni nu gobi mɔ.
39 U koo wuu si su gbãraru mɔ tabu wɔri ka win bũu wi u wa tem tukum di. U koo be ba bũu wi wura bɛɛrɛ wɛ̃, kpa u de bu bandu di tɔn dabinun wɔllɔ, kpa u bu tem bɔnu kua mu n sãa ben are.
40 Kpeerun saa sɔɔ, sina boko wi u wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia u koo ka maa nùn sanna. Adama sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geugii wi, u koo nɔm dwarugii wi wukiri nge woo bɔkɔ ka tabu kɛkɛ ye dumi gawe ka maasɔbu ka goo nimkuu dabiru. Kpa u win tem wɔri u sara nge mɛ nim mu ra daaru yibu mu sare.
41 Kpa u maa wɔri tem mɛn mi n buram bo sɔɔ. Adama Edɔmuba ka Mɔabuba ka sere Amɔniban wirugibu ba koo nùn kisirari.
42 U koo tem dabinu nɔma sikerena. Egibitigibu ba ɲ̀ mam kisiramɔ win nɔman di.
43 Sunɔ wi, u koo Egibitigibun wuraba ka ben sii geesu ka ben yãa gobiginu gura. Libigibu ka Etiopigibu ba koo nùn sã.
44 Labaari ya koo na saa sɔ̃ɔ yari yeru gian di ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di yu nùn nandasia. Saa ye sɔɔra u koo mɔru baka se u tɔn dabinu go.
45 U koo win sina kunu gira nim wɔ̃ku ka Yinni Gusunɔn guu dɛɛra ten baa sɔɔ. Saa yera gɔɔ u koo nùn deema subaru ba kun nùn somi.

Sanam dãakim

12

1 Sanam dãakim sɔɔ, Misɛli, maleeka wi u sãa tabu sunɔ, u koo seema, wi, wi u ka wunɛ Danɛlin tɔmbu yɔ̃. Saa ye, ya ko n sãaWa nɔni swãarun tɔ̃ru tèn bweseru ta ɲ̀ koore saa min di bwesenu nu torua sere n ka saa ye girari. Saa ye sɔɔra wunɛn tɔmbu ba koo faaba wa bèn yĩsa ya yorua wãarun tireru sɔɔ.
2 Dabiru be ba dò sikirɔ, ba koo dom yanda. Ben gabu ba koo se bu ka wãaru te ta ku ra kpe wa. Gabu ba koo maa se bu ka sekuru ka nɔni swãaru wa sere ka baadommaɔ.
3 Be ba bwisi mɔ, ba koo balliwa nge wɔllun yam bururam. Be ba maa tɔn dabinu gem swaa sɔ̃ɔsi, ba koo balliwa nge kperi sere ka baadommaɔ.
4 Wunɛ Danɛli, a gari yi nɛnuɔ asiri sɔɔ kpa a yi yĩreru koosi tire te sɔɔ bu ku ka tu wukia sere kpeerun saa. Sanam mɛ, tɔn dabinu nu koo yi gari kpa yɛ̃ru tu sosi.

Kpeerun saa

ya ko n sãaWa asiri

5 Yen biru, Danɛli u mɛɛra ma u tɔmbu yiru wa ba yɔ̃ turo daarun gooru gee, turo maa wãa daarun gooru giɔ.
6 Ma turo u wi u yãnu doke ni ba kua ka wɛ̃ɛ damgii u yɔ̃ daa ten nim wɔllɔ bikia u nɛɛ, saa yerà maamaaki yen kpeera koo na.
7 Yera Danɛli u wa gɔrado wi, u win nɔma yiru kpuro yiiya wɔllɔ ma u bɔ̃rua ka wi u ra n wãa sere ka baadommaɔn yĩsiru u nɛɛ, nɔni swãa te, ta ko n wãaWa sere saa ita ka bɔnu kpa tu kpe dɔma te ba Gusunɔn tɔmbun dam bua mam mam.
8 Danɛli u gari yi nua adama yi ɲ̀ nùn yeeri. Ma u nɛɛ, nɛn Yinni, amɔna gari yi, yi koo ka wiru goora.

9 Yera u nùn wisa u nɛɛ, Danɛli, a wunɛn
laakari kpĩiyɔ. Gari yi, yi ko n sãawa asiri
sere kpeerun saa yu ka turi.
10 Ba koo dabinu sãrasia bu dɛɛra mam
mam. Tɔn kõsobu ba ko n kõsa mɔ̀. Ben
goo kun tubu ye ya kooramɔ. Adama be ba
bwisi mɔ, beya ba koo tubu.
11 Saa dɔma tèn di ba koo tõɔ baateren
yãku ni ba ra Yinni Gusunɔ kue yõrasia ka
saa ye kam koosion bwãaroku kõsu ga ko n
wãa yãku yerɔ, ya ko n sãawa sõɔ nɔrɔbu ka
gooba wunɔbu wɔkuru sari (1.290).
12 Doo nɔɔrugiiwa wi u tɛmana sere sõɔ
nɔrɔbu ka gooba wunɔbu ka tɛna ka nɔɔbu
(1.335).
13 Adama wunɛ Danɛli, a de a tɛmana sere
ka nɔrɔ. Saa ye sɔɔra kaa wɛ̃ra kpa a se a
wunɛn are mwa kpeerun saa sɔɔ.

OSEE

Oseen tire teni, Isireliban bwese kɛri wɔkura ta gerusimɔ yèn sõ ba kua naanɛ sariba Yinni Gusunɔn mi. Osee u tu yoruawa u ka wigibu kirɔ ko bu ka wa bu gõru gɔsia kpa bu wura Gusunɔn mi. U sõɔsimɔ ma Yinni Gusunɔn kĩru ta kpã, ta ɲ̀ maa nɔru mɔ. Tire te, ta kĩi te ta wãa Gusunɔ ka Isireliban baa sɔɔ weesinamɔwa nge kĩi te ta wãa durɔ ka win kurɔ ka ben bibun baa sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1 Oseen kurɔ suabu, wiru 1n di sere wiru 3.
2. Osee u Isireliba gerusimɔ, wiru 4n di sere wiru 13.
3. U bu kirɔ mɔ̀ bu gõru gɔsia, wiru 14.

1 Sanam mɛ sinam beni Osiasi ka Yotamu ka Akasi ka Esekiasi ba bandu di di Yudan temɔ, ka saa ye Yeroboamu Yoasin bii u bandu dii Isirelin temɔ, sanam mɛya Yinni Gusunɔ u ka Osee Berin bii gari kua.

Oseen kurɔ ka win bibu

2 Gari yi Yinni Gusunɔ u gbia u Osee sõɔwa yi wee. U nɛɛ,
Osee, a doo a kurɔ sua wi u ra sakararu ko.
Bɛɛn bibu ba koo maa win yira swĩi.
Domi Isireliba ba bũnu gasirimɔ ba sãamɔ
nge kurɔ sakara wi u durɔbu gasirimɔ.
Ma ba nɛ, Yinni Gusunɔ deri.
3 Ma Osee u seewa u Gomɛɛ Dibilaimun bii sua kurɔ. Yera u ka nùn mɛnna. Ma kurɔ wi, u gura sua u nùn bii tɔn durɔ marua.
4 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i bii wi yĩsiru kɛ̃ɛyɔ Yisirɛɛli.
Domi saa fiiko sɔɔ kon Yehun yɛnugibu wɔri
yèn sõ ba tɔmbun yɛm yari Yisirɛɛliɔ,
kpa n Isireliban bandu kpeerasia.
5 Tõɔ te sɔɔ, kon Isireliban tabu durɔbun tɛnnu bɔɔku Yisirɛɛlin wɔwaɔ.
6 Yeniban biru, Gomɛɛ u maa gura sua ma u bii tɔn kurɔ mara. Ma Yinni Gusunɔ u Osee sõɔwa u nɛɛ,
a nùn yĩsiru kɛ̃ɛyɔ Lo Ruhama.
Yen tubusiana bii wi ba yina.
Domi na ɲ̀ maa Isireliba wɔnwɔndu kuammɛ.
Na ɲ̀ bu suuru kuammɛ.
7 Adama kon Yudaba wɔnwɔndu kua, kpa nɛn tii n bu faaba ko nɛ wi na sãa Gusunɔ ben Yinni. Adama n ɲ̀ mɔ kon ka ben yibɛrɛba tabu ko. Na ɲ̀ tɛndu dendimɔ ɲ̀ kun mɛ takobi ɲ̀ kun mɛ dumi ka yin maasɔbu.
8 Yeniban biru, Gomɛɛ u bii wi bom kara. Ma u wure u gura sua u bii tɔn durɔ mara.
9 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
a nùn yĩsiru kɛ̃ɛyɔ Lo Ami.
Yen tubusiana n ɲ̀ nɛn tɔmbu.
Domi i ɲ̀ maa sãa nɛn tɔmbu,
na ɲ̀ maa sãa bɛɛn Yinni.

Isireliba

ba koo wurama nge yellu

2

1 Yinni Gusunɔ u Osee sõɔwa u nɛɛ,
saa ya sisi yè sɔɔ Isireliba ba koo dabia
nge nim wɔ̃kun yani sɛɛri.
Ba ɲ̀ kpɛ̃ bu ben geeru gari.
Mi ba ku ra raa bu soku nɛn tɔmbu,
miya ba koo bu soku nɛ Gusunɔ, Yinni wason bibu.
2 Yudaba ka Isireliba ba koo mɛnna sannu
kpa bu goo gɔsi u n sãa be kpuron sunɔ.
Domi ba koo dabia bu tɛria tem mɛ kpuro sɔɔ.
Yen dɔma te, tõɔ bakara Yisirɛɛliɔ.
3 Bɛɛ Yudaba ka Isireliba, i sõɔnɔ ma i sãawa nɛn tɔn be na kĩ.

Isireli u sãawa naanɛ sarirugii

4 Nɛn bibu, i bɛɛn mɛro taarɛ wɛ̃ɛyɔ,
domi u ɲ̀ maa sãa nɛn kurɔ,
mɛya na ɲ̀ maa sãa win durɔ.
I nùn sõɔwɔ u de u win durɔ dama nɔni yi wuna,
kpa u sakara kookoosu wuna win gõrun di.
5 Ma n kun mɛ, kon win yãnu potiri mam mam
kpa n nùn yõsu tereru
nge mɛ ba ka nùn mara.
Kon de u n sãa nge tem
mi gãanu ku ra kpi,
kpa n de nim nɔru gu nùn go.
6 Na ɲ̀ maa bɛɛ win bibun wɔnwɔndu mɔ̀,
domi bɛɛn mɛro u sãawa sakara kowo.
7 U kurɔ tanaru ka sekuru sariru dɔra.
Domi u nɛɛ, u koo win durɔ tanɔbu swĩiwa
kpa bu nùn nim ka dĩanu ka tam ka gum ka yãnu wɛ̃ ni u koo doke.
8 Yen sõ, kon win swaa kɛnɛ ka sãki,
kpa n ye dãa sɛ̃suku kpa u kun maa win swaa ye swĩi.
9 Baa ù n daa yara u win durɔ tanɔ be naa gira,

u ɲ̀ maa bu naa turi.
Baa ù n bu kasu,
u ɲ̀ maa bu wasi.
Saa ye sɔɔra u koo nɛɛ,
ɲ̀ n mɛn na, a de n wura nɛn durɔ gbiikoon mi,
domi na raa nuku dobu mɔ win mi n kere tɛ̃.
10 Mɛya u ɲ̀ daa gie ma nɛna na nùn dobi ka tam kpam ka gum wɛ̃ɛmɔ.
Mɛya na maa nùn sii geesu ka wura taasi.
Adama u ka ye bũu wi ba mɔ̀ Baali sãwa.
11 Yen sɔ̃, kon gɔsirama n nɛn dobi mwa yin gɛ̃ɛbun saa sɔɔ,
ka tam mɛn saa sɔɔ ka sere yãa ni u sebua u ka win tereru wukiri,
12 kpa n nùn sekuru doke win durɔ tanɔbun wuswaaɔ.
Goo sari wi u koo nùn wɔra nɛn nɔman di.
13 Kon win nuku dobu kpuro kpeerasia
ka tɔ̃ɔ baka ni u ra ko suru ka suru
ka tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru ka sere mɛnnɔ si u ra ko sãarun swaa sɔɔ.
14 Kon de win resɛm dãnu ka win figieba bu kam ko
be u nɛɛ, u wa durɔ tanɔbun min di.
Kon de gbee ni, nu ko dãa sɔ̃ɔ,
kpa gbeeku yɛɛ yi dãa nin marum di.
15 Kon nùn sɛɛyasia yèn sɔ̃ u man deri
u bũu wi ba mɔ̀ Baali turare dɔ̃ɔ dokeammɛ.
Ma u win saba ka win taaminu doke u da u win durɔ tanɔbu swĩi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
16 Adama saa ya sisi yè sɔɔ kon nùn kɔkiri n ka da gbaburɔ
kpa n ka nùn gari ko ka kĩru.
17 Kon nùn win resɛm gbaaru wesia
te ta wãa Akɔɔn wɔwaɔ.
Yĩsi ten tubusiana nɔni swãarun wɔwa.
Yera ya ko n sãa win yĩiyɔbun tore,
kpa u womu ko nge sanam mɛ u yarima saa Egibitin di win wɔndiaru.

Yinni Gusunɔ

u koo ka win tɔmbu dora

18 Yen tɔ̃ɔ te, u koo man soku win durɔ.
U ɲ̀ maa man sokumɔ Baali win yinni.
19 Kon de u bũu wi ba mɔ̀ Baalin yĩsiru duari
kpa u kun mam kpĩa u tu sia.
20 Saa yera kon ka gbeeku yɛɛ ka gunɔsu ka sere yɛɛ yi yi ra kabiri arukawani bɔke
yi ku ka nɛn tɔmbu kɔ̃sa gaa kua.
Kon de tabu bu kpe, kpa ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
21-22 Isireli, kon maa nun ko nge nɛn kurɔ sere ka baadommaɔ,
kpa n nun gem ka wɔnwɔndu ka durom sɔ̃ɔsi.
Bɔrɔkiniru sɔɔra kon ka nun arukawani bɔke.
Saa ye sɔɔra kaa wura ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
23-24 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerumɔ.
Saa gaa sisi yè sɔɔ kon wɔllun kananu nɔ,
kpa n tu nim kɛ̃.
Wɔlla koo tem kanaru nɔ kpa tu gura nɛɛsia.
Kpa tem mu dobi ka resɛm ka olifin kanaru nɔ
kpa ye kpuro yu kpi.
Kpa yu Yisirɛɛlin bukata wunana.
25 Kon de nɛn tɔmbu bu sina tem mɛ kpuro sɔɔ
kpa n bu wɔnwɔndu kua
be, be na raa yina n wɔnwɔndu kua.
Kpa be, be ba ku ra raa soku nɛn tɔmbu,
n bu soku nɛn tɔmbu.
Kpa be, bu maa man soku ben Yinni.

Osee u win kurɔn

laakari mɛɛra

3

1 Ma Osee u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n doo n kpam nɛn kurɔ wi kĩa wi goo u kĩa ma u sekuru sariru mɔ̀. N kurɔ wi kĩɔ nge mɛ wi, Yinni Gusunɔ u Isireliba kĩ, baa mɛ ba nùn biru kisi ba da ba bũnu sãamɔ ma ba resɛm kiranu kĩ ni ba ra ka bũu ni sã.
2 Ma na da na kurɔ wi yakia ka sii geesun gobi wɔkura nɔɔbu ka sere ɔɔsu * ditiri nata † (600).
3 Ma na nùn sɔ̃ɔwa na nɛɛ, a de a n wãa nɛn sɔ̃ n ka tɛ. A ku maa sakararu ko. A ku maa da durɔ goon mi. Nɛn tii kon maa tii nɛnɛ.
4 Nge mɛya Isireliba ba ko n wãa sunɔ sari n ka tɛ. Mɛya ba ɲ̀ ko n maa wirugii mɔ. Ba ɲ̀ maa yãkunu mɔ̀. Ba ɲ̀ maa bũnu ganu sãamɔ. Mɛya yãku kowo goo kun ko n maa wãa ben suunu sɔɔ u ka bu bikiaru kua.
5 Yeniban biru, ba koo wurama bu Gusunɔ ben Yinni kasu ka maa ben sikado Dafidin bandu wi u raa sãa ben sina boko.

* **3:2 *ɔɔsu*** - Dĩa bimi gɛɛn bwesera yi yi ka gbɛɛ weenɛ.
† **3:2 *ditiri nata*** - Ya sãawa saaki nɔɔba yirun saka.

Ba koo nuku dobu ko bà n Yinni Gusunɔ wa
ka win kĩi te u koo bu sõɔsi saa ye sɔɔ.

Yinni Gusunɔ

u Isireliba taarɛ wɛ̃

4

1 Bɛɛ Isireliba, i nɛ, Yinni Gusunɔ swaa dakio.
Domi na siribu mɔ ka bɛɛ tem mɛn tɔmbu
yèn sõ wɔnwɔndugii goo sari bɛɛ sɔɔ,
gemgii goo maa sari.
Mɛya bɛɛn goo kun maa man yɛ̃.
2 I nɔɔ mwɛɛnu mò ka bõri, adama weesa i mò.
Mɛya i maa tɔmbu goomɔ, i gbɛnimɔ, i sakararu mò.
I dam dɔrenamɔ, ma tɔn gobera sosimɔ ta dɔɔ.
3 Yen sõna nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de tem mɛ, mu gbera.
Bɛɛ be i wãa mi kpuro, i ko woorawa
saa gbeeku yɛɛn di n ka da gunɔsɔ ka wɛɛyɔ,
ye kpurowa ya koo kam ko.

Yinni Gusunɔ

u yãku kowobu taarɛ wɛ̃ɛmɔ

4 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, goo u ku raa ka tii yina
ǹ kun mɛ u goo gerusi.
Domi wunɛ yãku kowo tɔnwerowa na ka sannamɔ.
5 Sõɔ teeru kaa wɔrumawa sõɔ sɔɔ gbãara
kpa wunɛn beruse nɛn sɔmɔ u maa wɔruma wõkuru.
Kon maa Isirelin bweseru go te ta sãa nge wunɛn mɛro.
6 Wee nɛn tɔmba gbimɔ yèn sõ ba ǹ man yɛ̃.
Adama wunɛn tii, a yina a man wura.
Yen sõ, kon nun yina kpa a kun maa sãa nɛn yãku kowo tɔnwero.
Nge mɛ a nɛ, Yinni Gusunɔn woodaba duari,
nge mɛya kon maa wunɛn bibu duari.
7 Nge mɛ ba dabiamɔ, nge mɛya ba man torarimɔ ba dɔɔ.
Kon ben bɛɛrɛ kpeesia kpa bu sekuru wa.
8 Wee ba kuuramɔ nɛn tɔmbun toranun sõ.
Ma ba bu bɔriemɔ ba n ka toramɔ ba n dɔɔ.
9 Yen sõ, sɛɛyasia tee biya kon nɛn tɔmbu ka ben yãku kowobu ko.
Kon bu sɛɛyasiawa nge mɛ ben daa ya nɛ.
Kon bu kɔsiawa nge mɛ ben kookoosu nɛ.
10 Ba koo di, adama ba ǹ debumɔ.
Ba koo sakararu ko bũu nuurɔ bu ka bibu wan sõ.
Adama ba ǹ marumɔ yèn sõ ba nɛ, Yinni Gusunɔ biru kisi
ba ǹ nɛn woodaba swĩi.
11 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, sakararu ka tama mu nɛn tɔmbun wiru gɔsia.
12 Dãa kukun miya ba ra bikiaru de gu ka bu gari sõ.
Bũu gasiribu dera ba kõɔra ma ba ka man tonda.
13 Ba ra de ba n yãkunu mò guunu wɔllɔ,
kpa ba n turare dõɔ dokemɔ gungunu wɔllɔ
ka dãa baka bwese bwesekan nuurɔ nìn saara bu wɛ̃re.
Yen sõna ben bii wɔndiaba ba sekuru sariru mò.
Ma ben biigii kurɔbu ba sakararu mò.
14 Na ǹ ben bii wɔndia be, ka ben biigii kurɔ be sɛɛyasiamɔ
ben sekuru sari te, ka ben sakara te ba mòn sõ.
Domi ben mɔwɔbun tii ba sakararu mò ka kurɔ be ba wãa bũu sãarun sõ.
Ma ba maa yãkunu mò sannu ka be.
Adama ba n yɛ̃ nge mɛ mɔndu gara gerua ta nɛɛ,
tɔn be ba ǹ laakari mɔ, ba kam kobu dɔɔwa.
15 Isireliba ba bũnu gasirimɔ,
adama Yudaba bu ku raa bu swĩi.
Bu ku da Giligaliɔ ǹ kun mɛ Betɛli Afɛniɔ * bu ka yãkunu ko
kpa ba n bõrumɔ ba n mò,
sere ka Yinni Gusunɔn wãaru.
16 Isireliba ba sãawa nge naa gbiiba ye ba
kpana bu kpara. Adama tɛ̃, Yinni Gusunɔ u
koo bu yõsu batuma sɔɔ nge yãanu.
17 Isireliba ba bũnu sãamɔ. A bu derio mi.
18 Bà n tam nɔra ba kpa, ba ra n yande
dɔɔwa bu sakararu ko. Wee ben wirugibu
ba ra n kĩwa ba n wãa sekuru sari kom sɔɔ.
19 Sõɔ teeru woo ga koo na gu bu sua gu ka
doona kpa bu sekuru wa ben yãku nin sõ.

Keu koosio kõsobu

5

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ yãku kowobu, i yeniba swaa dakio.
Bɛɛ Isireliba, i swaa dakio i nɔ.
Bɛɛ sina kpaarugibu, i swaa tem kpĩiyɔ i nɔ.
Bɛɛya siri bini bu ka yã.
Domi i kua tɔmbun yina Misipaɔ,

* **4:15** ***Betɛli Afɛniɔ*** yen tubusiana dõɔn wãa yeru

ma i kua ben taa Taboriɔ.
2 Ma ba man biru kisi ba numa durum sɔɔ.
Yen sõ, kon bɛɛ kpuro sɛɛyasia.
3 Na Isireliba yɛ̃wa sãa sãa.
Ben goo kun man berue.
Wee ba da ba bũnu gasira
ba tii disi doke.
4 Osee u nɛɛ,
ba ṅ kpɛ̃ bu maa wurama ben Yinnin mi ben kookoosun sõ.
Domi bũu sãarun gasiribu gina wãa ben gõru sɔɔ.
Mɛya ba ṅ maa wi, Yinni Gusunɔ yɛ̃.
5 Isireliban tii suabu bu sõɔsimɔ mɛ ba sãa.
Ba koo wɔruma ben durum sõ.
Yudaban tii ba koo wɔruma ka be sannu.
6 Sanam gam sisi
mɛ̀ sɔɔ ba koo bikiaru da Yinni Gusunɔn mi,
kpa bu ka nùn yãanu ka kɛtɛba yãkuru kua.
Adama ba ṅ nùn wasi,
domi u bu deri.
7 Beya ba nùn tɔnu kandu kua.
Domi ba da ba bii seegeba mara be ba ṅ nùn yɛ̃.
Tɛ̃, n ṅ tɛɛmɔ u ka bu kam koosia be ka ben arumani.

Gusunɔ u koo de Yudaba

ka Isireliba bu tabu ko

8 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i tabun kɔba soowo Gibeaɔ ka Ramaɔ.
I tabun wurenu koowo Betɛli Afɛniɔ.
Bɛɛ Bɛnyamɛɛba, tabu durɔba wee bɛɛn birun di.
9 Gari geeya na Isireliba sõɔmɔ.
Dɔma te kon bu sɛɛyasia, ba koo kam kowa.
10 Wee Yudaban wirugibu ba sãawa nge be ba ra tem gbɛni
bu ka ben tiin tem sosi.
Yen sõ, kon bu nɛn mɔru wisi nge nim tora.
11 Siribu bu Isireliba di, ma ba bu dam dɔremɔ
yèn sõ ba kam naa gire.
12 Na kon bu di nge gɛmi.
Kpa na n Yudaba wahala mɔ̀ nge bara te ta kukunu temmɔ.
13 Mɛya Isireliba ba tii bararu waasi.
Ma Yudaba ba ben bosu wa.
Ma Isireliba ba gɔra Asiriɔ
bu ka sina boko Yarɛbu somiru kana.
Adama u ṅ kpɛ̃ u bu bɛkia
u sere nɛɛ, u koo ben bosu kpeesia.
14 Na ko n sãawa nge gbee sunɔ Isireliba ka Yudaban sõ.
Kon bu wɔri n yaaku kpa n bu sua n ka doona.
Goo sari wi u koo bu wɔra saa nɛn nɔman di.

Isireliba ba ben durum

tuuba kua ka murafitiru

15 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
ṅ n mɛn na, kon bu biru kisi
kpa n wura nɛn wãa yerɔ
sere bu ka tubu ma ba tora.
Ben nɔni swãaru ta koo de bu man kasu
kpa bu man somiru kana.

6

1 Isireliba ba sõɔna ba nɛɛ,
i na su gɔsira Yinni Gusunɔn mi.
Wee u sun so u mɛɛra kua.
Adama u koo bɛsɛn mɛɛra ye nɔɔri u sun bɛkia.
2 N ṅ maa tɛɛmɔ u ka sun wãaru wɛ̃,
kpa sa n wãa win wuswaaɔ.
3 I de su kasu su nùn gia.
Nge mɛ sa ra n yɛ̃ kam kam ma sõɔ u koo yari,
nge mɛya sa n maa yɛ̃ ma u koo na.
U koo nawa nge tom buruku gura ye ya ra tem yɛmiasie.
4 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Yudaba ka Isireliba, mba kon bɛɛ kua.
Wee bɛɛn kĩru nɛn sõ ta sãawa nge bururun kakoru
ṅ kun mɛ nge dirum mɛ mu ra yarinɛ fuuku.
5 Yen sõna kon bɛɛ nɛn sɔmɔbu gɔriama
bu bɛɛ sõ ma kon bɛɛ sɛɛyasia.
Kpa bu maa bɛɛ sõ ma kon bɛɛ go.
Nɛn siribu bu koo sõɔsira nge yam bururam.
6 Domi wɔnwɔnda na kĩ, n ṅ mɔ yãkuru.
Mɛya na maa kĩ nɛn tɔmbu bu man gia
n kere bu man yãku dõɔ mwaararuginu kua.
7 Ba nɛn arukawani kusia nge mɛ tɔmbu ba ra n kuanammɛ.
Wee ba man tɔnu kandu kua.
8 Galadigibu ba sãawa tɔn kõsobu
ma ba yɛm yari baama.
9 Nge mɛ swaa diobu ba ra n swaa mara,
nge mɛya yãku kowobun wuuru ta wãa Sikɛmun swaaɔ ta tɔmbu goomɔ.
10 Na gãa kõsunu wa Isireliɔ,
niya ba bũnu gasirimɔ,
ba tii disi dokemɔ nge sakara kowo.
11 Saa ya sisi yè sɔɔ kon maa bɛɛ Yudaba sɛɛyasia.

Isireliba ka bwese tukunu

Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
sanam mɛ na kĩ nɛn tɔmbu Isireliba bu wurama yorun di,

7

1 kpa n bu bɛkia,
saa yera ben durum maa sõɔsira Samariɔ.
Gbɛnɔbu ba dumɔ diaɔ ba gbɛnimɔ.
Ma ben gaba yiba swɛɛ sɔɔ.
2 Adama ben goo sari wi u ra tii sõ u nɛɛ,
na yaaye kõsa ye ba mɔ̀.
Tɛ̃, wee ba mwaara ben kom kõsum mɛ sɔɔ.
Na ye kpuro waamɔ.
3 Ben nuku kõsu kookoosu ka ben weesu
su sina boko ka ben wirugibu nuku dobu wɛ̃ɛmɔ.
4 Be kpuro ba sãawa sakara kowobu ba sum
nge pɛ̃ɛ wõɔ yeru te pɛ̃ɛ kowo u dõɔ doke u deri.
Ma u da u win pɛ̃ɛ som bura u yi sere mu ka se.
5 Bà n ben sina bokon tõɔ bakaru mɔ̀,
ben sina asakpɔbu ka sunɔn tii ba ra tam nɔwa
kpa ba n tɔmbu yaa kasikimɔ.
6 Be ba ra nɔɔ tia ko bu ka tɔmbu seesi,
ba sãa nge pɛ̃ɛ wõɔ yeru.
Wɔ̃kuru, ben wɔrugɔru ta ra yɛmiɛwa
kpa yam sãre bururu tu se nge ba gãanu dõɔ doke.
7 Be kpuro ba sumwa nge dõɔ.
Ba ra ben kparobu gowa
kpa ben sinambu ba n wɔrukumɔ tia tia.
Adama ben goo ku ra maa man somiru kanɛ.
8 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
Isireliba ba ka bwese tukunu mɛnna.
Ma ba kua nge kira te ba ṅ gɔsie.
9 Bwese tuku ni, nu bu dam mwaarimɔ.
Adama ba ṅ yɛ̃ mɛ.
Tɔkɔra bu deemamɔwa,
adama ba ṅ tuba.
10 Ben tii suabu sõɔsiramɔ.
Domi ba ṅ gɔsiramɛ nɛ Gusunɔ ben Yinnin mi.
Ka yen de kpuro, ba ṅ man kasu.
11 Ba sãawa nge totobɛrɛ
te ta ṅ bwisi mɔ.
Ba Egibitigibu somiru kanamɔ,
ma ba daamɔ Asiriɔ.
12 Adama bà n swaa wɔri na ra bu taa bɛriewa
n bu mwɛɛri nge gunɔsu.
Kpa n bu sɛɛyasia nge mɛ ba bu nɔɔsia.
13 Ba kam kuawa mi, domi ba man duka suurimɔ.
Ba man seesi, ba man weesu kua.
N deema nɛna kon daa bu faaba ko.
14 Bà n man somiru kanamɔ, ba ku ra tu ko gõruɔ.
Adama ba ra sinɛwa ba n tii muririmɔ.
Kpa ba n yĩiyɔ yeya ya koo de ben gbea yu alikama ka resɛm gea ma.
Nge mɛya ba ra n mɔ̀ bu ka man seesi.
15 N deema nɛna na bu nɔni doke na bu dam wɛ̃.
Adama ka mɛ, ba man kõsa bwisikusimɔ.
16 Ba gɔsira goon mi gia.
Ba sãa nge tɛn te ta ṅ gea sãa.
Yen sõ, ba koo ben wirugibu go tabu sɔɔ
ben gari kam gerubun sõ.
Yera ya koo de bu bu yɛ̃ɛ Egibitiɔ.

Ye a duura yera kaa gɛ̃

8

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i kɔba soowo.
Wee yibɛrɛba ba nɛn sãa yeru wuusima nge kasi.
Domi Isireliba ba nɛn arukawani kusia.
Ma ba nɛn sõɔsiru yina.
2 Ba koo man nɔɔgiru suema bu nɛɛ,
ba nɛ ben Yinni yɛ̃.
3 Adama ba gea deri,
ma yibɛrɛba ba koo bu naa swĩi.
4 Ba tii sinambu kua
ba ṅ man saawara kue.
Ma ba bũnu seka ka sii geesu ka wura.
Yen sõna ba koo kam ko.
5 Bɛɛ Samarigibu, na bɛɛn naa wuragia ye tusa.
Na maa ka bɛɛ mɔru mɔ̀.
Saa yerà i ko i sina ba ku n bɛɛ taarɛ wɛ̃.
6 Wi u bwãarokunun sɔmburu yɛ̃ Isireliba sɔɔ
wiya u naa wuragia ye kua.
Ya ṅ sãa Gusunɔ.
Yen sõna ba koo ye kɔsuku muku muku.
7 Wee i woo duura,
yen sõna i ko i woo bɔkɔ gɛ̃.
Mɔndu gara nɛɛ, dobi bɛm sari ku ra n som mɔ.
I n maa yɛ̃ ma bɛɛn gbean dĩanu nù n daa gea kua,
sɔba ba koo nu gura.
8 Isireliba ba dera ba bu mwɛ.

Be wee bwesenu sɔɔ nge weke te goo kun maa kĩ.
9 Domi ba da Asiriɔ nge gbeeku kɛtɛku ge ga tii kpare.
Ba da ba somiru kasu mi.
10 Ba bwese tukunu gobi kɔsia ba n ka nɔɔ tia sãa.
Adama ka mɛ, kon bu mɛnna,
kpa Asirin sina boko u bu yoo sɔma koosia.
11 Isireliba ba bũu turanu kua nu dabi.
Niya nu dera ba durum mɔ̀.
12 Baa nà n bu nɛn woodaba yorua sere ka yen gari piiminɔ,
ba ra ye garisiwa nge ye ya wee tɔn tukon min di.
13 Ba ra yɛɛ go bu ka man yãkuru kua,
kpa bu yin yaa tem.
Adama ben yãku ni, nu ɩ̀ man doremɔ.
Na ɩ̀ ben toranu duari.
Kon bu sɛɛyasia.
Yen sɔ̃na ba koo gɔsira bu da Egibitiɔ.
14 Isireliba ba tii sina kpaaru bania.
Ma ba nɛ ben taka kowo duari.
Yudaba ba maa ben wuu dabinu gbãraru toosi.
Adama kon ben wusu dɔ̃ɔ sɔkiri kpa u ben dii geenu di.

Yinni Gusunɔn tɔmbu
ba koo kpuro bia

9

1 Bɛɛ Isireliba, i ku tɔ̃ɔ bakaru ko gɛ̃ɛbun saa sɔɔ
nge bwese ni nu tie.
Domi i Yinni Gusunɔ biru kisi.
Ma i da i bũnu gasirimɔ
i nu siaramɔ mi ba alikama soomɔ kpuro.
2 Adama alikama ye ba soomɔ ka gum mɛ ba gamamɔ,
yen gaa kun ko n sãa bɛɛgia.
Mɛya i ɩ̀ tam kpam wasi i wuna.
3 Isireliba ba ɩ̀ sinamɔ tem mɛ Yinni Gusunɔ u bu wɛ̃ sɔɔ.
Ba koo wurama Egibitiɔ ɩ̀ kun mɛ Asiriɔ.
Kpa bu dĩa sesenuginu di mi.
4 Saa ye sɔɔ, ba ɩ̀ maa kpɛ̃ bu yãkuru ko ka tam.
Baa bà n tu kua,
ta ɩ̀ Gusunɔ wɛ̃remɔ.
Ben yãku dĩanu nu ko n sãawa nge gɔɔ dĩanu.
Wi u nu di, u koo disi duurawa.
Dĩa ni, nu koo win gɔ̃ɔru kpeesia.
Adama ba ɩ̀ ka ye duɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
5 Mba i ko ko Yinni Gusunɔn tɔ̃ɔ bakanu sɔɔ.
6 I n bɛɛn yɛnusu deri bansu,
Egibitigiba koo bɛɛ dam koosia ben mi.
Adama yen wuu ge ba mɔ̀ Mɛnfisi ga ko n sãawa nge bɛɛn sikiru.
Awĩi yi koo bɛɛn arumani di.
Kpa sãki yi kpi bɛɛn kunɔ.
7 Saa ya tura yè sɔɔ Yinni Gusunɔ u koo siri.
Saa ya tunuma yè sɔɔ u koo baawure kɔsia ye u kua.
Bɛɛ Isireliba i ko ye wa.
Wee bɛɛn toranu ka bɛɛn tusirun kpãarun sɔ̃,
i ra n tamaa Gusunɔn sɔmɔ u wiirawa.
Wi, wi Yinni Gusunɔ u ka gari kua u tam nɔrawa.
N deema bɛɛ, i torewa n kpã, ma i nùn tusa.
8 Adama sɔmɔ wi u bɛɛ kirɔ mɔ̀,
u wãa ka Gusunɔ.
Ka mɛ, i nùn yina bɛriammɛ mi u dɔɔ kpuro.
I ra mam nùn seesiwa Gusunɔ win Yinnin sãa yerɔ.
9 Wee i da i kɔ̃sa kua nge mɛ i raa kua Gibeaɔ.
Yinni Gusunɔ kun bɛɛn toranu duari.
U koo bɛɛ sɛɛyasia nin sɔ̃.

Yinni Gusunɔ u nuki sankira

10 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, sanam mɛ na gbia na Isireliba wa,
nɛn nɔni sɔɔ, ba sãawa nge resɛm marum
mɛ ba wa mi gãanu ku ra kpi.
Ma na maa ben baababa wa nge figie marum gbiikum.
Adama ye ba tunuma Baali Peoriɔ,
miya ba tii bũu wi ba mɔ̀ Baali wɛ̃.
Ma na bu tusa nge bũu wi.
11 Tɛ̃ Isireliban bɛɛrɛ ya koo doona nge gunɔ mɔrin wuuru.
Ben kurɔbu ba ɩ̀ maa guri suamɔ bu sere ma.
12 Bà n maa bibu seeya, kon de bu gbiwa bu sere bukura.
Ba koo wahala baka wa nà n bu biru kisi.
13 Nge mɛ na Isireliba waasinamɔ,
ba sãawa nge dãa
ni ba duura tem gem sɔɔ.
Adama ba koo ben bibu yibɛrɛba nɔmu bɛria
be ba koo bu go.
14 Osee u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, bà n koo Isireliba sɛɛyasia,
sɛɛyasia birà ba koo gɔsi.

A de ben kurɔbu bu nukuru yari,
kpa ben bwãsu su gbera.
15 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
geema ben nuku kɔ̃suru kpuro ta sɔ̃ɔsira Giligaliɔ.
Miya na bu wa ma na bu tusa.
Kon bu gira nɛn wuswaan di ye ba kuan sɔ̃.
Na ɲ̀ maa bu kĩ.
Domi ben sinambu kpurowa ba man seesimɔ.
16 Na be, Isireliba sɛɛyasia.
Ba sãa nge dãa te ta gbera nuurun di kpuro.
Ta ɲ̀ maa binu marumɔ.
Baa bà n maa bibu mara, kon de bii be ba kĩ mi, bu gbiwa.
17 Osee u nɛɛ, Gusunɔ nɛn Yinni u bu yina
yèn sɔ̃ ba ɲ̀ win gari swaa daki.
Ba koo kowa yaayaare kowobu bwesenun suunu sɔɔ.

Isireliban banda kpa

10

1 Isirelin bweseru ta raa sãawa nge resɛm gea
ye ya ra ma too.
Adama nge mɛ ba dabiamɔ,
nge mɛya ba bũu yenu dabiasiamɔ.
Nge mɛ ben tem mu kuuramɔ,
nge mɛya ba bũu yenu sɔmmɔ ka kpee geenu.
2 Tɔn be, ba sãawa gɔ̃rusu yirugibu.
Ba koo yen are sɔbe.
Yinni Gusunɔ u koo ben bũu yee ni ka nin kpee geenu kɔsuku.
3 Ba koo tɛ̃ nɛɛ, yèn sɔ̃ sa ɲ̀ Gusunɔ nasie,
yen sɔ̃na sa ɲ̀ sina boko mɔ.
Adama tɛ̃n wãa te sa wãa mini,
mba sina boko koo maa kpĩ u sun wunana.
4 Wee ba gari kam gerumɔ,
ma ba arukawani bɔkumɔ ka bɔ̃ri weesugii.
Yen sɔ̃, siribu dabiamɔ nge yaka kɔ̃susu
si su ra kpi gbee te ba wuka sɔɔ.
5 Kpa Samarigii be ba naa buu wuraguu sãamɔ
ge ge wãa Betɛli Afɛniɔ bu nanda
kpa bu gɔɔ sina gen sɔ̃.
Gen yãku kowobu ba koo diiri
bà n wa gen bɛɛrɛ ya kpa.
6 Domi ba koo ka gu da Asiriɔ
bu gu ben sina boko wɛ̃.
Isireliba ba koo sekuru wa.
Ba koo nà n daa yɛ̃ ko
ye ba ka bũu kua ben suunu sɔɔ.
7 N n Samarin sɔ̃n na, ye kpuro ya kpawa mi.
Domi ba koo ka yen sina boko doona
nge dɛka ye nim mu ka doonɔ.
8 Ba koo ben bũu yenu kpuro kɔsuku mi ba tora.
Kpa yakasu ka sãki yi kpi mi.
Saa gaa sisi yè sɔɔ ba koo guunu ka gungunu sɔ̃ bu nɛɛ,
i sun sɛ̃sikio i wukiri.

Isireliba

ba koo gɛ̃ ye ba duura

9 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
saa dɔma tèn di Isireliba ba durum kua Gibeaɔ,
ba toramɔ ba dɔɔwa.
N ɲ̀ weenɛ tabu bu tɔn kɔ̃so be wɔri mi?
10 Nɛ, Yinni Gusunɔ kon bu sɛɛyasia nge mɛ na kĩ,
kpa bwesenu nu nɔɔ tia ko nu bu wɔri ben tora bakanun sɔ̃.
11 Isireliba ba sãawa nge naa kpɛmi yi yi ra dobi taaku.
Adama kon sugu doke ben wĩi bura ni sɔɔ.
Kon de Yudaba bu kɔrɔ ko,
kpa be, Yakɔbun bweseru bu tem kusanu kɔsuku.
12 Yen sɔ̃ tɛ̃, bɛɛ Isireliba i gbee kpaaru koowo i gem duure.
Kpa i durom gɛ̃.
Domi saa ya tura i ka gɔsirama nɛ, Yinni Gusunɔn mi,
kpa n bɛɛ susi n bɛɛ gea kua.
13 Adama bɛɛ, i kɔ̃sa duura ma i kɔ̃sa gã.
Ma i bɛɛn weesun are di.
I bɛɛn naanɛ doke bɛɛn tiin dam
ka tabu kowo dabi dabiru sɔɔ.
14 Yen sɔ̃na tabun wurenu koo nɔɔra bɛɛn suunu sɔɔ.
Kpa bu bɛɛn gbãranu kpuro kɔsuku
nge mɛ Saluman sina boko u Bɛti Aribɛli wɔri,
ma u bii mɛrobu ka ben bibu munka.
15 Bɛɛ Betɛligibu, wee ye kon bɛɛ kua bɛɛn nuku kɔ̃surun sɔ̃.
Bururu yam sãreru yande,
tabu sɔɔra ba koo bɛɛn sina boko go.

Yinni Gusunɔ u win tɔmbu kĩ

baa mɛ ba nùn seesimɔ

11

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

saa Isirelin bweserun torubun diya na tu kĩa.
Ma na tu yarama Egibitin di na tu soka nɛn bii.
2 Adama nge mɛ na bu sokumɔ
nge mɛya ba ka man tondamɔ.
Ba da ba bũu ni ba mɔ̀ Baali sãamɔ.
Ma ba nu turare dɔ̃ɔ dokeammɛ.
3 N deema nɛna na bu kpare,
na ben nɔma nɛni.
Adama ba ǹ tuba
ma nɛna na bu nɔɔrimɔ.
4 Na bu gawama nɛn mi ka kĩru
ma na bu dĩanu wɛ̃
nge wi u yaa sabenun sugu yiiyamɔ u ka nu nɔɔri.
5 Adama ba yina bu na nɛn mi.
Yen sɔ̃na na nɛɛ, ba koo da Egibitiɔ
kpa Asirigii u ko ben sunɔ.
6 Ba koo ben wusu tabu wɔri,
kpa bu ben damgibu kɔsuku
yèn sɔ̃ ba ben tiin kpunaa swĩi.
7 Wee nɛn tɔmbu ba yɔ̃rari bu ka man tonda.
Ba bu soka bu gɔ̃ru gɔsia bu wurama nɛ, Wɔrukoon mi.
Adama ben goo kun wure.
8 Ka mɛ, bɛɛ Isireliba,
na ǹ kpɛ̃ n bɛɛ deri,
n bɛɛ tɔnu kandu kua.
Na ǹ kpɛ̃ n bɛɛ kam koosia
nge mɛ na wuu si ba mɔ̀ Adima ka Seboimu kua.
Wee nɛn gɔ̃ru ga sankire,
nɛn bwɛ̃ra kun kpunɛ.
9 Na ǹ maa bɛɛ kpeerasiamɔ ka nɛn mɔru baka ye.
Na ǹ maa wee n bɛɛ kam koosia.
Domi na sãawa Gusunɔ n ǹ mɔ tɔnu.
Na sãawa Dɛɛro bɛɛn suunu sɔɔ.
Na ǹ bɛɛ wɔrim wee ka mɔru.
10 Bɛɛ nɛn bibu, i ko nɛ, Yinni Gusunɔ swĩi
nà n kukura nge gbee sunɔ
kpa i duki na saa sɔ̃ɔ duu yerun di.
11 I ko duki na saa Egibitin di nge gunɔ mɔri
kpa i na saa Asirin di nge totobɛrɛnu,
kpa n de i sina bɛɛn yɛnusɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Saa yellun diya Isireliba

ba Gusunɔn nuki sanka

12

1 Isireliba ba ra n man weesu kuammɛwa,
kpa ba n man nɔni wɔ̃kumɔ.
Adama Yudaba ba ka nɛ, Yinni Gusunɔ Dɛɛro sĩimɔ dee dee.
2 Isireliba ba Egibitigibu gum wɛ̃ɛmɔ.
Ma ba ka Asirigibu arukawani bɔkumɔ.
Nge mɛya ba ka kpaasibu kasu be ba ǹ sãa gãanu.
N sãare ba woo naa gire.
Ba ben weesu dabiasiamɔ tɔ̃ɔ baatere.
Ma ba daa bɔɔbɔya mɔ̀ ba dɔɔ.
3 Nɛ, Yinni Gusunɔ na Yudaba siribu sokumɔ.
Kon be Yakɔbun bweseru wɔrima ben daa kɔ̃san sɔ̃.
Kpa n bu ben kɔ̃san are kɔsia.
4 Ben baaba Yakɔbu u win mɔɔn naa tokuru nɛnua
saa win mɛron nukurun di.
Ye ba nùn mara u kpɛ̃a,
ma u ka nɛ Gusunɔ wɔri kua ka win dam kpuro.
5 U ka nɛn gɔrado wɔri kua, ma u kamia.
U swĩ, ma u gɔrado wi kana u nùn domaru kua.
Betɛli miya u ka nɛ Gusunɔ yinna.
Ma na ka nùn gari kua.
6 Nɛna Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni.
Nɛn yĩsira Wi u ra n wãa.
7 Bɛɛ Isireliba, i de i wurama nɛ bɛɛn Yinnin mi.
I de i gea ko kpa i n man naanɛ sãa baadomma.
8 Bɛɛ Isireliba i sãawa nge tenku be ba kilo weesugia nɛni.
Ba ra gbɛna kã.
9 Kpa i nɛɛ, ka gem i gobi wa, i dukia baka gura.
Kɔ̃sa gaa sari ye sɔɔ. Bɛɛn sɔmburun areya.
10 Adama nɛ, Gusunɔ na sãawa bɛɛn Yinni
saa mìn di i wãa Egibitiɔ.
Kon maa de i wura i n wãa kuu bekuruginu sɔɔ
nge sanam mɛ na bɛɛ yarama Egibitin di i wãa gbaburɔ.
11 Nɛn sɔmɔba na ka gari kua kãsinu sɔɔ,
kpa be, bu maa ka bɛɛ gari ko.
Beya ba maa bɛɛ nɛn himba sɔ̃ɔsi ya ka gisɔ girari.
12 Ka mɛ, Galadigibu ba kua tɔn kɔ̃sobu.
Ma ba koo kam ko.
Ba ra kɛtɛ kinɛ dabinu go Giligaliɔ.
Adama ben yãku yenu nu koo ko kpee subenu gbaanun kpĩi sɔɔ.
13 Yakɔbu u kpikiru da Aramuɔ.

Miya u sɔmburu kua u yãanu kpara u ka kurɔ wa.
14 Adama sɔmɔ goowa Yinni Gusunɔ u gɔra
u da u win bweseru Isireliba yarama Egibitin di.
Sɔmɔ wiya u bu kpara.
15 Adama yeniba kpuro sɔɔ,
Isireliba ba Yinni Gusunɔ nuki sanka too too.
Yen sɔ̃, u koo de yɛm mɛ ba yari mi, mu wɔri ben wiru wɔllɔ.
U koo de bu yen sekuru wa.

Siri dãaki bi ba Isireliba kua

13

1 Yellu Efaraimubara ba dam bo Isireliba sɔɔ.
Bà n bwese kɛri yi yi tie gari sɔ̃ɔwa,
ba ra nandewa.
Adama ba bũu wi ba mɔ̀ Baali sãwa,
ma ba gu.
2 Wee sere ka tɛ̃, ba durum mɔ̀ ba dɔɔ.
Ba tii bwãaroku sii geesuginu kua.
Ben tiiwa ba bwisika
ma ba nu seka ka ben nɔma
nu ka naa binu weenɛ.
Ma ba gerumɔ nin sɔ̃ ba mɔ̀,
be ba yãkuru na,
bu yiiro bu naa bii ni sɔ̃su.
3 Yen sɔ̃na ba koo doona nge bururun kakoru
ǹ kun mɛ nge dirum.
Ba sãa nge yaka si ba gura ba yari doo soo yerun di
su ka woo doonɔ
ǹ kun mɛ nge wii si su yarimɔ gbaburun di.
4 Adama nɛ, na sãawa Gusunɔ ben Yinni
saa mìn di na bu yarama Egibitin di.
Ba ǹ maa Yinni goo mɔ ma n kun mɔ nɛ.
Faaba kowo maa sari nɛ baasi.
5 Na bu kpara saa mìn di ba wãa gbaburɔ
mi gãanu ku ra kpi.
6 Sanam mɛ ba dua tem mɛ sɔɔ,
ba di ba deba nge yaa sabe ni ba kpare,
ma ba tii suabu torua ba man duari.
7 Tɛ̃, ko na n sãawa nge gbee sunɔ
na n bu mara swaaɔ nge musuku gbeeku.
8 Kon bu wɔrimawa nge gbeeku yaa gɔba
yèn binu ba mwa.
Kpa n ben toronu bɛsuku.
Mɛya kon bu kasuku
nge mɛ gbeeku yɛɛ yi ra yaa kasuku,
kpa gbee sunɔ niu gu bu tem.
9 Isireliba, wee i kam kua
yèn sɔ̃ i man seesi nɛ wi kon kpĩ n bɛɛ somi.
10 Mana bɛɛn sina boko u wãa.
I de u bɛɛ faaba ko bɛɛn wusu kpuro sɔɔ.
Mana bɛɛn kparoba wãa be i bikia i nɛɛ,
bu bɛɛ sinambu kua.
11 Na raa bɛɛ sina boko wɛ̃ ka mɔru.
Mɛya kon maa bɛɛ nùn mwaari ka mɔru.
12 Na Isireliban durum yorua na yii sere saa gaa.
13 Isirelin bweseru ta sãawa nge bii wìn marubun saa ya tura
ma u kpasa wɔri mɔ̀,
adama bii wi, u yina u yarima.
14 Kon bu wuna saa gɔribun wãa yerun dam di.
Kpa n bu yakia gɔɔn nɔman di.
Gɔɔ, a na ka wunɛn bara te a ra ka tɔnu go.
Gɔribun wãa yeru, a na ka wunɛn kam kootia.
Domi na ǹ maa ben wɔnwɔndu mɔ̀.
15 Baa Isireliba bà n kuura amɔ,
begibun suunu sɔɔ,
yibɛrɛba ba koo na nge woo sum saa sɔ̃ɔ yari yerun di.
Nɛ, Yinni Gusunɔ na kon bu seeyamawa gbaburun di,
kpa bu dɔkɔba gberasia.
Kpa bwii yi nim kpe.
Gãa ni nu gea sãa kpurowa ba koo gura bu ka doona.

14

1 Na kon de bu Samari sɛɛyasia
yèn sɔ̃ yen tɔmbu ba nɛ Gusunɔ ben Yinni seesi.
Ba koo bu gowa tabu sɔɔ
kpa bu ben bii piiminu nam.
Kpa bu ben kurɔ be ba guri mɔn nukunu bɛsuku.

Osee u Isireliba kɔkirimɔ

2 Osee u Isireliba sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bu wurama Gusunɔ ben Yinnin mi,
domi ba wɔruma ben toranun sɔ̃.
3 Bu wurama win mi bu kana teni ko
te ta nɛɛ, Yinni Gusunɔ,
a sun bɛsɛn toranu kpuro suuru kuo.
Kpa a sun mɛɛri ka nɔnu geu.
Ye sa ko ka nun yãkuru kua,
sa ko nun siara.
4 Asirigii wi, u ǹ kpɛ̃ u sun faaba ko.
Sa maa yɛ̃ ma dumi kun sun faaba mɔ̀ tabu sɔɔ.

Sa ɲ̀ maa bwãaroku ni sa tii kua sokumɔ
bɛsɛn yinnibu pai.
Domi wuna a ra gobekuba wɔnwɔndu kue.
5 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
kon de nɛn tɔmbu bu ka den nɛ turo yɔ̃ra
kpa n bu kĩa too.
Na ɲ̀ maa ka bu mɔru mɔ̀.
6 Ko na n sãawa nge kakoru be, Isireliban sɔ̃.
Ba ko n wãwa nge dãa wɛ̃su,
kpa bu nuuru gira nge dãa ni nu wãa
Libaniɔ.
7 Ben kãasi yi koo tɛriawa
kpa yi n wã nge dãa te ba mɔ̀ olifi,
kpa yi n nuburu do nge dãa ni nu wãa
Libaniɔ.
8 Ba koo gɔsirama bu sina nɛn kɔkɔrɔ
kpa bu maa alikama duure.
Ba koo kparawa nge resɛm dãa
kpa bu yĩsiru yari nge Libanin tam.
9 Saa ye, Isireliba ba ɲ̀ maa bũnu sãamɔ.
Domi kon ben kanaru nɔ,
kpa n bu nɔni doke.
Na kon sãawa nge dãa ye ya ku ra gbere ben
sɔ̃.
Nɛn min diya ba koo domaru wa.

10 Wi u laakari mɔ, u de u n tii sɛ gari yinin
sɔ̃.
Wi u maa bwisi mɔ, u de yi nùn yeeri.
Domi Yinni Gusunɔn swɛɛ yi sãawa dee dee.
Gemgiba ba koo sĩ yi sɔɔ.
Adama be ba nùn seesimɔ, ba koo wɔruma
yi sɔɔ.

YOƐLI

Gusunɔn sɔmɔ Yoɛlin waasu ya sãa kirɔ ye u win tɔmbu kua. U nɛɛ, Yinni Gusunɔn siribu bu koo na bin saa sɔɔ. Siri bin saawa u sokumɔ Yinni Gusunɔn tõru. Saa ye sɔɔ, twee yi koo na yi tem wukiri yi arumaniba kam koosia. Nge mɛ twee yi, yi koo tem kam koosia, nge mɛya Gusunɔ u koo maa tɔn be ba ǹ nùn naanɛ doke kam koosia.

Yoɛli u maa nɛɛ, sanam dãakim sɔɔ, Yinni Gusunɔ u koo de win Hunde u na win tɔmbu sɔɔ. Ya maa koora nge mɛ sa garimɔ GK 2:16-21 sɔɔ.

Yoɛli, yĩsi ten tubusiana Gusunɔ u sãawa Yinni.

Tire ten kpunaa

1. Twee yi koo tem wukiri, wiru 1.
2. Yinni Gusunɔn tõru, wiru 2:1-17.
3. Ye ya koo Yinni Gusunɔn tɔmbu deema, wiru 2:18n di sere wiru 4:21.

1 Gari wee yi Yinni Gusunɔ u Yoɛli,
Pɛtuɛlin bii sõɔwa u Yudaba sõ.

Twee wuuru ka gbeburu

2 U nɛɛ, bɛɛ Yudaban guro gurobu,
i swaa dakio i nɔ.
Bɛɛ Yudaba kpuro kpuro
i swaa tem kpĩiyɔ i gari yi nɔ.
Gãa ninin bweseru nu koore bɛɛn waati sɔɔ,
ǹ kun mɛ bɛɛn sikadoban waati sɔɔ?
3 I bɛɛn bibu yen gari sõɔwɔ.
Kpa bii be, bu maa ben bibu sõ,
kpa be, bà n seewa bu maa begibu sõ.
4 Wee dĩa ni kɔkɔnu nu di n tiara,
twee yi na yi di.
Ye twee yi na yi di n tiara
ma swĩini yi na yi di.
Ye swĩini yi di n tiara,
ma gbaanu na nu ye di.
5 Bɛɛ be tam mu goomɔ, i dom yando kpa i swĩ.
Bɛɛ tam nɔrobu, i weeweenu koowo.
Domi tam mu koo kpe resɛm biarun sõ.
6 Domi twee wuura na nge tabu kowobu
ta bɛsɛn tem wukiri.
Yi dabi, yi maa dam mɔ.
Yin donnu dam mɔwa nge gbee sinansuginu.
7 Yi bɛsɛn resɛm gbaanu kam koosiamɔ.
Yi bɛsɛn figie dãnu dimɔ.
Yi yen kokosu wĩamɔ.
Ma yi yen kãasi derimɔ kokosu sari.
8 I wuri koowo nge kurɔ kpao wi gɔminira deema.
9 Ba ku ra maa ka kɛ̃nu de Yinni Gusunɔn sãa yerɔ
ni nu sãa alikama ka tam.
Yen sõna Yinni Gusunɔn sɔm kowo be ba sãa yãku kowobu ba sãare ba gɔɔ sõ.
10 Gbea kpuro ya kam kua.
Ma yen tem mu saara.
Alikama sari, resɛm ka gum maa sari.
11 Gbee wukobu ba sõ biti sɔɔ.
Be ba ra resɛm yewe, weeweena ba mɔ̀.
Domi dĩa bimi sari.
Dĩanu kpuro nu kam kua.
12 Resɛm gbaanu nu gbera.
Figie ya dɛlla.
Dãa gbaanu kpuro nu gea yina.
Ya dera tɔmbu ba ǹ maa nuku dobu mɔ.

Yoɛli u tɔmbu kanamɔ

bu Yinni Gusunɔ suuru kana

13 Bɛɛ Yinni Gusunɔn sɔm kowobu, yãku kowobu,
i saaki sebuo
i ka kpuna wõku giriru nuku sankiranun sõ.
Domi wee ba ku ra maa ka alikama ka tam kɛ̃nu nɛ
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yerɔ.
14 I tõru garu wunɔ
tè sɔɔ i ko i nɔɔ bɔke.
I tɔmbu kpuro mɛnnɔ sere ka durɔ tɔkɔnɔ
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yerɔ,
kpa i nùn kana.

Yinni Gusunɔn mɔrun tõru

15 Yinni Gusunɔn tõru ta turuku kua.
Tõɔ te, ta sãawa win tõru.
Te sɔɔra wi, Dam kpurogii u koo kpuro kam koosia.
Anna a tõɔ kõsuru wa te ta sisi mi.
16 Wee sa mɛɛra ba ka bɛsɛn dĩanu doonɔ.
Ma nuku dobu kpa Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yerɔ.
17 Ye ba duura, ya gbera tem kusanu sɔɔ.
Dĩanu kpa biranu sɔɔ.
Ma bira ni, nu wɔrukumɔ.
Domi nu ǹ maa dĩanu mɔ.
18 I swaa dakio i nɔ nge mɛ yɛɛ yi wuri mɔ̀,
ma yi bɔsu baama.
Domi yi ǹ yakasu wa kpara yerɔ.
Baa ka yãanɔ nu nɔni sõɔre.

Yoɛli u kanaru mɔ̀

19 Yinni Gusunɔ, wuna na nɔɔgiru suemɔ.

Domi wee, yakasu ka dãa dɔ̃ɔ mwaara gberɔ.
20 Ma yɛɛ yi nɔɔgiru sue yi nun kanamɔ.
Domi daanu gbera, yakasu maa dɔ̃ɔ mwaakira gbaburɔ.

Yinni Gusunɔn tɔ̃ru
ta turuku kua

2

1 I kɔba soowo Siɔniɔ.
I de bu ye nɔ Yinni Gusunɔn guu dɛɛraru mi.
Bɛɛ be i wãa tem mɛ sɔɔ kpuro, i diirio bɛrum sɔ̃.
Domi Yinni Gusunɔn mɔrun tɔ̃ra wee.
Wee ta mam turuku kua.
2 Tɔ̃ɔ te, ta tĩriwa.
Ta guru wiru ka bukɔ sɔɔwa.
Ma twee wuura wee yi dabi,
yi maa dam mɔ.
Yin wuu te, ta tĩriwa
nge yam wɔ̃kura guuru wukiri.
Sa ǹ yen bweseru waare.
Sa ǹ maa yen bweseru wasi.
3 Mi yi sara kpuro,
n da kowa nge dɔ̃ɔ mwaara u doona.
Yi ku ra gãanu deri.
Yellu bɛsɛn tem mu gea sãa
nge gbaa te ba mɔ̀ Edɛni.
Adama tɛ̃ yi mu kua nge mi gãanu ku ra kpi.
4 Twee yi, yi sãawa nge tabu maasɔbu
be ba dumi yakiamɔ.
5 Yi yɔ̃ɔkumɔ yi guunu gasirimɔ.
À n yen wɔkinu nua
a ra n tamaa nge tabu kɛkɛbara,
ǹ kun mɛ yaka si su dɔ̃ɔ mwaaramɔn wɔkinu.
Yi ra n weewa nge tabu durɔ be ba tabun sɔɔru sãa.
6 Tɔmbu kpuro ba ra n nandewa yì n tunuma.
Kpa ben wuswaa yu burisina.
7 Yi ra tii yɔ̃suwa nge tabu durɔbu,
yi n gbãraru gasirimɔ,
yen baayere ya n yen swaa swĩi.
Yi ku ra gam gɛre.
8 Yi ku ra maa baasinɛ.
Yen baayere ya ra n yen sĩa swĩiwa.
Gãa ni nu koo ye gɔngɛrɛ ko,
yi ra nu wɔriwa sannu.
Nu ku ra maa ye yɔ̃rasie.
9 Yi ra wuu wukiriwa
yi n gbãraru ka yɛnusu gasirimɔ,
kpa yi n dumɔ fɛnɛntiban di nge gbɛnɔbu.
10 Mi yi dua, tem mu ra diiriwa,
kpa n sãare wɔlla koo wɔruma,
kpa suru ka sɔ̃ɔ yam tĩra,
kpa kperin ballibu kpe.
11 Nge mɛya Yinni Gusunɔ ù n gari gerua win tabu kowobun wuswaaɔ,
ba ra nùn mɛm nɔɔwɛwa.
Ba dabi, ba maa dam mɔ.
Yen sɔ̃na win tɔ̃ɔ te, ta nanum mɔ.
Wara u koo yɔ̃ra u tu ma.

I gɔ̃ru gɔsio

12-13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
na sãawa wɔnwɔndugii.
Nɛn kĩru ta kpã.
Nɛn mɔru ya ku ra fuuku se.
Na ra maa tɔnu suuru kue
kɔ̃sa ye na raa kĩ n nùn kua sɔɔ.
Tɛ̃, i wurama ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro nɛn mi,
i nɔɔ bɔke, kpa i wuri ko.
Bɛɛn gɔ̃ruwa i ko i gɔsia,
n ǹ mɔ i yãnu gɛ̃ɛku tɔna.
I wurama nɛ, Gusunɔ bɛɛn Yinnin mi.
14 Sɔrɔkudo kon gɔ̃ru gɔsia,
kpa n bɛɛ durom kua.
Saa ye sɔɔra i ko i kpĩ i ka man alikama ka tam kɛ̃nu naawa.

I kanaru koowo
ka nɔɔ bɔkuru

15 I kɔba soowo Siɔniɔ.
I tɔmbu mɛnnɔ,
kpa i nɔɔ bɔkurun tɔ̃ru yi.
16 I tɔmbu mɛnnɔ bu man sã,
guro gurobu ka bibu, ka bii wɛ̃ɛnɔ.
Baa ka be ba wãa kurɔ kpaa dirɔ,
bu yario ben kurɔ kpaa dirun di.
17 Kpa yãku kowo be ba man sãamɔ
bu du nɛn sãa yerɔ ka swĩi,
yãku yeru ka kɔnnɔn baa sɔɔ,
bu nɛ ben Yinni kana bu nɛɛ,
n ben wɔnwɔndu waawo, be, nɛn tɔmbu.
N ku bu sekuru doke.
N ku de tɔn tukobu bu bu yɛ̃ɛ bu nɛɛ,
mana nɛ, ben Yinni na wãa.

Yinni Gusunɔ
u win tɔmbu wisimɔ

18 Yinni Gusunɔ u nisinu mɔ win tem sɔ̃.
U win tɔmbun wɔnwɔndu mɔ.
19 Ma u win tɔmbun kanaru wisa,
u nɛɛ, kon bɛɛ alikama kpaa wɛ̃, ka resɛm, ka gum.
I ko i deburu wa.

Na ɲ maa derimɔ bweseru garu tu bɛɛ yɛ̃ɛ.
20 Kon bɛɛ yibɛrɛ be ba na saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di gira,
kpa n de bu da n toma
mi tem mu gbere ma gãanu ku ra kpi.
Kon de ben swaa gbiobu bu nim wɔ̃ku bɔruguu wɔri.
Kpa be ba wãa biruɔ bu nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛ wɔri.
Ben gonu nu koo numia sere bu kpana bu wɛ̃sia.
Geema, Yinni Gusunɔ u gãa bakanu kua.
21 Tem, a ku bɛrum ko,
a nuku dobu koowo,
domi Yinni Gusunɔ u gãa bakanu kua.
22 Bɛɛ gbeeku yɛɛ, i ku nanda.
Domi yakasu su koo wure su kpi temɔ,
kpa dãnu nu ma.
Figie ka resɛm ya koo binu ma siki siki.
23 Bɛɛ Siɔnigibu i nuku dobu koowo Gusunɔ bɛɛn Yinni sɔɔ.
Domi u koo de gura yu nɛ yen saa sɔɔ nge yellu.
U koo de yu nɛ saa ye ya ra tore
kpa u de yu kpe saa ye ya ra kpe.
24 Alikaman soo yera kun maa gberamɔ.
Olifin gum, ka resɛm tam kun maa biaramɔ wekenɔ.
25 Kon bɛɛ wɔ̃ɔ si ka dĩa nin kɔsire wɛ̃,
ni nɛn tabu kowobu, kɔkɔnu, ka gbaanu, ka twee yi di
wɔ̃ɔ si su doona sɔɔ.
26 Bɛɛ nɛn tɔmbu, i ko i di i debu.
I ɲ sekuru wasi.
Kpa i nɛ, Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃,
nɛ wi na bɛɛ sɔm maamaakiginu kua.
27 Saa ye sɔɔ, i ko i gia
ma na wãa bɛɛ Isireliban suunu sɔɔ.
Ma na sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni.
Nɛ baasi, Yinni goo maa sari.
Bɛɛ nɛn tɔmbu, i ɲ maa sekuru wasi.

Yinni Gusunɔ u koo
win Hunde doke tɔmbu sɔɔ

3

1 Yen biru kon nɛn Hunde doke tɔmbu kpuro sɔɔ.
Bɛɛn bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ba koo nɛn gari gere,
kpa bɛɛn durɔ tɔkɔnu nu n dosusu mɔ̀,
kpa bɛɛn aluwaasiba bu kãsinu wa.
2 Baa ka yobɔ, kon bu nɛn Hunde wɛ̃wa tɔ̃ɔ te.
3 Yen tɔ̃ɔ te sɔɔ, kon maamaakiba ko.
Kon de yɛm ka dɔ̃ɔ ka wii bakasu sɔ̃ɔsira wɔllɔ ka temɔ.
4 Sɔ̃ɔ u koo yam tĩra,
kpa suru u swɛ̃ra nge yɛm,
Yinni Gusunɔn tɔ̃ɔ nanumgii te, tu sere tunuma.
5 Adama yen tɔ̃ɔ te,
wi u Yinni Gusunɔ soka, u koo faaba wa.
Gabu ba koo kisira nɔni swãa ten di
Siɔnin guurɔ Yerusalɛmuɔ
nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.
Beya be u soka ba n ka wãaru mɔ.

Yinni Gusunɔ
u koo bwese tukunu siri

4

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yen tɔ̃ɔ te,
kon Yudaba ka ben wuu Yerusalɛmu wesia nge yellu.
2 Kpa n bwese tukunu kpuro mɛnna
n nu sure Yosafatin wɔwa sɔɔ.
Miya kon nu siri
kɔ̃sa ye nu nɛn tɔmbu Isireliba kuan sɔ̃.
Domi nu bu yarinasia tem kpuro sɔɔ.
Ma nu ben tem bɔnu kua.
3 Nu nɛn tɔmbu bɔnu kua ka tɛtɛ.
Nu ben aluwaasiba mwɛɛra nu dɔra
nu ka wa nu kurɔ tanɔbu dwe.
Ma nu wɔndiaba mwɛɛra nu dɔra nu ka tam nɔ.
4 Bɛɛ Tirigibu ka Sidonigibu ka sere be ba wãa Filisitiban temɔ,
mba i kĩ nɛn mi.
I kĩ i man mɔru kɔsiawa?
N n mɛn na, na ɲ tɛɛmɔ n ka maa bɛɛ mɔru kɔsie.
5 Wee i nɛn sii geesu ka nɛn wura
ka nɛn arumani gura.
Ma i da i ye kpuro yi bɛɛn bũu sãa yerɔ.
6 Ma i Yudaba ka Yerusalɛmugibu mwɛɛra i Gɛrɛkiba dɔre.
Nge mɛya i ka bu tondasia ben tem di.
7 Adama nɛ, kon ka bu wurama mi ba raa wãa.
Kon de kɔ̃sa ye i bu kua mi,
yu wɔri bɛɛn wiru wɔllɔ.
8 Kon bɛɛn bibu Yudaba dɔre.
Kpa be maa, bu be Sabegibu dɔre,
be ba wãa n toma.
Yeniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.

Taa dãakibu ka siribu

9 Yoɛli u nɛɛ,
i bwese tukunu nɔɔsio bu tabun sɔɔru ko.
Nu tabu durɔ damgibu seesio, kpa bu swaa wɔri,
tabu kowobu kpuro gesi.
10 Nu nin naa tebonu gɔsio takobiba,
kpa nu nin kɔmbɔnu gɔsia yaasi.
Be ba raa sãa bɛrurobu, bu tii koowo tabu durɔbu.
11 I seewo fuuku i na.
Bɛɛ bwese ni i wãa turuku, i mɛnnama.
Yinni Gusunɔ, a de wunɛn tabu kowobu bu na.
12 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bɛɛ bwesenu kpuro,
i seewo i na Yosafatin wɔwa yen mi.
Domi miya kon sina
n bwese ni nu wãa mi kpuro siri.
13 Domi ben nuku kõsura banda.
I kɔmbɔnu suo i tɔn be gẽ nge dĩa ni nu ye.
I na i bu munku nge resɛm ye ba doke gama yerɔ,
ma yen nim mu kotosu yiba.
14 Wee tɔn wɔru ga wee wɔwa yèn mi ba koo tɔmbu siri.
Domi nɛ, Yinni Gusunɔn tõɔ te, ta tura
tè sɔɔ kon nɛn mɔru sõɔsi.
15 Sõɔ ka suru kun maa ballimɔ.
Ma kperi yi yam tĩra.
16 Nɛ, Yinni Gusunɔ na kukirimɔ Siɔnin guurun di.
Nɛn nɔɔ ga nɔɔramɔ Yerusalɛmun di.
Wɔllu ka tem mu yĩirimɔ.
Adama na nɛn tɔmbu Isireliba kõsu.
Nɛna na sãa ben kuku yeru.
17 Bɛɛ Isireliba, i ko i gia
ma nɛ Gusunɔ na sãawa bɛɛn Yinni,
nɛ wi na wãa Siɔniɔ nɛn guu dɛɛraru mi.
Yerusalɛmu kpuro ya koo kpam ko nɛgia.
Tɔn tukobu ba ǹ maa ye wɔrimɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo win tɔmbu domaru kua

18 Saa gaa wee yè sɔɔ resɛm ya koo gea ko
sere ka gungunu wɔllɔ.
Kpa sabenu nu di mi.
Kpa nu bom ko mu n kpã.
Yudan tem daanu kpuro nu koo nim koku.
Daru koka gaa koo yari
Yinni Gusunɔn sãa yerun di,
kpa yen nim mu da
sere Sitimun wɔwaɔ.
19 Egibiti ya koo kam ko,
kpa Edɔmun tem mu ko bansu.
Domi ba Yudaba dam dɔre,
ma ba taarɛ sarirugibu go.
20-21 Adama kon be ba tɔmbun yɛm yari mi mɔru kɔsia.
Kpa Yudaba ka Yerusalɛmugibu ba n wãa ben temɔ
sere ka baadommaɔ.
Kpa nɛ, Yinni Gusunɔ na n wãa Siɔniɔ.

AMƆSU

Amɔsu wi, u sãaWa yaa sabenun kparo. Yaa sabe niya u kparamɔ Yinni Gusunɔ u ka nùn soka u ka bwese ni nu ka Isireliba sikerenɛ sõ siri bi Yinni Gusunɔ u koo nu kua. Amɔsun waati ye sɔɔ, Isireliba ba dukia mɔwa too, adama ben wãasinaa ka Gusunɔ ya biru wura. Baa mɛ ba sãaru nɛni, ben gõru ga ǹ wãa te sɔɔ. Ba ǹ sãarobu nɔɔrimɔ. Ba bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu gem biramɔ. Ba tɔmbu taki dimɔ tenkurun swaa sɔɔ.

N deema saa ye sɔɔ, Asirigiba dam mɔ. Amɔsu u Isireliba yaayasiamɔ wooda ye Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wɛ̃ ben sõ ka nge mɛ u bu yarama saa Egibitin di. Yen sõ, bà kun Gusunɔ sãamɔ ka gem, mɛm nɔɔbu sarira ba mɔ̀. U maa bu sõɔmɔ ma Yinni Gusunɔn siribu wee be sɔɔ.

Amɔsu u sãaWa Isireliban bwese kɛra wɔkura yiru yen sɔmɔ dãako wi Gusunɔ u bu gɔria Asirigibu bu sere bu yoru mwa bu ka doona.

Tire ten kpunaa

1. Yinni Gusunɔ u koo win tɔmbu ka bwese tukunu siri, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Isireliban toranu ka kirɔ ye Yinni Gusunɔ u bu kua, wiru 3n di sere wiru 6.
3. Kãsinu nɔɔbu, wiru 7n di sere wiru 9:10.
4. Yinni Gusunɔ u koo maa Isireliba seeya, wiru 9:11-15.

1 Amɔsu u sãaWa yãa kparo Tekoaɔ. Wiya
Yinni Gusunɔ u ka gari kua Isireliban sõ,
n kua wõɔ yiru tem mu sere yĩira. Saa ye
sɔɔ, Osiasiwa u bandu dii Yudaɔ, ma Yer-
oboamu, Yoasin bii u maa bandu dii Isireliɔ.
2 Amɔsu u nɛɛ,
Yinni Gusunɔn nɔɔ ga nɔɔramɔ Siɔnin guurɔ
Yerusalɛmuɔ.
Yakasu maa sari kpara yenɔ,
ma guu te ba mɔ̀ Kaamɛli, ten wii kpiira
gbera.

Yinni Gusunɔ

u koo Sirigibu sɛɛyasia

3 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Damasigibun toranu nu kpɛ̃a.
Yen sõ, na ǹ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba Galadigibu taaka ba munka.
4 Tɛ̃, kon de dõɔ u na u sina boko Hasaɛlin
yɛnu wɔri,
kpa u Bɛni Hadadin sina kpaaru di mam
mam.
5 Kon ben wuu Damasin gbãrarun gamboba
kɔsuku,
kpa n Bikati Afɛnin tɔmbu kpeerasia.
Kpa n Bɛti Edɛnin sunɔ go.
Kpa n de bu Sirigibu yoru mwɛɛri bu ka da
Kiriɔ.
Nɛ, Yinni GusunɔWa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Filisitiba sɛɛyasia

6 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Filisitiban toranu nu kpɛ̃a.
Yen sõ, na ǹ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba Isireli dabi dabinu yoru mwɛɛra
ba Edɔmuba nɔmu bɛria.
7 Mɛya kon de bu ben wuu Gasa dõɔ sɔku,
kpa u yen dii geenu di.
8 Kon Asidɔdun tɔmbu ka Asikalonin sunɔ
kpeerasia.
Kon Ekoronigibu wɔri.
Kpa Filisiti be ba tie mi kpuro bu kam ko.
Nɛ, Yinni GusunɔWa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Fenisiba sɛɛyasia

9 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Fenisiban toranu nu kpɛ̃a.
Yen sõ, na ǹ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba Isireli dabi dabinu yoru mwɛɛra
ba Edɔmuba nɔmu bɛria.
Ba ǹ ben arukawani yibie ye ba raa ka bu
bɔkua.
10 Yen sõ, kon de bu ben wuu Tiri dõɔ sɔku,
kpa u yen dii geenu di.

Yinni Gusunɔ

u koo Edɔmuba sɛɛyasia

11 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Edɔmuban toranu nu kpɛ̃a.
Yen sõ, na ǹ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba ben mɛro bisibu Isireliba naa swĩi
ka takobi.
Ba ǹ bu wɔnwɔndu kue.
Ben mɔru kun maa sure.
Ma ba ka bu wɛrɛru sãa dim dim saa kpuro.
12 Yen sõ, kon de bu ben wuu Tema dõɔ sɔku
kpa u Botisiran dii geenu di.

Yinni Gusunɔ

u koo Amɔniba sɛɛyasia

13 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Amɔniban toranu nu kpɛ̃a.

Yen sɔ̃, na ɲ̀ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba gurigibun nukunu bɛsuka Galadiɔ,
saa ye ba Galadigii ben tem mwaamɔ
begim mu ka yasian sɔ̃.
14 Yen sɔ̃, kon de bu ben wuu Raba tabu wɔri bu ye dɔ̃ɔ sɔku,
kpa u yen dii geenu di mam mam.
Saa ye sɔɔ, tabun wurenu koo nɔɔra nge woo bɔkɔ.
15 Kpa bu ben sina boko ka win tabu sinambu yoru mwɛɛri.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Mɔabuba sɛɛyasia

2

1 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Mɔabuban toranu nu kpɛ̃a.
Yen sɔ̃, na ɲ̀ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba Edɔmun sina bokon kukunu dɔ̃ɔ mɛni nu kua torom.
2 Yen sɔ̃, kon de bu Mɔabuban tem dɔ̃ɔ mɛni
kpa u ben wuu Keriɔtun dii geenu di mam mam.
Kpa Mɔabu be, bu kam ko tabu gberɔ,
sanam mɛ tabu swĩa ba kɔbi soomɔ, ba kuuki mɔ̀.
3 Kon ben sina boko ka win tabu sinambu kpuro kpeerasia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Yudaba sɛɛyasia

4 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Yudaban toranu nu kpɛ̃a.
Yen sɔ̃, na ɲ̀ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba nɛn woodaba yina.
Ba ɲ̀ ye mɛm nɔɔwɛ.
Ma ba bũnun weesu swĩi, ni ben baababa ba raa swĩi.
Ma nu dera ba gɛra nɛn swaan di.
5 Yen sɔ̃, kon de bu ben tem dɔ̃ɔ mɛni.
Kpa u ben wuu Yerusalɛmun dii geenu di mam mam.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba sɛɛyasia

6 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, bɛɛn toranu nu kpɛ̃a.
Yen sɔ̃, na ɲ̀ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi i gemgibu dɔra i ka bɛɛn dibu wa i mwa.
Ma i ka sãarobu baranun gobi kɔsinamɔ.
7 I ra n kĩwa i wɔnwɔndobu taare
kpa ba n wiru tua sãa nuku sankiranun sɔ̃.
Kpa i n bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu dam dɔremɔ.
Bii ka baa ba ka kurɔ turo mɛnnamɔ.
Nge mɛya i ka nɛ, Yinni Gusunɔn yĩsi dɛɛraru sankumɔ.
8 I ra n kpĩ kpĩ bɛɛn bũnun nuunɔ
yãnu wɔllɔ ni i tɔruba mwa,
kpa i n tam nɔrumɔ mɛ i yokuma.
9 Ka mɛ, na Amɔreba kam koosia mam mam bɛɛn sɔ̃,
be, be ba gunu nge dãa ye ba mɔ̀ sɛduru.
Ma ba dam mɔ nge dãa damgia.
10 Mɛya na bɛɛ yarama Egibitin tem di.
Ma na bɛɛ kpara gbaburɔ wɔ̃ɔ weeru
n ka bɛɛ Amɔre ben tem wɛ̃.
11 Na sɔmɔbu seeya bɛɛn bibu sɔɔ.
Ma na gabu gɔsa nɛn sɔ̃ bɛɛn aluwaasiba sɔɔ,
ma ba man tii wɛ̃ ba bɔ̃rua bu ku tam nɔ.
Bɛɛ Isireliba geema? Nge weesa.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni bikiamɔ.
12 I dera be na gɔsa mi, ba tam nɔra.
Ma i nɛn sɔmɔbu wooda wɛ̃ i nɛɛ,
bu ku maa tɔmbu nɛn gari sɔ̃.
13 Wee tɛ̃, kon bɛɛ munku muku muku
nge mɛ naa kɛkɛ ye ya dĩanu sɔɔwa ya ra tem kɔsuku.
14 Yen dɔma te, wasi kasanugiba kun maa kpɛ̃ bu duka su.
Damgiba kun maa kpɛ̃ bu ben dam dendi bu ka gãanu ko.
Mɛya tabu durɔ damgiba kun maa kpɛ̃ bu ben wãaru wɔra.
15 Tɛn towoba kun maa kpɛ̃ bu ka tii yina.
Be ba maa naasu sãu, ba ɲ̀ kisiramɔ.
Mɛya maasɔba kun maa kpɛ̃ bu we ben dumin dukin saabu.
16 Be ba sãa tabu durɔ damgibu be sɔɔ dɔma te,
ba koo ben tabu yãnu kɔ̃wa bu duki su nɔm dira.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔn tɔmbu

ba koo ben daa tusia

3

1 I swaa dakio i nɔ ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ, bɛɛ Isireliba kpuron sɔ̃, bɛɛ be na yarama Egibitin di.
2 Handunian bwesenu kpuro sɔɔ, bɛɛ tɔnawa na gɔsa.

Yen sɔ̃na kon bɛɛ sɛɛyasia bɛɛn durum ye i
kua kpuron sɔ̃.

Gusunɔ ù n gari gerua,

Gusunɔn sɔmɔ kun kpɛ̃

u nɔɔ mari

3 Tɔmbu yiru ba koo swaa wɔri sannu
ba kun gina nɔɔsinɛ?
4 Gbee sunɔ ga ra gbãre yakasɔ
ga kun yaa mwɛ ro?
Gbee sunɔ buu ga ra kukiri gen kpin yerun
di
ga kun yaa wa ga dimɔ?
5 Gunɔ ga koo taa mwaara temɔ
ba kun ye bɛri?
Taa ya koo se wɔllɔ
gãanu kun ye kɛsie?
6 Ba ra tabun kɔba so wuuɔ
wuugibu ba kun nande?
Kɛ̃siru garu ta ra koore wuuɔ
n kun nɛn min di?
7 Aawo, na ku ra gãanu ganu ko
na kun yè nɛn sɔmɔ sɔ̃ɔwa.
8 Gbee sunɔ gà n gbãra,
wara ku ra nande.
Nɛ, Yinni Gusunɔ nà n gari gerua,
nɛn sɔmɔ wara kun yi kparamɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Samari sɛɛyasia

9 I Asidɔdu ka Egibitin tem sina kpaanugibu
nɔɔgiru sueyo i nɛɛ,
bu mɛnnama Samarin guunɔ,
kpa bu wa daa bɛrɛtɛkɛ ka dam dɔrenaa
ye ya wãa ben suunu sɔɔ.
10 Ba ku ra kã bu gea ko.
Ma ba arumani guramɔ ka dam ka taki,
ba taasimɔ ben sina kpaanɔ.
11 Yen sɔ̃na kon de yibɛrɛba bu na
bu tem mɛ tarusi, bu ben dam kpeerasia.
Kpa bu ben sina kpaanu kɔsuku.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Faaba ye ya ṅ nuku dobu mɔ

12 Wee ye na maa gerua. Na nɛɛ,
nge mɛ yãa kparo u ra win sabenun sukum
wɔre gbee sunɔn nɔɔn di,
nge mɛya kon bɛɛ Isireliba wɔra
bɛɛ be i na i sɔ̃ Samariɔ kpin yee buranu sɔɔ.

Kirɔba

13 I swaa dakio i nɔ
kpa i Yakɔbun bweseru kirɔ ko
i bu sɔ̃ ye nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na
gerua.
14 Na nɛɛ, sanam mɛ sɔɔ, kon Isireliba
sɛɛyasia ben durum sɔ̃.
Kon Betɛlin yãku turanu kɔsuku,
kpa nin kãanu nu bɔɔkira nu wɔruku.
15 Kon bɛɛn dia mi i ra n wãa yam susurun
saa ka puran saa kɔsuku.
Kpa n bɛɛn sina kpaanu kam koosia
ni, ni ba buraru koosi ka suunu donnu,
ka sere dii gee ni nu tie.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

4

1 Bɛɛ Samarin tɔn kurɔbu,
bɛɛ be i dimɔ i bɔriamɔ nge Basanin naa
gbiibi
yi yi wãa Samarin guurɔ,
i wɔnwɔndobu dam dɔremɔ,
i bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu taki dimɔ,
ma i bɛɛn durɔbu sɔ̃ɔmɔ bu ka tam na i nɔ.
Tɛ̃, i swaa dakio i nɔ.
2 Nɛ, Yinni Gusunɔ na bɔ̃rumɔ ka nɛn tiin
yĩsi dɛɛraru na mɔ̀,
wee saa ya sisi yè sɔɔ ba koo bɛɛ ka bɛɛn
bibun bweseru kɔkɔnu sɔre bu gawa
nge swɛ̃ɛ.
3 Bɛɛn baawure u koo yari kururun di
kpa bu bɛɛ kuba sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Isireliban gɔ̃ru bɔbunu

4 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, i doo yãku yee ten mi Betɛliɔ,
kpa i n man torarimɔ.
I doo Giligaliɔ,
kpa i n man torarimɔ nge mèn nɔɔ i ko kpĩ.
I n bɛɛn yãkunu mɔ̀ bururu baatere,
kpa i n ka bɛɛn kɛ̃nu naamɔ sɔ̃ɔ ita ka sɔ̃ɔ ita.
5 I bɛɛn siarabun yãkunu koowo ka pɛ̃ɛ ye
ba seeyatia doke.
Kpa i tɔmbu sɔ̃ ma i kɛ̃nu kua ka kĩru.
Domi yera bɛɛ Isireliba i kĩru bo.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Kirɔ ye ya kam kua

6 N wee na dera gɔ̃ɔra dua bɛɛn wuu marosu
kpuro sɔɔ.
Ma i dĩanu bia bɛɛn yɛnusu kpuro sɔɔ.
Adama ka mɛ, i ṅ gɔsiramɛ nɛn mi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
7 Na yina gura yu nɛ ye n tie suru ita bu ka
dĩanu gɛ̃.

Na dera gura ya na wusu gasun mi.
Ma na ɲ̀ wure yu nɛ gasun mi.
Na dera ya na gbenu ganu sɔɔ.
Ma na ɲ̀ wure yu nɛ ganun mi.
Ma nu gbera.
8 Yera bɛɛn wusu gasun tɔmbu ba da wuu gagun mi
bu ka nim wa bu nɔ.
Adama ben nim nɔru ga ɲ̀ kpa.
Ka mɛ, i ɲ̀ gɔsiramɛ nɛn mi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
9 Na dera bɛɛn dĩanu kusenu kua,
ma twee yi na yi bɛɛn gbean dĩanu ka bɛɛn dãa gbaanun wurusu kpuro di.
Adama ka mɛ, i ɲ̀ gɔsiramɛ nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinnin mi.
10 Na maa bɛɛ kɛ̃si kɛ̃si bararu sure nge mɛ na kua Egibitiɔ.
Na dera ba bɛɛn aluwaasiba go tabu sɔɔ.
Ma ba ben dumi mwɛɛra.
Na dera i bɛɛn tɔn be ba gun nuburu nua bɛɛn sansaniɔ.
Adama ka mɛ, i ɲ̀ gɔsiramɛ nɛn mi.
11 Na bɛɛ sura na kɔsuka nge Sodomu ka Gomɔra ye na kam koosia.
Ma i kua nge dãa nɔɔ ge ba wuna dɔ̃ɔn di.
Adama ka mɛ, i ɲ̀ gɔsiramɛ nɛ, Yinni Gusunɔn mi.
12 Yen sɔ̃na bɛɛ Isireliba kon bɛɛ sɛɛyasia.
N n mɛn na, i n sɔɔru sãa i n ka nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinnin siribu mara.
13 Domi nɛna na guunu mɔma,
ma na woo taka kua.
Na ra nɛn bwisikunu tɔnu giasie.
Na ra maa yam bururam gɔsie yam wɔ̃kuru,
kpa na n sĩimɔ guunu wɔllɔ.
Nɛn yĩsira Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni.

Isireliba, i de i gɔ̃ru gɔsia

5

1 Bɛɛ Isireliba, i swaa dakio i nɔ gɔɔ swĩi yi na mɔ̀ bɛɛn sɔ̃.
2 Bɛɛ be i wɔrumɛ temɔ nge wɔndia be ba gu,
i ɲ̀ maa seemɔ.
Goo sari wi u koo bɛɛ seeya.
3 Domi Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ,
bɛɛn wuu ge ga tabu durɔbu nɔrɔbu (1.000) mɔ,
bà n tabu da, tɔmbu wunɔbuwa (100) ba koo wurama.
Ge ga maa tabu durɔbu wunɔbu mɔ,
tɔmbu wɔkura ba koo tia.

I wurama Gusunɔn mi

n sere dãkuru ko

4 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa bɛɛ Isireliba sɔ̃ɔmɔ.
U nɛɛ; ì n kĩ i n wãa, wiya i ko kasu.
5 I ku maa sãaru da Betɛliɔ ka Giligaliɔ ka Beri Sebaɔ.
Domi u koo de bu Giligaligibu yoru mwɛɛri.
Kpa bu Betɛligibu kam koosia.
6-7 Bɛɛ be i ra gem gɔsie weesu,
kpa i kun mu garisi gãanu,
i na wi, Yinni Gusunɔn mi,
kpa i wa i n wãa,
kpa u ku raa bɛɛ Isireliba wɔri u mwa nge dɔ̃ɔ.
Kpa i goo bia Betɛliɔ wi u koo dɔ̃ɔ wi go.
8 Yinni Gusunɔwa u kperi bwese bweseka kua,
ma u yen baayere yi yen ayerɔ.
U ra yam wɔ̃kuru gɔsie yam bururam.
Kpa u de sɔ̃ɔ sɔɔ gu tĩra, gu gɔsia wɔ̃kuru.
U ra nim wɔ̃kun nim mɛnnɛ,
kpa u mu yɛ̃kana tem kpuro sɔɔ.
9 Wiya u ra damgibun dam bue.
Kpa u de bu ben wusun gbãranu kɔsuku.
Ka gem, win yĩsira Yinni Gusunɔ.
10 Bɛɛ Isireliba, be ba bɛɛ sirimɔ dee dee,
i ra n bu tusa,
kpa i n ka wi u gem gerumɔ kɔ̃rua.
11 I ra bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu dam dɔre,
i n ben gbean dĩanu mwɛɛrimɔ ka dam.
Yen sɔ̃, i ɲ̀ sinamɔ bɛɛn dia sɔɔ
ye i bana ka kpee ni i dãka.
Mɛya i ɲ̀ maa bɛɛn resɛm ye i duuran bii duronun tam nɔrumɔ.
12 Domi u bɛɛn toranu yɛ̃ nu kpã,
u maa yɛ̃ ma i durum kua too.
I gemgibu nɔni sɔ̃ɔmɔ.
I nɔm biran kɛ̃nu mwaamɔ.
Ma i yinamɔ bu sãarobu ben gem wɛ̃ siri yerɔ.
13 Sanam mɛni, sanam kɔ̃suma.
Yen sɔ̃, wi u laakari mɔ, wiya u ko n nɔɔ maari.
14 I de i n gea mɔ̀ n kun mɔ kɔ̃sa.
Kpa i wa i n wãa.
Nge mɛya Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u ko n ka bɛɛ wãa nge mɛ i ra gere.
15 I kɔ̃sa tusio kpa i gea kĩa.
I de gem mu siribu di siri yerɔ.

Sɔrɔkudo Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u koo bɛɛ Isireliban tɔn be ba tiara wɔnwɔndu kua.
16 Yen sɔ̃, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u gerua u nɛɛ,
tɔmba koo gɔɔ wuri ko yam kpuro,
kpa ba n sumɔ swɛɛ sɔɔ, ba n mɔ̀, wee, wee!
Ba koo gbaa wukobu sokuma bu gɔɔ wooru sina,
kpa bu gɔɔ swĩigibu mɛnnama.
17 Sanam mɛ u koo bɛɛ wɔrima,
ka be ba wãa gberɔ kpuro ba koo gɔɔ swĩwa.
Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Yinni Gusunɔn siribun tɔ̃ru

18 Bɔ̃ruroba bɛɛ be i Yinni Gusunɔn siribun tɔ̃ru mara.
Mba i yĩiyɔ i wa tɔ̃ɔ te sɔɔ.
I n yɛ̃ ma ta ko n sãawa yam wɔ̃kuru, n ɲ̀ mɔ yam bururam.
19 I ko i n sãawa nge tɔnu wi u gbee sunɔ duka suurimɔ,
ma u ka yaa gɔba gaa yinna.
Ye u dua win dirɔ u gana nɛnua,
ma waa ya nùn dɔma.
20 Yinni Gusunɔn tɔ̃ɔ te, ta sãawa yam wɔ̃kuru n ɲ̀ mɔ yam bururam.
Ta tĩriwa niki niki, yam bururam sari.

Sãa te Yinni Gusunɔ u tusa

21 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, u bɛɛn tɔ̃ɔ baka ni i ra nùn diiye tusa.
U ɲ̀ mam maa kĩ u bɛɛn mɛnnɔsun woo nɔ.
22 I n nùn yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua ka maa kɛ̃nu,
u ku ra nu mwɛ.
Mɛya u ku ra maa bɛɛn siarabun yãkunu mɛɛri
ni i ra ko ka yaa sabe ni nu gum mɔ.
23 I ka bɛɛn womusun wɔkinu doonɔ win bɔkun di.
U ɲ̀ maa kĩ u bɛɛn mɔrɔkunun wurenu nɔ.
24 Adama i de gem mu n wãa bɛɛn suunu sɔɔ,
mu n kokumɔ nge nim mɛ mu ku ra kpe.
25 Bɛɛ Isireliba, i ka kua wɔ̃ɔ weeru gbaburu sɔɔ, i nùn yãkunu ka kɛ̃nu kuare nge mɛ?
26 Bũu wi ba mɔ̀ Sakutu wi i garisi bɛɛn sunɔ ka sere kpera ye i sãamɔ i mɔ̀ Kewani, i nin bwãaroku ni i tii kua sɔɔre nge mɛ i sɔɔwa gisɔ? Bɛɛn tii i yɛ̃ ma i ɲ̀ koore mɛ.
27 Yen sɔ̃, u koo de bu bɛɛ yoru mwɛɛri bu ka da sere Damasin bera giɔ.
Wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.

Ba koo Isireliba kpeerasia

6

1 Bɔ̃ruroba bɛɛ be i wãa Siɔniɔ bɔri yɛndu sɔɔ,
ka bɛɛ be i sɔ̃ Samarin guurɔ ka toro sindu.
Ma i tamaa i sãa bwese te ta kpãaru bon wirugibu.
Ma Isireliba ba somiru mara bɛɛn min di.
2 I doo Kalinɛɔ i wa.
Min di, kpa i da Hamatiɔ wuu bɔkɔ gen mi.
Kpa i sara i da Gatiɔ Filisitiban temɔ.
Ben wuu si, su bɛɛ Isireliba ka Yudaban wusu gea tura?
Ben tem mɛ, mu bɛɛn tem kpãaru tura?
3 Wee i ɲ̀ kĩ wahalan tɔ̃ru tu bɛɛ naawa.
Ma i sere tii daa kɔ̃sa gawemɔ.
Ma ya bandu dii bɛɛn suunu sɔɔ.
4 Ma i kpĩ sau kpin yee buranu sɔɔ, nì ba buraru kua ka suunu donnu.
I tii yãa kpɛmminu ka naa kpɛmi yi yi gum mɔ gɔsiammɛ gɔ̃sun di i temmɔ.
5 I mɔrɔkunu soomɔ i womusu mɔ̀ bwisikunu sariru sɔɔ.
Ma i tamaa i nin soberu yɛ̃wa nge Dafidi.
6 I tam nɔrumɔ ka nɔri bɛkɛ.
I tii gum turaregim sawamɔ.
Ma i ɲ̀ nuki sankire yèn sɔ̃ bɛɛn bweseru ta koo kam ko.
7 Yen sɔ̃na ba koo gbi bu bɛɛ yoru mwɛɛri bu ka doona
kpa bɛɛn nuku dobun kuuki ka bɛɛn tɔ̃ɔ baka dim mu kpe.

Samari ya koo kam ko

8 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u bɔ̃rua ka win tiin wãaru u nɛɛ,
u ɲ̀ bɛɛ Isireliban tii suabu kĩ.
U maa bɛɛn sina kpaanu tusa.
U koo de bu Samari mwa ka ye ya wãa ye sɔɔ kpuro.
9 Tɔmbu wɔkuru bà n tie yɛnu gagu sɔɔ, ba koo gbiwa.
10 Goo ù n win tɔnun goru sua yɛnun di u ka yara u dɔɔ u dɔ̃ɔ mɛni, u koo wi u wãa yɛnu sɔɔwɔ bikia u nɛɛ, goo maa tie u wãa ka wunɛ?
Kpa yɛ̃ro u nùn wisi u nɛɛ, goo sari.
Kpa wini u nɛɛ, a mario. N ɲ̀ weenɛ su Gusunɔn yĩsiru sia saa yeni sɔɔ kpa u sun sĩirema.

11 Domi Yinni Gusunɔ u wooda yeni wɛ̃ u nɛɛ,
u koo yɛnusu kpuro kɔsukuwa, bakasu ka piiminu.

Nasara kam

12 Ba ra dumi yakie kpee saara wɔllɔ?
Ba ra ka nɛɛ wuku mi?
Adama wee bɛɛ i gem gɔsia dɛ̃ɛ.
Ma i gea gɔsia gãa sosuranu.
13 Bɛɛ i nuku dobu mɔ̀ kam sɔɔ, ma i gerumɔ i mɔ̀, bɛɛn tiin dama i ka nasara wa.
14 Yen sɔ̃na Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ, u koo de bwese tukuru garu tu bɛɛ seesi. Kpa tu bɛɛ dam dɔre saa Hamatin duu yerun di sere n ka da nim toraɔ ye ya wãa gbaburun bera gia mi gãanu ku ra kpi.

Amɔsun kãsiru sɔɔ,

u twee wa yi tɛrie

7

1 Wee ye Yinni Gusunɔ u dera na wa kãsiru sɔɔ. Tweeya u dera yi kɔwara dabi dabinu sanam mɛ yakasu kparam wee si sina boko u raa bɔɔra win yaa sabenun sɔ̃.
2 Sanam mɛ yi tem min yaka si kpuro di, yera na nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a suuru koowo. Amɔna Yakɔbun bweseru ta ko n ka wãa. Domi ta ɲ̀ maa dam mɔ.
3 Ma Yinni Gusunɔ u gɔ̃ru gɔsia kɔ̃sa yen di. U nɛɛ, yeni ya ɲ̀ maa kooramɔ.

Amɔsu u maa dɔ̃ɔ wa

win kãsiru sɔɔ

4 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa dera na wa kãsiru garu sɔɔ. U nɛɛ, u koo tɔmbu sɛɛyasia ka dɔ̃ɔ. Kpa u de dɔ̃ɔ wi, u nim mɛ mu wãa tem sɔɔwɔ gberasia kpa u Isireliban tem kpuro di.
5 Ma na nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a ye yɔ̃rasio. Amɔna Yakɔbun bweseru ta ko n ka wãa. Domi ta ɲ̀ dam mɔ.
6 Ma Yinni Gusunɔ u gɔ̃ru gɔsia kɔ̃sa yen di u nɛɛ, yenin tii ya ɲ̀ maa kooramɔ.

Amɔsu u nifoo wa

win kãsiru sɔɔ

7 Wee ye na maa wa kãsiru garu sɔɔ. Na Yinni Gusunɔ wa u yɔ̃ ganaɔ ma u nifoo nɛni.
8 Ma u man bikia u nɛɛ, mba na waamɔ mi. Na nùn wisa na nɛɛ, nifoo.

Ma u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nifoowa kon ka nɛn tɔmbu Isireliba yĩire nge gana. Na ɲ̀ maa bu suuru kuammɛ.
9 Kon ben sikado Isakin bũu turanu kɔsuku, kpa n Isirelin sãa yenu suriri,
kpa n Yeroboamun bandu sura ka takobi n tu kpeerasia.

Amɔsu ka yãku kowo Amasia

10 Yera Amasia Betɛlin yãku kowo u Yeroboamu Isireliban sina boko gɔria u nɛɛ, wee Amɔsu u nun seesimɔ Isireliban suunu sɔɔ. Win gari yi u maa gerua mi, yi tɔmbu kpuro burisina.
11 Domi u nɛɛ,
wunɛ Yeroboamu, ba koo nun gowa tabu sɔɔ ka takobi.
Kpa bu Isireliba yoru mwɛɛri ben tem di bu ka da mi n toma.
12 Yen biruwa Amasia u na Amɔsun mi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ wunɛ, a doo Yudan tem gia, kpa a n wunɛn gari yi mɔ̀ mi, a ka wa a n dimɔ.
13 Adama a ku maa Gusunɔn gari gere Betɛli mi, domi ya sãawa sina boko ka Isireliba kpuron sãa yeru.
14 Ma Amɔsu u nùn wisa u nɛɛ, na ɲ̀ sãa Gusunɔn sɔmɔ. Na ɲ̀ maa Gusunɔn sɔmɔn bɔ̃ɔ. Nɛ, yãa kparowa. Sikamɔrewa * na ra yewe.
15 Yera Yinni Gusunɔ u man gɔsa sanam mɛ na yãanu kparamɔ. U man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n doo n win tɔmbu Isireliba win gari sɔ̃.
16 Tɛ̃, a swaa dakio a Yinni Gusunɔn gari nɔ. Wunɛ Amasia, wunɛ wi a nɛɛ, n ku Isireliba Gusunɔn gari sɔ̃.
17 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,
wunɛn kurɔ u koo sakararu ko wuu sɔɔ,
kpa bu wunɛn bibu go tabu sɔɔ,
kpa bu wunɛn gberu bɔnu ko,
domi wunɛn tii kaa gbi tem tukumɔ mi n toma,
mi ba koo ka Isireliba da bu yoru di.

Amɔsu u bireru wa win

kãsiru sɔɔ ta dãa marum yiba

8

1 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa man sɔ̃ɔsi kãsi teni sɔɔ. Na dãa marum wa bireru sɔɔ mɛ mu ye.

---

* **7:14 *sikamɔre*** - Ya sãa dãa tèn binu ba ra di.

2 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, mba na waamɔ mi.
Na nùn wisa na nɛɛ, dãa maruma na wa mɛ mu ye.
Yera u maa man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
saa ya tura u ka win tɔmbu Isireliba sɛɛyasia.
U ɲ̀ maa bu suuru kuammɛ.
3 U maa nɛɛ, yen tɔ̃ɔ te,
sina kpaarun womusu koo gɔsia nuku sankiranun womusu.
Kpa tɔn dabinun gonu nu n tɛrie baama.
Kpa yam mu n maari sɔ̃ɔ sɔ̃ɔ.

Ba koo Isireliba sɛɛyasia

4 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i swaa dakio bɛɛ be i sãarobu dam dɔremɔ.
Ma i bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu kam koosiamɔ.
5 I mɔ̀, domma suru kpaon tɔ̃ɔ bakara koo kpe.
Kpa su wa su bɛsɛn alikama dɔra.
Domma tɔ̃ɔ wɛ̃rarugira koo kpe,
kpa su wa su bɛsɛn biranu wukia.
Sa ko sakaku kawa,
kpa su yen gobi sosi.
Sa ko kilo gɔsia su ka tɔmbu gbɛni.
Kpa su doo sĩinu dɔra.
6 Sa ko wɔnwɔndobu dwe ka gobi,
kpa su sãarobu ka baranun gobi kɔsina.
7 Nɛ, Yinni Gusunɔ, na bɔ̃rua ka nɛn tiin yĩsiru na nɛɛ,
na ɲ̀ bɛɛ Isireliba kɔ̃sa ye i kua duarimɔ.
8 Bɛɛn tem mu koo yĩiri,
kpa bɛɛ nɛn tɔmbu i n gɔɔ wooru sɔ̃.
Tem mɛ kpuro mu koo kuke
kpa mu sure nge Egibitin daarun nim.
9 Yen tɔ̃ɔ te, nɛ, Yinni Gusunɔ kon de sɔ̃ɔ u du sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara
kpa yam mu tĩra.
10 Kon bɛɛn tɔ̃ɔ bakanu gɔsia nuku sankiranu,
kpa bɛɛn womusu su n sãa weeweenu.
Kpa bɛɛn baawure u saakiba doke u n wii pɔɔru pote nuku sankiranun sɔ̃.
Kon de tɔmbu ba n nuki sankire tem mɛ sɔɔ nge be ba ben bii teereru bie.
Tɔ̃ɔ te, ta ko n sãawa nɔni swãarugiru.
11 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
Na nɛɛ, kon de gɔ̃ɔru tu du tem mɛ sɔɔ.
N ɲ̀ mɔ dĩanun gɔ̃ɔru, n ɲ̀ maa mɔ nim nɔru.
Adama nɛn garin gɔ̃ɔru ka yin nim nɔruwa i ko i n mɔ.
12 I ko i n yarinɛwa saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di n ka da sɔ̃ɔ duu yerɔ,
saa maa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di n ka da sɔ̃ɔ yari yerɔ,
i n bɔsu baama, i n kasu i nɛn gari nɔ.
Adama i ɲ̀ wasi i yi nɔ.
13 Saa ye sɔɔ, bɛɛn wɔndia burɔbu ka bɛɛn aluwaasiba ba koo gbi nim nɔrun saabu.
14 Be ba bɔ̃rumɔ ka Samarigibun bũnun yĩsiru ba mɔ̀,
ka bũu wi u wãa Danuɔn wãaru,
ɲ̀ kun mɛ ka sãa te ba mɔ̀ Beri Sebaɔ,
be kpurowa kon de bu wɔruku,
kpa bu kpana bu se.

Yinni Gusunɔ
u koo tɔmbu siri

9

1 Amɔsu, u Yinni Gusunɔ wa u yɔ̃ sãa yerun yãku yerɔ. Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u sãa yerun gbereba soowo saa ben wɔllun di kpa tem mu diiri,
kpa bu wɔruku bu tɔn be ba wãa mi kpuron winu kɔsuku.
Kpa wi, Yinni Gusunɔ u de bu be ba tie go tabu sɔɔ ka takobi.
Baa ben goo kun kpɛ̃ u kisira u doona.
2 Baa bà n kukua gɔriɔ, win nɔmu ga koo bu yarama.
Baa bà n yɔɔwa wɔllɔ, u koo bu sarasiama.
3 Bà n da ba kukua guu te ba mɔ̀ Kaamɛlin wii kpiirɔ, u koo bu kasu,
kpa u bu mwa.
Bà n numa nim wɔ̃kun sɔɔwɔ,
u koo de waa baka yu bu dwɛ̃ɛ migum.
4 Ben yibɛrɛba bà n maa bu yoru mwɛɛra,
u koo de yibɛrɛ be, bu bu go ka takobi.
U ko n bu nɔni girariwa,
kpa u bu kɔ̃sa kua, n ɲ̀ mɔ gea.
5 Ma Amɔsu u nɛɛ,
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u tem baba,
ma mu kɔsikira.
Ma mɛn tɔmbu kpuro ba gɔɔ wooru sɔ̃.
Mɛ kpuro mu kukumɔ,
ma mu suremɔ
nge Egibitin daa baka te ba mɔ̀ Nilun nim.
6 U win wãa yeru bana wɔllɔ,
ma u dera wɔlla kua tem girum kpɛɛru.
U nim wɔ̃kun nim mɛnna,
ma u mu yɛ̃ka tem sɔɔ.
Win yĩsira Yinni Gusunɔ.

Taarɛgibun siribu

7 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, i ŋ̀ Etiopigibu kere nɛn nɔni sɔɔ.
Geema, na bɛɛ yara Egibitin tem di.
Adama na maa Filisitiba yara Kafitorin di.
Ma na maa Sirigibu yara Kirin di.
8 Wee, nɛ, Yinni Gusunɔ na Isireliban bandu nɔni girari,
domi ta tora.
Kon tu kpeerasiawa handunia sɔɔ.
Adama n ŋ̀ mɔ Isireliba kpurowa kon kpeerasia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
9 Wee, kon nɛn woodaba wɛ̃,
kpa n Isireliba sĩire
bwese tukunun suunu sɔɔ
nge mɛ ba ra dobi sĩire,
baa yen bin teeru ta kun ka wɔra.
10 Nɛn tɔn be ba durum mɔ̀,
ma ba gerumɔ ba mɔ̀,
na ŋ̀ bu nɔni swãaru suremɔ,
ba koo be kpuro gowa tabu sɔɔ.

Isireliban tem koo wurama nge yellu

11 Tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ kon Dafidin bandu seeya
te ta sãa nge yɛnu ge ga bansu kua.
Kon tu sɔmɛ, kpa tu se tu wurama nge yellu.
12 Kpa bu wa bu Edɔmuban tem ka bwese tuku ni nu raa man sãamɔn tem mwa.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa kon yeni ko.
13 Wee saa ya sisi yè sɔɔ bà n gã, n ŋ̀ tɛɛmɔ bu ka kpam duure.
Bà n resɛm duura, n ŋ̀ tɛɛmɔ bu ka ye gama.
Baa ka guunu wɔllɔ resɛm ya koo kpiwa
ya n tɛrie bu ka tam ko.
14 Kon nɛn tɔmbu Isireliba yakia yorun di.
Kpa bu wure bu wuu si su raa bansu kua seeya
bu sina mi.
Ba koo resɛmba duure,
kpa bu yen tam nɔ.
Ba koo dãa gbaanu ko,
kpa bu yen marum di.
15 Kon den bu girawa n sire dim dim nge dãa,
ba n wãa ben temɔ mɛ na bu wɛ̃ mi.
Goo kun maa bu wukamɔ mɛ sɔɔn di.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

ABUDIASI

Ba ɲ yɛ̃ sãa sãa sanam mɛ Abudiasi wi, u win sɔmburu kua. Adama Yudaban temɔwa u Gusunɔn gari gerua Edɔmuban sõ. Edɔmu be, ba sãawa Esaun bibun bweseru. Ba ra n Isireliba tusawa baa mɛ sikado turowa ba mɔ. Ba yina Isireliba bu kpe ka ben temɔ sanam mɛ ba wee Egibitin di. Yen biru, ba ra mam Isireliba wɔraa dewa bu ben yãnu gura. Yen sõna Abudiasi u bu sõɔwa ma ba koo ben toranun are wa. Domi Gusunɔ u koo bu siri.

Tire ten kpunaa

1. Sɛɛyasia bi Gusunɔ u koo Edɔmugibu ko, naasu 1n di sere naasu 5.
2. Yinni Gusunɔn siribun tõru, naasu 6n di sere naasu 21.

1 Gari wee yi Yinni Gusunɔ u nɛɛ, Abudiasi u gere Edɔmuban sõ.
Yinni Gusunɔ u sɔmɔ gɔra bwese tukunun suunu sɔɔ u nɛɛ,
nu seewo nu Edɔmuba tabu wɔri.

Edɔmuba ba koo kam ko

2 Yinni Gusunɔ u Edɔmuba sõɔwa saa Abudiasin nɔɔn di u nɛɛ,
bɛɛ Edɔmuba, kon bɛɛ ko bwese dam sarirugiru bwesenu kpuro sɔɔ.
Tɔmbu kpuro ba koo bɛɛ gɛm.
3 Wee bɛɛn tii suabu bɛɛ nɔni wõkua,
ma i sõ kpee baaba sɔɔ
mì goo kun kpɛ̃ u bɛɛ naa turi.
Ma i tii sõɔmɔ i mò,
wara u koo sun sura minin di.
4 Yen sõ, i n yɛ̃ ma baa ì n da sere mi gunɔ bakeru ta ten sokuru mɔ,
ɲ kun mɛ, i dua kperiɔ i bɛɛn wãa yenu kua mi,
kon bɛɛ sarasiama.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
5 Gbɛnɔbu bà n na ba bɛɛ wɔri subaru sɔɔ wõkuru,
ba koo bɛɛn yãnu guraWa.
Bà n bɛɛn resɛm gbea wɔri,
ba koo ye sɔriwa,
kpa bu bɛɛ fiiko deria.
6 Adama bɛɛ Esaun bibun bweseru,
yibɛrɛba ba koo bɛɛn arumani gura,
baa ka bɛɛn dukia ye ya berua.
7 Be i raa ka nɔɔ tia sãa, ba koo bɛɛ tɔnu kandu kua,
kpa bu bɛɛ gira sere bɛɛn tem nɔɔ bura yerɔ.
Be ba raa sãa bɛɛn bɔrɔba, ba koo bɛɛ dam dɔre.
Ka be i ra raa di sannu, ba koo bɛɛ yina bɛria.
Adama i ɲ ye tubumɔ.
8 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
nɛn mɔrun tõru sɔɔ, kon bwisigibu kpeerasia Edɔmun tem sɔɔ,
kpa n laakarigibu go.
9 Bɛɛ Temagibu, bɛɛn tabu kowobu ba koo burisina
kpa bu be kpuro go.

Yèn sõ ba koo Edɔmuba

sɛɛyasia

10 Bɛɛ Edɔmuba, wee i bɛɛn mɛro bisibu Yakɔbun bweseru mwɛɛra i go.
Yen sõ, i ko i sekuru wa.
I ko i kam kowa sere ka baadommaɔ.
11 Domi i wãa mi sanam mɛ yibɛrɛba ba Isireliba tabu kamia
ma ba dua ben wusɔ.
Ma ba ben yãnu gura Yerusalɛmuɔ ba tɛtɛ toosi.
Bɛɛn tii i sãa nge yibɛrɛ be.
12 Bɛɛ Edɔmuba, n ɲ daa weenɛ i bɛɛn mɛro bisibu Yudaba mɛɛri ka nuku dobu
sanam mɛ ba nɔni sõɔre.
N ɲ daa weenɛ i nuku dobu ko
ɲ kun mɛ i bu wɔmɛ sanam mɛ ba nuki sankire.
13 Bɛɛ Edɔmuba, n ɲ daa weenɛ i du nɛn tɔmbun wuuɔ
sanam mɛ yibɛrɛba ba gu kpeerasia.
N ɲ daa weenɛ i gen bansu mɛɛri ka nuku dobu.
N ɲ daa weenɛ i gen dukia gura i tii koosi.
14 N ɲ daa weenɛ i yõra swaa yinna yerɔ
i ben be ba duki mò mwɛɛri i go,
ɲ kun mɛ i bu mwa i yibɛrɛba nɔmu sɔndia nɔni swãa te sɔɔ.
15 Domi saa ya turuku kua
yè sɔɔ Yinni Gusunɔ u koo bwesenu kpuro siri.
Saa ye sɔɔ, ba koo bɛɛ kua nge mɛ i gabu kua.
Kõsa ye i kua mi, ya koo wɔriwa bɛɛn wiru wɔllɔ.

Isireliba

ba koo Edɔmuba mɔru kɔsie

16 Bɛɛ Isireliba, i nɛn mɔru ye na ka bɛɛ sɛɛyasia nɔra
nɛn guu dɛɛrarun wɔllɔ.

Mɛya bwese ni nu tie, nu ǹ kpɛ̃ nu ye nɔ nu kpe.
Nu ko n ye nɔrumɔwa sere yu ka nu go kpa nu kpeera mam mam.
17 Saa ye sɔɔ, Siɔni koo maa ko nɛ Gusunɔn guu dɛɛraru.
Be ba yara tabun di Yakɔbun bweseru sɔɔ ba koo faaba wa mi,
kpa bu ben tem mwa be ba raa mu mwan nɔman di.
18 Yakɔbun bibun bweseru ka Yosɛfun bibun bwesera ko n sãawa nge dɔ̃ɔ.
Ba koo Esaun bweseru dɔ̃ɔ mɛniwa nge yakasu.
Ba koo bu dɔ̃ɔ mɛniwa mam mam, ba ǹ goo derimɔ mi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni geruа.

Isireliba ba koo wure

bu be ba bu sikerenɛn tem mwa

19 Yuda be ba wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia ba koo Edɔmuban tem mɛ mwa. Be ba wãa wɔwaɔ, ba koo Filisitiban tem ka Samarigim ka Efaraimugim mwa, kpa Bɛnyamɛɛba bu maa Galadin tem mwa.
20 Isireliban tabu kowo be ba raa kpikiru sua saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di, ba koo Kananiban tem mwa sere n ka da Sarepataɔ. Yerusalɛmugii be ba maa kpikiru da Sefaradiɔ, ba koo wuu si su wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia mwa.
21 Ka nasarawa ba koo Siɔnin guuru yɔ. Min diya ba ko n Edɔmuba kpare.
Kpa Yinni Gusunɔ u n bandu dii!

YONASI

Tɔn dabira ta Yonasin gari yɛ̃. Yonasi u ɲ̀ ka Gusunɔn sɔmɔ goo weenɛ. Domi Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔsi ma handuniagibu kpurowa u kĩ, n ɲ̀ mɔ Isireliba tɔna. Yen sɔ̃na u nùn gɔra u da u Ninifugibu waasu kua bu ka gɔ̃ru gɔsia. Adama Yonasi u yina. Domi Ninifugii be, ba sãawa Isireliban yibɛrɛ kpokoba. Adama Gusunɔ u nùn tilasi kua u ka da.

Tire ten gari yi sun gɔ̃ru gɔsiabun arufaani sɔ̃ɔmɔ. Yesu u Yonasin gari yi sua u ka win seebu gɔrin din gari tubusia, Mateu 12:38-42.

Tire ten kpunaa

1. Yonasin mɛm nɔɔbu sariru, wiru 1.
2. Yonasin kanaru, wiru 2.
3. Yonasin waasu Ninifuɔ, wiru 3.
4. Gusunɔn durom Ninifugibun sɔ̃, wiru 4.

Yonasi u kookari kua u ka Gusunɔ duka suuri

1 Sɔ̃ɔ teeru, Yinni Gusunɔ u Yonasi, Amitain bii sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 Yonasi, a seewo a da Ninifu wuu maro bɔkɔ gen mi. Kpa a nɔɔgiru sua a bu gerusi. Domi ben nuku kɔ̃suru ta banda sere ta man girari.
3 Adama Yonasi u seewa u duka sua u Taasisin swaa wɔri, u wa u ka Yinni Gusunɔ tonda. Ma u da Yafoɔ u goo nimkuu dua. Ma u yen daabun gobi kɔsia. Nge mɛya u ka Taasisin swaa wɔri wi ka tɔn be ba dɔɔ Taasisi mi sannu u wa u ka Yinni Gusunɔ tonda.
4 Adama Yinni Gusunɔ u dera woo bɔkɔ ga seewa nim wɔ̃ku gen mi. Ma n sãare goo ge, ga koo nim diira.
5 Be ba goo ge tɛmamɔ, ba bɛrum soora. Ma ben baawure u win bũu soku. Ma ba goo gen sɔmunu kawa ba sure nim wɔ̃kuɔ gen bunum mu ka kaara. Adama Yonasi u da u kpĩ u dò mam mam sere goo gen sɔɔwɔ.
6 Ma goo gen tɛmɔ tɔnwero u susi u Yonasi yamia u nùn bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na a dò. A seewo a wunɛn bũu soku. Sɔrɔkudo u koo sun yaaya kpa sa kun kam kue.
7 Ma ba geruna ba nɛɛ, i na su tubu tubu ko kpa su ka gia wìn sɔ̃ kɔ̃sa yeni ya sun deema.

Yera ba tubu tubu ye kua. Ma ya Yonasi di.
8 Yera ba nùn bikia ba nɛɛ, a sun sɔ̃ɔwɔ wi u sun kɔ̃sa yeni kparemɔ. Man diya a wee. Amɔna wunɛn yĩsiru. Bwese terà a sãa. Sɔmbu teren sɔ̃na a wãa mini.
9 Ma Yonasi u bu wisa u nɛɛ, na sãawa Heberu. Yinni Gusunɔwa na ra sã wi u wɔllu ka tem ka nim wɔ̃ku taka kua.
10-11 Yera tɔn be, ba nanda ye ba gia ma Yonasi u Yinni Gusunɔ duka suurimɔwa domi win tii u bu sɔ̃ɔwa mɛ. Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na a kua mɛ. Amɔna sa ko nun kua nim mɛ, mu ka kpuna.

N deema nim mɛ, mu seemɔ mu dɔɔwa.
12 Ma u bu wisa u nɛɛ, i man suo i kpɛ̃ɛ nim wɔ̃ku ge sɔɔ. Saa yera nim mɛ, mu koo mari. Domi na yɛ̃ ma nɛn sɔ̃na woo bɔkɔ geni ga seewa.
13 Ka mɛ, goo tɛmɔ be, ba seewa ba hania mɔ̀ bu ka turi nim mɛn goorɔ. Adama ba kpana. Domi nim mɛ, mu seewawa.
14 Yera ba Yinni Gusunɔ soka ba nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a ku sun kpeerasia tɔnu winin wãarun sɔ̃. A ku sun wi u kun sun gãanu kuen yɛm sɔbi. Domi a ra kowa ye a kĩ.
15 Yera ba Yonasi sua ba kpɛ̃ɛ nim wɔ̃ku ge sɔɔ. Saa yera ga kpuna sɛ̃ɛ.
16 Yera tɔn be, ba Yinni Gusunɔ nasia, ba nùn yãkuru kua. Ma ba nɔɔ mwɛɛru kua ma wiya ba koo sã.

Yonasin kanaru

swãan nukurɔ

2

1 Yinni Gusunɔ u dera swãa baka ya Yonasi mwɛ. Ma u kua wɔ̃kuru ita ka sɔ̃ɔ sɔɔ ita swãa yen nukurɔ.
2 Swãa yen nukurun diya Yonasi u Gusunɔ win Yinni kana.
3 U nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, sanam mɛ na wãa nuku sankiraru sɔɔ,
na nun nɔɔgiru sue, ma a man wisa.
Saa gɔribun wãa yerun di na nun soka.
Ma a nɛn nɔɔ nua.
4 Wee a man kpɛ̃ɛ sere nim wɔ̃kun sɔɔwɔ.
Ma nim man mwɛ.
Nim kurenu kpuro man taare.
5 Na raa tii sɔ̃ɔmɔ na mɔ̀, wee a man gira wunɛn wuswaan di,
na da sere mi n toma.

Adama wee tɛ̃, kon maa wunɛn sãa yee
dɛɛraru wa.
6 Nim man mwɛ sere na kĩ n gbi.
Mu man wukiri, ma yaka si su wãa mɛn
sɔɔwɔ
su man tɛ̃kusi sere wirɔ.
7 Na numa na da sere guunun kpɛɛkpɛɛkuɔ,
ma tem sɔɔwɔn gamboba ba man kɛnusi
dim dim.
Adama Gusunɔ nɛn Yinni, a man yara min
di wasiru.
8 Sanam mɛ na kom yaa bia
na wunɛ Yinni Gusunɔ yaaya,
ma a nɛn kanaru nua wunɛn sãa yee
dɛɛrarun mi.
9 Be ba bũnu sãamɔ, ba ṅ maa wunɛn durom
wasi.
10 Adama nɛ, kon nun yãkuru kua.
Kon nun siara,
kpa n nɛn nɔɔ mwɛɛru yibia.
Yinni Gusunɔ, wuna a ra man faaba ko.
11 Saa yera Yinni Gusunɔ u swãa ye sõɔwa
u nɛɛ, yu doo yu Yonasi sia kasaɔ. Ma swãa
ye, ya da kasaɔ ya Yonasi sia.

Yonasi u waasu mɔ̀ Ninifuɔ

3

1 Yinni Gusunɔ u kpam Yonasi sõɔwa u
nɛɛ,
2 Yonasi, a seewo a da Ninifu wuu maro
gen mi. Kpa a gari yi gere yi kon nun sõ.
3 Ma Yonasi u seewa u da Ninifuɔ nge
mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. N deema Ninifu
sãawa wuu bɔkɔ gè sɔɔ ba koo sĩ sõɔ ita bu
sere gen gooru wa.
4 Ye Yonasi u tura mi, u sĩa tõɔ giriru,
u nɔɔgiru sue u gerumɔ u mɔ̀, sõɔ weerun
biru, Ninifu ya koo kpe.
5 Ma Ninifugibu ba Gusunɔ naanɛ kua. Ba
nɔɔ bɔkuru kpara, ba saakiba sebua nuku
sankiranun sõ saa damgibun di n ka da
bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbɔ.
6 Ye Ninifun sina boko u gari yi nua ma u
seewa saa win sina kitarun di u win yaberu
pota. Ma u saaki sebua, u tii torom wisi wirɔ
nuku sankiranun sõ.
7 Ma u kpara Ninifuɔ u nɛɛ, sina boko ka
win sina asakpɔbu ba wooda yara ba nɛɛ,
saa tɔnu sere ka yaa sabenɔ, bu ku gãanu di,
bu ku maa nim nɔ.
8 Kpa tɔmbu kpuro ka yaa sabenɔ, bu
saakiba sebe nuku sankiranun sõ. Kpa bu
Gusunɔ nɔɔgiru sue ka dam bu nùn kana,
kpa bu ben kom kõsum deri ka ben daa
bɔɔbɔya ye ba ra raa ko.
9 Sɔrɔkudo Gusunɔ u koo gõru gɔsia kpa
win mɔru yu sure u kun maa sun kam
koosie.
10 Ye Gusunɔ u wa ma Ninifugibu ba gõru
gɔsia, ba ben daa kõsa deri, yera u win
himba gɔsia. Ma u ṅ maa bu kõsa ye kue ye
u raa gõru doke u bu kua.

Yonasin mɔru

Gusunɔn durom sõ

4

1 Yera Yonasin mɔru seewa gãa ni Gusunɔ
u Ninifugibu kuan sõ.
2 Ma u Yinni Gusunɔ sõɔwa u nɛɛ, Yinni
Gusunɔ, yeniban bɛruma na mɔ̀ sanam mɛ
na wãa nɛn temɔ. Yen sõna na duka yakura
fuuku na dɔɔ Taasisiɔ. Na yɛ̃ ma a sãawa
wɔnwɔndugii, a maa suuru mɔ. Wunɛn kĩru
ta kpã. A ra tɔnu kõsa wĩari ye a raa gõru
doke a nùn kua.
3 Tɛ̃, a de n gbi, domi n buram bo n gbi ye
ko na n ka wãa.
4 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a ṅ gem mɔ Yonasi,
a ka mɔru yenin bweseru ko.
5 Yera Yonasi u yarima Ninifu yen min di
u da u wãa yen sõɔ yari yeru gia, u kuru gira
mi. Miya u mara u wa ye ya koo wuu ge
deema.
6 Ma Yinni Gusunɔ u dãa kiku gagu kpiisia
ga Yonasi gunum kere, gu ka nùn saaru kua,
kpa win bwɛ̃ra yu kpuna. Yera n Yonasi
dore too too.
7 Adama sisiru bururu, Gusunɔ u maa
dera kɔkɔru gara na ta dãa te di. Ma ta gbera.
8 Sanam mɛ sõɔ yara, u dera woo sum ga
na saa sõɔ yari yerun di. Ma sõɔ wi, u Yonasi
so wirɔ sere u wasikira. Ma u nɛɛ, n buram
bo u gbi ye u ko n ka maa wãa.
9 Yera Gusunɔ u nùn sõɔwa u nɛɛ, a ṅ gem
mɔ a ka mɔru ko dãa kiku gen sõ.
Ma Yonasi u nɛɛ, na gem mɔ n ka mɔru ko
too too sere n gɔɔ kana.
10 Ma Yinni Gusunɔ u wisa u nɛɛ, a ṅ
sɔmburu garu kue dãa ten sõ. N ṅ wunɛ a tu
kpiisia. Wee ta kpɛ̃a wõku teeru, ma ta gu
wõku kpaaru. Ka mɛ, wee a tu wɔnwɔndu
kuammɛ.
11 Ninifu wuu bɔkɔ gen tɔmbu ba
sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba wunaa teeru

(120.000), bɑ ɲ̀ mɑɑ gɛɑ kɑ kɔ̃sɑn wunɑnɔ yɛ̃. Yɛrɑ ɑ ɲ̀ kĩ n be kɑ ben yɑɑ sɑbe dɑbinu wɔnwɔndu kuɑ?

MISEE

Misee ka Esai, waati tia ba ben gari gerua. Miseen tireru sɔɔ, u Isireliba ka Yudaba gerusi yèn sõ weesu ka naanɛ sariru ka karanabu ka dam dɔrebu ka sere daa bɔɔbɔya ya wãa ben suunu sɔɔ. Gobigibun arumani kun bu tura sere ba maa sãarobu ka tɔn kurɔbu giramɔ ba bu ben yɛnusu wɔrarimɔ. Ben wirugibu ba nɔm biran kɛ̃nu mwaamɔ. Ben yãku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu ba tɔmbu gobi mwaarimɔ bu sere ben sɔmburu ko. Durum yeniba kpuron sõna Misee u bu gerusi. Yen biru, u bu sõɔwa ma Gusunɔn durom mu kpã. Yen sõ, bu de bu gõru gɔsia kpa bu wurama Yinni Gusunɔn mi. Mɛya u maa sãarobu dam kɛ̃mɔ bu ka ben tii Gusunɔ wɛ̃. Yinni Gusunɔ u ra kpuro ko dee dee. Yen sõna n ɲ koorɔ u kun kõsan kowobu sɛɛyasie. Sõɔ teeru u koo win tɔmbu yakia u bu yara sekurun di. Kpa u de bɔri yɛndu ka gem mu n wãa ben suunu sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Isireliban toranu ka ben sɛɛyasiabu, wiru 1n di sere wiru 3.
2. Yinni Gusunɔn durom, wiru 4n di sere wiru 5.
3. Yinni Gusunɔ u koo win tɔmbu siri, wiru 6:1n di sere wiru 7:7.
4. Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ duronu, wiru 7:8-20.

1 Yudaban sina boko Yotamu ka Akasi ka
Esekiasi ben waati sɔɔra Yinni Gusunɔ u
Misee Mɔresɛtigii sõɔwa ye ya koo Samari ka
Yerusalɛmu deema.

Yinni Gusunɔ

u win tɔmbu taarɛ wɛ̃

2 Bɛɛ bwesenu kpuro, i swaa dakio.
Bɛɛ handuniagibu, i swaa tem kpĩiyɔ i nɔ.
Yinni Gusunɔ u koo na saa win wãa yee
dɛɛrarun di u bɛɛ taarɛ wɛ̃.
3 Wee u yarim wee saa win wãa yee ten min
di,
u sĩimɔ guunun wɔllɔ.
4 U n nu taara, nu ra numwa.
Kpa wɔwi yi n yandamɔ nge gum yarum
ɲ kun mɛ nge nim mɛ mu saram wee
gungunun di.
5 Isireliba Yakɔbun bibun toranun sõna
yeni kpuro ya koora.
Wara u Isireliba dam kã bu ka Gusunɔ seesi.
Ben wuu maro Samariwa.
Wara u Yudaba suremɔ bũu sãaru sɔɔ.
Ben wuu maro Yerusalɛmuwa.
6 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yenibara ya koo de
Samari yu ko bansu
kpa bu resɛm duure mi.
U koo yen ganin kpenu sure sere wɔwan
sɔɔwɔ.
Kpa bu yen kpɛɛkpɛɛku wa.
7 Ba koo yen bwãarokunu kpuro kɔsuku.
Kɛ̃ɛ ni ba raa wa, ba koo nu dõɔ mɛni.
U koo de bu yen bũnun sãa yãnu kpuro gura.
Domi sakara gobiya * ba ka nu dwa.
Tɛ̃, tɔn tukobu ba koo nu gura bu ka sãaru
ko.

Wahala ya Yerusalɛmu deema

8 Nɛ Misee kon weeweenu ko n swĩ.
Kon sĩ tereru, ka naa dirisu.
Kon wuri ko nge gbeeku bõɔ.
Kpa n swĩ nge taataaru.
9 Samarin nɔni swãa te ya wa sere ta Yudaba
girari, ta ɲ kpeemɔ.
Wee ta tunuma sere Yerusalɛmu nɛn
tɔmbun wuun kɔnnɔwɔ.
10 I ku ye kpara Gatiɔ.
I ku maa swĩ Akoɔ.
I bindio tua sɔɔ nuku sankiranun sõ Bɛti
Leafaraɔ.
11 Wee bɛɛ Safirigibu ba koo bɛɛ yoru
mwɛɛri,
kpa i n wãa tereru ka sekuru sɔɔ.
Sananigibu ba ɲ kãkɔ bu yari ben wuun di.
Bɛtisalegibun weeweenu dera ba ɲ wãa
yeru mɔ.
12 Marɔtigibu ba diirimɔ ben alafian sõ.
Nɔni swãa te, ta weewa Yinni Gusunɔn min
di.
Ta maa Yerusalɛmun gbãra kɔnnɔ girari.
13 Bɛɛ Lakisigibu i bɛɛn kɛkɛ yi dumi gawe
sɔɔru kowo.
Domi i Isireliban daa kõsa saarimɔ.
Ma i dera Yerusalɛmugibu ba man seesi.
14 Yen sõna i ko tɛ̃ karana ka Mɔresɛti
Gatigibu.
Akisibugiba kun maa Isireliban sinambu
somiru wee.
15 Bɛɛ Maresagibu, Yinni Gusunɔ u koo
kpam bɛɛ yibɛrɛ kpao nɔmu sɔndia.

* **1:7 *sakara gobi*** - Ben bũu sãaru sɔɔ ba ra sakararu ko ka kurɔ be ba ra n wãa ben bũu diru mi. Sakara gobi yira ba ka dii te bana.

Isireliban sina yiikogibu ba koo da bu kuke kpee te ba mɔ̀ Adulamuɔ.
16 Bɛɛ Yerusalɛmugibu, i bɛɛn seri kɔniɔ i wii kparanu yi nuku sankiranun sɔ̃.
I swĩiyɔ bɛɛn bii be i kĩn sɔ̃.
Wee ba koo bu mwɛɛri bu ka da tem tukumɔ.

Be ba tɔmbu dam dɔremɔ

2

1 Bɔ̃ruroba be ba ra n kɔ̃sa bwisikumɔ wɔ̃kuru mi ba kpĩ.
Bà n seewa buru buru kpa bu ye ko yèn sɔ̃ ba yen dam mɔ.
2 Bà n goon gberu binɛ kua, kpa bu tu mwa.
Bà n goon diru binɛ kua, kpa bu tu mwa.
Ba ra yɛ̃ro ka win yɛnugibu dam dɔrewa
kpa bu du bu ben dukia kpuro gura.
3 Yen sɔ̃na Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee na kɔ̃san sɔɔru mɔ̀ tɔn ben sɔ̃.
Ba ṅ maa kpɛ̃ bu ye duka suuri.
Mɛya ba ṅ maa kpɛ̃ bu sĩ ba n wĩiru yɔ̃rasie dam dam.
Domi tɔ̃ɔ te ta wee mi, tɔ̃ɔ kɔ̃sura.
4 Yen tɔ̃ɔ te, ba koo gɔɔ wura yeni ko bu nɛɛ,
wee! Ba bu gura kpuro mam mam.
Ben tɔmbu ba ṅ maa tem mɔ.
Ba bu gira ben gbean di.
Ba ye bɔnu kua ben tii tiinɛ sɔɔ.
Mban sɔ̃na ba bu gura nge mɛ.
5 Adama saa gaa sisi yè sɔɔ ben goo kun maa tem wasi
Yinni Gusunɔn tɔmbu bà n tem bɔnu mɔ̀.

Gabu ba Gusunɔn sɔmɔ

Miseen gari siki

6 Ben gaba ba seewa ba Misee sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
a ku maa gari suni a n mɔ̀, kɔ̃sa ye, ya weewa kam kam.
7 Ba Isireliban bweseru bɔ̃rusiwa?
Yinni Gusunɔ u suuru kpanawa?
Nge mɛya u ra raa sun kue?
Adama Misee bu wisa u nɛɛ,
gari doriya na gerumɔ be ba kom gem mɔ̀n sɔ̃.
8 Adama bɛɛya Yinni Gusunɔ u sɔ̃ɔmɔ u mɔ̀,
i kua win tɔmbun yibɛrɛba.
I tɔmbu sɛ̃re be ba wee tabu gberun di i ben yãnu potira.
9 I ben kurɔbu gira saa yɛnu si ba kĩn min di,
ma i dera ben biba kun maa girima wasi sere ka baadommaɔ yè na raa bu wɛ̃.
10 I seewo i doona,
i ṅ maa bɔri yɛndu wasi tem mɛ sɔɔ.
Wahala baka ya bɛɛ mara bɛɛn mɛm nɔɔbu sarirun sɔ̃.
11 Domi Gusunɔn sɔmɔ benin bweserа i ra kã
be ba ra bɛɛ weesu kue bu nɛɛ,
i ko i tam wa i nɔ, yen tam bɔɔbɔm mam.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireli be ba tie mɛnna

12 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru,
kon bɛɛ be i tie kpuro mɛnna.
Kon bɛɛ mɛnna nge yãanu gɔ̃ɔ teu sɔɔ.
Kpa i n wãa sannu nge yãanu kpara yerɔ.
Bɛɛn tem mu koo tɔmbu yibu.
13 Nɛ, Yinni Gusunɔ bɛɛn sina boko,
nɛna na bɛɛ kpare.
Kon na n bɛɛ swaa gbiiye.
Nɛna kon bɛɛ swaa kɛnia i ka yakiara.
I ko i swaa gĩa kpa i yari min di.

Misee u Isireliban wirugibu

kirɔ mɔ̀

3

1 Bɛɛ Isireliba Yakɔbun bweserun wirugiba na ka yã.
N ṅ bɛɛya n weenɛ i n woodaba yɛ̃?
2 Adama wee i ṅ gea kĩ,
kɔ̃sa i kĩ.
I ra tɔmbu ben gãanu kpuro mwaariwa.
Kpa i bu yɔ̃su tereru.
3 I ra bu diwa mam mam nge yaa ye ba koka ba kukunu kɔsuka,
ma ba ye bɔtira ba doke wekerɔ.
4 Yen sɔ̃na ì n Yinni Gusunɔ kana u bɛɛ somi,
u ṅ bɛɛ wisimɔ.
U koo bɛɛ biru kisiwa kɔ̃sa ye i kua min sɔ̃.

Gusunɔn sɔmɔ

be ba Isireliba nɔni wɔ̃kumɔ

5 Misee u nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u gerumɔ sɔmɔ be ba win tɔmbu nɔni wɔ̃kumɔn sɔ̃. U nɛɛ,
bà n bu gãanu nɔɔ dokea,
ba ra nɛɛwa, bɔri yɛnda wee.
Bà kun maa bu gãanu wɛ̃,
kpa bu nɛɛ, tabu sisi.
6 Yen sɔ̃, ba ṅ maa yam wasi.
Ba ṅ maa win gari mɔ̀.
Yam wɔ̃kura koo ka bu sikerena.
Ba ṅ maa gãanu wasi.

7 Sɔmɔ be, ba koo ben wuswaa wukiriwa sekurun sɔ̃.
Domi Yinni Gusunɔ u ɲ̀ bu wisimɔ.
8 Adama nɛ Misee, kon na n dam yibawa.
Domi Yinni Gusunɔ u man win Hunde wɛ̃.
Na gem ka wɔrugɔru sebua.
Ma na Isireliba, be Yakɔbun bweseru ben mɛm nɔɔbu sariru sɔ̃ɔmɔ.

Yerusalɛmu koo ko bansu

9 Bɛɛ Isireliba Yakɔbun bweserun wirugibu,
i swaa dakio i nɔ.
I ku ra gem kã.
I ra mu gɔsiewa kɔ̃sa.
10 Wee i tɔmbu goomɔ,
i ben dukia suamɔ i ka Yerusalɛmu banimɔ.
11 Ma i nɔm biran kɛ̃nu mwaamɔ i sere siri.
Yãku kowobu ba ra gina tɔmbu gobi mwaariwa bu sere wooda sɔ̃ɔsi,
kpa Gusunɔn sɔmɔbu bu gobi mwa bu sere win gari gere.
Kpa ba n sere mɔ̀ ba sãawa Gusunɔn tɔmbu.
Gãanu kun bu deemamɔ yèn sɔ̃ u ka bu wãa.
12 Tɛ̃, bɛɛn sɔ̃, ba koo Siɔni kɛra nge gbee te ba wuka.
Kpa Yerusalɛmu yu ko bansu.
Kpa guu te ta wãa sãa yerɔ tu kikisu kpi.

Yerusalɛmu ya ko n wãa

bɔri yɛndu sɔɔ

4

1 Saa gaa sisi yè sɔɔ guu tèn mi Yinni Gusunɔn sãa yera raa gire,
ta koo guu ni nu tie bɛɛrɛ kera.
Kpa bwese dabinu nu na mi,
2 nu nɛɛ, i na su da Yerusalɛmuɔ Yinni Gusunɔn guurɔ
mi Isireliba ba ra nùn sã,
kpa u sun win swɛɛ sɔ̃ɔsi su sĩ yi sɔɔ.
Min diya u koo win wooda yara kpa u gari geruma.
3 U koo bwese dabinu siri,
ni nu dam mɔ nu na tontonden di.
Kpa bwese ni, nu nin takobiba bɔɔri nu ka tebonu seku.
Mɛya nu koo nin yaasi bɔɔri nu woba so.
Bweseru gara kun garu seesimɔ.
Ba ɲ̀ maa tabun gari mɔ̀ ben suunu sɔɔ.
4 Baawure u ko n wãa win gberu kpaanɛɔ bɔri yɛndu sɔɔ.
Goo kun maa nùn nandasiamɔ.
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.
5 Bweseru baatere ta ra kãwa tu ten bũu mɛm nɔɔwa.
Adama bɛsɛ, Gusunɔ bɛsɛn Yinniwa sa ko mɛm nɔɔwa sere ka baadommaɔ.

Yinni Gusunɔwa u sãa sunɔ

Yerusalɛmuɔ

6 Tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ kon be ba mɛɛra kua mɛnna,
kpa n be ba kpikiru sua sokusiama,
be, be na raa nɔni sɔ̃ɔwa mi.
7 Kon be ba mɛɛra kua mi mɛnna.
Kpa be, ba n sãa nɛn tɔmbun sukum mɛ mu tie.
Kpa n be, be ba raa kpikiru sua mi ko bwese damgiru.
Kpa nɛ, Yinni Gusunɔ na n sãa ben sunɔ Siɔniɔ sere ka baadommaɔ.
8 Wunɛ Yerusalɛmun guuru,
wunɛ wi a sãa nge wuu kɔ̃sobun diru,
a tɔmbu kɔ̃su,
kaa maa wunɛn bɛɛrɛ wa nge yellu.
Domi Yerusalɛmu ya koo kpam ko Isireliban wuu maro.

Yerusalɛmugibun nɔni

swãaru ka ben yakiabu

9 Mban sɔ̃na i kuuki mɔ̀ bɛɛ Yerusalɛmugibu.
Mban sɔ̃na i tii tɛ̃birimɔ nge tɔn kurɔ wi kĩ u ma.
Mana bɛɛn sunɔ u wãa.
Mana bɛɛn bwisi kɛ̃ɔbu ba da.
10 Bɛɛ Yerusalɛmugibu, i wuri koowo
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
Domi tɛ̃, i ko i yari Yerusalɛmun di.
Kpa i da i n wãa yakasɔ.
Ba koo ka bɛɛ da sere Babiloniɔ.
Adama Yinni Gusunɔ u koo ra bɛɛ yakiama min di.
Kpa u bɛɛ wɔra bɛɛn yibɛrɛban nɔman di.
11 Tɛ̃, bwese dabinu nu mɛnnamɔ nu ka bɛɛ seesi.
Nu mɔ̀, su de ben wuu Yerusalɛmu ye, yu bɛɛrɛ bia, yu ko bansu.
Kpa sa n su mɛɛra.
12 Adama tɔn be, ba ɲ̀ yɛ̃ himba ye Yinni Gusunɔ u yi win tɔmbun sɔ̃.
Ba ɲ̀ win bwisikunu yɛ̃.
U kĩ u bu mɛnna nge alikama ye ba suba mi ba ra ye so.
13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Yerusalɛmugibu, i seewo i bɛɛn yibɛrɛba so nge alikama.

Kon de i n dam mɔ nge kɛtɛn kɔba ye ya dam mɔ nge sisu.
Ma yen naa konnu nu dam mɔ nge sii gandu.
I ko i bwese dabinu munkuwa.
Kpa i ben arumani gea mwa i nɛ Gusunɔ tem kpuron Yinni yiiya.
14 Adama bɛɛ Yerusalɛmugibu,
i bɛɛn tabu kowobu mɛnnama.
Wee ba bɛɛ tarusi.
Ma ba bɛɛn sina boko soomɔ baanɔ ka bokunu.

Faaba kowo koo yariwa

Bɛtelehɛmun di

5

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wunɛ Bɛtelehɛmu, Efaratagibun wuu,
wuna a piiburu bo Yudan wusu sɔɔ.
Adama wunɛn min diya kparo koo yari
wi u koo nɛn tɔmbu Isireliba kpara.
U wãawa saa yee yellun di.
2 Adama ko na n gina nɛn tɔn be deriwa ben yibɛrɛban nɔma sɔɔ
sere kurɔ wì u koo kparo wi ma, u ka ma.
Be ba kpikiru da, ba koo gɔsirama bu Isireli be ba tie deema.
3 Kpa kparo wi na bɛɛ nɔɔ mwɛɛru kua mi,
u bɛɛ nɛn tɔmbu mɛnna u kpara mam mam
ka nɛ, Yinni Gusunɔn dam ka nɛn yiiko.
Win tɔmbu ba ko n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Kpa u yĩsiru yari handunian goonu nnɛ ye sɔɔ.
4 Wiya u koo ka bɔri yɛndu na.
Asirigibu bà n na, ba bɛsɛn tem wɔri
ba dua sere bɛsɛn sina kpaarɔ,
sa ko bɛsɛn kparo be ba dam bo seeya bu bu wɔri.
5 Ben tabu yãnun sõ,
ba koo Asirigibu ka Nimurodugii be taare,
kpa bu sun wɔra Asirigibu bà n bɛsɛn tem wɔrima.

Isireli be ba wãa

bwese ni nu tien suunu sɔɔ

6 Isireli be ba tiara ba ko n wãa tɔn dabinun suunu sɔɔ nge kako arufaanigiru
te Yinni Gusunɔ u dera ta wɔruma,
ǹ kun mɛ nge gura ye ya nɛmɔ tɛɛru,
ya ǹ gãanu yĩiyɔ tɔnun min di.
7 Isireli be ba tiara ba ko n wãa tɔmbun suunu sɔɔ,
kpa ba n dam mɔ nge gbee sunɔ ge ga wãa gbeeku yɛɛn suunu sɔɔ,
ǹ kun mɛ yãa gõɔ sɔɔ.
Mi ga dua kpuro, ga ra yaa kasukuwa gu mwɛ.
Goo kun maa kpẽ u gu mwaari.
8 Isireliba, i seewo i bɛɛn yibɛrɛba wɔri.
Kpa i bu go mam mam.

Yinni Gusunɔ

u ye ba gballi wuna

9 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
tõru gara sisi tè sɔɔ kon bɛɛn dumi ka bɛɛn tabu kɛkɛba kpeerasia.
10 Kpa n bɛɛn wusu kam koosia.
Kpa n bɛɛn gbãranu suriri.
11 Kon bɛɛn dobo dobogibu go.
I ǹ maa ben dobo dobo wasi bɛɛn suunu sɔɔ.
12 Kon bwãarokunu ka kpee ni i gira kɔsuku.
I ǹ maa nu sãamɔ.
13 Kon bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten sãa yerun dãnu wukiri.
Kpa n bɛɛn wusu kɔsuku.
14 Nɛn mɔru koo se,
kpa n nɛn dam sõɔsi bwese ni nu ǹ man mɛm nɔɔwammɛn mi.

Yinni Gusunɔ u win tɔmbu

taarɛ wɛ̃ɛmɔ

6

1 I swaa dakio ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ,
Isireliba, i seewo
i ka tii yina guunu ka gungunun wuswaaɔ.
2 Bɛɛ guunu, i swaa dakio.
Bɛɛ tem kpɛɛkpɛɛku damginu,
nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛn tɔmbu taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
Na kĩ n bu siribu soku.
3 Bɛɛ Isireliba, bɛɛ nɛn tɔmbu, kõsa mba na bɛɛ kua.
Ma sɔɔra na dera i wasira.
I man wisio.
4 I man taarɛ wɛ̃ɛmɔ yèn sõ na bɛɛ Isireliba yara saa Egibitin di?
N kun mɛ yèn sõ na bɛɛ yara saa yorun di?
N kun mɛ yèn sõ na bɛɛ kparo beni gɔriama, Mɔwisi ka Aroni ka Mariamu?
5 Bɛɛ nɛn tɔmbu, i yaayo kõsa ye Balaki Mɔabun sina boko u bwisika u bɛɛ kua.

I maa yaayo ye Balamu Beorin bii u nùn wisa.
Na bɛɛ yɔ̃siri bɛɛn sanum sɔɔ saa Sitimun di sere Giligaliɔ.
Ma i nɛn durom wa mɛ nɛ, Yinni Gusunɔ na bɛɛ kua.

Ye Yinni Gusunɔ u tɔmbu bikiamɔ

6 Kɛ̃ɛ terà kon ka Yinni Gusunɔ wi, wi u kpuro kere daawa
nà n dɔɔ win sãa yerɔ.
Kɛ̃ɛ terà ko na n nɛni n ka nùn yiira.
Naa wɔ̃ɔ tiagia kon ka nùn yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua?
7 Yinni Gusunɔ u yãa kinɛ dabi dabinun bukata mɔ?
Gum kotosun bukatawa u mɔ?
Nɛn bii gbiikoowa kon nùn wɛ̃ u sere man nɛn toranu suuru kua?
8 Aawo, Yinni Gusunɔ u tɔmbu gea sɔ̃ɔsi ye u ra kã.
Ye u bu kanamɔ bu ko,
yera bu ben berusebu wɛ̃ ye n sãa begia.
Kpa bu bu kĩru sɔ̃ɔsi.
Kpa bu wi, Gusunɔ ben Yinni swĩi ka tii kawabu.

Yinni Gusunɔ u ra gbɛnɔbu ka daa bɔɔbɔyagibu sɛɛyasie

9 Yinni Gusunɔ u ka Yerusalɛmugibu yã.
Wi u bwisi mɔ, u koo nùn nasia.
Bɛɛ Yudaba, i de nɛn siribu bu bɛɛ yeeri.
10 Kon wura tɔn kɔ̃so u dukia gure win dirɔ ka gbɛna?
Kpa u n sakaku mɔ ge na ɲ̀ kĩ?
11 I tamaa wi u kilo weesugia mɔ u dɛɛre?
12 Wee bɛɛn gobigibu ba tɔmbu dam dɔremɔ,
ba ra n weesu mɔ̀.
Kpa ba n gabu nɔni wɔ̃kumɔ ka ben gari.
13 Tɛ̃, na sɔɔru kpa n ka bɛɛ sɛ̃suku bɛɛn durum sɔ̃,
kpa i kam ko.
14 I ko i di, adama i ɲ̀ debumɔ.
I ko i nɔɔgiru sua gɔ̃ɔrun sɔ̃.
Mɛya n ɲ̀ koorɔ i gãanu bere.
I n maa gãanu berua, taba kon ka ye kam koosia.
15 I ko i duure, adama i ɲ̀ gɛ̃ɛmɔ.
I ko i olifi gama,
adama i ɲ̀ wasi i yen gum sawa.
I ko i resɛm tam wĩa,
adama i ɲ̀ wasi i mu nɔ.
16 Domi i sina boko Omirin daa kɔ̃sa saarimɔ ka sere maa Akabugia.
I ben daa saarimɔwa mam mam.
Yen sɔ̃na kon de bɛɛn wuu gu ko bansu.
Kpa n de bu bɛɛ yɛ̃ɛ.
I ko i sekuru wa bɛɛ kpuro nge mɛ nɛn tɔmbu ba ra wa.

Misee u weeweenu mɔ̀

7

1 Misee u nɛɛ,
wee na wɔnwɔndu soore nge wi u dãa binu kunɔnu mɔ̀.
Ma u ɲ̀ gãanu wa u di.
U ɲ̀ maa resɛm yeba wa ye win gɔ̃ru ga kĩ u di.
2 Domi tem mɛ sɔɔ, goo sari wi u Gusunɔ mɛm nɔɔwammɛ.
Goo kun mɔ̀ dee dee.
Be kpuro ba bwisikumɔwa bu tɔmbu go.
Ma ba sãkirianammɛ.
3 Ba kɔ̃san kobun yɛ̃ru mɔ.
Ma sinambu ka siri kowobu ba tɔmbu nɔm biram kɛ̃nu mwaarimɔ.
Ben damgibu ba ben binɛ sɔ̃ɔsimɔ.
Ma be kpuro ba nɔɔ tia sãa bu ka ko ye ba kĩ.
4 Ben wi u sanɔ bo, u sãawa nge sãka.
Ben wi u dɛɛre, u awĩi kɔ̃si kere.
Yen sɔ̃ tɛ̃, tɔ̃ɔ te Gusunɔn sɔmɔbu ba bu nɔɔsia
tè sɔɔ ba koo bu sɛɛyasia ta tunuma.
Wee ba burisinɛ kɔ nuku sankiranun sɔ̃.
5 Yen sɔ̃, a ku wunɛn berusebu naanɛ ko.
A de a wunɛn yara nɛnɛ wunɛn tiin kurɔn wuswaaɔ.
6 Domi bii u ra win tundo wɔmɛ,
kpa bii wɔndia u win mɛro seesi,
kpa bigii kurɔ u win dwaa mɛro seesi.
Baawure u ra n win yibɛrɛ mɔwa win tiin yɛnu sɔɔ.
7 Adama nɛ, Yinni Gusunɔwa ko na n mɛɛra.
Wiya ko na n naanɛ sãa.
Domi u ra man faaba ko.
Wiya u koo man wisi.

Yinni Gusunɔ u koo Isireliba faaba ko

8 Bɛɛ be i sãa bɛsɛn yibɛrɛba,
i ku yɛ̃ɛ ye ya sun deeman sɔ̃.
Baa sà n wɔruma, sa ko se.
Sà n maa wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ,
Yinni Gusunɔwa u ko n sãa bɛsɛn yam bururam.
9 Sa ko Yinni Gusunɔn mɔru sɔbe,

domi sa nùn tora.
Adama saa gaa sisi yè sɔɔ u koo ka sun yina,
kpa u sun gem wɛ̃.
U koo ka sun na yam bururam sɔɔ
kpa u sun durom kua.
10 Bɛsɛn yibɛrɛba ba koo ye wa.
Saa ye sɔɔra ba koo sekuru wa,
be, be ba ra raa bikie bu nɛɛ,
mana Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wãa.
Ba koo bu taaku nge pɔtɔkɔ,
kpa su bu yɛ̃ɛ.
11 Tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ ba koo Yerusalɛmun gani seeya,
kpa bu bɛsɛn tem nɔɔ bura yeru yasiasia tu tonda.
12 Saa ye sɔɔ, bɛsɛgii be ba wãa Asiriɔ ka Egibitiɔ
ka daa ni ba mɔ̀ Nilu ka Efaratin goorɔ,
ka sere maa be ba wãa nim wɔ̃kun goorɔ ka guunɔ,
ba koo wurama bɛsɛn temɔ.
13 Kpa tem mɛ mu tie dunia sɔɔ mu ko bansu,
tɔn be ba wãa min kom kɔ̃sum sɔ̃.
14 Yinni Gusunɔ,
a wunɛn tɔn be a gɔsa kparo ka wunɛn kpara dɛka.
Be wee ba wãa be tɔna dãa sɔ̃ɔwɔ mi tem gem wãa.
A bu kparo Basani ka Galadin kpara yenɔ nge yellu.
15 A sɔm maamaakigia koowo nge mɛ a kua
sanam mɛ a sun yarama saa Egibitin di.
16 Bwesenu nu koo maamaaki ye wa.
Kpa nu sekuru wa baa mɛ nu dam mɔ.
Nu koo nɔɔ nɔma wukiri, nu yɔ̃ra nu kun gari gerua,
kpa nu kun gãanu nua.
17 Kpa nu tua di nge waa,
ǹ kun mɛ nge yɛɛ yi yi kabirimɔ.
Nu koo yari saa nin kuku yerun di ka bɛrum,
nu na wunɛ Yinni Gusunɔn mi, nu n di-irimɔ,
kpa nu n nun nasie wunɛn dam sɔ̃.
18 Wara u ka nun weenɛ.
Wee, a ra ka bɛsɛ wunɛn tɔmbun bweserun sukum mɛ mu tie tɛmanɛ
bɛsɛ be sa sãa wunɛn arumani
kpa a sun bɛsɛn toranu suuru kua.
Wunɛn mɔru ku ra tɛ.
Domi kĩra a ra sun sɔ̃ɔsi.
19 Kaa maa bɛsɛn wɔnwɔndu wa.
Kpa a ku bɛsɛn toranu garisi.
Kpa a bɛsɛn durum wuna a kɔ̃ yu da sere nim wɔ̃kun temɔ.
20 Kaa bɛsɛ be sa sãa Aburahamu ka Yakɔbun sikadominu kĩru ka bɔrɔkiniru sɔ̃ɔsi
nge mɛ a bɛsɛn sikadoba nɔɔ mwɛɛru kua saa yellun di.

NAHUMU

Nahumu u sɔ̃ɔsimɔ win tireru sɔɔ tora ni Ninifugibu ba mɔ̀. Yen sɔ̃na u bu sɔ̃ɔmɔ ma ba koo ben wuu ge wɔri bu kpeerasia. Yeniba kpuro sɔɔ, Gusunɔ u koo be ba nùn naanɛ sãa wɔnwɔndu ka durom kua sanam mɛ u koo Asirigibu siri.

Tire ten kpunaa

1. Garin wiru, wiru 1:1.
2. Gusunɔn yiiko, wiru 1:2-8.
3. Gusunɔn siribu, wiru 1:9n di sere wiru 2:3.
4. Ninifu ya koo kam ko, wiru 2:4n di sere wiru 3:19.

1 Gari wee yi Yinni Gusunɔ u gerua wuu ge ba mɔ̀ Ninifun sɔ̃. Nahumu Ɛlikosigiiwa Gusunɔ u dera u yi wa kãsiru sɔɔ ma u yorua.

Yinni Gusunɔ u do u sɛ̃

2 Yinni Gusunɔ u sãawa nisinugii.
U ra mɔru kɔsie.
Win mɔru ya kpã.
U ra win yibɛrɛba mɔru kɔsie.
U ku ra bu suuru kue.
3 U ku ra toro deri u kun nùn sɛɛyasie.
Adama u ku ra mɔru se fuuku.
Win dam mu kpã.
U n sĩimɔ, woo guna ya ra n seewawa,
kpa guru winu nu n sãa nge win naasun tua.
4 U n nim wɔ̃ku gbãre, ga ra gberewa.
U ra daanu kpuron nim gberasiewa,
kpa yaka si su wãa Basaniɔ ka Kaamɛlin gãanɔ su gbera,
kpa dãa wɛ̃ɛ si su wãa Libaniɔ su dɛlla.
5 U dera guunu bãarimɔ.
Ma gungunu diirimɔ.
Ma tem ka mɛn tɔmbu ba yiiyaramɔ win wuswaaɔ.
6 Wara u koo kpĩ u yɔ̃ra u win mɔru ma.
Wara u koo ka win mɔru gabirina.
Win mɔru ya ra pusiwa nge dɔ̃ɔ.
Wee ya kpenu bɛsukumɔ.
7 Yinni Gusunɔ u sãawa tɔn geo.
U sãawa be ba wãa wahala sɔɔn kuku yeru.
Be ba nùn naanɛ sãa, bera u ra nɔɔri.
8 U koo Ninifu kpeerasia mam mam ka nim bakam,
kpa u win yibɛrɛba naa gira sere gɔribun wãa yerɔ yam wɔ̃kuru sɔɔ.

Gari yi Gusunɔ u gerua

Yuda ka Ninifun sɔ̃

9 Mba i Yinni Gusunɔ bwisikusimɔ.
Wiya u ra kam koosie mam mam.
Ba ku ra nɔni swãaru wa nɔn yiruse.
10 Yibɛrɛ be, ba sãa nge sãki kɔkɔnu,
ba ra tam nɔ sere mu bu go.
Ka mɛ, ba koo dɔ̃ɔ mwaarawa mam mam nge yaka gbebusu.
11 Ninifu, wunɛn min diya goo u yara
wi u Gusunɔ kɔ̃sa bwisikusimɔ,
ma u kĩ u nùn seesi.
12 Yinni Gusunɔ u Yudaba sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
baa bɛɛn yibɛrɛba bà n dabi amɔ,
ma ba dam mɔ amɔ,
ka mɛ, kon bu gowa mam mam.
Na bɛɛ sekuru doke.
Na ǹ maa wuremɔ n bɛɛ kua nge mɛ.
13 Kon ben yoo te ba bɛɛ diisiamɔ kpeerasia.
Kon ten yɔni kasuku.
14 Bɛɛ Ninifugibu, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua bɛɛn sɔ̃.
Na nɛɛ, i ǹ bweseru wasi
te ta koo bɛɛn yĩsiru sɔbe.
Kon bɛɛn bwãaroku dãaginu ka sisuginu kpuro wuna bɛɛn bũu dirun di,
kpa n bɛɛn sika sɔɔru ko.
Domi i ǹ sãa gãanu.

2

1 Bɛɛ Yudaba, wee goo u na guunu wɔllɔ
u bɔri yɛndun labaari gea kparamɔ.
Yen sɔ̃, i bɛɛn tɔ̃ɔ baka ni i ra raa di Yinni Gusunɔn sɔ̃ dio.
I bɛɛn nɔɔ mwɛɛnu yibio.
Domi tɔn kɔ̃so wi, u ǹ maa wee bɛɛn suunu sɔɔ.
Na nùn kpeerasiawa mam mam.
2 Bɛɛ Ninifugibu, kam koosio u bɛɛ wɔrim wee.
Yen sɔ̃, i bɛɛn gbãraru maruo,
kpa i bɛɛn swɛɛ kɔ̃su.
I sɔɔru koowo,
kpa i wɔrugɔru sɔ̃ɔsi ka bɛɛn dam kpuro.
3 Wee Yinni Gusunɔ u Yakɔbun bweseru, Isireliba ben bɛɛrɛ wesiamɔ,
be, be yibɛrɛba ba wɔri ba ben yãnu gura
nge mɛ ba ra resɛm kãasi yakiri.

Ba Ninifu wɔri

ba yen yãnu gura

4 Ninifun yibɛrɛban tabu durɔ damgibun
tɛrɛnu nu sɔ̃ri.
Ma ba yãa wunɔmginu doke.
Tabun tɔ̃ru tà n tura,
ben tabu kɛkɛ be dumi gawe
yi ra kuramɛwa yi n ballimɔ nge dɔ̃ɔ buri,
kpa ba n yaasi fĩamɔ.
5 Ba tabu kɛkɛba yakiamɔ swɛɛ sɔɔ nge wi-
irobu.
Ba daamɔ batuma kpuro sɔɔ ka dam.
À n bu wa, a ra n tamaa dɔ̃ɔ yariya.
Kpa ba n duki mɔ̀ nge guru maakinu.
6 Ninifun sina boko u win tabu durɔ
damgibu yaaya u sokumɔ.
Adama be wee, ba sĩimɔ ba bãarimɔ.
Ben yibɛrɛba ba sɛnde ba ka dɔɔ wuun
gbãraru gia.
Ma ba tii kuku yenu kua.
7 Subaru sɔɔ, ba daanun swɛɛ kɛnia,
ma sina kpaara wɔruka.
8 Ba Ninifu ye mwa ba yen yãnu gura ba ka
doona.
Yen tɔn kurɔbu ba sumɔ nge kparukonu,
ma ba toronu soomɔ.
9 Ninifu ye, ya sãawa nge nim bwee bakaru
tèn nim mu gɛ̃ɛra mu doona.
Ma nɔɔgira nɔɔramɔ ta mɔ̀,
i yɔ̃ro, i yɔ̃ro.
Adama goo kun yɔ̃re.
10 I sii geesu ka wura guro.
Ben dukia ya ǹ nɔru mɔ.
Dukia bwese bwesekawa ba mɔ.
11 Ba guramɔ, ba goomɔ, ba sankumɔ.
Tɔmbu kpuron gɔma dwiiya.
Ben dũunu soonamɔ, ma ben dam doona.
Be kpuron wuswaa burisinɛ.

Ninifu ya sãawa

nge gbee sunɔ ge ba kamia

12 Mana Ninifu ye, ya wãa tɛ̃,
ye, ye ya raa sãa nge gbee sinansun wãa
yeru,
mi gbee sunɔ dwaa ka ninu ka binu nu ra n
bɔsu,
goo ku ra maa nu nare,
13 kpa dwaa ye, yu yen kurɔbu ka yen binu
yaa goowa,
kpa yu wãa yee te yaa yibia.
14 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ, nɛ wee.
Nɛna na sãa yen yibɛrɛ.
Kon de yen tabu kɛkɛba bu dɔ̃ɔ mwaara.
Kon de bu yen bibu go tabu sɔɔ.
Kon de yu ku maa tɔmbun yãnu gura.
Goo kun maa yen sɔmɔbun nɔɔ nɔɔmɔ.

Ba Ninifu kam koosia

3

1 Ninifugiba kua bɔ̃rurobu.
Domi ba sãawa tɔn gowobu.
Ba weesu yiba.
Ma ba kuuramɔ ka gbana.
Ba ra n tɔmbun yãnu guramɔwa.
2 Wee sɛnan damusu nɔɔramɔ wuu ge sɔɔ.
Wee tabu kɛkɛban uruun wɔkinu nɔɔramɔ,
ma dumi yi yi gawe yi yɔ̃ɔkumɔ.
3 Maasɔbu ba wee,
ba takobiba ka yaasi nɛni yi ballimɔ.
Wee ba tɔmbu mɛɛra kua,
ma gonu tɛrie baama, nu ǹ garirɔ.
Ma ba nu wɔrikimɔ.

Ba Ninifu sekuru doke

4 Ninifu ya sãawa nge kurɔ sakara kowo
kpoko.
Ya bwese dabinu yoru diisia yen buram ka
yen sɔrorun sɔ̃.
5 Yen sɔ̃na nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
kon ye wɔrima.
Kon yen yaberu gbabia n ka yen wuswaa
wukiri,
kpa n yen tereru bwesenu sɔ̃ɔsi,
kpa yu sekuru wa.
6 Kon ye kubanu sure, kpa tɔmbu bu ye ka.
7 Saa yera wi u ye wa u koo duka su,
kpa u nɛɛ, Ninifu ya kua bansu.
Wara u koo ye wɔnwɔndu kua.
Mana kon bu wa be ba koo ye nukuru
yɛmiasia.

Ninifu ya koo kowa

nge Tebɛsi

8 Tebɛsi ya wãa Nilun nim swɛɛ yi ba gban
bɔkuɔ.
Nim mu ka ye sikerenɛ.
Ma mu sãa yen gbãraru.
Ninifu, a tamaa a Tebɛsi ye sanɔ kere?
9 Etiopigibu ka Egibitigiba ba sãa yen dam.
Putigibu ka Libigibu ba sãawa yen somiɔbu.
10 Ka mɛ kpuro, yen tii ya yoru da.
Ba ye mwa ma ba yen bibu go swɛɛ kpuro
sɔɔ.
Ba yen wirugibu tɛtɛ toosi,
ma ba yen damgibu mwɛɛra ba yɔni doke.
11 Wunɛ Ninifu, kaa nɔni sɔ̃ɔrawa,

kpa a n sãa nge wi u tam goore,
kpa a kuku yeru kasu yibɛrɛban sɔ̃ a kuke.
12 Saa ye sɔɔ, wunɛn gbãranu kpuro nu ko n sãawa nge dãa nìn marum mu ye.
Bà n mu sira kpa mu wɔri wi u koo mu din nɔɔwɔ.
13 Wee wunɛn tɔmbu ba sãa nge tɔn kurɔbu wunɛn suunu sɔɔ.
Wunɛn tem wusun kɔnnɔsu su kɛniara mam mam yibɛrɛban wuswaaɔ.
Ma dɔ̃ɔ u sin kɔkɔrɔba di.
14 Bɛɛ Ninifugibu, i nim takirio i yi.
Domi ba koo bɛɛn wuu tarusi.
I bɛɛn gbãrarun dam sosio.
I birikiba muro kpa i sɔndu taaku i ka tu bani.
15 Baa ì n yeba kpuro kua,
ka mɛ, dɔ̃ɔ u koo na u bɛɛ di,
ǹ kun mɛ bu bɛɛ go ka takobi.
Ba koo bɛɛ kpeerasiawa nge mɛ twee yi ra dãa wurusu di.

Ba Ninifun tɔmbu kpuro go

Wee, i dabia nge twee.
16 Bɛɛn tenkuba ba kperi dabiru kere.
Adama be kpuro ba doona
nge twee yi yi yɔ̃ɔwa.
17 Bɛɛn kɔ̃sobu ba dabi nge gbabu swɛ̃ɛ.
Bɛɛn sɔm kowobu ba dabi nge twee
yi yi sina dãa kikisɔ bururu.
Adama ye sɔ̃ɔ u yara ma yi yɔ̃ɔwa yi doona,
ba ǹ tuba mi yi da.
18 Wunɛ Asirin sina boko,
wee wunɛn kparobu ba dom yĩbirimɔ.
Wunɛn tabu durɔ damgibu ba ǹ maa wasi.
Ma wunɛn tɔmbu ba yarinɛ yam kpuro guunu wɔllɔ,
goo sari wi u koo bu kpaasina.
19 Goo kun wunɛn mɛɛra ye nɔɔrimɔ.
Ya koo nun gowa.
Wi u nua ye ya nun deema, u koo taka kowa nuku dobun sɔ̃.
Domi goo sari wi a ǹ nɔni sɔ̃ɔwa.

HABAKUKU

Habakuku u win sɔmburu kuawa Yudaban sina boko Yoyakimun waati sɔɔ. Wi ka Yeremiwa ba sɔmburu kua waati tia sɔɔ.

Habakukun tireru ta win biti ka win nuku sankiranu sɔ̃ɔ̃simɔ win tɔmbun sɔ̃. Saa ye sɔɔ, Babilonigibu ba Isireliba dam dɔremɔ. Mɛya bwese ni nu ka bu sikerenɛn tii nu bu kuammɛ. Yera Isireliba ba tii bikiamɔ ba mɔ̀, amɔna ben wãara ko n sãa be ka Gusunɔ. Ma Gusunɔ u bu wisa saa win sɔmɔ Habakukun nɔɔn di u nɛɛ, wi u Gusunɔ naanɛ doke, wiya u koo kpĩ u n wãa. Wi u mara Gusunɔ u nùn yakia, wiya u ko n wãa, wiru 2:4.

Tire ten kpunaa

1. Garin wiru, wiru 1:1.
2. Habakuku u ka Gusunɔ gari mɔ̀, wiru 1:2n di sere wiru 2:20.
3. Habakuku u Gusunɔ siara, wiru 3.

1 Gari wee yi Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ Habakuku sɔ̃ɔwa.

Habakuku u Yinni Gusunɔ somiru kanamɔ

2 Yinni Gusunɔ, sere saa yerà ko na n nun somiru kanamɔ.
Sere saa yerà kaa n man maari.
Sere saa yerà kaa de na n nun sɔ̃ɔmɔ
ma tɔmba dam dɔrenamɔ.
Nge sere saa yerà kaa na a sun wɔra.
3 Mban sɔ̃na a dera na kɔ̃sa mɛɛra.
Mban sɔ̃na kaa n tɔmbu mɛɛra
ba n gem biranamɔ.
Wee, tɔmba dam dɔrenamɔ
ba daa kɔ̃sa mɔ̀ baama kpuro.
Sannɔsu yiba, ma tɔmba siribu sokunamɔ baama kpuro.
4 Goo sari wi u wooda mɛm nɔɔwammɛ.
Ba ku ra tɔmbu ben gem wɛ̃ nge mɛ n weenɛ.
Tɔn kɔ̃sowa u ra gemgii siribu di.

Gusunɔ u Habakuku wisa u nɛɛ, Babilonigiba wee

5 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, i bwesenu mɛɛrio i ka sikerena.
I de biti yu bɛɛ mwa.
Domi kon gãanu ko bɛɛn nɔni biru
ni i ɲ̀ naanɛ mɔ̀,
baa goo ù n bɛɛ nu tusia.
6 Wee, kon Babilonigibu seeyama.
Tɔn be, ba nuki sum.
Ba tem kpuro bukianamɔ
bu wa bu ka bwesenu ganun wãa yenu mwɛɛri.
7 Ba nanum mɔ ben dam saabu.
Bera ba ra gɔsi ye ba kĩ.
8 Ben dumi yi sannɛkunu ɲ̀ kun mɛ gbeeku bɔ̃nu duka kere.
Saa tontonden diya yi ra yɔ̃,
kpa yi yibɛrɛ wɔri nge kasa ye ya goo buu wa.
9 Be kpurowa ba wee bu ka tɔmbun yãnu gura.
Ba nɔni girariwa mi ba dɔɔ.
Ma ba yobu mwɛɛrimɔ ba mɛnnamɔ nge yani sɛɛri.
10 Ba sinambu gɛma.
Ba tem yɛ̃robu yɛ̃ɛmɔ.
Ba ɲ̀ wusun gbãranu gara.
Domi ba ra tem turenu kowa bu ka gbãra ni yɔ
kpa bu wuu si mwa.
11 Yen biru kpa bu yari min di nge woo guna,
kpa bu maa da bu gam wɔri bu kɔ̃sa ko.
Ben dama ba naanɛ sãa, mu sãa nge ben bũu.

Habakuku u maa Gusunɔ soku

12 Saa yellun di, wuna a sãa Gusunɔ.
Wuna a sãa nɛn Yinni.
A dɛɛre. Yen sɔ̃, sa ɲ̀ gbimɔ.
Yinni, wuna a sãa nɛn kpee baa mi na ra kuke.
Wuna a Babilonigibu gɔsa,
ma a bu dam kã kpa bu ka sun sɛɛyasia.
13 Adama a ɲ̀ kpɛ̃ a yɔ̃ra a n kɔ̃sa mɛɛra,
domi a dɛɛre too.
N n mɛn na, mban sɔ̃na a mɛɛra ye tɔn kɔ̃soba mɔ̀,
ma a ɲ̀ gãanu gerumɔ.
Mban sɔ̃na a maari tɔn kɔ̃sobu ba gemgibu goomɔ.
14 Mban sɔ̃na a tɔmbu kuammɛ nge swɛ̃ɛ,
ɲ̀ kun mɛ nge kɔkɔ ni nu ɲ̀ kparo mɔ.
15 Babilonigibu ba tɔmbu mwɛɛrimɔ
nge swɛ̃ɛ yi ba mwa ka kɔkɔnu
ɲ̀ kun mɛ ka yãakoronu,
kpa bu bu gura bu ka doona ka nuku dobu.
16 Yen sɔ̃na ba ra ben yãakoronu yãkunu kue,
kpa bu nu turare dɔ̃ɔ dokea.
Domi nin saabuwa

ba koo ka kpĩ bu dĩa geenu wa
ni nu do bu di.
17 Domma ba koo den ben takobiba wesia ben karanɔ.
Ba ko n bwesenu sakirimɔwa wɔnwɔndu sariru sɔɔ sere ka baadommaɔ?

2

1 Adama nɛ, Habakuku na yɔ̃wa gbãraru wɔllɔ nɛn kɔ̃su yerɔ
nge wi u yɔɔru bwɛ̃ɛ,
kpa n ka nɔ ye Gusunɔ u koo man sɔ̃,
ka nge mɛ u koo man wisi nɛn weeweenun sɔ̃.

Gusunɔ u Habakuku wisa

2 Yera Yinni Gusunɔ u man wisa u nɛɛ,
n gari yi yoruo yi u man sɔ̃ɔmɔ.
N yi yoruo kpasasa kpee bɛsi sɔɔ.
3 Yin tɔ̃ra kun gina tura yi ka koora.
Adama yi koo koora yin saa yà n tura.
Baa yì n tɛɛmɔ, na n gesi yi mara.
Domi yi koo kooraWa kam kam.
4 N yoruo ma wi u tii sue u ɲ̀ wãa swaa gea sɔɔ.
Adama wi u kua gemgii naanɛ dokebu sɔɔ, u ko n wãaWa.
5 Wi u tii sue, u ku ra sinɛ sɛ̃ɛ.
U ra n sãaWa nge tam nɔro,
kpa u n nɔɔ wukie nge gɔribun wãa yeru.
U ku ra debu nge gɔɔ.
U ra n tii bwesenu gawemɔWa u ka ko nin yinni.

Bɔ̃rusibu nɔɔbu

6 Adama bwese ni u mwɛɛra mi,
nu koo nùn seesi nu nùn gari sɔ̃ ka wɔma ka mɔnnu, nu nɛɛ,
u kuaWa bɔ̃ruro wi, wi u dukia mɛnnamɔ ye ya ɲ̀ sãa wigia,
ma u gabun yãnu guramɔ u tɔruba yiimɔ.
Sere saa yerà u ko n mɔ̀ nge mɛ.
7 Bèn dibu u nɛni, ba koo nùn seesi subaru sɔɔ,
kpa bu gura ye u mɔ.
8 Nge mɛ u tɔn dabinu wɔri u nin yãnu gura,
nge mɛya be ba tie, ba koo maa nùn wɔri bu win yãnu gura
yèn sɔ̃ u tɔmbun yɛm yari,
ma u tem ka mɛn wusu ka mɛn tɔmbu dam dɔre.
9 Bɔ̃rurowa wi u dukia guramɔ
ye ya ɲ̀ dɛɛre win berusebun mi,
kpa u wa u n wãa aye bɛɛrɛgiru sɔɔ,
mi u ɲ̀ maa nɔni swãaru wasi.
10 Adama win yɛnun sekura u sɔɔru kua mi,
ye u ka bwese dabinu go.
Win tiin wãara u kari bɔrie.
11 Domi baa ka ganiɔ, yi koo wuri ko yi nùn taarɛ wɛ̃,
kpa kpɛɛrun yari yi wuri wura.
12 Bɔ̃rurowa wi u win wuun kpɛɛkpɛɛku swĩimɔ yɛm wɔllɔ,
ma u tɔmbu dam dɔremɔ.
13 Ye tɔmba mɔ̀ kpuro, ya koo dɔ̃ɔ mwaara.
Ba tii nɔwia mɔ̀wa kam sɔɔ.
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa u koo ye kpuro kam koosia.
14 Saa ye sɔɔ, Yinni Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ru ta ko n yibawa tem sɔɔ
nge mɛ nim wɔ̃ku ga ra n nim yiba.
15 Bɔ̃rurowa wi u win beruse tam bɔɔbɔm wɛ̃ɛmɔ
mu ka nùn go nge dɛ̃ɛ, u n yɔ̃ tereru,
kpa u nùn sekuru doke u n mɛɛra.
16 Yɛ̃ro u tii sekuru dokemɔwa mi, n ɲ̀ mɔ bɛɛrɛ.
Win tii u mu nɔruo kpa u tereru yɔ̃ra.
Yinni Gusunɔ u koo nùn tilasi ko
u ka win mɔrun nɔra nɔ kpuro,
kpa win bɛɛrɛ ye u raa mɔ yu gɔsia sekuru.
17 Daa kɔ̃sa ye u kua Libaniɔ,
ya koo wɔri win wiru wɔllɔ.
U yɛɛ go.
Adama yɛɛ yi, yi koo nùn nandasia.
Yeni kpuro ya koo nùn deema yɛm mɛ u yarin sɔ̃,
ka dam mɛ u tem mɛ ka mɛn wusu ka mɛn tɔmbu dɔren sɔ̃.
18 Arufaani yerà bwãarokunu nu mɔ tɔnu u ka sina u nu seku.
Nu sãaWa ni ba seka ka sisu,
ma nu dera u weesu naanɛ sãa.
Mban sɔ̃na tɔnu u koo win naanɛ doke bwãaroku ni u seka sɔɔ,
ni, ni nu ɲ̀ kpɛ̃ nu gari gere.
19 Bɔ̃rurowa wi u dãa kuku sɔ̃ɔmɔ u mɔ̀, gu seewo,
ma u kperu sɔ̃ɔmɔ u mɔ̀, tu dom yando.
Yen gaa ya koo kpĩ yu nùn bwisi kɛ̃?
Geema, u nu wura ka sii geesu pote.
Adama nu ɲ̀ hunde mɔ, nu n sere wãaru mɔ.
20 Yinni Gusunɔ u wãa win sãa yee dɛɛrarɔ.
Tɔmbu kpuro bu nɔɔ mario win wuswaaɔ.

Habakukun kanaru

3

1 Wee kana te Gusunɔn sɔmɔ Habakuku u
kua ka weeweenu.
2 U nɛɛ, Yinni Gusunɔ, na nua ye a gerua.
Ma na nanda.
A de yu koora wɔ̃ɔ sini sɔɔ.
A de tɔmbu bu ye wa bɛsɛn waati yeni sɔɔ.
Adama wunɛn mɔru ye sɔɔ, a yaayo a sun
wɔnwɔndu kua.
3 Gusunɔ, a na saa Edɔmun di.
Wunɛ, Dɛɛro, a na Paranin guurun di.
Wunɛn yiiko ya wɔllu yam bururasie.
Ma tem kpuro mu nun siaramɔ.
4 A na, ma yam mu burura.
Sɔ̃ɔ yãna yara wunɛn nɔman di,
mi wunɛn dam mu wãa.
5 A dera baranu nu pusimɔ.
A nu derimɔ mi a sara kpuro.
6 À n yɔ̃ra, tem mu ra yĩiriwa.
À n bwesenu mɛɛra, nu ra diiriwa.
Guu ni nu wãa saa yee yellun di, nu wɔruka,
gunguu ni nu wãa saa tɛɛbun di, nu kɔsikira,
domi niya nu raa sãa wunɛn swaa ye a ra sĩ.
7 Na Kusanigibun weeweenu nɔɔmɔ.
Na maa wa ma Madianiba ba bɛrum soore.
8 Yinni Gusunɔ, a ka daanu mɔru mɔ̀wa?
Nge nim wɔ̃kuwa a ka mɔru mɔ̀.
Wee a yɔɔwa guru winu wɔllɔ
nge wi u yɔɔwa tabu kɛkɛn wɔllɔ,
ma ya nùn nasara wɛ̃.
9 A wunɛn tɛndu bɛri.
Wunɛn bɔ̃ri yi sãawa nge sɛ̃ɛnu.
A tem bɛra ma daanu koka min di.
10 Guunu nù n nun wa, nu ra diiriwa.
Gura ya nɛmɔ ka dam, ma nim wɔ̃kun nim
mu wɔki,
mu nim kurenu kɔ̃ɔmɔ sere wɔllɔ.
11 Sɔ̃ɔ ka suru ba yɔ̃ra ye ba wunɛn guru
maakinu wa
nu ballimɔ nge yaasa, ma nu dɔɔ nge sɛ̃ɛnu.
12 Wee a tem bukianamɔ,
a bwesenu kɔsukumɔ ka mɔru baka.
13 Wee a yara
a wunɛn tɔmbu ka wunɛn sunɔ wi a gɔsa
somiru na.
A tɔn kɔ̃sobun sunɔ go.
A win bwãabu kpeerasia mam mam.
14 A yibɛrɛban sinambun winu yabura ka
ben tiin sɛ̃ɛnu.
Ba raa sun wɔrim wee ka sɛndaru nge woo
bɔkɔ,
bu ka sun yarinasia.
Ba nuku dobun kuuki mɔ̀.
Ba sɔɔru sãa bu ka sun go bɛsɛn kuku yenɔ.
15 Yinni Gusunɔ, a sɔ̃ wunɛn dumin wɔllɔ,
a nim wɔ̃ku taakumɔ
ge ga nim kɔ̃ɔmɔ ga wɔki.
16 Na gen wɔkinu nɔɔmɔ too.
Ma na nanda gem gem,
nɛn nɔɔ ga diirimɔ bɛrum sɔ̃.
Ma nɛn wasi yi wɔkɔnu wɔrimɔ,
na yɔ̃ sɛ̃ɛ na nuku sankiranun tɔ̃ru mara
te ta wee bwese ni nu koo sun dam dɔren
sɔ̃.
17 Figien dãnu nu ǹ ko n binu mɔ.
Resɛm dãnu nu ǹ maa marumɔ.
Olifin dãnu nu ǹ maa binu marumɔ.
Gbea kun maa dĩanu wɛ̃ɛmɔ.
Yãanu ka kɛtɛ kun ko n maa wãa gɔ̃ɔwɔ.
18 Adama nɛ, nɛn nuku dobu weewa wunɛ
Yinni Gusunɔn min di.
Na nuku dobu mɔ yèn sɔ̃ a ra man faaba ko.
19 Wuna a sãa nɛn dam.
A ra de na n sãu nge nɛmu.
Kpa na n sĩimɔ guunu wɔllɔ.
Womu geniwa ba wom kowobun
wirugii kua ka mɔrɔku.

SOFONI

Sofoni u Yudaba ka Yerusalɛmugibu sɔ̃ɔmɔ ma Gusunɔ u koo bu sɛɛyasia. Ma u maa tɔn tukobu kirɔ mɔ̀ be ba ka bu sikerenɛ u nɛɛ, Yinni Gusunɔn siribun tɔ̃ra wee. Tɔ̃ɔ te, nɔni swãarugira. Adama amɛn biru, Isirelibɔn sukum ba koo wurama Gusunɔn mi kpa bu kpam Yerusalɛmu seeya.

Tire ten kpunaa

1. Gusunɔ u koo Yudaba ka Yerusalɛmugibu siri, wiru 1:1n di sere wiru 2:3.
2. Gusunɔ u koo bwese tukunu kpeerasia, wiru 2:4-15.
3. Yinni Gusunɔ u koo Yerusalɛmu seeya, wiru 3:1-20.

1 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Sofoni,
Kusin bii sɔ̃ɔwa Yosiasi, Amɔɔn bii,
Yudaban sina bokon bandun waati sɔɔ.
Sofoni wi, u sãawa Gedalian debubu,
Amarian sikadobu, Esekiasin yãasebu.

Yinni Gusunɔ

u koo handunia sɛɛyasia

2 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
kon kpuro kpeerasia handunia sɔɔ.
3 Kon tɔmbu ka yɛɛ ka gunɔsu ka swɛ̃ɛ kpeerasia
ka sere maa tɔn kɔ̃sobu ka ye ya ra bu sokurasie.
Kon tɔmbu kpuro kpeerasia handunia sɔɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ u koo Yudaba

ka Yerusalɛmugibu sɛɛyasia

4 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
kon Yudaba ka Yerusalɛmugibu kpuro nɔma doke.
Kon bũu wi ba mɔ̀ Baalin sãa yee ni nu tie kpeerasia min di.
Kon yen wirugibu ka yen yãku kowobun yĩsa go.
5 Be ba dii tɛɛri wɔllɔ kperi ka suru sãamɔ
ka be ba bɔ̃rumɔ ka nɛ, Yinni Gusunɔn yĩsiru,
ma ba wure ba bɔ̃rumɔ ka ben bũun yĩsiru,
be kpurowa kon go.
6 Be ba man biru kisi ka be ba ku ra man kasu,
ka sere maa be ba ku ra man ben gari saawara ko,
be kpurowa kon go.
7 I nɔɔ mario wi, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
Domi win tɔ̃ru ta turuku kua.
U win yãkuru sɔɔru kua.
U maa gɔsa be ba koo tu di.
8 Wi, Yinni Gusunɔn yãku ten tɔ̃ru sɔɔ,
u koo wirugibu ka sina bokon bibu wɔri,
ka sere maa be ba tɔn tukobun komanu swĩi.
9 Yen tɔ̃ɔ te, be ba ku ra sãa yerun kɔnnɔ suuku taaram kã nge bũu sãɔbu,
ka sere be ba ben sunɔn yɛnu dukia yibiamɔ
ye ba gurama ka gbɛna, ka dam dibu,
be kpurowa u koo wɔri.
10 Yen tɔ̃ɔ te, ba koo wuri nɔ sere kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ Swɛ̃ɛ,
ka maa wuun wɔɔ bera gaan mi.
Mɛya nɔni swãa bakara ko n wãa guunu wɔllɔ.
11 Bɛɛ Makitɛsigibu, i wuri koowo.
Domi tenkuba kpuro ba koo kam ko.
Be ba gobi kɔsimɔ kpuro ba koo kpeera.
12 Yen tɔ̃ɔ te, u koo Yerusalɛmu bũuri ka fitilanu.
U koo tɔmbu wɔrima be ba sɔ̃ kpɛtɛɛ nge tam kɔrɔnu.
Ma ba gerumɔ ben gɔ̃ruɔ ba mɔ̀,
wi, Yinni Gusunɔ u ṅ gea mɔ̀, u ṅ maa kɔ̃sa mɔ̀.
13 Ba koo ben arumani gura kpa ben yɛnusu su ko bansu.
Ba koo dia bani yè sɔɔ ba ṅ sinamɔ.
Ba koo resɛm duure, adama ba ṅ yen tam nɔrumɔ.

Yinni Gusunɔn tɔ̃ru

14 Yinni Gusunɔn tɔ̃ɔ nanumgira ta turuku kua.
Te wee ta wee fuuku, ta nɔɔgiru sue.
Tabu durɔ damgii u koo kuuki ko dɔma te.
15 Tɔ̃ɔ te, ta sãawa mɔrun tɔ̃ru.
Tɔ̃ɔ te, ta sãawa nuku sankiranun tɔ̃ru.
Ta sãawa kam kobun tɔ̃ru.
Tɔ̃ɔ te, yam wɔ̃kura koo tu wukiriwa nge bukɔ ka guru winu.
16 Yen tɔ̃ɔ te, tabu kowobu ba koo kɔbi so
kpa bu kuuki ko bu ka wuu si su gbãranu mɔ wɔri.
17 U koo tɔmbu nuku sankiranu kpɛ̃ɛ
kpa ba n sĩimɔ nge wɔ̃kobu.
Domi Yinni Gusunɔwa ba torari.
U koo de ben yɛm mu n tɛrie nge tua,

kpa ben gonu nu n sãa nge kubanu.
18 Yen dəma te, ben sii geesu ɲ̀ kun mɛ ben wura,
yen gaa kun kpɛ̃ yu bu wəra Yinni Gusunən məru baka yen min di.
Tem mɛ kpuro mu koo dõɔ mwaara win mərun sõ.
U koo mɛn təmbu kpuro gowa subaru sɔɔ.

I tii kawo

2

1 Bɛɛ sekuru sariba,
i de i sina i bwisiku,
2 Yinni Gusunən himba yu sere koora.
Kpa tõɔ te, tu ku raa bɛɛ samba ko
nge doo sako ge ga ka woo doonɔ.
I de i sina i bwisiku
Yinni Gusunən məru baka yen tõru tu sere tunuma
tu bɛɛ deema.
3 Bɛɛ be i tii kawe kpuro tem mɛ sɔɔ,
i Yinni Gusunɔ kasuo.
Bɛɛ be i nùn mɛm nɔɔwɛ,
i gem kasuo, kpa i tii kawa.
Sərəkudo i ko i yari Gusunən mərun tõɔ te sɔɔn di.

Gusunən gari yi ba gerua

bwese tuku ni nu wãa

sõɔ duu yeru gian sõ

4 Gasan tem mu koo bansu ko.
Kpa Asikaloni yu yõra dira.
Ba koo Asidədun təmbu gira sõɔ sɔɔ gbãara.
Kpa bu Ekoronin təmbu seeya ben wuun di.
5 Bɛɛ Keretin bweseru, bɛɛ be i wãa nim wɔ̃kun goorɔ,
i kam kuawa.
Wunɛ maa Kanani, wunɛ wi a sãa Filisitiban tem,
Yinni Gusunɔ u nun gerusimɔ.
U nɛɛ, u koo nun kpeerasia.
Goo kun maa sinamɔ wunɛ sɔɔ.
6 Nim wɔ̃kun goo te, ta koo kowa kpara yenu,
mi kparobu ba ko n da bəsu ba n ben yãanu kparamɔ.
7 Domi saa ye sɔɔ,
Gusunɔ, Yudaban Yinni u koo ben be ba tie kpara
kpa u ka ben yobu wurama.
Nim wɔ̃kun goo te, ta koo ko begiru.
Miya ba ko n da yaa sabenu kpare,
kpa yoka bu kpuna Asikalonigibun dia mi.

Gusunən gari yi ba gerua

bwese tuku ni nu wãa

sõɔ yari yeru gian sõ

8 U Məabuba ka Aməniban wəma nua ye ba ka win təmbu sekuru doke.
Ma ba tii sua ba ben tem nəə bura yenu susisia.
9 Yen sõna wi, Gusunɔ Isireliban Yinni,
wi, wi u wəllu ka tem mɔ,
u nɛɛ, sere ka win wãaru, u koo de Məabuba bu kam ko nge Sodomugibu,
kpa Amənibа bu maa kam ko nge Goməragibu,
ben tem mu yaka kõsusu kpi,
ɲ̀ kun mɛ mu gəsira bəru.
Gãanu kun maa kpiimɔ mi sere ka baadommaɔ.
Win tən be ba tie,
ba koo Məabu be, ka Aməni be wəri
bu ben yãnu gura bu tem tubi di.
10 Yeniwa Gusunɔ u koo de yu bu deema ben tii suabun sõ
ka sere maa ye ba wi, Gusunɔ wəllu ka tem Yinnin təmbu wənwa
ba sekuru doke.
11 Wi, Yinni Gusunɔ, u ɲ̀ ka bu wənwəndu mɔ̀.
U koo handunia kpuron bũnu kam koosia.
Baa bwese ni nu wãa tem burenɔ,
nu koo yiira win wuswaaə nin wusə.

Gusunən gari yi ba gerua

bwese tuku ni nu wãa

sõɔ yɛ̃si yɛ̃sika gian sõ

12 Bɛɛ Etiopigibu, ba koo maa bɛɛ səkiri ka win takobi bu go.
13 U koo win nəmu dɛmiɛ sõɔ yɛ̃san nəm geuɔ
u Asirigibu kam koosia,
kpa Ninifu yu ko bansu.
Gãanu kun maa kpiimɔ mi.
14 Yaa sabena nu koo sina mi,
yɛɛ bwese bweseka gesi.
Boorosu ka duuru bɛɛkuna nu koo kpuna furɔ si ba yen gbereba kuan sɔɔwɔ.
Ba koo kuuki nə saa fɛnɛntiban di.
Nəni swãara ko n wãa yen kənnəwɔ.
Domi dirun bura te ba kua ka sɛdurun dãa ta koo kɛsikira.
15 Nge mɛya wuu ge, ga koo ko,
ge, ge ga raa tii sue mi,
ma ga tamaa ga wãawa bəri yɛndu sɔɔ,

ma ga tii sɔ̃ɔmɔ ga mɔ̀,
gera ga kpuro kere.
Wee ga wɔruma ga bansu kua.
Ga kua yɛɛn wãa yeru.
Wi u sarɔ mi, u koo wia kowa u nɔma kpara.

Yerusalɛmugibu

ba ɲ̀ Gusunɔn gere wure

3

1 Bɔ̃ruroba bɛɛ Yerusalɛmugibu.
Domi i sãawa mɛm nɔɔ sariba,
ma i disi mɔ, i dam diinamɔ.
2 I ku ra googii nɔ.
I ku ra maa sɛɛyasiabu wure.
I ku ra Gusunɔ bɛɛn Yinni naanɛ ko.
I ku ra maa nùn susi.
3 Bɛɛn sina asakpɔbu ba sãawa nge gbee sinan
si su kukirimɔ wuu ge sɔɔ.
Ma bɛɛn siri kowobu ba maa sãa nge yokan puruka
ni nu ku ra dĩanu yi bururun sɔ̃.
4 Gusunɔn sɔmɔbu ba sãawa naanɛ sariba.
Ba ku ra gere ye Gusunɔ u bu sɔ̃ɔwa.
Bɛɛn yãku kowobu ba Gusunɔn sãaru disi dokemɔ.
Ba ku ra woodaba mɛm nɔɔwɛ.
5 Adama ka mɛ, Yinni Gusunɔ u wãa ka bɛɛ.
U sãawa gemgii, u ku ra weesu ko.
U ra win gem terasiewa siribu sɔɔ bururu baatere.
U ku ra tɔ̃ru bure.
Adama tɔn kɔ̃soba ba kɔ̃sa mɔ̀, sekura kun bu mɔ̀.
6 Wi, Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
u bwese girinu go,
ma u nin gbãranu ka nin kuku yenu kɔsuka.
U dera goo ku ra maa sĩ nin swɛɛ sɔɔ.
U nin wusu kɔsuka, goo kun maa wãa mi.
7 Yera u nɛɛ, bɛɛ Yerusalɛmugibu, ì n daa nùn nasie,
ma i win sɛɛyasiabu wuramɔ,
u ɲ̀ daa bɛɛn wãa yenu kɔsukumɔ.
U ɲ̀ daa maa bɛɛ sɛɛyasiamɔ nge mɛ u kua,
adama i ra n sɛndewa kɔ̃san kobu sɔɔ.
8 Yen sɔ̃, wi, Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i nùn maruo tɔ̃ɔ tè sɔɔ u koo se u bɛɛ wɔrima.
Domi u gɔ̃ru doke u bwesenu ka nin sinambu mɛnna
u bu win mɔru sɔ̃ɔsi ka yen dam.
Kpa n sãare nge ba tem mɛ kpuro dɔ̃ɔ doke win mɔrun sɔ̃.

Yinni Gusunɔ

u nɔɔ mwɛɛru kua

9 Saa ye sɔɔ, Yinni Gusunɔ u koo tɔmbun yari dɛɛrasia
kpa bu win yĩsiru soku bu nùn sã sannu.
10 Be ba nùn sãamɔ ba yarinɛ baama,
ba koo ka nùn kɛ̃nu naawa saa Etiopin daanun gurun di.
11 Yen tɔ̃ɔ te, bɛɛ win tɔmbu Isireliba,
i ɲ̀ sekuru wasi bɛɛn daa kɔ̃sa ka bɛɛn tora ni i kua sɔɔ.
Domi u koo be ba ra tii sue bɛɛn suunu sɔɔ wuna,
kpa bɛɛn tiin tɔn biaru tu kpe win guu dɛɛrarun wɔllɔ.
12 U koo de tɔmbu fiiko ba n wãa bɛɛn suunu sɔɔ
be ba ɲ̀ tii sue.
Ba koo win yĩsiru soku u ka bu kɔ̃su.
13 Isireli be ba tie, ba ɲ̀ maa kɔ̃sa mɔ̀.
Ba ɲ̀ maa weesu mɔ̀.
Gari kɔ̃si yi ɲ̀ ko n wãa ben nɔsɔ.
Ba ko n wɛ̃rewa,
goo kun bu baasimɔ.

Yerusalɛmugibu

ba koo wurama

14 Bɛɛ Siɔnigibu, i gɔ̃ru dobun kuuki koowo.
Bɛɛ Isireliba kpuro gesi, i nuku dobun kuuki koowo.
Bɛɛ Yerusalɛmugibu, i yɛ̃ɛrio
kpa i nasaran kuuki ko ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro.
15 Yinni Gusunɔ u bɛɛn sɛɛyasiabu kpeesia bi u koo raa bɛɛ ko.
U bɛɛn yibɛrɛba yarinasia.
Gusunɔ sina boko, bɛɛ Isireliban Yinni, u wãa bɛɛn suunu sɔɔ.
I ɲ̀ maa kɔ̃sa gaa wasi.
16 Yen tɔ̃ɔ te, ba koo bɛɛ Yerusalɛmugibu sɔ̃ bu nɛɛ,
i ku bɛrum ko Siɔniɔ.
I ku de bɛɛn gɔma dwiiya.
17 Gusunɔ bɛɛn Yinni u wãa bɛɛn suunu sɔɔ.
U sãawa nge tabu durɔ wi u ra faaba ko.
U koo nuku doo bakabu ko bɛɛn sɔ̃.
U ɲ̀ maa gãanu gerumɔ yèn sɔ̃ u bɛɛ kĩ.
U ko n nuku doo bakabu mɔ.
18 Be ba wãa nuku sankiranu sɔɔ
yèn sɔ̃ ba ka Yerusalɛmu tonda,
ba wãa sekuru sɔɔ te ta bu buniɛmɔ nge sɔmunu,
ma ba ku ra maa win tɔ̃ɔ bakanu di,
beya u koo mɛnnama.
19 Yen tɔ̃ɔ te, u koo be ba bɛɛ dam dimɔ wɔri,

kpɑ u yɛmɔbu fɑɑbɑ ko.
U koo be bɑ rɑɑ girɑ mɛnnɑ
kpɑ u de bu tɔmbu nuku dobu wɛ̃
kpɑ bu yĩsiru yɑri tem kpuro sɔɔ
mi ben bɑɑwure u rɑɑ sekuru dimɔ.
20 Yen tɔ̃ɔ te, u koo de i wurɑmɑ.
Sɑɑ ye sɔɔ, u koo bɛɛ mɛnnɑ.
Tɔmbu bɑ koo bɛɛ bɛɛrɛ wɛ̃
kpɑ i yĩsiru yɑri hɑndunian bwesenu kpuron suunu sɔɔ
sɑnɑm mɛ u koo kɑ bɛɛn yobu wurɑmɑ i bu wɑ.
Wi, Yinni Gusunɔwɑ u yeni gerɑ.

ASEE

Saa Babilonin diya Asee u wurama yorun di Yerusalɛmuɔ ka Yuda gabu sannu. Saa ye Yuda be, ba wurama ba wãa Yerusalɛmuɔ, yera ba Yinni Gusunɔn sãa yee ten bana seewa. Adama ben hania ye, ya ra yɛmia ma ba sãa yee ten bana deri wahala ye ba waamɔn sõ saa Samarigibun min di ka sere maa gõɔ te ta dua ben suunu sɔɔn sõ. Yera be ba dukia mɔ, ba tii dii geenu baniammɛ. Saa ye sɔɔ, ben goo kun maa kĩru mɔ u ka Yinni Gusunɔn sɔmburu ko. Ma Asee u seewa u Yudaba gerusi.

Yen biru u bu dam kɛ̃mɔ bu ka bana ye se. Win gari yi sɔɔ, u nɛɛ, bu Gusunɔ mɛm nɔɔwɔ kpa bu win sɔmburu nɔni doke. Yera ya buram bo n kere ba n ben tiin arufaani kasu.

Tire ten kpunaa

1. Sãa yerun bana, wiru 1.
2. Sãa yee kpaa ten girima, wiru 2.

Sãa yerun bana

1 Darusi Pɛɛsiban sina bokon bandun wõɔ yirusen suru nɔɔba tiasen tõɔ gbiikiru sɔɔra Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u ka Sorobabɛli Sealitiɛlin bii, Yudaban kparo ka yãku kowo tɔnwero Yosue, Yosadakin bii gari kua saa win sɔmɔ Aseen nɔɔn di u nɛɛ,

2 bɛɛ Isireliba i mɔ̀, saa kun tura i ka nɛn sãa yeru bani.

3 Yen sõna na bɛɛ gari yini sõɔmɔ na nɛɛ,

4 n bɛɛ wɛ̃re i n wãa dii buranu sɔɔ ni ba sɔma kua, kpa nɛn sãa yeru ta n bansu sãa?

5 Yen sõna nɛ, wɔllu ka tem Yinni na nɛɛ, i bwisikuo bɛɛn daa ye i mɔ̀n sõ.

6 Wee i dĩanu duurumɔ too, adama fi-ikowa i gɛ̃ɛmɔ. I dimɔ, adama i ṅ debumɔ. I nɔrumɔ, adama bɛɛn nɔru kun kpeemɔ. I yãnu dokemɔ, adama nu ṅ bɛɛ wooru giramme. I n bɛɛn kɔsiaru mwa, ta ra doonɛwa nge te ba doke bɔɔ gɛ̃ɛre sɔɔ.

7 Yen sõ, nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na nɛɛ, i bwisikuo bɛɛn daa ye i mɔ̀n sõ.

8 I seewo i da guurɔ i dãa kasuma i ka nɛn sãa yee te bani, kpa i man bɛɛrɛ wɛ̃. Ye sɔɔra ko na n nuku dobu mɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

9 I tamaa i ko i dĩanu wawa too bɛɛn gbean di. Adama wee fiikowa i wa. Fiiko ye i wa i ka da yɛnuɔ mi, ma na ye wom wure na yarinasia. Mban sõ. Yèn sõ i nɛn sãa yeru deri ta kua bansu. Ma baawure u sɛnde u ka win tiin diru bani. Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

10 Yen sõna gura kun maa nɛmɔ. Mɛya tem kun maa bɛɛ dĩanu wɛ̃ɛmɔ nge mɛ n weenɛ.

11 Na dera gbebura kua bɛɛn tem kpuro sɔɔ ka guunɔ. Ma alikama ka resɛm ka olifi kpuro ya gbera. Dĩa ni tem mu ra kpiisie gesi kpuro, nu gberawa. Ma tɔmbu ka yaa sabenu nɔni sõɔre. Ma bɛɛn sɔma ye i mɔ̀ kpuro ya kua kam.

12 Yera Sorobabɛli, Sealitiɛlin bii, ka yãku kowo tɔnwero Yosue, Yosadakin bii, ka Isireli be ba tie kpuro, ba Gusunɔ ben Yin-nin gari yi mɛm nɔɔwa nge mɛ Gusunɔ u win sɔmɔ Asee sõɔwa u bu sõ. Ma ba nanda wi, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.

13 Asee, Yinni Gusunɔn gɔro u bu sõɔwa ye Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa. U nɛɛ, Yinni Gusunɔ u wãa ka bɛɛ.

14 Ma u Sorobabɛli, Yudaban kparo ka Yosue, yãku kowo tɔnwero ka sere Isireli be ba tie dom yamia. Ba na ba ben Yinni wi u wɔllu ka tem mɔn sãa yee ten sɔmburu torua,

15 Darusin bandun wõɔ yirusen suru nɔɔba tiasen sõɔ yɛnda nnɛse sɔɔ.

Sãa yee kpaa ten girima

2

1 Wõɔn suru nɔɔba yirusen sõɔ yɛnda tiase sɔɔra Yinni Gusunɔ u Asee sõɔwa u nɛɛ,

2 a Sorobabɛli, Sealitiɛlin bii, Yudaban kparo, ka yãku kowo tɔnwero Yosue, Yosadakin bii, ka sere Isireli be ba tie sõɔwɔ a nɛɛ,

3 be, be ba tie sɔɔ, ben wara u sãa yee ten yellu yɛ̃ ten girima gbiikaa sɔɔ. Tɛ̃, amɔna ba tu waasinɛ. Nge mɛ ta sãa mi, ta ṅ sãare kam dirum ben nɔni sɔɔ?

4 Yen sõ tɛ̃, nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ, Sorobabɛli, ka Yosue, ka Isireli be ba tie, bu tii dam kɛ̃ɛyɔ, kpa bu sɔmburu ko. Domi na wãa ka be.

5 Nge mɛ na bu nɔɔ mwɛɛru kua sanam mɛ na bu yarama Egibitin di, nge mɛya na maa bu sõɔmɔ gisɔ ma nɛn Hunde wãa ka be. Yen sõ, bu ku bɛrum ko.

6 Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, na ɲ̀ maa
tɛɛmɔ n ka wɔllu ka tem ka nim wɔ̃ku sira.
7 Kon bwesenu kpuro sira kpa n de bu nin
dukia gea kpuro gurama bu ka na nɛn sãa
yeru mini. Kpa n sãa yee te girima yibia.
Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni
gerua.
8 Nɛna na sii geesu ka wura mɔ.
9 Tɛ̃, dii ten girima ya koo yellugia kera.
Miya kon tɔmbu bɔri yɛndu wɛ̃. Nɛ, Gusunɔ
wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Tɔn be ba ɲ̀ dɛɛre

10 Darusin bandun wɔ̃ɔ yirusen suru
nɔɔba nnɛsen sɔ̃ɔ yɛnda nnɛse sɔɔra Yinni
Gusunɔ u ka win sɔmɔ Asee gari kua u nɛɛ,
11 a yãku kowobu woodan gari yini bikio
a nɛɛ,
12 goo ù n yãku yaa bɔkua win yaberun
kasaɔ, ma win yabe kasa ye, ya pɛ̃ɛ baba, ɲ̀
kun mɛ kpee, ɲ̀ kun mɛ tam, ɲ̀ kun mɛ gum,
ɲ̀ kun mɛ dĩanu ganu, ba tamaa dĩa ni, nu
kua Yinni Gusunɔginu?
Ye Asee u bu bikia mɛ, yera ba wisa ba nɛɛ,
aawo!
13 Ma Asee u maa bu bikia u nɛɛ, goo ù n
disi duura yèn sõ u goru baba, ma u seewa u
maa dĩa ni baba, dĩa nin tii nu kua disiginu?
Ma yãku kowo be, ba wisa ba nɛɛ, oo, dĩa
nin tii nu disi duurawa mi.
14 Yera Asee u maa nɛɛ, amɛniwa Yinni
Gusunɔ u gerua u nɛɛ, nge mɛya bɛɛ Isireliba
i sãa win nɔni sɔɔ. Mɛya maa bɛɛn nɔman
sɔma ya sãa. Ye i nùn wɛ̃ɛmɔ kpuro, ya disi
mɔ.

I laakari koowo saa tɛ̃n di

15 N n mɛn na, i bwisikuo ye ya bɛɛ deema
n ka gisɔ girari i sere kpenu mɛnna i ka sãa
yee te bani.
16 Wee bɛɛn goo ù n seewa u alikaman
sakaku yɛndu kasum da birarɔ, ma u ye so,
wɔkura u ra wa. Ʊ n maa seewa u tam ditiri
weeraakuru kasum da resɛm gama yerɔ,
ditiri yɛnda u ra wa.
17 Nɛ, Gusunɔ na bɛɛn sɔmburu kam
koosia. Na dera guru kpenu bɛɛn dĩanu
sanka nu kõsa, nu bukusa duura. Adama
ka mɛ, i ɲ̀ wuramɛ nɛn mi. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na yeni gerua.
18 Yen sõ, i bwisikuo ye ya bɛɛ deema n
ka gisɔ girari saa mìn di ba ka sãa yee ten
kpɛɛkpɛɛku swĩi ba deri. Gisɔn tõru ta sãawa
wõɔn suru nɔɔba nnɛsen sõɔ yɛnda nnɛseru.
I de i bwisiku.
19 I maa dĩanu mɔ biranu sɔɔ? Bɛɛn gbean
dãa binuginu mara? Aawo, adama saa gisɔn
di, kon bɛɛ durom kua.

Nɔɔ mwɛɛ ni Yinni Gusunɔ u Sorobabɛli kua

20 Yinni Gusunɔ u kpam ka Asee gari kua
nɔn mɛɛruse suru win sõɔ yɛnda nnɛse te
sɔɔ u nɛɛ,
21 a Sorobabɛli, Yudaban kparo sõɔwɔ a
nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ kon wɔllu ka tem sira.
22 Kon sinambu kpuron bandu fuka kpa
n ben dam kpeesia. Kon bɛɛn tabu kɛkɛ yi
dumi gawe ka be ba dua yi sɔɔ fukiri ka sere
maa dumi ka yin maasɔbu. Ben tii tiinɛwa
ba koo goona ka takobiba.
23 Yen tõɔ te, kon nɛn sɔm kowo
Sorobabɛli, Sealitiɛlin bii sua kpa n nùn ko
nɛn yĩreru. Domi wiya na gɔsa. Nɛ, Gusunɔ
wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

SAKARI

Sakari ka Asee, waati tia sɔɔra ba ben sɔmburu kua. Adama ben gari kun sãa tia. Asee u Isireliba kirɔ kuawa bu ka Yinni Gusunɔn sãa yeru bani. Ma Sakari u gerua ye ya sia wee ye ya ka handuniagibu kpuro yã. Win kãsi dabi ni u wan sõ, u tɔmbu kirɔ kua bu ka gõru gɔsia. U nɛɛ, sunɔ wìn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua, u koo na u bandu di kpa u tɔmbu yakia yorun di.

Sa ko kpĩ su tire ten gari bɔnu ko yiru.

Tire ten kpunaa

1. Sakarin kãsi ni u wa ka win kirɔba, wiru 1n di sere wiru 8.
2. Ye ya koo koora sia, wiru 9n di sere wiru 14.

SAKARIN KÃSINU

Yinni Gusunɔ u win tɔmbu sokumɔ bu wurama

1 Darusin bandun wõɔ yirusen suru nɔɔba itase sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka win sɔmɔ Sakari, Berekian bii, Idon debubu gari kua u nɛɛ,

2 nɛ, Yinni Gusunɔ na ka bɛɛn baababa mɔru kua too.

3 Yen sõ, na bɛɛ sõɔmɔ, i wurama nɛn mi, kpa nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni n maa wura bɛɛn mi. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

4 I ku ka bɛɛn baababa weena be nɛn sɔmɔ gbiikobu ba nɛn gari sõɔwa ba nɛɛ, bu ben daa kõsa derio. Adama ba ǹ sɔmɔ be swaa daki bu sere man mɛm nɔɔwa.

5 Mana bɛɛn baaba be, ba wãa tẽ. Sɔmɔ ben tii, ba wãa sere ka tẽ?

6 Aawo, ba gu. Ka mɛ, wooda ka gari yi na nɛn sɔmɔ be wẽ, ba yi bɛɛn baababa sõɔwa, ma ba gõru gɔsia ba nɛɛ, nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na bu kua nge mɛ na gõru doke ben daa kõsan sõ.

Sakari u dumi wa kãsiru sɔɔ

7 Darusin bandun wõɔ yirusen suru wɔkura tiase, wi ba mɔ̀ Sebati, win sõɔ yenda nnɛse sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka win sɔmɔ Sakari, Berekian bii, Idon debubu gari kua kãsiru sɔɔ.

8 Wee ye u wa kãsi te sɔɔ. Wõkuru, u durɔ goo wa u dum swãa sɔni u ka yõ dãnu ganun suunuɔ, wɔwa gaa sɔɔ. Ma dum swẽɛ ka dum bɛrɔ wurusu ka dum kaaba yi wãa win biruɔ.

9 Ma u bikia u nɛɛ, nɛn Yinni, mba dumi yin tubusianu.

Ma Gusunɔn gɔrado wi, u nùn sõɔwa u nɛɛ, kon nun yi tubusia.

10 Yera u nùn sõɔwa u nɛɛ, dumi yi, yi sãawa yi Gusunɔ u gɔrima yi ka tem bukiana.

11 Ma dumi yin tii yi gɔrado wi sõɔwa yi nɛɛ, sa tem bukiana sa wa mɛ kpuro mu wãa bɔri yɛndu sɔɔ.

12 Ma gɔrado wi, u nɛɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, sere saa yerà kaa Yerusalɛmu ka Yudaban wuu si su tien wɔnwɔndu wa, si a ka mɔru sãa saa wõɔ wata ka wɔkurun di.

13 Ma Yinni Gusunɔ u gɔrado wi wisa ka gari dori yi yi nùn gõru yɛmia.

Yinni Gusunɔ

u koo kpam Yerusalɛmu gɔsi

14 Gɔrado wi, u maa nùn sõɔwa u nɛɛ, a geruo a nɛɛ, amɛniwa wi, Yinni Gusunɔ u gerua.

U nɛɛ, u Yerusalɛmu ka Siɔnin kĩru mɔ ta kpã.

15 Mɛya u ka bwese ni nu tii sue mɔru mɔ̀.

Yellu u raa ka nu mɔru kua fiiko.

Ma nu Yerusalɛmu kõsa kua.

16 Yen sõna wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,

u koo Yerusalɛmun wɔnwɔndu ko.

Ba koo win sãa yeru bani.

Kpa bu Yerusalɛmun kpɛɛkpɛɛku yĩire.

17 Win wusu su koo dukia yibu.

U koo maa Yerusalɛmu nukuru yɛmiasia.

Kpa u maa ye gɔsi win tiin sõ.

Wi, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.

Sakari u kɔbi nnɛ

ka sekobu nnɛ wa kãsiru sɔɔ

2

1 Sakari u nɔni seeya ma u maa kɔbi nnɛ wa.

2 Ma u gɔrado wi u ka nùn gari mɔ̀ bikia u nɛɛ, kɔbi yirà mini.

Ma u nùn wisa u nɛɛ, kɔbi yi yi Yudaba ka Isireliba ka Yerusalɛmugibu yarinasiawa mi.

3 Yen biru, Yinni Gusunɔ u maa nùn sekobu nnɛ sõɔsi.

4 Ma u nùn bikia u nɛɛ, mba seko be, ba
kobu na.
Ma u nùn wisa u nɛɛ, ba nawa bu ka kəbi
yi tõya ko, kpa bu yi bəəku yi, yi yi Yudan
tem wəri yi mɛn təmbu yarinasia sere ben
goo kun kpĩa u ka tii yina.

Sakari u wɛ̃ɛ wa kãsiru səə

5 Ye Sakari u maa mɛɛra, yera u durə goo
wa u wɛ̃ɛ yĩirutii nɛni.
6 Ma u nùn bikia u nɛɛ, mana a dəə.
Ma u wisa u nɛɛ, na dəəwa n Yerusalɛmu
yĩire n ka yen dɛ̃ɛbu ka yen yasum wa.
7 Sanam mɛ Gusunən gərado wi u ka nùn
gari mɔ̀, u susim wee, yera gərado goo u maa
na u ka wiənə yinna.
8 Ma u nùn sõəwa u nɛɛ, a duka doo a
aluwaasi wi sõ a nɛɛ, Yerusalɛmu ya koo ko
wuu gè ba ǹ maa gbãraru toosimə. Domi
gen təmbu ka gen yaa sabenu koo dabia.
9 Yinni Gusunə u maa nɛɛ, u ko n sãa nge
gbãra dõəgiru Yerusalɛmu yen sõ. Mɛya u ko
n maa sãa yen bɛɛrɛ.

Yinni Gusunə u be ba raa

kpikiru da soku

10 Sakari u nɛɛ,
Yinni Gusunə u gerua u nɛɛ,
bɛɛ be u raa yarinasia handunian goonu nnɛ
ye səə,
i wurama.
I seema i wurama saa sõə yɛ̃san nəm geu
gian di.
11 Bɛɛ Yerusalɛmugibu, bɛɛ be i yoru dimə
Babiloniə,
i kisirama.
12 Domi wi, Gusunə wəllu ka tem Yinni u
nɛɛ,
yeniban biru,
Yerusalɛmun bɛɛrɛ ya koo wurama.
Wee u man gəriə bwese ni nu bɛɛn yãnu
guran mi.
U nɛɛ, nù n maa bɛɛ baba,
ya sãawa nge win tiin nəniya nu baba.
13 Wee u koo nu nəma doke
kpa nu gəsia bɛɛn yobu.
Saa ye səəra nu koo gia ma Gusunə, wəllu
ka tem Yinniwa u man gərima.
14 Wiya u nɛɛ, bɛɛ Yerusalɛmugibu, i nuku
dobun kuuki koowo.
Domi u koo na u n ka bɛɛ wãa.
15 Bwese dabina nu koo wura wi, Yinni
Gusunən mi gia yen tõə te,
kpa nu ko win təmbu,
kpa u n wãa ka be.
Saa ye səəra i ko i gia ma wi, Gusunə wəllu
ka tem Yinniwa u man gərima.
16 U ko n maa Yuda mə tem dɛɛram mɛ səə.
U koo maa Yerusalɛmu gəsi.
17 Baawure u koo nəə mari Yinni Gusunən
wuswaaə.
Domi u koo seema win wãa yee dɛɛrarun di.

Sakari u yãku kowo wa

kãsiru səə

3

1 Sakari u Yosue yãku kowo tənwero wa u
yõ Yinni Gusunən gərado * wuswaaə. Ma
Setam † u yõ win nəm geuə u ka nùn taarɛ
wɛ̃.
2 Ma Yinni Gusunən gərado u Setam
sõəwa u nɛɛ, Gusunə u nun gerusi wi, wi u
Yerusalɛmu gəsa. A ǹ yɛ̃ ma Yosue u sãawa
nge dãa nəə ge ba wuna dõən di?
3 N deema yãa disinugina Yosue u sebua
u ka yõ gərado win wuswaaə.
4 Ma gərado wi, u be ba yõ win wuswaaə
sõəwa u nɛɛ, bu Yosuen yãa disinugii ni
wunə. Ma u Yosue sõəwa u nɛɛ, wee na nun
wunɛn toranu wuna. Ma na nun tõə baka
yãnu sebusia.
5 U maa wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu nùn dawani
ye ya dɛɛre bəkusio. Ma ba nùn ye bəkusia.
Ma ba nùn yãnu sebusia. Saa ye səə, gərado
wi, u yõ mi.
6 U Yosue gari yini sõəwa u nɛɛ,
7 amɛniwa wi, Gusunə wəllu ka tem Yinni
u gerua. U nɛɛ,
à n sĩimə win swɛɛ səə,
ma a win woodaba mɛm nəəwamme,
wuna kaa win sãa yeru ka ten yaaran
səmburu kpara.
U koo nun kowa be ba win səmburu mòn
turo.

Yinni Gusunə

u koo win səm kowo naawa

8 Yosue, wunɛ yãku kowo tənwero,
wunɛ ka wunɛn tən be ba sõ wunɛn
wuswaaə,
i swaa dakio i nə.

* **3:1** ***Yinni Gusunən gərado*** - Ka Heberum ba yorua Yinni Gusunə təna. † **3:1** ***Setam*** - Win səmbura u ka taarɛ da Gusunən wuswaaə.

Tɔn be, ba ko n gina sãawa yĩreru wi u sisin sõ.
Domi Yinni Gusunɔ u koo win sɔm kowo gɔrima wi u sãa kpii pɔtura.
9 Wunɛ Yosuen wuswaaɔ, u kperu garu yiimɔ.
Wuswɛɛ nɔɔba yiruwa ta mɔ.
Win tiiwa u koo yore te sɔɔ.
Kpa u tem mɛn toranu wuna sõɔ teeru.
10 Wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
yen tõɔ te, i ko i sokuna i nuku dobu ko bɔri yɛndun sõ bɛɛn dãa gbaanɔ.

Sakari u dabu wuraguu

ka dãa ye ba mɔ̀ olifi wa

kãsiru sɔɔ

4

1 Gusunɔn gɔrado wi u ka Sakari gari mɔ̀ u na u nùn yamia nge mɛ ba ra tɔnu dom yamiɛ.
2 Ma u nùn bikia u nɛɛ, mba a waamɔ mi.
Ma u nùn wisa u nɛɛ, wuran dabuwa na waamɔ gèn wɔllɔ ba wekeru garu sɔndi. Weke te, ta kãanu nɔɔba yiru mɔ. Nin wɔlloʷa ba fitilanu sɔndi tia tia. Kãa nin min diya gum mu ra ka de fitila nin mi.
3 Olifin dãnu yiru ya wãa weke ten bɔkuɔ. Teeru nɔm dwaru gia, teeru maa nɔm geu gia.
4 Ma Sakari u wure u gɔrado wi bikia u nɛɛ, yinni, mba yeniba kpuron tubusianu.
5 Ma Gusunɔn gɔrado u nɛɛ, a ṅ yen tubusianu yɛ̃?
6a Ma Sakari u nɛɛ, aawo, yinni. Ma gɔrado u nɛɛ,
10b fitila nɔɔba yiru ye, ya sãawa Yinni Gusunɔn nɔni yi yi tem bukianamɔ.
11 Ma Sakari u maa nɛɛ, mba olifin dãnu yiru ye ya wãa dabu gen nɔm geuɔ ka gen nɔm dwarɔ min tubusianu.
12 U maa bikia u nɛɛ, mba olifin kãanu yiru yen tubusianu ni nu wãa dabun kãanu yiru yen bɔkuɔ, mìn di gum kokumɔ nge wura.
13 Yera u wisa u nɛɛ, a ṅ nin tubusianu yɛ̃?
Ma u nɛɛ, aawo, Yinni.
14 U nùn wisa u nɛɛ, nu sãawa tɔmbu yiru be na gɔsa ba nɛ, tem kpuron Yinni sãamɔ.

Nɔɔ mwɛɛnu Sorobabɛlin sõ

6b Yera u maa nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u Sorobabɛli sõɔmɔ. U nɛɛ,
n ṅ mɔ ka wi, Sorobabɛlin dam
ṅ kun mɛ ka win yiikowa
u koo kpĩ u sɔmburu ko.
Adama ka wi, Gusunɔn Hunden dama.
Wi, wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.
7 U maa nɛɛ,
Sakari, mba n da n guu baka te ta wãa Sorobabɛlin wuswaaɔ.
Sorobabɛli wi, u koo tu kɔra
kpa u kpee geeru yara
te ba koo sɔndi sãa yerun wii kpiirɔ.
Saa ye sɔɔ, tɔmbu ba koo nuku dobun kuuki ko ba n mɔ̀
anna a kpee buraru wa.
8 Yinni Gusunɔ u maa Sakari sõɔwa u nɛɛ,
9 Sorobabɛliwa u dii ten kpɛɛkpɛɛku swĩi.
Wiya u koo maa ten bana wiru go.
Saa ye sɔɔra nɛn tɔmbu ba koo gia ma nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na nun gɔrima.
10a Yen sõ, bu ku sɔmbu ten tore gɛm
baa tà n sãan na piibu.
Ba koo nuku dobu ko
bà n wɛ̃ɛ wa
yi ba ra ka ganan dɛndabu mɛɛri
Sorobabɛlin nɔmaɔ.

Sakari u tireru wa ta yõɔwa

5

1 Sakari u maa nɔni seeya kãsiru sɔɔ ma u tire kureru garu wa ta yõɔwa.
2 Ma Gusunɔn gɔrado u nùn bikia u nɛɛ, mba a waamɔ mi.
Ma u nùn wisa u nɛɛ, tire kureru gara na waamɔ ta yõɔwa. Ten dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu yɛndu. Ten yasum maa gɔm soonu wɔkuru.
3 Yera u nùn sõɔwa u nɛɛ, bõriya ta sɔɔwa yi yi koo yabi tem mɛ kpuro sɔɔ. Ten bee tiaɔ, ba yoruawa ma ba koo gbɛnɔbu kpuro gira minin di. Bee tiaɔ maa ba koo be ba ra bõri weesugii ko gira.
4 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin tiiwa u koo de bõri yi, yi na kpa yi gbɛnɔbun yɛnusu di ka sere be ba ra ka Yinni Gusunɔn yĩsiru bõre kam. Miya yi koo sina yi yin wãa yeru ko kpa yi ben dirun kpɛɛkpɛɛku ka ten kpenu di.

Sakari u tɔn kurɔ goo wa

kãsiru sɔɔ

5 Gusunɔn gɔrado wi, u Sakari susi ma u
nɛɛ, a nɔni seeyo a wa ye ya yarim wee.
6 Ma u nùn wisa u nɛɛ, mba mi.
Ma u nɛɛ, birera mi, ta yarim wee tè sɔɔ
tem min tɔmbu kpuron toranu yiba.
7 Sanam mɛ bire ten wukiritia ye ba kua
ka pɛɛrum ya wukiara, yera u kurɔ goo wa
u sɔ̃ ten sɔɔwɔ.
8 Ma gɔrado wi, u nɛɛ, kurɔ wi, u sãawa
toranu.
Ma u wure u kurɔ wi taare bire ten sɔɔwɔ,
ma u wukiri.
9 Ye u maa nɔni seeya wɔllɔ, yera u kurɔbu
yiru gabu wa kãsiru sɔɔ. Kurɔ be, ba kasi mɔ
nge kpakpayɛ, ma woo ga yi suamɔ. Ma ba
na ba bire te sua ba ka da wɔllɔ.
10 Ma u gɔrado wi bikia u nɛɛ, mana ba ka
tu dɔɔ.
11 U nùn wisa u nɛɛ, ba ka tu dɔɔwa
Babilonin temɔ. Miya ba koo tu diru bania.
Bà n tu bana ba kpa, kpa bire te, ta n wãa mi.

Sakari u tabu kɛkɛ nnɛ wa
kãsiru sɔɔ yi dumi gawe

6

1 Sakari u maa nɔni seeya ma u tabu kɛkɛ
nnɛ wa yi dumi gawe yi yariɔ guunu yirun
baan di. Guu ni, nu sãawa sii ganduginu.
2 Tabu kɛkɛ gbiikaa, dum swɛ̃ɛya yi gawe.
Yiruse, kɔnkɔrɔba.
3 Itase, kaaba. Nnɛse, dumi yi yi bau
swãasu mɔ.
4 Ma u gɔrado wi u ka nùn gari mɔ̀ bikia u
nɛɛ, berà mi nɛn Yinni.
5 U nùn wisa u nɛɛ, wɔllun goonu nnɛn
wosa si su raa wãa Gusunɔ, tem kpuron
Yinnin bɔkuɔ. Siya su tɛ̃ doonɔ.
6 Dum kɔnkɔrɔ be ba tabu kɛkɛ yen tia
gawe mi, ba dɔɔwa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
Ma dum kaa be, ba swĩi. Adama dum bau
swãasugii yi, yi dɔɔwa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru
gia.
7 Dum swɛ̃ɛ yi, yi yara ma yi kana yi da
yi tem bukiana. Ma gɔrado wi, u yi sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, yi doo yi tem mɛ bukiana.
Ma yi tem mɛ bukiana.
8 Gɔrado wi, u nùn soka u nɛɛ, a mɛɛrio a
wa. Dumi yi yi da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia mi,
yi Gusunɔn mɔru suresiawa bera mi.

Ba koo Yinni Gusunɔn
sãa yeru seeya

9 Yinni Gusunɔ u Sakari sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
10 a yoo beni, Hɛlidai ka Tobiya ka
Yedayan kɛ̃nu mɔɔ kpa a da Yosiasi, Sofonin
biin yɛnuɔ mi yoo be, ba wãa sanam mɛ ba
tunuma Babiloniɔ.
11 Kpa a sii geesu ka wura sua a ka sina
furɔ ko ge kaa doke Yosue, yãku kowo
tɔnwero, Yosadakin biin wirɔ.
12 Kpa a nùn sɔ̃ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Gusunɔ
wɔllu ka tem Yinni na gerua. Na nɛɛ,
goo wãa wi ba mɔ̀ kpii pɔtura.
Saa win min diya wãara koo yari
kpa u nɛn sãa yee te bani.
13 U koo sina yãnu sebe,
kpa u sina win sina gɔnaɔ u tɔmbu kpara.
Yãku kowo ko n wãa win bɔkuɔ
kpa ba n nɔɔ tia sãa mam mam.
14 Sina furɔ ge, ga ko n wãawa nɛ, Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ. Geya ga koo de bu
Helɛmu ka Tobiya ka Yedaya ka Hɛni, So-
fonin bii yaaya.
15 Ma Sakari u nɛɛ, be ba wãa n toma,
ba koo na bu sãa yee te bani. Saa ye sɔɔra
ba koo gia ma nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem
Yinniwa na nun gɔrima.
Yeni kpuro ya koo kooraWa ì n nɛ, Gusunɔ
bɛɛn Yinnin gere mɛm nɔɔwa mam mam.

Nɔɔ bɔku te ba ka
Yerusalɛmun bansu yaayamɔ

7

1 Darusin bandun wɔ̃ɔ nnɛse sɔɔ, yen suru
nɔɔba nnɛse wi ba mɔ̀ Kisilun sɔ̃ɔ nnɛse
sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka Sakari gari kua u
nɛɛ,
2 Betɛligibu ba raa Sarɛsɛɛ ka Regɛmu
Mɛlɛki ka gabu gɔra Gusunɔ wɔllu ka tem
Yinnin sãa yerɔ bu ka win durom kana.
3 Kpa bu maa yãku kowobu ka win
sɔmɔbu bikia bà n ko ba n sumɔn na, kpa ba
n nɔɔ bɔkua wɔ̃ɔn suru nɔɔbuse kpuro sɔɔ
nge mɛ ba mɔ̀ tɛɛbun di.
4 Yera Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u
Sakari sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
5 a yãku kowobu ka tɔn be kpuro wisio a
nɛɛ,
saa wɔ̃ɔ wata ka wɔkurun di, ba ra nɔɔ bɔke
kpa ba n wãa nuku sankiranu sɔɔ wɔ̃ɔn suru
nɔɔbuse ka nɔɔba yiruse sɔɔ.
Adama ba ǹ ye mɔ̀ bu ka man bɛɛrɛ wɛ̃.
6 Bà n maa dimɔ, ba nɔrumɔ, ben tiin sɔ̃na.

7 Yellu, nɛ, Yinni Gusunɔ na tɔmbu
kirɔ kua ka gari yinin bweseru nɛn sɔmɔ
gbiikobun min di. Saa ye sɔɔ, Yerusalɛmu
ka wuu si su ka ye sikerenɛn tɔmbu ba wãa
bɔri yɛndu sɔɔ, ma tɔmba yiba sõɔ yɛ̃san nɔm
dwaru gia ka wɔwaɔ.
8-9 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u maa
Sakari sõɔwa u nɛɛ, a tɔn be gari yini
yaayasio yi yi nɛɛ,
bu tɔmbu sirio dee dee,
kpa ba n tɔn geeru ka wɔnwɔndu mɔɔsinɛ.
10 Bu ku gɔminibu ka gobekuba
ka sɔbu ka sãarobu dam dɔre.
Bu ku maa ben winsim kõsa bwisikusi.
11 Adama ba ṅ gari yi swaa sue. Ba swaa
taayawa.
12 Ma ba ben gõrusu bɔbiasia nge kpee
kpikiru. Ba ṅ nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem
Yinnin wooda ye swaa daki, ye na bu wɛ̃
saa nɛn sɔmɔbun min di, be nɛn Hunde u ka
gari kua. Ma ben swaa taa bi, bu man mɔru
kua too.
13 Sanam mɛ na bu soka, ba ṅ wisa.
Yen sõna nɛn tii na ṅ maa bu wisa
sanam mɛ ba man somiru kana.
14 Yen sõna na bu yarinasia bwesenu
kpuron suunu sɔɔ ni ba ṅ daa yɛ̃.
Ma ba ben tem deri dirum
goo ku ra maa sare mi.
Ma tem gem mɛ, mu kua bansu.
Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni
gerua.

Yinni Gusunɔ u koo

Yerusalɛmu wesia nge yellu

8

1 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u gerua u
nɛɛ,
2 nɛn nisinu kpã Yerusalɛmun sõ.
Domi na ye kĩ gem gem.
3 Yen sõna na nɛɛ, kon wura Yerusalɛmu ye
sɔɔ
kpa na n wãa mi.
Ba koo ye soku wuu gemguu.
Kpa bu maa nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin
guu te soku guu dɛɛraru.
4 Durɔ tɔkɔnu ka kurɔ tɔkɔnu
nu koo ka dɛki sĩima
kpa nu na nu sina yen batumaba sɔɔ.
5 Bii aluwaasiba ka bii wɔndiaba
ba koo yibu yen batuma be sɔɔ
ba n dweebu mɔ̀.
6 Isireli be ba tien nɔni sɔɔ,
ya ko n sãa nge ye ya kun kpɛ̃ yu koora.
Adama nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni,
kon kpĩ n maamaaki ye ko.
Nɛna na yeni gerua.
7 Wee na nɛn tɔmbu faaba mɔ̀
be ba wãa sõɔ yari yerɔ ka sõɔ duu yerɔ.
8 Kon ka bu wurama kpa bu sina Yerusalɛmuɔ
ba n sãa nɛn tɔmbu
kpa na n maa sãa ben Yinni gemgii
wi u naanɛ mɔ.
9 Wee ye nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na gerua.
Na nɛɛ, i wɔrugɔru koowo
bɛɛ be i nua gisɔ ye nɛn sɔmɔbu ba gerua
sanam mɛ ba nɛn sãa yee ten kpɛɛkpɛɛku swĩi.
10 Domi yellu, goo ku ra win sɔmburun kɔsiaru wa.
Goo ku ra maa yaa sabe ni nu nùn sɔmburu kuan kɔsiaru wɛ̃.
Saa ye sɔɔ, goo ku ra yari.
Goo ku ra maa du ka bɔri yɛndu yibɛrɛban sõ.
Domi na tɔmbu yõsuwa bu ka wɔrina.
11 Adama tɛ̃, na ṅ maa Isireli be ba tie kuammɛ nge mɛ na kua yellu.
Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.
12 Kon de bɔri yɛndu tu duwa tem sɔɔ kpuro.
Resɛm ya koo ma.
Gura ya koo nɛ
kpa tem mu dĩanu ko.
Doma nini kpurowa kon Isireli be ba tie kua.
13 Bɛɛ Yudaba ka Isireliba,
wee i kua bwese te na bõrusi bwesenun suunu sɔɔ.
Adama tɛ̃, kon bɛɛ faaba ko
kpa i n sãa domarugibu tɔmbun suunu sɔɔ.
Yen sõ, i ku bɛrum ko.
I de i n wɔrugɔru mɔ.
14 Amɛniwa nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na gerua.
Na nɛɛ, na raa gõru doke n bɛɛ kõsa kua
yèn sõ bɛɛn baababa ba nɛn mɔru seeya.
Na ṅ daa gõru gɔsie n ye kɔbia.
15 Adama tɛ̃, na gõru doke
n Yerusalɛmu ka Yudan tem kpuro gea kua.
Yen sõ, i ku bɛrum ko.
16 I ka gari yini sɔmburu koowo.
Yiya, baawure u n da win winsim gem sõ.
Kpa i n da baawure siri gem sɔɔ

i n ka wãa bəri yɛndu səə.
17 I ku goo kɔ̃sa kua.
I ku bɔ̃ri weesugii ko.
Domi yeniba kpurowa na tusa.
Nɛ, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

Nəə bəkurun tɔ̃ru ta koo

gəsira nuku dobun tɔ̃ru

18 Gusunə wəllu ka tem Yinni u nɛɛ,
19 nəə bəku ni i ra ko suru nnɛse səə ka suru nəəbuse səə ka suru nəəba yiruse səə ka suru wəkuruse səə, nu koo gəsira nuku dobun tɔ̃nu Yudaə. Ni səəra ba ko n da tɔ̃ə bakanu di.
Adama yeba kpuro səə, i de i gem ka bəri yɛndu kĩa.
20 Na maa wure na nɛɛ,
təmbu ba koo na Yerusalɛmuə
saa wusu dabinun di.
21 Wusu gasun təmbu ba koo gasun təmbu sɔ̃ bu nɛɛ,
bu da bu nɛ, Gusunə wəllu ka tem Yinnin durom kasu Yerusalɛmuə
kpa bu man sã.
22 Geema, bwese dabinu ka maa bwese ni nu dam mə
nu koo na nu nɛn durom mɛ kasu
kpa nu man sã.
23 Nɛ, Gusunə wəllu ka tem Yinni na nɛɛ,
yen tɔ̃ə te, bweseru baatere səə,
təmbu wəku wəkubu ba ko n Yuu turon yabe soo nɛni
ba n mɔ̀, ba koo ka nùn da.
Domi ba nua ma nɛ, Gusunə na wãa ka wi.

ISIRELIBA KA BWESE TUKUNU

Yinni Gusunə

u koo bwese ni nu tie siri

9

1 Amɛniwa Yinni Gusunə u gerua Hadarakin tem sɔ̃ u nɛɛ,
kon wuu ge ba mɔ̀ Damasi siri.
Domi nɛn nəni wãa təmbu səə
nge mɛ yi wãa Isireliban bwese kɛri kpuro səə.
2 Kon maa Hamati ye ya wãa Damasin tem nəə bura yerən tem siri
ka Tiri ka sere maa Sidoni,
baa mɛ wuu sin təmbu ba bwisi mə.
3 Tiri ye, ya wãa gbãra damgirun suunu səə.
Mɛya ya gobi guramə nge tua.
Ma ya wura guramə nge pətəkə.
4 Adama nɛ, Yinni Gusunə, kon ye kpuro mwa.
Kon yen dam sure nim wɔ̃ku səə
kpa n de yu dɔ̃ə mwaara.
5 Asikalonigibu ba koo ye wa
kpa bu bɛrum duura.
Kon de tem yiiri bakabu bu Gasa wəri,
kpa Ekoronigibun yĩiyəbu kpuro bu kam ko.
Gasa ya koo sunə bia.
Goo kun ko n maa wãa Asikaloniə.
6 Səbu ba koo na bu sina Asidəduə.
Kpa n Filisitiban tii suabu kpeerasia.
7 Ba ǹ maa yɛm dimə.
Ba ǹ maa bũu yãku dĩanu dimə.
Ba koo kowa nɛ, Gusunən təmbu nge Yudaba
kpa Ekoronigibu ba n maa sãa nɛn təmbu
nge mɛ Yebusiba ba kua.
8 Kon nɛn sansani gira n ka nɛn sãa yeru sikerena.
Kpa yibɛrɛ be ba daamə ba wuramamə bu ku raa ye wəri.
Dam dioba kun maa sarə mi.
Domi nɛn nəni wãa mi.

Sunə wi u ka bəri yɛndu sisi

9 Bɛɛ Siənigibu, i nuku dobun kuuki koowo.
Bɛɛ Yerusalɛmugibu, i yɛ̃ɛrio nuku dobun sɔ̃.
Wee bɛɛn sina boko u sisi bɛɛn mi.
U sãawa gemgii ka faaba kowo.
U ǹ tii sue.
Kɛtɛku buuwa u səni.
10 Kon de tabu kɛkɛ yi kpe Efaraimun temə
kpa dumi ka tɛn ni ba raa ka tabu kua yu kpeera Yerusalɛmuə.
Sunə wi, u koo ka bwesenu bəri yɛndu naawa.
U ko n bandu diiwa nim wɔ̃ku geen di
sere ka nim wɔ̃ku giə,
saa maa daa te ba mɔ̀ Efaratin di n ka da handunian goonu nnɛ səə.

Pirisəmban karabu

11 Yinni Gusunə u nɛɛ,
nɛn arukawani ye na ka bɛɛ bəkuan sɔ̃,
ma i ye sire ka yãku yaa yɛm,
kon bɛɛn yobu yara dəkə kpiririun di te ta ǹ nim mə.
12 Bɛɛ yobu, bɛɛ be i yĩiyə bakabu mə,
i wuro bɛɛn wusə si su gbãranu mə.
Na maa bɛɛ nəəsiamə ma kon bɛɛ domaru kua
nge yellugirun nən yiru.

13 Kon Yuda dendi nge tɛndu.
Kpa Efaraimu ya n sãa ten sɛ̃ɛnu.
Yerusalɛmu, kon wunɛn bibu sua bu Gɛrɛkiba tabu wɔri.
Kon bu kowa nge tabu durɔ damgiin takobi.
14 Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon tii sɔ̃ɔsi wɔllɔ.
Nɛn sɛ̃u ga koo doona nge guru maakinu.
Kon kɔba so,
kpa n sarama guru woo bɔkɔ sɔɔ,
ge ga wee saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di.
15 Nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, kon nɛn tɔmbu kɔ̃su.
Ba koo ben yibɛrɛba kamia bu ben kpurantɛɛnun kpenu kɔsuku.
Kon de yibɛrɛ ben yɛm mu yari nge tam,
ɲ kun mɛ nge yãku yaa yɛm mɛ mu ra gbɛ̃ɛru yibu
bu yɛ̃ka yãku yerun kãanɔ.
16 Yen tɔ̃ɔ te, kon nɛn tɔmbu faaba ko
nge mɛ yãa kparo u ra win yãanu faaba ko.
Ba koo balli ben temɔ nge kpee gobigii
ni ba mani sina furɔ sɔɔ.
17 Tem miya doo nɔɔru ka buram mu ko n wãa.
Alikama ka tam koo de aluwaasiba ka wɔndiaba ba n dam mɔ.

Gusunɔ turowa sãa Yinni

10

1 I Yinni Gusunɔ kanɔ u bɛɛ tom buruku gura kɛ̃.
U koo de guru woo gu na
kpa guru baka yu nɛ.
Kpa yakasu su kpi baama.
2 Domi bũu nìn bwãarokunu ba mɔ̀ Terafimu nu weesu mɔ̀.
Sɔrobu ba kãsi weesuginu waamɔ.
Ben dosusu su sãawa weesu.
Sin nuku yɛmiasiabu sãawa kam dirum.
Yen sɔ̃na ba sirenɛ nge yaa sabenu.
Ba wɔnwɔndu soore,
domi ba ɲ kparo mɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo win tɔmbu yakia

3 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
na ka kparo tuko be ba nɛn tɔmbu kpare mɔru mɔ̀.
Be, be ba sãa nge bonu mi, kon bu wɔrima.
Domi nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni
na nɛn tɔmbu Yudaba naawa.
Kon bu dendiwa tabu sɔɔ nge dum girimagia.
4 Ben min diya sinambu ba koo yari.
Kpa ba n dam mɔ nge gani gɔmburun kperu,
ɲ kun mɛ nge kuu bekurugirun gbere,
ɲ kun mɛ nge tɛn te ba ra ka tabu de.
5 Ba ko n sãawa nge tabu durɔ damgii
be ba ben yibɛrɛba taakumɔ swɛɛ sɔɔ nge pɔtɔkɔ.
Ba koo tabu ko yèn sɔ̃ nɛ, Yinni Gusunɔ ko na n ka bu wãa.
Ben yibɛrɛ be ba dumi yɔɔwa ba koo sekuru wa.
6 Kon Yudaba tãsisia,
kpa n Isireliba wɔra.
Kon ka bu wurama,
domi na ben wɔnwɔndu mɔ.
Ba ko n sãawa nge be na ɲ daa biru kisi.
Domi nɛna na sãa Gusunɔ ben Yinni.
Kon ben kanaru mwa.
7 Efaraimuba ba ko n sãawa nge tabu durɔ damgibu.
Ba ko n nuku dobu mɔ nge wi u tam nɔra.
Ben bibu ba koo ye wa kpa bu nuku dobu ko.
Ba koo nuku dobu ko nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ̃.
8 Kon wia ko bu ka mɛnnama.
Domi nɛna na bu yakiamɔ.
Ba koo dabia nge yellu.
9 Kpa n de ba n pusa bwesenun suunu sɔɔ.
Mi ba wãa n toma mi,
ba ko n da man yaaye min di.
Kpa ba n wãa mi ka ben bibu.
Yen biru, ba koo wurama.
10 Kon de bu wurama saa Egibitin di.
Kon bu mɛnnama saa Asirin di.
Kpa n de bu wurama Galadiɔ ka Libaniɔ.
Batuma kun bu turi.
11 Ba koo nim wɔ̃ku tɔbura mi ba nuku sankiraru wa.
Gusunɔ u koo gen nim kurenu so,
kpa Nilun daarun nim mu gbera.
Asirigibun tii suabu koo kpe.
Kpa Egibitigibun bandu tu nɔru ko.
12 Kon nɛn tɔmbu tãsisia.
Kpa ba n sĩimɔ ka nɛn yĩsiru.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Ba damgibu kɔsuka

11

1 Bɛɛ Libanigibu, i bɛɛn kɔnnɔsu kɛniɔ
kpa dɔ̃ɔ u bɛɛn dãa ye ba mɔ̀ sɛduru di.
2 Bɛɛ dãa ye ba mɔ̀ sipɛrɛ, i weeweenu koowo.
Domi sɛduruba ba wɔruka.

Be ba tii sue mi, ba kpeera.
Bee Basanin dãa bakanu, i weeweenu koowo.
Domi dãa sõɔ ge ba ṅ daa kpẽ bu du ga wɔruka.
3 Kparobu ba wuri mɔ̀,
domi ben beere ya kpa.
Gbee sinansu su kukirimɔ,
domi Yuudenin dãa sõɔn beere ya kpa.

Kparobu yiru

4 Ameniwa Yinni Gusunɔ u Sakari sõɔwa. U nee, a yãanu kparo ni ba koo go.
5 Be ba nu dwemɔ ba goomɔ ba ṅ bu seeyasiamɔ. Be ba maa nu dɔramɔ ba mɔ̀, ba ne, Gusunɔ siara, domi ba gobi mɔ. Nin kparobu ba ku ra maa ka nu yine.
6 Ne, Yinni Gusunɔ na ṅ maa tɔmbun wɔnwɔndu mɔ̀ tem me sɔɔ. Kon baawure beriwa win winsim nɔmuɔ ka win sunɔn nɔmuɔ. Ba koo ben tem arumani gurawa. Na ṅ maa bu wɔramɔ ben yibereban nɔmun di.
7 Yera Sakari u yãanu kparabu wɔri ni ba koo go. Yãa niya nu kõsuru bo. Ma u kpara deki yiru kasu. U tia soka durom, tia maa nɔɔ tia. Ma u da u yãa ni nɔɔri.
8 Suru tian baa sɔɔ u nin kparobu ita go. Ma u ka nu tii kpara u temanabu kpana. Ma nin tii nu nùn tusa.
9 Ma u nee, na ṅ maa nu kparamɔ. Nin ni nu koo gbi, nu gbio. Ni nu koo maa tiara nu tennɔ.
10 Ma u win deka ye u soka durom bɔɔka u ka sõɔsi ma u win arukawani kusia ye u raa ka bwesenu kpuro bɔkua.
11 Yen tõɔ tera u arukawani ye kusia. Ma yãa kõsu ni nu nùn meera mi, nu gia ma Yinni Gusunɔn gariya yi kooramɔ.
12 Ma u bu sõɔwa u nee, yà n bu wẽre, bu nùn kɔsiaru wẽeyɔ, ya kun maa bu wẽre, bu derio.
Yera ba sii geesun gobi tena yĩira ba nùn kɔsia.
13 Ma Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa u nee, a sii geesun gobi tena ye ba meera bure mi, mɔmɔ wẽeyɔ.
Ma u gobi yi sua u yari Gusunɔn sãa yerɔ yi ka ko mɔmɔgii.
14 Yen biru, u maa win kpara deka yiruse ye u soka nɔɔ tia mi, bɔɔka u ka sõɔsi ma Yudaba ka Isireliban baa sɔɔ nɔɔ tia maa sari.
15 Yinni Gusunɔ u maa nùn sõɔwa u nee, a kparo nge kparo gari bɔkɔ.
16 Domi kon kparo goo seeya tem me sɔɔ, wi u kun yãanu nɔɔrimɔ ni nu gɔɔ dɔɔ. U ṅ nin binu kasum dɔɔ. U ṅ ni nu meera wa tim kuamme. Meya u ṅ maa ni nu bwãa do nɔɔrimɔ. Adama u koo ni nu gum mɔn yaa tem sere ka nin kõriɔ.
17 Bõrurowa kparo gari bɔkɔ wi u yãanu derimɔ.
Takobi yu win gãseru ka win nɔm geun nɔnu kɔsukuo,
kpa gãse te, tu gbera kpa nɔnu ge, gu gbi.

Yinni Gusunɔ
u koo Yerusalemu yakia

12

1 Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua Isireliban sõ wee.
Wi, wi u wɔllu ka tem mɔma,
ma u maa tɔnu hunde dokea
2 u nee, na Yerusalemu kua nge nɔra ye ya nen mɔru yiba nge tam. Ya koo bwese ni nu ka ye sikerene woo tiro kpẽe. Woo tiro ge, ga koo Yudaba kpuro nene bà n Yerusalemu tarusi.
3 Tõɔ te sɔɔ, kon ye gɔsia nge kpee bakaru. Be ba kĩ bu tu sua ba koo meera wa. Handunian bwesenu kpuro nu koo menna nu tu wɔri.
4 Yen tõɔ te, Yinni Gusunɔ u nee, kon ben dumi woo tiro kpẽe kpa n yin maasɔbu nɔni swãaru kpẽe, kpa n bwese tukunun dumi wõkoru kpẽe. Adama kon Yudaba kõsu.
5 Yudan wirugibu ba koo nee, Yerusalemugiba ba sãa ben dam ne, Gusunɔ ben Yinnin sõ, ne wi na wɔllu ka tem mɔ.
6 Yen tõɔ te sɔɔ, kon Yudaban wirugibu kowa nge dõɔ boko dãa sõɔwɔ, ṅ kun me nge wii bɔn tèn dõɔ ba sɔka dĩa bɔkunu sɔɔ. Ba koo bwese ni nu ka bu sikerene kamiawa mam mam. Adama Yerusalemugibu ba ko n sõwa ben temɔ.
7 Ne, Yinni Gusunɔ kon Yudaban yenusu faaba ko, kpa Dafidin yenun beere ka Yerusalemugibun beere yu ku raa Yuda be ba tiegia kera.
8 Yen tõɔ te, kon Yerusalemugibu kõsu. Be sɔɔ, wi u kun daa dam mɔ, u koo dam kowa nge Dafidi. Kpa Dafidin yenugibu ba n sãa nge Gusunɔn gɔrado wi u yõ ben wuswaaɔ.

Ba gɔɔ wooru sõ
tem me kpuro sɔɔ

9 Yen tɔ̃ɔ te, kon kookari ko n bwese ni
kpuro go ni nu Yerusalɛmu wɔrim wee.
10 Kon de Dafidin yɛnugibu ka
Yerusalɛmugibu ba n wɔnwɔndu mɔ kpa
ba n da kanaru ko, kpa bu gɔsirama nɛn mi,
nɛ wi ba yaasa sɔka. Ba koo man swĩisi nge
wìn bii teereru ta gu. Ba koo swĩwa ka nuku
sankira bakanu nge wìn bii gbiikoo u gu.
11 Yen tɔ̃ɔ te, nuku sankiraru ta ko n kpã
Yerusalɛmuɔ nge te ba kua Hadadirimɔɔn sɔ̃
Mɛgidon wɔwaɔ.
12 Tem mɛ kpuro sɔɔ, ba ko n gɔɔ wooru
sɔ̃wa yɛnu ka yɛnu. Dafidin yɛnugibu,
kurɔbu ka durɔbu nɛnɛm. Natanin
yɛnugibu, kurɔbu ka durɔbu nɛnɛm.
13 Lefin yɛnugibu, kurɔbu ka durɔbu
nɛnɛm. Simɛin yɛnugibu, kurɔbu ka
durɔbu nɛnɛm.
14 Nge mɛya yɛnu si su maa tien tɔmbu
ba ko n gɔɔ wooru sɔ̃ nɛnnɛnka, kurɔbu ka
durɔbu nɛnɛm.

13

1 Yen tɔ̃ɔ te, bwia gaa ya koo yari yu
ka Dafidin yɛnugibu ka Yerusalɛmugibun
toranu wɔka.

Yinni Gusunɔ u koo

win sɔmɔ weesugibun

bwãarokunu kɔsuku

2 Yen tɔ̃ɔ te, nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni
kon bũnun yĩsinu kpeerasia tem mɛ sɔɔ kpa
bu ku raa maa nu yaaya. Kon maa nɛn
sɔmɔ weesugii be ba bũu sãarun kĩru mɔ mi
wuna.
3 Goo ù n gari weesugii mɔ̀, win tundo
ka win mɛro ba koo nùn sɔ̃wa bu nɛɛ, kaa
gbi. Domi a weesu mɔ̀wa ka Yinni Gusunɔn
yĩsiru. Kpa tundo wi, ka mɛro wi, bu nùn
takobi sɔku bu go sanam mɛ u gari yi mɔ̀.
4 Yen tɔ̃ɔ te, Gusunɔn sɔmɔbu ba koo
sekuru wa ben kãsi weesuginun sɔ̃. Bà n
gari mɔ̀, ba ǹ maa yabe sansuginu sebumɔ
bu ka tɔmbu nɔni wɔ̃ke.
5 Ben baawure u koo nɛɛwa, u ǹ sãa
Gusunɔn sɔmɔ. Wi, gbaa wukowa. Domi ba
nùn dwawa saa win piiburun di.
6 Bà n nùn bikia ba nɛɛ, mana u sere mɛɛra
yeni wa ye ya wãa win nɔmaɔ, kpa u wisi u
nɛɛ, u ye wawa win bɔrɔ kĩnasibun yɛnuɔ.

Ba koo gia ma

Gusunɔwa u sãa Yinni

7 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
takobi, a nɛn kparo wi na kua nɛn bɔ̃ɔ wɔrio.
A nùn goowo kpa yãanu nu yarina,
kpa n ni nu kun dam mɔ wɔri.
8 U maa nɛɛ, bà n tem mɛn tɔmbu bɔnu
kua suba ita, yen suba yiru ya koo gbi kpa
sube tee teni tu tiara.
9 Kon sube tee te dɔ̃ɔ doke kpa n tu sɔwa
nge mɛ ba ra sii geesu sɔwe. Kon tu sɔwawa
nge mɛ ba ra wura sɔwe. Ta koo nɛn yĩsiru
soku kpa n tu wurari. Kon tu sɔ̃ n nɛɛ, ta
sãawa nɛn tɔmbu. Kpa ten tii tu maa nɛɛ, na
sãawa Gusunɔ ten Yinni.

Yinni Gusunɔn tɔ̃ru

14

1 Bɛɛ Yerusalɛmugibu, Yinni Gusunɔn tɔ̃ra
wee.
Ba koo bɛɛn yãnu gura bu bɔnu ko bɛɛn nɔni
biru.
2 U koo bwesenu kpuro mɛnna nu ka
Yerusalɛmu wɔri.
Ba koo ye mwa kpa bu yen yɛnusu dɔ̃ɔ sɔku.
Ba koo ka yen tɔn kurɔbu kpuna ka dam.
Kpa bu yen tɔmbun bɔnu yoru mwɛɛri bu
ka doona.
Adama ba ǹ be ba tie goomɔ.
3 Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u koo tii sɔ̃ɔsi
kpa u ka bwese ni tabu ko nge mɛ u ra ko
tabu sɔɔ.
4 Yen tɔ̃ɔ te, u koo win naasu sɔndi Olifin
guurɔ
te ta wãa Yerusalɛmun dee deeru, sɔ̃ɔ yari
yeru gia.
Olifin guu te, ta koo bɛsira suunuɔ
saa sɔ̃ɔ yari yerun di sere sɔ̃ɔ duu yerɔ.
Wɔwi baka ya koo yari ten suunu sɔɔ.
Guu ten bee tia ya koo da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu
gia
kpa bee tia yu maa da sɔ̃ɔ yɛ̃san mɔm dwaru
gia.
5 Saa ye sɔɔ, i ko i duki dawa win guunun
wɔwa sɔɔ.
Domi wɔwa ye, ya ko n wãawa sere Atisɛliɔ.
I ko i duki suwa nge mɛ i raa kua
sanam mɛ tem yĩiribu bɛɛ deema
Osiasi Yudaban sina bokon waati.
Saa ye sɔɔra Gusunɔ nɛn Yinni u koo na ka
win tɔn dɛɛrobu.
6 Yen tɔ̃ɔ te, yam bururam mu ǹ ko n maa
wãa.

Pura ya ko n wãa ka sere maa nim mɛ mu gəsira nge kperu.
7 Tõɔ te, ta ko n sãawa nɛnɛm te Yinni Gusunɔ u yɛ̃.
Ba ǹ wɔ̃kuru ka sõɔ sɔɔ wunanamɔ.
Adama yoka, yam bururam mu koo sõɔsira.
8 Yen tõɔ te, nim gem mu koo yari Yerusalɛmun di
kpa mɛn sukum mu koku mu da nim wɔ̃kuɔ
ge ga wãa sõɔ yari yeru gia,
kpa sukum mu da nim wɔ̃ku ge ga wãa sõɔ duu yeru gia.
Nge mɛya n ko n sãa sõɔ sãreru ka guran saa.
9 Yinni Gusunɔwa u ko n sãa tem kpuron sunɔ.
Wi turowa u ko n sãa Yinni.
Win turon yĩsira tɔmbu kpuro ba koo gia.
10 Isireliban tem kpuro mu koo gəsia wɔwa
saa Geban di sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia
n ka da Rimɔɔwɔ Yerusalɛmun sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia.
Saa ye sɔɔ, Yerusalɛmu ya koo yĩsiru yari
kpa ya n wãa yen ayerɔ.
Ya ko n wãawa saa kɔnnɔ ge ba mɔ̀ Bɛnyamɛɛn di,
n ka da kɔnnɔ gbiikuuɔ,
sere ka kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ gani gɔmbunu.
Saa maa kɔ̃su yee te ba mɔ̀ Hananɛɛlin di,
n ka girari sina bokon resɛm gama yerɔ.
11 Tɔmba koo sina ye sɔɔ.
Ba ǹ maa ye kam koosiamɔ.
Ya ko n wãawa bɔri yɛndu sɔɔ.
12 Wee nɔni swãa te Yinni Gusunɔ u koo tɔmbu kpɛ̃ɛ
be ba Yerusalɛmu tabu wɔri.
Ben wasi koo kɔ̃siwa ba n ka sĩimɔ.
Ben nɔni yi koo kɔ̃si ben nɔni wɔrusu sɔɔ,
kpa ben yari yi kɔ̃si ben nɔsɔ.
13 Yen tõɔ te, nɛ, Yinni Gusunɔ kon wahala baka doke ben suunu sɔɔ.
Kpa bu wɔrina bu soona.
14 Yudaba ba koo tabu ko Yerusalɛmuɔ,
kpa bu bwese tuku ni nu ka bu sikerenɛn dukia gurama.
Yera, wura ka sii geesu ka yãa dabinu.
15 Nin dumi ka nin birakɔsu
ka nin yooyoosu ka nin kɛtɛkunu
ka sere maa yaa sabe ni nu wãa mi,
kpuro nu koo dumgbɛku mwaara.
Dumgbɛku tia yera ya koo nu deema.
16 Bwese ni nu raa Yerusalɛmu ye wɔri,
nin ni nu tie, nu ko n da nɛwa wõɔ baagere
nu yiira Gusunɔ sina bokon wuswaaɔ,
wi u sãa wɔllu ka tem Yinni,
kpa nu Kunun tõɔ bakaru ko.
17 Bweseru garu tà kun de
tu Gusunɔ sina boko wi u sãa wɔllu ka tem Yinni yiira
tu sã Yerusalɛmuɔ,
gura kun nɛmɔ ten temɔ.
18 Egibitigibu bà kun de Yerusalɛmuɔ
bu ka Kunun tõɔ bakaru ko,
gura kun nɛmɔ ben temɔ.
U koo bu wahala dokewa
nge bwese ni nu yina nu da
nu Kunun tõɔ bakaru ko.
19 Nge mɛya u koo Egibitigibu ka bwese ni nu yina nu Kunun tõɔ bakaru da Yerusalɛmuɔ kua.
20 Yen tõɔ te, ba koo dumin yangirenu sɔɔ yore bu nɛɛ, Yinni Gusunɔgia.
Sãa yerun wekenu kpuro nu ko n sãawa nge yãku yerun gbɛ̃a.
21 Wekenu kpuro nu ko n sãawa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniginu Yerusalɛmuɔ ka Yudaɔ.
Be ba koo yãkuru na,
bera ba ko n da nu sue
bu ka ben yãku yaa yike.
Yen tõɔ te sɔɔ, ba ǹ maa tenkuba wasi sãa yeru mi,
ba n yãnu dɔramɔ.

MALASI

Sanam mɛ Malasi u tire te yorua, Isireliba ba wurama yorun di kɔ, ba wãa Yerusalɛmuɔ. Adama saa ye sɔɔ, wãara ka bu sɛ̃. Ma dabira Gusunɔn durom sika doke, wiru 1:2. Ma Gusunɔn sãara kun maa arufaani gaa mɔ ben wãaru sɔɔ. Ba ɲ̀ maa nùn sãamɔ ka gɔ̃ru tia.

Yeya Malasi u wa win tɔmba mɔ̀, ma u bu gerusi. Isireliba bà n nɔni sɔ̃ɔre, ba n yɛ̃ ma ba torawa. Yen sɔ̃, bu de bu gɔ̃ru gɔsia kpa Gusunɔ u bu domaru kua. Win sɔmɔ wi u gɔsa, wiya u koo win tɔmbu dɛɛrasia kpa u bu bɛkia, wiru 3:20,21. Malasi u sãawa Gusunɔn sɔmɔ dãako Nɔɔ Mwɛɛ Gururu sɔɔ. Win tire te, ta sãawa nge sasara ye ya ka sun dɔɔ Nɔɔ Mwɛɛ Kpaarun gari sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Isireliban toranu, wiru 1:1n di sere wiru 2:16.
2. Gusunɔ u win tɔmbu kirɔ mɔ̀ bu ka wurama win mi, wiru 2:17n di sere wiru 3:24.

1 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Isireliba sɔ̃ɔwa saa Malasin nɔɔn di.

Yinni Gusunɔ u Isireliba kĩ

2 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, na bɛɛ Isireliba kĩa. Ma i gerumɔ i mɔ̀, mba sɔɔra na bɛɛ kĩa. Na nɛɛ, n ɲ̀ Esau u sãa Yakɔbun mɔɔ ro? Adama na Yakɔbu kĩa

3 ma na Esau yina. Na dera gãanu sari win tem guunɔ. Ma na dera gbeeku yɛɛ kɔ̃si yiba tem mɛ sɔɔ.

4 Esaun bibun bweseru tà n nɛɛ, ba ten wusu kɔsuka, adama ta koo sin bansu seeya, nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, kon nɛɛ, baa tà n su bana, kon wure n su sura. Kpa bu ten tem soku nuku kɔ̃surugibun tem, ben tii maa bwese te nɛ, Yinni Gusunɔ na ka mɔru sãa baadomma.

5 Bɛɛ Isireliba, bɛɛn nɔni koo ye wa. Kpa i gere i nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ, nɛn kpãara bɛɛn tem sare.

Yinni Gusunɔ

u yãku kowobu gerusimɔ

6 Bɛɛ yãku kowobu, bɛɛ be i man gɛma, ma i mɔ̀, yen yere sɔɔra i man gɛma, wee ye nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ. Bii u ra win tundo bɛɛrɛ wɛ̃. Mɛya sɔm kowo u ra maa win yinni bɛɛrɛ wɛ̃. Nà n sãan na bɛɛn tundo, mana bɛɛrɛ ya wãa ye i man wɛ̃ɛmɔ. Nà n maa sãan na bɛɛn Yinni, mana bɛɛrɛ ya wãa ye i man wɛ̃ɛmɔ.

7 Wee i yãkunu mɔ̀ ka dĩa ni ba ku ra ka yãkuru ko nɛn yãku yerɔ. Ma i gerumɔ i mɔ̀, yere sɔɔra i man gɛma. Nɛn yãku yera i gɛma.

8 I n ka yaa saberu garu yãkuru kua te ta wɔ̃ko sãa, ɲ̀ kun mɛ te ta kɔ̃ra barɔ, ɲ̀ kun mɛ te ta gesi barɔ, n ɲ̀ sãa kɔ̃sa? I n tu bɛɛn tem wirugii wɛ̃, u koo bɛɛ siara? Nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

9 Yen sɔ̃ tɛ̃, ì n nɛ, Yinni Gusunɔ suuru kana n bɛɛn wɔnwɔndu wa, i tamaa kon bɛɛ kua nge mɛ n weenɛ? Aawo, domi i kɔ̃sa kua. Nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

10 N buram bo bɛɛn turo u da u nɛn sãa yerun gamboba kɛnɛ. Kpa i ku ka dɔ̃ɔ sɔ̃re kam sɔɔ nɛn yãku yerɔ. Na ɲ̀ nuku dobu mɔ bɛɛ sɔɔ. Mɛya yãku ni i maa man kuammɛ nu ɲ̀ man wɛ̃remɔ.

11 Domi handunian goonu nnɛ sɔɔ tɔmba nɛn kpãaru yɛ̃. Baama ba man turare dɔ̃ɔ dokeammɛ ma ba man yãku geenu kuammɛ bu ka man bɛɛrɛ wɛ̃. Ka gem tɔmbu kpurowa ba nɛn kpãaru yɛ̃.

12 Adama bɛɛ, i man gɛmawa, i tamaa i ko kpĩ i ka dĩa ni nu ɲ̀ gea sãa na nɛn yãku yerɔ.

13 I mam gerumɔ i mɔ̀, anna a wahala baka wa ye i tii mɔ̀. Ma i ɲ̀ maa yãku ni mɛɛra gãanu. Adama i naamɔ i man yãkuru kuammɛ ka yaa sabe ni i gbɛna, ɲ̀ kun mɛ ni nu kɔ̃ri barɔ, ɲ̀ kun mɛ ni nu gesi barɔ. I tamaa kon yãku nin bweseru mwa?

14 Bɔ̃rurowa wi u win sabenu sɔɔ kinɛ geeru mɔ, ma u da u te ta alebu mɔ sua u ka man yãkuru kua, u ka man nɔni wɔ̃ke. Domi na sãawa sina boko. Tɔmbu kpurowa ba nɛn dam nasie. Nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Ba yãku kowobu kirɔ mɔ̀

2

1 Nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ, bɛɛ yãku kowobu, bɛɛya na wooda yeni wɛ̃ɛmɔ.

2 I n maa yina i ye mɛm nɔɔwa kpa i kun man bɛɛrɛ wɛ̃, kon bɛɛ bɔ̃rusi. Kpa doma te i raa mɔ, tu gɔsia bɔ̃ri. Domi i ɲ̀ nɛn woodaba garisi gãanu bɛɛn gɔ̃ruɔ.

3 Wee kon bɛɛn bibun bweseru kam
koosia. Kpa n bɛɛn yaa sabe ni i ka yãkuru
màn bisu wisi bɛɛn wuswaaɔ. Kpa bu bɛɛ
gura bu kuba ka bii si sannu.
4 Saa ye sɔɔ, i ko gia ma nɛ, Gusunɔ wɔllu
ka tem Yinniwa na bɛɛ kirɔ ye kua n ka nɛn
arukawani sire ye na ka yãku kowobu be ba
sãa Lefin bweseru bɔkua.
5 Arukawani ye na ka bu bɔkua ya sãawa
wãaru ka bɔri yɛndugia. Ma na bu wãa te, ka
bɔri yɛn te wɛ̃ kpa bu ka man nasia. Mɛya ba
maa man nasia. Ma ba diira nɛn yĩsirun sõ.
6 Gema ba ra gere. Kõsa gaa sari ben nɔɔ
sɔɔ. Bɔri yɛndu ka gem sɔɔra ba sĩa nɛn swaa
sɔɔ. Ma ba tɔn dabinu gbara kõsan di.
7 N weenɛwa yãku kowobu bu tɔmbu
Gusunɔn swaa sõɔsi. Domi ben min diya ba
ra nɔ ye u kĩ yèn sõ ba sãa wi, wɔllu ka tem
Yinnin sɔmɔbu.
8 Adama bɛɛ yãku kowobu Lefiba i swaa
ye deri. Ma bɛɛn sõɔsira dera tɔn dabinu
kõɔra. I ṅ arukawani ye yibie ye na ka bɛɛ
bɔkua. Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na
yeni gerua.
9 Yen sõ, kon de bu bɛɛ gɛm kpa i bɛɛrɛ bia
Isireliban suunu sɔɔ yèn sõ i ṅ nɛn woodaba
mɛm nɔɔwɛ, i ku ra maa nɛn tɔmbu garisi tia
ì n bu siriammɛ.

Isireliba ba kua naanɛ sariba

10 N ṅ tundo turo bɛsɛ kpuro sa mɔ
ro? N ṅ Gusunɔ turo u sun taka kua ro?
Mban sõna sa ṅ naanɛ mɔɔsinɛ. Ma sa
bɛsɛn baababan arukawani kusiamɔ ye ba
ka Gusunɔ bɔkua.
11 Yudaba ba kua naanɛ sariba. Ma ba
durum baka kua Yerusalɛmuɔ ka Isirelin
tem kpuro sɔɔ. Domi ba Yinni Gusunɔn
sãa yee te u kĩ too disi doke. Ma ba da ba
bũugibun wɔndiaba sua kurɔbu.
12 Wi u yenin bweseru mɔ̀, Gusunɔ wɔllu
ka tem Yinni u koo yɛ̃ro wuna Yakɔbun
bweserun di, baa yɛ̃ro ù n ka kɛ̃nu daamɔ
yãku yerɔ.
13 Wee ye i kpam mɔ̀. I sumɔ, i weeweenu
mɔ̀, ma i Yinni Gusunɔn yãku yeru nɔni
yĩresu wisimɔ yèn sõ u ṅ maa bɛɛn yãkunu
mwaamɔ, u ṅ maa kĩ u kɛ̃ru garu mwa bɛɛn
nɔman di.
14 Ma i gerumɔ i mɔ̀, mban sõna n sãa
mɛ. N sãa mɛ yèn sõ bɛɛn baawure u ṅ win
arukawani yibie ye u ka win kurɔ gbiikoo
bɔkua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
15 Yinni Gusunɔ u ṅ bɛɛ kue tia wasi sɔɔ
ka bwisikunu sɔɔ? Mba i naa gire sannu. N
ṅ Gusunɔ u bɛɛ bibu kɛ̃? N n mɛn na, i n tii
sɛ kpa bɛɛn baawure u ku win kurɔ gbiikoo
yina.
16 Domi Gusunɔ Isireliban Yinni u kurɔ
yinabu ka maa bɔbunu tusa. Yen sõ, i n tii
sɛ, kpa bɛɛn goo u ku raa win kurɔ gbiikoo
tɔnu kandu kua u nùn yina.

Yinni Gusunɔn siribu

turuku kua

17 I dera Yinni Gusunɔ u wasira bɛɛn garin
sõ. Adama i gerumɔ i mɔ̀, yen yere sɔɔra i
dera u wasira. Yera sanam mɛ̀ sɔɔ i gerumɔ i
mɔ̀, wi u kõsa mɔ̀, wiya u wã Yinni Gusunɔn
nɔni sɔɔ. Yɛ̃rowa u ra nùn wɛ̃re. N kun mɛ,
kpa i n mɔ̀, mana Gusunɔ wi u ra siri dee dee
mi, u wãa.

3

1 Ma Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u wisa u
nɛɛ, wee kon nɛn sɔmɔ gɔrima. U koo nɛn
swaa sɔmɛ. Kpa Yinni wi i kasu mi, u du win
sãa yerɔ subaru sɔɔ. Wee sɔmɔ wi i kĩ mi, u
sisi u ka nɛn arukawanin gari kpara.
2 Wara koo kpĩ u yõra u nùn ma win
naarun tõɔ te sɔɔ. Nge wara koo kpĩ u yõra
sanam mɛ u koo kurama. Domi u ko n
sãawa nge dõɔ wi u ra sisu yaniɛ. Kpa u n
sãa nge werem mɛ mu do.
3 U koo sina u sun dɛɛrasia nge mɛ ba
ra sii geesu yaniɛ bu dɛɛrasie. U koo yãku
kowobun bweseru Lefiba dɛɛrasia nge mɛ
ba ra wura ka sii geesu dɛɛrasie. Kpa bu
Yinni Gusunɔ yãkunu kua nge mɛ wooda ya
gerua.
4 Saa ye sɔɔ, Yudaba ka Yerusalɛmugibun
kɛ̃nu nu koo nɛ Yinni Gusunɔ wɛ̃re nge
yellu.
5 Kon susima bɛɛn bɔkuɔ n bɛɛ siri. Kpa
n dobo dobogibu seesi ka sakara kowobu
ka be ba ra bõre weesu sɔɔ ka be ba ra sɔm
kowobun gobi tɛɛsi ka be ba ra gɔminibu ka
gobekuba ka sɔbu dam dɔre, ma ba ṅ man
nasie. Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na
yeni gerua.

I Gusunɔ tia wɛ̃ɛyɔ

wɔkuru baateren wɔllɔ

6 Nɛna na Yinni Gusunɔ wi u ra n wãa. Na
ku ra kɔsi. Yen sõna bɛɛ, Yakɔbun bweseru,
ba ṅ bɛɛ kpeerasie.

7 Saa bɛɛn baababan waatin diya i nɛn
woodaba gɛrari. I ǹ ye mɛm nɔɔwɛ. Yen
sɔ̃na nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ, i
gɔsirama nɛn mi, kpa n maa gɔsira bɛɛn mi.
Adama i gerumɔ i mɔ̀, amɔna sa ko koosina
su ka gɔsira wunɛn mi.
8 Ma na bikia na nɛɛ, tɔnu u ra nɛ Gusunɔ
nɔni wɔ̃ke? Domi wee, i man nɔni wɔ̃kumɔ.
Ma i gerumɔ i mɔ̀, yen yere sɔɔra sa nun nɔni
wɔ̃kumɔ. Ma na wisa na nɛɛ, kɛ̃nu wɛ̃ɛbu sɔɔ
ka tia tia ye i ra man wɛ̃ wɔkuru baateren
wɔllɔ.
9 Bɔ̃ruroba i sãa bɛɛ Isireliba kpuro, domi
i man nɔni wɔ̃kumɔ.
10 I bɛɛn ye i mɔ kpuro subuo suba
wɔkuru, kpa i ka man yen sube teeru naawa
i doke nɛn arumanin beru yerɔ. Kpa dĩanu
nu n wãa nɛn sãa yerɔ. I nɛn laakari mɛɛrio,
kpa i wa nà kun kon bɛɛ wɔllu kɛnia n bɛɛ
doma bakaru kua.
11 Na kon twee gira bɛɛn tem di. Kpa
yi ku maa bɛɛn dãa binu sanku. Kon de
resɛm ye ya ku ra raa ma yu ma bɛɛn gbeaɔ.
Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni
gerua.
12 Bwesenu kpuro nu koo nɛɛ, doo
nɔɔrugiba bɛɛ. Domi bɛɛn tem mu ko n doo
nɔɔru mɔ. Nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa
na yeni gerua.

Durom mɛ Yinni Gusunɔ

u koo be ba nùn sãamɔ kua

13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bɛɛn gari kun do yi
i man gerusimɔ. Ma i mɔ̀, mba i man gerusi.
14 I gerua i nɛɛ, kam sɔɔra i man sãamɔ.
Arufaani yerà i wa ye i nɛn woodaba mɛm
nɔɔwa, ma i nuki sankira i nɔɔ bɔkua i ka nɛ
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin nɔnu geu wa.
15 Wee tɛ̃, i tamaa be ba tii sue, bera ba
dobu nɔɔmɔ. Mɛya i maa nɛɛ, tɔn kɔ̃sobun
arumani ya maa kuuramɔ. Baa bà n Gusunɔ
seesi, u ra bu deriwa u kun kɔ̃sa gaa kue.
16 Yera be ba Yinni Gusunɔ nasie, ba
gerunamɔ. Ma Yinni Gusunɔ u win laakari
wesia ben mi, u bu swaa daki. Ma ba be
ba nùn nasie ma ba nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔn yĩsa
yorua tireru garu sɔɔ win wuswaaɔ.
17 Ma Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
beya ba koo ko nɛgibu tɔ̃ɔ te kon nɛn yiiko
sɔ̃ɔsi. Kon bu wɔnwɔndu kua nge mɛ tɔnu u
ra win bii wi u nùn nɔɔrimɔ wɔnwɔndu kue.
18 Saa yera i ko i wa ye ya gemgii ka tɔn
kɔ̃so wunanɛ ka ye ya maa wi u Gusunɔ
sãamɔ ka wi u kun nùn sãamɔ wunanɛ.
19 Wee tɔ̃ra sisi. Ta sum nge dɔ̃ɔ boko. Saa
ye sɔɔ, be ba tii sue ka tɔn kɔ̃sobu ba koo
dɔ̃ɔ mwaarawa nge yakasu. Gãanu kun bu
tiarammɛ. Nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa
na yeni gerua.
20 Adama bɛɛ be i man nasie, wee ye na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ. Kon de nɛn dam mu sɔ̃ɔsira nge
sɔ̃ɔ mu bɛɛ faaba ko. Saa ye sɔɔ, i ko i n tii
mɔ kpa i n yɔ̃ɔkumɔ ka nuku dobu nge kɛtɛ
kpɛmi yi yi yarimɔ saa gɔ̃ɔn di.
21 Tɔ̃ɔ te sɔɔ, te kon nɛn yiiko sɔ̃ɔsi, i ko i
tɔn kɔ̃sobu taaku. Domi ba ko n sãawa nge
torom bɛɛn naaṣɔ. Nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem
Yinniwa na yeni gerua.

Eli kpao

22 I de i nɛn sɔmɔ Mɔwisin yiirebu ka
win woodaba mɛm nɔɔwa be na nùn wɛ̃ bɛɛ
Isireliba kpuron sɔ̃ Horɛbun guurɔ.
23 Nɛ, Yinni Gusunɔn tɔ̃ɔ te, ta kpã, ma ta
nanum mɔ. Adama tu sere tunuma, kon bɛɛ
nɛn sɔmɔ Eli gɔriama.
24 U koo de baababa ka ben bibu bu dora.
Ma n kun mɛ, kon na n bɛɛn tem kpeerasia.

LABAARI GEA NGE MƐ MATEU U YORUA

Mateun tireru ta sãawa Labaari gean tirenu nnɛ ye sa raa wan teeru. Tire nin baatere ta mɔ ye ta naa gire. Mateun tireru sɔɔ u sõɔsimɔ ma Yesu u sãawa Kirisi wi Gusunɔ u gɔsa yellun di. Ma ba win gari yorua Nɔɔ Mwɛɛ Gururu sɔɔ. Yuuba ba Kirisi wi mara u na u bu yakia Romugibun nɔman di. Yenin sõna Yesu u gerumɔ u siremɔ ma win banda kun sãa handunia migiru.

Mateun tireru ta sãawa tire te ta Nɔɔ Mwɛɛ Gururu ka Nɔɔ Mwɛɛ Kpaarun gari swɛɛnamɔ, ka sere Isireliba ka maa Yesun yigbɛru.

Tire ten kpunaa

1. Yesun bwese tõka ka win marubu, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Yesun batɛmu ka win kɔkiribu, wiru 3n di sere wiru 4.
3. Yesun sõɔsinu guuru wɔllɔ, wiru 5n di sere wiru 7.
4. Barɔbun bɛkiabu ka gɔrobun gɔran daabu, wiru 8n di sere wiru 10.
5. Sõɔsi ni Yesu u kua, wiru 11n di sere wiru 12.
6. Mɔnnu ka sɔm maamaakiginu, wiru 13n di sere wiru 16.
7. Yesun wasin gɔsiabu ka win Yerusalɛmun daabu, wiru 17n di sere wiru 20.
8. Yesun sõɔsi dãakinu Yerusalɛmuɔ, wiru 21n di sere wiru 25.
9. Yesun siribu ka win gɔɔ ka win seebu gɔrin di, wiru 26n di sere wiru 28.

Yesu Kirisin bweserun tõka
(I maa mɛɛrio Luku 3:23-38)

1 Yesu Kirisin bweserun tõka wee, wi u sãa Dafidin sikadobu. Dafidi maa sãa Aburahamun sikadobu.
2 Aburahamu u Isaki mara, Isaki u Yakɔbu mara. Yakɔbu u Yuda mara ka win maabu ka wɔnɔbu.
3 Yuda ka Tamari ba Farɛsi ka Sara mara. Farɛsi u Esiromu mara. Esiromu u Aramu mara.
4 Aramu u Aminadabu mara. Aminadabu u Nasoni mara. Nasoni u Saamɔɔ mara.
5 Saamɔɔ ka Rahabu ba Boasi mara. Boasi ka Rutu ba Yobɛdi mara. Yobɛdi u Isai mara.
6 Isai u Dafidi mara.

Dafidi u kua sunɔ, ma wi ka wi u raa sãa Yurin kurɔ ba Salomɔɔ mara.
7 Salomɔɔ u Roboamu mara. Roboamu u Abia mara. Abia u Asafu mara.
8 Asafu u Yosafati mara. Yosafati u Yoramu mara. Yoramu u Osiasi mara.
9 Osiasi u Yotamu mara. Yotamu u Akasi mara. Akasi u Esekiasi mara.
10 Esekiasi u Manase mara. Manase u Amɔɔ mara. Amɔɔ u Yosiasi mara.
11 Yosiasi u Yekonia mara ka win wɔnɔbu sanam mɛ ba Isireliba gura ba ka da Babilonin temɔ.
12 Ben Babilonin daabun biru Yekonia u Salatiɛli mara. Salatiɛli u Sorobabɛli mara.
13 Sorobabɛli u Abiudu mara. Abiudu u Eliakimu mara. Eliakimu u Asoru mara.
14 Asoru u Sadɔku mara. Sadɔku u Asimu mara. Asimu u Eliudu mara.
15 Eliudu u Eleasaa mara. Eleasaa u Matani mara. Matani u Yakɔbu mara.
16 Yakɔbu u Yosɛfu mara wi u kua Maarin durɔ. Maari wiya, u Yesu mara, wi ba soka Kirisi.
17 Nge mɛya ben bwese te sɔɔ, saa Aburahamun min di n ka girari Dafidin mi, ba sãawa tɔnu wɔkura nnɛ. Saa maa Dafidin min di n ka girari saa ye ba ka bu yoru da Babilonin temɔ, ba sãawa tɔnu wɔkura nnɛ. Yen biru saa mìn di ba ka bu da Babilonin temɔ n ka Kirisin saa girari, be, ba maa sãawa tɔnu wɔkura nnɛ.

Yesu Kirisin marubu
(I maa mɛɛrio Luku 2:1-7)

18 Wee nge mɛ ba ka Yesu Kirisi mara. Win mɛro Maari u sãa Yosɛfun kurɔ kɛ̃ɛro, adama bu sere suana Maari u deema u gura mɔ saa Hunde Dɛɛron min di.
19 Win durɔ Yosɛfu wi, u sãa geegii, u ṅ kĩ u Maari sekuru doke batuma sɔɔ. Yen sõna u gõru doke u nùn yina asiri sɔɔ.
20 Saa ye u ye bwisikumɔ saa yera Yinnin gɔrado u nùn kure dosu sɔɔ u nùn sõɔwa u nɛɛ, Yosɛfu, Dafidin sikadobu a ku bɛrum ko a ka wunɛn kurɔ kɛ̃ɛro Maari yɛnu doke, domi gura ye u mɔ mi, saa Hunde Dɛɛron min diya.
21 U koo bii tɔn durɔ ma, kpa a nùn yĩsiru kɛ̃ Yesu *, domi u koo win tɔmbu faaba ko saa ben durum di.

* **1:21** ***Yesu*** - Yĩsi ten tubusiana faaba kowo.

22 Yeni kpuro ya koora kpa Yinnin gari
yi u gerua saa win səmən nəə səən di yi ka
koora,
23 yi yi nεε,
"Wəndia goo u koo gura sua kpa u bii tən
durə ma,
kpa bu nùn yĩsiru kẽ Emanuεli."
Yĩsi ten tubusiana, Gusunə wãa ka bεsε.
24 Yen sõna ye Yosεfu u yanda, u kua ye
Yinnin gərado u nùn sõəwa, u Maari yεnu
doke.
25 Adama u ɲ̀ nùn yẽ kurə sere u ka win bii
tən durə mara. Ma u nùn yĩsiru kã Yesu.

2

Səbu saa sõə yari yerun di

1 Ba Yesu marawa Bεtelehεmuə Yudean
temə, sina boko Herodun waati. Sanam
mε səə, kperin saria yẽrobu gabu ba na
Yerusalεmuə saa sõə yari yerun di,
2 ma ba nεε, mana Yuuban sunə wi ba
mara tẽ u wãa. Domi sa win kpera wa ya
kura sõə yari yerə, yera sa na su nùn sã.
3 Ye sina boko Herodu u gari yi nua, win
bwẽra kun kpunε, ka Yerusalεmugibun tii
kpuro.
4 U yãku kowo tənwerobu kpuro mεnna
ka wooda yẽrobu ma u bu bikia u nεε, mana
ba nεε ba koo wi Gusunə u gəsa * ma.
5 Ba nùn sõəwa ba nεε, Bεtelehεmuəra
Yudean tem səə, domi Gusunən səmə u
yorua u nεε,
6 "Wunε, Bεtelehεmu, Yudean tem səə,
n ɲ̀ mə wuna a piiburu bo Yudean wuu
bakasu səə.
Domi wunεn min diya sunə u koo yari
wi u koo nεn təmbu Isireliba kpara."
7 Yera Herodu u kperin saria yẽro be
sokusia asiri səə ma u bu bikia saa ye kpera
ye, ya kura mam mam.
8 Ma u dera ba da Bεtelehεmuə. U bu
sõəwa u nεε, bu doo bu bii win gari bikia sãa
sãa. Bà n nùn wa bu gəsirama bu nùn sõ, kpa
win tii u maa da u nùn sã.
9 Ye ba win gari yi nua ba kpa, yera ba
swaa wəri. Wee, kpera ye ba raa wa sõə yari
yerə, ya kpam bu swaa gbiiye sere yam mi
bii wi, u wãa, ma ya yõra yam min wəllə.
10 Ye ba kpera ye wa ben gõru ga dora n
banda.
11 Ye ba dua diru mi, ba bii wi wa ka win
mεro Maari. Yera ba yiira ba nùn sãwa. Ma
ba ben bəənu kusia, ba wura wuna ba nùn
kã, ka turare bwesenu yiru.
12 Ma Gusunə u bu sõəwa dosu səə u nεε,
bu ku raa wure Herodun mi. Ma ba sĩa ben
wuuə ka swaa tuka.

Ba ka Yesu kpikiru da Egibitiə

13 Ye kperin saria yẽro be, ba biru kisi
ba doona, ma Yinnin gərado u Yosεfu kure
dosu səə u nεε, a seewo a bii wi ka win mεro
sua kpa a ka bu kpikiru su Egibiti gia, a sina
mi sere dəma te kon maa nun sõ a sĩima,
domi Herodu u koo bii wi kasu u go.
14 Ma Yosεfu u seewa wõkuru u bii wi ka
win mεro sua ma u doona Egibiti gia.
15 U sina mi sere Herodu u ka gu. Yeni
ya koora kpa Yinnin gari yi u gerua saa
win səmən nəə səən di yi ka koora ye u nεε,
"Egibitin diya na nεn bii sokuma."

Ba bii tən durə piiminu go

16 Ye Herodu u wa ma səə be ba na saa sõə
yari yerun di ba nùn yaakoru kua, u məru
bεsira. Ma u dera ba bii tən durəbu kpuro
go be ba ɲ̀ wõə yiru kere Bεtelehεmuə ka
yen baru kpaanə kpuro. Domi u yen sanam
dooru kua mìn di səə be, ba nεε ba kpera ye
wa.
17 Nge mεya ye Gusunən səmə Yeremi u
gerua, ya koora, ye u nεε,
18 "Ba swĩi gεε nəəmə Ramaə.
Yẽro u sumə u weeweenu mɔ̀.
Ase Rasεliwa u sumə win bibun sõ.
Ma u yina bu nùn suuru kana
domi bii be kpurowa ba gu."

Ba ka Yesu wurama

Egibitin di

19 Herodu u gu. Win gəən biru Yinnin
gərado u Yosεfu kure dosu səə Egibitiə.
20 U nεε, a seewo a bii wi ka win mεro sua
kpa i wura Isirelin temə, domi be ba kĩ bu
bii wi go, ba gu.
21 Ma Yosεfu seewa u bii wi ka win mεro
sua ba kpam wura Isirelin temə.
22 Adama ye u nua ma Aakelusi u bandu
di Yudean temə win baa Herodun ayerə, u
bεrum kua u ka sina mi. Ma u doona Galilen
temə, nge mε Gusunə u nùn sõəwa dosu səə.

* **2:4 *wi Gusunə u gəsa*** - Ka Gεrεkim wiya ba sokumə Kirisi.

23 Ma u da u sina wuu ge ba sokumə
Nasarɛtiə, kpa Gusunən səməbun gari yi
ka koora yi yi nɛɛ, "Ba koo nùn sokuwa
Nasarɛtigii."

3

Yohanu Batɛmu kowon waasu
(I maa mɛɛrio Maaku 1:1-8, Luku 3:1-18, Yohanu 1:19-28)

1 Sanam mɛ səə, Yohanu Batɛmu kowo u
na u waasu mɔ̀ Yudean gbaburə.
2 U nɛɛ, i bɛɛn gɔ̃ru gəsio domi Gusunə u
sisi u bandu swĩi.
3 Yohanu wiya wìn gari Gusunən səmə
Esai u mɔ̀ sanam mɛ u nɛɛ,
"Goo u gerumə ka dam gbaburə u mɔ̀,
i Yinnin swaa sənwə,
kpa i n ye nəə nɛrasiamə yu dɛnda."
4 Yohanu wi, u yooyoon sansun yaberu
sebua, ma u gənan kpaka sɛ̃ke pəraə. Win
dĩana twee ka tim bausu.
5 Təmba na win mi saa Yerusalɛmun di ka
Yudean tem kpuro, ka tem kpuron di mɛ
mu daa te ba mɔ̀ Yuudɛni sikerenɛ.
6 Ba ben toranu tuuba kua ma u bu
batɛmu kua daa te ba mɔ̀ Yuudɛniə.
7 Ye Yohanu u wa ma Falisiba ka Sadusiba
dabinu ba na win mi u ka bu batɛmu ko, u
bu sɔ̃əwa u nɛɛ, bɛɛ waa gəsənu wara u maa
bɛɛ sɔ̃əwa i Gusunən məru duka suuri ye ya
wee.
8 I de bɛɛn kookoosu su sɔ̃əsi ma i gɔ̃ru
gəsia.
9 I kun tamaa i ko gafara wa Aburahamun
sɔ̃ domi i gerumə i mɔ̀ u sãa bɛɛn baaba. Na
bɛɛ sɔ̃əmə Gusunə u koo kpĩ u kpee ni sua u
ka Aburahamu bibu kua.
10 Wee, ba gbãa wasi kə bu ka dãa wukiri.
Dãru baatere te ta ǹ bii geenu marumə tera
ba koo bura kpa bu doke dɔ̃ə səə.
11 Nɛ na bɛɛ batɛmu mɔ̀ ka nim i ka gɔ̃ru
gəsiabun seeda di, adama wi u sisi nɛn biruə
u koo bɛɛ batɛmu ko ka Hunde Dɛɛro ka dɔ̃ə.
U man dam kere gem gem, sere na ǹ mam
tura n ka win baranu sua n nɛnɛ.
12 U win saratia nɛni win nəmaə, u koo
win alikama soo yeru kura kpa u win
alikama gura u doke biraru səə. Adama u
koo sakosu doke dɔ̃ə səə wi u ku ra gbi.

Yesun batɛmu
(I maa mɛɛrio Maaku 1:9-11, Luku 3:21-22)

13 Sanam mɛya Yesu u na saa Galilen di u
da daa te ba mɔ̀ Yuudɛniə, Yohanu u ka nùn
batɛmu ko.
14 Adama Yohanu u kĩ u yina. U nɛɛ, wuna
n weenɛ a man batɛmu ko, yera a maa na
nɛn mi?
15 Adama Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a de
n koora mɛ gina, domi nge mɛya sa ko ka
kpuro ko ye Gusunə u bikiamə.
Ma Yohanu u wura.
16 Ye u Yesu batɛmu kua u kpa, mii mii
Yesu u yara nim səən di. Yera wəlla wukiara,
ma u Gusunən Hunde wa u saram wee nge
kparuko, u na u sina win wiru wəllə.
17 Ma nəə gagu ga nəəra wəllun di ga nɛɛ,
winiwa nɛn Bii kĩnasi wì səə nɛn gɔ̃ru dobu
kpuro wãa.

4

Setam u Yesu kəkura
(I maa mɛɛrio Maaku 1:12-13, Luku 4:1-13)

1 Yen biru Hunde Dɛɛro u ka Yesu da
gbaburə Setam u ka nùn kəkiri.
2 Ye Yesu u nəə bəkua sɔ̃ə səə weeru ka
wɔ̃kuru weeru, yen biru gɔ̃ərа nùn mɔ̀.
3 Ma Setam u na win mi u nɛɛ, à n sãa
Gusunən Biin na, a kpee nini sɔ̃əwə nu gəsio
pɛ̃ɛ.
4 Yesu nùn wisa u nɛɛ, Gusunən gari yi
gerua yi nɛɛ, tənu kun ko n wãa dĩanu tənan
sɔ̃. U maa wãawa Gusunən gere kpuron sɔ̃.
5 Ma Setam u ka nùn da Yerusalɛmu wuu
dɛɛrə gen mi, u nùn səndi sãa yerun wii
kpiirə.
6 Ma u nɛɛ, à n sãa Gusunən Biin na, a
yɔ̃əwə a sura temə domi Gusunən gari yi
gerua yi nɛɛ,
"Gusunə u koo win gəradoba nəə kɛ̃ wunɛn
sɔ̃ bu nun nɛnɛ ka ben nəma,
kpa a ku ra ka wunɛn naasu kperu sokura."
7 Yesu nùn wisa u nɛɛ, adama Gusunən
gari yi maa gerua yi nɛɛ, "A ku ra Gusunə
wunɛn Yinnin dam mɛɛri a ka wa mɛ mu
nɛ."
8 Yen biru Setam u ka Yesu da guu bakaru
garun wəllə, u nùn dunian tem kpuro sɔ̃əsi
ka mɛn bɛɛrɛ mi sinamba bandu dii.
9 Ma u nɛɛ, yeni kpurowa kon nun wɛ̃ à n
yiira a man sãwa.
10 Ma Yesu u wisa u nɛɛ, a doonə min di
Setam. Domi ba yorua ba nɛɛ, "Kaa Gusunə

wunɛn Yinni sã, kpa a n wi turon wãaru wãa."
11 Yera Setam u doona win min di, ma Gusunɔn gɔradoba ba na ba nùn nɔɔri.

Yesu win sɔmburu torua Galileɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 1:14-15, Luku 4:14-15)

12 Ye Yesu u nua ma ba Yohanu mwa ba doke pirisɔm sɔɔ, yera u doona Galileɔ.
13 U ṅ sinɛ Nasarɛtiɔ, u da u sinawa Kapenamuɔ, ye ya wãa daa burerun bɔkuɔ te ba ra soku Galile, Nɛfitali ka Sabulonin temɔ.
14 Kpa ye Gusunɔn sɔmɔ Esai u raa gerua yu ka koora, ye u nɛɛ,
15 "Sabulonin tem ka Nɛfitalin tem mu wãa nim wɔ̃ku gia,
daa te ba mɔ̀ Yuudɛnin guruɔ Galileɔ mi tɔn tukoba wãa.
16 Be ba sɔ̃ yam wɔ̃kuru sɔɔ mi, ba koo yam bururam bakam wa.
Be, be gɔɔn bɛrum wukiri nge yam wɔ̃kuru, bera yam bururam koo kurema."
17 Saa saa yen diya Yesu u win waasu torua. U nɛɛ, i bɛɛn gɔ̃rusu gɔsio, domi Gusunɔ u sisi u bandu swĩi.

Yesu u susure kowobu nnɛ soka
(I maa mɛɛrio Maaku 1:16-20, Luku 5:1-11)

18 Nge mɛ Yesu u sĩimɔ Galilen daa bure-run bɔkuɔ u susure kowobu yiru gabu wa, mɔɔ ka wɔnɔ, Simɔɔ wi ba ra soku Piɛɛ ka win wɔnɔ Andere. Ba susure mɔ̀ daa bure te sɔɔ ka yãakororu.
19 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i man swĩima, kon bɛɛ sɔ̃ɔsi nge mɛ i ko ka tɔmbu kasu bu man swĩi.
20 Mii mii ba ben yãakoronu deri, ma ba nùn swĩi.
21 Ye u susi wuswaaɔ u maa mɔɔ ka wɔnɔ wa Yakɔbu ka Yohanu, Sebeden bibu. Ba wãa ben goo nimkuu sɔɔ ka ben tundo Sebede, ba ben yãakoronu kɔrumɔ. Yesu u bu soka.
22 Mii mii ba ben tundo deri goo nimkuu sɔɔ, ma ba Yesu swĩi.
23 Yesu u bɔsu Galilen tem kpuro sɔɔ u keu sɔ̃ɔsimɔ ben mɛnnɔ yenɔ u ban te Gusunɔ u koo swĩin Labaari gea waasu mɔ̀, ma u tɔmbu ben bara bwese bwesekɔ bɛkiammɛ.
24 Win baaru ya yɛ̃bi baama kpuro Sirin tem sɔɔ sere tɔmba ka ben barɔbu na win mi, be ba bara bwese bwesekɔ mɔ ka be ba wuriri dabinun wahala mɔ̀ ka be ba wɛrɛkunu mɔ, ka girikpakpa wɔrobu ka bèn wasin bee tia gu gu. Ma Yesu u be kpuro bɛkia.
25 Ma tɔn wɔru guni nùn swĩi saa Galile ka bera ye ba mɔ̀ wusu wɔkurun di, ka Yerusalɛmu ka Yudea ka tem mɛ mu wãa daa te ba mɔ̀ Yuudɛnin gurun di.

5

Yesun waasu guuru wɔllɔ

1 Yesu u tɔn wɔru ge wa ma u yɔɔwa guuru garun wɔllɔ u sina. Win bwãaba mɛnna win mi
2 ma u gari gerubu wɔri u bu gãa dabinun keu sɔ̃ɔsi.

Doo nɔɔ geerun gari
(I maa mɛɛrio Luku 6:20-23)

3 Yesu u nɛɛ,
doo nɔɔrugiba bèn hunde ya Gusunɔn bɛkɛ barɔ.
Beya ba ko n wãa mi Gusunɔ u bandu swĩi.
4 Doo nɔɔrugiba be ba nukuru sankire.
Gusunɔ u koo bu nukuru yɛmiasia.
5 Doo nɔɔrugiba bèn daa ya du.
Beya ba koo tem mɛ tubi di.
6 Doo nɔɔrugiba be ba kasu bu ko ye Gusunɔ u bikiamɔ nge be ba dĩanu ka nim kasu.
Ba koo debu.
7 Doo nɔɔrugiba be ba wɔnwɔndu mɔ.
Gusunɔ u koo bu wɔnwɔndu kua.
8 Doo nɔɔrugiba bèn gɔ̃ru ga dɛɛre.
Ba koo Gusunɔ wa.
9 Doo nɔɔrugiba be ba ra yibɛrɛ tɛɛru kpeesie.
Gusunɔ u koo bu soku win bibu.
10 Doo nɔɔrugiba be ba nɔni sɔ̃ɔwa yèn sɔ̃ ba kua ye Gusunɔ u bikia.
Beya ba ko n wãa mi Gusunɔ u bandu swĩi.
11 Doo nɔɔrugiba bɛɛ, sanam mɛ ba bɛɛ yaakoru mɔ̀ ma ba bɛɛ nɔni sɔ̃ɔmɔ ma ba kɔ̃sa weesugia baayere bɛɛ manimɔ nɛn sɔ̃.
12 I gɔ̃ru doro kpa i n nuku doo bakabu mɔ yèn sɔ̃ ba bɛɛ are bɛkɛ yiiye wɔllɔ. Domi nge mɛya ba Gusunɔn sɔmɔbu nɔni sɔ̃ɔwa be ba bɛɛ gbiiye.

Bɔru ka yam bururam
(I maa mɛɛrio Maaku 9:50, Luku 14:34-35)

* **5:13** ***bɔru*** - Bɔɔ te ba ka yã mini ta sãawa nge bɔɔ swãaru. Ta koo kpĩ tu nɔɔ gbi.

13 Yesu maa nɛɛ, bɛɛya handunian bɔru *,
adama bɔru tà n nɔɔ gu mba ba koo ka tu
dorasia. Ta ǹ maa gãanu ganu ma n kun mɔ
bu yari kpa tɔmbu ba n te taakumɔ ka ben
naasu.
14 Bɛɛya handunian yam bururam. Wuu
ge ba swĩi guuru wɔllɔ, ga ǹ beruramɔ.
15 Ba ku ra maa fitila mɛni, kpa bu tongoro
sua bu gu wukiri. Adama ba ra gu sɔndiwa
dabu wɔllɔ kpa gu tɔmbu kpuro yam burura
be ba wãa yɛnu sɔɔ.
16 Nge mɛya i de bɛɛn yam bururam mu
burura tɔmbun wuswaaɔ kpa ba n ka bɛɛn
sɔm geenu waamɔ, kpa bu wa bu bɛɛn Baaba
wɔrukoo bɛɛrɛ wɛ̃.

Woodan gari

17 Yesu maa nɛɛ, i kun tamaa na nawa
n ka Mɔwisin wooda kpeesia ka Gusunɔn
sɔmɔbun sõɔsinu. Aawo, na nawa n ka ye
tãsisia.
18 Domi na bɛɛ sõɔmɔ ka gem, sere wɔllu
ka tem mu ka kpe, baa wooda yen yori
tombu ga ǹ kam mɔ̀ sere ye kpuro yu ka
koora.
19 Yen sõna baawure wi u woodan gari tia
gaa sara, baa yen piibu, ma u gabu sõɔmɔ
bu ko mɛ, wiya ba koo soku piibu ban te
Gusunɔ u koo swĩi sɔɔ. Adama wi u mɔ̀ ye ya
gerumɔ ma u ye gabu sõɔsimɔ, wiya ba koo
soku tɔn gisonko Gusunɔn ban te sɔɔ.
20 Domi na bɛɛ sõɔmɔ, ma n kun mɔ i kua
ye Gusunɔ u bikia n kere wooda yɛ̃robu ka
Falisiba i ǹ duɔ mi Gusunɔ u bandu swĩi.

Mɔrun gari

21 Yesu maa nɛɛ, i nua ma ba gasɔgibu
sõɔwa ba nɛɛ, i ku ra tɔnu go, baawure wi u
tɔnu go, ba koo ka nùn da siri kowon mi.
22 Adama tɛ̃, nɛ na bɛɛ sõɔmɔ, baawure wi
u ka win tɔnusi mɔru mɔ̀ ba koo ka nùn da
siri kowon mi, baawure wi u win tɔnusi
nɛɛ, kambu, ba koo nùn siri tɔnwerobun
wuswaaɔ, baawure wi u maa win tɔnusi mɔ̀
gari bɔkɔ u ǹ koo dõɔ wi u ku ra gbi sarari.
23 Yen sõna à n ka Gusunɔ kɛ̃ru naawa
yãku yerɔ, ma a yaaya mi, ma wunɛn tɔnusi
u gãanu nɛni win gõruɔ wunɛn sõ,
24 a wunɛn kɛ̃ɛ te derio mi, yãku yerun
wuswaaɔ, kpa a yande da a gari yi kpeesia ka
yɛ̃ro. Yen biru a wurama a Gusunɔ wunɛn
kɛ̃ru kɛ̃.
25 Goo ù n ka nun dɔɔ siri yerɔ, a yɛ̃ro su-
uru kanɔ fuuku swaa sɔɔ, kpa u ku raa nun
siri kowo nɔmu sɔndia, kpa siri kowo u ku
nun sandamu nɔmu sɔndia, kpa sandamu u
ku nun doke pirisɔm sɔɔ.
26 Na nun sõɔmɔ ka gem, miya kaa sina
sere a ka wunɛn wooda sarabun gobi kɔsia.
Baa faram, a ǹ buremɔ.

Sakararun gari

27 Ma Yesu maa nɛɛ, i nua ma ba gasɔgibu
sõɔwa ba nɛɛ, "I ku ra sakararu ko."
28 Adama tɛ̃ na bɛɛ sõɔmɔ, tɔn durɔ ù n tɔn
kurɔ mɛɛra, ma u nùn binɛ kua, u ka nùn
sakararu kua kɔ win gõruɔ.
29-30 Yen sõna wunɛn nɔm geun nɔnu gà n
nun torasia, a gu wɔwo a kõ. Wunɛn nɔm
geu gà n maa nun torasia a gu buro a kõ.
N sanɔ a wunɛn wasin gam bia, ka sere ye
wunɛn wasi kpuro koo doona dõɔ sɔɔ wi u
ku ra gbi.

Kurɔ yinabun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 19:9, Maaku 10:11-12, Luku 16:18)

31 Ma Yesu nɛɛ, ba maa gasɔgibu sõɔwa ba
nɛɛ, "Durɔ wi u win kurɔ yina, u koo kurɔ wi
yinanaan tireru wɛ̃."
32 Adama tɛ̃ na bɛɛ sõɔmɔ, baawure wi
u win kurɔ yina gãanun sõ ma n kun mɔ
sakararu, durɔ wiya nùn sakararu koosia ù
n durɔ kpao sua. Durɔ wi u maa goon kurɔ
yinaro sua, win tii u sakararu kuawa.

Nɔɔ mwɛɛnun gari

33 Ma Yesu nɛɛ, i maa nua ma ba kpam
gasɔgibu sõɔwa ba nɛɛ, "A ku ra bõre ka gari
weesugii, adama kaa nɔɔ mwɛɛnu yibia nì
sɔɔ a bõrua Yinnin wuswaaɔ."
34 Adama tɛ̃ na bɛɛ sõɔmɔ ì n nɔɔ mwɛɛnu
mɔ̀ i ku ra bõre. I ku ka wɔllu bõre yèn sõ ta
sãa Gusunɔn sina gɔna.
35 I ku ka tem bõre yèn sõ mu sãa Gusunɔn
naa sɔnditiru. I ku maa ka Yerusalɛmu bõre
yèn sõ ya sãa sina bokon wuu.
36 I ku maa ka bɛɛn wiru bõre yèn sõ i ǹ kpɛ̃
i sera tia bururasia, i ǹ maa kpɛ̃ i ye tĩrasia.
37 I de bɛɛn gere ya n sãa mɛya, ǹ kun mɛ
aawo, n ǹ mɛ. Ye i sɔndimɔ mɛnin wɔllɔ
kpuro, tɔn kõson min diya ya naamɔ.

Mɔru kɔsiarun gari
(I maa mɛɛrio Luku 6:29-30)

38 Ma Yesu nɛɛ, i nua ma ba raa gerua, “Wi
u win winsim nɔnu wĩa, ba koo maa wiguu
wĩa. Wi u maa win winsim dondu bua, ba
koo maa wigiru buawa.”
39 Adama nɛ na nɛɛ, a ku ka tɔn kɔ̃so sanna.
U n wunɛn nɔm geun baaru so, a maa nùn
nɔm dwarugiru tĩiyɔ.
40 Goo ù n maa ka nun da siri yerɔ u ka
wunɛn yabe piibu mwa, a de u maa wunɛn
yabe bakaru sua.
41 Goo ù n nun tilasi kua a ka nùn win
sɔmunu daawa nge kilo tia, a ka nùn daawo
kilo yiru.
42 Goo ù n nun gãanu kana, a nùn wɛ̃ɛyɔ.
Goo ù n maa gãanu bɔkuram na wunɛn mi,
a ku yina.

Kĩru yibɛrɛban sɔ̃
(I maa mɛɛrio Luku 6:27-28, 32-36)

43 Ma Yesu maa nɛɛ, i nua ma ba raa gerua,
“A wunɛn beruse kĩɔ, kpa a wunɛn yibɛrɛ
tusi.”
44 Adama nɛ na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, i bɛɛn yibɛrɛba
kĩru sɔ̃ɔsio, kpa i kanaru ko be ba bɛɛ nɔni
sɔ̃ɔmɔn sɔ̃.
45 Nge mɛya i ko ka sɔ̃ɔsi ma i sãa
bɛɛn Baaba wɔrukoon bibu. Domi u sɔ̃ɔ
yarisiamɔ tɔn kɔ̃sobu ka tɔn geobun mi. U
gura nɛɛsiamɔ geegibu ka gee sarirugibun
mi.
46 I n bu kĩru sɔ̃ɔsimɔ be ba bɛɛ kĩ tɔna, are
yirà i ko n yĩiyɔ. Gbere mwaɔbun tii ba ra ko
mɛ.
47 I n maa bɛɛgibu tɔna tɔbura, sanɔ yerà
i gabu kere. Tɔn tukobun tii mam, ba ra ko
mɛ.
48 N n mɛn na, i de bɛɛn tɔn giroru tu yibu
nge mɛ bɛɛn Baaba wɔrukoogira yiba.

6

Wɔnwɔndun kɛ̃run gari

1 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i laakari koowo, i
ku bɛɛn gean kobu sɔ̃ɔsi batuma sɔɔ, tɔmbu
bu ka wan sɔ̃. I n kua mɛ, i ǹ are gɛɛ wasi
bɛɛn Baaba wɔrukoon min di.
2 Yen sɔ̃, à n sãarobu gãanu kã, a ku woo
kana nge mɛ be ba yɛ̃ɛru kasu ba ra ko
mɛnnɔ yenɔ ka swɛɛɔ. Ba ra ko mɛ, tɔmbu
bu ka bu siaran sɔ̃. Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka gem, ba
ben are kpuro wa kɔ.
3 N n mɛn na, à n sãaro goo gãanu kɛ̃mɔ,
a ku de wunɛn nɔm dwaru tu gia ye wunɛn
nɔm geu ga mɔ̀.
4 N weenɛ a gãa gee ni ko asiri sɔɔ, kpa
wunɛn Baaba wi u ra wa ye ya koora asiri
sɔɔ u nun are wɛ̃.

Kanarun gari
(I maa mɛɛrio Luku 11:2-4)

5 Yesu maa nɛɛ, ì n maa kanaru mɔ̀, i ku
ko nge be ba yɛ̃ɛru kasu. Ba ra kã bu kanaru
ko ba n yɔ̃ mɛnnɔ yenɔ ka wuu suunun swaa
kɛɛnanu sɔɔ kpa tɔmbu kpuro bu ka bu wa.
Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka gem, ba ben are kpuro wa
kɔ.
6 Adama à n kanaru mɔ̀ a doo wunɛn dii
sɔɔwɔ a gambo kɛnɛ, kpa a wunɛn Baaba
kana wi u wãa asiri sɔɔ mi. Ma wunɛn Baaba
wi, wi u waamɔ ye a mɔ̀ asiri sɔɔ, u koo nun
are wɛ̃.
7 I ku bɛɛn kanaru gawa nge tɔn tukobu be
ba tamaa Gusunɔ u koo ben kanaru nɔ ben
gari gawabun sɔ̃.
8 I ku bu saari. Bɛɛn Baaba u bɛɛn bukata
yɛ̃ i sere nùn kana.
9 Yen sɔ̃, wee nge mɛ i ko i n da kanaru ko.
I n da nɛɛ,
bɛsɛn Baaba wi u wãa wɔllɔ, a de ba n yɛ̃ ma
wuna sãa Dɛɛro.
10 A na a bandu swĩi.
A de bu wunɛn kĩru ko tem sɔɔ mini, nge mɛ
ba mɔ̀ wɔllɔ.
11 A sun bɛsɛn gisɔn dĩanu kɛ̃.
12 A sun bɛsɛn toranu suuru kuo, nge mɛ be
ba ra sun tore, sa bu suuru kuammɛ.
13 A ku ka sun da kɔkiribun bera gia.
Adama a sun wuna saa tɔn kɔ̃son nɔmun di.
[Domi wuna a bandu ka dam ka yiiko mɔ
sere ka baadommaɔ. Ami.]
14 Domi ì n gabun toranu suuru kua, ni ba
bɛɛ kua, bɛɛn Baaba wɔllugii u koo maa bɛɛ
suuru kua.
15 Adama ì kun gabu suuru kue, bɛɛn
Baaba u ǹ koo maa bɛɛ bɛɛn toranu suuru
kua.

Nɔɔ bɔkurun gari

16 Ma Yesu nɛɛ, ì n maa nɔɔ bɔkua i ku de
bɛɛn wuswaa yu bɛɛn wahala sɔ̃ɔsi nge be
ba yɛ̃ɛru kasu. Ba ra ben wuswɛɛ kɔsi kpa
gabu bu wa ma ba nɔɔ bɔkua. Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ
ka gem ba ben are kpuro wa kɔ.
17 Adama à n nɔɔ bɔkua a wubuo kpa a
wunɛn wuswaa gum sawa,
18 kpa tɔmbu bu ku tubu ma a nɔɔ bɔkua,
ma n kun mɔ wunɛn Baaba wi u kun waarɔ.
Wunɛn Baaba wi, wi u wãa asiri sɔɔ mi, u
waamɔ ye a mɔ̀. U koo nun are wɛ̃.

A dukia beruo wɔllɔ
(I maa mɛɛrio Luku 12:33-34)

19 Ma Yesu nɛɛ, i ku dukia bere handunia
sɔɔ mini, mi gɛmi yi ra di, ka mi ya koo
wurura nɔrura, ka mi gbɛnɔbu ba koo du ka
dam bu gbɛni.
20 Adama i dukia beruo wɔllɔ mi gɛmi ka
wurura yen gaa kun kpɛ̃ yu ye sanku, mi
gbɛnɔbu ba ɲ̀ kpɛ̃ bu du bu gbɛni.
21 Domi mi wunɛn dukia wãa miya
wunɛn gɔ̃ru ga ra n woo.

Wasin yam fitila
(I maa mɛɛrio Luku 11:34-36)

22 Ma Yesu nɛɛ, nɔni yi sãawa nge wasin
fitila. Wunɛn nɔni yì n bwãa do, wasi
kpurowa yi ko n yam bururam mɔ.
23 Adama wunɛn nɔni yì n barɔ, wasi yi
ɲ̀ yam bururam wasi. Ñ n mɛn na, yam
bururam mɛ mu wãa wunɛ sɔɔ mù n tĩra,
anna a yam wɔ̃kurun kpãaru nɔ mi!

A ɲ̀ kpɛ̃ a yinnibu yiru sã
(I maa mɛɛrio Luku 16:13)

24 Yesu maa nɛɛ, goo kun kpɛ̃ u yinnibu
yiru sã. U koo turo tusi kpa u turo kĩa, ɲ̀ kun
mɛ, u koo turo tii wɛ̃ kpa u turo gɛm. I ɲ̀ kpɛ̃
i Gusunɔ ka dukia mɛnna i sã.

A Gusunɔ naanɛ koowo
(I maa mɛɛrio Luku 12:22-31)

25 Yesu maa nɛɛ, yen sɔ̃, i ku wurura ka
dĩanun gari, ɲ̀ kun mɛ ye i ko nɔ i n ka wãa,
ɲ̀ kun mɛ ye i ko bɛɛn wasi wukiri. Wãaru
ta dĩanu kere, wasi maa yi yãnu kere.
26 I gunɔsu mɛɛrio. Su ku ra duure su sere
gɛ̃ su sere gãanu doke biraru sɔɔ. Ka mɛ,
bɛɛn Baaba wɔllugii u su diisiamɔ. Kaa sere
gere bɛɛ? I ɲ̀ gunɔ si bɛɛrɛ kere?
27 Wara bɛɛ sɔɔ u koo kpĩ win wururabun
saabu u win wãaru sosi baa gɔm soo teeru.
28 Mban sɔ̃na i ra n wurure yãnun sɔ̃. I
biibii mɛɛrio ye ya ra kpi gberɔ. Ya ku ra
sɔmburu ko, ya ku ra maa tari.
29 Adama na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baa Salomɔɔ ka
win yiiko baka u ɲ̀ buraru koore nge biibii
yen tia.
30 Gusunɔwa u yakasu buraru wɛ̃ɛmɔ
gberɔ, si su wãa gisɔ adama sia ba koo su
kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ sɔɔ. Yera u ɲ̀ koo bɛɛ yãnu wɛ̃ n kere
yaka si? Anna a wa mɛ bɛɛn naanɛ dokebu
piibu kua.
31 I ku maa wurura i gere, mba sa ko di,
mba sa ko nɔ, ɲ̀ kun mɛ mba sa ko wukiri.
32 Gãa nini kpuron weeweena tɔn tukoba
mɔ̀. Adama bɛɛn Baaba wɔllugii u yɛ̃ ma i
yeni kpuron bukata mɔ.
33 Yen sɔ̃, i gina hania koowo i ka du mi
Gusunɔ u bandu swĩi kpa i n sãa win tɔn
geobu. Yen biru u koo bɛɛ wɛ̃ ye ya tie.
34 Tɔ̃ɔ baateren wahala ya tu tura. Yen sɔ̃,
i ku sian wururabu ko, domi sia ya maa yen
wahala mɔ.

7

I kun da n tɔmbu sirimɔ
(I maa mɛɛrio Luku 6:37-38, 41-42)

1 Yesu u nɛɛ, i kun tɔmbu sirimɔ
baadomma, Gusunɔ u ɲ̀ maa ka bɛɛ sirimɔ.
2 Domi nge mɛ i gabu sirimɔ, nge mɛya
Gusunɔ u koo maa bɛɛ siri. Ma sakaku ge i ka
gabu yĩiruammɛ, geya ba koo ka bɛɛ yĩirua.
3 Mban sɔ̃na a yakɔ mɛɛrimɔ wunɛn
kpaasin nɔnu sɔɔ ma a ɲ̀ dãa bĩiru laakari mɔ̀
te ta wãa wunɛn tiin nɔnuɔ.
4 Amɔna kaa ka kpĩ a wunɛn kpaasi sɔ̃ u de
a yakɔ wuna win nɔnun di sanam mɛ a dãa
bĩiru mɔ wunɛn tiin nɔnuɔ.
5 Murafiti wunɛ, a gbiiyo a dãa bĩi te wuna
wunɛn tiin nɔnun di kpa a yam wa sãa sãa a
ka yakɔ wuna wunɛn kpaasin nɔnun di.
6 I ku gãa dɛɛranu bɔ̃nu wɛ̃ nu ku ka
gɔsira nu bɛɛ mɔnsima. I ku maa bɛɛn goo
gobiginu kɔ̃ kurusɔnun suunu sɔɔ. Su koo
nu taaku.

Kanarun gari
(I maa mɛɛrio Luku 11:9-13)

7 Yesu u nɛɛ, i n da bikie, i ko wa i mwa. I
n da kasu, i ko wa. I n da gambo so, ba koo
bɛɛ kɛnia.
8 Domi baawure wi u bikiamɔ ba koo nùn
wɛ̃. Wi u kasu u koo wa. Wi u maa gambo
soomɔ ba koo yɛ̃ro kɛnia.
9 Durɔ wara bɛɛ sɔɔ, win bii ù n nùn pɛ̃ɛ
bikia u koo wura u nùn kperu wɛ̃.
10 Ñ kun mɛ ù n nùn swãa bikia u koo nùn
waa wɛ̃?
11 Bɛɛ be i sãa tɔn kɔ̃sobu ma i yɛ̃ ma ba ra
bibu kɛ̃ɛ geenu wɛ̃, bɛɛn Baaba wɔllugii u ɲ̀
koo be ba nùn kanamɔ gãa geenu wɛ̃ n bɛɛ
kere?
12 Yen sɔ̃na ye i kĩ tɔmbu bu bɛɛ kua i
bu kuo mɛ bɛɛn tii, domi yeniwa Mɔwisin

woodan tireru ka Gusunɔn sɔmɔbun sɔ̃ɔsibun tubusianu.

Kɔnnɔ ge ga ɲ̀ yasu
(I maa mɛɛrio Luku 13:24)

13 Yesu u nɛɛ, i duo ka kɔnnɔ ge ga ɲ̀ yasu,
domi swaa ye ya dɔɔ kam koo yerɔ ya ɲ̀
baasinaa mɔ, yen kɔnnɔ ga maa yasu ma tɔn
dabinu dumɔ mi.
14 Adama swaa ye ya dɔɔ wãaru sɔɔ ya sɛ̃,
yen kɔnnɔ ga ɲ̀ yasu. Ba ɲ̀ maa dabi be ba ge
waamɔ.

Dãru ka ten binu
(I maa mɛɛrio Luku 6:43-44)

15 Yesu u maa nɛɛ, i laakari koowo ka sɔmɔ
weesugibu. Yãa gɔna ba ra n tii pote, bu
ka na bɛɛn mi, adama sɔɔwɔ ba sãawa nge
dɛmakunu ni nu kasu nu go nu tem.
16 I ko bu gia saa ben kookoosun di nge mɛ
ba ra dãru gie saa ten binun di. Ba ra berenu
sɔri awĩi wɔllɔ? Ba koo gandun binu sɔri
sãka wɔllɔ?
17 Dãa geera ta ra bii geenu ma, kpa dãa
kɔ̃suru tu bii kɔ̃sunu ma.
18 Dãa geeru ta ɲ̀ kpɛ̃ tu bii kɔ̃sunu ma, mɛya
maa dãa kɔ̃suru ta ɲ̀ kpɛ̃ tu bii geenu ma.
19 Dãru baatere te ta ɲ̀ bii geenu marumɔ ba
ra tu burewa bu kɔ̃ dɔ̃ɔ sɔɔ.
20 Nge mɛya i ko ka sɔmɔ weesugii be gia saa
ben kookoosun di.

Na ɲ̀ bɛɛ yɛ̃ gam
(I maa mɛɛrio Luku 13:25-27)

21 Yesu maa nɛɛ, n ɲ̀ mɔ baawure wi u
man sokumɔ Yinni, Yinni, wiya u koo du mi
Gusunɔ u bandu swĩi, ma n kun mɔ wi u nɛn
Baaba wi u wãa wɔllɔn kĩru mɔ̀.
22 Tɔ̃ɔ te, tà n tunuma, tɔn dabira ta koo
man sɔ̃ tu nɛɛ, Yinni, Yinni sa ɲ̀ gari gerua ka
wunɛn yĩsiru? Sa ɲ̀ wɛrɛkunu gire ka wunɛn
yĩsiru? Sa ɲ̀ maa sɔm damgii dabinu kue ka
wunɛn yĩsiru?
23 Sanam mɛya kon bu sɔ̃ batuma sɔɔ n
nɛɛ, na ɲ̀ bɛɛ yɛ̃ gam, i doonɔ nɛn min di, bɛɛ
be i kɔ̃sa mɔ̀.

Banɔbu yiru
(I maa mɛɛrio Luku 6:47-49)

24 Yesu maa nɛɛ, yen sɔ̃, baawure wi u nɛn
gari yini nɔɔmɔ, ma u yi mɛm nɔɔwammɛ, u
ko n ka durɔ bwisigii wini weenɛ wi u win
diru bana kpee saara wɔllɔ.
25 Gura ya na, daanu yiba ma nim tɛria ma
woo ga dii te swee. Adama ta ɲ̀ wɔrumɛ yèn
sɔ̃ ba te bana kpee saara wɔllɔ.
26 Adama baawure wi u nɛn gari yini
nɔɔmɔ ma u ɲ̀ yi mɛm nɔɔwammɛ, u ko n
ka durɔ gari bɔkɔ wini weenɛ wi u win diru
bana yani sɛɛri wɔllɔ.
27 Gura ya na, daanu nu yiba ma nim tɛria
ma woo ga dii te swee, ma ta wɔruma. Ma
ten wɔrumaa kpɛ̃a.

Yesun yiiko

28 Ye Yesu u yeni gerua u kpa, tɔn wɔru ge,
ga biti kua win sɔ̃ɔsibun sɔ̃.
29 Domi u bu sɔ̃ɔsimɔwa nge wi u yiiko
mɔ, n ɲ̀ mɔ nge ben wooda yɛ̃robu.

8

Yesu u wi u bara disigiru barɔ bɛkia
(I maa mɛɛrio Maaku 1:40-45, Luku 5:12-16)

1 Ye Yesu u sara guu ten min di, tɔn
wɔrusu nùn swĩi.
2 Ma durɔ goo wi u bara disigiru barɔ u na
u kpuna win wuswaaɔ u nɛɛ, tɔnwero, à n
wura kaa kpĩ a man bɛkia kpa n dɛɛra.
3 Yesu u win nɔmu dɛmia u nùn baba ma
u nɛɛ, na wura, a bɛkuro kpa a dɛɛra.
Mii mii u bɛkura u dɛɛra saa win bararun
di.
4 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a nɔɔmɔ? A
ku goo yeni sɔ̃, adama a doo yãku kowon mi
u nun mɛɛri, kpa a yãkuru ko te Mɔwisi u
yiire. Nge mɛya kaa ka baawure sɔ̃ɔsi ma a
dɛɛra.

Yesu u tabu sunɔ goon yoo bɛkia
(I maa mɛɛrio Luku 7:1-10)

5 Ye Yesu u dua wuu gagu sɔɔ ge ba ra soku
Kapenamu, tabu sunɔ goo da u ka nùn yinna
ma u nùn faaba kana
6 u nɛɛ, tɔnwero, nɛn yoo u barɔ yɛnuɔ,
baa nɔma u ku ra kpĩ u yĩiya, u nɔni sɔ̃ɔre
gem gem.
7 Ma Yesu u nɛɛ, ya wã, kon da n nùn bɛkia.
8 Tabu sunɔ wi, u wisa u nɛɛ, aawo na ɲ̀
tura a du nɛn yɛnuɔ. A gesi gari geruo, nɛn
yoo u koo bɛkura.
9 Nɛn tii na ra gabu wiru kpĩiyɛ, ma na
tabu kowobu mɔ be na kpare. Nà n turo
sɔ̃ɔwa u doo, u ra n dɔɔwa. Nà n goo sɔ̃ɔwa u
na, u ra n sisiwa. Nà n maa nɛn yoo sɔ̃ɔwa u
yeni koowo, u ra n mɔ̀wa.

10 Ye Yesu u gari yini nua, u biti kua ma u
tɔmbu sɔ̃ɔwa be ba nùn swĩi u nɛɛ, ka gem
na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, na ǹ goo waare baa Isireliba
sɔɔ wi u naanɛ doke binin bweseru mɔ.
11 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ma tɔn dabira koo na saa
sɔ̃ɔ yari yeru ka duu yerun di kpa bu sina bu
di mi Gusunɔ u bandu swĩi ka Aburahamu
ka Isaki ka Yakɔbu sannu.
12 Adama be, be n weenɛ ba n wãa mi, ba
koo bu kɔ̃ tɔɔwɔ yam wɔ̃kuru sɔɔ mi ba koo
wiru nɔma sɔndi bu swĩ.
13 Ma Yesu u tabu sunɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u
doo yɛnuɔ. Ye u naanɛ doke kpuro ya koo
nùn koora.
Ma saa ye sɔɔ mii mii, tabu sunɔ win yoo
wi, u bɛkura.

Yesu u tɔn dabinu bɛkia
(I maa mɛɛrio Maaku 1:29-34, Luku 4:38-41)

14 Yesu u da Piɛɛn yɛnuɔ. Ma u deema
Piɛɛn kurɔn mɛro u wasi sundu barɔ u kpĩ.
15 Yesu win nɔmu baba ma wasi sun te, ta
yarina. Ma u seewa u nùn nɔɔri.
16 Dɔma ten yoka, ba ka tɔn dabinu na be
ba wɛrɛkunu mɔ. Yesu u wɛrɛku ni gira ka
gari gerubu tɔna, ma u kpuro bɛkia be ba
barɔ.
17 U yeni kua kpa Gusunɔn sɔmɔ Esain
gari yi ka koora, yi u nɛɛ, "Win tii u bɛsɛn
wasin dam sariru sua, ma u ka bɛsɛn baranu
doona."

Be ba kĩ bu Yesu swĩi
(I maa mɛɛrio Luku 9:57-62)

18 Ye Yesu u tɔn wɔrusu wa si su nùn
sikerenɛ, ma u nɛɛ, bu de bu da daa burerun
guruɔ.
19 Sanam mɛya wooda yɛ̃ro goo u na win
mi, u nɛɛ, yinni, kon nun swĩi yam kpuro mi
a dɔɔ.
20 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, sɛmusu bweusu
mɔ, gunɔsu su maa sokunu mɔ. Adama nɛ
Tɔnun Bii na ǹ nɛn tii ayeru garu mɔɔwɛ mi
kon kpuna.
21 Yesun bɔ̃ɔ goo u maa geru a u nɛɛ, yinni,
a de n gina da n nɛn tundo sike.
22 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a man swĩiyɔ, kpa
a de gɔribu bu ben gɔribu sike.

Yesu u nim kurenu marisia
(I maa mɛɛrio Maaku 4:35-41, Luku 8:22-25)

23 Yesu u goo nimkuu dua ma win bwãaba
nùn swĩi ge sɔɔ.
24 Yande ma woo bɔkɔ ga seewa daa bure
te sɔɔ, sere nim kurenu nu goo ge wukiri.
Adama Yesu u do.
25 Bwãa be, ba da ba nùn yamia ba nɛɛ,
Yinni a sun faaba koowo sa kam kobu dɔɔ.
26 Yesu u nɛɛ, mban sɔ̃na i bɛrum mɔ̀, bɛɛ
naanɛ doke piibugibu.
Ma u seewa u woo ka nim kure ni yiire nu
mari ma n mari sɔ̃ɔ sɔ̃ɔ.
27 Be kpuro ba biti kua ba nɛɛ, durɔ weren
bwesera wini. Baa woo ka nim kurenu
mam nu nùn mɛm nɔɔwamme.

Yesu u wɛrɛkunugibu yiru bɛkia
(I maa mɛɛrio Maaku 5:1-20, Luku 8:26-39)

28 Yesu u tura Gadaran temɔ daa bure ten
guruɔ, ma durɔbu yiru gaba ka nùn yinna be
ba yarima sikan di. Durɔ be, ba wɛrɛkunu
mɔ ba sɛ̃ gem gem sere goo ku ra kãku u
swaa ye sĩ.
29 Ma ba yande gbãra ba nɛɛ, mba n sun
mɛnnɛ bɛsɛ ka wunɛ Gusunɔn Bii. A nawa a
ka sun tɔ̃ya ko saa yu sere turi?
30 Ba kurusɔ wuu bakaru garu wɛndɛ sãa
ta dimɔ.
31 Wɛrɛku ni, nu Yesu kana nu nɛɛ, à n kaa
sun gira a de su du kurusɔ ni sɔɔ.
32 Yesu u nɛɛ, i doo.
Ye nu yara ma nu da nu dua kurusɔ ni sɔɔ.
Yera kurusɔ wuu te kpuro ta duki sarama
guurun di ta wɔri daa bure te sɔɔ, ta nim
diira.
33 Durɔ be ba raa kurusɔ ni kparamɔ, ba
duki doona wuu sɔɔ. Ma ba tɔmbu gari yi
kpuro sɔ̃ɔwa ka ye n wɛrɛkunugii be yiru
deema.
34 Ma wuu gen tɔmbu kpuro ba yara ba
Yesu sennɔ da. Ye ba nùn wa ba nùn suuru
kana ba nɛɛ, u yario ben tem di.

9

Yesu u durɔ goo bɛkia

wìn wasin bee tia gu
(I maa mɛɛrio Maaku 2:1-12, Luku 5:17-26)

1 Yesu u goo nimkuu dua ma u wure u daa
bure te tɔbura, ma u tura win tiin wuuɔ.
2 Tɔmbu gabu ba ka nùn durɔ goo naawa
wìn wasin bee tia ya gu. Durɔ wi, u kpĩ
kpinu wɔllɔ. Ye Yesu u ben naanɛ dokebu
wa, u barɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bii durɔbu, a ku
mwia kpana, a wunɛn durum suuru wa.

3 Ma wooda yɛ̃robu gaba bwisika ba
tii sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, durɔ wini u Gusunɔ
wɔmmɔwa.
4 Yesu u yɛ̃ ye ba bwisikumɔ ma u nɛɛ,
mban sɔ̃na i kɔ̃sa bwisikumɔ bɛɛn gɔ̃ruɔ.
5 Yerà ya sɛ̃sɔ bo, n tɔnu sɔ̃ u win durum
suuru wa, ɲ̀ kun mɛ n nùn sɔ̃ u seewo u sĩ.
6 Na kĩ i n yɛ̃ ma Tɔnun Bii u yiiko mɔ
handunia sɔɔ u ka tɔnun durum suuru ko.
Yen sɔ̃na u barɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo a
wunɛn kpinu sua kpa a we yɛnuɔ.
7 Durɔ wi, u seewa ma u sĩa win yɛnuɔ.
8 Ye tɔn be, ba yeni wa bɛrum bu mwa ma
ba Gusunɔ siara yèn sɔ̃ u yiiko yen bweseru
tɔnu wɛ̃.

Yesu u Mateu soka
(I maa mɛɛrio Maaku 2:13-17, Luku 5:27-32)

9 Yesu u doona min di. Ye u sĩimɔ swaaɔ u
gbere mwaɔ goo wa wi ba ra soku Mateu u
sɔ̃ gbere yerɔ. Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man
swĩiyɔ.
Ma Mateu u seewa u nùn swĩi.
10 Ye Yesu u dimɔ durɔ win yɛnuɔ, gbere
mwaɔbu ka kɔ̃san kowobu dabinu ba na ba
sina ka Yesu ka win bwãabu sannu.
11 Falisi gaba wa mɛ, ma ba win bwãabu
bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na bɛɛn yinni u dimɔ
ka gbere mwaɔbu ka kɔ̃san kowobu.
12 Yesu u ben gari yi nua ma u nɛɛ, be ba
bwãa do ba ɲ̀ timgiin bukata mɔ ma n kun
mɔ be ba barɔ.
13 I doo i Gusunɔn garin tubusianu kasu
yi yi nɛɛ, "Wɔnwɔnda na kĩ, n ɲ̀ mɔ yãkuru."
Domi na ɲ̀ nɛ n ka geegibu soku ma n kun
mɔ torobu.

Nɔɔ bɔkurun gari
(I maa mɛɛrio Maaku 2:18-22, Luku 5:33-39)

14 Ma Yohanu Batɛmu kowon bwãaba na
Yesun mi ba bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na bɛsɛ ka
Falisiba sa ra nɔɔ bɔke, adama wunɛ, wunɛn
bwãabu ba ku ra nɔɔ bɔke.
15 Yesu u bu wisa u nɛɛ, be ba soka kurɔ
kpaa yerɔ ba ko n nukuru sankire sanam mɛ
kurɔ kpaon durɔ wãa ben suunu sɔɔ? Aawo,
adama saa ya sisi yè sɔɔ ba koo kurɔ kpaon
durɔ wɔra ben min di. Saa yera ba koo nɔɔ
bɔke.
16 Goo ku ra yãa tɔkɔnu kɔre ka yasi kpaa
ye ba ɲ̀ nim doke. U n kua mɛ, yasi kpaa ye,
ya koo gawana kpa yu yãa tɔkɔ ni gĩam sosi.
17 Goo ku ra maa tam kpam doke gɔnan
bɔɔ tɔkɔnu sɔɔ. U n kua mɛ, bɔɔ ni, nu koo
kura kpa tam mɛ, mu yari kpa bɔɔnu nu
sankira. Adama ba ra tam kpam wisiwa
gɔnan bɔɔ kpaanu sɔɔ. Sanam mɛ, ye yiru
yen gaa kun sankiramɔ.

Wirugii goon bii ka kurɔ wi u Yesun yaberu baban gari
(I maa mɛɛrio Maaku 5:21-43, Luku 8:40-56)

18 Sanam mɛ Yesu u bu yeni sɔ̃ɔmɔ wirugii
goo u na u yiira win wuswaaɔ u nɛɛ, nɛn bii
tɔn kurɔ u gu tɛ̃, adama a na a nùn nɔmu
sɔndi kpa u se.
19 Ma Yesu u seewa ka win bwãabu ba
durɔ wi swĩi.
20 Sanam mɛ ba dɔɔ, kurɔ goo wi u yɛm
wĩibu barɔ saa wɔ̃ɔ wɔkura yirun di, u susi
Yesun biruɔ u win yaberun swaa bua baba.
21 U gerua win tiin gɔ̃ruɔ u nɛɛ, ù n gesi
win yaberu baba u koo bɛkura.
22 Yesu u sĩira u nùn wa ma u nɛɛ, kurɔ
wunɛ, a ku mwia kpana, wunɛn naanɛ
dokebu nun bɛkia.
Yande ma kurɔ wi, u bɛkura.
23 Ye Yesu u tura wirugii win dirɔ, yera u
deema gaba guunu soomɔ ma be kpuro ba
sirenɛ.
24 Ma u nɛɛ, i yario bɛɛ kpuro, wɔndia wi
kun gu, u dowa.
Ma be kpuro ba nùn yaakoru wɔri.
25 Ye ba tɔmbu yara ba kpa Yesu u dua u
wɔndia win nɔmu nɛnua, ma wɔndia wi, u
seewa.
26 Yenin labaari ya kpararawa tem mɛ
kpuro sɔɔ.

Yesu u wɔ̃kobu yiru bɛkia

27 Yesu u doona min di. Nge mɛ u win
sanum dɔɔ, wɔ̃kobu yiru gaba nùn swĩi.
Ba nɔɔgiru sue ba mɔ̀, Dafidin sikadobu, a
bɛsɛn wɔnwɔndu waawo.
28 Ye Yesu u dua dirɔ wɔ̃ko be, ba na win
mi, ma u bu bikia u nɛɛ, i naanɛ sãa ma kon
kpĩ n yeni ko?
Ma ba nɛɛ, mɛya Yinni.
29 Sanam mɛya Yesu ben nɔni baba ma u
nɛɛ, n bɛɛ kooro nge mɛ i naanɛ sãa.
30 Ma ba yam wa. Yera Yesu u bu sɔ̃ɔwa u
sire u nɛɛ, bu ku raa goo yeni sɔ̃.
31 Adama ye ba doona min di kese ba win
labaari kparam wɔri tem mɛ kpuro sɔɔ.

Yesu u soso bɛkia

32 Ye tɔn be, ba doona ma gaba ka durɔ goo
na Yesun mi, wi u sãa soso yèn sõ u wɛrɛku
gagu mɔ win wasi sɔɔ.
33 Sanam mɛ Yesu u wɛrɛku ge gira durɔ
wi, u gari gerubu wɔri. Ma tɔmba biti kua
ma ba nɛɛ, sa ǹ yenin bweseru waare Isireli
sɔɔ.
34 Adama Falisiba nɛɛ, wɛrɛkunun
wirugiiwa u nùn dam wɛ̃ u ka nu gira.

Yesu u tɔmbu wɔnwɔndu kua

35 Yesu u bɔsu wuu marosu kpuro
sɔɔ ka baru kpaanɔ. U keu sõɔsimɔ ben
mɛnnɔ yenɔ u Gusunɔn bandun Labaari gea
kparamɔ, ma u tɔmbu bɛkiamɔ saa bararu
ka wasin dam sariru bwese bwesekan di.
36 Ye u tɔn wɔrusu wa ben wɔnwɔnda nùn
mwa yèn sõ ba wurure ma ba yarinɛ nge yãa
ni nu kun kparo mɔ.
37 Ma u win bwãabu sõɔwa u nɛɛ, ye ya
ye bu ka gɛ̃ ya kpã, adama be ba gɛ̃ɛmɔ ba ǹ
dabi.
38 Yen sõ, i gbee yɛ̃ro kanɔ u kpam tɔmbu
mɔrisiama bu ka gɛ̃.

10

Bwãabu wɔkura yiru yen yĩsa
(I maa mɛɛrio Maaku 3:13-19, Luku 6:12-26)

1 Yesu u win bwãabu wɔkura yiru mɛnna
ma u bu yiiko wɛ̃ bu ka wɛrɛkunu gira,
kpa bu bararu ka wasin dam sariru baatere
bɛkia.
2 Bwãabu wɔkura yiru yen yĩsa wee. Gbi-
ikoo Simɔɔ wi ba ra soku Piɛɛ ka win wɔnɔ
Andere, ka Yakɔbu ka win wɔnɔ Yohanu,
Sebeden bibu,
3 ka Filipu ka Baatelemi ka Tomaa ka
Mateu wi u raa sãa gbere mwaɔ, ka Yakɔbu
Alufen bii ka Tade,
4 ka Simɔɔ wi u win tem gari kĩ, ka Yudasi
Isikariɔtu wi u tɔmbu Yesu nɔmu sɔndia.

Yesu u bwãabu wɔkura yiru gɔra
(I maa mɛɛrio Maaku 6:7-13, Luku 9:1-6)

5 Yesu u tɔmbu wɔkura yiru ye gɔra ka
wooda yeni u nɛɛ, i ku swaa gaa swĩi ye
ya dɔɔ tɔn tukobun tem gia, i ku maa
Samarigibun wuu gagu du.
6 Adama i doo Isireliban mi, be ba kɔ̃ɔra
nge yãanu.
7 I doo i kpara i nɛɛ, Gusunɔ u sisi u bandu
swĩi.
8 I barɔbu bɛkio, i gɔribu seeyo, i be
ba bara disigiru mɔ bɛkio bu dɛɛra, kpa i
wɛrɛkunu gira tɔmbun wasi sɔɔn di. Yèn
sõ i wa kɔsiaru sari, i maa wɛ̃ɛyɔ n kun ka
kɔsiaru.
9 I ku dukia gaa sua i ka da, nge wura ǹ
kun mɛ sii geesu, ǹ kun mɛ sii gandu bɛɛn
bɔɔrɔ.
10 I ku ka yãa kureru da, ǹ kun mɛ yaberu
yiruse, ǹ kun mɛ baranu ǹ kun mɛ dɛka. N
weenɛ bu sɔm kowo wɛ̃ yèn bukata u mɔ u
n ka wãa.
11 I n tura wuu maroɔ ǹ kun mɛ wuu piibu
sɔɔ, i de i mɛɛri wi u weenɛ u bɛɛ dam koosia,
kpa i sina win yɛnuɔ sere i ka sĩ wuu gen
min di.
12 I n yɛnu gagu dua i gen tɔmbu tɔbirio
kpa i nɛɛ, Gusunɔ u bɛɛ alafia kɛ̃.
13 Yɛnu gegibu bà n ka alafia ye weenɛ, i
de ya n wãa be sɔɔ, adama bà kun ka weenɛ,
i de yu wurama bɛɛn mi.
14 Wuu gagu ǹ kun mɛ yɛnu gagun tɔmbu
bà n maa yina bu bɛɛ dam koosia, bu sere
bɛɛn gari swaa daki, i doonɔ min di kpa i
bɛɛn naasun tua bu kpare.
15 Ka geema na bɛɛ sõɔmɔ, siribun sanam
Gusunɔ u koo Sodomu ka Gomɔragibu
wɔnwɔndu sõɔsi n kere wuu gen tɔmbu.

Nɔni swãaru te ta sisi
(I maa mɛɛrio Maaku 13:9-13, Luku 21:12-17)

16 Yesu maa nɛɛ, wee, na bɛɛ gɔrimɔ nge
yãanu dɛmakunun suunu sɔɔ. I de i n bwisi
mɔ nge wɛɛ, kpa i n ka kparukonu weenɛ
taki sariru sɔɔ.
17 I laakari koowo domi gaba koo bɛɛ mwa
bu ka da siri yerɔ, kpa bu bɛɛ sɛni so ben
mɛnnɔ yenɔ.
18 Ba koo bɛɛ siri tem yɛ̃robu ka sinambun
wuswaaɔ nɛn sõ, kpa i ka seeda di ben mi ka
tɔn tukobun mi.
19 Bà n ka bɛɛ da siri yerɔ, i ku wurura ka
gari yi i ko gere. I ku maa wurura nge mɛ i
ko gerusina. Saa ye, yà n tura, i ko wa gari
yi i ko gere.
20 Domi gari yi i ko gere yi ǹ ko n sãa
bɛɛgii, yi koo nawa saa bɛɛn Baaban Hunden
min di wi u wãa bɛɛ sɔɔ.
21 Gaba koo ben wɔnɔbu ǹ kun mɛ ben
maabu sõɔsi bu ka bu go. Baababa ba ko
maa ko mɛ ben bibu sɔɔ, ma bibu ba koo ben
mɔwɔbu kɔrumɔtɔnu kua bu ka bu go.

22 Baawure u koo bɛɛ tusi nɛn yĩsirun sõ.
Adama wi u tɛmana sere ka nɔrɔ u koo faaba
wa.
23 Bà n bɛɛ nɔni sõɔwa wuu teu sɔɔ, i duki
doonɔ wuu gagun mi. Na bɛɛ sõɔmɔ ka gem,
i ɲ̀ ko i Isirelin wusu kpuro sasiri i kpe,
Tɔnun Bii u ka tunuma.
24 Mɛɛro sari wi u win sõɔsio kere. Yoo
maa sari wi u win yinni kere.
25 N n mɛn na, n tura mɛɛro u ka win
sõɔsio weena kpa yoo u ka win yinni weena.
Bà n yɛnu yɛ̃ro sokumɔ Beseburu, ba koo
win yɛnugibu yĩsi kõsunu kɛ̃ n kere wi.

Wìn bɛrum n weenɛ i ko
(I maa mɛɛrio Luku 12:2-7)

26 Yesu maa nɛɛ, yen sõ, i ku ben bɛrum
ko, domi ye ya wukiri ya koo tera, yen
asirin gãanu maa sari ni ba ɲ̀ koo gia.
27 Ye na bɛɛ sõɔmɔ yam wɔ̃kuru sɔɔ, i ye
geruo yam bururam sɔɔ. Ye i maa nua asiri
sɔɔ, i yɔɔwo gidambisa wɔllɔ i ka ye kpuro
kpara.
28 I ku bu nasia be ba koo wasi tɔna go, be
ba ɲ̀ kpɛ̃ bu hunde go. Adama i yɛ̃ro nasio
wi u koo kpĩ u wasi ka hunde go sannu dõɔ
wi u ku ra gbi sɔɔ.
29 I ɲ̀ ko kpĩ i gunɔminu yiru dwe ka
faram? Ka mɛ, baa nin teu, ga ɲ̀ koo wɔruma
temɔ ma n kun mɔ bɛɛn Baaba u wura.
30 Bɛɛ maa, ba mam bɛɛn wirun serin
geeru yɛ̃.
31 N n mɛn na, i ku bɛrum ko, i gunɔminu
bɛɛrɛ kere sere mi n toma.

Wi u Kirisi wura

tɔmbun wuswaaɔ
(I maa mɛɛrio Luku 12:8-9)

32 Yesu maa nɛɛ, baawure wi u man wura
tɔmbun wuswaaɔ, kon maa yɛ̃ro wura nɛn
Baaban wuswaaɔ wi u wãa wɔllɔ.
33 Adama wi u man yina tɔmbun
wuswaaɔ, kon maa yɛ̃ro yina nɛn Baaban
wuswaaɔ wi u wãa wɔllɔ.

Alafia ka takobin gari
(I maa mɛɛrio Luku 12:51-53, 14:26-27)

34 Yesu maa nɛɛ, i kun tamaa na nawa
handuniaɔ n ka alafia wɛ̃, aawo, takobiwa na
ka na.
35 Na nawa n ka sannɔ doke bii tɔn durɔ ka
win tundon suunu sɔɔ, ka maa bii tɔn kurɔ
ka win mɛron suunu sɔɔ, ka maa kurɔ mɔro
ka win dwaa mɛron suunu sɔɔ.
36 Tɔnun yɛnugibu beya ba ko n sãa win
yibɛrɛba.
37 Wi u win tundo ɲ̀ kun mɛ win mɛro kĩ
n man kere u ɲ̀ tura u n ka sãa nɛgii. Nge
mɛya wi u win bii kĩ n man kere u ɲ̀ tura u
n ka sãa nɛgii.
38 Ma wi u kun win dãa bunanaru sue u n
ka man swĩi u ɲ̀ tura u n ka sãa nɛgii.
39 Wi u kĩ u win wãaru di ka win gõru kĩru
u koo tu bia. Adama wi u win wãaru yina
nɛn sõ u koo tu wa ka gem.

Aren gari
(I maa mɛɛrio Maaku 9:41)

40 Yesu maa nɛɛ, wi u bɛɛ dam koosia nɛna
u dam koosia. Wi u maa man dam koosia, u
wi u man gɔrima dam koosiawa.
41 Wi u Gusunɔn sɔmɔ dam koosia yèn
sõ u sãa Gusunɔn sɔmɔ, u koo are wa nge
Gusunɔn sɔmɔgii. Wi u maa tɔn geo dam
koosia, yèn sõ u sãa tɔn geo, u koo are wa nge
tɔn geogii.
42 Wi u bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ benin turo gãanu kã
yèn sõ u sãa nɛn bõɔ, baa ɲ̀ n nim nɔruram
na, na bɛɛ sõɔmɔ ka gem, yɛ̃ro kun win are
biamɔ.

11

Yohanu Batɛmu kowon gɔrobu
(I maa mɛɛrio Luku 7:18-35)

1 Sanam mɛ Yesu u win bwãabu wɔkura
yiru ye bwisi yi kã u kpa, u doona min di u
da bera yen wuu marosu gia u ka keu sõɔsi
kpa u maa ka waasu ko.
2 N deema Yohanu Batɛmu kowo u Yesu
wi ba mɔ̀ Kirisin sɔman gari nua sere
pirisɔm diru mi u wãa. Yera u nùn win
bwãabun gabu gɔria
3 bu ka nùn bikia, wiya wi u koo be na?
Nge ba n kpao mara.
4 Yesu bu wisa u nɛɛ, i gɔsiro i Yohanu
tusia ye i nua ka ye i wa.
5 Wɔ̃koba yam waamɔ, yɛmɔba sĩimɔ, ba
be ba bara disigiru mɔ bɛkiamɔ bu ka
dɛɛra, sosoba gari nɔɔmɔ, ba gɔribu seeyamɔ
gɔrin di, ma ba sãarobu Labaari gea waasu
kuammɛ.
6 Doo nɔɔrugiiwa wi nɛn gari kun
torasiamɔ.
7 Ye Yohanun bwãaba sĩa Yesu u Yohanun
gari tɔn dabiru sõɔbu wɔri u nɛɛ, mba i

yara i mɛɛrim da gbaburɔ. Yakɔ ge woo ga toorimɔ? Aawo.
8 N n mɛn na, mba i mɛɛrim da. Durɔ wi u yãa bɛɛrɛginu sebua? Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ be ba yãa bɛɛrɛginu sebua ba wãa sina kpaanɔ.
9 Mba i re kobu da. Gusunɔn sɔmɔwa i mɛɛrim da? Mɛya na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, yɛ̃ro mam Gusunɔn sɔmɔ kere sere mi n toma.
10 Domi Yohanu wiya wìn sɔ̃ Gusunɔn gari nɛɛ, "N wee na nɛn sɔmɔ gɔriɔ wunɛn wuswaaɔ wi u koo wunɛn swaa sɔmɛ."
11 Ka gem na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, be tɔn kurɔba mara sɔɔ goo kun Yohanu Batɛmu kowo kere. Adama wi u yãkabu bo ban te Gusunɔ u swĩi sɔɔ u nùn kere.
12 Saa mìn di Yohanu wi u waasu mɔ̀ sere ka tɛ̃ ba ban te kasuwa ka dam, ma damgiba tu mwaamɔ.
13 Mɔwisi u ban ten gari gerua win wooda sɔɔ. Gusunɔn sɔmɔbu kpuro ba maa yi gerua sere ka Yohanu Batɛmu kowon waati.
14 I n kĩ i tubu, wiya Eli wi, wi u koo ra na.
15 Wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.
16 Mba kon ka tɛ̃n tɔmbu weesina. Ba ka bibu weenɛ be ba sɔ̃ yaburɔ ba sokunamɔ ba mɔ̀,
17 sa bɛɛ guuru soowa ma i ɲ yawa, sa bɛɛ gɔɔ womu kua, i ɲ maa swĩ.
18 Domi Yohanu Batɛmu kowo u na u ɲ di u ɲ nɔra nge gabu, ma ba nɛɛ u wɛrɛkunu mɔwa.
19 Tɔnun Bii maa na u dimɔ u nɔrumɔ, ma ba gerumɔ ba mɔ̀ u sãa dim kĩro ka tam nɔro, ka maa gbere mwaɔbu ka kɔ̃san kowobun bɔrɔ. Ka mɛ, Gusunɔn bwisi yi ra sɔ̃ɔsi ma yi sãa gem yin kookoosun di.

Wuu sìn tɔmba yinamɔ

bu naanɛ doke
(I maa mɛɛrio Luku 10:13-15)

20 Ma Yesu u wuu si gerisim wɔri mi u sɔm maamaakigii dabinu kua, domi sin tɔmba kun bwisika ba ben gɔ̃ru gɔsie.
21 U nɛɛ, nuku sankiranugiiwa wunɛ Kɔrasɛni. Nuku sankiranugiiwa wunɛ Bɛsaida, domi bà n sɔm maamaakigia ye kua Tiri ka Sidoni sɔɔ ye ba kua bɛɛn suunu sɔɔ, wuu sin tɔmbu ba ko n daa gɔ̃ru gɔsie saa tɛɛbun di ba n sɔ̃ torom sɔɔ ba n saaki sebua nuku sankiranun sɔ̃.
22 Yen sɔ̃, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, siribun sanam sɔɔ Tiri ka Sidonigia koo ko kpakaka ka bɛɛ.
23 Wunɛ maa Kapenamu, a yĩiyɔ kaa suara sere wɔllɔ? Aawo, ba koo nun surewa sere gɔriɔ. Domi sɔm maamaakigia ye ya koora wunɛ sɔɔ, yà n koora Sodomuɔ, wuu ge, ga n wãa ka gisɔ.
24 Yen sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, siribun sanam Sodomugia koo ko kpakaka ka wunɛ.

I na nɛn mi i wɛ̃rabu mwa
(I maa mɛɛrio Luku 10:21-22)

25 Saa ye sɔɔ, Yesu u nɛɛ, Baaba, wɔllu ka tem Yinni, na nun siara yèn sɔ̃ a yabu ye bibu sɔ̃ɔsi baa mɛ a ye bwisigibu ka yɛ̃rugibu berua.
26 N wã Baaba, domi mɛya n ka nun naawa wunɛn kĩru sɔɔ.
27 Nɛn Baaba man baayere kpuro wɛ̃. Goo sari wi u Bii wi yɛ̃ ma n kun mɔ Baaba wi. Goo maa sari wi u Baaba wi yɛ̃ ma n kun mɔ Bii ka maa wi Bii u kĩ u nùn sɔ̃ɔsi.
28 I na nɛn mi bɛɛ kpuro, bɛɛ be i ka bɛɛn sɔmunu wasira, kon bɛɛ wɛ̃rasia.
29 I wuro n bɛɛ kpara kpa i ko nɛn bwãabu, domi nɛ tɔn duuduo ka tii kawowa, mɛya kon de i n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
30 Domi yoo te kon bɛɛ diisia ta ɲ wahala mɔ, sɔmu ni kon maa bɛɛ sɔbi nu ɲ bunu.

12

Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun gari
(I maa mɛɛrio Maaku 2:23-28, Luku 6:1-5)

1 Sɔ̃ɔ mɛɛrun biru, tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru garu sɔɔ, Yesu ka win bwãabu ba alikama gbaaru bukianɛ ba doonɔ. N deema gɔ̃ɔra win bwãabu mɔ̀ ma ba alikama wɔka ba temmɔ.
2 Ye Falisiba ba wa mɛ, ba Yesu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, u mɛɛrio ye win bwãaba mɔ̀ ye wooda ya nɛɛ bu ku ko tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ.
3 Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ɲ garire ye Dafidi kua sanam mɛ gɔ̃ɔra bu mɔ̀ wi ka win tɔmbu?
4 U dua Gusunɔn dirɔ ma u pɛ̃ɛ sua ye ba Gusunɔ yiiye ma wi ka win tɔmbu ba di. N deema n ɲ weenɛ bu pɛ̃ɛ ye di ma n kun mɔ yãku kowobu tɔna.
5 Nge i ɲ garire Mɔwisin wooda sɔɔ ma tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, yãku kowo be ba sɔmburu mɔ̀ sãa yerɔ, ba ku ra tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru mɛm nɔɔwɛ. Ba ɲ maa sãa taarɛgibu.
6 Adama na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ gãanu wãa mini ni nu sãa yeru kpãaru kere.

7 I n daa tuba ye Gusunɔn gari gerua yi yi
nɛɛ, “Wɔnwɔnda na kĩ, n ǹ mɔ yãkuru,” i ǹ
daa taarɛ sarirugibu taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
8 I de i n yɛ̃ ma Tɔnu Biiwa u tõɔ
wɛ̃rarugiru kua.

Durɔ wìn nɔm teu ga gu
(I maa mɛɛrio Maaku 3:1-6, Luku 6:6-11)

9 Ma Yesu doona min di, u dua ben mɛnnɔ
yerɔ.
10 Durɔ goo wãa mi, wìn nɔm teu ga gu. Be
ba wãa mi, ba Yesu bikia ba nɛɛ, ǹ n man na,
n weenɛ bu tɔnu bɛkia tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ?
Ba gerua mɛ, bu ka wa bu nùn durum mani.
11 Ma Yesu maa bu bikia u nɛɛ, bɛɛn goo
ù n yãaru mɔ ma ta nùn dɔkɔ kpiriru wɔriri
tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, u ǹ koo da u tu gawa u
yara?
12 Tɔnu kun yãaru kere mi n toma? N n
mɛn na, ya wã tɔnu u gea ko tõɔ wɛ̃rarugiru
sɔɔ.
13 Yera u durɔ wi sõɔwa u nɛɛ, u win nɔmu
ge dɛmiɔ.
U ge dɛmia ma ga wɛ̃ra nge gen teu.
14 Falisiba ba yara ba da ba wesiana mɛ ba
koo ko bu ka Yesu go.

Sɔm kowo wi Gusunɔ u gɔsa

15 Ye Yesu u gia ma ba kĩ bu nùn gowa, u
gɛɛra saa min di ma tɔn dabira nùn swĩi. Ma
u barɔbu kpuro bɛkia.
16 Adama u bu sõɔwa u sire u nɛɛ, bu ku
raa goo sõ wi u sãa.
17 N koora nge mɛ, kpa gari yi Gusunɔn
sɔmɔ Esai u yorua yi ka koora.
18 Gari yi sɔɔ, Gusunɔ u nɛɛ,
“Nɛn sɔm kowo wi na gɔsa wee,
nɛn kĩnasi wì sɔɔ nɛn gõru dobu kpuro wãa.
Na kon nùn nɛn hunde wɛ̃,
kpa u nɛn gem kpara bwesenu kpuron mi.
19 U ǹ ka goo sikirinamɔ u ǹ maa gbãramɔ.
Mɛya maa goo kun win nɔɔ nɔɔmɔ wuun
suunu sɔɔ.
20 U ǹ koo tɔn be ba sunkure nge kaba
dakura.
U ǹ koo maa bu go baa bà n sãa nge fitila ge
ga gɔɔ dɔɔ,
sere u ka de gem mu tabu di,
21 kpa bwesenu kpuro nu nin yĩiyɔbu doke
win yĩsiru sɔɔ.”

Yesu ka tii yinamɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 3:22-30, Luku 11:14-23)

22 Ba ka Yesu durɔ goo naawa wi
wɛrɛkunu nu kua wõko ka soso. Yesu durɔ
wi bɛkia. U yam wa ma u gari gerubu wɔri.
23 Ma tɔn wɔru kpuro ga biti soora ga nɛɛ,
ǹ n man na ka gem n ǹ Dafidin sikadobu
mini re?
24 Adama ye Falisiba ba nua mɛ, yera ba
gerua ba nɛɛ, wɛrɛkunun sunɔ Beseburun
dama Yesu u ka wɛrɛkunu giramɔ.
25 Nge mɛ Yesu ben bwisikunu yɛ̃, u bu
sõɔwa u nɛɛ, bandu baatere tèn tɔmbu ba
tabu mɔ̀ ben tii tiinɛ sɔɔ ta koo ko bansu.
Mɛya maa wuu baagere ǹ kun mɛ yɛnu
baagere gèn tɔmbu ba tabu mɔ̀ ben tii tiinɛ
sɔɔ ga ǹ koo tɛ.
26 N n mɛn na, Setam yà n Setam giramɔ,
ya ka yen tii tabu mɔ̀wa. Amɔna yen bandu
ta koo ka tɛ.
27 N n sãa Beseburun dama na ka
wɛrɛkunu giramɔ, ka weren dama bɛɛn
bwãaba ka nu giramɔ. Yenin sõna ben tii
ba koo sõɔsi ma i tore.
28 Adama ǹ n Gusunɔn Hunden na, na
ka wɛrɛkunu giramɔ, yeya ya sõɔsimɔ ma
Gusunɔ u bandu swĩi bɛɛn suunu sɔɔ.
29 Amɔna tɔnu koo ka du damgiin yɛnuɔ u
ka win yãnu gura ma n kun mɔ u gina gbia u
damgii wi bɔkua. U n nùn bɔkua, yera u koo
kpĩ u win yãnu gura.
30 Wi u kun sãa nɛgii u ka man yibɛrɛ tɛɛru
nɛniwa. Ma wi u ku ra gãanu mɛnnɛ ka nɛ
sannu u ra ni yarinasiewa.
31 Yen sõna na bɛɛ sõɔmɔ tɔmba koo kpĩ bu
toranu kpuro ka gari kam gerubu kpuron
suuru wa. Adama wi u Hunde Dɛɛro gari
kam gerusimɔ, u ǹ yen suuru wasi pai.
32 Baawure wi u nɛ Tɔnun Bii gari kam
gerusi ba koo yɛ̃ro suuru kua. Adama
baawure wi u Hunde Dɛɛro gari kam
gerusimɔ, ba ǹ yɛ̃ro suuru kuammɛ saa
gisɔn di sere ka sia mam.

Dãru ka ten binu
(I maa mɛɛrio Luku 6:43-45)

33 Ma Yesu maa nɛɛ, à n dãa geeru duura
kaa bii geenu wa. À n maa dãa kõsuru duura
bii kõsuna kaa sɔri. Domi dãrun binun diya
ba ra tu tubu.
34 Waa gɔsɔrun bweseru bɛɛ! Amɔna i
ko ka gari gee gere bɛɛ be i sãa tɔn kõsobu.

Domi ye ya yiba gɔ̃ruɔ ya yarimɔ, yeya nɔɔ ga gerumɔ.
35 Tɔn geo u ra gãa geenu yarewa gãa
geenu sɔɔn di ni nu berua win gɔ̃ruɔ. Tɔn
kɔ̃so maa gãa kɔ̃sunu yaramɔ gãa kɔ̃sunu
sɔɔn di ni nu berua win gɔ̃ruɔ.
36 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ gari kpuro yi tɔmba
gerumɔ, yi sɔɔra ba koo bu siri siribun
sanam.
37 Domi wunɛn garin diya ba koo nun
gem wɛ̃. Yin min diya ba koo maa nun taarɛ
wɛ̃.

Tɔmba yĩreru bikia
(I maa mɛɛrio Maaku 8:11-12, Luku 11:29-32)

38 Yera wooda yɛ̃robu ka Falisi gabu ba
Yesu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, keu koosio, sa kĩ a yĩreru
garu ko su wa.
39 U bu wisa u nɛɛ, tɛ̃n tɔn kɔ̃sobu be ba ǹ
ka Gusunɔ turo yɔ̃ ba yĩreru bikiamɔ. Adama
yĩreru garu maa sari te ba koo bu sɔ̃ɔsi ma n
kun mɔ Gusunɔn sɔmɔ Yonasigiru.
40 Domi nge mɛ Yonasi kua sɔ̃ɔ sɔɔ ita ka
wɔ̃kuru ita swãa bakan nukurɔ, nge mɛya
maa nɛ Tɔnun Bii kon ko sɔ̃ɔ sɔɔ ita ka
wɔ̃kuru ita tem nukurɔ.
41 Siribun sanam sɔɔ Ninifugibu ba koo
tɛ̃n tɔmbu seesi bu bu taarɛ wɛ̃ domi ba
ben wãaru gɔsia Yonasin waasun sɔ̃. Wee tɛ̃
gãanu wãa mini ni nu Yonasi kere.
42 Siribun sanam tɔn kurɔ sunɔ wi u na
saa nim nɔɔn sɔ̃ɔ yɛ̃san di u koo tɛ̃n tɔmbu
seesi u bu taarɛ wɛ̃ yèn sɔ̃ win tem tonde
mìn di u na u ka Salomɔɔn bwisin gari nɔ.
Wee tɛ̃ gãanu wãa mini ni nu Salomɔɔ kere.

Wɛrɛkunun wuramaru
(I maa mɛɛrio Luku 11:24-26)

43 Ma Yesu maa nɛɛ, wɛrɛkunu nù n doona
tɔnun min di, nu ra n bɔsuwa mi gãanu ku
ra kpi nu n wɛ̃ra yeru kasu nu n bie.
44 Yera nu ra nɛɛ, nu koo gɔsira nin wãa
yerɔ mìn di nu raa doona. Nu ra wuramɛ
kpa nu deema ta wãa diiru ta kurare ta
sɔnde.
45 Kpa nu da nu ganu nɔɔba yiru kasuma
ni nu ni kɔ̃suru kere kpa nu du yɛ̃ro sɔɔ nu
n wãa mi. Ma durɔ win wãa gbiikiru ta koo
sãaya ka sere dãakiru. Nge mɛya n ko n ko
ka tɛ̃n tɔn kɔ̃so beni.

Berà ba sãa Yesun wɔnɔbu ka win mɛro
(I maa mɛɛrio Maaku 3:31-35, Luku 8:19-21)

46 Sanam mɛ Yesu u ka tɔn wɔru gari mò,
wee win mɛro ka win wɔnɔbu ba yɔ̃ tɔɔwɔ
ba kĩ bu ka nùn gari ko.
47 Sanam mɛya goo nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wunɛn mɛro ka wunɛn wɔnɔbu ba yɔ̃ tɔɔwɔ
ba kĩ bu ka nun gari ko.
48 Adama Yesu u yɛ̃ro bikia u nɛɛ, wara
nɛn mɛro. Berà maa nɛn wɔnɔbu.
49 Ma u win bwãabu nɔmu tĩi u nɛɛ, beya
mini be ba sãa nɛn mɛro ka nɛn wɔnɔbu.
50 Domi baawure wi u nɛn Baaba
wɔrukoon kĩru mò, wiya nɛn wɔnɔ ka nɛn
sesu ka nɛn mɛro.

13

Dĩa bwese yɛ̃kon gari
(I maa mɛɛrio Maaku 4:1-9, Luku 8:4-8)

1 Sɔ̃ɔ tee te sɔɔ, Yesu u yara yɛnun di u da
u sina daa burerun goorɔ.
2 Ma tɔn wɔru ga nùn mɛnnɛ sere u dua
goo nimkuu sɔɔ u sina. Ma tɔn be kpuro ba
yɔ̃ daa bure ten goorɔ.
3 U bu gãa dabinu sɔ̃ɔwa ka mɔnnu u nɛɛ,
durɔ goowa yara u dĩa bweseru yɛ̃kam dɔɔ.
4 Nge mɛ u yɛ̃kamɔ sukum wɔri swaa
baarɔ, ma gunɔsu na su di.
5 Ma sukum gam wɔri kpee saara wɔllɔ mi
tem kun duku. Ma mu kpia mii mii yèn sɔ̃
tem kun duku mi.
6 Sanam mɛ sɔ̃ɔ gura u kpii te yania ta
gbera yèn sɔ̃ ta ǹ gbini bɛkɛ mɔ.
7 Sukum gam maa wɔri sãkin suunu sɔɔ.
Ma sãki ka mu kpɛ̃a sannu ma yi mu sɛ̃kenɛ
yi go.
8 Adama sukum gam wɔri tem gem sɔɔ
ma mu binu mara, gam gum wunɔbu (100),
gam gum wata, gam gum tɛna.
9 Ma u nɛɛ, wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.

Mɔnnun asansi
(I maa mɛɛrio Maaku 4:10-12, Luku 8:9-10)

10 Yera win bwãaba da ba nùn deema ba
bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na u ra ka bu mɔnnu
gari sɔ̃.
11 Ma u bu wisa u nɛɛ, bɛɛya ba Gusunɔn
bandun asiri sɔ̃ɔsi, adama be ba tie, ba ǹ bu
sɔ̃ɔsi.
12 Domi wi u gãanu mɔ, wiya ba koo sosia
kpa win mɔru tu kpɛ̃a. Adama wi u kun

gãanu mɔ, fiiko ye u mɔ, yera ba koo maa
nùn wɔrari.
13 Yenin sɔ̃na na ka bu mɔnnu gari sɔ̃ɔmɔ.
Domi ba mɛɛrimɔ adama ba ɲ̀ waamɔ. Ba
swaa daki adama ba ɲ̀ nɔɔmɔ n sere bu
yeeri.
14 Nge mɛya gari yi Esai u gerua ben sɔ̃ yi
sɔ̃ɔsiramɔ, ye u nɛɛ,
"I ko n nɔɔmɔ ka gem, adama n ɲ̀ koo bɛɛ
yeeri.
I ko n mɛɛrimɔ adama i ɲ̀ ko i wa.
15 Domi tɔn benin gɔ̃ru ga ɲ̀ biti mɔ.
Ba ben tiin swaa kɔrua, ba nɔni yinwa.
Kpa bu ku wa ka ben nɔni.
Kpa bu ku nɔ ka ben swaa.
Kpa bu ku gia ka ben bwisi.
Kpa bu ku raa ka gɔsirama nɛn mi n ka bu
bɛkia."
16 Doo nɔɔrugiba bɛɛ, yèn sɔ̃ bɛɛn nɔni
waamɔ, bɛɛn swaa maa nɔɔmɔ.
17 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, Gusunɔn sɔmɔbu
dabiru ka win tɔn geobu ba kĩa bu wa ye i
waamɔ tɛ̃, ba ɲ̀ maa ye wa. Mɛya ba maa kĩa
bu nɔ ye i nɔɔmɔ tɛ̃, ba ɲ̀ maa nua.

Mɔn ten tubusianu
(I maa mɛɛrio Maaku 4:13-20, Luku 8:11-15)

18 Ma Yesu u nɛɛ, tɛ̃ i mɔn ten tubusianu
nɔɔwɔ tè ta ka bwese yɛ̃ko yã mi.
19 Be ba Gusunɔn bandun gari nɔɔmɔ ma
yi ɲ̀ bu yeeri, ba ka swaa baaru weenɛ mi
bwese te, ta wɔri. Tɔn kɔ̃so wi, u ra nɛ u
wuna ye ba duura ben gɔ̃ruɔ.
20 Gaba maa ka kpee saaran tem mɛ
weenɛ mi bwese ten gara wɔri. Ba gari
yi nɔɔmɔ, mii mii ba yi mwaamɔ ka nuku
dobu.
21 Adama ba ɲ̀ derimɔ yi gbini ko ben
gɔ̃ruɔ. Ma ba ɲ̀ yɔ̃ramɔ n ka tɛ. Sanam mɛ
wahala ɲ̀ kun mɛ nɔni swãara tunuma gari
yin sɔ̃ kpa bu biru wura yande.
22 Gaba maa bwese te mwa nge tem
sãkunugum sɔɔ. Ba gari yi nua adama
handunian wãarun wururabu ka gobin
nɔni wɔ̃kubu bu gari yi tɛɛsi, yi ɲ̀ maa binu
mara.
23 Gaba maa bwese te mwa nge tem
gem sɔɔ. Beya be ba gari yi nɔɔmɔ ma yi
bu yeerimɔ. Ma ba binu marumɔ gabu
wunɔbu (100), gabu wata, gabu tɛna.

Yaka kɔ̃susun mɔndu

24 Yesu kpam bu mɔndu kua u nɛɛ, n wee
ye Gusunɔn bandun gari yi ka weenɛ. Durɔ
goowa u dĩa bwese geeru duura win gbaarɔ.
25 Sanam mɛ baawure kpuro u dweeya,
durɔ win yibɛrɛ u na, u yaka kɔ̃susu duura
alikama ye sɔɔ, ma u doona.
26 Ma alikama ya kpia ya kpɛ̃a ya marumɔ,
ma yaka kɔ̃su si, su maa kpia ma ba kpɛ̃a
sannu.
27 Gbaa yɛ̃ron sɔm kowoba na ba nɛɛ,
yinni, n ɲ̀ dĩa bwese geera a duura wunɛn
gbaarɔ? Ma gian diya yaka kɔ̃su sini.
28 Ma u bu wisa u nɛɛ, yibɛrɛwa, u kua mɛ.
Sɔm kowo be, ba nùn bikia ba nɛɛ, ɲ̀ n mɛn
na, a kĩ su da su yaka kɔ̃su si wukiri?
29 Ma u nɛɛ, aawo domi ì n su wukirimɔ tɛ̃,
ka alikama sanna ko i ra wukiri.
30 I de ye yiru kpuro yu kpɛ̃a sannu sere
gɛ̃ɛbun saa yà n tura. Sanam mɛya kon sɔm
kowobu sɔ̃ bu gina yaka kɔ̃su si mɛnnɔ bu
bɔkunu ko bu dɔ̃ɔ doke, yen biru bu sere
alikama gɛ̃ bu mɛnna nɛn biraru sɔɔ.

Mutaadin biman gari
(I maa mɛɛrio Maaku 4:30-32, Luku 13:18-19)

31 Yesu kpam bu mɔndu garu kua u nɛɛ,
Gusunɔn banda ka mutaadin bima weenɛ
ye durɔ goo u sua u duura win gbaarɔ.
32 Dãa binu kpuro sɔɔ yeya ya piiburu
bo. Adama yà n kpia ya kpa ya gberun
kiku baagere kpãaru kere. Domi ya ra ko
dãru sere gunɔsu ra nɛ su sin sokunu ko ten
kãasin wɔllɔ.

Pɛ̃ɛ seeyatian gari
(I maa mɛɛrio Luku 13:20-21)

33 Yesu kpam bu mɔndu garu kua u nɛɛ,
Gusunɔn banda ka pɛ̃ɛ seeyatia weenɛ ye
kurɔ goo sua u doke sakaku nɔɔ itan som sɔɔ,
ma mɛ kpuro mu seewa mu kukua.

Mɔndun yaasi
(I maa mɛɛrio Maaku 4:33-34)

34 Ka mɔnna Yesu u ra tɔn wɔru gari yi
kpuro sɔ̃, u ku ra bu gãanu sɔ̃ n kun ka
mɔnnu.
35 Nge mɛya Gusunɔn sɔmɔn gari yi koora
yi yi nɛɛ,
"Mɔnna ko na n da ka bu gari sɔ̃. Na kon maa
ye gere batuma sɔɔ ye ya kukua saa
handunian taka kobun di."

Yesu yaka kɔ̃susun gari tubusia

36 Sanam mɛya Yesu u seewa tɔn wɔru gen
min di u dua yɛnuɔ. Ma win bwãaba da win
mi ba nɛɛ, a sun mɔn te tubusio te ta ka yaka
kɔ̃su sin gari yã mi.
37 Ma u bu wisa u nɛɛ, Tɔnun Biiwa u dĩa
bwese gee te duura.
38 Handunia yera ya sãa gbaaru. Gusunɔn
bandun biba ba sãa dĩa bwese gee te. Tɔn
kɔ̃so win biba ba maa sãa yaka kɔ̃su si.
39 Setamwa maa sãa yibɛrɛ wi u su duura.
Gɛ̃ɛbun saa maa sãa handunian kpeeru.
Gusunɔn gɔradobara ba maa sãa gbaa sɔm
kowobu.
40 Nge mɛ ba ra yaka kɔ̃susu wunɛ bu
dɔ̃ɔ doke, nge mɛya n ko n ko handunian
kpeeru sɔɔ.
41 Tɔnun Bii u koo win wɔllun gɔradoba
gɔrima, bu ka baayere wuna ye ya tɔmbu
torasiamɔ mi u bandu dii, ka be ba kɔ̃sa mɔ̀.
42 U koo maa bu kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ wi u ku ra gbi
sɔɔ, mi ba koo wiru nɔma sɔndi bu swĩ.
43 Sanam mɛ sɔɔra be ba kua ye Gusunɔ u
bikia ba ko n ballimɔ nge sɔ̃ɔ mi ben Baaba u
bandu swĩi. Wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.

Dukia ye ya beruan gari

44 Yesu maa nɛɛ, Gusunɔn bandu ta maa
sãawa nge dukia ye ya berua gbaaru sɔɔ. Ye
durɔ goo ye kamɛ ma u ye berum sɔnwa. Ma
u da ka nuku dobu u dɔra kpuro ye u mɔ, ma
u gɔsirama u gbaa te dwa.

Goo gobigirun gari

45 Yesu maa nɛɛ, Gusunɔn bandu ta maa
sãawa nge goo gobigii ni nu wã, ni tenku
goo u kasu.
46 Sanam mɛ u nin teeru wa te ta gobi mɔ
too, ma u da u win baayere dɔra ye u mɔ, ma
u tu dwa.

Yãakororun gari

47 Yesu maa nɛɛ, Gusunɔn bandu ta kpam
sãawa nge yãakororu te ba ra kpɛ̃ɛ nim
wɔ̃ku sɔɔ kpa tu swɛ̃ɛ bwese bweseka mwa.
48 Tà n yiba ba ra gawamɛ guruɔ, kpa bu
sina bu gɔsi ye ya wã bu doke bireru sɔɔ, kpa
bu ye ya kun gea sãa yari.
49 Nge mɛya n ko n sãa handunian kpeeru
sɔɔ. Wɔllun gɔradoba ba koo na bu tɔn
kɔ̃sobu ka geegibu wunana.
50 Kpa bu tɔn kɔ̃so be doke dɔ̃ɔ wi u ku ra
gbi sɔɔ. Miya ba koo nɔma wiru sɔndi bu
swĩ.

Dukia kpaa ka gura

51 Yesu u bu bikia u nɛɛ, yabu ye kpuro ya
bɛɛ yeeri?
Ma ba nɛɛ, oo.
52 Yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wooda yɛ̃ro
baawure wi u Gusunɔn bandun gari gia, u
ka yɛnu yɛ̃ro weenɛ wi u gãa kpaanu ka gãa
gurunu wunamɔ win dukian di.

Nasarɛtigiba kun Yesu wure
(I maa mɛɛrio Maaku 6:1-6, Luku 4:16-30)

53 Ye Yesu u mɔn ni kpuro kua u kpa, ma
u doona min di.
54 U da win tiin wuuɔ ma u tɔmbu keu
sɔ̃ɔsim wɔri ben mɛnnɔ yerɔ sere be kpuro
ba biti soora. Ma ba nɛɛ, man diya u bwisi
yinin bweseru waama. Amɔna u ka kpĩa u
sɔm maamaakigii nini mɔ̀.
55 N ǹ dãa dãkon bii wi mini? N ǹ wiya
wi Maari mara? N ǹ win wɔnɔba Yakɔbu ka
Yosɛfu ka Simɔɔ ka Yudu?
56 N ǹ ka win sesubu kpuro sanna sa wãa
mini? N n mɛn na, man diya u dam mɛ
kpuro wa.
57 Yeni kpuro ya bu yinari bu nùn naanɛ
doke. Yera Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gam sari mi
Gusunɔn sɔmɔ ku ra n bɛɛrɛ mɔ ma n kun
mɔ win tiin temɔ ka win yɛnuɔ.
58 U ǹ maa sɔm damgii dabinu kue mi,
ben naanɛ dokebu sarirun sɔ̃.

14

Yohanu Batɛmu kowon gɔɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 6:14-29, Luku 9:7-9)

1 Saa ye sɔɔra Herodu, Galilen tem yɛ̃ro u
Yesun baaru nua.
2 Ma u win sɔm kowobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
Yohanu Batɛmu kowowa u seewa gɔrin di.
Yen sɔ̃na u dam mɔ u ka sɔm maamaakiginu
mɔ̀.
3-4 N deema Yohanu Batɛmu kowo raa
Herodu sɔ̃ɔwa ma n ǹ weenɛ u win wɔnɔ
Filipun kurɔ Herodia sua kurɔ. Yen sɔ̃na
Herodu u Yohanu Batɛmu kowo mwa ma
u dera ba nùn bɔkua ba doke pirisɔm dirɔ
Herodia win sɔ̃.
5 Ma u kĩ u nùn go, adama u tɔmbun nɔnu
nasie yèn sɔ̃ ba nùn mɛɛra Gusunɔn sɔmɔ.
6 Adama dɔma te ba Herodun maru tɔ̃ru
yaayamɔ, Herodian bii wɔndia u dweebu
dua u yawa. N Herodu dore,
7 sere u nùn nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri u ka
nùn wɛ̃ ye u koo nùn bikia kpuro.

8 Ye u win mɛron gere nua u Herodu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man Yohanu Batɛmu kowon
wiru wɛ̃ɛma mini pɛrɛnti sɔɔ.
9 Sunɔ win nukura sankira, adama u nɛɛ
bu nùn tu wɛ̃ɛyɔ. U gerua mɛ yèn sɔ̃ u bɔ̃rua
win tɔmbun wuswaaɔ.
10 Ma u gɔra ba Yohanu wiru bura pirisɔm
dirɔ.
11 Ba wii te kpɛ̃ɛma pɛrɛnti sɔɔ ba bii wi wɛ̃
ma u ka win mɛro tu daawa.
12 Ma Yohanun bwãaba na ba win goru
sua ba sikua ma ba da ba Yesu sɔ̃ɔwa.

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun

suba nɔɔbu diisia
(I maa mɛɛrio Maaku 6:30-44, Luku 9:10-17, Yohanu 6:1-14)

13 Ye Yesu u nua mɛ, u doona min di.
U goo nimkuu dua u da gbaburɔ wi turo.
Sanam mɛ tɔmba nua mɛ, ba yara wusun di
ma ba nùn naa gira mi gia ka naasu.
14 Ye Yesu u yara goon di, u tɔn wɔru guna
wa. Ben wɔnwɔnda nùn mwa ma u yande
ben barɔbu bɛkiam wɔri.
15 Sanam mɛ sɔ̃ɔ duɔ win bwãaba na win
mi ba nɛɛ, wee, gbaburu sɔɔra sa wãa mini,
sɔ̃ɔ maa kpa. A tɔn be karo bu da baru
kpaanɔ bu ben tii dĩanu dwia.
16 Ma Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ṅ tilasi bu ka
doona. Bɛɛn tii i bu dĩanu wɛ̃ɛyɔ.
17 Yera ba nɛɛ, pɛ̃ɛ nɔɔbu tɔnawa sa mɔ
mini ka swɛ̃ɛ yiru.
18 Ma u nɛɛ, i man ye wɛ̃ɛma mini.
19 Yen biru u nɛɛ, tɔn wɔru ge, gu yakasu
yamɔ gu sina. Ma u pɛ̃ɛ nɔɔbu ka swɛ̃ɛ
yiru ye sua u wuswaa seeya wɔllɔ u Gusunɔ
siara. Ma u pɛ̃ɛ ye murura u win bwãabu wɛ̃
ba tɔn wɔru ge yabua.
20 Ben baawure di u deba. Ye ba di n tiara
ba gure birenu wɔkura yiru sɔɔ ba ka doona.
21 Be ba di ben geera tura tɔnu nɔrɔbun
suba nɔɔbu (5.000), tɔn kurɔbu ka bibu
baasi.

Yesu u sĩimɔ nim wɔllɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 6:45-52, Yohanu 6:15-21)

22 Yen biru mii mii Yesu dera win bwãaba
goo nimkuu dua ba nùn gbiiyɔ bu ka tɔbura
guru giɔ. Sanam mɛya win tii u tɔn wɔru
yarinasiamɔ.
23 Ye u bu yarinasia u kpa u yɔɔwa guuru
wɔllɔ wi turo u ka kanaru ko. Ma u wãa mi,
wi tɔna, sere yam mu ka tĩra.
24 N deema saa ye sɔɔ, goo nimkuu ge,
ga wãa nim suunu sɔɔ. Nim kurenu gu
bɔrikiamɔ yèn sɔ̃ woo ga gu nɔm bira koosi.
25 Buru buru yam sãreru, yera Yesu u
sĩimɔ nim wɔllɔ u dɔɔ win bwãabun bera gia.
26 Adama sanam mɛ ba nùn wa u sĩimɔ
nim wɔllɔ, ba bɛrum soora ba nɛɛ siiniwa.
Ma ba kuuki wɔri bɛrum saabu.
27 Adama mii mii Yesu ka bu gari kua u
nɛɛ, i ku mwia kpana, nɛna, i ku bɛrum ko.
28 Yera Piɛɛ nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni, ṅ n
wunɛn na, a man nɔɔ kɛ̃ɛyɔ n na wunɛn mi
nim wɔllɔ.
29 Ma Yesu nɛɛ, a na.
Yera Piɛɛ u yara goon di u nim nɔɔ sɔndi u
sĩimɔ u dɔɔ Yesun mi.
30 Adama ye u woo laakari kua bɛrum nùn
mwa. Ma nge mɛ u nummɔ u wura kua u
nɛɛ, Yinni, a man faaba koowo.
31 Mii mii Yesu nɔma dɛmia u nùn nɛnua
ma u nɛɛ, naanɛ doke piibugii wunɛ, mban
sɔ̃na a sika kua.
32 Be yiru kpuro ba dua goo sɔɔ ma woo ga
mari.
33 Yera be ba wãa goo ge sɔɔ, ba yiira
Yesun wuswaaɔ ba nɛɛ, ka geema wunɛ
Gusunɔn Biiwa.

Yesu u barɔbu bɛkia Genɛsarɛtin temɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 6:53-56)

34 Ba tɔbura ba kpa ba tura Genɛsarɛtin
temɔ.
35 Tem min tɔmba Yesu tuba ma ba win
labaari yɛ̃bi yam kpuro ma u tunuma. Ma
ba ka nùn ben barɔbu kpuro naawa.
36 Ba nùn kana u gesi de bu win yaberun
swaa bua baba. Be ba maa ye baba kpuro ba
bɛkura.

15

Sikadoban deema
(I maa mɛɛrio Maaku 7:1-13)

1 Yera Falisiba ka wooda yɛ̃robu gabu ba
na Yesun mi saa Yerusalɛmun di, ba nùn
bikia ba nɛɛ,
2 mban sɔ̃na wunɛn bwãabu ba ṅ bɛsɛn
sikadoban deema mɛm nɔɔwammɛ. Domi
ba ku ra niɛ bu sere di.
3 Yesu bu wisa u nɛɛ, bɛɛ maa ni, mban
sɔ̃na i ra Gusunɔn wooda sare ma i sere bɛɛn
deema nɛni.
4 Domi Gusunɔ u nɛɛ, “A wunɛn tundo ka
wunɛn mɛro bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.” U maa nɛɛ, “Wi u
win tundo ṅ kun mɛ win mɛro kɔ̃sa gerusi
ba koo nùn gowa.”

5 Adama bee i gerumɔ ma goo ù n win
tundo ǹ kun me win mero sɔ̃ɔwa u nee, win
dukia ye u koo kpĩ u ka nùn somi ya kua
Gusunɔgia,
6 n ǹ maa weene duro wi, u win tundo
ǹ kun me win mero somi. Nge meya i
Gusunɔn gari teesimɔ ma i been deema swĩi.
7 Murafiti bee, ka geema been sɔ̃na Gusunɔ
u gerua saa Esain nɔɔn di u nee,
8 "Tɔn beni ba man beere wɛ̃emɔ ka nɔɔ.
Adama ben gɔ̃ru ga ka man toma.
9 Kama ba man sãamɔ.
Domi tɔmbun woodawa ya kua ben
sɔ̃ɔsiru."

Ye ya tɔnu mɔ̀ disigii
(I maa meerio Maaku 7:14-23)

10 Ma Yesu u tɔn wɔru soka u nee, i nɔɔwɔ
kpa i de n bee yeeri.
11 N ǹ mɔ ye ya dumɔ tɔnun nɔɔ sɔɔ yera
ya nùn mɔ̀ disigii, ma n kun mɔ ye ya yarimɔ
saa win nɔɔn di, yeya ya ra tɔnu ko disigii.
12 Yera win bwãaba na win mi ba nee, n ǹ
a yɛ̃ ma gari yi a gerua mi, yi Falisiba duawa
mi ya.
13 U bu wisa u nee, dãru baatere te
nɛn Baaba wɔrukoo kun duure ba koo tu
wukawa.
14 I bu derio. Swaa gbio wɔ̃koba. Wɔ̃ko
ù n maa win wɔ̃kosi swaa gbiiye be yiru
kpurowa ba koo tokoro wɔri.
15 Piee nùn sɔ̃ɔwa u nee, a sun mɔn te
tubusio.
16 Yesu u nee, n ǹ been tii yeeri ka tɛ̃?
17 I ǹ yɛ̃ ma ye ya dumɔ nɔɔ sɔɔ kpuro
nukurɔwa ya dɔɔ? Ma ǹ n sosi ya koo yari
wasin di.
18 Adama ye ya yarimɔ nɔɔn di, gɔ̃run diya
ya wee. Yeya ya ra tɔnu ko disigii.
19 Domi gɔ̃run diya bwisiku kɔ̃sunu wee,
ka tɔn goberu, ka sakararu, ka kɔ̃ɔ mennabu
tantanaru sɔɔ ka gbena ka weesu ka tɔn
sankubu.
20 Yeya mi, ye ya ra tɔnu ko disigii. Adama
nɔm kesenun dibu ku ra tɔnu ko disigii.

Kurɔ sɔɔ goo u Yesu

naane doke
(I maa meerio Maaku 7:24-30)

21 Yen biru Yesu doona min di u da Tiri ka
Sidonin bera gia.
22 Kurɔ Kananigii goo wi u wãa bera mi,
u na win mi, ma u nɔɔgiru sua u nee, Yinni,
Dafidin sikadobu, a nɛn wɔnwɔndu waawo.
Nɛn bii tɔn kurɔ u werekunu mɔ nu nùn
nɔni sɔ̃ɔwa too.
23 Ka me, Yesu kun nùn gari gee wisa. Ma
win bwãaba na win mi, ba nùn kana u de
kurɔ wi, u doona min di domi u kuuki mɔ̀
u ka bu swĩi biruɔ.
24 U bu wisa u nee, Isireliba tɔnan miya ba
man gɔrima be, be ba kɔ̃ɔre nge yãanu.
25 Adama kurɔ wi, u na Yesun wuswaaɔ u
yiira u nee, Yinni, a man somiɔ.
26 Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nee, n ǹ weene bu
bibun dĩanu sua bu bɔ̃nu kɔ̃ɔwa.
27 Kurɔ wi nee, geema, Yinni. Ka me, bɔ̃nu
ra dĩa buri di yi yi wɔruma nin yinnibun
tabulun di.
28 Yera Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nee, kurɔ wune,
wunɛn naane dokebu kpã too. N koo nun
kua nge me a kĩ.
Saa ye sɔɔ, ma kurɔ win bii wi, u bekura.

Yesu u barɔ dabinu bekia

29 Yesu u doona min di u da Galilen daa
burerun goorɔ. Ma u yɔɔwa guuru wɔllɔ u
sina.
30 Yera tɔn wɔru guna na win mi. Ba
ka yemɔbu na ka wɔ̃kobu ka alebugibu ka
sosobu, ka kpam barɔ dabinu ba yi Yesun
wuswaaɔ, ma u bu bekia.
31 Biti baka tɔn be mwa ye ba wa sosoba
gari mɔ̀, alebugiba bekura, yemɔba sĩimɔ,
wɔ̃koba yam waamɔ, ma ba Gusunɔ Isire-
liban Yinni siarabu wɔri.

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun

suba nne diisia
(I maa meerio Maaku 8:1-10)

32 Yesu u win bwãabu soka u nee, tɔn
benin wɔnwɔnda man mɔ̀. Yen sɔ̃ɔ ita wee
ye ba ka wãa nɛn mi, gãanu kun maa bu tie
ni ba koo di. Na ǹ maa kĩ n bu kara ka gɔ̃ɔru
kpa bu ku raa dam bia swaaɔ bu wɔri.
33 Win bwãaba nùn bikia ba nee, mana sa
ko sere dĩanu wa gbaburu sɔɔ mini ni nu
koo tɔn dabi teni debu.
34 Yesu bu bikia u nee, pɛ̃ɛ nyewa i sere
mɔ.
Ma ba nee, wasi nɔɔba yiru ka swɛ̃ɛ pi-
iminu ganu.
35 Yesu u tɔn wɔru ge sinasia temɔ.
36 Ma u pɛ̃ɛ nɔɔba yiru ye sua ka swɛ̃ɛ yi,
u Gusunɔ siara ma u murura u win bwãabu
wɛ̃ ba tɔn wɔru ge yabua.

37 Be kpuro ba di ba deba. Ye ba di n tia ba
gure birenu nɔɔba yiru sɔɔ ba ka doona.
38 Be ba ye di ben geera tura tɔnu nɔrɔbun
suba nnɛ (4.000), tɔn kurɔbu ka bibu baasi.
39 Ye u tɔn wɔru ge yarinasia u kpa, u goo
nimkuu dua u da Magadan tem gia.

16

Falisiba ka Sadusiba

ba yĩreru bikia
(I maa mɛɛrio Maaku 8:11-13, Luku 12:54-56)

1 Falisiba ka Sadusiba ba na Yesun mi, bu
ka win laakari mɛɛri, ba nùn bikia ba nɛɛ, u
bu sõɔsi ka yĩreru garu ma win dam weewa
saa Gusunɔn min di.
2 Adama Yesu bu sõɔwa u nɛɛ, saa ye sõɔ
kpeeyɔ i ra nɛɛ, yam koo dora gisɔ domi
wɔlla sõri.
3 N n bururun na, i ra nɛɛ, gura koo nɛ gisɔ
domi wɔlla swãa ka wõka tobe kua. I wɔllun
yĩrenu wunanamɔ, adama i ɲ kpẽ i saa yenin
yĩrenu tubu.
4 Tẽn tɔn kõsobu be ba ɲ ka Gusunɔ turo
yõ ba yĩrenu bikiamɔ. Adama yĩreru garu
maa sari te ba koo bu sõɔsi ma n kun mɔ
Gusunɔn sɔmɔ Yonasigiru.
Ma u bu deri u doona.

Falisiba ka Sadusiban

pẽɛ seeyatia
(I maa mɛɛrio Maaku 8:14-21)

5 Ye win bwãaba tɔburɔ guru giɔ, ba duari
bu pẽɛ kusenu ko.
6 Yera Yesu bu sõɔwa u nɛɛ, i kpurɛ kpurɛ
ko, i n tii sɛ ka Falisiba ka Sadusiban pẽɛ
seeyatia.
7 Bwãa be, ba wesiana ba nɛɛ, u gerua mɛ
yèn sõ ba ɲ pẽɛ kusenu kue.
8 Yesu ben bwisikunu gia ma u bu bikia u
nɛɛ, mban sõna i wesiana i nɛɛ, yèn sõ i ɲ pẽɛ
kusenu kue, yen sõna na gerua mɛ. Naanɛ
doke piibugii bɛɛ.
9 N ɲ bɛɛ yeeri sere ka tẽ? I ɲ pẽɛ nɔɔbu
ye yaaye ye na murura tɔmbu nɔrɔbun suba
nɔɔbun (5.000) sõ? Ka sukum mɛ n tian
birenun geeru?
10 I ɲ maa pẽɛ nɔɔba yiru ye yaaye ye na
murura tɔmbu nɔrɔbun suba nnɛn (4.000)
sõ? Ka sukum mɛ n tian birenun geeru?
11 Amɔna i ɲ ka tuba ma na ɲ ka pẽɛ yã. I n
tii sɛ ka Falisiba ka Sadusiban pẽɛ seeyatia.
12 Sanam mɛya bwãa be, ba tuba ma u ɲ
ka pẽɛ seeyatia yã. Adama u bu sõɔmɔwa ba
n tii sɛ ka Falisiba ka Sadusiban sõɔsinu.

Piɛɛ u nɛɛ, Yesu u sãawa

wi Gusunɔ u gɔsa
(I maa mɛɛrio Maaku 8:27-30, Luku 9:18-21)

13 Yesu u tura Sesare Filipin temɔ. Ma
u win bwãabu bikia u nɛɛ, wara tɔmba
gerumɔ Tɔnun Bii u sãa.
14 Ba nùn wisa ba nɛɛ, gaba gerumɔ
Yohanu Batɛmu kowowa a sãa. Gaba maa
mɔ̀ Eliwa. Gaba maa kpam gerumɔ wunɛ
Yeremiwa ɲ kun mɛ, Gusunɔn sɔmɔbun
turo.
15 Yesu u nɛɛ, bɛɛ maa ni, wara i gerumɔ
na sãa.
16 Simɔɔ Piɛɛ nɛɛ, wuna mi, wi Gusunɔ u
gɔsa, wi, Yinni wason Bii.
17 Yera Yesu nùn wisa u nɛɛ, doo
nɔɔrugiiwa wunɛ Simɔɔ, Yohanun Bii, domi
n ɲ mɔ tɔnu u nun yeni sõɔsi, ma n kun mɔ
nɛn Baaba wi u wãa wɔllɔ.
18 Nɛna na nun sõɔmɔ ma na nun soka
kperu *. Kpee ten wɔllɔwa kon nɛn yigbɛru
swĩi. Baa gɔɔn tii u ɲ kpẽ u tu gãanu kua.
19 Wuna kon ban te Gusunɔ u swĩin
kɔkɔrɔba wẽ. Ye a yinamɔ handuniaɔ ba koo
ye yina wɔllɔ. Ye a maa wura handuniaɔ ba
koo ye wura wɔllɔ.
20 Yera Yesu win bwãabu nɔɔ goosi u nɛɛ,
bu ku raa goo sõ ma wiya wi Gusunɔ u gɔsa.

Yesu u win gɔɔ ka win seebun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Maaku 8:31-9:1, Luku 9:22-27)

21 Saa saa yen min diya Yesu Kirisi u
win bwãabu gari sõɔmɔ batuma sɔɔ u nɛɛ,
u ɲ koo ko u kun Yerusalɛmu de, mi guro
gurobu ka yãku kowo tɔnwerobu ka wooda
yẽroba koo nùn nɔni sõ. Ba koo nùn go
adama sõɔ itase u koo se.
22 Yera Piɛɛ ka nùn da bõɔrɔ u nùn gerisim
wɔri u nɛɛ, Gusunɔ u nun bere Yinni, yenin
bwesera kun nun deemamɔ pai!
23 Adama Yesu sĩira u Piɛɛ sõɔwa u nɛɛ,
a gɛɛro nɛn birun di Setam. A kasu a
man torasiawa, domi a ɲ bwisikumɔ nge
Gusunɔ, ma n kun mɔ nge tɔnu.

* **16:18** ***kperu*** - Yĩsi te ba mɔ̀ Piɛɛ, ten tubusiana kperu.

24 Yen biru Yesu win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
goo ù n kĩ u man swĩi nge bɔ̃ɔ, u win gɔ̃ru
kĩru derio kpa u win tiin dãa bunanaru sua
u n ka man swĩi.
25 Wi u kĩ u win wãaru di ka win gɔ̃ru kĩru
u koo tu bia. Adama wi u win wãaru yina
nɛn sɔ̃ u koo ra tu wa.
26 Nge arufaani yerà tɔnu mɔ ù n
handunian gãanu kpuro wa ma u win
wãaru bia. Nge mba n wãa ye tɔnu u koo
ka win wãaru kɔsina.
27 Tɔnun Bii u sisi kam kam ka win
Baaban yiiko ka win gɔradoba sannu.
Sanam mɛya u koo baawure nùn win are
kɔsia nge mɛ win kookoosu nɛ.
28 Geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ tɔn be ba wãa mini
ben gaba kun gbimɔ bu ka Tɔnun Bii wa u
na nge sunɔ.

17

Yesun wasi gɔsia
(I maa mɛɛrio Maaku 9:2-13, Luku 9:28-36)

1 Sɔ̃ɔ nɔɔba tian biru Yesu Piɛɛ sua ka
Yakɔbu ka Yohanu, Yakɔbun wɔnɔ, u ka bu
da guu bakaru garun wɔllɔ be tɔna.
2 Win wasi gɔsia tuki ben nɔni sɔɔ, ma
win wuswaa ballimɔ nge sɔ̃ɔ, win yãnu maa
burura fem fem nge suru.
3 Yen biru ba Mɔwisi ka Eli wa ba ka Yesu
gari mɔ̀.
4 Yera Piɛɛ u Yesu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni, n
wã sa n wãa mini. À n kĩ, kon kunu ita ko,
teeru wunɛgiru, teeru Mɔwisigiru, teeru
maa Eligiru.
5 U ń gari yi gerum kpa, bukɔ kpiku ga ka
bu wukiri. Ma ba nɔɔ gagu nua saa bukɔ min
di ga nɛɛ, winiwa nɛn Bii kĩnasi wì sɔɔ nɛn
gɔ̃ru dobu kpuro wãa. I wigii swaa dakio.
6 Ye bwãa be, ba nɔɔ ge nua bɛrum
bu mwa sere ba wɔruma ba wuswaa tem
girari.
7 Yesu na ben mi u bu nɔma sɔndi u nɛɛ, i
seewo, i ku bɛrum ko.
8 Ye ba wuswaa seeya ba ń maa goo wa ma
n kun mɔ Yesu turo.
9 Sanam mɛ ba saram wee guu ten min di,
Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu ku raa goo sɔ̃ ye ba
wa mi, sere Tɔnun Bii u ka se gɔrin di.
10 Bwãa be, ba nùn bikia ba nɛɛ, mban
sɔ̃na wooda yɛ̃roba ra gere Eliwa koo gbi u
na.
11 U bu wisa u nɛɛ, ka geema Eli koo na kpa
u yabu baayere wesia yen ayerɔ.
12 Adama na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, Eli u na kɔ, ba ń
nùn tuba, ma ba nùn kua nge mɛ ba kĩ. Nge
mɛya ba koo Tɔnun Biin tii nɔni sɔ̃.
13 Yera n win bwãabu yeeri ma Yohanu
Batɛmu kowon gariya u mɔ̀.

Yesu u bii wi wɛrɛku ga wãasi bɛkia
(I maa mɛɛrio Maaku 9:14-29, Luku 9:37-43a)

14 Ye ba tunuma mi tɔn wɔru ga wãa, durɔ
goo u na u yiira Yesun wuswaaɔ
15 u nɛɛ, Yinni, a nɛn biin wɔnwɔndu
waawo. U giri kpakpanu barɔ nu nùn
wahala mɔ̀ gem gem sere nu ra gasɔ nùn
kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ sɔɔ ń kun mɛ nim sɔɔ.
16 Na ka nùn wunɛn bwãabu naawa
adama ba kpana bu nùn bɛkia.
17 Yesu u nɛɛ, bɛɛ tɔn kɔ̃so naanɛ doke
sarirugibu, sere saa yerà ko na n ka bɛɛ
wãa. Nge sere domma ko na n kpam ka bɛɛ
tɛmanɛ. I ka man bii wi naawa mini.
18 Yesu u wɛrɛku ge gerusi ma ga bii wi
doonari ma u bɛkura mii mii.
19 Yera Yesun bwãaba da win mi be tɔna
ba nùn bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na ba kpana bu
wɛrɛku ge gira.
20 Yesu bu wisa u nɛɛ, yèn sɔ̃ bɛɛn naanɛ
dokebu kun kpã. Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
baa bɛɛn naanɛ dokebu bù n piibu sãa nge
dĩa bima ye ya piiburu bo i ko guu teni sɔ̃ tu
wukuro minin di tu da giɔ. Mɛya ta koo maa
wukura. Gãanu maa sari ni i ko kpana i ko.
[
21 Adama wɛrɛku genin bwesera ku ra
doonɛ ma n kun ka kanaru ka nɔɔ bɔkuru.]

Yesu u kpam win gɔɔ
ka win seebun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Maaku 9:30-32, Luku 9:43b-45)

22 Sɔ̃ɔ teeru nge mɛ bwãa be, ba mɛnnɛ
sannu Galileɔ Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba koo
Tɔnun Bii tɔmbu nɔma bɛria
23 bu nùn go, adama sɔ̃ɔ itase u koo se
gɔrin di.
Yera bwãa ben nukura sankira gem gem.

Sãa yerun wɔ̃ɔ gobin kɔsiabu

24 Sanam mɛ Yesu ka win bwãabu ba tura
Kapenamuɔ, yera sãa yerun wɔ̃ɔ gobigiba
na Piɛɛn mi ba nɛɛ, bɛɛn yinni u ku ra sãa
yerun wɔ̃ɔ gobi kɔsie?

25 Piɛɛ nɛɛ, a, u ra kəsie.
Ye Piɛɛ u duə dirə Yesu gbia u nùn bikia
u nɛɛ, amənа a wa Siməə. Berà n weenɛ bu
handunia min sinambu gbere gobi kəsia.
Sina bibu? Nge gabu.
26 Piɛɛ nɛɛ, gabu.
Ma Yesu nɛɛ, ǹ n mɛn na sina bibu ba ǹ
kəsiamə.
27 Ka mɛ, sa ǹ kĩ su tən be məru kəsiki. Yen
sõ, a doo daarə a kəkəru kõ. Swãa ye ya gbia
ya tu mwɛ, a ye gawo a yen nəə baaya. Kaa
sii geesun gobi wa mi, yi yi koo nɛ ka wunɛn
gobi turi. A yi suo a bu kəsia.

18

Wara gisonkoru bo
(I maa mɛɛrio Maaku 9:33-37, Luku 9:46-48)

1 Saa ye səərа Yesun bwãaba da win mi,
ba nùn bikia ba nɛɛ, wara gisonkoru bo
Gusunən bandu səə.
2 Yesu u bii piibu gagu soka u yõrasia ben
wuswaaə.
3 Ma u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sõəmə, ma n
kun mə i tii gəsia i kua nge bibu, i ǹ kpẽ i n
wãa ban te Gusunə u swĩi səə.
4 Wi u sãa gisonko ban te Gusunə u swĩi
səə, wiya wi u tii kawa nge bii wini.
5 Wi u maa bii winin bweseru wura nɛn
yĩsirun sõ, nɛna u wura.

Torarun baberu
(I maa mɛɛrio Maaku 9:42-48, Luku 17:1-2)

6 Yesu maa nɛɛ, wi u dera bii piimii ni nu
man naanɛ doke min turo wəri toraru səə, n
buram bo bu yẽro nɛɛ bakaru gbinisia win
wĩirə kpa bu nùn kpẽɛ nim wõku səə u nim
diira.
7 Anna a handunian wahala wa ye gãanu
ka wãa ni nu derimə təmba wərimə toraru
səə. Gãa ninin bwesera ko n wãawa
baadomma, adama nəni swãarugiiwa wìn
min di nu koo yari.
8 Wunɛn nəmu ǹ kun mɛ wunɛn naasu,
yen ye ya nun sure toraru səə, a ye buro a
kõ n toma. Domi n sanə bo a ka nəm teu ǹ
kun mɛ naa teesu wãaru wa te ta ku ra kpe,
n kere a n nəma yiru ka naasu yiru mə kpa
bu nun kpẽɛ dõə wi u ku ra gbi səə.
9 N n maa wunɛn nənun na ga nun sure
toraru səə a gu wəwo a kõ n toma. Domi n
sanə bo a ka nəni tia wãaru wa te ta ku ra kpe
n kere a n nəni yiru mə kpa bu nun kpẽɛ dõə
wi u ku ra gbi səə.

Yãa te ta kõəra ta maa waara
(I maa mɛɛrio Luku 15:3-7)

10 Yesu maa nɛɛ, i ku ra de i bii piimii nin
teu gɛm. Ka geema na bɛɛ sõəmə, ben gərado
be ba wãa wəllə ba ra n yõwa baadomma nɛn
Baaba wərukoon wuswaaə. [
11 Domi Tənun Bii u nawa u ka ye ya kõəra
faaba ko.]
12 Mba i tamaa. Tənu ù n yãanu wunəbu
(100) mə ma teera kõəra, u ǹ koo wunəbu
tia sari deri guuru wəllə kpa u da u tee te ta
kõəra kasu?
13 U n maa tu wa, ka geema na bɛɛ sõəmə,
win nuku dobu ko n kpã yãa ten sõ n kere
wunəbu tia sari ni nu ǹ kõəre.
14 Nge mɛya maa bɛɛn Baaba wi u wãa
wəllə u ǹ kĩ baa bii piimii nin teu gu kõəra.

Naanɛ dokeo ù n tora

15 Yesu maa nɛɛ, naanɛ dokeo goo ù n tora
a doo win mi wunɛ təna a nùn win toraru
tubusia. U n wunɛgii nua, a nùn faaba kua.
16 Adama ù n yina u nun swaa daki, a tən
turo ǹ kun mɛ tənu yiru kasuo a ka da win
mi, kpa tənu yiru ǹ kun mɛ ita ye, yu gari
yi kpuron seeda di nge mɛ Gusunən gari
gerumə.
17 U n maa kpam yina u bu swaa daki, a
Yesun yigbɛru gari yi nəəsio. U n den yina
u yigbɛrun gari nə, a nùn garisio tən tuko ǹ
kun mɛ gbere mwaə.

Yinabu ka wurabu

18 Ma Yesu maa nɛɛ, ka geema na bɛɛ
sõəmə, ye i yinamə handunia səə ba koo ye
yina wəllə. Ye i maa wura handunia səə, ba
koo ye wura wəllə.
19 Na kpam bɛɛ sõəmə ma bɛɛn təmbu yiru
bà n nəə tia kua handunia mini ba gãanu
bikia kanaru səə, nɛn Baaba wi u wãa wəllə
u koo bu wẽ.
20 Domi mi təmbu yiru ǹ kun mɛ ita ba
mɛnnɛ ka nɛn yĩsiru, na wãa ben suunu səə.

Səm kowon gari wi u yina

u suuru wura

21 Yera Piɛɛ u da Yesun mi u nùn bikia u
nɛɛ, nən nyewa kon nɛn beruse wi u man
torari suuru kua. Nən nəəba yiru?

22 Yesu nùn wisa u nɛɛ, aawo n ɲ̀ mɔ nɔn
nɔɔba yiru tɔna, nɔn wata ka wɔkurun nɔn
nɔɔba yiruwa.
23 Yenin sɔ̃na Gusunɔn bandun gari ka
sunɔ goon gari weenɛ wi u kĩ u win gobi
dooru ko ka win sɔm kowobu.
24 Ye u win gobi dooru torua, yera ba ka
durɔ goo na wi u win dibu nɛni fɔrɔtɔ dabi
dabiru.
25 Wee, durɔ wi kun gãanu mɔ u ka dii bi
kɔsia. Ma win yinni nɛɛ bu nùn dɔro ka win
kurɔ ka win bibu ka ye u mɔ kpuro bu ka dii
bi kɔsia.
26 Yera sɔm kowo wi, u yiira win yinnin
wuswaaɔ u nùn suuru kana u nɛɛ, a ka man
tɛmanɔ, kon nun kɔsia kpuro.
27 Ma win yinni u win wɔnwɔndu wa u dii
bi go u dera u doona.
28 Ye sɔm kowo wi, u yara min di, u ka win
sɔm kowosi yinna wi u win dibu nɛni nge
fɔrɔtɔ nɔɔbun saka. Yera u nùn sɛ̃re u wĩiru
sɛ̃ka u nɛɛ, a nɛn dibu kɔsiama bi a nɛni.
29 Yera win kpaasi u yiira win wuswaaɔ u
nùn suuru kana u nɛɛ, a ka man tɛmanɔ, kon
nun kɔsia.
30 Adama u ɲ̀ wure. U dera ba nùn doke
pirisɔm sɔɔ sere u ka dii bi kɔsia u kpe.
31 Ye sɔm kowo be ba tie ba gari yi wa, ben
nukura sankira ma ba da ba ben yinni ye
kpuro sɔ̃ɔwa.
32 Yera yinni wi, u nùn sokusia u nɛɛ, sɔm
kowo nuku kɔ̃surugii, na nun wunɛn dibu
goowa yèn sɔ̃ a man suuru kana.
33 N daa weenɛwa wunɛn tii a maa wunɛn
sɔm kowosi wi wɔnwɔndu kua nge mɛ na
nun kua.
34 Yinni wi, u mɔru bɛsira ma u sɔm kowo
wi pirisɔm kɔ̃sobu wɛ̃ sere u ka dii bi kpuro
kɔsia.
35 Ma Yesu nɛɛ, nge mɛya nɛn Baaba wi u
wãa wɔllɔ koo bɛɛ kua bɛɛn wi u kun win
winsim suuru kue win gɔ̃run di.

19

Yesu u yinanaan gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Maaku 10:1-12)

1 Ye Yesu u gari yi gerua u kpa u doona
Galilen di u da Yudean bera gia ye ya wãa
Yuudɛnin daarun guru giɔ.
2 Tɔn wɔru guna nùn swĩi mi, ma u ben
barɔbu bɛkia.
3 Falisi gaba na win mi, bu ka win laakari
mɛɛri ba nùn bikia ba nɛɛ, bɛsɛn wooda ya
wura tɔnu u win kurɔ yina gari baayiren sɔ̃?
4 Yesu u nɛɛ, i ɲ̀ garire Gusunɔn gari sɔɔ
ma "Toren di Taka kowo u bu kuawa durɔ
ka kurɔ."
5 Ma yi kpam nɛɛ, "Yen sɔ̃na, durɔ u koo
win tundo ka win mɛro deri kpa wi ka win
kurɔ ba n maninɛ kpa be yiru kpuro bu ko
wasi tee."
6 Nge mɛya ba ɲ̀ maa sãa tɔmbu yiru ma
n kun mɔ tɔn turo. N n man na, tɔnu u ku
karana ye Gusunɔ u mɛnna.
7 Falisiba ba nùn bikia ba nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na,
mban sɔ̃na Mɔwisi u wooda wɛ̃ u nɛɛ, durɔ
u yinanaan tireru yore kpa u de win kurɔ u
doona.
8 Yesu u bu wisa u nɛɛ, Mɔwisi dera i
bɛɛn kurɔbu yinamɔ bɛɛn woo bɔbunun sɔ̃.
Adama saa toren di gari yi, yi ɲ̀ sãa mɛ.
9 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, wi u win kurɔ yina ma n
kun mɔ sakararun sɔ̃, ma u kurɔ kpao sua, u
sakararu kuawa.
10 Win bwãaba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, ɲ̀ n mɛn
na n sãa durɔ ka win kurɔn suunu sɔɔ, n
buram bo bu ku suana.
11 Yesu u nɛɛ, tɔmbu kpuro ba ɲ̀ kpɛ̃ bu
gari yi sua ma n kun mɔ be Gusunɔ u yen
dam wɛ̃.
12 Domi gabun mi marumara, gabu maa
tɔmba ba bu kua mɛ, gabu maa kpam,
Gusunɔn bandun sɔ̃na ba ɲ̀ kurɔ suamɔ. Wi
u koo kpĩ u gari yi sua, u suo.

Yesu u bibu kanaru kua
(I maa mɛɛrio Maaku 10:13-16, Luku 18:15-17)

13 Tɔmba ka bii piiminu na Yesun mi, u ka
bu nɔma sɔndi kpa u bu kanaru kua, adama
win bwãaba tɔn be gerusi.
14 Yera Yesu nɛɛ, i de bii piiminu nu na
nɛn mi, i ku bu yinari. Domi Gusunɔ u
bandu swĩi tɔmbun sɔ̃ be ba ka bu weenɛ.
15 U bu nɔma sɔndi ma u doona min di.

Gobigii goon gari
(I maa mɛɛrio Maaku 10:17-31, Luku 18:18-30)

16 Durɔ goo na Yesun mi, u nùn bikia u
nɛɛ, yinni, gea mba kon ko n ka wãaru te ta
ku ra kpe wa.
17 Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na a man
gean kobun gari bikiamɔ. Tɔn turowa sãa

geo. À n kĩ a wãaru te ta ku ra kpe wa a
woodaba swĩiyɔ.
18 U nɛɛ, yen yerà.
Yesu u nɛɛ, a ku tɔnu go, a ku sakararu ko,
a ku gbɛni, a ku goo gari mani,
19 a wunɛn tundo ka wunɛn mɛro bɛɛrɛ
wɛ̃ɛyɔ, kpa a wunɛn tɔnusi kĩa nge wunɛn
tii tii.
20 Aluwaasi wi, u nɛɛ, yeni kpurowa na
swĩi. Mba n maa man tie.
21 Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à n kĩ a yibu, a
doo a dɔra kpuro ye a mɔ, kpa a yen gobi
sãarobu bɔnu kua, kaa n dukia mɔ wɔllɔ,
kpa a na a man swĩi.
22 Adama ye aluwaasi wi, u nua mɛ, u
doona ka nuku sankiranu domi win dukia
ya kpã.
23 Yera Yesu u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka
geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, n sɛ̃ gem gem dukiagii
u ka ban te Gusunɔ u swĩi wura.
24 Yen sɛ̃sɔ ga kpã n kere yooyoo gu du
yaburan wɛ̃rɔ gu yari.
25 Ye bwãa be, ba gari yi nua, ba biti soora
gem gem, ma ba nɛɛ, ǹ n mɛn na, wara u koo
den faaba wa.
26 Yesu bu mɛɛra ma u nɛɛ, tɔmbun miya
n ǹ koorɔ adama gãanu sari ni Gusunɔ u
kpanɛ.
27 Yera Piɛɛ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n wee bɛsɛ
sa gãanu kpuro deri sa nun swĩi. Mba n ko
n ko bɛsɛgia.
28 Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ, sanam mɛ Tɔnun Bii u ko n sɔ̃ win
sina gɔni yiikogian wɔllɔ handunia kpaa sɔɔ,
bɛɛ wɔkura yiru be i man swĩi bɛɛn tii i ko
n sɔ̃ sina gɔni wɔllɔ i ka Isirelibɔn bwesenu
wɔkura yiru siri.
29 Ma baawure wi u win yɛnu deri, ǹ kun
mɛ wɔnɔbu, ǹ kun mɛ sesubu, ǹ kun mɛ
tundo, ǹ kun mɛ mɛro, ǹ kun mɛ bibu, ǹ
kun mɛ gbea nɛn yĩsirun sɔ̃, u koo yen kɔsire
wa dabi dabinu, kpa u wãaru te ta ku ra kpe
tubi di.
30 Adama dabiru be ba tɛ̃ sãa gbiikobu ba
koo ko birukobu, ma dabiru be ba tɛ̃ sãa
birukobu ba koo ko gbiikobu.

20

Sɔm kowo be ba wãa gbaarɔ

1 Ma Yesu u nɛɛ, n wee ye Gusunɔn bandu
ta ka weenɛ. Yɛnu yɛ̃ro goo u yara buru
buru yellu u ka sɔm kowobu kasu bu da win
gbaarɔ.
2 U wura u bu kɔsia nge mɛ ba ra sɔm
kowo kɔsie sɔ̃ɔ teeru, ma u nɛɛ bu doo bu
sɔmburu ko win gbaarɔ.
3 Ye n kua bururun kɔba nɔɔba nnɛ, u
kpam yara ma u gabu deema ba sɔ̃ tɛngɛɔ ba
ǹ garu mɔ̀.
4 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i doo i sɔmburu
ko nɛn gbaarɔ. Kon bɛɛ yen gobi kɔsia nge
mɛ n weenɛ.
5 Ma ba da mi. Yɛnu yɛ̃ro wi, u kpam yara
sɔ̃ɔ wii wɔllu, ka maa yokan kɔba ita, ma u
kua mɛ.
6 Ye n da kua yokan kɔba nɔɔbu, u kpam
yara u gabu wa be ba sɔ̃ mi. U bu bikia u nɛɛ,
mban sɔ̃na i sɔ̃ mini saa bururun di i ǹ garu
mɔ̀.
7 Ba wisa ba nɛɛ, yèn sɔ̃ goo kun sun
sɔmburu wɛ̃. Ma u nɛɛ, ǹ n mɛn na, i doo
nɛn gbaarɔ i sɔmburu ko bɛɛn tii.
8 Ye n kua yoka yɛnu yɛ̃ro wi, u win sɔm
kowobun wirugii soka u nɛɛ, a sɔm kowobu
sokuo a bu ben gobi kɔsia, saa birukobun
min di sere ka gbiikobun mi.
9 Be ba sɔmburu torua yokan kɔba nɔɔbu
ba na ma ba sɔ̃ɔ teerun sɔmburun gobi wa.
10 Ye gbiikoo be, ba na, ba tamaa begii koo
kerawa mɛ. Adama sɔ̃ɔ teerun sɔmburun
gobiya ba maa ben tii kɔsia.
11 Ye ba gobi yi wa ba ka yɛnu yɛ̃ro wi
wɔki.
12 Ba gerua, ba nɛɛ, be ba dãkuru na mi,
kɔbi tia tɔnawa ba kua ma a bu kɔsia nge bɛsɛ
be sa sɔmburu kua bururun di ka sɔ̃ɔ boko.
13 Ma u ben turo wisa u nɛɛ, nɛn bɔrɔ, na
ǹ nun taki di. A wura ma kaa sɔ̃ɔ teerun
sɔmburun gobi mwa, nge n ǹ mɛ.
14 N n mɛn na, a wunɛn gobi mɔɔ a doona.
Nà n kĩ n biruko wini kɔsia nge wunɛ, mba
n nun wa.
15 N ǹ ye na kĩ yera kon ka nɛn ye na mɔ
ko? Nge a nisinu mɔ̀wa yèn sɔ̃ na tɔn geeru
kua.
16 Ma Yesu nɛɛ, nge mɛya birukobu ba
koo ko gbiikobu, gbiikobu maa, ba koo ko
birukobu.

Yesu u win gɔɔ ka win seebun gari mɔ̀ nɔn itase

(I maa mɛɛrio Maaku 10:32-34, Luku 18:31-34)

17 Nge mɛ Yesu u dɔɔ Yerusalɛmu gia,
swaaɔ u win bwãabu wɔkura yiru ye tɔna
sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
18 wee, sa dɔɔ Yerusalɛmuɔ mi ba koo
Tɔnun Bii yãku kowo tɔnwerobu ka wooda
yɛ̃robu nɔma bɛria. Ba koo nùn taarɛ wɛ̃ bu
go,
19 kpa bu nùn tɔn tukobu nɔmu sɔndia be
ba koo nùn yaakoru ko, bu nùn sɛni so, yen
biru bu nùn kpare dãa bunanarɔ. Sɔ̃ɔ itase
u koo maa se gɔrin di.

Ye Yakɔbu ka Yohanun mɛro u bikia
(I maa mɛɛrio Maaku 10:35-45)

20 Yera Sebeden bibun mɛro u na Yesun
mi ka win bibu sannu u yiira u ka gãanu
kana.
21 Yesu u nùn bikia u nɛɛ, mba a kĩ.
U nɛɛ, a de nɛn bibu yiru yeni yu sina,
turo wunɛn nɔm geuɔ, turo maa wunɛn
nɔm dwarɔ sanam mɛ kaa bandu di.
22 Yesu u wisa u nɛɛ i ṅ yɛ̃ ye i bikiamɔ, i
ko kpĩ i wahala sɔbe ye kon sɔbe?
Ma ba nɛɛ, sa ko kpĩ.
23 Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka geema i ko
wahala sɔbe nge nɛ. Adama n ṅ nɛn baa n
ka gɔsi be ba koo sina nɛn nɔm geuɔ ka nɛn
nɔm dwarɔ. Tɔn bèn sɔ̃ nɛn Baaba u aye ni
sɔɔru kua beya ba koo nu wa.
24 Ye bwãabu wɔku te ta tie ta gari yi nua,
ta ka yiru ye mɔru kua.
25 Yera Yesu bu soka u nɛɛ, bɛɛn tii i yɛ̃ nge
mɛ tɔn tukobun tem yɛ̃robu ba ra n bu dam
dɔremɔ. Kpa ben wirugibu ba n bu taaremɔ.
26 Adama n ṅ sãa mɛ bɛɛn mi. Bɛɛn goo ù
n kĩ u ko wirugii, u de u ko bɛɛn sɔmɔ.
27 Mɛya maa bɛɛn wi u kĩ u ko gbiikoo u
koowo bɛɛn yoo.
28 Nge mɛya Tɔnun Bii kua. U ṅ nɛ bu ka
nùn sã ma n kun mɔ u ka gabu sã, kpa u win
wãaru wɛ̃ u ka tɔn dabinu yakia.

Yesu wɔ̃kobu yiru bɛkia
(I maa mɛɛrio Maaku 10:46-52, Luku 18:35-43)

29 Sanam mɛ ba yara Yerikon di, tɔn wɔru
guna Yesu swĩi.
30 Wɔ̃kobu yiru gaba sɔ̃ swaa baarɔ ba nua
ma Yesu sarɔ. Yera ba nɔɔgiru sua ba nɛɛ,
Yinni, Dafidin sikadobu, a bɛsɛn wɔnwɔndu
waawo.
31 Tɔn wɔru guna ye, ya bu wɔkisimɔ bu
mario. Ka mɛ, ba gbãramɔ too too, ba mɔ̀,
Yinni, Dafidin sikadobu, a bɛsɛn wɔnwɔndu
waawo.
32 Yera Yesu u yɔ̃ra u bu soka ma u bu
bikia u nɛɛ, mba i kĩ n bɛɛ kua.
33 Ba nùn wisa ba nɛɛ, Yinni, sa kĩ bɛsɛn
nɔni yi yam wawa.
34 Yesu u ben wɔnwɔndu wa ma u ben
nɔni baba. Yãatem mi, tɔnu yiru ye, ya yam
wa ma ya nùn swĩi.

21

Yesu u Yerusalɛmu dua
(I maa mɛɛrio Maaku 11:1-11, Luku 19:28-40, Yohanu 12:12-19)

1 Ye ba Yerusalɛmu bɔku kua ba tura wuu
ge ba ra soku Bɛtefagiɔ, Olifin guurɔ ma
Yesu u win bwãabu yiru gɔra.
2 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i doo baru kpaa te i
mɛɛra bɛɛn wuswaaɔ mi. Miya i ko yande
kɛtɛku wa ka gen buu nu sɔri. I nu sɔsiama
i ka man naawa.
3 Goo ù n bɛɛ gãanu bikia, i nɛɛ, Yinniwa u
nin bukata mɔ. Mii mii ba koo de i ka nu na.
4 Yeni ya kua kpa Gusunɔn sɔmɔn gari yini
yi ka koora yi yi nɛɛ,
5 "I Yerusalɛmugibu sɔ̃ɔwɔ i nɛɛ, wee, ben
sunɔ sisi ben mi.
Wi, tɔn duuduowa, u kɛtɛku sɔni, kɛtɛku
buu kpɛmbu."
6 Ma bwãa be, ba da ba kua ye Yesu u bu
sɔ̃ɔwa.
7 Ba ka kɛtɛku ge ka gen buu na. Ba ben
beka tɛria nin wɔllɔ ma ba dera Yesu u sɔni.
8 Ma tɔn wɔru ga gen beka tɛria swaa sɔɔ.
Gaba bãa kako bekusu bɔɔra ba tɛria swaaɔ.
9 Tɔn be ba nùn gbiiye ka be ba nùn
swĩi biruɔ, ba gbãramɔ ba mɔ̀, su Dafidin
sikadobu wɔlle sua. U sãawa domarugii. U
sisi ka Yinnin yĩsiru! Su Wɔrukoo wɔlle sua.
10 Ye u dua Yerusalɛmuɔ, wuugibu kpuro
ba biti soora ba mɔ̀, wara wini.
11 Tɔn wɔru ga nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ
Yesuwa, Galilen Nasarɛtigii.

Yesu u dua sãa yerɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 11:15-19, Luku 19:45-48, Yohanu 2:13-22)

12 Yesu u dua sãa yerɔ ma u be ba kiaru
dɔramɔ ka be ba dwemɔ gira min di. U be ba
gobi kɔsimɔn tabuluba fukura, ka totobɛrɛ
dɔrobun kitanu.
13 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔn gari
nɛɛ, "Nɛn dira ko n sãawa kanarun diru."
Adama bɛɛ i tu gɔsia gbɛnɔbun wãa yeru.

14 Yera wɔ̃kobu ka yɛmɔba na win mi sãa
yeru mi ma u bu bɛkia.
15 Yãku kowo tɔnwerobu ka wooda
yɛ̃roba mɔru kua ye ba maamaaki wa ye u
kua, ka maa bii be ba gbãramɔ sãa yerɔ ba
mɔ̀, su Dafidin sikadobu wɔlle sua.
16 Ma ba Yesu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a sere nɔɔmɔ
ye ba gerumɔ?
Ma Yesu nɛɛ, oo, i ṅ garire Gusunɔn gari
sɔɔ mi ba nɛɛ, "A dera bii piiminu ka bii
wɛ̃ɛnu nu nun siaramɔ."
17 Yen biru u bu deri u doona wuu min di
u da Betaniɔ u kpuna mi.

Yesu dãru garu bɔ̃rusi
(I maa mɛɛrio Maaku 11:12-14, 20-24)

18 Sisiru bururu nge mɛ Yesu gɔsirɔ wuu
mi, gɔ̃ɔra nùn mɔ̀.
19 U dãru garu wa swaa baarɔ te ba ra soku
figie. U tu susi, adama wurusu tɔnawa u wa
mi. Yera u tu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ṅ maa wãa a binu
ma sere ka baadommaɔ.
Ma yande, figie ye, ya gbera.
20 Win bwãaba yabu ye wa ma biti bu
mwa. Ba Yesu bikia ba nɛɛ, amɔna figie ye,
ya ka gbera mɛ mii mii.
21 Yesu bu wisa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ, ì n naanɛ doke ma i ṅ sika mɔ̀, i ko kpĩ
i ko ye na figie ye kua. N ṅ mam mɛ tɔna, i
ko maa kpĩ i guu teni sɔ̃ tu wukuro min di
tu da tu nim wɔ̃ku wɔri. Ya koo maa koora
mɛ.
22 Ma i naanɛ doke, ye i bikia kanaru sɔɔ
ye kpurowa i ko wa i mwa.

Man diya Yesu u yiiko wa
(I maa mɛɛrio Maaku 11:27-33, Luku 20:1-8)

23 Yesu dua sãa yerɔ u keu sɔ̃ɔsimɔ. Yera
yãku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu ba
da win mi ba nɛɛ, weren yiikowa a ka yeni
mɔ̀. Wara nun yiiko ye wɛ̃.
24 Yesu bu wisa u nɛɛ, nɛn tii kon bɛɛ gari
tia gaa bikia. I n man wisa, nɛn tii kon bɛɛ sɔ̃
wìn yiiko na ka yeni mɔ̀.
25 Wara u Yohanu gɔrima u ka batɛmu ko.
Gusunɔ? Nge tɔnu.
Ma ba gerumɔ ben tii tiinɛ sɔɔ ba mɔ̀, sà n
nɛɛ Gusunɔwa, u koo sun bikia mban sɔ̃na
sa ṅ Yohanu naanɛ doke.
26 Sà n maa nɛɛ, tɔmba, ye tɔn wɔru ga koo
ko sa yen bɛrum mɔ, domi be kpurowa ba
Yohanu garisi Gusunɔn sɔmɔ.
27 Yera ba Yesu wisa ba nɛɛ, sa ṅ yɛ̃.
Ma Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, to, ṅ n mɛn na,
nɛn tii na ṅ maa bɛɛ sɔ̃ɔmɔ wìn yiiko na ka
yeni mɔ̀.

Bibu yirun mɔndu

28 Yesu maa nɛɛ, amɔna i wa. Durɔ goo
win bii tɔn durɔbu yiru mɔ. Ma u gbiikoo
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bii wunɛ, a doo a sɔmburu ko
nɛn gbaarɔ gisɔ.
29 Ma u nɛɛ, na ṅ dɔɔ. Adama ye n sosi u
bwisika ma u da.
30 Ma u maa da u win bii yiruse wini
sɔ̃ɔwa mɛ. Bii wi, u nùn wisa u nɛɛ, too,
baaba, kon da. Adama u ṅ de.
31 Be yiru ye sɔɔ, wara u tundon kĩru kua.
Ba nɛɛ, gbiikoo wi.
Yera Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka geema na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, gbere mwaɔbu ka kurɔ tanɔbu
ba koo bɛɛ gbiiya bu da mi Gusunɔ u bandu
swĩi.
32 Domi Yohanu na u bɛɛ swaa gea sɔ̃ɔsi,
ma i ṅ nùn naanɛ doke. Adama gbere
mwaɔbu ka kurɔ tanɔbu beya ba nùn naanɛ
doke. Wee bɛɛ, baa mɛ i ye wa i ṅ gɔ̃ru gɔsie
i nùn naanɛ doke.

Gbaa wuko kɔ̃sobun gari
(I maa mɛɛrio Maaku 12:1-12, Luku 20:9-19)

33 Yesu maa nɛɛ, i kpam mɔndu garu swaa
dakio. Yɛnu yɛ̃ro goo u dãa gbaaru kua ma
u tu kara kua, ma u dãa bii gama yeru kua
ma u gbaa kɔ̃sobun diru bana. Yen biru u
gbaa wukobu kasu u bu ye nɔmu bɛria ma
u sanum da.
34 Sanam mɛ dãa binun sɔribu tura u win
sɔm kowobu gɔra gbaa wuko ben mi, bu
win bɔnu mwaama.
35 Adama gbaa wuko be, ba bu kunisi ba
turo so, ma ba turo go, ma ba itase kpenu
kasuka.
36 Yɛnu yɛ̃ro wi, u kpam bu gabu gɔria be
ba gbiikobu dabiru kere. Daa tia yera ba
ben tii kua.
37 Yen biru u bu win bii gɔria u nɛɛ, ba koo
nɛn bii bɛɛrɛ wɛ̃.
38 Adama saa ye gbaa wuko be, ba bii wi
wa ba geruna ba nɛɛ, i ṅ nùn wa wi u koo ra
gbaa te tubi di? I de su nùn go kpa gbaa te,
tu ko bɛsɛgiru.
39 Ma ba nùn sɛ̃re ba yara gbaa ten min di
ba go.

40 Yesu u bu bikia u nɛɛ, sanam mɛ gbaa
yɛ̃ro win tii u koo na, mba u koo gbaa wuko
be kua.
41 Ba nùn wisa ba nɛɛ, nəni swãarun gəəwa
u koo ka tən kɔ̃so be go, kpa u gbaa wukobu
gabu win gbaaru nəmu səndia, be ba ko n da
nùn win bənu wɛ̃ dãa binun səribun saa səə.
42 Yesu bu sɔ̃əwa u nɛɛ, i ɲ̀ garire Gusunən
gari səə mi ba nɛɛ,
"Kpee te banəba yina, tera ta kua gani
gəmburun dam.
Yinniwa ye kua, ma n kua maamaaki bɛsɛn
nəni səə."
43 Yen sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃əmə, ba koo bɛɛ
Gusunən bandu wərari kpa bu tu bweseru
garu wɛ̃ te ta koo ban te mɛm nəəwa. [
44 Baawure wi u koo kpee te wəri ta koo nùn
bəəku, wi ta maa wəri ta koo nùn namwa
munu munu.]
45 Ye yãku kowo tənwerobu ka Falisiba ba
Yesun mən ni nua, ba tuba ma beya u ka yã.
46 Yera ba swaa kasu bu ka nùn mwa.
Adama ba tən wərun bɛrum kua yèn sɔ̃ ga
nùn garisi Gusunən səmə.

22

Kurə kpaarun dim gari
(I maa mɛɛrio Luku 14:15-24)

1 Yesu kpam ka bu məndu gari sɔ̃əwa u
nɛɛ,
2 n wee, ye Gusunən bandun gari ka
weenɛ. Sunə goo u win biin kurə kpaarun
səəru kua.
3 U win səməbu gəra bu da bu be ba dim
soka sokuma. Adama ba ɲ̀ kĩ bu na.
4 Ma u kpam win səməbu gabu gəra u nɛɛ,
i doo i be na dim soka sɔ̃ na səəru kpa, na
nɛn naa kinɛnu ka yaa sabe gumginu go.
Ye kpuro ya səəru kpeera, bu na kurə kpaa
yerə.
5 Adama be ba dim soka mi, ba ɲ̀ gari
yi swaa sue ma baawure u wigiru doona,
wini win gberu da, wini maa win tenkuru
doona.
6 Ben gaba səmə be mwa ba nəni sɔ̃əwa ba
go.
7 Sunə wi, u məru bɛsira u win tabu
kowobu gəra bu ka tən gowo be go kpa bu
ben wuu dɔ̃ə səku.
8 Sanam mɛya u win səməbu sɔ̃əwa u nɛɛ,
kurə kpaa dĩanu ye, adama be na soka ba ɲ̀
maa ka nu weenɛ.
9 N n mɛn na, i doo swaa swaabu i be i
waamə sokuma.
10 Ma səmə be, ba da swaa swaabu ba be
ba wa kpuro mɛnna kɔ̃sobu ka geobu. Nge
mɛya təmba ka yiba kurə kpaa yee te səə.
11 Ye sunə wi, u dua u ka bu wa be ba dim
na, u durə goo wa wi u kun kurə kpaa yãnu
doke.
12 U nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, bərə, amənа a kua a
ka duuma mini a ɲ̀ ka kurə kpaa yãnu doke.
Durə wi kun gɛɛ wisa.
13 Yera sunə wi, u win səm kowobu sɔ̃əwa
u nɛɛ, i win nəma ka naasu bəkuo kpa i nùn
kasa ko yam wɔ̃kuru səə təəwə, mi u koo
wiru nəma səndi u swĩ.
14 Ma Yesu u nɛɛ, dabira ba soka adama
fiikowa ba gəsa.

Wɔ̃ə gobin kəsiabun gari
(I maa mɛɛrio Maaku 12:13-17, Luku 20:20-26)

15 Sanam mɛya Falisiba ba da ba mɛnna
bu ka kasu mɛ ba koo ko bu ka Yesu garin
yina bɛria.
16 Ma ba ben bwãabu gabu ka Herodun
təmbu gabu gəra win mi. Ba da ba nɛɛ, yinni,
sa yɛ̃ ma a ra gem gere, ma a təmbu Gusunən
swaa sɔ̃əsimə dee dee, mɛya a ku ra goon
nənu mɛɛri, domi a ku ra gari gere binɛ ka
bɛrum sɔ̃.
17 N n mɛn na, a sun sɔ̃əwə, yen mɛ a wa.
N weenɛ bu tem yɛ̃ro wɔ̃ə gobi kəsia? Nge n
ɲ̀ weenɛ.
18 Adama Yesu u ben bwisi kɔ̃si yi yɛ̃ ma u
bu sɔ̃əwa u nɛɛ, murafiti bɛɛ! Mban sɔ̃na i kĩ
i nɛn laakari mɛɛri.
19 I man gobi yi sɔ̃əsio yi i ra ka wɔ̃ə gobi
kəsie.
Ma ba nùn sii geesun gobi sɔ̃əsi.
20 Ma u bu bikia u nɛɛ, weren foto ka
yĩrera mini.
21 Ba nùn sɔ̃əwa ba nɛɛ, tem yɛ̃rogia.
Yera u bu sɔ̃əwa u nɛɛ, i tem yɛ̃ro kəsio ye
ya sãa tem yɛ̃rogia, kpa i maa Gusunə kəsia
ye ya sãa Gusunəgia.
22 Ye ba gari yi nua, ba biti soora, ma ba
nùn deri ba doona.

Gəribun seebun gari
(I maa mɛɛrio Maaku 12:18-27, Luku 20:27-40)

23 Sɔ̃ə tee te səə, Sadusi be ba ra nɛɛ gəriba
kun seemə, ben gaba na Yesun mi. Ma ba
nùn bikia

24 ba nɛɛ, tɔnwero, Mɔwisi nɛɛ, durɔ goo
ù n gu ù kun bii mara, win wɔnɔwa koo
win gɔmini yɛnu doke kpa u ka win mɔɔ
bweseru seeya.
25 N wee bɛsɛn suunu sɔɔ tundo turosibu
nɔɔba yiru gaba raa wãa. Gbiikoo kurɔ sua
ma u gu u ṅ bii mara, ma u win wɔnɔ gɔmini
deria.
26 Ben yirusen tii mɛya, ka itase, sere ka
nɔɔba yiruseɔ.
27 Be kpuron biru kurɔ win tii maa gu.
28 N n mɛn na, dɔma te gɔriba koo se,
tɔmbu nɔɔba yiru ye sɔɔ, ben wara ko n kurɔ
wi mɔ, domi be kpuro ba nùn yɛ̃wa kurɔ.
29 Yesu bu wisa u nɛɛ, i tore yèn sõ i ṅ
Gusunɔn gari yɛ̃, mɛya i ṅ maa win dam yɛ̃.
30 Domi sanam mɛ gɔriba koo se, durɔbu
ka kurɔbu ba ṅ maa suanamɔ, ba ko n sãawa
nge Gusunɔ wɔllun gɔradoba.
31 Ye n maa sãa gɔribun seebun gari, i ṅ
garire ye Gusunɔ u bɛɛ sõɔwa? U nɛɛ,
32 nɛna Gusunɔ Aburahamu ka Isaki ka
Yakɔbun Yinni. Gusunɔ sãawa wasobun
Yinni, u ṅ sãa gɔribun Yinni.
33 Tɔn wɔru ge ga gari yi nua ga biti kua
win sõɔsirun sõ.

Wooda ye ya bo
(I maa mɛɛrio Maaku 12:28-34, Luku 10:25-28)

34 Ye Falisiba ba nua ma Yesu u Sadusiba
nɔɔ mwaari, yera ba mɛnna.
35 Ben turo wi u sãa wooda yɛ̃ro u kĩ u
Yesun laakari mɛɛri, ma u nùn bikia u nɛɛ,
36 tɔnwero, wooda yerà ya kpãaru bo
woodaba sɔɔ.
37 Yesu nùn wisa u nɛɛ, "A Gusunɔ wunɛn
Yinni kĩɔ ka wunɛn gõru kpuro ka wunɛn
bwɛ̃ra kpuro ka wunɛn bwisikunu kpuro."
38 Yeya ya sãa wooda gbiikaa, yera ya maa
kpãaru bo.
39 Yen yiruse wee, ye ya ka ye weenɛ yera
"A wunɛn tɔnusi kĩɔ nge wunɛn tii tii."
40 Wooda yiru ye sɔɔn diya Mɔwisin
wooda ka Gusunɔn sɔmɔbun sõɔsinu kpuro
yari.

Dafidi ka wi Gusunɔ u gɔsa
(I maa mɛɛrio Maaku 12:35-37, Luku 20:41-44)

41 Ye Falisiba ba mɛnnɛ, Yesu u bu gari
yini bikia.
42 U nɛɛ, amɔna i tamaa wi Gusunɔ u gɔsa
u sãa. Weren bweserun diya u yari.
Ba nùn wisa ba nɛɛ, Dafidin bweserun
diya.
43 Yesu bu sõɔwa u nɛɛ, amɔna Dafidi ka
nùn soka Yinni ka Hunde Dɛɛron sõɔsiru.
Domi Dafidi gerua u nɛɛ,
44 "Yinni Gusunɔ u nɛn Yinni sõɔwa u nɛɛ,
a sinɔ nɛn nɔm geuɔ
sere n ka nun wunɛn yibɛrɛba taarea."
45 N n mɛn na, Dafidi ù n nùn soka Yinni,
amɔna u ko n ka kpam sãa win bii.
46 Baa ben turo kun maa kpĩa u nùn gɛɛ
wisi. Saa dɔma ten di goo kun maa nùn gɛɛ
bikiare.

23

I tii laakari koowo
ka wooda yɛ̃robu ka Falisiba
(I maa mɛɛrio Maaku 12:38-39, Luku 11:43, 46, 20:45-46)

1 Sanam mɛya Yesu u tɔn wɔru ka win
bwãabu sõɔwa u nɛɛ,
2 wooda yɛ̃robu ka Falisiba ba sõ Mɔwisin
ayerɔ.
3 N n man na, i bu mɛm nɔɔwɔ kpa i ko
ye ba bɛɛ sõɔmɔ adama i ku ben kookoosu
saari, domi ye ben tii ba gerumɔ, ba ṅ ye mɔ̀.
4 Ba sɔmu ni nu bunu bɔkumɔ ba tɔmbu
sɔbimɔ adama ba ku ra wure bu nu baba baa
ka niki bii tia.
5 Ben kookoosu si ba mɔ̀ kpuro ba mɔ̀wa
bu ka bu wan sõ. Nge mɛya ba ra tii
bɔki bɛkɛ gbinisi kpa ba n gurumusu sari
dɛndɛniginu wukiri.
6 Ba maa sin yee bɛɛrɛginu kĩ dii yenu ka
mɛnnɔ yenɔ.
7 Ba ra kã tɔmba n bu tɔbirimɔ yaburɔ ka
bɛɛrɛ kpa ba n bu sokumɔ yinni.
8 Adama bɛɛ, i ku kasu bu bɛɛ soku yinni
domi bɛɛ kpuro saara teera, ma i yinni turo
dege dege mɔ.
9 I ku maa goo soku baaba handunia sɔɔ,
domi i Baaba turo mɔ wi u wãa wɔllɔ.
10 I ku maa kasu bu bɛɛ soku wirugii,
domi wirugii turo dege dege tɔnawa i mɔ,
wiya Kirisi.
11 Wi u sãa gisonko bɛɛ sɔɔ, wiya u ko n sãa
bɛɛn sɔmɔ.
12 Wi u tii sua ba koo nùn kawa, wi u maa
tii kawa ba koo nùn wɔlle sua.

Yesu u wooda yɛ̃robu

ka Falisiba taarɛ wɛ̃

murafitirun sɔ̃
(I maa mɛɛrio Maaku 12:40, Luku 11:39-42, 44, 52, 20:47)

13 Ma Yesu u nɛɛ, bɛɛ wooda yɛ̃robu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa! Domi i ban te Gusunɔ u swĩin gambo kɛnumɔ. Bɛɛn tii, i ɲ̀ tu wure. I ɲ̀ maa wure be ba tu kĩ, bu tu wura.

[

14 Bɛɛ wooda yɛ̃robu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa! Domi i gɔminibu wɔrarimɔ ye ba mɔ kpuro, mɛya i maa kana dɛndɛnnu mɔ̀ i n ka sãare nge tɔn geobu. Yen sɔ̃na bɛɛn taarɛ koo kpɛ̃a.]

15 Bɛɛ wooda yɛ̃robu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa! Domi i sirenɛ yam kpuro temɔ ka nim wɔ̃kuɔ i kasu wi u koo bɛɛ swĩi. Ma ì n nùn wa i ra nùn ko kam koore wi u bɛɛ kere nɔn yiru.

16 I ko nɔni swãaru wa, bɛɛ swaa gbio wɔ̃kobu. Domi i gerumɔ ma goo ù n ka sãa yeru bɔ̃rua n ɲ̀ sãa gãanu, ù n maa ka ten wura bɔ̃rua u kua dibugii.

17 Gari baka wɔ̃kobu! Mba n kpãaru bo. Wura? Nge sãa yee ten tii te ta wura ye dɛɛrasie.

18 I kpam gerumɔ ma goo ù n ka yãku yeru bɔ̃rua, n ɲ̀ sãa gãanu, ù n maa ka yãkuru bɔ̃rua te ta wãa yãku yeru wɔllɔ, u kua dibugii.

19 Wɔ̃kobu bɛɛ! Yen mba n kpãaru bo. Yãkuru? Nge yãku yee ten tii te ta yãkuru dɛɛrasie.

20 N n man na, wi u ka yãku yeru bɔ̃rua, tera u ka bɔ̃rua ka maa kpuro ye ya sɔndi ten wɔllɔ.

21 Wi u ka sãa yeru bɔ̃rua, tera u ka bɔ̃rua ka maa Gusunɔ wi u wãa te sɔɔ.

22 Wi u maa ka wɔllu bɔ̃rua, Gusunɔn sina gɔna u ka bɔ̃rua ka maa Gusunɔ wi u sɔ̃ mi.

23 Bɛɛ wooda yɛ̃robu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa! Domi i Gusunɔ kpee yi ba mɔ̀ mantu ka anɛti ka kumɛ, yin wɔkuru baateren wɔllɔ tia wɛ̃ɛmɔ, adama i duarimɔ ye ya kpãaru bo wooda sɔɔ nge gem kobu ka tɔn geeru ka naanɛ. Yeya n weenɛ i ko kpa i ku ye ya tie duari.

24 Swaa gbio wɔ̃ko bɛɛ, i ra bɛɛn gãa nɔruranu wɔre kɔkɔbun sɔ̃, adama i yooyoo mwɛɛmɔ.

25 Bɛɛ wooda yɛ̃robu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa! Domi i nɔra ka gbɛ̃ɛrun biru teamɔ. Adama sɔɔwɔ bɛɛn aka dim ka gbɛna i yibie mi.

26 Falisi wɔ̃ko, a gina nɔra ka gbɛ̃ɛrun nukuru teo, birun tii ga koo maa dɛɛra.

27 Bɛɛ wooda yɛ̃robu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa! Domi i ka sikinu weenɛ ni ba soo tɛɛni. Nin wɔlla wã adama sɔɔwɔ gonun kukuna nu yiba ka yabu baayere ye ya kɔ̃sa.

28 Bɛɛn tii, tɔɔwɔ i sãare nge tɔn geobu adama bɛɛn nukurɔ murafitiru ka kɔ̃sa ya yiba.

Yesu u nɔni swãarun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Luku 11:47-51)

29 Ma Yesu maa nɛɛ, bɛɛ wooda yɛ̃robu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa! Domi i gãa buranu banimɔ Gusunɔn sɔmɔbun sika wɔllɔ ma i gemgibun sika kisa kisa kuammɛ.

30 Ma i gerumɔ i mɔ̀, ì n daa wãa bɛɛn sikadoban waati, i ɲ̀ ko i n daa nɔma mɔ Gusunɔn sɔmɔbun goberu sɔɔ.

31 N n mɛn na, bɛɛn tii i wura ma i sãa be ba Gusunɔn sɔmɔbu gon bweseru.

32 I hania koowo, i bɛɛn sikadoban ye ba deri dakura.

33 Waa gɔsɔ wuuru bɛɛ! Amɔna i ko ka dɔ̃ɔ wi u ku ra gbin taarɛ suuri.

34 Yen sɔ̃, i swaa dakio, kon bɛɛ Gusunɔn sɔmɔbu ka bwisigibu ka tire yɛ̃robu gɔriama. I ko i ben gabu go, i ko i gabu dãa bunanaru kpare, i ko i maa gabu sɛni so bɛɛn mɛnnɔ yenɔ kpa i n bu naa swĩi i n nɔni sɔ̃ɔmɔ wusu ka wusɔ.

35 Nge mɛya bɛɛn wiru wɔlloɔwa be ba geegibu go kpuron nɔni swãara koo wɔri, saa Abɛli geegii win goberun di sere Sakari, Barakin biigiru wi i go sãa yeru ka yãku yerun baa sɔɔ.

36 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, yeni kpuro ya koo wɔriwa tɛ̃n tɔmbun wii wɔllɔ.

Yesu ka Yerusalɛmu
(I maa mɛɛrio Luku 13:34-35)

37 Ma Yesu u nɛɛ, Yerusalɛmu, Yerusalɛmu, wunɛ wi a ra Gusunɔn sɔmɔbu go kpa a be u nun gɔria kpenu kasuku. Nɔn nyewa na kĩa n wunɛn tɔmbu kpaasina nɛn bɔkuɔ nge mɛ goo mɛro ga ra gen binu mɛnnɛ gen kasa sɔɔ, adama i ɲ̀ wure.

38 N wee ba ko bɛɛ bɛɛn yɛnu deria gu ko
bansu.
39 Domi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ saa tɛ̃n di i ɲ̀ ko i
maa man wa sere dɔma te i ko i nɛɛ, na sãa
domarugii wi u sisi ka Yinnin yĩsiru.

24

Yesu u sãa yerun kɔrabun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Maaku 13:1-2, Luku 21:5-6)

1 Yesu yara sãa yerun di. Sanam mɛ u
doonɔ win bwãaba da win mi bu ka nùn sãa
yerun bana sɔ̃ɔsi.
2 Yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i yabu ye kpuro
wa? Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ba koo ye kpuro
sura, baa kpee teeru ta ɲ̀ ko n sɔndi ten
tensim wɔllɔ.

Wahala ye ya koo na handunia yu sere kpe
(I maa mɛɛrio Maaku 13:3-13, Luku 21:7-19)

3 Yesu u sɔ̃ guu te ba mɔ̀ Olifin wɔllɔ. Yera
win bwãaba da win mi be tɔna ba nùn bikia
ba nɛɛ, a sun sɔ̃ɔwɔ ɲ̀ n domman na yabu ye,
ya koo koora ka yĩre te ta koo wunɛn naaru
ka handunian kpeeru sɔ̃ɔsi.
4 Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i n tii sɛ kpa goo u
ku raa bɛɛ nɔni wɔ̃ke.
5 Domi tɔn dabira koo na ka nɛn yĩsiru ba
n mɔ̀, beya ba sãa wi Gusunɔ u gɔsa, kpa bu
tɔn dabiru nɔni wɔ̃ke.
6 I ko i n tabun damu damusu nɔɔmɔ. I ku
de n bɛɛ bɛrum ko. Yeni ya ɲ̀ koo ko ya kun
koore, adama n ɲ̀ gina handunian kpeeru
mi.
7 Bwesenu koo seesina nu tabu ko,
sinamba koo tabu seesina. Gɔ̃ɔru ka tem
yĩiribu ko n wãa bera ka bera.
8 Ye kpuro ya ko n sãawa nge tɔn kurɔn
nuku wuriribun tore.
9 Tɔmba koo bɛɛ gabu nɔmu sɔndia bu bɛɛ
tɔ̃ya ko kpa bu bɛɛ go. Bwesenu kpuro nu
koo bɛɛ tusi nɛn yĩsirun sɔ̃.
10 Sanam mɛ sɔɔ, tɔn dabira koo biru
wura. Ba koo kɔrumɔtɔnu kuana kpa bu
tusina.
11 Sɔmɔ weesugii dabira koo yarima bu
tɔn dabinu nɔni wɔ̃ke.
12 Kɔ̃san kobu koo dabia sere tɔn dabi
dabinun kĩra koo yɛmia.
13 Adama wi u tɛmana sere ka nɔrɔ, wiya
u koo faaba wa.
14 Gusunɔn bandun Labaari gea yeni ya
koo nɔɔra handunia kpuro sɔɔ, kpa yu ko
seeda bwesenu kpuron mi. Sanam mɛ sɔɔra
kpeerabu koo tunuma.

Gãa kɔ̃sunun gari
(I maa mɛɛrio Maaku 13:14-23, Luku 21:20-24)

15 Yesu maa nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ Daniɛli
u raa "Kam koosion bwãaroku kɔ̃sun" gari
kua. Geya i ko wa ga yɔ̃ yam dɛɛram sɔɔ. Wi
u tire teni garimɔ, u tubuo sãa sãa.
16 Sanam mɛya n weenɛ be ba wãa Yudeaɔ
bu duki su bu da guunu gia.
17 Wi u wãa dii tɛɛran wɔllɔ u ku raa sare
u du dirɔ u yãnu gura.
18 Wi u maa woo gberɔ u ku gɔsira yɛnuɔ
u ka win kumbooro sua.
19 Amɔna kurɔ ben wahala ko n nɛ sanam
mɛ sɔɔ, be ba guri mɔ ka be ba bibu bɔm
kɛ̃mɔ.
20 I Gusunɔ kanɔ kpa bɛɛn kpikirun
sanam mu kun sãa woorun saa ɲ̀ kun mɛ tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ.
21 Domi sanam mɛ sɔɔ, nɔni swãa bakara
ko n wãa tèn bweseru ta ɲ̀ koore saa
handunian toren di sere ka gisɔ. Ten
bwesera kun mam maa sisi.
22 Gusunɔ ù kun daa sanam mɛ kawe goo
kun tiarɔ. Adama u mu kawawa be u gɔsan
sɔ̃.
23 Saa ye sɔɔ, goo ù n bɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Kirisi
wi, u wãa mini, ɲ̀ kun mɛ u wãa giɔ, i ku ra
naanɛ ko.
24 Domi Kirisi weesugibu ka Gusunɔn
sɔmɔ weesugiba koo yari. Ba koo yĩre
bakanu ka sɔm maamaakigia ko bu ka
tɔmbu nɔni wɔ̃ke, ka mam be Gusunɔ u gɔsa,
ɲ̀ n ko n koora.
25 N wee, na bɛɛ ye sɔ̃ɔwa ya sere na.
26 Bà n maa bɛɛ sɔ̃ɔwa, wee u wãa gbaburɔ,
i ku da mi. Nge bà n bɛɛ sɔ̃ɔwa, wee u wãa dii
sɔɔwɔ, i ku ra naanɛ ko.
27 Nge mɛ guru maakinu ra balli wɔllɔ saa
sɔ̃ɔ yari yerun di n ka da duu yerɔ, nge mɛya
Tɔnun Biin naaru ta ko n maa sãa.
28 Yam mi gora wãa, miya yaberekunu
koo mɛnna.

Tɔnun Biin naaru
(I maa mɛɛrio Maaku 13:24-27, Luku 21:25-28)

29 Ma Yesu maa nɛɛ, sanam mɛn nɔni
swãarun biru, mii mii sɔ̃ɔ koo yam tĩra, suru
kun maa win yam bururam sɔ̃ɔsimɔ, kperi
koo wɔruma wɔllun di kpa wɔllun dam mu
yĩiri.

30 Sanam mɛya Tɔnun Biin yĩrera koo kura
wɔllɔ. Handunian bwesenu kpuro nu koo
swĩ. Nu koo Tɔnun Bii wa u wee wɔllun di
guru wiru sɔɔ ka dam bakam ka yiiko.
31 Kɔbi baka koo swĩ kpa u win wɔllun
gɔradoba gɔri handunian goonu nnɛ sɔɔ. Ba
koo be u gɔsa mɛnna handunia kpuron di.

Yĩre te dãa te ba mɔ̀ figie

ta sõɔsimɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 13:28-31, Luku 21:29-33)
32 Yesu maa nɛɛ, i de n bɛɛ yeeri ye dãa
te ba mɔ̀ figie ta sõɔsimɔ. Saa mìn di ten
kãasi dwiiya ma ta kpararu toruma, i yɛ̃ ma
tomburura ta turuku kua.
33 Nge mɛya bɛɛ maa, ì n yabu ye kpuro
wa, i n yɛ̃ ma saa ya sisi ya turuku kooma.
34 Ka geema na bɛɛ sõɔmɔ, tɔn be ba wãa tɛ̃
ben kpuro kun gbimɔ yabu ye kpuro yu ka
tunuma.
35 Wɔllu ka tem baa ya koo doona, adama
nɛn gari kun dɔɔnɔ pai.

Gusunɔ turowa

handunian kpeerun saa yɛ̃
(I maa mɛɛrio Maaku 13:32-37, Luku 17:26-30, 34-36)
36 Yesu maa nɛɛ, ye n sãa nɛn naarun saa,
goo sari wi u yen tõru yɛ̃, baa gɔradoba be
ba wãa wɔllɔ, baa mam Biin tii, ma n kun mɔ
Baaba turo.
37 Nge mɛ n kua Nɔwɛn saa, mɛya n ko n
maa ko sanam mɛ Tɔnun Bii u koo na.
38 Geema nim yibu baka te, tu sere na,
tɔmba dimɔ ba nɔrumɔ ba kurɔ kpaanu mɔ̀,
ba ben bibu durɔbu kɛ̃mɔ sere dɔma te
Nɔwɛ dua goo sɔɔ.
39 Ba ɲ̀ gãanu bwisika sere nim yibu baka
te, ta ka tura ta ka bu doona kpuro. Nge
mɛya n ko n sãa sanam mɛ Tɔnun Bii u koo
na.
40 Sanam mɛya tɔmbu yiru ba ko n wãa
gberɔ. Ba koo turo sua bu turo deri.
41 Tɔn kurɔbu yiru ba ko n nammɔ. Ba koo
turo sua bu turo deri.
42 Yen sõ, i n swaa mɛɛra domi i ɲ̀ yɛ̃ tõɔ te
bɛɛn Yinni u koo tunuma.
43 I de yeni yu bɛɛ yeeri. Yɛnu yɛ̃ro ù n yɛ̃
wõkurun saa ye gbɛnɔ u koo na, u koo dom
se kpa u ku de u du win yɛnuɔ.
44 Yen sõ, bɛɛn tii i n sɔɔru sãa domi Tɔnun
Bii u koo nawa saa ye i ɲ̀ bwisika.

Yoo naanɛgii

ka naanɛ sarirugii
(I maa mɛɛrio Luku 12:41-48)
45 Ma Yesu nɛɛ, wara sãa yoo laakarigii wi
u naanɛ mɔ. Wiya wi win yinni u win sɔm
kowo be ba tie nɔmu sɔndia, u ka bu nɔɔri
saa ye n weenɛ.
46 Doo nɔɔrugiiwa sɔm kowo wi, win
yinni ù n deema u mɔ̀ mɛ, sanam mɛ u koo
wurama.
47 Ka geema na bɛɛ sõɔmɔ, yinni wi, u koo
win dukia kpuro sɔm kowo wi nɔmu bɛria.
48 Adama ù n sãa sɔm kowo kam, ma u
bwisikumɔ u mɔ̀, win yinni tɛɛmɔ,
49 ma u seemɔ u win sɔm kowosibu
soomɔ, ma u dimɔ u nɔrumɔ ka tam nɔrobu
sannu,
50 win yinni koo wurama dɔma te u ɲ̀ nùn
yĩiyɔ ka saa ye u ɲ̀ yɛ̃.
51 Kpa u nùn bɔɔri kpiri kpirika kpa u da
u ka murafitiba nɔni swãaru bɔnu ko. Miya
u koo wiru nɔma sɔndi u swĩ.

25

Wɔndia wɔkurun gari
1 Yesu kpam nɛɛ, tõɔ te, tà n na, Gusunɔn
bandun gari yi ko n ka wɔndia wɔkuru
garun gari weenɛ be ba ben fitilanu sua ba
yara ba kurɔ kpaon durɔ sennɔ da.
2 Ben nɔɔbu ba laakari mɔ, nɔɔbu maa ba
ɲ̀ laakari mɔ.
3 Nɔɔbu be ba ɲ̀ laakari mɔ ba ben fitilanu
sua ba ɲ̀ gum kusenu kue.
4 Adama be ba laakari mɔ mi, ba fitilanu
sua, ba maa gum kusenu kua.
5 Nge mɛ kurɔ kpaon durɔ tɛɛmɔ, wɔndia
wɔku te, ta dom yĩbirimɔ ta dweeyamɔ.
6 Wõkurun bɔnu goo u gbãra u nɛɛ, kurɔ
kpaon durɔ wee, i yarima i wi sennɔ da.
7 Yera wɔndia wɔku te, ta seewa ta ten
fitilanu sɔnwa.
8 Be ba ɲ̀ laakari mɔ mi, ba beɔnɔ sõɔwa ba
nɛɛ, i sun gum kɛ̃ domi bɛsɛn fitilanu gbiɔ.
9 Laakarigii be, ba wisa ba nɛɛ, aawo domi
n ɲ̀ koo bɛsɛ kpuro turi. I yande doo i
bɛɛgim dwe.
10 Saa ye ba dwem da ma kurɔ kpaon durɔ
u tunuma. Be ba sɔɔru sãa siba dua kurɔ
kpaa yerɔ ka wi sannu ma ba gambo kɛnua.
11 Yen biruwa wɔndia be ba tie ba tunuma
ba nɔɔgiru sua ba nɛɛ, yinni a sun kɛniɔ.

12 Adama kurɔ kpaon durɔ nɛɛ, ka geema
na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, na ɲ̀ bɛɛ yɛ̃.
13 Ma Yesu u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, i n swaa
mɛɛra, domi i ɲ̀ tɔ̃ɔ te ka saa ye yɛ̃.

Yobu itan gari
(I maa mɛɛrio Luku 19:11-27)

14 Yesu maa nɛɛ, win naarun gari yi ko
n sãawa nge durɔ goon gari wi u kĩ u wuu
da. U win yobu soka u bu win dukia nɔmu
sɔndia.
15 U turo gobi bɛkɛ gɛɛn suba nɔɔbu wɛ̃,
turo maa suba yiru, itase sube teeru. U bu
wɛ̃ wɛ̃ nge mɛ ben baawuren dam nɛ, ma u
doona.
16 Yoo wi ba suba nɔɔbu wɛ̃ mi, u yande
seewa u ka gobi yi tenkuru kua, ma u maa
nɔɔbu kpaa are wa.
17 Wi ba maa suba yiru wɛ̃ u kua nge mɛ,
ma u maa yiru kpaa are wa.
18 Adama wi ba sube teeru wɛ̃ mi, u da u
wɔru gba u win yinnin gobi yi sikua.
19 Sanam dɔɔ sanam wee, yoo ben yinni
u wurama ma u ka ben baawure win gobi
dooru kua.
20 Yoo wi ba suba nɔɔbu wɛ̃ u na ka suba
nɔɔbu kpaa u nɛɛ, yinni, gobi yin suba
nɔɔbuwa a man wɛ̃. N wee, nɔɔbu kpaa ye
na are di.
21 Win yinni nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na nun
siara, wunɛ yoo geo ka naanɛgiiwa. A
kua naanɛgii gãa piiminu sɔɔ, kon nun gãa
bakanu nɔmu sɔndia. A na su yɛ̃ɛri.
22 Wi ba maa suba yiru wɛ̃ u na u nɛɛ,
yinni, gobi yin suba yiruwa a man wɛ̃, n
wee yiru kpaa ye na are di.
23 Win yinni nɛɛ, na nun siara wunɛ yoo
geo ka naanɛgiiwa. A kua naanɛgii gãa
piiminu sɔɔ, kon nun gãa bakanu nɔmu
sɔndia. A na su yɛ̃ɛri.
24 Yen biru yoo wi ba sube teeru wɛ̃ mi, u
na u nɛɛ, yinni na yɛ̃ ma wunɛ tɔn sɛ̃sɔgiiwa.
Mi a ɲ̀ duure miya a ra gbe, mi a ɲ̀ maa yɛ̃ke,
miya a ra gɛ̃.
25 Bɛrum man mwa ma na da na wunɛn
gobi berua temɔ. N wee wunɛnyam.
26 Win yinni nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛ yoo
kɔ̃so ka yikurowa. N ɲ̀ a yɛ̃ ma na ra gbe mi
na ɲ̀ duure? Kpa n gɛ̃ mi na ɲ̀ yɛ̃ke?
27 N n mɛn na, n daa weenɛwa a nɛn gobi
goo wɛ̃ ka nim kɛ̃ru, sanam mɛ na wuma kpa
n nɛnyam wa ka are.
28 I nùn sube tee te mwaario kpa i
wɔkurugii wi wɛ̃.
29 Domi wi u mɔ, win mɔru sɔɔra ba koo
nùn sosia kpa u n mɔ n kpã, adama wi u
kun mɔ, fiiko ye u mam mɔ ba koo nùn ye
mwaari.
30 Yoo kam wi maa, i nùn kasa koowo
tɔɔwɔ mi u koo wiru nɔma sɔndi yam
wɔ̃kuru sɔɔ u swĩ.

Siri dãakibu

31 Ma Yesu nɛɛ, sanam mɛ Tɔnun Bii u koo
na ka win yiiko baka, ka wɔllun gɔradoba
kpuro, u koo sina win sina gɔni yiikogian
wɔllɔ.
32 Handunian bwesenu kpuro nu ko
n mɛnnɛ win wuswaaɔ, kpa u tɔmbu
wunana nge mɛ yãa kparo ra yãanu ka bonu
wunanɛ.
33 U koo yãanu yi win nɔm geuɔ, bonu
maa win nɔm dwarɔ.
34 Sanam mɛya sunɔ u koo be ba wãa win
nɔm geuɔ sɔ̃ u nɛɛ, i na bɛɛ be nɛn Baaba u
domaru kua, i bandu tubi dio te ba bɛɛ sɔɔru
kua saa handunian toren di.
35 Domi gɔ̃ɔra man kua ma i man dĩanu wɛ̃
na di. Nim nɔru ga man kua ma i man nim
kã na nɔra. Na sãa sɔɔ ma i man dam koosia.
36 Na wãa tereru, ma i man biru wukiri.
Na barɔ ma i man nɔɔri. Na wãa pirisɔm sɔɔ
ma i man beram da.
37 Saa ye sɔɔra gemgii be, ba koo nùn wisi
bu nɛɛ, Yinni, domma sa wa gɔ̃ɔra nun mɔ̀
sere sa nun dĩanu wɛ̃, ɲ̀ kun mɛ nim nɔru
ga nun mɔ̀ ma sa nun nim kã.
38 Domma sa nun sɔru mwa ɲ̀ kun mɛ
domma sa nun wa tereru ma sa nun biru
wukiri.
39 Domma sa nun wa a barɔ, ɲ̀ kun mɛ a
wãa pirisɔm dirɔ, ma sa nun beram da.
40 Sunɔ u koo bu wisi u nɛɛ, ka geema na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, mɛn nɔ i bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ benin turo ye
kua nɛna i kua.
41 Yen biru sunɔ u koo win nɔm
dwarugibu sɔ̃ u nɛɛ, i tii gawo nɛn bɔkun
di, bɛɛ be Gusunɔ u bɔ̃rusi. I doo dɔ̃ɔ wi u
ku ra gbi sɔɔ wi ba sɔɔru kua Setam ka win
gɔradoban sɔ̃.
42 Domi gɔ̃ɔra man kua, i ɲ̀ man dĩanu wɛ̃
na di. Nim nɔru ga man kua, i ɲ̀ man nim kã
na nɔra.
43 Na sãa sɔɔ, i ɲ̀ man dam koosie. Na wãa
tereru, i ɲ̀ man biru wukiri. Na barɔ, na
maa wãa pirisɔm dirɔ, i ɲ̀ man nɔɔri.

44 Sanam mɛya be, ba koo maa nɛɛ, Yinni,
domma sa nun wa gɔ̃ɔra nun mɔ̀, ǹ kun mɛ
nim nɔru ga nun mɔ̀, ǹ kun mɛ a sãa sɔɔ, ǹ
kun mɛ a wãa tereru, ǹ kun mɛ a barɔ, ǹ kun
mɛ a wãa pirisɔm dirɔ, ma sa ǹ nun somi.
45 Sunɔ u koo bu wisi u nɛɛ, ka geema na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, mɛn nɔɔ i ǹ bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ benin turo
ye kue, nɛna i ǹ ye kue.
46 Ma Yesu u nɛɛ, beniwa ba koo da mi
sɛɛyasia bi bu ku ra kpe bu wãa, gemgibu
maa, wãaru te ta ku ra kpe sɔɔ.

26

Wirugiba wesianamɔ

bu ka Yesu go
(I maa mɛɛrio Maaku 14:1-2, Luku 22:1-2, Yohanu 11:45-53)

1 Ye Yesu u gari yi kpuro geruа u kpa, u
win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
2 i yɛ̃ ma n tie sɔ̃ɔ yiru bu ka Gɔɔ sararibun
tɔ̃ɔ bakaru ko. Ba koo Tɔnun Bii tɔmbu
nɔmu sɔndia bu nùn go dãa bunanaru wɔllɔ.
3 Sanam mɛya yãku kowo tɔnwerobu ka
guro gurobu ba mɛnna Kaifa yãku kowo
tɔnweron yɛnu yaaraɔ.
4 Ba nɔɔ tia kua bu ka Yesu mwa goo u kun
yɛ̃ kpa bu nùn go.
5 Adama ba nɛɛ, n ǹ mɔ tɔ̃ɔ bakarun
sanam, kpa n ku raa ko gidi baka tɔmbun
suunu sɔɔ.

Kurɔ goo turare yɛ̃ka

Yesun wirɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 14:3-9, Yohanu 12:1-8)

6 Sanam mɛ Yesu wãa Betaniɔ Simɔɔn
yɛnuɔ wi u raa bara disigiru mɔ,
7 kurɔ goo na win mi, u too buraru nɛni te
ta turare gobi bɛkɛgia yiba. U too te wukia
ma u turare ye yɛ̃ka Yesun wirɔ sanam mɛ u
dimɔ.
8 Ye bwãa be, ba wa mɛ, ben nuki gbisa ba
nɛɛ, mban sɔ̃na u yeni kam koosia.
9 Sa ko raa kpĩ su turare ye dɔra ka gobi
bɛkɛ kpa su sãarobu yen gobi bɔnu kua.
10 Yesu gia ye ba gerumɔ, ma u bu bikia u
nɛɛ, mban sɔ̃na i ka kurɔ wi wɔki. Gãa geena
u man kua.
11 Domi baadommawa sãaroba wãa ka
bɛɛ, adama nɛna, na ǹ ko na n wãa ka bɛɛ
baadomma.
12 U nɛn wasi turare ye wisi u ka nɛn
sikubun sɔɔru ko.
13 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baama mi ba
koo Labaari gea yeni kpara handunia sɔɔ
kpuro ba koo maa gere ye kurɔ wi kua ba
n ka nùn yaaye.

Yudasi u kĩ u Yesu yãku kowo tɔnwerobu nɔmu sɔndia
(I maa mɛɛrio Maaku 14:10-11, Luku 22:3-6)

14 Sanam mɛya bwãabu wɔkura yiru yen
turo wi ba mɔ̀ Yudasi Isikariɔtu, u da u yãku
kowo tɔnwerobu deema.
15 U bu bikia u nɛɛ, mba i ko i man kɛ̃ nà n
bɛɛ Yesu nɔmu sɔndia.
Ma ba sii geesun gobi tɛna gara ba nùn wɛ̃.
16 Saa saa yen diya u swaa kasu u ka nùn
bu nɔmu sɔndia.

Yesu u Gɔɔ sararibun

yaa dibu dimɔ ka win bwãabu
(I maa mɛɛrio Maaku 14:12-21, Luku 22:7-14, 21-23, Yohanu 13:21-30)

17 Pɛ̃ɛ ye ba ǹ seeyatia doken tɔ̃ɔ bakarun
tɔ̃ɔ gbiikiru Yesun bwãaba na win mi, ba
bikia ba nɛɛ, mana a kĩ su nun Gɔɔ sararibun
yaa dibun sɔɔru kua.
18 Yesu bu wisa u nɛɛ, i doo wuu sɔɔ waanɛ
kasan mi, kpa i nùn sõ na nɛɛ, nɛn saa ya
tura, win miya kon Gɔɔ sararibun yaa dibu
di ka nɛn bwãabu sannu.
19 Bwãa be, ba kua nge mɛ Yesu bu sɔ̃ɔwa
ma ba Gɔɔ sararibun yaa dibu sɔɔru kua.
20 Ye n kua yoka, Yesu ka win bwãabu
wɔkura yiru ye, ba mɛnna bu ka di.
21 Nge mɛ ba dimɔ Yesu nɛɛ, ka geema na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ bɛɛn turo koo man dɔmɛ.
22 Bwãa ben nukura sankira ma ba nùn
bikiamɔ tia tia ba mɔ̀, asa n ǹ nɛ Yinni.
23 Yesu u wisa u nɛɛ, nɛ ka wi sa gbɛ̃ɛ teerɔ
sɔ̃ramɔ, wiya wi u koo man dɔmɛ.
24 Tɔnun Bii u koo gbi nge mɛ
Gusunɔn gari yi win gari mɔ̀, adama nɔni
swãarugiiwa wi u koo nùn dɔmɛ. N buram
bo ba kun daa yɛ̃ro mara.
25 Yudasi wi u koo nùn dɔmɛ u nɛɛ, asa n
ǹ nɛ yinni.
Yesu nùn wisa u nɛɛ, wuna mi.

Yinnin dĩa domaruginu
(I maa mɛɛrio Maaku 14:22-26, Luku 22:15-20, Korinti I, 11:23-25)

26 Sanam mɛ ba dimɔ, Yesu pɛ̃ɛ sua. Ye
u Gusunɔ siara u kpa u ye murura u win
bwãabu wɛ̃ u nɛɛ, i mɔɔ i di, yeniwa nɛn
wasi.
27 Yen biru u tam nɔra sua. Ye u Gusunɔ
siara u kpa, u bu wɛ̃ u nɛɛ, i nɔruo bɛɛ kpuro.
28 Domi yeniwa nɛn yɛm, mɛ̀ sɔɔ Gusunɔ
u win nɔɔ mwɛɛru sire, mɛ mu yari tɔn
dabirun sõ bu ka torarun suuru wa.
29 Na bɛɛ sõɔmɔ, saa tɛ̃n di na ɲ̀ maa tam
mɛni nɔrumɔ sere dɔma te nɛ ka bɛɛ sa ko
tam kpam nɔ nɛn Baaban bandu sɔɔ.
30 Yen biru ba womusu kua ma ba yara ba
da Olifin guuru wɔllɔ.

Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nùn siki
(I maa mɛɛrio Maaku 14:27-31, Luku 22:31-34, Yohanu 13:36-38)

31 Yera Yesu u win bwãabu sõɔwa u nɛɛ,
gisɔn wõku te, bɛɛ kpuro i ko tora nɛn sõ,
domi ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ, “Kon yãa
kparo go, kpa yãanu nu yarina yam kpuro.”
32 Adama nà n seewa gɔrin di kon bɛɛ
gbiiya Galileɔ.
33 Piɛɛ nùn sõɔwa u nɛɛ, baa be kpuro bà n
tora wunɛn sõ, nɛna kun toramɔ pai.
34 Yesu nùn wisa u nɛɛ, ka geema na nun
sõɔmɔ, gisɔn wõku te, goo dɔɔ gu sere swĩ
kaa man siki nɔn ita.
35 Piɛɛ nùn sõɔwa u nɛɛ, baa sà n ko gbi
sannu na ɲ̀ nun sikimɔ.
Bwãa be ba tie mɛya ben tii ba gerua.

Yesu u kanaru mɔ̀ Gɛsemanɛɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 14:32-42, Luku 22:39-46)

36 Yera Yesu ka win bwãabu ba tura yam
mi ba mɔ̀ Gɛsemanɛ. Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, i
sinɔ mini kpa n da n kanaru ko giɔ.
37 U Piɛɛ ka Sebeden bibu yiru sua ba susi
wuswaaɔ. Ma nuku sankiranu nùn deema,
win wasi dwiiya.
38 Yera u bu sõɔwa u nɛɛ, nɛn nukura
sankira sere n gɔɔ gum girari. I yõro mini
i ka man dom se.
39 U ka bu tondina ma u kpuna u kibari u
kanaru kua u nɛɛ, nɛn Baaba, ɲ̀ n ko n koora,
a de wahala ye, yu man doonari. Adama n ɲ̀
mɔ nge mɛ na kĩ ma n kun mɔ nge mɛ a kĩ.
40 Yen biru u wurama bwãabu ita yen mi,
u deema ba do ma u Piɛɛ sõɔwa u nɛɛ, ɲ̀ n
man na, i kpana i ka man dom se baa kɔbi
tia.
41 I n dom sera kpa i n kanaru mɔ̀ kpa i ku
ra du kɔkiribu sɔɔ. Tɔnun gõru ga kĩ adama
wasi yen dam bie.
42 U kpam ka bu tondina nɔn yiruse u
kanaru kua u nɛɛ, nɛn Baaba, wahala yeni
yà kun koo man doonari na kun ye wa, a de
wunɛn kĩru tu koora.
43 U kpam wurama win bwãabun mi ma
u deema ba do, domi ben nɔni bunia.
44 Yesu u kpam bu deri u doona u kanaru
kua nɔn itase ka gari tee yi.
45 Ma u kpam wurama win bwãabun mi
u nɛɛ, i do ka tɛ̃ i wɛ̃ramɔ? Saa ya turuku
kooma ye ba koo Tɔnun Bii tɔn kõsobu
nɔmu sɔndia.
46 Wee wi u koo nùn dɔmɛ u sisi, i seewo
su ka bu yinna.

Yesun mwaabu
(I maa mɛɛrio Maaku 14:43-50, Luku 22:47-53, Yohanu 18:3-12)

47 Yesu kun gari yi gerum kpa Yudasi
ka tunuma, bwãabu wɔkura yiru yen turo.
Tɔn dabi dabira nùn swĩi ba takobiba ka
bokunu nɛni. Yãku kowo tɔnwerobu ka
guro guroba ba bu gɔra.
48 Yudasi wi u koo Yesu dɔmɛ u raa bu
yĩreru sõɔsi u nɛɛ, wi kon nɛnɛ n bɔkasi, wiya
mi, i nùn mɔɔ.
49 Mii mii u susi Yesun mi u nɛɛ, yinni a
sõɔ kpa n do?
Ma u nùn nɛnua u bɔkasi.
50 Yesu u nùn sõɔwa u nɛɛ, bɔrɔ, ye a kobu
na a koowo.
Yera tɔn be, ba na ba Yesu sɛ̃re ba mwa.
51 Yesun tɔmbun turo u win takobi woma,
u ka yãku kowo tɔnweron yoon soo sõra u
bura.
52 Yera Yesu nùn sõɔwa u nɛɛ, a wunɛn
takobi wesio yen kararɔ, domi baawure wi
u takobi nɛni, takobiwa ya koo nùn go.
53 A ɲ̀ yɛ̃ ma kon kpĩ n nɛn Baaba faaba
kana kpa u yande man wɔllun gɔradoban
wuunu gɔriama n kere wɔkura yiru?
54 Adama nà n kua mɛ, amɔna Gusunɔn
gari yi koo ka yibiara yi yi gerumɔ ma mɛya
kon ka gbi.
55 Ma Yesu u tɔn wɔru ge sõɔwa u nɛɛ,
n weenɛ i man mwaabu na ka takobiba ka
bokunu nge swaa dio? Baadommawa na ra
n sõ ka bɛɛ sãa yerɔ na n keu sõɔsimɔ, i ɲ̀ maa
man mwaare.

56 Adama ye kpuro ya koorawa kpa
Gusunən səməbun gari yi ka koora yi yi wãa
Gusunən gari səə.
Yera win bwãabu kpuro ba nùn deri ba
duki sua.

Ba Yesu sirimə Yuuban tənwerobun mɛnnə yerə
(I maa mɛɛrio Maaku 14:53-65, Luku 22:54-55, 63-71, Yohanu 18:13-14, 19-24)

57 Be ba Yesu mwa ba ka nùn da Kaifa
yãku kowo tənweron mi, mi wooda yɛ̃robu
ka guro gurobа mɛnnɛ.
58 Piɛɛ u Yesu swĩi dandankuru sere ka
yãku kowo tənweron yɛnu yaaraə. U dua
yɛnu yaaraə ma u sina ka yɛnu kɔ̃sobu u ka
wa nge mɛ gari yi, yi koo ka wiru goora.
59 Yãku kowo tənwerobu ka guro
gurobun mɛnnə kpuro ba seeda weesugia
kasu bu Yesu mani bu wa bu ka nùn go.
60 Adama ba ṅ wa, baa mɛ seedagii dabiru
ta na ta weesu kua. Yen biru təmbu yiru
gaba na.
61 Ba nɛɛ, durə wini gerua u nɛɛ, u koo kpĩ
u Gusunən sãa yeru sura kpa u tu bani sɔ̃ə
itan baa səə.
62 Yãku kowo tənwero u seewa u Yesu
bikia u nɛɛ, a ṅ gɛɛ wisimə? Mban bwesera
tən beni ba nun manimə.
63 Adama Yesu u maari. Ma yãku kowo
tənwero nùn sɔ̃əwa u nɛɛ, a bɔ̃ruo ka
Gusunə Yinni wason yĩsiru, a sun sɔ̃əwə ṅ n
wunɛn na Gusunə u gəsa, a sãa win Bii.
64 Yesu nùn wisa u nɛɛ, wunɛn tii a gerua
kə. Adama na bɛɛ sɔ̃əmə sɔ̃ə teeru i ko i
Tənun Bii wa u sɔ̃ Gusunə Yinni damgiin
nəm geuə. I ko maa nùn wa u wee guru
wirun di.
65 Yera yãku kowo tənwero u win tiin
yaberu nɛnua u karana mərun sɔ̃ ma u nɛɛ,
u Gusunə gari kam gerusi, seedagii berà sa
kpam mara. I nua tɛ̃ gari kam ye u gerua.
66 Amənа i wa.
Ba nɛɛ, n weenɛwa bu nùn go.
67 Yen biru ba nùn yãatam sie nəniə, ma
ba nùn nəm kusa so, gaba nùn baari so.
68 Ba nɛɛ, Kirisi a de Gusunə u nun sɔ̃, kpa
a sun sɔ̃ wi u nun so.

Piɛɛ u Yesu siki
(I maa mɛɛrio Maaku 14:66-72, Luku 22:56-62, Yohanu 18:15-18, 25-27)

69 Piɛɛ u sɔ̃ yɛnu yaaraə. Wəndia goo u
nùn susi u nɛɛ, wunɛn tii a raa wãa ka Yesu
Galilegii wi sannu.
70 Adama u siki baawuren nəni biru u nɛɛ
na ṅ yɛ̃ mba a gerumə.
71 Yen biru u seewa u da yɛnu yaaran
kənnəwə. Wəndia goo kpam nùn wa ma u
be ba wãa mi sɔ̃əwa u nɛɛ, durə wini u raa
wãa ka Yesu Nasarɛtigii wi.
72 Ma Piɛɛ kpam siki ka bɔ̃ri u nɛɛ, na ṅ
durə wi yɛ̃.
73 Ye n tɛ fiiko be ba wãa mi, ba susi Piɛɛn
bəkuə ba nɛɛ, ka gem, a sãawa ben turo,
wunɛn gari geru gerusu nun terasia.
74 Yera u bɔ̃rua u sənna u nɛɛ, na ṅ durə wi
yɛ̃.
Mii mii ma goo dəə ga swĩ.
75 Ma Piɛɛ u Yesun gari yi yaaya yi u raa
gerua u nɛɛ, goo dəə gu sere swĩ kaa man siki
nən ita. U yara təəwə u swĩ gem gem.

27

Ba ka Yesu da
Pilatin wuswaaə
(I maa mɛɛrio Maaku 15:1, Luku 23:1-2, Yohanu 18:28-32)

1 Ye n kua buru buru yellu yãku kowo
tənwerobu ka guro gurobu ba nəə tia kua bu
ka Yesu go.
2 Ye ba nùn bəkua ba kpa ba ka nùn da ba
Pilati tem yɛ̃ro nəmu bɛria.

Yudasin gəə
(I maa mɛɛrio Gərobun Kookoosu 1:18-19)

3 Ye Yudasi wi u Yesu dəmɛ u wa ba Yesu
taarɛ wɛ̃ bu go, win nuki sankira ma u ka
sii geesun gobi tɛna ye wura yãku kowo
tənwerobu ka guro gurobun mi.
4 U nɛɛ, na durum kua ye na ka tən dɛɛro
gəə bərie.
Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, bɛsɛn baaye,
wunɛn gariya.
5 Yudasi gobi yi yari sãa yerə ma u yara u
da u tii soora doke.
6 Yãku kowo tənwerobu ba gobi yi dəbura
ba nɛɛ, n ṅ weenɛ su gobi yi kpɛ̃ɛ sãa yerun
gobi beru yerə, domi tənun yɛm gobiya.
7 Ye ba wesiana ba kpa ba ka gobi yi tem
dwa məmən mi, mi ba ko n da səbu sike.
8 Yen sɔ̃na ba tem mɛ sokumə tem yɛmgim
sere ka gisən gisə.

9 Yera Gusunɔn sɔmɔ Yeremin gari yi
koora yi yi nɛɛ, “Ba sii geesun gobi tɛna ye
sua, gobi yi Isireliba ba wesiana ba wɛ̃ win
sɔ̃,
10 ba ka tem dwa mɔmɔn mi, nge mɛ Yinni
u man yiire.”

Pilati u Yesu gari bikiamɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 15:2-5, Luku 23:3-5, Yohanu 18:33-38)

11 Yesu yɔ̃ tem yɛ̃ro Pilatin wuswaaɔ ma
tem yɛ̃ro wi, u nùn bikia u nɛɛ, wuna
Yuuban sunɔ?
Yesu nùn wisa u nɛɛ, wunɛn tii a gerua kɔ.
12 Yen biru sanam mɛ yãku kowo
tɔnwerobu ka guro gurobu ba nùn mɛm
mani, u ǹ gɛɛ wisa.
13 Yera Pilati nùn bikia u nɛɛ, a ǹ mɛm
kpuro nɔɔmɔ mɛ ba nun manimɔ?
14 Adama Yesu kun nùn wisa baa nɔn
teeru sere biti baka tem yɛ̃ro wi mwa.

Ba Yesu taarɛ wɛ̃ bu go
(I maa mɛɛrio Maaku 15:6-15, Luku 23:13-25, Yohanu 18:39-19:16)

15 Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru baatere tem
yɛ̃ro ra pirisɔm turo karewa wi tɔn wɔru ga
kĩ.
16 N deema saa ye sɔɔ, pirisɔm yĩsirugii
goo wãa mi, wi ba sokumɔ Baraba.
17 Yen sɔ̃na sanam mɛ ba mɛnnɛ, Pilati u
bu bikia u nɛɛ, wara i kĩ n bɛɛ kara, Baraba?
Nge Yesu wi ba sokumɔ Kirisi.
18 Domi u yɛ̃ sãa sãa ma nisinun sɔ̃na ba
nùn Yesu nɔmu bɛria.
19 Ye Pilati sɔ̃ win siri yerɔ win kurɔ
nùn tɔnu gɔria u nɛɛ, a ku nɔma doke
durɔ gemgii win gari sɔɔ domi wɔ̃ku te, na
wahala wa dosu sɔɔ durɔ win sɔ̃.
20 Yãku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu
ba tɔn wɔru sɔ̃ɔmɔ gu de bu Baraba kara kpa
bu Yesu go.
21 Pilati u bu bikia u nɛɛ, be yiru ye sɔɔ,
ben wara i kĩ n bɛɛ kara.
Ba nɛɛ, Baraba.
22 Ma Pilati nɛɛ, ǹ n mɛn na, mba kon ko
ka Yesu wi ba mɔ̀ Kirisi.
Be kpuro ba nɛɛ, a nùn kpareo dãa
bunanarɔ.
23 Pilati u nɛɛ, kɔ̃sa yerà u kua.
Adama ba nɔɔgiru sua wɔllɔ ba nɛɛ, a nùn
kpareo dãa bunanarɔ.
24 Ye Pilati wa ma ye u mɔ̀ kpuro kama,
wurenu sosimɔwa, yera u nim sɔka u nia
tɔn wɔru gen wuswaaɔ u nɛɛ, durɔ gemgii
win yɛm yaribu kun man wa, bɛɛn gariya.
25 Ma tɔn be kpuro ba nɛɛ, win yɛm mu ko
bɛsɛ ka bɛsɛn bibun sɔmunu.
26 Yera Pilati bu Baraba kara, ma u dera
ba Yesu sɛni so. Yen biru u nùn bu nɔmu
sɔndia bu nùn kpare dãa bunanarɔ.

Tabu kowoba Yesu
yaakoru mɔ̀
(I maa mɛɛrio Maaku 15:16-20, Yohanu 19:2-3)

27 Pilatin tabu kowobu ba ka Yesu da tem
yɛ̃ron siri yerɔ, ma tabu kowobu kpuro ba
mɛnna mi.
28 Ba nùn win yãnu potari ma ba nùn
gurumusu swãabu sebusia.
29 Ma ba sãki tundu bɔkana ba nùn dokea
wirɔ, ma ba nùn dɛka wɛ̃ win nɔm geuɔ. Yen
biru ba nùn yiirammɛ ba yaakoru mɔ̀ ba mɔ̀,
Yuuban sunɔ, fɔɔ baasira.
30 Ba nùn yãatam siriki ma ba dɛka wɛ̃ɛna
ba ka nùn soomɔ wirɔ.
31 Ye ba nùn yaakoru kua ba kpa, ba nùn
gurumusu te potari ba kpam nùn win yãnu
sebusia ma ba ka nùn da bu dãa bunanaru
kpare.

Ba Yesu kpare dãa bunanaru wɔllɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 15:21-32, Luku 23:26-43, Yohanu 19:17-27)

32 Ye ba yariɔ ba ka Sirɛnin durɔ goo
yinna wi ba mɔ̀ Simɔɔ, ma ba nùn Yesun dãa
bunanaru sɔbi ka tilasi.
33 Ye ba tura yam mi ba ra soku Gɔɔgɔta,
yen tubusiana aye te ta ka wii koko weenɛ,
34 miya ba Yesu tam wɛ̃ u nɔ ka tim mɛ mu
ra yɛm go. Ye u mu denda u ǹ wure u mwɛ.
35 Ba nùn kpare dãa bunanaru sɔɔ, ma ba
win yãnu tɛtɛ toosi ba bɔnu kua.
36 Ma ba sina ba nùn kɔ̃su.
37 Win wii wɔllɔ ba yora gaa bwɛ̃ ye ya win
taarɛ gerumɔ ya nɛɛ, winiwa Yesu, Yuuban
sunɔ.
38 Ba maa gbɛnɔbu yiru kpare dãa
bunananɔ Yesun bɔkuɔ, turo win nɔm geuɔ,
turo maa nɔm dwarɔ.
39 Be ba sarɔ bera mi, ba nùn wiru di-
irisimɔ ba wɔmmɔ.
40 Ba mɔ̀, wunɛ wi kaa sãa yeru sura kpa
a tu bani sɔ̃ɔ itan baa sɔɔ, a tii faaba koowo.
À n sãa Gusunɔn Biin na, a sarama dãa
bunanarun di.

41 Nge mɛya yãku kowo tɔnwerobu ka
wooda yɛ̃robu ka guro gurobu ba nùn
yaakoru mɔ̀ ba nɛɛ,
42 u gabu faaba kua adama u kpana u tii
faaba ko. Isireliban sunɔwa. U den sarama
dãa bunanarun di kpa su nùn naanɛ doke.
43 U Gusunɔ naanɛ sãa ma u nɛɛ, wiya
Gusunɔn Bii. N n mɛn na, Gusunɔ u nùn
faaba koowo ù n nùn kĩ.
44 Mɛya maa gbɛnɔ be ba kpare ka wi
sannu, ben tii ba nùn wɔmmɔ.

Yesun gɔɔ

(I maa mɛɛrio Maaku 15:33-41, Luku 23:44-49, Yohanu 19:28-30)

45 Ye n kua sõɔ wii wɔllu, yera yam tĩra
tem mɛ sɔɔ kpuro sere n ka tura yokan kɔba
ita.
46 Kɔba itan saka Yesu u nɔɔgiru sua u
nɛɛ, Eli, Eli, lema sabatani. Yen tubusiana,
Gusunɔ nɛn Yinni mba n kua a ka man deri.
47 Tɔn be ba wãa mi, ye ben gaba nua mɛ,
ba nɛɛ, u Eli soku.
48 Yande ben turo u duka da u swɛɛ dukɛ
dukɛsu sua u kpɛ̃ɛ tam mɔmmɔm sɔɔ u bɛri
dɛkaɔ u ka nùn tĩi u nɔ.
49 Adama be ba tie ba nɛɛ, a yɔ̃ro gina, su
wa nge Eli u koo na u nùn faaba ko.
50 Yesu u kpam nɔɔgiru sua ma u nɔɔ mari.
51 Saa ye sɔɔra, beku kare te ta wãa sãa
yerɔ ta gɛ̃ɛra saa wɔllun di sere temɔ. Tem
mu yĩira ma kpenu bɛsikira.
52 Sikinu wukiara, ma Gusunɔgii dabinu
be ba raa gu ba seewa.
53 Ba yara sikan di Yesun seebun biru, ba
dua Yerusalɛmu Gusunɔn wuuɔ, ba tii tɔn
dabinu sõɔsi.
54 Tabu sinambu ka be ba wãa ka wi ba
Yesu kõsu, ba tem yĩiri bi wa ka kpuro ye ya
koora, ma bɛrum bakam bu mwa ba nɛɛ, ka
geema Gusunɔn Biiwa.
55 Tɔn kurɔ dabinu nu yõ mi, nu Yesu
mɛɛra saa sarun di. Ba raa nùn swĩimawa
saa Galilen di bu ka nùn nɔɔri.
56 Be sɔɔ, Maari Madalagii ka Maari,
Yakɔbu ka Yosɛfun mɛro, ka Sebeden bibun
mɛro, ba wãa mi.

Yesun sikubu

(I maa mɛɛrio Maaku 15:42-47, Luku 23:50-56, Yohanu 19:38-42)

57 Ye n kua yoka, durɔ gobigii goo na,
Arimategiiwa, win yĩsira Yosɛfu, u maa sãa
Yesun bõɔ.
58 U da Pilatin mi, u nùn kana u nùn Yesun
goru wɛ̃. Yera Pilati nùn tu yɔllaa kua, u dera
ba nùn tu wɛ̃.
59 Yosɛfu wi, u goo te sua u beku kpaaru
tɛ̃kusi te ba wesa ka wɛ̃ɛ damgii.
60 U tu kpĩ win tiin sikirɔ te u dera ba
nùn dãkua kperɔ. Yen biru u kpee bakaru
bimiama u ka siki ten nɔɔ kɔrua ma u doona.
61 Maari Madalagii ka Maari wiɔnɔ ba sõ
siki ten bɔkuɔ.

Sikirun kõsubu

62 Ye n kua sisiru, tõɔ wɛ̃rarugiru, yãku
kowo tɔnwerobu ka Falisiba ba da Pilatin
mi sannu.
63 Ba nɛɛ, yinni sa yaaye ye weesugii wi, u
raa gerure sanam mɛ u wãa handunia sɔɔ. U
nɛɛ, sõɔ itan biru u koo se gɔrin di.
64 Yen sõ, a wooda wɛ̃ɛyɔ bu siki te kõsu
sere sõɔ ita, kpa win bwãabu bu ku raa nɛ
bu win goru gbɛni, kpa bu tɔmbu sõ bu nɛɛ,
u seewa gɔrin di. Wee dãaki sini su koo
gbiikisu kpãaru kera.
65 Pilati u bu sõɔwa u nɛɛ, i tabu kowobu
mɔ, i doo i tu kõsu nge mɛ i ko kpĩ.
66 Ba doona ma ba yĩreru kua siki ten
nɔɔwɔ bu ka tubu goo ù n wukia. Ma ba tabu
kowobu yi, ba tu kõsu.

28

Yesun seebu gɔrin di

(I maa mɛɛrio Maaku 16:1-10, Luku 24:1-12, Yohanu 20:1-10)

1 Tõɔ wɛ̃rarugirun biru, alusuma buu
sõnu buru buru yellu, Maari Madalagii ka
Maari wiɔnɔ ba siki te tendem da.
2 Suaru sɔɔ tem yĩiri bakabu seewa, ma
Yinnin gɔrado u sarama wɔllun di u na u
kpee te bɔria u sinari.
3 Win wuswaa ballimɔ nge guru maakinu
ma win yãnu buriri nge suru.
4 Bɛrum bakam mu kõso be mwa ba diira
ma ba kua nge gonu.
5 Gɔrado wi, u kurɔ be sõɔwa u nɛɛ, i ku
bɛrum ko bɛɛ! Na yɛ̃ ma Yesuwa i kasu, wi
ba kpare dãa bunanarɔ.
6 U ǹ wãa mini, u seewa nge mɛ u raa
gerua. I na i wa mi u raa kpĩ,
7 kpa i da fuuku fuuku i win bwãabu sõ
ma u seewa gɔrin di. Wee, u bɛɛ gbiiyɔ u dɔɔ
Galileɔ. Miya i ko nùn wa. Yera na bɛɛ sõɔbu
na.

8 Ba gɔsira kpaaka sikiru min di ka bɛrum
ka nuku doo bakabu, ba duki da bu bwãa be
labaari ye sɔ̃.
9 Wee Yesu ka bu yinna ma u nɛɛ, na bɛɛ
tɔbura.
Ma ba na ba win naasu nɛnua ba nùn
sãwa.
10 Yera Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku bɛrum
ko, i doo i nɛgibu sɔ̃ bu doo Galileɔ. Miya ba
koo man wa.

Kɔ̃so ben gari

11 Nge mɛ ba dɔɔ, kɔ̃so ben gaba dua wuu
sɔɔ ba yãku kowo tɔnwerobu sɔ̃ɔwa ye n
koora kpuro.
12 Ma yãku kowo tɔnwero be, ba mɛnna
ka guro gurobu ba wesiana ma ba tabu
kowobu gobi bɛkɛ kã.
13 Ba bu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, i geruo ma win
bwãaba ba na wɔ̃kuru ba win goru gbɛna
sanam mɛ i do.
14 Tem yɛ̃ro ù n gari yi nua sa yɛ̃ mɛ sa ko
nùn kua su ka bɛɛ yara wahalan di.
15 Tabu kowo be, ba gobi yi mwa ma ba
kua nge mɛ ba bu yiire. Yeya n dera Yuuba
ba ra n gari yi gerumɔ sere ka gisɔ.

Yesu u win bwãabu tii sɔ̃ɔsi

(I maa mɛɛrio Maaku 16:14-18, Luku 24:36-49, Yohanu 20:19-23, Gɔrobun Kookoosu 1:6-8)

16 Bwãabu wɔkura tia ye, ya da Galileɔ guu
ten mi, te Yesu raa bu yĩreru kua.
17 Ye ba nùn wa, ba nùn sãwa. Adama ben
gaba gɔ̃rusu yiru mɔ̀.
18 Yesu bu susi u nɛɛ, wɔllu ka tem yiiko
kpurowa ba man wɛ̃.
19 Yen sɔ̃, i doo bwesenu kpuron mi, kpa
i bu ko nɛn bwãabu. I bu batɛmu koowo ka
Baan yĩsiru ka Biigiru ka Hunde Dɛɛrogiru.
20 Kpa i de ye na bɛɛ sɔ̃ɔwa ba n ye kpuro
mɛm nɔɔwammɛ. N wee, ko na n ka bɛɛ wãa
baadomma sere ka handunian kpeerɔ.

LABAARI GEA NGE MƐ MAAKU U YORUA

Durɔ wi u tire te yorua, win yĩsira Yohanu Maaku. U ǹ sãa Yuu. U sãawa Baanabasin dusi.

Maaku u kĩ u tɔmbu Yesun Labaari gea sõ. U sõɔsi ma Yesu u bɔsu u tɔmbu gea kuammɛ, ma u be ba wãa Setam nɔmuɔ bɛkiamɔ. Domi Gusunɔ u wãa ka wi. Maakun tire ten gari mɛro ya wãawa Maaku 10:45 sɔɔ. Ya nɛɛ, Tɔnun Bii u nawa u ka gabu sã kpa u gbi u ka tɔn dabinu yakia.

Tire ten kpunaa

1. Yesun Labaari gea, wiru 1:1-13.
2. Yesun sɔmburun tore Galileɔ, wiru 1:14n di sere wiru 9:50.
3. Yesun daaru Yerusalɛmu gia, wiru 10.
4. Yesun wãaru Yerusalɛmuɔ, wiru 11n di sere wiru 13.
5. Yesun gɔɔ ka win seebu gɔrin di, wiru 14n di sere wiru 16.

Yohanu Batɛmu kowon waasu
(I maa mɛɛrio Mateu 3:1-12, Luku 3:1-18, Yohanu 1:19-28)

1 Yesu Kirisi, Gusunɔn Biin Labaari gean torubu wee.
2 Gusunɔn sɔmɔ Esai u yen gari yorua win tireru sɔɔ u nɛɛ, Gusunɔ u nɛɛ,
"N wee, na nɛn sɔmɔ gɔriɔ wunɛn wuswaaɔ u wunɛn swaa sɔmɛ.
3 Nɛn sɔmɔn nɔɔ ga gbãramɔ gbaburu sɔɔ ga gerumɔ ga mɔ̀,
i Yinnin swaa sɔnwɔ, kpa i n ye nɔɔ nɛrasiamɔ yu dɛnda."
4 Nge mɛya, Yohanu Batɛmu kowo u na gbaburu sɔɔ. U kparamɔ u mɔ̀, bu gõru gɔsio ben toranun di kpa u bu batɛmu ko kpa Gusunɔ u bu ben toranu suuru kua.
5 Tɔmbu kpuro ba ra n daamɔ win mi saa Yudean tem di ka maa Yerusalɛmu maron di. Ba ben toranu tuuba mɔ̀, ma ba derimɔ u bu batɛmu mɔ̀ daa te ba mɔ̀ Yuudɛniɔ.
6 Yohanu wi, u yooyoon sansun yaberu sebua, ma u gɔna sɛ̃ke win pɔraɔ. Twee ka tim bausa u ra di.
7 Ma u waasu mɔ̀ u gerumɔ u mɔ̀, goo u sisi nɛn biruɔ wi u man yiiko kere. Nɛ na kun mam tura n yiira n yɛ̃ron baranun wɛ̃ɛ kusia.
8 Nɛ na bɛɛ batɛmu mɔ̀ ka nim, adama yɛ̃ro wi, u koo bɛɛ batɛmu kowa ka Hunde Dɛɛro.

Yesun batɛmu ka win kɔkiribu
(I maa mɛɛrio Mateu 3:13-4:11, Luku 3:21-22, 4:1-13)

9 Yen biru Yesu u na Nasarɛtin di ye ya wãa Galilen temɔ, ma Yohanu nùn batɛmu kua daa te ba mɔ̀ Yuudɛniɔ.
10 Sanam mɛ u yariɔ nim di, yera u wa wɔlla wukiara, ma u Hunde Dɛɛro wa nge kparuko u saram wee win wɔllɔ.
11 Ma u nɔɔ gagu nua wɔllun di ga nɛɛ, wuna nɛn Bii kĩnasi wì sɔɔ nɛn gõru dobu kpuro wãa.
12 Saa ye sɔɔra Hunde Dɛɛro u Yesu sure gbaburu sɔɔ.
13 Ma u wãa mi sõɔ weeru, Setam nùn kɔkirimɔ. Wi ka gbeeku yɛɛ sanna ba wãa mi, ma wɔllun gɔradoba ba na ba nùn nɔɔri.

Yesu u susure kowobu nnɛ soka
(I maa mɛɛrio Mateu 4:12-22, Luku 4:14-15, 5:1-11)

14 Ye ba Yohanu mwa ba pirisɔm doke ba kpa, yera Yesu u da Galilen temɔ u Gusunɔn Labaari gea kparamɔ.
15 U nɛɛ, saa ya tura, Gusunɔ u sisi u bandu swĩi. I gõru gɔsio bɛɛn toranun di kpa i Labaari gea ye naanɛ doke.
16 Sanam mɛ Yesu u sĩimɔ Galilen daa burerun goorɔ, u Simɔɔ wa ka win wɔnɔ Andere. Ba ben yãakororu kpɛ̃ɛmɔ daa bure te sɔɔ, domi swɛ̃ɛ gowoba ba sãa.
17 Yesu u bu sõɔwa u nɛɛ, i man swĩima, kon de i n da tɔmbu kasu bu man swĩi.
18 Yande ba ben yãakoronun baa deri, ma ba nùn swĩi.
19 Ye u susi wuswaaɔ fiiko, u Yakɔbu wa ka win wɔnɔ Yohanu be ba sãa Sebeden bibu. Ba wãa goo nimkuu sɔɔ ba yãakoronu kɔrumɔ.
20 Mii mii u bu soka, ma ba nùn swĩi. Ba ben tundo Sebede deri ka sɔm kowobu sannu goo nimkuu sɔɔ.

Durɔ wi wɛrɛku gagu ga wãasi
(I maa mɛɛrio Luku 4:31-37)

21 Ma ba da Kapenamuɔ. Ye n kua tõɔ wɛ̃rarugiru, ma Yesu u dua mɛnnɔ yerɔ, u bu Gusunɔn garin keu sõɔsim wɔri.
22 Biti bu mwa win keu sõɔsi bin sõ. U bu sõɔsimɔwa ka yiiko, n ǹ mɔ nge mɛ wooda yɛ̃roba ra sõɔsi.

23 N deema saa ye sɔɔ, wɛrɛkunugii goo u
wãa ben mɛnnɔ yee te sɔɔ. U gbãra u nɛɛ,
24 mba sa mɔɔsinɛ bɛsɛ ka wunɛ, Yesu
Nasarɛtigii. A nawa a ka sun kam koosia?
Na yɛ̃ wi a sãa. Wunɛ Gusunɔn tɔn Dɛɛrowa.
25 Yesu u wɛrɛku ge gerusi u nɛɛ, a mario,
kpa a yari durɔ win min di.
26 Yera wɛrɛku ge, ga durɔ wi sura nge giri
kpakpanugii, ma ga kuuki kua ga ka yara
win min di.
27 Biti tɔn be kpuro mwa gem gem sere
ba sɔ̃ɔnamɔ ba mɔ̀, mban bwesera yeni.
Gari tukiya u sɔ̃ɔsimɔ ka yiiko. Baa ka
wɛrɛkunɔ u nu wooda wɛ̃ɛmɔ, ma nu nùn
mɛm nɔɔwammɛ.
28 Ma win baaru yande kparara Galilen
tem kpuro sɔɔ.

Yesu u tɔn dabinu bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:14-17, Luku 4:38-41)

29 Ye Yesu yara mɛnnɔ yerun di, wi ka
Yakɔbu ka Yohanu ba da Simɔɔ ka Anderen
yɛnuɔ.
30 N deema, Simɔɔn kurɔn mɛro u wasi
sundu barɔ u kpĩ. Ye ba yande tura mi, ba
win gari Yesu sɔ̃ɔwa.
31 Ma u da win mi, u nùn nɔmu nɛnua u
ka nùn seesia. Yande wasi sun te, ta nùn
doonari, ma u bu nɔɔrim wɔri.
32 Ye n kua yoka, sanam mɛ sɔ̃ɔ dua, tɔmba
ka barɔbu kpuro ka wɛrɛkunugibu na win
mi.
33 Ma wuugibu kpuro ba mɛnna dii tèn mi
u wãan kɔnnɔwɔ.
34 U dabiru bɛkia saa ben bara bwese
bwesekan di, ma u maa wɛrɛku dabinu gira.
Adama u ṅ deri wɛrɛku ni, nu gari gere
domi nu nùn yɛ̃.

Yesu u bɔsu Galilen temɔ
(I maa mɛɛrio Luku 4:42-44)

35 Yen sisiru buru buru yellu, sanam mɛ
yam kun dɛɛram kpa, Yesu u seewa u yara.
U doona mi n dɛsire, u kanaru mɔ̀.
36 Ma Simɔɔ ka win kpaasibu ba nùn kasu.
37 Sanam mɛ ba nùn wa ba nùn sɔ̃ɔwa ba
nɛɛ, tɔmbu kpuro wɔɔ ba nun kasu.
38 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n weenɛ su da wusu
gasu sɔɔ si su ka sun sikerenɛ, kpa n maa
waasu ko mi, domi yen sɔ̃na na na.
39 Ma u bɔsu Galilen tem kpuro sɔɔ
u waasu mɔ̀ ben mɛnnɔ yenɔ, u maa
wɛrɛkunu giramɔ.

Yesu u wi u bara disigiru barɔ bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:1-4, Luku 5:12-16)

40 N wee, goo u na Yesun mi, wi u bara
disigiru mɔ u yiira u nùn faaba kana. U nɛɛ,
à n wura kaa kpĩ a man bɛkia kpa n dɛɛra.
41 Yera wɔnwɔnda Yesu mwa, ma u win
nɔmu dɛmia u nùn baba u nɛɛ, na wura, a
bɛkuro kpa a dɛɛra.
42 Yande bara disigii te, ta nùn yɔ̃su, ma u
bɛkura u dɛɛra.
43-44 Sanam mɛya Yesu u nùn sɔ̃ɔwa ka
dam u nɛɛ, a ku goo gɛɛ sɔ̃. Adama a doo a tii
yãku kowo tusia, kpa a yãkuru ko te Mɔwisi
raa bɛɛ yiire, a ka baawure seeda sɔ̃ɔsi ma a
bɛkura a dɛɛra. Ma u dera u doona.
45 Adama durɔ wi, u doona ma u da u gari
yi kparam wɔri batuma sɔɔ ye n koora wi
sɔɔ. U gari yi saarimɔ sere Yesu kun kpĩa
u wuu due, adama u yɔ̃ra wuun biruɔ mi n
dɛsire. Ma tɔmba naamɔ win mi saa baaman
di.

2

Yesu u durɔ goo bɛkia wìn wasin bee tia gu
(I maa mɛɛrio Mateu 9:1-8, Luku 5:17-26)

1 Sɔ̃ɔ mɛɛrun biru, Yesu u wura
Kapenamuɔ. Tɔmba nua ma u wãa yɛnuɔ.
2 Ma tɔn wɔru ga mɛnna sere ayeru maa
sari baa kɔnnɔwɔ. Ma u bu Labaari gean gari
nɔɔsiamɔ.
3 Ba ka nùn durɔ goo naawa wìn wasin bee
tia gu. Tɔmbu nnɛwa ba nùn sɔɔwa.
4 Adama tɔn wɔru gen sɔ̃ ba kpana bu Yesu
susi. Yen sɔ̃na ba diru mi u wãan wɔllɔ yaba
win deedeeru. Ye ba yaba ba kpa, ma ba ka
wɛ̃ɛ beku bɔɔ te sarasia tè sɔɔ durɔ wi, u kpĩ.
5 Ye Yesu u durɔ ben naanɛ dokebu wa
bi ba mɔ wi sɔɔ, u barɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bii
durɔbu, a wunɛn durum suuru wa.
6 Wooda yɛ̃robu gabu ba sɔ̃ mi, ma ba tii
bikiamɔ gɔ̃ruɔ ba mɔ̀,
7 mban sɔ̃na durɔ wi, u gari gerumɔ
mɛsum. U Gusunɔ wɔmmɔwa. Wara koo
kpĩ u durum suuru ko Gusunɔ turo baasi.
8 Mii mii Yesu u gia ye ba bwisikumɔ. Ma
u bu bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na i gari yinin
bweseru bwisikumɔ bɛɛn gɔ̃ruɔ.
9 Yerà ya sɛ̃sɔ bo, bu ka barɔ wi sɔ̃ u win
durum suuru wa, ṅ kun mɛ bu nùn sɔ̃ u
seewo u win kpin yeru kure, kpa u sĩ.
10 Adama na kĩ i n yɛ̃ ma Tɔnun Bii u yiiko
mɔ handunia ye sɔɔ u ka durum suuru ko.

Yera u bara wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
11 na nun sɔ̃ɔmɔ, a seewo a wunɛn kpin
yeru kure, kpa a we yɛnuɔ.
12 Nge mɛ tɔmbu kpuro ba nùn mɛɛra
swee, durɔ wi, u seewa u win kpin yeru sua,
u n yariɔ. Biti baka tɔn be mwa gem gem, ma
ba Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ. Ba gerumɔ ba mɔ̀,
ba ɲ̀ yenin bweseru waare.

Yesu u Lefi soka
(I maa mɛɛrio Mateu 9:9-13, Luku 5:27-32)

13 Yera Yesu u kpam wura daa burerun
goorɔ. Tɔmbu kpuro ba naamɔ win mi, ma
u bu Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ.
14 Sanam mɛ u sarɔ u Lefi wa, Alufen bii,
u sɔ̃ gbere yerɔ. U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man
swĩiyɔ.
Lefi seewa ma u nùn swĩi.
15 N deema sanam mɛ Yesu u dimɔ Lefin
yɛnuɔ, gbere mwaɔbu ka kɔ̃san kowobu
dabira sɔ̃ ka wi, ka win bwãabu sannu, domi
ba dabi be ba nùn swĩi.
16 Ye Falisiban wooda yɛ̃robu ba Yesu wa
u dimɔ ka gbere mwaɔbu ka kɔ̃san kowobu
sannu, ba win bwãabu bikia ba nɛɛ, mban
sɔ̃na u ka gbere mwaɔbu ka kɔ̃san kowobu
dimɔ sannu.
17 Ye Yesu u ye nua, u wooda yɛ̃ro be
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, be ba bwãa do ba ɲ̀ timgiin
bukata mɔ ma n kun mɔ be ba barɔ. Na ɲ̀
nɛ n ka gemgibu soku. Na nawa n ka torobu
soku.

Nɔɔ bɔkurun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 9:14-17, Luku 5:33-39)

18 Ye Yohanun bwãabu ka Falisibagibu
ba nɔɔ bɔkua, tɔmba na ba Yesu bikia
ba nɛɛ, mban sɔ̃na Yohanun bwãabu ka
Falisibagibu ba nɔɔ bɔkua, ma wigiba kun
bɔkua.
19 Yesu u bu bikia u nɛɛ, kurɔ kpaon durɔn
bɔrɔba ba koo kpĩ bu nɔɔ bɔke sanam mɛ̀ sɔɔ
kurɔ kpaon durɔ wãa ka be? Aawo, baa ɲ̀ n
saa yeren na, ù n wãa ka be, ba ɲ̀ kpɛ̃ bu nɔɔ
bɔke.
20 Adama saa sisi yè sɔɔ ba koo bu kurɔ
kpaon durɔ suari, sanam mɛya ba koo nɔɔ
bɔke.
21 Ba ku ra yabe tɔkɔru kɔre ka kĩa kpaa si
ba ɲ̀ nim doke. Bà n kua mɛ, kĩa kpaa si, su
koo gawana kpa su yabe tɔkɔrugisu gĩa kpa
gɛ̃ɛrabu sosi.
22 Ba ku ra maa tam kpam wisi gɔnan
bɔɔnu sɔɔ ni nu diira. Bà n kua mɛ, tam
kpam mɛ, mu koo de bɔɔnu nu kura, kpa mu
yari kpa bɔɔ ni ka tam mɛ, n kam ko kpuro.
Adama ba ra tam kpam wisiwa gɔnan bɔɔ
kpaanu sɔɔ.

Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 12:1-8, Luku 6:1-5)

23 Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru garu sɔɔ, n deema Yesu
ka win bwãabu ba sĩimɔ swaa sɔɔ alikama
gbaarun bɔkuɔ. Nge mɛ ba sĩimɔ, win
bwãabu ba alikama wɔkamɔ.
24 Yera Falisiba ba Yesu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
u mɛɛrio, mban sɔ̃na win bwãaba mɔ̀ ye
wooda ya yina bu ko tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ.
25 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, i ɲ̀ garire ye
Dafidi u kua sanam mɛ gɔ̃ɔra bu mɔ̀ wi ka
win bwãabu, ma ba ɲ̀ gãanu mɔ ni ba koo
di?
26 U dua Gusunɔn dirɔ Abiataa, yãku
kowo tɔnweron waati, ma u pɛ̃ɛ di ye ba
Gusunɔ yiiye, ye n ɲ̀ weenɛ goo u di ma n
kun mɔ yãku kowobu tɔna. Adama Dafidi u
ye di, u maa win bwãabu wɛ̃.
27 Ma Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔ u tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru wunawa tɔnun arufaanin sɔ̃. U
ɲ̀ tɔnu taka kue tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun sɔ̃.
28 I de i n yɛ̃ ma Tɔnun Biiwa u tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru kua.

3

Durɔ wìn nɔm teu ga gu
(I maa mɛɛrio Mateu 12:9-14, Luku 6:6-11)

1 Ma Yesu u kpam dua mɛnnɔ yerɔ. Durɔ
goo wãa mi, wìn nɔm teu ga gu.
2 Tɔmba Yesu mɛɛra bu wa ù n koo durɔ
wi bɛkia tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, kpa bu ka wa bu
nùn durum mani.
3 Ma u durɔ wi sɔ̃ɔwa wìn nɔmu ga gu mi,
u nɛɛ, a seewo a yɔ̃ra suunu sɔɔ.
4 Ma u tɔn be bikia u nɛɛ, mba n weenɛ
bu tɔmbu kua tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ. Gea? Nge
kɔ̃sa. N weenɛ bu tɔnu faaba ko? Nge bu
nùn go.
Adama ba maari.
5 Yesu u bu mɛɛra ka mɔru u ka sikerena,
ma win nukura sankira ben woo bɔbunun
sɔ̃. Yera u durɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn
nɔmu dɛmiɔ.
U ge dɛmia ma ga wura nge mɛ ga raa sãa.

6 Yen sɔ̃na Falisiba ba yara ma ba yande
mɛnna ka Herodun tɔmbu, ba wesiana nge
mɛ ba koo ko bu ka Yesu go.

Tɔn wɔru guna ya na Yesun mi

7 Yesu ka win bwãabu ba tii gawa ba da
Galilen daa bureru gia, ma tɔn wɔru guna
nùn swĩi. Tɔn be, ba nawa Galilen di ka maa
Yudean tem di,
8 ka Yerusalɛmun di, ka Idumɛn tem di, ka
Yuudɛnin gurun di, ka Tiri ka Sidonin baru
kpaanun di. Tɔn wɔru guna ye, ya na Yesun
mi yèn sõ ba ye u mɔ̀ kpuron labaari nua.
9 Tɔn wɔru guna yen kpãarun saabu Yesu
u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu nùn goo
nimkuu sɔɔru kuo, kpa tɔn be, bu ku nùn
baasi.
10 Yesu u raa tɔn dabinu bɛkia, yen sɔ̃na
be ba barɔ ba bɔrikianamɔ bu wa bu ka nùn
baba.
11 Wɛrɛkunu nù n nùn wa nu ra nùn
kpunɛwa kpa nu n kuuki mɔ̀ nu n gerumɔ,
wuna Gusunɔn Bii.
12 Adama Yesu u ra nu gerusi gem gem nu
ku ka gere wi u sãa.

Yesu u bwãabu wɔkura yiru gɔsa
(I maa mɛɛrio Mateu 10:1-4, Luku 6:12-16)

13 Yen biru Yesu u da guuru wɔllɔ, ma u
tɔmbu gabu soka be u kĩ. Ma ba da win mi.
14 Yera u ben wɔkura yiru gɔsa, [u bu
yĩsiru kã gɔrobu], be ba ko n ka nùn wãa, kpa
u bu gɔri bu Labaari gea kpara,
15 kpa u bu dam wɛ̃ bu ka wɛrɛkunu gira.
16 Tɔnu wɔkura yiru ye u gɔsa wee, Simɔɔ
wi u yĩsiru kã Piɛɛ,
17 ka Yakɔbu ka win wɔnɔ Yohanu, Sebe-
den bibu be u yĩsiru kã Buanɛge, yen
tubusiana guru kukirinugibu,
18 ka Andere, ka Filipu, ka Baatelemi, ka
Mateu, ka Tomaa, ka Yakɔbu Alufen bii, ka
Tade, ka Simɔɔ wi u win tem gari kĩ,
19 ka sere Yudasi Isikariɔtu wi u tɔmbu
Yesu nɔmu sɔndia.

Yesun tɔmbu ba kĩ

bu ka nùn doona

20 Ma ba wura yɛnuɔ. Tɔn wɔru ga wure
ga mɛnna sere Yesu ka win bwãabu ba fɛɛ
bia bu di.
21 Sanam mɛ win dusiba ye nua, ba da bu
ka nùn doona min di, domi ba gerumɔ u
wiirawa.

Yesu u ka tii yinamɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 12:22-32, Luku 11:14-23, 12:10)

22 Ma wooda yɛ̃ro be ba wee saa
Yerusalɛmun di ba gerumɔ ba mɔ̀, Bese-
buru u nùn wãasiwa. Wɛrɛkunun sunɔ
wiya u nùn dam wɛ̃ u ka wɛrɛkunu gira.
23 Yen sɔ̃na Yesu u tɔmbu soka ma u bu
bikia ka mɔndu u nɛɛ, amɔna Setam ya koo
kpĩ yu yen tii gira.
24 Bandun tɔmbu bà n tabu mɔ̀ ben suunu
sɔɔ, ban te, ta ṅ kpɛ̃ tu tɛ.
25 Yɛnu gèn tɔmba maa sankinamɔ, ga ṅ
kpɛ̃ gu tɛ.
26 Setam yà n maa ka yen tii tabu mɔ̀, yen
dam mù n bɔnu kua, ya ṅ kpɛ̃ yu tɛ, yen dam
mu koo nɔru ko.
27 Goo kun kpɛ̃ u du damgiin yɛnuɔ u ka
win yãnu gura u kun gina damgii wi bɔkue
u sere win yãnu gura.
28 Ka geema, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, toraru ka gari
kam kpuro ye tɔmba gerumɔ, ba koo bu ye
suuru kua.
29 Adama baawure wi u Hunde Dɛɛro gari
kam gerusimɔ, u ṅ suuru wasi. Win torara
ko n maa nùn wãasiwa ka baadommaɔ.
30 Yesu u yeni geruawa yèn sõ gaba nɛɛ
wɛrɛkuwa ga nùn wãasi.

Berà ba sãa Yesun wɔnɔbu

ka win mɛro
(I maa mɛɛrio Mateu 12:46-50, Luku 8:19-21)

31 Sanam mɛya win wɔnɔbu ka win mɛro
ba tunuma. Ba yɔ̃ra tɔɔwɔ, ba goo gɔra u nùn
sokuma.
32 Tɔn wɔru ga sõ ga nùn sikerenɛ, ma goo
u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, wunɛn mɛro ka
wunɛn wɔnɔbu ba yõ tɔɔwɔ ba nun soku.
33 Ma u nɛɛ, wara sãa nɛn mɛro. Berà ba
sãa nɛn wɔnɔbu.
34 Ma u be ba nùn suunu bure mɛɛra u
ka sikerena, ma u nɛɛ, nɛn mɛro ka nɛn
wɔnɔbu wee.
35 Baawure wi u Gusunɔn kĩru mɔ̀, wiya
nɛn wɔnɔ, ka nɛn sesu, ka nɛn mɛro.

4

Dĩa bwese yɛ̃kon gari
(I maa mɛɛrio Mateu 13:1-9, Luku 8:4-8)

1 Yesu u kpam Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsim
wɔri daa burerun goorɔ. Tɔn wɔru guna ya
mɛnna ya nùn sikerena, yen sɔ̃na u bu deri

goorɔ u goo dua ge ga wãa nim sɔɔ, ma u sina.
2 Ma u bu gãa dabinu sɔ̃ɔsim wɔri ka mɔnnu. Win sɔ̃ɔsibu sɔɔ u gerua u nɛɛ,
3 i swaa dakio. Durɔ goo u yara u ka dĩa bweseru yɛ̃ka.
4 Sanam mɛ u yɛ̃kamɔ, sukum wɔruma swaa sɔɔ. Gunɔsu na su di.
5 Sukum gam maa wɔri kpee saara wɔllɔ mi tem kun duku. Ma mu kpia yande yèn sɔ̃ tem kun duku.
6 Adama ye sɔ̃ɔ u bɔbia mu dɔ̃ɔ mwaara ma mu gbera yèn sɔ̃ mu ɲ gbini mɔ.
7 Sukum gam maa kpam wɔri sãki sɔɔ. Sãki kpia fuuku ma yi yina mu kpɛ̃a. Mu ɲ mara.
8 Adama sukum gam maa wɔruma tem gem sɔɔ. Mu kpia ma mu kpɛ̃a ma mu mara sukum tɛn tɛnibu, sukum wata wata, sukum wunɔm wunɔm.
9 Ma u nɛɛ, wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.

Mɔnnun asansi
(I maa mɛɛrio Mateu 13:10-17, Luku 8:9-10)

10 Sanam mɛ Yesu u tia wi turo, be ba nùn swĩi ka bwãabu wɔkura yiru ye sannu, ba nùn mɔnnun asansi bikia.
11 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛya Gusunɔ u win bandun asiri sɔ̃ɔsi, adama be ba tie ba gari kpuro nɔɔmɔ ka mɔnnu,
12 kpa
"Bu ka mɛɛri ba kun wa.
Bà n maa nua, kpa n ku bu yeeri,
kpa bu ku raa ka gɔ̃ru gɔsie,
Gusunɔ u sere bu suuru kua."

Mɔn ten tubusianu
(I maa mɛɛrio Mateu 13:18-23, Luku 8:11-15)

13 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mɔn teni ta ɲ bɛɛ yeeri? N n mɛn na, amɔna ni nu tie kpuro nu koo ka bɛɛ yeeri.
14 Durɔ wi, Gusunɔn gariya u yɛ̃kamɔ.
15 Tɔn be ba ka swaa baaru weenɛ mi ba gari yi yɛ̃ka, beya bà n gari yi nua Setam da nɛ u yi wuna ben gɔ̃run di.
16 Mɛya maa be ba ka kpee saaran tem weenɛ, beya bà n gari yi nua mii mii ba ra yi mwɛ ka nuku dobu.
17 Adama ba ku ra n gbini mɔ ben tii sɔɔ, ba ku ra yɔ̃re n ka tɛ. Sanam mɛ wahala ka nɔni swãara tunuma gari yin sɔ̃, yande kpa bu biru wura.
18 Gaba maa sãa be ba ka tem sãkunugum weenɛ. Beya ba ra gari yi nɔ
19 adama ba ra n wurure ka ben handunian wãaru kpa dukian kĩra n bu taki dii. Ba gãa dabinun kɔdɛ mɔ. Ye kpurowa ya ra gari yi tɛɛsi kpa yi kpana yi binu ma.
20 Be ba maa ka tem gem weenɛ, beya ba ra gari yi nɔ kpa bu yi mwa kpa bu binu ma, gabu tɛna, gabu wata, gabu wunɔbu (100).

Fitilan mɔndu
(I maa mɛɛrio Luku 8:16-18)

21 Yera Yesu u bu bikia u nɛɛ, ba ra fitila ge ga sɔ̃re kaaru wukiri? Ba ra gu doke kpinun kɔkɔrɔ? Ba ku ra gu sɔndi dabu wɔllɔ?
22 Gãanu sari ni nu berua ma nu ɲ koo tera, asirin gãanu maa sari ni nu ɲ koo sɔ̃ɔsira.
23 Wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.
24 U maa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i laakari koowo ye i nɔɔmɔ. Sakaku ge i ka yĩirumɔ, geya ba koo ka bɛɛ yĩirua, kpa bu bɛɛ sosia.
25 Domi wi u mɔ, wiya ba koo sosia. Adama wi u kun gãanu mɔ, piiko ye u mam mɔ ba koo nùn ye wɔrari.

Dĩa bwese te ba yɛ̃kan gari

26 Ma Yesu u nɛɛ, Gusunɔn banda sãawa nge durɔ goo wi u bweseru yɛ̃ka gberɔ.
27 U kpunamɔ wɔ̃kuru, u seemɔ bururu. Saa ye kpurowa bwese te, ta kpiimɔ ta kpɛ̃amɔ. U ɲ yɛ̃ amɔna n koosinamɔ.
28 Tema mu ka mɛn tii tu kpiisiamɔ, gbiikaa kpii nɔnu, yen biru kɛri, dãkuru kpa tu bɛm doke.
29 Sanam mɛ bɛm mu ye, kpa bu gɛ̃ ka kɔmbɔ domi gɛ̃ɛbun sanam mu tura.

Mutaadin biman gari
(I maa mɛɛrio Mateu 13:31-32, 34, Luku 13:18-19)

30 Yesu u kpam wure u nɛɛ, mba sa ko ka Gusunɔn bandu weesina. Ka mɔn terà sa ko tu tubusia.
31 Ta ka mutaadin bima weenɛ. Bà n ye duurumɔ gberɔ, handunian gãa bweseru kpuro sɔɔ yeya ya piiburu bo.
32 Adama bà n ye duura bà n kpa ya ra kpɛ̃yɛ yu ko dãru, kpa yu kãasi bɛkɛ ko sere gunɔsu su sokunu ko yin kukɔsɔ.
33 Yesu u tɔn be Labaari gean gari sɔ̃ɔwa ka mɔn dabinu nge nini, nge mèn saka ba koo kpĩ bu nɔ.

34 U ɲ̀ ka bu gari diri kue ma n kun mɔ ka
mɔndu, adama ù n tia ka win bwãabu tɔna,
u ra bu kpuro tubusiewa.

Yesu u nim kurenu marisia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:23-27, Luku 8:22-25)

35 Tɔ̃ɔ ten yoka, u win bwãabu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, i de su tɔbura guru giɔ.
36 Ba tɔn wɔru deri, ma ba dua goo ge sɔɔ,
mi u sɔ̃, ba tɔburɔ sannu. Ma goosu gasu bu
swĩi.
37 Suaru sɔɔ woo bɔkɔ ga na ka dam ma
nim kurenu wisi goo sɔɔ sere ga kĩ gu yande
nim yibu.
38 Adama Yesu u dò goo sɔɔ biruɔ u leferi
wiru kpĩiri. Bwãa be, ba nùn yamia ba nɛɛ,
yinni n ɲ̀ nun gam sãa ye sa kam kobu dɔɔ?
39 Yera u yanda ma u woo gerusi ka dam
ma u nim kurenu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n tura mɛ, i
mario sɛ̃ɛ.
Woo ga mari ma yande nim kurenu kpa.
40 Yera u bu bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na i
nanda nge mɛ. Amɔna i ɲ̀ ka man naanɛ sãa.
41 Ben yaro sua ma ba bikianamɔ, tɔnu
weren bwesera wini wi baa woo ka nim
kurenu nu mɛm nɔɔwammɛ.

5

Yesu u wɛrɛkunugii bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:28-34, Luku 8:26-39)

1 Ba tura daa bure ten guru giɔ Gadaran
temɔ.
2-3 Ye Yesu u yande sara goon di yera durɔ
wɛrɛkunugii goo u ka nùn yinna, u wee sika
gian di. Sika sɔɔra u ra n wãa. Ba ku ra kpĩ
bu nùn bɔke, baa ka yɔni.
4 Domi nɔn dabira ba raa win nɔma sunnu
doke, ma ba win kɔ̃ri bɔkua ka yɔni adama u
ra yɔni kasuku kpa u sun ni bɔɔku. Goo maa
sari wi u dam mɔ u ka nùn dwiiyasia.
5 Saa baayere wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ, u ra n
wãawa sikan suunu sɔɔ ka guunu wɔllɔ u n
kuuki mɔ̀ kpa u n tii muririmɔ ka kpenu.
6 Ye u Yesu wa sarun di u duka da u kpuna
win wuswaaɔ.
7 Ma u gbãra u nɛɛ, mba n sun mɛnnɛ Yesu,
Wɔrukoon Bii. Na nun suuru kanamɔ ka
Gusunɔn yĩsiru, a ku man toori.
8 U yeni gerua yèn sɔ̃ Yesu u raa nɛɛ,
wɛrɛku ge, gu yario.
9 Ma Yesu nùn bikia u nɛɛ, amɔna wunɛn
yĩsiru.
U wisa u nɛɛ, nɛn yĩsira Nɔrɔbu domi sa
dabi.
10 Ma u Yesu suuru kana u nɛɛ, u ku nu
tem mɛ yara.
11 N deema kurusɔ wuu bakaru gara wãa
ta dimɔ guurɔ.
12 Ma wɛrɛku ni, nu Yesu kana u de nu da
kurusɔ nin mi, nu du ni sɔɔ.
13 Ma Yesu u dera nu da. Ma wɛrɛku ni,
nu durɔ wi doonari nu dua kurusɔ ni sɔɔ.
Ma kurusɔ wuu te, ta duki sure saa guuru
wɔllun di daa bure te sɔɔ. Kurusɔ nin geera
tura nge nɔrɔbun suba yiru (2.000) ma ta
nim diira.
14 Be ba kurusɔ ni kpare ba duki sua, ba
yen labaari kparamɔ wuu maroɔ ka baru
kpaanɔ. Tɔmba da bu wa ye n koora.
15 Ba na Yesun mi, ma ba durɔ wi wa
wi u raa wɛrɛku dabinu mɔ mi sere ba nu
sokumɔ Nɔrɔbu. Win laakari ya wurama, u
sɔ̃ u yãnu doke. Sanam mɛya be kpuro ba
nanda.
16 Be ba wa ye n durɔ wɛrɛkunugii wi ka
maa kurusɔ ni deema, beya ba tɔn be nɔɔsia
ye n koora.
17 Ma tɔn be, ba Yesu kana u doona ben
tem di.
18 Sanam mɛ Yesu u dumɔ goo sɔɔ, wi
wɛrɛkunu raa wãasi mi, u nùn ayeru kana
u ka nùn da sannu.
19 Adama Yesu nùn yinari. Ma u nùn
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u doo yɛnuɔ wigibun mi kpa u
bu nɔɔsia ye Yinni nùn kua kpuro ka nge mɛ
u nùn wɔnwɔndu kua.
20 Durɔ wi, u doona ma u kparamɔ tem
mɛ ba ra soku Wusu wɔkuru sɔɔ gãa baka
ni Yesu nùn kua. Ma n tɔmbu kpuro
maamaaki sãa.

Yarusin bii ka kurɔ wi u Yesun yaberu baban gari
(I maa mɛɛrio Mateu 9:18-26, Luku 8:40-56)

21 Ye Yesu u kpam gɔsirama guru ge u raa
wãa, tɔn wɔru guna maa mɛnna win mi daa
burerun goorɔ.
22 Durɔ goo wi ba ra soku Yarusi, mɛnnɔ
yerun wirugii, u na mi. Ye u Yesu wa u
kpuna win wuswaaɔ.

23 Ma u nùn kana gem gem u na u win bii
wəndia nəma səndi wi u wasikiramə, kpa u
bɛkura u n wãa.
24 Yesu ka nùn da. Ma tən wəru guna nùn
swĩi, ya nùn baasi.
25 N deema, tən ben suunu səə kurə goo
wãa mi, wi u yɛm wĩibu barə saa wõə wəkura
yirun di.
26 Timgii dabiru be ba nùn nəəri ba nùn
nəni sõəwa gem gem, ma ya win ye u mə
kpuro di ma n ǹ sanə kue adama n gəəgəm
mə̀wa n dəə.
27 Ye u Yesun baaru nua u tən wəru ge
bukiana u nùn susi biruə, ma u win yaberu
baba.
28 Domi u gerua win gõruə u nɛɛ, baa win
yaberu, wi, ù n baba u koo bɛkura.
29 Yera win yɛm wĩi bi, bu yõra migum
migum, ma u gia win wasi səə ma u
bɛkurawa.
30 Ma Yesu tuba mii mii ma win dam mu
səmburu kua. Ma u sĩira tən wərun suunu
səə u nɛɛ, wara nɛn yaberu baba.
31 Win bwãaba nùn wisa ba nɛɛ, a tən
wəru mɛɛrio ge ga nun mənsi. Miya a maa
bikiamə wara nun baba?
32 U mɛɛra u ka sikerena u ka wa wi u ye
kua.
33 Ma kurə wi, u diirimə ka nandabu, ma
u na u kpuna win wuswaaə yèn sõ u yɛ̃ ye n
koora wi səə. Ma u nùn win garin dee dee
sõəwa.
34 Ma Yesu nùn sõəwa u nɛɛ, bii kurəbu,
wunɛn naanɛ dokebu nun bɛkia. A doo ka
alafia, kpa a n bwãa do.
35 Sanam mɛ Yesu u gari yi gerumə gaba
na saa Yarusi wirugii win yɛnun di, ma ba
wirugii wi sõəwa ma win bii u sariru kua.
Mban sõna u maa yinni baasimə.
36 Adama Yesu u ǹ ben gari swaa sue, ma
u mɛnnə yerun wirugii wi sõəwa u nɛɛ, a ku
bɛrum ko, a gesi naanɛ dokeo.
37 U ǹ dere goo u nùn yõsiri ma n kun mə
Piɛɛ ka Yakəbu ka Yakəbun wənə Yohanu.
38 Ye ba tura mɛnnə yerun wirugii win
yɛnuə, Yesu u tən dabiru wa ba wure
bakanu mə̀, ba sumə ba kuuki mə̀.
39 Sanam mɛ u dua dirə u bu bikia u nɛɛ,
mban sõna i sumə, i wure mɛ. Wəndia wi, u
ǹ gu u dòwa.
40 Ma ba nùn yaakoru mə̀. Adama ye u be
kpuro yara u kpa, u dera wəndia win tundo
ka win mɛro ka be ba wãa ka wi sannu ba
dua ka wi, mi wəndia wi, u kpĩ.
41 U wəndia win nəmu nɛnua, ma u nùn
sõəwa u nɛɛ, talita kum. Yen tubusiana,
wəndia wunɛ, na nun sõəmə, a seewo.
42 Ma yande wəndia wi, u seewa u sĩimə,
domi wõə wəkura yirugiiwa. Biti bu mwa
sere n banda.
43 Yesu u bu sõəwa u sire u nɛɛ, bu ku raa
de goo u nə. Ma u nɛɛ, bu wəndia wi dĩanu
wɛ̃ɛyə u di.

6

Nasarɛtigiba kun Yesu wure
(I maa mɛɛrio Mateu 13:53-58, Luku 4:16-30)

1 Yesu u doona min di u da win tiin wuuə,
ma win bwãaba ka nùn da.
2 Ye n kua tõə wɛ̃rarugiru u Gusunən garin
keu sõəsim wəri mɛnnə yerə. Tən dabi te ta
nùn swaa daki, biti bu mwa. Ma ba mə̀, man
diya u yenin bweseru waama. Bwisi yiràn
bwesera ba nùn kã. Amənа u ka səm damgii
ninin bweseru mə̀.
3 N ǹ dãa dãko wi mini? Maarin bii?
Yakəbu ka Yosɛfu ka Yudu ka Siməəban
məə? N ǹ bɛsɛ ka win sesuba sa wãa mini
sannu?
Yeniban sõna ba ǹ nùn naanɛ doke.
4 Ma Yesu u bu sõəwa u nɛɛ, gam sari mi
Gusunən səmə ku ra n bɛɛrɛ mə ma n kun
mə win tiin temə ka win təmbun suunu səə
ka win yɛnuə.
5 Yesu u ǹ kpĩa u səm damgiru garu kue
mi, ma n kun mə ye u barəbu gabu nəma
səndi u ka bu bɛkia.
6 Ma u biti kua gem gem ben naanɛ doke
sarirun sõ.

Yesu u bwãabu wəkura yiru gəra yiru yiru
(I maa mɛɛrio Mateu 10:5-15, Luku 9:1-6)

Yen biru Yesu u baru kpaanu daamə, u
Gusunən garin keu sõəsimə.
7 Ma u wəkura yiru ye soka u bu gərimə
yiru yiru. U bu dam kã wɛrɛkunun wəllə,
8 ma u bu yiire bu ku gãanu kusenu
ko sanum sõ ma n kun mə dɛki. Bu ku
dĩanu sua, ǹ kun mɛ bəəru, ǹ kun mɛ gobi
yansurəru səə.
9 U nɛɛ bu salubata dokeo adama bu ku
yaberu yiruse sua.
10 Ma u bu sõəwa u nɛɛ, ì n wuu gagu dua, i
koowo yɛnu teun səbu sere i ka wuu ge yari.

11 Bà kun bɛɛ dam koosie gam, ma ba kun
bɛɛn gari swaa daki, ì n doonɔ i bɛɛn naasun
tua bu kpareo. Yeniwa n ko n sãa seeda ye
ya bu taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
12 Yera bwãa be, ba doona, ba waasu
mɔ̀ ba gerumɔ tɔmbu bu ben gɔ̃rusu gɔsio
toranun di.
13 Ma ba wɛrɛku dabinu giramɔ, ba maa
barɔ dabinu gum tãremɔ ba bu bɛkiamɔ.

Yohanu Batɛmu kowon gɔɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 14:1-12, Luku 9:7-9)

14 N wee, sunɔ Herodu u nua ye gɔro
be, ba kua, domi Yesun yĩsira yara. Ma ba
nɛɛ, Yohanu Batɛmu kowowa seewa gɔrin
di. Yen sɔ̃na u dam mɔ u ka maamaaki mɔ̀.
15 Gaba nɛɛ, Eliwa.
Ma gaba maa nɛɛ, u sãawa Gusunɔn sɔmɔ
nge win sɔmɔ yerukobu.
16 Adama ye Herodu u ye nua, u nɛɛ,
Yohanuwa wìn wiru u dera ba bura, wiya u
seewa gɔrin di.
17-19 N deema Herodu wi, u raa win wɔnɔ
Filipun kurɔ Herodia sua kurɔ, ma Yohanu
u nùn sɔ̃ɔwa ma n ǹ ka nùn weenɛ u win
wɔnɔn kurɔ yɛnu doke. Yen sɔ̃na Herodia
u Yohanun mɔru nɛni, u kĩ u nùn go ma u
kpana. Adama Herodu u dera ba Yohanu
mwa ba pirisɔm doke u ka Herodian gɔ̃ru
yɛmiasia.
20 Domi Herodu u Yohanun bɛɛrɛ yɛ̃. U yɛ̃
ma Yohanu sãa tɔn geo wìn wãaru ta dɛɛre,
ma u nùn berua u ku wahala wa. U ra kã u
Yohanun gari swaa daki baa mɛ gari yi u ra
nɔ, yi ra win laakari seeye.
21 Dɔma te Herodu u dim bakam kua u ka
win maru tɔ̃ru yaaya, u tɔnwerobu ka tabu
wirugibu ka Galilen gobigibu soka. Dɔma
teya sanam Herodia naawa.
22 Ye win bii tɔn kurɔ yaabu dua u yawa,
n Herodu ka win sɔbu dore. Ma Herodu u
wɔndia wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man bikio ye a kĩ,
kon nun ye kɛ̃.
23 Yen biru u gerua ka bɔ̃ri u nɛɛ, ye a bikia
kpuro kon nun kɛ̃, baa ǹ n nɛn tem bɔnun
na.
24 Ma wɔndia wi, u yara u da u win mɛro
bikia mba n weenɛ u sunɔ bikia.
Ma mɛro u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u Yohanu
Batɛmu kowon wiru bikio.
25 Yande wɔndia wi, u wura ka sɛndaru
sunɔn mi, ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na kĩ a
man Yohanu Batɛmu kowon wiru kɛ̃ tɛ̃n tɛ̃
pɛrɛnti sɔɔ.
26 Baa mɛ sunɔ win nukura sankira gem
gem, ka mɛ, win bɔ̃ri ka win sɔbun sɔ̃, u ǹ kĩ
u nùn yinari.
27 Ma u win kiruku turo gɔra ka wooda
u ka Yohanu Batɛmu kowon wiru na. Ma
kiruku u da u Yohanun wiru bura pirisɔm
dirɔ,
28 ma u ka wii te na pɛrɛnti sɔɔ u wɔndia
wi wɛ̃, ma wɔndia maa sua u win mɛro wɛ̃.
29 Ye Yohanun bwãaba gari yi nua, ba da
ba win goru sua ba sikua.

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun

suba nɔɔbu diisia
(I maa mɛɛrio Mateu 14:13-21, Luku 9:10-17, Yohanu 6:1-14)

30 Gɔro be, ba wurama Yesun mi, ma ba
nùn saaria kpuro ye ba kua, ka yèn keu ba
sɔ̃ɔsi.
31 Ma tɔn dabira naamɔ ben mi ta wemɔ
sere wi ka win bwãaba fɛɛ bia bu di. Yen
sɔ̃na u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i na su tii kara su da
gbaburu gia i wɛ̃ra fiiko.
32 Ma ba goo nimkuu dua ba doona
gbaburu gia, wi ka win bwãabu.
33 Adama tɔn dabira wa ba doonɔ, ma ba
bu tuba. Yen sɔ̃na tɔmba gbia ba duki da
wusu kpuron di mi Yesu ka win bwãaba
dɔɔ.
34 Ye Yesu u yara goon di u tɔn wɔru guna
wa, ma u yen wɔnwɔndu wa yèn sɔ̃ ba sãa
nge yãanu ni nu kun kparo mɔ. Ma u bu gãa
dabinu keu sɔ̃ɔsim wɔri.
35 Ye sɔ̃ɔ yãara win bwãaba nùn susi ba
nɛɛ, yam mi gbabura, sɔ̃ɔ wee maa yãara.
36 A de tɔn be, bu da baru kpaanɔ ka wuu
si su wãa turuku bu dwe ye ba koo di.
37 Adama u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i bu dĩanu
wɛ̃ɛyɔ bɛɛn tii.
Ba nùn bikia ba nɛɛ, a kĩ su sɔ̃ɔ goobun
(200) sɔmburun gobi sua su da su ka pɛ̃ɛ
dwe kpa su bu wɛ̃ bu di?
38 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, pɛ̃ɛ nyewa i
mɔ. I doo i wa.
Ye ba wa ba nɛɛ, pɛ̃ɛ nɔɔbuwa ka maa swɛ̃ɛ
yiru.
39 Ma u win bwãabu yiire bu tɔn be
sinasia wuu wuuka yaka bekusu sɔɔ.
40 Ma ba sina wuu wuuka gam wunɔbu
(100), gam weeraakuru.

41 Yera Yesu u pɛ̃ɛ nɔɔbu ye sua ka swɛ̃ɛ
yiru ye, ma u win nəni sua wəllə u Gusunə
siara. Ma u pɛ̃ɛ ye murura u win bwãabu
wɛ̃ɛmə bu tən be yabua. U maa swɛ̃ɛ yi bənu
kua təmbu kpuro bu ka wa.
42 Ma be kpuro ba di ba deba.
43 Ma win bwãaba pɛ̃ɛ ka swɛ̃ɛn sukum
gura ye təmba di n tiara ma n yiba birenu
wəkura yiru sɔɔ.
44 Be ba pɛ̃ɛ ye di sɔɔ, tən durəbun geera
tura nərəbun suba nɔɔbu (5.000).

Yesu u sĩimə nim wəllə
(I maa mɛɛrio Mateu 14:22-33, Yohanu 6:15-21)

45 Ye ba kpa yande, Yesu u win bwãabu
sɔ̃əwa bu goo nimkuu duo bu nùn gbiiya
guru giə Bɛsaida gia kpa win tii u n tən be
yarinasiamə.
46 Ye u tən be nɔɔ kana u kpa, u doona
guurun bera gia u ka kanaru ko.
47 Sanam mɛ yam tĩra bwãa be, ba wãa goo
nimkuu sɔɔ daa burerun suunuə, ma Yesu
tia wi turo guruə.
48 U wa ma ben sɛsɛra kun maa nim
muramə yèn sõ woo damguu ga ka bu
yinnamə. Sanam mɛ yam sãram dɔɔ, ma u
bu turuku kooma u sĩimə nim wəllə u kĩ u
bu gbiiri.
49 Adama ye ba nùn wa u sĩimə nim wəllə
ba tamaa siiniwa, ma ba nəəgiru sua,
50 domi be kpuro ba nùn waamə ma ba
nanda. Ma yande Yesu ka bu gari kua u
nɛɛ, nɛna, i de bɛɛn laakari yu wurama, i ku
nanda.
51 Ma u dua ben goo sɔɔ ma woo ga mari.
Yera biti bu mwa n banda,
52 domi pɛ̃ɛ yen sɔm maamaakigira kun
bu yeeri ben laakari sarirun sõ.

Yesu u barəbu bɛkia Genɛsarɛtin temə
(I maa mɛɛrio Mateu 14:34-36)

53 Sanam mɛ ba təbura ba kpa, ba tura
Genɛsarɛtin temə, ma ba gooru girari.
54 Ye ba yara goon di, migum migum
təmba Yesu tuba.
55 Yera tem mɛn təmbu kpuro ba duki
daamə ma ba ka ben barəbu naamə baama
kpuron di Yesun mi, mi ba gesi nua u wãa.
56 Yam kpuro mi Yesu u da, baru kpaanə
ka wuu marosə ka gberu kpaanɛba sɔɔ ba ra
ka barəbu nɛwa ben yaaraə kpa bu nùn kana
u de bu gesi win yaberun swaa bua baba. Be
ba maa ye baba kpuro ba bɛkura.

7

Sikadoban deema
(I maa mɛɛrio Mateu 15:1-9)

1 N wee, Falisiba ka wooda yɛ̃robu gabu
be ba na Yerusalɛmun di, ba mɛnna Yesun
mi.
2 Ba wa win bwãabu gabu ba dimə ka nəm
gbeba, ba ǹ niɛ.
3 N deema Falisiba ka maa Yuuba be ba tie
ba ben sikadoban deema swĩi. Bà kun niɛ
wasa wasa ba ku ra gãanu di.
4 Mɛya maa, bà n yara ba wurama təəwən
di, bà kun wobura ba ku ra di. Gãa dabina
ba ra maa ko ni nu sãa ben deema nge nərin
teabu, ka wekenu, ka maa gbɛ̃a ye ba kua ka
sii gandu.
5 Yen sõna Falisiba ka wooda yɛ̃robu
ba Yesu bikia ba nɛɛ, mban sõna wunɛn
bwãaba ku ra sikadoban deema swĩi. Mban
sõna ba ra di ka nəm gbeba.
6 Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, Esai u raa
Gusunən gari gerua sãa sãa bɛɛ murafitiban
sõ sanam mɛ u yorua,
"Gusunə u nɛɛ,
bwese teni ta man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmə ka nɔɔ.
Adama ten gõru ga ka man toma.
7 Kama ta man sãamə.
Domi təmbun woodawa ya kua ben
sõəsiru."
8 Ma Yesu u nɛɛ, i Gusunən wooda derimə,
ma i təmbun komanu swĩi.
9 U maa bu sõəwa u nɛɛ, anna a bwisi wa,
ma i Gusunən wooda yina ma i bɛɛn deema
swĩi.
10 Domi Məwisi u gerua u nɛɛ, "A wunɛn
tundo ka wunɛn mɛro bɛɛrɛ wɛ̃ɛyə." Ma u
kpam nɛɛ, "Wi u win tundo ǹ kun mɛ win
mɛro kõsa gerusi, ba koo yɛ̃ro gowa."
11 Adama bɛɛ i gerumə ma goo ù n
win tundo ǹ kun mɛ win mɛro sõəwa u
nɛɛ, win dukia ye u koo kpĩ u ka nùn
somi, koobaniwa, yen tubusiana ya kua
Gusunəgia,
12 n ǹ maa weenɛ yɛ̃ro wi, u win tundo ǹ
kun mɛ win mɛro somi.
13 Nge mɛya i Gusunən gari tɛɛsimə ma i
bɛɛn deema swĩi ye ba bɛɛ deria. I maa gãa
dabinu ganu mò ni nu ka ye weenɛ.

Ye ya tɔnu mɔ̀ disigii
(I maa mɛɛrio Mateu 15:10-20)

14 Ma Yesu u kpam tɔn wɔru soka win mi,
ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i man swaa dakio bɛɛ
kpuro i nɔ.
15 Gãa tɔɔkinu sari ni nu dumɔ tɔnu sɔɔ ni
nu koo kpĩ nu nùn ko disigii. Adama gãa
ni nu yarimɔ tɔnu sɔɔn di, niya nu nùn mɔ̀
disigii. [
16 Goo ù n swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.]
17 Sanam mɛ u tɔn wɔru guna ye deri
u dua yɛnuɔ, win bwãaba nùn mɔn ten
tubusianu bikia.
18 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i maa sãa
bwisi sarirugibu? I ǹ tuba ma gãa tɔɔkinu
ni nu dumɔ tɔnu sɔɔ nu ǹ kpɛ̃ nu nùn ko
disigii?
19 Domi dĩanu kun dumɔ win gɔ̃ru sɔɔ ma
n kun mɔ win nukurɔ, kpa nu kam ko.
Nge mɛya Yesu u bu sɔ̃ɔsimɔ ma dĩanu
kpurowa nu dɛɛre.
20-21 Ma u nɛɛ, gãa ni nu yarimɔ tɔnun
gɔ̃run di niya nu nùn mɔ̀ disigii. Niya
bwisiku kɔ̃sunu ka kɔ̃ɔ mɛnnabu tantanaru
sɔɔ ka gbɛna ka tɔn goobu (200)
22 ka sakararu ka kɔdɛ ka nuku kɔ̃suru
ka taki ka kom bɛrɛtɛkɛ ka nɔnu ka tɔn
sankubu ka tii suabu ka atafiiru.
23 Gãa kɔ̃su ni kpuro nu yarimɔwa tɔnu
sɔɔn di ma nu yɛ̃ro mɔ̀ disigii.

Kurɔ sɔɔ goo u Yesu naanɛ doke
(I maa mɛɛrio Mateu 15:21-28)

24 Ma Yesu u swaa wɔri u doona Tirin tem
gia. U dua yɛnu gagu sɔɔ, u ǹ kĩ goo u n yɛ̃
adama u ǹ kpĩa u kuke.
25 Ma kurɔ goo wìn bii tɔn kurɔ sãa
wɛrɛkunugii, u nua ba Yesun gari mɔ̀, ma u
na u kpuna win wuswaaɔ.
26 Kurɔ wi, u sãawa Gɛrɛki wi ba mara
Fenisiɔ, Sirin tem sɔɔ. U Yesu kanamɔ u nùn
win biin wɛrɛku gira.
27 Adama Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n weenɛ
bu gina bibu dĩanu wɛ̃, domi n ǹ wã bu
bibun dĩanu sua bu bɔ̃nu kɔ̃ɔwa.
28 Ma u Yesu wisa u nɛɛ, mɛya Yinni,
adama baa bɔ̃ɔ binu nu ra bibun dĩa buri
dɔbiri tabulun kɔkɔrɔ.
29 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wisi bin sɔ̃, a
wio. Wɛrɛku ge, ga wunɛn bii doonari.
30 Ye u tura yɛnuɔ u deema bii wi, u kpĩ
kpin yerɔ, wɛrɛku ge, ga nùn doonari.

Yesu u durɔ soso goo bɛkia

31 Yen biru Yesu u gɔsirama Tirin tem di
u dɔɔ Galilen daa bureru gia. Nge mɛ u
dɔɔ u Sidonin tem ka tem mɛ ba mɔ̀ Wusu
wɔkuru bukiana.
32 Yera gaba ka soso goo na win mi, wi u
ku ra kpĩ u gari ko sãa sãa. Ma ba Yesu kana
u nùn nɔma sɔndi u bɛkia.
33 U ka nùn da bee tia mi n ka tɔn wɔru
toma, ma u win niki binu doke soso win
swasu sɔɔ. Ma u yãatam sia u ka win yara
baba.
34 Ma Yesu u nɔni sua wɔllɔ, u wom mwɛ,
ma u nɛɛ, Efata, yen tubusiana swasu su
wukiaro.
35 Mii mii ma durɔ win swasu wukiara,
win yara dɛnda, ma u gari kobu wɔri dee
dee.
36 Yesu bu yiire bu ku raa goo sɔ̃ adama
nge mɛ u bu sɔ̃ɔmɔ kpeetim sari, mɛya ba
maa gerumɔ kpeetim sari.
37 Ma biti baka bu mwa n banda ma ba
gerumɔ ba mɔ̀, ye u mɔ̀ kpuro gãa burana.
U mam derimɔ sosoba gari nɔɔmɔ. Be ba ku
ra raa maa gere, ba gerumɔ.

8

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun
suba nnɛ diisia
(I maa mɛɛrio Mateu 15:32-39)

1 Sanam dɔɔ sanam wee, tɔn wɔru guna ya
kpam mɛnna win mi. N deema ba ǹ mɔ ye
ba koo di. Yera Yesu u win bwãabu soka u
nɛɛ,
2 tɔn wɔru gen wɔnwɔnda man mɔ̀ domi
yen sɔ̃ɔ ita wee mìn di ba ka man wãa. Ba ǹ
maa gãanu mɔ ni ba koo di.
3 Nà n maa nɛɛ bu wio, ba kun gãanu di ba
koo wɔruku swaa sɔɔ, domi mìn di ben gaba
na, n toma.
4 Ma win bwãaba nùn bikia ba nɛɛ, mana
sa ko pɛ̃ɛ wa gbabu teni sɔɔ ye ya koo tɔn
beni debia.
5 Yesu bu bikia u nɛɛ, pɛ̃ɛ nyewa i mɔ.
Ma ba nɛɛ, nɔɔba yiru.
6 Yera u tɔn wɔru ge sɔ̃ɔwa gu sinɔ temɔ.
Ma u pɛ̃ɛ nɔɔba yiru ye sua, u Gusunɔ siara,
ma u ye murura u win bwãabu wɛ̃ bu tɔn be
yabua. Ma ba ye tɔn wɔru ge bɔnu kua.
7 Ba maa swɛ̃ɛ piiminu ganu mɔ. Ma Yesu
u Gusunɔ siara nin sɔ̃, ma u win bwãabu
sɔ̃ɔwa bu maa ni tɔn be yabuo.
8 Ba di ba deba. Ma bwãaba sukum mɛ n
tie gura ma n yiba birenu nɔɔba yiru sɔɔ.

9 Tɔn ben geera tura nge nɔrɔbun suba nnɛ (4.000). Yen biru Yesu u bu yarinasia.
10 Mii mii wi ka win bwãabu ba goo nimkuu dua ba da tem gam gia mɛ ba ra soku Damanuta.

Falisiba ba yĩreru bikiamɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 16:1-4)

11 Miya Falisi gaba na Yesun mi, ma ba ka nùn sikirinɔ wɔri. Ba nùn bikia u bu sõɔsi ka yĩreru ma win dam weewa wɔllun di. Ba gerua mɛ bu ka win laakari mɛɛri.
12 Yera u wom mwɛ ma u bu bikia u nɛɛ, mban sõna tẽn tɔn beni ba yĩreru bikiamɔ. Ka geema, na bɛɛ sõɔmɔ, yĩreru garu sari te ba koo bu sõɔsi.
13 Ma u bu deri, u kpam goo nimkuu dua u ka tɔbura guru giɔ.

Falisiban pẽɛ seeyatia ka Herodugia
(I maa mɛɛrio Mateu 16:5-12)

14 Bwãa be, ba duari bu pẽɛ kusenu ko. Tia tɔnawa ba mɔ goo nimkuu sɔɔ.
15 Yesu bu yiire u nɛɛ, i bɛɛn tii laakari koowo kpa i n Falisiban pẽɛ seeyatia geri ka maa Herodugia.
16 Ma ba gerunamɔ ben tii tiinɛ sɔɔ ba nɛɛ, yèn sõ ba ṅ pẽɛ mɔ yen sõna u gerua mɛ.
17 Yesu u tuba ye ba gerunamɔ ma u nɛɛ, mban sõna i gerumɔ i nɛɛ, yèn sõ i ṅ pẽɛ mɔ yen sõna. I ṅ gie? N ṅ bɛɛ yeeri gina? Bɛɛ swaa taoba rò?
18 I ṅ nɔni mɔ rò? I ku ra yam wa? I ṅ swasu mɔ? I ku ra gari nɔ? I ṅ yaaye
19 dɔma te na pẽɛ nɔɔbu murura tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔbun (5.000) sõ? Birenu nye sɔɔra i gure ye ba di n tia.
Ba nùn wisa ba nɛɛ, wɔkura yiru.
20 Yesu u kpam bu bikia u nɛɛ, ye na pẽɛ nɔɔba yiru murura tɔmbu nɔrɔbun suba nnɛn (4.000) sõ, birenu nye sɔɔra i gure ye ba di n tia.
Ba nɛɛ, nɔɔba yiru.
21 Ma u nɛɛ, n ṅ bɛɛ yeeri ka tẽ?

Yesu u wõko bɛkia Bɛsaidaɔ

22 Sanam mɛ ba tura wuu ge ba ra soku Bɛsaidaɔ, tɔmbu gaba ka wõko goo na Yesun mi ma ba nùn kana u nùn baba.
23 U wõko win nɔma nɛnua u ka da wuun biruɔ. Yen biru u yãatam sie win nɔniɔ ma u yi nɔma sɔndi u nɛɛ, a gãanu waamɔ?
24 Durɔ wi, u nɔni wukia u nɛɛ, na tɔmbu waamɔ. Ba ka dãnu weenɛ ba sĩimɔ.
25 Ma Yesu kpam win nɔma sɔndi wõko win nɔni wɔllɔ. Ye u yãatem nɔni girari, u bɛkura ma u kpuro waamɔ sãa sãa.
26 Yesu nùn sõɔwa u wio, u ku maa wura wuu nukurɔ.

Piɛɛ nɛɛ Yesu u sãawa wi Gusunɔ u gɔsa
(I maa mɛɛrio Mateu 16:13-20, Luku 9:18-21)

27 Sanam mɛya Yesu u doona ka win bwãabu Sesareɔ, Filipin tem gia. Ma swaa sɔɔ u win bwãabu bikia u nɛɛ, na nɛɛ ya? Wara tɔmba gerumɔ na sãa.
28 Ba nɛɛ, gaba gerumɔ Yohanu Batɛmu kowowa, gaba maa gerumɔ Eliwa, ma gaba kpam gerumɔ a sãawa Gusunɔn sɔmɔbun turo.
29 Ma u bu bikia u nɛɛ, to, bɛɛ maa ni, amɔna bɛɛn tii i gerumɔ.
Piɛɛ nùn wisa u nɛɛ, a sãawa Kirisi wi.
30 Yera Yesu u bu gerusi u nɛɛ, bu ku raa ye goo sõ.

Yesu u win gɔɔ ka win seebun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 16:21-28, Luku 9:22-27)

31 Ma u bwãa be sõɔbu wɔri u nɛɛ, Tɔnun Bii u ṅ koo ko u kun nɔni swãa bakaru wa kpa guro gurobu ka yãku kowo tɔnwerobu ka wooda yẽrobu bu nùn yina kpa bu nùn go, adama u koo se gɔrin di sõɔ itase.
32 U gari yi geruawa kpasasa. Yera Piɛɛ ka nùn da bɔkuɔ ma u nùn gerusibu wɔri.
33 Adama Yesu sĩira u win bwãabu mɛɛra ma u Piɛɛ gerusi u nɛɛ, a dɛsiro nɛn birun di Setam, domi wunɛn bwisikunu kun sãa Gusunɔginu, nu sãawa tɔnuginu.
34 Yen biru Yesu u tɔn wɔru soka ka win bwãabu sannu, ma u nɛɛ, goo ù n kĩ u nɛn yira swĩi nge bɔ̃ɔ, u win gõru kĩru derio kpa u win tiin dãa bunanaru sua kpa u man swĩi.
35 Domi baawure wi u kĩ u win wãaru di ka win gõru kĩru, u koo tu bia. Adama baawure wi u win wãaru yina nɛn sõ ka nɛn Labaari gean sõ, wiya u koo tu wa ka gem.
36 Arufaani yerà tɔnu u mɔ, baa ù n handunian gãanu kpuro wa, ma u win wãaru bia.
37 Mba tɔnu u koo ka win wãaru kɔsina.
38 N n mɛn na, baawure wi u nɛn sekuru mɔ̀ ka maa nɛn gari tẽn tɔn kõsobun suunu sɔɔ, be ba ṅ ka Gusunɔ turo yõ, Tɔnun Bii u koo win sekuru ko ù n wurama win Baaban yiiko sɔɔ ka Gusunɔn gɔrado dɛɛrobu sannu.

9

1 U kpam bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ gabu be ba yɔ̃ mini, ba koo wa Gusunɔ
u bandu swĩi ka ten yiiko bu sere gbi.

Yesun wasi gɔsia
(I maa mɛɛrio Mateu 17:1-13, Luku 9:28-36)

2 Sɔ̃ɔ nɔɔba tian biru, Yesu u ka Piɛɛ ka
Yakɔbu ka Yohanu da bee tia, ma u bu kpara
u ka da guu bakaru garun wɔllɔ be tɔna. Nge
mɛ ba nùn mɛɛra ba wa win wasi gɔsia tuki.
3 Win yãnu maa ballimɔ gem gem ma nu
burura fem fem. Goo sari handunia mi, wi
u koo kpĩ u bekuru tea tu burura nge mɛn
bweseru.
4 Yen biru Eli ka Mɔwisi ba bu kurema ba
ka Yesu gari mɔ̀.
5 Ma Piɛɛ u Yesu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni, n
wã sa n wãa mini. A de su kunu ita ko,
teeru wunɛgiru, teeru Mɔwisigiru, teeru
maa Eligiru.
6 U yeni gerua yèn sɔ̃ u ṅ yɛ̃ ye u koo gere,
domi ba nanda gem gem.
7 Ma guru wira na ta bu wukiri, ma ba nɔɔ
gagu nua guru wii ten min di ga nɛɛ, winiwa
nɛn Bii kĩnasi, i wigii swaa dakio.
8 Mii mii ye bwãa be, ba mɛɛra ba ka
sikerena, ba ṅ maa goo wa ma n kun mɔ
Yesu turo ka be.
9 Nge mɛ ba sarɔ guurun di, Yesu u bu
yiire bu ku goo sɔ̃ ye ba wa sere Tɔnun Bii
u ka se saa gɔrin di.
10 Ba kua ye u bu yiire adama ba
bikianamɔ ben tii tiinɛ sɔɔ ba nɛɛ, mba
seebu gɔrin din tubusianu.
11 Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na
wooda yɛ̃roba gerumɔ ma Eliwa koo gbi u
na.
12 U bu wisa u nɛɛ, mɛya Eliwa koo gbi u
na u baayere kpuro wesia nge mɛ ya raa sãa.
N n mɛn na, mban sɔ̃na Gusunɔn gari maa
Tɔnun Biin gari gerumɔ yi nɛɛ, u ṅ koo ko u
kun nɔni sɔ̃ɔre gem gem, kpa bu nùn gɛm.
13 Adama na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, Eli u na kɔ ma ba
nùn kua nge mɛ ba kĩ, nge mɛ Gusunɔn gari
yi win gari gerumɔ.

Yesu u bii wi wɛrɛku ga wãasi bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 17:14-21, Luku 9:37-43a)

14 Sanam mɛ ba wurama bwãa be ba tien
mi, ba tɔn wɔru wa ga bu sikerenɛ, ma
wooda yɛ̃roba ka bu sikirinamɔ.
15 Ye tɔn be kpuro ba Yesu wa, ba biti
soora too too, ma ba duki daamɔ win mi bu
ka nùn tɔbiri.
16 Ma u win bwãabu bikia u nɛɛ, mban
sikirinɔwa i mɔ̀ bɛɛ ka be.
17 Tɔn wɔru ge sɔɔn di goo u nùn wisa u
nɛɛ, yinni, na ka nun nɛn bii naawawa yèn
sɔ̃ u wɛrɛku mɔ ge ga yinamɔ u gari gere.
18 Baama mi ga nùn seeri ga ra nùn
surewa temɔ, kpa u yãatam pɔkeru yari u n
donnu temmɔ kpa u bemi. Na maa wunɛn
bwãabu kana bu gu gira adama ba kpana.
19 Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, bɛɛ tɔn naanɛ
doke sarirugibu, sere saa yerà ko na n ka bɛɛ
wãa. Sere domma ko na n ka bɛɛ tɛmanɛ. I
ka man bii wi naawa mini.
20 Ma ba ka nùn da win mi. Ye wɛrɛku ge,
ga Yesu wa, yande, ga bii wi sura temɔ ka
dam u bindimɔ ma u yãatam pɔkeru yarimɔ.
21 Yesu bii win baa bikia u nɛɛ, saa
domman diya yeni ya nùn deema.
Ma u nɛɛ, saa win birun diya.
22 Kiri kiri ga ra nùn sure dɔ̃ɔ sɔɔ, ṅ kun
mɛ nim sɔɔ, kpa ga n kĩ gu nùn kam koosia.
Adama à n kaa kpĩ a gãanu ko, a bɛsɛn
wɔnwɔndu waawo, kpa a sun faaba ko.
23 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a nɛɛ, nà n
kon kpĩ ro! Wi u naanɛ doke, kpuro n koo
nùn koora.
24 Ma bii win baa u nɔɔgiru sua u nɛɛ,
na naanɛ doke, a man somiɔ kpa nɛn naanɛ
dokebu bu sosi.
25 Ye Yesu wa ma tɔn wɔru ga duki naamɔ
ga mɛnnamɔ u wɛrɛku ge gerusi u nɛɛ,
wɛrɛku wunɛ, wunɛ wi a ra tɔnu ko soso kpa
u kpana u gari gere, a bii wi doonario, a ku
ra maa wuramɛ win mi.
26 Yera ga bii wi sura ka dam, ma ga kuuki
mɔ̀ ga ka doonɔ. Ma bii wi, u kua nge goru
sere tɔn dabira mɔ̀, u guwa.
27 Adama Yesu u win nɔmu nɛnua u seeya,
ma u yɔ̃ra.
28 Sanam mɛ Yesu u dua yɛnuɔ tɔn tuko
goo kun maa ka bu wãa, win bwãaba nùn
bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na be, ba kpana bu
wɛrɛku ge gira.
29 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wɛrɛku genin
bwesera ku ra doonɛ ma n kun mɔ ka
kanaru.

Yesu u kpam win gɔɔ

ka win seebun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 17:22-23, Luku 9:43b-45)

30 Yen biru ba doona min di, ma ba Galilen tem bukiana. N deema u ṅ kĩ goo u
n yɛ̃ mi u wãa,
31 domi u win bwãabu sɔ̃ɔmɔ u mɔ̀, ba koo
Tɔnun Bii tɔmbu nɔmu sɔndia bu nùn go,
adama sɔ̃ɔ itase u koo se gɔrin di.
32 Ye u gerua mi, ya ṅ bu yeeri. Ma ba
bɛrum mɔ̀ bu ka nùn yen tubusianu bikia.

Wara gisonkoru bo
(I maa mɛɛrio Mateu 18:1-5, Luku 9:46-48)

33 Ma ba tura Kapenamuɔ. Saa ye u wãa
yɛnuɔ u bu bikia u nɛɛ, mba ba sikirinɛmɔ
swaa sɔɔ.
34 Adama ba mari sɔ̃ɔ yèn sɔ̃ swaa sɔɔ ba
sikirinamɔwa ba n ka yɛ̃ ben suunu sɔɔ wi u
bo.
35 Ma u sina u wɔkura yiru ye soka u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, goo ù n kĩ u ko be kpuron
wirugii, u koowo be kpuron biruko ka be
kpuron sɔmɔ.
36 Yera u bii piibu gagu nɔmu nɛnua u ka
na ben suunu sɔɔ. U nùn sua ma u bu sɔ̃ɔwa
u nɛɛ,
37 baawure wi u bii winin bweseru wura
nɛn yĩsirun sɔ̃, nɛna u wura. Baawure wi u
maa man wura, n ṅ nɛ turo u wura, u maa
wi u man gɔrima wurawa.

Wi u kun ka sun yibɛrɛ tɛɛru nɛni, bɛsɛgiiwa
(I maa mɛɛrio Luku 9:49-50)

38 Yohanu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni sa goo
wa u wɛrɛkunu giramɔ ka wunɛn yĩsiru, ma
sa nùn yinari yèn sɔ̃ u ṅ nun swĩi ka bɛsɛ
sannu.
39 Adama Yesu u nɛɛ, i ku yɛ̃ro yinari,
domi goo sari wi u koo maamaaki ko ka nɛn
yĩsiru, ù n kpa u n yande nɛn kɔ̃sa gerumɔ.
40 Domi wi u kun ka sun yibɛrɛ tɛɛru nɛni
bɛsɛgiiwa.
41 Ka geema, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi u
bɛɛ nim kã i nɔra yèn sɔ̃ i sãa Kirisigibu yɛ̃ro
u koo win are wa.

Torarun baberu
(I maa mɛɛrio Mateu 18:6-9, Luku 17:1-2)

42 Adama baawure wi u bii piimii ni nu
man naanɛ doke min teu torasia, n sanɔ bu
nùn nɛɛru gbinisia win wĩirɔ, kpa bu nùn
kpɛ̃ɛ nim wɔ̃ku sɔɔ.
43-46 N n mɛn na, wunɛn nɔmu ṅ kun mɛ
wunɛn nɔɔ teu gà n nun torasia a gu buro.
N sanɔ bo a ka nɔm teu ṅ kun mɛ naa teesu
wãaru wa te ta ku ra kpe, n kere a n nɔma
yiru ka naasu yiru mɔ kpa bu nun kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ
sɔɔ [mi kɔkɔ ni nu ko n ben wasi dimɔ nu ṅ
gbimɔ, ka mi dɔ̃ɔ kun gbimɔ.]
47 N n maa wunɛn nɔnun na, ga nun
torasia a gu wɔwo. N sanɔ a n nɔnu teu mɔ
a ka da mi Gusunɔ u bandu swĩi ka sere a n
nɔni yiru mɔ kpa bu nun kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ sɔɔ,
48 mi kɔkɔ ni nu ko n ben wasi dimɔ nu ṅ
gbimɔ ka mi dɔ̃ɔ kun gbimɔ.
49 Domi ba koo baawure dɔ̃ɔ wisi nge mɛ
ba ra bɔru yɛ̃ke dĩanu wɔllɔ.
50 Bɔru * gãa geena, adama bɔru tà n nɔɔ
gu, ka mba ba koo kpam tu dorasia. I n bɔru
mɔ bɛɛn tii sɔɔ, kpa i n nɔɔ nɛ bɛɛn tii tiinɛ
sɔɔ.

10

Yesu u yinanaan gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 19:1-12, Luku 16:18)

1 Yen biru Yesu doona min di u da Yudean
temɔ ka Yuudɛnin guruɔ. Tɔn wɔru guna
kpam mɛnna win mi. Nge mɛ win dɔɔnɛ u
kpam bu Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ.
2 Falisi gaba na win mi bu ka win laakari
mɛɛri. Ba nùn bikia ba nɛɛ, wooda ya koo
wura tɔnu u win kurɔ yina?
3 U bu wisa u nɛɛ, wooda yerà Mɔwisi u
bɛɛ wɛ̃.
4 Ba nɛɛ, u nɛɛwa durɔ u yinanaan tireru
yore kpa u de win kurɔ u doona.
5 Ma Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn woo
bɔbunun sɔ̃na Mɔwisi u bɛɛ wooda ye
yorua.
6 Adama sanam mɛ Gusunɔ u handunia
taka kua u tɔmbu taka kuawa durɔ ka kurɔ.
7 Yen sɔ̃na durɔ u koo win tundo ka win
mɛro deri kpa wi ka win kurɔ ba n maninɛ,
8 kpa be yiru kpuro bu ko wasi tee. Nge
mɛya, ba ṅ maa sãa tɔmbu yiru ma n kun mɔ
tɔn turo.
9 N n mɛn na, tɔnu u ku maa karana ye
Gusunɔ u mɛnna.

* **9:50 *bɔru*** - Bɔɔ te ba ka yã mini ta ka bɔɔ swãaru weenɛ. Ta koo kpĩ tu nɔɔ gbi.

10 Sanam mɛ Yesu ka win bwãabu ba
wura yɛnuɔ, ba nùn gari yin tubusianu
bikia.
11 Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, baawure wi u win
kurɔ yina ma u kpao sua, u sakararu kuawa.
12 Kurɔ goo ù n maa win durɔ yina ma u
kpao sua, sakarara u kua.

Yesu u bibu kanaru kua
(I maa mɛɛrio Mateu 19:13-15, Luku 18:15-17)

13 Yera tɔmba ka bibu na win mi u ka bu
baba. Adama win bwãaba bu gerusi.
14 Ye Yesu wa ye ba mɔ̀ u mɔru bara, ma u
bu sõɔwa u nɛɛ, i bibu derio bu na nɛn mi,
i ku bu yinari, domi Gusunɔ u bandu swĩi
tɔmbun sõ be ba sãa nge bibu.
15 Ka geema na bɛɛ sõɔmɔ, baawure wi u
kun ban te Gusunɔ u swĩi wure nge mɛ bii
yãkabu ga ra gen mɔwɔbu wure, u ǹ kpɛ̃ u n
sãa ban tegii.
16 Yera u bibu sua, u ben baawure nɔma
sɔndi, ma u bu domaru kua.

Gobigii goon gari
(I maa mɛɛrio Mateu 19:16-30, Luku 18:18-30)

17 N wee, ye Yesu u kpam swaa wɔri u
doonɔ, durɔ goo duka da win mi u yiira win
wuswaaɔ u nɛɛ, yinni, a sãawa tɔn geo, mba
kon ko n ka wãaru te ta ku ra kpe wa.
18 Ma Yesu nùn bikia u nɛɛ, mban sõna a
man sokumɔ tɔn geo. Goo sari wi u sãa geo,
ma n kun Gusunɔ turo.
19 N ǹ a wooda yɛ̃ rò ye ya gerumɔ, "I ku
tɔnu go. I ku sakararu ko. I ku gbɛni. I ku
goo gari mani. I ku goo taki di. I bɛɛn tundo
ka mɛro bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ."
20 Ma u nɛɛ, yinni, wooda yeni kpurowa
na swĩi nɛn birun di.
21 Yera Yesu u nùn mɛɛra u nùn kĩa ma
u nɛɛ, gãa teena nu nun tie. A doo a dɔra
kpuro ye a mɔ kpa a yen gobi sãarobu bɔnu
kua. À n kua mɛ, kaa n dukia mɔ Gusunɔn
mi. Yen biru kpa a na a man swĩi.
22 Adama u mɔrua gari yinin sõ, ma
u doona ka nuku sankiranu domi dukia
bakagiiwa.
23 Yesu u yam mɛɛra u ka sikerena, ma
u win bwãabu sõɔwa u nɛɛ, n sɛ̃ gem gem
dukiagii u ka ban te Gusunɔ u swĩi wura.
24 Ma biti baka bwãa be mwa win gari yin
saabu. Yesu u kpam nɛɛ, bɔrɔba, n sɛ̃ gem
gem be ba ben naanɛ doke dukia sɔɔ bu ka
ban te Gusunɔ u swĩi wura.
25 Yen sɛ̃sɔ ga kpã n kere yooyoo gu du
yaburan wɛ̃rɔ gu yari.
26 Bwãa be, ba biti soora ma ba bikianamɔ
ba mɔ̀, ǹ n mɛn na, wara koo den faaba wa.
27 Yesu bu mɛɛra tii, ma u nɛɛ, tɔmbun
miya ya ǹ koorɔ, adama Gusunɔn mi ya koo
koora, domi Gusunɔ u ku ra gãanu ganu
kpanɛ.
28 Ma Piɛɛ nùn sõɔwa u nɛɛ, n wee, sa
kpuro deri sa nun swĩi.
29 Yesu nɛɛ, ka geema na bɛɛ sõɔmɔ, goo ù
n win kpaaru deri nɛn sõ ka Labaari gean sõ,
ǹ kun mɛ win maabu ka win wɔnɔbu ka win
sesubu, ǹ kun mɛ win mɛro ka win tundo,
ǹ kun mɛ win bibu, ǹ kun mɛ win gbea,
30 u koo kpam kpaanu wa wunɔm wunɔm
tɛ̃ saa yeni sɔɔ. U koo dinu wa, ka maabu
ka wɔnɔbu ka sesubu ka mɛrobu ka bibu ka
gbea, ka maa nɔni swãaru. Sia u koo maa
wãaru te ta ku ra kpe wa.
31 Adama tɔn dabinu be ba tɛ̃ sãa gbiikobu
ba koo ra ko dãakobu, be ba maa tɛ̃ sãa
dãakobu, ba koo ra ko gbiikobu.

Yesu u win gɔɔ ka win seebun gari mɔ̀ nɔn itase
(I maa mɛɛrio Mateu 20:17-19, Luku 18:31-34)

32 Yesu u win bwãabu gbiiye ba swaa mɔ̀
ba dɔɔ Yerusalɛmuɔ. Biti win bwãabu mɔ̀,
ma be ba bu swĩi ba nande. Ma Yesu kpam
gɛra bee tia ka wɔkura yiru ye, u bu sõɔbu
wɔri ye n koo nùn deema.
33 U nɛɛ, n wee, sa Yerusalɛmu dɔɔ mi
ba koo Tɔnun Bii yãku kowo tɔnwerobu ka
wooda yɛ̃robu nɔmu sɔndia. Ba koo nùn
taarɛ wɛ̃ bu ka nùn go, kpa bu nùn tɔn
tukobu nɔmu sɔndia.
34 Beya ba koo nùn yaakoru ko, bu nùn
yãatam sie, bu nùn sɛni so. Yen biru kpa bu
nùn go. Sõɔ itase kpa u se gɔrin di.

Yakɔbu ka Yohanun bikiabu
(I maa mɛɛrio Mateu 20:20-28)

35 Yera Yakɔbu ka Yohanu, Sebeden bibu,
ba susi Yesun bɔkuɔ ma ba nɛɛ, yinni sa kĩ a
sun kua ye sa ko nun bikia.
36 Ma u bu bikia, mba i kĩ n bɛɛ kua.
37 Ba nùn sõɔwa ba nɛɛ, a de su sina,
turo wunɛn nɔm geuɔ turo maa wunɛn nɔm
dwarɔ, wunɛn yiiko sɔɔ.

38 Yesu u nɛɛ, i ṅ yɛ̃ ye i bikiamɔ. I ko kpĩ
i wahala sɔbe ye kon sɔbe? I ko batɛmu ye
kpĩ yèn bweseru ba koo man ko?
39 Ba nɛɛ, sa ko kpĩ.
Ma Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, geema, i ko
wahala wa ye kon wa, ba koo maa nɛn
batɛmun bweseru bɛɛ ko,
40 adama n ṅ nɛn baa n ka gɔsi be ba koo
sina nɛn nɔm geuɔ ka nɛn nɔm dwarɔ. Tɔn
bèn sɔ̃ aye ni, nu sɔɔru sãa, beya ba koo nu
wa.
41 Ye bwãabu wɔku te ta tie ta gari yi nua,
ta ka Yakɔbu ka Yohanu mɔru kua.
42 Ma Yesu u bu soka u nɛɛ, bɛɛn tii i yɛ̃ nge
mɛ be tɔn tukoba ra garisi ben tem yɛ̃robu,
ba ra n bu dam dɔremɔ kpa ben wirugibu
ba n bu taare.
43 Adama n ṅ sãa mɛ bɛɛn mi. Bɛɛn goo ù
n kĩ u ko wirugii bɛɛn suunu sɔɔ, u koowo
bɛɛn sɔmɔ.
44 Mɛya maa bɛɛn wi u kĩ u ko gbiikoo, u
koowo bɛɛ kpuron yoo.
45 Domi baa Tɔnun Bii, u ṅ nɛ bu ka nùn
sã, u nawa u ka gabu sã, kpa u gbi u ka tɔn
dabinu yakia.

Yesu u Baatimɛ wɔ̃ko wi bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 20:29-34, Luku 18:35-43)

46 Yera ba Yeriko dua. Sanam mɛ Yesu
u yariɔ ka win bwãabu ka tɔn wɔru guna
sannu, bara kowo wɔ̃ko goo wi ba ra soku
Baatimɛ, Timɛn bii, u sɔ̃ swaa baarɔ.
47 Ye u nua ma Yesu Nasarɛtigiiwa wãa mi,
u nɔɔgiru sua u mɔ̀, Yesu, Dafidin sikadobu,
a nɛn wɔnwɔndu waawo.
48 Ma tɔn dabira nùn gerusimɔ, ba nùn
sɔ̃ɔmɔ u mario. Adama u gbãramɔ too too
u mɔ̀, Dafidin sikadobu, a nɛn wɔnwɔndu
waawo.
49 Yesu yɔ̃ra, ma u nɛɛ bu nùn sokuma.
Ba wɔ̃ko wi soka ba nùn sɔ̃ɔwa u ku mwia
kpana, u seewo, Yesu u nùn soku.
50 Wɔ̃ko wi, u win gɔ̃gɔ kakia u kɔ̃ u seewa
fuuku, ma u na Yesun mi.
51 Ma Yesu u nùn bikia u nɛɛ, mba a kĩ n
nun kua.
Ma wɔ̃ko wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni na
kĩ n yam wawa.
52 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo,
wunɛn naanɛ dokebu nun bɛkia.
Mii mii u yam wa, ma u Yesu swĩi swaa
yen min di.

11

Yesu u Yerusalɛmu dua
(I maa mɛɛrio Mateu 21:1-11, Luku 19:28-40, Yohanu 12:12-19)

1 Sanam mɛ ba Yerusalɛmu turuku kua
Bɛtefagi ka Betanin bɔkuɔ, ba tura Olifin
guurɔ. Yera Yesu u win bwãabu yiru gɔra.
2 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i doo baru kpaa te i
mɛɛra bɛɛn wuswaaɔ mi. I n dua mi, i ko
kɛtɛku buu wa ga sɔri ge goo kun sɔnire, i
gu sɔsiama i ka na.
3 Goo ù n bɛɛ bikia mban sɔ̃na i gu sɔsiamɔ,
i nɛɛ, Yinniwa u gen bukata mɔ. Mii mii u
koo de i ka gu na mini.
4 Ma ba doona ba tura mi ba kɛtɛku buu ge
wa ga sɔri yɛnu kɔnnɔn gamboɔ swaa baarɔ.
Ma ba gu sɔsia.
5 Gabu be ba yɔ̃ mi, ba bu bikia, amɔna!
Mban sɔ̃na i kɛtɛku buu ge sɔsiamɔ.
6 Ba bu sɔ̃ɔwa nge mɛ Yesu u nɛɛ bu gere,
ma ba bu deri ba ka doona.
7 Ba kɛtɛku buu ge gawa ba ka Yesu daawa.
Ma ba ben yabenu potira ba tɛria gen wɔllɔ,
ma Yesu u nu sinari.
8 Tɔn dabinu nu nin yabenu tɛria swaa
sɔɔ, ma gaba maa bãa kakosu bɔɔrimɔ ba
tɛriamɔ swaa mi.
9 Be ba nùn gbiiye ka be ba nùn swĩi biruɔ,
ba gbãsukumɔ ba mɔ̀, "Baruka! U sãawa
domarugii wi u sisi Yinnin yĩsiru sɔɔ.
10 Domarugira bɛsɛn baaba Dafidin ban te
ta sisi. Bu Gusunɔ siaro wɔllɔ!"
11 Yera Yesu u Yerusalɛmu dua u da sãa
yerɔ, ma u gãanu kpuro mɛɛra u ka sik-
erena. Adama ye u wa yam tĩra u yara u da
Betani gia ka win bwãabu wɔkura yiru ye.

Yesu u dãru garu bɔ̃rusi
(I maa mɛɛrio Mateu 21:18-19)

12 Yen sisiru, ye ba doona Betanin di, yera
gɔ̃ɔra Yesu mɔ̀.
13 Ma u dãru garu wa sarun di te ba mɔ̀
figie ta wurusu kpare. U da mi, u ka wa nge
ta mara. Adama ye u tura mi, u ṅ gãanu
ganu wa ma n kun mɔ wurusu yèn sɔ̃ sanam
mɛ, mu ṅ sãa ten marubun saa.
14 Yesu tu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, goo kun maa ten
binu dimɔ sere ka baadommaɔ.
Win bwãaba maa gari yi nua.

Yesu u dua sãa yerɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 21:12-17, Luku 19:45-48, Yohanu 2:13-22)

15 Sanam mɛ ba tura Yerusalɛmuɔ Yesu
u da sãa yerɔ. Ma u be ba kiaru dɔramɔ
ka be ba dwemɔ mi giram wɔri. U be ba
gobi kɔsimɔn tabuluba fukura, ka totobɛrɛ
dɔrobun kitanu.
16 U ṅ maa dere goo u ka gãanu bukiana
sãa yeru mi.
17 Yera u tɔn be sõɔbu wɔri u nɛɛ, ba yorua
ma Gusunɔ u nɛɛ, "Win diru ta ko n sãawa
kanarun diru tɔmbu kpuron sõ." Adama bɛɛ
i tu kua gbɛnɔbun wãa yeru.
18 Ye yãku kowo tɔnwerobu ka wooda
yɛ̃robu ba gari yi nua, yera ba swaa kasu bu
ka Yesu go. Adama ba nùn bɛrum sãa domi
tɔn wɔru ge, ga biti soora win keu sõɔsibun
sõ.
19 Ye sõɔ kpa, Yesu ka win bwãabu ba yara
wuun di.

Yesu ka dãa te ta gberan gari
(I maa mɛɛrio Mateu 21:20-22)

20 Yen sisiru bururu, nge mɛ ba sarɔ, ba
dãa te Yesu u bõrusi mi wa ta gbera mam
mam sere ka ten gbiniɔ.
21 Yera Piɛɛ u yaaya ye Yesu raa gerua ma
u nùn sõɔwa u nɛɛ, Yinni a figie ye mɛɛrio ye
a bõrusi, wee ya gbera.
22 Yesu u bu sõɔwa u nɛɛ, i de i n Gusunɔ
naanɛ sãa.
23 Ka geema na bɛɛ sõɔmɔ, baawure wi
u guu teni sõɔmɔ tu seewo tu tii sure nim
wõku sɔɔ, ma u kun sika sika mò win gõruɔ
kpa u n naanɛ doke ye u gerumɔ sɔɔ mɛya n
koo maa nùn koora.
24 Yenin sõna na bɛɛ sõɔmɔ, gãanu baanire
ni i bikiamɔ kanaru sɔɔ, i naanɛ dokeo ma i
nu wa i mwa kɔ, mɛya n koo maa bɛɛ kua.
25 Sanam mɛ i yõ i kanaru mò, ì n gãanu
mɔɔsinɛ ka goo, i gina yɛ̃ro suuru kuo, kpa
bɛɛn Baaba wi u wãa wɔllɔ u maa bɛɛ bɛɛn
toranu suuru kua. [
26 Adama bɛɛ, ì kun gabu suuru kue, bɛɛn
Baaba wi u wãa wɔllɔ, u ṅ koo maa bɛɛ bɛɛn
toranu suuru kua.]

Man diya Yesu u yiiko wa
(I maa mɛɛrio Mateu 21:23-27, Luku 20:1-8)

27 N wee, ba kpam wura Yerusalɛmuɔ.
Nge mɛ Yesu u bɔsu sãa yerɔ, yãku kowo
tɔnwerobu ka wooda yɛ̃robu ka guro
gurobu ba na win mi,
28 ba nùn bikia ba nɛɛ, weren yiikowa a
ka yeni mò. Wara nun yiiko wɛ̃ a ka yenin
bweseru ko.
29 Yesu bu wisa u nɛɛ, kon bɛɛ gari tia gaa
bikia. I n kpĩa i man ye wisa, sanam mɛya
kon bɛɛ sõ yiiko ye na ka yeni mò.
30 Batɛmu ye Yohanu u mò, weren yi-
ikowa u ka mò. Gusunɔgia? Nge tɔnugia. I
man wisio.
31 Ma ba wesiana ben tii tiinɛ sɔɔ ba nɛɛ,
mba sa ko nùn wisi. Tɛ̃ nɔ? Sà n gerua sa nɛɛ
Gusunɔn yiikowa, u koo nɛɛ, mban sõna sa
ṅ Yohanu naanɛ doke.
32 Sà n maa gerua sa nɛɛ, tɔnugia, to.
N deema ba tɔmbun bɛrum mɔ domi
tɔmbu kpurowa ba wura kam kam ma
Yohanu u sãa Gusunɔn sɔmɔ.
33 Yen sõna ba Yesu sõɔwa ba nɛɛ, ba ṅ yɛ̃.
Ma Yesu maa bu sõɔwa u nɛɛ, nɛna kun
maa bɛɛ sõɔmɔ wìn yiiko na ka yeni mò.

12

Gbaa wuko kõsobun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 21:33-46, Luku 20:9-19)

1 Yen biru, Yesu u ka bu mɔndu gari
sõɔwa. U nɛɛ, durɔ goo u gbaaru kua mi u
dãa bii duronu duura ni ba ra soku resɛm,
ma u kara kua u ka sikerena. U maa wɔru
gba mi ba koo dãa bii ni gama ma u gbaa
kõsu yeru kua. Yera u gbaa wukobu kasu u
bu ye nɔmu bɛria ma u wigiru doona.
2 Sanam mɛ dãa binun sɔribu tura, u win
sɔm kowo gɔra gbaa wuko ben mi bu win
bɔnu mwaama.
3 Yera gbaa wuko be, ba sɔm kowo wi
mwa ba so ma ba nùn gɔsia nɔm dira.
4 Yera u kpam bu sɔm kowo goo gɔria ma
gbaa wuko be, ba nùn so wirɔ ma ba nùn yaa
kasiki.
5 Gbaa yɛ̃ro wi, u kpam maa bu sɔm kowo
gɔria, ma ba nùn go. Mɛya ba ben dabinu
kua, ba gabu so ba gabu go.
6 Tɛ̃, n tie gbaa yɛ̃ro win bii kĩnasin tii tii.
Wiya u bu gɔria dãkuru u nɛɛ, ba koo win
biin nɔnu nasia.
7 Adama gbaa wuko be, ba wesiana ba nɛɛ,
winiwa gbaa ten tubi dio. I na su nùn go kpa
gbaa te, tu ko bɛsɛgiru.
8 Yera ba aluwaasi wi mwa ba go. Ma ba
win goru yara gbaarun di.

9 Yesu u nɛɛ, tɛ̃, amɔna gbaa yɛ̃ro wi, u koo
ko. U koo da u gbaa wuko be go kpa u win
gbaaru gabu nɔmu sɔndia.
10 Bɛɛ i ɲ̀ gari yini gara Gusunɔn gari sɔɔ yi
yi nɛɛ,
"Kpee te banɔba yina, tera ta kua gani
gɔmburun dam.
11 Yinniwa ye kua, ma n kua maamaaki
bɛsɛn nɔni sɔɔ."
12 Yera ba swaa kasu bu ka nùn mwa,
domi ba tuba ma ben sɔ̃na u mɔn te kua.
Adama ba tɔn wɔru nasia, ma ba nùn deri
ba doona.

Wɔ̃ɔ gobin kɔsiabun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 22:15-22, Luku 20:20-26)

13 Ma ba Falisi gabu ka Herodun tɔmbu
gabu gɔra Yesun mi, bu ka nùn garin yina
bɛria.
14 Ye ba tura win mi, ba nɛɛ, yinni, sa
yɛ̃ ma a ra gem gere. Mɛya a ku ra goon
nɔnu mɛɛri, domi a ku ra gari gere binɛ ka
bɛrum sɔ̃, adama a tɔmbu Gusunɔn swaa
sɔ̃ɔsimɔwa dee dee. N weenɛ su tem yɛ̃ro
wɔ̃ɔ gobi kɔsia? Nge su ku kɔsia.
15 Adama Yesu u ben murafiti te tuba
ma u nɛɛ, mban sɔ̃na i ka man garin yina
bɛriammɛ. I man sii geesun gobi sɔ̃ɔsima n
wa.
16 Ba nùn sɔ̃ɔsi. Ma u bu bikia u nɛɛ, weren
foto ka yĩrera mini. Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
tem yɛ̃rogia.
17 Yera Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i tem
yɛ̃ro kɔsio ye ya sãa tem yɛ̃rogia kpa i maa
Gusunɔ kɔsia ye ya sãa Gusunɔgia.
Yera biti baka bu mwa n banda win sɔ̃.

Gɔribun seebun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 22:23-33, Luku 20:27-40)

18 Yera Sadusi be ba ra nɛɛ, gɔriba kun
seemɔ, ba da Yesun mi, ba nùn bikia ba nɛɛ,
19 yinni, Mɔwisi u sun wooda wɛ̃ u nɛɛ,
goo ù n gu ma u kurɔ deri, ma wi ka kurɔ wi,
ba ɲ̀ bii mɔ, n weenɛ yɛ̃ro win wɔnɔ u kurɔ
gɔmini wi sua, kpa u ka mɔɔ bibu marua.
20 Wee, tundo turosibu nɔɔba yiru gaba
raa wãa. Ben gbiikoo u kurɔ sua ma u gu,
u ɲ̀ ka kurɔ wi bii mara.
21 Yera ben yiruse u kurɔ gɔmini wi sua.
Win tii maa gu, u ɲ̀ ka kurɔ wi bii mara. Nge
mɛya ben itasen tii,
22 sere n ka girari ben nɔɔba yiruse, ba
ɲ̀ ka kurɔ wi bii mara. Be kpuron biruwa
kurɔ win tii maa gu.
23 Dɔma te gɔriba koo se, tɔn ben wara ko
n kurɔ wi mɔ. Domi be nɔɔba yiru ye kpuro
ba nùn yɛ̃wa kurɔ.
24 Yesu bu wisa u nɛɛ, i ɲ̀ Gusunɔn gari ka
win dam yɛ̃. N ɲ̀ yen sɔ̃na i tore?
25 Domi sanam mɛ gɔriba koo se durɔbu
ka kurɔbu ba ɲ̀ maa suanamɔ, ba ko n sãawa
nge Gusunɔn gɔradoba.
26 Ye n maa sãa gɔribun seebun gari, i ɲ̀
garire Mɔwisin tireru sɔɔ mi awĩi dɔ̃ɔgiin
gari wãa nge mɛ Gusunɔ u ka nùn gari kua
u nɛɛ, "Wiya Aburahamun Yinni, ka Isakin
Yinni, ka Yakɔbun Yinni."
27 Wee, Gusunɔ u ɲ̀ sãa gɔribun Yinni. U
sãawa wasobugii. Yenin sɔ̃na bɛɛn torara
kpã.

Wooda ye ya bo
(I maa mɛɛrio Mateu 22:34-40, Luku 10:25-28)

28 N wee, wooda yɛ̃ro goo u ben sikirinɔ
ge nua. U wa ma Yesu u Sadusi be gari gee
wisa, ma u da Yesun mi u nùn bikia u nɛɛ,
woodaba kpuro sɔɔ yerà ya kere.
29 Yesu u nɛɛ, wooda ye ya kere wee. "Bɛɛ
Isireliba, i swaa dakio, Gusunɔ bɛsɛn Yinni,
wi turowa Yinni.
30 A Gusunɔ wunɛn Yinni kĩɔ ka wunɛn
gɔ̃ru kpuro ka wunɛn bwɛ̃ra kpuro ka
wunɛn bwisikunu kpuro ka wunɛn dam
kpuro."
31 Yen yiruse wee. "A wunɛn tɔnusi kĩɔ
nge wunɛn tii tii." Wooda gaa maa sari ye
ya yeni kere.
32 Ma wooda yɛ̃ro wi, u Yesu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
to, n wã yinni. Gema a gerua ye a nɛɛ
Gusunɔ turowa wãa, goo maa sari ma n kun
mɔ wi.
33 Ma tɔnu ù n Gusunɔ kĩa ka win gɔ̃ru
kpuro ka win bwisikunu kpuro ka win dam
kpuro, ù n maa win tɔnusi kĩa nge win tii tii,
yeya ya yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ka yãku ni
nu tie kere.
34 Ye Yesu u wa ma u yeni geruawa ka
yɛ̃run baa, yera u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a turuku
kooma a ka du mi Gusunɔ u bandu swĩi.
Yenin biru goo kun maa kãka u Yesu
gãanu ganu bikie.

Dafidi ka wi Gusunɔ u gɔsa
(I maa mɛɛrio Mateu 22:41-46, Luku 20:41-44)

35 Yen biru, nge mɛ Yesu u Gusunɔn garin
keu sɔ̃ɔsimɔ sãa yerɔ, u tɔmbu bikia u nɛɛ,
amɔna wooda yɛ̃roba koo kpĩ bu gere ma
Kirisi u sãawa Dafidin bii.
36 Dafidin tii, ka Hunde Dɛɛron sɔ̃ɔsiru u
nɛɛ,
"Yinni Gusunɔ u nɛn Yinni sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a sinɔ nɛn nɔm geuɔ
sere n ka nun wunɛn yibɛrɛba taarea."
37 Dafidin tii u nùn soka Yinni. Amɔna u ko
n maa ka sãa win bii.

I tii laakari koowo

ka wooda yɛ̃robu
(I maa mɛɛrio Mateu 23:1-36, Luku 20:45-47)

Ma tɔn wɔru ge, ga Yesun gari swaa daki
ka nuku dobu.
38 Win keu sɔ̃ɔsibu sɔɔ u nɛɛ, i tii laakari
koowo ka wooda yɛ̃robu be ba kĩ ba n
bɔsu ka yabe dɛndɛnnu, ba maa tɔbirinaa kĩ
batuma sɔɔ ka bɛɛrɛ.
39 Ma ba sin yee bɛɛrɛginu kĩ mɛnnɔ yenɔ
ka maa aye bɛɛrɛginu tɔ̃ɔ baka yerɔ.
40 Ba gɔminibun yɛnusu dimɔ ka taki ma
ba kana dɛndɛnnu mɔ̀ bu ka bu wan sɔ̃. Ba
koo bu taarɛ wɛ̃ n kpã.

Gobi yi kurɔ gɔmini goo u kpɛ̃ɛ
(I maa mɛɛrio Luku 21:1-4)

41 Yera Yesu u da u sina sãa yerun kpakoro
te ba ra gobi doken bɔkuɔ, ma u mɛɛra nge
mɛ tɔmba gobi kpɛ̃ɛmɔ te sɔɔ. Gobigibu
dabiru ba gobi bɛkɛ doke.
42 Yera gɔmini sãaro goo u na ma u gobi
piiminu yiru doke mi, yìn geera sãa nge
faram yirun saka.
43 Ma Yesu u win bwãabu soka u bu sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, gɔmini sãaro
wini, u gobi doke kpakoro teni sɔɔ n tɔmbu
kpuro kere.
44 Domi be kpuro, ye n sɔndi ben mɔɔ
bakaru sɔɔ, yera ba wuna ba doke, adama
kurɔ wi, win yãaru sɔɔra u kpuro kpɛ̃ɛ ye u
ka tii kɔ̃su.

13

Yesu u sãa yerun kɔrabun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 24:1-2, Luku 21:5-6)

1 Nge mɛ Yesu u yariɔ sãa yerun di, win
bɔ̃ɔ turo u nɛɛ, yinni, anna a dii bakanu wa
ka nin kpee buranu!
2 Ma Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a dii baka ni
wa? Baa kpee teeru ta ɲ̀ ko n sɔndi ten
tensim wɔllɔ. Ba koo ni kpuro surawa.

Wahala ye ya koo na handunia yu sere kpe
(I maa mɛɛrio Mateu 24:3-14, Luku 21:7-19)

3 Yen biru Yesu u da Olifin guurɔ u sina
u wuswaa kisi sãa yeru gia. Yera Piɛɛ ka
Yakɔbu ka Yohanu ka Andere ba da be tɔna
ba nùn bikia ba nɛɛ,
4 a sun sɔ̃ɔwɔ, domma yabu ye, ya koo
koora. Yĩre terà ta koo sun sɔ̃ɔsi ma yen saa
ya tura.
5 Ma Yesu u bu sɔ̃ɔbu wɔri u nɛɛ, i tii
laakari koowo, kpa goo ku raa bɛɛ nɔni
wɔ̃ke.
6 Tɔn dabira koo na ka nɛn yĩsiru ba n mɔ̀,
beya ba sãa Kirisi wi, kpa bu tɔn dabinu
nɔni wɔ̃ke.
7 I n tabun damu damusu nɔɔmɔ, i ku de
n bɛɛ bɛrum ko. Yeni ya ɲ̀ koo ko ya kun
koore, adama n ɲ̀ gina handunian kpeeru
mi.
8 Domi bwesenu koo seesina. Sinamba
koo seesina. Tem yĩiribu ka gɔ̃ɔru ko n wãa
gam ka gam. Ye kpuro n ko n sãawa nge tɔn
kurɔn nuku wuriribun tore.
9 Adama bɛɛ, i n bɛɛn tii sɛ. Domi ba
koo bɛɛ mwa kpa bu bɛɛ siri kowobu nɔmu
sɔndia. Ba koo maa bɛɛ so mɛnnɔ yenɔ,
kpa bu ka bɛɛ da tem yɛ̃robu ka sinambun
wuswaaɔ nɛn sɔ̃ kpa i ka seeda di.
10 Yu sere koora mɛ ba koo gina bwesenu
kpuro Labaari gea waasu kua.
11 Adama sanam mɛ ba bɛɛ gawe ba ka dɔɔ
bu bɛɛ siri kowobu nɔmu bɛria, i ku gbi i
wurura ka ye i ko gere. Saa ye, yà n tunuma,
i geruo ye Gusunɔ u koo bɛɛ sɔ̃. Domi n ɲ̀
bɛɛn tii i ko gere, ma n kun mɔ Hunde Dɛɛro.
12 Mɔɔ ka wɔnɔ ba koo kɔrumɔtɔnu kuana
bu ka ben turo go, mɛya tundoba koo maa
ben bibu kua. Bibu ba koo ben mɔwɔbu
seesi kpa bu de bu bu go.
13 Tɔmbu kpurowa ba ko n bɛɛ tusa nɛn
yĩsirun sɔ̃. Adama wi u tɛmana sere ka nɔrɔ,
u koo faaba wa.

Gãa kɔ̃sunun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 24:15-28, Luku 21:20-24)

14 Yesu maa nɛɛ, adama i ko kam koosion
bwãaroku kɔ̃su wa ga yɔ̃ mi n ɲ weenɛ ga n
wãa. Wi u tire teni garimɔ u tubuo sãa sãa.
Sanam mɛya n weenɛ be ba wãa Yudeaɔ bu
kpikiru su bu da guunɔ.
15 Kpa wi u wãa dii tɛɛra wɔllɔ u ku sara u
du dirɔ u gãanu sua.
16 Wi u maa woo gberɔ u ku gɔsira yɛnuɔ
u win yabe bakaru sua.
17 Anna kurɔ ben nɔni swãara ko n nɛ
sanam mɛ, be ba guri mɔ ka be ba bibu bɔm
kɛ̃mɔ.
18 I Gusunɔ kanɔ kpa saa ye, yu ku raa ko
woorun sanam.
19 Domi sanam mɛ sɔɔ, nɔni swãa bakara
ko n wãa tèn bweseru ta ɲ koore saa
handunian toren di sere ka gisɔ. Ten
bwesera kun mam maa sisi.
20 Yinni ù kun daa tɔ̃ɔ te kawe, goo kun
tiarɔ. Adama wigii be u gɔsan sɔ̃na u tɔ̃ɔ te
kawa.
21 Saa ye sɔɔ, goo ù n bɛɛ sɔ̃ɔmɔ u nɛɛ, Kirisi
wi, u wãa mini, ɲ kun mɛ u wãa miɔnɔ, i ku
ra naanɛ ko.
22 Domi Kirisi weesugibu ka sɔmɔ
weesugiba koo yari. Ba koo yĩrenu ka sɔm
maamaakigia ko, bu ka be Gusunɔ u gɔsa
nɔni wɔ̃ke ɲ n ko n koora.
23 Wee, na bɛɛ yeni kpuro sɔ̃ɔwa kɔ yu
sere koora. Yen sɔ̃, i n tii sɛ.

Tɔnun Biin naaru
(I maa mɛɛrio Mateu 24:29-31, Luku 21:25-28)

24 Yesu maa nɛɛ, adama saa ye sɔɔ, nɔni
swãarun biru, sɔ̃ɔ u koo yam tĩra, suru kun
maa waarɔ.
25 Wɔllun kperi yi koo wɔruma temɔ, kpa
wɔllun dam mu yĩiri.
26 Saa yera ba koo Tɔnun Bii wa u kurama
guru winu sɔɔ ka dam bakam ka yiiko.
27 U koo win gɔradoba gɔri handunian
goonu nnɛ sɔɔ bu be u gɔsa mɛnna saa
handunian nɔrun di sere ka wɔllɔ.

Yĩre te dãa te ba mɔ̀ figie

ta sɔ̃ɔsimɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 24:32-35, Luku 21:29-33)

28 Yesu maa nɛɛ, tɛ̃ i de dãa te ba mɔ̀ figie
tu bɛɛ gari gɛɛ sɔ̃ɔsi. Sanam mɛ ta kpararu
torua, i yɛ̃ ma tomburura ta turuku kua.
29 Nge mɛya maa, ì n wa yeni kpuro ya
kooramɔ, i n yɛ̃ ma nɛ Tɔnun Bii na turuku
kuawa, na mam wãa kɔnnɔwɔ.
30 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, tɛ̃n tɔn beni ba
ɲ gbimɔ ye kpuro yu ka koora.
31 Wɔllu ka tem baa ya koo doona, adama
nɛn gari kun doonɔ pai.

Gusunɔ turowa

handunian kpeerun saa yɛ̃
(I maa mɛɛrio Mateu 24:36-44)

32 Yesu maa nɛɛ, ye n sãa nɛn naarun saa,
goo sari wi u yen tɔ̃ru yɛ̃, baa Gusunɔn
gɔradoba be ba wãa wɔllɔ, baa mam Biin tii,
ma n kun mɔ Baaba turo.
33 I n tii sɛ kpa i n swaa mɛɛra, domi i ɲ yɛ̃
dɔma te tɔ̃ɔ te, ta koo tunuma.
34 N ko n sãawa nge durɔ goo wi u sanum
dɔɔ. U win yɛnu win sɔm kowobu nɔmu
sɔndia, u ben baawure win sɔmburu wɛ̃, ma
u kɔnnɔ kɔ̃so sɔ̃ɔwa u n swaa mɛɛra.
35 N n mɛn na, i n swaa mɛɛra, domi i ɲ
yɛ̃ nge yɛnu yɛ̃ro u koo tunuma yoka, ɲ kun
mɛ wɔ̃ku suunu, ɲ kun mɛ saa ye gue sumɔ,
ɲ kun mɛ bururu.
36 U n tunuma suaru sɔɔ, kpa u ku raa bɛɛ
deema i dò.
37 Ye na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ yera na maa baawure
sɔ̃ɔmɔ, i n swaa mɛɛra.

14

Wirugiba wesianamɔ

bu ka Yesu go
(I maa mɛɛrio Mateu 26:1-5, Luku 22:1-2, Yohanu 11:45-53)

1 N wee, n tie sɔ̃ɔ yiru bu ka Gɔɔ sararibu
ka pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia doken tɔ̃ɔ bakaru
ko. Ma yãku kowo tɔnwerobu ka wooda
yɛ̃robu ba swaa kasu bu ka Yesu mwa asiri
sɔɔ bu go,
2 domi ba gerumɔ ba mɔ̀, n ɲ weenɛ bu
ko tɔ̃ɔ baka te sɔɔ, kpa n ku raa ko gari baka
tɔmbun suunu sɔɔ.

Kurɔ goo turare yɛ̃ka

Yesun wirɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 26:6-13, Yohanu 12:1-8)

3 Sanam mɛ Yesu u wãa Betaniɔ Simɔɔn
yɛnuɔ wi u raa bara disigiru mɔ, kurɔ goo
u na win mi u too buraru nɛni te ba kua
ka abatiri, te ta turare gobi bɛkɛgia yiba ye

ba kua ka naadin gum. U too te kɔra ma u
turare ye yɛ̃ka Yesun wirɔ sanam mɛ u dimɔ.
4 Gabu ba sɔ̃ɔnamɔ ka mɔru ba nɛɛ, mban
sɔ̃na u turare ye kam koosia.
5 Sa ko raa kpĩ su ye dɔra yu ko sɔm
kowon wɔ̃ɔ tian kɔsiarun saka, kpa su gobi
yi sãarobu bɔnu kua.
Ma ba kurɔ wi wɔkisi.
6 Adama Yesu u nɛɛ, i nùn derio. Mba n
kua i ka nùn wɔkisimɔ. Gãa burana u man
kua.
7 Baadommawa sãarobu ba wãa bɛɛn su-
unu sɔɔ. Sanam baamɛre mɛ i kĩ, i ko kpĩ i
bu durom kua. Adama nɛna na ǹ ko na n
wãa ka bɛɛ ka baadomma.
8 U kua nge mɛ win mɔra nɛ. U nawa u ka
nɛn wasin sikubun sɔɔru ko bu sere yi sike.
9 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baama mi ba
Labaari gea waasu mɔ̀ handunia kpuro sɔɔ,
ba koo maa kurɔ win gari gere ye u kua
minin sɔ̃, ba n ka nùn yaaye.

Yudasi u kĩ u Yesu yãku kowo

tɔnwerobu nɔmu sɔndia
(I maa mɛɛrio Mateu 26:14-16, Luku 22:3-6)

10 Yen biru Yudasi Isikariɔtu, bwãabu
wɔkura yiru yen turo, u da yãku kowo
tɔnwerobun mi u ka bu Yesu nɔmu sɔndia.
11 Ben nukura dora gem gem ye ba win
gari nua ma ba nùn gobi nɔɔ mwɛɛru kua yi
ba koo nùn kɛ̃. Ma u swaa kasu nge mɛ u koo
ko u ka Yesu bu nɔmu sɔndia ù n saa wa.

Yesu u Gɔɔ sararibun yaa dibu

dimɔ ka win bwãabu
(I maa mɛɛrio Mateu 26:17-25, Luku 22:7-14, 21-23, Yohanu 13:21-30)

12 Pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia doken tɔ̃ɔ
bakarun tɔ̃ɔ gbiikiru, tè sɔɔ ba ra Gɔɔ
sararibun yãanu go, Yesun bwãaba na win
mi ba nɛɛ, mana a kĩ su nun Gɔɔ sararibun
yaa dibun sɔɔru kua.
13 Yera Yesu u win bwãabun yiru gɔra u
bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i doo wuu sɔɔ, i ko ka durɔ
goo yinna u nim tooru sɔɔwa. I nùn swĩiyɔ.
14 Yɛnu mi u dua, i yɛnu gen yɛ̃ro sɔ̃ɔwɔ
i nɛɛ, yinni u nɛɛ, diru mana wi ka win
bwãabu ba koo be Gɔɔ sararibun yaa dibu
di.
15 Durɔ wi, u koo bɛɛ gidambisa baka sɔ̃ɔsi
ye ba sɔɔru kua ka gãa nìn bukata sa mɔ
kpuro. Miya i ko i sun Gɔɔ sararibun sɔɔru
kua.
16 Ma bwãa be, ba swaa wɔri ba tura wuu
gen mi, ba ye kpuro wa nge mɛ Yesu u raa
bu sɔ̃ɔwa. Ma ba Gɔɔ sararibun yaa dibu
sɔɔru kua.
17 Ye n kua yoka Yesu u da mi ka win
bwãabu wɔkura yiru ye.
18 Ye ba sɔ̃ ba dimɔ Yesu u nɛɛ, ka geema na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, bɛɛn turo wi u dimɔ ka nɛ sannu
u koo man dɔmɛ.
19 Yeya bwãa be kpuron nuki sankira, ma
ba nùn bikiabu wɔri tia tia ba mɔ̀, asa n ǹ nɛ.
20 Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, bɛɛ wɔkura
yiru ye sɔɔ, nɛ ka wi sa gbɛ̃ɛ teeru sɔ̃ramɔ,
wiya.
21 Ka geema, Tɔnun Bii u koo gbi nge mɛ
Gusunɔn gari gerumɔ win sɔ̃. Adama nɔni
swãarugiiwa wi u koo nùn dɔmɛ. N sanɔ ba
kun daa yɛ̃ro mara.

Yinnin dĩa domaruginu
(I maa mɛɛrio Mateu 26:26-30, Luku 22:15-20, Korinti I, 11:23-25)

22 Mi ba dimɔ mi, Yesu u pɛ̃ɛ sua u Gusunɔ
siara ma u ye murura u win bwãabu wɛ̃. U
nɛɛ, i mɔɔ, yeniwa nɛn wasi.
23 U maa nɔra sua u Gusunɔ siara ma u bu
wɛ̃, ma be kpuro ba nɔra.
24 Ma Yesu u nɛɛ, yeniwa nɛn yɛm mɛ mu
Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ kpaaru sire. Mu koo
maa yari tɔn dabinun sɔ̃.
25 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, na ǹ maa tam
mɛni nɔrumɔ sere n ka ko sanam mɛ kon
mɛn kpam nɔ ban te Gusunɔ u koo swĩi sɔɔ.
26 Ye ba womusu kua ba kpa, yera ba yara
ba da Olifin guuru wɔllɔ.

Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nùn siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:31-35, Luku 22:31-34, Yohanu 13:36-38)

27 Olifin guuru miya Yesu u bu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, bɛɛ kpurowa i ko i biru wura. Domi ba
yorua Gusunɔn gari sɔɔ ba nɛɛ, “Ba koo yãa
kparo go, kpa yãanu nu yarina.”
28 Adama nà n seewa gɔrin di kon bɛɛ
gbiiya Galileɔ.
29 Yera Piɛɛ nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, baa tɔmbu
kpuro bà n biru wuramɔ, n ǹ ka nɛ!
30 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka geema na
nun sɔ̃ɔmɔ, gisɔn wɔ̃ku te, sere goo dɔɔ gu
ka swĩ nɔn yiru, kaa man siki nɔn ita.

31 Adama Piɛɛ u nɔɔ gɛ̃ɛ dim dim u mɔ̀, na
ɲ̀ nun sikimɔ pai. Baa ɲ̀ n gɔɔn na, sanna sa
ko gbi.
Mɛya maa bwãa be kpuro ba gerua.

Yesu u kanaru mɔ̀ Gɛsemanɛɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 26:36-46, Luku 22:39-46)

32 Yen biru ba da gam gum mi ba ra soku
Gɛsemanɛ. Ma Yesu u win bwãabu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, bu sinɔ mi, kpa u da u kanaru ko.
33 Ma u Piɛɛ ka Yakɔbu ka Yohanu soka ba
da ka wi. Ma u nanda, win wasi dwiiya.
34 Yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn nukura
sankira sere n gɔɔ gum girari. I yɔ̃ro mini
kpa i n tii kparenu sãa.
35 Yen biru u bu dɛsirari fiiko u kpuna u
kibari u kanaru kua, ɲ̀ n koo koora, wahalan
saa ye, yu nùn dɛsirari.
36 Yera u gerua u nɛɛ, nɛn Baaba, kaa kpĩ
a gãanu kpuro ko. A de wahala ye, yu man
dɛsirari. Adama a ku nɛn gɔ̃ru kĩru ko ma n
kun mɔ wunɛgiru.
37 Ma u wurama bwãabu ita ben mi, u
deema ba dò. Ma u Piɛɛ bikia u nɛɛ, Simɔɔ
a dòwa? A kpana a n wasi baa kɔbi tia?
38 I n tii kparenu sãa i n kanaru mɔ̀, kpa i
ku ra du kɔkiribu sɔɔ. Ka geema, tɔnun gɔ̃ru
ga kĩ adama wasi yen dam bie.
39 Ma u kpam wura u kanaru kua. Gari tee
yiya u gerumɔ.
40 Ye u kpam wurama u deema ba do
domi ben nɔni bunia. Ba ɲ̀ maa yɛ̃ ye ba koo
nùn sɔ̃.
41 Ye u wurama ben mi nɔn itase u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i den dweeyo tɛ̃, kpa i wɛ̃ra. N
tura mɛ. Saa ye, ya tunuma kɔ. N wee, ba
Tɔnun Bii tɔn kɔ̃sobu nɔmu sɔndiammɛ.
42 I seewo su doona. Wee, wi u man
dɔmɛmɔ u sisi.

Yesun mwaabu
(I maa mɛɛrio Mateu 26:47-56, Luku 22:47-53, Yohanu 18:3-12)

43 Yesu kun gari yi gerum kpa Yudasi ka
tunuma yande, bwãabu wɔkura yiru yen
turo. Tɔn dabira nùn swĩi ba takobiba ka
bokunu nɛni. Yãku kowo tɔnwerobu ka
wooda yɛ̃robu ka guro guroba ba bu gɔra.
44 N deema dɔmɛ wi, u raa tɔn be sɔ̃ɔwa
yĩre te u koo ko. U nɛɛ, durɔ wi u koo nɛnɛ
u bɔkasi, wiya mi, bu nùn mɔɔ, bu nɛnɛ kem
kem bu ka doona.
45 Ye Yudasi tunuma, mii mii u da Yesun
mi, ma u nɛɛ, yinni.
Ma u nùn bɔkasi.
46 Yera tɔn be, ba nɔmu dɛmia ba Yesu
mwa.
47 Adama be ba yɔ̃ min turo u win takobi
woma, ma u yãku kowo tɔnweron yoon soo
sɔ̃ra u bura.
48 Yera Yesu bu bikia u nɛɛ, nɛna bɛɛ i
mwaabu na ka takobiba ka bokunu nge
swaa dio?
49 Baadommawa na ra n ka bɛɛ wãa sãa
yerɔ na n keu sɔ̃ɔsimɔ, ma i ɲ̀ man mwɛ.
Adama Gusunɔn gari yi ɲ̀ koo ko yi kun
koore.
50 Yera bwãa be kpuro ba yarina ba nùn
deri.
51 Aluwaasi goo maa Yesu swĩi biruɔ u
bekuru wukiri. Yera gaba kĩ bu nùn mwa,
52 adama u duka tereru, u bu bekuru
deria.

Ba Yesu sirimɔ

Yuuban tɔnwerobun mɛnnɔ yerɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 26:57-68, Luku 22:54-55, 63-71, Yohanu 18:13-14, 19-24)

53 Sanam mɛya ba ka Yesu da yãku kowo
tɔnweron yɛnuɔ mi yãku kowo tɔnwerobu
ka guro gurobu ka maa wooda yɛ̃robu ba
mɛnnɛ.
54 Ma Piɛɛ u bu swĩi dandankuru sere ka
yãku kowo tɔnweron yɛnu yaaraɔ. Miya u
sina, wi ka tabu kowobu sannu ba dɔ̃ɔ wɔ̃su.
55 Yãku kowo tɔnwerobu ka maa guro
gurobun mɛnnɔ ge kpuro ba seeda kasu ye
ba koo Yesu mani bu ka nùn go. Adama ba
ɲ̀ wa.
56 Domi tɔn dabiru ta nùn seeda weesugia
diisimɔ adama seedagii be, ba ɲ̀ nɔɔ tia sãa.
57 Yera gaba seewa ba nùn weesu mani ba
nɛɛ,
58 bɛsɛ sa nua u nɛɛ u koo sãa yeru sura te
ba ka nɔma bana, kpa sɔ̃ɔ itan baa sɔɔ u be
ten kpaaru bani te ba ɲ̀ ka nɔma banɛ.
59 Ka mɛ, baa gari yinin tii sɔɔ ba ɲ̀ nɔɔ tia
kue.
60 Ma yãku kowo tɔnwero u seewa u yɔ̃ra
be kpuron wuswaaɔ, u Yesu bikia u nɛɛ, a ɲ̀
gɛɛ wisimɔ? Mba tɔn beni ba nun saarisimɔ.
61 Adama Yesu u maari piti, u ɲ̀ bu gãanu
wisa. Yera yãku kowo tɔnwero wi, u kpam
nùn bikia u nɛɛ, wuna Kirisi wi? Gusunɔ
Yinni wi sa siaramɔn Bii?

62 Ma Yesu u nɛɛ, oo, nɛna mi. Sɔ̃ɔ teeru
i ko Tɔnun Bii wa u sɔ̃ Dam Kpurogiin nɔm
geuɔ, u wee wɔllun di guru winu sɔɔ.
63 Sanam mɛya yãku kowo tɔnwero u win
tiin yaberu nɛnua u karana, ma u nɛɛ, ee,
seeda yerà i maa kasu.
64 Bɛɛ i nua gari kam yi u gerua. Amɔna i
wa durɔ wi sɔɔ.
Ma be kpuro ba nùn taarɛ wɛ̃ ba nɛɛ, bu
nùn go.
65 Yera ben gaba yande nùn yãatam siem
wɔri, ba win nɔni wɔ̃kua, ma ba nùn nɔm
kusa soomɔ, ba nɛɛ u tubuo wi u nùn soomɔ.
Ma tabu kowobu ba nùn mwa ba soomɔ.

Piɛɛ u Yesu siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:69-75, Luku 22:56-62, Yohanu 18:15-18, 25-27)

66 Sanam mɛ Piɛɛ u wãa yɛnu yaaraɔ, yera
wɔndia goo wi u sɔmburu mɔ̀ yãku kowo
tɔnweron mi u na mi.
67 Ye u Piɛɛ wa u dɔ̃ɔ wɔ̃su, u nùn mɛɛra
tii. Yera u nɛɛ, wunɛ maa, a raa wãa ka Yesu
Nasarɛtigii sannu.
68 Adama Piɛɛ u gari yi siki, u nɛɛ, na ɲ̀ yɛ̃
fa, ya ɲ̀ man yeeri ye a gerumɔ.
Ma u yara u da gongoroso gia. [Saa yera
goo dɔɔ ga swĩ.]
69 Wɔndia sɔm kowo wi, u kpam nùn wa
mi, ma u be ba yɔ̃ mi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, durɔ win
tɔmbun turowa mini.
70 Adama Piɛɛ u kpam gari yi siki. Ye n tɛ
fiiko, be ba yɔ̃ mi ba Piɛɛ sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, ka
gem, wunɛ tɔn ben turowa domi wunɛn tii
Galilegiiwa.
71 Yera Piɛɛ u bɔ̃rua u sɔnna u nɛɛ, na ɲ̀
durɔ wi yɛ̃ wi bɛɛ i ka yã mini.
72 Mii mii ma goo dɔɔ ga swĩ nɔn mɛɛruse.
Yera u Yesun gari yaaya yi u raa nùn sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, sere goo dɔɔ gu ka swĩ nɔn yiru, u koo
nùn siki nɔn ita. Ma u swĩi wɔri.

15

Ba ka Yesu da

Pilatin wuswaaɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 27:1-2, 11-14, Luku 23:1-5, Yohanu 18:28-38)

1 Buru buru yellu yãku kowo tɔnwerobu
ka maa guro gurobu ka wooda yɛ̃robu, ka be
ba tie mɛnnɔ ge sɔɔ, ba mɛnna bu ka gari yi
wesiana sannu. Ma ba Yesu bɔkua ba ka da
ba Pilati nɔmu sɔndia.
2 Yera Pilati nùn bikia u nɛɛ, wuna
Yuuban sunɔ?
Yesu nùn wisa u nɛɛ, mɛya nge mɛ a gerua.
3 Ma yãku kowo tɔnwerobu ba Yesu mɛm
dabinu manimɔ.
4 Yera Pilati kpam nùn bikia u nɛɛ, a ɲ̀
gãanu wisimɔ? A ɲ̀ nɔɔmɔ nge mɛ ba nun
mɛm dabinu manimɔ?
5 Adama Yesu kun yen gaa wisa sere biti
ya Pilati mwa.

Ba Yesu taarɛ wɛ̃ bu go
(I maa mɛɛrio Mateu 27:15-26, Luku 23:13-25, Yohanu 18:39-19:16)

6 N deema, Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru
baatere Pilati u ra pirisɔm turo karewa wi
tɔmba kĩ.
7 Sanam mɛya, tem gowobu gaba wãa
pirisɔm sɔɔ be ba tɔmbu go tem gooru garu
sɔɔ. Ben turon yĩsira Baraba.
8 Ma tɔn wɔru ga susi Pilatin mi bu ka
nùn kana u bu kua nge mɛ u ra bu kue wɔ̃ɔ
baagere tɔ̃ɔ te sɔɔ.
9 Ma Pilati u bu bikia u nɛɛ, i kĩ n bɛɛ
Yuuban sunɔ kara?
10 Domi win tii u yɛ̃ kam kam ma nisinun
sɔ̃na yãku kowo tɔnwerobu ba nùn Yesu
nɔmu sɔndia.
11 Sanam mɛ sɔɔra yãku kowo tɔnwero be,
ba tɔn wɔru bɔrie gu ka Pilati seesi kpa u bu
Baraba kara.
12 Ma Pilati u kpam bu bikia u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn
na, mba i kĩ n ko ka durɔ wi bɛɛ i sokumɔ
Yuuban sunɔ.
13 Yera ba kpam gbãsukum wɔri ba nɛɛ, a
nùn kpareo dãa bunanaru sɔɔ.
14 Pilati u bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na. Kɔ̃sa
yerà u kua.
Adama tɔn be, ba gbãsukum sosi ba nɛɛ, a
nùn kpareo dãa bunanaru sɔɔ.
15 Pilati u kĩ u ko ye n koo bu dore, yen
sɔ̃na u bu Baraba kara. Yen biru u dera
ba Yesu so ma u nùn tabu kowobu nɔmu
sɔndia bu nùn dãa bunanaru kpare.

Tabu kowobu

ba Yesu yaakoru mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 27:27-31, Yohanu 19:2-3)

16 Sanam mɛya tabu kowobu ba Yesu
gawa ba ka nùn da tem yɛ̃ron agbara sɔɔkaaɔ
ma ba tabu kowobu kpuro kpuro mɛnna
mi.

17 Ba Yesu gurumusu swãabu sebusia, ma
ba sãki tundu bəkana ba doke win wirə nge
furə.
18 Ma ba nùn təbirim wəri ba mò, Yuuban
sunə, fəə baasira.
19 Ma ba nùn gãa bõə soomə wirə, ba nùn
yãatam siemə, ba nùn yiirammɛ.
20 Ye ba nùn yaakoru kua ba kpa, ba nùn
gurumusu swãabu ge potari ba win tiin
yãnu sua ba nùn sebusia. Ma ba nùn gawa
ba ka yara bu ka nùn kpare dãa bunanaru
səə.

Ba Yesu kpare

dãa bunanaru wəllə
(I maa mɛɛrio Mateu 27:32-44, Luku 23:26-43, Yohanu 19:17-27)

21 Sanam mɛ ba ka nùn dəə, n wee durə
goo u sarə mi, wi ba ra soku Siməə Sirɛnigii,
u wee gberu kpaanɛn di. N deema Siməə
wi, u sãawa Alesandu ka Rufusin baaba. Ma
tabu kowobu ba nùn mwa ka dam ba nùn
Yesun dãa bunanaru səbi.
22 Ba ka Yesu da mi ba ra soku Gəəgəta, yĩsi
ten tubusiana, aye te ta ka wii koko weenɛ.
23 Ma ba nùn tam wɛ̃ mɛ mu ka tim mɛnna
mɛ ba ra soku miru, adama u yina u nə.
24 Yera ba nùn kpare dãa bunanarə. Yen
biru tabu kowo be, ba win yãnu tɛtɛ toosi
bu ka wa ye ben baawure u koo sua. Nge
mɛya ba ka Yesun yãnu bənu koosina.
25 Bururun kəba nəəba nnɛn sakawa ba
nùn kpare dãa bunanarə.
26 Tora te u kua ba ka nùn kpare, tera ba
yorua ba mani ba nɛɛ, Yuuban sunə.
27 Ba maa gbɛnəbu yiru gabu dãa
bunananu kpare, turo Yesun nəm geuə,
turo win nəm dwarə. [
28 Nge mɛya Gusunən gari yi koora yi yi
nɛɛ, "Ba nùn garisi kõsan kowobu səə."]
29 Tən be ba sarə ba nùn wiru diirisimə ba
wənsimə ba nɛɛ, ahã to, n ṅ wuna ra nɛɛ kaa
sãa yeru sura kpa a kpaaru bani sõə itan baa
səə?
30 Tɛ̃, a re tii faaba koowo a sara dãa ten
min di.
31 Nge mɛya maa yãku kowo tənwerobu
ka wooda yɛ̃robu ba nùn yaakoru mò. Ba
sõənamə ba mò, u gabu faaba kua adama u
kpana u tii faaba ko.
32 Tɛ̃ i de Kirisi Isireliban sunə u sarama
su wa saa dãa bunana ten min di kpa su nùn
naanɛ doke.

Mɛya maa be yiru, be ba kpare dãa
bunanaru səə ka wi sannu, ba maa nùn
wəmmə.

Yesun gəə
(I maa mɛɛrio Mateu 27:45-56, Luku 23:44-49, Yohanu 19:28-30)

33 Yera dəma ten sõə səə, yam wõkura tem
mɛ kpuro wukiri sere n ka kua sõə səən kəba
ita.
34 Kəba ita yen sakawa Yesu u gbãra ka
dam, u nɛɛ, "Eloi, Eloi, lema sabatani." Yen
tubusiana, Gusunə nɛn Yinni, mba n kua a
ka man deri.
35 Be ba yõ min gabu ba gari yi nua ma ba
nɛɛ, i ṅ nəəmə? U Eli soku.
36 Yera ben turo u duka na ka swɛ̃ɛ dukɛ
dukɛsu si u wasa tam məmməm səə u bɛri
dɛkaə. Ma u Yesu tĩi u nə, u nɛɛ, i de su wa
Eli ù n koo na u nùn sarasia.
37 Yera Yesu u gbãra wəllə too too, ma win
hunde ya doona.
38 Ase saa yera maa beku kare te ta wãa
sãa yeru səə ta gɛ̃ɛrama saa wəllun di sere
temə.
39 Tabu kowobun tənwero wi u yõ Yesun
wuswaaə u wa nge mɛ u ka gu. Yera u nɛɛ,
ka gem durə wi, Gusunən Biiwa.
40 Kurəbu gaba maa wãa mi, ba mɛɛra
sarun di. Be səəra Maari Madalagii wãa, ka
Salomɛ, ka Maari wi u sãa Yose ka Yakəbu
yãkabun mɛro.
41 N deema beya ba raa Yesu swĩi ba nùn
nəərimə sanam mɛ u wãa Galileə. Kurəbu
dabiru gara maa wãa mi, be ba ka nùn na
Yerusalɛmuə sannu.

Yesun sikubu
(I maa mɛɛrio Mateu 27:57-61, Luku 23:50-56, Yohanu 19:38-42)

42-43 Ye n kua yoka, Yosɛfu Arimategii u
tunuma mi, wi u sãa bɛɛrɛgii Yuuban guro
gurobu səə, u maa mara Gusunə u bandu
swĩi. Tõə te, tõə wɛ̃rarugirun səərun tõra, tèn
yokan di tõə wɛ̃rarugira koo tore. Yen sõna
Yosɛfu u da Pilatin mi ka toro sindu u ka
Yesun goru kana.
44 Ma Pilati u biti kua too too ye u nua ma
Yesu u gu kə. Yera u tabu sunə sokusia u ka
nùn bikia Yesu ù n gu kə.
45 Ye tabu sunə wi, u nùn sõəwa ma Yesu
u gu, u Yosɛfu nəə kã u ka goo te sua.
46 Yosɛfu u da u beku te ba wesa ka wɛ̃ɛ
damgii dwa, ma u goo te sarasia u tu beku
te tɛ̃ke. Ma u tu kpɛ̃ɛ kpee wəru ge ba dãka

sɔɔ. Yen biru u kpee bakaru garu bimiama u ka wɔru gen nɔɔ kɔrua.
47 N deema, Maari Madalagii ka Maari Yosen mɛro, ba mɛɛra mi ba Yesun goru kpɛ̃ɛmɔ.

16

Yesun seebu gɔrin di
(I maa mɛɛrio Mateu 28:1-8, Luku 24:1-12 Yohanu 20:1-10)

1 Ye tɔ̃ɔ wɛ̃rarugira sara, Maari Madalagii ka Salomɛ ka Maari Yakɔbun mɛro, ba turare dwa bu ka Yesun goru yɛ̃ka.
2 Ye n kua alusuma buun buru buru yellu kurɔ be, ba da siki ten mi.
3 Swaaɔ ba bikianamɔ, wara u koo bu kpee te bimia siki ten nɔɔn di.
4 Ye ba mɛɛra ma ba wa, wee kpee te, ta bimiare baa mɛ ta kpã too.
5 Ye ba dua siki te sɔɔ ba aluwaasi goo wa u sõ ben nɔm geuɔ u yabe kpikiru sebua. Ma bɛrum bu mwa gem gem.
6 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku bɛrum ko. Na yɛ̃ ma Yesu Nasarɛtigiiwa i kasu wi ba kpare dãa bunanaru sɔɔ. U seewa gɔrin di u ɲ̀ wãa mini. I mɛɛrio mi ba raa nùn kpĩi.
7 N n mɛn na, i doo i win bwãabu sõ ka Piɛɛn tii ma u koo bu gbiiya u da Galileɔ. Miya ba koo nùn wa nge mɛ u raa bu sɔ̃ɔwa.
8 Yera ba yarima ba duki doona sikiru min di ka diiribu domi bɛrum bu mwa gem gem. Ba ɲ̀ maa goo gãanu ganu sɔ̃ɔwa bɛrum saabu.

Yesu u Maari Madalagii kure
(I maa mɛɛrio Mateu 28:9-10, Yohanu 20:11-18)

[
9 Ye Yesu u seewa gɔrin di alusuma buun buru buru yellu, Maari Madalagiiwa u gbia u tii sɔ̃ɔsi, wì sɔɔn di u wɛrɛkunu nɔɔba yiru gira.
10 Ma kurɔ wi, u da u win kpaasibu labaari ye sɔ̃ɔwa be ba wãa nuku sankiranu ka swĩi sɔɔ.
11 Sanam mɛ ba nua Yesu kua waso, kurɔ wi maa nùn wa, ba ɲ̀ ye wure.

Yesu u bwãabu yiru kure
(I maa mɛɛrio Luku 24:13-35)

12 Yenin biru, Yesu u wigibu yiru gabu kure ye ba sĩimɔ swaaɔ ba baru kpaaru garu dɔɔ adama u tii kɔsa ben nɔni sɔɔ.
13 Ye ba wɔma wuu min di ba be ba tie yen labaari sɔ̃ɔwa, adama ba ɲ̀ maa ye naanɛ kue.

Yesu u tii bwãabu
wɔkura tia ye sɔ̃ɔsi
(I maa mɛɛrio Mateu 28:16-20, Luku 24:36-49, Yohanu 20:19-23, Gɔrobun Kookoosu 1:6-8)

14 Yen biru Yesu u bwãabu wɔkura tia ye kurema ye ba dimɔ. Ma u bu gerusi ben naanɛ dokebu sarirun sõ ka maa ben degangam sõ, domi ba ɲ̀ tɔn ben gari wure be ba nùn wa u seewa gɔrin di.
15 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i doo handunian baama kpuro kpa i bweseru baatere Labaari gea waasu kua.
16 Baawure wi u ye naanɛ doke, ma ba nùn batɛmu kua, u koo hunden faaba wa. Baawure wi u kun maa ye naanɛ doke, u koo taarɛ wa.
17 Sɔm maamaakiginu wee ni naanɛ dokeobu ba koo ko. Ba koo wɛrɛkunu gira ka nɛn yĩsiru kpa bu ka barum kpam gari gere.
18 Bà n waa gɔsɔnu sua nɔmaɔ, ɲ̀ kun mɛ bà n dɛ̃ɛ nɔra, ba ɲ̀ wahala gaa wasi. Bà n maa barɔbu nɔmu sɔndi, ba koo bɛkurawa.

Yesu u doonɔ Gusunɔn mi
(I maa mɛɛrio Luku 24:50-53, Gɔrobun Kookoosu 1:9-11)

19 Ye Yinni Yesu ka bu gari yi kua u kpa, u suara wɔllɔ u da u sina Gusunɔn nɔm geuɔ.
20 Ma bwãa be, ba da ba waasu kua baama kpuro. Ma Yinni u ka bu sɔmbu te mɔ̀, u sɔ̃ɔsimɔ ka sɔm maamaakiginu ma ben gari sãawa gem.]

LABAARI GEA NGE MƐ LUKU U YORUA

Luku, wi u tire te yorua, u sãawa Gɛrɛki. U yɛ̃ru mɔ, u sãawa dokotoro, Kol 4:14. Teofiruwa u tire te yorua. Teofiru wi, u ɲ̀ maa sãa Yuu. Yen sɔ̃na ye u Yesun bwese tɔ̃kan gari mɔ̀, u girariwa sere Adamun mi, wi u sãa tɔmbu kpuron baaba. Luku u kĩ u sɔ̃ɔsiwa ma Yesu u sãawa tɔmbu kpuron Faaba kowo, n ɲ̀ mɔ Yuuba tɔnagii. U maa sɔ̃ɔsi ma Yesu u tɔmbu kpuro kĩ, bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu ka damgibu ka sãarobu ka gobigibu ka kurɔbu ka durɔbu ka bibu.

Tire ten gari mɛro ya wãawa ten wiru 19:10 sɔɔ ye ya nɛɛ, Tɔnun Bii u nawa u ka kasu be ba kɔ̃ɔra u bu faaba ko.

Tire ten kpunaa

1. Yohanu Batɛmu kowo ka Yesun marubu ka Yesun biru, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Yohanu Batɛmu kowon waasu ka Yesun kɔkiribu, wiru 3n di sere wiru 4:13.
3. Yesun sɔmburu Galileɔ, wiru 4:14n di sere wiru 9:50.
4. Yesu u wãa Yerusalɛmun swaaɔ, wiru 9:51n di sere wiru 19:28.
5. Yesun sɔ̃ɔsi dãakinu batuma sɔɔ, wiru 19:29n di sere wiru 21:37.
6. Yesun sanam dãakim handunia sɔɔ, wiru 22n di sere wiru 24.

Nge mɛ ba kua

ba ka tire te yorua

1-4 Teofiru, bɛɛrɛ bakagii, n man wɛ̃re n nun tireru yorua n nun sɔ̃ dee dee ye n koora bɛsɛn suunu sɔɔ. Be ba ye wa toren di ba kua yen labaarin sɔm kowobu ma ba sun ye sɔ̃ɔwa. Dabiru be ba ye nua ba kookari kua bu ka ye yore dee dee. Nɛn tii na gari yi kpuro wɛ̃ɛra yin toren di. N maa man wɛ̃re n nun ye yorua a n ka yen gem yɛ̃ ye ba nun sɔ̃ɔsi.

Gusunɔn gɔrado u Yohanu Batɛmu kowon marubun gari nɔɔsia

5 To, Herodu Yudean tem yɛ̃ron waati, yãku kowo goo wãa yãku kowobun wuuru sɔɔ te ba mɔ̀ Abia, win yĩsira Sakari. Win kurɔ maa sãawa Aronin bweseru, win yĩsira Elisabɛti.

6 Be yiru kpuro geegiba Gusunɔn wuswaaɔ. Ba sĩimɔ Yinni Gusunɔn wooda ka win sɔ̃ɔsibu kpuro sɔɔ dee dee.

7 Adama ba ɲ̀ bii mɔ yèn sɔ̃ Elisabɛti sãa wĩro, be yiru kpuro ba maa tɔkɔnu kua.

8 N wee sanam mɛ n ben wuuru girari, Sakari win yãku kobun sɔmburu mɔ̀ Gusunɔn wuswaaɔ.

9 Ma tubu tubu ya nùn mwa nge mɛ yãku kowobun komaru, u ka du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ u turare dɔ̃ɔ doke.

10 Tɔn wɔru kpuro ga kanaru mɔ̀ tɔɔwɔ sanam mɛ u turare dɔ̃ɔ dokemɔ.

11 Ma Yinnin gɔrado u nùn kure u yɔ̃ mi ba ra turare dɔ̃ɔ doken nɔm geuɔ.

12 Ye Sakari u nùn wa, u wom torura ma bɛrum nùn mwa.

13 Ma gɔrado wi, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku bɛrum ko Sakari, domi ba wunɛn kanaru mwa. Wunɛn kurɔ Elisabɛti u koo nun bii tɔn durɔ marua, kpa a nùn yĩsiru kɛ̃ Yohanu.

14 Kaa nuku doo bakabu wa, tɔn dabira koo maa yɛ̃ɛri win marubun sɔ̃.

15 Domi u koo ko tɔn boko Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. U ɲ̀ tam nɔrumɔ. U ko n maa Hunde Dɛɛro yiba win mɛron nukurun di.

16 U koo de Isireliba dabiru bu wura Gusunɔ ben Yinnin mi gia.

17 U koo nùn swaa gbiiya kpa u n sãa nge Gusunɔn sɔmɔ Eli, u n dam mɔ u ka baababa ka ben bibu dorasia, kpa u maa ka mɛm nɔɔ sariba wura geegibun swaa sɔɔ, kpa u maa tɔmbun gɔ̃rusu sɔɔru koosia mam mam Yinnin sɔ̃.

18 Sakari u gɔrado wi bikia u nɛɛ, amɔna ko na n ka yɛ̃ ma gari yi gema. Domi nɛ durɔ tɔkɔra, nɛn kurɔn tii maa tɔkɔru kua.

19 Ma gɔrado wi, u nùn wisa u nɛɛ, nɛna Gabiriɛ, nɛ wi na ra n yɔ̃ Gusunɔn wuswaaɔ. Ba man gɔrimawa n ka nun gari ko kpa n ka nun labaari gea ye nɔɔsia.

20 Adama a ɲ̀ nɛn gari naanɛ doke yi yi koo koora yin saa sɔɔ. Yen sɔ̃na, a ɲ̀ maa kpɛ̃ a gari gere sere dɔma te yabu ye, ya koora.

21 Tɔmba Sakari mara, ma biti ya bu mwa ye u ka tɛ mɛ sãa yerɔ.

22 Ye u yara, u ɲ̀ kpĩa u ka bu gari kue, ma ba gia ma u kãsiru wawa sãa yeru mi. U ka bu nɔma gari sɔ̃ɔmɔ, u ɲ̀ nɔɔ wukie.

23 Ye win yãku kowo sɔmbura kpa, u sĩa win yɛnuɔ.

24 Yen biru win kurɔ Elisabɛti u gura sua,
ma u tii berua suru nɔɔbu. U nɛɛ,
25 n wee ye Yinni Gusunɔ u man kua. U
ka man nɔnu geu mɛɛra u man sekuru yara
tɔmbun wuswaaɔ.

Wɔllun gɔrado

u Yesun marubun gari nɔɔsia

26-27 Elisabɛtin guran suru nɔɔba tiase,
Gusunɔ u win gɔrado Gabiriɛ gɔra Nasarɛtiɔ,
Galilen tem sɔɔ wɔndia goon mi, wi u kun
durɔ yɛ̃. Wɔndia win durɔ kɛ̃ɛro Yosɛfu u
sãawa Dafidi sina bokon bweseru. Wɔndia
win tiin yĩsira Maari.
28 Gɔrado wi, u da win mi ma u nùn sõɔwa
u nɛɛ, na nun tɔbura, Gusunɔ u nun durom
kua, u maa wãa ka wunɛ.
29 Maarin laakari ya burisina ka gari yi,
ma u tii bikia u nɛɛ, tɔbiri teren bwesera
mini.
30 Gɔrado u nùn sõɔwa u nɛɛ, a ku bɛrum
ko Maari domi Gusunɔ u nun durom kua.
31 Wee kaa gura sua a bii tɔn durɔ ma kpa
a nùn yĩsiru kɛ̃ Yesu.
32 U koo ko tɔn boko. Ba ko n da nùn soku
Wɔrukoon Bii. Yinni Gusunɔ u koo nùn win
sikado Dafidin bandu wɛ̃.
33 U ko n bandu dii Yakɔbun yɛnuɔ sere ka
baadommaɔ. Win bandu ta ǹ ko n nɔru mɔ.
34 Ma Maari u gɔrado bikia u nɛɛ, amɔna
yeni ya koo ka koora domi na ǹ durɔ yɛ̃.
35 Gɔrado u nùn wisa u nɛɛ, Hunde Dɛɛro
u koo nun deema, kpa Wɔrukoon dam mu
nun wukiri. Yen sõna ba koo bii dɛɛro wi
kaa ma mi soku Gusunɔn Bii.
36 Wee wunɛn mɛro bisi Elisabɛti wi ba
raa sokumɔ wĩro, win tii u bii tɔn durɔn gura
mɔ win tɔkɔru sɔɔ. U wãa win suru nɔɔba
tiase sɔɔ tɛ̃.
37 Domi gãanu sari ni Gusunɔ kpanɛ.
38 Maari nɛɛ, nɛna Yinnin yoo. N man kuo
nge mɛ a gerua. Ma gɔrado wi, u doona.

Maari u Elisabɛti beram da

39 Sõɔ mɛɛ te sɔɔ, Maari u seewa kpaaka u
da Yudean wuu gagu sɔɔ ge ga wãa guunun
bera gia.
40 U dua Sakarin yɛnuɔ ma u Elisabɛti
tɔbura.
41 Ye Elisabɛti u Maarin tɔbiribu nua, yera
bii wi u wãa win nukurɔ u diira ma Elisabɛti
u Hunde Dɛɛro yiba.
42 Ma u gbãra u nɛɛ, domarugiiwa wunɛ
tɔn kurɔbu sɔɔ, domarugiiwa maa bii wi kaa
ma.
43 Wara ra n nɛ, nɛn Yinnin mɛro u ka
man beram na.
44 Domi wee, ye wunɛn tɔbiribun nɔɔ ga
nɛn swaa wɔri, bii wi u wãa nɛn nukurɔ u
diira ka nuku dobu.
45 Doo nɔɔrugiiwa wunɛ ye a ka naanɛ
doke ma ye kpuro ya koo koora ye Gusunɔ
u nun sõɔwa.

Maarin womu

46 Maari u womu kua u nɛɛ,
nɛn gõru ga Yinni saabu mɔ̀.
47 Nɛn hunde yɛ̃ɛrimɔ Gusunɔ nɛn Faaba
kowon sõ,
48 yèn sõ u ka man nɔnu geu mɛɛra, nɛ wi na
sãa win yoo bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ.
Wee, saa tɛ̃n di saa baayeren tɔmbu ba koo
man soku doo nɔɔrugii
49 yèn sõ Gusunɔ dam kpurogii u man gãa
bakanu kua.
Win yĩsira Dɛɛro.
50 U ra be ba nùn nasie durom kue saa
baayere.
51 U win dam sõɔsi,
ma u be ba tii suabun bwisikunu mɔ
yarinasia.
52 U sinambu bandu yara.
Ma u bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu wɔlle sua.
53 U gõɔrobu debia ka gãa geenu.
Ma u gobigibu gira nɔm dira.
54 U win sɔmɔ Isireli somi
yèn sõ u win durom yaaya
55 mɛ u Aburahamu ka win bibu kuammɛ
sere ka baadomma
nge mɛ u bɛsɛn baababa nɔɔ mwɛɛru kua.
56 Maari u ka Elisabɛti sina nge suru ita,
yen biru u gɔsira win kpaarɔ.

Yohanu Batɛmu kowon marubu

57 Elisabɛtin marubun sanam yiba, ma u
bii tɔn durɔ mara.
58 Win berusebu ka win dusibu ba nua
ma Yinni u nùn durom bakam kua, ma ba
ka nùn nuku dobu mɔ̀ sannu.
59 Ma n kua sõɔ nɔɔba itase ba mɛnna bu
ka bii wi bango ko, ma ba kĩ bu nùn yĩsiru kɛ̃
Sakari nge win tundon yĩsiru.
60 Adama win mɛro u gerua u nɛɛ, aawo,
Yohanuwa ba koo nùn soku.
61 Ma ba nɛɛ, wunɛn bweseru sɔɔ, goo sari
wi u yĩsi te mɔ.

62 Yera ba win tundo gari bikia ka yĩreru
bu ka gia mɛ u kĩ bu nùn soku.
63 Ma u bu gãanu bikia nì sɔɔ u koo yore
ma u yorua, Yohanuwa win yĩsiru. Ma biti
ya tɔn be kpuro mwa.
64 Yande win nɔɔ ga wukiara, win yara
dɛnda, u gari mɔ̀ ma u Gusunɔ siaramɔ.
65 Bɛrum be kpuro mwa be ba wãa bera
mi, ma ba gari yi kpuro sɔ̃ɔna ba ka sikerena
Yudean tem wusu sɔɔ si su wãa guunun
bera gia.
66 Ma be ba gari yi nua kpuro, ba yi berua
ben gɔ̃rusɔ, ba bikianamɔ ba mɔ̀, ǹ n mɛn na,
amɔna bii wi, u koo ra ko.
Domi ba wa Yinnin nɔmu ga wãa ka wi.

Sakari u Gusunɔn gari gerua

67 Ma bii win tundo Sakari, u Hunde
Dɛɛro yiba ma u gerua u nɛɛ,
68 su Gusunɔ Isireliban Yinni siara
ye u ka win tɔmbu naawa
ma u bu yakia.
69 Ma u ka sun Faaba kowo damgii naawa
wi u sãa Dafidi win sɔm kowon sikadobu.
70-71 Wiya u koo sun faaba ko saa bɛsɛn yibɛrɛban min di,
ka be ba sun tusa kpuron nɔman di,
nge mɛ u raa gerua
saa win sɔmɔ dɛɛrobun nɔsun di
be ba wãa yellu.
72 Mɛya u ka bɛsɛn baababa durom kua,
ma u maa win nɔɔ mwɛɛ dɛɛraru yaaya.
73 Nge mɛ u raa bɔ̃rua
Aburahamu bɛsɛn baaban wuswaaɔ
74 u ka sun wɔra saa bɛsɛn yibɛrɛban nɔman di,
kpa u sun ayeru wɛ̃ su ka nùn sã bɛrum sariru sɔɔ,
75 kpa su ko dɛɛrobu ka gemgibu win wuswaaɔ
bɛsɛn wãarun sanam kpuro sɔɔ.
76 Wunɛ maa nɛn bii,
ba koo nun sokuwa Wɔrukoon sɔmɔ
domi kaa Yinni gbiiya a ka win swɛɛ sɔmɛ,
77 kpa a maa win tɔmbu sɔ̃ ma ba koo faaba
wa bà n bu ben toranu suuru kua
78 bɛsɛn Yinnin wɔnwɔndun sɔ̃ te ta kpã.
Wɔnwɔn ten saabuwa
yam bururam ko n sun naawa wɔllun di
nge buruku sɔ̃ɔ yana,
79 u ka bu yam dɛɛrasia
be ba wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ
ka be gɔɔn bɛrum wukiri nge yam wɔ̃kuru.
Kpa u ka bɛsɛn naasu kpara alafian swaa sɔɔ.
80 Ma bii wi, u kpɛ̃amɔ u bwisi mɔ̀, ma u
da u wãa gbaburɔ sere n ka kua tɔ̃ɔ te u tii
sɔ̃ɔsi Isireliban wuswaaɔ.

2

Yesun marubu
(I maa mɛɛrio Mateu 1:18-25)

1 Sanam mɛ sɔɔ, tem yɛ̃ro Ogusitu u
wooda yara bu tem baama kpuron tɔmbu
gari.
2 Gari gari gbiikaa ye, ba ye kuawa Kiri-
nusi Sirin tem yɛ̃ron waati.
3 Ma baawure u da win wuuɔ bu ka nùn
tireru doke.
4 Yosɛfu u maa seewa Galilen wuu gagun
di ge ba ra soku Nasarɛti, u da Yudean temɔ
sere Dafidin wuuɔ ge ba ra nɛɛ Bɛtelehɛmu
yèn sɔ̃ u sãa Dafidin sikadobu,
5 kpa bu ka bu tireru doke, wi ka win kurɔ
kɛ̃ɛro Maari. Maari wi, u gura mɔ.
6 Ye ba wãa mi, win sanam yiba ye u koo
ka ma.
7 Ma u win bii gbiikoo mara tɔn durɔ, ma u
nùn sɛ̃katia tɛ̃kusi u nùn kpĩ yãanun yakasu
wɔllɔ, yèn sɔ̃ ba ǹ ayeru wa sɔbun sɔbia yerɔ.

Gusunɔn gɔrado

u yãa kparobu kure

8 N deema yãa kparoba wãa bera mi
yakasɔ, ba ben yãanu kɔ̃su wɔ̃kuru.
9 Yera Gusunɔn gɔrado u bu kure ma
Gusunɔn yiikon girima ya bu burure ya ka
sikerena ma bɛrum bu mwa gem gem.
10 Ma gɔrado u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku nanda
domi na ka bɛɛ Labaari gea naawawa ye ya
koo tɔmbu kpuro nuku doo bakabu wɛ̃.
11 Gisɔ Dafidin wuuɔ ba bɛɛ Faaba kowo
marua wi u sãa Kirisi Yinni.
12 Wee, nge mɛ i ko ka nùn tubu, i ko bii
wɛ̃ɛru wa ba sɛ̃katia tɛ̃kusi, u kpĩ yãanun
yakasu wɔllɔ.
13 Suaru sɔɔ wɔllun tabu kowobu dabi
dabiru ba kurama gɔrado win bɔkuɔ ba
Gusunɔ siaramɔ ba gerumɔ,
14 bu Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ wɔllɔ.
Bɔri yɛnda n wãa handunia sɔɔ be ba
Gusunɔn nukuru dorasiamɔn suunu
sɔɔ.

Yãa kparoba dɔɔ Bɛtelehɛmuɔ

15 Sanam mɛ wɔllun gɔrado be, ba bu
doonari ba wura Gusunɔ wɔllɔ, yãa kparo
be, ba geruna ba nɛɛ, ɩ̀ n mɛn na, su da
Bɛtelehɛmuɔ su wa ye ya koora ye Yinni
Gusunɔ u sun sɔ̃ɔsi.
16 Ba da ka sɛndaru ma ba Maari ka Yosɛfu
wa ka bii wɛ̃ɛ te, ta kpĩ yãanun yakasu wɔllɔ.
17 Ye ba nùn wa ba kpa ba saara ye gɔrado
wi, u raa bu sɔ̃ɔwa bii win wɔllɔ.
18 Ma be kpuro be ba gari yi nua ba biti
soora ka ye yãa kparoba bu sɔ̃ɔwa.
19 Adama Maari u gari yi kpuro doke
gɔ̃ruɔ u yi lasabu mɔ̀.
20 Ma yãa kparo be, ba gɔsira ba Gusunɔ
bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, ba nùn siaramɔ yabu ye
kpuron sɔ̃ ye ba nua ka ye ba wa, nge mɛ
gɔrado wi, u raa bu sɔ̃ɔwa.

Ba Yesu yĩsiru kã

21 Ye sɔ̃ɔ nɔɔba ita ya yiba ba bii wi
bango kua, ma ba nùn yĩsiru kã Yesu, yĩsi te
Gusunɔn gɔrado u nùn kã ba sere win gura
sua.

Ba Yesu Gusunɔ tusia sãa yerɔ

22-23 Amɛniwa ba yorua Yinnin wooda sɔɔ
ba nɛɛ, "Bii tɔn durɔ gbiikoo baawure wi
ba mara, ba koo nùn wunawa nɛnɛm Yinni
Gusunɔn sɔ̃." Yen sɔ̃na ye sanam yiba bu ka
tii sãrasia nge mɛ Mɔwisin wooda ya gerua,
Maari ka Yosɛfu ba ka bii wi da Yerusalɛmuɔ
bu nùn Yinni tusia,
24 kpa bu ka yãkuru ko nge mɛ ba gerua
Yinnin wooda sɔɔ ba nɛɛ, "Kparukonu yiru,
ɩ̀ kun mɛ totobɛrɛ binu yiru."
25 Durɔ goo wãa Yerusalɛmuɔ, win yĩsira
Simɛɔ. Durɔ wi, u sãawa geegii wi u
Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃. U wi u koo Isireliban
nukuru yɛmiasia swaa daki ma Hunde
Dɛɛro nùn wãasi.
26 Hunde Dɛɛro wi, u maa nùn sɔ̃ɔsi ma u
koo Kirisi, wi Yinni u gɔsa wa u sere gbi.
27 U da sãa yerɔ ka Hunde Dɛɛron
kparabu. Ye Yesun dusiba ka nùn dua bu
nùn kua nge mɛ wooda ya gerua,
28 Simɛɔ u nùn mwa win nɔmaɔ ma u
Gusunɔ saabu kua u nɛɛ,
29 Yinni, tɛ̃ kaa de nɛ wunɛn sɔm kowo, n
handunia deri ka alafia
nge mɛ a man sɔ̃ɔwa.
30 Domi nɛn nɔni yi wunɛn faaba wa
31 ye a sɔɔru kua bwesenu kpuron
wuswaaɔ.
32 Yeya yam bururam mɛ mu koo tɔn
tukobu wunɛn swaa sɔ̃ɔsi.
Mu koo maa wunɛn tɔmbu Isireliba bɛɛrɛ
doke.

Simɛɔ u Gusunɔn gari gerua

33 Ye ba gerua bii win sɔ̃ ya win baa ka win
mɛro biti kua.
34 Simɛɔ u bu domaru kua ma u Maari, bii
win mɛro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba bii wini gɔsa ba
yi u ka tɔn dabiru wɔrumasia Isireliba sɔɔ,
kpa u tɔn dabinu seesia. U koo maa ko yĩreru
Gusunɔn min di te tɔmba kun wuramɔ
35 kpa dabirun gɔ̃run bwisikunu nu
sɔ̃ɔsira. Wunɛn tii, nuku sankiranu nu koo
nun sɔku gɔ̃ruɔ nge takobi.

Ana, Gusunɔn sɔmɔ tɔn kurɔ

36 Gusunɔn sɔmɔ tɔn kurɔ goo maa wãa,
win yĩsira Ana, Fanuɛlin bii Asɛɛn bweseru
sɔɔ. U tɔkɔru kua gem gem. U raa sina ka
win durɔ wɔ̃ɔ nɔɔba yiru saa win wɔndiarun
di.
37 Ma u gɔminiru sina wɔ̃ɔ wɛnɛ ka nnɛ.
U ku ra kpe sãa yerɔ, u ra n Gusunɔ sãamɔ
bururu ka yoka ka nɔɔ bɔkuru ka kanaru.
38 U besirama saa ye sɔɔ, u Gusunɔ saabu
mɔ̀, ma u bii win gari tɔmbu kpuro sɔ̃ɔmɔ be
ba mara Gusunɔ u Yerusalɛmu yakia.

Ben wuramaru Nasarɛtiɔ

39 Sanam mɛ ba baayere kua ba kpa
nge mɛ Yinni Gusunɔn wooda, ba gɔsira
Nasarɛti ben wuuɔ Galilen temɔ.
40 Ma bii wi, u kpɛ̃amɔ ma u dam sosimɔ
ma bwisi gee yiba wi sɔɔ. Gusunɔn durom
maa wãa ka wi.

Yesu da sãa yerɔ win birun saa

41 Wɔ̃ɔ baagere Yesun dusibu ba ra Gɔɔ
sararibun tɔ̃ɔ bakaru dewa Yerusalɛmuɔ.
42 Sanam mɛ Yesu u wɔ̃ɔ wɔkura yiru mɔ
ba tɔ̃ɔ baka te da nge mɛ ben komaru.
43 Ye tɔ̃ɔ baka ten sanam kpa sanam mɛ ba
wiɔ, bii wi, Yesu u sina Yerusalɛmuɔ, win
dusiba kun yɛ̃.
44 Ba tamaa sãa u wãawa ben wuuru sɔɔ.
Ye ba sĩa tɔ̃ɔ giriru ba nùn kasu ben dusibu
ka ben bɔrɔba sɔɔ.
45 Adama ba ɩ̀ nùn wa ma ba gɔsira
Yerusalɛmuɔ ba nùn kasu.
46 Yen sɔ̃ɔ itase ba nùn wa sãa yerɔ u sɔ̃
wooda yɛ̃robun suunu sɔɔ u bu swaa daki
u maa bu gari bikiamɔ.

47 Be ba nùn swaa daki kpuro ba biti kua
win bwisi ka win gari wisibun sõ.
48 Sanam mɛ win dusiba nùn wa biti ya bu
mwa ma win mɛro u nùn bikia u nɛɛ, nɛn bii
amɔna a ka sun kua mɛ. Nɛ ka wunɛn baa
wee, sa nun kasu ka nuku sankiranu.
49 Ma u bu bikia u nɛɛ, mba n kua i ka man
kasu. I ɲ yɛ̃ ma na ɲ kon ko na kun nɛn
baaban wunanɔsu kue?
50 Adama gari yi u bu sõɔwa mi, yi ɲ bu
yeeri.
51 U ka bu sĩa Nasarɛtiɔ ma u bu mɛm
nɔɔwa. Win mɛro u gari yi kpuro berua win
gõruɔ.
52 Ma Yesu u kpɛ̃amɔ bwisi sɔɔ ka wasi sɔɔ,
ma Gusunɔ u ka nùn nɔnu geu mɛɛra, ma u
sãa tɔn geo tɔmbu sɔɔ.

3

Yohanu Batɛmu kowon waasu
(I maa mɛɛrio Mateu 3:1-12, Maaku 1:1-8, Yohanu 1:19-28)

1 Ye tem yɛ̃ro Tiberi kua wõɔ wɔkura
nɔɔbu win bandu sɔɔ, sanam mɛ, Pɔnsu
Pilatiwa sãa Yudean tem yɛ̃ro, ma Herodu
u sãa Galilen wirugii, ma Filipu win wɔnɔ u
sãa Iture ka Takonitin wirugii, ma Lisania u
sãa Abilɛnin wirugii.
2 Ya maa sãawa Ani ka Kaifa yãku kowo
tɔnwerobun waati. Sanam mɛya Gusunɔ u
ka Yohanu Sakarin bii gari kua gbaburɔ.
3 Ma u da Yuudɛnin baru kpaanɔ kpuro u
kparamɔ u mɔ̀, bu gõru gɔsio bu batɛmu ko,
kpa Gusunɔ u bu ben toranu suuru kua.
4 Nge mɛya ye Gusunɔn sɔmɔ Esai u yorua
win tirerɔ ya koora ye u nɛɛ,
"goo u gbãramɔ gbaburɔ u mɔ̀, i Yinnin swaa
sɔnwɔ.
Kpa i n ye nɔɔ nɛrasiamɔ yu dɛnda.
5 I yen wɔwi kpuro kɔruo,
i maa yen guunu kpuron gunum kawo
kpa i yen gungunu nɔɔ nɛrasia nu ko tem
tɛɛra,
kpa i yen mi n kõkure kpuro dɛmia,
kpa i yen wɔrusu kpuro kɔre.
6 Tɔmbu kpurowa ba koo Gusunɔn faaba
wa."
7 Tɔn wɔrusu su daamɔ win mi u ka bu
batɛmu ko. Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, bɛɛ waa
gɔsɔnun bweseru, wara bɛɛ kirɔ kua i ka
mɔru ye ya sisi suuri.
8 N n mɛn na, i koowo ye ya koo bɛɛn
gõru gɔsiabu sõɔsi, kpa i ku gere bɛɛn tii sɔɔ
ma Aburahamuwa bɛɛn baaba. Domi na bɛɛ
sõɔmɔ Gusunɔ u koo kpĩ u Aburahamu bibu
seeya saa kpee nini sɔɔn di.
9 Ba gbãa sue kɔ bu ka dãnu bɔɔri nin
nuurun di. Yen sõ, dãru baatere te ta ɲ bii
geenu marumɔ, ba koo tu burawa bu dõɔ
kpɛ̃ɛ.
10 Ma tɔn wɔrusu nùn bikiamɔ, ɲ n mɛn
na, amɔna be, ba koo ko.
11 Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, wi u yabenu yiru
mɔ u teeru goo wɛ̃ɛyɔ wi u kun mɔ, mɛya
maa wi u dĩanu mɔ, u ka gabu bɔnu koowo.
12 Gbere mwaɔba maa da u ka bu batɛmu
ko, ma ba nùn bikia ba nɛɛ, yinni, mba sa ko
ko.
13 Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, i ku ra mwɛ n kere
ye ba bɛɛ yiire.
14 Tabu kowobu gaba maa nùn bikia ba
nɛɛ, bɛsɛ maa ni, mba sa ko ko.
Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, i ku ra goo gobi
mwaari ka dam, i ku maa goo gari mani, kpa
i ku ra bɛɛn kɔsiaru gɛm.
15 Tɔn be, ba swaa daki ma be kpuro ba
bikianamɔ ba mɔ̀, Yohanu sãawa Kirisi wi?
16 Ye Yohanu u nua mɛ, u be kpuro sõɔwa
u nɛɛ, nɛ na bɛɛ batɛmu mɔ̀ ka nim, adama
wi u man dam kere u sisi. Na ɲ tura n win
baranun wɛ̃ɛ kusia. Wiya u koo bɛɛ batɛmu
ko ka Hunde Dɛɛro ka dõɔ.
17 U saratia nɛni win nɔmaɔ, u ka win
alikama sara, kpa u ye doke biraru sɔɔ.
Adama sako si su tie u koo su doke dõɔ sɔɔ
wi u ku ra gbi.
18 Ka maa gari dabinu gana Yohanu u
tɔmbu labaari gean waasu kuammɛ.
19 Adama u Herodu wirugii wi gerusi
Herodia, win wɔnɔ Filipun kurɔn sõ, ka daa
kõsa kpuro ye u raa kua.
20 Ma Herodu u kpam daa kõsa ye sɔɔ daa
kõsa sosi, u dera ba Yohanu pirisɔm doke.

Yesun batɛmu
(I maa mɛɛrio Mateu 3:13-17, Maaku 1:9-11)

21 Ye ba tɔmbu kpuro batɛmu kua, ba maa
Yesu batɛmu kua. Saa yè sɔɔ u kanaru mɔ̀
ma wɔlla wukiara,
22 ma Hunde Dɛɛro u sarama win wɔllɔ ka
wasi gɛɛ nge kparuko. Ma nɔɔ gaga nɔɔra saa
wɔllun di ga nɛɛ, wuna nɛn bii kĩnasi, wì sɔɔ
nɛn gõru dobu kpuro wãa.

Yesun sikadoba
(I maa mɛɛrio Mateu 1:1-17)

23 Yesu u wɔ̃ɔ tɛnan saka tura u sere win
sɔmburu torua. Ba tamaa u sãawa Yosɛfun
bii. Yosɛfun baababa ba maa sãa Heli
24 ka Matati ka Lefi ka Mɛliki ka Yanai ka
Yosɛfu,
25 ka Matatia ka Amɔsi, ka Nahumu ka
Esili ka Naga,
26 ka Maatu ka Matatia ka Semɛni ka
Yosɛki ka Yoda,
27 ka Yoanani ka Lesa ka Sorobabɛli ka
Salatiɛli ka Nɛri,
28 ka Mɛliki ka Adi ka Kosamu ka
Elimadamu ka Eri,
29 ka Yosue ka Eliseri ka Yorimu ka Matati
ka Lefi,
30 ka Simɛɔ ka Yuda ka Yosɛfu ka Yonamu
ka Eliakimu,
31 ka Mɛlea ka Mɛna ka Matata ka Natani
ka Dafidi,
32 ka Isai ka Yobɛdi ka Boasi ka Sala ka
Nasoni
33 ka Aminadabu ka Adimi ka Arani ka
Esiromu ka Farɛsi ka Yuda,
34 ka Yakɔbu ka Isaki ka Aburahamu ka
Tera ka Nakoru,
35 ka Seruku ka Raga ka Falɛki ka Ebɛɛ ka
Sala,
36 ka Kainamu ka Aafasadi ka Sɛmu ka
Nɔwɛ ka Lamɛki,
37 ka Matusala ka Enɔku ka Yarɛdi ka
Maleleli ka Kainani,
38 ka Enɔsi ka Sɛti ka Adamu ka Gusunɔ.

4

Setam u Yesu kɔkura
(I maa mɛɛrio Mateu 4:1-11, Maaku 1:12-13)

1 Yesu u Hunde Dɛɛro yiba ma u wurama
Yuudɛnin di. Ma Hunde wi, u nùn sure
gbaburu sɔɔ.
2 Miya Setam maa nùn kɔkura sɔ̃ɔ weeru.
U ɲ maa gãanu ganu di sanam mɛ sɔɔ. Ye saa
yen baa ya kpa, gɔ̃ɔra nùn mwa.
3 Ma Setam nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à n Gusunɔn
Biin na, a kpee teni sɔ̃ɔwɔ tu gɔsira pɛ̃ɛ.
4 Ma Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba yorua
Gusunɔn gari sɔɔ ba nɛɛ, "Tɔnu kun ko n wãa
dĩanu tɔnan sɔ̃."
5 Ma Setam u ka nùn da guuru wɔllɔ u
nùn handunian tem kpuro sɔ̃ɔsi nɔni kpaki
teeru mi sinamba bandu dii.
6 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nin dam ka nin
yiiko kpurowa kon nun wɛ̃ domi ba man
wɛ̃. Wi na kĩ, wiya kon maa wɛ̃.
7 N n mɛn na, à n yiira a man sãwa ye
kpurowa ya koo ko wunɛgia.
8 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔn
gari nɛɛ, "Gusunɔ wunɛn Yinniwa kaa n
sãamɔ, kpa a n wi turon wãaru wãa."
9 Ma u ka nùn da Yerusalɛmuɔ, u nùn
sɔndi sãa yerun wii kpiirɔ, ma u nùn sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, à n Gusunɔn Biin na, a suro saa minin
di,
10 domi Gusunɔn gari nɛɛ, "U koo win
gɔradoba nɔɔ kɛ̃wa wunɛn sɔ̃ bu ka nun
kɔ̃su."
11 "Ba koo nun nɛnɛ ben nɔma sɔɔ, kpa
wunɛn naasu ku raa kperu sokura."
12 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔn gari
maa nɛɛ, "A ku ra Gusunɔ wunɛn Yinnin
dam mɛɛri a ka wa mɛ mu nɛ."
13 Ye Setam u nùn kɔkiri bi kpuro kua u
kpa, u nùn deri u doona sere saa gaa gina.

Yesu win sɔmburu torua Galileɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 4:12-17, Maaku 1:14-15)

14 Yesu u wura Galileɔ ka Gusunɔn Hun-
den dam, ma win labaari ya nɔɔra n ka
sikerena bera ye sɔɔ kpuro.
15 U Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ ben
mɛnnɔ yenu sɔɔ, ma tɔmbu kpuro ba nùn
bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.

Ba Yesu yina Nasarɛtiɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 13:53-58, Maaku 6:1-6)

16 Yesu u da Nasarɛtiɔ mi u biru di. Nge mɛ
win dɔɔnɛ u mɛnnɔ yeru dua tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru
sɔɔ, ma u seewa u ka tireru gari.
17 Ba nùn Gusunɔn sɔmɔ Esain tireru wɛ̃.
Ye u tu wukia u wa mi ba yorua ba nɛɛ,
18 "Yinni Gusunɔn Hunde ka man wãa.
U man gɔsa n ka dam sarirugibu Labaari gea
nɔɔsia.
U man gɔrima n ka yobu sɔ̃ ma ba koo
yakiara,
n ka wɔ̃kobu sɔ̃ ma ba koo yam wa,
n ka maa takasigibu yɔ̃su bu doona,
19 kpa n maa ka kpara ma saa ya wee yè sɔɔ
Yinni u koo tɔmbu durom kua."
20 U tire te wukiri u mɛnnɔ yerun sɔmɔ
wesia ma u sina. Be ba mɛnnɛ mɛnnɔ yee
te sɔɔ, ba nùn nɔni girari be kpuro.

21 Ma u win gari torua u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gisɔra Gusunɔn gari yini yi koora yi i nua mi.
22 Be kpuro ba nùn seeda gea diiya, ma biti ya bu mwa gari dure yin sɔ̃ yi yi yarimɔ win nɔɔn di. Ma ba mɔ̀, n ɲ̀ Yosɛfun bii wi mi?
23 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka gem, i ko kpĩ i man mɔn te kua i nɛɛ, "Timgii, a wunɛn tii bɛkio," kpa i gere n koowo nɛn tem sɔɔ mini ye i nua na kua kpuro Kapenamuɔ.
24 U maa nɛɛ, ka gem, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, Gusunɔn sɔmɔ goo sari wi u bɛɛrɛ mɔ win tiin temɔ.
25 Na maa bɛɛ gem sɔ̃ɔmɔ, kurɔ gɔmini dabira ta raa wãa Isirelin temɔ Elin waati, ye gura kun na wɔ̃ɔ ita ka suru nɔɔba tia, ma gɔ̃ɔ bakaru ta kua tem kpuro.
26 Ka mɛ, ba ɲ̀ Eli gɔre ben goon mi ma n kun mɔ gɔmini turo wi u wãa Sarepataɔ Sidonin temɔ.
27 Dabiru be ba bara disigiru mɔ ba raa maa wãa Isirelin temɔ Gusunɔn sɔmɔ Eliseen waati. Ka mɛ, ba ɲ̀ ben goo bɛkie, ma n kun mɔ Namani Sirigii.
28 Ye ba gari yi nua mɛnnɔ yee te sɔɔ, ba mɔru bɛsira be kpuro.
29 N deema ben wuu ga wãawa guuru wɔllɔ. Yera ba seewa ba nùn bɔrikia ba ka da wuun biruɔ bu ka nùn sure wɔwa sɔɔ.
30 Adama u bu bukiana ma u doona.

Durɔ wi wɛrɛku gagu ga wãasi
(I maa mɛɛrio Maaku 1:21-28)

31 Yesu u sara u da Kapenamuɔ, Galilen wuu gagɔ, ma u tɔmbu Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ.
32 Ma win sɔ̃ɔsira bu biti kua domi u gari gerumɔwa ka yiiko.
33 N deema durɔ goo wãa mɛnnɔ yeru sɔɔ wì sɔɔ wɛrɛku ga wãa ma u wura kua wɔllɔ u nɛɛ,
34 man diya bɛsɛ ka wunɛ, Yesu Nasarɛtigii. A na a sun kam koosiawa? Na yɛ̃ wi a sãa, wunɛ Gusunɔn tɔn Dɛɛrowa.
35 Ma Yesu u gu gerusi u nɛɛ, a mario, kpa a doona win min di.
Ye wɛrɛku ge, ga durɔ wi tem kparana ben suunu sɔɔ, ma ga doona, ga ɲ̀ maa nùn mɛɛra kue.
36 Ma biti ya bu mwa kpuro ba bikianamɔ ba mɔ̀, gari yiren bwesera yini. Domi u wɛrɛkunu wooda wɛ̃ɛmɔ ka yiiko ka dam, ma nu doonamɔ.
37 Ma win labaari ya nɔɔra n ka sikerena bera ye sɔɔ kpuro.

Yesu u tɔn dabinu bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:14-17, Maaku 1:29-34)

38 Ye Yesu u yara mɛnnɔ yee ten min di u dua Simɔɔn yɛnuɔ. N deema Simɔɔn kurɔn mɛro u wasi sundu barɔ ta bɔɔbu, ma ba nùn suuru kana win sɔ̃.
39 U kurɔ wi tuke u wasi sun te gerusi ma ta nùn deri. U seewa yande u bu nɔɔrimɔ.
40 Ye sɔ̃ɔ duɔ, bèn tɔmba bara bwese bweseka mɔ kpuro ba ka bu na win mi, ma u ben baawure nɔma sɔndi u bu bɛkia.
41 Wɛrɛkunu maa doona tɔn dabirun min di, nu wuri mɔ̀ nu mɔ̀, wuna Gusunɔn Bii. Adama u nu gerusi, u ɲ̀ maa dere nu gari gere yèn sɔ̃ nu yɛ̃ ma Kirisiwa u sãa.

Yesun waasu Yudeaɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 1:35-39)

42 Ye yam sãra Yesu u seewa u wuu yara u da gbaburɔ. Adama tɔn wɔru ga nùn kasu. Ye ba tura win mi, ba nùn suuru kana u ku bu deri.
43 Adama u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u ɲ̀ koo ko u kun maa Gusunɔn bandun Labaari gea waasu kue wusu gasu sɔɔ, domi yen sɔ̃na ba nùn gɔrima.
44 Ma u waasu mɔ̀ Galilen mɛnnɔ yenu sɔɔ.

5

Yesun bwãa gbiikobun sokubu
(I maa mɛɛrio Mateu 4:18-22, Maaku 1:16-20)

1 Ye Yesu u yɔ̃ra daa burerun bɔkuɔ te ba ra soku Genɛsarɛti, tɔn wɔru ga nùn mɛnnɛ gu ka Gusunɔn gari nɔ.
2 Ma u goosu yiru wa daa bure ten goorɔ sìn min di swɛ̃ɛ gowobu ba sara ba ben yãakoronu teɔ da.
3 Ma u dua goo sin teu sɔɔ ge ga sãa Simɔɔguu, ma u nùn kana u ka gu gooru tondasia fiiko. Yen biru u sina u tɔn wɔrusu Gusunɔn gari sɔ̃ɔsimɔ gen min di.
4 Ye u win gari gerubu mari, u Simɔɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn goo bɔrieyo bwerɔ kpa i bɛɛn yãakoronu kpɛ̃ɛ i ka swɛ̃ɛ mwa.
5 Simɔɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni wɔ̃ku girira sa sɔmburu kua, sa ɲ̀ maa gãanu wa sa

mwɛ, adama wunɛn garin sɔ̃ kon yãakoro te kpɛ̃ɛ.

6 Ye ba kua mɛ, ba swɛ̃ɛ dabi dabiru gura sere ben yãakorora gɛ̃ɛrɔ.

7 Ma ba ka yĩreru ben berusebu soka be ba wãa goo yiruse sɔɔ bu na bu bu somi. Ba na ma ba goosu yiru ye swɛ̃ɛ yibia sere su kĩ su num.

8 Ye Simɔɔ Piɛɛ u yeni wa u kpuna Yesun wuswaaɔ u nɛɛ, Yinni, a tii gawo nɛn bɔkun di, domi nɛ torowa.

9 Domi wi ka win berusebu kpuro ba biti kua swɛ̃ɛ dabi ten sɔ̃ te ba gura.

10 Mɛya maa biti ya Simɔɔn berusebu Yakɔbu ka Yohanu, Sebeden bibu mwa. Yesu u Simɔɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku bɛrum ko, saa tɛ̃n di tɔmba kaa n kasu bu man swĩi.

11 Sanam mɛ ba ka ben goosu da goorɔ, ma ba si kpuro deri ba nùn swĩi.

Yesu u wi u bara disigiru barɔ bɛkia

(I maa mɛɛrio Mateu 8:1-4, Maaku 1:40-45)

12 Sanam mɛ Yesu u wãa wuu gagu sɔɔ durɔ goo wi u bara disigiru barɔ u nùn wa, ma u yiira win wuswaaɔ u nùn suuru kana u nɛɛ, Yinni à n wura, na yɛ̃ ma kaa kpĩ a man bɛkia kpa n dɛɛra.

13 Ma Yesu u win nɔmu dɛmia u nùn baba u nɛɛ, na wura, a bɛkuro kpa a dɛɛra.

Mii mii bara disigii te, ta nùn doonari.

14 Yesu u nùn yiire u nɛɛ, u ku raa goo gãanu ganu sɔ̃, adama u doo u win tii yãku kowo tusia, kpa u yãkuru ko win dɛɛrasiabun sɔ̃ nge mɛ Mɔwisin wooda ya geruа, kpa tu ka ko seeda tɔmbun wuswaaɔ.

15 Ka mɛ, win labaari ya yabi, ma tɔn dabira mɛnnamɔ bu ka win gari nɔ, kpa bu ka bɛkura ben baranu sɔɔn di.

16 Adama Yesu u ra dewa gbaburɔ wi turo u n kanaru mɔ̀.

Yesu u durɔ goo bɛkia wìn wasin bee tia gu

(I maa mɛɛrio Mateu 9:1-8, Maaku 2:1-12)

17 Sɔ̃ɔ teeru Yesu u Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ ma Falisiba ka wooda yɛ̃robu ba sɔ̃ mi, be ba na saa Galile ka Yudean wuu baageren di, ka maa Yerusalɛmun di, ma Yinnin dam mu dera u barɔbu bɛkiamɔ.

18 Saa ye yande, tɔmbu gaba durɔ goo sɔɔwa ka kpinu wìn wasin bee tia ya gu. Ba kasu mɛ ba koo ka du kpa bu nùn yi Yesun wuswaaɔ.

19 Ye ba kun wa mi ba koo ka nùn duusia tɔn wɔrun sɔ̃, yera ba yɔɔwa diru mi u wãan wɔllɔ, ma ba tu yaba ba nùn sarasia ka win kpinu tɔn wɔru gen suunu sɔɔ Yesun wuswaaɔ.

20 Ye u ben naanɛ dokebu wa, yera u durɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn durum suuru wa.

21 Wooda yɛ̃robu ka Falisiba ba bwisikum wɔri ba tii bikiamɔ, wara wini wi u Gusunɔ wɔmmɔ. Wara koo kpĩ u tɔnu win durum suuru kua ma n kun mɔ Gusunɔ turo.

22 Adama Yesu u ben bwisikunu gia ma u bu bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na i bwisikumɔ mɛ bɛɛn gɔ̃ruɔ.

23 Yen yerà ya sɛ̃sɔ bo, bu nɛɛ, ba tɔnu nùn win durum suuru kua, ǹ kun mɛ bu nɛɛ, u seewo u sĩ.

24 N n mɛn na, kon bɛɛ sɔ̃ɔsi ma Tɔnun Bii, u yiiko mɔ handunia mi, u ka durum suuru ko.

Ma u barɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na nun sɔ̃ɔmɔ, a seewo a wunɛn kpinu sua kpa a we yɛnuɔ.

25 Ma u seewa mii mii ben wuswaaɔ u sua ye u raa kpunari, ma u Gusunɔ siaramɔ u ka dɔɔ yɛnuɔ.

26 Yera biti ya be kpuro mwa ma ba Gusunɔ siaramɔ. Bɛrum maa bu mwa ma ba mɔ̀, sa gãa maamaakiginu wa gisɔ.

Yesu u Lefi soka

(I maa mɛɛrio Mateu 9:9-13, Maaku 2:13-17)

27 Yeniban biru Yesu u yara ma u gbere mwaɔ goo wa wi ba ra soku Lefi u sɔ̃ gbere yerɔ, ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man swĩiyɔ.

28 Lefi u seewa u ye kpuro deri ma u nùn swĩi.

29 Yen biru u Yesu tɔ̃ɔ baka dim kua win yɛnuɔ. Gbere mwaɔ dabinu ka maa gabu ba ka bu dimɔ.

30 Falisiba ka ben wooda yɛ̃robu gabu ba win bwãabu wɔkisi ba bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na i dimɔ i nɔrumɔ ka gbere mwaɔbu ka kɔ̃san kowobu.

31 Yesu u bu wisa u nɛɛ, be ba bwãa do ba ǹ timgiin bukata mɔ ma n kun mɔ be ba barɔ.

32 Na ǹ nɛ n ka geegibu soku. Na nawa n ka kɔ̃san kowobu soku bu ka ben gɔ̃ru gɔsia.

Nɔɔ bɔkurun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 9:14-17, Maaku 2:18-22)

33 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Yohanun bwãabu
ka Falisibagibu ba ra nɔɔ bɔke kiri kiri, ba
ra maa kanaru ko, adama wunɛgiba dimɔ ba
nɔrumɔ.
34 Ma u nɛɛ, i ko i kpĩ i kurɔ kpaon durɔn
bɔrɔba nɔɔ bɔkusia sanam mɛ u wãa ka be?
35 Adama sanam wee mɛ ba koo kurɔ
kpaon durɔ wɔra ben nɔman di. Sanam mɛ
sɔɔra ba koo nɔɔ bɔke.
36 U maa bu mɔndu kua u nɛɛ, ba ku ra
yabe kpaaru gĩɛ bu ka yabe tɔkɔru kɔre. Bà
n kua mɛ, ba koo kpaaru gĩa, kpaarun yasa
maa ya ko n sãa nɛnɛm yabe tɔkɔru sɔɔ.
37 Goo ku ra maa tam kpam doke gɔnan
bɔɔ tɔkɔnu sɔɔ. U n kua mɛ, tam kpam mɛ,
mu koo bɔɔnu kurasia kpa mu yari, kpa
bɔɔnu nu sankira.
38 Adama ba ǹ koo ko ba kun tam kpam
doke bɔɔ kpaanu sɔɔ.
39 Goo sari wi u ko n tam kpam kĩ, sanam
mɛ u tam gurum nɔra, domi u koo gere u
nɛɛ, gurum ka nùn nɛrena.

6

Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 12:1-8, Maaku 2:23-28)

1 Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru garu sɔɔ Yesu u alikama
gbaaru garu sarɔ, ma win bwãaba alikama
wɔkamɔ, ba sunkumɔ ka nɔma, ba temmɔ.
2 Falisi gabu ba bu bikia ba nɛɛ, mban
sɔ̃na i mɔ̀ ye wooda ya nɛɛ bu ku ko tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ.
3 Yesu u bu bikia u nɛɛ, i ǹ gara tirerɔ
ye Dafidi u kua sanam mɛ gɔ̃ɔra wi ka win
bwãabu mɔ̀?
4 U Gusunɔn diru dua ma u pɛ̃ɛ sua ye ba
Gusunɔ yiiye, u ye di ma u win bwãabu wɛ̃.
Adama bɛsɛn wooda ya yina goo u ye di ma
n kun mɔ yãku kowobu.
5 Ma u nɛɛ, i de i n yɛ̃ ma Tɔnun Biiwa u tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru kua.

Durɔ wìn nɔm geu ga gu
(I maa mɛɛrio Mateu 12:9-14, Maaku 3:1-6)

6 Ye n kpam kua tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru garu,
u dua mɛnnɔ yerɔ u Gusunɔn garin keu
sɔ̃ɔsimɔ. N deema durɔ goo wãa mi wìn nɔm
geu ga gu.
7 Wooda yɛ̃robu ka Falisiba ba swaa kasu
bu ka Yesu durum mani. Yen sɔ̃na ba
nùn mɛɛra bu ka wa ù n koo goo bɛkia tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ.
8 Adama u ben bwisikunu yɛ̃, ma u durɔ
wi sɔ̃ɔwa wìn nɔmu ga gu mi u nɛɛ, a seewo
a yɔ̃ra bu nun wa.
Ma u seewa u yɔ̃ra.
9 Ma Yesu u nɛɛ, na bɛɛ bikiamɔ, gea ka
kɔ̃sa, yen yerà n weenɛ bu ko tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru
sɔɔ. Bu tɔnu faaba ko? Nge bu nùn go.
10 Yera u be kpuro mɛɛra u ka sikerena,
ma u durɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn nɔmu
dɛmiɔ.
Ye u gu dɛmia, ma ga bɛkura.
11 Ma ba mɔru bɛsira ma ba wesianamɔ ye
ba koo Yesu kua.

Yesu u bwãabu wɔkura yiru
gɔsa
(I maa mɛɛrio Mateu 10:1-4, Maaku 3:13-19)

12 Sɔ̃ɔ mɛɛ te sɔɔ, Yesu u da guuru wɔllɔ
u ka kanaru ko. Ma u Gusunɔ kana wɔ̃ku
giriru.
13 Ye yam sãra u win bwãabu mɛnna, ma
u tɔnu wɔkura yiru gɔsa be sɔɔ, u bu yĩsiru
kã gɔrobu.
14 Tɔn ben yĩsa wee, Simɔɔ wi u yĩsiru kã
Piɛɛ, ka Andere win wɔnɔ, ka Yakɔbu ka
Yohanu ka Filipu ka Baatelemi
15 ka Mateu ka Tomaa ka Yakɔbu Alufen
bii, ka Simɔɔ wi u win tem gari kĩ,
16 ka Yudasi Yakɔbun bii, ka Yudasi
Isikariɔtu wi u tɔmbu Yesu nɔmu sɔndia.

Bɛkiabu ka keu sɔ̃ɔsibu
(I maa mɛɛrio Mateu 4:23-25)

17 Ma u sara ka be, u yɔ̃ra tem tɛɛra gaa
sɔɔ mi win bwãa dabiru ka tɔn wɔru guna
wãa, be ba na saa Yudean di kpuro ka
Yerusalɛmun di, ka Tiri ka Sidonin di, wuu
si su wãa nim wɔ̃kun bera gia.
18 Ba na win mi bu ka win gari nɔ kpa
u ka bu bɛkia ben baranu sɔɔn di. Be
ba wɛrɛkunu mɔ nu bu toorimɔ, ba maa
bɛkura.
19 Tɔn be kpuro ba kĩ bu nùn baba domi
win dam mu sɔmburu mɔ̀, mu bu bɛkiamɔ
kpuro.

Doo nɔɔru ka nɔni swãaru
(I maa mɛɛrio Mateu 5:1-12)

20 Yera Yesu u win nəni sua u win bwãabu
mɛɛra u nɛɛ,
Doo nəərugiba bɛɛ sãarobu domi bɛɛya i ko
n wãa mi Gusunə u bandu swĩi.
21 Doo nəərugiba bɛɛ be gõəra mɔ̀ tɛ̃, domi i
ko ra debu.
Doo nəərugiba bɛɛ be i sumə tɛ̃, domi i ko ra
yɛ̃ɛ.
22 Doo nəərugiba bɛɛ, təmbu bà n bɛɛ
tusa, ma ba bɛɛ gira ben min di, ma ba bɛɛ
wəmmə, ma ba bɛɛn yĩsiru gəsia gãa kõsunu
Tənun Biin sõ.
23 Nge mɛya ben baababa ba Gusunən
səməbu kua. Adama bɛɛ, i gõru doro dəma
te, i yõəkuo ka nuku dobu, domi ka gem ba
bɛɛ are yiiye yi kpã Gusunə wəllə.
24 Nəni swãarugiba bɛɛ maa gobigibu, domi
i bɛɛn nuku yɛmiabu wa kə.
25 Nəni swãarugiba bɛɛ be i deba tɛ̃, domi
gõəru ta koo bɛɛ ko.
Nəni swãarugiba bɛɛ be i yɛ̃ɛmə tɛ̃, domi i ko
ra nukuru sankira kpa i swĩ.
26 Nəni swãarugiba bɛɛ, təmbu kpuro bà n
bɛɛn gea gerumə. Domi mɛya ben baababa
ba səmə weesugibu kua.

Kĩru yibɛrɛban sõ
(I maa mɛɛrio Mateu 5:38-48, 7:12a)

27 Adama nɛ na bɛɛ sõəmə, bɛɛ be i man
swaa daki, i bɛɛn yibɛrɛba kĩru sõəsio, i bu
gea kuo be ba bɛɛ tusa.
28 I bu domaru kuo be ba bɛɛ bõrusimə, i
bu kanaru kuo be ba bɛɛ kõsa kuamme.
29 Goo ù n nun baa teeru so, a maa nùn
tensim tĩiyə, wi u maa wunɛn yabe bakaru
sua, a ku nùn yinari u kpam wunɛn yabe
piibu sua.
30 Wi u nun gãanu kana, a nùn kɛ̃ɛyə, goo
ù n maa nun wunɛn gãanu suari, a ku maa
nu bikia.
31 Ye i kĩ təmbu bu bɛɛ kua, i bu ye kuo
bɛɛn tii.
32 I n bu kĩ be ba bɛɛ kĩ, siara birà i mə. Baa
kõsan kowobun tii ba ra n ben kĩnasibu kĩ.
33 I n maa bu gea kua be ba bɛɛ gea kua,
siara birà i mə. Mɛya kõsan kowobun tii ba
ra ko.
34 I n bu bəkura bèn mi i kəsire yĩiyə,
siara birà i mə. Kõsan kowobun tii ba ra
bəkuranɛwa, bu ka kəsiana.
35 Adama i bɛɛn yibɛrɛba kĩru sõəsio, i
bu gea kuo, i maa bu bəkuro i kun kəsire
yĩiyə, bɛɛn are yi ko n kpã, i ko n maa sãa
Wərukoon bibu, domi win tii u ra guturuba
ka tən kõsobu durom sõəsi.
36 I de i n wənwəndu mə nge mɛ bɛɛn
Baaba u wənwəndu mə.

I kun da n təmbu sirimə
(I maa mɛɛrio Mateu 7:1-5)

37 I kun da n təmbu sirimə, Gusunə u ṅ
maa ka bɛɛ sirimə. I kun da n təmbu taarɛ
wɛ̃ɛmə, Gusunə u ṅ maa bɛɛ taarɛ wɛ̃ɛmə. I
suuru koowo, Gusunə koo maa bɛɛ suuru
kua.
38 I kɛ̃ɛyə, Gusunə koo maa bɛɛ kɛ̃. Yĩirutii
bakaru səəra u koo bɛɛ kɛ̃ru kɛ̃, te u taasi u
sire u yibia ka nəəwə, kpa u bɛɛ wisia bɛɛn
bəərə. Domi yĩirutii te i ka gabu yĩirua, teya
Gusunə koo ka bɛɛ yĩirua.
39 U maa bu məndu garu kua u nɛɛ, wõko
u koo kpĩ u wõkosi swaa gbiiya? Be yiru
sannu ba ṅ koo wəru wəri?
40 Bõə u ku ra win yinni kere, adama bõə
baawure wi u sõəsiru gia u kpa, u koo ka win
yinni weena.
41 Mban sõna a yakə mɛɛrimə wunɛn
kpaasin nənu səə, ma a ṅ dãa bĩiru laakari mɔ̀
te ta wãa wunɛn tiin nənuə.
42 Aməna kaa ka kpĩ a wunɛn kpaasi sõ u
de a nùn yakə wuna ge ga wãa win nənu səə,
ma a ṅ dãa bĩiru waamə te ta wãa wunɛn tiin
nənuə. Murafiti wunɛ, a gina dãa bĩiru wunə
te ta wãa wunɛn nənuə yen biru kaa yam wa
a ka yakə wuna ge ga wãa wunɛn kpaasin
nənu səə.

Dãru ka ten binu
(I maa mɛɛrio Mateu 7:16-20, 12:33-35)

43 Dãa geeru ta ku ra bii kõsunu ma. Mɛya
maa dãa kõsuru ta ṅ bii geenu marumə.
44 Domi dãru baatere, ten binun diya ba
ra tu gie. Ba ku ra gandun binu səri sãka
wəllə, mɛya maa ba ku ra bereru səri awĩi
wəllə.
45 Tən geo u ra gãa geenu yarewa gãa
geenu səən di ni nu berua win gõruə. Tən
kõso maa gãa kõsunu yaramə gãa kõsunu
səən di ni nu berua win gõruə. Domi ye ya
yiba tənun gõruə ya yarimə, yeya nəə ga ra
gere.

Dinu yiru
(I maa mɛɛrio Mateu 7:24-27)

46 Mban sõna i man sokumə Yinni Yinni,
ma i kun mɔ̀ ye na bɛɛ sõəmə.

47 Baawure wi u na nɛn mi ma u nɛn gari
nɔɔmɔ ma u yi mɛm nɔɔwammɛ, kon bɛɛ
sɔ̃ɔsi wi u ka weenɛ.
48 U ka durɔ goo weenɛ wi u diru banimɔ,
ma u gba n duku u kperu girari u sere
kpɛɛkpɛɛku sura. Ma nim yibura na, ma
nim tora ya dii te swee, adama ya ɲ̀ kpĩa ya
dii te wuke yèn sɔ̃ ta bana wã.
49 Adama wi u nua, ma u kun kue, u
sãawa nge durɔ goo wi u diru banimɔ tem
dira wɔllɔ, ma u kun kpɛɛkpɛɛku sure. Nim
tora ya dii te swee. Yande ta wɔra, ma ten
wɔrumaa kpɛ̃a.

7

Yesu u tabu sunɔ goon yoo bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:5-13)

1 Ye Yesu u gari yi kpuro tɔmbu sɔ̃ɔwa u
kpa, u da Kapenamuɔ.
2 Tabu sunɔ goo wãa mi u yoo mɔ, wi u kĩ
gem gem. Yoo wiya u barɔ sere u wasikira.
3 Ye tɔnwero wi, u Yesun labaari nua, yeya
u nùn Yuuban guro gurobu gabu gɔria bu
nùn suuru kana u na u win yoo bɛkia.
4 Ye ba tura Yesun mi ba nùn suuru kana
gem gem ba nɛɛ, n tura a durɔ wi ye kua
5 domi u bɛsɛn bweseru kĩ. Wiya maa sun
bɛsɛn mɛnnɔ yeru bania.
6 Ma Yesu u ka bu swaa wɔri. Ye u yɛnu ge
turuku kua yera tabu sunɔ wi, u win bɔrɔba
gɔra bu Yesu sɔ̃ u ku tii gɔngɛrɛ ko, domi wi
kun be tura u du win yɛnuɔ.
7 Yen sɔ̃na u ɲ̀ tii garisi goo wi u koo ka tii
da Yesun mi. Adama u be gesi gari geruo,
win yoo u koo bɛkura.
8 Domi wi, u gabu wiru kpĩiyɛ, u maa tabu
kowobu mɔ be u kpare. U n turo sɔ̃ɔwa u
doo, u ra n dɔɔwa. U n maa ben goo sɔ̃ɔwa u
na, u ra n sisiwa. U n win yoo sɔ̃ɔwa u yeni
koowo, u ra n maa ye mɔ̀wa.
9 Ye Yesu u gari yi nua biti ya nùn mwa,
ma u sĩira u tɔmbu sɔ̃ɔwa be ba nùn swĩi
u nɛɛ, na ɲ̀ gina naanɛ doke baka binin
bweseru waare, baa Isireliba sɔɔ.
10 Ye gɔro be, ba gɔsira yɛnuɔ ba deema
yoo wi, u bwãa dora.

Yesu u gɔmini goon bii seesia

11 Yen sisiru Yesu da wuu gagun mi, ge
ba ra soku Nayini. Win bwãabu ka maa tɔn
wɔru guna nùn swĩi.
12 Saa ye u wuu gen gbãrarun kɔnnɔ
turuku kua, u wa ba aluwaasi goon goru
sɔɔwa ba ka yariɔ bu sike. U sãawa win
mɛron bii teere te u mɔ. Win mɛro maa,
gɔminiwa. Wuugibu dabira wãa ka wi.
13 Ye Yinni u kurɔ wi wa win wɔnwɔnda
nùn mwa, ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku swĩ.
14 Yera u susi u goo ten kpakororu baba.
Be ba tu sɔɔwa ba yɔ̃ra. Ma u nɛɛ, aluwaasi
wunɛ, na nun sɔ̃ɔmɔ, a seewo.
15 Ma goo te, ta seewa ta sina ta gari
gerumɔ. Ma Yesu nùn win mɛro wesia.
16 Bɛrum be kpuro mwa, ma ba Gusunɔ
siaramɔ ba gerumɔ ba mɔ̀, Gusunɔn sɔmɔ
damgiiwa u bu kurema. Gusunɔwa u win
tɔmbu naawa.
17 Yesun labaari ye, ya yabi Yudea kpuro
sɔɔ ka maa yen beri kpuro.

Yohanu Batɛmu kowon gɔrobu
(I maa mɛɛrio Mateu 11:2-19)

18 Yohanun bwãaba nùn ye kpuron
labaari sɔ̃ɔwa. Ma u win bwãa ben yiru
soka,
19 u bu gɔra Yesun mi bu nùn bikia, wiya
wi u sisi? Nge ba n kpao mara.
20 Ye durɔ be, ba tura win mi, ba
nɛɛ, Yohanu Batɛmu kowowa sun gɔrima
wunɛn mi su bikia, wuna wi u sisi? Nge sa
n kpao mara.
21 Saa ye sɔɔ, u tɔn dabirun baranu ka ben
alebu bɛkia, ma u ben wɛrɛkunu gira, u maa
wɔ̃ko dabinu yam waasia.
22 Ma u bu wisa u nɛɛ, i doo i Yohanu tusia
ye i wa ka ye i nua. Wɔ̃koba yam waamɔ,
yɛmɔba sĩimɔ, be ba bara disigiru barɔ
ba bɛkuramɔ ba dɛɛramɔ, sosobu ba gari
nɔɔmɔ, ba gɔribu seeyamɔ, ma ba sãarobu
Labaari gean waasu mɔ̀.
23 Doo nɔɔrugiiwa baawure wìn naanɛ ya
yɔ̃ dim dim nɛ sɔɔ.
24 Ye Yohanun gɔroba sĩa, ma u tɔn dabinu
Yohanun gari sɔ̃ɔbu wɔri. U bu bikia u nɛɛ,
mba i mɛɛrim da gbaburɔ. Yakɔ ge woo ga
toorimɔ?
25 Durɔ wi u yãa bɛɛrɛginu sebua? Wee,
be ba yãa gobiginu sebua ma ba wãaru dimɔ
dukia sɔɔ, beya ba wãa sina kpaanɔ.

26 N n mɛn na, mba i mɛɛrim da. Gusunɔn
sɔmɔ goo? Mɛya na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ yɛ̃ro mam
Gusunɔn sɔmɔ kere mi n toma.
27 Domi Yohanu wiya wìn gari ba yorua ba
nɛɛ,
"N wee, na nɛn gɔro gɔra wunɛn wuswaaɔ
wi u koo nun gbiiya u wunɛn swaa
sɔmɛ."
28 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ma be tɔn kurɔba mara sɔɔ,
goo kun Yohanu kere, adama wi u yãkabu
bo Gusunɔn bandu sɔɔ, u Yohanu kere.
29 Ye ba ye nua, tɔmbu kpuro ka gbere
mwaɔbu sannu ba Gusunɔ gem wɛ̃, domi
beya Yohanu u raa batɛmu kua.
30 Adama Falisiba ka wooda yɛ̃robu ba ɲ̀
daa wure Yohanu u bu batɛmu ko. Nge
mɛya ba ka yina ye Gusunɔ u gɔ̃ru doke u
bu kua.
31 Ma Yinni u bikia u nɛɛ, mba kon ka tɛ̃n
tɔmbu weesina. Mba ba ka weenɛ.
32 Ba sãawa nge bibu be ba sɔ̃ yaburɔ, ba
sokunamɔ ba mɔ̀, sa bɛɛ guuru soowa ma i
ɲ̀ yawa. Sa bɛɛ gɔɔ womu kua, i ɲ̀ maa swĩ.
33 Domi Yohanu Batɛmu kowo u na, u ɲ̀
dĩanu dimɔ, u ɲ̀ maa tam nɔrumɔ, ma i nɛɛ,
u wɛrɛkunu mɔ.
34 Tɔnun Bii u na, u dimɔ u nɔrumɔ, ma
i gerumɔ u sãa dim kĩro ka tam nɔro, gbere
mwaɔbu ka kɔ̃san kowobun bɔrɔ.
35 Ka mɛ, Gusunɔn bwisi yi ra tii sɔ̃ɔsi
bwisi gee be ba yi wuran mi.

Yesu dimɔ Falisi goon yɛnuɔ

36 Falisi goo wi ba mɔ̀ Simɔɔ u Yesu dim
soka. Ma Yesu u dua win dirɔ u sina u ka di.
37 Kurɔ tanɔ goo wãa wuu mi. Ye u nua ma
Yesu u dimɔ Falisi win yɛnuɔ, yera u ka too
buraru na te ta turare yiba.
38 U yɔ̃ra Yesun biruɔ win naasu gia u
sumɔ. Ma win yĩresu naa si waaya, ma u su
sunkumɔ ka win seri, u su sɔ̃sumɔ, ma u su
turare ye wisi.
39 Falisi wi u Yesu dim soka, ye u wa mɛ, u
gerua win gɔ̃ruɔ u nɛɛ, durɔ wi, ù n Gusunɔn
sɔmɔn na, u ko n yɛ̃ kurɔ weren bwesera wi
u nùn babamɔ, domi kurɔ tanɔwa.
40 Ma Yesu u nɛɛ, Simɔɔ, na gari gɛɛ mɔ yi
kon nun sɔ̃.
Ma Simɔɔ u nɛɛ, yinni, a geruo.
41 Ma Yesu u nɛɛ, durɔ goo wãa wìn
dibu tɔmbu yiru ba nɛni. Turo nɛni sii
geesun gobi nɛɛra wunɔbu (500), turo maa
weeraakuru.
42 Ye ba ɲ̀ gãanu wa bu kɔsia, ma u be yiru
kpuro suuru kua. Tɛ̃ be yiru ye sɔɔ, wara
koo nùn kĩa n kere.
43 Simɔɔ u nɛɛ, na tamaa wi ba suuru kua
n kere.
Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gema a gerua.
44 Yera u sĩira kurɔ win mi gia ma u Simɔɔ
bikia u nɛɛ, a kurɔ wi wa? Ye na dua wunɛn
yɛnuɔ a ɲ̀ man nim kã n ka nɛn kɔ̃ri kpakia,
adama kurɔ wini u nɛn naasu waaya ka win
yĩresu, ma u su sunka ka win seri.
45 A ɲ̀ man tɔbura ka sɔ̃subu, adama kurɔ
wini, mìn di na dua, u ɲ̀ nɛn naasu sɔ̃sum
deri.
46 A ɲ̀ gum wisi nɛn wiru wɔllɔ, adama
kurɔ wini u turare wisi nɛn naasɔ.
47 Yen sɔ̃, na nun sɔ̃ɔmɔ ma kurɔ win
durum baka ye, ba nùn ye suuru kua. Yeya
n dera win kĩra kpɛ̃a. Adama wi ba fiiko
suuru kua, u ra n kĩwa fiiko.
48 Ma u kurɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba nun
wunɛn durum suuru kua.
49 Be ba sɔ̃ ba dimɔ ka wi, ba bikianamɔ,
wara wini wi baa tɔmbun durum u mam
suuru mɔ̀.
50 Ma u kurɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛn naanɛ
dokebu nun faaba kua. A doo ka alafia.

8

Tɔn kurɔ be ba Yesu swĩi

1 Yen biru Yesu u wuu marosu ka baru
kpaanu da da, u waasu mɔ̀ u Gusunɔn
bandun labaari gea kparamɔ. Ma bwãabu
wɔkura yiru ye, ya wãa ka wi,
2 ka maa kurɔbu gabu bèn wɛrɛkunu ba
gira, ka gabu be ba bɛkia ben baranu sɔɔn
di. Beya Maari wi ba sokumɔ Madalagii, wìn
min di wɛrɛkunu nɔɔba yiru nu doona,
3 ka Yoana wi u sãa Kusa, Herodun sɔm
kowobun wirugiin kurɔ, ka Susana ka sere
gabu dabiru. Kurɔ beya ba bu nɔɔrimɔ ka
ben tiin ye ba mɔ.

Dĩa bwese yɛ̃kon gari
(I maa mɛɛrio Mateu 13:1-9, Maaku 4:1-9)

4 Tɔn dabinu na saa wusu dabinun di ba
mɛnna Yesun mi. Yera u bu mɔndu kua u
nɛɛ,
5 durɔ goo yara u ka dĩa bweseru yɛ̃ka.
Nge mɛ u yɛ̃kamɔ sukum wɔri swaa baarɔ,
ma ba taaka, ma gunɔsu gɔsa su di.
6 Sukum gam maa wɔri kpee saara wɔllɔ.
Sanam mɛ mu kpiima, mu gbera yèn sɔ̃ tem
yɛndu sari mi.

7 Sukum gam kpam wəri sãkin suunu səə,
ma sãki ka mu kpẽa sannu, ma yi mu sẽkenɛ
yi go.
8 Sukum gam maa kpam wəri tem gem
səə, ma mu kpia mu binu mara wunəm
wunəm. Ye u gerua mɛ u kpa, u nəəgiru sua
u nɛɛ, wi u swaa mə u ka nə, u nəəwə.

Mənnun asansi
(I maa mɛɛrio Mateu 13:10-17, Maaku 4:10-12)

9 Ma win bwãaba nùn bikia ba nɛɛ, mba
mən ten tubusianu.
10 U nɛɛ, bɛɛya ba wẽ i ka Gusunən bandun
asiri gia, adama ba gabu gari yi sõəmə ka
mənnu, "kpa bu ka mɛɛri ba kun wa, bà n
maa nua, kpa n ku bu yeeri."

Mən ten tubusianu
(I maa mɛɛrio Mateu 13:18-23, Maaku 4:13-20)

11 Yesu u nɛɛ, yeniwa mən ten tubusianu.
Gusunən gariya ba yẽkamə.
12 Swaa baaru ta sãawa nge tən be ba ra yi
nə, kpa Setam yu na yu yi wuna ben gõrun
di bu ku raa ka naanɛ doke kpa bu faaba wa.
13 Kpee saara ya sãawa nge tən be ba ra
gari yi mwɛ ka nuku dobu sanam mɛ ba yi
nəəmə, adama ba ǹ gbini mə. Ba ra naanɛ
dokewa saa fiiko səə, kpa bu biru wura
laakari mɛɛribun sanam.
14 Tem mi sãki wãa mu sãawa nge tən be
ba ra yi nə, adama nge mɛ ba dəə, wururabu
ka dukia ka handunian dobu ra yi sẽke yi go,
ben binu ku ra ye.
15 Tem gem mu maa sãawa nge tən be ba
ra gari yi ba nua nɛnɛ ben gõru geu səə ka
nuku tia, ma ba binu marumə ka tɛmanabu.

Fitilan məndu
(I maa mɛɛrio Maaku 4:21-25)

16 Yesu kpam nɛɛ, goo sari wi u ra fitila
mɛni kpa u gu wekeru wukiri, ǹ kun mɛ u
gu doke kpin yerun kəkərə. Adama u ra gu
səndiwa dabu wəllə, kpa be ba dumə ba n ka
yam bururam waamə.
17 Domi gãanu sari ni ba berua ma nu ǹ
koo tera, mɛya gãanu maa sari ni ba kua
asiri səə ma nu ǹ koo giara kpa nu sõəsira
batuma səə.
18 Yen sõ, i n laakari sãa nge mɛ i nəəmə.
Domi baawure wi u mə, wiya ba koo wẽ.
Baawure wi u kun maa mə, ba koo nùn
mwaari ye u tamaa u mə.

Berà ba sãa Yesun wənəbu

ka win mɛro
(I maa mɛɛrio Mateu 12:46-50, Maaku 3:31-35)

19 Yesun wənəbu ka win mɛro ba na
win mi, adama ba kpana bu nùn susi tən
dabinun sõ.
20 Ba nùn sõəwa ma win wənəbu ka win
mɛro ba yõ təəwə ba kĩ bu nùn wa.
21 Adama u bu sõəwa u nɛɛ, be ba Gusunən
gari swaa daki, ma ba yi mɛm nəəwammɛ
beya ba sãa win wənəbu ka win mɛro.

Yesu u nim kurenu marisia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:23-27, Maaku 4:35-41)

22 Sõə teeru Yesu dua goo nimkuu səə ka
win bwãabu, ma u bu sõəwa u nɛɛ, i de su
təbura daa burerun guru giə.
Ma ba goo wuka ba doona.
23 Sanam mɛ ba dəə, u dweeya. Yera woo
bəkə ga seewa daa bure te səə, ma goo ga nim
yibuə. Ba wãa kari səə.
24 Ba nùn susi ma ba nùn yamia ba nɛɛ,
Yinni, Yinni, sa kam kobu dəə.
Ye u yanda u woo ka nim kurenu gerusi.
Ma n sure ma n mari sõə sõə.
25 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, ma səəra i bɛɛn
naanɛ doke.
Bɛrum bu mwa ka biti, ma ba bikianamə,
durə weren bwesera wini wi baa woo ka
nim ù n wooda wẽ, n da nùn mɛm nəəwɛ.

Yesu u wɛrɛkunugii bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 8:28-34, Maaku 5:1-20)

26 Ma ba Gadaran tem tura mɛ n ka Galile
wuswaa kisinɛ.
27-29 Ye u sara temə u durə goo wa u wee
wuu gian di u ka nùn yinna. Durə wi,
u wɛrɛkunu mə. Nən dabira nu ra nùn
seeri. Ba ra nùn bəke ka yəni nəma ka naasə
kpa ba n nùn kõsu. Adama u ra bəkubu
kpuro kasuku kpa wɛrɛku ni, nu ka nùn da
gbaburə. Terera u ra n wãa saa tɛɛbun di, u
ku ra sinɛ yɛnuə, ma n kun sikaə. Yera Yesu
u wɛrɛku ni wooda wẽ nu doona durə win
min di.
Ye durə wi, u Yesu wa u wura takana u
wəruma win wuswaaə ma u nəəgiru sua
wəllə u nɛɛ, mba n sun mɛnnɛ nɛ ka wunɛ
Yesu Wərukoon Bii. Na nun kanamə a ku
man tõya ko.

30 Ma Yesu u nùn bikia u nɛɛ, amɔna
wunɛn yĩsiru. Ma u wisa u nɛɛ, Nɔrɔbu,
domi u wɛrɛku dabinu mɔ.
31 Ma wɛrɛku ni, nu Yesu suuru kana nu
nɛɛ, u ku de nu da wɔru bɔkɔ * sɔɔ.
32 N deema kurusɔ wuu bakaru gara wãa
ta dimɔ guuru wɔllɔ. Ma wɛrɛku ni, nu Yesu
suuru kana nu nɛɛ, u de nu da kurusɔ ni sɔɔ.
Ma u nu yɔllaa kua.
33 Ma nu durɔ wi doonari, nu da kurusɔ
nin mi. Ma kurusɔ wuu te, ta duki sure daa
bureru sɔɔ ta nim diira.
34 Sanam mɛ be ba nu kpare ba wa ye n
koora, ba duki sua. Ba da ba labaari ye yɛ̃bi
wuu maroɔ ka baru kpaanɔ.
35 Tɔmba yara bu ka wa ye n koora. Ba
da Yesun mi ma ba durɔ wi deema wìn min
di wɛrɛkunu doona, u sɔ̃ Yesun bɔkuɔ u
bekuru wukiri u wura win laakari sɔɔ, ma
bɛrum bu mwa.
36 Bèn nɔni biru ya koora ba tɔmbu sɔ̃ɔwa
nge mɛ n kua wɛrɛkunugii wi, u ka bɛkura.
37 Gadaran tem girum tɔn be kpuro ba
Yesu suuru kana ba nɛɛ, u bu dɛsirario,
domi bɛrum bakam bu mwa. Ma u goo
nimkuu dua u gɔsira.
38 Durɔ wi, wìn min di wɛrɛkunu doona,
u Yesu suuru kana u nɛɛ, u de bu da sannu.
Adama Yesu u nùn gɔsia u nɛɛ,
39 u gɔsiro win yɛnuɔ, kpa u kpara kpuro
ye Gusunɔ u nùn kua.
Ma u doona u da u kpara wuu ge sɔɔ
kpuro ye Yesu nùn kua.

Yarusin bii ka kurɔ

wi u Yesun yaberu baban gari
(I maa mɛɛrio Mateu 9:18-26, Maaku 5:21-43)

40 Ye Yesu u wurama ma tɔn wɔru ga nùn
dam koosia, domi ba raa nùn marawa be
kpuro.
41 Wee durɔ goo wi ba ra soku Yarusi,
mɛnnɔ yerun wirugii, u da u yiira Yesun
wuswaaɔ u nùn suuru kana u na win yɛnuɔ.
42 Domi win bii teere te u mara, ta
wasikiramɔ. Bii wi, u sãawa wɔndia wi u
wɔ̃ɔ wɔkura yiru mɔ.
Ye u dɔɔ mi, tɔn wɔru ga nùn mɔnsi.
43 N wee, kurɔ goo u wãa mi, wi u yɛm
wĩibu barɔ saa wɔ̃ɔ wɔkura yirun di. [U win
gobi di kpuro tim nɛmɔbun mi,] ben goo
kun maa kpĩa u nùn bɛkie.
44 U Yesu susi biruɔ ma u win yaberun
swaa bua baba. Yande win yɛm wĩi bi, bu
yɔ̃ra.
45 Ma Yesu u bikia u nɛɛ, wara man baba.
Ye be kpuro ba sikimɔ, Piɛɛ ka be ba wãa
ka wi, ba nɛɛ, Yinni, n ǹ tɔn wɔruwa ga nun
sɛ̃ke ga ka sikerenɛ? [Ma a bikiamɔ wara
nun baba?]
46 Adama Yesu u nɛɛ, goo u man baba,
domi na gia ma nɛn dam mu sɔmburu kua.
47 Ye kurɔ wi, u gia ma ba nùn tuburi,
yera u na u yiira ka diiribu Yesun wuswaaɔ.
Tɔmbu kpuron nɔni biru u gerua yèn sɔ̃ u
nùn baba, ka maa mɛ u bɛkura yande.
48 Ma Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bii kurɔbu,
wunɛn naanɛ dokebu nun bɛkia, a doo ka
alafia.
49 Sanam mɛ u gari mɔ̀, goo u na u mɛnnɔ
yerun wirugii wi sɔ̃ɔwa ma win bii u gu kɔ,
u ku maa keu koosio gɔngɛrɛ ko.
50 Yesu u ye nua, ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a ku bɛrum ko, a gesi naanɛ dokeo, u koo
bɛkura.
51 Ye u tura yɛnu mi, u ǹ dere goo u ka nùn
due ma n kun mɔ Piɛɛ ka Yohanu ka Yakɔbu
ka bii win tundo ka win mɛro.
52 Be ba wãa mi kpuro ba sumɔwa ba tii
soomɔ bii win sɔ̃. Adama Yesu u nɛɛ, i ku
swĩ, u ǹ gu, u dòwa.
53 Ba nùn yaakoru wɔri, domi ba yɛ̃ ma u
guwa.
54 Ma Yesu u bii win nɔma nɛnua ma u
gerua ka dam, wɔndia a seewo.
55 Wɔndia win hunde ya wurama, ma u
seewa mii mii. Ma Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bu nùn dĩanu wɛ̃ɛyɔ.
56 Ma biti ya win mɔwɔbu mwa, adama
Yesu u bu yiire u nɛɛ, bu ku raa goo sɔ̃ ye
n koora.

9

Yesu u bwãabu wɔkura yiru gɔra
(I maa mɛɛrio Mateu 10:5-15, Maaku 6:7-13)

1 Ma Yesu u win bwãabu wɔkura yiru
soka u mɛnna u bu dam kã ka yiiko bu ka
wɛrɛkunu kpuro gira, bu ka maa baranu
bɛkia.

* **8:31** ***wɔru bɔkɔ*** - Wɔru bɔkɔ ge, ga sãawa Setam wãa yeru te ta ǹ nɔru mɔ.

2 Ma u bu gɔra bu ka ban te Gusunɔ u koo
swĩin waasu ko kpa bu barɔbu bɛkia.
3 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku gãanu kusenu
ko sanum mɛ sɔɔ, baa dɛka ǹ kun mɛ bɔɔru
ǹ kun mɛ dĩanu ǹ kun mɛ gobi, kpa i ku maa
yaberu yiruse nɛnɛ.
4 Yɛnu gèn mi i sɔbia, i sinɔ mi sere i ka
doona wuu gen min di.
5 Wuu mi ba ǹ bɛɛ dam koosie, i yario
wuu gen min di, kpa i bɛɛn naasun tua bu
kpare nge yĩreru te ta bu ben taarɛ sɔ̃ɔsimɔ.
6 Ba seewa ba doona baru kpaa kpaaka, ba
Labaari gea kparamɔ ma ba barɔbu bɛkiamɔ
yam kpuro.

Herodun laakari seewa
(I maa mɛɛrio Mateu 14:1-12, Maaku 6:14-29)

7 Herodu sunɔ u nua kpuro ye Yesu u
mɔ̀, ma ya win laakari burisina. Domi gaba
gerumɔ Yohanuwa wurama gɔrin di.
8 Gaba maa gerumɔ Eliwa kurama.
Ma gaba gerumɔ Gusunɔn sɔmɔ
yerukobun turowa wurama saa gɔrin di.
9 Ma Herodu u nɛɛ, na dera ba Yohanu
wiru bura. Adama wara wini wìn gari na
nɔɔmɔ mɛnin bweseru.
Ma u kasu u nùn wa.

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun

suba nɔɔbu diisia
(I maa mɛɛrio Mateu 14:13-21, Maaku 6:30-44, Yohanu 6:1-14)

10 Yesun bwãa be, ba gɔra ye wɔma ba nùn
saaria kpuro ye ba kua. Ma u bu sua ba
tii mɛna ba da wuu gagun bera gia ge ba ra
soku Bɛsaida.
11 Tɔn wɔru ga gia gee u wãa, ma ga nùn
swĩi. U bu dam koosia ma u bu ban te
Gusunɔ u koo swĩin gari sɔ̃ɔmɔ, u maa bu
bɛkiamɔ be ba barɔ.
12 Ye sɔ̃ɔ kpeeyɔ be wɔkura yiru ye, ba nùn
susi ma ba nɛɛ, a tɔn be karo bu da wusɔ ka
baru kpaanɔ bu kpin yeru kasu ka ye ba koo
di, domi gbaburu sɔɔra sa wãa mini.
13 Yera Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i bu dĩanu
wɛ̃ɛyɔ bɛɛn tii bu di.
Adama ba nɛɛ, pɛ̃ɛ nɔɔbu ka swɛ̃ɛ yiru
tɔnawa sa mɔ, ma n kun mɔ à n kĩ bɛsɛn tii su
da su dĩanu kasuma tɔn be kpuron sõ baasi
ya.
14 Tɔn be sɔɔ, tɔn durɔbun geera tura nge
tɔnu nɔrɔbun suba nɔɔbu (5.000). Ma Yesu
u win bwãa be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i bu sinasio wuu
wuuka, weeraakuukuubu.
15 Ma ba kua mɛ ba be kpuro sinasia.
16 Yesu u pɛ̃ɛ nɔɔbu ye sua ka swɛ̃ɛ yiru ye,
ma u nɔni seeya wɔllɔ u Gusunɔn domaru
bikia, ma u ye murura u bwãa be wɛ̃ bu tɔn
dabi te yabua.
17 Be kpuro ba di ba deba. Ma ba sukum
gure birenu wɔkura yiru sɔɔ ye ba di n tiara.

Piɛɛ nɛɛ, Yesu u sãawa

wi Gusunɔ u gɔsa
(I maa mɛɛrio Mateu 16:13-19, Maaku 8:27-29)

18 Sɔ̃ɔ teeru sanam mɛ Yesu u kanaru mɔ̀
bee tia, ka win bwãabu sannu, u bu bikia u
nɛɛ, wara tɔmba gerumɔ na sãa.
19 Ba nɛɛ, Yohanu Batɛmu kowowa. Gaba
ra gere, Eliwa, gaba ra maa nɛɛ, Gusunɔn
sɔmɔ yerukobun turowa u wurama gɔrin
di.
20 Ma u bu bikia u nɛɛ, bɛɛn tii maa ni,
wara i gerumɔ na sãa.
Piɛɛ u nɛɛ, wuna Kirisi wi Gusunɔ u
gɔrima.
21 Ma u bu nɔɔ goosi bu ku raa goo sõ.

Yesu u win gɔɔ ka win seebun

gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 16:20-28, Maaku 8:30-9:1)

22 Yesu u kpam nɛɛ, Tɔnun Bii u ǹ koo ko
u kun nɔni sɔ̃ɔre gem gem, kpa guro gurobu
bu nùn yina ka yãku kowo tɔnwerobu ka
wooda yɛ̃robu, kpa bu nùn go kpa u sikura
sɔ̃ɔ itase.
23 Ma u be kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, goo ù n kĩ u
man swĩi nge bɔ̃ɔ̀, u win gɔ̃ru kĩru derio, kpa
u win tiin dãa bunanaru sua baadomma,
kpa u n man swĩi.
24 Domi baawure wi u kĩ u win wãaru
di ka win gɔ̃ru kĩru, u koo tu bia. Adama
baawure wi u win wãaru yina nɛn sõ, wiya
u koo tu wa ka gem.
25 Arufaani yerà tɔnu u mɔ, baa ù n
handunian gãanu kpuro wa, ma u tii kam
koosia ǹ kun mɛ u win wãaru bia.
26 Domi baawure wi u nɛn sekuru mɔ̀
ka maa nɛn gari, Tɔnun Bii u koo maa win
sekuru ko ù n wurama ka win yiiko ka
Baabagia ka wɔllun gɔrado dɛɛrobugia.

27 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka gem, gabu ba yɔ̃ mini
be ba ǹ gbimɔ bu ka ban te wa te Gusunɔ u
koo swĩi.

Yesun wasi gɔsia
(I maa mɛɛrio Mateu 17:1-8, Maaku 9:2-8)
28 Ye u gari yi gerua u kpa, yen sɔ̃ɔ nɔɔba
itase u Piɛɛ ka Yohanu ka Yakɔbu sua u
yɔɔwa guuru wɔllɔ u wa u ka kanaru ko.
29 Nge mɛ u kanaru mɔ̀ win wuswaa gɔsia
tuka, ma win yãnu burura fem fem.
30-31 N wee tɔmbu yiru, Mɔwisi ka Eli,
ba kurama ka wɔllun girima ba ka nùn
win doonarun gari mɔ̀ te u koo doona
Yerusalɛmun di.
32 Piɛɛ ka win kpaasibu ben wasi bunia ka
dom, adama ba dom kpararura ma ba Yesun
yiikon girima wa ka tɔn be yiru be ba yɔ̃ ka
wi.
33 Nge mɛ tɔn be, ba Yesu dɛsirarimɔ,
Piɛɛ nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yinni, n wã sa n wãa
mini. Su kunu ita ko, teeru wunɛgiru, teeru
Mɔwisigiru, teeru maa Eligiru. Domi u ǹ yɛ̃
ye u gerumɔ.
34 Nge mɛ u gari mɔ̀ mɛsum, bukɔ ga na ga
bu wukiri, ma bɛrum bwãa be mwa ye ba
wa mɛsum.
35 Ma nɔɔ gagu ga nɔɔra bukɔ gen min di
ga nɛɛ, winiwa nɛn Bii wi na tii gɔsia, i wigia
nɔɔwɔ.
36 Gari yin biru, Yesu tia wi turo. Bwãa be,
ba ye ba wa mi tii marisi, ba ǹ goo gɛɛ sɔ̃ɔwa
sɔ̃ɔ mɛɛ te sɔɔ.

Yesu u bii wi wɛrɛku ga wãasi

bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 17:14-18, Maaku 9:14-27)
37 Yen sisiru, sanam mɛ ba sara guuru
wɔllun di, tɔn wɔru guna ya Yesu sennɔ na.
38 Yera tɔn wɔru gen suunu sɔɔn di durɔ
goo u gbãra u nɛɛ, yinni, na nun kanamɔ,
a nɛn bii durɔbu ge mɛɛrio, domi u sãa bii
teere te na mɔ.
39 Wɛrɛku ga ra nùn sɛ̃rewa kpa u gbãra
suaru sɔɔ, kpa gu nùn bemisia, kpa gu de u
n yãatam pɔkeru mɔ̀ kpa u tii mɛɛra ko, yen
biru kpa gu nùn doonari.
40 Na wunɛn bwãabu kana bu gu gira,
adama ba ǹ kpĩa.
41 Yesu nɛɛ, tɔn kɔ̃so naanɛ doke
sarirugibu, sere saa yerà ko na n ka bɛɛ wãa.
Sere domma ko na n ka bɛɛ tɛmanɛ. Ma u
durɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ka wunɛn bii wi na
mini.
42 Sanam mɛ u ka bii wi susiɔ, wɛrɛku
ge, ga nùn tem kpararana ma ga nùn bemisia.
Adama Yesu u gu gerusi u bii wi bɛkia, ma u
nùn win tundo wesia.
43 Ma Gusunɔn sina te, ta tɔn be kpuro
maamaaki kua.

Yesu kpam win gɔɔ

ka win seebun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 17:22-23, Maaku 9:30-32)
Sanam mɛ baawure u kãsa ka ye Yesu u
mɔ̀, u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
44 bɛɛ i gari yini swaa dakio sãa sãa. Ba koo
Tɔnun Bii tɔmbu nɔmu sɔndia.
45 Adama win bwãaba kun gari yi tuba,
domi ba bu yi berue gina, bu ku ka gia. Ma
ba bɛrum mɔ̀ bu ka nùn gari yin yaasi bikia.

Wara gisonkoru bo
(I maa mɛɛrio Mateu 18:1-5, Maaku 9:33-37)
46 Sikirinɔ ga dua bwãa ben suunu sɔɔ
domi ba kĩ bu gia be sɔɔ wi u bo.
47 Yesu u ben gɔ̃run bwisikunu yɛ̃. Yera u
bii yãkabu sua u yɔ̃rasia win bɔkuɔ,
48 ma u nɛɛ, baawure wi u bii yãkabu
geni wura nɛn yĩsirun sɔ̃, nɛn tiiwa u wura,
baawure wi u maa man wura, u wi u man
gɔrima wurawa. Domi wi u sãa yãkabu bɛɛn
suunu sɔɔ, wiya kpuro kere.

Wi u kun ka bɛɛ

yibɛrɛ tɛɛru nɛni, bɛɛgiiwa
(I maa mɛɛrio Maaku 9:38-40)
49 Yohanu u nɛɛ, yinni, sa goo wa wi u
wɛrɛkunu giramɔ ka wunɛn yĩsiru, ma sa
nùn yinari yèn sɔ̃ u ǹ nun swĩi ka bɛsɛ
sannu.
50 Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku yɛ̃ro yinari,
domi wi u kun ka bɛɛ yibɛrɛ tɛɛru nɛni,
bɛɛgiiwa.

Samarin wuu gagugiba yina

bu Yesu dam koosia
51 Sanam mɛ saa ya turuku kooma bu ka
nùn sua u da wɔllɔ, u gɔ̃ru doke dim dim u
Yerusalɛmu da.
52 Ma u sɔmɔbu gabu gbiisia ba da ba dua
Samarigibun wuu gagu sɔɔ bu ka nùn ayeru
sɔɔru kua.

53 Adama wuu migibu ba ɲ̀ nùn dam
koosie yèn sɔ̃ ba wa n sãare nge u dɔɔ
Yerusalɛmu gia.
54 Ye win bwãa beni Yakɔbu ka Yohanu ba
wa mɛ, ba bikia ba nɛɛ, Yinni, a kĩ su de dɔ̃ɔ
u sarama wɔllun di u tɔn be wɔri?
55 U bu sĩire ma u bu gerusi ka dam. [U
nɛɛ, i ɲ̀ yɛ̃ ye i bwisikumɔ.
56 Domi Tɔnun Bii u ɲ̀ nɛ u ka tɔnun
hunde kam koosia. U nawa u ka ye faaba
ko.] Ma ba da wuu gam gia.

Be ba kĩ bu Yesu swĩi
(I maa mɛɛrio Mateu 8:19-22)

57 Sanam mɛ ba sĩimɔ swaa sɔɔ goo u nùn
sɔ̃ɔwa ma u koo nùn swĩi baama mi u dɔɔ.
58 Yesu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sɛmusu bweusu
mɔ, gunɔsu maa sokunu mɔ, adama Tɔnun
Bii u ɲ̀ ayeru mɔ mi u koo kpuna.
59 U kpam goo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man swĩiyɔ.
Adama yɛ̃ro u nɛɛ, a de n gina da n nɛn
tundo sike.
60 Yera Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a derio
gɔribu bu ben gɔribu sike, adama wunɛ a
doo a Gusunɔn bandun Labaari gea nɔɔsia
baama.
61 Ma goo u kpam nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni,
kon nun swĩi adama a de n gina da n nɛgibu
nɔɔ kana.
62 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, baawure wi u
tebo nɔmu sɔndi, ma u biru sĩira, u ɲ̀ maa
arufaani gaa mɔ ban te Gusunɔ u koo swĩi
sɔɔ.

10

Yesu u bwãabu wata
ka wɔkuru gɔra

1 Yen biru Yinni u kpam gabu wata ka
wɔkuru gɔsa, ma u bu gɔra yiru yiru win
wuswaaɔ wuu maro baagere sɔɔ ka baama
mi win tii u gɔ̃ru doke u ra da.
2 U nɛɛ, ye ya ye bu ka gɛ̃ ya kpã, adama be
ba gɛ̃ɛmɔ ba ɲ̀ dabi. Yen sɔ̃, i gbee yɛ̃ro kanɔ
u kpam tɔmbu mɔrisiama bu ka gɛ̃.
3 N wee na bɛɛ gɔriɔ nge yãa binu
dɛmakunun suunu sɔɔ. I seewo i da.
4 I ku ka yansurɔru da ka bɔɔru ka baranu,
i ku maa goo tɔbiri swaaɔ.
5 Yɛnu gè sɔɔ i dua, i gbiiyo i bu sɔ̃ i nɛɛ,
Gusunɔ u bɛɛ alafia kɛ̃.
6 Alafiagii ù n wãa mi, bɛɛn alafia ya ko
n wãa ka yɛ̃ro. U kun maa wãa mi, ya koo
wurama bɛɛ sɔɔ.
7 I koowo yɛnu gen sɔbu kpa i n dimɔ i n
nɔrumɔ ye ba bɛɛ wɛ̃, domi n weenɛ bu sɔm
kowo win kɔsiaru wɛ̃. I ku ko yɛnu dabinun
sɔbu.
8 Wuu gè sɔɔ i dua, ma ba bɛɛ dam koosia,
i dio ye ba bɛɛ wɛ̃,
9 i barɔbu bɛkio be ba wãa mi, kpa i bu sɔ̃
ma Gusunɔ u sisi u bandu swĩi.
10 Adama wuu gè sɔɔ i dua ma ba kun bɛɛ
dam koosie, i doo gen yaaraɔ, kpa i nɛɛ,
11 baa ben wuun tua ye ya mani bɛɛn
naasɔ, i bu kparemɔ, kpa bu ka gia ma
Gusunɔ u sisi u bandu swĩi.
12 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, tɔ̃ɔ te sɔɔ, Sodomugia koo
ko kpakaka ka sere wuu ge.

Wuu sìn tɔmba yinamɔ

bu naanɛ doke
(I maa mɛɛrio Mateu 11:20-24)

13 Yesu maa nɛɛ, nɔni swãarugiiwa wunɛ
Kɔrasɛni, nɔni swãarugiiwa wunɛ Bɛsaida,
domi bà n sɔm maamaakigia ye kua Tiri ka
Sidoni sɔɔ, ye ba kua bɛɛn suunu sɔɔ, wuu
sin tɔmbu ba ko n daa gɔ̃ru gɔsie saa tɛɛbun
di, ba n sɔ̃ torom sɔɔ ba n saaki sebua nuku
sankiranun sɔ̃.
14 Yen sɔ̃, siribun sanam sɔɔ, Tiri ka
Sidonigia koo ko kpakaka ka sere bɛɛ.
15 Wunɛ maa Kapenamu, a yĩiyɔ kaa suara
sere wɔllɔ? Aawo, ba koo nun surewa sere
gɔriɔ.
16 Ma u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wi u bɛɛ
swaa daki, nɛna u swaa daki, wi u maa bɛɛ
yina, nɛna u yina, wi u maa man yina u maa
wi u man gɔrima yinawa.

Wata ka wɔku ten wuramaru

17 Be wata ka wɔku te, ba wurama ka
nuku dobu, ma ba nɛɛ, Yinni, sere ka
wɛrɛkunɔ, nu sun wiru kpĩiyawa wunɛn
yĩsirun sɔ̃.
18 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na Setam wa ya
wɔrumamɔ wɔllun di nge guru maakinu.
19 N wee, na bɛɛ yiiko wɛ̃ i ka wɛɛ ka nii
ka wɛrɔn dam kpuro taaku, gãanu ganu kun
maa kpɛ̃ nu bɛɛ mɛɛra ko.
20 Adama, i ku gɔ̃ru dora yèn sɔ̃ wɛrɛkunu
nu bɛɛ wiru kpĩiya, i gɔ̃ru doro yèn sɔ̃ ba
bɛɛn yĩsinu yorua wɔllɔ.

Yesun gɔ̃ru ga dora
(I maa mɛɛrio Mateu 11:25-27, 13:16-17)

21 Saa tia ye sɔɔ, Yesun gɔ̃ru ga dora too
ka Hunde Dɛɛron dam, ma u nɛɛ, Baaba,
wɔllu ka tem Yinni na nun siara yèn sɔ̃ a ka
yabu ye yɛ̃rugibu ka bwisigibu berua ma a
ye bibu sɔ̃ɔsi. N wã Baaba, domi mɛya n ka
nun naawa wunɛn kĩru sɔɔ.
22 Nɛn Baaba u man baayere wɛ̃. Goo sari
wi u Bii yɛ̃ ma n kun mɔ Baaba wi. Goo maa
sari wi u Baaba wi yɛ̃ ma n kun mɔ Bii wi, ka
maa wi Bii wi, u kĩ u Baaba sɔ̃ɔsi.
23 Ma u sĩira win bwãabun bera gia u bu
sɔ̃ɔwa be tɔna u nɛɛ, doo nɔɔrugiiwa wìn
nɔni waamɔ ye i waamɔ.
24 Domi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ Gusunɔn sɔmɔbu ka
sinambu dabira ba kĩa bu wa ye i waamɔ tɛ̃,
ba ɲ̀ maa wa. Ba kĩa bu nɔ ye i nɔɔmɔ tɛ̃, ba
ɲ̀ maa nua.

Samarigii wi u tɔn geeru kua

25 N wee, wooda yɛ̃ro goo u seewa u ka
Yesun laakari mɛɛri ma u nɛɛ, yinni, mba
kon ko n ka wãaru te ta ku ra kpe tubi di.
26 Yesu nùn bikia u nɛɛ, mba ba yorua
wooda sɔɔ. Mba a ra gari mi.
27 U wisa u nɛɛ, "Kaa Gusunɔ wunɛn Yinni
kĩa ka wunɛn gɔ̃ru kpuro, ka wunɛn bwɛ̃ra
kpuro, ka wunɛn dam kpuro, ka wunɛn
bwisikunu kpuro, kpa a wunɛn tɔnusi kĩa
nge wunɛn tii tii."
28 Yesu nɛɛ, a wisa n dɛnde, a koowo mɛ,
kaa n wãaru mɔ.
29 Adama durɔ wi, u kĩ u tii gem wɛ̃ ma u
bikia u nɛɛ, wara nɛn tɔnusi.
30 Yesu u nɛɛ, a swaa dakio a nɔ, durɔ
goowa u wee Yerusalɛmun di u dɔɔ Yerikoɔ,
ma u wɔri gbɛnɔbun nɔma sɔɔ. Gbɛnɔ be, ba
nùn swaa di, ba nùn so, ma ba doona ba nùn
deri u wasikiramɔ.
31 N deema ka saabu, yãku kowo goo sarɔ
ka swaa ye. U durɔ wi wa ma u sɛ̃ɛna u
doona.
32 Mɛna maa Lefi goo u tura yam mi. U
nùn wa ma u sɛ̃ɛna u doona.
33 Adama Samarigii goo u wuu dɔɔ u tura
win bɔkuɔ. Ye u durɔ wi wa win wɔnwɔnda
nùn mwa.
34 U susi ma u gum ka tam wisi win
mɛɛran bosu sɔɔ ma u su bɔkua. Yen biru
u nùn sɔndi ye u sɔnin wɔllɔ u ka nùn da
sɔbun sɔbia yerɔ ma u nùn nɔɔri.
35 Yen sisiru, u gobi sua yi yi ka sɔm
kowon sɔ̃ɔ yirun gobi nɛ, u yi sɔbia yerun
wirugii wɛ̃ ma u nɛɛ, a durɔ wi nɔɔrio. À n
maa di n mɛni kera win sɔ̃, kon nun kɔsia nà
n wurama.
36 Ma Yesu nɛɛ, tɔmbu ita ye sɔɔ, ben wara
a tamaa u sãa durɔ win tɔnusi wi u wɔri
gbɛnɔbun nɔma sɔɔ mi.
37 U nɛɛ, wi u nùn wɔnwɔndu kua, wiya.
Ma Yesu u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, a doo kpa a n
mɔ̀ mɛ.

Yesu da Maata ka Maarin mi

38 Sanam mɛ ba wãa swaaɔ u wuu gagu
dua ma kurɔ goo wi ba ra soku Maata u dera
u sɔbia win yɛnuɔ.
39 Kurɔ wi, u wɔnɔ mɔ wi ba ra soku
Maari. Wɔnɔ wi, u sɔ̃ Yinnin bɔkuɔ u win
gari swaa daki.
40 Adama Maata u ka doo kobu wasire, ma
u na u nɛɛ, Yinni n ɲ̀ nun gam sãa ye nɛn
wɔnɔ u man sɔma ye derie nɛ turo? A ɲ̀ kaa
de u na u man somi?
41 Yinni u nùn wisa u nɛɛ, Maata, Maata, a
tii gɔngɛrɛ mɔ̀ a tii baasi gãa dabinun sɔ̃.
42 Gãa teenun bukatawa tɔnu u mɔ. Gãa
geena Maari u gɔsa ni ba ɲ̀ nùn mwaarimɔ.

11

Kanarun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 6:9-13, 7:7-11)

1 Sɔ̃ɔ teeru Yesu u kanaru mɔ̀ gam gum.
Saa ye u kpa win bwãabun turo u nɛɛ, Yinni
kpa a sun sɔ̃ɔsi mɛ ba ra kanaru ko, nge mɛ
Yohanu u win bwãabu sɔ̃ɔsi.
2 Yesu u bu sɔ̃ɔwa bà n kanaru mɔ̀ ba n da
nɛɛ,
Baaba, a de ba n yɛ̃ ma wuna sãa Dɛɛro.
A na a bandu swĩi.
3 A sun bɛsɛn dĩanu kɛ̃ tɔ̃ru baatere.
4 A sun bɛsɛn toranu suuru kuo
domi bɛsɛn tii sa ra wi u sun torari suuru
kue.
A ku ka sun da kɔkiribun bera gia.
5 U kpam bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nge mɛ n tɛ̃ wãa,
bɛɛn turo u n bɔrɔ mɔ, kpa u da win mi wɔ̃ku
suunu sɔɔ u nɛɛ u nùn pɛ̃ɛ ita bɔkuro,
6 domi win kpaasibun turowa gam wee,
wi kun maa gãanu mɔ u nùn wɛ̃.
7 Saa sɔɔn di kpa bɔrɔ wi, u nɛɛ, u ku nùn
baasi, u kɔnnɔ kɛnua kɔ, wi ka win bibu ba
kpĩ. U ɲ̀ maa kpɛ̃ u se u sere nùn pɛ̃ɛ wɛ̃.
8 Yesu u nɛɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baa ù kun
seewe u nùn wɛ̃ bɔrɔnun sɔ̃, u koo se u nùn
wɛ̃ yèn bukata u mɔ kpuro win baasibun sɔ̃.

9 Na maa bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, i n da bikie, ba koo bɛɛ
wɛ̃. I n da kasu, i ko wa. I n da gambo so, ba
koo bɛɛ kɛnia.
10 Domi baawure wi u bikiamɔ ba koo
nùn wɛ̃. Wi u kasu u koo wa. Wi u maa
gambo soomɔ, ba koo yɛ̃ro kɛnia.
11 Bɛɛ sɔɔ, [goon bii ù n nùn pɛ̃ɛ bikia, u
koo wura u nùn kperu wɛ̃?] N kun mɛ ù n
swãa bikia, u koo nùn waa wɛ̃?
12 N kun mɛ ù n sɛ̃ɛru bikia, u koo nùn nia
wɛ̃?
13 Bɛɛ be i sãa tɔn kɔ̃sobu, ma i yɛ̃ nge
mɛ ba ra bibu kɛ̃ɛ geenu wɛ̃, bɛɛn Baaba
wɔllugii u ɲ koo be ba nùn kanamɔ Hunde
Dɛɛro wɛ̃?

Yesu ka tii yinamɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 12:22-30, Maaku 3:20-27)

14 Yesu u wɛrɛku gira ge ga tɔnu goo soso
kua. Sanam mɛ wɛrɛku ge, ga doona, soso
wi, u gari gerubu wɔri, ma tɔn wɔru ga biti
soora.
15 Adama gaba nɛɛ, wɛrɛkunun sunɔ Bese-
buru, win dama u ka wɛrɛkunu giramɔ.
16 Gaba kĩ bu win laakari mɛɛri, ma ba nùn
bikia u sɔm maamaakigiru ko u ka sɔ̃ɔsi ma
win yiiko ya weewa wɔllun di.
17 Yesu u ben bwisikunu yɛ̃, yera u nɛɛ,
bandu baatere tèn tɔmbu ba tabu mɔ̀ ben tii
tiinɛ sɔɔ, ban te, ta koo kowa bansu kpa ten
yɛnusu su wɔruku.
18 Mɛya maa Setam yà n ka yen tii tabu mɔ̀,
amɔna yen banda koo ka yɔ̃ra. Domi i nɛɛ,
Beseburun dama na ka wɛrɛkunu giramɔ.
19 Nɛ, nà n wɛrɛkunu giramɔ ka Besebu-
run dam, waran dama bɛɛn bwãabu ba ka
ni giramɔ. Ben tiiwa ba koo sɔ̃ɔsi ma i tora.
20 Adama ɲ n ka Gusunɔn dam na, na
wɛrɛkunu giramɔ, ka gem ban te Gusunɔ u
swĩi, ta bɛɛ naawa.
21 Sanam mɛ durɔ damgii wi u tabu yãnu
mɔ u win yɛnu kɔ̃su win dukia ko n wãawa
alafia sɔɔ.
22 Adama goo wi u nùn dam kere, ù n na
u nùn wɔri u kamia, u koo win tabu yãnu
kpuro gura ni u naanɛ sãa kpa u win dukia
gabu bɔnu kua.
23 Wi u kun sãa nɛgii u ka man yibɛrɛ tɛɛru
nɛniwa, wi u ku ra maa gãanu mɛnnɛ ka nɛ
sannu, u ra ni yarinasiewa.

Wɛrɛkunun wuramaru
(I maa mɛɛrio Mateu 12:43-45)

24 Yesu maa nɛɛ, wɛrɛkunu nù n doona
tɔnun min di, nu ra n bɔsuwa mi gãanu ku
ra kpi nu n wɛ̃ra yeru kasu nu n bie. Yera
nu ra nɛɛ, nu koo gɔsira nin wãa yerɔ mìn di
nu raa doona.
25 Nu ra wuramɛ kpa nu deema ta kurare
ta sɔnde.
26 Kpa nu da nu ganu nɔɔba yiru kasuma
ni nu ni kɔ̃suru kere, kpa nu du yɛ̃ro sɔɔ nu
n wãa mi. Saa ye, yɛ̃ro win wãa gbiikiru ta
koo sãaya ka sere dãakiru.

Nuku doo geebu

27 Sanam mɛ Yesu u gari gerumɔ mɛsum,
tɔn wɔrun suunu sɔɔn di kurɔ goo u nɔɔgiru
sua u nɛɛ, doo nɔɔrugiiwa wi u wunɛn gura
sua, ma a win bwãa nɔra.
28 Ma Yesu u nɛɛ, n sanɔ a gere, doo
nɔɔrugiba be ba Gusunɔn gari swaa dakimɔ,
ma ba yi nɛnumɔ.

Tɔmba yĩreru bikia
(I maa mɛɛrio Mateu 12:38-42)

29 Sanam mɛ tɔn wɔru ga mɛnnamɔ yera
Yesu u nɛɛ, tɛ̃n tɔmbu tɔn kɔ̃soba. Ba yĩreru
bikiamɔ adama yĩreru garu maa sari te ba
koo bu sɔ̃ɔsi ma n kun mɔ Gusunɔn sɔmɔ
Yonasigiru.
30 Domi nge mɛ Yonasi u kua yĩreru
Ninifugibun sɔ̃, mɛya maa Tɔnun Bii, u koo
ko yĩreru tɛ̃n tɔmbun sɔ̃.
31 Siribun sanam sɔɔ Seban tem tɔn kurɔ
sunɔ u koo tɛ̃n tɔmbu seesi u bu taarɛ wɛ̃,
yèn sɔ̃ u na saa tem nɔrun di u ka Salomɔɔn
bwisin gari nɔ. Tɛ̃ n wee, gãanu wãa mini ni
nu Salomɔɔ kere.
32 Siribun sanam sɔɔ Ninifugibu ba koo
tɛ̃n tɔmbu seesi bu bu taarɛ wɛ̃ ye ba ka gɔ̃ru
gɔsia Yonasin waasun sɔ̃. Ma tɛ̃ n wee, gãanu
wãa mini ni nu Yonasi kere.

Wasin fitila
(I maa mɛɛrio Mateu 5:15, 6:22-23)

33 Yesu maa nɛɛ, goo ku ra fitila mɛni kpa u
gu bere, ɲ kun mɛ u kaaru wukiri, adama ba
ra gu sɔndiwa dabu wɔllɔ, kpa be ba dumɔ
ba n ka yam bururam waamɔ.
34 Wunɛn nɔniya yi wunɛn wasin fitila.
Wunɛn nɔni yì n alafia mɔ, wunɛn wasi
kpurowa yi yam bururam mɔ. Adama yì
kun bwãa do, wunɛn wasi yi ɲ yam bu-
ruram wasi.

35 Yen sɔ̃, a laakari koowo yam bururam
mɛ mu wãa wunɛ sɔɔ mu ku raa ko yam
wɔ̃kuru.
36 Wunɛn wasi kpuro yì n yam dɛɛram
mɔ, ma yin gam kun wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ,
yi kpurowa yi ko n dɛɛre nge sanam mɛ fitila
ga nun yam bururasie ga ballimɔ.

Yesu u Falisiba ka wooda yɛ̃robu

ben toranu sɔ̃ɔwa
(I maa mɛɛrio Mateu 23:1-36, Maaku 12:38-40)

37 Sanam mɛ Yesu u gari gerua u kpa,
Falisi goo na u nùn kana u da u yaa dibu di
win yɛnuɔ. Ma u da mi, u sina u ka di.
38 Falisi wi, u nùn mɛɛra ka biti ye u ṅ ka
niɛ nge mɛ ben komaru u sere di.
39 Adama Yinni u nɛɛ, bɛɛ Falisiba i ra nɔra
ka gbɛ̃ɛrun biru dɛɛrasie adama bɛɛn sɔɔwɔ
i taki ka nuku kɔ̃suru yiba.
40 Gari bakasu bɛɛ! Wi u wasin tɔɔ kua, n
ṅ wiya u maa yin sɔɔ kua?
41 I sãarobu wɛ̃ɛyɔ ye ya wãa gbɛ̃ɛrun
sɔɔwɔ, kpa ye ya tie yu bɛɛ dɛɛra.
42 Bɛɛ Falisiba, i ko nɔni swãaru wa yèn
sɔ̃ i ra bɛɛn karan kpee yi ba ra soku mantu
ka duu, yin wɔkuru baateren wɔllɔ tia wɛ̃.
Ka mɛ, i ra gean kobu nɔni sarari, i ṅ maa
Gusunɔ kĩru sɔ̃ɔsimɔ. Yeniwa n weenɛ i ko,
kpa i ku ye ya tie deri.
43 Bɛɛ Falisiba, i ko nɔni swãaru wa yèn
sɔ̃ i ra sin yee gbiikinu kã mɛnnɔ yenɔ, ka
tɔbirinaa tɔn dabinun wuswaaɔ.
44 I ko nɔni swãaru wa, bɛɛ, yèn sɔ̃ i ka
sikinu weenɛ ni goo kun waamɔ, nìn wɔllɔ
ba ra sĩ ba kun ka baaru.
45 Wooda yɛ̃ro goo u nɛɛ, yinni à n gerumɔ
mɛ, ka maa bɛsɛra a wɔmmɔ.
46 Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, bɛɛ maa
wooda yɛ̃robu i ko nɔni swãaru wa, domi i
tɔmbu sɔmunu sɔbimɔ ni nu suabu sɛ̃, ma
bɛɛn tii i ku ra ni ture baa ka bɛɛn niki bia.
47 I ko nɔni swãaru wa bɛɛ, yèn sɔ̃ i
Gusunɔn sɔmɔbun sika banimɔ, be bɛɛn
baababa ba go.
48 Nge mɛya i sɔ̃ɔsimɔ ye ba kua, i ṅ maa
bu taarɛ wɛ̃. Domi beya ba Gusunɔn sɔmɔbu
go, ma bɛɛ i ben sika banimɔ.
49 Yeya Gusunɔ u yɛ̃ u ka nɛɛ, wi, u koo bu
Gusunɔn sɔmɔbu ka gɔrobu gɔria. Ba koo
gabu go, ba koo maa gabu nɔni sɔ̃,
50 kpa bu tɛ̃n tɔmbu Gusunɔn sɔmɔ be
kpuron yɛm bikia mɛ mu yari handunian
toren di,
51 saa Abɛlin yɛm di sere ka Sakarin yɛm
wi ba go yãku yeru ka sãa yerun baa sɔɔ. Ka
geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, ba koo mu tɛ̃n tɔmbu
bikia.
52 I ko nɔni swãaru wa, bɛɛ wooda yɛ̃robu,
yèn sɔ̃ i yɛ̃run gambo kɛnua. Bɛɛn tii i ṅ due,
i maa yina gabu bu du be ba kĩ.
53 Ye u yara min di, wooda yɛ̃robu ka
Falisiba ba nùn gari dabinu bikikia ka yibɛrɛ
tɛɛru.
54 Ba nùn yɛ̃ri bɛriammɛ gari sɔɔ, kpa gɛɛ
yi ka nùn samba ko.

12

I tii laakari ko ka murafitiru
(I maa mɛɛrio Mateu 10:26-27)

1 Saa ye sɔɔ, tɔn wɔru guna ya mɛnna
sere ba bɔrikianamɔ ma Yesu u gbia u win
bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i tii laakari ko ka
Falisiban pɛ̃ɛ seeyatia ye ya sãa murafitiru.
2 Gãanu sari ni nu wukiri ma nu ṅ koo
tera. Asirin gãanu maa sari ni ba ṅ koo gia.
3 Yen sɔ̃na ye i gerua kpuro yam wɔ̃kurɔ
ya koo nɔɔra yam bururam sɔɔ. Ye i maa
gerua dia sɔɔ soon bɔkuɔ ya koo kpararа
gidambisa wɔllun di.

Wi i ko nasia
(I maa mɛɛrio Mateu 10:28-31)

4 Yesu maa nɛɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, bɛɛ be i sãa
nɛn bɔrɔba, i ku bu nasia be ba koo wasi go,
ma yen biru ba ṅ kpɛ̃ bu maa gãanu ganu ko.
5 Na kon bɛɛ sɔ̃ wi n weenɛ i nasia. I nùn
nasio wi u yiiko mɔ u ka kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ sɔɔ wi u
ku ra gbi, ù n go ù n kpa. Mɛya na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
wiya n weenɛ i nasia.
6 Nge ba ku ra gunɔminu nɔɔbu dɔre
faram yiru ro? Ka mɛ, baa nin teu, Gusunɔ
u ku ra duari.
7 Baa mam bɛɛn wirun seri u yin geeru
yɛ̃. Yen sɔ̃, i ku gãanu nasia domi i gunɔmii
dabinu bɛɛrɛ kere.

Wi u Kirisi wura

tɔmbun wuswaaɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 10:32-33, 12:32, 10:19-20)

8 Yesu maa nɛɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi
u man wura tɔmbun wuswaaɔ, Tɔnun Bii u
koo nùn wura wɔllun gɔradoban wuswaaɔ.

9 Adama wi u man yina tɔmbun wuswaaɔ,
Tɔnun Bii u koo maa nùn yina wɔllun
gɔradoban wuswaaɔ.
10 Baawure wi u Tɔnun Biin kɔ̃sa gerua,
ba koo nùn suuru kua, adama wi u Hunde
Dɛɛro gari kam gerusi, u ṅ suuru kobu wasi.
11 Bà n ka bɛɛ da mɛnnɔ yenɔ, wirugibu ka
damgibun mi, i ku wurura i n kasu nge mɛ
i ko ka tii yina, ṅ kun mɛ ye i ko gere.
12 Domi Hunde Dɛɛro u koo bɛɛ sɔ̃ɔsi saa
ye, ye n weenɛ i gere.

Gobigii gari bɔkɔ goon gari

13 Goo tɔn wɔru sɔɔn di u Yesu kana u nɛɛ,
u nùn win mɔɔ sɔ̃ɔwɔ u de bu ben tubi bɔnu
ko.
14 Yesu u yɛ̃ro wisa u nɛɛ, wara man kua
siri kowo bɛɛn suunu sɔɔ ṅ kun mɛ bɛɛn tubi
bɔnu kowo.
15 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba n ben tii laakari
sãa gem gem ka binɛ baayere, domi dukian
kpãara kun tɔnun wãarun wiru.
16 Ma u bu mɔndu garu kua u nɛɛ, durɔ
gobigii goon gbera dĩanu kua gem gem.
17 U bwisika u nɛɛ, mba u koo ko domi u
ṅ ayeru mɔ mi u koo win dĩanu doke.
18 U nɛɛ, ye u koo ko wee. U koo win
biranu sura, kpa u kpaanu bani ni nu ni
kere, kpa u win alikama kpuro gure mi ka
win dĩa ni nu tie.
19 Kpa u win tii sɔ̃ u nɛɛ, wi, u gãa bakanu
mɔ ni nu berua wɔ̃ɔ dabinun sɔ̃. U koo wɛ̃ra
kpa u n dimɔ u n nɔrumɔ kpa u n yɛ̃ɛrimɔ.
20 Adama Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gari
bɔkɔ, wɔ̃ku teni ba koo nun wunɛn hunde
bikia. Ye u sɔɔru kua mi, weregia ya ko n
sãa.
21 Ma Yesu u nɛɛ, mɛya n ko n sãa ka wi u
dukia taasinamɔ win tiin sɔ̃ ma u ṅ dukia mɔ
Gusunɔn mi.

A Gusunɔ naanɛ koowo
(I maa mɛɛrio Mateu 6:25-34)

22 Yen biru Yesu u win bwãabu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, yenin sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ i ku wurura
bɛɛn wãarun sɔ̃ ye i ko i di, ṅ kun mɛ bɛɛn
wasin sɔ̃ ye i ko ka yi wukiri.
23 Domi wãaru ta dĩanu kere, wasi maa
yãnu kere.
24 I gbanamgbaanu lasabu koowo. Nu ku
ra duure, nu ku ra maa gɛ̃, nu ṅ beru yeru
mɔ, mɛya nu ṅ maa biraru mɔ, Gusunɔ maa
nu diisiamɔ. I ṅ gunɔsu bɛɛrɛ kere sere mi
n toma?
25 Wara bɛɛ sɔɔ, win wururabun saabu, u
koo kpĩ u win wãarun dɛ̃ɛbu sosi, baa gɔm
soo teeru.
26 I kun kpɛ̃ i gãa piimii nini ko, mban
sɔ̃na i wurure ka ye n tie.
27 I biibii mɛɛrio. Ya ku ra sɔmburu ko,
mɛya ya ku ra maa tari. Ka mɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
baa Salomɔɔ ka win yiiko baka, u ṅ buraru
koore nge biibii yen tia.
28 Gusunɔ ù n gberun yakasu buraru wɛ̃
nge mɛ, si su wãa gisɔ, ma sia su koo dɔ̃ɔ
mwaara, u ṅ koo bɛɛ yãnu sebusia n kere
mɛ? Naanɛ doke piibugibu bɛɛ.
29 I kun ye i ko di, ka ye i ko nɔ tɔnan kaso
mɔ̀, kpa i n wurure yen sɔ̃.
30 Handunian tɔmba ba yeni kpuro kasu,
adama bɛɛn Baaba u yɛ̃ ma i yen bukata mɔ.
31 I kasuo i ka du mi Gusunɔ u bandu swĩi,
yen biru u koo bɛɛ wɛ̃ ye ya tie.

A dukia beruo wɔllɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 6:19-21)

32 Yesu maa nɛɛ, a ku nanda yãa gɔ̃ɔ piibu,
domi n bɛɛn Baaban gɔ̃ru dua u ka bɛɛ doke
ban te u swĩi sɔɔ.
33 I dɔro ye i mɔ kpa i yen gobi sãarobu
kɛ̃. I tii yansurɔnu kuo ni nu ku ra tɔkɔ ko,
ka beru yeru Gusunɔ wɔllɔ tè sɔɔ dukia ku
ra kpe, mi gbɛnɔ sari wi u koo susi, mi gɛma
maa sari ye ya koo sanku.
34 Domi mi bɛɛn dukia berua, miya bɛɛn
gɔ̃ru ga ra n woo.

Sɔm kowo be ba swaa mɛɛra

35 Ma Yesu kpam nɛɛ, i de i n sɔɔru sãa i n
kpaka sɛ̃ke pɔraɔ kpa i de bɛɛn fitilanu nu n
sɔ̃re.
36 I de i n ka tɔmbu weenɛ be ba ben
yinnin wuramaru mara kurɔ kpaa yerun di,
kpa bu ka nùn kɛnia mii mii sanam mɛ u
tunuma u gambo so.
37-38 Doo nɔɔrugiba sɔm kowo be, bèn
yinni u koo deema ba swaa mɛɛra ù n
tunuma, baa ṅ n wɔ̃ku suunun na, ṅ kun
mɛ goo gbiikaa yà n sumɔ. Ka geema na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ, u koo sɔɔru ko kpa u bu sinasia u bu
nɔɔri.
39 I de i n yɛ̃ sãa sãa ma yɛnu yɛ̃ro ù n yɛ̃ saa
ye gbɛnɔ u koo na, u koo dom se, u ṅ koo de
bu win diru kɔra.
40 Bɛɛ maa, i n sɔɔru sãa domi Tɔnun Bii, u
koo nawa saa ye i ṅ ka nùn yĩiyɔ.

Yoo naanɛgii

ka naanɛ sarirugii
(I maa mɛɛrio Mateu 24:45-51)

41 Piɛɛ nɛɛ, Yinni bɛsɛra a mɔn te kua? Nge
tɔmbu kpuro.
42 Ma Yinni u nɛɛ, wara yoo laakarigii wi
u naanɛ mɔ. Wiya wi yɛnu yɛ̃ro u koo ko
yobun wirugii u ka bu dĩanu yabua saa ye
n weenɛ.
43 Doo nɔɔrugiiwa yoo wi, win yinni ù n
deema u mɔ̀ mɛ, sanam mɛ u tunuma.
44 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, yinni wi, u koo
nùn win dukia kpuro nɔmu bɛria.
45 Adama yoo wi, ù n bwisikumɔ ma win
yinni u tɛɛmɔ kpa u se u yoo tɔn durɔbu ka
tɔn kurɔbu soberu wɔri, kpa u n dimɔ u n
nɔrumɔ, tam mu n nùn goomɔ,
46 win yinni u koo tunuma dɔma te yoo
wi, u ṅ ka nùn yĩiyɔ, ka saa ye u ṅ yɛ̃. U koo
nùn bɔɔri kpiri kpirika kpa u de u bɔnu wa
ka naanɛ sarirugibu sannu.
47 Yoo wi u win yinnin kĩru gia, ma u ṅ
gãanu sɔɔru kue, ma u ṅ win kĩru kue, win
sobera ta koo kpɛ̃a.
48 Adama wi u kun gie, ma u kookoosu
kua si su ka sɛɛyasiabu nɛ, win sobera kun
kpɛ̃amɔ. Wi ba gãa dabinu wɛ̃, ba koo nùn
gãa dabinu bikia. Wi ba maa gãa dabinu
nɔmu sɔndia, wiya ba koo bikia n kere.

Yesu ka karanabu na
(I maa mɛɛrio Mateu 10:34-36)

49 Ma Yesu maa nɛɛ, dɔ̃ɔwa na yɛ̃kam na
handuniaɔ, na kĩwa u n daa yabure.
50 Batɛmu gaa wãa ye na ṅ kon ko na kun
kue. Nɛn bwɛ̃ra kun kpĩ yèn sɔ̃ ya ṅ gina
koore.
51 I tamaa na nawa n ka alafia wɛ̃ tem mɛ
sɔɔ? Aawo, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, karanaba na ka na.
52 Domi saa tɛ̃n di tɔmbu nɔɔbu bà n wãa
yɛnu teu sɔɔ, ba koo bɔnu ko. Nɔɔsinaa
sarira ko n wãa ita ka yirun suunu sɔɔ, ṅ kun
mɛ yiru ka itan suunu sɔɔ.
53 Baa ka bii ba ṅ nɔɔsinamɔ, mɛro ka bii
wɔndia ba ṅ nɔɔsinamɔ, mɛya maa dwaa
mɛro ka biin kurɔ ba ṅ nɔɔsinamɔ.

Saan yĩrenu
(I maa mɛɛrio Mateu 16:2-3)

54 U kpam tɔn wɔru sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ì n guru
wiru wa ta seemɔ sɔ̃ɔ duu yerun di, i ra gere
yande i nɛɛ, gura wee, mɛya n da maa ko.
55 I n maa wa woo ga mɔ̀ saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
dwarun di, i ra nɛɛ, yam mu koo swĩa. Mɛya
n da maa ko.
56 Murafiti bɛɛ, i wɔllu ka tem yĩrenun
tubusianu yɛ̃. Amɔna i ṅ ka saa yenin
tubusianu yɛ̃.

Garin wii goberu
(I maa mɛɛrio Mateu 5:25-26)

57 Ma Yesu kpam nɛɛ, mban sɔ̃na i ku ra
bɛɛn tii bwisikue i ka wa ye n dɛnde.
58 Sanam mɛ wunɛn yibɛrɛ u ka nun
dɔɔ siri yerɔ, a nùn suuru kanɔ swaa mi,
kpa a wa a yari, kpa u ku ka nun da siri
kowon mi, kpa siri kowo u ku nun sandamu
nɔmu sɔndia, kpa sandamu u ku nun doke
pirisɔm sɔɔ.
59 Na nun sɔ̃ɔmɔ a ṅ yarimɔ a kun kɔsie ye
ba nun bure. Baa yen faram, a ṅ derimɔ.

13

À kun gɔ̃ru gɔsie kaa gbi

1 Saa ye sɔɔ, tɔmbu gaba na ba Yesu
saaria ye n daa Galilegibu deema be Pilati
u dera ba go sanam mɛ ba Gusunɔ yãkuru
kuammɛ.
2 Yesu u bu wisa u nɛɛ, i tamaa Galilegii
beni ba toranu mɔ n kere Galilegii be ba tie
yèn sɔ̃ ba wahala wa mɛn bweseru?
3 Aawo, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, bɛɛn tii ì kun gɔ̃ru
gɔsie, bɛɛ kpurowa i ko gbi nge be.
4 Nge tɔmbu wɔkura nɔɔbu ka ita ye,
be Siloen dii wɔrukira wɔri ta go, i tamaa
ba Yerusalɛmun tɔn be ba tie kpuro taarɛ
kerewa?
5 Aawo, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, bɛɛn tii ì kun gɔ̃ru
gɔsie, bɛɛ kpurowa i ko gbi nge be.

Figien dãru te ta ku ra binu ma

6 U maa bu mɔn teni kua u nɛɛ, durɔ goo u
dãru mɔ te ba ra soku figie te ba duura win
dãa gbaarɔ. U na u ka ten binu kasu u sɔri,
ma u ṅ wa.
7 U win sɔm kowo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n wee yen
wɔ̃ɔ itawa mi, nà n dãa ten marum kasum
na, na ku ra wa. A te buro. Mban sɔ̃na ta
ayeru dimɔ kam.
8 Sɔm kowo wi, u win yinni wisa u nɛɛ, a te
derio gina wɔ̃ɔ geni sɔɔ, kon ten nuurɔ gbe
n ka sikerena, kpa n taaki doke.
9 Sɔrɔkudo gasɔku ta koo binu ma. Tà kun
mara, kpa a sere tu bura.

Yesu kurɔ goo bɛkia

tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ

10 Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru garu sɔɔ Yesu u
Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ mɛnnɔ yeru
garu sɔɔ.
11 N wee kurɔ goo maa wãa mi, wi
wɛrɛkunu nu kua barɔ saa wɔ̃ɔ wɔkura
nɔɔbu ka itan di. U ra n yãarewa, u ku ra kpĩ
u tii dɛmia baa fiiko.
12 Ye Yesu u nùn wa ma u nùn soka u nɛɛ,
kurɔ wunɛ a bɛkurawa mi.
13 Ma u nùn nɔma sɔndi. Yande u tii dɛmia
ma u Gusunɔ siaram wɔri.
14 Adama mɛnnɔ yerun wirugii u mɔru
bara yèn sõ Yesu u goo bɛkia tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru
sɔɔ, ma u tɔn wɔru sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sɔ̃ɔ nɔɔba tia
wãa yè sɔɔ i ko sɔmburu ko. I na ye sɔɔ, bu
ka bɛɛ bɛkia, n ṅ mɔ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ.
15 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, murafiti bɛɛ,
bɛɛn baawure u ku ra win naa ṅ kun mɛ win
kɛtɛku sɔsie gu da gu nim nɔ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru
sɔɔ?
16 Kurɔ wi maa Aburahamun bwesera.
Wee, Setam nùn bɔkua saa wɔ̃ɔ wɔkura
nɔɔbu ka itan di. N ṅ weenɛ bu nùn kusia
tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔ̃ɔ?
17 Sanam mɛ u yeni gerumɔ, sekura win
wɛrɔbu kpuro mwa, ma tɔn wɔru ga nuku
dobu mɔ̀ sɔm maamaakiginu kpuron sõ ni
u mɔ̀.

Mutaadin biman gari
(I maa mɛɛrio Mateu 13:31-32, Maaku 4:30-32)

18 U kpam nɛɛ, mba Gusunɔn bandu ta ka
weenɛ. Mba na kon ka tu weesina.
19 Ta ka mutaadin bima weenɛ, ye goo u
sua u kõ win gbaaru sɔɔ. Ma ya kpia ya kua
dãru, ma gunɔsu su sina ten kãasi wɔllɔ.

Pɛ̃ɛ seeyatian gari
(I maa mɛɛrio Mateu 13:33)

20 U kpam nɛɛ, mba na kon ka Gusunɔn
bandu weesina.
21 Ta ka pɛ̃ɛ seeyatia weenɛ ye kurɔ goo u
sua u doke sakaku nɔɔ itan som sɔɔ ma mɛ
kpuro mu seewa mu kukua.

Kɔnnɔ ge ga ṅ yasu
(I maa mɛɛrio Mateu 7:13-14, 21-23)

22 Yesu u wuu marosu ka baru kpaanu
bukianamɔ ma u Gusunɔn garin keu
sɔ̃ɔsimɔ u ka dɔɔ Yerusalɛmu gia.
23 Goo u nùn bikia u nɛɛ, yinni, tɔmbu
fiiko tɔnawa ba koo faaba wa?
U bu wisa u nɛɛ,
24 i kookari koowo i ka du saa kɔnnɔ ge ga
ṅ yasun di. Domi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, dabira ta koo
swaa kasu tu ka du, ta ṅ maa kpɛ̃.
25 Sanam mɛ yɛnu yɛ̃ro u koo ra se u win
yɛnu kɛnɛ, kpa bɛɛ be i wãa tɔɔwɔ i n gambo
soomɔ i n nùn kanamɔ u bɛɛ kɛnia, u koo nɛɛ,
u ṅ yɛ̃ mìn di i na.
26 Saa yera i ko i nɛɛ, i di i nɔra win
wuswaaɔ, u maa Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsi
bɛɛn wuun swɛɛɔ.
27 Sanam mɛya u koo bɛɛ sõ u nɛɛ, u ṅ yɛ̃
mìn di i na, i doonɔ win min di, bɛɛ kpuro
bɛɛ be i kɔ̃sa mɔ̀.
28 Miya i ko swĩ kpa i nɔma wiru sɔndi
sanam mɛ i ko Aburahamu ka Isaki ka
Yakɔbu ka Gusunɔn sɔmɔbu kpuro wa win
bandu sɔɔ, kpa bɛɛ i deema ba bɛɛ kɔ̃ɔ tɔɔwɔ.
29 Gaba koo na sɔ̃ɔ yari yeru ka sɔ̃ɔ duu
yerun di, sɔ̃ɔ yɛ̃sa ka sɔ̃ɔ yɛ̃san di, kpa bu
sina bu di win bandu sɔɔ.
30 Wee dãakoba wãa be ba koo ko
gbiikobu, gbiikoba maa wãa be ba koo ko
dãakobu.

Yesu ka Yerusalɛmu
(I maa mɛɛrio Mateu 23:37-39)

31 Saa ye sɔɔ, Falisi gabu ba na ba nɛɛ, a
doonɔ minin di domi Herodu u kĩ u nun go.
32 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i doo i sɛmu ge
sõ, n wee na wɛrɛkunu giramɔ, na tɔmbu
bɛkiamɔ gisɔ ka sia, sɔ̃ɔ itaseru na kon nɛn
sɔmburu dakura.
33 Adama na ṅ kon ko na kun wãa sanum
sɔɔ gisɔ ka sia ka sin teeru, domi n ṅ koorɔ
Gusunɔn sɔmɔ u kam ko gam gum, ma n kun
mɔ Yerusalɛmuɔ.
34 Yen biru u nɛɛ, Yerusalɛmu Yerusalɛmu,
wunɛ wi a ra Gusunɔn sɔmɔbu go, kpa a
bu kpenu kasuku be ba nun gɔriama, nɔn
nyewa na kĩa n wunɛn bibu mɛnna nge mɛ
goo mɛro ya ra yen binu mɛnnɛ yen kasa
sɔɔ, ma a ṅ wure.
35 N wee, ba koo nun wunɛn yɛnu deria,
adama na nun sɔ̃ɔmɔ, a ṅ maa man wasi sere
a ka nɛɛ, na sãawa domarugii wi u sisi ka
Yinnin yĩsiru.

14

Yesu u barɔ goo bɛkia

1 Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru garu sɔɔ Yesu dua
Falisiban wirugii goon yɛnuɔ u ka di. Ma
ba nùn laakari sãa.

2 N wee durɔ goo wìn wasi yi mɔsa u yɔ̃
Yesun wuswaaɔ.
3 Ma Yesu u wooda yɛ̃robu ka Falisiba
bikia u nɛɛ, n weenɛ bu tɔnu bɛkia tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ? Nge n ɲ weenɛ.
4 Ba maari. Yera u barɔ wi tii gawe u nùn
bɛkia ma u dera u doona.
5 Ma u bu bikia u nɛɛ, bɛɛn wara, win
bii ɲ kun mɛ win naa yà n dɔkɔ wɔri tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ, u ɲ koo ye wuna fuuku.
6 Yera ba kpana bu gari yi wisi.

Mi n weenɛ a sina dim soku yerɔ

7 Ye u laakari kua ma be ba dim soka nge
maa wi, ba sin yee bɛɛrɛginu gɔsimɔ, u bu
mɔndu kua u nɛɛ,
8 sanam mɛ ba nun soka kurɔ kpaa yerɔ, a
ku sina sin yee bɛɛrɛgirɔ. Sɔrɔkudo ba koo
ra goo soku wi u nun bɛɛrɛ kere.
9 Ma wi u bɛɛ kpuro soka u koo na u nɛɛ,
a durɔ wi sin yee te wɛ̃ɛyɔ. Saa yera sekura
koo nun mwa a ka da a sina sin yee birukirɔ.
10 Adama sanam mɛ ba nun dim soka, a
doo a sina sin yee birukirɔ, kpa wi u nun
soka ù n tunuma u nɛɛ, a seewo nɛn bɔrɔ a
na wuswaaɔ. Saa ye, n ko n sãa bɛɛrɛ baka
wunɛ sɔɔ be kpuron wuswaaɔ be ba sɔ̃ ka
wunɛ sannu.
11 Ka geema baawure wi u tii sua wɔllɔ, ba
koo nùn kawa. Baawure wi u maa tii kawa,
ba koo nùn sua wɔllɔ.
12 U maa wi u nùn dim soka sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
sanam mɛ a tɔmbu yaa dibu ɲ kun mɛ tɔ̃ɔ
bakaru soka, a ku wunɛn bɔrɔba soku, ɲ
kun mɛ wunɛn maabu, ɲ kun mɛ wunɛn
dusibu, ɲ kun mɛ wunɛn beruse gobigibu,
kpa ben tii bu ku raa nun soku bu ka nun
kɔsia.
13 Adama sanam mɛ a tɔmbu dim kana, a
sãarobu sokuo ka alebugibu ka kɔ̃ri barɔbu
ka wɔ̃kobu.
14 Kaa ko doo nɔɔrugii yèn sɔ̃ ba ɲ mɔ
bu ka nun kɔsia. Kaa wunɛn kɔsiaru wa
Gusunɔn min di sanam mɛ ba koo geegibu
seeya gɔrin di.

Dim bakam gari
(I maa mɛɛrio Mateu 22:1-10)

15 Ye be ba dimɔ ka Yesu sannu, ben turo
u gari yi nua ma u nɛɛ, doo nɔɔrugiiwa wi u
koo di ban te Gusunɔ u swĩi sɔɔ.
16 Ma Yesu nùn wisa u nɛɛ, durɔ goo u dim
bakam sɔɔru kua ma u tɔn dabiru soka.
17 Ye dim saa ya tura u win sɔm kowo gɔra
tɔn ben baawuren mi bu na domi yaa dibu
kpuro sɔɔru kpeera.
18 Adama be kpuro ba suuru kana ba nɛɛ,
ba ɲ fɛɛ wasi bu na. Gbiikoo nɛɛ, wi, u gberu
dwa, tilasiwa u ka da u te wa.
19 Kpao maa nɛɛ, wi, u nɛɛ dwa wasi
yiru yiru yen nɔɔbu, ma u koo den ka yi
sɔmburu ko u wa.
20 Kpao kpam nɛɛ, tɛ̃ gera wi, u kurɔ sua.
Yen sɔ̃na wi, u ɲ kpɛ̃ u na.
21 Sɔm kowo wi, u gɔsira u ka be kpuron
suuru kana bi da u win yinni sɔ̃ɔwa. Yera
yinni win mɔru seewa ma u win sɔm kowo
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo fuuku wuun batuma ka
gen swɛɛ sɔɔ a ka sãarobu na ka alebugibu
ka wɔ̃kobu ka kɔ̃ri barɔbu.
22 Ma sɔm kowo wi, u nɛɛ, yinni, ye a man
yiire mi, na ye kua. Wee, ayera maa tie.
23 Ma yinni wi, u nɛɛ, a swɛɛ swĩiyɔ
ka karan goonu a tɔmbu duusiama ka
kankansi, kpa nɛn yɛnu gu yibu.
24 Domi geema na gerumɔ, baa tɔn ben
turo kun maa nɛn dĩanu dendamɔ, be, be na
gbia na soka.

Ye tɔnu koo ko u ka ko Yesun bɔ̃ɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 10:37-38)

25 Tɔn wɔru guna ya swaa mɔ̀ ba sĩimɔ ka
Yesu sannu, ma u sĩira u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
26 goo ù n kĩ u man swĩi, ma u ɲ man kĩɛ
n kere win baa ka win mɛro ka win kurɔ ka
win bibu ka win maabu ka wɔnɔbu ka win
sesubu ka mam win tiin wãaru, u ɲ kpɛ̃ u ko
nɛn bɔ̃ɔ.
27 Baawure wi u kun win tiin dãa
bunanaru sue, u ka nɛn yira swĩi, u ɲ kpɛ̃
u ko nɛn bɔ̃ɔ.
28 Nge wara bɛɛ sɔɔ ù n kĩ u diru bani, u ɲ
koo gina sina u dooru ko u wa win gobi yì n
tura u ka tu wiru go.
29 Ma n kun mɛ, ù n kpɛɛkpɛɛku sura, ma
u kpana u dakura, be ba gu waamɔ kpuro ba
koo nùn yaakoru ko,
30 kpa bu nɛɛ, durɔ wi, u bana torua, ma u
kpana u ye dakura.
31 Nge sunɔ wara ù n seewa ka tabu
kowobu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) u
ka tabu ko ka win sunɔsi goo wi u tabu
kowobu mɔ nɔrɔbun suba yɛndu (20.000), u

ɲ̀ koo gina sina u mɛɛri u wa ù n dam mə u ka taa bi ko?
32 Ũ n wa u ɲ̀ kpɛ̃, sanam mɛ wini kun
tunumam kpa, u koo nùn səməbu gəria bu
nùn bikia ye u koo məəru mwa bu ku maa
ka tabu ko.
33 Yen sɔ̃na bɛɛn baawure wi u kun deri
kpuro ye u mə, u ɲ̀ kpɛ̃ u ko nɛn bɔ̃ɔ.

Bəru te ta nəə gu
(I maa mɛɛrio Mateu 5:13, Maaku 9:50)

34 Ma Yesu maa nɛɛ, bəru * gãa geena,
adama bəru tà n nəə gu, mba ba koo maa ka
tu dorasia.
35 Ba ɲ̀ maa ka tu bukata gaa mɔ̀ gberə baa
taaki wəllə bu ka tem kɔ̃sisia. Ba ra kubewa
təəwə. Wi u swaa mə u ka nə, u nəəwə.

15

Yãa te ta kɔ̃ɔra ta maa waara
(I maa mɛɛrio Mateu 18:12-14)

1 Gbere mwaəbu ka kɔ̃san kowobu kpuro
ba susi Yesun mi bu ka win gari nə.
2 Ma Falisiba ka wooda yɛ̃robu ba wəkinu
wəri ba nɛɛ, durə wini u ka kɔ̃san kowobu
mɛnnamə ma u ka bu dimə sannu.
3 Yera u bu mən teni kua u nɛɛ,
4 wara bɛɛ səə, ù n yãanu wunəbu (100)
mə, ma teera nùn kɔ̃ɔrari, u ɲ̀ koo wunəbu
tia sari yeni deri gbaburə kpa u tu kasum da
sere u ka tu dəba.
5 Saa ye u tu dəba, u koo tu seru səndi ka
nuku dobu.
6 Ũ n tunuma yɛnuə u koo win bərəba
ka win berusebu soku kpa u nɛɛ, i ka man
nuku dobu koowo, domi na nɛn yãaru dəba
te ta raa kɔ̃ɔra.
7 Na bɛɛ sɔ̃ɔmə, mɛya wərukobun nuku
dobu bu ko n kpã toro turon sɔ̃ wi u gɔ̃ru
gəsia n kere geegibu wunəbu tia sari be ba
kun gɔ̃ru gəsiabun bukata mə.

Gobi yi yi kɔ̃ɔra yi maa waara

8 Yesu maa nɛɛ, nge kurə wara, ù n sii
geesun gobi wasi wəkuru mə, ma yin tia
kɔ̃ɔra, u ɲ̀ koo fitila mɛni kpa u diru kura u
ka ye kasu ka laakari sere u ka wa.
9 Ũ n wa, u koo win bərəba ka win
berusebu soku kpa u nɛɛ, i ka man nuku
dobu koowo, domi na nɛn gobi yi yi raa
kɔ̃ɔra wa.
10 Nge mɛya na bɛɛ sɔ̃ɔmə, nuku dobu wãa
Gusunən gərادoban wuswaaə toro turon sɔ̃
wi u gɔ̃ru gəsia.

Bii wi u kɔ̃ɔra u maa waara

11 U kpam nɛɛ, durə goo wãa u bii tən
durəbu yiru mə.
12 Wi u yãkabu bo u ben tundo sɔ̃əwa u
nɛɛ u nùn win dukian bənu wɛ̃ ye ya ko n
sãa wigia. Ma ben baa u bu win dukia bənu
kua.
13 Sɔ̃ə mɛɛrun biru yãkabu wi, u mɛnna
kpuro ye u mə, ma u ka wuu doona ge ga
toma. Miya u win dukia ye kpuro di ka daa
bɛrɛtɛkɛ.
14 Sanam mɛ u kpuro di ye u mə, gɔ̃ə
bakara dua tem mɛ səə, ma u wəri yãaru səə.
15 U da u win tii wuu migii goo wɛ̃ ma yɛ̃ro
ka nùn da gberə u ka win kurusənu kɔ̃su.
16 U kĩa u tii debia ka dĩa kokosu si ku-
rusənu dimə, adama goo kun nùn wɛ̃.
17 Sanam mɛ win laakari wurama u nɛɛ,
nɛn baaban səm kowobu kpuro ba dĩanu
mə nu yiba, ma nɛ wee mini na gbimə ka
gɔ̃ɔru.
18 Na kon se kpa n da nɛn baaban mi n
nùn sɔ̃ n nɛɛ, na nùn torari, na maa Gusunə
torari.
19 Yen sɔ̃, u ku man soku win bii. U man
koowo win səm kowo.
20 U seewa ma u doona win baan mi gia.

Saa yèn di u toma, win baa nùn wa ma
wənwənda nùn mwa. U duka da u nùn gaba
ka nuku dobu, u nùn təbura ka kĩru.
21 Bii wi, u nɛɛ, baaba, na nun torari, na
maa Gusunə torari. Yen sɔ̃, a ku maa man
soku wunɛn bii.
22 Adama tundo wi, u win yobu sɔ̃əwa u
nɛɛ, i kumbooro tama fuuku ge ga buram
bo, kpa i nùn sebusia. I nùn taabu wɛ̃ɛyə u
doke, ka maa baranu.
23 I doo i naa kpɛma ye suama, ye ya gum
mə, kpa i ye go. Su di kpa su tɔ̃ə bakaru ko
ka nuku dobu.
24 Domi nɛn bii wi, n sãare u raa gu, ma u
wurama wãaru sɔ̃ə. U raa kɔ̃ɔra ma u waara.
Ma ba nuku dobu wəri.
25 N deema bii yeruma u woo gberə. Saa
ye u wee, ye u yɛnu turuku kua, u gãasu ka
yaabu nəəmə.
26 U yobun turo soka u bikia mba n kua.

* **14:34** ***bəru*** - Bəə te ba ka yã mini, ta sãawa nge bəə swãaru. Ta koo kpĩ tu nəə gbi.

27 Yoo wi, u nɛɛ, wunɛn wɔnɔwa u wɔma,
yera bɛɛn tundo u naa kpɛma ye go ye ya
gum mɔ yèn sõ u nùn wa alafia sɔɔ.
28 Ma yeruma wi, u mɔru bara sere u ṅ kĩ
u du yɛnuɔ. Ma tundo u yarima u ka nùn
kɔkiri.
29 Yera u tundo wisa u nɛɛ, a mɛɛrio wõɔ
dabi tèn di na nun sãamɔ. Na ṅ wunɛn
wooda gaa sarare, ma baa boo buu, a ṅ man
kɛ̃ɛre n ka nuku dobu ko ka nɛn bɔrɔba.
30 Adama sanam mɛ wunɛn bii wi, u
tunuma, wi u wunɛn dukia di ka kurɔ
tanɔbu, win sõna a naa kpɛma ye go.
31 Yera tundo nɛɛ, wunɛ nɛn bii
baadommawa a ka man wãa, ye na maa mɔ
kpuro, wunɛgia.
32 Adama n weenɛ su nuku dobu ko kpa
su yɛ̃ɛri yèn sõ wunɛn wɔnɔ wini n sãare u
raa gu, ma u wurama wãaru sɔɔ. U raa kõɔra,
u maa waara.

16

Sɔm kowo gem sarirugii

1 Yesu u bwãa be sõɔwa u nɛɛ, durɔ
gobigii goo wãa. U sɔm kowo mɔ wi u win
yɛnu nɔmu sɔndia. Yera ba sɔm kowo wi
kɔrumɔtɔnu kua ba nɛɛ u win yinnin dukia
sankumɔ.
2 Ma yinni wi, u nùn soka u nɛɛ, mba na
nɔɔmɔ ba gerumɔ wunɛn sõ. A man sõɔwɔ
nge mɛ a wunɛn sɔmburu koosina, domi a
ṅ maa kpɛ̃ a ko nɛn sɔm kowo.
3 Sɔm kowo wi, u tii bikia u nɛɛ, mba
u koo ko. Wee, win yinni u nùn yaramɔ
win yɛnun sɔmburun di. U ṅ dam mɔ u ka
wuku, u ṅ maa sekuru kpɛ̃ u bara ko.
4 Wee ye u koo ko, kpa gabu bu ka nùn
mwa ben yɛnuɔ sanam mɛ ba nùn sɔmburu
yara.
5 Yera u win yinnin dibugii baawure
sokusia ma u gbiikoo bikia u nɛɛ, nyewa a
nɛn yinnin dibu nɛni.
6 U wisa u nɛɛ, gum yĩirutiru wunɔbu
(100). U nùn sõɔwa u nɛɛ, u win tireru suo
u sina fuuku kpa u yore weeraakuru.
7 Ma u kpam goo bikia u nɛɛ, wunɛ,
nyewa a nɛni. U wisa u nɛɛ, alikama sakaku
wunɔbu. Ma u nùn sõɔwa u win tireru suo
kpa u yore wɛnɛ.
8 Sɔm kowo naanɛ sarirugii win yinni
u nɛɛ, bwisigiin tiiwa. Ma Yesu u nɛɛ,
handuniagibu ba bwisi mɔ ben wãasinaa
sɔɔ n kere yam bururamgibu.
9 Na maa bɛɛ sõɔmɔ, i bɔrɔba kasuo ka
handunian dukia, kpa bu ra bɛɛ mwa wãa
yenu sɔɔ ni nu ku ra kpe, sanam mɛ dukia
ye, ya kpa.
10 Wi u naanɛ mɔ gãa piiminu sɔɔ, u maa
naanɛ mɔ gãa bakanu sɔɔ. Wi u kõsa mɔ̀ gãa
piiminu sɔɔ, u maa kõsa mɔ̀ gãa bakanu sɔɔ.
11 Yen sõ, ì kun naanɛ mɔ handunia yen
dukia sɔɔ, wara koo bɛɛ dukia gea nɔmu
sɔndia.
12 I kun maa naanɛ mɔ goon gãanu sɔɔ,
wara koo bɛɛ wɛ̃ ye n sãa bɛɛgia.
13 Sɔm kowo kun kpɛ̃ u yinnibu yiru sã.
Domi u koo turo tusi kpa u turo kĩa, ṅ kun
mɛ, u koo turo tii wɛ̃, kpa u turo gɛm. I ṅ kpɛ̃
i Gusunɔ ka dukia mɛnna i sã sannu.

Gari bwese bweseka

yi Yesu u gerua
(I maa mɛɛrio Mateu 11:12-13, 5:31-32, Maaku 10:11-12)

14 Falisiba be ba gobin kĩru mɔ, ba ye
kpuro swaa daki ma ba Yesu nɔɔ swiikinu
mɔ̀.
15 U bu sõɔwa u nɛɛ, bɛɛ i sãawa be ba
tii gem wɛ̃ɛmɔ tɔmbun wuswaaɔ, adama
Gusunɔ u bɛɛn gõrusu yɛ̃. Domi ye ba
siaramɔ tɔmbun mi gãa kõsuna Gusunɔn
wuswaaɔ.
16 Sere ka Yohanun saa, wooda ka
Gusunɔn sɔmɔbu ba wãa. Saa sanam mɛn
di, ba bandun gari kparamɔ te Gusunɔ u
swĩi, ma baawure u kookari mɔ̀ u ka du ka
dam.
17 Woodan gari piikon sankirabu sɛ̃, n
kere wɔllu ka tem kpeebu.
18 Baawure wi u win kurɔ yina, ma u kpao
sua, u sakararu kuawa. Baawure wi u maa
kurɔ sua wìn durɔ nùn yina, yɛ̃ro sakararu
kuawa.

Gobigii ka Lasaa

19 Ma Yesu kpam nɛɛ, durɔ dukiagii goo
raa wãa, wi u ra n yabe nɔnigiru sebua te
ta wesibu wã, ma baadomma win mi, tõɔ
bakara.
20 Sãaro goo raa maa wãa, wi ba sokumɔ
Lasaa. U booboosu barɔ, u ra n kpĩwa
dukiagii win yɛnu kɔnnɔwɔ.
21 Domi u kĩ u tii debia ka dĩa buri yi yi
wɔrumamɔ saa gobigii win tabulu wɔllun

di. Bɔ̃nu ra mam nɛ nu n win booboo si dabirimɔ.
22 Sãaro wi, u gu ma wɔllun gɔradoba ba
nùn sua ba ka da gɔriɔ mi Aburahamu u
wãa. Dukiagii wi, u maa gu, ma ba nùn sika.
23 U wãa nɔni swãaru sɔɔ gɔriɔ, ma u nɔni
sua wɔllɔ u Lasaa wa Aburahamun bɔkuɔ.
24 U nɔɔgiru sua u nɛɛ, baaba Aburahamu,
a nɛn wɔnwɔndu waawo, a Lasaa gɔrima u
win niki bian sɛ̃ru doke nim sɔɔ, kpa u nɛn
yara yɛmiasia, domi na nɔni swãa bakaru
waamɔ dɔ̃ɔ yara yeni sɔɔ.
25 Aburahamu u nɛɛ, nɛn bii, a yaayo
ma a wunɛn gãa geenu wa wunɛn wãarun
sanam, mɛya maa Lasaa u gãa kɔ̃sunu wa.
Tɛ̃ mini win nukura yɛm, wunɛ maa a nɔni
swãaru waamɔ.
26 Ye kpuron biru bankokoro bɔkɔwa ga
wãa bɛsɛ ka bɛɛn baa sɔɔ. Be ba kĩ bu sara
minin di bu da bɛɛn mi gia, ba ɲ̀ kpɛ̃. Mɛya
goo kun maa kpɛ̃ u na mini bɛɛn min di.
27 Dukiagii wi, u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, na
nun kanamɔ, baaba, a Lasaa gɔrio nɛn baan
yɛnuɔ,
28 domi na wɔnɔbu nɔɔbu mɔ mi, kpa u bu
yenin seeda diiya bu ku raa ka nɛ aye tɔ̃yagii
te sɔɔ.
29 Aburahamu u nɛɛ, ba Mɔwisi ka
Gusunɔn sɔmɔbun tirenu mɔ, bu nigia
nɔɔwɔ.
30 Ma u nɛɛ, aawo baaba Aburahamu, goo
ù n da ben mi gɔrin di, ba koo gɔ̃ru gɔsia.
31 Ma Aburahamu nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bà
kun Mɔwisi ka Gusunɔn sɔmɔbugia nua, ba
ɲ̀ naanɛ dokemɔ baa goo ù n seewa gɔrin di.

17

Torarun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 18:6-7, 21-22, Maaku 9:42)

1 Yesu u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ɲ̀
koo ko kɔ̃san yɛ̃ri yi kun due, adama nɔni
swãarugiiwa wìn min di yi dua.
2 N sanɔ bu nùn nɛɛru (400) gbinisi win
wĩirɔ, kpa bu nùn kpɛ̃ɛ nim wɔ̃ku sɔɔ, n kere
ù n be ba gɛma minin turo kɔ̃san yina bɛria.
3 I tii laakari ko.
Wunɛn tɔnusi ù n tora, a nùn gerusio. Yen
biru ù n gɔ̃ru gɔsia, a nùn suuru kuo.
4 Baa ù n nun tora nɔn nɔɔba yiru sɔ̃ɔ
teeru, ma nɔn nɔɔba yiru ye, u naamɔ u
tuuba mɔ̀, a nùn suuru kuo.

Naanɛ dokebu

5 Gɔrobu ba Yinni sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a bɛsɛn
naanɛ dokebu sosio.
6 Ma Yinni u nɛɛ, baa bɛɛn naanɛ dokebu
bù n nɛ nge dĩa bima, ma i dãa teni sɔ̃ɔwa tu
wukuro tu tii gira nim wɔ̃ku sɔɔ, ta koo maa
bɛɛ mɛm nɔɔwa.

Sɔm kowon wii kpĩibu

7 Yesu maa nɛɛ, bɛɛn goo ù n yoo mɔ wi
u wukumɔ, ɲ̀ kun mɛ u nɛɛ kparamɔ, u koo
nùn sɔ̃ ù n wuma yɛnuɔ u nɛɛ, u na tɛ̃ u sina
u di?
8 Aawo, u koo nùn sɔ̃wa u nɛɛ, u nùn dĩanu
sɔɔru kuo, u win yaberu sebe kpa u nùn
nɔɔri, sere u ka di u nɔ. Yen biruwa yoo win
tii u koo maa di kpa u nɔ.
9 U koo yoo wi siara yèn sɔ̃ u kua ye u nùn
yiire?
10 Aawo, mɛya maa bɛɛ ì n kpuro kua ye
ba bɛɛ yiire, i yande nɛɛ, i sãawa yobu. I gesi
kua ye n weenɛ i ko.

Yesu tɔmbu wɔkuru bɛkia

11 Sanam mɛ Yesu u dɔɔ Yerusalɛmu gia, u
kpa Samari ka Galilen baa sɔɔ.
12 Sanam mɛ u duɔ wuu gagu sɔɔ, tɔmbu
wɔkuru be ba bara disigiru mɔ ba nùn sennɔ
da ma ba yɔ̃ra n dɛsire.
13 Ba nɔɔgiru sua ba nɛɛ, yinni Yesu, a
bɛsɛn wɔnwɔndu waawo.
14 Ye u bu wa yera u nɛɛ, bu doo bu ben tii
yãku kowobu sɔ̃ɔsi.
Sanam mɛ ba dɔɔ, n wee ba bɛkura ba
dɛɛra.
15 Ben turo, ye u wa ma u bɛkura, u
gɔsirama u Gusunɔ siara ka nɔɔgiru.
16 U kpuna Yesun wuswaaɔ u nùn siara.
Samarigiiwa durɔ wi.
17 Yesu nɛɛ, n ɲ̀ be wɔku te kpurowa ba
bɛkura? Nɔɔba nnɛ be ba tie, mana ba wãa.
18 Sɔɔ wini turowa u wurama u ka Gusunɔ
siara?
19 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a seewo a doona,
wunɛn naanɛ dokebu nun bɛkia.

Ban te Gusunɔ u koo swĩi
(I maa mɛɛrio Mateu 24:23-28, 37-41)

20 Falisiba ba nùn bikia dɔma te Gusunɔ
u koo bandu swĩi kpa ba n ka yɛ̃. Yera u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔn bandu ta ɲ̀ sisi nge mɛ
ba koo ka tu wa.
21 Ba ɲ̀ gerumɔ bu nɛɛ, i wa te wee mini,
nge te wee miɔnɔ. Domi n wee, Gusunɔ u
bandu swĩi bɛɛn suunu sɔɔ.

22 Ma u bwãa be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sanam sisi
mɛ̀ sɔɔ i ko n kĩ i Tɔnun Biin tɔ̃ɔ teeru wa,
adama i ǹ tu wasi.
23 Ba koo bɛɛ sɔ̃, i mɛɛrio mini ǹ kun mɛ
miɔnɔ. I ku ka duki da mi.
24 Ka geema nge mɛ guru maakinu ra balli
wɔllun goo teerun di sere ka tensim mi, nge
mɛya Tɔnun Bii u ko n sãa win tɔ̃ɔ te sɔɔ.
25 Adama gbiikaa, u ǹ koo ko u kun nɔni
sɔ̃ɔre gem gem kpa tɛ̃n tɔmbu bu nùn yina.
26 Ye n kua Nɔwɛn sanam sɔɔ, n koo maa
ko Tɔnun Biin sanam sɔɔ.
27 Tɔmba dimɔ, ba nɔrumɔ, ba suanamɔ,
ba durɔbu ka kurɔbu kɛ̃ɛnamɔ sere n ka
girari dɔma te Nɔwɛ u goo dua. Ma nim
yibura na ta be kpuro kam koosia.
28 Mɛya n koo maa ko nge Lɔtun saa.
Tɔmba dimɔ, ba nɔrumɔ ba dwemɔ ba
dɔramɔ, ba dĩanu duurumɔ, ba dia banimɔ.
29 Adama dɔma te Lɔtu u yara Sodomun
di, guri dɔ̃ɔgia ka sɔ̃ɔ bisu ya na wɔllun di ya
be kpuro kam koosia.
30 Mɛya n ko n maa sãa tɔ̃ɔ te Tɔnun Bii u
koo kurama.
31 Tɔ̃ɔ te sɔɔ, wi u wãa win dii tɛɛra wɔllɔ
ma win yãnu wãa dirɔ, u ku raa du u nu
sua. Wi u maa wãa gberɔ, u ku raa gɔsirama
yɛnuɔ.
32 I Lɔtun kurɔ yaayo.
33 Wi u kĩ u win wãaru di ka win gɔ̃ru kĩru,
u koo tu bia, adama wi u win wãaru yina,
wiya u ko n tu mɔ.
34 Ka geema, wɔ̃ku te, tɔmbu yiru ba ko n
kpĩ kpin yee teeru sɔɔ, ba koo turo sua kpa
bu turo deri.
35 Kurɔbu yiru ba ko n nammɔ sannu, ba
koo turo sua kpa bu turo deri. [
36 Durɔbu yiru ba ko n wãa gberɔ, ba koo
turo sua kpa bu turo deri.]
37 Bwãa be, ba nùn bikia ba nɛɛ, ma
giara Yinni. Ma u nɛɛ, mi gora wãa miya
yaberekunu nu koo mɛnna.

18

Gɔmini ka siri kowon gari

1 Yesu u bu mɔn teni kua u ka bu sɔ̃ɔsi ma
n weenɛ ba n da n kanaru mɔ̀ wɛ̃rabu sari.
2 U nɛɛ, siri kowo goo wãa wuu maro gagu
sɔɔ, wi u ǹ Gusunɔ nasie, u ǹ maa goon bɛɛrɛ
yɛ̃.
3 Wuu teu ge sɔɔ, gɔmini goo maa wãa mi.
U ra nɛ win mi, u nɛɛ, u bu sirio wi ka win
yibɛrɛ.
4 U yina n tɛ. Adama yen biru u bwisika u
nɛɛ, baa mɛ na ǹ Gusunɔ nasie, ma na ǹ goon
bɛɛrɛ yɛ̃,
5 ka mɛ, yèn sɔ̃ gɔmini wini u man bande,
kon bu siria ka win yibɛrɛ, kpa u ku maa
man baasi.
6 Yinni u nɛɛ, i nɔɔwɔ ye siri kowo kɔ̃so wi,
u gerua.
7 Kaa sere gere Gusunɔ? U ǹ koo win tiin
tɔmbu siria be ba nùn wuri koosimɔ bururu
ka yoka? U koo tɛ u sere bu nɔɔri?
8 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ u koo bu siria ka sɛndaru.
Ka mɛ, sanam mɛ Tɔnun Bii u koo na u koo
naanɛ dokebu deema tem mɛ sɔɔ?

Falisi ka gbere mwaɔn

kanaru

9 U kpam mɔn teni kua tɔmbu gabun sɔ̃ be
ba tii mɛɛra geegibu, ma ba gabu gema.
10 U nɛɛ, tɔmbu yiru ba dua sãa yerɔ bu
ka kanaru ko. Turo sãawa Falisi, turo maa
gbere mwaɔ.
11 Falisi wi, u yɔ̃ u kanaru mɔ̀ u win tiin
gari mɔ̀ u nɛɛ, Gusunɔ na nun siara yèn sɔ̃ na
ǹ sãa nge be ba tie, be ba sãa taki diobu ka
kɔ̃san kowobu ka sakara kowobu ka mam
gbere mwaɔ nge durɔ wini.
12 Na ra nɔɔ bɔke nɔn yiru alusuma tia
sɔɔ. Na ra maa nɛn mɔru kpuron wɔkuru
baateren wɔllɔ tia wɛ̃.
13 Gbere mwaɔ wi, u yɔ̃ra n dɛsire, u
ǹ kãka u win nɔni sue wɔllɔ, ma u tii
bɔkua u nɛɛ, Gusunɔ, na sãawa toro, a nɛn
wɔnwɔndu waawo.
14 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ gbere mwaɔ wiya u gem
wa Gusunɔn wuswaaɔ u ka wa yɛnuɔ n kere
win beruse. Domi baawure wi u tii sua
wɔllɔ ba koo nùn kawa. Wi u maa tii kawa
ba koo nùn sua wɔllɔ.

Yesu bibu kanaru kua
(I maa mɛɛrio Mateu 19:13-15, Maaku 10:13-16)

15 Ba ka bibu naamɔ Yesun mi baa ka bii
wɛ̃ɛnɔ u ka nu nɔmu sɔndi. Adama ye win
bwãabu ba ye wa ba bu gerusi.
16 Ma Yesu u bibu soka win mi u nɛɛ, i
de bibu bu na nɛn mi, i ku bu yinari, domi
Gusunɔ u bandu swĩi tɔmbun sɔ̃ be ba ka bu
weenɛ.

17 Ka geema, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi u
kun ban te Gusunɔ u swĩi wure nge mɛ bii
u ra win mɔwɔbu wure, u ɲ̀ kpɛ̃ u n sãa ban
tegii.

Gobigii goon gari
(I maa mɛɛrio Mateu 19:16-30, Maaku 10:17-31)

18 Wirugii goo u Yesu bikia u nɛɛ, yinni, a
sãawa tɔn geo. Mba na kon ko n ka wãaru te
ta ku ra kpe wa.
19 Yesu nɛɛ, mban sɔ̃na a man sokumɔ geo.
Goo sari wi u sãa geo ma n kun mɔ Gusunɔ
turo.
20 A wooda yɛ̃ ye ya gerumɔ ya nɛɛ, "i ku
sakararu ko, i ku tɔnu go, i ku gbɛni, i ku
seeda weesugia di, i bɛɛn tundo ka mɛro
bɛɛrɛ wɛ̃."
21 Ma durɔ wi, u nɛɛ, yeni kpurowa na
wiru kpĩiyɛ saa nɛn aluwaasirun di.
22 Ye Yesu u yeni nua u kpa, u kpam nɛɛ,
gãa teena nu nun tie. A dɔro kpuro ye a
mɔ, kpa a sãarobu yen gobi bɔnu kua, kaa
n dukia mɔ wɔllɔ. Yen biru a na a man swĩi.
23 Ye durɔ wi, u yeni nua win nukura
sankira, domi dukia bakagiiwa.
24 Ye Yesu u nùn mɛɛra u nɛɛ, ka geema n
ka dukiagibu sɛ̃wa bu ka ban te Gusunɔ u
swĩi wura.
25 Domi dukiagii u ka ban te wura, yen
sɛ̃sɔ ga kpã ga kere yooyoo gu du yaburan
wɛ̃rɔ gu yari.
26 Be ba nùn swaa daki ba nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na,
wara koo kpĩ u faaba wa.
27 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ye tɔnu kpanɛ,
Gusunɔ kun ye kpanɛ.
28 Piɛɛ u nɛɛ, n wee sa deri kpuro ye sa mɔ,
sa nun swĩi.
29 Ma Yesu u nɛɛ, ka geema, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
goo sari wi u win yɛnu deri ban te Gusunɔ
u swĩin sɔ̃ ɲ̀ kun mɛ win kurɔ ɲ̀ kun mɛ win
maabu ka win wɔnɔbu ɲ̀ kun mɛ win mɛro
ka win tundo ɲ̀ kun mɛ win bibu,
30 kpa u kun wa u mwɛ saa yeni sɔɔ n kere
ye u deri, ka kpam wãaru te ta ku ra kpe sia.

Yesu u win gɔɔ ka win seebun

gari mɔ̀ nɔn itase
(I maa mɛɛrio Mateu 20:17-19, Maaku 10:32-34)

31 Yesu u wɔkura yiru ye soka win mi ma
u nɛɛ, n wee sa Yerusalɛmu dɔɔ. Ye Gusunɔn
sɔmɔba yorua Tɔnun Biin sɔ̃ kpuro, ya koo
koora.
32 Domi ba koo nùn tɔn tukobu nɔmu
sɔndia bu nùn yaakoru ko, bu nùn nɔni sɔ̃,
kpa bu nùn yãatam sie.
33 Bà n maa nùn so ba kpa ba koo nùn go,
kpa u se gɔrin di sɔ̃ɔ itase.
34 Adama bwãa be, ba ɲ̀ gãanu tuba gari
yi sɔɔ. N bu wini ye u ka yã. Gari yi kun bu
yeeri.

Yesu u wɔ̃ko bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 20:29-34, Maaku 10:46-52)

35 Nge mɛ Yesu u Yeriko duɔ, wɔ̃ko goo u
sɔ̃ swaa nɔɔwɔ u bara mɔ̀.
36 Ye u tɔn wɔrun damu nua ga sarɔ, yera
u bikia mba n kua.
37 Ma ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Yesu
Nasarɛtigiiwa u sarɔ.
38 Ma u nɔɔgiru sua u nɛɛ, Yesu Dafidin
sikadobu, a nɛn wɔnwɔndu waawo.
39 Be ba sĩimɔ wuswaaɔ ba nùn gerusi bu
ka nùn marisia. Adama u wure u gbãra n
kere yellu u nɛɛ, Dafidin sikadobu, a nɛn
wɔnwɔndu waawo.
40 Yesu u yɔ̃ra ma u nɛɛ, bu ka nùn na. Ye
wɔ̃ko wi, u tunuma Yesu nùn bikia u nɛɛ,
41 mba a kĩ n nun kua.
U nɛɛ, Yinni, na kĩ n yam wawa.
42 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yam
waawo, wunɛn naanɛ dokebu nun bɛkia.
43 Yande u yam wa, ma u Yesu swĩi u
Gusunɔ siaramɔ. Sanam mɛ tɔn wɔru ge
kpuro, ba ye wa ma ba Gusunɔ saabu kua.

19

Yesu ka Sakeu

1 Yesu u dua wuu ge ba mɔ̀ Yerikoɔ, u gu
bukianɛ.
2 Miya durɔ gobigii goo u wãa wi ba mɔ̀
Sakeu wi u sãa gbere mwaɔbun wirugii.
3 U kĩ u Yesu wa, adama u ɲ̀ kpĩa tɔn
wɔrun sɔ̃ yèn sɔ̃ wi, tɔn kpiribuwa.
4 Yera u duka da wuswaaɔ ma u yɔɔwa dãa
te ba mɔ̀ sikamɔren wɔllɔ u ka nùn wan sɔ̃,
domi u yɛ̃ ma miya u koo ka doona.
5 Saa ye Yesu u tura yam mi, u nɔni seeya
ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Sakeu a sarama
kpaaka, domi wunɛn yɛnuɔra na kon sɔbia
gisɔ.
6 Sakeu sarama ka sɛndaru ma u Yesu dam
koosia ka nuku dobu.

7 Ye tɔmba ye wa, be kpuro ba wɔki ba nɛɛ,
u da u sɔbia kɔ̃san kowon yɛnuɔ.
8 Sakeu u seewa u yɔ̃ra Yinnin wuswaaɔ
u nɛɛ, n wee Yinni na nɛn dukian bɔnu
sãarobu wɛ̃ɛmɔ. Nà n maa goo gãanu wɔrari
ka taki na nùn yen nɔn nnɛ wesiamɔ.
9 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gisɔ faaba
dua yɛnu ge sɔɔ yèn sɔ̃ winin tii maa sãa
Aburahamun bweseru.
10 Domi Tɔnun Bii u nawa u ka kasu be ba
kɔ̃ɔra u bu faaba ko.

Nge mɛ sɔm kowoba ka gobi

mɛro kua
(I maa mɛɛrio Mateu 25:14-30)

11 Sanam mɛ tɔmba yeni swaa daki, u
kpam mɔndu kua yèn sɔ̃ u Yerusalɛmu tu-
ruku kua ma ba tamaa Gusunɔ u koo bandu
swĩiwa yande.
12 Yera u nɛɛ, sina bii goo u bandu dibu
da n toma tem gam gia, kpa u wurama yen
biru.
13 U sere doona u wɔkuru soka win yobu
sɔɔ, ma u ben baawure gobi bɛkɛ gɛɛ wɛ̃ u
nɛɛ, bu de gobi yi, yi ma sere u ka wurama.
14 Win temgibu ba nùn tusa ma ba nɔɔ tia
kua ba tɔmbu gɔra bu nɛɛ, ba ǹ kĩ durɔ wi, u
bandu di ben temɔ.
15 Sanam mɛ u wuma ye u ban te diima, u
yoo be soka win mi be u raa gobi wɛ̃, kpa u
ka wa nge mɛ baawuren gobi nùn marua.
16 Gbiikoo na u nɛɛ, yinni wunɛn gobi yi,
yi mara wɔkuru.
17 U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ya wã yoo geo. Yèn sɔ̃
a kua naanɛgii gãa piiminu sɔɔ, na nun kua
wuu marosu wɔkurun wirugii.
18 Yiruse na u nɛɛ, yinni wunɛn gobi yi, yi
mara nɔɔbu.
19 U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛ maa, na nun
kua wuu marosu nɔɔbun wirugii.
20 Kpao na u nɛɛ, yinni wunɛn gobi wee yi
na berua kĩasu sɔɔ.
21 Domi na wunɛn bɛrum mɔ yèn sɔ̃ a sãa
tɔn sɛ̃sɔgii. A ra suewa ye a kun yii, kpa a gɛ̃
mi a kun duure.
22 U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na kon nun siriwa
wunɛn gari sɔɔn di, yoo kam. A yɛ̃ ma na sãa
tɔn sɛ̃sɔgii, na ra sue ye na kun yii, kpa n gɛ̃
mi na kun duure.
23 N n mɛn na, mban sɔ̃na a ǹ goo nɛn gobi
yi wɛ̃ u ka gobi mɛro ko, kpa n nɛnyam mwa
ka are sanam mɛ na wɔma.
24 Ma be ba wãa mi, u bu sɔ̃ɔwa bu gobi yi
mɔɔ bu wɔkurugii wi wɛ̃.
25 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, yinni, u wɔkuru
mɔ kɔ.
26 U nɛɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, wi u mɔ, win mɔru
sɔɔra ba koo nùn sosia. Wi u kun maa mɔ,
fiiko ye u mam mɔ ba koo nùn mwaari.
27 Yen biru i ka nɛn yibɛrɛba na mini be
ba kun kĩ n bandu di kpa i bu sakiri nɛn
wuswaaɔ.

Yesu u Yerusalɛmu dua
(I maa mɛɛrio Mateu 21:1-11, Maaku 11:1-
11, Yohanu 12:12-19)

28 Ye Yesu yeni gerua u kpa, u win swaa
mwa u bu gbiiya Yerusalɛmu gia.
29 Sanam mɛ u Bɛtefagi ka Betani turuku
kua, guurun bera gia te ba ra soku Olifin
guuru, u tɔmbu yiru gɔra win bwãabu sɔɔ
30 u nɛɛ, bu doo wuu ge ga wãa ben
wuswaaɔ mi. Bà n dua ba koo kɛtɛku buu
wa ga sɔri ge goo kun sɔnire. U nɛɛ, bu gu
sɔsiama bu ka na.
31 Goo ù n bu bikia mban sɔ̃na ba gu
sɔsiamɔ, bu nɛɛ, Yinniwa u gen bukata mɔ.
32 Be u gɔra ba doona, ma ba yabu baayere
deema nge mɛ u bu sɔ̃ɔwa.
33 Ye ba kɛtɛku buu ge sɔsiamɔ, gen yin-
niba nɛɛ, mban sɔ̃na i kɛtɛku buu ge sɔsiamɔ.
34 Ba nɛɛ, Yinniwa u gen bukata mɔ.
35 Ma ba ka Yesu kɛtɛku buu ge naawa. Ba
ben yãnu tɛria gen wɔllɔ ma ba Yesu sɔndi.
36 Ye u dɔɔ, mɛya tɔmba ben yãnu tɛriamɔ
swaa sɔɔ.
37 Sanam mɛ u Yerusalɛmu turuku kua
Olifin guurun swaan bɔkuɔ, win bwãabu
kpuro ba nɔɔgiru sua ba Gusunɔ siaramɔ ka
nuku dobu sɔm maamaakiginu kpuron sɔ̃
ye ba wa.
38 Ba nɛɛ, Gusunɔ u sunɔ wi u sisi ka win
yĩsiru domaru kuo, alafia ya n wãa wɔllɔ, kpa
yiiko ya n wãa wɔwɔlleɔ.
39 Falisi gabu saa tɔn wɔrun suunu sɔɔn di
ba Yesu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, yinni a wunɛn bwãa
be marisio.
40 U bu wisa u nɛɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baa beni
bà n mari, kpenu koo gbãra.

Yesu Yerusalɛmu swĩiya

41 Sanam mɛ Yesu u Yerusalɛmu turuku
kua, ye u ye wa yera u swĩi wɔri yen sɔ̃,

42 u nɛɛ, wunɛ Yerusalɛmu à n daa tɛ̃ yɛ̃
ye ya koo ka nun alafia naawa ni, baa gisɔ!
Adama wee, ya nun kukue.
43 Sanam koo nun naawa mɛ̀ sɔɔ wunɛn
yibɛrɛba ba koo nun tarusi, kpa bu nun
kooro bure bu nun sɛ̃kenɛ beri berika
kpuron di.
44 Ba koo nun nam, wunɛ ka wunɛn bibu
be ba wãa wunɛn suunu sɔɔ. Ba ɲ derimɔ
kpenu nu sɔnna wunɛ sɔɔ, yèn sɔ̃ a ɲ tuba
saa ye Gusunɔ u nun naawa.

Yesu u dua sãa yerɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 21:12-17, Maaku 11:15-19, Yohanu 2:13-22)

45 Yesu dua sãa yerɔ ma u kia dɔrobu
giram wɔri.
46 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba yorua, "Nɛn diru
ta ko n sãawa kanarun diru." Adama bɛɛ i
tu kua gbɛnɔbun wãa yeru.
47 Baadomma u ra n Gusunɔn garin
keu sɔ̃ɔsimɔ sãa yerɔ. Yera yãku kowo
tɔnwerobu ka wooda yɛ̃robu ka Yuuban
wirugibu ba kĩ bu nùn go.
48 Adama ba ɲ yɛ̃ nge mɛ ba koo koosina,
domi tɔmbu kpurowa ba nùn swaa daki ma
n bu maamaaki sãa.

20

Man diya Yesu u yiiko wa
(I maa mɛɛrio Mateu 21:23-27, Maaku 11:27-33)

1 Sɔ̃ɔ teeru nge mɛ Yesu u Gusunɔn garin
keu sɔ̃ɔsimɔ sãa yerɔ, ma u Labaari gean
waasu mɔ̀, yãku kowo tɔnwerobu ka wooda
yɛ̃robu ka Yuuban guro gurobu ba kurama.
2 Ba nɛɛ, a sun sɔ̃ɔwɔ wooda yerà a ka yeni
mɔ̀. Wara u nun yen yiiko wɛ̃.
3 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛ maa, na kon bɛɛ gari
gɛɛ bikia, kpa i man sɔ̃.
4 Man diya Yohanu u wooda wa u ka
tɔmbu batɛmu kua. Tɔnun min di? Nge
wɔllun di.
5 Adama ba geruna ba nɛɛ, sà n gerua
wɔllun diya, u koo nɛɛ, mban sɔ̃na sa ɲ nùn
naanɛ doke.
6 Sà n maa nɛɛ, tɔnun min di, tɔmbu kpuro
ba koo sun kpenu kasuku domi baawure u
Yohanu garisi Gusunɔn sɔmɔ.
7 Yera ba wisa ba nɛɛ, sa ɲ yɛ̃ man diya.
8 Ma Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛ maa, na ɲ
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ yiiko ye na ka yeni mɔ̀.

Gbaa wuko kɔ̃sobun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 21:33-46, Maaku 12:1-12)

9 Yen biru u tɔmbu mɔn teni kua u nɛɛ,
durɔ goo u resɛm gbaaru kua u dãnu duura
ma u kɔ̃sobu kasu u bu ye nɔmu bɛria, ma u
wuu da n ka tɛ.
10 Sanam mɛ saa ya tura u sɔmɔ gɔra kɔ̃so
ben mi, bu ka nùn wɛ̃ɛma ye n sãa wigia.
Kɔ̃so be, ba nùn so, ba nùn gira nɔm dira.
11 U kpam kpao gɔra. Ba nùn so, ba nùn
yaa kasiki, ba gira nɔm dira.
12 U kpam itase gɔra. Ba nùn mɛɛra kua ma
ba nùn gira.
13 Gbaa yɛ̃ro wi, u nɛɛ, mba kon ko tɛ̃. Kon
den nɛn tiin bii kĩnasi bu gɔriawa. Sɔrɔkudo
ba koo nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
14 Adama ye kɔ̃so be, ba nùn wa, ba
geruna ba nɛɛ, wiya sãa tubi dio, su nùn go,
kpa gbaa te, tu ko bɛsɛgiru.
15 Ma ba nùn yara gbaa ten biruɔ, ba nùn
go.
Tɛ̃ mba gbaa yɛ̃ro wi, u koo bu kua.
16 U koo na u bu kpeerasia, kpa u win gbaa
te kɔ̃so kpaobu nɔmu bɛria.
Sanam mɛ tɔn be ba nùn swaa daki ba ye
nua, yera ba nɛɛ, su ku wa mɛ.
17 Adama Yesu u bu nɔni kɔ̃ u ka da ma u
nɛɛ, mba gari yin tubusianu yi ba yorua ba
nɛɛ, "Kpee te banɔba yina, tera ta kua gani
gɔmburun dam."
18 Baawure wi u kpee te wɔri, ta koo nùn
bɔɔku, wi ta maa wɔri, ta koo nùn namwa
muku muku.

Wɔ̃ɔ gobin kɔsiabun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 22:15-22, Maaku 12:13-17)

19 Saa tia ye sɔɔ, yãku kowo tɔnwerobu ka
wooda yɛ̃robu ba kasu bu Yesu mwa, domi
ba tuba ma ben sɔ̃na u mɔn te kua. Adama
ba tɔn wɔru nasie.
20 Ba Yesun laakari mɔ kpuro sɔɔ. Ma ba
tɔn samba kowobu gɔra win mi, be ba sãare
geegibu bu ka nùn mwa win gari gɛɛ sɔɔ, kpa
bu nùn tem yɛ̃ro nɔmu beria.
21 Tɔn be, ba nùn bikia ba nɛɛ, yinni sa
yɛ̃ ma wunɛn gari ka wunɛn sɔ̃ɔsira sãa dee
dee, a ku ra maa kĩru gem wɛ̃, a Gusunɔn
swaa sɔ̃ɔsimɔwa gem sɔɔ.
22 N weenɛ su tem yɛ̃ro wɔ̃ɔ gobi wɛ̃? Nge
su ku wɛ̃.

23 Ye Yesu u ben bwisiku kɔ̃sunu wa, yera
u nɛɛ,
24 i man gobi sɔ̃ɔsima. Ma ba nùn yi wɛ̃.
Ma u nɛɛ, waran foto ka yĩrera mi.
Ba nɛɛ, tem yɛ̃rogia.
25 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, i
tem yɛ̃ro wɛ̃ɛyɔ ye n sãa tem yɛ̃rogia, kpa i
Gusunɔ wɛ̃ ye n sãa Gusunɔgia.
26 Ma ba kpana bu nùn nɔma turi win gari
sɔɔn di tɔmbun wuswaaɔ. Yera ba ka win
wisibu biti kua, ma ba ben nɔɔ mari.

Gɔribun seebun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 22:23-33, Maaku 12:18-27)

27 Sadusiba be ba ra nɛɛ gɔriba kun seemɔ,
ben gabu ba nùn susi ma ba bikia ba nɛɛ,
28 yinni, n wee ye Mɔwisi u sun yorua.
U nɛɛ, "Goon bɛɛrɛ̀ ù n gu u kurɔ deri, ma
u kun ka kurɔ wi bii mara, u koo kpĩ u
nùn tubi di, kpa u ka win bɛɛrɛ̀ bweseru
waawa."
29 Nge mɛna, tundo turosibu nɔɔba yiru
gaba raa wãa. Gbiikoo u kurɔ sua ma u gu, u
ɲ̀ ka kurɔ wi bii mɔ.
30-31 Yiruse ka itase ba nùn sua gɔminiru.
Mɛya n kua sere be nɔɔba yiru ye, ba ka gu.
Ba ɲ̀ bii mara.
32 Kurɔ wi, u ra gu.
33 Gɔribun seebun sanam ben weren
kurɔwa u ko n sãa. Domi be nɔɔba yiru ye
kpurowa ba nùn gia kurɔ.
34 Yesu u bu wisa u nɛɛ, handunia yen
tɔmba ba kurɔbu ka durɔbu suamɔ,
35 adama sibu be ba ko n bɔnu mɔ sian
wãaru ka gɔribun seebu sɔɔ, ba ɲ̀ kurɔbu ka
durɔbu suamɔ.
36 Ba ko n ka wɔllun gɔradoba weenɛwa
ba ɲ̀ maa gbimɔ. Ba ko n sãa Gusunɔn bibu
domi ba bu seeya gɔrin di.
37 Mɔwisin tii u sɔ̃ɔsi sãa sãa ma gɔriba
koo se, ye u Gusunɔ soka u nɛɛwa, "Gusunɔ
Aburahamun Yinni, ka Isakin Yinni, ka
Yakɔbun Yinni" awĩi dɔ̃ɔgii yin gari sɔɔ.
38 Gusunɔ kun sãa gɔribun Yinni. U sãawa
wasobugii, domi win mi kpuro ba sãawa
wasobu.
39 Gabu wooda yɛ̃robu sɔɔ ba nɛɛ, yinni,
wunɛn gari yi, yi dɛnde.
40 Ba ɲ̀ maa kãka ba nùn gãanu ganu bikie.

Dafidi ka wi Gusunɔ u gɔsa
(I maa mɛɛrio Mateu 22:41-46, Maaku 12:35-37)

41 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, amɔna ba koo
ka kpĩ bu nɛɛ, Kirisi sãawa Dafidin bii.
42 Domi Dafidin tii u gerua Womusun
tireru sɔɔ u nɛɛ,
"Yinni Gusunɔ u nɛn Yinni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
sinɔ nɛn nɔm geuɔ,
43 sere n ka nun wunɛn yibɛrɛba taarea."
44 Dafidi ù n nùn soka Yinni, amɔna u ko n
maa ka sãa win bii.

I tii laakari koowo

ka wooda yɛ̃robu
(I maa mɛɛrio Mateu 23:1-36, Maaku 12:38-40)

45 Sanam mɛ tɔn dabira nùn swaa daki, u
win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
46 i tii laakari ko ka wooda yɛ̃robu be ba kĩ
ba n bɔsu ka yabe dɛndɛnnu, ba tɔbirinaa kĩ
batuma sɔɔ, ba sin yee gbiikinu kasu mɛnnɔ
yenɔ ka aye bɛɛrɛginu dim soku yerɔ.
47 Ba gɔminibun yɛnusu dimɔ, ma ba kana
dɛndɛnnu mɔ̀ bu ka bu wan sɔ̃. Ba koo bu
taarɛ wɛ̃ n kpã.

21

Gobi yi kurɔ gɔmini goo u kpɛ̃ɛ
(I maa mɛɛrio Maaku 12:41-44)

1 Yesu u nɔni seeya ma u dukiagibu wa ba
gobi kpɛ̃ɛmɔ sãa yerun kpakororu sɔɔ mi ba
ra gobi doke.
2 U maa kurɔ gɔmini sãaro goo wa u gobi
piiminu yiru kpɛ̃ɛmɔ mi.
3 Ma u nɛɛ, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka gem, gɔmini
sãaro wi, u kpɛ̃ɛ n be kpuro kere be ba tie.
4 Domi ye n sɔndi ben mɔɔ bakaru sɔɔ
yera ba wuna ba doke, adama win yãaru sɔɔ
u kpuro kpɛ̃ɛ ye u ka tii kɔ̃su.

Yesu u sãa yerun

kɔrabun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 24:1-2, Maaku 13:1-2)

5 Gaba gerumɔ ma sãa yeru ta buraru mɔ
ta wã ten kpee buranu ka kɛ̃ɛ ni ba Gusunɔ
wɛ̃n sɔ̃. Yera Yesu u nɛɛ,
6 sanam sisi mɛ̀ sɔɔ ye i waamɔ mini kpuro
yen gaan kpera kun ko n wãa ten tensim
wɔllɔ. Ni kpurowa nu koo wɔri.

Wahala ye ya koo na

handunia yu sere kpe
(I maa mɛɛrio Mateu 24:3-14, Maaku 13:3-13)

7 Ba nùn bikia ba nɛɛ, yinni, ǹ n mɛn na, domma yeni ya koo tunuma. Yĩre terà ta koo gbi tu kookoo si sɔ̃ɔsi.
8 Yesu u nɛɛ, i laakari koowo, i ku de bu bɛɛ nɔni wɔ̃ke. Domi dabira koo na ka nɛn yĩsiru, kpa ba n gerumɔ ba n mɔ̀, saa ya turuku kua, beya ba sãa Kirisi wi. Adama i ku bu swĩi.
9 I n tabun damu nɔɔmɔ ka nɔɔsinaa sariru, i ku nanda. Domi yera n ko n gbi n tunuma, adama n ǹ kpee te mi gina.
10 Yera u kpam bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bwesenu koo seesina, sinamba koo maa seesina.
11 Tem yĩiri bakabu ko n wãa ka baranu ka gɔ̃ɔru, gam ka gam. Maamaaki bɛrumgii ka yĩre bakanu nu ko n wãa wɔllɔ.
12 Adama yabu ye kpuro yu sere koora ba koo bɛɛ mwa bu bɛɛ nɔni sɔ̃. Ba koo bɛɛ siri kowobu nɔmu sɔndia mɛnnɔ yenɔ, ba koo bɛɛ pirisɔm doke, kpa bu ka bɛɛ da sina bokobu ka tem yɛ̃robun kɔnnɔsɔ nɛn yĩsirun sɔ̃.
13 Yera n koo bɛɛ ayeru wɛ̃ i ka seeda di.
14 I de i n yɛ̃ ma n ǹ bɛɛn bwisikunu i ko ka tii yina.
15 Domi kon de i gari gere ka bwisi yi bɛɛn yibɛrɛba kpuro ba ǹ kpɛ̃ bu yina, ǹ kun mɛ bu siki.
16 Bɛɛn mɔwɔbu mam, ka bɛɛn maabu ka bɛɛn wɔnɔbu ka bɛɛn dusibu ka bɛɛn bɔrɔba, ba koo bɛɛ bu nɔmu sɔndia kpa bu dabiru go bɛɛ sɔɔ.
17 Baawure koo bɛɛ tusi nɛn yĩsirun sɔ̃.
18 Adama baa bɛɛn wirun sera kun borimɔ.
19 Bɛɛn tɛmanabun saabu bɛɛn hunde ya koo faaba wa.

Yerusalɛmun kpeerabun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 24:15-21, Maaku 13:14-19)

20 Ma Yesu maa nɛɛ, dɔma te i wa tabu kowoba Yerusalɛmu tarusi, i n yɛ̃ ma yen kpeerasiabu turuku kuawa.
21 Sanam mɛ, be ba wãa Yudeaɔ, bu suuwo guunu wɔllu gia. Be ba maa wãa Yerusalɛmun suunu sɔɔ bu yario, be ba maa wãa gberɔ bu ku wura wuuɔ.
22 Domi saa yeya mɔru kɔsiarun sanam, kpuro yu ka koora ye ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ.
23 Gurigibu ka tɔn kurɔ be ba bibu bɔm kɛ̃mɔ saa ye sɔɔ, ba koo nɔni swãaru wa. Domi nuku sankira bakanu ko n wãa tem sɔɔ, ka maa mɔru baka bu ka tɔn be sɛɛyasia.
24 Ba koo bu sɔ̃siri ka takobi, kpa bu bu yoru mwa tem baama. Bwese tukunu koo maa Yerusalɛmu taaku sere nin saa yu ka turi.

Tɔnun Biin naaru
(I maa mɛɛrio Mateu 24:29-31, Maaku 13:24-27)

25 Yesu kpam nɛɛ, yĩrenu ko nu n wãa sɔ̃ɔ ka suru ka kperi sɔɔ. Tem sɔɔ, nɔni swãa bakara koo bwesenu deema kpa nu biti soora nim wɔ̃ku ka nim kurenun wurenun sɔ̃.
26 Nandabu koo tɔmbu wasikira bà n mara ye n koo koora handunia sɔɔ, domi wɔllun dam mu koo yĩiri.
27 Saa yera ba koo Tɔnun Bii wa u kurama guru wiru sɔɔ, ka dam bakam ka yiiko.
28 Yeni yà n naabu torua, i yɔ̃rɔ sɔnwɔ kpa i bɛɛn wiru seeya yèn sɔ̃ bɛɛn yakiabu turuku kua.

Yĩre te dãa te ba mɔ̀ figie

ta sɔ̃ɔsimɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 24:32-35, Maaku 13:28-31)

29 Ma u bu garin weenasii kua u nɛɛ, i dãa te ba mɔ̀ figie mɛɛrio ka dãnu kpuro.
30 Nù n kpararu torua, bɛɛn tii ì n mɛɛra, i yɛ̃ ma yande tomburura ta turuku kooma.
31 Nge mɛya bɛɛ maa, ì n yabu ye wa ya wee, i n yɛ̃ ma n turuku kuawa Gusunɔ u ka bandu swĩi.
32 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, saa yenin tɔmbu gabu ba ǹ gbimɔ yabu ye kpuro yu ka koora.
33 Wɔllu ka tem mu koo doona, adama nɛn gari kun doonɔ.

I tii laakari ko

34 Ma Yesu kpam nɛɛ, i n bɛɛn tii sɛ, kpa i ku ra ko laakari sariba dibu ka nɔrubun sɔ̃ ka handunian wururabu, kpa tɔ̃ɔ te, tu ku bɛɛ suaru wɔri nge yina.
35 Domi ta koo baawure deema wi u wãa tem mɛ kpuro sɔɔ.
36 Yen sɔ̃, i n swaa mɛɛra kpa i n kanaru mɔ̀ saa baayere, kpa i dam wa i ka kisira kpuro ye n koo nan di, kpa i ka kpĩ i yɔ̃ra Tɔnun Biin wuswaaɔ.

37 Bururu baatere Yesu ra Gusunɔn garin
keu sɔ̃ɔsiwa sãa yerɔ, yoka kpa u da u kpuna
Olifin guuru wɔllɔ.
38 N n kua bururu tɔmbu kpuro ba ra
nɛwa win mi sãa yerɔ bu ka win gari swaa
daki.

22

Wirugiba wesianamɔ

bu ka Yesu go
(I maa mɛɛrio Mateu 26:1-5, Maaku 14:1-2, Yohanu 11:45-53)

1 Pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia doken tɔ̃ɔ bakaru,
te ba ra soku Gɔɔ sararibu ta turuku kua.
2 Yãku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛ̃robu
ba bwisi bɛrinamɔ bu ka Yesu go domi ba
tɔn wɔrun bɛrum mɔ.

Yudasi u kĩ u Yesu

wirugibu nɔmu sɔndia
(I maa mɛɛrio Mateu 26:14-16, Maaku 14:10-11)

3 Yera Setam ya dua Yudasin gɔ̃ruɔ wi
ba sokumɔ Isikariɔtu. U sãawa bwãabu
wɔkura yiru yen turo.
4 Ma u da u nɔɔ tia kua ka yãku kowo
tɔnwerobu ka sãa yerun kɔ̃sobun wirugibu
u ka bu Yesu nɔmu sɔndia.
5 Ben nukura dora ma ba wesiana bu ka
nùn gobi kɛ̃.
6 U wura, ma u swaa kasu u ka bu Yesu
nɔmu sɔndia saa ye n weenɛ kpa tɔn wɔru
ga kun yɛ̃.

Yesun sɔɔru

Gɔɔ sararibun yaa dibun sɔ̃
(I maa mɛɛrio Mateu 26:17-25, Maaku 14:12-21, Yohanu 13:21-30)

7 Pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia doken tɔ̃ru tè sɔɔ
ba ra Gɔɔ sararibun yãanu go, ta tunuma.
8 Ma Yesu u Piɛɛ ka Yohanu gɔra u nɛɛ, i
doo i Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakarun sɔɔru ko su
ka te di.
9 Ba nùn bikia ba nɛɛ, mana u kĩ bu ten
sɔɔru ko.
10 U bu wisa u nɛɛ, n wee, ì n wuu dua
i kpa i ko ka durɔ goo yinna u nim tooru
sɔɔwa. I nùn swĩiyɔ yɛnu mi u dua,
11 kpa i yɛnu gen yɛ̃ro sɔ̃ i nɛɛ, yinni
nɛɛ, diru mana u koo be Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ
bakaru di ka win bwãabu.
12 Yɛ̃ro u koo bɛɛ gidambisa baka sɔ̃ɔsi ye
ba sɔnwa. Miya i ko sɔɔru ko.
13 Ba doona ma ba baayere deema nge
mɛ u raa bu sɔ̃ɔwa, ma ba Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ
bakarun sɔɔru kua.

Yinnin dĩa domaruginu
(I maa mɛɛrio Mateu 26:26-30, Maaku 14:22-26, Korinti I, 11:23-25)

14 Saa ya tura, ma Yesu u sina u ka di ka
win gɔrobu sannu.
15 Ma u nɛɛ, na kĩa gem gem n Gɔɔ
sararibun tɔ̃ɔ baka teni di ka bɛɛ sannu n
sere nɔni sɔ̃ɔra.
16 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ma na ṅ maa te dimɔ sere
tu ka koora ban te Gusunɔ u swĩi sɔɔ.
17 Yera u nɔra sua u Gusunɔ siara ma u nɛɛ,
i tam nɔra ye mɔɔ i nɔ bɛɛ kpuro.
18 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, saa tɛ̃n di na ṅ maa tam
mɛni nɔrumɔ sere Gusunɔ u ka bandu swĩi.
19 Yen biru u pɛ̃ɛ sua. Ye u Gusunɔ siara u
kpa, u ye murura u bu wɛ̃ u nɛɛ, yeniwa nɛn
wasi [yi ba wɛ̃ bɛɛn sɔ̃. I n da yeni ko i n ka
man yaaye.
20 Ye ba dim kpa, u maa nɔra sua u bu wɛ̃
u nɛɛ, nɔra yeniwa nɔɔ mwɛɛ kpaaru te ba
sire ka nɛn yɛm mɛ mu yari bɛɛn sɔ̃.]
21 Adama n wee, wi u koo man dɔmɛ, win
nɔmu ga wãa gbɛ̃ɛrɔ ka nɛguu sannu.
22 Tɔnun Bii u doonɔ nge mɛ Gusunɔ u
yi, adama nɔni swãarugiiwa wi u koo nùn
dɔmɛ.
23 Ma ba bikianaa torua, wara u koo yen
bweseru ko ben suunu sɔɔ.

Tɔnwerorun sikirinɔ

24 Ma sikirinɔ ga kpam seewa Yesun
bwãabun suunu sɔɔ, ba bikianamɔ ben wi
u koo ko tɔnwero.
25 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, handunia min
sinamba ba ben tɔmbu dam dɔremɔ, ka mɛ,
ba bu sokumɔ gean kowobu.
26 Adama i ku de n sãa mɛ bɛɛn mi. I de
bɛɛ kpuron tɔnwero u n sãa nge bɛɛ kpuron
yãkabu, kpa wi u sãa wirugii u n sãa nge
sɔmɔ.
27 Wara kere, wi u dimɔ? Nge wi u ka
dĩanu naamɔ. N ṅ wi u dimɔ? Wee, na wãa
bɛɛn suunu sɔɔ nge sɔmɔ.
28 Bɛɛ i ka man tɛmana nɛn laakari
mɛɛribun saa sɔɔ.
29 Yen sɔ̃na nge mɛ nɛn Baaba u man
bandu yiiya, mɛya na maa bɛɛ ayeru yiiye,
30 i ka di i nɔ ka nɛ sannu nɛn bandu sɔɔ,
kpa i n sɔ̃ sina kitanu wɔllɔ i ka Isireliban
bwesenu wɔkura yiru siri.

Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nùn siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:31-35, Maaku 14:27-31, Yohanu 13:36-38)

31 Ma Yinni u nɛɛ, Simɔɔ Simɔɔ, Setam ya saa wa yu ka bɛɛ sara nge alikama.
32 Adama na kanaru kua wunɛn sɔ̃ kpa wunɛn naanɛ dokebu bu ku ka kpe. Sanam mɛ a gɔsirama nɛn mi, a wunɛn berusebu dam kɛ̃ɛyɔ.
33 Piɛɛ nɛɛ, Yinni na sɔɔru kpa n ka nun da pirisɔm sɔɔ ka gɔɔ sɔɔ.
34 Ma Yesu u nɛɛ, Piɛɛ na nun sɔ̃ɔmɔ, gisɔ goo dɔɔ gu sere swĩ kaa man siki nɔn ita a nɛɛ, a ɲ̀ man yɛ̃.

Yansurɔru ka bɔɔ

wuu daatiru ka takobi

35 U kpam bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sanam mɛ na bɛɛ gɔra yansurɔru ka bɔɔ wuu daatiru ka baranu sari, i gãanu bia? Ba nɛɛ, aawo, sa ɲ̀ gãanu bie.
36 Ma u nɛɛ, to tɛ̃, wi u yansurɔru mɔ u tu suo, mɛya maa wi u bɔɔ wuu daatiru mɔ. Wi u kun maa takobi mɔ, u win yaberu dɔro u ka ye dwe.
37 Domi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, nge mɛ ba yorua, "Ba nùn garisi tɔn kɔ̃so." Ya ɲ̀ koo ko ya kun man koore mɛ. Ye n maa sãa nɛn gari ya wiru goorɔ.
38 Ba nɛɛ, Yinni, takobi yiru wee. Ma u nɛɛ, su yen baa deri.

Yesu u kanaru mɔ̀

Olifin guuru wɔllɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 26:36-46, Maaku 14:32-42)

39 Ye Yesu u yara u da Olifin guurɔ nge mɛ win dɔɔnɛ. Ma win bwãaba nùn swĩi.
40 Ye ba tura yam mi, u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i kanaru koowo kpa i ku du kɔkiribu sɔɔ.
41 Yen biru u ka bu dɛsira fiiko nge mɛ tɔnu u koo kpĩ u kperu kara tu yɔ̃ran saka ma u yiira mi, u kanaru kua.
42 U nɛɛ, Baaba à n kĩ, a de wahala ye, yu man dɛsirari. Adama a de wunɛn kĩru tu koora, n ɲ̀ mɔ nɛgiru.
[
43 Yera Gusunɔn gɔrado u nùn kurema wɔllun di u ka nùn dam kɛ̃.
44 Nuku sankira bakanu sɔɔ u kanaru mɔ̀ ka dam, ma win wɛnyanu kua nge yɛm nu dãakumɔ temɔ.]
45 Ye u kanaru kua u kpa, u da win bwãabun mi gia. U bu deema ba do ka nuku sankiranu.
46 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na i do. I seewo i kanaru ko kpa i ku du kɔkiribu sɔɔ.

Yesun mwaabu
(I maa mɛɛrio Mateu 26:47-56, Maaku 14:43-50, Yohanu 18:3-11)

47 Sanam mɛ Yesu u gari yi mɔ̀, yera tɔn wɔru ga tunuma, ma wi ba sokumɔ Yudasi, wɔkura yiru yen turo, u bu gbiiye. U Yesu susi u ka nùn nɛnɛ u bɔkasi.
48 Ma Yesu nɛɛ, Yudasi, ka tɔbiri tenin bwesera kaa ka Tɔnun Bii yibɛrɛba nɔmu sɔndia?
49 Be ba wãa ka Yesu sannu, ye ba wa ye n koo ko, ba nɛɛ, Yinni, su ka bu takobi sɔ̃ro?
50 Ma ben turo u yãku kowo tɔnweron sɔmɔ sɔ̃ra u win nɔm geun soo bura.
51 Ma Yesu nɛɛ, i den derio mɛ.
Ma u durɔ win soo ge baba u gu bɛkia.
52 Yen biru Yesu u yãku kowo tɔnwerobu ka sãa yerun kɔ̃sobun wirugibu ka Yuuban guro gurobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna bɛɛ i mwaabu na ka takobi ka bokunu nge swaa dio?
53 Baadommawa na wãa ka bɛɛ sãa yerɔ, ma i ɲ̀ man mwɛ. Tɛ̃ bɛɛya i saa yeni mɔ, bɛɛ ka yam wɔ̃kurun damgii.

Piɛɛ u Yesu siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:57-58, 69-75, Maaku 14:53-54, 66-72, Yohanu 18:12-18, 25-27)

54 Ye ba Yesu mwa ba kpa, ba ka nùn da yãku kowo tɔnweron yɛnuɔ. Piɛɛ bu swĩi dandankuru.
55 Ba dɔ̃ɔ sɔ̃rua yɛnu yaaraɔ, ma gaba sɔ̃ mi. Piɛɛ u maa sina ka be.
56 Sɔm kowo tɔn kurɔ goo u nùn wa u sɔ̃ dɔ̃ɔn bɔkuɔ, ma u nùn nɔni girari u nɛɛ, durɔ wini maa, u raa wãa ka wi.
57 Adama u siki u nɛɛ, kurɔ wunɛ na ɲ̀ nùn yɛ̃.
58 N tɛ fiiko, goo kpam nùn wa ma u nɛɛ, wunɛ a maa sãawa tɔn begii.
Ma Piɛɛ u durɔ wi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, aawo, na ɲ̀ sãa begii.
59 Yen biru n kua kɔba tian saka, goo u maa wure u nɛɛ, ka geema durɔ wini maa, u raa wãa ka wi, domi Galilegiiwa.
60 Piɛɛ u nɛɛ, wunɛ, na ɲ̀ yɛ̃ ye a kĩ a gere.
Yande nge mɛ u gari yi mɔ̀, goo dɔɔ ga swĩ.

61 Ma Yinni u sĩira u Piɛɛ mɛɛra. Yera Piɛɛ
u gari yi yaaya yi Yinni u raa nùn sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, gisə goo dəə gu sere swĩ, kaa man siki
nən ita.
62 U yara təəwə u swĩ ka nuku sankiranu.

Ba Yesu yaakoru mɔ̀
(I maa mɛɛrio Mateu 26:67-68, Maaku 14:65)

63 Tən be ba Yesu nɛni ba nùn gari bəkə mɔ̀
ba nùn soomə.
64 Ba nùn wuswaa wɔ̃kua ma ba nùn
sɔ̃əmə u tubuo wi u nùn so.
65 Ma ba nùn wəm dabinu ganu wəmmə.

Ba Yesu sirimə Yuuban
tənwerobun mɛnnə yerə
(I maa mɛɛrio Mateu 26:59-66, Maaku 14:55-64, Yohanu 18:19-24)

66 Ye yam sãra, Yuuban guro gurobu ka
yãku kowo tənwerobu ka wooda yɛ̃robu ba
mɛnna ma ba dera ba ka Yesu da ben siri
yerə.
67 Ba nɛɛ, a sun sɔ̃ɔwə à n sãan na Kirisi wi.
Yesu bu wisa u nɛɛ, baa nà n bɛɛ sɔ̃ɔwa i ṅ
naanɛ dokemə.
68 Mɛya nà n maa bɛɛ gãanu bikia, i ṅ man
wisimə.
69 Saa tɛ̃n di, Tənun Bii u koo sina Gusunə
damgiin nəm geuə.
70 Be kpuro ba nɛɛ, ṅ n man na wunɛ
Gusunən Biiwa?
Ma u bu wisa u nɛɛ, oo, nɛ Gusunən Biiwa,
nge mɛ i gerua.
71 Yera ba nɛɛ, mban seedawa sa maa
kasu. Bɛsɛn tii sa ye nua saa win nəən di.

23

Ba ka Yesu da Pilatin wuswaaə
(I maa mɛɛrio Mateu 27:1-2, 11-14, Maaku 15:1-5, Yohanu 18:28-38)

1 Ma ba seewa be kpuro sannu ba ka Yesu
da Pilatin kənnəwə.
2 Ba nùn durum manibu wəri ba nɛɛ, sa
wini deema u təmbu bwisi kɛ̃mə bu ka
bandu kɔ̃ri bwia, u maa yinamə bu tem yɛ̃ro
wɔ̃ə gobi kəsia. U tii sokumə Kirisi, sina
boko.
3 Pilati u nùn bikia u nɛɛ, wunɛ Yuuban
sina bokowa?
Yesu u nɛɛ, oo, nge mɛ a gerua.
4 Pilati u yãku kowo tənwerobu ka tən
wəru sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ṅ taarɛ gaa wa durə wi
səə.
5 Adama ba nəə girari ba nɛɛ, u təmbu
bwisi kɛ̃məwa bu ka sanna, u bu yen keu
sɔ̃əsimə. U torua Galilen di ma u da Yudean
tem kpuro səə. Wee, u maa na mini tɛ̃.

Ba ka Yesu da
Herodun wuswaaə

6 Ye Pilati u yeni nua, u bikia durə wi, ù n
Galilegiin na.
7 Ye u gia ma u weewa Herodun bandun
tem di, u nùn gəsia win mi. Herodu maa
wãa Yerusalɛmuə saa ye səə.
8 Sanam mɛ Herodu u Yesu wa, win
nukura dora gem gem. Saa tɛɛbun diya
u kasu u nùn wa, win labaari ye u nəəmə
ba gerumən sɔ̃. Domi u yĩiyə u Yesun səm
maamaakigiru wa dəma te u koo nùn wa.
9 U nùn gari bikia n ka tɛ adama Yesu kun
nùn gɛɛ wisa.
10 Yãku kowo tənwerobu ka wooda
yɛ̃roba wãa mi, ba nùn durum manimə ka
dam.
11 Herodu ka win tabu kowobu ba nùn
yaakoru kua ma ba nùn gari bəkə kua. Ye
ba nùn yabe buraru sebusia ba kpa ba nùn
gəsia Pilatin mi.
12 Yen dəma tera Pilati ka Herodu ba dora,
be, be ba raa yibɛrɛ tɛɛru məəsinɛ.

Ba Yesu taarɛ wɛ̃ bu go
(I maa mɛɛrio Mateu 27:15-26, Maaku 15:6-15, Yohanu 18:39-19:16)

13 Pilati u yãku kowo tənwerobu ka
Yuuban wirugibu ka tən wəru sokusia.
14 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ka man durə wini
naawa nge wi u təmbu bwisi kɛ̃mə bu ka
bandu kɔ̃ri bwia. N wee, na gari yin asansi
bikia bɛɛn wuswaaə, na ṅ maa gãanu wa
durə wi səə, ni nu sɔ̃əsimə ma geema ye i
gerua win sɔ̃.
15 Mɛya maa Herodun tii, domi u sun nùn
wesiama. Durə wi kun gãanu kue ye n ka
gəə nɛ.
16 Yen sɔ̃, na kon nùn kara nà n nùn
sɛɛyasia na kpa.
[
17 N deema tɔ̃ə bakaru baatere tilasiwa
Pilati u ka pirisəm turo kara.]
18 Ba nəəgiru sua be kpuro sannu ba nɛɛ,
a wini goowo, kpa a sun Baraba kara!
19 Ba raa Baraba wi doke pirisəm səə yèn
sɔ̃ u təmbu sannə bərie wuu səə, u maa tənu
go.

20 Pilati u kpam ka bu gari kua yèn sõ u gõru doke u Yesu kara.
21 Adama ba wurenu seewa ba nɛɛ, a kpareo, a nùn dãa bunanaru kpareo!
22 Pilati u kpam bu sõɔwa nɔn itase u nɛɛ, kõsa yerà u kua. Na ǹ gãanu wa wi sɔɔ ye n ka gɔɔ nɛ. Yen sõ, nà n nùn sɛɛyasia na kpa, kon nùn kara.
23 Adama ba wure ba nɔɔgiru sua ba nɛɛ, bu nùn kpareo. Ma ben wurenu nu nùn kamia.
24 Ma Pilati u wooda yi nge mɛ ba bikia.
25 U wi ba bikia yõsu wi ba pirisɔm doke sannɔ ka tɔn goobun (200) sõ, ma u bu Yesu deria ben gõru kĩru sɔɔ.

Ba Yesu kpare

dãa bunanaru wɔllɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 27:32-44, Maaku 15:21-32, Yohanu 19:17-27)

26 Sanam mɛ ba ka Yesu dɔɔ, ba goo mwa wi ba mɔ̀ Simɔɔ Sirɛnigii, wi u win gberu wee, ma ba nùn dãa bunanaru sɔbi u ka Yesu swĩi.
27 Tɔn wɔru guna ya nùn swĩi. Ye sɔɔ, tɔn kurɔbu gaba wãa be ba sumɔ ba kpasa wɔri mɔ̀ win sõ.
28 Yesu u sĩira ben mi gia ma u nɛɛ, Yerusalɛmun tɔn kurɔbu, i ku swĩ nɛn sõ, adama i swĩiyɔ bɛɛn sõ ka bɛɛn bibun sõ.
29 Domi n wee, sanam sisi ye ba koo nɛɛ, doo nɔɔrugiba wĩrobu ka bèn nukura kun marure, ka bèn bwãa kun bii bɔm kɛ̃ɛre.
30 Saa yera ba koo guunu sõ bu nɛɛ, i sun sɛ̃sikio, kpa bu gungunu sõ bu nɛɛ, i sun wukirio.
31 Domi bà n yenin bweseru dãa bekuru kua, amɔna n ko n sãa dãa gbeburun mi.
32 Saa ye sɔɔ, ba maa kõsan kowobu yiru gabu ka da be ba koo go ka Yesu sannu.
33 Sanam mɛ ba tura yam mi n ka wii koko weenɛ, ba nùn dãa bunanaru kpare ka kõsan kowobu yiru ye, turo nɔm geuɔ, turo nɔm dwarɔ.
34 Yesu u nɛɛ, Baaba a bu suuru kuo domi ba ǹ yɛ̃ ye ba mɔ̀.

Ba win yãnu tɛtɛ toosi ba bɔnu kua.
35 Tɔn wɔru ga wãa mi, ga nùn mɛɛra. Ka wirugibɔ, ba Yesu yaakoru mɔ̀ ba mɔ̀, u gabu faaba kua. U n sãan na Kirisi wi Gusunɔ u gɔsa, u maa win tii faaba koowo.
36 Tabu kowobu ba maa susi bu ka nùn yaakoru ko, kpa bu nùn tam mɔmmɔm wɛ̃.
37 Ma ba nɛɛ, à n sãan na Yuuban sina boko, a tii faaba koowo wunɛn tii.
38 Dãa tè sɔɔ ba nùn kparen wɔllɔ, yora gaa wãa ye ya gerumɔ winiwa Yuuban sina boko.
39 Kõsan kowo ben turo be ba dãa bunanaru kpare mi, u Yesu gari kam gerusimɔ u mɔ̀, n ǹ wunɛ a sãa Kirisi wi? A tii faaba koowo, kpa a maa sun faaba ko.
40 Adama win turo u nùn gerusi u nɛɛ, a ǹ Gusunɔ nasie? Wunɛ wi ba taarɛ wɛ̃ nge wi?
41 Bɛsɛn mi, n ka sun dɛnde domi bɛsɛn kookoosun areya sa mwaamɔ, adama sii wini u ǹ gãa kõsunu ganu kue.
42 Ma u nɛɛ, Yesu, dɔma te a sina wunɛn bandu sɔɔ, a man yaayo.
43 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, ka geema na nun sõɔmɔ, gisɔ kaa n wãa ka nɛ gɔribun wãa yee geeru sɔɔ.

Yesun gɔɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 27:45-56, Maaku 15:33-41, Yohanu 19:28-30)

44 Saa ye, sõɔ wii wɔlla, ma yam mu tĩra handunia kpuro sɔɔ sere sõɔ ka yãara. Yen tɛɛbu ka kɔba ita nɛ.
45 Sõɔ yam tĩra ma beku kare te ta wãa sãa yeru sɔɔ ta gɛ̃ɛra ta bɔnu kua yiru.
46 Yesu u gbãra ka dam u nɛɛ, Baaba, na nun nɛn hunde nɔmu sɔndia.

Ye u gari yi gerua u kpa, ma u sariru kua.
47 Ye tabu kowobun tɔnwero u wa ye ya koora, u Gusunɔ siara u nɛɛ, ka geema, durɔ wini geegiiwa.
48 Yen biru tɔn wɔru ge ga wãa mi, ye ga wa ye ya koora, ga gɔsira ka biti baka.
49 Be ba Yesu yɛ̃ kpuro ka tɔn kurɔ be ba nùn swĩima Galilen di, ba yõ n dɛsire ba ka mɛɛra ye n kooramɔ.

Yesun sikubu
(I maa mɛɛrio Mateu 27:57-61, Maaku 15:42-47, Yohanu 19:38-42)

50-51 Durɔ goo wãa wi ba sokumɔ Yosɛfu. U na saa Yuuban wuu gagun di ge ba mɔ̀ Arimate. U sãa geegii ka tɔn geo ma u mara Gusunɔ u na u win bandu swĩi. U wãa siri kowobun wuuru sɔɔ, adama u ǹ daa ben gere ka ben kookoosu wure.
52 Wiya u da Pilatin mi, u Yesun goru kana.

53 U tu sarasia dãa bunanarun di ma u
ka tu bekuru tɛ̃kua, u tu kpĩ siki kpee
wɔrugirɔ, mi ba ɲ̀ goo dokere.
54 Tɔ̃ɔ te, tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun sɔɔrun tɔ̃ra, tèn
yokan di tɔ̃ɔ wɛ̃rarugira koo tore.
55 Kurɔ be ba raa Yesu swĩima Galilen di,
ba Yosɛfu yɔ̃siri ma ba siki te wa, ka nge mɛ
ba Yesun goru kpĩisina.
56 Ma ba gɔsira ba gum mɛ mu nuburu do
ka turaren sɔɔru kobu da.
Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔ̃nu ba wɛ̃ra nge mɛ
wooda ya gerua.

24

Yesun seebu gɔrin di
(I maa mɛɛrio Mateu 28:1-10 Maaku 16:1-8, Yohanu 20:1-10)

1 Ye n kua alusuma buun buru buru yellu,
kurɔ be, ba da sikiru mi ka gum nuburugim
mɛ ba sɔɔru kua.
2 Ba deema kpera bimiare sikirun nɔɔn
di.
3 Ba dua adama ba ɲ̀ Yinni Yesun goru
deemɛ.
4 Nge mɛ ba ka yen biti yɔ̃, n wee tɔmbu
yiru gaba bu kurema ba yãnu sebua ni nu
ballimɔ.
5 Kurɔ be, ba nanda ma ba tuka ma durɔ
be, ba nɛɛ, mban sɔ̃na i waso kasu gɔribun
suunu sɔɔ.
6 U ɲ̀ wãa mini, u seewa gɔrin di. I yaayo
ye u raa bɛɛ sɔ̃ɔwa sanam mɛ u wãa Galileɔ.
7 U nɛɛ, ba ɲ̀ koo ko ba kun Tɔnun Bii
tɔn kɔ̃sobu nɔmu sɔndie, kpa bu nùn dãa
bunanaru kpare, kpa u kpam se sɔ̃ɔ itase.
8 Ma kurɔ be, ba Yesun gari yi yaaya.
9 Ba gɔsira sikiru min di ba da ba ye kpuro
bwãabu wɔkura tia ye ka be ba tie kpuro
nɔɔsia.
10 Maari Madalagii ka Yoana ka Maari,
Yakɔbun mɛro ka kurɔbu gabu, beya ba ye
gɔro be sɔ̃ɔwa.
11 Adama gari yi, yi bu sãare sukuru, ba ɲ̀
kurɔ ben gere naanɛ kue. [
12 Ma Piɛɛ u seewa u duka da sikiru mi. Ye
u yãara, u ɲ̀ gãanu wa ma n kun mɔ beku te
ba raa ka goo te tɛ̃kua ta suba temɔ. Ma u
gɔsira win yɛnuɔ ka biti.]

Emayusin daabu
(I maa mɛɛrio Maaku 16:12-13)

13 Yera sɔ̃ɔ tee te sɔɔ, gɔro ben yiru ya
wuu dɔɔ ge ba sokumɔ Emayusi. Ga ka
Yerusalɛmu toma nge kilo wɔkura tian saka.
14 Ye n koora kpuro, ba yen faagi mɔ̀.
15 Sanam mɛ ba gari yin faagi mɔ̀ ba
sikirinɛmɔ, Yesu u susi ben bɔkuɔ u swaa
mɔ̀ ka be sannu.
16 Ba nùn wa adama gãanu yina bu nùn
tubu.
17 U bu bikia u nɛɛ, gari yirà i mɔ̀ mɛ, i ka
sĩimɔ.
Ma ba yɔ̃ra ba wuswaa burisinɛ ka nuku
sankiranu.
18 Ben turo, wi ba sokumɔ Keleopa, u
nɛɛ, ma n kun wunɛ turo baasi, wara wãa
Yerusalɛmuɔ wi u kun yɛ̃ ye n koora sɔ̃ɔ mɛɛ
te sɔɔ.
19 Ma u bikia u nɛɛ, mban bwesera n kua.
Ba nɛɛ, ye ba Yesu Nasarɛtigii kuan gariya
sa mɔ̀. Durɔ wi, u sãa Gusunɔn sɔmɔ wi u
ra sɔm maamaakiginu ko kpa u gari gere ka
yiiko Gusunɔ ka tɔmbu kpuron wuswaaɔ.
20 Bɛsɛn yãku kowo tɔnwerobu ka wuun
wirugibu ba nùn tɔmbu nɔmu sɔndia bu ka
nùn taarɛ wɛ̃ bu go ma ba nùn dãa bunanaru
kpare.
21 Sa raa yĩiyɔ wiya u koo Isireliba yakia,
adama yen sɔ̃ɔ itase wee, ye yeni kpuro ya
ka koora.
22 Yen biruwa kurɔbu gabu bɛsɛ sɔɔn di ba
sun gidi swee. Ba da sikiru mi buru buru
yellu,
23 ba ɲ̀ Yesun goru deemɛ. Ma ba na ba
nɛɛ, wɔllun gɔradoba ba bu kure ma ba bu
sɔ̃ɔwa u be wasi.
24 Gabu bɛsɛn wuuru sɔɔ ba da siki ten mi
ma ba baayere deema nge mɛ kurɔ be, ba bu
sɔ̃ɔwa, adama ba ɲ̀ win tii wa.
25 Yera Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔn bwisi
sari bɛɛ, ka be ba ku ra naanɛ doke fuuku ye
Gusunɔn sɔmɔbu ba bu sɔ̃ɔwa,
26 Kirisi u koo ko u kun nɔni sɔ̃ɔre u sere
du win yiiko sɔɔ?
27 Ma u torua Mɔwisin min di ka Gusunɔn
sɔmɔbu kpuro, u bu win gari tubusia yi yi
wãa Gusunɔn gari kpuro sɔɔ.
28 Sanam mɛ ba wuu turuku kua ge ba dɔɔ,
u kua nge u kĩ u da wuswaaɔ.
29 Ma ba nùn suuru kana ba nɛɛ, u sinɔ
ka be domi yoka kua kɔ, sɔ̃ɔ maa kpa. Ma u
wura u ka bu sina.
30 Sanam mɛ u dimɔ ka be, u pɛ̃ɛ sua u ye
domaru koosi, ma u ye murura u bu wɛ̃.

31 Saa yera ben nəni wukiara ba nùn tuba,
yande ma ba nùn bia.
32 Ma ba sɔ̃ɔnaməɔ ba nɛɛ, bɛsɛn gɔ̃ru ga ǹ
ka sun gari kue swaa sɔɔ ye u ka sun gari mɔ̀
ma u sun Gusunən gari tubusiamə?
33 Ma ba yande seewa ba gəsira
Yerusalɛmuɔ. Ba deema wəkura tia ye ka
gabu ba mɛnnɛ.
34 Be ba mɛnnɛ mi, ba tənu yiru ye sɔ̃ɔwa
ba nɛɛ, Yinni u seewawa gərin di ka gem, u
tii Simɔɔ sɔ̃ɔsi.
35 Ma tənu yiru ye, ya maa gerua ye n
bu deema swaa sɔɔ ka nge mɛ ba nùn tuba
sanam mɛ u pɛ̃ɛ ye murura u bu wɛ̃.

Yesu u win bwãabu tii sɔ̃ɔsi
(I maa mɛɛrio Mateu 28:16-20, Maaku 16:14-18, Yohanu 20:19-23, Gərobun Kookoosu 1:6-8)

36 Sanam mɛ ba gari yi mɔ̀, win tii u
kurama ben suunu sɔɔ [u nɛɛ, Gusunə u bɛɛ
alafia kɛ̃].
37 Ba nanda, bɛrum bu mwa. Ba tamaa
siiniwa.
38 Adama u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na
bɛɛn laakari burisira. Mban sɔ̃na bwisiku
ninin bwesera wãa bɛɛn gɔ̃rusə.
39 I nɛn nəma ka nɛn naasu mɛɛrio. Nɛna.
I man babo i wa. Siini ya ku ra n wasi ka
kukunu mə, nge mɛ i wa na mə.
[
40 Sanam mɛ u ye gerumə u bu win nəma
ka win naasu sɔ̃ɔsi.]
41 Ben nuku dobu sɔɔ, ba ǹ gina naanɛ
doke, ma ba saaron sãa. Yen sɔ̃na u bu bikia
u nɛɛ, i gãanu mə n di?
42 Ba nùn swãa kuseru wɛ̃ te ba sɛ̃ɛwa.
43 U tu sua u tema ben wuswaaə.
44 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yeya na raa bɛɛ
sɔ̃ɔwa sanam mɛ na wãa ka bɛɛ na nɛɛ, kpuro
ye ba yorua nɛn sɔ̃ Məwisin woodan tireru
sɔɔ ka Gusunən səməbuginu ka yerukobun
womusu sɔɔ, ya ǹ koo ko ya kun koore.
45 Yera u ben bwisi wukia Gusunən gari
yi ka bu yeeri.
46 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nge mɛya ba
yorua, Kirisi u koo nəni swãaru wa, kpa u
se gərin di sɔ̃ɔ itase.
47 Kpa bu tem kpuron təmbu sɔ̃ ka
win yĩsiru bu nɛɛ, bu gɔ̃ru gəsio bu ka
ben toranun suuru wa. Ba koo torewa
Yerusalɛmun di.
48 Bɛɛya maa yen seeda diobu.
49 Wee, kon bɛɛ mərisiama yèn nɔɔ
mwɛɛru nɛn Baaba u kua. Adama i n wãa
wuu ge sɔɔ sere wəllun dam mu ka bɛɛ
wukiri.

Yesu u doona wəllə
(I maa mɛɛrio Maaku 16:19-20, Gərobun Kookoosu 1:9-11)

50 U ka bu da sere Betani gia, ma u win
nəma sua wəllə u bu domaru kua.
51 Sanam mɛ u bu doma te kuammɛ, u
dɛsira ben bəkun di [ma u suara wəllə].
52 Ba nùn sãwa ma ba gəsira Yerusalɛmuə
ka nuku doo bakabu.
53 Sãa yerəwa ba ra n wãa ba n Gusunə
siaramə.

LABAARI GEA NGE MƐ YOHANU U YORUA

Yohanu u kĩ u tɔmbu sõɔsi win tire te sɔɔ ma Yesu u sãawa Gusunɔn Bii. Wi u nùn naanɛ doke kpa yɛ̃ro u n wãaru mɔ sere ka baadommaɔ, wiru 20:30-31. Yohanu u ǹ mɔn dabinu yorua nge mɛ Mateu ka be ba tie ba yorua. Adama u garin weenasii sua u ka sõɔsi mɛ Yesu u sãa. U marubu nɔm mɛɛrusen gari yorua, wiru 3, ka nim wãarugim gari, wiru 4, ka dĩa wãaruginun gari, wiru 6, ka handunian yam bururam gari, wiru 8. U maa sun Yesun sɔmburun tore sõɔmɔ ka win dim dãakim mɛ ba di ka win bwãabu, wiru 13, ka gari dãaki yi u bu sõɔwa u ka bu nukuru yɛmiasia, wiru 14-16, ka sere maa kana te u kua win tɔmbu kpuron sõ, wiru 17.

U maa nɛɛ, Yesu u sãawa Gusunɔn gari, ka dĩa wãaruginu ka handunian yam bururam ka swaa ye ya dɔɔ Gusunɔn mi, ka gem, ka wãaru, ka tõki mɛro.

Tire te sɔɔ, Yohanu u maamaaki nɔɔba tia sia ye Yesu u kua ye Mateu ka Maaku ka Luku ba ǹ yorua. Adama u ǹ Yesun marubu ka win sɔmburu te u kua Galileɔ yorua ka sere kɔkiri bi Yesu u wa ka Yinnin dĩa domaruginun gari. Domi tɔn dabira ta yeni kpuro yɛ̃ kɔ win waati ye sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Yam bururam ka wãarun gari, wiru 1:1-18.
2. Yesu u tii tɔmbu sõɔsi, wiru 1:19n di sere wiru 12:50.
3. Yesu Kirisin gari dãaki yi u ka win bwãabu nukuru yɛmiasia, wiru 13n di sere wiru 17.
4. Yesun sanam dãakim handunia sɔɔ, wiru 18n di sere wiru 21.

Yam bururam ka wãarun gari

1 Saa yee yellun di Gari wãa. Gari yi wãa ka Gusunɔ. Gari yi, yi maa sãawa Gusunɔ.

2 Yi maa wãa saa yellun di ka Gusunɔ sannu.

3 Saa yin min diya baayere ya taka koora, ba ǹ gãanu ganu taka kue yin biru.

4 Gari yi sɔɔra wãara wãa, wãa teya ta ka tɔmbu yam bururam naawa.

5 Yam bururam mɛ, mu ballimɔ yam wɔ̃kurɔ. Yam wɔ̃ku te, ta ǹ maa yam bururam mɛ go.

6-7 Durɔ goo raa wãa wi ba ra soku Yohanu, wi Gusunɔ u gɔsa u ka tɔmbu yam bururam mɛn areru diiya, kpa ben baawure u ka naanɛ doke saa win min di.

8 N ǹ mɔ wiya yam bururam mɛ, adama ba nùn gɔrimawa u ka yam bururam mɛ areru diiya.

9 Yam bururam mɛ tɔnawa mu sãa yam bururam gem mɛ mu na handuniaɔ mu tɔmbu kpuro yam dɛɛrasiammɛ.

10 Wi u sãa Gari yi, u na u wãa handunia ye sɔɔ. Win min diya handunia ya taka koora. Ka mɛ, handuniagiba kun nùn tuba.

11 U na wigibun mi, ma wigiba kun nùn wure.

12 Adama gaba nùn wura ma ba win yĩsiru naanɛ doke ma u bu dam kã bu ka ko Gusunɔn bibu.

13 N ǹ mɔ ba kua Gusunɔn bibu ka tɔnun marubu ǹ kun mɛ ka tɔnun yɛm ǹ kun mɛ ka wasin kĩru, adama ba marurawa saa Gusunɔn min di.

14 Tɛ̃, Gari yi, yi kua tɔnu wi u durom ka gem yiba, ma u ka sun sina. Sa win yiikon girima mɛɛra, yiiko yèn bweseru Gusunɔ Baaba u win Bii teereru wɛ̃.

15 Yohanu u win areru di u gbãra u nɛɛ, wiya mi, wìn gari na raa gerua, wi u sisi nɛn biruɔ, adama u man kere domi u wãa ba sere man mara.

16 Win durom bakam sɔɔn diya bɛsɛn baawure u win baa mwa, ma sa durom wa durom mɛnsim wɔllɔ.

17 Gusunɔ u sun wooda wɛ̃ saa Mɔwisin min di, adama durom ka gem mu nawa saa Yesu Kirisin min di.

18 Goo sari wi u Gusunɔ waare. Adama sa win Bii teereru wa wi u wãa Baaban mi. Tɛ̃ wiya u sun Baaba sõɔsi.

Yohanu Batɛmu kowon waasu
(I maa mɛɛrio Mateu 3:1-12, Maaku 1:1-8, Luku 3:1-18)

19 Yeniwa Yohanu u gerua sanam mɛ Yuu be ba wãa Yerusalɛmuɔ ba yãku kowobu ka Lefiba gɔrima win mi bu ka nùn bikia, wiya were.

20 Yohanu u bu wurari, u ǹ wisibu yinɛ, u gerua batuma sɔɔ u nɛɛ, u ǹ sãa Kirisi wi.

21 Ba nɛɛ, ǹ n mɛn na, wuna were. Wuna Eli?

Ma u bu wisa u nɛɛ, aawo.

Ba kpam nùn bikia ba nɛɛ, wuna Gusunɔn sɔmɔ wi?
Ma u nɛɛ, aawo.
22 Ba maa wure ba bikia ba nɛɛ, wuna were, a sun sɔ̃ɔwɔ kpa su wa ye sa ko bu tusia be ba sun gɔrima. Seeda yerà a tii diisimɔ.
23 Yohanu u nɛɛ,
“nɛna nɔɔ ge ga gbãramɔ gbaburɔ
ga mɔ̀, i Yinni swaa dɛndasio,”
nge mɛ Gusunɔn sɔmɔ Esai u raa gerua.
24 N deema gɔro ben gaba sãawa Falisiba.
25 Ba Yohanu bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na a tɔmbu batɛmu mɔ̀, ma a kun sãa Kirisi wi, ǹ kun mɛ Eli, ǹ kun mɛ sɔmɔ wi.
26 Yohanu u bu wisa u nɛɛ, nɛ na ka nim batɛmu mɔ̀, adama goo u yɔ̃ bɛɛn suunu sɔɔ wi bɛɛ i ǹ yɛ̃.
27 Wiya u sisi nɛn biruɔ, adama u man kere, na ǹ mam tura n yɛ̃ro win baranun wɛ̃ɛ kusia.
28 Yeni kpurowa ya koora Betaniɔ, wuu ge ga wãa Yuudɛnin guruɔ mi Yohanu u batɛmu mɔ̀.

Yesu,

Gusunɔn Yãa kinɛ kpɛndu

29 Yen sisiru Yohanu u Yesu wa u sisi win mi ma u nɛɛ, i Gusunɔn Yãa kinɛ kpɛndu * mɛɛrio te ta handuniagibun durum wuuwa ta ka doonɔ.
30 Win gariya na raa gerua sanam mɛ na nɛɛ, durɔ goo u sisi nɛn biruɔ u man kere, domi u wãa ba sere mam mara.
31 Adama na ǹ daa nùn tuba. N deema nɛ, na nawa n ka tɔmbu batɛmu ko nim sɔɔ, kpa n nùn Isireliba giasia.
32 Yohanu u maa are teni di u nɛɛ, na Hunde wa u saram wee saa Gusunɔ wɔllun di nge kparuko, ma u sina durɔ win wii wɔllɔ.
33 Na ǹ nùn tuba, adama Gusunɔ wi u man gɔra n ka tɔmbu batɛmu ko nim sɔɔ, win tiiwa u man sɔ̃ɔwa ma wìn wirɔ na wa wi Gusunɔn Hunde u sarama u sɔ̃, wiya u koo tɔmbu batɛmu ko ka Hunde Dɛɛro.
34 Na maa ye wa, ma na areru di ma durɔ wi, Gusunɔn Biiwa.

Yesun bwãa gbiikobu

35 Yen sisiru Yohanu u kpam wãa mi, u yɔ̃ ka win bwãabu yiru.
36 Sanam mɛ u Yesu wa u sarɔ, u nɛɛ, Gusunɔn Yãa kinɛ kpɛndu wee.
37 Ye bwãabu yiru be, ba gari yi nua yera ba Yesu swĩi.
38 Yesu u sĩira u bu wa ba nùn swĩi, ma u bu bikia u nɛɛ, mba i kasu.
Ba nɛɛ, wɔɔru mana a wãa, Rabi. Yĩsi ten tubusiana, keu sɔ̃ɔsio.
39 U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i na i wa. Ma ba ka nùn da ba wa mi u wãa, ma ba sɔ̃ɔ sura win mi. Saa ye, ya sãawa yokan kɔba nnɛ.
40 Andere, Simɔɔ Piɛɛn wɔnɔ, u sãa tɔmbu yiru yen turo be ba Yohanun gari yi swaa daki dɔma te, ma ba Yesu swĩi.
41 U gina gbia u da u win mɔɔ Simɔɔ sokuma ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sa Mɛsi wa, wi ba sokumɔ Kirisi ka Gɛrɛkim.
42 Ma u ka Simɔɔ da Yesun mi. Yesu nùn mɛɛra ma u nɛɛ, wuna Simɔɔ, Yohanun bii. Sefawa ba ko n da nun soku. Yĩsi te, ka te ba mɔ̀ Piɛɛ, ye kpuron tubusiana, kperu.

Yesu u Filipu ka Nataniɛli soka

43 Yen sisiru Yesu u gɔ̃ru doke u da Galilen temɔ. Ma u ka Filipu yinna, u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man swĩima.
44 Filipu u sãawa Bɛsaidagii, wi ka Andere ka Piɛɛ, wuu teugiba.
45 Filipu u da u Nataniɛli kasuma ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sa yɛ̃ro wi wa wìn gari ba yorua Mɔwisi, ka Gusunɔn sɔmɔbun tirenɔ. Yɛ̃ro wiya, Yesu Nasarɛtigii, Yosɛfun bii.
46 Nataniɛli u nùn bikia u nɛɛ, gãa geenu koo kpĩ nu yari saa Nasarɛtin di?
Filipu u nɛɛ, u na u wa.
47 Ye Yesu u Nataniɛli wa u sisi win mi, u wi tusia batuma sɔɔ u nɛɛ, i mɛɛrio, Isirelin biin tii tiiwa u wee mini, wìn nukurɔ taki sari.
48 Nataniɛli u nùn bikia u nɛɛ, man diya a man yɛ̃.
Ma Yesu u nɛɛ, na nun wa dãrun nuurɔ Filipu u sere nun soka.
49 Nataniɛli u nɛɛ, yinni, wunɛ Gusunɔn Biiwa! Wunɛ Isireliban sina bokowa!
50 Yesu u nùn bikia u nɛɛ, a naanɛ doke yèn sɔ̃ na nɛɛ, na nun wa dãrun nuurɔ? Kaa maa gãanu wa ni nu nini kpãaru kere.
51 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka geema, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, i ko wɔllu wa ta wukiara, kpa Gusunɔn gɔradoba ba n yɔ̃ɔmɔ ba n saramamɔ Tɔnun Biin wii wɔllɔ.

* **1:29** ***Yãa kinɛ kpɛndu*** Yesuwa ba ka yã wi u tii wɛ̃ nge yãku yãaru.

2

Kurɔ kpaaru Kanaɔ

1 Sɔ̃ɔ itase ba kurɔ kpaaru mɔ̀ Kanaɔ,
Galilen temɔ. N deema Yesun mɛro u wãa
mi.
2 Ba maa Yesu ka win bwãabu sokusia
kurɔ kpaa yeru mi.
3 Ye ben tam mu kɔmia, yera Yesun mɛro
u Yesu sɔ̃ɔwa ma ba ǹ maa tam mɔ.
4 Ma Yesu u nɛɛ, na nɛɛ ya? A ku man sɔ̃ ye
kon ko, nɛn saa kun tura gina.
5 Ma win mɛro u sɔm kowobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bu koowo kpuro ye Yesu u gerua.
6 N deema boosu nɔɔba tia su wãa mi, mì
sɔɔ Yuuba ba ra nim doke wasin sãrasiabun
sɔ̃. Gen baagere ga koo ditiri wunɔbun (100)
saka mwa.
7 Yesu u sɔm kowo be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu nim
yibio boo si sɔɔ.
Ma ba yibia ka nɔɔwɔ.
8 U maa nɛɛ, bu sɔko yande bu ka da kurɔ
kpaa ten tɔnweron mi.
Ma ba sɔka ba ka da.
9 Ma tɔnwero wi, u tam mɛ denda, mɛ
Yesu u gɔsia mi. Adama u ǹ yɛ̃ man diya mu
na, sɔm kowo be ba nim mɛ taka beya ba yɛ̃.
Yera tɔnwero wi, u kurɔ kpaon durɔ soka
10 u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sii baawure u ra ka
tam durom nɛwa gina, yen biru kpa u ka na
mɛ mu ǹ mɛɔnɔ dobu tura, sanam mɛ tɔmba
durom mɛ nɔra ba tonda. Adama wunɛ a raa
tam durom mɛni berua sere ka tɛ̃.
11 Maamaaki yeni ye Yesu u kua Kanaɔ,
Galilen temɔ mi, yeya ya sãa gbiikaa win
maamaaki be u kua sɔɔ. Miya u win yiiko
sɔ̃ɔsi, ma win bwãaba nùn naanɛ doke.
12 Yen biru u sara u da Kapenamuɔ ka win
mɛro ka win wɔnɔbu ka win bwãabu adama
ba ǹ tɛ mi.

Yesu u dua sãa yerɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 21:12-13, Maaku 11:15-17, Luku 19:45-46)

13 Yuuban tɔ̃ɔ bakaru te ba ra soku Gɔɔ
sararibu, ta turuku kua. Ma Yesu u da
Yerusalɛmuɔ.
14 Ma u yãanu ka nɛɛ ka totobɛrɛ dɔrobu
deema sãa yerun yaaraɔ, ka maa be ba sɔ̃ ba
gobi kɔsimɔ.
15 Ma u wɛ̃ɛn koromgba kua u bu gira be
kpuro sãa yerun yaaran di, ka maa yãanu ka
nɛɛ. Ma u be ba gobi kɔsimɔn gobi yari ye u
ben tabulu fukamɔ.
16 Ma u totobɛrɛ dɔrobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ka
yabu ye kpuro yario min di, i ku nɛn Baaban
yɛnu gɔsia yaburu.
17 Yera win bwãaba yaaya ye ba yorua
Gusunɔn gari sɔɔ ba nɛɛ, "Wunɛn dirun kĩra
man mɛnimɔ nge dɔ̃ɔ."
18 Yera Yuuba ba nùn bikia, yĩre terà kaa
kpĩ a sun sɔ̃ɔsi su ka gia ma a kookoo sin
yiiko mɔ.
19 Yesu u bu wisa u nɛɛ, i sãa yee te suro,
sɔ̃ɔ itan baa sɔɔ kon maa tu seesia.
20 Ma Yuuba ba nɛɛ, wɔ̃ɔ weeru ka nɔɔba
tia ba kua sãa yee ten bana sɔɔ, amɔna kaa
koosina a ka tu seeya sɔ̃ɔ ita sɔɔ.
21 Adama sãa yee tèn gari u mɔ̀, win
wasiya.
22 Sanam mɛ Yesu u seewa gɔrin di, win
bwãaba gari yini kpuro yaaya yi u raa gerua,
ma ba Gusunɔn gari naanɛ doke ka sere maa
gari yi Yesun tii u raa bu sɔ̃ɔwa.

Yesu u tɔmbu kpuro yɛ̃

23 Sanam mɛ Yesu u wãa Yerusalɛmuɔ Gɔɔ
sararibun tɔ̃ɔ bakaru sɔɔ, tɔn dabira nùn
naanɛ doke, ye ba win sɔm maamaakiginu
wa ni u kua.
24 Adama u ǹ win tii bu wɛ̃ yèn sɔ̃ u be
kpuron gɔ̃rusu yɛ̃.
25 N ǹ maa tilasi goo u ka nùn tɔnun daa
tusia, domi u yɛ̃ sãa sãa ye ya wãa tɔnun
nukurɔ.

3

Yesu ka Nikodɛmu

1 Durɔ goo wãa Falisiba sɔɔ wi ba ra nɛɛ
Nikodɛmu, u sãawa Yuuban tɔnwero.
2 Durɔ wi, u da Yesun mi sɔ̃ɔ teeru
wɔ̃kuru, ma u nɛɛ, yinni, sa yɛ̃ ma
Gusunɔwa nun gɔrima a ka sun keu
sɔ̃ɔsi, domi goo sari wi u koo kpĩ u sɔm
maamaakigii nini ko nìn bweseru a ra ko,
ma n kun mɔ Gusunɔ wãa ka yɛ̃ro.
3 Ma Yesu u nɛɛ, ka geema, na nun sɔ̃ɔmɔ,
ma n kun mɔ ba tɔnu mara nɔn mɛɛruse, u
ǹ kpɛ̃ u ko ban te Gusunɔ u swĩigii.
4 Nikodɛmu u nùn bikia u nɛɛ, amɔna ba
koo tɔnu ma kpam sanam mɛ u bukura. U
koo kpĩ u wura win mɛron nukurɔ bu sere
nùn ma nɔn mɛɛruse?
5 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, geema na nun
sɔ̃ɔmɔ, goo sari wi u koo kpĩ u ko ban te

Gusunɔ u swĩigii ma n kun mɔ ba nùn mara
ka nim ka Gusunɔn Hunde.
6 Tɔnuwa tɔnu u ra ma, Gusunɔn Hunde
maa, hundewa u ra ma.
7 A ku biti ko yèn sõ na nun sõɔmɔ ma ba
ɲ koo ko ba kun tɔnu mara nɔn mɛɛruse.
8 Woo ga mò mi ga kĩ, ma a gen damu
nɔɔmɔ, adama a ɲ yɛ̃ mìn di ga na ka mi ga
dɔɔ. Mɛya n sãa ka baawure wi Gusunɔn
Hunde u mara.
9 Ma Nikodɛmu nùn bikia u nɛɛ, amɔna
yabu ye, ya koo ka koora mɛ.
10 Yesu u nɛɛ, wunɛ wi a keu sõɔsimɔ
Isireliban mi, ma a kun yabu yeni yɛ̃?
11 Ka geema na nun sõɔmɔ, bɛsɛ sa
gerumɔwa ye sa yɛ̃, ma sa yen areru dimɔ
ye sa wa. Ka mɛ, i ɲ kĩ i bɛsɛn areru wura.
12 I ɲ man naanɛ doke sanam mɛ na bɛɛ
handunia yen gari sõɔmɔ. Amɔna i ko ka
naanɛ doke nà n bɛɛ Gusunɔ wɔllun gari
sõɔwa.
13 Goo sari wi u yɔɔwa Gusunɔ wɔllɔ ma n
kun mɔ Tɔnun Bii, wi u sarama saa Gusunɔ
wɔllun di.
14 Nge mɛ Mɔwisi u waa sua wɔllɔ
gbaburu sɔɔ, nge mɛya Tɔnun Bii wi, u ɲ
koo ko u kun suare tem di,
15 kpa baawure wi u nùn naanɛ doke u n
wãaru mɔ te ta ku ra kpe.
16 Domi Gusunɔ u handuniagibun kĩru
mɔ, sere u win Bii tɔn durɔ teereru bu wɛ̃,
kpa baawure wi u nùn naanɛ doke, u ku
kam ko, adama u n wãaru mɔ te ta ku ra kpe.
17 Gusunɔ u ɲ win Bii gɔrimɛ handuniaɔ u
ka handunia taarɛ wɛ̃, adama handunia yu
ka faaba waarawa saa win min di.
18 Baawure wi u nùn naanɛ doke, ba ɲ nùn
taarɛ wɛ̃ɛmɔ, adama wi u kun nùn naanɛ
doke ba yɛ̃ro taarɛ wɛ̃ kɔ, yèn sõ u ɲ Gusunɔn
Bii teereru naanɛ doke.
19 N wee mìn di taarɛ wɛ̃ɛbu na. Yam
bururam mu na handuniaɔ, adama tɔmba
yam wɔ̃kuru kĩa n yam bururam kere yèn
sõ ben kookoosu kun wã si ba mò.
20 Domi baawure wi u daa kõsa mò, u ra n
yam bururam tusawa. U ku ra maa nɛ yam
bururam sɔɔ, kpa win kookoosu su ku raa
sõɔsire.
21 Adama wi u gea mò, wiya ra nɛ yam bu-
ruram sɔɔ kpa bu ka wa ma win kookoosu
su kooramɔwa Gusunɔn min di.

Yesu ka Yohanu

22 Amɛn biru Yesu ka win bwãabu ba da
Yudean temɔ. Miya u ka bu sina, ma u dera
ba tɔmbu batɛmu mò.
23 Yohanun tii u tɔmbu batɛmu mò
Enɔnuɔ, Salimun bɔkuɔ, yèn sõ nim yiba mi.
Ma tɔmba daamɔ win mi, u bu batɛmu mò.
24 Saa ye, ba ɲ gina Yohanu pirisɔm diru
dokem kpa.
25 Sanam mɛya sikirinɔ ga seewa
Yohanun bwãabu ka Yuu goon suunu sɔɔ
sãrasiabun garin sõ.
26 Ma ba da Yohanun mi, ba nɛɛ, yinni a
durɔ wi yaaye? Wi u raa wãa ka wunɛ sannu
Yuudɛnin guruɔ, wìn seeda a di? N wee, u
maa dera ba tɔmbu batɛmu mò ni. Tɔmbu
kpuro ba maa daamɔ win mi.
27 Yohanu u bu sõɔwa u nɛɛ, goo sari wi u
koo gãanu wa ma n kun mɔ ni Gusunɔ u nùn
wɛ̃.
28 Bɛɛn tii i sãa nɛn seedagibu ye na
gerua ma n ɲ nɛ, Kirisi wi, adama ba man
gɔrimawa n ka nùn swaa gbiiya.
29 I ɲ yɛ̃ ma wi u kurɔ kpao mɔ, wiya kurɔ
kpaon durɔ? Durɔ win bɔrɔ wi u nùn yõre
u win nɔɔ nɔɔmɔ, wiya nuku dobu mɔ. Yen
sõna nɛn tiin nuku dobu yiba.
30 Yesun bɛɛrɛ ya koo sosiwa, kpa nɛgia yu
kaara.

Wi u na saa Gusunɔ wɔllun di

31 Wi u na saa wɔllun di u kpuro kere.
Wi u wãa handuniaɔ, handuniagiiwa u sãa,
handuniagia u ra n gerumɔ. Wi u maa na saa
wɔllun di u kpuro kere.
32 Ye u wa ka ye u nua, yen arera u dimɔ.
Adama goo sari wi u win areru wura.
33 Baawure wi u win areru wura, u seeda
diwa ma Gusunɔ sãa geegii.
34 Wi Gusunɔ u gɔrima, wiya u Gusunɔn
gari gerumɔ, domi Gusunɔn Hunde yibawa
wi sɔɔ.
35 Baaba u win Bii kĩ, ma u nùn yabu
kpuro nɔmu sɔndia.
36 Wi u Bii naanɛ doke u wãaru mɔ te ta
ku ra kpe. Wi u kun maa Bii wi mɛm nɔɔwɛ,
u ɲ wãa te wasi, adama Gusunɔn mɔru wãa
yɛ̃ron wirɔ.

4

Yesu ka kurɔ Samarigii

1 Falisiba ba nua ma Yinni Yesu u bwãabu
waamɔ u batɛmu mò n Yohanu kere.

2 N sere deema n ǹ Yesun tii u ra batɛmu
ye ko, win bwãaba ba mɔ̀.
3 Sanam mɛ Yesu u nua ye ba gerumɔ, u
yara Yudean di ma u gɔsira u da Galile gia.
4 Ye u dɔɔ mi, tilasiwa u ka Samari sara.
5 Ma u tura Samarin wuu gagu sɔɔ ge ba
ra nɛɛ Sikari, ge ga wãa tem mɛn bɔkuɔ mɛ
Yakɔbu u Yosɛfu win bii kã.
6 Miya Yakɔbun dɔkɔ ya wãa. Yesu u
wasira win sanum sɔɔ, ma u sina dɔkɔ yen
bɔkuɔ. N deema saa ye, sõɔ wii wɔlla.
7 N wee kurɔ Samarigii goo u nim takam
na mi, ma Yesu u nùn nim kana u nɔ.
8 Saa ye, win bwãaba kusenu dwem da
wuu sɔɔ.
9 Ma kurɔ Samarigii wi, u nùn bikia u nɛɛ,
amɔna wunɛ wi a sãa Yuu, a ka man nim
kanamɔ a nɔ, nɛ wi na sãa Samarigii.
N deema Yuuba ka Samarigibu ba ku ra
tɔbirinɛ.
10 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, à n daa Gusunɔn
kɛ̃ru yɛ̃, ma a maa nùn yɛ̃ wi u nun nim
bikiamɔ, kaa raa man bikiawa kpa n nun
nim wãarugim kɛ̃.
11 Ma kurɔ wi, u nɛɛ, tɔnwero, ma a kun
maa dɔkɔ kaaru mɔ ni, dɔkɔ ye wee ya maa
duku, ma giara kaa nim wãarugim mɛ wa.
12 Bɛsɛn sikado Yakɔbu wiya u sun dɔkɔ
yeni gbeeya. Wi ka win bibu ka win yaa
sabenu kpuro ba maa nɔra mi. Wunɛ a
Yakɔbu bɛsɛn sikado wi kerewa?
13 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, baawure wi u
nim mɛ nɔrumɔ, nim nɔru ga koo maa nùn
ko.
14 Adama baawure wi u koo nim nɔ, mɛ
kon nùn kɛ̃, nim nɔru ga ǹ maa yɛ̃ro mɔ̀ ka
baadommaɔ. Domi nim mɛ na kon nùn kɛ̃
mu koo ko bwia yɛ̃ro sɔɔ, ye ya ko n nim
sumɔ, mɛ mu tɔnu wãaru te ta ku ra kpe
wɛ̃ɛmɔ.
15 Ma kurɔ wi, u nɛɛ, tɔnwero, a man nim
mɛ kɛ̃ɛyɔ kpa nim nɔru gu ku maa man ko n
sere nɛɛ, kon nim takam na mini.
16 Yesu u nùn sõɔwa u nɛɛ, a doo a wunɛn
durɔ sokuma i na mini.
17 Ma kurɔ wi, u nɛɛ, na ǹ durɔ mɔ.
Ma Yesu u nɛɛ, gema a gerua ma a kun
durɔ mɔ,
18 domi durɔbu nɔɔbuwa a raa mɔ. Wi a
maa mɔ tɛ̃, u ǹ sãa wunɛn durɔ. Gema a man
sõɔwa.
19 Ma kurɔ wi, u nɛɛ, tɔnwero, na wa ma
wunɛ Gusunɔn sɔmɔwa.
20 Bɛsɛ Samarigibu, bɛsɛn sikadoba ba ra
raa Gusunɔ sãwa guu tenin wɔllɔ, ma bɛɛ
Yuuba i nɛɛ, Yerusalɛmuɔra n weenɛ ba n da
Gusunɔ sã.
21 Yesu u nùn sõɔwa u nɛɛ, kurɔ wunɛ, a
nɛn gari naanɛ koowo yi na nun sõɔmɔ. Saa
ya sisi yè sɔɔ ba ǹ maa Gusunɔ Baaba sãamɔ
guu tenin wɔllɔ, ǹ kun mɛ Yerusalɛmuɔ.
22 Bɛɛ Samarigibu, i ǹ yɛ̃ wi i sãamɔ. Bɛsɛ
Yuuba sa yɛ̃ wi sa sãamɔ domi faaba ya
weewa saa Yuuban min di.
23 Adama saa ya sisi, ya mam tunuma
kɔ, yè sɔɔ sãɔ geobu ba ko n Gusunɔ Baaba
sãamɔ hunde sɔɔ ka gem sɔɔ. Benin bwesera
u kasu bu nùn sã.
24 Gusunɔ u sãawa hunde, be ba maa nùn
sãamɔ, ba koo nùn sãwa hunde sɔɔ ka gem
sɔɔ.
25 Ma kurɔ wi, u nùn sõɔwa u nɛɛ, na yɛ̃
ma Mɛsi wi, wi ba ra maa soku Kirisi, u sisi.
Wiya ù n tunuma u koo sun baayere nɔɔsia.
26 Ma Yesu u nɛɛ, nɛna mi, nɛ wi na ka nun
gari mɔ̀.
27 Sanam mɛ sɔɔra Yesun bwãaba
tunuma. N bu biti kua too too ye ba wa u
ka tɔn kurɔ gari mɔ̀. Ka mɛ, ben suunu sɔɔ
goo kun kurɔ wi bikie mba u kĩ. Ba ǹ maa
Yesu bikie, mba n kua u ka kurɔ wi gari mɔ̀.
28 Sanam mɛya kurɔ wi, u win tooru deri,
ma u gɔsira u da wuuɔ.
29 U wuugibu sõɔwa u nɛɛ, i na i durɔ goo
wa wi u man sõɔwa ye na raa kua kpuro. Ǹ
n man na, n ǹ Kirisi wi mi re?
30 Ba yarima wuun di ma ba da win mi gia.
31 Saa ye sɔɔra win bwãaba nùn suuru
kana ba nɛɛ, yinni a den gãanu dio.
32 Adama u nɛɛ, na dĩanu ganu mɔ ni bɛɛ i
ǹ yɛ̃.
33 Yen sõna bwãa be, ba bikianamɔ nge
goo u ko n ka nùn dĩanu naawɛwa u di?
34 Yesu u bu sõɔwa u nɛɛ, nɛn dĩana n
wi u man gɔriman gõru kĩru ko kpa n win
sɔmburu wiru go.
35 Bɛɛ i ra gere i nɛɛ, n tie suru nnɛ gɛ̃ɛbun
saa yu ka turi. Adama na bɛɛ sõɔmɔ, i gbea
mɛɛrio i wa nge mɛ baayeren sɔmbu tura.
36 Wi u gɛ̃ɛmɔ u win kɔsiaru mwaamɔ
kɔ, u maa guramɔ ye ya ko n wãa sere ka
baadommaɔ, kpa wi ka duuro ba n nuku
dobu mɔ sannu.
37 Mɔn teni, ta sãa gem te ta gerumɔ ta nɛɛ,
goo u duurumɔ, goo maa gɛ̃ɛmɔ.

38 Na bɛɛ gɔra i ka gɛ̃ mi i ǹ daa duure.
Gaba ba duura, wee bɛɛ i yen are dimɔ.
39 Samarigibu dabiru wuu ge sɔɔ, ba Yesu
naanɛ doke kurɔ win seedan sõ, ye u gerua
ma Yesu u nùn sõɔwa yabu ye u raa kua
kpuro.
40 Yen sõna ye Samarigibu ba da ba nùn
deema, ba nùn suuru kana u ka bu sina. Ma
u ka bu sina sõɔ yiru.
41 Be ba maa nùn naanɛ doke win tiin
garin sõ, beya ba dabiru bo.
42 Ma ba kurɔ wi sõɔwa ba nɛɛ n ǹ mɔ win
gere tɔnan sõ be, ba Yesu naanɛ doke. Ba
maa nùn naanɛ dokewa win tiin gari yi ba
nuan sõ, ma ba gia ka gem ma wiya Kirisi,
handunian Faaba kowo.

Yesu u wirugii goon bii bɛkia

43 Sõɔ yiru yen biru Yesu u doona min di,
ma u da Galilen temɔ.
44 Domi win tii u gerua u nɛɛ, sɔmɔ ku ra
n bɛɛrɛ mɔ win tiin temɔ.
45 Sanam mɛ u tura Galileɔ, ma Galilegibu
ba nùn dam koosia ka nuku dobu domi ben
tii ba raa tõɔ bakaru da Yerusalɛmuɔ, ba maa
baayere wa ye u kua tõɔ baka te sɔɔ.
46 Ma Yesu u kpam wura Kanaɔ Galilen
temɔ, mi u nim gɔsia tam. Durɔ goo maa
wãa mi, sunɔn asakpɔbu sɔɔ wìn bii u barɔ
Kapenamuɔ.
47 Ye asakpɔ wi nua ma Yesu u yara
Yudean di u na Galileɔ, yera u da win mi, ma
u nùn suuru kana u na Kapenamuɔ u nùn
win bii bɛkia, wi u wasikiramɔ.
48 Yera Yesu nùn sõɔwa u nɛɛ, ma n kun
mɔ bɛɛ i yĩreru wa ka sɔm maamaakiginu, i
ǹ naanɛ dokemɔ.
49 Ma asakpɔ wi, u nɛɛ, Yinni a gem mɔ, a
na a bii wi wa u sere gbi.
50 Ma Yesu u nùn sõɔwa u nɛɛ, u doo, win
bii u bɛkura.
Ma durɔ wi, u Yesun gari naanɛ doke yi u
nùn sõɔwa ma u doona.
51 Sanam mɛ u dɔɔ yɛnuɔ, u ka win sɔm
kowobu yinna swaaɔ ma ba nùn sõɔwa ma
win bii u bɛkura.
52 Ma u bu bikia saa yerà u bɛkura. Ba nùn
sõɔwa ba nɛɛ, gĩa sõɔ sɔɔn kɔba tia dee deewa
bara te, ta nùn deri.
53 Sanam mɛya bii win baaba u yaaya ma
saa yera mam mam Yesu u nùn sõɔwa ma
win bii u bɛkura. Ma asakpɔ wi ka win
yɛnugibu kpuro ba Yesu naanɛ doke.
54 Yeniwa maamaaki yiruse ye Yesu u
kua, sanam mɛ u yara saa Yudean di u da
Galileɔ.

5

Yesu u barɔ goo bɛkia

1 Yen biru Yuuban tõɔ bakaru gara tura,
ma Yesu u da Yerusalɛmuɔ.
2 Yɛru gaga wãa wuu ge sɔɔ, yãanun duu
yerun bɔkuɔ, ga kɔnnɔsu nɔɔbu mɔ. Gen
yĩsira Bɛtisata ka Heberum.
3 Kɔnnɔ si sɔɔra barɔ dabira ra nɛ ta n kpĩ,
wõkobu ka yɛmɔbu ka bèn wasin bee tia ya
gu. [Miya ba ra n kpĩ ba nim buriru mara.
4 Domi gasɔ ka gasɔ Yinnin gɔrado u ra
saramɛ u du yɛru ge sɔɔ, kpa u nim mɛ buri.
Nim mɛ, mù n burira mu kpa, wi u gbia u
dua mɛ sɔɔ u ra bɛkurewa baa ǹ n bara teren
na yɛ̃ro u mɔ.]
5 Durɔ goo maa wãa mi, wi u barɔ saa wõɔ
weeru yiru sarin di.
6 Yesu u nùn wa u kpĩ mi. Ye u maa gia
ma u wãa mi n tɛ, u nùn bikia u nɛɛ, a kĩ a
bɛkura?
7 Barɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, Yinni, na ǹ
goo mɔ wi u koo man sua u kpɛ̃ɛ yɛru ge sɔɔ,
sanam mɛ nim mu burira. Nà n tatirimɔ n
ka du mi, goo u ra man kãsiwa.
8 Yesu u nùn sõɔwa u nɛɛ, a seewo a wunɛn
kõɔ sua kpa a n sĩimɔ.
9 Mii mii durɔ wi, u bɛkura ma u win kõɔ
sua u sĩimɔ.
N deema tõɔ te, ta sãawa tõɔ wɛ̃rarugiru.
10 Yen sõna Yuuba ba durɔ wi sõɔwa wi ba
bɛkia mi, ba nɛɛ, tõɔ wɛ̃rarugira gisɔ, wooda
ya maa yina goo u kõɔ sɔbe.
11 Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, wi u man bɛkia,
wiya u nɛɛ n nɛn kõɔ suo na n sĩimɔ.
12 Ba nùn bikia ba nɛɛ, wara nun sõɔwa a
wunɛn kõɔ suo a n sĩimɔ.
13 N deema durɔ wi ba bɛkia mi, u ǹ yɛ̃ro
yɛ̃, domi Yesu u doona min di, tɔn wɔru ge
ga wãa min sõ.
14 Yen biru Yesu u nùn wa sãa yerɔ ma u
nɛɛ, n wee a bɛkura, a ku ra maa durum ko,
kpa kõsa ye ya yeni kere yu ku raa maa nun
deema.
15 Ma durɔ wi, u wura Yuu ben mi gia u
bu sõɔwa ma Yesuwa u nùn bɛkia.
16 Yenin saabuwa Yuuba ba Yesu nɔni
sõɔru torua yèn sõ u yabu yen bweseru kua
tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ.

17 Adama Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nge mɛ
nɛn Baaba u sɔmburu mɔ̀ sere ka tɛ̃, mɛya
nɛn tii na maa mɔ̀.
18 Gari yin sɔ̃na Yuuba ba kpam hania sosi
bu ka nùn go, n ǹ mɔ yèn sɔ̃ u tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru
sanka tɔna, adama yèn sɔ̃ u maa nɛɛ win
Baabawa Gusunɔ. Mɛsuma u ka win tii
Gusunɔ nɛrasinamɔ.

Gusunɔn Biin yiiko

19 Yera Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
nɛ Bii na ǹ kpɛ̃ n gãanu ganu ko ka nɛn tii
ma n kun mɔ gãa ni na wa nɛn Baaba u mɔ̀.
Baayere ye Baaba u mɔ̀, yera nɛ Bii na maa
mɔ̀.
20 Domi Baaba u win Bii kĩ, ma u nùn
yabu baayere sɔ̃ɔsimɔ ye u mɔ̀. U koo nùn
sɔmburu sɔ̃ɔsi te ta teni kere, kpa bɛɛ kpuro
i ka biti ko.
21 Nge mɛ Baaba u ra gɔribu seeye kpa u
bu ko wasobu, nge mɛya maa, be Bii u kĩ u
wãaru wɛ̃, u bu tu wɛ̃ɛmɔ.
22 Baaban tii u ku ra maa goo siri, adama
u siribu kpuro win Bii nɔmu sɔndia,
23 kpa tɔmbu kpuro bu ka Bii bɛɛrɛ wɛ̃ nge
mɛ ba Baaba bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ. Wi u kun Bii
bɛɛrɛ wɛ̃, Baabawa u ǹ bɛɛrɛ wɛ̃, wi u nùn
gɔrima.
24 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi u
nɛn gari swaa daki, ma u wi u man gɔrima
naanɛ doke, yɛ̃ro wãaru mɔ te ta ku ra kpe.
U ǹ maa sisi siri yerɔ, adama u gɔɔ sarari u
dua wãaru sɔɔ.
25 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, saa ya sisi ya
mam tunuma kɔ, ye gɔribu ba koo Gusunɔn
Biin nɔɔ nɔ. Be ba koo maa gu nɔ ba ko n
wãaru mɔ.
26 Nge mɛ Baaba win tii u sãa wãarun
nuuru, nge mɛya u maa win Bii kua wãarun
nuuru.
27 Ma u nùn yiiko wɛ̃ u ka siribu ko yèn sɔ̃
wiya Tɔnun Bii wi.
28 I ku biti ko yenin sɔ̃, domi saa ya sisi yè
sɔɔ be ba wãa sikirɔ ba koo win nɔɔ nɔ
29 kpa bu yari. Be ba gea kua ba koo sikura
bu ka wãaru di. Be ba maa kɔ̃sa kua kpa bu
sikura bu ka bu siri.

Yesun yiikon areru

30 Yesu maa nɛɛ, na ǹ kpɛ̃ n gãanu ganu ko
ka nɛn tii. Nge mɛ Baaba man sɔ̃ɔsimɔ, nge
mɛya na ra ka siri, kpa nɛn siribu bu n ka sãa
dee dee, domi n ǹ mɔ nɛn tiin gɔ̃ru kĩra na
kasu, ma n kun mɔ wi u man gɔrimagiru.
31 Nà n nɛn tii areru diiyammɛ, are te, ta
ǹ naanɛ mɔ.
32 Adama goo wãa wi u man areru
diiyammɛ, na maa yɛ̃ ma ye u man
geruammɛ ya sãawa gem.
33 Bɛɛ i bɛɛn sɔmɔbu gɔra Yohanun mi, ma
u gem areru di.
34 N ǹ mɔ tilasi tɔnu u man areru diiya, na
gesi yeni gerumɔwa kpa i ka faaba waara.
35 Yohanu u sãawa nge fitila ge ga mɛni ga
yam bururasie. Bɛɛ i kĩa i n nuku dobu mɔ
win yam bururam mɛ sɔɔ saa fiiko.
36 Adama na areru mɔ te ta Yohanugiru
kpãaru kere. Yera sɔma ye na mɔ̀, ye Baaba
man nɔmu sɔndia. Yeya ya sɔ̃ɔsimɔ ma
Baabawa u man gɔrima.
37 Baaba wi u maa man gɔrima win tii u
man areru diiya. Bɛɛ i ǹ win nɔɔ nɔɔre baa
nɔn teeru, i ǹ maa ka nùn nɔnu waare.
38 I ǹ win gari wure yèn sɔ̃ i ǹ yɛ̃ro naanɛ
doke wi u gɔrima.
39 Bɛɛ i ra n mɛɛrimɔ Gusunɔn gari sɔɔ
yèn sɔ̃ i tamaa i ko wãaru te ta ku ra kpe
wa mi sɔɔ. N deema gari yiya yi man areru
diiyammɛ.
40 Ka mɛ, i yina i na nɛn mi kpa i n ka
wãaru mɔ.
41 Na ǹ bɛɛrɛ kasu tɔmbun mi.
42 Adama na bɛɛ yɛ̃. Na yɛ̃ ma bɛɛn tii i ǹ
Gusunɔn kĩru mɔ bɛɛn nukurɔ.
43 Na nawa ka nɛn Baaban yĩsiru, ma i ǹ
man wure. Adama goo ù n na ka win tiin
yĩsiru, wiya i ko wura.
44 Bɛɛ i ra kã i bɛɛrɛ kuana, adama i ku
ra Gusunɔ turon bɛɛrɛ kasu. Ǹ n mɛn na,
amɔna i ko ka naanɛ doke.
45 Ka mɛ, i ku bwisiku ma nɛna kon bɛɛ
durum mani Baaban mi. Mɔwisiwa koo bɛɛ
durum mani, wìn gari i naanɛ sãa.
46 Bɛɛ ì n daa Mɔwisi naanɛ doke ka gem,
i ko raa maa nɛn tii naanɛ doke, domi nɛn
gariya Mɔwisi u yorua.
47 Adama i ǹ win gari naanɛ doke. Ǹ n
mɛn na, amɔna i ko ka nɛn gari naanɛ doke.

6

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun

suba nɔɔbu diisia
(I maa mɛɛrio Mateu 14:13-21, Maaku 6:30-44, Luku 9:10-17)

1 Amɛn biru Yesu u daa bure te təbura te
ba ra soku Galilen daa bureru, tera ba ra
maa soku Tiberia.
2 Miya tən wəru guna ya nùn swĩi yèn sõ ba
win səm maamaakiginu wa ni u kua barəbu
səə.
3-4 Ye Yuuban tõə baka te ba ra soku Gəə
sararibu ta turuku kua, Yesu u yəəwa guuru
wəllə u sina ka win bwãabu sannu.
5 Ye u win nəni sua wəllə ma u tən dabiru
wa ta sisi win mi, ma u Filipu bikia u nɛɛ, ma
gia sa ko dĩanu wa su dwe tən beni bu ka di.
6 U yeni geruawa u ka Filipun laakari
mɛɛri, domi win tii u yɛ̃ kə ye u koo ko.
7 Ma Filipu u nùn wisa u nɛɛ, baa səm
kowon sõə goobun (200) gobi kun tura su ka
dĩanu dwe tən beni bu ka di, baa ǹ n fiiko
fiikon na.
8 Win bwãabun turo, wi ba ra soku An-
dere, Siməə Piɛɛn wənə, u nùn sõəwa u nɛɛ,
9 bii tən durə goo wãa mini wi u pɛ̃ɛ nəəbu
mə ka swɛ̃ɛ piiminu yiru. Adama mba yeni
ya koo ko tən dabi teni səə.
10 Ma Yesu u nɛɛ, i de tən be, bu sina.
N deema yaka kpɛnsu yiba mi, ma tən
be, ba sina si səə. Tən durəbun geera tura
nərəbun suba nəəbu (5.000).
11 Ma Yesu u pɛ̃ɛ ye sua u Gusunə siara. Ye
u kpa u dera ba tən be yabua be ba sõ mi,
mɛya maa ka swɛ̃ɛ yi. Ma tən be kpuro ba di
nge mèn nəru ba kĩ.
12 Ye ba deba ba kpa u win bwãabu sõəwa
bu guro ye n tie kpa n ku raa kam ko.
13 Ma ba pɛ̃ɛ nəəbu yen ye ba di n tiara
gure birenu wəkura yiru səə.
14 Sanam mɛ tən be, ba səm maamaakigiru
wa te Yesu u kua ba gerua ba nɛɛ, ka geema,
wiya Gusunən səmə wi u sisi handuniaə.
15 Ye Yesu u gia ma ba wesianaməwa bu
ka nùn mwa bu sunə ko, yera u gəsira u da
guuru wəllə wi turo.

Yesu u sĩimə nim wəllə
(I maa mɛɛrio Mateu 14:22-33, Maaku 6:45-52)

16 Ye n kua yoka ma win bwãabu ba da
Galilen daa burerun goorə.
17 Ba dua goo nimkuu səə ma ba daa bu-
reru təburə ba dəə Kapenamu gia. Saa ye,
yam tĩra kə, ma Yesu kun bu deemam kpa.
18 Wee daa bureru ta burinamə yèn sõ
woo damguu ga mò.
19 Ye ba ka sɛsɛru nim mura nge kilo
nəəba tian saka, ba Yesu wa u sĩimə nim
wəllə u wee goo nimkuu gia, ma bɛrum bu
mwa.
20 Adama Yesu u nɛɛ, nɛna, i ku bɛrum ko.
21 Sanam mɛya ba ka nùn nuku dobu mwa
goo nimkuu səə. Mii mii goo nimkuu ge, ga
tura mi ba dəə.

Tən dabinu Yesu kasu

22 Yen sisiru tən be ba gina wãa daa bure
ten guru mi, ba yaaya ma goo nimkuu
teuwa ga raa wãa mi. Ba maa yɛ̃ ma Yesu
kun due goo ge səə ka win bwãabu sannu,
be tənawa ba doona.
23 Wee, goosu gasu maa na yam min
bəkuə mi ba pɛ̃ɛ di saa ye Yinni u Gusunə
siara u kpa.
24 Yen sõna ye ba wa ma Yesu ka win
bwãabun goo kun wãa mi, ba goo si dua ba
da Kapenamuə ba Yesu kasu.

Yesuwa dĩa wãaruginu

25 Ye tən be, ba Yesu wa daa bure ten
gooru giə, ba nùn bikia ba nɛɛ, yinni,
domma a na gee?
26 Yesu u bu wisa u nɛɛ, ka geema na
bɛɛ sõəmə, bɛɛ i man kasuwa yèn sõ i
pɛ̃ɛ di i deba, n ǹ mə yèn sõ i nɛn səm
maamaakiginu wa.
27 I ku dĩa ni nu ra kõsi tənan səmburu
ko, adama i dĩa ni nu wãaru te ta ku ra kpe
wɛ̃ɛmən səmburu koowo. Dĩa niya Tənun
Bii u koo bɛɛ wɛ̃ yèn sõ wiya Gusunə Baaba
u win yiikon yĩreru dokea.
28 Sanam mɛya ba nùn bikia ba nɛɛ, mba
sa ko ko su ka səma ko ye Gusunə u kĩ.
29 Yesu u bu wisa u nɛɛ, səmbu te Gusunə
u kĩ, tera i win gəro naanɛ doke.
30 Ba nùn bikia ba nɛɛ, yĩre terà kaa sun
sõəsi kpa su ka nun naanɛ doke. Nge səmbu
terà kaa ko.
31 Bɛsɛn sikadoba ba dĩa ni ba ra soku
manna di gbaburu səə, nge mɛ ba yorua ba
nɛɛ, "Saa Gusunə wəllun diya u bu dĩanu kã
ba di."
32 Yesu nɛɛ, ka geema na bɛɛ sõəmə, n ǹ
mə Məwisiwa u bɛɛ dĩanu wɛ̃ saa wəllun di,
adama nɛn tiin Baabawa u bɛɛ dĩa geenu
wɛ̃ɛmə saa wəllun di.
33 Domi dĩa ni Gusunə u wɛ̃ɛmə, niya
wi u sarama saa Gusunə wəllun di ma u
handuniagibu wãaru wɛ̃ɛmə.

34 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Yinni, a n sun dĩa
ni wɛ̃ɛmɔ baadomma.
35 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna dĩa
wãaruginu. Baawure wi u na nɛn mi,
gɔ̃ɔra kun maa nùn goomɔ. Wi u maa man
naanɛ doke, nim nɔru ga ǹ nùn goomɔ ka
baadommaɔ.
36 Adama, nge mɛ na raa bɛɛ sɔ̃ɔwa, i man
wa kɔ, i ǹ maa man naanɛ doke.
37 Baawure wi Baaba man wɛ̃ u koo na nɛn
mi. Wi u maa na nɛn mi, na ǹ nùn yinamɔ,
baa ǹ n kua amɔ.
38 Domi na saramawa saa Gusunɔ wɔllun
di n ǹ mɔ n ka nɛn tiin gɔ̃ru kĩru ko ma n kun
mɔ wi u man gɔrimagiru.
39 Wi u man gɔriman gɔ̃ru kĩi te wee, n
ku ra goo kɔ̃ baa tɔn turo be u man wɛ̃
sɔɔ, adama n ka be kpuro seeyawa gɔrin di
sanam dãakim sɔɔ.
40 Nɛn Baaban gɔ̃ru kĩi tera, baawure wi u
Bii wa, ma u nùn naanɛ doke, u n wãaru mɔ
te ta ku ra kpe. Kon maa yɛ̃ro seeya gɔrin di
sanam dãakim sɔɔ.
41 Sanam mɛya Yuuba ba wɔki, yèn sɔ̃ u
gerua ma wiya dĩa ni nu sarama saa Gusunɔ
wɔllun di.
42 Ma ba bikiana ba nɛɛ, n ǹ Yesu wi mini?
N ǹ Yosɛfun bii wìn baaba ka mɛro sa yɛ̃?
Amɔna u ka gerumɔ ma wiya sarama saa
wɔllun di.
43 Yesu u bu wisa u nɛɛ, i ku maa wɔki.
44 Goo sari wi u koo kpĩ u na nɛn mi ma
n kun mɔ Baaba wi u man gɔrima u yɛ̃ro
gawama. Nɛna kon maa nùn seeya gɔrin di
sanam dãakim sɔɔ.
45 Gusunɔn sɔmɔbu ba yorua ba nɛɛ,
“Gusunɔn tii u koo baawure keu sɔ̃ɔsi.” Ǹ n
mɛn na, baawure wi u Baaban nɔɔ nua, ma
u win sɔ̃ɔsiru mwa, yɛ̃ro u koo na nɛn mi.
46 N ǹ mɔ goo u Baaba waare ma n kun mɔ
wi u na saa Gusunɔn min di, wiya u Baaba
wa.
47 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, wi u man naanɛ
doke, u wãaru mɔ te ta ku ra kpe.
48 Nɛna dĩa wãaruginu.
49 Bɛɛn sikadoba ba manna di gbaburu sɔɔ
ma ba gu.
50 Adama nɛ na ka dĩanu yã ni nu sarama
saa Gusunɔ wɔllun di, ni tɔnu u koo di u kun
ka gu.
51 Nɛna dĩa wãaruginu ni nu sarama
Gusunɔ wɔllun di. Baawure wi u nu di
u wãaru mɔ sere ka baadommaɔ. Dĩa
ni kon yɛ̃ro wɛ̃, nɛn wasiya yi na wɛ̃ɛmɔ
handuniagibu ba n ka wãaru mɔ.
52 Gari yi, yi dera sikirinɔ ga dua Yuuba
sɔɔ. Ba nɛɛ, amɔna durɔ wi, u koo ka sun win
wasi wɛ̃ su tem.
53 Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, ma
n kun mɔ i Tɔnun Biin yaa tema, kpa i win
yɛm nɔ, wãaru sari bɛɛ sɔɔ.
54 Domi baawure wi u nɛn yaa tema, ma
u nɛn yɛm nɔra, u wãaru mɔ te ta ku ra kpe.
Kon maa nùn seeya gɔrin di sanam dãakim
sɔɔ.
55 Ka gem nɛn wasi dĩana, nɛn yɛm maa
gãa nɔrurana.
56 Domi wi u nɛn yaa tema ma u nɛn yɛm
nɔra, u ko n wãawa nɛ sɔɔ, ma nɛn tii ko na
n maa wãa yɛ̃ro sɔɔ.
57 Baaba wasowa u man gɔrima, win
saabuwa na maa wãa. Mɛya baawure wi u
man tema, yɛ̃ro u wãaru mɔ nɛn sɔ̃.
58 Na ka dĩanu yã ni nu sarama saa Gusunɔ
wɔllun di. Nu ǹ sãa nge dĩa ni ba sokumɔ
manna ni bɛɛn sikadoba ba di, domi ba di,
ba maa gu. Adama wi u nini di u ko n wãawa
ka baadommaɔ.
59 Yeniwa Yesu u gerua mɛnnɔ yeru mi u
bu keu sɔ̃ɔsimɔ Kapenamuɔ.

Wãaru te ta ku ra kpen gari

60 Sanam mɛ win bwãa dabira gari yi nua
ba nɛɛ, gari yi, gari sɛ̃sɔgiiya, wara u koo kpĩ
u yi nɔ.
61 Yesu u gia win tii sɔɔ ma win bwãabu ba
wɔki gari yin sɔ̃. Yen sɔ̃na u bu bikia u nɛɛ,
gari yi, yi bɛɛ torasiamɔwa?
62 Bɛɛ ì n maa wa Tɔnun Bii u yɔɔmɔ u
wurɔ mi u raa wãa maa ni?
63 Hundewa ya ra tɔnu ko waso, wasi kun
are gɛɛ mɔ. Gari yi na bɛɛ sɔ̃ɔwa, hundewa,
wãara maa.
64 Ka mɛ, gaba wãa bɛɛ sɔɔ be ba kun naanɛ
doke. Domi Yesu u yɛ̃ saa yellun di be ba
kun nùn naanɛ doke, ka wi u koo nùn dɔmɛ.
65 U maa nɛɛ, yenin sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃ɔwa ma
goo sari wi u koo kpĩ u na nɛn mi, n kun ka
Baaban kɛ̃ru.
66 Saa dɔma ten diya win bwãa dabira nùn
suuri, ba ǹ maa ka nùn sĩimɔ.
67 Yen sɔ̃na u win bwãabu wɔkura yiru ye
bikia u nɛɛ, bɛɛn tii maa ni? I kĩ i doona?
68 Simɔɔ Piɛɛ u nùn wisa u nɛɛ, Yinni,
weren miya sa ko da. Wuna a wãaru te ta
ku ra kpen gari mɔ.

69 Tɛ̃ sa naanɛ doke, sa maa yɛ̃ kam kam
ma wuna Gusunɔn Bii Dɛɛro.
70 Yesu u bu bikia u nɛɛ, n ǹ nɛna na bɛɛ
wɔkura yiru ye gɔsa? Ka mɛ, bɛɛn turo u sãa
Setamgii.
71 Yudasiwa u ka yã, Simɔɔ Isikariɔtun bii.
Domi baa ù n wãa be wɔkura yiru ye sɔɔ,
wiya u koo Yesu dɔmɛ.

7

Yesun wɔnɔbu

ba ǹ nùn naanɛ doke

1 Amɛn biru Yesu u sĩimɔ Galilen tem sɔɔ.
U ǹ kĩ u da Yudean tem gia yèn sõ Yuuba ba
swaa kasu bu ka nùn go.
2 Ma Yuuban tõɔ bakara turuku kooma te
ba ra soku Kunun tõɔ bakaru.
3 Yen sõna Yesun wɔnɔbu ba nùn sõɔwa u
doonɔ min di, u da Yudeaɔ, kpa win bwãabu
bu ka maa win sɔmburu wa te u mɔ̀.
4 Domi goo ku ra gãanu ko asiri sɔɔ sanam
mɛ u kasu bu nùn gia batuma sɔɔ. Ù n yabu
yen bweseru mɔ̀, u win tii handunia sõɔsio.
5 Baa win wɔnɔbun tii, ba ǹ nùn naanɛ
doke.
6 Yesu u bu sõɔwa u nɛɛ, nɛn saa kun turim
kpa, adama bɛɛn saa sɔɔra i wãa mi bɛɛ.
7 Handuniagiba kun kpɛ̃ bu bɛɛ tusi,
adama ba man tusa nɛ, yèn sõ na nɛɛ, ben
kookoosu kun wã.
8 Bɛɛ, i tõɔ baka te doo. Nɛ na ǹ tu dɔɔ,
domi nɛn saa kun tura gina.
9 Ye u bu yeni sõɔwa u kpa, ma u sina
Galile mi.

Yesu u tõɔ bakaru da

10 Adama ye wi, Yesun wɔnɔ be, ba tõɔ
baka te doona, yera win tii u maa seewa u
da mi, asiri sɔɔ.
11 Yuuba ba nùn kasu tõɔ baka te sɔɔ, ba
bikiamɔ ba mɔ̀, mana u wãa.
12 Dabira tɔn wɔru ge sɔɔ, ba sikirinamɔ
tɛɛru tɛɛru win sõ. Gabu ba nɛɛ, wi
tɔn geowa. Ma gaba nɛɛ, u tɔmbu nɔni
wɔ̃kumɔwa.
13 Adama goo sari wi u Yesun gari gerua
batuma sɔɔ Yuuban bɛrum sõ.
14 Sanam mɛ n kua tõɔ baka ten bɔnu, Yesu
u da sãa yerɔ ma u bu keu sõɔsim wɔri.
15 Ma biti Yuuba kua. Ba bikia ba nɛɛ,
amɔna durɔ wi, u ka tireru yɛ̃, wi, wi u kun
keu kue.
16 Yesu u bu wisa u nɛɛ, nɛn sõɔsira kun
sãa nɛn tiigiru. Gusunɔgira, wi u man
gɔrima.
17 Goo ù n kĩ u Gusunɔn kĩru ko, u koo gia
nge mɛ nɛn sõɔsira sãa, ǹ n Gusunɔgirun na,
ǹ n maa nɛn tiigirun na.
18 Goo wi u gari gerumɔ ka win tiin yiiko,
u win tiin bɛɛrɛ kasuwa. Adama wi u bɛɛrɛ
kasu ye ya sãa wi u nùn gɔrimagia, siiwa
gemgii, taki sari wi sɔɔ.
19 Mɔwisi kun bɛɛ wooda wɛ̃ ro? Ka mɛ,
goo sari bɛɛ sɔɔ wi u wooda ye mɛm nɔɔwɛ.
Ǹ n mɛn na, mban sõna i swaa kasu i ka man
go.
20 Tɔn wɔru ga nùn wisa ga nɛɛ, wɛrɛkunu
nu nun wãasi. Wara swaa kasu u ka nun go.
21 Yesu u bu wisa u nɛɛ, sɔm maamaakigii
teeru tɔnawa na kua, ma bɛɛ kpuro i biti
kua.
22 Adama i bwisikuo. Bango ya weewa
saa sikadoban min di, n ǹ mɔ Mɔwisin
min di, adama yèn sõ Mɔwisiwa u bɛɛ yen
wooda wɛ̃, yen sõna i ra bango ko baa tõɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ.
23 Ǹ n mɛn na, ì n bii bango mɔ̀ tõɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ kpa i ku ka Mɔwisin wooda
sara, mba n kua i ka man mɔru mɔ̀ sanam
mɛ na tɔnun wasi kpuro bɛkia tõɔ wɛ̃rarugii
te sɔɔ.
24 I ku maa gãanu siri nge mɛ i ka nu
waamɔ, adama i siri geebu koowo.

Yesuwa Kirisi wi Gusunɔ

u gɔsa

25 Sanam mɛ sɔɔra Yerusalɛmugibu gaba
bikia ba nɛɛ, n ǹ wi ba kasu bu go wiya mi?
26 N wee, u gari mɔ̀ batuma sɔɔ, ma goo
kun gɛɛ gerua. Nge tɔnweroba tubawa ma
wiya Kirisi ka gem de?
27 Wee bɛsɛ kpuro sa yɛ̃ mìn di durɔ wi,
u yari. Adama sanam mɛ Kirisi koo na goo
kun ko n yɛ̃ mìn di u wee.
28 Sanam mɛ Yesu u keu sõɔsimɔ sãa yerɔ
ma u gbãra u nɛɛ, bɛɛ i man tuba. I maa yɛ̃
mìn di na yarima. Ka mɛ, na ǹ nɛ ka nɛn tiin
yiiko. Gemgiiwa u man gɔrima, wi bɛɛ kun
yɛ̃.
29 Nɛ, na nùn yɛ̃ domi saa win min diya na
na, wiya maa man gɔrima.

30 Yenin sɔ̃na ba gɔ̃ru doke bu ka nùn
mwa, adama goo sari wi u nùn nɔmu sɔndi,
domi win saa ya ǹ gina turim kpa.
31 Dabiru tɔn wɔru sɔɔ ba maa nùn naanɛ
doke. Ma ba nɛɛ, sanam mɛ Kirisi koo na,
u koo sɔm maamaakiginu ko n kere ni durɔ
wini u kua?

Ba sãa yerun kɔ̃sobu

Yesu gɔria bu nùn mwa

32 Falisiba ba nua ma tɔn dabiru ba yabu
yeni gerumɔ gbɛnum, yen sɔ̃na be ka yãku
kowo tɔnwerobu ba sãa yerun kɔ̃sobu gɔra
bu ka Yesu mwa.
33 Ma Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, saa fiikowa
ya tie ye ko na n ka bɛɛ wãa. Yen biru kon
doona wi u man gɔriman mi.
34 Bɛɛ i ko man kasu adama i ǹ man wasi.
Mi ko na n wãa bɛɛ i ǹ kpɛ̃ i na mi.
35 Yuuba ba bikianamɔ ba mɔ̀, ma giara
durɔ wini u koo da sa kun ka nùn wa. U koo
dawa Yuuban mi be ba yarina Gɛrɛkiban
suunu sɔɔ, kpa u n Gɛrɛkiba keu sɔ̃ɔsimɔ?
36 Mba gari yinin bweserun tubusianu yi
u gerua, sa ko be nùn kasu adama sa ǹ nùn
wasi, ma mi u be wãa, sa ǹ kpɛ̃ su da mi.

Nim wãarugim

37 Tɔ̃ɔ baka ten tɔ̃ɔ dãakiru tera ta bɛɛrɛ
kera. Tɔ̃ɔ te sɔɔra Yesu u seewa u nɔɔgiru
sua wɔllɔ u nɛɛ, baawure wi nim nɔru ga
goomɔ u na nɛn mi u nɔ.
38 Nge mɛ ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ ba
nɛɛ, baawure wi u man naanɛ doke, wãarun
bwii yi ko n kokumɔwa saa yɛ̃ron nukurun
di.
39 Gusunɔn Hunden gariya Yesu u ka yã
mi, wi be ba nùn naanɛ doke ba koo mwa.
Domi ba ǹ gina Hunde Dɛɛro wɛ̃ yèn sɔ̃ Yesu
kun gina wure win yiiko sɔɔ.

Tɔmba sikirina Yesun sɔ̃

40 Gabu tɔn wɔru ge sɔɔ, be ba gari yi nua
ba nɛɛ, durɔ wini sɔmɔ wiya ka gem.
41 Ma gaba maa gerua ma wiya Kirisi wi.
Adama gaba nɛɛ, ma gian diya! N ko n
koora Kirisi u yarima saa Galilen di?
42 Gusunɔn gari yi ǹ gerumɔ ma Kirisi koo
yarimawa saa Dafidin bweserun di? U ǹ
koo na saa Bɛtelehɛmu Dafidin wuun di?
43 Win sɔ̃na sikirinɔ ga dua tɔn wɔru ge
sɔɔ.
44 Gabu ba kĩ bu nùn mwa adama goo kun
nùn nɔmu sɔndi.

Yuuban tɔnwerobun

naanɛ doke sariru

45 Ma sãa yerun kɔ̃sobu ba gɔsira yãku
kowo tɔnwerobu ka Falisiban mi. Ma ba
bu bikia ba nɛɛ, mba n kua ba ǹ ka Yesu
mwaamɛ?
46 Ma kɔ̃so be, ba bu wisa ba nɛɛ, goo sari
wi u gari gerure nge durɔ wi.
47 Falisiba ba bu bikia ba nɛɛ, to, i dera
durɔ wi, u maa bɛɛn tii nɔni wɔ̃kua ya.
48 I sere nɔɔre wirugii goo ǹ kun mɛ bɛsɛ
Falisiban goo u nùn naanɛ doke?
49 I ǹ yɛ̃ ma tɔn wɔru ge, bɔ̃rigiba? Ba ǹ
Mɔwisin wooda yɛ̃.
50 Nikodɛmu, Falisi ben turo, wi u raa gasɔ
daare Yesun mi wɔ̃kuru, u bu bikia u nɛɛ,
51 bɛsɛn wooda ya sun yɔllaa kua su tɔnu
siri sa kun win gari nua, kpa sa kun maa gie
ye u kua?
52 Ba nùn bikia ba nɛɛ, ase wunɛn tii a maa
sãawa Galilegii? A wɛ̃ɛrio sãa sãa Gusunɔn
gari sɔɔ, kaa wa ma sɔmɔ goo sari wi u koo
yarima saa Galilen di.
[
53 Ma baawure u wa win yɛnuɔ.

8

Kurɔ sakara kowo goo

1 Ye ba doona Yesu u da guuru wɔllɔ te ba
ra soku Olifi.
2 Yen sisiru buru buru yellu u gɔsira sãa
yerɔ. Ma tɔmbu kpuro ba da win mi, ma u
sina u bu keu sɔ̃ɔsim wɔri.
3 Ma wooda yɛ̃robu ka Falisiba ba ka kurɔ
goo na win mi, wi ba mwaama sakararu sɔɔ,
ba nùn yɔ̃rasia be kpuron wuswaaɔ.
4 Ma ba Yesu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, yinni, sa kurɔ
wi mwawa sakararu sɔɔ.
5 N wee, Mɔwisi u sun sɔ̃ɔwa wooda
sɔɔ ma ba ra kurɔ winin bweseru kpenu
kasukuwa bu go. Wunɛ maa ni? Amɔna a
wa.
6 Ba yeni geruawa bu ka win laakari mɛɛri
kpa bu fɛɛ wa bu nùn durum mani. Adama
Yesu u tuka, ma u ka win niki bia yorumɔ
temɔ.
7 Ye ba nùn bikiamɔ ba baasi, ma u tii
dɛmia u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wi u kun torare bɛɛ
sɔɔ, u gbiiyo u kurɔ wi kperu kara.
8 Ma u kpam tuka u yorumɔ temɔ.

9 Ye ba yeni nua ma ba yara tia tia saa
bukurobun min di sere ka bibɔ. Ma Yesu tia
wi turo ka sere kurɔ wi.
10 Yesu u tii dɛmia ma u nùn bikia u nɛɛ,
kurɔ wunɛ, be ba nun taarɛ wɛ̃ɛmɔ mana ba
wãa. Ben goo kun maa tie?
11 Kurɔ wi, u nɛɛ, goo sari Yinni. Ma Yesu
u nɛɛ, a doonɔ, nɛn tii, na ǹ maa nun taarɛ
wɛ̃ɛmɔ, adama a ku maa tora.]

Yesu,

handunian yam bururam

12 Yen biru Yesu u kpam ka tɔmbu gari
kua u nɛɛ, nɛna handunian yam bururam.
Wi u man swĩi, u ko n yam bururam mɔ
mɛ mu sãa wãaru, u ǹ maa wãa u sĩ yam
wɔ̃kuru sɔɔ.
13 Falisiba ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, wee tɛ̃,
a wunɛn tii areru diiyammɛ. Ǹ n mɛn na,
wunɛn arera kun sun sɔ̃ɔsimɔ ma gari yi,
gema.
14 Ma Yesu u nɛɛ, mɛya, baa nà n nɛn tii
areru diiyammɛ, ye na gerumɔ, gema. Na yɛ̃
mìn di na wee ka mi na dɔɔ. Adama bɛɛ i ǹ
yɛ̃ mìn di na wee ka mi na dɔɔ.
15 Mɛ i tɔnu waamɔ, mɛya i ra ka nùn siri,
nɛ na ku ra goo siri.
16 Baa nà n goo siri, nɛn siribu geema,
domi n ǹ nɛ turo kon yɛ̃ro siri. Ka nɛn Baaba
wi u man gɔrimawa.
17 Ba yorua bɛɛn wooda sɔɔ ma tɔnu yirun
areru geema.
18 Na nɛn tii areru diiyammɛ, ma Baaba wi
u man gɔrima u maa man areru diiyammɛ.
19 Ba nùn bikia ba nɛɛ, mana wunɛn Baaba
wi, u wãa.
Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ i ǹ man yɛ̃, mɛya
i ǹ maa nɛn Baaba yɛ̃. Ǹ n sãan na i man yɛ̃,
i ko n daa maa nɛn Baaba yɛ̃.
20 Gari yiya Yesu u gerua sanam mɛ u keu
sɔ̃ɔsimɔ sãa yerɔ, ten bera mi ba ra arumani
bere. Goo sari wi u maa nùn nɔmu sɔndi yèn
sɔ̃ win saa kun turim kpa.

Ba ǹ kpɛ̃ bu da mi Yesu u dɔɔ

21 Yesu kpam bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na doonɔ.
Mi na dɔɔ bɛɛ i ǹ kpɛ̃ i da mi. I ko maa man
kasu, adama i ko gbi bɛɛn toranu sɔɔ.
22 Yèn sɔ̃ u nɛɛ, mi u dɔɔ ba ǹ kpɛ̃ bu da
mi, yen sɔ̃na ba bikianamɔ ba mɔ̀, u koo tii
gowa?
23 Ma Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛ i
sãawa temkobu, nɛ maa, wɔrukoowa. Bɛɛ
handunia migiba, nɛ na kun sãa handunia
migii.
24 Yen sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃ɔwa na nɛɛ, i ko gbi
bɛɛn toranu sɔɔ. Ì kun naanɛ doke ma nɛna
yɛ̃ro wi, ka geema i ko gbiwa bɛɛn toranu
sɔɔ.
25 Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, wuna were.
Yesu u nɛɛ, na raa bɛɛ sɔ̃ɔwa kɔ.
26 Na gari dabinu mɔ yi kon kpĩ n gere n
wunana bɛɛn sɔ̃. Adama geegiiwa wi u man
gɔrima, ye na maa nua saa win min di yeya
na handuniagibu sɔ̃ɔmɔ.
27 N ǹ maa bu yeeri ma Baaban gariya u
bu sɔ̃ɔmɔ.
28 Yen sɔ̃na Yesu u nɛɛ, sanam mɛ i Tɔnun
Bii sua tem di i bwɛ̃, sanam mɛya i ko gia
ma nɛna yɛ̃ro wi. I ko maa gia ma na ǹ maa
gãanu ganu mɔ̀ ka nɛn tii. Ye Baaba man
sɔ̃ɔsi, yeya na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ.
29 Baaba wiya u man gɔrima. U maa wãa
ka nɛ. U ǹ man deri nɛ turo yèn sɔ̃ na ra ko
ye n da nùn dore.
30 Ma tɔn dabiru be ba Yesun gari yi nua
ba nùn naanɛ doke.

Tii mɔwɔbu ka yobu

31 Yesu u Yuu be ba nùn naanɛ doke sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, ì n nɛn sɔ̃ɔsiru mɛm nɔɔwa, i sãawa
nɛn bwãabu ka gem.
32 I ko gem gia. Gem mɛ, mu koo maa bɛɛ
yakia yorun di.
33 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, bɛsɛ Aburahamun
bwesera, sa ǹ maa koore goon yobu. Amɔna
a ka nɛɛ sa ko yakiara yorun di.
34 Yesu u nɛɛ, geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
baawure wi u durum mɔ̀, wiya durum yoo.
35 Yoo ku ra n wãa win yinnin yɛnuɔ ka
baadomma, adama biiwa ra n wãa mi ka
baadommaɔ.
36 Yen sɔ̃na nɛ Gusunɔn Bii nà n bɛɛ yakia,
i kuawa tii mɔwɔbu ka gem.
37 Na yɛ̃ ma Aburahamun bwesera i sãa.
Ka mɛ, i swaa kasu i ka man go, yèn sɔ̃ i ǹ
nɛn gari wure.
38 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ye na wa nɛn Baaban mi,
adama bɛɛ i mɔ̀ ye i gia bɛɛn baaban mi.
39 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Aburahamuwa
bɛsɛn baaba.
Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, ì n daa sãan na
Aburahamun bibu, i ko n daa Aburahamun
kookoosu mɔ̀.

40 Adama tɛ̃ bɛɛ i swaa kasu i ka man go,
nɛ wi na bɛɛ gem sɔ̃ɔmɔ mɛ na nua Gusunɔn
min di. Aburahamu kun yenin bweseru
koore.
41 Bɛɛ i bɛɛn tundon kookoosu mɔ̀.
Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, sa ǹ sãa seegeba.
Baaba turowa sa mɔ, wiya Gusunɔ.
42 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔ ù n daa
sãan na bɛɛn baaba ka gem, i ko n daa man
kĩ domi Gusunɔn min diya na yarima na ka
wãa mi. Mɛya na ǹ ka nɛn tii nɛ, adama wiya
man gɔrima.
43 Mban sɔ̃na nɛn barum kun ka bɛɛ yeeri.
Mu ǹ bɛɛ yeeri yèn sɔ̃ i ǹ kpɛ̃ i nɛn gari nɔ.
44 Setamwa bɛɛn tundo, i maa kĩ i bɛɛn
tundon kĩru ko. Tɔn gowowa saa toren
di, u ǹ maa gem swĩi, domi gem sari
wi sɔɔ. Sanam mɛ u weesu gerumɔ, u
ra n gerumɔwa ka win tiin daa, yèn sɔ̃
weesugiiwa ka maa weesu kpuron baaba.
45 Adama gema na ra n gerumɔ. Yen sɔ̃na
i ǹ man naanɛ doke.
46 Wara bɛɛ sɔɔ u koo kpĩ u nɛɛ, na tore.
Sari. Ǹ n mɛn na, ma gema na gerumɔ,
mban sɔ̃na i ǹ man naanɛ doke.
47 Wi u sãa Gusunɔgii, wiya ra Gusunɔn
gari wure. Adama bɛɛ i ǹ sãa Gusunɔgibu.
Yen sɔ̃na i ǹ win gari wuramɔ.

Yesu ka Aburahamu

48 Ma Yuuba ba nùn bikia ba nɛɛ, bɛsɛ sa ǹ
gem mɔ ye sa nɛɛ wunɛ Samarigiiwa ka maa
wɛrɛkunugii?
49 Yesu u bu wisa u nɛɛ, na ǹ wɛrɛkunu
mɔ. Nɛn Baabawa na bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ adama
bɛɛ i ǹ man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
50 Na ǹ nɛn tiin bɛɛrɛ kasu. Goo u wãa wi u
man ye kasuammɛ, wiya maa sãa siri kowo.
51 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi u
nɛn gari mɛm nɔɔwa, yɛ̃ro u ǹ gɔɔ wasi pai.
52 Ma Yuuba ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, tɛ̃ sa gia
ma a wɛrɛkunu mɔwa ka gem. Aburahamu
u gu, Gusunɔn sɔmɔbu ba maa gu. Ka mɛ,
a gerumɔ a mɔ̀ baawure wi u wunɛn gari
mɛm nɔɔwa u ǹ gɔɔ wasi.
53 Bɛsɛn baaba Aburahamu u gu. A nùn
kerewa? Sɔmɔbu ba maa gu. Wara a tamaa
a sãa.
54 Yesu u nɛɛ, nà n nɛn tii bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, nɛn
bɛɛrɛ kun gãanu sãa. Nɛn Baabawa u man
bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, wi bɛɛ i sokumɔ bɛɛn Yinni.
55 Ka mɛ, i ǹ nùn yɛ̃, adama nɛ, na nùn
yɛ̃. Nà n nɛɛ, na ǹ nùn yɛ̃, ko na n sãawa
weesugii nge bɛɛ. Adama na nùn yɛ̃, na maa
win gari mɛm nɔɔwɛ.
56 Bɛsɛn baaba Aburahamu u yɛ̃ɛra ka
gɔ̃ru dobu ye u koo ka nɛn tɔ̃ru wa. U maa
tu wa ma win nukura dora.
57 Yuuba ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a ǹ gina wɔ̃ɔ
weeraakuru tura. Mana a ka Aburahamu
waare.
58 Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, na
gbia na wãa ba sere Aburahamu mara.
59 Ma ba kpenu sua bu ka nùn kasuku,
adama u kukura u yara sãa yerun di.

9

Yesu goo yam waasia wi ba mara ka wɔ̃koru

1 Nge mɛ Yesu u bɔsu, u durɔ goo wa wi ba
mara ka wɔ̃koru.
2 Win bwãaba nùn bikia ba nɛɛ, yinni,
weren torarun sɔ̃na ba ka durɔ wi wɔ̃koru
mara. Win tiigira? Nge win tundo ka win
mɛrogira.
3 Yesu u bu wisa u nɛɛ, n ǹ mɔ durɔ
wi, ǹ kun mɛ win tundo ka win mɛro ba
tora, adama ba nùn marawa ka wɔ̃koru kpa
Gusunɔn sɔmburu tu ka sɔ̃ɔsira wi sɔɔ.
4 Sa ǹ ko ko sa kun wi u man gɔriman
sɔmburu kue sanam mɛ sɔ̃ɔ wãa. Wɔ̃kura
sisi tè sɔɔ goo kun kpɛ̃ u sɔmburu ko.
5 Sanam mɛ na wãa handuniaɔ nɛna na
yen yam bururam.
6 Ye u yeni gerua u kpa, u yãatam sia temɔ,
ma u ka yãatam mɛ tem kɔka, ma u tem mɛ
wɔ̃ko win nɔni tɛɛni.
7 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u doo u wubu
yɛru ge ba mɔ̀ Siloeɔ. Yĩsi ten tubusiana,
gɔra.
Ma durɔ wi, u win swaa sua u da u wuba,
ma u wurama ka nɔni sannu.
8 Ma win wɔɔ beragibu ka be ba ra raa nùn
wa u n bara mɔ̀, ba bikianamɔ, wi u ra raa
sinɛ mini u n bara mɔ̀, n ǹ wiya mini?
9 Ma gaba nɛɛ, wiya.
Gaba maa nɛɛ, n ǹ wi mi, u ka nùn
weenɛwa.
Ma win tii u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna mi ni.
10 Ba nùn bikia, amɔna n kua wunɛn nɔni
ka wukiara.
11 Ma u bu wisa u nɛɛ, durɔ goo wi ba ra
soku Yesu, wiya u tem kɔka ma u nɛn nɔni
tɛɛni, ma u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n doo Siloeɔ n
wubu. Na da na wuba ma na yam wa.

12 Ba nùn bikia ba nɛɛ, mana durɔ wi, u wãa.
Ma u nɛɛ, na ǹ yɛ̃.

Falisiba ba durɔ bɛkuro

gari bikiamɔ

13 Ma ba ka durɔ wi da Falisiban mi, wi u raa sãa wɔ̃ko mi.
14 N deema tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔra Yesu u tem kɔka u ka nùn yam waasia.
15 Ma Falisiba ba kpam nùn bikia ba nɛɛ, amɔna u kua u ka yam wa. U bu wisa u nɛɛ, durɔ wiya u nùn tem tɛɛnia win nɔniɔ, ma u wuba ma u yam wa.
16 Gabu Falisiba sɔɔ ba nɛɛ, durɔ wi u yeni kua u ǹ nɛ saa Gusunɔn min di, yèn sɔ̃ u ǹ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru gara.
Gaba maa bikia ba nɛɛ, amɔna durumgii u koo ka kpĩ u sɔm maamaakigii nini ko. Ma sikirinɔ ga dua ben suunu sɔɔ.
17 Ba kpam wɔ̃ko wi bikia ba nɛɛ, wunɛ maa ni? Wunɛ wi durɔ wi, u yam waasia, amɔna a wi garisi.
Ma u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔwa u sãa.
18 Adama Yuuba ba ǹ naanɛ sãa ma durɔ wi, u raa wɔ̃ko sãa ma u kpam yam wa, sere ye ba win tundo ka win mɛro soka.
19 Ma ba bu bikia ba nɛɛ, bɛɛn biiwa mini? Wi i nɛɛ i mara ka wɔ̃koru? Amɔna u ka yam waamɔ tɛ̃.
20 Ma win tundo ka win mɛro ba bu wisa ba nɛɛ, sa yɛ̃ kam kam ma bɛsɛn biiwa mi, wi sa mara ka wɔ̃koru.
21 Adama mɛ u kua u ka yam wa, bɛsɛ sa ǹ yɛ̃, wi u maa nùn yam waasia, sa ǹ yɛ̃ro yɛ̃. U bwisi mɔ win tii, i nùn bikio, u koo bɛɛ sɔ̃.
22 Ba yeni geruawa Yuuban bɛrum sɔ̃. Domi Yuuba ba nɔɔ tia kua kɔ ma baawure wi u wura ma Yesu sãawa Kirisi wi, ba koo yɛ̃ro girawa ben mɛnnɔ yerun di.
23 Yen sɔ̃na ba gerua ba nɛɛ, u bwisi mɔ win tii, bu nùn bikio.
24 Ma Falisiba ba durɔ wi u raa wɔ̃ko sãa soka nɔn mɛɛruse, ma ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, u Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ, be, ba yɛ̃ ma Yesu wi, durumgiiwa.
25 U bu wisa u nɛɛ, ù n durumgiin na, nɛ na kun yɛ̃. Gãa teena na yɛ̃, na raa wɔ̃ko sãa, adama tɛ̃ na yam waamɔ.
26 Ba nùn bikia ba nɛɛ, amɔna u nun kua. Amɔna u koosina wunɛn nɔni ka wukiara.
27 Ma u nɛɛ, na raa bɛɛ sɔ̃ɔwa, i ǹ maa man swaa daki. Mban sɔ̃na i kĩ i kpam nɔ. Nge bɛɛn tii i kĩ i maa kowa win bwãabu.
28 Ma ba nùn yaakoru wɔri ba nɛɛ, wuna a sãa siin bɔ̃ɔ mi, adama bɛsɛ Mɔwisin bwãaba sa sãa.
29 Bɛsɛ sa yɛ̃ ma Gusunɔ u ka Mɔwisi gari kua, adama wini, sa ǹ mam yɛ̃ mìn di u na.
30 Ma durɔ wi, u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, geema, bitin gariya ye i ǹ ka yɛ̃ mìn di u na. Ka mɛ, sii man yam waasia.
31 Sa yɛ̃ ma Gusunɔ u ku ra toron gari nɔ, adama tɔn be ba nùn nasie, ma ba mɔ̀ ye u kĩ, beya u ra swaa daki.
32 Saa toren di goo kun nɔɔre ba tɔnun nɔni wukia wi ba mara ka wɔ̃koru.
33 Durɔ wi, ù kun wee saa Gusunɔn min di, u ǹ kpɛ̃ u gãanu ganu ko.
34 Ma ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, toraru sɔɔra ba nun mara mam mam. Yera a tamaa kaa sun keu koosia?
Ma ba nùn gira mɛnnɔ yerun di.

Hunden wɔ̃koru

35 Yesu u nua ma ba durɔ wi gira. Ye u nùn wa u nùn bikia u nɛɛ, a Tɔnun Bii naanɛ doke?
36 Durɔ wi, u nɛɛ, tɔnwero, a man sɔ̃ɔwɔ wara Tɔnun Bii wi, kpa n wa n ka nùn naanɛ doke.
37 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a nùn wa kɔ, wiya ka nun gari mɔ̀ mi.
38 Durɔ wi, u nɛɛ, Yinni, na nun naanɛ doke. Ma u yiira Yesu wuswaaɔ.
39 Yesu u nɛɛ, siribun sɔ̃na na na handuniaɔ, be ba kun yam waamɔ kpa bu ka yam wa, be ba maa yam waamɔ bu ka ko wɔ̃kobu.
40 Falisi gabu be ba wãa ka wi sannu ba gari yi nua. Ba nùn bikia ba nɛɛ, bɛsɛn tii maa wɔ̃koba?
41 Ma Yesu u nɛɛ, ì n sãan na wɔ̃kobu, i ǹ ko i n daa toraru mɔ. Adama yèn sɔ̃ i gerumɔ i yam waamɔ, yen sɔ̃na i wãa toraru sɔɔ ka tɛ̃.

10

Yãanu ka nin kparon mɔndu

1 Yen biru Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, goo wi u kun dumɔ yãa gɔ̃rɔ saa kɔnnɔn di ma u yɔɔmɔ u suremɔ gam di, wiya sãa gbɛnɔ ka wɔro.
2 Adama wi u kɔnnɔn di dumɔ wiya yãanun kparo.

3 Kɔnnɔ kɔ̃so u ra nùn kɛniɛ, yãanu ra n
maa win nɔɔ nɔɔmɔ. U ra win yãanu soku
baatere ka ten yĩsiru kpa u nu yara tɔɔwɔ.
4 Sanam mɛ u nu yara tɔɔwɔ kpuro, u ra
nu gbiiye kpa nu n nùn swĩi yèn sɔ̃ nu win
nɔɔ yɛ̃.
5 Nu ǹ wuramɔ nu tɔn tuko swĩi, adama
nu koo duka suwa n toma saa win min di
yèn sɔ̃ nu ǹ win nɔɔ yɛ̃.
6 Yesu u bu mɔn te kua adama ba ǹ tuba
ye u ka yã.

Yesuwa yãa kparo geo

7 Yen sɔ̃na Yesu u kpam nɛɛ, ka geema na
bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, nɛna na yãa gɔ̃run kɔnnɔ.
8 Be ba man gbiiye mi kpuro, gbɛnɔbu ka
wɔroba ba sãa. Yãanu kun ben gari swaa
daki.
9 Nɛn tiiwa kɔnnɔ ge. Baawure wi u dumɔ
saa nɛn min di wiya ba koo faaba ko. U koo
du, u koo maa yari, u koo maa dii yeru wa.
10 Gbɛnɔ u ra nɛwa u ka gbɛni u go kpa u
sanku. Adama nɛ na nawa yãanu nu n ka
wãaru mɔ, kpa nu n tu mɔ mam mam.
11 Nɛn tiiwa yãa kparo geo. Yãa kparo geo
u ra win wãaru wɛ̃wa win yãanun sɔ̃.
12 Adama sɔm kowo wi u kun sãa
kparo ma yãanu kun sãa win tiiginu, ù n
dɛmaku waama ga sisi, u koo yãanu deri u
yakurawa. Kpa dɛmaku gu yãanu mwa gu
ni nu tie yarinasia.
13 Durɔ wi, u koo yakura yèn sɔ̃ gobin
sɔmbura u mɔ̀, u ǹ maa yãa nin wɔnwɔndu
mɔ.
14-15 Nɛna yãa kparo geo. Nge mɛ Baaba
man yɛ̃ ma na maa Baaba yɛ̃, nge mɛya na
nɛn yãanu yɛ̃, nu maa man yɛ̃. Na maa nɛn
wãaru wɛ̃ɛmɔ yãa nin sɔ̃.
16 Na maa yãanu ganu mɔ ni nu kun wãa
yãa gɔ̃ɔ teni sɔɔ. Niya na ǹ kon ko na kun
maa ka nɛ. Nu koo maa nɛn nɔɔ nɔ, kpa nu
ko gɔ̃ɔ teeru, kpa nu n kparo turo mɔ.
17 Yen sɔ̃na Baaba u man kĩ yèn sɔ̃ na nɛn
wãaru wɛ̃ɛmɔ kpa n kpam wa n tu mwa.
18 Goo kun kpɛ̃ u tu wɔra nɛn nɔmun di.
Na tu wɛ̃ɛmɔ ka nɛn tii. Na yiiko mɔ n ka tu
wɛ̃, na maa yiiko mɔ n ka tu mwa. Wooda
yera na mwa saa nɛn Baaban min di.
19 Ye Yuuba ba yeni nua, sikirinɔ ga kpam
dua ben suunu sɔɔ gari yin sɔ̃.
20 Tɔn dabiru be sɔɔ, ba gerua ba nɛɛ,
wiirowa, wɛrɛkunu maa nùn wãasi. Mba n
kua ba ka nùn swaa daki.
21 Adama gaba nɛɛ, n ǹ wɛrɛkunugiin
gari mi. Wɛrɛkunu koo kpĩ nu wɔ̃ko yam
waasia?

Yuuba ba Yesu yina

22 Saa ya tura ye ba koo ka tɔ̃ɔ bakaru
garu ko Yerusalɛmuɔ te ba ra soku sãa yerun
dɛɛrasiabu *. Saa ye, ya sãawa woorun
sanam.
23 Ma Yesu u maa wãa sãa yerɔ u sĩimɔ ten
bee tiaɔ ye ba ra soku Salomɔɔn kɔbɛ.
24 Ma Yuuba ba nùn sikerena ba nùn bikia
ba nɛɛ, sere saa yerà kaa n bɛsɛn laakari
doke sika sɔɔ. À n sãan na Kirisi wi, a sun
sɔ̃ɔwɔ kpasa kpasa.
25 Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, na raa bɛɛ
sɔ̃ɔwa, adama i ǹ man naanɛ doke. Sɔma
ye na mɔ̀ ka nɛn Baaban yĩsiru, yeya ya man
areru diiyammɛ.
26 Adama i ǹ naanɛ doke yèn sɔ̃ i ǹ sãa nɛn
yãanu.
27 Nɛn yãanu nu nɛn nɔɔ nɔɔmɔ, na nu yɛ̃,
nu maa man swĩi.
28 Na nu wãaru wɛ̃ɛmɔ te ta ku ra kpe, nu
ǹ maa kam mɔ̀ ka baadommaɔ, goo maa sari
wi u koo nu mwa nɛn nɔmun di.
29 Nɛn Baaba wi u man nu wɛ̃, u kpã u
kpuro kere, goo maa sari wi u koo nu mwa
saa nɛn Baaban nɔmun di.
30 Nɛ ka Baaba sa sãawa tia.
31 Ma Yuuba ba kpam kpenu dɔbura bu ka
nùn kasuku.
32 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na sɔm gee
dabiru kua bɛɛn wuswaaɔ ka Baaban yiiko.
Sɔmbu ni sɔɔ, teren sɔ̃na i kĩ i man kasuku.
33 Yuuba ba nùn wisa ba nɛɛ, sa ǹ nun
kasukumɔ sɔm geerun sɔ̃, adama yèn sɔ̃ a
Gusunɔ wɔmmɔ, yen sɔ̃na. Wunɛ tɔnuwa,
ma a kĩ a n tii mɔ̀ Gusunɔ.
34 Yesu u nɛɛ, ba ǹ yorua bɛɛn tiin wooda
sɔɔ ma Gusunɔ u nɛɛ, “I sãawa Wɔrukoon
bibu?”
35 Sa yɛ̃ ye Gusunɔn gari gerumɔ n sãawa
gem ka baadommaɔ. Ma win tii u nɛɛ, ba
sãawa Wɔrukoon bibu be ba win gari mwa.
36 Tɛ̃ nɛn tii maa, Baaba u man gɔsa ma u
man gɔrima handuniaɔ. Amɔna i ka nɛɛ na

* **10:22** ***sãa yerun dɛɛrasiabun tɔ̃ɔ bakaru*** Ta sãawa te Yuuba ba ra di wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ bu ka yaaya dɔma te ba bũu sãaru kpeesia sãa yerɔ ma ba tu dɛɛrasia ba Gusunɔ sãaru wesia mi.

Gusunɔ wɔmmɔ yèn sɔ̃ na gerua ma nɛna na win Bii.
37 Nà kun nɛn Baaban sɔmburu mɔ̀, i ku man naanɛ doke.
38 Adama nà n tu mɔ̀, baa ì kun man naanɛ doke, i sɔmbu te naanɛ dokeo kpa i n ka yɛ̃ saa tɛ̃n di sere ka baadomma ma Baaba wãa nɛ sɔɔ, nɛ na maa wãa wi sɔɔ.
39 Ma ba kpam swaa kasu bu ka nùn mwa, adama u bu kisirari.
40 Yesu u kpam Yuudɛnin daaru tɔbura u da mi Yohanu u gbia u batɛmu kua, miya u sina.
41 Ma tɔn dabiru ba na win mi, ba nɛɛ, Yohanu u ǹ sɔm maamaakigiru koore, adama ye u gerua durɔ wini sɔɔ, ye kpuro geema.
42 Ma tɔn dabira nùn naanɛ doke mi.

11

Lasaan gɔɔ

1 N wee durɔ goo wi ba ra soku Lasaa wi u wãa Betaniɔ u bara. Betani sãawa Maari ka win mɔɔ Maatan wuu.
2 Maari wiya u gasɔ Yinnin naasu turare wisi, ma u ka win wirun seri su sunka. Win sesu Lasaawa bara.
3 Ma wi ka win mɔɔ Maata ba Yesu nɔɔ mɔrisia ba nɛɛ, Yinni, wunɛn bɔrɔ kĩnasi u barɔ.
4 Ye Yesu u yeni nua u nɛɛ, bara te, ta ǹ gɔɔgiru adama ta koo Gusunɔn yiiko sɔ̃ɔsi, kpa bu ka Gusunɔn Bii bɛɛrɛ wɛ̃.
5 N deema Yesu u sãawa Maata ka win wɔnɔ ka ben sesu Lasaan bɔrɔ kĩnasi.
6 Ye u nua ma Lasaa u barɔ, u gina sina wuu mi u wãa mi sɔ̃ɔ yiru.
7 Yen biru u win bwãabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, su kpam wura Yudeaɔ.
8 Win bwãaba nɛɛ, yinni, sɔ̃ɔ mɛɛ tera Yuuba ba kĩ bu nun kpenu kasuku, ma a kpam kĩ a wura mi?
9 Yesu u bu bikia u nɛɛ, n ǹ saa wɔkura yiruwa sɔ̃ɔ ra n wãa sɔ̃ɔ teeru sɔɔ? Goo ù n sĩimɔ sɔ̃ɔ sɔɔ, u ǹ sokuramɔ yèn sɔ̃ u handunian yam bururam waamɔ.
10 Adama wi u sĩimɔ wɔ̃kuru sɔɔ u koo sokura domi yam bururam sari yɛ̃ro sɔɔ.
11 Yeniban biru u kpam nɛɛ, Lasaa bɛsɛn bɔrɔ u dòwa adama na dɔɔ n nùn yamia.
12 Bwãa be, ba nɛɛ, Yinni, ù n dòn na, u koo bɛkura.
13 Adama Yesu u bu Lasaan gɔɔ sɔ̃ɔmɔwa. Be, ba tamaa dom dirun gariya u bu sɔ̃ɔmɔ.
14 Yen sɔ̃na Yesu u bu sɔ̃ɔwa kpasasa u nɛɛ, Lasaa u guwa,
15 adama bɛɛn sɔ̃na nɛn nukura do ye na ǹ ka wãa mi, kpa i ka naanɛ doke. I na su da win mi.
16 Tomaa wi ba ra maa soku Sika, u win bwãasibu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i de su da, kpa su ka yinni gbi sannu.

Yesuwa seeyo ka wãaru

17 Ye Yesu u tura mi, u deema Lasaa kua sɔ̃ɔ nnɛ sikiru sɔɔ kɔ.
18 Betani ka Yerusalɛmun tondam kun kere kilo ita.
19 Ma Yuu dabiru ba yarima ben wuun di ba na Maata ka Maarin mi bu ka bu nukuru yɛmiasia ben sesun gɔɔn sɔ̃.
20 Sanam mɛ Maata u nua ma Yesu u sisi, ma u nùn sennɔ da. Adama Maari u sɔ̃ yɛnuɔ.
21 Ma Maata u Yesu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni à n daa wãa mini nɛn sesu kun gbimɔ.
22 Adama baa tɛ̃, na yɛ̃ ma yabu baayere ye kaa bikia Gusunɔn nɔmuɔ u koo nun wɛ̃.
23 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛn sesu u koo se gɔrin di.
24 Ma Maata u nɛɛ, geema, na yɛ̃ ma u koo kpam se, gɔribu bà n seemɔ sanam dãakim sɔɔ.
25 Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna na ra gɔribu seeye, nɛna na ra wãaru wɛ̃. Baawure wi u man naanɛ doke u ko n wãawa wãaru sɔɔ baa ù n gu.
26 Baawure wi u maa wasi ma u man naanɛ doke, u ǹ gbimɔ ka baadommaɔ. A naanɛ doke nge mɛ?
27 Maata u Yinni wisa u nɛɛ, mɛya na naanɛ doke ma wuna Kirisi wi, Gusunɔn Bii, wi u sisi handuniaɔ.

Yesun swĩi

28 Sanam mɛ Maata u yeni gerua u kpa, u win wɔnɔ Maari sokum da, ma u nùn sɔ̃ɔwa tɛɛru ma yinni u tunuma u nùn soku.
29 Ye Maari u yeni nua u seewa ka sɛndaru ma u da win mi.
30 N deema Yesu kun gina wuu dum kpa, u wãawa yam mi Maata ka nùn yinna.
31 Yuu be ba Maari nukuru yɛmiasiamɔ dirɔ, ye ba wa u seewa ka sɛndaru u yara tɔɔwɔ, ba nùn swĩi. Ba tamaa u dɔɔwa sikirɔ u swĩ.

32 Sanam mɛ Maari u tura mi Yesu u wãa,
ye u nùn wa u yiira u nɛɛ, Yinni à n daa wãa
mini nɛn sesu kun gbimɔ.
33 Ye Yesu u wa u sumɔ, ma Yuu be ba
ka nùn na, ben tii ba sumɔ, yera u diira ka
nuku sankiranu.
34 U bu bikia u nɛɛ, mana i nùn sika.
Ma ba nɛɛ, Yinni a na a wa.
35 Ma Yesu u swĩ.
36 Yen sɔ̃na Yuuba ba nɛɛ, i mɛɛrio i wa nge
mɛ u nùn kĩ n nɛ.
37 Adama ben gabu ba nɛɛ, durɔ wini u
wɔ̃ko yam waasia. Mban sɔ̃na u dera Lasaa
u gu.

Lasaan seebu gɔrin di

38 Yesu u kpam diira, ma u da sikirɔ. Siki
te, kpee wɔruwa, ma ba gen nɔɔ kɔrua ka
kperu.
39 Ma Yesu u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu kpee te
bɔrio min di.
Ma Maata, wi u gun sesu, u nùn sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, Yinni, u numia kɔ, yen sɔ̃ɔ nnɛ wee gisɔ
ye u ka gu.
40 Ma Yesu u nùn bikia u nɛɛ, na ǹ daa nun
sɔ̃ɔwa na nɛɛ, à n naanɛ doke, kaa Gusunɔn
yiiko wa?
41 Ma ba kpee te bimia min di. Ma Yesu u
win nɔni sua wɔllɔ u nɛɛ, nɛn Baaba, na nun
siara yèn sɔ̃ a nɛn gari swaa daki.
42 Na yɛ̃ ma a ra nɛn gari nɔ baadomma,
adama na yeni gerumɔwa tɔn benin sɔ̃ be ba
yɔ̃ mi, kpa bu ka naanɛ doke ma wuna a man
gɔrima.
43 Sanam mɛ u yeni gerua u kpa, ma u
gbãra ka dam u nɛɛ, Lasaa, a yarima!
44 Wi u raa gu mi, u yarima sikirun di ka
win gorun bekuru te ba win nɔma ka naasu
tɛ̃kua ka maa wirɔ. Ma Yesu u bu sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, bu nùn kusio u sĩ.

Ba wesianamɔ bu ka Yesu go
(I maa mɛɛrio Mateu 26:1-5, Maaku 14:1-2, Luku 22:1-2)

45 N wee Yuu dabiru be ba Maari swĩima
mi, ma ba wa ye Yesu u kua, ba nùn naanɛ
doke.
46 Adama ben gabu ba gɔsira ba da
Falisiban mi, ba bu sɔ̃ɔwa ye Yesu u kua.
47 Sanam mɛya yãku kowo tɔnwerobu
ka Falisiba ba guro gurobu mɛnna ma ba
bikianamɔ ba mɔ̀, amɔna sa ko ko. Durɔ wi
wee, u sɔm maamaakigii dabinu mɔ̀.
48 Sà n nùn deri mɛ, tɔmbu kpurowa ba
koo nùn naanɛ doke. Romugibu ba koo maa
na bu bɛsɛn sãa yeru wɔra kpa bu bɛsɛn
bweseru gura.
49 Adama ben turo wi ba ra nɛɛ Kaifa, wi
u sãa yãku kowo tɔnwero wɔ̃ɔ ge sɔɔ, u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛ i ǹ gãanu ganu yɛ̃ baa fiiko.
50 Mɛya, n ǹ maa bɛɛ yeeri ma bɛɛn
arufaaniwa tɔn turo u ka gbi tɔn dabirun sɔ̃,
kpa bɛsɛn bweseru kpuro tu ku ka kam ko.
51 N ǹ mɔ ka win tiin yɛ̃ra u yeni gerua.
U ye geruawa yèn sɔ̃ wiya u sãa yãku kowo
tɔnwero wɔ̃ɔ ge sɔɔ, yen sɔ̃na u gerua u nɛɛ,
Yesu koo gbi Yuuban bweserun sɔ̃.
52 N ǹ maa mɔ be tɔnan sɔ̃, adama u ka maa
Gusunɔn bibu kpuro kowa tɔn teebu be ba
wãa baama.
53 Yen sɔ̃na saa dɔma ten di, ba wesiana bu
ka Yesu go.
54 Yenin sɔ̃na u ǹ maa sĩimɔ batuma sɔɔ
Yuuban suunuɔ, adama u doona min di tem
gam gia gbaburu sɔɔ, mi u wuu gagu dua ge
ba ra soku Efaraimu. Miya u sina ka win
bwãabu.
55 Yuuban tɔ̃ɔ bakaru te ba ra soku Gɔɔ
sararibu ta turuku kua, ma tɔn dabiru saa
baru kpaanun di ba da Yerusalɛmuɔ bu ka
tii sãrasia tɔ̃ɔ baka te, tu sere turi.
56 Ma ba Yesu kasu. Ba yɔ̃ sãa yerɔ ba
bikianamɔ, ba mɔ̀ amɔna i bwisikumɔ. U ǹ
tɔ̃ɔ bakaru sisiwa?
57 Yãku kowo tɔnwerobu ka Falisiba ba
raa wooda wɛ̃ ba nɛɛ, goo ù n yɛ̃ mi Yesu u
wãa u bu sɔ̃ɔwɔ kpa be, bu nùn mwa.

12

Maari u Yesun naasu

turare wisi
(I maa mɛɛrio Mateu 26:6-13, Maaku 14:3-9)

1 Ye n tie sɔ̃ɔ nɔɔba tia tɔ̃ɔ bakaru tu sere
turi te ba ra soku Gɔɔ sararibu, yera Yesu u
da Betaniɔ mi Lasaa u wãa wi u seeya gɔrin
di.
2 Miya ba nùn yaa dibu kua ma Maata u
bu nɔɔrimɔ, adama Lasaa u sɔ̃ ka Yesu sɔbun
suunu sɔɔ.
3 Wee, Maari u turare gobi bɛkɛgia mɔ
litirin bɔnu, ye ba kua ka naadin gum tii
tii, ma u ye sua u Yesun naasu wisi, ma u
su sunka ka win seri. Yera dii te kpuro ta
turaren nuburu yiba.

4 Yesun bɔ̃ɔ turo, wi ba ra nɛɛ Yudasi
Isikariɔtu, wi u koo yãku kowo tɔnwerobu
ka Falisiba nùn nɔmu sɔndia, u bikia u nɛɛ,
5 mba n kua ba ǹ ka turare ye dɔre
sɔm kowon wɔ̃ɔ tian kɔsiarun saka, kpa bu
sãarobu bɔnu kua.
6 U ǹ yeni gerumɔ sãarobun wɔnwɔndun
sɔ̃, adama yèn sɔ̃ u sãawa gbɛnɔ. Wiya u ra n
maa gobin bɔɔru nɛni, kpa u n yi gbɛnimɔ.
7 Adama Yesu u nɛɛ, a kurɔ wi derio. U
yeni beruawa u ka nɛn gɔɔ sikuru mara.
8 Baadommawa sãarobu ba wãa bɛɛn su-
unu sɔɔ adama nɛna na ǹ ko na n wãa ka bɛɛ
baadomma.

Ba wesianamɔ bu ka Lasaa go

9 Yuuba dabira ta nua ma Yesu u wãa
Betaniɔ ma ba da mi, n ǹ mɔ bu ka Yesu wa
tɔna, adama bu maa ka Lasaa wawa wi Yesu
u seeya gɔrin di.
10 Yera yãku kowo tɔnweroba wesiana bu
maa Lasaa go.
11 Domi win sɔ̃na Yuuba dabira yarimɔ
ben min di ba Yesu naanɛ dokemɔ.

Yesu u Yerusalɛmu dua
(I maa mɛɛrio Mateu 21:1-11, Maaku 11:1-11, Luku 19:28-40)

12 Yen sisiru tɔn wɔru ge ga tɔ̃ɔ bakaru da
ga nua ma Yesu u sisi Yerusalɛmuɔ.
13 Ma ba bãa kako bekusu sua ba ka nùn
sennɔ da. Ba gbãsukumɔ ba mɔ̀, sa Gusunɔ
siara! Domarugiiwa wi u sisi ka Gusunɔn
yĩsiru! Domarugiiwa Isireliban sunɔ!
14 Ma Yesu u kɛtɛku kpɛmbu gagu wa u
sɔni nge mɛ ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ ba
nɛɛ,
15 "I ku bɛrum ko, Yerusalɛmugibu.
N wee bɛɛn sunɔ u sisi.
U kɛtɛku kpɛmbu sɔni."
16 Yabu yeni ya ǹ win bwãabu yeeri saa ye
sɔɔ, adama ye Yesu u wura win yiiko sɔɔ
Gusunɔ wɔllɔ, saa ye sɔɔra ba yaaya ma ba
yeni kpuro yorua Gusunɔn gari sɔɔ win sɔ̃,
ba maa nùn ye kpuro kua.
17 Tɔn dabiru te ta raa wãa ka Yesu sannu
sanam mɛ u Lasaa soka u yara sikirun di, ye
u nùn seeya gɔrin di, ta ra n yen areru dimɔ.
18 Ma tɔn wɔru ge, ga nùn sennɔ da yèn sɔ̃
ba nua ma u sɔm maamaakigii te kua.
19 Yen sɔ̃na Falisiba ba geruna ba nɛɛ, i ǹ
wa ma sa nùn kpanawa mam mam. Domi
wee handunia kpuro ya nùn swĩi.

Gɛrɛki gaba Yesu kasu

20 Gɛrɛki gaba wãa be sɔɔ be ba sãaru da
Yerusalɛmuɔ tɔ̃ɔ bakarun sanam.
21 Ba da Filipun mi, Galilen Bɛsaidagii, ma
ba nɛɛ, tɔnwero, sa kĩ su Yesu wa.
22 Filipu u da u Andere sɔ̃ɔwa, ma Andere
ka Filipu ba da ba Yesu sɔ̃ɔwa.
23 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, saa ya tura ye ba
koo ka Tɔnu Bii wɔlle sua.
24 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, dĩa bima yà
kun wɔrumɛ tem sɔɔ ya gu, ya wãawa ye tia.
Adama yà n gu, ya koo bii dabinu ma.
25 Baawure wi u win wãaru dimɔ ka win
tiin gɔ̃ru kĩru u koo tu bia. Baawure wi u
kun maa win wãaru garisi gãanu handunia
yeni sɔɔ, u tu beruawa wãaru te ta ku ra
kpen sɔ̃.
26 Goo ù n nɛn wãaru wãa, yɛ̃ro u man
swĩiyɔ. Mi na wãa kpa u n maa wãa mi.
Goo ù n nɛn wãaru wãa, nɛn Baaba koo yɛ̃ro
bɛɛrɛ wɛ̃.

Yesu u win gɔɔn gari gerumɔ

27 Yesu maa nɛɛ, tɛ̃ nɛn gɔ̃ru ga sankira too
too. Na ǹ yɛ̃ ye kon gere. Nge kon nɛn Baaba
kanawa u man wɔra ye ya man deema mini
sɔɔn di? Aawo, domi yenin sɔ̃na na na.
28 Baaba, a wunɛn yĩsiru wɔlle suo.
Yera nɔɔ gagu ga gerua saa wɔllun di ga
nɛɛ, na tu wɔlle sua kɔ, kon maa wure n tu
wɔlle sua nɔn mɛɛruse.
29 Tɔn wɔru ge ga wãa mi, ba nɔɔ ge nua
ma ba nɛɛ, gura ya kukura.
Ma gaba nɛɛ, wɔllun gɔradowa ka nùn gari
kua.
30 Adama Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n ǹ mɔ
nɛn sɔ̃na i nɔɔ ge nua, bɛɛn sɔ̃na.
31 Tɛ̃ gera handunia yenin siribu tunuma.
Tɛ̃ gera ba koo handunia yen wirugii gira.
32 Sanam mɛ ba koo man sua tem di
bu bwɛ̃, sanam mɛya kon tɔmbu kpuro tii
gawe.
33 U yeni geruawa u ka sɔ̃ɔsi gɔɔ wìn bwe-
seru u koo gbi.
34 Tɔn wɔru ge, ga nùn sɔ̃ɔwa ga nɛɛ, sa
nua bɛsɛn woodan tireru sɔɔ ma Kirisi u ko
n wãawa sere ka baadommaɔ. Amɔna a ka
gerumɔ ma ba ǹ koo ko ba kun Tɔnun Bii
sue tem di. Wara Tɔnu Bii wi.
35 Yesu u bu wisa u nɛɛ, saa fiiko sɔɔra yam
bururam mu wãa bɛɛn suunu sɔɔ. I n sĩimɔ
saa ye i yam bururam mɔ kpa yam mu ku

raa bɛɛ tĩre. Domi wi u sĩimɔ yam wɔ̃kuru
sɔɔ u ku ra n yɛ̃ mi u dɔɔ.
36 Yen sɔ̃, i yam bururam mɛ naanɛ dokeo
saa ye i mɛ mɔ kpa i ka ko yam bururam
bibu.

Yuuba ba ɲ̀ Yesu naanɛ doke

Ye Yesu u yeni gerua u kpa, u doona ben
suunu sɔɔn di, u kukua.
37 Baa ye u ka maamaaki dabinu kua ben
wuswaaɔ, ka mɛ, ba ɲ̀ nùn naanɛ doke.
38 Kpa gari yi Gusunɔn sɔmɔ Esai u gerua
yi ka koora, yi u nɛɛ,
"Yinni wara u naanɛ doke ye sa nɔɔsia.
Wara Yinni Gusunɔ u win dam sɔ̃ɔsi."
39 Yenin sɔ̃na ba ɲ̀ kpĩa ba naanɛ doke domi
Gusunɔn sɔmɔ Esai u kpam gerua u nɛɛ,
40 "Gusunɔ u bu kua wɔ̃kobu
ma u ben bwisi kawa.
Kpa bu ku raa ka ben nɔni yam wa.
Kpa bu ku gia ka ben bwisi.
Bu ku raa gɔ̃ru gɔsia, kpa n bu bɛkia."
41 Yeniwa Esai u gerua yèn sɔ̃ u Kirisin yiiko
wa ma u win gari gerua.
42 Ka mɛ, Yuuban tɔnwero dabiru ba Yesu
naanɛ doke, adama Falisiban sɔ̃ ba ɲ̀ wure
batuma sɔɔ bu ku raa ka bu gire mɛnnɔ
yerun din sɔ̃.
43 Domi ba tɔnun siarabu kĩ n kere
Gusunɔn siarabu.

Yesun gari yi koo tɔmbu taarɛ wɛ̃

44 Ma Yesu u gbãra u nɛɛ, baawure wi u
man naanɛ doke, n ɲ̀ mɔ nɛna u naanɛ doke,
wi u man gɔrimawa u naanɛ doke.
45 Wi u man waamɔ u wi u man gɔrima
waamɔwa mi.
46 Nɛ na na handuniaɔ nge yam bururam,
kpa baawure wi u man naanɛ doke u kun ka
wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ.
47 Baawure wi u nɛn gari nɔɔmɔ, ma u kun
yi wure, n ɲ̀ mɔ nɛna kon yɛ̃ro taarɛ wɛ̃. Na
nawa n ka handunia faaba ko, n ɲ̀ mɔ n ka
handunia taarɛ wɛ̃.
48 Baawure wi u man yina, ma u ɲ̀ nɛn gari
wure, yɛ̃ro u mɔ ye n koo nùn taarɛ wɛ̃. Gari
yi na gerua yiya yi koo yɛ̃ro taarɛ wɛ̃ sanam
dãakim sɔɔ.
49 Domi na ɲ̀ gari gerua ka nɛn tiin yiiko,
adama Baaba wi u man gɔrima, wiya u man
wooda wɛ̃ ye kon gere ka ye kon sɔ̃ɔsi.
50 Na yɛ̃ ma win woodan kɔkɔrɔwa wãaru
te ta ku ra kpe, yen sɔ̃na ye na gerumɔ, na
ye gerumɔwa nge mɛ Baaba u man sɔ̃ɔwa.

13

Yesu u win bwãabun naasu tea

1 Yesu u ra n wigibu kĩ be ba wãa
handuniaɔ, yen sɔ̃, bu sere tɔ̃ɔ baka te ko te
ba ra nɛɛ Gɔɔ sararibu, u bu win kĩi bakaru
sɔ̃ɔsi. Domi u yɛ̃ ma win saa ya tura u ka
doona handunian di u da win Baaban mi.
2 Wi ka win bwãabu ba yaa dibu dimɔ
sannu. N deema Setam u raa Yudasi
Isikariɔtu, Simɔɔn bii bɔrie u ka Yesu yãku
kowo tɔnwerobu ka Falisiba nɔmu sɔndia.
3 Yesun tii u yɛ̃ ma Baaba u nùn gãanu
kpuro nɔmu sɔndia, u maa yɛ̃ ma u nawa saa
Gusunɔn min di ma u maa wurɔ win mi.
4 Yera u seewa dii yerun di u win yaberu
pweta u yi, ma u yasa sua u tii sɛ̃ka.
5 U nim sɔke gbɛ̃ɛru sɔɔ, u ka win
bwãabun naasu teamɔ, ma u si sunkumɔ
ka yasa ye u sɛ̃ke.
6 Ye u girari Simɔɔ Piɛɛn mi, ma Piɛɛ nùn
bikia u nɛɛ, Yinni wuna kaa maa nɛn naasu
tea?
7 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a ɲ̀ gina tuba ye na
mɔ̀ tɛ̃, adama amɛn biru n ko n nun yeeri.
8 Piɛɛ u nɛɛ, nɛ na kun wuramɔ a nɛn
naasu tea fa!
Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nà kun wunɛn
naasu tee, a ɲ̀ maa bɔnu gaa wasi nɛn mi.
9 Simɔɔ Piɛɛ u nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na Yinni, n ɲ̀
maa mɔ nɛn naasu tɔnawa kaa tea, a maa nɛn
nɔma ka nɛn wiru teo.
10 Yesu u nɛɛ, wi u wobura, mba n maa
yɛ̃ro tie, ma n kun mɔ u win naasu tea u wa
u ka dɛɛra mam mam. Bɛɛ i dɛɛre, adama n
ɲ̀ mɔ bɛɛ kpuro.
11 N deema Yesu u win dɔmɛ yɛ̃ kɔ, yen
sɔ̃na u gerua u nɛɛ, n ɲ̀ mɔ be kpurowa ba
dɛɛre.
12 Sanam mɛ u ben naasu tea u kpa u win
yaberu sua u sebua ma u kpam sina win sin
yerɔ u nɛɛ, i yɛ̃ ye na bɛɛ kua mi?
13 Bɛɛ i man sokumɔ keu koosio ka Yinni.
Geema i gerumɔ, mɛya na sãa.
14 Ǹ n mɛn na, nɛ wi na sãa bɛɛn Yinni
ka bɛɛn keu koosio, nà n bɛɛn naasu tea, n
weenɛ bɛɛn tii i naasu teana.
15 Wee na bɛɛ kom gem sɔ̃ɔsi kpa i n da
maa kuanɛ nge mɛ.

16 Ka geema, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, yoo ku ra n win
yinni kere, mɛya gɔro ku ra n wi u nùn gɔra
kere.
17 Tɛ̃ wee, i sɔ̃ɔsi teni gia. Doo nɔɔrugiba
bɛɛ, ì n tu swĩi.
18 N ǹ mɔ bɛɛ kpuron gariya na mɔ̀. Na yɛ̃
be na gɔsa. Adama Gusunɔn gari yi ǹ koo ko
yì kun koore yi yi nɛɛ, "Wi u ka man dimɔ
sannu, u gɔsira nɛn yibɛrɛ."
19 Na bɛɛ yabu yeni sɔ̃ɔmɔwa saa tɛ̃n di yu
sere koora. Yà n koora kpa i ka naanɛ doke
ma nɛna yɛ̃ro wi.
20 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi
u yɛ̃ro wura wi na gɔra, nɛna u wura.
Baawure wi u maa man wura, u wi u man
gɔrima wurawa.

Yesu u Yudasi terasia
(I maa mɛɛrio Mateu 26:20-25, Maaku 14:17-21, Luku 22:21-23)

21 Ye Yesu u yeni gerua u kpa, win gɔ̃ru
ga sankira too too, ma u bu sɔ̃ɔwa kpasasa
u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, goo wãa bɛɛ
sɔɔ wi u koo man dɔmɛ.
22 Ma win bwãabu ba nɔni gia mɛɛrina. Ba
ǹ yɛ̃ ben wara u ka yã.
23 Yesun bɔ̃ɔ turo, wi u kĩ, u sɔ̃ win nɔm
geuɔ.
24 Ma Simɔɔ Piɛɛ u yĩreru kua ka nɔmu
durɔ wi, u Yesu bikio u nɛɛ, wara u ka yã.
25 Ma bɔ̃ɔ wi, u Yesu gballi u nùn bikia u
nɛɛ, Yinni wara a ka yã.
26 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, wi na kon dɔka
wɛ̃ ye na ka kpee sɔ̃ra, wiya mi.
Ma u dɔka ka kpee sɔ̃ra u Yudasi
Isikariɔtu, Simɔɔn bii wɛ̃.
27 Ye Yudasi u dɔka ye mwa u kpa, mii mii
ma Setam dua win gɔ̃ruɔ. Yesu u nùn sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, ye kaa ko, a koowo kpaaka.
28 Adama ben suunu sɔɔ goo sari wi u yɛ̃
yèn sɔ̃ u nùn sɔ̃ɔwa mɛ.
29 Gaba tamaa yèn sɔ̃ Yudasiwa u gobin
bɔɔru nɛni, yen sɔ̃na Yesu u nùn sɔ̃ɔmɔ
u gãanu dweeyo nìn bukata ba mɔ tɔ̃ɔ
bakarun sɔ̃, ǹ kun mɛ u nùn sɔ̃ɔmɔ u
sãarobu gãanu kɛ̃.
30 Ye Yudasi u dɔka ye mwɛ ma u yara ka
sɛndaru. N deema yam tĩra.

Wooda kpaa

31 Sanam mɛ Yudasi u yara u kpa, Yesu u
nɛɛ, tɛ̃ra Tɔnun Bii u den wɔlle suara, ma
Gusunɔ maa wɔlle suara win min di.
32 Gusunɔ ù n wɔlle suara win min di,
Gusunɔn tii u koo maa Tɔnun Bii wi wɔlle
sua, n ǹ maa tɛɛmɔ.
33 Nɛn bibu, saa fiiko sɔɔra ko na n wãa ka
bɛɛ, yen biru i ko man kasu. Adama na bɛɛ
sɔ̃ɔmɔ tɛ̃ nge mɛ na raa Yuuba sɔ̃ɔwa, mi na
dɔɔ i ǹ kpɛ̃ i da mi.
34 Wooda kpaa na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ, i kĩanɔ. I de
i kĩru sɔ̃ɔsina nge mɛ na bɛɛ kĩru sɔ̃ɔsi.
35 Ì n kĩanɛ, baawure u ko n yɛ̃ ma i sãawa
nɛn bwãabu.

Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nùn siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:31-35, Maaku 14:27-31, Luku 22:31-34)

36 Simɔɔ Piɛɛ u nùn bikia u nɛɛ, Yinni,
mana a dɔɔ.
Yesu u nùn wisa u nɛɛ, mi na dɔɔ a ǹ kpɛ̃
a man swĩima tɛ̃, adama ǹ n sosi kaa man
swĩima mi.
37 Piɛɛ u nùn bikia u nɛɛ, Yinni, mban sɔ̃na
na ǹ kpɛ̃ n nun swĩi mi tɛ̃. Domi na sɔɔru sãa
n ka nɛn wãaru wɛ̃ wunɛn sɔ̃.
38 Yesu u nùn bikia u nɛɛ, a sɔɔru sãa a ka
wunɛn wãaru wɛ̃ nɛn sɔ̃? Ka gem na nun
sɔ̃ɔmɔ, goo dɔɔ gu ka sere swĩ kaa man siki
nɔn ita.

14

Yesuwa swaa ye ya dɔɔ

Baaban mi

1 Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku wurura. I
Gusunɔ naanɛ dokeo kpa i maa man naanɛ
doke.
2 Wãa yee dabina nu wãa nɛn Baaban
yɛnuɔ. N wee na dɔɔ mi, n bɛɛ wãa yerun
sɔɔru kua. Ǹ kun sãa mɛ, na ǹ daa bɛɛ sɔ̃ɔmɔ.
3 Nà n wãa yee ten sɔɔru kua na kpa, kon
kpam wurama n bɛɛ sua n ka da nɛn tiin mi.
Mi na wãa kpa sa n wãa mi sannu.
4 I ru swaa yɛ̃ kɔ mi na dɔɔ.
5 Tomaa u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni, sa ǹ yɛ̃
mi a dɔɔ. Amɔna sa ko n ka min swaa yɛ̃.
6 Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna na swaa,
nɛna na gem, nɛna na wãaru, goo sari wi u
koo da Baaban mi ma n kun mɔ saa nɛn min
di.
7 Bɛɛ ì n daa man yɛ̃, i ko n maa nɛn Baaba
yɛ̃. Saa tɛ̃n di i nùn gia, i maa nùn wa.
8 Filipu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni a sun
Baaba wi sɔ̃ɔsio, n den tura mɛ.
9 Yesu u nɛɛ, mìn di na ka bɛɛ wãa n tɛ,
ka mɛ, a ǹ man gie Filipu? Baawure wi u

gesi man wa u maa Baaba wawa. Amɔna a
ka gerua a nɛɛ, n bɛɛ Baaba sɔ̃ɔsio.
10 A ǹ naanɛ doke ma na wãa Baaba sɔɔ,
Baaba maa wãa nɛ sɔ̃ɔ? Gari yi na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
na ǹ gerumɔ ka nɛn tiin yiiko. Baaba wi u
wãa nɛ sɔɔ, wiya u win sɔmburu mɔ̀.
11 I gesi naanɛ dokeo ma na wãa Baaba sɔɔ,
ma Baaba maa wãa nɛ sɔɔ. Ǹ kun mɛ, i naanɛ
dokeo sɔma ye na kuan sɔ̃.
12 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baawure wi u
man naanɛ doke, sɔma ye na mɔ̀, yeya yɛ̃ro
koo maa ko. U koo mam sɔma ko ye ya yeni
kere domi na dɔɔ nɛn Baaban mi.
13 Na kon maa bɛɛ gãanu baanire kua ni
i gesi kana ka nɛn yĩsiru, kpa bu ka Baaba
wɔlle sua saa Biin min di.
14 Ì n gãanu kana ka nɛn yĩsiru, kon bɛɛ ni
kua.

Hunde Dɛɛron naarun nɔɔ mwɛɛru

15 Yesu u nɛɛ, ì n man kĩ i nɛn wooda mɛm
nɔɔwɔ.
16 Kon Baaba kana, u koo bɛɛ Dam Kɛ̃ɔ
kpao wɛ̃ wi u ko n ka bɛɛ wãa sere ka
baadommaɔ. Wiya sãa Hunde gemgii.
17 Handuniagibu ba ǹ kpɛ̃ bu nùn mwa
yèn sɔ̃ ba ǹ nùn waamɔ, mɛya ba ǹ maa nùn
yɛ̃. Adama bɛɛ i nùn yɛ̃, domi u wãa ka bɛɛ,
u kon maa wãa bɛɛn baawure sɔɔ.
18 Na ǹ bɛɛ derimɔ goberu. Kon kpam
wurama bɛɛn mi.
19 N tie fiiko ye handuniagibu ba ǹ maa ka
man wasi, adama bɛɛ i ko man wa. Yèn sɔ̃ na
wasi, bɛɛ i ko n maa wasi.
20 Dɔma teya i ko n yɛ̃ ma na wãa nɛn
Baaba sɔɔ ma bɛɛ i wãa nɛ sɔɔ, ma na maa
wãa bɛɛ sɔɔ.
21 Wi u nɛn wooda mwa, ma u ye mɛm
nɔɔwa, wiya u man kĩ. Wi u man kĩ, nɛn
Baaba koo nùn kĩa. Nɛn tii kon maa yɛ̃ro kĩa,
kpa n nùn tii sɔ̃ɔsi.
22 Yudasi, n ǹ mɔ wi ba ra nɛɛ Isikariɔtu, u
bikia u nɛɛ, Yinni, amɔna kaa sun wunɛn tii
sɔ̃ɔsisina handuniagibu ba kun ka nun wa.
23 Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, baawure wi
u man kĩ u koo nɛn gari mɛm nɔɔwa. Nɛn
Baaba u koo nùn kĩa, nɛ ka nɛn Baaba sa ko
maa na yɛ̃ron mi kpa su bɛsɛn wãa yeru ko
wi sɔɔ.
24 Wi u kun man kĩ, u ǹ maa nɛn gari mɛm
nɔɔwamme. Gari yi i nua, n ǹ nɛgii, yi sãawa
Baabagii wi u man gɔrima.
25 Na bɛɛ yeni kpuro sɔ̃ɔmɔ tɛ̃ ye na ka bɛɛ
wãa.
26 Adama Hunde Dɛɛro, Dam kɛ̃ɔ wi, wi
Baaba koo gɔrima ka nɛn yĩsiru, wiya u koo
bɛɛ baayere keu sɔ̃ɔsi, u koo maa bɛɛ ye
kpuro yaayasia ye na bɛɛ sɔ̃ɔwa.
27 Bɔri yɛnda na bɛɛ deria, nɛn bɔri yɛnda
na bɛɛ wɛ̃ɛmɔ. Na ǹ bɛɛ tu wɛ̃ɛmɔ nge mɛ
handunia ya ra wɛ̃. I ku wurura, i ku maa
nanda.
28 Bɛɛ i nua nge mɛ na bɛɛ sɔ̃ɔwa ma na
doonɔ, adama kon kpam wurama bɛɛn mi.
Ì n daa man kĩ i ko n nuku dobu mɔ ye na ka
dɔɔ Baaban mi, domi nɛn Baaba u yiiko mɔ
u man kere.
29 Na bɛɛ gãa ninin gari sɔ̃ɔmɔ tɛ̃, nu sere
koora. Nù n koora kpa i ka man naanɛ doke.
30 Na ǹ maa kpɛ̃ n ka bɛɛ gari dabinu ko
domi handunian wirugii u sisi. U ǹ dam mɔ
nɛ sɔɔ,
31 adama kpa handuniagibu ba n ka yɛ̃ ma
na Baaba kĩ, na maa kpuro mɔ̀ nge mɛ Baaba
u man yen wooda wɛ̃. I seewo su doona.

15

Yesuwa resɛm dãa gea

1 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna resɛm dãa
mɛro, nɛn Baabawa gbaa yɛ̃ro.
2 Nɛn kãasa baayere ye ya ku ra binu ma,
yera u ra bure u kɔ̃. Kãasa baayere ye ya ra
binu ma, u ra ye sɔmɛwa kpa yen marum
mu ka sosi.
3 Bɛɛ i dɛɛra kɔ gari yin saabu yi na bɛɛ
sɔ̃ɔwa.
4 I de i n ka man maninɛ, na kon maa ka
bɛɛ manina. Nge mɛ kãasa ya ǹ kpɛ̃ yu ka
tii binu ma, ma n kun mɔ ya ka dãa mɛro
maninɛ, mɛya maa bɛɛn tii, i ǹ kpɛ̃ i binu ma,
ì kun ka man maninɛ.
5 Nɛna resɛm dãa mɛro, bɛɛya yen kãasi.
Wi u ka man maninɛ ma na ka nùn maninɛ,
wiya u koo bii dabinu ma, domi nɛn sariru
i ǹ kpɛ̃ i gãanu ganu ko.
6 Baawure wi u kun ka man maninɛ, ba
koo nùn wunawa bu kɔ̃ nge kãasi kpa u
dɛrura. Yen biru ba koo kãasi yi mɛnna bu
dɔ̃ɔ doke, kpa yi dɔ̃ɔ mwa.
7 Bɛɛ ì n ka man maninɛ ma nɛn gari yi wãa
bɛɛ sɔɔ, i bikio ye i kĩ, na kon bɛɛ kua.
8 Ì n bii dabinu mara ya koo nɛn Baaba
bɛɛrɛ wɛ̃. Nge mɛya i ko maa sɔ̃ɔsi ma nɛn
bwãaba i sãa.

9 Nge mɛ Baaba man kĩ, nge mɛya na maa
bɛɛ kĩ. I yɔ̃ro nɛn kĩru sɔɔ.
10 Nge mɛ na nɛn Baaban wooda mɛm
nɔɔwa ma na wãa win kĩru sɔɔ, nge mɛya ì n
nɛn wooda mɛm nɔɔwa, i ko n wãa nɛn kĩru
sɔɔ.
11 Na bɛɛ yeni sɔ̃ɔwa kpa nɛn nuku dobu
bu n ka wãa bɛɛ sɔɔ, kpa bɛɛn nuku dobu bu
ka yibu.
12 Nɛn wooda wee, i kĩanɔ nge mɛ na bɛɛ
kĩ.
13 Goo ù n win wãaru wɛ̃ win bɔrɔban sɔ̃
kĩrun saabu, kĩi te, ta ǹ saara mɔ.
14 Nɛn bɔrɔbara bɛɛ i sãa ì n mɔ̀ ye na bɛɛ
yiire.
15 Na ǹ maa bɛɛ sokumɔ yobu yèn sɔ̃ yoo
ku ra n yɛ̃ ye win yinni u mɔ̀. Adama na bɛɛ
sokumɔ bɔrɔba, yèn sɔ̃ gãanu baanire ni na
nua nɛn Baaban min di niya na bɛɛ sɔ̃ɔwa.
16 N ǹ mɔ bɛɛya i man gɔsa, nɛna na bɛɛ
gɔsa. Na maa bɛɛ wuna nɛnɛm kpa i da i binu
ma ni nu koo tɛ. Kpa gãanu baanire ni bɛɛ i
kana nɛn Baaban mi ka nɛn yĩsiru, u bɛɛ wɛ̃.
17 Ye na bɛɛ yiiremɔ wee, i kĩanɔ.

Handunia ya Yesu ka wigibu tusa

18 Yesu maa nɛɛ, handuniagibu bà n bɛɛ
tusa, i n yɛ̃ ma nɛna ba gbia ba tusa.
19 Bɛɛ ì n daa sãan na handuniagibu,
handunia ya ko n bɛɛ kĩwa nge yegibu.
Adama na bɛɛ gɔsa handunia ye sɔɔn di, i ǹ
maa sãa yegibu, yen sɔ̃na handuniagiba bɛɛ
tusa.
20 I gari yi yaayo yi na raa bɛɛ sɔ̃ɔwa na nɛɛ,
yoo ku ra win yinni kere. Bà n man nɔni
sɔ̃ɔwa ba koo maa bɛɛ nɔni sɔ̃. Bà n nɛn gari
mɛm nɔɔwa ba koo maa bɛɛgii mɛm nɔɔwa.
21 Adama yeni kpurowa ba koo bɛɛ kua
nɛn yĩsirun sɔ̃, domi ba ǹ yɛ̃ro yɛ̃ wi u man
gɔrima.
22 Nà kun daa nɛ, na ka bu gari kue, ba ǹ
daa taarɛ mɔ. Adama tɛ̃ ba ǹ maa gafara mɔ.
23 Wi u man tusa u maa nɛn Baaba tusawa.
24 Nà kun daa sɔma kue ben suunu sɔɔ ye
goo kun koore, ba ǹ daa taarɛ mɔ. Adama tɛ̃,
ba sɔma ye wa kɔ, ma ba sun tusa nɛ ka nɛn
Baaba.
25 Nge mɛya n sãa kpa gari yi ba yorua
woodan tirerɔ yi ka koora, yi yi nɛɛ, "Ba man
tusa, ba ǹ ten wiru ka naasu yɛ̃."
26 Adama Dam Kɛ̃ɔ, Hunde gemgii wi, u
sisi saa nɛn Baaban min di. Kon bɛɛ nùn
gɔriama ka Baaba win yĩsiru, kpa u bɛɛ nɛn
areru diiya.
27 Bɛɛ i ko maa nɛn areru di, domi i wãa ka
nɛ sannu saa toren di.

16

1 Yeni kpurowa na bɛɛ sɔ̃ɔwa kpa i ku ra
ka biru wura.
2 Ba koo bɛɛ gira saa mɛnnɔ yerun di. Saa
ya mam sisi ye baawure wi u bɛɛ goomɔ u
ko n tamaa u Gusunɔ sɔmburu kuammɛwa.
3 Ba koo bɛɛ yabu yeni kua yèn sɔ̃ ba ǹ
Baaba gie, ba ǹ maa man gie.
4 Adama na bɛɛ gãa nini sɔ̃ɔmɔwa, dɔma te
nin saa ya tura kpa i ka yaaya ma na raa bɛɛ
nu sɔ̃ɔre.

Hunde Dɛɛron sɔmburu

Yesu maa nɛɛ, na ǹ daa bɛɛ gãa nini sɔ̃ɔwa
saa yellun di yèn sɔ̃ na wãa ka bɛɛ sannu.
5 Adama tɛ̃ na dɔɔ wi u man gɔriman mi.
Goo maa sari bɛɛ sɔɔ wi u man bikia mi na
dɔɔ.
6 Adama yèn sɔ̃ na bɛɛ yeni sɔ̃ɔwa, bɛɛn
gɔ̃ru ga sankira too.
7 Ka mɛ, na bɛɛ gem sɔ̃ɔmɔ, bɛɛn
arufaaniwa nà n da, domi nà kun de, Dam
Kɛ̃ɔ wi, u ǹ sisi bɛɛn mi. Adama nà n da kon
bɛɛ nùn gɔriama.
8 Ù n tunuma, wiya u koo de
handuniagibu bu tubu ye n sãa toraru ka
ye n sãa gem ka maa Gusunɔn siribu.
9 U koo bu taarɛ wɛ̃ yèn sɔ̃ ba ǹ man naanɛ
doke.
10 U koo bu sɔ̃ɔsi ma gem wãa nɛ sɔɔ ye na
ka dɔɔ Baaban mi, ma ba ǹ maa man wasi.
11 U koo maa de bu siribu tubu yèn sɔ̃
Gusunɔ u handunia yenin wirugii siri kɔ.
12 Na maa gãa dabinu mɔ n ka bɛɛ sɔ̃,
adama nu bɛɛ kere gina.
13 Sanam mɛ Hunde gemgii wi, u tunuma
wiya u koo bɛɛ kpara i ka gem kpuro gia. U
ǹ koo gari gere ka win tiin yiiko. Ye u nua,
yeya u koo gere, u koo maa bɛɛ sɔ̃ ye ya sisi.
14 Wiya u koo man bɛɛrɛ wɛ̃, domi u koo
nɛgia nɔ, kpa u bɛɛ ye nɔɔsia.
15 Kpuro ye Baaba u mɔ nɛgia. Yen sɔ̃na na
gerua ma Hunde u koo nɛgia nɔ, kpa u bɛɛ ye
nɔɔsia.

Nuku sankiranu koo ko nuku dobu

16 Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ǹ n sosi fiiko i ǹ
maa man wasi. Ǹ n maa kpam sosi fiiko, i
ko man wa.
17 Ma win bwãabu gabu ba bikianamɔ,
mba yen tubusianu ye u sun sɔ̃ɔmɔ, ǹ n sosi
fiiko sa ǹ maa nùn wasi, ǹ n maa kpam sosi
fiiko sa ko nùn wa. Mba maa yen tubusianu
ye u nɛɛ u dɔɔ win Baaban mi.
18 Ba bikianamɔ mba ǹ n sosi fiikon
tubusianu. Ba nɛɛ, sa ǹ yɛ̃ yèn gari u mɔ̀.
19 Yesu u gia ma ba kĩ bu nùn gãanu bikia.
Yen sɔ̃na u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na nɛɛ yaa, ǹ n
sosi fiiko i ǹ man wasi, ǹ n maa kpam sosi
fiiko i ko man wa. Gari yiniwa i bikianamɔ
bɛɛn suunu sɔɔ ro?
20 Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, i ko swĩ, i ko
kpasa wɔri ko, adama handuniagibu ba koo
yɛ̃ɛri. Bɛɛn nukura koo sankira, adama bɛɛn
nuku sankiranu koo gɔsira nuku dobu.
21 Sanam mɛ tɔn kurɔ u yiire u ra n nɔni
swãaru mɔ domi win saa ya tura. Adama
sanam mɛ u win bii mara, u ku ra maa nɔni
swãa te yaaye nuku dobun sɔ̃ ye u ka tɔnu
mara handunia sɔɔ.
22 Mɛya n maa sãa bɛɛn mi. Tɛ̃, bɛɛ i nuku
sankiranu mɔ, adama kon kpam bɛɛ wa, ma
bɛɛn nukura koo dora. Goo maa sari wi u
koo kpĩ u bɛɛ nuku doo bi mwaari.
23 Saa ye, yà n tunuma, i ǹ ko man gãanu
ganu bikia. Ka geema na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, baayere
ye i Baaba kana ka nɛn yĩsiru, u koo bɛɛ kɛ̃.
24 Sere ka tɛ̃ i ǹ gãanu ganu kanɛ ka nɛn
yĩsiru. I bikio, i ko wa, kpa bɛɛn nuku dobu
bu ka yibu.

Yesu u handunia kamia

25 Yesu maa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yeni kpurowa
na bɛɛ sɔ̃ɔwa ka mɔndu. Adama saa ya sisi ye
na ǹ maa bɛɛ gari sɔ̃ɔmɔ ka mɔndu, kon bɛɛ
Baaban gari sɔ̃wa kpasasa.
26 Saa ye, yà n tunuma, i ko Baaba kana ka
nɛn yĩsiru. Na ǹ maa gerumɔ ma kon nùn
kana bɛɛn sɔ̃,
27 domi Baaban tii u bɛɛ kĩ. U bɛɛ kĩ yèn
sɔ̃ i man kĩ, i maa naanɛ doke ma na weewa
Gusunɔn min di.
28 Na yarimawa saa Baaban min di, na na
handuniaɔ. Tɛ̃ na handunia derimɔ na dɔɔ
nɛn Baaban mi.
29 Win bwãaba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, tɛ̃ra a re
sun gari sɔ̃ɔwa kpasasa, n ǹ ka mɔndu.
30 Tɛ̃ sa gia ma a baayere kpuro yɛ̃, n ǹ maa
mɔ goo u nun gãanu bikia. Yenin sɔ̃na sa
naanɛ doke ma Gusunɔn min diya a yarima.
31 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, tɛ̃ i naanɛ
doke?
32 I laakari koowo, saa ya sisi ya mam
tunuma kɔ ye ba koo ka bɛɛ kpuro yarinasia,
baawure u ka da win yɛnuɔ. I ko man deri
nɛ turo, adama na ǹ wãa nɛ turo yèn sɔ̃
Baaba u wãa ka nɛ.
33 Yabu yeniwa na raa bɛɛ sɔ̃ɔwa kpa i n ka
bɔri yɛndu mɔ nɛ sɔɔ. Handunia ye sɔɔra i ko
nɔni swãaru wa, adama i ku mwia kpana, na
handunia kamia kɔ.

17

Yesu u kanaru mɔ̀ win bwãabun sɔ̃

1 Ye Yesu u gari yi gerua u kpa, u win nɔni
seeya wɔllɔ u nɛɛ, Baaba, saa ya tura. A nɛ
wunɛn Bii wɔlle suo, kpa n maa nun wɔlle
sua.
2 Domi a man yiiko wɛ̃ tɔmbu kpuron
wɔllɔ, kpa n ka be a man wɛ̃ kpuro wãaru
wɛ̃ te ta ku ra kpe.
3 Wãaru te ta ku ra kpe tera mini, tɔmbu
bu ka nun gia, wunɛ Gusunɔ turo, kpa bu
maa man gia nɛ Yesu Kirisi wi a gɔrima.
4 Na nun wɔlle sua tem mɛ sɔɔ, na maa
sɔmbu te wiru go te a man yiire.
5 Baaba, na nun kanamɔ, a de na n yiiko
mɔ tɛ̃ wunɛn bɔkuɔ, nge mɛ na raa mɔ ka
wunɛ sannu ba sere handunia taka kua.
6 Na tɔn be wunɛn yĩsiru giasia be a man
wɛ̃ handunia ye sɔɔ. Wunɛgiba ba raa sãa,
ma a man bu wɛ̃. Ba maa wunɛn gari mɛm
nɔɔwa.
7 Tɛ̃ ba yɛ̃ ma gãanu kpuro ni a man wɛ̃,
saa wunɛn min diya nu na.
8 Domi na bu gari yi wɛ̃ yi a man sɔ̃ɔwa,
ba maa yi mwa. Ma ba gia sãa sãa ma saa
wunɛn min diya na yara, ba maa naanɛ doke
ma wuna a man gɔrima.
9 Na bu kanaru kuammɛ n ǹ mɔ
handuniagibu. Tɔn be a man wɛ̃, beya na
kanaru kuammɛ yèn sɔ̃ wunɛgiba ba sãa.
10 Nɛgibu kpuro ba sãawa wunɛgibu ma
wunɛgibu kpuro ba maa sãa nɛgibu, nɛn
yiiko maa sɔ̃ɔsira be sɔɔ.
11 Tɛ̃ na sisi wunɛn mi. Na ǹ ko na n maa
wãa handunia sɔɔ, adama beya ba ko n wãa
handunia ye sɔɔ. Baaba Dɛɛro, a bu beruo

ka wunɛn yĩsi te a man wɛ̃n dam, kpa ba n ka sãa tia, nge mɛ nɛ ka wunɛ sa sãa tia.

12 Sanam mɛ na wãa ka be, na bu berua ka wunɛn yĩsi te a man wɛ̃n dam. Na bu kɔ̃su, ma be sɔɔ baa tɔn turo goo kun kam kue ma n kun mɔ kam kooren bii, kpa Gusunɔn gari yi ka koora.

13 Tɛ̃ na sisi wunɛn mi. Yeniwa na gerumɔ handunia ye sɔɔ, kpa ba n ka nuku dobu yiba nɛn sɔ̃.

14 Na bu wunɛn gari wɛ̃, ma handuniagiba bu tusa yèn sɔ̃ ba ǹ sãa handuniagibu, nge mɛ nɛn tii na ǹ sãa handuniagii.

15 Na ǹ nun kanamɔ a ka bu wuna handunia sɔɔn di, adama na nun kanamɔwa a bu kɔ̃suo tɔn kɔ̃so win sɔ̃.

16 Ba ǹ sãa handuniagibu nge mɛ nɛn tii na ǹ sãa handuniagii.

17 A tii bu wunɔ nɛnɛm ka wunɛn gem gari. Wunɛn gari gema.

18 Nge mɛ a man gɔrima handuniaɔ, mɛya na maa bu gɔra handunia sɔɔ.

19 Ben sɔ̃na na nun nɛn tii wɛ̃ kpa ben tii bu maa ka ko wunɛgibu ka gem.

20 N ǹ mɔ beni tɔnawa na kanaru kuammɛ, adama ka maa be ba koo naanɛ doke ben garin saabu.

21 Na kanamɔwa be kpuro ba n ka sãa tia. Nge mɛ wunɛ Baaba a wãa nɛ sɔɔ, ma na maa wãa wunɛ sɔɔ, a de bu ko tia bɛsɛ sɔɔ. Kpa handuniagibu bu ka naanɛ doke ma wuna a man gɔrima.

22 Yiiko ye a man wɛ̃, yeya na maa bu wɛ̃, kpa ba n ka sãa tia nge mɛ nɛ ka wunɛ sa sãa tia.

23 Nɛ na wãa be sɔɔ, wuna a maa wãa nɛ sɔɔ, kpa bu ka ko tia mam mam. Kpa handunia yu ka gia ma wuna a man gɔrima, a maa bu kĩ nge mɛ a man kĩ.

24 Baaba, na kĩ be a man wɛ̃ ba n wãa nɛn mi, mi na wãa, kpa ba n nɛn yiiko mɛɛra ye a man wɛ̃, domi a man kĩ ba sere handunia taka kua.

25 Baaba gemgii, handuniagiba kun nun yɛ̃, adama nɛ na nun yɛ̃, ma beni ba tuba ma wuna a man gɔrima.

26 Na bu wunɛn yĩsiru giasia, mɛya kon kpam bu tu giasiam sosi, kĩi te a man kĩa ta n ka wãa be sɔɔ, kpa na n maa wãa be sɔɔ.

18

Yesun mwaabu
(I maa mɛɛrio Mateu 26:47-56, Maaku 14:43-50, Luku 22:47-53)

1 Sanam mɛ Yesu u kana te kua u kpa, u yara ka win bwãabu sannu ba da daa tora gaan guruɔ ye ba ra soku Sedoroni. Batuma gaa wãa mi, yè sɔɔ u dua ka win bwãabu.

2 Yudasi, win dɔmɛ, u yam mi yɛ̃ domi Yesu ka win bwãabu ba ra raa mɛnnɛ mi nɔn dabiru.

3 Yen sɔ̃na Yudasi u da mi ka tabu kowobu ka sãa yerun kɔ̃sobu be yãku kowo tɔnwerobu ka Falisiba ba nùn wɛ̃. Ba ben tabu yãnu nɛni, ka fitilakunu ka wĩi bɔnnun dɔ̃ɔ.

4 N deema Yesu u yɛ̃ kɔ ye n koo nùn ko kpuro, yen sɔ̃na u susi u bu bikia u nɛɛ, wara i kasu.

5 Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, Yesu Nasarɛtigiiwa sa kasu.

Yesu u nɛɛ, nɛna mi.

Yudasi, win dɔmɛ, u yɔ̃ mi, ka be sannu.

6 Ye Yesu u nɛɛ, nɛna mi, ma ba dɛsira ba wɔruka.

7 Yesu u kpam bu bikia u nɛɛ, wara i kasu.

Ma ba nɛɛ, Yesu Nasarɛtigiiwa sa kasu.

8 Yesu u nɛɛ, na raa bɛɛ sɔ̃ɔwa kɔ ma nɛna mini. Ǹ n nɛn na i kasu, i de beni bu doona.

9 U yeni gerua kpa gari yi u raa gerua yi ka koora ye u nɛɛ, baa tɔn turo kun kam kue be Baaba u nùn wɛ̃ sɔɔ.

10 Sanam mɛ, Simɔɔ Piɛɛ u win takobi nɛni ma u ye woma u ka yãku kowo tɔnweron yoo sɔ̃ra u win soo nɔm geuguu bura. Yoo win yĩsira Maliku.

11 Ma Yesu u Piɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a wunɛn takobi wesio yen kararɔ. Na ǹ kon ka nɔni swãaru tɛmana te nɛn Baaba u man yiire?

Ba ka Yesu da Anin wuswaaɔ

12 Sanam mɛya tabu kowobu ka ben wirugii ka Yuuban sãa yerun kɔ̃sobu ba Yesu mwa ba nùn bɔkua

13 ma ba gbia ba ka nùn da Anin mi. Ani u sãawa Kaifan dokiri, Kaifa wiya u maa sãa yãku kowo tɔnwero wɔ̃ɔ ge sɔɔ.

14 Kaifa wiya u raa Yuuba bwisi kã ma n arufaani mɔ tɔn turo u ka tɔmbu gbiiya.

Piɛɛ u Yesu siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:69-70, Maaku 14:66-68, Luku 22:55-57)

15 Simɔɔ Piɛɛ ka bɔ̃ɔ goo ba Yesu swĩi. N
deema yãku kowo tɔnwero wi, u bɔ̃ɔ wi yɛ̃
sãa sãa, ma bɔ̃ɔ wi, u ka Yesu dua sannu yãku
kowo tɔnweron yɛnun yaaraɔ.
16 Adama Piɛɛ u yɔ̃ra tɔɔwɔ yɛnu kɔnnɔwɔ.
Ma bɔ̃ɔ wi yãku kowo tɔnwero u yɛ̃ mi, u
yarima u ka wɔndia kɔnnɔ kɔ̃so geruna, ma
u Piɛɛ duusia.
17 Ma wɔndia wi u kɔnnɔ kɔ̃su mi, u Piɛɛ
bikia u nɛɛ, wunɛ, a ǹ maa sãa durɔ win
bwãabun turo?
Piɛɛ u nɛɛ, aawo.
18 Ma yobu ka sãa yerun kɔ̃sobu ba yɔ̃ dɔ̃ɔ
gɛ̃ɛn bɔkuɔ yi ba sɔ̃rua woorun sɔ̃ ba wɔ̃su.
Piɛɛ u da u maa yɔ̃ mi, ba wɔ̃su sannu.

Yãku kowo tɔnwero u Yesu gari bikiamɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 26:59-66, Maaku 14:55-64, Luku 22:66-71)

19 Ma yãku kowo tɔnwero u Yesu win
bwãabun gari bikia, ka ye u tɔmbu sɔ̃ɔsimɔ.
20 Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, na ka
baawure gari kua batuma sɔɔ. Na nɛn keu
sɔ̃ɔsiru kpuro kuawa mɛnnɔ yenu sɔɔ ka
maa sãa yerɔ, mi Yuuba kpuro ba ra mɛnnɛ.
Na ǹ gãanu ganu gerua asiri sɔɔ.
21 Ǹ n mɛn na, mban sɔ̃na a man gari
bikiamɔ. Be ba nɛn gari nua, a ben tii bikio
ye na bu sɔ̃ɔwa. Beya ba yɛ̃ ye na gerua.
22 Ye Yesu u yeni gerua u kpa, yera sãa
yerun kɔ̃so turo wi u nùn yɔ̃re, u Yesu baara
so, ma u nɛɛ, yãku kowo tɔnwerowa a kãka
a gari wisimɔ mɛ?
23 Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, ǹ n gari kɔ̃sin
na na gerua, a yi geruo baawure u nɔ. Ǹ
n maa gem na na gerua, mban sɔ̃na a man
soomɔ.
24 Ma Ani u dera ba nùn bɔkua ba ka da
Kaifa, yãku kowo tɔnweron mi.

Piɛɛ u kpam Yesu siki

(I maa mɛɛrio Mateu 26:71-75, Maaku 14:69-72, Luku 22:58-62)

25 Saa ye sɔɔ, Simɔɔ Piɛɛ u yɔ̃ mi, u dɔ̃ɔ
wɔ̃su. Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, wunɛ maa,
a ǹ sãa durɔ win bwãabun turo?
Adama Piɛɛ u gari yi siki u nɛɛ, aawo fa.
26 Yãku kowo tɔnweron yoo turo, wìn soo
teu Piɛɛ u buran dusi, u nùn bikia u nɛɛ, na
ǹ daa nun wa ka wi batuma ye sɔɔ?
27 Piɛɛ u kpam siki u nɛɛ, aawo. Yera
yande goo dɔɔ ga swĩ.

Ba ka Yesu da Pilatin wuswaaɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:1-2, 11-14, Maaku 15:1-5, Luku 23:1-5)

28 Saa Kaifan min di ba ka Yesu da tem
yɛ̃ron siri yerɔ. N deema buru buru yam
sãrera. Be ba sãa Yuuba ba ǹ wure bu du siri
yeru mi, kpa bu ku raa ko disigibu. Domi ba
kĩ bu Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ baka ten yaa dibu di.
29 Yen sɔ̃na Pilati u yarima u bu deema,
ma u bu bikia u nɛɛ, tora teren bwesera i
durɔ wi waasi.
30 Ba nɛɛ, ù kun kɔ̃sa kue, sa ǹ daa ka nùn
sisi su nun nɔma bɛria.
31 Pilati u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i nùn
mɔɔ, kpa i nùn siri ka bɛɛn tiin wooda.
Ma Yuuba ba nɛɛ, sa ǹ yen dam mɔ su ka
tɔnu go.
32 Nge mɛya Yesun gari yi koora yì sɔɔ u
sɔ̃ɔsi gɔɔ wìn bweseru u koo gbi.
33 Pilati u kpam dua siri yerɔ, ma u Yesu
soka u nùn bikia u nɛɛ, wuna Yuuban sunɔ?
34 Ma Yesu u nùn bikia u nɛɛ, wuna a ka
tii yeni bikiamɔ? Nge gaba nun nɛn gari
sɔ̃ɔwawa.
35 Pilati u nɛɛ, nɛ Yuuwa? Wunɛn bwe-
seru ka yãku kowo tɔnweroba ba man nun
nɔmu sɔndia. Mba a kua.
36 Yesu u nɛɛ, nɛn bandu ta ǹ sãa handunia
migiru. Tà n sãan na handunia migiru, nɛn
bwãabu ba koo sanna kpa bu ku Yuuba man
nɔmu sɔndia. Adama nɛn banda kun sãa
handunia migiru.
37 Ma Pilati nùn bikia u nɛɛ, ǹ n man na, a
sãawa sunɔ.
Yesu u nùn wisa u nɛɛ, wunɛn tii a mam
gerumɔ ma na sãa sunɔ. Na na handunia
sɔɔ, ba man marawa n ka gem areru di.
Baawure wi u sãa gemgii, wiya nɛn gari
nɔɔmɔ.
38 Pilati u nùn bikia u nɛɛ, mba ba ra soku
gem.

Ba Yesu taarɛ wɛ̃ bu go

(I maa mɛɛrio Mateu 27:15-31, Maaku 15:6-20, Luku 23:13-25)

Gari yin biru Pilati u kpam yarima u da
Yuuban mi, ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛna kun
toraru garu wa durɔ wi sɔɔ.
39 Adama i komaru garu mɔ te kon ka bɛɛ
pirisɔm turo kara Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru
sɔɔ. I kĩ n bɛɛ Yuuban sunɔ kara?
40 Ma be kpuro ba gbãsukumɔ ka dam ba
mɔ̀, aawo sa ǹ durɔ wi kĩ, Barabawa sa kĩ.
N deema gbɛnɔwa Baraba wi, u sãa.

19

1 Sanam mɛya Pilati u Yesu mwa, ma u
dera ba nùn so ka som kpaka.
2 Ma tabu kowobu ba sãki tundu bɔkana
ba ka nùn sina furɔ kua ba doke win wirɔ.
Ba maa nùn gurumusu swãabu sebusia.
3 Kiri kiri kpa bu nùn susi bu nɛɛ, Yuuban
sunɔ, fɔɔ baasira.
Ma ba nùn baari soomɔ.
4 Ma Pilati u kpam maa yarima u tɔn wɔru
ge sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i swaa dakio. Wee, kon bɛɛ
durɔ wi yarama kpa i ka gia ma na ɲ toraru
garu wa wi sɔɔ.
5 Yesu u yarima u sãkin furɔ, ka maa
gurumusu swãabu ge doke. Pilati u bu
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, durɔ wi wee.
6 Sanam mɛ yãku kowo tɔnwerobu ka sãa
yerun kõsobu ba nùn wa, ma ba gbãsukum
wɔri ba nɛɛ, a nùn kpareo, a nùn kpareo dãa
bunanaru sɔɔ.
Pilati u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i nùn mɔɔ
kpa i nùn kpare dãa bunanaru wɔllɔ ka bɛɛn
tii. Domi nɛ na kun toraru garu wa wi sɔɔ.
7 Ma Yuuba ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, sa wooda
gaa mɔ ye ya gerumɔ bu nùn go yèn sõ u win
tii nɛɛ Gusunɔn Bii.
8 Ye Pilati u gari yi nua, win bɛrum sosi.
9 Ma u kpam ka Yesu wura siri yerɔ, u nùn
bikia u nɛɛ, man diya a na.
Adama Yesu kun nùn wisa baa nɔn teeru.
10 Ma Pilati u nùn bikia u nɛɛ, nɛna a ɲ ka
sere gari mɔ̀? A ɲ yɛ̃ ma na dam mɔ n ka
nun kara, na maa dam mɔ n ka nun kpare
dãa bunanaru sɔɔ?
11 Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a ɲ dam gam
mɔ nɛ sɔɔ bà kun nun mɛ wɛ̃ wɔllun di. Yen
sõna wi u man nun nɔmu sɔndia, win taarɛ
ya wunɛgia kere.
12 Ye Pilati u yeni nua yera u hania sosi u
ka Yesu kara. Adama Yuuba ba gbãsukunu
bɔbia ba nɛɛ, à n durɔ wi kara, a ɲ maa tem
yɛ̃ro kĩ. Domi baawure wi u win tii kua sunɔ
u sãawa tem yɛ̃ron yibɛrɛ.
13 Ye Pilati u gari yi nua, u ka Yesu yarima,
ma u sina siri kowon sin yerɔ te ta wãa yam
mɛ sɔɔ, mɛ ba sokumɔ Kpee turaru. Miya ba
maa sokumɔ Gabata ka Heberum.
14 N tie sõɔ teeru bu sere Gɔɔ sararibun
tõɔ bakaru ko, nge sõɔ wii wɔllun saka. Ma
Pilati u Yuuba sõɔwa u nɛɛ, bɛɛn sunɔ wee.
15 Ma Yuuba ba gbãsuka wɔllɔ, i ka nùn
doo, i ka nùn doo, i nùn kpareo dãa
bunanaru wɔllɔ.
Ma Pilati u bu bikia u nɛɛ, amɔ ro! I kĩ n
bɛɛn sunɔ kpare dãa bunanaru wɔllɔ?
Ma yãku kowo tɔnweroba nùn wisa ba
nɛɛ, bɛsɛ sa ɲ sunɔ goo mɔ ma n kun mɔ tem
yɛ̃ro.
16 Sanam mɛya Pilati u bu Yesu nɔmu
sɔndia bu ka nùn kpare dãa bunanaru wɔllɔ.

Ba Yesu kpare dãa bunanaru wɔllɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 27:32-44, Maaku 15:21-32, Luku 23:26-43)

Ma ba Yesu mwa ba ka doona.
17 Ma Yesu u win tiin dãa bunanaru sua
u ka da sere aye ten mi, te ta ka wii koko
weenɛ, adama ka Heberum ba ra yam mi
sokuwa Gɔɔgɔta.
18 Miya ba nùn kpare dãa bunanaru wɔllɔ.
Ba maa tɔn durɔbu yiru gabu kpare turo
nɔm dwarɔ, turo nɔm geuɔ, ma Yesu wãa
ben suunu sɔɔ.
19 Ma Pilati u yorua u mani dãa bunana
ten wɔllɔ. Yora ye, ya nɛɛ, Yesu Nasarɛtigii,
Yuuban sunɔ.
20 Yuuba dabira ba yora ye gara domi mi
ba Yesu kpare n ɲ ka wuu toma. Ma ba
ye yorua ka Heberum, ka Gɛrɛkim, ka maa
Latɛm.
21 Ma Yuuban yãku kowo tɔnwerobu ba
Pilati sõɔwa ba nɛɛ, a ku yore Yuuban sunɔ,
adama a yoruo, u nɛɛ wiya Yuuban sunɔ.
22 Ma Pilati u nɛɛ, ye na yorua na yoruawa.
23 Sanam mɛ tabu kowobu ba Yesu kpare
ba kpa, ba win yãnu bɔnu kua suba nnɛ,
tabu kowo ben baawure sube teeru, ba maa
win yabe bakaru sua. Yabe te, ta ɲ yina mɔ,
ba tu wesawa yaberu.
24 Ma tabu kowo be, ba geruna ba nɛɛ, bu
ku raa te gĩa, adama bu de bu tu tɛtɛ toosi
kpa bu wa wigiru ta koo ko.
Nge mɛya Gusunɔn gari yi koora yi yi nɛɛ,
"Ba nɛn yãnu bɔnu kua ben tii tiinɛ sɔɔ.
Ma ba nɛn yaberu tɛtɛ toosi."
Nge mɛya tabu kowo be, ba kua.
25 N wee, Yesun mɛro, ka win mɛron
wɔnɔ, ka Maari Kopan kurɔ, ka sere Maari
Madalagii, ba yõ Yesun dãa bunanarun
bɔkuɔ.
26 Yesu u win mɛro wa mi, ka bõɔ wi u kĩ
ba yõ ba karinɛ, ma u win mɛro sõɔwa u nɛɛ,
kurɔ wunɛ, wunɛn bii wee mi.
27 U maa bõɔ wi sõɔwa u nɛɛ, wunɛn mɛro
wee mi.

Saa dɔma ten diya bɔ̃ɔ wi, u ka nùn wa win tiin yɛnuɔ.

Yesun gɔɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 27:45-56, Maaku 15:33-41, Luku 23:44-49)

28 Yen biru, sanam mɛ Yesu u gia ma gari yi kpuro yi wiru goora yi kpa, Gusunɔn gari yi ka koora, u nɛɛ, nim nɔru ga man mɔ̀.

29 Wekeru gara wãa mi, te ta tam mɔmmɔm yiba. Ma ba swɛɛsu wasa tam mɔmmɔm mɛ sɔɔ, ba bɛri isɔpun dɛkaɔ ba ka susi win nɔɔwɔ.
30 Sanam mɛ Yesu u tam mɔmmɔm mɛ denda u nɛɛ, n kpa.

Yera u tuka, u win tii yɔ̃su, ma u sariru kua.

Ba Yesu sɔka yɛ̃saɔ

31 Dɔma teya Yuuba ba Pilati bikia u de bu durɔ ben kɔ̃ri bɔɔku be ba go mi, kpa bu goo ni sarasia dãa bunanarun di. Ba yeni bikia yèn sɔ̃ n tie sɔ̃ɔ teeru bu ka ben tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru di, ba ǹ maa kĩ goo ni, nu n wãa dãa bunanaru wɔllɔ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te sɔɔ, domi tɔ̃ɔ bakarun tii tiiwa.
32 Yen sɔ̃na tabu kowobu ba da ba gbiikoon kɔ̃ri bɔɔka ka maa yirusegii be ba kpare ka Yesu sannu.
33 Adama sanam mɛ ba tura Yesun mi, ba deema u gu kɔ, ba ǹ maa win kɔ̃ri bɔɔka.
34 Adama tabu kowobun turo u Yesu yaasa sɔka win yɛ̃saɔ, ma yande yɛm ka nim mu yara.
35 Wi u ye wa, u yen seeda di, win seeda ye, gema. U yɛ̃ kam kam ma geeya u gerumɔ, kpa bɛɛ i maa ka naanɛ doke.
36 Yeniwa ya kua kpa Gusunɔn gari yi ka koora yi yi nɛɛ, "Baa win kuku teeru, ta ǹ kɔsiramɔ."
37 Gusunɔn gari maa nɛɛ, "Ba koo nùn mɛɛri wi ba sɔka."

Yesun sikubu
(I maa mɛɛrio Mateu 27:57-61, Maaku 15:42-47, Luku 23:50-56)

38 Yen biru Yosɛfu Arimategii u Pilati Yesun goru kana. Yosɛfu wi, u sãawa Yesun bɔ̃ɔ, adama asiri sɔɔwa yèn sɔ̃ u Yuuban bɛrum mɔ. Ma Pilati u wura. Yen sɔ̃na Yosɛfu u da u Yesun goru sua u ka doona.
39 Nikodɛmu wi u raa da Yesun mi wɔ̃kuru u Yosɛfu yɔ̃siri. Ma u turare bwesenu yiru, miru ka aloɛsi nɛni ye ya tura kilo tɛnan saka.
40 Durɔ be yiru ba Yesun goru sua ma ba tu bekuru wukiri ka turare sannu. Domi nge mɛya Yuuba ba ra ka ben goru sike.
41 N deema batuma gaa ya wãa mi ba Yesu kparen bɔkuɔ. Siki wɔru kperuguu gaga wãa mi, batuma ye sɔɔ, gè sɔɔ ba ǹ goo sikure.
42 Miya ba Yesu kpĩ domi yen sisira sãawa tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru. Siki te, ta maa wãa turuku mi.

20

Siki diiru
(I maa mɛɛrio Mateu 28:1-8, Maaku 16:1-8, Luku 24:1-12)

1 Alusuma buu sɔ̃nu buru buru yellu, sanam mɛ yam kun sãram kpa, Maari Madalagii u da sikiru mi. Ma u wa ba kpee te sua saa siki ten kɔnnɔn di.
2 Ma u duka da Simɔɔ Piɛɛn mi, ka bɔ̃ɔ win mi, wi Yesu u kĩ, u bu sɔ̃ɔwa ma ba Yinni sua saa sikiru min di, u ǹ maa yɛ̃ mi ba nùn kpĩ.
3 Sanam mɛya Piɛɛ ka bɔ̃ɔ wi, ba yara ba da sikiru mi.
4 Ma be yiru ba duki da sannu, adama bɔ̃ɔ wi, u duka u Piɛɛ gbiiri, ma u gbia u tura sikiru mi.
5 U yãara u tende siki te sɔɔ, ma u bekuru wa ta yii, adama u ǹ due.
6 Yera Simɔɔ Piɛɛ wi u sisi biruɔ u tura mi ma u dua siki te sɔɔ. U maa beku te wa ta yii,
7 ka yasa ye ba raa ka win wiru bɔkua. Adama yasa ye, ya ǹ yii ka beku te sannu, ya kuruawa bee tia.
8 Sanam mɛya bɔ̃ɔ wi u raa gbia u tura sikiru mi, u maa dua. U wa, ma u naanɛ doke.
9 Gusunɔn gari kun daa bu yeeri gina yi yi gerua ma u koo se gɔrin di.
10 Ma bwãa be, ba gɔsira ba da ben yɛnuɔ.

Yesu u Maari Madalagii kure
(I maa mɛɛrio Mateu 28:9-10, Maaku 16:9-11)

11 Adama Maari u yɔ̃ tɔɔwɔ siki ten bɔkuɔ u sumɔ. Sanam mɛ u sumɔ u yãara u tende siki ten sɔɔwɔ.

12 Ma u wɔllun gɔradoba yiru wa ba yãa
kpikinu doke ba sõ mi Yesun goru ta raa kpĩ,
ben turo wiru gia, turo maa naasu gia.
13 Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, kurɔ wunɛ, mba
n kua a ka sumɔ.
Ma u bu wisa u nɛɛ, ba nɛn Yinni suawa
saa minin di, na ǹ maa yɛ̃ mi ba nùn kpĩ.
14 Sanam mɛ u yeni gerua u kpa, u sĩira
ma u Yesu wa u yõ mi. Adama u ǹ gie ma
Yesuwa.
15 Yesu u nùn bikia u nɛɛ, kurɔ wunɛ, mba
n kua a ka sumɔ. Wara a kasu.
Kurɔ wi, u tamaa yam min kõsowa. Yera u
nɛɛ, tɔnwero, ǹ n wunɛn na a nùn sua, a man
sõɔwɔ mi a nùn kpĩi, kpa n da n nùn sua min
di.
16 Ma Yesu u nɛɛ, Maari.
Yera u sĩira, ma u gerua ka Heberum u
nɛɛ, Raboni. Yen tubusiana, keu sõɔsio.
17 Ma Yesu u nùn sõɔwa u nɛɛ, a ku man
baba, domi na ǹ gina de nɛn Baaban mi
wɔllɔ. Adama a doo nɛn bwãabun mi, a bu sõ
ma na dɔɔ Gusunɔn mi, wi u sãa nɛ ka bɛɛn
Baaba, u maa sãa nɛ ka bɛɛn Yinni.
18 Ma Maari Madalagii u da u bwãa be
sõɔwa ma u Yinni wa, sere Yinni u nùn gari
yini sõɔwa.

Yesu u win bwãabu tii sõɔsi
(I maa mɛɛrio Mateu 28:16-20, Maaku 16:14-18, Luku 24:36-49)

19 Alusuma buu gen yoka, bwãa be, ba
mɛnna ma ba gamboba bɛri Yuuban bɛrum
sõ. Miya Yesu u da u bu yõre ben suunu sɔɔ.
Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, alafia ya n wãa ka bɛɛ.
20 Ye u yeni gerua u kpa, u bu win nɔma
ka win yɛ̃sa sõɔsi. Bwãa ben nukura dora ye
ba Yinni wa.
21 Ma Yesu u kpam bu sõɔwa u nɛɛ, alafia
ya n wãa ka bɛɛ. Nge mɛ Baaba u man gɔrima
nge mɛya nɛ na maa bɛɛ gɔra.
22 Ye u yeni gerua u kpa, yera u bu wɛ̃sie
ma u nɛɛ, i Hunde Dɛɛro mɔɔ.
23 Ì n goo nùn win toraru suuru kua u koo
ten suuru wa. Ì n maa goon toraru suuru
kobu yina ta ko n yɛ̃ro wãasiwa.

Yesu ka Tomaa

24 Tomaa, bwãabu wɔkura yiru yen turo,
wi ba ra maa nɛɛ Sika, u ǹ daa wãa ka be
sanam mɛ Yesu u na ben mi.
25 Bwãa be ba tie ba nùn sõɔwa ma ba
Yinni wa.
Tomaa u bu wisa u nɛɛ, ma n kun mɔ u
kurum bora wa Yinnin nɔma sɔɔ, ma u kun
win niki bia doke mi kurum daa wãa, kpa
u win nɔmu doke Yinnin yɛ̃saɔ, u ǹ naanɛ
dokemɔ.
26 Sõɔ nɔɔba itan biru bwãa be, ba maa
mɛnnɛ sannu dirɔ. Tomaa wãa be sɔɔ. Ba
gamboba bɛri adama Yesu u na u bu yõre
ben suunu sɔɔ ma u nɛɛ, alafia ya n wãa ka
bɛɛ.
27 Sanam mɛya u Tomaa sõɔwa u nɛɛ, a nɛn
nɔma mɛɛrio kpa a wunɛn niki bia doke ye
sɔɔ. A wunɛn nɔmu dɛmiama a doke nɛn
yɛ̃saɔ. A naanɛ dokeo a ku maa ko gõrusu
yirugii.
28 Tomaa u nùn sõɔwa u nɛɛ, Gusunɔ nɛn
Yinni.
29 Yesu u nùn bikia u nɛɛ, a naanɛ doke yèn
sõ a man waamɔ? Doo nɔɔrugiba be ba kun
man wa, ba ka naanɛ doke.

Yèn sõ ba tire teni yorua

30 Sɔm maamaakigii dabina Yesu maa kua
win bwãabun nɔni biru ni ba kun yorua tire
teni sɔɔ.
31 Adama gari yiniwa ba yorua kpa i ka
naanɛ doke ma Yesuwa Kirisi wi, Gusunɔn
Bii, kpa naanɛ doke binin saabu i n wãaru
mɔ te ta ku ra kpe win yĩsirun sõ.

21

Yesu u bwãabu nɔɔba yiru kure

1 Yen biru Yesu u kpam win bwãabu tii
sõɔsi Tiberian daa burerun bɔkuɔ. Wee nge
mɛ u tii sõɔsi.
2 Simɔɔ Piɛɛ ka Tomaa wi ba ra nɛɛ Sika, ka
Nataniɛli Galilen Kanagii, ka Sebeden bibu,
ka win bwãabu gabu yiru, be kpurowa ba
wãa sannu.
3 Simɔɔ Piɛɛ u be ba tie sõɔwa u nɛɛ, u
susure dɔɔ.
Ma ba nɛɛ, ben tii ba koo ka nùn da.
Ma ba yara yande ba goo dua ba doona.
Adama ba ǹ gãanu ganu mwɛ wõku te sɔɔ.
4 Ye yam sãrɔ Yesu u yõ daarun goorɔ,
adama bwãa be, ba ǹ yɛ̃ Yesuwa.
5 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, aluwaasi bɛɛ, i
ǹ gãanu mwɛ baa fiiko?
Ma ba nɛɛ, aawo.
6 Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, i bɛɛn yãakororu
kõɔwɔ goo gen nɔm geuɔ, i ko gãanu wa mi.
Ba kua mɛ, ma ba kpana bu tu gawa swɛ̃ɛ
dabirun sõ.

7 Ma bɔ̃ɔ wi Yesu u kĩ, u Piɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
Yinniwa.
Ye Simɔɔ Piɛɛ u nua ma Yinniwa, yera u
win yaberu pɔra sie domi basiwa u raa wãa
mi. Ma u sure nim sɔɔ goon di.
8 Adama bwãa be ba tie ba ka goo na
daarun bɔ̃ɔwɔ ba ben yãakororu gawe, ta
swɛ̃ɛ yiba. Be ka daarun bɔ̃ɔn tondam kun
kere gɔm soonu goobu (200).
9 Ye ba sara temɔ ma ba dɔ̃ɔ gɛ̃ɛ wa, swɛ̃ɛ
wãa yin wɔllɔ, ka maa pɛ̃ɛ.
10 Ma Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu swɛ̃ɛ gɛɛ
tama yi ba go tɛ̃ ge.
11 Simɔɔ Piɛɛ u goo dua ma u yãakoro te
gawa temɔ te ta swɛ̃ɛ bɛkɛ yiba. Yin geera
sãa wunaa weeru ka wɔkura ita. Baa mɛ yi
ka dabi mɛ, yãakoro te, ta ǹ gɛ̃ɛre.
12 Yesu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i na i sɔndu
wuna.
Baa bwãa ben turo kun kã̃ka u nùn bikie
wara u sãa, domi ba yɛ̃ ma Yinniwa.
13 Yesu u da u pɛ̃ɛ sua ma u bu wɛ̃. Mɛya u
maa kua ka swɛ̃ɛ yi.
14 Yeniwa nɔn itase ye Yesu u tii win
bwãabu sɔ̃ɔsi saa mìn di u seewa gɔrin di.

Yesu ka Piɛɛ

15 Ye ba sɔndu wuna ba kpa, Yesu u Simɔɔ
Piɛɛ bikia u nɛɛ, Simɔɔ, Yohanun bii, a man
kĩ n beni kpurogiru kere?
Ma u nɛɛ, Yinni, a yɛ̃ ma na nun kĩ.
Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a nɛn yãa binu
nɔɔrio.
16 Yesu u kpam nùn bikia nɔn mɛɛruse,
Simɔɔ, Yohanun bii, a man kĩ?
Ma u nɛɛ, Yinni, a yɛ̃ ma na nun kĩ.
Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a nɛn yãanu
kparo.
17 Yesu kpam wure u nùn bikia nɔn itase,
Simɔɔ, Yohanun bii, a man kĩ?
Ma Piɛɛn nukura sankira yèn sɔ̃ u nùn
bikia nɔn itase u nùn kĩ. Ma u nùn sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, Yinni, a baayere yɛ̃, a yɛ̃ kam kam ma na
nun kĩ.
Ma Yesu u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a nɛn yãanu
nɔɔrio.
18 Geema na nun sɔ̃ɔmɔ, sanam mɛ a sãa
aluwaasi, a ra raa ka wunɛn tii kpaka sɛ̃ke,
kpa a da mi a kĩ. Adama sanam mɛ a tɔkɔ kua
kaa wunɛn nɔma dɛmiawa kpa goo u nun
wunɛn kpaka sɛ̃ka u ka nun da mi a ǹ kĩ.
19 Ka gari yiya Yesu u sɔ̃ɔsi gɔɔ wìn bwe-
seru Piɛɛ u koo ka Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃. Ye u
yeni gerua u kpa ma u nɛɛ, a man swĩiyɔ.

Yesu ka Yohanu

20 Yen biru Piɛɛ u sĩira ma u wa ben biruɔ
bɔ̃ɔ wi Yesu u kĩ, u wee. Bɔ̃ɔ wiya, u raa
Yinni gballi yaa dibun sanam ma u nùn
bikia wara koo nùn dɔmɛ.
21 Sanam mɛ Piɛɛ u bɔ̃ɔ wi wa u Yesu bikia
u nɛɛ, Yinni, durɔ wini maa ni?
22 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, nà n kĩ n de u
n wãa sere n kpam ka wurama, mba n nun
wa. Wunɛ, a gesi man swĩiyɔ.
23 Yen sɔ̃na gari yi, yi nɔɔra naanɛ
dokeobu sɔɔ ma bɔ̃ɔ wi, u ǹ gbimɔ. Adama
Yesu u ǹ gerua ma u ǹ gbimɔ, u gesi geruawa
ù n kĩ u de u n wãa sere u kpam ka wurama,
mba n nùn wa.
24 Bɔ̃ɔ wiya u yenin areru dimɔ, wiya u
maa tire teni yorua, sa maa yɛ̃ ma win areru
geema.

Garin wii goberu

25 Gãa dabinu ganu maa wãa ni Yesu u
kua. Bà n ni kpuro yorua tia tia, na ǹ tamaa
handunia kpuro sɔɔ bu yen ayeru wa mi ba
koo tire ni kpuro doke ni ba koo ra yore.

GƆROBUN KOOKOOSU

Tire te, ta sãawa Lukun garin sukum mɛ u maa Teofiru yorua. Ye u sõɔsimɔ tire te sɔɔ, yera nge mɛ Hunde Dɛɛro u Yesun bwãabu kpara, ka nge mɛ Labaari Gea ya ka nɔɔra Yerusalɛmuɔ n ka da Yudeaɔ ka Samariɔ ka tem kpuro sɔɔ mɛ Romugiba mɔ waati ye sɔɔ, ka sere Gɛrɛkiban tem sɔɔ.

Tire te, ta maa sun sõɔsimɔ nge mɛ Piɛɛ ka Pɔlu ba sɔmburu kua. Ta maa sun sõɔsimɔ ma Yesun gari yi ɲ̀ nɛ yi ka tem yɛ̃robu seesi kpa yi ben woodaba go. Aawo, yi nawa yi ka Gusunɔn kĩru yibia, wiru 13:7-12 ka wiru 16:35-40 ka wiru 19:31. Ye ya maa sãa gãa girinu tire te sɔɔ, yera Hunde Dɛɛron naaru tɔmbu sɔɔ Pantikotin tõru sɔɔ. Saa dɔma ten diya Hunde Dɛɛro wi, u naanɛ dokeobu kpare ma u Yesun yigbɛru tãsisiamɔ.

Tire ten kpunaa

1. Seeda dibun sɔɔru, wiru 1:1-26.
2. Seeda dibu Yerusalɛmuɔ, wiru 2n di sere wiru 8:3.
3. Seeda dibu Yudeaɔ ka Samariɔ, wiru 8:4n di sere wiru 12:25.
4. Pɔlun waasu daabu, wiru 13n di sere wiru 20.
5. Pɔlun siribu, wiru 21n di sere wiru 28.

Ba gɔrobu Hunde Dɛɛro

nɔɔ mwɛɛru kua

1 Teofiru nɛgii, nɛn tire gbiikiru sɔɔ na kpuro yorua ye Yesu u kua ka ye u keu koosia saa mìn di u win sɔmburu torua
2 sere u ka wura Gusunɔ wɔllɔ, ye u win gɔro be u gɔsa wooda wɛ̃ u kpa ka Hunde Dɛɛron dam.
3 Sõɔ weeru win tiin gɔɔn biru, u win tii bu sõɔsi nɔn dabiru. Sõɔsi bi, bu sãa seeda ye ya kun sika mɔ ma u wasi. Ba nùn wa, u maa bu Gusunɔn bandun gari tubusia.
4 Sõɔ teeru, sanam mɛ Yesu u ka bu dimɔ sannu, u bu sõɔwa bu ku raa doona Yerusalɛmun di, adama bu sina bu win Baaban nɔɔ mwɛɛru ma, tèn gari u raa bu sõɔwa u nɛɛ,
5 Yohanu u raa tɔmbu batɛmu kua ka nim, adama sõɔ mɛɛ te sɔɔ, Hunde Dɛɛrowa ba koo ka bɛɛ batɛmu ko.

Yesu u da Gusunɔ wɔllɔ

6 Ma be ba mɛnnɛ mi, ba nùn bikia ba nɛɛ, Yinni saa yeni sɔɔra kaa wunɛn bandu swĩi Isireliɔ?
7 U bu sõɔwa u nɛɛ, n ɲ̀ bɛɛn baa i n ka tõru yɛ̃ ɲ̀ kun mɛ saa ye Gusunɔ Baaba u yii ka win tiin yiiko.
8 Adama i ko i dam mwa sanam mɛ Hunde Dɛɛro u dua bɛɛ sɔɔ. I ko n sãa nɛn seeda diobu Yerusalɛmuɔ, ka Yudea kpuro sɔɔ, ka maa Samariɔ, ka sere sere tem nɔrɔ.
9 Ye Yesu u gari yi gerua u kpa, ba nùn mɛɛra u suara wɔllɔ, ma guru wira nùn berua ben wuswaaɔ.
10 Nge mɛ ba nùn mɛɛra swee u doonɔ wɔllɔ, yera suaru sɔɔ tɔn durɔbu yiru gabu be ba yabe kpikinu sebua, ba bu kure.
11 Ba nɛɛ, bɛɛ Galilegibu mban sõna i yõ i wɔllu mɛɛra. Yesu wi, wi u suara wɔllɔ bɛɛn min di, u koo kpam wurama nge mɛ i wa u dɔɔ wɔllɔ.

Yudasin kɔsire

12 Sanam mɛya gɔro be, ba gɔsirama Yerusalɛmuɔ saa guu ten wɔllun di te ba ra soku Olifi, te ta wãa kilo tian saka wuu bɔkɔ gen min di.
13 Ye ba Yerusalɛmu dua, ba da gidambisa yen wɔllɔ, mi ba raa wãa. Piɛɛ wãa mi, ka Yohanu ka Yakɔbu ka Andere ka Filipu ka Tomaa ka Baatelemi ka Mateu ka Yakɔbu Alufen bii ka Simɔɔ wi u win tem gari kĩ ka Yudu Yakɔbun bii.
14 Ka gõru teuwa tɔn be kpuro ba ra n mɛnnɛ ba n kanaru mɔ̀ ka tɛmanabu ka kurɔbu gabu ka Maari Yesun mɛro ka maa Yesun wɔnɔbu.
15 Sõɔ mɛɛrun biru naanɛ dokeoba kpam mɛnna. Ben geera dɔɔ nge wunaa teeru, ma Piɛɛ u seewa u yõra ben suunu sɔɔ u nɛɛ,
16 nɛgibu, Gusunɔn gari yi ɲ̀ koo ko yi kun koore, yi Hunde Dɛɛro u gerua saa Dafidin nɔɔ sɔɔn di Yudasin sõ, wi u kua durɔ ben swaa gbio be ba Yesu mwa.
17 Yudasi wi, u raa sãa bɛsɛn turo, u raa maa nɔmu mɔ bɛsɛn sɔmburu sɔɔ.
18 Gobi yi u wa win kom kõsum sõ mi, u ka yi tem dwa, ma u wɔruma u kibari u kura, ma win nuki kpuro yara.
19 Tɔmbu kpuro be ba wãa Yerusalɛmuɔ ba gari yi nua. Yen sõ, ben barum sɔɔ ba tem mɛ soka Akedama. Yĩsi ten tubusiana, tem yɛmgim.

20 Domi ba yorua Dafidin womusun
tirerɔ ba nɛɛ,
“A de win wãa yeru tu ko bansu.
Goo u ku maa sina mi.”
Ba maa yorua,
“A de goo u ko win kɔsire sɔmburu sɔɔ.”
21-22 N n mɛn na, n weenɛ su Yudasin
kɔsire gɔsi, u n sãa Yinni Yesun seebu gɔrin
din seeda dio ka bɛsɛ sannu. N weenɛ yɛ̃ro
wi, u n sãa ben turo be ba sun swĩi sanam
mɛ Yesu u ka sun wãa, saa mìn di Yohanu u
nùn batɛmu kua sere u ka wura wɔllɔ.
23 Ma ba durɔbu yiru gabu gɔsa, ben turon
yĩsira Yosɛfu, wi ba mɔ̀ Baasaba, ɲ̀ kun mɛ
Yusitu, yirusen yĩsira Matiasi.
24-25 Ma ba kanaru kua ba nɛɛ, Yinni wunɛ
wi a tɔmbu kpuron gɔ̃rusu yɛ̃, a sun sɔ̃ɔsio
wi a gɔsa wunɛn gɔro be yiru ye sɔɔ u ka
sɔmbu te sua te Yudasi u deri u wigiru
doona.
26 Ma ba tɛtɛ toba ma Matiasi u tɛtɛ di ma
ba nùn doke gɔrobu wɔkura tia yen wuuru
sɔɔ.

2

Hunde Dɛɛron naaru

1 Yen biru, sanam mɛ Pantikotin tɔ̃ra tura,
naanɛ dokeobu kpuro ba mɛnnɛ sannu
yãatem.
2 Suaru sɔɔ ba kukiribu nua bi bu na saa
wɔllun di nge woo damguu, ma bu dii te
kpuro yiba mi ba sɔ̃.
3 Bin biru ba gãanu wa nge dɔ̃ɔ yari yi
tɛria, ma yi sina baawuren wirɔ.
4 Be kpuro be ba wãa mi, ba Hunde Dɛɛro
yiba, ma ba ka barum tukum gari mɔ̀, nge
mɛ Hunde Dɛɛro bu nɔɔ kã.
5 Sanam mɛ, Yuu gabu be ba Gusunɔn
bɛɛrɛ yɛ̃ ba wãa Yerusalɛmuɔ. Ba nawa tem
baamɛren di.
6 Ye ba kukiri bi nua, tɔn dabira mɛnna.
Ma ba biti soora gem gem, yèn sɔ̃ ben
baawure u win tiin barum nua saa naanɛ
dokeobun nɔɔn di.
7 Biti bu mwa n banda, ma ba nɛɛ, nɛɛ
yaa, tɔn be ba gari mɔ̀ mi, be kpuro ba ɲ̀ sãa
Galilegibu ro?
8 Amɔna n ka kua bɛsɛn baawure u ka
nɔɔmɔ ba ka win barum gari mɔ̀.
9 Sa na saa Paatin di ka Mɛdi ka Elamu, saa
Mɛsopotami ka Yudea ka Kapadosin di ka
Pontu ka Asi,
10 saa Firigin di ka maa Panfili, saa
Egibitin di ka maa Libin beran di ye ya
wãa Sirɛnin bɔkuɔ, bɛsɛn gaba maa na saa
Romun di. Gabu Yuuba, gabu maa be ba
gɔsira Yuuba,
11 gaba na saa Keretin di ka maa
Daarububan tem. Ka mɛ, bɛsɛ kpuro sa
nɔɔmɔ ba gerumɔ ka bɛsɛn tiin barum gãa
baka ni Gusunɔ u kua.
12 Ma ba biti soora n sara, ba bikiana ba
nɛɛ, mba yenin tubusianu.
13 Adama gabu ba bu yaakoru mɔ̀ ba nɛɛ,
tama tɔn be, ba nɔra.

Piɛɛn waasu

14 Yera Piɛɛ u seewa ka gɔrobu wɔkura
tia ye sannu u gbãra tɔn wɔru ge sɔɔ u nɛɛ,
bɛɛ Yudeagibu ka bɛɛ kpuro, bɛɛ be i wãa
Yerusalɛmuɔ i man swaa dakio, kpa i n yɛ̃
ma
15 tɔn beni ba ɲ̀ tam nɔra nge mɛ i gerumɔ.
Domi bururun kɔba nɔɔba nnɛwa sa wãa
mi.
16 Adama ye i waamɔ buru teni, yera ye
Gusunɔn sɔmɔ Yoɛli u raa gerua.
17 U nɛɛ,
“Gusunɔ u nɛɛ, yeniwa kon ko sanam
dãakim sɔɔ.
Kon nɛn Hunde doke tɔmbu kpuro sɔɔ.
Bɛɛn bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu, ba koo
Gusunɔn gari gere.
Bɛɛn aluwaasiba ba ko n kãsinu waamɔ,
kpa bɛɛn durɔ tɔkɔnu nu n dosusu mɔ̀.
18 Sanam mɛ sɔɔ, kon nɛn Hunde doke nɛn
sɔm kowobu sɔɔ tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbɔ,
kpa bu Gusunɔn gari gere.
19 Kon gãa maamaakiginu sɔ̃ɔsi wɔllɔ,
ka maa yĩrenu temɔ,
nge yɛm ka dɔ̃ɔ ka dɔ̃ɔ wiisu.
20 Sɔ̃ɔ koo tĩra kpa suru u swɛ̃ra nge yɛm,
sere Yinnin tɔ̃ɔ te, tu ka na,
tɔ̃ɔ nanumgii te.
21 Adama baawure wi u Yinnin yĩsiru soka
dɔma te,
u koo faaba wa.”
22 I gari yi swaa dakio, bɛɛ Isireliba.
Yesu Nasarɛtigiin gariya na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, wi
Gusunɔ u bɛɛ giasia sɔm damginu sɔɔ, ka
sɔm maamaakigia ye u kua bɛɛn suunu sɔɔ,
saa win min di nge mɛ bɛɛn tii i yɛ̃.
23 Durɔ wi, wi ba bɛɛ nɔmu sɔndia, nge mɛ
Gusunɔ u bwisika u himba kua, i dera tɔn
kɔ̃soba nùn dãa bunanaru kpare ba go.

24 Adama Gusunɔ u nùn wɔra gɔɔn
wahalan nɔmun di ye u ka nùn seeya gɔrin
di. Gɔɔ kun kpĩa u nùn nɛnua win dam sɔɔ.
25 Win gari wee yi Dafidi u yorua. U nɛɛ,
"Na Yinni Gusunɔ waamɔ baadomma.
U wãa nɛn nɔm geuɔ kpa n ku ka wurura.
26 Yen sõna nɛn gõru ga do.
Ma na gari gerumɔ ka nuku dobu.
Mɛya maa nɛn wasi koo wɛ̃ra bɔri yɛndu sɔɔ.
27 Domi a ṅ nɛn hunde derimɔ gɔribun wãa
yerɔ.
Mɛya maa a ṅ derimɔ wunɛgii wi u naanɛ
mɔn wasi yi kõsi.
28 A man wãarun swɛɛ sõɔsi.
Nà n maa wãa ka wunɛ,
ko na n nuku dobu yiba."
29 Nɛgibu, i de n bɛɛ sõ nɔni ka nɔni ma
Dafidi bɛsɛn baaba u gu, ma ba nùn sikua.
Win sikira maa wãa bɛsɛn suunu sɔɔ sere ka
gisɔn gisɔ.
30 Adama yèn sõ u sãa Gusunɔn sɔmɔ ma u
yɛ̃ ma Gusunɔ u nùn nɔɔ mwɛɛru kua ka bõri
u nɛɛ, u koo ra win sikadobu gagu, Kirisi,
sinasia win sina kitarɔ,
31 yen sõ, Kirisi win seebu gɔrin diwa u ka
yã ye u nɛɛ, ba ṅ nùn derimɔ gɔribun wãa
yerɔ, win wasi kun maa kõsimɔ.
32 Kirisi wiya Gusunɔ u seeya gɔrin di.
Bɛsɛ kpurowa sa sãa yen seeda diobu.
33 Ba nùn sua u da Gusunɔn nɔm geuɔ, ma
u Hunde Dɛɛro mwa Gusunɔ Baaban mi wìn
nɔɔ mwɛɛru ba kua. Ma u sun nùn wɛ̃. Yera
ye i waamɔ ka ye i nɔɔmɔ tɛ̃.
34 Domi Dafidin tii u ṅ de Gusunɔ wɔllɔ,
adama u nɛɛ,
"Yinni Gusunɔ u nɛn Yinni sõɔwa u nɛɛ,
a sinɔ nɛn nɔm geuɔ,
35 sere n ka nun wunɛn yibɛrɛba taarea."
36 Yen sõna n weenɛ Isireliba ba n yɛ̃
kam kam ma Yesu wi, wi bɛɛ i kpare dãa
bunanaru wɔllɔ, Gusunɔ u nùn kua Yinni ka
maa Kirisi.
37 Ye tɔn be, ba yeni nua, ben gõrusu bu
taarɛ wɛ̃, ma ba Piɛɛ ka gɔro be ba tie bikia
ba nɛɛ, bɛsɛgibu, mba sa ko ko.
38 Piɛɛ u bu sõɔwa u nɛɛ, bɛɛ kpuro, i
bɛɛn gõru gɔsio, i batɛmu ko ka Yesu Kirisin
yĩsiru, i ka bɛɛn toranun suuru wa. I ko maa
Gusunɔn kɛ̃ru mwa te ta sãa Hunde Dɛɛro
wi.
39 Domi nɔɔ mwɛɛ te, ta sãawa bɛɛ ka bɛɛn
bibugiru ka be kpurogiru be ba wãa n toma,
be Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo soku win mi.
40 Ka kpam gari dabina Piɛɛ u bu seeda
diiya ma u bu dam kã u nɛɛ, i tii wunɔ tɛ̃n
tɔn kõsobun min di kpa i faaba wa.
41 Be ba win gari wura ba bu batɛmu kua.
Ma tɔmbu nɔrɔbun suba itan (3.000) saka
sosi naanɛ dokeobun wuurɔ dɔma te.
42 Ma ba ra n gɔrobun keu swaa daki, ba
nɔɔ tia sãa, ba ra n mɛnnɛ, ba yaa dibu dimɔ
ka maa Yinnin dĩa domaruginu, ba ra n maa
kanaru mɔ̀ sannu.

Naanɛ dokeobun wãasinaa

43 Bɛrum baawure mɔ̀, domi gɔro be, ba
maamaaki dabinu ka sɔm damginu mɔ̀.
44 Naanɛ dokeobu kpuro ba wãa sannu
yãatem ma ba ben gãa mɔru kua tia.
45 Ba ben tem ka ben dukia dɔrikiramɔ,
ma ba yen gobi bɔnu mɔ̀ nge mɛ n ka
baawure weenɛ.
46 Tõɔ baatere ba ra mɛnnɛ sãa yerɔ. Ba
ra n maa Yinnin dĩa domaruginu ka maa
yaa dibu dimɔ sannu yɛnu ka yɛnu ka nuku
dobu, murafiti sariru sɔɔ.
47 Ba ra n Gusunɔ siaramɔ, ma tɔmbu
kpuro ba ka bu nɔnu geu mɛɛra. Tõɔ baatere
Yinni u ra n be ba faaba wa sosimɔwa naanɛ
dokeobu sɔɔ.

3

Ba yɛmɔ bɛkia

1 Sõɔ teeru, Piɛɛ ka Yohanu ba dɔɔ sãa yerɔ
yokan kɔba ita, kanarun saa.
2 N deema ba maa ka durɔ goo dɔɔ mi,
wi ba mara ka yɛmɔru. Ba ra nùn yiwa sãa
yerun kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ Burɔ, u n ka bara
mɔ̀ sanam mɛ tɔmba duɔ.
3 Ye u Piɛɛ ka Yohanu wa ba duɔ sãa yerɔ u
bu bara koosi.
4 Piɛɛ ka Yohanu ba nùn nɔni girari, ma
Piɛɛ nɛɛ, a sun mɛɛrio.
5 Ma u bu mɛɛra tii yèn sõ u gãanu yĩiyɔ
ben mi.
6 Piɛɛ nùn sõɔwa u nɛɛ, na ṅ gobi mɔ,
adama kon nun wɛ̃ ye na mɔ. Ka Yesu Kirisi
Nasarɛtigiin yĩsira na nun sõɔmɔ, a seewo a
sĩ.
7 Ma u durɔ win nɔm geu nɛnua, u ka nùn
seeya. Mii mii durɔ win naasu ka win naa
wĩinu dam kua.

8 U yɔ̃ɔwa u sura ma u sanum wɔri u sãa
yeru dua ka be sannu, u sĩimɔ u yɔ̃ɔkumɔ u
Gusunɔ siaramɔ.
9 Tɔmbu kpuro ba nùn wa u sĩimɔ u
Gusunɔ siaramɔ.
10 Ye ba tuba ma bara kowo wi u raa sɔ̃ sãa
yerun kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ Burɔ, wiya mi, ba
biti soora n sara ye n nùn kooran sɔ̃.

Piɛɛn waasu sãa yerɔ

11 Tɔmbu kpuro ba duki da ka biti sãa
yerun bee tiaɔ ye ba ra soku Salomɔɔn kɔbɛ,
mi yɛmɔ wi, u wãa u Piɛɛ ka Yohanu nɛni.
12 Ye Piɛɛ bu wa, u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛ
Isireliba, mban sɔ̃na i biti soore i sun mɛɛra
mɛ. I tamaa sãa bɛsɛn tiin dam, ɲ kun mɛ
bɛsɛn daa gea ya dera durɔ wi, u sĩimɔ?
13 Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu be
ba sãa bɛsɛn sikadoba, Gusunɔ ben Yinni
u win sɔmɔ Yesu kua yiikogii, wi i tem
yɛ̃robu nɔmu sɔndia, ma i nùn yina Pilatin
wuswaaɔ, baa mɛ Pilati u raa gɔ̃ru doke u
nùn yɔ̃su.
14 Adama bɛɛ i nùn yina wi, wi u sãa tɔn
dɛɛro ka gemgii, ma i Pilati bikia u bɛɛ tɔn
gowo kara.
15 I wãarun yɛ̃ro go, adama Gusunɔ u nùn
seeya gɔrin di, ma bɛsɛ sa sãa yen seeda
diobu.
16 Yesu win yĩsiru ka naanɛ dokebu yĩsi
te sɔɔ, yera n durɔ wi bɛkia wi i wa, i
tuba mi. Geema, naanɛ dokebu Kirisi sɔɔ
biya bu durɔ wi bwãa dobu wɛ̃ bɛɛ kpuron
wuswaaɔ.
17 Tɛ̃, nɛgibu na yɛ̃ ma ye bɛɛ i kua mi, i
ye kuawa yɛ̃ru sariru sɔɔ, mɛya maa bɛɛn
wirugibu.
18 Nge mɛya gari yi, yi koora yi Gusunɔ
u kpara yellun di win sɔmɔbu kpuron nɔɔ
sɔɔn di u nɛɛ, ma win wi u gɔsa u ɲ koo ko u
kun nɔni sɔ̃ɔre.
19 Yen sɔ̃, i gɔ̃ru gɔsio i gɔsira Gusunɔn mi,
u ka bɛɛn toranu wuna,
20 kpa Yinni u sun wɛ̃ra geebu wɛ̃ saa win
min di, kpa u kpam Yesu gɔrima wi ba kua
bɛɛn Mɛsi.
21 Tilasiwa Yesu wi, u n wãa wɔllɔ sere saa
yu ka turi gãanu kpuro nu ka wurama nge
yellu, nge mɛ Gusunɔ u gerua yellun di win
sɔmɔ dɛɛrobun min di.
22 Domi Mɔwisi u nɛɛ, "Yinni Gusunɔ u
koo bɛɛ sɔmɔ goo seeya bɛɛn bweserɔ nge
wi. Ye u koo bɛɛ sɔ̃ kpuro i ye swaa dakio.
23 Baawure wi u kun sɔmɔ win gari swaa
daki, ba koo nùn wuna Gusunɔn tɔmbun
suunu sɔɔn di bu nùn kpeerasia."
24 Mɛya maa Samuɛli ka Gusunɔn sɔmɔ be
ba na win biruɔ, be kpurowa ba saa yenin
gari gerua.
25 Bɛɛya Gusunɔn sɔmɔbun tubi diobu, i
maa bɔnu mɔ nɔɔ mwɛɛ te sɔɔ, te Gusunɔ u
bɛɛn sikadoba kua, ye u Aburahamu sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, "Handunian bwesenu kpuro nu koo
domaru wa saa wunɛn bweserun di."
26 Bɛɛya Gusunɔ u gbia u win sɔm kowo
seeya, ma u nùn gɔra, u ka bɛɛn baawure
gɔsia win kom kɔ̃sum di, kpa u bɛɛ domaru
kua.

4

Piɛɛ ka Yohanu wuun wirugibun wuswaaɔ

1 Nge mɛ Piɛɛ ka Yohanu ba ka tɔn be gari
mɔ̀, yãku kowobu ba tunuma ka sãa yerun
kɔ̃sobun tɔnwero ka maa Sadusiba.
2 Ba mɔru bara yèn sɔ̃ gɔro be, ba tɔmbu
keu sɔ̃ɔsimɔ ba Yesun seebu gɔrin di
kparamɔ bi bu sɔ̃ɔsimɔ ma tɔmba koo se
gɔrin di.
3 Yen sɔ̃na ba bu mwa ba bɛrisi pirisɔm sɔɔ
sere sisiru, domi yoka kua kɔ.
4 Adama tɔn dabinu be ba gari yi nua ba
naanɛ doke. Ma ben geera sosi sere ba kua
tɔnu nɔrɔbun suba nɔɔbun (5.000) saka.
5 Yen sisiru wuun wirugibu ka guro
gurobu ka maa wooda yɛ̃robu ba mɛnna
Yerusalɛmuɔ.
6 Ba mɛnna ka yãku kowo tɔnwero wi
ba ra nɛɛ Ani ka maa Kaifa ka Yohanu ka
Alesandu ka be kpuro be ba sãa yãku kowo
tɔnwerobun bweseru.
7 Ba gɔro be yɔ̃rasia ben wuswaaɔ ma ba
bu bikiam wɔri ba nɛɛ, ka weren yiikowa
nge ka yĩsi terà i ka yeni kua.
8 Sanam mɛya Piɛɛ wi u Hunde Dɛɛro
yiba u bu wisa u nɛɛ, bɛɛ wirugibu ka guro
gurobu,
9 ì n sɔm geerun gari bikiamɔ te sa yɛmɔ
kua ka nge mɛ u ka bɛkura,
10 n weenɛ bɛɛ kpuro ka maa Isireliba
kpuro i n yɛ̃ ma durɔ wi i waamɔ u yɔ̃ bɛɛn
wuswaaɔ, u bɛkurawa mam mam ka Yesu
Kirisi Nasarɛtigiin yĩsirun dam, wi i kpare
dãa bunanaru wɔllɔ ma Gusunɔ nùn seeya
gɔrin di.

11 Yesu wiya, kpee te bɛɛ banɔbu i yina,
ma ta kua gani gɔmburun dam.
12 Faabagii goo sari ma n kun mɔ wi.
Domi Gusunɔ kun maa tɔmbu yĩsiru garu wẽ
handunia sɔɔ te ba koo soku bu ka faaba wa.
13 Sanam mɛ ba gia ma Piɛɛ ka Yohanu ba
sãawa bwẽɛbwẽɛbu, ba ɲ maa keu kue, ben
wɔrugɔra bu biti kua, ma ba tuba ma ba raa
wãa ka Yesu sannu.
14 Ye ba durɔ wi u bɛkura wa u yõ ka Piɛɛ
ka Yohanu sannu, ba ɲ fɛɛ wa bu gari gɛɛ
gere.
15 Yen sõna ba bu sõɔwa ba nɛɛ, bu yario
mɛnnɔ yee ten min di. Ye ba yara, be ba wãa
mi, ba wesiana
16 ba nɛɛ, mba sa ko ka durɔ be ko. Domi
Yerusalɛmugibu kpuro ba yẽ ma ba sɔm
damgii bakaru kua, sa ɲ kpẽ su ye siki.
17 Adama su bu gerusi su nɛɛ, bu ku raa
maa goo gãanu sõ ka yĩsi te, kpa gari yi, yi ku
maa kpararа tɔmbun suunu sɔɔ.
18 Yera ba kpam bu soka ma ba bu yinari
bu maa gari gere ɲ kun mɛ bu waasu ko ka
Yesun yĩsiru.
19 Adama Piɛɛ ka Yohanu ba bu sõɔwa ba
nɛɛ, bɛɛn tii i bwisikuo i wa ɲ n koo Gusunɔ
wẽre su bɛɛ mɛm nɔɔwa, kpa su nùn deri.
20 Domi bɛsɛ sa ɲ kpẽ sa kun gerua ye sa
wa ka ye sa nua.
21 Ba kpam bu gerusi gem gem, ma ba bu
yõsu. Ba ɲ swaa wa ye ba koo ka bu sɛɛyasia
yèn sõ tɔmbu kpurowa ba Gusunɔ siaramɔ
ye ya kooran sõ.
22 Domi durɔ wi ba bɛkia ka maamaaki mi,
u wõɔ weeru kere.

Naanɛ dokeoba wɔrugɔru kanamɔ

23 Ye ba Piɛɛ ka Yohanu yõsu ba kpa, ba
wura ben berusebun mi, ma ba bu kpuro
saaria ye yãku kowo tɔnwerobu ka guro
guroba bu sõɔwa.
24 Sanam mɛ ba gari yi nua, be kpuro ba
ka nɔɔ tia Gusunɔ kana, ba nɛɛ, Yinni, wuna
a wɔllu ka tem ka nim wõku taka kua ka ye
ya wãa mi sɔɔ kpuro.
25 Wuna a maa gerua ka Hunde Dɛɛron
baa saa bɛsɛn sikado Dafidi wunɛn sɔm
kowon nɔɔn di a nɛɛ,
"Mban sõna tɔn tukobu ba mɔru bara.
Mban sõna tɔmba bwisikumɔ ye ya ɲ koorɔ.
26 Handunian sinamba seewa.
Ma wirugiba mɛnna bu ka Yinni Gusunɔ ka
win Kirisi tabu ko."
27 Geema, wuu geni sɔɔra Herodu ka Pɔnsu
Pilati ka tɔn tukobu ka maa Isireliba, be
kpuro ba mɛnna ba ka Yesu wunɛn sɔmɔ
dɛɛro wi a kua Kirisi tabu kua.
28 Mɛya ba yabu baayere kua ye a raa yi
wunɛn dam ka wunɛn himba sɔɔ.
29 Yen sõ tẽ, Yinni a ben gerusibu laakari
koowo, kpa a de bɛsɛ wunɛn sɔm kowobu
su wunɛn gari yi kpara ka wɔrugɔru.
30 A wunɛn nɔmu dɛmiɔ gu tɔmbu bɛkia, a
de yĩrenu ka sɔm maamaakiginu nu koora
ka wunɛn sɔmɔ dɛɛro Yesu win yĩsiru.
31 Ye ba kanaru kua ba kpa yam mi ba
mɛnnɛ mi, mu yĩira diki diki. Be kpuro
ba Hunde Dɛɛro yiba, ma ba Gusunɔn gari
waasu wɔri ka wɔrugɔru.

Naanɛ dokeobun mɔɔ teeru

32 Naanɛ dokeo be kpuro ba wãa nɔɔ tia
sɔɔ mam mam. Goo sari wi u gerua gãa ni
u mɔ wigina, ba ye kpuro mɛnnawa ba mɔ
sannu.
33 Ka yiiko baka gɔro be, ba ka Yinni Yesun
seebu gɔrin din seeda dimɔ, ma Gusunɔn
durom bakam wãa be kpuro sɔɔ.
34 Goo sari be sɔɔ wi u sãaru mɔ. Domi be
ba gbenu mɔ ɲ kun mɛ yɛnusu, ba ye kpuro
dɔrikirawa ma ba ka yen gobi na
35 ba gɔrobu wẽ, ma ba gobi yi bɔnu kua
nge mɛ baawuren bukata nɛ.
36 Nge mɛya Yosɛfu Lefi kua wi ba mara
Sipuɔ, wi gɔroba maa mɔ̀ Baanabasi, yĩsi ten
tubusiana dam kẽɔ.
37 U tem mɔ ma u mu dɔra u ka mɛn gobi
na u gɔrobu wẽ.

5

Anania ka Safira

1 Adama durɔ goo maa wãa wi ba ra nɛɛ
Anania, ka win kurɔ Safira. Durɔ wi, u win
tem gam dɔra,
2 ma u mɛn gobin sukum tii yiiya, ka win
kurɔn yẽru, ma u sukum mɛ n tie gɔrobu wẽ.
3 Yera Piɛɛ u nɛɛ, Anania, mban sõna a
dera Setam dua wunɛn gõruɔ ma a Hunde
Dɛɛro weesu kua, ma a tem mɛn gobin
sukum tii yiiya.
4 A sere tem mɛ dɔra, n ɲ wuna a mu mɔ
ro? Ye a mu dɔra a kpa, mɛn gobi kun sãa
wunɛgii? N n mɛn na, mban sõna a gõru
doke a ka yenin bweseru ko. N ɲ tɔmbu a
weesu kua, Gusunɔwa a kua.

5 Ye Anania u gari yi nua, mii mii u wɔruma u gu. Ma bɛrum bakam tɔn be
kpuro mwa be ba gari yi nua.
6 Aluwaasiba ba seewa ba win goru bɔkua
ba ka yara ba sikua.
7 Yen biru n kua nge kɔba ita, ma win kurɔ
Safira u duuma. N deema u ɲ̀ yɛ̃ ye n win
durɔ kua.
8 Piɛɛ nùn bikia u nɛɛ, a man sɔ̃ɔwɔ, amɛ
kasawa i tem mɛ dɔra?
Ma u wisa u nɛɛ, oo, mɛya mi.
9 Piɛɛ nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, mban sɔ̃na bɛɛ yiru
kpuro i gɔ̃ru doke i ka Gusunɔn Hunden
laakari mɛɛri mɛsum. Wee be ba wunɛn
durɔ sikua ba wãa dii kɔnnɔwɔ, ba koo maa
ka nun yari.
10 Mii mii u wɔruma Piɛɛn wuswaaɔ u gu.
Ma aluwaasi be, ba dua ba deema u gu, ba
maa win tii sua ba ka yara ba da ba sikua win
durɔn sikirun bɔkuɔ.
11 Bɛrum bakam Yesun yigbɛru kpuro
mwa, ka maa baawure wi u gari yi nua.

Sɔm maamaakigii dabinu

12 Gɔro be, ba maamaaki ka sɔm damgii
dabinu mɔ̀ tɔmbun suunu sɔɔ. Ma naanɛ
dokeobu kpuro ba mɛnnɛ sannu Salomɔɔn
kɔbɛɔ.
13 Tɔn tuko goo kun kãka u ka bu mɛnnɛ,
adama tɔmba bu bɛɛrɛ wɛ̃ gem gem.
14 Ma naanɛ dokeo ben geera sosimɔ ta
dɔɔ, durɔbu ka kurɔbu dabinu, be ba Yinni
naanɛ doke.
15 Ma ba barɔbu yara swɛɛɔ ba bu kpĩ kpin
yenu ka kãasu wɔllɔ, n wa Piɛɛ ù n sarɔ, win
tiro gu ka ben gabu wukiri.
16 Tɔn dabinu maa naamɔ saa Yerusalɛmun
baru kpaanun di ka ben barɔbu, ka be ba
wɛrɛkunu mɔ. Ma be kpuro ba bɛkuramɔ.

Gɔrobun nɔni swãaru

17 Adama yãku kowo tɔnwero, ka win
tɔmbu be ba sãa Sadusiba ba ka gɔrobu
nisinu seewa.
18 Ba gɔro be mwa, ma ba bu pirisɔm
doke.
19 Adama yen wɔ̃kuru Yinnin gɔrado u na
u pirisɔm gamboba kɛnia, u bu yara. U bu
sɔ̃ɔwa
20 bu doo bu yɔ̃ra sãa yerɔ kpa bu tɔmbu
wãa ten gari kpuro nɔɔsia.
21 Ye gɔro be, ba yeni nua ba kpa, ba dua
sãa yerɔ yam sãreru, ba waasu wɔri yande.

Ye yãku kowo tɔnwero ka win tɔmbu
ba mɛnna ba wuun wirugibu ka Isire-
liban guro gurobu kpuro soka, ma ba gɔra
pirisɔm mi, ba nɛɛ, bu ka gɔro be na.
22 Adama ye sãa yerun kɔ̃soba tura mi,
ba ɲ̀ gɔro be wa pirisɔm sɔɔ. Ma ba wura
mɛnnɔ yerɔ
23 ba nɛɛ, ye sa tura mi, sa deema pirisɔm
dira bɛri mam mam, sa maa kɔ̃sobu deema
ba yɔ̃ kɔnnɔwɔ. Adama ye sa gamboba bɛsia,
sa ɲ̀ goo wa dii te sɔɔ.
24 Ye sãa yerun kɔ̃sobun tɔnwero ka maa
yãku kowo tɔnwerobu ba gari yi nua, ba biti
soora, ba ɲ̀ gari yin wii goberu yɛ̃.
25 Yera durɔ goo u na u nɛɛ, ase tɔn be i
pirisɔm doke mi, ba wãa sãa yerɔ ba tɔmbu
keu sɔ̃ɔsimɔ!
26 Ma kɔ̃sobun tɔnwero wi, ka win tɔmbu
gabu ba da ba ka bu na mɛnnɔ yerɔ. Adama
n ɲ̀ ka dam, yèn sɔ̃ ba tɔmbun bɛrum mɔ bu
ku raa bu kpenu kasuku.
27 Ye ba ka bu na, ba bu yɔ̃rasia Yuuban
guro gurobun wuswaaɔ. Yãku kowo
tɔnwero wi, u bu gari bikia
28 u nɛɛ, sa bɛɛ yinari mam mam sa nɛɛ,
i ku maa waasu ko ka durɔ win yĩsiru.
Adama wee, i bɛɛn sɔ̃ɔsiru kpara i keu sɔ̃ɔsi
Yerusalɛmu kpuro sɔɔ, ma i kĩ i sun durɔ
win gɔɔn taarɛ wɛ̃.
29 Yera Piɛɛ ka gɔro be ba tie ba nɛɛ,
tilasiwa su ka Gusunɔ mɛm nɔɔwa, n ɲ̀ mɔ
tɔmbu.
30 Gusunɔ bɛsɛn sikadoban Yinniwa u
Yesu seeya gɔrin di, wi i raa dãa bunanaru
kpare i go.
31 Wiya Gusunɔ u sua wɔllɔ u sinasia win
nɔm geuɔ, u n sãa sunɔ ka Faaba kowo u
ka de Isireliba bu gɔ̃ru gɔsia, kpa bu ben
toranun suuru wa.
32 Bɛsɛra sa sãa yen seeda diobu, bɛsɛ ka
Hunde Dɛɛro wi Gusunɔ u tɔmbu kã be ba
nùn mɛm nɔɔwa.
33 Ye ba gari yi nua, ba mɔru bara too too
sere ba kĩ bu gɔro be go.
34 Adama Falisi turo be sɔɔ wi ba ra nɛɛ
Gamaliɛli, wi u sãa woodan keu koosio,
u bɛɛrɛ mɔ gem gem tɔmbu kpuro sɔɔ, u
seewa u yɔ̃ra mɛnnɔn wuswaaɔ, u nɛɛ, bu
gina gɔro be yaro.
35 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛ Isireliba, i
laakari koowo ye i kĩ i durɔ beni kua.

36 Gasɔ, durɔ goo u kurama wi ba sokumɔ
Tedasi wi u tii bɛɛrɛ wɛ̃ gem gem, ma tɔmbu
nge nɛɛru (400) ba nùn swĩi. Adama ba nùn
go, win bwãaba yarina baama kpuro, ma ba
win gari duari.
37 Win biru gari garin sanam, durɔ goo wi
ba mɔ̀ Yudasi Galilegii, u kurama. U maa tɔn
dabinu wa be ba nùn swĩi. Adama ba maa
durɔ wi go ma win tɔmba yarina.
38 Yen sõ, na bɛɛ bwisi kɛ̃mɔ gari yini sɔɔ, i
durɔ beni derio i de bu doona. Ñ n tɔnun
sõɔsirun na, ñ kun mɛ tɔnun sɔmburu, n
koo nɔru ko.
39 Adama ñ n Gusunɔn sɔmburun na, i ñ
kpɛ̃ i bu kamia. I ku tii kari bɔrie i ka Gusunɔ
sanna.
Ma ba win gari wura.
40 Ba gɔro be soka ba sɛni so, ma ba bu
yinari bu maa ka Yesun yĩsiru gari ko pai.
Ma ba bu yõsu.
41 Ma gɔro be, ba doona mɛnnɔ yeru min
di ka nuku doo bakabu yèn sõ Gusunɔ u bu
garisi be ba tura bu yaa kasiki Yesun yĩsirun
sõ.
42 Tõru baatere, sãa yerɔ ka yɛnusɔ, ba ra n
Labaari gea waasu mɔ̀ kpa ba n keu sõɔsimɔ
ma Yesuwa Kirisi wi.

6

Ba sɔm kowobu nɔɔba yiru gɔsa

1 Sõɔ mɛɛ te sɔɔ, nge mɛ naanɛ dokeoba
sosimɔ, Yuu be ba Gɛrɛkim tɔna gerumɔ ba
ka be ba tie wɔki yèn sõ ba ben gɔminibu
duarimɔ tõɔ baateren dĩanun bɔnu sɔɔ.
2 Ma gɔrobu wɔkura yiru ye, ba naanɛ
dokeobu kpuro mɛnna ba nɛɛ, n ñ weenɛ su
Gusunɔn garin waasu deri kpa sa n dĩanun
gari mɔ̀.
3 Yen sõ, bɛsɛgibu i tɔn durɔbu nɔɔba
yiru gɔsio bɛɛn suunu sɔɔ be ba seeda gea
diiyammɛ, be ba Hunde Dɛɛro yiba kpa ba n
bwisi mɔ, kpa su bu sɔmbu te nɔmu sɔndia.
4 Kpa bɛsɛn tii sa n kanaru ka Gusunɔn
garin waasu mɔ̀ sa n dɔɔ.
5 Tɔn be kpuro ba gari yi wura ka nuku
dobu. Ma ba Etiɛni gɔsa wi u Hunde Dɛɛro
yiba, win naanɛ dokebu bu maa kpã, ka maa
Filipu ka Pokori ka Nikanɔri ka Timɔɔ ka
Paamɛnasi ka sere Nikola Antiɔsigii wi u
gɔsira Yuu.
6 Ba ka bu da gɔrobun mi, ma gɔroba bu
kanaru kua ba bu nɔma sɔndi wirɔ.
7 Nge mɛya Gusunɔn gari yi ka kpararamɔ
baama. Ma naanɛ dokeobun geera sosimɔ ta
dɔɔ Yerusalɛmuɔ, ma yãku kowo dabira maa
naanɛ doke.

Ba Etiɛni mwa

8 Etiɛni wi, Gusunɔ u nùn durom bakam
kua u nùn dam kã, ma u sɔm maamaakiginu
ka yĩrenu kua tɔmbun suunu sɔɔ.
9 Adama durɔbu gabu saa Yuuban mɛnnɔ
yerun di te ba ra soku tii mɔwɔbugiru, ka
Sirɛnin Yuu gabu ka Alesandirigibu ka gabu
saa Silisi ka Asin di ba seewa ba ka Etiɛni
sikirinamɔ.
10 Adama ba kpana bu nùn kamia yèn sõ
u gari gerumɔ ka Hunde Dɛɛron dam ka
bwisi.
11 Yera ba durɔbu gabu gobi kã asiri sɔɔ bu
ka gere ma ba nua u Mɔwisi ka Gusunɔ gari
kam gerusi.
12 Mɛya ba ka tɔmbun mɔru seesia, ka
guro gurobu ka wooda yɛ̃robu. Ba da
Etiɛnin mi ba nùn mwa ma ba ka nùn da
Yuuban guro gurobun mɛnnɔn wuswaaɔ.
13 Yen biru ba ka durɔbu gabu na be ba
nùn seeda weesugia diisi ba nɛɛ, durɔ wini
u ra n bɛsɛn sãa yee dɛɛraru ka Mɔwisin
wooda sankumɔwa.
14 Domi sa nua u gerua ma Yesu
Nasarɛtigii wi, u koo sãa yee teni sura, kpa
u bɛsɛn deema kpuro kɔsi ye Mɔwisi u sun
wɛ̃.
15 Be kpuro be ba sõ mɛnnɔ ge sɔɔ, ba
Etiɛni nɔni girari, ma ba wa win wuswaa
ballimɔ nge Gusunɔn gɔradogia.

7

Etiɛnin waasu

1 Yera yãku kowo tɔnwero u Etiɛni bikia
u nɛɛ, gari yi, geema?
2 Etiɛni u wisa u nɛɛ, nɛn bisibu ka nɛn
baababa i man swaa dakio. Gusunɔ yiikogii
u bɛsɛn baaba Aburahamu kure sanam mɛ
u wãa Mɛsopotamin tem sɔɔ u sere sina
Haraniɔ,
3 u nùn sõɔwa u nɛɛ, u win dusibu ka win
tem derio kpa u da tem gam mɛ u koo nùn
sõɔsi.
4 Yen sõna Aburahamu u Kaladegibun
tem yara, ma u da u sina Haraniɔ. Ye win
baa u gu u kpa, Gusunɔ u nùn seeyama min
di, u na tem mɛ sɔɔ, mi bɛɛ i wãa tɛ̃.

5 Sanam mɛ, u ɲ̀ nùn ayeru garu kã̃ tem
mɛ sɔɔ, baa naa dabusa teeru, adama baa
mɛ Aburahamu kun gina bii mara Gusunɔ u
nùn nɔɔ mwɛɛru kua ma u koo nùn tem mɛ
wɛ̃, kpa mu n sã̃a wi ka maa win bibugim.
6 Ye wee ye Gusunɔ u Aburahamu sõ̃ɔwa.
U nɛɛ, win biba koo sɔru di tem tukumɔ mi
ba ko n sã̃a yobu, kpa bu nɔni swã̃aru wa
sere wõ̃ɔ nɛɛru (400).
7 Gusunɔ u maa nɛɛ, win tii koo ka bwese
te siri te ta koo bu ko yobu. Yen biru ba koo
yari tem min di bu na tem mɛ sɔɔ mi ba koo
nùn sã̃.
8 Saa ye sɔɔ, Gusunɔ maa Aburahamu
bango kobun wooda wɛ̃. Ma Aburahamu u
win bii Isaki bango kua ye ba wi mara u kua
sõ̃ɔ nɔɔba ita. Nge mɛya Isaki u maa Yakɔbu
kua, ma Yakɔbu u maa win bibu wɔkura
yiru kua nge mɛ. Bera ba kua Yuuban
bwesenu wɔkura yirun baababa.
9 Yakɔbun bii be, ba ka Yosɛfu nisinu kua,
ma ba nùn Egibitigibu dɔre ba ka doona.
Adama Gusunɔ u wã̃a ka wi,
10 ma u nùn yakia saa win wahala kpuron
di. U maa nùn bwisi kã̃ ma u durom
wa, Egibitin sina bokon mi, ma u nùn kua
Egibitin tem yɛ̃ro ka maa win yɛnu yɛ̃ro.
11 Gõ̃ɔra tunuma Egibiti ka Kananin tem
sɔɔ ta bu nɔni sõ̃ɔwa too too. Bɛsɛn sikadoba
ba ɲ̀ gã̃anu wa bu di.
12 Ye Yakɔbu u nua ma dĩanu wã̃a Egibitiɔ,
u bɛsɛn sikado be gɔra mi, nɔn gbiikiru.
13 Ye ba da mi nɔn mɛɛruse, Yosɛfu u tii
win maabu tubusia, ma Egibitin sunɔ u maa
Yosɛfun dusibu gia.
14 Ma Yosɛfu u Yakɔbu win tundo sokusia
ka win dusibu kpuro bu na win mi. Ben
geera sã̃a tɔmbu wata ka wɔkura nɔɔbu.
15 Nge mɛya Yakɔbu u ka da Egibitiɔ. Miya
u gu, miya maa bɛsɛn sikado be, ba gu.
16 Ma ba ka be kpuron gonu wura
Sikɛmuɔ ba nu kpɛ̃ɛ siki kpee wɔrugiru
sɔɔ te Aburahamu dwa Hamɔrin bibun mi
Sikɛmuɔ.
17 Ye saa ya turuku kua ye Gusunɔ u koo
ka win nɔɔ mwɛɛru yibia te u Aburahamu
kua, bɛsɛn tɔmba sosimɔ ba dabiamɔ
Egibitiɔ
18 sere n ka kua sina boko goon waati wi
u kun Yosɛfun gari yɛ̃.
19 Sina boko wi, u bɛsɛn tɔmbu nɔni
wõ̃kua u ka bu kõ̃sa kua, u bu tilasi kua bu
ka ben bii wɛ̃ɛnu kõ̃ kpa nu gbi.
20 Saa ye sɔɔra ba Mɔwisi mara. Bii
burɔwa wi u Gusunɔ wɛ̃remɔ. Ba nùn nɔɔri
suru ita win tundon yɛnuɔ.
21 Ye ba ka nùn da ba kõ̃, Egibitin sunɔn bii
tɔn kurɔ u nùn sua u kua nge win tiin bii.
22 Ba nùn Egibitigibun keu kpuro sõ̃ɔsi ma
u kua tɔn boko gari gerubu ka kookoosu sɔɔ.
23 Sanam mɛ u wõ̃ɔ weeru tura, u gõ̃ru
doke u win tɔmbu Isireliba beram da.
24 U wa Egibitigii goo u ben turo nɔni
sõ̃ɔmɔ. U wigii faaba da, ma u Egibitigii wi
so u go.
25 U tamaa sã̃a win tɔmba koo tubuwa ma
Gusunɔwa nùn gɔra u ka bu yakia, adama ba
ɲ̀ tuba.
26 Yen sisiru u deema ben gaba sannamɔ.
Ma u kĩ u bu yakiana u nɛɛ, i nɛn gari swaa
dakio. Bɛɛ, be i sã̃a dusinu, mban sõ̃na i
mɛɛra koonamɔ.
27 Adama durɔ wi u win beruse nɔni
sõ̃ɔmɔ mi, u Mɔwisi bɔria u nɛɛ, wara nun
kua bɛsɛn wirugii ka siri kowo.
28 A kĩ a maa man gowa nge mɛ a Egibitigii
wi go gĩa?
29 Ye Mɔwisi u gari yi nua, u kpikiru sua
Madianin tem gia. Miya u bii tɔn durɔbu
yiru mara.
30 Wõ̃ɔ weerun biru, Gusunɔn gɔrado u
Mɔwisi kurema awĩi gɛɛ sɔɔ, yi yi sã̃are yi
dõ̃ɔ mwaaramɔ, gbaburu sɔɔ mi guuru gara
wã̃a te ba ra soku Sinai.
31 Mɔwisi u biti soora ye u yi wa, ma u
yi susi u mɛɛra tii. Sanam mɛya u Yinni
Gusunɔn nɔɔ nua ga gerua ga nɛɛ,
32 wiya Gusunɔ win sikadoban Yinni,
wiya Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun
Yinni. Ye Mɔwisi u nua mɛ, yera u diira,
u ɲ̀ maa kã̃ka u yam mi mɛɛra.
33 Yinni Gusunɔ nùn sõ̃ɔwa u nɛɛ, u win
salubata pweto, domi yam mi u yõ̃ mi, yam
dɛɛrama.
34 N wee, u win tɔmbun nɔni swã̃aru wa
te ba waamɔ Egibitiɔ. U ben weeweenu nua,
yera u sarama u ka bu faaba ko. Tɛ̃, u na u
nùn gɔri Egibitiɔ.
35 Mɔwisi wi ba yina mi, ba nɛɛ, wara nùn
kua ben wirugii ka siri kowo, wiya Gusunɔ
u gɔra u kua ben wirugii ka faaba kowo, ka
Gusunɔn gɔrado win somiru wi u nùn kure
awĩi sɔɔ.

36 Durɔ wiya u bu yara saa Egibitin di.
U maamaaki ka sɔm damginu kua Egibitiɔ
ka nim wɔ̃ku sɔɔ ge ba mɔ̀ Naa yari ka maa
gbaburu sɔɔ mi ba kua wɔ̃ɔ weeru.
37 Mɔwisi wiya u Isireliba sɔ̃ɔwa u
nɛɛ, Gusunɔ koo bu sɔmɔ goo seeya ben
bweserɔ, nge wi.
38 Mɔwisi wiya u wãa gbaburɔ Isireliban
suunu sɔɔ, ka bɛsɛn baababa sannu, ka maa
Gusunɔn gɔrado wi u ka nùn gari kua guuru
wɔllɔ te ba ra soku Sinai. Ma u Gusunɔn gari
wãarugii mwa, u ka sun yi wɛ̃.
39 Adama bɛsɛn baaba be, ba yina bu nùn
mɛm nɔɔwa. Ba nùn yina ba kĩ bu kpam
wura Egibitiɔ.
40 Yen sɔ̃na ba Aroni sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, u bu
bũnu kuo ni nu koo bu swaa gbiiya. Domi
Mɔwisi wi, wi u bu yarama saa Egibitin tem
di, ba ɲ̀ yɛ̃ ye n nùn deema.
41 Dɔma tera ba bwãaroku kua ge ga ka
naa buu weenɛ, ma ba gu yãkuru koosi. Ma
ben nukura dora ben nɔman sɔmburun sɔ̃.
42 Adama Gusunɔ u tii gawa ben min di,
ma u dera ba sɔ̃ɔ ka suru ka kperi sãwa, nge
mɛ u gerua win sɔmɔbun tireru sɔɔ u nɛɛ,
"Bɛɛ Isireliba i ka kua wɔ̃ɔ weeru gbaburu
sɔɔ i man yãkunu ka kɛ̃nu kuare?
43 Bwãarokuna i sɔɔwa ni i kua i ka bũnu sã,
nge Mɔlɔkun kuu bekurugiru ka Refanin
kpera.
Yen sɔ̃na na kon bɛɛ bɔrie sere Babilonin
bera giɔ."
44 Bɛsɛn baababa ba raa Gusunɔn kuu
bekurugiru mɔ te ta sãa seeda ma u wãa ka
be. Mɔwisi u tu kua nge mɛ wi u ka nùn gari
kua, u nùn sɔ̃ɔwa. U tu kuawa mam mam
nge te u wa.
45 Ma bɛsɛn baababa be ba tu tubi di,
be ka Yosue ben gbiikoo, ba ka tu dua tɔn
tukobun tem sɔɔ mɛ ba mwa sanam mɛ
Gusunɔ u tɔn tuko be gira. Ma ta wãa mi
sere Dafidin waati.
46 Gusunɔ u ka Dafidi nɔnu geu mɛɛra, ma
u kanaru kua u ka kpĩ u wi Yakɔbun Yinni
diru bania.
47 Adama Salomɔɔwa u nùn dii te bania.
48 Ka yen de kpuro Wɔrukoon wãa yera
kun wãa dinu sɔɔ ni tɔnu u bana. Nge mɛ
Gusunɔn sɔmɔ goo u yorua,
49 "Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wɔlla nɛn sina gɔna.
Ma tem mu sãa nɛn naa sɔnditia.
N n mɛn na, dii teren bwesera i ko i man
bania.
Nge wãa yee terà ta ko n sãa nɛn wɛ̃ra yeru.
50 N ɲ̀ nɛn nɔma ya ye kpuro taka kua?"
51 Etiɛni u maa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛ
degangamgibu! Bɛɛn gɔ̃rusu ka bɛɛn swasu
su sãa nge be ba ɲ̀ Gusunɔ nasiegisu, i ra
n Hunde Dɛɛro yinamɔ, i mɔ̀wa nge bɛɛn
baababa.
52 Gusunɔn sɔmɔ wara bɛɛn baababa ba
ɲ̀ nɔni sɔ̃ɔwa. Ba bu go be ba Geegiin
naarun gari kua, ma tɛ̃, bɛɛn tii i Geegii wi
kɔrumɔtɔnu kua i nùn go.
53 Bɛɛya i Gusunɔn wooda mwa ye ba bɛɛ
wɛ̃ Gusunɔn gɔradoban min di. Adama i ɲ̀
ye mɛm nɔɔwɛ.

Etiɛnin gɔɔ

54 Ye ba Etiɛnin gari yi nua, ba mɔru bɛsira
sere ba ben nikibii dwɛ̃ɛmɔ.
55 Adama Etiɛni u Hunde Dɛɛro yiba, ma u
wɔllu nɔni girari u Gusunɔn yiiko wa, u maa
Yesu wa u yɔ̃ Gusunɔn nɔm geuɔ.
56 Ma u nɛɛ, wee, na wa wɔlla wukiare, ma
Tɔnun Bii u yɔ̃ Gusunɔn nɔm geuɔ.
57 Sanam mɛya ba ben swasu kɔrua ka
nɔma, ba kuuki kua, ma ba duki da sannu
ba nùn kunisi.
58 Ba nùn gawa ba yara wuun di, ma ba
nùn kpenu kasukum wɔri. Tɔn be, ba ben
kumboorosu pweta ba yi aluwaasi goon mi
wi ba ra nɛɛ Sɔɔlu.
59 Sanam mɛ ba Etiɛni kpenu kasukumɔ u
kanaru kua u nɛɛ, Yinni Yesu, a nɛn hunde
mɔɔ.
60 U yiira u gbãra wɔllɔ u nɛɛ, Yinni a ku
bu tora teni garisi.
Ye u yeni gerua u kpa, ma u gu.

8

1 Saa ye, Sɔɔlu u ka be ba Etiɛni go nɔɔ tia
sãa.

Sɔɔlu u Yesun yigbɛru nɔni sɔ̃ɔwa

Saa dɔma ten diya ba Yesun yigbɛ te ta
wãa Yerusalɛmuɔ nɔni sɔ̃ɔ bakabu torua.
Naanɛ dokeobu kpuro ma n kun mɔ gɔrobu,
ba yarina ba da Yudean temɔ ka Samarin
temɔ.
2 Ma durɔbu gabu be ba Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃,
ba Etiɛni sikua ka nuku sankira bakanu.
3 Adama Sɔɔlu u kookari mɔ̀ u ka Yesun
yigbɛru kam koosia. U yɛnusu duurimɔ
u tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu gawamɔ u bu
kpɛ̃ɛmɔ pirisɔm sɔɔ.

Filipu u Labaari gea waasu mɔ̀ Samariɔ

4 Be ba yarina ba da baama kpuro ba
Labaari gea waasu mɔ̀.
5 Filipu u da Samari maroɔ ma u wuu gen
tɔmbu Kirisi win gari waasu kua.
6 Tɔn wɔrusu su win gari nua ma su sɔm
maamaakiginu wa ni u kua, ma be kpuro ba
win gari swaa daki mam mam.
7 Filipu u wɛrɛkunu gira tɔn dabinun
wasin di, ma nu yarimɔ ka wuri bɛkɛ. U maa
yɛmɔ dabinu bɛkia, ka bèn wasin bee tia gu.
8 Ma nuku doo bakabu wãa wuu ge sɔɔ.
9 Durɔ goo wãa wuu ge sɔɔ, wi ba ra nɛɛ
Simɔɔ. U ra n ka dobo dobo maamaaki
dabiru mɔ̀ Samarigibun wuswaaɔ, u maa tii
garisi tɔn boko.
10 Tɔmbu kpuro bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu sere ka
damgibu, ba ra n win gari swaa daki gem
gem kpa ba n mɔ̀, wiya Gusunɔn dam
bakam mɔ.
11 Ba ra nùn swaa daki yèn sɔ̃ saa tɛɛbun di
win dobo dobo ya ra n bu biti sãa.
12 Adama ye tɔmba Labaari gea naanɛ
doke ye Filipu u bu waasu kua, ye ya ka
Gusunɔn bandu ka Yesu Kirisin yĩsiru yã, ba
bu batɛmu kua tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu.
13 Simɔɔn tii maa naanɛ doke ma ba nùn
batɛmu kua. U Filipu swĩi baama kpuro
ma u biti kua too ye u sɔm damginu ka
maamaaki wa ye ya kooramɔ.
14 Ye gɔro be ba wãa Yerusalɛmuɔ ba nua
ma Samarigibu ba Gusunɔn gari naanɛ doke
ba bu Piɛɛ ka Yohanu gɔria.
15 Ye ba tura mi, ba kanaru kua naanɛ
dokeo ben sɔ̃ Hunde Dɛɛro u ka du be sɔɔ.
16 Domi Hunde Dɛɛro kun gina saramɛ
ben goon mi, ba gesi bu batɛmu kuawa ka
Yinni Yesun yĩsiru.
17 Yera Piɛɛ ka Yohanu ba bu nɔma sɔndi
wirɔ, ma Hunde Dɛɛro dua be sɔɔ.
18 Ye Simɔɔ u wa ma Hunde Dɛɛro dua be
sɔɔ sanam mɛ gɔro be, ba bu nɔma sɔndi
wirɔ, yera u kĩ u bu gobi kɛ̃.
19 U nɛɛ bu maa nùn yiiko ye wɛ̃ɛyɔ,
kpa baawure wi u nɔmu sɔndi wirɔ Hunde
Dɛɛro u n da du yɛ̃ro sɔɔ.
20 Adama Piɛɛ nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛ kaa
kam ko ka wunɛn gobi sannu yèn sɔ̃ a tamaa
kaa kpĩ a Gusunɔn kɛ̃ru ka gobi dwe.
21 A ɲ̀ kpɛ̃ a n nɔma mɔ sɔmbu te sɔɔ,
domi wunɛn gɔ̃ru ga ɲ̀ dee dee sãa Gusunɔn
wuswaaɔ.
22 Yen sɔ̃, a gɔ̃ru gɔsio wunɛn kom kɔ̃sum
di, kpa a Yinni kana u nun wunɛn bwisiku
kɔ̃sunu suuru kua ɲ̀ n koo koora.
23 Domi na wa ma wunɛn daa ya sosu, ma
toraru ta nun bɔkua.
24 Simɔɔ u bu wisa u nɛɛ, bɛɛn tii i man
kanaru kuo Yinnin mi kpa gãa ni i man
sɔ̃ɔwa mi, nu ku man deema.
25 Ye ba seeda ye di ma ba Yinnin garin
waasu kua ba kpa, ba gɔsira ba Yerusalɛmun
swaa wɔri. Nge mɛ ba dɔɔ ba Labaari gean
waasu mɔ̀ Samarin baru kpaa dabinu sɔɔ.

Filipu ka Etiopin wirugii goo

26 Adama Yinnin gɔrado goo u ka Filipu
gari kua u nɛɛ, u seewo u da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm
dwaru gia u swaa ye swĩi ye ya dɔɔ saa
Yerusalɛmun di sere ka Gasa. Swaa ye, swaa
tɔkɔra.
27 Ma u seewa u da. Miya u Etiopin
tɔn kurɔ sunɔn dukian wunanɔsun wirugii
wa wi ba maatam kua. Durɔ wi, u da
Yerusalɛmuɔ u ka Gusunɔ sã.
28 Yera u wiɔ u sɔ̃ win dumin kɛkɛ sɔɔ u
Gusunɔn sɔmɔ Esain tireru garimɔ.
29 Hunde Dɛɛro u Filipu sɔ̃ɔwa u doo kɛkɛ
yen bɔkuɔ.
30 Filipu u duka da kɛkɛ yen mi, ma u
nua durɔ wi, u garimɔ Gusunɔn sɔmɔ Esain
tireru sɔɔ. U nùn bikia u nɛɛ, n nun yeeri ye
a garimɔ mi?
31 Wirugii wi, u wisa u nɛɛ, amɔna n ko
n ka man yeeri ma n kun mɔ goo u man yi
tubusia.
Ma u Filipu kana u kɛkɛ ye yɔɔma bu sina
sannu.
32 Ye wee ye durɔ wi, u garimɔ saa
Gusunɔn garin di.
"Ba ka nùn da nge yãa te ba koo saka.
Nge yãa buu ge ga maari sɛ̃ɛ sanam mɛ ba
gen sansu buramɔ,
nge mɛya u ɲ̀ win nɔɔ baaye.
33 Ba nùn kawa, ma ba yina bu nùn siria dee
dee.
Wara koo kpĩ u saa yen tɔmbun gari gere.
Domi ba nùn wãaru wunari, u ɲ̀ maa wãa
tem mɛ sɔɔ."
34 Durɔ wi, u Filipu bikia u nɛɛ, na nun
kanamɔ, a man sɔ̃ɔwɔ waran sɔ̃na Gusunɔn
sɔmɔ wi, u yeni yorua. Win tiin sɔ̃na? Nge
goon sɔ̃.

35 Yera Filipu u waasu wəri. U torua ka
səmən gari yi, ma u nùn Yesun Labaari gea
tubusia.
36 Nge mɛ ba dəə sannu swaa ye səə, ba
tura daaru garun mi, mi nim wãa. Ma durə
wi, u nɛɛ, nim wee, mba n man tie na ɲ kon
ka batɛmu ko. [
37 Filipu u nùn wisa u nɛɛ, kaa kpĩ a
batɛmu ko à n naanɛ doke ka wunɛn gõru
kpuro.
Durə wi, u nɛɛ, mɛya na naanɛ doke ma
Yesu Kirisi sãawa Gusunən Bii.]
38 Ma wirugii wi, u dera ba win kɛkɛ
yõrasia. Wi ka Filipu ba sara ba da daaru mi,
ma u nùn batɛmu kua.
39 Ye ba yara min di, Yinnin Hunde u ka
Filipu doona. Wirugii wi, u ɲ maa nùn wa,
adama u win swaa wəri u doona ka nuku
dobu.
40 Filipu maa deema u wãa wuu gagu səə
ge ba ra soku Asətu. U Labaari gean waasu
kua mi, ka maa wuu si su wãa swaa ye səə
kpuro sere u ka tura Sesareə.

9

Səəlun gõru gəsiabu
(I maa mɛɛrio Gərobun Kookoosu 22:6-16, 26:12-18)

1 Sanam mɛ səəra Səəlu u yõrari dim dim
u Yinnin bwãabu nəni sõ u bu go. Ma u da
yãku kowo tənweron mi,
2 u nùn bikia u Yuuban mɛnnə yenugibu
tirenu kua be ba wãa Damasiə kpa ù n gabu
wa be ba swaa ye swĩi, ɲ n tən durəbun na,
ɲ kun mɛ tən kurəbu, u ka kpĩ u bu mwa u
bəke u ka da Yerusalɛmuə.
3 Sanam mɛ Səəlu u dəə, ye u Damasi tu-
ruku kua, suaru səə yam nùn burure wəllun
di.
4 Yera u wəruma temə, ma u nəə gagu nua
ga nɛɛ, Səəlu, Səəlu, mban sõna a man nəni
sõəmə.
5 Səəlu u bikia u nɛɛ, Yinni wuna were.
Ma Yinni nɛɛ, nɛna Yesu wi a nəni sõəmə.
6 A seewo a du wuu ge səə, ba koo nun sõ
ye kaa ko.
7 Durə be ba sanum mɛ dəə ka wi, ba yõra
ba mari sõə sõə. Ba nəə ge nua, adama ba ɲ
goo wa.
8 Səəlu u seewa tem di, adama baa mɛ u
win nəni wukia u ɲ yam wa. Ba win nəmu
nɛnuawa ba ka dua Damasiə.
9 U wõko kua sõə ita. U ɲ di saa ye səə, u ɲ
maa nəra.
10 N deema naanɛ dokeo goo wãa Damasiə
wi ba ra nɛɛ Anania. Yinni u ka nùn gari kua
kãsiru səə u nɛɛ, Anania.
Ma Anania u nɛɛ, nɛ wee Yinni.
11 Yinni nùn sõəwa u nɛɛ, a seewo a da
swaaə ye ba ra nɛɛ Dɛndaru, Yudasin dirə,
a bikia mi durə goo wãa wi ba ra soku Səəlu
Taasigii. Wee, u kanaru mò.
12 Kãsiru səə u durə goo wa wi ba ra nɛɛ
Anania, wi u dua mi u wãa ma u nùn nəma
səndi wirə u ka kpam yam wa.
13 Anania u nɛɛ, Yinni tən dabina nu man
durə win labaari sõəwa, ka kõsa kpuro ye u
wunɛn təmbu kua Yerusalɛmuə.
14 Ma sa nua yãku kowo tənweroba nùn
nəə kã u ka təmbu kpuro mwa be ba wunɛn
yĩsiru sokumə mini.
15 Adama Yinni nùn sõəwa u nɛɛ, a doo
domi na durə wi gəsa nɛn səmə u ka nɛn
yĩsiru kpara tən tukobun mi, ka sinambu ka
maa Isireliban suunu səə.
16 Kon maa nùn sõəsi nge mɛ u koo nəni
swãaru wa nɛn yĩsirun sõ.
17 Ma Anania u seewa u da u dua diru mi,
u Səəlun wiru nəma səndi u nɛɛ, Səəlu nɛn
beruse, Yinni Yesu wi u nun kure swaaə
sanam mɛ a sisi, wiya man gərima a ka yam
wa kpa a Hunde Dɛɛro yibu.
18 Mii mii gãanu wəruma win nənin di
nge swãan kokosu, ma u kpam yam wa. U
seewa, ma ba nùn batɛmu kua.
19 Ye u di u kpa ma win dam mu wurama.

Səəlu u waasu mò Damasiə

Ma Səəlu u sina sõə yiru ka naanɛ dokeobu
Damasiə.
20 Yande u da Yuuban mɛnnə yenə
u waasu mò u gerumə ma Yesu sãawa
Gusunən Bii.
21 Be kpuro be ba gari yi nua, ba biti
kua ba bikiana ba nɛɛ, n ɲ durə wiya mi,
wi u raa be ba Yesun yĩsiru sokumə goomə
Yerusalɛmuə, ma u na mini u ka bu mwa u
bəke u ka da yãku kowo tənwerobun mi?
22 Səəlun waasu ya dam sosimə, u bu
sõəsimə kam kam ma Yesu u sãawa Kirisi wi
Gusunə u gəsa, sere Yuu be ba wãa Damasiə
ba kpana bu wi gari wisi.
23 Sõə mɛɛrun biru Yuuba ba wesiana bu
Səəlu go,

24 ma Sɔɔlu u gari yi nua. Ma ba wuu
gen gbãrarun kɔnnɔsu kɔ̃sum wɔri sɔ̃ɔ sɔɔ
ka wɔ̃kuru bu ka nùn wa bu gon sɔ̃.
25 Adama wɔ̃kuru sɔɔ, Sɔɔlun bwãabu ba
nùn sarasia ka bireru saa gbãrarun fɛnɛnti
gaan di.

Sɔɔlu wãa Yerusalɛmuɔ

26 Ye Sɔɔlu u wurama Yerusalɛmuɔ u
kĩ u ka naanɛ dokeobu mɛnna, adama be
kpurowa ba nùn bɛrum sãa, ba ǹ tamaa u
kua naanɛ dokeo.
27 Yera Baanabasi u ka nùn da gɔrobun
mi, ma u bu sɔ̃ɔwa nge mɛ Sɔɔlu u Yinni wa
Damasin swaaɔ, ma Yinni u ka nùn gari kua.
U maa bu tubusia nge mɛ Sɔɔlu u ka Yesun
yĩsiru waasu kua ka wɔrugɔru Damasiɔ.
28 Gari yin biru Sɔɔlu u wãa ka be sannu, u
bɔsu Yerusalɛmuɔ, u waasu mɔ̀ ka wɔrugɔru
Yinnin yĩsiru sɔɔ.
29 U maa ka Yuu be ba Gɛrɛkim tɔna
gerumɔ, gari kua gasɔ ka sikirinɔ, adama ba
swaa kasu bu ka nùn go.
30 Sanam mɛ wigibu ba gari yi nua ba ka
nùn da Sesareɔ ma ba dera u doona Taasiɔ.
31 Nge mɛya Yesun yigbɛru Yudeaɔ ka
Galileɔ, ka Samariɔ, ta ka alafia wa, ta dam
mɔ̀, ma ta sosimɔ ta dɔɔ Yinni Gusunɔn
nasiaru sɔɔ ka Hunde Dɛɛron dam kɛ̃ru.

Enɛn bɛkiabu

32 Piɛɛ u maa bɔsu baama kpuro. Yera sɔ̃ɔ
teeru u naanɛ dokeobu beram da be ba wãa
Lidaɔ.
33 Miya u durɔ goo wa, win yĩsira Enɛ. U
sãawa yɛmɔ, u ǹ seere win kpin yerun di saa
wɔ̃ɔ nɔɔba itan di.
34 Piɛɛ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Enɛ, Yesu
Kirisiwa nun bɛkiamɔ, a seewo a wunɛn
kpin yeru sɔmɛ.
Mii mii u seewa.
35 Tɔmbu kpuro be ba wãa Lidaɔ ka
Saronin baru kpaanu sɔɔ ba nùn wa, ma ba
gɔ̃ru gɔsia ba Yinni naanɛ doke.

Dɔɔkasi u wurama gɔrin di

36 N deema, Yopeɔ tɔn kurɔ naanɛ dokeo
goo wãa mi, win yĩsira Tabita. Teya ba maa
mɔ̀ Dɔɔkasi ka Gɛrɛkim. Kurɔ wi, u ra n sɔm
geenu mɔ̀ kpa u n sãarobu somimɔ.
37 Yera u bara u gu. Ba win goru disi wɔka
ba ka da ba kpĩ gidambisa wɔllɔ.
38 Yope ka Lida kun tondinɛ, yen sɔ̃na, ye
naanɛ dokeo be ba wãa Yopeɔ ba nua ma
Piɛɛ u wãa Lidaɔ, ba nùn tɔmbu yiru gɔria
bu nùn sɔ̃ u na ben mi fuuku fuuku.
39 Ma Piɛɛ u seewa u ka bu da. Ye u
tura mi, ba ka nùn da gidambisa yen wɔllɔ.
Gɔminibu kpuro ba yɔ̃ win bɔkuɔ ba sumɔ
ba nùn yabenu ka yãnu ganu sɔ̃ɔsimɔ ni
Dɔɔkasi u kua sanam mɛ u wãa ka be.
40 Piɛɛ u be kpuro yara dii ten min di ma u
yiira u kanaru kua. Yen biru u sĩira goo ten
bera gia u nɛɛ, Tabita a seewo.
Yera kurɔ wi, u nɔni wukia. Ye u Piɛɛ wa
u seewa u sina.
41 Ma Piɛɛ u nùn nɔmu nɛnua u seeya u
yɔ̃rasia. Ma u naanɛ dokeobu ka gɔmini be
soka u bu Dɔɔkasi sɔ̃ɔsi wasiru.
42 Yenin labaari ya nɔɔra Yopeɔ kpuro, ma
tɔn dabinu nu Yinni naanɛ doke.
43 Piɛɛ u sɔ̃ɔ mɛɛru kua Yopeɔ, yana kowo
goon mi, wi ba ra soku Simɔɔ.

10

Piɛɛ ka Kɔɔnɛru

1 Tabu sunɔ goo u wãa Sesareɔ tabu
kowobun wuuru sɔɔ te ba ra nɛɛ Italigiru,
win yĩsira Kɔɔnɛru.
2 Durɔ wi, u Gusunɔ nasie too, wi ka win
yɛnugibu kpuro ba Gusunɔ sãamɔ. U ra
kanaru ko, u ra maa Yuuban sãarobu somi
gem gem.
3 Sɔ̃ɔ teeru, kɔba itan saka, u Gusunɔn
gɔrado wa kãsiru sɔɔ, u na win mi u nùn
soka u nɛɛ, Kɔɔnɛru.
4 U gɔrado wi nɔni girari tii tii ka bɛrum u
nɛɛ, mba n kua yinni.
Gɔrado nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔ u wunɛn
kanaru mwa, u maa wunɛn sɔm geenu wa
ma u nun yaaya.
5 Tɛ̃, a gabu gɔrio Yopeɔ bu durɔ goo
sokuma wi ba ra nɛɛ Simɔɔ, wi ba maa mɔ̀
Piɛɛ.
6 U sãawa sɔɔ yana kowo goon yɛnuɔ wi ba
mɔ̀ Simɔɔ. Win dira wãa nim wɔ̃kun bɔkuɔ.
7 Ye wɔllun gɔrado wi, u ka nùn gari kua
u doona u kpa, Kɔɔnɛru u win sɔm kowobu
yiru soka ka tabu kowo be ba ra n wãa win
bɔkuɔn turo wi u Gusunɔ nasie.
8 U bu ye kpuro tubusia, ma u bu gɔra
Yopeɔ.
9 Yen sisiru saa ye ba wãa swaaɔ ma ba
Yope turuku kooma, Piɛɛ u yɔɔwa dii tɛɛra
wɔllɔ sɔ̃ɔ sɔɔn saka u ka kanaru ko.
10 N deema gɔ̃ɔra wi mɔ̀ ma u kĩ u di. Ye ba
nùn doo kuammɛ yera u kãsa.

11 U wa Gusunɔ wɔlla wukiara ma beku te
ta sãare gõgɔ bɔkɔ ta sarama, ba ten goonu
nnɛ dɛria.
12 Te sɔɔ, yɛɛ bwese bwesekawa wãa mi, yi
yi naasu nnɛ mɔ ka yi yi kabirimɔ ka gunɔsu.
13 Ma Piɛɛ u nɔɔ gagu nua ga nɛɛ, Piɛɛ a
seewo a ye go a tem.
14 Adama Piɛɛ u nɛɛ, aawo pai Yinni, na ɲ̀
yaa seserugia diire.
15 Nɔɔ ge, ga kpam gerua ga nɛɛ, ye Gusunɔ
u sokumɔ diira a ku maa ye garisi seseru.
16 Nge mɛya n kua sere nɔn ita. Yande
beku te, ta wura wɔllɔ.
17 Ma Piɛɛ u biti soora u tii bikia, mba kãsi
ten tubusianu. Saa yera Kɔɔnɛrun gɔro be
ba raa Simɔɔn yɛnu bikiamɔ, ba gu kamɛ ba
yõ gen kɔnnɔwɔ.
18 Ba yɛnugibu nɔɔ kõ ba bikia sɔɔ goo ù n
wãa mi, wi ba ra soku Simɔɔ Piɛɛ.
19 Sanam mɛ Piɛɛ u kãsi te bwisikumɔ,
Hunde Dɛɛro nùn sõɔwa u nɛɛ, n wee, tɔmbu
ita gaba nun bikiamɔ.
20 A seewo a sara a bu yõsiri a ku diriri
domi nɛna na bu gɔrima.
21 Ma Piɛɛ u sara u da ben mi u nɛɛ, nɛna
durɔ wi i kasu. Mba i kasum na.
22 Ba nɛɛ, Kɔɔnɛru tabu sunɔwa nun
kasu, wi u sãa geegii u Gusunɔ sãamɔ
ma Yuuba kpuro ba win seeda gea dimɔ.
Wɔllun gɔrado dɛɛro goowa nùn sõɔwa u
nun kasusio kpa u wunɛn nɔɔn gari nɔ.
23 Yera Piɛɛ u durɔ be duusia yɛnuɔ u bu
yaarɛ kua.
Yen sisiru u ka bu swaa wɔri, ma Yopen
naanɛ dokeobu gaba maa nùn yõsiri.
24 Yen sõɔ itaseru ba Sesare tura, ba
deema Kɔɔnɛru u win dusibu ka win bɔrɔba
mɛnnɛ u ka bu mara.
25 Saa ye Piɛɛ u yɛnu ge duɔ, Kɔɔnɛru u ka
nùn yinnɔ da u nùn kpuna.
26 Adama Piɛɛ u nùn seesia u nɛɛ, a seewo,
domi nɛn tii tɔnuwa.
27 Saa ye u ka Kɔɔnɛru gari mɔ̀, u dua dirɔ
u wa wee tɔn dabinu mɛnnɛ.
28 Ma u nɛɛ, bɛɛn tii i yɛ̃ ma Yuuban wooda
ya yina Yuu u ka tɔn tuko mɛnna ɲ̀ kun mɛ
u da win yɛnuɔ. Adama Gusunɔ u man sõɔsi
ma n ɲ̀ weenɛ n goo soku disigii.
29 Yen sõna na ɲ̀ gafara kasu na na yande
ye i man soka. Tɛ̃, na bɛɛ kanamɔ, i man
sõɔwɔ mban sõna i man kasusia.
30 Kɔɔnɛru u nɛɛ, gisɔ sõɔ nnɛn amadaare,
na kɔba itan kanaru mɔ̀ nɛn dirɔ. Suaru
sɔɔ durɔ goo u yõra nɛn wuswaaɔ u yaberu
sebua ta ballimɔ.
31 Ma u man sõɔwa u nɛɛ, nɛ, Gusunɔ u nɛn
kanaru nua, u maa nɛn kɛ̃nu yaaya ni na ra
bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu kɛ̃.
32 N goo gɔrio Yopeɔ u man Simɔɔ Piɛɛ
sokuama wi u sãa sɔɔ yana kowo goo wi ba
mɔ̀ Simɔɔn yɛnuɔ nim wõkun bɔkuɔ.
33 Yen sõna na nun gɔria yande, a maa kua
ye a ka na fuuku. Tɛ̃ bɛsɛ kpuro sa wãa mini
Gusunɔn wuswaaɔ su ka nɔ ye Yinni u nun
sõɔwa a sun sõ.

Piɛɛn waasu Kɔɔnɛrun yɛnuɔ

34 Ma Piɛɛ u gari sua u nɛɛ, tɛ̃ na gia ka gem
ma Gusunɔ u tɔmbu kpuro garisi tia.
35 Baawure wi u nùn nasie ma u mɔ̀ dee
dee, u ra yɛ̃ro wure baa ɲ̀ n bwese teren na.
36 Bɛɛ i Labaari gea yɛ̃ ye u dera ba Isire-
liba waasu kua, ye n sãa alafian gari saa Yesu
Kirisin min di wi u sãa tɔmbu kpuron Yinni.
37 I maa yɛ̃ ye ya koora Yudea kpuro sɔɔ,
ye ya torua Galileɔ, sanam mɛ Yohanu u win
batɛmun gari waasu kua u kpa.
38 I Yesu Nasarɛtigiin baaru yɛ̃ nge mɛ
Gusunɔ u nùn Hunde Dɛɛro ka dam wɛ̃. U
da baama kpuro u sɔm geenu kua u tɔmbu
bɛkia be Setam u dam dɔre, domi Gusunɔ
wãa ka wi.
39 Bɛsɛ sa sãa yen seeda diobu ye u kua
Yuuban baru kpaanɔ ka Yerusalɛmuɔ. Ba
maa nùn kpare dãa bunanaru wɔllɔ ba go.
40 Adama sõɔ itase Gusunɔ u nùn seeya
gɔrin di, ma u dera u tii sõɔsi.
41 N ɲ̀ maa mɔ tɔmbu kpurowa ba nùn
wa ma n kun mɔ bɛsɛ seeda diobu tɔna be
Gusunɔ u gɔsa yellun di, bɛsɛ be sa di sa nɔra
ka wi win seebu gɔrin din biru.
42 Ma u sun yiire su win gari tɔmbu waasu
kua kpa su seeda di ma wiya Gusunɔ u kua
wasobu ka gɔribun siri kowo.
43 Gusunɔn sɔmɔbu kpuron gari yi win
seeda dimɔ ma baawure wi u nùn naanɛ
doke u koo win toranun suuru wa win
yĩsirun sõ.

Tɔn tukobu ba Hunde Dɛɛro mwa

44 Saa ye Piɛɛ u gari mɔ̀, Hunde Dɛɛro u
sarama ben baawure sɔɔ be ba gari yi swaa
daki.

45 Yuuban naanɛ dokeo be ba da mi ka Piɛɛ
sannu, ba biti soora yèn sõ Gusunɔ u maa
win Hunde Dɛɛro tɔn tukobu wẽ.
46 Domi ba nua tɔn be, ba ka barum
tukum gari mɔ̀ ba Gusunɔ siaramɔ. Piɛɛ u
bikia u nɛɛ,
47 goo koo kpĩ u yina bu ka bu nim batɛmu
ko bè sɔɔ Hunde Dɛɛro u dua nge bɛsɛ?
48 U yiire bu bu batɛmu ko Yesu Kirisin
yĩsiru sɔɔ. Yen biru ba nùn kana u ka bu sina
sõɔ yiru.

11

Piɛɛ u Yesun yigbɛru

win gari tubusia Yerusalɛmuɔ

1 Gɔrobu ka naanɛ dokeobu gabu Yudean
tem kpuro sɔɔ ba nua ma tɔn tukobu ba maa
Gusunɔn gari nua ba yi wura.
2 Sanam mɛ Piɛɛ u wura Yerusalɛmuɔ,
Yuuban naanɛ dokeobu ba nùn taarɛ wẽ.
3 Ba nɛɛ u dua tɔn tukobun yɛnuɔ be ba ǹ
bango kue, ma u yaa dibu di ka be sannu.
4 Yen sõna Piɛɛ u bu gari yi tubusia saa yin
toren di sere ka yin nɔrɔ.
5 U nɛɛ, sanam mɛ na wãa Yope maroɔ, ye
na kanaru mɔ̀ sõɔ teeru na kãsiru wa. Na
bekuru wa te ta sãa nge gõgɔ bɔkɔ ta sarama
Gusunɔ wɔllun di, ba ten goonu nnɛ dɛrie
ma ta yõra nɛn bɔkuɔ.
6 Ye na tu nɔni girari na mɛɛra na yɛɛ
naasu nnɛgii wa, ka gberun yɛɛ ka yɛɛ yi yi
ra kabiri ka maa gunɔsu.
7 Ma na nɔɔ gagu nua ga man soka ga nɛɛ,
n seewo n go kpa n tem.
8 Adama na nɛɛ, aawo pai Yinni, na ǹ yaa
seserugia diire.
9 Na kpam nɔɔ ge nua saa wɔllun di ga
nɛɛ, n ku gãanu soku seseru ni Gusunɔ u
sokumɔ diira.
10 Yabu yeni ya koorawa nɔn ita, yen biru
ya kpam wura wɔllɔ.
11 Saa ye sɔɔ mii mii, durɔbu ita be ba man
gɔriama saa Sesaren di ba tunuma yɛnu mi
na wãa.
12 Hunde Dɛɛro u man sõɔwa u nɛɛ, n ka
bu doo, n ku diriri. Bɛsɛgibu nɔɔba tia beni
ba man yõsiri ma sa dua durɔ win yɛnuɔ.
13 U sun sõɔwa nge mɛ u wɔllun gɔrado wa
u yõ win dirɔ u nɛɛ, u goo gɔrio Yopeɔ u ka
Simɔɔ sokuma wi ba maa mɔ̀ Piɛɛ.
14 Wiya u koo nùn gari sõ yi yi koo de wi
ka win yɛnugibu bu faaba wa.
15 Ye na nɛn waasu torua Hunde Dɛɛro u
sarama be sɔɔ nge mɛ u kua bɛsɛ sɔɔ dɔma te.
16 Yera na Yinnin gari yaaya yi u nɛɛ,
Yohanu u ka nim batɛmu kua, adama ba koo
bɛɛ batɛmu ko ka Hunde Dɛɛro.
17 N n mɛn na, Gusunɔ ù n bu kẽru kã tèn
bweseru u sun kã sanam mɛ sa Yinni Yesu
Kirisi naanɛ doke, wara nɛ n ka Gusunɔ
swaa ganɛ.
18 Ye ba gari yi nua, ba ben sikirinɔ mari,
ma ba Gusunɔ siara ba nɛɛ, Gusunɔ maa tɔn
tukobu ayeru wẽ bu ka gõru gɔsia, kpa ba n
wãaru mɔ.

Yesun yigbɛru Antiɔsiɔ

19 Naanɛ dokeobu be ba raa yarina baama
kpuro nɔni swãarun sõ te ta seewa sanam
mɛ ba Etiɛni go, ben gaba da sere tem mɛ ba
sokumɔ Fɛnisi ka maa tem bureru garu sɔɔ
te ba sokumɔ Sipu, ka maa wuu gagun mi ge
ba sokumɔ Antiɔsi, ba Labaari gea kparamɔ,
Yuuba tɔnawa ba sõɔmɔ.
20 Adama naanɛ dokeobu gabu be ba
Antiɔsi da saa Sipu ka Sirɛnin di, ba maa tɔn
tukobu Yinni Yesun Labaari gea ye waasu
kua.
21 Yinni Gusunɔn dam mu wãa ka be, ma
tɔn dabinu nu gari yi naanɛ doke ma nu gõru
gɔsia nu wura Yinnin mi.
22 Yen labaari ya Yesun yigbɛru deema te
ta wãa Yerusalɛmuɔ, ma ba Baanabasi gɔra
Antiɔsi mi.
23 Sanam mɛ u tura mi, ye u wa nge mɛ
Gusunɔ u tɔn be durom kua, win nukura
dora. Ma u bu dam kã ba n ka Yinni maninɛ
ka ben gõrusu kpuro,
24 domi u sãa tɔn geo u Hunde Dɛɛro yiba
ma win naanɛ dokebu kpã. Ma tɔn dabinu
tii Yinni wẽ.
25 Yen biru u Taasi da u ka Sɔɔlu kasu.
26 Ye u nùn wa u ka nùn da Antiɔsi mi. Be
yiru ba sina mi wõɔ gira ba mɛnna ka Yesun
yigbɛrugibu ma ba tɔn dabinu Gusunɔn
garin keu sõɔsi. Antiɔsi miya ba gbia ba
naanɛ dokeobu soka Kirisigibu.
27 Saa ye sɔɔra Gusunɔn sɔmɔbu gaba
Antiɔsi da saa Yerusalɛmun di.
28 Ben turo, wi ba sokumɔ Agabusi, u
seewa u yõra mɛnnɔ sɔɔ, ma u Gusunɔn gari
gerua ka Hunde Dɛɛron somiru u nɛɛ, gõɔ

bakara koo ko handunia kpuro sɔɔ. Nge
mɛya ta maa kua tem yɛ̃ro Kolodun waati.
29 Yera naanɛ dokeobu ba gɔ̃ru doke bu
kɛ̃ru mɔrisia nge mɛ ben baawuren mɔra
nɛ, bu ka naanɛ dokeobu somi be ba wãa
Yudeaɔ.
30 Ma ba kua mɛ, ba dera Baanabasi ka
Sɔɔlu ba ka tu da guro gurobun mi.

12

Ba Yakɔbu go ma ba Piɛɛ pirisɔm doke

1 Sanam mɛ sɔɔra sina boko wi ba sokumɔ
Herodu, u Yesun yigbɛrun tɔmbu gabu
nɔma doke u ka bu nɔni sɔ̃.
2 Wiya dera ba Yakɔbu, Yohanun mɔɔ
mwa ba go ka takobi.
3 Ye u wa ma n Yuuba dore, u maa Piɛɛ
mwa. N wee saa ye, pɛ̃ɛ ye ba ɲ seeyatia
doken tɔ̃ɔ bakara.
4 Ye ba nùn mwa ba kpa, ba nùn pirisɔm
doke ma tabu kowobu wɔkura nɔɔbu ka tia
ba nùn kɔ̃su. Ba bu yi nnɛ nnɛ. Herodu u
gɔ̃ru doke u nùn siri tɔmbun wuswaaɔ Gɔɔ
sararibun tɔ̃ɔ bakarun biru.
5 Ba Piɛɛ nɛni pirisɔm sɔɔ, adama Yesun
yigbɛrugibu ba kanaru mɔ̀ gem gem win sɔ̃
Gusunɔn mi.

Ba Piɛɛ yakia

6 Tɔ̃ɔ te Herodu u kɩ̃ u nùn yara pirisɔm
di u ka da tɔmbun mi, ten wɔ̃kuru Piɛɛ u
dweeya tabu kowobu yirun suunu sɔɔ. Ba
nùn bɔkua ka yɔni yiru, ma kɔ̃sobu gaba
maa wãa pirisɔm kɔnnɔwɔ.
7 Suaru sɔɔ Yinnin gɔrado u kurama ma
pirisɔm dii te, ta yam burura. Gɔrado wi,
u Piɛɛ so yɛ̃saɔ u nùn yamia u nɛɛ, u seewo
fuuku fuuku.
Mii mii yɔni yi, yi wɔruma win nɔman di.
8 Ma gɔrado u nɛɛ, a wunɛn yaberu sebuo
kpa a wunɛn salubata doke.
Piɛɛ u kua mɛ, ma gɔrado u kpam nɛɛ, a
wunɛn gɔ̃gɔ wukirio kpa a man swĩi.
9 Piɛɛ u yara u nùn swĩi, adama u tamaa u
dosimɔwa, u ɲ yɛ̃ ye gɔrado u mɔ̀ n sãawa
gem.
10 Ba pirisɔm kɔ̃so gbiikobu sarari ka
yiruse, ma ba gambo sisugia tura ye ya wãa
wuun bera gia. Yeya ya kɛniara ka tii ma
ba yara ba swaa doo kamɛ, ba gu swĩi. Ma
gɔrado wi, u Piɛɛ deri suaru sɔɔ.
11 Sanam mɛ sɔɔra Piɛɛ u tuba ye n nùn
deema. Ma u tii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɛ̃ na gia
ma geema. Yinni Gusunɔwa u win gɔrado
gɔrima u ka man yakia Herodun nɔman di,
ka maa ye kpuron di ye Yuuba ba kɩ̃ bu man
kua.
12 Ye gari yi, yi nùn yeeri yi kpa, u da
Maarin yɛnuɔ wi u sãa Yohanu Maakun
mɛro. Tɔn dabinu mɛnnɛ mi, ba kanaru mɔ̀.
13 Piɛɛ u gambo so yɛnu kɔnnɔwɔ ma kurɔ
sɔm kowo goo wi ba ra soku Roda, u da u
swaa daki.
14 Ye u Piɛɛn nɔɔ tuba nuku dobu kun
dere u gambo kɛniɛ, ma u duka gɔsira dirɔ
u bu sɔ̃ɔwa ma Piɛɛwa wãa kɔnnɔwɔ.
15 Ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a wiiramɔwa.
Adama u mɔ̀, ka geema ni.
Ma ba mɔ̀, win yarowa.
16 N deema Piɛɛ u yɔ̃ mi, u gambo soomɔ.
Ye ba ye kɛnia, ba nùn tuba, ma ba biti soora.
17 U bu marisia ka nɔmu, ma u bu tubusia
nge mɛ Yinni Gusunɔ u ka nùn yara pirisɔm
di. U nɛɛ, bu gari yi Yakɔbu sɔ̃ ka maa naanɛ
dokeo be ba tie.
Yen biru u doona u da gam gia.
18 Yen sisiru bururu nanda bakabu wãa
tabu kowobun suunu sɔɔ. Ba wɔki ba mɔ̀,
mana Piɛɛ u doona.
19 Herodu u yiire bu nùn kasu, adama ba
ɲ nùn wa. Yen sɔ̃na u pirisɔm kɔ̃sobu win
gari bikia ma u wooda wɛ̃ bu ka bu da bu go.
Yen biru Herodu u seewa Yudean di u da u
sina sɔ̃ɔ mɛɛru Sesareɔ.

Herodun gɔɔ

20 N wee Herodu u ka Tirigibu ka
Sidonigibu mɔru bara gem gem. Yen sɔ̃na
tɔn be, ba kparana ba da win mi sannu.
Gbiikaa ba ka Balatu bɔrɔnu kua wi u sãa
sina bokon yɛnun sɔm kowobun wirugii.
Yen biru ba da Herodun mi bu ka nùn suuru
kana, domi ben temgibu ba ben dĩanu
waamɔwa saa Herodun tem di.
21 Herodu u tɔ̃ru yi te u koo bu wa. Ye
tɔ̃ɔ te, ta tura, u win gurumusuru sebua u
sina win sina turaru wɔllɔ ma u gari gerubu
wɔri.
22 Tɔn be, ba nɛɛ, Gusunɔn nɔɔwa mini, n
ɲ tɔnuguu.
23 Mii mii Yinnin gɔrado u na u Herodu so
ma kɔkɔnu na nu win wasi di ma u gu yèn sɔ̃
wi tɔnu, u Gusunɔn yiiko mwa.

24 Saa ye sɔɔ, ma Gusunən gari yi
kpararamə yi sosimə.
25 Ye Baanabasi ka Sɔɔlu ba ben sɔmburu
kua ba kpa, ba wura Yerusalɛmuɔ. Ma ba
Yohanu Maaku sua, u ka bu da.

13

Ba Baanabasi ka Sɔɔlu gəsa ba gəra

1 Gusunən sɔmɔbu ka keu koosiobu gaba
wãa Antiəsin Yesun yigbɛru sɔɔ. Ben yĩsa
wee. Baanabasi ka Simɛɔ wi ba sokumə tən
wɔ̃ko, ka Lusiu Sirɛnigii, ka Manahɛni wi
ba nɛnua yɛnu teu ka Herodu sina boko, ka
maa Sɔɔlu.
2 Sɔ̃ɔ teeru durə be, ba Yinni Gusunə
sãamə ka nəə bəkuru sannu, yera Hunde
Dɛɛro u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu Baanabasi ka
Sɔɔlu wunə nɛnɛm bu ka sɔmburu garu ko
tèn sɔ̃ u bu soka.
3 Yen biru ye ba nəə bəkuru ka kanaru
kpa, durə be, ba Baanabasi ka Sɔɔlu nəma
sɔndi wirə, ma ba dera ba doona.

Baanabasi ka Sɔɔlu ba Sipu da

4 Sanam mɛ Hunde Dɛɛro u bu gəriə,
Baanabasi ka Sɔɔlu ba tura wuu gagun mi ge
ba ra soku Sɛlɛsi. Min diya ba goo nimkuu
dua, ba ka tem bureru garu da te ba ra soku
Sipu.
5 Sanam mɛ ba tura Sipun wuu gagu sɔɔ ge
ba ra soku Salamini, ba Gusunən gari waasu
kua Yuuban mɛnnə yenə. Yohanu Maaku u
bu yɔ̃siri u ka bu somi.
6 Ma ba tem bure baka te kpuro sarari ba
tura sere wuuə ge ba ra soku Pafəsi. Miya
ba Yuu dobo dobogii goo wa wi u sãa sɔmə
weesugii. Win yĩsira Bariyesu.
7 U wãa ka Seegiu Pəlusi, Sipun tem
yɛ̃ro. Tem yɛ̃ro wi, u sãawa bwisigii, yera
u Baanabasi ka Sɔɔlu soka yèn sɔ̃ u kĩ u
Gusunən gari nə.
8 Adama dobo dobogii wi, wi ba ra maa
soku Elimasi ka Gɛrɛkim u bu yinari. U
kookari mɔ̀ u ka tem yɛ̃ro wi gəsia naanɛ
dokebun swaan di.
9 Sanam mɛya Sɔɔlu wi ba maa sokumə
Pəlu, wi u Hunde Dɛɛro yiba, u dobo
dobogii wi nəni girari
10 u nɛɛ, wunɛ wi a taki dibu ka daa kɔ̃sa
yiba, wunɛ Setam bii ka gãa geenu kpuron
wɛrə, sere domma kaa n kasu a Gusunən
gem gəsia weesu.
11 Tɛ̃, wee, Gusunə u koo nun nəmu tĩi,
kaa wɔ̃ko ko, a ǹ maa yam wasi sɔ̃ɔ mɛɛru.
Mii mii wɔ̃kora durə wi wəri, u yam bia,
ma u sĩimə u babi u goo kasu wi u koo nùn
nəmu nɛnɛ.
12 Ye tem yɛ̃ro wi, u wa ye n koora, u
Yesu naanɛ doke. U biti soora Yinnin swaan
garin sɔ̃.

Pəlu ka Baanabasi ba wãa Pisidin tem sɔɔ

13 Yen biru Pəlu ka win kpaasibu ba
goo nimkuu dua Pafəsin di, ma ba wuu
gagu tura ge ba ra soku Periga, Panfilin
temə. Miya Yohanu u bu deri, u wura
Yerusalɛmuə.
14 Saa Perigan di ba da Antiəsiə, Pisidin
temə. Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ ba da Yuuban
mɛnnə yerə, ba sina.
15 Ye ba Məwisin woodan tirerun gam
ka maa Gusunən səməbuginun gam gara ba
kpa, mɛnnə gen wirugibu ba bu gəria ba nɛɛ
mɛro bisibu, ì n gari gɛɛ mə yi yi koo tɔmbu
dam kɛ̃ i geruo.
16 Pəlu u seewa u yɔ̃ra u ka bu nəmu
marisia. U nɛɛ, bɛɛ Isireliba, ka bɛɛ be i
Gusunə nasie, i swaa dakio.
17 Gusunə bɛsɛ Isireliban Yinni u bɛsɛn
sikadoba gəsa ma u dera ba kua bwese
bakaru sanam mɛ ba wãa Egibitin temə. Yen
biru u bu yara min di ka win dam bakam,
18 ma u ka bu tɛmana wɔ̃ɔ weeru gbaburə.
19 U maa bwesenu nəəba yiru kpeerasia
Kananin tem sɔɔ, ma u nin tem win tɔmbu
wɛ̃ mu n sãa begim.
20 Ye kpuro ya kua wɔ̃ɔ nɛɛru ka
weeraakuru (450).
Yen biru Gusunə u bu kparobu wɛ̃ n ka
girari Gusunən sɔmə Samuɛlin waati.
21 Yera ba sunə bikia ma Gusunə u bu
Sɔɔlu Kisin bii wɛ̃, saa Bɛnyamɛɛn bwe-
serun di, ma u bandu di wɔ̃ɔ weeru.
22 Ma Gusunə u nùn bandu yara u Dafidi
kəsire kua, wìn sɔ̃ u seeda di u nɛɛ, u wa ma
Dafidi, Isain bii u sãa tənu wìn bweseru u kĩ,
wi u koo win kĩru kpuro ko.
23 Dafidi win bweserun diya, Yesu u yara
wi Gusunə u kua Isireliban Faaba kowo nge
mɛ u nəə mwɛɛru kua.
24 Yesu u sere na, Yohanu u Isireliba
kpuro waasu kua u bu sɔ̃ɔwa bu gɔ̃ru gəsia
bu batɛmu ko.
25 Sanam mɛ Yohanu u win sɔmburu
kpeema, u ra nɛɛ, u ǹ sãa wi ba mara, adama

yɛ̃ro u koo na win biru wìn baranu u ɲ̀ tura
u pota.

26 Tɛ̃, mɛro bisibu, bɛɛ Aburahamun bwe-
serun bibu, ka bɛɛ be i Gusunɔ nasie, bɛsɛra
ba faaba yen gari gɔriama.
27 Domi Yerusalɛmugibu ka ben
wirugibu, ba ɲ̀ Yesu wi tuba, ba ɲ̀ maa
Gusunɔn sɔmɔbun gari tuba yi ba garimɔ
tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru baatere. Adama ba yi yibia
sanam mɛ ba Yesu taarɛ wɛ̃.
28 Ba ɲ̀ gãanu wa wi sɔɔ, ni nu ka gɔɔ
weenɛ, adama ka mɛ, ba nɛɛ, Pilati u nùn
goowo.
29 Ye ba kpuro kua ba kpa ye ba yorua win
sɔ̃, ba nùn sarasia dãa bunanaru wɔllun di,
ba kpɛ̃ɛ sikiru sɔɔ.
30 Adama Gusunɔ u nùn seeya gɔrin di.
31 Sɔ̃ɔ dabinun baa sɔɔ u tii tɔmbu sɔ̃ɔsi
be ba nùn swĩima Galilen di ba ka na
Yerusalɛmuɔ. Tɔn beya ba tɛ̃ sãa win seeda
diobu Isireliban mi.
32 Sa maa bɛɛ Labaari gea nɔɔsiamɔ ye
ya ka Gusunɔn nɔɔ mwɛɛru yã te u bɛsɛn
sikadoba kua.
33 Ye kpurowa u sun kua bɛsɛ be sa sãa
ben bibu sanam mɛ u Yesu seeya gɔrin di,
nge mɛ ba yorua Dafidin womu yiruse sɔɔ,
mi Gusunɔ u nɛɛ,

“Wuna a sãa nɛn Bii.

Gisɔra na kua wunɛn tundo.”
34 Gusunɔ u raa gerua u koo nùn seeya gɔrin
di kpa u ku maa kɔ̃si. Yeya u gerua u nɛɛ,

“Kon bɛɛ domaru kua te ta dɛɛre ta ɲ̀ sika
mɔ,

tèn nɔɔ mwɛɛru na Dafidi kua.”
35 Yen sɔ̃na u kpam gerua Dafidin womu
gagu sɔɔ u nɛɛ,

“A ɲ̀ derimɔ wunɛgii wi u naanɛ mɔn wasi
yi kɔ̃si.”

36 Domi Dafidi u kua ye Gusunɔ u himba
kua u ko win tiin waati sɔɔ. Yen biru
u kpuna u gu ma ba nùn sikua ka win
sikadoba sannu ma win wasi kɔ̃sa.
37 Adama, wi Gusunɔ u seeya gɔrin di, win
wasi kun kɔ̃sa.
38 N n mɛn na nɛgibu, i de i n yɛ̃ ma saa
win min diya sa bɛɛ toranun suurun gari
nɔɔsiamɔ.
39 Wiya maa baawure wi u nùn naanɛ doke
yakia kpuron di, ye Mɔwisin wooda kun
kpɛ̃ yu ko.
40 Yen sɔ̃, i tii laakari koowo, kpa ye
Gusunɔn sɔmɔba gerua n ku bɛɛ deema, ye
ba nɛɛ,
41 “I mɛɛrio, bɛɛ tɔn yaako kowobu,

i biti sooro kpa i kam ko.

Domi kon gãanu ko bɛɛn nɔni biru ni i ɲ̀
naanɛ mɔ̀ baa goo ù n bɛɛ nu tusia.”

42 Sanam mɛ Pɔlu ka Baanabasi ba yara
mɛnnɔ yerun di, tɔn be, ba bu kanamɔ bu
kpam bu gari yi sɔ̃ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii kpaaru sɔɔ.
43 Ye tɔmba yara mɛnnɔ yerun di, Yuuba
dabiru ka maa tɔn tukobu be ba gɔsira
Yuuba, ba Pɔlu ka Baanabasi swĩi. Gɔro be,
ba ka bu gari kua ba bu dam kã ba n ka wãa
Gusunɔn durom sɔɔ.
44 Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii kpaa te sɔɔ, kaa nɛɛ wuu
gen tɔmbu kpurowa ba mɛnna bu ka Yinnin
gari nɔ.
45 Sanam mɛ Yuuba ba tɔn wɔru ge wa, ba
nisinu kua. Ba Pɔlun gari siki, ba gari kɔ̃si
gerumɔ.
46 Adama Pɔlu ka Baanabasi ba gerua ka
wɔrugɔru ba nɛɛ, tilasiwa bu bɛɛ Yuuba
Gusunɔn gari sɔ̃ gbiikaa. Adama yèn sɔ̃ i yi
yina, ma i ɲ̀ tii garisi be ba ka wãaru te ta ku
ra kpe weenɛ, n wee, sa ko bɛɛ deri, kpa su
da tɔn tukobun mi.
47 N wee ye Yinni Gusunɔ sun yiire su ko.
U nɛɛ,
“Na bɛɛ kua tɔn tukobun yam bururam, kpa
i ka faaba da handunian goonu nnɛ
kpuro sɔɔ.”

48 Sanam mɛ tɔn tuko be, ba gari yi nua,
ben nukura dora, ma ba Yinnin gari siara.
Ma be Gusunɔ u raa gɔsa wãaru te ta ku ra
kpen sɔ̃, ba naanɛ doke.
49 Ma gari yi, yi nɔɔra bera mi kpuro.
50 Adama Yuu be, ba wuun wirugibu ka
kurɔ yĩsirugibu be ba Gusunɔ sãamɔ mɔru
seeya, ma ba bu kpare bu Pɔlu ka Baanabasi
nɔni sɔ̃, ma ba bu gira bera min di.
51 Gɔro be, ba bu ben naasun tua kpare,
ma ba doona Ikonimuɔ.
52 Ka mɛ, naanɛ dokeobu ba nuku dobu
mɔ, ba Hunde Dɛɛro yiba.

14

Pɔlu ka Baanabasi Ikonimuɔ

1 Ikonimuɔ Pɔlu ka Baanabasi ba dua
Yuuban mɛnnɔ yerɔ ma ba waasu kua sere

tɔn dabinu naanɛ doke, Yuuba ka maa
Gɛrɛkiba.
2 Adama Yuu be ba yina bu naanɛ doke, ba
tɔn tukobu mɔru seeya bu ka wa bu naanɛ
dokeobu kɔ̃sa bwisikusi.
3 Gɔro be, ba sina mi sɔ̃ɔ mɛɛru, ba waasu
mɔ̀ ka wɔrugɔru ba Yinni naanɛ sãa. U bu
dam wɛ̃ ba ka maamaaki ka sɔm damginu
mɔ̀. Nge mɛya Yinni u ka sɔ̃ɔsi ma win
durom mu sãawa gem.
4 Adama wuu gen tɔmbu ba bɔnu kua
yiru. Gaba yɔ̃ra ka Yuuba sannu. Gaba maa
yɔ̃ra ka gɔro be.
5 Sanam mɛya tɔn tukobu ka Yuu gabu, ka
ben wirugibu sannu ba nɔɔ tia kua bu ka
gɔro be wahala ko, bu be kpenu kasuku.
6 Ye Pɔlu ka Baanabasi ba gia mɛ, yera ba
kpikiru sua Likonin temɔ Lisiti ka Dɛɛbeɔ,
ka yen baru kpaanɔ.
7 Miya ba Labaari gea waasu mɔ̀.

Pɔlu ka Baanabasi

ba Lisiti da

8 Lisitiɔ Pɔlu ka Baanabasi ba durɔ goo wa
wìn naasu gu u sɔ̃. U ɲ̀ maa sĩire mɛya ba ka
nùn mara.
9 U Pɔlun gari swaa daki. Yera Pɔlu u
durɔ wi nɔni girari ma u wa ma win naanɛ
dokebu tura u ka bɛkura,
10 ma u gbãra u nɛɛ, a seewo a yɔ̃ra ka
wunɛn naasu.
Durɔ wi, u seewa fia ma u sanum wɔri.
11 Sanam mɛ tɔn wɔru ge, ga wa ye Pɔlu
kua ga nɔɔgiru sua ka Likonin barum ga nɛɛ,
bɛsɛn bũna nu tɔmbu kɔsa ma nu na bɛsɛn
mi.
12 Ba Baanabasi soka Susi, Pɔlu maa
Herimɛsi *, yèn sɔ̃ wiya u waasu kua.
13 Ma yãku kowo goo wi u sãa Susin bũu
kɔ̃so, wìn bũu dira wãa wuun bɔkuɔ, u
ka naa kinɛnu na, ka maa biibii wuu gen
kɔnnɔwɔ. Wi ka tɔn be kpuro ba kĩ bu gɔro
be yãkuru koosi.
14 Sanam mɛ gɔro be, ba ye nua, ba ben
yabenu gɛ̃ɛka ma ba duki da tɔn wɔru gen
suunu sɔɔ ba gbãsukumɔ ba nɛɛ,
15 durɔ bɛɛ, mban sɔ̃na i yeni mɔ̀. Bɛsɛn
tii tɔmba nge bɛɛ. Sa bɛɛ Labaari gea
tubusiamɔwa, kpa i ka gɔ̃ru gɔsia sãa
kamgirun di i wura Gusunɔ Yinni wason
mi, wi u wɔllu ka tem ka nim wɔ̃ku taka
kua, ka yabu kpuro ye ya wãa ye sɔɔ.
16 Yellu u dera tɔmbu kpuro ba ben gɔ̃ru
kĩru kua.
17 Adama u ɲ̀ tii deri seeda sari, u gea kua,
u bɛɛ gura nɛɛsiammɛ i ka dĩanu wa gbeaɔ
nin saa sɔɔ, kpa i n ka nuku dobu mɔ.
18 Baa mɛ ba gari yi gerua, ka nɔni swãa
bakara ba tɔn be yinari bu bu yãkuru koosi.
19 Adama Yuu gaba na Antiɔsi ka Ikon-
imun di ba tɔn wɔru ge swaa nim wia, ma
ba Pɔlu kpenu kasuka ba nùn gawa ba ka da
wuun biruɔ domi ba tamaa u guwa.
20 Adama sanam mɛ naanɛ dokeoba na ba
yɔ̃ ba nùn sikerenɛ, u seewa ma u wura wuu
sɔɔ. Yen sisiru wi ka Baanabasi ba doona
Dɛɛbe gia.

Pɔlu ka Baanabasi

ba wura Sirin Antiɔsiɔ

21 Pɔlu ka Baanabasi ba Labaari gean
waasu kua Dɛɛbeɔ, ma tɔn dabinu kua
Yesun bwãabu mi. Yen biru ba kpam wura
Lisitiɔ ka Ikonimuɔ ka maa Antiɔsi ye ya
wãa Pisidiɔ.
22 Ba naanɛ dokeobu tãsisia ba bu dam kã
bu ka yɔ̃ra dim dim naanɛ dokebu sɔɔ. Ba bu
sɔ̃ɔwa ma ba ɲ̀ koo ko ba kun wahala dabinu
wa bu sere du mi Gusunɔ u bandu swĩi.
23 Ma ba Yesun yigbɛru baatere sɔɔ guro
gurobu kua. Ye ba kanaru kua ka nɔɔ
bɔkuru ba kpa, ba bu Yinni nɔmu sɔndia wi
ba naanɛ doke.
24 Yen biru ba Pisidin tem sara ba tura
Panfilin tem sɔɔ.
25 Ye ba waasu kua Perigaɔ ma ba sara ba
da Ataliaɔ.
26 Min di, ba goo nimkuu dua bu ka kpam
wura Antiɔsiɔ, Sirin wuu mi, mi ba raa bu
Gusunɔ nɔmu sɔndia u ka bu durom kɛ̃
sɔmbu ten sɔ̃ te ba kua ba kpa.
27 Sanam mɛ ba tura Antiɔsiɔ, ba Yesun
yigbɛru mɛnna, ma ba saara ye Gusunɔ
ka bu kua kpuro, nge mɛ u swaa kua tɔn
tukobu bu ka naanɛ doke.
28 Ma ba tɛ mi, ka naanɛ dokeo be sannu.

15

Ba mɛnnɔ kua Yerusalɛmuɔ

1 Saa ye Pɔlu ka Baanabasi ba wãa
Antiɔsiɔ, durɔbu gaba na saa Yudean di, ma
ba naanɛ dokeobu sɔ̃ɔmɔ ba mɔ̀, ba ɲ̀ faaba

* **14:12** ***Herimɛsi*** - Herimɛsi u sãawa bũu wi u ra bũu ni nu tien gari tusie.

wasi ma n kun mɔ ba dera ba bu bango kua
nge mɛ Mɔwisin wooda ya gerua.
2 Pɔlu ka Baanabasi ba ka bu sikirina gem
gem gari yin sɔ̃. Ma naanɛ dokeoba gɔ̃ru
doke bu Pɔlu ka Baanabasi ka maa gabu gɔri
Yerusalɛmuɔ gɔrobu ka guro gurobun mi
gari yin sɔ̃.
3 Yera Yesun yigbɛru ta bu sɔɔru kua ba
swaa wɔri, ma ba Fɛnisi ka Samarin tem
sara ba naanɛ dokeobu sɔ̃ɔmɔ nge mɛ tɔn
tukobu ba maa Yesu naanɛ doke. Yen baaru
ya bu nuku dobu wɛ̃ gem gem.
4 Ye ba tura Yerusalɛmuɔ, Yesun yigbɛru
ka gɔrobu ka maa guro gurobu ba bu dam
koosia. Ma Pɔlu ka Baanabasi ba bu saaria
ye Gusunɔ u ka bu kua kpuro.
5 Adama Falisi gabu be ba naanɛ doke, ba
seewa ba nɛɛ, tilasiwa bu naanɛ dokeo tɔn
tuko be bango kua, kpa bu be sɔ̃ bu Mɔwisin
wooda swĩi.
6 Ma gɔrobu ka guro gurobu ba mɛnna bu
ka gari yi wesiana.
7 Ye ba gari yi gawamɔ, Piɛɛ u seewa u yɔ̃ra
u nɛɛ, nɛgibu i yɛ̃ ma Gusunɔ u man wuna
bɛɛn suunu sɔɔn di n tɛ, n ka tɔn tukobu
Labaari gea nɔɔsia kpa bu naanɛ doke.
8 Ma Gusunɔ wi u tɔmbu kpuron gɔ̃rusu
yɛ̃, u tɔn tuko be seeda diiya ye u bu Hunde
Dɛɛro kã nge mɛ u sun kã.
9 U ṅ gãanu wunanɛ bɛsɛ ka ben suunu
sɔɔ. U maa ben gɔ̃rusu dɛɛrasia naanɛ doke-
bun sɔ̃ nge mɛ u sun kua.
10 N n mɛn na, mban sɔ̃na i Gusunɔn
laakari mɛɛrimɔ tɛ̃ ye i ka naanɛ dokeo be
sɔmunu sɔbimɔ ni bɛsɛn sikadoba ka maa
bɛsɛn tii sa kpana su sɔbe.
11 Sa naanɛ sãa ma sa faaba wa Yinni
Yesun durom sɔ̃ nge mɛ ben tii ba wa.
12 Ma tɔn wɔru ge kpuro ga mari ga
Baanabasi ka Pɔlu swaa daki. Ba bu saaria
nge mɛ Gusunɔ u ka bu denda bu ka yĩrenu
ka sɔm maamaakiginu ko tɔn tukobun su-
unu sɔɔ.
13 Ye ba kpa, Yakɔbu u seewa u nɛɛ, nɛgibu
i man swaa dakio.
14 Simɔɔ u bɛɛ tubusia nge mɛ Gusunɔ u
gbia u kua u ka tii tɔn tukobu gabu gɔsia be
ba koo soku wigibu.
15 Gari yi, yi sãa tia ka gari yi Gusunɔn
sɔmɔba yorua Gusunɔn gari sɔɔ, ba nɛɛ,
16 "Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
saa yera na kon wurama
kpa n Dafidin diru seeya te ta wɔruma.
Kon ten bansu seeya
kon kpam tu bani.
17 Kpa tɔn be ba tie bu nɛ Yinni Gusunɔ kasu,
ka maa tɔn tuko be ba sãa nɛgibu.
18 Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerua
nɛ wi na gãa ni sɔ̃ɔsi yellun di."
19 Yen sɔ̃na nɛn bwisikunu sɔɔ, n ṅ weenɛ su
gãa sɛ̃sɔginu doke tɔn tuko ben swaa sɔɔ be
ba gɔ̃ru gɔsiamɔ ba wuramɔ Gusunɔn mi.
20 Adama su bu tireru kua su nɛɛ bu ku bũu
sãa dĩanu di, bu ku kɔ̃ɔ mɛnna tantanaru sɔɔ,
bu ku yaa tem ye ba wĩiru tɛma ba ka go, bu
ku maa yaa yɛm di.
21 Domi tɛɛbun di wuu baagere sɔɔ ba ra
Mɔwisin tirenu gari Yuuban mɛnnɔ yenɔ tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru baatere, kpa bu win gari waasu
ko.

Ba tɔn tuko naanɛ dokeobu tireru mɔrisia

22 Ma n gɔrobu ka guro gurobu ka maa
Yesun yigbɛru kpuro wɛ̃re bu gabu gɔsi ben
suunu sɔɔ, kpa bu be gɔri Antiɔsiɔ ka Pɔlu
ka Baanabasi sannu. Ba Silasi gɔsa ka Yudu
wi ba maa sokumɔ Baasaba, be ba bɛɛrɛ mɔ
naanɛ dokeobun suunu sɔɔ.
23 Ma durɔ be, ba da ka tire te, te ta
nɛɛ, bɛsɛ gɔrobu ka naanɛ dokeobun guro
gurobu sa bɛɛ tɔbura, bɛɛ naanɛ dokeobu
Antiɔsiɔ ka bɛɛ be i wãa Siri ka Silisin temɔ,
bɛɛ be ba mara tɔn tukobu.
24 Sa nua ma bɛsɛn gabu ba da bɛɛn mi ba
bɛɛ burisina ba maa bɛɛn bwisikunu gɔsikia
ka ben gari. Adama sa ṅ bu sɔ̃ɔwa bu ko mɛ.
25 Yera sa wesiana su gabu gɔsi su bu bɛɛ
gɔria ka bɛsɛn kĩnasibu Baanabasi ka Pɔlu
sannu,
26 durɔ be ba ben wãaru kari bɔrie Yinni
Yesu Kirisin yĩsirun sɔ̃.
27 Yen sɔ̃na sa bɛɛ Yudu ka Silasi gɔria be
ba koo bɛɛ gari yi sɔ̃ nɔɔ ka nɔɔ.
28 Domi bɛsɛ ka Hunde Dɛɛro n sun wɛ̃re
su ku bɛɛ sɔmunu ganu sɔbi ma n kun mɔ
nini.
29 I ku bũu sãa dĩanu di, i ku yaa yɛm di,
i ku yaa tem ye ba wĩiru tɛma ba ka go, i ku
maa kɔ̃ɔ mɛnna tantanaru sɔɔ. I n tii nɛnua
yabu yeni kpuron di n ko n wɛ̃ra. N kua
tɛɛru.
30 Yera ba swaa wɔri ba doona Antiɔsiɔ. Ye
ba tura mi, ba naanɛ dokeobu mɛnna, ba bu
tire te wɛ̃.
31 Ye ba tire te gara ta bu dam kã ma ben
nukura dora.

32 Yudu ka Silasi be ba maa sãa Gusunən
səməbu, ba naanɛ dokeobu dam kã ba maa
bu tãsisia ka gari dabiru.
33 Ye ba sõə yiru kua mi, naanɛ dokeoba
bu nəə kana, ba nɛɛ, bu gəsira ka alafia be ba
bu gəran mi.[
34 Adama n Silasi wɛ̃re u ka gina bu sina.]
35 Pəlu ka Baanabasi ba sina Antiəsiə. Be
ka maa tən dabinu sannu ba Yinnin gari keu
sõəsi, ba maa yi waasu kua.

Pəlu ka Baanabasi ba karana

36 Sõə mɛɛrun biru Pəlu u Baanabasi
sõəwa bu kpam wura bu naanɛ dokeobu
bera wuu baagere səə mi ba raa Yinnin gari
waasu kua, kpa bu wa nge mɛ ba ka wãa.
37 Baanabasi u kĩ Yohanu Maaku u ka bu
da sannu.
38 Adama Pəlu u gerua u nɛɛ, n ṅ weenɛ
bu ka nùn da domi u ṅ daa bu yõsiri ben
səmburu səə, u bu deriwa u gəsira Panfilin
di.
39 Yera ba sikirina too sere ba karana.
Baanabasi u Maaku sua ma ba goo nimkuu
dua ba da Sipuə.
40 Pəlu u Silasi gəsa, ma naanɛ dokeobu ba
bu kanaru kua ba nɛɛ, Gusunən durom mu
n ka bu wãa. Ma ba ben sanum wəri.
41 Ba da Siri ka Silisin temə ba Yesun
yigbɛnu tãsisiamə.

16

Timəte u Pəlu ka Silasi yõsiri

1 Pəlu u da Dɛɛbeə ka Lisitiə. Naanɛ
dokeo goo wãa Lisiti mi, wi ba mò Timəte.
Win mɛro sãawa Yuu naanɛ dokeo, ma win
tundo sãa Gɛrɛki.
2 Naanɛ dokeo be ba wãa Lisiti ka Ikon-
imuə, ba win seeda gea dimə.
3 Pəlu u kĩ Timəte u nùn yõsiri, ma u
nùn bango kua Yuuban sõ be ba wãa bera
mi, domi be kpuro ba yɛ̃ ma win tundo
Gɛrɛkiwa.
4 Ma ba da da wuu ka wuu ba naanɛ
dokeobu sõəwa ye gərobu ka yigbɛ guro
guro be ba wãa Yerusalɛmuə ba wesiana ba
yi, kpa bu ye mɛm nəəwa.
5 Nge mɛya Yesun yigbɛnu nu tãsa naanɛ
dokebu səə, ma nu dabiru sosimə tõru
baatere.

Pəlu u kãsiru wa Torasiə

6 Hunde Dɛɛro u ṅ dere bu Labaari gean
waasu ko Asin temə. Yeya n dera ba Firigi
ka Galatin tem bukiana.
7 Ye ba tura Misin temə, ba kĩa bu Bitinin
tem du, adama Yesun Hunde bu yinari.
8 Yeya n dera ba Misin tem bukiana ba da
yen wuu ge ba mò Torasiə.
9 Pəlu u kãsiru wa wõkuru. Kãsi te səə, u
Masedənigii goo wa u yõ u nùn kanamə u na
Masedəniə u ka bu somi.
10 Ye u kãsi te wa, mii mii sa səəru
kua su ka da Masedəniə, domi sa tuba ma
Gusunəwa u sun soku su ka bu Labaari gean
waasu kua.

Lidia u naanɛ doke Filipiə

11 Torasiəwa sa goo nimkuu dua, ma sa
da Samətasin deedeeru, yen sisiru sa da
Nɛapolisiə.
12 Saa min diya sa da sa sõə yiru kua wuu
ge ba mò Filipiə. Wuu gera, sa gbia sa girari
Masedənin tem səə. N deema Romugiba ba
wuu ge mə.
13 Tõə wɛ̃rarugiru səə, sa yara wuu min di
sa da daru bõə gagun mi, mi sa yĩiyə kana
yera ko n wãa. Sa sina sa ka kurəbu gabu
gari kua be ba mɛnnɛ mi.
14 Kurə goo wãa mi, wi ba mò Lidia
Tiatiragii, wi u ra beku gobiginu dəre ni ba
wõkua. U maa Gusunən bɛɛrɛ yɛ̃. U swaa
daki ma Yinni Gusunə u win gõru wukia u
ka Pəlun gari naanɛ doke.
15 Kurə wi ka win yɛnugibu ba batɛmu
kua. Ma u sun kana su da su sina win yɛnuə,
sà n nùn garisi naanɛ dokeo Yinni səə ka
gem.
U sun kəkura sere sa wura sa da.

Pirisəm səə Filipiə

16 Sõə teeru nge mɛ sa dəə kana yerə, sa
ka wəndia yoo goo yinna wi u wɛrɛku mə.
Wɛrɛku ge, gà n seewa u ra n geruməwa ye
n ko n koora. Win yinniba maa gobi bɛkɛ
waamə win sõ.
17 U sun swĩi bɛsɛ ka Pəlu ma u gbãramə
u mò, durə beni Yinni Wərukoon səm
kowoba, ba nawa bu ka bɛɛ faaban swaa
sõəsi.
18 Mɛya u ra n gerumə yam sãreru baatere
sere Pəlu u gari yi tusa. Ma u sĩira u wɛrɛku
ge sõəwa u nɛɛ, ka Yesu Kirisin yĩsira na nun
sõəmə, a yario saa win min di.
Mii mii ma wɛrɛku ge, ga yara.

19 Ye win yinnibɑ gia mɑ bɑ ǹ mɑɑ gobi
wɑsi win min di, bɑ Pɔlu kɑ Silɑsi mwɑ bɑ
bu bɔrikia bɑ kɑ bu dɑ siri kowobun mi, mi
tɔmbu bɑ rɑ mɛnnɛ.
20 Bɑ kɑ bu dɑ Romun wirugibun
wuswɑɑɔ bɑ nɛɛ, durɔ beni bɑ bɛsɛn wuu
burisimɔwɑ. Be Yuubɑrɑ
21 bɑ mɑɑ komɑnu gɑnu sɔ̃ɔsimɔ ni bɛsɛn
woodɑbɑ bɑ yinɑ su swĩi bɛsɛ Romugibu.
22 Mɑ tɔn wɔru gɑ bu mɔru seesi, mɑ
wirugibu bɑ Pɔlu kɑ Silɑsin yɑbenu kɑsukɑ,
mɑ bɑ woodɑ wɛ̃ bu be dɑ̃ɑ so.
23 Ye bɑ bu dɑ̃ɑ kpɑsirɑ bɑ kpɑ, bɑ bu
kɑre pirisɔm dirɔ, mɑ bɑ pirisɔm dirun kɔ̃so
woodɑ wɛ̃ u bu nɔni dokeo gem gem.
24 Pirisɔm kɔ̃so wi, u woodɑ ye mɛm
nɔɔwɑ mɑ u Pɔlu kɑ Silɑsi kpɛ̃ɛ sere dii sɔɔwɔ
mɑ u ben nɑɑsu gɑn dɑ̃ru doke.
25 Ye n kuɑ wɔ̃ku suunun bɔnun sɑkɑ,
Pɔlu kɑ Silɑsi bɑ kɑnɑru mɔ̀ bɑ womusu mɔ̀
bɑ Gusunɔ siɑrɑmɔ. Mɑ pirisɔm be bɑ wɑ̃ɑ
mi, bɑ bu swɑɑ dɑki.
26 Suɑru sɔɔ tem yĩirɑ kɑ dɑm mɑ pirisɔm
dirɑ diirɑ sere kɑ ten kpɛɛkpɛɛkuɔ. Mii
mii ten gɑmbobɑ kpuro bɑ kɛnikiɑrɑ, mɑ
pirisɔm bɑɑwuren yɔni kusirɑ yi wɔrumɑ.
27 Ye pirisɔm kɔ̃so u yɑndɑ, u wɑ pirisɔm
dirun gɑmbobɑ bɑ wukiɑre, u tɑmɑɑ
pirisɔmbɑ kpuro bɑ yɑkurɑwɑ. Yerɑ u win
tɑkobi womɑ u kĩ u tii go.
28 Adɑmɑ Pɔlu u gbɑ̃rɑ too too u nɛɛ, ɑ ku
tii kɔ̃sɑ kuɑ, bɛsɛ kpurowɑ sɑ wɑ̃ɑ mi.
29 Yerɑ pirisɔm kɔ̃so wi, u fitilɑ bikiɑ mɑ
u kɑ dukɑ duɑ pirisɔm dirɔ mɑ u yiirɑ kɑ
diiribu Pɔlu kɑ Silɑsin wuswɑɑɔ.
30 U bu yɑrɑmɑ tɔɔwɔ mɑ u nɛɛ,
tɔnwerobu, ɑmɔnɑ kon ko n kɑ fɑɑbɑ wɑɑrɑ.
31 Bɑ nɛɛ, ɑ Yinni Yesu nɑɑnɛ dokeo, kɑɑ
fɑɑbɑ wɑ wunɛ kɑ wunɛn yɛnugibu.
32 Mɑ bɑ nùn Yinnin gɑri wɑɑsu kuɑ, kɑ
sere be kpuro be bɑ wɑ̃ɑ win yɛnuɔ.
33 Sɑɑ tiɑ ye, wɔ̃ku te sɔɔ, pirisɔm kɔ̃so wi,
u ben bosu teɑ. Mɑ wi kɑ win yɛnugibu
kpuro bɑ bɑtɛmu kuɑ yɑnde.
34 U kɑ Pɔlu kɑ Silɑsi dɑ win dirɔ, mɑ u
bu dĩɑnu wɛ̃ bɑ di. Wi kɑ win yɛnugibu,
ben nukurɑ dorɑ gem gem yèn sɔ̃ bɑ Gusunɔ
nɑɑnɛ doke.
35 Ye yɑm mu sɑ̃rɑ Romun wirugibu bɑ
polisibɑ gɔrɑ bu dɑ bu gere bu be durɔ be
kɑro.
36 Mɑ pirisɔm kɔ̃so wi, u gɑri yi Pɔlu sɔ̃ɔwɑ
u nɛɛ, wirugibɑ woodɑ wɛ̃ n kɑ bɛɛ kɑrɑ
wunɛ kɑ Silɑsi. Yen sɔ̃ tɛ̃, i dɔɔnɔ sɛ̃ɛ.
37 Adɑmɑ Pɔlu u polisi be sɔ̃ɔwɑ u nɛɛ,
ɑɑwo, bɑ sun so bɑtumɑ sɔɔ, bɑ ǹ sun siri,
mɑ bɛsɛn tii sɑ mɑɑ sɑ̃ɑwɑ Romugibu. Yen
biru bɑ sun kɑsɑ kuɑ pirisɔm dirɔ. Wee tɛ̃
bɑ kĩ bu sun yɑrɑ ɑsiri sɔɔ? Aɑwo, sere bu
nɑ ben tii bu sun yɑrɑ.
38 Polisibɑ bɑ kɑ gɑri yi dɑ bɑ Romun
wirugibu sɔ̃ɔwɑ. Ye wirugii be, bɑ nuɑ mɑ
Pɔlu kɑ Silɑsi bɑ sɑ̃ɑwɑ Romugibu, yerɑ bɑ
nɑndɑ.
39 Mɑ bɑ dɑ bɑ bu suuru kɑnɑ bɑ bu yɑrɑ
pirisɔm di, mɑ bɑ bu sɔ̃ɔwɑ bu wuu ge yɑrio.
40 Pɔlu kɑ Silɑsi bɑ yɑrɑ pirisɔm diru min
di bɑ dɑ Lidiɑn yɛnuɔ. Ye bɑ nɑɑnɛ dokeobu
wɑ bɑ bu dɑm kɑ̃, yerɑ bɑ doonɑ.

17

Pɔlu kɑ Silɑsi bɑ Tɛsɑlonikɑ dɑ

1 Ngɛ mɛ bɑ dɔɔ bɑ wusu yiru sɑrɑ si bɑ
sokumɔ Anfipolisi kɑ Apoloni, mɑ bɑ turɑ
Tɛsɑlonikɑɔ mi Yuubɑ bɑ mɛnnɔ yeru mɔ.
2 Ngɛ mɛ Pɔlun dɔɔnɛ u dɑ mɛnnɔ yeru mi.
Mɑ ɑlusumɑ itɑn tɔ̃ɔ wɛ̃rɑrugiru bɑɑtere u
kɑ bu wesiɑnɑ Gusunɔn gɑri sɔɔ.
3 U bu tubusiɑ mɑ u bu sɔ̃ɔsi gɑri yi sɔɔ mɑ
Kirisi wi kun koo ko u kun nɔni swɑ̃ɑru wɑ
kpɑ u se gɔrin di. U mɑɑ bu sɔ̃ɔwɑ mɑ Yesu
wìn gɑri u kpɑrɑmɔ wiyɑ Kirisi wi.
4 Be bɑ nùn swɑɑ dɑki sɔɔ, gɑbɑ gɑri yi
wurɑ, mɑ bɑ kɑ nùn nɔɔ tiɑ kuɑ wi kɑ Silɑsi.
Mɛyɑ mɑɑ tɔn tuko dɑbinu bɑ kuɑ be bɑ
Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃, kɑ mɑɑ tɔn kurɔ dɑbinu
be bɑ sɑ̃ɑ tɔn girobu wuu ge sɔɔ.
5 Adɑmɑ Yuubɑ bɑ nisinu seewɑ mɑ bɑ tɔn
bɛrɛtɛkɛbɑ mɛnnɑ wuu sɔɔ bɑ wuu kpuro
burinɑ, mɑ be kpuro bɑ dɑ Yɑsonin yɛnuɔ
bu wɑ bu Pɔlu kɑ Silɑsi yɑrɑmɑ tɔn wɔrun
wuswɑɑɔ.
6 Ye bɑ kun bu wɑ, bɑ Yɑsoni kɑ nɑɑnɛ
dokeobu gɑbu gɑwɑ bɑ kɑ bu dɑ wuun
wirugibun mi. Bɑ gbɑ̃sukumɔ bɑ mɔ̀, tɔn be,
be bɑ hɑndunia kpuro gɔsikiɑmɔ, bɑ mɑɑ nɑ
mini,
7 mɑ Yɑsoni u derɑ bɑ sɔbiɑ win yɛnuɔ. Be
kpuro bɑ tem yɛ̃ron woodɑ sɑnkumɔ, bɑ nɛɛ
sinɑ boko goo mɑɑ wɑ̃ɑ wi bɑ mɔ̀ Yesu.
8 Yuubɑn gɑri yi, yi derɑ tɔn wɔru ge kɑ
wuun wirugii be bɑ gɑri yi nuɑ bɑ burisinɑ.

9 Ma ba Yasoni ka naanɛ dokeo be karabun gobi bikia, ma ba dera ba doona.

Ba da Bereɔ

10 Mii mii naanɛ dokeoba dera Pɔlu ka Silasi ba doona Bereɔ wɔ̃kuru. Ye ba tura mi, ba da Yuuban mɛnnɔ yerɔ.

11 Tɔn be ba wãa mi, ba laakari mɔ n kere tɔn be ba wãa Tɛsalonikaɔ. Ba gari yi mwa ka nuku dobu. Ba ra Gusunɔn gari wɛ̃ɛri tɔ̃ru baatere bu ka wa ye Pɔlu bu sɔ̃ɔmɔ ɲ̀ n gem na.

12 Yen saabuwa ben dabira naanɛ doke, ma Gɛrɛki tɔn kurɔbu gabu be ba yĩsinu yara ba naanɛ doke, ka sere maa tɔn durɔ dabinu.

13 Adama sanam mɛ Yuu be ba wãa Tɛsalonikaɔ ba nua ma Pɔlu u maa Gusunɔn gari waasu mɔ̀ Bereɔ, ba da mi, ma ba tɔn wɔru mɔru seeya ba burisina.

14 Mii mii naanɛ dokeo be, ba dera Pɔlu da nim wɔ̃kun bera gia, adama Silasi ka Timɔte ba sina Bereɔ.

15 Be ba Pɔlu yɔ̃siri, ba ka nùn dawa sere Atɛniɔ. Yen biru ye ba kpam gɔsirɔ Bereɔ, Pɔlu u bu nɔɔ mɔrisia u nɛɛ, bu Silasi ka Timɔte sɔ̃ bu nùn naamwɛma fuuku.

Pɔlu wãa Atɛniɔ

16 Sanam mɛ Pɔlu u bu mara Atɛniɔ, win bwɛ̃ra kun kpunɛ domi u wa bũu turanu yiba wuu mi.

17 U ra Yuuban mɛnnɔ yeru de u ka bu wesiana, be ka Gɛrɛki be ba Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃. U ra maa tɔmbu waasu kue tɔ̃ru baatere batuma mi wuugiba ra mɛnnɛ.

18 Sanam mɛ u ka bu gari mɔ̀ keu koosiobu gabu be ba sãa Epikurigibu * ka Sitosiba † ba da win mi, ba ka nùn sikirinamɔ. Ben gaba nɛɛ, mba durɔsi gari bɛkɛgii wini u gerumɔ.

Ma gaba maa nɛɛ, bũu tukoba u ka yã. Ba yeni gerua yèn sɔ̃ Pɔlu u Yesun gari ka win seebu gɔrin din waasu mɔ̀.

19 Ma ba ka nùn da Arepaguɔ ‡, wɔɔ bera mi wirugibu ba ra mɛnnɛ, ma ba nɛɛ, sa kĩ su sɔ̃ɔsi kpaa te nɔwa te a kparamɔ mi.

20 Domi a sun gãa kpaanun gari sɔ̃ɔmɔ, sa maa kĩ su nin tubusianu gia.

21 N deema Atɛnigibu kpuro ka sere sɔɔ be ba ra nɛ mi, ba ra ben wɛ̃rabun saa kpuro deriwa bu ka gãa kpaanun baaru nɔ, ɲ̀ kun mɛ bu ka gere.

22 Pɔlu u yɔ̃ra mɛnnɔ yee ten suunu sɔɔ u nɛɛ, bɛɛ Atɛnigibu, na wa i sãawa be ba sãaru kĩ gem gem.

23 Domi sanam mɛ na bɔsu bɛɛn wuu mi, na gãa dabinu mɛɛrimɔ ni i sãamɔ, na turaru garu wa tèn mi ba yorua, Gusunɔ wi sa kun yɛ̃. Tɛ̃ Gusunɔ wi, wi bɛɛ i sãamɔ yɛ̃ru sariru sɔɔ mi, wiya na bɛɛ tubusiamɔ.

24 Wiya wi u handunia taka kua, ka yabu baayere ye ya wãa ye sɔɔ, u sãawa wɔllu ka tem Yinni, u ku ra sinɛ dinu sɔɔ ni ba ka nɔma bana.

25 Tɔmbun nɔma kun kpɛ̃ yu nùn nɔɔri, domi u ɲ̀ gãanu ganun bukata mɔ. Win tii tiiwa u yabu baayere wãaru ka wɛ̃siaru ka bukata kpuro wɛ̃ɛmɔ.

26 Tɔn turon min diya u bwesenu kpuro taka kua ba ka tɛrie handunia kpuro sɔɔ. Saa yellun di u saaba yi yi, ma u tɔmbun wãa yenu nɔɔ bura yenu kua.

27 Gusunɔ u yeni kpuro kua bu ka babi bu nùn kasu kpa bu nùn wa baa mɛ u ɲ̀ ka bɛsɛn baawure toma.

28 Domi wi sɔɔra sa wãaru mɔ, wiya dera bɛsɛn wasi suaramɔ, wi sɔɔra sa wãa, nge mɛ gabu bɛɛn tire yorobu sɔɔ ba nɛɛ, sa maa sãa Gusunɔn bibu.

29 N n mɛn na, sà n sãa Gusunɔn bibu, n ɲ̀ weenɛ su bwisiku ma Gusunɔ u sãa nge bwãaroku ge tɔnu u bwisika u ka nɔma kua ka wura ɲ̀ kun mɛ ka sii geesu, ɲ̀ kun mɛ ka kperu.

30 Gusunɔ u ɲ̀ tɔmbun yellun yɛ̃ru sariru garisi, adama tɛ̃ u baama kpuron tɔmbu wooda wɛ̃ɛmɔ bu ka gɔsira ben kom kɔ̃sum di.

31 Domi u tɔ̃ru yi tè sɔɔ u koo handuniagibu kpuro siri dee dee ka durɔ win saabu wi u gɔsa, ma u nùn baawure sɔ̃ɔsi ye u nùn seeya gɔrin di.

32 Ye ba nua Pɔlu u seebu gɔrin din gari gerua, gaba nùn yaakoru kua, adama gaba nɛɛ ba kĩ bu ra kpam gari yi nɔ.

33 Sanam mɛya Pɔlu u doona ben suunu sɔɔn di.

* **17:18** ***Epikurigibu*** - Ben yinni Epikuri u nɛɛ, doo nɔɔra ta kpuro kere tɔnun wãaru sɔɔ. † **17:18** ***Sitosiba*** - Ba durɔ wi ba mɔ̀ Simɔɔn sɔ̃ɔsiru swĩi wi u nɛɛ, n weenɛ tɔnu u n dɛɛre, u win tɔnusi kĩa, kpa u Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃. ‡ **17:19** ***Arepagua*** - Ya sãawa guuru Atɛniɔ mi wuun wirugiba ra mɛnnɛ.

34 Ka mɛ, durɔ ben gaba naanɛ doke ma ba
nùn swĩi. Ben suunu sɔɔ durɔ goo wãa wi ba
mɔ̀ Deni, wi u sãa Arepagun siri kowo goo,
ka maa kurɔ goo wi ba mɔ̀ Damarisi, ka maa
gabu.

18

Pɔlu u Korinti da

1 Yenin biru Pɔlu u doona Atɛni min di, u
wuu gagu da ge ba ra soku Korinti.
2 Miya u Yuu goo deema wi ba mɔ̀ Akilasi,
wi ba mara Pontuɔ. N ǹ tɛ ye u ka na saa
Italin tem di ka win kurɔ Pirisila sannu yèn
sɔ̃ tem yɛ̃ro Kolodu u wooda yara Yuuba
kpuro bu yari Romun di. Ma Pɔlu u ka bu
bɔrɔnu kua,
3 u sina ka be domi sɔm bwese teera ba ra
ko. Kuu bekurugina be kpuro ba ra ko.
4 Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru baatere u ra Yuuban
mɛnnɔ yeru de u ka bu wesiana. U ra
bu kɔkiri be ka Gɛrɛkiba bu ka Yesu naanɛ
doke.
5 Sanam mɛ Silasi ka Timɔte ba tunuma
saa Masedɔnin di, Pɔlu u win tii wɛ̃ u ka
waasu ko saa kpuro, u Yuuba sɔ̃ɔmɔ ma
Yesu sãawa Kirisi wi ka gem.
6 Adama ye ba nùn siki ba nùn gari kɔ̃si
gerusi, Pɔlu u bu win yaberun tua kpare u
nɛɛ, bà n kam kua ben tiin taarɛwa, n ǹ wi
Pɔlu wa. U maa nɛɛ, saa gisɔn di wi, u koo da
u tɔn tukobu waasu kua.
7 Ye u yara min di, ma u da u sina tɔn
tuko goon yɛnuɔ wi ba mɔ̀ Titu Yusitu, wi
u Gusunɔ nasie. Durɔ win dira wãa mɛnnɔ
yerun bɔkuɔ.
8 Adama Kirisipu wi u sãa mɛnnɔ yerun
wirugii, u Yinni naanɛ doke ka win
yɛnugibu kpuro. Korintigibu dabiru ba
Labaari gea nua, ba maa Yesu naanɛ doke,
ma ba bu batɛmu kua.
9 Gusunɔ u Pɔlu sɔ̃ɔwa wɔ̃kuru kãsiru sɔɔ
u nɛɛ, a ku bɛrum ko, a n gari yi gerumɔ, a
ku mari,
10 na wãa ka wunɛ, goo kun kpɛ̃ u nun
nɔma doke u sere nun gãa kɔ̃sunu kua.
Domi tɔn dabina nu wãa wuu ge sɔɔ ni nu
sãa nɛgibu.
11 Pɔlu u sina wuu ge sɔɔ wɔ̃ɔ tia ka suru
nɔɔba tia u bu Gusunɔn gari sɔ̃ɔsimɔ.
12 Sanam mɛ Galioni u sãa tem yɛ̃ro
Gɛrɛkiban tem sɔɔ, Yuuba ba nɔɔ tia kua ba
Pɔlu seesi ba ka nùn da siri yerɔ.
13 Ba nɛɛ, durɔ wini u tɔmbu bɔriemɔwa
bu Gusunɔ sã ka swaa gaa ye wooda ya yina.
14 Ye Pɔlu kĩ u gari gere, yera Galioni u
Yuu be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ǹ n sãan na torarun gari,
ǹ kun mɛ kɔ̃sa gaa ye u kua, kon daa wura n
bɛɛ Yuuba swaa daki.
15 Adama ǹ n garin sikirinɔsun na, ka yĩsa
ka bɛɛn tiin wooda, bɛɛn gariya. Na ǹ kpɛ̃ n
ko gari yin siri kowo.
16 Ma u bu kpara yãa yãa siri yerun di.
17 Saa yera tɔn be kpuro ba Sɔsitɛni mwa,
wi u sãa Yuuban mɛnnɔ yerun wirugii,
ba nùn soberu wɔri siri yerun wuswaaɔ.
Adama gari yi kun Galioni gãanu sãa.

Pɔlu wura Antiɔsiɔ

18 Pɔlu u kpam sina Korinti mi sɔ̃ɔ mɛɛru.
Yen biru u naanɛ dokeobu nɔɔ kana u da
u kɔna Sankereɔ domi u raa Gusunɔ nɔɔ
mwɛɛru * kua. Ma u goo nimkuu dua ka
Pirisila ka Akilasi sannu ba doona Siri gia.
19 Ma ba tura Efesuɔ miya Pɔlu u Pirisila
ka Akilasi deri. Ma u dua Yuuban mɛnnɔ
yerɔ, u ka bu wesiana.
20 Ba nùn kana u sɔ̃ɔ yiru ko ka be, adama
u ǹ wure.
21 Sanam mɛ u doonɔ, u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
ǹ n Gusunɔn kĩrun na u koo kpam wurama
ben mi.
Ma u goo nimkuu dua u doona saa Efesun
di.
22 Ye u tura Sesareɔ u Yerusalɛmu da u
Yesun yigbɛru tɔbura. Yen biru ma u da
Antiɔsiɔ.
23 Ye u sɔ̃ɔ mɛɛru kua mi, u kpam swaa
wɔri u bɔsu Galati ka Firigin tem sɔɔ u naanɛ
dokeobu kpuro dam kɛ̃mɔ.

Apolo u Efesu ka Korinti da

24 Yuu goo wi ba mɔ̀ Apolo, wi ba mara
Alesandiriɔ, u Efesu da. U gari gerubun
kɛ̃ru mɔ n banda, u maa Gusunɔn gari yɛ̃ sãa
sãa.
25 N deema ba raa nùn Yinnin swaa
sɔ̃ɔsi ma u ye waasu mɔ̀ ka kĩru, u ra
maa Yesun gari tubusie dee dee, adama
Yohanun batɛmu kobu tɔnawa u yɛ̃.
26 U waasu kua ka toro sindu Yuuban
mɛnnɔ yerɔ. Sanam mɛ Pirisila ka Akilasi ba

* **18:18** ***nɔɔ mwɛɛru*** - Nɔɔ mwɛɛ te, ta sãawa te Yuuba bà n Gusunɔ kua ba ku ra tam bɔmbɔm nɔ, ba ku ra maa kɔ̃ni sere bà n nɔɔ mwɛɛ te yibia.

win waasu nua, ba ka nùn da bee tia, ba nùn
Gusunən swaa tubusia dee dee.
27 Ye Apolo u gõru doke u Gɛrɛkiban tem
da, naanɛ dokeoba nùn yen dam kã ma
ba ben berusebu tireru kua be ba wãa
Gɛrɛkiban temə bu ka nùn dam koosia.
Sanam mɛ u tura mi, u bu somi gem gem be
ba sãa naanɛ dokeobu Gusunən durom sõ.
28 Domi ka gari damgiiya u ka Yuuban
sikirinə kamia batuma səə, u bu sõəsi saa
Gusunən garin di ma Yesu sãawa wi Gusunə
u gəsa.

19

Pəlu u Efesu da

1 Sanam mɛ Apolo wãa Korintiə, Pəlu u
kpa ka guunun bera ma u tura Efesuə. Miya
u naanɛ dokeobu gabu deema
2 u bu bikia u nɛɛ, Hunde Dɛɛro u dua bɛɛ
səə sanam mɛ i naanɛ doke?
Ba nùn wisa ba nɛɛ, aawo sa ṅ mam nəəre
ma Hunde Dɛɛro wãa.
3 Ma u nɛɛ, batɛmu yerà i kua.
Ba nɛɛ, Yohanun batɛmu.
4 Ma Pəlu u nɛɛ, Yohanu u təmbu batɛmu
kua be ba gõru gəsia toranun di ma u bu
sõəwa u nɛɛ, durə goo u sisi win biruə, wiya
Yesu wiya ba koo naanɛ doke.
5 Ye ba Pəlun gari yi nua, ma ba batɛmu
kua Yinni Yesun yĩsiru səə.
6 Pəlu u bu nəma səndi winə ma Hunde
Dɛɛro u dua be səə, ma ba ka barum tukum
gari mò, ba maa gari gerumə yi yi wee
Gusunən min di.
7 Durə be kpuron geera tura tənu wəkura
yirun saka.
8 Ma Pəlu u Yuuban mɛnnə yeru dua u
ban te Gusunə u swĩin waasu mò ka toro
sindu sere suru ita u ka bu wesianamə u bu
kəkirimə.
9 Adama ben gabu ba bəbia ba yina bu
Yesu naanɛ doke, ba maa gari kõsi gerua win
swaa yen sõ tən wəru gen wuswaaə. Yen
sõna Pəlu u bu deri, wi ka naanɛ dokeobu
ba doona min di. Ba ra de bu wesianɛ
tõru baatere mɛnnə yeru garu səə te ta sãa
Tiranusigiru.
10 Nge mɛya ba kua wõə yiru, ma təmbu
kpuro be ba wãa Asiə, Yuuba ka maa
Gɛrɛkiba, ba ka Yinnin gari nua.

Sekefan bii tən durəbu

11 Gusunə u Pəlu dam wɛ̃ u ka səm
maamaaki damginu ko
12 sere baa bà n win wɛnya wokatii
ṅ kun mɛ win səm koo yabenu sua ba
səndi barəbu wəllə, ba ra bɛkurewa kpa
wɛrɛkunu nu yari ben wasin di.
13 Yuu be ba bəsu baama kpuro ba
wɛrɛkunu yaramə, ben gaba maa kĩ bu
Yinni Yesun yĩsiru soku be ba wɛrɛkunu
mən sõ bu nɛɛ, na nun wooda wɛ̃ɛmə ka
Yesun yĩsiru, wi Pəlu u ka waasu mò, a yario.
14 Yuuban yãku kowo tənwero wi ba
sokumə Sekefa, win bii tən durəbu nəəba
yiru, ba ra maa ko mɛ.
15 Yera wɛrɛku gagu ga nɛɛ, na Yesu yɛ̃, na
maa Pəlu yɛ̃, adama wara bɛɛ i sãa.
16 Ma durə wì səə wɛrɛku ge, ga wãa u
yõəwa u tən be sɛ̃re ma u bu so gem gem
sere u bu kamia. Be kpuro ba yakura win
yɛnun di tereru ka bosu.
17 Yuuba ka Gɛrɛkiba kpuro be ba wãa
Efesuə ba gari yi nua, ma bɛrum bu mwa be
kpuro. Ma Yinni Yesun yĩsira bɛɛrɛ wa gem
gem.
18 Dabiru be ba naanɛ doke ba na ba gerua
batuma səə ye ba ra raa ko, ma ba tuuba kua.
19 Dabiru be ba ra raa dobo dobo ko, ba ka
ben tirenu na ma ba nu dõə mɛni baawuren
wuswaaə. Goo u tire nin gobi dooru kua,
nin geera kua fərətə dabi dabiru.
20 Nge mɛya Yinni Gusunən gari yi
kpararamə ka dam yi tãsimə.

Sannə Efesuə

21 Yeniban biru, Pəlu u gõru doke u bəsu
Masedəni ka Gɛrɛkiban tem səə. Min di kpa
u Yerusalɛmu da. U nɛɛ, ù n da mi, u ṅ koo
ko u kun tura Romuə.
22 Ma u win səməbu yiru, Timəte ka
Erasutu gəra Masedəniə, adama win tii u sõə
yiru kua Asiə.
23 N deema saa ye, wahala baka gaa seewa
Yesun swaan sõ.
24 Sii geesun seko goo wi ba ra soku
Demɛtiru u ra bũu wi ba sokumə Aritemin
* dirun weenasiru ko. Səmbu te, ta səm
kowobu are bɛkɛ wɛ̃ɛmə.
25 Demɛtiru u win səm kowobu mɛnna ka
maa sekobu gabu ma u nɛɛ, durə bɛɛ i yɛ̃ ma
səmbu ten sõna sa kuuramə.

* **19:24** ***Aritemin*** - Bũu wìn mi ba ra bii nəna de.

26 Bɛɛn tii i waamɔ, i maa nɔɔmɔ ma Pɔlu
wi, u tɔn dabinu kɔkura u maa bu swaa nim
wia, n ɩ̀ mɔ Efesu mi tɔna, ka maa Asin tem
wuu dabinu sɔɔra, u mɔ̀, bũu ni tɔmba ka
nɔma kua nu ɩ̀ sãa Gusunɔ.
27 N n mɛn na, bɛsɛn sɔmbura koo funɛ
wɛnna. N ɩ̀ mam te tɔna, ba ɩ̀ koo maa bɛsɛn
bũu Aritemin diru garisi gãanu ganu. Bũu
win bɛɛrɛ baka koo maa kpe, wi Asigibu ka
maa tem baaman tɔmbu kpuro ba ra sã.
28 Sanam mɛ tɔn be, ba gari yi nua, ba
mɔru bɛsira, ba gbãsukumɔ ba mɔ̀, bɛɛrɛ
bakagiiwa, Efesugibun Aritemi.
29 Ma wuugibu kpuro ba burinamɔ. Tɔn
wɔru ga duki daamɔ diru mi ba ra dwee.
Ma ba Pɔlun kpaasibu yiru gawa ba ka da
mi. Beya Gayusi ka Aritaaki be ba sãa
Masedɔnigibu.
30 Pɔlu u kĩ u da tɔn wɔru gen mi, adama
naanɛ dokeoba yina.
31 Tem mɛn wirugibu gabu be ba sãa win
kpaasibu, ba maa nùn nɔɔ mɔrisia ba nɛɛ, u
ku tii sõɔsi dii te sɔɔ.
32 Dii te sɔɔra tɔmbu kpuro ba
gbãsukumɔ. Gabu ba gari tee gerumɔ, gabu
maa gari gɛɛ. Ben dabira kun mam yɛ̃ yèn sõ
ba mɛnnɛ mi.
33 Yuu gaba Alesandu bɔrie tɔn wɔru gen
wuswaaɔ, ma tɔmbu gabu ba tamaa wiya u
dera wahala kpuro ya seewa. Alesandu wi,
u tɔn be ka nɔmu marisia, ma u kĩ u bu gari
yin asansi sõ.
34 Adama sanam mɛ ba tuba ma u sãawa
Yuu, tɔn be kpuro ba gbãsukumɔ sere
kɔba yirun saka, ba mɔ̀, bɛɛrɛ bakagiiwa
Efesugibun Aritemi.
35 Amɛn biru, wuun guro guro u bu
marisia u nɛɛ, bɛɛ Efesugibu, baawure u yɛ̃
ma bɛsɛn wuu Efesuɔwa Aritemi bɛɛrɛgiin
dira wãa sa te kõsu, ka maa win weenasii wi
u surama saa wɔllun di.
36 Goo kun kpɛ̃ u gari yi siki. Yen sõ, i tii
nɛnuɔ sɛ̃ɛ, i ku gãanu ko ka sɛndaru.
37 I ka durɔ beni na mini baa mɛ ba ɩ̀
gãanu gbɛnɛ bɛsɛn bũun dirun di, ba ɩ̀ maa
bɛsɛn bũu gari kõsi gɛɛ gerusi.
38 Demɛtiru ka win sɔm kowobu bà n gari
gɛɛ mɔ ka goo, sa siribun tõru mɔ ka maa siri
kowobu, i de bu ben gari ko mi.
39 I n maa gari gɛɛ mɔ yi yi yini kere, i ko
kpĩ i ka yi da wuun wirugibun mi.
40 Domi ba koo kpĩ bu sun taarɛ wɛ̃ gisɔn
gari yinin sõ yèn sõ yi ɩ̀ wiru ka naasu mɔ.
Bà n maa sun yin asansi bikia, sa ɩ̀ yɛ̃ ye sa
ko gere.
41 Ye u yeni gerua u kpa, u bu yarinasia.

20

Pɔlu u Masedɔni

ka Gɛrɛkiban tem da

1 Sanam mɛ ba wɔki ni kpa, Pɔlu u naanɛ
dokeobu mɛnna. Ye u bu dam kã, u bu nɔɔ
kana u doona Masedɔni gia.
2 Ye u bɔsu tem mɛ kpuro sɔɔ, u naanɛ
dokeobu dam kã gem gem, ma u tura
Gɛrɛkiban temɔ
3 u sina mi suru ita. Sanam mɛ u kĩ u goo
nimkuu du u Siri da, u deema Yuuba nɔɔ tia
kua bu ka nùn go. Ma u gõru doke u kpam
kpe ka Masedɔniɔ.
4 Sopateri, Pirusin bii wi u na saa Beren
di, u Pɔlu yõsiri, ka maa Aritaaki ka Sikun-
dusi be ba na saa Tɛsalonikan di, ka Gayusi
Dɛɛbegii ka Timɔte ka maa Tisiki ka To-
rofimu be ba na saa Asin di.
5 Beya ba gbia ba da ba sun mara Torasiɔ.
6 Ye ba pɛ̃ɛ ye ba ɩ̀ seeyatia doken tõɔ
bakaru kua ba kpa, sa da sa goo nimkuu dua
Filipiɔ. Ma sõɔ nɔɔbun biru sa bu deema
Torasiɔ mi sa alusuma tia kua.

Pɔlun bera dãakibu Torasiɔ

7 Alusuma buu, sa mɛnnɛ su ka yaa dibu
ka maa Yinnin dĩa domaruginu di sannu,
ma Pɔlu u waasu wɔri. Yèn sõ u kĩ u doona
yen sisiru, u win waasu dɛnyasia ya tura
sere wõkurun bɔnu.
8 Fitilaku dabira wãa gidambisa ye sɔɔ, mi
sa mɛnnɛ.
9 Aluwaasi goo wi ba mɔ̀ Etiki, u
sõ fɛnɛntiɔ. Nge mɛ Pɔlu u win gari
dɛnyasiamɔ, aluwaasi wi, u dom yĩbura sere
u dweeya, ma u wɔruma temɔ gidambisa
itasen fɛnɛntin di. Ba nùn sua ba deema
gora.
10 Adama Pɔlu u sarama ma u yãara u nùn
sua u nɛɛ, i ku nanda, win hunde ya wãa.
11 Ye Pɔlu u kpam wura gidambisa yen
wɔllɔ, u pɛ̃ɛ sua u murura ma sa di, ma u
waasu kua sere yam ka sãra, yen biru u
doona.
12 Ba ka aluwaasi wi wura yɛnuɔ wasiru,
ma ben nukura yɛmia gem gem.

Pɔlu u Miletu da saa Torasin di

13 Sa goo nimkuu dua, sa Pɔlu gbiiya sa da
Asosiɔ, mìn di u koo ka sun goo du. Domi
mɛya sa wesiana yèn sɔ̃ u kĩ u da mi ka
naasu.
14 Ye sa ka nùn yinna Asosiɔ, min diya u
ka sun goo dua sa ka da Mitilɛniɔ.
15 Min di, sa kpam goo nimkuu dua ma
sa tura Kioɔ yen sisiru. Sisi kpaaru sa tura
Samɔsiɔ, yen sɔ̃ɔ itasewa sa Miletu dua.
16 Domi Pɔlu u gɔ̃ru doke u ku yɔ̃ra Efesuɔ,
kpa u ku win saa kɔ̃ Asin tem sɔɔ yèn sɔ̃ u
sɛnde u turi Yerusalɛmuɔ Pantikotin tɔ̃ru ɲ̀
n koo koora.

Pɔlu u ka yigbɛ guro gurobu gari mɔ̀

17 Pɔlu u nɔɔ mɔrisia Efesuɔ saa Miletun
di, u Yesun yigbɛ guro gurobu sokusia bu na
bu ka nùn yinna mi.
18 Ye ba tunuma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii
i yɛ̃ nge mɛ na sĩisina bɛɛn suunu sɔɔ saa tɔ̃ɔ
tèn di na dua Asin tem sɔɔ.
19 Na Gusunɔn sɔmburu kua tii kawabu
sɔɔ ka yĩresu sannu. Na maa wahala dabiru
wa yèn sɔ̃ Yuuba swaa kasu bu nɛn wãaru
kpeerasia.
20 I maa yɛ̃ ma na ɲ̀ bɛɛ arufaanin gãanu
berue, na bɛɛ gem kpuro sɔ̃ɔwawa batuma
sɔɔ ka maa yɛnusɔ.
21 Na Yuuba ka maa Gɛrɛkiba sɔ̃ɔwa na
nɛɛ, bu yario toranun di bu wura Gusunɔn
mi kpa bu bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi naanɛ
doke.
22 Wee tɛ̃ na Yerusalɛmu dɔɔ nge mɛ
Hunde Dɛɛro u man yiire, na ɲ̀ maa yɛ̃ yè n
koo man deema mi,
23 adama u man sɔ̃ɔmɔ mi kon da kpuro
pirisɔm ka wahala man mara.
24 Ka mɛ, na ɲ̀ nɛn wãaru garisi gãanu
n gesi nɛn sɔmburu dakura te Yinni Yesu
u man yiire n ko. Sɔmbu tera n Gusunɔn
durom Labaari gea kpara.
25 Na bɔsu bɛɛn suunu sɔɔ na ban te
Gusunɔ u swĩin waasu kua. Tɛ̃ na yɛ̃ ma goo
sari bɛɛn suunu sɔɔ wi u koo man wa kpam.
26 Yen sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ batuma sɔɔ gisɔ,
goo ù n kam kua bɛɛ sɔɔ, na ɲ̀ taarɛ mɔ.
27 Domi na ɲ̀ gãanu ganu berua, na bɛɛ
Gusunɔn himba kpuro nɔɔsia.
28 I n tii sɛ, i maa gɔ̃ɔ kpuro kɔ̃suo ge
Hunde Dɛɛro u bɛɛ nɔmu sɔndia, ge ga sãa
Yinni Yesun yigbɛru. I tu kparo te u yakia
ka win tiin yɛm.
29 Na yɛ̃ ma nà n bɛɛ derin biru gaba koo
du bɛɛn suunu sɔɔ nge mɛ dɛmakunu ra du
yãanun suunu sɔɔ, ba ɲ̀ ko n wɔnwɔndu mɔ.
30 Saa mam bɛɛn suunu sɔɔn di gaba koo
gem gɔsia weesu kpa bu naanɛ dokeobu
swaa nim wia bu ka ko ben bwãabu.
31 N n mɛn na, i n tii sɛ. I yaayo ma wɔ̃ɔ
itawa, na bɛɛn baawure kirɔ kua bururu ka
yoka ka yĩresu.
32 Tɛ̃ na bɛɛ Gusunɔ nɔmu sɔndia na maa
bɛɛ win durom gari nɔmu sɔndia. Gari yi, yi
koo kpĩ yi bɛɛ tãsisia kpa yi bɛɛ faaba ko ka
be kpuro be Gusunɔ u gɔsa u kua wigibu.
33 Na ɲ̀ goon sii geesu ɲ̀ kun mɛ win wura
ɲ̀ kun mɛ win yaberu binɛ koore.
34 Bɛɛn tii i yɛ̃ ma ka nɛn tiin nɔma na
sɔmburu kua na ka tii diisia ka maa be ba
ka man wãa.
35 Na bɛɛ sɔ̃ɔsi yabu kpuro sɔɔ ma n weenɛ
i sɔmburu ko gem gem nge mɛsum, kpa i
dam sarirugibu somi, kpa i Yinni Yesun tiin
gari yaaya ye u nɛɛ, kɛ̃run wɛ̃ɛbu bu nuku
dobu mɔ n kere kɛ̃run mwaabu.
36 Sanam mɛ Pɔlu u gari yi gerua u kpa, u
yiira ma u kanaru kua ka be kpuro sannu.
37 Be kpuro ba swĩ. Ye ba nùn bɔkasi, ba
nùn nɔɔ kana ka kĩru,
38 ben nukura sankira n banda yèn sɔ̃ u
bu sɔ̃ɔwa ma ba ɲ̀ maa waanamɔ. Ma ba nùn
yɔ̃siri sere goo nimkuu mi.

21

Pɔlu u Yerusalɛmu dɔɔ

1 Ye sa nɔɔ kanana ka be sa kpa, sa goo
nimkuu dua sa doona sɔru sɔrum mɛ Kɔsiɔ.
Yen sisiru sa da Roduɔ. Saa min di, sa maa
da Pataraɔ.
2 Miya sa goo nimkuu wa ge ga dɔɔ Fɛnisi
gia, ma sa gu dua sa swaa wɔri.
3 Sa tem bureru garu wa te ba mɔ̀ Sipu,
sa tu sɛ̃ɛna bɛsɛn nɔm dwarɔ ma sa da Sirin
tem gia. Sa Tiri dua, mi goo nimkuu ga koo
sɔmunu sarasia.
4 Sa naanɛ dokeobu kasu ma sa ka bu sina
alusuma bɔ̃ɔ teeru. Hunde Dɛɛro dera ba
Pɔlu sɔ̃ɔmɔ u ku Yerusalɛmu da.
5 Adama ye bɛsɛn saa tura sa kpam wura
goo nimkuu mi. Be kpuro ka ben kurɔbu ka
bibu ba sun yɔ̃siri saa wuun di. Bɛsɛ kpuro
sa yiira nim wɔ̃kun goorɔ ma sa kanaru kua.
6 Ye sa nɔɔ kanana sa kpa sa goo nimkuu
dua ma ba wura ben yɛnusɔ.

7 Saa Tirin di sa kpam swaa wəri ma sa
tura Tolemaisiə. Miya sa sara goo nimkuun
di ma sa da sa naanɛ dokeobu təbura ma sa
kpuna mi nən teeru.
8 Yen sisiru sa kpam swaa wəri ma sa tura
Sesareə, ma sa da sa səbia Filipun yɛnuə wi u
sãa waasu kowo. N deema u sãa tənu nəəba
yiru yen turo be ba gasə gəsa Yerusalɛmuə.
9 Durə wi, u bii wəndiaba nnɛ mə be ba sãa
Gusunən səməbu.
10 Ye sa sõə mɛɛru kua mi, Gusunən səmə
goo wi ba ra nɛɛ Agabusi, u na mi saa
Yudean di.
11 U na bɛsɛn mi ma u Pəlun kpaka sua u
win tiin naasu ka nəma bəkua u nɛɛ, n wee
ye Hunde Dɛɛro u gerumə. Wi u kpaka yeni
mə, Yuu be ba wãa Yerusalɛmuə ba koo nùn
bəke mɛsum kpa bu nùn tən tukobu nəmu
səndia.
12 Ye sa gari yi nua, bɛsɛ ka tən be ba
wãa mi, sa Pəlu suuru kanam wəri u ku
Yerusalɛmu ye da.
13 Adama u nɛɛ, mban sõna i sumə mɛsum
ma i nɛn wərugəru kpeesiamə. Na mam
səəru sãa n ka gbi Yinni Yesun yĩsirun sõ
Yerusalɛmuə, n ǹ mə bəkubu təna.
14 Ye sa deema u ǹ bɛsɛn gari wure, sa
mari ma sa nɛɛ, Gusunən kĩru tu koora.
15 Amɛn biru sa bɛsɛn səəru kua ma sa
doona Yerusalɛmu gia.
16 Naanɛ dokeobu gabu saa Sesaren di ba
sun yõsiri ba ka sun da Nasoni Sipugiin
wəərə mi sa ko səbia. Durə wi, u naanɛ doke
n tɛ.

Pəlu u Yakəbu beram da

17 Sanam mɛ sa tura Yerusalɛmuə, naanɛ
dokeoba sun dam koosia ka nuku dobu.
18 Yen sisiru Pəlu u ka sun Yakəbu beram
da ma Yesun yigbɛ guro gurobu kpuro ba
mɛnna mi.
19 Ye Pəlu u bu təbura u kpa u bu saaria
tia tia səmbu te Gusunə u kua tən tukobun
suunu səə win waasun sõ.
20 Ye ba win gari nua, be kpuro ba Gusunə
siara. Ma ba nùn sõəwa ba nɛɛ, kĩnasi a
wa? Yuuba nye nyewa ba naanɛ doke, ma
be kpuro ba kpam ka tii Məwisin wooda
bəkua.
21 Ba bu wunɛn gari sõəwa ma a Yuu be ba
wãa tən tukobun mi sõəmə bu Məwisin gari
deri, bu ku deema swĩi, bu ku maa ben bibu
bango ko.
22 N n mɛn na, mba sa ko ko. Ka gem ba
koo nə ma a tunuma wuu mi.
23 Yen sõ, a koowo ye sa ko nun sõ. Durəbu
nnɛ gaba wãa mi, be ba raa nəə mwɛɛru kua.
24 A ka bu doo kpa i tii dɛɛrasia sannu kpa
a ben kənan gobi kəsia. Nge mɛya baawure
u ko n ka yɛ̃ ma ye ba nua wunɛn sõ, n ǹ
gem, sanam mɛ, ba koo wa ma wunɛn tii a
Məwisin wooda swĩi.
25 Adama ye n sãa tən tuko naanɛ
dokeobugia sa bu wooda yiiya ma sa bu yen
tireru mərisia sa nɛɛ, bu ku bũu sãa dĩanu
di, bu ku yaa yɛm di, bu ku yaa tem ye ba
wĩiru tɛma ba ka go, bu ku maa kõə mɛnna
tantanaru səə.
26 Ma Pəlu u ka durə be da. Yen sisiru ba
tii dɛɛrasia, ma u sãa yeru dua u bu sõəwa
saa ye dɛɛrasia bin sanam koo kpe, kpa bu
ben baawure yãkuru kua dəma te.

Ba Pəlu mwa sãa yerə

27 Ye sõə nəəba yiru ye, ya kpeeyə, Yuu be
ba na Asin di ba Pəlu wa sãa yerə. Ba tən
wəru burinasia, ma ba Pəlu mwa.
28 Ba gbãsukumə ba mò, bɛɛ Isireliba,
faaba woo! Durə wiya u ra de baama kpuro
u n Isireliban kõsa gerumə, ka ye n sãa
Məwisin wooda ka maa sãa yee teni. Wee,
u mam ka tən tukobu gabu na sãa yee dɛɛra
tenin mi ma u tu disi doke.
29 Ba yeni gerua yèn sõ ba raa Torofimu
Efesugii wa ka Pəlu sannu wuu səə, yera ba
tamaa Pəlu u ka nùn dawa sãa yeru mi.
30 Ma wuu ga buuburu yõra kpuro, təmba
duki naamə baaman di ma ba Pəlu mwa ba
gawa ba ka yara sãa yerun di. Mii mii ma ba
ten gamboba kɛnua.
31 Sanam mɛ ba kĩ bu nùn go, yera Romun
tabu sunə u nua ma Yerusalɛmu kpuro ya
burinamə.
32 Mii mii u tabu wirugibu gabu sua ka
tabu kowobu, ma u ka bu duka da tən wəru
gen mi. Sanam mɛ tən wəru ge, ga nùn wa ka
tabu kowobu sannu, ba Pəlu soberu deri.
33 Tabu sunə wi, u da Pəlun mi, u nùn
mwa ma u wooda wɛ̃ bu nùn bəke ka yəni
yiru. Ma u bu bikia, wara durə wi. Mba u
kua.
34 Gabu tən wəru ge səə, ba gari tee
gbãsukumə, gabu maa gari gɛɛ, sere tabu
sunə u kpana u gari yin gem gia wure
bakanun sõ. Yen sõna u wooda wɛ̃ bu ka
Pəlu da sansani gbãrarugian mi.

35 Ye ba gbãra ten yəətiru tura tabu
kowoba Pəlu sua ba səndi ben senu wəllə,
tən wəru gen mərun sõ.
36 Ma tən be kpuro ba bu naa kətinu dimə
ba gbãsukumə, ba mò i nùn goowo!

Pəlu u tii tubusia

37 Sanam mɛ ba kĩ bu Pəlu duusia sansani
gbãrarugia mi, u tabu sunə bikia u nɛɛ, kon
kpĩ n ka nun gari ko?
Tabu sunə u nùn bikia u nɛɛ, a Gɛrɛkim
nəəmə ro?
38 N n mɛn na, a ǹ sãa Egibitigii wi? Wi
u gasə dera təmba tem yɛ̃robu seesi, wi
u təmbu nərəbun suba nnɛ mɛnna (4.000)
swaa diobun yigbɛrun di, ma u ka bu da
gbaburə?
39 Pəlu nùn wisa u nɛɛ, nɛ Yuuwa, ba man
marawa Taasiə, Silisin tem səə. Na sãa kpaa
yɛ̃ro wuu ge səə, ge ga yĩsiru yara. Na nun
kanamə, a de n ka tən be gari ko.
40 Tabu sunə wi, u nùn ayeru wɛ̃. Ma
Pəlu u yəəwa yəətiru wəllə u tən be ka
nəmu marisia. Ye ba mari, u bu sõəwa ka
Heberum u nɛɛ,

22

1 Bɛɛ, nɛn bisibu ka baababa, i swaa dakio
ye kon bɛɛ sõ n ka tii tubusia.
2 Ye ba nua ma u ka Heberum gari mò, ba
mari sõə sõə. Ma u nɛɛ,
3 nɛ Yuuwa wi ba mara Taasiə, Silisin
temə adama wuu geni səərə na biru di.
Gamaliɛlin miya na keu kua, na bɛsɛn
sikadoban wooda gia sãa sãa, ma na
Gusunən bɛɛrɛ yɛ̃ nge mɛ bɛɛ kpuro i sãa
gisə.
4 Na maa swaa yen təmbu nəni sõəwa goo
gookum, na yen tən durəbu ka tən kurəbu
mwɛɛra na bəkua na pirisəm doke.
5 Yãku kowo tənwero ka Yuuban guro
gurobu kpuro ba koo kpĩ bu man yen seeda
diiya. Na tirenu mwa ben nəman di ni ba
Yuuba yorua be ba wãa Damasiə. Ma na da
mi n ka swaa yen təmbu mwa n bəke be
ba wãa mi, kpa n ka bu na Yerusalɛmuə n
sɛɛyasia.

Pəlu u bu

win gõru gəsiabun gari sõəwa
(I maa mɛɛrio Gərobun Kookoosu 9:1-19, 26:12-18)

6 Sanam mɛ na dəə na Damasi turuku kua
sõə wii wəllun saka, suaru səə yam bururam
na bai wəllun di mu man wukiri.
7 Na wəruma temə, ma na nəə gagu nua
ga nɛɛ, Səəlu, Səəlu mban sõna a man nəni
sõəmə.
8 Na bikia na nɛɛ, wuna were Yinni. U
man sõəwa u nɛɛ, nɛna Yesu Nasarɛtigii wi
a nəni sõəmə.
9 Durə be ba man yõsiriə ba yam bururam
mɛ wa, adama ba ǹ tuba ye yɛ̃ro gerua wi u
ka man gari kua.
10 Na bikia na nɛɛ, mba kon ko Yinni. Ma
u man sõəwa u nɛɛ, n seewo n du Damasiə.
Miya ba koo man sõ kpuro ye Gusunə u
himba sãa n ko.
11 Yam bururam mɛn kpãara dera na
wõko kua. Yen sõna nɛn kpaasiba man
nəmu nɛnua sa ka dua Damasiə.
12 N deema durə goo wãa mi, wi ba ra
nɛɛ Anania, u Gusunən bɛɛrɛ yɛ̃, u Məwisin
woodaba swĩi. Yuu be ba wãa wuu ge səə
kpuro ba win seeda gea dimə.
13 U na nɛn mi, u yõra nɛn bəkuə ma u nɛɛ,
Səəlu nɛn beruse, a yam waawo. Mii mii nɛn
nəni wukiara ma na nùn wa.
14 U man sõəwa u nɛɛ, Gusunə bɛsɛn
sikadoban Yinni u man gəsa n ka win kĩru
gia, n ka Geegii wa, kpa n maa ka win nəən
gari nə.
15 Domi kon ko win seeda dio, kpa n ka
təmbu kpuro sõ ye na wa ka ye na nua.
16 Tɛ̃, mba n maa tie. N seewo bu man
batɛmu ko, kpa n wobe n dɛɛra nɛn toranun
di na n Yinnin yĩsiru sokumə.

Nge mɛ Yinni u Pəlu gəsa

u ka tən tukobu waasu ko

17 Ye na wura Yerusalɛmuə, sõə teeru
sanam mɛ na kanaru mò sãa yerə, na kãsa.
18 Kãsi te səə, na Yinni wa, u man
sõəwa u nɛɛ, n koowo kpaaka kpa n yari
Yerusalɛmun di mii mii. Domi wuu min
təmbu ba ǹ koo win gari wura yìn seeda na
dimə.
19 Na nɛɛ, Yinni ba yɛ̃ sãa sãa ma na
Yuuban mɛnnə yenu da da, na təmbu
mwɛɛra na bu so be ba nun naanɛ doke.
20 Dəma te ba wunɛn seeda dio Etiɛni go,
nɛn tii na wãa mi, na win gəə wura. Nɛna na
win gowobun yãnu kõsu ni ba suba.

21 Ma Yinni u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n doo, domi u koo man gɔri n toma tɔn tukobun mi.

Pɔlu ka Romun tabu sunɔ

22 Tɔn be, ba Pɔlun gari swaa daki sere u ka yeni gerua u kpa. Sanam mɛya be kpuro ba gbãsukum wɔri ba nɛɛ, i nùn goowo, n ǹ weenɛ win bweseru ta n wãa.

23 Ba kuuki mɔ̀, ba ben yabenu yɔwemɔ, ba tua seeyamɔ wɔllɔ.

24 Romun tabu sunɔ wi, u wooda wɛ̃ bu ka Pɔlu da sansani gbãrarugia sɔɔ bu nùn sɛni so sere u ka gem gere. Domi u kĩ u gia mban saabuwa ba nùn wuremɔ mɛ.

25 Ye ba Pɔlu bɔkua bu ka nùn so, u tabu sunɔ bikia wi u nùn yɔ̃re, u nɛɛ, n weenɛ i Romugii so i sere nùn siri?

26 Ye tɔnwero wi, u gari yi nua, u da win tabu sunɔn mi, ma u nùn bikia u nɛɛ, mba a kĩ a ko mi. Durɔ wi, Romugiiwa.

27 Ma tabu sunɔ u da u Pɔlu bikia u nɛɛ, a man sɔ̃ɔwɔ, wunɛ Romugiiwa?

Pɔlu u nɛɛ, mɛya.

28 Tabu sunɔ wi, u nɛɛ, gobi bɛkɛya na kɔsia na ka sere kua Romugii.

Pɔlu u nɛɛ, mɛya ba nɛ marawa.

29 Yen sɔ̃na tabu kowo be ba sɔɔru sãa bu ka nùn sɛni so u ka gem gere, ba nùn deri mii mii. Ma bɛrum tabu sunɔ wi mwa ye u nua ma Pɔlu sãawa Romugii domi u dera ba nùn bɔkua.

Ba ka Pɔlu da Yuuban

guro gurobun wuswaaɔ

30 Tabu sunɔ wi, u kĩ u gia kam kam yèn saabu wahala ye, ya seewa. Yen sɔ̃na sisiru u dera ba Pɔlu kusia, ma u nɛɛ yãku kowo tɔnwerobu ka Yuuban guro gurobu bu mɛnnama. Ma u ka Pɔlu da ben wuswaaɔ.

23

1 Pɔlu u be ba mɛnnɛ nɔni girari, ma u nɛɛ, mɛro bisibu, nɛn gɔ̃ru ga ǹ man taarɛ wɛ̃ɛmɔ domi na nɛn wãaru diwa dee dee Gusunɔn wuswaaɔ, sere ka gisɔn gisɔ.

2 Yãku kowo tɔnwero wi ba ra soku Anania u be ba yɔ̃ Pɔlun bɔkuɔ sɔ̃ɔwa bu nùn soowo win nɔɔwɔ.

3 Pɔlu u nɛɛ, Gusunɔ koo nun so, gani kpika wunɛ! A sɔ̃wa a ka man siri Mɔwisin wooda sɔɔ, ma a maa kpam wooda sara a nɛɛ, bu man soowo.

4 Be ba yɔ̃ win bɔkuɔ ba nɛɛ, Gusunɔn yãku kowo tɔnwerowa a kãka a wɔmmɔ mɛ?

5 Pɔlu u nɛɛ, mɛro bisibu na ǹ yɛ̃ yãku kowo tɔnwerowa. Domi Gusunɔn gari yi nɛɛ, “I ku bɛɛn tɔmbun wirugiin kɔ̃sa gere.”

6 Ye Pɔlu u tuba mɛnnɔ ge sɔɔ, ma gaba sãawa Sadusiba, gabu maa Falisiba, yera u nɔɔgiru sua mɛnnɔ ge sɔɔ u nɛɛ, mɛro bisibu, nɛ Falisiwa wi Falisiba ba mara. I man sirimɔwa yèn sɔ̃ na yĩiyɔ ma gɔriba koo se gɔrin di.

7 Ye u yeni gerua u kpa, Falisiba ka Sadusiba ba sikirinɔ wɔri ma mɛnnɔ ge, ga bɔnu kua yiru.

8 Domi Sadusiba ba ra nɛɛ gɔriba kun seemɔ gɔrin di, hunde ka wɔllun gɔrado maa sari adama Falisiba ba wura ma yabu ita ye kpuro ya wãa.

9 Ma wure bakanu tunuma ben suunu sɔɔ ba sikirinamɔ ka dam, ma wooda yɛ̃robu gaba seewa Falisiba sɔɔ ba nɛɛ, sa ǹ taarɛ gaa wa durɔ wi sɔɔ. Wara yɛ̃ nge hundewa ǹ kun mɛ wɔllun gɔrado goowa u ka nùn gari kua.

10 Sikirinɔ ge, ga kpɛ̃a gem gem sere tabu sunɔ wi, u bɛrum kua bu ku raa Pɔlu karana. Ma u win tabu kowobu wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu doo bu Pɔlu wɔrama kpa bu ka nùn da sansani gbãrarugian mi.

11 Tɔ̃ɔ ten wɔ̃kuru sɔɔ, Yinni Gusunɔ u Pɔlu yɔ̃re ma u nɛɛ, a ku mwia kpana. Nge mɛ a man seeda diiya Yerusalɛmu mi, mɛya kaa maa man seeda diiya Romuɔ.

Ba Pɔlun wãaru kasu

12 Yen sisiru Yuuba ba mɛnna ba nɔɔ tia kua ba bɔ̃rua ba nɛɛ ba ǹ gãanu dimɔ, baa nim ba ǹ nɔrumɔ ma n kun mɔ ba Pɔlu go.

13 Tɔn be, ba tɔnu weeru kere be ba nɔɔ tia ye kua.

14 Ma ba da ba yãku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu deema ba nɛɛ, sa bɔ̃rua sannu ma sa ǹ gãanu dimɔ sere su ka Pɔlu go.

15 N n mɛn na, sa kĩ bɛɛ ka guro gurobu i tabu sunɔ sɔ̃ u ka Pɔlu na bɛɛn mɛnnɔ sɔɔ kpam, kpa n sãare nge i kĩ i kpam win gari mɛɛrim sɔmɛ. Bɛsɛ sa ko n sɔɔru sãa su ka nùn go u sere tunuma.

16 Adama Pɔlun sesun bii tɔn durɔ u yina yen gari nua. U da u dua sansani gbãrarugia yen mi, ma u Pɔlu gari yi sɔ̃ɔwa.

17 Ma Pɔlu u tabu kowobun tɔnwero turo soka, u nùn sɔ̃ɔwa u ka aluwaasi wi doo tabu
sunɔn mi domi u gari mɔ u kĩ u nùn sɔ̃.
18 Tabu kowobun tɔnwero wi, u ka nùn da
tabu sunɔn mi, ma u nɛɛ, Pɔlu pirisɔm wi, u
man soka ma u man kana n ka aluwaasi wi
na wunɛn mi domi u kĩ u nun gãanu sɔ̃.
19 Tabu sunɔ u aluwaasi win nɔmu nɛnua
u ka nùn da bɔ̃ɔrɔ u nùn bikia u nɛɛ, mba a
kĩ a man sɔ̃.
20 U nɛɛ, Yuuba ba nɔɔ tia kua bu ka
nun bikia sia a ka Pɔlu da guro gurobun
mɛnnɔwɔ, kpa n sãare nge ba kĩ bu win gari
mɛɛrim sɔmɛwa.
21 Adama a ku ben gari nɔ, domi ba tɔnu
weeru kere be ba koo kuke swaaɔ bu ka nùn
mwa. Be kpuro ba bɔ̃rua ma ba ɲ̀ dimɔ, ba ɲ̀
maa nɔrumɔ ma n kun mɔ ba nùn go. Baa tɛ̃
ba sɔɔru sãa bu ka ye ko. Wunɛn woodawa
ba swaa daki.
22 Ma tabu sunɔ wi, u nɛɛ, a ku goo sɔ̃ ma
a man gari yini dɔmɛa. Ma u dera aluwaasi
wi, u doona.

Ba ka Pɔlu da Felisin mi

23 Ma tabu sunɔ wi, u tabu kowobun
wirugibu yiru soka u nɛɛ, i tabu kowo
goobu (200) sɔɔru koosio bu Sesare da, ka
maasɔbu wata ka wɔkuru, ka sere yaasigibu
goobu, ba n sɔɔru sãa bu swaa wɔri kɔba
nɔɔba nnɛ wɔ̃ku te.
24 I maa dumi gaari bɔkuo kpa i ka Pɔlu da
sina wuu yɛ̃ro wi ba ra soku Felisin mi, i turi
ka alafia.
25 Yen biru tabu sunɔ u tireru yorua tè sɔɔ
u nɛɛ,
26 nɛ Kolodu Lisiasi, na nun tɔbura tem
yɛ̃ro Felisi bɛɛrɛgii.
27 Yuuba ba durɔ wi mwawa, ba kĩ bu nùn
go. Ye na gia ma u sãa Romugii, yeya na da
ka nɛn tabu kowobu na nùn wɔra. Yen biru
na ka nùn da ben guro gurobun wuswaaɔ.
28 Domi na kĩ na n yɛ̃ yèn sɔ̃ ba nùn taarɛ
wɛ̃ɛmɔ.
29 Miya na gia ma u ɲ̀ gãanu ganu kue
ni nu ka gɔɔ weenɛ, baa mam pirisɔm. Na
deema ba nùn taarɛ wɛ̃ɛmɔwa ben woodan
garin sɔ̃.
30 Sanam mɛ ba man sɔ̃ɔwa ma Yuuba
ba nɔɔ tia kua bu ka nùn go, yande na
dera ba ka nun nùn naawa. Na win taarɛ
wɛ̃ɔbu sɔ̃ɔwa bu na bu ben gari gere wunɛn
wuswaaɔ.
31 Yera tabu kowo be, ba win wooda
kpuro swĩi. Ba Pɔlu sua wɔ̃ku te, ma ba ka
nùn da sere Antipatiriɔ.
32 Yen sisiru tabu kowo be, ba wura
ben sansaniɔ ma dumigibu ba ka nùn da
wuswaaɔ.
33 Ye ba tura Sesareɔ ba tem yɛ̃ro tire te
wɛ̃, ba maa nùn Pɔlu tusia.
34 Ye tem yɛ̃ro u tire te gara u kpa, u Pɔlu
bikia bera mìn di u na. Pɔlu nɛɛ, Silisin di.
35 Tem yɛ̃ro u nɛɛ u koo win gari nɔ sanam
mɛ win taarɛ wɛ̃ɔbu ba tunuma.
Ma u wooda wɛ̃ bu Pɔlu kɔ̃su Herodun
sina kpaarɔ.

24

Yuuba ba Pɔlu gari mani

1 Sɔ̃ɔ nɔɔbun biru, Anania yãku kowo
tɔnwero u da Sesareɔ wi ka guro gurobu
gabu sannu ka sere wooda yɛ̃ro goo wi ba
mɔ̀ Terituru. Ba da tem yɛ̃ron mi, ma ba
Pɔlun taarɛ gerumɔ.
2 Ba Pɔlu soka, ma Terituru u nùn gari
manibu wɔri u nɛɛ, Felisi bɛɛrɛgii, sa alafia
mɔ gem gem ka wunɛn baruka. Wunɛn yam
waa geebu bu dera a wooda dabiru kɔsa
bɛsɛn tem arufaanin sɔ̃.
3 Sa ye kpuro wura baama kpuro saa
baayere sɔɔ, ka siarabu.
4 Adama na ɲ̀ kĩ n wunɛn saa kpuro di.
Yen sɔ̃, na nun kanamɔ a ka sun tɛmanɔ gari
piiko ye sa mɔ sɔɔ.
5 Sa wa ma durɔ wini naanaanugiiwa,
u ra sannɔsu seeyewa Yuuban suunu sɔɔ
handunia kpuro sɔɔ. U maa sãa wu-
uru garun wirugibun turo te ba ra soku
Nasarenɛgibu *.
6 U mam swaa kasu u ka sãa yeru disi
doke. Sanam mɛya sa wi mwa. [Sa raa kĩ su
nùn siri ka bɛsɛn wooda,
7 adama tabu sunɔ Lisiasi u na, u sun nùn
wɔrari ka dam.
8 Ma u wooda wɛ̃ win taarɛ wɛ̃ɔbu bu na
wunɛn wuswaaɔ.] Wunɛn tii à n nùn gari
bikia, kaa kpĩ a gãa ni kpuron gem wa nì sɔɔ
sa nùn taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
9 Ma Yuuba ba gari yi kpuro wura ba nɛɛ,
geema.

Pɔlu u win gari tubusia Felisin wuswaaɔ

* **24:5** ***Nasarenɛgibu*** - Tɔn be ba na Nasarɛtin di. Ba maa naanɛ dokeo gbiikobu soka mɛ yèn sɔ̃ Yesu u na Nasarɛtin di.

10 Yera tem yɛ̃ro u Pɔlu gari wɛ̃ ka yĩreru,
ma Pɔlu seewa u nɛɛ, na yɛ̃ ma a sãa siri
kowo tem mɛ sɔɔ saa wɔ̃ɔ dabirun di. Yen
sɔ̃, kon gari gere n ka tii yina ka toro sindu.
11 À n bikia ba koo nun sɔ̃, n ɲ̀ mɔ n sɔ̃ɔ
wɔkura yiru kere ye na ka Yerusalɛmu da n
sãaru ko mi.
12 Ba ɲ̀ man wa na ka goo sikirinamɔ ɲ̀
kun mɛ na tɔmbu sannɔ nɔɔ kuurimɔ sãa
yerɔ ɲ̀ kun mɛ ben mɛnnɔ yeru sɔɔ, ɲ̀ kun
mɛ wuu suunu sɔɔ.
13 Gari yi ba man manimɔ tɛ̃, ba ɲ̀ maa yin
seeda gaa mɔ.
14 Adama gãa teena na wura wunɛn
wuswaaɔ, na Gusunɔ bɛsɛn sikadoban Yinni
sãamɔ ka swaa ye beni ba sokumɔ weesugia.
Na maa Mɔwisin wooda kpuro naanɛ doke
ka maa Gusunɔn sɔmɔbun tirenu.
15 Na yĩiyɔ bini mɔ Gusunɔ sɔɔ bi durɔ
beni ba maa mɔ ma tɔmbu kpuro, tɔn
geegibu ka tɔn kɔ̃sobu, ba koo se gɔrin di.
16 Yen sɔ̃na na hania mɔ̀ baadomma, kpa
nɛn gɔ̃ru gu ku man taarɛ wɛ̃ Gusunɔn
wuswaaɔ ka maa tɔmbun wuswaaɔ.
17 Wɔ̃ɔ dabirun biru na tɛ̃ wura
Yerusalɛmuɔ n ka nɛn tɔmbu somiru naawa
kpa n maa Gusunɔ kɛ̃nu kɛ̃.
18 Mi sɔɔra ba man deema sãa yerɔ, na
tii dɛɛrasia. Tɔn wɔru sari mi, sannɔ nɔɔ
kuribu maa sari mi.
19 Adama Asin Yuu gaba wãa mi. N weenɛ
ben tii bu na wunɛn wuswaaɔ bu seeda di
bà n gãanu wa nɛ sɔɔ,
20 ɲ̀ kun mɛ, a de durɔ beni bu gere
taarɛ ye ba wa nɛ sɔɔ dɔma te na yɔ̃ra guro
gurobun mɛnnɔn wuswaaɔ.
21 Ma n kun mɔ gãa tee nì sɔɔ na gbãra
ye na yɔ̃ ben suunu sɔɔ na nɛɛ, bɛɛ i man
sirimɔwa gisɔ yèn sɔ̃ na naanɛ doke ma
gɔriba koo se.
22 N deema Felisi u naanɛ dokebun swaa
yɛ̃, yera u Yuu be sɔ̃ɔwa bu de tabu sunɔ
Lisiasi ù n tunuma. Dɔma teya u koo ben
gari yi wɛ̃ɛri.
23 U maa tabu kowobun tɔnwero wooda
wɛ̃ u n gina Pɔlu doke pirisɔm sɔɔ, adama u
de u n tii mɔ mi, u maa de win kpaasibu bu
nùn beram na bu ka nùn nɔɔri.

Pɔlu u da Felisi ka Durusilan wuswaaɔ

24 Sɔ̃ɔ mɛɛrun biru Felisi u na ka win kurɔ
Durusila, wi u sãa Yuu. Ma u Pɔlu sokusia.
Ye u tunuma ma ba nùn swaa daki sanam
mɛ u naanɛ dokebu Kirisi Yesu sɔɔn gari mɔ̀.
25 Adama sanam mɛ Pɔlu u bu gem
kobu ka gaya ka maa siri bi bu ween gari
tubusiamɔ, Felisi u nanda, ma u nɛɛ, a doonɔ
gina. Kon kpam nun soku nà n fɛɛ wa.
26 U raa maa yĩiyɔ u koo gobi wawa Pɔlun
min di. Yenin saabuwa u ra nùn sokusie kiri
kiri u ka nùn gari ko.
27 Wɔ̃ɔ yirun biru Pɔɔsiyu Fesitu u kua
Felisin kɔsire. N deema Felisi u Pɔlu deri
pirisɔm sɔɔ yèn sɔ̃ u kĩ u n bɛɛrɛ mɔ Yuuban
mi.

25

Pɔlu u kĩ u da tem yɛ̃ron mi

1 Ye Fesitu u tunuma Sesareɔ u ka
sɔmburu sua, yen sɔ̃ɔ nnɛse u Yerusalɛmu
da.
2 Miya yãku kowo tɔnwerobu ka Yuuban
guro gurobu ba Pɔlu durum mani, ba maa
Fesitu suuru kana
3 u ka Pɔlu na Yerusalɛmuɔ, domi ba gɔ̃ru
doke bu nùn go swaaɔ.
4 Fesitu u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Pɔlu wãa
pirisɔm sɔɔ Sesareɔ, nɛn tii na ɲ̀ maa tɛɛmɔ
n ka wura mi.
5 Yen sɔ̃, i de su da mi ka bɛɛn wirugibu
gabu sannu kpa bu gere tora te u kua.
6 Fesitu kun sɔ̃ɔ nɔɔba ita ɲ̀ kun mɛ sɔ̃ɔ
wɔkuru kere ben mi, u ka wura Sesareɔ. Ye
u tura mi, sisiru u da u sina siri yerɔ ma u
wooda wɛ̃ bu ka Pɔlu na win wuswaaɔ.
7 Ye Pɔlu u tunuma, Yuu be ba na
Yerusalɛmun di ba nùn suunu bure ma ba
nùn kɔ̃san taarɛ manimɔ yèn seeda ba ɲ̀ mɔ.
8 Adama Pɔlu u ka tii yina u nɛɛ, na ɲ̀
Yuuban wooda torari, ɲ̀ kun mɛ sãa yeru, ɲ̀
kun mɛ Romun tem yɛ̃ro.
9 Fesitu wi, u kĩ u n bɛɛrɛ mɔ Yuuban
mi, yera u Pɔlu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a kĩ a da
Yerusalɛmuɔ bu nun siri gari yin sɔ̃ nɛn
wuswaaɔ?
10 Pɔlu nɛɛ, aawo. Tem yɛ̃ron woodan siri
yerɔwa na yɔ̃, miya n weenɛ bu man siri. Na
ɲ̀ Yuuba torari nge mɛ wunɛn tii a yɛ̃ sãa sãa.
11 Nà n wooda sara, ɲ̀ kun mɛ nà n
gãanu ganu kua ni nu ka gɔɔ weenɛ, na ɲ̀
yinamɔ bu man go. Adama mɛm mɛ ba man
manimɔ sɔɔ, gem mù kun wãa, goo sari wi u
koo kpĩ u man bu nɔmu sɔndia. Yen sɔ̃, tɛ̃ na
ka nɛn siribu dɔɔwa tem yɛ̃ron mi.

12 Ye Fesitu u ka wigibu wesiana u kpa, u
Pɔlu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yèn sɔ̃ a wunɛn siribu tem
yɛ̃ro nɔmu sɔndia, win miya kaa da.

Ba ka Pɔlu da Agiripa ka Berenisin wuswaaɔ

13 Sɔ̃ɔ mɛɛrun biru, sina boko Agiripa ka
win sesu Berenisi ba Sesare da bu ka Fesitu
tɔbiri.
14 Ye ba sɔ̃ɔ yiru mɔ̀ mi, Fesitu u sina boko
wi Pɔlun gari sɔ̃ɔwa u nɛɛ, durɔ goo wãa
pirisɔm sɔɔ wuu mi, wi Felisi u deri.
15 Sanam mɛ na Yerusalɛmu da, Yuuban
yãku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu ba
man win toranu tubusia. Ma ba man bikia
n nùn taarɛ wɛ̃ bu go.
16 Adama na bu sɔ̃ɔwa Romugibu ba ku ra
de bu goo go ma n kun mɔ ba yɛ̃ro siri. Ba ra
dewa wi ka win taarɛ wɛ̃ɔbu bu gari ko nɔɔ
ka nɔɔ.
17 Sanam mɛ be kpuro ba na wuu mi, na
ɲ̀ dirira, adama yen sisira na bu sokusia siri
yerɔ, ma na maa wooda wɛ̃ bu ka Pɔlu na.
18 Win taarɛ wɛ̃ɔbu ba seewa, adama ba ɲ̀
nùn gãa kɔ̃sunun taarɛ wɛ̃ ni na raa tamaa.
19 Ben tiin sãarun gariya ba ka nùn
sikirinamɔ, ka maa durɔ goon gari wi ba
sokumɔ Yesu wi u gu. Adama Pɔlu u gerumɔ
kam kam durɔ wi, u wasi.
20 Na biti kua amɔna kon gari yin bweseru
sirisina. Yen sɔ̃na na Pɔlu bikia ù n kĩ bu nùn
gari yin siribu kua Yerusalɛmuɔ.
21 Adama u win siribu tem yɛ̃ro nɔma
sɔndia. Yera na wooda wɛ̃ bu kpam nùn
doke pirisɔm sɔɔ sere n ka nùn daasia mi.
22 Agiripa u Fesitu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn tii na
kĩ n durɔ win nɔɔn gari nɔ.

Fesitu nɛɛ, sia kaa nɔ.

23 Yen sɔ̃na sisiru Agiripa ka Berenisi ba
tunuma siri yerɔ ka bɛɛrɛ baka, ma tabu
sinambu ka wuun wirugibu ba bu swĩi. Ma
Fesitu u wooda wɛ̃ bu ka Pɔlu na.
24 Fesitu nɛɛ, sina boko Agiripa ka bɛɛ
kpuro be i wãa mi ka bɛsɛ sannu, durɔ wi
wee, wìn gari Yuuba kpuro ba ka na nɛn
mi, be ba wãa wuu mi ka be ba maa wãa
Yerusalɛmuɔ. Ba gbãsukumɔ ba mɔ̀, n ɲ̀
weenɛ u n maa wãa.
25 Nɛn tii na ɲ̀ gãanu wa wi sɔɔ, ni nu ka gɔɔ
weenɛ. Adama yèn sɔ̃ win tii u win siribu
tem yɛ̃ro nɔmu sɔndia, na gɔ̃ru doke n nùn
daasia win mi.
26 Ka mɛ, na ɲ̀ gãanu wa ni kon nɛnusi win
gari sɔɔ n ka nɛn yinni tireru kua. Yen sɔ̃na
na ka nùn na bɛɛ kpuron wuswaaɔ, n mam
nɛɛre wunɛ sina boko Agiripa, i ka win gari
wɛ̃ɛri kpa n ka wa ye kon yore.
27 Domi n ɲ̀ man dee dee sãawɛ n ka
pirisɔm goo mɔrisia kpa na kun gerua mban
sɔ̃na.

26

Pɔlu u tii tubusia

Agiripan wuswaaɔ

1 Agiripa u Pɔlu sɔ̃ɔwa u ayeru mɔ u ka
win gari tubusia.

Yera Pɔlu u tɔmbu marisia ka nɔmu, ma u
tii tubusia u nɛɛ,
2 sina boko Agiripa, nɛn nukura dora gisɔ
yèn sɔ̃ kon kpĩ n tii tubusia wunɛn wuswaaɔ
gari yi kpuro sɔɔ yi Yuuba ba man manimɔ.
3 Domi na yɛ̃ ma a Yuuban komaru yɛ̃ sãa
sãa ka ben sikirinɔsun gari. N n mɛn na, na
nun kanamɔ a tɛmanɔ a nɛn gari swaa daki.
4 Yuuba kpuro ba nɛn wãaru yɛ̃ saa nɛn
aluwaasirun di. Ba yɛ̃ ma Yerusalɛmuɔra na
biru di nɛn bweseru sɔɔ.
5 Ba man yɛ̃ n tɛ. Yen sɔ̃, bà n kĩ ba koo kpĩ
bu man seeda diiya ma Falisiban swaa sɔɔra
na kpɛ̃a, ye ya Yuuban sãarun komaru nɛni
n kpuro kere.
6 Ma tɛ̃, ba man siri mini yèn sɔ̃ na nɔɔ
mwɛɛ te yĩiyɔ te Gusunɔ u bɛsɛn sikadoba
kua.
7 Nɔɔ mwɛɛ teya bɛsɛn bwesenu wɔkura
yiru nu ka Gusunɔ sãamɔ gem ka tia bururu
ka yoka. Sina boko, yĩiyɔ bin sɔ̃na Yuuba ba
man mɛm manimɔ.
8 Mban sɔ̃na bɛɛ Yuuba i ɲ̀ kpɛ̃ i naanɛ
doke ma Gusunɔ u gɔribu seeyamɔ.
9 Nɛn tii na raa tamaa n weenɛ n Yesu
Nasarɛtigiin yĩsiru sanku ka swaa dabinu.
10 Mɛya na kua Yerusalɛmuɔ. Na wooda
mwa saa yãku kowo tɔnwerobun min di,
ma na naanɛ dokeobu dabiru doke pirisɔm
sɔɔ. Bà n maa kĩ bu ben gabu go nɛn nɔmu
ga ra n wãa sɔɔ.
11 Nɔn dabira na ra bu so Yuuban mɛnnɔ
yenu kpuro sɔɔ, kpa n bu tilasi ko bu ka
Gusunɔ gari kam gerusi. Na ka bu mɔru
bɛsira too sere na mam bu naa swĩi wuu
tukusɔ.

Pəlu u win gɔ̃ru gəsiabun gari mɔ̀
(I maa mɛɛrio Gərobun Kookoosu 9:1-19, 22:6-16)

12 Ma Pəlu maa nɛɛ, yãku kowo tənweroba man yəllaa kua na dəə Damasiə ka ben yiiko.
13 Sina boko, sɔ̃ə wii wəllun saka swaa ye səə, na yam bururam wa mu na wəllun di mu sun wukiri nɛ ka be ba man yɔ̃siriə. Yam bururam mɛ, mu sɔ̃əgim ballim kere.
14 Bɛsɛ kpuro sa wəruma temə, ma na nəə gagu nua, ga ka man gari mɔ̀ ka Heberum ga nɛɛ, Səəlu Səəlu, mban sɔ̃na a man nəni sɔ̃əmə. Mɛɛrawa a tii mɔ̀ nge naa kinɛ te ta ten yinnin dɛki nəə sɛmgia tɛsumə.
15 Ma na bikia na nɛɛ, wuna were Yinni. Ma Yinni nɛɛ, nɛna Yesu wi a nəni sɔ̃əmə.
16 Tɛ̃, a seewo a yɔ̃ra. Na nun kuremawa n ka nun gəsi a ko nɛn səmə, kpa a ka gãa nin seeda di ni a wa kə ka maa ni kaa wa sanam mɛ kon kpam nun kure.
17 Kon nun yakia saa Isireliban nəmun di, ka maa tən tukobun min di bèn mi kon nun gəri,
18 a ka ben nəni wukia bu ka gəsira yam wɔ̃kurun di bu du yam bururam səə, kpa bu gəsira Setam dam di bu na Gusunən mi, kpa bu ben toranun suuru wa bu ayeru tubi di ka be sannu be Gusunə u gəsa u kua wigibu yèn sɔ̃ ba man naanɛ doke.

Pəlu u win səmburun gari mɔ̀

19 Pəlu maa nɛɛ, sina boko Agiripa, yen sɔ̃na na wəllun kãsi te mɛm nəəwa.
20 Na waasu kua, gbiikaa Damasiə ka maa Yerusalɛmuə, yen biru Yudean tem kpuro səə, ka maa tən tukobun mi. Na bu sɔ̃əwa bu ben gɔ̃ru gəsio bu toranu deri bu wura Gusunən mi, kpa bu gɔ̃ru gəsiabun kookoosu sɔ̃əsi.
21 Yenin saabuwa Yuu gaba man mwa sãa yerə ba ka swaa kasu bu man go.
22 Adama sere ka gisən gisə Gusunə u man kɔ̃su, na ka wãa na seeda dimə təmbu kpuron wuswaaə, baka ka buu. Na ɲ̀ gãanu gerumə, ma n kun mə ye Gusunən səməbu ka Məwisi ba gerua ben tireru səə ba nɛɛ ya koo koora.
23 Yeya, Kirisi u ɲ̀ koo ko u kun nəni sɔ̃əre, kpa u n sãa gbiikoo wi u koo se gərin di u ka yam bururam gari kpara Yuuban mi ka maa tən tukobun mi.

Pəlu u kĩ Agiripa u ko Kirisigii

24 Sanam mɛ Pəlu u tii tubusia mɛsum, Fesitu u gbãra u nɛɛ, Pəlu, a wiiraməwa! Wunɛn keu baka ya nun wiiro kua.
25 Pəlu nɛɛ, Yinni Fesitu na ɲ̀ wiiramə. Gari yi na gerumə yi sãawa gem, yi maa swaa swĩi.
26 Domi sina boko Agiripa u gari yin asansi yɛ̃. Na maa ka nùn gari mɔ̀ ka toro sindu yèn sɔ̃ na yɛ̃ ma yen gɛɛ kun nùn berue, domi gari yi, yi ɲ̀ koore gbɛnum.
27 Sina boko Agiripa, a Gusunən səməbun gari naanɛ doke ro? Na yɛ̃ sãa sãa ma a yi naanɛ doke.
28 Agiripa u Pəlu sɔ̃əwa u nɛɛ, ɲ̀ n sosi fiiko kaa n kĩ a de n ko Kirisigii.
29 Pəlu u nɛɛ, baa ɲ̀ n domman na, Gusunə u de a ko Kirisigii n kun mam wunɛ təna, n koora mɛ ka be ba nɛn gari nəəmə mini kpuro gisə, kpa i n sãa nge nɛ, yəni yi ba man doke baasi.
30 Sanam mɛya sina boko ka tem yɛ̃ro ka Berenisi, ka be ba sɔ̃ mi, ba seewa.
31 Ye ba yariə, ba sɔ̃əna mə ba mɔ̀, durə wi, u ɲ̀ gãanu kue ni nu ka gəə weenɛ, baa mam pirisəm.
32 Ma Agiripa u Fesitu sɔ̃əwa u nɛɛ, durə wi, ù kun win siribu tem yɛ̃ro nəmu səndie, sa ko raa kpĩ su nùn kara.

27

Ba ka Pəlu Romu dəə

1 Sanam mɛ ba gɔ̃ru doke su ka Italin tem da ka goo nimkuu, ba Pəlu ka pirisəm gabu Yuliu nəmu səndia wi u sãa Romun tabu kowo wuuru garun tənwero te ba sokumə tem yɛ̃rogiru.
2 Sa goo nimkuu dua ge ga na saa Adamitin di ga dəə ga n Asin tem bɛwe. Ma sa swaa wəri. N deema Aritaaki, Masedənigii wi u na saa Tɛsalonikan di, u wãa ka bɛsɛ.
3 Yen sisiru sa tura Sidoniə. Yuliu u Pəlu tən geeru kua, u dera u da u win kpaasibu bera bu ka nùn wɛ̃ yèn bukata u mə.
4 Ye sa doona wuswaaə woo bəkə ga sun sweemə. Yen sɔ̃na sa da sa Sipun tem bɛwa mi woo ga ka nɛ.
5 Ye sa Silisi ka Panfilin tem bɛwa, sa tura Miraə Lisin temə.
6 Miya bɛsɛn tabu kowo tənwero u goo nimkuu gagu wa ge ga na saa Alesandirin di ga dəə Itali gia, ma u sun ge duusia.

7 Sɔ̃ɔ dabira sa da tɛɛru tɛɛru ka wahala sa
sere da Sinidin bɔkuɔ. Ye woo bɔkɔ ga yina
su da wuswaaɔ, sa gɛra sa da sa Keretin tem
bɛwa sa kpa ka Saamɔnɛn bɔkuɔ.
8 Ma sa ye sara ka wahala baka sa tura yam
gam mɛ ba mɔ̀ Alafian Wɛ̃ra yeru, mɛ mu
wãa wuu gen bɔkuɔ ge ba mɔ̀ Lase.
9 Sa sina mi sɔ̃ɔ mɛɛru sere ba ka nɔɔ
kusia, ma bɛsɛn wuswaa daabu kua kari
baka domi saa ye, ya ka goo nimkuu sɛ̃. Yen
sɔ̃na Pɔlu u bu kirɔ kua u nɛɛ,
10 durɔ bɛɛ, na wa ma bɛsɛn wuswaa
daabu kun koorɔ n kun ka kari ka munusɛ.
N ɲ̀ sɔmunu tɔna nu koo kam koo ka goon
tiiwa ka sere bɛsɛn tiin wãaru.
11 Adama tabu kowo tɔnwero u goo temɔ
ka goo yɛ̃ron gari swaa daki n kere Pɔlugii.
12 Goo yɔ̃ra yee te, ta ɲ̀ weenɛ bu yɔ̃ra mi
woorun sanam. Yen sɔ̃na ben dabira nɛɛ, bu
doona min di, kpa bu kookari ko bu ka turi
Fenikiɔ mi Keretin tem goo yɔ̃ra yeru gara
wãa, te ta mɛɛra sɔ̃ɔ duu yerun yɛ̃sa ka yɛ̃sa.
Miya ba kĩ ba n wãa woorun sanam.

Woo bɔkɔ ga seewa nim wɔ̃ku wɔllɔ

13 Woo fɛrɛ fɛrɛbu ga seema nim wɔ̃ku
gian di, ma durɔ be, ba tamaa ben daabu koo
koorawa nge mɛ ba kĩ. Yera ba goo yɔ̃ratia
gawama nim di, ba goo wuka ba Keretin
tem bɛwe turuku turuku.
14 Adama ye n sosi fiiko, woo bɔkɔ ge ba
ra soku Erakilɔm ga seewa saa tem burerun
beran di.
15 Ga goo nimkuu swee ma yèn sɔ̃ sa ɲ̀
kpĩa su goo ge sĩisia woo gen deedeeru, sa
ɲ̀ maa kookari gaa kue, sa dera woo ge, ga
ka goo ge da mi ga kĩ.
16 Ma sa da sa tem bure piibu bɛwa ge ba
mɔ̀ Koloda mi woo ga ka nɛ. Miya sa kpĩa
sa goo nimkuun goo piibu gawa ka wahala
baka sa ka gu duusia.
17 Ye sa gu duusia sa kpa, ba goo nimkuu
ka wɛ̃ɛ gɛɛ bɔkua ka dam. Yera ba gen beka
ka wɛ̃ɛ kusia, ma ba dera woo ga ka gu da
mi ga kĩ yèn sɔ̃ ba bɛrum kua bu ku raa de
Sirituɔ bu yani sɛɛri kuru kara.
18 Yen sisiru, nge mɛ woo ge, ga sun
sweemɔ ka dam, ba goo nimkuun sɔmunu
wiabu wɔri ba sure nim sɔɔ.
19 Yen sisi kpaaru, ba goo nimkuun dendi
yãnu wia ba sure nimɔ ka ben tiin nɔma.
20 Sɔ̃ɔ dabira sa ɲ̀ sɔ̃ɔ ka kperi wa, ma woo
damguu ga mɔ̀, sa ɲ̀ de maa tamaa sa ko yari
baani.
21 Ye goo kun gãanu di saa tɛɛbun di, yera
Pɔlu u yɔ̃ra ben suunu sɔɔ u nɛɛ, durɔ bɛɛ, ì n
daa nɛn gari wura, sà kun daa dɔɔnɛ Keretin
di, i ɲ̀ daa kari ka munusɛ yeni wasi.
22 Adama tɛ̃, na bɛɛ kanamɔ, i de bɛɛn
bwɛ̃ra kpuna. Goo sari wi u koo kam ko bɛɛ
sɔɔ ma n kun mɔ goo nimkuu tɔna.
23 Domi gĩa wɔ̃kuru Gusunɔ wìgii na sãa,
wi na sãamɔ, win gɔrado u na nɛn mi
24 u nɛɛ, nɛ Pɔlu n ku bɛrum ko. Na ɲ̀ kon
ko na kun yɔ̃re tem yɛ̃ron wuswaaɔ. N wee,
Gusunɔ u maa man be kpuro yɔllaa kua be
ba wãa ka nɛ sannu goo sɔɔ.
25 Yen sɔ̃, durɔ bɛɛ, i bɛɛn wasi kusio.
Domi na naanɛ sãa ma Gusunɔ u koo ko nge
mɛ u man sɔ̃ɔwa.
26 Adama goo ga koo kɔsikira tem bureru
garun gãarɔ.
27 N wee, n kua sɔ̃ɔ wɔkura nnɛsen
wɔ̃kuru ma woo damguu ga sun bɔrikiamɔ
nim wɔ̃ku wɔllɔ ge ba ra soku Mɛditeranɛ.
Wɔ̃ku ten suunu sɔɔn saka, goo nimkuun
sɔm kowoba tamaa sa tem turuku kuawa.
28 Ma ba sisu wɛ̃ɛ gbinisi ba kpɛ̃ɛ nim sɔɔ.
Ba wa ma nim mɛn dukum mu tura mɛtiri
tɛna ka nɔɔba yiru. Ye n tɛ fiiko ba kpam
yĩira ma ba wa nim mɛn dukum tura mɛtiri
yɛnda nɔɔbu ka ita.
29 Ba nande bu ku raa kpenu kuru kara,
yen sɔ̃na ba goo yɔ̃ratinu nnɛ sãarusia gen
biruɔ, ma ba kanamɔ yam mu fuuku sãra.
30 Yera goon sɔm kowobu gaba gɔ̃ru doke
bu gbɛnum sara, ma ba goo piibu sarasia
nimɔ nge ba kĩ bu goo yɔ̃ratinu ka da gen
wuswaaɔ.
31 Adama Pɔlu u tabu kowo tɔnwero ka
tabu kowobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ma n kun mɔ sɔm
kowo beni ba sina sɛ̃ɛ goo nimkuu sɔɔ, i ɲ̀
faaba wasi.
32 Yera tabu kowoba wɛ̃ɛ bura yi yi goo
piibu ge nɛni ma ba dera ga wɔri nim sɔɔ.
33 Sanam mɛ ba yam sãreru mara Pɔlu u
be kpuro kana bu di. U nɛɛ, saa sɔ̃ɔ wɔkura
nnɛn diya i faaba swaa daki, i ɲ̀ maa gãanu
ganu di.
34 Na bɛɛ kanamɔ, i dio bɛɛn faaban sɔ̃.
Domi baa bɛɛn wirun seri tia kun borimɔ.

35 Ye Pɔlu u yeni gerua u kpa, u pɛ̃ɛ sua
u Gusunɔ siara be kpuron wuswaaɔ u ye
mura ma u dim wɔri.
36 Ma be kpuro ba wasi kusia, ba dĩanu di
ben tii.
37 Bɛsɛ be sa wãa goo nimkuu ge sɔɔ, bɛsɛn
geera tura tɔnu goobu ka wata ka wɔkura
nɔɔbu ka tia (276).
38 Ye baawure u di u deba, ba alikama
sure nim wɔ̃ku sɔɔ, goo nimkuun bunum
mu ka kaara.

Goo nimkuu ga kɔsikira

39 Ye yam sãra, ba ṅ tem mɛ tuba, adama
ba daa gɔmburu garu wa te ta yani sɛɛri mɔ,
ma ba gɔ̃ru doke bu goo nimkuu bɔrie mi,
bà n kpĩa.
40 Yera ba goo yɔ̃ratinun wɛ̃ɛ kusia ba dera
nu nim wɔri, ka sere maa sɛsɛnun wɛ̃ɛ yi
ba ka yi sɔri. Ma ba beka seesia wɔllɔ goo
nimkuu gen wuswaaɔ kpa woo gu ka goo
bɔrie daa gɔmbu ten mi gia.
41 Adama ba tura mi nim kurenu
yinnamɔ ka dam ma ba tem kuru kara. Ma
goo nimkuun wuswaa ya tem gira, ba kpana
bu ge wuka. Sanam mɛya nim kure bakanu
maa gen biru swee ka dam, ma ga kɔsikira.
42 Yera tabu kowobu ba gɔ̃ru doke bu
pirisɔm be kpuro go, kpa bu ku raa kɛ̃ɛri bu
yakara.
43 Adama tabu kowo tɔnwero wi, u kĩ
u Pɔlu faaba ko, yen sɔ̃na u bu yinari. U
wooda wɛ̃ be ba kɛ̃ɛri yɛ̃ bu gbi bu sure nim
sɔɔ bu tɔbura guruɔ.
44 Kpa be ba tie bu goo nimkuun
kpatakunu yɔ bu ka tɔbura ṅ kun mɛ gen
tiin bɛsi. Nge mɛya tɔmbu kpuro ba ka tura
guruɔ ka alafia.

28

Ba wãa Malituɔ

1 Sanam mɛ sa tura tem bure ten mi ka
alafia sa gia ma teya ba mɔ̀ Malitu.
2 Yam min tɔmba sun nɛnua ka kĩru. Gura
nɛmɔ, ma woora mɔ̀. Yen sɔ̃na ba dɔ̃ɔ sɔ̃rua,
ba ka sun dam koosia.
3 Ye Pɔlu u dãa buri mɛnnamɔ u dokemɔ
dɔ̃ɔ sɔɔ, sanam mɛya waa gɔsɔra yarima min
di yam susurun sɔ̃ ma ta win nɔmu tɛ̃ke.
4 Yam min tɔmba waa ye wa Pɔlun nɔmuɔ,
ma ba gerua ba nɛɛ, kam kam durɔ wi, tɔn
gowowa. Baa mɛ u nim wahalan di yara,
bũu u ṅ koo de u n wãa.
5 Adama Pɔlu u waa ye kpare dɔ̃ɔ sɔɔ, ya ṅ
maa nùn wahala gaa kue.
6 Ba mara bu wa win wasi mɔsi, ṅ kun mɛ
u wɔruma suaru sɔɔ u gbi. Ye ba nùn mɛɛra
tii tii n ka tɛ, ba wa gãanu ganu kun nùn kue,
ba nɔɔ kɔbia ba nɛɛ, bũuwa u sãa.
7 Yam min bɔkuɔra durɔ goon yɛnu ga
wãa, wi u sãa tem bure ten sunɔ, win yĩsira
Pubilusi. U sun dam koosia, ma u sun nɛnua
ka kĩru sɔ̃ɔ ita win yɛnuɔ.
8 N deema Pubilusin tundo u wasi sundu
ka bandubandu barɔ u kpĩ. Ma Pɔlu u dua
win dirɔ u kanaru kua u nùn nɔma sɔndi,
ma u nùn bɛkia.
9 Yen biru tem mɛn barɔbu kpuro ba
naamɔ win mi, ma u bu bɛkiamɔ.
10 Ba sun bɛɛrɛ kua ka gãa dabinu. Sanam
mɛ sa goo nimkuu duɔ sa doonɔ, ba sun
kpuro wɛ̃ yèn bukata sa mɔ.

Pɔlu tura Romuɔ

11 Suru itan biru sa goo nimkuu gagu dua
ge ga na saa Alesandirin di, ge ga raa yɔ̃ tem
bure ten mi woorun saa. Goo nimkuu gen
yĩrera sãa bũu sikaba.
12 Sa tura wuu gagun mi, ge ba mɔ̀
Sirakusi, ma sa sɔ̃ɔ ita kua mi.
13 Sa kpam goo wuka min di sa da Regioɔ.
Yen sisiru woo ga seewa nim wɔ̃ku gian di
ma sɔ̃ɔ yiruse sa tura Pusoliɔ.
14 Sa naanɛ dokeobu gabu deema mi, ma
ba sun kana su ka bu sina alusuma bɔ̃ɔ
teeru. Nge mɛya bɛsɛn sanum koosina sa ka
tura Romuɔ.
15 Naanɛ dokeo be ba wãa mi, ba nua ma
sa wee, ma ba sun sennɔ na sere Apiyusin
yaburɔ. Gaba maa ka sun yinna mi ba mɔ̀
sɔbun sɔbia yenu ita. Ye Pɔlu u bu wa u
Gusunɔ siara, ma win bwɛ̃ra kpuna.
16 Sanam mɛ sa Romu dua, ba dera Pɔlu u
win diru mɔ win baa. Ma tabu kowo goo u
nùn kɔ̃su.

Pɔlu waasu kua Romuɔ

17 Sɔ̃ɔ itan biru, Pɔlu u wuu gen Yuuban
wirugibu sokusia. Ye ba mɛnna ba kpa
u nɛɛ, bɛɛ nɛn mɛro bisibu, Yuu be ba
wãa Yerusalɛmuɔ ba man mwa, ma ba man
Romugibu nɔmu sɔndia, baa mɛ na ṅ bɛsɛn
tɔmbu gãanu ganu kue, na ṅ maa bɛsɛn
sikadoban komaru torari.

18 Romugiba man siri ma ba kĩ bu man
kara yèn sõ ba ɲ̀ taarɛ gaa wa nɛ səə ye ya ka
gəə weenɛ.
19 Adama Yuu be, ba ɲ̀ gari yi wure, yera
na nɛn siribu tem yɛ̃ro nəmu səndia, baa mɛ
na ɲ̀ nɛn təmbu gari gɛɛ mani.
20 Yenin sõna na bɛɛ bikia i ka na gisə n ka
bɛɛ gari ko. Domi ba man yəni yi dokewa wi
Isireliba ba mara u nan sõ.
21 Ba nùn sõəwa ba nɛɛ, sa ɲ̀ tirenu wa saa
Yudean di wunɛn garin sõ, mɛya maa sa ɲ̀
baaru kõsa gaa nua saa bɛsɛn mɛro bisibun
nəən di be ba na saa mi gian di.
22 Adama bɛsɛn tii sa kĩ su nə ye a naanɛ
doke, domi sa yɛ̃ ma baama kpurowa ba
swaa yen kõsa gerumə.
23 Yen sõna ba tõru yi te ba koo na win mi,
ma tən dabinu na tõə te, diru mi u wãa. U
bu gari yi kpuro tubusiabu wəri, u bu ban
te Gusunə u swĩin gari seeda diiya. U bu
Yesun gari sõəsimə saa Məwisin wooda ka
Gusunən səməbun tirenun di. U bu yen keu
sõəsi saa bururun di sere sõə ka kpa.
24 Gabu be səə ba gari yi naanɛ doke,
adama gabu ba ɲ̀ wure.
25 Ba gari yi sikirinɛmə, ba ka doona.
Adama bu sere doona Pəlu u gari tee sosi
win gari səə u nɛɛ, geema, Hunde Dɛɛro
u bɛɛn sikadoba sõəwa saa Gusunən səmə
Esain nəə səən di,
26 u nɛɛ,
“A doo tən ben mi, a nɛɛ,
ba ko n nəəmə ka gem,
adama n ɲ̀ koo bu yeeri.
Ba ko n mɛɛrimə,
adama ba ɲ̀ koo wa.
27 Domi tən benin gõru ga ɲ̀ biti mə.
Ba ben tiin swaa kərua.
Ba nəni yinwa
kpa bu ku wa ka ben nəni,
kpa bu ku nə ka ben swaa,
kpa bu ku gia ka ben gõru,
kpa bu ku raa ka gəsirama nɛn mi n ka bu
bɛkia.”
28 Pəlu u maa nɛɛ, ɲ̀ n mɛn na, i n yɛ̃ ma
Gusunə u dera win faaba ye, ya da tən
tukobun mi. Beya ba koo ye swaa daki. [
29 Ye Pəlu u yeni gerua u kpa, Yuu be, ba
seewa ba sikirinamə gem gem ba ka doonə.]
30 Wõə gira yiruwa Pəlu u wãa diru garu
səə te u haya sãa. Be ba nùn beram da mi
kpuro u ka bu faagi kua ka nuku dobu.
31 U ban te Gusunə u swĩin garin waasu
mə̀ ma u Yinni Yesu Kirisin gari tubusiamə
ka toro sin bakaru. Goo sari wi u nùn yinari.

TIRE TE PƆLU U ROMUGIBU KUA

Pɔlu u tire te Romugibu yoruawa saa Korintin di sanam mɛ u sɔɔru mɔ̀ u ka da Romu mi, u Yesun yigbɛru dam kɛ̃. Domi u kĩ u sɔmburu ko Romun Yesun yigbɛrugibun suunu sɔɔ saa fiiko kpa bu nùn somi u ka da Ɛsipanin temɔ.

Pɔlu u sɔ̃ɔsimɔ win tire te sɔɔ ye ya sãa naanɛ dokebu ka nge mɛ naanɛ doke bi, bu ra tɔnun wãaru kɔsi. Tire ten gari mɛro ya sãawa naanɛ dokebu bu ra de tɔnu u faaba wa, n ǹ mɔ wooda n nɛnubu. Handuniagibu kpurowa ta gari yi sɔ̃ɔmɔ. Domi Gusunɔn mi, goo kun goo.

Tire ten kpunaa

1. Tire ten gari mɛro, wiru 1:1-17.
2. Tɔmbu kpurowa ba tore, wiru 1:18n di sere wiru 3:20.
3. Swaa ye Gusunɔ u ra ka tɔmbu faaba ko, wiru 3:21n di sere wiru 4:25.
4. Wãa kpaaru Kirisi sɔɔ, wiru 5n di sere wiru 8.
5. Gusunɔn himba Isireliban sɔ̃, wiru 9n di sere wiru 11.
6. Nge mɛ naanɛ dokeo u koo win wãaru diisina, wiru 12n di sere wiru 15:13.
7. Tɔbiribu, wiru 15:14n di sere wiru 16:27.

Tɔbiribu

1 Nɛna Pɔlu, Kirisi Yesun yoo, nɛ wi Gusunɔ u soka n ka ko win gɔro ma u man wuna nɛnɛm n ka win Labaari gean waasu ko.

2 Labaari gea ye, Gusunɔ u raa yen nɔɔ mwɛɛru kua yellun di saa win sɔmɔbun min di, ma ba ye yorua win garin tireru sɔɔ.

3 Win Biiwa ya ka yã, Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni wi ba mara nge tɔnu Dafidi sina bokon bweseru sɔɔ.

4 Adama Hunde Dɛɛro u sɔ̃ɔsi ka dam ma Gusunɔn Biiwa u sãa sanam mɛ u seewa gɔrin di.

5 Wiya man durom wɛ̃ ma u man gɔra bwesenu kpuron mi win yĩsirun sɔ̃, bwese ni, nu ka nùn naanɛ doke kpa nu nùn mɛm nɔɔwa.

6 Bɛɛ Romugibu, bɛɛ be Yesu Kirisi u soka, i maa wãa be sɔɔ.

7 Na bɛɛ kpuro tire teni yoruammɛ bɛɛ be i wãa Romuɔ, bɛɛ be Gusunɔ u kĩ ma u bɛɛ soka i ka ko wigibu. Gusunɔ, bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom ka alafia kɛ̃.

Pɔlu u kĩ u naanɛ dokeobu beram da Romuɔ

8 Gbiikaa na Gusunɔ nɛn Yinni siaramɔ Yesu Kirisin min di bɛɛ kpuron sɔ̃ yèn sɔ̃ ba bɛɛn naanɛ dokebun gari mɔ̀ handunia kpuro sɔɔ.

9 Gusunɔ wi na sãamɔ ka nɛn gɔ̃ru kpuro na ka win Biin Labaari gea kparamɔ, wiya sãa nɛn seeda ma na ra n bɛɛn gari mɔ̀ kpeetim sari

10 nɛn kanaru sɔɔ. Na ra n bikiamɔ, Gusunɔ ù n kĩ u den man swaa kɛ̃ tɛ̃, n ka na bɛɛn mi.

11 Domi na gɔ̃ru doke gem gem n bɛɛ wa n ka bɛɛ hunden kɛ̃ru garu kɛ̃ kpa i ka tãsi.

12 Kpa sa n dam kɛ̃ɛnamɔ bɛsɛn naanɛ dokebu sɔɔ nɛ ka bɛɛ sanam mɛ ko na n wãa bɛɛn mi.

13 Nɛgibu, na kĩ i n yɛ̃ ma na gɔ̃ru doke nɔn dabiru n ka na n bɛɛ wa kpa nɛn sɔmburu tu binu ma bɛɛn suunu sɔɔ, nge mɛ ta mara tɔn tukobu gabun mi, adama sere ka gisɔ na ǹ fɛɛ wa.

14 Na waasun dibu nɛni wuu marosugibun mi ka maa baru kpaanugibun mi, yɛ̃rugibun mi ka maa yɛ̃ru sarirugibun mi.

15 Yen sɔ̃na na kĩ gem gem n maa bɛɛ Labaari gea nɔɔsia bɛɛ be i wãa Romuɔ.

Labaari gean dam

16 Domi na ǹ Labaari gean sekuru mɔ̀. Gusunɔn dama mɛ mu ra baawure faaba ko wi u naanɛ doke, gbiikaa Yuuba, yen biru tɔn tukobu.

17 Labaari gea ye, ya sɔ̃ɔsimɔ nge mɛ Gusunɔ u ra tɔnu gem wɛ̃. Gem mɛn torubu ka mɛn nɔru, naanɛ dokeba. Nge mɛ ba yorua, “Wi u kua gemgii naanɛ dokebu sɔɔ, u ko n wãawa.”

Tɔmbun taarɛ

18 Ka geema, Gusunɔ u win mɔru sɔ̃ɔsimɔ saa wɔllun di kɔ̃sa kpuron sɔ̃ ye tɔmba kua, ka win bɛɛrɛ yɛ̃ru sariru. Ben kom kɔ̃sum mɛn saabu ba ǹ dere gem mu sɔmburu ko.

19 Gusunɔ u mɔru mɔ̀ domi ye ya weenɛ tɔnu u tubu Gusunɔ sɔɔ ya bu burura. Gusunɔ win tiiwa u bu ye sɔ̃ɔsi kpasasa.

20 Ka gem, u ɲ̀ waarɔ ka nɔni, adama saa
tem toren di u tii sɔ̃ɔsi ma u sãa Gusunɔ, u
maa win sinaru sɔ̃ɔsi win sɔma ye u kua sɔɔ.
N n mɛn na, ba ɲ̀ gafara wasi.
21 Ba Gusunɔ yɛ̃ adama ba ɲ̀ nùn win
sinandun bɛɛrɛ wɛ̃ bu sere nùn siara. Ma
ben wira gu ma yam wɔ̃kura yiba ben gɔ̃ru
bwisi sarirugisu sɔɔ.
22 Ba gerumɔ ba bwisi mɔ adama ba sãawa
gari bakasu.
23 Ma ba Gusunɔ wi u ku ra gbin yiiko
kɔsina ka bwãarokunu ni nu ka tɔnu weenɛ
wi u ra gbi, ka gunɔsu, ka yɛɛ yi yi ra sĩ, ka yi
yi ra kabiri.
24 Yen sɔ̃na Gusunɔ u bu daa disinugia
sure ben tii tiinɛ sɔɔ nge mɛ ben gɔ̃ru ga kĩ,
kpa ben wasi yi ka ko bɛɛrɛ sarirugii.
25 Ba Gusunɔn gem ka weesu kɔsina. Taka
koora ba sãwa ma ba yen wãaru wãa, n ɲ̀
mɔ taka kowon tii wi n weenɛ bu siara ka
baadommaɔ. Ami.
26 Yen sɔ̃na Gusunɔ u bu kɔdɛ bɛɛrɛ
sarirugia kpɛ̃ɛ. Ben tɔn kurɔbu ba kɔ̃ɔ
mɛnnabu yina ka tɔn durɔbu ma ba kookoo
si su ɲ̀ dɛnde kɔsire kua.
27 Mɛya maa tɔn durɔbu ba kɔ̃ɔ mɛnnabu
yina ka tɔn kurɔbu, ma ben kĩrun kɔdɛ
banda ben tii tiinɛ sɔɔ. Ba sekuru sariru mɔ̀,
tɔn durɔ ka tɔn durɔ, ma ba are mwaamɔ
ben tii sɔɔ yi yi ka ben toraru nɛ.
28 Gusunɔ u bu deri ben bwisiku kɔ̃sunu
sɔɔ bu ka ko ye n kun weenɛ yèn sɔ̃ ba ɲ̀
wure bu nùn gia.
29 Ma ba kɔ̃sa baayere yiba ka nuku
kɔ̃suru ka binɛ ka tusiru ka nisinu ka tɔn
goobu ka sannɔ ka taki ka bwisi kɔ̃si. Ba ra
wĩinɛ,
30 ba ra tɔnu yaa kasiki, ba Gusunɔ tusa,
ba ra tii wa, ba yɛ̃kɔ mɔ, ba ra woo kanɛ, ba
kɔ̃san kobun bwisi mɔ, ba ɲ̀ ben tundobu ka
ben mɛrobu bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
31 Ba ɲ̀ bwisi mɔ, ba ɲ̀ naanɛ mɔ, ba ɲ̀ kĩru
mɔ, ba ɲ̀ maa wɔnwɔndu mɔ.
32 Ba yɛ̃ ma Gusunɔn wooda ya gerumɔ
ma be ba yenin bweseru mɔ̀, gɔɔwa ben
kɔkɔrɔ. Ka mɛ, ba ra ko. N ɲ̀ mɔ mɛ tɔna, ba
maa gabu siaramɔ be ba mɔ̀ mɛ.

2

Gusunɔn siribu

1 N n mɛn na, wunɛ wi a gabun taarɛ
waamɔ, a ɲ̀ gafara wasi baa à n weren na,
domi sanam mɛ a gabun taarɛ waamɔ ma a
maa mɔ̀ nge be, a tii taarɛ wɛ̃ɛmɔwa.
2 Sa yɛ̃ ma Gusunɔ u gem mɔ ù n bu taarɛ
wɛ̃ɛmɔ be ba mɛn bweseru mɔ̀.
3 N n mɛn na, a tamaa kaa yari Gusunɔn
siribun di wunɛ wi a gabun taarɛ waamɔ ma
a mɔ̀ nge be?
4 Nge a win tɔn geeru ka win tɛmanabu
ka win suurun kpãaru gɛmawa? A ɲ̀ yɛ̃ ma
Gusunɔ u tɔn geeru mɔ̀wa u ka nun gɔ̃ru
gɔsiasia?
5 Adama yèn sɔ̃ wunɛn gɔ̃ru ga bɔɔbu
ga degangam yiba, a wunɛn tii mɔru
mɛnnammɛwa Gusunɔn mɔrun tɔ̃run sɔ̃ tè
sɔɔ u koo tɔmbu siri dee dee
6 u ka baawure kɔsia nge mɛ win
kookoosu sãa.
7 Be ba gea mɔ̀ ka tɛmanabu ba ka yiiko
ka bɛɛrɛ ka wãaru kasu, beya Gusunɔ u koo
wãaru te ta ku ra kpe wɛ̃.
8 Adama be ba ben tiin gɔ̃ru kĩru mɔ̀, ma
ba ku ra gem mɛm nɔɔwɛ ma n kun mɔ kɔ̃sa,
beya ba koo mɔru ka nuku gbisibu wa.
9 Tɔnu baawure wi u ra kɔ̃sa ko u koo tɔ̃ya
ka nɔni swãaru wa, gbiikaa Yuuba, yen biru
tɔn tukobu.
10 Baawure wi u ra maa gea ko u koo yiiko
ka bɛɛrɛ ka bɔri yɛndu wa, gbiikaa Yuuba,
yen biru tɔn tukobu.
11 Domi Gusunɔn mi, goo kun goo.
12 Be ba tora, ba koo kam ko ba kun bu siri
ka wooda. Be ba maa wooda yɛ̃ ma ba tora,
wooda yera ba koo ka bu siri.
13 Domi n ɲ̀ mɔ be ba woodan garibu swaa
daki beya ba gem mɔ Gusunɔn wuswaaɔ,
ma n kun mɔ be ba mɔ̀ ye wooda ya yiiremɔ.
14 Tɔn tukobu ba ɲ̀ Mɔwisin wooda mɔ,
adama sanam mɛ ba mɔ̀ ka tii ye wooda ya
gerumɔ, ba sɔ̃ɔsimɔ ma ba yɛ̃ ye n weenɛ bu
ko, baa bà kun Mɔwisin wooda mɔ.
15 Ben daa ya sɔ̃ɔsimɔ ma woodan
kookoosu su yorua ben gɔ̃rusu sɔɔ. Ben
gɔ̃ru ga maa yen seeda dimɔ, domi ben
bwisikunu nu bu ben toranu sɔ̃ɔsimɔ, ɲ̀
kun mɛ, nu ka bu yinamɔ.
16 Mɛya n ko n sãa tɔ̃ɔ te Gusunɔ u koo
tɔmbun bwisiku asiriginu kpuro siri Kirisi
Yesun min di, nge mɛ nɛn Labaari gea ya
gerumɔ.

Yuuba ka wooda

17 Wunɛ maa ni. A tii sokumɔ Yuu, a
wooda naanɛ sãa, a woo kanamɔ wunɛ ka
Gusunɔn wãasinaan sõ.
18 A yẽ ye Gusunɔ u kĩ a ko, ma a gãa
geenun wunanabu gia wooda sɔɔ.
19 A yĩiyɔ ma kaa kpĩ a wɔ̃kobu swaa
gbiiya, kpa a tɔmbu yam dɛɛrasia be ba wãa
wɔ̃kuru sɔɔ.
20 A tamaa ma kaa kpĩ a bwisi sarirugibu
bwisi kẽ, kpa a bibu keu sɔ̃ɔsi. A yẽ ma a yẽru
ka gem nuuru mɔ wooda sɔɔ.
21 Wunɛ wi a gabu keu sɔ̃ɔsimɔ, mban
sɔ̃na a ɲ̀ tii sɔ̃ɔsimɔ. Wunɛ wi a gabu sɔ̃ɔmɔ
bu ku gbɛni, mban sɔ̃na a gbɛnimɔ.
22 Wunɛ wi a gerumɔ bu ku sakararu ko,
mban sɔ̃na a mɔ̀. Wunɛ wi a bũnu tusa,
mban sɔ̃na a gbɛnimɔ nin dinɔ.
23 Wunɛ wi a woo kanamɔ woodan sõ,
mban sɔ̃na a Gusunɔ funɛ wunamɔ ka
woodan sarabu.
24 Domi Gusunɔn gari sɔɔ ba yorua ba
nɛɛ, "Bɛɛn saabuwa tɔn tukobu ba Gusunɔn
yĩsiru gari kam gerusimɔ."
25 À n wooda swĩi bango ya arufaani mɔ
ka gem, adama à n wooda saramɔ wunɛn
bango ya sãa kam.
26 N n mɛn na, tɔn tuko wi ba ɲ̀ bango kue,
ù n woodan gari mɛm nɔɔwa, Gusunɔ u ɲ̀
nùn mɛɛra bangogii?
27 Tɔn tuko wi u wooda mɛm nɔɔwa baa
mɛ ba ɲ̀ nùn bango kue u koo bɛɛ Yuuba
taarɛ wẽ, domi i wooda saramɔ baa mɛ i ye
mɔ ma ba bɛɛ bango kua.
28 N ɲ̀ mɔ wi u sãa Yuu wasi sɔɔ, wiya u sãa
Yuu ka gem.
29 Adama wi u sãa Yuu ka gem, wiya wi
u sãa Yuu win gɔ̃ruɔ. Domi bango ya ɲ̀ sãa
ye ba kua wasi sɔɔ. Ye ya sãa bango ka gem,
yera gɔ̃ru gɔsiabu. Hunde Dɛɛron sɔmbura,
n ɲ̀ mɔ woodagiru. Gusunɔwa koo Yuu wi
siara, n ɲ̀ mɔ tɔmbu.

3

1 Tẽ, arufaani yerà Yuu u mɔ. Nge are yirà
bango ya mɔ.
2 N arufaani baka mɔ swɛɛ kpuro sɔɔ.
Gbiikaa Gusunɔ u win gere Yuuba nɔmu
sɔndia.
3 Mba ya koo ko ben gabu bà n kua naanɛ
sarirugibu. Ben naanɛ sarirun sõ Gusunɔ u
koo maa ko naanɛ sarirugii?
4 Aawo, n ɲ̀ mɛ. Baa bà n tɔnu baawure
soka weesugii, ba n yẽ ma Gusunɔ sãawa
geegii. Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ,
"Ba koo nun gem wẽwa wunɛn gari gerubu
sɔɔ kpa a siribu di."
5 Adama kɔ̃sa ye sa mɔ̀ yà n sɔ̃ɔsimɔ ma
Gusunɔ sãa gemgii, mba sa ko gere. Gusunɔ
ù n tɔnu sɛɛyasiamɔ, u sãa gem sarirugii?
Aawo, na gari gerumɔ ka tɔndun baa.
6 Domi Gusunɔ ù kun sãa gemgii, amɔna
u koo ka handunia siri.
7 Adama nɛn weesu sù n Gusunɔn gem
sɔ̃ɔsimɔ kpasasa, win yiiko yu ka sosi, mban
sɔ̃na ba koo kpam man taarɛ wẽ nge toro.
8 Mban sɔ̃na sa ɲ̀ ko nɛɛ, su kɔ̃sa ko kpa
yu gea ma. Gabu bu ka wa bu nɛn yĩsiru
sanku ba nɛɛ, mɛya na gerumɔ. Tɔn be, ba
koo taarɛ wa nge mɛ n weenɛ.

Goo sari wi u sãa gemgii

9 N n mɛn na, bɛsɛ Yuuba sa gabu sanɔ
kerewa? Aawo, baa fiiko. Domi sa sɔ̃ɔsi kɔ
ma bɛsɛ Yuuba ka tɔn tukobu bɛsɛ kpuro sa
wãawa torarun dam nɔmaɔ.
10 Nge mɛ ba yorua,
"Gemgii sari, baa turo.
11 Goo sari wi u bwisi mɔ.
Goo sari wi u Gusunɔ kasu.
12 Be kpurowa ba kɔ̃ɔre.
Be kpurowa ba sankire.
Be kpurowa ba kɔ̃sa mɔ̀.
Baa ben turo kun gea mɔ̀.
13 Ben yara ba ka sibu taki dimɔ.
Ben nɔɔ ga dẽɛ mɔwa nge surɔkɔru.
Ben nɔɔwa ba ra ka tɔnu go.
14 Ben nɔɔ ga bɔ̃ri yiba, ka gari yi yi sosu.
15 Ben naasu su sãu su ka tɔnun yɛm yari.
16 Kpeerabu ka nuku sankirana nu ra n wãa
ben swaa sɔɔ.
17 Ba ɲ̀ alafian swaa yẽ.
18 Ba ɲ̀ Gusunɔ nasie."
19 Tẽ sa yẽ ma kpuro ye wooda ya gerumɔ,
ya ye gerumɔwa be ba wãa yen nɔmuɔn sõ,
kpa nɔɔ baagere gu ka mari, kpa baawure u
win daa tusia Gusunɔn wuswaaɔ.
20 Domi goo sari wi u koo gem wa
Gusunɔn wuswaaɔ wooda nɛnubun sõ, yèn
sõ wooda ya ra tɔnun toraru sɔ̃ɔsi.

Nge mɛ Gusunɔ

u ra tɔnu gem wẽ

21 Adama tɛ̃ Gusunɔ u sɔ̃ɔsi nge mɛ u
ra tɔnu gem wɛ̃, n ɲ̀ mɔ ka woodan gari.
Mɔwisin wooda ka Gusunɔn sɔmɔbu ba yen
seeda di.
22 Kpuro be ba Yesu Kirisi naanɛ doke,
Gusunɔ u bu gem wɛ̃ɛmɔ ben naanɛ doke-
bun sɔ̃, domi goo kun goo.
23 Tɔmbu kpurowa ba tora ma ba
Gusunɔn yiiko bia.
24 Adama Gusunɔ u bu gem wɛ̃ɛmɔ n kun
ka kɔsiaru win durom sɔ̃ saa Yesu Kirisin
min di wi u bu yakiamɔ.
25 Gusunɔ u nùn kua abɔru batuma sɔɔ u
ka tɔmbu toranun suuru waawa ka win yɛm
be ba nùn naanɛ doke. Gusunɔ u kua mɛ, u
ka sɔ̃ɔsi ma u sãa gemgii. Yellu win suurun
saa sɔɔ u raa tɛmana ka tɔmbun toranu.
26 Adama tɛ̃, saa yeni sɔɔ u kĩ u sɔ̃ɔsi ma u
sãa gemgii ma u maa bu gem wɛ̃ɛmɔ be ba
Yesu naanɛ doke.
27 N n mɛn na, mba tɔnu u koo ka woo
kana. Sari. Mban sɔ̃na. Woodan mɛm
nɔɔbun sɔ̃? Aawo. Naanɛ dokebun sɔ̃na.
28 Domi sa wa ma tɔnu koo gem wa
Gusunɔn wuswaaɔ ka naanɛ dokebu tɔna, n
ɲ̀ mɔ ka woodan mɛm nɔɔbu.
29 Gusunɔ u sãawa Yuuba tɔnan Yinni? U
ɲ̀ maa sãa tɔn tukobugii? U maa sãa tɔn
tukobugii mɛ.
30 Domi Gusunɔ turowa wãa. Wiya u
koo bangogibu gem wɛ̃ ben naanɛ dokebun
sɔ̃ ka maa bango sarirugibun tii ben naanɛ
dokebun sɔ̃.
31 Sa wooda goomɔ ka naanɛ dokebu nge
mɛ? Aawo, sa mam yen dam siremɔwa.

4

Aburahamun gari

1 N n mɛn na, mba sa ko gere Aburahamu
bɛsɛn sikadon sɔ̃. Mba u nɔma tura.
2 Mɛya bà n Aburahamu gem wɛ̃ ye u
kuan sɔ̃ u koo kpĩ u woo kana, adama n ɲ̀
mɔ Gusunɔn wuswaaɔ.
3 Domi mba ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ.
Ba nɛɛ, "Aburahamu u Gusunɔ naanɛ kua,
yen sɔ̃na u nùn garisi gemgii."
4 Tɛ̃, goo ù n sɔmburu kua, ba ku ra win
kɔsiaru garisi durom, win areya.
5 Adama baa ù kun sɔmburu kue, ma u
gesi Gusunɔ naanɛ doke, Gusunɔ u koo win
naanɛ dokebu garisiwa gem. Domi wiya u
koo kpĩ u taarɛgii gem wɛ̃.
6 Nge mɛya Dafidi u yɛ̃ron doo nɔɔrun gari
mɔ̀ wi Gusunɔ u gem wɛ̃ɛmɔ n kun ka sɔman
baa.
7 U nɛɛ,
"Doo nɔɔrugiiwa wìn toranu ba suuru kua,
ma ba win kɔ̃sa go.
8 Doo nɔɔrugiiwa wìn kɔ̃sa Yinni Gusunɔ
kun garisi."
9 Tɛ̃, doo nɔɔ te, bangogibugira? Nge ka
maa bango sarirugibu. Domi sa gerumɔ
ma ba Aburahamu garisi gemgii win naanɛ
dokebun sɔ̃.
10 Amɔna u sãa sanam mɛ. U bango kua?
Nge u ɲ̀ kue. U ɲ̀ sanam mɛ gina bango kue.
U sãawa bango sarirugii.
11 Yen biruwa ba nùn bango kua ye ya sãa
yĩreru ma Gusunɔ u nùn gem wɛ̃. Ba nùn
gem mɛ wɛ̃ naanɛ dokebun sɔ̃ sanam mɛ u
ɲ̀ gina bango kue. Nge mɛya u ka kua bango
sarirugibu kpuron baaba be ba naanɛ doke,
ma ba bu gem wɛ̃.
12 Ma u maa sãa bangogibun baaba be n
ɲ̀ mɔ bango tɔna ba mɔ, adama ba maa win
naanɛ dokebun yira swĩi, bi u mɔ sanam mɛ
u ɲ̀ gina bango kue.

Ba ra nɔɔ mwɛɛru wure ka naanɛ dokebu

13 Ba Aburahamu ka win bweseru nɔɔ
mwɛɛru kua ma ba koo handunia gira tubi
di. Ba ɲ̀ nùn nɔɔ mwɛɛ te kue ka woodan
baa, ma n kun mɔ yèn sɔ̃ u gem wa naanɛ
dokebun sɔ̃.
14 N n sãan na be ba wooda mɛm nɔɔwa
beya ba koo ko tubi diobu, naanɛ dokebu
kua kam, nɔɔ mwɛɛ te, ta maa tɛɛsira.
15 Domi woodawa ya ka Gusunɔn mɔru
naamɔ. Adama mi wooda sari, wooda
sarabu maa sari.
16 Yen sɔ̃, ka naanɛ dokebun baawa ba
koo nɔɔ mwɛɛ te wura tu ka ko durom, kpa
Aburahamun bweseru kpuro tu ka kpĩ tu
tu wura. N ɲ̀ mɔ be ba wooda mɔ tɔna
adama ka maa be ba naanɛ dokewa nge
Aburahamu wi u sãa bɛsɛ kpuron baaba.
17 Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ, "Na nun
kua bwese dabinun baaba." U sãa bɛsɛn
baaba, Gusunɔ wi u naanɛ doken wuswaaɔ.
Gusunɔ wiya u ra gɔribu seeye, u ra maa
taka ko ye ya ɲ̀ daa wãa.
18 Aburahamu u Gusunɔ naanɛ doke ka
yĩiyɔbu, baa mɛ u ɲ̀ ka yen swaa wa ye
u yĩiyɔ. Yen sɔ̃na u kua "bwese dabinun

baaba" nge mɛ Gusunɔ u raa gerua u nɛɛ, "nge mɛya wunɛn bweserа koo dabia."

19 Saa ye, u wɔ̃ɔ wunɔbun (100) saka tura adama win naanɛ dokebu kun kaare sanam mɛ u win wasi laakari kua yi yi sãare yi gu, ka maa Saaraan nukuru te ta ɲ wãa tu bii ma.

20 U ɲ naanɛ dokebu deri, u ɲ maa Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ te sika koosi. Adama win naanɛ dokebu nùn dam wɛ̃, ma u Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃.

21 Domi u yɛ̃ kam kam ma Gusunɔ u dam mɔ u ka ko yèn nɔɔ mwɛɛru u kua.

22 Yen sɔ̃na win naanɛ dokebun saabu Gusunɔ u nùn garisi gemgii.

23 Adama ye ba yorua ba nɛɛ, "ba nùn garisi gemgii," ba ɲ yi yorua wi turon sɔ̃.

24 Ba maa yi yoruawa bɛsɛn sɔ̃, bɛsɛ be ba koo maa garisi gemgibu, bɛsɛ be sa Gusunɔ naanɛ doke wi u bɛsɛn Yinni Yesu seeya gɔrin di.

25 U dera ba nùn go bɛsɛn toranun sɔ̃, u maa nùn seeya u ka sun ko gemgibu.

5

Nɔɔsinaa ka Gusunɔ

1 Tɛ̃ ye Gusunɔ u sun gem wɛ̃ naanɛ dokebun sɔ̃, sa dora ka wi, saa Yesu Kirisi bɛsɛn Yinnin min di.

2 Win min diya naanɛ dokebun saabu sa durom mɛ wa mɛ̀ sɔɔ sa yɔ̃ dim dim, ma sa nuku dobu mɔ yèn sɔ̃ sa yĩiyɔ sa ko bɔnu wa Gusunɔn yiiko sɔɔ.

3 N ɲ mɛ tɔna, sa maa nuku dobu mɔ bɛsɛn nɔni swãaru sɔɔ, domi sa yɛ̃ ma nɔni swãaru ta ra tɛmanabu ma.

4 Tɛmanabu bu ra de tɔnu u laakari mɛɛribu kamia, kpa u n yĩiyɔbu mɔ.

5 Tɛ̃, yĩiyɔ bi, bu ku ra sun dukiri kue, domi Gusunɔ u win kĩru yibia bɛsɛn gɔ̃ruɔ saa Hunde Dɛɛron min di wi u sun kã.

6 Sanam mɛ sa ɲ gina dam mɔ, saa ye Gusunɔ u yi, Kirisi u gu be ba ɲ Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃n sɔ̃.

7 Geema n sɛ̃ tɔnu u ka geegii gbiiya. Sɔrɔkudo wɔrugɔ goo koo gbi gean kowo goon sɔ̃.

8 Adama Gusunɔ u sun win kĩrun kpãaru sɔ̃ɔsi, ye u dera Kirisi u gu bɛsɛn sɔ̃ sanam mɛ sa sãa torobu.

9 Tɛ̃, win yɛm sɔ̃na sa kua gemgibu. N n mɛn na, sika sari u koo maa sun faaba ko Gusunɔn mɔrun di.

10 Sanam mɛ sa sãa Gusunɔn yibɛrɛba, u ka sun dora win Biin gɔɔn sɔ̃. N n mɛn na tɛ̃, ye u ka sun dora u kpa, sika sari u koo maa sun faaba ko ka Bii win wãaru.

11 N ɲ mɛ tɔna, sa maa nuku dobu mɔ Gusunɔ sɔɔ saa bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin min di wi u dera sa dora ka Gusunɔ.

Adamu ka Kirisi

12 Toraru ta dua handunia sɔɔ saa tɔn turon min di, ma win tora te, ta ka gɔɔ na. Gɔɔ wi, u tɔmbu kpuro girari domi kpurowa ba tora.

13 Geema toraru ta wãa handunia sɔɔ wooda ya sere na, adama ba ku ra toraru garisi toraru mi wooda sari.

14 Ka mɛ, saa Adamun waatin di sere ka Mɔwisigia, gɔɔ u bandu dii tɔmbu kpuron suunu sɔɔ, ka mam be ba ɲ Gusunɔ mɛm nɔɔwɛ nge mɛ Adamu u kua.

Adamu u sãawa wi u koo ra nan weenasii.

15 Adama durom mɛ, mu kpã n tora te kere. Geema tɔn dabiru ta gu tɔn turo win torarun sɔ̃, adama Gusunɔn durom mu kere. Durom mɛn kɛ̃ru ta maa kere te u tɔn dabiru kã saa Yesu Kirisi turo win min di.

16 Gusunɔn kɛ̃ru ka tɔn turon tora te, ya wunanɛ. Gbiikaa, siribu na tɔn turon torarun sɔ̃, ma bin kɔkɔrɔ kua taarɛ wɛ̃ɛbu. Adama durom maa na tɔn dabinun toranun sɔ̃, ma mɛn kɔkɔrɔ kua gem wɛ̃ɛbu.

17 Geema, tɔn turon torarun sɔ̃na gɔɔ u bandu di. N n mɛn na, sika sari be ba Gusunɔn durom bakam mwa ka win gem kɛ̃ru, ba koo maa bandu di wãaru sɔɔ tɔn turon min di. Wiya Kirisi.

18 N n mɛn na, nge mɛ tɔn turon toraru ta tɔmbu kpuro taarɛ wɛ̃, mɛya tɔn turon gean kobu bu tɔmbu kpuro gem wɛ̃ɛmɔ bu ka wãaru wa.

19 Nge mɛ tɔn turon mɛm nɔɔbu sarirun sɔ̃ tɔn dabiru ba kua torobu, nge mɛya maa Gusunɔ u koo tɔn dabiru gem wɛ̃ tɔn turon mɛm nɔɔbun sɔ̃.

20 Wooda ya dua kpa toraru tu ka sosi, adama mi torara sosi, miya Gusunɔn durom mu maa sosi mu banda.

21 Nge mɛ torara bandu di ma ta ka gɔɔ na, mɛya maa Gusunɔn durom mu bandu dii gem sɔ̃ mu ka sun wãaru wɛ̃ te ta ku ra kpe saa bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin min di.

6

Sa kua gonu torarun wuswaaɔ,

adama wasobu Kirisi sɔɔ

1 N n mɛn na, mba sa ko gere. Sa ko n da n
toramɔwa durom mu ka sosi?
2 Aawo, n ɲ mɛ. Bɛsɛ bè sɔɔ torara kun
maa dam mɔ, amɔna sa ko n maa ka wãa ten
dam nɔmuɔ.
3 I ɲ yeni yɛ̃? Sanam mɛ ba sun batɛmu
kua su ka gbinna ka Yesu Kirisi, win gɔɔ
sɔɔra sa ka nùn gbinna.
4 Batɛmu ye sɔɔ, ba sun sika ka wi sannu,
ma sa win gɔɔ bɔnu kua, kpa nge mɛ Kirisi u
seewa gɔrin di ka Baaban yiiko, bɛsɛ maa sa
n sĩimɔ ka wãa kpaaru.
5 Domi sà n gbinna ka wi sanam mɛ sa win
gɔɔ bɔnu kua, sika sari sa ko maa win seebu
gɔrin di bɔnu ko kpa su gbinna ka wi.
6 Sa yɛ̃ ma ba bɛsɛn daa gura kpare dãa
bunanaru sɔɔ ka wi sannu, kpa bɛsɛn wasi
torarugii yi ko dam sarirugii kpa sa kun maa
sãa torarun yobu.
7 Domi wi u gu u yakiara torarun nɔman
di.
8 Tɛ̃, nge mɛ sa gu ka Kirisi sannu, sa maa
naanɛ sãa ma sa ko maa wãaru di ka wi
sannu.
9 Domi sa yɛ̃ ma Kirisi u seewa saa gɔrin
di u ɲ maa gbimɔ, gɔɔ kun maa dam mɔ wi
sɔɔ.
10 Domi gɔɔ wi u gu min sɔ̃, torara kun
maa dam mɔ win wɔllɔ, adama wãa te u
dimɔ tɛ̃, u tu dimɔwa Gusunɔn wuswaaɔ.
11 Mɛya maa bɛɛn tii i tii garisio gonu
torarun wuswaaɔ, kpa i n sãa wasobu
Gusunɔn wuswaaɔ Kirisi Yesu sɔɔ.
12 N n mɛn na, i ku maa de toraru ta n
bandu dii bɛɛn wasi yi yi koo gbi sɔɔ. I ku
yin binɛ mɛm nɔɔwa.
13 I ku ra bɛɛn wasin doo dooka toraru
nɔmu sɔndia tu ka kɔ̃sa ko, adama i bɛɛn
tii Gusunɔ nɔmu sɔndio nge wasobu be ba
wurama gɔrin di, kpa i bɛɛn wasin doo
dooka Gusunɔ nɔmu sɔndia yu ka gea ko.
14 Toraru ta ɲ ko n yiiko mɔ bɛɛ sɔɔ, domi
i ɲ wãa woodan nɔma sɔɔ ma n kun mɔ
durom nɔmaɔ.

Gem yobu

15 N n mɛn na, amɔna sa ko ko. Sa ko n
toramɔ yèn sɔ̃ sa wãa durom nɔma sɔɔ, n ɲ
mɔ woodan nɔma sɔɔ? Aawo, n ɲ mɛ.
16 I yɛ̃ sãa sãa ma ì n tii goo nɔmu sɔndia
nge yobu i ka nùn mɛm nɔɔwa, win yoba i
sãa. N n torarun na, tera ta ka gɔɔ naamɔ.
N n maa mɛm nɔɔbun na, biya bu ka gem
wɛ̃ɛbu naamɔ.
17 Adama su Gusunɔ siara, domi i raa
sãa torarun yobu, adama tɛ̃ i sɔ̃ɔsi te mɛm
nɔɔwamme ka gɔ̃ru tia te ba bɛɛ nɔmu
sɔndia.
18 Ye i maa yakiara torarun di i kpa, i kua
gem yobu.
19 Na gari mɔ̀ nge tɔn diro yèn sɔ̃ i sãa
dam sarirugibu. Nge mɛ gasɔ i bɛɛn wasin
doo dooka disinu ka kɔ̃sa nɔmu sɔndia nge
yobu i ka kɔ̃sa ko, tɛ̃, i bɛɛn wasin doo dooka
gem nɔmu sɔndio nge yobu kpa bɛɛn daa yu
dɛɛra.
20 Domi sanam mɛ i raa sãa torarun yobu,
gem kun dam mɔ bɛɛ sɔɔ.
21 Are yirà i raa wa yè sɔɔ sekura bɛɛ mɔ̀
tɛ̃. Yen wii goberu maa gɔɔwa.
22 Adama tɛ̃ ye i yakiara torarun di i kua
Gusunɔn yobu, bɛɛn are sãa daa dɛɛra, bɛɛn
wii goberu ta maa sãa wãaru te ta ku ra kpe.
23 Domi gɔɔwa torarun are, adama
Gusunɔn kɛ̃ra wãaru te ta ku ra kpe Yesu
Kirisi bɛsɛn Yinnin min di.

7

Ye suanabu sɔ̃ɔsimɔ

1 Be ba yɛ̃ ye wooda ya sãa, beya na ka yã.
Nɛgibu, i ɲ yɛ̃ ma mèn nɔɔ tɔnu u wãa wãaru
sɔɔ u wãawa woodan nɔma sɔɔ?
2 Nge mɛya tɔn kurɔ ka win durɔ ba ko
n wãasinɛ woodan saabu sere durɔ win
wãarun nɔrɔ, adama win durɔ ù n gu, u
yakiara saa suanaan woodan dam di.
3 Yen sɔ̃, sanam mɛ win durɔ u wasi ma u
durɔ kpao sua, ba koo nùn sokuwa sakara,
adama win durɔ ù n gu, u yakiara woodan
di. Sanam mɛ, ù n durɔ kpao sua u ɲ sãa
sakara.
4 Nge mɛya maa bɛɛ nɛgibu, wooda ya ɲ
maa dam mɔ bɛɛn wɔllɔ, yèn sɔ̃ i gu ka Kirisi
sannu, kpa i ka ko googibu. Tɛ̃, i sãa wi ba
seeya gɔrin digibu, kpa sa n ka Gusunɔ binu
maruamme.
5 Domi sanam mɛ sa wãa bɛsɛn tiin daan
nɔma sɔɔ, kankam kĩi torarugiru te wooda
ya seeya ta sɔmburu mɔ̀ bɛsɛn wasin doo
dooka sɔɔ ma ta ka sun dɔɔ gɔɔ gia.
6 Adama tɛ̃, sa yakiara woodan di ye ya raa
sun nɛni nge dɛsobu domi ya ɲ maa dam mɔ
bɛsɛn wɔllɔ. Nge mɛya sa ko kpĩ su Gusunɔ
sã ka bwisiku kpaanu ni nu wee Hunden

di, n ɲ̀ maa mɔ ka bwisiku guru ni nu wee woodan di.

Wooda ka toraru

7 N n mɛn na, mba sa ko gere. Wooda ya sãa toraru? Aawo. Woodan saabuwa na mam toraru gia. Domi na ɲ̀ daa binɛ giamɔ wooda yà kun nɛɛ, “I ku ra binɛ ko.”

8 Ma toraru ta wooda tãsa ta ka binɛ baayere mara nɛ sɔɔ. Domi mi wooda kun wãa, toraru maa sari.

9 Gasɔ, sanam mɛ wooda sari, na raa wãa, adama ye wooda ya na torara seewa

10 ma nɛn tii na gu. Nge mɛya wooda ye ya weenɛ yu wãaru wɛ̃, yeya na deema ya ka man gɔɔ naawa.

11 Domi toraru ta wooda tãsa ta ka man nɔni wɔ̃kua, ma ta man go.

12 N n mɛn na, wooda ya dɛɛre, yen gari maa dɛɛre, yi dɛnde, yi maa wã.

13 N n mɛn na, ye n gea sãa yera ya ka man gɔɔ naawa? Aawo, torara ta man go kpa tu ka sɔ̃ɔsi ma te torara. Domi ta gãa geenu denda ta ka man go kpa tu ka sɛ̃sia n banda saa woodan di.

Wi toraru ta taare

14 Geema, sa yɛ̃ ma wooda ya sãa Hundegia adama nɛ na sãawa wasigii wi ba toraru dɔre.

15 Domi ye na ra n mɔ̀ na ku ra tubu. Ye na kĩ na ku ra ye ko, adama ye na tusa yeya na ra ko.

16 Nà n da ko ye na kun kĩ na wura ma wooda ya wã.

17 Mɛya n ɲ̀ maa mɔ nɛn tiiwa na mɔ̀ ma n kun mɔ tora te ta man wãasi.

18 Na yɛ̃ sãa sãa ma gãa geenu sari nɛ sɔɔ, nɛn daawa na ka yã, domi baadomma gean kĩra wãa nɛ sɔɔ, adama yen koba na ku ra kpĩ.

19 Na ɲ̀ gea ye mɔ̀ ye na kĩ mi, kɔ̃sa ye na tusa yeya na ra ko.

20 Adama nà n mɔ̀ ye na kun kĩ, n ɲ̀ maa nɛ na mɔ̀. Tora te ta man wãasi, tera ta ye mɔ̀.

21 Wooda yeniwa na wa nɛ sɔɔ. Sanam mɛ na kĩ n gea ko, kɔ̃sa ya ra n man wãasi.

22 Na nuku dobu mɔ Gusunɔn wooda sɔɔ nɛn gɔ̃ruɔ,

23 adama nɛn wasin doo dooka sɔɔ na wooda tuka waamɔ ye ya sannamɔ ka nɛn bwisikunu. Ma ya man mɔ̀ tora ten dɛso te ta wãa nɛn wasin doo dooka sɔɔ.

24 Gɔ̃ru garin barɔwa nɛ! Wara koo man wɔra wasi yinin nɔman di, yi yi ka man gɔɔ dɔɔ.

25 Na Gusunɔ siara Yesu Kirisi bɛsɛn Yinnin saabu.

N n mɛn na, na sãa Gusunɔn woodan yoo nɛn bwisikunu sɔɔ, adama nɛn daa sɔɔ na sãawa torarun yoo.

8

Wãa te Gusunɔn Hunde

u wɛ̃ɛmɔ

1 Yen sɔ̃ tɛ̃, ba ɲ̀ bu taarɛ wɛ̃ɛmɔ be ba gbinnɛ ka Kirisi Yesu.

2 Domi Gusunɔn Hunden wooda ye ya wãaru wɛ̃ɛmɔ Kirisi Yesu sɔɔ ya sun yakia saa toraru ka gɔɔn nɔman di.

3 Ye wooda kun kpĩa ya kue yèn sɔ̃ tɔnun daa ya yen dam kpeesia, Gusunɔ u ye kua. U toraru taarɛ wɛ̃ te ta wãa tɔnun daa sɔɔ sanam mɛ u win tiin Bii gɔrima ka wasi yi yi ka tɔnun wasi torarugii weenɛ, u ka ko abɔru torarun sɔ̃.

4 U yeni kuawa kpa su ka gea ko ye wooda ya yiiremɔ, bɛsɛ be sa sĩimɔ win Hunden dam sɔɔ, n ɲ̀ mɔ bɛsɛn daan dam sɔɔ.

5 Domi be ba sĩimɔ ben daan dam sɔɔ, beya ba ben daagia bwisikumɔ. Adama be ba sĩimɔ Gusunɔn Hunden dam sɔɔ, beya ba Hundegia bwisikumɔ.

6 À n wunɛn daagia bwisikumɔ, gɔɔwa yen kɔkɔrɔ. À n maa Hundegia bwisikumɔ, wãaru ka alafiawa wunɛgia.

7 Domi be ba ben daagia bwisikumɔ ba kua Gusunɔn yibɛrɛba. Ba ɲ̀ Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwammɛ, ba ɲ̀ mam kpɛ̃.

8 Be ba ben daan wãaru wãa, ya ɲ̀ koorɔ bu Gusunɔ wɛ̃re.

9 Adama bɛɛ, i ɲ̀ maa bɛɛn daan wãaru wãa ma n kun mɔ Gusunɔn Hundegiru yèn sɔ̃ win Hunde u wãa bɛɛ sɔɔ. Wunɛ wi a kun Kirisin Hunde mɔ, a ɲ̀ sãa wigii.

10 N n mɛn na, Kirisi ù n wãa bɛɛ sɔɔ, baa bɛɛn wasi yì n gu torarun sɔ̃, bɛɛn hunde ya wasi yèn sɔ̃ i gem wa Gusunɔn mi.

11 Gusunɔ wi u Yesu seeya gɔrin di, win Hundewa wãa bɛɛ sɔɔ. Yen sɔ̃na wi u Yesu Kirisi seeya gɔrin di u koo maa bɛɛn wasi gɔɔgii wãaru wɛ̃ saa win Hunden min di, wi u wãa bɛɛ sɔɔ.

12 N n mɛn na, nɛgibu, sa dibu nɛni, adama
n ɲ mɔ daagibu sa n ka bɛsɛn daan kĩru mɛm
nɔɔwammɛ.
13 Domi ì n bɛɛn wasin kĩru mɔ̀ i ko gbi,
adama ì n bɛɛn wasin kĩrun kookoosu deri
ka Hunde Dɛɛron somiru i ko n wãa.
14 Domi be Gusunɔn Hunde u kparamɔ,
beya ba Gusunɔn bibu.
15 Domi ba ɲ bɛɛ hunde kã ye ya koo bɛɛ ko
yobu kpa i n ka kpam nande. Adama ba bɛɛ
Hunde kãwa wi u bɛɛ kua Gusunɔn bibu,
ma ka win dam sa Gusunɔ sokumɔ Baaba.
16 Gusunɔn Hunden tii u bɛsɛn hunde
sɔ̃ɔmɔ ma sa sãa win bibu.
17 Tɛ̃ yèn sɔ̃ sa sãa win bibu sa maa sãa tubi
diobu, ma sa ko win tubi bɔnu ko ka Kirisi
sannu, domi sà n Kirisin nɔni swãaru bɔnu
kua, sa ko maa win yiiko bɔnu ko.

Yiiko ye ya sisi

18 Na ɲ saa yenin nɔni swãaru garisi
gãanu yiiko ye sa ko ra wan sɔ̃.
19 Taka koora kpuro ya diira saa yu na yè
sɔɔ Gusunɔ u koo win bibu terasia.
20 Domi u taka koora kpɛ̃ɛ kam kobun
swaa sɔɔ, n ɲ mɔ yen tiin gɔ̃ru kĩrun sɔ̃, win
kĩrun sɔ̃na. Adama yĩiyɔ bini bu wãa,
21 ma ba koo ra taka kooran tii yakia saa
kam kobun yorun di, kpa yu ka Gusunɔn
bibun tii mɔɔ yiikogiru bɔnu ko.
22 Sa yɛ̃ ma sere ka tɛ̃ taka koora kpuro
ya kpasa wɔri mɔ̀wa ka wuriribu nge
marubun wuriribu.
23 Adama n ɲ mɔ taka koora tɔna, bɛsɛn
tii bɛsɛ be Gusunɔ u suna bura sanam mɛ u
sun Hunde Dɛɛro kã, sa maa kpasa wɔri mɔ̀
bɛsɛn tii sɔɔ sa n ka mara sere Gusunɔ ù n
bɛsɛn wasi yakia mam mam, u ka sɔ̃ɔsi ma
sa kua win bibu.
24 Domi faaba ya sãa bɛsɛgia, adama sa
gina wãa yen yĩiyɔbu sɔɔ. Sà n waamɔ ye sa
yĩiyɔ, yĩiyɔbu kun maa wãa. Ye tɔnu waamɔ
u ko n maa ye yĩiyɔ?
25 Adama sà n gãanu yĩiyɔ ni sa ɲ waamɔ,
sa ko n nu maraWa ka tɛmanabu.
26 Nge mɛya maa Hunde Dɛɛro u ra sun
somi bɛsɛn dam sariru sɔɔ, domi sa ɲ yɛ̃ ye
n weenɛ su Gusunɔ kana. Adama Hunde wi,
u ra nùn kanɛ bɛsɛn sɔ̃ ka kpasa wɔri ye ya ɲ
ka nɔɔ gerurɔ.
27 Gusunɔ wi u ra tɔmbun gɔ̃rusu tubu, u
maa yɛ̃ ye Hunde wi, u bwisikumɔ yèn sɔ̃
ka win kĩra Hunde wi, u ra n nùn kanamɔ
naanɛ dokeobun sɔ̃.
28 Domi sa yɛ̃ ma baayere kpuro sɔɔ ye ya
ra tɔnu deemɛ, Gusunɔ u sɔmburu mɔ̀ u ka
bu gea kua be u soka win himba sɔɔ, ma ba
nùn kĩ.
29 Domi be u yɛ̃ yellun di u maa bu gɔsa u
yi bu ka ko win Biin weenasibu, kpa win Bii
u ka ko yeruma wɔnɔ dabirugii.
30 Nge mɛya be u gɔsa u yi, u maa bu soka.
Be u soka mi, u maa bu gem wɛ̃. Be u gem
wɛ̃ u maa ka bu win yiiko bɔnu kua.

Gusunɔn kĩrun kpãaru

31 N n mɛn na, mba sa ko gere ka gari
yi. Gusunɔ ù n sãa bɛsɛgii, wara koo ka sun
yibɛrɛ tɛɛru ko.
32 Gusunɔ wi u kun win tiin Bii tii yiiye,
adama u nùn wɛ̃ bɛsɛ kpuron sɔ̃, u ɲ koo maa
sun kpuro kɛ̃ ka Bii wi sannu kɔsiaru sari?
33 Wara koo tɔmbu durum mani be
Gusunɔ u gɔsa. Sari, domi Gusunɔn tiiwa u
ra tɔnu gem wɛ̃.
34 Wara koo bu taarɛ wɛ̃. Sari, domi Kirisi
Yesu u gu u maa seewa gɔrin di u wãa
Gusunɔn nɔm geuɔ. Wiya u ra maa Gusunɔ
kanɛ bɛsɛn sɔ̃.
35 Wara u koo kpĩ u sun karana ka Kirisin
kĩru. Tɔ̃ya? Wahala? Nɔni swãaru? Gɔ̃ɔru?
Tereru? Kari? Takobi?
36 Nge mɛ ba yorua,
“Wunɛn sɔ̃na ba sun goomɔ tɔ̃ru baatere.
Ba sun mɛɛra nge yãa ni ba koo saka.”
37 Adama ye kpuro sɔɔra sa nasara wa mam
mam saa win min di wi u sun kĩa.
38 Domi na yɛ̃ kam kam ma gɔɔ ka wãaru ka
wɔllun gɔradoba ka wɛrɛkunu ka saa yeni,
ka saa ye ya sisi, ka wɔllun yiikogibu,
39 ka ye ya wãa wɔllɔ, ka ye ya wãa tem
sɔɔwɔ, ka taka koora gaa, yen gaa kun kpɛ̃
yu sun karana ka Gusunɔn kĩru te ta sɔ̃ɔsira
Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni sɔɔ.

9

Gusunɔ ka Isireliba

1 Nɛ Kirisigiiwa na gem gerumɔ, na ɲ
weesu mɔ̀. Nɛn gɔ̃ru ga man yen seeda
diiyammɛ saa Hunde Dɛɛron min di.
2 Nɛn bweserun wɔnwɔndu ta man mɔ̀
baadomma. Yen sɔ̃na nɛn gɔ̃ru ga sankire
gem gem.
3 N n ko n kooran na, kon daa de bu man
bɔ̃rusi kpa bu man karana ka Kirisi ben sɔ̃.

4 Ba sãa Isireliba, be Gusunɔ u gɔsa bu ka
ko win bibu. Beya u win yiikon girima sõɔsi.
Beya u ka arukawaniba bɔkua. U bu wooda
wɛ̃. Bera u sõɔsi mɛ ba koo nùn sãasina. U
maa bu nɔɔ mwɛɛnu kua.
5 Ba sãa be Gusunɔ u gɔsa yellun di. Ben
bweseru sɔɔn diya Kirisi wi u kpuro kere
u yara nge tɔnu. U maa sãa Gusunɔ wi n
weenɛ bu siara ka baadommaɔ. Ami.
6 Na ǹ gerumɔ ma Gusunɔn gari yi kam
wɔruma. Domi be ba mara Isireliba n ǹ mɔ
be kpuro ba sãa Isireliba Gusunɔn mi.
7 N ǹ maa mɔ be kpuro be ba marura
Aburahamun min di beya ba sãa win bibu
Gusunɔn mi. Domi Gusunɔ u Aburahamu
sõɔwa u nɛɛ, "Isakin biba ba koo soku
wunɛn bweseru."
8 Yen tubusiana, n ǹ mɔ be ba mara ka
wasin baa beya Gusunɔgibu, adama bii bèn
nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua beya u garisi
Aburahamun bweseru.
9 Gari yi wee, yi Gusunɔ u ka nɔɔ mwɛɛ
te kua. U nɛɛ, "Gasɔkun amadaare kon
wurama, yen biru Saaraa koo bii tɔn durɔ
ma."
10 N ǹ mɛ tɔna, Rebekan bibu yiru ba
tundo turo mɔ, wiya bɛsɛn sikado Isaki.
11-12 Adama Gusunɔ u ra tɔmbu gɔsiwa
win himba sɔɔ, n ǹ mɔ ben kookoosun sõ,
adama ka win sokura. U ka sõɔsi ma u win
himba ye swĩi, u Rebeka sõɔwa u nɛɛ, "Mɔɔ
u koo win wɔnɔ wiru kpĩiya." U ye gerua
Rebeka u sere win bibu mara sanam mɛ ba
ǹ gea ǹ kun mɛ kõsa koore.
13 Nge mɛ ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ, "Na
Yakɔbu kĩa adama na Esau yina."
14 N n mɛn na, mba sa ko gere. Gusunɔ u
sãawa gem sarirugii? Aawo, baa fiiko.
15 Domi u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, "Wìn
wɔnwɔndu na mɔ, wiya kon wɔnwɔndu
kua. Wi na maa ka duure, wiya na kon ka
duura."
16 Nge mɛya n ǹ sãa goon kĩrun baa, n ǹ
maa goon sɔmburun baa, adama Gusunɔn
wɔnwɔndun baawa.
17 Domi ba yorua ma Gusunɔ u Egibitin
sunɔ sõɔwa u nɛɛ, "Yenin sõna na nun seeya,
kpa n ka nɛn dam sõɔsi wunɛ sɔɔ, kpa nɛn
yĩsiru tu ka nɔɔra handunia kpuro sɔɔ."
18 Nge mɛya wi u kĩ u wɔnwɔndu kua u
ra nùn wɔnwɔndu kue, wi u maa kĩ u gõru
bɔbiasia u ra nùn gõru bɔbiasie.

Gusunɔn mɔru

ka win wɔnwɔndu

19 N n mɛn na, kaa man bikia a nɛɛ, mban
sõna u maa taarɛ waamɔ tɔnu sɔɔ. Wara koo
kpĩ u win kĩru yina.
20 Adama wara ra n wunɛ tɔnu, a sere ka
Gusunɔ sikirina. Mɔndu ta koo mɔmɔ bikia
tu nɛɛ, mban sõna u tu kua mɛ?
21 Mɔmɔ kun dam mɔ sɔndun wɔllɔ? Ka
sɔn tee te, u ǹ kpɛ̃ u tooru ko ka maa weke
te ba ra swɛ̃?
22 Mba i yɛ̃ i ko gere Gusunɔn sõ. U kĩ u
win dam ka win mɔru sõɔsi. Yen sõna u ka
bu tɛmana be ba koo kam ko win mɔrun sõ.
23 U kua mɛ u ka sun win yiikon kpãaru
sõɔsi, bɛsɛ be u wɔnwɔndu kua, bɛsɛ be u
sɔɔru kua yellun di su ka win yiiko wa,
24 bɛsɛ be u soka n ǹ mɔ Yuuban suunu
sɔɔn di tɔna, ka maa tɔn tukobun suunu sɔɔn
di.
25 Yeniwa Gusunɔ u gerua win sɔmɔ Os-
een tireru sɔɔ. U nɛɛ,
"Tɔn be ba ǹ daa sãa nɛgibu,
kon bu soku nɛn tɔmbu.
Bwese te na ǹ daa kĩɛ,
kon tu soku nɛn kĩnasiru.
26 Yam mi ba raa maa bu sõɔwa ba nɛɛ,
ba ǹ sãa nɛn tɔmbu,
miya ba koo bu soku
Gusunɔ Yinni wason bibu."
27 Ma Gusunɔn sɔmɔ Esai u nɔɔgiru sua u
gerua Isireliban sõ u nɛɛ, "Baa Isireliba bà
n dabia, nge nim wõkun yanim, ben sukum
tɔnawa koo faaba wa.
28 Domi Gusunɔ koo yande win gere yibia
mam mam handunia sɔɔ ye u raa gõru
doke."
29 N sãawa nge mɛ Esai u raa gerua u nɛɛ,
"Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni ù kun daa sun
bweseru tie,
sa ko raa kowa nge Sodomu.
Sa ko raa ka Gomɔra weena."

Isireliba ka Labaari gea

30 N n mɛn na, mba sa ko gere. Tɔn tuko
be ba ǹ daa kasu bu gem wa Gusunɔn mi,
ba gem wa naanɛ dokebun saabu.
31 Adama Isireliba be ba kasu bu wooda
swĩi bu ka gem wa Gusunɔn mi, ba ǹ mu wa.
32 Mban sõna. Yèn sõ ba ǹ mu kasu ka
naanɛ dokebu, ma n kun mɔ ka sɔma. Ba
sokura kpee sokuratii te sɔɔ,
33 tèn gari ba yorua ba nɛɛ,
"N wee, na kpee sokuratiru dokemɔ Siɔniɔ,

kpee te ta ra torasie.
Adama wi u nùn naanɛ doke u ɲ̀ sekuru wasi."

10

1 Nɛgibu, ye na kĩ ka nɛn gɔ̃ru kpuro ka ye na ra n Gusunɔ kanamɔ, yeya nɛn bweseru tu faaba wa.
2 Domi na bu seeda yeni diiyammɛ, ba hania mɔ Gusunɔn sɔ̃, adama yɛ̃ru sari.
3 Ba ɲ̀ swaa yɛ̃ ye Gusunɔ u ra ka tɔnu gem wɛ̃, ma ba swaa kasu bu ka ben tiin gem yara. Yen sɔ̃na ba ɲ̀ Gusunɔn gem swaa wiru kpĩiyɛ.
4 Domi Kirisiwa sãa woodan kɔkɔrɔ kpa baawure wi u nùn naanɛ doke u gem wa Gusunɔn mi.

Faaba sãa baawuregia

wi u Yinni naanɛ doke

5 Domi Mɔwisi u yorua u nɛɛ, "tɔnu wi u gea mɔ̀ ye wooda ya yiiremɔ, gea yen min diya u koo wãaru wa".
6 Adama nge mɛ ba koo tɔnu gem wɛ̃ naanɛ dokebun sɔ̃, yen gari wee, "A ku gere wunɛn gɔ̃ruɔ a nɛɛ, wara u koo yɔ Gusunɔ wɔllɔ." Yen tubusiana, u ka Kirisi sarasiama.
7 A ku maa gere, "Wara u koo du tem sɔɔwɔ." Yen tubusiana, u ka Kirisi seesia gɔrin di.
8 Adama mba gari yi, yi gerua. Yi nɛɛwa, "Gusunɔn gari yi, yi wãa wunɛn turuku, yi mam wãa wunɛn nɔɔwɔ ka wunɛn gɔ̃ruɔ." Yi sãawa naanɛ dokebun gari yi sa waasu mɔ̀, yi yi nɛɛ,
9 à n ka wunɛn nɔɔ wura ma Yesu sãawa Yinni, ma a naanɛ doke wunɛn gɔ̃ruɔ ma Gusunɔ u nùn seeya gɔrin di, kaa faaba wa.
10 Domi gɔ̃ru sɔɔra tɔnu u ra naanɛ doke, u ka gem wa Gusunɔn mi, nɔɔwa ba ra maa ka seeda di bu ka faaba wa.
11 Nge mɛ ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ ba nɛɛ, "Baawure wi u nùn naanɛ doke, u ɲ̀ sekuru wasi."
12 Domi wunanabu sari Yuuba ka tɔn tukobu sɔɔ. Be kpuro Yinni turowa ba mɔ. Win dukia maa sãa be ba nùn sokumɔ kpurogia.
13 Domi ba yorua ba nɛɛ, "Baawure wi u Yinnin yĩsiru soka, u koo faaba wa."
14 Adama amɔna ba koo ka nùn soku, bà kun nùn naanɛ doke. Amɔna ba koo maa ka naanɛ doke bà kun win gari nɔɔre. Amɔna ba koo maa nɔ goo ù kun gari yi waasu koore.
15 Amɔna ba koo ka gari yi waasu ko goo ù kun bu gɔre. Nge mɛ ba yorua, "Anna a ben naarun dobu nɔ be ba Labaari gea kparamɔ."
16 Adama n ɲ̀ be kpuro ba Labaari gea wura, domi Gusunɔn sɔmɔ Esai u nɛɛ, "Yinni, wara u naanɛ doke ye sa nɔɔsia."
17 Nge mɛya naanɛ dokebu bu wee ye tɔnu nɔɔmɔn di. Ye tɔnu nɔɔmɔ, ya maa sãawa Kirisin gari.
18 Adama na bikiamɔ, ka geema ba ɲ̀ nɔɔre ro? Ba nua. Domi ba yorua,
"Nɔɔ ge, ga nɔɔra tem kpuro sɔɔ,
ma gari yi, yi tura sere handunian nɔrɔ."
19 Na bikiamɔ kpam, Isireliba ba ɲ̀ yɛ̃ ro? Gbiikaa, Mɔwisi u yorua, ma Gusunɔ u nɛɛ,
"Na kon bɛɛn nisinu seeya ka bwese te i ɲ̀ garisi gãanu.
Kon maa bɛɛn mɔru seeya ka bwese bwisi sarirugiru."
20 Yen biru Esai u yorua ka toro sindu ma Gusunɔ u nɛɛ,
"Be ba ɲ̀ man kasu ba man wa.
Na maa bu nɛn tii sɔ̃ɔsi be ba ɲ̀ man bikiamɔ."
21 Adama u maa yorua Isireliban sɔ̃ ma Gusunɔ u nɛɛ, "Na tɔn be ba ra n man seesimɔ nɔma gãri tɔ̃ru kpuro."

11

Gusunɔ u ɲ̀ Isireliba yinɛ

1 N n mɛn na, na bikiamɔ, Gusunɔ u win tɔmbu yinawa? Aawo. Su ku wa mɛ. Domi nɛn tii na sãa Isirelin bii, Aburahamun sikadobu Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ.
2 Gusunɔ u ɲ̀ win tɔmbu yinɛ be u gia yellun di. Nge i ɲ̀ yɛ̃ ye ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ sanam mɛ Eli u ka Isireliban taarɛ da Gusunɔn mi? U nɛɛ,
3 "Yinni, ba wunɛn sɔmɔbu go ba wunɛn yãku yenu surura. Nɛ turowa na tie, ba maa kasu bu man hunde wuna."
4 Adama mba Gusunɔ u wisa. U nɛɛ, "Na nɛn tii tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔba yiru (7.000) derie, be ba kun yiirare bũu wi ba mɔ̀ Baalin nuurɔ."
5 Mɛya n maa sãa saa yeni sɔɔ. Ben sukum wãa be Gusunɔ u gɔsa win durom sɔ̃.

6 U bu gəsawa durom sɔ̃, n ɲ̀ mə ben
səman sɔ̃. Ma n kun mɛ, durom kun maa sãa
durom.
7 N n mɛn na, mba sa ko gere. Isireliba
wee, ba ɲ̀ wa ye ba kasu. Ben be Gusunə u
gəsa, beya ba wa. Be ba tie ba gɔ̃ru bəbia.
8 Nge mɛ ba yorua, "Gusunə u ben laakari
sikarisia. U bu nəni wɛ̃ yi ba ɲ̀ kpɛ̃ bu ka yam
wa. U maa bu swasu wɛ̃ si ba ɲ̀ kpɛ̃ bu ka
gari nə sere ka gisə."
9 Ma Dafidi u nɛɛ,
"Kpa ben tɔ̃ə baka dim mu de bu tora
kpa bu yina mwaara,
kpa bu sɛɛyasiabu wa bi bu ka bu dɛnde.
10 A de ben nəni yi wukiri bu ku ka wa.
Kpa a de ba n bu taare ka baadommaə."
11 Yen sɔ̃na na bikiamə, sanam mɛ Isire-
liba ba sokura, ba wərumawa mam mam?
Su ku wa mɛ. Ben torarun saabuwa tən
tukobu ba faaba wa, kpa ben nisinu nu ka
se.
12 Tɛ̃ Isireliban toraru tà n ka
handuniagibu hunden dukia naawa, ben
kaarabu bù n maa tən tukobu kua gãa
məwəbu, anna yen domarun kpãaru ta ko
n nɛ bà n wura nge mɛ ba raa sãa.

Tən tukobun faaba

13 Na ka bɛɛ gari mɔ̀, bɛɛ tən tukobu. Nɛ wi
na sãa gəro tən tukobun mi, na nɛn səmburu
bɛɛrɛ wɛ̃ɛmə
14 n ka nisinu seeya ɲ̀ n koo koora nɛn
bweserun suunu səə kpa n ben gabu faaba
ko.
15 Geema sanam mɛ Gusunə u bu deri ya
dera u ka handuniagibu nəə tia kua. Tɛ̃, mba
n ko n sãa ù n wure u kpam bu mwa. N ɲ̀
wãaru gəribun sɔ̃?
16 I yɛ̃ ma bà n pɛ̃ɛ kuse teeru Gusunə wɛ̃,
pɛ̃ɛ ye ya tie ya kua Gusunəgia. Dãrun gbina
yà n sãa Gusunəgia, mɛya maa ka ten kãasiə.
17 Adama bà n kãasi gɛɛ bəəra olifin
dãa gbaarugirun di, ma ba wunɛ wi a sãa
yakasun dãrun kãasa gɛrɛfe kua yin ayerə,
ma a ka olifin dãa ten gbinan dam bənu mɔ̀,
18 a ku kãasi yi woo kanɛ. À n woo
kanamə, a yaayo ma n ɲ̀ wunɛ a gbina səəwa,
gbina ya nun səəwa.
19 Kaa nɛɛ, ba kãasi yi bəərawa bu ka nun
gɛrɛfe ko.
20 Geema, ba yi bəəra naanɛ dokebu
sarirun sɔ̃, ma a yɔ̃ naanɛ dokebun sɔ̃. A ku
woo kana, adama a bɛrum koowo.
21 Gusunə ù kun kãasi gbiikii deri, wuna
u koo sere deri?
22 N n mɛn na, a Gusunən tən geeru ka
maa win sɛ̃sə mɛɛrio. U sɛ̃ ka be ba wəruma,
adama u sãa tən geo wunɛn mi, à n gesi yɔ̃
dim dim win tən geeru səə. Ma n kun mɛ,
ba koo maa wunɛn tii bura.
23 Be maa, bà n ben naanɛ dokebu sariru
deri, ba koo bu gɛrɛfe ko mi ba raa wãa domi
Gusunə u koo kpĩ u kpam bu gɛrɛfe ko.
24 Bà n nun bura saa olifin dãa
yakasugirun di, ma ba nun gɛrɛfe kua ka
olifin dãa gbaarugiru, ye n kun ka nun
weenɛ, ɲ̀ n mɛn na, n ɲ̀ sɛ̃ bu ka kãasi yi
gɛrɛfe ko yin tiin dãru səə.

Isireliba ba koo faaba wa

25 Nɛgibu, asiri gaa wãa ye na kĩ i n yɛ̃, kpa
i ku ka tii garisi bwisigibu. Asiri ye wee.
Isireliba gabu ba gina gɔ̃rusu bəbia sere tən
tukobun geeru tu ka yibu faaba səə.
26 Nge mɛya Isireliba kpuro ba koo faaba
wa, nge mɛ ba yorua,
"Yakio u koo na saa Siənin di.
Kpa u Gusunən bɛɛrɛ yɛ̃ru sariru wuna
saa Yakəbun bweserun di.
27 Yeniwa arukawani ye kon ka bu bəke
sanam mɛ kon ben toraru wuna."
28 Sà n Labaari gean gari laakari kua, ba
sãa Gusunən yibɛrɛba bɛɛn sɔ̃. Adama sà
n Gusunən gəsiru laakari kua, ba sãa win
kĩnasibu ben sikadoban sɔ̃.
29 Domi Gusunə ù n tənu soka, u nùn
sokawa. U n nùn kɛ̃ru wɛ̃, u nùn wɛ̃wa. U
ku ra gɔ̃ru gəsie.
30 Nge mɛ bɛɛ, i ɲ̀ daa Gusunə mɛm nəəwɛ,
adama tɛ̃ ba bɛɛ wənwəndu kua ben mɛm
nəəbu sarirun sɔ̃.
31 Nge mɛya maa ben tii, ba ɲ̀ mɛm nəəmə
tɛ̃, kpa bu ka wənwəndu wa nge mɛ bɛɛ i
wənwəndu wa.
32 Domi Gusunə u təmbu kpuro kɛnisi
mɛm nəəbu sariru səə, kpa u ka be kpuro
wənwəndu kua.

Gusunən kpãaru

33 Anna a Gusunən dukia ka win bwisi ka
win yɛ̃run dukum wa! Goo kun kpɛ̃ u win
himba tubu. Goo kun maa kpɛ̃ u win swɛɛ
gia.
34 Ka geema ba yorua,

"Wara u Yinnin bwisikunu yɛ̃.
Wara u nùn bwisi kɛ̃ɛre.
35 Wara u gbia u nùn gãanu kɛ̃ɛre,
u n ka sere nin kɔsire yĩiyɔ."
36 Domi wiya kpuron wiru, win min diya kpuro naamɔ, ma kpuro wãa win sɔ̃. Wigia yiiko sere ka baadommaɔ. Ami.

12

Wãa kpaa

te ta Gusunɔn wãaru wãa

1 Yen sɔ̃, nɛgibu na bɛɛ kanamɔ wɔnwɔn te Gusunɔ u bɛɛ kuan saabu, i bɛɛn wasi nùn yiiyo nge yãku wasiru te ta kun serere gaa mɔ, te ta koo nùn wɛ̃re. Yeya ya sãa bɛɛn sãa geeru.
2 I ku maa ka tɛ̃n tɔmbu weena, adama i kɔsio ka bwisiku kpaanu kpa i ka wunana ye n sãa Gusunɔn kĩru. Yeya ya gea sãa, ya maa wã, ma ya yiba.
3 Durom mɛn saabu mɛ ba man wɛ̃ na bɛɛn baawure sɔ̃ɔmɔ, u ku tii garisi n kere nge mɛ n weenɛ u tii garisi, adama bɛɛn baawure u tii garisio dee dee nge mɛ Gusunɔ u nùn naanɛ dokebu kã bu nɛ.
4 Domi wasi tee yi doo dooka dabinu mɔ, ma yen baayere ya yen sɔmburu mɔ nɛnnɛnka.
5 Nge mɛya, baa sà n dabi, sa sãa wasi tee Kirisi sɔɔ, ma sa gbinnɛ nge wasi teen doo dooka.
6 Sa kɛ̃ɛ nɛnnɛnka mɔ ni nu weenɛ su dendi nge mɛ Gusunɔ u sun kã win durom sɔɔ. N n Gusunɔn gari gerubun kɛ̃run na, su ka tu dendi nge mɛ bɛsɛn naanɛ dokebu nɛ.
7 N n nɔɔribun na, su ko ka nuku tia. Wi u sãa sɔ̃ɔsio, u win sɔ̃ɔsibu yibio.
8 Wi u tɔmbu dam kɛ̃mɔ, u ku wɛ̃ra. Wi u kɛ̃nu wɛ̃ɛmɔ, u wɛ̃ɛyɔ ka gɔ̃ru tia. Wirugii u win sɔmburu ko ka hania. Wi u wɔnwɔndu mɔ̀, u koowo ka nuku dobu.
9 I ku de bɛɛn kĩru ta n murafitiru mɔ. I kɔ̃sa dɛsirario, kpa i gea mani dim dim.
10 I n kĩanɛ nge wɔnɔ ka mɔɔ. I n kookari mɔ̀ i ka bɛɛrɛ wɛ̃ɛna.
11 I ku de bɛɛn hania yu kaara. I n Yinni sãamɔ ka kĩru.
12 I yɛ̃ɛrio bɛɛn yĩiyɔbun sɔ̃. I tɛmanɔ nɔni swãaru sɔɔ. I ku wasira ka kanaru.
13 I naanɛ dokeobu wɛ̃ɛyɔ yèn bukata ba mɔ. I n da sɔbu yaarɛ ko.
14 I bu domaru kuo be ba bɛɛ nɔni sɔ̃ɔmɔ. I ku bu bɔ̃rusi.
15 I ka bu nuku dobu koowo be ba nuku dobu mɔ̀, kpa i ka bu swĩ be ba sumɔ.
16 I n wãa nɔɔ tia sɔɔ sannu. I ku de tii suabun bwisikunu nu n bɛɛ wãasi adama i koosio tii kawabun bera gia. I ku tii garisi bwisigibu.
17 I ku goo kɔ̃sa kɔsie. I gea kasuo tɔmbu kpuron nɔni sɔɔ.
18 N n koo koora, i de i n nɔɔ nɛ ka tɔnu baawure nge mèn nɔru i ko kpĩ.
19 Kĩnasibu, i ku maa mɔru kɔsia bɛɛn tii, adama i de Gusunɔ u bɛɛ mɔru kɔsia, domi ba yorua, Gusunɔ u nɛɛ, "Wiya u koo bu mɔru kɔsie. Kpa u bu sɛɛyasia."
20 Ba maa yorua, "Gɔ̃ɔru tà n wunɛn yibɛrɛ mɔ̀, a nùn dĩanu kɛ̃ɛyɔ u di. Nim nɔru gà n nùn mɔ̀, a nùn nim kɛ̃ɛyɔ u nɔ. Domi à n kua mɛ, a nùn dɔ̃ɔ sɔbiwa mi."
21 A ku de kɔ̃sa yu nun kamia, adama a kɔ̃sa kamiɔ ka gean kobu.

13

Bɛsɛn wii kpĩibu

tem yɛ̃robun mi

1 Kpa baawure u n tem yɛ̃robu wiru kpĩiyɛ domi tem yɛ̃ro sari wi u kun wãa ka Gusunɔn yɛ̃ru. Tem yɛ̃ro be ba maa wãa, Gusunɔwa u bu kua.
2 Yen sɔ̃na, wi u tem yɛ̃ron gari yina, u yinawa ye Gusunɔ u yiire. Be ba maa yinamɔ, ba ben tii taarɛ kasuammɛwa.
3 Domi tɔnu ù n gea mɔ̀, u ṅ ko n tem yɛ̃ron bɛrum mɔ, ma n kun mɔ ù n kɔ̃sa mɔ̀. À kun kĩ a n tem yɛ̃ron bɛrum mɔ, a gea koowo, kaa win nɔnu geu wa.
4 Tem yɛ̃ro u Gusunɔn sɔmburu mɔ̀wa wunɛn gean sɔ̃. Adama à n kɔ̃sa mɔ̀, a bɛrum koowo yèn sɔ̃ u ṅ takobi nɛni kam. U sãawa Gusunɔn sɔm kowo u ka be ba kɔ̃sa mɔ̀ mɔru kɔsie.
5 Yen sɔ̃na tilasi tɔnu u wiru kpĩ, n ṅ mɔ sɛɛyasiabu tɔnan sɔ̃, adama yèn sɔ̃ win gɔ̃ru ga koo nùn taarɛ wɛ̃.
6 Yen sɔ̃na i maa wɔ̃ɔ gobi kɔsiamɔ. Domi be ba tem nɛni, Gusunɔn sɔm kowoba ba sãa ba maa tu tii wɛ̃ mam mam.
7 I baawure kɔsio ye n ka nùn weenɛ. I bu wɔ̃ɔ gobi kɔsio be n weenɛ i kɔsia. I bu gbererun gobi kɔsio be n weenɛ i kɔsia. I bu

nasio be n weenɛ i nasia. I bu bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ be n weenɛ i bɛɛrɛ wɛ̃.

A wunɛn tɔnusi kĩɔ

8 I kun goon dibu nɛni ma n kun mɔ i n kĩanɛ, domi wi u win tɔnusi kĩ u wooda yibiawa.

9 Domi wooda yeniba be ba nɛɛ, "I ku ra sakararu ko, i ku ra tɔnu go, i ku ra gbɛni, i ku ra binɛ ko," ka wooda kpuro ye ya tie, ya wãa gari yini sɔɔ mi ba nɛɛ, "A wunɛn tɔnusi kĩɔ nge wunɛn tii tii."

10 Kĩru ta ku ra de goo u win tɔnusi kɔ̃sa kue. Yen sɔ̃na kĩru ta wooda yibiamɔ.

Sa n Kirisin naaru mara

11 N weenɛ i ko mɛ yèn sɔ̃ i yɛ̃ saa yè sɔɔ sa wãa mini. N den tura i yanda, domi bɛsɛn faaba ya turuku sãa tɛ̃, n kere dɔma te sa gbia sa naanɛ doke.

12 Wɔ̃kura tonda, yam sãrera turuku kua. Yen sɔ̃, su wɔ̃kurun kookoosu deri kpa su yam bururam tabu yãnu sebe.

13 Su sĩ dee dee nge mɛ ba ra sĩ sɔ̃ɔ sɔɔ, sa kun akanu mɔ dibu ka nɔrubu sɔɔ, sa kun kurɔ damaru ka binɛ baka mɔ, kpa su ku nɔɔ gɔmunu ka nisinu ko.

14 Adama i Yinni Yesu Kirisin daa sebuo, kpa i ku bɛɛn tiin daan bwisikunu ko i ka yen binɛ wuna.

14

A ku wunɛn naanɛ dokeosi siri

1 I de u du bɛɛ sɔɔ wi u kun dam mɔ naanɛ dokebu sɔɔ. I ku win bwisikunu sikirinɛ.

2 Wini yĩiyɔ ma u koo kpĩ u kpuro di. Wiɔnɔ wi u kun dam mɔ naanɛ dokebu sɔɔ, u ku ra yaa tem.

3 Wi u dimɔ u ku wi u kun dimɔ gɛm, kpa wi u kun dimɔ u ku wi u dimɔ taarɛ wɛ̃, domi Gusunɔ u yɛ̃ro wura.

4 Wara wunɛ a ka goon sɔm kowo taarɛ wɛ̃ɛmɔ. U n yɔ̃ nge ù n wɔruma, win yinnin gariya. Adama u koo yɔ̃ra domi Yinni u dam mɔ u ka nùn yɔ̃rasia.

5 Wini u tɔ̃ɔ teeru garisi n kere ni nu tie, wiɔnɔ u ni kpuro garisi nu nɛ. I de baawure u n yɛ̃ kam kam ye u mɔ̀.

6 Wi u tɔ̃ru lasabu mɔ̀ u tu lasabu mɔ̀ Yinnin sɔ̃. Wi u dimɔ, Yinnin sɔ̃na u dimɔ, yèn sɔ̃ u Gusunɔ siaramɔ. Wi u kun maa dimɔ, Yinnin sɔ̃na u ǹ dimɔ, u maa Gusunɔ siaramɔ.

7 Geema, sari bɛsɛ sɔɔ wi u wãa win tiin sɔ̃, goo maa sari wi u gbimɔ win tiin sɔ̃. Domi sà n wãa sa wãawa Yinnin sɔ̃.

8 Sà n maa gu, sa guwa Yinnin sɔ̃. N n mɛn na, sà n wasi, ǹ kun mɛ sà n gu, sa sãawa Yinnigibu.

9 Domi Kirisi u gu ma u seewa gɔrin di u ka ko gɔribu ka wasobun Yinni.

10 N n mɛn na wunɛ, mban sɔ̃na a wunɛn wɔnɔ taarɛ wɛ̃ɛmɔ. Wunɛ maa, mban sɔ̃na a wunɛn mɔɔ gɛmmɔ. Bɛsɛ kpurowa sa ko yɔ̃ra Gusunɔn siri yerɔ.

11 Domi ba yorua,

"Yinni Gusunɔ u nɛɛ, sere ka nɛn wãaru,
dũuru baatere ta koo yiira nɛn wuswaaɔ.
Nɔɔ baagere ga koo maa man bɛɛrɛ wɛ̃."

12 Nge mɛya bɛsɛn baawure u koo wigia gere Gusunɔn wuswaaɔ.

A ku wunɛn naanɛ dokeosi

torasia

13 Yen sɔ̃, su ku maa sirina, adama i bwisikuo nge mɛ i ko ko, kpa i ku gãanu ko ni nu koo bɛɛgii torasia, ǹ kun mɛ ni nu koo nùn sura.

14 Na yɛ̃ kam kam saa Yinni Yesun min di ma gãanu sari ni nu kun dɛɛre nin tii, adama goo ù n gãanu garisi nge ni nu kun dɛɛre, yɛ̃ro sɔɔra nu ǹ dɛɛre.

15 À n gãanu di, ma ya wunɛgii bwisikunu kpɛ̃ɛ, a ǹ maa sĩimɔ kĩru sɔɔ. A ku de dĩa ni a dimɔ nu tɔnu kam koosia wìn sɔ̃ Kirisi u gu.

16 Ye ya sãa bura bɛɛ sɔɔ, i ku de bu yen kɔ̃sa gere.

17 Domi Gusunɔn bandu ta ǹ sãa dim ka nɔrubu ma n kun mɔ gem ka bɔri yɛndu ka nuku dobu saa Hunde Dɛɛron min di.

18 Wi u Kirisin wãaru wãa nge mɛ, u koo Gusunɔ wɛ̃re, tɔmba koo maa nùn siara.

19 Yen sɔ̃, su kasu ye n ka alafia naamɔ ka ye sa ko ka tãsisiana.

20 A ku Gusunɔn sɔmburu kpeerasia dĩanun sɔ̃. Geema, kpuro n dɛɛre, adama n ǹ wã tɔnu u gãanu di ni nu koo de goo u tora.

21 N wã a ku yaa tem kpa a ku tam nɔ, kpa a ku gãanu ko ni nu koo kpĩ nu wunɛgii torasia.

22 Ye a naanɛ doke, a ye nɛnuɔ wunɛn tiin sɔ̃ Gusunɔn wuswaaɔ. Doo nɔɔrugiiwa wi u ǹ tii taarɛ wɛ̃ɛmɔ ye u bwisika u ko sɔɔ.

23 Adama wi u sika mɔ̀ ye u dimɔn sɔ̃, u
taarɛ mɔ, yèn sɔ̃ u ǹ dimɔ ka naanɛ. Kpuro
ye tɔnu maa mɔ̀ naanɛ sariru sɔɔ, torara.

15

A koowo ye n koo gabu dore

1 Tɛ̃ bɛsɛ be sa dam mɔ, n weenɛ su be ba
kun dam mɔn dam sariru sɔbe, kpa su ku
gɔsi ye n ko n sun dore bɛsɛ tɔna.
2 Bɛsɛn baawure u de u ko ye n koo win
beruse dore, ye n koo maa nùn gea kua, kpa
u ka tãsi.
3 Domi baa Kirisin tii u ǹ gɔsa ye n da nùn
dore, adama nge mɛ ba yorua, u Gusunɔ
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, "Be ba nun wɔmmɔ, ben wɔma
wɔri nɛ sɔɔ."
4 Kpuro ye ba yorua yellu, ba yoruawa
bu ka sun bwisi kɛ̃, kpa sa n ka yĩiyɔbu mɔ
saa Gusunɔn garin di yi yi sun tɛmanabu ka
dam kɛ̃mɔ.
5 Gusunɔ wi u tɛmanabu ka dam kɛ̃nu
wɛ̃ɛmɔ, u de i n nɔɔ nɛ bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ nge
mɛ i wa Kirisi u kua.
6 Kpa bɛɛ kpuro i nɔɔ tia ko i ka nùn bɛɛrɛ
wɛ̃ sannu sannu wi u sãa bɛsɛn Yinni Yesu
Kirisin Baaba, ka maa win Yinni.

Labaari gea

bwesenu kpuron sɔ̃

7 Yen sɔ̃, i n wuranamɔ nge mɛ Kirisi u bɛɛ
wura kpa i ka Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃.
8 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ma Kirisi u kua Yuuban
sɔm kowo u ka nɔɔ mwɛɛnu yibia ni ba
baababa kua, kpa u sɔ̃ɔsi ma Gusunɔ u sãa
gemgii.
9 Kpa tɔn tukobu bu nùn bɛɛrɛ wɛ̃ win
wɔnwɔndun sɔ̃ nge mɛ win gari gerua yi nɛɛ,
"Yen sɔ̃na, kon nun siara bwesenun suunu
sɔɔ.
Kpa n womu ko n ka wunɛn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃."
10 Yi kpam nɛɛ,
"Bɛɛ tɔn tukobu,
i nuku dobu koowo ka win tɔmbu sannu."
11 Ma yi maa nɛɛ,
"Bɛɛ bwesenu kpuro,
i Yinni Gusunɔ siaro.
Bɛɛ handuniagibu kpuro,
i nùn bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ."
12 Gusunɔn sɔmɔ Esai maa nɛɛ,
"Isain bweserun di,
goo u koo se nge dãa kpii pɔtura.
Kpa u ko tɔn tukobun sunɔ.
Kpa ba n yĩiyɔbu mɔ wi sɔɔ."
13 Kpa Gusunɔ wi u sun yĩiyɔbu wɛ̃ɛmɔ u
bɛɛ nuku dobu kpuro ka bɔri yɛndu kpuro
yibia bɛɛn naanɛ dokebun sɔ̃ kpa i n yĩiyɔbu
mɔ n bande saa Hunde Dɛɛron dam di.

Pɔlu u yorua ka toro sindu

14 Nɛgibu, ǹ n bɛɛn sɔ̃n na, na yɛ̃ kam kam
nɛn tii ma i tɔn geeru ka yɛ̃ru mɔ ta kpã, i ko
maa kpĩ i bwisi kɛ̃ɛna.
15 Ka mɛ, ka toro sinda na bɛɛ tire ten gam
ka gam yorua, n ka bɛɛ gari yaayasia durom
saabu mɛ Gusunɔ u man kua
16 na ka sãa Kirisi Yesun sɔm kowo tɔn
tukobun sɔ̃. Na Gusunɔn Labaari gean
waasu mɔ̀ nge yãku kowo, kpa tɔn tukobu
ba n ka sãa yãku te ta koo nùn wɛ̃re, te
Hunde Dɛɛro u dɛɛrasia u yi.
17 Yen sɔ̃, nge mɛ na gbinnɛ ka Yesu Kirisi,
n ka man nɛ n tii siara nɛn sɔmburun sɔ̃ te
na Gusunɔ kuammɛ.
18 Domi na ǹ kãkɔ n gãanun gari gere ma
n kun mɔ ye Kirisi u kua nɛn gari gerubu ka
nɛn kookoosun di tɔn tukobu bu ka Gusunɔ
mɛm nɔɔwa.
19 U ye kua ka yĩrenu ka sɔm maamaakiginun
dam saa Hunde Dɛɛron dam di. Nge mɛya
saa Yerusalɛmun di sere n ka da Iliri gia,
na Kirisin Labaari gean waasu kua na ka
sikerena.
20 Ma na kookari kua n ka Labaari gea
nɔɔsia mi ba ǹ daa Kirisin yĩsiru sokure, kpa
n ku ka bani gabun kpɛɛkpɛɛku wɔllɔ.
21 Adama nge mɛ ba yorua,
"Bèn mi ba ǹ daa win gari gerure,
ba koo yam wa.
Be ba kun daa maa win baaru nɔɔre,
n ko n bu yeeri."

Pɔlu u Romu daarun gari mɔ̀

22 Yeya ya man nɔn dabinu yinari na ǹ ka
nɛ bɛɛn mi.
23 Adama tɛ̃ na ǹ maa ayeru mɔ tem mì sɔɔ
n ka waasu ko, na maa kĩ n na bɛɛn mi saa
wɔ̃ɔ dabinun di
24 nà n dɔɔ Ɛsipani gia. Nà n sarɔ na yĩiyɔ
kon bɛɛ wa kpa n sɔ̃ɔ mɛɛru ko bɛɛn mi. Yen
biru kpa i man nɔma kɛ̃ n ka da tem mi.
25 Tɛ̃ na dɔɔ Yerusalɛmuɔ n ka naanɛ
dokeobu nɔɔri.
26 Domi Masedɔnigibu ka Gɛrɛkiba ba
gobi sɔkua ka kĩru, sãarobun sɔ̃ be ba wãa
naanɛ dokeobun suunu sɔɔ Yerusalɛmuɔ.
27 Ba kua ka kĩru, ya maa sãa ben dibu.
Domi Yuuba bà n ben hunden dukia bɔnu

kua ka tɔn tukobu, n weenɛ tɔn tukobun tii bu maa be nɔɔri ka ben handunian dukia.
28 Nà n yeni kpa, nà n bu wɛ̃ ye ba sɔkua, kon na bɛɛn mi na n ka sarɔ Ɛsipani gia.
29 Na yɛ̃ ma nà n na bɛɛn mi, ka Kirisin doma bakara kon ka na.
30 Nɛgibu, na bɛɛ hania koosiamɔ bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin sõ ka Hunde Dɛɛron kĩrun sõ, i n ka man tabu mɔ̀ ka kanaru.
31 I Gusunɔ kanɔ u man wɔra saa naanɛ doke sarirugibun nɔman di be ba wãa Yudeaɔ, kpa naanɛ dokeobu bu kɛ̃ɛ te mwa ka nuku dobu te na ka dɔɔ Yerusalɛmuɔ.
32 Nge mɛya na kon turi bɛɛn mi ka nuku dobu yà n sãa Gusunɔn kĩru, kpa n wɛ̃ra fiiko bɛɛn suunu sɔɔ.
33 Gusunɔ wi u alafia wɛ̃ɛmɔ, u n ka bɛɛ kpuro wãa. Ami.

16

Pɔlu u tɔmbu tɔbirimɔ

1 Na bɛɛ bɛsɛgii Fɛbe tusiamɔ wi u sãa Sankeren Yesun yigbɛrugibun sɔm kowo.
2 I kurɔ wi mɔɔ Yinnin yĩsirun sõ nge mɛ n weenɛ naanɛ dokeobun suunu sɔɔ. Kpa i n nùn somimɔ ka bukata kpuro ye u mɔ bɛɛn mi. Domi u tɔn dabiru somi, ka maa nɛn tii.
3 I Pirisila ka Akilasi tɔbiri, be ba sãa nɛn sɔm kowosibu Yesu Kirisi sɔɔ.
4 Ba ben wãaru wɛ̃ bu ka nɛn wãaru wɔra. N ǹ nɛ turo na bu siaramɔ, ka maa tɔn tuko Yesun yigbɛnugibu kpurowa ba bu siaramɔ.
5 I maa Yesun yigbɛru te ta ra mɛnnɛ ben yɛnuɔ tɔbiri. I nɛn kĩnasi Epanɛti tɔbiri wi u gbia u gɔ̃ru gɔsia Kirisin mi Asin tem sɔɔ.
6 I Maari tɔbiri wi u sɔmburu kua gem gem bɛɛn sõ.
7 I maa nɛn temgibu Andoniku ka Yunia tɔbiri ka be sa pirisɔm kua sannu. Ba bɛɛrɛ baka mɔ gɔrobun suunu sɔɔ. Ba mam gbia ba kua Yesugibu na sere kua Yesugii.
8 I Ampilatu tɔbiri wi u sãa nɛn kĩnasi Yinni sɔɔ.
9 I bɛsɛn sɔm kowosi Kirisi sɔɔ Urubɛni tɔbiri, ka Sataki nɛn kĩnasi.
10 I Apelɛsi tɔbiri wi u tii sõɔsi naanɛ dokeo geo laakari mɛɛribun saa sɔɔ. I Aritobun yɛnugibu tɔbiri.
11 I nɛn temgii Herodio tɔbiri. I Naasisin yɛnugibu tɔbiri be ba sãa Yinnigibu.
12 I Tirifɛni ka Tirifosi tɔbiri, kurɔ be ba sãa Yinnin sɔm kowobu. I Pɛɛsidi bɛsɛn kĩnasi tɔbiri wi u sɔmburu kua gem gem Yinnin sõ.
13 I maa Rufusi tɔbiri wi u sãa naanɛ dokeo geo, ka win mɛro wi na garisi nɛn mɛro.
14 I Asɛnkiti tɔbiri ka Felegoni, ka Herimɛsi ka Patobasi, ka Herimasi ka bɛsɛgibu be ba wãa ka be.
15 I Filoloɔgu ka Yuli tɔbiri ka Nɛre, ka win sesu, ka Olimpa, ka naanɛ dokeobu kpuro be ba ka bu wãa.
16 I tɔbirinɔ ka kĩru. Kirisin yigbɛnu kpuro nu bɛɛ tɔbura.

Kirɔ dãaka

17 Nɛgibu, na bɛɛ kanamɔ i n da n tii sɛ ka be ba karanaa dokemɔ, ka ye n koo bɛɛ wɔrumasia. I dɛsiro ben min di, domi ba sõɔsiru sikimɔwa te i nua kɔ.
18 Domi tɔn ben bweseru ba ǹ sãa be ba Kirisi bɛsɛn Yinnin wãaru wãa, ben nukurugia ba mɔ̀. Ka gari dori ka kɔkiriba, ba ka taki sarirugibu swaa nim wiamɔ.
19 N n bɛɛn sõn na, tɔmbu kpuro ba bɛɛn mɛm nɔɔbu yɛ̃ kɔ. Yen sõna nɛn nukura do ka bɛɛ. Adama na kĩ i n sãa bwisigibu gean kobu sɔɔ, kpa i n sãa be ba kun kõsan kobu yɛ̃.
20 Gusunɔ wi u alafia wɛ̃ɛmɔ, u koo bɛɛ Setam dam kɔra ǹ n sosi bɛɛn naasun temɔ.
Bɛsɛn Yinni Yesun durom mu n wãa ka bɛɛ.
21 Timɔte, nɛn sɔm kowosi, u bɛɛ tɔbura, ka maa nɛn temgibu Lusiu ka Yasoni, ka Sosipati.
22 Na bɛɛ tɔbura Yinni sɔɔ, nɛ Teritiu, nɛ wi na tire te yorumɔ.
23 Gayusi nɛn kpaa yɛ̃ro ka yigbɛru kpuron kpaa yɛ̃ro, u bɛɛ tɔbura. Erasutu wi u ra wuun gobi bere, u bɛɛ tɔbura, ka maa bɛsɛgii Kaatusi.
[
24 Kpa bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin durom mu n wãa ka bɛɛ kpuro. Ami.]

Siara dãakibu

25 Su Gusunɔ siara wi u dam mɔ u ka bɛɛ tãsisia ka nɛn Labaari gea ye na waasu mɔ̀ na ka Yesu Kirisin gari kparamɔ, yi yi asiri sõɔsimɔ ye ya raa wukiri saa toren di.
26 Adama tɛ̃ ya tera saa Gusunɔn sɔmɔbun yorin di, nge mɛ Gusunɔ u yiire, wi, wi u ko n wãa sere ka baadommaɔ. Ma ba bwesenu

kpuro ye giasia nu ka naanɛ doke kpa nu ka
gari yi mɛm nɔɔwa.
27 Yen sɔ̃, bu Gusunɔ wi u sãa bwisigii wi
turo, bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ saa Yesu Kirisin min di
sere ka baadommaɔ. Ami.

TIRE GBIIKIRU TE PƆLU U KORINTIGIBU KUA

Korintigiba Pəlu u tire te yorua u ka ben bikia dabinu wisi. Waati ye səə, Korinti ya sãawa wuu maro bakə Gɛrɛkiban tem səə. Romugiba ba tem mɛ mə, ma ba Korinti ye kua ben bera ye ba sokumə Akain wuu maro mi yen wirugii u wãa. Korintigibu ba sãawa tenkuba, ma ba tii sue yɛ̃ru ka deema ye ba mə ben wuu ge səən sõ. Yen biru, bũu sãaru ka sakararu nu dam mə wuu ge səə.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu ka kɛ̃ɛ ni ba mwa Kirisi səə, wiru 1:1-9.
2. Karanabu Yesun yigbɛru səə, wiru 1:10n di sere wiru 4:21.
3. Kõə mɛnnabu ka suanabun gari, wiru 5:1n di sere wiru 7:40.
4. Naanɛ dokeon tii məru, wiru 8:1n di sere wiru 11:1.
5. Nge mɛ ba koo ka sãaru ko Yesun yigbɛru səə, wiru 11:2n di sere wiru 14:40.
6. Seebu gərin din gari, wiru 15.
7. Kirəba, wiru 16.

Təbiribu

1-2 Bɛɛ Gusunən yigbɛrugibu, bɛɛ be i wãa Korintiə, bɛɛ be u soka i ka ko wigibu, ma u bɛɛ gəsa u yii i n ka gbinnɛ ka Kirisi Yesu, nɛ Pəluwa, wi Gusunə u soka win kĩru səə n ka ko Yesu Kirisin gəro, ka Səsitɛni, bɛsɛgii, sa bɛɛ təbura. Sa maa be kpuro təbura be ba Yinni Yesu Kirisin yĩsiru sokumə baama, wi u sãa ben Yinni ka bɛsɛn Yinni.

3 Gusunə bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia wɛ̃.

Kɛ̃ɛ ni ba mwa Kirisi səə

4 Baadomma na ra n Gusunə siaramə bɛɛn sõ, win durom saabu mɛ ba bɛɛ wɛ̃ bɛɛ ka Kirisi Yesun gbinnaa səə.

5 Ba bɛɛ kua dukiagibu baayere səə, ka garin gerubu, ka yɛ̃ru kpuro, saa win min di.

6 Ya sõəsimə ma seeda ye na Kirisi diiya bɛɛn suunu səə ya ṅ kam kue.

7 I ṅ Hunden kɛ̃ru garu bie i n ka mara sere bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi u kurama.

8 Wiya u koo bɛɛ yõre sere ka nərə, kpa i ka yõra taarɛ sariru səə tõə tè səə u koo na.

9 Gusunə naanɛgiiwa, wi u bɛɛ soka i n ka nəə tia sãa ka win Bii Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni.

Karanabu Yesun yigbɛru səə

10 Na bɛɛ yiiremə nɛgibu, ka bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin yĩsiru, i de i n gari tee gerunamə, kpa karanabu bu ku raa du bɛɛn suunu səə. I de i n bwisiku teenu mə.

11 Domi Kolowen təmbu ba man sõəwa ma sikirinəsu wãa bɛɛn suunu səə nɛgibu.

12 Yeniwa na nua ma wini gerumə wiya Pəlugii, kpa wini nɛɛ, wiya Apologii, kpa wini maa nɛɛ, wiya Sefagii, kpa goo u n mò, wiya Kirisigii.

13 Kirisi u sãa yiru ro? Ba Pəlu go dãa bunanaru wəllə bɛɛn sõ? Nge ka Pəlun yĩsira ba bɛɛ batɛmu kua?

14 Aawo, na Gusunə saabu kua ye na ṅ ka bɛɛn goo batɛmu kue ma n kun mə Kirisipu ka Gayusi.

15 Nge mɛya goo kun kpɛ̃ u gere ma ba bɛɛ batɛmu kua ka nɛn yĩsiru.

16 Geema, na maa Setefanin yɛnugibu batɛmu kua. Be baasi na ṅ yɛ̃ nà n goo batɛmu koore.

17 Domi Kirisi kun man gəre n ka batɛmu ko ma n kun mə n ka Labaari gean waasu ko, n ṅ maa mə ka gari yɛ̃ru, kpa Kirisin gəə dãa bunanaru wəllən dam mu ku raa ko kam.

Kirisi sãa Gusunən dam

ka Gusunən bwisi

18 Domi Kirisin gəə dãa bunanaru wəllən gari, wiirara be ba kam mòn mi, adama bɛsɛ be sa faaba waamən mi, Gusunən dama.

19 Domi ba yorua ma Gusunə u nɛɛ,

"Kon laakarigibun laakari kam koosia,
kpa n bwisigibun bwisi kpeerasia."

20 Mana bwisigii wãa. Mana wooda yɛ̃ro wãa. Mana saa yenin sikirinəsugiba wãa. Gusunə u ṅ handunian bwisi kue wiiraru?

21 Domi Gusunən bwisi səə u ṅ dere handuniagibu ba nùn gie ka ben tiin bwisi. Yen sõna n nùn wɛ̃re u ka təmbu faaba ko be ba nùn naanɛ doke, ka win garin waasu yi ba tamaa wiiraru.

22 Geema, Yuuba ba yĩrenu bikiamə, Gɛrɛkiba ba maa bwisi kasu.

23 Adama bɛsɛ sa Kirisin waasu mò wi ba kpare dãa bunanaru wəllə, ye n kua wiiraru tən tukobun mi ma ya dera Yuuba ba ṅ naanɛ doke.

24 Adama be ba sokan mi, bà n sãan na
Yuuba ɲ̀ kun mɛ tɔn tukobu, Kirisi kua
Gusunɔn dam ka Gusunɔn bwisi.
25 Domi Gusunɔn wiiraru ta tɔmbun
bwisi kere, Gusunɔn dam sariru ta maa
tɔmbun dam kere.
26 Nɛgibu i mɛɛrio nge mɛ ba ka bɛɛ soka.
N ɲ̀ mɔ ma bɛɛn dabinu sãa handunian
bwisigibu ɲ̀ kun mɛ yen damgibu ɲ̀ kun mɛ
sina bibu.
27 Adama Gusunɔ u bu gɔsa be
handuniagiba mɛɛra nge gari bakasu u ka
bwisigibu sekuru doke, u maa handunian
dam sarirugibu gɔsa u ka damgibu sekuru
doke.
28 Gusunɔ u maa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu gɔsa ka be
ba gɛma ka be ba ɲ̀ sãa gãanu handunia ye
sɔɔ u ka bu kawa mam mam be ba mɛɛra
gãanu.
29 Kpa goo u ku raa ka woo kanɛ Gusunɔn
wuswaaɔ, baa turo.
30 Adama u dera i gbinnɛ ka Yesu Kirisi
ma u nùn kua bɛsɛn bwisi ka bɛsɛn gem. Wi
sɔɔra sa maa dɛɛraru ka yakiabu wa.
31 Yen sɔ̃, "Wi u woo kanamɔ, u woo kanɔ
Yinnin sɔ̃," nge mɛ ba yorua.

2

Ba Kirisin gari kparamɔ

wi ba kpare dãa bunanarɔ

1 Nɛgibu, sanam mɛ na na bɛɛn mi na ɲ̀
Gusunɔn gari kpare ka bwisi bɛkɛ gɛɛ ɲ̀ kun
mɛ ka nɔɔ dobu gabu.
2 Domi na ɲ̀ gɔ̃ru doke na n gãa tukunu yɛ̃
bɛɛn suunu sɔɔ ma n kun mɔ Yesu Kirisi wi
ba kpare dãa bunanaru wɔllɔ.
3 Na da bɛɛn mi ka dam sariru ka bɛrum
ka diiri bakabu.
4 Nɛn gari ka nɛn waasu kun sãa nɛn tiin
bwisi ɲ̀ kun mɛ nɛn nɔɔ dobu, adama n
sãawa Hunden dam ka win sɔ̃ɔsiru.
5 Kpa bɛɛn naanɛ dokebu bu ku ka yɔ̃ra
tɔnun bwisi sɔɔ ma n kun mɔ Gusunɔn dam
sɔɔ.

Gusunɔn bwisin gari

6 Ka mɛ, bɛsɛ sa bwisi gɛɛn gari kparamɔ
tɔn girobun suunu sɔɔ, yi yi kun sãa saa
yenin bwisi, ɲ̀ kun mɛ saa yenin wirugibun
bwisi be ba kam kobu dɔɔ.
7 Adama Gusunɔn bwisi asirigiiya sa
kparamɔ yi yi berua, yìn sɔɔru Gusunɔ u kua
saa toren di, su ka ko yiikogibu.
8 Saa yenin wirugibu ba ɲ̀ yi tuba baa tɔn
turo, domi bà n daa yi tuban na, ba ɲ̀ daa
Yinni yiikogii kparemɔ dãa bunanarɔ.
9 Adama nge mɛ ba yorua,
"Ye nɔni kun waare, ye swaa kun nɔɔre,
ye ya ɲ̀ maa duure tɔnun gɔ̃ru sɔɔ,
yeya Gusunɔ u bu sɔɔru kua be ba nùn kĩ."
10 Ma u sun ye sɔ̃ɔsi saa win Hunden min di.
Domi Hunde wi, u ra n kpuro mɛɛra u n ka
yɛ̃, baa ye n wãa Gusunɔn tii sɔɔ.
11 Nge wara u tɔnun bwisikunu yɛ̃ ma n kun
mɔ win tiin hunde ye ya wãa wi sɔɔ. Nge
mɛya maa goo kun Gusunɔn bwisikunu yɛ̃
ma n kun mɔ win Hunde.
12 Win Hunde wiya sa mwa, n ɲ̀ mɔ
handunian hunde, kpa sa n ka yɛ̃ ye Gusunɔ
u sun kã win durom sɔɔ.
13 Sa ɲ̀ maa asiri ye tubusiamɔ ka gari yi
yi wee tɔnun bwisin di, ma n kun mɔ saa
Gusunɔn Hunden min di, sa n ka hunden
gari bu sɔ̃ɔsimɔ be ba Hunde wi mɔ.
14 Handuniagii u ɲ̀ Gusunɔn Hunden gari
wuramɔ, domi wiirara yi sãa win mi. Yi ɲ̀
kpɛ̃ yi nùn yeeri, domi Hunden tiiwa u yi
tubusiamɔ.
15 Wi u wãa ka Hunden baa, wiya gãanu
kpuro ra yeeri, adama goo sari wi win gari
ra yeeri.
16 "Domi wara u Yinnin bwisikunu yɛ̃.
Wara u nùn bwisi kɛ̃ɛre."
Goo sari. Adama bɛsɛra sa Kirisin
bwisikunu yɛ̃.

3

Gusunɔn sɔm kowobu

1 Nɛgibu na ɲ̀ kpĩa na ka bɛɛ gari kue nge
mɛ na ra ko ka be ba wãa ka Hunden baa.
Adama na ka bɛɛ kuawa nge be ba wãa ka
wasin baa, be ba sãa bii wɛ̃ɛnu Kirisi sɔɔ.
2 Boma na bɛɛ wɛ̃, n ɲ̀ mɔ dĩa dɔka, domi i
ɲ̀ tura be ba koo dĩa dɔka mwɛ, i ɲ̀ mam tura
ka tɛ̃
3 yèn sɔ̃ i wãa ka wasin baa gina. Domi
sanam mɛ nisinu ka sikirinɔsu wãa bɛɛn
suunu sɔɔ, i ɲ̀ sɔ̃ɔsimɔ ma i wãa ka wasin
baa? Bɛɛn sanu sanusu kun sãa nge
handuniagisu?
4 Domi bɛɛn goo ù n gerumɔ wiya Pɔlugii,
kpa goo u nɛɛ wiya Apologii, i ɲ̀ sãa nge tɔn
be ba tie?
5 Wara ra n Apolo. Nge wara ra n Pɔlu. Ba
sãawa sɔm kowobu bèn min di i naanɛ doke

nge mɛ Yinni u ben baawure win sɔmburu wɛ̃.
6 Nɛna na duura, ma Apolo u nim yɛ̃ka,
adama Gusunɔwa u kpɛ̃asiamɔ.
7 N n mɛn na, wi u duurumɔ ka wi u
nim yɛ̃kamɔ ba ɲ̀ sãa gãanu, ma n kun mɔ
Gusunɔ wi u kpɛ̃asiamɔ.
8 Duuro ka wi u nim yɛ̃kamɔ ba sãawa tia,
ben baawure koo win are mwa nge mɛ win
sɔmbura nɛ.
9 Domi bɛsɛ Gusunɔwa sa sɔmburu
kuammɛ sannu. Bɛɛ maa i sãawa win gberu.
I maa sãa win gani beki.
10 Durom mɛ Gusunɔ u man wɛ̃n saabu,
nɛna na kpɛɛkpɛɛku sura nge bani yɛ̃ro,
ma gaba banimɔ gen wɔllɔ. Adama i de
baawure u laakari ko nge mɛ u banisinamɔ.
11 Domi goo kun kpɛ̃ u maa kpɛɛkpɛɛku
gagu sura ma n kun mɔ ge ba sure, geya ga
sãa Yesu Kirisi.
12 Wi u bana kpɛɛkpɛɛku gen wɔllɔ ka
wura ka sii geesu, ka kpee kpikinu, wi u
maa bana ka dãa ka taka nɔɔ ka wĩi,
13 baawuren sɔmbura koo sɔ̃sira domi
siribun tɔ̃ru ta koo tu terasia, yèn sɔ̃ dɔ̃wa
ta koo ka na kpa dɔ̃ wi, u baawuren
sɔmburun dam mɛɛri.
14 Wi u bana kpɛɛkpɛɛku gen wɔllɔ ma
win bana kun dɔ̃ mwaare, u koo are wa.
15 Wìn sɔmbura maa dɔ̃ mwaara, wiya u
gbisira. Win tii u koo faaba wa, adama u ko
n sãawa nge wi u dɔ̃ soora u yara.
16 I ɲ̀ yɛ̃ ma i sãawa Gusunɔn wãa yeru? I
ɲ̀ yɛ̃ ma win Hunde wãa bɛɛ sɔɔ?
17 Yen sɔ̃, goo ù n Gusunɔn wãa yeru
sanka, Gusunɔ u koo yɛ̃ro sanku. Domi
Gusunɔn wãa yera dɛɛre ta ka yii win sɔ̃,
bɛɛya maa wãa yee te.
18 I ku de goo u win tii nɔni wɔ̃ke. Bɛɛn wi
u tamaa u bwisi mɔ handunia ye sɔɔ, u de u
ko gari bɔkɔ kpa u bwisi gee wa u mwa.
19 Domi handunian bwisi sãawa wiiraru
Gusunɔn nɔni sɔɔ. Ba yorua, "U ra dewa
bwisigibun tiin bwisi yi bu yina mwa."
20 Ba kpam yorua ba nɛɛ, "Yinni Gusunɔ
u tɔmbun bwisikunu yɛ̃, u yɛ̃ ma nu sãawa
kam dirum."
21 N n mɛn na, goo u ku woo kana tɔnun
sɔ̃ domi gãanu kpuro bɛɛgina.
22 Pɔlu ka Apolo ka Sefa ka handunia ka
wãaru ka gɔɔ ka ye n wãa gisɔ ka ye n sisi sia,
ye kpuro ya sãawa bɛɛgia.
23 Bɛɛ maa Kirisigiba, Kirisi maa sãa
Gusunɔgii.

4

Kirisin gɔrobu

1 I de bu sun garisi Kirisin sɔm kowobu
be Gusunɔ u win asirin gari nɔmu sɔndia.
2 Be ba maa gãanu nɔmu sɔndia n
weenɛwa ba n sãa naanɛgibu.
3 Adama gãa piimuna nɛn mi, bɛɛ ì n
man siri, ɲ̀ kun mɛ bà n man siri tɔmbun
wuswaaɔ. Ka gem na ɲ̀ nɛn tii siri.
4 Na ɲ̀ gãanu yɛ̃ nɛ sɔɔ ye ya man taarɛ
wɛ̃ɛmɔ, adama n ɲ̀ mɔ ba man gem wɛ̃ yen
sɔ̃. Domi Yinniwa sãa nɛn siri kowo.
5 Yen sɔ̃, i ku ra maa gãanun siribu ko
tɔ̃ɔ te, tu sere na sere Yinni ù n tunuma.
Wiya u koo kpuro yarama batumaɔ ye ya
berua wɔ̃kuru sɔɔ, kpa u tɔmbun gɔ̃rusun
bwisikunu sɔ̃ɔsi. Sanam mɛ sɔɔra baawure
u koo win siarabu nɔ Gusunɔn mi.
6 Bɛɛn sɔ̃na, nɛgibu, na gari yi kpuro
weesina nge nɛ ka Apolo, kpa i ka gia bɛsɛn
min di nge mɛ i ɲ̀ ko wooda sara ye ba
yorua, bɛɛn goo u ku ka tii sua bɛsɛn turon
sɔ̃ kpa u n turo gɛma.
7 A tamaa goo nun mɛɛra a gabu sanɔ
kere? Mba a mɔ ye ba ɲ̀ nun kã. Mà a yɛ̃ ba
nun kãwa, mba n kua a ka woo kanamɔ nge
wi u ka tii wa.
8 I deba kɔ. I kua dukiagibu. I tamaa i
bandu dii bɛsɛn sariru. N ko n daa wɛ̃ra ì
n bandu dii ka gem, kpa bɛsɛ ka bɛɛ sa n sãa
ban diobu sannu.
9 Domi na lasabu kua ma Gusunɔ u sun
aye dãakiru wɛ̃, bɛsɛ gɔrobu, nge be ba taarɛ
wɛ̃ bu go. Baawure handunia sɔɔ, wɔllun
gɔradoba ka tɔmbu kpuro ba sun mɛɛra nge
be ba dweebu dua.
10 Bɛsɛ sa sãa gari bakasu Kirisin sɔ̃, adama
bɛɛ i sãa bwisigibu Kirisi sɔɔ. Bɛsɛ sa ɲ̀ dam
mɔ, bɛɛya i dam mɔ. I kua atasiriba ma bɛsɛ
sa kua bɛɛrɛ sariba.
11 Sere n ka kua saa yeni sɔɔ gɔ̃ɔra sun
goowa ma nim nɔru ga sun mɔ̀, sa wãa
tereru, ba sun soomɔ, sa ɲ̀ maa wãa yeru
garu mɔ.
12 Ma sa hania mɔ̀ sa ka bɛsɛn nɔma
sɔmburu mɔ̀. Bà n sun faara sɔ̃ɔmɔ, sa ra n
bu domaru kuammɛwa. Bà n maa sun nɔni
sɔ̃ɔmɔ, sa ra n tɛmanɛwa.

13 Bà n sun mɛm manimɔ, sa ra n suuru
kanamɔwa. Sere ka tɛ̃ ba sun mɛɛra nge
weke gɔ̃ɔri ka gãanu kpuron kubanu.
14 Na ɩ̀ yeni yorumɔ n ka bɛɛ sekuru
doke adama n ka bɛɛ gerisiwa nge nɛn bii
kɩ̃nasibu.
15 Baa ì n baaba nɛruro dabinu mɔ Kirisi
sɔɔ, i ɩ̀ tundo dabinu mɔ, domi nɛna na
kua bɛɛn tundo Yesu Kirisi sɔɔ Labaari gean
saabu.
16 N n mɛn na, na bɛɛ yiiremɔ i n da man
saari.
17 Yen sɔ̃na na bɛɛ nɛn bii kɩ̃nasi Timɔte
gɔria wi na naanɛ sãa Yinni sɔɔ. Wiya u koo
bɛɛ yaayasia nge mɛ nɛn wãara sãa Kirisi
sɔɔ, nge mɛ na ra sɔ̃ɔsi baama Yesun yigbɛnu
kpuro sɔɔ.
18 Tɛ̃ wee, gaba tii suamɔ nge na ɩ̀ maa sisi
bɛɛn mi.
19 Adama ɩ̀ n sosi kon na bɛɛn mi ɩ̀ n sãa
Yinnin kɩ̃ru. Kon maa be ba tii suamɔ min
dam gia, n ɩ̀ mɔ ben gari tɔna.
20 Domi Gusunɔn bandu ta ɩ̀ sɔ̃ɔsiramɔ
gari gerubu sɔɔ, ma n kun mɔ dam sɔɔ mɛ
mu sɔmburu mɔ̀.
21 Mba i kɩ̃. N na ka bokuru? Nge ka kɩ̃ru
ka daa tɛɛrugia.

5

Sekuru sariru Yesun yigbɛru sɔɔ

1 Sa labaari gaa nua ba nɛɛ, sekuru sari
kɔ̃suru gara wãa bɛɛn suunu sɔɔ tèn bwe-
seru tɔn tukobun tii ba ɩ̀ kãkɔ bu ko. Ba nɛɛ
bɛɛn turo u win tundon kurɔ kɩ̃.
2 Ma i woo kanamɔ. N weenɛ i n nuki
sankire, kpa i yɛ̃ro wuna bɛɛn suunu sɔɔn
di wi u daa ye kua.
3 Baa ì kun man waamɔ bɛɛn suunu sɔɔ,
nɛn hunde wãa mi. Na maa durɔ wi siri kɔ,
wi u yenin bweseru kua, nge mɛ kon daa
nùn siri nà n wãa mi.
4 I n mɛnna ka nɛn hunde sannu, ka Yinni
Yesun yɩ̃siru ka win dam,
5 i durɔ wi Setam nɔmu sɔndio, win wasi
yi ka kam ko kpa win hunde yu faaba wa
Yinni Yesun tɔ̃ɔ te sɔɔ.
6 Bɛɛn woo kana bin bwesera kun wã. I ɩ̀
yɛ̃ ma pɛ̃ɛ seeyatia fiiko yeya ya ra pɛ̃ɛ kpuro
kukusie?
7 Tɛ̃, n weenɛ i pɛ̃ɛ seeyatia tɔkɔru wuna
kpa i ko nge pɛ̃ɛ kpaa ye ya kun seeyatia mɔ,
nge mɛ i sãa. Domi ba Kirisi go kɔ wi u sãa
bɛsɛn Gɔɔ sararibun abɔru.
8 N n mɛn na, su tɔ̃ɔ bakaru di, n kun ka
pɛ̃ɛ seeyatia tɔkɔru ye n sãa kɔ̃sa ka nuku
kɔ̃suru, adama ka pɛ̃ɛ ye ba kun kukusie, ye
n sãa gem ka murafiti sariru.
9 Na bɛɛ tireru yorua na nɛɛ, i ku ka kurɔ
dama kowobu mɛnna.
10 Na ɩ̀ ka handunia yen kurɔ dama
kowobu yã, ka yen binɛgibu ka yen gbɛnɔbu
ka be ba bũu sãamɔ. Domi nà n ka be yã
tilasi i ka yari handunian di.
11 Na nɛɛwa i ku ka goo mɛnna wi ba
sokumɔ kɩ̃nasi Yesu sɔɔ ù n sãa kurɔ dama
kowo, ɩ̀ kun mɛ binɛgii, ɩ̀ kun mɛ bũu sãɔ,
ɩ̀ kun mɛ atama gero, ɩ̀ kun mɛ tam nɔro, ɩ̀
kun mɛ taki dio. I ku mam dɩ̃a gbɛ̃ɛru mɛnna
ka ben bweseru.
12-13 Domi Yesun yigbɛrugiba n weenɛ i
siri. I tɔn kɔ̃so wi wunɔ bɛɛn suunu sɔɔn di.
N ɩ̀ nɛn baa n ka bu siri be ba ɩ̀ wãa Yesun
yigbɛru sɔɔ. Gusunɔwa ben siribu mɔ̀.

6

Naanɛ dokeobun sirinaa

1 Bɛɛn goo ù n gari mɔ ka win winsim,
u koo kãku u siribu da gem sarirugibun
wuswaaɔ? Kpa n kun maa mɔ naanɛ
dokeobun mi?
2 Bɛɛ i ɩ̀ yɛ̃ ma naanɛ dokeoba ba koo
handunian tɔmbu siri? N n bɛɛn na i ko
handunia siri, yera i ɩ̀ kpɛ̃ i gari piimunu
siri?
3 I ɩ̀ yɛ̃ ma bɛsɛra sa ko wɔllun gɔradoban
siribu ko? Kaa ra sere gere handunia yenin
gari?
4 N n mɛn na, ì n gari yin bweseru mɔ, i
de be ba ɩ̀ gãanu ganu tura Yesun yigbɛru
sɔɔ bu ko bɛɛn siri kowobu.
5 Na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ bɛɛn sekura. Ka geema i ɩ̀
goo mɔ bɛɛn suunu sɔɔ wìn bwisi tura u ka
win wɔnɔbun siribu ko?
6 Adama i mam siribu sokunamɔ gem
sarirugibun wuswaaɔ.
7 I n gari mɔ bɛɛn suunu sɔɔ, munusɛwa
mam mam. Mban sɔ̃na i ɩ̀ toraru wuramɔ.
Mban sɔ̃na i ɩ̀ derimɔ bu bɛɛ taki di.
8 Adama bɛɛ i ra gabu tore, i ra gabu taki
di, be ba mam sãa bɛɛn naanɛ dokeosibu.
9 Bɛɛ, i ɩ̀ yɛ̃ ma gem sarirugiba kun kpɛ̃ bu
ayeru wa ban te Gusunɔ u swɩ̃i sɔɔ? I ku de
bu bɛɛ nɔni wɔ̃ke. Kurɔ dama kowobu ka
bũugibu, ka sakara kowobu ka be ba ka ben
tɔn durɔsibu kpunamɔ

10 ka gbɛnəbu ka binɛgibu ka tam nərobu
ka tən yaako kowobu ka taki diobu ba ɲ̀
ayeru wasi ban te səə.
11 Mɛya bɛɛn suunu səə gaba raa sãa.
Adama ba bɛɛ wobura, ba bɛɛ dɛɛrasia ba yii,
ba bɛɛ gem wɛ̃ Yinni Yesu Kirisin yĩsirun sõ,
ka maa bɛsɛn Gusunən Hunden sõ.

I Gusunə bɛɛrɛ wɛ̃ɛyə

ka bɛɛn wasi

12 Ba ɲ̀ man yinarimə n gãanu kpuro ko.
Adama n ɲ̀ mə ni kpuro nu are mə. Ba ɲ̀
man yinarimə n gãanu kpuro ko adama na
ɲ̀ wuramə n ko gãanu ganun yoo.
13 Dĩanu wãawa nukurun sõ, nukura
maa wãa dĩanun sõ, ma Gusunə u koo ye
yiru kpeesia. Adama wasi kun wãa kurə
damarun sõ. Yi wãawa Yinnin sõ ma Yinni
maa wãa yin sõ.
14 Gusunə wi u Yinni seesia, u koo maa
sun seesia ka win dam.
15 Bɛɛ i ɲ̀ yɛ̃ ma bɛɛn wasi yi sãawa Kirisin
wasin kãasi? N n mɛn na, kon Kirisin wasin
kãasi sua kpa n ka ko kurə tanən wasin
kãasi? Su ku wa mɛ!
16 I ɲ̀ yɛ̃ ma wi u ka kurə tanə mɛnna, u kua
wasi tee ka wi? Domi ba yorua, "Be yiru ba
koo ko wasi tee."
17 Adama wi u ka Yinni manina, u kua
hunde tia ka wi.
18 I kurə damaru suurio. Toranu kpuro
ni tənu u mɔ̀ nu wãawa wasin təəwə, adama
wi u kurə damaru mɔ̀ win wasiya u toraru
koosimə.
19 Nge i ɲ̀ yɛ̃ ma bɛɛn wasi sãawa Hunde
Dɛɛron wãa yeru wi u wãa bɛɛ səə, wi
Gusunə u bɛɛ kã? I ɲ̀ tii mə.
20 Domi ba bɛɛ dwawa geeru nəru sari.
Yen sõ, i Gusunə bɛɛrɛ wɛ̃ɛyə ka bɛɛn wasi.

7

Suanabun gari

1 Tɛ̃ gari yìn tireru i man yorua, yiya na
bɛɛ wisimə. N wã tən durə u ku kurə baba.
2 Adama kurə damarun sõ n weenɛ
baawure u n win tiin kurə mə, kpa kurə
baawure u n win tiin durə mə.
3 Kpa durə ka win kurə ba n wãasinɛ nge
mɛ n weenɛ.
4 Domi kurən wasi yi ɲ̀ sãa win tiigii ma n
kun mə win durəgii. Nge mɛya maa durən
wasi yi ɲ̀ sãa win tiigii ma n kun mə win
kurəgii.
5 I ku n da mɛnanɛ ma n kun mə saa fiiko
səə ye i ko wuna bɛɛn laakari yu ka wura
kanaru səə mam mam. Adama yen biru i
maa wureo i mɛnna, kpa Setam u ku raa bɛɛ
kəkiri bɛɛn tii nɛnubu sarirun sõ.
6 Na ɲ̀ yeni gerumə nge tilasin baa, na gesi
kanaməwa.
7 N ko n man wɛ̃re təmbu kpuro bà n sãa
nge nɛn tii, adama baawurewa u win kɛ̃run
baa mə saa Gusunən min di, winigirun baa,
wiənəgirun baa.
8 Adama na tantanəbu ka gəminibu sõəmə
n ko n wɛ̃ra bà n wãa nge mɛ na ka wãa.
9 Adama bà kun kpɛ̃ bu tii nɛnɛ, bu de bu
kasuna bu ka suana, domi n buram bo bu
suana n kere ba n kĩi kamgiru wãasi.
10-11 Tɛ̃, be ba suana kə, beya na wooda
yeni sõəmə. Kurə u ku raa win durə yina.
Adama ù n yina, u sinə, u ku maa durə kpao
sua, ɲ̀ kun mɛ u wuro win durə yinaro win
mi. N ɲ̀ maa weenɛ durə u win kurə yina.
Adama n ɲ̀ nɛ na bu wooda dokeammɛ, ma
n kun mə Yinni.
12 Be ba tie, beya na maa yeni sõəmə, n ɲ̀
mə Yinniwa u gerua. Naanɛ dokeo goo ù n
kurə mə ma kurə wi, u ɲ̀ sãa naanɛ dokeo
ma n kurə wi wɛ̃re ba n ka wãasinɛ, u ku raa
nùn yina.
13 Kurə goo ù n maa durə mə ma durə wi,
u ɲ̀ sãa naanɛ dokeo ma n durə wi wɛ̃re ba n
ka wãasinɛ, u ku raa nùn yina.
14 Domi durə naanɛ doke sarirugii wi, ba
nùn yii nɛnɛm win kurən sõ. Mɛya ba maa
kurə naanɛ doke sarirugii wi yii nɛnɛm win
durən sõ, ben bibu ba n ka yii nɛnɛm. Ma n
kun mɛ, ba ko n sãa nge naanɛ doke sariba.
15 Adama naanɛ doke sarirugii wi, ù n
doona, i nùn derio. N n sãa mɛ, n ɲ̀ tilasi ba
n ka wãasinɛ domi Gusunə u sun sokawa sa
n ka wãa alafia səə.
16 Domi wunɛ kurə n ɲ̀ wunɛ kaa n yɛ̃
wunɛn durə ù n koo faaba wa. Wunɛ durə,
n ɲ̀ wunɛ kaa n maa yɛ̃ wunɛn kurə ù n koo
faaba wa.

Wãa tèn sõ Yinni u bɛɛ soka

17 N n mɛn na, i de baawure u win wãaru
di nge mɛ Gusunə u ka nùn soka ka durom
mɛ Yinni u nùn kua. Yeniwa na Yesun
yigbɛnu kpuro yiiremə.
18 Ba goo bango kuawa Yinni u sere yɛ̃ro
soka? I ku yɛ̃ron bango ye go. Ba ɲ̀ gina nùn

bango kue Yinni ka nùn soka? I ku ra maa
nùn bango kua.
19 Bango nge bango sariru, yen gaa kun
sãa gãanu ganu, adama Gusunɔn garin mɛm
nɔɔba bu sãa gãanu.
20 Kpa tɔnu baawure u wa u yõra nge mɛ
u sãa ba ka nùn soka.
21 À n sãan na yoo ba ka nun soka, a ku
yeni garisi. Adama bà n nun tii mɔru wɛ̃ a
mɔɔ.
22 Domi yoo wi ba soka, u kua tii mɔwɔ
Yinni sɔɔ. Nge mɛya maa tii mɔwɔ wi ba
soka, yɛ̃ro kua Kirisin yoo.
23 Ba bɛɛ dwa geeru nɔru sari. Yen sõ, i ku
de i n maa sãa tɔmbun yobu.
24 N n mɛn na nɛgibu, i de baawure u yõra
Gusunɔ sɔɔ nge mɛ u sãa ba ka sere nùn
soka.

Wɔndiaba ka gɔminibun gari

25 Tɛ̃ ye n sãa wɔndiabagia, na ɲ̀ gari gɛɛ
mɔ ye n sãa Yinnin wooda. Adama nge
mɛ Yinni u man wɔnwɔndu kua na ka kua
naanɛgii, na bɛɛ nɛn laakari sõɔmɔ.
26 Na tamaa, saa yenin wahalan sõ ma n ko
n wɛ̃ra tɔn durɔ baawure u n wãa nge mɛ u
sãa.
27 À n kurɔ mɔ, a ku ra swaa kasu i ka
karana. À n maa wãa tantanaru sɔɔ, a ku
kurɔ kasu.
28 Adama à n kurɔ sua, a ɲ̀ tore. Wɔndia
ù n maa durɔ sua, u ɲ̀ tore. Adama be ba
suana, ba ko n nɔni swãaru mɔ ben wãaru
sɔɔ. Na ɲ̀ maa kĩ n sãa mɛ bɛɛn mi.
29 Nɛgibu, ye na gerumɔ wee, saa kun maa
dɛ̃u. Yen sõ, saa tɛ̃n di wi u kurɔ mɔ, n weenɛ
u n sãa nge u ɲ̀ kurɔ mɔ.
30 Kpa wi u nuku sankiranu mɔ u ko nge
u ɲ̀ mɔ. Wi u maa nuku dobu mɔ u koowo
nge u ɲ̀ nuku dobu mɔ. Wi u maa dwemɔ, u
koowo nge u ɲ̀ gãanu mɔ.
31 Wi u maa ka handunian dukia bukata
mɔ̀ u ku win laakari kpuro doke ye sɔɔ.
Domi handunia yeni ya doonɔwa mi.
32 Na ɲ̀ kĩ i n wurure. Wi u kun kurɔ mɔ,
wiya ra n Yinnin gãanu kasu, ye n koo Yinni
dore.
33 Adama wi u kurɔ mɔ wiya ra n hania mɔ̀
handunian gãanu sɔɔ u n kasu ye n koo win
kurɔ dore.
34 Win laakari ra n bɔnu sãawa. Kurɔ be
ba ɲ̀ durɔbu mɔ ka wɔndiaba ba ra n Yinnin
gãanu kasu ba n ka sãa dɛɛrobu wasi sɔɔ ka
hunde sɔɔ. Adama wi u durɔ mɔ wiya ra n
handunian gãanu kasu ye n koo win durɔ
dore.
35 Na yeni gerumɔwa bɛɛn alafian sõ, n ɲ̀
mɔ n ka bɛɛn wãaru sɛ̃siasia, adama n ka bɛɛ
sõɔsiwa ye n weenɛ i ko, kpa i ka tii Yinni wɛ̃
mam mam.
36 Goo ù n bwisika u wa ma ye u win bii
wɔndia kuammɛ ya ɲ̀ bɛɛrɛ mɔ, ma wɔndia
wi, u ye, u de u ko nge mɛ u kĩ, u de bu nùn
kurɔ kpaaru sua. N ɲ̀ toraru.
37 Adama wi u yõra sim sim ma u ɲ̀ wãa
tilasi sɔɔ ma u dam mɔ win gõru kĩru wɔllɔ
ù n nɛɛ, win bii wɔndia u ku durɔ sua, gea u
bwisika.
38 Nge mɛya wi u dera ba win bii wɔndia
kurɔ kpaaru sua u gea kua, adama wi u ɲ̀
dere ba nùn sue, wiya kua n kere.
39 Tɔn kurɔ u ko n ka win durɔ gbinnɛwa
win durɔn wãarun tõru kpuro sɔɔ, adama
durɔ wi, ù n gu, kurɔ wi, u tii mɔ u ka durɔ
kpao sua wi u kĩ, yɛ̃ro u n gesi sãa Yinnigii.
40 Adama nɛn laakari sɔɔ kurɔ wi, ù n tii
deri gɔmini te sɔɔ win nuku dobu koo kpɛ̃a
n kere. Na maa tamaa Gusunɔn Hundewa
man yeni sõɔwa.

8

Dĩa ni ba ka bũu yãkuru kua

1 Tɛ̃, gãa ni ba ka bũu yãkuru kua, nin gari
sɔɔra na wura.
Geema, bɛsɛ kpuro sa yɛ̃ru mɔ. Yɛ̃ra tii
suabu mɔ, adama kĩra ta ra tɔnu tãsisie.
2 Goo ù n tamaa u gãanu yɛ̃, u ɲ̀ yɛ̃ gina nge
mɛ n weenɛ u n yɛ̃.
3 Adama wi u Gusunɔ kĩ, Gusunɔ u yɛ̃ro
yɛ̃.
4 Tɛ̃ dĩa ni ba ka bũu yãkuru kua, amɛniwa
nin dibun gari sãa. Sa yɛ̃ ma bũu kun gãanu
handunia sɔɔ. Sa maa yɛ̃ ma Gusunɔ turowa
wã̃a.
5 Domi baa bà n gerumɔ bũnu wãa wɔllɔ ka
temɔ, nge mɛ sa yɛ̃ ma bũu dabinu ka yinni
dabinu nu wãa,
6 ka mɛ, bɛsɛn mi, Gusunɔ turowa wãa.
Wiya sãa Baaba wìn min di gãanu kpuro
nu naamɔ. Win sõna sa maa wã̃a. Yinni
turowa maa wãa. Wiya Yesu Kirisi wìn min
di gãanu kpuro nu koora. Win saabuwa sa
maa wãaru mɔ.
7 Adama n ɲ̀ tɔmbu kpuro ba yeni yɛ̃.
Gabu be ba gina bũu sãarun dɔɔnɛ mɔ, ba

yaa ye temmə nge bũu sãa dĩanu, ma ben gõru dam sariruguu ga bu taarɛ wɛ̃ɛmə.
8 N ɲ mə dĩana nu koo ka sun susi
Gusunən mi. Sà kun di, n ɲ kəmiaru, sà n
maa di, n ɲ turiru.
9 Adama i tii laakari koowo bɛɛn tii məə te,
tu ku raa de be ba ɲ dam mə bu tora.
10 Domi wunɛ wi a yɛ̃ru mə, ma a sõ a dimə
bũu dirə, gõru dam sarirugii ù n nun wa mi,
u ɲ koo wərugəru ko u ka bũu sãa dĩanu di?
11 Kpa kĩnasi wi, wìn sõ Kirisi u gu, u kam
ko wunɛn yɛ̃run saabu.
12 Nge mɛya ì n bɛɛn berusebu torari ma
i ben gõru dam sariruguu ge mɛɛra mò,
Kirisiwa i torari.
13 Yen sõ, dĩanu nù n koo nɛn beruse
torasia, na ɲ maa yaa temmə sere ka
baadommaə, n ku ka nɛn beruse torasian sõ.

9

Gəron yiiko ka win səmburu

1 Na ɲ tii mə rò? Na ɲ sãa gəro? Na ɲ Yesu
bɛsɛn Yinni wa ro? Bɛɛ i ɲ sãa nɛn nəman
səmburu Yinni səə?
2 Baa nà kun sãa gəro gabun mi, na sãa mɛ
bɛɛn mi, domi bɛɛya i sõəsimə ma nɛ Yinnin
gərowa.
3 Be ba kĩ bu man gari wɛ̃ɛrisia, ye kon bu
wisi wee.
4 Sa ɲ yiiko mə su ka di su maa ka nə?
5 Sa ɲ yiiko mə sa n ka kurə naanɛ dokeo
mə wi u koo sun yõsiri nge mɛ gərobu gabu
ba mə ka Yinnin wənəbu, ka Sefa?
6 Nge nɛ ka Baanabasi tənawa sa ɲ yiiko
mə su ka nəman səmburu deri?
7 Wara dəə tabu gberə ka win tiin gobi.
Wara dãa duurumə gberə kpa yɛ̃ro kun sere
nin binu dimə. Nge wara u naa gõə kparamə
ma u ɲ gen bom nərumə.
8 Na ɲ yeni gerumə ka tənun yiiko təna. N
ɲ gari tee yi wooda ya gerumə?
9 Domi Məwisin wooda səə ba yorua, "I
ku bɛɛn naa kinɛrun nəə bəke saa ye ta
səmburu mò dĩanu səə." Naan sõna Gusunə
u yeni gerua?
10 Nge bɛsɛn tiin sõna u gari yi mò. Mɛya
bɛsɛn sõna ba yorua domi n weenɛ wuko u
wuku ka yĩiyəbu, kpa gɛ̃ə u gɛ̃ u n bənu yĩiyə.
11 Sà n hunden gãanu duura bɛɛn suunu
səə, ɲ n mɛn na gãa bakana sà n wasin gãanu
gã bɛɛn mi?
12 Gabu bà n yen yiiko mə bɛɛn mi, bɛsɛ
maa ni. Sa ɲ bu kere?
Adama sa ɲ yiiko ye denda bɛɛ səə. Ye
kpuro səəra sa tɛmanɛ, kpa su ku ra ka
Kirisin Labaari gea swaa ganɛ.
13 I ɲ yɛ̃ ma be ba səmburu mò sãa yerə ba
ben dĩanu waamə min di? Be ba maa yãku
yeru kõsu, ba ben bənu mə te səə.
14 Nge mɛya maa Yinni u yiire be ba
Labaari gean waasu mò bu ben dĩanu wa ye
səə.
15 Adama na ɲ yen gaa denda gãa ni səə.
Mɛya na ɲ maa yeni yorumə bu ka man ye
kuan sõ. Na kĩru bo n gbi. Goo sari wi u koo
man yinari n woo kana gari yinin sõ.
16 Domi n ɲ weenɛ n woo kana Labaari
gean kparabun sõ. Tilasiwa ye, ya man
sãawɛ. Nà kun yen waasu kue, wahala baka.
17 Nà n ye kua ka kĩru kon are mwa. Nà
kun maa kĩ na ka mò, ka mɛ, kon ye kowa
domi ba man yè nəmu səndiawa.
18 N n mɛn na, mba nɛn are. Nɛn areya
n ka Kirisin Labaari gea waasu ko n kun ka
gobin baa kpa n ku nɛn yiiko kpuro dendi
ye na mə Labaari gean kparabun sõ.
19 Baa nà n tii mə təmbu kpuron wuswaaə
na tii kua baawuren yoo kpa n ka tən dabiru
gawama.
20 Yuuban mi na kua nge Yuu n ka Yuuba
gawama. Be ba maa wooda nasie, na kua
ben turo, kpa n ka bu gawama baa mɛ nɛn
tii na ɲ wãa woodan nəmaə.
21 Be ba kun wooda mən mi, na maa kua
ben turo kpa n ka bu gawama. N ɲ mə ma na
ɲ Gusunən wooda nasie, na Kirisin wooda
nasie.
22 Dam sarirugibun mi na kua wi u kun
dam mə kpa n ka dam sarirugii be gawama.
Na kua nge mɛ baawure u sãa ben gabu bu
ka faaba waara, baa ɲ n mɛren na.
23 Ye kpurowa na mò Labaari gean sõ kpa
na n ka bənu mə ye səə.
24 I yɛ̃ ma dukan garasa səə təmbu kpuro
ba duki mòwa adama tən turowa u koo yen
are wa. Yen sõ, i dukio nge mɛ i ko ka are wa.
25 Wasi kasanugii baawure u ra n tii
nɛniwa kpuro səə. Ba mò mɛ bu ka are wa

* **9:25** ***wurusun furə*** - Gera ba ra raa doke goon wirə yellu wi u garasa gaa səə wiru gbia.

yi yi sãa wurusun furɔ * ge ga koo gbera gu
dɛrura. Adama bɛsɛ sa mɔ̀ su ka mwa ge ga
kun kpeemɔ.
26 Yen sɔ̃na na duka mɔ̀ dee dee na ɲ̀
gɛririmɔ. Na sannamɔ, adama n ɲ̀ mɔ nge
wi u wom soomɔ.
27 Na nɛn wasi nɔwia mɔ̀ gem gem n ka yi
kamia, kpa n ku ra ko wi ba koo gira nɔm
dira nɛn tii sanam mɛ na sibu gabu waasu
kua.

10

Bũu sãarun kirɔ

1 Nɛgibu na kĩ i n yɛ̃ ma bɛsɛn sikadoba
kpuro ba wãa guru wii ten * tɔbuɔ ma be
kpuro ba sĩa nim wɔ̃ku gen † suunu sɔɔ ka
naasu.
2 Ma be kpuro ba kua Mɔwisin bwãabu ka
batɛmu gaa guru wii te sɔɔ ka nim wɔ̃ku ge
sɔɔ.
3 Ma be kpuro ba dĩa teenu di ni nu na saa
wɔllun di,
4 ma ba nim nɔruram tem nɔra mɛ
Gusunɔ u bu wɛ̃, domi ba nim nɔrumɔwa
saa kpee Hundegirun min di te ta bu swĩi
biruɔ. Kirisiwa sãa kpee te.
5 Adama Gusunɔ u ben dabiru go gbaburu
sɔɔ yèn sɔ̃ ben daa ya ɲ̀ nùn wɛ̃re.
6 Tɛ̃, yeya ya sãa yĩreru bɛsɛn sɔ̃ kpa sa kun
maa sãa kɔ̃san kĩrobu nge be.
7 Kpa i ku ra maa bũu sã nge mɛ beɔnɔn
gabu ba kua. Domi ba yorua, "Tɔn be, ba
sina ba di, ba nɔra, ma ba seewa ba kom
bɛrɛtɛkɛ mɔ̀."
8 Su ku ra maa kurɔ damaru ko nge mɛ
ben gabu ba kua, ma ben nɔrɔbun suba
yɛnda ita (23.000) ba kam kua sɔ̃ɔ teerun sɔ̃ɔ.
9 Su ku ra maa Yinni mɛɛri nge mɛ u nɛ,
nge mɛ ben gabu ba kua, ma wɛɛ bu go go.
10 Su ku maa wɔki nge mɛ ben gabu ba
kua, ma gɔɔn gɔrado u bu go.
11 Yeya ya bu deema nge yĩreru, ma ba
ye yorua bu ka sun kirɔ ko, bɛsɛ be sa wãa
handunian tɔ̃ɔ dãaki teni sɔɔ.
12 Yen sɔ̃, wi u tamaa u yɔ̃ sim sim, u de u
n tii sɛ kpa u ku raa wɔrumɛ.
13 I ɲ̀ laakari mɛɛribu gabu waare ma n
kun mɔ bi tɔmbu kpuro ba ra wa. Gusunɔ
wi u sãa naanɛgii, u ɲ̀ derimɔ bu bɛɛn
laakari mɛɛri n kere ye i ko kpĩ i ka tɛmana.
Adama laakari mɛɛribu baabire sɔɔ u ra maa
yari yeru ko kpa i ka kpĩ i tɛmana bi sɔɔ.
14 Yen sɔ̃, kĩnasibu, i bũu sãaru suurio.
15 Na ka bɛɛ gari mɔ̀wa nge laakarigibu. I
de i lasabu ko ye na gerumɔ.
16 Sà n bɔnu mɔ nɔri domarugia ye sɔɔ, ye
sa ka Gusunɔ siaramɔ, sa ɲ̀ bɔnu mɔ Kirisin
yɛm sɔɔ? Sà n pɛ̃ɛ ye yabua, sa ɲ̀ bɔnu mɔ
Kirisin wasi sɔɔ?
17 Pɛ̃ɛ tia ya wãa. Baa sà n dabi, sa sãa wasi
tee, domi bɛsɛ kpuro sa bɔnu mɔ pɛ̃ɛ tia ye
sɔɔ.
18 I bu mɛɛrio be ba mara Isireliba. Be ba
yãkunu dimɔ, ba ɲ̀ bɔnu mɔ yãku yee te sɔɔ?
19 N n mɛn na, mba na gerumɔ. Na
gerumɔ ma yaa ye ba ka bũu yãkuru kua ya
sãa gãanu? Bũuwa sãa gãanu?
20 Aawo. Adama na gerumɔ ma ye ba ka
yãkuru kua, bũna ba ka yãkuru kua, n ɲ̀ mɔ
Gusunɔ. Na ɲ̀ maa kĩ i n bɔnu mɔ ka bũnu.
21 I ɲ̀ kpɛ̃ i nɔ Yinnin nɔra sɔɔ kpa i maa nɔ
bũnun nɔra sɔɔ. I ɲ̀ kpɛ̃ i di ye ya wãa Yinnin
tabulu wɔllɔ, kpa i maa di ye ya wãa bũnun
tabulu wɔllɔ.
22 Sa kĩ su Yinnin nisinu seeyawa? Sa nùn
dam kere?

I kpuro koowo

i ka Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃

23 Ba ɲ̀ tɔnu yinarimɔ u gãanu kpuro ko,
adama n ɲ̀ mɔ ni kpuro nu arufaani mɔ. Ba
ɲ̀ tɔnu yinarimɔ u gãanu kpuro ko adama n
ɲ̀ mɔ ni kpuro nu tɔnu tãsisiamɔ.
24 N ɲ̀ weenɛ goo u win tiin arufaani kasu,
ma n kun mɔ win winsimgia.
25 Ye ba gesi dɔramɔ yaburɔ i dio, i ku
gãanu bikia tii taarɛ wɛ̃ɛbun sɔ̃.
26 Domi tem sãawa Yinni Gusunɔgim, ka
gãanu kpuro ni nu wãa mɛ sɔɔ.
27 Naanɛ doke sarirugii ù n bɛɛ dim soka,
ma i gɔ̃ru doke i ka da, gãanu kpuro ye ba bɛɛ
wɛ̃, i dio, i ku ra gãanu bikie tii taarɛ wɛ̃ɛbun
sɔ̃.
28-29 Adama goo ù n bɛɛ sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
yeniwa ba ka yãkuru kua i ku di yɛ̃ron
gɔ̃run sɔ̃ wi u bɛɛ sɔ̃ɔwa, n ɲ̀ mɔ bɛɛn tiin
gɔ̃run sɔ̃.
Domi mban sɔ̃na kon de bu nɛn tii mɔru
siri goon gɔ̃run sɔ̃.

* **10:1** ***guru wii te*** - Ta sãawa te ta Isireliba gbiiye sanam mɛ ba wãa gbaburɔ. † **10:1** ***nim wɔ̃ku ge*** - Ga sãawa nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Naa yari ge ga burana ba tɔbura ye ba yara Egibitin di.

30 Nà n Gusunɔ siara ye na dimɔn sɔ̃, mban sɔ̃na na kon de bu maa nɛn kɔ̃sa gere ye sɔɔ.
31 N n mɛn na, ì n dimɔ ì n nɔrumɔ, ɲ̀ kun mɛ ì n gãanu ganu mɔ̀, i ye kpuro koowo i n ka Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
32 I ku ra Yuuba torasie ɲ̀ kun mɛ Gɛrɛkiba ɲ̀ kun mɛ Yesun yigbɛru te ta maa sãa Gusunɔgiru.
33 Nɛn tii na kookari mɔ̀ n ka kpuro ko ye ya koo tɔmbu kpuro dore, na kun nɛn tiin arufaani kasu ma n kun mɔ tɔn dabirugia, kpa bu ka faaba waara.

11

1 I man saario nge mɛ nɛn tii na Kirisi saarimɔ.

Tɔn kurɔn wii kpĩibu

2 Na bɛɛ siara ye i ra ka man yaaye kpuro sɔɔ, ye i maa ka sɔ̃ɔsi te nɛni sim sim te na mwa na bɛɛ wɛ̃.
3 Adama na kĩ i n yɛ̃ ma Kirisiwa tɔn durɔ baawuren wirugii, tɔn durɔ maa sãa tɔn kurɔ baawuren wirugii, Gusunɔwa maa Kirisin wirugii.
4 Tɔn durɔ baawure wi u kanaru mɔ̀, ɲ̀ kun mɛ u Gusunɔn gari gerumɔ, ù n win wiru wukiri, u ɲ̀ win wirugii bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
5 Ma tɔn kurɔ baawure wi u kanaru mɔ̀, ɲ̀ kun mɛ u Gusunɔn gari gerumɔ, ù kun win wiru wukiri, u ɲ̀ win wirugii bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ. N sãawa nge ù n pɔɔru woka.
6 Tɔn kurɔ ù kun kĩ u yasa bɔke, n weenɛ u seri bura. Adama ɲ̀ n sãan na sekuru u ka seri bura ɲ̀ kun mɛ u ka pɔɔru woka, u de u yasa bɔke.
7 N ɲ̀ weenɛ tɔn durɔ u win wiru wukiri domi u sãawa Gusunɔn weenasii, u maa Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, adama tɔn kurɔ u tɔn durɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.
8 Domi tɔn durɔ kun yari tɔn kurɔn min di, tɔn kurɔwa yari tɔn durɔn min di.
9 Mɛya maa ba ɲ̀ tɔn durɔ taka kue tɔn kurɔn sɔ̃, tɔn kurɔwa ba kua tɔn durɔn sɔ̃.
10 N n mɛn na, wɔllun gɔradoban sɔ̃ n weenɛ tɔn kurɔ u yasa bɔke u n ka sɔ̃ɔsimɔ ma u goo wiru kpĩiyɛ.
11 Adama Yinni sɔɔ, n ɲ̀ koorɔ tɔn kurɔ u n wãa n kun ka tɔn durɔn baa. Mɛya maa tɔn durɔ u ɲ̀ kpɛ̃ u n wãa n kun ka tɔn kurɔn baa.
12 Domi nge mɛ tɔn kurɔ u yari tɔn durɔn min di, nge mɛya tɔn durɔ maa marura tɔn kurɔn min di, adama ye kpuro n kooramɔwa saa Gusunɔn min di.
13 I lasabu koowo bɛɛn tii. N weenɛ tɔn kurɔ u Gusunɔ kana u kun yasa bɔkua?
14 I ɲ̀ yɛ̃ bɛɛn tii ma sekura tɔn durɔn seri yì n dɛ̃u?
15 Adama tɔn kurɔn seri yì n dɛ̃u, burara. Ba nùn win seri wɛ̃wa u ka yi dendi nge win sɔnditia.
16 Adama goo ù n kĩ u ka sun sikirina, na gesi gerumɔ ma bɛsɛ sɔɔ ka Gusunɔn yigbɛnu sɔɔ sa ɲ̀ maa komaru garu mɔ.

Yinnin dĩa domaruginu

(I maa mɛɛrio Mateu 26:26-29, Maaku 14:22-25, Luku 22:15-20)

17 Gari yi na kĩ n bɛɛ yiire mini tɛ̃, na ɲ̀ bɛɛ siaramɔ yi sɔɔ, domi ì n mɛnnɛ, n ku ra sanɔ gaa ko, n da n gɔɔgɔm mɔ̀wa.
18 Gbiikaa ba man sɔ̃ɔwa ma, ì n mɛnnɛ, wuunu ganu wãa bɛɛn suunu sɔɔ ni nu ɲ̀ nɔɔ tia sãa. Na mi gia wura ma geema.
19 Domi n ɲ̀ koo ko karanaa ya kun wãa bɛɛn suunu sɔɔ, kpa be ba sãa geegibu bu ka sɔ̃ɔsira.
20 Wee, ì n mɛnnɛ i ka dĩanu dimɔ, n ɲ̀ ka Yinnin domaruginu weenɛ.
21 Domi ì n mɛnna i ka di, baawure ra n sɛndewa u ka win tiin dĩanu di, kpa gɔ̃ɔra n gabu mɔ̀, kpa tam mu n gabu goomɔ.
22 I ɲ̀ bɛɛn tiin yɛnusu mɔ mi i ko di kpa i nɔ? Nge i kĩ i n Yesun yigbɛru gɛmawa, kpa i sãarobu sekuru doke? Mba kon gere. Kon bɛɛ siara? Aawo, na ɲ̀ bɛɛ siaramɔ ye sɔɔ.
23 Domi Yinnin min diya na sɔ̃ɔsiru mwa te na bɛɛ wɛ̃. Na nɛɛ, wɔ̃ku tè sɔɔ ba Yinni Yesu tɔmbu nɔmu sɔndia u pɛ̃ɛ sua,
24 u Gusunɔ siara ma u ye murura. Ma u nɛɛ, yeniwa nɛn wasi yi ba go bɛɛn sɔ̃. I n da yeni ko i n ka man yaaye.
25 Mɛya u maa nɔra sua ye ba dim kpa u nɛɛ, nɔra yeniwa Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ kpaa te u sire ka nɛn yɛm. Sanam baamɛre sɔɔ mɛ i ka ye nɔrumɔ, i n da ko i n ka man yaaye.
26 Domi sanam baamɛre sɔɔ mɛ i pɛ̃ɛ ye dimɔ ma i ka nɔra ye nɔrumɔ, Yinnin gɔɔwa i kparamɔ sere u ka wurama.
27 Yen sɔ̃na wi u Yinnin pɛ̃ɛ di, ɲ̀ kun mɛ ù n ka win nɔra nɔra, ma u ɲ̀ kue nge mɛ n weenɛ u ko, u Yinnin wasi ka win yɛm torariwa.

28 N n mɛn na, baawure u tii wɛ̃ɛri u sere
pɛ̃ɛ ye di u maa ka sere nɔra ye nɔ.
29 Domi ù n dimɔ ù n nɔrumɔ ù kun tuba
ye n sãa Yinnin wasi, u tii taarɛ suammɛwa
win dibu ka nɔru bi sɔɔ.
30 Yen sɔ̃na bɛɛn dabira barɔ, ma dabira
kua kpanɔbu, gaba maa gu.
31 Sà n tii siri ka gem, ba ṅ maa sun sirimɔ.
32 Adama Yinni ù n sun siri, u ra sun
sɛɛyasiewa, kpa su ku ra maa taarɛ wa ka
handuniagibu sannu.
33 Yen sɔ̃ nɛgibu, ì n mɛnna i ka di, i de i
maruna.
34 Gɔ̃ɔru tà n goo mɔ̀, u de u gina dĩanu
di yɛnuɔ, kpa bɛɛn mɛnnɔ sɔɔ i ku ra taarɛ
sua. Gari yi yi tie, kon bɛɛ yin asansi sɔ̃ nà n
tunuma.

12

Hunde Dɛɛron kɛ̃nu

1 Tɛ̃ ye n sãa Hunde Dɛɛron kɛ̃nun gari,
nɛgibu na kĩ i n yin gem yɛ̃.
2 I yɛ̃ ma sanam mɛ i ṅ Gusunɔ yɛ̃, ba ra
n bɛɛ gawewa bũnun yiraɔ, ni nu ku ra gari
gere.
3 Yen sɔ̃na na kĩ i tubu ma goo wi u gari mɔ̀
saa Gusunɔn Hunden min di, u ṅ gerumɔ ba
Yesu bɔ̃rusi. Goo kun maa kpɛ̃ u nɛɛ Yesu
sãa Yinni, ma n kun mɔ saa Hunde Dɛɛron
min di.
4 Hunden kɛ̃ɛ bwese bwesekawa wãa,
adama Hunde turo wiya nu wɛ̃ɛmɔ.
5 Sɔm bwese bwesekawa wãa, adama
Yinni turo wiya sa ko ye kua.
6 Dam bwese bwesekawa maa wãa mɛ
tɔnu koo kpĩ u ka sɔmburu ko, adama
Gusunɔ turo wiya mu tɔmbu kpuro wɛ̃ɛmɔ
sɔmburu baateren sɔ̃.
7 Ba baawure kɛ̃ru wɛ̃ te ta sɔ̃ɔsimɔ ma u
Hunde Dɛɛro mɔ kpa u ka tu dendi tɔmbu
kpuron arufaanin sɔ̃.
8 Hunde u ra goo kɛ̃ru wɛ̃ u ka tɔmbu
bwisi kɛ̃, kpa u goo kɛ̃ru wɛ̃ u ka gari gere
ka yɛ̃ru.
9 Hunde turo wi, u ra goo naanɛ dokebu
wɛ̃, kpa u goo dam wɛ̃ u ka barɔbu bɛkia.
10 Mɛya Hunde turo wiya ra maa goo sɔm
maamaakiginun dam wɛ̃, kpa u goo kɛ̃ru wɛ̃
u ka tɔmbu Gusunɔn gari tusia, kpa u maa
goo bwisi wɛ̃ u ka Hunden kɛ̃nu ka kɛ̃ɛ ni nu
tie wunana. U ra goo bwisi wɛ̃ u ka Hunden
barum bwese bwesekan gari gere, kpa u
goo bwisi wɛ̃ u ka gari yi tusia.
11 Hunde turo wiya u ye kpuro mɔ̀. U
baawure kɛ̃ɛ bwese bwesekа wɛ̃ɛmɔ nge mɛ
u kĩ.

Naanɛ dokeobu kpuro

ba sãa wasi teen doo dooka

12 Domi Kirisi sãawa nge wasi tee ka yin
doo dooka dabiru. Wasi yi, yi sãawa tee baa
mɛ yi doo dooka dabiru mɔ.
13 Domi ba sun batɛmu kuawa ka Hunde
turo kpa Yuuba ka tɔn tukobu, yobu ka tii
mɔwɔbu, bɛsɛ kpuro su ka ko wasi tee. Sa
maa gbinnɛ ka Hunde turo wi, bɛsɛ kpuro.
14 Wasi sãawa doo dooka dabiru n ṅ mɔ
tia.
15 Baa naasu sù n nɛɛ, su ṅ sãa nɔmu, ka
mɛ, su ṅ wãa wasi sɔɔ? Su wãawa wasi sɔɔ.
16 Baa swaa yà n maa nɛɛ, ya ṅ sãa nɔnu, ka
mɛ, ya ṅ wãa wasi sɔɔ? Ya wãawa wasi sɔɔ.
17 Wasi kpuro yì n sãa nɔni, amɔna yi koo
ka gari nɔ. N kun mɛ, yi kpuro yì n sãa swaa,
amɔna yi koo ka nuburu nɔ.
18 Adama nge mɛ n sãa Gusunɔ u doo
dooka baayere dokewa wasi sɔɔ nge mɛ u kĩ.
19 Ya ṅ koorɔ wasi yi kun doo dooka mɔ.
20 Tɛ, wasi sãa tee adama yi doo dooka
dabiru mɔ.
21 Yen sɔ̃na nɔni kun kpɛ̃ yi nɔmu sɔ̃ yi ṅ
gen bukata mɔ. Wira kun maa kpɛ̃ tu naasu
sɔ̃ ta ṅ sin bukata mɔ.
22 Adama baa wasin doo dooka ye ya sãare
ya ṅ dam mɔ, wasi yen bukata mɔ too.
23 Ye ya maa sun sãawɛ nge ya ṅ bɛɛrɛ mɔ,
sa ye bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ. Ye sa ṅ maa kpɛ̃ su sɔ̃ɔsi
sa ye wukirimɔ.
24 Adama yen ye ya waabu wã, ya ṅ
wukiribun bukata mɔ. Gusunɔ u bɛsɛn wasi
swɛɛna u ka yin gam bɛɛrɛ wɛ̃ mi n bɛɛrɛ bia.
25 U kuawa kpa wasi yi kun ka karanɛ,
adama doo dooka baayere ya n ka yen
yensian laakari mɔ.
26 Wasin gam mù n nɔni swãaru wa, ka mi
n tie sanna ba bɔnu mɔ̀. Mɛya bà n maa yin
gam siara, ka mi n tie sanna ba nuku dobu
bɔnu mɔ̀.
27 Tɛ̃ bɛɛ kpuro i sãawa Kirisin wasi, ma
bɛɛn baawure sãa yin doo dooka.
28 Gbiikaa Gusunɔ u gbia u gɔrobu gɔsa
Yesun yigbɛru sɔɔ, yiruse win sɔmɔbu,
itase keu sɔ̃ɔsiobu, yen biru be ba sɔm

maamaakiginun dam mɔ, ka maa be ba dam mɔ bu ka barɔbu bɛkia, ka be ba gabu somimɔ, ka be ba tɔmbu kparamɔ, ka be ba ka Hunden barum bwese bweseka gari mɔ̀.
29 N ǹ mɔ be kpuro ba sãa gɔrobu, ǹ kun mɛ Gusunɔn sɔmɔbu, ǹ kun mɛ keu sõɔsiobu. N ǹ maa mɔ be kpuro ba dam mɔ bu ka sɔm maamaakiginu ko,
30 ǹ kun mɛ bu ka barɔbu bɛkia, ǹ kun mɛ bu ka Hunden barum bwese bweseka gari ko, ǹ kun mɛ bu ka gari yi tusia.
31 N n mɛn na, i Hunden kɛ̃nu kasuo ni nu bɛɛrɛ kere.
Kon maa bɛɛ swaa sõɔsi ye ya kpuro kere.

13

Kĩru

1 Baa nà n ka barum bwese bweseka gari mɔ̀ ka mam wɔllun gɔradoban barum ma na kun tɔnu kĩ, na sãawa nge yankokoru ǹ kun mɛ yangireru te ba soomɔ.
2 Baa nà n Gusunɔn gari gerubun dam mɔ, ma na asiri kpuro tuba ka yɛ̃ru kpuro, ma na Gusunɔ naanɛ doke sere kon kpĩ n guunu sõ nu swɛnyɔ, nà kun tɔnun kĩru mɔ na ǹ sãa gãanu.
3 Baa nà n nɛn dukia kpuro sãarobu wɛ̃, baa nà n dera ba nɛn wasi wõɔwa, nà kun tɔnun kĩru mɔ na ǹ are wasi.
4 Wi u tɔnu kĩ u ra tɛmanɛ, u ra n maa tɔn geeru mɔ̀, u ku ra n nisinu mɔ, u ku ra woo kanɛ, u ku ra maa tii sue.
5 Wi u tɔnu kĩ u ra n tɔmbun bɛɛrɛ yɛ̃, u ku ra win tii tɔnan arufaani kasu, u ku ra mɔru ko fuuku, u ku ra maa torarun gari yi win nukurɔ.
6 Wi u tɔnu kĩ u ku ra yɛ̃ɛri kõsan sõ ma n kun mɔ gem sõ.
7 Wi u tɔnu kĩ u ra ka kpuro tɛmanɛ. Win naanɛ dokebu ka win yĩiyɔbu ka win tɛmanabu bu ku ra kpe.
8 Wi u tɔnu kĩ win kĩra ku ra n nɔru mɔ. Gusunɔn gari gerubu bu nɔru mɔ, Hunden barum bwese bwesekan gerubu koo kpe, yɛ̃ru ta koo maa kpe.
9 Domi bɛsɛn yɛ̃ru ka bɛsɛn Gusunɔn gari gerubu, yen gaa kun yiba.
10 Adama sanam mɛ ye ya yiba ya koo na, sanam mɛya ye ya kun yiba, ya koo doona.
11 Sanam mɛ na sãa bii, na ra gari gere nge bii, na ra laakari ko nge bii, na ra maa bwisiku nge bii, adama tɛ̃ ye na guro guro kua, na biin daa deri.
12 Ye sa waamɔ tɛ̃ ya sãare ye sa waamɔ bari bari tasa sɔɔ, adama sõɔ teeru sa ko ra wa nɔni ka nɔni. Ye na yɛ̃ tɛ̃ ya ǹ yiba, adama sõɔ teeru kon da tubu sãa sãa nge mɛ Gusunɔ u man tuba.
13 Tɛ̃ gãanu ita yeniwa ya wãa, yeya naanɛ dokebu, ka yĩiyɔbu, ka kĩru. Adama kĩra ta kere.

14

Hunde Dɛɛron kɛ̃nun gari

1 N n mɛn na, kĩra n weenɛ i n kasu. I maa Hunden kɛ̃nu kasuo, n mam nɛɛre Gusunɔn garin gerubun kɛ̃ru.
2 Wi u ka Hunden barum gari gerumɔ, n ǹ tɔnu u ka gari mɔ̀, Gusunɔwa u ka gari mɔ̀, domi goo kun yɛ̃ron gari nɔɔmɔ. Gem asirigima u gerumɔ ka Hunde Dɛɛron dam.
3 Adama tɔmba, Gusunɔn sɔmɔ u ra ka gari ko. U ra bu tãsisie, kpa u bu dam kɛ̃, kpa u bu nukuru yɛmiasia.
4 Wi u ka Hunden barum gari mɔ̀, u win tii tãsisiamɔwa. Adama Gusunɔn sɔmɔ, Yesun yigbɛra u tãsisiamɔ.
5 N ko n man dore bɛɛ kpuro ì n ka Hunden barum gari mɔ̀, adama ye na kĩ n kere, yera i n Gusunɔn gari gerumɔ. Domi wi u Gusunɔn gari gerumɔ u kere wi u Hunden barum bwese bweseka gerumɔ, ma n kun mɔ ù n win gari tusia, kpa u ka Yesun yigbɛru tãsisia.
6 Tɛ̃, nɛgibu arufaani yerà i ko wa nà n na bɛɛn mi ka Hunden barum bwese bwesekan gerubu, ma na kun ka sõɔsiru nɛ, ǹ kun mɛ yɛ̃ru, ǹ kun mɛ Gusunɔn garin gerubu ǹ kun mɛ keu gaa.
7 Baa gãa ni nu kun wãaru mɔ nge guuru ka mɔrɔku bà n nu soomɔ, bà kun nu gɔsikiamɔ, amɔna gaba koo ka gia ye nu gerumɔ.
8 Wi u maa kɔba soomɔ, ù kun soomɔ dee dee, wara u koo tabun sɔɔru ko.
9 Nge mɛya bɛɛn gari yì kun dɛɛre, yi koo kowa kam.
10 Barum bwese bweseka dabina nu wãa handunia sɔɔ, sari maa mɛ goo kun nɔɔmɔ.
11 N n mɛn na, nà kun barum nɔɔmɔ mɛ ba ka gari mɔ̀, wi u mu gerumɔ u ko n sãawa tɔn tuko nɛn mi, kpa nɛ n maa ko tɔn tuko yɛ̃ron mi.

12 Nge mɛya bɛɛ, yèn sɔ̃ i Hunden kɛ̃nu
kasu, i kookari koowo i ka nu wa nu n kpã
ni nu koo Yesun yigbɛru tãsisia.
13 Yen sɔ̃, n weenɛ wi u ka Hunden barum
gari gerumɔ u Gusunɔ kɛ̃ru kana te u koo ka
gari yi tusia.
14 Domi nà n kanaru mɔ̀ ka Hunden
barum nɛn hundewa ya kanaru mɔ̀, adama
nɛn bwisikunu kun wãa te sɔɔ.
15 Tɛ̃, amɔna kon ko. Kon kanaru ko ka
nɛn hunde, kon maa ko ka nɛn bwisikunu.
Kon womu ko ka nɛn hunde, kon maa ko ka
nɛn bwisikunu.
16 À n Gusunɔ siara ka hunde tɔna, amɔna
naanɛ dokeo diro u koo ka kpĩ u nɛɛ, ami,
wunɛn siarabun sɔ̃. U ɲ̀ yɛ̃ ye a gerumɔ.
17 Baa wunɛn siarabu bù n wã, bu ɲ̀ yɛ̃ro
tãsisiamɔ.
18 Na Gusunɔ siara yèn sɔ̃ na ra ka Hunden
barum bwese bweseka gari ko n bɛɛ kpuro
kere.
19 Adama Yesun yigbɛru sɔɔ na kĩru bo n
gari nɔɔbu gere ka nɛn bwisikunu n ka gabu
keu sɔ̃ɔsi, n kere gari nɔrɔbun suba wɔkuru
(10.000) ka Hunden barum.
20 Nɛgibu i ku maa bwisiku nge bibu. Daa
kɔ̃sa sɔɔra n weenɛ i n sãa nge bii wɛ̃ɛnu,
adama bwisikunu sɔɔ i n sãa tɔn girobu.
21 Gusunɔn woodan tireru sɔɔ ba yorua,
"Yinni u nɛɛ, kon de bu nɛn gari nɔ
be ba barum tukum gerumɔn nɔɔn di,
ka maa sɔbun nɔɔ sɔɔn di.
Adama ka mɛ, ba ɲ̀ nɛn gari swaa dakimɔ."
22 N n mɛn na, Hunden barum bwese bwe-
sekan kɛ̃ru ta sãawa yĩreru be ba kun naanɛ
doken mi, n ɲ̀ mɔ be ba naanɛ doken mi.
Adama Gusunɔn gari gerubun kɛ̃ra ta sãa
yĩreru be ba naanɛ doken mi, n ɲ̀ mɔ be ba
kun naanɛ doken mi.
23 N n mɛn na, Yesun yigbɛru kpuro tà n
mɛnna, kpa baawure u n Hunden barum
gerubu wɔri, naanɛ dokeo dirobu ɲ̀ kun mɛ
naanɛ doke sarirugibu bà n duuma, ba ɲ̀
koo gere bu nɛɛ i wiirawa?
24 Adama baawure ù n Gusunɔn gari
gerumɔ, sanam mɛ naanɛ doke sarirugii ɲ̀
kun mɛ naanɛ dokeo diro goo u duuma, win
gɔ̃ru ga koo nùn so, kpa gari yi, yi nùn siri yi
tɔmbu kpuro ba gerumɔ.
25 Win bwisiku asiriginu nu koo maa
sɔ̃ɔsira batuma sɔɔ, kpa u yiira u Gusunɔ sã
u nɛɛ, geema, Gusunɔ u wãawa bɛɛn suunu
sɔɔ.

Yesun yigbɛrun sãarun wooda

26 Nɛgibu, bɛɛn baawurewa u kɛ̃ru mɔ,
googiru womu, googiru tubusianu, googiru
sɔ̃ɔsiru Gusunɔn min di, googiru Hunden
barum bwese bwesekan gerubu, googiru
maa mɛn tusiabu. I n mɛnna, i de i n ye
kpuro mɔ̀ i ka tãsisiana.
27 Gabu bà n koo ka Hunden barum
bwese bweseka gari ko, n weenɛ ba n sãa
tɔmbu yiru ɲ̀ kun mɛ ita tɔna kpa bu ko tia
tia, kpa goo u maa ben gari yi tusia.
28 Adama goo ù kun wãa mi wi u koo kpĩ
u gari yi tusia, i de bu mari mɛnnɔ sɔɔ, kpa
bu yi ko ka Gusunɔ tɔna.
29 Ye ya maa sãa Gusunɔn sɔmɔbun gari
wee. I de ben yiru ɲ̀ kun mɛ ita bu gari ko,
kpa be ba tie bu ben gari yi yĩiya.
30 Gusunɔ ù n goo wi u sɔ̃ mɛnnɔ sɔɔ gãanu
sɔ̃ɔsi u ka gere, i de wi u gari mɔ̀ u mari.
31 Domi bɛɛ kpuro i ko kpĩ i Gusunɔn gari
gere tia tia, kpa bɛɛ kpuro i ka gãanu gia kpa
i ka dam kɛ̃ru wa.
32 Gusunɔn sɔmɔbu bu de ba n tii kpĩa ben
kɛ̃ru sɔɔ.
33 Domi Gusunɔ kun bɛrɛtɛkɛ kĩ ma n kun
mɔ alafia.
Nge mɛ n sãa naanɛ dokeobun yigbɛnu
kpuro sɔɔ,
34 n weenɛ tɔn kurɔbu bu mari mɛnnɔ sɔɔ.
N ɲ̀ weenɛ bu gari gere, adama bu wiru
kpĩiyɔ nge mɛ Gusunɔn wooda ya gerumɔ.
35 Bà n kĩ bu gãanu gia i de bu ben durɔbu
bikia yɛnuɔ, domi bɛɛn sekura tɔn kurɔ ù n
gari mɔ̀ mɛnnɔ sɔɔ.
36 Amɔna. Bɛɛn min diya Gusunɔn gari yi
gbia yi torua? Nge bɛɛ tɔnan miya yi tura?
37 Goo ù n tamaa u sãa Gusunɔn sɔmɔ, ɲ̀
kun mɛ u yĩiyɔ u Hunden kɛ̃nu mɔ, n weenɛ
u wura ma ye na yorumɔ, Yinnin yiireba.
38 Goo wi u kun yeni wure, i ku ra yɛ̃ro
wura.
39 Yen sɔ̃, nɛgibu i kasuo i ka Gusunɔn gari
gere, kpa i ku yina bu ka Hunden barum
bwese bweseka gari ko.
40 Adama i kpuro koowo dee dee ka bɛɛrɛ.

15

Kirisin seebu gɔrin di

1 Nɛgibu na bɛɛ Labaari gea ye yaayasiamɔ
ye na raa bɛɛ nɔɔsia ma i ye mwa, i maa yõ ye
sɔɔ.
2 Yen min diya i faaba waamɔ i n gari yi
nɛni dim dim yi na bɛɛ waasu kua. Ma n kun
mɛ, kama i naanɛ doke.
3 Domi gari yi yi kpuro kere yiya na
bɛɛ nɔmu sɔndia yi nɛn tii na mwa. Yiya
mini. Kirisi u gu bɛsɛn toranun sõ nge mɛ
Gusunɔn gari gerumɔ.
4 Ba nùn sika ma u seewa gɔrin di sõɔ itase
nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ.
5 U win tii Sefa sõɔsi, yen biru wɔkura yiru
ye.
6 Yen biru u kura mi win bwãaba mɛnnɛ
bèn geera nɛɛra wunɔbu (100) kere. Ben
dabira wasi ka tẽ, adama gaba gu.
7 Ma u maa win tii Yakɔbu sõɔsi, yen biru
gɔrobu kpuro.
8 Dãkuru u maa man kure, nɛ wi na sãa
nge wi ba mara suru kun yiba.
9 Domi nɛna na piiburu bo gɔrobu sɔɔ.
Na ɲ weenɛ bu man soku gɔro, domi na
Gusunɔn yigbɛru nɔni sõɔwa.
10 Adama ka Gusunɔn duroma na ka sãa
mɛ na sãa tẽ, ma durom mɛ u man kua mu ɲ
kue kam. Na kookari kua n gɔro be kpuro
kere, adama n ɲ mɔ nɛn tiiwa na kua ma
n kun mɔ Gusunɔn durom mɛ mu ka man
wãa.
11 N n mɛn na, gari tee yiya sa waasu mò
nɛ ka be, tee yiya i maa naanɛ doke.

Bɛsɛn seebu gɔrin di

12 Tẽ, bà n Kirisin gari waasu kua ma
u seewa gɔrin di, amɔna bɛɛn gaba ka mò
gɔriba kun seemɔ.
13 Gɔribu bà kun seemɔ, Kirisi kun maa
seewe.
14 Kirisi ù kun seewen na, bɛsɛn waasu
kama, bɛɛn naanɛ dokebu maa kama.
15 Sa maa Gusunɔ seeda weesugia diiya
sanam mɛ sa gerua ma u Kirisi seeya gɔrin
di, domi ɲ n sãa gem ma gɔriba kun seemɔ,
ɲ n mɛn na, Gusunɔ kun maa Kirisi seeye.
16 Domi gɔribu bà kun seemɔ Kirisi kun
maa seewe.
17 Bà kun maa Kirisi seeye bɛɛn naanɛ
dokebu kama, i maa wãa bɛɛn toranu sɔɔ
gina.
18 Be ba maa Kirisi naanɛ doke ba ka gu ba
kam kuawa.
19 N n wãa teni tɔnan sõn na sa Kirisi yĩiyɔ,
sa sãawa wɔnwɔndobu n tɔmbu kpuro
kere.
20 Adama tẽ, Kirisi u seewa gɔrin di u kua
gbiikoo be ba koo sen suunu sɔɔ.
21 Domi nge mɛ gɔɔ na saa tɔnun min di,
nge mɛya gɔribun seebu maa naamɔ saa
tɔnun min di.
22 Nge mɛ tɔmbu kpuro ba gbimɔ yèn sõ ba
gbinnɛ ka Adamu, nge mɛya ba koo kpuro
seeya yèn sõ ba gbinna ka Kirisi.
23 Adama baawure ka win wuura.
Gbiikaa Kirisi, yen biru be ba sãa wigibu
win naarun sanam.
24 Yen biruwa handunian kpeera koo na.
Sanam mɛya Kirisi u koo wirugiru ka yiiko
ka dam kpuro kam koosia kpa u Gusunɔ
Baaba bandu nɔmu sɔndia.
25 Domi Kirisi u ɲ koo ko u kun bandu di
sere Gusunɔ u ka nùn win yibɛrɛba kpuro
taarea.
26 Gɔɔwa sãa wɛrɔ dãako wi ba koo kam
koosia.
27 Domi ba yorua ba nɛɛ, “Ba dera u kua
gãanu kpuron wirugii.” Adama sanam mɛ u
gerua ba dera u kua gãanu kpuron wirugii,
n sun yeeri ma wi u dera u kua yen wirugii,
u ɲ wãasi sɔɔ.
28 Adama bà n gãanu kpuro Kirisi nɔmu
sɔndia, yera wi, Bii, u koo maa tii Gusunɔ
nɔmu sɔndia, kpa Gusunɔ wi u nùn gãanu
kpuro nɔmu sɔndia, u bandu di kpuron
wɔllɔ mam mam.
29 Be ba batɛmu mò gɔribun sõ maa ni.
Arufaani yerà ya wãa mi. N n sãa gem ma
gɔriba kun seemɔ, mban sõna ba bu batɛmu
mò gɔribun sõ.
30 Bɛsɛn tii maa, mban sõna sa ra n yõ kari
sɔɔ saa baayere.
31 Nɛgibu, baadommawa na ra n wãa gɔɔn
yira sɔɔ. Na yeni gerumɔ yèn sõ na woo
kanamɔ bɛɛn saabu bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi
sɔɔ.
32 Nà n sanna ka gberun yɛɛ Efesu mini
nɛn tɔndun yiikon sõ, arufaani yerà na mɔ.
Gɔribu bà kun seemɔ, ɲ n mɛn na, su di kpa
su nɔ domi sia sa ko gbi.
33 I ku de bu bɛɛ nɔni wõke. Kpaasi kõsoba
ba ra daa gea sanku.
34 I de bɛɛn laakari gea yu wurama nge mɛ
n weenɛ, kpa i kookoo kõsusu deri. Bɛɛn
gabu ba ɲ Gusunɔ yẽ. Na yeni gerumɔ ma
bɛɛn sekura.

Seebun wasi kpɛɛ

35 Goo koo bikia u nɛɛ, amɔna ba koo ka
gɔribu seeya. Wasi yiren bwesera ba ko n
mɔ.
36 Bwisi sarirugii! À n gãanun bia duura
temɔ ya ɲ̀ kpiimɔ ma n kun mɔ ya gu.
37 Ye a duurumɔ temɔ, bia tɔnawa, nge
alikama bima, ɲ̀ kun mɛ gãanu ganun bima,
n ɲ̀ mɔ kpii pɔtura.
38 Gusunɔ u bia ye kpii pɔtura wɛ̃ɛmɔ nge
mɛ u kĩ. Bia baayere ya yen kpii pɔtura mɔ.
39 Gãa wasinu kpuron yaa kun maa tia.
Tɔmbugia nɛnɛm, yɛɛgia nɛnɛm, gunɔsugia
nɛnɛm, swɛ̃ɛgia maa nɛnɛm.
40 Wɔllun wasi yi wãa, handuniagii maa
wãa. Wɔllun wasi yi yin buram mɔ,
handuniagii maa yin buram mɔ.
41 Sɔ̃ɔ u win buram baa mɔ, suru maa
wigim mɔ ka maa kperi. Kperin tiin buram
wunanɛ.
42 Mɛya n ko n sãa sanam mɛ ba koo gɔribu
seeya. Bà n wasi sika gɔɔgiiya mi, adama bà
n yi seeya yi ɲ̀ maa gbimɔ.
43 Bà n yi sika yi ku ra n bɛɛrɛ mɔ, adama
bà n yi seeya girima bakagiiya. Bà n yi sika,
dam sarirugiiya, adama bà n yi seeya yi dam
mɔ.
44 Bà n yi sika wasi bentekera, adama bà
n yi seeya yi sãawa hundegii. Domi wasi
bentekeru tà n wãa, wasi hundegii maa
wãa.
45 Nge mɛya maa ba yorua ba nɛɛ, tɔn
gbiikoo Adamu, u kua waso, adama Adamu
dãako u sãawa hunde wi u wãaru wɛ̃ɛmɔ.
46 N ɲ̀ mɔ hundegiiya yi gbia yi na. Wasi
bentekera ta gbia ta na, yen biru hundegii.
47 Ba tɔn gbiikoo mɔma ka tem, ma u kua
temgii. Tɔnu yiruse u nawa wɔllun di.
48 Nge mɛ temgii gbiikoo u sãa, mɛya maa
temgibu kpuro ba sãa. Nge mɛ wɔllugii u
maa sãa mɛya maa wɔllugibu kpuro ba sãa.
49 Nge mɛ sa ka temgii weenɛ, nge mɛya sa
ko maa ka wɔllugii weena.
50 Nɛgibu yeniwa na gerumɔ, ma ye ya yaa
ka yɛm mɔ, ya ɲ̀ kpɛ̃ yu bɔnu wa mi Gusunɔ
u bandu swĩi. Ye ya maa sãa gɔɔgia ya ɲ̀ kpɛ̃
ya n wãaru te ta ku ra kpe mɔ.
51 Asirin gari wee, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ. N ɲ̀ mɔ
bɛsɛ kpurowa sa ko gbi, adama ba koo bɛsɛ
kpuro kɔsi
52 yande, nɔni kpaki teeru sɔɔ sanam mɛ
kɔbi dãaka ya koo swĩ. Domi ya koo swĩ kpa
bu gɔribu seeya bu ku maa ka gbi, kpa bɛsɛ
su maa kɔsi.
53 Domi wasi yi yi ra sankire, yi ɲ̀ koo ko
yi kun kɔsa yi yi ku ra sankire. Yi yi maa sãa
gɔɔgii, yi ɲ̀ koo ko yi kun kɔsa yi yi ku ra gbi.
54 Tɛ̃ yi yi ra sankire yì n kɔsa yi yi ku ra
sankire, gɔɔgii yì n maa kɔsa yi yi ku ra gbi,
yera ye ba yorua ya koo koora ye ba nɛɛ, "U
dera gɔɔ kpa, ma nasara sina."
55 "Gɔɔ, mana wunɛn nasara wãa.
Gɔɔ, mana wunɛn sɔsɔ dɛ̃ɛgira wãa."
56 Gɔɔn sɔsɔ dɛ̃ɛgira toraru, torarun dam
maa sãawa wooda.
57 Yen sɔ̃, su Gusunɔ siara wi u sun nasara
wɛ̃ɛmɔ saa Yesu Kirisi bɛsɛn Yinnin min di.
58 N n mɛn na kĩnasibu, i yɔ̃ro dim dim ka
tɛmanabu, i n hania mɔ̀ Yinnin sɔmburu sɔɔ
baadomma kpa i n yɛ̃ ma sɔmbu te i Yinni
kuammɛ ta ɲ̀ kam mɔ̀.

16

Gobi sɔkubu

naanɛ dokeobun sɔ̃

1 Tɛ̃, gobin gari yi ba sɔkumɔ naanɛ
dokeobun sɔ̃. N weenɛ i ko nge mɛ na Yesun
yigbɛnu sɔ̃ɔwa Galatiɔ.
2 Alusuma baayeren tɔ̃ɔ gbiikiru i de
baawure u gobi gɛɛ yi nɛnɛm, nge mɛ win
waara nɛ, kpa i ku de sanam mɛ na tunuma
i sere gobi sɔke.
3 Nà n na kon tɔn be i gɔsa gɔri
Yerusalɛmuɔ ka bɛɛn kɛ̃ru ka tire ni nu koo
bu tusia.
4 N n maa kua n ka da nɛn tii, kon ka bu
da.

Ye Pɔlu kĩ u ko

5 Nà n Masedɔni beram da, kon na bɛɛn
mi, domi na ɲ̀ kon ko na kun Masedɔni de.
6 Kon sɔ̃ɔ mɛɛru ko bɛɛn mi, a ku tuba,
kpuran sanam kpuro. Yen biru kpa i man
nɔma kɛ̃ nɛn sanum sɔɔ mi na dɔɔ kpuro.
7 Na ɲ̀ kĩ n bɛɛ wa barara tɛ̃ nà n sarɔ,
adama Yinni ù n wura, na yĩiyɔ kon na n ka
bɛɛ sina sɔ̃ɔ mɛɛru.
8 Adama ko na n wãa Efesu mini gina sere
Pantikotin tɔ̃ru.
9 Domi na ayeru mɔ mini n ka sɔm bakaru
ko te ta koo arufaani ko. Yibɛrɛba ba maa
dabi.
10 Timɔte ù n na bɛɛn mi i de i nùn dam
koosia ka bɛɛrɛ, domi u Yinnin sɔmburu
mɔ̀wa nge mɛ na mɔ̀.

11 Yen sɔ̃, i ku de goo u nùn gɛm, adama
i nùn somiɔ win sanum sɔɔ u ka na nɛn mi
ka alafia, domi sa nùn mara nɛ ka bɛsɛgibu
sannu.
12 Adama ye n sãa bɛsɛgii Apolon gari, nɔn
dabira na ra nùn dam kɛ̃ u ka na u bɛɛ bera
ka bɛsɛgibu gabu sannu, adama u ǹ kĩ u na
gina. Ʊ n ayeru wa, u koo na.

Yiire dãakibu ka tɔbiribu

13 I n tii sɛ, i yɔ̃ro dim dim naanɛ dokebu
sɔɔ. I n wɔrugɔru sãa kpa i n dam mɔ.
14 Kpuro ye i mɔ̀, i ye koowo ka kĩru.
15 I Setefani yɛ̃ ka win yɛnugibu, ma beya
ba sãa tɔn gbiikobu Gɛrɛsi sɔɔ be ba naanɛ
doke, ba maa tii wɛ̃ bu ka naanɛ dokeobu
nɔɔri. Nɛgibu na bɛɛ kanamɔ,
16 i tɔn ben bweseru wiru kpĩiyɔ ka
baawure wi u sɔmbu te mɔ̀ ka hania.
17 Na nuku dobu mɔ Setefani ka
Fɔɔtunatu ka Akaikun naarun sɔ̃, domi bɛɛn
sariru ba man kua ye i ko raa ko.
18 Ba maa nɛn nukuru yɛmiasia ka bɛɛgiru
sannu. N weenɛ i tɔn ben bweseru takaru
ko.
19 Yesun yigbɛnu Asi sɔɔ nu bɛɛ tɔbura.
Akilasi ka Pirisila ka maa Yesun yigbɛru te
ta ra mɛnnɛ ben yɛnuɔ, ba bɛɛ tɔbura gem
gem Yinni sɔɔ.
20 Naanɛ dokeobu kpuro ba bɛɛ tɔbura.
I tɔbirinɔ ka kĩru.
21 Nɛ Pɔlu, na bɛɛ tɔbura ka nɛn tiin yora.
22 Baawure wi u kun Yinni kĩ, u bɔ̃ri wa.
Maranata. Yen tubusiana, Yinni, a na.
23 Yinni Yesun durom mu n wãa ka bɛɛ.
24 Nɛn kĩru ta wãa ka bɛɛ kpuro Kirisi Yesu
sɔɔ. Ami.

TIRERU YIRUSE TE PƆLU U KORINTIGIBU KUA

Pəlu u Korintigibu tireru yorua nən yiruse sanam mɛ wi ka be, ba ɲ nəəsinamə. Win tire gbiikiru səə, u ben wahala dabi ni ba raa mən wɛ̃ɛ nəə wa. Adama ka mɛ, be səə gaba wãa be ba tamaa Pəlu u ɲ sãa Gusunən səm kowo. Yen sɔ̃na u wure u bu tire teni yorua u ka tii yina.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu ka siarabu, wiru 1:1-11.
2. Pəlu ka Korintigibun wãasinaa, wiru 1:12n di sere wiru 7:16.
3. Kɛ̃nu Yudeagibun sɔ̃, wiru 8n di sere wiru 9.
4. Pəlu u ka tii yinamə, wiru 10:1n di sere wiru 12:10.
5. Yiire dãakibu ka təbiribu, wiru 12:11n di sere wiru 13:13.

Təbiribu

1 Bɛɛ Gusunən yigbɛrugibu, bɛɛ be i wãa Korintiə, ka naanɛ dokeobu kpuro be ba wãa Gɛrɛkiban tem girum səə, nɛ Pəlu Yesu Kirisin gəro Gusunən kĩru səə, ka Timəte bɛsɛgii, bɛsɛra sa bɛɛ təbura.

2 Gusunə bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia wɛ̃.

Pəlu u Gusunə siaramə

3 Su Gusunə siara, bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin Baaba wi u ra təmbu wənwəndu kue, kpa u bu dam kɛ̃ saa baayere.

4 U sun dam kɛ̃mə bɛsɛn nuku sankiranu kpuro səə, kpa bɛsɛn tii su ka kpĩ su be ba nuki sankire dam kɛ̃ mɛ bɛsɛn tii sa wa Gusunən min di.

5 Nge mɛ bɛsɛn tii sa Kirisin nuku sankiranu səə bənu mə n kpã, mɛya maa sa dam kɛ̃ru waamə n kpã Kirisin min di.

6 Sà n nuki sankire bɛɛn sɔ̃na, kpa i ka dam kɛ̃ru ka faaba wa. Sà n maa dam wa bɛɛn sɔ̃na, i ka maa dam wa mɛ mu koo de i ka nəni swãaru tɛmana te ta sãa tia ka te sa waamə.

7 Sa ɲ sika mə bɛɛ səə domi sa yɛ̃ nge mɛ i bənu mə bɛsɛn nəni swãaru səə, mɛya i maa bənu mə bɛsɛn dam səə mɛ ba sun kã.

8 Nɛgibu sa ɲ kĩ i kun yɛ̃ nəni swãa te sa wa Asin temə. Ten kpãara banda ta bɛsɛn dam kera sere sa ɲ maa yĩiyə sa ko n hunde mə.

9 Sa raa tamaa ba sun taarɛ wɛ̃wa bu ka sun go. Adama yenin bwesera sun deemawa kpa sa n ka yɛ̃ ma n ɲ weenɛ sa n bɛsɛn tii naanɛ sãa ma n kun mə Gusunə turo wi u ra gəribu seeye.

10 Wiya sun wəra wahala gəəgia yen bweserun di, u koo maa sun wəra. Geema wiya sa yĩiyə u koo wure u sun wəra.

11 Domi bɛɛn tii ì n sun somimə ka bɛɛn kanaru, Gusunə u koo kanaru mwa te tən dabira kua bɛsɛn sɔ̃, kpa u sun durom kua tən dabiru tu ka nùn siara bɛsɛn sɔ̃.

Pəlu u win wuu daabu kəbia

12 Yenin sɔ̃na sekura kun sun mò, domi bɛsɛn gɔ̃ru ga sun seeda diiyammɛ ma bɛsɛn wãaru handunia səə, su mam gere bɛɛn mi, ta dɛɛre. Gusunə u dera ta ɲ murafitiru mani. Win duroma mu sun kpara, n ɲ mə tənun bwisi.

13 Mɛya tire ni sa bɛɛ kua səə sa ɲ bɛɛ gãa tukunu ganu yorue ma n kun mə ye i gara n bɛɛ yeeri mi. Na maa yĩiyə ma yeni ya koo bɛɛ yeeri sãa sãa,

14 nge mɛ bɛsɛn gari yi bɛɛ yeerima ma Yinni Yesun tɔ̃ru səə i ko kpĩ i woo kana bɛsɛn sɔ̃, nge mɛ bɛsɛn tii sa ko ko bɛɛn sɔ̃.

15 Yĩiyə bin saabuwa na gbia na gɔ̃ru doke n da bɛɛn mi kpa i ka domaru wa nən yiruse.

16 Na raa bwisika n gɛra n bɛɛ wa nà n dəə Masedəni gia, kpa n kpam bɛɛ wa nà n wee. Nge mɛya i ko raa ka man nəmu kɛ̃ nɛn sanum səə n ka da Yudea gia.

17 Nge mɛ na gari yi bwisika na gɔ̃rusu yiru kua ro? Nà n bwisikumə ye kon ko, na ra ko nge handuniagii na n sika mò?

18 Nge mɛ Gusunə sãa naanɛgii, ye na bɛɛ sɔ̃əwa, ya ɲ sika mə.

19 Domi Yesu Kirisi Gusunən Bii, wìn gari Silasi ka Timəte ka sere nɛn tii sa bɛɛ waasu kua, win gari kun sika mə. Adama u sãawa wi Gusunə u wura.

20 Ka geema, Gusunən wura bi, bu win nəə mwɛɛnu kpuro sire. Yen sɔ̃na saa win min di sa mò ami, sa ka Gusunə bɛɛrɛ wɛ̃ɛmə.

21 Gusunə win tiiwa u sun tãsisia ka bɛɛ sannu Kirisi səə. Wiya u maa sun gəsa nɛnɛm.

22 Wiya u sun win yĩreru koosi, wiya maa Hunde Dɛɛro doke bɛsɛn gɔ̃rusu səə nge sian wãarun suna.

23 Gusunɔwa sãa nɛn seedagii, na ɩ̀ kĩwa
n ka bɛɛ gari sɛ̃sɔgii ko. Yen sɔ̃na na ɩ̀ wure
Korintiɔ.
24 Sa ɩ̀ kĩ su bɛɛ dam dɔre bɛɛn naanɛ
dokebu sɔɔ, sa kĩwa su sɔmburu ko ka bɛɛ
sannu bɛɛn nuku dobun sɔ̃. Domi i yɔ̃ dim
dim bɛɛn naanɛ dokebu sɔɔ.

2

1 Yen sɔ̃na na gɔ̃ru doke n ku ka da bɛɛn
mi kpam ka nuku sankiranu.
2 Domi nà n bɛɛ nukuru sanka, wara koo
maa man nukuru dorasia ma n kun mɔ bɛɛ
be na nuki sanka.
3 Yenin sɔ̃na na bɛɛ tireru yorua nge mɛ
na kua. Na ɩ̀ kĩ n turi bɛɛn mi kpa bu man
nuki sanku be n weenɛ bu man nuku dobu
wɛ̃. Na bɛɛ kpuro naanɛ sãa ma nɛn nukuru
tà n dora, bɛɛ kpuron nuku doba.
4 Mɛya na bɛɛ tireru yorua ka nɔni swãaru
ka nuku sankiranu ka maa yĩresu, n ɩ̀ mɔ n
ka bɛɛ nuki sanku. Na kĩwa i gia nge mɛ na
bɛɛ kĩ n nɛ.

Bu toro suuru kuo

5 Goo ù n ka nuku sankiranu na, n ɩ̀ mɔ
nɛna u nuki sanka, bɛɛ kpurowa, ɩ̀ kun mɛ
bɛɛn gabu, kpa n ku gere n ka tonda.
6 Sɛɛyasia bi bɛɛn dabinu durɔ wi sɛɛyasia,
bu nùn nua.
7 Yen sɔ̃ tɛ̃, n weenɛ i nùn suuru kua i nùn
dam kɛ̃ kpa nuku sankira bakanu nu ku raa
de u kom yaa bia.
8 Yen saabu na bɛɛ kanamɔ, i nùn kuo mɛ
u ko n ka yɛ̃ ma i nùn kĩ.
9 Domi na maa bɛɛ tireru yorua n ka bɛɛn
laakari mɛɛri n wa ì n sãa mɛm nɔwɔbu
kpuro sɔɔ.
10 I n goo nùn win toraru suuru kua,
na maa yɛ̃ro suuru kua. Gãanu nù n wãa
ni na suuru kua, bɛɛn sɔ̃na na kua Kirisin
wuswaaɔ.
11 Kpa Setam u ku ka sun kamia domi sa
win bwisikunu yɛ̃ sãa sãa.

Pɔlun laakari seebu Torasiɔ

12 Ye na tura Torasiɔ n ka Kirisin Labaari
Gea kpara, na wa ka Yinnin durom ma swaa
man kusiara n ka sɔmburu ko mi.
13 Adama nɛn laakari kun kpunɛ sɛ̃ɛ yèn
sɔ̃ na ɩ̀ nɛgii Titu wa. Yen saabuwa na
Torasigibu nɔɔ kana ma na doona Masedɔni
gia.

Nasara Yesu Kirisi sɔɔ

14 Su Gusunɔ siara. Domi u ra n sun
gbiiye ka nasara yèn sɔ̃ sa gbinnɛ ka Kirisi.
U sun dendimɔ u ka tɔmbu Kirisi giasia
yam kpuro nge turare yèn nuburu ta pusa
baama.
15 Geema, bɛsɛ sa sãawa nge turare nubu
durorugia ye Kirisi u Gusunɔ wɛ̃ɛmɔ. Ma ya
pusa be ba faaba waamɔn mi, ka maa be ba
kam kobu dɔɔn mi.
16 Be ba kam kobu dɔɔn mi, nubu gɔɔgira
te ta gɔɔ marumɔ. Be ba maa faaba waamɔn
mi, nubu wãarugira te ta wãaru wɛ̃ɛmɔ.
Wara tura u ka sɔmbu ten bweseru ko.
17 Sa ɩ̀ sãa nge gabu be ba ka Gusunɔn
gari tenkuru mɔ̀. Adama, yèn sɔ̃ Gusunɔwa
u sun gɔrima, yen sɔ̃na sa gari gerumɔ ka
murafiti sariru win wuswaaɔ nge Kirisin
sɔmɔbu.

Nɔɔ mwɛɛ kpaarun sɔm kowobu

3

1 Gari yi, yi sɔ̃ɔsimɔ ma sa kpam woo
kanamɔwa? Sa ko ka tirenu na bɛɛn mi ni
nu sun tusiamɔ nge mɛ gaba ra ko? N kun
mɛ, sa ko bɛɛ bikia i sun tire nin bweseru
kua?
2 Bɛɛn tiiwa i sãa bɛsɛn tireru te ba yorua
bɛsɛn gɔ̃ruɔ te tɔmbu kpuro ba tuba ma ba
gara.
3 Ya sɔ̃ɔsira ma i sãa tire te Kirisi u yorua
bɛsɛn sɔmburun sɔ̃. Ba ɩ̀ tu yorua ka ankiri,
ma n kun ka Gusunɔ Yinni wason Hunde.
Ba ɩ̀ maa tu yorusi kpee bɛsi sɔɔ, ma n kun
mɔ tɔmbun gɔ̃rusu sɔɔ.
4 Toro sin teya sa mɔ Gusunɔn wuswaaɔ
saa Kirisin min di.
5 Geema, n ɩ̀ mɔ sa tii tura su ka gere sa
gãanu kua ka tii. Ye sa ko kpĩ su ko kpuro,
ya weewa Gusunɔn min di.
6 Domi wiya u sun dam wɛ̃ su ka ko nɔɔ
mwɛɛ kpaarun sɔm kowobu. Nɔɔ mwɛɛ te,
ta ɩ̀ wooda dendimɔ ye ba yorua, ma n kun
mɔ Gusunɔn Hunde. Wooda, gɔɔwa ya ka
naamɔ, adama Gusunɔn Hunde wãara u ka
naamɔ.
7 Sanam mɛ ba wooda yorua yoru bii tia
tia kpee bɛsi wɔllɔ, Gusunɔn yiiko ya sɔ̃ɔsira.
Ma Mɔwisin wuswaa ya balla sere Isireliba
ba kpana bu nùn mɛɛri baa mɛ balli bi, bu
koo doona. Wooda ye, yèn sɔmbura ka gɔɔ
naamɔ, yà n sɔ̃ɔsira ka yiiko yen bweseru,

8 anna a maa yiikon kpãaru wa ye Hunden sɔmbura ka sõɔsira.
9 Sɔmbu te ta ra tɔmbu taarɛ wɛ̃ tà n yiiko mɔ, anna a maa sɔmburun yiiko wa te ta ra tɔmbu gem wɛ̃ Gusunɔn wuswaaɔ.
10 Sa ko mam kpĩ su gere yiiko ye ya gasɔ balla ya ɲ gãanu tura ka sere tɛ̃gia domi tɛ̃gia ye, ya kpãaru bo.
11 Geema, ye ya kun tɛ yà n kua yiikogia, anna a maa ye ya ko n wãa ka baadommaɔn yiiko wa.
12 Yèn sõ sa yĩiyɔ bini mɔ, yen sõna sa gari gerumɔ ka toro sindu.
13 Sa ɲ sãa nge Mɔwisi wi u win wuswaa sɔnditia wukiri kpa Isireliba bu ku ka balli kpiribu ge mɛɛri sere ka gen nɔrɔ.
14 Ben wira gu. Wee, sere ka gisɔ, bà n nɔɔ mwɛɛ gururun tirenu garimɔ, sɔnditia ye, ya ben bwisi berumɔ ya ɲ wunare. Domi ya ɲ wunarɔ ma n kun wi u ka Kirisi gbinnɛn mi.
15 Sere ka gisɔ mam, bà n Mɔwisin tirenu garimɔ, sɔnditia ye, ya ra n ben bwisi berumɔwa.
16 Adama nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ, "Sanam mɛ tɔnu u Yinni wuswaa kisi, sɔnditia ye, ya ra wunarewa."
17 N sere deema, Yinni wi, u sãawa Hunde. Mi maa Yinnin Hunde wãa, miya tii mɔra ra n wãa.
18 Bɛsɛ kpuro, bɛsɛ bèn wuswaa gbabiara, sa Yinnin yiiko mɛɛra. Nge mɛya sa ka kɔsimɔ su ka Yinni wi weena. Win yiiko maa sosimɔ bɛsɛ sɔɔ. Ka gem, Yinnin Hundewa u sɔmbu te mɔ̀.

Hunden dukia tem mɔndu sɔɔ

4

1 Gusunɔwa u sun sɔmbu te nɔmu bɛria win durom sõ. Yen sõna sa ɲ mwia kpanɛ.
2 Sa daa sekurugia ye ya berua pota sa kõ. Sa ɲ wãa ka bwisi kõsin baa, sa ɲ maa Gusunɔn gari sĩikiamɔ. Adama sa gem terasiamɔwa kpasasa, kpa baawure u n ka yɛ̃ win gõruɔ ma geegiba sa sãa Gusunɔn wuswaaɔ.
3 Labaari gea ye sa nɔɔsiamɔ yà n berua, kam koorebara ya berue.
4 Ba ɲ naanɛ doke yèn sõ handunia yen yinni u ben wiru go. U bu yam ganua bu ku ka Labaari gean yam bururam wa mɛ mu Kirisin yiiko sõɔsimɔ. Labaari gea ye, Kirisigia wi u sãa Gusunɔ, wasi sɔɔ.
5 Ka gem, n ɲ bɛsɛn tiin gari sa waasu mɔ̀. Sa gerumɔwa ma Yesu Kirisiwa sãa Yinni ma bɛsɛ sa sãa bɛɛn yobu Yesun sõ.
6 Gusunɔ wi u nɛɛ, yam bururam mu ballio yam wõkurɔ, wiya maa win yam bururam ballisia bɛsɛn gõruɔ, su ka win yiiko gia ye ya ballimɔ Kirisin wuswaan di.
7 Adama bɛsɛ be sa hunden dukia ye mɔ, sa ye mɔ bɛsɛn wasi sɔɔ yi yi sãa nge tem mɔndu kpa dam bakam mɛ, mu n ka sãa Gusunɔgim, n ɲ mɔ bɛsɛn tiigim.
8 Sa wahala bwese bweseka waamɔ adama sa ɲ wɔkɔnu wɔra. Sa wurure adama sa ɲ kom yaa bie.
9 Ba sun nɔni sõɔmɔ adama Gusunɔ kun sun deri. Ba sun sura adama ba ɲ sun go.
10 Baadommawa sa ra n Yesun gɔɔ sɔɔwa bɛsɛn wasi sɔɔ kpa win wãaru tu maa ka sõɔsira bɛsɛn wasi sɔɔ.
11 Bɛsɛn wãaru sɔɔ baadomma sa wãawa gɔɔ sɔɔ Yesun sõ kpa win wãaru tu maa ka sõɔsira bɛsɛn wasi gɔɔgii sɔɔ.
12 Nge mɛya gɔɔ u sɔmburu mɔ̀ bɛsɛ sɔɔ, adama wãara bɛɛn mi.
13 Bɛsɛn naanɛ dokebu bu sãa nge yɛ̃rogibu wi u yorua u nɛɛ, "Na naanɛ doke, yen sõna na gari gerua." N n mɛn na, bɛsɛ maa sa naanɛ doke, yen sõna sa gari gerumɔ.
14 Sa yɛ̃ ka gem ma wi u Yinni Yesu seeya gɔrin di, u koo maa sun seeya ka Yesu sannu kpa u de bɛsɛ ka bɛɛ su yinna win wuswaaɔ.
15 Bɛɛn sõna gãa ni kpuro nu kooramɔ, kpa tɔn dabiru tu durom wa, kpa tu Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ ka siara bakabu.

Wãaru ka naanɛ dokebun baa

16 Yen sõna sa ɲ mwia kpanamɔ. Baa mɛ bɛsɛn wasin wãaru ta kpeemɔ bɛsɛn hunden wãaru ta ra n kpaaru mɔ̀wa baadomma.
17 Bɛsɛn nɔni swãa kpiriru te ta ɲ kpã, ta sun yiiko ye ya ku ra kpe sɔɔru kuammɛwa, ye ya nɔni swãa te kpãaru kere.
18 Domi bɛsɛn laakari kun wãa ye nɔni waamɔ sɔɔ ma n kun mɔ ye ya ɲ waarɔ. Ye nɔni waamɔ ya ku ra tɛ, adama ye ya ɲ waarɔ ya ko n wãawa ka baadomma.

5

1 Sa yɛ̃ ka gem ma bɛsɛn kuru te ta sãa bɛsɛn wãa yeru tem mɛ sɔɔ, tà n wɔruma,

Gusunɔ u sun wãa yeru yiiye wɔllɔ te win tii u kua, te ta ko n wãa ka baadomma. Ba ɲ̀ tu kue ka nɔma.
2 Ma sa kpasa wɔri mɔ̀ tɛ̃ kuu teni sɔɔ, domi sa kĩ gem ka gem su bɛsɛn wɔllun wãa yee te du.
3 Geema, sà n dua te sɔɔ, ba ɲ̀ koo sun deema yara.
4 Domi saa yè kpuro sa wãa kuu temkii teni sɔɔ sa kpasa wɔri mɔ̀ nge wi u sɔmunu sɔɔwa. N ɲ̀ mɔ sa kĩ bu sun bɛsɛn wasi temkii wunari, adama sa kĩwa bu sun wɔllun wasi sebusia, kpa yi yi sãa gɔɔgii, wãaru tu yi mwɛ.
5 Gusunɔwa u sun kua su ka ye wa ma u sun win Hunde wɛ̃ nge yen suna.
6 Yen sɔ̃na sa wɔrugɔru mɔ baadomma. Sa maa yɛ̃ ma sanam mɛ sa wãa wasi yini sɔɔ sa ka Yinnin wãa yeru toma.
7 Domi sa sĩimɔwa ka naanɛ dokebu, n ɲ̀ mɔ ka ye sa waamɔ.
8 Sa wɔrugɔru mɔ, sa maa kĩru bo su wasi yini deri kpa su da sa n wãa Yinnin mi.
9 Sa wasi yini deriwa? Aawo, sa wãawa yi sɔɔ? Sa kĩwa sa n wã win nɔnuɔ.
10 Domi sa ɲ̀ ko ko sa kun yɔ̃re Kirisin wuswaaɔ u ka sun siri bɛsɛ kpuro, kpa u ka baawure kɔsia nge mɛ win kookoosu nɛ si u kua win wãaru sɔɔ, ɲ̀ n kɔ̃san na, ɲ̀ n maa gean na.

Kirisi sun dorasia bɛsɛ ka Gusunɔ

11 Sa Yinnin bɛɛrɛ yɛ̃. Yen sɔ̃na sa tɔmbu kɔkirimɔ. Adama Gusunɔ u sun yɛ̃ sãa sãa, na maa yĩiyɔ ma bɛɛn tii i sun yɛ̃ bɛɛn gɔ̃rusɔ.
12 Sa ɲ̀ bɛsɛn tii gem wɛ̃ɛmɔ kpam bɛɛn mi. Sa bɛɛ ayeru wɛ̃ɛmɔwa i ka woo kana bɛsɛn sɔ̃, kpa i ka kpĩ i tɔn be wisi be ba woo kanamɔ wasin sɔ̃, n ɲ̀ mɔ ye ya wãa gɔ̃ruɔn sɔ̃.
13 Sà n laakari bia, Gusunɔn sɔ̃na sa sãa mɛ. Sà n maa sãa laakarigibu, bɛɛn sɔ̃na.
14 Domi Kirisin kĩra sun nɛni, bɛsɛ be sa tuba ma tɔn turo ù n gu tɔmbu kpuron ayerɔ, tɔmbu kpurowa ba gu.
15 U guwa tɔmbu kpuron ayerɔ kpa be ba wasi ba kun maa ka wãa ben tiin sɔ̃ ma n kun mɔ win sɔ̃ wi u gu u seewa ben sɔ̃.
16 Yen sɔ̃na sa ɲ̀ maa tɔnu mɛɛrimɔ ka nɔni tɔna. Baa mɛ sa gasɔ Kirisi mɛɛra ka nɔni tɔna, tɛ̃ sa ɲ̀ maa nùn mɛɛrimɔ nge mɛ.
17 Goo ù n gbinnɛ ka Kirisi u kua tɔn kpao. Gasɔn gãanu doona, wee gãa kpaanu tunuma.
18 Ye kpuro Gusunɔn min diya ya wee wi u ka win tii sun dorasia Kirisin min di, ma u sun gɔra su ka de gabu bu dora ka wi.
19 Domi saa Kirisin min di Gusunɔ u tɔmbu kpuro ka tii dorasia, u ɲ̀ ben swaa sarabu garisi, ma u sun dorasia bin gari nɔmu sɔndia su ka nɔɔsia.
20 N n mɛn na, sa sãawa Kirisin sɔmɔbu. N sãare Gusunɔ win tii u bɛɛ sokumɔ bɛsɛn min di. Yen sɔ̃, sa bɛɛ kanamɔ ka Kirisin yĩsiru, i de i dora ka Gusunɔ.
21 Kirisi wi, wi u kun durum koore, wiya Gusunɔ u durum sɔbi bɛsɛn sɔ̃ kpa su ka gem wa wi Gusunɔn mi yèn sɔ̃ sa ka Kirisi gbinnɛ.

6

1 Bɛsɛ be sa sɔmburu mɔ̀ ka Gusunɔ sannu, sa bɛɛ kanamɔ i ku de durom mɛ i mwa win mi, mu kam ko.
2 Domi Gusunɔ u nɛɛ,
"Na nun swaa daki sanam mɛ na tɔmbu durom kuammɛ.
Na nun somi faaban tɔ̃ru."
Wee, tɛ̃ra n weenɛ i Gusunɔn durom mwa, gisɔra faaban tɔ̃ru.
3 Sa ɲ̀ kĩ goo u bɛsɛn sɔmburu taarɛ wɛ̃. Yen sɔ̃na sa ɲ̀ gãanu mɔ̀ ni nu koo tɔnu torasia.
4 Adama bɛsɛn kookoosu kpuro sɔɔ sa tii sɔ̃ɔsimɔ geegibu nge mɛ n ka Gusunɔn sɔm kowobu weenɛ. Sa tɛmana gem gem nɔni swãaru sɔɔ ka yãaru sɔɔ ka wahala sɔɔ.
5 Ba sun sɛni so ba kpɛ̃ɛ pirisɔm sɔɔ. Tɔn dabinu sun seesi. Sa sɔma kua sere sa wasira. Sa dom sera. Sa nɔɔ bɔkua.
6 Sa sɔ̃ɔsimɔ ma sa sãa Gusunɔn sɔm kowobu ka bɛsɛn wãa dɛɛraru ka bɛsɛn yɛ̃ru ka bɛsɛn suuru ka bɛsɛn tɔn geeru ka Hunde Dɛɛro, ka kĩru te ta ɲ̀ murafitiru mɔ,
7 ka gem gari ka maa Gusunɔn dam. Gem mu sãa bɛsɛn tabu yãnu su ka sanna, su maa ka tii yina.
8 Gaba sun bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, gaba maa sun funɛ wunamɔ. Gaba bɛsɛn gea gerumɔ, gaba maa bɛsɛn kɔ̃sa gerumɔ. Ba sun mɛɛra nge wee kowobu baa mɛ sa gem gerumɔ.
9 Ba sun mɛɛra nge be goo kun yɛ̃, adama Gusunɔ u sun yɛ̃ sãa sãa. Ba sun mɛɛra nge be ba wasikiramɔ, adama wee sa wãa

sa wasi. Ba sun mεεra nge be ba sεεyasia, adama sa ɲ̀ gu.
10 Ba sun mεεra nge nuku sankirobu, adama sa ra n nuku dobu mɔ. Sa sãa nge sãarobu, adama sa tɔn dabinu dukia wɛ̃εmɔ. N sãare nge sa ɲ̀ gãanu mɔ, adama sa kpuro mɔ.
11 Sa bεε gari bururasia, bεε Korintigibu. Bεsεn gɔ̃ru ga bεεn kĩru mɔ.
12 Sa ɲ̀ bεε bεsεn kĩru berue, bεεya i sun bεεgiru berua.
13 N n mεn na, na ka bεε gari mɔ̀ nge nεn bibu, i sun kuo nge mε sa bεε kua. I de bεεn gɔ̃ru ga n bεsεn kĩru mɔ.

Kirɔ bũu sãɔbun sɔ̃

14 I ku tii gbinna ka naanε doke sarirugibu domi i ɲ̀ ka bu weenε. Amɔna gea ka kɔ̃sa ya ko n wãasinε. Nge amɔna yam bururam ka yam wɔ̃kura ko n mεnnε.
15 Amɔna Kirisi ka Setam ba koo ka nɔɔsina. Nge mba naanε dokeo ka naanε doke sarirugii ba mɔɔsinε.
16 Amɔna Gusunɔn sãa yeru ka bũnu ko n ka nɔɔ tia sãa. Domi bεsεra sa sãa Gusunɔ, Yinni wason wãa yeru nge mε win tii u gerua,
"Kon sina na n wãa ben suunu sɔɔ.
Kon ko ben Yinni, kpa bu ko nεn tɔmbu."
17 Yen sɔ̃na Yinni u nεε,
"I yario bwese tukunun suunu sɔɔn di.
I ku gãanu baba ni nu disi mɔ.
Kon bεε wura.
18 Kon ko bεεn Baaba.
Bεε maa kpa i ko nεn bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu.
Yeya Yinni dam kpurogii u gerua."

7

1 Nɔɔ mwεε ni kpuro nu sãawa bεseginu, kĩnasibu. Yen sɔ̃, su tii sãrasia saa gãanu kpuron di ni nu wasi ka hunde disinu tεεnimɔ, kpa sa n dεεraru sosimɔ Gusunɔn nasiaru sɔɔ.

Pɔlun nuku dobu

2 I sun ayeru kɛ̃εyɔ bεεn gɔ̃ruɔ. Sa ɲ̀ goo torari, sa ɲ̀ goo kam koosie, sa ɲ̀ maa goo taki di.
3 Na ɲ̀ yeni gerumɔ n ka bεε taarε wɛ̃, domi na gerua kɔ ma sa bεεn kĩru mɔ bεsεn gɔ̃ruɔ sa n ka wãa sannu, ɲ̀ kun mε su ka gbi sannu.
4 Na tororu soomɔ bεεn sɔ̃, na maa bεεn sɔ̃ woo kanamɔ. Bεsεn nɔni swãaru kpuro sɔɔ na dam kɛ̃ru wa, nεn gɔ̃ru ga maa do n sara.
5 Saa mìn di sa tura Masedɔniɔ sa ɲ̀ wɛ̃re. Sa nɔni swãaru wa baama, gabun mi sannɔsa, bεsεn tiin gɔ̃ruɔ bεruma.
6 Adama Gusunɔ wi u bwɛ̃εbwɛ̃εbu dam kɛ̃mɔ, u dera Titun naara sun dam kã.
7 N ɲ̀ mɔ win naaru tɔna ta sun dam kã, adama ye u maa gerua ma i nùn dam kã win tii. U maa sun sɔ̃ɔwa nge mε nεn waara bεε nεni, ka nge mε i nuki sankire, ka nge mε i ka man suna. Yen sɔ̃na tɛ̃ nεn nuku dobu sosi.
8 Geema, baa mε tire te na bεε yorua ta bεε nuki sanka, na ɲ̀ gɔ̃rusu yiru mɔ̀ tɛ̃. Na raa kua sanam mε na wa ma ta bεε nuki sanka saa fiiko sɔɔ.
9 Adama tɛ̃ nεn nukura do. N ɲ̀ mɔ yèn sɔ̃ na bεε nuki sanka, adama yèn sɔ̃ bεεn nuku sankiranu dera i daa kɔsa. Gusunɔ u bεεn nuku sankiranu denda kpa nu kun sãa kɔ̃sa.
10 Domi nuku sankira ni Gusunɔ u dendimɔ nu ra dewa tɔnu u daa kɔsi kpa u faaba wa. Ma nin bwesera ku ra n nà n daa yɛ̃ mɔ. Adama handunian nuku sankirana nu ra gɔɔ ma.
11 Gusunɔ u bεεn nuku sankiranu denda. Tɛ̃ i mεεrio nge mε nuku sankira ni, nu dera i laakari kua ma i ka tii yina, nge mε bεεn nukura kun do ma i bεrum kua, nge mε i kĩ i man wa kpa i man wura, nge mε i hania mɔ̀ i ka kɔ̃san kowobu sεεyasia. Kpuro sɔɔ i sɔ̃si ma i dεεre gari yi sɔɔ.
12 N n mεn na, sanam mε na bεε tireru yorua, na ɲ̀ tu yorua wi u kɔ̃sa kuan sɔ̃, ɲ̀ kun mε wi ya deeman sɔ̃ tɔna, adama na tu kuawa n ka sɔ̃ɔsira Gusunɔn wuswaaɔ nge mε bεεn kĩra nε bεsε sɔɔ.
13 Yen sɔ̃na sa dam kua. N ɲ̀ maa mɔ dam kɛ̃ru tɔna sa wa, sa maa nuku dobu sosi sanam mε sa Titun nuku dobu wa domi bεε kpuro i win gɔ̃ru yεmiasia.
14 Baa mε na nùn woo kanε fiiko bεεn sɔ̃, i ɲ̀ man sekuru doke. Nge mε sa ra bεε gem sɔ̃, nge mεya bεsεn woo kanabu Titun mi bu sɔ̃ɔsira gem.
15 Mεya maa bεεn kĩra sosimɔ wi sɔɔ ye u ka yaaye ma bεε kpuro i nùn mεm nɔɔwa ma i nùn dam koosia ka bεrum ka diiribu.
16 Nεn gɔ̃ru ga do yèn sɔ̃ na bεε naanε sãa kpuro sɔɔ.

Kɛ̃ru ka nuku tia

8

1 Nɛgibu sa kĩ i gia nge mɛ Gusunɔn durom mu sõɔsira Yesun yigbɛnu sɔɔ Masedɔniɔ.
2 Ba laakari mɛɛribu wa nɔni swãaru sɔɔ. Adama ben nuku doo bakabu dera ba kẽru wẽ ka nuku tia, baa mɛ ben sãara kpã.
3 Na bu seeda diiya ma ba wẽ ka ben gõru kĩru mèn nɔru ba koo kpĩ, ba mam wẽ n kere mɛ.
4 Ba sun suuru kana gem gem su ka de ba n bɔnu mɔ sɔmbu teni sɔɔ naanɛ dokeobun sõ.
5 N koora n kere ye sa raa yĩiyɔ. Ba gina ben tii Yinni wẽ, ba sun wiru kpĩiya ka Gusunɔn kĩru.
6 Yen sõna sa Titu kana u da bɛɛn mi u durom mɛn sɔmburu dakura nge mɛ u raa gbia u tu torua.
7 I dam mɔ kpuro sɔɔ, naanɛ dokebu ka gari gerubu ka yẽru ka hania baka ka bɛsɛn kĩru te i mɔ. Yen sõna sa kĩ i n maa dam mɔ durom sɔmbu te sɔɔ.
8 Na ɲ̀ bɛɛ yiiremɔ, adama gabun haniawa na bɛɛ sõɔmɔ kpa i ka bɛɛn kĩrun gem mɛɛri nge mɛ mu nɛ.
9 Domi i bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin durom yẽ, wi u sãa dukiagii ma u tii kua sãaro bɛɛn sõ kpa win sãa te, tu ka bɛɛ ko dukiagibu.
10 Yen sõ, na bɛɛ nɛn bwisikunu sõɔmɔ gari yi sɔɔ. N wã i da wuswaaɔ ka ye i ginakuu torua, bɛɛ be i gabu gbiiya sɔmbu te sɔɔ, n ɲ̀ mɔ ten kobu tɔna adama ka maa ten kĩrɔ.
11 N n mɛn na, i sɔmbu te dakuro tẽ. Nge mɛ i gõru doke i ko ka kĩru, i maa dakuro ka kĩru nge mɛ bɛɛn mɔra nɛ.
12 Domi à n ka kĩru wẽ, wunɛn tiin mɔra Gusunɔ ra mɛɛri u ka mwa, n ɲ̀ mɔ goon mɔru.
13 Na ɲ̀ kĩ i wɔri yãaru sɔɔ gabun alafian sõ, adama n weenɛwa mɔru ta n nɛ.
14 Saa yeni sɔɔ bɛɛn mɔra kpã. Yen sõ, i ko kpĩ i bu somi be ba yãaru mɔ, kpa bɛɛ ì n da maa yãaru barɔ, ben mɔru tà n kpã, bu ka kpĩ bu bɛɛ somi. Nge mɛya mɔru ta ko n ka nɛ.
15 Nge mɛ Gusunɔn gari gerua,
"Wi u gura n kpã u ɲ̀ saka sare.
Wi u maa gura fiiko u ɲ̀ saka kɔmiɛ."

Titu ka win kpaasibu

16 Su Gusunɔ siara wi u dera Titu u bɛɛn kĩru mɔ nge mɛ bɛsɛn tii sa mɔ.
17 Domi u bɛsɛn yiirebu wura, win hania ya mam kpã sere u gõru doke win tii u da bɛɛn mi.
18 Sa maa bɛsɛgii goo gɔrimɔ ka wi sannu wi Yesun yigbɛnu kpuro nu siaramɔ Labaari gean sɔmburun saabu.
19 Yen biru Yesun yigbɛnu nu maa nùn gɔsa u ka sun yõsiri bɛsɛn sanum mɛ sɔɔ, su ka durom sɔmbu te ko kpa Yinnin tiin yiiko ka bɛsɛn kĩru tu sõɔsira.
20 Sa kookari mɔ̀ kpa goo u ku raa sun taarɛ wẽ gobi bɛkɛ yin nɛnubun sõ yi ba sun nɔmu bɛrie.
21 Sa kĩ su gãa geenu ko, n ɲ̀ mɔ Yinnin nɔni sɔɔ tɔna adama ka maa tɔmbun mi.
22 Sa bu gɔriɔ ka bɛsɛgii goo kpam wìn laakari sa mɛɛra nɔn dabinu, sa maa wa u sãa haniagii. Adama tẽ win hania ya sosi yèn sõ u bɛɛ naanɛ sãa gem gem.
23 N n Titun sõn na, u sãa nɛn beruse wi u ka man sɔmburu mɔ̀ bɛɛn suunu sɔɔ. N n maa be ba nùn yõsiriɔn sõn na, ba sãa Yesun yigbɛnun gɔrobu be ba Kirisi bɛɛrɛ wẽɛmɔ.
24 Yen sõ, i bu sõɔsio ma i bu kĩ ka gem, kpa Yesun yigbɛnu nu n yẽ ma sa gem mɔ su ka woo kana bɛɛn sõ.

Somiru naanɛ dokeobun sõ

9

1 N ɲ̀ maa sãa tilasi n ka bɛɛ tireru yorua somirun sõ te ba naanɛ dokeobu mɔrisiammɛ.
2 Domi na bɛɛn kĩru yẽ, na maa Masedɔnigibu woo kanɛ bɛɛn sõ na nɛɛ, naanɛ dokeo be ba wãa Gɛrɛkiban temɔ ba somirun sɔɔru kpa saa ginakun di. Bɛɛn hania ya ben dabiru kookari koosia.
3 Ka mɛ, na bɛɛ bɛsɛgii beni gɔriammɛ kpa bɛsɛn woo kanabu bɛɛn sõ gari yini sɔɔ bu ku ko kam. Na kĩ i n sɔɔru sãa nge mɛ na gerua.
4 N kun mɛ, Masedɔnigibu gabu bà n man yõsirima, ma ba deema i ɲ̀ sɔɔru sãa, sekura koo sun mwa bɛsɛn toro sin ten sõ. Kaa maa sere gere bɛɛ?
5 Yen sõna n man wẽre n bɛsɛgii beni kana bu man gbiiya bɛɛn mi bu ka kẽɛ geeru sɔɔru ko tèn nɔɔ mwɛɛru i kua kɔ. Nge mɛya ta ko ta n yii kpa tu sõɔsi ma i wẽɛmɔ ka kĩru, n ɲ̀ mɔ ka gõru swiini.
6 I n yẽ ma wi u duura fiiko, fiikowa u koo gẽ. Wi u maa duura n kpã, u koo gẽ mu n kpã.

7 N n mɛn na, n weenɛ baawure u wɛ̃ nge
mɛ u gɔ̃ru doke, n ɲ̀ mɔ ka gɔ̃ru swiini, ɲ̀ kun
mɛ, ka tilasi. Domi wi u wɛ̃ɛmɔ ka nuku tia,
Gusunɔ u yɛ̃ro kĩ.
8 U koo maa kpĩ u bɛɛ durom bwese bwe-
seka kpuro wɛ̃ n banda kpa i n ka baayere
kpuro mɔ baadomma yèn bukata i mɔ, kpa
n maa bɛɛ tia n kpã i ka sɔm geenu kpuro ko.
9 Nge mɛ Gusunɔn gari yi gerumɔ,
"U win dukia tɔmbu yabua.
U sãarobu kɛ̃nu wɛ̃ ka nuku tia.
Win gem mu ko n wãawa ka baadommaɔ."
10 Gusunɔ wi u wuko bweseru wɛ̃ɛmɔ u
duure, ka dĩanu u ka di, wiya u koo bɛɛ
bweseru kpuro wɛ̃ tèn bukata i mɔ, kpa u tu
kpiisia, kpa bɛɛn gem mu bii dabinu ma.
11 U ko n da bɛɛ dukia wɛ̃ ye ya koo turi i ka
kɛ̃ru wɛ̃ baadomma ka nuku tia. Tɔn dabinu
koo maa Gusunɔ siara bɛɛn kɛ̃nun sɔ̃.
12 Domi sɔmbu te i mɔ̀ ta naanɛ dokeobun
bukata yibiamɔ. N ɲ̀ ye tɔna, ta maa derimɔ
tɔn dabinu nu Gusunɔ siaramɔ.
13 Sɔmbu tera ta koo sɔ̃ɔsi nge mɛ i sãa kpa
dabiru bu ka Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ bɛɛn mɛm
nɔɔbun sɔ̃ bi i ka Kirisin Labaari gea naanɛ
doke. Ba koo maa nùn bɛɛrɛ wɛ̃ yèn sɔ̃ i bɛɛn
mɔru bɔnu kua ka nuku tia ka be, ka maa
tɔmbu kpuro.
14 Ba koo bɛɛ kanaru kua ka kĩi bakaru
durom bakam mɛn sɔ̃ mɛ Gusunɔ u bɛɛ kua.
15 Su Gusunɔ siara win kɛ̃run sɔ̃ te ta ɲ̀ ka
nɔɔ gerurɔ.

Pɔlu ka tii yinamɔ

win sɔmburun sɔ̃

10

1 Nɛ Pɔlu nɛn tiiwa na ka bɛɛ yã, nɛ wi ba
nɛɛ na ra tii kawe nà n wãa bɛɛn mi, kpa na n
ka bɛɛ wɔrugɔ gari mɔ̀ nà n ka bɛɛ toma. Na
bɛɛ kanamɔ ka Kirisin daa laakari tɛɛrugia
ka win tɔn geeru,
2 i ku de n ka bɛɛ wɔrugɔ gari ko sanam
mɛ ko na n wãa bɛɛn mi. Domi na yɛ̃ ma
kon kpĩ n bu wɔrugɔru sɔ̃ɔsi be ba gerumɔ
sa sĩimɔwa ka wasin baa.
3 Geema sa wãa wasi sɔɔ, adama sa ɲ̀ tabu
mɔ̀ ka wasin tabu yãnu.
4 Domi tabu yãa ni sa ka tabu mɔ̀, nu ɲ̀ sãa
handuniaginu, nu sãawa Gusunɔn tabu yãa
damginu ni nu ra gbãranu suriri. Sa tɔnun
bwisiku tɔraruginu kpeerasiamɔ,
5 ka tii suabu kpuro bi tɔmba mɔ̀ bu ku
ka Gusunɔ gia. Sa tɔmbun bwisikunu kpuro
dɔɔrɛ mɔ̀ nu ka wa nu Kirisi mɛm nɔɔwa.
6 Sa maa sɔɔru sãa su ka mɛm nɔɔ sarirugii
baawure sɛɛyasia sanam mɛ bɛɛ kpuro i
mɛm nua.
7 I ku yam mɛɛri wɔru wɔrukum. Goo ù n
tii garisi Kirisigii, u maa yeni bwisikuo win
tii sɔɔ. Nge mɛ wi, u sãa Kirisigii, mɛya bɛsɛn
tii sa maa sãa Kirisigibu.
8 Domi na ɲ̀ sekuru wasi, baa nɛn woo
kanabu bù n kpɛ̃a fiiko woodan sɔ̃ ye Yinni
u sun wɛ̃ su ka bɛɛ tãsisia, n ɲ̀ mɔ su ka bɛɛ
sura.
9 Na ɲ̀ kĩ n sãare nge na bɛɛ narumɔ ka nɛn
tirenu.
10 Domi ba nɛɛ, nɛn tirenu bɔɔbu, nu maa
sɛ̃, adama nà n wãa bɛɛn suunu sɔɔ na ɲ̀ dam
mɔ, nɛn gari geru gerusu kun maa bɛɛrɛ mɔ.
11 Wi u yeni gerumɔ u n yɛ̃ ma ye sa
yorumɔ tirenu sɔɔ sanam mɛ sa toma, tia
yera mi ka ye sa ko ko sanam mɛ sa wãa mi.
12 Geema, sa ɲ̀ kãkɔ su ka bu tii yĩisina, ɲ̀
kun mɛ su ka bu tii weesina be ba ben tiin
gea gerumɔ. Ba ɲ̀ bwisi mɔ domi ba ben tiin
yĩirutia kua bu ka tii yĩire, ba maa ben tii tiinɛ
weesinamɔ.
13 Sa ɲ̀ woo kanamɔ gãanun sɔ̃ ni nu kun
wãa bɛsɛn sɔmburun ayerɔ, adama sa ko kpĩ
su woo kana bɛsɛn sɔmburun swaa sɔɔ ye
Gusunɔ u sun sure ye ya ka sun da sere bɛɛn
mi.
14 Sa ɲ̀ bɛsɛn sɔmburun swaa sare, yèn sɔ̃
sa tura sere bɛɛn mi. Domi ka gem sa tura
bɛɛn mi sa ka bɛɛ Kirisin Labaari gea naawa.
15 Nge mɛya sa ɲ̀ bɛsɛn sɔmburun swaa
saramɔ, sa ɲ̀ maa woo kanamɔ gabun
sɔmburun sɔ̃. Adama sa yĩiyɔ ma bɛɛn naanɛ
dokebu koo sosi kpa su kpĩ su sɔmburu ko
te ta teni dam kere bɛɛn suunu sɔɔ sa kun
swaa sare ye Gusunɔ u sun sure.
16 Yen biru sa ko kpĩ su ka Labaari gea
sara bɛɛn wuswaaɔ kpa sa kun woo kanamɔ
gabun sɔmburun sɔ̃ te siba kua ben tiin
ayerɔ.
17 Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ, "Wi u
woo kanamɔ u woo kanɔ Yinnin sɔ̃."
18 Domi n ɲ̀ mɔ wi u win tiin gea
gerumɔwa, ba koo siara sere wìn gea Yinni
u gerumɔ.

Pɔlu ka gɔro weesugibu

11

1 Na kĩ i ka man tɛmana nɛn wiiraru sɔɔ
fiiko. Geema, i ka man tɛmanɛ.
2 Na nisinu mɔ bɛɛn sõ ni nu wee Gusunɔn
min di, domi i sãa nge wɔndia wi u kun durɔ
yẽ, wi na durɔ turo kã. Durɔ wiya Kirisi.
3 Adama nge mɛ waa ya Efa torasia ka yen
bwisi weesugii, na wurure bɛɛn bwisikunu
nu ku raa ko kõsunu kpa nu gɔsira nu doona
saa naanɛn di ye i mɔ bɛɛ ka Kirisin gbinnaa
sɔɔ.
4 Domi i ku ra yinɛ goo ù n na u bɛɛ Yesu
tukon gari sõɔmɔ. I maa sɔɔru sãa i ka hunde
tuka mwa ye i ɲ daa mwɛ. I kpam kĩ i labaari
tuka wura ye i ɲ daa wure.
5 Na tamaa gãanu sari nì sɔɔ bɛɛn gɔro
gisonko be, ba man kere.
6 Baa mɛ gari geru gerusu ka man sẽ, n ɲ
mɔ na yẽru bie nge mɛ sa bɛɛ sõɔsi kpasasa
kpuro sɔɔ.
7 Ye na bɛɛ Gusunɔn Labaari gea nɔɔsia na
ɲ kɔsiaru garu mwɛ. Na tii kawa n ka bɛɛ sua
wɔllɔ. Ye na kua mɛ na torawa?
8 Na dera Yesun yigbɛnu ganu man gobi
kɔsia. Na sibu begia mwaari n ka bɛɛ somi.
9 Sanam mɛ na wãa bɛɛn mi, nà n gãanun
bukata mɔ, n ku ra ka ko bɛɛn goon sɔmunu,
domi bɛsɛgii be ba na Masedɔnin di ba ka
man ye kpuro naawa yèn bukata na mɔ. Na
tii nɛnua kpuro sɔɔ kpa na kun sãa bɛɛn
sɔmunu. Mɛya ko na n maa tii nɛni.
10 Ka Kirisin gem mɛ mu wãa nɛ sɔɔ, na
bɛɛ sõɔmɔ ma goo sari wi u koo man yinari
n woo kana gari yinin sõ Gɛrɛkiban tem
kpuro sɔɔ.
11 Mban sõna. I tamaa na ɲ bɛɛ kĩ?
Gusunɔwa yẽ.
12 Nge mɛ na mɔ̀ tẽ, mɛya ko na n mɔ̀ kpa
n bu swaa ganɛ be ba kasu bu woo kana bu
nɛɛ, bɛsɛ ka be, sa sãawa tia.
13 Domi tɔn be, ba sãa gɔro weesugibu,
be ba ra gabu nɔni wõke, ma ba tii sokumɔ
Kirisin gɔrobu.
14 Gãanu sari mi, ni nu biti mɔ domi
Setam tii koo kpĩ u tii ko nge yam bururam
gɔrado.
15 N n mɛn na, biti gaa sari win sɔm
kowobu bà n tii kua nge gem sɔm kowobu.
Adama ba koo ben are wa nge mɛ ben
kookoosu sãa.

Nɔni swãa te Pɔlu wa win gɔra sɔɔ

16 Na kpam gerumɔ goo u ku man mɛɛri
nge wiiro. Adama ì n man mɛɛra wiiro, i
man wuro nge mɛ, kpa nɛ maa n woo kana
fiiko.
17 Ye kon gere tẽ, ya ɲ wee Yinnin min
di. Adama na ye gerumɔwa ka toro sindu
domi na yẽ ma kon kpĩ n woo kana. Na gari
gerumɔ nge wiiro.
18 Yèn sõ gabu dabinu ba wasin sõ woo
kanamɔ, nɛn tii kon maa woo kana.
19 Bɛɛ be i bwisi mɔ, i ra ka wiirobu
tɛmanɛ.
20 I maari ba bɛɛ kuammɛ nge yobu, ma ba
bɛɛ gbɛnimɔ ma ba bɛɛ taki dimɔ ma ba bɛɛ
gɛmmɔ ma ba bɛɛ baari soomɔ.
21 Sekura man mɔ̀ n ka bɛɛ sõ ma dama nɛ
na kun mɔ n ka bɛɛ kua mɛ.
Ka mɛ, goo ù n toro sindu mɔ na maa mɔ
nɛn tii. Na gari saarimɔ nge wiiro.
22 Ba sãa Yuuba? Mɛya maa nɛn tii. Ba
sãa Isireliba? Mɛya maa nɛn tii. Ba sãa
Aburahamun bweseru? Mɛya maa nɛn tii.
23 Ba sãa Kirisin sɔm kowobu? Na bu kere
te sɔɔ. Nɛn gari yi, wiira gariya. Na sɔmburu
kua na bu kere, ba man pirisɔm doke n bu
kere, ba man sɛni so na ɲ yen geeru yẽ. Nɔn
dabinu na gɔɔ turuku kua.
24 Nɔn nɔɔbuwa Yuuba ba man sɛni nɔɔ
weeru tia sari so.
25 Ba man dãa so tia tian nɔn ita. Ba
man kpenu kasukure nɔn teeru. Nɔn itawa
bɛsɛn goo ga nim diira, ma nɔn teeru na
wɔri nim sɔɔ na wãa mi bururun di sere
sisiru bururu.
26 Nɛn sanum dabinu sɔɔ na ra n wãa kari
sɔɔ daa bakanun sõ ka swaa diobun sõ, gasɔ
nɛn tiin bweseru sɔɔ, gasɔ tɔn tukobun mi,
gasɔ wuu sɔɔ, gasɔ gbaburɔ, gasɔ nim wõku
sɔɔ, gasɔ maa be ba sãare naanɛ dokeobun
mi.
27 Na sɔm damginu kua, na maa wahala
wa. Na dom sera nɔn dabinu. Na gõɔru
ka nim nɔru wa. Na dĩanu bia nɔn dabinu.
Wooru ka terera man deema.
28 Ye ya tie na ɲ yen gari mɔ̀ ma n kun
mɔ gari yi na sɔɔwa baadomma, yiya Yesun
yigbɛnu kpuron bwisikunu.
29 Goo ù n dam bie na ra n maa dam
biewa. Bà n goo sokurasia, n da man
mɛniwa.
30 Yà n kua tilasi n ka woo kana, nɛn dam
sarirun sõna kon woo kana.

31 Gusunɔ, Yinni Yesun Baaba, wi n weenɛ
bu siara ka baadommaɔ, u yɛ̃ ma na ɲ weesu
mɔ̀.
32 Sanam mɛ na wãa Damasiɔ, wuu yɛ̃ro
wi sina boko Aretasi u yi, u dera ba wuun
kɔnnɔsu kɛnua bu ka man mwa.
33 Adama ba man yara saa gbãrarun
fɛnɛntin di ka bireru. Nge mɛya na ka nùn
kisirari.

Kãsinu ka sɔ̃ɔsi ni Pɔlu wa

12

1 Na ɲ kon ko na kun woo kanɛ baa mɛ n
ɲ wã. Tɛ̃ kon kãsinu ka sɔ̃ɔsinun gari ko ni
Yinni u man sɔ̃ɔsi.
2 Na Kirisigii goo yɛ̃ wi ba suare sere
Gusunɔ wɔllɔ n wɔ̃ɔ wɔkura nnɛ tura gisɔ.
Ba tɛ̃ wi suawa ka gem? Nge u kãsawa.
Gusunɔ turowa yɛ̃.
3 Mɛya na yɛ̃ ma ba durɔ wi sua sere
Gusunɔn mi. Na maa wure na gerumɔ, ba
nùn suawa ka gem? Nge u kãsawa. Gusunɔ
turowa yɛ̃.
4 Miya u gari nua yi yi ɲ weenɛ tɔnu u
gere, yi u ɲ mam kpɛ̃ u gere.
5 Kon durɔ win sɔ̃ woo kana. Adama na ɲ
nɛn tiin sɔ̃ woo kanamɔ, ma n kun mɔ nɛn
dam sarirun sɔ̃.
6 Baa nà n woo kanabu kĩ, na ɲ kon ko
wiiro domi geeya kon gere. Adama na ɲ
wuramɔ n woo kana kpa goo u ku raa man
mɛɛri n kere nge mɛ u man waamɔ, ɲ kun
mɛ, nge mɛ u nɔɔmɔ nɛn nɔɔn di.
7 Adama n ku ka tii sua sɔ̃ɔsi nin kpãarun
sɔ̃, bararu gara man wɔri nge sãka nɛn wasi
sɔɔ. Ta na nge Setam sɔmɔ tu ka man so kpa
tu man yinari n tii sua.
8 Na Yinni kana tia tian nɔn ita bara ten sɔ̃
u ka man tu wunari.
9 U man wisa u nɛɛ, win durom mu man
tura domi win dam mu ra sɔ̃ɔsire sanam mɛ
na ɲ dam mɔ. N n mɛn na, na kĩru bo n ka
nɛn dam sariru woo kana kpa Kirisin dam
mu n man wãasi.
10 Yen sɔ̃na na nuku dobu mɔ dam sariru
sɔɔ ka wɔma ka nuku sankiranu ka nɔni
swãaru, ka maa wururabu ye na sɔɔwa
Kirisin sɔ̃. Domi sanam mɛ na ɲ dam mɔ,
sanam mɛya na sãa damgii.

Pɔlu u ka Korintigibu wurure

11 Na gari mɔ̀ nge wiiro, adama tilasiwa
i man kua. Bɛɛya n weenɛ i nɛn gea gere.
Domi baa nà kun sãa gãanu, bɛɛn gɔro
gisonko be, ba ɲ man kere.
12 Kookoo si su sɔ̃ɔsimɔ ma na sãa gɔro,
su koora bɛɛn suunu sɔɔ ka suuru baka.
Siya yĩrenu ka sɔm maamaakigia ka sɔm
damginu.
13 Mba sɔɔra i ɲ somiru wa ta tura nge
Yesun yigbɛnu ganu ma n kun mɔ ye na kun
kue bɛɛn sɔmunu baasi. I man tora te suuru
kuo.
14 Wee na sɔɔru kpa n ka kpam na bɛɛn
mi nɔn itase, na ɲ kon maa ko bɛɛn sɔmunu.
Bɛɛya na kĩ, n ɲ mɔ bɛɛn gobi. Domi n ɲ
bibun baa bu ka gobi kasu yi ba koo ka ben
mɔwɔbu nɔɔri, mɔwɔbun baawa bu ka ben
bibu nɔɔri.
15 Nɛn nuku doba n ka nɛn mɔru kpuro
di kpa n ka nɛn tii tii dendi bɛɛn hunden sɔ̃.
Nà n bɛɛ kĩa n kpɛ̃a, kĩi te i man kĩ ta koo
kaarawa?
16 I wura ka gem ma na ɲ kue bɛɛn
sɔmunu adama gaba nɛɛ na bwisi mɔ, na bɛɛ
taki di.
17 Nge na bɛɛ diwa saa be na bɛɛ gɔrian
turon min di?
18 Nɛna na Titu kana u da bɛɛn mi. Ka
bɛsɛgii wi sanna, na bu gɔra. Titu u bɛɛ taki
di? N ɲ gãa teena sa naa gire nɛ ka wi? Sa ɲ
kookoo teesu kue?
19 I tamaa tɛɛbun di sa ka tii yinamɔwa
bɛɛn wuswaaɔ? Aawo, n ɲ mɛ, nɛn kĩnasibu.
Gusunɔn wuswaaɔwa sa gari gerumɔ nge
mɛ Kirisi u kĩ kpa i ka tãsi.
20 Na wurure sanam mɛ kon turi bɛɛn mi,
kpa na kun bɛɛ deemɛ nge mɛ na kĩ, bɛɛ maa,
kpa i kun man wa nge mɛ i kĩ. Na wurure
sannɔsun sɔ̃ ka nisinu ka mɔru ka kinɛnu ka
wɔnnaa ka tɔn wĩinu ka tii suabu ka nɔɔ nɛɛ
sariru.
21 Na wurure Gusunɔ u ku raa man kawe
bɛɛn wuswaaɔ sanam mɛ kon kpam na bɛɛn
mi, kpa n ku ra swĩ tɔn dabirun sɔ̃ be ba
raa tora ma ba ɲ gɔ̃ru gɔsie saa ben daa
disinugian di, ka kɔ̃ɔ mɛnnabu tantanaru
sɔɔ, ka daa bɛrɛtɛkɛ ye ba ra raa ko.

Kirɔ dãaka ka tɔbiribu

13

1 Nɔn itasewa na sisi bɛɛn mi. Nge mɛ
Gusunɔn gari gerumɔ, "Mɛm mɛ ba koo tɔnu
sie kpuro, n weenɛ tɔnu yiru ɲ kun mɛ tɔnu
ita bu mɛn seeda di."

2 Kon bu kirɔ ko be ba raa tora ka be ba tie
kpuro. Na mam bu koore kɔ sanam mɛ na
wãa bɛɛn mi nɔn mɛɛruse. Na maa wure na
mɔ̀ ye na wãa n toma. Sanam mɛ kon kpam
na bɛɛn mi kon sɛ̃sia.
3 I kĩ n bɛɛ sɔ̃si ma Kirisi gari gerumɔ nɛn
min di. N n mɛn na, i ko i wa. N ǹ mɔ
Kirisi sãa dam sarirugii bɛɛn mi, u win dam
sɔ̃simɔwa bɛɛn suunu sɔɔ.
4 Geema, ba nùn kpare dãa bunanaru sɔɔ
win dam sarirun sɔ̃, adama u wasi Gusunɔn
dam saabu. Sa maa sãa dam sarirugibu bɛsɛ
ka win gbinnaa sɔɔ, adama sà n na bɛɛn mi, i
ko wa ma sa wasi ka wi Gusunɔn dam saabu.
5 I laakari koowo kpa i tii wɛ̃ɛri i wa ì n
naanɛ doke ka gem. I ǹ tuba ma Yesu Kirisi
wãa bɛɛ sɔɔ? Nge i wa ma i ǹ tura mɛ.
6 Ka mɛ, na yĩiyɔ i ko tubu ma bɛsɛ sa tura
ka gem.
7 Sa Gusunɔ kanamɔ i ku ka kɔ̃sa gaa ko. N
ǹ mɔ sa kĩ su sɔ̃si ma sa tura, adama gea sa
kĩ i n da ko, baa ǹ n sãare nge bɛsɛ sa kpana.
8 Domi sa ǹ dam mɔ su ka gem kɔ̃sa kua,
ma n kun mɔ su mu gea kua.
9 Bɛsɛn nukura ra n do sà n kua dam
sarirugibu sanam mɛ i sãa damgibu. Mɛya
maa sa bikiamɔ bɛsɛn kanaru sɔɔ i ko tɔn
yebunu.
10 Yen sɔ̃na na bɛɛ yoruammɛ mìn di na
toma, kpa nà n tunuma, n ku ka bɛɛ sɛ̃sia ka
wooda ye Yinni u man wɛ̃ n ka bɛɛ tãsisia, n
ǹ mɔ n ka bɛɛ sura.
11 Tɛ̃ nɛgibu, i n nuku dobu mɔ. I kookari
koowo i ka ko tɔn yebunu i n dam kɛ̃ɛnamɔ.
I nɔɔ tia koowo, i n wãa alafia sɔɔ. Gusunɔ
u ko n wãa ka bɛɛ, wi, wi u sãa kĩrugii ka
alafiagii.
12 I tɔbirinɔ ka kĩru.
Naanɛ dokeobu kpuro ba bɛɛ tɔbura.
13 Yinni Yesu Kirisin durom ka Gusunɔn
kĩru ka Hunde Dɛɛron mɛnnabu n ka bɛɛ
kpuro wãa.

TIRE TE PƆLU U GALATIGIBU KUA

Galatigiba Pəlu u tire te kua. Galatin tem mu kpã. Gisə, tem mɛya ba sokumə Turuki. Pəluwa u gbia u waasu da tem mi, Gərobun Kookoosu wiru 13 ka 14. Yen biru, Yuu gaba na ba bu sõəsi tukunu sõəsimə ni nu sãa Yuuban deemaa. Niya, bango kobu ka woodan mɛm nəəbu. N deema Pəlu u raa Galatigibu sõəwa tokereke ma goo sari wi u koo win toranun suuru wa Gusunən mi ma n kun mə yɛ̃ro u gõru gəsia ma u Yesu naanɛ doke. Ye Pəlu u nua ma naanɛ dokeobu ba wuramə Yuuban sõəsi ni səə, yera biti nùn mwa too, wiru 1:6 ka 4:20. Yen sõna u tire teni yorua ka məru u ka bu kirə ko Yuuban sõəsi nin sõ. Domi sõəsi nin bweseru nu ǹ sãa Gusunəginu.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1-5.
2. Labaari Gea ya sãawa tia, wiru 1:6-10.
3. Pəlu u ka tii yinamə, wiru 1:11n di sere wiru 2:21.
4. Naanɛ dokebu ka Gusunən durom sõna tənu u koo gem wa, wiru 3n di sere wiru 4.
5. Naanɛ dokeon tii məru, wiru 5:1n di sere wiru 6:10.
6. Kirə dãaka ka təbiribu, wiru 6:11-18.

Təbiribu

1-5 Bɛɛ Yesun yigbɛnugibu, bɛɛ be i wãa Galatin temə, nɛ ka bɛsɛgibu kpuro be sa wãa sannu, sa bɛɛ təbura. Gusunə Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ̃. Yesu Kirisi wi, u tii wɛ̃ bɛsɛn toranun sõ u ka sun wəra saa handunia kõsa yen nəman di, Gusunə bɛsɛn Baaban kĩru səə. Wiya u yiiko mə sere ka baadommaə. Ami.

Nɛna Pəlu. Yesu Kirisiwa u man soka n ka ko win gəro, wi ka Gusunə Baaba, wi u nùn seeya gərin di. N ǹ mə təmba ba man soka, nɛn sokura kun nɛ saa tənu goon min di.

Labaari gea gaa maa sari

6 N man biti kua, wee, i yɛ̃ro derimə fuuku fuuku wi u bɛɛ soka ka Kirisin durom, ma i kĩ i Labaari gea gaa swĩi.

7 Sà n gem gerumə, Labaari gea gaa maa sari. Gaba gesi bɛɛn laakari burisinaməwa, ma ba kĩ bu Kirisin Labaari gea gəsia.

8 Adama baa bɛsɛn tii, ǹ kun mɛ gərado wi u na wəllun di, ù n bɛɛ Labaari gea tuka waasu kua, ye ya ǹ sãa ye sa bɛɛ sõəwa bu nùn bõrusio.

9 Sa raa gerua, na maa wure na gerumə, goo ù n bɛɛ gari tuki waasu kua yi yi ǹ sãa yi i mwa kə, bu nùn bõrusio.

10 Na tənun siarabu kasu ka gari yini? Aawo, Gusunən siaraba na kĩ. Na kookari mɔ̀ n ka ko ye n koo təmbu dore ro? Aawo. Nà n kĩ n ko sere ka tɛ̃ ye n təmbu doremə, na ǹ ko na n sãa Kirisin yoo.

Nge mɛ Pəlu u ka kua gəro

11 Nɛgibu, na bɛɛ sõəmə ma Labaari gea ye na kparamə ya ǹ sãa tənugia.

12 Na ǹ ye mwɛ tənun min di, goo kun maa man ye keu kue, Yesu Kirisiwa u man ye sõəsi.

13 I nua nge mɛ nɛn wãara raa sãa sanam mɛ na Gusunə sãamə nge mɛ Yuuba ba ra ko. Na ra n Gusunən yigbɛru nəni sõəmə n banda n ka tu kam koosia.

14 Nɛn sikadoban komarun kĩrun sõna na nɛn Yuusi dabiru gbiiri Yuuban sãaru səə be ba sãa nɛn saaraba.

15 Adama Gusunə u man gəsa ba sere man mara ma u man soka win durom səə.

16 Ma sanam mɛ u gõru doke u man win Bii sõəsi kpa n ka tən tukobu win Labaari gea waasu kua, na ǹ de təmbu gabun mi bu ka man bwisi kɛ̃.

17 Na ǹ maa de Yerusalɛmuə n ka bu wa be ba gbia ba kua Yesun gərobu na sere kua gəro. Adama na yande dawa Daarububan tem səə. Min diya na maa wura Damasiə.

18 N tɛ n kua wõə ita na sere Yerusalɛmu da n ka Piɛɛ gia, ma na sina win mi sõə wəkura nəəbu.

19 Na ǹ maa gəro goo wa mi, ma n kun mə Yakəbu, Yinnin wənə.

20 Ye na yorumə, gema. Gusunəwa sãa nɛn seedagii nà n weesu mɔ̀.

21 Yen biru na Sirin tem da ka Silisin tem.

22 Sanam mɛ, Kirisin yigbɛ ni nu wãa Yudeaə nu ǹ gina man waare.

23 Ba gesi nua ma wi u raa bu nəni sõəmə, u tɛ̃ Yesun faaban gari waasu mɔ̀, yi u raa kĩ u kam koosia.

24 Ma ba Gusunə siara nɛn sõ.

Pɔlu ka gɔro be ba tie

2

1 Wɔ̃ɔ wɔkura nnɛn biru ma sa kpam
wura Yerusalɛmuɔ, nɛ ka Baanabasi. Sa maa
Titu sua u ka sun da.
2 Na da yèn sɔ̃ Gusunɔ u man sɔ̃ɔsi ma
n weenɛ n da. Nɛ ka wirugibu tɔnawa sa
mɛnna, ma na bu Labaari gean gari tubusia
yi na ra tɔn tukobu waasu kue, domi na ɲ̀ kĩ
nɛn sɔmburu te na raa kua, ɲ̀ kun mɛ te na
mɔ̀ tɛ̃, tu kam ko.
3 Baa mɛ Titu nɛn kpaasi u sãa Gɛrɛki, ba
ɲ̀ nùn tilasi kue u ka bango ko.
4 Adama tɔmbu gabu be ba ɲ̀ sãa begibu
ka gem, ba dua bɛsɛn wuurɔ ma ba kĩ bu
nùn bango ko. Ba na gbɛnum nge kɔrumɔtɔ
kowobu bu ka bɛsɛn tii mɔru mɛɛri te Kirisi
Yesu u sun wɛ̃. Ba kĩwa su wure su ko yobu.
5 Adama sa ɲ̀ ben gari wure baa fiiko yèn
sɔ̃ sa kĩ Labaari gean gem mu n wãa bɛɛn
suunu sɔɔ.
6 Ma be ba sãare wirugibu, n ɲ̀ man
gãanu sãa ye ba sãa domi Gusunɔ kun tɔnun
wuswaa mɛɛra. Wirugii be, ba ɲ̀ man gari
gɛɛ sosie.
7 Adama ba wa ma Gusunɔ u man Labaari
gea nɔmu sɔndia tɔn tukobun sɔ̃ nge mɛ u
Piɛɛ ye nɔmu sɔndia Yuuban sɔ̃.
8 Domi wi u Piɛɛ dam wɛ̃ u ka ko gɔro
Yuuban sɔ̃, wiya maa man dam wɛ̃ n ka ko
gɔro tɔn tukobun sɔ̃.
9 Ma sanam mɛ Yakɔbu ka Piɛɛ ka Yohanu,
be ba sãa nge yigbɛrun gbereba, ba nɛn
kɛ̃ru tuba te ba man wɛ̃, ba wura ma nɛ
ka Baanabasi, sa kua begibu. Ba maa wura
su da tɔn tukobun mi, kpa be, bu maa da
Yuuban mi.
10 Adama ba sun kana su ben sãarobu
yaaya. Na maa kookari kua na ka kua mɛ.

Pɔlu u Piɛɛ gerusi Antiɔsiɔ

11 Sanam mɛ Piɛɛ u na Antiɔsiɔ na nùn
gerusi nɔni ka nɔni yèn sɔ̃ u taarɛ mɔ.
12 Gabu be Yakɔbu u gɔra mi, bu sere
tunuma, Piɛɛ u ra raa di ka tɔn tuko naanɛ
dokeobu sannu. Adama ye tɔn be, ba
tunuma ba kpa, u tii gawa ma u ɲ̀ maa dimɔ
ka be bangon woodan sɔ̃.
13 Ma Yuu gaba maa murafitiru kua ka
wi sannu sere ba Baanabasin tii gawe ben
murafiti te sɔɔ.
14 Ye na wa ma ba ɲ̀ sĩimɔ ka gɔ̃ru tia
Labaari gean gem sɔɔ, na Piɛɛ sɔ̃ɔwa be
kpuron wuswaaɔ na nɛɛ, wunɛ Yuuwa ma
a mɔ̀ nge tɔn tuko, n ɲ̀ mɔ nge Yuu. N n mɛn
na, amɔna a ka tɔn tukobu gawamɔ bu ko
nge Yuuba.

Yuuba ka tɔn tukobu

ba faaba mɔ naanɛ dokebun sɔ̃

15 Ka geema, bɛsɛ Yuubara, n ɲ̀ mɔ tɔn
tuko be ba sãa durumgibu, domi Yuubara
ba sun mara.
16 Ka mɛ, sa yɛ̃ ma tɔnu u koo gem wa
Gusunɔn wuswaaɔ ù n Yesu Kirisi naanɛ
doke, n ɲ̀ mɔ ka wooda nɛnubu. Bɛsɛ
maa, sa Yesu Kirisi naanɛ doke su ka gem
wa Gusunɔn wuswaaɔ, n ɲ̀ mɔ ka wooda
nɛnubu. Domi goo sari wi Gusunɔ koo gem
wɛ̃ yèn sɔ̃ u wooda mɛm nɔɔwa.
17 Tɛ̃ bɛsɛn tii sà n sɔ̃ɔsira torobu nge mɛ
tɔn tukobu ba sãa yèn sɔ̃ sa gem kasu saa
Kirisin min di, ɲ̀ n mɛn na, Kirisin sɔmbura
ta toraru sosimɔ? Su ku wa mɛ.
18 Domi nà n ye na raa sura bana, na tii
sɔ̃ɔsimɔ toro.
19 Adama ɲ̀ n woodan sɔ̃n na, ya ɲ̀ maa
dam mɔ nɛn wɔllɔ, yen tiiwa ya man go kpa
na n ka wãaru mɔ Gusunɔn wuswaaɔ. Ba
man kpare dãru sɔɔ ka Kirisi sannu.
20 Yen sɔ̃na n ɲ̀ maa mɔ nɛna na wasi,
Kirisiwa u wãaru dimɔ nɛ sɔɔ. Ma wãa te
na dimɔ tɛ̃, na tu dimɔwa ka naanɛ dokebu
Gusunɔn Bii sɔɔ wi u man kĩa ma u win
wãaru wɛ̃ nɛn sɔ̃.
21 Na ɲ̀ Gusunɔn durom kam koosiamɔ.
Domi tɔnu ù n gem waamɔ Gusunɔn mi saa
woodan di, Kirisin gɔɔ kua kam.

Wooda ka naanɛ dokebu

3

1 Bɛɛ Galatigibu laakari sariba! Bɛɛ be ba
sɔ̃ɔwa kpasasa nge mɛ ba Yesu Kirisi kpare
dãru sɔɔ, wara u bɛɛ dobua.
2 I man gãa tee nini sɔ̃ɔwɔ. I Gusunɔn
Hunde mwa wooda nɛnubun sɔ̃? Nge
Labaari gean sɔ̃ ye i nua ma i naanɛ doke.
3 Amɔna i ka laakari bia mɛ. I torua ka
Gusunɔn Hunde. Ma i kĩ i dakura ka bɛɛn
tiin dam?
4 I nɔni swãa te kpuro wawa kam? Aawo,
n ɲ̀ kam.
5 Ye Gusunɔ u bɛɛ win Hunde wɛ̃, ma u
sɔm maamaakiginu mɔ̀ bɛɛn suunu sɔɔ, u

mɔ̀ yèn sɔ̃ i wooda mɛm nɔɔwa? Nge yèn sɔ̃ i Labaari gea nua ma i ye naanɛ doke.
6 Nge mɛ ba yorua, “Aburahamu u Gusunɔ naanɛ doke, yen sɔ̃na Gusunɔ u nùn garisi gemgii.”
7 Yen sɔ̃, i de i n yɛ̃ ma be ba Gusunɔ naanɛ doke beya ba sãa Aburahamun bibu.
8 Gusunɔn gari yi raa gerua ma Gusunɔ u koo tɔn tukobu gem wɛ̃ naanɛ dokebun sɔ̃. Yen sɔ̃na yi Aburahamu Labaari gea waasu kua yellun di yi nɛɛ, “Wunɛn min diya Gusunɔ u koo bwesenu kpuro domaru kua.”
9 Aburahamu u Gusunɔ naanɛ doke ma u domaru wa. Nge mɛya be ba maa Gusunɔ naanɛ doke, ba koo domaru wa ka wi sannu.
10 Be ba woodan mɛm nɔɔbu gballi ba bu bɔ̃rusi. Domi ba yorua ba nɛɛ, “Bɔ̃rurowa wi u yina u woodan gari kpuro mɛm nɔɔwa yi ba yorua.”
11 Tɛ̃ ya sɔ̃ɔsira kpasasa ma goo kun gem waamɔ Gusunɔn wuswaaɔ ka woodan mɛm nɔɔbu, domi ba yorua ba nɛɛ, “Wi Gusunɔ u gem wɛ̃ naanɛ dokebun sɔ̃, wiya u ko n wãa.”
12 Tɛ̃, wooda ya ɲ̀ ka naanɛ dokebu dendimɔ. Domi ba yorua ba nɛɛ, “Wi u ye kpuro mɛm nɔɔwa, wiya u ko n wãa yen sɔ̃.”
13 Adama Kirisi u sun yakia saa woodan bɔ̃rin di sanam mɛ u kua wi ba bɔ̃rusi bɛsɛn sɔ̃. Nge mɛ Gusunɔn gari yi gerumɔ, “Baawure wi ba bwɛ̃ dãru sɔɔ, u kua bɔ̃ruro.”
14 Kirisi u kua mɛ kpa Aburahamun domaru tu maa ka ko tɔn tukobugiru saa Yesu Kirisi win min di, kpa su ka Hunde mwa naanɛ dokebun saabu wìn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u sun kua.

Wooda ka nɔɔ mwɛɛru

15 Nɛgibu, kon gari yi weesina ka ye tɔmba yɛ̃. Tɔnu ù n nɔɔ mwɛɛru kua u sire, goo kun kpɛ̃ u tu seeya, goo kun maa tu sosimɔ.
16 Tɛ̃, Aburahamu ka win sikadobuwa Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛru kua. Ba ɲ̀ gerua sikadominu nge ba ka tɔn dabinu yã. Adama ba gerua sikadobu, yen tubusiana tɔn turo tɔna, wi u sãa Kirisi wi.
17 Amɛniwa na kĩ n gere. Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛru kua ma u tu sire. Tɛ̃, wooda ye ya na wɔ̃ɔ nɛɛru ka tɛnan (430) biru, ya ɲ̀ kpɛ̃ yu nɔɔ mwɛɛ te seeya, kpa Gusunɔn sire bi, bu ko kam.
18 Domi bà n tubi dimɔ wooda nɛnubun sɔ̃, ba ɲ̀ dimɔ nɔɔ mwɛɛrun sɔ̃. Adama Gusunɔ u Aburahamu ye wɛ̃wa ka nɔɔ mwɛɛru.
19 N n mɛn na, mban sɔ̃na ba wooda wɛ̃. Ba ye wɛ̃wa kpa kookoo si su kun sãa Gusunɔn kĩru su n ka sɔ̃ɔsire sere Aburahamun sikadobu ge, gu ka na gèn sɔ̃ ba nɔɔ mwɛɛru kua. Wɔllun gɔradobara ba wooda ye tɔmbu nɔɔsia saa sɔmɔ goon min di.
20 Adama tɔn turo ù n gãanu mɔ̀ u ɲ̀ sɔmɔ goon bukata mɔ. Wee Gusunɔ turowa u nɔɔ mwɛɛ te kua.

Woodan yaasi

21 N n mɛn na, wooda ya ka Gusunɔn nɔɔ mwɛɛru sikirinamɔ? Su ku wa mɛ. Domi bà n daa wooda wɛ̃ ye ya koo kpĩ yu tɔnu wãaru wɛ̃, Gusunɔ u koo raa tɔnu gem wɛ̃ saa woodan di.
22 Adama Gusunɔn gari gerumɔ ma tɔmbu kpuro ba wãa durum dam nɔmaɔ, kpa kɛ̃ɛ tèn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua ta n ka sãa be ba naanɛ dokegiru yèn sɔ̃ ba Yesu Kirisi naanɛ doke.
23 Naanɛ dokebun saa yu sere na, wooda ya sun dɔɔrɛ sãawa ya nɛni sere naanɛ doke bi, bu ka sɔ̃ɔsira.
24 Wooda ye, ya sun nɛnua sere Kirisi u ka tunuma, kpa Gusunɔ u sun gem wɛ̃ naanɛ dokebun sɔ̃.
25 Tɛ̃ ye naanɛ dokebun saa ya tura, sa ɲ̀ maa wãa dɔɔrɛ sɔɔ.
26 Domi Yesu Kirisi sɔɔ bɛɛ kpuro i kua Gusunɔn bibu naanɛ dokebun sɔ̃.
27 Mɛya bɛɛ kpuro bɛɛ be i kua Kirisigibu batɛmu sɔɔ i Kirisin daa sebua.
28 Yen sɔ̃na goo kun goo, Yuuba ka tɔn tukobu, yobu ka tii mɔwɔbu, tɔn kurɔbu ka tɔn durɔbu. Bɛɛ kpuro i sãa tia yèn sɔ̃ i gbinnɛ ka Yesu Kirisi.
29 I n sãa Kirisigibu, i maa sãa Aburahamun sikadominu, i ko maa tubi di yèn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua.

4

1 Ye na gerumɔ wee. Bii wi u koo win baan tubi di, sanam mɛ u gina sãa bii, u ɲ̀ yoo sanɔ gaa kere, baa mɛ kpuro sãa wigia.
2 Saa ye u sãa bii, tɔmba wãa be ba nùn nɛni, ba maa win wunanɔsu mɔ̀ sere saa ye win baaba u nùn yiiya.

3 Nge mɛya n sãa ka bɛsɛ. Sa raa sãa
handunian bũnun yobu.
4 Adama sanam mɛ saa ya tura, Gusunɔ u
win bii gɔrima. Tɔn kurɔwa nùn mara, u
maa nùn marawa woodan nɔma sɔɔ,
5 kpa u ka bu yakia be ba wãa woodan
nɔmaɔ kpa su ko Gusunɔn bibu.
6 Gusunɔ u win Biin Hunde gɔrima bɛsɛn
gɔ̃rusu sɔɔ u ka sɔ̃ɔsi ma win biba bɛsɛ sa sãa.
Hunde win saabuwa sa nùn sokumɔ, baaba.
7 N n mɛn na, a ɲ̀ maa sãa yoo, a kua bii. Tɛ̃
ye a ka sãa bii, Gusunɔ u maa nun kua tubi
dio.

Galatigibun gari Pɔlu nɛni

8 Yellu i ɲ̀ Gusunɔ yɛ̃, ma i sãa gãanun
yobu ni nu ɲ̀ sãa Gusunɔ.
9 Adama tɛ̃ nge mɛ i Gusunɔ wura, nge n
mam nɛɛre, Gusunɔ u bɛɛ wura, amɔna i ka
kĩ i gɔsira handunian bũnun mi, ni nu ɲ̀ dam
ka bɛɛrɛ mɔ. Mban sɔ̃na i kĩ i maa ko nin
yobu.
10 I tɔ̃nu ganun saria swĩi, ka suru ka tɔ̃ɔ
bakanu ka wɔ̃su.
11 Tɛ̃ bɛrum man mɔ̀ nɛn sɔmburu kpuro
tu ku raa ko kam te na kua bɛɛn sɔ̃.
12 Na bɛɛ kanamɔ nɛgibu, i bɛɛn tii dokeo
nɛn ayerɔ, domi na nɛn tii doke bɛɛn ayerɔ.
I ɲ̀ man gãanu tore.
13 Nge mɛ i yɛ̃, ka wasin barara na bɛɛ
Labaari gea waasu kua nɔn gbiikiru.
14 Adama i ɲ̀ man gɛma, i ɲ̀ maa man yinɛ,
baa mɛ nɛn bararu ta bɛɛ waabu tusa. I man
mwawa nge mɛ i ko Gusunɔn gɔrado mwa,
ɲ̀ kun mɛ Yesu Kirisi win tii.
15 I raa nuku dobu mɔ. Tɛ̃, mba n bɛɛ kua.
Na kon kpĩ n bɛɛ seeda diiya ma, ɲ̀ n koo raa
koora i ko i bɛɛn nɔni wuka i man kɛ̃.
16 Na kua bɛɛn yibɛrɛ yèn sɔ̃ na bɛɛ gem
sɔ̃ɔwa?
17 Tɔn be, ba bɛɛn kĩru kasu, adama n ɲ̀ ka
yaasi gea. Ba kĩ bu bɛɛ gɔwa bɛsɛn min di,
kpa i n ben kĩru kasu.
18 Tɔnu ù n bɛɛn kĩru kasu ka yaasi gea, gãa
geena baadomma, n ɲ̀ mɔ sanam mɛ na wãa
ka bɛɛ tɔna.
19 Nɛn bii kĩnasibu, na kpam maa wahala
mɔ̀ nge tɔn kurɔ wi u marumɔ, sere Kirisin
daa yu ka koora bɛɛ sɔɔ.
20 Na kĩ na n wãa ka bɛɛ tɛ̃ kpa n nɛn gere
kɔsi. Na wãa bitani sɔɔ bɛɛn sɔ̃.

Agaa ka Saaraa

ba sãa gari yin weesinaa

21 I de n bɛɛ bikia, bɛɛ be i kĩ i n
wãa woodan nɔmaɔ, i ɲ̀ nua ye wooda ya
gerumɔ?
22 Ba yorua ma Aburahamu u bii tɔn
durɔbu yiru mara, turo ka kurɔ wi u sãa
yoo, turo ka kurɔ wi u sãa tii mɔwɔ.
23 Yoo wi, u win bii mara nge mɛ tɔmbu
kpuro ba ra ma, adama tii mɔwɔ wi, u win
bii marawa ka Gusunɔn nɔɔ mwɛɛru.
24 Gari yini yi kua weesinaa. Kurɔ be yiru
ba ka nɔɔ mwɛɛnu yiru weenɛ. Teeru, te ta
bibu marumɔ yoru sɔɔ, ta naamɔ saa Sinain
guurun di, teya ta ka Agaa weenɛ.
25 Agaa wi, u sãare nge Sinain guuru,
Daarububan tem sɔɔ. U maa sãa nge
Yerusalɛmu ye ya wãa tɛ̃, domi ya wãa yoru
sɔɔ ka yen tɔmbu kpuro.
26 Adama Yerusalɛmu ye ya wãa wɔllɔ, ya
tii mɔ, ya maa sãa bɛsɛn mɛro.
27 Domi ba yorua,
"A gɔ̃ru doro, kurɔ wunɛ wi a ɲ̀ marure.
A gbãro a kuuka ko ka nuku dobu,
wunɛ wi a ɲ̀ marubun wahala koore.
Domi kurɔ wi ba raa deri,
u koo bibu ma n kere kurɔ wi u wãa ka
durɔ."
28 Tɛ̃ bɛɛ nɛgibu, i sãa Gusunɔn nɔɔ
mwɛɛrun bibu nge mɛ Isaki u sãa.
29 Sanam mɛya bii wi ba mara nge
baawure, u wi ba mara ka Gusunɔn
Hunden dam nɔni sɔ̃ɔwa. Mɛya maa n sãa
tɛ̃.
30 Adama mba Gusunɔn gari yi gerumɔ.
Yi nɛɛwa, "A yoo wi giro ka win bii sannu,
domi win bii wi, u ɲ̀ tubi dimɔ ka tii mɔwɔn
bii sannu."
31 Nge mɛya nɛgibu, sa ɲ̀ sãa yoon bibu. Sa
sãawa tii mɔwɔn bibu.

I bɛɛn tii mɔru nɛnuɔ

5

1 Sa n ka tii mɔn sɔ̃na Kirisi u sun yara
yorun di. Yen sɔ̃, i yɔ̃ro sim sim kpa i ku de
bu bɛɛ duusia yoru sɔɔ kpam.
2 I swaa dakio i nɔ. Nɛ Pɔluwa na bɛɛ
yeni sɔ̃ɔmɔ, ì n dera ba bɛɛ bango kua, i ɲ̀
arufaani gaa wasi Kirisin mi.
3 Nɛn seeda wee ye na dimɔ kpam.
Baawure wi u dera ba nùn bango kua,
na yɛ̃ro sɔ̃ɔmɔ u koo wooda kpuro mɛm
nɔɔwawa.

4 Bɛɛ be i kĩ i gem wa Gusunɔn wuswaaɔ
ka woodan nɛnubu, i tii kara kɔ Kirisin min
di ma i kisira durom nɔman di.
5 Domi sa yĩiyɔ ma Gusunɔ u koo sun gem
wɛ̃ ma sa mɛ swaa daki ka win Hunden dam
ka naanɛ dokebu.
6 Sà n gbinnɛ ka Yesu Kirisi, bango ɲ̀ kun
mɛ bango sariru ya ɲ̀ gãanu. Ye n sãa gãanu
yeya naanɛ dokebu bi bu sɔmburu mɔ̀ ka
kĩru.
7 I raa duki mɔ̀ bura buram tɔna. Wara
u bɛɛ swaa bunana i ɲ̀ maa ka gem mɛm
nɔɔwammɛ.
8 Kɔkiri bi, bu ɲ̀ nɛ saa Gusunɔn min di wi
u bɛɛ soku.
9 Nge mɛ ba ra nɛɛ, pɛ̃ɛ seeyatia fiiko, yeya
ya ra pɛ̃ɛ kpuro kukusie.
10 Adama Yinni u dera na bɛɛ naanɛ sãa.
Na yɛ̃ ma i ɲ̀ ko gãa tukunun bwisikunu ko.
Wi u maa bɛɛ bitani dokemɔ, Gusunɔ u koo
nùn taarɛ wɛ̃ baa ɲ̀ n weren na.
11 Nɛgibu, nɛn tii nà n kparamɔ sere ka
tɛ̃ ma n weenɛ bu bango ko, mban sɔ̃na
ba man nɔni sɔ̃ɔmɔ. Nà n mɔ̀ mɛ, Yesun
dãa bunanarun gɔɔn gari yi ɲ̀ maa tɔmbu
torasiamɔ.
12 Be ba bɛɛ bitani dokemɔ mi, bu doo bu
tii maatam ko.
13 Nɛgibu, ba bɛɛ sokawa i ka ko tii
mɔwɔbu. Ka mɛ, i ku de bɛɛn tii mɔru tu de
i n sĩimɔ ka wasin baa. Adama i n sominamɔ
ka kĩru.
14 Domi wooda kpuron wira wãawa yiire
tee bini sɔɔ bi bu nɛɛ, "A wunɛn tɔnusi kĩɔ
nge wunɛn tii tii."
15 Adama ì n sankinamɔ nge gbeeku yɛɛ,
i mɛɛra koonamɔ, i n yɛ̃ ma i ko kam
koosiana.

Gusunɔn Hunde ka tɔnun daa

16 Ye na gerumɔ wee, i de Gusunɔn Hunde
u bɛɛ kpara. N n koora mɛ, i ɲ̀ ko maa bɛɛn
tii tiin kĩru kankam ko.
17 Domi ye bɛsɛn tii tiin daa ya kĩ, ya ɲ̀
ka Gusunɔn Hunden kĩru nɔɔ tia sãa. Ma
Hunden kĩru ta ɲ̀ ka bɛsɛn tii tiin kĩru nɔɔ tia
sãa. Kĩru yiru ye, ya sannamɔ sere i ɲ̀ kpɛ̃ i
ko ye i kĩ.
18 Adama Gusunɔn Hunde ù n bɛɛ
kparamɔ i ɲ̀ wãa woodan nɔmaɔ.
19 Tɔnun tii tiin daa ya ra sɔ̃ɔsire kpasasa.
Yeya kɔ̃ɔ mɛnnabu tantanaru sɔɔ, ka daa
disinugia ka daa bɛrɛtɛkɛ,
20 ka bũu sãaru ka tim kankam, ka yibɛrɛ
tɛɛru, ka sannɔ, ka nisinu, ka mɔru, ka nɔɔ
gɔmunu, ka sikirinɔ, ka karanabu,
21 ka kinɛnu, ka tam nɔrubu, ka aka dibu,
yen bweseru kpuro gesi. Na bɛɛ kirɔ mɔ̀ nge
mɛ na raa kua na nɛɛ, be ba yenin bweseru
mɔ̀, ba ɲ̀ kpɛ̃ ba n wãa mi Gusunɔ u bandu
swĩi.
22 Adama Gusunɔn Hunden maruma,
kĩru, ka nuku dobu, ka bɔri yɛndu, ka
tɛmanabu, ka tɔn geeru, ka nuku tia, ka
naanɛ,
23 ka daa duudwia, ka gaya. Wooda sari ye
ya yeni taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
24 Ma be ba sãa Yesu Kirisigibu ba ben
tii tiin daa kpeerasia dãa bunanarɔ, ka yen
binɛ ka yen kĩru kpuro.
25 Gusunɔn Hundewa u sun wãaru wɛ̃. N
n mɛn na, su maa de u n sun kpare.
26 Su ku tii sua kpa sa n sannɔ seeyamɔ
bɛsɛn suunu sɔɔ, kpa sa n nisinu kuanammɛ
bɛsɛn tii tiinɛ.

I sɔmunu dɛranɔ

6

1 Nɛgibu, ì n goo mwa toraru garu sɔɔ, bɛɛ
be Gusunɔn Hunde u kparamɔ, i yɛ̃ro swaa
gea sureo kpam ka tii kawabu, kpa i n tii yɛ̃
bu ku raa ka bɛɛn tii kɔkirin sɔ̃.
2 I n sɔmunu dɛranamɔ kpa i ka Kirisin
wooda mɛm nɔɔwa.
3 Goo ù n tii mɛɛra goo ma u ɲ̀ sãa gãanu,
u tii nɔni wɔ̃kumɔwa.
4 I de baawure u win tiin kookoosu yĩiya
kpa u wa si sɔɔ, ye u koo ka woo kana, adama
u ku woo kana ma u goo keren sɔ̃.
5 Domi baawurewa u koo win tii tiin
sɔmunu sɔbe.
6 Wi ba Gusunɔn gari sɔ̃ɔsimɔ, i de yɛ̃ro u
win gãa gee ni u mɔ bɔnu ko ka wi u nùn
sɔ̃ɔsimɔ.
7 I ku tii torasia. Ba ku ra Gusunɔ yaakoru
ko. Domi ye tɔnu u duurumɔ, yeya u koo gɛ̃.
8 U n duurumɔ ye win tii tiin daa ya kĩ,
kam koba ya koo nùn marua. U n maa
duurumɔ ye Gusunɔn Hunde u kĩ, wãaru
te ta ku ra kpewa Gusunɔn Hunde koo nùn
marua.
9 N n mɛn na, su ku wasira gean kobu sɔɔ,
domi sà kun kpanɛ, sa ko wa su gɛ̃ sanam mɛ
saa ya tura.

10 Nge mɛya saa baayere ye sa ayeru mɔ,
su baawure durom kua, n mam nɛɛre be ba
Yesu naanɛ doke.

Kirɔ dãaka ka tɔbiribu

11 Tɛ̃, i nɛn yori baka mɛɛrio ye na bɛɛ
yoruammɛ ka nɛn tiin nɔma.
12 Be ba kĩ bu woo kana wasin sɔ̃, beya ba
kĩ bu bɛɛ tilasi ko i ka bango ko. Adama ba
ye mɔ̀ kpa bu ku ka nɔni swãaru wa Kirisin
dãa bunanarun garin sɔ̃.
13 Baa be ba bango kua mi, ben tii ba ǹ
wooda mɛm nɔɔwammɛ. Ma ba kĩ bu bɛɛ
bango ko bu ka woo kana.
14 Adama nɛ na kun woo kanamɔ
ma n kun mɔ bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin
dãa bunanarun garin sɔ̃, domi win dãa
bunanarun sɔ̃na handunian gãanu kpuro
kun maa man sãawɛ gãanu, mɛya nu ǹ maa
man gawamɔ.
15 Bango ka bango sariru yen gaa kun sãa
gãanu. Ye n sãa gãanu, yeya a n sãa taka
koora kpaa.
16 Be ba taka koora kpaan wooda yeni
swĩi, alafia ka durom mu n ka bu wãa ka
Gusunɔn tɔmbu kpuro.
17 Saa gisɔn di goo u ku maa man wahala
ko domi na boo bori mɔ nɛn wasi sɔɔ, yi na
wa Yesun sɔ̃.
18 Nɛgibu, bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin
durom mu n wãa ka bɛɛ. Ami.

TIRE TE PƆLU U EFESUGIBU KUA

Pɔlu u wãawa pirisɔm sɔɔ Romuɔ u ka tire te Efesugibu yorua. Ye u tu yorua u kpa, Tisikiwa u gɔra u ka tu da. N sãare Efesun bera min Yesun yigbɛnu kpurowa u tire te yorua, n ɩ̀ mɔ teeru tɔna.

Gbiikaa, u bu sõɔsimɔ nge mɛ Yesun yigbɛrugibu ba kua wasi tee Yesu sɔɔ. U sõɔsimɔ swaa ye Gusunɔ u kpa u ka win tɔmbu gɔsa ma u ben toranu suuru kua, ma u bu win Hunde Dɛɛro wɛ̃.

Yiruse, u bu kirɔ mɔ̀ bu ka ben wãaru di nɔɔ tia sɔɔ ye ya koo sõɔsi ma Kirisi u wãa ben wãaru sɔɔ ka gem.

Pɔlu u garin weenasii dabinu sua u ka Yesun yigbɛrun nɔɔ tian gari bu yeerisia. U nɛɛ, Yesun yigbɛru ta sãawa nge wasi, ma Yesu wi, u sãa yin wiru. Yigbɛ te, ta maa sãa nge diru, ma Yesu wi, u sãa ten gani gɔmburun dam. Yigbɛ te, ta maa sãa nge kurɔ, ma Yesu wi, u sãa ten durɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Kirisi ka win yigbɛru, wiru 1:3n di sere wiru 3:21.
3. Wãa kpaaru Kirisi sɔɔ, wiru 4:1n di sere wiru 6:20.
4. Nɔɔ kana tɔbiribu, wiru 6:21-24.

Tɔbiribu

1 Bɛɛ naanɛ dokeobu, bɛɛ be i wãa Efesuɔ ma i ka Yesu Kirisi yõra dim dim, nɛ Pɔlu, nɛ wi na sãa Yesu Kirisin gɔro Gusunɔn kĩru sɔɔ, na bɛɛ tɔbura.

2 Gusunɔ bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ̃.

Durom mɛ Gusunɔ sun kua

bɛsɛ ka Kirisin

gbinnaan saabu

3 I de su Gusunɔ siara bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin Baaba. Bɛsɛ ka Kirisin gbinnaan saabu u sun wɔllun doma bwese bweseka kua saa win Hunden min di.

4 Bu sere handunia taka ko, Gusunɔ u sun gɔsa kɔ sa n ka sãa wigibu Kirisi sɔɔ, kpa sa n sãa dɛɛrobu ka taarɛ sarirugibu win mi. Win kĩru sɔɔ

5 u himba kua yellun di u sun ko win tiin bibu saa Yesu Kirisin min di. Win tɔn geerun sõna u kua mɛ,

6 kpa su ka win durom yiikogim siara mɛ u sun kua bɛsɛ ka win Bii kĩnasin gbinnaa sɔɔ.

7 Domi Kirisin yɛm saabuwa sa yakiara ma ba sun bɛsɛn durum suuru kua. Nge mɛya Gusunɔ u sun win durom bakam sõɔsi,

8 mɛ u sun kua n banda ye u sun bwisi bɛkɛ ka laakari yabua.

9 Ma u sun win asiri giasia ye win tii u gõru doke u ko yellun di saa Yesu Kirisin min di.

10 Gusunɔn himba ye, ye u koo yibia dɔma te saa ya tura, yera u taka koora kpuro mɛnna sannu, ye kpuro ye ya wãa wɔllɔ ka ye ya wãa temɔ, kpa Kirisi u n sãa yen wirugii.

11 Domi gãanu kpuro nu kooraməwa nge mɛ Gusunɔn himba ka win kĩru. Ma bɛsɛ ka Kirisin gbinnaan sõ sa kua tubi diobu Gusunɔn mi ka win tiin himba ye u gõru doke yellun di.

12 N n mɛn na, i de su Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃, bɛsɛ be sa gbia sa yĩiyɔbu mɔ Kirisin mi.

13 Mɛya maa sanam mɛ i gem gari nua yi yi sãa Labaari Gea ye ya ka bɛɛ faaba naawa, sanam mɛya i Kirisi naanɛ doke. Ma Gusunɔ u win tiin yĩreru doke bɛɛ sɔɔ ye u bɛɛ Hunde Dɛɛro kã wìn nɔɔ mwɛɛru u raa kua.

14 Hunde Dɛɛro wiya u sãa nge bɛsɛn tubin suna ye Gusunɔ u win tɔmbu nɔɔ mwɛɛru kua. Ma u sun sõɔmɔ kam kam ma sa ko tubi ye di sanam mɛ Gusunɔ u koo wigibu yakia mam mam. Kpa bu win yiiko siara.

Pɔlun kanaru

15 Yenin saabuwa saa dɔma tèn di na bɛɛn naanɛ dokebu Yinni Yesu sɔɔn baaru nua ka nge mɛ i naanɛ dokeobu kpuro kĩ,

16 na ɩ̀ wasirare na kun ka Gusunɔ siare bɛɛn sõ. Na bɛɛ yaayamɔ nɛn kanaru sɔɔ,

17 ma na bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin Yinni, wi u sãa Baaba yiikogii kana u bɛɛ ko laakarigibu kpa u bɛɛ yam bururasia i ka nùn gia.

18 Na maa nùn bikiamɔ u bɛɛn gõrun nɔni wukia kpa i ka win yam bururam wa, kpa i n ka yɛ̃ ye i yĩiyɔ yèn sõ u bɛɛ soka, ka

nge mɛ win tubi gean kpãara nɛ ye u naanɛ dokeobu yiiye,

19-20 ka nge mɛ win dam bakam mu sɔmburu mɔ̀ bɛsɛ be sa nùn naanɛ doke sɔɔ. Dam mɛ, mu sãa tem ka dam bakam mɛ u denda u ka Kirisi seeya gɔrin di ma u nùn sinasia win nɔm geuɔ wɔllɔ.

21 Miya Kirisi u wãa u wɔllun wirugibu kpuro kere ka min yiikogibu ka damgibu ka yinnibu kpuro ka yĩsiru baatere te ba koo kpĩ bu soku saa yeni sɔɔ ka maa saa ye ya sisi sɔɔ.

22 Ma Gusunɔ u dera u kua gãanu kpuron wirugii, ma u nùn wuna u ka ko wigibun yigbɛrun Yinni boko.

23 Yigbɛ te, ta sãa win wasi. Te sɔɔra win tii u wãa u yiba ma u yabu baayere yibiamɔ baama.

2

Gɔɔn suuribu

1 Gasɔ, i raa sãa nge be ba gu bɛɛn toranu ka bɛɛn mɛm nɔɔ sarirun sõ.

2 I ra raa handunian kom kõsum kpuro ko, ma i hunde kõsi yi yi wãa wɔllɔn wirugii wiru kpĩiya wi u sãa hunde ye ya sɔmburu mɔ̀ sere ka tẽ tɔn be ba kun Gusunɔ mɛm nɔɔwammɛn gõruɔ.

3 Geema, bɛsɛ kpuro sa raa sãawa nge be. Bɛsɛn gõru kĩru sɔɔra sa ra n sĩimɔ ma sa baayere kua ye bɛsɛn wasi kĩ ka ye sa bwisika. Bɛsɛn marumara ta dera sa raa sãa be ba koo Gusunɔn mɔru wa nge be ba tie.

4 Adama Gusunɔn wɔnwɔndu ta kpã win kĩi bakarun sõ te u sun kĩa.

5 Sanam mɛ sa sãa nge gɔribu bɛsɛn toranun sõ, u sun kua wasobu ka Kirisi sannu. N n mɛn na, win durom sõna i faaba wa.

6 Gusunɔ u sun seeya gɔrin di ka Kirisi sannu kpa su bandu di ka wi sannu wɔllɔ.

7 U sun win tɔn geeru sõɔsi saa Yesu Kirisin min di, kpa su ka win durom bakam wa mɛ mu ṅ nɔru mɔ sere ka baadommaɔ.

8 Domi Gusunɔn duroma ba ka bɛɛ faaba kua naanɛ dokebun sõ. N ṅ mɔ ka bɛɛn hania, Gusunɔn kẽra.

9 Ya ṅ sãa bɛɛn sɔmburun are. Yen sõna goo kun kpẽ u woo kana.

10 Domi sa sãawa Gusunɔn nɔman sɔmburu. U sun taka kuawa bɛsɛ ka Yesu Kirisin gbinnaa sɔɔ su ka sɔm geenu ko nìn sɔɔru u kua saa yellun di.

Bwesenu kpuro kua tia

Kirisi sɔɔ

11 Yen sõ, i ku duari ma ba bɛɛ maraWa tɔn tukobu. Yera n dera be ba sokumɔ bangogibu, be ba ben tiin wasi bango kua, ba ra ka bɛɛ soku bango sarirugibu.

12 I yaayo ma sanam mɛ, i ka Kirisi toma, i sãa tɔn tukobu Isireliban mi, i ṅ bɔnu mɔ nɔɔ mwɛɛnu sɔɔ, ni Gusunɔ u win tɔmbu kua. I wãa handunia yeni sɔɔ n ṅ ka yĩiyɔbu, n ṅ maa ka Gusunɔ.

13 Adama tẽ ye i ka Yesu Kirisi gbinnɛ, bɛɛ be i raa ka Gusunɔ toma, tẽ i wãa win bɔkuɔ Kirisin yɛm saabu.

14 Domi Kirisin tiiwa u ka sun bɔri yɛndu naawa ye u ka bwesenu yiru kua bwese teeru, ma u tusiru wuna te ta sãa nge gana ye ya raa bu buranɛ.

15 Ka win gɔɔwa u wooda kpeesia ka yen yiirebu ka yen sesenu, kpa u ka kpĩ u bwesenu yiru ye ko bwese kpaa teeru dege dege win tii sɔɔ. Nge mɛya u ka bɔri yɛndu doke ben suunu sɔɔ.

16 Kirisi u tusi te kpeesia ka win gɔɔ dãa bunanaru wɔllɔ. Gɔɔ win saabuwa u bwesenu yiru ye kua teeru, ma u bu dorasia ka Gusunɔ. Be kpuro sannu ba kua nge wasi tee.

17 Nge mɛya Kirisi na u ka bɔri yɛndun labaari nɔɔsia bɛɛn mi, bɛɛ be i raa ka Gusunɔ toma, ka be ba wãa win bɔkuɔ.

18 Ka geema, Kirisin min diya bɛsɛ kpuro, sa ko kpĩ su da Baaban wuswaaɔ ka Hunde turo win somiru.

19 N n mɛn na, i ṅ maa sãa tɔn tukobu ṅ kun mɛ sɔbu, tẽ i kuawa wuu teugibu ka naanɛ dokeobu kpuro, i maa kua Gusunɔn yɛnugibu.

20 Bɛɛ maa i sãa nge gani yi ba bana kpɛɛkpɛɛku gen wɔllɔ ge gɔrobu ka Gusunɔn sɔmɔbu ba sura, Yesu Kirisin tiiwa sãa gen gɔmburun dam.

21 Wi sɔɔra dii te, ta swɛɛnɛ ma ta guniamɔ tu ka ko Gusunɔn wãa yeru.

22 Bɛɛ ka Kirisin gbinnaan sõ ba bɛɛ banisi dii te sɔɔ, ka be ba tie sannu i ka ko Gusunɔn Hunden wãa yeru.

3

Pɔlun sɔmburu

tɔn tukobun suunu sɔɔ

1 Yenin saabuwa nɛ Pɔlu na kanaru mɔ̀, nɛ
wi Kirisi Yesu u dera na wãa pirisɔm sɔɔ bɛɛ
tɔn tukobun sõ.
2 Na yĩiyɔ kam kam ma i nua kɔ nge mɛ
Gusunɔ u man durom kua n ka sɔmbu teni
ko bɛɛn arufaanin sõ,
3 ka nge mɛ win tii u man win asirin gari
giasia. N wee na gari yin fiiko yorua kɔ.
4 I n gari yi gara i ko i tubu nge mɛ na
Kirisin asirin gari yẽ.
5 Ba ǹ gasɔgibu asiri ye sõɔsi, adama tẽ saa
win Hunden min di Gusunɔ u ye win gɔro
be u gɔsa ka win sɔmɔbu sõɔsi.
6 Asiri ye wee, Labaari Gean saabuwa tɔn
tukoba kua tubi diobu ka Yuuba sannu. Be
ka Yuuba ba kua wasi tee yin doo dooka, ba
maa bɔnu mɔ nɔɔ mwɛɛ te sɔɔ, te Gusunɔ u
kua Yesu Kirisin min di.
7 Na kua Labaari Gean sɔmɔ durom mɛn
saabu mɛ Gusunɔ u man kua ka win dam.
8 Nɛ wi na sãa naanɛ dokeobu kpuron
yãkabu, nɛna Gusunɔ u durom mɛni kua n
ka gãa geenu nɔru sari ni nu wãa Kirisi sɔɔn
labaari kpara tɔn tukobun mi.
9 Kpa n ka tɔmbu kpuro giasia nge mɛ
Gusunɔn himba asirigia ya koo ka koora.
Gusunɔ wi u sãa gãanu kpuron Taka Kowo,
u asiri ye berua saa yellun di,
10 kpa wɔllun wirugibu ka yiikogibu bu
ka win bwisin asansi gia saa Yesun yigbɛrun
di saa yeni sɔɔ.
11 U kua nge mɛ, win himban sõ ye u mɔ u
sere handunia taka kua, ma ya wiru goora
Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni sɔɔ.
12 Ye sa ka nùn gbinnɛn saabu ma sa
nùn naanɛ sãa, yen sõna sa ko kãku su da
Gusunɔn wuswaaɔ ka toro sindu.
13 N n mɛn na, na bɛɛ kanamɔ i ku wu-
rura nɛn nɔni swãarun sõ te na waamɔ bɛɛn
saabu. Tera ta sãa bɛɛn bɛɛrɛ.

Kirisin kĩrun kpãaru

14 To, gari yin saabuwa na yiire Gusunɔ
Baaban wuswaaɔ,
15 wìn min di bweseru baatere ta yara te
ta wãa wɔllɔ ka te ta wãa temɔ.
16 Na nùn kanamɔ u de win Hunde u
bɛɛ dam kẽ bɛɛn gõruɔ nge mɛ win yiikon
kpãara nɛ,
17 kpa Kirisi u win wãa yeru ko bɛɛn
gõrusu sɔɔ bɛɛn naanɛ dokebun saabu. Na
maa kanamɔ u de i n nuuru mɔ kpa i n yõ
dim dim kĩru sɔɔ.
18 Kpa bɛɛ ka naanɛ dokeobu kpuro sannu
i ka kpĩ i Kirisin kĩrun yasum ka ten dẽɛbu ka
ten gunum ka ten dukum gia,
19 kpa tu bɛɛ yeeri, baa mɛ ta tɔnun yẽru
kere, kpa Gusunɔn daa ya n yiba bɛɛ sɔɔ
mam mam.
20 Gusunɔ u yiiko mɔ u ka ko n kere ye sa
bikiamɔ, ǹ kun mɛ ye sa mam bwisikumɔ
win dam saabu mɛ mu sɔmburu mɔ̀ bɛsɛ sɔɔ.
21 Yen sõ, su nùn bɛɛrɛ wẽ Yesun yigbɛru
sɔɔ saa Yesu Kirisin min di saa baayere
kpuro sere ka baadommaɔ. Ami.

4

Kirisin wasin nɔɔ tia

1 N n mɛn na, i n sĩimɔ nge mɛ n weenɛ
be Gusunɔ u soka ba n sĩimɔ. Nɛ Pɔlu, nɛ wi
na wãa pirisɔm sɔɔ yèn sõ na Yinnin wãaru
wãa, nɛna na bɛɛ yeni kanamɔ.
2 I de i n sĩimɔ ka tii kawabu, ka daa
duudwia, ka suuru, kpa i n kĩru sõɔsinamɔ
ka tɛmanabu.
3 I hania koowo i n ka nɔɔ tia sãa ye ya wee
Hunde Dɛɛron min di kpa i n gbinnɛ bɔri
yɛndu sɔɔ.
4 Sa Hunde turo mwa ma sa kua wasi
tee. Nge mɛya maa yĩiyɔ teeba sa mɔ yèn sõ
Gusunɔ u sun soka.
5 Yinni turowa sa mɔ ka naanɛ doke teebu
ka maa batɛmu tia.
6 Gusunɔ turowa wãa wi u sãa baawure
kpuron Baaba. Wiya kpuron sunɔ, wiya
sɔmburu mɔ̀ tɔmbu kpuron min di, u maa
wãa baawure kpuro sɔɔ.
7 Bɛsɛn baawure u kẽru mwa nge mɛ
Kirisi u kĩ,
8 nge mɛ Gusunɔn gari yi gerumɔ yi nɛɛ,
“Sanam mɛ u yɔɔwa wɔllɔ, u ka yobu da.
Ma u tɔmbu kẽnu bɔnu kua.”
9 Tẽ, mba “u yɔɔwa wɔllɔn” tubusianu. Yen
tubusiana, u raa sarama wɔllun di u dua
sere tem sɔɔwɔ.
10 N n mɛn na, wi u sarama wiya maa yɔɔwa
sere Gusunɔ wɔllɔ kpa u n wãa baama.
11 Wiya u gabu gɔsa bu ka ko gɔrobu, gabu
sɔmɔbu, gabu waasu kowobu, gabu Yesun
yigbɛrun wirugibu, gabu keu koosiobu.
12 U bu gɔsa bu ka naanɛ dokeobu sɔɔru ko
win sɔmburun sõ, kpa bu ka Yesun yigbɛru
te ta sãa win wasi tãsisia.
13 Nge mɛya bɛsɛ kpuro sa ko ka gia ma gãa
teena sa naanɛ doke, sa maa gãa teenu gia

Gusunɔn Bii sɔɔ, kpa su ko tɔn girobu nge mɛ Kirisin tɔn girora nɛ.
14 Sa ɩ̀ ko sa n maa sãa nge bibu be ba koo ka sɔ̃ɔsi kpaaru baatere bɔrikia nge woo guna, ɩ̀ kun mɛ be ba nɔni wɔ̃kumɔ ma ba bu swaa nim wiamɔ ka bwisi.
15 Adama sa n gem kparamɔ ka kĩru kpa su kpɛ̃a gãanu kpuro sɔɔ su ka Kirisi kpãaru turi wi u sãa wiru.
16 Win miya bɛsɛ be sa sãa win wasin doo dooka kpuro sa sɔrisinɛ, ma wasi kpuro yi swɛɛnɛ ka yin gbin gbinka. Tɛ̃, gbindu baatere tà n sɔmburu mɔ̀ nge mɛ n weenɛ, wasi kpuro ra n kpɛ̃amɔwa yi n sosimɔ ka kĩru.

Wãa kpaaru Kirisi sɔɔ

17 Wee ye na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ ka Yinnin yĩsiru. I ku maa de i n sĩimɔ nge tɔn tukobu be ba ben bwisiku kamginu swĩi.
18 Ba yam bia ben laakari sɔɔ. Ba ɩ̀ wãa te Gusunɔ u wɛ̃ɛmɔ yɛ̃, ben yɛ̃ru sariru ka ben gɔ̃ru bɔbunun sɔ̃.
19 Ba ɩ̀ maa sekuru garu mɔ, ba ben tii yɔ̃susiwa toraru sɔɔ mam mam bu ka daa disinugia kpuro ko ka binɛ.
20 Adama bɛɛ, n ɩ̀ mɛ, i gia Kirisin min di.
21 Geema, i win gari nɔɔre kam kam, ma ba bɛɛ gem giasia mɛ mu wãa Yesu sɔɔ.
22 Ye i gia, yera i bɛɛn daa gura pweto ye ya sãa bɛɛn gasɔn wãaru, ye binɛ kankam ya nɔni wɔ̃kua ya ka kam kobu dɔɔ.
23 Kpa i n gɔ̃ru kpaasu ka bwisiku kpaanu mɔ mam mam,
24 kpa i daa kpaa sebe ye ya ka Gusunɔgia weenɛ ma ya sɔ̃ɔsiramɔ wãa geeru sɔɔ te ta dɛɛre ma ta wee saa gem garin min di.
25 Yen sɔ̃, i ku maa weesu ko. I de baawure u n da win winsim gem sɔ̃ domi sa sãawa wasi teen doo dooka.
26 Baa ì n mɔru bara, i ku de yu bɛɛ torasia, i ku maa de ya n bɛɛ wãasi sere sɔ̃ɔ u ka du.
27 I ku ra de Setam u naa swee yeru wa.
28 Wi u ra raa gbɛni u ku maa gbɛni adama u doo u ka win nɔma sɔm geeru ko kpa u n gãanu mɔ u ka sãarobu somi.
29 I ku de gari kɔ̃si yi yari bɛɛn nɔɔ sɔɔn di, ma n kun mɔ gari gee yi yi somiru mɔ kpa yi n sãa arufaanigii be ba swaa dakin mi.
30 I ku Gusunɔn Hunde Dɛɛro nuki sanku, domi Hunde wi, u sãawa Gusunɔn yĩreru bɛɛ sɔɔ te ta sɔ̃ɔsimɔ ma Gusunɔ u koo sun yakia mam mam.
31 I ku yibɛrɛ tɛɛru yi gɔ̃ruɔ, ka maa mɔru ka nuku gbisibu. I ku maa wɔkisina ɩ̀ kun mɛ i wɔnna, i nuku kɔ̃su kom baamɛre derio.
32 I durom kuanɔ kpa i n wɔnwɔndu mɔɔsinɛ. I suuru kuanɔ nge mɛ Gusunɔ u bɛɛ suuru kua Kirisin sɔ̃.

5

Wãaru yam bururam sɔɔ

1 Tɛ̃, yèn sɔ̃ i sãa bii be Gusunɔ u kĩ, i hania koowo i n ka mɔ̀ nge wi.
2 I de bɛɛn wãarun kookoosu su n kĩru mɔ nge mɛ Kirisi u sun kĩa ma u win wãaru wɛ̃ bɛsɛn sɔ̃ nge yãku nubu durorugiru te ta Gusunɔ dore.
3 Yèn sɔ̃ i sãa naanɛ dokeobu i ku de kɔ̃ɔ mɛnnabu tantanaru sɔɔ ɩ̀ kun mɛ daa disinugia ɩ̀ kun mɛ binɛ, yen gaa yu nɔɔra bɛɛn suunu sɔɔ.
4 I ku maa de sekurun gari ɩ̀ kun mɛ wiira gari ɩ̀ kun mɛ gari kankam yu yari bɛɛn nɔɔ sɔɔn di domi n ɩ̀ ka bɛɛ weenɛ, adama i de i n Gusunɔ takaru mɔ̀.
5 I de i n yɛ̃ kam kam ma be ba kɔ̃ɔ mɛnnamɔ tantanaru sɔɔ, ɩ̀ kun mɛ daa disinugiagibu, ben goo kun bɔnu wasi Gusunɔ ka Kirisin bandu sɔɔ. Mɛya maa binɛgii, domi binɛgii sãawa nge bũu sãɔ.
6 I ku ra de goo u ka bɛɛ gari diri swaa nim wia, domi yenin sɔ̃na Gusunɔn mɔru wee ben wirɔ be ba ɩ̀ nùn mɛm nɔɔwammɛ.
7 Yen sɔ̃, i ku de i n gãanu mɔɔsinɛ bɛɛ ka tɔn ben bweseru.
8 Yellu bɛɛn tii i raa wãawa yam wɔ̃kuru sɔɔ. Adama tɛ̃, bɛɛ ka Yinnin gbinnaan sɔ̃, i wãa yam bururam sɔɔ. N n mɛn na, i de i n sĩimɔ nge yam bururamgibu.
9 Domi wi u sĩimɔ yam bururam sɔɔ wiya ra n tɔn geerun kom bwese bweseka mɔ̀ ka gean kobu ka maa gem gerubu.
10 I kookari koowo i ka gia ye ya koo Yinni wɛ̃re.
11 I ku tii kpɛ̃ɛ kookoo kamgisu sɔɔ si tɔmba mɔ̀ yam wɔ̃kuru sɔɔ. Adama i su terasio yam bururam sɔɔ.
12 Seku bakara ì n nua ye tɔn be, ba mɔ̀ asiri sɔɔ.
13 Adama kookoo si, sù n tera yam bururam sɔɔ, su koo sɔ̃ɔsira kpasasa.

14 Geema gãanu baanire ni nu sɔ̃ɔsira
kpasasa, nu ra kowa yam bururam. Yen
sɔ̃na Gusunɔn gari nɛɛ,
"A yando wunɛ wi a do.
A seewo gɔrin di.
Kpa Kirisi u nun yam bururasia."
15 N n mɛn na, i bɛɛn sanu sanusu laakari
koowo. I ku de i n sĩimɔ nge be ba ku ra
bwisiku, adama i n sĩimɔ ka laakari.
16 Saa ye i mɔ kpuro, i ye dendio ka laakari
domi saa yeni, saa kɔ̃sa.
17 Yen sɔ̃ tɛ̃, i ku de i n sãa be ba ku ra
bwisiku, adama i hania koowo i ka gia ye
Yinni u kĩ i ko.
18 I ku de tam mu bɛɛ go, domi mi sɔɔra
daa bɛrɛtɛkɛ wãa, adama i de Hunde Dɛɛro
u n bɛɛ yiba.
19 I de womu si i ka Gusunɔ siaramɔ su
n wãa bɛɛn faagi sɔɔ, i n Yinni tɔmamɔ ka
siarabun womusu bɛɛn gɔ̃ruɔ.
20 I n Gusunɔ Baaba takaru mɔ̀ saa
baayere gãanu kpuron sɔ̃ ka bɛsɛn Yinni
Yesu Kirisin yĩsiru.

Durɔbu ka ben kurɔbun wãasinaa

21 I wiru kpĩiyanɔ yèn sɔ̃ i Kirisi bɛɛrɛ
wɛ̃ɛmɔ.
22 Bɛɛ kurɔbu, i bɛɛn durɔbu wiru kpĩiyɔ
nge mɛ i ko Yinni kua.
23 Domi durɔwa sãa win kurɔn wirugii
nge mɛ Kirisi u sãa win yigbɛrun wirugii.
Yigbɛ te, ta sãa win wasi, wiya maa sãa ten
Faaba kowo.
24 Nge mɛ yigbɛ te, ta Kirisi wiru kpĩiyɛ,
nge mɛya n weenɛ kurɔbu ba n ben durɔbu
wiru kpĩiyɛ gãanu baanire sɔɔ.
25 Bɛɛ maa durɔbu i bɛɛn kurɔbu kĩɔ, nge
mɛ Kirisi u win yigbɛru kĩa ma u win wãaru
wɛ̃ ten sɔ̃.
26 U kua mɛ, u ka tu dɛɛrasia ka win gari yi
yi sãa nge nim, kpa u ka tu tii yiiya.
27 Domi u kĩ tu na win wuswaaɔ ka ten
bɛɛrɛ kpuro, ta kun disinu ganu mɔ, ɔ̀ kun
mɛ suriki surikinu, ɔ̀ kun mɛ serere gaa. U
kĩwa ta n dɛɛre kpa ta kun taarɛ gaa mɔ.
28 Mɛya n weenɛ durɔbu bu ben kurɔbu
kĩa nge mɛ ba ben tiin wasi kĩ. Wi u win
kurɔ kĩ, u win tii kĩwa.
29 Goo sari wi u win tiin wasi tusa, u ra yi
diisiewa kpa u yi nɔɔri nge mɛ Kirisi u mɔ̀
win yigbɛrun sɔ̃.
30 Domi sa sãawa win wasin doo dooka.
31 Nge mɛ Gusunɔn gari yi gerumɔ yi nɛɛ,
"Yen sɔ̃na durɔ u koo win tundo ka win
mɛro deri, kpa wi ka win kurɔ ba n maninɛ
kpa be yiru kpuro bu ko wasi tee."
32 Gari yi, yi sãawa gari giri yi yi raa berua,
adama Kirisi ka win yigbɛrun wãasinaawa
na ka yã.
33 Ka mɛ, i de durɔ baawure u n win kurɔ
kĩ nge win tii, kpa kurɔ baawure u n win
durɔn bɛɛrɛ yɛ̃.

6

Bibu ka ben mɔwɔbu

1 Bɛɛ bibu i bɛɛn mɔwɔbu mɛm nɔɔwɔ nge
mɛ Yinni u kĩ domi yeya ya wã.
2 Wooda gbiikaa ye ya nɔɔ mwɛɛru mɔ
wee. "A wunɛn tundo ka wunɛn mɛro bɛɛrɛ
wɛ̃ɛyɔ,
3 kpa a n ka nuku dobu mɔ, kpa wunɛn
hunde yu dakaa da handunia mi."
4 Bɛɛ tundobu i ku bɛɛn bibu mɔru
barasia, adama i bu nɛnuɔ ka nɔni dokebu
kpa i bu Yinnin gari keu ko.

Yobu ka ben yinnibu

5 Bɛɛ yobu i bɛɛn yinnibu mɛm nɔɔwɔ
handunia mi, ka nasiaru ka diiribu n kun ka
murafitiru, kpa n sãa nge Kirisiwa i sãamɔ.
6 N ɔ̀ mɔ sanam mɛ ba bɛɛ yɔ̃re tɔna, i ka
bu tɔn geeru sɔ̃ɔsi. I Gusunɔn kĩru koowo
ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro nge Kirisin yobu.
7 I bu sãawɔ ka hania kpa n sãa nge Yin-
niwa i kuammɛ, n ɔ̀ mɔ tɔnu tɔna.
8 I n yɛ̃ ma Yinni u koo baawure win sɔm
gee ni u kuan are kɔsia, baa ɔ̀ n yoon na, ɔ̀
kun mɛ tii mɔwɔ.
9 Yen sɔ̃, bɛɛ yinnibu i maa bɛɛn yobu kuo
nge mɛ, i ku bu dam dɔre. I n yɛ̃ ma bɛɛ ka
be, Yinni turowa i mɔ wɔllɔ wìn mi goo kun
goo.

Naanɛ dokeon tabu yãnu

10 Ye ya tie na kĩ n bɛɛ sɔ̃ wee. Bɛɛ ka
Yinnin gbinnaa sɔɔ i de win dam bakam mu
bɛɛ dam kɛ̃.
11 I tabu yãnu kpuro sebuo ni Gusunɔ u
bɛɛ wɛ̃ɛmɔ, kpa i ka kpĩ i yɔ̃ra dim dim i
Setam bwisi yina.
12 Domi n ɔ̀ mɔ tɔmba sa ka gabirinamɔ,
ma n kun mɔ ka wɔllun wirugibu ka yi-
kogibu, ka yam wɔ̃kurun sina bibu, ka maa
wom dirum siini kɔ̃si.

13 Yen sɔ̃, i Gusunɔn tabu yãnu kpuro suo
i sebe kpa i ka kpĩ i ka tii yina wahalan tɔ̃ru
sɔɔ, kpa i yɔ̃ra dim dim ye kpuron biru.
14 Ñ n mɛn na, i seewo i yɔ̃ra dim dim kpa
i n gem sɛ̃ke bɛɛn pɔraɔ nge kpaka, kpa i n
kookoo geesu sebua nge tarakpe.
15 I de alafian Labaari Gea ya n sãa nge
bɛɛn baranu ni i ko ka tãsi.
16 Yeni kpuron biru i naanɛ dokebu nɛnuɔ
nge tɛrɛru kpa i ka kpĩ i tɔn kɔ̃son sɛ̃ɛ
dɔ̃ɔginu gbara.
17 I faaba mɔɔ nge sii furɔ kɔkɔru, ka maa
Gusunɔn gari nge takobi ye Hunde u bɛɛ
wɛ̃ɛmɔ.
18 I n kanaru mɔ̀ saa baayere kpa i n
Gusunɔn somiru bikiamɔ nge mɛ Hunde
Dɛɛro u bɛɛ sɔ̃ɔsimɔ. I seewo i yɔ̃ra kpa i n
tɛmanɛ, kpa i n kanaru mɔ̀ naanɛ dokeobu
kpuron sɔ̃.
19 I maa kanaru koowo nɛn sɔ̃, nà n nɔɔ
wukia, n gari wa n gere n ka Labaari Gean
gari yi yi raa berua nɔɔsia ka toro sindu.
20 Na sãawa gari yin gɔro baa mɛ na tɛ̃ wãa
pirisɔm sɔɔ. Yen sɔ̃, i kanaru koowo kpa n
kpĩ n gari yi kpara ka toro sindu nge mɛ n
weenɛ.

Nɔɔ kana tɔbiribu

21 Bɛsɛn kĩnasi Tisiki wi u sãa sɔm kowo
naanɛgii Yinnin sɔmburu sɔɔ, u koo bɛɛ nɛn
labaari kpuro sɔ̃ kpa i n ka yɛ̃ nge mɛ na ka
wãa.
22 Yen sɔ̃na na bɛɛ nùn gɔriammɛ u ka
bɛɛ sɔ̃ nge mɛ sa ka wãa u ka bɛɛn gɔ̃rusu
yɛmiasia.
23 Kpa Gusunɔ Baaba ka Yinni Yesu Kirisi
bu bɛsɛgibu alafia ka kĩru wɛ̃ ka naanɛ
dokebu sannu.
24 Kpa Gusunɔn durom mu n ka be kpuro
wãa be ba bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi kĩ ka kĩi te
ta ɲ̀ nɔru mɔ.

TIRE TE PƆLU U FILIPIGIBU KUA

Pəluwa u gbia u Filipigibu waasu kua ba ka Yesu naanɛ doke, Gərobun Kookoosu 16:12-40. Yen biru, Lukuwa u Pəlu kəsire kua Filipi mi. U Labaari gea kparamə ge səə, u ka Yesun yigbɛru tãsisiamə. Saa ye Pəlu u tire te yorua, u wãawa pirisəm səə. Min diya u Epafoditi gəra Filipiə ka tire teni, wiru 2:25-30. Tire te səə, u Filipigibu siara kɛ̃ɛ ni ba mərisian sõ, wiru 4:10-19, ma u bu sõəwa ye ya kooramə mi u wãa, wiru 1:12-26 ka wiru 2:17-24. U maa bu yoruawa u ka bu dam kɛ̃ kpa ben nuku dobu bu n ka wãa Yesu səə baadomma.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1-2.
2. Pəlu u Filipigibu kanaru kuammɛ, wiru 1:3-11.
3. Pəlun tiin wãaru, wiru 1:12-26.
4. Filipigibun sanu sanusu Kirisi səə, wiru 1:27n di sere wiru 2:18.
5. Timəte ka Epafoditi, wiru 2:19-30.
6. Kirəba ka dam kɛ̃ru, wiru 3:1n di sere wiru 4:9.
7. Siarabu ka təbiribu, wiru 4:10-23.

Təbiribu

1 Bɛɛ Yesu Kirisigibu bɛɛ be i wãa Filipiə, ka sere bɛɛn yigbɛ tənwerobu ka bɛɛn yigbɛ səm kowobu, nɛ Pəlu ka Timəte, bɛsɛ Yesu Kirisin yobu, sa bɛɛ təbura.

2 Gusunə bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ̃.

Pəlu u Filipigibu

kanaru kuammɛ

3 Nɛ Pəlu, na ra Gusunə nɛn Yinni siare mɛ̀n nəə na bɛɛ yaaya.

4 Saa baayere nà n kanaru mɔ̀ bɛɛ kpuron sõ, na ra tu kowa ka nuku dobu,

5 yèn sõ i man somi na ka Labaari gea nəəsia saa tõə gbiikirun di sere ka gisə.

6 Na yeni yɛ̃ kam kam, Gusunə wi u səm gee te torua bɛɛ səə u ko n tu mɔ̀ sere u ka tu dakura Yesu Kirisin tõru səə.

7 N ka man dɛnde na n bɛɛn laakari mə mɛsum bɛɛ be i bənu mə durom mɛ səə mɛ Gusunə u man kua. Domi bɛɛ kpuron kĩra man nɛni, baa nà n wãa pirisəm səə ṅ kun mɛ nà n tii mə na ka Labaari gea yinamə na ye tãsisiamə.

8 Gusunəwa sãa nɛn seedagii ma na bɛɛ kpuro kĩwa nge mɛ Yesu Kirisin kĩra sãa.

9 Ye na bikiamə nɛn kanaru səə, yera bɛɛn kĩru ta n sosimə ta n dəə, kpa i n Gusunə giamə kpa i n sãa bwisi geegibu,

10 i ka kpĩ i gãa geenu tubu. Nge mɛya i ko n dɛɛre, kpa i kun taarɛ gaa mə dəma te Kirisi koo wurama.

11 Kookoo gee si su wee saa Yesu Kirisin min di, siya su ko n maa yiba bɛɛn wãaru səə, kpa su Gusunə bɛɛrɛ wɛ̃ kpa su de bu nùn siara.

Kirisiwa wãaru

12 Nɛgibu, na kĩ i n yɛ̃ ma ye n man deema n gəsiawa Labaari gean wuswaa daabu.

13 Nge mɛya sina kpaa kõsobu ka be ba tie kpuro ba yɛ̃ ma Kirisin sõna na wãa pirisəm səə.

14 Bɛsɛgibu dabiru, ye ba man wa pirisəm səə ba Yinni naanɛ kua ma ba wərugəru sosi ba Gusunən gari nəəsiamə ka toro sindu.

15 Geema, gaba Kirisin gari waasu mɔ̀ nisinu ka kinɛnun sõ, adama gaba mɔ̀ kĩrun sõ.

16 Beni ba mɔ̀ ka kĩru domi ba yɛ̃ ma nɛn səmbura n ka Labaari gea suna.

17 Beənə ba Kirisin gari waasu mɔ̀, n ṅ mə ka nuku tia, adama ka kinɛna. Ba tamaa ba koo man nuku sankiranu sosiawa pirisəm səə.

18 Ya ṅ taarɛ ben bwisikunu nù n sãa kõsunu ṅ kun mɛ geenu. Baa ṅ n mɛren na, Kirisin gari yi gesi kparara. Nɛn nukura yen dobu do, ta ko n maa doraməwa ta n dəə.

19 Domi na yɛ̃ ma yenin wii gobera sãawa nɛn faaba bɛɛn kanarun saabu, ka maa Yesu Kirisin Hunden somiru.

20 Domi na mara na maa yĩiyə kam kam ma na ṅ gãanun sekuru wasi. Nà n wãa hunde səə, ṅ kun mɛ nà n gu na toro sindu mə ma nɛn kookoosu su koo Kirisi bɛɛrɛ wɛ̃ nge baadomma.

21 Domi nɛn mi, nà n wãa, Kirisin wãara na wãa, nà n maa gu, gəə man sãawɛ are.

22 Nà n wãa wãaru səə kon kpĩ n səm geeru ko. Yen sõ, na ṅ yɛ̃ ye kon gəsi.

23 Ba man gawe bera yiru kpuro. Na kĩ n doona kpa na n wãa Kirisin mi, domi mi n buram bo.

24 Adama bɛɛn arufaanin sõ n weenɛ na n wãa wãaru səə.

25 Yera na gia, yen sɔ̃na na yɛ̃ ma kon sina
kpa na n wãa ka bɛɛ kpuro kpa i wuswaa da
ka nuku dobu naanɛ dokebu sɔɔ.
26 Nge mɛya sanam mɛ ko na n kpam wãa
bɛɛn suunu sɔɔ i ko i kpĩ i woo kana saa nɛn
min di bɛɛ ka Yesu Kirisin wãasinaan sɔ̃.
27 I gesi de bɛɛn sanu sanusu su n ka
Kirisin Labaari gea weenɛ. Nge mɛya, nà n
na bɛɛn mi, ṅ kun mɛ nà kun nɛ, kon bɛɛn
baaru nɔ ma i yɔ̃ dim dim i nɔɔ nɛ, ma i
sunamɔ sannu ka gɔ̃ru teu naanɛ dokebun
sɔ̃ bi bu wee Labaari gean di.
28 I ku de bɛɛn yibɛrɛba bu ka bɛɛ gãanu
nare. Yeya ya koo bu sɔ̃ɔsi ma ba kam kobu
dɔɔwa, ya koo maa bɛɛ sɔ̃ɔsi ma i wãa faaban
swaa sɔɔ. Ye kpurowa ya wee saa Gusunɔn
min di.
29 Domi Gusunɔ u bɛɛ durom kua i n ka
Kirisi naanɛ sãa. N ṅ mɛ tɔna, u maa bɛɛ
durom kuawa i n ka nɔni swãaru waamɔ
win sɔ̃,
30 kpa i n ka man taa tee bi mɔ̀ bi i gasɔ wa
na mɔ̀. Sere ka tɛ̃, biya na mɔ̀, nge mɛ i yɛ̃.

2

Kirisin tii kawabu

ka win kpãaru

1 Kirisi u tɔnu tãsisiamɔ. Win kĩru ta ra n
tɔnu dam kɛ̃mɔ. Hunde Dɛɛro u ra maa tɔnu
kpare kpa Kirisi u de tɔmbu bu wɔnwɔndu
ka tɔn geeru sɔ̃ɔsina.
2 N n mɛn na, na bɛɛ kanamɔ, i de i man
nukuru dorasia ka bɛɛn nɔɔ tia ka bɛɛn kĩi
teeru ka bɛɛn gɔ̃ru teu ka bɛɛn bwisiku
teenu.
3 I ku gãanu ko kinɛnun sɔ̃, ṅ kun mɛ tii
suabun sɔ̃, adama i tii kawo kpa i wura ma
gaba bɛɛ kere.
4 Kpa bɛɛn baawure u ku win tii tɔnagia
bwisiku, adama u de u maa gabugia
bwisiku.
5 I de i n bwisiku tee ni mɔ ni Yesu Kirisi
u raa mɔ.
6 U ka Gusunɔ nɛ. Adama u ṅ ka nùn
kinɛnu kue.
7 U kpuro deriwa ye u raa mɔ ma u gɔsira
nge yoo.
U ka tɔnu weena.
Ye u kua tɔnu u kpa,
8 u tii kawa ma u wiru kpĩ sere ka gɔɔwɔ
wi u mam sãa dãa bunanarun gɔɔ.
9 Yen saabuwa Gusunɔ u nùn sua wɔllɔ
gem gem ma u nùn yĩsiru kã te ta yĩsa kpuro
bɛɛrɛ kere.
10 Kpa dũuru baatere tu yiira tu Yesun
yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ wɔllɔ ka temɔ ka tem sɔɔwɔ.
11 Kpa nɔɔ baagere gu Gusunɔ Baaba bɛɛrɛ
wɛ̃ kpa gu tuuba ko gu nɛɛ, Yesu Kirisi sãawa
Yinni.

Fitila ni nu ballimɔ

handunia sɔɔ

12 Yen sɔ̃na nɛn kĩnasibu, nge mɛ i ra raa
mɛm nɔ sanam mɛ na wãa ka bɛɛ, tɛ̃ ye na ka
bɛɛ toma, i kookari koowo n kere ka bɛrum
ka diiribu bɛɛn faaba yu ka yibu.
13 Domi Gusunɔwa u sɔmburu mɔ̀ bɛɛ sɔɔ
kpa i n ka gɔ̃ru kĩru mɔ te ta koo ko ye n koo
nùn dore.
14 I kpuro koowo n kun ka wɔkinu ṅ kun
mɛ sikirinɔsu,
15 kpa i n dɛɛre i kun taarɛ gaa mɔ tɔmbun
nɔni sɔɔ, kpa i n sãa nge Gusunɔn bibu be ba
ṅ serere mɔ handunian tɔn kɔ̃sobun suunu
sɔɔ be ba swaa sare. I n ballimɔ ben suunu
sɔɔ nge fitilanu,
16 i n ka bu wãarun gari nɔɔsiamɔ. I n mɔ̀
mɛ, kon kpĩ n woo kana Kirisin tɔ̃ru sɔɔ, yèn
sɔ̃ nɛn hania ka nɛn sɔmbura kun kam kue.
17 Bɛɛn sãa te i mɔ̀ ka naanɛ dokebu ta
sãa nge yãkuru. Baa bà n man go ba nɛn
yɛm wisi nge doma tam bɛɛn yãku ten wɔllɔ,
nɛn nukura koo dora, kon maa ka bɛɛ nuku
dobu bɔnu ko.
18 Nge mɛya n maa weenɛ bɛɛ i n nuku
dobu mɔ kpa i ka man bɛɛn nuku dobu bɔnu
ko.

Timɔte ka Epafoditi

19 Yinni Yesu ù n wura na yĩiyɔ n bɛɛ
Timɔte gɔriama ṅ n sosi, kpa nɛn tii n ka
dam wa nà n bɛɛn labaari nua.
20 Domi wi turon bwisikuna nu kua
teenu ka nɛginu, u maa bɛɛn wɔnwɔndu mɔ
ka gem.
21 Be ba tie kpuro ben tii tɔnan bwisikuna
ba mɔ̀, n ṅ ka Yesu Kirisiginu.
22 Bɛɛn tii i yɛ̃ nge mɛ Timɔte u tii
sɔ̃ɔsi naanɛgii ma u ka man Labaari gean
sɔmburu kua nge bii ka win baaba.
23 Yen sɔ̃na na yĩiyɔ n bɛɛ nùn gɔriama
sanam mɛ kon gia mì sɔɔ na wãa.
24 Na naanɛ sãa ma Yinni u koo de n na
bɛɛn mi nɛn tii ṅ n sosi.

25 I raa man bɛsɛgii Epafoditi gɔriama ka
somiru tèn bukata na mɔ, wi, wi u sãa nɛn
beruse sɔmburu sɔɔ ka tabu sɔɔ. Tẽ na wa
ma n weenɛ n nùn gɔsiama bɛɛn mi.
26 Domi bɛɛ kpuron waabu nùn nɛni gem
gem, win laakari maa seewa yèn sõ i raa nua
ma u barɔ.
27 U bara ka gem sere u gɔɔ turuku kua,
adama Gusunɔ u win wɔnwɔndu wa. N ṅ
mɔ wi tɔnagiru, ka nɛn tiigira, kpa nɛn nuku
sankiranu nu ku kpẽa n banda.
28 Yen sõna na sɛnde n ka bɛɛ nùn gɔsiama
kpa bɛɛn nukuru tu ka dora ì n nùn wa, kpa
nɛn nuku sankiranu nu maa ka kaara nɛn
tii.
29 N n mɛn na, i nùn dam koosio nge bɛɛgii
Yinni sɔɔ ka nuku doo bakabu kpa i tɔnu
win bweseru bɛɛrɛ wẽ.
30 Domi u gɔɔ turuku kua Kirisin
sɔmburun sõ. U win tii kari bɔrie u ka man
somiru naawa te i ṅ fɛɛ wa bɛɛn tii i ka man
naawɛ.

3

Nge mɛ ba ra gem wa

Gusunɔn wuswaaɔ

1 Tẽ, nɛgibu, i de i n nukuru do ye i ka sãa
Yinnigibu. Nɛn mi, na ṅ wasiramɔ n ka bɛɛ
yaayasia ye na raa yorua kɔ, bɛɛn mi maa,
somira.
2 I n tii sɛ ka kõsan kowobu be ba sãa nge
bõnu, ma ba wasin bango naanɛ sãa.
3 Bɛsɛra sa sãa bangogii geebu, n ṅ mɔ be,
domi sa Gusunɔ sãamɔ ka win Hunde, sa
woo kanamɔ Yesu Kirisin sõ, sa ṅ maa bɛsɛn
naanɛ doke wasin komanu sɔɔ.
4 Ka mɛ, nɛn tii kon kpĩ n nɛn naanɛ doke
wasin komanu sɔɔ. Gabu bà n tamaa ba koo
kpĩ bu ko mɛ, kaa ra gere nɛ?
5 Ba man marawa Isirelin bii, Bɛnyamɛɛn
bweseru sɔɔ. Na sãawa Yuu wi Yuuba ba
mara. Ma ba man bango kua sõɔ nɔɔba itase.
N n maa woodan sõn na, na kua Falisi.
6 Na raa mam hania mɔ sere na Yesun
yigbɛru nɔni sõɔmɔ. N n gem kason na,
woodan mɛm nɔɔbu sɔɔ, goo kun kpẽ u man
taarɛ wẽ.
7 Adama ye na raa mɛɛra are, tẽ na ye
kpuro garisi wom dirum Kirisin sõ.
8 Na mam kpuro garisi wom dirum domi
gãa bakana nà n nɛn Yinni Yesu Kirisi gia.
Win sõna na kpuro deri, na maa ye mɛɛra
kubanu na n ka Kirisi mɔn sõ,
9 kpa na n ka nùn gbinnɛ. Na ṅ maa yĩiyɔ
ma kon gem wa woodan mɛm nɔɔbun sõ,
adama kon gem wa yèn sõ na Kirisi naanɛ
doke. Gem mɛ, mu weewa saa Gusunɔn
min di naanɛ doke bin saabu.
10 Ye na kĩ, yeya n Kirisi gia, ka maa dam
mɛ u ka seewa gɔrin di kpa na n bɔnu mɔ
win wahala sɔɔ, kpa n ka nùn weena win gɔɔ
sɔɔ,
11 kpa na n yĩiyɔ nɛn tii ma kon se gɔrin di.

Aren naa girabu

12 N ṅ mɔ na are nɔma tura gina, n ṅ maa
mɔ na yiba. Adama na yi naa gire yi ka ko
nɛgii yèn sõ Yesu Kirisi u man kua wigii.
13 Nɛgibu, na ṅ tamaa na gina yi nɔma
tura, adama gãa teena na mɔ̀, na gãa biruk-
inu duari, ma na wuswaaginu naa gire.
14 Nge mɛya na ye na naa gire duka swĩi n
ka are yi wa yi Gusunɔ u sun sokue wɔllɔ saa
Yesu Kirisin min di.
15 Bɛsɛ kpuro, bɛsɛ be sa sãa tɔn girobu,
su bwisiku nge mɛ. Adama bɛɛ ì n bwisiku
tukunu ganu mɔ, Gusunɔ u koo bɛɛ gem
sõɔsi.
16 Ka mɛ, baa ṅ n man na sa tura, su gesi
da wuswaaɔ swaa tia sɔɔ.
17 Nɛgibu, i man saario bɛɛ kpuro. Sa bɛɛ
kom gem sõɔsi. N n mɛn na, i bu nɔni girario
be ba kom gem mɛ swĩi.
18 Na bɛɛ sõɔwa kɔ nɔn dabiru, na kpam
wure na bɛɛ sõɔmɔ tẽ ka yĩresu, tɔn dabira
wãa be ba sĩimɔ nge Kirisin dãa bunanarun
garin yibɛrɛba.
19 Kam koba ba koo ka wiru go, domi
ben nukura ta sãa ben yinni. Ye n weenɛ
n bu sekuru ko yera ba ka woo kanamɔ.
Handunia yen gãanu tɔnawa ba bwisikumɔ.
20 Adama bɛsɛ, Gusunɔn wɔlla ta sãa bɛsɛn
wuu. Min diya sa bɛsɛn Faabagii Yinni Yesu
Kirisi mara u na.
21 Wiya koo bɛsɛn wasi yiiko sarirugii kɔsi
ka win dam mɛ mu koo de kpuro nùn wiru
kpĩiya, kpa yi ka win wasi yiikogii weena.

4

Yiirebu

1 Yen sõna nɛn kĩnasibu, bɛɛ bèn waara
man nɛni, bɛɛ be i man nuku dobu wẽɛmɔ,
ma na woo kanamɔ bɛɛn sõ, i de i n yõ mɛ
dim dim Yinni sɔɔ, nɛn kĩnasibu.

2 Na Efodi ka Sɛntisi kanamɔ bu de ba n
nɔɔ nɛ Yinni sɔɔ.
3 Wunɛ maa, nɛn sɔm kowosi naanɛgii,
na nun kanamɔ a kurɔ be somiɔ. Ba suna
Labaari gean sɔ̃ ka nɛ sannu, ka maa Kelema
ka sere nɛn sɔm kowosi be ba tie, bèn yĩsa
yorua wãarun tireru sɔɔ.
4 I de bɛɛn nukura n do Yinni sɔɔ
baadomma. Na kpam wure na gerumɔ, i
de bɛɛn nukura n do.
5 I de tɔmbu kpuro bu bɛɛn tɔn geeru wa,
domi Yinnin naaru ta turuku kooma.
6 I ku wurura gãanun sɔ̃, adama baayere
sɔɔ i n da Gusunɔ kanɛ ka siarabu kpa i nùn
bikia yèn bukata i mɔ.
7 Ma bɔri yɛndu te Gusunɔ u wɛ̃ɛmɔ, te
ta tɔnun yɛ̃ru kpuro kere, ta koo bɛɛn gɔ̃ru
ka bɛɛn bwisikunu kɔ̃su bɛɛ ka Yesu Kirisin
gbinnaa sɔɔ.
8 Ye ya tie nɛgibu, i bwisikuo ye ya wã ye
ba koo siara. Yeya ye ya sãa gem kpuro, ka
ye ya bɛɛrɛ mɔ kpuro, ka ye ya swaa swĩi
kpuro, ka ye ya dɛɛre kpuro, ka ye ya do
kpuro, ka ye n weenɛ tɔmbu siara kpuro.
9 I n da ko ye i gia ka ye i mwa ka ye i nua
nɛn min di, ka ye i wa na kua. Sanam mɛya
Gusunɔ wi u bɔri yɛndu wɛ̃ɛmɔ u ko n wãa
ka bɛɛ.

Pɔlu Filipigibu siaramɔ

ben kɛ̃run sɔ̃

10 Nɛn nukura do gem gem Yinni sɔɔ ye
na ka wa ma i kpam nɛn bwisikunu mɔ̀. Na
ǹ gerumɔ ma i ku ra raa nɛn bwisikunu ko,
adama ayera i raa bie.
11 Na ǹ gerumɔ mɛ, yèn sɔ̃ na wãa yãaru
sɔɔ, domi na gia mɛ ko na n ka bɔri yɛndu
mɔ baa ǹ n mɛren na.
12 Na yãarun dɔɔnɛ mɔ, na maa mɔɔ
bakarun dɔɔnɛ mɔ. Yam kpuro ka ye n man
deema kpuro sɔɔ, na gia mɛ kon ko deburun
saa ka gɔ̃ɔrun saa. Na maa yɛ̃ mɛ kon ko mɔɔ
bakaru sɔɔ ka yãaru sɔɔ.
13 Kon ye kpuro kpĩ saa Kirisin min di wi
u man dam kɛ̃mɔ.
14 Ka mɛ, i kua n wã ye i ka man nɔni
swãaru bɔnu kua.
15 Bɛɛ Filipigibu bɛɛn tii i yɛ̃ sãa sãa ma
Labaari gean kparabun torubu sɔɔ, sanam
mɛ na sĩa Masedɔnin di, Yesun yigbɛru garu
sari te ta man somi ma n kun bɛɛ tɔna. Nɛ ka
bɛɛ tɔnawa sa kɛ̃ɛna.
16 Domi ye na wãa Tɛsalonikaɔ, i man
somi kɔ nɛn bukata sɔɔ, n ǹ mam mɔ nɔn
teeru.
17 N ǹ mɔ kɛ̃ra na kasu, na kĩwa sosiru tu
sosi bɛɛn are sɔɔ.
18 Na ye kpuro wa ye i man mɔrisiama. Ya
maa tura ya tia. Tɛ̃ ye Epafoditi ka man bɛɛn
kɛ̃nu naawa nu ka man saka kua, nu sãawa
nge yãku nubu durorugiru te ta Gusunɔ
wɛ̃re ma u tu mwa.
19 Gusunɔ nɛn Yinni u koo bɛɛ kpuro wɛ̃
yèn bukata i mɔ nge mɛ win dukia yiikogia
nɛ, Yesu Kirisin min di.
20 Su Gusunɔ bɛsɛn Baaba bɛɛrɛ wɛ̃ sere ka
baadommaɔ. Ami.

Tɔbiri dãakibu

21 I Yesu Kirisigibu kpuro tɔbirio. Nɛ ka
bɛsɛgii be sa wãa sannu sa bɛɛ tɔbura.
22 Naanɛ dokeobu kpuro be ba wãa mini,
n ku mam ko sina kpaarugibu ba bɛɛ tɔbura.
23 Kpa Yinni Yesu Kirisin durom mu n ka
bɛɛn baawure wãa.

TIRE TE PƆLU U KOLOSEGIBU KUA

Kolose ya sãawa wuu maro burɔ ge ga wãa Efesun sõɔ yari yeru gia, Turukin temɔ. Goo kun yɛ̃ sãa sãa nge mɛ Yesun yigbɛru ta ka torua Koloseɔ. Adama Epafasi ka Filemɔɔwa ba ka Labaari gea da mi. Sɔrɔkudo be, ba maa ye nuawa Pɔlun min di sanam mɛ u sina Efesuɔ wõɔ ita, wiru 1:6-7 ka wiru 4:12-13 ka Filemɔɔ 1:2-5. Pɔlu kun Kolosegibu beram daare, adama u ben labaari nua ya do. Yen sõna u tireru yorua u Tisiki ka Onɛsimu wɛ̃ bu ka da. Ye ya sãa Kolosegibun yigbɛrun wahala yera ba sãa dabinu mɛnna teeru. Ba gabun bwisikunu ka Gusunɔn gari garisi tia. Yigbɛ te sɔɔ, Gɛrɛkiba ba wãa ka Yuuba ka sere tem min tɔmbu be ba mɔ̀ Firisiba. Be kpurowa ba kasu bu ben deemaan gari sosi Yesun gari sɔɔ kpa yi n sãa tia. Yen sõna Pɔlu u Kolosegibu yorua ye n weenɛ bu ko, yera bu tii Yesu wɛ̃ mam mam.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Siarabu ka kanaru, wiru 1:3-14.
3. Kirisin asansi ka win sɔmburu, wiru 1:15-23.
4. Sɔmbu te ba Pɔlu nɔmu sɔndia, wiru 1:24n di sere wiru 2:5.
5. Bɛsɛn gbinnaa ka Kirisi, wiru 2:6-19.
6. Wãa kpaaru Kirisi sɔɔ, wiru 2:20n di sere wiru 4:1.
7. Kirɔba ka tɔbiribu, wiru 4:2-18.

Tɔbiribu

1-2 Bɛɛ naanɛ dokeobu Koloseɔ, bɛɛ be i sãa bɛsɛn kĩnasi bɔrɔkiniba Kirisi sɔɔ, nɛ Pɔlu, Kirisi Yesun gɔro Gusunɔn kĩrun sõ ka bɛsɛgii Timɔte, sa bɛɛ tɔbura. Gusunɔ bɛsɛn Baaba u bɛɛ durom kua kpa u bɛɛ alafia kɛ̃.

Siarabu kanaru sɔɔ

3 Sa ra Gusunɔ bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin Baaba siare bɛɛn sõ baadomma bɛsɛn kanaru sɔɔ,

4 yèn sõ sa nua nge mɛ i Yesu Kirisi naanɛ doke ka nge mɛ i naanɛ dokeobu kpuron kĩru mɔ.

5 Sanam mɛ Labaari gea ye ya sãa gem gari ya gbia ya tura bɛɛn mi, i nua ma i yĩiyɔbu mɔ ma ba bɛɛ gãanu yiiye wɔllɔ. Yĩiyɔ bin sõna i naanɛ dokebu ka kĩru mɔ.

6 Labaari gea ye, ya tɛriamɔ ya ka domaru naamɔ handunia kpuro sɔɔ nge mɛ ya kua bɛɛn mi saa mìn di i Gusunɔn durom gari nua ma i tuba ma yi sãawa gem.

7 Epafasi bɛsɛn kĩnasi sɔm kowosi, wi u sãa Kirisin sɔm kowo naanɛgii ma u kua bɛsɛn kɔsire bɛɛn mi, wiya u bɛɛ ye giasia.

8 U maa sun kĩi te Hunde Dɛɛro bɛɛ kãn baaru sõɔwa.

9 Yen sõna sa ra n kanaru mɔ̀ bɛɛn sõ kpeetim sari saa mìn di sa bɛɛn gari nua. Sa Gusunɔ kanamɔ u de i gia mam mam ye u kĩ, kpa u de win Hunde u bɛɛ bwisi ka laakari kɛ̃.

10 Saa yera bɛɛn sanu sanusu su ko n ka Yinnigiigisu weenɛ, kpa i n da ko ye n koo nùn wɛ̃re. Bɛɛn wãara koo maa kookoo geesu bwese bweseka sõɔsi nge dãa te ta bii geenu marumɔ, kpa i Gusunɔ giam sosi.

11 Sa Gusunɔ kanamɔ u bɛɛ tãsisia kpuro sɔɔ ka win dam yiikogim, kpa i kpĩ i n ka yabu baayere tɛmanɛ ka suuru nuku dobu sɔɔ.

12 I n Baaba siaramɔ wi u dera i bɔnu mɔ tubi sɔɔ ye Gusunɔ u naanɛ dokeobu yiiye yam bururam sɔɔ.

13 Geema u sun wɔra saa yam wõkurun dam di ma u sun sinasia mi win Bii kĩnasi u bandu dii.

14 Domi win saabuwa sa yakiara ma ba bɛsɛn durum suuru kua.

Kirisin tiin asansi

ka win sɔmburu

15 Gusunɔ u ṅ waarɔ adama Kirisi u sun nùn sõɔsi mam mam win wasi sɔɔ. U sãa win Bii yeruma wi u wãa ba sere gãanu kpuro taka kua.

16 Domi win min diya Gusunɔ u baayere taka kua ye ya wãa wɔllɔ ka temɔ, ye sa ka nɔni waamɔ ka ye sa ṅ waamɔ, nge wɔllun sinambu ka wirugibu ka yiikogibu ka sere damgibu. Gusunɔ u kpuro taka kua saa win min di, u maa ye kua win sõ.

17 U wãa ba sere gãanu kpuro taka kua. Win dam saabuwa gãanu kpuro nu ka wãa nin ayerɔ.

18 Win yigbɛru ta sãawa nge wasi, wiya maa sãa nge yin wiru. Wiya wãarun nuuru, wiya maa gbia u seewa gɔrin di, u ka ko kpuron gbiikoo.

19 Domi Gusunɔn gɔ̃ru kĩra win daa kpuro
ya n ka wãa win Bii sɔɔ.
20 Ma n nùn wɛ̃re u wi ka tɔmbun sannɔ
kpeesia ka win Biin yɛm dãa bunanaru
wɔllɔ kpa u ka tii gãanu kpuro dorasia saa
win min di ni nu wãa temɔ ka ni nu wãa
wɔllɔ.
21 Bɛɛ maa, i raa gasɔ ka Gusunɔ toma, i raa
sãa win yibɛrɛba bɛɛn bwisikunu sɔɔ bɛɛn
kookoo kɔ̃susun sɔ̃.
22 Adama tɛ̃, Gusunɔ u ka tii bɛɛ dorasia
sanam mɛ win Bii u gu nge tɔnu, kpa i ka
yɔ̃ra win wuswaaɔ i n dɛɛre, i n wãa disinu
ka taarɛ sariru sɔɔ
23 i n tɛmanɛ i n tãsa naanɛ dokebu sɔɔ
dim dim, kpa i ku ra bɛɛn yĩiyɔbu deri bi i
mɔ saa mìn di i Labaari gea nua, ye ba tɔnu
baawure nɔɔsia wi u wãa handunia sɔɔ. Nɛ
Pɔlu na maa kua yen sɔmɔ.

Sɔmbu te ba Pɔlu

nɔmu sɔndia Yesun yigbɛrun sɔ̃

24 Tɛ̃ nɛn nukura do yèn sɔ̃ na nɔni swãaru
waamɔ bɛɛn sɔ̃. Ma na nɔni swãa te yibiamɔ
te Kirisi u koo ra wa win yigbɛrun sɔ̃ te ta
sãa win wasi.
25 Ma Gusunɔ u man kua yigbɛ ten sɔm
kowo nge mɛ u man yiire bɛɛn sɔ̃, kpa n ka
win gari kpuro nɔɔsia.
26 Gari yi, yi sãa asiri ye u raa tɔmbu
kpuro berue saa yellun di, adama tɛ̃ u
wigibu ye sɔ̃ɔsi.
27 Domi u kĩ u bu giasia ma win asiri ya
bɛɛrɛ ka yiiko mɔ bwese tukunun suunu
sɔɔ. Asiri ye wee, Kirisi wãa bɛɛ sɔɔ, yeya ya
gerumɔ ma i ko Gusunɔn yiiko bɔnu ko.
28 Kirisi win gariya sa kparamɔ, ma sa
tɔnu baawure kirɔ mɔ̀, sa maa bu keu
sɔ̃ɔsimɔ ka bwisi gee, kpa bu ko tɔn girobu
be ka Kirisin gbinnaa sɔɔ su sere bu tusia
Gusunɔn wuswaaɔ.
29 Yen sɔ̃na na sɔmburu mɔ̀ na sunamɔ ka
win dam mɛ mu sɔmburu mɔ̀ nɛ sɔɔ gem ka
tia.

2

1 I de n bɛɛ sɔ̃ nge mɛ nɛn hanian kpãara nɛ
bɛɛn sɔ̃ ka Lodisegibun sɔ̃ ka maa be kpuron
sɔ̃ be ba ɲ̀ ka man nɔni waare.
2 Na mɔ̀ mɛ, n ka bu dam kɛ̃ n kpã, kpa
ben tii ba n gbinnɛ ka kĩru, kpa ben yɛ̃ru ta n
sosimɔ sika sariru sɔɔ. Nge mɛya ba koo ka
Gusunɔn asiri gia ye ya sãa Kirisin tii.
3 Wi sɔɔra bwisi ka yɛ̃run dukia kpuro
berua.
4 Na bɛɛ yeni sɔ̃ɔmɔwa kpa goo u ku raa
bɛɛ nɔni wɔ̃ke ka nɔɔ dobu.
5 Domi baa nɛn wasin kuseru tà kun wãa
bɛɛn mi, ka mɛ, nɛn hunde ya ka bɛɛ wãa. Na
maa nuku dobu mɔ yèn sɔ̃ i wãa nɔɔ tia sɔɔ,
ma bɛɛn naanɛ dokebu yɔ̃ dim dim Kirisi
sɔɔ.

Wãa te ta yiba Kirisi sɔɔ

6 N n mɛn na, nge mɛ i Yinni Yesu Kirisi
wura, i n bɛɛn wãaru dimɔ i n gbinnɛ ka wi.
7 I de bɛɛn gbini yi n duku wi sɔɔ, kpa i n
tii nɔɔrimɔ i n kpɛ̃amɔ saa win min di, kpa i
n tãsa naanɛ dokebu sɔɔ nge mɛ ba bɛɛ sɔ̃ɔsi,
kpa siarabu bu n yiba bɛɛn nɔɔ sɔɔ.
8 I n tii sɛ kpa goo u ku raa bɛɛ yina mwa
ka win yɛ̃ru garu ka taki dibu. Sɔ̃ɔsi ten
bweseru ta naamɔwa saa tɔmbun deemaan
di ka maa handunian bũnu, n ɲ̀ mɔ Kirisin
min di.
9 Domi mèn nɔru Gusunɔ nɛ, ya sɔ̃ɔsira
Kirisin wasi tɔnugii sɔɔ.
10 Ma i kpuro mɔ wi sɔɔ bɛɛ ka win
gbinnaa sɔɔ wi u sãa wɔllun wirugibu ka
yiikogibun sina boko.
11 Bɛɛ ka win gbinnaa ye sɔɔ, i maa bango
wa, adama n ɲ̀ mɔ bango ye tɔnu ra ko. Yeni
ya weewa Kirisin min di. Ya sãawa yakiabu
saa wasi durumgiin dam di.
12 Geema, sanam mɛ ba bɛɛ batɛmu kua
n sãare ba bɛɛ sikuawa ka Kirisi ma ba bɛɛ
seeya ka wi, yèn sɔ̃ i Gusunɔn dam bakam
naanɛ sãa wi u nùn seeya gɔrin di.
13 Gasɔ, i raa sãa gɔribu bɛɛn toranun sɔ̃
ka maa yèn sɔ̃ i sãa be ba kun bango kue.
Adama tɛ̃ Gusunɔ u bɛɛ kua wasobu ka Kirisi
sannu sanam mɛ u sun bɛsɛn toranu kpuro
suuru kua.
14 Kirisi u yora ye wɔka ye ya sun taarɛ wɛ̃
bɛsɛn wooda sarabun sɔ̃, u maa ye kpare dãa
bunanaru wɔllɔ u ka ye kpeesia.
15 Sanam mɛ u gu dãa bunanaru wɔllɔ u
wɔllun wirugibu ka yiikogibu kamia u bu
sekuru doke batuma sɔɔ u maa ben dam
kpeesia.
16 N n mɛn na, i ku de goo u bɛɛ taarɛ wɛ̃
dim ka nɔrubu sɔɔ, ɲ̀ kun mɛ tɔ̃ɔ bakanu
ganun dibu sɔɔ, ɲ̀ kun mɛ suru kpaon
yaribu ka tɔ̃ɔ wɛ̃raruginun kookoosu sɔɔ.
17 Yeni kpuro ya sãawa gãa ni nu sisin
yaayaasu. Kirisin tiiwa gãa ni.

18 Goo wi u sãare u tii kawamɔ, ma u wɔllun gɔradoba sãamɔ, i ku de u bɛɛ bɛɛn sian are wɔrari. Domi tɔnu win bweseru u tii suamɔ kãsinun sõ, u maa tii gãamɔ kam win bwisiku tɔnuginun sõ.
19 U ɩ̀ Kirisi nɛni kem kem wi u sãa wiru, tèn min di wasi kpuro yi mɛnnɛ ka yin gbin gbinka ka sĩinu, yi ka dam waamɔ yi kpɛ̃amɔ nge mɛ Gusunɔ u yi sosimɔ.

Gɔɔ ka wãaru Kirisi sɔɔ

20 Mà i gu ka Kirisi sannu i kisira handunian komanun di, mban sõna i wãaru dimɔ nge handunia yenigibu. Mban sõna i derimɔ ba bɛɛ woodaba sɔbimɔ be ba nɛɛ,
21 a ku yeni bɛsu, a ku yeni denda, a ku yeɔnɔ baba.
22 Yeni kpuro ya koo kam kowa bà n ye dendimɔ. Tɔmbun wooda ka ben sõɔsinu tɔnawa i swĩi.
23 Geema, wooda be, ba ka bwisin gãanu weenɛ à n bu mɛɛra, ka ben sãaru te ta wee saa tɔnun gõru kĩrun di, ka ben tii kawa weesugibu, ka maa ben wasin seserun serusiabu. Adama baa wooda ben tia kun dam gam mɔ yu ka wasin kĩru kankam taare.

3

1 Ba bɛɛ seeya ka Kirisi sannu gɔrin di. N n mɛn na, i wɔllun gãanu kasuo mi Kirisi u sõ Gusunɔn nɔm geuɔ.
2 I wɔllun gãanun bwisikunu koowo, n ɩ̀ mɔ temginu.
3 Domi i gu, bɛɛn wãa geera maa berua ka Kirisi sannu Gusunɔn mi.
4 Kirisi wi, u sãawa bɛɛn wãaru. Sanam mɛ u koo kurama, bɛɛn tii maa i ko i tera ka wi sannu win yiiko sɔɔ.

Wãa gururu ka wãa kpaaru

5 N n mɛn na, i handunian kĩrun gãanu kpuro goowo ni nu sɔmburu mɔ̀ bɛɛ sɔɔ, niya kõɔ mɛnnabu tantanaru sɔɔ, ka daa disinugia, ka wasin binɛ, ka kĩru kankam, ka kɔdɛ, domi kɔdɛ ya sãawa nge bũu sãaru.
6 Gãa ni kpuron sõna Gusunɔn mɔru wee ben mi, be ba ɩ̀ nùn mɛm nɔɔwammɛ.
7 Geema, i raa gasɔ mɔ̀ nge be, sanam mɛ tora nin bwesera bɛɛ wãasi.
8 Adama tɛ̃, i ye kpuro kõɔwɔ ye n sãa mɔru ka nuku gbisibu ka maa nuku kõsuru. I ku de wɔmburu ɩ̀ kun mɛ gari swininu nu yari bɛɛn nɔɔ sɔɔn di pai.
9 I ku weesu kuana domi i daa gura ka yen kookoosu pota kɔ,
10 ma i daa kpaa sebua. Gusunɔwa u bɛɛ daa kpaa ye wɛ̃ i n ka nùn giamɔ kpa i n ka nùn weenamɔ.
11 Nge mɛya bɛɛ sɔɔ goo kun goo, tɔn tuko ka Yuu, wi u bango kua ka wi u ɩ̀ bango kue, baru kpaarugii, nɔni wõkunugii, yoo ka tii mɔwɔ, adama Kirisi tɔnawa sãa gãanu, u maa wãa tɔmbu kpuron suunu sɔɔ.
12 N n mɛn na, yèn sõ Gusunɔ u bɛɛ kĩa ma u bɛɛ gɔsa i ka ko wigibu, wee ye n weenɛ i sebe, wɔnwɔndu ka tɔn geeru ka tii kawabu ka daa duudwia ka suuru.
13 I n tɛmanasinɛ kpa i n suuru kuanammɛ gari gɛɛ yì n dua bɛɛn suunu sɔɔ. Nge mɛ Yinni u bɛɛ suuru kua, i n suuru kuanammɛ nge mɛ.
14 Yeni kpuron wɔllɔ i kĩru sebuo te ta koo de i n nɔɔ nɛ mam mam.
15 Kpa i de Kirisin bɔri yɛndu ta n bɛɛn gõrusu kpare, kpa i n takaru mɔ̀. Ba bɛɛ sokawa i n ka sãa wasi tee, kpa i n bɔri yɛndu mɔ.
16 I de Kirisin gari yi n yiba bɛɛn gõruɔ nge dukia. I gari bia kuanɔ kpa i dam kɛ̃ɛna ka bwisi gee kpa i n womusu mɔ̀ i n Gusunɔ tɔmamɔ. I nùn takarun womusu kuo bɛɛn gõrusɔ.
17 Bɛɛn kookoosu ka bɛɛn gere sɔɔ, i ye kpuro koowo i ka Yinni Yesun yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ kpa i Gusunɔ Baaba takaru ko win min di.

Tɔmbun nɔɔsinaa

wãa kpaaru sɔɔ

18 Bɛɛ kurɔbu i bɛɛn durɔbu wiru kpĩiyɔ nge mɛ n weenɛ Yinnigii u ko.
19 Bɛɛ durɔbu i bɛɛn kurɔbu kĩɔ, i ku de i n sɛ̃ be sɔɔ.
20 Bɛɛ bibu i bɛɛn mɔwɔbu mɛm nɔɔwɔ gãanu baanire sɔɔ, domi mɛya Yinni u kĩ.
21 Bɛɛ maa tundobu i ku bɛɛn bibu mɔrun kookoosu kua kpa ben nuki yi sankira.
22 Bɛɛ yobu i bɛɛn yinnibu mɛm nɔɔwɔ kpuro sɔɔ handunia mi, n ɩ̀ mɔ sanam mɛ ba bɛɛ yõre tɔna, i ka bu tɔn geeru sõɔsi, adama i bu mɛm nɔɔwɔ n kun ka murafitiru yèn sõ i Yinni nasie.
23 Ye i mɔ̀ kpuro i ye koowo ka kĩru, kpa n sãa nge Yinniwa i kuammɛ, n ɩ̀ mɔ tɔmbu.

24 I n yɛ̃ ma Yinniwa u koo bɛɛ are kɔsia
yi yi sãa tubi ye u win tɔmbu yiiye, domi
Kirisiwa bɛɛn Yinni wìn wãaru i wãa.
25 Adama wi u tora, u koo win are wa nge
mɛ win torara nɛ, domi Gusunɔn mi, goo
kun goo.

4

1 Bɛɛ yinnibu i bɛɛn yobu kuo dee dee nge
mɛ n weenɛ. I yaayo ma bɛɛn tii i maa Yinni
mɔ wɔllɔ.

Yiirebu

2 I tɛmanɔ kanaru sɔɔ kpa i n ka swaa
mɛɛra i n Gusunɔ takaru mɔ̀.
3 I maa sun kanaru kuo kpa Gusunɔ u sun
swaa kua su ka win gari waasu ko, su ka kpĩ
su Kirisin asiri tubusia. Asiri yen sɔ̃na na
wãa pirisɔm sɔɔ tɛ̃.
4 N n mɛn na, i kanaru koowo kpa n ka kpĩ
n ye sɔ̃ɔsi nge mɛ n weenɛ n gere.
5 I tii kparo ka bwisi be ba kun naanɛ do-
ken mi. I saa baayere dendio yu ka arufaani
ko.
6 I de bɛɛn gari yi n nɔɔbu do kpa yi n swaa
swĩi, kpa i n ka yɛ̃ nge mɛ n weenɛ i baawure
wisi.

Tɔbiribu ka nɔɔ kanabu

7 Bɛsɛn kĩnasi Tisiki, wi u sãa sɔm kowo
naanɛgii ka nɛn beruse Yinnin sɔmburu sɔɔ
u koo bɛɛ nɛn labaari kpuro sɔ̃.
8 Na bɛɛ nùn gɔriammɛwa u ka bɛɛ sɔ̃ nge
mɛ sa ka wãa, kpa u ka bɛɛ gɔ̃ru yɛmiasia.
9 Onɛsimu, bɛsɛn kĩnasi bɔrɔkini, wi u sãa
bɛɛn migii, u koo nùn yɔ̃sirima. Bera ba koo
bɛɛ sɔ̃ ye ya sun deema mini kpuro.
10 Aritaaki, nɛ ka wì sa wãa pirisɔm sɔɔ u
bɛɛ tɔbura. Maaku maa bɛɛ tɔbura wi u sãa
Baanabasin dusi. Na raa bɛɛ Maaku win gari
sɔ̃ɔwa, ù n na bɛɛn mi, i nùn dam koosio ka
bɛɛrɛ.
11 Yosue wi ba mɔ̀ Yusitu, u maa bɛɛ
tɔbura. Be ita ye tɔnawa ba sãa Yuu be
ba naanɛ doke ma ba ka man sɔmburu mɔ̀
Gusunɔn bandun sɔ̃. Ba man dam kã gem
gem.
12 Epafasi, Yesu Kirisin sɔmɔ wi u maa sãa
bɛɛn migii, u bɛɛ tɔbura. U ra kanaru ko gem
gem bɛɛn sɔ̃, u Gusunɔ kanamɔ i ka kpĩ i yɔ̃ra
dim dim ka tɔn giroru kpa i n sɔɔru sãa i ka
Gusunɔn kĩru kpuro ko.
13 Na kon kpĩ n nùn seeda diiya ma u bɛɛn
bwisikunu mɔ̀ gem gem, ka maa be ba wãa
Lodiseɔ ka Herapolisiɔ.
14 Luku bɛsɛn kĩnasi dokotoro, wi ka
Demasi ba bɛɛ tɔbura.
15 I bɛsɛgibu tɔbirio be ba wãa Lodiseɔ ka
kurɔ wi ba mɔ̀ Ninfa ka maa Yesun yigbɛ te
ta ra mɛnnɛ win yɛnuɔ.
16 I n tire teni gara i kpa i maa tu Yesun
yigbɛru wɛ̃ɛyɔ Lodiseɔ bu gari. Kpa bɛɛn tii
i maa garu gari te ta wee Lodisegibun min
di.
17 I maa Aasipu sɔ̃ɔwɔ u sɔmbu te nɔni
dokeo te ba nùn nɔmu sɔndia Yinnin sɔma
sɔɔ u ka kpĩ u tu dakura.
18 Wee na yorumɔ ka nɛn tiin nɔma, nɛ
Pɔ̀lu na bɛɛ tɔbura. I ku duari ma na wãa
pirisɔm sɔɔ.
Kpa Gusunɔn durom mu n ka bɛɛ wãa.

TIRE GBIIKII TE PƆLU U TƐSALONIKAGIBU KUA

Sanam mɛ Pɔlu u tire te yorua, Tɛsalonika ya sãawa bera ye ba mɔ̀ Masedɔnin wuu maro ge Romugibu ba mɔ. Gisɔ Tɛsalonika ye, ya sãawa Gɛrɛkiban wuu maro yiruse sõɔ yɛ̃san nɔm geuɔ. Miya goo nimkusu su ra yɔ̃re. Pɔluwa u ka Labaari gea da mi, Gɔrobun Kookoosu 17:10-11. Amɛn biru Yuuba ba nisinu seewa ye ba wa tɔn tukobu ba naanɛ dokemɔ. Yen wahala ya dera Pɔlu u doona Tɛsalonikan di u da Bereɔ. Yen biruwa u Tɛsalonikagibun labaari nua saa win bõɔ Timɔten min di, yera u tire te yorua u ka bu tãsisia.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1.
2. Siarabu, wiru 1:2-10.
3. Pɔlun sɔmburu Tɛsalonikaɔ, wiru 2:1n di sere wiru 3:13.
4. Kirɔba, wiru 4:1-12.
5. Yesun wuramarun gari, wiru 4:13n di sere wiru 5:11.
6. Tɔbiribu ka kirɔ dãaki, wiru 5:12-28.

Tɔbiribu

1 Bɛɛ Yesun yigbɛrugibu, bɛɛ be i wãa Tɛsalonikaɔ, bɛɛ be i sãa Gusunɔ Baaba ka Yinni Yesu Kirisigibu, nɛ Pɔlu ka Silasi ka Timɔte sa bɛɛ tɔbura. Durom ka alafia ya n ka bɛɛ wãa.

Tɛsalonikagibun wãaru

ka ben naanɛ dokebu

2 Sa ra n Gusunɔ siaramɔ bɛɛ kpuron sõ, sa ra n maa bɛɛ yaaye baadomma kanaru sɔɔ.

3 Sa yaaya Gusunɔ bɛsɛn Baaban wuswaaɔ nge mɛ i ka bɛɛn naanɛ dokebu hania mɔ̀, ka nge mɛ bɛɛn kĩra sõɔsiramɔ bɛɛn sɔm damginu sɔɔ, ka nge mɛ bɛɛn yĩiyɔbu bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi sɔɔ bu yõ dim dim.

4 Bɛsɛgibu, bɛɛ be Gusunɔ u kĩ, sa yɛ̃ ma u bɛɛ gɔsa wigibu.

5 Domi bɛsɛn Labaari gea ya ɲ̀ nɛ bɛɛn mi ka gari tɔna, ka maa yen dama ya ka na ka Hunde Dɛɛro sannu ka maa sika sariru. Bɛɛn tii i yɛ̃ nge mɛ sa sĩisina bɛɛn suunu sɔɔ bɛɛn arufaanin sõ.

6 Ma i kua be ba bɛsɛn daa ka Yinnigia saarimɔ, domi i bɛsɛn Labaari gea mwa ka nuku doo bi Hunde Dɛɛro bɛɛ wɛ̃, baa mɛ ya ka bɛɛ nɔni swãaru naawa.

7 Yen biru bɛɛn tii i kua bèn daa Masedɔnin naanɛ dokeobu ka Gɛrɛkiba ba saarimɔ.

8 Domi Yinnin gari yi, yi nɔɔra saa bɛɛn min di, n ɲ̀ mɔ Masedɔni ka Gɛrɛkiban tem sɔɔ tɔna, adama bɛɛn naanɛ dokebu Gusunɔ sɔɔ bu sõɔsira yam kpuro sere n ɲ̀ maa tilasi su bin gari gere.

9 Ba gerumɔ nge mɛ i sun nɛnusina ye sa da bɛɛn mi, ka nge mɛ i gõru gɔsia i bũu sãaru deri i wura Gusunɔn mi i ka nùn sã, wi u sãa Yinni waso ka gemgii,

10 ka maa nge mɛ i win Bii wi u seeya gɔrin di swaa daki u na wɔllun di. Wiya Yesu, wi u sun yakia saa Gusunɔn mɔru ye ya sisin di.

2

Sɔmbu te Pɔlu kua

Tɛsalonikaɔ

1 Nɛgibu, bɛɛn tii i yɛ̃ ma bɛsɛn naaru bɛɛn mi ta ɲ̀ kue kam.

2 I yɛ̃ ma ba sun nɔni sõɔwa ba sun tõya kua Filipiɔ sa sere na bɛɛn mi. Ka mɛ, Gusunɔ sun wɔrugɔru wɛ̃ sa ka win Labaari gea kpara bɛɛn suunu sɔɔ, baa mɛ tɔn dabira sun yinari.

3 Bɛsɛn waasu ya ɲ̀ sãa torarun gari, ya ɲ̀ maa mɛnnɛ ka bwisiku kõsunu ganu ɲ̀ kun mɛ ka taki.

4 Adama, nge mɛ Gusunɔ sun naanɛ kua u ka sun Labaari gea nɔmu sɔndia, nge mɛya sa ka ye kparamɔ. Sa ɲ̀ ye mɔ̀ nge mɛ ya koo ka tɔmbu dore ma n kun mɔ Gusunɔ wi u bɛsɛn gõrusu wɛ̃ɛrimɔ.

5 Domi bɛɛn tii i yɛ̃ sãa sãa ma sa ɲ̀ bɛɛ kɔkura ka gari dure, sa ɲ̀ maa waasu kue su ka bɛɛn gobi wan sõ. Gusunɔwa sãa bɛsɛn seeda.

6 Sa ɲ̀ maa bɛɛrɛ kasu bɛɛn mi ɲ̀ kun mɛ gabun mi,

7 baa mɛ sa ko raa kpĩ su bɛɛ bɛsɛn dam sõɔsi yèn sõ sa sãa Kirisin gɔrobu. Adama sa kuawa kpurɛ kpurɛ bɛɛn suunu sɔɔ nge mɛ bii mɛro ra win bibu nɔɔri.

8 Yèn sõ sa bɛɛ kĩ gem gem sa raa sɔɔru sãa, n ɲ̀ mɔ su ka bɛɛ Gusunɔn Labaari gea wɛ̃ tɔna, adama ka maa bɛsɛn tiin wãaru, domi bɛɛn kĩra sun nɛni.

9 Bɛsɛgibu, i bɛsɛn sɔmburu ka bɛsɛn wahala yaaye ye sa wa. Sa sɔmburu kua sõɔ

sɔɔ ka wɔ̃kuru yèn sɔ̃ sa ǹ kĩ su bɛɛn goo gɔngɛrɛ ko sanam mɛ sa Gusunɔn Labaari gea kparamɔ bɛɛn suunu sɔɔ.

10 Bɛɛya i sãa bɛsɛn seedagibu ka maa Gusunɔn tii, ma bɛsɛn daa ya dɛɛre bɛɛ naanɛ dokeobun wuswaaɔ, ya maa sãa dee dee, ya ǹ taarɛ gaa mɔ.

11 I maa yɛ̃ ma sa ka bɛɛ kuawa nge mɛ tundo u ra ka win bibu ko.

12 Sa bɛɛ dam kã, sa maa bɛɛn gɔ̃rusu yɛmiasia, sa maa bɛɛ suuru kana i n ka sĩimɔ nge mɛ n weenɛ Gusunɔn wuswaaɔ, wi u bɛɛ sokumɔ i n ka bɔnu mɔ win yiiko sɔɔ mi u bandu swĩi.

13 Sa ra maa Gusunɔ siare baadomma yèn sɔ̃ sanam mɛ sa bɛɛ waasu kua i ǹ gari yi garisi tɔnugii, i yi wurawa ma yi sãa Gusunɔgii. Mɛya yi sãa ka gem, ma yi sɔmburu mɔ̀ bɛɛ naanɛ dokeobu sɔɔ.

14 Nɛgibu, i ka Yesu Kirisin yigbɛnu weena ni nu sãa Gusunɔginu Yudeaɔ, domi i nɔni swãaru wa saa bɛɛn temgibun min di nge mɛ tɔn ben tii ba wa Yuuban min di.

15 Yuu beya ba Yinni Yesu ka Gusunɔn sɔmɔbu go, ba maa sun nɔni sɔ̃ɔwa. Ben daa kun Gusunɔ wɛ̃re, ba maa ka tɔmbu kpuro yibɛrɛ tɛɛru nɛni.

16 Ba mam yinamɔ su tɔn tukobu waasu kua bu ka faaba wa. Nge mɛya ben durum ya sosimɔ ya bandamɔ. Adama Gusunɔn mɔru ya den sakɛ fuke ben wirɔ.

Pɔlu u kĩ u kpam

Tɛsalonikagibu wa

17 Nɛgibu, nge mɛ sa bɛɛ bia sɔ̃ɔ yiru wasi sɔɔ, n ǹ mɔ gɔ̃ru sɔɔ, sa bɛɛn bɛkɛ mɔ̀ gem gem sa sɛnde su ka bɛɛ wa.

18 Sa kĩa su wurama bɛɛn mi. Nɛ Pɔlu na kasu nge nɔn yiru n ka na, adama Setam sun swaa ganua.

19 Dɔma te Yinni Yesu koo wurama, mba n ko n sãa bɛsɛn yĩiyɔbu ka bɛsɛn nuku dobu, mba sa ko maa ka woo kana win wuswaaɔ ma n kun bɛɛ.

20 Geema, bɛɛn sɔ̃na sa woo kanamɔ, sa maa nuku dobu mɔ.

3

1 Yen sɔ̃, sanam mɛ bɛsɛn bwɛ̃ra yina yu kpuna, sa gɔ̃ru doke ma nɛ na kon sina Atɛniɔ nɛ turo.

2 Ma na bɛsɛgii Timɔte gɔra wi u sãa Gusunɔn sɔm kowo Kirisin Labaari gean sɔ̃. Na nùn gɔra bɛɛn mi u ka bɛɛ tãsisia, kpa u bɛɛ dam kɛ̃ bɛɛn naanɛ dokebu sɔɔ,

3 kpa baa bɛɛn turo u ku de nɔni swãa teni tu nùn nanda. Domi bɛɛn tii i yɛ̃ ma yeni ya ǹ koo ko ya kun sun deemɛ.

4 Baa sanam mɛ sa raa wãa ka bɛɛ, sa bɛɛ sɔ̃ɔwa kɔ ma ba koo sun nɔni sɔ̃. Mɛya n maa koora nge mɛ i yɛ̃ sãa sãa.

5 Yen sɔ̃na, sanam mɛ nɛn bwɛ̃ra yina yu kpuna, na Timɔte gɔra bɛɛn mi kpa n ka gia mɛ bɛɛn naanɛ dokebu sãa. Na bɛrum kua kɔkuro kun da bɛɛ kɔkura i ka durum ko, kpa bɛsɛn sɔmburu ta n kue kam.

6 Adama tɛ̃, ye Timɔte u wurama bɛɛn min di, u sun bɛɛn naanɛ dokebu ka bɛɛn kĩrun baaru gea sɔ̃ɔwa. U sun sɔ̃ɔwa ma i ra n sun yaaye ka kĩru ma i kĩ i sun wa gem gem nge mɛ bɛsɛn tii sa kĩ su bɛɛ wa.

7 Yen sɔ̃na nɛgibu, baa mɛ sa nɔni swãaru wa ka wahala kpuro, bɛsɛn nukura yɛmia ka bɛɛ bɛɛn naanɛ dokebun sɔ̃.

8 Tɛ̃, bɛsɛn hunde ya wurama yèn sɔ̃ i yɔ̃ dim dim Yinni sɔɔ.

9 Amɔna sa ko Gusunɔ siara n nɛ bɛɛn sɔ̃, ka nuku doo baka bi i sun wɛ̃ɛmɔ Gusunɔ bɛsɛn Yinnin wuswaaɔ.

10 Bururu ka yoka sa nùn kanamɔ gem gem u de su bɛɛ wa kpam ka nɔni, kpa su sosi ye n kɔmia bɛɛn naanɛ dokebu sɔɔ.

11 Kpa Gusunɔ bɛsɛn Baaban tii ka bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi bu sun swaa kua su ka na bɛɛn mi.

12 Kpa wi, Yinni u bɛɛn kĩru sosi tu kpɛ̃a bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ ka maa tɔmbu kpuron mi nge mɛ bɛsɛn kĩra sãa bɛɛ sɔɔ.

13 Kpa u bɛɛn gɔ̃rusu tãsisia su ka dɛɛra su ko taarɛ sarirugisu Gusunɔ bɛsɛn Baaban wuswaaɔ, sanam mɛ bɛsɛn Yinni Yesu koo wurama ka wigibu kpuro.

4

Kookoo si su Gusunɔ wɛ̃re

1 Ye n tie nɛgibu, i gia bɛsɛn min di mɛ n weenɛ i n sĩimɔ n ka Gusunɔ wɛ̃re, i maa mɔ̀ mɛ kɔ. Tɛ̃ sa yiire sa bɛɛ kanamɔ ka Yinni Yesun yĩsiru, i n mɔ̀ mɛ i n dɔɔ.

2 Domi i yɛ̃ yiire bi sa bɛɛ wɛ̃ ka Yinni Yesun yiiko.

3 Wee, ye Gusunɔ u kĩ bɛɛ sɔɔ, yera i n
dɛɛre kpa i tii kpĩ mam mam sakararun
kobu sɔɔ.
4 Kpa durɔ baawure u n yɛ̃ nge mɛ wi ka
win kurɔ ba ko n wãasinɛ dɛɛraru ka bɛɛrɛ
sɔɔ,
5 n ṅ maa mɔ ka wasin binɛn kĩru nge mɛ
tɔn tukobu ba mɔ̀ be ba kun Gusunɔ yɛ̃.
6 Gari yini sɔɔ, n ṅ weenɛ goo u win kpaasi
torari ṅ kun mɛ u nùn taki di. Sa bɛɛ yenin
kirɔ kua kɔ, sa bɛɛ sɔ̃ɔwa ma Yinniwa u koo
yen mɔru kɔsia.
7 Domi Gusunɔ kun sun soka su ka daa
disinugia ko ma n kun mɔ sa n dɛɛre.
8 Yen sɔ̃, baawure wi u sɔ̃ɔsi te yina, n ṅ
tɔnun gere u yina, Gusunɔn gerewa u yina
wi u bɛɛ win Hunde Dɛɛro kã.
9 Ye n sãa naanɛ dokeobun kĩanaa, n ṅ
tilasi n ka bɛɛ ye yorua. Domi Gusunɔ u bɛɛ
sɔ̃ɔsi nge mɛ n weenɛ i n kĩanɛ bɛɛn tii tiinɛ
sɔɔ.
10 Geema, i mɔ̀ mɛ ka naanɛ dokeobu
kpuro be ba wãa Masedɔniɔ. Adama nɛgibu,
sa bɛɛ kanamɔ, i n mɔ̀ mɛ i n dɔɔ.
11 I kookari koowo i n ka nɔɔ tia sãa, kpa
i n bɛɛn tiin wunanɔsu mɔ̀, i n sɔmburu mɔ̀
nge mɛ sa raa bɛɛ yiire.
12 Nge mɛya bɛɛn kookoosu su ko n wã
be ba kun naanɛ doken mi, kpa i kun maa
gãanu ganun yãaru mɔ.

Yinnin naaru

13 Nɛgibu, sa kĩ i gem gia be ba gun sɔ̃, kpa
i kun nuki sankire nge be ba tie be ba kun
yĩiyɔbu mɔ.
14 Sa naanɛ doke ma Yesu u gu, ma u kpam
seewa gɔrin di. Yen sɔ̃, sa naanɛ sãa ma, be
ba Yesu naanɛ doke ba ka gu, Gusunɔ u koo
ka bu wurama ka wi sannu.
15 Yeniwa Yinnin sɔ̃ɔsi bi sa bɛɛ sɔ̃ɔmɔ.
Bɛsɛ be sa ko n wãa dɔma te Yinni u koo na,
sa ṅ ko gɔribu gbiiya.
16 Domi u koo de gbãrabu bu nɔɔra ka
Gusunɔn gɔrado wirugiin nɔɔgiru ka win
kɔban wurenu, kpa Yinnin tii u sarama saa
wɔllun di. Wigii be ba gu ba koo gbi bu se.
17 Yen biru bɛsɛ be sa tie sa wasi, ba koo
sun sua ka be sannu guru winu sɔɔ, kpa su
ka nùn yinna wom dirum sɔɔ. Mɛya sa ko n
wãa ka wi sannu ka baadomma.
18 Yen sɔ̃, i de i dam kɛ̃ɛna ka gari yini.

5

1 Nɛgibu, n ṅ tilasi su ka bɛɛ tɔ̃ru ka sanam
yorua mɛ̀ sɔɔ yabu yeni ya koo koora.
2 Domi bɛɛn tii i yɛ̃ gem ka gem ma Yin-
nin tɔ̃ru ta koo nawa nge gbɛnɔ wi u sisi
wɔ̃kuru.
3 Sanam mɛ tɔmba kun ka gɛɛ nande ba
mɔ̀, alafia wãa, saa yera kpeerasiabu koo
tunuma suaru sɔɔ nge mɛ maru wuriribu
bu ra guragii deemɛ, ba ṅ maa kpiki yeru
wasi.
4 Adama bɛɛ nɛgibu, i ṅ wãa yam wɔ̃kuru
sɔɔ, n ṅ maa weenɛ sanam mɛ, mu bɛɛ biti
mwa nge gbɛnɔn naaru.
5 Bɛɛ kpurowa i sãa yam bururam tɔmbu
ka maa sɔ̃ɔ sɔɔgibu. Sa ṅ sãa wɔ̃kurugibu be
ba wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ.
6 Yen sɔ̃, su ku dweeya nge be ba tie,
adama n weenɛ su se su yɔ̃ra sa n ka tii sɛ.
7 Wɔ̃kura tɔmbu ba ra dweeye, wɔ̃kura
tam nɔrobu ba ra maa tam nɔ.
8 Adama bɛsɛ be sa sãa sɔ̃ɔ sɔɔgibu, n
weenɛ sa n tii sɛ. Su naanɛ dokebu ka kĩru
sebe nge tarakpe, su maa faaban yĩiyɔbu
doke nge sii furɔ kɔkɔru.
9 Domi Gusunɔ u ṅ sun soka su ka win
mɔru wa, u sun sokawa su ka faaba wa saa
bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin min di
10 wi u gu bɛsɛn sɔ̃, kpa sa n wãaru dimɔ
ka wi sannu, sà n wãa hunde sɔɔ ṅ kun mɛ
baa sà n gu.
11 Yen sɔ̃, i n dam kɛ̃ɛnamɔ kpa i n
tãsisianamɔ nge mɛ i mɔ̀ tɛ̃.

Tɔbiribu ka kirɔ dãaki

12 Sa maa bɛɛ kanamɔ nɛgibu, i bu bɛɛrɛ
wɛ̃ɛyɔ be ba sɔmburu mɔ̀ gem gem bɛɛn
suunu sɔɔ, be Yinni u dera ba bɛɛ kparamɔ
ma ba bɛɛ swaa sɔ̃ɔsimɔ.
13 I n ben kĩru mɔ ta n kpã ka bɛɛrɛ ben
sɔmburun sɔ̃. I de i n nɔɔ tia sãa bɛɛn tii tiinɛ
sɔɔ.
14 Sa bɛɛ kanamɔ nɛgibu, i mɛm nɔɔ
sarirugibu kirɔ koowo. I bu dam kɛ̃ɛyɔ be
ba mwia kpanɛ. I dam sarirugibu somiɔ. I
ka tɔmbu kpuro tɛmanɔ.
15 I laakari koowo i ku de goo u win
beruse kɔ̃sa kɔsia, adama i n gea kuanammɛ
ka maa be ba tie kpuro.
16 I n nuku dobu mɔ sanam baamɛre sɔɔ.
17 I n da n kanaru mɔ̀ saa baayere.

18 I n siaramɔ baa ɲ̀ n mɛren na. Yeniwa
Gusunɔ u kĩ i ko bɛɛ ka Yesu Kirisin
wãasinaa sɔɔ.
19 I ku Hunde Dɛɛro yinari u sɔmburu ko
bɛɛ sɔɔ.
20 I ku Gusunɔn sɔmɔbun gari gɛm.
21 Adama i gãanu kpuro wɛ̃ɛrio kpa i nɛnɛ
ni nu sãa gem.
22 I tii nɛnuɔ kɔ̃sa baayeren di.
23 Kpa Gusunɔ, Yinni wi u ra alafia wɛ̃,
u bɛɛ wuna i ka ko wigibu mam mam, kpa
u bɛɛn hunde ka bɛɛn bwɛ̃ra ka bɛɛn wasi
kpuro bere taarɛ sariru sɔɔ sere ka bɛsɛn
Yinni Yesu Kirisin wuramarɔ.
24 Gusunɔ wi u bɛɛ soka u naanɛ mɔ, u koo
maa ye kpuro ko.
25 Nɛgibu, i n sun kanaru kuammɛ.
26 I bɛsɛgibu kpuro tɔbirio ka kĩru.
27 Na bɛɛ yiiremɔ ka Yinnin yĩsiru, i
bɛsɛgibu kpuro tire teni gario.
28 Kpa Yinni Yesu Kirisin durom mu n
wãa ka bɛɛ.

TIRERU YIRUSE TE PƆLU U TƐSALONIKAGIBU KUA

Pɔlu u Tɛsalonikagibu tireru yiruse teni yorua domi u nua ma gaba burisinɛ ben suunu sɔɔ Yesun wuramarun sõ. Gaba tamaa Yesun wurama te, ta turuku kua. Yera ba ben sɔmburu deri. Ba ǹ maa garu mɔ̀ ma mɛro bisibu gabu ba sere bu nɔɔrimɔ. Gaba maa burisinɛ yèn sõ ba tamaa Yesu u wurama kɔ, ma u bu deri, ma n sãare nɔni swãa te ba wa Yesun sõ ta kua kam. Yen sõna Pɔlu u bu sõɔsiru wɛ̃ te ta gerumɔ mɛ Yesun wuramaru ta ko n sãa. Ma u garu koo sari be gerusi bu ka sɔmburu ko. Mɛya u maa be ba nɔni sõɔmɔ dam kã bu ka tɛmana. Domi Yesu u koo baawure siriawa dee dee u sere nùn win are wɛ̃.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu ka nuku yɛmiasiabu, wiru 1.
2. Kõsan kowon kuramaru ka Yesun wuramaru, wiru 2:1-12.
3. Kirɔba, wiru 2:13n di sere wiru 3:15.
4. Tɔbiri dãakibu, wiru 3:16-18.

Tɔbiribu

1 Bɛɛ Yesun yigbɛrugibu, bɛɛ be i wãa Tɛsalonikaɔ bɛɛ be i sãa Gusunɔ bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisigibu bɛsɛ Pɔlu ka Silasi ka Timɔte, sa bɛɛ tɔbura.

2 Gusunɔ Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ̃.

Siribu ko n wãa

Kirisin naarun tõru sɔɔ

3 Bɛsɛgibu, n weenɛ sa n Gusunɔ siaramɔ saa baayere bɛɛn sõ. N wã sa n mɔ̀ mɛ yèn sõ bɛɛn naanɛ dokebu bu sosimɔ gem gem, ma kĩi te i mɔ bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ ta maa kpɛ̃amɔ ta sosimɔ.

4 Yen sõna bɛsɛn tii sa Yesun yigbɛnu woo kanɛ bɛɛn sõ, domi i tɛmana i yõ naanɛ dokebu sɔɔ nɔni swãaru ka tõyan saa.

5 Yeniwa ya sõɔsimɔ kam kam ma Gusunɔ u ra siri dee dee, kpa bu ka bɛɛ garisi be ba tura ba n ka wãa mi Gusunɔ u bandu swĩi tèn sõ i wahala waamɔ.

6 Domi Gusunɔ u koo ko ye n sãa dee dee, u koo bu nɔni sõ be ba bɛɛ nɔni sõɔmɔ.

7 Ma bɛɛ be i nɔni swãaru waamɔ, u koo bɛɛ wɛ̃rabu wɛ̃ ka maa bɛsɛn tii, sanam mɛ Yinni Yesu koo kurama wɔllun di ka dõɔ yari ka win gɔrado damgibu.

8 Yesu wiya u koo bu sɛɛyasia be ba kun Gusunɔ yɛ̃, ka be ba kun wi, Yinni Yesun Labaari gea wure.

9 Ben dii kɔsiaru ta ko n sãawa kam koo bi bu kun nɔru mɔ sere ka baadomma. Ba ko n karanɛwa ka Yinni ka maa win yiiko damgia,

10 sanam mɛ u koo na kpa win bɛɛrɛ yu sõɔsira wigibu sɔɔ, kpa naanɛ dokeobu kpuro ba n nùn kãsa tõɔ te sɔɔ. Bɛɛn tii i ko n maa wãa mi, domi i bɛsɛn seeda naanɛ doke ye sa di.

11 Yen sõna sa kanaru mɔ̀ baadomma bɛɛn sõ, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ka kpĩ u bɛɛn kookoosu siara wãa te u bɛɛ sokua sɔɔ kpa win dam mu de i gea ko ye i gõru doke kpa mu maa de bɛɛn naanɛ dokebun kookoosu su n yiba.

12 Nge mɛya bɛsɛn Yinni Yesun yĩsira koo ka bɛɛrɛ wa bɛɛn min di, kpa bɛɛ i maa bɛɛrɛ wa win min di Gusunɔ ka Yinni Yesu Kirisin durom saabu.

2

Kõsan kowo

1-2 Nɛgibu, na bɛɛ kanamɔ i ku de bɛɛn laakari yu burisina, bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin wuramarun garin sõ ka maa bɛsɛn mɛnnabu win mi, i ku maa de sɔmɔbun gari gɛɛ ǹ kun mɛ waasu gaa ǹ kun mɛ tire te ba nɛɛ na yorua, yen gaa yu bɛɛ biti ko yà n gerua ma Yinnin tõra tunuma kɔ.

3 I ku de bu bɛɛ nɔni wõke baa fiiko. Yinnin tõɔ te, tu sere na tɔn dabira koo Gusunɔ seesi, yen biru kõsan kowo wi, u koo kurama wi u sãa kam kooren bii.

4 U koo tii sua n kpuro kere kpa u ye kpuro seesi ye ba sokumɔ Yinni ka ye ba sãamɔ. U koo mam da u sina Gusunɔn sãa yerɔ kpa u tii soku Gusunɔ.

5 I ǹ yaaye ma na bɛɛ yeni sõɔwa sanam mɛ na wãa bɛɛn mi?

6 Tɛ̃, i yɛ̃ sãa sãa ye ya nùn nɛnusi sere win saa yu ka turi.

7 Domi kõsa ya sɔmburu mɔ̀ kɔ asiri sɔɔ. Adama wi u gina ye yinasiamɔ u ko n ye yinasiamɔwa sere bà n ka nùn doona.

8 Saa yera kõsan kowo wi, u koo kurama kpa Yinni Yesu u nùn wom wure u go, kpa u nùn kpeerasia ka win naarun yiiko.

9 Kɔ̃san kowo wi, u koo na ka Setam dam,
kpa u sɔm maamaakigii bwese bweseka ko
ye ya sãa weesugia.
10 U koo maa bu nɔni wɔ̃ke bu ka kom
kɔ̃sum ko, be ba koo kam ko yèn sɔ̃ ba yina
bu gem kĩa mɛ mu koo bu faaba ko.
11 Yenin sɔ̃na Gusunɔ u koo de gãa
damginu ganu nu bu torasia bu ka weesu
naanɛ ko.
12 Nge mɛya, be ba ṅ gem naanɛ doke ma
ba kom kɔ̃sum kua ka nuku dobu, ba koo
taarɛ sua.

Ba bɛɛ gɔsa i ka faaba wa

13 Nɛgibu, bɛɛ be Yinni u kĩ, sa ṅ ko ko
sa kun Gusunɔ siare bɛɛn sɔ̃ saa baayere.
Domi Gusunɔ u bɛɛ gɔsa saa toren di i ka
faaba wa ka Hunde Dɛɛron dam wi u bɛɛ kua
Gusunɔgibu, ka maa bɛɛn naanɛ ye i mɔ gem
sɔɔ.
14 Yenin saabuwa Gusunɔ u bɛɛ soka ka
bɛsɛn Labaari gean kparabu, i n ka bɔnu mɔ
bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin yiiko sɔɔ.
15 N n mɛn na nɛgibu, i yɔ̃ro dim dim i n
sɔ̃ɔsi ni nɛni ni sa bɛɛ sɔ̃ɔsi nɔɔ ka nɔɔ ka maa
tireru sɔɔ.
16 Gusunɔ bɛsɛn Baaba wi u sun kĩa, ma
win durom saabu u sun dam kã mɛ mu kun
nɔru mɔ ka maa yĩiyɔ geebu, wi ka bɛsɛn
Yinni Yesu Kirisin tii
17 bu bɛɛn gɔ̃rusu dam kɛ̃, kpa bu bɛɛ
tãsisia i ka sɔm geenu ka gari gee kpuro ko.

3

I sun kanaru kuo

1 Ye n tie nɛgibu, i sun kanaru kuo kpa
Yinnin gari yi wa yi kpararа fuuku, kpa yi
n yiiko mɔ nge mɛ yi kua bɛɛn suunu sɔɔ.
2 I maa kanaru koowo kpa Gusunɔ u sun
wɔra tɔn kɔ̃so wiru sariban nɔman di, domi
n ṅ tɔmbu kpuro ba gari yi naanɛ dokemɔ.
3 Adama Yinni u sãa bɔrɔkini. U koo bɛɛ
tãsisia kpa u bɛɛ kɔ̃su tɔn kɔ̃so win sɔ̃.
4 Yinni u dera sa bɛɛ naanɛ sãa. Sa yɛ̃ ma
i mɔ̀ ye sa bɛɛ yiire, mɛya i ko n maa mɔ̀ i n
dɔɔ.
5 Kpa Yinni u de bɛɛn bwisikunu nu
n woo Gusunɔn kĩru gia ka maa Kirisin
tɛmanabu sɔɔ.

N weenɛ tɔnu u sɔmburu ko

6 Nɛgibu, ka Yinni Yesu Kirisin yĩsiru sa
bɛɛ yiiremɔ, i naanɛ dokeo baawure gɔwo
wi u sãa garu koo sari ma u ṅ sɔ̃ɔsinu swĩi
ni sa bɛɛ wɛ̃.
7 Bɛɛn tii i yɛ̃ mɛ n weenɛ i bɛsɛn daa saari.
Domi sa ṅ kue garu koo sariba bɛɛn suunu
sɔɔ.
8 Sa ṅ goon dĩanu di sa kun nin gobi
kɔsie, adama sa sɔm sɛ̃sɔgiru kua bururu ka
yoka sere sa wasira kpa su ku ka ko goon
sɔmunu.
9 N ṅ mɔ sa ṅ yen yiiko mɔ, adama sa kĩwa
bɛsɛn tii su bɛɛ kom gem sɔ̃ɔsi mɛ i ko saari.
10 Sanam mɛ sa wãa bɛɛn mi sa bɛɛ yiire
sa nɛɛ, wi u kun kĩ u sɔmburu ko, n ṅ maa
weenɛ yɛ̃ro u di.
11 Wee, sa nua ma bɛɛn gabu ba sãa
yikurobu be ba kun garu mɔ̀ ma n kun mɔ
gari wɔbia wɔribu.
12 Sa tɔn ben bweseru yiiremɔ sa bu su-
uru kanamɔ Yinni Yesu Kirisin sɔ̃, bu de bu
sɔmburu ko laakari sɔɔ kpa bu ben tii diisia.
13 Adama bɛɛ nɛgibu, i ku wasira ka gean
kobu.
14 Goo ù n yina u gari yi mɛm nɔɔwa yi sa
yorua tire teni sɔɔ, i n nùn laakari sãa kpa i
kun maa gãanu mɔɔsinɛ ka wi, n wa sekuru
tu nùn mwa.
15 I ku nùn garisi nge yibɛrɛ, adama i nùn
swaa sɔ̃ɔsio mɛro bisi bisikum.

Domaru ka tɔbiribu

16 Yinni wi u ra alafia wɛ̃ u bɛɛ alafia kɛ̃ saa
baayere ye n bɛɛ deema kpuro sɔɔ kpa u n ka
bɛɛ kpuro wãa.
17 Ka nɛn tiin nɔmuwa na yeni yorua. Nɛ
Pɔlu na bɛɛ tɔbura. Yera n sãa nɛn yĩreru nɛn
tirenu kpuro sɔɔ.
18 Nɛn yora mi. Kpa bɛsɛn Yinni Yesu
Kirisin durom mu n ka bɛɛ kpuro wãa.

TIRE GBIIKII TE PƆLU U TIMƆTE KUA

Timɔte u Yesu naanɛ dokewa win aluwaasirun di, sanam mɛ Pɔlu u da Lisitiɔ nɔn gbiikiru. Win daaru yiruse sɔɔra u Timɔte gɔsa u ka nùn yɔ̃siri bu Labaari gea kparam da, Gɔrobun Kookoosu wiru 16:1-3. Timɔten tundo u sãawa Gɛrɛki, ma win mɛro u sãa Yuu wi u Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ too, wiru 1:1-5. Pɔlu u tire te yoruawa win tɔkɔru sɔɔ. U Timɔte sɔ̃ɔwa u nɛɛ u de u n tãsa win naanɛ dokebu sɔɔ, kpa u Yesun Labaari gean taa geebu ko, kpa win sanu sanusu su n dɛɛre Yesugibun suunu sɔɔ, wiru 3:15. U maa nùn ka swaa sɔ̃ɔsi ye ya weenɛ Yesun yigbɛ kparobu ka Gusunɔn sɔm kowobu kpuro bu swĩi. Mɛya u maa nùn sɔ̃ɔmɔ nge mɛ Yesugibu ba ko n wãasinɛ. U maa nùn kirɔ mɔ̀ u ka sɔ̃ɔsi geenu sɔ̃ɔsi ni nu dɛɛre keu koosio weesugibun sɔ̃.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Sɔ̃ɔsi te Pɔlu u Timɔte wɛ̃ Yesun yigbɛru ka ten sɔm kowobun sɔ̃, wiru 1:3n di sere wiru 3:16.
3. Sɔ̃ɔsi te Pɔlu u Timɔte wɛ̃ win sɔmburu sɔ̃, wiru 4n di sere wiru 6.

Tɔbiribu

1-2 Timɔte, wunɛ wi a kua nɛn bii yèn sɔ̃ a Yesu naanɛ doke, Gusunɔ Baaba ka Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni bu nun durom ka wɔnwɔndu kua kpa bu nun alafia kɛ̃. Nɛ Pɔlu, Yesu Kirisin gɔro nge mɛ Gusunɔ bɛsɛn Faaba kowo ka Yesu Kirisi wi u sãa bɛsɛn yĩiyɔbu, ba man yiire, na nun tire teni kuammɛ.

Sɔ̃ɔsi weesugirun kirɔ

3 Tɛ̃, na kĩ a sina Efesuɔ nge mɛ na nun yiire sanam mɛ na dɔɔ Masedɔni gia kpa a bu yinari be ba sɔ̃ɔsi tukunu sɔ̃ɔsimɔ.

4 A bu sɔ̃ɔwɔ bu ku raa ben laakari doke gari yi tɔmba seka sɔɔ, ka maa sikadoban yĩsa sɔɔ. Yeya ya sikirinɔsu seeyamɔ, ya ǹ maa Gusunɔn himba wuswaa daasiamɔ ye tɔnu ra gie ka naanɛ dokebu.

5 Adama na yiire bi mɔ̀wa n ka bɛɛn kĩru seeya te ta wee saa gɔ̃ru ge ga dɛɛren di ka laakari taarɛ sarirugian di ka maa naanɛ doke kpikibun di.

6 Wee, gaba gɛra saa gari yin min di ma ba kɔ̃ɔra sikirinɔ kamgisu sɔɔ.

7 Ba kĩ ba n sãa Gusunɔn woodan keu sɔ̃ɔsiobu, adama ba ǹ ben tiin garin tubusianu yɛ̃ baa yi ba gerumɔ ka naanɛ baka.

8 Ka mɛ, sa yɛ̃ ma wooda ya wã tɔnu ù n ye dendimɔ nge mɛ n weenɛ.

9 Kpa u n yɛ̃ ma ba ǹ wooda kue gemgibun sɔ̃. Ba ye kuawa wooda sarobu ka mɛm nɔɔ sarirugibun sɔ̃, ka be ba ǹ Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃, ka durumgibu, ka maa tɔn be ba ǹ Gusunɔ ka gãa dɛɛranun bɛɛrɛ yɛ̃, ka sere be ba ben tundobu ǹ kun mɛ ben mɛrobu goomɔ, ka maa tɔn gowobu gabu,

10 ka maa sakara kowobu, ka tɔn durɔ be ba kɔ̃ɔ mɛnnamɔ ben tii tiinɛ, ka be ba tɔmbu gbɛnimɔ ba dɔramɔ, ka weesugibu, ka be ba weesu sɔɔ bɔ̃rumɔn sɔ̃, baayere kpuro gesi ye ya kun sãa sɔ̃ɔsi geeru.

11 Sɔ̃ɔsi te, ta wãawa Labaari gea ye ba man nɔma bɛria sɔɔ. Gusunɔwa ya ka yã. Wiya u yiiko mɔ, u maa sãa domarun nuuru.

Siarabu

Gusunɔn wɔnwɔndun sɔ̃

12 Na Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni siara wi u man dam kã n ka nɛn sɔmburu ko. Na saabu kua yèn sɔ̃ u man garisi naanɛgii ma u man gɔsa win sɔmburu sɔɔ,

13 baa mɛ na ra raa nùn gari kam gerusi ma na nùn nɔni sɔ̃ɔwa ma nɛn mɔru ku ra n toma. Ka mɛ, u man wɔnwɔndu kua yèn sɔ̃ na ǹ yɛ̃ ye na mɔ̀, domi na ǹ daa naanɛ doke.

14 Ma bɛsɛn Yinnin durom mu banda nɛ sɔɔ. U man naanɛ dokebu ka kĩru wɛ̃.

15 Gari naanɛgii yi yi weenɛ i nɔma gãri i mwa mam mam yiya, Yesu Kirisi u na handunia sɔɔ u ka durumgibu faaba ko bè sɔɔ na sãa ben kpoko.

16 Adama yenin sɔ̃na Gusunɔ u man wɔnwɔndu kua, kpa Yesu Kirisi u ka kpĩ u win suuru nɔru sarirugia sɔ̃ɔsi nɛ sɔɔ nɛ wi na sãa kpoko, kpa na n ka sãa yĩreru ben sɔ̃ be ba koo nùn naanɛ doke bu ka wãaru te ta ku ra kpe wa.

17 Tɛ̃, Gusunɔ turo wi, sina boko wi u ko n wãa ka baadommaɔ, wi u kun gbimɔ, wi ba ǹ ka nɔni waare, wigia bɛɛrɛ ka yiiko sere ka baadommaɔ. Ami.

18 Timɔte nɛn bii, na nun yiire bini mɔ̀ nge mɛ Gusunɔn sɔmɔbu ba raa gerua wunɛn sɔ̃.

A de sɔmɔ ben gari yi, yi n sãa wunɛn tabu
yãnu kpa a ka taa geebu ko
19 a n naanɛ doke kpa wunɛn gõru ga kun
nun taarɛ wɛ̃ɛmɔ. Adama sibu gabu ba ɲ̀
gõru gen bweseru swaa sue, ma ba ben
naanɛ dokebu kam koosia nge goo nimkuu
ge ga nim diira.
20 Tɔn be sɔɔra Himɛnɛ ka Alesandu ba
wãa be na Setam nɔmu sɔndia bu ka gia ma
n ɲ̀ weenɛ bu Gusunɔ gari kam gerusi.

2

Kanarun gari

1 Yen sõna na bɛɛ kanamɔ gbiikaa, i n
kanaru mɔ̀ tɔmbu kpuron sõ i n bikiamɔ ka
tii kawabu, kpa i n da maa Gusunɔ siare.
2 Nge mɛya i maa kanaru koowo tem
yɛ̃robun sõ ka sere be ba wãa aye damginu
sɔɔ kpuro, kpa su wa su bɛsɛn handunian
wãaru di ka bɔri yɛndu ka alafia, sa n
Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ kpa sa n daa gea mɔ̀.
3 Kana ten bwesera ta wã ta ra maa
Gusunɔ bɛsɛn Faaba kowo wɛ̃re
4 wi u kĩ tɔmbu kpuro bu faaba wa, kpa bu
wa bu gem tubu.
5 Domi Gusunɔ turowa wãa, sannɔ
yakianɔ turowa maa wãa bɛsɛ ka Gusunɔn
baa sɔɔ, wiya Yesu Kirisi wi u kua tɔnu,
6 ma u tii wɛ̃ u kua baawuren abɔru.
Seeda yera ya sɔ̃ɔsira sanam mɛ yen saa ya
tura.
7 Yenin sõna ba man gɔsa waasu kowo ka
gɔro, kpa n ka tɔn tukobu naanɛ dokebu
ka gem keu sɔ̃ɔsi. Geema na gerumɔ na ɲ̀
weesu mɔ̀.
8 Yen sõna na kĩ baama mi ba kanaru mɔ̀
tɔn durɔbu bu tu ko ba n nɔma ye ya dɛɛre
sue wɔllɔ n kun ka mɔru n kun ka sikirinɔ.
9 Mɛya maa na kĩ tɔn kurɔbu bu tii sɔmɛ
saka sɔɔ ka girima kpa ben buraru ta kun sãa
tara gidigia ɲ̀ kun mɛ wura ɲ̀ kun mɛ goonu,
bu ku maa yãa gobi bɛkɛginu doke.
10 Adama ben bura yãnu nu n sãa kookoo
burasu nge mɛ n weenɛ kurɔ be ba tii garisi
Gusunɔ sãɔbu bu ko.
11 A de tɔn kurɔ u gia laakari sɔɔ ka wii
kpĩibu mam mam.
12 Na ɲ̀ wure tɔn kurɔ u keu sɔ̃ɔsi, ɲ̀ kun
mɛ u n sãa tɔn durɔn wirugii adama u n da
n maari.
13 Domi Adamuwa Gusunɔ u gbia u taka
kua, yen biru Efa.
14 Mɛya n ɲ̀ mɔ Adamu Setam u nɔni
wɔ̃kua, win kurɔwa, u nɔni wɔ̃kua ma u
wooda sara.
15 Adama tɔn kurɔ u koo faaba wa ù n bibu
marumɔ ù n gesi wãa naanɛ dokebu ka kĩru
ka wãa dɛɛraru sɔɔ ka tii yɛ̃ru sannu.

3

Yesun yigbɛ kparobu

1 Gari naanɛgii wee. Goo ù n kĩ u n sãa
Yesun yigbɛ kparo, sɔm geera u kĩ.
2 N weenɛwa yɛ̃ro u n sãa taarɛ sarirugii
kpa u n kurɔ turo dege dege mɔ, yen biru u
n maa sãa gayagii kpa u n tii yɛ̃ u kun sãa tɔn
bɛrɛtɛkɛ, adama u n sãa sɔbun yaarɛ kowo
ka maa wi u koo keu sɔ̃ɔsibu kpĩ.
3 Kpa u kun sãa tam nɔro ɲ̀ kun mɛ sannɔ
kĩro adama u n sãa suurugii wi u alafia kĩ,
kpa u kun sãa gobin kĩro.
4 Kpa u n sãa wi u win yɛnu nɔma sikerenɛ
mam mam, kpa u win bibu mɛm nɔɔbu ka
tɔnun bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu kpuro sɔ̃ɔsi.
5 Domi tɔnu ù kun yɛ̃ mɛ u koo ko u ka win
tiin yɛnu nɔma sikerena, amɔna yɛ̃ro wi, u
koo ka kpĩ u Gusunɔn yigbɛru nɛnɛ.
6 N ɲ̀ maa weenɛ yɛ̃ro u n sãa naanɛ dokeo
kpao, ye n koo de u n tii gãamɔ kpa u taarɛ
wa nge mɛ Setam u wa.
7 Yen biru n weenɛ be ba ɲ̀ naanɛ doke ba
n yɛ̃ro win seeda gea dimɔ, kpa bu ku nùn
gɛm, kpa u ku raa maa Setam yina wɔri.

Yesun yigbɛ sɔm kowobu

8 Mɛya maa n ɲ̀ weenɛ Yesun yigbɛ sɔm
kowobu ba n sãa be ba ɲ̀ bɛɛrɛ mɔ nge nɔsu
yirugibu ɲ̀ kun mɛ tam yobu ɲ̀ kun mɛ be
ba ka bwisi kankam gobi kasu,
9 adama ba n naanɛ dokebun gem mɛ mu
tera nɛni ka gõru dɛɛrɔ.
10 N weenɛ bu maa gina ben laakari mɛɛri.
Bà n wa ba ɲ̀ taarɛ gaa mɔ kpa bu sere ben
sɔmburu wɔri.
11 Nge mɛya n maa weenɛ kurɔbun tii ba
n sãa be ba koo bɛɛrɛ wɛ̃, kpa ba kun sãa tɔn
wĩɔbu ma n kun mɔ gayagibu be ba naanɛ
mɔ kpuro sɔɔ.
12 Kurɔ tia tiawa yigbɛ sɔm kowobu ba ko
n mɔ, kpa ba n sãa be ba ben bibu ka ben tiin
yɛnusu nɔma sikerenɛ mam mam.
13 Sɔm kowo be ba ben sɔmburu mɔ̀ ka
nuku tia ba koo ten baruka di ben wãaru

sɔɔ, kpa ba n toro sindu mɔ ben naanɛ dokebu sɔɔ bi Yesu Kirisi sun wɛ̃ɛmɔ.

Asiri baka

14 Na yĩiyɔ n na n nun wa, adama na nun tire teni yoruammɛwa,
15 baa nà n tɛɛmɔ, amɛn biru a n ka yɛ̃ nge mɛ n weenɛ a n tii kpare Gusunɔn tɔmbun suunu sɔɔ be ba sãa Gusunɔ Yinni wason yigbɛru. Yigbɛ tera ta sãa gem gbere ka mɛn maro.
16 Ka gem, goo sari wi u koo kpĩ u bɛsɛn sãarun asiri yen kpãaru siki.

Gusunɔ u sɔ̃ɔsira tɔnun wasi sɔɔ.
Hunde Dɛɛro nùn gem wɛ̃.
Wɔllun gɔradoba ba maa nùn wa.
Ba win gari bweseru baatere waasu kua.
Ma ba yi naanɛ doke handunia sɔɔ.
Ma ba kpam nùn sua wɔllɔ u wura win yiiko sɔɔ.

4

Keu koosio weesugibu

1 Adama Gusunɔn Hunde gerumɔ kpasasa ma sanam gam sisi mɛ̀ sɔɔ gaba koo naanɛ dokebun swaa deri bu hunde koni weesugibu mɛm nɔɔwa, kpa bu maa wɛrɛkunun sɔ̃ɔsiru swĩi.
2 Sɔ̃ɔsi te, ta weewa saa wee kowobun min di be ba tii mɛɛra gabu. Tɔn ben gɔ̃ru ga gu nge ge ba sii sunsu mani.
3 Tɔn ben bwesera ba gerumɔ ma n ɲ̀ wã tɔmbu bu suana, yen biru n ɲ̀ maa weenɛ bu dĩanu kpuro di. Adama Gusunɔ u ye kpuro taka kuawa naanɛ dokeobu be ba gem gia bu ka di ka siarabu sannu.
4 Domi gãanu baanire ni Gusunɔ u taka kua gãa geena, gãanu sari ni sɔɔ, ni ba koo kɔ̃, adama bu gesi ni kpuro mɔɔ ka siarabu.
5 Domi Gusunɔn gari ka kanara ni kpuro dɛɛrasiamɔ.

Yesu Kirisin sɔm kowo geo

6 Wee, à n naanɛ dokeobu bwisi yini kɛ̃mɔ kaa n sãawa Yesu Kirisin sɔm kowo geo, kaa n maa wunɛn tiin hunde diisiamɔ ka naanɛ dokebu ka sɔ̃ɔsi geerun gari yi a swĩi.
7 Adama a wiira gari yinɔ yi tɔmba seka kpa a n wunɛn hunde dendimɔ Gusunɔn bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu sɔɔ.
8 Geema, wasin dendibu arufaani gaa mɔ, adama Gusunɔn bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu bu arufaani kpuro mɔ yèn sɔ̃ bu gisɔn wãaru ka maa siagirun nɔɔ mwɛɛru mɔ.
9 Gari naanɛgiiya mi. N wã bu yi nɔma gãri mam mam bu mwa.
10 Yen sɔ̃na sa sunamɔ sa sɔmburu mɔ̀, domi sa bɛsɛn yĩiyɔbu doke Gusunɔ Yinni waso sɔɔ wi u sãa tɔmbu kpuron Faaba kowo, su mam nɛɛre be ba naanɛ doke.
11 A n bu sɔ̃ɔsi te yiiremɔ kpa a n bu tu sɔ̃ɔsimɔ.
12 A ku de ba n wunɛn aluwaasiru gema, adama a de a n naanɛ dokeobu kom gen sɔ̃ɔsimɔ wunɛn gari gerubu sɔɔ, ka wunɛn wãarun kookoosu sɔɔ, ka wunɛn kĩru sɔɔ, kpa a n naanɛ mɔ ka maa gɔ̃ru kpiku.
13 Sere n ka tunuma, a n tɔmbu Gusunɔn gari gariammɛ kpa a n bu dam kɛ̃mɔ kpa a n bu keu sɔ̃ɔsimɔ.
14 A ku hunden kɛ̃ru atafiiru ko te ta wãa wunɛ sɔɔ, te ba nun nɔmu bɛria Gusunɔn sɔmɔbun gari sɔɔ sanam mɛ yigbɛ guro guroba nun nɔma sɔndi wirɔ.
15 A gari yini nɔni dokeo, a maa yi tii wɛ̃ɛyɔ mam mam, kpa tɔmbu kpuro bu wunɛn wuswaa daabu wa.
16 A n tii sɛ, a maa wunɛn sɔ̃ɔsiru laakari dokeo kpa a n tɛmanɛ gãa nini sɔɔ. Domi à n mɔ̀ mɛ, kaa tii faaba ko ka maa be ba nun swaa daki.

5

Dobonia naanɛ dokeobun sɔ̃

1 A ku durɔ bukuro gerusi ka dam, adama a tɛmanɔ a nùn dam kɛ̃ nge wunɛn tiin tundo. Mɛya maa aluwaasiban tii, a bu koowo nge wunɛn maabu ka wɔnɔbu.
2 N n maa kurɔ tɔkɔnun na, a nin baawure koowo nge wunɛn tiin mɛro, a maa kurɔ mɔro kpɛmminu ko nge wunɛn sesubu daa dɛɛra sɔɔ.
3 A gɔminibu bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ be ba sãa gɔminibu ka gem.
4 Adama gɔmini goo ù n bibu mɔ ɲ̀ kun mɛ nikurɔminu, n weenɛ bu gbi bu gia bu gea ko ben tii tiin mɛro bisibu sɔɔ kpa bu wa bu ben mɔwɔbu gea dibu kɔsia, domi yeni ya wã Gusunɔn mi.
5 Kurɔ wi u sãa gɔmini ka gem wiya wi u ɲ̀ goo mɔ wi u koo nùn nɔɔri. Win yĩiyɔbu wãawa Gusunɔ sɔɔ kpa u n kanaru mɔ̀ u n win somiru bikiamɔ bururu ka yoka.
6 Adama gɔmini wi u win wãarun yɛ̃ɛritia tɔna kasu u kua gɔri kɔ baa mɛ u wasi.

7 A n bu gãa ni kpuro sõɔmɔ kpa goo u ku
raa ka bu taarɛ wɛ̃.
8 Wi u kun win dusibu nɔɔri n ku mam ko
win yɛnugibu, wiya u naanɛ dokebu yina,
ma u naanɛ doke sarirugii dukuram kera.
9 A ku gɔmini goo sosi gɔminibun wuuru
sɔɔ ma n kun mɔ yɛ̃ro u wõɔ wata mɔ, kpa u
n sãa wi u ka durɔ turo yõra,
10 ma ba win sɔm geerun seeda dimɔ. U n
sãa kurɔ wi u bibu nɛnum yɛ̃, kpa u n daa
sãa sɔbun yaarɛ kowo ka maa wi u naanɛ
dokeobu nɔɔrire ka tii kawabu, kpa u n daa
wahalagibu somire, kpa u n sãa wi u ra n
sɔm geenu baanire mɔ̀ ka kĩru.
11 Adama a ku gɔmini kpɛmminu sosi
gɔminibun wuuru sɔɔ, domi sanam mɛ ben
kĩra koo bu bɔria bu ka Kirisi atafiiru ko, ba
koo kĩa bu durɔbu sua
12 kpa bu ben tii taarɛ wɛ̃ yèn sõ ba ben nɔɔ
mwɛɛ gbiikiru kua kam.
13 Yèn sõ ba ǹ garu mɔ̀ ba koo se ba n
yɛnusu duurimɔ. N ǹ mam ye tɔna, adama
ba ko n da tɔmbu wĩ kpa bu gari wɔbia wɔri
kpa ba n gari swinimɔ.
14 Yenin sõna na kĩ gɔmini kpɛmminu
nu durɔbu sua kpa bu bibu ma, kpa bu
ben yɛnu nɔni doke kpa bu ku raa bɛsɛn
yibɛrɛba ayeru deria bu ka bɛsɛn kõsa gere.
15 Domi gɔmini ben gaba gɛra kɔ ba Setam
swĩi.
16 Adama naanɛ dokeo goo ù n gɔminibu
mɔ win dusibu sɔɔ, a de u bu somi. A ku de
u Yesun yigbɛru sɔmu ni sɔbi kpa tu ka kpĩ
tu gɔmini be ba kun goo mɔ somi.
17 Yen biru yigbɛrun guro guro be ba
hania mɔ̀ ben sɔmburu sɔɔ, n weenɛ bu
bɛɛrɛ bakan arufaani di, n ku mam ko be ba
ra sunɛ gem gem waasu ka keu sõɔsibu sɔɔ.
18 Domi Gusunɔn gari yi gerumɔ yi nɛɛ,
“I ku bɛɛn naa kinɛnu nɔɔ bɔke saa ye nu
sɔmburu mɔ̀ dĩanu sɔɔ.” Yi maa gerumɔ, “N
weenɛ sɔm kowo u win kɔsiaru wa.”
19 Bà n ka nun yigbɛ guro guro goon taarɛ
naawa, a ku gari yi wura ma n kun mɔ tɔnu
yiru ǹ kun mɛ ita ba yen seeda di.
20 A be ba tora gerusio yigbɛrugibu
kpuron nɔni biru kpa be ba tie bu bɛrum
duura.
21 Na wure na nun sõɔmɔ Gusunɔ ka Yesu
Kirisi ka win gɔrado be u gɔsan wuswaaɔ, a
sõɔsi nini mɛm nɔɔwɔ n kun ka goon nɔnu
nasiaru. A ku maa gãanu ko kpaasirun kĩrun
sõ.
22 A ku maa sɛnda a ka goo nɔma sɔndi.
Mɛya, a ku maa de a n bɔnu mɔ gabun
toranu sɔɔ. A tii nɛnuɔ dɛɛraru sɔɔ.
23 Wee, a kun da maa nim tɔna nɔ, adama
a n da tam nɔ fiiko wunɛn nukurun alafian
sõ yèn sõ a ra bare kiri kiri.
24 Gabun toranu nu ra sõɔsire batuma
sɔɔ bu sere bu siri. Adama gabuginu ra
sõɔsirewa amɛn biru.
25 Nge mɛya maa sɔm geenun tii, nu ra
sõɔsire kpasasa. Baa ni nu kun tere sãa sãa
nu ǹ berurɔ ka baadomma.

6

1 Be ba yoru dimɔ n weenɛ bu ben tiin
yinnibu bɛɛrɛ wɛ̃ gãanu kpuro sɔɔ, kpa goo
u ku raa ka fɛɛ wa u Gusunɔn yĩsiru ka bɛsɛn
sõɔsinu gari kam gerusi.
2 Yoo be ba maa yinni naanɛ dokeobu mɔ,
bu ku raa bu gɛm bu nɛɛ, ba sãa dusinu
Yinni sɔɔ. Adama bu de bu yinni be sã
ka girima kpa bu ben sɔman arufaani di n
kpã yèn sõ ba sãa naanɛ dokeobu ka maa
kĩnasibu Yesu sɔɔ.

Sõɔsi weesuginu

ka arumani gea

Yeya n weenɛ a waasu ka keu ko.
3 Baawure wi u sõɔsi tukuru garu sõɔsimɔ
ma u yina u bɛsɛn Yinni Yesun Kirisin gari
gemgii nɛnɛ, ka maa sõɔsi te ta Gusunɔn
bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu sõɔsimɔ,
4 yɛ̃ro u tii suewa, u ǹ maa gãanu yɛ̃.
Adama sikirinɔsu ka gari wɛ̃ɛrinun kĩra u
barɔ. Min diya nisinu ka sannɔsu ka yaa
kasikibu ka tɔn naanɛ sarira wee.
5 Tɔn ben wira sĩira ba ǹ maa gem yɛ̃ ma ba
sikirinamɔ nɔru sari. Ba tamaa ma Gusunɔn
sãaru ta koo bu ko arumanigibu.
6 Geema, Gusunɔn sãaru ta sãawa
arumani baka, ye tɔnu u mɔ yà n ka nùn
nɛrena.
7 Domi sa ǹ ka gãanu ganu nɛ handunia ye
sɔɔ, mɛya sa ǹ maa ka gãanu wiɔ.
8 N n mɛn na, sà n dĩanu ka yãnu mɔ n ko
n sun turia.
9 Adama be ba kĩ ba n sãa arumanigibu,
beya ba ra wɔri kɔkiribu sɔɔ, kpa wiirarun
kĩru ka kĩi gɔburu tu bu yina mwa ba n ka
dɔɔ kam kobu ka kpeerasiabu sɔɔ.

10 Domi gobin kĩra sãawa kom kɔ̃sum
kpuron nuu teeru. Sibu gaba tu naa gira
sere ba naanɛ dokebu gɛɛrari ba tii kpɛ̃ɛ
nuku sankira dabinu sɔɔ.

Ye Pɔlu u Timɔte yiire

11 Adama wunɛ Gusunɔgii, a yeni kpuro
duka suurio kpa a gem naa gira ka maa
Gusunɔn bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu ka naanɛ dokebu ka
kĩru ka tɛmanabu ka sere daa duudwia.
12 A naanɛ dokebun taa geebu koowo kpa
a wãaru te ta ku ra kpe are di. Domi
wãa te sɔɔra Gusunɔ nun soka, ten sɔ̃na a
maa naanɛ dokebun seeda gea di seedagii
dabinun nɔni biru.
13 Na nun yiiremɔ Gusunɔn wuswaaɔ wi
u ra yabu kpuro wãaru wɛ̃, ka maa Yesu
Kirisin wuswaaɔ wi u seeda gea di Pɔnsu
Pilatin wuswaaɔ,
14 a wooda ye nɛnuɔ kpa a n wãa dɛɛraru
ka taarɛ sariru sɔɔ sere tɔ̃ɔ te bɛsɛn Yinni
Yesu Kirisi u koo kurama.
15 Gusunɔ, wi u koo de tɔ̃ɔ te, tu sɔ̃ɔsira ten
saa sɔɔ, wi turo dege degewa sãa domarugii
ka yiikogii ka sina boko ka yinnibun Yinni.
16 Wi turowa sãa wi u kun gbimɔ. U wãa
yam bururam sɔɔ mɛ goo kun kpɛ̃ u susi.
Goo kun nùn waare, goo u ǹ kpɛ̃ u mam nùn
wa. Wigia bɛɛrɛ ka sinaru te ta ku ra kpe.
Ami.
17 A tem mɛn arumanigibun laakari seeyo
bu ku woo kana bu ku raa maa ben yĩiyɔbu
yi dukia ye ya koo kpe sɔɔ. Adama bu bu
yiiyo Gusunɔ sɔɔ wi u sun kpuro wɛ̃ɛmɔ ka
nuku tia bɛsɛn nuku dobun sɔ̃.
18 A bu sɔ̃ɔwɔ bu gea ko bu ko
arumanigibu sɔm geenu sɔɔ, kpa ba n nuku
tia mɔ ba n sɔɔru sãa bu ka ben mɔru gabu
bɔnu ko.
19 Nge mɛya ba koo tii arumani gea berua
ye ya ǹ sankiramɔ sian sɔ̃. Sanam mɛya ba
koo kpĩ bu wãa geeru naamwɛ.
20 Timɔte, a ye ba nun nɔmu sɔndia
nɛnuɔ n wã. A dɛsiro saa handunian gari
kankamgiin di. A ku maa sikirina ka be ba
tamaa ba yɛ̃ru mɔ.
21 Ben yɛ̃ɛ te, ta dera ben gaba kɔ̃ɔra naanɛ
dokebun swaan di.
Gusunɔn durom mu n ka bɛɛ wãa.

TIRERU YIRUSE TE PƆLU U TIMƆTE KUA

Sanam mɛ Pɔlu u Timɔte tireru yiruse te yorua u wãawa pirisɔm sɔɔ Romuɔ, u ka gɔɔ mara, wiru 4:6-8. U Timɔte kana u nùn naamwɛma kpa u ka nùn win puran yaberu naawa ka sere maa win tirenu ganu mì sɔɔ Gusunɔn gari yorua. U maa Timɔte yiiremɔ u de u n sãa naanɛgii Yesun mi ka sere Labaari gean kparabu sɔɔ. U maa nùn kirɔ mɔ̀ daa kɔ̃si yi tɔmba koo ra ko sanam dãakim sɔɔn sɔ̃.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Pɔlu u Timɔte kirɔ mɔ̀ u n ka sãa naanɛgii, wiru 1:3n di sere wiru 2:26.
3. Tɔmba koo Gusunɔn gari siki, wiru 3:1-9.
4. Pɔlun wãaru, wiru 3:10n di sere wiru 4:8.
5. Gari dãaki, wiru 4:9-22.

Tɔbiribu

1-2 Na nun tire teni kuammɛ Timɔte, nɛn bii kĩnasi. Gusunɔ Baaba ka Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni bu nun durom ka wɔnwɔndu kua kpa bu nun alafia kɛ̃. Nɛna Pɔlu, wi Yesu Kirisi kua win gɔro Gusunɔn kĩru sɔɔ, n ka wãa te sa mɔ Yesu Kirisin min din nɔɔ mwɛɛru kpara.

Siarabu ka dam kɛ̃ru

3 Na Gusunɔ saabu kua wi na sãamɔ ka laakari taarɛ sarirugia nge mɛ nɛn sikadoba ba raa kua. Na ra n maa nun yaayamɔ nɛn kanaru sɔɔ bururu ka yoka.

4 Na wunɛn yĩresu yaaye ma na kĩ n nun wa gem gem kpa nɛn gɔ̃ru dobu bu ka yibu.

5 Na wunɛn naanɛ dokebu yaaye bi bu ɲ̀ murafitiru mɔ. Bin bwesera wunɛn nikurɔ Loisi ka wunɛn mɛro Enisi ba raa mɔ. Na yɛ̃ kam kam ma a maa bu mɔ.

6 Yenin sɔ̃na na nun yaayasiamɔ, a kɛ̃ɛ te dɔ̃ɔ yabio te Gusunɔ u nun wɛ̃ sanam mɛ na nun nɔma sɔndi.

7 Domi hunde ye Gusunɔ u sun wɛ̃ ya ɲ̀ koo de su bɛrum ko, ya koo dewa sa n dam ka kĩru ka gaya mɔ.

8 Yen sɔ̃, a ku bɛsɛn Yinnin seeda dibun sekuru ko, a ku maa nɛn tiin sekuru ko nɛ wi na wãa pirisɔm dirɔ win sɔ̃. Adama a de sa n bɔnu mɔ sannu nɔni swãaru sɔɔ Labaari gean sɔ̃ nge mɛ Gusunɔ u nun yen dam wɛ̃ɛmɔ.

9 Wiya u sun faaba kua ma u sun soka sa n ka sãa win tiin tɔmbu, n ɲ̀ mɔ ye bɛsɛn tii sa kuan sɔ̃ ma n kun mɔ win himba ka win durom sɔ̃ mɛ u sun kua Yesu Kirisin min di saa toren di.

10 Tɛ̃, bɛsɛn Faaba kowo Yesu Kirisin naara sun durom mɛ sɔ̃ɔsi. Domi u gɔɔn dam kpeesia ma u wãaru te ta ku ra kam ko sɔ̃ɔsi Labaari gean min di.

11 Gusunɔ u man kua gɔro ka keu sɔ̃ɔsio n ka Labaari gea ye kpara.

12 Yen saabun sɔ̃na na nɔni swãa teni waamɔ. Adama sekura kun man mɔ̀, domi na yɛ̃ wi na naanɛ doke, na maa yɛ̃ kam kam u koo kpĩ u ye u man kerea kɔ̃su sere tɔ̃ɔ te, tu ka turi.

13 A nɛn sɔ̃ɔsiru nɛnuɔ ka naanɛ dokebu Yesu Kirisi sɔɔ ka kĩi te a mɔ win min di. Sɔ̃ɔsi te, ta sãa gari gee yi na nun nɔɔsia.

14 Gãa gee ni ba nun nɔma bɛria a nu nɛnuɔ ka Hunde Dɛɛron dam wi u wãa bɛsɛ sɔɔ.

15 Wunɛn tii a nua kɔ ma be ba wãa Asin tem sɔɔ, be kpurowa ba man deri bè sɔɔ Figɛli ka Hɛɛmɔgɛni ba wãa.

16 Kpa Yinni u Onɛsifun yɛnugibu wɔnwɔndu kua domi u man dam kã nɔn dabinu. U ɲ̀ maa nɛn pirisɔm sekuru kue.

17 Ye u mam tunuma Romuɔ u man kasuwa ka nuku tia ma u man wa.

18 Kpa Yinni u de Gusunɔ u nùn wɔnwɔndu kua tɔ̃ɔ te sɔɔ. Wunɛn tii a yɛ̃ sãa sãa sɔma ye u kua nɛn sɔ̃ Efesuɔ.

2

Yesu Kirisin tabu kowo geo

1 Wunɛ maa nɛn bii, a n tãsa durom mɛ sɔɔ, mɛ sa mɔ Yesu Kirisin min di.

2 Gãa ni a nua nɛn min di seedagii dabinun wuswaaɔ, a nu gabu nɔmu bɛrio be a naanɛ sãa be ba koo maa kpĩ bu nu gabu sɔ̃ɔsi.

3 A wuro a ko nge Yesu Kirisin tabu kowo geo nɔni swãaru sɔɔ.

4 Tabu kowo wi u wãa tabu gberɔ, u ku ra maa win wãarun wunanɔ ko yèn sɔ̃ u kĩ u win tabu sunɔn kĩru ko.

5 Wasi kasanugii ù n dukan garasa mɔ̀, u ɲ̀ kpɛ̃ u yen are wa ma n kun mɔ u yen wooda swĩi.

6 Mɛya maa gbee wuko wi u sɔmburu kua
ka wahala, wiya u gina weenɛ u gberun
marum sɔri.
7 A nɛn gari yi kpuro bwisikuo yi na nun
sɔ̃ɔmɔ mi, domi Yinni u koo nun somi a ka
kpuro tubu.
8 A Yesu Kirisi yaayo wi u yari Dafidin
bweserun di, ma u sikura gɔrin di. Win gari
yi wãa Labaari gea sɔɔ ye na waasu mɔ̀.
9 Labaari gea yen sɔ̃na na nɔni swãaru
waamɔ sere ba ka man yɔni sɔri nge tɔn
kɔ̃so. Adama ba ɲ̀ Gusunɔn gari sɔri.
10 Yenin sɔ̃na na kpuro kpĩa be ba gɔsan
arufaanin sɔ̃, kpa ben tii bu maa faaba wa
Yesu Kirisin mi ka yiiko ye ya ku ra kpe.
11 Gari naanɛgii wee.
Sà n gu ka wi sannu, sa ko n maa wãa ka wi.
12 Sà n tɛmana ka suuru, sa ko bandu di ka
wi sannu.
Sà n maa nùn yina, win tii u koo sun yina.
13 Sà n sãa naanɛ sarirugibu, ka mɛ, u sãa
naanɛgii.
Domi u ɲ̀ kpɛ̃ u win tii yina.

Sɔm kowo wi u tii sɔ̃ɔsi gemgii

14 Yeni kpurowa kaa wunɛn tɔmbu
yaayasia kpa a maa bu kirɔ ko Gusunɔn
wuswaaɔ bu ku sikirina gari wɛ̃ɛrinun sɔ̃.
Domi yenin bwesera kun arufaani gaa mɔ
ma n kun mɔ yu tɔmbu kam koosia be ba
swaa daki.
15 A hania koowo a n mɔ̀ ye kaa ka siarabu
wa Gusunɔn wuswaaɔ, nge sɔm kowo wi
sekura kun mɔ̀ win sɔmburu sɔɔ, wi u ra n
gem gari sɔ̃ɔsimɔ dee dee.
16 Adama a handunian gari kankamgii su-
urio, domi yi ra tɔmbu dɛsirasiewa n toma
Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃run di.
17 Ye tɔn ben bwesera sɔ̃ɔsimɔ, ya sãawa
nge boo kɔ̃so wi u wasi kɔ̃sisiamɔ. Be sɔɔra
Himɛnɛ ka Filɛtu ba wãa.
18 Ba gem swaa deri ma ba gabun naanɛ
dokebu suramɔ, domi ba nɛɛ, gɔribun
seebu sara kɔ.
19 Adama kpɛɛkpɛɛku damguu ge Gusunɔ
u sura ga ɲ̀ yĩirurɔ. Gari wee yi ba yorua
gen wɔllɔ. Yinni u wigibu yɛ̃. Yen biru maa,
baawure wi u Yinnin yĩsiru soku, u kom
kɔ̃sum kpuro derio.
20 Dii buraru sɔɔ gbɛ̃ɛ bwese bwesekawa
ra n wãa. Ba nin ganu kua ka sii geesu ka
wura ni ba ra dendi bu ka gãa bɛɛrɛginu ko.
Ba maa nin ganu kua ka dãa kaaru ka sɔndu
ni ba ra dendi bu ka ko ye ba tura.
21 Baawure wi u tii sãrasiamɔ kom kɔ̃sum
di, ba koo nùn dendi bu ka gãa bɛɛrɛginu
ko. Domi u sãa wi ba wuna nɛnɛm wi Yinni
u koo ka dendi, u maa sɔɔru sãa u ka sɔm
geeru baatere ko.
22 A aluwaasirun kĩru kankam suurio kpa
a gem ka naanɛ dokebu ka kĩru ka alafia naa
gira, wunɛ ka be sannu be ba Yinnin yĩsiru
sokumɔ ka gɔ̃ru dɛɛrɔ.
23 Adama a tii gawo saa wiira gari ka
sikirinɔ yɛ̃ru sarirugisun di. A yɛ̃ kam kam
ma siya su ra sannɔ ma.
24 Wee n ɲ̀ weenɛ Yinnin sɔm kowo u n
sãa nɔɔ gɔmunugii, adama u tɔmbu kpuro
daa gea kuo, u n sãa wi u koo keu sɔ̃ɔsibu
kpĩ kpa u n da tɛmanɛ.
25 N weenɛ u be ba kun ka nùn nɔɔ tia sãa
gerusi tɛɛru. Sɔrɔkudo Gusunɔ u koo de bu
ben gɔ̃ru gɔsia kpa bu gem gia.
26 Sanam mɛya ben laakari koo wurama
kpa bu kisira Setam yinan di wi u raa bu
nɛni u toorimɔ win gɔ̃ru kĩru sɔɔ.

3

Sanam dãakim

1 A n yɛ̃ ma sanam dãakim sɔɔ wãara koo
sɛ̃sia.
2 Tɔmbu ba ko n ben tii tɔnan arufaani
kasu, gobin kĩra ko n bu nɛni, ba ko n
sãa woo kanɔbu ka tii suobu kpa ba n
Gusunɔ gari kam gerusimɔ. Bibu ba ɲ̀
koo ben mɔwɔbu mɛm nɔɔwa, tɔmba ko
n sãa guturuba ka Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ru
sarirugibu.
3 Ba ko n sãa kĩru ka wanum sarirugibu.
Ba koo tɔmbu mɛm mani kpa ba n sãa mɔru
kankamgibu be ba nɔni tau. Ba ko ba n gean
kowobu tusa.
4 Ba ko n sãa kɔrumɔtɔnugibu ka lasabu
sarirugibu ka be ba tii sue ba gãamɔ. Ba ko n
handunian dobun kĩru mɔ n kere Gusunɔn
kĩru.
5 Ba ko n sãa bèn Gusunɔ sãara sakua, ba
ɲ̀ koo ten dam wura. A tɔn ben bweseru
suurio.
6 Ben gaba ko n yɛnusu duurimɔ kpa bu
ka ben gari tɔn kurɔ dam sarirugibu kamia,
bèn durum ya dera ba kom yaa bie ma ba
kĩru baatere diiriammɛ.

7 Baadommɑ kurɔ be, bɑ kɑsu bu gãɑnu
giɑ ɑdɑmɑ bɑ ɲ̀ kpɛ̃ bu gem giɑ.
8 Nge mɛ Yɑnɛsi kɑ Yɑmbɛsi bɑ kɑ Mɔwisi
kinɛnu kuɑ, nge mɛyɑ tɔn be, bɑ mɑɑ kɑ gem
kinɛnu mɔ̀, bɑ ɲ̀ mɑɑ biti mɔ kɔ̃sɑn bwisiku-
nun sɔ̃. Bɑ ɲ̀ gɑru koorɔ nɑɑnɛ dokebu sɔɔ.
9 Adɑmɑ ben hɑniɑ kun kɑ bu gɑm dɔɔ,
domi bɑɑwure u koo ben wiiraru wɑ nge
mɛ n Yɑnɛsi kɑ Yɑmbɛsi deemɑ.

Yiire dãɑkibu

10 Adɑmɑ wunɛ Timɔte, ɑ nɛn sɔ̃ɔsiru kɑ
nɛn kookoosu wɑ, kɑ nɛn himbɑ hɑndunian
wãɑru sɔɔ kɑ nɛn nɑɑnɛ dokebu kɑ nɛn su-
uru kɑ nɛn kĩru kɑ mɑɑ nɛn tɛmɑnɑbu,
11 kɑ bɔnɛ ye bɑ mɑn dɔre kɑ nɛn nɔni
swãɑ te tɑ mɑn deemɑ Antiɔsiɔ kɑ Ikonimuɔ
kɑ Lisitiɔ. Bɔnɛ gɑɑ sɑri ye nɑ kun wɑ mi.
Adɑmɑ Yinni u mɑn yɑkiɑ sɑɑ ye kpuron di.
12 Kɑ gem, bɑɑwure wi u kĩ u Gusunɔ
bɛɛrɛ wɛ̃ wi kɑ Yesu Kirisin wãɑsinɑɑ sɔɔ, u
ɲ̀ koo ko u kun nɔni swãɑru wɑ.
13 Adɑmɑ tɔn kɔ̃sobu kɑ wee kowobu ben
kɔ̃suru tɑ ko tɑ n sosimɔwɑ. Nge mɛ bɑ
gɑbu nɔni wɔ̃kumɔ, mɛyɑ bɑ mɑɑ tii nɔni
wɔ̃kumɔ.
14 Adɑmɑ wunɛ, ɑ n gãɑ ni nɛni ni bɑ nun
sɔ̃ɔsi ni ɑ nɑɑnɛ doke. A yɑɑyo tɔn bèn min
di wunɛn yɛ̃ru tɑ wee.
15 Sɑɑ wunɛn birun diyɑ ɑ Gusunɔn gɑri
yɛ̃ yi yi koo kpĩ yi nun bwisi kɛ̃ ɑ kɑ Yesu
Kirisi nɑɑnɛ doke kpɑ ɑ fɑɑbɑ wɑ.
16 Gusunɔn gɑri kpuro yi weewɑ sɑɑ
Gusunɔn min di. Yi mɑɑ ɑrufɑɑni mɔ yi kɑ
gem sɔ̃ɔsi, kpɑ yi kɑ tɔnu win torɑnu sɔ̃ɔsi,
kpɑ yi kɑ nùn sɛɛyɑsiɑ, kpɑ yi mɑɑ nùn sɔ̃ɔsi
nge mɛ u ko n kɑ wãɑ gem sɔɔ.
17 Kpɑ Gusunɔgii u kɑ ko tɔn giro wi u
sɔɔru sãɑ u kɑ sɔm geeru bɑɑtere ko.

4

1 Nɑ nun yiiremɔ kɑ gem Gusunɔn
wusɑɑɔ kɑ Kirisi Yesun wusɑɑɔ wi u koo
wɑsobu kɑ gɔribu siri, nɑ mɑɑ nun yiiremɔ
win wurɑmɑru kɑ win bɑndun sɔ̃,
2 ɑ Gusunɔn gɑri wɑɑsu koowo ɑ n sɔɔru
sãɑ bɑɑ ɲ̀ n mɛren nɑ, bɑ wurɑ bɑ ɲ̀ wure.
A bu kɑbiɑ buo, ɑ bu gerusio, kpɑ ɑ bu dɑm
kɛ̃ kɑ suuru bɑkɑ, kpɑ ɑ n bu Gusunɔn gɑrin
keu sɔ̃ɔsimɔ.
3 Domi sɑɑ gɑɑ wee yè sɔɔ tɔmbɑ kun ko n
kĩ bu sɔ̃ɔsi geeru swɑɑ dɑki, ɑdɑmɑ bɑ koo
ben tii keu koosio dɑbinu kɑsuɑ be bɑ koo
ben swɑɑ nukiri kɑ gɑri yi bɑ nɔɔbu kĩ,
4 kpɑ bu ben swɑɑ sĩiyɑ sɑɑ gem di bu
wurɑ gɑri yi tɔmbɑ sekɑ sɔɔ.
5 Adɑmɑ wunɛ, ɑ de ɑ n yɛ̃ ye ɑ mɔ̀ kpuro
sɔɔ. A kɑ nɔni swãɑru tɛmɑnɔ, ɑ Lɑbɑɑri
geɑn wɑɑsu kowon sɔmburu koowo, ɑ mɑɑ
wunɛn sɔmɑ yibio mɑm mɑm.
6 Adɑmɑ nɛ mɑɑ, nɛn wãɑrɑ kuɑ nge domɑ
tɑm, nɛn sɑɑ yɑ turuku kuɑ ye kon kɑ duniɑ
deri.
7 Nɑ tɑɑ geebu kuɑ nɑ kpɑ, nɑ mɑɑ turɑ
yɔ̃rɑ yerɔ, nɑ nɑɑnɛ dokebu nɛni dim dim.
8 Tɛ̃, nɑsɑrɑn ɑre mɑn mɑrɑ, yi yi sãɑ gem
mɛ Yinni siri kowo gemgii koo mɑn wɛ̃ tɔ̃ɔ
te. N ɲ̀ mɔ nɛ tɔnɑ, kɑ be kpurowɑ be bɑ win
wurɑmɑru mɑrɑ kɑ kĩru.

Ye Pɔlu u mɑɑ Timɔte yiire

9 A kookɑri koowo ɑ mɑn nɑɑmwɛmɑ ɑ ku
tɛ.
10 Domi Demɑsi u mɑn deri u doonɑ
Tɛsɑlonikɑ giɑ yèn sɔ̃ u hɑndunian kĩru mɔ
too. Kɛrɛsɑnsi u doonɑ wi mɑɑ Gɑlɑti giɑ, mɑ
Titun tii mɑɑ dɑ Dɑrumɑsi giɑ.
11 Luku turowɑ kɑ mɑn wãɑ mini. À n sisi
ɑ de i nɑ kɑ Mɑɑku sɑnnu, domi u koo kpĩ u
mɑn somi nɛn sɔmburu sɔɔ.
12 Nɑ Tisiki gɔrɑ Efesuɔ.
13 À n wee, ɑ nɛn woorun yɑberu tɑmɑ te
nɑ deri Torɑsiɔ Kɑɑpusin wɔɔrɔ, kɑ mɑɑ nɛn
tirenu, n ku mɑm ko ni bɑ kuɑ kɑ gɔnɑ.
14 Alesɑndu seko wi, u mɑn kɔ̃sɑ kuɑ gem
gem. Yinni u koo nùn kɔsie ye u kuɑ.
15 A tii lɑɑkɑri koowo kɑ wi, domi u kɔ̃ruɑ
gem gem u bɛsɛn gɑri yinɑ.
16 Goo sɑri wi u kɑ mɑn yɔ̃rɑ nɔn gbiikiru
ye nɑ kɑ tii yinɑmɔ, be kpurowɑ bɑ mɑn
deri. Gusunɔ u ku ye gɑrisi ben wirɔ.
17 Adɑmɑ, Yinni kɑ mɑn yɔ̃rɑ u mɑn dɑm
kã nɑ kɑ kpĩɑ nɑ Lɑbɑɑri geɑ wɑɑsu kuɑ tɔn
tukobu kpuron wusɑɑɔ. Nɑ mɑɑ yɑrɑ gbee
sunɔn nɔɔn di.
18 Yinni koo mɑn yɑkiɑ sɑɑ kɔ̃sɑ kpuron
di kpɑ u kɑ mɑn du win bɑndu sɔɔ wɔllɔ kɑ
ɑlɑfiɑ. Wiyɑ yiiko mɔ sere kɑ bɑɑdommɑɔ.
Ami.

Nɔɔ kɑnɑbu

19 Nɑ Pirisilɑ kɑ Ɑkilɑsi tɔburɑ kɑ mɑɑ
Onɛsifun yɛnugibu.
20 Erɑsutu u yɔ̃rɑ Korintiɔ, nɑ mɑɑ To-
rofimu deri Miletuɔ yèn sɔ̃ u bɑrɔ.

21 A kookɑri koowo ɑ nɑ woorun sɑɑ yu
sere turi.
Ebulusi kɑ Pudɛnsi kɑ Linusi kɑ Kolodiɑ
kɑ bɛsɛgibu kpuro gesi bɑ nun tɔburɑ.
22 Yinni u n kɑ nun wãɑ.
Kpɑ Gusunɔn durom mu n kɑ bɛɛ kpuro
wãɑ.

TIRE TE PƆLU U TITU KUA

Titu u sãawa Gɛrɛki. U Yesu naanɛ dokewa Pɔlun min di, wiru 1:4. U Pɔlu yɔ̃siri Labaari gean kparabu sɔɔ. Pɔlu u nùn gɔra nɔn ita u ka Korintigibun kɛ̃nu mwaama ni ba wɛ̃ Yerusalɛmugibun sɔ̃, Korinti II, 8:6 ka 12:18. Gɔra yeni ya sun sɔ̃ɔsi ma Pɔlu u Titu naanɛ sãa. Sanam mɛ Pɔlu u Kɛrɛtigibu beram da, u Titu deri mi, u ka Yesun yigbɛrugibu tãsisia, domi Pɔlu kun kpĩa u tɛ mi, wiru 1:5. Yen biruwa u nùn tire teni yorua u ka nùn sɔ̃ nge mɛ u koo koosina u ka yigbɛ te kpara. Tire ten gari yi sɔ̃ɔsimɔ nge mɛ Gusunɔn sɔm kowo u ko n sãa ka sere maa nge mɛ Yesugii u koo win wãaru diisina handunia ye sɔɔ. Mɛya ta sun sɔ̃ɔsimɔ ma Yesun Labaari gea ya ra tɔnu faaba ko kpa yu nùn sãrasia, wiru 1:1-3 ka wiru 2:11-14 ka wiru 3:3-7.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-4.
2. Yesun yigbɛ sɔm kowo, wiru 1:5-16.
3. Nge mɛ Yesugii u koo win wãaru diisina, wiru 2.
4. Kirɔba, wiru 3:1-11.
5. Gari dãaki, wiru 3:12-15.

Tɔbiribu

1-4 Titu, na nun tire teni kuammɛ wunɛ wi a sãa nɛn bii maruro naanɛ dokebun saabu bì sa mɔ Yesu Kirisi sɔɔ bɛsɛ kpuro. Kpa Gusunɔ Baaba ka Yesu Kirisi bɛsɛn Faaba kowo bu nun durom kua kpa bu nun alafia kɛ̃. Nɛna Pɔlu, Gusunɔn yoo ka Yesu Kirisin gɔro. Ba man gɔra n ka be Gusunɔ u gɔsa somi bu ka naanɛ doke, kpa n ka bu gem giasia mɛ mu Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, ba n ka wãaru te ta ku ra kpe yĩiyɔ. Gusunɔ u ku ra weesu ko. Wiya u sun wãa te nɔɔ mwɛɛru kua toren di. Ma tɛ̃, win saa ye u gɔsa sɔɔ, u win gari terasia waasu sɔɔ yi ba man nɔma bɛria nge mɛ Gusunɔ bɛsɛn Faaba kowo u yiire.

Sɔmbu te ba Titu

nɔmu sɔndia Kɛrɛtiɔ

5 Na nun deriwa Kɛrɛtiɔ a ka ye ya tien wunanɔ ko, kpa a Yesun yigbɛ tɔnwerobu gɔsi wuu baagere sɔɔ nge mɛ na nun yiire.

6 Wi n weenɛ a gɔsi wee, wi u sãa taarɛ sarirugii kpa u n kurɔ turo dege dege mɔ kpa win biba n sãa naanɛ dokeobu, n ǹ mɔ be ba ka daa bɛrɛtɛkɛ wĩimɔ ǹ kun mɛ mɛm nɔɔ sariru.

7 N weenɛwa yigbɛ kparo u n sãa taarɛ sarirugii yèn sɔ̃ u Gusunɔn sɔmburu nɛni. N ǹ weenɛ u n sãa tii suo, ǹ kun mɛ mɔrugii, ǹ kun mɛ tam nɔro, ǹ kun mɛ nɔɔ gɔmunugii, ǹ kun mɛ wi u dukia kasu ka keeta.

8 Adama u n sãa sɔbun yaarɛ kowo kpa u n da gean kobu kã. U n sãa wi u tii yɛ̃. U n sãa dee dee ka tɔn dɛɛro kpa u n gaya mɔ.

9 N weenɛ u n Gusunɔn gari naanɛgii nɛni dim dim nge mɛ ba nùn yi giasia, kpa u ka kpĩ u maa gabu dam kɛ̃ ka sɔ̃ɔsi geeru kpa u maa sikirinɔsugibu kamia.

10 Domi tɔn bɛrɛtɛkɛ dabinu wãa ka wiira gari gerobu ka be ba tɔmbu nɔni wɔ̃kumɔ, n kun mam ko Yuuba.

11 Ben bwesera n weenɛ bu nɔsu marisia, domi ba yɛnu dabinun tɔmbu bitani dokemɔ yèn sɔ̃ ba bu sɔ̃ɔsimɔ ye n kun weenɛ bu ka gobi wan sɔ̃.

12 Kɛrɛtigii ben tiin sɔmɔ turo u nɛɛ, baadommawa ba sãa wee kowobu ka gbeeku yɛɛ kɔ̃si ka maa dim kĩro yikurobu.

13 Geema u gerua. Yen sɔ̃, a bu gerusio gem gem kpa ba n tãsa naanɛ dokebu sɔɔ dim dim,

14 kpa bu ku raa maa Yuuban gari sekurɛ nɛnɛ, bu ku maa tɔn ben yiirebu swĩi be ba gem yina.

15 Gãanu baanire nu dɛɛre be ba dɛɛren mi, adama gãanu sari ni nu dɛɛre disinugibu ka naanɛ doke sarirugibun mi, yèn sɔ̃ ben bwisikunu ka ben gɔ̃rusu kun dɛɛre.

16 Ba gerumɔ ka nɔɔ ba Gusunɔ yɛ̃, adama ben kookoosu ben gari siki. Ba sãa tɔn kɔ̃sobu ka mɛm nɔɔ sarirugibu, ba ǹ kpɛ̃ bu gãa geenu ganu ko.

2

Sɔ̃ɔsi geeru

1 Adama wunɛ, a n sɔ̃ɔsi geerun gari gerumɔ.

2 A durɔ bukurobu sɔ̃ɔwɔ bu de ba n gaya mɔ, kpa ba n sãa bɛɛrɛgibu ka be ba tii yɛ̃, kpa ba n yɔ̃ dim dim naanɛ dokebu sɔɔ ka kĩru ka tɛmanabu.

3 Mɛya maa kurɔ tɔkɔnu, a nu sɔ̃ɔwɔ nu de nin sanu sanusu su n dɛɛre, kpa nu kun sãa

tɔn wĩɔbu ɲ̀ kun mɛ tam yobu. N weenɛwa
nu n bwisi gee sõɔsimɔ
4 kpa nu kpĩ nu kurɔ mɔro kpɛmminu
sõɔsi nge mɛ n weenɛ bu ben durɔbu ka
bibu kĩa,
5 kpa ba n tii yɛ̃ ba n sãa tɔn dɛɛrobu ka
tɔn geobu be ba ben mɔraru nɔni doke, ma
ba ben durɔbu wiru kpĩiyammɛ, kpa goo ku
kpĩ u Gusunɔn gari gari kam gerusi.
6 Mɛya maa, a aluwaasiba sõɔwɔ bu de ba
n gaya mɔ.
7 Wunɛn tii maa, a n bu kom gem sõɔsimɔ.
A n da Gusunɔn garin keu sõɔsi ka bɛɛrɛ,
murafiti sariru sɔɔ.
8 A bu sõɔsio ka gari gee yi ba ɲ̀ kpɛ̃ bu
taarɛ wɛ̃, kpa sekuru tu wunɛn yibɛrɛba
mwa yèn sõ ba gãa kõsunu bia ni ba koo gere
bɛsɛ sɔɔ.
9 A maa yobu sõɔwɔ bu ben yinnibu wiru
kpĩiya kpuro sɔɔ, kpa bu ko ye ya koo bu
wɛ̃re bu ku ka bu sikirina.
10 Ba kun sãa bèn nɔma yam mɔ, adama
ba n tii sõɔsimɔ naanɛgibu kpuro sɔɔ, kpa
bu kpuro ko Gusunɔ bɛsɛn Faaba kowon
sõɔsiru tu ka ko bɛɛrɛgiru.
11 Domi Gusunɔ u win durom sõɔsi tɔmbu
kpuron faaban sõ.
12 Durom mɛ, mu sun sõɔsimɔ ma n
weenɛ su wãa te ta kun Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ
deri ka maa handunian kĩru kankam, kpa sa
n wãa handunia mini gem sɔɔ ka laakari ka
Gusunɔn bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu,
13 kpa sa n tõɔ doo nɔɔrugii te swaa daki
ka yĩiyɔbu, tè sɔɔ Gusunɔ bɛsɛn Yinni boko
ka bɛsɛn Faaba kowo Yesu Kirisin yiiko ya
koo sõɔsira.
14 Yesu Kirisi wi, u win tii wɛ̃ bɛsɛn sõ u ka
sun yakia saa kom kõsum kpuron di, kpa u
ka sun ko tɔn dɛɛrobu be ba sãa wi tɔnagibu
be ba maa hania mɔ bu ka sɔm geenu ko.
15 Nge mɛya n weenɛ a gari gere. A tɔmbu
dam kɛ̃ kpa a maa bu gerusi ka wunɛn yiiko
kpuro. A ku de goo u nun gɛm.

3

Yesugibun sanu sanusu

1 A wunɛn tɔmbu yaayasio ba n
tem yɛ̃robu ka wuun tɔnwerobu wiru
kpĩiyammɛ ba n bu mɛm nɔɔwammɛ, kpa
ba n sɔɔru sãa sɔm geenu kpuron sõ.
2 A bu sõɔwɔ bu ku raa goon kõsa gere bu
ku maa goo nɔɔ kasu, adama bu baawure
ben daa duudwia sõɔsi.
3 Domi bɛsɛn tii sa raa sãa gari bakasu
ka mɛm nɔɔ sarirugibu ka be ba tore. Sa
raa sãa gõru kĩru kankam ka handunian kĩru
baateren yobu. Sa raa wãa nuku kõsuru ka
binɛ sɔɔ. Sa sãa be tɔmba tusa, sa maa tusinɛ.
4 Adama sanam mɛ Gusunɔ bɛsɛn Faaba
kowo u win tɔn geeru sõɔsi ka win kĩru
tɔmbu sɔɔ,
5 u sun faaba kua ka sãrasia bi bu dera
sa marura nɔn mɛɛruse, ma Hunde Dɛɛro
sun wãa kpaaru wɛ̃. U ɲ̀ sun faaba kue sɔm
gee ni bɛsɛn tii sa kuan sõ ma n kun mɔ win
wɔnwɔndun sõ.
6 Domi Gusunɔ u sun Hunde Dɛɛro wi
wɛ̃ n banda Yesu Kirisi bɛsɛn Faaba kowon
saabu,
7 kpa win durom sõ su ka ko geegibu
Gusunɔn mi, kpa su ka wãaru te ta ku ra kpe
tubi di te sa yĩiyɔ.
8 Gari yi, gari naanɛgiiya.
Na kĩ a yi gere a sire kpa be ba Gusunɔ
naanɛ doke bu ben saa di sɔm geenun kobu
sɔɔ. Gari yi, yi wã yi maa sãa tɔmbun
arufaani.
9 Adama a wiira gari suurio ka maa
sikadoban yĩsan mɛɛribu ka sikirinɔsu ka
maa woodan sannɔsu. Yeni kpuro ya sãawa
kam, ya ɲ̀ arufaani gaa mɔ.
10 Wi u karanaa dokemɔ, a nùn gerusio
nge nɔn yiru a sere nùn fɛ̃ra bee tia.
11 Domi a yɛ̃ ma tɔnu win bwesera
sankire, u toramɔ ma u tii taarɛ wɛ̃ɛmɔ.

Yiire dãakibu

12 Sanam mɛ kon nun Aatemasi ɲ̀ kun
mɛ Tisiki gɔriama, a hania koowo a ka man
naamwɛma Nikopolisiɔ, domi miya na gõru
doke na n wãa woorun saa.
13 A Senasi wooda yɛ̃ro wi ka Apolo
kusenu kuo nu n wã ben sanum sɔɔ, kpa
gãanu ku raa bu kɔmia.
14 N weenɛ bɛsɛgibun tii bu hania ko sɔm
geenun kobu sɔɔ, kpa ba n nɔmu mɔ bukata
tilasigia ye sɔɔ, kpa ba kun wãaru dimɔ kam
sɔɔ.
15 Be ba wãa nɛn mini ba nun tɔbura be
kpuro. A bu tɔbirio be ba bɛsɛn kĩru mɔ
naanɛ dokebu sɔɔ.
Kpa Gusunɔn durom mu n ka bɛɛ kpuro
wãa.

TIRE TE PƆLU U FILEMƆƆ KUA

Filemɔɔ u sãawa Pɔlun bɔrɔ wi u Yesu naanɛ doke Koloseɔ, Kolose 4:9. Wiya u dera Yesugibu ba ra mɛnnɛ win dirɔ bu ka sãaru ko. N deema u yoo mɔ wi ba mɔ̀ Onɛsimu. Onɛsimu wi, u nùn gobi gbɛna, ma u duka yakura u da wuu maroɔ, ge ba mɔ̀ Romu. Romu miya Onɛsimu u Pɔlu gia, miya u maa Yesu naanɛ doke. Saa yera Pɔlu u nùn kua nge win tiin bii. Yen sɔ̃na u Filemɔɔ tire te yorua u ka win yoo Onɛsimu suuru kua, domi u daa kɔsa. Yen sɔ̃, u ku maa nùn garisi nge yoo, ɲ̀ kun mɛ gbɛnɔ, adama u nùn garisio win dusi Yesu sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, naasu 1-3.
2. Pɔlu u Gusunɔ siaramɔ Filemɔɔn sɔ̃, naasu 4-7.
3. Pɔlu u Filemɔɔ suuru kanamɔ Onɛsimun sɔ̃, naasu 8-21.
4. Tɔbiri dãakibu, naasu 22-25.

Tɔbiribu

1-3 Filemɔɔ, bɛsɛn kĩnasi ka bɛsɛn sɔm kowosi, ka maa Yesun yigbɛ te ta ra mɛnnɛ wunɛn yɛnuɔ ka bɛsɛn sesu Apia ka maa Aasipu bɛsɛn tabu kowosi sɔmburu sɔɔ, bɛɛya sa tire teni kua. Gusunɔ bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ̃. Nɛna Pɔlu wi ba pirisɔm sãa Yesu Kirisin sɔ̃, nɛ ka bɛsɛgii Timɔte, sa bɛɛ tɔbura.

Filemɔɔn kĩru

ka win naanɛ dokebu

4 Na ra n nɛn Gusunɔ siaramɔ baadomma nà n kanaru mɔ̀ wunɛn sɔ̃,
5 domi na wunɛn kĩrun baaru nɔɔmɔ te a naanɛ dokeobu kĩ ka maa wunɛn naanɛ doke bi a mɔ Yinni Yesu sɔɔ.
6 Na nùn kanamɔ u de nɔɔ tia ye bɛsɛ ka wunɛ sa mɔɔsinɛ naanɛ dokebun sɔ̃ yu sɔ̃ɔsira kookoosu sɔɔ kpa a gãa geenu kpuro tubu ni sa mɔ Kirisin saabu.
7 Wunɛn kĩru ta man nuku doo bakabu wɛ̃ nɛn kĩnasi, ta man dam kã gem gem, domi a Gusunɔgibun bwɛ̃ra yɛmiasia.

Pɔlu u Onɛsimu

suuru kanammɛ

8 Yen sɔ̃, baa mɛ nɛn toro sindu Kirisin sɔ̃ ta tura n ka nun yiire a ka ko mɛ n weenɛ,
9 ka mɛ, kĩrun sɔ̃na na nun suuru kanamɔ, nɛ Pɔlu, nɛ wi na bukura ma na tɛ̃ wãa pirisɔm sɔɔ Yesu Kirisin sɔ̃.
10 Na nun suuru kanamɔ Onɛsimun sɔ̃ wi u kua nɛn bii naanɛ dokebu sɔɔ pirisɔm diru mini.
11 Yellu u ɲ̀ daa sãa gãanu wunɛn mi, adama tɛ̃, u arufaani mɔ wunɛn mi ka nɛn tiin mi.
12 Na nun nùn gɔriama tɛ̃, a nùn mɔɔ nge nɛn tii tii.
13 Na raa kĩ u n wãa nɛn bɔkuɔ pirisɔm sɔɔ mi na wãa Labaari gean sɔ̃ u ka man somi wunɛn ayerɔ.
14 Adama na ɲ̀ kĩ n gãanu ganu ko ma n kun mɔ a wura, kpa wunɛn somiru ta kun sãa tilasi. Na kĩwa ta n sãa wunɛn gɔ̃ru kĩru.
15 À ku tuba yenin saabuwa i ka karana wunɛ ka Onɛsimu saa fiiko kpa a wa a n ka nùn mɔ ka baadommaɔ,
16 n ɲ̀ mɔ nge yoo tɔna, adama tɛ̃ u yoo kera. U kua kĩnasi Kirisi sɔɔ n ku mam ko nɛn mi, adama n weenɛ u n kere mɛ gem gem wunɛn mi, domi u ɲ̀ sãa wunɛn yoo tɔna, u maa sãawa wunɛn kĩnasi Yinni sɔɔ.
17 Yen sɔ̃, à n man garisi wunɛn sɔm kowosi, a nùn dam koosio nge mɛ kaa man dam koosia.
18 U n nun gãanu tora ɲ̀ kun mɛ ù n wunɛn dibu nɛni, n kua nɛn sɔmunu.
19 Wee, na yeni yorumɔ ka nɛn tii tiin nɔma. Nɛ Pɔlu, kon nun ye kpuro kɔsia. Baa nà kun gerua, wunɛn tii a yɛ̃ ma wunɛn wãara nɛn dibu nɛni.
20 Yen sɔ̃na nɛgii, a man durom mɛ kuo Yinnin sɔ̃. A man gɔ̃ru yɛmiasio Kirisi sɔɔ.
21 Na nun tire teni kuammɛ yèn sɔ̃ na wunɛn mɛm nɔɔbu naanɛ sãa, domi na yɛ̃ kam kam kaa ko n kere ye na mam nun kanamɔ.
22 Gãa teena nu tie, a man diru kasuo yèn sɔ̃ na yĩiyɔ Gusunɔ u koo bɛɛn kanaru mwa kpa u man bɛɛ wesia.

Nɔɔ kana tɔbiribu

23 Epafasi, nɛ ka wì sa wãa pirisɔm dirɔ Kirisi Yesun sɔ̃, u nun tɔbura.
24 Mɛya maa nɛn sɔm kowosibu Maaku ka Aritaaki ka Demasi ka sere Luku, ba nun tɔbura.

25 Yinni Yesu Kirisin durom mu n kɑ bɛɛ
wãɑ.

TIRE TE BA HEBERUBA KUA

Ba ɲ̀ yɛ̃ wi u tire te yorua. Gaba nɛɛ, Pɔluwa u tu yorua yèn sõ ba Timɔten gari mɔ̀ te sɔɔ, wiru 13:23. Ba ko n tu yoruawa bu sere Yerusalɛmun sãa yeru kɔsuku, wiru 10:11.

Saa ye ba tire te yorua, Heberu be ba Yesu naanɛ doke ba dam kɛ̃run bukata mɔ. Domi ben gabu ba wãa sika sɔɔ. Ma ba wuramɔ ben yellun yãki yãki sɔɔ. Yeniba kpuron sõna ba tire te yorua bu ka Yuu be sõɔsi ma ben yellun yãki yãki kpuro yi kpa. Yesu Kirisi u yellun wooda kpuro yibia ye u gu. U kua yãku kowo tɔnwero wi u Yuuban yãku kowo tɔnwerobu kpuro kere.

Tire te, ta maa sun sõɔmɔ ma Yesu u Gusunɔn gɔradoba kere ka Mɔwisi ka Aroni ka Yosue. Mɛya nɔɔ mwɛɛ kpaa te Yesu u sun kua tɛ̃, ya kere ye Gusunɔ u Mɔwisi kua. Domi Yesu u na u ka yellugii te yibia kpa u sun yakia ye kpuron kookoosun di.

Tire ten kpunaa

1. Gusunɔ u ka tɔmbu gari mɔ̀ saa yellun di, wiru 1:1-3.
2. Yesu u kpuro kere, wiru 1:4n di sere wiru 10:18.
3. Be ba gbia ba Gusunɔ naanɛ doken seeda, wiru 10:19n di sere wiru 13:19.
4. Domaru ka dam kɛ̃ru, wiru 13:20-25.

Gusunɔ u gari gerua

win Biin min di

1 Gasɔ Gusunɔ u ka bɛsɛn sikadoba gari
kua nɔn dabinu ka swaa dabinu saa win
sɔmɔbun min di.
2 Adama sanam dãakim mɛni sɔɔ u ka sun
gari kua saa win Biin min di. Bii wiya u
handunia taka kua, Gusunɔ u maa nùn gɔsa
u ka nùn gãanu kpuro nɔmu bɛria.
3 Win yiiko ya sõɔsiramɔ win min di. Bii
wi, u sãa Gusunɔn tii tiin weenasii, u maa
baayere kpuro nɛni ka win gari damgii. Ye
u tɔmbu sãrasia ben toranun di u kpa, u da u
sina wɔllɔ Gusunɔ dam kpurogiin nɔm geuɔ.

Gusunɔn Bii

u Gusunɔn gɔradoba kere

4 Nge mɛ Gusunɔ u win Bii yĩsiru kã te ta
win gɔradobaginu kpãaru kere, nge mɛya
maa Bii win tii u Gusunɔn gɔradoba kere.
5 Ka gem, Gusunɔ u ɲ̀ win gɔradoban goo
sõɔre u nɛɛ,
"Wuna a sãa nɛn Bii.
Gisɔra na kua wunɛn tundo."
N ɲ̀ maa mɔ win gɔrado goo u ka yã ye u nɛɛ,
"Kon ko win tundo,
u koo maa ko nɛn bii."
6 Adama saa ye u win Bii yeruma gɔriɔ
handunia sɔɔ u nɛɛ,
"Gusunɔn gɔradoba kpuro bu yiiro bu nùn
sã."
7 Wee ye u gerua win gɔradoban sõ. U nɛɛ,
"Gusunɔ u win gɔradoba kuawa nge woo,
ma u win sɔm kowobu kua nge dõɔ yari."
8 Adama win Biin sõna u nɛɛ,
"Gusunɔ, ba wunɛn bandu swĩi sere ka
baadommaɔ.
Gema a ka wunɛn bandu nɛni.
9 A gea kĩ ma a kõsa tusa.
Yen sõna Gusunɔ wi u sãa wunɛn Yinni u
nun gɔsa.
U maa nun nuku dobu wɛ̃
ye u ka nun aye bɛɛrɛgiru wɛ̃
te ta wunɛn kpaasibuginu kpãaru kere."
10 U maa kpam nɛɛ,
"Yinni, toren di wuna a tem taka kua.
Wunɛn nɔma a maa ka wɔllu kua.
11 Ye kpuro ya koo doona adama wunɛ kaa
n wãa.
Ya koo tɔkɔru ko nge yãnu.
12 Kaa ye kure nge yaberu.
Ya ko ya n maa kɔsimɔwa nge yãnu.
Adama wunɛ, wuna mi, a ɲ̀ tɔkɔru mɔ̀."
13 Gusunɔ kun maa win gɔradoban goo
sõɔre u nɛɛ,
"A sinɔ nɛn nɔm geuɔ
sere n ka nun wunɛn yibɛrɛba taarea."
14 N n mɛn na, mba wɔllun gɔradoba ba sãa.
Ba sãawa hundeba be ba Gusunɔ sãamɔ.
Bera u ra maa gɔri bu da bu be ba koo faaba
wa somi.

2

Faaba ye, ya kpã too

1 Yen sõ, n weenɛ su gari yi sa nua nɛnɛ
sim sim kpa su ku ka nim doona.
2 Gari yi wɔllun gɔrado ba ka na, yi yin
dam sõɔsi sere baawure wi u yi sara ɲ̀ kun
mɛ wi u ɲ̀ yi mɛm nɔɔwɛ, u sɛɛyasiabu wa bi
u ka weenɛ.

3 N n mɛn na, amɔna sa ko ka kpĩ su
sɛɛyasiabu suuri, sà n faaba baka yen bwe-
seru atafiiru kua. Yinnin tii u gbia u faaba
yen gari nɔɔsia. Yen biru be ba yi nua ba sun
yi sɔ̃ɔwa ba sire ma gema.
4 Saa ye sɔɔra Gusunɔ u ben seeda dam
sosi ka yĩrenu ka maamaaki ka sɔm damgii
bwese bweseka. U maa kpam tɔmbu Hunde
Dɛɛron kɛ̃nu bɔnu kua nge mɛ u kĩ.

Wi u tɔmbu kparamɔ bu ka faaba wa

5 Geema, n ṅ mɔ wɔllun gɔradobara
Gusunɔ u handunia ye ya koo nan dam wɛ̃,
yèn gari sa mɔ̀.
6 Adama Gusunɔn gari sɔɔ, goo u gerua u
nɛɛ,
“Yinni Gusunɔ, mba tɔnu sãa a n sere ka nùn
yaaye.
Wara ra n tɔnu a n sere ka nùn nɔɔrimɔ.
7 A nùn kua u wunɛn gɔradoba kɔmiɛ fiiko.
Ka mɛ, a nùn yiiko ka bɛɛrɛ wɛ̃ nge sunɔ.
8 A nùn kua wirugii taka koora kpuron
wɔllɔ.”
Sanam mɛ Gusunɔ u tɔnu dam wɛ̃ gãanu
kpuron wɔllɔ, gãanu sari ni u ṅ deri nu nùn
wiru kpĩiya. Adama sa ṅ gina wa ma gãa ni
kpuro nu nùn wiru kpĩiyɛ.
9 Ka mɛ sa Yesu wa. Saa fiiko sɔɔ ba nùn kua
wi u ṅ Gusunɔn gɔradoba tura, kpa u ka gbi
tɔmbu kpuron sõ Gusunɔn durom saabu.
Tɛ̃, sa nùn waamɔ ka win yiiko ka bɛɛrɛ nge
sunɔ, win gɔɔ wi u gun sõ.
10 Ka gem, n weenɛ Gusunɔ wi u kpuro taka
kua ma ya wãa win sõ, u Yesu ko tɔn giro
nɔni swãaru sɔɔ, kpa u ka tɔn dabinu ko win
bibu be ba koo win yiiko bɔnu ko. Domi
Yesu wiya u bu kparamɔ bu ka faaba wa.
11 Yesu wi u tɔmbu sãrasiamɔ ben
toranun di, wi ka be ba sãre ba kua tundo
turon bibu. Yen sõna sekura kun nùn mɔ̀ u
ka bu soku wigibu
12 sanam mɛ u nɛɛ,
“Yinni Gusunɔ, kon nɛgibu wunɛn gari sõ.
Kon nun siara ka womusu mi ba mɛnnɛ.”
13 U maa kpam nɛɛ,
“Kon nɛn naanɛ doke Gusunɔ sɔɔ.”
Yen biru kpam u nɛɛ,
“Nɛ wee ka bii be Gusunɔ u man kã.”
14 Nge mɛ bii be, ba wasi mɔ ka yɛm, Yesu
win tii u kua nge be. U kua mɛ kpa u ka gbi.
Win gɔɔ wi, u Yibirisi kpeerasia ye ya raa
gɔɔn dam nɛni.
15 Kpa u maa ka bu yakia be ba sãa nge
yobu ben wãaru kpuro sɔɔ gɔɔn bɛrum sõ.
16 Ka gem, n ṅ mɔ win gɔradobara u
somiru na, Aburahamun biba u somiru na.
17 Yen sõna u ṅ koo ko u kun ka win
wɔnɔbu weenɛ kpuro sɔɔ, kpa u ka ko ben
yãku kowo tɔnwero wi u wɔnwɔndu ka
naanɛ mɔ Gusunɔn sɔmburu sɔɔ, kpa u ka
tɔmbun torarun yãkuru ko.
18 Tɛ̃, u koo kpĩ u bu somi be ba wãa
kɔkiribu sɔɔ yèn sõ win tii u nɔni swãaru wa
kɔkiribu sɔɔ.

3

Yesu u Mɔwisi bɛɛrɛ kere

1 Yen sõ nɛgibu, bɛɛ be Gusunɔ u soka i ka
ko wigibu, i de i n Yesu mɛɛra wi Gusunɔ
u gɔrima u ka ko yãku kowo tɔnwero wìn
seeda sa dimɔ.
2 Wiya u ka Gusunɔ turo yɔ̃ra wi u nùn
gɔsa sɔmbu ten saabu nge mɛ Mɔwisi u
kua win sɔmburu sɔɔ Gusunɔn yɛnugibu
kpuron suunu sɔɔ.
3 Wi u yɛnu kua u bɛɛrɛ mɔ u kere yɛnu
gen tii. Nge mɛya Yesu u ka bɛɛrɛ baka nɛ ye
ya Mɔwisigia kere.
4 Geema, yɛnu baagere ga gen yɛ̃ro mɔ,
adama Gusunɔwa u sãa kpuron yɛ̃ro.
5 Mɔwisi u kua sɔm kowo naanɛgii
Gusunɔn yɛnugibu kpuron suunu sɔɔ u ka
garin seeda di yi Gusunɔ u koo ra gere.
6 Adama Kirisi u sãa Bii naanɛgii wi
Gusunɔ u kua win yɛnu yɛ̃ro. Bɛsɛra sa sãa
win yɛnugibu sà n yĩiyɔbu mɔ sere ka nɔrɔ
ka toro sindu ka naanɛ.

Wɛ̃ra te Gusunɔ u wigibu wɛ̃ɛmɔ

7 Yen sõna nge mɛ Hunde Dɛɛro u gerua,
“I n Gusunɔn nɔɔ nɔɔmɔ gisɔ,
8 i ku de bɛɛn gɔ̃rusu bɔbia
nge mɛ bɛɛn baababa ba kua
dɔma te ba Gusunɔ seesi
ka sanam mɛ ba win laakari mɛɛra gbaburu
sɔɔ.
9 Miya ba man wɛ̃ɛra ka laakari mɛɛribu.
Ba maa wa ye na kua sere wõɔ weeru.
10 Yen sõna na ka tɔn be mɔru kua.
Ma na nɛɛ, baadommawa ba toramɔ ben
bwisikunu sɔɔ.

Ba ɲ̀ nɛn swɛɛ tuba.
11 Na məru kua ma na bɔ̃rua na nɛɛ,
ba ɲ̀ sisi bu ka man wɛ̃ra mi na wɛ̃re.”
12 Yen sɔ̃ nɛgibu, i tii laakari koowo, i ku
de bɛɛn goo u n gɔ̃ru kɔ̃su mə ge ga ɲ̀ naanɛ
doke, ge ga koo nùn biru wurasia Gusunə,
Yinni wason min di.
13 Adama i n dam kɛ̃ɛnamə baadomma
saa yè səə ba mɔ̀ gisə, kpa bɛɛn goo u ku
de toraru tu win nəni wɔ̃ke tu win gɔ̃ru
bəbiasia.
14 Geema, sa kua be ba gbinnɛ ka Kirisi sà
n toro sindu mə sere ka nərə te sa mə toren
di.
15 Nge mɛ Gusunən gari gerumə,
“I n Gusunən nəə nəəmə gisə,
i ku de bɛɛn gɔ̃rusu bəbia
nge mɛ bɛɛn baababa ba kua
dəma te ba nùn seesi.”
16 Berà be ba Gusunən nəə nua ma ba nùn
seesi. Beya be Məwisi u kpara kpuro saa
Egibitin di.
17 Berà Gusunə u ka məru mɔ̀ sere wɔ̃ə
weeru. Beya be ba tora ma ba gbisuka
gbaburu səə.
18 Sanam mɛ Gusunə u bɔ̃rua u nɛɛ, “ba ɲ̀ sisi
bu ka man wɛ̃ra mi na wɛ̃re,” berà u ka yã
ma n kun mə be ba ɲ̀ nùn mɛm nəəwɛ.
19 Nge mɛya sa wa ma ba ɲ̀ kpĩa ba due wɛ̃ra
yee te səə yèn sɔ̃ ba ɲ̀ naanɛ doke.

4

1 Gusunə u sun nəə mwɛɛru kua u nɛɛ, sa
ko kpĩ su du mi sa ko wɛ̃ra ka wi sannu. N n
mɛn na, su laakari ko, kpa bɛɛn goo u ku raa
deemɛ u wɛ̃ra yee te bia.
2 Domi ba sun Labaari gea waasu kua nge
mɛ ba bu kua be ba gasə wãa gbaburu səə.
Ba gari yi nua, adama yi ɲ̀ bu arufaani gaa
kue domi sanam mɛ ba yi nua, ba ɲ̀ yi naanɛ
doke.
3 Bɛsɛ be sa naanɛ doke, sa ko du wɛ̃ra yee
te səə tèn sɔ̃ Gusunə u nɛɛ,
“Na məru kua ma na bɔ̃rua na nɛɛ, ba ɲ̀ sisi
bu ka
man wɛ̃ra mi na wɛ̃re.”
U gari yi gerua baa mɛ win səmbura kpa saa
mìn di u handunia taka kua.
4 Ka geema, gam gum Gusunən gari səə
ba sɔ̃ə nəəba yirusen gari gerua ba nɛɛ,
“Gusunə u win səmburu kpuro deri u wɛ̃ra
sɔ̃ə nəəba yiruse.”
5 Ma Gusunə u kpam gari tee yi gerua u nɛɛ,
“Ba ɲ̀ sisi bu ka man wɛ̃ra mi na wɛ̃re.”
6 Be ba gbia ba Labaari gea ye nua ba ɲ̀ due
wɛ̃ra yee te səə yèn sɔ̃ ba ɲ̀ mɛm nua. N n
mɛn na, ayera wãa gina gabu bu ka du te səə.
7 Yen sɔ̃na Gusunə u kpam tɔ̃ru yii te u soka
gisə. Wɔ̃ə dabinun biru u ten gari gerua saa
Dafidin min di, nge mɛ sa wa kə. U nɛɛ,
“I n Gusunən nəə nəəmə gisə,
i ku de bɛɛn gɔ̃rusu bəbia.”
8 Geema, Yosue ù n daa tən be kpara u ka
dua wɛ̃ra yee te səə, Gusunə u ɲ̀ daa maa
tɔ̃ru garun gari mɔ̀.
9 N n mɛn na, wɛ̃ra te ta ka Gusunən sɔ̃ə
nəəba yirusegiru weenɛ, ta wãa Gusunən
təmbun sɔ̃.
10 Domi wi u dua Gusunən wɛ̃ra yerə
u win səmburu deriwa nge mɛ Gusunə u
wigiru deri.
11 N n mɛn na, su hania ko su ka du wɛ̃ra
yee te səə, kpa goo u ku ko mɛm nəə sarirugii
nge tən be, kpa u kam ko.
12 Domi Gusunən gari yi wasi yi maa dam
mə. Yi nəə do n kere takobi ye ba dɛ̃ɛra biru
ka wuswaa. Yi dam mə yi ka tənun gɔ̃ru ka
win hunde səku ka maa win gbinnu sere yu
kpɛ̃ɛru girari. Yi tənun gɔ̃run kĩru ka gen
bwisikunu sirimə.
13 Gãanu sari ni nu Gusunə berue win
taka koora səə. Kpuro ya wukiarewa ya yii
win wuswaaə. Wiya bɛsɛ kpuro sa ko maa
bɛsɛn wãaru tusia.

Yesu,

yãku kowo tənwero boko

14 Ka geema sa yãku kowo tənwero boko
mə wi u tura sere Gusunən mi, wiya Yesu
Gusunən Bii. N n mɛn na, su yɔ̃ra dim dim
bɛsɛn seeda ye sa di səə.
15 Domi sa yãku kowo tənwero mə wi u
koo kpĩ u ka sun duura bɛsɛn dam sariru səə
yèn sɔ̃ ba nùn kəkura gãanu kpuro səə nge
bɛsɛ, adama u ɲ̀ durum koore.
16 N n mɛn na, su Gusunə duromgiin
sina turaru susi ka toro sindu kpa su ka
wənwəndu wa ka durom mɛ mu koo sun
somi saa ye sa mɛn bukata mə.

5

1 Yãku kowo tənwero baawure wi ba gəsa
təmbun suunu səən di, ba nùn yiiwa u ka

Gusunɔ sã ben sõ. U ra Gusunɔ ben kɛ̃nu wɛ̃
kpa u yãkunu ko ben toranun sõ.
2 U koo kpĩ u suuru ko ka yɛ̃ru sarirugibu
ka be ba swaa sare yèn sõ win tii u dam
biare.
3 Yen sõna maa, u ɲ koo ko u kun yãkunu
kue win tiin toranun sõ nge mɛ u mɔ̀
tɔmbuginun sõ.
4 Goo kun kpɛ̃ u tii yãku kowo
tɔnwerorun bɛɛrɛ wɛ̃. Gusunɔwa u ra tɔnu
gɔsi u wɛ̃ nge mɛ u Aroni kua.
5 Nge mɛya Kirisi kun tii yãku kowo
tɔnwerorun yiiko wɛ̃. Gusunɔwa u nùn ye
wɛ̃ wi u nɛɛ,
"Wuna nɛn Bii.
Gisɔra na kua wunɛn tundo."
6 Gam gum maa u kpam gerua u nɛɛ,
"Wuna kaa ko yãku kowo ka baadommaɔ
nge Mɛɛkisidɛki."
7 Yesun handunian wãaru sɔɔ u Gusunɔ
kana wi u koo kpĩ u nùn wɔra gɔɔn nɔman
di. U maa nùn suuru kana ka wuri bɛkɛ ka
yĩresu. Ma Gusunɔ u nùn swaa daki win wii
kpĩibun sõ.
8 Baa mɛ u sãa Gusunɔn Bii, u mɛm nɔɔbu
gia nɔni swãa te u wan sõ.
9 Ye u yiba u kpa, u ka faaba na ye ya ku ra
kpe, be kpuron sõ be ba nùn mɛm nɔɔwa.
10 Ma Gusunɔ u nùn kua yãku kowo
tɔnwero nge Mɛɛkisidɛki.

Naanɛ doke deribun kirɔ

11 Gãa dabinu wãa ni sa ko kpĩ su gere gari
yin sõ, adama ya sɛ̃ n ka bɛɛ yi tubusia domi
i kua be gari ku ra yeeri fuuku.
12 Saa ya tura i ka ko keu koosiobu. Ka mɛ,
i gina goon bukata mɔ wi u koo bɛɛ Gusunɔn
garin torubu sõɔsi. Bɛɛ be n weenɛ i n dĩa
dɔki dimɔ, i kpam bɔm bukata mɔ.
13 Wi u bɔm nɔrumɔ kpuro biiwa, u ɲ
Gusunɔn gari geen dɔɔnɛ mɔ.
14 Adama dĩa dɔki sãawa guro gurobun
dĩanu be ba gea ka kõsan wunanabu gia yèn
sõ ba yen dɔɔnɛ mɔ.

6

1 N n mɛn na, su Kirisin garin torubu deri
kpa su da wuswaaɔ su ka ko tɔn yebunu.
Su ku maa gari yin kpɛɛkpɛɛku sura, gera
gõru gɔsiabu kookoo kamgisun di ka naanɛ
dokebu Gusunɔ sɔɔ,
2 ka wasi dɛɛrasiabun woronu ka nɔman
sɔndibu yãkurun wɔllɔ ka gɔribun seebun
gari ka sian siribu.
3 Wuswaa daa biya sa ko hania ko Gusunɔ
ù n wura.
4 N n ben sõn na, be ba raa yam wa
Gusunɔn gari sɔɔ, ma ba win kɛ̃nu denda,
ma ba bɔnu wa Hunde Dɛɛro sɔɔ,
5 ma ba wa ma Gusunɔn gari wã, ma ba
sian wãarun dam gia,
6 yen biru bà n biru kisi ba naanɛ dokebu
deri mam mam, n ɲ maa koorɔ bu bu
gõru gɔsiasia. Domi ba kpam Gusunɔn Bii
kparemɔwa ben tii dãa bunanarɔ ma ba nùn
sekuru dokemɔ batuma sɔɔ.
7 Sanam mɛ tem mu guri nim nɔrumɔ
kiri kiri ma mu dĩanu kpiisiamɔ ni nu koo
mɛn yɛ̃robu arufaani kua, Gusunɔ u ra mu
domaru kuewa.
8 Adama mù n sãki ka awĩi kpiimɔ mu
ɲ garu koorɔ. N n sosi Gusunɔ u koo mu
bõrusi, amɛn biru kpa mu dõɔ mwaara.
9 Adama kĩnasibu, baa sà n gari yin bwe-
seru gerumɔ, sa bɛɛ naanɛ sãa sa yĩiyɔ ma i
ko n wãa faaban swaa sɔɔ.
10 Gusunɔ u sãawa gemgii, u ɲ bɛɛn
sɔmburu duarimɔ ka kĩi te i sõɔsi win yĩsirun
sõ, sanam mɛ i wigibu nɔɔri nge mɛ i bu
nɔɔrimɔ tɛ̃.
11 Ka mɛ, sa kĩ bɛɛn baawure u n hania ye
mɔ sere ka nɔrɔ, kpa ye i yĩiyɔ yu ka koora
mam mam.
12 Sa ɲ kĩ i ko nge be ba tɛmanabu kpana,
adama i bu saario be ba naanɛ doke ma ba
tɛmana ba ka tubi dimɔ ye Gusunɔ u bu nɔɔ
mwɛɛru kua.

Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ

te ta ɲ sika mɔ

13 Sanam mɛ Gusunɔ u Aburahamu nɔɔ
mwɛɛru kua, ka yen bõri sanna. U bõrua ka
win tiin yĩsiru yèn sõ goo sari wi u maa nùn
kere wìn yĩsiru u koo ka bõre.
14 U nɛɛ, kon nun domaru kua ka gem,
kon de wunɛn bweseru tu dabia.
15 Nge mɛya Aburahamu u tɛmana, ma u
wa yèn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u nùn kua.
16 Tɔmbu bà n bõrumɔ ba ra bõrewa ka wi
u bu keren yĩsiru, kpa bõri yi, yi ben gari sire
kpa yi sikirinɔsu kpuro kpeesia.
17 Nge mɛya Gusunɔ u kĩa u be ba koo kɛ̃ru
mwa te u bu nɔɔ mwɛɛru kua sõɔsi kpasasa

ma win gari kun kəbiarə. Yen sɔ̃na u nəə
mwɛɛru kua u sire ka bɔ̃ri.
18 N n mɛn na, gari yiru wãa yi yi ɲ̀ kəsirə,
yì səə Gusunə kun kpɛ̃ u weesu ko. Yiya yi
sun dam kãa gem gem bɛsɛ be sa kuku yeru
kasu, kpa su ka wa su mwa ye sa yĩiyə ba sun
yiiye.
19 Yĩiyə bi, bu bɛsɛn gɔ̃ru nɛni sim sim
nge goo nimkuun marutia gu ku ka kɔ̃ɔra.
Bu dam mə, bu ɲ̀ sika mə, ma bu dua sere
Gusunən wãa yerun suunu səə.
20 Miya Yesu u gbia u dua bɛsɛn sɔ̃ u
kua yãku kowo tənwero ka baadommaə nge
Mɛɛkisidɛki.

7

Mɛɛkisidɛki u sãa sunə

ka maa yãku kowo

1 Mɛɛkisidɛki wi, u sãawa Salɛmun sunə
ka Wərukoon yãku kowo. Ye Aburahamu
u sinambu tabu diima u wee, yera
Mɛɛkisidɛki nùn sennə da u nùn domaru
kua.
2 Aburahamu u ye u waama bənu kua
ma u wəkuru baateren wəllə tia tia sua u
nùn wɛ̃. Gbiikaa win yĩsirun tubusiana sunə
gemgii. Yen biru u sãa Salɛmun sunə, yen
tubusiana alafian sunə.
3 Goo kun win tundo ka win mɛro ka win
sikado goo yɛ̃. Ba ɲ̀ win marubu ka win
gəən gari koore. U ka Gusunən Bii weenɛ,
u sãawa yãku kowo ka baadommaə.
4 I mɛɛrio nge mɛ durə win kpãara nɛ.
Domi Aburahamu bɛsɛn sikado boko u gãa
gee ni u tabu diima u ka wee bənu kua, ma u
wəkuru baateren wəllə tia tia sua u nùn wɛ̃.
5 Wooda ya Lefin bibu be ba sãa yãku
kowobu yiire bu de Isireliba bu ben məru
kpuro bənu ko, kpa bu wəkuru baateren
wəllə tia tia sua bu bu wɛ̃. Be ba bu bənu
ye wɛ̃ɛmə ba sãa ben dusibu, ben tii maa
Aburahamun biba.
6 Adama Mɛɛkisidɛki u ɲ̀ yara Lefin bwe-
serun di. Ka mɛ, Aburahamu u nùn bənu
ye wɛ̃. Yen biru Mɛɛkisidɛki u nùn domaru
kua, wi, wi Gusunə u nəə mwɛɛ ni kua.
7 Sika gaa sari, wi u bo wiya u ra yãkabu
domaru kue.
8 Lefin bibu, be ba wəkuru baateren wəllə
tia tia mwaamə ba sãa be ba ra gbi, adama
Mɛɛkisidɛki, wi, u sãa wi u ɲ̀ gbimə nge mɛ
Gusunən gari gerua.
9 Tɛ̃, su gere ma sanam mɛ Aburahamu
u nùn bənu ye wɛ̃, Lefi wìn biba bənu
mwaamə u maa bənu ye wɛ̃ win tii saa
Aburahamun min di.
10 Domi baa mɛ ba ɲ̀ gina nùn mara sanam
mɛ, u wãa win baaban wasi səə ye u ka
Mɛɛkisidɛki yinna.
11 Wooda ye Gusunə u Isireliba wɛ̃ yera
yãku kowo Lefigiba ka səmburu mɔ̀. Tɛ̃,
yãku kowo be, bà n səmburu kua te ta yiba,
n ɲ̀ tilasi yãku kowo tuko goo u kpam na
wi u sãa nge Mɛɛkisidɛki wi u ɲ̀ sãa Aronin
bweseru.
12 Domi bà n yãku kowobun bweseru
kəsa tilasi bu maa wooda kəsi.
13 Geema bɛsɛn Yinni wi gari yi, yi ka yã, u
sãawa bweseru garugii tèn təmba kun yãku
kobun səmburu koore.
14 Domi sa yɛ̃ ma ba nùn marawa Yudan
bweseru səə. Məwisi kun maa bwese ten
gari gerua yãku kowobun gari səə.

Yãku kowo goo

wi u sãa nge Mɛɛkisidɛki

15 Gari gɛɛ wee yi yi ye kpuro bu-
rurasiamə. Yãku kowo tuko goo yara wi u
sãa nge Mɛɛkisidɛki.
16 Ba ɲ̀ nùn kue yãku kowo marumarurun
di ma n kun mə ka wãaru te ta ku ra kpen
dam.
17 Ka geema, Gusunən gari gerua win sɔ̃ yi
nɛɛ,
“Wuna kaa ko yãku kowo ka baadommaə
nge Mɛɛkisidɛki.”
18 Nge mɛya ba ka wooda gura go yèn sɔ̃ ya ɲ̀
dam mə ya ɲ̀ maa arufaani mə.
19 Geema, Məwisin wooda ya ɲ̀ gãanu ganu
yibie. Adama tɛ̃, sa swaa gea mə yèn min di
sa ko Gusunə susi.
20 Yen biru Gusunə u bɔ̃rua. Beənə ba kua
yãku kowobu n ɲ̀ ka bɔ̃ri.
21 Adama wi u Yesu kua yãku kowo u ye
kuawa ka bɔ̃ri u nɛɛ,
“Yinni Gusunə u bɔ̃rua.
U ɲ̀ maa win gari seeyamə.
U nɛɛ, kaa ko yãku kowo ka baadommaə.”
22 Yen sɔ̃na Yesu ka sun nəə mwɛɛru naawa
te ta buram bo.
23 Mi Yesun gari ka yãku kowo ben gari yi
kpam wunana wee. Yãku kowo be, ba dabia
yèn sɔ̃ gəə ku ra wure ba n wãa səmbu te səə
ka baadomma,

24 adama Yesu u ko n wãawa ka
baadommaɔ. Ba ɩ̀ maa win yãku kowo
sɔmburu suamɔ bu goo wɛ̃.
25 Yen sɔ̃na u koo kpĩ u bu faaba ko tɛ̃n
di ka baadommaɔ be ba Gusunɔ susimɔ win
min di, domi u wãawa u ka Gusunɔ suuru
kana ben sɔ̃.
26 N n mɛn na, Yesu sãawa yãku kowo
tɔnwero wìn bukata sa mɔ. U Gusunɔ wɛ̃re,
u dɛɛre, u ɩ̀ durum koore. Wi ka du-
rumgibu ba wunanɛ. Ba nùn sua ba ka da
sere wɔllɔ.
27 U ɩ̀ sãa nge yãku kowo tɔnwero
beɔnɔ. U ɩ̀ baadomman yãku kobun bukata
mɔ, gbiikaa win tiin toranun sɔ̃ ka sere
gabuginu. U yãku teeru kua te ta tura sere
ka baadommaɔ sanam mɛ u ka win tii abɔru
kua.
28 Mɔwisin wooda ya dam sarirugibu kua
yãku kowo tɔnwerobu. Adama Gusunɔn
gari yi u kua ka bɔ̃ri, yi yi na woodan biru, yi
Bii wi u yiba ka baadommaɔ kua yãku kowo
tɔnwero.

8

Yesu

bɛsɛn yãku kowo tɔnwero

1 Tɛ̃ gari yin wiru wee. Bɛsɛ sa yãku kowo
tɔnwero win bweseru mɔ wi u sɔ̃ wɔllɔ
Gusunɔ dam kpurogiin sina turarun nɔm
geuɔ.
2 U yãku kowo tɔnwerorun sɔmburu mɔ̀
aye dɛɛraru sɔɔ te ta sãa Gusunɔn wãa yerun
tii tii, te Yinni u kua, n ɩ̀ mɔ tɔnu.
3 Ba ra yãku kowo tɔnwero gɔsiwa u ka
Gusunɔ kɛ̃nu wɛ̃ kpa u yãkunu ko. N n mɛn
na, bɛsɛn yãku kowo tɔnweron tii u ko n
gãanu mɔwa ni u koo ka yãkuru ko.
4 U n wãa handunia sɔɔ, u ɩ̀ ko n mam
sãa yãku kowo domi yãku kowoba wãa be
ba ra yãkuru ko nge mɛ Mɔwisin wooda ya
yiiremɔ.
5 Yãku kowo ben sɔmburu ta sãa te ta wãa
wɔllɔn weenasiru tɔna ka ten yaayaasu, nge
mɛ Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa sanam mɛ u kĩ u
kuu bekurugiru ko, u nɛɛ, "A de a kuu te ko
ta n sãa nge te na nun sɔ̃ɔsi guuru wɔllɔ."
6 Adama tɛ̃ ba Yesu sɔmburu nɔmu
sɔndia te ta begiru bɛɛrɛ kere, domi u sãa
arukawani ye ya bɛɛrɛ bon swaa sɔmɔ. Ba
arukawani ye bɔkuawa ka nɔɔ mwɛɛ ni nu
bɛɛrɛ bo.
7 Arukawani gbiikaa yà kun serere mɔ, n
ɩ̀ maa koorɔ gaa yu ye kɔsire ko.
8 Adama Gusunɔ u win tɔmbu gerusimɔ
ye u nɛɛ,
"Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔ̃nu ganu sisi
nì sɔɔ kon ka Isireliba ka Yudaba arukawani
kpaa bɔke.
9 Adama ya ɩ̀ ko n sãa yèn bweseru na raa
ka ben baababa bɔkua
dɔma te na bu nɔmu nɛnua na yara Egibitin
tem di.
Ba ɩ̀ ka nɛn arukawani ye yɔ̃re ye na ka bu
bɔkua.
Yen sɔ̃na na bu atafiiru kua.
Yeya Yinni Gusunɔ u gerua.
10 U kpam nɛɛ, arukawani kpaa ye wee,
ye kon ka Isireliba bɔke amɛn biru.
Kon nɛn wooda doke ben bwisikunu sɔɔ.
Kon ye yorusi ben gɔ̃rusɔ.
Kon ko ben Yinni kpa bu ko nɛn tɔmbu.
11 Goo sari be sɔɔ wi u koo win wuugii ɩ̀ kun
mɛ win temgii keu sɔ̃ɔsi u nɛɛ,
u Yinni Gusunɔ gio.
Domi be kpurowa ba ko n man yɛ̃
saa bii piimunun di sere ka bukurobɔ.
12 Kon bu ben toranu suuru kua.
Na ɩ̀ maa ben toranu yaayamɔ."
13 Sanam mɛ Gusunɔ u arukawani kpaan
gari mɔ̀, ya geruawa u gbiikaa kua gura. Ye
ya maa sãa gura ya tɔkɔ mɔ̀ ya doonɔ.

9

Sãa temkiru ka wɔrukiru

1 Arukawani gbiikaa ya sãarun wooda mɔ
ka maa sãa yeru handunia sɔɔ.
2 Ba kuu bekurugiru gira. Ten adɛrɔwa
ba soka dii dɛɛraru. Miya fitila ga wãa ka
tabulu ka Yinni Gusunɔn pɛ̃ɛ.
3 Ta maa dii sɔɔ mɔ ge ba kua ka beku
kareru. Geya ba soka dii te ta dɛɛre gem
gem.
4 Miya kpakorora wãa te ba wura pote
tèn wɔllɔ ba ra turare dɔ̃ɔ doke. Miya maa
woodan kpakorora wãa te ba maa wura
pote. Kpakoro te sɔɔ, weke wuragira wãa,
mi ba manna doke ka Aronin dɛka ye ya
kpara ka kpee bɛsi mi ba woodan gari
yorusi.
5 Kpakoro ten wɔllɔwa wɔllun kɔ̃sobun
weenasiba wãa be ba Gusunɔn yiikon
girima sɔ̃ɔsimɔ. Ben kasa ya dɛriare ya
wukiri mi ba ra yãku yɛm yɛ̃ke toranun sɔ̃.

Adama sa ɲ̀ kpɛ̃ su gãa ni kpuron gari saari
tɛ̃.
6 Tɛ̃, bà n ye kpuro yi yi nge mɛ, yera yãku
kowobu ba ra du adɛrɔ ge sɔɔ bu ben sãarun
sɔmburu ko.
7 Adama yãku kowo tɔnwero wi turowa
u ra du dii sɔɔ ge sɔɔ, wõɔ ka wõɔ nɔn teeru
ka yãku yɛm mɛ u ra Gusunɔ tusie win tiin
toranun sõ ka maa tɔmbuginu ni ba kua
yɛ̃ru sariru sɔɔ.
8 Nge mɛya Hunde Dɛɛro u sõɔsimɔ ma
swaa ye ya dɔɔ dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ
ya ɲ̀ gina kɛniare saa yè sɔɔ adɛrɔ ge, ga wãa,
9 domi ga sãawa saa yen weenasia. Ya
gerumɔ ma kɛ̃nu ka yãku ni ba Gusunɔ
kuammɛ, nu ɲ̀ kpɛ̃ nu tɔnu wi u sãa te mɔ̀n
gõru dɛɛrasia mam mam.
10 Domi ya sãawa wasi tɔnan wooda ye
ya ka dim ka nɔrubu ka wasin dɛɛrasiabun
woronu yã. Ba wooda ye yi sere kpaa yu ka
na.
11 Adama Kirisi nawa u n ka sãa gãa gee
ni nu wãa tɛ̃n yãku kowo tɔnwero. U dua
kuru garun min di te ta kpãaru bo ma ta
buram bo. N ɲ̀ mɔ tɔmbu ba tu kua. Ta ɲ̀
wãa handunia ye sɔɔ.
12 Ye Kirisi u dua nɔn teeru ten dii
te ta dɛɛre gem gem sɔɔ ya tura sere ka
baadommaɔ. U ɲ̀ due ka bonu ka naa binun
yɛm. Win tii tiin yema u ka dua, ma u sun
yakia sere ka baadommaɔ.
13 Ba ra bonu ka naa kinɛnun yɛm ka naa
ye ba dõɔ mɛnin torom yɛ̃ke tɔmbu sɔɔ be ba
ɲ̀ dɛɛre bu ka dɛɛra woodan nɔni sɔɔ.
14 N n mɛn na, amɔna Kirisin yɛm
arufaani ko n nɛ. Domi Gusunɔn Hunde
wi u ku ra kpen saabuwa u tii Gusunɔ wɛ̃
nge yãku te ta ɲ̀ bau mɔ. Win yema mu koo
bɛsɛn gõru dɛɛrasia saa sɔm kamginun di
kpa su ka kpĩ su Gusunɔ, Yinni waso sã.
15 Yen sõna Kirisi u sãa nɔɔ mwɛɛ kpaarun
swaa sɔmɔ. Win min diya be Gusunɔ u soka
ba gãa ni nu ku ra kpe tubi dimɔ ni Gusunɔ
u bu nɔɔ mwɛɛru kua. Ba koo kpĩ mɛ, yèn sõ
gɔɔn gari dua sɔɔ, wi u tɔmbu yakiamɔ ben
toranun di ni ba kua nɔɔ mwɛɛ gururun saa
sɔɔ.
16 Domi nɔɔ mwɛɛ ten bweseru tu ka
koora tilasi wi u tu kua u gbi.
17 Geema, nɔɔ mwɛɛ ten bweseru ta ɲ̀
arufaani mɔ ma n kun mɔ wi u tu kua u gu.
Ta ɲ̀ dam gam mɔ saa ye yɛ̃ro u wasi.
18 Yen sõna nɔɔ mwɛɛ gbiikiru ta ɲ̀ yibiare
sanam mɛ ba ɲ̀ yɛm yɛ̃ke.
19 Gbiikaa Mɔwisi u tɔmbu kpuro wooda
baayere nɔɔsia nge mɛ Gusunɔ u yi. Yen
biru u naa binu ka bonun yɛm sua ka nim,
u yãa san swãasu ka isɔpun kikisu kpɛ̃ɛ, ma
u woodan tireru ka tɔmbu kpuro yɛm mɛ
yɛ̃ke.
20 Ma u nɛɛ, yeniwa yɛm mɛ mu woodan
gari sire ye Gusunɔ u wɛ̃ bɛɛn sõ.
21 Mɔwisi u maa kuu bekurugii te ka
gãanu kpuro ni ba ra ka sãaru ko yɛm yɛ̃ke.
22 Woodan komaru sɔɔ yema mu ra gãa
dabinu dɛɛrasie. Toranu kun maa suuru
waarɔ ma n kun mɔ ba yɛm yɛ̃ka.

Kirisin yãkura durum wɔkamɔ

23 N weenɛ bu wɔllun gãanun weenasii ni
dɛɛrasia nge mɛ. Adama wɔllun gãanun tii
nu yãkunun bukata mɔ ni nu bɛɛrɛ kere.
24 Domi Kirisi u ɲ̀ due dii dɛɛraru sɔɔ
te tɔnu kua, te ta sãa Gusunɔn wãa yerun
weenasiru. U duawa sere wɔllun tii tii sɔɔ
u n ka yõ tɛ̃ Gusunɔn wuswaaɔ bɛsɛn sõ.
25 Yuuban yãku kowo tɔnwero u ra du
wõɔ ka wõɔ dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ ka
yɛm mɛ mu ɲ̀ sãa win tiigim. Adama Kirisi
u ɲ̀ due u ka tii abɔru ko nɔn dabiru.
26 U n kua mɛ, u koo raa nɔni sõɔra nɔn
dabinu saa toren di. Adama u dua tɛ̃ nɔn
teeru sanam dãakim mɛni sɔɔ u ka toraru
wuna sanam mɛ u ka tii wɛ̃ nge abɔru.
27 Nge mɛ Gusunɔ u baawure bure u gbi
nɔn teeru u sere nùn siri,
28 nge mɛya Kirisi u tii wɛ̃ nɔn teeru nge
abɔru u ka tɔn dabinun toranu sɔbe. U
koo maa kurama nɔn mɛɛruse, n ɲ̀ mɔ u ka
toranu sɔbe, adama u ka bu faaba kowa be
ba nùn mara.

10

1 Yuuban wooda ya ɲ̀ gãa gee ni nu
wãa tɛ̃n gari tubusie sãa sãa, ya sãawa nin
yaayaasu. Yen sõna ya ɲ̀ kpɛ̃ yu ka yãku tee
ni ba ra ko wõɔ ka wõɔ tɔmbu dɛɛrasia mam
mam be ba Gusunɔ susimɔ ka ni.
2 Tɔn be ba Gusunɔ sãamɔ nge mɛn bwe-
seru, bà n daa dɛɛra mam mam ben toranun
di, ben gõru ga ɲ̀ koo raa maa bu taarɛ wɛ̃,
yãkunu kun ko n daa maa wãa.
3 Adama yãku ni, nu sãawa ni nu koo
tɔmbu ben toranu yaayasia wõɔ ka wõɔ.

4 Domi naa kinɛnu ka bonun yɛm mu ɲ̀
kpɛ̃ mu toranu wuna.
5 Yen sɔ̃na, sanam mɛ Kirisi u kĩ u na
handunia sɔɔ, u Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
"A ɲ̀ yãkuru kĩ ɲ̀ kun mɛ kɛ̃ru.
Yen sɔ̃na a man wasi kua.
6 A ɲ̀ nuku dobu mɔ yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu
ɲ̀ kun mɛ
torarun yãkunun sɔ̃.
7 Ma na nɛɛ, nɛ wee Gusunɔ,
na sisi n ka wunɛn kĩru ko
nge mɛ ba nɛn gari yorua woodan tireru
sɔɔ."
8 Gbiikaa u gerua u nɛɛ, "A ɲ̀ yãkuru kĩ ɲ̀ kun
mɛ kɛ̃ru, ɲ̀ kun mɛ yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru,
ɲ̀ kun mɛ torarun yãkuru. A ɲ̀ maa nuku
dobu mɔ ni sɔɔ." Ka mɛ, ba ni mɔ̀ nge mɛ
wooda ya yiire.
9 Yen biru u nɛɛ, "Nɛ wee na sisi n ka
wunɛn kĩru ko." Nge mɛya u ka sãa gururu
kpeerasia ma u kpaaru kɔsire kua.
10 Yesu Kirisi u Gusunɔn kĩi te kua, yen sɔ̃na
sa dɛɛra bɛsɛn toranun di ka abɔ te u kua ka
win wasi nɔn teeru.
11 Tɔ̃ru baatere yãku kowo baawure ra n
yɔ̃wa u ka win sɔmburu ko. Yãku tee niya u
ra n mɔ̀ baa mɛ nu ɲ̀ kpɛ̃ nu toranu wuna.
12 Adama yãku teera Kirisi u kua toranun
sɔ̃ te ta tura sere ka baadommaɔ. Yen biru u
da u sina Gusunɔn nɔm geuɔ,
13 u n ka mara sere Gusunɔ u ka win
yibɛrɛba sura bu ko win naa sɔnditiru.
14 Domi ka abɔ teera u bu dɛɛrasia mam
mam sere ka baadommaɔ be Gusunɔ u kua
wigibu.
15 Hunde Dɛɛro u maa sun ye sɔ̃ɔmɔ.
Gbiikaa u nɛɛ,
16 "Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
arukawani kpaa ye wee
ye kon ka bu bɔke amɛn biru.
Kon nɛn wooda doke ben bwisikunu sɔɔ.
Kon ye yorusi ben gɔ̃rusɔ."
17 Ma u kpam nɛɛ, "Na ɲ̀ maa ben toranu ka
ben wooda sarabu yaayamɔ."
18 Tɛ̃ bà n goon toranu wuna, n ɲ̀ maa tilasi
bu yãkuru garu ko ten sɔ̃.

Su Gusunɔ susi

19 Yen sɔ̃na nɛgibu sa toro sindu mɔ su ka
du dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ Yesun yɛm
saabu.
20 U sun swaa kpaa yaba ye ya wasi saa
karerun min di te ta sãa win wasi.
21 Sa maa yãku kowo tɔnwero mɔ wi ba
swĩi Gusunɔn tɔmbun sɔ̃.
22 N n mɛn na, i de su Gusunɔ susi ka
murafiti sariru ka naanɛ doke bi bu toro
sindu mɔ ka gɔ̃ru dɛɛrɔ ge ga ɲ̀ taarɛ mɔ ka
wasi yi ba dɛɛrasia ka nim dɛɛram.
23 Su de sa n yĩiyɔ bini nɛni dim dim
bìn seeda sa dimɔ, domi Gusunɔ wi u nɔɔ
mwɛɛru kua u sãa naanɛgii.
24 Su laakari kuana kpa su dam kɛ̃ɛna, sa
n ka kĩru sɔ̃ɔsimɔ kpa sa n sɔm geenu mɔ̀.
25 Su ku mɛnnɔsu sina nge mɛ n sãa gabun
dɔɔnɛ. Adama su dam kɛ̃ɛna n kere, yèn sɔ̃ i
waamɔ ma Yinnin tɔ̃ru ta turuku kooma.
26 Domi sà n yɛ̃ ma torara sa ka mɔ̀ sanam
mɛ sa gem gia kɔ, yãkuru garu maa sari te ta
koo bɛsɛn toranu wuna.
27 N tiewa sa n siribu mara ka dɔ̃ɔ boko wi
u koo Gusunɔn yibɛrɛba kam koosia.
28 Baawure wi u Mɔwisin wooda sara ba
ra nùn gowa ka wɔnwɔndu sariru, tɔnu yiru
ɲ̀ kun mɛ ita bà n seeda di ma u taarɛ mɔ.
29 N n mɛn na, amɔna n ko n sãa siribun
sanam ka wi u Hunde duromgii wɔnwa ma
u Gusunɔn Bii gɛma ma u win yɛm kam
mɛɛra mɛ Gusunɔ u ka win nɔɔ mwɛɛrun
gari sire ma u ka yɛ̃ro dɛɛrasia. I n yɛ̃ ma
yɛ̃ro win sɛɛyasiabu koo kpɛ̃a.
30 Domi bɛsɛ sa yɛ̃ro yɛ̃ wi u gerua u nɛɛ,
"Nɛna kon mɔru kɔsia, nɛna kon dibu kɔsia."
U maa kpam nɛɛ, "Yinni Gusunɔ u koo win
tɔmbu siria."
31 Gari kɔ̃siya Gusunɔ Yinni waso ù n tɔnu
nɔma doke.
32 I yaayo nge mɛ i gasɔ kua. Sanam mɛ
i Gusunɔn yam bururam wa i kpa, i nɔni
sɔ̃ɔra gem gem adama i yɔ̃ra sim sim taa bi
sɔɔ.
33 Gasɔ ba bɛɛ wɔmmɔ ma ba bɛɛ nɔni
sɔ̃ɔmɔ batuma sɔɔ, gasɔ maa i gabu dam
kɛ̃mɔ be ba wahala yen bweseru waamɔ.
34 Geema, i ka pirisɔmba nɔni swãaru
bɔnu kua. Ye ba maa bɛɛ bɛɛn dukia wɔrari,
i wura ka nuku dobu, domi i yɛ̃ ma i
dukia mɔ ye ya bɛɛrɛ bo ye ya ko n wãa ka
baadommaɔ.
35 N n mɛn na, i ku wɔrugɔru kpana, domi
ten are kpã.
36 Ka gem, i ɲ̀ ko ko i kun tɛmanɛ i ka
Gusunɔn kĩru ko kpa i wa i mwa yèn nɔɔ
mwɛɛru u bɛɛ kua.
37 Geema, nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ,
"N tiewa fiiko, kɛ̃ɛriki tɔna.

Wi u koo na u ka tunuma, u ɲ̀ tɛɛmɔ.
38 Ma wi u sãa gemgii nɛn nɔni sɔɔ,
u ko n wãa naanɛ dokebun saabu.
Adama ù n biru wura,
nɛn gɔ̃ru ga ɲ̀ maa ka nùn doramɔ.”
39 Sa ɲ̀ wãa be ba biru wurɔ bu ka kam kon wuurɔ, sa wãawa be ba naanɛ doke bu ka ben hunden faaba wan wuurɔ.

11

Naanɛ dokebu

1 Wi u naanɛ doke u yɛ̃ kam kam ma ye u yĩiyɔ u koo ye wa. U maa yɛ̃ ma ye ya ɲ̀ waarɔ ka nɔni ya wãawa ka gem.

2 Naanɛ doke bin bwesera yeruku tɔmba mɔ. Yen sɔ̃na ba bu seeda gea diiya.

3 Ka naanɛ dokeba sa tuba ma Gusunɔn gariya handunia ya ka taka koora. Nge mɛya ba ye sa waamɔ kua ye sa kun waamɔn di.

4 Ka naanɛ dokeba Abɛli u Gusunɔ yãkuru kua te ta Kaɛnigiru bɛɛrɛ kere. Win naanɛ dokebun saabuwa ba nùn soka gemgii domi Gusunɔn tii u win kɛ̃nu mwa. Ka naanɛ dokeba Abɛli u maa gari mɔ̀ ka tɛ̃ baa mɛ u gu.

5 Naanɛ dokebun sɔ̃na ba Enɔku sua Gusunɔn mi u ɲ̀ gu. Goo sari wi u maa ka nùn nɔni waare, domi Gusunɔ u nùn sua u ka da win mi. Gusunɔn gari maa gerumɔ, bu sere nùn sua win kookoosu Gusunɔ wɛ̃re.

6 N deema goo sari wìn kookoosu koo Gusunɔ wɛ̃re n kun ka naanɛ dokebu. Geema, wi u Gusunɔ susimɔ u naanɛ sãa ma Gusunɔ u wãa ma u ra be ba nùn kasu durom kue.

7 Ka naanɛ dokeba Nɔwɛ u Gusunɔn gari swaa daki sanam mɛ u nùn kirɔ kua ye ya sisin sɔ̃ ye u ɲ̀ gina wa. U Gusunɔ nasia u nùn mɛm nɔɔwa ma u goo nimkuu dãka gè sɔɔ wi ka win yɛnugibu ba faaba wa. Nge mɛya u handuniagibu taarɛ wɛ̃ ma u gem wa Gusunɔn nɔni sɔɔ naanɛ dokebun saabu.

8 Ka naanɛ dokeba Aburahamu u Gusunɔn sokuru wura ma u swaa wɔri u dɔɔ tem gam gia mɛ Gusunɔ u koo nùn wɛ̃ nge tubi ma u dɔɔ mi u ɲ̀ yɛ̃.

9 Ka naanɛ dokeba u sina nge sɔɔ tem mɛ sɔɔ, mɛ Gusunɔ u nùn nɔɔ mwɛɛru kua. U wãa kuu bekuruginu sɔɔ wi ka Isaki ka Yakɔbu. Ben tii, nɔɔ mwɛɛ tee tera Gusunɔ u maa bu kua.

10 Domi Aburahamu u wuu bɔkɔ mara ge ga kpɛɛkpɛɛku damguu mɔ. Gusunɔwa u wuu gen kpunaa kua ma u gu bana.

11 Naanɛ dokebun saabuwa Saaraan tii maa dam wa u ka gura sua baa mɛ u yen saa doona. U yɛ̃ ma Gusunɔ wi u nɔɔ mwɛɛru kua u sãa naanɛgii.

12 Nge mɛya, saa tɔn durɔ turon min di, wi u gɔɔ tura, tɔmba marura ba dabia nge wɔllun kperi ka nim wɔ̃kun yani sɛɛri yi goo kun kpɛ̃ u gari.

13 Naanɛ dokebu sɔɔra tɔn be kpuro ba gu. Ba ɲ̀ gãa gee ni wa ba mwɛ nìn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua, adama ba nu wawa sarun di ba dam koosia ma ba wura ma ba sãa sɔbu ka tem yarobu handunia sɔɔ.

14 Be ba gerumɔ mɛ, ba sɔ̃ɔsimɔ kpasasa ma ba tem kasu.

15 Tem mɛ ba derin bɛkɛ yà n daa bu mɔ̀, ba koo raa ayeru wa bu ka gɔsira mi.

16 Adama tɛ̃ ba tem kasu mɛ mu buram bo, tem mɛya tem wɔllugim. Yen sɔ̃na sekura kun Gusunɔ mɔ̀ bu ka nùn soku ben Yinni domi u bu wuu gagu sɔɔru kua.

17 Naanɛ dokebun sɔ̃na Aburahamu u ka Isaki yãkuru kua ye Gusunɔ u win laakari mɛɛrimɔ. Aburahamu wiya Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛru kua. Ka mɛ, u sɔɔru kpa u ka win bii teereru yãkuru ko.

18 Gusunɔ u raa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, “Isakin min diya wunɛn bwesera koo yari.”

19 U bwisika ma Gusunɔ u dam mɔ u ka tɔnu seesia gɔrin di mam, ma ka gem u Isaki wa nge u wurama gɔrin di.

20 Ka naanɛ dokeba, Isaki u Yakɔbu ka Esau domaru kua, ma u bu sɔ̃ɔwa ye ya koo koora.

21 Ka naanɛ dokeba Yakɔbu u Yosɛfun bibu domaru kua tia tia ye u gɔɔ turuku kua, ma u dɛka tãsa u ka Gusunɔ sãwa.

22 Ye Yosɛfu u gɔɔ turuku kua, ka naanɛ dokeba u Isireliba sɔ̃ɔwa ma saa ya sisi yè sɔɔ ba koo yari Egibitin di, ma u bu sɔ̃ɔwa nge mɛ ba koo win kukunu koosina.

23 Sanam mɛ ba Mɔwisi mara, ka naanɛ dokeba win mɔwɔba nùn berua suru ita, domi ba wa ma u sãa bii durɔ burɔ, ba ɲ̀ maa bɛrum kue bu ka sunɔn wooda sara.

24 Ka naanɛ dokeba, ye Mɔwisi kpɛ̃a u yina bu nùn soku Egibitin sunɔn bii tɔn kurɔn bii.

25 U kĩa bu nùn nəni sõ ka Gusunən təmbu
sannu ka sere ye u koo yɛ̃ɛri durum səə saa
fiiko.
26 U bwisika u wa n sanə bu nùn gɛm nge
wi Gusunə u gəsa n kere u Egibitin dukia
wa, domi sian areya u mɛɛra.

27 Ka naanɛ dokeba Məwisi u yara Egibitin
di, u ɲ̀ sunən mərun bɛrum kue. U yõra dim
dim nge wi u Gusunə waamə baa mɛ u ɲ̀
waarə.
28 Ka naanɛ dokeba u ka Gəə sararibun
tõə bakaru torua ma u dera ba yɛm yɛ̃ka dii
kənnəsə kpa wi u bii yerumaba goomə u ku
Isirelibagibu baba.

29 Ka naanɛ dokeba Isireliba ba nim wõku
ge ba mɔ̀ Naa yari təbura nge tem dira.
Adama sanam mɛ Egibitigiba kĩa bu ko nge
mɛ, ba nim diira.

30 Naanɛ dokebun sõna Yerikon gbãrara
ka wəruma ye Isireliba ba wuu ge sikerena
sõə nəəba yiru.

31 Naanɛ dokebun saabuwa Rahabu kurə
tanə wi, u ɲ̀ gu ka be ba ɲ̀ Gusunə mɛm
nəəwɛ sannu yèn sõ u Isireliban gərobu dam
koosia ka nuku tia.

32 Mba kon maa gere. Ayera kun man
turi n ka Gedeonin gari gere ka Barakigii,
ka Sansom ka Yɛfite ka Dafidi ka Samuɛli ka
sere Gusunən səməbu.
33 Naanɛ dokebun sõna ba sinambu tabu
di, ba kua ye ya wã, ba wa ba mwa ye
Gusunə u bu nəə mwɛɛru kua. Ba gbee
sinansun nəsu kərua,
34 ba dõə boko go, ba takobin gəə kisirari.
Ba ɲ̀ daa dam mə adama ba kua damgibu. Ba
bu nasia tabu səə, ba tən tukobu tabu di.

35 Tən kurəbu gabu ba ben təmbu wa ba
wurama gərin di.

Ba gabu tõya kua ba ka go. Ba yina bu bu
faaba ko bu ka wa bu se bu du wãaru səə te
ta buram bo.
36 Ba maa kpam gabu yaakoru kua, ba bu
sɛni so. Ba gabu bəkua ka yəni ba doke
pirisəm səə.

37 Ba gabu kpenu kasuka ba go, ba gabu
bətira kpirinu yiru, ba gabu go ka takobi. Ba
yãa gəni ka boo gəni deewa ba ka bəsi. Ba sãa
sãarobu, ba nəni sõəra, ba tõya wa.

38 Ben gem sõ, handunia kun weenɛ ya n
sãa ben wãa yeru. Ba yaayaare kua gbabunə
ka guunu wəllə ka kpee baaba səə ka wərusə.

39 Ba tən be kpuro seeda gea diiya ben
naanɛ dokebun saabu. Ka mɛ, ba ɲ̀ wa ba
mwɛ yèn nəə mwɛɛru Gusunə u kua.
40 Geema, nge mɛ Gusunə u sun gãanu
yiiye ni nu bɛɛrɛ bo, u ɲ̀ kĩɛ bu ko be ba yiba
n kun ka bɛsɛ sannu.

12

Gusunə bɛsɛn Baaba

1 Bɛsɛ maa, seeda dio dabi teniwa ta sun
sikerenɛ. N n mɛn na, i de su ye fɛ̃ra su kõ
ye ya sun baasi bɛsɛn sanum səə ka durum
ye ya ra sun fuuku mani sim sim, kpa su
tɛmana garasan duka səə ye ya sun mara.
2 Su nəni wukia sa n Yesu mɛɛra. Win min
diya bɛsɛn naanɛ dokebu wee, wiya maa bu
yibiamə. U wura ba nùn go dãa bunanaru
səə, u ɲ̀ gəə win bweserun sekuru mɛɛra
domi u nuku dobu yĩiyə bu nùn yiiye. Tɛ̃ u
sõ Gusunən sina kitarun nəm geuə.
3 I win gari bwisikuo nge mɛ u tɛmana ka
yibɛrɛ tɛɛ te durumgiba ka nùn nɛnua, kpa i
ku mwia kpana i dam bia.
4 Domi bɛɛ ka durum gabirinaa səə, i ɲ̀
gina gabirinɛ sere n ka ko gəə.
5 I dam kɛ̃ɛ gari duari yi Gusunə u bɛɛ
sõəmə nge win bibu? U nɛɛ,
"Nɛn bii, a ku Yinni Gusunən sɛɛyasiabu
atafiiru ko.
A ku maa nuki sankira ù n nun gerusimə.
6 Domi wi Yinni u kĩ wiya u ra sɛɛyasie,
kpa u tənu baawure sɛna so wi u garisi win
bii."
7 I ka bɛɛn nəni swãaru tɛmanə, Gusunə u
bɛɛ kuammɛwa nge win bibu. Bii wara wãa
wi win baaba ku ra sɛɛyasie.
8 Bà kun bɛɛ sɛɛyasie, nge bii be ba tie, ɲ̀ n
mɛn na, i ɲ̀ sãa baan bibu, bɛɛ bii seegebara.
9 Su bɛsɛn tundobu yaaya. Ba sun sɛɛyasia sa
maa bu bɛɛrɛ wɛ̃. N n mɛn na, sa ɲ̀ ko bɛsɛn
Baaba wərukoo wiru kpĩiya kpa sa n wãaru
mə?
10 Bɛsɛn tundo be, ba sun sɛɛyasia saa fiiko
səə nge mɛ n bu wɛ̃re. Adama Gusunə u ra
sun sɛɛyasie bɛsɛn arufaanin sõ kpa sa n ka
dɛɛre nge wi.
11 Bà n sun sɛɛyasiamə n da n gina sãawa
nuku sankiranu, n ɲ̀ mə nuku dobu. Adama
amɛn biru be ba swaa gea gia sɛɛyasia bi səə,
ba ra bin arufaani di ye ya sãa bəri yɛndu ka
daa gea.

Bwisi kɛ̃ru ka kirɔ

12 Bɛɛ be i wasire i nɔma sãare, i tii tãsisio
i nɔma sua kpa i de bɛɛn dũa ya n dam mɔ.
13 I n sĩimɔ swɛɛ yi yi wã sɔɔ, kpa naa si su
ɲ̀ bwãa do, su ka bɛkura kpa su ku ka kirira.
14 I hania koowo i n ka nɔɔ tia sãa ka tɔmbu
kpuro kpa i n wãaru dimɔ te ta dɛɛre, domi
goo sari wi u koo Yinni wa, win wãaru tà
kun dɛɛre.
15 I n tii sɛ kpa bɛɛn goo u ku raa Gusunɔn
durom bia. I n tii sɛ kpa mɔru ye i yi gɔ̃ruɔ
yu ku raa se nge kpii pɔtura yu wahala doke,
kpa yen dɛ̃ɛ yi tɔn dabinu baba.
16 I n tii sɛ kpa goo u ku ka goo kɔ̃ɔ mɛnna
tantanaru sɔɔ, kpa goo u ku maa yina u
gãa dɛɛranu bɛɛrɛ wɛ̃, nge Esau wi u bii
yerumarun tubi dɔra dĩa gbɛ̃ɛ teerun sɔ̃.
17 Amɛn biru bɛɛn tii i yɛ̃ ma u kĩa win
baaba u nùn domaru kua adama u nùn
yinari domi u ɲ̀ swaa wa u ka kɔsi ye u kua
baa mɛ u kasu ka swĩi.
18 Bɛɛ, i ɲ̀ susimɛ guurɔ te ba koo kpĩ bu
baba, nge mɛ Isireliba ba guu te ba mɔ̀ Sinai
susi. Guu te, ta dɔ̃ɔ boko mɔ, ka yam wɔ̃kuru
ka yam tĩreru ka woo guna,
19 ka kɔban wurenu ka nɔɔgiru. Ye Isire-
liba ba nɔɔgii te nua ba suuru kana nɔɔ ge,
gu ku maa ka bu gari gɛɛ ko.
20 Domi ba ɲ̀ yiire bin dam mɔ bi bu nɛɛ,
“Hunde koni baayere ye ya guu te baba
baa ɲ̀ n gbeeku yaan na, ba koo ye kpenu
kasukuwa bu go.”
21 Ye ba wa mi, ya bɛrum mɔ sere Mɔwisi
u gerua u nɛɛ, “Bɛrum man mɔ̀ sere na
diirumɔ.”
22 Adama bɛɛ, Siɔnin guura i susi ka
Gusunɔ Yinni wason wuu ge ga sãa
Yerusalɛmu wɔrukaa, ka gen gɔrado dabi
dabiru te ta ɲ̀ garirɔ te ta mɛnnɛ ka nuku
dobu.
23 Gusunɔwa i susi wi u sãa tɔmbu kpuron
siri kowo, ka win bii yerumaban mɛnnɔ
bèn yĩsa yorua wɔllɔ, ka maa tɔn geebun
hundeba be Gusunɔ u dɛɛrasia mam mam.
24 Yesuwa i susi wi u sãa nɔɔ mwɛɛ kpaa
ten swaa sɔmɔ, ka win yɛm mɛ mu yɛ̃kara,
mɛ mu gari mɔ̀ yi yi Abɛlin yɛmgii nɔɔbu
dobu kere.
25 N n mɛn na, i n tii sɛ kpa i ku yɛ̃ron nɔɔ
yina wi u ka bɛɛ gari mɔ̀. Be ba yina bu win
gari swaa daki wi u bu kirɔ mɔ̀ handunia sɔɔ,
ba ɲ̀ sɛɛyasiabu kisirari. Kaa sere gere bɛsɛ?
Sa ɲ̀ kisiramɔ sà n nùn biru kisi wi u ka sun
gari mɔ̀ wɔllun di.
26 Win nɔɔ ga tem yĩira sanam mɛ, adama
tɛ̃ u sun nɔɔ mwɛɛ teni kua u nɛɛ, “Kon kpam
wure n tem yĩire nɔn teeru, adama n ɲ̀ maa
mɔ mɛ tɔna, ka wɔlla.”
27 Ye u nɛɛ, “Kon kpam ko nɔn teeru,” ya
sɔ̃ɔsimɔ ma taka koora koo yĩirura yu doona
kpa ye ya kun yĩirurɔ ya n ka wãa.
28 Yen sɔ̃, su Gusunɔ siara domi sa bandu
mɔ te ta ɲ̀ yĩirurɔ kpa su nùn sã nge mɛ u kĩ
ka bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu ka nasiaru.
29 Geema, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sãawa
nge dɔ̃ɔ wi u ra kam koosie.

13

Nge mɛ bɛsɛn kookoosu

koo ka Gusunɔ wɛ̃re

1 I n da n bɛɛn naanɛ dokeosibu kĩ.
2 I yaayo ma n weenɛ i sɔbu yaarɛ ko, domi
be ba kua mɛ, ben gaba wɔllun gɔradoba
yaarɛ kua ba ɲ̀ ka baaru.
3 I pirisɔmba yaayo nge mɛ i ko ko ì n ka bu
wãa sannu. I be ba nɔni sɔ̃ɔmɔ yaayo domi
bɛɛn tii, wasiya i maa mɔ.
4 I de baawure u n durɔ ka kurɔn suanaan
bɛɛrɛ yɛ̃ kpa durɔ ka kurɔ sɔɔ torara kun
wãa. Domi Gusunɔ u koo bu siri be ba kɔ̃ɔ
mɛnnamɔ tantanaru sɔɔ ka be ba sakararu
mɔ̀.
5 I ku de gobin kĩru ta n bɛɛ nɛni. I de ye
i mɔ yu ka bɛɛ nɛrena domi Gusunɔ u nɛɛ,
“Na ɲ̀ nun derimɔ pai, mɛya na ɲ̀ maa nun
biru kisimɔ ka baadommaɔ.”
6 Yen sɔ̃na sa ko kpĩ su tororu so su nɛɛ,
“Yinni Gusunɔwa sãa wi u koo man somi.
Na ɲ̀ gãanu ganun bɛrum mɔ.
Mba tɔnu koo kpĩ u man kua.”
7 I bɛɛn gasɔn swaa gbiobu yaayo be ba bɛɛ
Gusunɔn gari nɔɔsia. I bwisikuo nge mɛ ba
ben wãaru diisina ma ba gu, kpa i ben naanɛ
dokebu saari.
8 Yesu Kirisi turo wiya mi, gĩa ka gisɔ ka
baadommaɔ.
9 I ku de bu bɛɛ torasia ka sɔ̃ɔsi tuku
dabinu. Domi Gusunɔn duroma mu weenɛ
mu n bɛɛn gɔ̃rusu tãsisiamɔ, n ɲ̀ mɔ dĩanun
sesenu. Be ba yabu ye kpuro swĩi ba ɲ̀ yen
arufaani gaa waare.
10 Sa yãku yeru mɔ tèn yãkunu Yuuban
yãku kowo be ba ra raa sɔmburu ko dii
dɛɛrarɔ ba ɲ̀ kpɛ̃ bu di.

11 Domi ba ra yaa sabe nin gonu dɔ̃ɔ
mɛniwa wuun biruɔ sanam mɛ yãku kowo
tɔnwero u ka nin yɛm dua dii te ta dɛɛre
gem gem sɔɔ u ka mu Gusunɔ tusia tɔmbun
durum sɔ̃.
12 Yen sɔ̃na Yesun tii maa nɔni sɔ̃ɔra wuun
biruɔ u ka wa u tɔmbu dɛɛrasia ka win tii
tiin yɛm.
13 N n mɛn na, su da win mi wuun biruɔ
kpa ba n sun gɛma nge wi.
14 Domi sa ǹ wuu gagu mɔ tem mɛ sɔɔ, ge
ga ko n wãa ka baadommaɔ. Wuu ge ga wee
geya sa kasu.
15 N n mɛn na, sa n Gusunɔ siaramɔ saa
Yesun min di kpeetim sari nge yãku kobu,
yera sa n da win yĩsiru siare ka bɛsɛn nɔɔ.
16 I ku gean kobu duari, kpa i n sominamɔ
ka ye i mɔ. Ya sãawa nge yãku ni nu ra
Gusunɔ wɛ̃re.
17 I bɛɛn swaa gbiobu mɛm nɔɔwɔ kpa i bu
wiru kpĩiya. Domi bɛɛn hunden gariya ba ra
n ka wasire yèn sɔ̃ Gusunɔ u koo bu yen gari
bikia. I de bu kpĩ bu wisi ka nuku dobu, n
kun ka nuku sankiranu. Bà n wisa ka nuku
sankiranu, ya ǹ bɛɛ arufaani gaa kuammɛ.
18 I n da sun kanaru kue. Sa yɛ̃ kam kam
ma bɛsɛn gɔ̃ru ga dɛɛre domi sa kĩwa sa n tii
kpare dee dee gãanu kpuro sɔɔ.
19 Ye na bɛɛ bikiamɔ gem gem, yera i
kanaru ko kpa Gusunɔ u de n wurama bɛɛn
mi fuuku.

Kanaru

20 Gusunɔ wi u alafia wɛ̃ɛmɔ u bɛsɛn Yinni
Yesu seeya gɔrin di, ma Yesu wi, u kua bɛsɛn
yãa kparo boko win yɛm sɔ̃ mɛ mu nɔɔ mwɛɛ
te ta ku ra kpen gari sire.
21 Gusunɔ turo wi, u bɛɛ dam kɛ̃ i ka daa
gea ko kpa i ka win kĩru ko, kpa u maa
sɔmburu ko bɛɛ sɔɔ te ta koo nùn wɛ̃re saa
Yesu Kirisin min di wi sa ko n bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ
sere ka baadommaɔ. Ami.

Garin wii goberu ka tɔbiribu

22 Nɛgibu, na bɛɛ kanamɔ i de i dam kɛ̃ɛ
gari yi swaa daki ka tɛmanabu, domi ye na
bɛɛ yorua tire teni sɔɔ ya ǹ dɛ̃u.
23 Na kĩ i n yɛ̃ ma ba bɛsɛgii Timɔte kara
pirisɔm di. U n tunuma yellu, sa ko na bɛɛn
mi sannu.
24 I bɛɛn swaa gbiobu kpuro tɔbirio ka
maa naanɛ dokeobu kpuro. Italin naanɛ
dokeobu ba maa bɛɛ tɔbura.
25 Gusunɔn durom mu n ka bɛɛ kpuro
wãa.

TIRE TE YAKƆBU Ũ YORUA

Yakəbun tire te, ta ka naanɛ dokeobu yã be ba yarinɛ baama mi Romugiba bandu dii. Ta sun sõəmə nge mɛ n weenɛ Yesugii u win wãaru diisina. Wahala yà n nùn deema, n weenɛ u tɛmana, u ku Gusunə taarɛ wɛ̃. Domi win min diya u koo somiru wa. N weenɛwa u win yara kpĩ, kpa u sõəsi win kookoosu səə ma u sãa Yesugii. N ṅ weenɛ u goo gɛm. Təmbu kpuro ba sãawa tia Gusunən nəni səə.

Tire ten gari mɛro ya sãawa kookoosu səəra tənun naanɛ dokebu bu koo sõəsira.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1.
2. Naanɛ ka bwisi, wiru 1:2-8.
3. Sãaro ka gobigii, wiru 1:9-11.
4. Laakari mɛɛribu ka kəkiribu, wiru 1:12-18.
5. Nəəbu ka kobu, wiru 1:19-27.
6. A ku goo gɛm, wiru 2:1-13.
7. Naanɛ dokebu ka bin kookoosu, wiru 2:14-26.
8. Yesugii ka win yara, wiru 3:1-12.
9. Bwisi yi yi wee wəllun di, wiru 3:13-18.
10. Kookoo kõsusun kirəba, wiru 4:1n di sere wiru 5:6.
11. Tɛmanabu ka kanaru, wiru 5:7-20.

Təbiribu

1 Bɛɛ, bwesenu wəkura yiru, bɛɛ be i yarinɛ handunia kpuro səə, nɛ Yakəbu, Gusunə ka Yinni Yesu Kirisin yoo, na bɛɛ təbura.

A bwisi kanə ka naanɛ

2 Nɛgibu, laakari mɛɛri bwese bweseka yè səə i wəri kpuro i ye garisio gõru dobu.

3 Domi i yɛ̃ ma bɛɛn naanɛ dokebu bù kun laakari mɛɛribu kpanɛ bu koo bɛɛ tɛmanabu marua.

4 Adama i de tɛmanabu bu bin səmburu ko sãa sãa kpa i n ka sãa tən girobu be ba yiba, kpa gãanu kun maa bɛɛ tie.

5 Bwisi yì n bɛɛn goo kəmiɛ u Gusunə bikio, u koo nùn yi wɛ̃ domi Gusunə wiya u yi təmbu kpuro wɛ̃ɛmə ka nuku tia gerusibu sari.

6 Adama yɛ̃ro u bikio ka naanɛ, n kun ka sika. Domi wi u sika mò u sãawa nge nim wõkun nim mɛ woo ga suamə ga bərikiamə yam kpuro.

7-8 U sãawa gõrusu yirugii wi u ṅ swaa tia swĩi win wãaru səə. Tənu win bweseru u ku bwisiku ma u koo gãanu ganu wa Yinni Gusunən mi.

Sãaro ka gobigii

9 I de naanɛ dokeo bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ u woo kana yèn sõ Gusunə u nùn wəlle sua.

10 Dukiagii maa u woo kanə win kawabun sõ, domi u koo doona nge yakasun wɛ̃su.

11 Sõə yara ka win yam susuru ma yakasu gbera, sin wɛ̃su dɛrura ma sin buram kpa. Nge mɛya dukiagii u koo dɛrura win səma səə.

Laakari mɛɛribu ka kəkiribu

12 Doo nəərugiiwa wi u laakari mɛɛribun saa səə tɛmana. Domi win laakari mɛɛribun biru u koo wãaru wa tèn nəə mwɛɛru Yinni bu kua be ba nùn kĩ.

13 Bà n ka goo kõsa kəkura u ku raa gere u nɛɛ, Gusunəwa u nùn kəkura. Domi ba ku ra ka Gusunə kõsa kəkiri, mɛya win tii u ku ra maa ka goo kõsa kəkiri.

14 Adama sanam mɛ tənun kĩru kankam ta nùn soka ta gawa, yera u kəkirira.

15 Yen biru kĩru kankam ra gura sue kpa tu toraru ma, toraru tà n maa kpɛ̃a ta kpa, kpa tu gəə ma.

16 Nɛn kĩnasibu, i ku tii nəni wõke.

17 Kɛ̃ɛ geeru baatere ka kɛ̃ɛ buranu kpuro saa wəllun diya nu ra nɛ. Nu maa weewa Gusunən min di wi u sõə ka suru taka kua. Wiya wi u ku ra kəsi, u ṅ maa tiro mə.

18 Win tii tiin kĩru səəra u ka sun kua win bibu ka win gari gee su ka ko nge yãku gbiikii te u mwa win taka koora kpuron di.

Nəəbu ka kobu

19 Nɛn kĩnasibu, i yeni yɛ̃ sãa sãa, adama i de baawure u n da nə kpaaka, kpa u n da saku u sere gere, kpa u n da tɛ u sere məru bara.

20 Domi tənun məru ku ra kom gem ko Gusunən nəniə.

21 Yen sõ, i daa disinugia ka kom kõsum kpuro derio kpa i gari yi mwa ka tii kawabu yi Gusunə u duura bɛɛn gõruə domi yiya yi koo kpĩ yi bɛɛn hunde faaba ko.

22 Adama i de i ko gari yin kowobu, n ṅ mə yin nəwəbu təna be ba tii nəni wõkumə.

23 Domi wi u gari nua ma u ɲ̀ kue, u sãawa
nge durɔ goo wi u win wuswaa mɛɛra diki
sɔɔ.
24 Ye u mɛɛra u kpa u doona ma u duari
mii mii nge mɛ u sãa.
25 Adama wi u wooda gea wɛ̃ɛrimɔ ye ya
tɔnu yakiamɔ ma u ye mɛm nɔɔwammɛ ka
tɛmanabu, ma u ɲ̀ sãa nɔwɔ wi u koo duari,
wiya sãa doo nɔɔrugii win sɔmburu sɔɔ.
26 Goo ù n tamaa u Gusunɔ sãamɔ ma u ɲ̀
win yara kpĩa, u tii weesu kuammɛwa, win
sãaru kama.
27 Wi Gusunɔ Baaba u garisi win sãɔ geon
tii, wiya wi u ra gobekuba ka gɔminibu
nɔɔri ben nɔni swãaru sɔɔ kpa u tii nɛnɛ
handunian disinun di.

2

A ku goo gɛm

1 Nɛgibu, bɛɛ be i bɛsɛn Yinni yiikogii
Yesu Kirisi naanɛ doke, i ku tɔmbun bɛɛrɛ
keranaa mɛɛri.
2 Nge mɛ n tɛ̃ wãa, gobigii goo u du bɛɛn
mɛnnɔ yerɔ ka wuran taabu ka yabe buraru,
kpa sãaro goo u maa duuma ka yabe kĩanu.
3 I n yabe burarugii bɛɛrɛ wɛ̃ i nɛɛ, u sinɔ
tɔn giro sin yerɔ, ma i maa sãaro sɔ̃ɔwa wi, u
yɔ̃ro giɔ, ɲ̀ kun mɛ u sinɔ temɔ,
4 i ɲ̀ tɔmbun bɛɛrɛ keranaa mɛɛrimɔ? I ɲ̀
maa bu sirimɔ ka bwisiku ni nu kun dɛnde?
5 Nɛn kĩnasibu, i swaa dakio. Gusunɔ u
bu gɔsa be ba sãa sãarobu handunian nɔni
sɔɔ bu ka ko dukiagibu ben naanɛ dokebun
sɔ̃, kpa bu bandu di te u be ba nùn kĩ nɔɔ
mwɛɛru kua.
6 Adama bɛɛ i sãaro be gɛma. N ɲ̀ dukiagii
bera ba bɛɛ dam dɔremɔ ba bɛɛ gawamɔ ba
ka daamɔ siri yerɔ?
7 Beya ba maa yĩsi gee te gari kam
gerusimɔ te Gusunɔ u bɛɛ wɛ̃.
8 Ka gem, gea i mɔ̀, ì n ban te Gusunɔ u
swĩin wooda mɛm nɔɔwa nge mɛ Gusunɔn
gari gerua yi nɛɛ, "A wunɛn tɔnusi kĩɔ nge
wunɛn tii tii."
9 Adama ì n tɔmbun bɛɛrɛ keranaa mɛɛra
durumwa i mɔ̀, ma wooda ya bɛɛ taarɛ
wɛ̃ɛmɔ yèn sɔ̃ i ɲ̀ ye mɛm nɔɔwɛ.
10 Domi baawure wi u woodaba kpuro
swĩi ma u tia tora, yɛ̃ro ye kpuro torariwa.
11 Geema, wi u nɛɛ, "I ku sakararu ko,"
wiya maa nɛɛ, "I ku tɔnu go." Yen sɔ̃, à kun
sakararu kue, adama ma a tɔnu go, a wooda
sarawa.
12 I gari geruo kpa i n mɔ̀ nge be Gusunɔ
koo siri ka wooda ye ya tɔnu yakiamɔ.
13 Domi wi u kun wɔnwɔndu mɔ,
wɔnwɔndu sariru sɔɔra ba koo yɛ̃ro siri,
adama wɔnwɔnda ta koo kpĩ tu woo kana
siribun wuswaaɔ.

Naanɛ dokebu

ka bin kookoosu

14 Nɛgibu, are yerà n mɔ, goo ù n gerua
u nɛɛ, u naanɛ dokebu mɔ, kpa u kun bin
kookoosu mɔ̀. Naanɛ doke bi, bu koo yɛ̃ro
faaba ko?
15 Su gesi nɛɛ, bɛɛgii goo, tɔn durɔ ɲ̀ kun
mɛ tɔn kurɔ u yãnun yãaru mɔ̀ ma u ɲ̀ maa
mɔ ye u koo di.
16 Bɛɛn goo ù n nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kpuna mu
n do, a ku de wooru tu nun go, kpa a di a
debu, adama u ɲ̀ nùn wɛ̃ yèn bukata u mɔ
wasin sɔ̃, arufaani yerà n mɔ.
17 Nge mɛya naanɛ dokebu bù n wãa bi
tɔna, bù kun sɔ̃ɔsire ka kookoosu, bu kua
kam.
18 Adama goo u koo nɛɛ, wini u naanɛ
doke, wiɔnɔ maa u kookoosu mɔ. Kon gere,
a man wunɛn naanɛ dokebu sɔ̃ɔsio n kun
ka kookoosu, kpa nɛ maa n nun nɛn naanɛ
dokebu sɔ̃ɔsi ka nɛn kookoosu.
19 Geema, a naanɛ doke ma Gusunɔ
turowa wãa. N wɛ̃ra mɛ. Wɛrɛkunun tii nu
maa yɛ̃ mɛ, ma nu diirimɔ bɛrum sɔ̃.
20 Adama wunɛ laakari sarirugii, a ɲ̀ tuba
ma naanɛ doke bi bu ɲ̀ sɔ̃ɔsire kookoosu sɔɔ
bu sãawa kam?
21 Mba n dera bɛsɛn sikado Aburahamu u
gem wa Gusunɔn wuswaaɔ. Win kookoosa,
ye u ka win bii Isaki yãkuru kua.
22 A ɲ̀ wa win naanɛ dokebu ka win
kookoosu sĩimɔ sannu? Ma win kookoosu
sɔ̃ɔsi ma win naanɛ dokebu yiba.
23 Ma Gusunɔn gari koora yi yi nɛɛ,
"Aburahamu u Gusunɔ naanɛ kua, ma
Gusunɔ u nùn garisi gemgii." Ma ba nùn
soka Gusunɔn bɔrɔ.
24 N n mɛn na, i wa ma Gusunɔ u tɔnu gem
wɛ̃ɛmɔ win kookoosun sɔ̃, n ɲ̀ mɔ win naanɛ
dokebu tɔnan sɔ̃.
25 Nge mɛya n maa sãa ka Rahabu, kurɔ
tanɔ wi. U gem wa Gusunɔn wuswaaɔ win
kookoosun sɔ̃ ye u ka dera Yuuban gɔro be,
ba dua win yɛnuɔ ma u bu yara ka swaa tuka
gaa.

26 Nge mɛ wasi yi yi kun hunde mɔ gora, nge mɛya maa naanɛ doke bi bu kun sɔ̃ɔsire kookoosu sɔɔ, bu kua kam.

3

Yesugii ka win yara

1 Nɛgibu, i ku de i n dabi bɛɛ be i kĩ i ko Gusunɔn garin keu koosiobu. Domi i yɛ̃ ma bɛsɛ be sa Gusunɔn garin keu sɔ̃ɔsimɔ ba koo sun siri ka wɔnwɔndu sariru n kere gabu.

2 Gãa dabinu sɔɔra bɛsɛ kpuro sa ra tore. Goo ù kun tore gere sɔɔ u sãawa tɔnun tii wi u koo kpĩ u win wasi kpuro yaruka doke.

3 Sa ra dumi yaruki dokeye yi ka sun mɛm nɔɔwa. Nge mɛya sa ko kpĩ su yin wasi kpuro gɔsikia.

4 I kpam goo nimkusu mɛɛrio. Baa mɛ su kpã ma woo damgisu su bɔrikiamɔ, sɛsɛ piibuwa ba ra ka su gɔsikie, nge mɛ goo tɛmɔ u kĩ.

5 Nge mɛya yara ya sãa gãa piibu wasi sɔɔ. Adama ya ra woo kanɛ gãa bakanun sõ.

I mɛɛrio nge mɛ dɔ̃ɔ yɛ̃ɛ piibu ga koo kpĩ gu dãa sube bakaru dɔ̃ɔ mɛni.

6 Yara ya maa sãawa nge dɔ̃ɔ. Ya sãa nge kɔ̃san wãa yeru bɛsɛn wasin doo dookan suunu sɔɔ, ma ya wasi kpuro sankumɔ, ya maa bɛsɛn handunian wãaru kpuro dɔ̃ɔ mɛnimɔ ka gɔrin dɔ̃ɔ.

7 Tɔnu u koo kpĩ u yɛɛ bwese bweseka kamia, yi yi naasu nnɛ mɔ ka yi yi kabirimɔ ka yi yi wãa nim sɔɔ, ka sere gunɔsu. U mam yi kamia kɔ.

8 Adama goo sari wi u koo kpĩ u yara kamia. Ya sãawa gãa kɔ̃sunu ni goo kun kpɛ̃ u dwiiyasia. Ma ya dɛ̃ɛ gɔɔgii yiba.

9 Yera sa dendimɔ sa ka Yinni bɛsɛn Baaba siaramɔ, sa maa kpam ka ye tɔmbu bɔ̃rusimɔ be Gusunɔ u taka kua win weenasibu.

10 Siarabun gari ka bɔ̃rin gari yarimɔ nɔɔ teu gen min di. Nɛgibu, n ɲ weenɛ n sãa nge mɛ.

11 Bwii tian di nim durom ka nim taatam ko n swĩ sannu?

12 Nɛgibu, mango ya koo sɔ̃ɔbun binu ma? Nge bere tɔ̃ka ya koo mango ma? Mɛya maa ba ku ra nim durom sɔke nim mɛ mu bɔru mɔn di.

Bwisi yi yi wee wɔllun di

13 Bɛɛn wara u bwisi ka yɛ̃ru mɔ. U bwisi yi sɔ̃ɔsio win daa gea sɔɔ ka kookoo si u mɔ̀ ka tii kawabu ka laakari.

14 Adama ì n nisi kɔ̃sunu ka kinɛnu mɔ bɛɛn gɔ̃ruɔ, i ku woo kana. I ku maa gem weesu kua.

15 Bwisi yin bwesera kun wee wɔllun di. Yi sãawa handuniagii, ka wasigii, ka Setamgii.

16 Domi mi nisinu ka kinɛnu wãa, miya daa bɛrɛtɛkɛ ka kɔ̃sa kpuro ra n wãa.

17 Adama bwisi yi yi na wɔllun di, gbiikaa yi dɛɛre, yen biru yi nɔɔ tia kasu, yi du, yi ɲ ka wesianɔ sɛ̃, yi wɔnwɔndu mɔ ma yi ra sɔm geenu ko. Yi ɲ kĩru gem wɛ̃ɛmɔ, yi ɲ maa murafitiru mɔ.

18 Be ba nɔɔ tia kasu ba duurumɔ ka alafia, ma ba gem gɛ̃ɛmɔ.

4

Handunian kĩru

1 Man diya sannɔsu ka sikirinɔsu naamɔ bɛɛn suunu sɔɔ. Su naamɔwa gãa dabinun binɛn di ye ya ra n tabu mɔ̀ bɛɛn wasi sɔɔ.

2 I kĩ i n gãanu mɔ ni i ɲ kpɛ̃ i wa, ma i sɔɔru sãa i ka tɔnu go. I gãanun binɛ mɔ ni i ɲ kpɛ̃ i wa, ma i sikirinamɔ, i sankinamɔ. Ye i kĩ, i ɲ ye mɔ domi i ku ra Gusunɔ bikie.

3 I n maa bikia i ku ra wa yèn sõ torara i ka bikiamɔ kpa i ka ye dendi bɛɛn tii tiin kĩru sɔɔ.

4 Bɛɛ be i ɲ ka tɔn turo yõ, i ɲ yɛ̃ ma handunian bɔrɔ Gusunɔn yibɛrɛwa? N n mɛn na wi u kĩ u ko handunian bɔrɔ, u tii kua Gusunɔn yibɛrɛ.

5 I kun tamaa kam sɔɔra Gusunɔn gari gerua yi nɛɛ, “Gusunɔ u bɛsɛn hunde ye u sun wɛ̃n kĩru bikiamɔ ka nisinu.”

6 Adama u ra tɔnu durom kue mɛ n kpãaru kere, domi Gusunɔn gari nɛɛ, “Gusunɔ kun wãa be ba tii suen biruɔ, adama u tii kawobu durom kuammɛ.”

7 N n mɛn na, i Gusunɔ wiru kpĩiyɔ. I Setam yinɔ kpa u bɛɛ suuri.

8 I Gusunɔ susio, u koo maa bɛɛ susi. I bɛɛn nɔma dɛɛrasio, bɛɛ durumgibu. I bɛɛn gɔ̃rusu sãrasio, bɛɛ gɔ̃rusu yirugibu.

9 I de i n nuki sankire kpa i n gɔɔ wooru sõ kpa i swĩ. I de bɛɛn yɛ̃ɛsu su gɔsia swĩi kpa bɛɛn nuku dobu bu gɔsia nuku sankiranu.

10 I bɛɛn tii kawo Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kpa u bɛɛ sua wɔllɔ.

A ku wunɛgii siri

11 Nɛgibu, i ku kɔ̃sa manina. Wi u win
winsim kɔ̃sa gerumɔ, ɲ̀ kun mɛ wi u nùn
sirimɔ, woodan kɔ̃sa u gerumɔ ma u ye
sirimɔ. Wee, à n wooda sirimɔ, a ɲ̀ maa sãa
wi u ra ye mɛm nɔɔwɛ ma n kun mɔ wi u ye
sirimɔ.
12 Gusunɔ turowa wooda wɛ̃ɛmɔ, wiya
maa sãa siri kowo. Wi turowa koo kpĩ u
faaba ko, wiya koo maa kam koosia. N n
mɛn na, wara ra n wunɛ a ka wunɛn winsim
siri.

I ku tii sua

13 I man swaa dakio tɛ̃, bɛɛ be i mɔ̀, gisɔ ɲ̀
kun mɛ sia i ko da wuu kasa i ko mi wɔ̃ɔ tia
kpa i tenkuru ko i are di.
14 Domi i ɲ̀ yɛ̃ ye bɛɛn wãara ko n sãa sia.
I sãawa nge bukɔ ge ga ra wɔrumɛ saa fiiko
sɔɔ, yen biru kpa gu yarina.
15 Mɛ n weenɛ i gere wee. Yinni Gusunɔ ù
n kĩ, ma i wãa, i ko yeni ko, ɲ̀ kun mɛ yeɔnɔ.
16 Adama tɛ̃ i woo kanamɔ i tii suamɔ.
Woo kana bin bweseru kpuro bu ɲ̀ wã.
17 Nge mɛya baawure wi u gean kobu yɛ̃
ma u kun kue, u torawa.

5

Dukiagibun kirɔ

1 Tɛ̃ bɛɛ dukiagibu, i man swaa dakio. I
swĩiyɔ kpa i n araru mɔ̀ wahala ye ya bɛɛ
sisien sɔ̃.
2 Bɛɛn dukia sankira, ma gɛmi bɛɛn yãnu
di.
3 Bɛɛn wura ka bɛɛn sii geesu wurura
diira. Wurura yera ya koo bɛɛ are kɔ̃suru
diiya, kpa yu bɛɛn wasin yaa baasi di nge
dɔ̃ɔ. I dukia gura i taasinɛ sanam dãakim
mɛni sɔɔ.
4 Wee, i ɲ̀ sɔm kowobu ben gobi kɔsie
be ba ka bɛɛ dĩanu gura gberɔ, ma gobi yi,
yi wuri mɔ̀. Dĩa guro ben wuri maa dumɔ
wɔllu ka tem Yinnin swaa sɔɔ.
5 I bɛɛn wãaru di handunia sɔɔ ka dukia
baka ka yɛ̃ɛribu. I dimɔ i bɔriamɔ nge yãa
saka yãaru.
6 I geegii taarɛ wɛ̃ i go, u ɲ̀ maa ka bɛɛ
gabirinɛ.

Tɛmanabu ka kanaru

7 Yen sɔ̃, nɛgibu, i tɛmanɔ sere Yinni u ka
wurama. I mɛɛrio nge mɛ gbee wuko ra
n suuru sãa u n ka tem mara mu nùn dĩa
geenu marua. U ra n guri gbiikii ka dãaki
mara.
8 Bɛɛn tii maa, i n suuru sãa, i n yɔ̃ dim dim
domi Yinnin naaru ta turuku kooma.
9 Nɛgibu, i ku gɔburu waana kpa bu ku
raa bɛɛ taarɛ wɛ̃n sɔ̃. Wee siri kowo u yɔ̃ dii
kɔnnɔwɔ.
10 Nɛgibu, i Gusunɔn sɔmɔbu yaayo be ba
gari gerua ka Yinnin yĩsiru. I ben suuru
saario ye ba kua nɔni swãaru sɔɔ.
11 Wee, sa bu sokumɔ doo nɔɔrugibu yèn
sɔ̃ ba yɔ̃ra dim dim. I Yoobun tɛmanabun
baaru nua, i maa yɛ̃ ye Yinni Gusunɔ u nùn
kua yen biru. Domi Yinni u ra wɔnwɔndu
ka tɔn geeru ko.
12 Ye n kpuro kere nɛgibu, i ku ka wɔllu
bɔ̃re, ɲ̀ kun mɛ ka tem, ɲ̀ kun mɛ ka gãanu
ganu. I gesi geruo mɛya sanam mɛ n sãa mɛ,
kpa i gere aawo, n ɲ̀ mɛ, sanam mɛ n ɲ̀ mɛ,
kpa i ku ka wɔri Gusunɔn siribu sɔɔ.
13 Nɔni swãara bɛɛn goo deemawa? U
kanaru koowo. Goon nukura ta do? U
Gusunɔ siaro ka womusu.
14 Bɛɛn goowa barɔ? U Yesun yigbɛ
tɔnwerobu sokusio. Bera ba koo nùn gum
tãre ka Yinnin yĩsiru kpa bu nùn kanaru
koosi.
15 Kana naanɛgii te, ta koo barɔ wi faaba
ko. Yinni Gusunɔ u koo nùn bwãa dobu wɛ̃.
U n daa maa tora, ba koo nùn suuru kua.
16 N n mɛn na, i bɛɛn durum tuuba
kuanɔ, kpa i n kanaru kuanammɛ, kpa i
ka wa i bɛkura. Gemgiin kanaru ta dam
arufaanigum mɔ n kpã.
17 Eli, tɔnuwa nge bɛsɛ. U kanaru kua gem
gem gura yu ku nɛ, ma gura kun na sere wɔ̃ɔ
ita ka suru nɔɔba tia.
18 Yen biru u kpam kanaru kua, ma
Gusunɔ u gura nɛɛsia ma u dera dĩanu kpia
temɔ.
19 Nɛgibu, bɛɛn goo ù n ka gem tonda ma
goo ka nùn wurama mi kpam,
20 i n yɛ̃ ma wi u ka toro wurama saa
torarun swaan di, u koo toro win hunde
wɔra gɔɔn nɔman di kpa u de bu tora dabinu
kpeesia.

TIRE GBIIKII
TE PIƐƐ U YORUA

Piɛɛ, Yesun bɔ̃ɔ turowa u tire te yorua. Yuu be ba yarinɛ Asin temɔwa u tu yorua. U bu yoruawa u ka bu dam kɛ̃ ben nɔni swãaru sɔɔ te ba waamɔ yèn sɔ̃ ba Yesu naanɛ doke. Nɔni swãa ten biru Gusunɔ u koo bu tãsisia be ka Yesu Kirisin gbinnaa sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Yĩiyɔ bi sa mɔ Yesu sɔɔ, wiru 1:3-12.
3. Tii nɛnubu dɛɛraru sɔɔ, wiru 1:13n di sere wiru 2:10.
4. Gusunɔn sɔm kowon wãaru, wiru 2:11-25.
5. Kurɔbu ka ben durɔbun wãasinaa, wiru 3:1-7.
6. Yesugiin tɛmanabu nɔni swãarun saa, wiru 3:8n di sere wiru 4:19.
7. Gusunɔn yãa gɔ̃ɔn nɔɔribu, wiru 5:1-11.
8. Tɔbiri dãakibu, wiru 5:12-14.

Tɔbiribu

1-2 Bɛɛ be Gusunɔ u gɔsa ma i yarina i sãa sɔbu Pontuɔ ka Galatiɔ ka Kapadosiɔ ka Asiɔ ka Bitiniɔ, Gusunɔ Baaba u bɛɛ gɔsa nge mɛ u raa gɔ̃ru doke u ko. Ma i kua wigibu win Hunden saabu, kpa i ka Yesu Kirisi mɛm nɔɔwa, kpa win yɛm mu bɛɛ dɛɛrasia. Nɛ Piɛɛ, Yesu Kirisin gɔrowa, na bɛɛ tire teni yoruammɛ.

Durom ka alafia n bɛɛ sosia.

Yĩiyɔ bi sa mɔ Yesu sɔɔ

3 Su Gusunɔ siara, bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin Baaba. Win wɔnwɔn bakaru sɔɔra u sun mara nɔn mɛɛruse Yesu Kirisin seebu gɔrin din sɔ̃ kpa sa n ka yĩiyɔ wãarugibu mɔ

4 kpa su ka tubi di ye Gusunɔ u wigibu yiiye. Tubi ye, ya ɲ̀ sankiramɔ, ya ɲ̀ disinu mɔ̀, yen buram kun maa kpeemɔ. Yera ba bɛɛ yiiye wɔllɔ,

5 bɛɛ be Gusunɔn dam mu kɔ̃su naanɛ dokebun saabu i ka faaba wa ye ya sɔɔru sãa yu ka sɔ̃ɔsira sanam dãakim sɔɔ.

6 Yen sɔ̃na i nuku doo bakabu mɔ, baa mɛ nuku sankiranu nu kua tilasi tɛ̃ saa fiiko sɔɔ, laakari mɛɛri bwese bwesekan sɔ̃.

7 Laakari mɛɛri bi, bu bɛɛn naanɛ dokebu wɛ̃ɛrimɔ. Nge mɛ ba ra wura mɛɛri ka dɔ̃ɔ, baa mɛ ya koo kam ko, nge mɛya ba bɛɛn naanɛ dokebu mɛɛrimɔ, bi bu wura bɛɛrɛ kere gem gem, bu ka bin dam gia. Kpa i siarabu ka yiiko ka bɛɛrɛ wa sanam mɛ Kirisi koo kurama.

8 I nùn kĩ baa mɛ i ɲ̀ nùn waare. I nùn naanɛ doke baa mɛ i ɲ̀ gina nùn wa. Ma i nuku doo bakabu mɔ bi bu ɲ̀ ka nɔɔ gerurɔ.

9 Domi i bɛɛn naanɛ dokebun are waamɔ, yeya bɛɛn hunden faaba.

10 Gusunɔn sɔmɔbu ba faaba yen gari mɛɛra, ba yen saria kasu, ma ba durom mɛn gari gerua mɛ Gusunɔ u bɛɛ yiiye.

11 Domi Kirisin hunde wi u wãa be sɔɔ u bu sɔ̃ɔwa yellu ma Kirisi u koo nɔni swãaru wa, yen biru u koo maa yiiko wa. Ma ba hania kua bu ka gia sanam mɛrà ka swaa yerà u ka yã.

12 Gusunɔ u win sɔmɔ be sɔ̃ɔsi ma gari yi u bu nɔmu sɔndia, yi ɲ̀ sãa ben tiigii, ma n kun mɔ bɛɛgii. Tɛ̃ i gari yi nua. Labaari gean waasu kowoba bɛɛ yi nɔɔsia. Ba gari gerua ka Hunde Dɛɛron dam wi u na wɔllun di. Ma Gusunɔn gɔradoban tii ba kĩ bu gari yin saria gia.

Tii nɛnubu dɛɛraru sɔɔ

13 Yen sɔ̃, i de i n tii sɛ. I ku dom yĩbiri, kpa i n durom mɛ yĩiyɔ kam kam mɛ ba koo bɛɛ wɛ̃ sanam mɛ Yesu Kirisi koo kurama.

14 I koowo bii mɛm nɔwɔbu kpa i ku de bɛɛn wãarun daa yu ka kɔdɛ mɛnna ye i raa mɔ sanam mɛ i ɲ̀ gãanu yɛ̃.

15 Adama i de i n dɛɛre bɛɛn sanu sanusu kpuro sɔɔ nge mɛ Gusunɔ wi u bɛɛ soka u dɛɛre.

16 Mɛya Gusunɔ u gerua win gari sɔɔ u nɛɛ, “I n dɛɛre domi nɛn tii na dɛɛre.”

17 Bɛɛn kanaru sɔɔ i Gusunɔ sokumɔ Baaba. Wee, wiya u tɔmbu kpuro ka siri teebu sirimɔ nge mɛ baawure u kua. Yen sɔ̃, saa ye ya bɛɛ tie handunia sɔɔ, i ye dio ka win nasiaru.

18 Bɛɛn tii i yɛ̃ ye ba ka bɛɛ yakia saa bɛɛn wãa kamgirun di te i tubi di bɛɛn sikadoban min di. N ɲ̀ mɔ ka gãa ni nu koo sankira, nge sii geesu ɲ̀ kun mɛ wura.

19 Ka Kirisin yɛm bɛɛrɛgima ba ka bɛɛ yakia wi u ka yãa kinɛ kpɛndu weenɛ te ta ɲ̀ alebu ɲ̀ kun mɛ disinu ganu mɔ.

20 Gusunɔ u Kirisi wi gɔsa u yi ba sere handunia taka kua, ma u sɔ̃ɔsira bɛɛn arufaanin sɔ̃ sanam dãakim mɛni sɔɔ.

21 Saa win min diya i Gusunɔ naanɛ doke
wi u nùn seeya gɔrin di ma u nùn yiiko wɛ̃.
Nge mɛya i bɛɛn naanɛ ka bɛɛn yĩiyɔbu doke
Gusunɔ sɔɔ.
22 Tɛ̃ ye i tii sãrasia sanam mɛ i gem
mɛm nɔɔwa, ma i bɛɛn naanɛ dokeosibu kĩ
murafitiru sariru sɔɔ, ɲ̀ n mɛn na, i n kĩanɛ
gem gem ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro.
23 Domi ba ɲ̀ bɛɛ mara nɔn mɛɛruse ka
bwese te ta koo gbi. Ba bɛɛ marawa ka
bwese te ta ɲ̀ gbimɔ te ta sãa Gusunɔn gari
yi yi wasi yi yi ku ra kpe.
24 Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ,
"Tɔmbu kpuro ba sãawa nge yakasu.
Ma ben bɛɛrɛ kpuro sãa nge sin wɛ̃su.
Yakasu ra gbere, kpa sin wɛ̃su dɛrura.
25 Adama Yinni Gusunɔn gari ko n wãawa ka
baadomma."
Gari yi, yi sãawa Labaari gea ye ba bɛɛ waasu
kua.

2

Kpee wasiru ka bwese dɛɛraru

1 N n mɛn na, i kɔ̃sa kpuro derio ka weesu
kpuro ka murafitiru, ka nisinu, ka tɔn yaa
kasikibu.
2 Nge mɛ bii wɛ̃ɛnu ra bɔm kã, i hunden
dĩa dɛɛranu kĩɔ ni nu sãa Gusunɔn gari kpa
i ka kpɛ̃a faaban swaa sɔɔ.
3 Domi i Yinnin durom denda.
4 I susio win mi, wi u sãa nge kpee wasiru
te tɔmba yina adama Gusunɔ u tu gɔsa ta
maa bɛɛrɛ mɔ win mi.
5 I na bɛɛn tii nge kpee wasinu bu ka bɛɛ
dendi bu ka hunden wãa yeru bani. Miya
i ko n sãa yãku kowo dɛɛrobu be ba tii
Gusunɔ wɛ̃ɛmɔ nge yãku ni u koo mwa Yesu
Kirisin saabu.
6 Domi ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ,
Gusunɔ u nɛɛ,
"Na kpee bɛɛrɛgiru gɔsa
na tu kua gani gɔmburun dam Siɔniɔ.
Wi u tu naanɛ doke, u ɲ̀ sekuru wasi."
7 Kpee te, ta bɛɛrɛ mɔ bɛɛ be i naanɛ doken
mi, adama be ba ɲ̀ naanɛ doken mi, ba yorua
ba nɛɛ,
"Kpee te banɔba yina,
teya ta kua gani gɔmburun dam."
8 Ma gam gum ba kpam nɛɛ,
"Kpee tera ta tɔmbu sokurasiamɔ.
Teya ta maa bu suramɔ."
Ba sokura yèn sɔ̃ ba yina bu gari yi naanɛ
doke. Yeya Gusunɔ u raa gɔru doke ben sɔ̃.
9 Adama bɛɛ i sãawa bwese te ba gɔsa,
i maa sãa sina bokon yãku kowobu, i sãa
bwese te Gusunɔ u yakia u yii nɛnɛm, kpa
i ka win tɔn geeru kpara wi, wi u bɛɛ soka
yam wɔ̃kurun di i ka du win yam bururam
maamaakigim sɔɔ.
10 Gasɔ, i ɲ̀ sãa bwese te goo u yɛ̃, adama
tɛ̃ i kua Gusunɔn tɔmbu. Gasɔ i ɲ̀ daa
wɔnwɔndu wa, adama tɛ̃ i wɔnwɔndu wa.

Gusunɔn sɔm kowon wãaru

11 Kĩnasibu na bɛɛ kanamɔ, bɛɛ be i sãa nge
sɔbu ka kpikobu handunia ye sɔɔ, i de i tii
kpĩ ka wasin binɛ ye ya ra n tabu mɔ̀ ka bɛɛn
hunde.
12 I de i n daa gea mɔ̀ be ba ɲ̀ naanɛ doken
wuswaaɔ. Nge mɛya baa bà n bɛɛ daa kɔ̃sa
mani ba koo bɛɛn sɔm geenu wa kpa bu
Gusunɔ siara sanam mɛ u koo bu siri.
13 I wirugibu kpuro wiru kpĩiyɔ Yinnin sɔ̃,
ɲ̀ n tem yɛ̃ron na, wi u dam bo,
14 ɲ̀ n maa wuu yɛ̃robun na, be u gɔrimɔ
bu ka kɔ̃san kowobu sɛɛyasia kpa bu gean
kowobu siara.
15 Ka gem, ye Gusunɔ u kĩ, yera i ka bɛɛn
sɔm geenu gari baka yɛ̃ru sariba marisia.
16 I tii kparo nge be ba tii mɔ, adama i ku
bɛɛn tii mɔru dendi i ka kɔ̃sa wukiri. I n
bɛɛn wãaru dimɔ nge Gusunɔn yobu.
17 I tɔmbu kpuro bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ, i bɛɛn naanɛ
dokeosibu kĩɔ, i Gusunɔ nasio, kpa i tem
yɛ̃ro bɛɛrɛ wɛ̃.

Ye Kirisin nɔni swãara

sun sɔ̃ɔsimɔ

18 Bɛɛ sɔm kowobu, i bɛɛn yinnibu wiru
kpĩiyɔ ka bɛɛrɛ wɛ̃ɛ bakabu, n ɲ̀ mɔ be ba sãa
tɔn geobu ka be ba du tɔna, adama ka be ba
sɛ̃n tii.
19 Ka gem, siaraba, ì n ka nɔni swãaru
tɛmana Gusunɔn sɔ̃, te i ɲ̀ ka weenɛ.
20 Nge arufaani yerà n mɔ ì n ka soberu
tɛmana tora te i kuan sɔ̃. Adama ì n nɔni
swãaru wa gea ye i kuan sɔ̃, ma i tɛmana,
siaraba Gusunɔn mi.
21 Yenin sɔ̃na Gusunɔ u bɛɛ soka domi
Kirisin tii u nɔni swãaru wa bɛɛn sɔ̃ ma u bɛɛ
kom gem sɔ̃ɔsi kpa i ka win yira swĩi.
22 U ɲ̀ torare, ba ɲ̀ maa weesu nɔɔre win
nɔɔn di.

23 Ye ba nùn wɔnwa u ɲ̀ wɔmburu kɔsie.
Ye ba nùn nɔni sɔ̃ɔwa u ɲ̀ bu bɔ̃rusi, adama
u tii Gusunɔ wi u ra siri dee dee wɛ̃wa.
24 Kirisin tii u bɛsɛn toranu sɔɔwa win
wasi sɔɔ dãa bunanaru wɔllɔ, kpa su ka
toranu karana kpa sa n wãaru dimɔ gem sɔɔ.
Win mɛɛran bosun sɔ̃na i bɛkura.
25 Domi i raa sãawa nge yãa ni nu kɔ̃ɔre,
adama tɛ̃ i wurama bɛɛn hunden kparon mi,
wi u bɛɛ kɔ̃su.

3

Kurɔbu ka ben durɔbun wãasinaa

1 Bɛɛ maa kurɔbu, i bɛɛn durɔbu wiru
kpĩiyɔ, kpa baa ben gabu bà kun Gusunɔn
gari naanɛ doke, bɛɛn daa yu de bu naanɛ
doke. N ɲ̀ maa tilasi i gari gere,
2 domi ba koo wa ma bɛɛn wãara dɛɛre i
maa tɔnun bɛɛrɛ yɛ̃.
3 I ku kasu i tii ko kurɔ burabu ka bɛɛn
serin tara, ka wuraba, ka yãa buranu.
4 Adama i de bɛɛn buraru ta n sãa sɔɔkiru
te ta ɲ̀ kpeemɔ, teya daa duudwia. Yeniwa
gãa bɛɛrɛginu Gusunɔn wuswaaɔ.
5 Nge mɛya yellun tɔn kurɔ be ba Gusunɔ
sãamɔ ma ba nùn yĩiyɔ, ba ra raa tii sɔmɛ, ma
ba ben durɔbu wiru kpĩiya.
6 Mɛya Saaraa u kua, u Aburahamu mɛm
nɔɔwa sere u nùn soka yinni. Tɛ̃, bɛɛ ì n gea
mɔ̀ ma bɛrum kun bɛɛ mɔ̀, i sãawa win bii
tɔn kurɔbu.
7 Bɛɛ maa durɔbu, i n wãasinɛ ka bɛɛn
kurɔbu i n yaaye ma ba ɲ̀ bɛɛ dam tura. I bu
bɛɛrɛn kookoosu kuo, domi Gusunɔ u koo
maa bu wãaru kɛ̃ ka bɛɛ sannu. I n mɔ̀ mɛ
kpa gãanu ganu nu ku bɛɛn kanaru gbara.

Nɔni swãaru gem saabu

8 Ye kpuron biru i n bwisiku teenu ka kĩi
teeru mɔ. I n kĩanɛ nge maabu ka wɔnɔbu. I
n wɔnwɔndu mɔɔsinɛ ka tii kawabu.
9 I ku kɔ̃sa kɔsiena, i ku wɔnna, adama i
domaru kuanɔ, domi Gusunɔ u bɛɛ sokawa
i ka ko mɛ kpa i domaru wa.
10 Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ,
"Wi u kĩ u wãa geeru di,
kpa u n nuku dobu mɔ tɔ̃ru baatere,
u kɔ̃san gerubu de kpa u win nɔɔ kpĩ ka
weesu.
11 U de u kɔ̃sa suuri kpa u gea ko,
kpa u n alafia naa gire.
12 Domi gemgiba Yinni Gusunɔ u nɔni wɛ̃ɛ.
Ma u ben kanaru swaa daki.
Adama u kɔ̃san kowobu nɔni mɛnimɔ."
13 Wara u koo bɛɛ nɔni sɔ̃ ì n hania mɔ̀ i ka
gea ko.
14 Baa ì n nɔni swãaru wa gem sɔ̃, doo
nɔɔrugiba bɛɛ. I ku tɔmbun bɛrum ko, i ku
maa wurura.
15 Adama i de Kirisi u n sãa Yinni bɛɛn
gɔ̃ruɔ. I n sɔɔru sãa i ka bu wisi be ba bɛɛ
bɛɛn yĩiyɔbun asansi bikiamɔ.
16 Adama i bu wisio tɛɛru ka bɛɛrɛ. I de
bɛɛn gɔ̃ru ga n dɛɛre kpa be ba bɛɛn daa gea
ye ya wee Kirisin min di kɔ̃sa gerusimɔ bu
sekuru wa sanam mɛ ba bɛɛ nɔɔ mani.
17 Domi n sanɔ tɔnu u nɔni swãaru wa
gean kobun sɔ̃, ɲ̀ n sãa Gusunɔn kĩru, n kere
u tu wa kɔ̃san kobun sɔ̃.
18 Nɔn teera Kirisi u gu gem sarirugibun
durum sɔ̃, wi, wi u sãa gemgii, kpa u ka bɛɛ
da Gusunɔn mi. Ba nùn go, u guwa nge mɛ
tɔmba ra gbi, adama ba nùn seeya ka Hunde
Dɛɛron dam.
19 Ka Hunde win dama u da u gɔribu
waasu kua be ba nɛni gɔriɔ,
20 be ba ɲ̀ daa Gusunɔ mɛm nɔɔwɛ sanam
mɛ u tɛmanɛ sere Nɔwɛ u ka goo nimkuu
dãka u kpa. Goo nimkuu ge sɔɔ, tɔmbu
fiikowa ba dua nge be nɔɔba ita, ma ba faaba
wa saa nim di.
21 Nim mɛ, mu raa sãawa batɛmun
weenasia ye ya bɛɛ faaba mɔ̀ tɛ̃. N ɲ̀ mɔ
ya wasin disinu wɔkamɔ, adama ya sãawa
seeda ma sa tii Gusunɔ wɛ̃ ka gɔ̃ru dɛɛrɔ
Yesu Kirisin seebun sɔ̃,
22 wi u da wɔllɔ ma u wãa Gusunɔn nɔm
geuɔ. Miya Gusunɔn gɔradoba ka wɔllun
yiikogibu ka damgibu ba nùn wiru kpĩiyɛ.

4

Wãaru te ta kɔsa

1 Kirisi u nɔni swãaru wa win wasi sɔɔ,
yen sɔ̃, bɛɛ maa n weenɛ bwisiku tee ni, nu
n bɛɛ dam kãa. Domi wi u ka nɔni swãaru
tɛmana win wasi sɔɔ u torarun baa deriwa,
2 kpa saa ye ya nùn tie win handunian
wãaru sɔɔ u n ka wãa u ka Gusunɔn kĩru ko,
n ɲ̀ mɔ wasin kĩru kankam.
3 Geema, gasɔn saa ye i raa di i ka kua
ye tɔn tukoba ra kã, ya tura. I raa wãa
daa bɛrɛtɛkɛ sɔɔ ka binɛ ka aka tam nɔrubu
ka tam nɔrubun wɔrusu ka bũu sãaru te
Gusunɔ u yina.
4 Tɛ̃, ba biti soore yèn sɔ̃ i ɲ̀ maa ka bu
koma bɛrɛtɛkɛ ni mɔ̀, ma ba bɛɛ wɔmmɔ.

5 Adama ba ɲ̀ koo ko ba kun gari yi
Gusunɔ tusie wi u sɔɔru sãa u ka wasobu ka
gɔribu siri.
6 Yen sɔ̃na ba raa bu Labaari gea waasu
kua be ba gu kpa ben hunde ya n ka wasi
nge mɛ Gusunɔ u wasi, baa mɛ ba bu siri nge
tɔmbu handunian wãaru sɔɔ.

Be ba ka Gusunɔn kɛ̃nu

sɔmburu mɔ̀ dee dee

7 Baayere kpuron kpeeru ta turuku kua.
N n mɛn na, i tii nɛnuɔ ka laakari, kpa i se i
yɔ̃ra i ka kpĩ i kanaru ko.
8 Ye n kpuro kere, yera i hania koowo i n
kĩanɛ domi kĩru ta tora dabinu wukirimɔ.
9 I dam koosianɔ bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ ka nuku
tia.
10 Bɛɛn baawure u de u ka win kɛ̃ɛ te
Gusunɔ u nùn nɔmu sɔndia dendi gabun sɔ̃
nge wi u ka Gusunɔn kɛ̃ɛ bwese bweseka
sɔmburu mɔ̀ dee dee.
11 Wi u waasu mɔ̀ u de u Gusunɔn gari
gere. Wi u maa goo sɔmburu kuammɛ u tu
koowo ka dam mɛ Gusunɔ u nùn wɛ̃, kpa
gãanu kpuro sɔɔ bu Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ saa
Yesu Kirisin min di, wi u yiiko ka dam mɔ
sere ka baadommaɔ. Ami.

Kirisigiin tɛmanabu

nɔni swãaru sɔɔ

12 Kĩnasibu, i ku biti soora ka laakari
mɛɛri bi bu bɛɛ wɛ̃ɛrimɔ nge dɔ̃ɔ. I ku bu
garisi gãa tukunu.
13 Adama i gɔ̃ru doro ye i ka Kirisin nɔni
swãaru sɔɔ bɔnu mɔ, kpa i n maa nuku doo
bakabu mɔ tɔ̃ɔ te win yiiko ya koo sɔ̃ɔsira.
14 Doo nɔɔroba bɛɛ, bà n bɛɛ wɔmmɔ
Kirisin yĩsirun sɔ̃, domi Gusunɔn Hunde
yiikogii u wãa ka bɛɛ.
15 Bɛɛn goo u ku de u nɔni swãaru wa
tɔn goberun sɔ̃, ɲ̀ kun mɛ gbɛnan sɔ̃, ɲ̀ kun
mɛ kɔ̃san kobun sɔ̃, ɲ̀ kun mɛ yèn sɔ̃ u gari
wɔbia wɔri.
16 Adama ù n nɔni swãaru wa yèn sɔ̃ u sãa
Kirisigii, u ku de sekuru tu nùn mwa. N
weenɛwa u Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ yèn sɔ̃ u yĩsi te
mɔ.
17 Saa ya tura siribu bu ka tore. Gusunɔn
tɔmba bu koo maa gbi bu ka tore. Too, bù n
torua bɛsɛn min di, amɔna bin wii goberu ta
ko n sãa be ba yina bu Gusunɔn Labaari gea
naanɛ doken mi.
18 Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ,
"Geegiin faaba yà n sɛ̃sia,
amɔna n ko n sãa kɔ̃san kowo ka durumgiin
mi."
19 Nge mɛya, be Gusunɔ u dera ba nɔni
swãaru waamɔ, ba n da gea ko, kpa bu ka
ben Taka kowo wi u naanɛ mɔ yɔ̃ra.

5

Gusunɔn yãa gɔ̃ɔn nɔɔribu

1 Yesun yigbɛ guro guro be ba wãa bɛɛn
suunu sɔɔ, bera na ka yã. Nɛn tii na sãawa
yigbɛ guro guro nge be, na maa sãa Kirisin
nɔni swãarun seeda dio ma na bɔnu mɔ
yiiko ye ya koo sɔ̃ɔsira sɔɔ.
2 Na bɛɛ kanamɔ, i Gusunɔn tɔn be ba
wãa bɛɛn suunu sɔɔ kparo ka kĩru nge mɛ
Gusunɔ u kĩ, n ɲ̀ mɔ ka tilasi ɲ̀ kun mɛ kɔsia
bakarun sɔ̃, adama i tii wɛ̃ɛyɔ bɛɛn sɔmburu
sɔɔ.
3 I ku bu dam dɔre be ba bɛɛ nɔmu sɔndia i
kɔ̃su, adama i bu kom gem sɔ̃ɔsio mɛ ba koo
swĩi.
4 Ma sanam mɛ kparobun wirugii koo
kurama, i ko are yiikogii mwa yìn buram
kun kpeemɔ.
5 Mɛya maa, bɛɛ aluwaasiba, i yigbɛ guro
gurobu wiru kpĩiyɔ. Bɛɛ kpuro i tii kawabu
sebuo nge yaberu bɛɛn wãasinaa sɔɔ, domi
Gusunɔn gari gerumɔ, "Gusunɔ kun wãa
be ba tii suen biruɔ, adama u tii kawobu
durom kuammɛ."
6 N n mɛn na, i tii kawo kpa i tii deri
Gusunɔn nɔm damguuɔ, kpa u bɛɛ sua wɔllɔ
saa ye u yi yà n tura.
7 I bɛɛn wahala kpuro sɔbio win mi, u koo
bɛɛ nɔɔri.
8 I seewo i yɔ̃ra kpa i n tii sɛ, domi Setam,
bɛɛn yibɛrɛ u bɔsu u wuri mɔ̀ nge gbee sunɔ
u kasu wi u koo go u tem.
9 I ka tii yinɔ win wuswaaɔ ka toro sindu
naanɛ dokebun sɔ̃ kpa i n yɛ̃ ma nɔni swãa
tenin bwesera ta bɛɛgibu wãasi be ba yarinɛ
handunia sɔɔ.
10 Gusunɔ durom kpurogii, wi u bɛɛ soka i
n ka bɔnu mɔ win yiiko nɔru sari sɔɔ, bɛɛ ka
Kirisin gbinnaan saabu, wiya u koo bɛɛ ko
tɔn yebunu kpa u bɛɛ yɔ̃rasia sim sim, kpa
u bɛɛ dam kɛ̃, kpa u bɛɛ tãsisia, sanam mɛ i
nɔni swãaru wa saa fiiko sɔɔ i kpa.
11 Wiya ko n bandu dii sere ka
baadommaɔ. Ami.

Tɔbiri dãakibu

12 Ka Silasi, bɛsɛgii wi na naanɛ sãan
somira na ka bɛɛ gari fiiko ye yorua n ka bɛɛ
dam kɛ̃ kpa n seeda di ma Gusunɔn durom
mɛ̀ sɔɔ i yɔ̃ sim sim, mu sãawa gem.
13 Yesun yigbɛ te ta wãa Babiloniɔ, te
Gusunɔ u gɔsa nge bɛɛ, ta bɛɛ tɔbura, mɛya
maa Maaku nɛn bii u bɛɛ tɔbura.
14 I tɔbirinɔ ka kĩru.
Kpa alafia ya n ka bɛɛ wãa bɛɛ be i sãa
Kirisigibu.

TIRERU YIRUSE TE PIƐƐ U YORUA

Piɛɛn tireru yiruse teni, Yesugibu kpurowa u tu yorua. Ten gari mɛro sãawa, ba n tii sɛ ka keu koosio weesugibu be ba koo kurama ka ben sõɔsi weesuginu ka kom bɛrɛtɛkɛ. N weenɛ bu Gusunɔ ka Yesu bɛsɛn Yinnin bɛɛrɛ nɛnɛ bu wa bu ka sõɔsi ni fɛ̃ra ben suunu sɔɔn di. U maa bu tubusia yèn sõ Yesu kun wuramɛ fuuku. U nɛɛ, Gusunɔ kun kĩ tɔmbu bu kam ko. U kĩwa bu wurama win mi kpa bu ben durum tuuba ko. Yen sõna Yesu u tɛɛmɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Yesugiin daa, wiru 1:3-15.
3. Be ba Kirisin yiiko wa, wiru 1:16-21.
4. Keu koosio weesugibu, wiru 2.
5. Yinnin wuramarun nɔɔ mwɛɛru, wiru 3.

Tɔbiribu

1 Bɛɛ be Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni ka bɛsɛn Faaba kowo geegii u naanɛ dokebu wɛ̃ nge bɛsɛ, nɛ Simɔɔ Piɛɛ, win yoo ka win gɔro, nɛna na bɛɛ tire te yoruammɛ.

2 Durom ka alafia n bɛɛ sosia yèn sõ i Gusunɔ yɛ̃ ka maa Yesu bɛsɛn Yinni.

Yesugiin daa

3 Win sinaru ta sun kpuro wɛ̃ yèn bukata sa mɔ sa n ka wãaru mɔ sa n Gusunɔ sãamɔ, kpa sa n nùn giamɔ wi, wi u sun soka ka win yiiko ka win tɔn geeru.

4 Nge mɛya u sun nɔɔ mwɛɛ baka bɛɛrɛginu kua kpa i n ka bɔnu mɔ win daa sɔɔ, sanam mɛ i sankiranu suuri ni nu wãa handunia sɔɔ binɛn sõ.

5 Yen sõ, i kookari koowo i ka bɛɛn naanɛ dokebu sɔɔ lasabu gea sosi, kpa i lasabu gea sɔɔ yɛ̃ru sosi,

6 kpa i yɛ̃ru sɔɔ gaya sosi, kpa i gaya sɔɔ, suuru sosi, kpa i suuru sɔɔ Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ru sosi,

7 kpa i Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ru sɔɔ tɔn geeru sosi, kpa i tɔn geeru sɔɔ kĩru sosi.

8 Gãa nini, nù n wãa bɛɛ sɔɔ ma nu sosimɔ nu ǹ derimɔ i ko garu koo sarirugibu. Bɛɛn sɔmbura kun maa mɔ̀ arufaani sarirugiru n wa i ka bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi gia sãa sãa.

9 Adama wìn mi gãa ni, nu ǹ wãa, wiya sãa nge wɔ̃ko, u ku ra wa saruɔ. U maa duari ma ba nùn dɛɛrasia win gasɔn durum di.

10 Yen sõ, nɛgibu, i hania sosio i ka gia sãa sãa ma Gusunɔwa u bɛɛ soka ma u bɛɛ gɔsa, domi ì n kua mɛ, i ǹ sokuramɔ ka baadommaɔ.

11 Nge mɛya ba koo de i du ka bɛɛrɛ mi bɛsɛn Yinni Faaba kowo Yesu Kirisi u bandu dii sere ka baadommaɔ.

12 Yen sõna, ko na n da n sɔɔru sãa n ka bɛɛ gãa ni yaayasia baa mɛ i nu yɛ̃ kɔ, baa mɛ i maa yõ dim dim gem mɛ sɔɔ, mɛ i wura.

13 Adama na tamaa n weenɛ saa ye na wãa hunde sɔɔ, na n da n bɛɛ gãa ni yaayasiamɔ kpa bɛɛn laakari ya n ka seewa.

14 Domi na yɛ̃ ma ǹ n sosi kon wasi yini deri nge mɛ bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi u man sõɔsi.

15 Mɛya kon kookari ko kpa i ka kpĩ i gãa ni yaaya saa baayere nɛn doonarun biru.

Be ba Kirisin yiiko wa

16 Ka gem, sa ǹ suka swĩi ye tɔmba kua ka ben bwisi, sanam mɛ sa bɛɛ bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin dam ka win wuramaru giasia. Sa win kpãaru wawa ka bɛsɛn nɔni.

17 Domi sanam mɛ Gusunɔ Baaba u nùn bɛɛrɛ ka yiiko wɛ̃, u nɔɔ gagu nua saa yiiko bakagiin min di ga nɛɛ, "Winiwa nɛn Bii kĩnasi wì sɔɔ nɛn gɔ̃ru dobu kpuro wãa."

18 Bɛsɛn tii sa nɔɔ ge nua ga na wɔllun di sanam mɛ sa wãa ka wi guu dɛɛra ten wɔllɔ.

19 Nge mɛya Gusunɔn sɔmɔbun gari yi sirera. N weenɛ i yi swaa daki domi yi sãawa nge fitila ge ga ballimɔ yam wɔ̃kurɔ sere yam mu ka sãra kpa Yesu wi u sãa nge yam sãrerun kpera yu ka bɛɛn gɔ̃rusu bururasia.

20 Gbiikaa i de i n yeni yɛ̃ ma gari yi Gusunɔ u win sɔmɔbu sõɔwa yin gɛɛ sari yi tɔnu u koo kpĩ u tubusia ka win tii.

21 Domi Gusunɔn gari gɛɛ kun wãa yi tɔnu u gerua ka win tiin kĩru. Adama tɔmba Gusunɔn gari gerua nge mɛ Hunde Dɛɛro u bu sõɔsi.

2

Keu koosio weesugibu
(I maa mɛɛrio Yudu 4-13)

1 Adama sɔmɔ weesugiba raa wãa tɔn ben suunu sɔɔ. Mɛya maa keu koosio weesugiba

koo kurama bɛɛn suunu sɔɔ. Ba koo ka sɔ̃ɔsi weesuginu na ka bwisi, ni nu ra tɔmbu kam koosie kpa bu Yinni wi u bu yakia yina. Nge mɛya ba koo tii kam kobu sure suaru sɔɔ.

2 Tɔn dabira koo ben daa bɛrɛtɛkɛ swĩi, kpa ben sɔ̃, gabu bu gem swaa wɔmɛ.

3 Keu koosio weesugii ben binɛn sɔ̃, ba koo bɛɛ taki di ka ben gari yi ba bwisika ba seka. Adama saa tɛɛbun di ben siri kowo sɔɔru sãa u ka bu siri. Wi u koo maa bu kam koosia u ɲ dò.

4 Domi Gusunɔ u ɲ wɔllun gɔradoba deri be ba raa tora, adama u bu sure gɔriɔ mi ba bu nɛni wɔru sɔɔ yam wɔ̃kurɔ sere siribun tɔ̃ru.

5 U ɲ maa yeruku tɔmbu deri adama u Nɔwɛ faaba kua wi u gem kpara ka kpam tɔmbu nɔɔba yiru gabu ye u ka dera nim yibu bakara na ta handunian tɔmbu wukiri be ba ɲ win bɛɛrɛ yɛ̃.

6 U wuu si ba sokumɔ Sodomu ka Gomɔra taarɛ wɛ̃ ma u su kam koosia ka dɔ̃ɔ. Nge mɛya su kua yĩreru tɔn kɔ̃so be ba koo ra nan sɔ̃.

7 Ma u tɔn geo wi ba mɔ̀ Lɔtu yara wi u ra n nuki sankire tɔn kɔ̃so ben daa bɛrɛtɛkɛn sɔ̃.

8 Domi durɔ wi, u sãa tɔn geo tɔn ben suunu sɔɔ. Yam sãreru baateren kɔ̃sa ye u waamɔ ka ye u nɔɔmɔ ya win gɔ̃ru dɛɛrɔ tɔ̃ya mɔ̀.

9 N n mɛn na Gusunɔ u yɛ̃ mɛ u koo ka be ba win bɛɛrɛ yɛ̃ yara saa laakari mɛɛribun di. U maa yɛ̃ mɛ u koo tɔn kɔ̃sobu yi u ka bu wahala ko siribun sanam,

10 n mam nɛɛre be ba ben wasin kĩru kankam mɔ̀ ma ba Gusunɔn yiiko gɛma.

Keu koosio weesugii be, ba sãawa wɔbiagibu ka tii suobu, ba ɲ maa bɛrum mɔ bu ka wɔllun yiikogibu wɔmɛ.

11 Baa Gusunɔn gɔradoba, be ba bu dam ka yiiko kere gem gem, ba ɲ wɔllun yiikogibu taarɛ wɛ̃ɛmɔ ka wɔmburu Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.

12 Adama marumara tɔn be, ba ka yeni mɔ̀ nge yɛɛ yi yi wãa bu ka mwa bu gon sɔ̃. Ye ba kun tuba yera ba wɔmmɔ. Ba koo maa kam kowa nge yɛɛ yi.

13 Kɔ̃sa ye ba gabu kua, yera ba koo bu kɔsie. Ba ra n nuku dobu mɔ bà n ben wasin kĩnu kankam mɔ̀ sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara. Ba sãa nge too yãkuru, sanam mɛ ba dimɔ ka bɛɛ sannu ka ben akanu, ma ba yɛ̃ɛrimɔ ben taki ye ba tɔmbu dimɔ sɔɔ.

14 Ba ra n sakararun nɔni mɔ, toranu ku ra bu turi. Ba ra be ba kun yɔ̃ dim dim yina mwɛ. Ben gɔ̃ru ga binɛn dɔɔnɛ mɔ. Gusunɔ u bu bɔ̃rusi.

15 Ba swaa gea deri ma ba kɔ̃ɔra. Ba Balamu, Beorun biin swaa swĩi wi u kɔ̃san kobun are kĩa.

16 Adama Gusunɔ u nùn gerusi win torarun sɔ̃. Geema kɛtɛku ge ga ku ra gari ko ga ka nùn gari kua nge tɔnu ma ga Gusunɔn sɔmɔ win wiira kookoosu yɔ̃rasia.

17 Tɔn be, ba sãawa bwii nim sariba ka bukɔ ge woo ga bɔrikiamɔ. Gusunɔ u bu yam wɔ̃kuru yiiye ta kpã.

18 Ba woo kana gari gerumɔ yi yi ɲ wiru mɔ. Ba tɔnun gɔ̃run binɛ kankam dendimɔ bu ka gabu yina mwa be ba kisirama saa be ba toren min di.

19 Ba bu tii mɔru nɔɔ mwɛɛru kuammɛ, adama ben tii ba sãawa ye ya ka bu kam koore dɔɔn yobu. Domi baawure sãawa ye ya nùn kamian yoo.

20 Geema, tɔmbu bà n handunian daa bɛrɛtɛkɛ kisirari yèn sɔ̃ ba bɛsɛn Yinni Faaba kowo Yesu Kirisi gia, ma ba kpam dera ya bu mwa ya kamia nɔn mɛɛruse, ben wãa gbiikira koo sãaya ka sere dãakiru.

21 N ko n daa sanɔ ba kun gem swaa giare ka sere bu ye gia kpa bu wooda dɛɛra biru kisi ye ba bu wɛ̃.

22 Ye n bu deema ya sɔ̃ɔsimɔ ma mɔn teni ta gem gerumɔ te ta nɛɛ, "Bɔ̃ɔ ga wura ga gen sianu dabirimɔ, ma kurusɔ ge ba wobura ga kpam yironu burimɔ."

3

Yinnin wuramarun nɔɔ mwɛɛru

1 Nɛn kĩnasibu, tire teni ta sãawa tireru yiruse te na bɛɛ yoruammɛ. Ten baatere sɔɔ na kasu n bɛɛn bwisi gee yamia ka sɔ̃ɔsi te na bɛɛ yaayasiamɔ.

2 Na kĩ i Gusunɔn sɔmɔ dɛɛrobun gari yaaya yi ba raa gerua, ka maa Yinni Faaba kowon wooda ye gɔroba bɛɛ sɔ̃ɔsi.

3 Gbiikaa, i n yɛ̃ ma sanam dãakim sɔɔ, tɔmba koo yarima ba n sĩimɔ ka ben tiin gɔ̃ru kĩru. Ba koo bɛɛ yaakoru ko

4 kpa bu gere bu nɛɛ, Yesu u nɔɔ mwɛɛru kua ma u koo na, nge n ɲ mɛ. N n mɛn na, mana u wãa. Domi saa mìn di bɛsɛn

sikadoba ba gu, baayere ya wãawa nge
toren di.
5 Ba yeni duari sobun sõ, ma gasɔ gariya
Gusunɔ u gerua u ka wɔllu ka tem taka kua.
U tem wuna nim sɔɔn di, ma u mu mɔma ka
nim.
6 Nim mɛya u dera mu handunia yerukaa
kam koosia, ka mɛn yibu bakaru.
7 Ka gari tee yiya ba maa ka tɛ̃n wɔllu ka
tem yii dɔ̃ɔn sõ, sere tɔ̃ɔ te Gusunɔ u koo be
ba ɲ̀ win bɛɛrɛ yɛ̃ siri, kpa u bu kam koosia.
8 Adama nɛn kĩnasibu, i ku maa de i gãa
tee nini duari ma Yinni Gusunɔn mi, sɔ̃ɔ
teera sãawa nge wɔ̃ɔ nɔrɔbu, wɔ̃ɔ nɔrɔbu ya
maa sãa nge sɔ̃ɔ teeru.
9 Gaba tamaa Yinni u tɛɛmɔ u ka win nɔɔ
mwɛɛru yibia. Adama u ɲ̀ tɛɛmɔ. N n sãare
u tɛɛmɔ, u ka bɛɛ suuru sãawa domi u ɲ̀ kĩ
baa tɔn turo u kam ko. U kĩwa tɔmbu kpuro
bu gɔ̃ru gɔsia.
10 Ka mɛ, Yinnin tɔ̃ra koo nawa nge
gbɛnɔ. Tɔ̃ɔ te sɔɔra wɔlla koo doona ka wure
bakanu. Ye ya wãa wom dirum sɔɔ ya koo
yanda ka yam susu bakaru, kpa tem mu dɔ̃ɔ
mwaara ka gãa ni nu wãa mɛ sɔɔ.
11 Yèn sõ gãa ni kpuro nu koo kam ko nge
mɛ, i yɛ̃ sãa sãa nge mɛ n weenɛ bɛɛn sanum
mu n dɛɛre kpa i n Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃.
12 Kpa i n win tɔ̃ru mara i n kookari mɔ̀
tu ka na fuuku. Tɔ̃ɔ te sɔɔra dɔ̃ɔ koo wɔllu
kam koosia, kpa ye ya wãa handunia sɔɔ yu
yanda ka dɔ̃ɔn yam susuru.
13 Adama Gusunɔ u wɔn kpaaru ka tem
kpam nɔɔ mwɛɛru kua mi gem ko n wãa.
Yera sa mara.
14 Yen saabu kĩnasibu, nge mɛ i tɔ̃ɔ te
mara, i kookari koowo u ka bɛɛ deema bɔri
yɛndu sɔɔ kpa i kun disinu ka toraru mɔ.
15 Bɛsɛn Yinni ù n tɛmanɛ, ayera u sun
derie su ka faaba wa, nge mɛ bɛsɛn kĩnasi
Pɔlu u maa bɛɛ yorua ka bwisi yi Gusunɔ u
nùn kã.
16 Yera u yorua tirenu kpuro sɔɔ mi u gari
yi gerua. Win tirenu sɔɔ gam ka gam wãa mi
n tubusianu sɛ̃, ma yɛ̃ru sarirugibu be ba ɲ̀
yɔ̃ dim dim, ba gari yi gɔsikiamɔ, nge mɛ ba
ra ko ka Gusunɔn gari gɛɛ. Nge mɛya ba ka
ben tii kam kobu gawemɔ.
17 Adama bɛɛ nɛn kĩnasibu i gãa ni yɛ̃ kɔ.
N n mɛn na, i n tii sɛ kpa i ku de i kɔ̃ɔra i
wɔruma be ba ɲ̀ Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃n torarun
sõ.
18 Adama i n kpɛ̃amɔ bɛsɛn Yinni Faaba
kowo Yesu Kirisin durom sɔɔ kpa i n nùn
giamɔ. Su nùn bɛɛrɛ wɛ̃ tɛ̃n di sere ka
baadommaɔ. Ami.

TIRE GBIIKII TE YOHANU U YORUA

Tɔmba tamaa Yohanuwa u tire te yorua baa mɛ win yĩsiru ta ɲ̀ wãa mi. Mban sɔ̃na u tire teni yorua. Ben waati ye sɔɔ, sɔ̃ɔsiru gara tem pusi. Tera ba mɔ̀, ye tɔnu u koo kpĩ u baba u nɛnɛ, ya ɲ̀ dɛɛre. Adama ye ya ɲ̀ waarɔ ka nɔni nge hunde, yen bwesera ya dɛɛre. Adama sɔ̃ɔsi te, ta sãawa weesu. Ta ɲ̀ wure ma Yesu u kua tɔnu. Ta nɛɛ, u sãawa hunde tɔna ye ya ɲ̀ kpɛ̃ yu gbi. Yen sɔ̃na Yohanu u win tɔmbu kirɔ mɔ̀. U nɛɛ, Yesu ù kun daa kue tɔnu ma u ɲ̀ gu bɛsɛn sɔ̃, u ɲ̀ daa kpɛ̃ u sun faaba ko. Adama u gu ma sa kua win bibu. Sɔ̃ɔ teeru sa ko n ka nùn weenɛ.

Tire te, ta maa nɛɛ, Gusunɔ u sãawa yam bururam. Mɛya u maa kĩ tɔmbu ba n wãa mɛ sɔɔ. U maa sãawa kĩrun nuuru. Yen sɔ̃na n weenɛ win tɔmbu ba n kĩanɛ.

Tire ten kpunaa

1. Wãasinaa ka Gusunɔ ka maa tɔnusi, wiru 1:1n di sere wiru 2:17.
2. Kirisin yibɛrɛ, wiru 2:18-29.
3. Gusunɔn bibun daa, wiru 3.
4. Gusunɔn Hunde ka yibɛrɛn hunde, wiru 4:1-6.
5. Gusunɔ u sãawa kĩrun nuuru, wiru 4:7-21.
6. Naanɛ dokeobun nasara, wiru 5.

Gari wãarugii

1-2 Wãaru te ta ku ra kpe ta sɔ̃ɔsira. Sa tu wa. Sa ten seeda dimɔ, sa bɛɛ ten gari nɔɔsiamɔ te ta raa wãa Baaban mi, ma ba sun tu sɔ̃ɔsi. Ye wãa ten gari ka yã, ye ya wãa toren di, sa ye nua, sa ye wa ka nɔni, sa ye mɛɛra mam mam, bɛsɛn nɔma maa ye baba.

3 Yeya sa maa bɛɛ sɔ̃ɔmɔ kpa sa n ka sãa nɔɔ tia bɛsɛ ka bɛɛ, nge mɛ sa nɔɔ tia sãa ka Gusunɔ Baaba ka win Bii Yesu Kirisi.

4 Sa bɛɛ gari yini yoruammɛwa kpa bɛsɛ kpuron nuku dobu bu ka yibu.

Gusunɔ sãawa yam bururam

5 Labaari wee ye sa nua saa Yesu Kirisi win min di, ma sa bɛɛ ye nɔɔsiamɔ. Gusunɔ sãawa yam bururam, yam wɔ̃kuru sari win mi.

6 Sà n nɛɛ, sa nɔɔ tia sãa ka wi, ma sa sĩimɔ yam wɔ̃kuru sɔɔ, sa weesu mɔ̀wa, sa ɲ̀ maa gem kookoosu mɔ̀.

7 Adama sà n sĩimɔ yam bururam sɔɔ, nge mɛ win tii u wãa yam bururam sɔɔ, sa ko n nɔɔ tia sãa bɛsɛn tii tiinɛ. Win Bii Yesun yɛm mu maa sun dɛɛrasiamɔ saa toraru kpuron di.

8 Sà n nɛɛ, sa ɲ̀ toraru mɔ, sa tii nɔni wɔ̃kumɔwa, gem sari bɛsɛ sɔɔ.

9 Adama sà n bɛsɛn toraru wura, Gusunɔ u koo sun suuru kua kpa u sun dɛɛrasia bɛsɛn kom kɔ̃sum kpuron di domi u sãawa naanɛgii, wi u ra ko dee dee.

10 Sà n nɛɛ, sa ɲ̀ tore sa Gusunɔ weesugii mɔ̀wa, win gari kun maa wãa bɛsɛ sɔɔ.

2

Kirisi sun somimɔ

1 Bɛɛ nɛn bibu, na bɛɛ gari yini yoruammɛwa, i ku ka tora. Adama goo ù n tora, sa goo mɔ, wi u koo sun suuru kana Baaban mi, wiya Yesu Kirisi geegii.

2 Win tii u kua abɔru te ta ka bɛsɛn toranu kpuro doona, n ɲ̀ mɔ bɛsɛginu tɔna, ka handuniagibu kpuron torana.

3 Sà n win wooda mɛm nɔɔwammɛ, sanam mɛya sa ko gia ma sa nùn yɛ̃.

4 Goo ù n nɛɛ, u nùn yɛ̃, ma u kun win wooda mɛm nɔɔwammɛ, yɛ̃ro sãawa weesugii, gee sari wi sɔɔ.

5 Adama wi u win gari mɛm nɔɔwa, wi sɔɔra Gusunɔn kĩra yiba ka gem. Amɛniwa sa ko n ka yɛ̃ ma sa gbinnɛ ka wi.

6 Wi u gerumɔ u ka nùn maninɛ, n weenɛ u n sĩimɔ nge mɛ win tii u sĩa.

Wooda kpaa

7 Nɛn kĩnasibu, n ɲ̀ mɔ wooda kpaa na bɛɛ yoruammɛ, wooda gura, ye i raa mɔ saa toren di. Wooda gura ye, ya sãawa gari yi i nua kɔ.

8 Ka mɛ, wooda ye na bɛɛ yoruammɛ ya sãawa wooda kpaa, ma yen gem mu sɔ̃ɔsira Kirisi sɔɔ ka maa bɛɛ sɔɔ. Domi yam wɔ̃kura doonɔ, ma yam bururam gem mu ballimɔ.

9 Wi u gerumɔ u wãa yam bururam sɔɔ, ma u win beruse tusa, u wãawa yam wɔ̃kuru sɔɔ gina.

10 Wi u win beruse kĩ, yɛ̃ro wãawa yam bururam sɔɔ, gãanu maa sari wi sɔɔ ni nu koo goo sokurasia.

11 Adama wi u win beruse tusa, u wãawa yam wɔ̃kuru sɔɔ, u maa sĩimɔ yam wɔ̃kurɔ.

U ɲ̀ yɛ̃ mi u dɔɔ yèn sɔ̃ yam wɔ̃kura nùn wɔ̃ko kua.
12 Na bɛɛ yoruammɛ nɛn bibu, yèn sɔ̃ ba bɛɛ bɛɛn toranu kpeesia Yesun yĩsirun sɔ̃.
13 Na bɛɛ yoruammɛ bɛɛ baababa, yèn sɔ̃ i nùn yɛ̃ wi u wãa saa toren di. Na bɛɛ yoruammɛ bɛɛ aluwaasiba, yèn sɔ̃ i tɔn kɔ̃so wi tabu di.
14 Na bɛɛ yorua bɛɛ bibu, yèn sɔ̃ i Gusunɔ Baaba gia. Na bɛɛ yorua bɛɛ baababa, yèn sɔ̃ i nùn yɛ̃ wi u wãa saa toren di. Na bɛɛ yorua bɛɛ aluwaasiba, yèn sɔ̃ i dam mɔ, Gusunɔn gari maa wãa bɛɛ sɔɔ, ma i tɔn kɔ̃so wi tabu di.
15 I ku ra handunian yakande kĩa, ka gãa ni nu wãa handunia sɔɔ. Wi u ye kĩ, Baaban kĩra kun wãa wi sɔɔ.
16 Domi kpuro ye ya wãa handunia sɔɔ, tɔnun kĩru kankam, ka ye nɔni wan kɔdɛ, ka tii suabu, yen gaa kun nɛ saa Baaban min di, handunia miya ya wãa.
17 Handunia maa doonɔwa mi, ka yen binɛ, adama wi u Gusunɔn kĩru mɔ̀, u ko n wãawa sere ka baadommaɔ.

Kirisin yibɛrɛ

18 Nɛn bibu, saa dãaka mini. Nge mɛ i nua ma Kirisin yibɛrɛ u koo na, n wee tɛ̃, Kirisin yibɛrɛ dabira tunuma. Yen sɔ̃na sa yɛ̃ ma saa dãaka mini.
19 Bɛsɛn suunu sɔɔn diya ba yara, adama ba ɲ̀ sãa bɛsɛgibu. Domi bà n daa sãan na bɛsɛgibu, ba ko n daa wãa ka bɛsɛ. Adama ba yara, ma ya sɔ̃ɔsira ma be kpuro ba ɲ̀ daa sãawa bɛsɛgibu ka gem.
20 Adama bɛɛ i Hunde Dɛɛro mwa Kirisin min di ma bɛɛ kpuro i kua yɛ̃rugibu.
21 Na bɛɛ yorua, n ɲ̀ mɔ yèn sɔ̃ i ɲ̀ gem yɛ̃, adama yèn sɔ̃ i mu yɛ̃wa, i maa yɛ̃ ma weesu kun kpɛ̃ su yari gem di.
22 Wara sãa wee kowo ma n kun mɔ wi u nɛɛ Yesu kun sãa Kirisi. Yɛ̃ro wi, Kirisin yibɛrɛwa wi u Gusunɔ Baaba ka win Bii yinamɔ.
23 Domi wi u Bii yina, u ɲ̀ maa Baaba mɔ. Wi u Bii wura, u maa Baaba mɔwa.
24 Bɛɛ maa, i de ye i nua saa toren di, ya n wãa bɛɛn gɔ̃ruɔ, i ko n gbinnɛ ka Bii ka Baaba.
25 Nɔɔ mwɛɛru wee te Kirisi sun kua, teya wãaru te ta ku ra kpe.
26 Na bɛɛ yeni yoruawa be ba kĩ bu bɛɛ nɔni wɔ̃ken sɔ̃.
27 Adama bɛɛ, Hunde Dɛɛro wi i mwa Kirisin min di, u wãa bɛɛ sɔɔ. Yen sɔ̃, i ɲ̀ goon bukata mɔ wi u koo bɛɛ gãanu keu koosia. Adama yèn sɔ̃ Hunde Dɛɛro wi, u bɛɛ gãanu baanire keu koosiamɔ, ni nu sãa gem, n ɲ̀ mɔ weesu, yen sɔ̃, i n ka Kirisi maninɛ, nge mɛ Hunde Dɛɛro u bɛɛ sɔ̃ɔsi.
28 Tɛ̃ nɛn bibu, i n maninɛ ka wi, kpa sa n ka wɔrugɔru mɔ sanam mɛ u koo kurama, kpa su ku tii bere sekurun sɔ̃ tɔ̃ɔ te u koo na.
29 I n yɛ̃ ma Kirisi u sãawa geegii, i n maa yɛ̃ ma baawure wi u mɔ̀ dee dee, Kirisin biiwa.

3

Gusunɔn bibu

1 I mɛɛrio i wa, kĩi baka te Baaba sun kĩa, sere ba sun soka Gusunɔn bibu. Geema, mɛya sa sãa. Yenin sɔ̃na handuniagibu ba ɲ̀ sun yɛ̃ yèn sɔ̃ ba ɲ̀ nùn yɛ̃.
2 Nɛn kĩnasibu, tɛ̃ sɔɔ sa sãa Gusunɔn bibu, sa ɲ̀ yɛ̃ gina amɔna sa ko n sãa sia. Adama sa yɛ̃ ma sanam mɛ Kirisi u koo kurama sa ko n ka nùn weenɛ domi sa ko nùn wa nge mɛ u sãa.
3 Baawure wi u yĩiyɔ binin bweseru mɔ, u tii sãrasiamɔwa, nge mɛ Kirisi u sãre.
4 Baawure wi u toramɔ, u wooda saramɔwa, domi toraru, wooda saraba.
5 I yɛ̃ ma Yesu u nawa u ka toraru wuna, toraru maa sari wi sɔɔ.
6 Baawure wi u ka Kirisi maninɛ, u ku ra n toramɔ. Wi u ra n toramɔ, yɛ̃ro kun nùn waare, u sere nùn gia.
7 Nɛn bibu i ku de goo u bɛɛ nɔni wɔ̃ke. Wi u gea mɔ̀ u sãawa gemgii, nge mɛ Yesun tii u sãa.
8 Wi u ra n toramɔ, Setamgiiwa, domi saa toren diya Setam toramɔ. Ma Gusunɔn Bii u na u ka Setam sɔma kpeerasia.
9 Baawure wi u sãa Gusunɔn bii, u ku ra n maa toramɔ yèn sɔ̃ Gusunɔn wãara wãa wi sɔɔ. U ɲ̀ kpɛ̃ u n toramɔ domi u kua Gusunɔn bii.
10 Tɛ̃, sa ko kpĩ su tubu wi u sãa Gusunɔn bii ka wi u sãa Setamgii. Baawure wi u kun gea mɔ̀, ka maa wi u kun win beruse kĩ, u ɲ̀ sãa Gusunɔgii.

Su kĩana

11 Gari wee yi i nua saa toren di. Su kĩana

12 kpa sa kun sãa nge Kaɛni wi u sãa tɔn
kɔ̃so wigii ma u win wɔnɔ go. Mban sɔ̃na u
nùn go. U nùn go yèn sɔ̃ win tii u kom kɔ̃sum
kua, wɔnɔ maa kom gem kua.
13 Nɛgibu, i ku biti soora handuniagibu bà
n bɛɛ tusa.
14 Yèn sɔ̃ sa bɛsɛn berusebu kĩ, sa yɛ̃ ma sa
gɔɔ sarari, sa dua wãaru sɔɔ. Wi u kun tɔnun
kĩru mɔ, u wãawa gɔɔ sɔɔ.
15 Baawure wi u win beruse tusa, u sãawa
tɔn gowo. Bɛɛn tii i maa yɛ̃ ma tɔn gowo goo
sari wi u wãaru te ta ku ra kpe mɔ.
16 Yeni sɔɔra sa ka gia nge mɛ kĩra sãa,
domi Kirisi u win wãaru wɛ̃ bɛsɛn sɔ̃. Nge
mɛya, n maa weenɛ su bɛsɛn tiin wãaru wɛ̃
bɛsɛn berusebun sɔ̃.
17 Goo ù n dukia mɔ handunia ye sɔɔ, ma
u wa win beruse u yãaru mɔ, ma u nùn biru
kisi, amɔna Gusunɔn kĩra ko n ka wãa yɛ̃ro
sɔɔ.
18 Nɛn bibu i ku de su kĩana ka gari tɔna,
adama su kĩi geeru sɔ̃ɔsi bɛsɛn kookoosu sɔɔ.

Gusunɔn wuswaaɔ

19 Kookoo si sɔɔn diya sa ko n yɛ̃ ma sa sãa
gemgibu kpa sa n toro sindu mɔ Gusunɔn
wuswaaɔ.
20 Domi bɛsɛn gɔ̃ru gà n sun taarɛ wɛ̃ɛmɔ
sa yɛ̃ ma Gusunɔ u bɛsɛn gɔ̃ru kere, u maa
kpuro yɛ̃.
21 Yen sɔ̃, nɛn kĩnasibu, bɛsɛn gɔ̃ru gà kun
sun taarɛ wɛ̃ɛmɔ, sa ko n toro sindu mɔ
Gusunɔn wuswaaɔ.
22 Ma baayere kpuro ye sa bikiamɔ, sa ye
waamɔ saa win min di, domi sa win wooda
nɛni, sa maa mɔ̀ ye n wã win nɔni sɔɔ.
23 Win wooda wee, su win Bii Yesu
Kirisin yĩsiru naanɛ doke, kpa su kĩana nge
mɛ u sun sɔ̃ɔwa.
24 Wi u win woodaba swĩi u ka Gusunɔ
maninɛ, Gusunɔ maa ka nùn maninɛ. Yenin
min diya sa yɛ̃ ma u ka sun maninɛ win
Hunde Dɛɛro wi u sun wɛ̃n sɔ̃.

4

Gusunɔn Hunde

ka yibɛrɛn hunde

1 Nɛn kĩnasibu i ku tɔmbu kpuro naanɛ ko
be ba gerumɔ ba Hunde Dɛɛro mɔ, adama i
bu wɛ̃ɛrio bà n sãa Gusunɔgibun na, domi
Gusunɔn sɔmɔ weesugiba yiba handunia ye
sɔɔ.
2 Yenin min diya i ko kpĩ i tubu be ba
Gusunɔn Hunde mɔ. Baawure wi u wura
ma Yesu Kirisi u kua tɔnu, wiya u sãa
Gusunɔgii.
3 Wi u kun maa wure ma Yesu u kua tɔnu,
u ǹ sãa Gusunɔgii, Kirisin yibɛrɛwa, wìn
gari i nua u sisi, u mam tunuma handunia
sɔɔ kɔ.
4 Bɛɛ nɛn bibu, i sãa Gusunɔgibu i maa
sɔmɔ weesugii be kamia kɔ. Domi wi u wãa
bɛɛ sɔɔ u dam mɔ u kere wi u wãa handunia
ye sɔɔ.
5 Beni handuniagiba ba sãa, yen sɔ̃na
ba ka handunian bwisi gari mɔ̀, ma
handuniagiba bu swaa daki.
6 Bɛsɛ sa sãawa Gusunɔgibu. Baawure wi
u Gusunɔ yɛ̃ u ra sun swaa daki, adama wi
u kun Gusunɔ yɛ̃ u ku ra sun swaa daki.
Yenin min diya sa ko kpĩ su gem ka weesu
wunana.

Gusunɔ u sãawa kĩrun nuuru

7 Nɛn kĩnasibu, i de su kĩana, domi kĩra
naamɔwa saa Gusunɔn min di. Baawure wi
u tɔnun kĩru mɔ u sãawa Gusunɔn bii, u maa
Gusunɔ yɛ̃.
8 Wi u kun tɔnun kĩru mɔ, yɛ̃ro kun
Gusunɔ yɛ̃ domi Gusunɔ sãawa kĩrun nuuru.
9 Wee mɛ Gusunɔ u sun win kĩru sɔ̃ɔsisina,
u win Bii teereru gɔrima handunia ye sɔɔ sa
n ka wãaru te ta ku ra kpe mɔ wi sɔɔ.
10 Amɛniwa kĩi te, ta sãa, n ǹ mɔ bɛsɛra sa
Gusunɔ kĩa, adama wiya sun kĩa, ma u win
Bii gɔrima u ka ko abɔru bɛsɛn toranun sɔ̃.
11 Nɛn kĩnasibu, Gusunɔ ù n sun kĩ too nge
mɛ, n weenɛ bɛsɛn tii su maa kĩana.
12 Goo kun Gusunɔ waare. Sà n kĩanɛ,
Gusunɔ u ka sun maninɛ, ma win kĩra
yibumɔ bɛsɛ sɔɔ.
13 Sa yɛ̃ ma sa ka nùn maninɛ, win tii
maa ka sun maninɛ domi u sun win Hunde
Dɛɛro kã.
14 Bɛsɛ maa sa wa, sa maa seeda dimɔ ma
Baaba u win Bii gɔrima u ka ko handunian
Faaba kowo.
15 Baawure wi u wura ma Yesu sãawa
Gusunɔn Bii, Gusunɔ ka nùn maninɛ, ma
yɛ̃ro maa ka Gusunɔ maninɛ.
16 Ma bɛsɛ sa kĩi te yɛ̃, sa maa tu naanɛ
doke te Gusunɔ u mɔ bɛsɛ sɔɔ.
Gusunɔ sãawa kĩrun nuuru. Baawure
wi u tɔnun kĩru mɔ u ka Gusunɔ maninɛ,
Gusunɔ maa ka nùn maninɛ.

17 Nge mɛya win kĩra yibusinɛ bɛsɛ sɔɔ,
kpa sa n ka toro sindu mɔ siribun sanam,
domi nge mɛ Kirisi u sãa, mɛya maa bɛsɛn
tii sa sãa handunia ye sɔɔ.
18 Bɛrum sari kĩru sɔɔ, kĩi te ta yiba ta ra
bɛrum kpuro gire. N n mɛn na, wi u bɛrum
mɔ, kĩra kun yiba wi sɔɔ, domi u sɛɛyasiabu
yĩiyɔ.
19 Kĩra wãa bɛsɛ sɔɔ yèn sõ Gusunɔ u gbia
u sun kĩa.
20 Goo ù n nɛɛ u Gusunɔ kĩ ma u win
beruse tusa, u sãawa wee kowo. Domi wi
u kun win beruse kĩ wi u waamɔ, u ṅ kpẽ u
Gusunɔ kĩa wi u kun waare.
21 Gusunɔ maa sun wooda yeni wẽ u nɛɛ,
wi u nùn kĩ, u de u n maa win beruse kĩ.

5

Handunian kamiabu

1 Baawure wi u naanɛ doke ma Yesu
sãa Kirisi wi, yẽro sãawa Gusunɔn bii, ma
baawure wi u tundo kĩ, u maa bii kĩwa.
2 Sà n Gusunɔ kĩ ma sa win wooda mɛm
nɔɔwammɛ, sa ko n yẽ ma sa win bibu kĩ.
3 Sà n Gusunɔ kĩ sa ko maa win wooda
nɛnɛ. Win wooda kun maa sẽ.
4 Domi Gusunɔn bii baawure u ra
handunia kamiɛ. Ka bɛsɛn naanɛ dokeba
sa ra handunia kamiɛ.
5 Wi u handunia kamiamɔ, wiya wi u
naanɛ doke ma Yesu sãawa Gusunɔn Bii.

Seeda ye ba Yesu Kirisi diiya

6 Yesu Kirisi wiya wi u na ka nim ka yɛm.
U ṅ nɛ ka nim tɔna, adama ka yɛm sanna.
Hunde Dɛɛron tii u yen seeda dimɔ, yèn sõ
u sãa gemgii.
7 Domi seedagibu itawa ba wãa [Gusunɔ
wɔllɔ, Baaba, ka Gari, ka Hunde Dɛɛro. Be
ita ye, ba sãa nɔɔ tia. Ma seeda ita maa wãa
handunia ye sɔɔ,]
8 Hunde Dɛɛro, ka nim, ka yɛm. Be ita ye,
ba maa sãa nɔɔ tia.
9 Bɛsɛ sa tɔmbun seeda wuramɔ, adama
Gusunɔn seeda kpãaru kere mɛ, domi
Gusunɔn seeda sãa seeda ye u win Bii diiya.
10 Wi u Gusunɔn Bii naanɛ doke, u seeda
ye mɔ win tii sɔɔ. Wi u kun naanɛ doke, u
Gusunɔ wee kowo kuawa yèn sõ u ṅ seeda
wure ye u win Bii diiya.
11 Seeda ye wee, Gusunɔ sun wãaru te ta
ku ra kpe wẽ. Wãa te, ta wãawa win Bii sɔɔ.
12 Wi u Bii mɔ, u maa wãa te mɔ. Wi u kun
Gusunɔn Bii mɔ, u ṅ wãa te mɔ.

Wãaru te ta ku ra kpe

13 Na bɛɛ yeni yoruawa bɛɛ be i Gusunɔn
Biin yĩsiru naanɛ doke, kpa i n ka yẽ ma i
wãaru te ta ku ra kpe mɔ.
14 Sa naanɛ sãa ma sà n nùn gãanu kana ni
nu sãa win kĩru, u sun swaa daki.
15 Sà n maa yẽ ma u bɛsɛn kanaru swaa
daki, sa yẽ ma baayere ye sa kanamɔ win mi,
bɛsɛgia kɔ.
16 Goo ù n wa win beruse u toramɔ te ta
kun sãa gɔɔgiru, u kanaru koowo. Gusunɔ u
koo bu wãaru wẽ be ba toramɔ te ta kun sãa
gɔɔgiru. Adama toraru gara wãa te ta ra gɔɔ
ma. Na ṅ gerumɔ goo u kanaru ko ten sõ.
17 Gem sariru baatere ta sãawa toraru,
adama n ṅ mɔ te kpuro ta sãa gɔɔgiru.
18 Sa yẽ ma baawure wi u sãa Gusunɔn bii
u ku ra n toramɔ, domi Gusunɔn Bii nùn
kõsu, tɔn kõso wi kun maa kpẽ u nùn baba.
19 Bɛsɛ sa yẽ ma sa sãa Gusunɔgibu, adama
handunia kpuro wãa tɔn kõso win nɔma sɔɔ.
20 Sa maa yẽ ma Gusunɔn Bii u na, ma u
sun bwisi kã su ka Gusunɔ Yinni gemgii gia.
Sa gbinnɛ ka gemgii wi, win Bii Yesu Kirisin
min di. Yesu Kirisi wiya sãa Gusunɔ Yinni
gemgii. U maa sãa wãaru te ta ku ra kpen
nuuru.
21 Nɛn bibu, i n tii sɛ ka bũu sãaru.

TIRERU YIRUSE TE YOHANU U YORUA

Dabiru ba nɛɛ, Yesun yigbɛru gara ba ka yã mini te Yohanu u soka kurɔ ka win bibu. U bu sɔ̃ɔmɔ bu kĩanɔ. U maa bu kirɔ mɔ̀ ba n tii sɛ ka keu koosio weesugibu ka ben sɔ̃ɔsinu.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, naasu 1-3.
2. Gem ka kĩru, naasu 4-11.
3. Gari dãaki, naasu 12-13.

Tɔbiribu

1 Kurɔ wunɛ *, nɛ wi na sãa Yesun yigbɛ guro guro, na nun tɔbura, wunɛ wi Gusunɔ u gɔsa ka wunɛn bibu be na kĩ gem sɔɔ. N ǹ mɔ nɛ tɔna na bu kĩ, ka be ba gem gia kpurowa,

2 yèn sɔ̃ gem mɛ, mu wãa bɛsɛn gɔ̃ruɔ, mu ko n maa ka sun wãa sere ka baadomma.

3 Gusunɔ Baaba, ka Yesu Kirisi win Bii bu sun durom, ka wɔnwɔndu kua, kpa bu sun alafia wɛ̃ kĩru ka gem sɔɔ.

Gem ka kĩru

4 Nɛn nukura dora gem gem ye na wa wunɛn bibu gaba sĩimɔ gem sɔɔ nge mɛ Gusunɔ Baaba sun yiire.

5 Tɛ̃, kurɔ wunɛ, ye na nun yoruammɛ, ya ǹ sãa wooda kpaa, ya sãawa ye sa mɔ toren di. Na nun kanamɔ, su de su kĩana.

6 Kĩru ta sãawa Gusunɔn woodan mɛm nɔɔbu. Yeya wooda ye i nua saa toren di, yè sɔɔ n weenɛ i n sĩimɔ.

7 Dabira ba yarinɛ handunia sɔɔ ba tɔmbu swaa nim wiamɔ. Ba ǹ wure ma Yesu Kirisi u na handunia sɔɔ u kua tɔnu. Wi u sãa nge mɛ, wiya swaa nim wio ka Kirisin yibɛrɛ.

8 I tii laakari koowo, kpa i ku bɛsɛn sɔmburun are kɔ̃, i de i ten arufaani wa.

9 Baawure wi u ǹ yɔ̃re Kirisin sɔ̃ɔsiru sɔɔ, ma u tu sarari, u ǹ Gusunɔ mɔ. Adama wi u yɔ̃ te sɔɔ, u Baaba ka maa Bii mɔ.

10 Goo ù n na bɛɛn mi, ma n kun ka Kirisin sɔ̃ɔsi te, i ku yɛ̃ro dam koosia, i ku maa nùn domaru kua.

11 Domi wi u nùn yen gaa kua, u bɔnu mɔ win kom kɔ̃sum sɔɔ.

Gari dãaki

12 Baa mɛ na gãa dabinu mɔ n bɛɛ yorua, na ǹ kĩ n ni kpuro yore tireru sɔɔ. Adama na yĩiyɔ n bɛɛ beram na, kpa n ka bɛɛ gari ko nɔɔ ka nɔɔ kpa bɛsɛn nuku dobu bu ka yibu.

13 Wunɛn wɔnɔ wi Gusunɔ u maa gɔsa, win biba nun tɔbura.

---

* **1:1** ***kurɔ wunɛ*** - Dabiru ba nɛɛ, Yesun yigbɛru gara ba ka yã mini, te ba soka kurɔ ka win bibu.

TIRERU ITASE
TE YOHANU U YORUA

Gayusiwa Yohanu u tire te yorua. Durɔ wi, u sãawa tɔn geo. U ra waasu kowobu somi. Adama goo u wãa ka wi, wi ba mɔ̀ Diotɛfu. Wi, u kĩwa u n sãa tɔnwero. U Yohanun gari yina. Tire te, ta sun sõɔsimɔ nge mɛ yellu, Yesugibu ba wahala mɔ nɔɔsinaa sarirun sõ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, naasu 1-4.
2. Waasu kowobun dam koosiabu, naasu 5-8.
3. Diotɛfu ka Demɛtiru, naasu 9-12.
4. Tɔbiri dãakibu, naasu 13-15.

Tɔbiribu

1 Gayusi, wunɛ wi na kĩ ka gem, nɛ wi na sãa Yesun yigbɛ guro guro, nɛna na nun tɔbura.

2 Nɛn kĩnasi na kanamɔ a n kuuramɔ gãanu baanire sɔɔ, kpa wunɛn wasi yi n bwãa do nge mɛ wunɛn hunde ya sãa.

3 Nɛn nukura dora too too sanam mɛ naanɛ dokeobu gaba na, ma ba seeda di nge mɛ gem mu wãa wunɛ sɔɔ, ka nge mɛ a sĩimɔ gem mɛ sɔɔ.

4 Nuku dobu gabu sari bi bu kere n nɔ nɛn biba sĩimɔ gem sɔɔ.

Waasu kowobun

dam koosiabu

5 Nɛn kĩnasi, naanɛ dokeon koma a mɔ̀ sanam mɛ a naanɛ dokeobu nɔɔrimɔ, n ku mam ko be ba sãa sɔbu.

6 Ba wunɛn kĩrun seeda dimɔ Yesun yigbɛrun wuswaaɔ. A de a n da bu kusenu kue ben sanum sɔɔ nge mɛ n weenɛ Gusunɔgii u ko.

7 Domi Yinnin yĩsirun sõna ba doona, ba ǹ gãanu mwɛ naanɛ doke sarirugibun mi.

8 Yen sõ, bɛsɛra n weenɛ su tɔn ben bweseru somi, kpa bɛsɛn tii sa n bɔnu mɔ ka be, gem kparabu sɔɔ.

Diotɛfu ka Demɛtiru

9 Na Yesun yigbɛru tire piibu gagu yorua, adama Diotɛfu, wi u kĩ u n sãa ben gbiikoo u ǹ nɛn gari wure.

10 Yen sõna nà n na, kon gere daa ye u mɔ̀ u ka sun gari kõsi manimɔ. N ǹ ye tɔna, u ku ra maa naanɛ dokeobu dam koosie. Be ba maa kĩ bu bu dam koosia, u ra bu yinariwa, kpa u bu gira saa Yesun yigbɛrun di.

11 Nɛn kĩnasi a ku kom kõsum saari ma n kun mɔ kom gem. Wi u gea mɔ̀ u sãawa Gusunɔgii, adama wi u kõsa mɔ̀ u ǹ Gusunɔ yɛ̃wa.

12 Demɛtiru u seeda gea mɔ baawure kpuron mi, ka maa gem tiin wuswaaɔ. Bɛsɛn tii sa nùn seeda diiyammɛ, a maa yɛ̃ ma bɛsɛn seeda sãawa gem.

Tɔbiri dãakibu

13 Na gãa dabinu mɔ n ka nun yorua, adama na ǹ kĩ n ni kpuro yore tireru sɔɔ.

14 Na yĩiyɔ sa ko waana ǹ n sosi, kpa su gari ko nɔɔ ka nɔɔ.

15 Alafia ya n wãa ka wunɛ.

Wunɛn bɔrɔba kpuro ba nun tɔbura. A maa man bɛsɛn bɔrɔba tɔbirio tia tia.

TIRE
TE YUDU U YORUA

Yudu u sãawa Yesu Kirisin wɔnɔ turo. Yesugibu kpurowa u tire te yorua. Saa ye, gaba seewa ben suunu sɔɔ ba sõɔsi weesuginu sõɔsimɔ ni nu koo de ben Yesun yigbɛnu nu karana. Tɔn be ba sõɔsi ni mɔ̀ mi, ba wãawa kom bɛrɛtɛkɛ sɔɔ. Adama Gusunɔ u koo bu kam koosia nge mɛ u yeruku tɔmbu gabu kua be ba ǹ nùn mɛm nɔɔwɛ. N weenɛwa Yesugibu bu ka tii yina. Domi ba Gusunɔn gari mɔ yi yi sãa gem sere ka baadommaɔ. Yiya n weenɛ ba n da dendi.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, naasu 1-2.
2. Keu koosio weesugibu, naasu 3-16.
3. Yiirebu ka kirɔ, naasu 17-23.
4. Siara dãakibu, naasu 24-25.

Tɔbiribu

1 Nɛ Yudu, Yesu Kirisin yoo, nɛ wi na sãa Yakɔbun wɔnɔ, na bɛɛ tire teni yoruammɛ, bɛɛ be Gusunɔ Baaba u soka. U bɛɛ kĩ, ma u bɛɛ kõsu Yesu Kirisin sõ.
2 Gusunɔ u n bɛɛ wɔnwɔndu ka alafia ka kĩru sosiammɛ.

Keu koosio weesugibu
(I maa mɛɛrio Piɛɛ II, 2:1-17)

3 Nɛn kĩnasibu, na raa kĩ n bɛɛ tireru yorua, nɛ ka bɛɛn faaban garin sõ, adama wee tɛ̃ n kua tilasi n ka bɛɛ tire teni yorua n ka bɛɛ hania koosia kpa i ka gari yi i naanɛ doke suna yi Gusunɔ u wigibu wɛ̃ nɔn teeru sere ka baadommaɔ.
4 Domi tɔn kõsobu gaba dua gbɛnum bɛɛn suunu sɔɔ be ba Gusunɔn durom gɔsikia, bu ka ben kom kõsum gafara wa, ma ba Yesu Kirisi yina, wi u sãa bɛsɛn Yinni boko. Saa gasɔ gasɔn diya ba yorua ye n koo bu deema siribun biru.
5 Baa mɛ i ye kpuro yɛ̃ sãa sãa, ka mɛ, na kĩ n bɛɛ yaayasia ma ye Yinni Gusunɔ u Isirelin tɔmbu wɔra saa Egibitin tem di u kpa, yen biru u be ba ǹ naanɛ doke kam koosia.
6 I maa wɔllun gɔradoba yaayo bèn ayera kun bu turie, ma ba ben tiin wãa yeru gɛma ba deri. Gusunɔ u ka bu yɔni bɔkua, u kpɛ̃ɛ yam wõkuru sɔɔ ba ka siribun tõɔ bentembereru mara.
7 Mɛya maa Sodomu ka Gomɔra, ka wuu si su su sikerenɛ, si kpuron tɔmbu ba maa daa bɛrɛtɛkɛ kua, tɔn durɔbu ka tɔn durɔbu ba tii sankunamɔ. Ba wuu si kpeerasia ka dõɔ wi u ku ra gbi, ma n kua yĩreru tɔmbun sõ.
8 Ka mɛ, tɔn kõso be maa, ben bwisikunu sɔɔ ba ka toranu tii disi dokemɔ, ba ǹ wirugibu wiru kpĩiyammɛ ma ba wɔllun yiikogibu wɔmmɔ.
9 Adama Misɛli, wi u sãa Gusunɔn gɔradoban wirugii, u ǹ kãka u Setam taarɛ wɛ̃ ka wɔmburu dɔma te ba sanna ba Mɔwisin goru sikirinɛ, adama u Setam sõɔwawa u nɛɛ, "Yinni Gusunɔwa u koo nun gerusi."
10 Adama tɔn kõso be, ye ya kun bu yeeri yeya ba wɔmmɔ, ye ba maa mɔ̀ ka marumaruru nge yɛɛ yeya ya bu kam koosiamɔ.
11 Nɔni swãarugiba ba sãa. Domi ba Kaɛnin yira swĩi, ba tii sure toraru sɔɔ bu ka are wan sõ nge mɛ Balamu u kua, ma ba Gusunɔ seesi nge mɛ Kore u kua, ma ba tii kam koosia.
12 Tɔn be, ba sãawa sankara kowobu bɛɛn tõɔ baka ni i ra ko kĩrun sõ sɔɔ, ba ka bɛɛ dimɔ, ka sekuru sariru, ba ben tii nɔɔrimɔ tɔna. Ba sãawa nge guru winu ni woo ga bɔrikiamɔ, ni nu ku ra ka gura nɛ. Ba sãa nge dãa ni nu dɛrura nu ǹ binu mɔ, ni ba wuka ka gbiniɔ, ni nu gu mam mam.
13 Ba sãawa nge nim wõkun nim kure ni nu kukumɔ. Nge mɛ nu nin yakeru kõɔmɔ mɛya ba maa ben sekuru sari kom sõɔsimɔ. Ba sãawa nge wɔllun kperi yi yi yin swaa bie, Gusunɔ u bu yam wõku te ta kpã yiiye tè sɔɔ ba koo du ka baadomma.
14 Enɔku maa, wi u sãa Adamun sikadobun tõka nɔɔba yiruse u Gusunɔn gari gerua ben sõ u nɛɛ, wee, Yinni u sisi ka win gɔrado dɛɛro dabi dabiru
15 u ka baawure kpuro siri kpa u ka Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ru sarirugibu kpuro taarɛ wɛ̃ ben kom kõsum kpuron sõ mɛ ba kua Gusunɔn gɛndun sõ, ka maa gari kõsin sõ yi torobu be ba ǹ Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ ba nùn gerusi.
16 Tɔn be, ba ra n wure, gãanu sari ni nu ra bu wɛ̃re, ben binɛ bu kpare. Ba ra woo kana gari gere, ba maa tɔmbu gari dori sõɔmɔ bu ka yɛ̃robun gãanu wa.

Yiirebu ka kirɔ

17 Adama bɛɛ nɛn kĩnasibu, n weenɛ i gari
yi yaaya yi bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin gɔroba
raa gerua.
18 Domi ba bɛɛ sɔ̃ɔwa ma sanam dãakim
sɔɔ tɔn yaako kowoba koo na be Gusunɔn
bɛɛrɛ yɛ̃ɛ sarira koo de ben binɛ ya n bu
kpare.
19 Beya ba ka karanaa naamɔ, ba ben tiin
bwisikunu mɔ̀, ba ǹ Hunde Dɛɛro mɔ.
20 Adama bɛɛ nɛn kĩnasibu, i tii tãsisio
bɛɛn naanɛ doke dɛɛrabu sɔɔ i n kanaru mɔ̀
ka Hunde Dɛɛron dam.
21 I tii nɛnuɔ Gusunɔn kĩru sɔɔ, i n ka bɛsɛn
Yinni Yesu Kirisin wɔnwɔndu mara te ta
koo ka bɛɛ wãaru te ta ku ra kpe naawa.
22 I ben wɔnwɔndu waawo be ba gɔ̃rusu
yiru yiru mɔ̀.
23 I n gabu gawamɔ dɔ̃ɔ sɔɔn di i n bu faaba
mɔ̀. I maa gabun wɔnwɔndu waawo ta n ka
bɛrum mɛnnɛ, adama i n ben toranu tusa
sere ka ben yabenɔ ni ben daa ya disinu
tɛɛni.

Siara dãakibu

24-25 Gusunɔ turo sãa bɛsɛn Faaba kowo
wi u koo kpĩ u bɛɛ kɔ̃su i ku ka wɔruma,
kpa u bɛɛ terasia win yiiko sɔɔ taarɛ sariru
sɔɔ ka nuku dobu. Wiya u yiiko ka kpãaru
ka dam ka girima mɔ saa bɛsɛn Yinni Yesu
Kirisin min di, yee yellun di, ka tɛ̃, sere ka
baadommaɔ. Ami.

YOHANUN KÃSIRU
TE TA YESU KIRISI SƆƆSI

Yohanu u win kãsi teni yoruawa sanam mɛ ba Yesugibu nəni sõəmə ben naanɛ dokebun sõ. Yera u bu yorua u ka bu dam kẽ ben nəni swãaru səə. Tire ten gari dabinu nu sãawa yĩrenu ni nu tubum sẽ.

Tire teni, ta sãawa Bibelin tire dãakiru. Ta sun sõəsimə nge mɛ handunia ya koo ka wiru goora ka nge mɛ Yesu u ko n sãa sanam mɛ u koo wurama.

Ta maa sun sõəmə nge mɛ Yesu u sãa. U sãawa wi u raa wãa, mɛya u wãa gisə, u ko n maa wãawa sere ka baadommaə. U sãawa gãanu kpuron tore ka nin wii gowo. U maa sãa sinambun sunə ka yinnibun Yinni. U maa sãa win yigbɛrun wirugii. U sãawa nge gbee sunə ge ga yara Yudan bweserun di. U sãawa yãku kowo tənwero, ma u maa sãa nge yãa kinɛ kpɛndu te ba ka yãkuru kua.

Tire ten gari mɛro ya sãawa, Gusunə u koo Setam tabu di mam mam saa Yesu Kirisin min di. Mɛya u koo be ba nùn naanɛ sãa doo nəəru wẽ ù n wən kpaaru ka tem kpam swĩi.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1-8.
2. Tire ni ba Yesun yigbɛnu nəəba yiru yorua, wiru 1:9n di sere wiru 3:22.
3. Ye ya koo koora sia, wiru 4:1n di sere wiru 22:5.
4. Yesun wuramaru, wiru 22:6-21.

Tire tenin asansi

1 Tire teni səə ba gãa ni yorua ni Yesu Kirisi u terasia. Gusunəwa u nùn gãa ni wẽ u ka win səm kowobu sõəsi ye ya koo koora ǹ n sosi. Nɛ Yohanu, nɛ wi na sãa Kirisin yoo, u man ye sõəsi, saa win gəradon min di wi u man gəria.

2 Na ye kpuron seeda di ye na ka nəni wa. Na Gusunən gari nəəsia ka seeda ye Yesu Kirisi u di.

3 Doo nəərugiiwa wi u Gusunən gari yinin gari garimə, doo nəərugiba maa be ba yi swaa daki, ma ba nɛni ye ba yorua səə. Domi yen saa ya turuku kooma.

Yesun yigbɛnu nəəba yirun

təbiribu

4-5 Nɛ Yohanu, na bɛɛ Yesun yigbɛnu nəəba yiru təbura Asin tem səə.

Gusunə Yinni wi u wãa, wi u raa wãa, wi u maa sisi, ka hundeba nəəba yiru be ba wãa Gusunən sina kitarun wuswaaə, ka maa Yesu Kirisi wi u sãa seeda dio naanɛgii wi ba gbia ba seeya gərin di, wi u maa sãa sina boko, bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia wẽ.

Yesu u sun kĩ. Ka win yɛma u sun yakia bɛsɛn toranun di.

6 Ma u sun mɛnna u kua bɛsɛn sunə, u sun kua win Baaba Gusunən yãku kowobu. Wiya u sinandu ka yiiko mə sere ka baadommaə. Ami.

7 Wee, u sisi guru winu səə. Baawure u koo nùn wa, baa be ba nùn səkan tii. Handunian bwesenu kpuro nu koo gəə wuri ko win sõ. Mɛya n ko n sãa. Ami.

8 Gusunə Yinni Dam kpurogii, wi u wãa, wi u raa wãa, wi u maa sisi, u nɛɛ, wiya gãanu kpuro torua, u koo maa ni wiru go.

Yohanu u Kirisi wa kãsiru səə

9 Nɛna Yohanu bɛɛgii, nɛ wi na maa bənu mə ka bɛɛ nəni swãaru səə ka Gusunən bandu səə ka tɛmanabu səə yèn sõ sa gbinnɛ ka Yesu. Ba ka man na tem bure teni səə te ba mò Patuməsi Gusunən garin sõ ka Yesun seedan sõ.

10 Yinnin tõru səə Hunde Dɛɛro dera na kãsa, ma na nəə damguu nua nɛn biruə nge kãakãagi

11 ga nɛɛ, n yoruo tireru səə ye na waamə, kpa n tire te mərisia Yesun yigbɛnu nəəba yirun mi, Efesuə, ka Simiiniə, ka Pɛɛgamuə, ka Tiatiraə, ka Saaduə, ka Filadɛɛfiə, ka Lodiseə.

12 Ye na sĩira n ka wa wi u ka man gari mò, yera na dabu wuraginu nəəba yiru wa.

13 Ma na goo wa nge tənun bii u yõ dabu nin suunu səə. U yaberu sebua ta wãa sere win naa kəənə ma u kpaki wuragia sẽke win gãasə.

14 Win wiru ka win seri buririwa nge wẽsu ǹ kun mɛ nge gunsu ma win nəni sãa nge dõə yara.

15 Win naasu balliməwa nge sii gan te ba yania ba tea, ma win nəə ga sãa nge surun bakaru.

16 Ma u kperi nəəba yiru nɛni win nəm geuə, ma takobi nəə durora ye ba dẽɛra biru

ka wuswaa ya yarimɔ win nɔɔn di, ma win wuswaa ballimɔ nge sõɔ wii wɔllun sõɔ.
17 Ye na nùn wa, na wɔruma win naasɔ nge goru. Ma u man win nɔm geu sɔndi u nɛɛ, n ku bɛrum ko, wiya u sãa gbiikoo ka dãako.
18 Wiya u sãa waso, u raa gu adama tẽ u ko n wãawa ka baadommaɔ. U yiiko mɔ gɔɔn wɔllɔ ka gɔribun wãa yerɔ.
19 Ǹ n mɛn na, n yoruo ye na wa, ka ye ya kooramɔ tẽ, ka ye ya koo koora amɛn biru.
20 Kperi nɔɔba yiru ye na wa nɛn nɔm geuɔ ka dabu wuraginu nɔɔba yiru ye kpuron tubusianun asansi wee. Kperi nɔɔba yiru ye, ya sãawa Yesun yigbɛnu nɔɔba yiru yen gɔradoba. Dabu wuraginu nɔɔba yiru ye maa, ya sãawa yigbɛ nin tii.

2

Gari yi ba Efesugibu sõɔwa

1 Kirisi u Yohanu sõɔwa u nɛɛ, a Efesun Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ wi na kperi nɔɔba yiru ye nɛni nɛn nɔm geuɔ, ma na sĩimɔ dabu wuraginu nɔɔba yiru yen suunu sɔɔ na nɛɛ,
2 na win kookoosu yẽ ka win sɔma ka win tɛmana bi u mɔ. Na yẽ ma u ǹ kpẽ u ka tɔn kõsobu tɛmana, ma u ben laakari mɛɛra be ba tii sokumɔ gɔrobu, adama ba ǹ sãa mɛ, u deema wee kowoba ba sãa.
3 U suuru mɔ, u ka nɔni swãaru tɛmana nɛn yĩsirun sõ, u ǹ maa wasire.
4 Adama ye na nùn waasi wee, u ǹ maa man kĩ nge yellu.
5 Ǹ n mɛn na, u yaayo mìn di u wɔruma kpa u gõru gɔsia u ko nge mɛ u ra raa ko. Ù kun kue mɛ, kon na n win dabu sua gen ayerun di.
6 Ka mɛ, u gãa teenu mɔ ni nu wã. U Nikolaitigibun kookoosu tusa nge mɛ nɛn tii na su tusa.
7 Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu sõɔmɔ.

Wi u tabu di, kon de u dãa wãarugii te ta wãa Gusunɔn wãa yerɔn binu di.

Gari yi ba Simiinigibu sõɔwa

8 Kirisi u maa nɛɛ, a Simiinin Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ wi na sãa gbiikoo ka dãako, nɛ wi na raa gu ma na seewa na wasi, na nɛɛ,
9 na win nɔni swãaru yẽ, na maa win sãaru yẽ. Ka mɛ, u sãa atasiri. Na yẽ kõsa ye ba nùn gerusimɔ be ba tii sokumɔ Yuuba adama ba ǹ sãa mɛ, Setam tɔmba ba sãa.
10 U ku bɛrum ko nɔni swãa te ta nùn sisien sõ. Wee, Setam u koo de bu ben gabu pirisɔm doke u ka ben laakari mɛɛri. Ba koo wahala wa sere sõɔ wɔkuru. U de u n sãa bɔrɔkini sere ka gɔɔwɔ, kpa n nùn wãaru wẽ nge sina furɔ.
11 Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu sõɔmɔ.

Wi u tabu di, gɔɔ yiruse kun nùn wasi.

Gari yi ba Pɛɛgamugibu sõɔwa

12 Kirisi u maa nɛɛ, a Pɛɛgamun Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ wi na takobi nɔɔ durora ye ba dẽɛra biru ka wuswaa nɛni na nɛɛ,
13 na win wãa yeru yẽ mi Setam sina kpaara wãa. U nɛn yĩsiru wure, u ǹ win naanɛ ye u man sãa fẽre, baa sanam mɛ ba nɛn seeda dio naanɛgii Antipasi go ben mi, mi Setam wãa yera wãa.
14 Adama ka mɛ, gãanu fiiko ni na nùn waasi wee, gaba nùn wãasi be ba Balamun sõɔsiru swĩi. Balamu wi, u ra n Balaki sõɔsimɔ nge mɛ u koo ko u ka Isireliba torasia, kpa bu bũu sãa dĩanu di, kpa bu kõɔ mɛnna tantanaru sɔɔ.
15 Nge mɛya gaba nùn wãasi be ba Nikolaitigibun sõɔsiru swĩi.
16 Ǹ n mɛn na, u gõru gɔsio. Ù kun kue mɛ, kon nùn naa swĩima tẽ, kpa n ka bu tabu ko ka takobi ye ya yarimɔ nɛn nɔɔn di.
17 Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu sõɔmɔ.

Wi u tabu di, wiya kon manna ye ya berua wẽ u di. Kon nùn kpee kpikiru wẽ tè sɔɔ ba yĩsi kpaaru yorua te goo kun yẽ ma n kun mɔ wi ba tu wẽ.

Gari yi ba Tiatiragibu sõɔwa

18 Kirisi u maa nɛɛ, a Tiatiran Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ Gusunɔn Bii wìn nɔni sãa nge dõɔ yara ma nɛn naasu ballimɔ nge sii gan te ba yania ba tea, na nɛɛ,
19 na win kookoosu yẽ. Na win kĩru yẽ, ka win bɔrɔkiniru, ka win tɔn geeru ka maa win tɛmanabu. Na yẽ ma win sɔm dãakiru ta gbiikiru kere.

20 Adama ye na nùn waasi wee. Kurɔ wi
ba mɔ̀ Yesabɛli wi u tii sokumɔ Gusunɔn
sɔmɔ, u dera u nɛn sɔm kowobu swaa
nim wia ka win sõɔsiru bu ka kõɔ mɛnna
tantanaru sɔɔ kpa bu bũu sãa dĩanu di.
21 Na nùn ayeru wɛ̃ u ka gõru gɔsia adama
u ǹ kĩ u win kom bɛrɛtɛkɛ deri.
22 Yen sõna kon nùn kpĩ ka bararu kpa n
be ba ka nùn sakararu kua kpɛ̃ɛ nɔni swãa
bakaru sɔɔ bà kun gõru gɔsie ba kom kõsum
deri mɛ u bu sõɔsi.
23 Yen biru kon win bibu go. Saa yera
Yesun yigbɛnu kpuro nu koo gia ma nɛna na
tɔmbun bwisikunu ka ben gõrusu yɛ̃. Kon
ben baawure kɔsie nge mɛ win kookoosu
nɛ.
24 Adama be ba tie Tiatira sɔɔ, be ba ǹ sõɔsi
kõsu ni swĩi, ba ǹ gie ye gaba sokumɔ Setam
asiri baka, na bu sõɔmɔ, na ǹ kon maa bu
sɔmunu ganu sɔbi.
25 Adama ye ba mɔ bu ye nɛnuɔ sim sim
sere n ka tunuma.
26-27 Wi u tabu di ma u mɔ̀ ye na kĩ sere
ka nɔrɔ, wiya kon yiiko ye wɛ̃ ye na mwa
nɛn Baaban min di. Kon nùn yiiko ye wɛ̃
bwesenu kpuron wɔllɔ u n bu kpare ka sii
bokuru kpa u bu so u kɔsuku nge wekenu.
28 Na kon maa nùn yam sãrerun kpera wɛ̃.
29 Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye
Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu sõɔmɔ.

3

Gari yi ba Saadugibu sõɔwa

1 Kirisi u maa nɛɛ, a Saadun Yesun
yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ wi na
Gusunɔn Hundeba nɔɔba yiru ye mɔ ka
maa kperi nɔɔba yiru ye, na nɛɛ, na win
kookoosu yɛ̃. Na yɛ̃ ma ba gerumɔ u sãa
waso baa mɛ u sãa gɔri.
2 Ǹ n mɛn na, u yando kpa u ye ya nùn
tie tãsisia yu sere gbi mam mam. Domi
na wa ma win kookoosu kun dɛnde sãa sãa
Gusunɔ nɛn Yinnin mi.
3 Yen sõ, u yaayo ye ba nùn sõɔsi ka nge mɛ
u ye nua. U ye mɛm nɔɔwɔ kpa u win gõru
gɔsia. Ù kun yande, kon na n nùn deema
wõkuru nge gbɛnɔ. U ǹ ko n maa yɛ̃ saa ye
kon na.
4 Ka mɛ, gaba wãa Saaduɔ be ba kun tii
disinu tɛɛni, beya ba koo ka man sĩ kpa ba
n yãa kpikinu doke, domi beya n ka weenɛ.
5 Wi u tabu di, wiya u koo yãa kpikinu
doke mɛsum. Na ǹ kon maa win yĩsiru go
wãarun tireru sɔɔ. Batuma sɔɔ kon wura
nɛn Baaban wuswaaɔ ka win gɔradoban mi
ma u sãa nɛgii.
6 Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye
Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu sõɔmɔ.

Gari yi ba Filadɛɛfigibu sõɔwa

7 Kirisi u maa nɛɛ, a Filadɛɛfin Yesun
yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ wi na sãa
Dɛɛro ka Gemgii, nɛ wi na sina boko Dafidin
yɛnun kɔkɔrɔ nɛni, nɛ wi nà n kɛnia, goo ku
ra kɛnɛ, nɛ wi nà n maa kɛnua, goo ku ra
kɛniɛ, nɛna na nɛɛ,
8 na win kookoosu yɛ̃. Na yɛ̃ ma win dam
kun kpã. Ka mɛ, u nɛn gari mɛm nɔɔwa, u ǹ
nɛn yĩsiru siki. Yen sõna na nùn gambo kɛnia
ye goo kùn kpɛ̃ u kɛnɛ.
9 Wee kon nùn Setam tɔn be nɔmu sɔndia
be ba tii sokumɔ Yuuba adama ba ǹ sãa
mɛ, domi weesa ba mɔ̀. Kon de bu na win
wuswaaɔ bu kpuna bu nùn bɛɛrɛ wɛ̃. Be
kpuro ba koo gia ma na nùn kĩ.
10 Yèn sõ u tɛmana u man mɛm nɔɔwa, yen
sõna kon nùn bere wahalan saa sɔɔ ye ya sisi
handunia kpuro sɔɔ yu ka tɔmbun laakari
mɛɛri be ba wãa handunia sɔɔ.
11 Na sisi na ǹ tɛɛmɔ. Ye u mɔ, u ye nɛnuɔ
kem kem kpa goo u ku raa nùn win nasaran
are mwaari.
12 Wi u tabu di wiya kon ko gbere Gusunɔ
nɛn Yinnin sãa yerɔ, u ǹ maa yariɔ. Kon
nɛn Yinnin yĩsiru yore win wɔllɔ ka maa win
wuun yĩsiru ge ga sãa Yerusalɛmu kpaa, ge
ga koo sarama win wɔllun di. Kon maa nɛn
yĩsi kpaaru yore win wɔllɔ.
13 Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye
Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu sõɔmɔ.

Gari yi ba Lodisegibu sõɔwa

14 Kirisi u maa nɛɛ, a Lodisen Yesun
yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ gemgii, nɛ
wi na sãa seeda dio geo naanɛgii, Gusunɔn
taka kooran nuuru, na nɛɛ,
15 na win kookoosu yɛ̃. Na yɛ̃ ma u ǹ yɛm,
u ǹ maa sum. Na raa kĩwa u n sum ǹ kun mɛ
u n yɛm.
16 Adama yèn sõ u sãa wurɔ wurɔ, u ǹ sum
u ǹ maa yɛm, kon nùn pura nɛn nɔɔn di.
17 U gerumɔ u mɔ̀, u sãa atasiri, u kua
dukiagii, u ǹ gãanun yãaru mɔ. Adama
na nùn sõɔmɔ, wi, gõru garin barɔwa,

ka wɔnwɔndo, ka masaasi ka wɔ̃ko ka tererugii.
18 Yen saabuwa na nùn bwisi kɛ̃mɔ, u de
u wura dwe nɛn mi ye dɔ̃ɔ sɔnwa, kpa u ka
ko dukiagii. U maa kpam yãa kpikinu dweo
ni u koo ka win tereru bere kpa u kun maa
sekuru mɔ̀. U kpam maa nɔnin tibu dweo u
doke kpa u yam wa.
19 Be na kĩ kpuro beya na ra nɔni doke kpa
n bu sɛɛyasia. Yen sɔ̃, u hania koowo kpa u
gɔ̃ru gɔsia.
20 Wee, na yɔ̃ dii kɔnnɔwɔ na taka mɔ̀.
Baawure wi u nɛn nɔɔ nɔɔmɔ ma u kɛnia,
kon du win mi, kpa n ka nùn di kpa u maa
ka man di.
21 Wi u tabu di, wiya kon de u ka man sina
nɛn sina gɔnaɔ, nge mɛ na tabu di ma na sina
ka nɛn Baaba win sina gɔnaɔ.
22 Wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye Hunde Dɛɛro
u Yesun yigbɛnu sɔ̃ɔmɔ.

4

Sãa te ta wãa Gusunɔ wɔllɔ

1 Yen biru nɛ Yohanu na mɛɛra na wa
kɔnnɔ gagu ga kɛniare Gusunɔ wɔllɔ.
Ma na maa nɔɔ ge nua ge ga sãa nge
kãakãagi ge ga raa gbia ga ka man gari kua.
Ga kpam nɛɛ, n yɔɔma mi kpa u man sɔ̃ɔsi ye
ya koo na amɛn biru.
2 Mii mii Hunde Dɛɛro dera na kãsa. Wee,
na sina kitaru wa Gusunɔ wɔllɔ, goo u sɔ̃ te
sɔɔ.
3 Wi u sɔ̃ mi, win wuswaa ballimɔ nge
ni nu nɔni bwese bweseka mɔ ka ni nu
nɔni swãaru mɔ. Guru waa ya sina kita
te sikerenɛ ya ballimɔ nge kpee te ta nɔni
wuru beku mɔ.
4 Ma sina kitanu yɛnda nnɛ nu sina kita te
kooro bure. Ma guro gurobu yɛnda nnɛ ba
sɔ̃ kita nin wɔllɔ ba yãa kpikinu doke ka furɔ
wuragisu.
5 Yera saa sina kita ten min di guru
maakinu yarimɔ ka wurenu ka guru
gbãsukunu. Fitilakunu nɔɔba yiru ni nu
sɔ̃re nu wãa sina kita ten wuswaaɔ. Niya
nu sãa Gusunɔn hundeba nɔɔba yiru.
6 Sina kita ten wuswaaɔ yɛru gagun
bwesera wãa mi, ge ga ka diki weenɛ.
Sina kita ten suunu sɔɔ ka ten gɔn gɔnka,
hunde koniba nnɛ ba wãa mi, ba nɔni
dabinu mɔ biru ka wuswaa.
7 Hunde koni gbiikaa ya sãa nge gbee
sunɔ, ma yiruse sãa nge naa buu. Itasen
wuswaa sãa nge tɔnugia, ma nnɛse ya ka
gunɔ bakeru weenɛ te ta yɔ̃ɔwa.
8 Hunde koni nnɛ yen baayere ya kasa
nɔɔba tia tia mɔ, ma yi nɔni mɔ yam kpuro
tɔɔwɔ ka sɔɔwɔ. Ba ra n womu mɔ̀ kpeetim
sari sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru ba n mɔ̀,
Dɛɛro! Dɛɛro! Dɛɛro!
Mɛya Yinni Gusunɔ Dam kpurogii u sãa,
wi u raa wãa, wi u wãa, wi u maa sisi.
9 Sanam mɛ hunde koni be, ba yiiko ka bɛɛrɛ
ka takarun womusu nùn kuammɛ wi u wãa
ka baadommaɔ, ma u sɔ̃ sina kita ten wɔllɔ,
10 sanam mɛya guro gurobu yɛnda nnɛ ye,
ba nùn kpunammɛ ba nùn sãamɔ. Ba maa
ben furɔsu pwetirimɔ ba kasi mɔ̀ sina kita
ten wuswaaɔ ba mɔ̀,
11 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wuna a dam ka yiiko
mɔ,
wuna sa ko bɛɛrɛ wɛ̃.
Domi wuna a gãanu kpuro taka kua.
Wunɛn kĩrun saabuwa nu ka wãa nu wasi.
Ten saabuwa nu maa ka taka koora.

5

Tire kureru

ka Yãa kinɛ kpɛndu

1 Wee na wa wi u sɔ̃ sina kita ten wɔllɔ u
tire kureru garu nɛni win nɔm geua. Ba tire
te yoruawa biru ka wuswaa, ma ba tu yĩrenu
nɔɔba yiru koosi.
2 Ma na wɔllun gɔrado damgii goo wa u
gbãra ka dam u nɛɛ, wara yiiko mɔ u ka yĩre
ni kusia kpa u tire kure te wukia.
3 Adama goo sari wi u wãa wɔllɔ ɲ̀ kun mɛ
temɔ ɲ̀ kun mɛ tem sɔɔwɔ wi u kpĩa u tire
kure te wukia u mɛɛra ten sɔɔwɔ.
4 Na swĩ gem gem yèn sɔ̃ goo sari wi u
yiiko mɔ u ka tire kure te wukia u ten sɔɔ
mɛɛri.
5 Yera guro guro ben turo man sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, n ku swĩ. Wee, gbee sunɔ ge ga
yara Yudan bweserun di, ge ga sãa nge kpii
kpaaru Dafidin yɛnuɔ, ga tabu di, ga koo kpĩ
gu yĩrenu nɔɔba yiru ye kusia kpa gu tire te
wukia.
6 Na mɛɛra ma na Yãa kinɛ kpɛndu wa ta yɔ̃
sina kitarun suunu sɔɔ, ma hunde koni nnɛ
ka guro guro be, ba tu sikerenɛ. Yãa kinɛ
kpɛm te, ta sãare ba ka tu yãkuru koore, ta
kɔba nɔɔba yiru mɔ ka maa nɔni nɔɔba yiru

yi yi sãa Gusunɔn hundeba nɔɔba yiru, be u
gɔra handunia kpuro sɔɔ.
7 Yãa kinɛ kpɛm te, ta da win mi wi u sõ
sina kitarɔ, ma ta tire kure te mwa win nɔm
geun di.
8 Ye ta kua mɛ, yera hunde koni nnɛ ye
ka guro gurobu yɛnda nnɛ ye, ba kpuna Yãa
kinɛ kpɛm ten wuswaaɔ. Ben baawure u
mɔrɔku mɔ ka wuran bweebu mì sɔɔ turare
wãa ye ya sãa naanɛ dokeobun kananu.
9 Ma ba wom kpɔɔ kua ba mɔ̀,
wuna a yiiko mɔ a ka tire kure te mwa
kpa a yĩre ni kusia.
Domi ba raa ka nun yãkuru kua.
Ma a Gusunɔn tɔmbu yakia ka wunɛn yɛm
saa bweseru baatere ka barum baamɛre
ka tɔmbu kpuro ka tem baamɛren min di.
10 A bu mɛnna a kua ben sunɔ,
a bu kua Gusunɔ bɛsɛn Yinnin yãku
kowobu.
Ba koo bandu di handunia kpuro sɔɔ.
11 Na kpam mɛɛra ma na wɔllun gɔrado
dabirun nɔɔ nua, ben geera tura nɔrɔn
nɔrɔn suba nɔrɔbu. Ba sina kita te ka maa
hunde koni nnɛ ye ka guro guro be sik-
erenɛ.
12 Ba nɔɔgiru sua ba mɔ̀,
Yãa kinɛ kpɛm te ba raa ka yãkuru kua,
ta tura bu ka tu yiiko wɛ̃,
ka dukia, ka yɛ̃ru, ka dam,
ka bɛɛrɛ, ka girima, ka siarabu.
13 Ma na nua taka koora kpuro, ye ya wãa
wɔllɔ ka temɔ, ka tem sɔɔwɔ, ka nim wɔ̃ku
sɔɔ, ye ya wãa handunia sɔɔ kpuro gesi ya
nɔɔgiru sue ya mɔ̀,
wi u sõ sina kitarɔ ka Yãa kinɛ kpɛm te,
beya ba siarabu ka bɛɛrɛ ka yiiko ka sinandu
mɔ
sere ka baadommaɔ.
14 Ma hunde koni nnɛ ye, ya wura ya nɛɛ,
ami. Ma guro guro be, ba kpuna ba sãaru
kua.

6

Yĩrenu

1 Yera na wa Yãa kinɛ kpɛm te, ta yĩrenu
nɔɔba yiru yen teeru kusia, ma na nua
hunde koni ben turo gbãra nge gura u goo
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yarima.
2 Ye na mɛɛra, yera na dum kaa wa. Wi u
ye sɔni u tɛndu nɛni, ma ba nùn sina furɔ
dokea. U swaa wɔri nge tabu dio wi u dɔɔ
u kpam tabu diima.
3 Yera Yãa kinɛ kpɛm te, ta yĩreru yiruse
kusia, ma na nua hunde koni ben yiruse u
goo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yarima.
4 Duma gaa kpam yara ya sãa dum swãa.
Wi u ye sɔni ba nùn dam kã u ka tabu yɛ̃bi
handunia sɔɔ kpa tɔmbu bu ka goona. Ma
ba nùn takobi baka gaa wɛ̃.
5 Yera Yãa kinɛ kpɛm te, ta yĩreru itase
kusia, ma na nua hunde koni ben itase u goo
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yarima. Na mɛɛra ma na dum
wɔ̃ka wa. Wi u ye sɔni u tongoro nɛni win
nɔmaɔ.
6 Ma na nɔɔ gagu nua ga sãare ga wee
hunde koni nnɛ yen min di ga nɛɛ, alikama
kilo tian geera sãa sõ teerun sɔmburun
gobi. Mɛya maa ɔɔsu kilo itan geera nɛ.
Adama a ku gum ka tam sanku.
7 Yera Yãa kinɛ kpɛm te, ta yĩreru nnɛse
kusia. Ma na nua hunde koni ben nnɛse u
goo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a yarima.
8 Na mɛɛra ma na wa dum bɛrɔ wuruwa.
Wi u ye sɔni, win yĩsira Gɔɔ, ma gɔribun
wãa yera nùn swĩi. Beya ba yiiko wɛ̃ bu
ka handunian bɔnu nnɛse go ka takobi, ka
gɔ̃ɔru, ka baranu, ka maa gbeeku yɛɛ yi yi
wãa tem mɛ sɔɔ.
9 Yen biru Yãa kinɛ kpɛm te, ta yĩreru
nɔɔbuse kusia. Ma na tɔmbun hundeba wa
yãku yerun kɔkɔrɔ be ba go Gusunɔn gari ka
seeda ye ba din sõ.
10 Tɔmbun hunde beya ba gbãra ba nɛɛ,
Yinni dɛɛro, gemgii, sere saa yerà a mara a
ka handunian tɔmbu siri kpa a bu sɛɛyasia
yèn sõ ba sun go.
11 Ba ben baawure yabe kpikiru sebusia,
ma ba bu sɔ̃ɔwa bu wɛ̃ro fiiko gina sere ben
sɔm kowosibu ka begibun geeru tu ka yibu
be n tie bu go, nge mɛ ba maa be go.
12 Na kpam mɛɛra sanam mɛ Yãa kinɛ
kpɛm te, ta yĩreru nɔɔba tiase kusia. Ma tem
mu yĩira ka dam, ma sõ tĩra niki niki nge
beku wɔ̃ku sinumgiru, ma suru swɛ̃ra kom
kom nge yɛm.
13 Kperi maa wɔrukumɔ temɔ nge mɛ
gandun bii birenu ra dɛrure sanam mɛ woo
damguu ga tu siramɔ.
14 Ma wɔlla kurura nge tireru ma guuru
baatere ka tem bureru baatere nu sin yenu
kɔsa.

15 Sanam mɛya handunian sinambu ka
tem yɛ̃robu ka tabu sinambu ka atasiriba
ka damgibu, tɔmbu kpuro gesi, yobu ka tii
mɔwɔbu, ba tii berua kpee wɔrusɔ ka kpee
baaba sɔɔ.
16 Ba guunu ka kpenu nɔɔgiru mɔ̀ ba mɔ̀,
i sun sɛ̃sikio, i bere saa win wuswaan di wi
u sɔ̃ sina kitarɔ ka sere Yãa kinɛ kpɛm ten
mɔrun di.
17 Domi ben mɔrun tɔ̃ɔ bembere te, ta
tunuma. Wara u koo kpĩ u yɔ̃ra u tu ma.

7

Isirelin tɔmbu 144.000

1 Yen biruwa na wɔllun gɔradoba nnɛ
wa ba yɔ̃ handunian goonu nnɛ sɔɔ ba
handunian wosu nnɛ nɛni, kpa woo gu ku
ka ko tem sɔɔ, ka nimɔ, kpa gu ku dãru garu
yĩiri.
2 Na maa wɔllun gɔrado goo wa u wee saa
sɔ̃ɔ yari yerun di, u Gusunɔ Yinni wason
yĩreru nɛni. U gɔradoba nnɛ ye nɔɔgiru kua
be Gusunɔ u dam kã bu ka tem ka nim wɔ̃ku
kɔ̃sa kua,
3 u nɛɛ, i ku handunia ka nim wɔ̃ku ka
dãnu kɔ̃sa gaa kua sere su ka Gusunɔ bɛsɛn
Yinnin sɔm kowobu yĩreru kua ben sirinɔ.
4 Yera ba man ben geeru sɔ̃ɔwa Isirelin
bibun bwesenu kpuro sɔɔ bèn sirinɔ ba
Gusunɔn yĩreru doke. Ba sãa tɔnu nɔrɔbun
suba wunaa weeru ka nnɛ (144.000).
5 Yudan bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba
wɔkura yiruwa (12.000) ba yĩreru kua. Mɛya
maa Rubɛnin bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun
suba wɔkura yiru. Gadin bweseru sɔɔ tɔnu
nɔrɔbun suba wɔkura yiru.
6 Asɛɛn bweseru sɔɔ, tɔnu nɔrɔbun suba
wɔkura yiru. Nɛfitalin bweseru sɔɔ tɔnu
nɔrɔbun suba wɔkura yiru. Manasen bwe-
seru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru.
7 Simɛɔn bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba
wɔkura yiru. Lefin bweseru sɔɔ tɔnu
nɔrɔbun suba wɔkura yiru. Isakarin bwe-
seru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru.
8 Sabulonin bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun
suba wɔkura yiru. Yosɛfun bweseru
sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba wɔkura yiru.
Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ tɔnu nɔrɔbun suba
wɔkura yiru.

Tɔn wɔru guna

9 Yen biru na kpam mɛɛra ma na tɔn dabi
dabinu wa be goo kun kpɛ̃ u gari. Ba yara
saa tem baamɛre ka bweseru baatere ka
tɔmbu kpuro ka barum baamɛren min di.
Be kpuro ba yɔ̃ra sina kitaru ka Yãa kinɛ
kpɛndun wuswaaɔ, ba yabe kpikinu sebua,
ma ba bãa kakosu nɛni nɔmaɔ.
10 Ba nɔɔgiru kua ba nɛɛ, bɛsɛn faaba ya
weewa Gusunɔ bɛsɛn Yinnin min di wi u sɔ̃
sina kitarɔ, ka maa Yãa kinɛ kpɛm ten min
di.
11 Ma wɔllun gɔradoba kpuro ba yɔ̃ra ba
sina kita te ka guro guro be ka hunde koni
nnɛ ye sikerenɛ. Yera ba kpuna sina kita ten
wuswaaɔ ba Gusunɔ sãamɔ
12 ba nɛɛ, ami. Gusunɔ bɛsɛn Yinniwa u
siarabu ka girima ka yɛ̃ru ka takaru ka bɛɛrɛ,
ka dam, ka yiiko mɔ sere ka baadommaɔ.
Ami.
13 Yera guro guro ben turo man bikia u
nɛɛ, berà beni be ba yabe kpikinu sebua.
Man diya ba na.
14 Na wisa na nɛɛ, na ǹ yɛ̃ ni tɔnwero,
wuna kaa n yɛ̃.
U man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔn beni ba yarimawa
bɔnɛ bakan di. Ba ben yabenu tea ba bu-
rurasia ka Yãa kinɛ kpɛm ten yɛm.
15 Yenin sɔ̃na ba yɔ̃ Gusunɔn sina kitarun
wuswaaɔ ba nùn sãamɔ wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ
win sãa yerɔ. Wi u sɔ̃ sina kitarɔ u koo bu
win wãaru wukiri.
16 Ba ǹ maa gɔ̃ɔru wasi, ǹ kun mɛ nim
nɔru. Sɔ̃ɔ kun maa bu soomɔ, mɛya maa
yam susura kun bu wahala mɔ̀.
17 Domi Yãa kinɛ kpɛm te ta wãa sina
kitarun suunu sɔɔ, tera ta koo bu kpara, tu
ka da wãarun bwiaɔ. Gusunɔ u koo maa bu
ben nɔni yĩresu kpuro woka.

8

Yĩreru nɔɔba yiruse

1 Sanam mɛ Yãa kinɛ kpɛm te, ta yĩreru
nɔɔba yiruse kusia, ma yam mari Gusunɔ
wɔllɔ nge nɔni kpakinu tɛnan saka.
2 Yen biru na wɔllun gɔradoba nɔɔba yiru
wa be ba ra n yɔ̃ Gusunɔn wuswaaɔ. Ba bu
kɔbi nɔɔba yiru wɛ̃.
3 Yen biru wɔllun gɔrado goo na u yɔ̃ra
yãku yerun bɔkuɔ u wuran bweebu nɛni ge
ga turare mɔ. Ba nùn turare wɛ̃ ya kpã u
ka ye naanɛ dokeobun kananu mɛnna yãku
yee wuragirun wɔllɔ te ta wãa Gusunɔn sina
kitarun wuswaaɔ.

4 Turare yen wiisu seewa wɔllɔ Gusunɔn
wuswaaɔ ka naaɲɛ dokeobun kananu
sannu saa gɔrado win nɔman di.
5 Yera gɔrado wi, u turaren bweebu ge
sua u gu dɔ̃ɔ yibia saa yãku yeru min di,
ma u gu kɔ̃ɔma temɔ. Sanam mɛ sɔɔra guru
gbãsukunu na ka wurenu ka guru maakinu
ka maa tem yĩiribu.

Kɔbi

6 Yen biru wɔllun gɔradoba nɔɔba yiru be
ba kɔbi nɔɔba yiru ye nɛni, ba sɔɔru kua bu
ka yi so.
7 Gɔrado gbiikoo u win kɔba so. Yera guru
kpenu ka dɔ̃ɔ ka yɛm sannu n burina, ma ya
nɛɛra ka dam saa wɔllun di. Ma tem bɔnu
itase ya dɔ̃ɔ mwaara ka dãan bɔnu itase ka
maa yaka bekusu kpuro.
8 Ma gɔrado yiruse u win kɔba so. Ma
gãa ni nu sãare nge guu bakaru te ta dɔ̃ɔ
mwaamɔ, ba nu kasa kua nim wɔ̃ku sɔɔ.
Nim wɔ̃kun bɔnu itase ya gɔsira yɛm,
9 ma hunde koniba kpuro be ba wãa nim
wɔ̃ku sɔɔn bɔnu itase ba gu, goo nimkusu
kpuron bɔnu itase ya maa kam kua.
10 Yen biru, gɔrado itase u win kɔba so.
Yera kperi baka gaa ye ya dɔ̃ɔ yabure nge
wii bɔndu, ya wɔruma wɔllun di daru kokin
bɔnu itase sɔɔ ka maa bwii sɔɔ.
11 Wee, kpera yen yĩsira sosubu. Ma nim
mɛn bɔnu itase sosia ma tɔn dabira gu ye ba
nim mɛ nɔra yèn sõ mu sosia.
12 Yen biru gɔrado nnɛse u win kɔba so.
Yera sõɔn bɔnu itase ka surun bɔnu itase
ka kperin bɔnu itase tĩra, ma sõɔ sɔɔn bɔnu
itasen yam bururam kun maa wãa, mɛya
maa wɔ̃kurun bɔnu itasen yam bururam.
13 Na kpam mɛɛra ma na gunɔ bakerun
swĩi nua ta yõɔwa sere sere Gusunɔ wɔllɔ
ta gbãramɔ too too ta mɔ̀, waiyo, waiyo,
amɔna handuniagibun nɔni swãara koo
nɛra sanam mɛ gɔradoba ita be ba tie ba koo
ben kɔbi so.

9

1 Yen biru gɔrado nɔɔbuse u win kɔba so.
Ma na kpera wa ye ya raa wɔruma temɔ saa
wɔllun di, ba ye wɔru bɔkɔ nɔru sariruguun
kɔkɔrɔ wɛ̃.
2 Kpera ye, ya wɔru ge wukia ma wiisu
yara nge dɔ̃ɔ bokon wiisu, ma sõɔ ka wom
tĩra wɔru gen wii sin saabu.
3 Ma twee yi yarima wii sin min di yi tɛria
temɔ, ma ba yi dam kã nge nian bwãaru.
4 Ba yi wooda wɛ̃ yi ku yakasu sanku, ǹ
kun mɛ gãa bekunu, ǹ kun mɛ dãru garu ma
n kun mɔ tɔn be ba kun Gusunɔn yĩreru mɔ
ben sirinɔ.
5 Twee yi, yi ǹ wooda wa yi ka tɔmbu go
ma n kun mɔ yi bu nɔni sõ sere suru nɔɔbu.
Nɔni swãa ten wuriribu sãawa nge nia yà n
tɔnu toban wuriribu.
6 Suru nɔɔbu ye sɔɔ, tɔmba koo gɔɔ kasu
adama ba ǹ wasi. Ba koo gɔɔ kĩa adama u
koo bu duka suuri.
7 Twee yi, yi sãawa nge dumi yi ba sɔɔru
kua tabun sõ. Yin winɔ gãanu wãa nge furɔ
wuragisu, ma yin wuswɛɛ sãa nge tɔmbugii.
8 Yin sɛrum sãa nge tɔn kurɔbun seri, ma
yin donnu sãa nge gbee sunɔginu.
9 Yin toronu maa sãawa nge tarakpe
sisuginu, ma yin kasan wurenu sãa nge kɛkɛ
sisugii yi dum dabinu gawe tabu sɔɔ.
10 Yi sinu mɔ ka sɔsɔnu nge nia, sii ni sɔɔra
dam wãa yi ka tɔmbu nɔni sõ suru nɔɔbu.
11 Yi sunɔ mɔ yin suunu sɔɔ wi u sãa wɔru
bɔkɔ nɔru sariruguu gen gɔrado wirugii.
Win yĩsira ka Heberum Abadoni. Ka
Gɛrɛkim maa wiya ba mɔ̀, Apolioni.
12 Tɛ̃, ye gbee swãa gbiikira doona n tie
gbee swãanu yiru ni nu sisi.
13 Yera gɔrado nɔɔba tiase u win kɔba so.
Ma na nɔɔ gagu nua saa yãku yee wuragirun
kaanu nnɛn di te ta wãa Gusunɔn wuswaaɔ.
14 Nɔɔ ge, ga gɔrado nɔɔba tiase wi u kɔba
nɛni sõɔwa ga nɛɛ, a gɔradoba nnɛ ye yõsuo
be ba bɔkua daa baka ten mi te ba mɔ̀
Efarati.
15 Yera ba gɔradoba nnɛ ye yõsu be ba
sɔɔru sãa wõɔ gen suru win tõɔ ten kɔba yen
sõ ye Gusunɔ u yii bu ka handunian bɔnu
itasen tɔmbu go.
16 Ba man tabu kowo be ba dumi sɔnin
geeru sõɔwa. Ba nɛɛ, ba sãawa yako goobu
(200.000.000).
17 Mɛ na dumi ka yin maasɔbu waasina
nɛn kãsiru sɔɔ wee. Ba tarakpenu doke ni
nu sõri nge dɔ̃ɔ, ma nu boogu sãa nge bura,
ma nu maa sãa nge sõɔ bisu. Dumi yin winu
sãa nge gbee sunɔn wiru, ma yin nɔɔn di dɔ̃ɔ
ka wiisu ka sõɔ bisu yarimɔ.
18 Handunian bɔnu itasen tɔmbu ba gu
gãa sɛ̃sɔginu ita yen saabu, dɔ̃ɔ, ka wiisu, ka

sɔ̃ɔ bisu, ye ya yarimɔ dumi yin nɔsun di.
19 Domi dumi yin dam wãawa yin nɔsɔ ka
maa yin sinɔ. Yin sinu sãawa nge wɛɛ, nu
winu mɔ. Niya yi ra ka tɔmbu nɔni sõ.
20 Handunian tɔmbu be ba tie, be ba kun
gu ka gãa sɛ̃sɔgii ni, ba ǹ gõru gɔsie, bu ye ba
ka nɔma kuan sãaru deri, ka Setam bwãabu
ka bũu ni ba kua ka wura ka sii geesu ka sii
gandu ka kpenu ka dãa, ni nu kun kpɛ̃ nu
gari nɔ, nu ǹ maa kpɛ̃ nu yam wa, nu sere sĩ.
21 Mɛya maa tɔn be, ba ǹ ben tɔn goberu
deri ka ben dobo dobo, ka ben kõɔ mɛnnabu
tantanaru sɔɔ, ka ben gbɛna.

10

Wɔllun gɔrado

ka tire kure piibu

1 Na maa kpam wɔllun gɔrado damgii goo
wa u saram wee wɔllun di. Guru wira
nùn wukiri, guru waa win wiru tɛ̃ke, win
wuswaa ballimɔ nge sõɔ, ma win naasu
sãare dõɔ yari.
2 U tire kure piibu gagu nɛni ga wukiare
win nɔmuɔ. U win nɔm geun nɔɔ sɔndi
nim wõkun wɔllɔ, ma u maa nɔm dwaruguu
sɔndi temɔ,
3 ma u kukura nge gbee sunɔn swĩi. Ye
u kukura u kpa, yera guru kukiribu nɔɔba
yiru ya nɔɔra.
4 Ye guru kukiri bi, bu nɔɔra bu kpa, mii
mii na sɔɔru kpa n ka gari yi yore. Adama na
nɔɔ gagu nua saa wɔllun di ga nɛɛ, ye guru
kukiribu nɔɔba yiru ye, ya gerua a ku ye
yore. A gari yi nɛnuɔ asiri sɔɔ.
5 Yera gɔrado wi na raa wa u yõ tem sɔɔ ka
nimɔ, u win nɔm geu yiiya wɔllɔ,
6 ma u bõrua ka Gusunɔn yĩsiru wi u
wãa sere ka baadommaɔ, wi u wɔllu ka ten
gãanu taka kua, ka tem ka mɛn gãanu ka maa
nim wõku ka gen gãanu. Gɔrado wi, u gerua
u nɛɛ, saa kun maa dɛnyasiarɔ.
7 Adama sanam mɛ gɔrado nɔɔba yiruse u
koo win kɔba so, sanam mɛya Gusunɔ u koo
win himba ye goo kun yɛ̃ yibia nge mɛ u raa
win sɔmɔbu sõɔwa.
8 Yen biruwa nɔɔ ge na raa nua wɔllun di
ga ka kpam man gari kua ga nɛɛ, a doo a tire
kure piibu ge ga wukiare mi mwa gɔrado
win nɔmun di wi u yõ tem ka nim wɔllɔ.
9 Na da gɔrado win mi, na nùn kana u man
tire kure piibu ge wɛ̃. Ma u man sõɔwa u nɛɛ,
n gu mɔɔ n tem n mwɛ. Ga koo sosia nɛn
nukurɔ, adama nɛn nɔɔwɔ ga koo dorawa
nge tim.
10 Na tire kure piibu ge mwa win nɔmun
di, ma na gu tema. Geema, nɛn nɔɔwɔ ga
dorawa nge tim, adama ye na gu mwɛ na
kpa, ga sosiawa daka daka nɛn nukurɔ.
11 Yera ba man sõɔwa ba nɛɛ, kon kpam
Gusunɔn gari gere tɔn dabiru ka tem
dabinun sõ, ka bwese dabiru ka maa sinam
dabinun sõ.

11

Seeda diobu yiru

1 Yen biru, ba man yĩirutia gaa wɛ̃, ye ya
sãa nge dɛka ma ba man sõɔwa ba nɛɛ, n
seewo n da n Gusunɔn sãa yeru yĩire ka
yãku yeru, kpa n bu gari be ba sãaru mɔ̀ mi.
2 Adama n ku yen tɔɔ yaara yĩire, domi ba
ye tɔn tukobu kã be ba koo wuu dɛɛrɔ taaku
sere suru weeru ka yiru.
3 U koo de win seeda diobu yiru bu win
gari gere ba n saakiba sebua, sere sõɔ nɔrɔbu
ka goobu ka wata (1.260).
4 Seeda diobu yiru ye, ba sãa olifin dãnu
yiru ye, ka dabunu yiru ni nu yõ Gusunɔ
tem kpuron Yinnin wuswaaɔ.
5 Goo ù n kĩ u bu kõsa kua, dõɔwa ra yari
ben nɔsun di u ben yibɛrɛba kpeerasia, nge
mɛya wi u kasu u bu kõsa kua, u koo ka gbi.
6 Ba dam mɔ bu ka wɔllu kɛnɛ, gura yu ku
ka nɛ saa ye ba Gusunɔn gari gerumɔ. Ba
maa dam mɔ nim wɔllɔ bu ka mu gɔsia yɛm.
Ba maa kpam dam mɔ bu ka handunia bara
bwese bweseka kpɛ̃ɛ nge mɛn nɔɔ ba kĩ.
7 Sanam mɛ ba koo seeda di bu kpe, yera
gbeeku yaa ye ya yara wɔru nɔru sariruguu
gen min di ya koo ka bu tabu ko, yu bu
kamia kpa yu bu go.
8 Ben gonu ko n kpĩ wuu bɔkɔ gen swaa
sɔɔ, wuu mi ba ben Yinni dãa bunanaru
kpare. Wuu gen yĩsira ba weenasina ka
Sodomu, ǹ kun mɛ ka Egibiti.
9 Tɔn dabinu saa handunian tɔmbu
kpuron min di ka bwesenu kpuron di ka
barum baamɛren di ka sere tem kpuron di
ba koo ben gonu mɛɛri sõɔ ita ka bɔnu, ba ǹ
koo wura bu bu sike.

10 Handunian tɔmbun nukura koo dora,
ba koo tɔ̃ɔ bakaru ko kpa bu kɛ̃nu mɔrisiana
yèn sɔ̃ Gusunɔn sɔmɔbu yiru be ba raa
handuniagibu tɔ̃ya kua mi, ba gu.
11 Sɔ̃ɔ ita ka bɔnu yen biru, Gusunɔ u
kpam goo ni wɛ̃sia wãarugiru wesia, ma nu
seewa nu yɔ̃ra. Bɛrum bakam tɔn be kpuro
mwa be ba nu wa.
12 Yera Gusunɔn sɔmɔbu yiru ye, ba
nɔɔgiru nua wɔllun di ba nɛɛ, i yɔɔma gee.
Ba yɔɔwa wɔllɔ guru wiru sɔɔ sanam mɛ ben
yibɛrɛba ba bu mɛɛra.
13 Mii mii ma tem yĩira gem gem, ma wuu
gen bɔnu wɔkuruse ya wɔruma. Tɔn be
ba gu tem yĩiru bi sɔɔ, ben geera sãa tɔnu
nɔrɔbun suba nɔɔba yiru (7.000). Tɔn be ba
tie, ma ba nanda gem gem, ma ba Wɔrukoo
bɛɛrɛ wɛ̃.
14 Tɛ̃, gbee swãa yirusera doona, wee
itasera nɔɔ kɔruma.

Kɔba nɔɔba yiruse

15 Yen biru wɔllun gɔrado nɔɔba yiruse
u win kɔba so. Yera nɔɔ damgisu nɔɔra
Gusunɔ wɔllɔ su nɛɛ, handunia yenin banda
kua Gusunɔ bɛsɛn Yinni ka win Kirisigiru.
U ko n bandu dii sere ka baadommaɔ.
16 Sanam mɛya guro gurobu yɛnda nnɛ
ye, be ba sɔ̃ ben sina kitanu wɔllɔ Gusunɔn
wuswaaɔ, ba kpuna ba Gusunɔ sãamɔ
17 ba mɔ̀,
Gusunɔ Yinni dam kpurogii,
wunɛ wi a wãa tɛ̃,
a raa maa wãa,
sa nun siaramɔ
yèn sɔ̃ a wunɛn dam bakam denda,
ma a wunɛn ban dibu torua.
18 Handuniagibu ba mɔru bɛsira.
Ma wunɛn mɔru ya tunuma.
Saa ya tura bu ka gɔribu siri.
Saa maa tura bu ka wunɛn sɔmɔbu are wɛ̃,
ka be ba nun naanɛ doke
ka be ba wunɛn yĩsiru nasie, baka ka buu.
Saa maa tura bu ka bu kam koosia
be ba handunia kam mɔ̀.
19 Yera ba sãa yee te ta wãa Gusunɔ wɔllɔ
kɛnia ma woodan kpakorora tera win sãa
yee te sɔɔ. Ma guru maakinu wãa mi, ka
wurenu, ka guru gbãsukunu ka tem yĩirubu,
ka maa guru kpee bakanu.

12

Kurɔ goo ka yaa binti bintiru

1 Yera yĩre bakaru gara sɔ̃ɔsira Gusunɔ
wɔllɔ. Kurɔ goo wãa mi, sɔ̃ɔwa sãa win
yaberu ma u suru yɔ̃rari ma u furɔ kperi
wɔkura yiruguu doke.
2 Kurɔ wi, u gura mɔ, marubun wahala ka
nuku wuriribu dera u wuri mɔ̀.
3 Yera yĩreru gara kpam sɔ̃ɔsira Gusunɔ
wɔllɔ. Yaa binti binti swãaru garu ta wãa mi,
ta winu nɔɔba yiru mɔ ka kɔba wɔkuru ma
ta sina furɔsu nɔɔba yiru doke.
4 Yaa ye, ya ka yen siru wɔllun kperin
bɔnu itase wɔka ya kɔ̃ temɔ. Ma ya da ya yɔ̃ra
kurɔ win wuswaaɔ wi u kĩ u ma mi, yu ka wa
yu win bii tem ù n wɔruma.
5 Yera kurɔ wi, u bii tɔn durɔ mara wi u
koo bwesenu kpuro kpara ka sii bokuru.
Adama ba bii wi mwa ba ka nùn da Gusunɔn
mi, mi u sɔ̃ win sina kitarɔ.
6 Kurɔ wi, u maa duka doona gbaburu gia
mi Gusunɔ u nùn ayeru sɔɔru kua bu ka nùn
nɔɔri sɔ̃ɔ nɔrɔbu ka goobu ka wata (1.260).
7 Yera tabu seewa wɔllu mi, Misɛli
Gusunɔn gɔradoban wirugii ka win
gɔradoba ba tabu kua ka yaa binti binti te.
Yaa ye, ka yen bwãa be, ba tabu kua.
8 Adama ba bu tabu di, ba ǹ wure yaa ye,
ka yen bwãabu ba n wãa wɔllu mi.
9 Ba yaa binti binti bembere te kasa kua
temɔ. Yaa ye, ya sãawa gasɔ gasɔn waa
ye ba mɔ̀ Yibirisi, ǹ kun mɛ Setam, ye ya
handuniagibu kpuro nɔni wɔ̃kua. Ba ye
kasa kua temɔ ka yen gɔradoba sannu.
10 Yen biru, ma na nɔɔgiru garu nua wɔllɔ
ta nɛɛ, tɛ̃ sɔɔra Gusunɔ bɛsɛn Yinni u ka
faaba na. Win dam ka win banda sɔ̃ɔsira,
ka win Kirisin yiiko. Domi ba bɛsɛgibun
mɛm maniɔ kasa kua wɔllun di wi u ra n
bu mɛm manimɔ bururu ka yoka Gusunɔn
wuswaaɔ.
11 Bɛsɛgii be, ba nùn tabu di ka Yãa kinɛ
kpɛm ten yɛm ka ben seedan gari. Ba ǹ ben
wãaru garisi gãanu, ba tu gɔɔ deria.
12 Yen saabu, wɔllu ka wɔrukobu i
nukuru doro. Adama tem ka nim wɔ̃kun
gbee swãara ko n kpã! Domi Setam ya bɛɛ
sarema ka mɔru baka yèn sɔ̃ ya yɛ̃ ma saa
fiikowa n ye tie.
13 Ye yaa ye, ya wa ma ba ye kɔ̃wa temɔ,
yera ya kurɔ wi nɔni sɔ̃ɔbu wɔri wi u bii tɔn
durɔ mara mi.
14 Adama ba kurɔ wi gunɔ bake bakarun
kasa yiru wɛ̃ u ka yɔ̃ sere win ayerɔ gbaburɔ

mi n toma waa yen bɔkun di, mi ba koo nùn nɔɔri saa ita ka bɔnu.
15 Yera waa ye, ya yen nɔɔ wukia ma ya nim sia nge daa bakaru kurɔ win biruɔ kpa u ka nim diira.
16 Adama tem mu kurɔ wi faaba kua, mu mɛn nɔɔ baaya mu nim mɛ mwɛ mɛ mu yara yaa yen nɔɔn di.
17 Sanam mɛya yaa ye, ya ka kurɔ wi mɔru bara gem gem, ma ya da yu ka win bwese te ta tie tabu ko, be kpuro be ba Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwammɛ, be ba Yesun seeda dimɔ.
18 Ma yaa ye, ya da ya yɔ̃ra yani sɛɛri sɔɔ nim wɔ̃kun goorɔ.

13

Gbeeku yɛɛ yiru

1 Yen biruwa na gbeeku yaa gaa wa ya yariɔ nim wɔ̃kun di. Ya kɔbi wɔkuru mɔ ka winu nɔɔba yiru, ma sina furɔ ga wãa kɔbi yin baayeren wɔllɔ, ma yĩsi kõsunu yorua yen winɔ.
2 Gbeeku yaa ye na wa ya sãa nge musuku gbeeku, ma yen naasu sãa nge wɔm gbãrogisu, yen nɔɔ ga maa sãa nge gbee sunɔguu. Yaa binti binti te, ta ten tiin dam gbeeku yaa ye wɛ̃ ka maa ten sina kitaru ka ten yiiko baka.
3 Gbeeku yaa yen wii teeru ta sãare ta mɛɛra wa goo gookum, adama mɛɛra ye, ya bɛkura. Handuniagibu kpuro ba ye mɛɛra ka gidi, ma ba ye swĩi.
4 Tɔmbu kpuro ba yaa binti binti te sãwa yèn sõ ta ten yiiko gbeeku yaa ye wɛ̃. Ba maa gbeeku yaa ye sãwa ba mɔ̀, wara sãa nge gbeeku yaa yeni. Wara koo kpĩ u ka ye tabu ko.
5 Ba dera gbeeku yaa ye, yu woo kana gari ka gari kam gere, ba maa ye yiiko kã yu ka yegiru ko suru weeru, ka yiru.
6 Yera ya yen nɔɔ wukia ya Gusunɔ gari kam gerusim wɔri ka maa win yĩsiru, ka win wãa yeru, ka be ba wãa wɔllɔ.
7 Ba ye swaa kã yu ka naanɛ dokeobu tabu ko kpa yu bu tabu di. Ba maa ye yiiko wɛ̃ bweseru baateren wɔllɔ, ka tɔmbu kpuro ka barum baamɛre ka tem baamɛre.
8 Bèn yĩsinu ba ǹ yorua bu sere handunia tore, wãarun tireru sɔɔ te ta sãa Yãa kinɛ kpɛndugiru te ba ka yãkuru kua, beya ba koo gbeeku yaa ye sã.
9 Ǹ n mɛn na, baawure wi u swaa mɔ, u nɔɔwɔ.
10 Wi ba koo pirisɔm mwa, pirisɔmwa ba koo nùn mwa. Wi ba koo go ka takobi, takobiwa ba koo ka nùn go. Saa ye sɔɔ, n weenɛ naanɛ dokeobu ba n tɛmanɛ ben naanɛ dokebu sɔɔ.
11 Yen biruwa, na kpam gbeeku yaa gaa wa ya yariɔ tem sɔɔn di. Ya kɔbi yiru mɔ nge yãa kinɛ kpɛndun kɔbi, ma ya gari mɔ̀ nge yaa binti bintiru.
12 Yaa gbiikaa ya dera ya yen yiiko dendimɔ yen nɔni biru. Ya tem ka mɛn tɔmbu tilasi kua bu ka yaa gbiikaa ye sã ye ba raa mɛɛra kua goo gookum, ma ya bɛkura.
13 Yaa yiruse yeni ya maamaaki dabinu kua, sere ya dera dɔ̃ɔ u sarama wɔllun di temɔ tɔmbun wuswaaɔ.
14 Ya handunian tɔmbu nɔni wɔ̃kua ka maamaaki yèn yiiko ba ye wɛ̃ yu ko yaa gbiikaa yen nɔni biru. Ya handuniagibu sõɔmɔ bu yaa gbiikaa yen weenasia koowo ye ba raa ka takobi mɛɛra kua, ma ya kun gu.
15 Yaa dãaka ye, ya yiiko wa yu ka yaa gbiikaan weenasia ye wɛ̃sia wãarugiru wɛ̃ yu ka kpĩ yu gari ko nge tɔnu, kpa yu be ba yina bu ye sã kpuro go.
16 Ma yaa ye, ya tɔmbu kpuro tilasi kua, damgibu ka bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu, gobigibu ka sãarobu, yobu ka tii mɔwɔbu bu ka bu yĩreru kua ben nɔm geuɔ ǹ kun mɛ ben sirinɔ.
17 Goo sari wi u koo kpĩ u dwe ǹ kun mɛ u dɔra ma n kun mɔ ka gbeeku yaa yen yĩreru te ta sãa yen yĩsiru, ǹ kun mɛ yen yĩsirun damba.
18 Ye ya bwisi bikiamɔ wee. Baawure wi u bwisi mɔ u koo kpĩ u gbeeku yaa yen damban tubusianu gia. Domi damba ye, ya sãawa tɔnu goon damba. Yeya nata ka wata ka nɔɔba tia (666).

14

Be ba yakian womu

1 Yen biruwa na mɛɛra ma na Yãa kinɛ kpɛm te wa ta yõ Siɔnin guuru wɔllɔ. Tɔnu nɔrɔbun suba wunaa weeru ka nnɛ (144.000) ba ka nùn wãa mi, be ba win yĩsiru ka win Baaban yĩsiru yorua ben sirinɔ.

2 Ma na nɔɔ gagu nua wɔllun di nge surun
bakarun wurenu, nge guru gbãra bakabu.
Nɔɔ ge na nua ga sãawa nge ni mɔrɔku
sowoba soomɔn swĩi.
3 Ba yõ sina kitarun wuswaaɔ, mi hunde
koniba nnɛ ye ka guro guro be, ba wãa. Ba
womu kpɔɔ mɔ̀ ge goo kun kpẽ u gia ma n
kun mɔ tɔnu nɔrɔbun suba wunaa weeru ka
nnɛ be ba yakia handunian di.
4 Tɔn be, ba sãa be ba tii nɛnua dɛɛraru
sɔɔ, ba ɲ̀ kurɔ damaru koore. Ba Yãa kinɛ
kpɛm te swĩiwa baama kpuro mi ta dɔɔ. Ba
bu yakiawa saa tɔmbun suunu sɔɔn di ba n
ka sãa nge yãku gbiikii te ba Gusunɔ ka Yãa
kinɛ kpɛm te kua.
5 Goo kun weesu nɔɔre ben nɔɔn di, ba
sãawa taarɛ sarirugibu.

Wɔllun gɔradoba ita

6 Yera na kpam wɔllun gɔrado goo wa
u yõɔwa sere sere Gusunɔ wɔllɔ, wi u
koo Labaari gea ye ya ku ra kpe kpara
handuniagibun mi, tem baamɛre ka bwe-
seru baatere ka barum baamɛre ka tɔmbu
kpuron mi.
7 U nɔɔgiru sua u nɛɛ, i Gusunɔ nasio kpa
i nùn bɛɛrɛ wẽ, domi saa ya tura u ka tɔmbu
kpuro siri. I nùn sãawɔ wi u wɔllu ka tem
taka kua ka nim wɔ̃ku ka bwii.
8 Wɔllun gɔrado yiruse u gbiikoo swĩi u
nɛɛ, Babiloni, wuu bɔkɔ ge, ga wɔruma, ga
wɔruma, ge, ge ga tɔmbu kpuro tilasi kua ba
ka gen daa bɛrɛtɛkɛ bakan tam nɔra.
9 Gɔrado itase u gbiikobu yiru ye swĩi, ma
u nɔɔgiru sua u nɛɛ, baawure wi u gbeeku
yaa ye sãamɔ ka yen weenasia, ma u yen
yĩsiru mɔ win sirirɔ ɲ̀ kun mɛ win nɔmuɔ,
10 wiya u koo maa Gusunɔn mɔrun tam nɔ
mɛ u koo wisi ka mɛn dam win mɔrun nɔra
sɔɔ. Baawure wi u mɔ̀ nge mɛ, u koo tõya wa
dõɔ ka sõɔ bisu sɔɔ, gɔrado dɛɛrobu ka Yãa
kinɛ kpɛm ten wuswaaɔ.
11 Dõɔ wi u nùn tõya mɔ̀ win wiisu su ko
su n seemɔwa wɔllɔ ka baadommaɔ. Ba ɲ̀ ko
ba n maa wɛ̃rabu mɔ bururu ka yoka, be ba
gbeeku yaa ye sãwa ka yen weenasia, ka be
ba yen yĩsirun yĩreru mɔ.
12 Gari yi sɔɔ, n weenɛ naanɛ dokeobu bu
tɛmana, be ba Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwa
ma ba Yesu naanɛ kua.
13 Yen biru na kpam nɔɔ gagu nua wɔllun
di ga nɛɛ, n yeni yoruo, doo nɔɔrugiba be ba
gbimɔ saa tẽn di Yinnin naanɛ dokebu sɔɔ.
Gusunɔn Hunde gerumɔ u mɔ̀, mɛya ni, ba
koo wɛ̃ra, domi ben sɔm geerun are koo bu
swĩi.

Handunian gẽɛbu

14 Yen biru na mɛɛra ma na guru wii
kpikiru wa, goo sõ mi nge tɔnun bii. Yɛ̃ro
sina furɔ wuraguu doke win wirɔ, ma u
kɔmbɔ nɛni ge ga nɔɔ do.
15 Wɔllun gɔrado goo u yara sãa yerun di,
ma u wi u sõ guru wiru wɔllɔ nɔɔgiru sua u
nɛɛ, a wunɛn kɔmbɔ suo a gẽ, domi gẽɛbun
sanam mu tura, handunia ya ye bu ka gẽ.
16 Yera wi u sõ guru wiru wɔllɔ u win
kɔmbɔ doke handunia sɔɔ, ma u ye gã.
17 Gɔrado goo kpam yara sãa yerun di te
ta wãa wɔllɔ, win tii maa kɔmbɔ nɛni ge ga
nɔɔ do.
18 Gɔrado goo maa yarima saa yãku yerun
di, wi u dam mɔ dõɔn wɔllɔ. U gbãra tãa tãa
u wi u kɔmbɔ nɔɔ durorɔ nɛni sõɔwa u nɛɛ,
a wunɛn kɔmbɔ dokeo kpa a handunian dãa
bii ni ba mɔ̀ resɛm sɔri, domi nu ye.
19 Gɔrado wi, u win kɔmbɔ doke ma u
dãa binu sɔra. Ma u nu wisi Gusunɔn mɔru
bakan dãa bii gama yerɔ.
20 Ba resɛm dãa bii ni gama nin gama yerɔ
wuun biruɔ. Ma dãa bii gama yee ten min
di yɛm mu koka mu tɛria sere kilo gooba
wunɔbu (300), ma mɛn dukum maa tura
sere dumin toro gɛndɛɔ.

15

Wɔllun gɔradoba

ka gbee swãa dãakinu

1 Yen biru, na kpam yĩreru garu wa
Gusunɔ wɔllɔ, ta kpã ma ta bɛrum mɔ. Ye
na wa wee. Wɔllun gɔradoba nɔɔba yiru ba
gbee swãanu nɔɔba yiru nɛni. Niya nu sãa
gbee swãa dãakinu, domi ni sɔɔra Gusunɔn
mɔru ya koo ka kpe.
2 Yera na gãanu wa ni nu sãare yɛru
dikiguu ge ga burinɛ ka dõɔ. Na maa tɔn be
wa be ba gbeeku yaa ye ka yen weenasia,
ka yen yĩsirun damba tabu di. Tɔn be, ba yõ
yɛru gen wɔllɔ ba mɔrɔkunu nɛni ni Gusunɔ
u bu wẽ.
3 Ba Mɔwisi Gusunɔn sɔm kowon womu
mɔ̀ ka maa Yãa kinɛ kpɛnduguu ba mɔ̀,
“Yinni Gusunɔ dam kpurogii,

wunɛn sɔma kpã, ya maa sãa maamaaki.
Wuna a tem kpuron sina boko.
Wunɛn swɛɛ yi sãa gem, yi dɛnde.
4 Yinni, wara kun wunɛn bɛrum mɔ.
Wara koo yina u wunɛn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃.
Domi wunɛ turowa a sãa dɛɛro.
Tem baamɛren tɔmba koo na wunɛn mi, bu nun sã.
Domi baawure u wunɛn sɔm geenu wa."
5 Yen biru na mɛɛra na wa ba sãa yeru kɛnia Gusunɔ wɔllɔ mi win kuu bekurugira wãa.
6 Wɔllun gɔradoba nɔɔba yiru be ba gbee swãanu nɔɔba yiru nɛni mi, ba yara sãa yee ten min di. Ba yãa kpikinu sebua ni nu dɛɛre wasa wasa ma ba kpaki wuragii sɛ̃ke ben gãasɔ.
7 Yera hunde koniba nnɛ ben turo u gɔrado nɔɔba yiru ye yoruku wuraginu nɔɔba yiru wɛ̃ ni nu Gusunɔn mɔru yiba. Gusunɔ u sãawa Yinni wi u wãa sere ka baadommaɔ.
8 Ma sãa yee te, ta wiisu yiba Gusunɔn yiiko ka win dam sɔ̃. Goo kun maa kpɛ̃ u du mi sere wɔllun gɔradoba nɔɔba yirun gbee swãanu nɔɔba yiru ye, yu ka wiru goora.

16

Gusunɔn mɔrun yorukunu

1 Yera na nɔɔgiru garu nua saa sãa yee ten min di ta wɔllun gɔrado be sɔ̃ɔwa ta nɛɛ, bu doo bu Gusunɔn mɔrun yorukunu nɔɔba yiru wisi handunia sɔɔ.
2 Gɔrado gbiikoo u da ma u win yoruku wisi temɔ. Yera bwisi tobi bu wisi nge fɔrɔnu be ba gbeeku yaa yen yĩreru mɔ ba yen weenasia sãamɔ.
3 Sanam mɛya gɔrado yiruse u win yoruku wisi nim wɔ̃ku sɔɔ. Nim mɛ, mu gɔsia nge tɔn gorun yɛm, ma hunde koni baayere ya gu nim mɛ sɔɔ.
4 Yera gɔrado itase u win yoruku wisi daa bakanu ka bwii sɔɔ, ma nim mu gɔsia yɛm.
5 Ma na gɔrado winin nɔɔ nua wi u dam mɔ nim wɔllɔ, u nɛɛ, Dɛɛro, wunɛ wi a wãa, a raa maa wãa, wuna a sãa gemgii a ka siri mɛsum.
6 Domi ba naanɛ dokeobu ka Gusunɔn sɔmɔbun yɛm yari, ma a bu yɛm wɛ̃ bu nɔ. Mɛya ba ka weenɛ.
7 Yen biru na nɔɔ gagu nua saa yãku yeru min di ga nɛɛ, geema Gusunɔ Yinni dam kpurogii, wunɛn siribu sãa gem bu maa dɛnde.
8 Yera gɔrado nnɛse u win yoruku wisi sɔ̃ɔ wɔllɔ, ma sɔ̃ɔ u dam wa u ka tɔmbu dɔ̃ɔ kpakiri.
9 Ma tɔmba dɔ̃ɔ kpakirira yam susu bakarun sɔ̃. Ma ba Gusunɔn yĩsiru gari kam gerusi wi u yiiko mɔ gbee swãa nin wɔllɔ. Adama ba yina bu gɔ̃ru gɔsia bu nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
10 Yera gɔrado nɔɔbuse u win yoruku wisi gbeeku yaa yen sina kitaru wɔllɔ. Ma n kua yam wɔ̃kuru ketem yen bandun tem sɔɔ. Ma tɔmbu ba ben yari temmɔ wuriribun sɔ̃.
11 Ma ba Wɔrukoo gari kam gerusi ben wuriribu ka bwisinun sɔ̃. Adama ba yina bu ben kom kɔ̃sum deri.
12 Yera gɔrado nɔɔba tiase u win yoruku wisi daa bakaru sɔɔ te ba mɔ̀ Efarati, ma ta gbera mam mam tu ka sɔ̃ɔ yari yerun sinambu swaa kɛ̃ bu tɔbura.
13 Ma na wɛrɛkunu ita wa ni nu tii gɔsia nge surenu, nu yarimɔ yaa binti binti ten nɔɔn di ka gbeeku yaa yen nɔɔn di ka maa sɔmɔ weesugiin nɔɔn di.
14 Wɛrɛku ni, nu sãawa Setam bwãabu, be ba maamaaki mɔ̀, ma ba dɔɔ handunia kpuron sinambun mi bu ka bu mɛnna bu tabu ko Gusunɔ Yinni dam kpurogiin siribun tɔ̃ru sɔɔ.
15 Ma Yesun nɔɔ ga nɔɔra u nɛɛ, wee, na sisi nge gbɛnɔ. Doo nɔɔrugiiwa wi u swaa mɛɛra ma u win yãnu kparenu sãa u ku ka swaa wɔri tereru kpa u sekuru wa batuma sɔɔ.
16 Yera wɛrɛku ni, nu sinambu kpuro mɛnna gam gum mi ba ra soku ka Heberum Aamagedom.
17 Yen biru, gɔrado nɔɔba yiruse u win yoruku wisi wom dirum sɔɔ. Ma nɔɔgiru gara nɔɔra sina kitarun di sãa yerɔ ta nɛɛ, gari kpa.
18 Yera guru maakinu seewa ka wurenu ka guru gbãsukubu ka tem yĩiru bakabu. Tem yĩiru bin kpãara banda. Bin bweseru ta ǹ koore saa mìn di ba tɔnu taka kua.
19 Wuu bɔkɔ ge, ga kurana wasi ita, ma tɔn tukobun wusu su wɔruka. Gusunɔ u Babiloni, wuu bɔkɔ ge yaaya ma u gu win mɔru bakan nɔran tam wɛ̃ gu nɔ.
20 Tem burenu kpuro nu doona, guunu kun maa waarɔ.

21 Yera guru kpee bakanu, nìn teera kilo weeru tura, nu tɔmbu wɔriki wɔllun di. Ma ba Gusunɔ gari kam gerusi guru kpee nin nɔni swãarun sõ domi nɔni swãa te, ta banda.

17

Kurɔ tanɔ kpoko

1 Yera gɔradoba nɔɔba yiru be ba yorukunu nɔɔba yiru ye nɛni, ben turo u na u man sõɔwa u nɛɛ, n na u koo man sõɔsi nge mɛ ba koo ka kurɔ tanɔ kpoko wi siri bu sɛɛyasia wi u sõ nim bakam wɔllɔ.

2 Handunian sinamba ka kurɔ tanɔ kpoko wi daa bɛrɛtɛkɛ kua, ma kurɔ tanɔ win daa bɛrɛtɛkɛn tam mu handunian tɔmbu laakari bira.

3 Sanam mɛya gɔrado wi, u nɛn bwɛ̃ra sua kãsi kãsikum u ka da gbaburɔ. Miya na kurɔ goo wa u sõ gbeeku yaa swãa gaan wɔllɔ. Yen baama ba yĩsi kõsunu yorua ma ya winu nɔɔba yiru mɔ ka kɔbi wɔkuru.

4 Kurɔ wi, u yãnu sebua ni nu kɔrɔnnɔ ka swãa tobe sãa, ma u buraru kua ka wura ka goo kpee gobi bɛkɛginu ka goo kpikinu. U wuran nɔra nɛni win nɔmaɔ yè sɔɔ gãa kõsunu ka win kurɔ tanɔ disi yiba.

5 Win sirirɔ yĩsiru gara yorua tèn tubusianu sãa asiri. Yĩsi te wee, Babiloni baka, handunian kurɔ tanɔbu ka daa bɛrɛtɛkɛ kpuron mɛro.

6 Ma na wa tɔn be ba Yesu naanɛ doken yɛm ka maa be ba win seeda din yɛm mu kurɔ wi bãarumɔ.

Ye na nùn wa, na biti soora gem gem.

7 Yera gɔrado wi, u man sõɔwa u nɛɛ, mban sõna na biti soore. U koo man kurɔ win asiri tubusia ka maa gbeeku yaa ye u sɔni, ye ya winu nɔɔba yiru ka kɔbi wɔkuru mɔ.

8 Gbeeku yaa ye na wa mi, ya raa wasi adama ya ǹ maa wãa. Ǹ n sosi ya koo yari wɔru bɔkɔ nɔru sariruguun di yu da kam koo yerɔ. Handunian tɔmbu, bèn yĩsa kun wãa wãarun tireru sɔɔ bu sere handunia tore, ba koo biti soora bà n gbeeku yaa ye wa ya kpam kurama. Domi ya raa wasi adama ya ǹ maa wãa.

9 Ye ya bwisi bikiamɔ wee. Winu nɔɔba yiru ye, ya sãawa guunu nɔɔba yiru nìn wɔllɔ kurɔ wi, u sõ. Ya maa kpam sãa sinambu nɔɔba yiru.

10 Be nɔɔbu ba wɔruma kɔ, turo u gina wãa, wi u tie u ǹ tunumam kpa. Sanam mɛ u koo maa na, u ǹ koo tɛ.

11 Ma gbeeku yaa ye ya raa wasi ma ya kun maa wãa, yen tiiwa ya sãa sunɔ nɔɔba itase, u yarawa nɔɔba yiru yen min di ma u dɔɔ kam koo yerɔ.

12 Kɔbi wɔku te na maa wa mi, ta sãawa sinambu wɔkuru be ba kun gina bandu dim kpa, adama ba koo yiiko wa bu bandu di kɔbi tia ka gbeeku yaa ye sannu.

13 Be wɔku te kpuro, himba tia ba mɔ, ba koo ben dam ka ben yiiko gbeeku yaa ye wɛ̃.

14 Ba koo ka Yãa kinɛ kpɛndu tabu ko, adama Yãa kinɛ kpɛm te, ta koo bu tabu di yèn sõ ta sãa yinnibun Yinni ka sina boko. Ma be Gusunɔ u soka u gɔsa, be ba sãa bɔrɔkiniba, be ka Yãa kinɛ kpɛm te sannu ba koo maa sinam be tabu di.

15 Gɔrado wi, u maa man sõɔwa u nɛɛ, nim mɛ na wa mi, mèn wɔllɔ kurɔ tanɔ wi, u sõ, mu sãawa tɔmbu ka tɔn wɔru guni ka tem dabinun tɔmbu ka bwese dabinu.

16 Kɔbi wɔku te na maa wa mi ka gbeeku yaa ye, ye kpurowa ya koo kurɔ tanɔ wi tusi. Ba koo ye u mɔ kpuro sua kpa bu nùn deri tereru. Ba koo win yaa tem kpa bu ye ya tie dõɔ mɛni muku muku.

17 Domi Gusunɔ u dera ba win gõru kĩru kua. U dera ba nɔɔ tia kua ba ben sinandun yiiko gbeeku yaa ye wɛ̃, sere win gari yi ka koora.

18 Kurɔ wi na wa mi, u maa sãawa wuu bɔkɔ ge ga tem kpuron sinambu taare.

18

Babilonin wɔrumaa

1 Yenin biru na kpam wɔllun gɔrado goo wa u saram wee wɔllun di. U yiiko baka mɔ, win buram, u ballimɔwa pari pari handunia kpuro sɔɔ.

2 U nɔɔgiru sua u nɛɛ, ya wɔruma, Babiloni baka ye, ya wɔruma. Ya tɛ̃ kua Setam bwãabun wãa yeru ka wɛrɛku kõsu baageren kuku yeru ka gunɔ bɔrɔnugisu ka si su gɔbun wãa yeru.

3 Domi tem kpuron tɔmbu ba yen daa bɛrɛtɛkɛn tam nɔra. Handunian sinambu ba ka ye kurɔ tanɔ kookoosu kua, ma handunian tenkuba ba kua gobigibu yen daa bɛrɛtɛkɛn kpãarun sõ.

4 Yera na kpam nɔɔ gagu nua wɔllun di ga
nɛɛ, i yarima nɛn tɔmbu, i yarima yen min
di kpa i ku ka ye yen durum bɔnu ko kpa i
ku ra tii kpɛ̃ɛ yen gbee swãanu sɔɔ.
5 Domi yen durum ya wɔllu girari, ma
Gusunɔ u yen kom kɔ̃sum yaaya.
6 I ye kɔsieyo nge mɛ ya bɛɛ kua. I ye
kɔsieyo nge mɛ ya bɛɛ kuan nɔn yiru. I yen
nɔra yibio ka tam mɛ mu bɔɔbu nɔn yiru n
kere nge mɛ ya bɛɛ sɔka.
7 I ye tɔ̃ya ka nuku sankiranu kɔsio, nge
mɛ ya yen yiiko ka dukian doo nɔɔru di.
Domi ya yen tii sɔ̃ɔwa ya nɛɛ, wee, ya sɔ̃ nge
sina boko, ya ǹ sãa gɔmini. Mɛya ya ǹ maa
nuku sankiranu wasi pai.
8 Yen sɔ̃, yen gbee swãara koo ye deema
sɔ̃ɔ teerun sɔ̃ɔ, baranu ka nuku sankiranu
ka maa gɔ̃ɔru, kpa yu dɔ̃ɔ mwaara muku
muku. Domi Yinni Gusunɔ wi u ye siri u sãa
damgii.
9 Handunian sinambu kpuro be ba ka ye
kurɔ tanɔru ka daa bɛrɛtɛkɛ kua ba koo swĩ,
ba koo weeweenu ko yen sɔ̃, sanam mɛ ba
yen dɔ̃ɔ mwaarabun wiisu mɛɛra.
10 Ba ko ba n yɔ̃ n dɛsire yèn sɔ̃ ba yen nɔni
swãarun bɛrum mɔ, kpa bu nɛɛ, Babiloni
wuu bɔkɔ damguu, a kam kua, a kam kua.
Kɔbi tia sɔɔra siribu nun di.
11 Handunian tenkuba ba koo ye swĩisi ka
nuku sankiranu yèn sɔ̃ goo kun maa ben
kianu dwemɔ
12 ni nu sãa wura ka sii geesu ka kpee
gobi bɛkɛginu ka goo kpikinu ka beka ye
ba kua ka wɛ̃ɛ damgii, ka ni ba kua ka
kɔrɔnnɔ ka beku mari marinu ka maa beku
wunɔmginu. Goo kun maa dãa gobigia
dwemɔ ka yabu bwese bweseka ye ba kua
ka suunu donnu ka dãa yĩsinuginu ka sii
gandu ka sisu ka kpee kpikinu,
13 ka maa dãrun kokosun buuru te ba mɔ̀
kanɛli, ka kpee yãnu ka turare ka gum mɛ
ba mɔ̀ miru, ka gum swãm ka tam ka gum
ka som ka alikama ka nɛɛ ka yãanu ka dumi
ka yin kɛkɛba ka maa tɔmbun tii.
14 Ma tenku be, ba ye sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
gãa geenu kpuro ni a ra raa kã nu n sãa
wunɛginu nu nun doonari, wunɛn dukia ka
gãa buranu kpuro nu nun nɔma yande, tɔnu
kun maa ni wasi pai.
15 Gãanu kpuron tenkuba be ba yen sɔ̃
kua dukiagibu, ba koo yɔ̃ra n tonde, ba n
sumɔ ba n weeweenu mɔ̀ yen nɔni swãarun
bɛrum sɔ̃
16 ba n mɔ̀, wee, wuu bɔkɔ ge, ga kam kua
ge ga raa tii buraru bɛra ka yãa ni ba kua ka
wɛ̃ɛ damgii ka ni ba kua ka kɔrɔnnɔ ka beku
wunɔmginu ka sere maa wuraba ka kpee
gobi bɛkɛginu ka goo kpikinu.
17 Ma kɔbi tia sɔɔ gen dukia kpuro ya kam
kua.
Goo nimkusu kpuron wirugibu ka be ba
dua sɔɔ ka goo nimkusun sɔm kowobu ka be
kpuro gesi be ba dim waamɔ nim wɔ̃ku sɔɔ,
ba yɔ̃ra ba dɛsire
18 ba nɔɔgiru sua ye ba wuu gen dɔ̃ɔ
mwaarabun wiisu wa ba nɛɛ, wuu gagu maa
sari nge wuu bɔkɔ geni.
19 Ba tii yanim wisimɔ winɔ ba sumɔ ka
nuku sankiranu ba nɔɔgiru mɔ̀ ba mɔ̀, wuu
bɔkɔ ge, ga kam kuawa. Gen dukiawa be ba
goo nimkusu mɔ ba ka kua gobigibu. Ma
kɔbi tia sɔɔ ye kpuro ya kua bansu.
20 Wɔllu, a gɔ̃ru doro wuu gen sɔ̃. Bɛɛ
maa naanɛ dokeobu ka gɔrobu ka Gusunɔn
sɔmɔbu, i gɔ̃ru doro yèn sɔ̃ Gusunɔ u gu siri
ye ga bɛɛ kuan sɔ̃.
21 Yera wɔllun gɔrado damgii goo kperu
sua ta ka nɛɛ bakaru nɛ ma u tu sure nim
wɔ̃ku sɔɔ u nɛɛ, nge mɛya ba Babiloni wuu
bɔkɔ ge sura temɔ ka dam, ga ǹ maa waarɔ
pai.
22 Ba ǹ koo maa mɔrɔkunun swĩi nɔ
wunɛn mi ka wom kowobu ka gaasiranu ka
kɔbi. Ba ǹ koo maa sɔm bwese bwesekan
kowobu wa, ba ǹ koo maa nɛɛ te ba namman
damu nɔ.
23 Ba ǹ maa fitilan yam bururam wasi
mi, ba ǹ maa kurɔ kpaa durɔbu ka kurɔ
kpaobun nɔɔ nɔɔmɔ. Wunɛn tenkubara
ba raa dam bo handunia gira sɔɔ, ma a
ka wunɛn dobo dobo tem kpurogibu nɔni
wɔ̃kua.
24 Ba maa Gusunɔn sɔmɔbun yɛm ka
naanɛ dokeobugum wa wunɛ sɔɔ ka be
kpuron yɛm gesi be ba go handunia kpuro
sɔɔ.

19

1 Yen biru na nɔɔ nua nge tɔn wɔrun
wurenu wɔllɔ ga nɛɛ, su Gusunɔ bɛsɛn Yinni
siara. U sãawa faaba kowo, u yiiko ka dam
mɔ.

2 Win siribu sãa gem bu maa dɛnde. Domi
u kurɔ tanɔ kpoko wi siri wi u handunia
kpuro sanka ka win daa bɛrɛtɛkɛ ma u nùn
sɛɛyasia yèn sõ u win sɔm kowobu go.
3 Ma ba kpam nɔɔgiru sua ba nɛɛ, su
Gusunɔ siara, wuu bɔkɔ gen dõɔ wiisu ko n
yɔɔmɔwa sere ka baadommaɔ.
4 Yera guro gurobu yɛnda nnɛ ye ka
hunde koni nnɛ ye, ba kpuna Gusunɔn
wuswaaɔ mi u sõ win sina kitarɔ, ba nùn
sãwa ba nɛɛ, ami, su Gusunɔ siara.

Yãa kinɛ kpɛndun

kurɔ kpaa tõɔ bakaru

5 Sanam mɛya nɔɔ gaga maa nɔɔra saa sina
kitaru gian di ga nɛɛ, i Gusunɔ bɛsɛn Yinni
siaro bɛɛ win sɔm kowobu kpuro, bɛɛ be i
nùn nasie, baka ka buu.
6 Yera na nɔɔ nua nge tɔn wɔrun wurenu,
ga sãa nge surun bakaru ǹ kun mɛ guru
gbãsuku bakanu, ga nɛɛ, su Gusunɔ bɛsɛn
Yinni dam kpurogii siara domi u bandu di.
7 I de su yɛ̃ɛri kpa bɛsɛn nuki yi dora. I
de su nùn bɛɛrɛ wɛ̃ domi Yãa kinɛ kpɛndun
kurɔ kpaara tunuma, kurɔn tii maa sɔɔru
kpa.
8 Ba dera u yãa kpiki bɛɛrɛginu sebua ni
nu dɛɛre wasa wasa. Yãa bɛɛrɛgii ni, nu
sãawa naanɛ dokeobun kookoo geesu.
9 Yera gɔrado wi, u man sõɔwa u nɛɛ, a
yeni yoruo, doo nɔɔrugiba be ba dim soka
Yãa kinɛ kpɛndun kurɔ kpaa yerɔ.
U maa man sõɔwa u nɛɛ, gari yi, Gusunɔn
gari geen tii tiiwa.
10 Yera na yiira win naasɔ n ka nùn sã,
adama u nɛɛ, n ku ko mɛ, u sãawa nɛn sɔm
kowosi ka maa nɛn berusebu kpurogii be
ba Yesun gem seeda di, n Gusunɔ sãawɔ.
Domi seeda ye ba Yesu diiya, yeya ya sãa
Gusunɔn sɔmɔbun garin nuuru.

Maasɔ dum kaagii

11 Na maa wa Gusunɔ wɔlla wukiara ma
dum kaa gaa kurama. Wi u ye sɔni win yĩsira
Gemgii ka Bɔrɔkini. Gem sɔɔra u ra siri,
mɛya u ra maa ka tabu ko.
12 Win nɔni sãawa nge dõɔ yara, ma u sina
furɔ dabinu doke win wirɔ. Ba yĩsiru garu
yorua win sirirɔ te goo kun yɛ̃ ma n kun mɔ
wi turo.
13 U yaberu sebua te ba wasa yɛm sɔɔ.
Win yĩsira Gusunɔn gari.
14 Wɔllun tabu kowobu ba nùn swĩi ba
dum kaaba sɔni, ma ba yabe kpiki bɛɛrɛginu
sebua ni nu dɛɛre wasa wasa.
15 Win nɔɔn di takobi nɔɔ doragia yara ye
u koo ka tem dabinun tɔmbu tabu di. U
koo bu kpara ka sii bokuru kpa u dãa binun
nim gama mɛ mu sãa Gusunɔ Yinni dam
kpurogiin mɔru baka.
16 Win yaberɔ ka win taarɔ yĩsi teniwa ta
yorua, sina boko ka yinnibun Yinni.
17 Na maa wɔllun gɔrado goo wa u yõ sõɔ
sɔɔ. Ma u gunɔsu kpuro nɔɔgiru sue si su
yõɔwa sere sere wɔllɔ u nɛɛ, i mɛnnama
Gusunɔn dim soku yerɔ.
18 I na kpa i sinambu ka tabu sinambun
yaa di ka tabu kowo damgibugia, ka dumi ka
yin maasɔbugia ka sere tɔmbu kpuron yaa,
yobu ka tii mɔwɔbu, baka ka buu.
19 Yera na gbeeku yaa ye wa ka handunian
sinambu ka ben tabu kowobu. Be kpuro ba
mɛnna bu ka wi u duma sɔni mi tabu ko ka
win tabu kowobu.
20 Ba gbeeku yaa ye mwa ka sɔmɔ
weesugii wi sannu, wi u raa sɔm
maamaakiginu kua gbeeku yaa yen nɔni
biru. Win sɔm maamaakiginun sõna u
bu nɔni wõkua be ba raa gbeeku yaa yen
yĩreru mɔ, ma ba yen weenasia sãwa. Ba
gbeeku yaa ye ka sɔmɔ weesugii wi kpɛ̃ɛ
wasi wasiru dõɔ bweru sɔɔ, wi u mwaaramɔ
ka sõɔ bisu.
21 Ba ben tabu kowobu go ka takobi ye
ya yara saa maasɔ win nɔɔn di. Ma gunɔsu
kpuro su ben yaa di su deba.

20

Wõɔ nɔrɔbu

1 Yen biru na kpam wɔllun gɔrado goo wa
u saram wee wɔllun di, u wɔru bɔkɔ nɔru
sariruguu gen kɔkɔrɔ nɛni ka yɔni bɛkɛ.
2 U yaa binti binti te sɛ̃re ye ya sãa gasɔn
waa ye ba mɔ̀ Yibirisi ka Setam, ma u ye
bɔkua ka yɔni yi, sere wõɔ nɔrɔbu (1.000).
3 Ma gɔrado wi, u ye bɔrie wɔru bɔkɔ ge
sɔɔ, u bɛrisi ma u yĩreru doke kpa yu ku
maa ka bwesenu kpuro nɔni wõke sere wõɔ
nɔrɔbu yu ka kpe. Yen biruwa ba koo ye
kɛnia bu ye kusia saa fiiko.
4 Na maa sina kitanu wa. Be ba sõ nin
wɔllɔ ba bu yɔllaa kua bu ka siribu ko. Na
maa tɔmbun hundeba wa be ba wiru bura
Gusunɔn gari ka Yesun seedan sõ, ka be ba ǹ

gbeeku yaa ye sãwa ǹ kun mɛ yen weenasia, ba ǹ maa wure ba n yen yĩreru mɔ ben sirinɔ ǹ kun mɛ ben nɔmaɔ. Ba seewa gɔrin di ma ba bandu di ka Kirisi sannu wõɔ nɔrɔbu.

5 Yeniwa ya sãa gɔribun see gbiikibu. N deema, gɔri be ba tie ba ǹ seewe gɔrin di sere wõɔ nɔrɔbu ye, yu ka yibu.

6 Doo nɔɔrugiba be ba bɔnu mɔ see gbiikibu sɔɔ. Ba sãa be ba wuna nɛnɛm Gusunɔn sõ. Gɔɔ yiruse kun maa yiiko mɔ be sɔɔ, domi ba ko ba n sãawa Gusunɔ ka Kirisin yãku kowobu, ba ko n ka nùn bandu dii wõɔ nɔrɔbu.

Ba Setam tabu di

7 Wõɔ nɔrɔbu yà n yiba ba koo Setam yõsu yen pirisɔm di,

8 ya koo yari yu da yu handunian bwesenu kpuro nɔni wɔ̃ke ni ba mɔ̀ Magɔgu ka nin wirugii Gɔgu, kpa yu nu mɛnna bu ka tabu ko. Ba koo dabia nge nim wɔ̃kun goorun yani sɛɛri.

9 Be wee ba wee ba tɛrie, tem kpuro sɔɔ ma ba naanɛ dokeobun sansani sikerena ka wuu ge Gusunɔ u kĩ. Adama u dera dõɔ u sarama wɔllun di, ma be kpuro ba dõɔ mwaara.

10 Yera ba Setam ye ya raa tɔmbu nɔni wɔ̃kua kpɛ̃ɛ dõɔ bwerɔ wi u mwaaramɔ ka sõɔ bisu, mì sɔɔ ba raa gbeeku yaa ye ka sɔmɔ weesugii wi kpɛ̃ɛ. Miya ba koo nɔni swãa bakaru wa wɔ̃kuru ka sõɔ sɔɔ sere ka baadommaɔ.

Siri dãakibu

11 Yera na maa sina kita kpiki bakaru wa ka wi u sõ ten wɔllɔ. Ma tem ka wɔlla duka doona win wuswaan di, yen gaa kun maa waarɔ.

12 Yen biru na gɔribu wa, baka ka buu, ba yõ sina kita ten wuswaaɔ. Ma ba tirenu wukia ka maa tireru garu te ba mɔ̀ wãarun tireru. Ba gɔribu siri nge mɛ ben kookoosu nɛ si ba yorusi tire ni sɔɔ.

13 Sanam mɛya nim wɔ̃ku ga ka gen gɔribu na, ma gɔɔ ka gɔribun wãa yera maa ka begibu na be ba raa nɛni. Ma ba be kpuro siri nge mɛ ben baawuren kookoosu nɛ.

14 Yera ba gɔɔ ka gɔribun wãa yee te sua ba kpɛ̃ɛ dõɔ bwee te sɔɔ. N deema, dõɔ bwee tera ta sãa gɔɔ yiruse.

15 Baawure wìn yĩsiru ba ǹ yorua wãarun tire te sɔɔ, ba nùn sua ba kpɛ̃ɛ dõɔ bwee te sɔɔ.

21

Wɔn kpaaru ka tem kpam

1 Yen biruwa na wɔn kpaaru ka tem kpam wa. Wɔn gururu ka tem gurum baa doona, nim wɔ̃ku ga ǹ maa wãa.

2 Ma na wuu dɛɛrɔ wa, ge ga sãa Yerusalɛmu kpaa, ga saram wee Gusunɔ wɔllun di, ga sɔɔru sãa nge kurɔ kpao wi u buraru sãa u win durɔ mara.

3 Na maa nɔɔgiru nua sina kitarun di ta nɛɛ, wee tɛ̃, Gusunɔn wãa yera wãa tɔmbun suunu sɔɔ, u ko n wãa ka be, ba koo maa ko wigibu. Gusunɔn tii u ko n wãa ben suunu sɔɔ.

4 U koo bu ben nɔni yĩresu kpuro woka. Gɔɔ kun ko n maa wãa ka win nuku sankiranu ka swĩi ka wuriribu domi gasɔn gãanu nu doona kpuro.

5 Sanam mɛya wi u sõ sina kitarɔ u nɛɛ, wee na gãanu kpuro kua kpaanu.

U maa man sõɔwa u nɛɛ, n yeni yoruo domi win gari, gari geeya, yi maa sãa naanɛgii.

6 Ma u man sõɔwa u nɛɛ, ye kpuro ya kpa, wiya gãanu kpuron tore ka nin wii gowo wiya maa gbiikoo ka dãako. Baawure wi nim nɔru ga mɔ̀ u koo nùn nim kɛ̃ nim wãarugim bwian di n kun ka kɔsiaru.

7 Baawure wi u tabu di, win tubi wee, u ko n sãa win Yinni kpa wi, u maa ko win bii.

8 Adama bɛrurobu ka naanɛ doke sarirugibu ka kom kõsumgibu ka tɔn gowobu ka sakara kowobu ka dobo dobogibu ka bũu sãɔbu ka wee kowobu kpuro, ba koo ben bɔnu wa dõɔ bwerɔ wi u mwaamɔ ka sõɔ bisu. Yera ya sãa gɔɔ yiruse.

Yerusalɛmu kpaa

9 Yera gɔradoba nɔɔba yiru be ba raa yorukunu nɔɔba yiru nɛni nì sɔɔ gbee swãanu nɔɔba yiru wãa, ben turo u na u man sõɔwa u nɛɛ, n na, u koo man kurɔ kpao sõɔsi wi u sãa Yãa kinɛ kpɛm ten kurɔ.

10 Sanam mɛya gɔrado wi, u nɛn bwɛ̃ra sua kãsi kãsikum u ka da guu bakaru garun wɔllɔ. U man Yerusalɛmu wuu dɛɛrɔ ge sõɔsi ga saram wee Gusunɔ wɔllun di,

11 ga ballimɔ Gusunɔn yiikon giriman sõ nge kpee sõɔ tiro gobi bɛkɛguu ge ba mɔ̀ yasipu, ge ga dɛɛre nge diki kpika.

12 Ma gbãra bakara gu sikerenɛ te ta
kɔnnɔsu wɔkura yiru mɔ, ma wɔllun
gɔradoba wɔkura yiru ba kɔnnɔ si kõsu.
Kɔnnɔ si sɔɔra Isirelin bibun bwesenu
wɔkura yirun yĩsa yorua.
13 Gbãra ten goonu nnɛ nnɛ ye, kɔnnɔsu
ita itawa nu mɔ. Kɔnnɔsu ita wãa sõɔ duu
yeru gia, ita maa wãa sõɔ yari yeru gia, ma
ita ita wãa yẽsa ka yẽsa.
14 Ba wuu gen gbãraru swĩiwa kpenu
wɔkura yirun wɔllɔ, nìn wɔllɔ ba Yãa kinɛ
kpɛndun gɔrobu wɔkura yirun yĩsa yorua.
15 Wɔllun gɔrado wi u ka man gari kua u
yĩirutia wuragia nɛni u ka wuu ge yĩire ka
gen kɔnnɔsu ka gen gbãraru.
16 Wuu gen goonu kpuro nu nɛwa, gen
yasum ka gen dẽɛbu tia. Gɔrado wi, u gu
yĩira ka win yĩirutia. Wee, gen dẽɛbu kua
kilo nɔrɔbun suba yiru ka goobu (2.200).
Mɛya maa gen yasum ka gen gurum.
17 Gɔrado wi, u maa gbãra te yĩira ma ta
kua gɔm soonu wunaa weeru ka nnɛ. U
yĩirumɔ ka win yĩirutia yèn bweseru tɔmba
maa mɔ.
18 Ba wuu gen gbãraru kuawa ka kpee
gobiginu ni nu nɔni bwese bweseka mɔ ma
ba wuu gen tii kua ka wuran tii tii ye ya
dɛɛre nge diki.
19 Ba wuu gen gbãrarun kpɛɛkpɛɛku
buraru kua ka kpee gobiginu. Kpee nin
gbiikira ni nu nɔni swãaru mɔ, nin yiruseru
ni nu nɔni boogu mɔ, itaseru ni nu nɔni
bwese bweseka gɛɛ mɔ, nnɛseru ni nu nɔni
wuru beku mɔ.
20 Nɔɔbuseru ni nu nɔni bɛrɔ wuru
mɔ, nɔɔba tiaseru ni nu nɔni swãaru mɔ,
nɔɔba yiruseru ni nu nɔni wuru beku mɔ,
nɔɔba itaseru ni nu nɔni berɔ wuru mɔ,
nɔɔba nnɛseru ni nu nɔni dɔm buuru mɔ,
wɔkuruseru ni nu nɔni wuru beku ka dɔm
buuru mɔ, wɔkura tiaseru ni nu nɔni dɔm
buuru ka swãaru mɔ, wɔkura yiruseru ni
nu nɔni gaadura mɔ.
21 Ma ba gamboba wɔkura yiru kua ka
kpee kpiki gobi bɛkɛginu wɔkura yiru. Ba
gambo baayere kua ka kpee kpiki nin teeru.
Ma ba wuu gen swaa kua ka wuran tii tii ye
ya sãa nge diki kpika.
22 Na ǹ sãa yeru wa wuu ge sɔɔ yèn sõ
Gusunɔ Yinni dam kpurogiin tii ka maa Yãa
kinɛ kpɛm te, ba sãa gen sãa yeru.
23 Wuu ge, ga ǹ maa sõɔ ǹ kun mɛ su-
run bukata mɔ ga n ka yam dɛɛre, yèn sõ
Gusunɔn yiikon girima ballimɔ ge sɔɔ, ma
Yãa kinɛ kpɛm te, ta sãa gen fitila.
24 Tem kpuron tɔmbu ba koo sĩ gen yam
bururam sɔɔ, kpa tem girum sinambu bu ka
ben yiiko ye ba raa mɔ na ge sɔɔ.
25 Wuu gen kɔnnɔsu su ko su n kɛniarewa
saa baayere, domi wɔ̃kura kun maa koorɔ
mi.
26 Ba koo ka tem kpuron yiiko ka mɛn
bɛɛrɛ na wuu ge sɔɔ.
27 Adama gãa kõsunu kun duɔ wuu ge sɔɔ
pai, mɛya maa tɔnu wi u kom kõsum ka
weesu mɔ̀. Be ba koo du mi, beya bèn yĩsa
ba yorua Yãa kinɛ kpɛm ten tireru sɔɔ te ta
sãa wãarun tireru.

22

1 Gɔrado wi, u man nim wãarugim daaru
sõɔsi te ta ballimɔ nge diki kpika, te ta
kokumɔ Gusunɔ ka Yãa kinɛ kpɛm ten sina
kitarun di.
2 Ma ta kokusimɔ wuu gen swaan suunu
sɔɔ. Dãa wãaruginu yõ daa ten goo gooka ni
nu ra ma nɔn wɔkura yiru wõɔ tia sɔɔ, nɔn
teeru suru baawure. Dãa nin wurusa ba ra
ka tim ko bu ka tem kpuron tɔmbu bɛkia.
3 Bõri gɛɛ kun ko n maa wãa wuu ge sɔɔ.
Gusunɔ ka Yãa kinɛ kpɛm ten sina turara
ta ko n wãa mi, kpa win sɔm kowobu bu nùn
sã.
4 Ba koo win wuswaa wa kpa win yĩsiru ta
n yorua ben sirinɔ.
5 Wɔ̃kura kun ko n maa wãa mi. Ba ǹ ko
ba n fitilan yam bururam bukata mɔ ǹ kun
mɛ sõɔgim, domi Yinni Gusunɔwa u ko n sãa
ben yam bururam. Ba koo maa bandu di
sere ka baadommaɔ.

Yesun wuramaru

6 Yera gɔrado wi, u man sõɔwa u nɛɛ,
gari yini gari geen tiiwa, yi maa naanɛ mɔ.
Gusunɔ wi u win sɔmɔbu kpare, u win
gɔrado gɔrima win sɔm kowobun mi u ka
bu sõɔsi ye ya koo ko ǹ n sosi fiiko.
7 Yesu nɛɛ, wee u sisi u ǹ tɛɛmɔ. Doo
nɔɔrugiiwa wi u tire tenin gari mɛm nɔɔwa.
8 Nɛ Yohanu na yabu yeni nua, na maa ye
wa. Ye na ye nua na ye wa na kpa, na kpuna
wɔllun gɔrado win wuswaaɔ wi u man ye
kpuro sõɔsi, n ka nùn sã.

9 Adama u man sõɔwa u nɛɛ, n ku ko
mɛ, u sãawa nɛn sɔm kowosi ka nɛn beruse
Gusunɔn sɔmɔbugii, ka sere be kpurogii be
ba tire tenin gari mɛm nɔɔwa. N Gusunɔ
sãawɔ.
10 Yera u maa nɛɛ, n ku tire tenin gari bere
domi saa ya turuku kua yi ka koora.
11 Wi u kõsa mɔ̀ u n win kõsa mɔ̀ u n bɔ. Wi
u daa disinugia mɔ̀, u n win daa disinugia
mɔ̀ u n bɔ. Wi u maa gea mɔ̀ u n win gea mɔ̀
u n bɔ. Wi u maa sãa tɔn dɛɛro u de Gusunɔ
u n maa nùn dɛɛrasiamɔ.
12 Yesu nɛɛ, wee, u sisi u ǹ tɛɛmɔ. U koo ka
are na u baawure kɔsia nge mɛ win sɔmbura
nɛ.
13 Wiya u sãa gbiikoo ka biruko, wiya
gãanu kpuron tore ka nin wii gowo.
14 Doo nɔrugiba be ba ben yãnu tea wasa
wasa, ba n ka bɔnu mɔ dãa wãarugirun binu
sɔɔ kpa bu du wuu ge sɔɔ, saa gen kɔnnɔn di.
15 Adama kom kõsum kowoba kun duɔ
wuu ge sɔɔ, ka dobo dobo kowobu ka sakara
kowobu ka tɔn gowobu ka bũu sãɔbu ka
baawure wi u weesu kĩ u mɔ̀.
16 Wi, Yesu u bɛɛ win gɔrado gɔria u ka
bɛɛ gari yini sõ win yigbɛnun sõ. Wiya
Dafidin sikadobu wi u sãa nge kpii kpaaru
win yɛnuɔ. U sãawa yam sãrerun kpera ye
ya ballimɔ.
17 Hunde Dɛɛro ka maa kurɔ kpao ba
gerumɔ, u na.
Baawure wi u gari yi nɔɔmɔ u de u maa
nɛɛ, u na.
Wi nim nɔru ga mɔ̀ u na. Wi u maa nim
wãarugim kĩ, u mɔɔ n kun ka kɔsiaru.

Garin wii goberu

18 Nɛ Yohanu na baawure sõɔmɔ, wi u tire
tenin gari nɔɔmɔ, goo ù n gari gɛɛ sosi yi
ba yorua mini sɔɔ, Gusunɔ u koo yɛ̃ron tõya
sosi ka gbee swãa ni ba yorua tire teni sɔɔ.
19 Mɛya maa wi u gari gɛɛ kawa tire tenin
garin di Gusunɔ u koo yɛ̃ro bɔnu bira dãa
wãarugirun binu sɔɔ, ka maa wuu dɛɛrɔ ge
sɔɔ, ge ba tubusia tire teni sɔɔ.
20 Wi u gari yini kpuro gerua u yi sirewa
u nɛɛ, mɛya, u sisi u ǹ tɛɛmɔ.
Ami, a na Yinni Yesu.
21 Yinni Yesun durom mu n ka wigibu
kpuro wãa. Ami.